BIBL. NAZ.
Vitt. Emanuele III
164
C
37
NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

SECVNDA SECVNDAE PARTIS
Summæ Theologiæ
S. THOMAE DE AQVINO
DOCTORIS ANGELICI,
ORDINIS PRAEDICATORVM.

De eruditiſſima explicatione propria, & particulari, ad ſcientiam moralem ſpectante, hoc eſt de Virtutibus, & Vitijs, non ſolum ſacrarum literarum ſtudioſis, ſed omnibus etiam vitæ ſanctimoniæ cultoribus vtiliſſima.

CVM COMMENTARIIS R. D. D. THOMÆ DE VIO CAIETANI, CARDINALIS S. XISTI.

Quæ verò tùm in textu, cùm in Commentarijs Quæſtionum, & Articulorum continentur, Tres ſequentes INDICES aptiſſimè dilucidant.

Theologorum autem diſputantium citationes, ſicut in frontiſpicio totius Summæ apparet, ad maiorem ſtudioſorum commoditatem, nunc diligentiſſimè

IN LVCEM EDITÆ.

VENETIIS, Apud Iuntas. MDLXXXVIII.

Cum licentia Superiorum, ac Priuilegijs.

Biblioteca Nazionale V. Emanuele III Na

Digitized by Google

IN PRIMA SECVNDÆ HABENTVR.

Commentaria Reuerendiſſimi Cardinalis S. Siſti D. Tho. doctrinam explicantia,

Et Quæſtio S. D. De Præſcientia, & Prædeſtinatione.

Digitized by Google

AD LEONEM DECIMVM PONT. MAX.

THOMÆ DE VIO CAIETANI CARDINALIS S. SIXTI, In Secundæ Secundæ D. Thomæ Aquinatis Commentarios.

PRAEFATIO.

OMNES homines qui ex iniuncto ſibi munere in Republica gerenda uerſantur (cuiuſcumque ordinis illi ſint) non priuatis ſolum, ſed publicis etiam pro beneficijs, ad referendam gratiam reddi obnoxios, nemo vnquam ſapiens dubitauit. Tanto ſiquidem fœdere commune bonum particulari bono inſertum eſt, ut illud vnuſquiſque proprio anteferendum putet, nemoque quod ſuum eſt bonum, uel ſe conſequi, uel tueri poſſe confidat, niſi publicum inde bonum augeatur, & conſeruetur. Ego itaque (quod ad me attinet) tua Leo decime Pontifex maxime, & in rempublicam Chriſtianam, & in meipſum maxima beneficia mecum animo deputans, hæc tibi mea commentaria offerenda nunc cenſui, non qui hoc pacto parem me tibi gratiam referre nunc arbitrer, ſed qui potius grati animi uoluntatem tibi ſignificem, nec ſine veneratione debita recolam immenſam, cunctiſque communem beneficientiæ tuæ vim. Tu quidem beatiſſime pater, ſtatim ut pontifex factus es, pernicioſum illud uniuerſalis Eccleſiæ ſciſma, quod ſub Iulio ſecundo eruperat, tua bonitate ac prouidentia ita funditus excidiſti, ut hoc immortali beneficio chriſtianos omnes facile tibi deuinxeris. Neque uero tuæ ſatis fuit magnanimitati, peſtilens hoc malum, quod tempeſtate noſtra eccleſiæ incubuerat, ſummouiſſe, niſi etiam futuris ſæculis e ſublimi iſta ſedis Apoſtolicæ ſpecula longe proſpiciens, radicem quoque gignendis in poſterum ſcimatibus ac fomenta etiam quibus alerentur ac viuerent, aboleres. Nam cum præteritarum rerum experientia ſatis nos doceret, graues ac pericoloſas eccleſiæ diſſenſiones inde ortas quidem fuiße, quòd quidem nimis impie arroganterque auſi authoritatem ſynodi ſupra maieſtatem pontificis efferebant, alimenta uero ac fomenta quo diutius perdurarent, ab ea quam pragmaticam uocant, ſanctione ſumpſiſſe, quamque ueluti perpetuum quoddam ſciſma Eccleſiæ aduerſam, ſedique Apoſtolicæ ſemper emulam, multi quondam alioqui clari magnanimique Pontifices ardenti ſtudio abolère, ſed incaſſum conati ſunt, tu tamen vtrumque malum, Beatiſſime pater, de medio facile ſuſtuliſti. dum Lateranenſi approbante Concilio, ipſe Sanctorum patrum dogma ſectatus, omni iam diſceptatione de ſynodi, ac Ponteficis imparitate ſublata, ſedis Apoſtolicæ authoritatem ſupra ſynodum ſtatuendam eße tanta firmitate ſanxiſti, ut Lateranenſis ipſa ſynodus ueterum Conciliorum ueſtigia imitari, ac ſe Pontificię authoritati ſubditam eſſe confiteri non erubuerit, dumque in eodem Concilio, pragmatica ſanctione extincta, integrum ſedi Apoſtolicæ ius ſuum reſtituiſti. Quibus honeſtis magnanimiſque inceptis ad optatum finem perductis, uere Leo fortiſſimus, Eccleſiæ ſanctæ filijs, tuisq; a Deo catulis, ſolidam tranquillitatem, quantumcunque in te fuit, pacem etiam venturis ſæculis ſtabiliſti.

Quantum uero cuncti profeſſores eorum ordinum qui religioſi uocantur, bonitati tuæ charitatique debeamus, iam ipſe teſtis facundiſſimus eſſe poſſum. Etenim cum illorum ordinum priuilegia, quibus decus & immunitas continetur, quidam uel peſſumdare, uel ſaltem labefactare anniteretur, tu tamen ſolus ingenua bonitate, atq; authoritatis robore obluctãdo, patrē te nobis omnibus, patronũ, protectoremq. benigniſſimum præbuiſti. Quid enim dicam, ꝙ ea liberalitate, ac munificentia literatos omnes doctosq; homines protegendos ſuſceperis, ut diſciplinarum omnium profeßores ac ſtudioſos viros, tum collatis muneribus iam ornaueris, tũ ad beneſperandum de benignitate tua erexeris? Mihi autem, ut omiſſis alijs me inſpiciam, tametſi uel eccleſiaſticæ militiæ ſacramento, uel ſacri ordinis profeſſione ac magiſterio, uel aſſiduo literarum ſtudio, nullum tuorum tot beneficiorum a me alienum eſſe cognoſcerem, ſed ea potius hubertim me accepiße ſentirem, proxime cumulus hic tuæ benignitatis maximus

Digitized by Google

ſplendidiſſimuſq; acceßit, quòd me nullius interuentus fauore, nullis intermedijs præcibus, nullis denique beneficijs prouocatus, ſed ipſe ingenua tui animi bonitate adductus, in ſacrum cardinalium ordinem cooptaſti, rem ſane admiratione magna digniſſimam, totoque orbe terrarum memorabilem, tempeſtate noſtra aggreſſus, ut quam optimates viri dignitatem, quam principes ac reges prouinciarum ſummo ſtudio & contentione uel ſibi uel ſuis aßequi ſuppliciter elaborant, tu mihi eam nec petenti quidem nec ſperanti, vixque adeo cogitanti, ſponte tua contuleris. Ne itaque in tuum domini mei conſpectum omni ueneratione digniſſimum vacuis manibus, ut a ſymbolus ingratuſque venirem, quæ proximis annis, in ſecundam ſecundæ Diui Thomæ Aquinatis partem commentaria elucubraui, tibi nunc dedicanda, tuique numinis præſidio publicanda conſtitui. Quæ ſi uel nulla in me tua ſeorſum beneficia tanta extarent, tibi tamen iure optimo debebantur, quia cum tu & ſummi regis & ſacerdotis maximi dignitate ſungaris, doctrinæ moralis commentaria pro tua bonitate, ac ſapientia nequaquam a tua ditione aliena ducturus fueras. Moralis enim doctrinæ inſtrumento Eccleſiæ ſanctæ regnum efflorescere ac decorari oportet, ſub eo præſertim Pontifice, qui temere non debet, ne cum alijs prædicauerit ipſe reprobus habeatur, cum ea quæ in Ethicis præceptionibus tradita, ſuis auſpicijs publicantur, ipſe uitæ ſuæ exemplo ſancire & comprobare uideatur. Neque enim latere quemquam exiſtimo, te inde ab adoleſcente ætate, cum aliarum uirtutum, tum præcipue liberalitatis & continentiæ normam cunctis propoſitum claruiſſe. Iam uero quam altis radicibus fides, ſpes, charitas pectori tuo inſitæ ſemper fuerint, quæque ad eas tuendas conſeruandasque virtutes maxime neceſſaria eſt ingenua fortitudo, plane tunc omnibus oſtendiſti, cum periculoſis Reipublicæ Chriſtianæ temporibus, Eccleſiæ Romanę Legatus ampliſſimus, contra telorum turbines bellicaque tormenta, pulſis prope omnibus, ipſe imperterritus perſtitiſti. Moxque ad maiorem (vt puto) uirtutis tuæ probationem, inclinatis rebus alienæ poteſtatis iam factus, nullis tamen expugnari machinis, nullis abduci terroribus ab integro eccleſiæ corpore, ad diuulſas partes potuiſti. Quæ cum animo reputamus, Dei prouidentia factum cognoſcimus, ut tu Pontifex Eccleſiæ ſanctæ præficereris, qui (ut Apoſtoli verbis vtar) per omnia tentatus, compati laborantibus ſcires, & quas antea meditatus virtutes fueras, authoritate potentiaque ſuffultus, multo nunc vberius, multoque felicius propagares, id quod inaudita & ineffabilis illa clementia, qua capiti tuo inſidiato homines conſeruaſti plane teſtata eſt. Tibi profecto tuæque ſanctiſſimæ poteſtati ualde conueniens, ut ſicut Dei maximi uices inter nos geris, ita cæteris mortalibus ea præſtes uirtute, qua homines quantum mortalibus licet, Deo maximo optimo ſimiles fiunt. Cæterum tuæ laudes longioris ſubſellij tempus expoſcunt. Quod uero ad inſtitutam rem pertinet, non modo Pontificiæ maieſtatis nomine, cuius eſt officium ſummouere ſcelera, ac uirtutes inſerere, ſed tuo ipſius etiam nomine qui uirtutes colis ſemperque coluiſti, decenter tibi noſtra hæc commentaria dedicantur, in quibus de vitijs ac uirtutibus diſputationes pulcherrimæ proponuntur. Quæ tamen hac mente omnes a me tibi nunc dedicari intelligant, ut quæcumque hic uel vſquam alibi a me ſcripta ſint, Apoſtolatus tui iudicio (cui ſunt iure ſubdita) ſubſternantur. Accipe igitur Beatiſſime pater de manu tibi deditiſſime creaturæ munuſculum, grati animi alacritate conditum, atque in eo accipiendo Dei maximi (cuius tu uicem inter nos geris) benignitatem quæſo in animum tuum reuoca: hic enim cum pingues tauros ac arietes immolari ante ſe cerneret, duo tamen minuta de manu pauperis muliercula in gazophylacium templi miſſa non reſpuit. Aeternum uale pater beatiſſime.

Digitized by Google

PRAEFATIO VENERABILIS PATRIS FRATRIS BARTHOLOMÆI DE SPINA PISANI, ordinis Prædicatorum, in commendationem ſequentium operum & authorum.

NVnquam deſtitit Summus ille Opifex rerum ac naturæ conditor, labenti ſua ſponte ſæculo, manum dare, ac humano generi bonitatis ſapientiæque fuga de generi duces prę ordinare, qui iuſtitiæ normam verbo doceant, factis præmonſtrent, ſapientię quoque illuſtratione ſubductis tenebris cuncta perfundant. Sic affatim manifeſtatur diuinæ ſapientiæ, potentiæ, clementię, iuſtitiæ, ac cęterum, quę numero pondereque infinitę ſunt perfectionum magnificentia, dum decentiſsimo ordine infima per media, & horū quæ infimioris naturæ ſunt, per ea quæ ſummo proprius hærent, in ſuos quæque diriguntur fines. Et non ſolum vt ſint plurima, uerum ut & cauſæ ſint eis primus ille actus clementer indulſit, atque unicuique quæ ſua ſunt, iuxta propriæ cuiuſque celſitudinem, perquàm ſuauiter ac potenter diſtribuit. Sic ſane & ſupernorum illorum ſpirituum dignitas ac præſtantia, noſtris his in partibus, licet non omnino da ſimilitudine clareſcit. Quòd enim ſuperiores ac qui Deo optimo maximo viciniores ſunt ſpiritus, ſicut natura ſic & gratia cæteris præſtantiores, inferioris purgant, illuminant, & ut diuinam circa nos voluntatem adimpleant, de altioribus inſtruunt & informant, hoc ipſum inquam (quod factu digniſſimum eſt, cogitatuque admirabile) infirma quadam ſpecie repreſentat, inferioris huius uitæ hominum ſtatus. Vbi nonnulli ſingulis temporum uiciſſitudinibus a Deo conſtituti ſunt principes ac rectores, qui cæteros quoſque nedum gratia ſapientiaque præcellant, ſed etiam Dei zelo acti, præpotenti quadā uirtute ad diuinas una ſecum participationes attollant. Hinc namque patrum patres, ac humani generis Patriarchę, primo illo tempore quo naturali tantummodo præeunte lumine homines ferebantur in Deum, fulſerunt. Loco quorum ſcripta lege, ſurrexerunt uidentes ac ſacri ſtamines, qui diuina eloquia rudi populo pāderent, ſimulque ad cœleſtium præceptorum obſeruationem inducerent. Subinde gratiarum ac donorum largitatis temporibus, a Duce noſtro Chriſto IESV, omnium bonorum ac totius beatitudinis authore, electi ſunt diuini uerbi præcones Apoſtoli quaſi ſemidei, qui poſt ſui principis in cœlum conſcenſum, diuinorum eloquiorum ſignorumque potentia, vniuerſum orbem, ſanctiſſimæ fidei ſubegerunt iugo. Nec defuerunt, qui ſucceſſu temporis, horum a Deo dati ſint etiam ſucceſſores, doctores (inquam) atque paſtores Eccleſiæ ſanctæ, quales Dionyſius, Athanaſius, Hylarius, Ambroſius, Auguſtinus, Hieronymus, Gregorius ac innumera huiuſcemodi luminaria fulgentiſſima, qui ſanctitatis eximiæ potentiſſimum exemplar populo facti, micantiſſimo etiam quo reſplendebant ſapientiæ lumine, beatitudinis tramite innumeris ſcripturarum ſuarum uoluminibus reſerato, filijs Dei ſalutis æternę miniſtri operoſiſſimi effecti ſunt. Ad demum quo maior vitiorum illuuies frigeſcente charitate, maior itidem ignorantiæ rubigo mundum inuaſerat, eo maiore (ut ita dixerim) ſe ſummus omnium parens accinxit robore, vt virtutum oīum ſpecimen uiuaciſſimum, lumenq; copioſius mundo oſtenderet, dum ueluti Sol Thomas Aquinas emicuit, charitatis feruore, ſapientiæque ſplendore maximo Eccleſiam Dei fouens & illuſtrans. Cur enim non ille doctorum oīum ſanctiſſimus cenſeatur, qui innocentiſſimam ac mundiſſimā ſic vitam duxit, ut uirginali lilio inſignitus, cuiuſcumq; ēt mortalis criminis immunis ſemper extiterit, ac in ſchola uirtutum indefeſſe exercitatus, ſummū conſcenderit perfectionis apicem? Cur non (inquā) ille ſanctiſſimus oīum ore celebretur, cuius ſic mens Deo firmiter adhærebat, vt a ſenſibus inter orandum pſepe, ſpiritum ad alta tendentem, ſequeretur, immo ab codē ſpiritu, perfecto dn̄io potentiq; virtute traheretur & corpus? Cuius præcelſæ ſanctitudinis gratia nutu Dei factū eſt, vt inter omnes Eccleſiæ doctores, Sancti denominatione, ab his etiam qui doctrinæ eius in aliquibus (ex hoc imperiti) aduerſantur, antonomaſice uocitetur, dum inter diſputandum legēdumve doctores dicere cō ſueuerunt. Hæc eſt ſancti Doctoris ſententia, vel ſic tenuit ſanctus doctor. His enim ſimilibusque notis, quiſque ſtatim D. Thomam cognominari cognoſcit. Sapientiam quoque illius, qui non admiratur aut extollit, non niſi ſapientia ieiunis eſt, uel certe inuidens ac malignus. Sole namque iſto ſuborto omnes errorum ac hereſum umbræ, a ſanctæ matris Eccleſiæ facie protinus effugatæ ſunt. Quicquid dubietatis, quicquid ſcrupuli ſatore diabolo pullulat in Eccleſia, Thoma iudice conſtituto, confeſtim diſſoluitur ac uaneſcit. Omne per Thomam Eccleſiaſticum dogma firmatur, roborataque ſanctiores perſiſtunt. Quis æuo noſtro, immo quis poſt Solis huius ortum optimus Logicus, Philoſophus, Theologus euaſit, qui non D. Thomæ firmiſſimæ ſapientiæ auxilium implorauerit? Quiſnam doctus aut facundus concionator ambonem aſcendit, qui non a Thoma mutuet, quæ populum erudiant ac inflamment? Quis cathedram venerandus doctor inſedit, cui non Thomas (ſi tamen vera doceat) ſapientiæ certitudinem ſubminiſtret? Quis denique ſcolaſticum certamen adoritur, qui non ſe prius Thomæ armis accinxerit? Nec immerito quidem. Cuius namque ſapientiam Chriſtus per ſe approbat, beatiſſima Virgo collaudat, Petrus & Paulus edocent & commendant, vniuerſitas pariſina miris effert præconijs ſummus antiſtes Vrbanus ſectandam propponit, & ampliandam præcipit, quis non veneretur, amplexetur, extollat? Pijs loquor auribus, quibus ſupernaturalia, uocataque miracula, veridicis nihilominus aſtructa textibus & ab Eccleſia celebrata, nedum non deſipiunt, ſed oblectamento ſunt, Roburque afferunt veritati. Oranti, ſupplicique

cicerque

eiterque deprecanti Thomæ ante crucifixi imaginem, vt de ſuæ doctrinæ ſoliditate certior fieri mereretur, voce patenti per os imaginis nonnullis fratribus, qui Diuum doctorem orantem obſeruare conſueuerant audientibus, reſpondit Chriſtus. BENE SCRIPSISTI DE ME TOMA. Hoc ipſum alias beatiſſima Virgo per os itidem ſuæ imaginis, qua coram Sanctus orabat apertiſſime proteſtata eſt Beatiſſimi. item, ſenatus Apoſtolici principes Petrus & Paulus de paſſu dubio prophetæ, eundem plenius perſonaliter inſtruxerunt. Et per ſeipſum aliàs Paulus (vt fratri in ſpiritu rapto uidere audireque conceſſum eſt) eidem D. Thomæ percunctanti, ſi in Epiſtolis ſuis clarum habuerit intellectum reſpondit. Quantum queat humanus capere intuitus. Pluribuſque alijs diuinis reuelationibus dum adhuc in humanis ageret, quod noſſe cupierat de doctrinæ ſuæ firmitate, quam & in ſcriptis redegerat, aſſecutus eſt. Sed denique poſt eius fœlicem ad ſuperos tranſitum, ab vniuerſitate Pariſina, dum lucidiſſimis ſyderibus eſſet coronata, tam celſæ laudis eſt cumulis ob ſanctitatem atque ſapientiam eximiam glorificatus, vt omne pene genus modumque commendationis excedat, ſimul ac per patentes literas explodens articulorum quorumlibet Sancti Thomæ doctrinæ vel in modico aduerſantium aſſertionem. Innocentius quoque S. R. Eccleſiæ præſul, Diuum hunc doctorem in eo ſermone quē in ipſius præconijs edidit, in ſapientia Salomoni prætulit, ac eius doctrinam præcunctis poſt canonicam commendabilem approbauit. Vrbanus denique & is Summus antiſtes, doctorem hunc angelicum miris effert laudibus, eiuſdem ſapientiam ac doctrinam nedum approbans & confirmans vti de cælo lapſam, verum & vniuerſitati Tholoſanæ præcipiens, vt eandem ſectentur, & ſtudeant pro viribus ampliare. Vnde factum eſt, vt tot laudum titulis ſublimatus Doctor hic ſanctiſſimus, meritiſſime lumen Eccleſiæ peculiariter appelletur, & is idem etiam præcunctis doctoribus haud iniuria nominetur doctor Angelicus. Angelus quippe fuit hic in terra innocentiſſima vita, ingenij ac intellectus altitudine, vt hiſipſis excellentiæ gradibus quoſque tranſcenderet poſitus in ſublimi. Lumen item Eccleſiæ fulgentiſſimum extitit, ad cuius præſentiam pulſo nunc ab ea hæreſum omnium cæco nubilo, fœciliter eidem liceat domino deſeruire. Nec tamen mirum, ſi ſplendori huic, tenebræ ſe opponant, ac eundem impugnare contendant. Humana quippe conditio, infœlicitati non modicum eſt obnoxia ex prima corruptione peccati. Quo ſane factum eſt, vt ſemper veritas & itidem bonitas paucos habuerint poſſeſſores. Neque tamen ſanctiſſimi huius doctoris aliquid ſuæ gloriæ deperit in hoc etiam noſtræ peregrinationis tempore ob quorumlibet, etſi aduerſantium infeſtationem. Quinimmo veluti per ignem probatum aurum, ſapientia illius ab inſipientibus ex hoc impugnata, præualens, eminus fulget, eiuſdemque doctoris ſanctiſſimi omnifariam cumulata celebritas, dum a multis validiſſime defenſatur, creuit in immenſum. Sed & oppugnationis huius ratio in oppugnati gloriam cedit. Apud clariſſimos ſiquidem viros innotuit hoc ipſum ex ſapientiæ illius eminentia ſumpſiſſe originem. Tam celſam quippe doctrinæ illius ſedem obtinuit, vt non niſi ab eleuatiſſimis ingenijs, acutiſſimiſque luminibus valeat penetrari. Quo fit vt hi qui vel ſe ſibi credunt tantummodo, vel interioris proſpectus viuacitate priuantur, dum excelſum hoc ſydus fit eis inacceſſibile, in ipſum quaſi canes in lunam ad veſaniæ ſuæ manifeſtationem, ineptos latratus emittant. Quos tamen diuina bonitas iuxta ſapientiæ ſuæ ordinem prouidens ad viam veritatis reuocare, duces delegit alios, qui Thomæ ſpiritu quaſi ſubſiſtant, & aduerſantium oppugnationes, inanes, ac a doctiſſimorum conſpectu merito expellendas eſſe patenter oſtendant.

Quorum Thomas Caietanus, poſtremus quidem tempore, ſapientia vero ac vitæ ſplendore, his diebus nulli forte ſecundus, a domino quaſi viuens Aquinatis imago ſuſcitatus eſt. Viri huius ſingulariſſimi, præconia proſequi, eius compellunt merita, inducit monumentum perpetuum quo ad imitandum trahantur poſteri, excuſat iniunctæ correctionis occaſio, non accuſat vel minimæ adulationis nota, apud illos præcipue qui caſtigatiſſimam eius mentem norint. Suæ quippe vulgatæ laudis prolocutores, graues ſibi potius ac moleſtos reputat, quàm uel in modico eis arrideat ſereno vultu. Et hoc ipſum commendatione digniſſimum eſt, & ab elegantiſſimi animi eius innata bonitate procedit. Namque animam bonam illum a domino ſortitum eſſe (ſi naturalia iungamus actibus ex quibus virtutum habitus innoteſcunt) ingenij eius perſpicacitas, cui & ab ipſis pene cunabulis indefeſſe vigilantiſſimo ſtudio fœcundauit, cunctis ſæculis patefecit. Sed nec ei quam indidit elegantiæ, nec deſiderio ac auiditati diſcendi, defuit altiſſimus, omnia inquam ad ſapientiæ ſtudium extrinſecus conferentia ſubminiſtrans. Sacræ nempe prędicatorum religionis, non niſi ſapientiam toto orbe reſonantis inſtituto, iuuenis admodum, Deo initiatus, dum haud quaquàm ſegniter virtutum actibus indipiſcendiſque literis ſe totum impenderet, præceptorem eiuſdem profeſsionis æuo illo Philoſophorum ac Theologorum ſapientiſsimum, Valentinum Peruſia oriundum eidem dominus præparauit, ſub cuius magiſterio breui dierum ſpatio ſic harum ſcientiarum aſſecutus eſt apicem ac culmen conſcendit, ut id adoleſcens adipiſceretur honoris quod non niſi veterani milites vix reportant. Nempe cui Metaphyſices publica lectura in florentiſsimo Patauino gymnaſio, ſic demandata eſt, ut cum illo concurreret, Trombetta inquam viro tempeſtate illa non vulgari, qui plus temporis lecturam hanc proſequendo conſumpſerat quàm hic ætatis. Quantæ autem tum fuerit non dico expectationis, ſed veluti is a quo nil eminentius expectari queat admirationis apud ſapientum inibi demorantium corona, eorum qui adhuc ſuperſtites ſunt prædicant uoces, dum crebras referunt in ſcholaſtica paleſtra illius uictorias, ita ut in proxima patria Venetiarumque Ciuitatum omnium elegantiſſima, quaſi de cœlo lapſi numinis eius gloria reſonaret. Proteſtatur idipſum ſapientia eius in de Ente & Eſſentia diui Thomæ opuſculum eo tempore ſcriptis commendata. In quo etiam hoc ipſum admirari licet, quod in doctoris Angelici laudes ingeminatur, uniformitas dico, tum ſenſus tum dictaminis, iuuenis admodum, dum & ille eſſet cum in ſententias ſcripſit, & eiuſdem immatura dictantis ætate. In ſtilo ſiquidem, in ordine ac rara quadam docendi viuacitate, ſubtilitate etiã ac altitudine ſenſus, etiã uiri huius celebratiſsimi ſcripta quæ adoleſcēs

edidit,

Digitized by Google

edidit, alijs in prouectiori ab eo diſcuſſis ætate ſi conferantur, eadem eſſe putabuntur. Sed haud quaquàm vana opinio. Neque enim annorum defectus prohibuit, quin fauum ſapientiæ puriſſimum ſuggereret puriſſimum, & cunctis effunderet abundanter. Demum eo temporum decurſu ad vniuerſalē prædicatorum ſynodum, præfati ordinis Summo capite ei demandante prouinciam, vt veritatis defenſorem pro more ſe cunctis offerret, Ferrariam conceſſit. Die igitur conſtituta in campum procedens, cum celebratiſſimo illo ſcientiarum omnium velut armario capaciſſimo, Ioanne Pico Mirandula congreſſus eſt. Quàm fœlici fato dies illa donata eſt, vt iuuenes duo robuſtiſſimi ſeſe pro veritate impeterent, qui cum ætate tum animi elegantia, interiorisque luminis ac ſapientiæ plenitudine, moribus etiam haud diſſimiles erant: ſed nec profeſſione demum. Picus enim (tametſi morti occurrens) ſacrum & ipſe Prædicatorum ordinem eſt profeſſus. Viriliter igitur die illo dum vtrinque decertaretur, tantum gloriæ Thomas (abſque tamen concertantis iniuria) conſecutus eſt, vt coram Illuſtriſſimo Ferrariæ Duce Hercule ac toto ſapientum Senatu, & innumera populi circunſtantis ac ſtupentis frequentia, ab ſui ordinis Generali moderatore Ioachino Turriano Veneto, viro præſtantiſſimo conſedente, mox coram accitus, proprium quo caput tegebat biretum, magiſterij infulam, capiti Thomæ impoſuerit, cunctisque applaudentibus, ſed & eodem quoque Mirandulæ comite plurimum collaudante, ſacræ illum Theologiæ magiſtrum creauerit. inde poſt crebras in ſcholaſtica paleſtra victorias, quas cum a patribus congregationis Lombardiæ, cum quibus vitam ducebat virtutibus claram, vocatus eſſet ad generales eorum conuentus, aſſecutus eſt, Veronæ inquàm, Bergomi, Brixiæ, Mantuæ, Mediolani, Papiæ (quo & loco ſolenni lectura libri de Cælo ab Ludouico Mediolan. olim Duce honoratus eſt) in Italia eſt eius gloria ſic diffuſa, ut abiret per ora omnium rariſſima laude. Edidit nihilominus his temporibus quæ monumentum ſapientiæ ſuæ præſtent vniuerſis in æuum, commentaria dico in Secundi Perihermenias partem, quam D. Thomas intactam reliquit morte præuentus. Commentaria quoque in Iſagogas Porphyrij, in Prædicamenta, ac Analytica Stagyritæ: opus de analogia nominum. Quæſtiones tum de infinitate primi motoris, tum de ſubiecto Phyſicæ, aliaq; nonnulla notatu digniſſima. Subinde Romæ poſt celeberrimam diſputationem in qua ipſe coram pluribus Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus miraculo fuit, a Reuerendiſſimo præfati ordinis Generali præſule Magiſtro Vincentio Bandello, viro morum præſtantia ſapientiæq; plenitudine famigeratiſſimo, de conſenſu eiuſdem ordinis ſenatus, tempore illo Romæ congregati, vniuerſalis Procurator noſtræ totius religionis in Romana curia cōſtitutus eſt. In qua quidem curia totaq; vrbe ſic celebris ſuis virtutibus expoſcentibus apud omnes euaſit, ut mox primus inter doctiſſimos facile cenſeretur. Literarijs quippe concertationibus, publico legendi munere, æditionibus etiam tum in primam Summæ D. Thomæ partem, tum in librum de Anima, nonnullis etiam doctiſſimis Opuſculis ipſo interim eminentiſſimam ſapiētiam mundo diffundente, ipſa Romana curia quaſi nouæ lucis iubare radiabat, Eidem quoque plurimum decoris & claritatis attulit ſanctitatis fama, non vanitati ſed veritati ſubnixa. Cum enim ſemper fuerit ab omni nota criminis alienus, tum Romæ ſpeciali munere uirtutum omnium ſe ſpecimen præmonſtrauit. Sicq; actū eſt, vt iuuenis adhuc (neque enim quadrageſimum exceſſerat ætatis annum) Generalis totius ordinis Magiſter in alia ſynodo, mortuo Bandello, Romæ congregata, electus ſit. Qua conſcenſa ſede, ad reformationem eiuſdem ordinis aſpirans, ac in breui pro parte uoti compos effectus, quem continuatis ſpeculationibus conſpeximus ſemper intentum, in regiminis quoque prudentia officioſiſſimum ſe oſtendit. Neque enim curæ paſtorali ſpeculatio ipſa, neque ſpeculationi, gregis cuſtodia, etſi grauiſſima, fuit impedimento. Quod diuinum equidem munus extitit quam rariſſimum. Interim nanque, & commentaria in duas medias edidit Summæ S. Thomæ partes (primam dico, ac ſecundam ſecundæ) quatenus & in practicis, ac moralibus ſcientijs, poſtquam ſpeculatiua diſcuſſerat, ſapientiæ ac bene viuendi lumen cæteris eſſet efficaciſſimum. Opuſcula item alia quā plurima ex hoc ſapientiæ fonte ſub his temporibus emanarunt, ſed præ alijs duo illa de poteſtate Papæ ac Cōcilij impetuoſiſſima virtute ſic effluxerunt, ut per hæc ipſa diſſidium quod in eccleſia, inuidia Diaboli, eo pernitioſius quo ſpiritualius exortum fuerat, uires amiſerit. In quibus etiam libellis id plurimum admirari fas eſt, quòd eum quem Philoſophum ac Theologum excellentiſſimum omnes venerabantur, nunc legum etiam aduertant peritiſſimum, immo tantæ celebritatis, vt hi qui in orbe primi vtriuſque iuris principes habebātur eius ſapientiæ cedere ſint coacti. Sicque potiſſima cauſa fuit diſſolutionis, extremæque annullationis iniqui illius conciliabuli quod defœdauit etiamnum patriam noſtram infœliciſſimam, de Sancta Eccleſia in hoc etiā benemeritam quòd nō diu ſuſtinuerunt iniquitatem Piſani ciues, ſed armis a ſuis finibus pepulerunt ſciſmatis authores, quos inuiti ad tempus tulerant. Celeberrimum hunc igitur virum, cardineo cetu ex his clariſſimis actibus & virtutibus digniſſimum, tum Summi Pontificis Iulij iuſto deſiderio, quinimmo firma determinatione mentis, tum etiam totius populi, cui & Pontificis propoſitum innotuerat voce, ex multo fuit tempore conclamatum. Nec abſtulit bellorum tumultus, morſque Pontificis inſperata, quin tandem donaretur honoris culmine, quod ex multis annis ſua merita depoſcebant. Cui & ipſe gloriam pileo cumulauit, dum nouo ſydere ſacratum fulget collegium. In cuius etiam ſolij conſcenſu, id potiſſimum ſuæ gloriæ præſtat incrementum, quòd non fauore ſecularium principum ex cognatione vel quacumque neceſsitudine conquiſito, nō miſero ac infœlici obſequio Prælatorum (vt toti curiæ notum erat) non denique auri vendicatione thronum hunc aſcendit, ſed Domini ſabaoth electione ſola, qui fulgentiſſimam noluit diu lucernam ſub modio latitare, ſed ſupereminentiſſimæ ſedis candelabrum ut totum mundum illuminet, exaltauit. Quis enim (ut de ſimoniaco conſenſu paululum immoratus loquar) quis inquam audeat viro tantæ frugalitatis, notam hanc inurere? qui ex nulla literarum gratiarumue conceſsione, ex quo totius noſtri ordinis habenas moderatus eſt, uel minimum obolum requiſiuit, vel etiam acceptauit, ſed neque paſſus itidem unquam eſt ſuorum familiarium quemquam cuiuſuis ſcripturæ occaſione, muneris quicquam ſuſcipere? Quinimmo cartam, ceram, capſulas quam ſuis patentibus literis appendendas, ſuis & ſcriptoribus conſtituta ſtipendia, ex antiquitus ab ordine

Gene-

Generalibus Magiſtris contributione ſtatuta,qua contentus erat,in humilitate(vt decet virum religioſum) integerrimam vitam ducens prudenter prouidebat. Quo & contigit cum ipſum cum primo Cardinalis creatus eſt,apud ſe habere,non niſi 35. aureos ſuæ præfatæ prouiſionis,quæ quælibet Prouincia ordinis,annis ſingulis quotam pecuniarum quæ in ſumma ad aureos 300. non aſcendit, ad eiuſdem Reuerendiſſimi Generalis ſuorumque in officio ſociorum ſuſtentationem conferre tenetur. Hoc ipſum eam ob cauſam ſerio libuit recenſere,vt malignorum veritate hac obtundantur ora,qui nec credere ſe poſſe dicunt, in plurimorum & hunc viam non eſſe dilapſum. Et ut ex his etiam omnibus innoteſcat, quanta ſit laude dignus, qui poſt aurum non abijt, nec ſperauit in pecuniæ theſauris,qui ſimilem ſapiens ſe inuenire poſſe quaſi diffidit,ſummaque prædicat efferendum laude. Nullo igitur ſiniſtro in pulſu motus Leo ſummus antiſtes,uirum hunc digniſſimum in fratrem aſſumpſit,ſed ſanctæ matris Eccleſiæ ſibi diuinitus delegatæ conſulens gloriæ,conſulens & ſaluti. Cui mox ob eximias ac inſignes animi ſui dotes, maximam & quæ totius Chriſtiani populi ſalutem concernat prouinciam delegauit, dum eundem de ſuo latere ad ſereniſſimum Chriſtianæ Reipu. Imperatorem ob componendam inter Chriſticolarum Reges ac principes pacem,eoſdemque animandos in fidei ſanctæ cruentiſſimos hoſtes ſummus antiſtes deſtinauit legatum. Vtroſq; eidem Sanctæ matri Eccleſiæ diu ſuperſtites eſſe faciat author vitæ,ac perhennis fœlicitatis obiectum, ut magis Iudæis appareat glorioſus, dum a ſe inſpiratam doctrinam per D. Thomam mundo effuſam,alter hic Tho. fulgidiorem reddit explanationibus ſuis. Quod quidem cum in alijs pluribus tum maxime in hoc Secundæ Secundæ celeberrimo Libro,omnibus exploratiſſimum eſſe poteſt. Auſim pace omnium,auſim profecto id in hunc Librum laudis afferre, quòd nec plene ab vllo viuente laudari queat. Neque enim poſt Sacras literas liber alius huic præſtat vtilitate vel gratia,immo qui cæteros in alijs ſuis operibus ſuperauerat ſeipſum, in hoc vicit Angelicus doctor. Patefacta nanque cæli via eſt,via inquam virtutum,quas indulgentiſſimus omnium pater, animis quos ad ſe pertrahit, gratis infundit,gratius & conſeruat. Latæ quoque mortiferæ illius,ad interitumque ducentis ſemitæ, grauis aſperitas, patentes abyſſi, horrenda pręcipitia,crudeles hoſtium implacabilium occurſus, ſic omnium obtutibus clariſſime ſub uno conſpicienda pręcauendaque proponuntur intuitu, vt hi tantummodo illuc iter dirigant, qui ab hoc lumine ſe ſubducunt. Omnibus item inuiolabilis regula bene beatęque viuendi iuxta cuiuſque conditionem & ſtatum, ſic per huius Libri ſapientiam eſt pręfixa, ut non niſi qui ſplendore iſto non perfunduntur oſtendant,& eo pręcipue nunc interprete, tantique theſauri de cęlo demiſsi veluti diſpenſatore,per ſua hęc præclariſsima commentaria Thoma altero conſtituto,qui Libri huius latiſsimum intellectum aperiens,quęſtiones inſuper non minus neceſſarias & utiles quam peregrinas, ſubtiliſsime formans atque diſſoluens,errores item ſuboortos præpotenter elidens, luculentiſsimam veritatem ſic pandit omnibus gratioſe, ut merito quiſque in vtriuſque princ:pis laudem prorumpens decantare poſsit. Quaſi ſtella matutina in medio nebulę, & quaſi Luna plena in diebus ſuis lucent, & quaſi Sol refulgens, ſic hi effulgent in templo Dei.

SECVNDAE SECVNDAE
DIVI THOMAE AQVINATIS
QVAESTIONVM ET ARTICVLORVM
INDEX.

QVAESTIO PRIMA.

De uirtutibus & uitijs in ſpeciali
Et primo de uirtutibus theologicis
Et primo de fide quantum ad eius obiectum

1 *Vtrum obiectum fidei ſit ueritas prima*
2 *Vtrum obiectum fidei ſit aliquid complexum uel incomplexum, id eſt res aut enuntiabile*
3 *Vtrum fidei poſſit ſubeſſe falſum*
4 *Vtrum obiectum fidei poſſit eſſe aliquid uiſum*
5 *Vtrum poſſit eſſe aliquid ſci um*
6 *Vtrum credibilia dĕant diſtingui ꝑ certos articulos*
7 *Vtrũ ijdẽ articuli ſubſint fidei ſecundum oẽ tempus*
8 *De numero articulorum*
9 *De modo tradendi articulos in ſymbolo*
10 *Ad quem perteneat conſtituere ſymbolum fidei*

QVAESTIO II.

De fide quantum ad actum eius interiorem qui eſt credere.

1 *Quid ſit credere, quod eſt actus interior fidei*
2 *Quot modis dicatur*
3 *Vtrum credere aliquid ſupra rationem naturalem ſit neceſſarium ad ſalutem*
4 *Vtrum credere ea ad quæ ratio naturalis peruenire poteſt ſit neceſſarium*
5 *Vtrum ſit neceſſarium ad ſalutem credere aliqua explicite*
6 *Vtrum ad credẽdũ explicite oẽs teneãtur æqualiter*
7 *Vtrum habere fidem explicitam de Chriſto ſemper ſit neceſſarium ad ſalutem*
8 *Vtrũ credere Trinitatem explicite ſit de neceſſitate ſalutis*
9 *Vtrum actus fidei ſit meritorius*
10 *Vtrum ratio humana diminuat meritum fidei*

QVAESTIO III.

De fide quãtũ ad actum eius exteriorẽ qui eſt confiteri.

1 *Vtrum confeſſio ſit actus fidei*
2 *Vtrum confeſſio ſit neceſſaria ad ſalutem*

QVAESTIO IIII.

De fide quantum ad ipſum habitum fidei, & quantum ad ipſam fidem.

1 *Quid ſit fides*
2 *In qua ui animæ ſit ſicut in ſubiecto*
3 *Vtrum forma eius ſit charitas*
4 *Vtrum eadẽ numero ſit fides & formata & informis*
5 *Vtrum fides ſit uirtus*
6 *Vtrum ſit una uirtus*
7 *De ordine eius ad alias uirtutes*
8 *De comparatione certitudinis eius ad certitudinem uirtutum intellectualium*

QVAESTIO V.

De habitu fidei quantum ad habentes ipſam

1 *Vtrum angelus aut homo in ſui prima conditione habuerit fidem*
2 *Vtrum Dæmones habeant fidem*
3 *Vtrum hæretici errantes in uno articulo fidei habeãt fidem de alijs articulis*
4 *Vtrum fidẽ habentiũ unus alio hẽat maiorem fidem*

QVAESTIO VI.

De habitu fidei quantum ad eius cauſam.

1 *Vtrum fides ſit homini infuſa a Deo*
2 *Vtrum fides informis ſit donum*

QVAESTIO VII.

De ipſa fide quantum ad ſuos effectus.

1 *Vtrum timor ſit effectus fidei*
2 *Vtrum purificatio cordis ſit effectus fidei*

QVAESTIO VIII.

De correſpondentibus uirtuti fidei. Et primo de dono intellectus.

1 *Vtrum intellectus ſit donum ſpiritusſancti*
2 *Vtrum poſſit ſimul eſſe in eodem cum fide*
3 *Vtrum intellectus qui eſt donum ſit ſpeculatiuus tantum uel etiam practicus*
4 *Vtrum oẽs q ſunt in gratia hẽat donum intellectus*
5 *Vtrum hoc donum inueniaĩ in alqbus abſque gratia*
6 *Quomodo ſe habeat donum intellectus ad alia dona*
7 *Quæ beatitudinem reſpondeat dono intellectus*
8 *Vtrum in fructibus fides reſpondeat dono intellectus*

QVAESTIO IX.

De correſpõdẽtibus uirtuti fidei quãtũ ad donũ ſcientiæ.

1 *Vtrum ſcientia ſit donum*
2 *Vtrum ſit circa diuina*
3 *Vtrum ſit ſpeculatiua uel practica*
4 *Quæ beatitudinum ei reſpondeat*

QVAESTIO X.

De fide quãtũ ad uitia oppoſita. Et prĩo d ĩfidelitate ĩ cõi

1 *Vtrum infidelitas ſit peccatum*
2 *Vtrum infidelitas ſit in intellectu ſicut in ſubiecto*
3 *Vtrum ſit maximum peccatorum*
4 *Vtrum omnis actio infidelium ſit peccatum*
5 *De ſpeciebus infidelitatis*
6 *De comparatione earum adinuicem*
7 *Vtrum cum infidelibus ſit diſputandum de fide*
8 *Vtrum ſint cogendi ad fidem*
9 *Vtrum ſit eius communicandum*
10 *Vtrum poſſint Chriſtianis fidelibus præeſſe*
11 *Vtrum ritus infidelium ſint tolerandi*
12 *Vtrũ pueri infideliũ ſint inuitis parẽtibus baptizãdi*

QVAESTIO XI.

De uitijs oppoſitis fidei quantum ad hæreſim.

1 *Vtrum hæreſis ſit infidelitatis ſpecies*
2 *Vtrum hæreſis ſit proprie circa ea quæ ſunt fidei*
3 *Vtrum hæretici ſint tolerandi*
4 *Vtrum reuertentes ad fidem ſint recipiendi*

QVAESTIO XII.

De uitijs oppoſitis fidei quantum ad apoſtaſiam.

1 *Vtrum apoſtaſia ad infidelitatem pertineat*
2 *Vtrum propter apoſtaſiam a fide, ſubditi abſoluãtur a domino præſidentium apoſtatarum*

QVAESTIO XIII.

De uitijs oppoſitis confeſſioni fidei. Et primo de blaſphemia in generali.

1 *Vtrum blaſphemia opponatur confeſſioni fidei*
2 *Vtrum blaſphemia ſemper ſit peccatum mortale*

3 Vtrum blaſphemia ſit maximum peccatorum
4 Vtrum blaſphemia ſit in damnatis

QVAESTIO XIIII.

De blaſphemia in ſpeciali qua eſt peccatum in ſpiritumſanctum.

1 Vtrum blaſphemia uel peccatum in ſpiritumſanctum ſit idem quod peccatum ex certa malitia
2 De ſpeciebus huius peccati
3 Vtrum ſit irremiſſibile
4 Vtrum aliquis poſſit peccare in ſpiritumſanctũ a principio, antequam alia peccata committat.

QVAESTIO XV.

De uitijs oppoſitis dono intellectus. ſ. de cœcitate mentis & hebetudine ſenſus

1 Vtrum cœcitas mentis ſit peccatum
2 Vtrum hebetudo ſenſus ſit aliud peccatum a cæcitate mentis
3 Vtrum hæc uitia a peccatis carnalibus oriantur.

QVAESTIO XVI.

De præceptis pertinentibus ad prædicta ſ. ad fidem, & dona ſcientiæ & intellectus

1 Vtrũ in ueteri lege dare debuerint præcepta credẽdi
2 Vtrum conuenienter in ueteri lege tradantur præcepta pertinentia ad ſcientiam & intelle..um

QVAESTIO XVII.

De ſpe quantum ad ipſam ſpem.

1 Vtrum ſpes ſit uirtus
2 Vtrum obiectum eius ſit beatitudo æterna
3 Vtrum unus homo poſſit ſperare beatitudinem alterius per uirtutem ſpei
4 Vtrum homo licite poſſit ſperare in homine
5 Vtrum ſpes ſit uir.us theologica
6 De diſtinctione eius ab alijs uirtutibus theologicis
7 Vtrum ſpes præce at fidem
8 Vtrum ſit poſterior charitate

QVAESTIO XVIII.

De ſp quantum ad ſubiectum eius.

1 Vtrum ſpes ſit in uoluntate ſicut in ſubiecto
2 Vtrum ſpes ſit in beatis
3 Vtrum ſpes ſit in damnatis
4 Vtrum ſpes in uiatoribus habeat certitudinem

QVAESTIO XIX.

De dono timoris quod reſpondet ſpei.

1 Vtrum Deus debeat timeri
2 Vtrum timor conuenienter diuidatur in filialem, initialem, ſ ruilem, & mundanum
3 Vtrum timor mundanus ſemper ſit malus
4 Vtrum timor ſeruilis ſemper ſit bonus
5 Vtrum ſit idem in ſubſtantia cum filiali
6 Vtrum adueniente charitate excludat timor ſeruilis
7 Vtrum timor ſit initium ſapientiæ
8 Vtrũ timor initialis ſit idẽ in ſubã cũ timore filiali
9 Vtrum timor ſit donum Spiritusſancti
10 Vtrum creſcat creſcente charitate
11 Vtrum timor maneat in patria
12 Quid reſpondeat ei in beatitudinibus & fructibus

QVAESTIO XX.

De ſpe quãtũ ad uitia oppoſita. Et primo de deſperatione.

1 Vtrum deſperatio ſit peccatum
2 Vtrum deſperatio oſſit eſſe ſine infidelitate
3 Vtrum ſit maximum peccatorum
4 Vtrum oriatur ex accidia

QVAESTIO XXI.

De præſumptione

1 Cui obiecto innitatur præſumptio
2 Vtrum præſumptio ſit peccatum
3 Vtrum præſumptio opponatur ſpei
4 Vtrum cauſetur ex inani gloria

QVAESTIO XXII.

De pceptis pertinentibus ad ſpẽ, & ad donum timoris.

1 Vtrũ fuerit dandũ aliquod præceptũ pertinẽs ad ſpẽ
2 Vtrũ fuerit dãdũ aliud præceptũ ptinẽs ad timorem

QVAESTIO XXIII.

De ipſa charitate ſecundum ſe.

1 Vtrum charitas ſit amicitia
2 Vtrum ſit aliquid creatum in anima
3 Vtrum ſit uirtus
4 Vtr m ſit uirtus ſpecialis
5 Vtrum ſit una uirtus
6 Vtrum ſit maxima uirtutum
7 Vtrum ſine ea poſſit eſſe aliqua uera uirtus
8 Vtrum ſit forma uirtutum

QVAESTIO XXIIII.

De charitate in comparatione ad ſubiectum.

1 Vtrum charitas ſit in uoluntate ſicut in ſubiecto
2 Vtrum charitas cauſetur in homine ex actibus præcedentibus uel ex infuſione
3 Vtrum infundatur ſecũdum capacitatẽ naturalium
4 Vtrum augeatur in habente ipſam
5 Vtrum augeatur per additionem
6 Vtrum quolibet actu augeatur
7 Vtrum augeatur in infinitum
8 Vtrum charitas uiæ poſſit eſſe perfecta
9 Vtrum conuenienter diſtinguantur tres gradus charitatis. ſcilicet incipiens, proficiens, & perfecta
10 Vtrum charitas poſſit diminui
11 Vtrum charitas ſemel habita poſſit amitti
12 Vtrum amittatur per unum actum peccati mortali

QVAESTIO XXV.

De charitate quantum ad eius obiectum, quæ ſcilicet ſint ex charitate diligenda.

1 Vtrum ſolus Deus ſit ex charitate diligendus, uel etiam proximus
2 Vtrum charitas ſit ex charitate diligenda
3 Vtrũ creaturæ irrationales ſint ex charitate diligẽdæ
4 Vtrum aliquis ex charitate poſſit ſeipſum diligere
5 Vtrum poſſit ex charitate diligere corpus proprium
6 Vtrum peccatores ſint ex charitate diligendi
7 Vtrum peccatores ſeipſos diligant
8 Vtrum inimici ſint ex charitate diligendi
9 Vtrum ſint eis ſigna amicitiæ exhibenda
10 Vtrum angeli ſint ex charitate diligendi
11 Vtrum Dæmones
12 Vtrum conuenienter enumerentur quatuor ex charitate diligenda. ſcilicet Deus, proximus, corpus proprium, & noſipſi

QVAESTIO XXVI.

De charitate quantum ad ordinem diligendorum.

1 Vtrum aliquis ordo ſit in charitate
2 Vtrũ homo debeat Deum plus diligere q̃ proximum
3 Vtrum plus quàm ſeipſum
4 Vtrum, ſe plus quàm proximum
5 Vtrum debeat homo plus diligere proximum quàm corpus proprium
6 Vtrum plus unum proximum quàm alium
7 Vtrũ plus proximũ meliorem q̃ magis ſibi coniunctũ
8 Vtrum magis coniunctum ſibi ſecundum carnis affinitatem, uel ſecundum alias neceſſitudines
9 Vtrum magis filium quàm patrem
10 Vtrum magis patrem quàm matrem

11 Vtrum

11 Vtrum uxorem plus quàm patrem vel matrem
12 Vtrum magis benefactorem quàm beneficiatum
13 Vtrum ordo charitatis maneat in patria

QVAESTIO XXVII.

De charitate quantum ad eius actum principalem qui eſt dilectio.

1 Vtrum amare ſit magis proprium charitatis quàm amari
2 Vtrum amare prout eſt actus charitatis ſit idem quod beniuolentia
3 Vtrum Deus ſit propter ſeipſum amandus
4 Vtrum poſſit in hac uita immediate amari
5 Vtrum poſſit amari totaliter
6 Vtrum eius dilectio habeat modum
7 Vtrum diligere amicũ ſit melius quàm diligere inimicũ
8 Vtrum diligere Deum ſit melius quàm diligere proximũ

QVAESTIO XXVIII.

De interioribus effectibus charitatis. Et primo de gaudio quod eſt interior effectus conſequens principalem actum charitatis qui eſt dilectio.

1 Vtrum gaudium ſit effectus charitatis
2 Vtrum huiuſmodi gaudium compatiatur ſecũ triſtitiam
3 Vtrum iſtud gaudium poſſit eſſe plenum
4 Vtrum huiuſmodi gaudium ſit virtus

QVAESTIO XXIX.

De effectibus charitatis quantum ad pacem quæ eſt interior effectus conſequens dilectionem.

1 Vtrum pax ſit idem quod concordia
2 Vtrum omnia appetant pacem
3 Vtrum pax ſit effectus charitatis
4 Vtrum pax ſit uirtus

QVAESTIO XXX.

De effectibus charitatis quantum ad miſericordiam quæ eſt interior charitatis effectus.

1 Vtrum malum ſit cauſa miſericordiæ ex parte eius cui miſeremur.
2 Quorum ſit miſereri
3 Vtrum miſericordia ſit uirtus
4 Vtrum ſit maxima uirtutum

QVÆSTIO XXXI.

De effectibus exterioribus charitatis. Et primo de beneficentia.

1 Vtrum beneficentia ſit actus charitatis
2 Vtrum ſit omnibus benefaciendum
3 Vtrum magis coniunctis ſit magis benefaciendum
4 Vtrum beneficentia ſit uirtus ſpecialis

QVAESTIO XXXII.

De exterioribus effectibus charitatis quantũ ad eleæmoſinã.

1 Vtrum eleæmoſinæ largitio ſit actus charitatis
2 Vtrum conuenienter diſtinguantur eleæmoſinarum genera, ponendo ſeptem eleæmoſinas ſpirituales, & ſeptẽ corporales
3 Vtrum eleæmoſinæ ſpirituales ſint potiores eleæmoſinis corporalibus
4 Vtrum eleæmoſinæ corporales habeant effectũ ſpiritualẽ
5 Vtrum dare eleæmoſynam ſit in præcepto
6 Vtrum corporalis eleæmoſyna ſit danda de neceſſario
7 Vtrum ſit danda de iniuſte acquiſito
8 Quorum ſit dare eleæmoſynam
9 Quibus ſit eleæmoſina danda
10 Quis ſit modus eleæmoſinæ fiendæ

QVÆSTIO XXXIII.

De exterioribus effectibus charitatis quantum ad correctionem fraternam.

1 Vtrum fraterna correctio ſit actus charitatis
2 Vtrum fraterna correctio ſit ſub præcepto
3 Vtrum hoc præceptum extendat ſe ad omnes, uel ſolum ad prælatos
4 Vtrum ſubditi teneantur ex hoc præcepto prælatos corrigere
5 Vtrum peccator poſſit corrigere
6 Vtrum aliquis debeat corrigere qui ex correctione fit deterior
7 Vtrum ſecreta correctio debeat præcedere denunciationẽ
8 Vtrum teſtiũ inductio debeat præcedere denunciationem

QVAESTIO XXXIIII.

De vitijs oppoſitis charitati. Et primo de odio quod opponitur ipſi dilectioni.

1 Vtrum Deus poſſit odio haberi
2 Vtrum odium Dei ſit maximum peccatorum
3 Vtrum odium proximi ſemper ſit peccatum
4 Vtrum ſit maximum inter peccata quæ ſunt in proximũ
5 Vtrum ſit uitium capitale
6 Ex quo capitali uitio oriatur

QVAESTIO XXXV.

De vitijs oppoſitis charitati quantum ad accidiam quæ opponitur gaudio charitatis, quod eſt de bono diuino.

1 Vtrum accidia ſit peccatum
2 Vtrum accidia ſit ſpeciale vitium
3 Vtrum ſit peccatum mortale
4 Vtrum ſit uitium capitale

QVAESTIO XXXVI.

De vitijs oppoſitis charitati quantum ad inuidiam quæ opponitur gaudio de bono proximi.

1 Vtrum inuidia ſit triſtitia de bonis alienis
2 Vtrum inuidia ſit peccatum
3 Vtrum inuidia ſit peccatum mortale
4 Vtrum inuidia ſit uitium capitale, & de filiabus eius

QVAESTIO XXXVII.

De diſcordia quæ opponitur effectui charitatis qui eſt pax.

1 Vtrum diſcordia ſit peccatum
2 Vtrum ſit filia inanis gloriæ

QVAESTIO XXXVIII.

De contentione quę opponitur paci quantum ad os.

1 Vtrum contentio ſit peccatum mortale
2 Vtrum ſit filia inanis gloriæ

QVAESTIO XXXIX.

De ſciſmate quod opponitur paci quantum ad opus.

1 Vtrum ſciſma ſit ſpeciale peccatum
2 Vtrum ſit grauius infidelitate
3 Vtrum ſciſmatici habeant aliquam poteſtatem
4 Quę ſit conueniens pœna ſciſmaticorum

QVAESTIO XL.

De bello quod opponitur paci quantum ad opus

1 Vtrum aliquod bellum ſit licitum
2 Vtrum clericis ſit licitum bellare
3 Vtrum liceat bellantibus uti inſidijs
4 Vtrum liceat in diebus feſtis bellare

QVÆSTIO XLI.

De rixa quę opponitur paci quantum ad opus.

1 Vtrum rixa ſit peccatum
2 Vtrum rixa ſit filia irę

QVAESTIO XLII.

De ſeditione quę opponitur paci quantum ad opus.

1 Vtrum ſeditio ſit ſpeciale peccatum
2 Vtrum ſit peccatum mortale

QVÆSTIO XLIII.

De ſcandalo quod opponitur charitati quantum ad beneficentiam.

1 Quid ſit ſcandalum

2 *Vtrum ſcandalum ſit peccatum*
3 Vtrum ſit ſpeciale peccatum
4 *Vtrum ſit peccatum mortale*
5 Vtrum perfectorum ſit ſcandalizari
6 Vtrum eorum ſit ſcandalizare
7 *Vtrum ſpiritualia bona ſint dimittenda propter ſcandalū*
8 *Vtrum temporalia ſint propter ſcandalum dimittenda*

QVAESTIO XLIIII.
De præceptis charitatis.
1 Vtrum de charitate ſint danda præcepta
2 Vtrum unum tantum uel duo
3 Vtrum duo ſufficiant
4 Vtrum conuenienter præcipiatur, ut Deus ex toto corde diligatur
5 Vtrum conuenienter addatur ex tota mente
6 Vtrum hoc præceptum poſſit in uia impleri
7 De hoc præcepto, Diliges proximum tuum ſicut teipſum
8 *Vtrum ordo charitatis cadat ſub præcepto*

QVAESTIO XLV.
De dono ſapientiæ quod reſpondet charitati.
1 Vtrū ſapiētia debeat numerari inter dona Spiritusſancti
2 *Vtrum ſit in intellectu ſicut in ſubiecto*
3 *Vtrum ſapientia ſit ſpeculatiua tantum uel etiā practica*
4 Vtrum ſapientia quæ eſt donum poſſit eſſe cum peccato mortali
5 Vtrum ſit in omnibus habentibus gratiam gratum facientem
6 Vtrum reſpondeat ei ſeptima beatitudo quæ eſt. Beati pacifici

QVÆSTIO XLVI.
De ſtultitia quæ opponitur ſapientiæ.
1 Vtrum ſtultitia opponatur ſapientiæ
2 Vtrum ſtultitia ſit peccatum
3 *Vtrum ſtultitia ſit filia luxuriæ*

QVÆSTIO XLVII.
De prudentia ſecundum ſe.
1 Vtrum prudentia ſit in uoluntate, uel in ratione
2 *Vtrum ſi eſt in ratione, ſit in practica tantum uel etiam in ſpeculatiua*
3 Vtrum ſit cognoſcitiua ſingularium
4 Vtrum ſit uirtus
5 *Vtrum ſit uirtus ſpecialis*
6 Vtrum præſtituat finem uirtutibus moralibus
7 *Vtrum conſtituat medium in eis*
8 *Vtrum præcipere ſit proprius actus eius*
9 Vtrum ſolicitudo uel uigilantia pertineat ad prudētiam
10 Vtrum prudentia ſe extendat ad regimen multitudinis
11 Vtrum prudentia quæ eſt reſpectu proprij boni ſit eadem ſpecie cum ea quæ ſe extendit ad bonum commune
12 *Vtrum prudentia ſit in ſubditis an ſolum in principibus*
13 *Vtrum inueniatur in malis*
14 *Vtrum inueniatur in omnibus bonis*
15 Vtrum inſit nobis a natura
16 *Vtrum perdatur per obliuionem*

QVÆSTIO XLVIII.
De prudentia quantum ad partes ſuas in generali.
1 *Quæ ſint partes prudentiæ.*

QVAESTIO XLIX.
De ſingulis prudentiæ partibus quaſi integralibus.
1 De memoria, utrum ſit pars prudentiæ
2 De intellectu uel intelligentia, utrum ſit pars prudentiæ
3 De docilitate, utrum ſit pars prudentiæ
4 De ſolertia, utrum ſit pars prudentiæ
5 *Vtrum ratio ſit pars prudentiæ*
6 Vtrum prouidentia ſit pars prudentiæ
7 Vtrum circumſpectio ſit pars prudentiæ
8 *Vtrum cautio ſit pars prudentiæ*

QVAESTIO L.
De ſpeciebus prudentiæ quæ ſunt ad multitudinem.
1 Vtrum legis poſitiua debeat poni ſpes prudentiæ
2 *Vtrum politica ſit pars prudentiæ*
3 *Vtrum iconomica*
4 *Vtrum militaris*

QVAESTIO LI.
De prudentia quantum ad uirtutes ei adiunctas quæ ſunt partes quaſi potentiales
1 Vtrum eubulia ſit uirtus
2 *Vtrum ſit ſpecialis uirtus a prudentia diſtincta*
3 *Vtrum ſyneſis ſit ſpecialis uirtus*
4 Vtrum gnomin ſit ſpecialis uirtus

QVÆSTIO LII.
De dono conſilij quod reſpondet prudentiæ.
1 Vtrum conſilium debeat poni inter ſeptem dona Spiritusſancti
2 Vtrum donum conſilij reſpondeat uirtuti prudentiæ
3 *Vtrum donum conſilij maneat in patria*
4 Vtrum quinta beatitudo quæ eſt, Beati miſericordes, reſpondeat dono conſilij

QVAESTIO LIII.
De uitijs oppoſitis prudentiæ. Et primo de imprudentia.
1 Vtrum imprudentia ſit peccatum
2 *Vtrum ſit ſpeciale peccatum*
3 Vtrum præcipitatio, ſeu temeritas ſit peccatum ſub imprudentia contentum
4 Vtrum inconſideratio ſit ſpeciale peccatum ſub imprudētia contentum
5 *Vtrum inconſtantia ſit uitium ſub imprudentia cōtētū*
6 *Vtrum huiuſmodi uitia oriantur ex luxuria*

QVAESTIO LIIII
De negligentia.
1 Vtrum negligentia ſit peccatum ſpeciale
2 Vtrum negligentia opponatur prudentiæ
3 Vtrum negligentia ſit peccatum mortale

QVAESTIO LV.
De uitijs oppoſitis prudentiæ quæ habent ſimilitudinem cum prudentia.
1 Vtrum prudentia carnis ſit peccatum
2 *Vtrum ſit peccatum mortale*
3 Vtrum aſtutia ſit peccatum ſpeciale
4 *Vtrum dolus ſit peccatum ad aſtutiam pertinens*
5 *Vtrum fraus ad aſtutiam pertineat*
6 Vtrum ſolicitudo temporalium rerum ſit licita
7 *Vtrum ſit licitum quòd aliquis ſit ſolicitus in futurum*
8 *Vtrum prędicta uitia oriantur ex auaritia*

QVÆSTIO LVI.
De pręceptis pertinentibus ad prudentiam
1 *Vtrum de prudentia fuerit dandum aliquod pręceptum inter pręcepta decalogi*
2 *Vtrum in ueteri lege fuerint conuenienter poſita pręcepta prohibitiua de uitijs oppoſitis prudentię*

QVÆSTIO LVII.
De iuſtitia. Et primo de iure.
1 *Vtrum ius ſit obiectum iuſtitię*
2 Vtrum ius conuenienter diuidatur in ius naturale & poſitiuum
3 Vtrum ius gentium ſit idem quod ius naturale
4 Vtrū ius dominatiuū & ius paternū debeant diſtinguī

QVÆSTIO LVIII.
De iuſtitia.
1 *Quid ſit iuſtitia*

2 Vtrum

2 *Vtrum iuſtitia ſemper ſit ad alterum*
3 *Vtrum iuſtitia ſemper ſit uirtus*
4 *Vtrum ſit in uoluntate ſicut in ſubiecto*
5 *Vtrum ſit uirtus generalis*
6 *Vtrum ſecundum quòd eſt uirtus generalis, ſit idem in eſſentia cum omni uirtute*
7 *Vtrum ſit aliqua iuſtitia particularis*
8 *Vtrũ iuſtitia particularis habeat propriam materiã*
9 *Vtrũ ſit circa paſſiones, uel circa operationes tantum*
10 *Vtrum medium iuſtitia ſit medium rei*
11 *Vtrũ actus iuſtitia ſit reddere unicuiq; quod ſuũ eſt*
12 *Vtrũ iuſtitia ſit pcipua inter omnes uirtutes morales*

QVAESTIO LIX.

De iniuſtitia.

1 *Vtrum iniuſtitia ſit ſpeciale uitium*
2 *Vtrum iniuſta agere ſit proprium iniuſti*
3 *Vtrum aliquis poſſit iniuſtum pati non uolens*
4 *Vtrum iniuſtitia ex ſuo genere ſit peccatũ mortale.*

QVAESTIO LX.

De iudicio.

1 *Vtrum iudicium ſit actus iuſtitia*
2 *Vtrum ſit licitum iudicare*
3 *Vtrum iudicandum ſit per ſuſpitiones*
4 *Vtrum dubia ſint in meliorem partem interpretãda*
5 *Vtrum iudicium ſit ſemper ſecundum leges ſcriptas proferendum*
6 *Vtrum iudicium per uſurpationem peruertatur.*

QVAESTIO LXI.

De partibus iuſtitia. Et primo de partibus ſubiectiuis qua ſunt ſpecies iuſtitia, ſ. commutatiua & diſtributiua.

1 *Vtrum diſtributiua & commutatiua ſint dua ſpecies iuſtitia.*
2 *Vtrum eodem modo in eis medium accipiatur*
3 *Vtrum ſit earundẽ uniformis uel multiplex materia*
4 *Vtrum ſecundum aliquam earum ſpecierum iuſtum ſit idem quod contrapaſſum.*

QVAESTIO LXII.

De reſtitutione qua eſt actus commutatiua iuſtitia.

1 *Vtrum reſtitutio ſit actus commutatiua iuſtitia*
2 *Vtrum ſit neceſſarium ad ſalutem omne ablatum reſtitui*
3 *Vtrum oporteat illud multiplicatum reſtituere*
4 *Vtrum oporteat reſtitui quod quis non abſtulit*
5 *Vtrum oporteat reſtitui ei a quo acceptum eſt*
6 *Vtrum oporteat reſtituere eum qui accepit*
7 *Vtrum aliquem alium*
8 *Vtrum ſit ſtatim reſtituendum.*

QVAESTIO LXIII.

De uitijs oppoſitis prædictis iuſtitia partibus. Et primo de acceptione perſonarum, qua opponitur iuſtitia diſtributiua.

1 *Vtrum perſonarum acceptio ſit peccatum*
2 *Vtrum habeat locum in diſpenſatione ſpiritualium*
3 *Vtrum habeat locum in exhibitione honoris*
4 *Vtrum habeat locum in iudicijs.*

QVAESTIO LXIIII.

De uitijs oppoſitis commutatiua iuſtitia. Et primo de homicidio per quod infertur nocumentum proximo in perſona.

1 *Vtrum occidere animalia bruta uel etiam plantas ſit peccatum*
2 *Vtrum occidere peccatorem ſit licitum*
3 *Vtrum hoc liceat priuata perſona, uel ſolum publica*
4 *Vtrum hoc liceat clerico*
5 *Vtrum liceat alicui occidere ſeipſum*
6 *Vtrum liceat alicui occidere hominem iuſtum*
7 *Vtrum liceat alicui occidere hominem ſe defendendo*
8 *Vtrum homicidium caſuale ſit peccatum mortale.*

QVAESTIO LXV.

De iniurijs in perſonam proximi commiſſis.

1 *Vtrum mutilare aliquem in membro in aliquo caſu ſit licitum*
2 *Vtrum liceat parentibus uerberare filios & dominis ſeruos*
3 *Vtrum liceat aliquem hominem incarcerare*
4 *Vtrum aggrauetur peccatum ex hoc quòd prædicta iniuria inferuntur in perſonas alijs coniunctas.*

QVAESTIO LXVI.

De furto p quod infertur nocumentũ proximo in rebus.

1 *Vtrum poſſeſſio exteriorũ rerũ ſit homini naturalis*
2 *Vtrum licitum ſit, quòd aliquis rem aliquam poſſideat quaſi propriam*
3 *Vtrum furtum ſit occulta acceptio rei aliena*
4 *Vtrum rapina ſit peccatum ſpecie differens a furto*
5 *Vtrum omne furtum ſit peccatum*
6 *Vtrum furtum ſit peccatum mortale*
7 *Vtrum liceat furari in neceſſitate*
8 *Vtrum omnis rapina ſit peccatum mortale*
9 *Vtrum rapina ſit grauius peccatum quàm furtum.*

QVAESTIO LXVII.

De iniuſtitia iudicis in iudicando.

1 *Vtrum aliquis poſſit iuſte iudicare eum, qui non eſt ſibi ſubditus*
2 *Vtrũ liceat iudici ſententiam ferre contra ueritatem quam nouit propter ea qua ſibi proponuntur*
3 *Vtrum iudex poſſit aliquem iniuſte condemnare non accuſatum*
4 *Vtrum poſſit licite pœnam relaxare.*

QVAESTIO LXVIII.

De his qua pertinent ad iuſtam accuſationem

1 *Vtrum homo accuſare teneatur*
2 *Vtrum accuſatio facienda ſit in ſcriptis*
3 *Quomodo accuſatio ſit uitioſa*
4 *Qualiter male accuſantes ſint puniendi.*

QVAESTIO LXIX.

De iniuſtitia ex parte rei ſiue accuſati in ſua defenſione.

1 *Vtrum peccet quis mortaliter negando ueritatẽ per quam condemnaretur*
2 *Vtrum liceat alicui calumnioſe ſe defendere*
3 *Vtrum liceat alicui iudicium ſubterfugere appellãdo*
4 *Vtrum liceat alicui damnato per uiolentiam ſe defendere, ſi adſit facultas.*

QVAESTIO LXX.

De iniuſtitia ex parte teſtis in teſtificando.

1 *Vtrum homo teneatur ad teſtimonium ferendum*
2 *Vtrum duorum uel trium teſtimonium ſufficiat*
3 *Vtrũ alicuius teſtimoniũ repellatur abſq; eius culpa*
4 *Vtrũ phibere falſum teſtimoniũ ſit peccatũ mortale.*

QVAESTIO LXXI.

De iniuſtitia qua ſit in iudicio ex parte aduocatorum.

1 *Vtrum aduocatus teneatur præſtare patrocinium cauſa pauperum*
2 *Vtrum aliqui debeant arceri ab officio aduocati*
3 *Vtrum aduocatus peccet iniuſtã cauſam defendẽdo*
4 *Vtrum peccet pecuniã accipiendo pro ſuo patrocinio.*

QVAESTIO LXXII.

De iniurijs uerborum qua fiunt extra iudicium. Et primo de contumelia.

1 *Quid ſit contumelia*
2 *Vtrum omnis contumelia ſit peccatum mortale*

3 Vtrum oporteat contumelioſos reprimere
4 De origine contumeliæ.

QVAESTIO LXXIII.
De detractione.

1 Quid ſit detractio.
2 Vtrum detractio ſit peccatum mortale.
3 De comparatione eius ad alia peccata
4 Vtrum peccet aliquis audiendo detractionem

QVAESTIO LXXIIII.
De ſuſurratione.

1 Vtrum ſuſurratio ſit peccatũ diſtinctũ a detractione
2 Quod horum ſit grauius.

QVAESTIO LXXV.
De deriſione.

1 Vtrũ deriſio ſit ſpeciale peccatũ diſtinctũ ab alijs peccatis, quibus per verba nocumentum proximo infertur
2 Vtrum deriſio ſit peccatum mortale.

QVAESTIO LXXVI.
De maledictione.

1 Vtrum licite poſſit aliquis maledicere homini
2 Vtrũ licite poſſit aliqs maledicere irrõnali creaturæ
3 Vtrum maledictio ſit peccatum mortale
4 De comparatione eius ad alia peccata.

QVAESTIO LXXVII.
De fraude quæ committitur in emptionibus & venditionibus.

1 Vtrum liceat aliquid vendere plus quàm valeat.
2 Vtrum venditio reddatur iniuſta & illicita propter defectum rei venditæ.
3 Vtrum venditor teneatur dicere uitium rei vẽditæ
4 Vtrũ liceat negociãdo vẽdere aliqđ plus q̃ ſit emptũ.

QVAESTIO LXXVIII.
De vſura.

1 Vtrũ ſit peccatũ accipere vſurã ꝓ pecunia mutuata.
2 Vtrum liceat pro eodem quamcunque commoditatem accipere
3 Vtrum aliquis teneatur reſtituere id quod de pecunia vſuraria iuſto lucro lucratus eſt.
4 Vtrum liceat mutuo accipere pecuniam ſub vſura.

QVAESTIO LXXIX.
De duabus partibus quaſi integralibus iuſtitiæ quæ ſunt facere bonum & declinare a malo.

1 Vtrum duo prædicta ſint partes iuſtitiæ.
2 Vtrum tranſgreſſio ſit ſpeciale peccatum.
3 Vtrum omiſſio ſit ſpeciale peccatum.
4 De comparatione omiſſionis ad tranſgreſſionem

QVAESTIO LXXX.
De partibus potentialibus iuſtitiæ: ſcilicet de virtutibus annexis.

1 Quæ virtutes iuſtitiæ annectantur.

QVAESTIO LXXXI.
De ſingulis uirtutibus iuſtitiæ annexis. Et primo de religione ſecundum ſe.

1 Vtrum religio conſiſtat tantum in ordine ad Deum
2 Vtrum religio ſit virtus.
3 Vtrum religio ſit vna virtus
4 Vtrum religio ſit ſpecialis virtus
5 Vtrum religio ſit virtus theologica
6 Vtrũ religio ſit præferẽda alijs uirtutibus moralibus
7 Vtrum religio habeat exteriores actus.
8 Vtrum religio ſit eadem ſanctitati.

QVAESTIO LXXXII.
De actibus interioribus religionis. Et primo de deuotione.

1 Vtrum deuotio ſit ſpecialis actus.
2 Vtrum deuotio ſit actus religionis.
3 Vtrum contemplatio ſeu meditatio ſit cã deuotionis
4 Vtrum lætitia ſit deuotionis effectus.

QVAESTIO LXXXIII.
De oratione.

1 Vtrum oratio ſit actus appetitiuæ virtutis vel cognitiuæ
2 Vtrum conueniens ſit orare.
3 Vtrum oratio ſit actus religionis.
4 Vtrum ſolus Deus ſit orandus.
5 Vtrum in oratione ſit aliquid determinate petendum
6 Vtrum orando debeamus temporalia petere
7 Vtrum pro alijs orare debeamus
8 Vtrum debeamus orare pro inimicis.
9 De ſeptem petitionibus orationis dominicæ.
10 Vtrum orare ſit proprium rationalis creaturæ
11 Vtrum ſancti in patria orent pro nobis
12 Vtrum oratio debeat eſſe vocalis
13 Vtrum attentio requiratur ad orationem
14 Vtrum oratio debeat eſſe diuturna
15 Vtrũ oratio ſit efficax ad impetrãdum quod petitur
16 Vtrum oratio ſit meritoria
17 De ſpeciebus orationis.

QVAESTIO LXXXIIII.
De actibus exterioribus latriæ. Et primo de adoratione per quam aliquis corpus ſuum ad Deum venerandum exhibet.

1 Vtrum adoratio ſit actus latriæ
2 Vtrũ adoratio importet actũ interiorẽ uel exteriorẽ
3 Vtrum adoratio requirat determinationem loci.

QVAESTIO LXXXV.
De actibus latriæ quibus aliquid de rebus exterioribus Deo offertur. Et primo de ſacrificijs.

1 Vtrum offerre ſacrificium Deo ſit de lege naturæ
2 Vtrum ſoli Deo ſit ſacrificium offerendum
3 Vtrum Deo offerre ſacrificium ſit ſpiritualis actus virtutis
4 Vtrum omnes teneantur ad ſacrificium offerendum.

QVAESTIO LXXXVI.
De oblationibus & primitijs.

1 Vtrum aliquæ oblationes ſint de neceſſitate præcepti
2 Quibus oblationes debeantur
3 De quibus rebus oblationes fieri debeant
4 Vtrum homines de neceſſitate teneantur ad oblationes primitiarum.

QVAESTIO LXXXVII.
De decimis.

1 Vtrum homines teneantur ad ſoluendas decimas de neceſſitate præcepti.
2 Vtrũ hoĩes teneãtur de omnibus rebus decimas dare
3 Vtrum decimæ debeantur ſolum clericis
4 Vtrum clerici teneantur decimas dare.

QVAESTIO LXXXVIII.
De voto per quod ex cultu latriæ aliquid Deo promittitur.

1 Quid ſit votum
2 Quid cadat ſub voto
3 Vtrum omne uotum obliget ad ſui obſeruationem
4 Vtrum expediat aliquid vouere: & ad quid ſit utile
5 Vtrum uouere ſit actus latriæ uel religionis
6 Vtrum ſit magis meritorium facere aliquid ex uoto quàm ſine uoto.
7 De ſolemnitate uoti: per quid ſ ſolemnizetur.
8 Vtrum illi qui ſunt ſubiecti poteſtati alterius poſſint vouere.

9 Vtrum

9 *Vtrum pueri poſſint voto obligari ad religionis ingreſſum.*
10 *Vtrum votum ſit diſpenſabile uel commutabile.*
11 *Vtrum in ſolemni uoto continentia poſſit diſpenſari*
12 *Vtrum requiratur in diſpenſatione uoti ſuperioris authoritas.*

QVAESTIO LXXXIX.

De iuramento per quod aſſumitur nomen diuinum ad uerba confirmanda.

1 *Quid ſit iuramentum*
2 *Vtrum iuramentum ſit licitum*
3 *Vtrũ iuſtitia, iudicium, & veritas ſint comites iurĩ*
4 *Vtrum iuramentum ſit actus latriæ*
5 *Vtrum iuramentum ſit appetendum & frequentandum tanquam utile & bonum*
6 *Vtrum liceat iurare per creaturam*
7 *Vtrum iuramentum ſit obligatorium*
8 *Quæ ſit maior obligatio, utrum iuramenti uel uoti.*
9 *Vtrum in iuramento poſſit diſpenſari*
10 *Quibus & quando liceat iurare.*

QVAESTIO XC.

De adiuratione per quam aſſumitur nomen diuinum.

1 *Vtrum liceat adiurare homines*
2 *Vtrum liceat adiurare Dæmones*
3 *Vtrum liceat adiurare irrationales creaturas*

QVAESTIO XCI.

De laude Dei.

1 *Vtrum Deus ſit ore laudandus*
2 *Vtrum in laudibus Dei ſint cantus adhibendi.*

QVAESTIO XCII.

De ſuperſtitione quæ oppo-itur religioni.

1 *Vtrum ſuperſtitio ſit vitium religioni contrarium*
2 *Vtrum ſuperſtitio habeat plures partes ſeu ſpecies.*

QVAESTIO XCIII

De ſpeciebus ſuperſtitionis. Et primo quantum ad indebitum cultum veri Dei.

1 *Vtrũ in cultu ueri Dei poſſit eſſe aliquid pnitioſum.*
2 *Vtrum poſſit ibi eſſe aliquid ſuperfluum.*

QVAESTIO XCIIII.

De idolatria.

1 *Vtrum idolatria ſit ſpecies ſuperſtitionis*
2 *Vtrum idolatria ſit peccatum*
3 *Vtrum ſit grauiſſimum peccatorum*
4 *Vtrum cauſa idolatriæ ſit ex parte hominis.*

QVAESTIO XCV.

De diuinationibus.

1 *Vtrum diuinatio ſit peccatum*
2 *Vtrum ſit ſpecies ſuperſtitionis*
3 *De ſpeciebus diuinationis*
4 *Vtrum diuinatio quæ fit per Dæmones ſit licita*
5 *Vtrum diuinatio quæ fit per aſtra ſit licita*
6 *Vtrum diuinatio, quæ fit per ſomnia ſit licita*
7 *Vtrum diuinationes quæ fiunt per auguria & alias huiuſmodi obſeruantias ſint licitæ*
8 *Vtrum diuinatio quæ fit per ſortes, ſit licita.*

QVAESTIO XCVI.

De ſuperſtitionibus obſeruantiarum.

1 *Vtrum uti obſeruantijs, puta artis notoriæ ad ſcientiam acquirendam ſit licitum*
2 *Vtrum uti obſeruantijs ad immutationem corporum (puta ut ſanitatem & huiuſmodi) ſit licitum*
3 *Vtrum uti obſeruantijs ad præcognoſcendum aliqua fortunia uel infortunia ſit licitum*
4 *Vtrum uti ſuſpenſionibus ſacrorum uerborum ad collum, ſit licitum.*

QVAESTIO XCVII.

De tentatione qua Deus tentatur.

1 *In quo conſiſtat Dei tentatio*
2 *Vtrum tentare Deum ſit peccatum*
3 *Cui uirtuti opponatur: utrum ſreligioni*
4 *Vtrum tentare Deum ſit grauius peccatum quàm ſuperſtitio*

QVAESTIO XCVIII.

De periurio.

1 *Vtrum falſitas requiratur ad periurium*
2 *Vtrum periurium ſemper ſit peccatum*
3 *Vtrum ſemper ſit peccatum mortale*
4 *Vtrum peccet ille qui iniungit iuramentũ periurio.*

QVAESTIO XCIX.

De ſacrilegio.

1 *Quid ſit ſacrilegium*
2 *Vtrum ſit ſpeciale peccatum*
3 *De ſpeciebus ſacrilegij*
4 *De pœna ſacrilegij.*

QVAESTIO C.

De ſimonia

1 *Quid ſit ſimonia*
2 *Vtrum liceat pro ſacramentis pecuniam accipere*
3 *Vtrum liceat pecuniã accipere pro ſpũalibus actibus*
4 *Vtrum liceat uendere ea quæ ſunt ſpũalibus annexa*
5 *Vtrum ſolum munus a manu faciat ſimoniacum, an etiam munus linguæ & ab obſequio*
6 *De pœna ſimoniaci.*

QVAESTIO CI.

De pietate.

1 *Ad quos pietas ſe extendat*
2 *Quid per pietatem aliquibus exhibeatur*
3 *Vtrum pietas ſit ſpecialis uirtus*
4 *Vtrum religionis obtentu ſit pietatis officium prætermittendum.*

QVAESTIO CII.

De obſeruantia.

1 *Vtrũ obſeruãtia ſit ſpecialis uirtus ab alijs diſtincta*
2 *Quid ſit obſeruantia*
3 *Vtrum obſeruantia ſit potior uirtus quàm pietas.*

QVAESTIO CIII.

De dulia quæ eſt prima pars obſeruantiæ.

1 *Vtrum honor ſit aliquid ſpirituale uel corporale*
2 *Vtrum honor debeatur ſolis ſuperioribus*
3 *Vtrum dulia cuius eſt exhibere honorem uel cultum ſuperioribus, ſit ſpecialis virtus a latria diſtincta*
4 *Vtrum dulia per ſpecies diſtinguatur.*

QVAESTIO CIIII.

De obedientia quæ eſt pars obſeruantiæ.

1 *Vtrum homo debeat homini obedire*
2 *Vtrum obedientia ſit ſpecialis uirtus*
3 *Vtrum obedientia ſit maxima uirtutum*
4 *Vtrum Deo ſit in omnibus obediendum*
5 *Vtrũ ſubditi ſuis p̃latis teneãtur in omnibus obedire*
6 *Vtrũ fideles teneãtur ptãtibus ſecularibus obedire.*

QVAESTIO CV.

De inobedientia.

1 *Vtrum inobedientia ſit peccatum mortale*
2 *Vtrum inobedientia ſit grauiſſimum peccatorum*

QVAESTIO CVI.

De gratia ſiue gratitudine.

1 *Vtrum gratia ſit ſpecialis uirtus ab alijs diſtincta*
2 *Vtrum innocens teneatur ad maiores gratiarũ actiones, Deo quàm pœnitens*
3 *Vtrum homo teneatur ſemper ad gratias beneficijs*

humanis reddendas
4 *Vtrum retributio gratiarum ſit differenda*
5 *Vtrum ſit menſuranda ſecundum acceptum beneficium vel ſecundum dantis affectum*
6 *Vtrum oporteat aliquid maius rependere.*

QVAESTIO CVII.
De ingratitudine.
1 *Vtrum ingratitudo ſit peccatum*
2 *Vtrum ſit peccatum ſpeciale*
3 *Vtrum omnis ingratitudo ſit peccatum mortale*
4 *Vtrum ingratis ſint beneficia ſubtrahenda.*

QVAESTIO CVIII.
De vindicatione.
1 *Vtrum vindicatio ſit licita*
2 *Vtrum ſit ſpecialis virtus*
3 *De modo vindicandi*
4 *In quos ſit vindicta exercenda.*

QVAESTIO CIX.
De veritate.
1 *Vtrum veritas ſit virtus*
2 *Vtrum ſit ſpecialis virtus*
3 *Vtrum ſit pars iuſtitiæ*
4 *Vtrum magis declinet in minus.*

QVAESTIO CX.
De mendacio quod eſt uitium ueritati oppoſitum.
1 *Vtrum mendacium ſemper opponatur ueritati quaſi continens falſitatem*
2 *De ſpeciebus mendacij*
3 *Vtrum mendacium ſemper ſit peccatum*
4 *Vtrum ſemper ſit peccatum mortale.*

QVAESTIO CXI.
De ſimulatione & hypocriſi.
1 *Vtrum omnis ſimulatio ſit peccatum mortale*
2 *Vtrum hypocriſis ſit ſimulatio*
3 *Vtrum hypocriſis opponatur veritati*
4 *Vtrum ſit peccatum mortale.*

QVAESTIO CXII.
De iactantia.
1 *Cui virtuti opponatur*
2 *Vtrum ſit peccatum mortale.*

QVAESTIO CXIII.
De ironia.
1 *Vtrum ironia ſit peccatum*
2 *Vtrum ſit minus peccatum quàm iactantia.*

QVAESTIO CXIIII.
De amicitia quæ affabilitas dicitur.
1 *Vtrum ſit ſpecialis uirtus*
2 *Vtrum ſit pars iuſtitiæ.*

QVAESTIO CXV.
De adulatione.
1 *Vtrum adulatio ſit peccatum*
2 *Vtrum ſit peccatum mortale.*

QVAESTIO CXVI.
De litigio.
1 *Vtrum opponatur virtuti amicitiæ*
2 *Vtrum ſit maius peccatum quàm adulatio.*

QVAESTIO CXVII.
De liberalitate.
1 *Vtrum liberalitas ſit uirtus*
2 *Quæ ſit eius materia*
3 *Quis ſit eius actus*
4 *Vtrum magis pertineat ad liberalem dare quàm accipere*
5 *Vtrum liberalitas ſit pars iuſtitiæ*
6 *Vtrum liberalitas ſit maxima uirtutum.*

QVAESTIO CXVIII.
De uitijs q̃ opponunt̃ liberalitati. Et primo de auaritia.
1 *Vtrum auaritia ſit peccatum*
2 *Vtrum ſit ſpeciale peccatum*
3 *Cui uirtuti opponatur, utrum. ſ. liberalitati*
4 *Vtrum ſit peccatum mortale*
5 *Vtrum ſit grauiſſimum peccatorum*
6 *Vtrum ſit peccatum carnale uel ſpirituale*
7 *Vtrum ſit uitium capitale*
8 *De filiabus eius.*

QVAESTIO CXIX.
De prodigalitate.
1 *Vtrum opponatur auaritiæ*
2 *Vtrum ſit peccatum*
3 *Vtrum ſit grauius peccatum quàm auaritia.*

QVAESTIO CXX.
De epicheia.
1 *Vtrum epicheia ſit uirtus*
2 *Vtrum ſit pars iuſtitiæ.*

QVAESTIO CXXI.
De dono correſpondente iuſtitiæ, ſcilicet de pietate.
1 *Vtrum pietas ſit donum ſpiritusſancti*
2 *Vtrũ aliqđ ĩ beatitudinis fructibus pietati reſpõdeat*

QVAESTIO CXXII.
De præceptis iuſtitiæ.
1 *Vtrum præcepta decalogi ſint præcepta iuſtitiæ*
2 *De primo p̃cepto decalogi utrũ conuenienter tradatur*
3 *De ſecundo*
4 *De tertio*
5 *De quarto*
6 *De alijs ſex.*

QVAESTIO CXXIII.
De fortitudine.
1 *Vtrum fortitudo ſit uirtus*
2 *Vtrum ſit uirtus ſpecialis*
3 *Vtrum ſit circa timores & audacias*
4 *Vtrum ſit ſolum circa timores mortis*
5 *Vtrum ſit ſolum in rebus bellicis*
6 *Vtrum ſuſtinere ſit præcipuus actus eius*
7 *Vtrum operetur propter proprium bonum*
8 *Vtrum habeat delectationem in ſuo actu*
9 *Vtrum fortitudo maxime conſiſtat in repentinis*
10 *Vtrum utatur ira in ſua operatione*
11 *Vtrum ſit uirtus cardinalis*
12 *Vtrum fortitudo præcellat omnes alias uirtutes.*

QVAESTIO CXXIIII.
De præcipuo actu fortitudinis, ſcilicet martyrio.
1 *Vtrum martyrium ſit actus uirtutis*
2 *Cuius uirtutis ſit actus*
3 *De perfectione huius actus*
4 *De pœna martyrij*
5 *De cauſa martyrij.*

QVAESTIO CXXV.
De uitijs oppoſitis fortitudini. Et primo de timore.
1 *Vtrum timor ſit peccatum*
2 *Vtrum timor opponatur fortitudini*
3 *Vtrum ſit peccatum mortale*
4 *Vtrum excuſet uel diminuat peccatum.*

QVAESTIO CXXVI.
De uitio intimiditatis.
1 *Vtrum intimidum eſſe ſit peccatum*
2 *Vtrum opponatur fortitudini.*

QVAESTIO CXXVII.
De audacia.
1 *Vtrum audacia ſit peccatum*

2 Vtrum opponatur fortitudini

QVAESTIO CXXVIII.
De partibus fortitudinis in communi.
1 Quæ ſint fortitudinis partes

QVAESTIO CXXIX.
De partibus fortitudinis in ſpeciali. Et primo de magnanimitate.
1 Vtrum magnanimitas ſit circa honores
2 Vtrum ſit ſolum circa magnos honores
3 Vtrum ſit virtus
4 Vtrum ſit ſpecialis virtus
5 Vtrum ſit pars fortitudinis
6 Quomodo ſe habeat ad fiduciam
7 Quomodo ſe habeat ad ſecuritatem
8 Quomodo ſe habeat ad bona fortunæ

QVAESTIO CXXX.
De præſumptione quæ opponitur magnanimitati ſecundum exceſſum.
1 Vtrum præſumptio ſit peccatum
2 Vtrum opponatur magnanimitati per exceſſum.

QVAESTIO CXXXI.
De ambitione quæ ſimiliter magnanimitati opponitur.
1 Vtrum ambitio ſit peccatum
2 Vtrum opponatur magnanimitati per exceſſum

QVAESTIO CXXXII.
De inani gloria quæ ſimiliter opponitur magnanimitati.
1 Vtrum appetitus gloriæ ſit peccatum
2 Vtrum magnanimitati opponatur
3 Vtrum ſit peccatum mortale
4 Vtrum ſit uitium capitale
5 De filiabus eius, quot & quæ ſint

QVAESTIO CXXXIII.
De puſillanimitate quæ opponitur magnanimitati ſecundum defectum.
1 Vtrum ſit peccatum
2 Cui virtuti opponatur

QVAESTIO CXXXIIII.
De magnificentia.
1 Vtrum magnificentia ſit virtus
2 Vtrum ſit virtus ſpecialis
3 Quæ ſit materia eius
4 Vtrum ſit pars fortitudinis

QVAESTIO CXXXV.
De vitijs oppoſitis magnificentiæ.
1 Vtrum magnificentia ſit uitium
2 Vtrum paruificentiæ aliquod uitium opponatur

QVAESTIO CXXXVI.
De patientia.
1 Vtrum patientia ſit virtus
2 Vtrum ſit maxima uirtutum
3 Vtrum poſſit haberi ſine gratia
4 Vtrum ſit pars fortitudinis
5 Vtrum ſit idem cum longanimitate.

QVAESTIO CXXXVII.
De perſeuerantia.
1 Vtrum perſeuerantia ſit virtus
2 Vtrum ſit pars fortitudinis
3 Vtrum conſtantia pertineat ad perſeuerantiam
4 Vtrum indigeat auxilio gratiæ

QVAESTIO CXXXVIII.
De vitijs oppoſitis perſeuerantiæ.
1 Vtrum mollities opponatur perſeuerantiæ
2 Vtrum pertinacia opponatur perſeuerantiæ

QVAESTIO CXXXIX.
De dono correſpondente fortitudini.
1 Vtrum fortitudo ſit donum
2 Vtrum quarta beatitudo ſcilicet Beati qui eſuriunt & ſitiunt, reſpondeat dono fortitudinis

QVAESTIO CXL.
De præceptis fortitudinis.
1 De præcepto ipſius fortitudinis
2 De præcepto partium eius

QVAESTIO CXLI.
De temperantia.
1 Vtrum temperantia ſit uirtus
2 Vtrum ſit uirtus ſpecialis
3 Vtrum ſit ſolum circa concupiſcentias & delectationes.
4 Vtrum ſit ſolum circa delectationes tactus
5 Vtrum ſit circa delectationes guſtus inquantum eſt guſtus, vel ſolum inquantum eſt tactus quidam.
6 Quæ ſit regula temperantiæ
7 Vtrum ſit virtus cardinalis ſeu principalis
8 Vtrum ſit potiſſima virtutum

QVÆSTIO CXLII.
De vitijs oppoſitis temperantiæ.
1 Vtrum inſenſibilitas ſit peccatum
2 Vtrum intemperantia ſit vitium puerile
3 Vtrum timiditas ſit maius uitium quàm intemperantia.
4 Vtrum uitium intemperantiæ ſit maxime exprobabile

QVAESTIO CXLIII.
De partibus temperantiæ in generali.
1 Vtrum conuenienter aſſignentur partes temperantiæ

QVAESTIO CXLIIII.
De ſingulis partibus temperantiæ in ſpeciali. Et primo de verecundia quæ eſt quaſi pars integralis temperantiæ.
1 Vtrum verecundia ſit uirtus
2 De quibus ſit uerecundia
3 A quibus homo uerecundetur
4 Quorum ſit uerecundari

QVAESTIO CXLV.
De honeſtate quę eſt pars integralis temperantiæ.
1 Quomodo honeſtum ſe habeat ad uirtutem
2 Quomodo ſe habeat ad decorem
3 Quomodo ſe habeat ad utile & delectabile
4 Vtrum honeſtas ſit temperantiæ pars

QVÆSTIO CXLVI.
De abſtinentia quæ eſt pars ſubiectiua temperantiæ
1 Vtrum abſtinentia ſit uirtus
2 Vtrum ſit uirtus ſpecialis

QVÆSTIO CXLVII.
De ieiunio quod eſt actus abſtinentiæ.
1 Vtrum ieiunium ſit actus uirtutis
2 Vtrum ieiunium ſit actus abſtinentiæ
3 Vtrum ieiunium cadat ſub præcepto
4 Vtrum aliqui excuſentur ab obſeruantia huius præcepti
5 De tempore ieiunij utrum conuenienter aſſignetur.
6 Vtrum ſemel comedere requiratur ad ieiunium.
7 Vtrum hora nona conuenienter taxetur ieiunantibus ad comedendum
8 Vtrũ conuenienter prohibeantur aliqui cibi ieiunãtibus

QVÆSTIO CXLVIII.
De gula quæ opponitur ieiunio.
1 Vtrum gula ſit peccatum
2 Vtrum ſit peccatum mortale
3 Vtrum ſit maximum peccatorum
4 Vtrum ſpecies gulæ conuenienter aſſignentur

5 Vtrum

5 Vtrum ſit vicium capitale.
6 Vtrum conuenienter aſſignentur gulæ quinque filiæ.

QVÆSTIO CXLIX.
De ſobrietate quæ eſt ſpecialiter circa potum.
1 Quæ ſit materia ſobrietatis.
2 Vtrum ſit ſpecialis virtus.
3 Vtrum vſus vini ſit licitus.
4 Quibus competat ſobrietas.

QVÆSTIO CL.
De ebrietate quæ opponitur ſobrietati.
1 Vtrum ebrietas ſit peccatum.
2 Vtrum ſit peccatum mortale.
3 Vtrum ſit grauiſſimum peccatorum.
4 Vtrum excuſet a peccato.

QVÆSTIO CLI.
De caſtitate, quæ eſt pars ſubiectiua temperantiæ.
1 Vtrum caſtitas ſit virtus.
2 Vtrum ſit virtus generalis.
3 Vtrum ſit virtus diſtincta ab abſtinentia.
4 Quomodo ſe habeat ad pudicitiam.

QVÆSTIO CLII.
De virginitate quæ eſt pars caſtitatis.
1 In quo conſiſtat virginitas.
2 Vtrum ſit licita.
3 Vtrum ſit virtus.
4 Vtrum ſit excellentior matrimonio.
5 Vtrum ſit maxima virtutum.

QVÆSTIO CLIII.
De luxuria quæ opponitur caſtitati.
1 Quæ ſit materia luxuriæ.
2 Vtrum omnis concubitus ſit illicitus.
3 Vtrum luxuria ſit peccatum mortale.
4 Vtrum luxuria ſit vitium capitale.
5 De filiabus eius.

QVÆSTIO CLIIII.
De partibus luxuriæ.
1 Vtrum conuenienter aſſignentur ſex ſpecies luxuriæ.
2 Vtrum fornicatio ſimplex ſit peccatum mortale.
3 Vtrum ſit maximum peccatorum.
4 Vtrum in tactibus & oſculis & alijs huiuſmodi illecebris conſtet peccatum mortale.
5 Vtrum nocturna pollutio ſit peccatum.
6 Vtrum ſtuprum ſit ſpecies luxuriæ.
7 Vtrum raptus ſit ſpecies luxuriæ.
8 Vtrum adulterium ſit determinata ſpecies diſtincta ab alijs.
9 Vtrum incæſtus ſit determinata ſpecies luxuriæ.
10 Vtrum ſacrilegium ſit ſpecies determinata luxuriæ.
11 Vtrum incæſtus ſit determinata ſpecies luxuriæ.
12 Vtrum ſit maximum peccatorum inter ſpecies luxuriæ.

QVÆSTIO CLV.
De partibus potentialibus temperantiæ. Et primo de continentia.
1 Vtrum continentia ſit virtus.
2 Vtrum materia continentiæ ſint concupiſcentiæ delectationum tactus.
3 Quid ſit eius ſubiectum.
4 Vtrum continentia ſit melior quàm temperantia.

QVAESTIO CLVI.
De incontinentia.
1 Vtrum incontinentia pertineat ad animam, vel ad corpus.
2 Vtrum incontinentia ſit peccatum.
3 De comparatione incontinentiæ ad intemperantiam.
4 Quis ſit turpior, vtrum incontinens iræ, vel incontinens concupiſcentiæ.

QVAESTIO CLVII.
De clementia & manſuetudine, quæ ſunt partes temperantiæ.
1 Vtrum clementia & manſuetudo ſint idem.
2 Vtrum vtraque earum ſit virtus.
3 Vtrum vtraque earum ſit pars temperantiæ.
4 Vtrum hæ duæ ſint potiſſimæ virtutes.

QVAESTIO CLVIII.
De iracundia, quę opponitur manſuetudini.
1 Vtrum iraſci poſſit eſſe licitum.
2 Vtrum ira ſit peccatum.
3 Vtrum ſit peccatum mortale.
4 Vtrum ſit grauiſſimum peccatorum.
5 Vtrum conuenienter aſſignentur ſpecies iracundiæ, & quæ ſint.
6 Vtrum ira ſit uitium capitale.
7 Quæ & quot ſint filiæ eius.
8 Vtrum ira habeat uitium oppoſitum.

QVÆSTIO CLIX.
De crudelitate quæ opponitur clementiæ.
1 Vtrum opponatur clementiæ.
2 De comparatione eius ad ſeuitiam, uel feritatem.

QVÆSTIO CLX.
De modeſtia in communi.
1 Vtrum modeſtia ſit pars temperantiæ.
2 Vtrum modeſtia ſit circa exteriores actiones.

QVÆSTIO CLXI.
De ſpeciebus modeſtiæ. Et primo de humilitate.
1 Vtrum humilitas ſit uirtus.
2 Vtrum conſiſtat in appetitu, vel in iudicio rationis.
3 Vtrum aliquis per humilitatem debeat ſe omnibus ſubijcere.
4 Vtrum humilitas ſit pars modeſtiæ, uel temperantiæ.
5 Vtrum ſit maxima virtutum.
6 De gradibus humilitatis.

QVAESTIO CLXII.
De ſuperbia in communi.
1 Vtrum ſuperbia ſit peccatum.
2 Vtrum ſit uitium ſpeciale.
3 Vtrum ſit in iraſcibili, ſicut in ſubiecto.
4 De ſpeciebus ſuperbiæ.
5 Vtrum ſit peccatum mortale.
6 Vtrum ſit grauiſſimum peccatorum.
7 Vtrum ſit primum omnium peccatorum.
8 Vtrum ſuperbia ſit uitium capitale.

QVAESTIO CLXIII.
De peccato primi hominis, quod fuit per ſuperbiam.
1 Vtrum primum peccatum primi hominis fuerit ſuperbia.
2 Quid primus homo peccando appetierit.
3 Vtrum eius peccatum fuerit grauius omnibus alijs peccatis.
4 Quis plus peccauerit vtrum vir, vel mulier.

QVAESTIO CLXIIII.
De pœna primi peccati.
1 Vtrum mors fuerit pœna peccati primorum parentum.
2 Vtrum pœnæ particulares primorum parentum conuenienter aſſignentur in ſcriptura.

QVAESTIO CLXV.
De tentatione primorum parentum.
1 Vtrum fuerit conueniens quòd homo a diabolo tentaretur.
2 Vtrum modus & ordo primæ tentationis fuerit conueniens.

QVAESTIO CLXVI.
De ſtudioſitate, quę eſt pars temperantię.
1 Quæ ſit materia ſtudioſitatis.
2 Vtrum ſtudioſitas ſit pars temperantiæ.
QVAESTIO CLXVII.
De curioſitate quæ opponitur ſtudioſitati.
1 Vtrum vitium curioſitatis poſſit eſſe in cognitione intellectiua.
2 Vtrum ſit in cognitione ſenſitiua.
QVAESTIO CLXVIII.
De modeſtia quæ conſiſtit in exterioribus motibus corporis.
1 Vtrum in exterioribus motibus corporis qui ſerio aguntur, poſſit eſſe virtus & vitium.
2 Vtrum circa actiones ludi poſſit eſſe aliqua uirtus.
3 Vtrum in ſuperfluitate ludi poſſit eſſe aliquod vitium.
4 Vtrum in defectu ludi poßit eſſe aliquod vitium.
De modeſtia ſecundum quòd conſiſtit in exteriori
QVAESTIO CLXIX.
apparatu.
1 Vtrum circa exteriorem apparatum poſſit eſſe uirtus & vitium.
2 Vtrum mulieres mortaliter peccent in ſuperfluo ornatu.
QVÆSTIO CLXX.
De præceptis temperantiæ.
1 Vtrum præcepta temperantiæ conuenienter in lege diuina tradantur.
2 Vtrum præcepta de virtutibus annexis temperantiæ conuenienter in ſcriptura tradantur.
QVAESTIO CLXXI.
De prophetia quantum ad eius eſſentiam.
1 Vtrum pertineat ad cognitionem.
2 Vtrum ſit habitus.
3 Vtrum ſit ſolum futurorum contingentium.
4 Vtrum propheta cognoſcat omnia prophetabilia.
5 Vtrum propheta diſcernat ea quæ diuinitus percipit ab his, quæ proprio ſpiritu uidet.
6 Vtrum prophetiæ poßit ſubeſſe falſum.
QVAESTIO CLXXII.
De cauſa prophetiæ.
1 trum prophetia ſit naturalis.
2 Vtrum ſit a Deo mediantibus angelis.
3 Vtrum ad prophetiam requiratur naturalis diſpoſitio.
4 Vtrum requiratur bonitas morum.
5 Vtrum ſit aliqua prophetia a dæmonibus.
6 Vtrum prophetæ dæmonum aliquando dicant uerum.
QVAESTIO CLXXIII.
De modo cognitionis propheticę.
1 Vtrum prophetę uideant ipſam Dei eſſentiam.
2 Vtrum ipſa reuelatio prophetica fiat per influentiã aliquarum ſpecierum per ſolam influentiam luminis.
3 Vtrum prophetica reuelatio ſemper ſit cum alienatione a ſenſibus.
4 Vtrum prophetia ſemper ſit cum cognitione eorum, quæ prophetantur.
QVAESTIO CLXXIIII.
De diuiſione prophetiæ.
1 De diuiſione prophetiæ in ſuas ſpecies
2 Vtrum ſit altior prophetia, quę eſt ſine imaginaria viſione.
3 De diuerſitate graduum prophetię.
4 Vtrum moyſes fuerit eximius prophetarum.
5 Vtrum aliquis comprehenſor poſſit eſſe propheta.
6 Vtrum prophetia creuerit per temporis proceſſum.
QVAESTIO CLXXV.
De raptu.
1 Vtrum anima hominis rapiatur ad diuina.
2 Vtrum raptus pertineat ad uim cognoſcitiuam, uel ad appetitiuam.
3 Vtrum Paulus in raptu viderit Dei eſſentiam.
4 Vtrum fuerit alienatus a ſenſibus.
5 Vtrum totaliter fuerit anima a corpore ſeparata in ſtatu illo.
6 Quid circa hoc ſciuerit, & quid ignorauerit.
QVAESTIO CLXXVI.
De gratijs gratis datis quantum ad genera linguarum.
1 Vtrum per gratiam linguarum homo adipiſcatur ſcientiam omnium linguarum
2 Vtrum donum linguarum ſit excellentius, quam donum prophetię.
QVAESTIO CLXXVII.
De gratia ſermonis ſapientiæ ſeu ſcientię.
1 Vtrum in ſermone conſiſtat aliqua gratia gratis data.
2 Vtrum hęc gratia pertineat etiam ad mulieres.
QVAESTIO CLXXVIII.
De gratia miraculorum.
1 Vtrum ſit aliqua gratia gratis data faciendi miracula
2 Vtrum mali poſſint facere miracula
De diuiſione vitæ per actiuam & contemplatiuam.
QVAESTIO CLXXIX.
1 Vtrum vita conuenienter diuidatur per actiuam & contemplatiuam.
2 Vtrum diuiſio ſit ſufficiens.
QVAESTIO CLXXX.
De vita contemplatiua.
1 Vtrum vita contemplatiua pertineat tantum ad intellectum, an conſiſtat etiam in affectu.
2 Vtrum ad vitam contemplatiuam pertineant uirtutes morales.
3 Vtrum vita contemplatiua conſiſtat ſolum in vno, actu aut in pluribus.
4 Vtrum ad uitam contemplatiuam pertineat conſideratio cuiuſcumque veritatis.
5 Vtrum uita contemplatiua hominis, poſſit in ſtatu eleuari, uſque ad Dei viſionem
6 De motibus contēplationis quos Dionyſius aſſignat quarto cap. de diui. nomi.
7 De delectatione contemplationis.
8 De duratione contemplationis
QVAESTIO CLXXXI.
De vita actiua.
1 Vtrum omnia opera virtutum moralium pertineant ad uitam actiuam.
2 Vtrum prudentia pertineat ad vitam actiuam
3 Vtrum doctrina pertineat ad uitam actiuam.
4 Vtrum vita actiua maneat poſt hanc uitam
De comparatione vitę actiuę ad contemplatiuam.
QVAESTIO CLXXXII.
1 Quę ſit potior ſiue dignior.
2 Quæ ſit maioris meriti
3 Vtrum uita contemplatiua impediatur per actiuam
4 De ordine vtriuſque
QVAESTIO CLXXXIII.
De officijs & ſtatibus hominum in generali.
1 Quid faciat in hominibus ſtatum
2 Vtrum in hominibus debeant eſſe diuerſi ſtatus, ſiue diuerſa officia.
3 Differentia officiorum
4 De differentia ſtatuum

QVAE-

QVAESTIO CLXXXIIII.

De ſtatu perfectionis in communi.

1 *Vtrum perfectio attendatur ſecundum charitatem.*
2 *Vtrum aliquis poſſit eſſe perfectus in hac vita*
3 *Vtrum perfectio huius vitæ conſiſtat principaliter in cōſilijs, vel in præceptis.*
4 *Vtrum quicumque eſt perfectus ſit in ſtatu perfectionis.*
5 *Vtrum prælati & religioſi ſint ſpecialiter in ſtatu perfectionis.*
6 *Vtrum omnes prælati ſint in ſtatu perfectionis.*
7 *Vtrum ſtatus epiſcoporum ſit perfectior, quam ſtatus religioſorum.*
8 *De comparatione religioſorum ad plebanos, & archidiaconos.*

QVÆSTIO CLXXXV.

De his quæ pertinent ad ſtatum epiſcoporum.

1 *Vtrum liceat epiſcopatum appetere.*
2 *Vtrum epiſcopatum finaliter recuſare*
3 *Vtrum oporteat ad epiſcopatum eligere meliorem.*
4 *Vtrum epiſcopus poſſit ad religionem tranſire.*
5 *Vtrum liceat ei corporaliter ſuos ſubditos deſerere.*
6 *Vtrum epiſcopus poſſit habere proprium.*
7 *Vtrum peccet mortaliter bona eccleſiaſtica pauperibus non erogando.*
8 *Vtrum religioſi qui ad epiſcopatum aſſumuntur teneantur ad obſeruantias regulares.*

QVAESTIO CLXXXVI.

De ſtatu religionis quantum ad ea, in quibus conſiſtit principaliter religionis ſtatus.

1 *Vtrum ſtatus religioſorum ſit perfectus*
2 *Vtrum religioſi teneantur ad omnia conſilia*
3 *Vtrum voluntaria paupertas requiratur ad religionem*
4 *Vtrum requiratur continentia*
5 *Vtrum requiratur obedientia*
6 *Vtrum requiratur quòd hæc cadant ſub voto*
7 *De ſufficientia horum votorum*
8 *Vtrum votum obedientiæ ſit potiſſimum inter tria vota*
9 *Vtrum religioſi ſemper peccant mortaliter tranſgrediendo ea, quæ ſunt in regula*
10 *Vtrum religioſus eodem genere peccati grauius peccet, quam ſæcularis*

QVAESTIO CLXXXVII.

De his quæ competunt religioſis.

1 *Vtrum liceat eis docere prædicare, & alia hmōi facere.*
2 *Vtrum liceat eis de negotijs ſecularibus ſe intromittere.*
3 *Vtrum teneantur manibus operari*
4 *Vtrum liceat eis de eleemoſynis viuere*
5 *Vtrum liceat eis mendicare*
6 *Vtrum liceat eis veſtimenta ceteris viliora deferre*

QVAESTIO CLXXXVIII.

De differentia religionum.

1 *Vtrum ſint diuerſæ religiones, uel una tantum.*
2 *Vtrum aliqua religio inſtitui poſſit ad opera uitæ actiuæ*
3 *Vtrum aliqua religio inſtitui poſſit ad militandum*
4 *Vtrum aliqua religio inſtitui poſſit ad prædicandum & huiuſmodi opera exercenda.*
5 *Vtrum aliqua religio poſſit inſtitui ad ſtudium ſcientiæ*
6 *Vtrum religio quæ ordinatur ad uitam contemplatiuam ſit potior ea, quæ ordinatur ad uitam actiuam*
7 *Vtrum habere aliquid in communi diminuat de perfectione religionis*
8 *Vtrum religio ſolitariorum ſit præferenda religioni in ſocietate uiuentium*

QVAESTIO CLXXXIX.

De ingreſſu religionis.

1 *Vtrum illi qui non ſunt exercitati in obſeruantia præceptorum debeant religionem ingredi*
2 *Vtrū liceat aliquos voto obligari ad religionis ingreſſum*
3 *Vtrum illi qui voto obligantur ad religionis ingreſſum teneantur votum implere.*
4 *Vtrum illi qui vouent religionem intrare teneantur ibi perpetuo remanere*
5 *Vtrum pueri ſint recipiendi in religione*
6 *Vtrum propter parentum obſequium aliqui debeant retrahi a religionis ingreſſu.*
7 *Vtrum præsbyteri curati, vel archidiaconi poſſint ad religionem tranſire*
8 *Vtrum de vna religione poſſit aliquis tranſire ad aliam*
9 *Vtrum aliquis debeat alios inducere ad religionis ingreſſum.*
10 *Vtrum requiratur magna deliberatio cum cōſanguineis, & amicis ad religionis ingreſſum.*

FINIS.

TEXTVS SECVNDAE SECVNDAE
DIVI THOMAE AQVINATIS
INDEX COPIOSISSIMVS.

ABſtinentia importat ſubtractionem ciborũ, ideo eſt virtus ſi ratione reguletur. q. 146. ar. 1.
Abſtinentia eſt ſpecialis uirtus. q. 146. ar. 2.
Abſtinentia a cibo neceſſario ad ualetudiné quo ad optimam diſpoſitionem corporis laudatur, non ad ea quæ incumbunt ex officio uel ſocietate. q. 146. ar. 1.
Abſtinentia conſiſtit in medio, licet denominetur a defectu. q. 146. arti. ad 3.
Abſtinentia ciborũ, & eorum uſus, non pertinet ad regnũ Dei niſi ſit cum ratione, fide, & dilectione Dei. q. 146. ar. 1. ad 1.
Abſtinentia in ſcientia eſt adminiſtrãda, ut. ſ. homo a cibis abſti neat prout oportet pro cõgruentia hominũ cũ quibus uiuit & perſonæ ſuæ, & pro ualetudinis ſuę neceſſitate. q. 146. ar. 1.
Abraham Iſaac, & Iacob fuerunt Prophetæ. q. 174. ar. 6.
Actus cuiuslibet potentiæ, uel habitus accipitur ſecundum ordinem potentiæ, uel habitus ad ſuum obiectum. q. 2. ar. 2.
Actui obedientiæ ſufficit prõptitudo uoluntatis ſubiectæ præcipienti, quæ eſt per ſe propriũ obiectũ obedientiæ. q. 2. ar. 5. 3.
Actum unum, nihil prohibet a pluribus habitibus informari, & ſecundum hoc ad diuerſas ſpecies reduci ordine quodam. q. 4. ar. 5. ad 1.
Actus uoluntatis præexigitur ad fidem non tamen actus uoluntatis charitate informatus. q. 4. ar. 7. ad 3.
Actus meritorius, non ſemper habet ſpem antecedentem, ſed ſufficit ſi eam habet concomitantem. q. 17. ar. 7 ad 3.
Acedia eſt peccatum q. 35. ar. 1.
Acedia eſt tædium bene operandi, & triſtitia de re ſpirituali. q. 35. ar. 1.
Acedia q̃ eſt triſtitia de bono ſpirituali, diuino eſt ſpeciale peccatũ, ſed triſtitia illa in cõi conuenit omni uitio, ſimiliter gaudiũ de bono ſpirituali diuino cõuenit ſpeciali uirtuti, ſ. charitati, ſed in communi conuenit omni uirtuti. q. 35. ar. 2.
Acedia de ſe eſt peccatum mortale. q. 35. ar. 3.
Acedia eſt contra tertium præceptum decalogi. q. 35 ar. 3. ad 3.
Acedia eſt contraria charitati. q. 35. ar. 3.
Acedia eſt uitium capitale. q. 35. ar. 4.
Acediæ filiæ ſunt, malitia, rancor, puſillanimitas, torpor, euagatio mentis. q. 35. ar 4.
Acedia & inuidia opponuntur gaudio charitatis, ſ. prima ut eſt de bono diuino, ſecunda ut eſt de bono proximi. q. 36. ar. 3.
Actus prudentiæ miſcetur omnibus actibus aliarum uirtutum, quia ex ea rectitudinem electionis participant, ideo ab ea dependent. q. 47. ar 5. ad 2.
Actus rationis practicæ, & prudentiæ triplex, ſ. conſiliari, iudicare. & præcipere, q eſt actus principalis prudentiæ. q 47 a 8.
Actus omniũ uirtutum pertinent ad iuſtitiam legalem inquantum ordinat eos ad bonum commune. q. 58. ar. 5.
Accipiens rem alienam iniurioſe uel ad ſui utilitatem, tenetur reſtituere etiam ſi amiſit eam, q. 62 ar. 6.
Accipiens iniuſte ex quacunque cauſa directe uel indirecte tenetur ad reſtitutionem. q. 62. ar. 7.
Acceptio perſonarum eſt attendere ad conditionem perſonæ, nihil facientem ad aliud negotium. q. 63. ar. 1.
Acceptio perſonarum eſt tantum de re debita, ideo non conuenit Deo. q. 63. ar. 2.
Acceptio perſonarum eſt grauius peccatũ in re ſpirituali, quàm in temporali. q. 63. ar. 2.
Acceptio perſonarum eſt peccatum oppoſitum iuſtitiæ diſtributiuæ. q. 63. ar. 1.
Acceptio perſonarum contingit in honorando. q. 63. ar. 3.
Acceptio perſonarum contingit in iudiciis. q. 63. ar. 4.
Accipiens rem inuentam animo detinendi, furtum facit, niſi credat haberi pro derelicta, uel nullius eſſe. q. 66. ar. 5. ad 2.
Accipiens rem alienam occulte uel manifeſte authoritate iudicis, non eſt furtum uel rapina, quia per ſententiam ſit ſibi debitum. q. 66. ar. 5. ad 1.
Accuſatio eſt de præcepto ualenti probare peccatum contra cõmunitatem. q. 68. ar. 1.
Accuſatio debet fieri in ſcriptis. q. 68 ar. 2.
Accuſatio eſt iniuſta per calumniam, præuaricationem, & tergiuerſationem. q. 68. ar. 3.
Accuſatione attenditur punitio criminis, denuntiatione emendatio fratris. q. 68. ar. 1.
Accuſatus falſo ex leuitate, ſed non ex malitia, poteſt remittere pœnam talionis, nõ autem ſi deſiſtat per colluſionem, ſed tantum princeps. q. 68. ar. 4.
Accuſans in ꝓbatione deficiẽs meretur pœnã talionis. q. 68. ar. 4.
Accuſans falſo, meretur duplicé pœnã, ſ. talionis pro nocumento accuſati, & infamiæ pro calũnia, ſed qñq; princeps liberat ab utraq;, & quandoq; tantum a prima. q. 68. ar. 4. ad 3.
Accuſare non poteſt quiſquam religioſum in capitulo de peccato occulto. q. 33. ar. 7.
Accuſatus tenetur dicere ueritatem iudici interroganti iuridice, ſ. ſi præceſſit infamia, uel indicia expreſſa, uel probatio ſemiplena, q. 69. ar. 1.
Accuſatus poteſt defendere ſe per prudentiam, non autem per calumniam uel colluſionem. q. 69. ar. 2.
Accipere uſuram eſt a Deo permiſſum. q. 78. ar. 1. 2.
Accipere aliquid temporale pro ſacramentis eſt ſimonia nec cõſuetudo excuſat, non autem accipere ad ſuſtentationem. q. 100. artic. 2.
Accipere aliquid pro diſpenſatione, cõmiſſione, correctione, doctrina ex officio ſpirituali feſto faciendo uel prætermittendo, etiã ad ſuſtentationem, & ſimonia ſi ex officio ad ea quis obligetur, & ſtipendia habeat, uiſitantes tamen poſſunt accipere procurationis. q. 100. ar. 3. ad 5.
Actus perfectus auaritiæ oppoſitæ iuſtitiæ eſt peccatũ mortale. nõ autẽ oppoſitæ liberalitati, niſi ſit cõtra charitatẽ. q. 118. 4.
Aduocatus tenetur ſubuenire cauſæ pauperum in neceſſitate, ſi per alium, nec per ſe poſſit. q. 71. ar. 1.
Aduocare prohibent furioſi, amẽtes, impuberes, ſurdi, muti in qualibet cauſa, clerici in cauſa ſæculari, ſacerdos, monachus, cęcus infamis, niſi i neceſſitate ꝑ ſe uel ſibi cõiũctis. q. 71. ar. 2.
Aduocatus ſcienter defendens cauſam iniuſtam peccat, & tenetur ad reſtitutionem: quia iniuſte lædit eum contra quem iniuſte patrocinium præſtat. q. 71. ar. 3.
Aduocatus auxilium & conſilium præſtat ei, cuius cauſæ patrocinatur q. 71. ar. 3.
Aduocatus ſuſcipiens cauſam iniuſtam, quamuis laudabilis uſ quantũ ad peritiam artis, tamen peccat quantum ad iuſtitiã uoluntatis, quia abutitur arte ad malum. q. 71. ar. 3.
Aduocatus ſi in ꝓceſſu ꝑpendit cauſam eſſe iniuſtã, nõ ꝓcedat, ſed ceſſet inducens ad cõcordiã ſine dãno alterius. q. 71. ar. 3.
Aduocato defendenti cauſam iuſtam licet prudenter occultare ea quibus impediri poſſet proceſſus eius, non autem aliqua falſitate uti. q. 71. ar. 3. ad 3.
Aduocato licet accipere præmium moderatum, ſecundum laborem, perſonas, negotia & conſuetudines. q. 71. ar.
Adulterium eſt grauius peccatũ, q̃ contumelia, & hæc q̃ detractio ſecundum ſe, & hæc quàm furtum & rapina. q. 73. ar. 3.
Audiens detrahentem & non reſiſtens ſi poteſt uel ex aliqua leui cauſa tacens, peccat. q. 73. ar. 4.
Adoratio eſt actus latriæ. q. 84 ar. 1.
Adoratio eſt duplex, ſ. interior deuotio mentis & exterior humiliatio corporis, prima principalior ad quam, & propter quam ſecunda fit, q. 84 ar. 2. ad 3.
Aduocatio exhibita Deo & creaturæ non dicitur uniuoce, ſed analogice. q. 84. ar. 1. ad 1.
Adoratio requirit actum corporalem. q. 84. ar. 1.
Adoratione genuflectimus noſtram infirmitatem deſignãtes reſpectu Dei, ſed proſternimur quaſi profitentes nos nihil eſſe ex nobis. q. 84. ar. 2. ad 2.
Adoratio requirit locum determinatũ non de neceſſitate, ſed ad decentiam ex parte adorãtium triplici ratione. q. 84. ar. 3.
Adorant Chriſtiani ad orientem propter lumen mentis, & quia ibi eſt nobilior pars & nobiliora opera. q. 84. ar. 2. ad 3.
Adoratio latriæ fit ratione principii creationis & gubernationis. q. 84. ar. 1. ad 3.
Adoranda eſt tota trinitas una tantum latria. q. 84. ar. 1. ad 3.
Adorari ſancti debent tantum dulia. q. 84. ar. 1.
Adorari non poteſt creatura latria ſine peccato. q. 84. ar. 1. ad 1.
Adiurare eſt ordinare aliquid per diuina. q. 90 ar. 1.
Adiurationis modus duplex, ſcilicet coactiuus & deprecatiuus. q. 90. ar. 1. ad 3.
Adiurare ſubditos licet utroque modo, ſed patres uel ſuperiores ſecundo modo tantum. q. 90. ar. 1.
Adiurare dæmones deprecando non licet, ſed compellendo ne noceant non ut proſint. q. 90. ar. 2.

Adiurare licet creaturas irrationales, ne per eas nobis dæmon noceat. q.90.ar.3.
Adiurando Chriſtus ſummus Pontifex Iudæorum coactiue peccauit. q.90.ar.1.ad 1.
Adiuraſſe dracones Simon & Iudas leguntur, & eis præcepiſſe ut in deſertum locum deſcenderent. q.90.ar.3.
Adulatio. Excedens in delectando alios uerbis & laudibus propter delectationem tantum uocatur placidus: ſi uero cauſa lucri uocatur adulator: quod tamen cõmuniter dicitur eũ primo modo. q.115.ar.1.
Adulatio exceſſus delectandi alios uerbis laudis cauſa lucri, nõ ſemper eſt peccatum. q.115.ar.1.
Adulatio eſt peccatum mortale quando eſt cõtra charitatem, ſ. de peccato intentione nocendi uel cum ſcandalo. q.115.ar.1.
Adulatio ſecundum ſe eſt turpius peccatum & uerecundius litigio, quia quæ ex dolo fiunt uidentur eſſe & infirmitate & falſitate rationis. ſed eſt leuius, quia minus contrariatur amicitiæ, id eſt affabilitati occultæ. q.116.ar.2.
Adulatio & litigium contrariantur affabilitati, primum ſecundum exceſſum in delectando. ſecundum in contriſtando, ſecundum uero econuerſo. q.115.ar.1.
Adam fuit principium naturæ humanæ & principium peccati eius per traductionem. q.165.ar.1.ad 1.
Adam obtulit ſacrificium Deo ſicut & alii iuſti, ſed non eſt ſcriptũ, ne origo peccati uideatur eſſe origo gratiæ. q.85.ar.1.2.
Adam tentatus fuit a diabolo principaliter, ſed a muliere inſtrumentaliter, nec fuit pœna, quia ſine difficultate poterat reſiſtere. q.165.ar.1.3.
Affabilitas ſiue amicitia nõ eſt ſpecialis uirtus diſtincta ab aliis, ſed eſt aliquid conſequens omnes uirtutes. q.114.ar.1 1.
Affabilitas eſt ſpecialis uirtus & ſpecialis obiecti, ſcilicet decentis conuerſationis. q.114.ar.1.
Affabilitas ſiue amicitia, eſt pars annexa iuſtitiæ. q.114.ar.2.
Affabilitati opponitur litigium. q.116 ar.1.
Agibile ut obiectum rationis, id eſt ſub ratione ueri eſt materia prudentiæ, ſed ut obiectum appetitus, id eſt ſub ratione boni eſt materia aliarum uirtutum. q.47.ar.5.1.& 3.
Aggredi opus ultra uires ex confidentia, ad uires humanas eſt præſumptio: non autem ſi fiat in ſpe diuini auxilii. q.21.ar.1.
Amicitia honeſti non habetur niſi ad uirtuoſum. q.23 ar.1.3.
Amor reſpicit bonum in communi: ſed honor reſpicit bonum proprium. q.25 ar.1.2.
Amicitia ſe extendit ad alia ſola quæ nata ſunt habere bonum uitæ æternæ. q.25.ar.3.3.
Amantes ſeipſos uituperantur inquantum ſe amant ſecundũ naturam ſenſibilem. q.24.ar.4.3.
Amare ſeipſum eſt commune omnibus, propriũ autem eſt bonorum & malorum. q.25.ar.7.
Amor ſui qui eſt principiũ peccati, eſt ille qui eſt proprius malorum perueniens uſque ad contemptum Dei. q.25.ar.7.1.
Amor naturalis & ſi non tollatur totaliter a malis, tamen in eis peruertitur. q.25.ar.7.2.
Amare eſt proprius actus charitatis, & non amari. q.27.ar.1.
Amamus meliores in quantum meliores ſunt, ſed ex charitate ſumus magis amantes. q.27.ar.1.ad 1.
Amari & honorari quærunt homines propter manifeſtationem boni in amato. q.27.ar.2.
Amant aliqui propter amari, non tamen amari eſt finis eius qđ eſt amare. q.27.ar.1.3.
Amor qui eſt in appetitu ſenſitiuo eſt paſſio. q.27.ar.2.
Amor qui eſt in appetitu intellectiuo differt a beneuolentia q.27.art.2.
Amari non poſſunt incognita: non tamen idem ordo eſt cognitionis & dilectionis. q.27.ar.4.1.
Amare Deum eſt magis meritorium quàm amare proximum. q.27.ar.8.
Amor quo diligimus Deum non eſt infinitus. q.27.ar.5.
Amatores honoris & puſillanimes ſunt maxime inuidi. q.36.ar.1.ad 3.
Ambitio eſt peccatum oppoſitum magnanimitati ſecundum exceſſum, quia eſt inordinatus appetitus honoris. q.131.ar 1
Ambitio non eſt circa ueſtes & exteriorem cultum niſi ſecundum quòd ad honorem pertinent. q.131.ar.2.ad 3.
Ambroſius reprobat omnes ludos in ſacra Scriptura, non autẽ in aliis. q.169.ar.2.1.
Angelos non omnino latuit myſterium incarnationis, ſed perfectius cognouerunt Chriſto reuelante. q.2.ar.7.
Angelus ante confirmationem, ſimiliter & homo ante peccatũ habuerunt fidem. q.5.ar.1.
Angelus ante confirmationem, & homo ante peccatum, cognouerunt multa myſteria quæ nunc non poſſumus cognoſcere niſi credendo. q.5.ar.1.
Anima mutatur per aduentum fidei formatæ, non autem ipſa fides. q.4.ar 4.4.
Antecedentia dilectionem Dei in uia ſunt tria, ſ. apprehenſio Dei per auditum, per uiſum, per guſtũ, primũ eſt in incipientibus, ſecundũ in proficientibus, tertiũ in perfectis. q.24 ar.9.
Antichriſtus faciet aliqua uera miracula quo ad naturam rei uirtute dæmonum, ſed falſa quo ad rationem miraculi & ad decipiendum. q.178.ar.1.2.
Apoſtoli dictum primæ ad Cor.13 Cum uenerit quod perfectũ eſt euacuabitur quod ex parte eſt. q.4.ar.1.
Apoſtaſia, id eſt receſſus a Deo, eſt triplex, a religione, uel ordine, a bona uita, & a Deo. q.12.ar.1.
Apoſtaſia a fide non eſt ſpecies infidelitatis, ſed eſt circunſtantia eius aggrauans eam. q.12.ar.1.3.
Apoſtaſia a fide eſt peſſima, & includit. q.12.ar.1.
Apoſtata cõdemnatus ab eccleſia, perdit ius dominii ſuper ſubditos. q.12.ar.2.
Appellare ex confidentia iuſtæ cauſæ licet cuilibet, non autem ut per moram iuſtitiam impediat. q.69.ar.3.
Appellare ad iudicem infidelem, nulli fideli licet. q.69.ar.3.1.
Appellare licet poſt ſententiam & ante ſententiam. q.69 ar.1.
Appellare licet a iudice ordinario tantum, & ab ordinario & arbitrario ſimul non autem ab arbitrario tantum. q 69.ar.3.2.
Appellare nullus poteſt poſt decem dies nec pluſquã ter, q.69.3.
Articulus unde dicatur. q.1.ar.6.
Articulus fidei eſt indiuiſibilis ueritas coartans nos ad credendum ſecundum etymologiam, non autem ſecundum eius ueram ſignificationem. q.1.ar.6.3.
Articulus dicitur quadrupliciter, membrum, concluſio, particula in oratione, & ſpecialis difficultas ſuppoſita in fide, non dependens ex alia. q.1.ar.6.
Articuli fidei creuerunt ſecundum ſucceſſionem temporum, & uicinitatem ad Chriſtum quo ad explicationem, non autem quo ad eorum ſubſtantiam. q.1.ar.7.
Articuli fidei sũt ſicut pricipia p ſe nota in doctrina fidei. q.1.7.
Articulorum fidei ſufficientia. q 1.ar.8.
Articuli fidei circa perſonam filii & ſpiritusſancti multiplicantur, non autem circa perſonam patris, quia illi mittuntur ad ſanctificandam creaturam, non autem ille. q.1.ar.8.4.
Articuli fidei habent unũ ſolũ mediũ quo cognoſcatur. q.5.ar.3.
Argumentum ex propriis principiis rerũ facit rẽ eſſe apparentem: Argumentum autem ex authoritate diuina facit rem in ſe apparentem. q.4.ar.1.5.
Ars notoria eſt illicita, quia fit per dæmones, & eſt inefficax ad ſcientiam acquirendam, quia nullus unquam per dæmones ſcientiam acquiſiuit, quia ad dæmones non pertinet illuminare intellectum. q.95.ar.1.
Aſtutia eſt uitium ſpeciale differens a prudentia carnis utens non ueris uiis uel mediis, ſed ſimulatis, ideo opponitur prudentiæ. q.55.ar.3.
Aſtutia quandoq; dicitur prudentia, & econtrario. q.55.ar.1.
Aſtutia conſiſtit in cogitatione ſimulatæ uiæ, ſed dolus & fraus in executione eius. q.55.ar.4.
Athanaſius non compoſuit manifeſtationem fidei per modum ſymboli, ſed per modum cuiuſdam doctrinæ. q.1.ar.10.3.
Auditus eſt uerborum ſignificantium ea quæ ſunt fidei, non autem rerum, de quibus eſt fides. q.1.ar.4 4.
Authoritate ſummi Pontificis doctrina Athanaſij fuit recepta, utpote quia ueritatem integram fidei cõtinebat. q.1.ar.10.3.
Auguſtinus loquitur de ſapiẽtia quantũ ad ſuã cauſã, ſ. quantũ ad charitatẽ ex qua etiam ſumitur nomen ſapientia, quæ eſt donum ſecundum quod ſaporem quendã importat. q.35.2.
Audiens detrahentem & non reſiſtens ſi poteſt ex aliqua leui cauſa tacens peccat. q.73.ar.4.
Augurium eſt diuinatio a garritu auium ſumpta, ſed auſpiciũ a motu auium. q.95.ar.7.
Augurium eſt illicitum in his quæ non cauſantur a cœlis, uel quæ non pertinent ad naturam eorum. q.95.ar.7.
Auaritia eſt immoderatus amor habendi. q.8.ar.1.
Auaritia proprie ſemper eſt peccatum. q.118.ar.1.
Auaritia eſt peccatum ſpeciale. q.118.ar.6.
Auaritia ſecundum qđ opponitur iuſtitiæ hoc modo ex genere ſuo peccatum mortale, contingit tñ in hoc genere auaritiæ eſſe peccatum ueniale propter perfectionem actus. q.118.ar.4
Auaritia eſt contra Deũ contra ſe, & cõtra proximũ. q.118.ar.1.
Auaritia dupliciter importat immoderantiam exteriorum, ſ. in affectu, & in re. q.118.ar.2 ad 2.
Auaritia ſumitur dupliciter, ſ. large pro omni cupiditate inordinata habendi quodcunq; bonũ creatum, & proprie ut eſt ſpeciale peccatum circa poſſeſſiones exteriores, q.118.ar.3.
Auaritiæ ſpecies ſunt ſeptem, ſ. parcitas, tenacitas, criminalitas, turpe lucrum, uſura, latrocinium, & alia, q.118.ar.4.

Auaritia

Auaritia eſt uitiū capitale, cuius filię ſunt ſeptē, ſ. proditio fraus fallacia, piuriū, inqetudo, violētia & obduratio, q. 118. arti. 8

Auaritia libido & cupiditas, dicunt̄ tripliciter, ſ. paſſio habitualis conſequens peccatum originale, ſ. fomes inordinatus appetitus cuiuſcunque rei uel tantum diuitiarum. prima eſt radix omnis peccati: ſecunda eſt genus omnis peccati: tertia eſt uitium capitale, q. 119. ar. 2. 1.

Auaritia ut eſt inordinatus appetitus diuitiarum, radix eſt omnium peccatorum, q. 119. ar. 2. ad 1.

Auaritia eſt maximum peccatorum ſcdm qd, i. ex parte cōuerſionis. & ē minimū ſimpliciter ex parte auerſionis, q. 118. a. 5

Auaritia eſt grauius peccatum prodigalitate, quia magis repugnat liberalitati, q. 119. ar. 3.

Auaritia ſuperabundat in amando, acquirēdo, & retinēdo, ſed deficit in dando: prodigalitas autem econuerſo, q. 119. art. 3.

Auaritia vt eſt inordinatus affectus opponitur liberalitati: ſed ut eſt extra in re opponitur iuſtitiæ, q. 118. ar. 3.

Auaritia ut opponitur liberalitati habet uitium oppoſitum, ſ. prodigalitatem: non autem ut opponitur iuſtitię. q. 119. ar. 1.

Audacia eſt peccatum contrarium fortitudini q. 127. art. 1.

Audacia contrariatur timori ſecundum acceſſum & receſſum circa idem obiectum, ſpes autem ſecundum contrarietatem obiectorum. q. 129. ar. 9. ad 2.

Audacia ſequitur ſpem, nec eſt pars eius: ſed effectus, ſicut deſperatio ex parte timoris, q. 129. ar. 7.

Autoritas Apoſtoli dicentis, Qui Epiſcopatum deſiderat, bonū opus deſiderat, quomodo eſt intelligenda. q. 185. arti. 1. ad 1.

B

BEatitudo datur ſecundū diuerſos gradus charitatis. q. 26. 3.

Beati uoluntate conſequente uolunt maius bonū alteri meliori quàm ſibi: ſed intenſius ſibi, antecedente uero uoluntate etiam maius bonum uolunt ſibi. q. 26. ar. 3.

Beneficia non ſunt ſubtrahenda ab amicis peccātib⁹ quouſq; ē ſpes de ſanitate recuperanda, ſed cū inſanabiles redduntur, tunc non eſt familiaritas amicitiæ exhibēdæ. q. 25. ar. 6. ad 2.

Benefactor plus diligit, quàm beneficiatus. q. 23. ar. 6. ad 2.

Beneficiati amor ad benefactorem eſt magis debitus, & ideo cōtrarium habet magis rationem peccati. q. 26. arti. 12. ad 2.

Beneficentia eſt facere bonum, & eſt actus amicitiæ vel charitatis ſecundum actionem communem. q. 31. art. 1.

Beneficij recompēſatio pertinet ad triplices uirtutes diuerſimode, ſ. ad iuſtitiam ubi eſt debitum legale, ut in mutuo & alijs huiuſmodi, ad amicitiam vero & gratiam, vbi eſt debitū morale. q. 31. ar. 1.

Beneficentia ad omnes ſe extendit ſecundum præparationem animi loco tamen debito & tempore. q. 31. ar. 2.

Beneficium aliquod ex quo poſſumus & tenemur benefacere omnibus ſaltem in generali, ſcilicet orare pro omnibus fidelibus & infidelibus. q. 31. ar. 2.

Beneficium nullum eſt tantum ſicut parentum, ideo in recōpenſatione ſunt cęteris præferendi: niſi neceſſitas, uel utilitas vel alia cauſa præponderet. q. 31. ar. 3.

Beneficentia non eſt uirtus ſpecialis, ſed eſt actus exterior amicitię, ſicut beneuolentia eſt actus interior eius. q. 31. ar. 4

Beneficia omnia ſecundum communem rationem reducūtur ad amorem, & omnia nocumenta ad odium: ſed ſecundum ſpeciales rationes ad diuerſas uirtutes uel uitia. q. 31. ar. 4.

Beneficium quodlibet impenſum proximo pertinet ad quartū præceptum, ſ. de honore parentum. q. 32. ar. 5. 4.

Beneficium recompenſandum eſt ſtatim ſecundum affectū ſed expectanda eſt opportunitas effectus. q. 106. ar. 4.

Beneficij recompenſatio debet eſſe maior accepto. q. 106. art. 6.

Beneficium & recompenſatio magis in affectu conſiſtit, quàm in effectu. q. 106. ar. 3. ad 5.

Beneficium ſine cura licitum eſt petere pro ſe digno & indigenti, non autem cum cura q. 100. arti. 3. ad 3.

Beneficiū dās nō meliori, ſed ſufficientiori, nō peccat. q. 63. ar. 2

Beneficia eccleſiaſtica magis debent dari plus idoneis ad regimen Eccleſiæ, quàm magis conſanguineis, ſed de patrimonio & de eius lucris eſt econuerſo. q. 63. ar. 1.

Beneficium dans ſpirituale conſanguineo minus digno, peccat per acceptionem perſonarum, non autem ſi ſit æque dignus. q. 63. ar. 1. ad 1.

Beneficium dans ratione conſanguinitatis grauiter peccat & eſt ſimonia per hoc intendit aliquod bonum proprium. quę. 63. artic. 1.

Benedictio uel maledictio proprie conuenit tantū ei cui poteſt bene uel male contingere, ſ. naturæ rationali, vel alijs in ordine ad naturam rationalem: auxiliando, ſicut Deus maledixit terram & Dauid montes, uel ſignificando, ſicut Chriſtus maledixit ficū, uel continendo, ſicut Iob maledixit diē, & Dauid montes, uel in ordine ad Deum, & ſic eſt blaſphemia, uel ſecundum ſe, & ſic eſt quid vanum. q. 76. ar. 3. ad 4 & 5

Bellantes qui quærunt diſſentiones deſiderant pacem quam ſe habere non exiſtimant. q. 29. ar. 2. ad 2.

Bellum ad hoc quod non ſit peccatum tria requirit, authoritate principis, iuſtam cauſam, & intentionem rectā. q. 40, art. 1.

Bellum gerere in die feſto non licet, niſi imminente neceſſitate pro tuenda Republica. q. 40. ar. 4.

Blaſphemia eſt attribuere Deo quod ei non conuenit, uel detrahere ab eo quod ei conuenit. q. 13. ar. 1.

Blaſphemia pertinet ad genus infidelitatis aggrauās eā. q. 13. 3.

Blaſphemia quæ fit in ſanctos, in Deum reddūdat. q. 13 ar. 1. 2.

Blaſphemia ſemper eſt peccatum mortale, quando eſt cum deliberato conſenſu. q. 13. ar. 2.

Blaſphemia quæ eſt ex lapſu linguæ, eſt peccatū ueniale, ſi hoc non intendebat q. 13. ar. 2. ad 3.

Blaſphemia eſt grauiſſimum omnium peccatorum. q. 13. art. 3.

Blaſphemia ſimpliciter eſt grauior homicidio & piurio, ſed ſecūdū quid eſt ecōuerſo, ſ. ratione nocumenti, q. 13. ar. 2. ad 1.

Blaſphemia eſt contra primum & ſecundum præceptum decalogi, q. 13. ar. 2. ad 2.

Blaſphemia in ſpiritum ſanctum dr̄ dupliciter, ſ. dicere contra deitatē, finalis impœnitentia, & peccatū ex malitia. q. 1. arti. 1.

Blaſphemia in ſpiritum ſanctum poteſt fieri tripliciter, ſcilicet corde, & ore & opere. q. 14. ar. 1. ad 1.

Blaſphemia tertio modo accepta, ſcilicet per malitiam diſtinguitur contra blaſphemiam in filium. q. 14. ar. 1. ad 2.

Blaſphemia in ſpiritum ſanctum dr̄ dupliciter, & contra perſonam ſpiritus ſancti, & contra ius attributum. q. 14. art. 1.

Blaſphemiæ in ſpiritum ſanctum ſecundum quod eſt ex certa malitia ſex ſunt ſpecies ſcilicet deſperatio, præſumptio, impœnitentia, obſtinatio, impugnatio ueritatis agnitæ, & inuidentia fraternę charitatis. q. 14. ar. 2.

Bonitas Dei ſecundum quod nunc intelligitur ex effectibus, poteſt intelligi ſine trinitate perſonarum, non autem vt intelligitur a beatis. q. 2. ar. 8. ad 3.

Bonum commune ſemper eſt magis amabile quàm bonū proprium. q. 2. ar. 4. ad 3.

Bonum morale præcipuè conſiſtit in cōuerſione ad Deum, malum autem morale in auerſione a Deo. q. 19. ar. 2. ad 2.

Bonum plus facit ad rationem meriti & uirtutis, quàm difficile. q. 27. ar. 8. ad 2.

Bona tēporalia quæ hominibus diuinitus dantur, ſunt eius tantum quo ad proprietatem, non autē quantum ad vſum: ſed etiam aliorum qui ex eis ſuſtentari poſſunt. q. 33. art. 5. ad 2.

Bona ſpiritualia neceſſaria non debēt dimitti pp ſcandalū, alia vero debēt occultari uel differri ſi ſit ex ignorantia donec doceantur, niſi ſit periculū: non aūt poſt, nec ſi ex malitia. q. 43. 7.

Bona temporalia proprie debēt dimitti propter ſcandalum ex ignorantia, uel ex infirmitate, uel ſcandalum ſedari, non autem ſi ſit ex malitia, nec aliena nobis commiſſa. q. 43. ar. 8.

Bonum neceſſarium ad ſalutem nō debet dimitti propter obedientiam, ſed quodlibet aliud. q. 104. ar. 3. ad 3.

Bonum quodlibet debet præſupponi niſi appareat contrarium nec ſit in periculum alterius. q. 70. ar. 3. ad 2.

C

CHaritas diligit proximum propter Deum. q. 1. art. 1. 3.

Charitas eſt forma fidei & omnium uirtutum. q. 4. art. 5.

Charitas non eſt forma intrinſeca, ſed informatiua actus eius. q. 4. ar. 3 ad 2.

Charitas eſt uirtus. q. 23. ar. 1.

Charitas eſt amicitia. q. 23. arti. 1.

Charitas eſt habitus creatus in anima. q. 23. ar. 2.

Charitas qua nos diligimus, eſt charitas diuina participata. q. 23. ar. 2 ad 1.

Charitas eſt uita animæ, ſicut anima corporis. q. 23. artic. 2.

Charitas eſt finita, facit tamē effectum infinitum. q. 23. art. 2. 3.

Charitas eſt accidens, q. 23. ar. 3. ad 3.

Charitas eſt uirtus ſpecialis. q. 23. ar. 4.

Charitas eſt una uirtus. q. 23. ar. 5.

Charitas eſt dignior anima in qua habitat. q. 23. ar. 3. ad 3.

Charitas eſt excellentiſſima uirtutum, fide etiam & ſpe, qu. 23. artic. 6.

Charitas eſt forma omnium uirtutum, non quidem exemplariter aut eſſentialiter, ſed effectiue. q. 23 ar. 8.

Charitas eſt radix omnium uirtutum. q. 23. art. 8. ad 2.

Charitas eſt finis omnium aliarum virtutum, id eſt, quia aliæ uirtutes ordinantur ad ſuum finem. q. 23. art. 8. ad 3.

Charitas ſubiectum eſt uoluntatis. q. 24. ar. 1.

Charitas eſt in uoluntate, & non aliena a ratione, q. 24. art. 1. ad 1 & 2.

Charitas non eſt in uoluntate ſecundum rationem liberi arbitrij, cuius actus eſt eligere, q. 24. ar. 1. ad 3.

Charitas non eſt in nobis naturaliter, nec cauſatur ex actibus noſtris, ſed infunditur a deo. q. 24. ar. 2.
Charitas non datur ſecundum capacitatem naturæ in quam recipitur. q. 24. ar. 3.
Charitas augetur eſſentialiter. q 24. ar. 2.
Charitas eſt in ſummo ex parte obiecti, non tamen quantũ ad eius intenſionem. q 24 ar. 4. 2.
Charitatem augeri eſſentialiter eſt ipſam habere efficaciam ad producendũ actum feruentioris dilectionis. q. 24. arti. 4. ad 3.
Charitas augetur non per additionem, ſed per intenſionem ſecundum acceſſum ad terminum. quæſ. 24. ar. 5.
Charitatis augmentatio importat mutationem ſecundum magis & minus. q. 24. ar. 5. 2.
Charitatis actus quilibet meretur vitam æternã, ſed nõ ſtatim, ſed tempore debito, ſicut quilibet actus charitatis meret᷑ charitatis augmentũ, non tamen ſtatim augetur. q. 24. ar. 6. ad 1.
Charitas poteſt augeri in infinitum. q. 24. ar. 7.
Charitatis quilibet actus diſponit ad augmentũ charitatis reddendo hominẽ promptiorem ad iterũ agendũ & habilitate creſcẽte donec conet᷑ ad ꝑfectũ & tunc actu auget᷑. q. 24. ar. 6.
Charitas unico actu augetur ſi ſiat cum toto conatu, non autẽ aliter. q. 24. ar. 6.
Charitas in uia põt eſſe perfecta ex parte diligẽtis, non ex parte obiecti, ut cor ſuũ totũ actualiter ferat᷑ in deũ vt ſtudiũ ſuum deo deputet & habitualiter totũ cor ſuũ ponat in deo. q. 24. 8
Charitatis gradus eſt triplex, incipientium, proficientiũ & perfectorum q. 24. ar. 9.
Charitas non poteſt minui. q. 24. ar. 10.
Charitas non poteſt amitti per peccatum veniale. q. 24. ar. 10.
Charitas uiæ põt amitti, non autem charitas patriæ. q. 24 ar. 11.
Charitas quolibet peccato mortali amittitur. q. 24. ar. 12.
Charitas habet impeccabilitatẽ ex uirtute ſpiritusſancti, qui infallibiliter operatur quodcũq; uoluerit & ẽt ſecũdũ propriã rõnẽ charitatis non aũt ex parte ſui obiecti. q. 24. ar. 11.
Charitas de per ſe præſeruat à peccato, ſed habens eam peccat ex mutabilitate liberi arbitrij. q. 24. ar. 11.
Charitas nõ ſolũ ſe extẽdit ad dilectionẽ dei, ſed ꝓximi, q. 25. a. 1
Charitas amatur per charitatem, ſicut bonum quod uolumus ad amicum & non ſicut id quod amatur. q. 25. ar. 2.
Charitate proprie non diligimus creaturas irrationales, ſed eas diligimus ad honorem dei & utilitatẽ hominum. q. 25. ar. 3.
Charitate actus carentis eſt duplex carens charitate. 1. faciens id ꝑ quod charet charitate, uel non ſecundum quod caret charitate, ſed ſecundum q̃ habet fidem, ſpem. &c. q. 23. ar. 7. 1.
Charitate diligimus corpus noſtrum, vt exhibendũ in ſeruitiũ dei, nõ aũt ut ex infectiõe culpę & corruptiõis ẽ infectũ. q. 25. a. 5.
Charitate angeli ſunt amandi. q. 25. ar. 10.
Charitate, quatuor ſunt diligenda, deus, proximus, corpus noſtrum, & noſipſi. q. 25. ar. 12.
Charitas habet ordinem q. 26. ar. 1.
Charitate magis homo debet diligere deum, qui eſt bonum cõmune quàm ſeipſum. q. 26. ar. 3.
Charitas facit nos cõformari deo ſcdm ꝓportionẽ, ut ita hõ ſe hẽat ad id qđ ſuũ ẽ, ſicut deus ad id qđ ſuũ eſt. q. 26. ar. 7. ad 2.
Charitate poſſumus uelle aliqua nobis cõuenientia, quæ tñ Deus non vult, quia non conuenit ei ut ea uelit. q. 26. ar. 7. ad 2,
Charitas non ſolum elicit actum dilectionis, ſcdm rationẽ obiecti, ſed etiam ſecundum rationem diligentis. q. 26. ar. 7. 3.
Charitas eſt quę diligendo animam unit immediate deo vinculo ſpiritualis unionis. q. 27. ar. 4. ad 3.
Charitas pręeminet alijs uirtutibus, quia eſt menſura aliarũ. q. 27. ar. 6. ad 1.
Charitas intantũ facit condolere proximo inquantum participatio diuini luminis in eo impeditur. q. 28. ar. 2 1.
Charitas inclinat ad rectum iudicium, de omni re per regulas diuinas, ex quibus profertur per donum ſapiẽtiæ, ſed iuſtitia inclinat per prudentiam ſecundũ regulas iuris. q. 60 ar. 1. 2.
Charitas ſine obedientia eſſe non poteſt. q. 104. ar. 3.
¶Cã quare plura ſimbola fuerũt edita, ut diligentius inſtruerentur populi de ptinẽtibus ad fidẽ ꝓꝑ diuerſos errores. q. 1. 9. 2.
Cauſa diſpẽſandi in uoto ſi ſit apparens, uel dubia põt ſtari iudicio prelati diſpenſantis uel commutantis uotũ, non aũt iudicio proprio, quia ipſe uouens non gerit uicem dei, niſi forte in caſu, in quo id quod uouit eſt manifeſte illicitũ, uel nõ poſſet opportune ad ſuperiorem recurrere. q. 88 art. 12. 2
Cã idolatriæ diſpoſitiue fuit triplex ex parte hominis. ſ. inordinatus affectus, repreſentatio delectabilis, & ignorãtia dei, ſed cauſa conſummatiua eius fuerunt dæmones. q. 94. ar. 4.
¶Caro non agit in partem intellectiuam, ipſam delectando, ſed bene impediendo operationem ſuam. q. 15. ar. 3. ad 2.
¶Cautio ſiue cautela, cuius eſt uitare impedimenta bonæ operationis eſt pars integralis prudentiæ. q. 49. ar. 8.
¶Cautela eſt ad mala, quæ vt in pluribus accidũt, quæ ratione pñt cõprehẽdi, quæ vel euitent totaliter, vel ut minus noceãt, non aũt ad caſualia uel fortuita, quæ cũ ſint infinita, nõ pñt rõne comprehẽdi & per cõſequẽs nec euitari. q. 49. ar. 8. ad 3.
¶Cauere oppoſita mala & proſequi bona eiuſdem eſt rõnis, ſed euitare impedimẽta extrinſeca, alteri⁹ eſt rõnis. q. 49. art. 8. 2.
¶Cautio non eſt neceſſaria in moralibus actibus, ſed reſpectu illorum, per quæ actus uirtutũ poſſunt impediri. q. 49. art. 8. 1.
¶Carentia prudentię, & cuiuſlibet virtutis includitur in carẽtia iuſtitiæ originalis, quæ totam aĩam perficiebat. q. 53. art. 1. 2.
¶ Canonicus iurans ſeruare ſtatuta collegij tenetur ad ſtatuta futura, ex ui eorum, non autem ex iuramento niſi hoc intenderit. q. 98. ar. 2 4.
¶Cãtus & laus vocalis erit ĩ beatis poſt reſurrectionẽ. q. 13. art. 4.
Cantus & laus dei vocalis fit ſalubriter in eccleſia ad deuotionẽ excitandam. q. 91 ar. 2.
¶Cãtus theatricus, vel aliqđ aliud artificiale organum in eccleſia ad delectationẽ, uel oſtẽtationẽ improbatur. q. 91. art. 2. 2.
¶Caſtitas eſt uirtus dicta a caſtigatione concupiſcentiæ tanquã pueri. q. 151. ar. 1.
Caſtitas proprie eſt uirtus ſpecialis circa uenerea, ſed large eſt virtus generalis. q. 151. ar. 2.
Caſtitas vt delectans eſt fructus, ſed ut eſt ſecundum rationem eſt virtus. q. 151. ar. 1. 4.
Caſtitas coniugalis non eſt uirtus ſpecialis ſupra caſtitatem, qa non habet laudẽ niſi abſtinentiæ ab illicitis delectationibus, nec caſtitas uidualis, quia non eſt perfecta. q. 152. arti. 3. 5.
Caſtitas eſt circa uenerea abſtinentia, eſt circa cibos, ideo differunt. q. 151. art. 1. 4.
Caſtitati authonomaſice attribuitur decor, ideo uirginitati attribuitur excellentiſſima pulchritudo. q. 152. ar. 5.
Caſtitas eſt ſubiectiue in anima q. 151. ar. 1. 1.
¶Cæcitas quę eſt priuatio luminis gratiæ quædam pœna ponitur. q. 15. ar. 1.
Cæcitas quæ excuſat᷑ peccatum contingit ex naturali defectu, non potentis videre. q. 15. ar. 1. 2
Cæcitas dupliciter capit᷑ & utroq; modo eſt peccatũ. q. 15. art. 1.
Cæcitas & hæbetudo ſenſus opponunt᷑ dono intellectus. q. 15. 2.
Cęcitas mẽtis orit᷑ ex luxuria, hębetudo aũt ab ipſa gula. q. 15. 3.
Ciuis nouus obligat᷑ ſeruare iuramẽta ciuitatis ex fidelitate, nõ autem ex iuramento, quia eſt actio perſonalis. q. 99. ar. 2. 4.
¶Circũſpectio attẽdit circũſtãtias in negotio morali. q. 49. ar. 7.
¶ Circunſtantianda ſunt infinita, circunſtãtiata tamen in actu ſunt pauca. q. 49. ar. 7. 1.
¶ Clericis non licet occidere peccatores, licet hoc liceret ſacerdotibus legis. q. 64. ar. 4.
¶Clericus non põt iuſte cogi, vt ſit teſtis in cã ſanguinis, qa non conuenit ei cooperari ad occaſionem hominis. q. 70. ar. 1 3.
Clericis nõ licet bellare in ꝓpria perſona, ſed pñt bene intereſſe bello, de licẽtia tñ ſui ſuperioris & exhortari pugnãtes. q. 40. a. 2
Clerici tenentur oẽs dare decimas papæ ſi petat. q. 87. ar. 4. 3.
¶ Clementia eſt uirtus humana, ideo directe ei opponitur crudelitas, non aũt feritas uel ſęuitas ſub beſtialitate, ſed uirtuti heroicæ uel dono pietatis. q. 159. ar. 2. 1.
Clementia & manſuetudo ſunt uirtutes, nec opponuntur ſæueritati. q. 157. ar. 2.
Clementia eſt lænitas ſuperioris ad inferiorem, ſed manſuetudo eſt cuiuſlibet ad quemlibet. q. 151. ar. 1.
Clementia eſt moderatiua pœnarum, ſed manſuetudo eſt moderatiua iræ. q. 157. ar. 1.
Clementia & manſuetudo conueniunt cum tempetãtia in modo, non autem in materia. q. 157. ar. 3. 2.
Clementia moderat affectum in pœnis infligendis, ſecundum legem communem ex dulcedine affectus, ſed epiKiia ordinat intentionem legis. q. 157. ar. 2. 2.
Clementia & manſuetudo, non ſunt maximæ uirtutes, niſi ſecundum quid. q. 157 ar. 2. 2.
Clementia & manſuetudo reddunt hominem deo acceptum & hominibus, ut concurrunt in effectum charitatis remouendo mala proximis. q. 157. ar. 4. 2.
Clementia, manſuetudo, miſericordia, pietas concurrunt in eodem effectu ſecundum diuerſa motiua. q. 157. ar. 4. 3.
Clementia comparatur ad ſæueritatem, ſicut epiKiia ad iuſtitiam legalem, cuius pars eſt ſæueritas. q. 157. ar. 2 2.
Cognitio perſonarum eſt una, quo ad unitatem eſſentiæ, quæ ad primum articulum ſpectat. q. 1 ar. 8. 3
Cogitare di͠r tripliciter, ꝑ qualecũq; actualẽ cõſiderationẽ intellect⁹ ꝑ actu intellect⁹ deliberãtis, & ꝑ actu uirtutis cogitatiuæ. q. 2. 1
Cogitationes non poſſunt poni obices aliis, ut diſponãt ad ruinam, ideirco nõ poſſunt habere rationẽ ſcandali. q. 43. ar. 1. 2
Cogẽs iurare quẽ ſcit periurare, peccat mortaliter, niſi ſit perſona publica, ut iudex, qui requiſitus tenetur ad hoc. q. 98. ar. 4.

¶Confeſſio

Confeſſio fidei traditur in Simbolo quaſi ex perſona totius eccleſiæ, quæ fidem formatam habet.q.1.ar.6.

Confeſſio eſt actus fidei exterior ad fidem ut ad proprium habitum.q.3.ar.1.

Cõfeſſio eſt triplex, eorum quæ ſunt fidei gratiarum, actiones, ſiue laudis & peccatorum.q.3.ar.1.1.

Confeſſio fidei cauſat omnes actus omnium uirtutum, ſine alia uirtute media.q.3.ar.1.3.

Confeſſio fidei eſt de neceſſitate ſalutis, quãdo periclitatur honor Dei, uel utilitas proximi.q.3.ar.2.

Confeſſio & doctrina fidei præſupponit ſubiectionem hominis ad Deum per fidem, & ideo in ueteri lege potuerunt dari præcepta magis pertinentia ad confeſſionem & doctrinam fidei, quàm ad ipſam fidem.q.16.ar.1.4.

Confeſſio cuiuſcunque alterius ueritatis q̃ fidei non eſt cauſa ſufficiens ad martyrium ratione materiæ, ſed tantum ratione finis referendo in Chriſtum.q.124 ar.5.

¶Conuenientia fidei, non ſemper diminuũt promptitudinem uoluntatis ad credendum, & per conſequens non diminuũt meritum fidei.q.2.ar.10.3.

¶Contemplatio quam habuerunt angeli ante confirmationẽ, & homo ante peccatum non tollebat neceſſitatem fidei, ſed altior erat noſtra contemplatione.q.1.ar.1.1.

¶Communicatio prohibetur duplici de cauſa.ſ. propter periculum ſicut cum infidelibus, uel in pœnam, ſicut cũ excommunicatis, hæreticis, ſciſmaticis & apoſtatis.q.10.ar.9.

¶Concupiſcibilis eſt pars ſenſitiua, & ideo amor eius eſt boni ſenſitiui.q.24.ar.1.1.

¶Communicamus angelis mente, licet imperfecte & communicamus cum eis in beatitudine æterna, quod non eſt a nobis, ſecundum partem ſenſitiuam in qua communicamus cum brutis.q.25.ar.10.2.3.

¶Conſanguinei debent plus amari.q.26.ar.8.

¶Corpus noſtrũ quantũ ad conſtitutionẽ propriæ naturæ eſt propinquius aiæ noſtræ, ſed quãtũ ad participationẽ beatitudinis aia proximi, eſt magis ꝓpinqua nobis.q.26.ar.5.2.

¶Conuiuium magis extraneis eſt faciendum, q̃ conſanguineis & hoc in caſu.ſ.ratione indigentiæ.q.31.ar.3.1.

¶Correctio duplex.ſ. coactiua & oſtenſiua tñ, prima pertinet ad prælatos tantum, ſecunda uero ad omnes.q.33.ar.1.

Correctio fraterna eſt actus charitatis, coactiua uero eſt actus iuſtitiæ.q.33.ar.1.2.

Correctio utraque eſt in præcepto, ſed ſecunda ſolum quando delinquens occurrit cum commoditate corripiendi & ſpe emendationis & ſuperior deeſt.q.33.ar.2.

In correctione fraterna admonitio eſt principaliter actus charitatis quaſi imperantis, prudentiæ uero ſecundario quaſi exequentis & dirigentis.q.33.ar.1.2.

Correctionem dimittens, quia non ſpectat correctionem, ſed timet ſequi peius non peccat.q.33.ar.6.

Correctio eſt utilis ad emendationem, ad quam tamẽ nõ ſufficit ſine auxilio Dei.q.33.ar.2.1.

¶Corripiendus eſt prælatus a ſubditis, ſed in ſecreto tantũ & reuerẽter niſi propter periculum fidei fiat publice ſicut Paulus publice corripuit Petrum.q.33.ar.4.

Correctionis fraternæ ordo ſeruandus eſt in peccatis occultis tantum.q.33.ar.7.

Correctione fraterna, primo debet frater admoneri ſecrete, ſecundo debet dici prælato ſecrete, tertio teſtes adhiberi, quarto publicari.q.33.ar.8.1.

¶Concordia paruæ res creſcunt, diſcordia maximæ dilabuntur.q.37.ar.2.3.

Contentio quadruplex.ſ.color rethoricus, impugnatio ueritatis ſcitæ, uel falſitatis ſine modo, & moderate, prima & quarta eſt bona, ſecunda eſt peccatum mortale, tertia eſt peccatũ ueniale niſi ſit cum ſcandalo.q.38.ar.1.

Contentio importat cõtrarietatem in loquutione, ſicut diſcordia contrarietatem in uoluntate, quo ad intentionem, uel quo ad modum.q.38.ar.1.

Contentio eſt filia inanis gloriæ.q.38.ar.2.

Contẽtio & diſcordia oritur ex inuidia rõne termini a quo ſed ex inani gloria ratione termini ad quem.q.38.ar.2.2.

¶Conſuetudo multũ operatur ad bñ memorandũ.q.49.a.1.2.

¶Corrigens ſi eſt in peccato mortali poteſt ex officio & dẽt [illegible] humilitate & timore redarguere & iudicare cõſimiles vel ẽt exiſtentes in minori peccato nõ aũt ſi ſit publicũ.q.33 art.5.

¶Conſilium conuenienter ponitur unum de ſeptem donis ſpiritusſancti.q.52.ar.1.

Conſiliũ qđ eſt donũ ſpũſſancti: facit certitudinẽ a ſpũſancto de his quibus eubulia inquirit & coniecturat q.52.ar.1.1.

Conſilium quod eſt donum correſpondet prudentiæ & eubuliæ, ut adiuuans & perficiens eas.q.52.ar.1.1.

Conſiliũ qđ eſt donũ & ſciã manet in beatis, inquantũ retinẽt cognitionẽ ſcitorum & illuminantur de ignotis.q.52.ar.3.

Conſilij dono correſpondet quinta beatitudo, quæ eſt de miſericordia.q.52.ar.4.

Conſilij qđ eſt donũ dirigit nos in oĩbus ordinatis ad finẽ vitæ æternæ, ſiue neceſſariis p̃ceptis ſiue nõ.i.cõſiliis.q.52.4.2.

Conſilij rectitudo pertinet ad donum conſilij & ad prudentiam.q.53.ar.3.1.

¶Conſtantia & inconſtantia ſunt in ratione.q.53.ar.5.3.

¶Contrapaſſum idem eſt quod iuſtum commutatiuum tantum.q.61.ar.4.

Contrapaſſum primo inuenitur in paſſionibus iniurioſis, ſecũdo in ablatione rerum per uim, tertio in commutationibus uoluntariis.q.61 ar.4.

¶Contumelia eſt dicere id quod eſt contra honorem alicuius in notitiam eius, & aliorum, quod fit principaliter per uerba, ſecundo per alia.q.72.ar.1.

¶Contumelia eſt tantum de culpa, conuitium etiam de pœna, ſed improperium eſt de indigentia, quandoque tamen unũ ponitur pro alio.q.72.ar.1.3.

Contumelia eſt contra honorem & palàm detractio eſt contra famam & occulta: ſuſurratio uero contra amicitiam, deriſio autem erubeſcere facit q.73.ar.1.

Contumelia & conuitium ex intentione dehonorandi notabiliter ſunt peccata mortalia, ſi autem ad correctionem ſeruato debito modo non ſunt peccata.q.72.ar.2.

Contumeliæ & detractiones debent reprimi ad correctionem audacium & ad uitandum ſcandala.q.72.ar.3.

Contumelia principaliter oritur ex ira, ſecundo ex ſtultitia, q̃ conuenit cum ira, non autem ex ſuperbia directe, niſi diſpoſitiue.q.72.ar.4.

Conditio quæ dicitur intereſſe ſiue damni recompenſatio & non ſpes lucri poteſt excuſare a uitio uſuræ.q.78.art.2.1.

Conditio quæ ſumitur tantum ex ſpontanea oblatione excuſat a uitio uſuræ.ſ quando tam ex parte dantis, quàm accipientis gratis aliquid offertur.q.78.ar.2.

¶Cor & corpus ſunt applicanda cultui diuino.q.93.ar.2.

Conſiderare effectus contingentes in ſeipſis antequam fiãt nõ eſt alicuius diuini, ſed Dei proprium eſt q̃ ſolus in ſua æternitate uidet ea quæ futura ſunt quaſi præſentia.q.95.ar.1.

¶Comeſtio carnium ſoluit ieiunium, non autẽ æſus piſcium, uel leguminum uel potus uini.q.147.ar.8.

Comedens ſcienter nociua, uel nimis, ſecundum graue nocumentum corporis ex gula peccat mortaliter.q.148.ar.6.

¶Corruptio triplex.ſ.corporalis tantum.i.fractio ſignaculi virginalis uel reſolutio ſeminis quocunque modo, & corruptio mentis tantum.i.conſenſus in rem ueneream ſiue opere, & utraque ſimul: in tertia amittitur uirginitas irreparabiliter, in ſecunda reparabiliter, in prima nullo modo.q.152.ar.1.

Coniugatus poteſt eſſe melior uirgine dupliciter.ſ.ſi hẽat animum magis paratum ad uirginitatem, ſi oporteret, licet eã non habeat in opere, ſed in ſolo habitu, & propter aliquam aliam excellentiorem uirtutem.q.152.ar.4.1.

Continentia ut eſt abſtinentia ab omni delectatione uenerea eſt uirtus, non autem quæ eſt cum prauis concupiſcentiis, quibus reſiſtit.q.155.ar.1.

Continens proprie eſt, qui perſiſtit in ratione recta a prauis cõcupiſcentiis abſtinens, non autem qui perſiſtit in ratione ꝑuerſa abſtinens a bonis, ſed eſt obſtinatus.q.155.ar.1.2.

Continens dicitur poſt experientiam delectationis ueneree, caſtus autem ante eam.q.151.ar 2.

Continentia & incontinentia proprie ſunt circa delectationes, quæ poſſunt eſſe naturales homini, nõ autem circa eas, quę ſunt contra naturam.q.155.ar.2.5.

Continentia & incontinentia proprius ſunt circa delectationes ueneréas, quàm ciborum.q 155.ar.2.

Continẽtia ꝓprie eſt tñ circa cõcupiſcẽtias tactus.q.156.ar.2.

Continentia ſecunda, eſt potior quam temperantia, prima vero econuerſo.q.55.ar.4.

¶Conſtantia in arduis & terribilibus eſt pars fortitudinis, quæ autem eſt circa delectabilia eſt pars continentię, quæ eſt pars temperantiæ q.153.ar.5.2.

Continentia & perſeuerantia ſunt partes conſtantiæ firmiter perſiſtentes, prima eſt contra concupiſcentias ſecunda uero contra triſtitias.q 53.ar.5.3.

Continentia eſt tantum in uoluntate ſubiectiue.q.155.ar.3.

Cõtinẽtia pt attribui rõni, ſicut pr͂io mouẽti & ſcđo inẽria cõcupiſciẽ, licet utraq; ſit in uolũtate, ut i ꝓprio ſubo.q.155.a.2.

Cõtinẽtiã efficaciꝰ opatur maceratio carnis ꝑ abſtinẽtiã cibi & potus q̃ ꝑ ſubtractionẽ ueſtiũ, uel ꝑ laborẽ corporalẽ q.188.a.6.

Cõueniẽs fuit q̃ Deus permitteret hoiem tẽtari a Dæmone in ſtatu innocẽtiæ & iuuari faceret ab angelis bonis.q.165.a.1.

¶Conſilium vel magna deliberatio non requirit ad ingreſſum religionis ſecundum ſe, nec quo ad uires, ſed quo ad impedimenta uel modos religionis per doctrinam maiorum ab his qui ſperantur prodeſſe, ut de ingreſſu religionis frequenter contingit ex ignito ſermone prædicationis, uel ex uirtuoſa operatione & excellenti uita doctoris q.189.ar.10.

¶Cornelius non erat infidelis, quia opera eius nõ fuiſſent Deo accepta.q.10.ar.4 3.

¶Colebant antiquitus quidam falſos deos cum imaginib. quidam uero ſine eis.q.122.ar.2.2.

¶Credibilia aliqua ſunt, de quibus eſt per ſe fides aliqua uero non niſi in ordine ad alia.q.1.ar.6.

¶Credere eſt cum aſſenſu cogitare.q.2.ar.1.

Credere Deo, Deum uel in Deum non ſunt tres actus, ſed unus & idẽ habẽs diuerſas relationes ad obiectũ fidei.q.2.ar.2.1.

Credere Deum non conuenit infidelibus ea ratione qua ponitur actus fidei.q.2.2.

Credere tenetur explicite quilibet articulos fidei, cætera autẽ quæ continentur in ſacra ſcriptura implicite.q.2.ar.5.

Credenda non æqualiter creduntur, ſed maiores plura tenent explicite credere.q.2.ar.6.1.

Credere explicite miniſterium incarnationis Chriſti eſt de neceſſitate ſalutis.q.2.ar.7.

Credere explicite miniſterium Trinitatis eſt de neceſſitate ſalutis.q.2.ar.8.

Credere de Deo quia eſt & quia remunerator eſt fuit neceſſarium quo ad omnes, & ſemper, ſed non ſufficit, quo ad omnes & omni tempore.q.2 ar.8.1.

Credere eſt actus fidei meritorius.q.2.ar.9.

Credẽs inducitur ad credẽdũ authoritate diuina.q.2.ar.9.3.

Credens implicite, habet habitum fidei diſcredens autem minime.q.5.ar.4.1.

Creaturæ irrõnali, ſcdm ſe nõ debet ab hoĩe aliqua ſubiectio, uel honor, ſed ẽ homini naturaliter ſubiecta.q6.103.ar.4.3.

¶Cultus ſpũalis & honor, q græce dr theoſebia, uel euſebia debetur Deo, ut omnium primo principio.q.81.ar.1.4.

Cultus diuini finis eſt, ut homo det gloriam Deo & ei ſubiaceat mente & corpore.q.93.ar.2.

Cultus Dei primo ordinatur ad reuerentiam Dei, ſecundo ad inſtructionem hominis a Deo, tertio ad directionem actuũ humanorum ſecundum inſtituta Dei.q.92.ar.2.

Cultus Dei duplex interior in coniunctione ad Deum p intellectum & affectum.i.in deuotione mentis, & exterior in ſacrificijs oblationibus & huiuſmodi.q.84.ar.2.

Cultus Dei exterior pcipit in tertio pcepto decalogi.q.122.ar.4

Cultui Dei pt eẽ aliqd pniciosum.i.falſitas dupliciter.ſ. ex parte rei ſignatæ, uel ex pte colẽtiũ cõtra morẽ eccleſiæ.q.93.a.2

Cultui Dei poteſt eſſe aliquid ſuperfluum, non ſecundũ quãtitatẽ abſolutam, ſed quia non proportionatur fini.q.93.ar.2

¶Cupiditas fallendi pertinet ad perfectionem mendacij nõ autem ſpecies eius.q.110.ar.1.

¶Crudelitas, ſæuitia & feritas opponuntur clementiæ & manſuetudini.q.157.ar.1.3.

Crudelitas eſt uitium humanum excedens modum puniendi culpas, ſed feritas ſiue ſæuitia eſt beſtialis.q.159.ar.2.

Curioſitas eſt uitium circa cognitionem intellectus & ſenſuũ ad peccandum, & circa inſpectionem ludorum & mulierũ ad concupiſcendum, & ſpectaculorum.q.167.ar.2.

Curioſitas oritur ex accidia.q.35.ar.4.3.

D

Dare aliqd aduerſarijs ne impediãt in bñficio eccleſiaſtico iã acquiſitum ius eſt ſimonia non aũt poſt.q.100.art.2.5.

¶Dans uinum prono ad ebrietatẽ ſciẽter peccat.q.150.ar.1.3.

¶Dauid habuit prophetiam quo ad intuitum mentis ſine imaginaria uiſione.q.174.ar.4.1.

¶Dãs pecuniã uſurario, ut uſuras exerceat uel ut copioſi exerceat peccat, nõ aũt ſi dat pecuniã ut tutius ſeruet q.78.ar.4.3.

Dare pecuniam alicui artifici uel mercatori per modum ſocietatis cum pacto, uel ſpe lucri, ita q cum periculo ipſius committentis mercator de ea negociatur, uel artifex operatur, licitum eſt, non autem in mutuo.q 78.ar.2.2.

¶Damnati blaſphemant Deum mente & uoce.q.13.ar.4.

Damnati non pœnitent de malis culpæ, quæ fecerunt, ſed rõne pœnæ.q.13 ar.4.

¶Deũ ſi incarnari fuit poſſibile ſcdm ſe poſt Abrahã, ſʒ ut cadit ſub ſcia diuina hẽt quãdã neceſſitatẽ ĩfallibilitatis.q.1.a.3.2

¶Deus timetur, non quidem ut malum, ſed quia infligit malũ pœnæ.q.19.ar.1.

Deus eſt obiectum timoris ratione iuſtitiæ, ſpei uero ratione miſericordiæ.q.19.ar.1.2.

Deus per charitatis amorem dicitur & fit pater noſter & ſponſus noſter.q.19.ar.2.3.

Deus eſt obiectum primum charitatis, proximus autem ſecundarium obiectum.q.23.ar.5.1.

Deus eſt ſumme & maxime diligibilis charitate, pximus aũt ſicut beatitudinẽ ab eo ſimul nobiſcum participans.q.26.2.2.

Deus magis amamus amore amicitiæ quam amore concupiſcentiæ.q.26.ar.3.3.

Deus plus amat nos, q̃ ametur a nobis.q.26.ar.12.3.

Deus diligitur propter aliud non formaliter, nec effectiue, nec vt finis, ſed diſpoſitiue uel materialiter.27.ar.3.

Deus antequam cognoſcatur per alia cognoſcitur, ſed ipſo cognito per ſeipſum cognoſcitur.q.27.ar.3.2.

Deus põt immediate amari a nobis in hac uita.q.27.ar.4.

Deus poteſt a creatura diligi totaliter ex parte Dei & ex parte ſui, non autem ex parte actus.q.27.ar.5.

Deus diligitur toto corde.i. diligitur quantumcunque poteſt.q.27.ar.6.2.

Deus non miſeretur niſi propter amorem inquantum amat nos tanquàm aliquid ſui.q.30.ar.2.1.

Deum colimus per exteriora ſacrificia non propter ipſum, ſed propter nos.q.30.ar.4.1.

Deus nõ põt odiri ſcdm ſe, ſed odit a dãnatis & malis ſcdm effectus eius, q interdũ eorũ uolũtati contrariantur.q.34.ar.1.

Deus dupliciter eſt teſtis in iurio.ſ.manifeſtãdo ueritatẽ in mẽte uel in publico, & puniendo mendacem.q.89.ar.1.3.

Deus ſcdm eſſentiã eſt maior oĩ laude: ideo debetur ei reuerentia, & honor latriæ, laus aũt effectibus eius.q.91.ar.1.1.

Deus quærit gloriã ſuã, non pp ſe, ſed pp nos q.132.ar.1.1.

Deus pmitit ruere ĩ luxuriã, ut liberet a ſupbia.q.162.art 6.3.

Deus ſolus poteſt per ſe facere miracula uera.q.178.ar.1.1.

De deſcenſu ad inferos nullus fuit error, & ideo articulus iſte non replicatur in Simbolo ſanctorum patrum q.1.ar.9.4.

¶Dæmones poſſunt diuinare uerum tripliciter.ſ. ſubtilitate naturæ, reuelatione & experientia.q.172.ar.5.2.

Dæmonibus diſplicet, q ſigna fidei ſunt adeo euidentia, ut per ea credere compellantur.q.5.ar.2.3.

Dæmones ſunt pro inimicis habendi magis quàm honorãdi.q.103.ar.2.2.

Deformitas non ſolum importat priuationem formæ debitæ, ſed etiam contrariam diſpoſitionem.q.6.ar.2.2.

Deſperatio eſt peccatum in appetitu.q.20 ar.1.

Deſperatio oritur occaſionaliter ex timore Dei & horrore peccatorum, non autem directe q.20.ar.1.2.

Deſperatio in damnatis non eſt culpa, ſed pars damnationis, ſicut nec in uiatore de re non nata haberi.q.20.ar.1.3.

Deſperatio poteſt eſſe ſine infidelitate.q.20.ar.2.

Deſperatio eſt minus graue peccatum infidelitate & odio Dei, ſed periculoſius.q.20.ar.3.

Deſperatio principaliter cauſatur ex accidia, ſeu triſtitia & negligentia, ſecundo ex luxuria.q.20.ar.4.

Dæmones non ſunt ex charitate diligendi, q.25.ar.11.

Defectus eſt ratio miſerendi ſemper propter vnionem amoris, uel propter poſſibilitatem patiendi ſimilia.q.30.ar.1.

Detractio q̃ eſt occulta maledictio ad denigrationẽ famæ per impoſitionẽ falſi per adauctionẽ mali per reuelationẽ mali occulti & per deprauationẽ intentionis de ſe eſt pctm̃ mortale, ex leuitate uero eſt ueniale niſi ſit de graui, ſed pp bonũ cũ debitis circunſtantijs nullũ eſt peccatum.q.73.art.1.

Detractio non eſt filia iræ, ſed inuidiæ.q.73.ar.3.

Detractio, contumelia, ſuſurratio & deriſio ſunt de malo culpæ & nocent enunciando, ideo ſunt ſecundum ſe grauiora maledictione, quæ eſt de malo pœnæ optando.q.76.ar 4.

¶Deriſiõ a finis ẽ diſtinct9 a finib9 cõuiti, ſuſurrationis & detractionis, iõ eſt ſpãle pctm̃ ab alijs diſtinctum.q.75.ar.1.

Deriſio de re notabili eſt peccatum mortale & eſt grauius q̃ cõtumelia, ſed grauiſſimum eſt deriſio Dei, ſecundo parẽtum tertio iuſtorum.q.75.ar.2.

Deriſio ſecundũ ſuam rõnẽ eſt minus graue pctm̃ detractione & contumelia, licet quandoq; ſit econuerſo.q.75.ar.2.3.

¶Denarijs utimur diſtrahendo & frumento conſumendo, & ideo ſi uſum uendis, bis uendis.q.78.ar.1.

¶Declinare a malo & facere bonũ ſunt ptes iuſtitiæ.q.79.ar.1.

¶Declinare a malo nõ ĩportat negationẽ purã.ſ.n facere malũ, ſed ĩportat motũ uolũtatis repudiãtis malum.q 79.art.1.2.

¶Declinant plus in minus quàm in maius, non quidem negando uerum, ſed affirmando, q.109.ar.4.

¶Deuotio eſt principalis actus uirtutis religionis.q.82 ar.20.

Deuotio eſt pinguedo animæ cauſata a charitate & conſeruãs eam.q.82.ar.2.2.

¶Deuotionis cauſa eſt duplex.ſ.extrinſeca & principalis, id eſt Deus, & intrinſeca, duplex.ſ. contemplatio bonitatis Dei & beneficiorum eius & conſideratio propriorum defectuum excludens præſumptionem.q.82.ar.3.

Deuotionem cauſat conſideratio eorum quæ ſunt apta excitare dilectionem Dei, ſed cõſideratio diſtrahentium mentem a diuinis impedit eam. q. 82. 3. 2.

Deuotionem maxime excitant ea quæ pertinent ad humanitatem Chriſti (manuducendo) licet deuotio ſit circa ea quæ ſunt diuinitatis vel etiam vtrumq; q. 82. ar. 3. 2.

Deuotio primo & per ſe cauſat delectationem & lætitiam, ſecundario autem & per accidens cauſat triſtitiam. q. 82. ar. 4.

Deuotio remanet per plures dies in eo qui ſemel orat deuote. q. 83. ar. 14. 4.

Deuotio ad ſanctos non terminatur ad eos, ſed tranſit in Deũ deuotio vero ad dominos eſt alterius rationis. q. 82. ar. 2. 3.

Deuotio abundat in ſimplicibus mulieribus propter humilitatem comprimendo elationem, ſed ſcientia & quælibet perfectio ſubiecta Deo auget deuotionem. q. 82. ar. 3. 3.

¶ Decimæ non ſoluebantur ex præcepto ante legem, quia non erant determinati miniſtri q. 87. ar. 1. 1.

Decimæ non erant oblationes nec ſacrificia, quia non offerebantur Deo immediate, ſed miniſtris eius. q. 85. ar. 3. 3.

Decimæ poſſunt dari in feudum. q. 87. ar. 3. 3.

Decimas non ſoluens vbi non eſt conſuetudo non peccat ſi eſt paratus ſoluere ad mandatum eccleſiæ. q. 87. ar. 1. 5.

Decimæ debent dari his quibus ſolent dari ſecundum conſuetudinem, licet perſonales magis cõueniat eccleſiæ parochiali prædiales vero eccleſiæ ubi eſt ager. q. 87. ar. 3. 2.

Decimæ dẽnt in vſus pauperũ p clericos diſpẽſari. q. 87. ar. 1. 4.

Decimæ dẽnt dari de oĩ re poſſeſſa ſcdm cõſuetudinẽ. ſ. de omni lucro prediali uel pſonali & de meretricio & hiſtrionatu, & hmõi, ſed eccleſia nõ dẽt recipe quãdiu ſunt i pctõ. q. 87. ar. 2

Decimæ non debent dari de rapina furto uel uſura, nec de alijs obnoxijs reſtitutioni, ſed de fructibus rei emptę ex uſuris. q. 87. ar. 2. 2

Decimæ non debent dari de re ſibi ablata furto uel rapina, niſi ob culpam ſcilicet negligentiæ. q. 87. ar. 2. 4.

Decimæ de herbis & alijs minimis dant de cõſilio, ñ aũt de pcepto ſicut nec i ueteri lege, niſi d cõſuetudine patriç. q. 87. a. 2. 3

Decimæ debent dari non deductis expenſis nec tributis nec mercede operariorum. q. 87. ar. 2. 4.

Defectus iuſtitiantis duplex, augens & minuens. q. 47. ar. 4.

¶ Delectatio uenerea tria ecludit. ſ. uiolationẽ ſignaculi uirginalis, reſolutionẽ ſeminis delectationẽ cãns & ppoſitũ pueniẽdi ad talẽ delectationẽ remotio primi ſe hẽt ad uirginitatẽ, p accidẽs, remotio ſecũdi, ſe hẽt ad eam materialiter, remotio tertij ſe hẽt ad eam formaliter & completiue. q. 152. ar. uc. 1.

¶ Diabolus nos tentat, non per modum appetibilis, ſed per modum ſuggerentis. q. 55. ar. 1. 3.

Diuinitatis nomen importat prouiſionem quandã. q. 1. ar. 8. 2.

¶ Dilectio poteſt eſſe uiſorum & non uiſorum præſentium & abſentium. q. 4. ar. 1. 3.

Diſputatio cum infideli intentione confutandi errores, uel cã exercitij, eſt laudabilis, ſed abſint rudes niſi ab infidelibus [illegible] tentur. q. 10. ar. 7.

¶ Diligendus eſt inimicus, non ſecundum quòd inimicus, ſed quantum ad naturam. q. 25. ar. 8.

¶ Dilectio inimicorum poteſt tripliciter conſiderari: ut inimice, ut naturæ humanæ, & in ſpeciali. q. 25. ar. 8.

¶ Diligere inimicum ut ſic eſt uituperabile. q. 25. ar. 8. 3.

¶ Dilectio interiori ad inimicũ i cõi eſt de neceſſitate pcepti abſolute, in ſpãli aũt eſt ſecundũ pparationem animi. q. 25. ar. 9.

Dilectionis ſigna exteriora in communi ſunt inimicis exhibẽda de neceſſitate præcepti in ſpeciali autem non niſi ſecundum præparationem animi. q. 25. ar. 9.

Dilectionis cã aliqd ẽ dupliciter, primo ſicut id qđ ẽ rõ diligẽdi, alio mõ, ut uia ad acquirendum dilectionẽ. q. 26. art. 2. 1.

Dilectio charitatis, non ſolum habet quãtitatem ex parte obiecti quod eſt Deus, ſed ex parte diligentis qui eſt ipſe homo habens charitatem. q. 26. ar. 4. 1.

Dilectio ẽ inæqualis dupliciter uno mõ ex parte boni qđ amico optamus alio mõ ex intẽſione actus dilectionis. q. 26. ar. 6. 1.

Dilectio eſt inæqualis ex eo q. quidã diliguntur & aliquẽ diligunt, uel ex eo q. quidam plus alijs diliguntur. q. 26. ar. 6. 1.

Dilectionis ordo nullus erit in patria, niſi ſecundum propinquitatem ad Deum. q. 26. ar. 13.

Dilectio Dei eſt maius aliquid quàm eius cognitio, maxime ſecundum ſtatum uiæ. q. 27. ar. 4. 2.

¶ Diuinæ dilectionis nõ ẽ aliqs mod⁹ determinatus q. 27. art. 6.

Dilectio Dei eſt finis omnis actionis hominis & ſumma perfectionis eius. q. 27. ar. 6.

Dilectio inimicorum eſt perfectior & magis meritoria, quàm dilectio amicorum. q. 27. ar. 7.

Dilectio amici eſt minus meritoria, qa amicus diligit pp ſeipſum, ſimile autẽ non poteſt eſſe de dilectione Dei. q. 27. ar. 8.

¶ Diſſenſio in minimis non eſt corruptiua concordiæ & pacis. q. 29. ar. 3. 2.

¶ Diſcordia importat diſgregationem quandam uoluntatum in diuerſa. q. 37. ar. 1.

Diſcordia per ſe. i. ex intentione deliberata diſſentiẽdi a bono Dei vel proximi eſt peccatum mortale non autem ſi per accidens. q. 37. ar. 1.

Diſcordia quæ fuit inter Paulum & Barnabã fuit per accidens, & non per ſe. q. 37 ar. 1. 3.

Diſcordia principaliter oritur ex inani gloria, ſecundario autem ex inuidia. q. 37. ar. 2.

Diſcordia non eſt idem cum rixa. q. 37. ar. 2. 1.

¶ Dilectio proximi & ſiue quibus ipſa non ſeruatur cadũt ſub præcepto. q. 32. ar. 5.

Dilectio proximi ex præcepto debet eſſe uera ſancta & efficax. q. 44. ar. 7.

¶ Diſpenſatio uoti eſt cum abſolute determinatur, non eſſe ſeruãdum, commutatio autem uoti cum pro eo aliquid aliud imponitur faciendum. q. 88. ar. 10.

¶ Diaconi, & prælati non debent cantibus inſiſtere, ſed prædicationi doctrinæ & elemoſinis. q. 91. ar. 2. 3.

¶ Diuinatio nõ dr̃ ſiquis prænunciet ea quæ ex neceſſitate eueniunt uel ut in pluribus, q̃ humana rõne prænoſci poſſunt ex cauſis, neq; ẽt ſiquis futura aliqua contingentia Deo reuelante cognoſcit, tunc. n. non ipſe diuinat. i. quod diuinũ eſt facit, ſed magis quod diuinum eſt ſuſcipit. q. 95. ar. 1.

Diuini. n. aliqui ex hoc dicuntur quia vſurpant ſibi, quod Dei eſt prænunciando. ſ. futura contingentia, aut præcognoſcendo ipſa quocunque modo niſi Deo reuelante. q. 95. ar. 1.

Diuini. n. dicti ſunt ſecundum Iſidorum quaſi Deo pleni, diuinitate. n. plenos ſe eſſe ſimulant & aſtutia quadam fraudulentiæ hominibus futura coniectant. q. 95. ar. 1.

Diuinatio non dicitur ab ordinata participatione alicuius diuini, ſed ab indebita uſurpatione eius quod Dei eſt. q. 95. a. 1.

Diuinatio hmõi ſi cauſet ex reuelatione dæmonũ, cũ quibus pacta habent uel expreſſa, qa ad hoc inuocantur, uel tacita, quia hmõi diuinatio extenditur ad id ad quod non põt ſe extendere, erit diuinatio illicita & ſuperſtitioſa. q. 95. ar. 6.

Diuinatio eſt indebita uſurpatio prænunciandi futuros euentus. q. 95. ar. 1.

Diuinatio ſemper eſt peccatum, quia ſemper in malam partẽ accipitur ſecundum Hieronimum. q. 95. ar. 1.

Diuinatio omnis prouenit ex operatione dæmonum, ideo eſt ſpecies ſuperſtitionis. q. 95. ar. 2. 2.

Diuinatio eſt ſpecies curioſitatis ratione finis, ſed quo ad modum operis eſt ſpecies ſuperſtitionis. q. 95. ar. 2. 1.

Diuinationis genus triplex. ſ. nicromãtia, auguriũ, & ſortilegiũ quorum quodlibet multas habet ſpecies q. 93. ar. 3.

Diuinatio facta p inuocationẽ dæmonũ, p aſtra, ſomnia, auguria, uel ſortẽ, nõ eſt licita, ſed ſuperſtitioſa. q. 95. art. 5. 6. & 7.

¶ Donũ potius nominat intellectus, q̃ uolũtas, quia intellectus dicit excellentiam, non autem uoluntas. q. 8. ar. 1. 3.

Dona ſunt perfectiora uirtutibus moralibus & intellectualibus non autem uirtutibus theologicis. q. 9 ar. 1. 3.

¶ Dolere de peccatis præteritis eſt, quia diuidunt nos a Deo. q. 28. ar. 2. 1.

¶ Donum ſapientiæ non eſt cauſa charitatis, ſed effectus eius. q. 45. ar. 6. 2.

Donũ ſapientiæ & ſcientiæ nihil aliud ſunt q̃ quædã pfectiones mẽtis humanæ ſcdm quas diſponit ad ſequendũ inſtinctus. ſ. in cognitione diuinorum & humanorum q. 8. ar. 5.

Donum & uirtus ſapientiæ principaliter eſt de diuinis, ſecundario autem de alijs iudicãdo per regulas diuinas. q. 9. ar. 2.

¶ Documẽta quatuor ad bene memorãdũ. ſ. ſimilitudines rerũ aſſumere conuenientes, nec in omnino conſuetas, ordinate eas diſponere, ſolicitudinem circa eas apponere & affectum adhibere, & eas frequenter meditari. q. 49. ar. 1. 2.

¶ Docilitas eſt utilis ad quamlibet uirtutem intellectualem præcipue tamen ad prudentiam. q. 49 ar. 3. 1.

¶ Docilitas ſicut & alia q̃ ptinẽt ad prudẽtiã ſcdm aptitudinem eſt a natura, ſed ſcdm conſumationẽ plurimum ualet ſtudiũ humanum non negligens documenta maiorum pp ignorãtiam, nec contemnens propter ſuperbiam. q. 49. ar. 3. 2.

¶ Dolus proprie accipitur tantum in malo, ſed abuſiue in bono q 55. ar. 4. 1.

Dolus principaliter eſt in uerbis. q. 55. ar. 4. 2.

Dolus fit tripliciter ſcilicet corde, ore, & opere, ſed fraus eſt tantum in factis. q. 55 ar. 4. 2.

¶ Donum linguarum eſt gratia gratis data & neceſſaria dupliciter ratione. q. 176. ar. 1.

Donũ ſermonis eſt gratia gratis data ad efficaciter loquẽdum ſicut donũ linguarũ ad poſſe intelligi a diuerſis. q. 177. ar. 1.

Bonum ſermonis dupliciter ſubtrahitur.ſ.vel propter culpam auditoris vel prædicatoris:& bona opera vtriuſq; non mereꝰ tur eam niſi remouendo impedimenta eius,q.177.ar.1.3.

¶Dubia de perſonis debent in meliorem partem interpretari, determinando:de rebus autem inter partem ueriorem ſupponendo,q.60.ar.4

¶Dulia eſt honor & ſeruitꝰ debita creaturę,ſed latria eſt honor & ſeruitus debita ſoli Deo:ideo differunt ſpecie, q.103.ar 3

Dulia ſumitur dupliciter.ſ.cõiter vt exhibet reuerentiam omni homini ratione cuiuſcunq; excellentiæ,uel propter.ſ.tantum ſerui domino, prima habet diuerſas ſpecies ſecundum diuerſitatẽ excellentiæ, ut pietatem obſeruantiam & huiuſmodi:non autem ſecunda. ſed eſt ſpecies obſeruantiæ quæ eſt ad omnes dignitates excellentes,q.103.ar.3.4

Ebrietas di dupliciter.ſ.defectus mẽſuris ex nimio potu vini & cauſans eam,ſecũda eſt pctũ, non aũt prima.q.150 ar.1

Ebrietas neſcientis potentiam vini non eſt peccatum : ſcientis autem ſed non credentis inebriari eſt peccatum ueniale: aliter uero eſt peccatum mortale,q.150 ar 2

Ebrietas eſt ſpecies gulæ,diuiſa cõtra cõmeſſationẽs q.150.ar.1

Ebrietas non eſt grauiſſimum peccatorum, q.150.ar.3

Ebrietas ſine peccato tollit totam culpam actus ſequentis ſicut forte accidit de Loth & Noe.q.150.ar.4

Ebrietas cum peccato diminuit culpam actus ſequentis,inquãtum diminuit voluntarium,q 150.ar.4

Ebrius homicida meretur duplices maledictiones propter duplex peccatum,vel ſecundum leges Pithaci,q.150.ar.4.1

Eccleſia poteſt determinare aliam partem ad ſoluendũ quàm decimam,q.87.ar.1

Eccleſia abſtinet a decimis exigendis in terris, in quibus nõ eſt conſuetudo ſoluere decimas,q.43.ar.8 5

Eccleſia poteſt petere decimas ab emente rem non decimatam & etiam a uendente,q.87,ar.2.4

Eccleſia obediuit Iuliano apoſtatæ in his quæ non ſunt contra fidem ut maius periculum vitaretur,q.12 ar.2.1

¶Elemoſina eſt opus in quo datur aliquid indigenti ex compaſſione propter Deum,q.32.ar.1

Elemoſina eſt proprie actus miſericordiæ, ſed eſt actus charitatis ex cõſequẽti & mediate,latria uero imperatiue,q.32.ar.1

Elemoſina poteſt materialiter dari ſine charitate,non aũt formaliter,q.32.ar.1.1

Elemoſina quæ eſt de conſilio eſt pars ſatisfactionis, non aũt illa quæ eſt de præcepto,ſed eſt præambulũ eius, q.32.art.1.2

Elemoſina eſt actus liberalitatis inquãtũ aufert impedimentũ eius ſcilicet ſuperfluum amorem diuitiarum, q.32.ar.1.4

Elemoſinæ corporales ſufficienter numerantur ſeptem, & ſpiritales ſeptem,q.32.ar.2

Elemoſinã qlibet põt ſibijpſi facere,nõ quidẽ dãdo ſibi aliqd, ſed exercẽdo in ſe actũ corporalem uel ſpũalem,q.30.ar.1.2

Elemoſinæ ſpirituales ſunt ſimpliciter meliores quàm corporales ſcilicet ratione dati , finis & actus , ſed reſpectu alicuius eſt econuerſo,q.31.ar 3

Elemoſina cæteris paribus debet dari magis indigentibus,melioribus,propinquioribus,benefactoribus,& dantibus ſpiritualia,q.32 ar 3.1

Elemoſina corporalis ſecundum ſuam ſubſtantiam, habet effectus corporales, ratione cauſæ ſcilicet charitatis & orationis habet effectus ſpirituales,q.32.ar.4

Elemoſina põt fieri de turpi lucro,ut d meretricio,leonicino ac hiſtrionatu,non autẽ de obnoxijs reſtitutioni,q. 32. art.7.2

Elemoſina minima,habet maiorem effectum quantum ad effectum maioris charitatis,q.32. ar.4 3

Elemoſinam dare de ſuperfluo uel in extrema neceſſitate, eſt de præcepto in alijs autem eſt de conſilio,q.32 ar.5

Nõ eſt expectãda extrema neceſſitas in danda elemoſina , nec oportet prætendere futuram præter probabile, q.32.ar.5.3

Elemoſina non eſt facienda ex præcepto de neceſſarijs ſibi & familiæ,& ſtatui , niſi uelit mutare ſtatum uel neceſſitas aliqua præponderet ſcilicet extrema alicuius perſonæ , eccleſiæ vel repeblicæ,q.33.ar.6

Elemoſinam dare tenetur quicquid quis acquirit per ſimoniam,q.32.ar.7

Elemoſinam poteſt facere quilibet exiſtenti in extrema neceſſitate etiam non habens dominium rei,q.32 ar 7.6

Elemoſinæ efficacia penſatᷣ principaliter ex affectu ex parte dãtis reſpectu premij eſſentialis, ſed reſpectu præmij accidentalis & ex parte recipientis magis penſatur ex magnitudine dati niſi affectus eius multum excedat, q.32.ar.9.2

Elemoſina debet fieri abundanter ſecundum facultatẽ dantis, ſed multis indigentibus nequis ſuperflue habeat,q.32.ar.10

¶Electio poteſt attribui prudentiæ conuenienter inquantũ cã dirigit per conſilium, quod magis proprie pertinet ad prudentiam,q.47 ar.1.2

¶Electuaria vel aliæ medicinæ ſoluunt ieiunium naturæ , non autem ieiunium eccleſiæ niſi fiat in fraudem, q.147.art.6.3

¶Emptores ſpiritualium imitantur Simonem Magũ actu,uenditores autẽ tñ intentione, quia uoluit emere. & uenderet: Giezi vero tantum uendidit,ĩõ ſecũdi poſſunt dici ſimoniaci,& Giezitæ primi uero ſimoniaci tantum,q. 100.ar.1.1

¶Emens aliquid ſimoniace punitur priuatione cuiuslibet rei talis,dantes aũt uel mediãtes puniuntur infamia & depoſitione ſi ſunt clerici,ſi laici excommunicatione, q. 100.ar.6

Entia quæ ſunt infra animam nobiliori modo ſunt in anima quàm in ſeipſis,ſed ea quæ ſunt ſupra animã nobiliori modo ſunt in ſeipſis,quàm in anima,q.23.ar.6.1

Epicheia.i. bona animoſitas eſt idem quod ſecuritas , ideo eſt pars potentialis fortitudinis,q.128.ar.1 6

Epicheia eſt uirtus ſpiritualis & pars potentialis iuſtitiæ,q.120. artic.1.2

Epicheia eſt pars ſubiectiua iuſtitiæ communiter dictę, quæ per prius prædicatur de ea quàm de iuſtitia legali , quæ dirigitur ſecundum epicheiam quæ eſt ſuperior regula humanorum actuum,q.120.ar.2.1

Epicheia eſt potior pars legalis iuſtitiæ obtemperantia legi quo ad uerba & quo ad intentionẽ legiſlatoris, ſed diuiditur contra eam ut attendit tantum uerba,q.120 ar.2.2

Epicheia ſeruat intentionem legis in his ad quæ forma legis ſe extendit,q.120.ar.1

Epiches non deſerit iuſtum ſimiliter,ſed iuſtum lege determinatum . nec opponitur ſæueritati quæ ſequitur ueritatẽ legis in quibus oportet , quia in quibus non oportet eſt uitiolum,q.120.ar.1.1

Epiſcopatus nomen operis eſt & non honoris,q.185.ar. 1.1

Epiſcopatus nomine intelligendum eſt bonum opus. i. actio plebi utilis,q.185.ar.1.2

Epiſcopi & presbiteri olim non differebant ſecundum nomina,q.184.ar.6.1

Epiſcopus ſolus eſt proprie prælatus eccleſiæ & quaſi ſponſus eius accipit anulum & ſolus habet plenam poteſtatem & iuriſdictionem,q.108 ar.4.2

Epiſcopi ſunt ſucceſſores Apoſtolorum,q.184.ar.6.1

Epiſcopatus eſt ordo ſuper ſacerdotium reſpectu miſtici corporis Chriſti,non reſpectu ueri,q.184.ar.6.1

Epiſcopus poteſt iudicare eos ſolum qui ſunt de ſua diocęſi, q. 60.art.2

Epiſcopus poteſt condemnare eos qui ſunt de aliena diocęſi, q.67 ar.1.3

Epiſcopus in cuius diocęſi aliquis delinquit in re non exẽta fit ei ſuperior rõne delicti,etiam ſi ſit exemptus, niſi forte delinquat in re aliqua exẽpta puta in adminiſtratione honorum alicuius monaſterij exempti , ſed ſi aliquis exemptus committat furtum uel homicidium uel aliquid huiuſmodi poteſt per ordinarium condemnari,q.67 ar.1.3

Epiſcopus tenetur ingredi religionẽ quam uouit,q.180. ar.3.1

Epiſcopus tenetur omnia bona exponere pro honore Dei & ſalute gregis ſui cum opus fuerit,q.184. ar.7.1

Epiſcopo non licet religionem ingredi, niſi propter impedimẽtum ſalutis ex parte ſui uel aliorum , de licentia tamen Papæ,q.185.ar.4

Epiſcopus depoſitus intrans religionem poteſt reuocari ad epiſcopum niſi ſit ibi detruſus per pœnitentiã pro culpa eius, q.185.ar.4 2

Epiſcopo licet ante collationem beneficij ſubtrahere de fructibus eius ad pios vius,ſed requirere ab eo cui confert eſt ſimonia,q.100.ar 4 3

Epiſcopo non licet deſerere gregem ſuum corporaliter propter perſecutionem,niſi poſſet multũ ſufficienter ſibi prouidere,q.185.ar.5

Epiſcopo licet habere proprium & illud hæredibus teſtari , q. 185.ar.6

¶Error Arrij fuit cauſa ponẽdi articulum diſtinctum de perſona filij,q.1.ar.8.3

Error Macedonij fuit cauſa ponendi articulum tertium de perſona ſpiritusſancti,q. 1.ar.8.3

¶Eubulia eſt uirtus ſpiritualis bene conſiliatiua,q.51.ar.1

Eubulia non poteſt inueniri in peccatore inquãtum huiuſmodi,q.51.ar.1.3

Eubulia eſt uirtus diſtincta a prudentia,quia aliud eſt bene cõſiliari & aliud eſt bene eſſe præceptiuum,q.51.ar 2

¶Expectatio q̃ ponitur in diffinitione ſpei,non importat dilationem,ſed importat reſpectum ad auxilium Dei q 17.ar.5.1

Expectatio ponitur in Simbolo fidei nõ quia ſit actus fidei, ſed in quantum actus ſpei præſupponit fidem,q.17.ar.6.2

¶Expet.men-

¶Experimentum prudentiæ non acquiritur ex ſola memoria, ſed exercitio recte præcipiendi.q.47.ar.16.2.
¶Exceſſus in pœnis quo ad illud quod exterius agitur pertinet ad iniuſtitiam, ſed quo ad auſteritatem animi qua prompte hoc fit, pertinet ad crudelitatem.q.159.ar.1.3.
¶Exiſtens in peccato mortali etiã occulto, ex officio corrigens uel iudicans alios peccat, non autem hoc agens ut frater niſi propter ſcandalum.q.33.ar.5.
¶Exigere aliquid pro abſolutione ab excõmunicatione quaſi precium abſolutionis, eſt ſimonia, non autem quaſi pœnam pro culpa.q.100.ar.2.3.
Exigere aliquid pro conſecratione, benedictione, ordinib. criſmate, oleo ſancto, uel alio ſpirituali eſt ſimonia, niſi accipiãtur ut ſtipendia.q.100.ar.2.4.
¶Exhibere honorẽ pſonis in dignitate conſtitutis cõtingit dupliciter, ſ. uel ratione propriæ perſonæ uel reſpectu boni cõmunis, primum pertinet ad obſeruantiam. Secundum vero ad pietatem, ideo pietas eſt dignior obſeruantia.q.102.ar.3.
¶Exceſſus cibi ſcienter ex concupiſcentia pertinet ad uitiũ gulæ, non autem ſi contingat ex ignorantia q.148.ar.1.2.
¶Excuſatio peccati pertinet ad tertiam ſpeciem ſuperbiæ: præſumptio uero ad 4.q.162.ar.4.3.
¶Extaſis dicit ſimpliciter exceſſum mẽtis, ſed raptus addit violentiam.q.175.ar.2.1.

F

FAcilius conuertuntur ad religionem peccatores quam præſumentes de ſua innocentia.q.189.ar.1.1.
¶Faciens iniuſtum ex electione eſt iniuſtus, non autẽ ſi præter intentionem, ſ. per ignorantiam uel ex paſſione. quæſt. 59. articu.2.
¶Facere iniuſtum formaliter eſt peccatum mortale niſi in minimis.q.59.ar.4.
Facere bonum eſt actus completiuus iuſtitiæ, declinare a malo eſt actus imperfectior & ſecundaria pars eius.q.79.ar.1.3.
¶Fides pro ſua ratione formali habet primam ueritatem pro obiecto materiali non ſolum Deum ſed multa alia, quæ ſub aſſenſu fidei non cadunt niſi in ordine ad Deum.q.1.ar.1.
Fide non apprehendimus primam ueritatem ſicut eſt ut in viſione patriæ & ideo ibi per modum ſimplicis intelligẽtiæ cognoſcitur.q.1.ar.2.3.
Fidei non poteſt ſubeſſe aliquod falſum cum eius rationi formali repugnet.q.1.ar.3.
Fides credentis eſt credere quandoque Chriſtum naſci.qõ.1.articu.3.3.
Fidelis poteſt decipi ex aliqua cõiectura & falſum æſtimare nõ tamen ex fide poteſt exiſtimare aliquod falſum.q.1.art.3.3.
Fides credentis nõ refertur ad has ſpecies panis & uini, ſed ad hoc q uerũ corpus Chriſti ſit ſub ſpeciebus panis ſenſibilis quando fuerit recte conſecratum.q.1.ar.3.4.
Fides importat aſſenſum intellectus ad id qđ creditur.q.1.ar.4
Fides nec opinio poteſt eſſe de uiſis ſecundũ ſe per ſenſum uel intellectum.q.1.ar.4.
Fidei contenta dupliciter poſſunt conſiderari in generali & in ſpeciali.q.1.ar.4.2.
Fides & ſcientia non poſſunt eſſe de eodem ſecundum idem.q.1.ar.5.3.
Fides eſt de his quæ demonſtratiue probari poſſunt non autẽ quaſi numerata inter credenda, ſed ut præexiguntur ad ea quæ ſunt fidei.q.1.ar.5.3.
Fide multa tenemus de Deo quæ naturali ratione non pñt inueſtigari ut de prouidentia & omnipotentia &c.q.1.ar.8.1.
Fides ex doctrina Chriſti & Apoſtolorum eſt ſufficienter explicata.q.1.ar.10.1.
Fides non habet inquiſitionem naturalis rõnis demonſtrantis id quod creditur, habet tamen inquiſitionem quandã eorũ per quæ inducitur homo ad credendum.q.2.ar.1.1.
Fides trinitatis erat occulta in fide maiorum añ aduẽtũ Chriſti manifeſtata tamen per Chriſtũ & Apoſtolos.q.2.art.8.2.
Fides comparatur ad charitatem ſicut diſpoſitio ad formam. q.2.ar.9.1.
Fides aſſenſus & conſideratio eius utrunque a uoluntate procedit.q.2.ar.9.2.
Fides interior cauſat omnes alios actus omnium uirtutũ mediantibus alijs uirtutibus.q.3.ar.1.3.
Fidei finis eſt charitas ſicut & aliarum uirtutum.q.3. ar.2.1.
Fides eſt tempore neceſſitatis ab omnibus propalanda, non autem extra caſum neceſſitatis.q.3.ar.2.3.
Fides non eſt infidelibus turbatis manifeſtãda abſque eius utilitate uel fidelium q.3.ar.2.3.
Fidei diffinitiones liq ſunt ad illã Apoſtoli reducunt q.4.ar.1.
Fides pertinet ad intellectum ſecundum q imperatur a uoluntate.q.4.ar.2.2.
Fides eſt in intellectu ſubiectiue.q.4.ar.2.
Fides non eſt in intellectu ſpeculatiuo niſi ſecundum q ſubditur imperio uoluntatis.q.4.ar.2.3.
Fides formata & informis non ſunt diſtincti habitus.q.4.ar.4.
Fides formata eſt uera uirtus non autem informis.q.4.art.5.
Fides ordinat ad bonũ intellectus quod eſt uerũ & ad bonum quod eſt uoluntatis obiectum per charitatẽ. q.4.art.5.ad 1.
Fides q innititur ueritati ex humana rõne nõ eſt uirtus, ſed illa q innititur infallibili ueritati diuinæ eſt uirtus.q.4.ar.5.1.
Fides ponitur donum Dei pro excellentia fidei: ſed pro cõſtãtia eius ponitur fructus prout in actu eius eſt delectatio ꝓpter certitudinem.q.4.ar.5.4.
Fides eſt una reſpectu obiecti plurificatur penes ſubiecta.qõ.4.articu.4.
Fides eſt per ſe prima omnium uirtutum per accidens autem aliqua uirtus poteſt præcedere fidem.q.4.ar.7.
Fides formata eſt fundamentum ſpiritualis ædificij non autẽ informis.q.4.ar.3.4.
Fides eſt ſimpliciter certior omnibus alijs uirtutibus ſed ſecundum quid eſt alijs uirtutibus incertior.q.4.ar.8.
Fides eſt in Dæmonibus coacta non laudabilis nec donũ gratiæ.q.5.ar.2.
Fides eſt maior in uno q̃ in alio quo ad certitudinem, deuotionem, confidentiam & explicationem, non autem quantũ ad eius rationem obiecti.q.5.ar.4.
Fides non eſt æqualiter in omnibus quia donum gratiæ quod fides conſequitur non eſt æqualiter in omnibus.q.5.ar.4.3.
Fides quo ad proponenda credibilia neceſſario eſt a Deo immediate quibuſdam autem alijs per angelos & prædicatores, ſed quo ad aſſenſum intrinſece eſt a ſolo Deo, extrinſece autem & inſufficienter, ideſt, proponendo & perſuadẽdo eſt etiam ab alijs.q.6.ar.1.
Fides gignitur ſcientia & nutritur per modum exterioris perſuaſionis.q.6.ar.1.1.
Fides informis & ſi non habeat perfectam rationem uirtutis habet tamen perfectam rationem fidei.q.6.ar.2.1.
Fidem recipiens abſque charitate ſanatur ſecundum quid nõ ſimpliciter ab infidelitate.q.6.ar.2.3.
Fides eſt cã ſpei & timoris ſecundum ĩñ diuerſa.q.7.art.1.2.
Fides informis excludit impuritatem, ſcilicet erroris quæſt.7.artic.2.2.
Fides poteſt eſſe ſimul cum dono intellectus reſpectu eorum q ſecundario ſunt fidei, non autem reſpectu principaliũ niſi imperfecte.q.8.ar.2.
Fides & ſi ſit de rebus diuinis & æternis, tamen eſt quoddam tẽporale in animo credentis.q.9.ar.2.1.
Fidẽ habere in natura humana eſt ut mens hominis non repugnet interiori inſtinctui, & exteriori pdicationi.q.10.ar.1.1.
Fidem accipere eſt uoluntatis ſed tenere acceptam eſt neceſſitatis ſicut uouere voluntarium eſt, reddere eſt neceſſarium.quæſt.105.ar.8.3.
Firmi in fide poſſunt conſeruari inter hæreticos ut eos conuertant non tamen in diuinis.q.10.ar.10.2.
Fides præſupponitur ad dationem legis & ſuſceptionẽ tanq̃ principium neceſſarium ſpiritualis uitæ.q.16.ar.1.1.
Fides formata & informis nõ differunt penes obiectũ ſed ſolũ per aliquod extrinſecum, ſ. per charitatem.q.19.ar.5.1.
Fides non operatur per charitatem ſicut per inſtrumentum ut dominus per ſeruum ſed per ipſam tanquàm per propriam formam.q.23.ar.6.2.
Fides aſſentit ueritati ſecundũ ſeipſam diuinæ donũ ſapiẽtiæ iudicat ſecũdum eam, ideo præſupponit fidem.q.45.ar.1.2.
Fides eſt initium ſapientiæ ſecundum eſſentiam, timor autem ſeruilis ut eſt diſpoſitio eius, timor filialis ut primus effectus eius.q.19.ar.7.
Finalis impœnitentia eſt ſpecies diſtincta peccati in ſpũm ſanctum & eſt circunſtantia cuiuſcunque peccati.q.14.ar.4.3.
Filij fontis debent plus animari in ſpiritualibus quàm filij carnis, non autem in alijs.q.26.ar.8.2.
Filius patri tenetur prouidere in articulo neceſſitatis. q.26.articu.9.3.
Filij familias & ſerui non poſſunt dare eleemoſynas ſine conſenſu dominorum niſi de patuis uel ſuis.q.32.ar.8.3.
Filius poſt annos pubertatis non poteſt aliquid uouere quo ad res domeſticas ſine conſenſu patris.q.88.ar.8.2.
Filius poteſt parentibus maius beneficium recompẽſare quàm accepit ſecundum affectum, non autem ſecundum effectũ. q.106.ar.6.1.
Filijs non licet ingredi religionem ſi parentes ſine eis commode uiuere non poſſent.q.189.ar.6.
¶Finis debitus appetendi gloriã uel manifeſtandi aliquod bonum in hac uita eſt tantũ triplex, ſcilicet gloria [illegible]

proximi & vtilitas propriæ.q.132.art.1.3.
¶Fortitudo diſponit ad vindictam remouendo prohibẽs zelus autem importat primam radicẽ eius, quia actus cuiuslibet virtutis procedit ex ratione charitatis.q.108.ar.2.2.
Fortitudo eſt cauſa per accidens confeſſionis fidei.q.3.ar.1.2.
Fortitudo eſt virtus ſpecialis, ſecundũ q; eſt circa pericula, ſed eſt conditio omnis virtutis, ſecundum q; dicit firmitatẽ animi abſolute.q.123.art.2.
Fortitudo eſt uirtus tollẽs impedimenta q̃ repellunt voluntatẽ ab eo quod eſt ſecundũ rationem ꝓp difficile q.123.ar.1.
Fortitudo non habet partes ſubſtãtiuas nec diuiditur in multas ſpecies, quia eſt circa materiam valde ſpiritualem.q.128.
Fortitudo eſt immediate circa timores & audacias, mediate vero circa obiecta horum, ſ. circa pericula & labores.q.123.artic.3.2.
Fortitudo eſt principaliter circa timores ſecundario autem circa audacias.q.123.ar.3.
Fortitudo non eſt circa ſpem, niſi ſecundum q; ſpes connectitur audaciæ.q.123.ar.3.3.
Fortitudo eſt præcipue circa timores mortis.q.123.ar.4.
Fortitudo principaliter eſt circa moleſtias mortis, ſecundario autem circa quaſcunque alias moleſtias.q.123 ar.4.1.
Fortitudo eſt maxime circa repentina, quo ad manifeſtationẽ habitus, non autem quo ad electionem.q.123.ar.9.
Fortitudo eſt maxime circa timores mortis in bello communi vel particulari.q.123.ar.5.
Fortitudo eſt circa difficiliora non autem circa meliora quàm iuſtitia quæ in bello & in pace utilis eſt non autem fortitudo, ſed tantum in bello.q.58.ar.12.
Fortitudo eſt utilis in pace.q.123.ar.12.1.
Fortitudo eſt principaliter circa timores, ſecundario autẽ circa triſtitias patientia vero econuerſo.q.136.ar.4.2.
Fortitudo eſt principalior magnanimitate.q.129.ar.5.
Fortitudo firmat contra mala, ſed magnanimitas in proſecutione bonorum.q.129.ar.5.1.
Fortitudinis partes potentiales ſunt ſex, magnanimitas, fiducia, ſecuritas, magnificentia, conſtantia, tolerantia, id eſt patientia, & firmitas, id eſt perſeuerantia.q.128.
Fortitudinis partes integrales circa materiam ſunt fiducia, magnificentia, patientia & perſeuerantia, ſed ſunt partes potentiales, & uirtutes per ſe diſtinctæ a fortitudine, ſecundum q; ſunt circa alias materias.q.128.
Fortitudini vitium audaciæ opponitur ſecundum exceſſum audaciæ, impauiditas autem ſecundum defectum timoris, quia in vtraque ponit medium.q.126.ar.2.3.
Fortitudo martyrum præcipue commendatur, quia ſuſtinent propter Deum impugnationes perſonales, & mortem in bello particulari.q.123.ar.5.1.
¶Fortis intendit exprimere ſimilitudinem ſui habitus in actũ, vt proximum finem.q.123 ar.7.
Fortis delectatur de ſuo actu & fine, ſed non percipit, niſi ex ſuperabundanti gratia Dei propter dolorem corporis, & animæ pro amiſſione vitæ.q.123.ar.8.
Fortitudine carens operatur fortia quintupliciter. ſ. propter ignorantiam, artem, experientiam, paſſionem & lucrum.q.123.art.1.2.
Fortitudinis actus principalis eſt ſuſtinere, ſecundarius eſt aggredi.q.123 ar.3.
Fortitudinis actus primus duo requirit, ſ. præparationẽ animi & executionem operis, ſecundus autem infrangibilitatẽ & infatigabilitatem.q.128.
Fortitudo aſſumit iram moderatam ad actum ſecundum non autem ad primum.q.123.ar.10.
Fortitudinis actus ſecundus per ſe impeditur a triſtitia & concupiſcentia quamuis per accidens poſſint adiuuare.q.123.ar.10.3.
Fortitudini donum in patria habet actum perfruendi plena ſecuritate a laboribus & malis q.139.ar.1.2.
Fortitudinis virtus firmat animum ſecundum modũ cõnaturalem hominis, donum autem ſupernaturaliter. q.139.art.1.
Fortitudinis donum dat fiduciam euadendi quæcunq; pericula, & perueniendi ad finem cuiuslibet operis.i.ad beatitudinem non autem virtus fortitudinis, ſed pertinet ad ſuſtinendum quæcunque pericula.q.139.ar.1.
Fortitudinis donum reſpicit virtutem fortitudinis in quãtum ſuſtinet pericula & facit quodcunque opus arduum, ideo dirigitur a dono conſilij, q.139.ar.1.3.
¶Fornicatio dicitur omne peccatum large.q.151 ar.2.
Fornicatio eſt maius peccatum his, quæ ſunt contra bona exteriora & minus his quæ ſunt contra Deum vel contra perſonam proximi.q.154.ar.3.
Fornicatio prohibetur ſpecialiter ſimul cũ ceremonijs ab Apoſtolis, quia Gentiles non reputabant eam eſſe peccatum.q.154.artic.2.1.
¶Furtum eſt occulta acceptio rei alienæ.q.66.ar.3.
Furtum & rapina opponuntur iuſtitiæ.q.66.ar.4.5.
Furtum eſt iniuſtum quia eſt inuoluntarium per ignorãtiam, ſed rapina per vim, ideo differunt ſpecie q.66 ar.4.
Furtum accipiens rẽ ſuam iniuſte detentam peccat contra cõmunẽ iuſtitiam vſurpando ſibi iudiciũ, ſed non tenetur reſtituere, ſed ſatisfacere Deo, & ſedare ſcandalũ q.66.art.5.3.
Furtum ſemper eſt peccatum ratione iniuſtitiæ & fraudis vel doli & eſt mortale niſi modicum intendatur.q.66.ar.5.
¶Fractio uoti eſt quædam ſpecies infidelitatis & ad infidelitatẽ pertinet non ſeruare promiſſa.q.88.ar.3.
Fractio ſignaculi virginalis quocunque modo ſine ꝓpoſito delectationis non magis præiudicat uirginitati quàm fractio manus vel pedis.q.152.ar.1.3.

GAudium eſt magis effectus charitatis quàm triſtitia.q.28.artic.1.
Gaudium de Deo in ſe, eſt effectus charitatis ſed ut Deus participatur a nobis eſt effectus ſpei.q.28.ar.1.3.
Gaudium cauſatum ex charitate non compatitur ſecum triſtitiam ſicut quod cauſatur ex ſpe.q.28.ar.2.
Gaudium ex parte obiecti non poteſt plene haberi quàmuis ex parte gaudentis poſſit haberi.q.28.ar.3.
Gaudium non eſt virtus, ſed eſt actus charitatis poſterior dilectione.q.28 ar.4.
¶Gentiles habuerunt reuelationẽ miſterij incarnationis Chriſti vt Iob, & de ſepultura eius q.2.ar.3.
Gloria non eſt honor, ſed eſt effectus honoris & laudis. q.103.artic.1.3.
Gloria eſt clara notitia cum laude ut Ambroſius dicit. q.132.articu.1.
Gloriam ſuam debet homo laudabiliter appetere ad utilitatẽ ſuam uel aliorum.q.132.ar.1.1.
Gloria dicitur vana tripliciter & eſt peccatum, primo quando eſt de non ente uel de tranſitorijs uel de peccato, ſecundo quando quæritur ab hominibus & non a Deo, tertio quando non ordinatur ad debitum finem.q.132.ar.1.
Gloria inanis eſt periculoſa non propter grauitatem ſui, ſed diſponendo ad grauia, faciendo præſumptuoſum & nimis de ſe confidentem & diſponendo paulatim ad priuationem interiorum bonorum.q.132.ar.3.3.
Gloria vana uituperatur præcipue circa eleemoſynam propter defectum charitatis præferendo vanam gloriam utilitati ꝓximi dum facit hoc propter illud.q.132.ar.5.3.
Gloria uana non eſt ſemper peccatum mortale ſed tantũ quãdo in ea ponitur ultimus finis, uel quando eſt contra Deum q.132.ar.3.
Gloria uana eſt uitium capitale cuius ſunt filiæ ſeptem, ſ. inobedientia, iactantia, hypocriſis, contentio, diſcordia, præſumptio nouitatum, & pertinacia.q.132.ar.4.5
Gloria uana mediante ira cauſat diſcordiam & contentionẽ. q.132.ar.5.2.
Gloria uana directe contrariatur magnanimitati ſecundũ rei veritatem, ut deficiens, ſed ſecundum opinionem vt excedens.q.132.ar.2.
¶Gnome eſt uirtus bene iudicatiua de agibilibus ſecundum altiora principia quàm ſint leges communes ſecundum quas iudicat ſyneſis: & ideo altior eſt quàm ſit ſyneſis. q.51.ar.4.
Gratia Dei datur homini præparanti ad credendum ut credat ſicut ad diligendum & miſericorditer, cui autem non datur ex iuſtitia non datur in pœnam præcedentis peccati ſaltem originalis.q.2 ar.5.1.
Gratia ſemper idem facit adueniendo fideli uel infideli.q.4.artic.4.ad 3.
Gratia & gloria ſunt idem gloriæ.q.24.ar.3.2.
Gratiarum actio reſpicit gratiam dantis ideo ubi eſt maior gratia dantis ibi debet eſſe maior gratiarum actio rec. pientis.q.106 art.2.
Gratiarum actio non debetur tantum danti ſed promittenti. q.88.ar.5.2.
Grauius peccat occidens iniuſte hominem corporaliter quàm occidens eum ſpiritualiter, quia primus intendit & cauſat ſufficienter non autem cauſat ſufficienter ſecundus, quod tamen eſt peius.q.73.3.
Grauius peccat cæteris paribus inferens homini iniurias, ſ. mutilare, uerberare, uel incarcerare perſonæ coniunctæ q̃ abſolute, per accidens tamen poteſt eſſe econuerſo q.65.ar.4.
Gratitudo ſeu gratia eſt uirtus ſpecialis reddens gratiam benefactori.q.106.ar.1.
Gratitudo, ingratitudo, datio beneficij, clemẽtia, miſericordia nõ

ſunt proprie ad ſeipſum.q.106.ar.3.2.
Ad gratitudiné tria requiruntur, primo quòd homo recognoſcat beneficium acceptum, & quòd laudet & gratias agat, tertio quòd retribuat loco & tempore ſecundum ſuam facultatem.q.107.ar.2.
Gratitudini vitium opponitur duplex, ſcilicet per exceſſum ut recompenſando quibus non debet, vel citius quàm debet & per defectum, ſcilicet ingratitudo quæ magis opponitur ei.q.107.ar.2.
Gratificatio, id eſt gratiarũ actio facta Deo eſt actus religionis.q.106.art.1.1.
¶Gradum ſummum in religionibus tenent qui ordinantur ad docendum & prædicandum, ſecundum vero qui ad contẽplandum, tertium autem qui ad opus extrinſecũ & in ſingulis præminent qui ſunt ad altiorem actum in eodem genere vel ad plura vel qui habent ſtatuta conuenientiora ad ſuum finem conſequendum nõ autem quæ eſt arctior.q.188.a.6.
¶Gula eſt inordinatus appetitus cibi & potus ideo ſemper eſt peccatum.q.148.ar.1.
Gula eſt uitium capitale cuius filiæ ſunt quinque.ſ. inepta lætitia, ſcurrilitas, immunditia, ſtultiloquium & hæbetudo mẽtis.q.148.ar.6.
Gula eſt peccatum mortale tantum ſi in hoc ponatur ultimus finis. ſcilicet quòd animus ſit paratus agere contra legem Dei.q.148.ar.2.
Gula eſt peccatum contra tertium præceptum decalogi.q.148.art.2.1.
Gulæ ſpecies ſunt quinque contentæ in hoc verſu præpropere, laute, nimis, ardenter, ſtudioſe.q.148.ar.4.
Gula eſt leuius peccatum alijs ratione materię & peccantis ꝓpter neceſſitatem & difficultaté, ſed grauatur ex effectibus.q.148.ar.3.
Gula aufert omnes virtutes non ratione ſui, ſed ratione uitiorum quæ oriuntur ex ea.q.148.ar.2.4.
¶Gutta ultima in multis guttis cauantibus lapidem agit in uirtute præcedentium.q.24.ar.6.2.

HAbentes gratiam gratum facientem poſſunt hæbetudiné pati circa aliqua. quæ ſunt præter neceſſitatem ſalutis non autem circa neceſſaria ad ſalutem.q.8.ar.4.1.
Habentes fidem ſed non plene non intelligunt ea quæ proponuntur credenda, intelligunt tamen ea eſſe credenda.q.8.ar.4.ad 3.
¶Habens rem alienam tenetur reſtituere ratione rei, qui uero eam abſtulit tenetur reſtituere ratione actionis iniurioſæ q.26.ar.6.1.
¶Habitus virtutis tenens medium in ira eſt innominatus, ideo dicitur mãſuetudo quæ ſignificat diminutionem iræ.q.157.art.2.2.
¶Habere aliquid ut proprium repugnat perfectioni religionis non autem habere aliquid in communi, ſed aliqualiter impedit ſi ſuperabundat.q.188.ar.7.
Habens uotum uel iuramentum minoris religionis licite inducitur ad maiorem non autem econuerſo, niſi diſpẽſetur.q.189.ar.9.3.
¶Hæreticus diſcredens vnum articulum fidei, non habet fidé neque formatam neque informem, & per conſequens non habet fidem de alijs articulis, ſed opinionem.q.5.ar.3.
Hæreticus eſt, qui non credit articulum fidei pertinaciter.q.5.articu.3.
Hæretici non ſunt occidendi: quomodo intelligitur. quæſt.10.art.8.1.
¶Hæreſis eſt ſpecies infidelitatis.q.11.ar.1.
Hæreſis non cõputatur inter uitia capitalia nec inter filias eorum, ſed extra eorum numerum & reducitur ad ſuperbiam vel cupiditatem.q.11.ar.1.2.3.
Hæreſis ratio duo continet, electionem priuatæ diſciplinæ & pertinaciam.q.11.ar.2.3.
Hęreſis principaliter eſt circa articulos fidei, ſecundario autem circa ea quæ ſequuntur ex eis.q.11.ar.2.
Hæreſis principaliter conſiſtit in corde: ſecundario auté in ore ſicut & fides.q.11.ar.2.
Hæreſis & ſecta ſunt idem, & ſunt opera carnis nõ ratione ſui actus vel finis ꝓximi, ſed ratione ſuæ cauſæ.ſ. appetitus debiti finis uel phantaſticæ illuſionis.q.11.ar.1.3.
¶Hæreticus eſt exponens ſacram ſcripturam in contrarium ei quod per Spiritumſanctum fuerit reuelatum.q.11.ar.2.2.
Hæreſim incurrit quicumque reſiſtit auctoritati Romanæ Eccleſiæ.q.11.ar.2.3.
Hæreſis incurritur ex uerbis inordinate prolatis ſecundũ beatum Hieronymum.q.11.ar.6.2.
¶Hæretici non debent tolerari, niſi primo uelint reſipiſcere.q.11.articu.3.
Hæretici poſſunt iuſte occidi in iudicio ſæculari & rebus ſuis priuari, etiam ſi alios non corrumpant magisquàm rei crimine læſæ maieſtatis, uel quàm cudentes falſam monetam.q.11.art.30.
Hæreſis eſt neceſſaria & utilis Eccleſiæ, per accidens tamẽ, ſcilicet ratione probationis & ratione exercitij.q.11.ar.3.2.
Hæretici ſi poſt abiurationem erroris depræhenſi fuerint in abiuratam hæreſim recidiſſe, ſæculari iudicio ſunt relinquẽdi ſecundum decretales q.11.ar.3.
Hæretici relapſi ſemper recipiuntur ad pœnitentiam non autem ad dignitates ſicut primo.q.11.ar.4.
Hæreticos Eccleſia poſt primam uel ſecundam correctioné tradit iudicio ſæculari, in iudicio auté Dei ſemper recipiuntur redeuntes, quia Deus ſcrutator eſt cordium & uere redeũtes cognoſcit, ſed hoc Eccleſia imitari non põt: præſumit autem eos non uere reuerti, qui cũ recepti fuiſſent iterum ſunt relapſi, & ideo eis etiam ſalutis non denegat, ſed a periculo mortis eos non tuetur.q.11.ar.4.1.
¶Hæbetudo circa ſpecialibilia maxime procedit ex gula, ſed hębetudo circa eligibilia eſt in omni peccato.q.148.ar.6.1.
¶Hypocriſis eſt ſimulatio alienæ perſonæ ideo ſemper eſt peccatum, & eſt uitium iactantiæ.q.111.ar.2.
Hypocriſis non eſt ſemper peccatum mortale, niſi ſit in nocumentum fidei, uel perſonæ, uel Eccleſiæ.q.111.ar.4.
Hypocritæ finis remotus eſt lucrum uel gloria, ſed finis proximus eſt oſtendere ſe alium quàm ſit.q.111.ar.2.3.
¶Homines peruerſi peruertunt doctrinam Apoſtolorum & ſacratum ſcripturarum ad ſuipſorum perditionem.q.1.art.10.1.
¶Homo non poteſt ad Dei uiſionem ſupernaturalem pertingere, niſi per modum addiſcentis a Deo doctore, huius autem doctrinæ homo fit ſucceſſiue particeps per modum ſuæ naturæ.q.2.ar.3.
¶Hominis natura requirit perfectam cognitionem ſupernaturalem non tantum naturalem.q.2.ar.3.1.
Sicut homo aſſentit primis principijs per lumen naturale ſic uirtuoſus per habitum fidei habet rectum iudicium de conuenientibus illi uirtuti.q.2.ar.3.2.
Homo tenetur ad determinate diligendũ ea quæ ſunt proprie, & per ſe charitatis obiecta, ut Deus & proximus.q.2.ar.5.1.
Homo in ſtatu innocentiæ non habebat auditum ab homine exterius loquente. habebat tamen a Deo interius inſpirante.q.5.ar.1.3.
Homo poteſt primo ante alia peccata habere peccatum in Spiritum ſanctum, licet raro contingat.q.14.ar.4.
Homines reuerenter propter uirtutem, gratiam uel imaginem Dei in illo & ſi bonum eſt: aliquando autem reuerent quia ſunt contra Deum & malefaciunt qui reuerẽtur tales.q.19.art.3.1.
Homo propter mala corporis, & rei temporalis non debet recedere a iuſtitia.q.19.ar.3.3.
Homo ex charitate diligit ſeipſum, in ordine tamen ad Deũ.q.25.ar.4.
Homo ſecundum naturam ſpiritualem poſt Deũ debet ſe primo diligere & magisquàm quemcumque alium.q.26.ar.4.
Homines omnes ſunt æqualiter amandi reſpectu obiecti non autem reſpectu actus.q.26.ar.6.1.
Homo debet ſuſtinere detrimenta corporalia propter amicũ & in hoc ipſo ſeipſum magis diligit ſecundum ſpiritualem mentem.q.26.ar.4.2.
Homini cuilibet imminet cura de ſalute proximi in caſu, non autem ſimpliciter.q.26.ar.5.3.
Homo diligit incognita propter cognita diſpoſitiue.q.27.articu.3.1.
Homo non indiget teſtibus ad emendationem ſui peccati quod tamen poteſt eſſe neceſſarium ad emendationẽ peccati fratris.q.33.ar.8.2.
Homo debet maxime erudiri in his quæ pertinent ad prudentiam præcipue a ſenibus prudentibus.q.49.ar.3.
Hominis ad Deum, ſerui ad dominum, patris ad filium non eſt iuſtitia, niſi ſecundum ſimilitudinem.q.58.ar.7.3.
Homo in iudicio debet pauperi ſubuenire quantum poteſt ſine læſione iuſtitiæ.q.63.ar.4.3.
Homo poteſt eſſe iudex ſui, quando iniuria ſua eſt iniuria cõmunitatis.q.67.ar.4.
Homo tripliciter exhibet corpus ſuum ſacrificium & hoſtiam Deo, ſcilicet per martyrium, per auſteritatem. & per opera iuſtitiæ, & diuini cultus.q.85.ar.3.2.
Homo eſt ſic liber, quòd poteſt aliqua uouere & facere etiam contra præceptum Papæ.q.88.ar.12.2.
Homo habet naturalé inclinationem ad cognoſcendũ futura

ſecundum modum humanum, nõ autem ſecundum indebitum diuinationis modum.q.95.ar.1.3.
Homini eſt naturalius appetere uindictam iniuriarum illatarum quàm ab hoc deficere, quia uix alicui nimis paruæ uidentur iniuriæ ſibi illatæ.q.115.ar.2.2.
Homo incurrit quintuplex damnũ ex luxuria, ſcilicet depreſſionem mentis, exhæredationem, periculum pſonæ, periculum rerum & impedimẽtum bonorum operum. q.46. ar.3.
Homo fit extra ſe ſecundum appetitum dupliciter.quæſt.175. art.2.2.
¶Honor eſt cuiuslibet virtutis præmium.q.129.ar.4.
Honor eſt teſtimonium excellẽtiæ, quæ eſt in homine, ſed maxime ſecundum uirtutem.q.103.ar.1.
Honor non eſt ſufficiens præmium uirtutis, ſed ut eſt poſſibile homini.q.103.ar.1.2.
Honor eſt maximum bonum inter bona exteriora.quæſt.103. art.1.2.
Honor quo ad Deum poteſt eſſe in ſolo corde, ſed quo ad hominem eſt in ſignis exterioribus.q.103.ar.1.
Honor laudabiliter contemnitur nihil male agendo propter ipſum, & bene appetitur nihil male agendo contra ipſum.q. 129.ar.1.3.
Honorem appetere eſt peccatum tripliciter q.131.ar.1.
Honor reſpicit proprium bonũ honorati, ideo diuerſificatur ſpecie ſecundum diuerſa bona ſingulorum non aũt amor; quia reſpicit bonum in communi.q. 25.ar.1.1.
Honor eſt propter ſe & in ſe, ſed laus ordinatur ad aliud, ideo honor eſt excellentior laude q.103.ar.1.3.
Honor eſt in omni ſigno exteriori & eſt reſpectu finis, ſed laus eſt tantum in uerbis & eſt reſpectu eorum quæ ſunt ad finẽ. q.108.ar.1.3.
Honor vituperio ſeu exprobrationi opponitur. quæſtio. 148. articu.4.
Honor debetur alicui ratione excellentiæ & honor diuerſus ſecundum diuerſitatem excellentiæ.q.81.ar.4.
Honor debetur proprie ſoli uirtuti excellentiæ autem bonorũ exteriorum debetur ſecũdum exiſtimationem vulgi. q. 103. art.2.3.
¶Honoratorum præter uirtutem aliqua ſunt ſupra eam, ſicut Deus & beatitudo, aliqua infra eam inquantum adiuuant ad opera uirtutum, vt nobilitas potentia & diuitiæ. q.145. art.1.2.
Honorandus eſt ſolus bonus ſecundum ueritatem bonus autem eſt aliquis ſecundum uirtutem.q.145.ar.1.2.
Honor debetur ſubſiſtenti ſoli toti, ſed ratio & cauſa honoris poteſt eſſe aliquid eius non ſubſiſtens.ſ.pars uel accidens.q. 103 ar.4.3.
Honor maior debetur iuſtitiæ & fortitudini propter excellentiam maioris boni, temperãtiæ uero propter cohibitionem turpiorum.q.145.ar.4.3.
Honor debetur alicui dupliciter, ſcilicet ratione ſui uel rõne alterius primum conuenit tantum agenti per electionem, ſcilicet perſonæ ſecundum uero conuenit omni quod eſt aliquid eius, ſcilicet parti naturæ, & accidenti.q.103.ar. 4.3.
Honorantur aliqui quadrupliciter uel propter uirtutem propriam ut uirtuoſi, uel propter uirtutem alterius, ſcilicet Dei uel communitatis ut ſuperiores, uel propter ſignum uirtutis ut ſenes, uel propter participationem diuinæ bonitatis, ut domini & parentes q.146.ar 1.2.
Honor debetur ſuperioribus ratione excellentiæ cultus autem conſiſtens in obſequio obedientiæ & beneficij debetur rõne gubernationis.q.102.ar.2.
Honor & cultus debetur omnibus prælatis ſuis ex debito legali aliis autẽ in dignitate conſtitutis ex debito morali.q. 101. art.2.2.
Honor debetur malis prælatis inquãtum gerunt uices Dei uel communitatis.q.103.ar.1.2.
Honor debetur conſtitutis in dignitate ratione excellentiæ timor autem ratione poteſtatis obedientia uero & tributũ ratione gubernationis.q.102.ar.2.3.
Honor debetur parentibus inquantum huiuſmodi.ſubſidium autem & alia debentur eis ratione indigentiæ, quæ tamen omnia intelliguntur in quarto præcepto.q.101.ar.2.
Honorandi non ſunt diuites ſolo intuitu diuitiarum, ſed ratione maioris loci in ciuitate.q. 63.ar.3.
¶Honeſtas eſt radicaliter in interiori electione, ſed figuratiue eſt in exteriori conuerſatione.q.145.ar.1.3.
Honeſtum idẽ eſt quod ſpiritualis decor & pulcritudo. q.145. articu.2.
Honeſtum idem eſt quod honore dignum & eſt idem quod uirtus.q.145.ar.1.
Honeſti nomen transfertur ad proſperitatem exteriorum diuitiarum quia ſecundum vulgum faciunt hominem honore dignum.q.145.ar.1.2.
Honeſtum omne eſt utile & delectabile & non econuerſo, & omne utile eſt delectabile & non econuerſo.q.145.ar.3.
Nihil repugnãs honeſto eſt ſimpliciter & uere utile, ſed ſecundum quid.q.145.ar.3.3.
Honeſtum appetitur propter ſe appetitu rationali delectabile autem appetitu ſenſitiuo.q.145.ar.3.1.
¶Humanitas Chriſti ſacramẽta creaturæ & ſacra ſcriptura cõtinentur ſub fide quatenus per hæc ordinantur ad Deũ.q.1. art.1.1.
¶Humilitas eſt uirtus qua refrenatur animus ne immoderate tendat ad alta.q.161.ar.1.
Humilitas uidetur præcipue importare ſubiectionem hominis ad Deum.q.161.ar.2.3.
Humilitatem non cognouit Ariſ.q.161.ar.1.5.
Humilitas hẽt conſiderare proprios defectus ne ſe extollat nõ autẽ contemnere dona Dei in ſe, ſed potius ingratitudo ex quo ſequitur accidia.q.35.ar.1.3.
Humilitatis gradus ſunt duodecim ſecundum beatum Benedictum, ſed ſecundum Anſelmum ſunt ſeptem, ſecundũ uero Gloſam ſunt tres.q.161.ar.6.
Humilitas triplex, ſcilicet penoſa ab extrinſeco, ſtulta ex ignorantia propriæ dignitatis & uirtus ex cognitione ſui. q. 161. art.1.1.
Humilitatis virtus eſt principaliter circa interiorem motum, quæ autem eſt ſecundum exteriora ſigna per fictionem eſt magna ſuperbia.q.161.ar.1.2.
Humilitati contrariatur tendere in magna ſupra ſe ex confidẽtia propriarum uirium non autem ſi ex confidentia Dei. q. 161.ar.2.2.
Humilitas eſt eſſentialiter in appetitu.ſ. ſubiectiue, ſed cognitio proprij defectus eſt regula eius.q.161.ar.2.
Humilitas eſt in iraſcibili ſubiectiue.q.161 ar. 4.2.
Humilis uere putat ſe deteriorem alijs non quidẽ quo ad actũ exteriorem ſed timens ne per ſuperbiam grauius peccet in his, quæ bene agere uidetur.q.161.ar.6.1.
Humilitas conuenit omni homini etiam Chriſto ſecundũ humanitatem, non autem ſecundum diuinitatem. quæſt.161. art.1.4.
Humilitas poſt virtutes Theologales & intellectuales & poſt iuſtitiam præcipue legalem eſt potior cæteris.q.161.ar.5.
Humilitati magis opponitur ſuperabũdantia quàm defectus. q. 161.ar.2.3.
Humilitas & magnanimitas conueniunt in materia & differunt in modo.q.161.ar. 4.3.
Humilitas refrenat præſumptionem ex reuerẽtia Dei, ſed magnanimitas firmat animum cõtra deſperationẽ ex adeptione proprij boni.q.161.ar.2. 3.
Humilitas reprimens ad infima & magnanimitas impellens animum ad magna, non opponuntur quia vtrumq; fit recta ratione.q.161.ar.1.
Humilitas reprimit ſpem, ideſt ſpiritum ad alta tendentem.q. 161.ar.4.

I

IActãtia eſt p quam quis ſe extollit ſupra id quod in ſe eſt ſecundario aũt ſupra id quod de eo alij opinant̃. q.112.art.1.
Iactantia quo ad actum exteriorem eſt ſpecies mendacij, ſed quo ad arrogantiam interiorem eſt ſpecies ſuperbiæ. quæſt. 112.ar.1.2.
Iactantia eſt peccatum mortale tripliciter. ſ. quando eſt cõtra gloriam Dei, uel contra honorem proximi, uel ex inani gloria uel ex fine q.112.ar.1.2.
Iactantia eſt ex ſuperbia tanquàm ex cauſa motiua & aliquando ex uanitate ex inani gloria autem ut ex fine. quæſt. 112. art.1.2.
Iactantia & ſuperbia cauſantur, ex diuitijs dupliciter occaſionaliter & per modum finis.q.112 ar.1 3.
Iactantia propriè opponitur ſecundum ſpeciẽ actus ueritati nõ autem ſecundario.q.112.ar.1 3.
¶Idolatria eſt exhibere latriam, ideſt cultum Dei creaturæ.q. 94.art.1.
Idolatria præſupponit infidelitatem & addit exterius indebitũ cultum, mẽdacium pernitioſum, magnam Dei blaſphemiã & impugnationem fidei.q.94.ar. 3.1.
Idolatria opponitur latriæ.q.94. ar.1.
Idolatria quadruplex.ſ.ciuilis, ideſt imaginum habentiũ deitatem, fabularis, ideſt hominum deificatorum, Phyſica, ideſt animæ totius mundi & animarum cæleſtium, dæmonum, & animarum hominum.q.94.ar.1.
Idolatria omnis eſt peccatum nec excuſat mos vulgi contra Senecam, nec perſecutio contra Hæreticos.q. 94.ar.2.

Idololatria eſt grauiſſimum omnium peccatorum. q.9.ar.3.
Idolatria eſt grauiſſimũ peccatorũ ſecũdũ ſe, ſed ex parte peccati hæreſis,& aliqua alia peccata põt eſſe grauiora.q.9.ar.3.
Ex idololatria omnia alia peccata oriebantur. q 94.ar.4 1.
Ieiunium duplex,ſpirituale a peccatis, & corporale ab eſcis. q. 147.ar.2.1.
Ieiunium a cibis duplex,naturæ & eccleſiæ.q.147.ar.1.3.
Ieiuniũ eccleſiæ duplex, luctus.ſ.cum amaritudine peccatorũ, & præſentis uitæ & exultationis. q.147.ar.4.5.
Ieiunium eſt actus uirtutis abſtinentiæ,ſ.& temperantiæ elicitiue,ſed aliarum uirtutum imperatiue. q.147.ar.1.
Ieiunium eccleſiæ eſt parſimonia uictus, abſtinentiaq; ciborũ ſecundum Iſidorum.q.147.ar.2.1.
Ieiunans nimis uel uigilans peccat.q.147.ar.1.2.
Ieiuniũ pulchre cõmendatur per multos eius effectus. q. 157. 1.
Ieiunium non eſt contra libertatem fidelium, ſed contra ſeruitutem peccati.q.147.ar.3.
Ieiunium ſumitur principaliter propter tria,ſ.propter comprimendas concupiſcentias carnis,propter ſubleuationem mẽtis & propter ſatisfactionem.q.147.ar.1.
Ieiunium eſt ſatisfactorium; quia ſubtrahit delectationem addens afflictionem & impedit peccata futura,debilitando concupiſcentiam.q.147.ar.5.
Ieiunium fit quadraginta diebus ſicut a Chriſto, Moyſe, & Helia. q.147.ar.5.
Ieiunium quadrageſimale arctius obſeruatur, quàm alio tempore,quia per illud imitamur Chriſtum.q.147.art.5.2.
Ieiunabant Iudæi menſe quarto,quinto,ſeptimo,& decimo ꝓpter aliquas tribulationes tunc habitas. q.147.ar.5.2.
Ieiunabant Iudæi vſq; ad ueſperã,ideſt, uſq; ad noctẽ,quia noct. cõparatur ſtatus ueteris teſtamenti,quia poſt mortẽ ibant ad Limbum propter peccatum Adæ. q.147.ar.7.1.
Ieiunium non eſt neceſſarium abſolute, ſed ex præcepto eccleſiæ, quia ſecundum ſe eſt pœnale, ideo non eſt eligibile, niſi inquantum eſt utile ad aliquem finem. q.147.ar.3.1.
Ieiunium eſt de præcepto legis naturæ ſecundum quod eſt neceſſarium ad ſalutem, ſed determinatio temporis eius & modi eſt de præcepto eccleſiæ.q.147.ar.3.
Ieiunia eccleſiæ ſunt ab omnibus ſeruanda, niſi ſint legitimo impedimento detenti. q.146.ar.4.
Ieiunia eccleſiæ & alia præcepta ſunt a iuſtis obſeruanda ſicut & ab aliis.q.147.ar.3.
Ieiunare debent itinerantes & operarii diminuendo laborem, niſi ſit neceſſitas q.147.ar.3.
Ieiunia quatuor temporum ſunt quaſi primitiæ & expiatio totius animi.q.147.ar.6.
Ieiunium exultationis non eſt in præcepto eccleſiæ. q.147.ar.5.
Ieiunium de ſe nullo tempore eſt prohibitum, tñ ieiunans in dominica contra conſuetudinem eccleſiæ,uel ex ſuperſtitione ut neceſſarium,ſicut Manichæi,peccat. q.147.ar.5.
Ieiunium ſit in uigiliis Sanctorum cauſa præparationis ad deuotionem, & cauſa ſignificationis, ꝙ ſancti per afflictiones peruenerunt ad gloriam. q.147.ar.5.
Ieiunii tẽpore cõueniens hora prandii eſt hora nona, ſed hora ſexta alio tẽpore ſecundũ communem curſum. q.147.ar.7.
Ieiunii hora prãdii determinatur ſecundũ groſſam extimationem,licet ſit modicum ante uel poſt nonam. q.147.ar.7.2.
Imprudentia ſumitur tripliciter,ſ.negatiue,priuatiue,& cõtrarie,prima non eſt peccatum, ſecunda eſt peccatũ rõne uanæ gloriæ, tertia uero ſecundum ſe eſt peccatum mortale ſi ſit contra præceptum Dei,aliter eſt ueniale. q.52.ar.1.
Imprudentia eſt peccatũ generale participatiue non aũt eſſentialiter cuius ſunt triplices partes ſubiectiuæ,ſ.monaſtica, politica & œconomica, potentiales uero ſunt præcipitatio ſiue temeritas, inconſideratio, inconſtantia, negligentia, & integrales quæ reducuntur ad potentiales. q.53.ar.2.3.4 5.
Imprudentia per eſſentiam eſt peccatum ſpeciale cum ſit circa actus ſpeciales,ſcilicet rationis.q.53.ar.2.
Imprudentia cum ſuis uitiis oritur ex luxuria. q 53.ar.6.
Intellectus aſſentit alicui dupliciter, uel quia mouetur ab obiecto per ſe cognito, uel per aliud uel per quãdam electionem uoluntariam. q.1.ar.4.
Intellectus credentis determinatur ad unum non per rationẽ, ſed per uoluntatem.q.2.ar.1.3.
Intellectus & ſcientia quantũ ad maiorẽ manifeſtationẽ excedunt fidem,non aũt quantũ ad certiorẽ inhæſionẽ.q 4.8. 3.
Intellectus angeli ante confirmationẽ & hoïs ante peccatũ, etſi non erat obtenebratus culpa uel pœna,obſcurus erat tñ in cõparatione ad immenſitatem diuini luminis. q.5.ar.1 2.
Intellectus ut dicit lumen ſupernaturale ad cognitionem, eſt unum de ſeptem donis Spiritusſancti.q.18.ar.1.
Intellectus donũ eſt principaliter ſpeculatiuum,ſecundario autem practicum.q.8.ar.3.
Intellectus donũ non ſolũ ſe extendit ad intelligibilia æterna & neceſſaria,ſed etiã ad regulas humanorũ actuũ.q.8.ar.3.2.
Intellectus donũ eſt ſemper in oïbus exiſtentibus in gratia, nec umquàm ſe ſubtrahit circa neceſſaria,ſed in aliis. q.8 ar.4.
Intellectus donum non eſt,niſi in exiſtente in gratia.q.8 ar.5.
Intellectus non attingens ad rationem doni poteſt eſſe in non habente gratiam.q.8.ar.5.1.
Intelligentia prophetica & donum intellectus differunt inter ſe.q.8.ar.5.2.
Intellectus importat quandam perceptionem ueritatis,fides autem aſſenſum ad ueritatem. q.8 ar.5.
Intellectus dono homo habet rectam extimationem de ultimo fine quod conuenit omni & ſoli habenti gratiam gratũ facientem. q. 8.ar.5.
Intellectus donum eſt ad capiendum diuina quorũ iudicium eſt doni ſapientiæ ſicut doni ſcientiæ reſpectu creaturarũ, & conſilium eſt reſpectu ſingularium operum. q.8.ar.7.
Intellectus donum & fides ſunt circa principia cognitionis naturalis & gratuitæ, ſecundum aſſentiendo,primũ penetrando uel capiendo. q.8. ar.6.2.
Intellectus donum pertinet ad utramq; cognitionem ſpeculatiuam & practicam,non quantum ad iudicium,ſed quantum ad apprehenſionem.q.8.ar.6.
Intellectus donum correſpondet ſextæ beatitudini. q.8.ar.7.
Intelligere ueritatem cuiuslibet rei eſt ſecundũ ſe amabile, per accidens tamen poteſt eſſe alicui odibile.q.15.ar.1 3.
Intellectus & ſcientia fideliũ cõſiſtunt in præceptis legis,& ideo præcepta antecedunt intellectum & ſcientiam eorũ. q. 16.3.
Intellectus & ſcientia fideliũ cõſiſtunt in præceptis legis,& ideo nõ danť de eis ꝓcepta in Decalogo,ſed in ſequẽtibus. q. 16.1.
Intellectus qui eſt donũ Spiritusſancti eſt qdã acuta perfectio diuinorũ,qui ut ſic non eſt pars prudentiæ. q.49.ar.2.2.
Intellectus nomẽ ſumitur ab intima penetratione ueritatis,rationis uero nomẽ ab inquiſitione & diſcurſu.q.49.ar.5.3.
Inuiſibilia Dei altiori modo quantum ad plura percipit fides, quam ratio naturalis ex creaturis.q.2.ar.3.3.
Inueſtigatio naturalis rationis non ſufficit humano generi ad cognitionem diuinorum,neq; ad cognitionem eorum quæ naturaliter cognoſcuntur q.2.ar.4.
Infideles habent ignorantiã eorum quæ ſunt fidei. q. 1.ar.5.1.
Infidelitas ſumitur dupliciter,negatiue & contrarie, ideſt,repugnando,uel contemnendo,& eſt peccatum,primo autẽ modo eſt pœna.q.10.ar.1.
Infidelitatis ratio perficitur in cõtemptum,ideo eſt in uoluntate ut in cauſa,in intellectu autem ut in ſubiecto.q. 10.ar.2.
Infidelitas eſt grauiſſimum omnium peccatorum circa mores, non autem circa uirtutes theologicas. q .10.ar.3.
Infidelitas eſt in intellectu ſubiectiue,in uoluntate autem imperatiue,ideo actus eius eſt demeritorius.q.10.ar.2.
Infidelis pro peccato infidelitatis grauius punitur q̃ pro quocumq; alio peccato alius peccator,conſiderato peccato in genere,ſed pro quocumq; alio peccato cæteris paribus,grauius peccat fidelis quàm infidelis.q.10.ar.3.ad 3.
Infidelitas habet ignorantiã adiunctã, & habet aſſenſum ad ea quæ ſunt fidei,& ideo eſt grauiſſimũ peccatorũ. q.10.ar.3.2.
Infidelium actiones non oẽs ſunt peccata, ſed aliqui actus eorũ ſunt boni ex eſſentiali obiecto uel circunſtantia, & placent Deo,nullus tamen eorum eſt meritorius.q. 10.ar.4.
Infidelium uita eſt peccatum,quõ intelligatur.q.10.ar.4.1.
Infidelitatis ſpecies ſunt triplices.Paganorum,Iudæorum & hæreſis.q.10.ar.1.
Infidelitas poteſt eſſe una ſicut fides, ex eo ꝙ omnia in quibus errat,ordinantur ad unum. q. 10.ar.5.3.
Infidelitas,hæreſis eſt peior quàm Iudæorum,& hæc quàm Paganorum.q.10.ar.6.
Infideles qui aliquando dimiſerunt fidem, ſ. hæretici, cogendi ſunt ad fidem,non autem alii Pagani,ſ.Iudæi.q 10. ar. 8.
Iudæi ſi nullo modo acceperũt fidẽ non ſunt cogendi ad fidẽ, ſecus autem ſi aliquando fidem acceperunt. q. 10.ar.8.2.
Infideles qui numquàm fuerunt de fide eccleſiæ,ſ. Iudæi & Pagani non reputantur hæretici licet peruerſam habeat fidem, ſunt tamen compellendi a fidelibus ſi adſit facultas ut fidem impediãt uel blaſphemiis uel malis perſuaſionibus, uel & apertis perſecutionibus.q. 10.ar.8.
Infidelis non debet permitti habere dominium nouum ſuper fideles, ſed tantum antiquum quo etiam priuari poteſt, ſed eccleſia permittit, ꝙ infideles accipiant a fidelibus miniſterium in aliquo artificio.q.10.ar. 10.3.
Infideles contemnunt fidem, ſi fidelium defectus cognoſcant. q.10.ar.10.
In infidelibus illis qui tẽporaliter eccleſiæ uel eius membris nõ ſubiacent

ſubiacent ius auferendi res eorũ Eccleſia nõ ſtatuit, licet poſſet ſtatuere & de iure, & hoc facit ad ſcandalum vitandũ ne nomen dñi & doctrina Chriſti blaſphemetur. q. 10. ar. 10.

Infidelium res, ſi ipſi delinquant licet auferre per vim authoritate publica, non autem priuata. q. 10. ar. 10.

Infideles qui nunquam fidem acceperunt conuerſi ad fidem nondum oſtendunt aliquod ſignum inconſtantiæ circa fidẽ ſicut hæretici relapſi: & ideo non eſt ſimilis ratio recipiendi de utriſque. q. 11. ar. 4. 3.

Infidelis eſt ſi quis exiſtimat miſericordiam Dei non eſſe infinitam in uniuerſali. q. 20. ar. 2. 2.

Infidelitas habet rationem peccati ex odio Dei. q. 34. ar. 2. 2.

Infidelitas ſecundum ſe eſt grauius peccatũ ſchiſmate, ſed p accidẽs eſt econuerſo, ſed in lege ueteri ſchiſma fuit grauius punitum pp grauitatem & ignorantiam iudæorum. q. 39. ar. 2.

Increpationes quæ fiunt in ſacra ſcriptura tripliciter ſunt intelligendæ, per modum prænunciationis, per modum operationis iuſtitiæ punientis per modum deſiderii remotionis culpæ. q. 25. art. 6. 3.

In naturalibus quilibet tenetur magis amare cõſanguineos, & in ciuilibus conciues, & in militaribus cõmilitones. q. 26. ar. 8.

Inuidia eſt triſtitia de bono alterius inquantum æſtimatur imminuere gloriam propriam. q. 36. art. 1.

Inuidia præcipue eſt in bonis in quibus eſt gloria & honor. q. 36. ar. 1.

Inuidia non eſt inter multum inæquales, ſed ad illos tantũ quibus poteſt quis ſe æquare uel præferre. q. 36. ar. 1. 2.

Inuidia quælibet eſt peccatum nõ autẽ omnis zelus qui proprie eſt triſtitia de eo quod deeſt nobis non aliis. q. 36. ar. 2.

Inuidia ſecundum genus ſuum eſt peccatum mortale: tamen primi motus ſunt peccata uenialia, & ſunt etiam in viris perfectis. q. 36. ar. 3.

Inuidia contrariatur duabus virtutibus quia habet duo obiecta, ſ. principale, ideſt bonum, & proximum. primo contrariatur miſericordiæ, ſecundo autem nemeſi. q. 36. art. 3.

Inuidia eſt uitium capitale cuius ſunt quinq; filiæ, odium, ſuſurratio detractio, exultatio in aduerſis, & afflictio in proſperis. q. 36. ar. 4.

Inuidia ad proximum eſt mater odii, primo ad proximum, cõſequenter ad Deum. q. 34. ar. 6. 2.

Inuidia ut plurimum naſcitur ex ſuperbia. q. 36. ar. 4. 1.

Inclinatio in finem rectum eſt electio & actus uirtutum moralium ſed diſcretio eorum quibus hoc bonum rationis conſequi poſſumus in operationibus & paſſionibus eſt actus prudentiæ. q. 47. ar. 1. 2.

Incõſideratio maxime opponitur rectitudini iudicii. q. 53. 4. 3.

Inconſideratio eſt ſpeciale peccatum imprudentiæ, & opponitur rectitudini iudicii in moralibus. q. 53. art. 4.

Inconſtantia eſt ſpeciale peccatũ imprudentiæ deficiens a præcipiendo bonum propoſitum cuius principium eſt in appetitu, finis autem in intellectu. q. 53. ar. 5.

Inconſtantia circa abſtinentiam a delectabilibus eſt filia luxuriæ, licet etiam quæ eſt in terribilibus oriatur ex luxuria. q. 53. 5. 2.

Inconſtantiam faciunt inuidia & ira, quæ eſt in principium cõtentionis ex parte appetitus. q. 53. art. 5. 1.

In lege Dei dantur præcepta contra uitia prudentiæ inquantũ ſunt contra iuſtitiam, ſcilicet aſtutia, fraus & dolus. quæſtio. 56. ar. 2.

In pertinentibus ad iuſtitiam omne ſuperfluum dicitur lucrũ, & omne minus dicitur damnum, quia iuſtitia prius fuit exercita, & communis exercetur in uoluntariis, commutationibus in quibus hæc proprie dicuntur. q. 58. ar. 2. 3.

Iniuſtitia duplex, ſ. illegalis quæ eſt oppoſita iuſtitiæ legali, alia ſecundum inæqualitatem ad alterum: prima eſt generalis intentione & ſpecialis obiecto, ſecunda uero eſt ſpecialis utroq; modo. q. 59. ar. 1.

Iniuſtitia ſemper eſt ad alterum. q. 59. ar. 3. 2.

Iniuſtitia eſt circa operationes exteriores. quæſtio. 60. articulo 3. ad 3.

Impediens aliquem iniuſte ne acquirat præbendam, tenetur ad reſtitutionem ad arbitrium boni uiri, non autem ſi iuſte impedit. q. 62. ar. 2. 4.

Inueniens aliquid quod de propinquo fuit alicuius non habentis illud pro derelicto, tenetur ad reſtitutionem, non autem ſi nunquàm fuerit alicuius, vt gemmæ in littore, vel tantum antiquitus vt theſauri, ſed conceduntur occupanti, tamen ſecundum leges ciuiles medietas debetur domino agri. q. 66. art. 5. ad 2.

Incarcerare hominem, uel ligare, uel qualitercumq; detinere, eſt illicitum niſi fiat ſecundum ordinem iuſtitiæ uel in pœnam, uel ad cautelam alicuius mali uitandi. q. 65. ar. 3.

In notoriis non requiritur accuſator, quia infamia tenet locũ accuſationis. q. 67. ar. 2. 3.

In domo ſunt duo, ſ. ſubſtantia & uſus, ſed aliud eſt habere domum, & aliud eſt uti domo, unde ſeparatim poſſum uſum uendere ſine domus uenditione, & ita in omnibus aliis huiuſmodi, unde ſi aliqua ſunt quæ conſiſtant ipſo uſu tantũ, & uſus eorum eſt diſtractio, non poteſt fieri id quod de domo. q. 78. ar. 1.

In illis eſt peccatum, quæ bis uenduntur. quæſtione 78. articulo 1.

Inobedientia eſt duplex generalis, ideſt, quicumque receſſus a præcepto, & ſpecialis, ideſt, contemptus eius quæſtione 104. artic. 2. ad 1.

Inobedientia omnis formaliter, ideſt ex contemptu eſt peccatum mortale. q. 105. art. 1.

Inobedientia non eſt peccatum in Spiritumſanctum, niſi ſit ei annexa obſtinatio. q. 105. art. 2.

Inobedientia eſt tanto grauior quanto præcipiens eſt maior, & quanto præceptum eſt magis intentum. quæſtione 105. articulo 2.

Ingratitudo quælibet eſt peccatum, quia tollit debitum gratitudinis quod eſt debitum honeſtatis. q. 107. art. 1.

Ingratitudo pertinet ad primam & ſecundam ſpeciem ſuperbiæ. q. 162. art. 4. 3

Ingratitudo eſt ſpeciale peccatum ratione contemptus beneficii, ſed eſt circunſtantia reſpectu aliorum peccatorum. q. 107. artic. 2.

Ingratitudo eſt peccatum mortale, & aliquando veniale. q. 107. artic. 3.

Ingratitudo proueniens ex peccato mortali habet perfectam rationem ingratitudinis, ſed proueniens ex ueniali habet imperfectam. q. 107. ar. 3. 1.

Ingratitudo non eſt reſpectu adiuuantis peccare, quia non confert beneficium, ideo non debetur ei gratiarum actio. q. 107. artic. 3.

Ingratitudo dicitur dupliciter, ſcilicet per ſolam omiſſionem actus gratitudinis & per actum contrarium gratitudini. q. 107. art. 3.

Ingratitudinis gradus triplex, ſ. non retribuere, diſſimulare & peſſimus ex negligentia obliuiſci, ſed reddere mala pro bonis reducitur ad primum, uituperare beneficium reducitur ad ſecundum, ſed id reputare maleficium. quęſtione 107. articulo 2. ad 3.

Ingratus meretur priuari beneficio, tamen dans beneficium nõ debet ſubtrahere ne fiat peior. q. 107. art. 4. 3.

Ingratitudo ſecundum quam peccata redire dicuntur incurritur ex quolibet peccato, quia omne peccatũ eſt contra Deũ, ideo talis ingratitudo non eſt ſpeciale peccatum. quæſtione. 107. art. 2. ad 1.

In ſacra ſcriptura aliqui laudantur dupliciter, ut exempla perfectæ uirtutis ut Abraham & Iacob, & propter indolem uirtutis ut Iudith & obſtetrices, primi excuſantur a mẽdacio, quia figuraliter & prophetice locuti ſunt, non autem ſecundi, licet uerum dixerint myſtice. quæſtione. 110. articulo. 3. ad 3.

Intimiditas eſt peccatum, quia cauſatur ex defectu amoris, uel rationis, uel ex ſuperbia. q. 126. art. 1.

Impauiditas opponitur fortitudini ſecundum defectum timoris timiditas autem ſecundum exceſſum eius. quęſtione. 126. articulo 2.

Integritas, tranquillitas animi, decor & honeſtas maxime conueniunt temperantiæ inter cæteras uirtutes. quæſtione. 141. artic. 1. 2.

Inſenſibilitas eſt uitium quo prætermittuntur neceſſaria uitæ contra rationem, ideo eſt peccatum. q. 142. art. 1.

Inſenſibilitas non multum contingit, ideo ipſa & omnes eius ſpecies oppoſitæ diuerſis ſpeciebus temperantiæ ſunt innominatæ, & contrariantur temperantię & intemperantiæ. q. 150. artic. 1. ad 1.

Intemperantia eſt maxime uituperabilis. q. 142. art. 4.

Intemperantiæ maximum remedium adhibetur non immorari circa conſiderationem ſingularium. quæſtione. 142. articulo. 3.

Intemperantia dicitur puerile peccatum propter tria. quæſtio. 142. art. 2.

Incontinentia proprie eſt circa concupiſcentias tactus, ſecundũ quid autem eſt circa honores, diuitias & huiuſmodi, improprie uero eſt circa uirtutes, prima eſt peccatum dupliciter, ſ. recedendo a ratione & immergendo ſe turpibus, ſecunda tñ primo modo. tertio uero non eſt peccatum, ſed eſt perfectio uirtutum. q. 166. ar. 2.

Incontinentiæ ſpecies ſunt duę, ſ. præuolatio conſilii, & debilitas

bilitas in præconſiliatis.q.156.ar.1.
Incontinentia pertinet ad corpus occaſionaliter, ſed per ſe cauſatur ab anima non reſiſtente paſſionibus.quæſtione 156.articulo 1.
Incontinens uincitur a paſſionibus non quidem cogentibus, ſed uehementer impellentibus & propter negligentiam.q6.156.ar.1.ad 5.
Incontinens ante conſilium eſt ex impetu paſſionis propter uelocitatem ut in colericis, uel propter uehementiam, ut in melancolicis, qui propter terreſtrem complexionem uehementiſſime inflammantur, ſed poſt conſilium, eſt propter mollitiem complexionis, ut in flegmaticis.q.156.ar.1.ad 2.
Incontinens peccat ex paſſione errans circa particulare ut nunc, ideo ſanabilior eſt & minus malus intemperato, quia intemperans peccat ex habitu, errans circa ultimum finem.q.156.articulo 3.
Incontinens iræ audit rationem ſed imperfecte, incontinens autem concupiſcentiæ totaliter, eam non audit.quæſt.156.articulo 4.
Incontinentia iræ eſt peior ratione mali accidentis, quàm incontinentia concupiſcentiæ, ſed ratione paſſionis eſt econuerſo.q.156.ar.4.
In reliquijs ſanctorum non eſt aliqua uirtus uel forma qua fiūt miracula ſed fiunt a Deo, utente eis inſtrumentaliter.q6.78.art.1.
In ſtatu perfectionis ſunt ſoli, profeſſi ſolenniter religionem & Epiſcopi.q.184.ar.4.
Interioris actus uirtutum nō cadunt ſub uoto religionis, ſed religio ad eos ordinatur ut ad finem.q.186.art.7.ad 1.
In ingreſſu religionis recipitur tanta gratia quanta recipitur in baptiſmo, & remittitur omnis pœna.quæſtio.139.articulo 3.ad 3.
Inducens alios ad religionem non peccat ſi fiat ſine uiolentia, ſimonia & mendacio, ſed magnum præmium meretur.qu.189.ar.9.
Inſidiæ non proprie ſunt fraudes, nec opponuntur iuſtitiæ nec ordinatæ uoluntati: ideo licet eis uti in bello iuſto, ut patet in libro ſtratagematum Francorum.q.40.art.3.
Ioannes Baptiſta fuit maior propheta Moyſe & cæteris prophetis ueteris teſtamenti.q.174.ar.4.ad 3.
Ioannes non ignorauit myſterium incarnationis quādo dixit, tu es qui uenturus es, an alium expectamus? quæſt.2.artic.7.ad 2.
Hypocrita, non uidetur ſimoniacus, quia non dat ſpirituale pro temporali, ſed demonſtrat ſanctitatem & furatur laudem.q.100.ar.5.ad 2.
Ironia eſt uitium quo quis aſſerit minora de ſe quā credit, ideo ſemper eſt peccatum, tamen leuius ut plurimum quam iactātia.q.113.ar.2.
Ironia & iactantia circa idem, ſcilicet circa conditionem perſonæ mentiuntur verbis uel quibuſcumque ſignis. q.113.articulo 2.
Ira dicitur tripliciter, ſcilicet habitus uel actus vitij oppoſiti manſuetudini, ſecundo voluntas vindictæ, tertio paſſio.q.158.articulo 8.
Ira duplex.ſ.per zelum, i.ſecundum rationem & ira per uitiū, i.contra rationem.q.158.ar.1.
Ira eſt inordinata dupliciter, ſ. ratione appetibilis, & ratione modi.q.158.ar.4.
Iræ gradus triplex, ſ.in corde, ore, & opere, quæſ.158.articulo 5.ad 3.
Ira ſecundum rationem rectam eſt paſſio laudabilis, quæ autem eſt contra rationem in plus vel minus, eſt peccatum.q.53.ar.6.ad 1.
Ira eſt ianua omnium uitiorum, per accidens, ſ.impediendo rationem, per ſe reſpectu aliquorum vitiorum. q.158.articu.6.ad 5.
Ira contra rationem ex parte obiecti ſemper eſt peccatum mortale, niſi deſit conſenſus, vel niſi de re parua, non autem ratione modi, niſi ſit contra charitatem.quæſtione 158.articulo 3.
Ira eſt uitium capitale, non autem odium.quæſtione 158.articulo 6.
Iræ ſpecies ſunt tres, ſcilicet fel, id eſt acuta mania, id eſt, manes, & furor.q.158.ar.3.
Iræ filiæ ſunt ſex, rixa, tumor mentis, contumelia, clamor, indignatio, & blaſphemia q.158.ar.7.
Ira eſt ſubiectiue in iraſcibili.q.162.ar.3.
Iræ defectus in uoluntate uel in appetitu ſenſitiuo cōtra rationem ſemper eſt peccatum.q.158.ar.8.
Ira ſequitur magis complexionem corporis, quàm cōcupiſcētia propter uelocitatem cholerae ad iram: ideo promptius inſurgit irā quam concupiſcentia.q.156.ar.4.
Ira cauſatur ex accidente extrinſeco, ſ.ex læſione, ſed concupiſcentia delectabilium cauſatur ex cauſa naturali: ideo concupiſcentia diuturnior eſt & communior & requirens principaliorem virtutem licet ira maiorem impetum habeat.quę.161.ar.7.ad 2.
Ira maxime facit perturbationem corporalem circa cor, ita ut etiam ad exteriora membra deriuetur.quęſtione 46.articulo 3.ad 3.
Iræ effectus & ſigna ſunt quinque, ſcilicet palpitatio cordis, tremor corporis, inflammatio faciei, exaſperatio oculorum & clamor irrationalis.q.158.ar.4.
Ira inter cæteras paſſiones magis impedit uſum & iudicium rationis.q.157.ar.4.
Ira & inuidia cauſant inconſtantiam pertrahēdo rationem ad aliud, ſed luxuria totaliter extinguendo lumē rationis. q.53.ar.6.
Ira eſt leuior quàm inuidia ratione appetibilis, & hæc quā odiū ſed econuerſo ratione modi.q.158.art.4.
Ira operatur cum triſtitia, cōcupiſcentia uero delectabiliter, ſed ira eſt minus pœnitibilis, quia plus habet de ratione.qu.156.artic.4.
Iræ reſiſtere & pugnare contra iram eſt difficilius ad horā, propter impetum eius quam contra delectationem & concupiſcentiam: ſed econuerſo propter maiorem continuitatem.q.156.ar.1.
Iræ contrariatur aliquod uitium, ſcilicet inordinata remiſſio iræ, ſed non apparet, quia eſt innominata.quæſtione.158. articulo 8.
Ira non opponitur manſuetudini, niſi ſecundum quòd ira eſt inordinata.q.157.ar.1.ad 3.
Iræ magis opponitur manſuetudo quàm defectui eius: ideo uitium oppoſitum manſuetudini nominatur ira ad quam refrenandam principaliter manſuetudo ordinatur. quæſ.157.ar.2.ad 1.
Ira appetit malum alicuius ſub ratione iuſtæ uindictę odium ſub ratione mali, inuidia ſub ratione propriæ gloriæ.q.34.artic 6.ad 3.
Ira appetit nocere propter læſionem tantum cum mēſura, & ut ſentiatur, odium uero propter contrariam diſpoſitionem infinite non tantum ut ſciatur.q.41.ar.2.
Ira reſpicit bonum iuſtitiæ, concupiſcentia uero bonū delectabile uel utile.q.158 ar.8.
Iracundia eſt exceſſus iræ: ideo eſt uitium oppoſitum manſuetudini.q.157.ar.1.ad 3.
Iraſcibilis actus intantum eſt naturalis homini inquantum eſt ſecundum rationem, ſed inquantum eſt pręter ordinem rationis eſt contra naturam hominis.quęſtione 158.articulo 2.ad 1.
Iraſcibilis potius denominatur ab ira quàm ab alijs paſſionibus, quia eſt notior, ſcilicet quia eſt effectus & terminus earū.q 46 ar.1.ad 1.
Iraſcibilis dupliciter ſumitur, ſcilicet proprie, id eſt appetitus ſenſitiuus, & improprie, id eſt uoluntas.q.162.ar.3.
Ius proprie eſt obiectum iuſtitiæ, lex autem eſt eius ratio ſcripta.q.57.ar.1.
Ius primo impoſitum eſt ad ſignificandum rem iuſtam, ſecundario autem artem qua cognoſcitur, tertio locum, quarto id quod redditur a iudice.q.57.ar.1.ad 1.
Ius uel iuſtum eſt opus adæquatum alteri ſecundum aliquem æqualitatis modum.q.57.ar.1.
Ius diuinum eſt quod diuinitus promulgatur, & eſt duplex, ſ.naturale & poſitiuum.q.57.ar.2.
Ius naturale dicitur dupliciter, ſ.quod ex natura ſua abſolute eſt alteri adæquatum & ut ex eo aliquid conſequitur, primo conuenit omni animali, ſecundum autem ſoli homini, & eſt ius gentium.q.57 ar.3.
Ius dicitur duplex, ſ.ſimpliciter, id eſt æqualium & ſecundum quid id eſt inæqualium & hoc eſt triplex, ſ.dominatiuum, paternum & œconomicum.q.57.ar.4.
Ius poſitiuum permittit uſuras, non quidem ut iuſtas ne communitas patiatur multas incommoditates.qu.78.articulo 1.ad 2.
Ius percipiendi decimas poteſt uendi Eccleſiæ non autem laici, licet fructus quandoque eis concedantur. q.87.ar.3.
Iudæi dabant decimas prædiales, non autem perſonales. q.87.art.2.ad 1.
Iudæi dabant tres decimas ex præcepto Dei, primas miniſtris ſicut & nunc, ſecundas in ſacrificia quæ ceſſarunt, tertias pauperibus quæ nunc plus debentur.q.87.ar.1.ad 4.

Iudæis fuit conceſſum ut ab extraneis acciperent vſuram, non quaſi licitum ſed permiſſum ad maius malum uitandum. quæſt. 77. artic. 1. ad 2.

Iuſtitia & temperantia important, id vnde uirtus laudatur, ſcilicet æqualitatem & concupiſcentiarum refrenationem: & ideo numquam poſſunt ſumi in malo. q. 55. ar. 1. ad 1.

Iuſtitia eſt habitus ſecūdum quem aliquis conſtāti & perpetua voluntate ius ſuum vnicuique tribuit. quæſtione 58. articulo 1.

Iuſtitia non eſt rectitudo eſſentialiter ſed cauſaliter tantum. q. 58. articulo 1. ad 2.

Iuſtitia in quadam æqualitate conſiſtit. q. 58. art. 1.

Iuſtitia eſt æterna ex parte obiecti, non autem ex parte actus. q. 58. ar. 1. ad 3.

Iuſtitia proprie ſemper eſt ad alterum, ſed metaphorice eſt ad ſe, ſecundum diuerſas partes. q. 58. ar. 2.

Iuſtitia dicitur dupliciter, ſcilicet proprie, id eſt virtus quæ eſt rectitudo actus, & metaphorice, id eſt rectitudo ordinis i partibus hominis. q. 58. ar. 2.

Iuſtitia eſt uirtus. q. 58. ar. 3.

Iuſtitia eſt in uoluntate ſubiectiue. q. 58. ar. 4.

Iuſtitia quandoque uocatur ueritas, quia eſt rectitudo impreſſa uoluntati rectitudine rationis, quæ dicitur ueritas. q. 58. art. 4. ad 1.

Iuſtitia duplex, ſcilicet generalis ordinans ad bonum cōe, & particularis ad perſonas particulares. q. 58. ar. 5.

Iuſtitia dicitur generalis dupliciter, cauſaliter & per prædicationem: prima eſt legalis differens realiter a qualibet alia uirtute, ſecūda eſt uirtus in communi, ut imperata a iuſtitia legali differens ab aliis uirtutibus ſecundum rationem tantum. q. 58. ar. 6.

Iuſtitia legalis inquantum reſpicit bonum commune ut proprium obiectum, eſt uirtus ſpecialis ſecundum eſſentiam, & ſic eſt in principe architectonice, & eſt ſecundario in ſubditis quaſi adminiſtratiue, ſed eſt generalis cauſaliter, & ſecūdum virtutem ſuam inquantum ordinat actus omnium virtutū ad bonum commune. q. 58. ar. 6.

Iuſtitiæ particularis materia eſt duplex, ſcilicet materia proxima ut paſſiones ac operationes, & materia remota, ſ. res exteriores. q. 58. ar. 8.

Iuſtitia particularis habet māteriam ſpecialem, ſ. operationes exteriores quæ ſunt ad alterum. q. 58. ar. 8.

Iuſtitia particularis non eſt circa paſſiones animę, ſed iuſtitia legalis eſt circa eas, licet principalius ſit circa operationes exteriores. q. 58. ar. 9.

Iuſtitia per redundantiam eſt in qualibet potentia animæ imperando, non autem eſſentialiter. q. 58. ar. 8.

Iuſtitia poſt prudentiam nobilior eſt omni alia uirtute morali, deinde fortitudo & poſt has temperantia. q. 58. ar. 12.

Iuſtitia eſt circa operationes ad alterum ſub ratione debiti legalis, amicitia uero ſub ratione debiti moralis uel beneficij gratuiti. q. 18. ar. 12.

Iudicium eſt actus iudicis inquantum iudex, id eſt inquantum eſt iuſdicens, ideo eſt actus iuſtitiæ, id eſt executio iuſtitiæ. q. 60. ar. 1.

Iudicium ſecundum primam impoſitionem ſignificat rectam determinationem iuſtorum, ſed poſt ampliatum eſt nomen eius ad ſignificandam omnem rectam determinationem ſiue practicam ſiue ſpeculatiuam. q. 60. ar. 1. ad 1.

Iudicium quodlibet duo requirit, ſ. uirtutem proferētem, & diſpoſitionem eius: ratione primi eſt actus rationis prudentiæ & ſyneſis, ſed ratione ſecundi, eſt actus iuſtitiæ. quæſ. 60. ar. 1. ad 1.

Ad iudicium iuſtum tria requiruntur, ſcilicet iuſtitia, authoritas & prudentia: ſi primum deſit eſt iudicium peruerſum, ſi ſecundum eſt iudicium uſurpatum, ſi tertium, eſt iudicium ſuſpitioſum uel temerarium. q. 60. ar. 3.

Iudicare nemo poteſt, niſi ſubditum ordinarie, vel ex commiſſione ſuperioris uel propria ſponte, uel delinquentem in re non exempta. q. 60. ar. 2.

Iudicare debet iudex ſecundum leges ſcriptas. quæſtio. 60. articulo 5.

Iudex debet iudicare ſecundum allegata, & probata etiam contra ueritatem quam nouit, ut perſona priuata. quæſtione 67. artic. 2.

Iudicium humanum debet imitari iudicium diuinum in iudicijs manifeſtis, non autem in occultis, quia eorum rationes homo non poteſt comprehendere. q. 108. artic. 4. ad 2.

Iudex nullam probationem debet admittere contra leges diuinas uel humanas. q. 67. ar. 2.

Iudex neminem debet condemnare, niſi accuſatum. quæſt. 67. articulo 3.

Iudex bonus eſt diminutiuus pœnarum quæ ſuo arbitrio relinquuntur, non autem pœnarum quę determinantur a lege diuina uel humana. q. 67. ar. 41.

Iudex non poteſt dimittere pœnam pro alterius iniuria, niſi læſus velit, nec pœnam pro iniuria communitatis, niſi ſupremus iudex ſi expediat. q. 68. ar. 4.

Iudex perpendens accuſatorem falſo accuſaſſe, non quidē malitioſe, ſed temere, id eſt ex leuitate credendo, uel ex iuſto errore non imponat ei pœnam talionis. q. 68. ar. 3.

Iuramentum eſt actus religionis, ſeu latriæ, quia honorabiliſſimum eſt. q. 89. ar. 4.

Iuramentum ſeu iurare eſt Deum in teſtem inuocare propter defectum locutionis & cognitionis humanæ, ideo non fit in neceſſarijs q. 89. ar. 1.

Iurare eſt implorare teſtimonium Dei ad exhibendum, ſed allegare ſacram ſcripturam eſt uti teſtimonio Dei iam dato. qu. 89. ar. 1. ad 1.

Iuramentum Dei & iuramentum angeli in ſacra ſcriptura inducitur ad oſtendendum infallibilitatem diſpoſitionis diuinæ de aliqua re, non autem propter defectum dicti ſui. q. 89. ar. 10. ad 4.

Iuramentum ſecundum ſe licitum eſt & honeſtum, ſ. ratione originis & finis, ſed cedit in malum alicui ex eo quod male utitur eo, id eſt ſine neceſſitate & cautela debita vel quia iminet periculum periuris, quia homo in uerbo de facili delinquit. q. 89. ar. 2.

Iuramentum quæritur ad ſubueniendum alicui defectui, quo ſcilicet unus homo alteri diſcredit, ideo iuramentum nō eſt per ſe appetendum, ſed tantum in neceſſitate, ut medicina utendum eſt eo. q. 89. ar. 3.

Iuramentum debet habere tres comites, ſcilicet ueritatem, iudicium & iuſtitiam. q. 89. ar. 3.

Iurare per creaturas non licet, niſi ſecundum quod in eis veritas diuina uel effectus teſtificationis eius oſtenditur: ſicut iurauit Ioſeph per ſalutem Pharaonis ſcilicet, per modum execrationis, quaſi ſalutem Pharaonis obligauerit Deo, uel per modum conteſtationis, quaſi conteſtando ueritatem diuinæ iuſtitiæ, ad cuius executionem principes terræ conſtituuntur q. 89. ar. 6.

Iuramentum fit per aliquas creaturas, non quidem ſecundum ſe, ſed inquantum in eis diuina ueritas manifeſtatur, ſicut iuramus per euangelium, id eſt per Deum, cuius ueritas in euangelio manifeſtatur, & per ſanctos qui hanc veritatem crediderunt & obſeruauerunt. q. 89. ar. 6.

Iurare ſolet homō per caput ſuum, aut per filium ſuum, aut p aliquam aliam rem quam diligit, ſicut Apoſtolus iurauit per animam ſuam. q. 89. ar. 6.

Iurans clericus per creaturam punitur per canones, quod ad blaſphemiam infidelitatis pertinet, eo quòd dominus prohibuit iurare per creaturas: ita, ſ. q. eis adhibeatur diuina reuerentia. q. 89. ar. 61.

Iuramentum duplex, ſcilicet aſſertorium de præſenti uel pręterito, & promiſſorium, id eſt de futuro q. 89. ar. 1.

Iuramentum duplex, ſcilicet per ſimplicem conteſtationē Dei, & per execrationem, ſcilicet obligando ſe uel aliquid ſui ad pœnam. q. 89. ar. 1. ad 3.

Iurare per Deum ſecundum ſe, eſt maius quàm iurare per euāgelia, ſed ratione maioris ſolennitatis & maioris deliberationis eſt econuerſo. q. 89.

Iuramentum obligat ſecundum intentionem iurantis ſine dolo, aliàs obligat ſecundum ſecundarium intellectum eius cui iuratur. q. 89. ar. 7. ad 4.

In iuramento promiſſorio eſt duplex obligatio, ſcilicet ad peccatum ſi deſit veritas, & obligatio ad faciendum illud quod promiſit, ſed in iuramento aſſertorio eſt tātum prima obligatio, q. 89. ar. 7. ad 3.

Iuramentum coactum obligat in conſcientia, non autem in foro contentioſo, tamen poteſt repetere uel denuntiare ſuperiori etiam ſi oppoſitum iuraſſet. q. 89. ar. 7.

Cum iurat quiſpiam facere voluntatem alterius uel promittit, intelligenda eſt debita conditio, ſi ſcilicet id quod mādatur licitum eſt & honeſtum & portabile ſiue moderatum. q. 89. art. 23.

Iuramentum & uotum cum uergūt in deteriorem exitum, uel cum ſit illicitum, non debet ſeruari q. 89. ar. 7.

Iurans aliquid illicitum facere, uel iurans abſtinere à bono ut a religione, non obligatur ſeruare illud, ſed eſt periurus ipſo facto. q. 89. ar. 1. ad 1.

Ille cui iuratur poteſt liberare a iuramēto promiſſorio quo ad utilitatē eius, non autem quo ad utilitatem aliorum, nec quo ad ho-

ad honorem Dei. q.89.ar.9.2.

Iuramentum ſui ſubditi quilibet põt irritare circa ea quæ ſubduntur ſuæ poteſtati, ut pater uel maritus. q.89.ar.9.3.8

In iuramento aſſertorio non põt diſpenſari nec in promiſſorio ſecundùm ſe, ſed tantum ratione materiæ indebitæ, q.89.ar.9

Iurans debet eſſe ieiunus niſi in neceſſitate, q.89.ar.10

Iurare non licet in feſto pro temporali, niſi forte ex magna neceſſitate, ſed iurare pro re ſpirituali licet, q.89.ar.10

Iuſim recipere per falſos deos a diſpoſito ſic iurare licet ſecũdũ beatum Aug. non autem licet inducere, q.98.ar.4.4

L

LAVS prudentię non conſiſtit in ſola conſideratione, ſed in applicatione ad opus, q.47.ar.1.1

¶ Laudandus eſt Deus ore, non ut ei aliquid manifeſtetur ſicut aliis, ſed ut nos excitemus & alios in Deum, & ut retrahamur ab eius offenſis, q.91. ar.1

¶ Labor manualis eſt in præcepto cõitatis non aũt ſingulis, niſi quando quis ſine eo non poteſt licite uiuere, q.187.ar.3

¶ Lex uetus continet præcepta cerimonialia. i. quæ ſpecialiter pertinent ad cultum Dei, q.122.ar.1.2

¶ Legiſlator non põt aliquod præceptum ponere, quod nõ oporteat in aliquo caſu prætermitti, q.147.ar.3.2

Lex diuina iubet reſtitutioné uſurarũ fieri ſicut & rapinarũ, & uoco legem diuinam quæ in Canone ſacræ ſcripturæ & in decretis ſanctorũ patrũ & conciliis continetur, quia ius diuinum eſt quod diuinitus promulgatur, q.57.ar.2.3

¶ Liberum arbitrium remanet ſemper in hac uita uertibile, tñ quandoque abiicit a ſe id per quod uertu poteſt ad bonum quantum in ipſo eſt, q.14.ar.3.3

¶ Litigiũ proprie eſt contradictio in uerbis non ex defectu amoris alios unientis, ſed ex hoc q. quis non ueretur cõtriſtare perſonã, eſt primũ cõténio & pertinet ad diſcordiã & contrariatur charitati, ſecũdũ contrariatur amicitiæ vel affabilitati nõ aũt manſuetudini uel tẽperantiæ, licet aliquando oriatur ex ira uel concupiſcentia generali & ex multis aliis, q.166.ar.1

¶ Liberalitas eſt uirtus bene diſpenſandi diuitias in uſus bonos ſibi, ſuiſque & aliis, q.177.ar.1

Ad liberalem non pertinet eſſe promptum ad recipiendũ & minus ad petendum, ſed ſolicite procurat fructus ſuarum poſſeſſionum ad liberaliter dandum, q.117.ar.4.3

Liberalitatis materia ppr a mediata eſt pecunia. i. res poſſeſſa, ſed materia immediata eſt paſſio circa pecuniam, q.117.ar.2

Liberalitas moderatur amoré pecuniarum & timorem de amiſſione earum, q.123.ar.4.2

Liberalitatis actus proprius eſt duplex. ſ. bene uti pecunia in ſe & in alios, ſecundarius autem eſt præparare & conſeruare eas ad bonum, q.117.ar.3

Liberalitatis proprius & principalior actus eſt dare q̃ accipere uel acquirere uel conſeruare, uel uti pro ſe, q.117.ar.4

Liberalis triſtatur q. aliquid detur non conuenienter, ſed magis quando ipſe dat non cõuenienter, quia plus opponitur actui eius proprio, q.117.ar.4.2

Liberalitati derogat dare aliquid cum concupiſcentia retinendi non autem amicitiæ uel charitati, ſed magis oſtéditur perfectio eius, q.31.ar.1.2

Liberalitas eſt ſubiectiue in concupiſcibili, q.134.ar.4.1

Liberalis eſt dare oĩa pro Chriſto, non prodigi, q.119.ar.2.3

Liberalitas eſt ignobilior omni uirtute theologica & cardinali ſecundùm propriam naturam, quæ tamen habet quandam excellentiam inquantum eſt utilis ad multa, q.117.ar.6

Liberalitas nõ ſe extendit ad oẽs ſicut iuſtitia, q.123. ar.12.5

Liberalitate iuſtitia eſt ſimpliciter maior, q. eſt cõior, & fundamẽtũ eius eſt & põt eſſe ſine ea nõ aũt e cõuerſo: ſed ſecũdùm quid alter ſuet ſo. ſ. ut eſt ornamentũ iuſtitiæ, q.123 ar.12.5

Liberalitas conuenit cũ iuſtitia, q. utraq; eſt ad alterũ principaliter & circa exteriora, ſed prima attendit exteriora, ut propria 2. uero ut ſunt alterius & rõne debiti, iõ liberalitas non eſt ſpecies iuſtitiæ, ſed eſt pars ſibi annexa, q.117.ar.5.2

Liberalitas eſt ad ſe in ſumptibus non autem in dationibus, ſed iuſtitia nullo modo eſt ad ſe, q.117.ar.3.3

Libido concupiſcibilis eſt maior in incontinente q̃ in intemperato, ſed e conuerſo de libidine uoluntatis, q.156.ar.3.3

¶ Licet dare uel accipere aliquid pro uictu in monaſterio ſi non ſit ſufficiens, non autem pro ingreſſu religionis, quia ſimonia eſt, q.100.ar.3.4

Licet nutrire pauperes ad religionem uel allicere munuſculis, licet non ſit licitum ex pacto aliquid dare uel accipere pro ingreſſu monaſterii, q.189.ar.9

¶ Longæuitas promittitur honorantibus parentes, priuatio autem uitæ inhonorantibus, q.122. ar.5.4

¶ Loth culpandus eſt ſecundum Aug. q.150.ar.4

Loth culpandus eſt, non quantũ ille inceſtus, ſed quantũ ebrietas meruit, q.150.ar.4

¶ Loqui uidentur bruta p illuſioné Simonis Magi, uel operãte dæmone ſicut & aſina Balaam per angelum, q.165.ar.2.4

¶ Lumen fidei facit uidere ea quæ creduntur, ſicut per alios habitus uidẽtur ea quæ ſunt cõuenientia aliis habitibus, q.1.4.3

¶ Lucia poterat de conſenſu ſolius matris dare eleemoſinam, q.33 ar.8.2

¶ Luxuria principaliter eſt circa uoluptates uenereas, ſecundario autem dicit exceſſum in aliis, q.153.ar.1

Luxuriæ actus omnis eſt peccatum, q.153 ar.3

Luxuriæ actus quilibet deliberatus extra limites matrimonii eſt peccatum mortale, aliter uero eſt ueniale, q.153.ar.3

Luxuria eſt uitium capitale, q.153.ar.4

Luxuriæ peccata inter uitia intemperantiæ ſunt maxime exprobrabilia, q.151.ar.4.3

Luxuriæ ſpecies ſunt ſex. ſ. fornicatio, adulterium, inceſtus, ſtuprum raptus, & luxuria contra naturam, q.154.ar.1

Luxuriæ peccatum contra naturam non eſt humanum, ſed beſtiale, q.142.ar.4

Luxuriæ filiæ ſunt octo, amor ſui, odium Dei, affectus præſentis ſæculi, deſperatio futuri, cæcitas mentis, inconſideratio, præcipitatio, inconſtantia, q.153.ar.4

Ex luxuria oriuntur quatuor inordinati actus loquutionis, ſ. turpiloquia, ſtultiloquia, ſcurrilia, & ludicra, q.153.5.4

Luxuria & gula deprimunt rationem ſupra omnem aliam paſſionem, q.53.ar.6

Luxuria uix uitari poteſt niſi uitatur principium eius, ſcilicet aſpectus mulieris pulchræ & præcipue aſpectus uirginis. q.167.ar.2

Luxuria uincitur fugiendo, ſed accidia & cætera uitia reſiſtendo, q.35.ar.1.4

¶ Ludus eſt in remedium contra fatigationem animalem dans animæ quietem. i. delectationem, q.168.ar.2

Ludus triplex. ſ. deuotus, turpis & recreatiuus, primus eſt laudabilis, ſecundus debet uitari a quolibet, tertius debet ſumi, ſed temperatius a pœnitente, q.168.ar.14.1

Ludus non debet habere tria, dicta & facta turpia & nociua, reſolutionem grauitatis, & indebitas circunſtantias, q.68 ar.2

Ludere inordinate ratione recreationis opponitur eutropeliæ, ſed pertinet ad mollitiem ratione quietis, q.68.ar.3.3

Ludi defectus eſt pctm̃, ſed minus quàm exceſſus eius, q.68.ar.4

Ludi exceſſus duplex. ſ. ratione turpitudinis uel nocumenti & ratione indebitæ circunſtantiæ: primus eſt peccatum mortale, ſecundus eſt ueniale niſi ponatur finis in hoc, q.168.ar.3

Ludi Lupercalitas pertinet ad ineptam lętitiam filiam gulæ, q.168.ar.3.3

M

MALVM culpæ nõ eſt a Deo ſicut ab auctore, ſed a nobis inquantũ recedimus a Deo, malũ autẽ pœnæ eſt a Deo auctore inquantum habet rationem boni, q.19 ar.1.3

¶ Mala ſunt etiam obiecta fidei, materialia tamen, q.7.ar.1.3

¶ Mater plus amat quàm pater, qui debet plus amari quàm mater, q.26.ar.10

Malis debemus benefacere in auxilium naturæ non culpæ, q.31.ar.2.2

¶ Magis coniunctis eſt magis benefaciendum, cæteris paribus.

¶ Materia remota iuſtitiæ commutatiuæ, eadem eſt & iuſtitiæ diſtributiuæ, non autem materia proxima, q.61.ar.3

Maledicere contingit tripliciter. ſ. enũciatiue. i. detrahẽdo, cauſaliter uel imperatiue, & optatiue, & hoc dupliciter, per ſe. i. ſub rõne mali & ſic eſt pctm̃, nõ autẽ ſi per accidẽs. i. ſub rõne boni duplicis. ſ. iuſti, ſicut iudex per ſniam, eccleſia per excõicationẽ, prophetæ conformãdo ſe Deo, uel ſub rõne boni utilis. ſ. ut aliquis melior ſiat uel ne noceat aliis, q.70.ar.1

Maledicere ſub rõne mali eſt peccatum mortale & eſt tãto grauius quanto plus perſona debet amari & uereri, tamen tripliciter eſt ueniale. ſ. ratione parui mali uel ratione affectus. ſ. ex ioco uel leui motu uel rõne ſurreptionis, q.76.ar.3

¶ Martyrium eſt actus quadruplicis uirtutis. ſ. fortitudinis ut primo elicientis, patientiæ ut elicientis ſecundario, ſed charitatis ut imperantis, & fidei ut finis, q.124.ar.1.2

Martyrium eſt actus maximæ perfectionis nõ quidẽ ſecũdùm ſe, ſed ut imperatur a charitate, ut eã oſtendit, q.124.ar.30

Martyrium habet q. ſit meritorium ex charitate ſine qua nihil ualet, q.124.ar.2.2

Mors eſt de ratione martyrii, q.124.ar.4

Martyrium Ioannis baptiſtæ celebratur, licet mortuus ſit, non quidẽ pro fide, ſed per reprætenſione adulterii, q.124.ar.5

Martyrium eſt de præcepto ſecundum præparationem animi, q.24. ar.2.3

Martyrium

Martiriū oblatū debet tolerari patienter, ſed nō debet quæri, qa non debet dari occaſio agendi in iuſte. q. 124. ar. 1. 3.

Magnanimitas importat extenſionem animi uel ad magna abſolute uel ſecundum proportionem. q. 129. ar. 1.

Magnanimitas eſt uirtus, quia tendit ad maxima ſecundum rationem rectam. q. 129. ar. 3.

Magnanimitas eſt circa honores, ſed mediate, immediate uero eſt, circa ſpem. q. 129. ar. 1.

Magnanimitas eſt circa gloriam, quia moderate utitur gloria ſicut & honore. q. 132. ar. 2.

Magnanimitas ad duo reſpicit. ſ. ad honorē ſicut ad materiam & ad opus magnum ſicut ad finem. q. 129. ar. 8.

Magnanimitas reſpectu honoris habet ſecundum exceſſum oppoſitum ambitionem, ut reſpicit opus magnum habet præſumptionem. q. 131. ar. 2. 1.

Magnanimitati opponuntur ea quæ opponuntur aliis uirtutibus ſecundū q; parua pro magnis habentur. q. 131. ar. 2. 1.

Magnanimitas eſt in iraſcibili ſubiectiue. q. 129. ar. 2. 1.

Magnanimus nō quærit honorem tāquam finē, quia hoc reputat parum ſed quærit fieri dignum honore. q. 129 ar. 1. 3.

Magnanimus bene utit magnis & paruis honoribus, qa nō extollitur nec frangitur oppoſitis, ſed contemnit. q. 129. ar. 2. 3.

Magnanimitas contemnit bona exteriora, ideo non gaudet ſi acquirat ea, nec triſtatur ſi perdat ea. q. 129. ar. 8. 2.

Magnanimus non eſt contentioſus, quia nihil extrinſecum ſextimat magnum. q. 129. ar. 3. 3.

Magnanimus non amat pericula nec timet ea, ſed promptiſſime ſe exponit periculis magnis. q. 129. ar. 5. 2.

Magnanimus nullo indiget, ſcilicet modo humano ſimpliciter. q. 129. ar. 6. 1.

Magnanimus habet uocem grauē, loquutionē ſtabilem, immemor eſt beneficiorū, tardus eſt & ocioſus, utitur ironia, non poteſt aliis conuiuere, poſſidet infructuoſa. q. 129. ar. 3. 5.

Magnanimo attribuuntur actus oīum aliarum uirtutum ſub ratione excellentiæ. ſ. q; eſt cōmunicatiuus, benefactiuus retributiuus pluriū, ueridicus non planctiuus, nō incertus nec fugiens commouentem. q. 129. ar. 4. 1. & 2.

Magnanimitas eſt generalis uirtus inquantū operat magna in qualibet uirtute faciēs eā maiorē, ſed eſt uirt⁹ ſpecialis inquātū ponit ſpecialē modū circa ſpecialem materiā. q. 129. ar. 4.

Magnanimitas eſt ornamentū aliarū uirtutum. q. 129. ar 4. 3.

Magnanimitas ſuperueniens iuſtitiæ auget bonitatē eius, ſed ſine iuſtitia non habet rationem uirtutis. q. 58 ar. 12. 2.

Magnanimitas & magnificentia habent connexionē cū omni uirtute ſecundū principia uirtutū, ſ. ſecundum prudentiam & gratiam, non autem ſecundum actum. q. 129. ar. 3. 2.

Magnanimitas & magnificētia tenēt extremū ſecūdū quantitatem rei, mediū aūt ſecundum regulam rationis. q. 129. ar. 3. 1.

Magnanimitati bona fortunæ conferunt quo ad materiā eius, ſcilicet quo ad honores, & etiam quo ad finem eius, ſcilicet operari magna q. 129. ar. 8.

¶ Magnificentia eſt uirtus factiua magnorū, & eſt uirtus generalis ſi ſumatur facere cōiter. ſ. pro oī ope ſi uero proprie. ſ. pro operatione exteriori eſt uirtus ſpecialis. q 134. ar. 1. 2.

Magnificētiæ materia ſunt ſumptus magni. præcipue ad cultū Dei, ſecūdo pecunia ꝑ eis, tertio amor pecuniæ. q. 134. a. 1. 3.

Magnificentia eſt rerum magnarum & excelſarum cum animi quadam ampla & ſplendida proportione cogitatio & adminiſtratio. q. 128. ar. 15.

Magnificentia eſt in iraſcibili ſubiectiue. q. 134. ar. 4. 1.

Ad magnificentiam habere plures diuitias non oportet, ſed ſic debet diſponi q; quando oportet & decet, uelit eas optime diſpenſare & ſic fuit in Chriſto. q. 134. ar. 1. 1.

Magnificus non principaliter facit magnos ſumptus pro perſona ſua, quia non eſt quid magnum niſi quæ tantum ſemel fiunt, ut nuptiæ uel permanentia ut domus. q. 134. ar. 3.

Magnificentia facit & intendit aliquod magnū in factibili tantum, ſed magnanimitas in omni materia. q. 134. ar. 2. 2.

Magnificentia eſt in maximis donis & ſumptibus, ſed liberalitas in mediocribus. q. 134. ar. 3.

Magnanimus reputat ſe dignum magnis ex dono Dei, & contēnit alios inquātū deficiūt. humilis aūt econuerſo. q. 129. 3. 4.

Magi faciunt miracula per priuatos contractus. i. per dæmones, boni uero per publicam iuſtitiam. i. per Deum, ſed mali Chriſtiani per ſigna publicæ iuſtitiæ. i. per nomen Chriſti uel per aliqua eius ſacramenta. q. 178. ar. 2 3.

¶ Memoria bonorum ut ſunt habita cauſat delectationem, ut uero ſunt amiſſa cauſat triſtitiam, ut habita ab aliis cauſat inuidiam. q. 26. ar. 1. 4.

Medium omne uirtutis eſt medium rationis, ſed ſolius iuſtitiæ medium eſt rei & rationis. q. 58. ar. 10.

Medium iuſtitiæ diſtributiuæ ſumitur ſecundum proportionē geometricam, commutatiuæ uero medium ſumitur ſecundum proportionem arithmeticam. q. 161. ar. 2.

¶ Menſuras uenalium oportet eſſe diuerſas in diuerſis locis & eas inſtitui publica authoritate, uel cōſuetudine. q. 77. ar. 2. 2.

¶ Mendacium dicitur tripliciter. ſ. materialiter. i. dictum falſū, formaliter, ideſt uoluntas falſum enunciandi, & effectiue, ideſt uoluntas decipiendi. q. 110. ar. 1.

Mendacium omne eſt peccatum. q. 110. ar. 3.

¶ Mendacium ſecundū ſe diuiditur in duas ſpecies. iactantiā. ſ. & ironiā: ſecundū gradus ratione finis in pernicioſum, iocoſum & officioſum, uel in octo gradus eius. q. 110. ar. 4.

Mendaciū ſecūdū ſe eſt mortale tñ tripliciter, quando eſt contra charitatem Dei & proximi, ex ratione ſcandali. q. 110. a. 4.

Mendacium ſecundum ſe & directe & formaliter opponitur uirtuti quæ dicitur ueritas. q. 110. ar. 1.

Mendacium per ſe dicit, & formaliter dicens uerum credens ſe dicere falſum, non autem econuerſo niſi per accidens & materialiter. q. 110. ar 1.

Mendaciū dicit intendēs ſignificare falſum nutibus. q. 110. ar. 1.

Mendacium uerbo uel facto uel nutibus æqualiter eſt peccatū. q. 111. ar. 1. 2.

Mendacium nullus debet dicere ut ipſe uel alius euadat mortē, uel immunditiam corporalem. q. 110. ar. 3. 4.

Mendaciū nullū eſt ſi res uiſa uel audita recitatur, ſed nō eodē modo nec eiſdem uerbis, ut patet in Euangelio & in aliis ſcripturis diuinis in quibus nihil eſt falſum. q. 110. ar. 3. 1.

¶ Minores non hñt fidem implicitā in fide maiorum, niſi quatenus maiores adherent doctrinæ diuinæ. q. 2. ar. 6. 3.

Miſteriū incarnationis Chriſti fuit cognitum diuerſimode ante peccatū, poſt peccatum, & poſt ſtatum gratiæ. q. 2. ar. 7.

¶ Miſericordia eſt cōpaſſio alienæ miſeriæ in corde qua ſi poſſumus, ſubuenire compellimur. q. 30. ar. 1.

Ad miſericordiā nō eſt motiua culpa inquātū hmōi, qa eſt uoltā: ſed eſt motiua ut eſt annexa alicui cōtra uolūtatē. q. 30. 1. 1.

Miſericordia non eſt proprie ad ſe neq; ad perſonas multū cōiunctas ut ad parētes & filios, ſed ad eos eſt dolor & in his dirum eſt expulſiuum miſerationis. q. 30. ar. 1. 2.

Miſerentur maxime amici, ſenes, ſapientes, debiles & timidi: nō autem ſuperbi & audaces & contumeliæ diſpoſiti. q. 30. ar. 2.

Miſericordia ut eſt motus appetitus regulatus ratione eſt actus uirtutis moralis & uirtutis ſpecialis, non autem ut paſſio tantum. q. 30. ar. 3.

Miſericordia ut uirtus, eſt uirtus moralis circa paſſiones & reducit ad medietatē q̄ dr̄ nemeſis, ſed eas philoſophus non ponit ut uirtutes, quia ēt ut ſunt paſſiōes, laudabiles ſunt, tñ ut ſunt ab aliquo habitu electiuo, ſumūt rōnē uirtutis. q. 30. ar. 3. 4.

Miſericordia eſt maxima virtutum non quo ad habentem, niſi ille ſit maximus. q. 30. ar. 4.

Miſericordia eſt potiſſima inter omnes uirtutes quæ ad proximum ſunt ſicut etiam eſt potioris actus. q. 30. ar. 4.

Miſericordiæ motiua ſunt tria maxime, mala contra naturam, contra ſpem, & contra merita alicuius. q 30. ar. 1.

Miſericordia eſt in Deo ſecundum effectum non autem ſecundum affectum, qui eſt paſſio. q. 30. ar. 2.

¶ Miles tenet obedire duci in rebus bellicis tñ, & ſeruus dño ſuo in ſeruilibus, & filius pr̄i in rebus domeſticis & diſciplinæ, & quilibet ſuperiori ſuo ſecūdū rōnē ſuperioritatis. q. 104. ar. 5.

Miles debet magis obedire duci in rebus bellicis & ciuis rectori in ciuilibus quam patri, ſed in rebus domeſticis eſt econuerſo. q. 26 ar. 8. 3.

¶ Miracula dicuntur, quia ſunt ſupra naturam, ſigna uero, quia manifeſtant aliquid ſupernaturale, prodigia autem & portē[illegible] propter excellentiam. q. 178. ar. 1. 3.

Miraculorum gratia non eſt habitualis, ſed impreſſio tranſiēs. q. 178 ar. 2. 1.

Miraculorū operatio attribuit principaliter fidei ut uirtuti diſponēti quibus cooperantur abſtinētia & cōtinēt. a. q. 178. ar. 1. 5.

Miracula Ioſue Iſaiæ & Heliæ fuerūt maiora ſecūdū ſubam q̄ miracula Moyſi, ſed ſecūdūm modū eſt econuerſo. q. 174. 2.

Miracula ad cōmendationem ſanctitatis propriæ fiunt tñ a ſanctis, ſed ad confirmationem doctrinæ fiunt etiam a malis per ueram fidem & nomen Chriſti. q. 178. ar. 2.

Miracula omnia dæmonum ſunt falſa ratione rei uel miraculi. q. 178. ar. 2.

¶ Modus charitatis ſecundūm q; eſt actus eius eſt in præcepto, nō aūt ſecundūm q; eſt modus aliarū uirtutum. q. 44. ar. 1. 2.

Modus uirtutis. ſ. operari ex charitate eſt de præcepto ſpeciali charitatis, non autem de aliis præceptis nec modus aliarum uirtutum. q. 44. ar. 2. 1.

¶ Motiuū non diuerſificatū cum diuerſitatibus circunſtantiarū non uariat diuerſitatem ſpecificam peccati, cuius oppoſitum facit motiuum diuerſificatum. q. 53. ar. 2. 3.

Mors

Mors inflicta p iudice peccatori pdeſt ei ſi cõuertat ad culpę expiationē, ſi uero nõ cõuertat prodeſt ei ad terminationē, qa p hoc tollit ei poteſtas nõ amplius peccandi. q.25.art.6.ad 2.
¶ Moiſes occidens ęgyptium non peccauit, quia vel hoc fecit ex inſpiratione Dei uel defendendo iniuriatum uel tunc peccauit. q.60.ar.6.2.
¶ Mollicies proprie reſpicit defectũ delectationũ, ſed delitię impediunt cauſam impeditiuam earum. ſ. laborem vel aliquid tale, ideo delitiæ ſunt quædam mollities. q.138.art.1.2.
Mollis dicitur qui recedit a bono propter triſtitias cauſatas ex defectu delectationum quaſi cedens debili mouenti, non autem ſi graui mouenti cedat. q.138.ar.1.
Mollicies eſt uitium oppoſitum perſeuerantiæ & cauſaē dupliciter. ſ. ex cõſuetudine & ex naturali diſpoſitione. q.138.a.1.
Molles dicuntur qui patiuntur muliebria quaſi mulieres effecti. q.138.ar.1.3.
¶ Modeſtia eſt uirt⁹ moderatiua paſſionũ, iõ adiungitur tēperantiæ ut uirtuti principali, qa eſt circa difficillima. q.160.arti.1.
Modeſtia eſt circa actiones exteriores & īteriores. q.160.ar.2.
Modeſtia moderaē exteriorē hoīs uitā in inceſſu, habitu & huiuſmodi Epikia moderatur obſeruātiā verborũ legis, poteſt tñ eſſe q̃ nomē Epikiæ apud græcos per quandā ſimilitudinem transfertur ad omnes moderationes. q.120.ar.2.3.
Modeſtiæ partes a diuerſis diuerſimode aſſignanē. q.160.arti.2.
Modeſtia continet ſub ſe omnem moderationem motuum corporalium & rerum exteriorum & ſpei. q.160.ar.2.
¶ Mors & oīs defectus corporalis & rebellio carnis ad ſpũ ſunt pœnæ peccati primorum parentum cõſequētes pœnā principalem. ſ. ſubtractionem iuſtitiæ originalis. q.164.ar.1.
Mortis cauſa & aliorum defectuum corporalium in natura humana eſt duplex. ſ. remota. i. contrarietas principiorũ & proxima, id eſt peccatum. q.164.ar.1.1.
Mors ut iuſta pœna, eſt a Deo non autem ut eſt malum naturæ humanæ. q.164.ar.1.4.
Mors & alij defectus non ſunt æqualiter in omnibus triplici ratione. ſ. propter peccata parentum, utilitatem filiorum & diuerſam complexionem. q.164 ar.1.4.
Mors uel priuatio uitæ uel terminus alterationis præcedentis eſt pœna damni, non autem eſt pœna ſenſus nec affligit niſi ratione alterationis precedentis. q.164.ar.1.7.
Mors eſt meritoria licet ſit pœna. q.164.ar.1.6.
Mors quilibet tenetur pro ſalute animæ proximi certa, aliter de conſilio. q.26.ar.5.3.
Mors illata et pro criminibus aufert totā pœnā pro criminibus debitam in alia uita uel partem pœnæ ſecūdũ quantitatē culpæ, pœnitētiæ & contritionis, nõ aūt mors naturalis. q.25.ar.6.
¶ Moyſes fuit cæteris propheris ſimpliciter maior, licet ſecundũ quid ſit minor aliquo. q.174.ar.4
¶ Monachus Eṗs tenetē ad obſeruātias regulares. ſ. ad continentiā, paupertatē, habitũ & alia niſi impediat offiũ eius, ut ſilētiũ, ſolitudo, abſtinentiæ uel uigiliæ graues in quibus põt ipſe ſecum diſpēſare ſicut & prælati in religione, q. 85.art.8.
Monachus Epiſcopus nõ põt eſſe hæres niſi pro eccleſia ſua nec põt teſtm̃ facere nec aliquid diſponere poſt mortem niſi de licentia Papæ. q.185.ar.8.3.
¶ Mutilatio mēbrorũ ē illicita niſi fiat pro ſalute tot⁹ corporis nõ aūt alr, uel niſi fiat p publicā ptātē pp bonũ cõe. q 65 a 1.
¶ Mutuans poteſt exigere recompenſationem eorum tantum quæ pecunia non menſurantur, puta beniuolentiam & amorem eius cui mutuauit uel aliquid huiuſmodi. q.78.ar.2.
Mutuans põt deducere in pactũ in recõpenſationē damni per quod ſubtrahitur ſibi id quod debet habere. q.78.ar.2.1.
Mutuans non poteſt deducere in pactũ recõpenſationem dãni qđ conſideratur in hoc ꝙ de pecunia nõ lucratur. q 78.ar.2.1
Mutuans tenetur computare in ſortem vſum uenalem pignoris. q.78.ar.2.6.
Mutuans nõ poteſt deducere in pactum ut ſibi rem utuetur, ſed poteſt recipere mutuum ſine obligatione. q.78.ar.2.4.
Mutuans poteſt accipere munera gratis oblata non autem cum pacto tacito vel expreſſo. q.78.ar.2.
Mutuans ſperans lucrum ratione mutui peccat ſecundum authoritatem euangelii. q.78.ar.1 3.
Mutuo accipere ſub vſuris ad bonum ſui uel alterius licet, non autem licet inducere ad faciendum vſuras. q.78.ar.4
¶ Mulier nõ dī continens, nec incontinens, quia raro habet finitũ iudiciũ rõnis pp debilitatē complexionis. q.156.ar 1.1.
Mulier uel uir ornans ſe ut prouocet alios ad concupiſcentiam peccat mortaliter, nõ autem ſemper ſi ornat ſe ex leuitate uel quadam vanitate uel propter iactantiam. q.169.ar.2.
Mulier poteſt ornare ſe licite ut placeat uiro ſuo, non autē mulieres quæ non habent uirum nec ſunt in ſtatu habendi. qõ. 169.ar.2

N

NATVRA inferior perfecta duplici motu mouetur proprio. ſcilicet & ſuperioris. q.2.ar.3.
Natura rõnalis inquãtũ cognoſcit uniuerſalē boni & entis rõnē, hēt īmediatũ ordinē ad vniuerſalē principiũ eſſendi. q.2.a.3.
Ad perfectionem naturæ inferioris duo concurrunt ſcilicet aliquid ſecundum motum proprium & aliquid ſecundum motum naturæ ſuperioris. q.2.ar.3.
¶ Neceſſariũ ē accipere p modũ fidei nõ ſolũ incognita naturaliter, ſed ēt cognita, & hoc tripliciter ut citius illa cognoſcamus, ut cognitio illa ſit cõior oībus & ut ſit certior. q.2.art.4.
¶ Neceſſe eſt ut ueniant ſcandala, non eſt intelligendum de neceſſitate abſoluta, ſed de neceſſitate conditionata, ſcilicet finis uel conditionis humanæ. q.43.ar.2.1.
Negligētia eſt gñale pctm̃ rõne materiæ. i. boni agēdi, ſpāle vero inquantum priuat actum rõnis. ſ. ſolicitudinem. q.58.arti.1.
Negligētia directe opponitur ſolicitudini, ideo pertinet ad prudentiam. ſed opponitur timori inquantum timor excitat rationem contra negligentiam. q.54.ar.2.
Negligens ſecundũm Iſidor. dicitur nec eligens. q.54 ar.2.
Negligentia pertinet ad actum interiorem, ideo oritur ex accidia, ſed pigritia & torpor pertinent ad exequutionem. ſ. prima tardando, ſecunda remittendo. q.54.ar.2.1.
Negligentia deficit ab actu præcipiendi per defectum promptæ uoluntatis, inconſtātia vero quaſi impedita ab alio. q.54.2.2.
Negligentia importat defectum ſolicitudinis, quæ eſt ſpecialis actus rationis & actus uirtutis ſpecialis. q.54.ar.1.
Negligentia eſt peccatum mortale dupliciter tantum. ſ. vel qñ pretermittitur actus ſeu circunſtantia neceſſaria ad ſalutem uel ex contemptu. q.54.ar.3.
¶ Nec mendacium nec aliquid quod ex genere ſuo non ſit peccatum mortale, eſt perfectis peccatum mortale niſi ſit contra eorum uotum uel ratione ſcandali. q.110.ar.4.5.
Nolite cogitare, quomodo aut quid loquamini, quomodo exponitur. q.53.ar.4.1.
Non habentes uſum rationis, ut amentes & pueri ante annos pubertatis non poſſunt uouere. q.88.ar 9.
Nõ ſeruans promiſſũ pp ſuperuenientes impedimentũ vel re mutata excuſatur a mēdacio, ut ſanctus Paulus. qu. 110.art.3.5.
Non licet inducere aliquem ad religionem per falſam doctrinam. q.189.ar.9.
Nõ exercitati in p̄ceptis Dei debent recipi ad religionē. q.189.1.
Non moueri iniuriis, eo ꝙ homini terrena non ſapiunt nõ pertinet ad ſtultitiā mundi, ſed ad ſapientiam Dei ſi uero ex ſtupore proueniat pertinet ad ſtultitiā ſimpliciter. q.46.arti.1.4.
¶ Nullus uolens patitur iniuſtum formaliter nec aliquis agit iuſtum formaliter niſi uolens. q.59.ar.3.

O

OBIECTVM cuiuſcumque habitus cognoſcitiui habet duo, materiale & formale. q.1.ar.1.
Obiectũ fidei dupliciter cõſideraē, ex pte rei & ſic eſt incõplexũ, & ex parte credētis & ſic eſt enũtiabile & cõplexũ. q.1.ar.2.
Obiectum proprium potentię habitus uel actus eſt illud ſub cuius ratione formali omnia continentur. q.1.ar.3.
Obiectũ fidei tripliciter põt cõſiderari ex pte ītellectus materialiter & formaliter, & ex parte intellectus moti a volūtate & ſic illi tres modi uariant, Credere Deo, Deũ, & in Deũ. q.2.art.2.
Obiectũ ſpei pricipale eſt beatitudo, ſecūdario āt bõa corpis. q.1.
Obiectum idem eſt ſpei & charitatis, ſed ſub diuerſis rationib⁹. q.23.ar.6.3.
Obiectum diuinę dilectionis non menſuratur ratione, quia excedit rationem. q.27 ar.6.3.
Obſcuritas fidei non eſt culpa, ſed defectus naturalis intellectus humani. q.7.ar.2.3.
Obſequiũ impenſum pximo pp Deũ ē eleemoſyna. q.132.ar.1.
Oblatio eſt omne quod exibetur in cultum Dei, ſacrificium vero eſt ſi inde fiat aliquod ſacrum conſumendum. q.86.art.1.
Oblationes minime dici põt neque ſacrificia data pauperibus niſi improprie, inquantum dantur propter Deum. q.86 arti.1.
Oblationes ſeruare aliquis tenetur quatupliciter, ſcilicet ex conuentione præcedenti, deputatione, indigentia miniſtrorum & conſuetudine, non autem ex præcepto legis. q.86.ar.1
Oblatio debita tertio & quarto mõ, eſt uolūtaria quo ad quātitatem & ſpeciem rei & non ex neceſſitate præcepti. qõ.86.art.1.
Oblatio animalis cæci & claudi reddebatur illicita tripliciter, ſcilicet ratione Dei, contemptus & uoti. q.86. art.3 3.
Oblatio in noua lege põt fieri de qualibet re p̄ter q̃ de iniuſte acquiſitis, non autem in ueteri lege pp ſignificationem. q.86.3.
Oblatio de mercede proſtibuli prohibetur in lege veteri pp immunditiam, in noua uero lege propter ſcandalum. q.86.ar.1
Oblationes ad ſolos ſacerdotes pertinent vel pro ſe uel pauperibus uel pro cultu diuino. q.76.ar.2.

Oblatio-

Oblationes nō conſecratæ poſſunt cedere in uſum laicorū per diſpēſationē ſacerdotū, ſed oblationes cōſecratæ nō. q.86.2.3
Oblatio parua cum humili mente & pura dilectione purgat peccata uenialia & mortalia. q.50.ar.3.2.
Obligatio non cauſatur ex fidelitate ad Deum, ideo eſt maior q̄ obligatio iuramenti. q.89.ar.8.
¶Obſeruantia eſt ſub pietate ſicut pietas eſt ſub religione, & eſt uirtus ſpiritualis per quam honorantur perſonæ in dignitate conſtitutæ. q.102.ar.1.
Obſeruantia directe reſpicit pſonā excellētē, iō ſecūdùm diuerſas rōnes excellentiæ diuerſas ſpecies habet. q.104.ar.2.4.
Obedire nemo debet Epiſcopo ſimoniaco recipiendo ordines ab eo, quacunque ex cauſa. q.100.ar.6.2.
Obedientia non eſt uirtus theologica, ſed moralis. q.104.ar.2.2.
Obediētia ē mediū duorū uitiorū. ſ. inter ſupfluū & diminutū, ſed ſupfluū ei⁹ nō ē ſcdm quātū ſed ſcdm alias circunſtātias. ſ. uel cui nō debet obedire vel in q̄bus non debet. q.104.ar.2.
Obediētia eſt pars iuſtitiæ ſpecialis, ſed improprie. q.104.ar.2.2.
Obediētiæ propriū obiectū eſt pceptū tacitū uel expreſſum. i. uoluntas ſuperioris quocunque modo innoteſcat. q.105.art.2.
Obedientia eſt in uoluntate ſubiectiue. q.2.ar.5.3.
Obedientia dr̄ dupliciter. ſ. large & proprie, primo mō eſt uirtus generalis, ſecundo modo eſt uirtus ſpecialis. q.104.ar.2.
Obediētia triplex. ſ. indiſcreta. Iperfecta & pfecta. q.104.art.5.3.
Obedientia omnis eſt eadem in ſpecie, ſed cauſatur ex diuerſis ſpeciebus reuerentiæ. q.104.ar.2.4.
Obedientiæ ſubſunt omnes actus uirtutum ut ſunt in præcepto. q.104.ar.3.2.
Obedientia eſt maior omni alia uirtute morali, ſed eſt minor uirtutibus theologicis. q.104.ar.3.
Obedientia procedit ex reuerentia ſuperiorum, ideo reſpectu prælati continetur ſub obſeruantia, ſub pietate uero reſpectu parentum, ſed reſpectu Dei pertinet ad deuotionem quæ eſt principalis actus religionis. q.104.ar.3.4.
Obedientia generalis requiritur ad fidem, ſed obedientia ſpecialis ſequitur eam. q.104.ar.3.2.
Obedientia eſt mater omnium uirtutum, quia cauſantur & cōſeruantur per actum eius, charitas uero ut finis. q.104.ar.2.2
Obedientia quanto minus habet de ſuo, tanto melior eſt ſecundùm apparentiam, non autem apud Deum. q.104.ar.2.3.
Obedire tenetur præceptis Dei omnis uolūtas creata. q.104.ar.4
Hō non tenet̄ homini obedire in pertinentibus ad interiorem motum uolūtatis uel ad naturā corporis, ſed Deo. q.104.2.5.
Obediendum eſt magis maiori ptāti quàm minori quæ totaliter ſubeſt ei uel in quibus ſubeſt ei. q.104.ar.5.
Obedire non tenetur ſubditus ſuo ſuperiori dupliciter, ſcilicet propter præceptum maioris poteſtatis uel in quibus non ſubditur ei. q.104.ar.5.
Obedientia requiritur ad perfectionem religionis. q.186.arti.5.
Obliuio bñficii ex natura excuſat ab ingratitudine nō aūt obliuio ex negligētia nec impotētia recōpēſandi beneficiū, qa ad gratitudinē ſufficit bona uolūtas ubi deeſt facultas. q.104.1.5
¶Obſeruantiæ omnes religionū ordinantur ad tria principalia uota ad quæ etiam pertinet habitus ut ſignum obligationis, iō ſimul datur vel benedicitur cum profeſſione. q.186.ar.7.2
¶Obligatus debitis prius debet ſoluere quātū pōt & tunc pōt ingredi religionem, licet non poſſit oīa ſoluere. q.189.ar.6.3
¶Obligare ſe uoto ad ingreſſum religionis ſecundum ſe eſt laudabile. q.184.ar.2
¶Occidere aīalia bruta nō eſt pctm̄, niſi hoc fiat in dānū pximi, qa aīalia bruta ſunt, uiuūt & conſeruant pp hoīnē. q.64.ar.1.
Occidere peccatores ad bonū communitatis eſt licitum quando poteſt fieri ſine periculo bonorum. q.64.ar.2.
Occidere peccatores nemini licet niſi authoritate principis. q.64.ar.3.
Occidere ſeipſum quacunq; de cā ſemper eſt pctm̄ mortale niſi hoc fiat inſpiratione diuina ſicut Sanſon & quędā ſanctę mulieres quarum memoria in eccleſia celebratur. q.64.art.5.
Occidens ſeipſum facit iniuriam Deo ciuitati & communitati, ideo punitur ſecundum legem diuinam & humanā. q.64.2.5
Occidere innocētē nemini licet niſi de mādato Dei. q.64.arti.6.
Occidēs inuadentē ſe, defendendo ſe cū moderamine inculpatę tutelæ nec intendens mortem eius non peccat. q.64.arti.7.
Occidens hominem etiam defendendo ſe & quilibet participās in cauſa ſanguinis eſt irregularis. q.64.ar.7.3.
Occidēs hominē a caſu nō eſt homicida nec irregularis ſi dabat operā rei licitæ & adhibuit debitam diligentiam. q.64.arti.8.
Occidens ſiue percutiens mulierem prægnantem eſt homicida, & eſt irregularis ſi ſequatur mors eius uel mors fœtus animati anima rationali. q.64.ar.8.2.
Occidere iuſtum eſt grauius peccatū quàm occidere iniuſte peccatorem. q.64.ar.6.2.
Odire malū & diligere bonum eiuſdem eſt rationis. q.25.arti.
Odiū Dei ē grauiſſimū peccatorū & ē grauius q̄ īfidelitas. q.34.2.
Odiū Dei ē pctm̄ in ſpm̄ſctm̄, maxime ſcdm q; pctm̄ in ſpm̄ſctm̄ nominat aliqđ genus pcti ſpeciale, ſed odium Dei non numeratur inter ſpecies eius, quia eſt in oī ſpecie eius. q.34.arti.2.1.
Odio Deum habent non omnes odientes pœnas, quarum Deus eſt author. q.34.ar.2.3.
Odiū omne in proximum quo ad naturam uel gratiam eſt peccatum, non autem odiū in proximū quo ad culpā. q.34.a.3.
Odium eſt maximum peccatum contra proximum quo ad inordinationem peccantis, ſed actus exterior eſt maximū peccatum quo ad nocumentum. q.34.ar.4.
Odiū nō pōt eſſe uitiū capitale, qa amor ueri boni & odiū ueri mali ſunt primæ paſſiones, ſed apparētis ſunt ultimæ. q.34.5.
Odiū pōt eē prima paſſio ſi aūt primū pctm̄, ſđ ultimū. q.34.ar.5
Odiū orit̄ ex inuidia, qa eſt triſtitia de alieno bono. q.34.arti.6.
Odiū cōuenientius ponit̄ oriri ex accidia q̄ ex ira. q.158.ar.7.2.
Odium proximi eſt prius odio Dei, ſed dilectio Dei eſt prior dilectione proximi. q.34.ar.6.2.
¶Officium dicitur reſpectu actus, gradus autem ſecundum ordinem ſuperioritatis, ſtatus uero requirit immobilitatem in cōditione perſonæ. q.183.ar.1.3.
Omiſſio īportat pætermiſſionē debiti boni in ordine ad legē diuinā uel humanā uel in ordine ad proximū, primo modo opponit̄ iuſtitiæ legali, ſecūdo modo iuſtitiæ ſpeciali. q.79.ar.3.
Omiſſio non requirit aliquem actum, ſed conſiſtit in ſola negatione actus debiti. q.79.ar.3.
Omiſſio pertinet ad actum exteriorem & eſt effectus negligentiæ & opponitur iuſtitiæ. q.54.ar.2.2.
Omiſſio non habet rationem culpæ niſi ſecundùm quòd opponitur præcepto affirmatiuo, ideo non eſt peccatum tempore obligationis quo iterato iteratur peccatum. q.79.ar.3.3.
Omiſſio ut opponitur iuſtitiæ legali eſt generale peccatum, ſpeciale uero ut opponitur ſpeciali iuſtitiæ. q.79.ar.3.
Omiſſio nō ē pctm̄ originale, ſed ē pctm̄ actuale. q.79.ar.3.1.
Omiſſioni debetur pœna damni & pœna ſenſus ratione radicis ex qua procedit, ſed non neceſſario habet neceſſariam conuerſionem ad bonum commutabile. q.79.ar.3.4.
¶Omnipotentia includit ſcientiam & prouidentiam quodammodo omnium. q.1.ar.8.2
Omne peccatum eſt iniuſtitia. q.59.ar.1.2.
Omnia quæ ſunt in doctrina ueteris teſtamenti ordinantur ad præcepta decalogi ut ad finem. q.56.ar.1.3.
Omnia alia præcepta moralia ueteris legis reducuntur ad præcepta decalogi. q.122.ar.6.2.
Oēs numerati inter prophetas habuerūt prophetiā imaginariā de ſupernaturali ueritate & habebāt officiū prophetādi & loquebant̄ in perſona Dei, nō autem agiographæ. q.174.ar.2.3.
¶Operabilia humana non habent in ſe aliquam altitudinem excellētiæ niſi referantur ad regulam legis æternæ & ad ſidem beatitudinis. q.8.ar.3.1.
¶Opinari contrarie de pertinentibus principaliter ad fidem inducit hæreſim, non autem de aliis niſi conſideretur uel determinetur quod pertinent ad fidem. q.11.ar.2.3.
¶Optabam anathema eſſe cum Chriſto, quomodo intelligendum eſt. q.27.ar.8.1.
¶Opiniones diuerſæ cum pertinent ad intellectum non deſtruunt pacem. q.29.ar.3.2.
¶Opus ex uoto laudabilius eſt & magis meritoriū quàm opus ſine uoto. q.88.ar.6.
Opus ex uoto diſplicēs cū uolūtate īplendi illud eſt magis meritoriū q̄ opus placens ſine uoto, cæteris paribus. q.88.art.6.2.
Operari manibus licita & neceſſaria uictus, eſt in præcepto de iure naturali, ſed ceſſare ab opere manuali licito & neceſſario eſt facere aliter quàm naturæ ordo exigit. q.187.arti.3.
Opus uirtuoſū factū pp inanē gloriā uenalē amittit uim merendi uitam æternā, quia nullus peccādo meretur. q.132.ar.3.1.
¶Ordo pertinet ad rationem ſicut ad ordinantem, ad uirtutem appetitiuam ſicut ad ordinatam. q.26.ar.1.3.
¶Oratio eſt actus rationis practicæ, ſ. quia eſt uel petitio decentium a Deo uel aſcenſus mentis in Deum. q.83.ar.1.
Oratio eſt actus uirtutis, ſ. latriæ, non autem eſt actus doni intellectus. q.83.ar.3.
Orō eſt quodāmō deſiderij noſtri interpres apud Deum. q.83.1.
Orō ē i præcepto religionis quo ad ipſū petere, ſed quo ad recte aliquid deſiderare cadit ſub pcepto charitatis. q.83.artic.3.2.
Orare eſt conueniens, & triplex error circa orationem reprobatur. q.83.ar.2.
Orationis partes integrales ſunt quatuor ſecundùm Apoſtolū, obſecratio, oratio, poſtulatio, & gratiarum actio, uel laus Dei, & ſupplicatio ſecundum Ambroſium, ſubiectiuæ uero ſunt tres, ſupplicatio, poſtulatio, inſinuatio. q.83.ar.17.

Orare

Oratio tam priuata quàm publica debet eſſe uocalis quadruplici ratione,q.83.ar.12
Oratio dēt cōtinuari q̄diu deuotio p ōt cōſeruari,q.83.ar.14
Orō dēt ſp durare ſcdm uirtutē non ſcdm eſſentiā,q.83 art.14
Orationi ratione propria orationis & ratione latriæ præexigitur fides,ſpes,& charitas,q.83.ar.15
Oratio eſt meritoria ſi ex charitate fiat,q.83.ar.7.ad 1
Oratio ſp habet efficaciā impetrandi ſi hēat quatuor conditiones.ſ.ſi fiat pie,ad ſalutem,pro ſe & pſeuerāter,q.83. ar.7.2
Oratio debet habere quadruplicem conditionem,ſcilicet eleuationem mentis in Deum , ſiduciam impetrandi gratiarum actionem,& petitionem,q.83.ar.17
Oratio dēt habere ſeptē conditiones.ſ.q̄ ſit pfecta,humilis,cōtinua,deuota,uigilans,inſtans,& charitatiua,q.83.ar.15
Orationes oēs eccleſiæ hāt quatuor.ſ.inuocationē Dei,commemoratione bñficij Dei,petitionē,obſecrationē,q.83.ar.17
Oratio non exauditur quando omnes uel ille pro quo oratur vel ipſa petitio non placet exauditori,q.83.ar.15.2
Oratio peccatoris inquantum ex bono deſiderio naturę ſit,exaudit ex miſericordia Dei,& nō ex merito peccatoris, nō autem inquantum peccator,niſi ad uindictam,q.83.ar.16
Orō petētis contra ſalutē uel cōtra gloriā Dei,magis exauditur non obtinendo,q̄ ſi obtineret quod petitur,q.83.art.15.2
Oratione appropinquamus Deo,q.83.ar.1.2
Oratio præeminet alijs actibus uirtutis religionis poſt deuotionem,quia religio per orationem mouet intellectum hoīs in Deum & tradit hō mentem ſuam Deo ſubijciendo ſibi eam per reuerentiam & præſentando eam Deo,q.83,ar.3.1
Oratio fit ad excitandum affectum noſtrum,non autem ad docendum Deum,q.83.ar.2
Orō ſit nō quidē ad mutandū diuinæ prouidentiæ diſpoſitionem,ſed ad impetrandum quod Deus diſpoſuit,q.83,art.2
Orō ordinat̃ ad duo.ſ.ad obiectū ppriū.i.ad id qđ petit̃ & ad finē.i.ad uitā æternā,iō hēt duplicē efficaciā.ſ.īpetrādi reſpū primi & merēdi reſpū ſecūdi primū ptinet ad miſericordiā uel liberalitatē,ſecūdū vero ad iuſtitiā,q.83.ar.15,2
Oratione non intellecta uel non attenta habetur meritū,non autem conſolatio,q.83.ar.13
Oratione peti debēt aliqua determinata pp attentionem & cognitionem noſtri deſiderij & ut feruentius fiat,q.83 ar.5
Orōne nihil dēmus petere niſi ī ordine ad beatitudinē,q.83.5
Oratione,temporalia poſſunt peti ſicut & deſiderari,non quidem principaliter,ſed ut neceſſaria,q.83.ar.6
Orōne præcipue eſt petendum ut Deo uniamur,q.83.ar.1.2
Orare non conuenit perſonis diuinis, qa nō hñt ſuperiorē nec diſtinguunt̃ in eſſentia rōne cuius ſit oratio,q.83.ar.1.2
Orare ē ppriū rōnalis creaturæ iō ñ cōuenit brutis,q.83. ar.10
Orant ſancti in patria pro nobis non autem pro ſe,q.83.ar.11
Oratio proprie fit ad Deum tantum ut a quo debet expectari quod petitur,ad ſanctos aūt fit deprecatio,q.83.ar.4
Oratio ſoli Deo porrigitur ut per eum implenda, ſanctis vero & angelis & hominibus ut per eos impetranda ſuis meritis & precibus & non ut Deus eas per eos cognoſcat,q.83. ar.4
Oratio non debet̃ fieri ad ſanctos qui ſunt in purgatorio uel in hoc mundo,ſed uñ ſupplicatio uel petitio,q.83.ar.4.3
Orare ſctōs inferiores eſt utile quintuplici rōne,q.83.ar.11.4
Orantur ſancti nominibus proprijs propter tria,q.83.a.11.5
Orationes noſtræ cognoſcuntur a ſanctis in uerbo ēt mētales, ſicut & omnia alia quæ ad eos pertinent,q.83.ar.4.2
Orare qlibet dēt & deſiderare bona p alijs ſicut & p ſe, q.83.7
Orare tenetur quilibet p ſuis inimicis ī cōi nō aūt in ſpāli,niſi in aliquo caſu ſpāli,ſicut ī articulo neceſſitatis,q.83.artic.8.
Orandum eſt pro oī peccatore uiatore ut conuertatur,& pro iuſtis ut perſeuerent triplici ratione,q.83.ar.7.3
Orandum eſt pro infidelibus,licet non proſit eis niſi conuertātur,q.31.ar.2.1
Oratio Dominica exponitur,q.83.ar.9
Orationis Dominicæ petitiones ſunt ſeptem ſecundum Matthæū,ſcdm uero Lucā ſunt quinquæ,q.83.artic.9.4.5
Oratio dominica eſt perfectiſſima,quia continet oīa deſideranda & ordinem eorum,& informat omnes affectus,q.83.ar.9
Non oportet uti tantum uerbis orationis dominicæ,ſed intendere tñ ad ea quæ in ipſa continentur,q.83.ar.14.3
Orationem dicendo,non parcens uel habens peccatum nō peccat,quia dicit in perſona eccleſiæ,q.83.ar.16.3
Ordo tentationis Adæ fuit conueniens,q.165.ar.2
Ornat⁹ exterior ē iudiciū cōdōnis humanæ,iō exceſſus & defect⁹ & mediū ei⁹ reducunt̃ ad uirtutē ueritatis,q.169.arti.1.3
In ornatu & aliis exteriorib⁹ nō ē pctm̄ ſcdm ſe, ſed ex īordinato uſu.ſ.uel cōtra cōſuetudinē uel ex ītētione uanæ gloriæ uel mollitiei uel ſolſcitudinis uel negligētiæ , cōtra q̄ eſt triplex uirt⁹.ſ.humilitas p ſe,ſufficiētia, & ſimplicitas,q.169.1.
Ornatus precioſarum ueſtium in miniſtris altaris uel in cōſtitutis in dignitate non eſt peccatum,quia ſit ad gloriam Dei & non ad gloriam ipſorum,q.169.ar.1.2
¶Ordo charitatis cadit in præcepto,q.44.ar.8
Ordo charitatis attenditur ſcdm affectū & effectū,q.26. ar.6
Ordo charitatis manebit in patria,q.26.ar.13
Ordinatione recta ad finē quæ includitur in rōne prouidentiæ importat̃ rectitudo cōſilij, iudicij & præcepti ſine quib, recta ordinatio in finem eſſe non poteſt,q.49.ar.6.3
¶Oua & lacticinia reſpirātiuū ſunt interdicta ī ieiunio quadrageſimæ,nō aūt in alijs niſi ſcdm cōſuetudinē priæ,q.147.a.8

P

PARS diligit bonum totius ſecundum q̄ eſt ſibi cōueniens, non tamen refert illud bonum totius ad ſe,q.26. ar.3.3
¶Parentes plus debent amari a filijs ratione obiecti,ſed econuerſo ratione amantis,q.26.ar.9
Parentibus a filiis magis debetur honor,filiis autem magis debetur cura prouiſionis,q.26.ar.9.1
Pater naturaliter plus diligit filium ſecundum rōnem coniūctionis ad ſeipſum , ſed ſecundum rōnem eminentioris boni filius plus naturaliter diligit patrem,q. 26.ar.9.2
parentes debent uxore plus amari ratione obiecti,ſed econuerſo ratione diligentis,q.26.ar.1
Parētibus dēt hō magis aſſiſtere in qbuſdā q̄ uxori, ſed ī carnali copula magis uxori dēt adhærere q̄ parentibus,q.25.1.1.
Pax eſt trāquillitas ordinis maxime in uoluntate,q.29.ar.1
¶De pacis rōne ē duplex unio ſ.diuerſorū appetētiū & appetitiuū eiuſdē appetētis & reſpectū eiuſdē appetibilis,q.29.ar.1
Pax includit cōcordiā addens unionē eiuſdē appetentis ultra unionē diuerſorū appetentiū q̄ dicit concordia,q.29.ar.1
Pacem omnia appetunt,q.29.ar.2
Pax uera eſt tantum in bonis & bonorum ,apparens autem eſt in malis,q.29.ar.2.3
Pax perfecta eſt tantum in beatis, imperfecta autem eſt in viatoribus,q.29.ar.2 4
Pax nō eſt uirtus,ſed effectus uirtutis.ſ.charitatis,q.29. ar.3.4
Pax uera nō eſt in nobis ſine gr̄a gratū faciēte,q.29.ar.3.1
Pax eſt opus iuſtitiæ indirecte,q.29.ar.3.3
Pax connumeratur inter beatitudines quæ ſunt actus uirtutis perfectæ, & inter fructus, quia eſt quoddam finale bonum ſpiritualem habens dulcedinem,q.29.ar.4.1
Partes integrales prudentiæ ſunt octo.ſ. memoria, rō, intellectus,& docilitas,Euſtochia.i.ſolertia, prouidentia, circūſpectio.& cautio.q 48
¶Pauper tenetur decimas ſoluere ſacerdoti licet ſit diues,q.87 artic.3.3
¶Papa hēt plenariā ptātē diſpēſandi ī oīb⁹ uotis diſpēſabilib⁹, alij uero participatiue ſcdm q̄ papa eis cōcedit,q.88.ar.12.3
Papa ſolus poteſt diſpenſare in uotis perpetuis,ut in uoto continentiæ & religionis,& in uoto crucis in ſubſidiū terræ ſanctæ,& in uoto peregrinationis ad transfretandum ad terrā ſanctam:alij uero prælati poſſunt diſpenſare in aliis uotis niſi Papa diſpenſationem ſibi reſeruet,q.88 ar.12.3
Papa poteſt incurrere ſimoniam ſicut & alij,& grauius eſt peccatum quanto Papa eſt maior, quia non eſt dominus ſpiritualium,ſed diſpenſator,q.100 ar.1.7
Patrocinīū licet vēdere & iuſtū cōſiliū nō aūt uerum iudiciū.ſ. ſniam nec uerū teſtimoniū , qa ad hæc tenētur iudex & teſtis,non aūt aduocatus uel iuriſperitus,iō eſſet ſimonia in cā ſpirituali non autem in cauſa ſæculari,q.100.ar.3.3
¶Paruificētia eſt uitiū oppoſitū magnificētiæ & eſt circa magnos ſūptus,& iō ē min⁹ uitiū q̄ ſit illiberalitas,q.135.art.1
¶Patientia dicitur dupliciter,habitus.ſ.& delectatio in actu ei⁹ primo eſt uirtus,ſecundo eſt fructus,q.136.ar.1.3
Patiētia ē uirtus conſeruās bonū rōis cōtra triſtitiā,q.136.ar.1
Pati triſtitia ad malum finem non eſt proprie patientia,ſed eſt duritia,q.136.ar.1.2
Patientia non eſt potiſſima uirtus,ſed eſt inferior omni uirtute Theologica & cardinali,q.136.ar.2
Ad patientiā ptinet longanimitas & conſtantia inquantū dilatio boni q̄ eſt longanimitas & labor in continua exequutione boni habent rationem mali contriſtantis,q.136.ar.5
Patientia eſt radix & cuſtos uirtutum ſolum remouendo phibens,q.146.ar.2.3
Patiētia ut uirt⁹ nō pōt hři ſine charitate & gratia,q.136.ar.3
Patientia eſt in concupiſcibili ſubiectiue,q.136.ar.4.2
Patientiæ actus in patria non eſt ſuſtinere ſicut eſt in uia,ſed eſt frui bonis acquiſitis per eam,q.136.ar.1.1
¶Pauperes habentes ſimul ſufficiens prandium tenentur ieiunare non autem ſi paulatim,q.147.ar.4.4
¶Paulus.An Pauli anima in raptu fuerit ſeparata a corpore, licet probabilius ſit quòd non,q.175.ar.6

Paulus in raptu fuit beatus ſecundum actum non autem ſecundum habitum, & ideo ſimul tunc in eo non fuit actus fidei, fuit tamen ſimul in eo fidei habitus,q.175.ar.3.3
Paulus poſt raptum fuit memor eorum quæ uiderat in diuina eſſentia per ſpecies relictas ex hoc,q.175.ar.4.3
Paupertas uolũtaria non eſt pfectio ſed inſtrũm eius,q.184.3.4
Paupertas uoluntaria eſt efficax exercitium perueniendi ad perfectionem charitatis,q.186.ar.3.4
Parentibus non licet ingredi religionem,niſi prouiſo quòd filij educari poſſint,q.185.ar.6
¶Peccatum grauius ſecũdum genus eſt minus graue ſecundũ circunſtantias,q.10.3
Pctm̃: ex malitia.i.ex electione mali dr̃ pctm̃ i ſpũm ſanctũ,ſed ex ignorãtia i filiũ & ex infirmitate uel paſſiõe i prem,q.14.2.
Pctm̃ nõ oẽ ex malitia ẽ pctm̃ in ſpũmſanctũ,ſed tñ ex malitia quæ eſt eum contemptu impedientium peccatum,q.14.ar.1
Peccatum in ſpiritumſanctũ eſt generale ratione habitus, ſed eſt ſpirituale ratione contemptus,q.14.ar.1.3
Peccatum in ſpiritumſanctum eſt irremiſſibile exponitur tripliciter a doctoribus,q.14.ar.3
Peccatum in ſpiritumſanctum eſt deſperatum ex parte peccantis non autem ex parte Dei,q.14.ar.3.1
Peccare ex inclinatione habitus proprie non eſt peccare in ſpiritumſanctum niſi ampliando uocabula,q.14.ar.4
Pctm̃ præcedens impedit ne aliqs corripiat alterum tripliciter ſcilicet ratione indignitatis ſcandali & ſuperbiæ,q.33.ar.5
Peccare cũ ꝓpoſito pſeuerãdi in pctõ cũ ſpe ueniæ dr præſumptio,non aũt ſi ſit cũ ꝓpoſito pęnitẽdi,ſed alleuiat,q.21.2.3
Peccatores ſunt odio habendi ex peccato diligendi ex charitate,& natura,q.25.ar.6
Peccatores diliguntur ex charitate non ut uelimus quæ ipſi uolunt ſed ut ipſi uelint quæ nos uolumus,q.25.ar.6.4
Peccatores amant ſeipſos ſecundum corruptionem exterioris hominis,boni autem non ſic ſe amant,q.25.ar.7
Pctõres inquãtũ exiſtimãt ſe bonos,ſic aliqd participãt de amore ſui nec tñ eſt uera dilectio ſed apparens,q.25.ar.7.3
Peccatores in hac uita habent poſſibilitatem perueniendi ad beatitudinem æternam,quod non habent Dæmones & damnati,ideo illi ſunt charitate diligẽdi,q.25.ar.11.2
Peccatum infectiuum aliorum ut hæreſis & fornicatio uel cedens in damnum aliorum ut furtum & homicidium debet denunciari ſine admonitione,q.33.ar.2
Pctõres ſunt bñ cõſiliatiui ad aliquẽ finẽ malũ ad aliqđ particulare bonum,nõ aũt ad finẽ bonũ totius uitæ,q.47.ar.13.3
¶Per pęnitentiam reſtituitur prudentia infuſa non tamẽ prudentia acquiſita, ſed tollitur habitus contrarius in quo proprie conſiſtit peccatum imprudentiæ,q.53.ar.1.3
¶Pœna mortis nõ infligitũ ptñ ꝓ furto niſi rõne grauis circũſtantiæ,ut patet de ſacrilegio peculatu, & plagio,q.66.ar.6.2
Perdẽs uirginitatẽ quã uouerat tenet facere qđ pñt.ſ. cõtinere, & pęnitere ſi pdidit ex culpa ſua & ſimiliter in alijs,q.88.3.2
Peccatum contra naturam eſt leuius idolatria ſed ponitur cõueniens pœna eius quia eſt manifeſtum,q.94.ar.3.3
Periurium habet principaliter nomen & ſpeciem a falſitate,ſecũdario a defectu iuſtitiæ,tertio a defectu iudicij,q.98.ar.1
Periuriũ oẽ ſup eſt peccatũ contrariũ religionem,q.98.artic.2
Periurium ſemper eſt peccatum mortale licet ex ioco ſit uel ex lapſu linguæ ſi perpendit qui iurat,q.98.ar.3
Periurus eſt qui iurat uerum putans eſſe falſum & qui iurat falſum quod putat eſſe uerum,q.98.ar.3
Periurium promiſſorium eſt infame ipſo iure,aſſertorium uero per ſententiam tantum,q.98.ar.3.2
¶Permutatio uel tranſactio beneficij eccleſiaſtici ſine licentia eſt ſimonia,q.100.ar.1.5
¶Perſeuerantia eſt in ratione bene conſiderata ſtabilis & ppetua manſio,q.28
Perſeuerantia eſt uirtus ſpecialis hñs ſpeciale obiectum.ſ.opus laborioſum ut triſtabile diſtinctum diuturnitatis,q.137.ar.1
Perſeuerãtia ut eſt uirtus moderatur aliquas paſſiones.ſ.timorẽ fugationis aut defectus pp diuturnitatem non aũt perſeuerantia de qua loquitur philoſophus,q.157.ar.2.2
Perſeuerantia dicitur tripliciter,q.137.ar.1
Perſeuerantia ut eſt habitus mentis quo ſtatur contra triſtitias & ut eſt propoſitum perſeuerandi fuit in Adam, non aũt ut eſt continuatio boni uſque in finem uitæ,q.137.ar.1.2
Perſeuerantiæ proprium eſt perſiſtere in bono uſque in finem ex propria intentione finis,ſed hoc conuenit cuilibet uirtuti inquantum eſt habitus,q.137.ar.1.3
Perſeuerantia eſt pars annexa fortitudini,q.137.ar.3
Perſeuerantia conuenit in materia cũ temperantia.ſ.circa delectationes tactus, ſed magis cõuenit cũ fortitudine & principalius in eo inquãtũ firmat contra difficultatem diuturnitatis,q.137.ar.2.1
Perſeuerãtia nõ eſt in appetitu ſenſitiuo ſed in rõne,q.53.5.3.
¶Pertinacia.Pertinax ſecũdum Iſidorum eſt qui tenet imprudenter ſuum propoſitum quaſi omnino tenax,q.138.ar.2
Pertinax aſſimilatur incontinenti & quia nimis appetit aliquã delectationem & fugit triſtitiam,q.137.ar.2.2
Pertinacia opponitur perſeuerantiæ ſecundum exceſſum molities autem ſecundum defectum,q.138.ar.2
¶Peccatum Adæ fuit ſuperbia,q.163.ar.1
Peccatum Adæ habuit multas deformitates puta ſuperbiam, inobedientiam gulam & alia huiuſmodi,q.163.ar.1
Peccauit Adã principaliter appetendo ſimilitudinẽ Dei qtũ ad ſciẽtiã boni & mali, ſecũdario quãtũ ad ptãtẽ operãdi ſcđm propriã uirtutẽ ad beatitudinẽ conſequendam,q.163.ar.2
Peccatum Adæ fuit grauius noſtris ſecundum circunſtantiam perſonæ,non autem ſecundum ſpeciem,q.163.art.3
Peccauit Eua grauius quàm Adam,q.163.ar.4
Pœna mortis in præſenti non infligitur pro quolibet peccato mortali,ſed tantum pro peccato inferente damnum irreparabile,uel pro horribili deformitate,q.108.ar.3.2
Peccata rõne ſolius intẽtionis excuſant p ludũ, nõ aũt pctã ex ſua ſpẽ,ſed reddũt ludũ obſcęnũ & flagitioſum,q.168.ar.3.1
Perfectio dr̃ tripliciter,ſcđm nãtpã & ſimpliciter,q.161.ar.1.4
Perfectione aduenientе non manet imperfectum quando eſt ratione eius,q.4.ar.4.1
Perfectus aliquis dicitur dupliciter.ſ.habendo perfectionẽ & ſtatum eius,q.4.ar.4
Ad perfectionis ſtatum requiritur obligatio perpetua ad ſeruitutem Dei cum aliqua ſolemnitate,q.184.ar.4
Perfectio charitatis triplex.ſ.ex parte diligibilis, diligentis,& p excluſionem repugnantis, prima conuenit ſoli Deo, ſecunda beatis,tertia uiatoribus,q.184.ar.4
Perfectio charitatis ex parte diligentis.ſ.ſecundum actum,ſtudium,& habitum,q.184.ar.2
Perfectioni cõuenit aliqd tripliciter.ſ. eſſentialiter ut obſeruantia præceptorũ charitatis, cõſequẽter ut cõtina,& inſtrũaliter ut paupertas continentia & huiuſmodi,q.184.ar.3
Perfectio uitæ Chriſtianæ ſimpliciter attendit ſecũdũ charitatẽ,ſed ſecundũ quid ſecundum alias uirtutes,q.184.art.1
Perfectio uitæ eſſentialiter conſiſtit in præceptis ſed inſtrumẽtaliter in conſilijs,q.184.ar.3
Perfectio uitæ principaliter & p ſe cõſiſtit in interioribus,præcipue in charitate, ſed ſecũdario & p accñs in exterioribus in uirginitate & paupertate & hoc tripliciter,q.186.ar.7.1
Ad perfectionem tendere quilibet tenetur ex præcepto nõ autem tenetur eſſe perfectus,q.186.ar.2.2
Perfecti debent tolerare iniurias proprias ſcđm præparationẽ animi nõ aũt cões Dei proximi uel ſtatus,q.108.ar.1.2
Perfecti debent reſiſtere detractoribus ſuis,q.72.ar.3
Petens decimas ubi non eſt conſuetudo peccat,q.87.ar.1.5
Perfectis licet ſua repetere uel ñdare ſicut ẽt imperfectis,q.143.8
Perfectio religionis integratur ex tribus uotis,q.186.ar.7
Per ingreſſũ religiõis hõ tota ſe mãcipat Dei obſequiis,q.186.a.3
¶Pietas a uulgo ſumit pro actibus miſericordiæ quia Deus teſtatur hos actus ſibi fieri & ex hoc Deus dr̃ pius,q.101.art.1.2
Pietas eſt ſpecialis uirtus,q.101.ar.1.2
Pietas principaliter eſt ad parẽtes & ad priam in qbus includũtur omnes conſanguinei ciues & amici patriæ,q.101.art.1
Pietas exhibet cultũ debitũ parentibus & patriæ,religio autem Deo,quia eis hõ eſt maxime debitor poſt Deum,q.101.art.1
Pietas debetur Deo quia cultus parentum includitur in cultu Dei ſicut minus in maiori,q.101.ar.1.1
Pietatis opera non dẽt prætermitti propter religionẽ niſi impediant ea,quia iam non eſſent opera pietatis,q.101.ar.4
Pertractare opera & negocia ſæcularia in auxilium indigentiũ & miſerorum eſt religioſum,q.187.ar.2.1
Pietatis donũ ẽ habitualis diſpõ aĩæ qua prõpte mobilis ẽ a ſpiritu ſancto,ad hñdũ filialẽ affectũ ad deũ ut ad prem,q.121.1
Pietas ut donum colit patrem Deum , ſed ut uirtus colit patrẽ carnalem,q.121.art.1
Pietas ut donum colit Deum & conſequenter quæ Dei ſunt.ſ. ſanctos ſacram ſcripturam,& pauperes,q.121.ar.1.3
Pietatis uirtute religio eſt potior,ſed eſt inferior dono pietatis, q.121.ar.1.2
Pietas & timor Dei manifeſtant fidẽ & ſapientiam, q.45.ar.1.3
Pietatis doni actus in patria eſt honor Dei & honor ſanctorũ adinuicem,q.121.ar.2.3
Pluries comedens in una die per modum cibi ſoluit ieiuniũ, non autem ſi fiant per modum medicinæ,q.147.ar.6
Poſt Deum homo plus ſe amat quàm alium,q.26.ar.13
Poteſtas ſpũalis duplex, ſacralis & iuriſdictõis, prima manet in hæreticis & ſciſmaticis ſecũdũ eſſentiã non autem ſecundũ

vſum

vſum, ideò poſſunt ordinare & conſecrare. non autem abſoluere vel excommunicare & huiuſmodi, q. 39. ar. 3
¶ Poſſeſſio rerum exteriorum quo ad vſum eſt homini naturalis non autem quo ad naturam earum, q. 66. ar. 1
¶ Poſſidere aliquid quaſi proprium eſt licitum & neceſſariū triplici ratione ſ. ſolicitudinis ordinis & pacis, q. 66. ar. 2
¶ Poſſeſſionum communitas dr̄ eſſe de iure naturali, quia diuiſio earum eſt ſecundum ius humanum tantum, q. 66. ar. 1
Poſſeſſiones q; ſint diſtinctæ, optimum eſt, ſed vſus partim ſit communis & partim per uoluntatem poſſeſſorum communicetur, ſicut ſtatutum eſt in lege veteri, q. 66 ar. 2
¶ Potus quicunque etiam aquæ ſoluit ieiunium naturæ, quia aliquo modo nutrit non autem ieiunium eccleſiæ niſi ſiat in fraudem, q. 147. ar. 6. 2
¶ Pōtifex ſummus ſol⁹ hēt authoritatē cōdēdi ſimbolū, q. 1. 10
Pretium rerum uenalium conſideratur ſecundum uſum hominis non autem ſecundum gradum naturæ, q. 77. ar. 2. 3
Præcepta diuerſa legis poſſunt referri ad diuerſa motiua ꝓxima, & ad unum motiuum primum, q. 5. ar. 3. 3
Præcepta immediate ſunt data in lege antiqua præſuppoſita fide unius Dei, q. 16. ar. 1
Præceptum in lege domini nō datur de fide ſimpliciter, ſed de quibuſdā credendis quia fides præcedit præcepta, q. 16. art. 1
Præcepta prohibitiua reſpiciunt peccata quæ corrumpunt uirtutem, q. 16. ar. 1. 3
Præcepta non dabantur de inſtructione ſacerdotis, quia ſcientia erat indebiliter annexa officio ſacerdotis, q. 16. ar. 2. 3
Præceptum eſt in dormiente. i. vadens dormitum de præceptis domini meditatur, q. 16. ar. 2. 4
Præcepta diuinæ legis quædam ſunt præambula legi ſicut præcepta de fide & ſpe, & quædam de ſubſtantia legis, q. 22. ar. 1
Præceptum de ſpe non potuit dari niſi per modum promiſſionis, ſed poſtea præcipiendo, q. 22. ar. 1
Præceptum in lege Dei non datur contra deſperationem quia intelligitur in præcepto ſpei, ſicut dehonoratio parentū intelligitur in quarto præcepto, q. 22. ar. 1. 3
Præcepta dantur in lege Dei de timore filiali non autem de ſeruili ſed tantūm ponuntur comminationes, q. 22. ar. 2
Præceptū nō datur in lege Dei cōtra ꝓſuppoſitionē quæ opponit magnanimitati, qa intelligit in ꝑcepto timoris, q. 22. 2. 3
Præceptum maximum datur de charitate, q. 44. ar. 1
Præcepta de dilectione Dei & proximi ſunt prima & primo intenta, alia uero ſecunda & finis ſecundarius, q. 44. ar. 1
Præcepta charitatis ſunt duo explicite & unum implicite, quia unum includitur in alio, q. 44. ar. 2
Præceptū charitatis non numeratur inter ꝑcepta decalogi, qa omnia alia in eis includuntur, & ad hæc ordināntur, q. 44. 1. 2
Præcepta ſpālia dant de effectib⁹ charitatis. ſ. de gaudio pace & ſimiliter cōtra oppoſita charitatis odiū, iuidiā &c. q. 44. a. 3. 3
Præceptum de dilectione Dei exponitur, q. 44. ar. 5
Præceptum nullum datur de dilectione ſui uel corporis proprij, quia hæc ſemper manent & includuntur in dilectione Dei & proximi, q. 44. ar 3. 1
Præceptum de dilectione Dei perfecte impletur in patria tantum, ſed imperfecte in uia, q. 44. ar. 6
Præceptum de dilectione proximi conuenienter traditur quia tangit rationem dilectionis & modum, q. 44. ar. 7
Præceptum datur in lege Dei de confeſſione fidei & de doctrina eius, q. 16. ar. 1. 4
Præceptū conuenienter datur in lege Dei de intellectu & ſcientia quo ad doctrinā, uſum, diſciplinā & memoriā, q. 16. art. 2
Præcepta de tēperantia conuenienter dantur in lege Dei & de virtutibus annexis ipſi temperantiæ, q. 170. ar. 1
Præceptum de ſolutione decimarum, quo ad ſuſtentationē miniſtrorū Dei eſt morale & iuris naturalis, ſed quo ad certū numerū eſt iudiciale, ſed quo ad ſignificationē ei⁹ ē cerimoniale, & quo ad Chriſtianos ē ꝑceptū eccleſiæ poſitiuū, q. 87. 1
Præceptum de decimis continetur in doctrina Chriſti & Apoſtolorum quantum ad id quod eſt morale tātū, q. 87. ar. 1. 2
Præceptum proprie importat rationem debiti, q. 122. ar. 1
Sub ꝑcepto nō ſunt oīa quæ ſub lege continentur, q. 186. ar. 9. 2
Præceptum duplex. ſ. obligans ſingulos de cōmunitate uel cōmunitatem, q. 152. ar. 2. 1
Præcepta affirmatiua non diſtinguntur a negatiuis quando in ſe includunt, q. 22 ar. 8. 1
Præcepta negatiua legis prohibent actus pctōrū qui ſunt ſecundum ſe mali, nec vllo mō aliquo tpē uel loco, poſſunt bene fieri, affirmatiua ſunt de actibus uirtutum, q. 33. ar. 2
Præceptorum diuerſitas non ſignant diuerſitatem habitus ſed diuerſitatem actus, quia non dantur de habitibus uirtutum ſed de actibus earum, q. 44. ar. 2. 1
Præcepta affirmatiua obligant ſp̄ ſed non ad ſemper: negatiua uero obligant vtroque modo, q. 140. ar. 2. 2
Præceptum affirmatiuum hēt annexū negatiuum, q. 44. ar. 3. 3
Præcepta Dei ſūt d̄ eo qđ ē d̄ neceſſitate ſalutis ſcdm ſe.ıō quolibet caſu obſeruari dēnt nō aūt ꝑcepta eccleſię, q. 147. a. 4. 1
Præcepta decalogi ſunt quaſi prima & communia legis principia per ſe nota, q. 122. ar. 3. 4
Præcepta decalogi ſunt quæ ſtatim ex primis principijs uel ex fide innoteſcunt hominibus, q. 122. ar. 1
Præcepta prima cōiſſima legis naturæ nō numerant inter ꝑcepta decalogi nec ea q̄ diligēti inquiſitione indigent, q. 56. a. 1
Præceptum tertium miſtice & literaliter poteſt exponi & partim erat morale & partim cerimoniale, q. 122. ar. 1
Præcepta prima tria ſunt de actionibus religionis, quartum eſt de pietate, cætera uero de iuſtitia cōmuniter dicta, q. 122. a. 6.
Præceptaq̄ inducūt ad obſeruātiā legis ꝓſupponūt legē, iō non poſſunt eſſe prima nec ponuntur in decalogo, q. 170. ar. 2. 2
Præceptū de faciēdis ſufficit i his ad q̄ tenet hō ex rōne, in q̄bus intelligitur etiam prohibitio uitandorum, q. 22. ar. 1. 3
Præcepta dant de fortitudine & partib⁹ ei⁹ in lege Dei, q. 140. 2
Præcepta legis diuinæ dant de fortitudine & de alijs uirtutib⁹ ſecundū q̄ conuenit ordinationi mentis in Deū, q. 140. ar. 1
Præcepta negatiua conuenienter dantur in lege Dei contra uitia oppoſita temperantiæ & partibus eius, q. 170. ar. 2
Præcepta dantur in lege Dei de pſeuerantia & patientia nō aūt de magnanimitate & magnificētia, ſed dant cōſilia, q. 140. 2. 1
Præcepta cerimonialia erant figuralia primo & per ſe iudicialia autem ex conſequenti tantum, q. 87. ar. 1
Præcepta legis humanæ diuerſificantur ſecundum diuerſitatem communitatum, q. 140. ar. 1
¶ Perfectius naturaliter ex parte agentis eſt prius, imperfectius uero ex parte materiæ, q. 1. ar. 7. 3
¶ Prælati eccleſiarū nō hñt ſup īfideles ꝑtātē quo ad pęnā ſpūalē eis infligēdā, hñt tñ quo ad pęnam tēporalem, q. 10. ar. 9. 2
Prælato non eſt obediendum contra præceptum Dei, alias pręcipiens & obediens peccant, q. 33 ar. 7. 5
Prælatus nō dēt ꝑcipere ut reueleſ ſibi pctm̄ ſecretum, q. 33. 7. 5
Prælatus ſi iniuſte concedit res eccleſiæ debent reſtitui eccleſiæ ut deueniant ad ſucceſſorem eius, q. 62. ar. 5. 5
Prælat⁹ ſi diſpēſat ſine apparēti cā i uotis, diſpēſatio ꝑlati ñ excuſat uouētē i manifeſtis a culpa ſicut ſi ꝑlat⁹ diſpēſaret cū aliquo ſup uoto d̄ igreſſu religionis nulla apparēte cā q. 88. 12. 2
Prælati dēnt abſtinere a multitudine præceptorū, q. 105. ar. 1. 3
Prælatus non eſt dominus ſed diſpenſator, non in deſtructionem, ſed in ædificationem, q. 88. ar. 12. 2
¶ Pręſūptio i malo dicit īmoderātā ſpei dupliciter. ſ. ſup. uires ꝓprias & cōtra iuſtitiā Dei, prima opponit magnanimitati, ſcda eſt pctm̄ in ſpiritū ſctm̄, iō grauior eſt quā prima, q. 21. ar. 1
Præſumptio aliqñ ſumit in bonum aliqñ in malo, q. 21. ar. 3. 1
Præſumptio ſecunda eſt minus pctm̄ q̄ deſperatio, q. 21. ar. 2
Præſumptuoſus peccat non æſtimando miſericordiam Dei nimis, ſed contemnendo iuſtitiam eius, q. 21. ar. 2
Præſumptio magis opponitur ſpei q̄ timori, quia ſpei cōtrariatur ratione propter differentię, timori uero ratione generis, & contrarietas ad timorem eſt apparentior, q. 21. ar. 3. 3
Præſumptio ſecunda procedit ex nimio amore ſui, q 21. ar. 1. 2
Præſumptio prima oritur ex inani gloria, ſecunda autem ex blaſphemia, q. 21. ar. 4
Pręſumptio prima opponitur magnanimitati ſecundū exceſſum licet apparenter ſecundum defectum, inquantū eſt aliquando de minimis quæ magna uidentur, q. 130. ar. 2
Præſumptio ſecunda opponitur charitati uel potius dono timoris, q. 130. ar. 2. 1.
¶ Proxim⁹ ſicut pōt dupliciter timeri ita pōt dupliciter amari, ꝓp id quod in ipſo & propter quod Dei eſt, in ipſo, q. 25. ar. 1
Proximus non habet æqualiter bonitatem Dei ſicut Deus, & iō non eſt æqualiter diligendus q. 26. ar. 2. 1
Proximum magis debemus diligere quantum ad ſalutem animæ quam corpus proprium, q 25 ar. 5
Proximis ſicut magis debem⁹ eē bñfici, ita a nobis ex charitate ſūt magis diligēdi ſcdm effectū & ſcdm affectum, q. 26. ar. 6
Proximi non omnes æqualiter ſe habent ad Deum, ſed quidā ſunt propinquiores charitate quidā remotiores, q. 26. ar. 6. 2
Propinquiores debent plus amari quàm meliores firmius & multiplicius, q. 26. ar. 7
Propinqui ſunt a nobis odibiles, non quia propinqui, ſed quia impediunt nos a Deo, q. 26. ar 7
¶ Præſumere ſe eē meliorē ꝑlato ſimpliciter vr̄ eē ſupbia, ſed ſe eſſe meliorē ꝑlato quo ad aliqd nō eſt ꝓſumptuoſū, q. 33. 4. 3
¶ Prudētia dicitur quaſi porro uidēs. i. procul uidens, q. 47. ar. 1
Prudentia non eſt tantum in intellectu ſicut ſcientia & ars, ſed habet aliquid in appetitu. i. rectitudinem, q. 47. ar. 1. 2
Prudentia eſt tantum in ratione practica ſubiectiue, q. 47. ar. 2

Prudens ſecundum quid eſt qui bene ratiocinatur ad aliquem finem, ſimpliciter autem qui ad totam uitam, q.47.ar.3.1
Prudẽtia ñ ſolũ cõſiderat uniuerſalia, ſed & ſigularia, q.47.a.3
Prudẽtia nõ cõſiſtit in ſenſu exteriori ſed in ſenſu interiori, nõ principaliter ſed per applicationẽ ad opus, q.47.art.3.3
Prudentia ſimpliciter dicta eſt uirtus non impropriè ſicut virtutes intellectuales ſed proprie, q.47.ar.4
Prudentia eſt amor quia ab eo mouetur ad actum non autem eſſentialiter, q.47.ar.1.1
Prudentia non eſt circa cauſam altiſſimam ſimpliciter ſed circa bonum humanum, q.47.ar.2.1
Prudentia proprie non eſt de fine ſed de his quæ ſunt ad finẽ, q.47.ar.1.2
Prudentia eſt uirtus ſpecialis propter ſpecialem rationem formalem obiecti, q.47.ar.5
Prudẽtia eſt nobilior cæteris uirtutibus moralibus, q.47.ar.6.3
Prudentia hominis non eſt omnino certa propter variabilitatem ſingularium ſed ut in pluribus, q.47 ar.3.2
Cum per Prudentiam aliquid recte agimus ad finem alicuius virtutis moralis ille actus eſt principaliter illius virtutis ad cuius finem ordinatur, q.33.ar.1.2
Prudentia ponitur in diffinitione uirtutum moralium, quia dependent ab ea, q.47.ar.5.1
Prudẽtia adiuuat oẽs uirtutes & in oĩbus operatur, q.47 ar.5.2
Prudentia eſt inuentiua medij in uirtutibus moralib. q.47.a.7
Prudentia ſe habet ad bonum priuatum & ad bonum cõmune, i. ſe extendit ad regimen ſui & multitudinis, q.47.ar.10.
Prudentiæ nomen ſumitur a prudentia ſicut a principaliori eius parte, quia omnia requiſita ad prudentiam neceſſaria ſunt ut aliquid ordinetur in finem, q.49.ar.6.1
Prudentiæ ſpecies ſunt tres ſecundum tres fines. ſ. monaſtica, iconomica, & politica, q.47.ar.11
Prudentiæ ſpecies ſunt quinque, monaſtica iconomica, politica, militaris & regnatiua, q.48
Prudentia nõ eſt in ſeruis & ſubditis ſecundum q. hmõi, ſed inquantum conuenit eis regere ſe per rõnem, q.47.art.12
Prudentia non eſt per ſe in peccatoribus, ſed tantum eius falſa ſimilitudo, q.47.ar.13
Prudentia magis repugnat peccato q̃ fides q̃uis fides ſit nobilior ipſa prudentia quantum ad obiectum, q.47. ar.3.2
Prudentia infuſa eſt in omnibus exiſtentibus in gratia ſed prudentia acquiſita non eſt in iuuenibus, q.47.ar.14
Prudẽtia ñ eſt i nobis a natura niſi quo ad pricipia ei⁹ q̃ sũt nobis magis cõnaturalia q̃ pria pricipia ſpeculatiuis, q.47.ar.15
Prudentia non conuenit brutis niſi Metaphorice. ſ. inquãtum naturali inſtinctu aguntur ſagaciter, q.47.ar.15.3
Prudentia corrumpi poteſt per paſſionem non autem per obliuionem licet per eam impediri poſſit, q.47 ar.16
Prudẽtia triplex ſ. falſa, imperfecta & pfecta, prima ẽ ad malũ, ſecũda ad finẽ particularẽ, tertia ad verũ & vltimũ finẽ, q.47.13
Prudentia determinat circunſtantias, ſed illę perficiunt uirtutes morales, q.49.ar.7.2
Prouidentia importat reſpectum quendam alicuius diſtantis ad quod ea quæ ſunt in præſenti ordinanda ſunt, q.49.ar.6
Prouidentia Dei ſe extendit ad neceſſaria non autem prouidẽtia hominis, q.49.ar.8.2
Sicut ad prouidentiã pertinet proſpicere id quod eſt per ſe cõueniẽs fini, ita ad circunſpectionẽ pertinet cõſiderare an ſit conueniens fini ſecundum ea quæ circumſtant, q.49.art.8.3
Præcipitatio directius opponit̃ rectitudini cõſilij q̃ tarditas ſuperflua q̃ habet quandam ſimilitudinẽ conſilij, q.53.art.3.3
Præcipitatio eſt operatio per impetum uoluntatis uel paſſionis ſine prudentia & partibus eius, q.53.ar.3
Præcipitatio eſt ſpeciale peccatum propter ſpecialem actum rationis qui prætermittitur. ſ. conſilium licet poſſit inueniri in quolibet genere peccatorum, q.53.ar.1.2
Præcipitatio cõtrariatur dono conſilij & prudẽtiæ, q.53.ar.3.1
¶Prudẽtia carnis dr̃ qua qs ponit finẽ ſuũ bonis carnis, q.55.1
Prudentia carnis eſt peccatum mortale, q.55.ar.1
Prudentia carnis eſt triplex, ſicut tentationes ſunt triplices, mũdi, carnis, & diaboli, q.55.ar.1.3
Prudentia carnis ſecundum rationem particularem prudentiæ eſt peccatum ueniale, q.55.ar.2
Prudentia carnis non eſt pctm̃ in ſpiritum ſanctũ, q.55.ar.2.2
Prudentia carnis & aſtutia cum dolo & fraude maxime oriuntur ex auaritia, q.55.ar 8
¶Principes tenent ad reſtõnẽ ſi latrones increſcãt, qa redditus quos hñt ſunt quaſi ſtipẽdia ut cõſeruẽt iuſtitiã, q.62.art.7
¶Primitiæ erãt de pcepto cerimonialia quo ad determinationem, in communi vero de iure naturali nunc aũt de præcepto eccleſiæ ſecundum conſuetudinem patriæ, q.86.ar.4
Primitiarũ quãtitas non fuit determinata in lege quia erant p modum oblationis de cuius ratione eſt eſſe uoluntarium, & ideo aliqui dabant quartam partem alij ſexageſimam, ſed nunc ſtatur conſuetudini patriæ, q.86.ar.4.3
Primitiæ pertinent ad quoddam genus oblationũ in uſum ſacerdotũ in recognitionẽ beneficij Dei. ſ. fructuum terræ & debet eſſe aliquid præcipuum de fructibus terræ, q.86. ar.4
Primitiæ ſunt ſigna præteriti beneficij Dei, ſcilicet terræ promiſſæ Iſrael & toti humano generi: ſed cerimonialia erant proprie ſigna futuri, q.86.ar.4.1
Pro p̃dicatione dare uel accipere aliqd quaſi p̃ciũ ſicut prophetia, oratione, officio & hmõi actib⁹ ſpũalibus eſt ſimonia nõ aũt accipere p ſuſtẽtatione ſcd̃m ordinationem eccleſiæ uel conſuetudinem approbatam, non exigendo ab inuitis per ſubtractionem ſpiritualium ſed per ſuperiorem, q.100.ar.3
¶Prodigalitas opponitur auaritiæ licet quandoque ſecundum diuerſa ſint in eodem, q.119.ar.1
Prodigalitas eſt circa paſſiones pecuniæ ſicut deficiens non autem ſicut ſuperabundans in eis, q.119.ar.1.1
Prodigus non ſemper abundat in dando propter uoluptates, circa quas eſt intemperantia, q.119.ar.1.3
Prodigalitas ſemper eſt peccatum non principaliter propter quantitatem, ſed propter inordinationẽ dandi quibus non debet dari & propter quæ & ſicut debet, q.119.ar.2
Prodigus peccat in ſe & in proximum & præcipue clerici conſumentes bona pauperum, & ſimiliter auari, q.119.ar.3.1
Prodigalitas opponitur liberalitati, q.119.ar.1
Primi parentes ſeneſcendo inceperunt mori prima die qua peccauerunt licet poſtea multum vixerint, q.164.ar.1.8
Profectus cognitionis dupliciter: ex parte docentis & ex parte addiſcentis, q.1.ar.7.2
¶Presbyteri curati & Archidiaconi poſſunt ſine licentia ingredi religionem, q.189.ar.7
¶Profeſſi in religione mortui ſunt mundo, & uiuunt Deo, vnde non ſunt reuocandi ad uitam humanam occaſione cuiuſcunque euentus, q.88 ar.11.1
Profeſſus non debet exire religionem ut parẽtibus ſubueniat, ſed procuret eis ſicut poteſt cum licentia, q.101.ar.4.4
Prophetia non eſt habitus nec qualitas permãnens, ſed ut paſſio tranſiens, q.171.ar.2
Prophetia eſt diuina inſpiratio rerum immobili ueritate denuntians futura, ſecundum Caſſiodorum, q.171.ar.3
Prophetia primo & principaliter cõſiſtit i cognitione, iõ dr̃ a fanos, ſcd̃ario cõſiſtit i loquutione, iõ dr̃ a phari. tertio cõſiſtit in operatione miraculorũ ad confirmationẽ eius, q.171.ar.1
Prophetia hẽt duo. ſ. repræſentationẽ & iudiciũ de uiſis qd̃ eſt principalius & cõpletiuum eius ſine quo non eſt, q 173.ar.2
Prophetia reqrit lumen ſupernaturale intellectuale, q.171.ar.2
Prophetia requirit inſpirationẽ quo ad mẽtis eleuationẽ & reuelationem quo ad perceptionem diuinorum, q. 171.ar.1 4
Prophetia requirit maximam mentis eleuationem ad contemplationem ſpiritualium, q.172.ar.4
Prophetia requirit bonitatẽ morũ quo ad refrenationẽ paſſionum & remotionem occupationum exteriorum, q.172.ar.4
Prophetia non requirit diſpoſitionẽ naturalẽ, quia De⁹ ſimul remouet indiſpoſitionem diſponit & perficit, q.172.ar.3
Prophetia poteſt haberi ſine charitate & ſine gratia gratum faciente, q.172. ar.3
Prophetiæ obiectum eſt illud quod eſt in cognitione diuina ſupra facultatem humanam, q.174.ar.1
Prophetia eſt de omnibus ſed primo & principaliter eſt de futuris contingentibus, ſecundo de exiſtentibus ſupra uniuerſalẽ cognitionem hominũ, tertio reſpectu alicuius, q.171.a.3
Prophetia ẽ principaliter de futuris nõ ãt de p̃ſenti niſi aliqñ, iõ tũc inſeruntur aliqua quæ excedunt hiſtoriã, q.171.ar.3
Prophetabilia oĩa ſunt nõ cognoſcibilia ab homine niſi p reuelationẽ Dei, ſed q̃ ptinẽt ad ſapiẽtiã & ſciẽtiã & interp̃tationẽ ſermonũ poſſunt naturaliter cognoſci ab hoĩe, q.171.3.2
Prophetæ non uident omnia prophetabilia, ſed tãtum ea quæ ſibi ſpecialiter reuelantur, q. 171.ar.4
Prophetia aliqua ẽ de p̃terito ſicut in Geneſi, & in aliqua ponitur p̃teritũ pro futuro pp certitudinẽ prophetiæ, q.171.ar.3
Prophetæ non uident Deum per eſſentiam, q.171.ar.2
Prophetæ uidẽt i ſpeculo æternitatis ſeu intelligẽtiarũ ſiue in libro præſciẽtiæ Dei cãliter non autem formaliter, q.173.ar.1
Propheta hẽt certiſſimã & diſtinctã cognitionẽ de uiſis p ſpiritũ ppheticũ nõ aũt de habitis per inſtinctum Dei, q.171.ar.5
Prophetiæ nullo modo poteſt ſubeſſe falſum ſicut nec præſciẽtię Dei, q.171.ar.6
Propheta proprie cognoſcit ſe moueri a Deo ad aliquid exiſtimandum uel ſignificandum uerbo uel facto, non tamẽ omnia quæ per hoc intendit Deus, q.173.ar.4
Prophetia ſĩpliciter dicta.i.ſup. uniuerſalẽ cognitionẽ hominũ

non poteſt eſſe a natura ſed tãtũ ex reuelatione Dei, prophetia uero ſecundum quid, ideſt de aliquibus in ſuis cauſis poteſt eſſe a natura, ſed fallibiliter, q. 172. ar. 1
Prophetia & aliæ illuminationes & reuelationes fiunt nobis a Deo mediantibus angelis, q. 172. ar. 2
Prophetica illuſtratione actuali ceſſante aliquis dicitur propheta ex deputatione Dei & ex habilitate remanente ad facilius illuſtrari, q. 171. ar. 2. 2
Propheticæ finis eſt manifeſtatio alicuius ueritatis exiſtentis ſupra hominem, q. 174. ar. 2. 2
Prophetia ſecundum quid poteſt eſſe a Dæmonibus, non autẽ prophetia ſimpliciter, q. 172. ar. 5
Prophetia Dæmonum nõ fit per illuminationes ut diuina, ſed per viſionem imaginariam uel ſenſibilem, nec eſt ſemper vera ſicut prophetia diuina, q. 172. ar. 5. 2
Prophetiæ Dæmonum quandoque dicunt uera ex inſpiratione diuina & aliquando per Dæmones, q. 172. ar. 6
Prophetiæ ſpecies triplex, comminationis, prædeſtinationis & præſcientiæ, q. 174. ar. 1
Prophetia fit dupliciter, ſ. per influxum luminis tantum & per ſpecies impreſſas uel aliter ordinatas, q. 173. ar. 2
Prophetiæ modus triplex ſecundum triplicem potentiam cognoſcitiuam, ſ. ſecundum oculos, ſecundum ſpiritum imaginarium & ſecundum intuitum mentis, q. 174. ar. 1. 3
Prophetis repræſentantur aliqua quadrupliciter, ſ. ſenſu exteriori, ut Daniel uidit ſcripturã in pariete, & Samuel audiuit verba, uel per formas in imaginatione diuinitus impreſſas ſicut in cæcis natis ſimilitudines colorum, uel formas diuinitus ordinatas ſicut Hieremias uidit ollam accenſam uel p ſpẽs in intellectu ſicut ſciẽtia infuſa Salomoni & Apoſtolis, q. 173. a. 2.
Prophetiæ modus ſextuplex, q. 174. ar. 1. 3
Prophetiæ gradus ĩ imaginaria diſtinguitur quadrupliciter. ſ. per ſomnium & uigiliam per ſigna ſi loquens uidetur uel non ſi ſecundum dignitatem apparentis, q. 174. ar. 3
Prophetiæ gradus improprie dicti ſunt dupliciter, ſ. minimus, i. ſecundum operationem exteriorem ut Sanſon, & uiſio de naturalibus ut Salamon, q. 174. ar. 3
Prophetiæ actus duplex, ſ. principalis, ideſt uiſio, & ſecũdarius, ideſt denunciatio, q. 171. ar. 2
Prophetæ ueri tripliciter differunt a falſis prophetis, ſ. agente, fine, & certitudine, q. 171. ar. 6. 3
Prophetia prædeſtinationis ſemper impletur non autem prophetia comminationis, q. 171. ar. 6. 2
Prophetiæ omnes ſunt eiuſdem ſpeciei, quia ſ. ſunt per unum formale, ſ. per lumen diuinum, q. 171. ar. 3. 3
Prophetia eſt ſimpliciter excellentior dono linguarum triplici ratione, q. 176. ar. 2
Prophetia intellectualis uiſionis eſt nobilior quàm imaginaria niſi reſpectu reuelandi per ſimilitudinem corporalem, quia tunc eſt econuerſo, q. 174. ar. 2
Prophetia magis dicitur de imaginaria quàm de intellectuali, q. 174. ar. 2. 3
Prophetia imaginaria de ſpirituali ueritate eſt nobilior intellectuali de cognoſcibilibus humana ratione, q. 174. ar. 2. 3
Propheta quãto eſt uicinior Chriſto tanto eſt maior & magis poſtq̃ aũ, licet ĩ quolibet ſtatu prima ſit maior aliis, q. 174. a. 6
Propheta idem non eſt ſemper in eodem gradu prophetię, ſed quandoque in maiori, quandoque in minori, q. 174. ar. 3. 2
Prophetia Dauid ex propinquo attingit ad uiſionẽ Moyſi maiorẽ, quoad cognitionẽ diuinitatis, ſed econuerſo ĩ cognoſcẽdo & exprimẽdo myſteria incarnationis Chri, q. 174. ar. 4. 1
Prophetia non conuenit Deo nec beatis nec angelis, q. 173. ar. 1
Prophetia fuit in Chriſto inquantum uiator, q. 174. ar. 5. 3
Propheta eſt ille cuius tantum intellectus illuminatur ad iudicandum uiſa ab aliis, ſicut Ioſeph & Daniel, q. 173. ar. 2
Propheta non eſt proprie ille cui oſtenduntur ſimilitudines ſine lumine intelligentiæ, ſicut Pharao, Nabuchodonoſor, vel Balthaſar, q. 173. ar. 2
Prophetiæ fuerunt oi tempore in noue teſtamẽto, q. 174. ar. 6
Prophetiæ inceperunt ſcribi per Iſaiam. & Oſeæ, quando Roma condita fuit, q. 174. ar. 6. 2
Prophetæ fuerũt maxime in abundantia tpe Regũ, quia tũc populus erat liber, iõ inſtrui debat de agendis, q. 174. ar. 6. 2
¶Puer ante pubertatem poteſt recipi in religione de conſenſu parentum, ſed poſt etiam eis inuitis, q. 189. ar. 5
Pueri non tenent ad ieiunia eccleſiæ quãdiu ſunt in ſtatu augmenti qd̃ ut in pluribus eſt in fine tertii ſeptennii, ſed exercẽdi ſunt in eis ſcdm modũ ætatis, tñ q̃nq; in magna tribulatione iubentur pueri & bruta ieiunare, q. 147. ar. 4. 2
¶Puſillanimitas põt tripliciter conſiderari. ſ. ſecũdũ ſe, ex cauſa eius, ſ. ignorantia & timore pigritia & ira, & ex effectu eius, ſcilicet ſuperabendi, ſ. primo mõ opponitur directe magnanimitati, ſecundo ſolicitudini, tertio ſimiliter, q. 133. ar. 2
Puſillanimitas ſecundum defectum opponitur humilitati inquantum applicat animum ad uilius q̃ decet, ſed directius opponitur magnanimitati, quia fugit magna, q. 133. ar. 1. 5
Puſillanimitas eſt contraria magnanimitati ſecundũ defectũ: pſumptio aũt ſecũdũ exceſſum, iõ utraq; ẽ pctm̃, q. 133. art. 2
Puſillanimitas eſt pctm̃ mortale & q̃nque ueniale, q. 133. ar. 1. 2
Puſillanimitas ſecundum ſpeciem propriam eſt grauius peccatum præſumptione, q. 133. ar. 2. 4
Puſillanimitas oritur ex ſuperbia, quia nimis innititur ſenſui proprio, q. 133. ar. 1. 3
Puſillanimus eſt qui recuſat exequi operationem ſibi proportionatam, q. 133. ar. 1
¶Pueri & periuri nõ coguntur iurare, q̃a iurarent ſine reuerentia, nec ſacerdotes niſi in neceſſitate, & p ſpũali, q. 89. ar. 10
Puer añ uſum rõnis non põt ſe obligare aliquid ex uoto, quo vſu rõnis habito põt ſe obligare, ſed oẽ uotum eius ẽt religionis ante annos pubertatis, ideſt ante annos quatuordecim in puero, duodecim in puella poteſt irritari a parentibus & a tutoribus, non autem poſt annos pubertatis, q. 88 ar. 8. 2
¶Puniri poſſunt non dantes oblationes debitas per ſubtractionem ſacramentorum, non tamen a ſacerdote cui debentur, ne uideatur aliquid exigere pro exhibitione ſacramentorũ, ſed per ſuperiorem aliquem, q. 86. ar. 1. 3
¶Punitio non dẽt deſeri pp ſcandalũ niſi ſequatur peius, ppter multitudinẽ peccantiũ, uel pp potẽtiã principiũ, q. 43. 7. 1
Pueri Iudæorum ac aliorum infidelium non debent baptizari inuitis parentibus, q. 10 ar. 12
¶Puritas cordis eſt effectus fidei, q. 7. ar. 2

Q

QVantitas uirtualis quæ non attenditur ſecundum numerum obiectorum ut plura uel pauciora diligãtur, ſed ſecundum intenſionem actus ut magis uel minus diligatur, conuenit charitati, q. 24. ar. 4. 1
¶Quicquid pertinet ad redditionem debiti cuiuſcunque perſonæ intelligitur mandari quarto præcepto, q. 122. ar. 5. 2

R

Rationes quibus ſancti demonſtrant ea quæ ſunt fidei, non ſunt demonſtratiuæ, ſed perſuaſiuæ, q. 1. ar. 5. 2
Ratio formalis obiecti fidei poteſt accipi ex parte rei creditę, & ſic eſt una: ex parte uero credentium eſt q, fit non uiſum & ex hoc diſtinguũtur articuli & non ex alia parte, q. 1. ar. 6. 2
Ratio humana quæ inducitur ad ea q̃ ſunt fidei dupliciter ſe habẽt: uno mõ antecẽdenter ad uolũtatẽ & ſic diminuit meritũ, alio mõ cõſequẽter & ſic nõ diminuit meritũ, q. 2. a. 10
Rationes quæ inducuntur ad auctoritatem fidei non ſunt demonſtrationes, ſed remouent impedimenta fidei, oſtendendo nõ eſſe impoſſibile quod in fide proponitur, q. 2. art. 10 2
Ratio nõ dr̃ donum ſicut intellectus, quia rõ procedit ex lumine naturali, non aũt intellectus ſicut nec donum, q. 8. ar. 1. 2.
Ratio charitatis eſt una ſola a bonitate diuina ſumpta: cæteræ aũt ſunt ſecundario inducentes ad diligendum, q. 23. ar. 5. 2
Ratio naturalis præſtituit finem uirtutibus moralibus nõ aũt prudentia, ſed diſponit de his quæ ſunt ad finem, q. 47. ar 7
Rõ prudẽtiæ pcedit a duplici itellectu. ſ. primorũ principiorũ uniuerſaliũ & alicui9 ſingularis. i finis pticularis, q. 47. ar. 2. 1
Ratio & intellectus ſunt eadem potentia realiter, q. 45. ar. 5. 3
Rationis certitudo eſt ex intellectu, ſed neceſſitas eius eſt ex defectu intellectus, q. 49 ar. 5. 2
Ratio pro ipſo bono uſu eſt pars ipſius prudentiæ, non autem pro ipſa potentia, q. 49. ar. 5. 1
Rõnis nomẽ ab inquiſitione & diſcurſu ſumitur, q. 49. ar. 5. 3
Cõ eadẽ eſt de monachis & de aliis religioſis quo ad cõia omni religioni, nõ aũt quo ad ppria monachorũ, q. 188. ar. 2. 2
¶Rapina eſt grauior furto dupliciter, uel quia inuoluntarium p uim eſt maius q̃ per ignorantiam, ſecundo quia rapina eſt in re & in perſona furtum autem in re tantum, q. 66. ar. 9
Raptus ut eſt ſpecies luxuriæ eſt quando puella de domo patris abducitur uiolenter, ut corrupta matrimonio habeatur ſiue ei ſiue parentibus uiolentia inferatur, q. 154. ar. 1
Raptus quandoque eſt cum ſtupro quandoque ſine eo, ut in raptu uiduæ nuptæ uel corruptæ, & quandoque ſtuprum eſt ſine rapto, ſi defloretur uirgo ſine uiolentia, q. 154. ar. 7
Raptus plerunque concurrit cum ſtupro, ideo quandoq; unũ ponitur pro alio, q. 154. ar. 7. 1
Rapta poteſt duci in matrimonium ſi ipſa uel parentes cõſentiant, q. 154. ar. 7
Raptus Monialium eſt grauius & ſecundum leges punitur capitali ſententia, q. 154 ar. 10. 2
Raptus mentis proprie eſt eleuatio mentis ad ſupernaturalia a Deo cum abſtractione a ſenſibus, q. 175. ar. 1
Raptus rõne cãæ põt pertinere ad uim appetitiuã, nõ aũt rõ ne

termini,ſed tantum ad uim cognitiuam,q.175.ar.2
Raptus mentis ad diuina triplex,ſ.per ſimilitudines imaginarias,per effectus intelligibiles & per eſſentiam Dei, primus conuenit Petro & Ioanni euangeliſtæ,ſecundus Adæ & Dauid,tertius paulo & Moyſi,q.175.ar.3.1
¶Repugnantia fidei,ſiue in conſideratione,ſiue in exteriori pſecutione intantum auget meritum fidei inquantum oſtẽditur uoluntas magis prompta & firma in fidei,q.2.ar.10.3
¶Regula humana duplex,ſ.ro humana & lex æterna,q.8.ar.3.3.
¶Recompenſatio temporalis non intenta non minuit meritũ, nec laudem eleemoſynæ,nec aliorum actuum ſicut nec humana gloria non intenta,q.32.ar.3.2
Recompenſatio temporalis intenta diminuit meritum & laudem eleemoſynæ non autem ſpiritualis,q.32.ar.3.2
Religioſo non licet dare eleemoſynas ſine licentia,niſi de modicis ſub ratihabitione,q.32.ar.8
Recta exiſtimatio d fine pticulari dr ĩtellect⁹ inquãtũ eſt alicuius principij & dr ſenſus inquãtum eſt particularis,q.49.ar.2.3
Reddere unicuiq; qđ ſuũ eſt,eſt ,pprius actus iuſtitiæ,nec cõuenit alteri uirtuti,niſi inquãtũ coniungitur iuſtitiæ,q.58.a.11
¶Reſtitutio eſt actus commutatiuæ iuſtitiæ quia nihil aliud vr̃ eſſe q̃ aliquem ſtatuere in poſſeſſionem rei ſuæ,q.62.ar.1
Reſtitutio ,pprie eſt tm̃ debiti & in reb.exteriorib⁹ qa ſupponit idẽtitatẽ,ſed trãsfert̃ ad actiones & paſſiones,q.62.ar.1.1.
Reſtitutio male ablati eſt de neceſſitate ſalutis quantum poſſibile eſt,q.62.ar.2
Reſtitutio qñ fieri non põt illius rei ſicut mẽbrũ mutilatũ dẽt fieri recompenſatio quantum poſſibile eſt,q.62.ar.2.2
Reſtitutio ſimpli ſufficit ante ſententiam iudicis, ſed poſt tenetur etiam ad pœnam pro culpa,q.62.ar.3
Reſtitutio præfertur ſubuentioni parentum, niſi in extrema neceſſitate,q.62.ar.4.4
Reſtitutio debet ſp fieri ei a quo aliquid ablatum eſt,q.62.ar.5
Reſtituendum alicui qui mortuus eſt hæredibus eius dari debet,q.62.ar.5.3
Reſtitutio debet fieri alicui, & ſi ille eſt ignotus dẽt dari pauperibus præmiſſa debita diligentia & inquiſitione,q.62.a.5.3.
Reſtitutio ſi debet fieri alicui exiſtenti in parte longinqua, debet ei mitti,præcipue ſi res ſit magni ualoris uel debet deponi,q.62.ar.5.3
Reſtituens unus totum alij non tenentur principali, ſed debẽt refundere partem ſuam ſoluenti totum,q.62.ar.6.3
Reſtitutio debet fieri per confeſſorem ſecrete ne crimen detegatur,q.62.ar.6.2
Reſtitutio debet ſtatim fieri uel dilatio peti ab eo qui põt cõcedere uſum rei quia implicat præceptum negatiuũ,q.62.ar.8
Reſtitutio uſurarum debet fieri caute ne cum ſcandalo fiat pſonarum,q.62.ar.6.2
¶Recidiuans & ſimulans.i. fictus nõ derident Deum expreſſe, ſed interpretatiue,q.75.ar.2.2
¶Religio importat ordinem ad Deum, ad quem ordinat hominem,q.81.ar.1.
Religio eſt uirtus reddens debitum honorem Deo,q.81.ar.2
Religio eſt alia uirtus a pietate,q.101.ar.3.2
Religio eſt una uirtus quia exhibet reuerentiam Deo ſub una ratione.ſ.ut Deus eſt primum principium creationis & gubernationis rerum,q.81.ar.3.1
Religio cæteris uirtutibus imperat,q.81.ar.1.1
Religio præfertur aliis uirtutibus moralibus,q.81.ar.6
Religioſi non ſe ſubiiciunt homini propter hominem, ſed pter Deum,q.81.ar.1.5
Religio habet duo,ſ.cultum Dei,& Deum, primum eſt obiectũ ſecundum uero fini,q.81.ar.5
Religio eſt in uoluntate ideo ordinat actus aliarum potẽtiarũ ad Dei reuerentiam,q.81.ar.3.1
Religionis actus quilibet pertinet ad cultum Dei uel ſeruitutẽ eius:primum reſpicit excellentiam Dei, ſecundum uero ſubiectionem hominis,q.81.ar.3.2
Religio habet duplices actus elicitos.ſ.ut ſacrificare,adorare & huiuſmodi & imperatos.ſ.aliarum uirtutum,q.81.art.1.1
Religio habet duplices actus interiores ut principales,& per ſe & exteriores ut ſecũdarios & propter interiores,q.81.ar.7.
Religio dr̃ a frequẽti electione diuini cultus uel dr̃ ab iterata dilectione Dei negligẽter amiſſi,uel dr̃ a religãdo,q.81.art.1.
Religio & ſanctitas diſtinguuntur ratione,q.81.ar.8
Religioſi põt accipere oblationes triplr̃ ut pauperes,ut miniſtri & ut Curati ſi Parrochiæ ſunt eorum,q.86.ar.2.2
Religioſi curati poſſunt exigere decimas nec tamen tenentur dare,non curati uero econuerſo habent tamen aliquam immunitatem ſecundum diuerſas conceſſiones eis factas a ſede Apoſtolica,q.87.ar.3.3
Religioſi tenentur obedire ſuis Prælatis in his tantum, quæ in regula continentur directe.i.expreſſe,uel indirecte.i. implicite,ut mutua obſequia, pœnæ & huiuſmodi,q.104.ar.5.3
Sicut religio eſt q̃dã proteſtatio fidei ſpei,& charitatis quib. homo primordialiter ordinatur in Deũ ſic pietas eſt quædam proteſtatio charitatis ad parentes & ad patriã,q.101.ar.3.1
Sicut religio p excellentiã dr̃ pietas ſic latria dr̃ dulia inquantũ Deus eſt excellenter pater & dominus,q.106.ar.1.1
Ad religionem pertinent omnia illa per quæ Deo reuerentia exhibetur,q.83.ar.3
Religio nominat ſtatum perfectionis,q.186.ar.1
Religionis ſtatus ordinatur ad perfectionem charitatis, ſicut ad finem,q.186.ar.7.1
Religio eſt ſtatus pœnitentiæ, exercitium & ſcola perfectionis, q.186.ar.1.4
Religionis ſtatus præfertur eleemoſynis & uirginitati ſecularium,q.186.ar.6
Religionis ſtatus põt cõſiderari tripliciter ut exercitiũ tẽdẽdi ad pfectionẽ charitatis,ut quietãs,& ut holocauſtũ,q.186.art.7
Religio ois ſumpſit originem a diſcipulis Chriſti,q.188.artic.7
Religio requirit ſubtractionem impedientium hominem ne totaliter feratur ad ſeruitium Dei,q.186.ar.4
Religioſi non tenentur habere perfectam charitatẽ,ſed ad hoc tendere & ad hoc operam dare,q.186.art.2
Religioſi non tenentur ea habere, quæ cõſequunt̃ perfectionẽ charitatis,ſed ad hoc tendere non contemnendo,q.186.a.2.
Religioſi non tenent̃ ad oĩa exercitia p quæ uenitur ad perfectionẽ,ſed tantum ad taxata ſcđm regulam ſuã,q.186.ar.2
Religioſi nõ tenentur ad omnia conſilia de particularibus,ſed ad eſſentialia religioni,q.186.ar.2.3
Religioſi non tenentur niſi ad ea ad quæ ſeculares tenent̃ niſi quæ ad eorum uota pertinent,q.187.ar.3
Religioſi non tenentur ad opera manualia pluſquàm ſeculares,niſi ad quæ tenentur ex ſtatutis ſui ordinis, q.187.artic.3
Religioſus factus Ep̃s non abſoluitur a tribus uotis religionis, qa nihil debet habere proprium, ſed eſt diſpenſator cõmunium bonorum Eccleſiæ,ſed per accidens non tenetur obedire ſi ſuperiorem non habeat, ſicut nec Abbas,q.185.ar.8
Religioſis licet ex commiſſione prædicare & ſimilia,q.187.ar.1
Religioſis licet ſtudere in libris Gentilium ſed principaliter in ſacra ſcriptura,q.188.ar.5.3
Religioſis licet aduocare pro monaſterio pro pauperibus & viduis,non autem propter aliquod mundanum,q.188.ar.3.2
Religioſis licet tractare negocia ſecularia moderate, cum licentia ex charitate,non autem ex cupiditate,q.188.ar.2.2
Religioſis licet uiuere de eleemoſinis quaſi eis debitis dupliciter.ſ rõne neceſſitatis triplicis.ſ. infirmitatis, ægẽſtatis & cõſuetudinis,& rõe quadruplicis operis.ſ. p̃dicationis,altaris, ſtudij,& donõ ſuorum ſuorũ bonorũ monaſterio,q.187.ar.4
Religioſis licet mendicare pro humilitate, neceſſitate, uel utilitate,non autem ex cupiditate,ſicut ſecularibus,q.187.ar.5
Religioſis licet uti uilibus ueſtibus ad contemptum ſeculi, ad pœnitentiam & humilitatem,q.187.ar.6
Religioſis militibus licet bellum facere authoritate principis non autem authoritate propria,q.188.ar.3.4
Religioſi dñr dupliciter.ſ cõiter oẽs qui per fidẽ colũt Deũ, & ſpãliter q totã uitã ſuã dedicãt cultui diuino, q.188.art.1.1.
Religionis gradus triplex, cui competit triplex gradus paupertatis,q.188.ar.6
Religionum aliquæ ordinantur ad uitam contemplatiuã, aliquæ uero ad opera uitæ actiuæ,q.188.ar.4
Religiones principaliter ſunt diuerſæ,ſecundum fines, ſecundario ſecundum exercitium,q.188.ar.1
Religio quædã conuenientiſſima inſtituta eſt ad p̃dicationem, & confeſſiones & alia huiuſmodi ſpiritualia,q.188.ar.4
Religio ordinatur ad ſtudium quia illud illuminat, remouet errores,prodeſt ad prædicandum & huiuſmodi, domat luxuriam & auaritiam & ualet ad obedientiam, q.188.ar.5
Religio aliqua inſtituit ad militãdũ nõ qdẽ pp aliquod mundanũ ſed ad defenſionẽ diuini cultus & proximi,q.188.ar.3
Religio principaliter eſt melior cuius finis eſt potior, i. ad maius uel ad plura, ſecundario autem quæ melius proportionatur fini,q.188.ar.6
Religio tanto perfectior eſt ſecundum paupertatem quãto habet magis eam proportionatam fini,q.188.ar.7
Religio ordinata ad actiones corporales eſſet imperfecta ſi careret diuitijs in communi, non autem aliæ,q.188.art.7
Religio ſolitariorum eſt perfectior quã ſocialis, ſed periculoſiſſima eſt imperfectis,q.188.ar.8
Religioſorũ pœnitẽtiæ, nulla ſatisfactio æquipollet,q.189.ar.3.3
Recepti ſimoniace ſcienter quomodo ſunt retinendi, uel expellendi,q.100.ar.6.5
Reſolutio ſeminis ex propoſito quocũq; mõ & ſine coitu, tol-

lit

Et uirginitatem irreparabilem, non autem ſine conſenſu, q. 15. ar. 1. 4

¶ Remedium triplex contra ſuperbiam. ſ. conſideratio propriæ infirmitatis, magnitudinis Dei & imperfectionis propriorū bonorum, q. 162. ar. 6. 1

Reuerentia non eſt honor, ſed eſt motiuum honorantis & eſt finis honoris inquantum. ſ. aliquis ad hoc honoratur ut in reuerentia habeatur ab alijs, q. 103 ar. 1. 1

Rixa eſt cōtradictio in factis. ſ. mutua pcuſſio & pticulare bellū ſine authoritate publica, ſed cōtentio eſt in uerbis, q. 41 ar. 1

Rixa inuadentis iniuſte ſemper eſt peccatum mortale, ſed defendentis nullum eſt pctm̄ niſi ex odio uel nimis, q. 41. art. 1

Rixa orit̄ ꝑrime ex ira, ſed ex cōcupiſcētia ſicut ex prima radice & ex iactātia occaſionaliter & ex odio p accidēs, q. 41. ar. 2

Rixantur minime nec peccant qui publica poteſtate inuadūt, ſed qui eis reſiſtunt iniuſte ſe defendendo, q. 41. ar. 1. 3

S

SACRAMENTVM Euchariſtiæ continet duo, ipſum ſacramentum & miraculum, q. 1. ar. 8. 6

¶ Sanctam eccleſiam catholicam dupliciter exponit̄, q. 1. ar. 3. 5

¶ Sapientia data a Deo eſt donum ſpiritusſancti, ſed ſapientia acquiſita per ſtudium eſt uirtus intellectualis, q. 45. ar. 1

Sapientiæ donum dicitur pietas & timor Dei, quia manifeſtāt ſapientiam & fidem, q. 45. ar. 1. 1

Sapientiæ donum quo ad ſuam cauſam eſt in uoluntate, ſed ſecundum eſſentiam eſt intellectu, q. 45. ar. 1

Sapiētia dr̄ quaſi ſapida ſciā: talis expoſitio n̄ cōuenit niſi ſcd̄m nomē qd̄ h̄et ſapientia in lingua latina, in græco aūt nō cōpetit & forte nec in alijs linguis, unde uī potius ibi nomē ſapiētiæ accipi p eius fama qua a cūctis cōmēdatur, q. 45. a 2. 2

Sapientia ſimpliciter eſt bona, ſed ſecundum quid eſt mala, ut terrena, animalis & diabolica, q. 45. ar. 1. 1

Sapientia acquiſita poteſt eſſe cum pctō mortali non autē donum ſapiētiæ, ſicut nec charitas quā præſupponit, q. 45. ar. 4

Sapiētiæ donū in quātū eſt neceſſariū ad ſalutem eſt in omni habente gratiā, ſed in pueris & amentibus habitualiter tantum, ſed quo ad ſecreta myſteria & diſcretionem aliorum eſt in paucis, quia eſt gratia gratis data, q. 45. ar. 5

Sapientiæ dono correſpondet ſeptima beatitudo, q. 45. ar. 6

¶ Sacrificium proprie dicitur aliquid factum ad honorem debitum ſoli Deo ad eum, q. 181. ar. 4. 1

Sacrificium nihil aliud eſt niſi proteſtatio interioris deuotionis & fidei, q. 85. ar. 1

Sacrificium ſoli Deo debet offerri, q. 85 ar. 2

Sacrificium Deo offerre in cōi eſt de iure naturali, ſed determinatio eius eſt de iure diuino & humano, q. 85. ar. 1

Sacrificia ſenſibilia inſtituta ſunt non propter indigentiā Dei, ſed ut homo ſe & omnia ſua referat in Deum ut in finem principium & dominum omnium, q. 85. ar. 2

Sacrificium duplex interius & exterius, q. 85. ar. 2

Ad ſacrificium interius omnes tenentur, ad exterius autē ſoli ſubditi legi niſi ſint neceſſarij actus uirtutum, q. 85 ar. 4

Sacrificium in lege ueteri erat publica proteſtatio peccati, ideo non fiebat pro peccato negligentiæ nec pro alijs peccatis interiorum actuum quia erant occulta, q. 54. ar. 3 3

Sacrificia non erant oblationes, ſed primitiæ, quia nihil ſacrū fiebat circa eas, q. 85 ar. 3. 3

Sacrilegiū eſt oē quod fit ad irreuerentiam rei ſacræ, q. 99. ar. 1

Sacrilegium eſt ſpeciale pctm̄ oppoſitum religioni, q. 99. ar. 2

Sacrilegium eſt ſine alijs peccatis quando non eſt alia deformitas niſi uiolatio rei ſacræ, q. 99. ar. 2. 3

Sacrilegium eſt grauius cōtra perſonā q̄ contra locum, ſed grauiſſimū eſt cōtra ſacra, ſecundo contra uaſa ſacra, tertio cōtra imagines & reliquias ſanctorū, quarto cōtra ornatus rei ſacræ, quinto contra res miniſtrorum eccleſiæ, q. 99 ar. 3

Sacrilegium eſt omne peccatum perſonæ ſacræ materialiter, non autem formaliter niſi fit directe contra ſanctitatē eius, puta, ſi uirgo Deo dicata fornicetur, q. 99. ar. 3. 3

Sacrilegium eſt quælibet ſpecies luxuriæ ſecundum quòd uiolat aliquid pertinens ad cultum Dei, q. 184. ar. 10

Sacrilegij pęna ſcd̄m ęqualitatē ē excōicatio, ſed qa hęc n̄ timet̄ addit̄ decapitatio ſcd̄m leges & pecuniaria ſcd̄m canōes, q. 99 4

Sacrilegiū reducit̄ ad tres ſpēs luxuriæ. ſ. vel ad ſtuprum uel ad adulteriū inquantū violat̄ virgo Deo deſponſata, uel ad inceſtum inquantum eſt cum cognata ſpirituali, q. 154. art. 1. 3

Sācti faciunt miracula, dupliciter. ſ. poſtulatione & ptāte. i. non præcedente oratione, manifeſte tamen in utriſq; Deus operatur principaliter, ſancti inſtrumentaliter, q. 178. ar. 1. 1

Scandalū eſt proprie dictū uel factū minus rectū pbens occaſionē alijs ruinæ, ſed ſcādalū large ſumitur pro quolibet impedimēto alicui pſtito in uia aliqua quā pſequi intēdit, q. 43. 1

Scandalū græce offenſio dicitur latine uel ruina uel impactio pedis, q. 43. ar. 1

Scandalum duplex. ſ. actiuum. i. omne inductiuum peccati, intentum uel non intentum. ſ. peccatum uel ſimile ei & paſſiuum. i. ruina peccati ex dicto uel facto alterius, q. 43 ar. 1. 4

Scandalum actiuum quandoque eſt ſine paſſiuo, quandoque econuerſo, quandoque ſimul, q. 43. ar. 1 4

Scandalum omne eſt peccatum, ſed actiuum quidem dantis, paſſiuum uero ſumentis, q. 43 ar. 2

Scandalum actiuum per ſe. i. intentum eſt ſpeciale peccatum, non autem per accidens nec ſcandalum paſſiuum, q. 43. ar. 3

Scandalum actiuum eſt ſine alio peccato quando factum uel dictum nō eſt peccatum ſe habet ſpeciem mali, q. 43, ar. 3. 1

Scandalum actiuum & paſſiuum quandoque eſt ueniale, quādoque mortale, q. 43. ar. 4

Scandalum actiuum uel paſſiuum non conuenit perfectis niſi de ueniali, ſed imperfectis etiam de mortali, q. 43. ar. 5. 6

Scandalum quodlibet cauſatur ex aliquo ſcandalo actiuo ſui, non autem ſemper ex peccato alterius, q 43. ar. 6. 1

Sciētia & opinio non poſſunt ſcd̄m idē eſſe de eodē, q. 1. ar. 5. 4

Scientia & fides non poſſunt eſſe de eodem apud eundem, immo quod eſt ſcitum ab uno eſt creditum ab altero, q. 2. 4. 2

Scibilia oīa conueniunt in cōne ſciæ, non tamen conueniūt in hoc quod eſt æqualiter ordinare ad beatitudinē, q. 2. art. 4. 3

Sciā ē donū neceſſariū ad iudiciū diſcernēdi credēda a nō credēdis, ſicut donū intellectus ad capiendū credenda, q. 9. a. 1

Scientia quæ eſt donum non eſt diſcurſiua, quia eſt participatiua ſimilitudo ſcientiæ Dei, q. 9. ar. 1. 1

Scientiæ donū eſt certitudo iudicij circa res humanas uel creatas per cauſas ſecundas, q. 9. ar. 2

Sciētiæ donū eſt magis ſpeculatiuū quàm practicum, q. 9. ar. 2

Sciæ donū ē in oībus habēntibus charitatē, nō aūt put eſt gratia gratis data ad inſtruēdū uel cōfutandū aduerſarios, q. 9. 3. 3

Scientiæ dono correſpondet tertia beatitudo q. 9. ar. 4

Schiſma eſt ſeparatio ꝓpria ſpōte & intētione ab unitate eccleſiæ renuēs ſubeſſe Papæ & cōicare mēbris eccleſiæ, q. 39. ar. 1

Schiſma per ſe. i. ex intentione eſt ſpeciale pctm̄, oppoſitum vnitati eccleſiæ & dicitur a ſciſſura animorum, q. 39. ar. 1

Schiſma eſt maximum peccatorum in proximis, q. 39. ar. 2. 3

Schiſmatici proprie dicuntur qui propria ſponte & intentione ſeparant ſe ab unitate eccleſiæ renuentes ſubeſſe Papæ & communicare eccleſiæ membris, q. 39. ar. 4

Schiſmatici conuenienter puniuntur duplici pœna. ſ. excōmunicatione & carcere per poteſtatem ſæcularem, q. 39 ar. 4

¶ Sebaſtian⁹ vtiliter latitabat ſub ueſte militari I domo Dioclet iani, ut deficientes in tormentis confortaret, q. 10. ar. 10. 2

¶ Sn̄ia ſynodi & prohibitio ſe extendit ad determinatas perſonas & non ad ſynodum quæ habet declarare quæ fuerunt expoſita in præcedenti, neque ad ſummum pontificē cuius ſententia ſynodus confirmatur, q. 1. ar. 10. 2

¶ Senes inuident iunioribus, & qui multa expendunt ad conſequendum aliquid his qui parum expendunt, q. 36. ar. 1. 4

¶ Seditio eſt ſpeciale peccatum. ſ. mutua impugnatio inter partes multitudinis vel præparatio ad pugnam, q. 42. ar. 1

Seditio opponitur unitati & paci multitudinis, q. 42. ar. 1

Seditio opponitur vnitati temporali, q. 42. ar. 1. 2

Seditio & ſchiſma continentur ſub diſcordia. ſ. partium multitudinis adinuicem, q. 42. ar. 1. 1

Seditio eſt ſemper de ſe pctm̄ mortale & eſt grauius rixa, & eſt principaliter in procurantibus, ſecundo in ſequentibus, nō autem in defendentibus bonum commune, q. 42. ar. 2

Seculares tenentur obedire prælatis ſuis ſpiritualibus in his tātum quæ promiſerunt in baptiſmo, q. 186. ar. 5. 1

¶ Senes ſūt naturaliter auari pp defectū eorū naturę, q. 118. 1 3

¶ Seruus nō pōt recipi in religione inuito domino ei⁹, q. 189. 5

¶ Symbolū tāgit ea quæ ſunt fidei inquātum ad ea terminatur actus credētis q ad rē nō ad enunciabile terminat̄, q. 1. ar. 2. 2

Symbola & ſi uocibus multiplicātur ueritas tn̄ in eis contenta non uariatur, ſed una & eadem in omnibus exiſtit, q. 1. a. 9. 2

Symbolum ſanctorum patrum non abolet ſymbolum Apoſtolorum, ſed potius illud exponit, q. 1. ar. 9. 4

Symbolū ſanctorū patrū cātat̄ in eccleſia, quia fuit cōditū fide iā manifeſtata, & eccleſia pacem habente. Apoſtolorum autē tempore perſecutionis & fide non promulgata, q. 1. ar. 9. 6

¶ Simplices non ſunt examinādi de ſubtilitatibus fidei niſi habeatur ſuſpitio q̄ ſint deprauati ab hæreticis, q. 2 ar. 6. 2

¶ Similitudo quam habemus ad Deum eſt prior ſimilitudine quam habemus ad proximum, idcirco prius & magis debemus diligere Deum quam proximum, q. 26. ar. 2. 1

¶ Syneſis eſt uirtus bene iudicatiua de agibilibus ſecundum legem communem, q. 51. ar. 3

Si dubiū eſt an ſit licitū uel proficuum quod iuratū eſt poteſt a quolibet Epiſcopo diſpenſari: ſi autem ſit licitum manifeſte

non uidetur diſpenſabile nec cõmutabile, niſi occurrat aliquid melius ad communem utilitatem, quod ad Papã maxime pertinet, q. 89. ar. 9. ad 3
¶ Simonia eſt mala, quia eſt ſuper indebitam materiam, quia res ſpiritualis non eſt uenalis, quia eſt impretiabilis ſine dominio & gratis data, q. 100. ar. 1
Simonia eſt ſtudioſa uoluntas emendi uel uendendi aliquod ſpirituale uel ei annexum, q. 100. ar. 1
¶ Spiritualiter annexũ licet vẽdere aliquo mõ, q. 100. art. 1. 6
Spũali annexũ ẽ duplex, depẽdẽs. ſ. ex re ſpũali ut bñficia eccleſiaſtica & ordinatũ ad aliqd ſpũale ut uaſa ſacra & iuſpatronat⁹: ſcdm licet vẽdere aliquo mõ ñ ãt primũ, q. 100. art. 1. 6
Simonia non eſt pctm̃ in ſpiritum ſanctum, q. 100. art. 1. 2
Simonia eſt hæreſis grauior hæreſi Macedonij quo ad exteriorem proteſtationem & ſimilitudinem, q. 100. ar. 1. ad 1
Simonia mẽtalis & qũlibet aliud pctm̃ interius nullã pœnã eccleſiaſticam incurrit, ſed diuinam tantum, q. 100. ar. 6. ad 6
Simonia & alia pctã tollũt gĩam & exequutionẽ ordinũ nõ ãt tollit ſacrm̃ nec ipediũt ſuſceptionẽ eius, q. 100. ar. 6. ad 1
Simoniace recipiens beneficium tenetur reſtituere illud & oẽs fructus qui potuiſſent recipi diligenti poſſeſſore deductis expenſis licet alius dederit pro eo neſciente, præter fructus iã conſumptos bona fide, niſi fuerit inimicus eius ut impediret eũ vel niſi contradixerit nec poſt ratum habuerit, q. 100. art. 6
¶ Solus Papa poteſt diſpenſare cum promoto ſimoniace ſcienter, in aliis autem caſibus epiſcopus poſt renunciationem facit quadruplicem diſpenſationem, q. 100. ar. 6. 7
¶ Simulatio ꝓprie ẽ mẽdaciũ ĩ ſignis factorũ exteriorũ, nõ ſemper eſt peccatum, ſed large ſumitur pro fictione, q. 111. 1
¶ Solicitudo pertinet ad prudentiam, q. 47. ar. 9
Solicitudo ẽ ſtudiũ adhibitũ ad aliqd cõſequẽdũ qđ maius eſt ubi eſt timor, & minus eſt ubi eſt ſecuritas, q. 47. ar. 9. 3
Solicitus dicitur quaſi ſolers citus, quia ex ſolertia animi velox eſt ad proſequendum agenda, q. 47. ar. 9
¶ Solertia nõ eſt uirtus qa ſe habet ad bonũ & ad malũ & magis dependet ex naturali ingenio q̃ ex aſſuetudine, q. 49. ar. 4
Solertia eſt ſubtilitas qđã in nõ perſpecto tpe medij ſcdm Ari. uel eſt habitus ex repentino inueniẽs qd cõuenit, q. 49. art. 4
Solertia ualet ad bene conſiliandum, ſed neceſſaria eſt in repentinis, q. 49. ar. 4. 2
¶ Solicitudo temporalium eſt illicita tripliciter. ſ. ſi in eis ponatur finis, uel ſuperfluum ſtudium, uel timor, q. 55. ar. 6
Solicitudo de futuris ꝓhibet̃ niſi immineat tps eorum, q. 55. ar. 7
¶ Somniorũ cã duplex. ſ. interior. i. pcedẽs cogitatio, uel diſpõ corporis & exterior. i. aer, cęlũ, Dæmõ, Deus p angelos, q. 95. 6
Somniũ q̃nque eſt futurorũ euẽtuũ. i. inducẽdo ad operãdũ, & q̃nque eſt ſignũ eorũ ſ. qñ idem eſt cauſa utriuſque, q. 95. art. 6
Somnolentia & ocioſitas ut reducuntur ad torporem, ſunt filiæ acediæ, q. 35. ar. 4. 3
¶ Sors proprie dicitur quando aliquid fit ut conſiderato eius euentu, aliquid innoteſcat, q. 95. ar. 8
Sors triplex ſ. diuiſoria, diuinatoria, cõſultoria, prima ãriſcã habẽdi, ſecunda cognoſcẽdi futura, tertia fiendi q. 95. art. 8
Sors cuius euẽtus expectatur ex ſtellis, eſt uana & falſa, ſi autẽ a fortuna eſt uana tantum ſors diuiſoria, ſi uero a diabolo eſt illicita & prohibetur ſecundum canones, ſed ſi expectatur a Deo non eſt mala ſecundum ſe, licet ſit peccatum quadrupliciter. ſ. ſi fiat ſine neceſſitate, vel ſine reuerentia uel in terrenis vel in electionibus eccleſiaſticis, q. 95. ar. 8
¶ Sobrietas proprie eſt circa potum inebriatiuum, large uero eſt circa omnem naturam, quia ſobrius dicitur quaſi brian, id eſt menſuram ſeruans, q. 149. ar. 1
Sobrietas eſt ſpecialis virtus, q. 149. ar. 2
Sobrietas eſt maxime neceſſaria iuuenibus, quia in eis uiget cõcupiſcentia, mulieribus aũt quia in eis deficit robur mentis, ſenibus uero & Epiſcopis & omnibus miniſtris eccleſiæ & regibus propter officia & operationes eorum, q. 149. ar 4
¶ Spei non poteſt ſubeſſe aliquod falſum, q. 1. ar. 3. 1
¶ Speranda a Christo p homines ſp̃ eadẽ fuerint nõ tñ æqualiter, quia aliqui longiores, aliqui uero propinquiores, q. 1. 7. 1
¶ Spes non poteſt introducere ad fidem, q. 4. ar. 7. 2
Spes eſt uirtus, q. 17. ar. 1
Spes habet duplex obiectum, bonum expectatum & auxilium Dei, q. 17. ar. 1. 1
Spes quo ad rem expectatam eſt ex gratia & meritis, ſed quo ad habitum eſt tantum ex gratia, q. 17. ar. 1. 2
Spes reſpicit propriũ bonũ directe, non aũt alienum, q. 17. ar. 3
Spes nõ põt eſſe i aliqua creatura ut i primo mouẽte cũ q ſperat i ꝓpriũ obm̃ ſpei, ſed bene in ipſa ut in ſecũdario, q. 17. 4
Spes eſt uirtus theologica, q. 17. ar. 5
Spes nõ habet medium & extrema ex parte obiecti principalis, poteſt tamen eſſe medium & extrema quo ad ea quæ cõndit aliquis ſe adepturum, q. 17. ar. 5. 2
Spes eſt media inter deſperationẽ & pſumptionẽ, q. 17. art. 5. 4
Spes reſpicit arduũ exequẽdũ alterius auxilio, magnanimitas aũt tẽdit in arduum aliquod quod eſt ſuæ ptãtis, q. 17. ar. 5. 4
Spes facit inherere Deo ut principio beatitudinis: fides ut principio cognoſcẽdi ueritatẽ, charitas uero pp ſeipsũ, q. 17. ar. 6.
Spes facit tẽdere in Deũ ſicut in bonũ quoddã finale adipiſcẽdũ & in adiutoriũ efficax ad ſubueniẽdũ: ſed charitas facit tendere in Deum uniendo affectum hominis Deo, q. 17. ar. 6
Spes p̃cedit fidem non ſimpliciter, ſed in propoſito, q. 17. art. 6
Spes præcedit charitatem uia generationis, ſed ordine perfectionis eſt econuerſo, q. 17. ar. 8
Spes eſt ſubiectiue in potentia appetitiua animæ, non autẽ in cognoſcitiua, q. 18. ar. 1
Spes eſt ſubiectiue in uoluntate, q. 18. ar. 1
Spes non eſt in beatis, q. 18. ar. 2
Spes non eſt in damnatis, ſed tantum in uiatoribus hic, & in purgatorio uel in limbo patrum, q. 18. ar. 3
Spes non eſt niſi rerum bonarũ futurarũ ad ſe ptinẽtiũ, fides autem eſt malarum rerum & bonarum præteritarum præſentium & futurarum ſuarum & alienarum, q. 18. ar. 3. 2
Spei defectus in damnatis non uariat demeritũ, ſicut nec euacuatio ſpei in beatis variat meritum, q. 18. ar. 3. 3
Spes habet certitudinem participatam a fide quæ eſt in ui cognoſcitiua, q. 18. ar. 4
Spes non innititur principaliter gratiæ iam habitæ, ſed diuinę omni potentiæ & miſericordiæ, q. 18 ar. 4. 2
Spẽ habẽtes deficere a beatitudinis cõſequutionẽ, contingit ex defectu liberi arbitrij ponẽtis obſtaculũ peccati, q. 18. art. 4. 3
Sperantes in homine ſicut in principali authore ſalutis, uituperantur, non autem qui ſperant in homine adiuuante miniſterialiter, q. 25. ar. 1. 3.
¶ Spiritus qui dæmones dicuntur non proprie ex charitate diliguntur, niſi ſicut animalia irrationalia diliguntur a nobis ad utilitatem hominum & gloriam Dei, q. 25. ar. 11
¶ Spes & timor ducunt ad charitatem per modum cuiuſdam diſpoſitionis, q. 27. ar. 3. 3
¶ Spũalis act⁹ ẽ dupliciter. ſ. rõe pricipij. ſ. doni uel officij & rõe finis, primũ licet uẽdere ñ ãt ſcdm, qa ſimonia eẽt, q. 11[illegible] 2. 3
¶ Species luxuriæ contra naturam ſunt quatuor, quarum grauiſſima eſt beſtialitas, ſecunda ſodomia, tertia cum muliere contra naturam, quarta mollicies, q. 154. ar. 11
¶ Stultitia dicitur a ſtupore, quia ſtultus eſt qui propter ſtuporem non mouetur, q. 49. ar. 1
Stultus proprie vr̃ qui deficit in ſumma iudicij. ſ. ſecũdũ altiſſimã cãm non aũt ſi deficit circa aliquid modicũ, q. 46. ar. 1. 1
Stultitia importat hebetudinem ſenſus ſpiritualis, fatuitas autem totalem priuationem eius, ideo ipſa opponitur cõtrarie ſapientiæ, ſecunda autem priuatiue, q. 46. ar. 1
Stultitia duplex ſicut ſapientia duplex, mũdi ſcilicet & Dei, prima ſapientia decipit, ſecunda autem non, q. 46. ar. 1. 2
Stultitia ex immerſione ſenſus in terrenis eſt peccatum, nõ autem ſi ex defectu in natura ut in amentibus, q. 46. ar. 2. 3
Stultitia opponitur p̃ceptis de contẽplatione ueritatis, q. 46. 2. 3
Stultitia eſt filia luxuriæ continens odium Dei & deſperationẽ futuri ſæculi, quia faſtidiunt Deum & dona eius, q. 46. ar. 3
Stultitia ex impedimento corporali cauſatur extra ex luxuria uero in ꝗ̃ uanitum eſt ex immerſione in terrenis, q. 46 ar. 3. 3
Stultitia, hebetudo, ignorãtia, & p̃cipitatio dñt, qa pria opponit̃ ſapiæ, ſcda, intellectui, tertia ſciæ, quarta cõſilio, q. 8. ar. 6. 3.
¶ Statutũ de nõ ſiẽda pceſſione i funere niſi dent tot, eſt illicitũ & ſimoniacũ, nõ aũt ꝗ̃ proceſſio fiat ſi tot dent, q. 100. ar. 4. 2
¶ Studioſitas eſt pars temperantiæ adiuncta ſeu potentialis & compræhenditur ſub modeſtia, q. 166. ar. 2
Stuprum aliqñ ſumitur cõiter pro oĩ pctõ luxuriæ, q. 154. ar. 6. 2
Studioſitas a ſtudioſitatis nõie deriuatur ad oẽs uirtutes inquã tum cognitio prudentiæ ad eas pertinet, q. 1266. ar. 2. 1
Studioſitas eſt uirtus, cuius principalis materia eſt cognitio, ſecundario autem alia, q. 166. ar. 2
Studioſitas eſt uirt⁹ moralis, quia principaliter refrenat & moderatur appetitum cognoſcendi, ſed per accidẽs impellit cõtra laborem ſtudij, q. 166 ar. 2
Studioſitas non eſt directe circa cognitionem, ſed circa appetitum cognitionis acquirendæ, q. 166. ar. 2
Studioſitas opponitur curioſitati, q. 166.
Studium importat vehementem applicationem mentis ad aliquid principaliter ad cognitionem, ſecundario autẽ ad ea in quibus homo per cognitionem dirigitur, q. 166. ar. 1
Studiũ & curioſitas dicunt̃ ptinere ad carnẽ uel ad auaritiã rõne cognitionis eorum ad quæ illa inclinant, q. 166. ar. 1. 2
Stud[illegible]ũ circa aliqd quadrupliciter cõtingit eſſe malũ, q. 167. ar. 1
Stu[illegible] ui ſapientiæ ſumme commendatur, q. 158. ar. 1

¶ Statu[illegible]

¶ Status proprie pertinet ad libertatem uel ſeruitutem in temporalibus uel in ſpiritualibus, quia ſignificat immobilitatem in conditione perſonæ, q.183.ar.1
Statuũ officiorum diuerſitas eſt in eccleſia, quia pertinet ad perfectionem eius, ad neceſſitatem operum eius, ad dignitatem & ad pulchritudinem eius, q.183.ar.2
Status hominis quadruplex, a principio uſq; ad ſeptimum, a ſeptimo uſq; ad 14. ab illo uſq; ad uigeſimum primum, ab iſto deinceps in primo ſtatu nulli cõtractui homo aptus eſt, in ſecundo alicui de futuro non perpetuo, in tertio alicui etiam perpetuo, quo ad propriã perſonam, ſed in quarto alicui quo ad omnia etiam exteriora, q.24.ar.9
Status uitæ ſpiritualis triplex. ſ. incipientium, proficientium & perfectorum, q.183.ar.4
Status epiſcoporum eſt perfectior ſtatu religioſorum, quia Epiſcopi ſunt perfectores hi autem perfecti, q.184.ar.5.3
Status religioſorum eſt perfectior curatorum & archidiaconorum, q.194.ar.8
¶ Subſtantia ſumitur pro generaliſſimo & pro quolibet habente in quodlibet genere ſimilitudinem ſubſtantiæ, q.4.ar.1.1
Subſtãtia & argumẽtũ ſecũdũ q̃ ponuntur in diffinitione fidei nõ dicunt diuerſa genera fidei neq; diuerſos actus, ſed diuerſas habitudines unius actus ad diuerſa obiecta, q.4.ar.1.4
¶ Suſpitio uitium importat quæ quanto plus procedit eſt magis uitioſa, q.60.ar.3
Suſpitio eſt opinio mali ex leuibus ſignis, q.60.ar.3
Suſpitionis gradus triplex. ſ. leuis dubitatio, certa æſtimatio & condemnatio iudicialis: prima eſt peccatum ueniale, ſecunda eſt peccatum mortale ſi eſt de graui, tertia eſt peccatum mortale pertinens ad iniuſtitiam, q.60.ar.3
Suſpitio contingit tripliciter, ſ. ex propria malitia ex odio & ex præſentia, q.60.ar.3
Suſtodiens ſemina uel tenens pecuniam creditoris ultra præfixum terminum tenetur reſtituere non quidem totum lucrũ poſſibile, ſed ſecundum æſtimationem penſans periculis laboribus & expenſis, q.62.ar.4.1
¶ Subditi prohibentur accuſare ſuperiores qñ nõ affectione uel charitate accuſent ſed priuatiue & malitia, q.68.ar.1.2
Suſurratio eſt ad ſeparationẽ amicitiæ detractio uero ad denigrationem famæ ideo differunt fine, ſed conueniunt in materia & forma. ſ. in occulta maledictione, q.34.ar.1
Suſurratio eſt grauius peccatũ detractione & contumelia, quia amicitia eſt melior quolibet alio bono exteriori, q.74.ar.2
¶ Superſtitio eſt quædam proteſtatio infidelitatis, q.94.ar.1.1
Supſtitio eſt uitiũ religioni oppoſitũ ſecũdũ exceſſum, q.92.ar.1
Superſtitionis ſpecies ſunt quatuor cultus Dei inordinatus, idolatria diuinatio, & obſeruatio uana, q.92.ar.2
Ad ſuperſtitionẽ pertinet oĩs idolatria & oĩs acceptio auxilii dæmonum ad aliquid faciendum uel cognoſcendum, q.95.ar.2
Superſtitioſum eſt quicquid procedit ex ſocietate dæmonum cum hominibus, q.95.ar.2
Superſtitio oĩs orĩ ex aliquo pacto cũ dæmonibus inito, expreſſo uel tacito, ideo prohibetur primo præcepto, q.122.ar.2.3
¶ Superbia dr dupliciter ut ſupgredit̃ regulã rõnis & quilibet exceſſu: prima ſemp mala, ſcda uero quq; eſt bona, q.162.1.1
Superbia dicitur tripliciter, q.162.ar.2
Superbia proprie eſt inordinatus appetitus excellentiæ cui debetur honor & reuerentia, q.162.ar.2
Superbia eſt magis in appetitu excellentiæ quàm in extimatione, q.162.ar.3
Superbiæ ſpecies ſunt quatuor ſecũdũ beatũ Greg. q.162.ar.4
Superbiæ gradus ſunt duodecim, q.162.ar.4.4
Superbia proprie ſemper eſt peccatum, q.162.ar.7
Superbia ſecundum ſe eſt ſpirituale peccatum ratione ſpiritualis obiecti, ſed eſt peccatum generale ſecundum redundantiam duplicem. ſ. finis & contemptus legis, q.162.ar.7
Superbiæ ſecundũ genus ſuũ eſt peccatum mortale præter eius actus imperfectos. ſ. ſine conſenſu deliberato, q.162.ar.5
Superbia eſt initiũ oĩs peccati nõ actu ſed aptitudine, q.162.ar.2
Superbia & auaritia inquantum ſunt ſpecialia peccata ſunt radices omnium, q.129.ar.2.1
Supbia eſt primũ oĩum peccatorũ & principiũ eorũ, q.162.ar.7
Superbia eſt regina oĩum uitiorum, q.162.ar.8
Superbia inordinate appetit excellentiã, ſed inanis gloria manifeſtationẽ eius, eiº iõ nõ ſunt idẽ, ſed prima cauſat, q.162.ar.2
Superbus anhelat ad ſuperabundantiã ſornicationis ideo uult uideri audax, q.172.ar.7.5
Superbia opponit̃ magnanimitati ſecũdũ exceſſum inquãtum tendit ad magna inordinate, ſed directius opponitur humilitati inquantum ſpernit ſubiectionem, q.162.ar.1.3
Superbia corrũpit ſolã humilitatẽ p directã contrarietatẽ, cæteras autem uirtutes corrumpit per abuſum, q.162.ar.2.3
Superbia ſemper contrariatur dilectioni Dei, & aliquando dilectioni proximi, q.162.ar.5.2
Superbia eſt ſubiectiue in iraſcibili non ſolum ſenſitiua, ſed & in uoluntate, q.162.ar.3
Superbia directe impedit cognitionem practicam, non autem ſpeculatiuam niſi indirecte, q.162.ar.3
Superbiæ ſignum eſt extollentia oculorum excludendo reuerentiam & timorem, q.161.ar.2.1

T

TAXATIO tẽporis in ieiunio non poteſt multum alicui nocere cuiuſcunque conditionis exiſtat, q.147.ar.7.3
¶ Teſtes in correctione fraterna adducuntur propter tria, primo ad oſtẽdendum q̃ ſit peccatum de quo aliquis arguitur, ſecundo ad conuincendum de actu, tertio ad teſtificandum q̃ frater fecit quod in ſe fuit, q.33.ar.8.3
¶ Temerarius uult actum imprudentiæ, non autem deformitatem, q.53.ar.1.1
Temere operatur dupliciter uel propter impetum paſſionis, uel ex contemptu regulæ dirigentis, q.53.ar.3.2
¶ teſtis quilibet tenetur ad liberandum, non autem ad condemnandum niſi requiratur a ſuo ſuperiori & iudice in manifeſtis de quibus eſt infamia, q.70.ar.1
¶ Ad teſtificandũ requirunt̃ duo uel tres teſtes & ſufficit, niſi in Epiſcopis presbyteris diaconibus & clericis Romanæ eccleſiæ propter ſanctitatem dignitatem & aduerſarios, q.70.ar.2
¶ Teſtiũ diſcordia non aufert efficaciam probationis niſi ſit in circunſtantiis quæ uariant ſubſtantiam facti, q.70.ar.2.2
Teſtis debet dicere certũ pro certo & dubium pro dubio nec peccat mortaliter errans præmiſſa diligentia, q.70.ar.4.1
Teſtis repellitur quadrupliciter. ſ. primo propter culpã ut infideles infames, & rei publico crimine, qui etiam accuſare nõ poſſunt, ſecundo propter defectum rationis ut pueri amentes & mulieres, tertio propter affectum ut inimici coniuncti & domeſtici, quarto propter conditiones ut ſerui pauperes & quibus imperari poteſt de quibus probabile eſt q̃ de facili poſſunt induci ad teſtimonium ferendum contra ueritatem, q.70.ar.3
Teſtimonium falſum habet triplicem deformitatem. ſ. periurii iniuſtitiæ & mendacii, ideo eſt peccatum ex prima & ſecunda deformitate non autem ex tertia, q.70.ar.4
Teſtes recipiũt non quaſi preciũ teſtimonii, ſed quaſi ſtipendiũ laboris expenſas ab utraq; parte uel ab inducente, q.71.ar.4.3
¶ Tentare eſt ſumere experimentum de aliquo an ſciat uel poſſit uel uelit, quod contingit tripliciter. ſ. uerbo, factis aperte & occulte, expreſſe interpretatiue, q.97.ar.1
Tentationi maiori quãto quis ſuccumbit tanto minus peccat, q.162.ar.1.1
Tentare Deũ expreſſe, eſt petere aliquid ab eo uel aliquid facere ut exploret eius ſapientiã pietatem uel poteſtatem, interpretatiue uero eſt ſine neceſſitate & utilitate committere ſe Deo, in factis uel petitionibus, q.97.ar.1
Tentare Deum ſemper eſt peccatum, quia omnis tentatio procedit ex ignorantia uel ex dubitatione, q.97.ar.4
Tẽtatº fuit Adã a diabolo principaliter a muliere inſtraliter nec fuit pęna, q̃a ſine difficultate poterat reſiſtere, q.165.ar.1.3
Tentari hoĩem a demone conuenienter Deus permiſit in ſtatu innocentię ut ſic cet iuuari ab angelis bonis, q.165.ar.2
Tentationis Adæ ordo fuit conueniens, q.165.ar.2
Tentatio Dei & quælibet alia irreuerentia eius opponitur religioni & eſt ſpecies irreligioſitatis, q.97.ar.3
Tentatio Dei eſt minus graue peccatum ſuperſtitione, quia minus eſt contra reuerentiam Dei, q.97.ar.4
¶ Temperantia eſt uirtus ſpecialis ſi ſumatur anthonomatice, ut refrænat maxime allicientia, but ſed eſt uirtus generalis cõmuniter, q.141.ar.1
Temperantia eſt uirtus cardinalis, q.141.ar.7
Temperantia & oẽs eius partes denominantur a defectu, in quo conſiſtit laus earum, ſicut fortitudo & omnes partes eius & laus earum conſiſtit in exceſſu, q.146.ar.1.4
Temperantiæ laus magis eſt in uincendo delectationes quàm in perſiſtendo contra impetus earum, q.138.ar.2.3
Tẽperãtia menſurã accipit ex obſeruatione ſalutis corporalis & multo magis ex conſeruatione ſalutis ſpiritualis, q.141.ar.6.5
Temperantiæ regula eſt neceſſitas huius uitæ. ſ. ut rebus utamur ad neceſſitatem præſentis uitæ, q.141.
Temperantiæ modus & omnium partium eius eſt in retrahendo a delectationibus corporis, q.141.ar.2
Temperantiæ partes integrales ſunt uerecũdia, honeſtas, partes uero ſubiectiuæ ſunt abſtinentia, ſobrietas, charitas & pudicitia, partes uero poteſtales ſunt, continentia, humilitas, manſuetudo ſeu clementia, mos ... bona ordinatio, ornatus auſteritas, parcitas, ſeu per ſe ſufficiẽtia, & moderatio ſeu ſimplicitas

citas, q. 134.

Tēperātia principaliter eſt circa cōcupiſcētias & delectationes, ſecūdario aūt circa triſtitias de abſētia delectabiliū, q. 141. a. 3

Temperantia directe modificat paſſiones concupiſcentiæ quæ tendunt in bonum & conſequenter omnes alias, q. 14. ar. 3. 1

Temperantia mundiciam operatur, ſed non habet ratione ſanctitatis niſi referatur in Deum, q. 81. ar. 8. 2

Temperantiæ materia propria ſunt paſſiones circa delectabilia tactus, q. 137. ar. 1

Temperantia proprie eſt circa delectationes tactus. ideſt in cibo & potu & venereis, ſecundario autem circa delectationes aliorum ſenſuum, q. 141. ar. 4

Temperantia eſt principaliter circa delectationes tactus quo ad uſum, non autem quo ad iudicium, q. 151. ar. 3. 1

Temperantia eſt principaliter circa delectationes tactus, ſecūdo guſtus, tertio olfactus, quarto aliorum ſenſuum, q. 141. ar. 5

Temperantia eſt circa delectationes tactus moderando eas, non autem continentia, ſed reſiſtendo eis, q. 155. ar. 3. 1

Temperantia eſt circa concupiſcentias naturalium delectationum non autem liberalitas, quia concupiſcentia & delectatio pecuniæ non eſt naturalis, ſed animalis, ideo liberalitas non pertinet ad temperantiam, q. 117. ar. 5. 2

Temperantiæ eſt refrenare delectationes ſenſibiles, non autem amicitiæ, ideſt affabilitas, ſed cauſare delectationes rationes in conuictu, q. 114. ar. 2. 1

Temperantia eſt principalior uirtus manſuetudine & humilitate, q. 143. ar. 7. 2

Temperantia eſt ſubiectiue in concupiſcibili, q. 58. ar. 5. 2

¶ Timor Dei nō pōt vniuerſaliter pcedere fidē, ſed ſubtiliſſimis articulis de excellētia Dei, de pœnis & huiuſmodi, q. 7. ar. 1. 1

Timor ē quadruplex, filialis, initialis, ſeruilis & mūdan⁹, q. 19. 2

Timor naturalis præſupponitur bono & malo morali, q. 19. 2. 2

Timor filialis & caſtus ad idem pertinent, q. 19. ar. 2. 3

Timor ſeruilis ad aliud pertinet, quia charitatem in ſui ratione non includit quo ad ſeruitutem quāmuis quantum ad ſubſtantiam eius, q. 19. ar. 2. 3

Timor ſeruilis & initialis reſpiciūt pœnam ad Deum trahentē, timor autem mundanus reſpicit pœnam auertentem a Deo quam inimici Dei etiam infligunt, q. 19. ar. 2. 4

Timor quo homo timet amittere bona exteriora & bona corporis eſt un⁹ & idē timor, quis mala ſint diuerſa, q. 19. ar. 2. 5

Timor mundanus ſemper eſt malus, quia cauſatur ab amore ſemper malo. ſ. mundano, q. 19. ar. 3

Timere poteſtates ſeculares inferentes pœnas retrahentes a peccato pertinet ad timorem ſeruilem uel filialem, q. 19. ar. 3. 2

Timor ſeruilis eſt malus quo ad ſeruitutem, quo autem ad ſubſtantiam eſt bonus, q. 18. ar. 4

Timoris obiectum eſt malū futurū cui reſiſti non pōt, q. 19. ar. 5

Timor ſeruilis inquantū ſeruilis non manet in patria, ſed quātum ad ſubſtantiam manere poteſt, q. 19. ar. 6

Timor ſeruilis non oritur ex timore, ſed eius ſeruilitas ex timore naſcitur, q. 19. ar. 4. 2

Timor ſeruilis & filialis non ſunt idem ſecundum ſubſtantiā, ſed differunt ſpecie, q. 19. ar. 5

Timor ſeruilis & filialis habent diuerſas habitudines ad Deum, q. 19. ar. 5. 2

Timor domini eſt initium ſapientiæ, q. 19. ar. 7

Timor initialis & filialis differunt ſecundum ſtatum ſicut imperfectum & perfectum, non autem eſſentialiter, q. 19. ar. 8

Timor initialis nō timet pœnā ſicut propriū obiectū, ſed inquantū coniunctum habet aliquid de timore ſeruili, q. 19. ar. 8. 2

Timor initialis eſt medius inter timorem ſeruilem & filialem, q. 19. ar. 8. 3

Timor filialis ſiue caſtus eſt primū donum inter ſeptem dona ſpiritusſancti, non tamen timor mūdanus uel humanus uel ſeruilis, licet ſint a ſpiritusſancto, q. 19. ar. 9

Timor filialis & ſpes ſibi inuicem cohærent, q. 19. ar. 9. 1

Timoris donum correſpondet ſpes, q. 19. ar. 10

Timor ſeruilis quo ad ſubſtantiam diminuitur creſcente charitate, q. 19. ar. 10

Timor filialis in patria remanet non ſecundum eundem actū non autem ſeruilis, q. 19. ar. 11

Timoris dono correſpondet beatitudo paupertatis, q. 19. ar. 12

Timor filialis eſt quaſi genus ad dilectionem De & principiū quæ pro Dei reuerentia obſeruantur, ideo ſimul dantur præcepta de timore filiali & de dilectione Dei, quia utrunq; eſt præambulum ad exteriores actus qui præcipiuntur in lege ad quos pertinent præcepta decalogi, q. 22. ar. 2

Timor filialis eſt præambulū ad legē non ſicut extrinſecū, ſed ſicut principiū legis, ſicut ēt dilectio, iō de utroq; dantur præcepta quaſi principia com[illegible] legis, q. 22. ar. 2. 1

Timor non eſt uirtus theologica, quia non habet Deū pro principali obiecto ſicut amor, ſed malum, q. 19. ar. 9. 2

Timor pertinet ad partem ſenſitiuam, q. 7. ar. 1

Timor nullo mō eſt in Deo, qa nō habet ſuperiorem, q. 19. 11. 2

Timor eſt de malo naturæ non aūt proprie de malo culpæ, niſi rōne cauſæ exterioris, ſ. ſeductionis & huiuſmodi, q. 144. ar. 1

Timentur maxime de futuro quæ nō habēt remediū qn̄ ſunt in præſenti, non aūt ſi carent remedio dū ſunt futura, q. 42. ar. 6

Timor oritur ex fuga mali quæ oritur ex deſiderio boni, ideo dicitur timor deſiderium, q. 41. ar. 2. 3

Timor per ſe naſcitur ex amore, ſed per accidens cauſat amorem, q. 125. ar. 2

Timor Dei operatur ad vitationem omnis peccati etiam negligentiæ, q. 54. ar. 2. 4

Timor qui eſt ſecundum rationem excuſat totaliter a peccato, non autem timor inordinatus, ſed diminuit peccatum, inquantum eſt inuoluntarius, q. 125. ar. 4

Timoris ſpecies ſunt ſex. ſ. ſegnities, erubeſcentia, uerecundia, admiratio, ſtupor, & agonia, q. 19. ar. 2. 1

Timor non eſt peccatum ſecundum ſe, ſed ut eſt inordinatus, & tunc eſt mortale, & quandoque ueniale, q. 125. ar. 3

Timiditas eſt peccatum leuius intemperantia ratione peccantis triplici ratione, q. 142. ar. 3

¶ Thomas aliud uidit, & aliud credidit, q. 1. ar. 4. 1

¶ Tota certitudo ſapientiæ & intellectus & ſcientiæ ut ſunt dona Spiritusſancti procedit a certitudine fidei quæ eſt principiū eorum, ſed ut ſunt uirtutes, innituntur naturali lumini rationis, fides uero ueritati Dei, ideo fides eſt perfectior eis quo ad certiorem inhæſionem, ſed econuerſo quo ad maiorē manifeſtationem, q. 19. ar. 2

¶ Tranſgreſſio proprie eſt agere cōtra præceptum negatiuum, & eſt cōis oī peccato materialiter, ſed formaliter eſt ſpeciale peccatum dupliciter. ſ. vt dicit contemptum præcepti & ut differt ab omiſſione, q. 79. ar. 2

Trāſgreſſio & omiſſio proprie ſunt peccata mortalia, ſed large, ideſt, præter præcepta ſunt uenialia, q. 79. ar. 4. 3

Tranſgreſſio ſimpliciter & abſolute grauior eſt omiſſione, licet aliquando ſit econuerſo, q. 79. ar. 4

Tranſgreſſio contrariatur actui uirtutis cuius omiſſio dicit ſimplicem negationem, q. 79. ar. 4. 2

Tranſgrediens præcepta contemnendo legiſlatorem, uel ſic q̄ impediatur finis quem intendit, peccat mortaliter, non autem ſi ex rationabili cauſa, præcipue in caſu quo legiſlator decerneret non eſſe ſeruandum, q. 147. ar. 3. 2

Tranſgrediens præceptum de ieiunio ex contemptu uel impediendo finem peccat mortaliter, non autem ſi ex cauſa rationabili, q. 47. ar. 3. 2

Tranſgreſſio regulæ quo ad tria uota principalia religionis eſt peccatum mortale, non autem quo ad alia, niſi præceptum uel contemptum, q. 185. ar. 8

Tranſire de una religione ad aliam non eſt laudabile ſecundū ſe, q. 189. ar. 8

V

VERITAS fidei in unum colligi neceſſarium fuit ut oībus poſſet facilius proponi, quæ collectio ſimbolū dr̄, q. 1. 9.

Veritas fidei quæ per Simbolum explicatur non eſt aliquid additum ſacræ ſcripturæ, ſed ex illa elicitum, q. 1. ar. 9

Veritas nullo modo debet deſeri propter ſcandalum paſſiuum alicuius, q. 43. ar. 7. 2

Veritas quas quis dicit uerum & qua uerax dr̄, eſt uirtus, nō aūt qua uerū dr̄, ſed eſt obiectum & finis uirtutum, q. 109. ar. 1

Veritas nō ē uirtus theologica nec uirtus intellectualis, ſed moralis & mediū eius eſt inter ſuperfluū & diminutū & hoc dupliciter. ſ. ex parte actus & ex parte obiecti, q. 109. ar. 1. 3

Veritas eſt uirtus ſpecialis, q. 109. ar. 1

Ad ueritatem pertinet ſe exibere talem exterius per ſigna exteriora, ſ. per uerba & facta qualis eſt, q. 109. ar. 1

Veritas eſt pars annexa iuſtitiæ, quia utraq; eſt ad alterū & utraque æqualitatem conſtituit, ſed iuſtitia, ſecundum debitum legale, ueritas autem ſecundum debitum morale, q. 109. ar. 2

Veritas uitæ eſt communis omnibus uirtutibus, q. 109. ar. 2

Veritas amatur per ſe, ſed oditur per accidens, q. 15. ar. 1. 3

¶ Verberare hominem nulli licet niſi habenti poteſtatem ſupra eum, ut pater ſupra filium & dn̄s ſupra ſeruum, q. 65. ar. 2.

¶ Vendere rē plus q̄ valeat notabiliter, ſimpliciter ſibi uel ipſi uendēti nō licet, q̄uis lex humana pmittat circa dimidiū, q. 77. a. 1

Vendens non tenetur dicere publice uitium rei nec in particulari niſi propter damnum uel periculum, q. 77. ar. 3

Vēditor nō tenetur dicere ementibus abundantiā uenaliū futurā per aduentū mercatorū nec minuere precium, q. 7 . 4. 3.

Vendere carius quam emit eſt licitum meliorando rem, uel ſi mutetur prætium ratione loci vel temporis, uel propter periculum transferendi uel faciendi ſieri, q. 77. ar. 4. 2

Venditio

Venditio ſiue permutatio illa non eſſet iuſta, ſi illa ſuperabundantia quæ ex venditione uel permutatione accidit, haberet vitium iniquitatis, q.77.ar.4.1
Vendens ſcienter rem quæ deficit in ſpecie ſubſtantiæ, quantitate uel qualitate peccat, non autem uendens eam ignoranter, ſed cum ſciuerit tenetur eam recompenſare, q.77 ar.2
Vendere ad terminum ſecundum quantitatem iuſti precij nõ eſt vſura, ſi autẽ cæteris paribus fiat ultra iuſti precij quãtitatem pp temporis expectationẽ eſt peccatũ uſuræ, q.78.arti.1
Verecundia non eſt pars temperantiæ quaſi intrans eſſentiam eius, ſed quaſi diſpoſitiue ſe habens ad eam, q.144.art.4.4
Verecũdia pricipalius ptinet ad tẽperãtiã rõne motiui, ſ. turpis & nõ rõne timoris, ſecũdario vero ad alias uirtutes, q.144.a.1
Verecundia non eſt uirtus proprie, ſed large inquantum eſt paſſio laudabilis, q.144.ar.1
Verecundia eſt timor turpitudinis exprobrabilis, & principaliter reſpicit uituperium, ſed reſpicit culpam conſequenter, & hoc dupliciter, ſcilicet cælando & ceſſando, q.144.ar.1.
Verecundia non eſt de operibus uirtutum niſi per accidens ratione falſæ opinionis uel propter notam præſumptionis vel ſimulationis, q.144.ar.2.3
Verecundia eſt ab his quorum teſtimonium eſt maioris ponderis propter certitudinem ex rectitudine iudicij. ſ. a ſapientib⁹ & virtuoſis uel ex cognitione, ſ. notis & coniũctis uel propter effectum nocentis vel iuuantis, q.144.ar.3
Verecũdabilia minus ſunt pctã aliqua grauiora q̃ tñ ſunt min⁹ turpia. vel quia ſe hñt in exceſſu temporalis boni, q.144.a.4
Verecũdia ẽ primũ emẽdationis, qa in primo erubeſcimus oculos hoiũ, in fine uero oculos rõnis & Dei, q.144.ar.4.4
Verecundia cælat turpem actum, ſed erubeſcentia celat a turpi actu, vel utraque propter timorem uituperij, q.144.ar.2
Verecundia iacit temperantiæ fundamentum inquantum, ſ. incutit horrorem turpitudinis, q.144.ar.4.4
Ex ſæpius uerecundari cauſatur virtus qua uitantur turpia, nõ autem uirtus qua quis verecundatur, tamen ſic diſponit q̃ verecundaretur ſi turpia ageret, q.144.ar.5
Verecundia non eſt in peſſimis, quia peccatum nõ reputant ut turpe, nec eſt in uirtuoſis & ſenibus, quia non appræhendũt illud poſſibile ſibi ſicut eſt difficile ad vitandum, q.144.art.4
Verecundia conuenit ſenibus & uirtuoſis conditionaliter tñ, ſ. quia verecundarentur ſi aliquid turpe agerent, q.144.arti.4
Verecundia carent homines inuerecundia profundati quibus ſua peccata non diſplicent: ſed magis de eis gloriãt, q.144.a.4
¶ Vindicatio eſt uirtus ſpecialis, quia ad hoc natura inclinat, q.108.ar.2
Vindicatio conſiſtit in medio duorum vitiorum, ſ. crudelitatis, & ſeuitiæ, ſecundum exceſſum & remiſſionem, q.108.art.2.3
Vindicatio & inflictio pœnæ peccãti ẽ licita ſi ſit pp bonũ, nõ aũt ſi ſit ex odio uel principaliter tẽdat i malũ peccãtis, q.108.1
Vindicatio debet fieri & per priuationem eorum quæ peccans diligit, ſcilicet per mortem, ex illa &c. q.108.ar.3
¶ Vinum calefacit & lætificat, q.147.ar.8.1
Vini vſus eſt illicitus per accidens tantum, q.149 ar.3
Vinũ antiqtus apud Romanos mulieres nõ bibebãt, q.149.art.4
Vitium contrarium ebrietati eſt peccatum, ſ. abſtinere a uino in magnum grauamen naturæ ſcienter, q.150 ar.1.3
¶ Virtutes omnes de quarum actibus dantur præcepta, ordinantur ad purificandum cor, vel ad bonam conſcientiam, uel ad rectam fidem, quę requiruntur ad diligendum Deũ, q.44.a.1
¶ Virtutes perficientes intellectum totaliter excludunt falſum virtutes autem perficientes partem appetitiuam non excludunt totaliter falſum, q.1.ar.3.1.
Virtutes quęcũque & etiam ſpes & obedientia poſſunt precedere actum fidei rationabiliter formatũ a charitate, q.4.ar.3.3
Virtus vera eſſe non poteſt ſine charitate, q.23.ar.7
Virtutes prouenienter dona Dei ſunt diſponẽtis diuinum, & aĝũt a ſpiritu ſancto, q.24 ar.3
Vni uirtuti ſecundum diuerſos actus eius multa uitia opponuntur, q.19.ar.4.3
Virtus ſapientiæ eſt tantum ſpeculatiua, ſed donum ſapientiæ ſpeculatiuum principaliter, ſecundario practicum, q.19.ar.7
Nulla uirtus moralis poteſt eſſe ſine prudentia, q.57.arti.4
Omnis uirtus moralis relata ad bonum commune dicitur legalis iuſtitia, ſicut prudentia relata a bonum commune dicitur prudentia politica, q.47.ar.10.1
Vna tantum uirtus eſt ad bene conſiliandum, ſed dux ad bene iudicãdum, quia iudicium debet ſumi ex principijs proprijs rei, inquiſitio autem fit etiam per communia, q.51.ar.4.2
Virtutes cardinales dupliciter accipiunt, vno mõ ſcdm q̃ ſunt ſpãles uirtutes, habentes determinatas materias, alio mõ ſecũdũm q̃ ſignãt quoſdã generales modos virtutis, q.58.ar.8.2
Virtutes adiunctæ ſeu annexæ iuſtitiæ (ſecundum Tulliũ) ſunt ſex, ſecundum alios quinque, q.80.
Virtus uoti eſt obligatio eius, q̃ eſt maior in uoto ſolẽni quã in uoto ſimplici, & quo ad Deũ & quo ad homines, q.88.art.7.2
Virtus honoratur inquantum eſt appetibilis propter ſe, ſed laudatur inquantum eſt appetibilis propter aliud, q.145.arti.1.2
Virtuoſus maxime triſtatur de morte ſua, qa priuatur maximo bono quo maxime dignus eſt, ſ. uita & uirtutibus ſcdm pſentem vſum, licet quidã gaudeat ppter ſpẽ beatitudinis, q.128.
Virginitas eſt ſpecialis uirtus, q.152.ar.1.1
Virginitas eſt ſpecialis uirtus ſecundum quòd importat propoſitum voto firmatum integritatis mentis & corporis perpetuo ſeruandæ, q.152.ar.1.1
Virginitas dicitur a uirore, quia importat immunitatem a concupiſcentiæ aduſtione circa delectationes venereas, q.152.a.1
Virginitas (ſecundùm Auguſtinum) eſt in carne corruptibili incorruptionis perpetua meditatio, q.152.ar.1.1
Virginitas quo ad ſuũ materiale. i. pro incorruptione ſignaculi, vel irreſolutione ſeminis propter delectationem eſt a natura, ſed quo ad ſuũ formale. i. pro habitu, ẽ ex gr̃a Dei, q.152.a.3.2
Virginitas perdita non poteſt reparari ratione præteriti: ſed bene quo ad omnem integritatem, q.152.ar.3.3
Virginitas & pudicitia ſunt in anima eſſentialiter, in carne uero materialiter, q.152.ar.1.2
Virginitas ſe habet ad caſtitatem ſicut magnificentia ad liberalitatem, q.152 ar.3
Virginitas eſt illuſtrior portio gregis Chri (ſcdm Ciprianum) ac ſupremũ decorem ſibi uendicat (ſecundum Ambr.) quia eſt ſupremus gradus temperantiæ, & eſt uirginũ ſublimior gloria per comparationem ad uiduas & coniugatas q.152.arti.5
Virginitas eſt maxima uirtus, nõ quidem ſimpliciter, ſed in genere caſtitatis, q.152 ar.3
Virginitas non opponitur luxurię ſicut extremum, ſed ſicut medium, q.152.ar.2.2
Virginitas ut uirtus non poteſt amitti ſine peccato, quia firmata eſt propter uotum, q.152.ar.3.4
Virginitas quo ad ſuum formale põt reparari per pniam (& ſp ẽ cum cæteris uirtutibus) nõ autẽ quo ad materiale eius, q.152
Virginitas ad uacandum liberius Deo, & contemplatio eius nõ eſt uitioſa, ſed eſt recta & laudabilis, q.152 ar.2
Viſio cæteris paribus eſt certior auditu, ſed non ſp, q.4.artic.8.2
Vita hominis dupliciter. ſ. corporalis & ſpiritualis, q.23.arti.1.1
Vita manifeſtatur per hoc quòd aliquid mouet ſe, & nihil aliud poteſt dici uiuens niſi metaphorice, q.179.ar.1
Vita non ſe habet ad uiuere ſicut eſſentia ad eſſe, ſed ſicut curſus ad currere, q.174 ar.1.2
Vita vniuſcuiuſque hominis eſt id in quo maxime delectatur, & cui maxime intendit, q.174.ar.1
Vita hominis triplex ſcilicet practica, ſpeculatiua, & uoluptuoſa, q.174.ar.2.1
Vita in uniuerſali non diuiditur in actiuam & contemplatiuã, ſed vita hominis tantum, q.179.ar.1.1
Vita actiua eſt tantum in hac uita, q.181.ar.4.
Vita actiua conſiſtit in omnibus agibilibus, ſed principaliter in his quæ ſunt ad alterum, q.181.art.1.1
Ad vitam actiuam pertinent omnes actus moralium virtutum, etiam ipſius prudentiæ, q.180.ar.2.
Ad uitam actiuam pertinet eſſentialiter cognitio omnium agibilium, non autem factibilium. Cognitio autem ſpeculatiua ſpecierum præexigitur ad uitam practicã ut cauſa, q.181.a.2
Vita actiua duplex, ſ. exterior, q.182.ar.3
Vita actiua diſponit ad cõtemplatiuã, quã nullus põt aſſequi & perficere niſi prius ſit perfectus in uita actiua, q.182.artic.1.3
Vita contemplatiua directius & immediatius eſt ad dilectionẽ Dei quam proximi, uita autem actiua eſt econuerſo, q.182
Vita contemplatiua ſecundum ſuum genus eſt firmior, nobilior, & prior ac maioris meriti, quàm actiua, 182.ar.2
Vitæ actiuæ duplex eſt opus, ſ. ſpirituale & corporale, & primũ eſt melius quam opera contemplatiuæ, q.188.ar.6
Vita actiua pro ſtatu præſenti durabilior eſt quam contemplatiua, & hoc ex defectu noſtro, q.181.ar.4.3
Vita actiua & cõtemplatiua poſſunt eſſe in eodem. q.182.art.1.8
Vita ſpeculatiua eſt ſuper hominem, q.51.ar.5
Vita cõtẽplatiua eſt uñ in intellectu eſſentialiter, & principaliter in actu eius, ſed vtitur inquiſitione rõnis ut medio, q.180.ar.1
Vita cõtẽplatiua principaliter cõſiſtit in cõtẽplatione diuinę veritatis, ſed diſpoſitiue i cõtẽplatione cuiuſlibet ueritatis, q.180
Vita contemplatiua habet unum actum principalem, ſcilicet circa ipſam ueritatem, multos autem ſecundarios, q.180 artic.3
Ad uitam contemplatiuam quatuor pertinent. ſ. uirtutes morales, actus alij, cõtẽplatio effectuũ Dei, & ipſius Dei, q.180.ar.4
Vita contemplatiua eſt diuturna dupliciter, ſ. ſecundum ſe, i. rõne obiecti, ſ. Dei, quia caret contrario, & quo ad nos, quia eſt

 io

in intellectu & ſine labore,q.180.ar.8
Ad uitam actiuam aliqui ſunt aptiores quàm ad uitam contemplatiuam,aliqui autem econuerſo,q.182.ar.4
¶ Vitiis carnalibus ſubditi poſſunt aliquando ſpeculari ſubtiliter,& hoc propter bonitatem ingenii naturalis uel habitus ſuperadditi,q.15.ar.3.1.
Vitia carnalia quo magis ſunt remota a mente eo magis eius intentionem ad remotiora diſtrahunt,& magis contemplationem mentis impediunt,q.15.ar.3.3
¶Voluntas mouet intellectum & alias uires animæ in finem, q.2.ar.2.3
Voluntas humana poteſt facere iuſtum de aliquo indifferenter,non autem contra ius naturale,q.57.ar.2.2
Votum dicitur a uoluntate, quaſi a primo mouente rationem ad promittendum,q.88.ar.1.2
Vouere eſt actus latriæ ſeu religionis, licet actus aliarum uirtutum ſint materia eſt.q.88.ar.5
Votum eſt promiſſio Deo facta,q.88.ar.1
Votum eſt teſtificatio quædam promiſſionis ſpontaneæ quæ debet fieri Deo de his quæ Dei ſunt.q.88.ar.1
Votum tria requirit neceſſario.ſ.deliberationem , propoſitum & promiſſionem in qua promiſſione pficitur ratio uoti , ſed quandoque additur pronunciatio oris & teſtimonium aliorum ad quandam confirmationem uoti,q.88.ar.1
Votum fit ſoli Deo,licet fit de eo quod aliquando fit ſanctis,q.88.ar.5.3
Sub uoto non cadunt peccata nec indifferentia nec neceſſaria abſolute nec propter finem niſi ut uoluntaria,ſed uotū ſemper debet fieri de meliori bono,q.88.ar.2
Vouere expedit, quia uotum firmat uoluntatem in bono, nec tamen libertatem diminuit nec eſt periculoſum de ſe : ſed ex culpa mutantis uoluntatem,ſed aſſimilat beatis, q.88.artic.4
Vouere nunquàm conuenit Chriſto , quia Deus erat & habebat uoluntatem firmatam vt comprehenſor, q.88.ar.4.3
Votum ſolennizat dupliciter,ſcilicet per ſuſceptionem ordinis ſacri & profeſſionem certæ regulæ,q.88.ar.7
Votum ſimplex dirimit matrimonium contrahendum,ſed nō dirimit contractum, non tamen poteſt petere debitum ſine diſpenſatione eccleſiæ authoritate apoſtolica , uotum uero ſolemne facit utrunque,q.88.ar.8
Votum obligat ſecundū intentionem uouentis , ſ.ad reddendū ſtatim,uel ad certum tempus uel cum conditione,q.88.a.3.3
Votum obſeruare eſt de lege naturali durāte obligatione eius : quæ ceſſat, uel ex authoritate ſuperioris in his quæ in dubiū uertuntur diſpenſantis uel commutantis,q.88.ar.10.2
Votum omne rite factum obligat,ideo tranſgrediens illud peccat mortaliter,q.88.ar.8
Voto nullus poteſt obligare firmiter quod eſt in poteſtate alterius,q.88.ar.8
Vouens illud quod eſt in poteſtate alterius non peccat,quia cōditionaliter intelligitur,q.88.ar.8.4
Votum omne temporale ſoluitur per ingreſſum religionis ſine diſpenſatione,q.88.ar.12.1
Vouēdo ſiquis prius cogitauit de religione in communi & poſt elegit vnam tenetur ſimpliciter ad religionem,ſi autem econuerſo,intelligitur ſi uelint eum recipere,q.88.ar.3.2
Votum religioſi nullum eſt firmum niſi de licentia prælati, q8.88.ar.8
Votum poteſt diſpenſari qñ id quod cadit ſub uoto eſt ſimpliciter malum uel inutile uel impeditiuū maioris boni ,non aūt quantum illud quod eſt de iure naturali uel diuino, q.88.10
Votum pōt ex rationali cauſa commutari in aliud melius, uniuerſali aliud minus periculoſum,ſicut & diſpēſari q.88.a.10
Votum uergens in periculum perſonæ debet frangi ſecure ſi diſpenſatio non poteſt haberi,q.88.ar.2.3.
Vota de rebus uanis & inutilibus debent diſpenſari nec ſeruari,q.88.ar.2.3
Votum continentiæ non eſt diſpenſandum propter periculum mortis corporalis , quia bonum continentiæ etiam ſine uoto eſt multo melius quàm ſalus corporis & per alia remedia prouideri poteſt,q.98.ar.11.3
In uoto continentiæ & religionis per profeſſionem ſolennizato etiam Papa non poteſt diſpenſare, licet quidam iuriſtæ ignoranter contrarium dicant , quia periculis humanis obuiandum eſt per humana & non per diuina.q.88 ar.11
Votum triplex requiritur ad perfectionem religionis, ſcilicet paupertatis,caſtitatis & obedientię,q.186.ar.6
Votum obedientiæ eſt præcipuum inter tria uota religionis, q.186.ar.8
¶Vouens ingredi religionem non tenetur ibi perpetuo manere niſi in hoc intenderit,q.189.ar.4
Vouens ingredi religionem tenetur quàm citius poteſt intrare, niſi poſuerit terminum,q.189.ar.3
¶ Voluntaria paupertas requiritur ut primum fundamentum ad perfectionem religionis,q.186.ar.3
¶ Vulneratus letaliter licet ſuperuiuat habebit aureolam martyrij, ſicut de beata Lucia,ſimiliter vulneratus leuiter & moriens habebit etiam aureolam martyrij , non autem ſi afflictio non continuetur vſque ad mortem ſicut de beato Silueſtro,q.124.ar.4.4
¶ Vltima conſummatio gratiæ facta eſt per Chriſtum quæ in propinquioribus ante & poſt Chriſtum plenius fuit,quæſt.1.ar.7.4
¶Vtilitas quæ prouenit nobis ex dæmonibus non eſt ex eorum intentione, ſed ex prouidentia Dei,q.25.ar.11.3
¶ Vſus rectæ rationi maxime apparet in iuſtitia & uſus indebitus in uitiis oppoſitis iuſtitiæ,q.55.ar.8
Vſura in euangelio accipitur Metaphorice,ſcilicet pro ſuperexcellentia bonorum ſpiritualium, q.78.ar.1.1
Vſura ſecundum ſe eſt iniuſta contra legem naturæ & peccatum mortale , quia idem bis uenditur , vel uenditur id quod non eſt,q.78.ar.1
Vſuræ nomen primo ſignanę incrementum ex uſu pecuniarum,ſecundo incrementum cuiuſlibet rei,quæſt.78.ar.1
Vſura eſt peccatum mortale,78.artı.1
Vltra ſortem aliquis poteſt accipere aliquando , quādo illud ſit ſuum iure naturæ uel iure æquitatis,q.78.artı.2.6
In vſuris non transfertur dominium,q.78.ar.3
Vſurarius tenetur reſtituere quicquid accepit de uſuris & intereſſe,non autem quæ lucratus eſt cum eis emendo poſſeſſiones,q.78.artic.3
¶Vxor non eſt diligenda tanta dilectione quantum amat ſeipſum,quæ.26.ar.11.2
Vxori non licet dare eleemoſynas niſi communes & modicas ſine conſenſu viri,uel niſi habeat aliquid pręter dotem vel lucretur,q.32.ar.8.2

X

Xps non corripuit Iudam ſecreto,nec Petrus ananiam & ſaphiram,nec paulus Petrum multiplici de cauſa,quia dominus peccatum Iudæ,ut Deus ſicut publicū habebat,vnde ſtatim poterat publicare,non publicauit autē : ſed obſcuris verbis admonuit Petrus autem publicauit peccatum occultum ananię & ſaphyræ, tanquàm Dei exequutor . Paulus autem Petrum repræhendit,tanquàm aliquo modo per ad fidei deſertionem.Vel quia erat ſubditus Petro , propter imminens periculum ſcandali Petrum publice arguit, de Ioſeph autem credendum eſt q; fratres ſuos aliquando admonuerit.Vel poteſt dici quòd peccatum publicum erat inter fratres,vnde & pluraliter accuſauit fratres ſuos,q.34.ar.4.2.& ar.7.2
Xpiani tenentur obedire dominis temporalibus ſi habent iuſtum dominium ,& licite præcipiant,q.104.ar.6
Xp̄o ſoli conuenit quærere gloriam ſuam inquantum Deus, gloriam autem Dei inquantum homo,q.152.ar.2.1
Xps ieiunauit non ex neceſſitate: ſed ut doceret quàm bonum ſit ieiunium,q.147.ar.5.1
Xp̄s ieiunauit poſt baptiſmum, quia baptizatos oportet intendere ieiunio & non laſciuiæ,q.147.ar.5.1
Xp̄s habuit donū linguarum,quo tamen non eſt uſus,quia tantum in una gente prædicauit,q.76.ar.1.3
Xp̄s non debuit eligere uitam ſolitariam ,ut publice doceret, liberaret,& attraheret homines,q.25.ar.6.5

COMMENTI SECVNDAE SECVNDAE DIVI THOMAE AQVINATIS

INDEX.

ABdicationem honorum diuitiarum & venereorum diuerſimode fieri & intelligi oportet. q.186.ar. 7.ad 4.
Abſtinere ex feruore ſpiritus & velle mortificare carnem ſuam non curando an diminuat vitam, an ſit peccatum. q.147.ar.1.ad 2.
Abſtinentia & continentia qũo differant. q. 88.ar. 11.
Abſtinentia duo obſeruat recta ratione in ſubtractione alimenti.ſ.conſeruationem naturæ, & potentiã ad opera debita, & ex his iudicatur quando abſtinentia eſt virtutis. q. 147.ar.1.2.
Abſtractionis a ſenſibus an conuenienter aſſignentur tres tantum cauſæ. q. 175.ar.1.& 2.
Abſtractionem fieri a viribus ſenſitiuis & non a vegetatiuis in vehementi animæ intentione quare oporteat. q.175.ar.5.ad 3.
Accidia an ſit triſtitia de bono diuino in ipſo Deo vel in me vel in vtroque. q. 35.ar.1
Actiones quæ ſunt ad alterum, dupliciter egent ſpeciali rectiſicatione in comparatione ad agentem. q.58.ar.2.ad vltimum.
Actus omnis infidelium an ſimpliciter ſit peccatum ad Gregorium Ariminenſem. q.10.ar.4.
Actus exterior inordinatus an inueniri poſſit ex zelo iuſtitiæ abſque peccato. q.34 ar.4.
Actus ſpeculatiuus qũo cadit ſub prudẽtia. q.47.ar.2.
Actus bonus infert neceſſitatem virtutis. q.81.ar.2.
Actus imperandi contra actum deprecandi vel permittendi, quomodo diſtinguatur. q.88.ar.1.
Actus vltimus rõnis practicæ eſt præcipere. q.88.ar.1.
Actus gratiæ ſermonis aliter habetur ab arte humana, aliter a ſpiritu ſancto. q.177.ar.1.
Actus deformitas an ſit de rõne ſpeciei ipſius actus. q. 6.ar. 2.2.
Actus turpitudo & paruitas boni in actu peccati licet formaliter diſtinguantur: non ſunt tamen obiecta peccatorum, quæ penes ea diſtinguuntur.ſ.impœnitentiæ & obſtinationis. q. 14.2.2.
Differentia inter modum intrinſecum & extrinſecũ actus virtutis, & quis cadat ſub præcepto. q.44.ar.4.
Actus propriũ principiũ an ſit vis appetitiua. q.58.a.4
Quomodo modus ſpectet ad rationem actus virtuoſi. q.44.ar.8.
Actum peccati exigere bono fine ab eo qui eſt paratus ad peccandum an liceat. q. 78.ar.4.
Actus morales & materia moralis quomodo diſtinguantur. q.58.ar.8. Deuotio.2.2.
Accuſare alium an quis aliquando teneatur. q.68.ar.1.
Accuſationem an præcedere debeat ſecreta admonitio. q.33.ar.7.ad 3.
Accuſationem an princeps non iudex poſſit abolere. q.68.ar. 3.ad vltimum.
Accuſatoris vicẽ quatuor ſunt q̃ ſupplent. q. 67.ar.3.
Adam in ſua creatione an adeptus fuerit ſimilitudinẽ diuinam, quantum ad ſcientiam nondum actu, ſed ſolum in potentia. q.163.ar.1.
Adam an minus peccauerit quàm mulier quantum ad ſpeciem ſuperbiæ. ibidem. ar.4
Adæ peccatum an fuerit ſuperbia. ibidem.
Adoratur euchariſtiæ hoſtia conſecrata ab Eccleſia ſine conditione. q.1.ar. 3.ad 4.
Adoratio Mardochęi & Ioannis euãgeliſtæ erga creaturam declaratur. q. 84.ar.1.ad 1.
Adulator laudans aliquem de peccato veniali, venialiter peccat. q 115.ar.2.
Adulterium quomodo committatur inter coniugatũ & ſolutam vel coniugatam? q. 154.ar.8.ad 1.
Adulteriũ quomodo poteſt dici eſſe in eo qui nimis diligit vxorem. ibidem.
Adulterium viri & mulieris poteſt dupliciter conſiderari. q. 154 ar.8.ad 2.
Aduocatus quomodo teneatur ſubuenire cauſis pauperum q 71 ar 1
Aduocati Iudicis & teſtis ĩ iudicio differẽtia. q.71.a.1
Aduocatum quomodo excuſet ignorantia. q.71.ar.3.
Affabilitas in quibus ſit, & q̄ exigat. q.114.
Alchimiſtarum ars quomodo reprobetur. q.77.ar.2.
Amare actu uirtute uel habitu q̄d ſit. q.24.ar.10.ad 2.
Amari quæritur aliquid ea ratione qua honorari, & quomodo intelligatur. q. 27.ar.1.ad 2.
Amatum in peccato ueniali an ametur habitualiter propter Deum quamuis non actu. q.24.ar.10.2.
Amor ex propria rõne reflectitur ſupra ſe. q. 25.ar.2.
Amoris ueri q̄ ſolis bonis cõuenit, q̄nq; ſigna. q.25.7.
Angelorum miniſteria & orationes ſanctorum qũo non in uerbo, ſed in dono conſilij ſunt. q.52.ar.3.
Angelos indeſinenter abſq; principio & fine Deũ intueri, quomodo ſit uerum. q. 180.ar.6.ad 2.
Appetitus ſuperior, qui eſt uoluntas an ſit ſubiectum ſtudioſitatis, & curioſitatis uel inferior qui eſt concupiſcibilis & iraſcibilis. q.166.& 167.
Motus appetitus ſenſitiui proſequentis bonum & fugientis malum differentia. q.141.ar.3.
Apl̄i q̄dã a Xp̄o ſunt electi, q̄ erãt in matrimonio ad ſtatũ religionis & epiſcopatus. q. 186. ar.4. Ep̄s. 7.
Ars & prudentia quomodo differant reſpectu applicationis ad opus. q. 47. ar.1.
Ars. An applicatio omnis rationis recte ad factibile ſpectet ad artem. q. 47.ar. 2.ad 3.
Artes ſpeculatiuę quomodo dicantur. q.47.ar.2.ad 3.
Artifices an peccent admiſcendo uana & curioſa. q. 169. ar.2.ad 4.
Auaritiæ filię in litera enumeratæ an ſint diuerſarum ſpecierum. q. 118.ar.ult.ad 4.

B

BApt iſmus. An adultus poſſit redimẽdo uexationẽ ſuã ſoluere nolẽti eũ aliter baptizãre. q 100.ar.2.
Beati in patria diligunt plus ſeipſos q̃ alios beatos ex parte ſubiecti & ex parte ordinis charitatis. q.26.13
Bellare in neceſſitatis articulo an liceat clericis. q 40. ar. 1.ad 4.
Bellare ĩ die feſto ex neceſſitate defenſionis an liceat. q.40.ar.1.ad 4.
Bellare in die feſto ſine neceſſitate, an ſit peccatum mortale. Ibidem.
Bellãtes cõtra ĩfideles recto corde & ope, an ſint martyres ,

tyres ſi occidantur. q.188.ar.6 ad 2
Bellum indicere an ſpectet ad omnem Principē vel tantum ad non habentem ſuperiorem. q. 40.ar.1.
Belli illiciti tempore an liceat facere arma & ſagittas.q.169.ar.2.ad 4.
Bellica exercitia periculoſa, & non periculoſa in quo diſcernantur.q.40.ar.1.ad 4.
Benedictio qua Monachus benedicitur an imprimat aliquam formā ſpiritualē indelebilem.q.88.ar.11.
Benedictionum diuerſitas. ibidem.
Benefacere licet ſit actus charitatis in quolibet, non tamen reſpectu cuiuslibet.q.31.ar.1.ad 1.
Beneficij recōpenſatio ſecundum affectum dantis an ſpectet ad duas virtutes, ſcilicet gratiam & amicitiam honeſti.q. 106.ar.5.
Beneficium procurans dari ęque digno,& per hoc impediens alium ęque dignum, an teneatur priori ad reſtitutionem. q.62.ar.2.ad 4.
Beneficiū aliquod multis procurātibus an ſi dignior ipſum non aſſequatur, ille qui aſſequitur teneatur ad reſtitutionem. Ibidem.
Impediens alium a conſecutione beneficij, in quo nihil vnquàm iuris habuit, quare teneatur reſtituere totum vel partem. Ibidem.
Beneficium petere cum cura animarum pro ſeipſo, an ſit petere pro indigno. q. 100.ar.5.
Beneficia Eccleſiaſtica an vendere liceat authoritate Papæ.q.100.ar.4.
Beneficia Eccleſiaſtica ſunt bona cōia Eccleſiæ,& debent dari perſonis Eccleſiaſticis dignis. q. 62.ar.2.
Beniuolentiæ diuerſa differentia ab amore actuali in parte ſenſitiua & in parte intellectiua.q.27.ar.2.
Beſtialitas ſecundum Ariſtotelem an ſit exprobrabilior intemperantia.q.142.ar.3.
Blaſphemia an ſit in opinione intellectꝰ tm̄.q.13.a.1.
Blaſphemia in quo actu conſiſtat.ibidem
Blaſphemia committitur in Deū multipliciter. ibid.
Blaſphemia poteſt eſſe cum fide & ſine fide. ibidem.
Blaſphemia an ſemper contineat falſitatem. ibidem.
Blaſphemia Dei & ſanctorū hēt vnitatē ſpecificā cū cōtumelia, detractiōe,& reliqs.q.13.ar.1.ad 2.& 3.
Blaſphemia an hēat grauitatē infidelitatis.q.13.ar.3.
Blaſphemia vera, an recte concludatur in damnatis. q. 13. ar.4.
Blaſphemiæ diſtinctio. ſ. in opinione tantum & cum deteſtatione affectus, eſt ſufficiens.q.13.ar.1.
Blaſphemiæ peccatū, conſiſtit in actu dicendi ea quæ ſunt contraria fidei.q.13.ar.1.
Bonum diuinum vt beatitudinis obiectum habet ſpecialem rationem boni. q.23.ar.4.
Bonū proprium an poſſit eſſe ſine cōmuni. q.47.ar.4.
Bonum cōe ciuis plus diligit q̄ ſeipſum.q.26 ar.3.
Bonum rationis conſiſtere in veritate ſicut in proprio obiecto quomodo intelligatur. q. 124. ar. 1.
Bonum omne faciēdi ſibi poſſibile, an omnes teneantur habere intentionem. q. 186.ar.2.ad 2.
Bonum tale faciendum contemnens an peccet. ibid.
In boni viri virtute an claudatᶜ virtꝰ prīcipis.q.47.11.
Boni viri virtus quare magis idētificatur virtuti principis quàm ciuis.q.47.ar.11.
Ad bonum uirum ſpectat poſſe bene prꝭeſſe & ſubeſſe.q.47.11.
Bonitas qua appropinquamus Deo, an poſſit diminui.q.26.ar.7.
Bona temporalia an ſint impedimenta ad ſpeculationem.q.186.3.2.
Bruta an intēdāt manifeſtare affectus ſuos.q.110.a.1

C

CAntus Eccleſiaſtici finis in quo cōſiſtat.q.91.a.1.
Capitale vitium an dicatur illud ex quo apta nata ſunt oriri multa vitia ſecundum rationem cauſæ finalis.q.148.ar.5.6.
Charitas ſimpliciter eſt forma fidei & obedientiæ. q. 4. ar.3 3.
Charitas qūo habeat amicitiæ Dei rationē.q 23.ar.1.
Charitas an hēat maiorē inclinationē in ſuū actū & delectationem in opere, q̄ aliæ uirtutes. q.23.ar.2.
Charitas ex hoc ꝙ operatur an habeat formaliter ꝙ efficacia eius reducatur in infinitatem Dei & non in propriam. q.23.2.1.
Charitas quomodo ſola ponatur Deum attingere, vt in ipſo ſiſtat.q.23.ar.6.
Charitas quomodo eſt forma virtutum. q.23.ar.8.
Charitas an data ſit angelis ſecundū conatū.q.24.3.3.
Charitas in angelis an detur ſecundum ſolam Dei voluntatem. q. 24.ar.3.
Charitas an ſit ſecundū authorē ſimpliciter augmentabilis in infinitum, an in via tantum. q.24.ar.7.
Charitas, dato ꝙ in infinitum augeatur in via, an ſtet ꝙ terminetur in patria.ibidem.ad 1.
Charitas an hēat quātitatē pfectionis intēſiue diuerſarū bonum in via & in patria, & qūo.ibidem ad 3.
Charitas viæ an poſſit eſſe ęqualis vel maior ſecūdū perfectionē tenentē ſe penes ꝓpinquitatē ad obiectum charitate alicuius beati in patria. ibidem.
Charitas an reſpiciat diuerſa diligibilia diuerſis rationibus. q.25.ar.12.
Charitas quomodo parit gaudium. q.28.ar.1.2.& 3.
Charitatis quantitas an ſit ſecundum ſolam Dei voluntatem.q.24.ar.3.
Charitatis quolibet actu, an mereamur augmentum ipſius ad Duran.q.24.ar.6.1.
Charitatis augmento an terminus præfigatur ex tribus enumeratis in litera.ſ ratione formæ, ex parte agentis & ex parte ſubiecti.q.24.ar.7.
Charitatis quantitas extenſiua quam habet in comparatione ad proprium obiectum non poteſt augeri, ſed bene intenſiua. q. 24.10.
An ſit vera differētia īter charitatis beniuolētiā & bn̄ficētiā, ꝙ illa ad oēs, iſta n̄ ad oēs ſe extēdit.q.26.6.
Diſtictio īter habētē charitatē ſm cōem rōnē boni & ſecundum propriā rōnem charitatis.q. 27. ar. 1.1.
Charitatis ordo an ſumatur ſecundum proportionē dilectionis ad diligibile, & cum hoc attendatur penes diligentem & diligibile. q 44.ar.8.
Charitati opponuntur diuerſa vitia diuerſimode. q. 10. ar. 5.1.
Charitati an quodlibet peccatum mortale directe opponatur.q.24.ar.12.
Charitatem eſſe finem præcepti & cadere ſub præcepto, quomodo intelligatur.q.184.ar.3.
Carnis integritas an ſit pretioſior vita.q.124.ar.4.2.
Cattarum & alearū artifices an peccent.q. 169.ar.2 4.
Caſtitatis vera virtus an ſit in infideli.q.151.ar.1.3.
Caſtitatis & pudicitiæ diſtinctio, an bene aſſignetur. ibidem. ar.4.
Cęcitatē mētis. Duo modi poſiti ī litera qbus hō̄ īcurrit volūtariā cęcitatē mētis, nō cōcidunt.q.15.a.1.

Cœlo quō ſubſunt aut non ſubſunt entia per accidēs, caſualia fortuita, & electiones noſtræ ac voluntaria, & quot modis in his errat perniciosè.q.95.ar.5
Certitudo ſufficiens ad iudicium iudicis non eſt certitudo euidentię, & quō hī diuerſis modis.q.60.ar.2
Cibi. An diſtinctio data de moderatione ciborum ſit bona.q.146.ar.1
Circunſtantiarum diuerſarum corruptio, an qñ habet idem motiuū diuerſificet ſpecies pctī. q.53.ar.2.3
Clamor an bene exponatur in litera. q.158.ar.7
Clementia & manſuetudo quō differant.q.157.art.1
Clementia & ſæuenitas quare non ſint oppoſita. Ibidem.ar.2.ad 1
Clemētia in qua potentia ſit ſubiectiue.ibidem.ar.3.1
Clericus apoſtatans a Clericatu uel a quatuor minoribus an peccet mortaliter.q.12.ar.1
Cognoſcere occulta & incerta diuinæ ſapientiæ, an ſit ſupra naturam humanam quantum ad ſubſtātiam actus.q.171.ar.2.3
Cognitio negata fidei & attributa prophetiæ, an ſit cognitio euidentia.q.171.ar.3.
Cognitionis futurorum vana inquiſitio an ſit pernitioſa ex ſe, uel quia prohibita.q.105.ar.1
Ad cognitionem duo concurrunt, ſcilicet acceptio & iudicium.quæſt.173.art 2
Comedere exceſſiue nō pp concupiſcentiam, ſed pp imperitiam, an vitioſum, & cuius vitij op*.q.148.1
Conatus in Angelis an reſoluatur in naturā ut in cauſam.q.24.arti.3.ad 3
Cōceptionis intellectualis obiectū pōt dupliciter ptinere, tā ad uitā actiuā q̄ contemplatiuam. q.181.3
Concubitus illicitus cū muliere & integra, polluta tñ per mollitiē uel ſodomiam, an ſit ſtuprū.q.154.a.6
Cōcubitus patris cū filia aut matris cū filio, an ſit licitus ī aliquo caſu ſine diuina diſpenſatione.ibi.ar.9
Cōcubitus cum muliere extra uas debitum an ſit eiuſdem ſpeciei, cum alijs peccatis circa modum concumbendi ibidem.11.
Concubitus viri voluntarie non ſeminantis & mulieris ſeminantis cum ſit cōtra naturam, ſub quo modo contineatur.ibidem.
Concupiſcentia delectabilis quare maxime aſſimiletur puero.q.151.ar.2.ad 2.
Concupiſcentiarum tactus & honoris dña.q.156.2
Confeſſione ſacramentali ſcita, & commiſſa ſub ſigillo confeſſionis, quomodo differant.q.70.1.ad 2.
Coniugalis actus quō cum peccato fiat.q.154.1.4
Commutationes quare dicantur uoluntarię.q.61.ar.3
Commutationes diſtinguuntur per uoluntarium & inuoluntarium.ibidem.
Commutationes inuoluntariæ diſtinguuntur in occultas & manifeſtas.ibidem.
Quare in litera vſura et conſilium non computantur inter voluntarias commutationes.ibidem.
Cum dī commutationes oēs uoluntarias et inuoluntarias pertinere ad vnam ſpeciem iuſtitiæ, an intelligat de ſpē ſpecialiſſima vel ſubalterna. q.61.ar.3
Commutationum numerus in litera et in 5. Ethicorum quare non eſt vniformis.ibidem.
In cōſecratione mēs maxime dēt eleuari ī deū.q.83.1
Conſideratio unde dicatur.q.53.ar.4.2.
Conſilium. An omne peccatum ſit cōtra bonum conſilium.q.53.ar.1.ad 3
Conſilij donū ab eubulia differt, non ſolū ſcdm cōem rationem doni, ſed ēt ſecundum propriam. q.52.1
Conſilia facere & ad ea conuenire, an liceat in feſto. q.121.ar 4.ad 3
Contentionis & aliorum peccatorum finis tripliciter poteſt referri ad intentionem, & inde habetur quādo mortale uel non mortale peccatum interuenit per ſe loquendo.q.38.ar.1
Contemplationis motuum aſſignatio an ſit ſufficiēs. q.180.ar.5.ad 2.& 3.
Ad contemplationem referri poteſt temporalis defectus dupliciter.ibidem.ar.7.ad 4
Cōtinētia ā ſit pars prudētiæ, ac p hoc uirtus.q.53.a.5
Continentia an ſit ſolum circa delectationes tactus. quæſt.155.art.2
Continentiæ ſubiectum an ſit ratio uel appetitus.quęſtio.53.ar.5.3
Continentiæ nomine quid communiter intelligatur apud Theologos & Philoſophos morales.q.155.a.1
Continentiam eſſe habitum in uoluntate ſubiectiue, ſtat cum doctrina Sancti Thomæ.q.155.ar.3
Continens & incontinens quomodo eligant, cū Ariſto.dicat contrarium in 7.Ethicorum.q.155.3
Contrapaſſū dupliciter intelligiť, uel ſm identitatē ſpeciei, vel ſecundū æqualitatē quātitatis.q.61.4
Contraria quomodo fieri habeant circa idem & quomodo non q.24.ar.10
Contritionem habere de peccatis in die feſto non eſt de precepto.q 122.ar.4
Contumelia, rixa & blaſphemia an ſit bene expoſitę. q 158.ar.7
Contumelia an conſiſtat etiam in factis, inquantum facta ſunt.q.72.ar.1
An de ratione contumeliæ ſit dicere iniuriam corā iniuriato.q.72.ar.1
Contumeliæ latitudo formaliter & materialiter.quęſtio.72.arti.2.
Contumelioſus an teneatur petere ueniam ab iniuriato.q.72.3
Corrigēs ī pctō mortali an peccet mortalr̄.q.33.ar.5
An prelatus teneatur ex precepto fraternę correctionis inquirere defectus ſubditorum. q.33.ar.3.& 3
Correctionem fraternam omittendo quomodo quis excuſetur a peccato.q.33.ar.2.3
Creaturarū cognitio nō relata in cognitionem Dei, dupliciter intelligiť conſtituere pctm̄.q.167.arti.1
Credere. Quomodo aliqui credunt in fide maiorum bene uel male.q.2.ar.6.3.
Quomodo ſint hæc literę uerba intelligenda. Nō crederet niſi uideret ea eſſe credenda. q.1. ar.4.2
Credere in Deum an ſit vnus actus, ad Durā.q.1.ar.2.
Credulitas ſeu æſtimatio rei.ſ.cum aliqua hęſitatione & cū aſſertiua determinatione, dupliciter ē.q.60.a.3
Chriſtus an vere præceperit cęcis ne cum manifeſtarent.q.104 ar.4.
Chriſtus an fuerit ad literam mendicus.q.187.ar.5
Chriſtum ſe ſubdidiſſe ſponte Pilato qualiter intelligatur.q.67.1.2
Chriſtiano exiſtenti in terris infidelium an liceat omittere ſignum a Chriſtianis deferri ſolitū, uel mutare ueſtē ne Xpianus cognitus occidatur. q.2.ar.2
Chriſtiani an ſint liberi a tributis.q.104.ar.6
Crudelitas an dicatur a crudo propter aſperitatem ſaporis.q.159.ar.1
Crudelitas quomodo ponatur opponi clementię, cū

ſuperius

ſuperius quæſt.109. ponatur extremum vnum virtuti vindicationis.q.159.1.1
Crudelitas an importet inflictionem pœnæ ex culpa. ibidem.2.
Cultus eccleſiaſtici ſuperfluitas quale peccatum ſit. q.91.ar.1.& 2
Cultus veteris legis hodie a iudicis ſeruatus, an habeat rationem mendatij.q.93.ar.1.2
Curioſitas. An ſufficienter dictum ſit de curioſitate ſenſitiuę cognitionis.q.197.ar.2
Curioſitas, gula & luxuria quomodo differant. ibid.1

D

DAMNVM ex mutuo emergens an liceat exigere.q.78.ar.2.2
Dare minus indigēti iuſto q̄ magis īdigēti pc̄tōri melius eſt:niſi indigētia in eo ſit multo maior.q.32.3
Debitum vt commune quomodo fiat debitum vt proprium ſine applicatione communis boni per actū diſtributionis ad hunc particularem.q.62.1
Debitum coniugale non reddere,quando & quare eſt peccatum mortale.q.153.3.3
Decimæ partis diuini cultus miniſtris exhibendæ determinatio, vnde prouenerit.q.87.1
Decimæ partis determinatio miniſtris eccleſiæ in lege noua exhibendæ,an ſit iuſta.q.87.ar.1
An decimæ in noua lege nō diuiſa ſed eccleſiaſtica authoritate impoſitæ ſint Chriſtiano populo.q.87.1
Eccleſia ſtatuit, ꝙ ex integris fructibus decimæ ſoluantur ad exemplum Dei. qui excellentem valde portionem ſuis miniſtris decreuit, ac per hoc non detrahas eccleſiæ. ſi diuini exemplo decreti mota, excellens quoque ſtipendium Dei miniſtris ſtatuerit.q.87. 2.ad vlt.
Decimę quare non debeantur omnibus eccleſiaſticis etiam prędicantibus.q.87.ar.3
Decimarū & præbendarū ius eſt ſpirituale.q.87.ar.3
Decimarum & pręceptum an recte dicatur iudiciale. quęſt.87.ar.1
Decimas ex conſuetudine non ſoluentes,quomodo a peccato excuſentur.q.87.ar.1.5
Genti alicui uolenti amplecti fidem Chriſtianam ſine onere decimarū,eccleſia concedere deberet, quòd non ſolueret.q.87.1
Decimas ſoluere de proprijs prędijs an clerici teneantur,etiam ſi ſint clerici eiuſdem Eccleſię.q.87.4
Delectatio in actu coniugij bene circunſtantionati nō eſt peccatum ſed donum Dei.q.153.2.
Delectatio moroſa quare eſt peccatum mortale.quę. 154.ar.4.2
An immunitas a delectatione in ſeminis reſolutione ſit de rōne virginitatis tanquā materia. q.152.ar.1
Delectationē eſſe finem principalem propter quē aliquid bonum dicimus,quomodo intelligatur.q.58. ar.9.1
Delectationes venereę an magis opprimant rōnē q̄ vinarię quæ ſunt in ebrietate.q.151.3.2
An delectationes aliorum ſenſuum a tactu non pertineant ad naturam hominis cōſeruandam, niſi ꝓut ordinantur ad delectabilia tactus.ibid.3
Dęmon Pactum initum cum dęmone quomodo intelligatur.q.95.4
Dæmonis operatione an uti liceat ceſſante omni inuocatione pacto vel reuerentia.q.90.ar.1.2
Dęmonū vti opatione an ſit pc̄tm̄ mortale. q.90.1.2
Dęmonum tacita & expreſſa inuocatio quomodo diſtinguantur.q.95.3
Dęmonum apparitiones quinque modis fiunt. quæſt. 95.artic.3
Secunda ratio literę ſumpta ex parte futuri euētus ad probandum oēm diuinationem quę ſit per inuocationes dæmonum eſſe illicitam, eſt efficax.q.95.4
Denuntiari publice an debeat peccator ſi deſit ſpes emendationis ipſius.q.33.8
Denuntiatio an exigatur ad executionem pœnę a iure inflictę.q.12.2
Denunciatio talis pœnę an exigatur. ibidem.
Denuntiationis via procedens prælatus,an pręcipere & inquirere poſſit.q.33.ar.7.5
Detractor an dicatur qui dicit bonum opus ex mala voluntate factum.q.73.1
Detractio materialiter in his quæ pertinent ad honeſtatem uitæ ex genere verborum, an ſit peccatum mortale.q.73.ar.2
Detractio materialiter quando non eſt peccatū mortale.q.77.ar.2
Detractionem audire in tribus caſibus,quare & quādo ſit peccatum mortale.q.73.4
Deuotio an ſignificet actum uoluntatis aut qualitatē actus.q.82.ar.1.1
Deuotio quem actum voluntatis reſpectu finis importet.q.82.1
Deuotio an ſignificet actum voluntatis aut qualitatem actus.ibid.
Deuotionis cauſę intrinſecę.q.82.ar.3
Deuotionis nomen vnde ſit & quid ſignificet. q.82.1
Deuotionis cauſa qualis ponitur in mulieribus & ſimplicibus.q.82.3
Deus vt obiectum formale, proximus ut obiectū materiale ſub formali & ut materia.&c.ut materia tātum diliguntur, & eorum declaratio q.25.1
Deus immediate amat in via,cum quo tn̄ ſtat,ꝙ mouet ad actum amandi per ſpeculū creaturæ. q.27.4
Deus poteſt fieri dupliciter pars alicuius, ſecundum illud.Dominus pars hęreditatis.q.185 6.3
Differentia perſonarum penes coniunctionem ſecundum ſe,& non ſecundum ſe,q̄uo ſi. radix inhabilitatis & habilitatis ad cōiugiū inter ſe.q.134.art.9
Diligere corpus proximi quomodo poſſumus ex charitate,cum non poſſit nos reamare.q.25.5
Diligere nō tenemur oēs æqualiter,ſed poſſumus nobis magis coniunctis maius bonū optare.q.26.ar.7
An cęteris paribus magis meritoriū ſit diligere amicos quàm inimicos,vel econtrario. q.27.ar.7
Diligere aliquem inquātum debet, & diligere alium pluſquàm debet, eſt impoſſibile.q.44.8.1
An homo offenſus teneatur ſub pręcepto diligere in ſpeciali inimicum petentem veniam.q.83.8
An in dilectione proximi ex charitate,oporteat ei vel le charitatem.q.25.ar.1
An dilectionis diuerſitas, quę eſt ſcdm charitatem ex parte obiecti, ſit ſecundum ſpeciem.q.26.7
Diſcordiæ ortus ex inani gloria & inuidia, an ſit effectiue vel formaliter.q.37.ar.2
Diſpenſator eleemoſynarum poteſt pro ſe ſi indigeat eo tenore quo pro alijs diſpenſare.q.32.ar.9.
An egens diſpenſatione in vna conditione ieiunii, & propterea

& propterea diſpenſatus, ſit totaliter liber a vinculo præcepti de ieiunio. q. 147. ar. 7.
An maior ſit diſtantia contraria quam contradictoria. q. 79. 4.
Diſtributor faciens recompenſationem ei cui minus dedit quàm debuit, hoc facit per comparationem [illegible]d rem. q. 62. ar. 1.
Diſtributor communium bonorum qui fraudem fecit aliter reſtituere tenetur quàm teneatur hoſtis q bona communia iniuſte diripuit. q. 62. ar. 1.
Diſputare de materia fidei an liceat Laicis. q. 10. 7.
Diſputare publice de materia fidei an liceat Clericis. ibidem.
Diuerſa non oportere eſſe ſimul, niſi propter aliquid vnum in quo conueniunt & a quo dependet, quomodo intelligendum eſt. q. 171. ar. 4.
Diuitiæ habitæ an per ſe natæ ſint perfectionem charitatis impedire. q. 186. ar. 3. 4.
Diuitiarum amor an ſit menſurandus ad finem uitæ ſecundum conditionem cuiuſque. q. 118. 1.
Diuinatio quomodo eſt in intellectu & ſpectet ad cultum. q. 95. 2. 2.
Diuinatio & vniuerſaliter dęmonū inuocatio an fieri poſſit abſque eorum cultu. q. 95. ar. 4.
Diuinatio per aſtra in quo formaliter conſiſtat. q. 95. art. 5.
Diuinationis nomine quid apud Theologos & in eccleſia intelligatur. q. 95. ar. 1.
Diuinationum ſpecies quomodo formaliter damnentur, & penes quid diſtinguantur. q. 95. ar. 3.
Docere in die feſto philoſophiam & alias diſciplinas licet. q. 122. ar. 7
Dominium temporale modificatur a ſpirituali in eodem homine. q. 64. 4. 3.
Donum intellectus, quare eſt neceſſarium. q. 8. 4.
Donum intellectus quomodo facit rectam æſtimationem. q. 8. 5. 6.
Dona aliter reſpondent virtuti theologicæ, aliter virtuti morali. q. 52. ar. 2.
Dubia quo ad actum cautelæ, remedij & huiuſmodi ſunt in peiorem partem interpretanda: ſed quo ad actum punitionis in meliorem. q. 60. ar. 4. 3.
Duella an ſint licita in aliquo caſu. Et de cauſis duellorum. q. 95. ar. 8. ad 3.

E

EBRIETAS ſciēter nō ex delectatione potus, ſed propter medicinam, an ſit licita. q. 150. arti. 2. 3.
Ebrietas aſſidua an ſit peccatum mortale. ibid. 1.
Ebrietatis nomine quid ſignificetur. q. 150. ar. 1.
Actus inebriatiuus ad hoc, quòd non ſit peccatum, debet habere duas conditiones. ibid.
Ebrietati vitium oppoſitum quō conſtituatur in abſtinendo a vino ex nocumento naturæ, cū ſuperius dictum ſit nocumētum ex delectabili in cibo & potu proueniens per accidens ſe habere ad gulam. q. 150. 1. 2.
Ebrietatem nō ſolum vinum, ſed etiam alia inducūt, vt ceruiſia, aqua quis abſtinere tenetur, qui vinum non bibere tenetur. q. 150. 1.
An peccata commiſſa ab ebrio ſine ſua culpa, totaliter ſint excuſata. ibid. art. 4.
An peccatum commiſſum ab ebrio ex ſua culpa, excuſetur a toto vel a tanto, vel potius aggrauet. ibidē.
An homine inexperto primo ſe inebriante ex ꝓpoſito, nihilque cogitante de periculo ſequentium peccatorum, ſequens ex tali ebrietate peccatū excuſet ut non præuiſum, aut imputetur ut pręuiſum. ibid.
Eccleſiaſtica bona & propria differunt in tribus. quęſtio. 181. art. 7.
Eccleſia ſola habet dominium rerum ſibi dimiſſarū & non prælatus quicumque etiam Papa. q. 43. ar. 8.
Eccleſia poteſt diſponere de ſuis ſicut domina. ibid.
Eccleſiam totam alloqui quō intelligatur. q. 177. ar. 2
Eligere. Quòd eligi debet melior, intelligitur de poſſibilibus haberi. q. 63. ar. 2.
Eligēdus ad eccleſiæ prælationem qualis eſſe debeat. q. 185. ar. 3.
Eligibilium ad eccleſiaſticas dignitates comparationes præſupponunt bonitatem. q. 63. ar. 2.
Eleemoſynam dare quoties, quare & quando eſt in p̄cepto ſecundum certum tempus. q. 32. art. 5.
Eleemoſynam an facere poſſit vxor niſi habens p̄ter dotem. q. 32. ar. 8.
Eleemoſynam dare ſic abundanter vt ſuperfluat, an ſit peccatum. ibid. a. 10.
Quomodo intelligendum ſit, quòd non poteſt determinari quando eſt iſta neceſſitas quæ obligat ſub peccato mortale ad dandum eleemoſynam. q. 185. ar. 7.
Eleemoſynaliter aliquid dare pro ſpirituali, quomodo liceat. q. 32. ar. 4.
Epycheia ſeu æquitas quid ſit, cum multarum difficultatum ſolutione. q. 120. ar. 1.
Epiſcopus an debeat eſſe doctus & doctor theologiæ uel iuris canonici. q. 185. ar. 3.
Epiſcopus habens redditus ſuos diſtinctos a præbendis clericorum, an teneatur ad diſpenſandum illos in reliquas portiones: puta vnam pro fabrica, & vnam pauperibus. q. 185. ar. 7.
Epiſcopus infideliter diſpenſans bōna Eccleſiaſtica an teneatur ad reſtitutionem. ibidem.
Epiſcopus habens uotum religionis, vtrum teneatur dimittere epiſcopatum & implere uotum. q. 189. arti. 5. ad 1.
Epiſcopi & religioſi dupliciter deficiunt a perfectione ad quam tenentur. q. 184. ar. 5. ad 2.
Epiſcopi an ſub peccato mortali teneantur reſidere in ſuis eccleſijs. q. 185. ar. 5.
Apoſtoli ſunt ordinati epiſcopi a beato Petro, cui a domino dictum eſt, Paſce oues meas. q. 186. ar. 4. 1.
Epiſcoporum & religioſorum ſtatus quomodo ſe habeant adinuicem. q. 185. ar. 5. 3.
Epiſcopus ſe obligare ad ea quæ ſūt perfectionis quō intelligatur. q. 184. ar. 5.
Epiſcopatum appetere ꝓp honorem & ſufficientiam temporalium an ſit peccatum mortale. q. 185. ar. 1.
Epiſcopatum appetere ratione celſitudinis an ſit peccatum mortale. ibidem.
Epiſcopatum appetere ut proſit, an ſit licitum vel illicitum. ibidem.
Equalitate vti proportionali, contingit dupliciter, vel vt forma iuſti, vel vt modo perueniendi ad quantitatem rei. q. 61. ar. 4.
Equitas an dirigat legalem iuſtitiam. q. 120. ar. 2.
Equitas an ſit, quaſi ſuperior regula humanorū actuū. q. 120. ar. 1.
Errantes circa diuina quomodo nihil aut aliquid Dei ſciunt. q. 2. art. 2. ad 3.

F.

FALSVM aliud eſt ſub vero eſſe falsũ & aliud ſub vero eſſe cognitionem falſi.q.1.ar.3.

Falſa opinio quomodo ſtet cum operatione iuſtitię. q.1.ar.3 1.

Fama iniuſte ablata qualiter reſtitui debet ſecundum conditionem perſonarum.q.62.ar.2.2.

Famam alicuius indirecte lędẽs, puta quia accuſatus vel denuntiatus negat, falſo tamen, ſe commiſiſſe id de quo accuſatus vel denuntiatus eſt,& ita accuſator vel denuntiator notatur de calumnia; an teneatur ad reſtitutionem.q 62.art.2.2.

An qui multo tempore ante,alicuius famam mendaciter lęſit, quòd iam obliuioni datum eſt,an teneatur cum ad memoriam habuerit,ad reſtitutionem. ibidem.

Coram perſonis ſcientibus modum reſtituendi famã, non eſt facienda reſtitutio famę ablatę iniuſte, dicendo verum,& ſimiliter ſi dicta illa habentur pro oblitis.ibidem.

Fideiuſſor an poſſit exigere pecuniam pro fideiuſſione.q.78.2.4.

Fidelis poteſt dupliciter conſiderari. ſ.ex parte habitus & habentis.q.2 3.2.

Fides an non aſſentiat alicui niſi quod eſt a Deo reuelatum.q.1.1.

Fides non ſtat cum ſcientia & tamen theologia eſt ſcientia.q.1.ar.4.

Fides q̃uo a doctoribus proficiſcitur.q.1.ar.7.

Fides perfecta an ſecundum actum dependeat a voluntate perfecta.q.3.art.2.

Fides quomodo eſt habitus ſpeculatiuus, & quomodo habitus altior,q.4.ar.2.2.

Fides cũ charitate an ſit magis virtus quàm ſine charitate.q.4.ar 5.

Fides infuſa an magis inclinet in non decipi quàm fides acquiſita q.4 5.

Fides infuſa an habeat vnitatem ex obiecto. q.4.art.6.

Fides an ſit prima inter virtutes Chriſtianas vel humanas.q.4.ar.7.

Fides an certior ſit ſecundum ſe ſcientia.q.4.art.8.

An in angelis ex gratia emanauerit fides.q.5.art.1.

Fides informis non eſt in dãnatis nec in dæmonibus. q.5.art.2.

Fides informis an maneat in hęretico.q.5.art.3.

Fides & theologia altior habitus eſt quàm ſpeculatiuum & practicum.q.8.art 3.

Quomodo fides importat ſolum aſſenſum ad ea quæ proponuntur, cum dictum ſit ꝙ facit ea quæ credũtur videre ſub cõi ratione credibilis. q.8.5.

Fides non poteſt vniuerſaliter præcedere intellectũ. q.8.art.8.2.

Fides & charitas an differant a ſpe per hoc, quòd illę Deum ſecundum ſe, iſta vero Deum ut noſtrum reſpiciat.q.20.arti.3.

Fides & ſapientia an differant penes aſſenſum & iudicium.q.45.ar.1.2.

Fides cum charitate an ſufficiat ad iudicandum,ibid. ar.2.

Fides quomodo non claudit appetitum recti operis, ſed in ſola cognitione conſiſtit.q.47.ar.13.2.

Fides.i.fidelitas an coincidat cum veritate.q.113.

Fides an habeat propriam materiam & quam,& an ſit ad omnes.q.113.

Fides an habeat uim obligatiuam,& quantum peccet frangens fidem.ibidem.

Fides quomodo enumeretur inter gratias gratis datas.q.178.1.4.5.

Fidei obiectum diſtinguitur ex parte rei, & ex parte noſtri.q.1.art.2

Ad fidem pertinentia quomodo ſint viſa in communi ratione credibilis & ea credit in ſpeciali.q.1.ar.4

Vnde ſumatur terminus profectus fidei.q.1.art.8.

An ex ratione vnitatis fidei poſſit cõcludi authoritas Papæ in determinando de fide.q.1.ar.10.

An determinare finaliter ea quæ ſunt fidei ſpectet ad Papam.q.1.ar.10.

Fidei tria teſtimonia.q.2.ar.8 ad vltimum.

Fidei finis an referri debeat in finem charitatis. q.3.arti.3.ad 1.

An doctrina eccleſiæ ſit infallibilis regula fidei. q.5. art.3.

Fidei rebus aſſentire an eleuet homine ſupra naturã. q.6.artic.1.

Quomodo quædam fidei contingit intelligere perfecte vel imperfecte.q.8.ar.2.

Fidei diſſentire quot modis contingat. q.10.arti.2.

Nulla ſunt de ſecretis fidei, hoc eſt articulis fidei, in veteri lege data præcepta, de alijs autem ſpecialibus credibilibus non inconuenit aliquod pręceptum inueniri.q.16.ar.1.

Fidem informem non eſſe in dæmonibus an efficaciter in litera probetur.q.5.ar.2.

Quomodo omnes fidem habentes intelligant ea eſſe credenda.q.8.ar.4.

Fiducia pro ſpe certa in materia magnanimitatis, an ſit uirtus vel conditio virtutis.q.129.art.6.

An præter fiduciam ſit ponenda ſecuritas, tanq̃ aliq̄d ad magnanimitatem pertinens.ibid.ar.7.

Filia an teneatur ſeruire patri prouocanti eam ad malum,q.101.4.

Finis appetitus quare eſt infinitus.q.27.ar.6.

Finis rationem habere actum interiorem charitatis quomodo intelligatur.ibid.ad 3.

An fines, omnium vitiorum ordinentur in finem ſuperbiæ.q.132.4.

Firmare animũ in bono iuſtitiæ contra pericula mortis, an ſpectet ad fortitudinem. q.124.ar.2.ad 1.

Fortitudo.8.& 13.

Formarũ intenſio & remiſſio q̃uo fiat. q.24.ar.4.& 5.

Fornicatio ſimplex eſt peccatum mortale.q.154.ar.2

Fornicatio an ſit maius peccatum furto.ibid.ar.3.

Fortitudo an ſit uirtus inquantum tollit impedimenta recte rationis ponendæ in operibus humanis.q.123.ar.1.

Fortitudo an ſit circa timores & audacias tanq̃ cohibitiua timoris & moderatiua audaciæ. ibid ar.3.

Fortitudo an ſit circa timorẽ & audaciam ut actus. ib.

Fortitudo an ſit ſolum circa mortis pericula,& illa pericula ſint maxima.ibid.ar.4.

Fortitudo an ſit circa mortis pericula ſolum in bello communi. ibidem.5.

Fortitudo an conſiſtat circa repentina quantum ad electionem.ibid.9.

Fortitudo an aſſumat iram ad actum ſuſtinendi. ibid. arti.10.

Fortitudo an ideo ſit virtus cardinalis, quia laudẽ firmitatis potiſſime ſibi vendicat.ibidem.

Forti-

Fortitudo proprie dicta an ſit uirtus cardinalis. ibidē.
Fortitudo ut eſt ſpecialis uirtus an habeat partes ſubiectiuas.q.124.
Fortitudinis actum exercere propter vitandum vituperium, triſtitiam aut damnum, an ſit uere fortis. q.123.ar.1.ad 2.
Fortitudinis actum qui eſt ſuſtinere an ſola ratio per ſe faciat.ibi.10.
Fortitudinis finis an ſit bonum in quo quis firmatur. q.124.ar.3.
Fortitudinis partes integrales an ſint diſtinctæ a partibus potentialibus.ibid.
Fortis an operetur propter bonum proprij habitus ut proprium finem præſtitutum.q.123.ar.7.
Fortis quomodo ſuperat triſtitiam animalem & corporalem.ibi.8.
An triſtitia non adiuuet ad aggrediendum, niſi per accidens.ibi.10.
An concupiſcentia non adiuuet ad aggrediendum niſi per accidens.ibid.
Fraudulentia in emendo vel vendendo, an ſit ſpeciale uitiū diſtinctum a furto & rapina. q 77. prin.
Fugere. An damnato iuſte ad mortem liceat fugere.q. 69 ar.3.& 4.
Et an liceat alijs iuuare iſtum ad fugiendum. ibidem.
Habere animum furandi & inferendi nocumentum proximo etiam in minimis, quomodo poteſt eſſe peccatum mortale.q.66.ar.6.
Furari res ſuperfluas alterius ad ſubueniendū magnę neceſſitati proprię vel alienæ, an ſit pctm̄.q.66.a.7
Furtum non eſt accipere alienam vxorem vel filiam, & quare.q.66.ar.3.
Furtum an poſſit bene fieri.q.66.ar.7.
Furti ratio an ſit ſufficienter aſſignata ibidem.
Furti & rapinæ diuerſitas ſpecifica ſumitur ex diuerſa ratione obiecti.q.66.ar.4.
Quare dare eleemoſynā nō eſt malū alterum a furto, qn̄ quis furatur ut det eleemoſynam. q.148.arti.2.

G

GLADIVS flammeus poſitus ante paradiſum qd ſit.q.164.ar. vnico.
Gloria, largiori uocabulo an ſignificet etiam notitiā ſolius ipſiuſmet qui gloriatur.q.132.ar.1.
Gloria an bene dicatur inanis ex parte illius a quo q̄s gloriam quærit: puta hominis, cuius iudicium non eſt certum.ibidem.
Gloria an ſit diſtinguenda in magnam & mediocrē, ſic vt ſpectet ad diuerſas uirtutes ſicut diſtinguitur honor.ibid.art.2.
Gloria inanis an ſit uitiū capitale reſpectu ſuperbię. ibid.ar.4.
An ſufficientia trium modorum inanis gloriæ, ſit bene data.q.132.art.1.
Prouocatio ad virtutū opera ex appetitu gloriæ, quomodo intelligatur.ibid.
An gloriæ cupidus ſecūdum veritatem deficiat a magnanimo.q.152.ar.2.2.
Glorię inanis quatuor modi quibus eſt peccatū mortale an bene aſſignentur.ibid ar.3.
Glorię inanis & ſuperbiæ differentia an bene aſſignetur.ibid.ar.4.
Gloriæ inanis filiæ quomodo diſtinguātur.ibid.ar.5.
Quō ſuperbia & inanis gloria habentes ſe, vt finis & mediū, ſint diuerſis modis una prior altera.ibidem.
Gnome an ſit uirtus acquiſita.q.51.ar.4.
Gratiæ dono an homo eleuetur ad aliquem actum, q̄ eſt ſupra naturam humanam quantum ad ſubſtantiam actus.q.171.ar.1.3.
Gradus incipientium & proficientium poſſunt dupliciter ſumi.q.186.ar.1.
Grauitas peccatorum an attendatur principaliter ſecundum materiam in qua peccatur. q.148.art.3.
Gulæ peccati determinatio ab authore facta an ſit uera.q.148.ar.2.
An nocumentum corporis ex gula, per accidens ſe habeat ad gulam, & non directe pertineat ad grauitatem peccati.q.148.ar.2.
Gulę concupiſcentia an ſit mortalis.ibid.ad 2.
An ſufficientia quinque ſpecierum gulę, & ratio eiuſdem ſint bene aſſignatæ.ibid.ar.4.
Gulæ ſpecies an accipiantur ſecundum differentiam motiuorum.ibid.art.4.

H

HABITVS acquiſitus, an quolibet actu ſuo augeatur.q.24.ar.6.2.
Quare aliqui habitus generati ex laudabilibus actibus inclinant ad ſimiles actus, & aliqui tantum ad effectus virtutum.q.144.art.1.
Hæreſis, & Iudaica perfidia an diſtinguantur penes figuram & manifeſtationem. q.10.ar.5.
Hęreſis an includat inhęſionem ad Chr̄m.q.11.art.1.
Hęretici in mēte ſolum, an ſint excommunicati.q.11. art.3.& 4.
Homo. An verum ſit, q̄ id in quo homo excellit dat homini a Deo, ut ex eo alijs proſit.q.131 ar.1.
An naturalis ratio dictet homini, q̄ alicui ſuperiori ſubdatur a quo egeat adiuuari, & hoc propter defectus quos in ſeipſo ſentit.q.85.ar.1.
Quō intelligitur, q̄ ſecundum honeſtatē ex qualibet promiſſione hō homini obligatur.q 88.arti.3.ad 1.
Hominem venerari inquantū imago Dei eſt, an ſpectet ad latriam vel duliam.q.103.ar.3.
Homines & alia animalia quomodo in delectationibus trium ſenſuum differant.q.141.ar.4.3.
Homines beati in ſuperioribus ordinibus Angelorū, an illuminent Angelos minus beatos in inferioribus ordinibus conſtitutos.q.181.art.3.
Honorare aliquem propter diuitias, an ſit acceptio perſonarum.q.63.ar.3.
An diſtinctio trimembris inordinati appetitus honoris ſit ſufficiens.q.31.art.1.
Honoris relationes in Deum & proximum in litera poſitæ, an requirantur actualiter.q.131.ar.1.
Homicidiū caſuale duobus modis imputat̄, & utriuſque modi cōditiones latiſſime declarant̄.q.64.ar.8
An ſemper quando datur opera rei illicitę, homicidiū caſuale conſequens imputetur.ibidem.
Humilitas an ſit magnanimitas vel virtus diſparata ab ea.q.161.ar.1.
Humilitas quo pacto eſt moderatiua ſpei: & tamen eſt circa omnia.ibid.ar.5.4.
Humilitas an ſit virtutibus aliis ab intellectualibus & iuſtitia nobilior ſimpliciter vel ſecundum quid. ibid.ad 4.
Humilitatis ad iuſtitiam comparatio an ſit bene aſſignata.ibid.
Humilitatis proprius actus eſt contemnere ſublimitatem terrenam.ibid.

An ad humilitatem proprie ſpectet humiliare ſeipſum.q.161.ar.2.
An quis poſſit ſe credere omnibus viliorem abſq; falſitate.ibid.ar.5.
Humilitate an iuſtitia particularis ſit excellẽtior ibi.
Humanorum ſenſuum perfectionem in vnitate veritatis conſiſtere intelligitur & in eodem & in diuerſis hominibus.q.184.ar.1.1.

I.

IACOB an ſit excuſabilis in his, quæ egit emẽdo primogenituram.q.100 ar.4.
Iactantia de malo perpetrato, & de ſcientia vera animo nocendi, aut de malo non perpetrato, an ſit iactantia.q.112.ar 2.
Iactantia in quinque caſibus eſt peccatum mortale. ibidem.
Iactantia an fiat tantum verbis. q.132.ar.5.
Idolatria an ſit grauiſſimum peccatorum. q 94.art.2. & 3.
Idolatria exterior tantum an ſit grauius peccatum q̃ infidelitas.ibid.
Idolatriæ actus exterior tantum eſt peccatum mortale.q.12.ar.1.ad 2.
Idolatria committens Chriſtianus ſecundum actum exteriorem tantum: an incurrat Eccleſiaſticas cenſuras latas contra hæreticos.q.94.ar.1.
Ieiunare. An is qui non indiget ieiunij remedio ad dolectionem cohibitionemque culpę, nec ad mẽtis eleuationem, teneatur ex præcepto Eccleſiæ ad ieiunium.q.147.ar.3.ad 2.
Ieiunare non obligati ex præcepto Eccleſiæ, an teneãtur abſtinere a carnibus & lacticinijs &c.Ibidẽ.a.8
Ieiunium an per quælibet vitia adiuncta deſinat eſſe actus uirtuoſus.q.147.ar.2.ad 1.
Ieiunium exultationis an ſit in pręcepto.ibi.a.5.ad 3
An inuitantes ad comedendum, & miniſtrantes comedentibus in die ieiunij, vbi ſcitur vel credit̃ cõiter, q̃ nolũt ieiunare peccent mortaliter.ibi.ar.4.ad 2.
Ieiunij tempore an hora comedendi ſit bene aſſignata ab authore.ibid.ar 7.
An in cauſa dubia circa obſeruandum ieiunium Eccleſię poſſint ordinatij diſpenſare.ibid.ar.4.
Ieiunium Eccleſiæ frangens non ex contemptu ſine cauſa tñ rõabili, an peccet mortaliter.ibidẽ.ar.4.2.
An cauſa rationabilis excuſans potẽtes ieiunare ſit ſola neceſſitas, vel etiam pietas.ibid.ar.3.
Ieiunium frangendo an toties quis in eodem die peccet mortaliter quoties comedit, an ſemel tantum. ibidem.ar.8.
An ratio authoris ad excuſandos pueros a ieiunio ſit ualida. Ibidem.ar.3.2.
An ſenes & mulieres prægnantes teneantur ad ieiunium.ibidem.
An vnica comeſtio ſit ab eccleſia ſtatuta.ibi.art.6.
An vſus comeſtibilium ſit per modum medicinæ licitus tam uespertina hora quàm alijs horis. ibidem.
An propter ſuſtentationem naturæ liceat illa eadem refectione uti hora veſpertina qua ieiunantes vtuntur per modum medicinæ.ibi.
An liceat pro ſuſtentatione naturæ uti refectione veſpertina in mane, & prandere veſpere abſque ſolutione ieiunij.ibid.ar.5.
An neſciens uel cogitans iſtas cauſas medicinæ vel ſuſtentationis, ſed ſimplici corde, tanquàm ex conſuetudine ſumens refectionem veſpertinam violet ieiunium.ibid.ar.5.3.
An potus qui dicitur ſumi ad alterationem corporũ & digeſtionem ciborum ſit licitus, cum Medicis teſtentur potum tam vini quàm aque poſt horam lædere corpus, digeſtionemque impedire. ibid.
An frangit ieiunium qui hora cęnę comedit quę cõmuniter aſſumuntur ad nutrimentum, vt fructus, panis & huiuſmodi.ibid.ar.6.
Illicitum quomodo accipiatur in materia diuinationis.q.95.ar.4.
Imagines aſtronomicę an ſint damnatæ ſimpliciter & ab authore.q.96.ar.2.2.
Imprudentia priuatiue an ſit ſeparabilis ab imprudẽtia contrarie.q.53.ar.1.
Imprudentia acquiſita an corrumpatur per vnum actum pœnitentiæ.q.53.ar.1.3.
Imprudentię pctm̃ an conſiſtat in habitu.q.53.art.1.
Incontinentia ſecundo modo dicta eſt proprie incontinentia.q.156.ar.1.
Incontinens cõcupiſcentię quare ſit turpior.ibi.ar.4.
An paſſio non ſit per ſe cauſa ſed occaſio incontinentiæ.ibi.ar.1.
Indignatio an ſit in littera bene explicata.q.158.ar.7
Indignatio an ſit dicẽda filia irę vel mr̃.q.158 art.7.
Inducere aliquem ad furtum & huiuſmodi, an ſit ſcãdalum.q.43.ar.1.2.3.4.
Inducere uolens aliquem ad religionem debet conſiderare duas conditiones.q.189.ar.9.
Inducere aliquem ad religionem conuentualium an ſit laudabile.ibid.ad 2.
Infamia quid dicatur.q.69.ar.1.& 2.
Infamans ſeipſum propter tormenta, an peccet mortaliter, & teneatur ad reſtitutionem, q.73.ar.2.
Infidelitas an rationabiliter dicatur eſſe peccatum, q.10.ar.1.
Infidelitas quomodo ponatur grauiſſimum peccatorum.q.10.ar.3.
Infidelitatis diuerſę ſpecies an attẽdantur ſecundum errores.q.10.ar.5.
Infidelitatis ſpecies an differant penes fidem ſusceptam vel non ſusceptam.q.10.ar.5.
Infidelitatis ſpecies an ſint plures q̃ tres. q.10.art.5.
Quomodo contingat multos errores in una infidelitate, & in multis ſpeciebus infidelitatis aliquẽ inueniri.q.10.ar.5.ad 3.
Infidelibus uendentes ſpectantia ad eorum cultũ an peccent.q.10.ar.4.
Infideles adultos ad fidem cogere an principibus liceat.q.10.ar.9.
Infideles quõ ſubſint iudicio eccleſię.q.10.art.9.
Ingratitudo an ſit peccatum mortale propter conditionem eius quod omittitur.q.107 ar.3.
Ingratitudo conſequẽs peccatum mortale an habeat perfectam rationem ingratitudinis.ibidem.
Ingratitudo formaliter quot modis inueniatur. ibid.
Ingratitudo materialiter ad quam ſpeciem ſpectet.
Inimicum non diligere, & negare ei loquelam quõ & quare licitum ſit.q.25.ar.8.& 9.
Iniuſtitia acceptionis & dationis ſecundũ ſe in illicite acquiſitis pœnes quid attendatur.q.32.ar.7.
Iniuſtum facere ex ſuo genere eſſe mortale quomodo intelligatur.q.59.ar 4.
Inobedientia Dei an ſit grauius peccatum quàm homicidium.

micidium,& ſimilia in proximum.q.105.art.2.
Inquiri an poſſit de omnibus contra infamatum de vno.q.69.ar.1.& 2.& q.70.ar.1.
Intelligenda quomodo ad numerum ſenarium reducantur.q.8.art.1.
Interpretatio ſermonum extendit ſe ad difficultatẽ vocum.q.176.ar.2.ad 4.
Inuident ſenes iuuenibus,& quare: cum inuidia ſit inter æquales. q.26.ar.1.ad 4.
Inuidia an ex puſillanimitate ſequatur. quæſt.36.ar.4. ad 3.
Inuidia quomodo dicatur peccatum reſpectu mali ꝓximi,cum ſit reſpectu boni.q.158.ar.4.
Inuidiæ diſtinctio data a ſancto doctore an ſit bona. q.36.ar.1.
Inuidiæ uitium an diuidatur in plures ſpecies.qõ.36. ar.3.& 4.
Inuocare Deum teſtem & iurare quomodo differant. q.89.ar.1.3.
Ira ex parte appetibilis.ſ.iniuſte vindictę an ſit ex ſuo genere peccatum mortale.q.158.ar.3.
An ira non cauſet cõtentionem & diſcordiam,niſi cũ additione inanis gloriæ. q.132.ar.5.
Ira an ſit minimum peccatorum ex parte appetibilis. ibid.ar.4.
Ira quantum ad inordinationem quæ eſt ſecundum modum iraſcendi an habeat quandam excellentiã propter vehementiam & velocitatem ſui motus.q. 158.ar.4.
An ira ex parte boni ſub cuius ratione appetit malũ, ſit minus malum quam cõcupiſcentia. q.158.ar.4.
An ira ex parte ſui obiecti habeat,quòd multa uitia naſcantur ex ea. ibid.art.6.
Iræ paſſionẽ habere non debent cõſiliarij, iudices & alij qui nõ habent executionẽ vindictę.q.158.ar.1.
Iræ diſtinctio in litera an ſit bene poſita.q 158.arti.4.
Iræ diſtinctio in litera poſita quo pacto ſit diſtinctio ſpecifica peccatorum iræ ibid.ar.5.
Iratus an appetat malum ſub ratione boni honeſti. ſ. iuſtæ vindictæ.q.158.ar.4.
Irriſio vnde habet grauitatem, & quãdo coincidit cũ blaſphemia.q.75.
Iudæorum libri an ſint tolerandi ſicut ritus eorum.q. 10.ar.11.
Iudex in peccato mortali exiſtens ẽt occulto, an peccet mortaliter iudicans alios.q 60.ar.2.
Iudicari an debeat ſecundum allegata & probata, & ſoluuntur multæ rationes doctorum. q 67.ar.2.
Quomodo duplex iudicium particulare concurrit ante præceptum & a quo.q 51.ar.3.1.
Iudicium interius quomodo reducitur ad iudicium exterius.q.60.ar.3.3.
Iudicium de rebus, & iudicium de perſonis, quomodo ſunt diuerſa.q.60.ar.4 2.
Quando proceditur per viam inquiſitionis oportet præcedere infamiam, & quid dicatur infamia.qõ. 69.ar.1.& 2.
Iudicium ſumitur dupliciter communiter & proprie. q.69.ar.1.& 2.
Iudicium iniuſtum an ſit iudicium obligetque ad parendum.q.70.ar.4.2.
Iudicij formam pertineat ad diſtributiuam iuſtitiam, q.63.ar.4.
Iurare.An dicere in veritate:Per fidem meam, & alia huiuſmodi ſit iurare.q.89.ar.6.
Iurare ſuper vero cum animo non iurandi,an ſit peccatum mortale.q.89.ar.7.
Iurans non facere bonum ſupererogationis quantum peccet.q.89.ar.7.1.
An aliquis quando euaſit vexationem teneatur ſoluere redemptionem vexationis promiſſam iuramẽto cum eſſet in vexatione.ibid.ad 3.
Iurans coacte alicui verbis ſimulatorijs animo nõ ſe obligãdi,an peccet mortaliter iurãdo.q.89.ar.7.ad 4
Iurãtes ſe nõ prius exituros de domo ſe inuicẽ honorãdi gratia,an teneant̃ ſeruare hæc iuramẽta. ibid.
Iuramentum an diſtinguatur ſpecie per aſſertorium & promiſſorium.q.89.art.1.
Iuramentum an ſit finis veri quod confirmatur aut econuerſo.q.89.ar.4.& 5.
Iuramentum & verum quod firmatur an ſe habeant ut forma & materia, vel aliter.q.89 ar.4.& 5.
Iuramẽtum promiſſorium coacte factum an obliget in foro conſcientiæ : & quare & quantum,& quare eſt relaxabile.ibi.ar.7.
Iuramentum cum animo non ſeruandi & non ſe obligandi,an ſit obligatorium ibidem.
Iuramentum quare obliget, & ſimplex promiſſio coacte facta non obligat.q 89.ar.7.
Iuramentum non denuntiandi an ſit contra publicã iuſtitiam.ibid.
Iurm̃ & uotũ qũo cõueniant & differant quo ad actus ſeruatos & diſpẽſationis authoritatẽ.q 89.ar.8. & 9.
Quomodo omne iuramentum illicitum ſit periuriũ. q.98.ar. 1.
Iuramentum de malo, aut contra bonum ſupererogationis,vel indiſcretum an ſit peccatum mortale.q. 98.ar.2.& 3.& 4.
Quomodo iuramentum eſt actio perſonalis, & quomodo poteſt per alium fieri.q.98.ar.2.3.
Veritas qũo ponitur comes iuramenti.q.89. ar.3.
Iuramenti relaxationem dupliciter contingit fieri.q. 89.ar.9.3.
Iurĩ finis an ſit confirmatio dicti humani. q.93.ar.1.
In iuramento promiſſorio ſemper eſt vna ueritas neceſſaria quæ eſt indiſpenſabilis. q 89.ar.7.1.
Etſi vti licet iuramento iurantis per falſos deos, non tamen licet inducere etiam paratum ad iurandum per falſos deos q.98.ar.4.
Iuramenta de minimis an ſit obligatoria. q.89.arti.7.
Ius parentum an ſit ſimul ius defectiuum & naturale. q.57 ar.1.
Ius paternum an ſit defectiuum.ibidem.ar.4.
Iuſtitia eſt circa actum immanẽtẽ ut proprium actũ, circa trãſeũtẽ ut propriam materiam.q.58.art.3.3.
Iuſtitia quomodo ponitur nobiliſſima virtutum, cũ ſuperius dictum ſit miſericordiam eſſe nobiliſſimã inter morales.q.58.ar.12.
Iuſtitia diſtributiua & commutatiua diuerſimode habent ſuum & debitum.q.61.ar.1.ad 2.3.
Iuſtitia diſtributiua an conſideret conditionem perſonæ ſecundum ſe, commutatiua uero, ſecundum ꝙ per eam diuerſificantur res. q.61.ar.2.
Iuſtitia commutatiua an ſit in Deo.q.61.ar.4.3.
Iuſtitia an dicatur per prius de æquitate quam de legali iuſtitia.q.120.ar.2.
Iuſtitia legalis diſtincta contra ęquitatem, an obtẽperet legi quo ad verba tantum.q.120.ar.2.

Iuſtitiæ triplex ſpecies inuenitur ſecundum triplicẽ ordinem inuentum in aliquo toto.q.61.ar.1.
Iuſtitiæ partes omnes an ſit ſubiectiue in uoluntate. q.100.ar.1.2.
Iuſtitiam legalem eſſe ſpecialem virtutem in eſſentia, generalem autem in eſſe quomodo intelligatur.q 58 ar.5 6.7

L

LAVDABILITER dupliciter dr̃,ſ. vt diſtinguitur contra ex debito præcepti,& ut diſtinguitur contra uituperabiliter.q.32.ar.6.
Leges. An leges ponere cõueniat alijs principibus & populis,ut ſapiunt regium regimen.q 50.ar.1.3
Liberalitas conſiſtit magis in affectu quam effectu.q. 117.ar.3.
Liberalitatis habitus ad quid ponitur.q.117.
An ad liberalitatem pertineat bene vti diuitijs inquãtum huiuſmodi. q.117.ar.3.
Licentia quam debet petere canonicus regularis tranſeundi ad monachos clericos,an debeat eſſe obtenta.q.189.ar.8
Lingua. Quõ illud Apoſtoli intelligaſ, Qui loquitur lingua,non loquitur hominibus.q.176.arti.2.ad 2.
Linguarum donum quare oportuerit eſſe in primitiua Eccleſia.q.176.ar.1.
Linguarum donum quare Eccleſia nunc non habet. ibidem ad 3.
Litigium quõ differt a contentione,& quãdo eſt peccatum materialiter vel formaliter.q.116.
Loculos hr̃e an ſit opus imperfectionis.q.188.arti.7
Loth. Quõ intelligenda ſint geſta Loth, cum obtulit filias ſuas abuſui.q.78.ar.4.
Lucrũ ceſsãs ex mutuo an liceat exigere. q.78.ar.2.1.
An liceat lucrum a depoſitario accipere.q.77.ar.11.
Lucri immoderatus appetitus, quando ſit peccatum mortale.q.118.art.3.& 4.
Ludi exceſſus,quando quis vtitur turpibus verbis uel factis,an ſit peccatum mortale.q.168.art 3.
An exceſſus ludi ſit pct̃m mortale, qñ quis cauſa ludi vtit̃ his, quę ſunt nocumentum proximi ibidem.
An ſolum pp vehementiam affectus ad ludum reddaſ ludus peccatum mortale ex circunſtantia.ibid.
Quõ trahere aliquem ad ludũ cauſa lucri obliget trahentem ad reſtitutionem.q.32.ar.7.ad 2.
Lumen gloriæ,an faciat videre credita,& quantũ valeat homo probatio.q.1.ar.4.ad 3.
Luxuria,intelligitur, ſecundum eccleſiam peccatum venereorum.q.153.ar.1.
Luxuria quõ oriatur ex gula.q.153.ar.4,ad 1.
An inconuenientia conſanguinitatis & affinitatis ſit eiuſdem rationis.q.154.ar.9.ad 2.
An extra parentes & proles cõcubitus, inter alias perſonas coniunctas ſit contra ius naturale,ita ꝙ nulla diſpẽſatione humana poſſit eſſe licitus.ibi.ad 3.
Luxuriæ filiæ a diuerſis poſitæ,quomodo differant.q. 153.ar.5.ad 1.
Luxuriæ ſpecies an accipiantur ex parte materiæ.q6. 154.ar.1.
Luxuriæ ſpecies an magis diuerſificentur ex parte fęminę,quàm ex parte viri.q.154.art.2.
Luxurię an ponendę ſint plures ſpecies,una uidelicet in actu coniugatorum.q 154.art.1.
Quõ uerum eſt, ꝙ in decretis enumeranſ illa, q̃ ſunt ſpecies luxuriæ,ſecundum ſeipſa.q.154.ar.10.
Luxuriæ quatuor modi contra naturam in littera poſiti,an ſint quatuor ſpecies peccati contra naturam. ibid.ar.11.
Mollities an ſit plurium ſpecierum. ibid.
Beſtialitas an ſit plurium ſpecierum. ibid.
An omnia hęc peccata contra naturã ſint peccata mortalia.ibid.
Luxuriæ peccata contra naturam,an tranſeant in deformitates vitiorum naturalium,ita quòd vnum & idem peccatum ſit ſub vitio naturali.ibid.ar.12.
An inter peccata contra naturam infimum locum teneat mollities.ibidem.
Qua ratione mollities, & peccata ſodomitica mulierum ſunt peccata mortalia.ibid.

M

MAgnanimitas, an ſit circa magna operari tãquã proprium actum & obiectum,& an ſit circa magna operari, ut circunſtantiam recte ſperandi honores magnos.q.129.ar.1.
Magnanimitas,an ſit etiam circa paruos honores, & cum hoc diſtinguatur ab alia virtute,quæ eſt circa paruos honores.ibid.ar.2.
Magnanimitas, an ſit circa magnum in opere magnificentię.q.134.ar.2.ad 2.
Magnanimi proprius actus, an ſit tendere in magnũ in cuiuſcunque uirtutis opere.q.129.ar.4.
An ad magnanimum ſpectet operari magnum in qualibet uirtute,ita ꝙ magnanimus reſpicit circa hoc ſolam magnanimitatem.q.13.ar.2.ad 2.
Magnificentia, quæ eſt ſpecialis virtus,an ſit ſolũ circa ſumptus magnos uel etiam circa opera magna. q.134.ar.1.& 2.& 3.
Maledictio quando eſt peccatum mortale. q.76.
Maledicere diem natiuitatis ſuæ & huiuſmodi, quomodo eſt peccatum mortale. ibid.
Maledictio quomodo multiplicatur in multas ſpecies.ibidem.
Manſuetudo, an ſit uirtus adiuncta temperantię.quę. 157.art.3.
Martyrium innocentium, quomodo ſit meritorium cæleſtis patrię.q.124.ar.1.ad 1.
Martyrium an ſit actus alterius virtutis, quam fortitudinis.q.124.art.2.ad 3.
Martyrium an comparetur ad fidem, ſicut ad finem, in quo quis firmatur,& ad fortitudinem, ut ad habitum elicientem.q.124 ar.2.ad 1.
An aliquod martyrium,non ſit actus charitatis,etiam imperatiue.ibid.ad 2.
An martyrium inter cæteros actus humanos ſit perfectior,ſecundum genus ſuum,quaſi maxime charitatis ſign.ibid.
An de ratione martyrij ſit actualis tolerantia mortis. ibid.ar.4.
De quo genere cauſę eſt, quomodo cum quęritur de cauſa martyrij.ibid.ar.5.
An tolerãtia afflictionum vſque ad mortem,ſit actus martyrij meritorius.ibid.ad 4.
Martyrij cauſa an eſſe poſſint opera virtutum relata in Deum.ibid.
Martyrij cauſa an eſſe poſſit uitatio cuiuſcunq; mendacij contra quancunque veritatem inquantũ mẽdacium eſt diuinæ legi contrarium.ibid.ad 2.
An qui ſe ſponte obtulerunt ad martyrium bene fecerunt.q.124.ar.1.ad 3.

Medicinam corporalem tripliciter contingit reſpuere.q.97.art.1.
Medium rei & medium rationis in virtutibus quid dicatur.q.58.ar.10.
Membri nomine in materia mutilationis, quid intelligatur.q.65.ar.1.
Mentiri. An mentientes in iudicio excuſentur a peccato mortali propter imperfectionem materiæ. q. 69.ar.1.ad 3.
Mentiri doctorem, prædicatorem, vel iudicem mortaliter quid ſit.q.110.ar.4.
Quomodo de ratione mendacij pernitioſi eſt intentio nocendi.q.110.ar.2
Mendacium perniciosum,an attendatur penes finem intentum.ibid.ar.4.
Mendacium iocoſum,vel etiam officioſum, an ſit minus malum, quàm pernicioſum.q.110.ar.2.
Mendacium iocoſum dupliciter dici poteſt.ibid.ar.2. ad 6.
Mendicare. An laudabile ſeu licitum ſit hominem diuitem retentis diuitijs ad tempus mendicare victũ proprium humilitatis gratia.q.187.ar.5.
Mẽdicãtes ex cupiditate, an peccent mortaliter.ibid.
Meritorium. Actus naturæ in habente charitatẽ ſunt meritorij.q.2.ar.8.
An miſericordia, ſecundum ſe ſit maxima uirtutum. q.30.art.4.
Miniſteria diuina non cõmitti hominibus pp eorum renumerationem,an verum ſit.q.185.ar.3.
Modeſtia quomodo eſt circa ea quæ requirunt diuerſas uirtutes.q.160.ar.2.
Monaſterium. Ab ingredientibus monaſterium, quõ liceat, vel non liceat aliquid exigere. q.10.art.3.
Monopolia facientes ut ponant prætium, quod uolunt, ſunt iniuſtiſſimi & multipliciter tenentur ad reſtitutionem.q.77.
Morti iuſte adiudicato,an liceat fugere.q.69.a.3.& 4
Ad mortem damnatus, an cenſeatur damnatus ad carcerem.ibi.ar.3.
Morti adiudicato,an liceat rumpere vincula, quibus ligatur.q.69.ar.3.& 4.
Morti adiudicatus,an poſſit effringere carceres.q.69. ar.3.& 4.
Ad mortem cõdemnatus, vt fame moriatur,an teneatur comedere ſi poteſt:alioquin homicidium ſui cõmittat,ibid.ar.3.& 4.
An condemnato,vt fame moriatur,licite occulte miniſtrari poſſit panis.ibid.
Quomodo uerum ſit, quòd nullus condemnatur, ut mortem ſibi inferat.ibid.ar.3.& 4.
Motuum exteriorum ordinatio, an ſufficienter reducatur ad duas virtutes poſitas ab Ariſt.q.68.ar.1.
Mulier quando dicitur violenter oppreſſa, vt nõ perdat caſtitatem. q.151.ar.1.
Mulier, ſciẽs ſe tãgi ab aliquo mala intentione & nõ conſentiens,an peccet mortaliter nõ retrahẽdo ſe cũ non pñt ſe ſine ſcandalo retrahere.q.154 art.4.
Mulier ſeipſam polluens venereã experiendo delectationem, an peccet peccato ſtupri.ibid.ar.6.
Mulieris ſemẽ, an exigat ad gñationem.q.154.ar.12.
Mutuans, an poſſit deducere in pactum remutuationem.q.78.ar.2.ad 2.
An accipere mutuũ ſub vſuris ſine neceſſitate ſit peccatum mortale.q.78 ar.5.

N

NECESSITAS, quia habet magnam latitudinẽ, ſecundum diuerſos gradus diuerſimode facit alienum mihi debitum.q.187.ar.4
Negligentia ratione electionis, an probetur ſpectare ad imprudentiam.q.54.ar.2.
An per negotia ſæcularia intelligãtur omnia vel quędam.q.187.ar.2.
Negotiatio lucri,cauſa quomodo nõ eſt bona,vel mala,ſed habens ſpeciem mali.q 77.ar.4.
Negotiatio poteſt reddi bona uel mala ex fine. ibid.
Nemeſis, ſeu indignatio, an ptineat ad bonos mores uere,nec ſit in doctrina fidei prohibita.q.36.arti.2.
Naufragans. Statuta applicantia bona naufragantiũ occupantibus,ſunt iniquiſſima.q.66 ar 5.

O

OBEDIRE prælato,an teneatur religioſus in his in quibus poteſt prælatus diſpenſare.q. 104 artic.5.ad 3.
An ſubditus teneatur obedire pręlato mandanti contra commiſſionem,ſeu regulam in his, in quibus poteſt & vult diſpenſare.q 185.ar.2.ad 2.
Obedientia reſpectu Dei & hominis, an ſit eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimę.q.104.ar 2.ad 4.
Obedientia, an ſit maxima virtutum moralium. ibid. art.3.
Obedientia non eſt de eſſentia perfectionis abſolute, ſed religioſæ perfectionis.q.86.ar.5.
Obedientiæ obiectum, an ſit præceptum communiter,vel ſtricte ſumptum.q.104.ar.2.
An omittere mala, quia prohibita ad ſolam obedientiæ uirtutem ſpectet.q.104.ar.2.
Obedientiæ hominis,ſeu iudicio,an ſubſint actus interiores animi.q.104.ar.5.
Obedientię votum habet duplicem materiam.q.186. ar.7.ad 3.
Obiectum beatificum & obiectum fidei,an adæquentur,& quomodo myſterium incarnationis in obiecto per ſe fidei claudatur.q.2.ar.5.
Oblationes debitas negantem,an ſacerdos priuare debeat ſacramento.q.86.ar.1.ad 1.
Obſeruantia,an ſit virtus generica,& cuius ſpeciei ſit honorare hominem propter uirtutem. q.103. ar.4.
Obſeruationes aliquæ, quę fiunt ex conſuetudine patriæ ſimplici corde,an ſint peccata.q.96.ar.3.
De ſuperſtitionibus obſeruationum uſitatis in diuinis.q.96.ar.4.
Occultum dup.per ſe & per accidens.q.11.ar.3.
Occidere tyrannum, quando non eſt recurſus ad ſuperiorem,an liceat.q.64 ar.3.
Occidere quenquam, an liceat pro defenſione rerum ſuarum.q.64.ar.7.ad 2.
Occidere quequã, pro uitanda uiolẽtia ſtupri,vel ſodomiæ uel reliquorum,an liceat.q.64.ar.7.ad 2.
Quæ ſit cauſa iuſte occidendi hominem. q.64.art.2.
An teneatur homo prętermittere actũ tutelæ ꝓprię vitę,ad euitandum occiſionem alterius. q.64. ar.7.
Odium Dei, an poſſit terminari ad ipſum Deũ in ſeipſo.q.33.ar.1.
Odium Dei eſt duplex. ſ. ſecundum abhominationẽ & ſecundum inimicitiam.ibid.ar.2.
Odium Dei eſt grauiſſimum peccatorum. ibidem.
Odium Dei, quomodo ſit peccatum in ſpiritum ſanctum.ibid.ad 1.

Odium Dei clauditur in quolibet peccato mortali. ibid.ad 2.
Odium proximi eſt grauius peccatum reliquis peccatis in proximum.q.34.ar.4.
An quicquid mali culpæ eſt in exterioribus peccatis in proximum,ſit ex interiori odio.ibid.
Odium proximi,an ſit ultimũ,ut in litera dicit,& tñ clauſdatur in alijs,& cauſet alia.q.34.ar.5.& 6.
Odium, an oriatur ex fuga triſtitiæ cum cauſetur ex inuidia.ibid.ar.6.
Odiũ,an ex inuidia generetur formaliter ſecundũ rationem obiecti, ex ira aũt diſpoſitiue tantum. ibid.
Odij peccatum,an ſit unius tantum ſpeciei ſpecialiſſimæ.ibid.ad vltimum.
Odio haberi poteſt Deus propter pœnam inflictam alicui,non autem per ſe ibid.ar.1.
Officium eccleſiaſticum dicere manibus operando, non licet. q.187.3.
In officijs eccleſiaſticis, vnde ſumatur regula quantitatis cantus.q.91.ar.1.& 2.
An pulſare in organis inter eccleſiaſtica officia ſonos ſęcularium uanitatum, ſit peccatum mortale.ibid.
Omnes dij Gentium dæmonia,quomodo verificetur. q.94 ar.4.
Operari corporaliter, licet in die feſto pro diuerſis neceſſitatibus publicis & priuatis.q.122.ar.4.ad 3.
Opus corporale ex neceſſitate in feſto fieri quomodo liceat.q.122.ar.4.ad 3.
Quodlibet opus ſeruile facere in die feſto ad Dei ſeruitium,an liceat.ibid.
An cuiuſlibet ſpiritualis actus corporale exercitum, licitum ſit in feſto.ibid.
An liceat informare iudicem in die feſto.ibid.
Opera corporalia,an ſint licita in die feſto.ibid.ar.4. ad 3.
Opera ſeruilia ſi tranſeunt in communia ſunt licita in feſto.ibid.
Opera ſeruilia in feſto ex conſuetudine hodie fiunt licitæ.ibid.
An opera in feſto licita reddantur illicita, ex hoc ꝙ fiunt mercennariæ ſeu propter lucrum.ibid.
Opera ſeruilia ſicut venari,ludere,ſonare in inſtrumẽtis muſicis,& huiuſmodi quomodo licita uel illicita ſint in die feſto.ibid.
Operas ſuas locare & laborem ſpiritualem vendere, an liceat uiris ſpiritualibus.q.100.ar.2.3.& 4.
Operarios conducentes cũ pacto, quòd non ieiunẽt, quomodo peccent.q.147.ar.4
Opinionem falſam habẽs de Deo, an eum cognoſcat ſecundùm quid.q.10.3.
Opinionem malam habere de homine ex læuibus indicijs,quando eſt mortale & quando veniale.q.60. ar.7.ad 2.
An melius ſit aliquem frequentius falli habendo opinionem bonam de malo homine, quã rarius falli habendo malam opinionem de aliquo bono hoĩe, & an ratio ad hoc allata ſit efficax.q.60.ar.4.
Ordinari in finem ultimum eſt debitum actui uirtutis.q.23.ar.7.ad 1.& 2.
Ordinarij phantaſmata naturalium ad intelligibiles ueritates excedentes intellectum, dupliciter intelligi poteſt.q.173.ar.1.ad 3.
Ordinatum ad finem intantum eſt neceſſariũ inquantum finis ſine eo haberi non poteſt. q.187.ar.3.
Ornatus mulierum prouocatiuus ad laſciuiam an reponatur in ſpẽ prouocatiui ex ſola intentione, an etiam ex qualitate operis.q.169.2.
Ornatus excedens limites cõſuetudinis quantum ſit illicitus.ibid.
Ornatus fucatorius, an poſſit aliqua ratione excuſari a peccato mortali, niſi addatur aliqua circunſtantia peccati mortalis.ibid.
Ornatus precioſus mulierum,an debeat intelligi abſolute,uel reſpectiue.ibid.
Ornatus immoderantia diſtinguitur.q.169.art.1.
An clerici quòd religioſi peccent mortaliter mutantes,vel violantes habitum ſuum ibid.
An vane ſe ornanti imputentur peccata ſequentia ex ornatu vano.ibid.
Orari an debeat ſolus Deus.q.83.ar.4.
Orans ſeu dicens officium, an ſatisfaciat attendendo ſolum ad paſsionem Chriſti.q.83.ar.13.
An ex propoſito euagari in oratione, quam quis non tenetur dicere ſit peccatum.q.8.ar.13.
Orando mente vagari, quando ſit peccatum mortale,& quando veniale.q.83.ar.13.
Oratio aliter apud Grammaticos & aliter apud Rhetores & aliter apud Theologos accipitur. q.83.ar.1
Oratio eſt inter cauſas efficientes.ibid.
Oratio quomodo offert Deo & quid.q.83.ar.3.
Orationis conditio,pie petendi, quid importet.q.83 ar.14.
Orationis cauſæ.ibid.ar.2.ad 3.
De ordine trium priorum petitionum orationis dominicæ.q.83.ar.9.
Orationem quomodo faciebat Hieremias in Limbo patrum pro Hieruſalem.q.83.ar.11.
In oratione duplex concurrit vnitas ad Deum. q.83. ar.1.ad 2.
Orationes noſtras qualiter ſancti videant. q.83. art.4.
Oſcula & tactus quando ſunt peccata mortalia & qñ venialia.q.154.ar.4.
Oſcula & tactus uxoris quomodo ſint peccata,& quomodo non.ibid.
Oſcula ſponſarum per verba de pręſenti,qualia & qñ ſunt peccata.ibid.

P

PATIENTIA, an remaneat in prima ratione iſtius actus,qui eſt frui bonis ad quę per patientiam peruenire volumus. q.136.ar.1.ad 1.
Patientia quare dr̃ imperfectior iuſtitia.ibid.art.2.
Patientia quare ſit imperfectior temperantia.ibid.
Patientia perfectum opus habet, an bene exponatur. ibid.ad 1.
In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras:an bene exponatur.ibid.ad 2.
Patientia eſt radix & cuſtos omnium uirtutum,an bene exponatur.ibid.ad 3.
Patientia ſecundùm quòd eſt virtus, an haberi poſſit ſine charitate.ibid.ar.3.
Patientia an ſit uirtus adiuncta fortitudini. ibid art.4.
Patientia an diſtinguatur informatã & informẽ. ibid.
Patiantię & fortitudinis comparatio an ſit rationabilis.ibid.ar.2.
An ſecundum authorem ponendæ ſint duæ patientię, & duę perſeuerantię.q.128.ar. vnico.

Papa habet plenitudinem poteſtatis in ſpiritualibus tantum in temporalibus autem in ordine ad ſpiritualia.q.43.ar.8
Papa, an poſſit ſubiicere ſe alicui in foro iudiciali.q.67.ar.1.ad 2.
Papa poteſt committere ſymoniam, ſicut alia peccata, ſed non incurrit cenſuras.ibid.ad 7.
An ſolus Papa diſpenſet in uotis perpetuis. qō. 184. articu.6.
Papa eximens religioſum ad obediētia ſui plati non diſpenſat in uoto obedientiæ.q 186.ar.5.ad 3.
Papa, an poſſit eximere religioſum ab obedientia ſui prælati.ibid.ar.8.ad 3.
Papæ ueri & indubitati perſona, an poſſit eſſe ſchiſmatica.q.39.ar.1.
Papæ iudicium vel præceptum recuſare contingit tripliciter, & quando pertinet ad ſchiſma & quando non.q.39.ar.1.ad 2.
Papæ ſubiectio ſpontanea in principio, an tranſeat in neceſſitatem.q.67.ar 1.ad 2.
Papæ plenitudo poteſtatis ſuper bona eccleſiæ, quid importet.q.100.ar. 1.ad 7.
Pars, an plus diligat totum, quàm ſeipſam.q.26.ar.3.
Partes iuſtitiæ, an ſint declinare malo & facere bonū. q.79.ar.1.
Paſſiones quomodo repugnent rationi.q.129.ar.2.
Paulus, an fuerit par Petro.q.33.ar 4.ad 2.
Paulus, an peccauerit excitando diſcordiā inter Phariſeos & Saduceos.q.37.ar.1.
Paulus quomodo dicatur raptus ad uidendam diuinā eſſentiam, quum ipſe dicat ſe non uidiſſe, ſed audiuiſſe uerba ineffabilia.q.175.3.
An habitus fidei fruſtra remanſerit in Paulo poſt raptum.q.175.3.ad 3.
In Paulo ex uiſione diuinæ eſſentiæ remāſiſſe ſpecies intelligibiles, ſicut abeunte uiſione corporali &c. poteſt dupliciter intelligi.q.185. r.4.ad 3.
Pax quæ fit ui & metu, non eſt pax.q.29.ar.1. ad 1.
Pax quomodo ſit actus charitatis.ibid.ar.4.
Peccare ex contemptu duo importat, q.186.ar.9.
Peccare ex contemptu, quis dicatur.ibid.
Peccare in die feſto, an ſit facere contra præceptum de obſeruatione feſti.q.122.ar.4.
Peccans in die feſto magis agit contra hoc præceptū quam qui opus corporale alias licitum facit.q 122 articu.4.
Peccandi conſuetudo implet Dei contemptum, non formaliter, ſed interpretatiue.q.162.ar.4.
Peccatum in ſpiritumſanctum quomodo intelligatur eſſe ſpeciale genus peccati & continere ſub ſe ſpecies.q.14 ar.2.
Peccatum in ſpiritumſanctum, quare potius dicatur irremiſſibile ex parte peccantis, quam alia mortalia, quum omne peccatum mortale auferat uitam animæ.q.14.ar.3.
Peccatum mortale, an non ſolum demeritorie, ſed ēt effectiue tollat charitatem.q.24.ar.10.
Peccatum omiſſionis, an omnino diſtinguatur a trāſgreſſione.q 79.ar.2.
Omiſſio ſumitur materialiter & formaliter.ibi.art.3.
Peccatum omiſſionis formaliter ſumptæ eſt dupliciter.ibid.
Peccatum unius deriuari in alium per modum meriti, quomodo intelligatur.q.108.art.4.ad 1.
Peccatum quadruplex committitur contra fortitudinis actum.q.127.1.
Peccata contra uirtutes theologicas, an ſpecificentur penes auerſionem ab incommutabili bono. q 20. art.1.ad 1.
Peccata exteriora quantum ad nocumentum, quod proximo infertur, an ſint peiora, q̄ interius odiū. q.34.ar.3.
Pœna. An obligatio ad pœnam intelligatur ſi imponatur a prælato, vel etiam ſi non imponatur. quæſ. 186.artic.9.
An poſſit aliquis obligari ad pœnam ſine culpa veniali uel mortali.ibid.
Pœnam non ſuſtinens, an incurrat culpam. ibid.
Pœnarum exceſſus quantum ad id quod exterius agitur, an pertineat ad iniuſtitiam. quæſtio. 159. articu.1.ad 1.
Pœnitens, an teneatur plus ad gratiarum actiones, q̄ innocens.q.106.ar.2.
Percutiens mulierem prægnantem ſubſequente aborſu ſine intentione occidendi, quando ſit homicida uoluntarius uel caſualis.q.64.ar.8.
Percuſſio una clerici quomodo eſt multarum ſpecierum, q.53.ar.2.in fine.
Ad perfectionis ſtatum eccleſiaſticum tria requiruntur.ibid.ar 4.
An in omnibus ordinatis naturis inueniatur, quòd ad perfectionem inferioris duo concurrunt quæſt.2. articu.3.
An perfectionem & excellentiam conſequatur quis ex omni bono quod appetit. quæſtio. 132. articu. quarto.
Perfectum ſe reputare, an ſit præſumptuoſum. q.185. art.1.ad 2.
Periurium qualis inaduertentia excuſet.quæſtio. 98. artic.3.ad 3.
Perſeuerantia, an ſit ſpiritualis uirtus.quæſtio. 137. articu.1.
An per ſe ad perſeuerantiam pertineat, quòd aliquis perſeueret uſque ad finem operis uirtuoſi.qō. 137. artic.1.ad 2.
Perſeuerantiæ & conſtantiæ differentia an ſit bene aſſignata.q.137.3.
Perſeuerantiæ, an opponatur pertinaciæ directe.quæſtio.138.
Perſonæ aliis coniunctæ nomine, qui ſignificentur.q.65.artic 4.
Pertinacia quæ eſt de ratione hæreſis, quomodo ſit intelligenda.q.11.ar.2.ad 3.
Pertinacia, an ſpectet ad intellectum quæſtio. 132. articu.5.
Pietas & obſeruantia quomodo differant.q. 101. articu 1.& 3.
Pietas, an exhibeat cultum filiis. quæſtio. 101. articu.2.& 3.
Pietatis ratio, an ſit bene ab authore aſſignata.ibi.
Pignoris fructus, an liceat ſuos facere, quæſtio.78.articu 2.ad 6.
Placere uelle hominibus propter lucrum, an ſit peccatum q.115.ar.1.
Potus uini, an ex hoc ipſo reddatur culpabilis, quòd priuat ſcientem & uolentem uſu rationis.quæſtio. 150.articu.2.
Et an huiuſmodi potus habeat rationē peccati mortalis

caſis ex ipſo damno vſus rationis, an ex periculo peccandi, an ex vtroq; ibidem.
Politica & Iconomica in multas ſpecies diſtinguuntur. q. 50. ar. 2. ad 2.
Poſſeſſionum proprietas, an ſit ab humano condicto. q. 66. ar. 2. ad 1.
Pollutio nocturna, an nunquam ſit peccatum. q. 154. art. 5.
Præcipere, an poſſit eccleſia in his quę ſpectant ad naturam corporis. q. 104. ar. 5.
Præceptũ domini: Non apparebis in conſpectu meo vacuus, an licite modo ſeruari poſſit & debeat. q. 86. ar. 1.
Præceptum, an ſit obiectum obedientiæ communiter vel ſtricte ſumptum. q. 104. ar. 2. ad 1.
Præceptum, an concurrat cum actu omnis virtutis & non cum omni actu virtutis. ibidem.
Præceptum de ſanctificatione ſabbati eſt de exteriori cultu Dei, non de interiori datum. q. 122. ar. 4.
Præceptum, Creſcite & multiplicamini, an obliget tantum multitudinem & non ſingulos de multitune. q. 152. ar. 2. ad 2.
Præceptum iuris poſitiui obligans ad mortale, an diſcernatur a nõ præcepto penes materiam, pęnam, modum, uel verbum. q. 186. ar. 9. ad 2.
Præcepta Dei eſſe præcepta iuris naturalis, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis ſecundum ſe, quomodo intelligatur. q. 147. ar. 4.
Præcepta decalogi, an ſint prima legis principia, quibus ſtatim naturalis ratio aſſentit. q. 122. artic. 4.
Præcepta poſitiua & alia quomodo habeant diuerſimode rationem debiti. q. 122. ar. 1.
Præceptorum cerimonialium & iudicialium in lege veteri poſitorum quomodo ſaluetur differentia. q. 86. ar. 1.
Præcium iuſtum rei, an ſit quod nunc inuenitur, licet notabiliter deficiat a peccato communiter currente ab expectantibus quotidianos emptore. q. 77. artic. 1.
Precij iuſti latitudo. q. 77. ar. 1. ad 1.
Prædicare in peccato mortali, an ſit peccatum mortale. q. 187. ar. 1.
Prædicatores peccant dicendo ridicula inter prædicandum verbum Dei. q. 168. ar. 2.
An ſtipendium ſuſtentationis ſub peccato ponere liceat ſacerdotibus, prædicatoribus, & diuini cultus miniſtris. q. 100. ar. 2. 3. & 4.
Prælati eccleſiæ quomodo peccent dando bona eccleſię q. 43. ar. 8.
An quando factum eſt notorium, ſed neſcitur author, nec habentur iudicia, teneatur reus ſe reuelare prælato pręcipienti, vt ſi quis ſciuerit reum reuelet cũ. q. 69. ar. 1. & 2.
Præsbyteri, an ex parte curæ, quam ſuſcipiunt ponantur in ſtatu perfectionis. q. 184. ar. 6.
Præsbyteri curati, an ſe habeant ad epiſcopum, ſicut balliui & præpoſiti ad regem. ibidem ad 2.
Præsbyteri curati habent curam animarum, ſed non principaliter. q. 184. ar. 8.
Præſumptio an diminuat diuinam virtutem. q. 21. articulo 1.
An eſſet præſumptuoſum, ꝙ aliquis in ſtatu imperfectæ virtutis, attentaret aliqua ſtatum ea quæ ſunt perfectæ virtutis. q. 130. ar. 1.
Præſumptio quomodo opponatur magnanimitati & charitati. q. 130. ar. 2.
Princeps vel iudex poteſt dupliciter mandare quod nocet proximo, & quando eſt ei obediendum. q. 66. ar. 5. ad 1.
Prius & poſterius, an ſint de ratione ordinis. q. 26. articulo 1.
Proditionem paratam ſciens clericus, an debeat & poſſit reuelare ſine nota irregularitatis proditorẽ. q. 33. ar. 7.
Profeſſionem faciens religionis in peccato mortali, an quando ad cor redierit contritus conſequatur indulgentiam plenariam. q. 189. ar. 3. ad 3.
Propheta, an maior fuerit Moyſes, quàm Dauid. q. 174. ar. 4.
Propheta excellentiſſimus an fuerit Moyſes. ibidem.
Prophetæ, quando ex inſtinctu errant, an corrigantur a ſpiritu ſancto. q. 171. ar. 5.
Notanda cõtra nouos prophetas & ſpiritualiter contra quendam Amedeum. q. 175. ar. 5.
Prophetæ veri alia conditio quantum ad promulgationem prophetiæ. q. 173. ar. 3. ad 2.
Prophetę veri quomodo ad duo habent euidentiam. q. 173. ar. 4.
Prophetarum ſimpliciter, & dæmonum differentia. q. 172. ar. 5.
An qui creduntur prophetæ audiendi ſint in his quæ dicunt ſe habere ex ſpiritu prophetię. q. 175. ar. 6. ad 3.
In prophetis, non fit aliqua alienatio a ſenſibus cum aliqua inordinatione. q. 173. ar. 3.
Prophetia quantum differant a ſomnijs & melanconicis apparitionibus. q. 172. ar. 1.
Prophetiæ, an multę ſint ſpecies. q. 174. ar. 1
Ad prophetiam veram quę requirantur. q. 171. articulo 1. ad 4.
Prophetiam exigere naturalem diſpoſitionem in propheta, intelligitur dupliciter. q. 172. ar. 3.
Prophetiam impedit malitia morum. ibid. ar. 4.
Prophetica certitudo qualis ſit ibid. ar. 5.
Prophetica illuminatio, an ſit ab angelo, quo ad ipſum lumen propheticum, an non. q. 172. ar. 2.
An detur quintum, ſecundum quòd reuelatio prophetica ſit, præter quatuor in litera enumerata. q. 173. articulo 3.
Propheticum lumen non eſſe habitum, an bene probetur. q. 171. ar. 2.
Proficiendum an omnes teneantur habere intentionem ad proficiendum in charitate vſq; ad perfectam charitatem. q. 186. 2. ad 2.
Progreſſus litterę circa motum circularem animę noſtrę, qualis ſit. q. 180. ar. 6. ad 2.
Promiſſio ſine voto, an ſit obligatoria in foro cõſcientię. q. 88. ar. 1.
Promiſſio poteſt dupliciter accipi. ibid. ar. 5. ad 2.
Propoſitio aliqua quomodo contraria eſt ſecundum ſe fidei & non quo ad nos. q. 11. ar. 1.
Propoſitio nulla ſecundum ſe eſt hęretica. ibid.
Prouidentia dum ponitur pars prudentię, an idem ponatur pars ſui. q. 49 ar. 6. ad 5.
Prudentia, an ſit principium in ratione uel in cogitatiua. q. 47. ar. 5. ad 3.
Prudentia, an reſpiciat agibile, ſub ratione ueri uel boni

boni quum vtrunq; in litera dicatur. ibid.
Prudentia, an dictet finem virtuti morali. ibid.ar.5.
Prudentia, an ſit virtute morali ſuperior: cum ſit de his quę ſunt ad finem. q.47.ar.5.ad 3.
Quomodo prudentia inuenit medium in virtutibus moralibus. ibid.ar.7.
Differentia inter medium & finem moralium virtutum. ibidem.
De qua prudentia, monaſtica an politica, eſt ſermo, quum decernitur eſſe in principe tantum architectonice. ibid. ar.12.
Prudentia, an ſit in peccatoribus. ibid.ar.13.
Prudentia imperfecta propter pręcepti defectum, quomodo non eſt niſi in malis. ibidem.
Prudentia, quare non poteſt eſſe homini naturalis. q.47.ar.15.
Prudentia, an bene conſilietur imperatiue. q.51.ar.2. ad 1.
Prudentia, an ſit directiua omnium virtutum. q.53. articulo 2.
Prudentię certitudo duplex. q. 47.ar.3.ad 3.
Prudentię pars, quę eſt cautio ad quod malum vitandum ponatur. q.49.ar. 7.& 8.
Prudentię pars, quę eſt eubilia, an ſit in eo qui eſt peccator. q.51.ar.1.
Prudentia non eſſe in iuuene, nec in actu, nec in habitu, quomodo intelligatur. q.47.ar.14.ad 3.
Prudentiam iconomicam, an peccator habere poſſit. q. 51.ar.1.
Puella. An ſtupri ratio inueniatur in puella virgine ſpontanee de voluntate parentū violata, vt ſic acquirat dotem pro matrimonio. q.154.ar 6.
Pueri infidelium, an ſint inuitis parentibus baptizandi, ad Sco. q.10.ar.12.
Pueri iudęorum & aliorum infidelium ſeruorum, an ſint inuitis parentibus baptizandi. ibid. ad Duran.
Puſillanimitatis primum & ſecundum membrum in littera poſita, an coincidant. q.133.ar.2.

Q

Quantitas continua quomodo intenditur in rarefactione. q.24.ar.5.ad 1.

R

Ratio formaliter ex parte noſtri, quomodo intelligatur. q.1.ar.6.
Rationes quomodo oſtendunt poſſibilitatem logicā eorum quę ſunt fidei. q. 2.ar.10.ad 2.
Rationis inueſtigatio naturalis, an ſufficiat ad cognitionem diuinorum naturaliter ſcibilium. q. 2. art. 4. ad 1.
Rationalis natura inquantum cognoſcit entis & boni rationem vniuerſalem, an habeat immediatum ordinem ad vniuerſale eſſendi principium. q.2.articulo 3.
A rationalibus creaturis iuſte exigitur, ꝙ credant ſupernaturalia & illis conformia operentur. q.2.articulo 3.
Rapere uel furari, an liceat chriſtiano ſeruum infidelis. q.66.ar.8.ad 2.
Raptum per rapinam eſt raptoris, quantum ad detentionem & non ſimpliciter. q. 66.ar.3.ad 3
Raptus eſt ſpecies luxuriæ diſtincta, & tamen coincidit cum ſtupro & alijs ſpeciebus luxurię. q.154.ar.7.
Raptus, an dirimat matrimonium iam contractum. q.154. ar.7.
Raptus, an impediat matrimonium contrahendum. q.154.ar 7.
Recti ſecundum iuſtitiam & alias uirtutes differentia, an bene aſſignetur penes commenſurationem ad agentem uel alterum. q.57.ar.1.
Regula thopica, Oppoſitum meliori eſt peius: quomodo intelligatur. q.142.ar.3.
Religio quomodo perficit in ordine ad Deum. q. 81. articulo 1.
Religio an habeat unum Deum ſub una ratione pro obiecto, unde habet ꝙ eſt uirtus. q. 81. ar.3.& 5.
Religio, an ſit prima inter uirtutes morales. q.81.ar.6
Religio, quomodo non colit Deum propter ſeipſum, ſed propter nos. ibid.ar.7.
Religio & ſanctitas, quomodo inter ſe differant. ibidem. ar.8.
Religio, an ſit nomen perfectionis. q. 186.ar.1.
Religionis uoto aſtrictus ſi nullam inuenit eum recipere uolentem, quid agere debeat. q.189.ar.3.ad 1.
Religionis nomen unde deriuetur. q. 81.ar.1.
Religionis actus proprius & adęquatus quis ſit. q.81. articulo 2.
Religionis & charitatis ad Deum unio quomodo ſint diuerſarum rationum. q.82.ar.2.ad 1.
Religionis cuiuſcunque regulæ & ſtatuta continent quatuor genera agendorum. q. 186.ar.9.
Religionis ſtatus etiam tempore Chriſti & Apoſtolorum fuit. q.187.ar.3 .ad 2.
Religioni, nihil officit habere indeterminatam materiam. q.81.ar.2.ad 3.
An actus ſpectantes ad diuinam reuerentiam, ſpectēt elicitiue ad religionis uirtutem. q.81.ar.4.ad 4.
An inſtituentes ſine licentia Papæ, ut aliquæ perſonę iuxta morem tertij ordinis uiuant in communi & profiteantur tria vota religionis ſint inſtitutores nouæ religionis, & an tales peccent & ſint puniendi. q. 188.ar. 1.ad 4.
Religionem ingreſſurus quæ & qualia debeat cogitare. q.189.ar.10.ad ultimum.
Religionem habere quoſdam proprios & immediatos actus, quomodo intelligatur. q. 8.ar.1.ad 1.
Religionum ordinatarum ad contemplandum & cōtemplata prædicandum modus paupertatis, an ſit bene aſſignatus. q.188.ar.7.
Religioſus tranſiens de una religione ad alteram, an ſit apoſtata. q.12.ar.1.
Religioſus inconſulto prælato uagans, an ſit apoſtata. ibidem.
Religioſus, an teneatur ſuccurrere patri non valenti ſine ipſo viuere. q.101.ar.4.ad 4.
Religioſus factus Epiſcopus, an teneatur habere ſociū ſuæ religionis & bibere cum duabus manibus, & alia ſimilia. q. 185. ar.8.
Religioſus factus Epiſcopus, an ſubdatur vinculis cēſurarum ſuæ regulæ. ibidem.
Religioſus quomodo intelligatur in ſtatu perfectionis eſſe. ibid.ar.5.ad 3.
Religioſus qui contemnit ea quæ conſequuntur ad perfectionem charitatis, an peccet mortaliter. q. 186. ar.2.
Religioſus an plus mereatur faciendo ex obedientia quæ magis ſibi diſplicent, quàm faciendo quę non diſplicent. ibid. ar.5.ad 5.
Religioſus tranſgrediēs præceptum Dei contentum in regula,

in regula, an plus peccet, quàm transgrediens præceptum Dei, non contentum in regulâ cæteris paribus. ibidem.

Religioſus, an peccet ex negligentia, libidine uel contentu in his quæ aliàs religioſis non ſunt peccata. q. 186. ar. 9.

Religioſus abutens donis, quæ ſibi fiunt vt liberius inſiſtat diuinis obſequijs, an peccet mortaliter. q. 187 articulo 4.

Religioſus talibus illicite utens, an teneatur ad reſtitutionem. ibidem.

Religioſi diuites, an uituperabiliter conſumant diuitias in fabricis ſumptuoſis. q. 188. ar. 7. ad 2.

Religioſi excedunt curatos in perfectione. q. 184. ar. 8.

Religioſis malis fauere eſt magnum peccatū. q. 116. articulo 10.

Res infidelium, an poſſint auferri tanquam ab iniuſtis poſſeſſoribus. q. 66. ar. 8. ad 2.

Rei alienæ triplicis acceptionis diſtinctio, an ſit ſufficiens. q. 62. ar. 6.

Duæ conditiones requiruntur ad hoc, ꝙ aliquis ſit cauſa iniuſtæ acceptionis indirecte. q. 62. ar. 7.

Rem alienam occulte detinens inuito domino, an cōtinue peccet. q. 66. ar. 3. ad 2.

Rem alienam detentam occulte contrectans, an ſem per peccet. ibidem.

Rem propriam ſibi ab aliquo ablatam, an per ſe poſſit ſine ſcandalo abſque iuris ordine recipere. q. 66. ar. 5. ad 3.

Res exterius exiſtentes, & ſi ſint paruæ, an ſint multum appetibiles, ut neceſſarię ad humanam uitam. q. 129. ar. 2.

Rerum inuentarum multiplex differentia. q. 66. ar. 5. ad 2.

Quę lex de inuentis obliget in foro conſcientię. ibid.

Rerum communitatem eſſe de iure naturæ, quo ad uſum poteſt intelligi poſitiue & negatiue. q. 66. ar. 3. ad 2.

Res infidelium, quare non liceat priuata authoritate auferre. ibi. ar. 8. ad 2.

Rebus exterioribus quomodo homo & alia animalia diuerſimode utuntur. ibi. ar. 1.

Reſtituere debet meretrix, quæ acquiſiuit ſimulatis verbis uel factis. q 62. ar. 5. ad 1.

Reſtituere quando debet prælatus qui eſt diſpenſator rerum eccleſiaſticarum. ibid.

Reſtituere, an teneatur rem a domino ſuo uoluntario in ſolam ſuam utilitatem accipiens & eam amittens. ibid ar. 6.

Reſtituere, an teneatur, qui eſt cauſæ iniuſtæ acceptionis. q. 62. ar. 7.

Reſtituere differens propter impotentiam, an teneatur de damno quod incurrit dominus ex illa dilatione. q. 62. ar. 8.

Reſtituēte uno totum, an ſocij qui in ſolidum tenebantur de neceſſitate ſalutis teneantur reſtituere ei qui reſtituit. q. 62. 6. ad 3.

Reſtitutio qualiter ſit facienda ei, cui eſt facta diſtributio beneficij ante quam ſit firmata. quæſtio 62. ar. 2. ad 4.

An ea quæ in litera dicuntur de aſſequutione præbēdæ, habeant locum in aliis conſecutionibus bonorum ſcilicet donationibus teſtamentis, &c. ibid.

Reſtitutio, an fieri debeat indigniori quando decreta iuſta diſtributione beneficij pro eo antequam executioni mandetur apparet magis dignus cui conferatur. ibid.

Reſtitutio cui facienda ſit, quando eccleſia eſſet corrupta in capite & malis modis beneficia conferentur. ibidem.

Reſtitutio damni lucri ceſſantis ex pecunia mutuata, an & quando debeat reſtitui creditori. q. 62. articu. 4 ad 1.

Reſtitutio rei iniuſtæ ablatæ, an facienda ſit ei a quo accepta eſt: an ei cuius res eſt. ibid. art. 5.

Reſtitutio magnorum debitorū tempore iniuſti belli non eſt facienda iniuſto principali ad fouendum exercitum. ibid. ad 1.

Reſtitutio quomodo facienda ſit longe poſito, ignoto uel mortuo. q. 62. ar. 5. ad 1.

Reſtitutio quomodo fieri debeat de caſu inuentis quorum dominus ignoratur. ibid.

Reſtitutio, an facienda ſit domino multum diſtanti, ſi uergat in graue damnum reſtituendis. ibid.

Reſtitutio, an fieri debeat ei, qui eſt in extrema neceſſitate ab eo qui ei tenetur ſimiliter in extrema neceſſitate exiſtenti. ibid.

Reſtitutio per confeſſorem ex qua ſequeretur criminis detectio, an ſit facienda, & an teneatur aliquis ad talem reſtitutionem. q. 62. ar. 6. ad 2.

Reſtitutio, quæ ſtatim fieri non poteſt ſine graui damno reſtituentis, an poſſit differri ut congruo tempore fiat. ibid. ar. 8.

Reſtitutionis cuiuſcunque duæ radices uniuerſales. ibid. artic 6.

Reſtitutionis lex ab authore data, an ſit ęqua. quæſtio. 62. artic. 6.

Quomodo circunſtantia temporis diuerſimode ſe habet ad actum reſtitutionis, & ad alios actus uirtutis. ibid. art. 7.

Reſtitutioni obligatus & petens remiſſionem habuit gratiam, an ſit abſolutus a debito reſtitutionis vel requiratur, quòd rem in promptu offerat. quæſtio. 62. artic. 2.

Ad reſtitutionē inſolidum obligatis pluribus, an dominus poſſit facere gratiam aliquibus, & ab uno totum exigere. q 62. ar. 6.

Reuerentia ſoli Deo debita, an ſpectet ad eius imaginem. q 103. ar. 3. ad 3.

S

SAcrilegium, an ſit peruertere uerba diuinæ legis q. 99. ar. 1.

An percuſſio monialis & cōcubitus cum ea ſint in eadem ſpecie ſacrilegij. ibid.

Sacrilegium quomodo ſit agere directe contra ſanctitatem alicuius perſonæ loci uel rei. ibid.

Sacrilegium, an ſit percutere Euchariſtiæ ſacramentum, & an talis ſit excommunicatus. ibid.

Sacrilegium grauius eſt iniuriari ſacramento Euchariſtię, quam occidere Papam. quęſtio. 99. art. 1. ad 6. dubium.

Sacrilegij deffinitio, an conueniat ſoli ſacrilegio. ibi.

Sacrilegij ſpecies, an differant formaliter. ibid.

Sanctitas, an imperet actibus aliarum uirtutum, q. 81. art. 8. ad 1.

Sapientia ſecundum altiorem gradum, an ſpectet ad

gratiam

gratiam gratis datam.q.45.ar.5.
Scandalizare aliquem per accidens, an reducatur ad ſpeciem ſcandali.q.43.ar.1.
Scandalum per ſe & per accidens quomodo diſtinguatur.q.43.ar.1.ad 2.
Scandalum puſillorum quando eſt, uel non eſt pertinax.ibi.ar.2.
Scientiæ mediæ, quomodo ſunt ſimpliciter naturales.q.9.ar.2.ad 3.
Scribere, an ſit ex ſuo genere opus ſeruile.quæſt. 122. art 4.ad 3.
Scurrilitas quantum ſit peccatum.q.148.ar.6.
Secretorum reuelatio, quando eſt peccatum mortale, vel ueniale.q.70.ar.1.ad 2.
Sepultura eſt defuncto beneficium dupliciter.qō.31. artic.2.ad 1.
Serpens obſeruat plantam mulieris, quomodo intelligatur.q 165.
Seueritas, an bene diffiniatur.q.159.ar.2.
Signa corporalia quot modis inueniantur in naturalibus.q.95.5.
Signa humanorum actuum quomodo inueniantur in motibus animalium q.95.ar.7.
Sinagogas iudæorum uel muſcheas Maurorum, an liceat ædificare ſeu reparare.q.169.ar.2.ad 4.
Simoniam committens cum papa abſque alia diſpenſatione, an excuſetur a pœnis iuris, ſeu an papa cū ipſo facto diſpenſet.q. 100.ar.6.ad 7.
Simoniacus mentalis, an poſſit retinere quicquid ſimoniace acquiſiuit.q.100.ar.6.ad 6.
Sobrietas metaphorice locum habet in ſapientia.qō. 149.1.ad 1.
Sobrietas quare indicitur ſenibus Epiſcopis & Regibus ſpiritualiter magis quam iuuenibus & mulieribus.q.194.ar 4.
Sobrietatis diſtinctio, an ſit bona.q.149.ar.1.
Societatum conditiones.q.78.ar.2.ad 5.
Solicitudo proprie quid importet.q.47.ar.9.
Somnia quomodo ex cœlo ſignificent & quomodo in adhæſione ad ſomnia peccetur.q.95.ar.6.
Sortes quomodo ſint licitæ uel illicitæ uniuerſaliter, & ſpecialiter in temporalibus dignitatibus q. 95. articu 8.
Spectaculis intereſſe indecedentibus, peccatum eſt, & qui plus peccent.q.167.ar.2.ad 2.
Species intelligibilis qualiter generatur.quæſtio.173 articu.2.
Sperare & diligere in uoluntate, an ſint diuerſi actus. q.18.artic.1.
Spes, fides & charitas acquiſitæ, an ſint uirtutes theologicæ, & de cauſa neceſſitate, uirtute infuſæ quæſt. 17.articu.5.
Spes an habeat Deum pro obiecto immediato.q. 17. articu.5.
Spei obiectum, an ſit beatitudo æterna formalis uel obiectiua.q.17.2.
An ad formalem rationem obiecti ſpei ſpectet eſſe futurum.q.18.ar.2.
Spei, an proprium obiectum ſit poſſibile.q.20.ar.4.
Spiritualis poteſtas duobus modis ſe intromittit de tēporalibus.q.60.ar.6.ad 5.
Statum mutare uolentium ex cumulatione pecuniæ ſuperfluæ præſentu eorum conditioni appetitus, an ſit rectus.q.118.ar.1.
Status ſignificatio, an ſit ab authore bene data. quæſtio.183.ar.1.
Studioſitas, an ſit proprie uirtus.q.166.167.
Stulto quando reſpondendum eſt, & quando non ſecundum ſtultitiam ſuam.q.72.ar 3.
Stuprum, an ſortiatur ratione ſuæ ſpeciei ex adiuncta parentum cuſtodia.q.154.ar.6.
Superbia & inanis gloria habentes ſe, ut finis & medium, quomodo ſint diuerſis modis una prior altera.q.132.ar.4.
Superbia quid ſit, cum a diuerſis diuerſimode diffiniatur.q.162.ar.1.& 2.
Superbia, an ſit appetitus quo quis tendit ſupra id qđ eſt ibidem.
Superbia, an ſit appetitus propriæ excellentiæ deſpectiue tantum, ibid.ar.2.
Superbia ponitur ſubiectiue in uoluntate & in appetitu ſenſitiuo.ibid.3.
Superbia quomodo ſit in uoluntate, cum in ea nulla ſit uirtus moralis.ibi.
Superbia, an ideo ſit peccatum mortale, quia eſt contemptus.ibid.
Superbia, quæ attenditur penes præeſſe Deo eſt beſtialitatis uitium, non humanum.ibid.ar.5.
Superbia, quare ex parte conuerſionis non habeat, qđ ſit maximum peccatorum, ſed ex parte auerſionis. ibid.artic.6.
Superbia qua prauitate habeat rationem primi. ibid. articu.7.
Superbia eſt primum peccatorum ex parte conuerſionis & auerſionis.ibid.
An contemptus præcepti ſit proprius actus ſuperbiæ vel inobedientiæ.q.162.ar.2.ad 2.
Superbiæ ſpecies, an ſint ſufficienter enumeratę.ibid. articu.4.
Superbiæ ſpecies, an ſint bene aſſignatæ.ibid.
Superbiæ diuiſio poſita ab Anſelmo, quomodo intelligatur.ibid.
Quid intelligitur appellatione grauium peccatorū, quando dicitur, ſuperbia eſſe primum inter grauia peccata.ibid.ar.7.ad 4.
Superfluum habens, an cogi poſſit ad dandum pauperibus.q.118.ar.3.& 4.
Suſtinere quomodo importat actionem. quæſt. 123. articu.6.
Suſurratio, an diſtinguatur ſpecie iuxta diſtinctionē amicitiæ.q.74.1.
Suſurratio materialiter quando eſt peccatum mortale.ibidem.

T.

Temeritas quid proprie ſignificet & quomodo exponi debeat.q.53.3.
Theologia eſt ſcientia, & tamen fides non ſtat cum ſcientia.q.1.5.
Temperantię regula, an ſumatur ex neceſſitate præſentis uitæ.ibid.ar.6.
Temperantię & fortitudinis differentia ut ſunt uirtutes generales, an ſit bene aſſignata, quæſtio. 141. articu.2.
Temperatum uel intemperatum non poſſe dici id qđ eſt per accidens & pręter intentionem, quomodo intelligatur.q.59.ar.2.ad 3.

Tentare Deum, an ſemper ſit peccatum mortale. qõ. 97. a. 3 & 4.
Teſtificari, an teneatur teſtis quãdo alius tenetur accuſare. q. 70. ar. 1.
Teſtis falſus ex obliuione inculpabili quid faciet. q. 70. articu. 4.
Teſtes in crimine occulto, an ſint adhibendi. quæſt. 33. ar. 8. ad 1.
Teſtes ſingulares, quomodo recipi poſſint inter religioſos in factis iterabilibus. q 70. ar. 2.
Timor ſeruilis quomodo habeat pro obiecto malum pœnæ. q. 19. ar. 6. ad 2.
Timor initialis, an ſit idem cum filiali. ibi. art. 8.
Timor ſeruilis duos habet actus: & quomodo adiunguntur timori initiali. q. 19. ar. 8. ad 2.
Timor caſtus, an creſcat creſcente charitate. ibidem articu. 10.
Timor filialis, an ſit quaſi genus ad dilectionem Dei. q. 22. ar. 2.
Timor & audacia, an ſint circa idem obiectum, puta malum. q. 123. ar. 3. ad 3.
Timor mortis, an excuſet a prohibitis uel præceptis legis poſitiue hominis. q. 115.
Timoris filialis obiectum, an ſit malum culpę. quęſt. 19. articu. 2.
An peccatum commiſſum ex timore mũdano diſtinguatur ſpecie a peccato cõmiſſo ex timore carnali. q. 19. ar. 2. ad 2.
Triſtitiæ primus modus in litera poſitus quomodo regulandus & iudicandus eſt ut ſit bonus. quęſtio. 36. artic. 2.
Triſtitiæ ſecundus modus, an ſit aliquando cum peccato. ibid.
Triſtitię tertius modus, qui eſt indignatio, an ſit cum peccato. ibid.
Triſtitiæ quartus modus, an ſit ſemper peccatum. ibi.
Triſtitiam non eſſe ſpeciale uitium dupliciter poteſt impediri. q. 28. ar. 4. ad 1.
Tumor, an bene exponatur in litera. q. 185. ar. 7.

V

VEndere cum pacto de retrouendendo & locando, an ſit uendere pluſquam valet. q. 77. art. 1.
Vendere ad terminum an liceat q. 78. ar. 2. ad 7.
Venalis rei vitij occultatio quomodo reparatur in caſu licito, & de precio præſenti aut futuro. quæſtio. 77. artic. 3.
Verecundia & honeſtas, an ſint partes integrales temperantiæ. q. 143. ar. unico.
Veritas prima qualiter ab authore accipiatur. quæſ. 1. articu. 1.
Veritas prima, an abſolute uel ſpecificatiue ſit obiectum fidei formale. ibi.
Veritas prima ſola eſt obiectum formale fidei. ibid.
Veritatis uirtus quomodo extendit ſe ad omnia. qõ. 109. artic. 3.
Veritatis uirtuti oppoſita uitia, an ſufficienter aſſigẽtur. q. 113.
Veritatem principiorum quomodo unus alio melius intelligit. q. 5. 4. ad vl.
Veſtimentorum uſus, an ſit ab arte introductus. q. 146 artic. 2. ad 3.
Veſtimẽtorũ uſus, dato ꝙ ſit ab arte, an recte inferat ꝙ circa ipſum non ſit aliqua ſpecialis uirtus. ibid.
Veſperas dicere ante prandium in quadraginta an clerici teneantur. q. 147. 7.
Victus liciti ex temporalibus bonis. ſ. uel de ſuo uel de debito, an diſtinctio ſit bona. q. 187. ar. 4.
Videri diuina eſſentia, an poſſit a beatis ſine uiſione perſonarum. q. 2. ar. 8.
An ad uiſionem Dei homo non poſſit pertingere, niſi per modum diſcentis a Deo doctore. quæſtio. 2. articu. 3.
Viduitas, an ſit uirtus ſpecialis diſtincta ſpecie a virginitate & caſtitate coniugali. q. 152. ar. 3. ad 5.
Vindicatio, an ſit uirtus in priuata perſona. q. 108.
Vindicta quam quis petit a iudice, an ſpectet ad uindicationis uirtutem. q. 80. ar. 1.
Vir cognoſcens uxorem ſine intentione ſeminandi, quomodo peccet. q. 154. ar. 1. ad 4.
Vir cognoſcens uxorem quibus modis peccet mortaliter & venialiter. ibid.
Vir oſculans, uel tangens uxorem quo peccet. ibi. circa. fi. art.
Virginitas, an ſit uirtus. q. 152. ar. 3.
Virginitas, an ſit uirtus diſtincta a caſtitate. ibi.
Virginitas nullo uoto firmata, an ſit uirtus. ibid. ad 4.
Virginitas, an ſit religio, uel pars religionis ſicut eſt uotum. ibid.
Virginitatis formale, an poſſit reparari per pœnitentiam. ibid.
Virginitatis Ioannis & Abrahæ comparatio. ibid. artic. 4. ad 1.
Virginitatis finis ſecundum genus ſuum eſt ſimpliciter melior quam finis coniugij. ibid.
Ad uirginitatem, an propoſitum perpetuæ incorruptionis per ſe pertineat. q. 152. ar. 1.
Virginitatem perdens maſculus per coitum cum meretrice, an committat ſtuprum. q. 154. ar. 6.
Virginalis ſignaculi integritas, an habeat ſe tantum accidens ad uirginitatem. 152. ar. 1.
Virtus una quomodo dicatur forma alterius. quæſt. 4. articu. 3.
Virtus cognoſcitiua quanto ad plura ſe extendit tãto eſt nobilior. q. 8. 3.
Virtus moralis, quare non poteſt eſſe a natura. q. 47. ar. 7. ad 3.
Virtus ideo dicitur cardinalis: quia præcipue ſibi vendicat id quod communiter ſpectat ad uirtutes. qõ. 123 artic. 11.
Vbicunque eſt uirtus aliqua ſpecialis circa aliqd maximum, an ſit neceſſarium eſſe aliam uirtutem circa medioeria. q. 160. ar. 1.
Virtutis ad uirtutem comparatio aliquando extrinſeca, aliquando intrinſeca. q. 4. ar. 3. ad 2.
Virtutis theologicæ ratio, an conſiſtat in habere Deũ pro obiecto. q. 17. 5.
Virtutis theologicæ medium dupliciter inuenitur, ſemper tamen per accidens. q. 17 ar. 6.
Virtutis ſuperioris actus, quo pacto poteſt imperari ab inferiori uirtute: cum imperare ſit ſuperioris. q. 32. ar. 1. ad 2.
Virtuti morali finem præſtitui a prudentia dupliciter poteſt intelligi. q. 47. ar. 6.
Virtutes omnes ſimul infundi quomodo intelligatur. q. 6. ar. 2. ad 3.
An ſolæ uirtutes morales ſint circa ſigna rerum.
quæſtio.

quæſtio.109. articu.1.
Virtutes cardinales, quomodo excedant cæteras uirtutes.q.123.ar.11.
Virtutes intellectuales, an ſint potiores moralibus.q.161.ar.5.
Virtutes intellectuales, an ſint nobiliores humilitate.ibidem.
Virtutes morales dupliciter diſponunt ad uitam contemplatiuam.q.180.2.
Virtutum theologicarum quomodo Deus eſt diuerſimode obiectum.q.17.6.
Virtutum fines, an a vijs virtutum differant penes habere terminum & non habere terminum. quæſtio.47.artic.15.
Vita contẽplatiua, quomodo eſt in intellectu & quomodo in affectu.q.180.ar.1.
Vita contemplatiua poteſt dupliciter determinari.ſ. ſecundum ſe & ex parte contemplantis.ibidem articu.4.
Quo pacto tertius gradus contemplatiuæ in litera deſignatus, attribuitur uitæ contemplatiuæ hominum in hac uita.ibid.ar.6.
Vita contemplatiua, an ſit ſimpliciter melior actiua. q.182.art.1.
Vitarum diuerſitas, an accipiatur ſecundum diuerſos actus qui conueniunt homini ſecundum ſeipſum, officiorum uero ſecundum actus qui referuntur ad alios q.183.a.3.
Vnitas uniuerſalis eccleſiæ, generalis concilij, & ſummi pontificis, an ſit eadem.q.1.ar.9 & 10.
Vnitas eccleſiæ cui opponitur ſchiſma in quo conſiſtat.q.39.ar.1.
Vnitas eccleſiæ quomodo eſt a charitate. ibid.
Vnitati eccleſiæ quomodo opponitur ſchiſma.ibid.
Voluntas, an poſſit uelle formaliter uerum.quæſt.14. articu.1.
An motio a uoluntate per ſe pertineat ad fidem. q.4. articu 4.
Voluntati noſtræ aliquo modo ſubiectorum ſeptem ſunt genera q.88.2.
Ad uouendum religionis ingreſſum non debet quis facilis eſſe.q.189.2.
Vouere oppoſita conſiliorum, an quis poſſit.quæſtio. 88.articu.2.
Vouere oppoſitum conſilij, an ſit peccatum mortale vel veniale.ibid.
Vouens nubere, an uerum uotum emittat & per conſequens teneatur.ibid.
Vouens hanc religionem in hoc monaſterio determinate & principaliter ingredi & ſine ſua noua culpa repulſus eſt, an teneatur ſeruare caſtitatem.ibid.articu.3.ad 2.
Vouens ut ſupra, an ſemel refutatus a tali monaſterio teneatur expectare, an forſan admittent eum.q.88. artic.3.ad 2.
Vouens principaliter religionem, aut talem religionem ingredi & repulſus a multis religionibus & a pluribus locis alicuius religionis, an teneat quærere per omnes religiones & omnia loca.ibi.art.3.
Vouens uirginitatem ratione non continentiæ abſolute, ſed cõtinentiæ uirginalis: poſtea corrupta culpabiliter, an teneatur continere.ibid.
Vouens uotum in quo duæ cõcurrunt promiſſiones, altera ut materia, altera ut eſſentia uoti, an ſit dupliciter tranſgreſſor.ibid.ar.5.
Vouens ſubditus cum licentia ſuperioris qui poſt uotum factũ reuocat licentiam: an teneatur uotum ſeruare q.88.8.
Vouens ieiunare certa die & non ieiunans, an teneatur ieiunare altera die.ibid.ar.12.
Vouens religionis ingreſſum, an licitè poſſit exire. q.188.3.ad 3.
Votum religionis emittens, an cogi poſſit, ut ingrediatur.q.189.3.ad 3.
Votum, an uere fiat in baptiſmo.q.88.ar.2.
Votum factũ de bono ſupererogationis propter malum finem an ſit uere uotum.ibid.
Votum non nubendi, an ſit uotum caſtitatis.ibi.ar.3.
Votum ſubditi antequàm prælato innoteſcat, an obliget.ibid.ar.8.
Quæ ſit ratio huius, ꝙ nullum uotum religioſi eſt firmum.ibid.
Nullum uotum religioſi eſſe firmum ſine conſenſu prælati ſui, quomodo intelligatur. ibid.
Votum ſolemne in articulo neceſſitatis communis, eſt diſpenſabile per papam.ibi.ar.11.
Votum, an poſſit in melius commutari ab ipſo uouẽte ſine prælati authoritate.ibid.ar.12.
Votum ſimplex & ſolẽne ante pubertatis annos emiſſum, quomodo differant.q.189.ar.5.
Votum approbare & ratificare aliud eſt quàm credere illud eſſe ualidum.ibid.
Ad uoti obligationem non ſufficit propoſitum ſine promiſſione.q.88.1.
Voti materia, an poſſit eſſe indifferentia ad bonum & malum moraliter.ibid.2.
Voti neceſſitas, an ſit ſimilis neceſſitati, non peccandi.ibid.ar.3.
Voti ſolemnitas, in quo conſiſtat.ibid.ar.7.
Voti ſimplicis & ſolẽnis, an ſit diſtĩctio ſpecifica.ibi.
Voti cõmutatio & diſpẽſatio quõ differãt. ibi.art.10.
Voti ſolemnis indiſpenſabilitas qua ratione a ſan. Tho.ibid.ar.11.
Ad uotum ſolemne religionis eccleſia poteſt aliquos inhabiles facere.ibi.9.
Votum emittens ingrediendi religionem & non inueniens niſi monaſteria nõ reformata parata ad eius receptionem quid agere debeat.ibi.3.
Votũ emittẽs ingrediendi religionẽ & poſtea cõtrahẽs & cõſumans matrimoniũ ad quid teneat.ibid.
Votum emittens ingrediendi religionem & perſeuerandi in ea & poſtea contrahens conſumans matrimonium, ad quid teneatur.ibid.
Votum emittens meretrix uel concubina ad inſtantiam lenonis uel concubinarij nunquam nubendi, an poſtea licite nubere poſſit.ibi.
An ille cui diſplicet uouiſſe, ita ꝙ ſi eſſet adhuc liber non uoueret, quia tamen uouit uult ſeruare uotũ, peccet, & ſi peccat, an mortaliter.ibi.6.2.
Votum peregrinationis terræ ſanctæ, an authoritate propria poſſit quis commutare in uotum religionis.q.189 ar.3.ad 3.
An ſit differentia inter uotum ſimplex religionis quãdo quis uouet ingredi religionẽ, & quando quis uouet fieri uel eſſe religioſus, ita ꝙ in neutro ſit cogitatio de perſeuerando, aut nõ pſeuerando.ibi.ar.4
Votũ habẽs ſimplex religionis arctioris de facto poſt pfeſſus laxiorẽ, an teneat ad arctiorẽ.ibi.ar.8.ad 3.

Voto

Voto ſimplici aſtrictus ſolum, & intrans religionem & exiens ſine cauſa rationabili, an ſatisfecerit voto.ibid.
Sub voto proprie dicto, an ea quæ ſunt de neceſſitate ſalutis cadant.q.88.ar.2.
Vota ex facilitate cordis repentino timore & nimio dolore & magna tribulatione facta, an ſint vere vota.q.88.art.1.
Vota quæ fiunt ſine determinatione temporis, quando ſint ſoluenda.q.88.3.
Vota quę fiunt ſanctis, an ſint bene interpretata in litera.ibid.ar.5.
Vota ſubditorum irritata ab habente poteſtatem nõ perpetua, an ſint ſemper irrita, vel ceſſante illa reuiuiſcant.ibid.art.8.
Vota diſpenſare pro arbitrio prælatos non poſſe, an ratio literæ bene probet.ibid.art.12.ad2.
Vota diſpenſare, non poſſe prælatos ſine conſtante cauſa, an ſit verum.ibid.ar.12.
Vota ieiunorum & abſtinẽtiæ perpetua, an alius a papa poſſit diſpenſare.ibid.ad 3.
Vota perpetua ſolus papa diſpenſat.ibid.
Vota religionis ad quæ obligent.q.186.ar.5.ad 1.
Votorum ſimplicis & ſolemnis, unde eſt efficacia. quæſt.88.ar.9.
Votorum diſpenſatio, an fieri poſſit aliqua duarum cauſarum in litera expreſſarum ſine quacunq; neceſſitate habentis uotum.q.88.12.
In uotis ſubditorum, an referatur conſenſus vel contradictio ſuperiorum ad opus quod eſt materia voti, an ad uinculum uoti.ibid.art.8.
Vſura ſufficienter ex ratione literæ probatur iniqua. q.78.ar.1.
Vſura an transferat dominium.q.78.ar.3.
Vſuræ permiſſiuas leges cõdere quomodo liceat. ibi. ar.1.ad 2.& 3.
Vſurarius, an dicatur qui habet ſpem recipiendi aliquid ultra ſortem ibid.ar.1.ad 4.
Vſurarius, an teneatur ad reſtitutionem.ibid.ad 4.
Vſurarius, an dicatur, qui mutuat alicui aliquid, ut veniat ad molam uel officinam ſuam & multi alij caſus exprimuntur.ibid.ar.2.
Vſurarius qui compoſuit cum papa ſuper uſuris a certis clericis exactis, an ſit tutus in conſcientia.quæſ. 100.ar.1.ad 7.
Vſurario non habẽti pecunias, unde uſuras exerceat, an liceat ĩ depoſitũ tradere pecunias.q.78.a.4.ad 3
Vſus multiplex rerum & pecuniæ ſuper quo fundatur ars numularia.q.78.ar.1.ad 6.
Vtilitas communis ad quam principaliter ordinãtur miniſteria eccleſiæ, eſt ſpiritualis, & non corporalis.q.63.ar.2.

FINIS.

SECVNDA SECVNDAE
SVMMAE THEOLOGIAE
ANGELICI DOCTORIS
S. THOMAE AQVINATIS
Cum commentarÿs.

REVERENDISS. IN CHRISTO PATRIS
D. D. THOMAE DE VIO, CAIETANI,
Ordinis Prædicatorum S. R. E. tituli S. Xyſti Presbyteri Cardinalis artium & ſacræ Theologiæ, Doctoris celeberrimi.

IN prologo huius operis aduerte quatuor, quorũ pri mũ ad meã ſpectat intẽtionẽ: tria reliqua ad ꝓlogũ auctoris. Scito igiť primò, ꝙ licet oĩa mea ubiq; legi, audiriq; velim abſq; ulla mea auctoritate, ſed ſola rõnis vi duce, in hoc ſingulariter opere id expoſco: quãſquidem error hic nõ in ſolo intellectu eſſet, ſed ĩ opere, quo aĩæ ſalus effic ĩ. Propter qđ licet illuſtres doctores noiaturus ſim, ut ĩ primo, & ſcdo libro huiꝰ Sũmæ feci, ut quilibet ſciat iuenire qđ impugnaĩ, & q̃ bñ, aut male: modernos tñ Sũm. ſtas abſq; noie ptrãſire ſtẽdo, ne ĩui dia, aut amor lectorẽ a uero abducat: & ut opus qđ ꝓ ſalute animarũ ſuſcipio, nullũ offendat. Diuino igiť fretus auxilio, duæ Mariæ, ac diui Thomæ meritis & ꝑcibꝰ, ad textum deſcẽdo, ſeruato anteriorũ libri propoſito.

¶Secũdo aduerte, ꝙ auctor prima diuiſione diſtiguit hoc opꝰ ĩ duas ptes principales. ſ. de cõibus oĩbus hoibus, & de ꝓpriis qbuſdã. Et hæc ſcda pars ĩcipiť qſt. 171. vt ibi patet. Partes ſecũdariæ utriuſq; mẽbri facile patẽt. Nam primi mẽbri sũt ſeptẽ ptes, iuxta numerũ uirtutũ, triũ. ſ. theologaliũ, & quatuor cardinaliũ. Secũdi ãt mẽbri sũt tres, iuxta numerũ triũ drñarũ inter hoies inuẽtarũ apud Apoſtolũ, 1. ad Cor. 12. ſ. diuiſionẽ gratiarũ, diuiſionẽ operationum, & diuiſionem miniſtrationum. Et ſic uniuerſum hoc opus in decem partes diſtinguitur claras in locis ſuis.

B ¶Tertio, ꝙ tractatus qlibet de quacunq; ſeptẽ uirtutũ, quatuor continet. ſ. ipſam uirtutẽ, oppoſitũ uitium, rñdens donũ, & p̃cepta ad id ſpectantia. Diuerſimode tñ hæc ſient in uirtutibus theologalibus, & cardinalibus. Nã qa non oĩbus theologalibus annectuntur aliæ uirtutes, ut partes, iõ hæc quatuor tractãtur in cardinalibus. Verũ, virtutũ nomine, nõ ſolũ ipſas principales, ſed annexas oportet intelligere uirtutes, & ſp oppoſita uitia ſigillatim tractaĩ. *p.2.q.18 & 72. & 73. D. 991. D. 499.

¶Quarto, ꝙ hinc memor ſis in tractatibꝰ de donis ſapiẽtię, intellectus, & ſcientiæ, notare ſpectantia ad uirtutes intellectuales eiſdẽ nominibus nũcupatas, ut moralis doctrina completa ſit.

PROLOGVS.

POst cõem cõſideratiõnẽ đ virtutib. & vitiis, & aliis ad mãm moralẽ ptinẽtib. neceſſe eſt conſiderare ſingula in ſpãli.[h] Sermões. n. morales vľes minꝰ sũt utiles, eo ꝙ actiones ĩ C pticularib. sũt. Põt aũt aliqd in ſpãli conſiderari circa moralia dupľr. Vno mõ, ex pte materiæ ipſiꝰ moralis, puta, cũ cõſideraĩ đ hac virtute, vľ hoc vitio. Alio mõ, quãtũ ad ſpãles ſtatꝰ hominũ, puta, cũ cõſideraĩ đ ſubditis & ꝑlatis, đ actiuis & cõtẽplatiuis, uel qbuſcũq; aliis drñis hominũ. Primo ergo cõſiderabimꝰ ſpãliter de his, q̃ ptinẽt ad oẽs hoĩum ſtatꝰ. Scđo uero, ſpãliter đ his, q̃ ptinẽt ad đterminatos ſtatꝰ. Eſt ãt cõſiderãdũ circa primũ, ꝙ ſi ſeorsũ determinaremus de uirtutib. donis, uitiis, & p̃ceptis oporteret idẽ multotiẽs diceĩ. Qui n. ſufficiẽter vult tractaĩ đ hoc p̃cepto, Nõ mœchaberis, neceſſe hẽt ĩqrere de adulterio, qđ eſt quoddã pc̃m, cuiꝰ ẽt cognitio đpẽdet ex cognitione oppoſitę uirtutis. Erit E ergo cõpendioſior, & expeditior cõſiderõnis uia, ſi ſiť ſub eodẽ tractatu cõſiderõ ꝓcedit đ uirtute, & dono ſibi corrñdẽte, & uitiis oppoſitis, & p̃ceptis affirmatiuis, vel negatiuis. Erit ãt hic cõſiderõnis modꝰ conueniẽs ipſis uitiis ſẽm ꝓpriã ſpẽm. Oſtẽſum eſt. n. ſ.* qđ[d] uitia & peccata diuerſificantur ſpẽ ſẽm mãm, vľ obiectũ: ñ aũt[d] ſẽm aľs drñas peccatorũ, puta, cordis, oris, & opis: vel ſẽm ĩfirmitatẽ, ignorãtiã, & malitiã, & aľs huiuſcemodi drñas. Eſt ãt eadẽ mã circa quã uirtꝰ recte operaĩ, & uitia oppoſita a rectitudine recedũt. Sic ergo tota mã moralis ad cõſiderationẽ uirtutũ reducta, oẽs uirtutes sũt ulteriꝰ reducẽdæ ad ſeptẽ, quarũ tres ſunt Theologicæ, đ qb. primo ẽ agẽdũ: aliæ uero quatuor sũt Cardinales, đ qb. poſteriꝰ ageĩ.* Virtutũ ãt ĩtellectualiũ una qdẽ ẽ prudẽtia, q̃ ĩter cardinales uirtutes cõtineĩ, & numeraĩ. Ars D vero ñ ptinet ad ſciẽtiã moralẽ, q̃ circa agibilia verſaĩ, cũ ars ſit recta rõ factibiliũ, ut ſ.* dictũ eſt. Alię uero tres ĩtellectuales uirtutes. ſ. ſapiẽtia, ĩtellẽs, & ſciẽtia, cõicãt ẽt in noie cũ donis qbuſdã Spũſſancti. Vnde ſimul de eis cõſiderabiĩ ĩ cõſideratione donorũ, uirtutib. ẽt corrñdẽtiũ. Alię uero uirtutes morales aliquãľr reducuntur ad uirtutes cardinales, ut* ex ſupra dictis patet. Vñ in cõſideratione alicuius uirtutis cardinalis conſiderabuntur ẽt oẽs uirtutes, ad eã qualitercũq; ptinẽtes, & vitia oppoſita. Et ſic nihil moraliũ erit p̃termiſſũ. *p.2.q.61 art. 5.

QVAESTIO PRIMA.
De Fide, in decem articulos diuiſa.

CIRCA virtutes igitur theologicas primo erit conſiderandum de fide: ſecundo de ſpe: tertio de charitate.

SVPER QV. I. ARTIC. I.
Palud. 3 d. 24. q. 9.
Bannes eodem artic.
D. Bon. d. 24. ar. 1. q. 2.

IN corpore primi articuli qõnis primæ, multa occurrũt dubia. Primo, qđ intẽdat author p ueritatẽ primã. Et eſt rõ dubiĩ: qa aut intẽdit ueritatẽ primam, ut ſic: aut nõ ſolũ tꝰ de uocabulis, intendit Deum. Si primo mõ, cõtra ſeipſum, & veritatem ſentit. Contra ſeipſum quidẽ: nam in prima parte *q. 37. & 58. & 141. & 125. *p.2.q.57 ar.2. & 3.

re quæſt.1.art.7.ponit Deū ſub rōne deitatis, eſſe obiectū theologiæ pp hoc, quia eſt obiectum fidei, q eſt principiū theologię. Contra veritatem vero, quia cum uerum ſit uelut paſſio entis, eſſe veritatem eſt velut conſequens ad deitatem, ac per hoc vltima reſolutio fidei nō ſiſtit, donec perueniat ad deitatē. Si n. [illegible] ponit, quare Deo credimus. Reſpondetur, quia eſt ipſa veritas. Et ſi quæratur, quare eſt hoc, reſpondetur, quia eſt Deus: & hic eſt terminus quęſtionis, ut ponit Aureolus apud Capreolum in 23. diſt. tertij ſententiarum. Et confirmatur, inquit, quia aliter nō eſſet idē finis: & obiectum fidei. Nā deitas eſt finis, & veritas, quæ quaſi paſſio eſt, eius eſſet obiectum. Deita igitur, & nō ueritas prima eſt formale obiectū fidei. Si uero intendit ſecundo modo, tunc doctrina nō eſſet formalis, quod eſt magnum inconueniēs.

¶Secundo dubiū occurrit, an ueritas prima abſolute, aut ſecundum aliquā ſpecificationē ſit formale obiectum fidei. Si abſolute, ſequeretur q fides ſe extēderet ad omnia, quæ ſunt per primam ueritatē credibilia: quod conſtat eſſe falſum. Plura nanque ſunt per diuinam ueritatem credibilia, q̄ cadāt ſub fide, de qua loquimur, quæ eſt uirtus theologica, ut patet de multis reuelationibus impertinentibus ad fidem Chriſtianā. Si limitate, errauit author non ſpecificans rationem illam, ſed ponens obiectum formale primam ueritatem abſque additione aliqua: & aſſignāda nihilominus eſſet talis ſpecificatio. Si dicatur, q ſpecificatur per reuelationem, ita quòd ueritas prima, ut reuelata a ſe, eſt obiectum fidei: Contra, inquit Scotus in 23. diſt. tertij ſententiarū: quia ens rationis non eſt ratio formalis obiecti habitus realis, ſicut nec potentiæ. Conſtat autem quòd eſſe reuelatum, nihil reale ponit in Deo reuelante: ſicut nec eſſe cognitum ponit aliquid in re cognita. ergo fides non innititur ueritati primę, ut reuelatæ a ſe, tanquam obiecto, ſeu rationi formali.

¶Tertio occurrit dubium, Quomodo ſola ueritas prima ponitur obiectum formale fidei, dū dicitur, q nihil aliud eſt, quàm veritas prima. Et dubitatur ſimpliciter, & ad hominem. Simpliciter quidem, quia fides innititur tanquàm infallibili regulæ, Eccleſiæ ſenſui, & doctrinæ: alioquin hæretici, qui ſoli primæ veritati innituntur, non recipientes Eccleſiæ ſenſum, eſſent fideles. Et Aug. dicit, Euangelio nō crederem, niſi me authoritas Eccleſiæ admoneret. Conſtat autem Eccleſiæ ſenſum, & authoritatem eſſe aliud a prima ueritate, cum ſit quid creatum. ergo non ſola ueritas prima eſt obiectum fidei. Ad hominem uero, quia author in prima parte. q.1. ar.3. & hic in probatione hu[ius] concluſionis ponit, q omnia cognoſcuntur a fidelib. inquantum ſunt diuinitus reuelata. Conſtat autem, q tam eſſe reuelatum, q̄ lumen diuinæ reuelationis, eſt aliud a prima ueritate.

¶Dubium quarto eſt circa probationem aſſumptam in litera, ſcilicet, Fides nō aſſentit alicui, niſi quod eſt a Deo reuelatum: quia aut in reuelationibus, quibus innititur fides, proceditur in infinitum, aut alicui aſſentimus abſq; reuelatione illius: qm̄ cum aſſentiam huic dicto, Deus eſt trinus quia Deus reuelauit: aut iſti alteri dicto, Deus reuelauit Deum eſſe trinum, aſſentio, quia Deus reuelauit: & ſic proceditur in infinitum in medijs, quod eſt impoſſibile. Aut aſſentio, quia Eccleſia mihi teſtatur. Et ſic ſequuntur duo inconuenientia, & quòd ultima reſolutio fidei eſt non in primam ueritatem, ſed in ueritatem creatam, & quòd in reuelationem, ſeu teſtificationem Eccleſiæ, ſeu Apoſtolorum & Prophetarum .n. fit reſolutio. Et redit ambiguitas Scoti in 3. ſententiarum diſtinc. 23. de reſolutione fidei infuſæ in fidem acquiſitam.

¶Ad euidentiam horum ſciendum eſt, q obiectum fidei eſſe Deum, non dubitatur. Et ſimiliter non uertitur in dubium, an obiectū fidei utrāque habeat relationem ad fidem, ſ. velut medij, & concluſionis, ſeu formalis & materialis, ſeu cui creditur, & quod creditur: qm̄ cōe eſt theologicis uirtutibus Deum habere pro obiecto, & regula. Sed quæſtio eſt de formali rōne, qua De[us] fidei obiectum eſt, an ſ. ſub rōne deitatis, an ueritatis: & licet videātur diuerſa in re hac dici, ſi diligenter conſiderata fuerint, nulla eſt falſitas, aut diſſonantia. Quicunque. n. pſpexerit, quō ſe habet uerū ad ens & intellectum, intuebitur qd̄ dicimus. Cōſtat in primis, quòd verū nihil addit reale ſupra rē. Nihil. n. plus ſignificatur per hominem uerum, q̄ per hominem, per albedinem ueram, q̄ p albedinem, & ſic de alijs. Conſtat deinde, verum non dici obiectum intellect[us], quaſi ueritas ſit id formalis obiecti intellectus, ſed quia ueritas eſt conditio eius, ut eſt obiectum intellectus. Ex his enim patet non ſic ſe habere Deum ad eſſe ſapientem, ſicut ad eſſe uerum: quoniam eſſe ſapientem addit naturam ſapientiæ ſupra naturam deitatis, licet ſint idem realiter. Sed eſſe uerū non addit aliam naturam ſupra deitatem, ſed ipſamet deitatē alio modo ſignificat. Et cum dupliciter ueritas inueniatur in Deo, ſicut & in qualibet intellectuali natura, ſcilicet in eſſendo, & in dicendo: manifeſtum eſt, quòd ſub eadem ratione formali terminat Deus fidem, inquantum Deus, & inquantum verus in eſſendo. Credendo enim Deum eſſe trinum & unum, credimus Deum eſſe ſicuti eſt quod eſt credere uerū, & credere Deū ſub ratione deitatis: ſicut ſcire hominem eſſe animal politicū, eſt ſcire uerum & ſcire hominem, inquantum eſt homo. Vnde cum fides non credat Deo ineſſe, niſi quæ inſunt, & credat ei conuenientia ratione deitatis, & deitas ſit ſuprema ratio formalis in Deo. conſequens eſt, quòd Deus ut Deus ſit, obiectum formale fidei, & quòd hoc idem ſit quòd dicere, Deus ut verus, & ueritas in eſſendo. Et propterea litera loquēs de obiecto materiali fide ſynonyme utitur ueritatis primę & Dei nomine, dū dicit. Et ideo etiam ex hac parte obiectum fidei eſt ueritas prima, inquātum nihil cadit ſub fide, niſi in ordine ad Deum. In idem quoque reſoluitur innixi Deo, ut ueritati in dicendo, & inniti credendo Deo inquantum eſt Deus: quoniam ueritas in dicendo conſiſtit in adæquatione ipſius dicere ad rem dictam ſecundum ſe, & in mente dicentis. Si enim deeſſet conformitas ad rem, eſſet falſitas: & ſi deeſſet conformitas ad rē in mēte, eſſet mendacium. Cōſtat autem quòd conformitas ad rem, exigit cognitionem rei: ac per hoc credens Deo dicenti tot ſingularia, quot in fide continētur, oportet quòd credat nihil poſſe latere Deum. Si enim aliquid eius cognitionem ſubterfugeret, illum non poſſet uere dicere, ſic eſt. Cognitio autem omnium conuenit Deo ratione deitatis, ut patet. In Deum ergo, inquantum Deum, oportet reſoluere ueritatem Dei in dicendo, ex ea parte qua conformatur rebus dictis ſecundum ſe. Ex ea uero parte, qua cōformatur rebus dictis in mente ſua, quia dicere ex duobus pendet, ſcilicet ex intellectu, & uoluntate: dicimus enim quia uolumus, inquantum pendet ex intellectu, reſolutio eſt ad ueritatem, quia ſcilicet eſt ipſa ueritas: inquantum uero a uolūtate, reſolutio eſt ad bonitatem, quia. ſ. eſt ipſa bonitas. A ueritate enim & bonitate nihil mēdacij poteſt procedere: quia & ueritati aduerſatur, & bonitati, utpote ſecūdum ſe prauum, ut dicitur 3. Ethi. Sed quoniam tam bonitas, quam ueritas reſoluuntur in deitatē ſecūdū ſe, & ut termināt aſſenſum fidei, q̄ tendit in bonitatē & ueritatē, inquantū ſunt Dei. Credimus. n. q ipſe dicat ueritatē infallibiliter: quia ueritas omnino ineſt Deo, quia Deus eſt. non ſolū ergo materiale obiectū fidei eſt Deus ut ſic, ſed et formale. Prima autem ueritas obiectū formale ſcd̄m explicationē, & appropriationē intelligitur.

¶Circa fidē vero, quadruplex cōſideratio occurrit, prima quidem de ipſa fide: ſecunda de donis intellectus, & ſcientiæ ſibi correſpondentibus: tertia de vitiis oppoſitis: quarta de præceptis ad hāc uirtutē pertinētib.

¶Circa fidem uero, primo erit conſiderādum, de eius obiecto: ſecundo, de eius actu: tertio, de ipſo habitu fidei.

Circa primum quæruntur decem.

¶Primo, Vtrum obiectum fidei ſit veritas prima.

¶Secundo, Vtrum obiectum fidei ſit aliquid complexum, vel incomplexum. i. res, aut enuntiabile.

¶Tertio, Vtrum fidei poſſit ſubeſſe falſum.

¶Quarto, Vtrum obiectum fidei poſſit eſſe aliquid viſum.

¶Quinto, Vtrum poſſit eſſe aliquid ſcitum.

¶Sexto, Vtrū credibilia debeāt diſtingui p certos articulos.

¶Septimo, Vtrū ijdem articuli ſubſint fidei ſm omne tēpus.

¶Octauo, De numero articulorum.

¶Nono, De modo tradendi articulos in Symbolo.

¶Decimo, Cuius ſit, fidei Symbolum conſtituere.

ARTICVLVS I.

Vtrū obiectum fidei ſit ueritas prima.

AD PRIMVM ſic procedit. Vr q obiectū fidei nō ſit ueritas prima. Illud. n. vr eſſe obiectum fidei, quod nobis pponit ad credendum: ſed non ſolum proponuntur nobis ad credendum ea, quæ pertinent ad diui-

Porrecta per totum.

3.diſt.23. ar.1.q.1.& veri. q.14. ar.8. & q.18. art.3. cor.

nitatē, q̄ eſt veritas prima: ſed ēt ea, quæ pertinent ad humanitatē Chriſti, & Eccleſię ſacramenta, & creaturarum conditionem. ergo non ſolum veritas prima eſt fidei obiectum.

¶2 Præt. Fides, & īfidelitas ſunt circa idē, cum ſint oppoſita: ſed circa omnia, q̄ in ſacra ſcriptura continētur, pōt eſſe infidelitas: quicquid enim horū homo negauerit, infidelis reputatꝛ. ergo ēt fides eſt [h] circa omnia, q̄ in ſacra ſcriptura cōtinentꝛ: ſed ibi multa de hominibus cōtinētur, & de alijs rebꝰ creatis. ergo obiectū fidei nō ſolū eſt veritas prima, ſed etiā ueritas creata.

¶3 Præt. Fides charitati cōdiuidiꝛ, ut ſupra * dictū eſt: ſed charitate nō ſolū diligimus Deū, qui eſt ſumma bonitas, ſed ēt [h] diligimus ꝓximum. ergo fidei obiectū non eſt ſolū ueritas prima.

p. 2. q. 62. art. 3.

SED CONTRA eſt, qđ Dio. dicit 7. c. de Di. nominibus, * ꝙ fides eſt circa ſimplicem, & ſemper exiſtentem ueritatem: hæc autē eſt ueritas prima. ergo obiectum fidei eſt ueritas prima.

*Ca. 7. nō multū te more ante finem.

RESP. Dicendū, ꝙ cuiuſlibet cognoſcitiui habitus obiectū, duo hēt. ſ. id qđ materialiter cognoſcitꝛ, qđ eſt ſicut materiale

Porrecta per totum.

3. diſt. 24. ar. 1. q. 1. & veri. q. 14 ar. 8. & q. 18. artu. 3. cor.

telligitur. Secūdum explicationem quidem: quia cum fides ſit virtus pertinēs ad intellectū, & omnis talis virtus oportet ꝙ ſit infallibiliter reſpectu veri, conſequens fuit vt vel nomine ſuo, vel nomine actus ſui, vel obiecti, ſignificaretur ut uirtus, & alię quidē virtutes intellectus, vt intellectus, ſapiētia, ſciētia &c. ſecundū ſe, ſeu ſuos actus, virtutē importāt. Fides aūt, & credere nō importāt actū indefectibilē a uero: & ꝓpterea ex parte obiecti oportuit explicari, ꝙ ipſa eſt virtꝰ, aſſignādo ſibi ꝓ obiecto ueritatē primā, ut ex hoc ipſo ſciaꝛ, ꝙ ipſa hēt actū indefectibilē a vero, & eſt virtus. Si n. dictū ſolū fuiſſet, ꝙ Deus eſt obiectū fidei, cū Deꝰ poſſit eē obiectū opinionis, & fidei acquiſitæ, nō fuiſſet explicatū, ꝙ ipſa eſt uirtꝰ: ſed ex hoc ipſo, quòd Deꝰ vt ueritas, poniꝛ eiꝰ formale obiectū, ſignificaꝛ ꝙ Deus eſt ſic obiectum fidei, ut faciat obiectiue ipſam eſſe uirtutem intellectus. Secundum appropriationem uero, quoniam inter fidem, & cæteras uirtutes intellectus, hæc eſt differentia, ꝙ cæteræ utuntur rōnibus formalibus ſuorū obiectorū, tanq̄ cauſis in eſſendo ut medijs: fides uero hoc ſingulare habet, ꝙ utitur Deo tanquàm dicente, ſeu teſtificāte ut medio. Et quia teſtificatio ueritati ut ſic, innititur, & in dicentē, inquantum uerus eſt, reſoluitur, ſicut ordinate in ordinantē, inquantum ſapiens eſt: ideo prima ueritas eſt appropriatum obiectū formale fidei, ſicut ſapientia Dei eſt appropriata cā ordinis, & prouidētia gubernationis uniuerſi.

¶His præmiſſis ad primum dubium dicitur, ꝙ ſermo authoris eſt formalis de ueritate prima, ut ſic: & de obiecto formali explicite & appropriate. Sic aūt ponere ueritatē primā eſſe obiectum formale, non excludit Deum inquantum Deū, eſſe formale obiectū fidei: immo hoc infert, ſicut Deū inq̄tū ſapiētē, eſſe ordinatorē, nō excludit Deū, inquantū Deū eſſe ordinatorē, ſed hoc infert a poſteriori. Vñ poſitio iſta nō eſt cōtra doctrinā traditam in prima parte: ſed rō diuerſi ſermonis hic, & ibi eſt, quia notitia de Deo, inquantū ſciētia utitur deitate quaſi cauſante ea, q̄ cōuenire ſcit Deo, inquātū uero fides, utiꝛ deitate ut teſtificāte, ut patet. Hinc. n. factū eſt, ut cum de theologica ſciētia fuit ſermo, de ſola deitate abſolute eſſet ſermo: cum aūt de theologica fide diſſeritur, de deitate ſub rōne ueritatis primæ, tanq̄ approprianti deitatē ad propriū ueritatis opus, meminit. Nec eſt cōtra ueritatē, tñ quia inter proprias cauſas credulitatis, ueritas eſt, ad quā ſtat ultima reſolutio. Credo nāq; Deo, quia eſt ipſa ueritas. Nec pōt amplius quæri, quare credis ipſi ueritati. fatua. n. & nulla eſt q̄ſtio hæc: ſicut, quare hō eſt hō. Nec poſtq̄ reddita eſt cā, quare crediꝛ Deo, q̄a eſt ipſa ueritas, cōſequēter ſe hēt iſta q̄ſtio, quā Aureolus infert, quare Deus eſt ipſa ueritas. hoc. n. non ꝑ ſe ſpectat ad cām aſſenſus, ſed ad cām rei. Vndecunq; enim proueniat, ꝙ Deus eſt ipſa ueritas, ſat eſt ad hoc, ꝙ ipſi credā infallibiliter: qm̄ a ueritate non poteſt falſum emanare. Deitas autem eſt communis omnium cauſa, ad quam oīa reſoluūtur, quia conceditur reſolutio fidei in deitatem: quoniam fides credit Deo, quia Deus eſt, & ex hoc credit ꝙ ſit ipſa ueritas, & bonitas ſciens omnia, & ꝙ non poſſit mentiri &c. Et ſic deitas ponitur prima rō formalis fidei, iuxta illud Ioan. 14. Creditis in Deū, & in me credite. Ex hoc, inquiēs, ꝙ in Deum creditis, reliqua credite. Veritas autem ſecundum appropriationem, ut dictum eſt, & explicationem, obiectū ponitur. Et per hoc patet reſponſio ad confirmationem: quoniā Deus, inquantum Deus, ponitur finis & obiectum fidei, quamuis dici poſſit, ꝙ ad uirtutem theologicam ſufficit habere Deū realiter pro obiecto, & fine, & regula, licet ſub alia ratione.

¶Ad ſecundum dubium dicitur, ꝙ Deus, ſeu ueritas prima ut dicens, ſeu reuelans ſe & alia, eſt obiectum formale fidei: nec hoc eſt tacitū in litera, ſed expreſſum, dum ueritas prima probatur obiectum fidei: quia nihil credit, niſi a Deo reuelatum. Hoc enim medium ad hoc eſt allatum, & hoc ſignificat ſcilicet quia fides innititur Deo dicenti, ſeu reuelanti ſic, ut nihil credat, niſi ab eo reuelatum. Veritas ergo prima ut dicens, eſt formale obiectū fidei, nec eſt opus aliqua ſpecificatione, ſeu limitatione ex parte ipſius obiecti formalis, ſed bene oportet limitare ex parte rerū dictarū. Nullū namq; inconueniēs uideo, ſi obiectū formale fidei ponatur excedēs ipſam, cū obiectū formale charitatis excedat ipſam manifeſte. Limitatio aūt ex parte rerū dictarū nō limitat rōnē formalē dicētis. Sicut. n. Deus vt creator gratiæ, nō eſt rōne limitatiore creator, q̄ ut creator abſolute: ſic dicēs pertinētia ad fidem Chriſtianā, nō eſt limitatiore rōne dicens, q̄ ut dicēs q̄cunq;, ſed limitatio ē utrobiq; ex parte termini, ſ. rei creatæ, & dictæ. Et hinc ꝓuenit, ꝙ licet Deus multa reuelet aliquibus impertinētia ad religionem Chriſtianā, fides non utiꝛ Deo ut reuelatore illorū, ſed hō fidelis credit ſua uolūtate Deū illa illis reuelaſſe. ſi ſibi vꝛ cōſonū credere talia, aut dubitat &c. Et ſi de obiecto materiali, & formali fidei ſermo fiat, optime dꝛ, ꝙ eſt Deus dicēs ſeipſum, qđ eſt idē quod dicere, ꝙ eſt ueritas prima reuelata a ſeipſa. Et ad obiectionē Sco. dꝛ. ꝙ licet eſſe reuelatū nihil ponat in re reuelata, eſſe tñ reuelatū a ſe ponit ī ea, quatenꝰ reuelās eſt, actū reuelādi. Et q̄a rōne reuelationis actiuę poniꝛ reuelatio obiectū formale fidei, & diceꝛ, ſeu reuelare, ī Deo ponit actionē q̄ ē ſubſtātia Dei, iō falsū ſimpliciter ē, ꝙ reuelatio ſub qua Deꝰ ē obiectū formale fidei, nihil ponat in Deo. Et ſic habitus realis hēt obiectū formale realiſſimū.

¶Ad tertiū dubiū dꝛ, ꝙ inquantū fides pōt dependere a cā creata, in tñ pōt habere aliquā regulā creatā. Conſtat aūt, ꝙ cū ad fidē concurrāt duo, ut infra patet. ſ. aſſenſus, & propoſitio, atq; explicatio credēdorū, fides ex parte aſſenſus a ſolo Deo dependet ut agente, obiecto, fine, & regula. Ex parte autē propoſitionis credendorum pōt dependere ab angelis, & hominibus, mediantibus quibus Deus proponit hæc, uel illa eſſe credenda. Ex hac enim parte fides ex auditu eſt uerbi Dei, ut dꝛ ad Rom. 10. Et propterea quo ad proponendum, & explicandum credenda, ne poſſit accidere error, prouidit Spiritusſanctus de infallibili regula creata, ſenſu ſ. & doctrina Eccleſiæ: ita ꝙ authoritas Eccleſiæ eſt infallibilis regula proponēdi, & explicandi ea, quę ſunt fide tenenda. Vnde duabus concurrentibus ad fidem infallibilibus regulis, ſ. reuelatione diuina, & authoritate Eccleſiæ, inter eas tanta eſt differentia, ꝙ reuelatio diuina eſt ratio formalis obiecti fidei: authoritas autem Eccleſiæ eſt miniſtra obiecti fidei: quoniam fidei actus coniungitur obiecto materiali, ideſt, creditis per hoc mediū, quia Deus dixit, ſeu reuelauit. Et ipſe habitus fidei inclinat mentem ad aſſentiendum propoſitis, propterea quia Deus ſic reuelauit. Sed quòd hæc uel illa, in hoc uel illo ſenſu ſint reuelata, quia Eccleſia ſic tradit, credimus. Et rurſus reuelatio diuina eſt infallibilis regula per ſe conueniens fidei: ſenſus autem Eccleſiæ per accidens conuenit fidei ex parte. ſ. noſtri, quibus hæc proponuntur. In angelis namque, quibus Deus per ſeipſum reuelauit, & explicauit myſterium trinitatis, non erat, opus hac regula. Vnde de Ioanne baptiſta ſcribitur Ioannis 1. Quòd uenit in teſtimonium, ut teſtimonium perhiberet de lumine, nō ex parte luminis, ſed ut omnes crederent per illum. Et ſimiliter in primis patribus, quibus reuelata ſunt myſteria fidei, non erat opus, hac regula eadem ratione, quia ſcilicet Deus per ſeipſum reuelauit hæc, & intellectum eorum illis tradidit, illuſtrando mentem, ut inferius in tractatu de propheta patet.

¶Ad primam ergo obiectionem in oppoſitum dicitur, ꝙ quia fides innititur Deo reuelatori articulorū fidei, & inter articulos fidei continetur ſanctitas Eccleſiæ unius, & catholicæ, nec ſanctitas iſta poſt intelligi ſine rectitudine ſenſus, & doctrinæ fidei in ipſa, conſequens eſt, quòd quicunq; adhæret Deo ut reuelatori articulorum fidei, credat Eccleſiam nō poſſe errare in fide, ac per hoc habere ipſius ſenſum, & doctrinā ꝓ infallibili regula in proponēdo & explicando credenda. Et ſic hæret eius, qui ſenſum Eccleſiæ non acceptat ut infallibilem regulam in explicando credenda, recedit a ratione formali fidei, ideſt, a

Deo reuelatore articulorũ fidei. Et bene nota, ꝙ nõ dr̃ recedere a rõne formali obiecti fidei, ideſt, regula eccleſiaſticæ doctrinę ex hoc, ꝙ nõ innititur doctrinæ Eccleſiæ, vt infallibili regulæ in explicãdo credẽda, ſequitur ꝙ recedat a rõne formali obiecti fidei, ideſt, diuina veritate, vt reuelatrice articulorũ fidei. Et ſimiliter authoritas Aug. quo ad ꝓponẽdũ, & explicãdũ credẽda nobis, q ſecũdũ locũ in credẽdo tenemus, loquitur. Vnde dicit, ꝙ non crederet Euãgelio, niſi Eccleſia proponeret illud credendũ. Propterea enim credimus magis his libris, quàm alijs, q Eccleſia hos proponit credendos. Secus aũt eſt de Patribus, qui primum in credendo locum tenent, q ſcilicet a Deo inſtructi ſunt, & libros ipſos ſcripſerũt &c. Ad id autem quod obijcitur de reuelatione, iam dictũ eſt, quòd reuelatio actiue ſumpta, eſt ratio formalis, quæ eſt ipſa actio, & eſſentia Dei. Eſſe aũt diuinitus reuelatũ eſt denominatio ab actiua reuelatione veniens, & in illã reducenda eſt. ¶ Ad quartũ dubium dr̃, ꝙ nec proceditur in infinitũ in reuelationibus: nec fit reſolutio in ueritatẽ, aut teſtimoniũ Eccleſiæ, nec in fidẽ acquiſitã, ſed fit reſolutio in diuinã reuelationẽ vt ſic, ita ꝙ ibi eſt ſtatus.

Concilu. in 13. 1. 3.

Concilu. p

Concilu. f D. 483.

¶ Ad cuius euidentiam ſciendum eſt, ꝙ credere Deum eſſe reuelatorem articulorũ fidei, contingit tripliciter. Vno modo ut pure, quod creditur: alio modo ut pure, quo creditur: tertio mõ, vt quod, & quo ſimul creditur. Et ſi fides reſpiceret hoc qḋ dico, ſ. ꝙ Deus reuelauit articulos fidei, ut quod creditur tantum, ſicut credit reſurrectionem carnis, oporteret aſſignare aliquam aliam rationem formalem in obiecto fidei, qua crederemus: ſicut in obiecto ſcientiæ id, quod eſt tantum quod ſcitur, eget ratione formali, qua ad ſcientiam ſpectat. Si uero hoc idẽ creditur tantum, ut quo reliqua creduntur, ſurgit quæſtio Scoti: & licet poſſit dici, ꝙ ſicut albedo eſt qua ſubiectum eſt albũ, nec oportet quærere quo ipſa eſt alba, quia ipſa nõ eſt alba denominatiue, ſed formaliter tantum, ſi ſic licet loqui: ita diuina reuelatio eſt, qua credimus, & ipſa non eſt credita denominatiue, ſed formaliter, ideſt, ut ratio credenda. Vera tamen reſponſio eſt, quòd ſicut in tranſcendentibus unitas eſt vna, & bonitas eſt bona: ſic diuina reuelatio eſt quo, & quod creditur, ita quòd ſicut unitas eſt una ſeipſa, & ibi eſt ſtatus: ita diuina reuelatio, qua cætera creduntur, eſt credita ſeipſa, & non per aliam reuelationem. Vnus enim & idẽ actus fidei credit Deũ, & Deo, ut inferius in q. 2. art. 2. patet. Et inquantũ credit Deũ, tendit in quod creditur: inquãtum uero credit Deo, tendit in id quo creditur. Et ſicut non eſt poſſibile aliam vlteriorẽ quæ-

K

ſtionem in fide formare, quare credimus Deo: ita non eſt poſſibile aliam in fide reſolutionem quærere, quare credis Deo reuelanti. Idem enim ſunt credere Deo, & credere Deo reuelanti. Nec te lateat uenenum latens ſub hoc, quòd dicimus credere Deo reuelanti: Duo enim importat. Primum commune etiã Gentilibus: ſecũdum proprium fidelibus. Primum & commune eſt, ut credamus Deo, quando ipſe dicit aliquid, ut uera dicenti. In hoc enim omnes cõuenimus, quòd quando Deus aliquid dicit, non fallit, ſed ueritatem dicit. Vnde & deſidẽtes fidem noſtram, dicunt ſe credere Deo ſi aliquid dixerit, multo magis quam cuicunque bono uiro. Secundum aũt, & propriũ fidelium eſt, ut utamur Deo ut reuelatore articulorũ fidei: ita ꝙ actus fidei inhæreat Deo, ut reuelanti articulos fidei. Et hoc intendimus cum dicimus, ꝙ ueritas prima eſt obiectũ formale fidei. Et hoc ſignificatur per credere Deo. Et in hoc priuati lumine fidei fatentur ſe diſſentire, dum dicunt, ꝙ ipſi parati

obiectũ, & id ꝑ qḋ cognoſcit, qḋ eſt formalis rõ obiecti, ſicut in ſciẽtia Geometriæ materialiter ſcita ſunt cõcluſiones: formalis vero rõ ſciẽdi ſunt media demõſtrationis, ꝑ q̄ concluſiones cognoſcunt. Sic igitur[m] in fide, [d] ſi cõſideremus formalẽ rõnẽ obiecti, nihil eſt aliud, q̄ veritas prima[a]. Nõ.n. fides, de qua loqmur, aſſentit alicui, niſi qḋ eſt a Deo reuelatũ. Vñ ipſi veritati diuinæ fides innititur tanq̃ medio. Si[p] vero cõſideremus materialiter ea, quibus fides aſſentit, nõ ſolũ eſt ipſe Deus, ſed ẽt multa alia, [q] quę tñ ſub aſſenſu fidei nõ cadũt, niſi ſm̃ qḋ habent aliquẽ ordinẽ ad Deũ, put. ſ. ꝑ aliquos diuinitatis effectus hõ adiuuat ad tẽdẽdũ in diuinã fruitionẽ, & iõ ẽt ex hac parte, obiectũ fidei eſt quodãmõ ueritas[d] prima, inquãtũ nihil cadit ſub fide, niſi in ordine ad Deũ[t]. Sicut ẽt obiectum medicinæ eſt ſanitas: quia nihil medicina cõſiderat, niſi in ordine ad ſanitatem.

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ ea q̄ pertinẽt ad humanitatem Chriſti, & ad ſacramẽta Eccleſiæ, uel ad quaſcũq; creaturas, cadunt ſub fide, inquãtũ ꝑ hæc

G

ordinamur ad Deũ, & eis ẽt aſſentimus ꝑp diuinam ueritatẽ.

Et similiter dicendũ eſt ad Secũdum de omnibus illis, quæ in ſacra ſcriptura traduntur.

Ad III dicendũ, ꝙ ẽt charitas diligit proximũ ꝑp Deum: & ſic obiectũ eius proprie eſt ipſe Deus, ut infra dicetur*.

*q. 25. articu. 1.

ARTICVLVS II

Vtrum obiectũ fidei ſit aliquid complexum per modum enuntiabilis.

H

Ad secundum ſic procedit. Videtur ꝙ obiectum fidei nõ ſit aliquid cõplexũ ꝑ modũ enuntiabilis. Obiectum.n. fidei eſt veritas prima, ſicut dictum

F

ſunt credere Deo, ſi ipſe dicat aliquid: ſed ꝙ Deus dicat, uel dixerit articulos fidei &c. hoc non credunt. Et licet ... concedant Deum eſſe primam, & ſummam ueritatem, ... non utuntur ipſa prima ueritate ut reuelatrice eorum, quæ fide tenemus, & propterea ſunt infideles. Et ex hoc manifeſtum fit quod diximus, ꝙ ſcilicet ĩ hac adhæſione ad primã veritatem, vt reuelatricem, ſtat reſolutio ultima creditorum, & non ad fidem acquiſitam, qua credo Ioanni Euangeliſtæ, aut Paulo Apoſtolo, aut communitati Eccleſiæ. Vnde de Abraham ſcriptum eſt Geneſis 15. ad Romanos 4. Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt ei ad iuſtitiã. Et per oppoſitũ, ad Moyſen & Aaron dictũ eſt a Deo, Numeri 20, Quia nõ credidiſtis mihi &c. ut ex hoc ſciremus, ꝙ ratio fidei ĩ hoc ſtat, vt utamur Deo ut reuelante, in quo videtur Moyſes defeciſſe, & non in hoc, ꝙ crediderit Deum dixiſſe falſum. Facit ergo habitus fidei infuſæ hominem inhærere Deo, vt teſtificãti, tanquam in ratione omnium credendorum, iuxta illud 1. Ioan. 5. Qui credit in filium Dei, habet teſtimonium Dei in ſe. Et ſi hæc aduertiſſet Durandus in 24. diſt. 3. ſententiarum art. 1. non dixiſſet, quòd prima ratio credendi alia, & ad quod fit ultima reſolutio credibilium, eſt credere Eccleſiam regi a Spirituſancto. Nam diſtinguendo duos actus, ſcilicet aſſentire, & proponere: & ulterius propoſitionem ſimpliciter, uel quo ad nos, apparet primo, quòd Deus ipſe eſt primo proponens ſimpliciter ea quæ ſunt fidei: & ideo ad fidem ſpectant, quia ipſe propoſuit hæc, & non

I

illa. Apparet ſecundo, quòd quo ad nos, quibus Deus per ſeipſum non proponit credenda, ſicut propoſuit Apoſtolis, & Prophetis, ſed per Eccleſiam ſuam, quòd Eccleſiam regi a Spirituſancto, eſt infallibilis regula ad proponendum credenda nobis. Apparet tertio, quòd ratio, qua aſſentimus omnibus credibilibus eſt, quia Deus dixit, ut patet ex dictis. Manifeſta autem hæc ſunt ex tribus. Primo ex hoc, quòd fides in nobis, & Apoſtolis, & Prophetis eſt eiuſdem rationis, ac per hoc in idẽ reſoluit. Conſtat autem quòd illi immediate docti a Deo, non id eo credunt, quia Eccleſia eis tradidit: ſed quia Deus dixit. ergo. Secundo ex authoritatibus inductis ueteris, & noui teſtamẽti. Tertio ex hoc, quòd Eccleſiam regi a Spirituſancto, ideo credimus: quia eſt unum eorum quæ Deus dixit. Vnde ad hoc conamur afferre authoritates ſacrę ſcripturę. Nec obſtat quòd etiam econuerſo, cum credimus quòd Deus dixit, quia Eccleſia proponit Deum dixiſſe, & ſic erit circulus, Non obſtat, inquam, quia hoc eſt quo ad proponere tantum, & hoc nobis. Illud autem eſt quo ad proponere, & aſſentire, & utrumque ſimpliciter. Fidei autem habitus, actus, & obiectum attẽditur principaliter penes id, quod eſt ſimpliciter: quamuis ſecũdario ea, quæ ſunt ad nos, æſtimanda quoque ſint.

Porrecta per totum.

1. d. 41. in exp. lit. & 3. diſt. 24. art. 1. q. 2. Et 1 contra ca. 7. Et veri. q. 14. arti. 8. cont. & a. 15. & 12 & art. 12. con.

SVPER QV. I. ARTIC. II.

Ferr. 1. cont. c. 7. *Holcot. 1. 5. q. 2.*

Capr. 1. d. 4. con. 1. & in prol. con. 2. par. 1. con. & in prol. con. 1. con.

Bannes cod. art. *D. Ben. d. 24. ar. 1. q. 3.*

In articulo 1. Aduerte, quòd diſtinctio facta in litera de obiecto fidei ex parte rei, & ex parte noſtri, non coincidit cum diſtinctione illa de quo creditur, & quod creditur, nec cõprehenditur ab illa, ut illa utitur Durandus in 24. diſt. 3. ſententiarũ, uolens quòd obiectum fidei, de quo creditur, eſt incomplexũ, quod uero creditur, eſt complexum: ſicut obiectũ ſcientiæ, de quo ſcitur, eſt incõplexum i. ſubiectũ cõcluſionis, quod uero ſcitur, eſt cõcluſio cõplexa. Hæc.n. diſtinctio e de credito, ſcito, &

opinato

*ar. præc. Opinato, put eſt in nobis. Scitū. n. ut de quo ſcitur. i. ſubiectū cō- A
cluſionis, eſt prima operatione intellectus apphenſum, & ſic eſt
incōplexū. Scitū aūt ut q d ſcitur. i. concluſio, in ſecūda intelle-
ctus apphenſione eſt. Diſtinctio vero authoris in litera facta, cō
prehēdit creditū ſecūdū eſſe i re, & in nobis: ita ꝙ nō ſolū obie-
ctū fidei, ut de quo creditur, ſed obiectu m fidei ut q d creditur, ſi ſumatur ex parte rei, ē incōplexū, ex parte vero nr̃i, eſt cōplexū. Et hoc directe intendit litera, q non meminit de credito, ut id de quo creditur: qa dicēdo, ꝙ id q d creditur ex parte re, eſt incōplexū, à fortiori manifeſtū relinquitur, ꝙ id de quo creditur, eſt incōplexū: & q d magis vrget, qa qō inter doctores de complexione obiecti fidei, ē ꝑꝑ ipſum quod creditur. Nō oporteret autē aliter ſoluere rōes Durandi ad concludēdū ꝙ id, q d creditur, eſt cōplexū, quia uerū cōcludunt, accipiēdo illud q d creditur ex parte nr̃i, ut in litera dr̃: falſum aūt, accipiēdo ipſum ex parte rei. Quod tñ falsū ſibi imponere nolo: quia indiſtincte loquitur de eo, q d creditur. Hæc aūt dicta ſunt, ut ſis cautus. Nota quoq;, ꝙ in rñſione ad ſecūdū dr̃, ꝙ nulla eſt drīa inter creditū, & ſcitū, quo ad eſſe cōplexum in nobis, & incōplexum in re: & ꝑꝑea ſcientiam de rebus, noſtro mō tñ, haberi a nobis videns, cōpatere ignorantib. quid dicant, aut opinentur ipſimet, dum enūtiabilia magnificant.

*p. p. q. 85. ar. 5.

SVPER QV. I. ARTIC. III.

Palud. 3. p. d. 23. q. 2.
Ban. eod. art.
Alex. de Ales 3. p. q. 68. ar. 7. per totum. q. 69. per totum.
D. Bon. d. 24. q. 1. ar. 1.
Dur. d. 24. q. 1 2. d. 25. quæſt. 2.
Scot. d. 24 q. 1.
Th. ab ar. d. 24. q. 1. a 2

Conclu. no D. 341.

Conclu. p

In articulo tertio, nota Nouitie circa rōnem allatā in litera, ꝙ aliud eſt, ſub vero eē falſum: & aliud eſt, ſub uero eſſe cognitionē falſi. Primū. n ſignificat oppoſitū eſſe ſub oppoſito, tanqua formali, ſeu ꝓprio actiuo, aut hoc, q d eſt impoſſibile. Secūdū aūt ſignificat unū oppoſitorū eſſe rōnē cognoſcēdi reliquū, aut fugiendi, vel excludendi: & hoc eſt verū. In litera aūt primū aſſumitur, nō ſecundū. Quēadmodū. n. fides ſic, qua aſſentimus uero, & diſſentimus oppoſito falſo: & ſimiliter charitas, qua amamus bonū, & odio habemus malū contrariu charitati, & ponendo ens, puta albū, excludatur nō ens oppoſitum, puta non album: fidei tamē ex hoc ipſo, ꝙ aſſentit ueritati ut tanquam me-

D. 602.

* eſt. ſed h prima ueritas eſt q d incōplexū. ergo obiectū fidei non eſt aliquid complexum.

¶2 Præt. Expoſitio h fidei i ſymbolo cōtinet: ſed in ſymbolo ñ ponunt enūtiabilia, ſed res. Nō enim dr̃ ibi, ꝙ Deus ſit omnipotens: ſed, credo in Deum omnipotentem. ergo obiectum fidei non eſt enuntiabile, ſed res. B

¶3 Præt. h Fidei ſuccedit uiſio, ſecundū illud 1. ad Corinth. 13. Videmus nunc ꝑ ſpeculum in ænigmate, tunc aūt facie ad faciem: nunc cognoſco ex parte, tūc aūt cognoſcam ſicut & cognitus ſum: ſed uiſio patriæ eſt de incōplexo, cū ſit ipſius diuinæ eſſentiæ. ergo ēt fides viæ.

Sed contra. Fides eſt media inter ſcientiā, & opinionē. C Medium aūt, & extrema ſunt eiuſdē gñis. Cum ergo ſciētia, & opinio ſint circa enuntiabilia, uidetur ꝙ ſimiliter fides ſit circa enuntiabilia: & ita obiectum fidei, cū ſit circa enuntiabilia, eſt aliquid complexum.

Resp. Dicendū, ꝙ cognita ſunt in cognoſcente ſecundum modum cognoſcentis. Eſt autē modus ꝓprius humani intellectus, ut componēdo, & diuidēdo D ueritatē cognoſcat, ſicut in primo dictū eſt:* & iō quę ſunt ſm ſe ſimplicia, intellectus humanus cognoſcit ſm quādam complexionē: ſicut ecōuerſo, intellectus diuinus incōplexe cognoſcit ea, q̃ ſunt ſm ſe complexa. Sic ergo obiectū fidei dupliciter cōſiderari pt. Vno mō ex parte ipſi⁹ rei creditæ: & ſic m obiectū fidei d eſt aliqd incōplexū, n ſ. res ipſa, de qua fides hr̃. E Alio mō ex parte credentis, & p ſecūdum hoc, obiectum fidei eſt aliquid complexum per modū enuntiabilis: q & ideo d vtrūq; uere opinatū fuit apud antiquos, & ſecundum aliquid utrunque eſt uerum.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ ratio illa procedit de obiecto fidei ex ꝑte ipſi⁹ rei creditę.

Ad II dicēdum, ꝙ in ſymbolo tāgunt ea, de quib. eſt fides, inquātū ad ea terminat act⁹ credētis, ut ex ipſo mō loquēdi apparet. Act⁹ aūt credētis nō terminat ad enūtiabile, ſed ad rē. Nō. n. formam⁹ enūtiabilia, niſi ut ꝑ ea de reb. cognitionē hēamus: ſicut i ſcientia, ita & i fide.

Ad III dicēdū, ꝙ uiſio p̃riæ erit ueritatis primæ ſecundum ꝙ in ſe eſt, ſecūdū illud. 1. Io. 3. Scimus, qm̃ cum apparuerit, ſimiles ei erimus, qm̃ videbimus eum ſicuti eſt, & ideò uiſio illa erit non per modum enuntiabilis, ſed per modum ſimplicis intelligentiæ: ſed per fidem non apprehendimus ueritatem primam, ſicut in ſe eſt. vnde non eſt ſimilis ratio.

Articvlvs III.

Vtrum fidei poſſit ſubeſſe falſum.

Ad tertium ſic proceditur. Videtur ꝙ fidei poſſit ſubeſſe falſum. Fides. n. h condiuiditur ſpei, & charitati, ſed ſpei pōt aliqd ſubeſſe falſum. Multi enim ſperant ſe habituros vitā ęternā, qui non habebunt. h Sicr & etiam charitati: multi. n. diliguntur tanq̃ boni, qui tamē boni non ſunt. ergo & fidei poteſt aliquid ſubeſſe falſum.

¶3 Præt. Abrahā credidit Chriſtū g naſciturum, ſm illud. Io. 8. Abrahā pr̃ ueſter exultauit ut uideret diē meū, uidit, & gauiſus ē: ſed poſt tps Abrahæ De⁹ poterat nō icarnari. ſola. n. ſua volūtate carnē accepit, & ita eſſet falsū, ꝙ Abrahā d̃ Chr̃o credidit. ergo fidei pt ſubeē falsū.

dio aſſentiendi, repugnat aſſentire falſo: quia uerū non ducit ad falſum. Et ſimiliter charitas, quia amat rōne bonitatis, non amat aliqd malū: qa bonū nō ē mediū ducēs ad malū. Et ſimiliter ens nō eſt ꝑ ſe poſitiuū oppoſiti nō entis in quocunq; gñe.
¶ In eodem articulo in rñſione ad primū, ſi nō intelligis Nouitie, quō falſa opinio ſtat cū operatione iuſtitiæ, & ſimiliū, animaduerte, ꝙ contingit aliquē falſo credere abſq; culpa ſua, aliquē ſibi eſſe debitorē, uel ecōuerſo, & operari ad illū ſecūdū iuſtitiam: & ſimiliter credere ſe non indigentē cibo, aut potu, & operari ſecundum tēperantiam, & ſic de aliis. Et uidebis uirtutes appetitiuas nō totaliter excludere falſam opinionem de eo, circa q d agitur, vt in litera dicitur.
¶ In rñſione ad quartū eiuſdē articuli aduerte diligēter, ne ex hac rñſione fallaris. Audiēs. n. q d fides ñ reſpicit has, uel illas ſpecies, ſed ad hoc, ꝙ corpus Chr̃i ſub ſpeciebus rite conſecratū ſit, & ſubiungēs ꝙ credere has, uel illas ſpēs eſſe rite cōſecratas, relinqtur humanæ æſtimationi: ꝑꝑ q d ſi in hoc erratur, nullū ꝓiudiciū fit fidei, incidas in errorē dicētiū, ꝙ hoſtia, quę adorāda offertur in Eccleſia, adorāda eſt ſub conditione, ſi eſt vere cōſecrata. Hic n. accidit illud, Trepidauerūt timore, ubi nō fuit timor. Et ne abſque rōne arguere hos uideamur, declaratur hoc rōne, authoritate, & exēplo. Ratione qdē: qa actus humanus cadens ſuper debita materia qñ, ſicut, ubi, & cum oportet, eſt bon⁹ moraliter: ſed actus volūtarius credētis abſolute hanc hoſtiam eſſe conſecratam, eſt hmōi. ergo. Probatur minor: qa cum, ut in pluribus ſaltē, ſit uerū, hoſtias rite conſecrari, & q d ut in pluribus inuenitur, niſi impedimentū aliqd adſit, verificetur, conſequens eſt, ut nullo apparēte quouis mō do impedimento actus credentis feratur ſuper materia debita, ſ. uero ut in pluribus, & in hoc ſingulari nō impedito, quātum apparet rationabiliter. Indiſciplinati autem eſſet quærere maiorem certitudinem in iſtis, vt patet in ſecundo Metaphyſicorum. Ex parte quoque uoluntatis idem apparet: nam deuotio, & ueneratio conditionalis minor eſt ueneratione, & deuotione abſolute. nocet ergo deuotioni iſte timor. Authoritas eſt Eccleſiæ, quæ inſtruit in oratione, quam ſacerdos communionē ſumpturus dicit, vt abſolute fateatur hanc hoſtiam, & hic

Porrella. per totum.

Porrella. per totum.

Ar. q6. 46. tripliciter 2. ad 4. Et 3. di. 2. ar. 1. q. 9. 3. Et poſ. q6. 4. artic. 1. in prin.

calicem continere corpus, & sanguinẽ Chři, dũ sacerdos dicit, Libera me ꝑ hoc sacroſanctũ corpus, & sanguinẽ tuũ a cunctis iniquitatib &c. Verba.n. exteri⁹ abſolute ꝓlata, ſunt ſigna inte rioris mẽtis abſolute credẽtis, & uenerãtis: exẽpla ſunt copẽtia. Nã manifeſte adoram⁹ ſummũ Pontificẽ abſolute, & ſimiliter alios epiſcopos. Et tñ ſecũdũ iſtorũ timorẽ ſub cõditione eſſent uenerãdi, qa qs ſcit ſi iſte fuit baptizatus? & ſi ille, q baptizauit eũ, habuit intentionẽ conferendi ſacramẽtum baptiſmi? Et ſimiliter ſub conditione confitendũ ſacerdoti ꝓprio ꝓp idẽ dubiũ: immo & ſacerdos quilibet ſub conditione deberet abſoluere, & cõficere ſacramenta, & alia hmõi facere ꝓp ſimile dubiũ, ſi ipſe eſt uere baptizat⁹, ve re ordinat⁹, & ꝓp dubium de recipiente. Hæc.n. oĩa pendent ex intentione miniſtri Eccleſiæ, ſicut cõſecrauo hoſtiæ. Et ſi, ꝙ quia, hæc ſunt fatua, ſtultum quoque hoc eſſe quare nõ fatent? Cõuincãt quoque ſeipſos hi experiẽtia, foris exprimẽdo cõditionalẽ, quã mẽte dñt debere exprimi, & obedientiã pſtẽt Papę, abſoluãt, conſecrent &c. explicando conditionẽ, & videbũt errorẽ ſuũ. Non.n. hæc ſunt arcana Dei, q̃ non licet homini loqui. Sed ſi tenetur homo mẽte cõditionata hæc facere, licite exprimet voce, ut patet in reiteratiõe baptiſmi dubij: tunc.n. dicitur. Si nõ es baptizatus, ego te &c. Nulli ergo periculo ſe exponit adorãdo abſolute, qñ humano more certitudinẽ habet: & hæc ſufficit homini.

* Libr. 6. Eth. ca. 2. tom. 5.
† q. 4. ar. 2. & 5.
D. 559.
* Lumen.
* Ar. 1. huius queſt.
Conclu. m

¶3 Præt. Fides antiquorũ fuit, ꝙ Chřs eſſet[h] naſciturus, & hæc fides durauit i multis vſq; ad ꝓdicationẽ Euãgelij: ſed Chriſto iã nato, ẽt añq̃ a ꝓdicare inciperet, falſum erat Chřm naſci turũ. ergo fidei pt ſubeſſe falsũ.

¶4 Præt. Vnũ de ptinẽtib. ad fidẽ eſt, vt aliqs credat ſub[k] ſacra G mẽto altaris uerũ corpus Chři cõtineri. Põt aũt cõtingere, qñ nõ rectè conſecratur, ꝙ nõ eſt ibi uerũ corp⁹ Chři, ſed ſolũ panis. ergo fidei põt ſubeſſe falsũ.

Sed contra. Nulla uirt⁹ ꝑficiẽs intellectũ ſe hẽt ad falſum, ẽm ꝙ eſt malũ intellẽs, ut patet ꝑ Philoſophũ in ſexto * Ethic. ſed fides eſt q̃dã uirtus ꝑficiens intellectũ, ut infra † patebit. er go ei nõ poteſt ſubeſſe falſum. H

Resp. Dicendũ, ꝙ nihil ſubeſt alicui potẽtiæ, uel habitui, aut ẽt actui, niſi immediate rõe formali obiecti, ſicut color videri[d] nõ põt, niſi ꝑ lucẽ: * & cõcluſio ſciri nõ pt, niſi ꝑ mediũ demõſtrationis. * Dictũ eſt aũt, ꝙ rõ formalis obiecti fidei ẽ veritas prima: vñ nihil põt cadere ſub fide, niſi inquantũ ſtat ſub veritate prima, ſub qua nullum falſum ſtare põt: ſicut nec non I ens ſub ente, nec malũ ſub bonitate. Vñ relinqt̃, ꝙ [m] fidei non poteſt ſubeſſe aliquod falſum. [n]

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ quia uerũ eſt bonũ intellectus, nõ aũt eſt bonũ appetitiuę virtutis, iõ oẽs uirtutes, quæ perficiũt intellectũ, excludũt totalr̃ falſum: qa de rõne uirtutis eſt, ꝙ ſe habeat ſolũ ad bonũ. Virtutes aũt perficientes partẽ appetitiuã non excludunt totalr̃ K falſum. Poteſt.n. aliquis ſecũdũ iuſtitiam, aut temperantiã agere, habẽs aliquã falſam opinionẽ de eo, circa qđ agit: & ita cũ fides ꝑficiat intellm̃, ſpes autẽ, & charitas appetitiuã partẽ, ñ eſt ſimis rõ de eis. Neque ẽt ſpei ſubeſt falſum. Non.n. aliqs ſperat ſe habiturũ uitã æternã ẽm propriã poteſtatẽ (hoc.n. eſſet ꝓſumptionis) ſed ſecundũ auxiliũ gratiæ, in qua ſi ꝑſeuerauerit, oĩno & infallibiliter uitam æterna conſequetur. Similiter ẽt ad charitatem pertinet diligere Deũ in quocũq; fuerit: vñ nõ refert ad charitatẽ, utrũ in iſto ſit Deus, q ꝓp Deũ diligit.

Ad II dicendũ, ꝙ Deũ nõ incarnari ẽm ſe conſideratũ, fuit poſſibile, ẽt poſt tp̃s Abrahæ: ſed ſecundùm ꝙ cadit ſub pręſcientia diuina, habet quandã neceſſitatẽ infallibilitatis, ut in primo dictum * eſt: & hoc mõ cadit ſub fide. Vnde prout cadit ſub fide, non põt eſſe falſum.

Ad III dicẽdũ, ꝙ hoc ad fidẽ credẽtis ꝑtinebat poſt Chriſti natiuitatẽ, ꝙ crederet eum qñque naſci: ſed illa determinatio tp̃is, in qua decipiebat̃, non erat ex fide, ſed ex coniectura humana. Poſſe eſt.n. ex cõiectura humana hoĩem fidelẽ falsũ aliqd ęſtimare: ſed ꝙ ex fide falſum æſtimet, hoc ẽ impoſſibile.

Ad IIII dicẽdũ, ꝙ fides credẽtis ñ refert ad has ſpẽs panis, vł illas: ſed ad hoc, ꝙ uerũ corpus Chři ſit ſub ſpẽbus panis ſenſibilis, qñ recte fuerit cõſecratũ. Vñ ſi nõ ſit recte cõſecratũ, fidei nõ ſuberit ꝓp hoc, falſum.

Articvlvs IIII.

Vtrum obiectum fidei poſſi eſſe aliquid viſum.

Ad qvartvm ſic ꝓceditur. Videtur quòd obiectũ fidei ſit aliqd uiſum. Dicit.n. Dominus Thomæ, Ioan. 20. Quia uidiſti me Thoma, credidiſti. ergo & de[b] eodẽ ẽ uiſio, & fides.

Svper qv. I. Artic. IIII.

Capr. 2. d. 25. q. 1. cõ. 1.
Ban. eod. art.
D. Bon. d. 24. q. 2. ar. 1.

IN artic. 4. dubium nõ diſſimulãdũ occurrit de rñſione ad ſecundũ, quo.ſ. diſt. ibi facta cum ſuis mẽbris uerificetur in ꝓpoſito. Nam ly uideri, ſeu eſſe viſum, aut ſumitur uniuoce in utroq; membro, aut ſecundũ diuerſam ſignificationem. Si ſumitur eodẽ mõ, ſequitur primo, ꝙ ꝓp miracula uiſa homo uideret, i. euidenter cognoſceret ea, q̃ ſunt fidei, eſſe credibilia, & cõſequenter eſſe uera. Hoc aũt eſt falſum ergo. Probat̃ ſequela: quia euidentia de credibilitate illorũ īfert neceſſario euidẽtiã ꝙ illis aſſentiẽdũ ẽ ut ueris abſq; formidine alteri⁹ partis. Hoc aũt nihil aliud eſt, q̃ hẽre euidẽtiã, ꝙ illa ſunt uera, quis incognita ſecundũ ſeipſa nobis. Sicut ſciẽs quadraturã circuli eſſe ſcibilem, q̃uis nõ ſcitã, hẽt euidentiã, ꝙ quadratura circuli eſt ſcibilis, & in ſe uera: quãuis nõ ſit ſecũdũ ſeipſam nobis adhuc nota. Falſitas aũt conſequẽtis patet ex hoc, ꝙ intellectus uidentis miracula, puta, Lazarũ reſurgere, nõ cõuincebat̃ ex euidẽtia ad credendũ Chriſtũ eſſe filiũ Dei. Nã ſi conuincebat̃, nec diſcipuli Chriſti habuiſſent fidẽ, nec q̃dã iuiſſent ad Pontifices, non credentes, ut dr̃ Io. 11. Sequitur ſecundo, ꝙ quilibet hñs fidẽ Chriſtianã, euidẽtẽ certitudinẽ haberet, ꝙ hæc ſint credẽda: quod tñ nõ experimur in nobis. Et patet ſequela ex ipſa litera dicente. Non.n. crederet, niſi uideret ea eſſe credẽda. Sequit̃ tertio, ut iã tactũ eſt, ꝙ fideles haberẽt ſaltẽ certitudinẽ euidentem, & ſi nõ ex proprijs, de his q̃ ſunt fidei. Et ſic dato, ꝙ creditũ non ſit uiſum, eſſet tñ certitudinaliter cognitũ ab intellectu credentis: qđ implicat contradictoria ſimul &c. Si aũt uidere ſumit̃ diuerſimodè, ruit diſtinctio, ruit oppoſitio mẽbrorum, ruit formalitas doctrinę, ruit authoritas doctrinæ.

2. reſpon.

¶Ad euidentiã horũ ꝑnotanda eſt differẽtia inter uidere aliqd eſſe ſcibile, & uidere aliquid eſſe credibile. Scibile nanq; eſt aliqd ex ſe, credibile autẽ ex teſtimonio: ac ꝑ hoc ſi cõſtat aliquid eſſe ſcibile, cõſtat illud eẽ uerũ, neceſſariũ &c. Si aũt cõſtat aliqd eſſe credibile, ñ cõſtat ꝓpea eſſe uerũ ſed teſtimonia eſſe talia, ut illud ſit credibile, ut quotidiana experientia in iudicũ ſententijs per teſtes, & propriã confeſſionẽ manifeſtat. Ex hoc nãque ꝙ fide digni teſtes aliqd aſſerũt, & re⁹ (põte cõfitet, nõ hr̃ certa euidẽtia ꝙ ita ſit (pñt.n. omnes mentiri) habetur tamen euidentia, ꝙ ita eſſe eſt credibile, udicabileque abſque alterius partis formidine.

* p. p. q. 14 artic. 13. & 15.

Pro captu qõnis.

Porrecta per totum.

1. 2. q. 67. art 3 cor. 2. ad primũ. Et 3. q. 7. art. 3. cor. & ad tertiũ & 3. diſt. 24. ar. 2. q. 1.

¶Præmittendum eſt ſecũdo, ꝙ uidere, in propoſito ſumit̃ pro tota latitudine viſionis, ita ꝙ nõ reſtringitur ad uidere ſic, vel ſic: ſed quocunque modo ſaluetur uidere, ſufficit. Dicimur.n. uidere non ſolum ſenſibile proprium, ſed commune, & p acci dens. Et Auguſt. in vlt. lib. de ciui. Dei c. 28. corporali oculo nos uiſuros Deum ubique præſentem credit, ſicut homines mox ut aſpicimus, non credimus uiuere, ſed uidemus.

¶His præmiſſis, dicitur ad dubium motum, quòd uidere ſumitur uniuoce, ſeu eodẽ modo: ſed non reſtringẽdũ eſt ad hæc figu-

ſignificationem, vel illam, infra latitudinem viſionis tam cor- A poralis, quàm ſpiritualis: tam per ſe, q̃ per accidens viſibilis.

¶Et cum arguitur contra. Reſpondetur primo, accipiendũ credibilitatem humano more: & negando hanc ſequelam. Ioannes videt ea, quæ ſunt fidei, eſſe credibilia. ergo habet certitudinẽ, q̃ illa ſunt uera. Et ad illius probationẽ dr̃, q̃ euidentia de credibilitate horũ infert neceſſario euidẽtiã, q̃ aſſentiendũ eſt illis non vt veris abſolute, ſed vt veris credibiliter abſq; formidine alterius partis in volũtate, nõ in intellectu. Iã.n. dicta eſt differẽtia inter videre aliquid eſſe ſcibile, & aliqd eſſe credibile. Et nunc adiũgimus, q̃ cõſtare aliqd eſſe verũ ut credibile, diminuit de rõne veri cõſtãtis abſolute, ut patet. Et propterea uidentes Lazarũ reſurgere, non habebãt certitudinẽ euidentiæ, quòd Ieſus erat filius Dei: ſed q̃ ipſum eſſe filium Dei, ut ſe prædicabat eſſe, erat credibile. Et ſic ex ſignorum euidentia non habebant euidentiam eorũ, quæ ſunt fidei, ſed credibilitatis eorũ.

*Serm. 33. inter medium & finem. tom. 10.

¶Reſpondetur ſecundo, extendendo credibilitatem ẽt ad certitudinẽ ex veritate conſtante teſtis veri clare, negando hãc ſequelam. Ioãnes habet certitudinẽ, q̃ ea quæ ſunt fidei, ut atteſtata, ſunt uera ergo non hẽt fidẽ de his, quæ ſunt fidei. Stãt.n. hæc duo ſimul, q̃ intellectus ſit certus ex euidentia ſignorum, uel Dei teſtantis, q̃ trinitas atteſtata eſt uera trinitas perſonarũ, & ſimul credat̃, & tñ non uideat trinitatẽ ſecũdũ ſe eſſe, ac ꝑ hoc uerũ eſſe. Verum.n. nõ addit ſupra præiacens. Sed in hoc falluntur minus perſpicaces, q̃ non diſcernunt quid interſit inter uidere ꝓpoſita in fide eſſe uera, & uidere ꝓpoſita in fide ut atteſtata, ſeu credibilia eſſe uera. Multum enim refert referẽdo ad euidentiã. Nec diſcernũt inter cognitionẽ certam ex euidẽtia rei cognitæ, & certã ex euidẽtia teſtimoniorũ eius. Hæc.n. in tãtũ diſtant, ut prima repugnet fidei: ſecunda aũt repugnet fidei teſtimonijs, ſed non fidei rerum, quæ ſunt atteſtatæ. Hæc autẽ inferius, cum de fide angelorum tractabimus, clare eluceſcent. Et hoc ſufficit ad diſcernendum inter ea, quæ ſunt fidei D in ſeipſis, & in ratione credibilis: quia ſcilicet ſimul poſſunt eſſe ab eodẽ credita ſecundum ſe, & uiſa in ratione credibilis.

¶In eadem reſponſione ad ſecundum, dubium aliud occurrit circa ſubiunctam rationem, quare ea quæ ſubſunt fidei ſub cõmuni ratione credibilis, ſunt uiſa ab eo, qui credit ſcilicet: nõ enim crederet, niſi uideret ea eſſe credenda uel propter euidẽtiam ſignorum, uel propter aliquid huiuſmodi.

¶Occurrit autem hic dubium: quia iſta ratio infert neceſſitatẽ euidentiæ in communi, ad credendum in particulari. Dicẽdo enim quòd non crederet, niſi videret eſſe credenda, manifeſte dicit, q̃ oportet credentem uidere eſſe credendum. Sed quia hoc non probatur in litera, nec apparet uerum, ideo ambiguitas conſurgit. Experimur enim nos multa credere ſine euidentia credibilitatis, immo ex leuitate cordis, iuxta illud. Qui cito credit, leuis eſt corde. Non omnes quoque Chriſtiani credẽtes, fatentur ſe uidere credibilitatẽ eorum, quæ ſunt fidei: ſed E hoc uidetur paucorum eſſe.

¶Ad hoc dubium dicitur primo, q̃ author loquitur de uidere, lato uocabulo: ſed hoc iam excluſum eſt in præcedenti dubio, quia periret diſtinctio in hac litera facta, niſi uidere hic ſumatur, ut incompoſſibile eſt actui credendi reſpectu eiuſdem: qđ eſt proprie loqui de uidere.

¶Dicitur ſecundo, quòd author loquitur de uidere, quantum eſt ex parte habitus fidei infuſæ: ſed hoc oſtẽditur nõ conſonare literæ, tripliciter. Primo, quia expreſſe in litera eſt ſermo de illo q̃ credit, ut ſic, & nõ ex parte habitus: unde ratio affertur probans ex actu credendi, & non ex habitu, cum dicitur. Non enim crederet, niſi uideret. Secũdo, q̃a in litera cauſa uiſionis expreſſe aſſignatur ex extrinſecis, ſ. ꝑ miracula, uel aliquid huiuſmodi, & non ex parte habitus. Tertio, quia in litera reſeruatur tractanda uiſio ex parte habitus in tertio argumento, & illius reſponſione: & ibi tractatur ex parte habitus, ut patet intuenti. Non ſunt aũt confundendæ argumẽtorũ difficultates, ſed vnicuiq; propria ſeruanda eſt: q̃m ideo diuerſificata ſunt.

¶2 Præt. Apoſtol⁹ 1. ad Cor. 13. dicit. Videm⁹ nũc ꝑ ſpeculũ in ænigmate: & loquit̃ de cognitiõe fidei. ergo id qđ credit̃, vr̃.

¶3 Præt. Fides eſt quoddã ſpirituale lumen: ſed ſub quolibet lumine aliquid videtur. ergo fides eſt de rebus uiſis.

B ¶4 Præt. Quilibet ſenſus, uiſus nominat̃, vt Aug. dicit ĩ libro* đ verbis Dñi: ſed fides ẽ đ auditis, ſm̃ illud ad Rõ. 10. Fides ex auditu. ergo fides eſt de reb⁹ viſis.

SED CONTRA eſt, quod Apoſtolus dicit ad Hebr. 11. q̃ Fides eſt argumẽtũ non apparentiũ.

RESP. Dicẽdũ, q̃ fides importat aſſenſum intellect⁹ ad id qđ credit̃. Aſſentit aũt itellect⁹ alicui dupl̃r. Vno mõ, q̃a ad hoc mouet̃ ab ipſo obiecto, qđ eſt vel ꝑ ſeipſum cognitũ, ſicut patet ĩ principijs primis quorũ ẽ intellectus: vel eſt ꝑ aliud cognitũ, ſicut patet de cõcluſionib⁹, quarũ eſt ſciẽtia. Alio mõ intellectus aſſentit alicui, nõ q̃a ſufficiẽter moueat̃ ab obiecto ꝓprio, ſed ꝑ quãdã electionẽ uolũtarie declinãs ĩ vnã partẽ magis, q̃ in aliã. Et ſi qdẽ hoc ſit cũ dubitatione, & formidine alterius partis, erit opinio. Si aũt ſit cũ certitudine abſq; tali formi-

¶Dicẽdũ eſt igitur, q̃ author loquit̃ de viſione proprie, & q̃ uere ac uirtuoſe credere exigit euidẽtiã, q̃ illud ſit credibile: ita q̃ nullus aliqd uere, hoc eſt, abſq; formidine alteri⁹ partis, & uirtuoſe, hoc eſt, prudẽter, credit aliqd, niſi euidenter cognoſcat illud eſſe credibile. Sed euidẽtia noſtræ cognitionis nõ ſolũ eſt ex terminis, ut cõtingit in primis principijs, aut ex demonſtratione, ut cõtingit in cõcluſionibus ſcitis: ſed ẽt ex oblatione ſenſuũ, ut patet in ꝓpoſitionibus ex ſenſu clariſſimis, puta, nix eſt alba iſte me percuſſit: ille dixit tale qd, & hmõi. Hæc.n. q̃a ex ſenſu claro oblata ſunt, cõuincunt intellectũ nõ ex terminorum connexione abſolute, aut demõſtratiui diſcurſu neceſſario, ſed ex demonſtratione ad ſenſum. Et ſic contingit in propoſito: q̃m nullus audiens aliquid, uere ac prudenter credit illud, niſi ad C ſenſum cognoſcat a uiro fide digno illud aſſeri. Idẽ eſt aũt uidere hoc aſſeri, aut aſſertũ eſſe a fide digno: & uidere hoc eſſe credibile: q̃m fide dignũ teſtimonium cõſtituit dictum in eſſe credibili. Et ſicut ſolis illis, qui uiderunt niuẽ, euidẽs eſt illa ꝓpoſitio, Nix eſt alba: ita ſolis illis, apud quos iſte aſſerens eſt fide dignus, & a quibus auditur, euidẽs eſt, hoc dictũ eſſe credibile. Et propterea ſtat unum, & idem dictum ab uno uideri in ratione credibilis, & ab alio non. Ex eo enim q̃ euidentia iſta non conuenit credibili ex parte rei ſemp, ſed quandoq; ex parte noſtri, ut patet exẽplis datis: ideo uariat̃ in diuerſis, & exigit aliquam conditionem obiecti in ordine ad nos. Et hoc directe cõſonat literæ dicenti, quòd propter miracula teſtificantia, uel aliquid huiuſmodi, puta, authoritatẽ Eccleſiæ dicentis, uel propter mortem martyrum credens, uidet hæc eſſe credibilia.

¶Ad obiecta in oppoſitum dicitur, q̃ omnes uirtuoſe credentes, ſi uocem propriã intelligũt, fatentur ſe uidere credibilitatẽ, ſaltem ex parte credẽtis, ut dictum eſt. Qui autem credit ex D leuitate, non uirtuoſe credit, & ideo non obſtat propoſito. Vident aũt Chriſtiani credẽtes, credibilia eſſe ea, quæ ſunt fidei, audientes a fide dignis, mund. ſcilicet conuerſionẽ ad Chriſtũ pauperẽ per pauperes piſcatores, idiotas, inter tot perſecutiones, tormenta & mortes, & poſtmodũ a tot doctiſſimis uiris cũ uitæ propriæ caſtigatione, mundiq; huius contemptu approbata, innumeriſq; miraculis firmata. Et ſcito, quòd licet uidere credibilitatẽ exigatur ad uere, & uirtuoſe credendũ, nõ ſufficit tamen. Sunt enim multi, qui etſi uideant aliquid eſſe credibile, non credunt tamen illud: ut patet de multis, qui uiderunt Ieſum reſuſcitantem Lazarum, & tñ iuerunt ad nunciandum hoc perſecutoribus ipſius, ut amplius perſequerentur, ut fecerũt, ut patet Ioannis 11. Et ratio eſt, quia credere eſt actus non ſolius intellectus, ſed etiam uolũtatis. Hinc enim fit, ut uidẽtes aliquid credibile, nolint credere illud. Sed quomodo credere ſit uoluntarium, inferius tractabitur. Nunc autem hoc E prælibatum ſit, ut pateat magis habitudo actus credendi uere, & uirtuoſe ad euidentiam credibilitatis.

¶In reſponſione ad tertium eiuſdem articuli quarti, dubiũ occurrit duplex. Primo, quid intẽdat author per prima uerba reſponſionis, ſcilicet lumen fidei facit uidere ea, quæ creduntur: an quòd faciat uidere ea ſub cõmuni ratione credibilis, an in particulari, an ſub quadam alia ratione. Secundo, quantũ ualeat ſubiuncta ratio, cum dicitur. Sicut enim per alios habitus uirtutum homo uidet illud, quod eſt ſibi conueniens ſecundũ habitũ illum: ita etiam per habitum fidei inclinatur mens hominis ad aſſentiendũ his, q̃ conueniunt rectæ fidei, & nõ alijs.

¶Occurrit ſiquidem hic duplex defectus. Primus eſt æquiuocatio de uiſione. Nã quilibet habitus uirtutis facit, uidere ſibi cõuenientes, accipiendo ly, uidere, pro apparere, iuxta illud Philoſophi, Qualis unuſquiſq; eſt, talis finis ei uidetur, id eſt, apparet. Caſto enim apparet cõueniens abſtinere ab illicito coitu: & abſtinenti apparet cõueniens ſubtrahere ſuperfluũ cibũ, & ſic de

dine, erit fides. Illa autẽ videri dñr, q̃ ꝑ ſeipſa mouent intellectum noſtrũ, vel ſenſum ad ſui cognitionem. Vñ manifeſtum eſt[d], q̃ nec fides, nec opinio poteſt eẽ de ipſis viſis, aut ſcđm ſenſum, aut ſecundũ intellectum[e].

Ad primum ergo dicendum, q̃ Thomas aliud vidit, & aliud credidit: hominẽ vidit, & Deũ credẽs confeſſus eſt, cum dixit. Dominus meus, & Deus meus. G

Ad II dicẽdũ, q̃ ea, q̃ ſubſunt fidei, dupl̃r cõſiderari poſſunt. Vno mõ in ſpeciali, & ſic non poſſunt eſſe ſimul viſa, & credita, ſicut dictũ ẽ[*]. Alio mõ i gñali, ſ. ſub cõi rõne credibilis: & ſic ſunt viſa ab eo, q̃ credit. Nõ enim crederet, niſi videret ea eſſe credẽda, vel ꝑꝑ euidentiã ſignorũ: vel ꝑꝑ aliquid hmõi. H

Ad III dicẽdũ, q̃ lumẽ fidei facit videre ea, q̃ credunt̃. Sicut enim ꝑ alios habitus virtutum, hõ videt illud, q̃d eſt ſibi cõueniẽs ſcđm habitũ illũ: ita etiam ꝑ habitũ fidei inclinat̃ mens hominis ad aſſentiẽdũ his, q̃ conueniunt rectæ fidei, & nõ alijs.

Ad IIII dicẽdũ, q̃ auditus eſt verborũ ſignificãtiũ ea, q̃ ſunt fidei: nõ autem eſt ipſarũ rerũ, de quibus eſt fides: & ſic non oportet ut hmõi res ſint uiſæ.

Articvlvs V.

Vtrũ ea, q̃ ſunt fidei, poſſint eſſe ſcita.

(Porrecta per totum.)

Ad qvintvm ſic ꝓcedit̃. Vr̃ q̃ ea q̃ ſunt fidei, poſſint eſſe ſcita. Ea. n. q̃ nõ ſciunt̃, vñr eſſe ignorata, q̃a ignorãtia ſcientiæ opponit̃: ſed q̃ ſunt fidei: nõ ſunt[h] ignorata. Horũ. n. ignorãtia ad infidelitatẽ ꝑtinet, ſcđm illud primæ ad Tim. 1. Ignorans feci in in credulitate mea. ergo ea, q̃ sũt fidei, poſſunt eẽ ſcita.

(Supra. ar. 4 & infra q. 4. art. 1. & 3. q. 7. ar. 3. & d. 24. art. 2. q. 2. & 3. Et 1. contra & 8. Et veri. q. 4.)

¶2 Præt. Scientia per[h] rõnes acquiritur: ſed ad ea quæ ſunt fidei a ſacris authoribus rationes inducuntur. ergo ea, quæ ſunt fidei, poſſunt eſſe[h] ſcita.

¶3 Præt. Ea q̃ demõſtratiue ꝓbant̃, ſunt ſcita, q̃a demõſtratio eſt ſyllogiſmus faciẽs ſcire: ſed q̃dã, q̃ in fide[h] cõtinent̃, ſunt demõſtratiue ꝓbata a philoſophis, ſicut Deũ eſſe, ut Deũ eſſe vnũ, & alia huiuſmodi. ergo ea q̃ ſunt fidei, poſſunt eſſe ſcita.

alijs. in propoſito aũt ſermo eſt de videre, vt importat euidentiã diſtinctã cõtra apparentiã firmæ adhæſionis. Secundus eſt, q̃ in litera proponitur, q̃ lumẽ fidei facit videre, & trãſitur ad probandũ nõ q̃ facit videre, ſed q̃ facit aſſentire his, q̃ ſunt cõſona rectæ fidei, & nõ alijs. Valde nanq; diſtãt inter ſe iſti duo act⁹, ſ. videre, & aſſentire, vt patet ex hoc, q̃ aſſentire his, quæ ſunt fidei, quilibet fidelis fatetur ſe intrepide: videre autẽ ex intrinſeco lumine ea, quæ creduntur, nullus fatetur, niſi maiori lumine, q̃ ſit lumẽ fidei, illuſtretur. (Conclu. in D.610.)

¶ Ad primũ horum dr̃, q̃ author loquit̃ de videre ea, q̃ ſunt fidei, ſub cõi ratione credibilis, ita q̃ videre credibilitatẽ eorũ cõuenit fideli ex duplici capite, ſ. ex ſenſu fidedigni teſtimonij, iuxta doctrinam rñſionis ad ſecũdũ, (Procaptu iſtionis.) & ex lumine fidei intus exiſtẽte, iuxta pręſentis reſpõſionis doctrinam. (* In cor. art.) Et hanc eſſe mẽtẽ authoris patet ex hoc, q̃ in ſequenti art. in rñſione ad primũ dr̃, Per lumen fidei vñr eſſe credẽda, vt dictũ eſt, ꝓculdubio hoc in loco. Vbi primo dr̃, q̃ lumẽ fidei facit videre. Et iuxta eundẽ ſenſum inferius dr̃, q̃ ꝑ donũ intellectus intelligimus ea, quæ ſunt fidei, eſſe credenda.

¶ Ad ſecũdum dr̃, q̃ neuter defectus hic accidit, ſed argumentum fit a minori, & ab effectu. A minori quidẽ, quia ex quo habitus virtutis perficientis partẽ appetitiuã facit occaſionaliter, hoc eſt, inclinando in id, quod cõuenit I hominẽ videre, hoc eſt, euidentiã practice habere eius, quod cõuenit ſecundũ illum habitũ, multo magis habitus fidei, qui eſt habitus virtutis in parte intellectiua, inclinando in ſibi conuenientia faciet euidentiã ſibi poſſibilẽ: quĩ perfectio partis intellectiuæ propinquior eſt, ut faciat euidentiã, q̃ eſt propria perfectio intellectus, q̃ perfectio partis appetitiuæ, ex qua tñ fit euidentia practica. Temperatus ſiquidem habet euidẽs iudicium practicum circa actus temperantiæ: & iuſtus circa actus iuſtitiæ, adeo ut 9. Ethic. ponatur vir bonus menſura humanorum actuũ. Menſura aũt ſine certitudine euidentiæ nõ eſt. Ab effectu aũt, quia ex hoc, q̃ lumẽ fidei inclinat ad aſſenſum diſcrete, hoc eſt, diſcernendo ea, q̃ ſunt fidei ab his, quæ non ſunt fidei, puta, q̃ Sol eſt maior toto orbe terrarũ: & ab eis quæ ſunt contraria fidei, ut ſunt damnatæ hæreſes: ſicut quilibet uirtutis habitus, ita inclinat in propria, q̃ non in extranea, nec in cõtraria, infertur, q̃ ſicut quilibet uirtutis habitus parit euidẽtiã K practicam: ita habitus fidei infuſæ parit euidentiã proportionaliter, hoc eſt, non in alia potentia, aut ex actibus, ſed ut habitus infuſus præhabeat, & pariat in ſuo actu euidentiã ſibi conſonam, quæ iam explicata eſt, ſ. euidentiam credibilitatis eorum, quæ ſunt fidei: ita q̃ habitus fidei habet tres habitudines ad credenda. Prima eſt communis, quæ iam dicta eſt, q̃ inclinat ita in ſua credenda, q̃ non in alia ſiue extranea, ſiue contraria. Secunda eſt, q̃ facit euidentiam credibilitatis eorum, q̃ ſunt fidei. Tertia eſt, q̃ facit aſſentire his, quæ ſunt fidei. Et q̃ fidei lumẽ natum ſit cauſare in nobis viſionem credibilitatis, probatur ex hoc, q̃ lumen fidei eſt ſecũdum ſuum genus perfectiſſimum, utpote diuini ordinis: & talis uiſio non repugnat fidei ſecundum ſe, nec in nobis pro ſtatu iſto, ſed ad perfectionem ipſius proculdubio pertinet. Oportet ergo huiuſmodi ꝑfectionem illi attribuere, & merito, vt credulitatis motus ſuper uiſionum immobilitate firmet̃, & imperfectio ineuidẽtis actus a F perfectione euidentiæ procedat ſecundũ ſe. Et ſic patet, q̃ illud idem, quod in principio reſponſionis proponitur, probatur a poſteriori per actũ aſſenſus diſcrete: quãuis breuitatis cauſa cõcluſio propoſita, quæ probatur, non repetatur in probatione. Nec obſtat huic doctrinæ, ſi non oẽs habentes habitum fidei, fateãtur ſe uidere ab intrinſeco credibilitatẽ, Tũ quia multos actus exercemus, & neſcimus eorũ principia eſſe habitus in nobis exiſtẽtes, quod maxime uerum experimur de actibus habituum infuſorũ: Tum quia non oportet habitũ infuſum exire in omnem ſuũ actũ in quolibet ſubiecto in quo eſt, ſed in eo tantum, qui eſt diſpoſitus ad utendum illo habitu ad talem actũ. Non omnes autem credentes ſunt diſpoſiti ad ſortiẽdam euidentiam ex habitu fidei, ſed perfectiores tãtum, & alijs ſufficit euidẽtia ex fidedigno teſtimonio: quoniã euidentia credibilitatis eſt ut ratio aſſenſus, ac per hoc perfectius eſt habere ex lumine fidei aſſenſum, & rationem aſſenſus ſcilicet euidẽtiã, quàm habere aſſenſum tantum: & ideo aſſenſus omnibus communis eſt qualitercunq; fidem habentibus: euidentia autem perfectioribus in fide conuenit. Similiter non obſtat, ſi habitus fidei non facit euidentiã credibilitatis in puero baptizato, nutrito ſine notitia eorum, quæ ſunt fidei: quoniam intelligitur habitum fidei parere huiuſmodi euidẽtiam quantum eſt ex ſe, & in ſubiecto diſpoſito. In hoc autem puero deeſt diſpoſitio debita, ſcilicet propoſitio credendorum a Dei miniſtris. Eſt enim fides, quoad perceptionem credendorum, ex auditu prædicatorum miſſorum a Deo, ut dicitur ad Romanos 10. Et propterea non eſt mirum, ſi talis puer nec euidentiam, nec aſſenſum diſcrete ex habitu fidei infuſæ eliceret.

SVPER QV. I. ARTIC. V.

Ferr. 1. cont. c. 8. — *Capr. 3. d. 25. q. 1. con. 2.*
Bannes eodem art. — *D. Bon. d. 24. q. 3. art. 2.*

IN articul. 5. in reſponſione ad primum aduerte, quòd non dicit abſolute, quòd fideles in hoc differunt ab infidelibus, quia uident, ſed quia habent notitiam, inquantum per lumen fidei uidentur eſſe credenda: quod eſt dictu, habent notitiam quantum eſt ex parte luminis fidei, quod eſt natum facere, q̃ uideantur credenda. Et ſic non oportet dicere, quòd quilibet fidelis habet de facto huiuſmodi euidentiam ex lumine fidei: ſed quòd habet illam, quãtum eſt ex parte luminis fidei: quod eſt dictu, quòd habet lumen, unde poteſt habere huiuſmodi notitiam, & euidentiam.

¶ In eodem articulo in reſponſione ad ſecundum, dubium occurrit ex Scoto ad 23. diſt. n. 3. ſententiarum. Quia author duo cõtradictoria tenuit, ſcilicet q̃ theologia noſtra eſt uere ſcientia ſubalternata: & q̃ fides, & ſcientia nõ poſſunt eſſe de eodẽ. Cum enim credita ſciamus per theologiam, & theologia ſit uere ſcientia ſubalternata, ſequitur q̃ idem ſit ſcitum, & creditũ ab eodem ſimul. Nec poteſt ſoluere, inquit Scotus, hanc cõtradictionem, niſi dicendo, q̃ in hoc loco author loquitur de ſciẽtia ſubalternante, & non ſubalternata.

¶ Ad hoc dubium breuiter dicitur, q̃ author loquitur de ſcientia uniuerſaliter, & non de ſubalternante tantum: & q̃ in nullo ſibi contradicit ꝓꝑ duo. Primo, quia non ſunt de eodẽ: quia

¶4 Præt. Opinio pl⁹ diſtat à ſcia, quã fides, cũ fides dicatᷣ eſſe media inter opinionẽ, & ſciam: ſed opinio, & ſcia pñt eſſe aliquo mõ de ʰ eodem, ut dr̃ in 1.* Poſter. ergo etiam fides, & ſciẽtia.

SED CONTRA eſt, quod Greg. dicit, † ꝙ apparẽtia non habet fidẽ, ſed agnitionẽ. Ea ergo, de quib. eſt fides, agnitionem non hñt: ſed ea, quæ ſunt ſicut ſcita, agnitionem hñt. ergo de eis, ꝙ ſunt ſcita, non poteſt eſſe fides. B

RESPON. Dicendũ, ꝙ oĩs ſcia habetur per aliqua principia ꝑ ſe nota, & per conſequens viſa: & ideo oportet quæcunq; ſunt ſcita, aliquo modo eſſe viſa. Nõ autem eſt poſſe, ꝙ idem ab eodem ſit uiſum, & creditũ, ſicut ſ.* dictum eſt. Vnde etiam ᵐ impoſſibile eſt, ꝙ ab eodem idem ſit ſcitum, & creditum. Põt tñ contingere, ut id quod eſt viſum, uel ſcitum ab vno, ſit creditum ab alio ⁿ. Etenim quę de Trinitate credimᵒ, nos uiſuros ſperamus, ſm̃ illud 1. ad Corin. 13. Videmus nunc per ſpeculũ in ænigmate, tunc autẽ facie ad faciẽ: quam quidem viſionẽ iã angeli hñt. unde quod nos credimus, illi uidẽt. Et ſic ſimiliterᵖ põt cõtingere, ut id quod eſt viſum, uel ſcitum ab uno hoĩe, ẽt in ſtatu uiæ, ſit ab alio creditũ, ᑫ quia hoc demõſtratiue non nouit. D Id ʳ tñ quod cõiter oib. ꝓponit hoĩbus, ut credendum, eſt cõiter non ſcitũ. ˢ Et iſta ſunt, quæ ſimpliciter fidei ſubſunt. & iõ fides, & ſcia non ſunt de eodem.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ infideles, eorum quæ ſunt fidei, ignorantiam hñt: quia nec uident, nec ſciũt ea in ſeipſis, vt cognoſcant ea eſſe credibilia: ſed per hunc modum fideles habent eorum notitiam, non quaſi demonſtratiue, ſed inquantũ per lumen fidei uidentur eſſe credenda, ut dictum eſt.* E

AD SECVNDVM dicẽdũ, ꝙ rõnes, quæ inducunť à ſanctis ad probandũ ea, quæ ſunt fidei, nõ ſunt demonſtratiuæ, ſed perſuaſiones quædam manifeſtantes nõ eſſe impoſſibile, quod in fide proponitur: vel procedũt ex principijs fidei. ſ. ex authoritatibus ſacræ ſcripturæ, ſicut dicit A Dion. 2. c. † de diu. no. Ex his aũt principijs, ita probatur aliquid apud fideles, ſicut etiã ex principijs naturaliter notis probať aliquid apud omnes. Vnde etiã Theologia ſciẽtia eſt, vt in principio operis dictum eſt.*

AD TERTIVM Dicendũ, ꝙ ea, quæ demonſtratiue probari pñt, inter credenda numeranť, non qa de ipſis ſimpliciter ſit fides apud omnes, ſed quia ꝓexiguntur ad ea quæ ſunt fidei, & oportet ea, ſaltem per fidem, ꝓſupponi ab his, qui eorum demonſtrationem non habent.

AD IIII. dicendũ, ꝙ ſicut Philoſophus ibidẽ dicit, † a diuerſis hoĩbus de eodẽ oĩno põt haberi ſcia & opinio ſicut & ſupra* dictũ ẽ de ſcia & fide: ſed ab uno & eodem põt haberi fides, & ſcia de eodem ſm quid. ſ. de ſubiecto, ſed non ſm idem. C Poteſt enim eſſe quòd de una & eadem re aliquis aliquid ſciat, & aliquid aliud opinetur. Et ſimiliter de Deo põt aliquis demonſtratiue ſcire, ꝙ ſit vnus, & credere, ꝙ ſit trinus: ſed de eodẽ ᵈ ſm idem non põt eſſe ſiľ in uno hoĩe ſcia nec cum opinione, nec cum fide, alia tñ, & alia rõne. Scia. n. cum opinione ſiľ eſſe nõ poteſt ſimpliciter de eodem: quia de ratione ſciæ eſt ꝙ id quod ſcitur, exiſtimeť eſſe impoſſibile aliter ſe hẽre. De ratione ãt opinionis eſt, ꝙ id qđ eſt opinatum, exiſtimeť poſſibile aliter ſe habere: ſed id quod fide tenetur, ꝑ fidei certitudinẽ exiſtimatur etiam impoſſibile aliter ſe habere: ſed ea ratione non poteſt ſimul idem, & ſm idem eſſe ſcitum, & creditum: quia ſcitum eſt uiſum, & creditum eſt nõ viſum, ut dictũ eſt.

ARTICVLVS VI.

Vtrum credibilia ſint per certos articulos diſtinguenda.

AD SEXTVM ſic ꝓcedit. Vř ꝙ credibilia nõ ſint ꝑ certos articulos diſtinguẽda. Eorũ. n. ʰ oĩum, quę in ſacra Scriptura cõtinenť, eſt fides habenda: ſed illa non pñt reduci ad aliquem certum numerum ꝑ ſui multitudinem. ergo ſuperfluum uidetur articulos fidei diſtinguere.

¶2 Præt. Materialis diſtinctio cũ

---

*Li. 1. Poſteri. tex. vlt. to. 1.
† Ho. 26. in Euang. a medio.

fides eſt de principijs theologiæ: ipſa vero theologia eſt de concluſionibus ex ipſis principijs. Sedo, qa theologia noſtra, licet ſecdm ſuam ſpẽm ſit ſcia, non tñ eſt in ſtatu ſciæ. Hẽt. n. imperfectum ſtatum: ſicut perſpectiua ſub geometria ſecdm ſuam ſpẽm eſt ſcia ſubalternata: ſed non peruenit adhuc ad pfectũ ſtatum ſciæ: & ppea nõ facit ſcire niſi inchoatiue, & imperfecte, quia vt dr̃ in primo Poſter. Non ſciet carẽs reſolutione vſque ad principia cui dẽta ſibi. Theologia ergo in nobis uiatoribus eſt ſecdm ſe uere ſcia ſubalternata, nõ eſt in ſtatu ſciæ, quouſq; cõtinuetur cum euidentia principiorũ illius. Et ppea dato ꝙ ſit de credidis, non ſequiť aliqua cõtradictio, nec ꝙ fides & ſcia ſint de eodem quia hoc. ſ. ꝙ ſcia & fides non pñt eſſe de eodẽ. itelligiť de ſcia in ſtatu ſcię. & nõ de ſcia i ſtatu imꝑfecto.

*Ar. præced.
Concluſio

¶ In riſione ad quartum eiuſdẽ articuli, recolo dicta in prima ſeda, & aduerte, ꝙ licet alia rõ ſit de incõpoſſibilitate ſcię cum opinione, & cũ fide, cõuenit tñ in hoc oĩs earum incompoſſibilitatis rõ: qa ſ. tenet ſe ex parte ſubiecti ſimpliciter, & non ſecundum quid. Exiſtimare nanq; A eſſe & non exiſtimare A eſſe videre A eſſe, & non videre A eſſe, ex parte ſubiecti diſtinguũtur, & opponuntur. Et ppea incompoſſibilia ſunt in eodem ſubiecto ſimpliciter. Sic ãt diſtinguuntur ſcia, fides, & opinio. Nã ſciẽs uidet A eſſe ſic ꝙ exiſtimat impoſſibile aliter ſe hẽre. Opinans aliqualiter videt A eſſe, ſed non ita ꝙ exiſtimet ipoſſibile aliter ſe hẽre. Credens ãt licet exiſtimet impoſſibile aliter ſe hẽre, nõ tñ hoc hẽt ex euidentia, nec videt A eſſe. Dico aũt ſubiecti ſimpliciter, ad excludendũ ſubiectum ſcdm quid, puta, Sortem vt geometrã, vt ſic diſpoſitum vt credentem, & opinantem & ſic de alijs

Concl. p
Concluſ. ſ
Ar. præced. ad 2. & 3.
Secunda reſponſio.

Non. n. diſtinctio horum in hoc cõſiſtit, ꝙ credens vt ſic non uideat: ut opinans exiſtimet poſſibile aliter ſe hẽre, vt ſciens uideat &c. Sed in hoc, ꝙ ſubiectum, de quo ſimpliciter, & abſolute verificatur credere A eſſe de eodẽ non põt ſimul verificari ſcire A eſſe: & ſimiliter eſt de opiniõe & ſcia. At ſi quis aliter diffinite voluerit hos terminos, nõ erit qõ cũ eo de re, ſed de uocabulis, quam eis relinquo. Cum autẽ audis differentiam inter opinantẽ, & ſcientem in exiſtimando, uel nõ exiſtimando, impoſſibile aliter ſe hẽre, memento ꝙ quia bonũ conſurgit ex cã integra, malum ãt ex particularibus defectibus: iõ ad hoc, ꝙ aliquis ſit ſciens, exigiť, ꝙ impoſſibile ſit aliter ſe habere & ſcdm exiſtimationem noſtram: ſed ad hoc, ꝙ ſit opinans, quicquid horũ deficiat, ſufficit. Si. n. cõcluſio, vel ratio ſcdm ſe eſt impoſſibilis aliter ſe hẽre & ab hoc nõ penetratur ꝙ ſit talis, opinans eſt. Et ſimiliter ſi rõ, aut cõcluſio poſſibilis eſt aliter ſe hẽre, & iſte putat, ꝙ impoſſibile ſit aliter ſe hẽre, opinans eſt ſecundum naturã ſui ſtatus, aliunde neſciens illud met: quia non ex meritis notitiæ, ſed proptę phantaſiæ exiſtimat impoſſibile eſſe aliter ſe habere, & in ueritate ſubiectum talis notitię deberet ęſtimare eſſe poſſibile aliter ſe habere.

*C. 2. par. 2. aliquãtulum a princ.
*p. p. q. 1. ar. 2.
† li. 1. Poſt tex. 44. tomo 1.
*Ar. præ.
D. 610.

SVPER QVÆ. I. ART. VI.

Cap. 3 d. 25. q. 1. con. 1.

IN art. 6. riſione ad ſcdm, aduerte, ꝙ cum dr̃. Rõ formalis ex parte noſtri, ly, ex parte noſtri, diminuit à rõne formali obiecti ſimpliciter: & ppea non ualet argumentum. Nõ uiſum eſt rõ formalis obiecti fidei ex parte noſtri ergo eſt rõ formalis obiecti fidei. Et hinc prouenit quòd quotquot attulerunt rationes ad probandum, ꝙ non uiſum nõ eſt ratio formalis obiecti fidei, nihil cõ

*In corp. art. & art. præced.
Porrecta per totum.
3. d. 25. q. 1. artic. 1. corp. & artic. 2. ad 6. Et 1. cor. 13. princ.

ua

tra authorum noſtrũ concluſerunt: quãuis ipſi forte crediderint contra eundẽ noſtrũ authorem dicere, ac illius dicta penitus e medio tollere, uẽmque illis fidem detrahere. Quia.n. eſſe nõ uiſum, eſt uere conditio obiecti fidei, ex parte obiecti ſe tenẽs vt patet ex antedictis oportet.n. creditum non eſſe uiſum à credente, & hæc conditio cõprehendit oĩa credibilia, habetq; ſe ad ea, ut formale ad materiale: eſt ſiquidẽ talis credibiliũ denominatio, quam oportet omnia induere, ut credibilis rationẽ habeant, unde & in diffinitione fidei ab ipſo Apoſtolo ponitur ad Hebr. 11. ideo nonnulla ratio formalis eſt credibiliũ, q; credibilia ſint non tñ eſt abſolute dicenda rõ formalis obiecti fidei. Vndè in re hac meminerint diſputantes, ne proteruia ſit in uocabulis. ex quo conſtat de re.

*A: 1. huius q. eſt.

* Tracta. 26. ſ Io. nõ multum procula principio. 10. 9.

in infinitũ fieri poſſit, eſt ab arte prætermittẽda: ſed[h] formalis rõ obiecti credibilis eſt vna, & indiuiſibilis, vt s.* dictũ eſt, ſ. veritas prima, & ſic ẽm rationem formalem credibilia diſtingui non poſſunt. ergo prætermittẽda eſt credibilium materialis diſtinctio per articulos. F

¶3 Præ. Sicut a quibuſdã dr̃, articulus eſt indiuiſibilis ueritas de Deo[h] arctans nos ad credendum: ſed credere eſt uolũtariũ, quia ſicut Augu.* dicit. Nullus credit, niſi uolens. ergo uidetur q; inconuenienter diſtinguant credibilia per articulos. G

Sed contra eſt, quod Iſidorus dicit. Articulus eſt perceptio diuinæ ueritatis tẽdens in ipſam: ſed perceptio diuinæ veritatis cõpetit nobis ẽm diſtinctionẽ q̃dam: quę.n. in Deo vnũ ſunt, in noſtro intellectu multiplicantur. ergo credibilia debẽt per articulos diſtingui. H

Respon. Dicẽdũ, q; nomẽ articuli ex Gręco uĩ eſſe deriuatum. Arthros.n. in græco, quod in latino articulus dr̃, ſignificat quandam coaptationem aliquarum partiũ diſtinctarũ: & iõ particulæ corporis ſibiinuicem coaptatæ dicũtur mẽbrorũ articuli. Et ſimiliter in Grammatica apud græcos dicunt articuli quædam partes orationis coaptatæ aliis dictionibus ad exprimendũ eorũ gen⁹, numerum, uel caſum. Et ſimiliter in Rhetorica articuli dicunt quædã partiũ coaptationes. Dicit.n. Tullius in 4. Rhetoricæ,* q; articul⁹ dr̃ cũ ſingula uerba interuallis diſtinguunt cæſa oratione, hoc mõ, Acrimonia, uoce, uultu aduerſarios perterruiſti. Vñ & credibilia fidei Chriſtianæ dicunt per articulos diſtingui inquantũ in quaſdam partes diuidunt hñtes aliq̃ coaptationem adinuicẽ. Eſt aũt obiectũ fidei aliquid non uiſum circa diuina, vt s.* dictũ eſt: & iõ[m] ubi occurrit aliquid, ſpãli rõne nõ uiſum, ibi eſt ſpãlis articulus. Vbi aũt multa ẽm eandẽ rõnẽ ſunt cognita, uel non cognita, ibi nõ ſunt articuli diſtinguẽdi.[n] Sicut aliam difficultatẽ hẽt ad videndum, q; Deus ſit paſſus, & aliã q; mortu⁹ reſurrexerit. Et iõ diſtinguit articulus reſurrectionis ab articulo paſſionis: ſed q; ſit paſſus, mortuus, & ſepultus, unã & eadẽ difficultatem hñt, ita q; uno ſuſcepto, non eſt difficile alia ſuſcipere: & propter hoc, omnia hæc pertinent ad vnum articulum.

*Li. 4. ad Herentiũ aliquãtulum ante medium. lib.

*Ar. 4. huius queſt. Conclu. m

Ad primvm ergo dicẽdum, q; aliqua ſunt credibilia, de quib. eſt fides ẽm ſe: aliqua uero ſunt credibilia, de quib. nõ eſt fides ẽm ſe, ſed ſolũ in ordine ad alia: ſicut ẽt in alijs ſcientijs q̃dã proponuntur, ut per ſe intenta, & quædam ad manifeſtationẽ aliorũ. Quia uero fides principaliter eſt de his, quæ uidenda ſperamus in patria ẽm illud Hebr. 11. Fides eſt ſubſtãtia ſperãdarũ rerũ: iõ per ſe ad fidẽ pertinẽt illa, quæ directe nos ordinãt ad uitã ęternam, ſicut ſunt tres perſonæ oĩpotentis Dei, myſterium incarnationis Chriſti, & alia hmõi. Et ẽm iſta diſtinguunt articuli fidei. Quędã uero proponunt in ſacra ſcriptura ut credenda, nõ quaſi principaliter intẽta, ſed ad prędictorũ manifeſtationẽ ſicut q; Abrahã habuit duos filios, q; ad tactum oſſium Eliſæi ſuſcitatus eſt mortuus, & alia hmõi, q̃ narrant in Sacra ſcriptura in ordine ad manifeſtationem diuinæ maieſtatis, uel incarnationis Chriſti, & ẽm talia non oportet articulos diſtinguere.

Ad secvndvm dicẽdũ, q; rõ formalis obiecti fidei põt accipi dupl̃r. Vno mõ ex parte ipſi⁹ rei creditæ: & ſic rõ formalis oĩum credibilium eſt una, ſ. ueritas prima: & ex hac parte articuli nõ diſtiguũtur. Alio mõ põt accipi rõ formalis credibiliũ ex parte nr̃i: & ſic rõ formalis credibilis eſt, vt ſit ñ viſum: & ex hac parte articuli fidei diſtinguuntur, vt viſum eſt. *

Ratio formalis obiecti duplex.

*In corp. art.

Ad tertivm Dicẽdũ, q; illa diffinitio dat de articulo magis ẽm quãdã etymologiã nõis, prout hẽt deriuationẽ latinã, q̃ ẽm eius ueram ſignificationem, prout a græco deriuat: vñ non eſt magni ponderis. Põt tñ ſic dici, q; licet ad credendum neceſſitate coactionis nullus arctetur, cũ credere ſit uolũtariũ: arctatur tñ neceſſitate finis, quia accedentem ad Deum oportet credere: & ſine fide impoſſe eſt placere Deo, ut Apoſtolus dicit Heb. 11.

Articvlvs VII.

Vtrum articuli fidei ſecundũ ſucceſſionem temporum creuerint.

Ad septimvm ſic procedir. Vĩ q; articuli fidei non creuerint ſecũdum temporum ſucceſſionem. Quia, ut Apoſtolus dicit ad Hebræos. 11. Fides eſt ſubſtantia ſperandarum rerum ſed omni tempore ſunt[h] eadem ſperanda. ergo omni tempore ſunt eadem credenda. I

¶2 Præt. In ſcientijs humanitus ordinatis per ſucceſſionem temporum augmentum factum eſt pp defectũ cognitionis in primis, qui ſcientias inuenerũt, ut patet p Philũm in 2.* Meta. ſed doctrina fidei nõ eſt inuẽta humanitus, ſed tradita a Deo: Dei .n. donũ eſt, ut dr̃ Epheſ. 2.[h] Cũ ergo in Deũ nullus defect⁹ ſciæ cadat, vĩ, q; à principio cognitio credibiliũ fuerit perfecta, & quòd non creuerit ſecundum ſucceſſionem temporum. K

¶3 Pręt. Operatio gratiæ non minus ordinatæ procedit, quã operatio naturæ: ſed natura[h] ſp inltiũ ſumit à perfectis, vt Boetius dicit in li. de* Conſolatione

SVPER QVÆ. I. ART. VII.

Bannes eodem art.

IN art. 7. reſponſione ad tertium aduerte, q; author rationem doctoratus, ex qua uidebatur, q; fides a doctoribus doctioribus pficiſci debuiſſet, reducit ad rõnem materiæ ea rõne, quia unicuiq; datur manifeſtatio ſpiritus ad utilitatem. Ex hoc.n. q; doctoribus ſat eſt noſſe quãtum ex edit inſtruẽdis illius temporis, nulla alia ratio ſumi põt ex parte doctorũ q ex parte inſtruendorum, quos quia conſtat ſe tenere ex parte materiæ, patet exigere q; de imperfecto ad perfectum perueniatur. Et ſic non ſolum populus poſterior plus ſciuit populo prioris ætatis, ſed doctores poſteriores doctiores fuerũt prioribus. Et hoc intellige ſalua capitis excellentiam utroq; priori ſtatu. ſ. naturę, & legis, ut author infer⁹ docet in quæſt. 174. ar. 6. Nam Abraham doctus à Deo magis fuit, q̃ poſteriores vſque ad Moyſen, ſub

Porrecta per totum. Infr. qu. 174 ar. 6. co. Et. 3. d. 25. q. 2. ar. 2. q. 1. Et 1. Cor. 15 principio.

*Li. 2. tex. 1. & 2. 10. 3.

*Li. 3. Proſa. 10 parũ a principio.

ergo ẽt vr̃, ꝙ operatio gratię à perfectis initium ſumpſerit: ita ꝙ illi q primo tradiderũt fidẽ, ꝑfectiſſime eam cognouerunt.

¶4 Pręt. Sicut per Apoſtolos ad nos fides Chriſti peruenit, ita ẽt in ueteri teſtõ per priores patres ad poſteriores deuenit cognitio fidei, ſm illud Deute. 32. Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi: ſed Apoſtoli pleniſſime fuerunt inſtructi de myſteriis, acceperunt.n. ſicut tpe B prius. & ita cæteris abundantius, ut dicit gl. ſuꝑ illud Roma. 8. Nos ipſi primitias ſpũs habentes. ergo vr̃ ꝙ cognitio credibilium non creuerit per[b] temporum ſucceſſionem.

SED CONTRA eſt, ꝙ Greg.* dicit, ſm incrementa tpum, creuit ſcia ſanctorũ Patrum: & quãto viciniores aduentui Saluatoris fuerunt, tanto ſacramenta ſalutis plenius perceperunt. C

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ ita ſe habent in doctrina fidei articuli fidei, ſicut principia per ſe nota in doctrina, quæ per rõnẽ naturalem habeẽ, in quibus principijs ordo quidam inuenit̃, ut q̃dam in alijs implicite contineãtur: ſicut oĩa principia reducunt̃ ad hoc, ſicut ad primũ, Impoſſe eſt ſimul affirmare, & negare, ut patet per Philũ in 4.* Meta. Et ſimiliter oẽs articuli D implicite continent̃ in aliquib. primis credibilibus. ſ. ut credat̃ Deus eſſe, & prouidentiã habere circa hominum ſalutem, ſm illud ad Hebr. 11. Accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt: & ꝙ inquirentibus ſe, remunerator ſit. In eſſe.n. diuino includuntur omnia, quæ credim⁹ in Deo æternaliter exiſtere, in quibus nr̃a beatitudo exiſtit. In fide aũt prouidentiæ includuntur oĩa, quæ tpaliter à Deo diſpenſant̃ ad hoium ſalutẽ, quæ ſunt via in beatitudinem. Et per huc ẽt modũ aliorũ ſubſiſtẽtiũ articulorũ, q̃dam in alijs continent̃, ſicut in fide redẽptionis humanę implicite continent̃ & incarnatio Chr̃i, & eius paſſio, & oĩa hmõi. Sic ergo dicẽdũ eſt, ꝙ[a] quãtũ ad ſubſtantiã articulorũ fidei, nõ eſt factũ eorũ augmẽtũ ꝑ tpum ſucceſſionẽ:[o] quia q̃cunq; poſteriores crediderũt, continebant̃ in fide prȩcedentium Patrũ, licet implicite. Sed[p] quãtum ad explicationẽ creuit numerus articulorũ[q] qa q̃- E dã explicite cognita ſunt a poſteriorib. q̃ à prioribus nõ cognoſcebant̃ explicite. Vñ Dñs Moyſi dicit Exo. 6. Ego ſum Deus Abrahã, Deus Iſaac, De⁹ Iacob: & nomẽ meũ, Adonai, nõ idicaui eis. Et Dauid dicit: Suꝑ ſenes intellexi. Et Apl̃s dicit ad Eph. 3. In alijs gñationib. nõ eſt agnitũ myſteriũ Chr̃i, ſicut nũc reuelatũ eſt S. Apl̃is eius, & prophetis.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ ſp fuerũt eadẽ ſperãda apud hoĩes a Chriſto: quia tñ ad hęc ſperãda hoĩes nõ peruenerũt niſi ꝑ Chr̃m, quanto a Chriſto fuerunt remotiores ſm tps, tãto a conſecutione ſperandorũ longinquiores. Vnde Apl̃s dicit ad Heb. 11. Iuxta fidẽ defuncti ſunt oẽs iſti nõ acceptis re, ꝓmiſſionib. ſed a lõge eas reſpiciẽtes. Quãto aũt aliquid a longinquioribus vr̃, tanto minus diſtincte vr̃: & ideo bona ſperanda diſtinctius cognouerunt, qui fuerunt aduentui Chriſti uicini:

AD SECVNDVM dicẽdũ, ꝙ ꝓfectus cognitionis dupl̃r contingit. Vno mõ ex parte docentis, q in cognitione proficit, ſiue unus, ſiue plures per tẽporũ ſucceſſionẽ: & iſta eſt rõ augmẽti in ſciẽtijs ꝑ rõnẽ humanitus inuentis. Alio mõ ex parte addiſcentis, ſicut magiſter q nouit totã artẽ, non ſtatim a principio tradit eã diſcipulo, qa capere non poſſet, ſed paulatim cõdeſcẽdẽs eius capacitati: & hac rõne ꝓfecerũt hoĩes in cognitione fidei ꝑ tẽporum ſucceſſionem. Vnde Apoſtolus ad Gala. 3. comparat ſtatum ueteris teſtamenti pueritiæ.

AD TERTIVM dicẽdũ, ꝙ ad gñationem naturalẽ duæ cauſę prȩexigunt̃. ſ. agẽs, & materia. Secũdũ ergo ordinẽ cãæ agẽtis, naturaliter prius eſt, ꝙ eſt ꝑfectius, & ſic natura a ꝑfectis ſumit exordiũ: quia imperfecta non ducunt̃ ad ꝑfectionẽ, niſi ꝑ aliqua perfecta ꝑexiſtentia. Secundũ uero ordinẽ cauſæ materialis prius eſt, quod eſt imperfectius: & ſm hoc natura ꝓcedit ab imperfecto ad perfectũ. In manifeſtatione aũt fidei De⁹ eſt ſicut agẽs, qui hẽt ꝑfectam ſciam ab æterno: hõ aũt eſt ſicut materia recipiens influxum Dei agẽtis: & iõ oportuit ꝙ ab imperfectis ad ꝑfectũ ꝓcederet cognitio fidei in hominib. Et licet in hoĩbus quidã ſe habuerint per modũ cauſæ agentis, quia fuerunt fidei doctores: tñ manifeſtatio ſpũs dat̃ talib. ad vtilitatẽ cõem, ut dr̃ 1. ad Corint. 12. Et ideo tantum dabatur Patribus, qui erant inſtitutores fidei, de cognitione fidei, quantum oportebat pro tempore illo populo tradi, uel nude, uel in figura.

AD QVARTVM dicẽdum, ꝙ vltima conſumatio gratię facta eſt per Chriſtum: vñ & tps eius dr̃ tps plenitudinis, ad Gal. 4. Et ideo illi, qui fuerunt propinquiores Chriſto, uel ante, ſicut Ioãnes Baptiſta: vel poſt, ſicut Apl̃i, plenius myſteria fidei cognouerũt: qa & circa ſtatũ hoĩs hoc uidemus, ꝙ ꝑfectio eſt in iuuẽtute, & tãto hẽt hõ ꝑfectiorẽ ſtatũ, uel ante, uel poſt, q̃to eſt iuuẽtuti ꝓpinquior.

Diſce doceri ex hoc exemplo.

Reſponſio tacitæ obiectionis.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum articuli fidei conuenienter enumerentur.

AD OCTAVVM ſic procedit̃. Videtur ꝙ inconuenienter

SVPER QVÆ. I. ART. VIII.

Bannes eodem art.

IN articul. 8. aduerte, quòd author articulos fidei ex parte rei credite enumerandos

Porrecta per totum. 2.d.25.q. 1.ar. 1. Et op. 3. cap. 255. Et opuſ. 5. per tex. Et op. 23. co. 2.

quo ſtat⁹ legis cœpit & Moyſes magis edoctus a Deo fuit, q̃ reliqui uſq; ad tps gr̃æ. ¶ In eiuſdem articuli rñſione ad quartum aduerte, ꝙ ex alia rõne, q̃ præcedente, author terminũ ponit profectus fidei. ſ. ex conſummatione grę per Chriſtũ, & ipſius plenitudine. Ex quo habes ꝑpoſterum ordinem ante, & poſt Chriſtũ. ſ. quod ante Chriſtũ quanto priores, tanto minus edocti. Poſt Chriſtum uero quãto priores, tanto doctiores. Et ꝑpea in determinatione q̃ſtionũ fidei, ſtãdum eſt doctrinę antiquorum doctorũ ſanctorum Patrũ, quos illuſtratos credimus diuino lumine, & quo ad doctrinam, & quo ad uitã magis, q̃ poſteriorum, ubi, diſcrepãt poſteriores ab illis. Ex hoc tñ non negamus, quin ẽt poſt Chriſtũ una ętas poſterior habeat doctores in his quæ ſunt fidei, prȩſtantiores aliqua ętate anteriori, q̃uis non oĩ, puta, ꝙ in ętate anni milleſimi fuerint doctiores doctores in fide, quàm in ętate anni octingenteſimi: quia & ſi regulariter diuina doctrina ꝓcedat ſcdm propinquitatẽ ad Chriſtum, non tñ alligata eſt illuminatio eius ad ordinem dictum. Cuius ſignum eſt, ꝙ Moyſen credit̃ eleuaſſe ad uiſionem diuinę eſſentię, ad quem nullum poſteriorum ꝓximorũq; magis Chriſto, credit̃ eleuatum eſſe. Nunquã tñ fuerunt, aut eiũt doctiores, quàm Apoſtoli, ſicut nec ꝑfectiores, ut patet ex gloſſa ad Romanos 8. E t eſt ſemp ſermo de fidei ſcientia infuſa, non de acquiſita, ut patet in litera, ubi Deus doctor & agens, homo uero diſcipulus, & pauẽs ponitur.

Ratio formalis obiecti duplex.

*Gl. interlinearis, ibidem.

*In corpore art.

*Hom. 6. in Ezec. a medio.

*Li. 4 Meta. a text. 9. per multos text. tom. 3.

In his duobus articulis ab apoſtolis doctoris continentur implicite tota fides.

*Li. 2 text. 1. & 2. 10. 3.

Porrecta per totum. Inſt. q. 174 ar. 6 co. Et 3. d. 25. q. 2. ar. 2. q. 1. Et 1. Cor. 13 principio.

Concluſ.

Concl. ꝑ

*Li. 1. Periher. a principio.

mndot arbitrans, diſtinctionē illā famoſam iuxta numerum Apoſtolorū prætermiſit ea rōne, q a accidit articulus fidei, ꝙ ab vno, vel à plurib. ſint. Et ſimile inuenies inferius de ſymboli noie, ꝙ nō a colligentiū, ſed collectorum pluralitate diſtinxit, eadē rōne, q a. ſ. accidit ſymbolo pluralitas colligentiū: in cuius ſignū Athanaſius ſolus ſymbolum collegit.

*ar. 5 huius quæſt. † Lib. 12. Meta. tex. ... & præcedentib. tom. 3.

¶ In eodē 8. art. in reſione ad primū, pſpi ce tu qui oēm rōne putas demonſtratione, ꝙ author hic explicat, ꝙ Philoſophi, nō potuerūt naturali rōne iueſtigare, ꝙ ſolus Deus ſit colēdus: & quæ de prouidentia, ac omnipotentia eius tenemus.

ter articuli fidei enumerent. Ea E .n. q pñt ʰ rōne demōſtratiua ſciri, nō ptinēt ad fidem, ut apud hoīes ſint credibilia, ſicut ſ.* dictū eſt: ſed Deū eſſe vnū pōt eē ſcitū, p demōſtrationem. Vñ & Phūs hoc in 12. Meta. † pbat, & multi alij phūi ad hoc demōſtratiōes iduxerūt. ergo deū eē vnū nō dēt poni vnᵘ articulus fidei.

¶ 2 Prę. Sicut de neceſſitate fidei eſt, q credamᵘ Deū oipotētē: ita ēt, ꝙ credamᵘ eū oia ſciētē, G & oib. puidētē, & circa utrūq; horū aliqui errauerunt. debuit ergo inter articulos fidei fieri ʰ mētio de ſapīa, & puidētia diuina, ſicut & de oipotentia.

¶ 3 Prę. Eadē eſt notitia Patris, & Filij, ſm illud Io. 14. Qui videt me, videt & patrē. ergo ʰ vnᵘ tm̄ articulᵘ dēt eſſe de Patre, & Filio, & eadem rōne de Spūſctō.

¶ 4 Præ. Perſona Patris nō eſt minor, q̄ Filij, & Spiritus ſancti: ſed plures articuli ponunt circa perſo H nā Spūſſancti, & ſimiliter circa pſonā Filij. ʰ ergo plures articuli debēt poni circa perſonam Patris.

¶ 5 Prę. Sicuti pſonæ Patris, & pſonę Spūſancti aliqd appropriat, ita & pſonæ Filij ſm diuinitatē: ſed in articulis fidei ponit aliquod opᵘ appropriatū Patri. ſ. opus creationis, & ſil'r aliquod opus appropriatū Spūi ſctō. ſ. quod locutᵘ eſt p pphetas. ergo ēt inter articulos fidei debet aliquod opᵘ appropriari Filio ſecundum diuinitatem.

¶ 6 Prę. Sacrm̄ Euchariſtiæ hēt ſpālē difficultatem p̄ multis articulis. ergo de eo debuit poni ʰ ſpālis articulᵘ. Nō vr̄ ergo, ꝙ articuli ſufficiēter enumerēt I

Sed in contrarivm eſt authoritas Eccleſiæ ſic enumerantis.

* Di. 13. c. qui Epiſcopus. *art. 6. ad 1

Pertinētia ſe ad fides.

Respon. Dicēdū, ꝙ, ſicut dictū* eſt, illa p ſe ptinēt ad fidē, quorū uiſione in vita æterna perfruemur, & p q ducemur ad uitā ęternā. Duo aūt nobis uidēda pponunt. ſ. occultū diuinitatis, cuiᵘ uiſio nos beatos facit: & myſteriū humanitatis chr̄i p quod in gloriā filiorū Dei acceſſum habemᵘ, vt dr̄ ad Ro. 5. Vñ dr̄ Io. 17. Hæc eſt uita æterna, ut cognoſcāt te Deū uerū, & quē miſiſti Ieſum Chr̄m.

Conclu. m Et iō ᵐ prima diſtinctio credibiliū eſt, ꝙ q̄dā pertinēt ad maieſtatē diuinitatis: q̄dā uero pertinēt ad K myſteriū humanitatis Chr̄i, ⁿ quod eſt pietatis ſacramētū, ut dr̄ 1. ad Tim. 4. Circa maieſtatē aūt diuinitatis tria nobis credēda pponunt. Primo qdē, unitas diuinitatis: & ad hoc ptinet primus articulᵘ. Secūdo, trinitas pſonarū: & de hoc ſunt tres articuli ſm tres pſonas. Tertio uero pponunt nobis opera diuinitatis ppria, quorū primū ptinet ad eē naturæ: & ſic pponit nobis articulᵘ creationis. Secūdū uero ptinet ad eſſe grǽ: & ſic pponunt nobis ſub uno articulo oia ptinentia ad ſanctificationē humanā. Tertiū uero ptinet ad eſſe glorię: & ſic proponit nobis alius articulᵘ de reſurrectione carnis, & de uita ęterna: & ita ſunt ſeptē, articuli ad diuinitatem ptinētes. Sil'r ēt circa humanitatem Chr̄i ponunt ſeptē articuli, quorū primᵘ eſt de incarnatione, ſiue de cōceptione Chr̄i. Secūdus, de natiuitate eiᵘ ex Virgine. Tertiᵘ, de paſſione eius, & morte, & ſepultura. Quartᵘ eſt de deſcēſu ad inferos. Quintᵘ eſt de reſurrectione. Sextᵘ, de aſcenſione. Septimus, de aduētū ad iudiciū. Et ſic in uniuerſo ſunt quatuordecim. Quidā tñ diſtiguūt duodecim articulos fidei, q ſex ptinētes ad diuinitatē, & ſex ptinētes ad humanitatem. Tres. n. articulos triū pſonarū cōprehēdūt ſub uno: q a eadē eſt cognitio triū pſonarū. Articulū uero de opere glorificationis diſtinguunt in duos, ſ. reſurrectionē carnis, & gloriam animæ. Similiter articulum conceptionis, & natiuitatis coniungunt in unum.

Concl. p

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ multa p fidē tenemus de Deo, q naturali rōne inueſtigare phūi nō potuerūt, puta, circa prouidentiā eius, & omnipotentiam, & ꝙ ipſe ſolus ſit colendus, quę omnia continentur ſub articulo unitatis Dei.

In unico Deum quæ contineat.

Ad secvndvm dicēdū, ꝙ ipſum nomē diuinitatis importat puiſionē q̄dā, vt in 1. li.* dictū eſt. Potētia aūt in hn̄tib. intellectū nō operat, niſi ſm voluntatē, & cognitionē: & iō oipotētia Dei includit quodāmō oiuī ſciam, & puidentiā. Nō. n. poſſet oia, quæ uellet, in iſtis inferioribus agere, niſi ea cognoſceret, & eorum prouidentiam haberet.

* p. p. q. 13. ar. 8.

Ad tertivm dicēdū, ꝙ Patris, & Filij, & Spūs ſcti eſt una cognitio q̄tū ad unitatē eſſentię, q ptinēt ad primū articulū: q̄tū uero ad diſtinctionē pſonarū, q eſt p relationes originis, quodāmō ī cognitione Patris includit cognitio Filij. Nō. n. eſſet pr̄ ſi filiū nō hr̄et, quorū nexus eſt Spūſſctūs: & q̄tū ad hoc bñ moti ſunt q poſuerunt vnū articulū triū pſonarū. Sed q a circa ſingulas pſonas ſunt aliqua attēdēda, circa q cōtingit eſſe errorē, quantū ad hoc de trib. pſonis pñt poni tres articuli. Arriᵘ. n. credidit Patrē oipotētē, & æternū: ſed nō credidit Filiū coæqualē, & cōſubſtātialē Patri: & iō neceſſariū fuit apponere articulū de pſona Filii, ad hoc determinādū. Et eadē rōne cōtra Macedoniū neceſſe fuit ponere articulū tertiū de pſona Spūs ſcti. Et ſil'r ēt cōceptio Chr̄i, & natiuitas: & etiā reſurrectio, & uita ęterna ſm unā rōnē pñt cōprehendi ſub uno articulo, inquātū ad unum ordinantur: & ſm aliam rōnē poſſunt diſtingui, inquantum ſeorſum habent ſpeciales difficultates.

Motiuū ad ponendum tres articulos de perſonis, & unum tantum, & in de qui. uſdam alijs.

Ad qvartvm dicēdū, ꝙ Filio, & Spūi ſctō cōuenit mitti ad ſanctificādā creaturā, circa qd̄ plurima credēda occurrūt: & iō circa pſonā Filij, & Spiritusſcti plures articuli multiplicant, q̄ circa perſonā Patris, q nunq̄ mittitur, ut in primo * dictū eſt.

* p. p. q. 43. ar. 4.

Ad qvintvm dicēdū, ꝙ ſanctificatio creaturæ p grām, & cōſummatio p gloriam ſit ēt p donum charitatis, quod appropriat Spūi ſctō, & per donū ſapīæ, quod appropriatur Filio: & ideo vtrūq; opus pertinet ad Filiū, & ad Spūm ſanctum per appropriationem ſecundum rationes diuerſas.

Ad sextvm dicēdū, ꝙ in ſacro Euchariſtiæ duo pñt conſiderari, Vnum. ſ. ꝙ ſacramētū eſt, & hoc

habet

Miraculū eſt tranſsubſtātiatio in eucharistia & continetur ſicut alia ſub oīpotentia Dei. Neget ergo articulis de oībus negat.

habet eandē rōnē cū alijs effectibus grē ſanctificantis. Aliud eſt, ꝙ miraculoſe ibi corpus Chrī cōtinetur, & ſic concluditur ſub oīpotentia, ſicut & oīa alia miracula, quæ omnipotētię attribuūtur.

SVPER QVÆ. I. ART. IX. ET X.

Bannes eodem art.

Porrecta per totum. q. 3. d. 25. q. 1. ar. 22. Et opuſc. 3. & 6.

IN artic. 9. & 10. ſinul aduerte diligenter, ꝙ author pro eodē cōputat authoritatē vniuerſalis Eccleſiæ, gñalis ſynodi, & Papæ, vt patet in vtroque articulo ad oppoſitū. Et rōē, q̄a Papa eſt paſtor, & epiſcopus vniuerſalis Eccleſiæ cum pleniſſima poteſtate.

ARTICVLVS IX.

Vtrum conuenienter articuli fidei in ſymbolo ponantur.

AD NONVM ſic proceditur. Vr̄, ꝙ inconuenienter articuli fidei in ſymbolo ponant̄. Sacra.n.ſcriptura eſt rēa fidei, cui nec [b] addere, nec ſubtrahere licet. Dr̄.n. Deut. 4. Nō addetis ad verbū quod uobis loquor, neq; auferetis ab eo. ergo illicitum fuit aliud ſymbolum conſtituere, quaſi regulam fidei, poſt ſacrā ſcripturā editā.

¶ 2 Prēt. Sicut Apoſtolus dicit ad Eph. 4. Vna eſt [h] fides: ſed ſymbolum eſt profeſſio fidei. ergo inconuenienter traditur multiplex ſymbolum.

¶ 3 Prēt. Cōfeſſio fidei, q̄ in ſymbolo continet̄, ptinet ad oēs fideles: ſed non oib. fidelibus cōuenit credere in Deum, ſed ſolum illis, qui hn̄t fidem formatā. ergo inconuenienter ſymbolum fidei [h] traditur ſub hac forma verborū, Credo in unū Deū.

Art 8.

¶ 4 Præt. Deſcenſus ad inferos eſt [h] vnus de articulis fidei, ſicut ſ. * dictum eſt: ſed in ſymbolo antiquorum Patrum non fit mentio de deſcenſu ad inferos. ergo uidetur inſufficienter collectum.

Tra. 29. in Ioan. a medio tomo 9.

¶ 5 Præt. Sicut Aug. * dicit exponēs illud Io. 14. Creditis in Deum, & in me credite. Petro aut Paulo credimus: ſed non dicimur credere, niſi in Deū. cū ergo Eccleſia catholica ſit pure aliquod creatum, vr̄ ꝙ [h] inconuenienter dicatur. In vnam ſanctam catholicam, & apoſtolicam Eccleſiam.

Hinc agnoſcemuniter ſimbolū nō fieri niſi ad magis quomenis errores declarādo fidē.

¶ 6 Prēt. Symbolū ad hoc tradit̄, vt ſit rēa fidei: ſed regula fidei debet oibus ꝓponi, & publice. quodlibet ergo ſymbolū deberet in Miſſa [h] cantari, ſicut ſymbolum Patrum. non uidetur ergo eſſe conueniens editio articulorum fidei in ſymbolo.

SED CONTRA eſt, ꝙ Eccl'a vl'is nō pōt errare: q̄a Spūſctō gubernatur, qui eſt ſpūs ueritatis. Hoc.n. promiſit Dn̄s diſcipulis Io. 16. dicēs. Cū uenerit ille Spūs ueritatis, docebit uos oēm ueritatem: ſed ſymbolum eſt authoritate vniuerſalis Eccleſię editum. nihil ergo inconueniens in eo continetur.

RESPON. Dicēdū, ꝙ ſicut Apl's dicit ad Hebr. 11. Accedētem ad Deum oportet credere: credere autem non pōt aliquis, niſi ei ueritas, q̄ credat, ꝓponatur. Et iō [m] neceſſariū fuit, fidei ueritatē in unū colligi, [n] vt facilius poſſet oib. ꝓponi, ne aliqs per ignorantiam fidei a ueritate deficeret: & ab hmōi ſūiarū fidei collectiōe nomē Symboli ē acceptū.

Quid nomine ſimboli.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ ueritas fidei in ſacra ſcriptura diffuſe cōtinet̄, & varijs modis, & in qbuſdā obſcure, ita ꝙ ad eliciendū fidei ueritatē ex ſacra ſcriptura requirit̄ longū ſtudiū & exercitiū, ad ꝙ nō pn̄t puenire oēs illi, qb. neceſſariū eſt cognoſcere fidei ueritatē, quorū pleriq; alijs negotijs occupati, ſtudio uacare nō pn̄t: & iō fuit neceſſariū, ut ex ſnijs ſacræ ſcripturę aliqd manifeſtū ſummariè colligeret̄, ꝙ ꝓponeret̄ omnibus ad credendum, ꝙ quidem non eſt additum ſacrę ſcripturæ, ſed potius ex ſacra ſcriptura ſumptum.

Quatuor in ſymbolo implicite ſunt, quæ nō explicatur in alio.

AD SECVNDVM dicēdū, ꝙ in oib. ſymbolis eadē fidei docet̄ veritas: ſed ibi oportet populū diligentius inſtrui de fidei ueritate, vbi errores inſurgūt, ne fides ſimpliciū p hæreticos corrumpat̄. Et hæc fuit cauſa, quare neceſſe fuit edere plura ſymbola, quæ in nullo alio differunt, niſi ꝙ in uno pleni⁹ explicant̄, quæ in alio continentur implicite, ſecūdum quod exigebat hæreticorum inſtantia.

AD TERTIVM Dicendū, ꝙ cōfeſſio fidei tradit̄ in ſymbolo, quaſi ex pſona toti⁹ Eccl'æ, q̄ p fidem vnit̄: fides aūt Eccl'æ eſt fides formata. Talis.n. fides iuenit̄ i oib. illis, q̄ ſūt numero, & merito de Eccl'a & iō cōfeſſio fidei in ſymbolo tradit̄, ſm quod cōuenit fidei formatæ, vt ēt ſi q̄ fideles fidē formatā nō habent, ad hanc formam pertingere ſtudeant.

Sic dicas de explicationem proceſſionis ſpiritus ſancti a filio: id quod poſt explicatū eſt.

AD QVARTVM dicēdum, ꝙ de deſcēſu ad inferos nullus error erat exort⁹ apud hęreticos: & iō nō fuit neceſſariū aliq̄ explicationē circa hoc fieri, & pp hoc nō reiterat̄ i ſymbolo Patrū, ſed ſupponit tanq̄ prædeterminatū in ſymbolo Apoſtolorum. Non.n. ſymbolum ſequens abolet præcedens, ſed potius illud exponit, vt dictum eſt. *

In ſolu. ad 2. huius ar.

AD QVINTVM dicēdū, ꝙ ſi dicat̄, In ſanctā Eccleſiā catholicā, hoc eſt itelligēdū ſm quod fides nr̄a referet̄ ad Spūſctm̄, qui ſanctificat Eccleſiā, vt ſit ſenſus. Credo in Spūm ſanctū ſanctificantē Eccleſiā: ſed melius eſt, & ſm cōiorem vſum, ut nō ponatur ibi, In, ſed ſimpliciter dicatur, ſanctam Eccleſiam catholicam: ſicut etiam Leo Papa dicit.

AD SEXTVM dicēdū, ꝙ q̄a ſymbolum Patrū eſt declaratiuū ſymboli Apoſtolorū, & ēt fuit cōditū fide iā manifeſtata, & Eccleſia pacē hn̄te, pp hoc pubłice i Miſſa cantat̄. Symbolū aūt Apoſtolorū, quod tpe perſecutionis editū fuit fide nondū publicata, occulte dr̄ in Prima, & i Cōpletorio, quaſi cōtra tenebras errorū præteritorū, & futurorū.

ARTICVLVS X.

Vtrum ad ſummum Pontificem pertineat fidei ſymbolum ordinare.

AD DECIMVM ſic procedit̄. Vr̄, ꝙ non pertineat ad ſummū Pōtificē fidei ſymbolū ordinare. Noua.n. editio ſymboli neceſſaria eſt pp [h] explicationē articulorū fidei, ſicut dictum eſt. * ſed in ueteri teſtō articuli fidei magis, ac magis explicabantur ſm tpum ſucceſſionē pp hoc, ꝙ veritas fidei magis manifeſtabatur ſm maiorem propinquitatem ad Chriſtum, ut ſupra * dictum eſt. Ceſſante ergo tali cā in noua lege, non dēt fieri maior ac maior explicatio articulorū fidei. ergo non vr̄ ad authoritatem ſummi Pōtificis ptinere noua editio ſymboli.

Ar. præced.

Art. 1. & 7. ad 1.

¶ 2 Præt. Illud quod eſt ſub ana-

SVPER QVÆ. I. ART. X.

Bannes eodem art.

Porrecta per totum. Inf. q. 11. ar. 2. ad 3. Et poſ. q. 10. a. 4. ad 13.

IN articulo 10. dubium primo occurrit circa minorē propoſitionem, ſcilicet, Hoc autem. ſ. determinare finaliter, q̄ fidei ſunt, pertinet ad authoritatē ſummi Pontificis. Nā quidam hoc non admittunt ex eo, quòd Papa poteſt eſſe hæreticus, & propter determinationem factam in Concilio Conſtantienſi, quod ſcilicet, Papa ſubeſt concilio uniuerſali in his, quę ſunt fidei. Et quia par in parem non habet imperium, ac per hoc vnus Papa non ligat alium: & conſequenter determinatio facta per vnū

Papam

Papam in materia fidei non ligabit ſucceſſores ſuos:& ſic ſi hu iuſmodi ſucceſſores tenerent cõtra determinationẽ huiuſmo di,non eſſent hæretici: quod eſt inconueniens maximũ: quia ſic reſpectu eiuſdem determinati ab Eccleſia,non &c.vnus ſi-l⁹ eſſet hæreticus,& alius non:& determinatio,quod eſt hære ſis,non eſſet determinatio ſimpliciter,ſed reſpectu aliquorum, ſcilicet qui non ſunt Romani Pontifices.

¶Dubiũ ſcdo occurrit circa rõnem ſubiectã in litera .ſ.q̃ vnitas fidei ſeruari non poſſet in tota Eccleſia, niſi q̃ſtio exorta de fide determinetur p eũ, q toti Eccleſiæ pẽſt.i.ſummũ Pontificem. Hæc namq; ꝓpoſitio in vltima ſui parte nõ eſt vera qm̃ q̃ſtio de fide exorta põt determinari p cõmunitatem Eccleſiæ ſeu cõciliũ gñale.Cõitas.n. Eccleſiæ p̃ſidet toti Eccleſiæ,ſicut cõmunitas ciuitatis toti ciuitati,quia & princeps uices communitatis gerit:& leges,& conſuetudines ab ipſa multitudinis vnitate inſtitutionem, & deſtitutionem ſortiuntur Et ſic in litera dum a præſidente totius Eccleſiæ ad Papam deſcenditur, ſophiſma committitur: quoniam ipſa Eccleſiæ communitas,quæ in concilio generali inuenitur præſidens, ſuperior eſt, & ad eam ſpectat finalis determinatio de fide,vipote quæ errare non poteſt.

* In concil. Chalcedon actione 4. paulo ante epiſto. Cyrill. ad Neſtoriũ.

¶Ad horum breuem intelligentiam,quoniam in tractatu ſpeciali de authoritate Papæ,& concilij hæc tractauimus,ſciendũ eſt, q̃ quia Papatus in hoc differt a cæteris humanis principatibus,quòd reliqui ab ipſa multitudine originem & poteſtatẽ habent:Multitudo nanq; ceſſante violentia fraudeq; , de iure naturæ libera eſt,& cõſtituit ſibi caput cum illa poteſtate,quæ multitudini uidetur.Papatus autem non eſt ab Eccleſia, ſed a Deo immediate:ita quòd nec ab Eccleſia ortum habet,nec poteſtatem tam principaliter, quàm miniſterialiter. Ieſus Chriſtus nanque verus Deus non per Eccleſiæ,aut Apoſtolorum miniſterium medium, ſed p ſeipſum immediate Papatũ creauit & Papam,cum dixit Petro,Paſce oues meas,Ioãnis ultimo. Et ex hoc ſequitur,quòd Papa Eccleſiæ præſidet ſic ut non ſolum ſingula mẽbra,ſed ipſa cõmunitas Eccleſiæ,ſubſint Papę. Per hoc.n.ſolum communitati multitudinis ſupra principem poteſtas reſeruatur, quia ipſa multitudine principatus & princeps dependet. Hoc autem in Papatu,& Papa locum non hẽre iam patet.Solus igitur Papa præeſt toti Eccleſiæ, & non econuerſo.vt congregatio Cõſtantienſis,vnius tñ obedientię, ſine ſuo Papa dubio tempore ſchiſmatis vſurpans in ſe uniuerſalẽ Eccleſiam.quam nec ſimpliciter, nec ſecundum præſentẽ tũc Eccleſiæ ſtatum repræſentabat,decreuiſſe videtur propter quæ non eſt decretis illis curandum.In cuius ſignum quicquid etiã ab oĩbus obedientijs ſimul ſede uacante illi ſtatutum poſtmodum eſt,tanq̃ eſſent ſupra Papam,nullum habuit effectum hactenus,niſi ſchiſma iã bis inde ortũ.ſ.ſemel ſub Eugenio quarto,& iterum ſub Iulio ſcdo. Et tandem ſemper oportuit omnes ſuccumbere,& ſubijcere ſe Romano Põtifici,ipſa ueritate & Eccleſia chatholica cogente.Et nunq̃ Romanus Põtifex ſuccubuit,nunq̃ ab Eccleſia derelictus eſt,quia nunquàm illis decretis fuit ſubditus.Et de ſchiſmatis quidem primi termino tota Eccleſia teſtat in adoratione.Nicolai quinti,qui ſucceſſit immediate defuncto Eugenio. Ex eo.n.q̃ ſuperſtitem Felicem,q a Baſilienſ.concilio conſtitutus fuerat Papa, depoſito atq; cõbuſto Eugenio in ſua ſtatua, nõ recognouit Eccleſia in Papam etiam defuncto Eugenio,ſed Nicolaum Cardinalibus electum ſuperſtite(vt dictum eſt) Felice,adorauit,notorie teſtata eſt Cõcilium non eſſe ſupra Papã, concilium nihil poſſe contra Papam certum,& indubitatum,ac catholicum. In termino quoque ſecundi ſchiſmatis vniuerſalis Eccleſia item multipliciter teſtata eſt.Nam licet fuerit indictum prius cõciliabulum Piſanum contra Papam Iulium,authoritate cõcilij Conſtantien. in capitulo.Frequẽs,a multis Cardinalibus & inchoatũ, adeo vt proceſſerit vſq; ad ſuſpenſionem Iulij vidimus tñ ſub Leone decimo,qui uiuit & regnat,omnes mundi principes,prælatos,& Eccleſias concilio Lateranenſi,quod ad huc curat,adhę ſiſſe,& ipſum ſolum vnicum,ac uerum concilium profiteri,& concilio Piſano renunciare eos qui adhæſerant, tanq̃ congregato à non habentibus ptã tem congregandi illud. Vidimus etiã Cardinales,qui Piſano adhærebant concilio,profeſſos publice ſe ſchiſmaticos, & conciliabulũ illud Piſanũ damnaſſe in hæc verba ſpecialiter & expreſſe.Nos olim nube ſchiſmatis obducti, ſupnę illuſtrationis lumine & grã ſerenati,cõpertoque ſchiſmatis laqueo, quo tenebamur &c. Piſanũ cõciliabalum, eiuſq; indictionẽ, ac oĩa, & ſingula in eo geſta anathematizamus,ac ꝓnunciamus credimus.ac ſimpliciter confitemur irrita & inania, ac nullius roboris,uel momenti, & a non habentibus authoritatem & geſta & facta, quin potius temeritate præſumpta hæc illi in ſchedula ab ipſis publice lecta, in conſiſtorio die lunæ.22.die menſis Iunij:1513.coram Leone 10.Ex quibus patet, quòd nec tota Eccleſia ſimul congregata in ſuis prælatis abſq; Romano Pontifice.ut fuit in conſtitutione capituli.Frequẽs concilũ Cõſtantienſ.ut patet in 39. ſeſſione eiuſdẽ,põt aliquid ſupra Papã.Et capitulũ illud, ut pote Apoſtolica ſede uacante factũ contra iura ẽt canonica,quibus cauet, q̃ ſede uacãte nihil innouãdũ eſt,quia deeſt Epiſcopus qui poſſit ſuã iuriſdictionẽ tueri,nihil ualet aduerſus Papæ poteſtatẽ.Et cõfirmatũ eſt hoc in Lateranenſi iſto cõcilio: inter cuius decreta ſub Leone 10.hñtur hæc uerba. Cũ ẽt ſolũ Rom. Pontif. p tpe exiſtentẽ tanq̃ authoritatẽ ſupra oĩa cõcilia hñtem cõciliorum inducendorũ, tranferendorũ,ac diſſoluendorũ plenum ius & ptãtem hẽre nedum ex ſacræ ſcripturæ teſtimonio,dictis ſanctorum patrum,ac aliorum Roman.Pont ſacrorumque canonum decretis:ſed propria etiam eorundẽ cõciliorum confeſſione manifeſte conſtet.Hæc ibi.Ex quibus habes concilium ipſum fateri Papam ſupra omnia concilia habere authoritatem, & ideo poſſe indicere, transferre &c.Et qm̃ conſtat, q̃ determinatio conſtitutiua, habens uim coactiuam reſpectu totius:ad eius ſolius authoritatem ſpectat, qui præſidet toti,alioquin coactiuam vim non haberet reſpectu totius: ideo ſecundi dubij moti iam patet ſolutio Author nanq; ſupponit,quod ueriſſimum eſt ſcilicet ſolum Papam præeſſe Eccleſię vniuerſali.unde & Epiſcopus dicitur, & eſt Eccleſię catholicę,authoritatemque vniuerſalis.Eccleſię & concilij principaliter & totaliter reſidere in Papa in determinãdo ea. quę ſunt fidei.Et licet,ut in primo proponitur dubio,Papa vt ſingularis perſona poſſit errare in fide,ut Papa tñ iudicando & diffiniendo quid tenendum ab Eccleſia ſit,de fide errare nõ põt.Quòd ex eo conuincitur,quia,omnes fatemur, q̃ tota Eccleſia errare non põt,propter uerbum Chriſti,Matthæi vltimo.Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſumationem ſæculi. Et Papa determinante iudicialiter & diffinitiue aliquid eſſe hæreticum,& ab Eccleſia pro hæreſi habendum,conſtat q̃ omnes tenemur acceptare,& hæreticus cenſeretur,quicunque de cætero teneret oppoſitum pertinaciter. Tota igitur Eccleſia errare poſſet,ſequẽs determinationem Papæ,ſi Papa in tali diffinitione poſſet errare.Credendum eſt igitur,q̃ promiſſionem Eccleſiæ factam à Chriſto, ſcilicet, Spiritusſanctus docebit vos omnem ueritatem Ioannis 14. ipſe, cui non eſt difficilius per vnum, quam per multitudinem adimplere,per unum caput totius Eccleſiæ adimpleat,vt lex diuinitatis ſeruetur,quæ inferiora per media,& media per ſumma gubernat.Et qua ratione dedit Eccleſiæ principatum monarchicum ſupra totius Eccleſiæ uires,eadem ratione monarchiæ illi poteſtatem diffiniendi,quæ oportuna ſunt,dedit abſque defectu. Deum enim minus quàm naturam deficere decet in neceſſarijs.

¶Ad id uero,quod in primo dubio affertur.quòd par in parem non habet imperium &cæte.dicendum eſt,quòd Papa dupliciter diffinit,ſcilicet vel ex ſola authoritate Papatus, & de his procedit argumẽtum & regula, quòd par in parem non habet imperium: vel ex authoritate Papatus,ut ſubſtat diuinæ aſſiſtentiæ diligentia in hoc certe & indubie. Et in his Papa ligat ſeipſum

themate[h] interdictũ ab vlĩ Eccleſia,non ſubeſt ptãti hoĩs alicuius: ſed noua Symboli editio interdicta eſt ſub anathemate authoritate vlĩs Ecclæ. Dr̃.n.in geſtis primæ Epheſinæ ſynodi, * q̃ perlecto Symbolo Nicenæ ſynodi, decreuit ſctã ſynodus, aliã fidẽ nulli licere ꝓferre, vel cõſcribere, uel cõponere p̃ter diffinitũ à ſctis Patrib,qui in Nicena cõgregati ſunt cũ Spiritu ſancto:& ſubditur anathematis pœna.& idem ẽt reiterat in geſtis Chalcedonẽſis ſynodi.ergo vr̃ q̃ non pertineat ad authoritatem ſummi Pontificis noua editio Symboli.

¶3 Pręt. Athanaſius * non fuit ſummus Pontifex, ſed Alexandrin⁹ Patriarcha:& tñ[h] Symbolũ cõſtituit,q̃ in Eccleſia cantatur.ergo non magis vr̃ pertinere editio Symboli ad ſummum. Pontificem, quàm ad alios.

SED CONTRA eſt,q̃ editio Symboli facta eſt in ſynodo generali:ſed hmõi ſynodus authoritate ſolius ſummi Põtificis p̃t cõgregari, vt hr̃ in Decr.di.17 ergo editio Symboli ad authoritatẽ ſummi Põtificis pertinet

* Athanaſius Symbolum illud fidei cõſtituit, quod incipit; quicunque vult ſalu eſſe.

Diſ.17.in decr.cap. Nec licuit & ca.Multis, & i tribus priorib.c eiuſdem diſt.

* In ar. [illegible] huius ar.

ſeipſum, & ſu[illegible] cet, & diſſiniet irreuo[illegible] ca[illegible]iter, eo ꝙ iſta ꝑ[illegible]tentia ſunt dona Dei, ut dr̃ ad Romanos 11. Et rõ eſt, quia in his Papa excedit ſe ipſũ: ſicut Dauid in exceſſu ſeipſum, ſe & oẽs uere iudicauit mẽdaces dicens, Ego dixi in exceſſu meo, oĩs hõ mendax. Talia aũt ſunt ea, ꝗ ſunt fidei. q. d. Papa non ex ſola papatus authoritate, ſed ex papatu, ut ſubſtat diuinę aſſiſtentiæ, ad Eccleſiæ fidẽ verã docendam diffinit iud[illegible]ſ[illegible] m[illegible]ter a fidei excedẽs ſeipſum: & ꝓpea d[e]terminat nõ reſpectu hoĩũ, ſed ſimpliciter & irreuocabiliter, ac ligat ſe, & alios.

Habetur 2. q. 6. ca. Oppreſſ.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ſ.* dictũ eſt, noua editio Symboli neceſſaria eſt ad vitãdũ inſurgentes errores. Ad illi9 ergo authoritatẽ pertinet editio Symboli, ad cuius authoritatem pertinet finaliter determinare ea, ꝗ ſunt fidei, ut ab oĩb. incõcuſſa ſide teneantꝰ: hoc autẽ pertinet ad authoritatẽ ſummi Pontificis, ad quẽ maiores & difficiliores Eccleſiæ quæſtiones referunť, vt dr̃ in Decr. diſt.* 43. Vnde & Dominus Luc. 22. Petro dixit, quẽ ſummum Põtificem conſtituit, Ego pro te rogaui Petre, ut nõ deficiat fides tua: & tu aliqñ cõuerſus cõfirma fratres tuos. Et huius rõ eſt: quia vna fides dẽt eſſe totius Eccleſię, ſm̃ illud 1. ad Cor. 1. Id ipſum dicatis oẽs, & non ſint in uobis ſchiſmata: quod ſeruari nõ poſſet, niſi qõ fidei de fide exorta determineť ꝑ eũ, ꝗ toti Eccleſiæ ꝑeſt, ut ſic eius ſnĩa a tota Eccl'a firmiter teneatur: & ideo ᵐ ad ſolam authoritatem ſummi Pontificis pertinet noua editio Symboli, ſicut & oĩa alia quæ pertinent ad totam Eccleſiã, ⁿ vt congregare ſynodum generalem, & alia hmõi.

Conclu. m

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ i doctrina Chr̃i, & Ap̃lorũ ueritas fidei eſt ſufficienter explicata: ſed qa ꝑuerſi hoĩes apoſtolicã doctrinam, & cæteras doctrinas, & ſcripturas ꝑuertũt ad ſui ipſorũ ꝑditionẽ, ſicut dr̃ 2. Pet. vlt. iõ neceſſaria fuit tꝑib. præcedẽtib. explicatio fidei cõtra inſurgẽtes errores.

Ad secvndvm dicẽdũ, ꝙ ꝓhibitio, & ſnĩa ſynodi ſe extẽdit ad priuatas ꝑſonas, quarũ non eſt determinare de fide. Nõ n. per hmõi ſnĩam ſynodi gñalis ablata eſt ptãs ſequẽti ſynodo nouã editionẽ Symboli facere, nõ qdẽ aliã fidẽ cõtinentem, ſed eandẽ magis expoſitã. Sic. n. quælibet ſynodus obſeruauit, ut ſequẽs ſynodus aliquid exponeret ſ. id, quod præcedens ſynodus expoſuerat ꝑꝑ neceſſitatem alicuius hæreſis inſurgentis. Vnde pertinet ad ſummum Pontificẽ, cuius authoritate ſynodus congregatur, & eius ſententia confirmať.

Prohibitio ſynodi, eſt ſententia concluſionis tangit. Symbola omnia unũ propter eãdem fidẽ, plura propter noua fidei expoſitione.

Ad tertivm dicẽdũ, ꝙ Athanaſius nõ cõpoſuit manifeſtationẽ fidei per modũ Symboli, ſed magis ꝑ modũ cuiuſdã doctrinæ, ut ex ipſo mõ loquendi apparet: ſed qa integrã fidei ueritatẽ eius doctrina breuiter continebat, authoritate ſummi Põtificis eſt recepta, ut quaſi regula fidei habeať.

Regula fidei.

QVAESTIO II.*

De actu fidei, in decem articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de actu fidei. Et primo, de actu interiori. Secundo, de actu exteriori.

Circa primum quæruntur decem.

¶ Primo, Quid ſit credere, ꝙ eſt act9 interior fidei.

¶ Secundo, Quot modis dicatur.

¶ Tertio, Vtrum credere aliquid ſupra rationẽ naturalem, ſit neceſſarium ad ſalutem.

¶ Quarto, Vtrum credere ea, ad quæ ratio naturalis peruenire poteſt, ſit neceſſarium.

¶ Quinto, Vtrum ſit neceſſarium ad ſalutem credere aliqua explicite.

¶ Sexto, Vtrum ad credendum explicite, omnes æqualiter teneantur.

¶ Septimo, Vtrũ habere fidem explicitam de Chriſto, ſemper ſit neceſſarium ac ſalutem.

¶ Octauo, Vtrum credere Trinitatem explicite, ſit de neceſſitate ſalutis.

¶ Nono, Vtrum actus fidei ſit meritorius.

¶ Decimo, Vtrũ rõ humana diminuat meritũ fidei.

Articvlvs I.

Vtrum credere ſit cum aſſenſione cogitare.

Bannes eodem art.

Porrecta per totum

Ad primvm ſic proceditť. Videtur, ꝙ credere nõ ſit cum aſſenſione cogitare. Cogitatio. n. importat quandam inquiſitionem. dicitur enim cogitare, quaſi ſimul coagitare: ſed Dam. dicit in 4. lib.* quòd fides eſt non ʰ inquiſitus cõſenſus. ergo cogitare non pertinet ad actum fidei.

3. d. 23. q. 2. ar. 2. q. 1. Et uer. q. 14. ar. 1
Li. 4. Ortho. fidei, cap. 12.

¶ 2 Præt. Fides in rõne ponitur, ut infra * dicetur: ſed ʰ cogitare eſt actus cogitatiuæ potentiæ, quę pertinet ad partem ſenſitiuam, ut in primo * dictũ eſt. ergo cogitatio ad fidem non pertinet.

q. 4. ar. 2
** p. p. q. 78. ar. 4.*
** p. 2. q. 15. ar. 1. ad 3.*

¶ Præ. Credere eſt act9 ʰ intellect9, quia eius obiectũ eſt uerũ: ſed aſſentire non vr̃ eſſe actus intellectus, ſed uolũtatis, ſicut ẽt conſentire, ut ſupra* dictũ eſt. ergo credere nõ eſt cũ aſſenſione cogitare

Sed in contrarivm eſt, ꝙ Augu. ſic diffinit credere, in li.* de Prædeſtinatione ſanctorum.

**Ca. 2. parum ante medium tom. 7.*

Respon. Dicẽdum, ꝙ cogitare tripliciter ſumi põt. Vno mõ, cõiter ꝓ qualicũq; actuali cõſideratione intellect9, ſicut Aug. dicit in 14.* de Tri. Hãc nũc dico intelligẽtiã, quã intelligim9 cogitantes. Alio mõ, dr̃ cogitare magis ꝓprie cõſideratio intellect9, ꝗ eſt cũ quadã inqſitione, anteꝗ̃ ꝑueniať ad ꝑfectionẽ intellectus ꝑ certitudinẽ viſionis: & ſm̃ hoc Aug. dicit 15.* de Tri. ꝙ Dei filius nõ cogitatio dr̃, ſed uerbũ Dei dr̃. Cogitatio quippe nr̃a ꝑueniẽs ad id, quod ſcim9, atq; inde formata, verbũ nr̃um eſt: & iõ uerbũ Dei ſine cogitatione dẽt intelligi, nõ aliqd hñs formabile, quod poſſit eſſe informe: & ſm̃ hoc cogitatio ꝓprie dr̃ mot9 animi deliberãtis, nondũ ꝑfecti per plenã viſionẽ ueritatis. Sed qa talis mot9 põt eſſe uel animi deliberãtis circa intẽtiones vl'es, quod ꝑtinet ad intellectiuã partẽ: uel circa intẽtiones particulares, qđ pertinet ad partẽ ſenſitiuã: ideo cogitare ſecundo mõ ſumiť ꝓ actu intellectus deliberãtis: tertio mõ, ꝓ actu uirtutis cogitatiuæ. Si ergo cogitare ſumať cõiter ſm̃ primũ modũ, ſic hoc ꝙ dr̃ cũ aſſenſione cogitare, nõ dicit totã rõnẽ eius, quod ẽ credere. Nã ꝑ hũc modũ ẽt ꝗ conſiderat ea ꝗ ſ[c]it, vel intelligit, cũ aſſenſione cogitat. Si ᵐ uero ſumatur Cogitare ſecũdo mõ, ſic hoc intelligiť tota rõ hui9 act9, ꝗ eſt credere.* Actuũ. n. ad intellectũ pertinentiũ, quidã hñt firmam aſſenſionem abſq; tali cogitatione, ſicut cum aliqs conſiderat ea quæ ſcit, vel intelligit: [t]alis [e]n. conſideratio iam eſt formata.

**Li. 14. c. 7. a medi. tom. 3.*
Cogitare tripliciter.
** Li. 15. c. 16. in principio. to. 3.*
Dei filius nõ eſt cogitatio, ſed verbum.
Conclu. m

mata. Quidam uero actus intellectus hñt quidem cognitionẽ informẽ abſq; firma aſſenſione, ſiue in neutra partem declinent, ſicut accidit dubitãti: ſiue ĩ vnã partẽ magis declinẽt, ſed tenent aliquo leui ſigno, ſicut accidit ſuſpicãti: ſiue vni parti ad hæreãt, tñ cũ formidine alterius, ꝙ accidit opinãti: ſed act⁹ iſte, q eſt credere hẽt firmã adhæſionẽ ad unã partẽ, in quo cõuenit credẽs cũ ſciẽte, & intelligẽte: & tñ ei⁹ cognitio nõ eſt ꝑfecta ꝑ maximam uiſionem, in quo conuenit cum dubitante, ſuſpicante, & opinante: & ſic proprium eſt credẽtis, ut cum aſſenſu cogitet. & ꝑꝑ hoc diſtinguitur [d] iſte actus, qui eſt credere, ab omnibus actibus intellectus, qui ſunt circa uerum, vel falſum.

Dubitans ſuſpicans opinans ſciens intelligens et fides media inter iſta.

D. 61.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ fides non habet inquiſitionem rõnis naturalis demonſtrantis id, ꝙ creditur: habet tamen inquiſitionem quandam eorum, per quæ inducitur hõ ad credendum, puta, quia ſunt dicta a Deo, & miraculis confirmata.

Ad secvndvm dicendum, ꝙ cogitare, nõ ſumitur hic prout eſt actus cogitatiuæ virtutis, ſed prout pertinet ad intellectum, ut ● dictum eſt.

In corp. art.

Ad tertivm dicẽdũ, ꝙ intellect⁹ credẽtis determinat ad unum non ꝑ rõnem, ſed per uoluntatem: & iõ aſſenſus hic accipitur pro actu intellectus, ſm ꝙ à uoluntate determinatur ad unum.

SVPER QVÆ. II. ART II.

Bannes eodem art.

Porrecta per totum. 3. d. 23. q. primo. 2. ar. 2. qſ. 2. Et veri. q. 14. art. 7. ad 7. Et 105. 9. lec. 3. Et Roma. 4.

In ar. 2. q. 2. omiſſo primo, Durandus occurrit in 3. ſenten. d. 23. q. 4. ar. 3. reprehendens dictum hic in rñſione ad primũ ſ. ꝙ hi tres actus ſunt unus. Inquit enim quòd licet credere Deo, & credere Deũ ſint vnus actus, credere tñ in Deum ſũt duo actus: qa a duobus eſt habitibus. ſ. fide, & charitate, & ſignificat credendo, amando ire in Deum. ¶ Ad hoc facile rñdet ꝙ quia actus imperatus nõ multiplicatur ſcdm rem ad multiplicationẽ principiorum eius, ſed unus & idẽ numero actus a multis eſt ſimul virtutibus, vt ieiunare eſt actus a temperantia ſimul & obedientia, & charitate, & ſic de alijs, iõ credere in Deum, cum ſit actus fidei a charitate imperatus, vnus numero ſcdm rem eſt, quis à multis proueniat habitibus. Et qm actus elicitus ab vno, & imperatus ab altero habitu, multiplex eſt ſecundum relationem ad multos habitus & obiecti rõneſſiõ multi actus apparent, & & in multos actus re ſoluitur eius rõ. ſem. expoſitiõ. Et ꝑpea dr ꝙ credere in Deũ, eſt amando &c. Scdm rõ ueritatẽ & ꝓprietatẽ loquẽdo, dicendum eſt, ꝙ hmõi actus eſt multiplex non multiꝑ ꝙ claudit ſe vim pluriũ actuũ, & non cõſtituit ex illis unũ aggregatũ. Denominatione ſi qdẽ relatiua actus ab actu imperatus formã, ut in pr ma. Sedꝙ dictũ eſt. ¶ In rñſione ad tertiũ eiuſdẽ articuli ſedi, aduerte, ꝙ de Deo dupliciter loq poſſumus. Vno mõ ex parte ipſius Dei: & ſic cũ ſit oĩno ſimpliciſſima res, nõ põt parti vere & parti falſe cognoſci, ſed eius tot falſitatis cõſiſtit in nõ attingẽdo ipm. Qui. n. putat Deũ nõ eſſe oĩpotentẽ, & putat ipſum eſſe actum purũ, ſapientẽ &c. quicquid intelligit ꝑ has affirmationes, non eſt illa res q eſt Deus ſcdm rẽ, ſed repræſentatus illic putãti: qa in re illa nõ differt totũ, & aliquid, ac ꝑ hoc nõ totum. & nihil æquiualent: & cõiter q in aliquo illius fal it nihil illius intelligit. Alio modo ex parte noſtri. i. de Deo ſcdm ꝙ nobis repſentat. Et ſic qa ſub multis rõnibus repræſentatur contingit aliqua enũtiatione errare, & aliqua vere ſentire de Deo. ut patet. Author autẽ in litera loquit de errore circa diuina ex parte ipſi⁹ Dei abſolute. & iõ dicit, ꝙ infideles non uere credunt Deum.

Ar. præcedent. ad 3. — *q. 1. art. 1.* — *Conclu.* — *q. 1. ar. 1. 1.* — *Conclu.* — *q. 1. art. 1.* — *Conclu.*

Articvlvs II.

Vtrũ cõuenienter diſtinguantur actus fidei per hoc, quod eſt, credere Deo, credere Deum, et credere in Deum.

Ad secvndvm ſic ꝓceditur. Vr ꝙ incõuenienter diſtinguant act⁹ fidei ꝑ hoc, ꝙ ẽ, credere Deo, credere Deũ, & credere i Deũ. Vni⁹. n. habit⁹ h vn⁹ ẽ act⁹: ſed fides eſt vn⁹ habit⁹, cũ ſit una virt⁹. ergo incõuenienter ponunt plures actus fidei.

¶ 2 Præ. Id ꝙ eſt cõe oi actui fidei, nõ dẽt poni [h] ut particularis act⁹ fidei: ſed credere Deo inuenit cõiter in quolibet actu fidei, qa fides initit primæ ueritati. ergo vr ꝙ incõueniẽter diſtiguat a qbuſdã alijs actib. fidei.

¶ 3 Præt. Id [h] quod conuenit ẽt nõ fidelib. nõ põt poni inter fidei actus: ſed credere Deũ eſſe, conuenit ẽt infidelib. ergo non debet poni inter actus fidei.

¶ 4 Præt. Moueri in finẽ ꝑtinet ad uolũtatẽ, cui⁹ obiectũ ẽ bonum, & finis: ſed credere nõ eſt actus uolũtatis, ſed [h] intellect⁹. ergo nõ dẽt poni dñia una eius, quod eſt credere in Deum, qđ importat motum in finem.

Sed contra eſt, ꝙ Aug. hãc diſtinctionem ponit in libro de ue: bis Domini, & ſuper Ioan.*

Tract. 29. a medio. to. 9. Et ſer. 61. de verb. domi. tom. 10.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ act⁹ cuiuſlibet potẽtiæ, uel habitus accipit ſm ordinẽ potẽtiæ, uel habit⁹ ad ſuũ obiectũ. Obiectũ ãt fidei põt tripliciter cõſiderari. Cũ enim credere ad intellectũ ꝑtineat, ꝑut eſt a volũtate motus ad aſſentiẽdũ, ut dictũ eſt,* põt obiectũ fidei accipi uel ex parte ipſius intellectus, uel ex parte volũtatis intellectũ mouẽtis. Si qdẽ ex parte intellect⁹ ſic in obiecto fidei duo pñt cõſiderari, ſicut ſ⁹ dictũ eſt, quorũ vnũ eſt materiale obiectũ fidei. Et [m] ſic ponit actus fidei credere Deo [n] qa, ſicut ſ. dictũ* eſt, nihil ꝓponit nobis ad credendũ: niſi ſm quod ad Deũ ꝑtinet. Aliud ãt eſt formalis rõ obiecti, quod eſt ſicut mediũ, propter quod tali credibili aſſentit. Et [p] ſic pro ponit actus fidei credere Deũ [q] qa ſicut ſ. ● ẽ dictũ formale obiectũ fidei eſt ueritas prima cui inhæret hõ, ut ꝑꝑ eam creditis aſſentiat. Si uero cõſidereẽ tertio mõ obiectum fidei, ſcđm ꝙ intellectus eſt motus a voluntates [s] ſic ponitur actus fidei credere in Deũ. [t] Veritas enim prima ad uoluntatem refertur ſecundum quòd hẽt rationem finis.

Ad primvm ergo dicendũ, quod per iſta tria non deſignantur diuerſi actus fidei, ſed vnus & idẽ actus hñs diuerſam relationem ad fidei obiectum. Et ꝑ hoc patet reſponſio ad ſcđm.

Ad III. dicendũ, ꝙ credere Deũ nõ cõuenit infidelibus ſub ea rõne qua ponitur actus fidei. Nõ. n. credũt Deũ eẽ ſub his cõditionibus, quas fides determinat, & ideo nec uere Deum credunt: quia, ut Philoſophus dixit 9. Metap. In ſimplicibus defectus cognitionis eſt ſolum in non attingendo totaliter.

Li. 9. tex. 22. to. 3.

Ad IIII. dicẽdũ, ꝙ ſicut ſ⁹ dictũ eſt, uolũtas mouet intellectũ & alias vires aiæ in finẽ: & ſm hoc ponit actus fidei credere i Deũ.

p. p. q. 82. & 1. 2. q. 9. art. 6

SVPER QVÆ. II. ART. III.

Bannes eodem art.

In arti. 3. eiuſdẽ q. dubium primo occurrit circa fundamẽtum aſſumptum in corpore articuli, ſcilicet, ꝙ in omnibus

Articvlvs III.

Vtrum credere aliquid ſupra rationem naturalem, ſit neceſſarium ad ſalutem.

Porrecta per totum. 3. diſt. 24. art. 3 q. 1. Et 1. con. c. 5. Et lib. 3. c. 118 & 152. Et ve ri. qu. 14. art. 10

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd credere non ſit neceſſarium ad ſalutem. Ad ſalutem enim & perfectionem cuiuſlibet [h] rei ea ſufficere vi ent, [i] cõueniunt ei ſm ſuam naturã: ſed ea q ſunt fidei excedũt naturalẽ hoĩs rõnẽ.

cum ſint non apparentia, ut ſupra * dictum eſt. ergo credere non uidetur neceſſarium eſſe ad ſalutem. [* q.1.ar.4]

¶ 2 Præt. Periculosè homo aſſentit illis, in quibus non põt [h] iudicare, utrum illud quod ei ꝓponitur, ſit uerum, uel falſum, ſecundum illud Iob. 12. Nõne auris uerba diiudicat? ſed tale iudicium homo habere non poteſt in his, quæ ſunt fidei, quia homo non poteſt ea reſoluere in principia prima, per q̃ de omnibus iudicamus. ergo periculoſum eſt talibus fidem adhibere. credere ergo non eſt neceſſarium ad ſalutem.

¶ 3 Præt. Salus hominis in [h] Deo conſiſtit, ſecundum illud Pſ. 36. Salus autem iuſtorum a Domino: ſed inuiſibilia Dei per ea, q̃ facta ſunt, intellecta conſpiciũtur, ſempiterna quoque uirtus eius & diuinitas, ut dicitur Roma. 1. Quæ autem conſpiciuntur, intellectu nõ creduntur. ergo non eſt neceſſarium ad ſalutem, ut homo aliqua credat.

SED CONTRA eſt, quod dicit Heb. 10. Sine fide impoſſibile eſt placere Deo.

RESPON. Dicẽdum, ꝙ in omnibus naturis ordinatis inuenitur, quòd ad perfectionem naturæ inferioris duo concurrũt. Vnũ [d] quidem, quod eſt ſm propriũ motũ. Aliud aũt qđ eſt ſm motũ ſuperioris naturæ: ſicut aqua ſecundũ motum propriũ mouetur ad centrum, ſecundũ aũt motum Lunæ mouetur circa centrũ ſecundum fluxum, & refluxum. Similiter etiã orbes planetarũ mouentur propriis motibus ab Occidẽte in Oriẽtem: motu autem primi orbis ab Oriente in Occidentem. Sola autẽ natura rationalis creata habet immediatũ ordinẽ ad Deũ: quia ceteræ creaturæ non attingũt ad aliquid uniuerſale, ſed ſolũ ad aliquid particulare, participãtes diuinã bonitatem, vel in eſſendo tantũ, ſicut inanimata, uel etiã in uiuendo, & cognoſcendo ſingularia, ſicut plãtæ, & animalia. Natura autẽ rationalis inquãtũ cognoſcit vniuerſalẽ boni, & entis rõnẽ, habet immediatum ordinem ad vniuerſale eſſendi principium. Perfectio ergo rõnalis creaturæ non ſolũ conſiſtit in eo, qđ ei competit ſecundũ ſuam naturã, ſed in eo etiam quod ei attribuitur ex quadam ſupernaturali perfectione diuinæ bonitatis. Vnde & ſupra * dictum eſt, ꝙ ultima beatitudo hominis conſiſtit in quadam ſupernaturali Dei uiſione, ad quam quidẽ uiſionẽ homo pertingere nõ poteſt, niſi per modũ addiſcẽtis a Deo doctore, ſecundum illud Io. 6. Omnis qui audit a Patre, & didicit, uenit ad me. Huius aũt diſciplinæ fit homo particeps non ſtatim, ſed ſucceſſiue ſm modum ſuæ naturæ. Omnis autem talis addiſcens oportet ꝙ credat ad hoc, ꝙ ad perfectã ſcientiam perueniat, ſicut etiã Philoſophus dicit, ꝙ oportet addiſcentem credere. Vnde [m] ad hoc, ꝙ homo perueniat ad perfectam uiſionem beatitudinis, præexigitur ꝙ credat Deo, tanquã diſcipulus magr̃o docẽti. [n] [* q.3.ar.8]

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ quia natura hominis dependet a ſuperiori natura, ad ei⁹ ꝑ-

bus naturis ordinatis inuenitur, ꝙ ad perfectionem naturę inferioris duo concurrũt. Vnũ quod eſt ſecundũ ꝓpriũ motum: aliud quod eſt ſecundum motũ ſuperioris naturæ. Aut.n. author intendit loqui de concurſu illo, quo ſupremũ infimi attigit infimũ ſupremi, & quo ſecundũ diuinã ſapientiã fines primorũ iunguntur principiis, ſecundorũ, ꝓut homo i ſui ſupremo participat intelligere, quod eſt angelis proprium. Et ſic licet propoſitio credatur uera, nihil tamẽ probat ad propoſitũ: quia concurſus iſte duorũ motuum non eſt per additionem aliquam ſupra naturã inferiorẽ, ſed p hoc, ꝙ natura iferior eſt id, quod eſt quoad propria ſibi, totaliter: quo ad propria uero ſuperiori, participatiue tantum, & ſic, ſ. ſiſt, utrunq; tamẽ eſt ſecundum ſimplicem eſſentiã ſuam, ex qua manat motus uterque. Concurſus autem naturæ rationalis, & diuinæ per fidem, fit per aliquam rem ſupernaturalem ſuperadditam naturæ rationali. Aut author intendit de concurſu alio, quo natura ſuperior mouet p ſuã actionem inferiorẽ, ut litera ſonat: & ſic propoſitio aſſumpta eſt falſa, quoniã uniuerſalis eſt, & non ꝓbatur, niſi in aqua, & ſphæris cęleſtibus aliis a prima. Habet enim inſtantiam in terra, & in prima ſphæra cœleſti, & in miſtis, in quibus nulla apparentia uerificandi hanc propoſitionem relucet.

Duo in naturis ordinatis complures. D. 91.

¶ Dubium ſecundo eſt circa Minorem, ſcilicet, Natura rationalis inquantum cognoſcit vniuerſalem boni, & entis rationem, habet immediatum ordinem ad uniuerſale eſſendi principium. Natura ſiquidem rationalis poteſt dupliciter ſumi, ſcilicet ſecundũ eſſe, & ſecundũ operari operatione immanẽte, ſcilicet cognitione, & appetitione. Et hoc adhuc dupliciter ſumi poteſt. Primo abſolute: ſecundo ſecundũ hanc, uel illam rõnem. Et ꝙ ſecũdũ eſſe quidẽ immediate ſit a Deo per creationẽ, in primo libro oſtẽſum fatemur. Et ſimiliter, ꝙ ſecundum intellectum, & uoluntatem immediate beatificetur a Deo, ſuperius monſtratũ eſt. Sed ꝙ ſecundum hanc ſpecialem rõnem, ſeu ex hac, ſ. inquantum cognoſcit entis & boni uniuerſalem rationem, habeat immediatum ordinem ad uniuerſale eſſendi principium, non apparet: quoniam ex uniuerſali in prædicando ad uniuerſale in eſſendo ꝓcedit. [D. 628.]

¶ Dubium tertio Nouitiorum eſt circa aliam ſubſumptam in eadem rationis progreſſu propoſitionem, ſcilicet quòd ad Dei uiſionem homo pertingere non poteſt, niſi p modũ diſcẽtis a Deo doctore: hoc.n. falſum eſſe cõſtat ex eo, ꝙ pueri baptizati perueniant ad illam diſcentes abſque diſciplina. Et ipſe Ieſus Chriſtus, ſecundũ ꝙ homo, habuit illã abſque diſciplina actuali, & habituali, quia ſtatim beatus abſque fide fuit.

¶ Ad primum dubium dicitur, ꝙ propoſitio illa aſſumpta ſumitur ſecundo modo, & intelligitur de naturis, quę ſunt primo partes uniuerſi, quæ ſunt ſolæ incorruptibiles, elemẽta. ſ. corpora cęleſtia, & intellectualia, in cuius ſignum in his tantũ author quaſi inducit ut eam manifeſtaret: & ob hoc ceſſat obiectio de miſtis. De terra autem dicitur, ꝙ ad terræ perfectionem duo cõcurrunt, alterum ſecundum proprium motum, ſ. quies in centro: alterum ſecũdũ motionẽ actiuã cęleſtis corporis in eã, ſ. germinatio uegetabilium, & animalium, quæ pertinere ad pfectionem terræ ſacra ſcriptura teſtatur dicens. Igitur perfecti ſunt cœli, & terra, & omnis ornatus eorum. Ad id autem quod de primo cęlo obiicitur, aliter dicẽdum eſt theologice, & aliter phyſice. Nã ponendo cœlum empyreum totum lucidum, & plenũ angelis &c. ſatis patet perfectionẽ illius ex ornatu angelorum, & corporum glorificatorum compleri. Nõ egrediendo autem limites notorum ex lumine naturali, dicitur, ꝙ primi mobilis perfectio cõſurgit ex duobus, quorũ alterũ ex propria manat natura, ſ. motus de eodem ad idem in tot horis: alterũ ex actione ſuperioris ẽ naturæ. ſ. ſempiternitas motus per ſe primo, ut in quæſtione, quã de hoc olim fecimus oſtẽſum eſt. Et ſic manet ſolida maxima inducta i litera. [*Conclu...*]

¶ Ad ſecundũ dubiũ dicitur, ꝙ ly inquantum, in propoſito tenetur ſpecificatiue, & intendit author, quòd licet natura rationalis ordinetur a Deo non immediate, ſed mediante natura intellectuali ſuperior, quia illuminatur per angelos: inquãtum tamen natura noſtra rationalis attingit ad uerũ, & bonũ abſolute, oportet ad Deum immediate ordinari, quia uerũ & bonum abſolute in ſolo Deo eſt. ut in quæſt. 2. ſecundi l bri dictum fuit. Et ſi diligentius perſpexeris, percipies authorem in hac ſpecificatione tria ſimul feciſſe, dũ & determinat ſecundũ quam rõnem de homine loquitur, ſ. ſecũdum quòd eſt capax boni uniuerſalis. (Hanc.n. capacitatem ſonat cognoſcere uniuerſalem boni & entis rõnem. Qui.n. uniuerſalem boni rationẽ cognoſcit, naturã neceſſe eſt habeat illius capacẽ ſcdm intellectiuã, & appetitiuã ptẽ, licet remote.) Et docet maximã pa-

ſumptum de immediatis intelligi, & immediatum ordinē inter illa non eſſe exigendū, niſi ſecūdū aliqd. Sic.n. oēs inferiores ſphæras ad primū mobile aquā ad Lunā, & terrā ad cęleſte corpus, immediatū ordinē habere opinādū eſt, q̄uis multū diſtent. Et ſimiliter natura rōnalis vt capax eſt ipſius boni vniuerſalis, qđ in ſolo Deo eſt, immediatū ordinē hēt ad uniuerſale eſſendi principiū, vt ad obiectū, finem, & mouēs. Nihil.n. mouere pōt ad talē finē, & tale obiectum, niſi ipſe Deus, q eſt uniuerſale eſſendi principiū. Et in hoc, quia cōicat natura nīa rationalis cū natura intellectuali angelorū, vtranq; imediate ad Deū oportet ordinē hēe ſecūdū triplicem rationē explicatā. ſ. ut mouentem, ut finem, & obiectum.

* In corp.

Nō multipliciter iu mere.

De habitu

¶ Ad tertiū dubiū dr̄, ꝙ ſermo literæ eſt de pertingētib. ad uiſionē Dei p actus proprios. Pueri aūt, licet p diſciplinam fidei habitualis, non tñ p proprios actus, ſed Ieſu Chriſti meritū: ipſa aūt Chriſti anima ex unione perſonali ad uerbū quaſi naturali concomitantia, viſione diuina perfuſa eſt. Vnde Author attendens, ꝙ viſio Dei eſt pfectio ſuprema intellectus, & non eſt innata, vt uiſio principiorum: neque per inuentionē acquiſibilis, ut uiſio concluſionū ſcitarū pfecte ab his q pollēt ingenio, & ꝙ per actus proprios diſpoſitus ad illā cōmunicatur (cū propria diſpoſitio & uia ad uiſionem intellectualē ſit diſciplina a doctore uidente) fultus authoritate Scripturæ neceſſitatē fidei intulit, ſicut in diſcipulis.

Porrecta per totum.

14

3. diſt. 24. art. 3. q. 1. Et 1. cōtra g. 4. Et veri. q. 14. articulo. cor. Et Boet. Trin. q. 3. art. 1.

¶ In eodē art. 3. ſcito, quòd de facto tantus eſt diuinus amor erga vniuerſum, ut nō ſufficerit Deo communicare ſe per naturales participationes, creando uniuerſum ex tot eſſendi participationibus conſtitutum, quot diuina bonitas naturaliter participabilis ſecūdum ordinem ſuæ ſapientiæ erat: Sed cum uidere Deum, fruique aperte Deo, ſoli diuinæ naturæ naturale ſit, & eſſe poſſit: ac p hoc creatæ, & creabiles naturæ non poterant naturali participatione habere diuinam uiſionem, ac perfectam fruitionem, cōmunicauit per gratiam, quod incommunicabile erat per naturam, & effecit omnes intellectuales, & rationales creaturas habiles ad diuinam uiſionem & fruitionem ex hoc ipſo, quòd ordinauit eas, ut eſſent diuinæ naturæ conſortes per gratiam, & ad id, quod ſoli Deo naturale eſt. ſ. uidere Deum, & frui Deo, peruenire poſſent. Et quia peruenire ad uiſionē hmōi proprijs actibus non poſſumus, niſi conſequenter adiuti fuerimus diuino ducatu, qui fit docēdo, ut in litera dr̄: ideo oportet credere Deo docenti nos ea, quę uiſuri ſumus, quæ pparauit ſuis electis. Vbi patet primo, quomodo in natura rōnali inuenitur ultra id, quod eſt ei naturale, perfectio ſupnaturalis ſe-

F cundum motum ſuperioris, hoc eſt, diuinæ naturæ p gratiam. Patet ſecūdo, q̄ optima rō ad hoc allata fuerit ab authore in litera, arguēdo a conditionibus naturalib. creaturarum, q̄ adeo eſt probabilis, ut neceſſaria appareat. Patet tertio, q̄ iuſte exigatur a rōnabilibus creaturis, ꝙ credāt ſupernaturalia, & operentur conformia ſupnaturalibus. Par nāque eſt iuſtitię ratio, vt exigātur opera cōformia ſupernaturali naturæ, ad quā acciti ſunt per gratiā, ut exigantur opera cōformia naturę rationali, quam naturaliter habent. Nam quia naturam rōnalem habent, iuſte exigitur, ut operētur cōformiter ad illam, & uitent difformia ab illa. Et eadem rōne, quia conſortiū diuinæ naturæ habēt ex Dei munere, iuſte exigitur, ut operent̄ conformia diuino cōſortio, & uitent quæcunque contraria ſunt illi. Et quoniam credere reuelata a Deo eſt vnum iſtorū, quoniā eſt uia ad perfectionem diuini cōſortij: ideo neceſſarium eſt credere, & damnabile eſt non credere. Et ppterea in litera cōcluditur, ꝙ eſt neceſſarium ad ſalutem.

* q. ar. 4. & 5.

*Conclu. * p par. q. 1. ar. 1. cōcluſione 2.*

¶ In rñſione ad ſecūdū in eodē articulo aduerte, ꝙ fidelis dupliciter cōſiderari pt. Primo ex parte habitus fidei: ſecundo ex parte ipſius hñtis dictū lumē fidei. Si cōſideret ex parte habitus ſic tutus eſt, q2 tale lumē quātū eſt ex ſe, inclinat ad vere credibilia, & diſſentire facit a cōtrarijs: q̄uis non cum euidentia noſtra circa particulare credibile, ſicut facit habitus principiorum. Et propter hoc ſi ſumatur ex parte noſtri, contingit fluctuare uſque ad excluſionem habitus fidei.

fectionem nō ſufficit cognitio naturalis, ſed requiritur quædam ſupernaturalis, ut ſupra * dictum eſt.

Ad II dicēdū, ꝙ ſicut hō p naturale lumen intellectus aſſentit principijs: ita homo uirtuoſus per habitum fidei hēt re G ctū iudicium de his, quæ conueniunt illi uirtuti. Et hoc modo etiam per lumen fidei diuinitus infuſum homini, homo aſſentit his, quæ ſunt fidei, non autem contrarijs. Et ideo nihil periculi, uel damnationis ineſt his, qui ſunt in Chriſto Ieſu, ab ipſo illuminati per fidem.

Ad III dicēdū, ꝙ inuiſibilia Dei altiori modo, quantum ad plura, percipit fides, quàm ratio naturalis ex creaturis in H Deum procedens. Vnde dicitur Eccle. 3. Plurima ſuper ſenſum hominis oſtenſa ſunt tibi.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum credere ea, quæ ratione naturali probari poſſunt, ſit neceſſarium.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd ea, quæ ratione naturali probari poſſunt, non ſit neceſſarium credere. I In operibus enim Dei nihil ſuperfluum inuenitur, multo minus quàm in operibus naturæ: ſed ad id, quod per unum poteſt [h] fieri ſuperflue apponitur aliud. ergo ea, quæ per naturalem rationē cognoſci poſſunt, ſuperfluum eſſet per fidem accipere.

¶ 2 Præt. Ea neceſſe eſt credere, de quibus eſt fides: ſed [h] non eſt de eodem ſcientia & fides, ut ſupra * habitum eſt. Cum ergo ſcientia ſit de omnibus illis, q̄ naturali ratione cognoſci poſſunt, uidetur quòd non oporteat credere ea, quæ per naturalem rationem probantur.

¶ 3 Præt. Omnia ſcibilia uidentur eſſe [h] unius rationis ſi ergo quædam eorum proponuntur homini ut credenda, pari ratione omnia huiuſmodi neceſſe eſſet credere: hoc autem eſt falſum. non ergo ea, quæ per naturalem rationem cognoſci poſſunt, neceſſe eſt credere.

SED CONTRA eſt, quia neceſſe eſt Deum credere eſſe unū, & incorporeū, quæ naturali ratione a Philoſophis probātur.

RESPON. Dicendum, ꝙ[m] neceſſarium eſt homini accipere per modum fidei nō ſolum ea, quæ ſunt ſupra rationem, ſed etiam ea, quæ per rationem cognoſci poſſunt.[n] Et hoc ꝓpter tria. Primo quidem, ut citius homo ad ueritatis diuinæ cognitionem perueniat. Scientia.n. ad quam pertinet probare Deū eſſe, & alia huiuſmodi de Deo, ultimo hominibus addiſcenda proponitur, prę ſuppoſitis multis alijs ſcientijs. Et ſic non niſi poſt multum tempus uitæ ſuę, homo ad Dei cognitionem perueniret. Secundo, ut cognitio Dei ſit cōmunior. Multi enim in ſtudio ſcientiæ proficere non poſſunt, uel propter hebetudinem ingenij, vel propter

SVPER QV. II. ARTIC. IIII.

K *Ferr. 3. cont. c. 4.*

IN articulo 4. nota Nouitie, ꝙ poſtquàm monſtratum eſt, neceſſarium eſſe credere particulariter, quærendum reſtabat, an ſit neceſſarium credere talia, puta, ſcibilia: & ſic, puta explicite &c. ut in ſequentibus fit.

¶ In reſponſione ad primum eiuſdem quarti articuli, dubium Nouitiorum occurrit: quia Deus, uel natura defeciſſe uidetur in neceſſarijs naturalibus, ſi uera eſt præſens litera. Nam in litera dicitur, quòd inueſtigatio rationis naturalis non ſufficit humano generi ad cognitionem diuinorum, quæ naturaliter ſciri poſſunt. Sic.n. non ſufficit, conſtat ꝙ deficit a naturalibus.

¶ Ad hoc dicitur, quòd ratio naturalis ad naturalia huiuſmodi ſufficit, & non ſufficit humano generi, diuerſimode cōſiderando humanum genus. Si enim ſit ſermo de humano genere ſecundum ſingulos homines, cōſtat quòd rō naturalis nō ſufficit ad huiuſmodi, ut patet in multis ineptis, & mulieribus, & propter multas operationes rationabiles. Si autem loquamur

de ge-

alias occupatiões, & neceſſita- A tes temporalis vitæ, vel ēt pp corporē addiſcēdi, q omnino a Dei cognitione fraudarentur, niſi ꝓponerent eis diuina p modū fidei. Tertio mō, pp certitudinē. Rō.n. humana in rebus diuinis eſt multū deficiens, cuius ſignū eſt: qa Philoſophi de reb⁹ humanis naturali inueſtigatione pſcrutātes in multis errauerunt, & ſibijpſis cōtraria ſenſerūt. vt ergo eſſet indubitata, & B certa cognitio apud homines de Deo, oportuit ꝙ diuina eis p modū fidei traderent, quaſi a Deo dicta, q mentiri non pōt.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ inueſtigatio naturalis rationis, non ſufficit humano generi ad cognitionē diuinorū, ēt q̄ rōne oſtendi poſſunt: & ideo non eſt ſuperfluum, ut talia credant.

AD II dicendū, ꝙ de eodem nō poteſt eſſe ſcientia, & fides C apud eūdem: ſed id quod eſt ab vno ſcitum, poteſt eſſe ab alio creditum, vt ſupra[a] dictum eſt.

AD III dicēdū, ꝙ ſi oīa ſcibilia conueniant in ratione ſcientiæ, nō tñ conueniūt in hoc, ꝙ æqualiter ordinent ad beatitudinē: & ideo non æqualiter omnia proponuntur, vt credenda.

ARTICVLVS V.

Vtrum homo teneatur ad credendum aliquid explicite.

AD QVINTVM ſic ꝓceditur. Vr̄ ꝙ nō teneat̄ hō ad credendū aliquid explicite. Nullus enim tenet̄ ad id, quod nō eſt in eius[b] poteſtate: ſed credere aliquid explicite, non eſt in hominis poteſtate. Dr̄ enim Rom. 10. Quomodo credent in illū, quē non audierunt? Quomodo audiēt ſine prędicante? quomodo autem prædicabunt niſi mittātur? ergo credere aliquid expli- E cite homo non tenetur.

¶ 2 Præt. Sicut per fidem ordinamur in Deum, ita[b] etiā per charitatem: ſed ad ſeruandum p̄cepta charitatis homo nō tenet̄, ſed ſufficit ſola præparatio animi, ſicut patet in illo præcepto Domini, qđ ponit̄ Matt. 5. Si qs pcuſſerit te in vna maxilla, prę be ei & aliā, & in alijs cōſimilibus, vt Aug.[a] exponit in lib. de ſermone Dñi in monte. ergo ēt nō tenet̄ hō explicite aliqd credere, ſed ſufficit ꝙ habeat animum præparatum ad credēdū ea, quæ a Deo proponuntur.

¶ 3 Præt. Bonū fidei in quadam[b] obediētia cōſiſtit, ſm illud Ro. 1. Ad obediendū fidei in omnibus gētibus: ſed ad virtutē obediētiæ nō requirit̄, ꝙ hō aliqua determinata p̄cepta obſeruet, ſed ſufficit ꝙ habeat promptū animū ad credendū, ſm illud Pſal. B 118. Paratus ſum, & nō ſum turbat⁹ vt cuſtodiā mādata tua. ergo vr̄, ꝙ ēt ad fidem ſufficiat, ꝙ hō habeat promptum animum ad credendū ea, quæ ei diuinitus proponi poſſunt abſq; hoc, quod explicite aliquid credat.

SED CONTRA eſt, ꝙ dicitur ad Heb. 11. Accedētē ad Deū oportet credere, qa eſt & ꝙ inquirentibus ſe, remunerator ſit.

RESPON. dicēdū, ꝙ p̄cepta le C gis, q̄ hō tenetur implere, dant̄ de actibus uirtutū, qui ſunt uia perueniēdi ad ſalutē. Actus autem virtutis, ſicut ſupra[a] dictū eſt, ſumit̄ ſm habitudinē habit⁹ ad obiectum. Sed in obiecto cuiuſlibet virtutis duo poſſunt cōſiderari. ſ. id qđ proprie, & p ſe eſt obiectū virtutis, qđ neceſſariū eſt in omni actu uirtutis: & iterū id quod eſt per accidens, ſiue conſequenter ſe habet ad D propriā rōnem obiecti: ſicut ad obiectū fortitudinis proprie & per ſe ꝑtinet ſuſtinere pericula mortis, & aggredi hoſtes cū periculo pp bonū commune: ſed ꝙ homo armetur, vel enſe percutiat in bello iuſto, aut aliqd hmōi faciat, reducit̄ quidē ad obiectū fortitudinis, ſed p accidens. Determinatio ergo uirtuoſi actus ad proprium, & per ſe obiectum uirtutis eſt ſub neceſſitate p̄cepti, ſicut & ipſe virtutis actus: ſed determinatio actus virtuoſi ad ea q̄ accidentaliter, vel ſecundario ſe habēt ad proprium, & per ſe uirtutis obiectū, non cadūt ſub neceſſitate præcepti, niſi pro loco & tempore. Dicendum eſt ergo, quòd fidei obiectum per ſe eſt id, p quod hō beatus[d] efficit̄, vt ſupra dictū eſt.[e] Per accidēs aūt, aut ſecūdario ſe habent ad obiectū uirtutis oīa, quæ in ſacra ſcriptura diuinitus tradita continentur, ſicut ꝙ Abrahā habuit duos filios, quòd Dauid fuit filius Iſai, & alia

de gñe humano ſecūdū ipſius cōitatē: ſic dicendū eſt, ꝙ ratio naturalis ſufficit ad hęc. Diſtributū quippe eſt, vt hi ad contēplationē ſapientiæ, alii ad agriculturā, alij ad alia nati ſint: ſicque vt humano generi ratio ſufficiat ad hoc, ꝙ ſapientia, ceteraq; adſint, q̄uis non oīa ſingulis. Et qm̄ author de cognitione diuinorum neceſſaria humano generi ſecūdum ſingulos loquebat̄, qa ſinguli ſingillatim ſaluandi, uel damnandi ſunt: ideo verū dixit, ꝙ ratio naturalis humano generi, non ſufficit ad cognitionem diuinorum ſcibilium. Et ideo eorū fides non ſuperflua, ſed neceſſaria eſt valde multis.

SVPER QV. II. ARTIC. V.

Palud. 3. d. 25. q. 1.

IN art. 5. eiuſdē ſecundæ quæſt. aduertendū eſt diligenter. Primo, ꝙ author [a] adæquat obiectū per ſe fidei, obiecto beatifico: ita ꝙ ea, q̄ principaliter hic credim⁹, ſunt illa, q̄ in patria viſuros ſperamus. Et hic, & in art. 6. q. 1. dictū eſt ex apoſtolo. Fides eſt ſperandarū ſubſtantia rerum.

¶ Notādū eſt ſecūdo, ꝙ inter principaliter credēda, & intra per ſe obiectum fidei author cōputat myſterium incarnationis Verbi & articulos fidei, ut patet in hoc & prædicto articulo.

¶ Ex quibus ſcitus tertiò, ꝙ naſcit̄ dubiū, quo pacto hæc poſſint eſſe ſimul uera. Nā obiectū beatificū eſt ſolus Deus trinus, & unus. Et cōſequenter myſterium incarnationis, ſicut extra obectū beatificū, ita eſt extra obiectū fidei: ac p hoc ex hac rōne nō eſt de explicite credēdis, nec de ptinētibus ad actum beatificum, & ſic tota hæc ratio ruit.

¶ Ad hoc dr̄, ꝙ tam myſteriū incarnationis, ut diſtinguitur a Deo, q̄ quicquid creaturæ ī articulis fidei inuenitur, pōt conſiderari dupliciter. Primo, ſecundum ſe: Secundo, ut Dei, uel in Deo, uel ad Deum, & hmōi. Si loquamur de iſtis ſecūdum ſe, ſic nec ad fidei obiectum, nec ad beatitudinis obiectum ſpectāt: qm̄ Deus utriuſque eſt obiectum formale, & materiale, ut in primo articulo dictū fuit. Si uero loqmur de iſtis, ut ſunt Dei, ſic cadunt ſub obiecto, & actu beatifico, & ſimiliter obiecto, & actu fidei. Quāmuis enim ſol⁹ Deus uiſus beatū faciat, ipſe tñ uiſus nō ſolum abſolute, ſed vt huius, uel illius rō magis beat, non pp illa alia uiſa, ut Auguſtinus dicit in quinto Cōfeſſionum, ſed ꝓpter Deum magis viſum. Sic ergo dicēdum eſt, ꝙ beatificū obiectū, & fidei, idē eſt, & ꝙ in Verbo uidebimus ueritatē incarnationis, & articulorū fidei. Et cum Scotus in 4. diſtinct. 10. q. 9. cōtra hæc arguere uidetur: quia beatus nō diſtinguitur a non beato, niſi [a] videndo obiectū beatificum, ut eſt obiectum beatificum, & ea quæ includuntur in ipſo, ut eſt obiectū beatificum, facile reſpōdetur, Quòd ueritas articulorum fidei clauditur in obiecto beatifico: quoniā clauditur in Deo, ut ſupernaturaliū (de quibus eſt fides) cauſa & ratione: ſicut ueritas naturalium, de qbus eſt ſciētia, clauditur in Deo, ut naturalium cauſa, & ratione. Et propterea, ſicut ad fidem, non ſpectat ſub his ſpecieb⁹ eſſe corp⁹ Chriſti, ſed ſub ſpeciebus rite conſecratis: ita etiam ad actum beatificum ſpectat videre corpus Chriſti eſſe in ſpeciebus rite conſecratis: Et ſimiliter gratiam conferri per ſacramenta diſpoſitis: ſed hæc ſunt extra præſens propoſitum, propter Scoti tamen uerba dicta.

Margin notes: *Concluſio* — [a] 1. par. q. 1. ar. 1. concluſione 2. — [a] q. 1. ar. 5 — *Perrecta per totum.* — 25 — 3. d. 33 a. 5. cor. Et 3. d. 25. q. 2. & ar. 2. q. 1. Et uer. q. 14. articu. 11. — [a] Libr. 1. ca. 34. 35. & 36. to. 4 — *Nota pro fide obiecta.* — [a] par. 2. q. 60. ar. 5. — *Exemplū de per ſe & per accidens.* — D. 606. — [e] q. 2 ar. 8

Conclu. in D. 420. alia hmōi. Quantum ergo ad prima credibilia, q̄ ſunt articuli fidei, tenetur homo explicite credere, ſicut & tenetur habere fidem. Quātum aūt ad alia credibilia, non tenetur homo explicite credere, ſed ſolū implicite, vel in præparatione animi, inquātū parat⁹ eſt credere q̄cq̄d diuina ſcriptura cōtinet: ſed tūc ſolū hmōi tenet explicite, credere, q̄n hoc ei cōſtiterit in doctrina fidei cōtineri*.

Metaphyſi ice & tenetur habere fidem.

Ad primum ergo dicendū, q̄ ſi in poteſtate hominis eſſe dicatur aliquid excluſo auxilio gratiæ, ſic ad multa tenet hō, ad q̄ nō pōt ſine gratia præparante, ſicut ad diligendū Deum, & proximū:& ſimiliter ad credendum articulos fidei. Sed tñ hoc G poteſt cum auxilio gratiæ, quod quidē auxilium quibuſcūq; diuinitus datur, miſericorditer datur: quibus aūt non datur, ex iuſtitia non datur in pœnā præcedentis peccati, & ſaltem originalis peccati, vt Aug * dicit in li. de correptione, & gratia.

** Ex ca. 5. & 6. colligitur. c. 7.*

Ad ii dicēdū, q̄ homo tenetur ad determinate diligēdū ea diligibilia, quæ ſunt proprie, & per ſe charitatis obiecta. ſ. Deus, & ꝓximus: ſed obiectio procedit de illis præceptis charitatis, q̄ quaſi conſequenter pertinent ad obiectum charitatis.

Ad iii dicēdū, q̄ virtus obediētiæ ꝓprie in uolūtate cōſiſtit:& iō ad actū obediētiæ ſufficit prōptitudo voluntatis ſubiectæ præcipiēti, q̄ eſt proprie, & p ſe obiectū obedientiæ: ſed hoc p̄ceptū, uel illud, per accidens, uel conſequenter ſe habent ad proprium, & per ſe obiectū obedientiæ.

Porrecta per totum.

SVPER QV. II. ART. VI.

Bannes eodem art.

16 In articulo ſexto eiuſdē quæſtionis, nota i rñſione ad ſecundū tu, qui in patria hæreticorū, Chriſti partes agis, quod ſimplices vt mulieres, idiotæ, & hmōi, ſi ſeducti errāt abſq; pertinacia in ſubtilitatibus fidei, q̄ nō incurrūt hæreticorum culpam, aut pœnas. ¶ In rñſione ad tertiū eiuſdē articuli nota duo. Primo, q̄ humana cognitio nō eſt regula fidei, ſed diuina doctrina: ac per hoc tenēamus vniuerſalis Eccleſiæ cognitio fidei non poſſit errare, non tamen ipſa eſt fidei regula, ſed doctrina diuina cui innititur: & quibꝰcū fidei ſiue maiorū, ſiue Eccleſiæ innitens, nihil aliud facit, quàm q̄ doctrinæ diuinæ innititur: cum hac tamen differētia, ut author dicit, quia fidei maiorum, puta, epiſcoporū, uel doctorum Eccleſiæ, homo innitē potest bene, & ma-

3. d. 25. q. 2. ar. 1. q. 3. & 4. 1 & d. 24 q. 1. art 3. 2. Et ver q. 14. ar. 11.

** Ar. præc.*

ARTICVLVS VI.

Vtrum omnes æqualiter teneantur ad habendum fidem explicitam.

Ad sextvm ſic proceditur. Vr̄ q̄ æqualiter oēs teneātur ad habēdū fidē explicitā. Ad ea enim q̄ ſunt de neceſſitate ſalutis, oēs ^h tenētur, ſicut patet de p̄ceptis charitatis: ſed explicatio credendorum eſt de neceſſitate ſalutis, ut dictum eſt.* ergo omnes æqualiter tenentur ad explicite credendum.

¶ 2 Præt. Nullus ^h debet examinari de eo, quod explicite credere non tenet: ſed q̄nq; ſimplices examinantur de minimis articulis fidei. ergo omnes tenentur explicitè omnia credere.

¶ 3 Præt. Si minores nō tenētur habere fidē explicitā, ſed ſolū implicitā, oportet q̄ habeāt fidē implicitā in fide maiorū: ſed hoc vr̄ ^h periculoſum, qa poſſet cōtingere, q̄ illi maiores errarent. ergo vr̄ q̄ minores ēt debeāt habere fidē explicitā. Sic ergo omnes æqualiter tenentur ad explicitè credendum.

Sed contra eſt, qd̄ dr̄ Iob. q̄ boues arabāt, & aſinæ paſce F bant iuxta eos: qa videlicet minores, q̄ ſignificātur p aſinos, debēt in credēdis cohærere maioribus, q̄ p boues ſignificant, vt Greg* exponit in 2. Moral.

** Lib. 2. c. 35. circa princ.*

Respon. Dicēdū, q̄ explicatio credēdorū fit p reuelationē diuinā. Credibilia. n. naturalem rōnē excedūt. Reuelatio aūt diuina ordine quodā ad inferiores peruenit p ſuperiores, ſicut ad homines p angelos:& ad inferiores angelos p ſuperiores, ut patet p Dion.* in cæleſti hierar. Et iō pari rōne explicatio fidei oportet q̄ perueniat ad inferiores homines p maiores:& iō ſicut ſuperiores angeli, q̄ inferiores illuminant, habēt pleniorē notitiā de rebus diuinis, q̄ inferiores, ut dicit* Dio. 12. c. cæleſt. hierarchia ēt ^m ſuperiores homines, ad quos ptinet alios erudire, tenent habere pleniorem notitiam de credendis, & magis explicitè credere*.

** cap. 4. & medio. & cap. 7.*

** c. 12. cæle hier.*

Conclu. in

le Bene quidem, ab ſolute etiam innitendo: Male autem, ut innitendo eis etiam ſi cōtra Eccleſiam tenerent. Ipſi autē uniuerſali Eccleſiæ, non poteſt homo male inniti: quia promiſſum eſt illi indefectibilis veritas doctrinæ diuinæ in his, quæ ſunt fidei. ¶ Nota ſecundo, q̄ author, quaſi ſynonymie vtit vniuerſalis Eccleſiæ, & Petri nominibus. Quia Petrum in ſe, & ſucceſſoribus ſuis fides, eſt fides, quā tenetur Eccleſia tota ſuſcipere. Et eſt ſermo, non de fide illius hominis, q̄ ſuccedit Petro, ſed de fide ſucceſſoris, ut diſtinctiue docet qd in Eccleſia tenēdum de fide. Chriſtus. n. numquàm permiſit, aut permittet eū ſic errare, non propter ſe, ſed propter Eccleſiam vniuerſalem, q̄ tenetur ſententiam illius ſequi.

Ad primvm ergo dicendū, q̄ explicatio credendorum non æqualiter quātū ad omnes, eſt de neceſſitate ſalutis, quia plura tenentur explicite credere maiores, qui habent officium alios inſtruendi, q̄ alij.

Ad ii dicendū, q̄ ſimplices non ſunt examinādi de ſubtilitatibus fidei, niſi quando habetur ſuſpicio, q̄ ſint ab hæreticis deprauati, qui in his, q̄ ad ſubtilitatem fidei pertinent, ſolent fidem ſimplicium deprauare. Si tamen inueniuntur non pertinaciter peruerſæ doctrinæ adhærere ſi in talibus ex ſimplicitate deficiant, non eis imputatur.

Ad doctores prædicatores ſimplicium villarum. Quomodo inde ſuenit de procedunt hæc. Nota de ſimplicitate.

Ad iii dicēdū, q̄ minores non habent fidē implicitam in fide maiorum: niſi quatenus maiores adhærēt doctrinæ diuinæ. Vñ & Apoſtolus dicit 1. ad Corint. 4. Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chri. Vñ humana cognitio nō fit regula fidei, ſed veritas diuina, a qua ſi aliq maiorū deficiant, non p̄iudicat fidei ſimplicium, qui eos rectam fidē habere credunt: niſi pertinaciter eorū erroribus in particulari adhæreat contra vniuerſalis Eccleſiæ fidē, q̄ non pōt deficere, Domino dicente Luc. 22. K Ego pro te rogaui Petre, ut non deficiat fides tua.

Fides vniuerſalis eccleſiæ inde ficiens eſt.

Porrecta per totum.

ARTICVLVS VII.

Vtrum explicitè credere myſterium incarnationis Chriſti, ſit de neceſſitate ſalutis apud omnes.

Bannes eodem art.

17 *3. d. 25. q. 2 ar. 2. q. 2. Et q. 3. ar. 4 & 4. diſ. 6 q. 1. art. 2 q. 1. cor. Et ad Heb. 11. c. 1c. ſi. * Ar. præc. p. p. q. 111 art. 1.*

Ad septimvm ſic ꝓceditur. Vr̄ q̄ credere explicite myſteriū incarnationis Chriſti nō ſit de neceſſitate ſalutis apud oēs. Non. n. tenetur hō explicite credere ea, quæ angeli ignorāt, quia explicatio fidei fit per reuelationem diuinā q̄ peruenit ad hoīes mediantibus angelis, ut * dictum eſt:

ſed

ſed ēt angeli[b] myſteriū īcarnationis ignorauerūt: vñ quærebant in Pſ.23. Quis eſt iſte rex gloriæ? Et in Iſa. Quis eſt iſte, q uenit de Edō? vt Dion.† exponit.c.7.cæleſ.hierarc. ergo ad credēdū explicitè myſteriū incarnationis Chrī hoīes nō tenebātur.

† Cap.7. Celeſt. hierarc. a medio.

¶2 Præt. Cōſtat beatū Ioānē Baptiſtā de maiorib. fuiſſe, & ꝓpinquiſſimū Chriſto, de quo Dñs dicit Matth.11. Inter natos mulierū nullus maior eo ſurrexit: ſed Ioānis Baptiſta nō vr̄ incarnationis Chrī[h] myſteriū explicitè cognouiſſe, cum a Chriſto q̄ſierit. Tu es q uenturus es, an aliū expectamus? vt habetur Matth.11. ergo non tenebantur etiam maiores ad habendum explicitam fidem de Chriſto.

¶3 Præt. Multi Gētiliū adepti sūt ſalutē ꝑ miniſteriū angelorū, ut Dion. dicit 9.c.cel.hierar.* ſed Gētiles[b] nō habuerūt fidē đ Chr̄o nec explicitā, nec implicitā, ut vr̄, qa nulla eis reuelatio facta fuit. ergo vr̄ ꝙ credere explicitè incarnationis Chriſti myſteriū, nō fuerit omnib. neceſſarium ad ſalutē.

* Cap.9.2 medio: & ca.4. paulo an̄ medium.

Sed contra eſt, quod Aug. dicit in lib. de correptione, & gratia. Illa fides ſana ē, qua credim[9] nullū hominē ſiue maioris, ſiue paruæ ætatis liberari a cōtagio mortis, & obligatione peccati, niſi per unū mediatorē Dei, & hominū Ieſum Chriſtum.

Habetur I epiſt.157. nō remote a principio, t.2.

Respon. Dicendū, ꝙ ſicut ſupra * dictū ē, Illud ꝓpriè, & ꝑ ſe ꝑtinet ad obiectū fidei, ꝑ quod hō [d] beatitudinē cōſeqt̄. Via aūt hoib. remedij ad beatitudinē ē myſteriū icarnationis, & paſſionis Chrī Dn̄. n. Act.4. Nō ē aliud nomē datū hoib. in quo oporteat nos ſaluos fieri: & iō[m] myſteriū icarnationis Chrī aliquali[d] oportuit oī tpe eē creditū apud oēs, diuerſimodè tñ ſm̄ diuerſitatē tēporū, & pſonarū.* Nā an̄ ſtatū peccati hō habuit explicatā fidē đ Chrī incarnatione, ſm̄ qđ ordinabat̄ ad conſummationē gloriæ,[d] nō aūt ſm̄ ꝙ ordinabat̄ ad liberationē a peccato ꝑ paſſionē, & reſurrectionē: qa hō nō fuit pſcius peccati futuri. Vr̄ aūt icarnationis Chrī pſcius fuiſſe ꝑ hoc, qđ dixit. Propter hoc relinquet hō p̄rem, & m̄rem, & adhærebit uxori ſuæ, ut hr̄ Gen.2. Et hoc Ap̄lus ad Epheſ.5. dicit ſacr̄m magnū eſſe in Chr̄o, & Eccl̄ia: qđ qdē ſacr̄m nō ē credibile primū hoiem ignoraſſe. Poſt peccatū aūt fuit explicitè creditū myſteriū incarnatiōis Chrī, ñ ſolū quātū ad incarnationē, ſed ēt quātū ad paſſionē, & reſurrectionē, qb. humanū gen[9] a peccato, & morte liberat̄. Alr̄. n. ñ pfiguraſſent Chrī paſſionē qbuſdā ſacrificiis, & an̄ legē, & ſub lege, quorū qdē ſacrificiorū ſignificatū explicitè maiores cognoſcebāt: minores āt ſub uelamine illorū ſacrificiorū credētes ea diuinit[9] eē diſpoſita de Chr̄o vēturo, quodāmō hēbant uelatā cognitionē. Et ſicut s.* dictū eſt, ea q̄ ad myſteria Chrī ꝑtinēt, tāto difficili[9] cognouerūt, quanto a Chr̄o remotiores fuerūt: & tāto facili[9] cognouerūt, quāto Chriſto ꝓpinquiores fuerūt.[p] Poſt tp̄s aūt gratiæ reuelatæ, tam maiores, q̄ minores tenētur habere fidē explicitā de myſteriis Chriſti p̄cipuè quantum ad ea, quæ cōiter in Eccleſia ſollenizant̄, & publicè proponunt,[q] ſicut ſunt articuli incarnationis, de quib. ſupra * dictum eſt. Alias autē ſubtiles conſiderationes circa incarnationis articulos tenent̄ aliq magis, vel min[9] explicitè credere, ſm̄ ꝙ cōuenit ſtatui, & officio uniuſcuiuſque.

*q.1.ar.6. & q.2.ar.5. D.606. Conclu. m D.605. D.607. Quomodo aūt peccatū fuit credi ā incarnatio Chriſti quæ p te. *q.1.ar.7 Conclu. p *q.1.ar.8 Pro capite .genit. 2.

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ angelos nō omnino latuit myſteriū regni Dei, ſicut Augu. dicit. 5.* ſuꝑ Gen. ad literā. Quaſdā tñ rōnes huius myſterij pfectius cognouerunt Chriſto reuelante.

Li.5.c.19. parum a principio tom.3.

Ad ii dicēdū, ꝙ Ioānes Baptiſta đ aduētu Chrī ī carne nō q̄ſiuit, quaſi hoc ignoraret, cū ipſe hoc expſsè cōfeſſus fuerit, dicēs. Ego uidi, & teſtimoniū ꝑhibui, qa hic eſt filius Dei, ut hr̄ Io.1. Vñ non dixit. Tu es q ueniſti: ſed, Tu es q vēturus es? q̄rēs de futuro, nō de pterito. Sir̄ nō eſt credendum, ꝙ ignorauerit eū ad paſſionē vēturū. Ipſe. n. dixerat. Ecce agnus Dei, ecce q tollit peccata mūdi: pnūtiās eius immolationē futurā. Et tñ hoc ꝓphetæ alij ēt non ignorauerūt, ſed an̄ pdixerunt, ſicut p̄cipuè patet in Iſa.53. Pōt ergo dici, ſicut Greg. dicit, ꝙ inq̄ſiuit ignorās, an ad infernū eſſet in propria pſona deſcenſurus. Sciebat aūt ꝙ uirtus paſſionis eius extēdenda erat vſq; ad eos, q in limbo detinebant̄, ſm̄ illud Zac.9. Tu quoq; in ſanguine teſtamenti tui emiſiſti uinctos de lacu, in quo nō eſt aqua: nec hoc tenebat̄ explicitè credere, anteq̄ eſſet impletum, ꝙ ꝑ ſe ipſum deberet deſcendere. Vel pōt dici, ſicut Ambr.* dicit ſuꝑ Luc. ꝙ nō inq̄ſiuit ex dubitatione, ſeu ignorantia, ſed magis ex pietate. Vel pōt dici, ſicut Chryſoſ. dicit, ꝙ nō inquiſiuit, quia ipſe ignoraret, ſed ut ꝑ Chriſtum ſatisfaceret ſuis diſcipulis: unde & Chriſtus ad diſcipulorū inſtructionē rn̄dit, ſigna operū oſtēdens.

Homi.6 in euág. nō remote a principio Ex ep. ri Greg. rij. * Ambr. ſup Luc. ca.7. in titulo. de miſſio ne diſcipulorum

Ad iii dicēdū, ꝙ multis Gētiliū facta fuit reuelatio de Chriſto, ut patet ꝑ ea, quæ pdixerūt. Nā Iob 19. dr̄. Scio ꝙ Redēptor meus uiuit. Sibylla ēt pnuntiauit quædam de Chriſto, ut Aug.* dicit. Inuenit ēt in hiſtoriis Romanorū, ꝙ tpe Conſtātini Auguſti, & Helenæ matris eius inuētū fuit quoddā ſepulcrū, in quo iacebat hō aureā laminā hn̄s in pectore, in qua ſcriptū erat. Chr̄s naſcet̄ ex virgine, & ego credo in eū. O Sol, ſub Helenę, & Cōſtātini tp̄ibus iterū me uidebis. Si q tñ ſaluati fuerūt, qbus reuelatio nō fuit facta, nō fuerūt ſaluati abſq; fide Mediatoris: qa etſi non habuerunt fidē explicitā, habuerūt tñ fidē implicitā in diuina ꝓuidētia, credentes Deū eſſe liberatorē hoīum ſm̄ modos ſibi placitos, & ſm̄ ꝙ aliquibus ueritatem cognoſcentibus ſpiritus reuelaſſet, ſecundū illud Iob.35.cap. Qui docet nos ſuper iumenta terræ.

*Li.13.cō tra Fauſt. c.15.to.6.

Articvlvs viii.

Vtrum explicitè credere Trinitatem, ſit de neceſſitate ſalutis.

Ad octavvm ſic proceditur. Videt̄ ꝙ credere Trinitatē explicitè, nō fuerit de neceſſitate ſalutis. Dicit. n. Apoſtolus ad Hebr.11. Credere[h] oportet accedentē ad Deū, qa eſt: & qa inq̄rentib. ſe, remunerator eſt: ſed hoc pōt credi abſq; fide Trinitatis. ergo nō oportebat explicitè fidem de Trinitate habere.

Svper qv. ii. art. viii. 28

Ban. eodem art.

In articulo octauo, omiſſo ſeptimo eiuſdem quęſtionis, in reſpōſione ad tertium ſcito, q cum ibi dicitur, ꝙ ſumma bonitas Dei, ſecūdum quod intelligitur in ſeipſa, ꝓut videtur a beatis, nō poteſt intelligi ſine Trinitate perſonarū, l. Non poteſt duplicíter ſumi. Primo, ut denotat

3.diſt.25. q.2.ar.2. qō 4. cor. & ad primum, & I expo l. Et 4.di.1. q.2 ar.2. qō.1. cor. I I veriſ. ſtio.14.

denotat potentiam naturalem: ſecundo, ut denotat potẽtiam logicã. Et primo quidẽ mõ eſſet ſenſus, ꝙ ſecundum naturalẽ habitudinẽ obiecti ad potentiã videntis Deũ, non põt aliter eſſe. Secundo aũt mõ, ꝙ per nullam potentiam põt aliter eſſe. Et licet textus iſte ſufficienter ſaluetur ſecundũ primũ ſenſum, quia ſermo formalis de rebus loquens, de potentia earũ ut ſic, interpretandus eſt: quia tamen ẽt in ſenſu ſecundo verus videt, & Thomiſtæ Scotũ I. Sent. diſt. 1. q. 2. ſibi ſentiũt infeſtũ: ideo primo afferam Scoti poſitionem, & rationes: ſecundo oſtendetur ueritas: tertio ſoluentur obiecta.

* Tract. 106. in Io. an. medi. tom. 9.

¶ Tenet igitur Scot. ꝙ de potentia Dei abſoluta poteſt beatus videre eſſentiam diuinam, non uidẽdo perſonas, & unã perſonam, non uidẽdo aliam: eo quia actus habens obiectũ primariũ, a quo eſſentialiter dependet, & obiectũ ſecũdarium a quo eſſentialiter n̄ dependet, põt terminari ad primariũ abſque hoc, ꝙ terminetur ad ſecũdariũ: ſic aũt ſe habẽt eſſentia diuina, & trinitas pſonarũ reſpẽ viſionis, quã habẽt beati. ergo. Minor patet ex hoc, ꝙ rõ uiſibilitatis, & fruibilitatis in tota trinitate una eſt ſcilicet deitas

¶ Præterea, Pater prius origine, quàm generet filium, eſt perfectè beatus. ergo habet in illo priori obiectum perfecte beatificans: ſed non habet in illo priori eſſentiam communicatã tribus, ut obiectum. ergo non eſt de ratione eſſentiæ diuinæ, ut eſt obiectum beatificum, quòd beatificet, inquantũ eſt cõmunicata tribus. Si negetur Minor, & dicatur, ꝙ Pater habet eſſentiam, ut communicatam tribus pro obiecto, & hoc primo ſecũdum originem, quia habet hoc a ſe: nihil enim aliud importat prioritas originis, quàm a ſe, nam nulla eſt ibi prioritas naturæ, ut in aliquo priori naturæ obiiciatur eſſentia, ut eſt in una perſona, & non in alia, aut uni, & non alij: ſed uni, puta patri ex ſe, filio ex alio. Contra, Quælibet perſona intelligit formaliter intellectu, ut eſt in ipſa, non ut eſt in alia, nec ut in trib. ergo quælibet perſona intelligit per ſe, perfecte intelligendo eſſentiam, ut eſt in ſe formaliter. ergo perfecta intellectio, quæ ibi eſt beatifica, non neceſſario ex ſe requirit eſſentiam, ut in tribus. Antecedens patet ex Aug. 15 de Trini. Quælibet perſona intelligit ſibiipſi Conſequentia probatur. Nõn minus ad intellectionem requiritur intelligibile, quàm intellectus. Igitur in perfecto intelligente ex ſe, non minus requiritur, quòd habeat in ſe obiectum, ut formaliter intelligibile, quàm quòd habeat intellectum, ut quo intelligat. Et confirmatur, quia ſi pater intelligit beatifica uiſione eſſentiam ut in filio, igitur aliqd quaſi reciperet a filio, uel ab aliquo, ut in filio: hoc eſt inconueniẽs. ergo. Conſequentia patet ex 12. Metaphy. Intellectus diuinus ſi intelligeret aliquid extra ſe, uileſceret: quia pateretur ab intelligibili. Deſtructio conſequentis probatur: quia pater pfectionẽ ſimpliciter, beatitudinem ſcilicet reciperet a perſonis, ut obiectis, uel ab aliquo, ut in tribus. Et ſequuntur duo abſurda. Primum, quòd non omnem perfectionem pater habet a ſe. Secundum, quòd non omnis perfectio ſimpliciter, & eſſentialis ſit aliquo modo prior proprietatibus, ſed aliqua quaſi poſterior ipſis perſonis, puta, quæ eſt ab obiecto, ut in tribus. Hæc de primo.

¶ Quo ad ſecundum, quia Scotus in hoc potiſſimum ſe fundat, quòd eſſentia ut diſtincta perſonalibus, ſit obiectum beatificum non ſolum reſpectu creaturæ, ſed ipſius Dei; idcirco

¶ 2 Præt. Dñs dicit Ioan. 17. Pater, manifeſtaui nomẽ tuũ hominib. quod exponens Aug. * dicit. Nõ id nomen tuum, quo vocaris Deus, ſed id, quo uocaris pr̄ me. Et poſtea ſubdit ẽt, In hoc, ꝙ Deus fecit hũc mundũ, notus in omnibus gẽtibus: in hoc, ꝙ nõ eſt cũ diis falſis colendus, notus in Iudęa Deus. In hoc vero, quòd pater eſt huius Chriſti, per quẽ tollit peccata mũdi, hoc nomẽ eius prius occultũ, nunc manifeſtauit eis. ergo añ Chriſti aduentũ nõ erat cognitum, ꝙ in diuinitate eſſet pr̄nitas, & filiatio. non ergo Trinitas explicitè credebatur.

¶ 3 Præt. Illud tenemur explicitè credere ĩ Deo, qđ ẽ beatitudinis obiectũ: ſed obiectũ beatitudinis eſt bonitas ſumma, q̃ põt intelligi ĩ Deo ẽt ſine pſonarum diſtinctione. ergo non fuit neceſſarium explicite credere Trinitatem.

SED CONTRA eſt, ꝙ in veteri teſtamento multipliciter expreſſa eſt Trinitas pſonarũ, ſicut ſtatim in principio Geneſ. dr̃ ad expreſſionẽ trinitatis, Faciamus hominẽ ad imaginẽ, & ſimilitudinẽ noſtrã. ergo a principio de neceſſitate ſalutis fuit credere Trinitatem explicitè.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ myſte- G riũ incarnationis Chr̃i explicitè credi nõ põt, ſine fide Trinitatis: qa in myſterio incarnationis Chr̃i hoc continet, ꝙ filius Dei carnẽ aſſumpſerit, ꝙ p gratiã Spũſſancti mũdũ renouauerit: & iterũ, ꝙ de Spũſancto cõ conceptus fuerit: & iõ eodem mõ, quo myſteriũ incarnationis Chr̃i añ Chriſtũ fuit explicitè creditũ à maioribus, implicitè aũt, & quaſi obumbratè a H minoribus, ita ẽt & myſterium Trinitatis. * Et iõ ẽt poſt tp̃s gratiæ diuulgatæ tenentur oẽs ad explicitè credẽdũ myſteriũ Trinitatis. & oẽs, q renaſcunt in Chr̃o, hoc adipiſcunt p inuocationẽ Trinitatis, ſcđm illud Matth. vlt. Euntes docete oẽs

F primo ab ipſo Deo inchoando, ad creaturas pportionabilitate ſeruata deſcẽdemus. Cõe eſt beatitudini diuinæ, & creatæ, ꝙ cõſiſtat in uiſione Dei ſicuti eſt: ſed ad beatitudinẽ diuinã plus requiri, q̃ ad beatitudinem cuiuſcunq; creaturæ ex eo patet, ꝙ beatitudo creata menſurã cõpatitur, pp quod unus altero beatior eſt. Beatitudo autẽ diuina exigit, non quãcunq; cognitionẽ deitatis, ſed cõprehenſiuã. Nõ.n. qeſceret appetitus Dei potentis cõprehendere deitatem, ſi illam nõ cõprehẽderet. Actus ergo beatificus, quo Deus formaliter eſt beatus, eſt cõprehenſio ſuę deitatis. ergo eſt comprehẽſio deitatis, non ſolum ut deitas, ſed vt una & trina, & ut cã omnis poſſibilis &c. Et cõfirmatur: quia niſi cõprehẽſio deitatis ponatur beatitudo, aut de rõne beatitudinis ſequeretur, quòd Deus poſſet eſſe beatior. Beatus.n. eſt cognoſcere deitatẽ cõprehẽſiue, q̃ non cõprehenſiue. Ad hoc aũt, ꝙ ẽ uidere Deũ, ſicuti eſt, quod ſufficit ad beatitudinem creaturę, exigitur, ꝙ intuitus uidẽtis terminetur in Deũ ſicuti eſt in ſuo eſſe abſque abſtractiõe: ita ꝙ non fiat abſtractio naturæ a ſuppoſito. Non enim uideret Sortem ſicuti eſt, qui uideret hanc humanitatem Sortis, & non uideret ipſum ſuppoſitum Sortis. Et hoc exemplo, immo hac inductiua manifeſtatione uti debes, & non falli in exemplo Scoti de albedine, & ſuppoſito, in quo eſt, ſi albedo eſſet ſubſtantia illius ſuppoſiti, I non uideretur certe hoc album ſicuti eſt, ſi non uideretur ſuppoſitum, ſed quia accidens eſt, ideo falli. Et confirmatur in pposito: quia ſi Deus eſſet unus ſuppoſitaliter, ſicut eſt unus eſſentialiter, conſtat quòd qui uideret deitatem hanc nõ in uno ſuppoſito, non uideret eam ſicuti eſt, nec eſſet beatus: quia non videret Deum, proprie loquendo, ſed hanc deitatem, ſicut de Sorte, & hac humanitate dictum eſt. Et confirmatur: quia cũ de beatitudinis ratione ſit uidere Deum ſicuti eſt, ille modus, quo Deus eſt, clauditur ĩ Deo ut obiecto beatifico, ſine quo nullus intellectus quieſcit. Sed uidens hanc deitatem in nullo ſuppoſito, naturali inquietudine laborat, quomodo Deus ſit trinus ſuppoſitaliter. ergo de ratione actus beatifici eſt uidere Deum, ſicut eſt trinus, & unus. Non ergo ex diminutione diuinæ potentiæ, ſed ex rationibus terminorum ſic ſe habentibus fit, ut impoſſibile ſit aliquem eſſe uere beatum, & non uidere Deum trinum & unum. unde in litera author duas radi- K ces tetigit. Prima eſt, quia Deus in ſeipſo uidetur, quod pertinet ad primo inducta. Secunda eſt, quia ipſa uiſio perſonarum perducit nos in beatitudinem, ideſt, pertinet ad perfectionem beatitudinis noſtræ, quod in ultima confirmatione allatũ eſt. Hæc de ſecundo.

Conclu.

Conclu.

¶ Quo ad tertium, facile ſoluuntur obiecta Scoti. Ad primũ dicitur, quòd falſum aſſumitur, ſcilicet quòd trinitas perſonarum ſpectet ad obiectum ſecundarium actus beatifici. Eſt.n. quaſi pars obiecti primarij: quoniam eſt quaſi pars huius, ꝙ dico, Deus ſicuti eſt. Non enim ly, ſicuti eſt, reſtringendum eſt ad exiſtentiam, ut diſtinguitur contra ſubſiſtentiam, ut Scotus fingit: ſed intelligendum eſt de omni modo ſubſtantiæ, tã ſcilicet eſſentiæ, quàm hypoſtaſis: alioquin eſſet uiſio eſſentiæ abſtractiua ab hypoſtaſi, & in ſubſtantiis loquendo nõ eſſet vere uiſio intuitiua. Hypoſtaſis.n. eſt omnia faciens, & cui omnia tribuuntur, & quam omnia deſiderant uidere. Nec cõtra hanc reſponſionẽ inſtat probatio illa allata, ſcilicet quia ſola deitas eſt

gētes, baptizātes eos ī nomine Patris, & Filij, & Spiritusſancti.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ illa duo explicitè credere de Deo, omni tempore, & quo ad omnes neceſſarium fuit: non tamen eſt ſufficiens omni tempore, & quo ad omnes.

B AD II dicendū, ꝙ ante Chriſti aduentū fides Trinitatis erat occultata in fide maiorum, ſed per Chriſtum manifeſtata eſt mundo, & per Apoſtolos.

AD III dicēdū, ꝙ ſumma bonitas Dei ſm̄ modum, quo nūc intelligitur per effectus, poteſt intelligi abſq; trinitate perſonarum: ſed ſm̄ quod intelligitur in ſeipſo, prout videtur a beatis, non poteſt intelligi ſine trinitate perſonarum. Et iterū ipſa viſio perſonarum diuinarū perducit nos in beatitudinem.

ARTICVLVS IX.

Vtrum credere ſit meritorium.

AD NONVM ſic proceditur. Vr̄ ꝙ credere non ſit meritoriū. Principium enim merendi eſt charitas, vt ſupra* dictū eſt: ſed fides eſt præambula ad charitatem, ſicut & natura. ergo ſicut[b] actus naturæ non eſt meritorius, quia naturalibus non meremur, ita nec actus fidei.

¶2 Præt.[b] Credere, medium eſt inter opinari, & ſcire, vel conſiderare ſcita: ſed conſideratio ſcientię non eſt meritoria, ſimiliter autem nec opinio. ergo ēt neque credere eſt meritorium.

¶3 Præt. Ille q aſſentit alicui rei credēdo, aut habet cauſam ſufficiēter inducentē ipſum ad credendum, aut non. Si habet ſufficiens inductiuū ad credendū, nō uidetur hoc ei eſſe meritoriū: quia nō eſt ei iam liberum[b] credere, & non credere. Si autē non habet ſufficiens inductiuū ad credendū, leuitatis eſt credere, ſm̄ illud Eccle. 19. Qui cito credit, leuis eſt corde: & ſic nō videtur eſſe meritoriū. ergo credere, nullo mō eſt meritorium.

SED CONTRA eſt, quod dr̄ ad Heb. 11. ꝙ ſancti ꝑ fidem adepti ſunt repromiſſiones: quod non eſſet, niſi credēdo mererenť. ergo ipſum credere ē meritoriū.

RESPON. Dicendum, ꝙ ſicut ſupra* dictum eſt, actus noſtri ſunt meritorij, inquatū ꝓcedūt ex libero arbitrio moto a Deo C per gratiam. Vnde omnis actus humanus, q ſubijciť libero arbitrio, ſi ſit relatus in Deū, pōt meritorius eſſe. Ipſum autē credere eſt actus intellectus aſſentiētis veritati diuinæ ex imperio uolūtatis a Deo motæ ꝑ gratiā: & ſic ſubiacet libero arbitrio in ordine ad Deū: vnde[m] actus fidei pōt eſſe meritorius[n].

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ natura[d] comparatur ad charitatē, D quæ eſt merendi principiū, ſicut materia ad formam. Fides autem comparatur ad charitatē, ſicut diſpoſitio præcedēs vltimam formam. Manifeſtū eſt aūt, ꝙ ſubiectum, vel materia nō poteſt agere niſi uirtute formæ: neq; etiam diſpoſitio præcedens, anteq̄ forma adueniat: ſed poſtquàm forma aduenerit, tam ſubiectum, q̄ diſpoſitio

---

ens eſt ratio viſibilis &c. Cum hoc enim ꝙ ipſa ſola ſit rō beatifici obiecti, ſtat ꝙ ipſa, non niſi vt vna, & trina perſonaliter viſa beęt: qm̄ ad obiectum beatificū non ſola rō beandi exigitur, ſed ipſum beans, ſe habens, vt quod. Quo aūt & quod, nō ſunt duo obiecta, quorū unū ſit primū, & alterū ſecundariū: ſed ex vtraq; quaſi integratur vnum obiectum.

¶ Ad rōnem aūt Scoti, ꝙ pater prius origine &c. dicitur, ꝙ illa reſpōſio eſt bona, Quòd pater ex ſe eſt beatus cōprehendendo deitatem, ac per hoc videndo eam in tribus, & cauſam omnium &c. Filius autē ex patre beatus eſt, cōprehendendo eandem. Et cum contra hoc arguitur. Quælibet pſona intelligit intellectu, vt eſt in ſe formaliter &c. Conceſſo antecedēte, neganda eſt ſequela in ſenſu, quo facit ad propoſitum. Poteſt enim duplicem ſen-

2. reſpon. ſum habere ipſa cū ſua probatione.

¶ Ad cuius euidentiā propter Nouitios recolere oportet, quòd ad intelligendū non ſolum cōcurrunt intellectus & intelligi-

Porrecta per totum. bile, ſicut ad ſentiendum, ſenſus & ſenſibile, ſed concurrit

19 vtriuſq; inhæſio for-

3. q. 7. ar. 3. ad 2. maliter cum intelligente. Oportet enim intellectum formaliter eſſe in intelligen-

*par. 2. q. 114. ar. 4. te: & rurſus oportet intelligibile inhærere, vel quaſi inhærere ipſi intellectui. Intelligens ergo quilibet & intelligit intellectu, ut in ipſo intelligente eſt, & intelligit intelligibile, vt in eodē intelligente eſt. Hęc ſūt uera: ſed duplex ſenſus in iſta locutione latet. Cū dico, Quilibet intelligit intelligibile, ut eſt in ſeipſo intelligēte formaliter, poteſt ly vt, denotare cōditionē, ſine qua intelligibile nō intelligitur, qualis eſt approximatio, ſeu coniunctio intelligibilis cū intelligente. Et ſic propoſitio eſt vera. Et in hoc ſenſu ſi concedatur totus proceſſus, nihil aliud concluditur, niſi ꝙ pater non intelligit deitatem, niſi in ſe exiſtat, quod non eſt ad propoſitum. Poteſt quoq; ly vt, denotare terminum intellectionis. Et ſic propoſitio eſt falſiſſima: qm̄ lapis intelligitur ſecundum conditiones, quas habet in re extra, puta grauitatē &c. & non ſolum ſecūdū conditiones, quas habet in intelligente. Et tñ ad hunc ſenſum concluderet intentū Scoti, uolentis probare, ꝙ ſufficiat ad beatitudinem patris, ꝙ terminetur ad eſſentiam, vt in patre formaliter: ſicut ſufficit ad hoc, ꝙ intelligat intellectu, ꝙ intellectꝰ ſit in eo: ſed lōge aliter eſt, qm̄ eſſentia ut obiecta, terminat intellectum paternum ſecundum totam latitudinem ſuam, ut cōprehenſa, & non ſolum ſecundum hanc conditionem, ut eſt in patre formaliter. Et vltima probatio, ſcilicet, Non minus requiritur ad intelligēdum intelligibile, quàm intellectus, falſum aſſumit, & ſophiſma committit in illatione. Falſa quidē

A eſt, quia ad operationem uitalem, qualis eſt intelligere, magis requiritur principium eius vitale, quàm non vitale. Intellectus autem eſt principium uitale: intelligibile uero non. ergo &c. Sophiſtice autem infert, quia mutatur non minus, in non aliter. Dato enim ꝙ non minus, quia tamen aliter requiritur, qa intellectus vt quo ſolum, intelligibile ut terminatus: ideo hoc exigit ad hoc ut perfecte terminet, ut terminet ut eſt ī intelligente, & ut eſt ſecūdum ſe, & in quocunq; &c. Ille autem ſufficit ꝙ principiet, vt formaliter ineſt intelligenti.

¶ Ad cōfirmationem autem qua dicitur, Si pater beatifica viſione intelligeret eſſentiam in filio, igitur quaſi reciperet aliquid a filio, uel ab aliquo ut in filio: reſpōdetur negādo ſequelam quo ad primam partem, & quo ad ſecundam in ſenſu cōueniente. Non enim ex hoc, quòd Deus intelligit eſſentiam ſuam, ut extendit ſe ad creaturas, recipit aliquid a creaturis, aut ab eſſentia ſua, vt eſt creaturarū: quoniam ly ut, denotat conditionem termini. Et ideo nihil ualet ad propoſitū, ſed potius eſt ad oppoſitum authoritas Ariſ. 12. Met loquentis nō de conditione obiecti, ſed de ipſo obiecto. Vult enim & bene, ꝙ ſi Deus intelligeret aliqd extra ſe, ideſt, obiectam eſſentiam ſuam, ita quòd aliquid ab eo intelligeretur non exiſtens in ſua eſſentia, uileſceret &c. Nos etiam dicimus idem: quoniā dicimus, ꝙ Deus pater perfecte uidendo eſſentiam ſuam, comprehendit eā, ac ꝑ hoc uidet eam vt in tribus perſonis, & ut omnium cauſam: & cum hoc a nullo aliquid recipit, aut E quaſi recipit, niſi ab eſſentia pfecte obiecta. In hoc enim clauduntur omnes conditiones eſſentiæ, quæcunque quomodolibet ſunt, tam ad intra, ut eſſe cōmunicatum Filio, & Spirituiſancto &c. quàm ad extra, ut eſſe cauſam &c. Et propterea verbum Dei natum ex omnibus, quæ ſunt in ſciētia patris, eſt uerbum omnium ſimpliciter, intus & extra, ut in primo lib. monſtratum eſt. Hæc de tertio.

*par. 2. q. 114. ar. 3. & 4.

Vniuerſalis propoſitio quoa meritum

Conclu. v.

D. 68:.

SVPER QV. II. ARTIC. IX.

Bannes eodem art.

IN articulo nono, in reſponſione ad primum, nota, quòd ex calce eius habes, ꝙ actus naturæ, ut comedere, bibere, dormire, & alia hmōi, & naturalis liberi arbitrij, quo uolumus eſſe beati & non miſeri, uiuere & non mori &c. inquātum ſunt uoluntarij, & ordinati ad Deum a charitate in habente illam, ſunt meritorij uitę æternæ. Et ob hoc Apoſtolus mandauit. Siue manducatis, ſiue bibitis &c. omnia in gloriam Dei facite.

¶ In reſponſione ad ultimum, nota tria teſtimonia fidei Chriſtianæ,

ſtiant, doctrinam diuinã, q̃ in ſacra ſcriptura Eccleſiæ eſt, miracula, & interiorem inſtinctum Spiritusſancti, quem author cęteris proponit: quia ſolius Dei eſt agere ſ . . . Et ipſe Spiritus reddit teſtimonium ſpiritui noſtro, q filij Dei ſumus, quod nemo nouit, niſi qui accipit. Hæc autem tria ſunt quidem ſufficiẽter inductiua ad credendum, hoc eſt, ad uoluntarie aſſentiendum: & ideo nõ tollunt ex ſua ſufficientia meritum credentis, ſicut nec tollunt uoluntarium in . . . credendi.

præcedens agit in virtute formæ, q̃ eſt principale agẽdi principium: ſicut calor ignis agit in virtute formæ ſubſtantialis. Sic ergo neq; natura, neq; fides ſine charitate poſſunt ꝓducere actũ meritoriũ: ſed charitate ſupueniẽte, act⁹ fidei ſit meritori⁹ ꝑ charitatem, ſicut & actus naturę & naturalis, liberi arbitrij.

AD II dicendũ, q in ſcientia duo poſſunt cõſiderari, ſcilicet ipſe aſſenſus ſcientis ad rem ſcitã, & conſideratio rei ſcitæ. Aſſenſus autẽ ſcientiæ non ſubijcitur libero arbit. quia ſciẽs cogitur ad aſſentiendũ per efficaciã demonſtrationis: & ideo aſſenſus ſcientiæ non eſt meritorius: ſed cõſideratio actualis rei ſcitæ ſubiacet libero arbit. Eſt.n. in poteſtate hominis cõſiderare, uel nõ cõſiderare: & iõ conſideratio ſciẽtiæ põt eſſe meritoria, ſi referat ad finẽ charitatis, ideſt, ad honorem Dei, uel utilitatem ꝓximi: ſed in fide vtrunq; ſubiacet libero arbitrio. & iõ quãtum ad utrũq;, actus fidei põt eſſe meritorius. ſed opinio nõ hẽt firmũ aſſenſum. Eſt.n. quoddã debile, & infirmum ſm Philoſophũ in 1. Poſte.* Vnde non vr̃ procedere ex ꝑfecta uoluntate: & ſic ex parte aſſenſus, non multũ vr̃ habere rõnem meriti, ſed ex parte conſiderationis actualis põt meritoria eſſe.

AD III dicẽdũ, q ille qui credit, habet ſufficiẽs inductiuũ ad credendum: inducitur enim authoritate diuinæ doctrinæ miraculis confirmatæ, & qđ plus eſt, interiori inſtinctu Dei inuitãtis. Vnde nõ leuiter credit, cum habeat ſufficiens inductiuũ ad credendum: & ideo non tollitur ratio meriti.

SVPER QV. II. ARTIC. X.

N. co. de Nile Tra. 5. p. 2. 3. par. 3. q. 6.
Ferr. 1. cont. c. 8.
Palud 3 d. 24. q. 3.
Bannes eodem art.

IN articulo decimo, in rñſione ad . . . idum, aduerte, q rõnes q̃ induci poſſunt ad authoritatẽ fidei, ſunt in duplici ordine. Nã q̃dã procedunt ex ambabus, aut altera præmiſſa credita: & iſtæ non oſtẽdũt non eſſe impoſſibile, qđ i fide ꝓponitur, niſi apud fideles. Quædã uero procedunt ex ſolo lumine naturali: & iſtæ reſpectu eorũ q̃ ſunt fidei, nõ faciunt euidẽtiã, ſed reſpectu poſſibilitatis logicæ eorũ, q̃ ſunt fidei, faciunt euidentiã. Verbi gratia. Rõ metaphyſica ſumpta ex eo, qđ qd

ARTICVLVS X.

Vtrũ ratio inductiua ad ea quæ ſunt fidei, minuat meritum fidei.

AD DECIMVM ſic ꝓceditur. Vr̃ q rõ inductiua ad ea, q̃ ſunt fidei, diminuat meritum fidei. Dicit.n. Greg. in quadã homilia, q fides nõ hẽt meritum, cui humana rõ præbet experimentũ. ſi ergo rõ humana ſufficiẽter experimẽtũ præbeat, totaliter excludit meritum fidei. Vr̃ ergo q qualiſcunq; ratio humana inducta ad ea quæ ſunt fidei, diminuat meritum fidei.

¶2 Præt. Quicquid diminuit rationẽ virtutis, diminuit rationẽ meriti: quia felicitas virtutis eſt p̃mium, vt Philoſoph.* dicit in 1. Ethic. ſed ratio humana videtur diminuere rationẽ virtutis ipſius fidei: qa de ratione fidei eſt, q ſit non apparentium, vt ſupra dictũ eſt. Quanto autem plures rationes inducũtur ad aliquid, tanto minus hoc eſt non apparens. ergo ratio humana inducta ad ea quæ ſunt fidei, meritum fidei diminuit.

¶3 Præt. Cõtrariorũ cõtrariæ ſunt cauſæ: ſed id quod inducit in contrariũ fidei, auget meritũ fidei, ſiue ſit perſecutio cogentis ad recedendũ a fide, ſiue etia ſit ratio aliqua hoc perſuadens. ergo ratio coadiuuans fidem, diminuit meritum fidei.

SED CONTRA eſt, quod. 1. Petri. 3. dr̃. Parati ſemꝑ ad ſatisfactionẽ omni poſcenti vos, reddere rõnẽ de ea, q̃ in uobis eſt fide, & ſpe: non aũt ad hoc induceret Apoſtolus, ſi ꝑ hoc meritum fidei diminueretur. nõ ergo rõ diminuit meritum fidei.

RESPON. Dicẽdũ, q ſicut* dictũ eſt, actus fidei põt eſſe meritorius, inquantum ſubiacet uoluntati, non ſolum quãtum ad vſum, ſed ẽt quantum ad aſſenſum. Ratio autẽ humana inducta ad ea quæ ſunt fidei dupliciter ſe poteſt habere ad uoluntatem credentis. Vno quidẽ modo ſicut præcedens, puta, cum aliquis aut tantũ haberet uolũtatẽ, aut non haberet promptã voluntatẽ ad credendum, niſi rõ humana induceretur: & ſic rõ humana inducta diminuit meritũ fidei. Sic ẽt *ſupra dictum eſt, q paſſio p̃cedens electionem in uirtutibus moralibus diminuit laudem uirtuoſi actus. Sicut enim homo actus virtutum moralium debet exercere propter iudicium rationis, nõ ꝑꝑ paſſionem: ita credere debet homo ea, quæ ſunt fidei, non ꝑꝑ rationem humanam, ſed propter authoritatem diuinam. Alio modo ratio humana poteſt ſe habere ad uoluntatem credentis cõſequenter. Cum enim homo habet promptam uoluntatem ad credendum, diligit ueritatem creditam, & ſuper ea excogitat, & amplectit, ſi quas rõnes ad hoc inuenire põt. Et quãtum ad hoc rõ humana, nõ excludit meritum fidei, ſed eſt ſignum maioris meriti. Sic ẽt paſſio conſequens in uirtutibus moralibus eſt ſignum promptioris uoluntatis, ut ſupra* dictũ eſt. Et hoc ſignificatur Io. 4. vbi Samaritani ad mulierẽ, per quam rõ humana figuratur, dixerunt. Iam non ꝑꝑ tuam loquelam credimus.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q Greg. loqtur in caſu illo, quando homo non habet uoluntatẽ credẽdi ea, quæ ſunt fidei, niſi propter rationem inductã. Quando aũt homo habet uoluntatem credendi ea, quæ ſunt fidei, ex ſola authoritate diuina, etiam ſi habeat rationem demonſtratiuam ad ali-

eſt accidẽtis, puta, q eſt . . . eſſe in ſubiecto, nõ oſtendit accidens eſſe ſine ſubiecto, aut habere potentiã naturalẽ ad eſſe ſine ſubiecto: ſed oſtendit, q nõ implicat cõtradictionẽ ipſum eſſe ſine ſubiecto, & ſimile eſt de alijs. Huiuſmodi aũt demõſtrationes ualde ꝓſunt fidei, & magni meriti eſt eas offerre ad auferẽdã inſultationẽ ſapientũ huius mũdi, & reprimẽdã eorũ audaciam, qui poſſibile, & impoſſibile ſuo ingenio metiri præſumunt, infirmorumque mentes in fide firmandas.

¶ In articulo eodẽ in rñſione ad ultimũ, memento dictorũ in p̃cedenti libro de merito, ut intelligas, q perſecutiones martyrũ, & rõnes philoſophorũ cõtra fidem, non augent meritũ, niſi augeãt uoluntatẽ. Et qm̃ magna obſtacula ſunt, & cęteris paribus uirtus potens contra magna contraria, maior eſt non ſuperante: ideo dr̃ in litera, q augẽt, inquãtũ oſtẽdũt uolũtatẽ magis promptã & firmã. Et quia ſunt ſigna, non cauſæ augmenti, propterea dicuntur augere non niſi oſtenſiue.

Marginalia: † q. præcedenti art. 5. — * Lib. 1. poſt text. 44. to. 1. — * Ar. præc. — *Conclu.* — * par. 2. q. 24. art. 3. ad 1. & q. 77. art. 6. ad 2. — *Propter quid homo debet credere, & bona facere.* — *Conclu.* — * par. 2. q. 24. art. 1. ad 1. — *Nondum in bona voluntate.* — * Lib. 1. Ethi. c. 9. to. 1. — *Petri 7. ad futura.* — 20 — Sup. q. 55. ar. 5 ad 3. Et 3. d. 24 . . . Sent. cont. . . .

quid

quid eorum, puta, ad hoc ꝙ eſt Deum eſſe, nõ ꝓpter hoc tollitur, uel diminuitur meritum fidei.

Quid faciunt rationes ad fidem inducta.

Ad secvndvm dicẽdũ, ꝙ rões, q̃ inducunt ad authoritatem fidei, nõ ſunt demonſtrationes, quę in uiſionẽ itelligibilẽ itellectũ humanũ reducere poſſunt: & iõ non deſinũt eſſe nõ apparentia, ſed remouent impedimẽta fidei, oſtendo, nõ eſſe impoſſibile, quód in fide proponit: vnde per tales rõnes non diminuit meritum fidei, nec rõ fidei: ſed rationes demonſtratiuæ inductæ ad ea, q̃ ſunt fidei ꝑambula, nõ tñ ad articulos, & ſi diminuant rõnẽ fidei, quia faciunt eſſe apparẽs id, quod proponit, non tñ diminuunt rõnem charitatis, per quam uoluntas eſt prompta ad ea credendum, etiam ſi non apparerent: & ideo non diminuitur ratio meriti.

Ad tertivm dicẽdũ, ꝙ ea quæ repugnãt fidei ſiue in conſideratione hoĩs, ſiue in exteriori perſecutione, in tñ augent meritum fidei, inquantum oſtendit uoluntas magis prompta, & firma in fide. Et iõ ẽt martyres maius fidei meritũ habuerũt, nõ recedentes à fide ꝑꝑ perſecutiones. Et ẽt ſapientes maius meritũ fidei hñt, non recedentes a fide ꝑꝑ rões philoſophorum, vel hęreticorum cõtra fidem inductas: ſed ea, quæ conueniunt fidei, non ſꝑ diminuunt promptitudinem uoluntatis ad credendum, & iõ non ſꝑ diminuunt meritum fidei.

QVAESTIO III.

De exteriori actu fidei, in duos articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de exteriori fidei actu, qui eſt confeſſio.

Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primo, Vtrum confeſſio ſit actus fidei.

¶ Secundo, Vtrum confeſſio fidei ſit neceſſaria ad ſalutem.

Porrecta per totum.

Articvlvs I.

Vtrum confeſſio ſit actus fidei.

Bannes eodem artic.

21

4.d.17.q.3.ar.2.q.5. Et Ro.10.lec.2.

Ad primvm ſic proceditur. Videtur ꝙ confeſſio non ſit actus fidei. Non.n. idem actus pertinet ad diuerſas uirtutes: ſed[h] cõfeſſio pertinet ad pniam, cuius ponitur pars. ergo non eſt act[9] fidei.

Cauendum impedimentum.

¶ 2 Præ. Ad hoc, ꝙ hõ confiteat̃ fidẽ, retrahit̃ interdum per timorem, uel ẽt ꝑꝑ aliquam confuſionẽ. Vnde & Apl̃s ad Ephe. ult. petit orari pro ſe, ut detur ſibi cum fiducia notũ facere myſteriũ Euãgelij: ſed non recedere a bono ꝑꝑ confuſionem, uel timorẽ ꝑtinet[h] ad fortitudinẽ, quæ moderat̃ audacias, & timores. ergo vr̃ ꝙ confeſſio nõ ſit actus fidei, ſed magis fortitudinis, uel conſtantiæ.

¶ 3 Præt. Sicut per fidei feruorem inducit̃ aliq̃s ad confitendũ fidem exterius, [h] ita ẽt inducit̃ ad alia exteriora bona opera facienda. dr̃.n. Gala. 5. quòd fides per dilectionẽ operat̃: ſed alia exteriora opera non ponunt̃ actus fidei. ergo ẽt neq; confeſſio.

Sed contra eſt, quod 2. ad Th. 1. ſuper illud, Et opus fidei in uirtute, dicit * Glo. Ideſt, Cõfeſſionem, quæ propriè eſt opus fidei.

**Gl. ordinaria ibidem.*

Respon. Dicẽdũ, ꝙ actus exteriores illius uirtutis propriè ſunt actus, ad cuius fines ſm ſuas ſpẽs referuntur: ſicut ieiunare ſecundum ſuam ſpeciẽ refertur ad finem abſtinentiæ, quæ eſt compeſcere carnem: & ideo eſt actus abſtinentiæ. Confeſſio autem eorum, quæ ſunt fidei, ſecundùm ſuam ſpeciem ordinatur ſicut ad finem ad id, quod eſt fidei ſecundùm illud 2 ad Cor. 4. Habentes eundem ſpiritum fidei, credimus, propter quod & loquimur. Exterior enim locutio ordinatur ad ſignificandũ id, quod in corde concipitur: unde [m] ſicut conceptus interior eorum, quæ ſunt fidei, eſt propriè fidei actus, ita etiam & exterior confeſſio.[n] *Conclu. m*

Triplex confeſſio.

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ triplex eſt confeſſio, q̃in ſcripturis laudat̃. Vna eſt cõfeſſio eorũ, q̃ ſunt fidei: & iſta eſt proprius actus fidei, utpote relata ad fidei finem, ſicut * dictum eſt. Alia eſt confeſſio gratiarum actionis, ſiue laudis: & iſta eſt actus latriæ. Ordinat̃.n. ad honorem Deo exterius exhibẽdũ, quod eſt finis latriæ. Tertia eſt cõfeſſio pc̃tõrum: & hæc ordinat̃ ad deletionẽ peccati, q̃ eſt finis pœnitentiæ, unde pertinet ad pœnitẽtiã. **In corp. art.*

Ad secvndvm dicẽdũ, ꝙ remouens prohibens non eſt cauſa per ſe, ſed per accidens, ut patet per * Philoſophum in 8. Phyſicor. Vñ fortitudo, quæ remouet impedimentum confeſſionis fidei. ſ. timorem, uel erubeſcentiam, non eſt propriè, & per ſe cauſa confeſſionis, ſed quaſi per accidens. ** Lib. 8. Phy. text. 32. to. 2.*

Quare dicatur fundamentum totius boni fides formata.

Ad tertivm dicẽdũ, ꝙ fides interior mediante dilectione cauſat omnes exteriores actus uirtutum mediantibus alijs uirtutibus, imperando, non eliciendo: ſed confeſſionem producit tanquàm ꝓprium actum nulla alia uirtute mediante.

Articvlvs II.

Vtrum confeſſio fidei ſit neceſſaria ad ſalutem.

Ad secvndvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ cõfeſſio fidei, nõ ſit neceſſaria ad ſalutẽ. Illud.n. ur ad ſalutẽ ſufficere, per ꝙ hõ attingit finẽ uirtutis: ſed finis ꝓprius fidei eſt [k] coniunctio humanæ mentis ad ueritatẽ diuinã, quod poteſt etiã eſſe ſine exteriori cõfeſſione. ergo confeſſio fidei ñ ẽ neceſſaria ad ſalutẽ.

¶ 2 Præ. Per exteriorem confeſſionẽ fidei homo fidem ſuã alij hoĩ patefacit: ſed hoc non eſt [h] neceſſariũ niſi illis, qui habent alios in fide inſtruere. ergo uidetur, quòd minores non teneãtur ad fidei confeſſionem.

¶ 3 Præ. Illud ꝙ põt uergere in ſcãdalũ, &[h] perturbationẽ aliorum, non eſt neceſſariũ ad ſalutẽ. Dicit.n. Apoſtolus primæ ad Cori. 10. Sine offenſione eſtote Iudæis, & Gentibus, & eccleſię Dei: ſed ꝑ cõfeſſionẽ fidei qñq; ad perturbationem infideles ꝓuocantur. ergo confeſſio fidei non eſt neceſſaria ad ſalutem.

Sed contra eſt, quod Apo

SVPER QV. III. ART. II.

Porrecta per totum.

Bannes eodem artic.

22

3.d.29.ar tic.8.q.2 ad 3. Et q.9.ar.14.c. Et Ro.10. le.2. & ca.14. le.3.

In queſtione tertia, omiſſo primo articulo, circa ſecũdum articulum dubium occurrit, An liceat fideli in terris infidelium omittere ſignũ à Chriſtianis ſolitum deferri, uel ueſtẽ mutare: ne cognitus Chriſtianus occidatur. Et eſt ratio dubij, quia quòd liceat, patet ex eo, quòd licitum eſt clerico nutrire comam: ut tutius Romam ueniat, non cognitus clericus, ſed laicus reputatus. ergo a ſimili.

Finis proprius fidei qui ſit, quo modo inde reſponſum

¶ In oppoſitum eſt litera huius articuli dicens, Quòd ſi quis taciturnitate putaretur, quòd non haberet fidem, tranſgreſſor eſſet pręcepti cõfeſſionis fidei. Tacere autem uerbo, uel alio ſigno, puta veſte, eiuſdem eſt rationis. ergo &c.

¶ Ad hoc dicitur, q̃d aliud eſt occultare propriam fidem, & aliud profiteri alienam fidem, ſiue accidat

ſtolus dicit ad Roma.10. Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.

Respon. Dicendum quòd ea quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem cadunt ſub præceptis diuinæ legis. Confeſſio aũt fidei, cum ſit quoddam affirmatiuum, nõ poteſt cadere niſi ſub pcepto affirmatiuo. Vñ eodem modo eſt de neceſſarijs ad ſalutem quomodo põt cadere ſub præcepto affirmatiuo diuinæ legis. Præcepta aũt affirmatiua, ut ſupra* dictum eſt non obligant ad ſemp & ſi ſemper obligent, obligant autem pro loco & tempore ẽm alias circunſtantias debitas, ẽm quas oportet actum humanum limitari ad hoc, quòd ſit actus virtutis. Sic ergo [m] cõfiteri fidẽ H non ſemper neq; in quolibet loco eſt de neceſſitate ſalutis: ſed in aliquo loco, & tempore, quãdo ſcilicet, per dimiſſionem huius confeſſionis ſubtraheretur honor debitus Deo, & etiam vtilitas proximis impendẽda.[n] puta ſi aliquis interogatus de fide taceret & ex hoc crederetur vel quòd non haberet fidem, vel quòd fides non eſſet uera, uel alij per eius taciturnitatem auerterẽtur à fide. In huiuſmodi enim caſibus confeſſio fidei eſt de neceſſitate ſalutis.

Ad primvm ergo dicendum, quòd [d] finis fidei ſicut & aliarũ virtutum referri debet ad finẽ charitatis, qui eſt amor Dei, & proximi. Et ideo qñ honor Dei vel vtilitas proximi hoc expoſcit, non debet eſſe contentus homo, ut per fidem ſuã ipſi veritati diuinæ coniungatur, ſed debet fidem exterius confiteri.

G Ad secvndvm dicendũ, ꝙ in caſu neceſſitatis, vbi fides periclitatur, quilibet tenetur fidẽ ſuam alijs propalare, uel ad inſtructionem aliorum fidelium, ſiue confirmationem, uel ad reprimendum infidelium inſultationem: ſed alijs temporibus inſtruere homines de fide, non pertinet ad omnes fideles.

Ad tertivm dicendum, ꝙ ſi turbatio infideliũ oriatur de confeſſione fidei manifeſta abſque aliqua vtilitate fidei, vel fidelium non eſt laudabile in tali caſu fidem publice cõfiteri. Vnde Dominus dicit Matth.7. Nolite ſanctum dare canibus, neque margaritas veſtras ſpargere ante porcos, ne conuerſi dirumpant vos: ſed ſi vtilitas fidei aliqua ſperẽt, aut neceſſitas adſit, cõtẽpta pturbatione fideliũ debet homo publice fidem cõ- I fiteri. Vnde Matth.15. dr̃, quòd cũ diſcipuli dixiſſent Domino, ꝙ Phariſæi audito eius verbo ſcandalizati ſunt, Domi us reſpondet. Sinite illos, ſcilicet turbari: cęci ſunt, & duces cęcorũ

c dat vtrunq; verbo, ſiue alio ſigno. Et profiteri alienam fidẽ nullo pacto licet: & ppea ſicut mortaliter peccaret ſiquis diceret ſe eſſe Iudæũ, aut Mahumetanum: ita mortaliter peccaret ſi vteretur ueſte, aut birreto, aut quocunq; alio ſigno proprio Iudæis in illa patria, aut proprio Mahumetanis. Verbi gratia. Siquis in terra Soldani vteretur tobalia alba in capite, quæ ibi eſt propria Mahumetanis: aut ſiquis in his partibus vteretur ſigno, quo diſcernunt Iudæi. Occultare aũt propriam fidem non eſt ex ſuo gñe malum ſed põt bene, & male fieri. Bene quidem tpore quo nõ tenetur homo confiteri. Male aũt qñ homo tenetur cõfiteri ſuam fidem. Vnde beatus Sebaſtianus quodam tempore occulte fuit Chriſtianus, & quodã deinde tempore manifeſtauit fidem ſuam. Nolle ergo ſe Chriſtianum, qñq; licitũ eſt & qñq; illicitum vt in litera dr̃. Ex qua hr̃, ꝙ tunc eſt illicitũ qñ occultatio auferret debitum Deo honoré, aut proximis impendendam vtilitatem. Et quia in propoſito caſu, proximis non ſubtrahi vtilitatem aliquam ſupponitur, tota difficultas reſtat, an Deo ſubtrahatur ex hoc debitus honor. Apparet.n. ꝙ ſic, quia ſignum ſolitum Chriſtianorum omittit, ac per hoc facit id, per quod creditur non hẽre fidem Chriſti. Scd̃m veritatem ãt diſtinguendũ eſt, Quòd ſi eſt alicubi lex, aut conſuetudo in viridi obſeruãtia ab omnibus tam habitantibus, q̃ tranſeuntibus, uel aduenientibus Chriſtianis, aliqua certa veſte aut ſigno certo ad profeſſionem ſuæ fidei vti mandans, non vtens tali ſigno, ut ignotus Chriſtianus non occidatur peccat mortaliter: quoniam tunc eſt locus, & tempus confitendæ fidei, quando interrogatur quis de ſua fide, vt in litera dr̃, ita ꝙ ſi tacendo creditur nõ Chriſtianus, ſubtrahit Deo debitum tũc ibi honorem. In caſu ãt propoſito plus q̃ interrogatio interuenit, dũ exigitur a lege, uel conſuetudine talis fidei manifeſtatio. Nec obſtat, ſi lex ſit a tyranno facta: qm̃ exactus tyrannice de propria fide manifeſtanda, tenetur Chriſtianus propriam manifeſtare fidem: vt Deo debitum reddat honorem. Si ãt non ſit lex neq; conſuetudo, aut non ſeruatur ab oĩbus, ſed à multis ſeruatur, & a multis non ſeruatur: tunc, õr licite omittere tale ſignum, vt ſaluet ſibi vitam corporalem, quia tunc ſuo relinquitur arbitrio an manifeſtare velit propriam fidem. Et ſicut non tenetur tunc uerbo dicere ſe Chriſtianum, ita nec alio ſigno. Similiter ſi lex, aut conſuetudo ſit non ad profeſſionem fidei ordinata, ſed ad politicum bonum, verum, uel æſtimatum, puta ad punitionem, uel cuitationẽ eorum, aut ad cauendum ab eis, aut aliquid huiuſmodi, vt contingit Iudæis inter Chriſtianos, vbi oportet eos ſigno aliquo diſcerni non ad profeſſionẽ ſuæ fidei, ſed vt cognoſcant, & cauere poſſimus ab eis, & in quandã etiam eorum pœnam, licitum eſt ad ſaluandam uitam nõ vti ad tempus tali ſigno, uel ueſte: quoniam hæc non niſi regulari

2.2.q.71 art.3. ad 3. Et q.88. ar.1. ad 2.

De obligatione præceptorũ affirmatorũ Concl. [m]

Pro captu quæſtionis

D.627.

F teriligant. ſicut cæteræ ſimiles leges, & conſuetudines poſitiuę. Et huiuſmodi omiſſio non ſpectat ad omiſſionem profeſſionis fidei ſimpliciter, & directe. ſed ex conſequenti tantum, & per iſtud ſignum non neceſſarium. Secus autem, ut dictum eſt, dicendum eſt de aſſumente ſignum alienæ fidei, puta, ſigno Iudæorum vtente: quoniam peccat procul dubio mortaliter profitendo ſe Iudæum: quoniam etſi non ſit inſtitutum ſignum illud ad profeſſionem fidei Iudaicæ includit tamen profeſſionem illius, ita quòd conſtat omnem utentem illo, profiteri ſe Iudæum tali ſigno. Non conſtat autem omnem non vtentem illo, non profiteri ſe Iudæum. Et ſimiliter non conſtaret omittentem vti ſigno, Chriſtianorum profiteri, ſe non Chriſtianum. Nec obſtat ſi propterea creditur non Chriſtianus: quoniam non tenetur Chriſtianus ad hoc, vt ſit Chriſtians manifeſtus, niſi pro loco & tempore, quando ſcilicet eſt neceſſe Beatus enim Sebaſtianus, quando erat occulte Chriſtian⁹, ſciebat quòd alij credebant eum non eſſe Chriſtianum, & non curans de hoc ad tempus propter bonum finem, non peccauit

¶Ad obiectionem de clerico d citur, quòd ſi clericus verbo uel facto mentiretur ſe laicum, peccaret: ſed non utendo ſigno clericorum, ſcilicet tonſura, & huiuſmodi, propter ſaluandam in uia vitam excuſatur obſeruatione legis: quia lex poſitiua non obligat ad iſta ſigna in omni caſu, ſed regulariter. Vnde etiam infirmitatis gratia, omiſſe ſigna iſta non inducunt tranſgreſſionem legis. In caſu autem propoſito, ſi lex, aut conſuetudo ſeruata ab omnibus exigit, caſus eſt neceſſitatis, vt ſuam quis profiteatur tali ſigno fidem.

K ¶In reſponſione ad primum eiuſdem ſecundi articuli, dubium occurrit Nouitiorum, quomodo finis fidei referri debeat in finem charitatis, cum fidei finis, & obiectum idem ſit, quod finis charitatis, Deus ſcilicet, nunquid Deus in Deum referendus eſt.

¶Ad hoc dicitur, quòd vt ſuperius patet, finis eſt duplex, Res, & adeptio, ſeu poſſeſſio rei. In propoſito non eſt ſermo de fine vt res, ſicut enim eſt Deus vtriuſque finis: ſed de fine vt vſus rei, & ſic in litera dicitur, quòd coniunctio mentis noſtræ per fidem ad Deum, quæ conſiſtit in credendo ipſum, referenda eſt ad coniunctionem noſtram per charitatem ad Deum: quia referenda eſt ad uelle bonum, puta honorem, gloriam, amicos &c. ipſi Deo, in quo conſiſtit coniunctio charitatis.

Charitas finis finium omnium virtutum quomodo.

Quando laudabile eſt vt non publice cõfiteri fidẽ ad S. Sebaſtianum aſpice per ex lit.

QVÆSTIO

QVAESTIO IIII.

De ipſa fidei uirtute, in octo articulos diuiſa.

DEINDE cõſiderãdũ de ipſa fidei uirtute.
¶ Et primo quidem de ipſa fide.
¶ Secundo, de habitibus fidei.
¶ Tertio, De cauſa fidei.

ET circa primum quæruntur octo.

¶ Primo, Quid ſit fides.
¶ Secundo, In qua vi animę ſit, ſicut in ſubiecto.
¶ Tertio, Vtrum forma eius ſit charitas.
¶ Quarto, Vtrum eadem numero ſit fides formata, & informis.
¶ Quinto, Vtrum fides ſit uirtus.
¶ Sexto, Vtrum ſit vna virtus.
¶ Septimo, De ordine eius ad alias uirtutes.
¶ Octauo, De comparatione certitudinis eius ad certitudinem virtutum intellectualium.

ARTICVLVS I.

Vtrum hæc ſit competens fidei definitio. Fides eſt ſubſtantia ſperandarum rerum, argumẽtum non apparentium.

Porrecta per totum.

D. *Bon.* 3. *ſ. d.* 23. *q.* 5. *ar.* 1. *Palud.* 3. *d.* 23. *q.* 4. *Bannes eodem artic.*

23 *Prima tertia. q. 46. ar. 3. cor. Et Ro. 1. le. 6. cor. 3. Et ad Hebr. 11.* *a p. 2. q. 62. ar. 3.*

AD PRIMVM ſic procedit. Vr̃ q̃ ſit incompetens fidei diffinitio, quam Apoſtolꝰ ponit ad Heb. 11. dicens: Fides eſt ſubſtãtia ſperãdarũ rerũ, argumentum non apparentium. Nulla.n. qualitas eſt ſubſtantia: ſed fides eſt qualitas, cũ ſit uirtus theologica, ut ſupra* dictũ eſt. ergo nõ eſt ſubſtantia.

¶ 2 Pręt. Diuerſarũ virtutũ diuerſa ſunt obiecta: ſed res ſperãda eſt obiectũ ſpei. nõ ergo dẽt poni in diffinitione fidei, tanquàm eius obiectum.

¶ 3 Præt. Fides magis perficitur per charitatem, quàm per ſpem: quia charitas eſt forma fidei, vt infra* patebit. magis ergo poni debuit in diffinitione fidei res diligenda, quàm res ſperanda.

Ar. 3. huius queſt.

¶ 4 Pręt. Idẽ nõ dẽt poni in diuerſis gñib. ſed ſubſtãtia, & argm̃ ſunt diuerſa gña nõ ſubalternatim poſita. ergo incõuenienter fides dr̃ eſſe ſubſtantia, & argm̃. Inconuenienter ergo deſcribitur fides.

¶ 5 Pręt. Per argm̃ ueritas manifeſtat̃ eiꝰ, ad q̃ iducit argm̃: ſed illud dr̃ eſſe apparẽs, cuiꝰ veritas eſt manifeſtata. ergo ur̃ oppoſitũ iplicari i hoc, q̃ dr̃ argm̃ nõ apparẽtiũ, quia argm̃ facit rẽ prius nõ apparẽtẽ, poſtea apparere. ergo male dr̃, Rerũ nõ apparentium. Incõuenienter ergo deſcribit̃ fides.

IN CONTRARIVM ſufficit authoritas Apoſtoli.

RESPON. Dicẽdũ, q̃ licèt qdã dicãt pdicta Apl̃i verba nõ eſſe fidei diffinitionẽ, qa diffinitio idicat rei quidditatẽ, & eſſentiã, vt hẽt 7.* Met. tñ ſi quis rectè cõſideret oĩa, ex qb. fides põt diffiniri, in pdicta deſcriptione tãgunt, licèt verba nõ ordinẽtur ſub forma diffinitionis: ſicut ẽt apud philos ptermiſſa ſylogiſtica forma, ſyllogiſmorũ pricipia tangunt̃. Ad cuius euidentiã cõſiderandũ eſt, q̃ cũ habitus cognoſcant̃ p actus, & actus per obiecta, fides cũ ſit habitus quidam, dẽt diffiniri p pprium actũ in cõparatione ad ppriũ obiectũ. Actus autẽ fidei eſt credere, ſicut ſ.* dictũ eſt, q actus eſt intellectꝰ determinati ad unũ ex imperio volũtatis. Sic ergo actꝰ fidei hẽt ordinẽ & ad obiectũ volũtatis, q̃ eſt bonũ, & finis: & ad obiectũ intellectus q̃ eſt

Li. 7. meta. tex. 11. & 19. tomo 3.

Cesla. Habitus diffiniuntur per actus in comparatione ad obiectum.

q. 2. artic. 2. & 3.

A verũ. Et qa fides, cũ ſit uirtus theologica, ſicut ſ.* dictũ eſt, hẽt idẽ pro obiecto, & fine, neceſſe eſt, q̃ obiectũ fidei, & finis pportionabiliter ſibi corrñdeant.† Dictũ eſt ãt ſ. q̃ veritas prima eſt obiectũ fidei, ſm q̃ ipſa eſt nõ uiſa, & ea qb. pp ipſam inhęret: & ſm hoc oportet, q̃ ipſa ueritas prima ſe habeat ad actum fidei ũer modũ finis ſm rõnẽ rei nõ uiſæ, q̃ ptinet ad rõnẽ rei ſperatæ, ſm illud Apl̃i ad Ro. 8. Quod nõ uidemꝰ, ſperamus. Veritatẽ.n. uidere, eſt ipſam habere: nõ ãt ſperat aliqs id q̃ iã hẽt, ſed ſpes eſt de hoc, q̃ nõ hr̃, ut ſ.* dictũ eſt. Sic ergo habitudo actꝰ fidei ad finẽ, q eſt obiectũ uo-

In ar. 1. huiꝰ art. Et p. 2. q. 82. ar. 3. † q. 1. arti. 1. & 4.

p. 2. q6. 67. art. 4.

B lũtatis, ſignat̃ in hoc, q̃ dr̃, Fides eſt ſubſtantia rerũ ſperãdarũ. Subſtantia.n. ſolet dici prima inchoatio cuiuſcũq; rei, & maximè qñ tota res ſequens cõtinet̃ virtute i primo principio, puta, ſi dicamꝰ, q̃ prima principia indemõſtrabilia ſunt ſubiecta ſciæ, qa.ſ. primũ, q̃ in nobis eſt de ſcia, ſunt hmõi principia, & i eis uirtute cõtinet̃ tota ſcia. Per hũc ergo modũ dr̃ fides eſſe ſubſtãtia rerũ ſperãdarũ, qa.ſ. prima inchoatio rerũ ſperãdarũ in nobis eſt per aſſenſum fidei, q̃ virtute cõtinet oẽs res ſperãdas. In hoc.n. ſperamꝰ beatificari, q̃ uidebimꝰ apta uiſione ueritatẽ, cui p fidẽ adhæremꝰ, ut patet

Subſtantia quo quoq; accipi ſoleat.

C p ea, q̃ ſ.* de fœlicitate dicta ſunt. Habitudo autẽ actus fidei ad obiectũ intellectꝰ, ſm q̃ eſt obiectũ fidei, deſignat̃ in hoc, q̃ dr̃ argm̃ non apparẽtiũ, & ſumit argm̃ pro argumẽti effectu: per argm̃.n. intellectus inducit̃ ad inhærendũ alicui uero. Vñ ipſa firma adhæſio intellectus ad ueritatẽ fidei non apparẽtẽ, uocat̃ hic argm̃. Vnde alia lr̃a hẽt conuictio, quia.ſ. per authoritatẽ diuinã intellectus credẽtis cõuincit̃ ad aſſentiẽdũ his, q̃ nõ uidet. Si qs ergo in formã diffinitionis, hmõi uerba reducere velit, põt dicere, q̃ fides eſt habitus mentis, qua inchoat̃ uita æterna in nobis, faciẽs intellectũ aſſentire nõ apparentibus: per hoc.n. fides ab oĩb. alijs

p. 2. q. 4. art. 8.

Argumentum quo quoque.

Diffinitio apoſtoli in formam redactam.

D diſtinguit̃, q̃ ad intellectũ ptinẽt. Per hoc.n. q̃ dr̃, Argm̃, diſtinguit̃ fides ab opinione, ſuſpitione, & dubitatione, per q̃ non eſt prima adhæſio intellectus firma ad aliqd. Per hoc aũt, q̃ dr̃, Non apparẽtium, diſtinguit̃ fides à ſcia, & intellectu, p quę aliquid ſit apparẽs. Per hoc aũt q̃ dr̃, Subſtãtia ſperãdarũ rerũ, diſtinguit̃ uirtus fidei a fide cõiter ſumpta, q̃ nõ ordinat̃ ad beatitudinẽ ſperatã. Oẽs aũt aliæ diffinitiones, quæcunque de fide dãtur, explicationes ſunt huius. quã Apoſtolꝰ ponit. Quod.n. dicit Augu.* Fides eſt virtus, qua creduntur quæ

Reductio omniũ ad hanc apoſtoli.

Aug. tra. 40. in Io. a med. tom. 9. Et li. b. 2. q. euang. q. 39. to. 4.

E non uidentur: & quod dicit Damaſ.† q̃ fides eſt nõ inquiſitus cõſenſus: & alij dicunt, q̃ fides eſt certitudo animi, quædam de abſentibus ſupra opinionem, & infra ſcientiam, idem eſt ei quod Apoſtolꝰ dicit, Argumentum non apparẽtium. Quòd uerò Dion.† dicit 7. ca. de diu. no. q̃ fides eſt manẽs credentium fundamentum, collocans eos in ueritate, & in ipſis ueritatem oſtendens, idem eſt ei, qđ dicitur, Subſtantia rerum ſperandarum.

† Dam. li. 4. c. 12. † Dion. c. 7. de diui. nom. declinando ad fin.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ ſubſtantia non ſumitur hic ſm quod eſt genus generaliſſimum cõtra alia gña diuiſum: ſed ſm q̃ in quolibet genere inuenitur quædam ſimilitudo ſubſtãtiæ, prout

ſcilicet

.ſ.primum in quolibet genere continens in ſe alia virtute, dicitur eſſe ſubſtantia illorum.

Ad secundum dicēdum, ꝙ cū fides pertineat ad intellectū, ſm quod imperatur a uolūtate, oportet ꝙ ordinetur, ſicut ad finem, ad obiecta illarum uirtutum, quibus perficitur uoluntas, inter quas eſt ſpes, vt infra* patebit: & ideò in diffinitione fidei ponitur obiectum ſpei. G

*q. 18. ar. 1.

Ad tertium Dicendū, ꝙ dilectio pōt & eſſe uiſorū, & nō uiſorum, & præſentium, & abſentiū: & ideò res diligenda nō ita proprie adaptatˀ fidei, ſicut res ſperanda, cum ſpes ſemper ſit abſentium, & non uiſorum.

Ad quartum dicēdum, ꝙ ſubſtantia, & argū, ſm quod in diffinitione fidei ponuntur, nō importāt diuerſa gña fidei, neq; diuerſos actus, ſed diuerſas habitudines uniˀ actˀ ad diuerſa obiecta, ut ex dictis patet.* H

*In corp. art.

Ad quintum dicēdū, ꝙ argumētū, quod ſumiť ex ꝓprijs principijs rei, facit rem eſſe apparentē: ſed argū, quod ſumiť ex authoritate diuina, nō facit rem in ſe eſſe apparētē, & tale. argū ponit in diffinitione fidei I

Articulus II.

Vtrum fides ſit in intellectu, ſicut in ſubiecto.

Ad secundum ſic proceditur. Vř ꝙ fides nō ſit in itellectu, ſicut in ſubiecto. Dicit.n. Aug.* in li. de pdeſtinatione ſanctorū, ꝙ [h] fides in credētiū volūtate cōſiſtit: ſed uolūtas ē alia potentia ab itellectu. ergo fides nō ē i itellectu, ſicut i ſubiecto. K

Porrecta per totum.

ca. 5. in ſ. tom. 7.

¶2 Prę. Aſſenſus fidei ad aliquid credendū prouenit ex [h] uolūtate Deo obediēte. Tota ergo laˀ fidei ex obedientia eſſe vř: ſed obedientia eſt in uolūtate. ergo & fides. nō ergo eſt in itellectu.

¶3 Prę. Intellectˀ eſt vel ſpeculatiuus, uel practicus: ſed fides nō eſt in intellectu [h] ſpeculatiuo, cum nihil dicat de euitabili, & fugiendo, ut dř in 3. de* Anima. non eſt ergo principiū operationis. Fides autem eſt quæ p dilectionem operatur, ut dicit ad Galat. 5. Similiter etiam nec in intellectu practico, cuiˀ obiectum eſt uerum contingens factibile, vel agibile. Obiectū.n. fidei eſt verū æternū, ut ex 5.* dictis patet. non ergo fides eſt in intellectu, ſicut in ſubiecto.

*Li. 3. de aīa text. 34. & 46. & 49. to. 2.

*q. 1. art. 1. & q. 1 ar. 5. & 7

Sed contra eſt, ꝙ fidei ſuccedit uiſio patriæ. ſm illud primę ad Corin. 13. Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tūc autem facie ad faciem: ſed viſio eſt in intellectu. ergo & fides.

Respon. Dicendū, ꝙ cum fides ſit quædam virtus, oportet ꝙ actus eius ſit perfectus. Ad pfectionem autem actus, qui ex duobus actiuis principijs ꝓcedit, requiritur ꝙ utrunq; actiuorum principiorum ſit perfectū. Non.n. bene poteſt ſecari, niſi & ſecās habeat artē, & ſerra ſit bene diſpoſita ad ſecandū. Diſpoſitio āt ad bene agendum in illis potentijs aīæ, quę ſe habēt ad obiecta, eſt habitus, vt ſupra *dictum eſt ideo oportet, quòd actus procedens ex duabus talibus potentijs ſit perfectus habitu aliquo præexiſtente in utraq; potentiarum. Dictum autem † eſt ſupra, quòd credere eſt actus intellectus, ſecundum quod mouetur a uoluntate ad aſſentiendum. Procedit autem huiuſmodi actus à uoluntate, & ab intellectu, quorum utrunque natum eſt per habitum perfici ſecundum prædicta: & ideo oportet, ꝙ tam in uoluntate ſit aliquis habitus, q̃ in intellectu, ſi debeat actus fidei eſſe pfectˀ ſicut etiam ad hoc ꝙ actus concupiſcibilis ſit pfectus, oportet ꝙ ſit habitus prudentiæ in ratione, & habitus tēperantiæ in

Actus ex duobˀ actiuis procedēs quid requirat ad hoc ꝙ ſit perfectus.

*p. 2. q. 49. art. 3 ad 4.

†q. 2. ar. 1 & 2.

SVPER QVÆST. IIII. ARTIC. II.

... 1 ... q. 9. par. 3. Dur. 3. ſ. d. 25. q. 1.
Bon. eodem art.

In quæſtionis quartæ articulo ſecundo, omiſſo primo, dubiū occurrit duplex: Primū, quomodo credere ſit a duobus actiuis intellectu ſ. & uoluntate. Sed ... hoc in quæſtione 65. præcedentis libri dictū eſt ſoluendo rōnem Scoti: ideo ſcdm dubium ex eodem Scoto in 25. diſtinc. tertij Senten. occurrit. Et vt intelligatur dubium pmitto duo. Alterū eſt ꝙ aliud eſt fidē, & eius actum ſ. credere, dependere a uoluntate: & aliud eſt fidem perfectā in ſuo actu, uel actum fidei perfectū, dependere à uoluntate pfecta. Hæc.n. ſunt valde diuerſa, & non ſunt cōfundenda. Et licet utrunq; ſit uerū & aſſertum ab authore: & primū pro principio, & ſcdm p concluſione hic inductū non tñ pro eodem ſumēda ſūt. Quia i primo dicto nihil aliud ſignificať, niſi ꝙ credere eſt à uoluntate & non dř a uoluntate pfecta p habitum charitatis. Et hoc eſt veriſſimum, & certiſſimum: & quia credere eſt voluntariū poſitiue, ut experimur. In ſcdo āt dicto ſignificatur non ꝙ credere ſed ꝙ bene credere eſt a uoluntate perfecta charitate. Alterū quod præmitto, eſt ꝙ Scotus ibidē utrunq; confundit. Nam in titulo ſuæ quæſtionis loquitur de fide & in corpore articuli, de actu credendi. Affert ut rōnem huius literæ contra ſe, explicās maiorem de actu dependente a duobus agentibus, ſiūt perfectus, ut hic aſſumitur & tractās poſtmodū exemplum de ſerra. Verumtamen quicqd ipſe intenderit, aſſertam ex ipſo d., qd cōtra nos opponi pōt. Arguit ergo Scotus ad hoc, q; ad perfectū actum fidei, non requiritur in uoluntate perfectio quam dicimus charitatē: Tum quia poſito, ꝙ volūtas moueat intellectū ad credendum ad hoc ſufficit ipſa cum intellectu diſpoſito per habitum fidei inclinātem intellectum ad credendum. Tum quia ſicut in ſerra ſufficit acuties ad ſcindēdū, ita in uirtute motiua ſufficit ipſa uirtus motiua abſq; aliquo ſuperaddito, Tum. quia differentia inter actum credendi perfectionem, & minus perfectum, ſufficit ꝙ reducatur in diſpoſi‑tionē intellectus proportionaliter magis, uel minus perfecti: & non oportet propterea aliam in uoluntate perfectionem ponere. Ad primum horum dicitur, quòd aliud eſt loqui de credere, & aliud de uirtuoſe credere. Licet.n. ad credendum, ſat ſit voluntas ſine habitu, ad uirtuoſe tamen credendū. de quo ſolo eſt ſermo in concluſione hac exigitur voluntas perfecta habitu, ut in litera probatur.

Ad ſcdm autē dř, ꝙ aliud eſt loqui de ſcindere, & aliud de bene ſecare. Nos dicimus, ꝙ ad bene ſecare exigitur perfectio artis, & principalis agentis parte, ut experientia teſtatur, iſte ... hō declinat ad ... ſcindēdi abſolute, & uirtutem motiuā nō principalem, quæ eſt mens reſpectu artificialium organorum.

Ad tertium demū dř, ꝙ æquiuocat de perfectione, & imperfectione actus credendi. Argumentum.n. loquitur de perfectione graduali ſecundum intenſum, & remiſſum in eadem ſpecie, ut album differt a magis albo. Nos autem loquimur de perfectione, qua virtus ſimpliciter differt a uirtute non ſimpliciter, quæ eſt alterius rationis, & dicimus quod actus fidei, ut eſt in ſtatu virtutis ſimpliciter, oportet quòd ſit ab vtroq; principio perfecto. Et propterea author in principio corporis articuli dicit, Quòd cum fides ſit virtus &c. Omnium ergo ſolutio ſtat in hoc, ꝙ actus fidei perfectus ſicut ſit actus virtuoſus ſimpliciter exigit perfectionem in intellectu, & uoluntate, a quibus ſi taliter perfecte virtuoſus non eſt, ut in litera probatur. Cum his tamē ſtat, ut dictum eſt, quod ſit actus fidei ſine charitate, vt infra amplius patebit, ſ in eiuſdem articuli ſecundi reſponſione ad tertium. aduerte primo, quòd quia obiectum fidei eſt Deus ipſe, qui eſt ſummū omnium ſpeculabilium ꝓp ſe ipſū: ideo author ex ipſa natura obiecti ponit fidem habitum ſpeculatiuum. Et quia idem obiectum eſt & ratio ſumma operum: ideo ex eiuſdem obiecti natura habitum fidei extendit ad proximum proportionabiliter, ſicut & obiectum ipſum extenditur.

Ad uero ſecundo, ꝙ litera dixit an hoc de fide, cōparando practicum ſpeculatiuo. Alius.n. & uerius loquendo, dicendum, eſt

ſecundum

ſcibum ipſum,& ueritatem, φ fides eſt habitus altior practico, ſpeculatiuo præhabẽs eminenter vtrunq; ſicut ſenſus cõis reſpectu ſenſitum propriorũ, & ppea vtrũque opus hẽt: ſcd o-quendo vt plures, & comparando ad hęc duo ſub ſpeculatiuo comprehendiť Hanc autẽ eſſe mẽtem authoris patet, tum ex eo, φ theologica ſcia, q̃ uirtualiter cõtinetur in principijs, quorũ eſt fides, eſt hmõi, vt i primo libro oſtenſum eſtrum ex eo, φ dona Spũſſancti,quę ex fide emanant, ſunt hmõi, vt infra patebit. Eſſe ãt hãc doctrinã ſ.dm veritatẽ eminentia diuinæ cognitionis, cuius fides eſt impreſſio, ppriȷ ordinis manifeſtat, ut de theologia dictũ ſunt.

Caiet. — *Li. 3. de ... & 45. & 47. — *q. 1. art. 2. & q. 1 ar. 5. & 7

SVPER QV. IIII. ART. III.

Bannes eodem art.

IN titulo articuli tertij eiuſdem quæſtionis quartæ, aduerte φ termini in vnaquaq; arte intelligendi ſunt ſcdm ſubiectam materiã illius artis. Vñ cum in moralibus, de quibus tractatur, vna virtus dr forma alterius, non eo mõdr, quo in naturalibus forma dr informare materiam. Non.n. ppea hoc dr aut quæritur, quaſi vna virtus ſit ſubiectum alterius, aut actus uirtutis unius ſit ſubiectum actus alterius: ſed ad imperiũ vnius ſuper actu alterius ſermo refertur. Qđ.n. naturaliter alteri imperat, ad finẽ ipſi* imperantis illud dirigit: ac p hoc dupliciter actum imperatũ informat, ut in litera dr. Primo, dando illi finẽ, vñ ſpecificatur: ſcdo, dando illi modum, quo conuenienter ad illũ finẽ congruat. Qui.n. ſcindit ligna pp domũ, aut nauim faciendã aliã ſpẽm & alium modũ ſciſſioni dat, q̃ q ſcindit ea ad comburendum. Quia ergo tam finis, q̃ modus datus ab imperante informat actum imperatum, ideo virtus imperans forma dr uirtutis imperatę. Et iuxta hunc ſenſum quę

*Li. 1. c. 8. in med. tom. 3. *Finis omnium deſideriorũ noſtrorum eſt actionum quemadm.* li. 3. ex te. 49. id colligunt nõ nulli

Porrecta per totum.

25

Inf. q. 23. a. 8. Et 3. d. 23. q. 3. ar. 1. q. 1. & d. 27. q. 2, ar. 4. q. 3. Et ueri. q. 14. ar. 5 & uer. q. 2. ar. 3.

concupiſcibili. Credere aũt immediate eſt actus intellectus, quia obiectum huius actus eſt verum quod propriè pertinet ad itellectum. & ideo[m] neceſſe eſt, φ fides, quæ eſt proprium principium huius actus, ſit in intellectu ſicut in ſubiecto.*

AD PRIMVM ergo dicendum, φ Auguſtin. fidem accipit pro actu fidei, qui dicitur conſiſtere in credentium uoluntate, in quantum ex imperio uoluntatis intellectus credibilibus aſſentit.

B

AD SECVNDVM dicendũ, φ nõ ſolum oportet uoluntatem eſſe promptam ad obediendũ, ſed ẽt intellectum eſſe bene diſpoſitũ ad ſequendum imperiũ uoluntatis: ſicut oportet concupiſcibilem eſſe bene diſpoſitã ad ſequendum imperium rationis & ideo non ſolum oportet eſſe habitum uirtutis in uoluntate imperante, ſed etiam in intellectu aſſentiente.

C

AD TERTIVM dicendum, φ fides eſt i itellectu ſpeculatiuo ſicut in ſubiecto, ut manifeſte patet ex obiecto ſed quia ueritas prima, q̃ eſt fidei obiectum eſt finis oium deſideriorum, & actionum noſtrarum, ut patet per Aug.*in.j.de Trinitate inde eſt, quod p dilectionem operatur: ſicut etiam intellectus ſpeculatiuus extenſione fit practicus, ut dicitur in 3. de anima.

D

ARTICVLVS III.

Vtrum charitas ſit forma fidei.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd charitas, nõ ſit forma fidei. Vnumquodque enim ſortitur ſpeciem per ſuã formam eorum ergo, quæ ex oppoſito diuidũtur, ſicut diuerſæ ſpecies unius generis, unum non poteſt eſſe forma[h] alterius ſed fides. & chariras diuiduntur ex oppoſito. 1. ad Cori. 13. ſicut diuerſæ ſpẽs uirtutis. ergo charitas non põt eſſe forma fidei.

E

¶2 Præt.[h] Forma, & id cuius eſt forma ſunt in eodem, quia ex his fit unũ ſimpliciter: ſed fides eſt in intellectu charitas autem in uoluntate. ergo charitas nõ eſt forma fidei.

¶3 Præt. Forma eſt[h] principium rei: ſed principium credendi ex

A

parte uoluntatis magis uidetur eſſe obedientia, quam charitas ſm illud ad ad Rom. 1. Ad obediendum fidei in omnibus Gentibus. ergo obedientia magis eſt forma fidei, quam charitas.

SED CONTRA eſt, φ unumquodq; operatur per ſuam formam: fides autem per dilectionem operatur. ergo dilectio charitatis eſt fidei forma.

RESPON. Dicendum quòd ſicut ex ſuperioribus* patet, actus uoluntarij ſpẽm recipiunt a fine, q eſt uoluntatis obiectũ: id ãt a quo aliquid ſpeciem ſortitur, ſe habet ad modum formæ in rebus naturalibus. Et iõ cuiuſlibet actus uoluntarij forma quodammodo eſt finis, ad quem ordinať tum quia ex ipſo recipit formam: tum etiam q̃a modus actionis oportet φ rñdeat proportionabiliter fini. Manifeſtum eſt autem ex prędictis, φ actus fidei ordinať ad obiectum uoluntatis, quod eſt bonum, ſicut ad finẽ. Hoc ãt bonũ quod eſt finis fidei. ſ. bonum diuinum, eſt proprium obiectum charitatis & iõ[m] charitas[d] dr̃ forma fidei, inquantũ p charitatẽ actus fidei pficitur, & format.*

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd charitas dicitur eſſe forma fidei, inquantum informat actum ipſius. Nihil autem prohibet unũ actum a diuerſis habitibus informari, & ſm hoc ad diuerſas ſpecies reduci ordine quodam, ut ſupra dictum* eſt, cum de actibus humanis in communi ageretur.

AD SECVNDVM dicendum, φ obiectio illa procedit de forma intrinſeca. Sic autem charitas non eſt forma fidei, ſed prout informat actum eius, ut ſupra* dictum eſt.

Ad TERTIVM dicẽdũ, φ ẽt ipſa obedientia, & ſimiliter ſpes, & q̃cunq; alia uirtus poſſet pręcedere actũ fidei rationabiliter formatũ a charitate, ſicut* ifra patebit: & ideo ipſa charitas ponitur forma fidei.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum fides in formis poſſit fieri formata, uel econuerſo.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd fides in-

ritur. an fidei forma ſit charitas.

¶In rñſione ad ſcdm in eodẽ articulo, aduerte φ ſi cõparatio fiat virtutis ad uirtutẽ, aut actũ, aut actus ad actum, extrinſeca inueniuntur: quoniam & hæc in uoluntate, illa in intellectu. Sed ſi cõparatio fiat actus imperati ad modum quem ab imperante ſuſcipit, ſic inuenitur intrinſeca, eo tamen modo, quo modus actionis eſt in ipſa actiõe, ut modus eius. Et ſimiliter ſi comparatio fiat actus ad ſpecificam denominationem, quam ab extrinſeco obiecto virtutis imperantis habet, intrinſeca inuenitur, eo tamen modo, quo denominatiua relatio ab extrinſeco, dici poteſt intrinſeca. Author autem, quia uirtutem virtuti comparat, optime dicit eam eſſe formam extrinſecam virtutis, & actus eiſdem.

¶In reſponſione ad tertium eiuſdem articu. aduerte, quòd quia argumentum non tendebat directe ad impugnandũ, quòd charitas eſt forma fidei, ſed indirecte hoc modo, quia probabat, quòd obedientia eſt magis forma fidei, quàm charitas: & ex hoc ſequeretur, φ charitas nõ eſſet ſimpliciter forma fidei: iõ author ad intentũ principale reſpiciens, dicit quòd quia a charitate non ſolum formatur fides, ſed ẽt obedientia, & quæcunque alia virtus præuia fidei, ideo charitas ſimpliciter eſt forma fidei, utpote forma omnium, quicquid. ſit de illarum informatione reſpectu fidei. Hoc enim ex 7. huius quæſtionis articulo patet

*1. 2. q. 1. ar. 3. & q. 18. ar. 6.

*Ar. 1. huius q. & q. 2. ar. 1.

D. 307. Conclu.

*1. 2. q. 18 ar. 6. & 7. & q. 56. ar tic. 2.

*In corp. art.

*q. 13. ar. 8.

SVPER QV. IIII. ART. IIII.

Bannes Eodem art.

D. Bon. 3. ſ. d. 23 qu. 5. art. 2.

Porrecta per totum.

26

3. d. 23. q. 3. ar. 4. Et 4. d. 17. q 2. ar. 1. q. 3. cor. Et veri. q. 14. a. 7. Et ad Rom. 1. lc 6.

IN titulo articul. 4. terminos ex præcedenti articulo declaratos habes. Fides n. formata ſignificat fidẽ a charitate actã: fides vero iformis ſignificat

formis non fiat formata, nec e-
conuerſo, q̃a ut dr̃. 1. ad Cor. 13. Cũ uenerit qđ pfectũ eſt, euacuabit[h] qđ ex parte ẽ: ſed fides informis impfecta eſt reſpectu formatę. ergo adueniente fide formata, fides iformis excludit vt nõ ſit vnus habitus numero.

¶ 2 Præt. illud qđ eſt mortuũ, nõ fit[h] viuum ſed fides informis eſt mortua ſm̃ illud Ia. 2. Fides ſine operib. mortua eſt. ergo fides i formis non põt fieri formata.

¶ 3 Præt.[h] Gr̃a Dei adueniẽs nõ hẽt minorẽ effectũ in hoĩe fideli, q̃ infideli: ſed adueniẽs hoĩ infideli: cat in eo habitũ fidei: ergo ẽt adueniens fideli, q̃ habebat prius habitum fideli informis,[h] cãt in eo aliũ habitũ fidei.

¶ 4 Præt. Sicut Boet. dicit,[h] accidentia alterari non pñt: ſed fides eſt quoddam accidens. ergo non poteſt eandem fides qñq; eſſe formata, & qñq; informis.

Sed contra eſt, quod Iac. 2. ſuper illud, Fides ſine operibus mortua eſt, dicit* glo. quibus re uiuiſcit. ergo fides, quæ erat prius mortua, & informis, fit formata, & uiuens.

Resp. Dicẽdum, q̃ circa hoc fuerũt diuerſę opiniones. Quida. n. dixerũt q̃ alius eſt habitus fidei formatæ, & informis: ſed adueniente fide formata, tollit fides informis. Et ſilr̃, hoĩe poſt fidẽ formatã peccãte mortaliter, ſuccedit alius habitus fidei iformis a Deo infuſus. Sed hoc nõ vr̃ eſſe cõueniẽs, q̃ gr̃a ad ueniẽs hoĩ, aliqđ Dei donũ excludat: neq; ẽt, q̃ aliqđ Dei donũ hoĩ infundat p̃p pc̃m̃ mortale. Et iõ alij dixerũt, q̃ ſunt q̃dẽ diuerſi habitus fidei formatæ, & informis: ſed tñ adueniente fide formata, nõ tollit habitus fidei informis, ſed ſil̃ manet i eodẽ cũ habitu fidei formatę. Sed hoc ẽt vr̃ eſſe incõueniens, q̃ habitus fidei informis in hñte fidẽ formatã remanet otioſ⁹. Et iõ aliter dicẽdũ, q̃ idẽ eſt habitus fidei formatæ, & iformis. Cuius rõ eſt q̃a habitus diuerſificat̃ ſm̃ illud quod p ſe ad habitum ptinet. Cũ ãt fides ſit pfectio intellectus, illud p ſe ad fidẽ ptinet qđ ptinet ad intellectum. Quod ãt ptinet ad volun-

F tatẽ, non p ſe ptinet ad fidem: ita qđ p hoc fidei habit⁹ poſſit diuerſificari. Diſtinctio ãt fidei formatæ, & informis eſt ſm̃ id quod ptinet ad voluntatẽ, i. ſm̃ charitatem non autẽ ſm̃ illud, quod pertinet ad intellectum. Vnde[m] fides formata, & informis, non ſunt diuerſi habitus.[n]

Ad primum ergo dicẽdũ, q̃ verbũ Apoſtoli eſt intelligẽdũ qñ imperfectio eſt de rõne im

G perfecti. Tunc. n. oportet, q̃ ad ueniẽte pfectione, imperfectũ excludat̃: ſicut[d] adueniẽte a praiſione excludit̃ fides, de cuius rõne eſt, ut ſit non apparentiũ: ſed qñ impfectio, nõ eſt de rõne rei impfectę, tũc illud numero idẽ qđ erat impfectũ, ſicut pueritia nõ eſt de rõne hoĩs: & ideo idẽ numero qui erat puer, fit vir. Informitas autem fidei non eſt de rõne rei perfectæ,

H ſed per accidens ſe habet ad ipſam, ut* dictum eſt. vñ ipſamet fides informis fit formata.

Ad II. dicẽdum, q̃ illud qđ facit vitam aĩalis, eſt de rõne ipſius: quia eſt forma eſſentialis eius. ſ. aĩa. Et ideo mortuũ fieri viuũ nõ põt, ſed aliud ſpẽ eſt, qđ eſt mortuũ, & qđ eſt viuum ſed id quod facit fidẽ eſſe formatam, vel uiuam, non eſt de eſſentia fidei: & ideo non eſt ſile.

I Ad III. dicendum, q̃ gr̃a facit fidem nõ ſolum qñ fides de nouo incipit eſſe in hoĩe, ſed ẽt quandiu fides durat. Dictum* eſt enim ſupra, q̃ Deus ſemper operatur iuſtificationem hominis, ſicut Sol ſemper operatur illuminationẽ aeris. Vnde gratia non minus facit adueniens fideli, q̃ adueniens infideli: quia in utroque operatur fidem, in vno quidem cõfirmando & pficiẽdo in alio de nouo creando.

K Vel põt dici, q̃ hoc eſt p accidẽs. ſ. p̃p diſpoſitionẽ ſubiecti, q̃ gr̃a nõ cãt fidẽ i eo q̃ hẽt: ſicut ecõtrario ſm̃ pc̃m̃ mortale ñ tollit gr̃am ab eo, q̃ eã amiſit p pc̃m̃ mortale p̃cedens.

Ad IIII. dicendum, q̃ per hoc q̃ fides formata ſit informis, non mutatur ipſa fides, ſed mutat̃ ſubiectum fidei, qđ eſt aĩa, quod qñq; quidem habet fidẽ ſine charitate qñq; autem cum charitate.

ARTICVLVS V.

Vtrum fides ſit virtus.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd fides non ſit virtus. Virtus enim ordinatur

---

[Commentary, left margin]

...ſificat fidem, q̃ eſt in exiſtentibus extra charitatem: Et eſt ſermo de fide una & eadem numeraliter, an ipſa & fiat de informi formata, cũ Chriſti. anim poenitens aſſequitur charitatẽ: & de formata informis, cũ exiſtens in charitate labit̃ in pc̃m̃ mortale. furti, uel homicidij. manens fidelis.

¶ in corpore eiuſdem articuli, dubium occurrit circa illud dictum, Id quod ptinet ad voluntatem, non p ſe pertinet ad fidẽ. Hoc. n. cõtradicit doctrinæ ſuperius traditæ. Subiectum namq; per ſe ipſius fidei per ſe pertinet ad fidem, ita q̃ uariat ipſam, vt patet inductiue de oĩbus p ſe ſubiectis, virtutum, & habituum: ſed intellectus nõ abſolute, ſed motus a uoluntate eſt per ſe ſubiectum fidei, ut p̃dictũ eſt. ergo id q̃d ptinet ad voluntatẽ. ſ. ipſa motio a uoluntate, pertinet p ſe ad fidem, ita q̃ uariat ipſam varietate corruptionis. Si. n. ab intellectu auferas ly, motus a uolũtate, impoſſibile eſt, q̃ remaneat fides, niſi æquiuoce. Ruit ergo ratio literę ſuper dicta propoſitione fundata.

¶ Ad hoc dr̃, ad volũtatem aliquid põt ptinere dupliciter. Primo, ſcdm̃ ſubſtantiã: ſcdo ſcdm̃ perfectionem. Id quod ptinet ad uolũtatem ſcdum ipſius voluntatis ſubſtantiã, eſt actus eius: & de hoc dictũ fuit, q̃ per ſe ptinet ad ſubiectum fidei: & conceditur, q̃ uariaret fidẽ vt arguẽdo tangitur. Id uero quod ptinet ad perfectionem uoluntatis, eſt bonitas, laudabilitas &c. actus. Hoc. n. fit per habitũ charitati. in propoſito. Et de hoc dr̃ hic, q̃ non per ſe ſpectat ad fidẽ, ita q̃ ipſã ſcdũ ſubſtãtiã variet. q̃uis quodãmodo ptineat p ſe ad fidẽ ut uirtus eſt, ut infra patebit.

SVPER QV. IIII. ART. V.

D. Bo. 3 ſ. d. 23. a. 1. q. 1. Cæt. prin 2. q. 45. a. 3. Aegi. a. quolib. 3 q. 9. Io. ab Arg. d. 23. q. 1. art. 4. ... 3. p. q. 68.

[Commentary, right margin]

m 5. Ca. 3. d. 24 q. 1. cont. Ba. Ban. eodem art.

IN corpore artic. 5. eiuſdem quæſt. dubium duplex occurrit ex Durãdo in 3. diſt. 3. ſent. q. 4. art. 2. arguente primo contra hoc, ſ. q̃ fides eſt virtus. Diſtinguit nãque, q̃ uirtus dupliciter ſumitur large p habitu inclinante in actum bonum: & ſtricte, p habitu ponente potentiam in ultimo perfectionis debitæ ſuo actui. Sic. n. virt⁹ eſt vltimũ de potentia: & hoc mõ inquit fides nõ eſt uirtus, q̃a non facit euidentem cognitionem qua natus eſt actus intellectus pfici. Scdm̃ vero eſt ex eodem arguente contra hunc articulum, tripliciter, q̃ fides nõ ſit magis virtus cũ charitate, q̃ ſine charitate. Primo ex actu, q̃a aſſentire uero ſupnaturali nõ eſt pfectius intrinſece cum charitate, q̃ ſine charitate. ergo. Antecedens probat̃, q̃a ex charitate nullam pfectionem pertinentẽ ad cognitionis genus recipit, ſed extrĩſecã tm̃, puta eſſe meritoriũ. Conſequentia patet: quia nõ ex quacunq; pfectione actus penſat uirtus, ſed ĩtrinſeca illi alioquin actus opinionis meritorius faceret, q̃ opinio eſſet uirt⁹. Secundo, & in idem redit, ex habitudine fidei ad charitatem fides non dependet a charitate, quo ad habitum, quia eſt prior illa: nec quo ad actũ quia non perficit̃ intrinſece ab illa. ergo nõ eſt p illam virtus. Tertio, contra exemplũ literæ, q̃a non eſt ſimile & virtute morali, & prudentia, q̃a connexæ

[Outer margin notes]

*Glo. interlin. ibidem.

D. 606.

*In corp. art.

Nota pro gratitudine ad Deũ & intelligentia beneficiorum eius.

* 1. 2. qu. 109. ar. 1. Et q. 113. Et p. p. q. 104. ar. 1.

Secundo reſponſio.

Porrectũ per totum.

27

1. 2. q. 65. ar. 4. Et 3. d. 23. q. 1. art. 4. q. 1. & q. 3. ar. 1. qu. 2. & ueri. q. 14. ar. 3. & 6

ad bonum, nam uirtus eſt, quæ bonum facit habentem, ut dicit Philoſophus in 2. † Ethic. ſed fides ordinatur ad h uerum. ergo fides non eſt uirtus.

¶2 Præ. Perfectior eſt virtus infuſa, quàm acquiſita: ſed h fides ꝑp ſui imperfectionem nõ ponitur inter uirtutes intellectuales acquiſitas, ut * patet ꝑ Philoſophũ in 6. Ethic. ergo multò minus põt poni uirtus infuſa. B

¶3 Præt. Fides formata, & informis ſunt h eiuſdẽ ſpeciei, vt † dictũ eſt: ſed fides informis nõ eſt uirtus, quia non habet connexionẽ cũ alijs uirtutibus. ergo nec fides formata eſt virtus.

¶4 Præ. Gratiæ gratis datæ, & fructus diſtinguunt a uirtutib*: ſed h fides enumeratur inter gratias gratis datas. 1. ad Cor. 12. & ſimiliter inter fructus, ad Gal. 5. ergo fides non eſt uirtus. C

Sed contra eſt, ꝙ hõ per virtutes iuſtificatur. nam iuſtitia eſt tota virtus, vt dr̃ 5.* Ethic. ſed per fidem homo iuſtificatur, ſm illud ad Rom. 5. Iuſtificati ergo ex fide, pacem habemus &c. ergo fides eſt virtus.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ex * prædictis patet, virtus humana eſt, per quam actus human* redditur bonus: vnde quicunq; habitus eſt ſemper principium boni actus, põt dici virtus humana. talis autem habitus eſt fides formata. Cùm.n. credere ſit actus intellectus aſſentientis vero ex imperio uolũtatis, ad hoc ꝙ iſte actus ſit perfectus duo requiruntur, quorum unum eſt vt infallibiliter intellectus tendat in ſuum bonum, quod eſt verũ. D Aliud autẽ eſt, ut infallibiliter ordinetur ad ultimum finẽ, propter quẽ uoluntas aſſentit uero, & vtrumque inuenitur in actu fidei, formatæ. Nam ex rõne ipſius fidei eſt, ꝙ intellectus ſemper feratur in uerum, quia fidei nõ poteſt ſubeſſe falſum, vt s.* habitũ eſt. Ex charitate ãt quæ format fidẽ, habet aĩa, ꝙ infallibiliter uoluntas ordinet̃ in finẽ bonum: & iõ m fides formata eſt uirtus.* Fides autem informis non eſt uirtus, quia etſi habeat perfectionẽ debitã actus fidei informis ex parte intellectus, non tñ hẽt perfectionẽ debitã ex parte uoluntatis. Sicut ẽt ſi tẽperantia eſſet in concupiſcibili, & prudẽtia nõ eſſet in rõne, tẽperantia non eſſet virtus, ut s.* dictũ eſt. Sed ad actũ temperantiæ requirit̃ actus rõnis, & actus concupiſcentiȩ: ſicut ad actum fidei requirit̃ act* uoluntatis, & actus intellectus.

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ ipſum uerũ eſt bonũ intellectus, cũ ſit eius perfectio. Et iõ inquantum per fidem intellect* determinat̃ ad uerum, fides hẽt ordinem in bonũ quoddã, ſed vlteriùs inquantũ fides format̃ per charitatem, habet etiam ordinem ad bonum, ſecundum ꝙ eſt uoluntatis obiectum.

Ad secundum dicendũ, ꝙ fides, de qua Philoſ. loquitur, innititur rationi humanæ non ex neceſſitate concludẽti, cui põt ſubeſſe falſũ: & ideo talis fides non eſt virtus. Sed fides de qua loquimur, innititur ueritati diuinæ, quæ eſt infallibilis, & ita non põt ei ſubeſſe falſum: & iõ talis fides poteſt eſſe uirtus.

Ad tertium dicendum, ꝙ fides formata, & informis non differũt ſpẽ, ſicut in diuerſis ſpẽbus exiſtẽtes, differũt aũt ſicut perfectũ & imperfectum in eadem ſpecie: unde fides informis cũ ſit imperfecta, nõ pertingit ad perfectã rõnẽ uirtutis. E Nam uirtus eſt perfectio quædam, vt dicitur in 7.* Phyſicorum.

Ad quartum dicẽdũ, ꝙ quidã ponũt, ꝙ fides, quæ connumerat̃ inter gratias gratis datas

connexæ ſunt. Fides autem, & charitas non ſunt connexæ.

¶Ad primum dubium dr̃, ꝙ arguens deceptus eſt non diſtinguendo inter uirtutem intellectualem, & virtutem. Plus.n. exigit ad uirtutem intellectualem, quàm ad uirtutẽ ẽt intellectus. Vnde gratis conceditur, ꝙ fides non eſt virtus intellectualis: quia non facit euidentiã in intellectu ſpeculatiuo, in quo eſt. Cum hoc tamen ſtat, ꝙ eſt virtus intellect* theologica, ponens intellectũ in vltima perfectione, quam nat* eſt ſupernaturaliter habere in via: quia ex natura ſua determinat infallibiliter intellectum ad verũ, & bonũ ſupernaturale ei* obiectum, ac finem, quod eſt vltim unde potẽtia pro ſtatu iſto. Et propterea fides, ut in litera dr̃, eſt ſimpliciter uirtus, & nõ largo uocabulo.

¶Ad euidentiam autẽ ſecundi dubij ſciẽdum eſt, ꝙ cum fides informis non diſtinguatur ſpecie, nec numero a formata, nõ ſic accipienda eſt diſtinctio non uirtutis a uirtute in ea, ſicut diſtinguitur habitus non uirtus, ab habitu qui eſt uirtus, puta, opinio a ſcientia: ſed accipienda eſt, ſicut habens ſtatũ uirtutis diſtinguit̃ a ſeipſo non habente ſtatũ virtutis, ſicut imperfectũ diſtinguit̃ a ſeipſo perfecto. Fides namque ſine charitate non eſt in ſtatu uirtutis ſimpliciter: cũ charitate autem eſt in ſtatu uirtutis. Et hoc ex actu, & ſubiecto manifeſtatur. ex actu quidem, quia actus pendens per ſe a duobus non eſt perfectus ſimpliciter, niſi vtrũque ſit perfectũ: aſſentire autem uero ſupernaturali credẽdo, pendet ex intellectu, & uolũtate. ergo non eſt actus ſimpliciter uirtuoſus, niſi tam intellectus, quã uoluntas perfecta ſit. Ex ſubiecto uero, quia ſubiectũ per ſe fidei, eſt intellectus motus a uoluntate. ergo ſubiectum per ſe fidei perfectæ eſt intellectus motus à uoluntate perfecta, ut proportionaliter ſibi reſpondeãt perfectio, & perfectibile.

¶Ad primam autem obiectionem Durandi, negatur antecedẽs, & dicitur, quod credere ex charitate eſt perfectior actus intrinſece, quàm credere non ex charitate. Et cum arguitur, Charitas nihil addit pertinens ad genus cognitionis, reſpondetur, quòd hoc eſt uerum,

A ſed non probat probandum: quia credere non ſignificat actũ intellectus abſolute, ſed ut mot à uoluntate. Et ꝓpterea licet credere, prout ſpectat ad intellectum, non ſit perfectius ſimpliciter tamen eſt perfectius non per accidens, ut actus opinionis in habente charitatem, ſed per ſe, quia eſt actus per ſe pendens a voluntate. Et licet charitas, & eius actus extra finẽ & eius actũ ſint; id tñ quod actus fidei ab actu charitatis habet, non eſt extrinſecũ ab ipſo, ſed conſtituit ipſum in eſſe uirtuoſi actus. Et ſimiliter id, quod ſubiectum fidei, ſ. intellectus motus à uoluntate, habet à charitate, non eſt extra ſubiectum fidei, ſed conſtituit ipſum in ſtatu ſubiecti uirtutis ſimpliciter. Nec eſt ſimile de opinione, & ei* actu: quia bonũ conſurgit ex cauſa integra, opinio autẽ non eſt infallibiliter ad verum, vt ſolus ſtat* uirtutis ei deſit. Et ꝑ hoc patet reſponſio ad ſcdm: quia fidem quo ad actum intrinſece non dependere à charitate, poteſt dupliciter intelligi. Primo, abſolute: & ſic ẽ verum. Secundo, in eſſe perfecto: & ſic eſt falſum. Quemadmodum.n. actus temperantiæ quo ad eſſe ꝑfectum intrinſece, dependet a prudentia, quia eſt actus concupiſcibilis, ut ſubeſt rationi: ita actus fidei, quo ad eſſe perfectũ ſimpliciter, dependet à charitate, quia eſt actus intellectus, ut ſubeſt uolũtati. Et nihil facit ad hoc mutua connexio, quam obiicit Durandus. Dependentia in cauſa eſt, non connexio. Per accidens.n. cõnexio ad propoſitũ concurrit. Cum his tamẽ tene, quòd fides informis eſt uirtus ſecundum quid, quia eſt ſemper principiũ actus boni infra latitudinem intellectus, quia nõ eſt niſi ueri. Quia tñ non eſt euidentis, ideo non eſt uirtus intellectualis, ſed theologica ſcdm qd, formata aũt, ſimpliciter, vt dictũ eſt.

¶In eodẽ 5. arti. in corpore, & reſponſione ad 2. dubiũ occurrit ex Scot. in 3. ſent. diſ. 13 uolẽte, quòd fides infuſa non magis inclinatur ex parte habitus in non decipi, quàm fides acquiſita: quia non decipi, non ſe tenet ex parte habitus, nec ex parte aſſenſus quem facit, ſed ex parte obiecti, ſecundum quod obiectum, cui aſſentit, uere vel falſe præſenta-

tur

†li. 2. Eth. ca. 6. to. 5.
*li. 6. Etc. 3. circa prin. to. 5. q. 1. ar. 3.
†Ar. præced.
*In corp. art.
*li. 5. Eth. ca. 1. to. 5.
*1. 2. quæ. 55. arti. 3. & 4.
*q. 1. arti. 3.
Conclu. Fides informis nõ eſt uirtus prope exẽplum.
*1. 2. q. 58. art. 2. & q. 65. art. 1.
2. q. 58. ar. 4. & q. 65. art. 1.
Fides gratia gratis data, fides fructus, fides informis & formata.

tur habitu inclinan tibus, ſicut habitus principiorum inclinat ex parte ſui naturaliter in uerum. Et ſi ſit deceptio, hoc eſt ex obiectis falſo occurrentibus, & præſentatis intellectui. Sed in propoſito utercꝫ habitus inclinat naturaliter, & per modum naturæ præbet aſſenſum. ergo fides infuſa nõ magis inclinatur ex parte habitus in non decipi, quàm acquiſita.

¶ Ad hoc non n. ſi cũ admiratione iſtius viri reſpondeo, quòd liquido patet, Non decipi, tenere ſe ex parte habit⁹ ex ipſa differentia inter habit⁹ intellectuales, qui ſunt uirtutes, & illos qui non ſunt uirtutes. Illi .n. quantum eſt ex ſe, inclinant tantum in uerum, quia ad cognoſcendum eſſe quod eſt, & non eſſe quod non eſt, nec poſſunt inclinare ad actũ oppoſitum: iſti autẽ ad utrumque ſe habẽt, & ideo non ſunt uirtutes. Vnde oppoſitũ eſt eius quod arguẽs fingit: quia cognitio, & aſſenſio uera ex meritis habitus eſt ex propria natura ad actum tale inclinãtis. Et ſi contingat decipi, ex habitu illo non prouenit, nec ex obiecto præſentato ſufficiẽter, cũ poſſit intellectus uti habitu uirtutis, & non adhærere falſæ præſentationi. Falſum .n. obiectum non habet uim coactiuam intellectus ad ſe, ſicut habet uerum, quando eſt euidens. Fides ergo infuſa inclinat ad uerum ſupernaturale indeceptibiliter, quia ſecundum ipſam aſſentiendo, nõ poſſumus falli.

Gl. interlinearis ibid.

Porrecta per totum. 28

*3.di. 23. q 2.art.4. q.2. Et 4. diſ.1.q.1. ar. 2. q.5. cor. Et in. q.14.a.12. Et Ro 5. lec.5. fi.& lec. 6. Et ſecũdę cor.4. ca. 19. t. 3. q.3.art. 1.

SVPER QV. IIII. ART. VI.

Capr.2 d.24.q.1.conc. 3. & in prolog. q. 3. concl. 3.

D. Bon.3.5.diſ 23.q.3. art. 1.

Fides ſumitur quãdoque pro habitu, quãdoque pro credibili.

IN titulo arti. 6. eſt ſermo de unitate per ſe, & ſimpliciter habitus, quæ eſt unitas ſpeciei, ſpecialiſſimę. Vnitas .n. generica eſt ſecundum quid, & unita numeralis eſt per accidẽs, hoc eſt, per aliud .ſ. per ſubiectum.

eſt fides informis. Sed hoc non F conuenienter dr̃, quia gr̃æ gratis datæ, quę ibi enumerant̃, nõ ſunt cõmunes oĩbus mẽbris Eccleſię. Vnde Apoſtolus ibi dicit. Diuiſiones gratiarũ ſunt. Et iterum. Alij datur hoc, alij datur illud. Fides autem informis eſt cõmunis omnibus membris Eccleſiæ: qa informitas nõ eſt de ſubſtantia eius ſm̃ ꝙ eſt donũ gratuitum. Vndè dicendũ eſt, ꝙ ſumitur ibi pro aliqua fidei excellentia, ſicut pro cõſtantia fidei, vt dicit * gl. vel pro ſermone fidei. Fides autem ponit̃ fructus, ſm̃ ꝙ hẽt aliquam delectationẽ in ſuo actu ratione certitudinis. Vnde ad Gal. 5. vbi enumerantur fructus, exponit̃ fides, de indiuiſibilibus certitudo.

ARTICVLVS VI.

Vtrum fides ſit una uirtus.

AD SEXTVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ non ſit una fides. Sicut .n. fides eſt donũ Dei, ut dr̃ ad Epheſ. 5. ita etiam ſapientia, & ſcia inter dona Dei computantur, ut patet Iſa. 11. ſed ſapiẽtia, & ſcia differunt per hoc, ꝙ ſapientia eſt de æternis, ſciẽtia vero de temporalib. ut patet p * Aug. 13. de Trin. cum ergo fides ſit de ᵇ æternis, & de quibuſdam temporalibus, uidetur ꝙ non ſit una fides, ſed diſtinguatur in partes. H

¶ 2 Præt. Confeſſio eſt actus fidei, ut ſupra † dictum eſt: ſed nõ eſt ᵇ una, & eadem confeſſio fidei apud omnes. nam quod nos confitemur factũ, antiq̃ patres cõfitebantur futurum, ut patet Iſa. 7. Ecce Virgo concipiet. ergo non eſt una fides. I

¶ 3 Præt. Fides eſt communis omnibus fidelibus Chriſti: ſed ᵇ unum accidẽs non poteſt eſſe in diuerſis ſubiectis. ergo nõ poteſt eſſe una fides omnium. K

SED CONTRA eſt, quod Apoſtolus dicit ad Eph. 4. Vnus Dominus, una fides.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ fides, ſi ſumatur ꝓ habitu, dupliciter poteſt conſiderari. Vno modo ex parte obiecti, & ſic eſt una fides. Obiectum .n. formale fidei eſt veritas prima, cui etiam inhærendo credimus quæcunque ſub fide continẽtur. Alio modo ex parte ſubiecti, & ſic fides diuerſificatur ſm̃ ꝙ eſt diuerſorũ. Manifeſtum eſt autem, ꝙ fides, ſicut & quilibet alius habitus, ex formali rõne obiecti habet ſpeciem, ſed ex ſubiecto indiuiduatur: & iõ ſi fides ſumat̃ pro habitu quo credimus, ᵐ ſic fides eſt una ſpecie, & differens numero in diuerſis. ⁿ Si uerò ſumatur pro eo quod credit̃, ᵖ ſic ẽt eſt una fides, ᑫ quia idem eſt qđ ab omnibus creditur: & ſi ſint diuerſa credibilia, quæ communiter omnes credunt, tamen omnia reducuntur ad unum. G

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ temporalia quæ in fide ꝓponuntur, non pertinent ad obiectum fidei, niſi in ordine ad aliquod ęternum, quod eſt veritas prima, ſicut ſ. * dictum eſt. Et iõ fides una eſt de tꝑalibus, & ęternis: ſecus autem eſt de ſapiẽtia, & ſcientia, quæ conſiderant tẽporalia, & æterna ſm̃ proprias rationes utrorumque.

AD SECVNDVM dicẽdũ, ꝙ illa dr̃ia præteriti, & futuri nõ contingit ex aliqua diuerſitate rei creditæ, ſed ex diuerſa habitudine credẽtiũ ad unã rẽ creditã ut etiam ſupra * habitum eſt.

AD TERTIVM dicẽdũ, ꝙ illa ratio procedit ex diuerſitate fidei ſecundum numerum.

ARTICVLVS VII.

Vtrum fides ſit prima inter virtutes.

AD SEPTIMVM ſic procedit̃. Vr̃ ꝙ fides non ſit prima inter uirtutes. Dr̃ .n. Luc. 12. in * gl. ſuper illud. Dico uobis amicis meis, ꝙ fortitudo eſt fidei ʰ fundamentum: ſed fundamentũ eſt prius eo, cuius eſt fundamẽtũ. ergo fides non eſt prima uirt⁹.

¶ 2 Pręt. Quædã glo. dicit ſuper illum † pſalmum. Noli æmulari, quòd ſpes introducit ᴱ ad fidem: ſpes autem eſt uirtus quædam, ut infra † dicetur. ergo fides non eſt prima uirtutum.

¶ 3 Præt. ſupra * dictum eſt, ꝙ intellectus credentis inclinatur ad aſſentiendum his, quæ ſunt fidei, ex ʰ obedientia ad Deum: ſed obedientia eſt etiam quædam uirtus. non ergo fides eſt prima uirtus.

¶ 4 Pręt. Fides iformis nõ eſt fundamẽtũ: ſed fides formata, ſicut.

¶ In corpore articuli dubium ex Scoto in 25. diſtinctione, tertij ſuſatum occurrit, arguente contra hoc .ſ. ꝙ fides infuſa hẽt unitatem ex obiecto primo .ſ. Deo. Primo, quia Deus non mouet in ratione obiecti ad cognitionẽ oĩum credibilium. Secũdo, quia in Deo ut obiecto, non concipiũtur oĩa credibilia, ut ex illo deduci poſſint, ſicut contineat oĩa, ut cã effectiua oĩum.

¶ Ad hęc facile reſpõdetur, & dicit̃, quod Deus mouet obiectiue ad credẽdum oĩa credibilia, & ſimiliter in ipſo, ut obiecto, cõcipiuntur omnia credibilia, iuxta illud. Creditis in Deum, & in me credite: & quoniam omnia credita reducuntur ad Deũ creditũ, & ipſe Deus, vt creditus mouet ad credendum reliqua, ut aliquid ſui, ut ex primo articulo patet. Nec exigitur ad obiectum dans unitatem fidei ſic continere omnia, ut ex illo poſſint deduci oĩa: q̃m fides non eſt habitus deductiuus, ſicut ſcientia, ſed creditiuus. unde non ſolũ Deus ut efficiens, cõtinet oĩa quæ ſunt fidei, & fidei habitum, ſed obiectiue ſumptus. Sic .n. ſignificat̃ per ly, creditus.

Concl. ᵐ

Conclu ᵖ

Reſponſio tacite obiectionis.

*q. 1. arti. 1.

1.2.q. 103. ar.4. & q. 107. ar. 1. ad primũ

* 1.2.q.6. ar.4. Et 3. di.23.q.2. ar.5. Et ve ri.q.14. artic. 2. cor. & ad 1. & 2. & ar.3. ad 4.

Porrecta per totum 29

SVPER QV. IIII. ART. VII.

Can. eodem art.

IN titulo articuli ſeptimi, ly inter uirtutes, importat uirtutes theologales, & morales tantum, de quibus tractatur. De intellectualibus .n. ut ſcientia, & arte non eſt quęſtio.

¶ In corpore articuli dubium occurrit de titulo iuncto corpori articuli: quoniam aut eſt ſermo de virtutibus moralibus, vt Chriſtiani ſunt, aut hominis ſunt. Si de uirtutib⁹ chriſtianis, fruſtra ſecunda pars articuli de præcedentibus fidem, q̃ conſtituit Chriſtianum, adiungitur. Si de humanis, conſtat quod iuſtitia, & tẽperantia &c. priores fide, directe eſſe poſſunt, ut patet.

Sup illud Lu. 12. eſt gl. Ambr. in c. cuius titulus eſt de exemplo mortis meius excluditur, in fine illius co. 5. Eſt Caſſi. ſup illud ſpera i domino. Pſ. 36.

*q.17.artic.1.

*q.2.ar.1. & ar.2. huius quęſt. ad ſecundum.

Vide cur ꝙ fides informis non poteſt eſſe fundamentum ſed tantum formata

Ratio e. tertia reſponſio.

¶ a Aug. de fide, & operib. c. 10. to. 4.
¶ A[illegible] in q[illegible]

§ Ad hoc dī, q́ ſermo p[illegible] art. [illegible] eſt de virtut[illegible] ſimpliciter, ut ſ. ſunt diſpoſitiones pfecti ad optimū ſimpliciter .ſ. Deū, ut [illegible] beatitudinis p[illegible] & nō ut uirtutes i gñe, quãd modū in p̃cedenti libro dictū eſt. ſ. inter uirtutes ſimpliciter optimè diſtinguet. ut ut litera ſic, q́ p te fides eſt prior cæteris. Per accidēs aūt aliquæ earū, ampleſſe in ratione uirtutis iuntes, ut aliqualiter diſpoſitiõ ad optimū ſimpliciter, p̃cedūt ut remouētes p̃hibēs. Et ſic nihil ſuperfluit, & theologus ſermo de uirtutibus, formalis inuenitur.

int glo. dī prima ad Corint. 13. A Format aūt fides per charitatē, ut ſupra † dictū eſt. ergo fides a charitate habet, q́ ſit fundamētū. charitas ergo eſt [h] maius fundamentū, q̃ fides. Nā fundamentū eſt prima pars ædificij, & ita uidetur quòd ſit prior fide.

¶ 5 Præt. Sc̃dm ordinē [h] actuū intellr ordo habituū: ſed i actu fidei actus uoluntatis, quē pficit charitas, p̃cedit actū itellr̃, quē pficit fides, ſicut cā q̃ p̃cedit effectū. ergo charitas p̃cedit fidē. nō ergo fides eſt prima uirtutū. B

Sed contra eſt, qđ Apoſtol⁹ dicit ad Hebr. 11. q́ fides eſt ſubſtantia ſperandum rerū: ſed ſubſtantia hēt rationē primi. ergo fides eſt prima inter uirtutes.

Respon. Dicēdū, q́ aliqd pōt eſſe prius altero dupl̃r. Vno mō [m] p ſe: alio mō p accidens. * Per ſe qdē iter oēs uirtutes prima ē fides. Cū. n. i agibilibus finis ſit principiū, ut ſupra * dictū eſt, neceſſe ē uirtutes theologicas, quarū obiectū ē ultim⁹ finis, eē priores cæteris uirtutib. Ipſe aūt ultimus finis oportet, q́ pri⁹ ſit i itellectu, q̃ i uolūtate: qa uolūtas nō fert i aliqd, niſi put eſt i intellectu appheſum. Vñ cū ultim⁹ finis ſit qdē in uolūtate p ſpē & charitatē, i intellectu aūt p fidē, neceſſe ē q́ fides ſit prima iter oēs uirtutes: qa naturalis cognitio ñ pōt attingere ad Deū ſm qđ ē obiectū beatitudinis, put tēdit in ipſum ſpes & charitas: ſed [p] p accidēs pōt aliqua uirt⁹ eſſe prior fide. * Cā. n. p accidēs, ē p accidēs prior. Remouere aūt p̃hibēs ptinet ad cām p accidēs, ut patet p * Philoſoph. 8. Phyſi. & ſm hoc aliq̃ uirtutes pūt dici p accidēs priores fide, inquātū remouēt impedimēta credēdi: ſicut fortitudo remouet iordinatū timorē impediētē fidē: humilitas [d] it ſupbiam, p qua itellr̃ recuſat ſe ſubmittere ueritati fidei: & idem pōt dici de aliquib. aliis uirtutibus, quamuis non ſint veræ uirtutes, niſi præſuppoſita fide, ut patet per * Augu. in lib. contra Iulianum. Vñ patet reſponſio ad primum. D

Ad II dicēdū, q́ ſpes nō pōt vĩr itroducere ad fidē. Non. n. pt ſpes hri de æterna beatitudine, niſi credat̃ poſſibile, qa impoīe nō cadit ſub ſpe, ut ex ſupra * dictis patet: ſed ex ipſe aliqs itroduci pt ad hoc, q́ pſeueret in fide, uel q́ fidei firmiter adhæreat, & ſm hoc dicitur ſpes introducere ad fidem. E

Ad III dicēdum, q́ obediētia dupl̃r dī. Qñq; n. importat inclinationē uolūtatis ad implēdū diuina mādata, & ſic nō ē ſpalis uirt⁹, ſed gñalr̃ includit in oi uirtute: qa oēs actus uirtutū cadūt ſub pceptis legis diuinæ, ut ſupra * dictū eſt. & hoc mō ad fidē reqritur obediētia. Alio modo pōt accipi obediētia ſm qđ importat inclinationē quātū ad implēdū mandata, ſm qđ habēt rōnē debiti: & ſic obediētia eſt ſpalis uirtus, & pars iuſtitiæ. Reddit enim ſuperiori debitū, obediendo ſibi. Et hoc mō obediētia ſeqtur fidē, per quam manifeſtatur homini, q́ Deus ſit ſuperior, cui debeat obedire.

Ad IIII dicēdū, q́ ad rōnē fundamēti nō ſolum reqrit, q́ ſit primū, ſed ēt q́ ſit aliis partib. ædificij cōnexū. Nō. n. eſſet fundamentū, niſi ei aliæ partes ædificij cohærerēt. Connexio aūt ſpūalis ædificij eſt p charitatem, ſm illud Col. 3. Super oīa charitatē habentes, quæ eſt uinculum perfectionis, & iō fides ſine charitate fundamentū eſſe non pōt, nec tamen oportet quòd charitas ſit prior fide.

Ad V dicēdum, q́ actus uoluntatis præexigit ad fidem, non tñ actus uoluntatis charitate informatus: ſed talis actus præſupponit fidem, qa non poteſt uoluntas pfecto amore in Deū tēdere, niſi intellectus rectam fidem habeat circa ipſum.

Marginalia: Statio. m — * 1. 2. q. 34. art. 4. ad pri. & q. 13. ar. 1. — Prior per ſe, accidēs — Concis. p — * Li. 8. tex. 32. cōmēt. — D 601. — * L. 4. c. 3. cōtra [illegible] — * 1. 2. q. 40. art. 1. — Obedientia ſumptio duplex — * 1. 2. q. 100. art. 1. c. — D. 612.

Articvl. VIII.

Vtrū fides ſit certior ſcientia, & alijs uirtutibus intellectualibus.

Ad octavvm ſic pcedit. Vĩr q́ fides nō ſit certior ſciētia, & aliis uirtutib. intellectualib. Dubitatio. n. opponit [b] certitudini, vñ vĩr illud eſſe certius, quod minus pōt habere de dubitatione, ſicut eſt albius, quod eſt nigro impmixtius, ſed intellectus, & ſciētia, & ēt ſapientia non habent dubitationē circa ea, quorū ſunt. Credens aūt interdum pōt pati motum dubitationis. & dubitare de his quæ ſunt fidei. ergo fides nō eſt certior uirtutib. intellectualibus. C

¶ 2 Præt. [b] Viſio eſt certior auditu: ſed Fides eſt ex auditu, ut dī ad Rom. 10. in intellectu aūt, & ſciētia, & ſapiētia includit qdā itellectualis uiſio. ergo certior eſt ſciētia, uel itellect⁹, q̃ fides. D

¶ 3 Præt. Quantò aliqd eſt pfectius in his, q̃ ad intellectū ptinēt, tantò eſt [h] certius: ſed intellectus eſt pfectior fide, qa p fidē ad intellectū peruenitur, ſecundū illud Iſai. 7. Niſi credideritis, nō intelligetis, ſm aliā literā. Et * Aug. dicit et de ſcientia 14. de Trinitate, q́ per ſciētiam roboratur fides. ergo uidetur quòd certior ſit ſcientia, uel intellectus, quàm fides. E

Sed contra eſt, quod Apoſtolus dicit 1. ad Theſſal. 2. Cum accepiſſetis a nobis uerbum auditus, ſ. per fidem: accepiſtis id non ut uerbum hominum, ſed ſicut uere eſt, uerbum Dei: ſed nihil certius uerbo Dei. ergo ſciētia nō ē certior fide, nec aliqd aliud.

Respon. Dicēdū, q́ ſicut ſupra * dictū eſt, uirtutū intellectualiū duæ ſunt circa cōtingētia. ſ. prudētia, & ars, [m] quib. pfert fides in certitudine, rōne

Svper Qv. IIII. Art. VIII.

Ferr. 3. cont. c. 154. Cap. 3. d. 25. q. 1. con. 3. Ban. eodem art.

30 In articulo 8. dubiū occurrit ex Durando, in tertio ſententia[rum] diſtinctione uigeſimatertia, q. 4 arguente directe cōtra diſtinctionē in litera factā de certitudine ſecūdum ſe, & quoad nos applicata ad propoſitū, q́ fides eſt certior ſecūdum ſe intellectu, ſapientia, & ſciētia: hæc aūt ſunt certiora quoad nos. Cōtra, inqt primo: qa diſtinctio iſta hēt locū in obiectis, ut patet ſecūdo Metaphyſicæ: non aūt in habitibus, & actib. ergo Aſſumptum pbatur quo ad ſecundā partē: quia habit⁹ eſt diſpoſitio habentis, & actus eſt perfectio eius i ordine ad obiectum. nō eſt ergo certior habit⁹, aut act⁹, niſi p quē obiectū ſit certius habeatur, q̃ ut poſſit dici nobis [illegible] ex ſolo obiecto. Probat hæc ſequela, quia certitudo actus, uel habit⁹ penes modū, quē ponit, circa habētem attenditur, non penes obiectū, ut patet ex pœmio de anima, ubi certitudo diſtinguit contra nobilitatē obiecti: aliogn coinciderent, & omnis ſcientia nobilior eſſet certior.

¶ Præt. Certius eſt, quod eſt dubio impermixtius, ſed ſciētia,

Marginalia: Per ſe, & per accidens — 3. [illegible] q. 2. art. 2. q. 3. Et [illegible] cō[illegible] 11. q. 10. ar. tic. [illegible] 15. Et lo. lect. 5. [illegible] — * Li. 14. de trini. c. 1. e medio. — * 1. 2. q. 57. art. 4 a [illegible]

ſuę materię,* qa eſt de ęternis, F q̃ non contingit aliter ſe habere. Tres aũt reliquæ intellectuales uirtutes, ſ. ſapientia, ſciẽtia, & itellectus ſunt de neceſſariis, ut ſupra* dictum eſt. Sed ſciendũ eſt, q̃ ſapientia, & ſciẽtia, & intellectus dupl'r dñr. Vno modo, ſecundùm q̃ ponuntur virtutes intellectuales a philoſopho in 6.* Ethi. Alio modo, ſẽm q̃ ponuntur dona Spiritusſancti. Primo modo, dicendum eſt, G q̃ certitudo poteſt conſiderari dupliciter. Vno mõ ex cã certitudinis, & ſic dr̃ eſſe certius, qđ habet certiorem cãm: & [p] hoc modo fides eſt certior trib. prædictis,[q] quia fides innititur ueritati diuinæ: tria aũt prędicta innitũtur rõni humanæ. Alio mõ poteſt conſiderari certitudo ex parte ſubiecti, & ſic dicitur eſſe certius, quod plenius conſequitur intellectus hominis. Et per H hunc modũ, quia ea, quæ ſunt fidei, ſunt ſupra intellectũ hominis, non aũt ea, q̃ ſubſunt tribus prædictis, iõ [t] ex hac parte fides eſt minus certa. [t] Sed quia unũquodq; iudicat ſimpl'r quidem ſẽm cãm ſuam: ſecundũ aũt diſpoſitionem, quæ ex parte ſubiecti eſt, iudicatur ſecundùm quid, inde eſt, q̃ [u] fides eſt ſimpliciter certior: ſed alia ſunt certiora ſẽm quid [x]. ſ. quo ad nos. I Similiter aũt, ſi accipiatur tria p̃dicta, ſecundum quod ſunt dona p̃ñtis uitæ, cooperantur ad fidẽ ſicut ad principium, quod p̃ſupponunt, vnde ẽt [y] ſecundũ hoc, fides eſt eis certior. [z]

Ad primum ergo dicendũ, q̃ illa dubitatio non eſt ex parte cauſæ fidei: ſed quo ad nos, inquantum nõ plenè aſſequimur p intellectũ ea, quæ ſunt fidei.

Ad ii dicẽdũ, q̃ cæteris pa- K ribus, uiſio eſt certior auditu, ſed ſi ille à quo auditur, multũ excedit uiſum uidentis, ſic certior eſt auditus, q̃ uiſus. Sicut aliqs paruæ ſcientiæ magis certificatur de eo, qđ audit ab aliquo ſciẽtifico, q̃ de eo, quod ſibi ſẽm ſuam rõnem uidetur. Et multò magis homo certior eſt de eo, qđ audit a Deo, qui falli non poteſt, q̃ de eo, quod videt propria ratione, quæ falli põt.

Ad iii dicẽdũ, q̃ perfectio intellectus, & ſcientiæ excedit cognitionẽ fidei quãtũ ad maiorẽ manifeſtationem, non tñ quantum ad certiorem inhęſionẽ, quia tota certitudo intellectus, uel ſcientiæ, ſẽm q̃ ſunt dona, procedit a certitudine fidei: ſicut certitudo cognitionis cõcluſionum procedit ex certitudine principiorum. Secũdũ aũt q̃ ſcientia, & ſapientia, & intellectus, ſunt uirtutes intellectuales, innituntur naturali lumini rõnis, qđ deficit a certitudine, & a uerbo Dei, cui innitit̃ fides.

QVAESTIO V.

De habentibus fidem, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de habentibus fidem.

Et circa hoc q̃runt̃ quatuor.

¶ Primo, Vtrum angelus, aut homo in prima ſui conditione habuerit fidem.

¶ Secundo, Vtrum Dæmones habeant fidem.

¶ Tertio, Vtrũ hæretici errãtes in uno articulo fidei, habeãt fidem de aliis articulis.

¶ Quarto, Vtrũ fidem habẽtiũ, vnus alio hẽat maiorẽ fidẽ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum angelus, aut homo in prima ſui conditione habuerit fidem.

Ad primum ſic proceditur. Videtur q̃ angelus, aut homo in ſua prima conditione fidẽ non habuerit. Dicit. n. Hugo de ſancto Vict. in ſuis ſentẽtiis, q̃ quia hõ oculum contemplationis non habet, apertũ Deũ, & q̃ in Deo ſunt, uidere nõ ualet: ſed angelus in ſtatu ſuæ primæ cõditionis aũ cõfirmationẽ, vel lapſum, habuit oculum cõtẽplationis apertum.[h] Videbat. n. res in uerbo, ut Augu. dicit in 2. ſuper† Gen. ad literã. Et ſir̃r primus homo in ſtatu innocentiæ uidetur habuiſſe oculum contẽplationis apertum. Dicit. n.† Hugo. de ſancto Victore in ſuis ſenentiis, quod nouit homo in primo ſtatu Creatorem ſuum nõ ea cognitione, qua foris auditu ſolo percipitur, ſed ea, quæ intus p inſpirationem miniſtratur, non ea qua Deus mõ a credentib. abſens fide q̃ritur, ſed ea, qua p [h] p̃ñtiã cõtẽplationis manifeſtius cernebat. ergo hõ, uel angelus in ſtatu primæ cõditionis fidẽ nõ habuit. ¶ 2 Præ. Cognitio fidei eſt ænigmatica [illegible] [h] obſcura, ſecundum illud 1. ad Corint. 13. Num uidemus

*c. 57. ar. 2 ad 3.

*Li. 6. Ethi. c. 3 & 6. & 7. t. 5.

†Lib. 1. de Sacrã. parte. 6. c. 14.

da vere &c. eſt dubio [illegible] miſtior ergo. ¶ Prẹt. Scientia beatorũ certior eſt fide noſtra, ſed non ex parte obiecti: qa idem eſt. ergo ex parte modi, quo intellectus attingit Deũ. ergo certius eſt ſcire Deũ, quàm credere Deum, quod eſt contra literam.

¶ Ad hæc dicitur, q̃ iſte bonus homo noluit intelligere rationes terminorum in litera poſitas, & propterea errans in fundamento: uit ex toto Certitudinẽ nãq; ſecũdum ſe nõ diffinuit author penes

Conclu. p obiectum, ſed penes cãm. Et bene dixit: qa cõe eſt omni certiori ſecundum ſe ex ſua cã eſſe certius. Separata namq; a ſua materia ex ſua cauſa formali, vel quaſi [illegible] formali, certiſſima dicuntur ſecundum ſe. Habitus a[illegible]tem, & actus certitudinẽ [illegible]bẽt ex ſuis cauſis. Et ut in litera patet, nõ ex certitudine obiectiua fides certior ſe-

Conclu. 2 cundum ſe dr̃, ſed ex certitudine medij, quod cauſat fidẽ, & actus eius. Vñ ad primum argumentum dicitur, q̃ hæc diſtinctio non ſolũ in obiectis, ſed in habitibus,

Conclu. u & actibus locum habet. Et ad probationem in contrariũ dicitur, q̃ certitudo habitus, & actus attẽditur q̃q; penes obiectum, ut patet in litera ex hoc, q̃ ars, & prudentia q̃ ſunt circa poſſibile aliter ſe habere, ſunt minus

Conclu. 7. certæ ſcientia & intellectu habitib. circa neceſſaria: quandoque aũt attẽditur penes cãm, & non oportet, q̃ attendatur ſemper penes modũ cognitionis, q̃ ẽ de facto habet cogno-

Certitudinis extra modũ accommodat ſcens. penes modum ſiquidem illum attẽditur certitudo quo ad nos. Vnde fides infuſa ex meritis proprij medij, ſ. ueritatis diuinæ nata eſt certificare magis, q̃ lumen naturale: ſed propter excellẽtiam credibilium nos nõ ita certificamur. Per habitum ergo, velatum certiorem, ſit obiectum certius eo modo, quo habitus,

ve' actus eſt certior. Si ſecundũ [illegible] ſe ſit ſecundum ſe certius: ſi quo ad nos, ſit quo ad nos certior.

¶ Ad ſecundum vero qđ author contra ſe primo loco hic facit, patet ex ipſo codẽ rñſio, q̃ certius ſecundum ſe eſt ſecundum ſe dubio impermiſtius: & certi⁹ quo ad nos, ẽ dubio quo ad nos impermiſti⁹, cum his tamen ſtat, q̃ certius ſecundum ſe ſit permiſtius dubio quo ad nos, vt in propoſito accidit.

¶ Ad tertium conceditur, q̃ ſcire Deum certius eſt, q̃ credere Deum, cæteris paribus: ſed in propoſito non ſunt cætera paria, quia ſcire Deũ, eſt ex lumine naturali, credere autem Deum, eſt ex veritate diuina, ut proprio medio: propterea credere Deũ, eſt certius ſecundum ſe, q̃ ſcire Deũ per metaphyſicales demonſtrationes. In patria autem conſtat, q̃ ſcire Deũ eſt per eſſentiam diuinam immediate: & propterea eſt certiſſimum ſecundum ſe, & quo ad nos.

SVPER QV. V. ART. I.

Aegi. 2. ſ. diſt. 23. q. 2. artic. 2.

Ban. eodem art. *Porrecta per totum.*

hi. d. 23. q. 6.

In primo articulo quintæ q̃õnis dubiũ ex Durãdo in vigeſimatertia diſtinctione, tertij ſententiarũ occurrit, quaſi probãte, q̃ in angelis cum gratia uiæ non fuerit fides: qa reuelatio facta angelo a Deo im̃ediate de Trinitatis myſterio excludebat rõnẽ fidei. Quod probatur ſic. Angelus ſciebat ſciẽtia excludẽte fidem, Deum

31

Sup q. 1. art. 7. cor. Et 3. q. 1. ar. 3. ad 5

Li. 2. ca. 8. tom. 3.

per ſpeculum in ænigmate: ſed in ſtatu primæ cõditionis non fuit aliqua obſcuritas neque in hoīe, neq; ī angelo, qa tenebroſitas ē pœna peccati. ergo fides ī ſtatu primę cõditionis eē ñ potuit neq; in hoīe, neq; ī angelo.

¶ 3 Præt. Apoſtolus dicit ad Ro. 10. ꝙ fides eſt ex [h] auditu, auditus aũt ꝑ verbũ Dei: ſed hoc locum non habuit in primo ſtatu angelicæ cõditionis, aut humanæ, nõ. n. erat ibi audit⁹ ab alio. B ergo fides in ſtatu illo non erat neq; ī homine, neq; in angelo.

Sed contra eſt, qđ Apoſtolus dicit ad Hebr. 11. Accedētē ad Deũ oportet credere, qa ē, & ꝙ inquirētibus ſe remunerator ſit: ſed angel⁹, & hõ ī ſui prima cõditione erãt in ſtatu accedēdi ad Deũ. ergo fide īdigebãt.

Respon. Dicēdum, ꝙ quidã dicunt, ꝙ in angelis ante confirmationē, & lapſum, & in homi C ne antē peccatũ, non fuit fides ꝑp manifeſtã cõtēplationē, q̃ tũc erat de rebus diuinis. Sed cũ fides ſit argumētũ nõ apparentiũ, ſm Apoſtolum, & per fidē credant ea, q̃ non vñr, vt[u] Aug. dicit, illa ſola manifeſtatio excludit fidei rõnē, per quã creditur apparens, uel uiſum id, de quo principaliter eſt fides. Principale aũt obiectũ fidei eſt veritas prima, cuius uiſio beatos fa D cit, & fidei ſuccedit. Cum ergo angelus ante confirmationē, & hõ ante peccatũ[d] non habuerit illã beatitudinē, qua Deus per eſſentiã vř, manifeſtũ eſt, ꝙ nõ habuit ſic manifeſtã cognitionē, ꝙ excluderet rõ fidei. Vñ ꝙ nõ habuit fidē, hoc eſſe nõ potuit, niſi ꝙ penitus ei erat ignotũ id, de quo eſt fides. Et ſi hõ, & angelus fuerũt creati ī puris naturalibus, ut qdã dicũt, forte E poſſet teneri, ꝙ fides nõ fuerit in angelo antē cõfirmationem, nec in homine ante peccatum. Cognitio. n. fidei eſt ſupra naturalē cognitionē de Deo nõ ſolũ hoīs, ſed ēt angeli. Sed qa in primo iã[*] diximus, ꝙ hõ, & angelus creati ſunt cum dono gratiæ: iõ neceſſe eſt dicere, ꝙ per gratiã acceptã, & nõdũ cõſummatã fuerit in eis inchoatio q̃dã ſperatæ beatitudis, q̃ qdem A inchoat̃ in uolũtate ꝑ ſpem, & charitatē, ſed in intellectu ꝑ fidē, ut ſupra[*] dictũ eſt. Et[m] iõ neceſſe eſt dicere, ꝙ angelus ante cõfirmatiõnē habuit fidem, & ſiřr hõ[d] ante peccatum[*]. Sed tñ cõſiderãdũ eſt, ꝙ in obiecto fidei eſt aliquid quaſi formale, ſ. veritas prima ſuꝑ omnē naturalē cognitionē creaturę exñs: & aliqd materiale, ſicut id, cui aſſentim⁹ īhęrēdo primæ ueritati. Quãtũ ergo ad primũ horũ, cõiter fides eſt ī oĩb. hñtibus cognitionē de Deo, futura beatitudine nõdũ adepta, īhęrēdo primæ ueritati: ſed quãtũ ad ea q̃ materialr credēda ꝑponuntur, q̃dã ſunt credita ab uno, q̃ ſunt manifeſtē ſcita ab alio, ēt ī ſtatu pñti, ut ſupra[*] dictũ eſt. Et ſm hoc ēt põt dici, ꝙ angelus añ confirmationē, & homo añ peccatum quędã de diuinis myſteriis manifeſta cognitione cognouerunt, q̃ nũc nõ poſſumus cognoſcere, niſi credendo.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ q̃uis, dicta Hugonis đ ſãcto Victore magralia ſint, & robur authoritatis hēant: tñ põt dici, ꝙ cõtēplatio, q̃ tollit neceſſitatē fidei, eſt cõtēplatio patriæ, qua ſupnaturalis ueritas per eſſentiã vř. Hanc aũt cõtēplationē nõ habuit angelus añ cõfirmationē, nec hõ ante peccatũ: ſed eorum contēplatio erat altior, q̃ noſtra, per quam magis de ꝑpinquo accedētes ad Deũ, plura manifeſtē cognoſcer̃ poterãt de diuinis effectib. & myſteriis, q̃ nos poſſumus. Vñ non inerat eis fides, qua ita q̃reret Deus abſens, ſicut a nobis q̃rit̃. Erat. n. eis magis præſens ꝑ lumen ſapientiæ, q̃ ſit nobis, licēt nec eis eſſet ita præſens, ſicut eſt beatis per lumen gloriæ.

Ad ii dicendum, ꝙ in ſtatu primæ cõditionis hominis, vel angeli, non erat obſcuritas culpæ, uel pœnæ: inerat tamen intellectui hominis, & angeli quædã obſcuritas naturalis, ſecundũm quod omnis creatura tenebra eſt comparata immenſitati diuini luminis: & talis obſcuritas ſufficit ad fidei rationem.

Ad iii dicēdũ, ꝙ in ſtatu primæ conditionis non erat auditus ab homine exterius loquēte, ſed a Deo interius inſpirante: ſicut & prophetæ audiebant, ſecundũm illud Pſal. 84. Audiam quid loquatur in me Dominus Deus.

Deũ non poſſe mentiri, & ſciebat notitia excludente fidē, Deũ ſibi reuelaſſe myſterium Trinitatis. ergo angelus ſciebat ſcientia excludente fidē, myſteriũ Trinitatis, & ſimile eſt de aliis reuelatis ſpectãtibus ad fidē. ergo non habuit fidē, quis habere t gratiam, ſed habebat certitudinem de his quę ſunt fidei. Aſſumptũ pro ſecũda parte, ꝓbatur ex hoc, ꝙ Audiebat Deũ inſpirantem: & cum ſit pure ītellectualis naturæ, uidebat ꝙ nullus alius angelus, neque proprius intellectus, qui loquebatur, ſed Deus ipſe ſicut ēt ſciebat ſe eſſe in gratia uidens in eſſentia ſua illã qualitatē creatam a Deo, & in uoluntate charitatem.

¶ Ad hoc dř, ꝙ credibilia poſſunt cõſiderari dupliciter. Primo in ſpeciali, & ſic impoſſibile ē, ut ſint ſimul ab eodē ſcita, & credita. Alio mõ in cõi rõne credibilis, & ſic, ut in articulo 4. primæ q̃ſtionis author dixit, poſſunt eſſe ſcita, & credita, ſcita quidem in cõi, credita aũt in ſpeciali. Sic aũt eſt in propoſito, qm angel⁹ ex reuelatione ſibi a Deo facta de myſterio Trinitatis, non ſcit Deũ eſſe trinũ & unũ: qm hoc neq; per propriã rõnē naturæ diuinę, neq; per effectũ ſcit: ſed ſcit Deũ, qui non põt mentiri, ſibi hoc atteſtari, quod eſt ſcire atteſtata a Deo, eſſe credibilia, & nõ ſolũ eſſe credibilia, ſed ēt eſſe uera ut atteſtata, quod eſt ſcire ea q̃ ſunt fidei ſecundum cõmunem rõnē atteſtatoris a Deo, eſſe uera. Hoc aũt nõ excludit fidei rationē, qm cũ ſcientia iſta notitia horũ, ut induunt rõnem credibilis, & atteſtati, ſtat fides eorundē ſecundum ꝓprias rõnes. Et hoc eſt quod indubie ex doctrina authoris tenendum eſt.

¶ Et ſi cõtra hoc inſtetur, quia fides eſt argumentũ non apparentiũ, & conſequentes quocunq; modo aliqua appareant, ita ꝙ euidentiã habeat de veritate aliquorum, excluditur rõ fidei: ſed intellectus angeli in gratia cognoſcit ita euidenter, ꝙ non poteſt aliter ſe habere, uera eſſe enunciata a Deo ſibi. ergo nõ credit.

¶ Reſpõdendũ eſt ut prius, ꝙ habere euidentiã de veritate aliquorũ cõtingit dupliciter. Primo, quòd uideat, ſeu ſciat ipſa enunciata ī ſeipſis eſſe uera, & ſic excludit rõnē fidei: ſed nõ eſt ſic in ꝓpoſito. Secundo, ꝙ uideat, ſeu ſciat in teſtificante illa eſſe uera, & ſic nõ excludit fidem: & ita eſt in propoſito.

¶ Sed cõtra hoc inſtatur, Quia cũ dicis, ad excluſionem fidei requiri, ꝙ enũciata ſciãtur, vel uideantur in ſeipſis, ſeu ſecũdum proprias rõnes, hoc põt intelligi dupliciter. Primo ut ly, ī ſeipſis, denotet mediũ: ſecundo, ut denotet terminũ. Si denotat mediũ, falſiſſimum eſt. Nã uidens enunciata aliqua in alio, puta in diuina eſſentia tanquã medio, & obiecto primario, nõ credit amplius illa. nõ ergo exigitur ad excluſionem fidei, ꝙ propriæ rõnes cognitorũ ſint media cognitionis. Si ſecundo modo, uerum eſt, ꝙ exigitur ipſum enunciatũ terminare certitudinalē euidentiã. Sed falſum eſt, ꝙ hoc in propoſito nõ inueniatur: nam angeli cognitio eundē nõ ſolũ terminatur ad Deum teſtificantem, ſed ad enunciata teſtificata. Scit enim ex illa reuelatione in diuinis eſſe Patrem, & Filium, & Spiritumſanctum, licet ignoret quid ſit. Et ſic euiter habet euidētiam de quæſtione, An eſt, ſeu,

Tract. 40 in Ioan. a medio to mo. 9. & lib. 2. q̃ 6. Euang. q. 39. ſ prin. tom. 4.

D. 60.

1. 2. q. 62 art. 3. & q. 95. ar. 1.

Poertã per totam 31 Sup q. 1. ar. 4. col. Et 4. q. 1. ar. 3. & 4.

Li. 2. ca. 1. tom. 3.

Lib. 1. de Sacrã par te. 6. c. 14.

q. 4. ar. 7 Com. lu. 10

D. 71.

q. 1 ar. & q. 2. a. 4. ad 2.

ſeu, Quia eſt, licet ignoret, Quid, ſeu, Propter quid.

Ad hoc dicēdum eſt, ꝙ ly in ſeipſis, ſeu proprijs rōnibus, denotat terminum non cognitionis abſolute, ſed ut euidētis, ita ꝙ denotat terminum euidentiæ. Oportet.n. ad hoc, ꝙ aliquod enunciatū ſit alicui euidēs, ꝙ ſit euidentia terminorū ad cōnexionē illorum terminorū abſolute ſumptorū: Verbi gratia, Ad hoc ꝙ hoc enunciatū, Deus eſt trinus pſonaliter, ſit alicui euidens ſiue p ſcientiā, ſiue per uiſionē, ꝙ propoſito hoc enūciato intellectui, intellectus uideat connexionem pdicati cum ſubiecto. Ad hoc.n. terminatur tam ſciētia, ꝙ intellectus, ꝙ uiſio. Et hoc appellamus* ſcire, uel uidere ea, quæ ſunt fidei, in ſeipſis, ſeu ſecūdū proprias rōnes. Conſtat aūt ꝙ angeli euidentia nō aſſequitur hoc. Licet enim angeli cognitio ſ hoc excedat noſtrā in propoſito, ꝙ nos habemus fidē & de reuelatis, & de medio, ſ. ueritate prima reuelāte, qa utrūque credimus, ut patet ex ſuprad ctis, angelus autem de Deo ut reuelante, non habebat fidem, ſed ſcientiam: de reuelatis tamen primarijs ſ. de Trinitate, & beatitudine ſupernaturali fidem habebat. Euidentia enim ſuæ cognitionis terminabatur ad Deum ut reuelantem, & non ultra procedebat: niſi ad eius correlatiuū, ſcilicet enunciata ut reuelata, ut prædictum eſt. Ex hoc.n. non uidebat Deum eſſe trinum, nec beatitudinē ſupernaturalē eſſe, ſed credebat: quia Deus, qui non poteſt mentiri, ita dicebat ſibi. Conuictio autem intellectus ex euidētia teſtis ueri nō pducebat ad uiſionē atteſtatorū, ſed ad credendū, uellet nollet, illa. Vñ de dæmonibus, ex euidentia teſtimoniorū infallibilium cognoſcētibus fidem Chriſtianā eſſe ueram, ſcriptū eſt, ꝙ credunt, & contremiſcūt. Eſt ergo coactio intellectus ad fidē, non quæ eſt uirtus, ſed acquiſitam. Angeli ſiquidem boni uoluntarie adhæſerūt ueritati, quā mali nolentes ſubeſſe præceptori tradenti occulta abſq; eorū euidentia, ſuperbo oculo contempſerunt, quaſi indignū eſſet, ut in tali ſubiectione haberentur. Et ſic manifeſtum eſt, ꝙ euidentia de Deo ut reuelante, non excludit rationē fidei: ac p hoc tam angeli, quàm Apoſtoli, uel quicunq; euidenter cognouerunt Deum eſſe reuelatorem corum, quæ ſunt fidei, & non poſſe mētiri, non propterea ſine fide fuerūt: quia remanſit fides reſpectu primi obiecti, qd eſt Deus trinus, & beans ſupernaturaliter. Nec ex his putes me non aduertiſſe ad uerba literæ dicentis, ꝙ reſpectu formalis in obiecto fidei, fides eſt in angelis, & in omnibus: ſed quantum ad materiale eſt differentia: Aduerte, ꝙ author in his uerbis non utitur ueritate prima ut reuelante, ita ꝙ ut ſic, oportet ipſam ab omnibus habentibus fidem eſſe creditam: ſed utitur ea ut reuelata, & inter reuelata eſſe quaſi formale. Et ad inſinuandum hoc non dixit, ꝙ illud formale eſt ueritas prima, ſed dixit ꝙ eſt ueritas prima ſuper omnem naturalem cognitionē creaturæ exiſtēs, quaſi diceret, ꝙ Deus ſecundū eam rōnem, qua omnem naturalem cognitionem creaturę excellit, puta, ut trinus, ut beans ſupernaturaliter &c. eſt quaſi formale in obiecto fidei, quod oportet ab omnibus credi habentibus fidē. Quantū uero ad aliqua myſteria differentia eſt. Et inter hęc myſteria unū eſt, ipſum Deum eſſe eorum, quæ ſunt fidei reuelatorem.

Porrecta [illegible] 52
3.d. 26.q. 7. cor. Et 3.d. 23.q. 3.art. 3.q. 1. Et verſ. q. 14. art. 9. ad 4.
* Ca. 5. in ſi. to. 7.
† 1 1.q. 64. a. 2. ad 5.
* Tra. 89. in Ioann. ante me. ſi. to. 9.
* q. 2. art. 1. & q. 1. art. 4.

ARTICVLVS II.

Vtrum in dæmonibus ſit fides.

AD SECVNDVM ſic procedit. Vr ꝙ in dæmonibus nō ſit fides. Dicit.n. Aug. in libro de* Prædeſtinatione ſanctorum, ꝙ fides cōſiſtit in credentiū[h] uoluntate: hæc aūt uolūtas bona eſt, qua qs vult credere Deo. cū ergo in dæmonibus non ſit aliqua uoluntas deliberata bona, ut in primo † dictū eſt, uidetur ꝙ in dæmonibus non ſit fides. G

¶ 2 Præt. Fides[a] eſt quodda donū diuinę gratiæ, ſm illud Eph. 2. Gratia eſtis ſaluati per fidē, donum enim Dei eſt: ſed dæmones dona gratuita amiſerunt p peccatum, ut dicitur in gloſ. ſu per illud Oſeę. 3. Ipſi reſpiciūt ad Deos alienos, & dilexerunt vinacia vuarū. ergo fides in dęmonib[9] poſt pctm nó remāſit. H

¶ 3 Præt. Infidelitas vr eſſe grauius peccatū inter peccata, vt patet per* Auguſtinum ſuper illud Io. 15. Si non veniſſem, & locutus eis nō fuiſſem, peccatū nō haberent: nunc aūt excuſatiōnem nō habent de peccato ſuo: ſed in quibuſdā hominibus eſt peccatū infidelitatis. ſi ergo fides[h] eſſet in dæmonibus, aliquorū hominū peccatum eſſet grauius peccato dæmonū: qđ videtur eſſe inconueniens. non ergo fides eſt in dæmonibus. I

SED CONTRA eſt, quod dicitur Iacobi 2. Dæmones credunt, & contremiſcunt.

RESPON. Dicēdū, ꝙ ſicut ſupra* dictum eſt, Intellectus credentis aſſentit rei creditæ, non quia ipſum uideat uel ſm ſe, vel per reſolutionē ad prima principia per ſe uiſa: ſed quia cōuincitur per authoritatem diuinā aſſentire his, quæ non uidet, & ꝓp imperiū uoluntatis mouentis intellectum, & obedientis Deo. Quòd autē uoluntas moueat intellectum ad aſſentiendū, pōt contingere ex duobus. Vno modo ex ordine uolūtatis ad bonū: & ſic credere eſt actus laudabilis. Alio mō, quia intellectus conuincitur ad hoc, ꝙ iudicet eſſe credēdum his, quę dicuntur, licet nō conuincatur p euidētia rei: ſicut ſi aliquis propheta prænūciaret in ſermone Domini aliqd futurū, & adhiberet ſignū, mortuum ſuſcitando, ex hoc ſigno cōuinceretur intellect[9] uidētis, ut cognoſceret manifeſte hoc dici a Deo, qa nō mentit: licèt illud futurū quod prædicitur, in ſe euidens non eſſet, unde per hoc rō fidei nō tolleretur. Dicendū eſt ergo ꝙ in[m] fidelibus Chriſti laudatur fides ſm primum modū & ſm hoc nō[d] eſt in dæmonibus, ſed ſolum ſecundo modo[a]. Vident enim multa manifeſta indicia, ex quibus percipiunt doctrinā Eccleſiæ à Deo eē: quàmuis ipſi res ipſas, quas Eccleſia docet,

SVPER Q. V. ARTIC. II.

Ban. eodem art.
D Bon. 3. ſ. di. 23. q. 3. art. 2.

IN articulo ſecundo eiuſdē quintæ quæſtionis in reſponſione ad ſecūdū, dubiū duplex ex Durando, vbi ſupra, & re ipſa occurrit. Primo, An idem ſit iudicium de dæmonibus, & hominibus dānatis, quo ad habēdam fidem. Secundo, quantū ualeat rō literæ allata ad ſuſtinendū, ꝙ in dæmonibus non ſit fides informis. Ratio primi dubij eſt, quia in hominibus dānatis aliſq; peccato cōtra fidē, quā uſq; ad mortem tenuerunt, remanet fides informis: alioquin nō diſtinguerentur ab infidelibus, & habitu corrumperetur ſine corruptiuo: cū nulla appareat cauſa corruptionis fidei: enim informis ſtatui damnationis non repugnat, cū fides ſit etiā peritorū, & malorū, ut Auguſtinus dicit in Enchiridio. Et author inferius in quæſtione decimąoctauę articulo ſecūdo, negans ſpē in damnatis, ſuſtinet in eis fidem informem.

Excommunicationū conuictio inte ad credendum.

Conclu.

D. 607.

¶ Secundi autem dubij ratio eſt, quia inclinatio ad opus bonum non repugnat damnationis ſtatui. Quod ex eo patet, quia in eis remanet ſynderēſis inclinans ad bonum. Non igitur ex hoc, quòd fides informis inclinat ad credendum ſecundum aliquem affectū boni: remouenda eſt a dæmonibus. Sed ſicut uolūtas eorum obſtinata cæteris actibus apponit malam aliquam conditionem, ita & huiuſmodi habitus actui apponit. K

¶ Ad primum dubium dicitur, quòd ſecundum authoris doctrinam, nullam inuenio differentiam inter homines damnatos, & dæmones quo ad propoſitum: & ratio in litera inducta æqualiter locū habet in vtriſq;. Et ꝓpterea ſicut a dæmonibus negat fides informis hoc in loco, ita a damnatis intelligit negari. Diſtinguuntur aūt in inferno fideles ab infidelibus charactere indelebili remanente, & pœna maiori cæteris paribus, & demum ſignaculo maculæ pollutæ fidei ſuſceptæ. Corrumpitur autem, ſeu deſinit eſſe fides informis propter ſtatū in termino ſimpliciter. Quod dico ꝓp exiſtentes quodammodo in uia, & quodāmodo in termino: ut olim Patres erant in limbo, & nūc quidem fideles ſunt in purgatorio. Status enim termini ſimpliciter opponitur fidei, ratione actus uel poſitiue, ut ſtatus patriæ ratione uiſionis beatæ, quam ponit: uel negatiue, ut ſtatus inferni rōne actus proprij fidei illic impoſſibilis. Satis.n. rationabile eſt, ut Deus ſubtrahat habitū fidei infuſæ adueniente

te ſtatu, in quo non põt amplius exire in actum. Rõ aũt huius, quæ in ſecũdo dubio diſſentitur, eſt: qa inclinat nõ ſolũ ad credendũ (Dęmones. n. credunt) ſed qa inclinat ad credendũ ſecundũ aliquem affectũ boni, non naturalis, ſed gratuiti. Licet enim i dãnatis naturalia integra, & gratuita indelebilia, ut characteres, perſeuerent: nihilominus tñ affectum boni cõſtituẽtes, nec acquiſitæ, nec infuſæ pſeuerant: q: plenitudini malitiæ, & miſeriæ eorum ñ conueniũt affectus boni gratuiti. Et licet uoluntas mala poſſit cõditionem malam actui fidei informis apponere, qua fieret malus ſimpliciter, ut patet in uiatoribus, ſi quis acciperet fidem Chriſti non vt bonus eſſe, ſed vt poſſet tyrannus eſſe: hæc tamen appoſitio nõ an fertilium affectũ boni gratuiti, qui in dãnatis non inuenitur: licet ſ eis affectus boni naturalis inueniatur, maculatus tamẽ appoſita mala conditiõe ab obſtinata uoluntate. Fides nãque eſt pfectio intellectus non abſolute, ſed vt moti a uoluntate affecta ad bonũ ſupnaturale. Actus aũt, qui in dãnatis erũt reſpectu beatitudinis amiſſæ, Trinitatis offenſæ &c. non ſunt actus fidei infuſæ, ſed cognitionis acqſitæ ex illa, uel fidei coactæ, ut de Dæmonib. in litera dr. Nec author infertus ſuſtinet fidẽ in dãnatis, ſed cõparatiuã illã, Magis põt eſſe fides informis in damnatis, q̃ ſpes. Hęc enim cõparatiua eſt uera, qa ſpei obiectũ reſpectu dãnatorum nõ ſaluatur: fidei aũt obiectũ ſaluat reſpectu eorũ. Et q hæc ſit uera intẽtionis eius, patet: quia tractat ibi illã authoritatẽ, Dæmones credũt, & contremiſcunt. Nec magis de hominibus, q̃ de Dæmonib. loquit, a qb abſtulerat paulo ante fidem, quia hoc ſigno non ſtatuit: quia uerba i ſa non niſi comparationem ſignificant.

Perfecta per totum.

33 3. diſt. 23. Q. uh. 3. art. 4. q. 1. Et veri q. 14. ar. 10. ad 10. Et quolib. 6. q. 4. ar. 1.

non uideant, puta, Deũ eſſe trinum & unũ, uel aliquid hmõi.

A Ad primvm ergo dicẽdũ, q Dæmonũ fides eſt quodammo coacta ex ſignorũ euidentia, & iõ non pertinet ad laudem uoluntatis ipſorum, q credunt.

Ad II dicẽdum, q fides, quę eſt donũ gratiæ, inclinat hominẽ ad credendũ ſm aliquẽ affectũ boni, ẽt ſi ſit iformis. Vñ fides, q̃ eſt in Dæmonib. non eſt donum gratiæ, ſed magis cogũtur ad credendũ ex perſpicacitate naturalis intellectus.

B Ad III dicendum, q hoc ipſum Dæmonibus diſplicet, q ſigna fidei ſunt tam euidẽtia, ut per ea credere cõpellantur: & ideo in nullo malitia eorũ minuitur per hoc, q credunt.

Articvl. III.

Vtrum qui diſcredit unum articulum fidei, poſſit habere fidem informem de alijs articulis.

Ad tertivm ſic pcedit. Vr q hæreticus, qui diſcredit unum articulũ fidei, poſſit habere fidẽ informẽ de aliis articulis. Non. n. intellectus naturalis hæretici eſt potẽtior, q̃ intellectus catholici: ſed intellcs catholici idiget adiuuari ad[h] credendũ quẽcũq; articulum fidei. dono fidei. ergo vr q nec hrtici aliquos articulos fidei credeř poſſint ſine dono fidei iformis.

¶ 2 Præt. Sicut ſub fide cõtinenť multi articuli fidei,[h] ita ſub una ſciẽtia, puta, Geometria, cõtinenť multæ concłones: ſed hõ aliqs põt hre ſcientiã Geometriæ circa quaſdam geometricas concluſiones, aliis ignoratis. ergo homo aliquis põt habere fidẽ de aliquibus articulis fidei, alios non credendo.

¶ 3 Præt. Sicut hõ obedit Deo ad credẽdũ articulos fidei,[h] ita ẽt ad ſeruãda mãdata legis: ſed hõ põt eſſe obediens circa qđa mandata, & nõ circa alia. ergo põt habere fidẽ circa quoſdam articulos, & non circa alios.

Sed contra eſt. Sicut peccatũ mortale cõtrariať charitati, ita diſcredere unũ articulũ contrariať fidei: ſed charitas nõ remanet i hoie poſt unũ peccatũ mortale. ergo neque fide. poſtquã diſcredit unũ articulũ fidei.

Respon. Dicẽdũ, q̃m in hrtico diſcredẽte unũ articulum fidei, nõ manet fides neq; formata, neq; iformis.[a] Cuiº rõ eſt, qa ſpẽs cuiuslibet hitº depẽdet ex formali rõe obiecti, qua ſublata, ſpẽs hitus remanere nõ põt. Formale ãt obiectũ fidei ẽ ueritas prima, ſm q manifeſtať in ſcripturis ſacris, & doctrina Ecclię, q̃ pcedit ex ueritate prima. Vñ qcũq; nõ ihęret ſicut ifallibili, & diuinę rłæ, doctrinę Eccłiæ, q̃ pcedit ex ueritate prima i ſcripturis ſacris manifeſtata, ille ñ hẽt hitũ fidei: ſed ea, q̃ ſunt fidei, alio mõ tenet, q̃ p fidẽ. Sicut ſi aliqs tenet mẽte aliquã cõcłonẽ, ñ cognoſcẽs mediũ illiº demõſtratiõis manifeſtũ ẽ q ñ hẽt eiº ſciẽtiã, ſed opinionẽ ſolũ. Manifeſtũ ẽ ãt q ille, q ihęret doctrinæ Eccleſiæ, tanq̃ iſallibili rłæ, oib. aſſentit,

C q̃ Eccłia docet: alioqn ſi de his, q̃ Eccłia docet, q̃ vult tenet, & q̃ nõ vult, ñ tenet, nõ iã ihæret Eccłię doctrinæ ſicut infallibili rłæ, ſed ppriæ uoluntati. Et ſic manifeſtũ eſt q hrticus, q ptinaciter diſcredit unũ articulum fidei, nõ eſt paratus ſeq in oibº doctrinæ Eccłiæ. Si. n. nõ ptinaciter, iã nõ eſt hæreticus, ſed ſolũ errãs. Vñ manifeſtũ eſt, q talis hæreticus circa unũ articu-

D lũ, fidem[d] non hẽt de aliis articulis, ſed opinionẽ quandam ſecundũ propriam uoluntatem.

Ad primvm ergo dicendũ, q alios articulos fidei, de qb. hrticus nõ errat, ñ tenet eodẽ mõ, ſicut tenet eos fidelis. ſ. ſimpłr inhęrẽdo primę ueritati, ad qđ indiget hõ adiuuari per habitũ fidei: ſed tenet ea, q̃ ſunt fidei, propria uoluntate, & iudicio.

E Ad II dicẽdũ, q in diuerſis concluſionib. uniº ſcientiæ ſunt diuerſa media, p q̃ probanť, quorũ unũ põt cognoſci ſine alio. Et iõ hõ pt ſcire quaſdã concłones uniº ſciẽtiæ ignoratis aliis: ſed oib. articulis fidei inhæret fides pp unũ mediũ. ſ. pp ueritatem primam propoſitam nobis in Scripturis ſecundum doctrinam Eccłiæ intelligẽtis ſanẽ: & iõ q ab hoc medio decidit, totaliter fide caret. *Mediũ pp quod fides. Nota ut ſupra ſecundum hæreticos.*

Ad III dicẽdũ, q diuerſa prçcepta legis pñt referri uel ad diuerſa motiua proxima, & ſic unum ſine alio ſeruari põt: uel ad unũ motiuum primũ, quod eſt perfecte obedire Deo, a quo decidit quicunq; unum prçceptũ transgreditur, ſecundum illud Iac. 2: Qui offendit in uno, factus eſt oium reº.

SVPER QV. V. ART. III. *Conclu.*

In prin. & 3. d. 23. q. 1. con 3.

Ban. eadem arti.

In articulo tertio eiuſdẽ quinte qõnis duo magna occurrunt dubia. Vnũ eſt, Quomodo intelligitur q doctrina Eccleſiæ ſit infallibilis regula, ita vt recedens ab ipſa, recedat a ratione formali obiecti fidei. Sed qa hoc declaratum eſt i qõnis primæ articulo primo, in dubio tertio & quarto, nõ eſt opº replicatione, ſed additione. Et ſi quidem Eccleſiæ regula in pponendo, & in explicando credenda, diuinam ueritatẽ reuelatricem modificans quo ad nos, talẽ nobis, ppea recedens a cõditione modificãte rõnẽ formalẽ, ſ. ueritatẽ diuinam reuelatricem, recedit a ratione formali obiecti fidei. Et ſic non ſolũ recedit a rõne formali obiecti fidei, recedẽs a regula Eccleſiæ, ppea qa recedit ab uno articulo reuelato, ut ſuperius diximus: ſed ẽt quia recedit a conditione, ſeu mõ rõnis formalis obiecti reſpectu nři. Et hoc plano ſenſui literæ fidei. Nam ponit veritatẽ primã in Scripturis, & doctrina Eccleſiæ, rõnẽ formalẽ fidei. ueritatem primã qdẽ, ut ipſam rõnem credẽdi: manifeſtationẽ aũt Scripturæ & Eccleſiæ, vt conditionẽ, qua ueritas prima pponit, & explicat ſeipſam & alia credẽda. Huiuſmodi aũt cõditiones licet reipũ fidei ſimpliciter non ſint de integri-

Obiectum fidei. ſi ueritas prima ſecundum quod manifeſtatur in ea & ueri q̃ hæreticus h. c dictum ſit gloſſa qõnis ar. 1 q. 1. Et ſi ſit materiale autem.

Hæreticus errãs quid.

D. 604.

integritate formalis obiecti fidei, ut patet de fide primi hominis, ſi in æternum fuiſſet ſalus, & de fide angelorum in ſua via: ſunt tamen de integritate obiecti formalis fidei noſtræ.

¶ Secundum dubium eſt ex Durando in 3. ſentent. diſt. 23. q. 5. art. 1. ſuſtinere nitente, quòd in hæretico remaneat fides informis. Primo, quia admiſſio unius contrarij habitui ſtat cū habitu. ergo admiſſio alicuius contra fidem, ſtat cū habitu fidei.

34 Antecedés manifeſtatur inductiuè, & in habitibus intellectualib. patet in ſcientia, cuius errori in una cōcluſiōe non corrumpit habitum. Et in moralibus una iniuſtitia nō corrūpit habitū iuſtitię, & ſimile eſt in alijs. Cōſequentia verò probatur: quia par eſt ratio, de omnib. habitibus qui poſſunt eſſe informes. Cōe namque eſt omni habitui refutare cōtraria, & non neceſſitare habētem illud ad refutationē contrarij, ſed inclinare tm̄ ad hoc. Secundò quia hæreticus aſſentit his, quæ tenet de fide, ut prius. ergo habet eūdē habitū. Antecedens patet, quia propter auctoritatē diuinā aſſentit, quàmuis erret in expoſitione alicuius ſcripturæ.

¶ Ad hoc dicitur, quòd Durandus fundauit phantaſiam hāc nolens intelligere, quātū apparet: qm̄ non examinat rōnem literæ, quæ ſup formali rōne obiecti, & illius negatione fundatur. Cōtraria quippe materialiter [illegible] habitus [illegible] compati: ſed [illegible] contraria formaliter, impoſſibile eſt, quòd compatiatur, niſi res ſine ſua ſpecie eſſe poſſit, quod nō eſt intelligibile. Quicquid ergo aufert rationē formalem habit⁹ ab habente, neceſſario aufert habitum: nec poteſt remanere niſi æquiuoce, & per accidens, ut contingit in habitibus acquiſitis.

¶ Ad primum ergo in oppoſitum dicitur, quòd [illegible] de contrario formaliter, negatur antecedens. Et ad probationē de ſcientia dicitur, quòd falſum aſſumitur, quòd in errore unius concluſionis interueniat contrarietas formaliter reſpectu medij ſcientiæ, ſed reſpectu medij proprij huius cōcluſionis. Aliud enim eſt medium ſcientiæ, & aliud eſt medium proprium huius cōcluſionis: niſi erraretur in prima concluſione. Tunc.n. deperderetur habitus, quia medium primæ eſt medium ſimpliciter, ſuper quod cætera fundantur. Non ſic autem eſt in fide, quia ut in litera dicitur, unum & idem eſt medium aſſentiendi omnibus. Et propterea error in medio unius, eſt error in medio ſimpliciter ipſius fidei.

¶ Ad id verò quod de habitibus moralibus acquiſitis affertur, dicitur Primo, quòd falſum eſt, quòd remaneat unit⁹ iuſtitiæ cum actu iniuſtitiæ formaliter: qm̄ non manet ratio formalis eiuſdem, licet remaneat habit⁹, qui fuit virtus iuſtitiæ, & ſic remanet æquiuoce. Sicut æquiuoce remanet habit⁹ ſciētiæ obliuioni tradito medio per quod ſcit, vt medio efficaci ad ſciendum, quouſque maneat memoria medij. Nō.n. ſcit immemor demonſtrationis. Dicitur ſecundo, quòd habitum iuſtitiæ manere cum actu iniuſtitiæ formaliter, eſt per accidēs: quia, ſ. ex tot actibus eſt firmatus, vt nō ſtatim unico actu corruat: per ſe.n. non habet, quòd remaneat. Et propterea habitus infuſi, quibus non eſt annexū hoc accidens, deſinūt adueniente quocunque actu contrario formaliter. Et quia fides eſt habitus infuſus, in hoc differens ab acquiſitis: ideo arguere ab acquiſitis ad infuſos, quo ad hoc, eſt fruſtra niti. Nec errare ex ignorantia in Scriptura, eſt admittere contrariū fidei formaliter, niſi addit pertinacia cōtra ſenſum Eccleſiæ, quod iam non ex ignorantia, ſed voluntaria obſtinatione fit.

Margin: 3 di.23.q.2.1.q.1. — *Ar. præc. — *q.1.ar.7 — *12.q.52 ar.1.& 2. & q.112. ar.4. — *q.1.ar.1. — *q.4.ar.5 — *q.4.ar.2 & q.2.ar.1.& 2.

ARTICVL. IIII.

Vtrum fides poſſit eſſe maior in uno quàm in alio.

AD QVARTVM ſic proceditur. Vr̄ quòd fides non poſſit eſſe maior in uno, quàm in alio. Quantitas.n. habitus attenditur [h] ſm obiecta: ſed quicūque habet fidem, credit omnia quæ ſunt fidei, quia qui deficit ab uno, totaliter amittit fidē, ut ſupra * dictū eſt. ergo uidetur, quòd fides nō poſſit eē maior i uno, quàm in alio. G

¶ 2 Præt. ea [h] quæ ſunt in ſummo nō recipiunt magis, neque min⁹: ſed rō fidei eſt in ſummo. reqrit.n. ad fidem quòd homo inhæreat primæ ueritati ſuper omnia. ergo fides nō recipit magis, & min⁹.

¶ 3 Præt. [h] Ita ſe habet fides i cognitione gratuita, ſicut intellectus principiorū in cognitione naturali, eo quòd articuli fidei ſunt prima principia gratuitæ cognitionis, ut ex * dictis patet: ſed intellectus [h] principiorum æqualiter inuenitur in omnib. hoibus. ergo & fides æqualiter inuenitur in omnis fidelibus. H

SED CONTRA. Vbicunque inuenitur paruum & magnum, ibi inuenitur maius & minus: ſed in fide inuenitur magnū & paruum. Dicit.n. Dominus Petro, Matt. 14. Modice fidei, quare dubitaſti? Et mulier dixit Matt. 15. Mulier magna eſt fides tua. ergo fides poteſt eſſe maior in uno, quàm in alio. I

RESPON. Dicēdū, quòd ſicut ſupra * dictum eſt, quantitas habitus ex duobus attendi pōt, vno modo ex obiecto: alio mō ſm participationē ſubiecti. Obiectū aūt fidei poteſt dupliciter conſiderari: uno mō ſm formalē rōnē, alio modo ſm ea, quæ materialiter credenda proponūtur. Formale aūt obiectum fidei eſt unum, & ſimplex. ſ. ueritas prima, ut ſupra * dictum eſt. unde [m] ex hac parte fides non diuerſificatur in credentib. ſed eſt una ſpecie in omnibus, [n] ut ſupra * dictum eſt: ſed ea, quæ materialiter credenda proponuntur, ſunt plura, & poſſunt accipi, uel magis, vel minus explicite: & ſecūdum hoc pōt unus homo plura explicitē credere, quàm alius: & [p] ſic in uno pōt eſſe maior fides, ſm maiorem fidei explicationem. ¶ Si uerò conſideretur fides ſm participationem ſubiecti, hoc contingit dupliciter. Nā actus fidei procedit ex intellectu, & ex uolūtate, ut ſupra * dictum eſt. Pōt ergo fides in aliquo dici maior, uno mō ex parte intellectus, [q] propter maiorem certitudinē, & firmitatē: alio modo ex parte uolūtatis, [r] propter maiorē promptitudinē, ſeu deuotionē, vel cōfidētiā.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd ille qui pertinaciter diſcredit aliquid eorum, quæ ſub fide continentur, non habet habitū fidei, quem tamen habet ille, qui nō explicitē credit omnia, ſed paratus eſt omnia credere. Et ſecundùm hoc ex parte obiecti unus habet maiorem fidem, quàm alius, inquantum plura explicitē credit, ut dictum eſt.

AD II dicendū, quòd de ratione fidei eſt, ut ueritas prima omnibus præferatur: ſed tamen eorum, qui eam omnibus præferunt, quidam certius, & deuotius ſe ei ſubijciunt, quàm alij: & ſecundum hoc fides eſt maior in uno, quàm in alio.

AD III dicēdū, quòd intellectus principiorum cōſequitur ipſam naturam humanam, quæ æqualiter in omnib. inuenitur: ſed fides conſequitur donū gratiæ, quod non eſt æqualiter in oibus, ut ſupra * dictū eſt: vn̄ nō eſt eadē ratio. Et tn̄ ſecundū maiorē capacitatē intellectus, unus magis, uel minus cognoſcit ueritatē principiorum, quam alius.

Margin: conclu. p — Conclu. o — Conclu. n — In corp. art. — * 1.2.q.112.ar.4. 2.reſpon.

SVPER QV. V. ART. IIII.

Ban. eodem art.

IN articulo quarto eiuſdē quintę quęſtionis in reſpōſione ad ultimum nota, quòd illa uerba, quæ in litera ab authore afferūtur, Secundū maiorē capacitatem intellectus, unus magis, vel minus cognoſcit veritatem principiorū, quàm alius, dupliciter intelligi pñt Primo reſpectu ipſius ueritatis principiorū in ſe ipſis: ſecūdo reſpectu eiuſdē, ut cōtinet in ſe ueritatē aliorū, ut cā effectum continet uirtualiter. & utroque mō uerificari poteſt. Nam ſicut eandem albedinem, cæteris paribus, melius uidet ille, qui eſt acutioris uiſus: ita eadē principia formaliter ſumpta, magis uidet perſpicacior intellectus. & eadē uirtualiter ſumpta magis penetrare cōſtat nobili⁹ ingeniū, cui datum eſt ex eis inuenire, & uidere ueritatem concluſionum.

SVPER

QVAESTIO VI.

De cauſa fidei, in duos articulos diuiſa.

DEINDE cóſiderandum eſt de cauſa fidei.

Et circa hoc quęruntur duo.

¶ Primò, vtrum fides ſit homini infuſa a Deo.

¶ Secundò, Vtrum fides informis ſit donum Dei.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fides ſit homini a Deo infuſa.

AD PRIMVM ſic procedit. Vr̃ q̃ fides nõ ſit homini infuſa a Deo. dicit. n.[a] Auguſt. 14. de Tri. q̃ per ſcientiã[b] gignit in nobis fides, nutritur, defenditur, &[b] roboratur: ſed ea, q̃ per ſcientiã in nobis gignuntur, magis videtur acquiſita eſſe, quàm infuſa. ergo fides non videtur in nobis eſſe ex infuſione diuina.

¶ 2 Præt. Illud, ad quod hõ ptingit audiẽdo, & videndo, vr̃ eſſe ab homine[h] acquiſitum: ſed hõ pertingit ad credendũ, & uidẽdo miracula, & audiendo fidei doctrinã. Dr̃. n. Io. 4. Cognouit pater, qa illa hora erat, in qua dixit ei Ieſus, Fili[9] tuus uiuit: & credidit ipſe, & domus eius tota. Et Rom. 10. dr̃, q̃ fides eſt ex auditu. ergo fides habetur ab homine tamquàm acquiſita.

¶ 3 Præt. Illud qđ cõſiſtit in hominis[h] volũtate, ab homine poteſt acquiri: ſed fides cõſiſtit in credentium uoluntate, ut Aug. dicit in lib. de Prædeſtinatione ſanctorum. ergo fides poteſt eſſe ab homine acquiſita.

SED CONTRA eſt, quod dicitur ad Epheſ. 2. Gratia eſtis ſaluati per fidẽ, & nõ ex uobis, ne quis glorietur: donũ. n. Dei eſt.

E RESPON. Dicẽdũ, q̃ ad fidem duo requiruntur: quorum unũ eſt, ut homini credibilia proponant̃, qđ reqritur ad hoc, q̃ hõ aliquid explicitè credat. Aliud aũt quod ad fidẽ requiritur, eſt aſſenſu credentis ad ea, q̃ proponuntur. Quantum[m] ergo ad primũ horũ, neceſſe eſt q̃ fides ſit a Deo[n]. Ea. n. q̃ ſunt fidei, excedunt rõnẽ humanã. vnde nõ cadunt in cognitionẽ hoĩs, niſi Deo reuelãte: ſed qbuſdã quidẽ reuelant̃ immediatè à Deo, ſicut ſunt reuelata Apoſtolis, & pphẽtis: qbuſdã aũt pponũtur à Deo mittente fidei prædicatores, ſm̃ illud Ro. 10. Quomodo pdicabũt, niſi mittantur?

B Quãtũ uerò ad ſm̃. ſ. ad aſſenſum hominis in ea, q̃ ſunt fidei, põt cõſiderari duplex cã. Vna qdẽ exterius inducẽs, ſicut miraculũ uiſum, vel pſuaſio hoĩs inducẽtis ad fidẽ,[p] quorũ neutrũ eſt ſufficiens cã[q]. Videtiũ. n. unũ & idẽ miraculũ, & audientiũ eãdẽ pdicationẽ qdam credũt, & qdã nõ credunt: & ideo oportet ponere aliã cãm interiorẽ, q̃ mouet hoiem interius

C ad aſſentiendũ his, q̃ ſunt fidei. Hãc aũt cãm Pelagiani ponebãt ſolũ liberũ arbitriũ hoĩs: & pp hoc dicebant, q̃ initiũ fidei eſt ex nobis, inquantũ. ſ. ex nobis eſt, q̃ parati ſumus ad aſſentiendũ his, q̃ ſunt fidei: ſed conſummatio fidei eſt à Deo, per qua nobis proponũtur, ea quæ credere debemus. Sed hoc ẽ falſum: quia cũ hõ aſſentiẽdo his, q̃ ſunt fidei, eleuetur ſupra na-

D turã ſuã, oportet q̃ hoc inſit ei ex ſupernaturali principio interius mouẽte, qđ eſt Deus: & iõ[*] fides quãtũ ad aſſentiendũ, qui eſt principalis actus fidei, eſt a Deo interius mouẽte p gratiã[r].

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q̃ p ſciẽtiã gignit̃ fides, & nutrit̃ p modũ exterioris pſuaſionis, q̃ fit ab aliqua ſciẽtia: ſed principalis, & ppria cã fidei eſt id, qđ interi[9] mouet ad aſſentiẽdũ.

AD II dicẽdum, q̃ etiam ratio illa procedit de cauſa proponente exterius ea, quæ ſunt fidei, uel perſuadente ad credẽdum uel uerbo, uel facto.

AD III dicendum, q̃ credere quidem in uoluntate credẽtiũ conſiſtit: ſed oportet, q̃ uoluntas hominis præparetur a Deo per gratiam ad hoc, q̃ eleuetur in ea, quæ ſunt ſupra naturam, ut ſupra[*] dictum eſt.

SVPER QV. VI. ARTIC. I.

Ferr. 3. cont. cap. 154. *S. Bona. 3. ſ. d. 23. q. 2. ar. 2.*
Scot. 3. ſ. d. 23. q. 1. *Riccar. 3. ſ. d. 23. q. 2.*
Duran. 3. ſ. d. 23. q. 2. *Capr. 3. d. 24. q. 1. art. 2.*

IN tit. art. 1. q. 6. nota, q̃ quæſtio eſt de fide ſimpliciter & abſolutè, & non ſic, vel ſic, ut patet ex litera ſequẽtis articuli.

¶ In corpore articuli dubiũ occurrit, An aſſentire his, q̃ ſunt fidei, eleuet hominẽ ſupra naturã ſuã. Si nanq; hoc aſſeritur, tã certitudo nõ fidei, ſed experimẽtalis habebit̃ de habitu fidei nobis infuſo ex iſto actu, quẽ experimur i nobis. Et rurſus doctrina ſuperius habita in pcedenti libro

Perrecta per iterum. ruit. & experiẽtia cõprobari põt oppoſitũ, ut dicunt Durandus in ſecũdo ſententiarũ diſt. 28. q. 1. ar. 1. & Scot. in diſt. 23. tertij ſententiarũ q. 1. Si autẽ hoc negat̃, ruit ratio literæ.

35 q. contra G. 154. prici. Et ver. q. 18. ar. 3 co. Et op. 1. c. 31. Et Eph. 2. le. 3.

b Li. 14. c. 1. a medio, to. 3.

¶ Ad hoc dicitur, q̃ ſicut fides ſumit̃ dupliciter. ſ. ſimpliciter, & ſecundũ quid: ita actus pprius eius, qui eſt aſſentire his, q̃ ſunt fidei. Fides. n. ſimpliciter loquẽdo, eſt uirt[9] theologica, ac per hoc cum de ipſa abſolutè ẽ ſermo, de ipſa, ut uirtus eſt theologica, intelligẽdus eſt. Cum aũt iam determinatum ſit, q̃ fides nõ niſi formata eſt virtus, liquido patet, q̃ idẽ eſt loqui de fide abſolute, & de ea, ut uirtus theologica & formata: & ppterea non ſunt immiſcenda hmõi ſermoni ea, q̃ cõueniũt fidei ſecundũ qd, ut mortuæ. Et ſimiliter diſtinguẽdum eſt de actu fidei, qui eſt aſſentire: qm̃ poteſt ſumi dupliciter, ſ. quãtum ad ſubſtantiam operis, & quantũ ad modũ, vt ſ. fide ſit. Et dicẽdum eſt, q̃ cum hic ſit ſermo de fide ſimpliciter, ac p hoc de fide, ut eſt uirtus theologica, ut & ipſa Apoſtoli auctoritas inducta teſtat̃ ſ. Gratia eſtis ſaluati p fidẽ &c. ubi effectũ fidei ponendo, ſaluationẽ manifeſtat, q̃ nõ mortuã, ſed uiuã fidẽ appellat ſimpliciter, & abſolutè fidẽ, quã dicit eſſe donũ Dei: cõſequẽs eſt, q̃ de aſſenſu mod fideo [illegible] & nõ quãtũ ad

C. 5. in fine, to. 6.

Conclu. m

A ſolam ſubſtantiã operis loquitur litera. Hmõi aũt aſſenſum cõſtat eleuare hominẽ ſupra hominis, & angelorũ ẽt naturã. Et ppterea auctor abſq; pbatione alia præſumit, ſequẽtis articuli diſcuſſioni reſeruãs, an fides iformis ſit donũ Dei, i quo nõ ex actu fidei iformis, ſed aliũde arguẽs, cõfirmat hãc eãdẽ [illegible].

¶ Sed hæc reſponſio fuga potius eſt, q̃ expoſitio literæ: quia litera ex pprijs fidei procedit, vt patet intuenti oẽs eius cãs in litera allatas: immo, ut ex ſequẽti patet articulo, hic eſt ſermo de fide ſimpliciter, & nõ de fide, ut eſt uirtus ſimpliciter, aut iformis. *Pro causa quæſtionis.*

Fides ſimpliciter, & pfecta ſimpliciter, pfectione fidei, nõ pfectione uirtutis ex hoc, q̃ eſt fides, abſtrahendo a formatione, vel nõ formatione charitatis, ut in corpore ſequẽtis articuli, & i reſponſione ad primũ dicit̃. *Cauſa inſufficiens tantum fidei.* Dicẽdũ eſt ergo, q̃ actus fidei, hoc eſt, aſſentire ueritati primæ ſecundũ ſcripturas, & ſenſum Eccleſię, eleuat hominẽ ſupra ſuã naturam, & hoc q negat, propriã ignorat uocẽ. *Conclu. p* Nam actus iſte ex nulla naturali cognitione, ex nullo naturali appetitu, natus eſt ſequi, ſed ex appetitu beatitudinis æternæ, & ex adheſione ad Deũ ſupernaturaliter reuelantẽ, & conſeruantẽ Eccleſiã ſuam. *Pelagian.* Et hoc experimur, nec eget probatione. Sed ex hoc nõ ſequitur, ergo experimur habitum in nobis fidei infuſæ, ut obiectio infert. Sed ex hoc credimus rõnabiliter i nobis eſſe habitũ fidei infuſum: ſicut dolere de peccatis ppter Deũ [illegible] in patria, eſt actus eleuãs hominẽ ſupra ſuã naturã, & credimus q̃ [illegible] pœnitentia infuſa [illegible] non tamẽ hoc ſcimus. Et ſimiliter [illegible] deuote ad cõmunionẽ poſt pparationem ſui &c. eſt act[9] ſupra naturã humanã, & credim[9], q̃ [illegible] eſt infuſa: & tñ hoc neſcimus. *Conclu.* Aliud eſt ergo dicere q̃ experimur i nobis act[9] excedẽtes naturã humanã, & aliud q̃ experimur [illegible] in nobis [illegible] habit[9] illorũ [illegible] Deum. Primum aſſirm [illegible] [illegible] hæc [illegible] patet **In corp & q. [illegible] tic. 4.*

ARTICVLVS II.

Vtrum fides informis ſit donum Dei.

AD SECVNDVM ſic procedit. Vr̃ q̃ fides informis nõ ſit donum Dei. Dicitur.n. Deuter. 32. q̃ Dei[h] perfecta ſunt opera: fides autem informis eſt quoddam imperfectũ. ergo fides informis non eſt opus Dei. G

¶ 2 Præt. Sicut act⁹ dr̃ deformis pp hoc, q̃ caret debita forma, ita[h] ẽt fides dr̃ informis ꝓpter hoc, q̃ caret debita forma: ſed actus deformis peccati nõ eſt a Deo, ut ſupra* dictum eſt. ergo neq; ẽt fides iformis eſt a Deo.

¶ 3 Præt. Quæcũq; Deus ſanat, totaliter[h] ſanat. dr̃.n. Io. 7. Si circũciſionẽ accipit hõ in ſabbatho, vt nõ ſoluat̃ lex Moyſi, mihi idignamini, q̃a totũ hominẽ ſanũ feci in ſabbatho: ſed p fidẽ hõ ſanat̃ ab infidelitate. Quicũque ergo donũ fidei a Deo accipit, ſimul ſanatur ab oib. peccatis: ſed hoc non fit, niſi p fidẽ formatam. ergo ſola fides formata eſt donum Dei. non ergo fides informis eſt a Deo. H

SED CONTRA eſt, q̃ quædam gloſ. dicit primæ ad Corint. 13. q̃ fides q̃ ẽ ſine charitate, ẽ donũ Dei: hęc aũt eſt informis. ergo fides informis eſt donũ Dei.

RESPON. Dicendũ, q̃ informitas priuatio q̃dã eſt. Eſt autẽ cõſiderãdũ, q̃ priuatio q̃nque q̃dẽ ꝑtinet ad rõnem ſpeciei, q̃nq; aũt nõ, ſed ſupuenit rei iã habẽti ꝓpriã ſpeciẽ: ſicut priuatio debitæ cõmenſurationis humorũ eſt de rõne ſpẽi ipſius ægritudinis: tenebroſitas ãt ñ ẽ de rõne ſpẽi diaphani, ſed ei ſupuenit. Quia ergo cũ aſſignat̃ cã alicuius rei, intelł̃r aſſignari cã eius ſm q̃d in ꝓpria ſpecie exiſtit: iõ quod non eſt cã priuationis, non põt dici eſſe cã illius rei, ad quã pertinet priuatio, ſicut exiſtẽs de rõne ſpẽi illius. Non.n. põt dici cã ægritudinis, q̃d non eſt cã diſtẽperantię humorũ. Põt tñ dici aliq̃d eſſe cã diaphani, q̃uis non ſit cã obſcuritatis, q̃ non eſt de rõne ſpẽi diaphani. Informitas ãt fidei ñ ꝑtinet ad rõnẽ ſpẽi ipſius fidei, cũ fides dicat̃ iformis pp defectũ cuiuſdã exterioris foię ſicut * dictũ ẽ. & iõ illud eſt cã fidei iformis, q̃d eſt cã fidei ſimplr̃ dictę: hoc aũt eſt Deus, ut † dictũ eſt. Vñ[m] relinquitur, q̃ fides informis ſit donum Dei.* G K

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ fides iformis, etſi nõ ſit ꝑfecta ſimplr̃ perfectione uirtutis, eſt tñ perfecta quadam perfectione, quæ ſufficit ad fidei rõnem.

AD II dicẽdũ, q̃ deformitas actus eſt de rõne ſpẽi ipſi⁹ act⁹, ſm q̃d ẽ actus moralis, ut ſ.* dictũ ẽ. Dr̃.n. act⁹ deformis p priuationẽ formę intrinſecę, q̃ eſt debita cõmẽſuratio circũſtantiarũ actus. & iõ nõ põt dici cã actus deformis Deus, qui non eſt cã deformitatis, licẽt ſit cauſa actus, inquantum eſt actus. H

Vel dicẽdũ, q̃ deformitas nõ ſolũ iportat priuationẽ d̃bitæ formæ, ſed ẽt cõtrariã diſpoſitionẽ. Vñ deformitas ſe hẽt ad actũ, ſicut falſitas ad fidẽ, & iõ ſicut act⁹ d̃formis ñ ẽ a Deo, ita nec aliqua fides falſa. Et ſicut fides iformis ẽ a Deo, ita ẽt act⁹ q̃ ſũt boni ex gñe, q̃uis ñ ſint charitate formati, ſicut plerũq; i peccatorib. cõtigit ſũt a Deo. I

AD III dicẽdũ, q̃ ille, q̃ accipit a Deo fidẽ abſq; charitate, nõ ſimplr̃ ſanat̃ ab infidelitate, q̃a nõ remouet̃ culpa pcedẽtis infidelitatis, ſed ſanat̃ ſm quid, ut ſ. ceſſet a tali peccato. Hoc aũt frequẽter cõtingit, q̃ aliq̃s deſiſtat ab uno actu peccati, ẽt Deo hoc faciẽte, q̃ tñ ab actu alteri⁹ peccati nõ deſiſtit, ꝓpria iniq̃tate ſuggerẽte. Et per hũc ẽt modum dat̃ aliq̃n homini a Deo q̃ credat, nõ tñ dat̃ ei charitatis donum: ſicut ẽt aliquib. abſque charitate datur donum prophetię, uel aliquid ſimile. K

patet reſponſio ad omnia obiecta.

SVPER QV. VI. ARTIC. II.

Pars eodem art.

IN articulo 2. eiuſdem ſextæ quæſtionis, in rñſione ad ſecundum, dubiũ occurrit, q̃uo deformitas actus ſit de rõne ſpeciei ipſius actus, ſecũdum quod eſt actus moralis. Vr̃.n. hoc cõtrariũ doctrinæ datę in prima ſecũdę: ubi dictũ eſt, q̃ deformitas priuatiua actus peccati, nõ eſt de integritate ſpeciei ipſi⁹ peccati, ſed cõſequẽs ad ſpeciẽ mali moralis. Quomodo ſtant hæc duo ſimul?

Correctio ſeu dubium.

36 ſ. d. 32. q. 1 ar. 2. Et Ver q. 14. a 11. 2 cor. 1. & Ro. 8. 3. 4.

¶ Ad hoc dr̃, q̃ litera nõ dicit, q̃ priuatio ſignificata p deformitatem, ſit de rõne ſpeciei ſimpliciter & abſolute, ſed cũ modificatione. ſ. ut ſupra dictũ eſt, ubi pp ſubiunctã rationẽ. ſ. Dr̃ n. actus deformis p priuationẽ formæ intrinſecæ, &c. ſcito, q̃ commẽſuratio intrinſeca, debita actui morali dupliciter, quãtũ ad propoſitũ ſpectat, põt inueniri deeſſe in actu morali. Vno mõ p modũ puræ priuationis, ſicut tenebra inuenit̃ in diaphano p ſolã abſentiã luminis. Et ſi hoc mõ inueniri concederet̃ actus moralis deformis, tunc ꝓculdubio deformitas priuatiue eſſet intrinſece de rõne ſpeciei actus moraliter mali. Et q̃m ex dictis in primo libro, & ſecũdo patet, mali moralis ſpeciẽ poſitiuã eſſe, & nõ i priuatione, ſed in cõtrarietate cõſiſtere: iõ hic ſenſus nõ eſt huic literæ tribuẽdus. Alio ergo mõ cõtingit p modũ priuationis cõſequẽtis contrariã formã, ſicut cęcitas ſequitur ad formã cõtrariam uiſui, uel oculo. Et hoc mõ dictũ fuit, q̃ deformitas priuatiue inuenit̃ i actu malo moraliter, & dr̃ eſſe de rõne ſpeciei actus moralis, non ut differẽtia intrinſeca: ſed ut paſſio conſequens ad differentiã intrinſecam. Et dr̃ ẽt priuatio formæ itrinſecæ, q̃a eſt priuatio formæ intrinſecæ actui morali. Et quantũ ad pſentẽ q̃ſtionẽ ſpectat, idẽ eſt iudiciũ, ſiue illa priuatio ſit de rõne ſpeciei, ut differẽtia, ſiue ut paſſio: ab eodẽ.n. agente ſunt. Põt aũt, & debet ſecundũ intentionẽ literæ, & planũ illius ſenſum, aliter exponi litera iſta, ut ſit ſermo non de ſpecie mali moralis, q̃d eſt genus poſitiuũ in genere moralium, ſed ſit ſermo de actu q̃dẽ morali, & eius ſpecie moraliter ſimpliciter tranſcendenter ſumpto. Et tunc eſſet ſenſus, q̃ deformitas eſt intrinſece de rõne ſpeciei actus moraliter, inquãtũ ẽ malus. Et q̃m hæc rñſio nõ attingit ad deformitatẽ ſpecificã act⁹ moraliter in ꝓprio gñe uſq; ad ultimas ſpẽs ſimpliciter (ut ex ſupra dictis cõtra Scot.) patet, ſicut iuxta primũ ſenſum ad deformitatem conſequentẽ ſpeciẽ deuentũ eſt, & deformitas dupliciter ſumi põt priuatiue, & contrarie: ideo ſecũdã addidit rñſionẽ de deformitate contrarie ſumpta, i qua uides quomõ actus cõtrarius uirtuti nõ eſt a Deo in ſuo exemplo: ſicut nũc falſa fides, quæ etiam contrarie opponit̃ vere fidei, ut patet in 2. Periher menias.

Priuatio conſequenter ſe habet ad ſpeciem rei.

* 1. 2. q. 79 ar. 1. ad 2

* q. 4. ar. 3 & 4.

† ar. pręc.

Conclu.

¶ In reſponſione ad tertium eiuſdem articuli aduerte, quòd hinc habes, quomodo debeat intelligi ſimultanea iſuſio uirtutum, quòd ſcilicet intelligit in eſſe uirtutis ſimpliciter. Habes.n. hinc, q̃ fides iformis q̃nq; datur a Deo ſine charitate, ac p hoc datur ille fidei habitus, q̃ ſine charitate eſt uera fides infuſa, nõ tñ ſimpliciter uirtus, ut patet ex dictis. Cũ aũt infunditur una aliqua uirtus ſimpliciter in eſſe uirtutis, tũc ſimul oẽs uirtutis habitus i eſſe uirtutis infunduntur. Et hac diſtinctione oportet uti pp uirtutes, q̃ poſſunt eſſe informes. Nã in aliq̃ nõ diſtinguitur eſſe, & eſſe uirtutem ſimpliciter, ac p hoc nõ diſtinguitur i eis infundi, & infundi in eſſe uirtutis ſimpliciter. Et hæc nota propter baptizatos in peccato mortali, & propter hæreticos, quando conuertuntur ad fidem cum peccato mortali. Infunditur ſiquidem tunc a diuina liberalitate fides ſine charitate ſubiecto diſpoſito ad fidei, & non charitatis ſuſceptionem. Sicut natura diſpoſitæ ad ſubſtantiam animæ, & non ad opera eius, infunditur anima, ut patet in amentibus ab vtero.

* 1. 2. q. 65. ar. 6.

Regula.

Aliud eſt ſanari a tali peccato aliud eſt ceſſare ab ipſo.

SVPER QV. VII.

Bannes eodem art.

INquæſtionis ſeptimæ utroque articulo nullū occurrit dubium: in primo tñ articulo aduerte hic timorem, quo cœleſtes ptãtes, quãuis beatæ, tremere dicũtur ex viſione diuinæ excellẽtiæ, & ſui malũ æqualitatis abhorrẽtes. In ſecundo aũt ꝙ puritas, de qua eſt ſermo, non eſt niſi puritas culpæ: hæc enim fidei attribuitur.

Porrecta per totum.

37

QVAESTIO VII.

De effectibus fidei, in duos articulos diuiſa.

A DEINDE cõſiderandum eſt de effectibus fidei.

ET circa hoc quæruntur duo.

¶ Primo, Vtrum timor ſit effectus fidei.

¶ Secundo, Vtrum purificatio cordis ſit effectus fidei.

ARTICVLVS I.

Vtrum timor ſit effectus fidei.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ timor nõ ſit[h] effect⁹ fidei. Effectus.n. non præcedit[h] cãm: ſed timor præcedit fidem. dr̃.n. Eccl.2. Qui timetis Deũ credite illi. ergo timor ñ eſt effect⁹ fidei.

¶ 2 Præt.[h] Idem non eſt cauſa contrariorum: ſed timor, & ſpes ſunt contraria, vt ſupra * dictum eſt: fides autem generat ſpem, ut dicitur in *. Gl. Matt. primo. ergo non eſt cauſa timoris.

1.2.q.7. ar.2. — *Gl. interlinearis, ſup illud, Abraham genuit Iſaac.*

¶ 3 Præ.[h] Contrariũ non eſt cã contrarij: ſed obiectum fidei eſt quoddam bonũ, quod eſt ueritas prima, obiectũ aũt timoris eſt malum, ut ſupra † dictũ eſt: actus autem habent ſpeciem ex obiecto ſecundum ſupra * dicta. ergo fides non eſt cã timoris.

† 1.2.q6.42. ar.1. — ** 1.2.q.18 ar.2.*

SED CONTRA eſt, quod dicitur Iacob.2. Dæmones credunt, & contremiſcunt.

RESP. Dicẽdum, ꝙ timor eſt quidã motus appetitiuæ uirtutis, ut s.* dictum eſt. Oium autem appetitiuorum motuũ principium eſt bonũ, uel malum apprehẽſum. Vnde oportet ꝙ timoris, & omnium appetitiuorum motuum ſit principiũ aliqua apprehenſio. Per fidem autem fit in nobis quædã apprehenſio de quibuſdã malis pœnalibus, q̃ ſm diuinum iudicium inferuntur: & per hunc modũ[m] fides eſt cã timoris, quo q̃s timet à Deo puniri,[n] q̃ timor eſt ſeruilis.[p] Eſt ẽt cã timoris filialis, quo q̃s timet ſeparari à Deo, vel quo quis refugit ſe Deo comparare, reuerendo ipſum: q̃ in quantum ꝑ fidẽ, hanc exiſtimationẽ habemus de Deo, ꝙ ſit quoddã immẽſum, & altiſſimũ bonũ, a quo ſeparari eſt peſſimũ, & cui uelle æquari eſt malum: ſed primi timoris, ſ. ſeruilis, eſt cauſa fides informis, ſed ſecundi timoris, ſ. filialis, eſt cauſa fides formata, quæ ꝑ charitatẽ facit hoiem Deo adhærere, & ei ſubijci.

** 12.q.22 ar.2. & 3. & q6. 41. 42 43.*

Concl. m

Conclu. p

Pro capeu concluſionis.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ timor Dei non poteſt vliter præcedere fidẽ: quia ſi oino eius ignorantiã haberemus quãtũ ad præmia, uel pœnas, de quib. per fidẽ inſtruimur, nullo mõ eũ timeremus. Sed ſuppoſita fide de aliquib. articulis fidei, puta, de excellentia diuina, ſequit̃ timor reuerentiæ, ex quo ſequitur ulterius, ut hõ intellectum ſuũ Deo ſubijciat ad credendum oia, quæ ſunt promiſſa a Deo. vñ ibi ſequit̃. Et nõ euacuabit̃ merces veſtra.

AD SECVNDVM dicẽdũ, ꝙ idem ſm contraria põt eſſe contrariorum cã, non autem idem ſecundum idem: fides aũt gñat ſpẽ, ſm quod facit nobis exiſtimationẽ de præmijs, quæ Deus retribuit iuſtis. Eſt aũt cauſa timoris, ſm quod facit nobis æſtimationẽ de pœnis, quas peccatorib. infligere vult.

A AD TERTIVM dicendum, ꝙ obiectũ fidei primũ, & formale eſt bonũ, ꝙ eſt ueritas prima: ſed materialiter fidei proponunt̃. ẽt credenda quędã mala, puta, ꝙ malum ſit Deo nõ ſubijci, vel ab eo ſeparari, & ꝙ peccatores pœnalia male ſuſtinebunt à Deo: & ſm hoc fides poteſt eſſe cã timoris.

ARTICVLVS II.

Vtrum purificatio cordis ſit effectus fidei.

Porrecta per totum.

Bannes eodem art.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ purificatio cordis non ſit effectus fidei. Puritas.n. cordis[h] præcipue in affectu conſiſtit: ſed fides in intellectu eſt. ergo fides non cãt cordis purificationẽ. 38

4. diſt. 14. quo. 2. ar. 4. ad 3. Et ver. q. 28. ar. 1, ad 6.

¶ 2 Præt. Illud quod cãt cordis[h] purificationẽ, nõ põt ſimul eſſe cũ impuritate: ſed fides ſimul poteſt eſſe cum impuritate peccati, ſicut patet in illis, q̃ hñt fidẽ informem. ergo fides non purificat cor.

¶ 3 Præ. Si fides aliquo modo purificat cor humanum, maximẽ[h] purificaret hois intellectum: ſed itellectũ nõ purificat ab obſcuritate, cũ ſit cognitio ænigmatica. ergo fides nullo mõ purificat cor.

SED CONTRA eſt, quod dicit Petrus Act.15. Fide purificans corda eorum.

RESPON. Dicendũ, ꝙ impuritas uniuſcuiuſque C rei cõſiſtit in hoc, ꝙ uilioribus immiſcet̃. Non.n. dr̃ argẽtũ eſſe impurũ ex ꝑmiſtione auri, per q̃ meli⁹ reddit̃, ſed ex ꝑmiſtione plũbi, uel ſtãni. Manifeſtũ eſt aũt ꝙ rõnalis creatura dignior eſt oib. tẽpalib. & corporalib. creaturis, & iõ ipura reddit̃ ex hoc, ꝙ tẽpalib. ſe ſubijcit ꝑ amorẽ: a qua quidẽ impuritate purificat̃ ꝑ contrarium motum, dum. ſ. tendit in id, quod eſt ſupra ſe, ſ. in Deum, in quo quidem motu primũ principiũ eſt fides. Accedentẽ.n. ad Deũ oportet credere, vt dr̃ Heb.11. & ideo[m] primũ principium purificationis cordis eſt fides,[n] quæ purificat impuritatẽ erroris,[p] quæ ſi perficiatur per charitatẽ formatã, perfectam purificationẽ cauſat.[q]

Purum impurum.

Dignitas hominis.

Concl. m

Concl. p

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ea, quæ ſunt in intellectu, ſunt principia eorũ, quæ ſunt in affectu, inquantum. ſ. bonum intellectus mouet affectum.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ fides ẽt informis, excludit quãdã impuritatẽ ſibi oppoſitã, ſ. impuritatẽ erroris, q̃ cõtingit ex hoc, ꝙ intellect⁹ human⁹ inordinate inhæret reb. ſe inferiorib. dũ. ſ. uult ſm rõnes rerũ ſenſibiliũ metiri diuina: ſed qñ ꝑ charitatẽ format̃, tũc nullã impuritatẽ ſecũ compatit̃: qa vniuerſa delicta operit charitas, ut dr̃ Prou.10.

Impuritas erroris qua ad nimis curioſis.

AD TERTIVM Dicendũ, ꝙ obſcuritas fidei nõ E ꝑtinet ad puritatem culpæ, ſed magis ad naturalẽ defectum intellectus humani ſm ſtatũ pñtis uitæ.

QVAESTIO VIII.

De dono intellectus, et ſcientiæ, in octo articulos diuiſa.

DEINDE conſiderãdũ de dono intellectus & ſciẽtiæ, quæ reſpõdent uirtuti fidei.

ET circa donum intellectus quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrum intellectus ſit donum Spiri... ẽti.

SVPER Q. VIII. ART. I.

Bannes eodem art.

IN quæſtionis 8. articulo 1. reuũe ſenarium numerũ eorũ, in quibus, & q̃ legere facit donum intellectus. Hæc ſiquidẽ eſſe cõprehendere videntur, quæ intellectus pro fidei bono penetrare põt. Nam vel in accidentibus, uel uerbis

bis, uel figuris, ſeu ſimilibus, uel ſenſibilibus, uel effectibus, uel cauſis latēt quęcūq; latēt. Et ſub accidētibus quidē legēdo cōprehendimus ſubſtātias, ſiue & quodcunque aliud accidēs latēs. Sub uerbis ſenſus literalis aperit. Sub figuris tres reliqui ſenſus patēt. ſ. moralis, allegoricus, & literalis ſub parabola. Ex ſenſibilibus intelligibilia totcapim⁹. In cauſis uero effectus, & econuerſo cōſpicim⁹, adeo ut nihil ꝑtermiſſum occurrat. Extendit ſiquidē ſe intellectus donū ad penetrādum oīa, ad quæcunque iudicāda, uel applicanda, ſapientia, & ſcientia, & cōſiliū ſe extendunt, & curſus ad omnia, quib⁹ fides aſſentit.

Porrecta per totum.
39
3. d. 35. q. 2. art. 2. q. 1. Et Iſai. 11. lec. 2.

F ¶Secundo, Vtrum poſſit ſimul eſſe in eodem cum fide.

¶Tertio, Vtrū intellect⁹, q̄ ē donū Spūſſcti, ſit ſpeculatiuus tantum, uel etiam practicus.

¶Quarto, Vtrū oēs, q ſūt i grā, hēant donum intellectus.

¶Quinto, Vtrū hoc donū inueniat in aliquib. abſq; gratia.

¶Sexto, Quomodo ſe habeat donū intellect⁹ ad alia dona.

¶Septimo, De eo quod rñdet huic dono in beatitudinib.

¶Octauo, De eo, quod reſpondet ei in fructibus.

ARTICVLVS I.

Vtrum intellectus ſit donum Spirituſſancti.

AD PRIMVM ſic procedit. Vr̃ q̄ intellectus nō ſit donum Spūſſcti. Dona. n. gratuita diſtinguunt a donis naturalib. ſupaddunt. n. eis: ſed intellectus eſt q̄dam habitus naturalis in anima, quo cognoſcunt principia naturaliter nota, ut patet in 6.* Ethi. ergo ʰ non debet poni donum ſpirituſſancti.

*Li. 6. c. 6. tomo 5.

¶2 Pręt. Dona diuina participantur a creaturis ſ̃m earū ꝓportionē & modū, ut patet p Dion. i li. †de Di. no. ſed mod⁹ humanę naturę ʰ eſt, ut nō ſimpl̃r veritatē cognoſcat, q̄ ꝑtinet ad rōnē intellectus, ſed diſcurſiuè, quod eſt ꝓpriū rōnis, ut patet per Dio. i 7. c. de diu. no. ergo cognitio diuina, q̄ hoib. daẽ, magis dẽt dici donū rōnis, quàm intellectus.

†Ca. 4. parum a princ. *Ca. 7. inter princi pium & medium.

¶3 Præt. In potentijs aīæ intellectus contra uolūtatem diuiditur, ut patet in 3. †de Aīa: ſed nullū donum Spirituſſancti dr̃ uoluntas ʰ. ergo etiam nullum donum Spirituſſancti debet dici intellectus.

†Lib. 3. de aīa textu. 49. to. 2.

SED CONTRA eſt, quod dr̃ Iſa. 11. Requieſcet ſuper eum ſpūs Dñi, ſpūs ſapientiæ & intellectus.

RESP. Dicēdum, q̄ nomen intellectus quandam intimam cognitionem importat. Dr̃. n. intelligere, quaſi intus legere: & hoc manifeſte patet cōſiderantib. dr̃iam intellect⁹, & ſenſus. Nā cognitio ſenſitiua occupat circa qualitates ſenſibiles exteriores, cognitio aūt ītellectiua penetrat uſq; ad eſſentiā rei. Obiectū ᵈ aūt intellect⁹ eſt, q̄ qd eſt, ut dr̃ in 3.* de Aīa. Sunt aūt multa gn̄a eorū, q̄ interi⁹ latent, ad q̄ oportet cognitionē hoīs, quaſi intrinſecus penetrare. Nam ſub accidētib. latet natura rei ſubſtātialis, ſub verbis latēt ſign̄ata uerborū, ſub ſīſitudinib. & figuris latet ueritas figurata. Res. n. intelligibiles ſunt quodāmō interiores reſpectu rerū ſenſibiliū, q̄ exterius ſentiunẽ, & in cauſis latēt effectus, & ecōuerſo: vnde reſpectu horū oīum pt dici intellectus. Sed cū cognitio hoīs à ſenſu incipiat quaſi ab exteriori, manifeſtū eſt, q̄ quāto lumē intellect⁹ eſt forti⁹, tāto pōt magis ad intima penetrare. Lumē aūt naturale nr̃i intellect⁹ eſt finitæ uirtutis, vn̄ uſq; ad terminatū aliq̄d pertingere pōt. Indiget ergo hō ſupnaturali lumine, ut ulteri⁹ penetret ad cognoſcendū quædā, quæ per lumē naturale cognoſcere nō ualet. Et ᵐ illud lumen ſupernaturale homini datū, uocaẽ donū ītellect⁹.ⁿ

D. 752. *Lib. 3. de aīa, textu 26. to 2.
Reſpectu quatuor, dicitur intellectus.
K

Concl. m

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ p lumē naturale nobis inditū ſtatim cognoſcunẽ quędā principia cōia, q̄ ſunt naturaliter nota: ſed quia hō ordinaẽ ad beatitudinē ſupernaturalem, vt ſ.* dictum eſt, neceſſe eſt, q̄ homo vlterius pertingat ad quædā altiora, & ad hoc requiruntur donum intellectus.

* q. 2. art. 3. & P. S. q. 3. art. 8. & q. 5. art. 5.

AD SECVNDVM dicēdum, q̄ diſcurſus rōnis ſp incipit ab intellectu, & terminaẽ ad intellectū. Rōcinamur. n. ꝓcedēdo ex q buſdā ītellectis: & tunc rōnis diſcurſus pfficit, qn̄ ad hoc ꝑuenimus, vt intelligamus id, quod prius erat ignotum. Quod ergo rōcinamur, ex aliquo pręcedenti intellectu ꝓcedit. Donū aūt grãæ nō ꝓcedit ex lumine naturæ, ſed ſuperaddiẽ ei, quaſi perficiens ipſum: & iō iſta ſuperadditio non dr̃ rō, ſed magis intellectus: quia ita ſe habet lumen ſuperadditum ad ea, quæ nobis ſupernaturaliter innoteſcunt, ſicut ſe habet lumē naturale ad ea, quæ primordialiter cognoſcimus.

Diſcurſus rationis un dē & quō uide.
G

AD TERTIVM Dicendū, q̄ uolūtas noīat ſimpliciter appetitiuum motū abſq; determinatione alicuius excellentiæ: ſed intellectus noīat quandā excellentiam cognitionis penetrandi ad intima. Et ideò ſupernaturale donum magis nominatur nomine intellectus, quàm nomine uoluntatis.

Aliquid, & quō, ſi habet donū intellectus. Intellectus eſt nomen excellens, voluntas eſt nomen ſed non excellens.
H

ARTICVLVS II.

Vtrum donum intellectus poſſit ſimul eſſe cum fide.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr̃ q̄ donum intellect⁹ non ſimul habeatur cū fide. †Dicit. n. Aug. in li. 83. Quæſtionū, * q̄ id quòd ʰ intelligiẽ, intelligentis comprehenſiōe finitur: ſed id quod creditur, nō cōprehenditur, ſ̃m illud Apoſtoli ad Phil. 3. Non quia iam comprehenderim, aut q̄ perfectus ſim. ergo videtur q̄ fides, & intellectus non poſſint eſſe in eodem.

I

Porrecta per totum.
40
Lib. 83. q. 15. to. 4.

¶2 Præt. Oē quod ʰ intelligiẽ in tellectu, vr̃ naturaliter: ſed fides eſt de non apparentibus, ut ſ.* dictum eſt. ergo fides non pōt ſimul eſſe in eodē cū intellectu.

* q. 1. art. 4. & q. 4. ar. 1.

¶3 Præ. ʰ Intellectus eſt certior, quàm ſcientia: ſed ſcientia, & fides non poſſunt eſſe de eodem, vt ſupra dictum eſt. multo ergo minus intellectus, & fides.

*q. 1. ar. 4. & 5.

SED CONTRA eſt, q̄ Gre.† dicit in li. Moraliū. Videmus, q̄ ʰ intellectus de auditis mentē illuſtrat: ſed aliqs hn̄s fidē pōt eſſe illuſtratus mente circa audita. Vnde dicitur Lucæ. ult. q̄ Dominus aperuit diſcipulis ſuis ſenſum, ut intelligerent ſcripturas. ergo intellectus poteſt ſimul eſſe cum fide.

†Li. 1. Moral ca. 32. ante medium.

RESPON. Dicēdum, quòd hic duplici diſtinctione eſt opus. Vna quidem ex parte fidei, alia aūt ex

SVPER Q. VIII. ART. II.

Bannes eodem art.

IN articulo 2. eadē q̄ſtionis nota tria. Primo, q̄ diſtinctio facta in litera ex parte fidei, nō eſt diſtinctio inter obiectū formale, & materiale fidei, ſed eſt diſtinctio materialis obiecti fidei infra ſcita q̄ inter ea, quæ ſunt materia fidei, quædā per ſe, & directè cadūt ſub fide quædā ſecundario ſ q̄ ordinata ad illa. Secundo, q̄ in lr̃a conceditur, q̄ quædā de ſecūdario pertinentib. ad fidē, poſſumus intelligere perfecte. Et hoc patet tam in moralibus, q̄ etiam in hiſtorialibus. Viderunt ſiquidē Apoſtoli Ieſū nazarenum crucifixum, & miracula, geſtaque eius. Et beata virgo uidit ſe virginē illum parere. Moralia quoque ratione naturali monſtrant, quæ in ſacra ſcriptura continent. Loquor aūt uirginei partū, vitam, dolores, paſſionem, & geſta Ieſu

ſu Chriſti inter ſecūdario ſpectantia ad fidē accipiendo hæc inquantū fuerūt hoīs. Nam inquātum, fuerunt hoīs Dei in quæſtionem nō veniunt. Conſtat.n.ꝙ intelligi perfecte in ſtā non cōtingit. Licet.n.beata. Virgo ſentiret ſe parere virginem: fide tñ tenebat ſe parere hoīem Deū. Et ſimiliter licet Apoſtoli, & alij viderent Ieſum Nazarenū crucifixū, fide tñ tenebant Deū crucifixum, ſi tñ credebant, & ſic de alijs. Tenemur tñ credere non ſolum illa quæ illi crediderunt, ſed & quæ uiderunt. Et dixi ſecūdario pertinentia ad fidē quia ordinata ad fidē Trinitatis, & incarnationis filij Dei æterno, ꝙ illud intelligere, quod in litera vocatur imperfectum, pōt referri ad duo obiecta vel ad ea quæ ſunt fidei, uel ad exteriora. Si referatur ad ea quæ ſunt fidei, cōſtat ꝙ imperfecta intellectio eſt: quia non conſtituit viſionem eorū & hoc intēdit litera. Sed ſi referatur ad exteriora, ſic eſt perfecta intellectio: quia cū veritas ſcibiliū non cōtrarietur ſecundum rē veritati fidei, nec ſub terfugiat intellectum noſtrum naturalē, & oēm apparentem cōtrarietatem veritati fidei: perfecte uidere & intelligere poſſumus non eſſe ueram quia aut conſurgit de falſo cōceptu, quē habemus de creaturis. & illius falſitatem deprehendere poſſumus, aut cōſurgit ex veritate, ſeu uero cōceptu creaturæ. Et cū nō conſurgat ex meritis ueritatis, quia verum uero nō eſt contrarium, reſtat vt cōprehendendo veritatē, & quod quid eſt illius ſcibilis deprehēdere poſſimus cōtrarietatē talem non eſſe veram Rō.n. quod quid eſt ſoluit oēs difficultates de re, & ex re accidentes. Conſequens eſt, ut perfecte intelligere, & uidere poſſimus, nullum eſſe in his, quæ extra fidem nobis ſunt perſpicua, obſtaculum prohibēs credibilitatem eorū quæ ſunt fidei:

Intelligere ea quæ ſūt fidei cōtingit dupliciter.

Concl.

Concl.

Porrecta per totum.

40

Porrecta per totum.

41

Infra. art. 6. corp. & ad 3.

*Li. 1. cap. 32. ante medium.

*Lib. 5. Ethi. c. 3. & 6. tom 5.

parte intellectus. Ex parte quidē fidei diſtinguendū eſt, ꝙ quædam per ſe, directe cadunt ſub fide, quæ naturalem rōnem excedunt, Deum eſſe trinū & vnum, filiū Dei eſſe incarnatū: quædam uerò cadunt ſub fide, quaſi ordinata ad iſta ſecundum aliquē modum ſicut oīa quæ in Scriptura diuina continent̄. Ex parte vero intellectus diſtinguēdum eſt, ꝙ dupliciter dici poſſumus aliqua intelligere. Vno mō perfectè, quū.ſ. pertingimus ad cognoſcēdū eſſentiā rei intellectæ, & ipſam ueritatē enunciabilis intellecti, ſecundum ꝙ in ſe eſt. Et hoc mō ea, quæ directe cadunt ſub fide, intelligere nō poſſumus durāte ſtatu fidei ſed quædam alia ad fidem ordinata* ēt hoc mō intelligi pōt. Alio modo contingit aliquid intelligi imperfecte, quū.ſ. ipſa eſſentia rei, vel ueritas propoſitionis non cognoſcit̄ quid ſit, aut quō ſit: ſed tñ cognoſcit̄ ſecundum quod ea quæ exterius apparent, veritati non contrariantur, inquantum.ſ. homo intelligit, ꝙ propter ea quæ exterius apparent, non eſt recedēdū ab his, quæ ſunt fidei. Et ſecundum hoc nihil prohibet durante ſtatu fidei intelligere ēt ea quæ per ſe ſub fide cadunt. ¶ Et per hoc patet rñſio ad obiecta. Nā primæ tres rōnes procedunt, ſecundum ꝙ aliquid perfectè intelligitur. Vltima āt rō procedit de intellectu eorū, quæ ordinant̄ ad fidē.

ARTICVLVS III.

Vtrum donum intellectus ſit ſpeculatiuum tantum, an etiam practicum.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur ꝙ intellectus, qui ponit̄ donū Spiritusſancti, non ſit practicus, ſed ſpeculatiuus tm̄. Intellectus.n. vt Gregor.* dicit in primo Moraliū, altiora quædam penetrat ſed ea, quæ pertinent ad intellectum practicum, non ſunt alta, ſed quædam infima.ſ. ſingularia, circa quæ ſunt actus. ergo intellectus, qui ponitur donū, nō eſt intellectus practicus. ¶ 2 Præt. Intellectus, qui eſt donum, eſt dignius aliquid, quā intellectus, q eſt virtus intellectualis: ſed intellectus, qui eſt uirtus intellectualis, eſt ſolū circa neceſſaria, ut patet per Philoſophū in 6. Ethicorum.* ergo multo magis intellectus, qui eſt donū, eſt ſolū circa neceſſaria: ſed intellectus practicus nō eſt circa neceſſaria, ſed circa contingentia aliter ſe hēre, quæ opere humano fieri pñt. ergo intellectus, qui eſt donū, nō eſt intellectus practicus. ¶ 3 Præt. Donū intellectus illuſtrat mētem ad ea, quæ naturalē rōnem excedūt: ſed operabilia humana quorū eſt practicus intellectus, nō excedūt naturalē rōnem quæ dirigit in rebus agēdis, ut ex ſupra* dictis patet. ergo intellectus, qui eſt donum, non eſt intellectus practicus.

SED CONTRA eſt, quod in pſal. 110. dicitur. Intellectus bonus omnibus facientibus eum.

RESPON. Dicendū, ꝙ ſicut dictū* eſt donū intellectus nō ſolū ſe hēt ad ea, quæ primo, & principaliter cadunt ſub fide, ſed ēt ad oīa, quæ ad fidē ordinant̄. Operationes āt bonæ quandā ordinem ad fidem hñt. Nam fides per dilectionem operat̄, vt Apoſtolus dicit ad Galatas 5. Et iō donum intellectus ēt ad quædā operabilia ſe extendit: nō quidē vt circa ea principaliter verſetur, ſed inquantū in agēdis regulamur rōnibus æternis, quibus cōſpiciendis, & cōſulēdis, ſecundum Au. 12. De Trint.* inhæret ſuperior rō, quæ dono intellectus perficit̄.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ operabilia humana, ſecundum ꝙ in ſe conſiderantur, non hñt aliquā excellentiæ altitudinē: ſed ſecundum quod referunt̄ ad regulā legis æternæ, & ad fidē beatitudinis diuinæ, ſic altitudinem hñt, vt circa ea poſſit eſſe intellectus.

AD II. dicēdū, ꝙ hoc ipſum pertinet ad dignitatē doni quod eſt intellectus, quòd intelligibilia æterna, vel neceſſaria conſiderat non ſolum ſecundum quod in ſe ſunt ſed ēt ſecundum quod ſunt regulæ quędā humanorum actuum: quia quanto uirtus cognoſcitiua ad plura ſe extendit, tanto nobilior eſt.

AD III. dicendū, ꝙ regula humanorū actuū eſt ratio humana, & lex ęterna, vt ſ.* dictum eſt. Lex autem æterna excedit naturalem rationem: & ideo cognitio humanorum actuum ſecundū ꝙ regulatur a lege æterna, excedit naturalem rationē & indiget ſupnaturali lumine doni Spūſſancti.

Nobilitates cognoſcitiuæ.

*1.2.q.19. ar.3. & 4. & qu.71. ar.6. & q. 91. & 95.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum donum intellectus inſit omnibus habentibus gratiam. *Porrecta per totum.* 42

AD QVARTVM ſic procedit̄. Videtur quod donū intellectus nō inſit oībus habētibus grām

ac uidemus non eſſe his, & propter hæc ab his quæ ſunt fidei recedendum. Idem ergo intelligere, quo nihil eſſe fidei cōtrarium ponemus, eſt intelligere imperfecte ea, quæ ſunt fidei, ut in litera di & cū hoc eſt intelligere perfecte ipſa apparentia, nō eſt eſſe contraria ijs, quæ ſunt fidei.

SVPER Q. VIII. ART. III.

Bannes eodem art.

IN arti. 3. nota diligentiſſime doctrinam hanc, & ſingularisſime rōnem redditam in calce rñſionis ad Secūdm.ſ. quia quāto virtus cognoſcitiua ad plura ſe extendit tanto eſt nobilior: & conſidera ꝙ loquitur ad literam de practico & ſpeculatiuo, & percipe quā bene dixerim, ꝙ fides, & theologia altior habitus eſt, quā practicū, & ſpeculatiuū, quod ēt inferius confirmatur, & clarius exprimitur cum de dono ſapientiæ tractatur.

*1.2.q.58 ar.2. & q. 71. ar.6. & qu. 65. & 91.

*Ar. 1 huius quæſt.

SVPER Q. VIII. ART. IIII. *Concl.*

Bannes eodem art.

IN art. 4. dubiū occurrit circa rōnem allatā in litera. ad oſtendendam neceſſitatē doni intellectus i hñtibus grām: quia neceſſe eſt in intellectu cognitionē ueritatis ſupernaturalis exiſtere. Vr ſiquidē hęc rō nullla, quia dici pōt, ꝙ cognitionem ſupernaturalē neceſſariū ad rectam uoluntatem fides facit, & nō eſt opus alio dono. ¶ Ad hoc dicitur, ꝙ ad rectā uoluntatem non ſufficit rectitudo fidei per ſeipſam, ſed exigitur rectitudo fidei per ſeipſam

*lib. 12. c. 7. in fine tom. 3.

Vis operari ad excellens.

Dicit.n.Greg.2.*Moraliũ,ꝙ do F nũ intellectus dat^h cõtra hebetudinem mẽtis: ſed multi hñtes grãm, adhuc patiunt mẽtis hebetudinẽ. ergo donũ itellectus nõ eſt in oib. habentib. gratiã.

¶2 Præt.Inter ea,q̃ ad cognitionẽ ptinẽt, ^hſola fides uĩ eſſe neceſſaria ad ſalutem: qa p fidem Chriſtus inhabitat in cordib. nñis, ut dĩ ad Eph.3. ſed nonoẽs hñtes fidem, hñt donum intellectus: immo q̃ credũt, dñt orare G ut intelligãt, ſicut Aug. dicit in li.de Tri. ergo donũ intellectus nõ eſt neceſſariũ ad ſalutẽ. non ergo eſt in oibus hñtib. gratiã.

¶3 Præt.Ea q̃ ſunt cõia, oib.hñtibus grãm, nunq̃ ab hñtib. gratiã ^h ſubtrahunt: ſed gřa intellectus, & aliorũ donorũ aliqñ ſe utiliter ſubtrahit. Qñq;.n.dum ſublimia intelligendo in elationẽ ſe aĩus erigit, in reb. imis & vilibus graui hebetudine, pigreH ſcit, ut Greg.* dicit in 2. Moral. ergo donum intellectus nõ eſt in omnibus habentibus gratiã.

SED CONTRA eſt, ꝙ dĩ in Pſ. 81. Neſcierũt, neq; itellexerũt, i tenebris ambulant: ſed null* habẽs grãm ambulat in tenebris, ſm illud Io.8. Quiſequit me, nõ ambulat in tenebris. ergo null* hñs grãm, caret dono itellect*.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ in oibus hñtib. grãm neceſſe eſt eſſe rectitudinẽ uolũtatis: qa p gratiã I pparat uoluntas hoĩs ad bonũ, vt* Aug. dicit. Volũtas aũt non põt rectè ordinari in bonũ, niſi pexiſtẽte aliqua cognitione veritatis: qa obiectũ uolũtatis eſt bonũ intellectus, ut dĩ in †3. de Aĩa. Sicut aũt p donũ charitatis Spũs ſctũs ordinat voluntatẽ hoĩs vt directe moueat in bonũ quoddã ſupnaturale: ita ẽt per donum intellectus illuſtrat mẽ-K tem hoĩs, ut cognoſcat veritatem quãdã ſupnaturalẽ, in quã oportet tendere voluntatẽ rectã. Et iõ^m ſicut donũ charitatis eſt i oibus hñtibus grãm gratũ faciẽte, ita ẽt donũ intellectus.^n

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ aliq̃ hñtes grãm gratũ faciẽtem, pñt habitudine pati circa aliqua, q̃ ſunt pter neceſſitatẽ ſalutis: ſed circa ea, q̃ ſunt de neceſſitate ſalutis, ſufficienter inſtruuntur a Spiritu ſancto, ſecundum illud 1. Ioan.2. Vnctio eius docet uos de omnibus.

Ad II. dicendũ, ꝙ etſi nõ oẽs hñtes fidem, plene intelligant ea, q̃ pponunt credenda, intelligunt tñ ea eſſe credenda, & ꝙ ab eis nullo mõ eſt deuiãdum.

AD III. dicẽdũ, ꝙ donũ intellectus nũquã ſe ſubſtrahit ſanctis circa ea, q̃ ſunt neceſſaria ad ſalutẽ: ſed circa alia interdũ ſe ſubtrahit, ut nõ oĩa ad liq̃dũ p intellectũ penetrarĩ poſſint, ad hoc ꝙ ſuperbię mã ſubtrahat.

ARTICVLVS V.

Vtrum donum intellectus inueniatur etiam in non habentibus gratiam gratum facientem.

AD QVINTVM ſic procedit. Vĩ ꝙ intellectus donũ inueniatur ẽt in non hñtibus grãm gratũ facientẽ. Aug.n. exponẽs illud *Pſal.118. Cõcupiuit aĩa mea deſiderare, iuſtificationes tuas, dicit. Præuolat intellectus & tarde ſequit humanus atq; infirmus affectus: ſed in oibus hñtib. grãm gratũ faciẽtẽ eſt prõpt* affectus pp charitatẽ ergo donũ itellect* põt eẽ in his, qui non hñt gratiam gratũ faciẽtẽ.

¶2 Prę. Dan.3. dĩ. ꝙ ^hintelligentia op* eſt in uiſione pphetica, & ita vĩ ꝙ pphetia nõ fit ſine dono itellectus: ſed pphetia põt eſſe ſine gřa gratũ faciẽte, ut patet Mat.7. vbi dicentib. In noĩe tuo pphetauim*, rñdet. Nunq̃ noui uos. ergo donũ itellectus põt eſſe ſine gřa gratũ faciẽte.

¶3 Prę. Donũ intellect* ^h rñdet uirtuti fidei, ſm illud Iſa.7. ſm aliã lřam. Niſi credideritis, nõ intelligetis: ſed fides poteſt eſſe ſine gratia gratum faciente. ergo etiam donum intellectus.

SED CONTRA eſt, ꝙ Dñs dicit Io.6. Ois q audiuit a Patre, & didicit, uenit ad me: ſed p intellectũ audita addiſcimus, uel penetramus, ut patet per Greg.* in primo Moraliũ. ergo quicunq; habet intellectus donũ, uenit ad Chriſtum, quod nõ eſt ſine gratia gratum faciẽte. ergo donum intellect* nõ eſt ſine gratia gratũ faciẽte.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ſ.* dictũ eſt, dona Spũſctĩ pficiũt aĩam, ſm ꝙ eſt bñ mobilis a ſpũ ſctõ. Sic ergo intellectuale lumẽ gřæ ponit donũ intellect*, inquantũ intellect* hoĩs eſt bñ mobilis a Spũ ſctõ. Huiõi aũt mot* cõſideratio i hoc ẽ, ꝙ hõ apprehẽdat ueritatẽ circa fidẽ. Vñ niſi uſq; ad hoc moueat

*Li.2.Mora.ca.36. ante medium.

ſam, & ſubſeruiens ſibi donũ. Addit ſiq̃dẽ donũ intellectus ſupra fidẽ, rectẽ æſtimationẽ practice de Deo ex charitate affiãdo, ut in ſequenti articulo dĩ. Et ſi dĩ, ꝙ hoc facit fides etſi nõ iformis. tñ formata dicẽdũ eſt, qd hoc facit fides formata, ſed nõ p ſeipsã imediate, ſed mediãte dono intellectus. Et ſi viterius q̃ratrõ, quare fides formata per ſeipſam ad hoc non ſufficit, dicẽdum eſt, ꝙ hoc eſt pp imperfectã participationẽ diuini luminis in lumine fidei. Ex eo nãq; ꝙ unũ in ſuperiori, participat diuiſim inferius, oportet ꝙ lumen fidei, ſi ad hoc extẽdit, vt rectã æſtimationẽ practice de intellectu moto a pfecta voluntate faciat, vt uelut multiplicatum p lumen doni intellectus hoc aſſequat. Si ãt huiu* eſt ꝙ fides formata nõ differt ab informi penes id, qd ſe tenet ex parte intellectus, ſed voluntatis. Ex hoc.n. ſubſumẽdo ꝙ fides iformis cadet a tali exiſtimatiõe, & talis exiſtimatio ad itellectũ ptinet, videbit, ꝙ congrue aliud lumen. ſ. doni intellectus addit.

*Li. 14.c. 2. tom.5.

*Li.2.Mora.ca.36. parum a medio.

¶ In eodẽ articulo in rñſione ad ſcdm, dubiũ occurrit, quo pacto verificatur, ꝙ oẽs hñtes fidẽ, intelligũt ea eſſe credenda, & ꝙ ab eis nullo mõ ẽ deuiãdũ. Neutrũ.n horũ ab oĩbus fidelibus intelligit ſiue de imperfecto intellegere iuxta pcedẽtis articuli diſtinctionẽ ſit ſermo. Et de pfecto qdẽ ſatis cõſtat: de imperfecto ãt pbatur; qa nõ oẽs fideles intelligũt, veritati eorũ, q̃ ſunt fidei nõ cõtrariari ea, q̃ extrinſecus apparẽt ſed hoc theologorũ fidelium uix eſt.

*Lib. 1. retracta. ca. 21 circa finẽ, tom. 1. & lib. de Pręde ſti. ſanctorũ cap.1. ... 3.tex. 34. & 49. tom.2.

¶ Ad hoc dr duplicit er. Primo, ꝙ ibi eſt ſermo de intell gẽre imperfecto, & ꝙ hoc eſt cõe oĩbus hñtibus fidẽ, ſi ſana interpretatione percipiat. Intelligere.n. q̃ exteri* apparent, fidei nõ õtrariari, contingit dupliciter. ſ. poſitiue, & negatiue. Tũc nãq; poſitiua intellectione cognoſcimus, nihil apparentiũ fidei cõtrariari, bñ intellectum p poſitionẽ penetrationis extrema ſic cõparat, ut penetret in extrinſeco extremo nullã eſſe contrarietatẽ ad ea, q̃ ſunt fidei. Et hoc attribuit fidei p quanto v... ſcia ...tiratũ, theologali in ſuũ obliquium, nec eſt cõe oĩbus. Tunc ãt negatiue itelligimus nihil apparentiũ cõtrariari veritati fidei qñ intellectus p negatione obſtaculi non intelligit aliqd cõtrariari. Hoc ãt cõe eſt oĩ fideli, & attribuit fidei qa ex fidei dono ineſt cuilibet fideli nõ ſolũ nõ itelligere aliquid cõtrariũ immo nec dubitare de aliquo cõtrario. Dubius .n. in fide. infidelis, non fidelis eſt. Et hoc modo ... hæc litera.

Contra. m

Porrecta per totum.

43

¶ Scdo dĩ ꝙ author loquit de intelligere q̃d eſt actus intellectus doni, qd in recta ęſtimatione de fide p charitatẽ habito conſiſtit. Conſtat.n. ꝙ ſicut intelligit Deũ vt finẽ, & obiectũ beatitudinis patriæ pſe ... ita pppoſita in fide eſſe credẽda, & ꝙ ab his nõ eſt recedendũ. Vñ Valeriano. Ceciliæ ſponſus interrogatus ſi hæc crederet, dixit. Nihil eſt quod poſſit verius credi. Sed hoc nõ eſt cõe oĩbus fidelibus, ſed tñ hñtibus fidẽ formatã de qbus ſolis eſt articulus. ſte.

* In Pſa 118. cõc one 8. non peul a fine. & cõc. 8. tom.8.

SVPER Q. VIII. ART. V.

Bannes etiam. art.

IN articulo quinto in rũſiõe ad tertiũ dubiũ occurrit circa illud. Fides importat ſolũ aſſenſum ad ea q̃ proponunt. Nã ſuperius dictũ eſt, ꝙ fides facit uidere ea, q̃ credunt ſub cõi ratione credibilis. ergo nõ ſolũ aſſenſum facit.

Ad

*Li.1.Mora.ca.32. ante medium.

*1.2.q.68. art.1.&2.

a Spũ ſctõ intellect⁹ humanus, ut rectã æſtimationẽ de fine habeat, nõdũ cõſecut⁹ eſt donum intellectus, quantũcũq; ex illuſtratione Spũſſcti alia q̃dã ꝑam bula cognoſcat. Rectã ãt æſtimationẽ de ultimo fine nõ hẽt niſi ille q circa finẽ non errat, ſed ei firmiter inhęret tanquã optimo, quod eſt ſolũ hñtis gratia gratũ faciẽtẽ. Sicut ẽt in moralib. rectã æſtimationẽ hẽt hõ de fine ꝑ habitũ uirtutis: vñ[m] do B nũ intellect⁹ hẽt null⁹ ſine gr̃a gratum faciente.[n]

Concl. m.

Ad hoc dr̃, q ly, non ſolum, non excludit oẽm aliũ actum, ſed actum vlteriorẽ, de quo eſt ſermo. ſ. rectã æſtimationẽ practicę de fine vltimo quaſi diceret, q fides pertingit vſq; ad aſſenſum ſolum, & non pertranſit vſq; ad rectã practicã æſtimationem de Deo, quã hẽt qui liber in gr̃a exiſtens. Et per hoc patet, quòd obiectio nihil obſtat huic literę.

*In Pſa. 118. Cõc 8. to. 8.

Ad I. ergo dicẽdũ, q Aug. noĩat intellectũ quãcũq; illuſtrationẽ intellectualẽ, q̃ tñ nõ ꝑtingit ad ꝑfectã doni rõnẽ, niſi uſq; ad hoc mẽs hoĩs deducat, ut rectã æſtimationem habeat hõ circa finem.

Differentia fidei in ſchedul.

Ad II. dicẽdũ, q intelligẽtia, q̃ neceſſaria ẽ ad ꝓpheti ã, ẽ q̃dã illuſtratio mẽtis circa ea, q̃ ꝓphetis reuelant: ñ ẽ ãt illuſtratio mẽtis circa ęſtimationẽ rectã de ultimo fine, q̃ ꝑtinet ad donũ ĩtellect⁹

Porrecta per totum.

*In cor. art.

43

Ad tertium dicẽdũ, q fides importat ſolũ aſſenſũ ad ea, q̃ proponunt: ſed intellect⁹ importat q̃dã ꝑceptionẽ ueritatis, q̃ nõ põt eſſe circa finẽ, C niſi in eo q hẽt gr̃am gratũ facientem, vt dictum* eſt: & ideo non eſt ſimilis rõ de intellectu, & fide.

*In Pſa. 118. cõc. 8. ne 3. nen peul a fine. & cõc. 8. to. 8.

Porrecta per totum.

SVPER QV. VIII. AR. V. ET VI.

Bannes eodem art.

44

In articulis 5. & 6. ſimul dubium occurrit q̃ a contradicunt. Nam in quinto ꝑ rectam æſtimationem de fine vltimo, donũ intellectus negatur eſſe in non habentibus gr̃am: in ſexto vero, recta æſtimatio de fine uel vltimo, nõ attribuit intellectui, ſed ſapientiæ: quia iudiciũ de cã altiſſima ad ſapientiam ſpectat dr̃. Aeſtimatio ãt iudiciũ quoddã eſt.

*Lib. 2. Mora. ca. 36. ante medium

Ad hoc breuiter dr̃ q author nõ dixit æſtimationẽ illam eſſe actũ doni intellectus ſed, q niſi hẽatur, nõ hr̃ donũ intellectus, & hoc eſt uerũ. Quia & illa exiſtimatio, & quodcunq; aliud iudiciũ quantũ ad perceptionẽ, ſpectat ad donũ intellectus, quantũ ad iudiciũ ſpectat ad ſapientiam, ſcientiam, uel conſiliũ: ſicut quantum ad aſſenſum formatũ ſpectat ad fidẽ formatã. In eodẽ 6. ar. aduerte q author retractat ſcriptum quo ad diſtinctionem donorũ in prima ſedæ poſitã vt ibi et notauimus.

*q. 1. art. 7.

ARTICVLVS VI.

Vtrum donum intellectus diſtinguatur ab alijs donis.

Ad sextvm ſic procedit. Vr̃ q donũ intellect⁹ nõ diſtiguat ab alijs donis. Quorũ. n. oppoſita ſunt eadẽ, ipſa quoq; sũt eadẽ: ſed ſapiĩæ opponit ſtultitia, hebetudini intellect⁹, ꝑcipitationi cõſiliũ, ignorãtię ſciẽ, ut D patet ꝑ* Gre. 2. Moraliu.[h] Nõ vident ãt differre ſtultitia hebetudo, ignorãtia, & præcipitatio. ergo nec intellectus diſtinguitur ab alijs donis.

¶2 Præt. Intellectus q ponit virtus intellectualis differt ab alijs intellectualibus virtutibus per hoc ſibi propriũ q eſt circa principia ꝑ ſe nota: ſed donũ intellectus ñ eſt circa aliqua pricipia ꝑ ſe nota, qa ad ea, q̃ naturalr̃ ꝑ ſe cognoſcũt, ſufficit naturalis habit⁹ primorũ principiorũ. Ad ea uero q̃ ſupnaturalia sũt, [h] ſufficit fides, qa articuli fidei sũt ſicut prĩa pricipia ĩ ſupnaturali cognitiõe, ſicut dictũ* ẽ ergo donũ itellectus nõ diſtiguit ab alis donis intellectualibus.

¶3 Præt. Oĩs cognitio intellectiua vel eſt ſpeculatiua, vel practica: ſed donũ intellect⁹ hẽt ſe [h] ad utrũq;, ut dictũ* eſt. ergo ñ diſtinguit ab alijs A donis intellectualib. ſed omnes in ſe complectit.

Art. 3. huius quæſ.

Sed contra eſt, q q̃cũq; cõnumerant adinuicẽ, oportet ea eſſe aliquo mõ abinuicẽ diſtincta, qa diſtinctio eſt principiũ numeri: ſed donũ intellectus connumeratur alijs donis, ut patet Iſa. 11. ergo donũ intellectus eſt diſtinctũ ab alijs donis.

Respon. Dicẽdũ, q[m] diſtinctio doni itellect⁹ ab aliis trib. donis. ſ. pietate, fortitudine, & timor, manifeſta ẽ:[n] qa donũ itellect⁹ ꝑtinet ad uim cognoſcitiuã, illa verò tria ꝑtinẽt ad uim appetitiuã. Sđ[g] dr̃ia hui⁹ doni itellect⁹ ad alia tria. ſ. ſapiam, ſciam & cõſiliũ, q̃ ẽt ad uim cognoſcitiuã ꝑtinẽt, nõ ẽ adeò manifeſta. [q]Vr̃ ãt qbuſdã, q donũ itellect⁹ diſtiguat à dono ſciæ, & cõſilij ꝑ hoc, q illa duo ꝑtineat ad practicã cognitionẽ, donũ ãt itellect⁹ ad ſpeculatiuã. A dono uerò ſapiæ, q ẽt ad ſpeculatiuã cognitionẽ ꝑtinet, diſtiguit ĩ hoc, q ad ſapiam ꝑtinet iudiciũ, ad itellectũ uero capacitas itellect⁹ eorũ, q̃ ꝓponunt, ſeu penetratio ad itima eorũ, & ſm hoc ſ.* numerũ donorũ aſſignauim⁹. Sđ diligẽter ĩtuẽti, donũ itellect⁹ ñ ſolũ ſe hẽt circa ſpeculãda, ſed[d] ẽt circa operãda, ut dictũ† ẽ. Et ſiſr ẽt donũ ſcĩę circa utrũq; ſe hẽt, ut ĩ.* dicet: & iõ oportet aĺr eorũ diſtĩctionẽ acciper. Oĩa. n. hęc quatuor dona ordinant ad ſupnaturalẽ cognitionẽ, q̃ ĩ nobis ꝑ fidẽ fundat. Fides ãt ẽ ex auditu, ut dr̃ Ro. 10. Vñ oportet aliqua ꝓponi hoĩ ad credẽdũ ñ ſicut viſa, ſed ſicut audita, qb. ꝑ fidẽ aſſentiat. Fides ãt primò qdẽ, & pricipalr̃ ſe hẽt ad ueritatẽ primã: ſecũdariò ad q̃dã circa creaturas cõſiderãda: & ulteri⁹ ſe extendit ẽt ad directionẽ humanorũ operũ, ſm q ꝑ dilectionẽ opat, ut ex dictis* patet. Sic ergo circa ea, q̃ fidei ꝓponunt credẽda, duo requirunt ex parte nr̃a. Primò qdẽ, vt ĩtellectu penetrent, vel capiant: & hoc ꝑtinet ad donũ ĩtellect⁹. Scđò aũt, oportet ut de eis hõ hẽat iudiciũ rectũ, ut æſtimet his ẽe inhęredũ, & ab eorũ oppoſitis recedẽdũ. Hoc ergo iudiciũ q̃tũ ad res diuinas, pertinet ad donũ ſapiẽtię: quãtũ uerò ad res creatas, pertinet ad donum ſcĩę: quantũ verò ad applicationẽ ad ſingularia opa, ꝑtinet ad donũ cõſilij.

Concl. m.

Conclu. g

*1. 2. qu. 68. ar. 4.

†Ar. 3. huius queſt.

*Ar. 3. q. ſequen.

*q. 1. ar. 1. & 6. ad 1. & q. 4. ar. 2. ad 3 & art.

Dona iſta quid faciant ſanctis intellectus ſapiẽtia ſcientia conſiliũ.

Ad I. ergo dicẽdũ, q ꝑdicta dr̃ia quatuor donorũ manifeſte cõpetit diſtĩctioni eorũ, q̃ Gre.* ponit eis ẽe oppoſita. Hebetudo. n. acuitati. opponit. Dr̃. n. ꝑ ſimilitudinẽ itellect⁹ acut⁹, qñ põt penetrare ad ĩtima eorũ, q̃ ꝓponunt. Vñ hebetudo mẽtis ẽ, ꝑ q̃ mẽs ad ĩtima penetrare nõ ſufficit. Stult⁹ ãt dr̃ ex hoc, q ꝑuerſe iudicat circa cõem finẽ uitę: & E iõ ꝓpriẽ opponit ſapię, q̃ facit rectũ iudiciũ circa uñem cãm. Ignorãtia uerò ĩportat defectũ mẽtis ẽt circa q̃cũq; particularia. & iõ opponit ſcĩę, per q̃ hõ hẽt rectũ iudiciũ particulares cas. ſ. circa creaturas. Præcipitatio uerò manifeſtè opponit cõſilio, ꝑ q hõ ad actionẽ ñ ꝓcedit añ deliberationẽ rõis.

*Loco citato largum.

Hebetudo ſtultit. a ignorantia præcipitatio.

Ad II. dicẽdũ, q donũ itellect⁹ ẽ circa prĩa pricipia cognitionis gratuitæ, aliter tamen q̃ fides. Nam ad fidem pertinet eis aſſentire: ad donũ uero intellectus pertinet mente penetrare ea q̃ dicunt.

Ad III. dicẽdũ, q donũ itellect⁹ ꝑtinet ad vtrãq; cognitionẽ, ſ. ſpeculatiuã, & practicã, ñ q̃tũ ad iudiciũ, ſꝫ q̃tũ ad appꝛhẽſionẽ, vt capiant ea q̃ dicũt.

SVPER QV. VIII. ART. VII. & VIII.

Bannes eodem art.

Perrecta per totū. IN 7.ãt & 8.articulis nihil ſcribendū occurrit:niſi q; Nouitij caueant in rñſione ad ſcdm 8.art.ab errore incurrendo p illa verba Fides non põt vniuerſaliter præcedere intellectū.Nā ſi per intellectū hic intelligeret donum intellectus, erraret: qm fides præcedit & natura,& tpe q̃ſq; donū intellectus ad quod nõ ſpectat qđ cunq; intelligere ſed intellectionis perfectio ſaltem reſpectu vltimi finis, quæ eſt propria his, qui ſunt in gra, vt patet ex dictis. Sed intelligit autor per intellectum oẽm actum percipiēdi,qui natus eſt perfici per donum intellectus & ideo appoſuit ly vniuerſaliter. Natum ſiquidem eſt in tellectus donum perficere oẽm perceptionem intellectiuã ſpectantem ad fidem,ſi ue illa præcedat,ſiue ſubſequatur donum intellectus.

45

11. q. 69. art.3.cor. ſi & ad 1. & 3. diſ. 34.q.1.ar. 4.& 6.co.

*1 2.q.3. ar.8.

¶Li.1.c.9. parū ante mediū tom.4.

ARTICVLVS VII.

Vtrum dono intellectus reſpondeat ſexta beatitudo, ſcilicet, Beati mundo corde &c.

AD SEPTIMVM ſic procedit. Vr̃ q; dono intellectus non rñdeat beatitudo ſexta.ſ. Beati mũdo corde, qm̃ ipſi Deũ videbunt.[h] Munditia.n.cordis maximè vr̃ ptinere ad affectũ: ſed donũ intellectus nõ ptinet ad affectum,ſed magis ad vim intellectiuam. ergo prædicta beatitudo non rñdet dono intellectus.

G

¶2 Prçt.Act.15.dr̃. Fide[h] purificans corda eorũ:ſed per purificationem cordis acquirit mũditia cordis.ergo prædicta beatitudo magis ptinet ad veritatē fidei, q̃ ad donum intellectus.

¶3 Prç. Dona Spũs ſcti[h] pficiũt hoiem in pñti uita:ſed uiſio dei non ptinet ad uitã pñtē: ipſa.n. beatos facit,ut ſ.* habitũ eſt. ergo ſexta beatitudo cõtines viſionem Dei,non pertinet ad donum intellectus.

H

SED CONTRA eſt,quod Aug. dicit in lib.† de ſermone Dñi in mõte. Sexta operatio Spũſſcti, quæ eſt itellectus,cõuenit,mũdis corde,q purgato oculo poſſunt videre, quod oculus non uidit.

Duo in omni beatitudine. RESPON.Dicẽdũ,q in ſexta beatitudine,ſicut& in alijs,duo cõtinent. Vnum per modum meriti.ſ. mũditia cordis,aliud p modũ pmij.ſ.uiſio Dei,vt* ſ.dictũ eſt.Et [m] utrũq; ptinet aliquo mõ ad donũ intellect[9].[n] Eſt.n.duplex mũditia, una qdē pambula,& diſpo ſitiua ad Dei uiſionem,q̃ eſt depuratio affect[9] ab inordinatis affectionib.Et hæc qdē munditia cordis fit per uirtutes,& dona, q̃ pertinēt ad vim appetitiuã.Alia uerò mũditia cordis eſt, q̃ eſt quaſi cõpletiua reſpectu uiſionis diuinæ.Et hoc q dē eſt munditia mētis depuratæ à phãtaſmatib.& errorib.vt.ſ.ea,quæ de Deo proponunt,non accipiant per modũ corporaliũ phantaſmatũ, nec ſm hæreticas puerſitates.Et hãc mũditiã facit donũ intellect[9].Similiter ēt duplex eſt Dei uiſio, vna qdē pfecta,p q̃ vr̃ Dei eſſentia.Alia uerò imperfecta,p quã etſi nõ uideam[9] de Deo qd eſt, videm[9] tñ qd nõ eſt:& tãto in hac uita Deũ perfecti[9] cognoſcim[9],q̃tò magis intelligim[9] eũ excedere quicqd intellectu cõprehendit.Et utraq; Dei uiſio pertinet ad donũ intellect[9].Prima qdē ad donũ intellectus cõſummatũ,ſm quod erit in patria:ſecũda uerò ad donũ intellect[9] inchoatũ,ſm quod hr̃ in uia. Et p hoc patet rñſio ad obiecta. Nã primæ duæ rõnes procedunt de prima munditia. Tertia uerò de perfecta Dei uiſione.Dona aũt,& hmòi nos pficiunt ſecundum quandam inchoationem, & in futuro implebuntur,ut ſupra* dictum eſt.

* p.8.qõ. q.art.2.& 4.

Concl. m

I

K

*In corp. ar.& q.68 ar.6.& q. 69.ar.2.

F

ARTICVLVS VIII.

Vtrum in fructibus fides reſpondeat dono intellectus.

Bannes eodem art.

Porrecta per totum. 46

AD OCTAVVM ſic procedit. Vr̃ q; in fructib.fides nõ rñdeat dono intellectus.[h] Intellect[9].n. eſt fruct[9] fidei.Dr̃.n.Iſa.7.Niſi credideritis,nõ itelligetis.ſm aliã lr̃am,ubi nos habem[9]. Si ñ credideritis,ñ pmanebitis. ñ ergo fides ē fruct[9] itellect[9]. 3 d. 34.q. 1.artic. 5. cor.fin.

¶2 Prçt.[h] Pri[9] nõ eſt fruct[9] poſterioris:ſed fides vr̃ ēe prior itellectu,qa fides eſt fundm̃ toti[9] ſpũalis ędificij,ut ſ.* dictũ ē.ergo fides ñ ē fruct[9] itellect[9]. *q.4.ar.1. & 7.

¶3 Prç.Plura ſunt dona ptinētia ad intellectũ,q̃ ptinētia ad appetitũ:ſed inter fruct[9] ponit tm̃ unũ ptinēs ad intellectũ.ſ.fides, oĩa uerò alia ptinent ad appetitum.ergo fides non magis ur̃ rñdere intellectui,quàm ſapientiæ,uel ſciẽtiæ,ſeu[h] cõſilio.

SED CONTRA eſt,q; finis uniuſcuiuſq; rei ē fruct[9] eius:ſed donũ itellect[9] ur̃ pricipalr ordinari ad certitudinem fidei,q̃ ponit fructus.* Dicit.n.gl.ad Gal.5.q; fides ē,q̃ ē fruct[9].& de iuiſibilibus certitudo.ergo i fructib[9] fides rñdet dono intellectus. *Gloſ.inter lineare ibidē.

RESPON Dicendum,q; ſicut ſ.* dictum eſt cum de fructibus ageret, fruct[9] ſpũs dicuntur vltima, & delectabilia, q̃ in nobis proueniunt ex uirtute Spũſſancti. Vltimũ ãt & delectabile hēt rõnem finis,qui eſt propriũ obiectũ uolũtatis.Et iõ oportet, q; illud qđ eſt vltimũ & delectabile in uoluntate,ſit quodãmõ fruct[9] oĩum aliorũ,q̃ ptinēt ad alias potētias. Scđm hoc ergo doni, uel uirtutis pficientis aliquã potẽtiã põt accipi duplex fructus,vnus qdē ptinēs ad ſuã potētiã:alius ãt quaſi vltimus ptinens ad uoluntatē.Et ſm hoc dicēdũ eſt,q;[m] dono intellectus rñdet p pprio fructu fides.ſ.fidei certitudo:ſed pro vltimo fructu reſpondet ei gaudium,quod pertinet ad uoluntatem.* * P.8.qu. 70.ar.1. *Concl.* m

AD PRIMVM ergo dicendum, q; intellectus eſt fructus fidei,quæ eſt uirtus.Sic ãt non accipitur fides, cum dr̃ fructus, ſed pro quadam certitudine fidei, ad quã hõ peruenit per donum intellectus.

AD II.dicendũ,q; fides nõ põt vr̃ pcedere intellectũ.Nõ.n.poſſet hõ aſſentire credẽdo aliquibus propoſitis,niſi ea aliqualiter itelligeret: ſed pfectio itellect[9] cõſequit fidē,q̃ ē uirt[9],ad quã qdē intellect[9] pfectionē ſequit q̃dam fidei certitudo. *Progreſſus fidei intellectus vnde et quo.*

AD TERTIVM dicēdũ,q; cognitionis practicę fruct[9] nõ põt ēe in ipſa:qa talis cognitio nõ ſcit pp ſe,ſed pp aliud: ſed cognitio ſpeculatiua hēt fructũ in ſeipſa.ſ.certitudinē eorũ,quorũ eſt.Et iõ dono cõſilij,q; ptinet ſolũ ad cognitionē practicã,ñ rñdet aliqs fruct[9] pprius.Donis aũt ſapiæ, itellect[9],& ſciæ,q̃ pñt ēt ad ſpeculatiuã cognitionē ptinere,rñdet ſolũ vn[9] fruct[9],q; eſt certitudo ſignata noĩe fidei.Plures aũt fruct[9] ponunt ptinētes ad partem appetitiuã:quia,ſicut iã dictum* eſt,rõ finis,qui importatur in noĩe fructus, magis pertinet ad uim appetitiuam,quàm intellectiuam. *In corp. art.

QVAESTIO IX.

De dono ſcientiæ,in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de dono ſcientiæ.

SVPER QV. IX. ART. I. & II.

Bannes eodem art.

IN tota quæſtione. ... Primo, actũ doni ſciæ. conſiſtere

conſiſtere in iudicio hñte pro medio creaturas: pro obiecto vero credendũ, & agendum, & ipſum iudicium ex habitu ita q; ad ſciam ſpectat ex habitu grę gratum facięntis iudicare qd credendum, & quid non credendum, & quid euitandũ ſcdm rõnes inferiores. Hę ſunt propriæ creaturarum cauſæ, ex quibus iudicium fit.

Porrecta per totum.

47

Supra. q. 8. artic. 6. cor.

¶Scdo, q in rñſione ad tertiũ. 2. art non dr q ſciæ mediæ ſũt magis mathematicæ q naturales: cum falſum ſit abſolute loquendo: quia ſimpliciter ſunt ſciæ naturales, vt pote non abſtrahentes a materia ſenſibili. Oĩs.n.ſcia nõ abſtrahens a materia ſenſibili, eſt naturalis, vt patet 6. Metap. Sed dr q. connumerant magis cũ mathematicis, ut potę eis ſimiliores. Et de connumeratione quidem liquet, quia cũ Geometria, & Arithmetica ſciæ mediæ numerantur inter liberales artes, de ſimilitudine autẽ in modo demonſtrãdi, manifeſtũ eſt, dũ mẽſurando, & quantificando, concluſiones monſtrant. Verũ qa medium vtrunq; ſapit cã uterum, & ſcię iſtæ ex parte formæ, ex mathematica veniunt & pendent: ex parte vero materiæ phyſicæ ſunt, ſermones doctorũ pleniter pretandi ſunt, ſi qñ ad alterum extremũ nimis declinant.

* Lib. 1. Poſt. text. 5. to. 1.

† P. 5. q. 6 ar. 1. & ar. 4. q. pced.

* Aug. 14. de Trin. c. 1. tom. 3.

* q. 1. 2. q. 68. ar. 1.

† q. 8. ar. 2.

* 1. 2. q. 68 ar. 2. & 8.

Et circa hoc quęrunt quatuor.

¶Primo, Vtrum ſcia ſit donum.

¶Secũdo, Vtrũ ſit circa diuina.

¶Tertio, Vtrum ſit ſpeculatiua, vel practica.

¶Quarto, Quæ beatitudo ei reſpondeat.

ARTICVLVS I.

Vtrum ſcientia ſit donum.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr q ſcia nõ ſit donũ. Dona.n. Spũſſcti naturalẽ facultatẽ excedũt: ſed ᵃ ſcia importat ef- B fectũ quẽdã naturalis rõnis. Dicit.n. phus i 1. Poſteriorũ,* q demõſtratio ẽ ſyllogiſmᵖ faciens ſcire: ergo ſcia ñ ẽ donũ ſpũſſcti.

¶2 Prę. Dona Spũſſcti ſunt cõia oib. ſctis, ut ſ. † dictũ eſt: ſed Aug. 14. de Tri * dicit, q ᵇ ſcia non pollẽt plurimi fideles q̃uis polleãt ipſa fide. ergo ſcia ñ ẽ donũ

¶3 Prę. Donũ eſt pfectius ᵇ uirtute, ut ſ.* dictũ eſt. ergo unum donũ ſufficit ad pfectionẽ uniᵒ C uirtutis: ſed uirtuti fidei rũdet donũ intellectus, ut ſ. † dictum eſt. ergo nõ rũdet ei donũ ſciæ, nec apparet cui alij uirtuti rũdeat. ergo cũ dona ſint pfectiones uirtutum, ut ſ.* dictum eſt, ur q ſcientia non ſit donum.

SED CONTRA eſt, qđ Iſa. 11. cõputatur inter ſeptem dona.

RESP. dicẽdũ, q grã eſt pfectior q̃ natura, un nõ deficit in his, in qb. hõ p naturã pfici pt. D Cũ aũt hõ p naturalẽ rõnẽ aſſẽtit ſm itellectũ alicui veritati, dupl̃r pficit circa ueritatẽ illã. primò qdẽ, qa capit eã: ſecũdò qa de ea certũ iudiciũ hẽt. Et ĩõ ad hoc q itellectᵒ humanᵒ pfectè aſſẽtiat veritati fidei, duo reqrunt, quorũ unũ eſt, q ſanè capiat ea, q̃ proponũtur: quod pertinet ad donum intellectus, ut ſupra * dictum eſt. Aliud autem eſt, ut habeat certum & rectum iudicium de eis, diſcernendo. ſ. credenda à non credendis: & ad hoc ᵐ neceſſarium eſt donum ſcientiæ.ᵃ

* q. 8. arti. 6.

Concl.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, q certitudo cognitionis in diuerſis naturis inuenit diuerſimodè, ſm diuersã cõditionẽ uniuſcuiuſq; naturę. Nã hõ cõſequit certũ iudiciũ de ueritate p diſcursũ rõnis, & ĩõ ſcia humana ex rõne demõſtratiua acqritur. Sed in Deo eſt certũ iudiciũ ueritatis abſq; oĩ diſcurſu p ſimplicẽ ituitũ, ut i 1. dictũ* eſt. Et ĩõ diuina ſcia nõ eſt diſcurſiua, uel rõcinatiua, ſed abſoluta & ſimplex, cui ſimilis ẽ ſcia, q̃ ponit donũ Spũs ſancti, cũ ſit quædã participata ſimilitudo ipſius.

* p. p. q. 14 art. 7. D. 471.

AD SECVNDVM dicẽdũ, q circa credẽda duplex ſcia põt haberi. Vna quidẽ, per quã homo ſcit, qd A credere dẽat, diſcernẽs credẽda a non credẽdis: & ſm hoc ſcia eſt donũ, & cõuenit oib. ſanctis. Alia vero eſt ſcia circa credẽda, p q̃ hõ nõ ſolũ ſcit, qd credi dẽat, ſed ẽt ſcit fidem manifeſtare, & alios ad credẽdũ inducere, & cõtradictores cõuincere. Et illa ſcia ponit iter grãs gratis datas, q̃ nõ dat oib. ſed qbuſdã. Vñ Aug. poſt uerba inducta,* ſubiungit. Aliud eſt ſcire tm̃modo, quid hõ credere dẽat, aliud ſcire quẽadmodũ hoc ipſum, q creditꝛ & pijs auribus opituletur, & contra impios defendatur.

* Lib. 4. de Trin. c. 4 a medio, tom. 3.

AD TERTIVM dicendũ, q dona ſunt perfectiora virtutibus moralib. & intellectualib. nõ ſunt aũt perfectiora virtutib. theologicis: ſed magis oĩa dona ad pfectionẽ theologicarũ uirtutũ ordinant, ſicut ad finẽ. Et ĩõ non eſt inconueniens, ſi diuerſa dona ad unã uirtutẽ theologicam ordinentur.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſcientiæ donum ſit circa res diuinas.

Bannes eodem art.

Porrecta per totum.

48

AD SECVNDVM ſic proceditꝛ. Vr q ſcię donum ſit circa res diuinas. Dicit.n. Aug. 14.* de Trini. q per ſciam ʰ gignit fides, nutrit, & roborat: ſed fides eſt de rebus diuinis, quia obiectum fidei eſt ueritas prima, ut ſupra † habitum eſt. ergo & donum ſcientiæ eſt de rebus diuinis.

3. d. 35. q. 2. art. 3. q. 1.

* Li. 14. de Trin. c. 1. a medio, tom. 3.

† q. 1. arti. 1.

¶2 Præt. Donum ſcientiæ eſt dignius, quàm ſcientia acquiſita: ſed aliqua ᵍ ſcientia acquiſita eſt circa res diuinas, ſicut ſcientia Metaphyſicæ. ergo multò magis donum ſciẽtiæ eſt circa res diuinas.

¶3 Prę. Sicut dr Roma. 1. Inuiſibilia Dei per ea, q̃ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur. ſi ergo eſt ſcia circa res creatas, vr q etiã ſit ʰ circa res diuinas.

SED CONTRA eſt, quod Aug. 14.* de Trin. dicit. Rerum diuinarum ſcia proprie ſapiẽtia nũcupet: humanarũ aũt propriè ſcientiæ nomen obtineat.

* Li. 13. c. 1. & li. 12. cap. 14. to. 3.

RESPON. Dicẽdum, q certũ iudiciũ de re aliqua maximè dat ex ſua cã, & ĩõ ſm ordinem cãrũ oportet eſſe ordinem iudiciorum. Sicut.n. cã prima eſt cã ſecũdæ, ita p cãm primam iudicat de cã ſecunda. De cã aũt prima nõ põt iudicari p aliam cãm: & ĩõ iudiciũ qđ fit p cãm primam, eſt primũ & pfectiſſimum In his aũt, in quibus aliquid eſt perfectiſſimum, nomen cõe gñis appropriatur his, quæ deficiunt à pfectiſſimo. Ipſi aũt perfectiſſimo adaptat aliud ſpãle nomen, ut patet in Logicis. Nã in gñe cõuertibiliũ illud, quod ſigñat quod quid eſt ſpãli noĩe diffinitio uocat: q̃ aũt in hoc deficiũt cõuertibilia exiſtẽtia, nomen cõe ſibi retinẽt. ſ. q ppria dicuntur. Quia ergo nomen ſciæ importat q̃dã certitudinẽ iudicij, ut dictũ* eſt, ſiquidẽ certitudo iudicij fit p altiſſimam cãm illius gñis, p quam põt de oib. iudicare, habet ſpeciale nomen, quod eſt ſapientia. Dr.n. ſapiens in unoquoq; gñe, q nouit altiſſimam cãm illius generis, per quã põt de oib. iudicare. Simpliciter aũt ſapiens dr, qui nouit altiſſimam cam ſimpliciter. ſ. Deum. Et ĩõ cognitio diuinarũ rerũ uocat ſapientia: cognitio uero rerũ humanarum uocat ſcia, quaſi cõi noĩe importare certitudinẽ iudicij appropriato ad iudiciũ, quod fit per cauſas ſecundas. Et ideo ſic accipiendo ſciẽtiæ nomen, ponitur donum diſtinctum a dono ſapientiæ:

Nota hoc ad intelligendum q Nemo iudicat primã ſed̃ m cõmune Romanam.

Regula nominum.

* Art. pce.

sapientiæ:

Concl. m pientiæ. Vnde ᵐ donum ſcientiæ eſt ſolùm circa res humanas, uel ſolùm circa res creatas. ⁿ

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ licet ea, de quib. eſt fides, ſint res diuinæ & æternę, tñ ipſa fides eſt quoddam tpale in animo credentis. Et iõ ſcire qd credendum ſit, ptinet ad donum ſciæ. Scire aũtem ipſas res creditas ſm ſeipſas per quãdã unionẽ ad ipſas, ptinet ad donũ ſapiæ. Vnde donũ ſapiæ magis rñdet charitati, quæ unit mentem hoĩs Deo.

Ad secvndvm dicendũ, ꝙ rõ prima ꝓcedit ſm quod cõiter nomen ſciæ ſumitur. Sic autẽ ſcia nõ ponitur ſpeciale donum, ſed ſecundùm, quod reſtringitur ad iudicium, quod fit per res creatas. G

q.1 art. 1 — Ad tertivm dicendum, ꝙ ſicut ſ. dictũ eſt, q̃libet cognoſcitiuꝰ habitꝰ formaliter qdẽ reſpicit mediũ, p quod aliqd cognoſcit: materialiter aũt id, quod per mediũ cognoſcit. Et qa id qđ eſt formale, potiꝰ eſt: iõ illę ſcię, q̃ ex pricipijs mathematicis cõcludũt circa mãm naturalẽ, magis cũ mathematicis cõnumerant, ut potè eis ſimiliores, licèt q̃tũ ad mãm magis cõueniãt cũ naturali. Et pp hoc dr̃ in 2. Phy.* ꝙ ſunt magis naturales. Et iõ cũ hõ p res creatas Deũ cognoſcit, magis uĩ hoc pertinere ad ſciam, ad q̃ ptinet formaliter, q̃ ad ſapientiã, ad quam pertinet materialiter. Et èconuerſo cũ ſm res diuinas iudicamus de rebus creatis, magis hoc ad ſapientiam, quàm ad ſcientiam pertinet.

Formale præ materiali præfert mathematica. — *Li.2.tex. 20.to.2.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ſcientiæ donum ſit ſcientia practica.

Bannes eodem art.

Porrecta per totũ.

49 Ad tertivm ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ ſcia, q̃ ponit donũ, ſit ſcia practica. Dicit.n. Aug. 12. de Trin.* ꝙ actio, qua exteriorib. reb. utimur, ᵇ ſcientiæ deputatur: ſed ſcia, cui deputatur actio, eſt practica. ergo ſcientia, quæ eſt donum, eſt ſcientia practica.

*Inf.q.52 ar.2.ad 2. Et 3.di. 35.ar.3.q. 2. — *Li.12.c. 14. parũ a principio to.3.

¶2 Prę. Gre.† dicit in 1. Mor. Nulla eſt ſcia, ſi vtilitatẽ pietatis nõ hẽt: Valde iutilis eſt pietas, ſi ſcię diſcretione caret. Ex qua authoritate hr̃, ꝙ ſcia dirigit pietatẽ: ſed hoc nõ põt cõpetere ᵇ ſciæ ſpeculatiuę. ergo ſcientia, quæ eſt donum, non eſt ſpeculatiua, ſed practica.

†Li.1.Mora.c.32.a medio. — Vide ne ſcitia tua ſit nulla.

¶3 Pręt. Dona Spũſſcti non hñtur, niſi a iuſtis, vt ſ.* habitum eſt: ſed ſcia ſpeculatiua poteſt haberi ẽt ab iniuſtis, ſm illud Iac. 4. Scienti bonum, & nõ facienti peccatum eſt illi. ergo ſcientia, quæ eſt donum, non eſt ſpeculatiua, ſed practica.

*q.præce ar.5.& 1.2.q.68.

Sed contra eſt, ꝙ Gre. dicit† in 1. Mor. Scia in die ſuo cõuiuiũ parat, qa in uẽtre mẽtis ignorantiæ ieiuniũ ſuperat: ſed ignorãtia nõ tollit totaliter, niſi p utraq; ſciã, ſ. & ſpeculatiuã, & practicã. ergo ſcia, q̃ eſt donũ, ẽ & ſpeculatiua, & practica.

†Li.1.Mora.ca.22. ante medium.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ſ.* dictũ eſt, donũ ſciæ ordinat, ſicut & donũ intellectꝰ, ad certitudinẽ fidei. Fides aũt primò & pricipalr in ſpeculatione cõſiſtit, iq̃tũ. ſ. inhæret primæ ueritati: ſed qa veritas eſt ẽt ultimꝰ finis, p p quẽ operamur, inde ẽt eſt, ꝙ fides ad operationẽ ſe extẽdit, ſm illud Ga. 5. Fides per dilectionẽ operat̃. Vñ ẽt ᵈ ᵐ oportet, ꝙ donũ ſciæ primò qdẽ & principaliter reſpiciat ſpeculationẽ, ⁿ inquãtũ. ſ. hõ ſcit qd fide tenere dẽat. ᵖ Secũdariò aũt ſe extẽdit ẽt ad operationẽ, ſm

*q.præce ar.8.

D.1114. Concl. m — Conclu. p

F quod per ſciam credibilium, & eorum quæ ad credibilia conſequuntur, dirigimur in agendis.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ Aug. loquit̃ de dono ſciæ, ſm quod ſe extẽdit ad operationẽ. Attribuit̃.n. ei actio, ſed non ſola, nec primò: & hoc ẽt mõ dirigit pietatẽ. Vnde patet Solutio ad Secũdũ.

Ad tertivm dicendũ, ꝙ ſicut dictũ* eſt de dono intellectꝰ, ꝙ nõ qcunq; intelligit, hẽt donũ intellectꝰ, ſed q intelligit quaſi ex habitu grę: ita ẽt de dono ſciæ ẽ intelligẽdũ, ꝙ illi ſoli donũ ſciæ habeãt, q ex iſuſione grę rectũ iudiciũ hñt circa credẽda, & agẽda, ita ꝙ i nullo deuiẽt à rectitudine iuſtitiæ. Et hæc eſt ſcientia ſanctorum, de qua dicitur Sapi. 10. Iuſtum deduxit Dominus per uias rectas, & dedit illi ſcientiam ſanctorum.

*q.8 ar.5

ARTICVLVS IIII.

Vtrum dono ſcientiæ reſpondeat tertia beatitudo ſcilicet, Beati qui lugent &c.

Bannes eodem articul.

Porrecta per totum.

Ad qvartvm ſic procedit. Vr̃, ꝙ ſciæ non rñdeat tertia beatitudo. ſ. Beati q lugẽt, qm̃ ipſi cõſolabunt̃. Sicut.n. malũ eſt ca triſtitiæ & luctus, ita ẽt & ᵇbonũ eſt cauſa lætitiæ: ſed p ſciam principalius manifeſtant̃ bona, q̃ mala, q̃ per bona cognoſcunt̃. Rectum.n. eſt iudex ſuijpſius, & obliqui, vt dr̃ in primo* de Anima. ergo prædicta beatitudo nõ conuenienter reſpondet ſcientiæ dono. 40

1.2.q.69. a.3.ad 3. Et inf.q.st. 121.ar.2. Et 3.d.34. q.1.ar.4. co.ſi.& a. 6.cor. — *Lib.1.de aia, textu 85.to.2.

H

¶2 Præt. ᵇ Cõſideratio ueritatis eſt actꝰ ſciæ: ſed in cõſideratione ueritatis nõ ẽ triſtitia, ſed magis gaudiũ. Dr̃.n. Sap 8. Nõ hẽt amaritudinẽ illiꝰ cõuerſatio, nec tædiũ cõuictꝰ illiꝰ, ſed lætitiã & gaudiũ. ergo p̃dicta beatitudo ñ cõueniẽter rñdet dono ſcię.

¶3 Prę. Donũ ſciæ priꝰ cõſiſtit in ſpeculatione, q̃ in operatione, ſed ſm ꝙ cõſiſtit in ſpeculatiõe nõ rñdet ſibi ᵇ luctꝰ: qa intellectꝰ ſpeculatiuꝰ nihil dicit de imitabili, & fugienda, ut dr̃ in 3.* de Aia, neque dicit aliqd lętũ, & triſte. ergo p̃dicta beatitudo non conuenienter ponit̃ rñdere dono ſciẽtiæ. I

*Lib.3.de aia textu 49.tom.2.

Sed contra eſt, quod Aug. dicit in li.† de ſermone Dñi in mõte. Scia cõuenit lugẽtib. q didicerũt quib. malis uincti ſunt, q̃ quaſi bona petierũt.

†Li.1.c.9. ante medũ to.4.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ ſciam ꝓpriè ptinet rectũ iudiciũ creaturarũ. Creaturę aũt ſunt, ex q b. hõ occaſionaliter à Deo auertit̃, ſm illud Sap. 14. Creaturę factę ſunt in odiũ, & muſcipulã pedibus inſipiẽtium, qui. ſ. rectũ iudicium de his nõ habent, dum æſtimant in eis eſſe perfectum bonùm: unde in eis finem conſtituendo, peccant, & uerum bonũ perdunt. Et hoc dãnũ hoĩ innoteſcit per rectũ iudiciũ de creaturis, quod hr̃ per donum ſciæ. Et iõ ᵐ beatitudo luctus ponitur reſpondere dono ſcientiæ. ⁿ

Palpebra tua præcedant greſſus tuos. — Concl. m

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ bona creatã non excitãt ſpũale gaudiũ, niſi quatenꝰ referunt̃ ad bonũ diuinũ, ex quo ꝓpriè conſurgit gaudiũ ſpũale. Et iõ directè qdẽ ſpũalis pax, & gaudiũ cõñs rñdet dono Sapiæ. Dono aũt ſciæ rñdet qdẽ primò luctꝰ de p̃teritis erratis: & cõſter cõſolatio, dũ hõ pẽr rectũ iudicium ſciæ creaturas ordinat in bonũ diuinũ. Et iõ in beatitudine ponit̃ luctus ꝓ merito, & cõſolatio conſequens pro præmio: quæ q̃dem inchoat in hac uita, pẽrficitur aũt in futura.

Quo bona creata excitent ſpiritualẽ gaudium.

AD

Ad II dicẽdũ, q̃ ĩ ipſa cõſideratiõe ueritatis hõ gaudet: ſed q̃ re circa quã cõſiderat ueritatẽ, põt triſtari quãq;: & ſm hoc luctus ſcientiæ attribuitur.

Ad III dicẽdũ, q̃ ſciẽtię, ſm q̃ in ſpeculatione cõſiſtit, nõ rñdet beatitudo aliqua: qa beatitudo hominis conſiſtit in conſideratione creaturarũ: ſed in cõtẽplatione Dei. ſed aliqualr beatitudo hoĩs conſiſtit in debito vſu creaturarũ & ordinata affectione circa ipſas: & hoc dico quãtũ ad beatitudinẽ viæ. Et iõ ſcientiæ non attribuiẽ aliqua beatitudo ptinens ad contẽplationem: ſed intellectui & ſapientiæ, q̃ ſunt circa diuina.

QVAESTIO X.

De infidelitate in communi, in duodecim articulos diuiſa.

Consequenter conſiderãdũ ẽ de vitijs oppoſitis. Et primo de iñfidelitate: q̃ opponiẽ fidei. Secundo, de blaſphemia, q̃ opponiẽ confeſſioni. Tertio, de ignorãtia & hebetudine, q̃ opponunẽ ſcientiæ & intellectui.

¶ Circa. Primũ cõſiderãdũ ẽ de ĩfidelitate in cõi. Secũdo, de hæreſi. Tertio, de apoſtaſia a fide.

Circa primũ q̃runẽ duodecim.

¶ Primo, Vtrũ ĩfidelitas ſit pcm̃.

¶ Secundo, In quo ſit ſicut in ſubiecto.

¶ Tertio, Vtrum ſit maximum peccatorum.

¶ Quarto, Vtrum omnis actio infidelium ſit peccatum.

¶ Quinto, de ſpẽbus ĩfidelitatis.

¶ Sexto, De comparatione earum adinuicem.

¶ Septimo, Vtrum cum infidelibus ſit diſputandum de fide.

¶ Octauo, Vtrum ſint cogendi ad fidem.

¶ Nono, Vtrũ ſit eis cõicandũ.

¶ Decimo, Vtrum poſſint Chriſtianis fidelibus præeſſe.

¶ Vndecimo, Vtrum ritus infidelium ſint tolerandi.

¶ Duodecimo, Vtrum pueri infidelium ſint inuitis parentibus baptizandi.

ARTICVLVS I.

Vtrum infidelitas ſit peccatum.

Ad primvm ſic ꝑcediẽ. Vr̃ q̃ ĩfidelitas ñ ſit peccatũ. Oẽ enim pctm̃ eſt cõtra natura, ut patet[a] p Damaſc. in 2. li. ſed infidelitas non vr̃ eſſe contra naturã. Dicit. n. Aug. in li.† de ꝑdeſtinatione ſanctorũ, q̃ poſſe hr̃e fidẽ ſicut poſſe hr̃e charitatem naturæ eſt oĩum hoĩum hr̃e ãt fidẽ quẽadmodũ hr̃e charitatẽ grę, eſt fideliũ. ergo non hr̃e fidẽ q̃ eſt [b] infideliũ, nõ eſt contra naturã, & ita non eſt pctm̃.

¶ 2 Præt. Nullus peccat ĩ eo, q̃ vitare nõ põt, qa oẽ peccatũ ẽ uolũtarium: ſed nõ eſt in ptãte hoĩs q̃ [h] infidelitatẽ uitet qua uitare nõ põt, niſi fidẽ habendo. Dicit. n. Apoſtolus ad Rom. 10. Qũo credẽt ei, quẽ non audierunt? Qũo aũt audient ſine prædicante? ergo infidelitas nõ uidetur eſſe peccatum.

¶ 3 Pręt. Sicut dictũ[*] eſt, ſunt ſeptem uitia capitalia, ad q̃ [h] oĩa peccata reducunẽ. Sub nullo ãt horũ [h] vr̃ cõtineri infidelitas. Ergo ĩfidelitas nõ eſt peccatũ.

Sed contra Virtuti cõtrariatur uitium: ſed fides eſt uirt[°] cui contrariatur infidelitas. Ergo infidelitas eſt peccatum.

Resp. Dicendũ, q̃ infidelitas dupl̃r accipi põt. Vno mõ ſm purã negationẽ. ut dicaẽ infidelis. ex hoc ſolo, q̃ non habet fidẽ. Alio mõ põt intelligi infidelitas ſm cõtrarietatẽ ad fidẽ: qua ſ. aliquis repugnat auditui fidei, uel ẽt contẽnit ipſam, ſm illud Iſaiæ. 53. Quis credidit auditui noſtro? Et hoc propriẽ ꝑficitur ratio infidelitatis, &[m] ſecundùm hoc infidelitas eſt peccatum.[a] Si aũt accipiatur ſecũdum negationem pura ſicut in illis, qui nihil audierunt de fide non habet rationẽ peccati: ſed magis pœnæ: qa talis ignorantia diuinorũ ex peccato primi parẽtis conſecuta eſt. Qui autẽ ſic ſunt infideles, dãnanẽ quidẽ pp alia peccata, q̃ ſine fide remitti non poſſunt: non aũt damnantur pp infidelitatis peccatum. Vnde Dominus dicit Ioã. 15. Si non ueniſſem, & locutus eis non fuiſſem, peccatum non haberent. Quod exponens Auguſt.[*] dicit, quod loquitur de illo peccato, quo non crediderunt in Chriſtum.

Ad primvm ergo dicendum, q̃ habere fidẽ, nõ eſt ĩ nã humana: ſed ĩ natura humana eſt, ut mẽs hoĩs ñ repugnet iteriori iſtĩctui, & exteriori ueritatis ꝑdicationi: vñ ĩfidelitas ſm hoc ẽ cõtra nam.

Ad secvndvm dicendum, quòd ratio illa

Super Qv. X. Artic. I.

In eodem art.

In art. 1. q̃õ. 10. dubiũ occurrit, & ſpecialiter [illegible] argumentũ. [illegible] q̃ infidelitatẽ nolle credere, ñ ſit peccatũ. Et rõ eſt, quia fides nõ eſt neceſſaria ad bonũ naturale, ſed ſupnaturale tñ, Ex hoc. n. arguitur ſic. Nullus peccat nolendo bona, q̃ ſunt ſupra naturam ſuã, & oblata, niſi forte ſuñt contemptus, [illegible] oblata. Sed homo, [illegible] Dei & donorũ ſuorũ ſupnaturalium [illegible], põt [illegible] nolle, uolẽdo ſtare in ſuis ſolis naturalibus: ergo nõ peccat nolendo fidẽ ſuſcipere. Maior patet ĩ ciuilib. Nam ruſticus nolens acceptare ciuilitatem, & ciuis nolẽs aſcendere ad nobilitatẽ, & alij huiõi, nõ peccãt. Minor eſt de ſe euidẽs. ergo. Si dicatur, q̃ qa hõ eſt infirmus, per fidẽ ſanatur: & iõ teneẽ ad ſanitatẽ. Vel q̃ Deus ꝑcepit fidem ſuſcipi ab omnibus: iuxta illud. Qui nõ crediderit, condemnabiẽ. iõ peccatum eſt non ſuſcipere fidem. Cõtra primũ [illegible] eſt, quia ſecundũ hoc nec hõ in ſtatu innocẽtiæ, nec angeli obligati fuiſſent ad fidem, q̃ eſt falſum. Contra ſecundum eſt: quia rõ præcepti uertitur in dubium. Apparet. n. q̃ [illegible] præcipiat aliciu, aut aſcendat ſupra gradum ſuũ, aut [illegible]. Cũ uniuerſæ iuſtitiæ noſtræ quaſi pannus menſtruatæ, & miſericordia Domini ſit ſuper omnia opera eius, ſi inique, & crudeliter rex terreſtris offerret ciuibus nobilitatẽ, aut mortem, quomodo fas eſt dicere, q̃ Deus miſericordiam offerat creaturis rationalibus fidẽ cum reliquis ſupernaturalib[9] donis, cũ tali ꝑcepto, aut hoc ſuſcipite, aut mortẽ? Iuſtitia namque hoc potius exigere uidetur. Aut hæc ſuſcipite, aut priuati eritis fęlicitate ſupernaturali. Vobiſque imputabitur quicquid nobis ex hac refutatione dederit.

¶ Ad hoc dicit̃, q̃ qa ꝑcepta dãtur creaturis rõnalibus, ſecũdũ naturas ſeu grad[9] naturæ, quas habent, & creaturæ rõnales ſupra gradus naturales conſummari in participatione naturæ diuinæ: ita q̃ inſtitutæ ſunt: cõſequens eſt, vt quemadmodũ iuſte ſubduntur præceptis ſpectantibus ad alios gradus, ita iuſte ſubiaceant ꝑceptis fidei, ſpei, charitatis ſpectantib. ad gradũ, quo partic pant diuinã naturam. Et licet hæc reſponſio apud doctos non egeat expoſitione, pro nouitiis tñ declaratur. In homine eſt, i primis natura uegetatiua, ẽ natura ſenſitiua, eſt natura intellectiua, eſt demũ participatio naturæ diuinæ: Et ſicut conſtitutio creaturarũ in ſuis ſpeciebus ſpectat ad primã rerũ diſtributionem ſecundum diuinæ ſapientiæ rõnẽ: ita conſtitutio creaturarum rõnalium in ſuis naturalibus, & in participatione diuinæ naturæ ad primã rerũ cõditionẽ ſpectat. & tanto plus, quãto ſuperius, q. 2. art. 3. dictum eſt. Quod pfectio naturæ inferioris conſummat ex participatione ſuperioris. Quia igitur in homine eſt pars uegetatiua, ad quã ſpectat cõſeruare indiuiduũ, & ſpeciem, oportuit hominẽ ſubijci præceptis ſpectantib. ad generationem, & cibũ & potum, Et ſimiliter quia in homine eſt pars ſenſitiua, ad quam ſpectant paſſiones, oportet hominem ſubijci præceptis ad iram, timorem,

Margin notes:

[a] Lib. 2. ex c. 4. & ca. 30 & li. 4. c. 21. a medio.

† Aug. c. 5. nõ remote a fine, to. 7. 1. 2. q. 84. ar. 4

In beatitudo non [illegible] conſiſtere circa creaturam

Duplex infidelitas.

Concluſio.

Infidelis pure negatiue damnatur. Sed nõ propter infidelitatem ſed plurium plurimorũ antiquorũ gentilium.

[*] Trac. 89 in Ioã. inter principiũ & medium tomo 9.

Porrecta per naturam.

51 Inf. q. 34. ar. 1 ad 2. Et 2. d. 39 q. 1. art. 2.

morem, & huiuſmodi. Et ſimiliter, qa in eo eſt pars rónalis, in qua eſt uoluntas, oportet ipſum ſubijci pceptis ſpectantib. ad iuſtitiã, uel iniuſtitiã. Et eadem rõne, quia conſtitutus eſt, ut in ipſo ſit natura diuina participatiue: ideo oportet ipſum ſubiici pceptis fidei, ſpei, & charitatis, ad huiuſmodi participationem ſpectantibus. Et ſicut non põt iure cõqueri de Deo, q fecerit ipſum in gradu rationali: ita nõ poteſt iure conqueri, q con ſtituerit ipſum i hoc q ſit particeps diuinę naturæ. Et quẽad modũ data iam natura rõnali non põt quis refutare pcepta ſpectantia ad illã: ita data iã creaturę rationali hac participatione, non põt refutare pcepta ad illam pertinentia. Et p hæc patet clare reſpõſio, & ſolutio qõnis. Nã non eſt ſimile, qđ affertur pro ſimili: qa non præſupponitur, q rex poſſit homines cõſtituere in gradibus ſine ipſis hominibus sicut poteſt Deus, qui creat nos ſine nobis. Nec pſupponitur, q homines ſint iam cõſtituti in gradu nobilitatis, ut in propoſito inuenitur. Simile aũt eſſet, ſi oporteret ipſos q iã eſſent conſtitui in gradu nobilitatis, & refutarent præcepta regia ſpectantia ad nobiles Creaturæ itaq; rõnales ab initio inſtitutę ſunt, ut eſſent & uiuerent non ſolũ ſecundum proprias naturas, ſed ſecũdũ diuinæ naturæ conſortium: & ppterea merito præceptis ſupernaturalib. ſubijciuntur, tenenturq; ad maximas gratias Deo, qui eas tanti fecit, ut tã excelſo gradu conſtitueret. Propter quod nõ ſolum iuſtum eſt, ut nõ credendo priuentur bonis gratuitis, ſed etiã ut damnent, utpote nolentes uiuere ſecũdum cõſtitutã eis dignitatis participationẽ a datore, & diſtributore naturarũ, & graduum. Propter hos. n. ſcriptum eſt. Homo cum in honore eſſet, non intellexit, cõparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſi in pprijs naturæ manet opponẽs ſe altiſſimæ cãæ indicio: & ideo ſimilis factꝰ eſt illis Nec excuſant a cõtẽptu refutãtes fidẽ: qa nolũt ſubijci pceptis, qb. tenentur, vt iam declaratum eſt.

Superbus omnis hæreticus, ac infidelis.

a. reſpon.

* Lib. 31. Mor. c. 31 a med.

Porretta per totum.

52

2. diſ. 36. q. 1. ar. 2. & 4. & 3. & 111. 23. q. 2. art. 3. q. 1. ad 4.

* c. 2. 1. & 3. ... 1 ar. præ.

* Gl. ordinaria, ibi.

procedit de infidelitate, ſm qđ importat ſimplicẽ negationẽ.

Ad III. dicẽdũ, q infidelitas, ſm quod eſt peccatũ, oritur ex ſuperbia, ex qua contingit, q homo intellectũ ſuum nõ vult ſubijcere regulis fidei, & ſano intellectui Patrũ. vnde Greg.* dicit 31. Moral. q ex inani gloria oriuntur nouitatũ præſumptiones. Quauis poſſet dici, ſicut uirtutes theologicæ nõ reducunt ad virtutes cardinales, ſed ſunt priores eis: ita ẽt uitia oppoſita uirtutib. theologicis nõ reducunt ad vitia capitalia. G

ARTICVLVS II.

Vtrum infidelitas ſit in intellectu, ſicut in ſubiecto.

Ad ſecvndvm ſic proceditr. Vr̃ q infidelitas non ſit in intellectu ſicut in ſubiecto. Oẽ enim peccatum in [h] uoluntate eſt, ut Aug. dicit lib.* de duab. animab. ſed infidelitas eſt quoddam pc̃tũ, ut dictũ † eſt. ergo infidelitas eſt in uoluntate ſicut in ſubiecto, non in intellectu. H

¶ 2 Præt. Infidelitas habet rõnẽ peccati ex eo, q prædicatio fidei contemnitur: ſed cõtẽptus ad uoluntatem pertinet. ergo [h] infidelitas eſt in voluntate. I

¶ 3 Præt. 2. ad Corinth. 11. ſuper illud, Ipſe Satanas transfigurat ſe in angelũ lucis,* dicit gloſ. q ſi angelus malus ſe bonum fingat, & ſi credatr bonus, non eſt error morbidus, ſi facit, vel dicit, quę bonis angelis cõgruũt. Cuius rõ eſſe vr̃ pp rectitudinẽ uoluntatis eius, qui ei inhæret, intẽdẽs bono angelo adhęrere. [h] ergo totũ pc̃tm̃ infidelitatis eẽ vr̃ in puerſa volũtate. Nõ ergo ẽ i itelctu, ſicut i ſubiecto. K

Sed contra. Contraria ſunt in eodẽ ſubiecto: ſed fides, cui cõtrariatr̃ infidelitas, eſt i itellectu ſicut in ſubiecto. ergo & infidelitas in intellectu eſt.

Respon. Dicendum, q ſicut ſupra* dictũ eſt, peccatũ dr̃ eſſe in illa potentia, q̃ eſt principiũ actus peccati. Actus aũt peccati pt̃ habere duplex principiũ. Vnũ quidẽ primũ & uniuerſale, qđ imperat oẽs actus peccatorũ: & hoc principiũ eſt uoluntas: qa oẽ peccatũ eſt voluntariũ. Aliud aũt principiũ actus peccati eſt propriũ & proximũ, quod elicit peccati actum. Sicut cõcupiſcibilis eſt principiũ gulę, & luxuriæ: & ſm hoc gula, & luxuria dñr eſſe in concupiſcibili. Diſſentire aũt, q eſt proprius actus infidelitatis, eſt actus intellectus, ſed motiã voluntate, ſicut & aſſentire: & [m] iõ infidelitas ſicut & fides, eſt qdẽ in intellectu ſicut in proximo ſubiecto: in uolũtate aũt ſicut in pximo motiuo.* Et hoc mõ dr̃ oẽ pc̃m̃ eſſe in uoluntate. Vnde patet reſpõſio ad primũ.

Ad II. dicẽdũ, q contẽptus voluntatis cauſat diſſenſum intellectus, in quo perficitur rõ infidelitatis. Vñ cã infidelitatis eſt in uoluntate: ſed ipſa infidelitas eſt in intellectu.

Ad III. dicendũ, quòd ille, qui credit malum angelum eſſe bonũ, nõ diſſentit ab eo, quod eſt fidei: quia ſenſus corporis fallitur, mens verò non remouetur a uera rectaque ſentẽtia, ut ibidẽ dicit* gloſſa: ſed ſi aliquis Satanæ adhæreret, cũ incipit ad ſua adducere, ideſt, ad mala & falſa, tunc non caret peccato, ut ibidem † dicitur.

ARTICVLVS III.

Vtrũ ĩfidelitas ſit maximũ peccatorũ.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur q infidelitas nõ ſit maximũ peccatorum. Dicit. n. Aug. & habetur 6.* quæſtio. 1. Vtrum catholicũ peſſimis mo-

* 1. 2. q. 74 artic. 1. 2. & 5.

Conclu.

53

† Eodem loco núc dicto.

Inf. q. 39. ar. 2. Et 3. q. 8c. art. 5. cor. Et mal. q. 2. ar. 10. cor. & ad 2. & q. 3. art. 8. ad 1. Et Ro. 2. lec. 2. Et Heb. 10. lect. 5. cor. 4.

* Glo. ordinaria loco citato in arg.

* Aug. li. 4. de Bap. cõ. Donatiſt. c. 10. in princi. to. 7. Habet 6. q. 1. c. Quæ ergo.

SVPER QV. X. ART. II.

Ban. eidem art.

In artic. 2. eiuſdem quæſtionis, aduerte, q ſicut aſſentire his quæ ſunt fidei, conſtituit ſtatum hominem fidelem: ita i his, F q cõſtat ſpectare ad fidẽ, diſſentire, ſtatim cõſtituit hoĩem infidelẽ. Diſſentire aũt cõtingit tripliciter. Primò, poſitiuè ſentiẽdo cõtrariũ, ut ſi credat qs Deũ nõ eſſe incarnatũ. Secũdò, negatiue, nõ ſentiẽdo qđ cõſtat teneri a fide. Et hoc dupliciter cõtingit, vel nõ credẽdo ſimpliciter, ut ſi qs non credat Deũ eſſe incarnatũ: vel ſub dubio uacillando, ut ſi qs dubitet Deũ eẽ incarnatũ. Et hoc hẽt latitudinẽ iuxta triplicẽ modũ dubij. ſ. opinionis, ſuſpicionis & neutralitatis. Quocũq; aũt dictorũ modorũ cõtingat diſſentire uoluntariè, id eſt, cũ cõſenſu, peccatum eſt infidelitatis. Et hæc notanda ſunt a ſcrutatoribus conſcientiarum.

¶ In eodẽ articulo q̃ſtio de ſubiecto peccati, ſi moueatr, ad pcedentẽ librũ recurratur, vbi ſunt fundamentum huius.

¶ In riſione ad tertiũ in eodẽ articulo, nota pro habẽtib. viſiones, ultima verba. Cũ incipit ad ſua adducere, i. mala & falſa: & memẽto, q appellatione malorũ ueniũt hoc in loco minus bõna. Cũ. n. Spiritusſanctus æmuletr charismata meliora, ſuadẽs, aut ducẽs ad minus bona, Spiritusſanctus non eſt.

SVPER QV. X. ARTIC. III.

Ban. eid. art.

Nic. de Nyſſe tracta. 3. p. 3. por. 3 q. 1.

In arti. 3. e iuſdẽ qõ. dubiũ, qđ eſſe põt, Qũo oẽ peccatũ formaliter in auerſione cõſiſtit, in pcedẽti libro ſolutũ eſt, ubi dictũ eſt, q peccatũ, ut eſt in gñe mali ſimpliciter, cõſiſtit in auerſione formaliter.

¶ In eodem articulo dubiũ Nouitiorũ occurrit, Quomodo infidelitas ponitur grauiſſimũ peccatũ ex genere ſuo, & grauitas eius penſatur ex parte auerſionis. Nã grauitas peccati ex gñe ſuo, quæ eſt grauitas ſubſtãtialis ei*, attẽditur penès obiectum, ſeu finem peccati, ut in queſtio. 73. præcedentis libri patet. Auerſio autem in peccato diuidit contra obiectum.

* Ad hoc breuiter dicitur ex prædicto loco, quòd quia auerſio conſequitur conuerſionem ad obiectum, quãto obiectum, ad quod fit conuerſio, peius eſt, tanto auerſio eſt maior: ac p hoc peccatum grauius ex genere, eſt grauius ſecundum auerſionẽ. & ſic eſt in propoſito. Nam infidelitas, quæ conſiſtit in diſſenſu contemnere ueritatem primam, conuertitur ad cõtrarium primæ ueritati, ac per hoc auerſionem habet a pri-

ma

ribus alicui hæretico, in cuius vita præter id, ꝙ hæreticus eſt, non inueniūt homines quod reprehēdāt, ꝑponere debeamus, nō audeo ꝓcipitare ſententiā: ſed hæreticus eſt infidelis. ergo nō eſt ſimpl͛r dicēdū, ꝙ infidelitas ſit maximū peccatorum.

¶ 2 Præt. Illud quod diminuit, vel excuſat peccatū, nō v͛r eſſe maximū peccatum: ſed infidelitas excuſat, uel diminuit peccatū. dicit.n. Apoſtolus 1. ad Timot. 1. Prius fui blaſphemus, & ꝑſecutor, & cōtumelioſus: ſed miſericordiam cōſecutus ſum quia ignorans feci in incredulitate. ergo infidelitas non eſt maximum peccatum.

¶ 3 Præt. Maiori peccato debet̃ maior pęna, ſm̃ illud Deut. 25. Pro menſura pc̃ti erit & plagarū modus: ſed maior pęna debetur fidelibus peccātibus, quā infidelibus, ſecūdū illud ad Hebręos. 10. Quāto magis putatis deteriora mereri ſupplicia, q̃ filiū Dei conculcauerit, & ſanguinem teſtamenti pollutum duxerit, ĩ quo ſanctificatus eſt? ergo infidelitas non eſt maximum peccatorum.

Sed contra eſt, quod Aug. *dicit, exponens illud Io. 15. Si nō veniſſem, & locutus eis non fuiſſem, peccatū nō haberent. Magnū qdē, inquit, quoddam pc̃tm̃ ſub gñali nomine vult ĩtelligi. Hoc.n. eſt peccatum, ſ. infidelitatis, quo tenentur cuncta peccata. Infidelitas ergo eſt maximum peccatorum.

Respon. Dicēdū, ꝙ oē pc̃tm̃ formaliter cōſiſtit in auerſione à Deo, ut ſ.* dictū eſt. Vñ tanto aliqd̃ pc̃tm̃ eſt grauius, quāto ꝑ ipſum hō magis a Deo ſeparat̃. Per ĩfidelitatē aūt maximè hō à Deo elōgat̃, qa nec uerā Dei cognitionē hēt. Per falſam aūt cognitionē ipſi⁹ nō appropinquat ei, ſed magis ab eo elōgatur. Nec pōt eſſe, ꝙ quantū ad qd Deum cognoſcat, q̃ falſam opinionē de eo hēt: qa id, qđ ipſe opinat̃, nō eſt Deus. Vñ *manifeſtū eſt, ꝙ pc̃tm̃ infidelitatis eſt mai⁹ oībus peccatis, q̃ cōtingūt in peruerſitate morū. Secus autem eſt de peccatis, q̃ opponuntur alijs virtutibus theologicis, vt infra* dicet̃.

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ nihil ꝓhibet peccatū, quod eſt grauius ſm̃ ſuū genus, eſſe minus graue ſm̃ aliquas circunſtātias. Et iō Aug. noluit ꝓcipitare ſentētiā de malo catholico, & hæretico alias nō peccante: qa peccatū hæretici etſi ſit graui⁹ ex genere, poteſt tñ ex aliqua circunſtantia alleuiari: & econuerſo, peccatum catholici ex aliqua circunſtantia aggrauari.

Ad II dicendū, ꝙ infidelitas hēt ignorātiam adiūctā, & hēt diſſenſum ad ea, q̃ ſunt fidei: & ex hac parte hēt rōnē peccati grauiſſimi. Ex parte aūt ignorātiæ hēt aliquā rōnē excuſationis, & maximè quando aliquis ex malitia non peccat, ſicut fuit in Apoſtolo.

Ad III dicēdū, ꝙ infidelis ꝓ peccato infidelitatis graui⁹ punit̃, q̃ ali⁹ peccator ꝓ quocūq; alio peccato, conſiderato pc̃ti gñe: ſed ꝓ alio peccato, puta ꝓ adulterio, ſi committat̃ a fideli, & ab infideli, cæteris paribus grauius peccat fidelis, q̃ infidelis, tū ꝑp notitiā ueritatis ex fide: tum etiam ꝑp ſacramēta fidei, quibus eſt imbutus, quibus peccando contumeliam facit.

Articvlvs IIII.

Vtrum oīs actio infidelis ſit peccatū.

AD qvartvm ſic ꝓceditur. Videtur ꝙ quælibet actio infidelis ſit peccatum, quia ſuper illud Rom. 14. Omne quod non eſt ex fide, peccatū eſt: *di-

---

ma veritate non ſolum ſecundum affectum, vt vitia moralia: ſed ſecundum cognitionem, vt in litera dicitur: & propterea eis omnibus grauius eſt.

¶ In eodem articulo dubium ex duplici capite occurrit circa illa verba. Nec pōt eſſe, ꝙ quantū ad quid Deum cognoſcat, qui falſam opinionē de eo habet: quia id quod ipſe opinatur, nō eſt Deus. Primo, quia falſa videntur, cū infidelis puta, Iudæus, vel philoſophus recuſans fidē incarnationis, quantū ad aliqd Deū cognoſcit, puta, ꝙ eſt ſuper oīa actus purus, optimum omnium, prima cā &c. Et hoc opinatū, non aſſumpſiſſe carnem, eſt Deus. Et cōfirmatur, quia aliter fidelitas, & infidelitas non eſſent de eodem, ſcilicet Deo. Et ſemp eſſet æquiuocatio inter fidelē, & infidelē in diſputando &c. Secundò, quia præſupponūt vnū falſum, ſ. ꝙ oīs infidelitas errēt circa Deum, cum contingat infidelem errare ĩ alijs, puta, ꝙ Iſmael nō fuit filius Abrahę, & ſimilibus.

¶ Ad hæc ordine retrogrado dr̃, ꝙ quia obiectū fidei eſt De⁹, & oppoſita ſunt circa idē, infidelitas circa Deū eſt. Et quemadmodum quicquid ſub fide comprehenditur, intātū ad fidē ptinet, inquantū ad Deū reducit̃: ita quicquid ad infidelitatē ſpectat vt ſic, ad Deū reducitur. Qui.n. negat Iſmaelem eſſe filiū Abrahæ, affirmat authorem ſacræ ſcripturæ Spiritum ſanctū eſſe mēdacē: & ſimile eſt ĩ alijs. Et ꝓpterea omnis infidelis falſe opinatur de Deo, ut in litera di.

¶ Ad primum autem dr̃, ꝙ aliud eſt loqui de infideli vt ſic, & aliud de homine infideli aliā cognitionē habēte. Non.n. dr̃. in litera, ꝙ homo infidelis nullā habet cognitionem de Deo. quod obiecta impugnant: ſed dicitur, ꝙ per infidelitatem nō cognoſcitur De⁹ nec ſimpliciter, nec ſecūdum quid. Non ſimpliciter, quia falſa alicuius cognitio, non eſt illius cognitio, ſed error de illo: & propterea non facit appropinquare ad illud, ſed elongari ab illo. Ignorātia enim prauæ diſpoſitionis elongat ab eo, quod ſic ignoratur. Nec ſecundum quid, quia falſa enuntiatio ut ſic, affert oppoſitum ſubiecti ſimpliciter, uel ſecūdum quid, iuxta materiam neceſſariā, uel contingentem. Cum enim dicitur, Sortes non eſt riſibilis, per iſtam enuntiationem affertur non Sortes: quia non riſibile infert non Sortem. Cum autem dicitur, Sortes currit, ipſo ſedente, affertur non Sortes nunc: quia affertur Sortes currens, qui non inuenitur. Et ſic in omni materia patet, quòd falſa enuntiatio ut ſic, nihil cognitionis largitur de ſubiecto: quia oppoſitū ſubiecti refert. Et ſi dicatur, ꝙ largitur ſaltē cognitionem incomplexā terminorum, dicendum eſt, quòd huiuſmodi cognitio non ſpectat ad falſam enunciationem, ſed præſupponitur, & in propoſito non ſpectat ad infidelitatē. Vnde in litera nō dicitur, quòd termin⁹ nō apprehenſus, nō eſt Deus: ſed quia id, quod ipſe opinatur, non eſt Deus. Quod enim opinatur infidelis ut ſic, non eſt Deus, ut declaratum eſt. Et per hoc patet ſolutio obiectorum. Aequiuocatio namque eſſet in propoſito ſecundum terminos incomplexos, q̃ ſupponuntur, ſi uarie ſumerentur: ſed non ſic eſt in propoſito. Aliud eſt enim dicere, ꝙ id, quod ſupponitur incarnari, uel non incarnari, eſt Deus: & aliud eſt dicere, ꝙ id, quod affertur ex falſa fide incarnationis, nō eſt Deus. Nam infertur Deus non incarnatus, qui non eſt Deus. Nihil ergo ex infidelitate, inquantum huiuſmodi, cognoſcit̃ de Deo, ſed elongatio fit intellectus ab eo: & iō auerſio maior eſt in ea, q̃ in cęteris moralibus: affectum quidem a Deo: ſed intellectum a creatis ueritatibus auertunt, ut patet in uirtutibus cardinalibus.

¶ In reſponſione ad tertium in eodē articulo, nota quām grauia ſint ſcelera Chriſtianorum, ut cognoſcentes grauitatē peccatorum, faciamus iudicium, & iuſtitiā de nobis condignè.

SVPER QV. X. ART. IIII.

Capr. 2. diſtin. 41. q. 1. con. 1.

Ban. eodem art.

IN artic. 4. eiuſdem quæſtionis dubiū occurrit ex Greg. de Arimino in 38. diſt. & reliquis uſq; ad 41. ſecundi ſententiarum, volente, quòd omnis actus infidelium ſimpliciter, qui nulla fide credunt Deum, ſit malus moraliter, quia deeſt in omnibus circūſtātia ultimi finis, quia. ſ. nō fit recta intentione ꝑp Deum ultimate: quia non cognoſcunt Deū ultimate diligendum propter ſe, & omnia alia propter ipſum.

---

¹ 1.2.q.71 artic.1.&c 5.

Concl. ■

*Tra. 89. in Io. inter princi plum & medium tom. 9.

¹ 1.2.q.71 ar. 6.& q. 73. ar. 3.

Multi ergo ſunt ſine Deo in hoc mundo.

Concl. ■

*q. 34. art. 2. & q. 10. art. 5.

Peccata infidelium reſpectu infidelium.

Porrectio per totum.

54

2.d. 7.q.1. art.2.cor. 1. Et d.41 q.1.art.2. Et mal.q. 2.ar. 5.ad 7. Et Ro. 14 ſi.

* Sumitur ex Aug. & habetur ĩ libr. Sententiarum collectarū ex Auguſt.c. 106. tom. 3.

cit glo. Oīs infideliū vita ẽſt pctm̄: ſed ad vitam infidelium pertinet oē quod agunt. ergo oīs actio infidelis eſt peccatū.

¶ 2 Præt. Fides intẽtionẽ dirigit ſed nullū bonū pōt eẽ, qđ nō ē ex intẽtione recta. ergo ĩ infidelibus nulla actio pōt eſſe bona.

¶ 3 Præt. Corruptio prioris corrūpit & poſteri᷑: ſed act᷑ fidei pcedit act᷑ omniū uirtutū. ergo cū ĩ infidelibus nō ſit act᷑ fidei, nullū bonum opus facere poſſunt, ſed in oĩ actu ſuo peccāt.

SED CONTRA eſt, ꝙ de Cornelio adhuc infideli exiſtẽte dictū* eſt, ꝙ acceptę erāt eleemoſynæ eius Deo. ergo nō omnis actio infidelis eſt peccatū, ſed aliqua eius actio eſt bona.

G RESP. Dicẽdū, ꝙ ſicut ſupra *dictū eſt, pctm̄ mortale tollit gratiā gratū faciẽtẽ, nō aūt totaliter corrūpit bonū naturæ. Vñ cū infidelitas ſit quoddā peccatū mortale, infideles quidem gratia carẽt, remanet tñ in eis aliquod bonū naturæ. Vñ manifeſtū eſt, ꝙ infideles nō poſſunt operari bona opera quæ ſunt ex gratia, ſ. opera meritoria: tñ bona opera, ad quæ ſufficit bonum naturę, aliqualiter operari poſſunt. Vnde non oportet quòd in omni ſuo opere peccent: ſed quandocunq; aliquod

F ¶ Et confirmatur, quia oīs intẽtio, qua aliquid aliud à Deo diligitur pp ſe, eſt mala: quia nullum aliud à Deo eſt diligendum pp ſe, quia nō eſt ſummè diligendum. Et probatur hæc ultima ſequela: Non eſt ſummè diligendum, ergo non eſt pp ſe diligẽdum: quia pp ſe diligendum, poteſt vltimatè diligi, ita q multa poſſunt pp illud ultimatè diligi: ergo eſt ſummè diligẽdum. Ergo à deſtructione conſequentis, nō eſt ſummè: ergo nec propter ſe diligendum.

¶ Et confirmatur hoc: quia qua ratione aliquid, puta, actus virtutis, eſt pp ſe diligẽdus, pari rōne alia, puta, honor & fama, quæ ſunt ſecundum ſe bona diligibilia, quia præciſè ſunt talia: & ſic vltimatè operari propter honorẽ & gloriā, non eſſet peccatū, qđ eſt cōtra doctrinā ſanctorum.

¶ Et confirmatur, quia aliter in Gentilibus fuiſſent veræ uirtutes, cōtra Auguſtinū.

*Actuum Apo. c. 10.

¶ Ad euidentiā horū conſiderandū eſt aliquid ex parte ordinis rerū, & aliqđ ex parte noſtri. Ex parte ſiquidem rerū apparet, q ſicut cū ſupremo H agente ſtant inferiora agẽtia, & multa prima agẽtia in genere hoc, uel illo, ut patet in regnis & ædibus: ita cum ultimo fine ſimpliciter totius vniuerſi ſtant multi vltimi fines in gñe hoc, & illo. Nec eſſe vltimū finem in hoc genere derogat ultimo fini ſimpliciter, nec aufert ab ultimo fine in genere ordinari ipſum ad ultimum finem ſimpliciter. Et enim in genentibus agens primum in aliquo genere, puta, dux in exercitu, poteſt conſiderari dupliciter. Primò, ut eſt caput & primū mouens in illo ordine. Secundò, ut eſt motū ab alio, ſ. à primo agente ſimpliciter, nec eſt una & eadẽ rō dicti primò, & ſecundò modo ſumpti: qa non eſt eadẽ rō mouentis moti, inquantū mouentis, & inquantū moti, ut patet proportionaliter in finibus, oportet dicere, ꝙ finis vltimus ĩ genere, habet duas rōnes: Vnā quatenus eſt finis vltimus in illo genere, Et ex hac habet, quatenus eſt finis, q omnia illius generis ſint pter ipſum: quatenus vero eſt ultimus in illo, quòd ipſe non ſit propter aliud in illo genere: Alteram, quatenus ordinatus ad finẽ ultimum ſimpliciter, & ex hac habet, quod propter aliud ſit. Ex parte autem noſtri conſiderāda ſunt tria. Primo, ꝙ cognoſcere Deum eſſe ultimum finem uniuerſi totius, propter ſe tantū diligendū, & alia propter ipſum, naturali ratione abſq; omni fide patet, & ex 12. Metaphyſ. habetur. Cum enim pars naturaliter ſit pp totum, & totū propter Deum, ut ibi oſtenditur, conſequens eſt, quòd naturali ordine patet, quòd homo ſeipſum propter Deum, ut ultimum finem amet: ac per hoc reliqua, quæ amat, propter ſeipſum. Secūdo, quod diligere ſic Deum contingit dupliciter, ſcilicet implicitè, & explicitè. Explicitè quidem, cum ad hoc homo dirigit intentionem ſuam. Implicitè autem, cum ſe habet ſecundum affectum ad res, ut ſunt. Ex eo enim quòd res ſunt rectè ordinatæ, & ad Deum mediante uniuerſo, affectus tendens in res ut ſunt in gradibus ſuis conſtitutæ, tendit in eas implicitè ut ſunt propter uniuerſum, & ultimatè propter Deum. Tertiò, ad diligendum Deum explicitè ut finem naturæ, ſeu uniuerſi, homo nō K tenetur ſemper, cū ſit affirmatiuum: neque ſtatim, quia nō prius tenetur ad explicitè diligendum, quàm ad explicitè cognoſcendum. Conſtat autem, quòd poſt multum temporis aduenit homini hæc cognitio, naturaliter loquendo. Ad implicitè autem diligendum Deum ut finem naturę, tenetur homo ſtatim, & ſi non ſemper actualiter, quia eſt affirmatiuum: tenetur tamen quando operatur, ſemper uirtualiter: alioquin peccat uenialiter, uel mortaliter, ex defectu debitæ circūſtantiæ ultimi finis. Ex his autem facilè ſatisfit obiectionibus: prima ratio nihil ualet. Nā ſimpliciter infideles & poſſunt per philoſophiam noſſe Deū eſſe finem uniuerſi, & ſi neſcirent, ſufficit ad euitādum peccatum in multis ſuis actibus diligere, & intendere Deum implicitè, habendo ſe quandoque ad res, ut ſunt: quāmuis hoc nō ſufficiat ad ſalutem æternam, nec ad euitandum omnia peccata.

¶ Ad ſecundum autem dicitur falſum eſſe, quod nihil aliud à Deo eſt diligibile propter ſe. Actus enim virtutum ſpeculatiuarum ſunt diligibiles propter ſe. Et ad probationem, quòd nihil aliud à Deo eſt ſummè diligibile, reſpondetur, quod ſicut aliquid habet rationẽ ultimi finis, ita habet rationem ſummè diligibilis. Quod enim eſt finis ultimus ſimpliciter, eſt diligibile ſummè ſimpliciter: quod autem eſt finis ultimus in genere, eſt diligibile ſummè in genere. Vnde, exẽpli gratia, perfectio partis intellectiuæ, quæ propter ſeipſam appetibilis eſt, ſummè appetitur in genere tali, puta, totius aliū perfectionum: & propter ipſā reliqua eius generis appetuntur. Nec hoc eſt conſtituere ipſam finem ultimū ſimpliciter, ſed ĩ genere. Et per hoc patet reſponſio ad confirmationem de fama & honore: quia non eſt par ratio de omnibus bonis: quia quædā ſunt ultima in aliquo genere, & quædam non. Et quædam ſunt bona, quia ipſa ſunt bona: quædam ſunt ſolū bona, quia utilia: ſicut quędam ſunt agentia prima, quædam non. Et quædam ſunt agentia, & quædam inſtrumenta agentium. Honor &c. huiuſmodi, inter minima bona ſunt, & tamen in ſuo genere ſummè amare ſummum eorum, nullū malum eſt. Sed ubi decepti uidentur illi, eſt hoc, quòd non uident, quòd appetere, uerbi gratia, ſcire Philoſophiam, quia eſt perfectio intellectus, & nihil cogitando tam ante, etiam tunc, eſt appetere bonum, puta, intellectum perfectum, ſic propter ſe explicitè: quod tamẽ eſt appetere eundem propter aliud, puta, uniuerſum, & Deū implicitè: quia appetitus tendit ad rẽ illam ut eſt. Tendit enim ad illam propter ſe, & ita eſt: ſed non excludit appetitus ordinem eiuſdem ad aliud, quàmuis nec includat eundem explicitè. Nec ad hoc tenetur ſemper, quando hoc appetit: & ſimile eſt de alijs. Vnde in Gentilibus, quàmuis non fuerint ueræ uirtutes, quæ ſunt diſpoſitiones perfecti ad optimum ſimpliciter, eſſe tamen uirtuoſi, qui ſunt diſpoſitiones perfecti ad optimum in genere, idest, fœlicitatem naturalem eſſe (nihil negando de Auguſtino) potuerunt.

*1.2. q. 85 ar. 1. & 2.

Cornelii.

I ¶ In eodem 4 artic. dubium adiunctum occurrit. An uendentes infidelibus ea, quibus utuntur ad infidelis cultus ritum ſeu naturam, peccent. Et eſt ratio dubij pro parte affirmatiua. Quia ſunt digni morte non ſolùm qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus. Conſtat autem, quòd cooperãtes ad aliquid, illi conſentiunt: & cooperari autem uendentes opportuna ad illud, quando ſunt conſcij intenti uſus, patet ex eo, quòd illicitū iudicatur uẽdere baliſtas, & alia huiuſmodi tempore belli iniuſti: uendere taxillos, & alia huiuſmodi his, qui abutentur eis. Pro parte autem negatiua: quia uendens aliquid ut ſic, non communicat cum emptore in futuro uſu, ſed ſolū in contractu uẽditionis & emptionis, ac per hoc ſi uendit iuſto pretio & ſimpliciter, trāſfert dominium illius rei in illum: de uſu autem relinquit illi curam, poſtquàm erit trāſlatum dominium.

• Ad hoc dicitur, quòd uendere pertinẽtia ad ritū infidelium, contingit tripliciter. Primo, ea quorum uſus ad nihil eſt, niſi ad infidelitatẽ, ut ſunt idola, ſtolæ ſacerdotales, & huiuſmodi. Et hoc conſtat eſſe illicitum, ut inferius in q. 169. art. 2. ad quartū dicitur. Secundo, ea quorū uſus communis eſt ad bonū & malū, ut res naturales, puta, animalia, fructus, flores, & huiuſmodi: & artificiales, ut ueſtes cōmunes, & alia huiuſmodi. Et hoc contingit tripliciter, uel uendendo ad hũc effectum, ut ſcilicet habeant opportuna ad cultū ſuum: & hoc etiam conſtat eſſe illicitum, quoniam hoc eſt cooperari, inſtrumenta præbẽdo ad peccandum. Vel neſciendo quòd infideles ementes utantur iſtis in ſuis ſacris, & hoc nullum peccatum de ſe continet, cum etiam ignorantia illa ſit eorum, quæ fidelis non tenetur ſcire. Vel ſciendo quòd infideles emunt iſta pro ſuis ſacris: & in hoc caſu tota difficultas conſiſtit. Si tamen diligenter conſideretur, quòd uendendo iſta communia cum ſcientia, & ſine intentione uſus mali futuri ex parte rei uenditæ, non dat directè occaſionem peccandi, ut in primo caſu: quia res talis non eſt principaliter ad uſum malū, ſed indifferẽs: & ex parte

voluntatis

voluntatis non eſt cōſenſus ad hoc, ut iſte hēat opportuna ad ſacra ſua, ut in ſecūdo caſu accidit, ſed ſola ſciētia futuri uſus mali interuenit, apparebit ꝙ malus uſus, q ſequetur, nō eſt reſpectu ſic uendentis uoluntarius, ita vt ſibi imputetur, ac ꝑ hoc non eſt peccatū. Manifeſtatur aūt hoc ex diſtinctione uoluntarij directè, & aut indirectè. Cōſtat namq; ꝙ talis vſus non eſt uoluntarius directè cum nō ſit a uolūtate uendentis directè, ut patet. Quòd autē nō ſit indirectè uolūtarius: quia ſ. in poteſtate uoluntatis uendentis eſt, non vēdere, ex quo euitabitur malus uſus illius rei: hinc patet, ꝙ uenditor rei habēs vſum indifferentem, ꝑ ſe loquēdo, nō tenetur cauere de uſu futuro: alioquin oporteret venditores rerum ſollicitari circa hoc, qđ eſt fatuum. Per accidens aūt, puta, quia ſunt conſcij futuri mali uſus penès iſtū emptorē, non tenetur niſi ꝑ quanto pōt, & debet cauere, ne ille malus uſus fiat. Hæc enim eſt natura uoluntarij indirectè, ꝙ ſcilicet poſſit & dēat uoluntas uelle. Conſtat autem ꝙ licèt vēditor in caſu noſtro cauere poſſit, non tñ debet: quia nō tenetur impedire eos à ſacris ſuis. Apparet aūt hanc determinationem eſſe uerā: quia ex ea ſoluuntur difficultates accidētes in huiuſmodi, ſ. de uendentibus baliſtas tēpore belli iniuſti. In his enim vēditor nō ſolum poteſt, ſed tenetur, quantum in ſe eſt, impedire bellum iniuſtum, multo magis quàm particularem oppreſſionem pauperis: & ꝓpterea iſti nō excuſantur, ſicut nec uendentes uenenum conſcij de malo uſu futuro. Sicut.n. tenetur quis auferre gladium de manu furioſi, ita tenetur ad impediendum huiuſmodi: & tanto magis, quāto ſola negotiatione vēditionis hoc poſſunt. De uenditorib. aūt taxillorum & aliorum huiuſmodi in ſuo loco inferius erit ſermo.

Reſpon.

Cornelio.

Fidelis nondum baptizatus niſi inuito. D. 402.

opus operatur ex infidelitate, tunc peccant. [a] Sicut.n. habens fidem pōt aliquod peccatū cōmittere in actu, quē non refert ad fidei finē, vel uenialiter, vel ēt mortaliter peccando: ita ēt infidelis poteſt aliquē actū bonum facere, in eo ꝙ non refert ad finem infidelitatis. B

Ad primum ergo dicendū, ꝙ verbum illud eſt intelligēdum, vel quia uita infidelium nō pōt eſſe ſine peccato, cum peccata ſine fide non tollantur: vel quia quicquid agunt ex infidelitate, peccatū eſt. Vñ ibidē ſubditur, quia omnis infideliter uiuēs vel agens, vehementer peccat.

Ad II dicēdū, ꝙ fides dirigit intentionē reſpectu finis vltimi ſupernaturalis: ſed lumē ēt naturalis rationis poteſt dirigere intentionem reſpectu alicuius boni connaturalis. C

Ad III dicēdū, ꝙ per infidelitatem non corrumpitur totaliter in fidelibus ratio naturalis, quin remaneat in eis aliqua veri cognitio, per quam facere poſſunt aliquod opus de genere bonorum. De Cornelio tamen ſciendum eſt, quòd infidelis non erat: alioquin eius operatio accepta non fuiſſet Deo, cui ſine fide nullus poteſt placere. Habebat autem fidem implicitam, [d] nondum manifeſtata Euangelij veritate. Vnde, ut eū in fide plenius inſtrueret, mittitur ad eum Petrus. D

Articvlvs V.

Vtrum ſint plures infidelitatis ſpecies.

Ad qvintvm ſic proceditur. Videtur ꝙ non ſint plures infidelitatis ſpecies. Cum.n. fides, & infidelitas ſint cōtraria, oportet quòd ſint circa idem: ſed formale obiectum fidei eſt ueritas prima, à qua habet vnitatem, licèt multa materialiter credat. ergo etiam obiectū infidelitatis eſt ueritas prima. Ea verò quæ diſcredit infidelis, materialiter ſe habent in infidelitate: ſed differentia ſecundum ſpeciem non attenditur ſecundum principia materialia, ſed ſecundum principia [h] formalia. ergo infidelitatis nō ſunt diuerſę ſpecies, ſm diuerſitatem eorum, in quibus infideles errant.

¶ 2 Præt. Infinitis modis poteſt aliquis a ueritate fidei deuiare. Si ergo ſecundùm [h] diuerſitates errorum diuerſæ ſpecies infidelitatis aſſignentur, uidetur ſeq, quòd ſint infinitæ infidelitatis ſpecies: & ita huiuſmodi ſpecies non ſunt conſiderandæ.

¶ 3 Præt. Idem non inuenitur in diuerſis [h] ſpeciebus: ſed contingit aliquē eſſe infidelem ex eo, quòd errat circa [h] diuerſa. ergo diuerſitas errorum non facit di

Porrecta per totum.

55 Infra q. 11. art. 1. cor. & q. 94. artic. 1. ad primum.

SVPER QV. X. ARTIC. V.

Ban. eodem art.

In art. 5. dubium occurrit de duplici ordine ſpecierū diuerſorum uitiorum, an in utroq; ordine ſit uera diuerſitas ſpecifica. Nam ſi diſtinguantur ſpecie uitia ſecundùm diuerſitatē requiſitorum ad virtutem, non ſufficienter determinatum eſt ſuperius de diuerſitate ſpecifica uitiorum, & uirtutum ex obiectis: nec poſſent diſcerni ſpecies peccatorum, niſi ſingulariter indiuidua cernerentur. Si autem non ſunt ueræ ſpecies, male dicitur, quòd infinita uni opponuntur &c. Conſtat enim ꝙ de pluralitate ſpecifica eſt ſermo. E

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ peccatum, ut prædictum fuit, eſt in duplici genere, ſcilicet mali ſimpliciter, & mali moralis, & propterea ſpecies eius dupliciter aſſignantur. Nam prout eſt in genere mali moralis, aſſignantur ei ſpecies determinatæ & certæ, & hæ ſunt quæ in litera dicuntur attendi penès diuerſam habitudinem ad uirtutem: prout autem ſunt in genere mali ſimpliciter aſſignantur ei ſpecies infinitæ. Et hæ ſunt quæ in litera dicūtur attendi penes corruptionem requiſitorum ad virtutem. Et qm̄ ſpecies in gn̄e mali ſimpliciter, nō ſunt ſpecies, ſed priuationes ſpecierū, ſicut malum ipſum eſt priuatio gn̄is, puta, boni moralis: iō ſpecies uitiorum ſecundū corruptionē requiſitorum, non ſunt ueræ & propriæ ſpecies uitiorū ſimpliciter, ſed ſecundum quid, i. in tali ordine. Illæ aūt, quę determinatæ ſunt, ſimpliciter ſūt ſpecies uitiorū. Et ꝓpterea ſufficiēter ſuperius determinatū eſt de ſpecifica diuerſitate, & ad diſcretionē peccatorū ſufficit illas certas ſpēs noſſe. Hanc aūt eſſe mētē authoris in litera, ex eo patet, ꝙ diſtinctionē factā in corpore articuli de duplici diuerſitate uitiorū, ad diſtinctionem factam ī reſpōſione ad primum, de duplici formali conſtat pertinere. Nam oīs diſtinctio ſpecifica penès formale attenditur, ac ꝑ hoc duplex ordo diuerſitatis ſpecificę ipſius uitij penès duplex formale ī peccato attēdi dēt. Ac ꝑ hoc certę ſpēs uitiorū ex parte obiecti, infinitę aūt ex parte receſſus, ponēdę ſūt. Et ad hoc explicādū in corpore articuli, tractādo de diuerſitate uitij infinita, duo dīr. Primò, ꝙ a rectitudine virtutis receditur. ubi oſdit, ꝙ infinitas iſta cōſiſtit in receſſu a bono, ex qua parte peccata nō habēt uerā ſpeciem: ſecundo teſtimoniū Pythagoricorum, q de malo ſimpliciter loquuntur.

¶ Et cōfirmaē hoc ex præcedēti lib. ubi diximus, ꝙ corruptio quorumcūq; requiſitorū ad virtutē, ad idem uitium ſpectat, ad quod ſpectat obiectū, ut in quæſt. 73 arti. vlt. patet. Vbi etiam in reſponſione ad primum patet, ꝙ ſpecies penès corruptionem requiſitorū, ſunt ſpecies mali ſimpliciter, & non ſpecies peccatorum.

¶ In eodem 5. art. dubium occurrit de ſpeciebus determinatis infidelitatis. Tum quia differentia aſſignata penès fidem ſuſceptam, uel non, uidetur per accidens, ſeu materialis. Recti.n. tēperantiæ, uel iuſtitiæ habitæ, uel non habitæ, eiuſdem rationis eſt, & per idem aliquis expellit a ſe ſuſceptum, per quod reſiſtit ſuſcipiendo, ut patet in naturalibus: aqua enim per frigiditatem reſiſtit primo, calido, & deinde ſuſceptum repellit: & in moralibus. Auarus enim per tenacitatem reſiſtit expenſis ſuaſis, & per eandem penitet expendiſſe. Tum quia diſtinctio ſpecifica infidelitatis debet penès obiectorum diuerſitatem aſſignari: hic autem aſſignatur penes diuerſam habitudinem ad oppoſitam uirtutem.

¶ Ad hoc dicitur, quòd diuerſitas ſpecierum infidelitatis enumeratarum in litera, penès obiectum attenditur. Quod ſic patet, cum actus fidei proprius ſit aſſentire ſententiæ ueræ &c. Infidelitatis autem diſſentire contrariè, idest, ſentire contrariam ſententiam, & propterea infidelitas contrariè opponatur fidei: conſequens eſt, ut ſpecies infidelitatis omnes in contrariam ſententiam ferantur diuerſimodè. Et quia tam fides, q̄ infidelitas ſit circa intellectum motum a uoluntate: ideo non ſecundum uarietatem contrariæ ſententiæ abſolute, ſed ſecūdū quòd diuerſimodè uariatur, uoluntariè ſentire contrariā ſententiam,

uerſas ſpecies infidelitatis: ſic ergo infidelitatis non ſunt plures ſpecies.

Sed contra eſt, q̃ vnicuiq; virtuti opponuntur plures ſpecies uitiorũ. Bonum.n.contingit uno modo, malũ uero multipl'r, ut patet p Dion.4.ca.* de diui.no.& per Philoſophum in 2.† Ethicor. ſed fides eſt una virtus. ergo ei opponuntur plures infidelitatis ſpecies.

Respon. Dicẽdum, q̃ quælibet uirtus conſiſtit in hoc, q̃ attingit regulam aliquam cognitionis, vel operationis humanæ, ut ſupra * dictum eſt. Attingere autẽ regulam eſt uno modo circa unam materiam: ſed à regula deuiare contingit multipliciter. Et [m] ideo uni uirtuti multa uitia opponuntur [n] Diuerſitas autem uitiorum, quæ unicuique uirtuti opponũtur, poteſt conſiderari dupliciter. Vno modo ſecundum diuerſam habitudinem ad uirtutem & ſecundum hoc determinatæ G ſunt quædam ſpecies vitiorũ, quæ opponuntur uirtuti: ſicut uirtuti morali opponitur unũ vitium ſecundùm exceſſum ad virtutem, & aliud uitium ſecundùm defectum a uirtute. Alio modo poteſt conſiderari diuerſitas uitiorum oppoſitorum uni uirtuti ſecundum corruptionem diuerſorum, quę ad uirtutem requiruntur: & ſecundùm hoc uni uirtuti, puta tem- H

* Cap.4. par. 4. a medio.
† Ariſt.2. Eth. c.6.a medio, to mo 5.
* 1.2.q.19. ar.3.& 4. Et qō.64. art.1.& q.66.ar.1.& q.90.ar.1.

Concluſ. m

tentiam, ſpecies infidelitatis ſumuntur. Sunt in hmōi diſſenſu velut duo extrema, volũtariè ſentire contrariũ abſolutè: & voluntariè ſentire cõtrariũ pmiſſæ & profeſſæ ſnīæ. Et inter hæc mediat uolũtariè ſentire cõtrariũ quodãmō promiſſę & profeſſæ ſententię. Et primũ quidẽ conſtituit infidelitatẽ Paganorũ, ſecũdũ hæreticorũ, tertiũ Iudęorũ. Et hæc diſtinctio fit in litera, ut patet intuẽti rñſionem ad primũ, in qua diuerſitas ſpecierum infidelitatis dr̃ ex hoc, q̃ ad diuerſas falſas ſẽtentias conuertũtur modo expoſito, q ex ſeq. articulo auctoritatem habet.

¶Ad primã ergo obiectionẽ dr̃, quòd in æquoco laboramus. Nam argm̃ loquitur de ſuſcipere, uel non ſuſcipere abſolutè formam aliquã. Litera autẽ loquitur de ſuſceptione pfeſſiua: hæc aũt variat ſpẽm moris, ut patet.

¶Ad ſecundum autẽ dicitur, q̃ ſermones doctrinales frequenter fiunt a notiorib. & propterea author manifeſtam habitudinem ad uirtutẽ aſſignauit pro differẽtia, non falsè ab effectibus differentias aſſignans. Nam ad diuerſitatẽ ſententiarum profeſsè, vel non profeſsè, abſolutè uel quodammodo, ſequitur diuerſa illa habitudo ad uirtutẽ, ſicut ad obiectũ excedens, uel diminutũ, ſequitur diuerſa habitudo vitiorũ ad uirtutẽ. Quàmuis hæc q̃ dicũtur de uirtutib. & vitiis, poſſint obiectiuè intelligi, ſicut fides accipitur pro re credita.

IN eodẽ 5.ar. dubiũ eſt de differentiæ ſpecificæ rõne aſſignata in litera inter hæreſim, & pfidiã Iudaicam: quia hęretici renituntur fidei ſuſceptę in manifeſtatione ueritatis: Iudęi autẽ fidei ſuſceptæ in figura. Cũ.n. figura ut ſic, & figurata ueritas, ad eandẽ fidẽ ſpectent & non differãt niſi ſicut implicitum & explicitum, conſequens eſt, q̃ reniti contra figurã, & contra figuratũ manifeſtatũ, non differunt niſi ſicut reniti cõtra aliquid explicitè, uel implicitè: ſed hoc nõ uariat ſpeciẽ moris, qa eiuſdẽ rõnis eſt lædere ſemina, & ſegetes, quæ implicitè erãt in ſeminib. & cõtradicere principiis, & cõcluſionib. q̃ implicitè ſunt in eis, licèt differentia ſit ſecundum magis & minus. Non ergo eſt bona ratio diſtinctionis ſpecificę aſſignata in litera.

¶Ad euidentiam huius ſcito, q̃ differentia ſecundum explicitum, & implicitum poteſt ad diuerſa referri: Et ſi referatur ad id quod dicit explicitè, uel implicitè eſſe, certum eſt quòd non uariant eius ſpeciem, ſicut nec actus & potẽtia. Eiuſdem.n.ſpeciei eſt homo in potentia, & homo in actu: & ſimiliter ueritas una & eadem implicita, & explicita. Si uero referatur ad ipſos modos, ſeu res tales modos ſibi uendicantes, ſic uariant̃ ſpecies, ut patet de principiis, & cõcluſionib. & habitibus eorum: & in naturalibus de grani herba, & ipſo grano. Propterea licet Euãgelium manifeſtatum, & obumbratũ ſit unum & idem ſecundum ſpeciem, ipſum tamẽ ſecundum ſe, & illius figura, ſpecie differunt. Et licèt fides antiquorum, & noſtra ſit eiuſdẽ ſpeciei propter unitatem obiecti: infidelitas tamẽ oppoſita fidei explicitæ Euangelij, & fidei implicitæ eiuſdẽ, ſunt diuerſarũ rationum: quia, ut in litera dicitur in reſponſione ad primũ, aliter utitur fides, & aliter infidelitas illo uno obiecto fidei: nã fides conuertitur ad illud, infidelitas auertitur ab illo. Et ideo illa recipit merito inde unitatem, hæc non: ſed ex ipſis diuerſis ſentẽtiis contrariis figuræ, & ueritati apertæ, ad quas infidelitas cõuertitur. Iam enim oſtenſum eſt, quòd ſunt diuerſarum rationum. Et ad obiecta in oppoſitum dicitur, quòd figura ut ſic, & figuratum, ſunt eiuſdem rationis, referendo ad rem figuratã, non aũt ad modõs habẽdi, propter quos diuerſimodè ferimur in uiolationẽ utriuſq; profeſſionis, ſicut in extremum & mediũ, ut declaratũ eſt. Nec obſtat exẽplũ de ſeminibus, quia licèt herbæ, & granum ſpecie diſtinguantur, in ordine tamen ad dãnum læſi, non diſtinguuntur niſi ſecundum magis & minus & ſecundum talem ordinem conſiderantur in moralibus. Negeaũt principia, & concluſiones, falſum eſt quòd ſint eiuſdem F rationis: quoniã diſtinguunt̃ negationes penes affirmationes.

¶In eodẽ quinto articulo dubiũ occurrit, An pter has tres ſpecies infidelitatis ſint aliæ ſpecies. Et rō dubij ex litera eſt, tũ qa dr̃, q̃ in gñali pñt hæ tres ſpecies aſſignari, dicendo in gñali, à ſpeciebus ſpecialiſſimis ſe præſeruaſſe vr̃; tũ quia infidelitas Gentiliũ in litera ſequentis articuli dr̃ fidem Euangelij nullo mō ſuſcepiſſe. Ex quo arguitur, q̃ infidelitas ſectæ Mahumeti, qa Euangelij fidẽ ſuſcipere pfitetur, q̃uis illud puertat, ſub nulla harũ ſpecierũ contineatur, ac per hoc detur alia ſpẽs infidelitatis præter iſtas.

¶Ad hoc breuiter dicit̃, q̃ quia nulla apparet latitudo ex parte obiecti, niſi quę dicta eſt, & q̃ ſecũdum multiplicationẽ ſententiarum cõtrariarũ fidei fit, & utraq; in litera tangitur, & penes primã nõ plures, q̃ tres differẽtiæ formales aſſignatæ appareant, cũ in nullo appareat latitudo, niſi materialis (ſentire.n. contrariũ Euãgelij profeſſi unũ formale eſt, & ſic de aliis) penès ſecundã autẽ infinitæ ſpecies conſtituãtur, quæ non ſunt tam ſpecies, q̃ priuationes diuerſarum ſententiarum ſecundũ ſpeciem requiſitarum integritatẽ fidei: idcirco præter prædictas tres ſpecies ſimpliciter, & infinitas in genere mali, nullas alias uideo.

¶Ad primum ergo in oppoſitum dicitur, q̃ ly, in generali, nõ dicitur ad præſeruandum ſe à ſpecialiſſimis, quia liber iſte de ſpecialiſſimis eſt: ſed ad denotãdum modum diuerſum in his ſpeciebus, & in aliis, quæ attenduntur penès corruptionem requiſitorum. Nam iſtæ aſſignantur penès ſententias fidem corrumpentes in ſpeciali. Alia enim ſpecies mali eſt negare, Verbum caro factum eſt, & alia, Natus ex Maria virgine, & ſic de aliis: ſicut ſpecie diſtinguuntur ipſæ ſententiæ, quæ negantur. Illæ autem ad ſententias in ſpecie non deſcendunt, ſed in generali ſententiam fidei contrariam attendentes penès profeſ- I ſum, uel non profeſſum eſſe, ut declaratum eſt, diſtinguuntur. Et hoc inſinuat ly, in generali.

¶Ad ſecundam autem obiectionem dicitur, q̃ non dicitur profeſſus Euangelium, niſi qui Euangelium ſimpliciter profitet̃, quod non fit, niſi baptiſmus in fide Eccleſiæ ſuſcipiatur. Et propterea mahumetani, qui illud tantum, quod dux eorum de Euangelio, & de lege Moyſi uoluit, ſuſcipiunt, & neutrum ſimpliciter profitentur, ſub infidelitate Paganorum comprehenduntur, nulloque modo ſupradictorum, ſ. explicitè, uel in figura, ſuſcepiſſe Euangelium dicũtur in litera. Soli enim duo modi conſtituunt diuerſitatem formalem ſuſcipiendi, qui ſoli cõſtituunt aliquam ueram profeſſionem fidei.

¶In eodem artic. 5. in reſponſione ad primum nota, quòd illa uerba, quæ dicuntur ibi de diuerſitate uitiorum oppoſitorum charitati, uni & eidem uirtuti ſecundum conuerſionem ad diuerſa bona temporalia, & iterum ſecundum diuerſas habitu- K dines inordinatas ad Deum, licèt fortè exponi poſſint multipliciter, ſecundum tamen planum literæ ſenſum, inſinuant duos modos multiplicandi illa uitia: & iuxta ſecundum modũ conſtituuntur odium Dei, & accidia: iuxta primum uerò reliqua uitia, ſ. inuidia, diſcordia, contentio, ſchiſma &c. de quibus in tractatu de charitate erit ſpecialis ſermo inferius.

¶In eodem 5. artic. nota utramque ſolutionem in reſponſione ad tertium. Nam prima deſeruit ſpeciebus determinatis infidelitatis, in quarum qualibet contingit multos eſſe errores in ordine ad unum primum obiectum, a quo infidelitas illa ſumit ſpeciem: ſicut econuerſo in fide contingit eſſe multas ueritates. Secunda autem deſeruit ſpecieb. infinitis infidelitatis, q̃uis contingat eũ eundem ſimul plurib. determinatis ſpeciebus infidelitatis irretiri, ut ſi de Chriſtiano fiat Iudæus, tũc erit hæreticus ratione fidei Euangelicæ poſt eius profeſſionem negatæ: & perfidiæ iudaicæ, ratione profeſſionis iudaicæ corrumpentis figuram Euangelij. Et ſufficiant hæc quam pro 6. artic.

perantiæ,

perantiæ, vel fortitudini opponunt infinita uitia, ſm ꝙ infinitis modis contingit diuerſas circunſtãtias virtutis corrũpi, vt à rectitudine virtutis recedat: vñ & Pythagorici* malũ poſuerũt infinitũ. Sic ergo dicẽdũ, ꝙ ſi infidelitas attẽdat circa cõparationẽ ad fidẽ, diuerſæ ſunt infidelitatis ſpecies, & numero determinatæ. Cũ.n. pctm̃ infidelitatis cõſiſtat in renitendo fidei, hoc põt cõtingere dupłr: qa aut renitit fidei nondũ ſuſceptæ, & talis infidelitas eſt Paganorũ, ſiue Gentiliũ: aut renitit fidei Chriſtianæ ſuſceptæ, vel in figura: & ſic eſt infidelitas Iudæorũ, vel i ipſa manifeſtatione veritatis, & ſic eſt infidelitas hęreticorũ. vñ iṗgñali poſſunt aſſignari tres ṗdictę ſpecies infidelitatis. Si uero diſtinguant infidelitatis ſpecies ſm errorẽ in diuerſis, q̃ ad fidẽ ptinẽt, tunc nõ ſunt determinatæ infidelitatis ſpẽs. Poſſunt.n. errores in infinitũ multiplicari, ut patet per Aug. in libro* de Hæreſibus.

Vt dr 2. eth. c. 6. a medio, to mo 5.
Aliũ quo modo infinitum.
Conclu. p
In li. de hereſibus ad quod vult Deũ. circa finem to. 6.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ formalis rõ alicuius peccati põt accipi dupłr. Vno mõ ſm intẽtionẽ peccantis: & ſm hoc id, ad quod conuertit peccans, eſt formale obiectũ peccati, & ex hoc diuerſificant eius ſpẽs. Alio mõ ſm rõnem mali: & ſic illud bonũ, à quo recedit, eſt formale obiectũ peccati: ſed ex hac parte peccatũ nõ habet ſpeciẽ, immo eſt priuatio ſpeciei. Sic ergo dicẽdũ eſt, ꝙ infidelitatis obiectũ eſt veritas prima, ſicut à qua recedit: ſed formale eius obiectũ, ſicut ad qđ cõuertitur, eſt ſentẽtia falſa, quã ſequitur. & ex hac parte eiꝰ ſpecies diuerſificant. Vnde ſicut charitas eſt vna, q̃ inhæret ſummo bono: ſunt aũt diuerſa uitia charitati oppoſita, q̃ ꝑ cõuerſionẽ ad diuerſa bona tẽporalia recedũt ab vno ſummo bono, & iterũ ſm diuerſas habitudines iordinatas ad Deũ: ſic ẽt fides eſt vna virtꝰ ex hoc, ꝙ adhæret uni primę veritati. Sed ĩfidelitatis ſpẽs ſũt multę ex hoc, ꝙ infideles diuerſas, & falſas ſententias ſequunt.

Formaliter ratio peccati duplex.

Ad ii dicẽdum, quòd obiectio illa procedit de diſtinctione ſpecierum infidelitatis ſecundum diuerſa, in quibus erratur.

Ad iii dicẽdũ, ꝙ ſicut fides eſt una, qa multa credit i ordine ad vnũ: ita infidelitas põt eſſe una, ẽt ſi in multis erret, inquantũ oĩa habẽt ordinẽ ad vnũ. Nihil tñ ꝓhibet hominẽ in diuerſis infidelitatis ſpeciebus errare: ſicut ẽt põt vnus hõ diuerſis vitijs ſubiacere, & diuerſis corporalibus morbis.

2. reſpon.

Porrecta per totum.

Articvlvs vi.

Vtrũ infidelitas Gẽtilium, ſeu Paganorũ ſit cæteris grauior.

56 Ad sextvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ infidelitas Gentilium, ſiue Paganorum ſit grauior cæteris. Sicut enim corporalis morbus tanto eſt grauior, quanto ſaluti principalioris membri magis contrariatur, ita peccatum tanto vr̃ eſſe grauius, quanto cõtrariat ei, quod eſt principalius in uirtute: ſed principalius in fide eſt fides vnitatis diuinæ, à qua deficiunt Gẽtiles multitudinẽ Deorum credentes. ergo infidelitas eorum eſt grauiſſima.

¶ 2 Præt. Inter hæreticos tanto hæreſis aliquorũ deteſtabilior eſt, quãto in pluribus, & principalioribus veritati fidei cõtradicunt: ſicut hæreſis Arrij, qui ſeparauit diuinitatem, deteſtabilior fuit, q̃ hæreſis Neſtorij, q ſeparauit humanitatem Chriſti a perſona filij Dei: ſed Gentiles in pluribus, & principalioribus recedunt à fide, quàm Iudæi & hæretici, quia omnino nihil de fide recipiunt. ergo eorum infidelitas eſt grauiſſima.

¶ 3 Præt. Oẽ bonũ eſt diminutiuũ mali: ſed aliqđ bonũ eſt in Iudæis, qa cõfitent vetus teſtamentũ eſſe à Deo. Bonũ ẽt eſt in hæreticis: quia uenerant nouum teſtamentum. ergo minus peccant quàm Gentiles, qui vtrunque teſtamentum deteſtantur.

Sed contra eſt, quod dicitur 1. Pet. 2. Melius.n. erat illis nõ cognoſcere uiã iuſtitiæ, q̃ poſt cognitionẽ retrorſum cõuerti: ſed Gẽtiles nõ cognouerũt uiã iuſtitiæ: hęretici aũt & iudęi aliqualiter cognoſcẽtes, deſeruerũt. ergo eorũ pctm̃ eſt grauiꝰ.

Respon. Dicẽdum, ꝙ in infidelitate, ſicut dictũ eſt, * duo poſſunt conſiderari, quorum unum eſt comparatio eius ad fidem, & ex hac parte aliquis grauius contra fidem peccat, qui fidei renititur ſuſceptæ, q̃ qui renititur fidei nondum ſuſceptæ: ſicut grauius peccat qui nõ implet, quod promiſit, q̃ ſi non impleat quod nunquàm promiſit. Et ſm hoc infidelitas hæreticorum, qui profitentur fidem Euangelij, & ei renituntur, eam corrumpentes, grauius peccant, q̃ Iudæi, qui fidem Euangelij nunquàm ſuſceperunt: ſed quia ſuſceperunt eius figuram in ueteri lege, quam malè interpretantes corrumpunt: ideò etiam eorum infidelitas eſt grauius peccatum, quàm infidelitas Gentiliũ, qui nullo mõ fidem Euangelij ſuſceperunt. Aliud quod in infidelitate conſideratur, eſt corruptio eorum, quæ ad fidem pertinent. Et ſm hoc cum in pluribus errent Gentiles q̃ Iudæi, & Iudęi q̃ hęretici, grauior eſt infidelitas Gentilium, q̃ Iudæorum, & Iudęorum q̃ hæreticorum: niſi forte quorundam, puta, Manichæorũ, qui etiam circa credibilia plus errant, q̃ Gentiles. Harũ tamen duarum grauitatum prima ṗponderat ſecundæ, quantum ad rationem culpæ: quia infidelitas habet rationem culpę (vt ſupra* dictum eſt) magis ex hoc, ꝙ renititur fidei, quam ex hoc, ꝙ non habet ea, q̃ ſunt fidei. Hoc enim uidetur, ut dictum† eſt, magis ad rationem pœnæ pertinere. Vnde ſimpliciter loquendo infidelitas hæreticorum eſt peſſima.

Sar. præc.
Conclu. m
D. 726.
Conclu. p
Conclu. ſ
D. 703.
art. 1. huius queſt.
† art. 1. huius queſt.
Conclu. u

Et per hoc patet reſponſio ad obiecta.

Porrecta per totum.

Articvlvs vii.

Vtrum ſit cum infidelibus publicè diſputandum.

57 Ad septimvm ſic procedit. Vr̃ ꝙ nõ ſit cũ ĩfidelibꝰ publicè diſputandũ. Dicit.n. Apoſtolus. 2 ad Tim. 2. Noli verbis cõtẽdere: ad nihil.n. utile ẽ, niſi ad ſubuerſionẽ audientium: ſed diſputatio publica cũ infidelibus fieri non poteſt ſine contẽtione uerborũ. ergo non eſt publicè diſputãdũ cũ infidelibus.

2. ad Tim. lec. 2. fin.

¶ 2 Præt. Lex Martiani* Auguſti Canones cõfirmata, ſic dicit.

In Codi ce li. 1. tit. 4. Et de S. Tri. & fi. de Catho. l. lege Nemo.

SVPER QV. X. ARTIC. VII.

Ban. eodem art.

In art. 7. eiuſdem queſtionis, duo occurrunt dubia. Alterum ex parte diſputantium: alterum ex parte audientium. Ex parte quidem diſputantium, quia præter legem allegatam in litera, quę habetur ſ lege Nemo C. De ſumma Trinita. poſt Beatum Thomam lata noua emanauit, ꝓhibẽda laicis ſub pœna excõmunicationis diſputare de hac

 tam

Iniuriā facit iudicio religioſiſſimæ ſynodi, ſi quis ſemel iudicata, aut rectè diſpoſita reuoluere, & puplicè[h] diſputare cōtendit: ſed oīa, q̄ ad fidē ptinēt, ſūt p ſacra cōcilia determinata. ergo grauiter peccat, iniuriā ſynodo faciēs, ſi qs de eis q̄ ſunt fidei, publicè diſputarē pſumat. G

¶ 3 Præt. Diſputatio argumētis aliqbus agit: ſed argumentū eſt rō rei dubiæ[h] faciēs fidē ea aūt q̄ ſunt fidei, cū ſint certiſſima, nō ſunt in dubitationē adducēda. ergo de eis quæ ſunt fidei, non eſt publicè diſputandum.

SED CONTRA eſt, q Act. 9. dr̄, q Saul[9] inualeſcebat, & cōfundebat Iudæos, & q loqbat Gētibus, & diſputabat cū Græcis.

H RESPON. Dicēdū, q in diſputatione fidei duo ſunt cōſiderāda. Vnū qdē ex parte diſputantis: aliud aūt ex parte audiētiū. Ex parte qdē diſputātis eſt cōſiderāda intētio. Si.n. diſputet, tamq̄ de fide dubitās, & ueritatē fidei p certo nō ſupponens, ſed argumentis experiri intendēs, proculdubio peccat tamq̄ dubius in fide, & infidelis. Si aūt diſputet aliqs de fide ad cōfutādū errores, uel ēt ad exercitiū, laudabile eſt. I Ex parte verò audiētiū cōſiderādū eſt, utrū illi, qui diſputationē audiunt, ſint inſtructi & firmi in fide, aut ſimplices, & in fide titubantes. Et qdē[d] corā[m] ſapiētibus in fide firmis nullū periculum eſt diſputare de fide[a], ſed circa ſimplices eſt diſtinguēdū: qa aut ſunt ſolicitati, ſiue pulſati ab infidelibus puta, Iudęis, uel hæreticis, ſiue Paganis nitētibus corrūpere in eis fidē: aut omnino nō ſunt ſolicitati ſup hoc, ſicut in terris, in qbus nō ſunt infideles[y]. In primò caſu neceſſarium eſt publicè diſputare de fide, dummō inueniant aliq ad hoc ſufficiētes & idonei, q errores confutare poſſint[q]. Per hoc.n. ſimplices in fide cōfirmabunt, & tollet infidelibus decipiendi facultas, & ipſa taciturnitas eorū, q reſiſtere deberēt puertētibus fidei veritatē, eſſet erroris cōfirmatio. Vñ Gregori[9] in 2. Paſtoraliū. Sicut incauta locutio in errorē protrahit, ita indiſcretū ſilētiū eos, q erudiri poterāt, in errore derelinquit. In ſecūdo verò caſu periculoſum eſt publicè diſputare de fide coram ſimplicibus[a], quorū fides ex hoc eſt firmior, quia nihil diuerſum audierunt ab eo, quod credunt. Et ideò nō expedit eis, ut uerba infidelium audiant diſputantiū cōtra fidem.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q Apoſtolus nō phibet totaliter diſputationē, ſed inordinatam, q̄ magis fit contētione uerborum, q̄ firmitate ſententiarum.

AD II dicēdū, q lex illa phibet publicam diſputationem de fide, quæ procedit ex dubitatione fidei: non autem illam, quæ eſt ad fidei confirmationē.

AD III dicēdum, q nō debet diſputari de his, quæ ſunt fidei, quaſi de eis dubitando, ſed pter veritatē manifeſtādam, & errores cōſutādos. I Oportet.n. ad fidei cōfirmationē aliquādo cū infidelibus diſputare, quandoq; quidē defendendo fidem, ſm illud 1. Pet. 3. Parati ſemper ad ſatisfactionē omni poſcenti vos rōnem de ea, quæ eſt in uobis ſpe, & fide: quandoque autem ad conuincendos errantes, ſecundum illud ad Tit. 1. Vt ſit potens exhortari in doctrina ſana, & eos qui contradicunt, arguere. K

ARTICVL. VIII.

Vtrum infideles compellendi ſint ad fidem.

AD OCTAVVM ſic pceditur. Videtur q infideles nullo modo compellendi ſint ad fidē. Dicitur enim Matthæi. 13. q ſerui patrisfamilias, in cuius

---

publicè, q̄ priuatim, vt patet extra, de hæreticis in 6. ca. Quicunq. Et tñ ſæpe videmus doctos laicos in publicis diſputationibus reſpondere, & arguere in multis materijs fidei. Ex parte vero audientiū, quia continuè videmus religioſos diſputare in capitulis generalibus coram vulgaribus de multis materijs fidei: & hoc ſ locis, vbi ſimplices non ſunt ſolicitati ab infidelibus, & tñ in litera dr̄ hoc eē periculoſum.

Reſtringitur dubium materiam, de fide ſanctis omnis vide reſpōſum.

¶ Ad euidētiā huius materiæ ſciendū eſt, q diuerſitas ſententiarū in rōne diſputationis clauſa, pōt referri ad ipſam diſputationē, & ad pſonas diſputantes. Et q referatur ad ipſum actum diſputādi, eſt de rōne diſputationis, ſic q aliter nō eſſet diſputatio. Niſi enim propoſitiones eſſent contra concluſionē, nō eſſet diſputatio. Sed q referatur ad diſputātes perſonas, hoc non eſt de rōne oīs diſputationis, ut patet in diſputatione gratia exercitij, vbi nō eſt diuerſa opinio diſputātium. Rurſus, quia diſputare de aliqua re eſt diuerſa proferre argumēta de illa re, illud ſolum eſt formaliter diſputare de aliqua re, qd intēdit diuerſitatē rōnū de illa re. Ac p hoc, ille ſolus dr̄ pprīè & formaliter diſputare de fide, q intēdit afferre cōtrariā rōnē de fide pro, vel contra. Qñ verò aliquis affert rōnem aliquā cōtra fidem, nō pptera, ſed gratia exercitij, non diſputat de fide, niſi materialiter: ſicut q profert verba detractoria, non vt detrahat, nō detrahit niſi materialiter.

Duæ conſiderāda volenti diſputare de fide. Vide aut ſi diſputātes.

Ex his adtēdi in pposito, q qa verba formaliter intelligenda ſunt, & pœnæ nō ſunt extendēdæ, q iura nō phibēt diſputationē de fide laicæ pſonæ, niſi formaliter īntellectā.

D. 1014. Concluſio.

Hæc autem cōtingit, qñ uel defendēda fides, uel confundendus error cōtrarius, vel dubium de fide occurrit. Sic enim diſputare de fide illicitū eſt laicis, prohibēte iure. Et ratio iuris eſt, quia leges feruntur ſecundum id qd eſt in pluribus. Communiter autem laici non ſunt docti in fide, adeò ut ſunt theologi ſufficientes ad hoc. Vnde poſſet licitè contra hanc legem diſputari à laico docto, qñ caſus eſſet, ut nō ſecundū uerba, ſed intentionē legis agendum eſſet: prout in communi de huiuſmodi interpretatione legum prædictum eſt. Et per hoc patet ſolutio primi dubij. Nam huiuſmodi laici diſputant de fide materialiter tantum, & gratia exercitij, uel potius honoris. Et propterea à nullo prælato reprehenduntur, ſeruata modeſtia concluſionum, & arguendi modo in materia fidei.

Concluſio. Nota quæ ſtionis vltimam limitationem illi dummodo.

¶ Ad ſecundum autē pōt primo dici, q auctor loquit de diſputatione formaliter, uel ſaltē cū infidelibus, vbi nō eſt ſola diuerſitas in argumentis, ſed in mētibus. Et ppterea dicit, q non expedit, ut audiāt fideles uerba infideliū diſputātiū contra fidē[a]. Quia tñ hoc non ſolū pp auctoritatem literæ huius, ſed abſolute hēt difficultatē pp periculum audientiū, dū ēt fideles diſputant, rōnes infideliū afferentes: ideo dr̄, q in hac re diſcretione opus eſt, & prudētia, ut diſputantes cōſiderata qualitate vulgi, & nobiliū, ſeu principum, talia gratia honoris, & exercitij diſputēt, in qbus non ſit periculū ducendi eos in uacillationem. Et bene propterea niſi ſint philoſophia exercitati, & aduerſariorū rōnes, & auctoritates optimè diſcuſſerint, ita ut plenè audiētibus ſatisfacere ſciāt, abſtinere debēt a diſputādo de materiis pulſantibus animos, ut de immortalitate aīæ, de creatione mūdi, de nouitate ei[9], & huiōi. Contingit.n. quādoq; magis apparere, percipi, ſatiſfacere, & mouere argumēta falſa, quàm ſolutiones eorūm. In quo etiam prædicantes aliquando errāt.

[a] 2. partis capit. 4. in princi.

Concluſio.

Ob hoc doctores ſ.n ſt ſolicitati, & cæteri ſimiles magnas conanas, ſic agendo dicuntur permanerūt.

SVPER QV. X. ART. VIII.

Ban. eodem art.

IN artic. 8. eiuſdem quæſtionis dubiū occurrit ex Scoto in quarto diſt. 4. quæſtione vltima, credēte, q religioſè fieret, ſi infideles cogerentur a principibus minis, & terroribus ad fidem, tum quia in Concilio Toletano, ut habetur quadrageſimaquinta diſtinctio. capit. de Iudæis, commendat Ziziburtum principem, uocans eum religioſiſſimū in coactione ad Chriſtianitatem. Approbat ergo eum ſynodus tanquàm religioſum in hoc, tum quia dato quòd ficte conuerterentur, maius malum eſt infidelibus poſſe libere legem ſuam illicitam ſeruare, quàm non poſſe eā impunè ſeruare; ac per cogendo eos ad fidem

Porrecta per totum.

58 4. diſt. 13. q. 2. art. 1. ad 6.

fidem, fiet minus malũ. Tũ quia ſaltẽ filij eorũ, ſi bñ educarentur. in 3. & 4. progenie eſſẽt uerè fideles.
¶ Ad euidentiã hui[9]. quia vř hic ſequaces, ſciẽdũ eſt, ꝙ cũ timor minuat rõnẽ uolũtarij, adeò ut ea, q̃ ex timore fiunt, licẽt ſint ſimpliciter uolũtaria ſunt quodãmodo inuoluntaria, & multa vocẽt, & ſint: & apud theologos, q̃ ex timore ſeruili fiũt, abſque charitate fiãt: & apud morales dicat̃, ꝙ uidentũr peccare mali formidine pœnæ, conſtat, uel coactio principũ minis & terrorib. ad ſuſceptionẽ fidei, non ad uolũtariã oĩno, ſed ſeruiliter volũtariã terminet̃, ac per hoc ad ſacrilegiũ. Et tenet hæc ſequela, qa ſuſcipere ſacramẽta fidei ſeruiliter, eſt cõtumel. á inferri ſacramentis. Prima aũt ſequela patet ex cõi hominum rõne. Rõnabile quippe eſt, & ut in pluribus, q. minis, & terroribus principũ, coacti ſacramenta fidei ſuſcipientes, ſeruiliter ſuſcipiant: licẽt aliquis forte de neceſſitate faceret uirtutẽ. Sed in humanis attẽdendum eſt, qd ut in plurib. inuenit̃. Religioni igit̃ aduerſatur cogere fideles oĩno extraneos ab Eccleſia ad fidẽ: qa aducit̃ uolũtario requiſito ad ſacramẽta fidei. Vltra hoc, qd aduerſat̃ ipſi actui fidei q eſt credere, de cuius rõne eſt uolũtariũ, ut i lřa dř. Quod ſic intellige, Medium dẽt eſſe cõſonũ & proportionatũ fini: ſed credere eſt de gñe uoluntarij, & cõpulſio ꝑ metum &c. eſt uia ad inuolũtariũ ergo Patet Minor, qa id q̃d metu fit, quantũ habet de metu, tñ habet de inuoluntario, in cu.[9] ſignum ſi nihil met[9] adeſſet, nihil inuolũtarij hic pateretur.
¶ Ad primũ ãt Scoti dř, ꝙ lnia ſynodi duo clauuit, l. laudẽ principis, & ꝓhibitionẽ facti. Et ex ſecundo patet, ꝙ nõ approbat factũ, ãt ꝑ hoc inſinuat, ꝙ laudat̃ princeps de intẽtiõe. multa: mala, intẽtione bona manet.

Conclu. m
Conclu. p
Conclu. r

agro erãt zizania ſeminata, q̃ſierũt ab eo: Vis imus, & colligimus ea? & ipſe rñdit, [k] Non, ne forte colligẽtes zizania, eradicetis ſimul cũ eis triticũ. Vbi dicit* Chryſ. Hæc dicit Dñs ꝓhibẽs occiſiões fieri. Nec.n. oportet interficere hæreticos: qa ſi eos occideritis, neceſſe eſt multos ſctõrũ ſimul ſubuerti. ergo uř ꝙ pari rõne nec aliqui infideles ſint ad fidem cogendi.

A

¶ 2 Prę. In Dec.† diſtinctiõe 45. ſic dř De[h] Iudæis ꝑcepit ſctã Synod[9], nemini deinceps ad credẽdũ vi iferre. ergo pari rõne nec alij ifideles ſunt ad fidẽ cogẽdi.

B

¶ 3 Præt. Aug.† dicit, ꝙ cętera põt hõ nolens, credere uerò ñ, niſi uolẽs: ſed uolũtas cogi non poteſt. ergo uidetur ꝙ infideles non ſint ad[k] fidem cogendi.

¶ 4 Prę. Ezec. 18. dř ex perſona Dei. Nolo mortem pctõrib. ſed nos debemus uoluntatẽ nrãm cõformare diuinæ, vt ſ.* dictũ eſt. ergo ẽt nos non debemus,[h] velle, ꝙ infideles occidantur.

C

Sed contra eſt, ꝙ dř Luc. 14. Exi in uias, & ſepes, & cõpelle itrare, ut impleat̃ dom[9] mea: ſed hoĩes in domũ Dei, i. in ſanctã Eccleſiã ĩtrãt ꝑ fidẽ. ergo aliqui ſunt cõpellẽdi ad fidem.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ infideliũ qdã ſunt, q nunq̃ ſuſceperunt fidẽ, ſicut Gentiles, & Iudæi: & [m] tales nullo mõ ſunt ad fidem cõpellẽdi, ut ipſi credãt, [n] quia credere uolũntatis eſt [p] ſunt tñ cõpellẽdi à fidelib. ſi adſit facultas, ut fidẽ nõ impediãt uel blaſphemijs, uel malis ꝑſuaſionib. vel ẽt apertis ꝑſecutionib. ¶ Et ꝑꝑ hoc fideles Chři frequẽter cõtra infideles bellũ mouẽt, nõ qdẽ ut eos ad credẽdũ cogant, qa ſi ẽt eos uiciſſent, & captiuos hẽrent, in eorũ libertate relinquerẽt, an credere uellẽt: ſed ꝑꝑ hoc, ut eos cõpellãt, ne fidẽ Chři impediãt. Alij uerò ſunt ifideles, qui qñq; fidẽ ſuſceperũt & eã ꝓfitent̃, ſicut hæretici, & qñq; apoſtatæ: & [r] tales ſunt ẽt corporaliter cõpellẽdi, ut impleant ꝙ promiſerũt, & teneãt quod ſemel ſuſceperunt. [t]

D

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ per illam auctoritatem quidam intellexerunt eſſe prohibitam non quidem excõicationẽ hæreticorum, ſed eorum occiſionem, ut patet per authoritatẽ Chryſ. inductã. Et Aug.* ad Vincentium de ſe dicit. Hæc primitus mea ſnĩa erat neminem ad vnitatẽ Chři eſſe cogendũ, uerbo eſſe agẽdũ, diſputatione pugnãdũ. Sed hæc opinio mea nõ contradicentiũ uerbis, ſed demonſtrantium ſuperat̃ exẽplis. Legum.n. terror ita profuit, ut multi dicant. Gratias dño, qui vĩcula nřa dirupit: Quod ergo Dñs dicit: Sinite utraque creſcere uſq; ad meſſem, qualiter ĩtelligẽdũ ſit rapparet ex hoc, ꝙ ſubdit. Ne forte colligẽtes zizania, eradicetis ſimul cũ eis & triticũ. Vbi ſatis oñdit, ſicut Augu.* dicit cõtra epiſtolã Parmeniani, Cũ metus iſte nõ ſubeſt, ideſt, qñ ita cuiuſq; crimẽ notũ eſt oĩbus, & execrabile apparet: ut nullos prorſus, uel nõ tales hẽat defenſores, per quos poſſit ſchiſma cõtingere, non dormiat ſeueritas diſciplinæ.

Ad secvndvm dicẽdũ, ꝙ Iudei, ſi nullo mõ acceperũt fidẽ, nullo mõ ſunt cogẽdi ad fidẽ. Si aũt acceperũt fidẽ, oportet ut fidẽ neceſſitate cogant̃ retinere, ſicut eodem capitulo * dř.

Ad tertivm dicẽdũ, ꝙ ſicůt uouere eſt uolũtatis, reddere ãt neceſſitatis: ita accipere fidẽ, ẽ uolũtatis, ſed tenere eã acceptã eſt neceſſitatis. Et iõ hęretici ſunt cõpellẽdi, ut fidẽ teneant. Dicit.n. Aug.* ad Bonifaciũ Comitẽ. Vbi eſt quod iſti clamare cõſueuerũt liberũ eſſe credere, uel nõ credere? cui uim Chřs intulit agnoſcãt i Paulo pri[s]* cognoſcentem, & Chriſtum poſt ea docentem.

E

Ad qvartvm dicẽdũ, ꝙ ſicut i eadẽ epřa* Aug. dicit. Nullus nřm uult aliquẽ hæreticũ perire: Sed ařr nõ meruit hře pacẽ dom[9] Dauid, niſi Abſalõ filius ei[9] in bello, ꝙ cõtra patrẽ gerebat, fuiſſet extict[9]: ſic Eccřa catholica ſi ex aliquorũ perditione cæteros colligit, dolorẽ materni ſanat cordis, tãtorũ liberatiõe populorũ.

¶ Ad ſcdãm uerò dř, ꝙ maius malũ vř infideliter uiuere occultẽ poſt ſuſcepta fidei ſacramẽta, q̃ libere infideliter uiuere: qa eis infert cõtumelia ſacramẽtorũ. Et nihilominus ad hoc, & tertiũ unica rñſione dř, ꝙ ñ ſunt facienda mala, ut ueniãt bona, ut dř ad Ro. 3. & multominus, ut ueniat min[9] malũ. Vñ nõ eſt tãta inferenda contumelia ſacramẽtis, vt filij in 3. & 4. progenie ſaluentur, quis de facto timẽdũ eſſet probabiliter de oppoſito: qa patres ficti in fide, ſimiles ſibi filios nutrirent: naturale ſiquidẽ hoc eſt.

¶ In eodẽ art. 8. conſidera diligenter cãm iuſtam belli cõtra infideles, & compulſionis eorũ, ne. ſ. fidẽ Ieſu Chriſti impediant aliquo trium modorum, vel blaſphemijs puta, dicendo mala de Chriſto Ieſu, aut ſanctis eius, aut Eccleſia eius: vel perſuaſionibus inducẽdo nřos ad infidelitatem: vel perſecutionibus, ſiue in cõi, ut quotidie uidemus Turcas inuadere Chriſtiani nominis gẽtes: uel in particulari, ſi Chriſtianos, aut ꝑdicatores fidei occidãt. Et fabrica ſuper illam, qm̃ ad impedimenta fidei ſpectat, ꝙ non ſufferunt in terris ſuis prædicationẽ publicã fidei, ꝙ præmiant abnegãtes Chriſtum, & accedentes ad eorum fidem, & alia huiuſmodi. Ex hac quippe radice multæ quæſtiones ſoluuntur.

SVPER QVÆ. X. ART. IX.

Banaes eodem art.

IN art. 9. eiuſdem q. aduerte diſtinctionẽ de iudicio ſpũali, uel temporali circa infideles. Et ſcito, ꝙ non eſt ſermo de ſpirituali, uel temporali quoad culpam, ſed quoad pęnam. Nam pro culpis ſpiritualibus puniri poſſunt, vt

ARTICVLVS IX.

Vtrum cum infidelibus poßit communicari.

AD nonvm ſic procedit. Videtur ꝙ cum infidelibus poſſit communicari. Dicit enim Apo-

...47. ...tth. ...me- ...2.
Decre di. 45. De Iu... is: Su... nuur ex ...onci. 4. Tolet. Cã. c.
† Tractat. 26. in Ioã. aliquantulũ a principio, c. 9.
*1. 2. q. 19 art. 10.

*Epiſ. 48. poſt mediũ ſecun pĩ folij a principio epi. to. 2.
Aureũ cõtra hæreticos impunitatem ſibi arrogantes corp. rale.
*li. 3. c. 1. aliquantulum a medio to. 7.
*Ca. citato in arg.
*Epiſt. 50. non multum ante medium, tom. 2.
*cogentẽ.
*Epi. 50. a medio aliquãtulũ, tom. 2.
Porrectæ per totum.
59
4. d. 13. q. 2. ar. 3. co. Et d. 18. q. 2. art. 1. q. 1. Et quol. 10. art. 15. Et 1. Corin. 5.

vt in ſequenti artic. de infidelitatis punitione dr: & dictū eſt in pcedenti, q. p blaſphemias, & diſſuaſionibus, & impedimentis poſſint compelli &c. Sed pęnę ſpūales infidelibus, qui omnino foris ſūt, vtpote nec fores Eccleſię p baptiſmū ingreſſi, nō exercentur, ſed tēporales Et licet Eccleſia vt inferius dr, poſſit punire temporaliter ēt infideles, qui nō delinquunt commorando inter fideles vt patet ex dictis, q. ſ. pp impedimenta a fidei pñt infideles cōpelli debellari nō tñ excepto belli iudicio facit hoc: niſi I caſu in lra expoſito. ſ. cū delinquūt cōmorātes īter fideles. Et ppea hæc verba author dixit in corpore, & in rñſione ad ſecundū.

* Homil. 25. ad hebræos de clinando ad finem tom. 4.

ſtolus 1. ad Cor. 10. Si qs uocat vos infideliū ad cęnā, & vultis, ire, oē quod uobis apponit, mā ducate. Et Chryſ.* dicit. Ad mēſam Paganorum ſi uolueris ire, ſine h ulla prohibitione permittim?: ſed ad cęnā alicuius ire eſt ei communicare. ergo infidelibus licet communicare. F

¶2 Præt. Apl's dicit 1. ad Corin. 5. Quid mihi eſt de his, qui foris ſunt, h iudicare? foris autē ſunt infideles. cum ergo per iudiciū Eccleſiæ aliquorum cōio fidelibus inhibeatur, vr quòd non ſit inhibendum fidelibus cum infidelibus communicare. G

¶3 Præt. Dñs non pōt uti ſeruo, niſi ei cōicando ſaltē uerbo, qa dñs mouet ſeruum per imperium: ſed h Chriſtiani pñt habere ſeruos infideles, uel Iudęos, uel ēt Paganos, ſiue Saracenos. ergo pñt licitè cum eis cōicare.

SED CONTRA eſt, quod dr Deut. 7. Nō h inibis cū eis fęd?, nec miſereberis eorū, neq; h ſociabis cū eis connubia. Et ſuper illud Leuit. 15. Mulier, q̄ redeūte menſe &c.* dicit gl. Sic oportet ab idolatria abſtinere, ut nec idolatras, nec eorū diſcipulos h cōtingamus, nec cum eis cōionē habeamus. H

* Leuit. 15 ſuper illud: Mulier q ter gerit. Glo. ordinaria.

RESP. dicēdū, q cōio alicuius perſonæ interdr fidelibus dupliciter. Vno mō in pœnam illius, cui cōio fidelium ſubtrahit. Alio modo ad cautelā eorum, quibus interdr, ne alij cōicent: & utraque cā ex uerbis Apoſtoli accipi pōt 1. ad Cor. 5. Nā poſt q̄ ſniam excōicationis protulit, ſubdit pro ratione. Neſcitis, quia modicum fermentum totā maſſam corrumpit? Et poſtea rōnem ſubdit ex parte pœnæ per iudicium Eccleſiæ illatæ, cum dicit. Nōne de his, qui intus ſunt, vos iudicatis? m Primo ergo modo non interdicit Eccleſia fidelibus cōmunionem infidelium, qui nullo modo fidē Chriſtianam receperunt, ſ. Paganorum, uel Iudæorum: n quia non hñt de eis iudicare ſpūali iudicio, ſed tēporali in caſu, cū inter Chriſtianos commorantes aliquam culpam committunt, & per fideles tpaliter puniunt. Sed p iſto modo, ſ. in pœnam interdicit Eccleſia fidelib. cōionem illorū infideliū, qui à fide ſuſcepta deuiant uel corrūpendo fidem, ſicut hæretici: uel ēt totaliter à fide recedēdo, ſicut apoſtatæ q. In utroſq; n. horū excōicationis ſniam pfert Eccleſia. Sed quantum ad ſm modum, uī eſſe diſtinguendum ſm diuerſas conditiones perſonarū, & negotiorū, & tpum? Si. n. aliqui fuerint firmi in fide, ita q ex cōione eorum cū infidelib9 cōuerſio infidelium magis ſperari poſſit, q̄ fidelium a fide auerſio, non ſunt prohibēdi infidelib. cōicare, qui fidem non ſuſceperunt. ſ. Paganis, vel Iudæis, & maximè ſi neceſſitas vrgeat. r Si aūt ſint u ſimplices, & infirmi in fide, de quorum ſubuerſione pbabiliter timeri poſſit, prohibēdi ſunt ab infidelium cōione: & pręcipue ne magnā familiaritatē cū eis habeant, uel abſq; neceſſitate eis communicent. x

Conclu. m

Conclu. p

Conclu. s

Conclu. u

AD PRIMVM ergo dicēdum, q Dñs illud præcipit de illis gentibus, quarum terrā ingreſſuri erāt Iudæi, qui erant proni ad idolatriam. Et iō timendum erat, ne per continuam conuerſationem cū eis alienarētur a fide: & ideò ibidem* ſubdit. Quia ſeducet filium tuum, ne ſequatur me.

Deeſt ſolutio prioris argumenti.

AD SECVNDVM dicēdū, q Eccleſia cōtra infideles nō hēt iudiciū quo ad pœnā ſpūalē eis infligēdā: hēt tñ iudiciū ſup aliquos infideles, quo ad tpalē pœnā infligēdā, ad quod pertinet, q Eccleſia aliqñ pp aliquas ſpeciales culpas ſubtrahit aliquibus infidelibus communionem fidelium.

Deut. 17.

AD TERTIVM dicēdū, q magis eſt pbabile, q ſeru?, q regit imperio dñi, cōuertat ad fidē dñi fidelis, q̄ ecōuerſo: & iō nō eſt prohibitū, quin fideles hēant ſeruos infideles. Si tñ dño periculū imminerct ex cōione talis ſerui, dēret eū à ſe abijcere, ſm illud mandatū Dñi, Matth. 18. Si pes tuus ſcandalizauerit te, abſcinde eum, & proijce abs te.

Hic ponatur ly ad primū ergo dicēdū & dicatur ly ad illud in contrarium obiectum dicendum.

ARTICVLVS X.

Vtrum infideles poſſint habere prælationem, ſeu dominium ſupra fideles.

Porrecta per totum. 60

AD DECIMVM ſic pcedit. Vr q infideles poſſint habere prælationē, vel dñium ſ. fideles. Dicit. n. Apl's 1. ad Tim. 6 Quicūque h ſunt ſub iugo ſerui, h dños ſuos oī honore dignos h arbitrētur. Et q loquat de infidelib. patet p hoc quod ſubdit. Qui āt fideles hñt dños, nō cōtēnant. Et 1. Pet. 2. dr. Serui ſubditi eſtote in oī timore dñis, nō tm bonis I & modeſtis, ſed ēt dyſcolis: non aūt hoc pciperet per doctrinā apoſtolicā, niſi ifideles poſſent fidelib. pēſſe. ergo vr q infideles poſſint fidelibus præeſſe.

¶2 Pr̄. Quicūq; ſunt de familia alicui? principis, ſubſunt ei: ſed fideles aliq h erāt de familia infideliū principū. uñ dr ad Phili. 4. Salutāt uos oēs ſcti, maximè āt qui de Cęſaris domo ſunt, ſ. Neronis, q infidelis erat. ergo infi- K deles poſſunt fidelibus præeſſe.

¶3 Præt. Sicut Phil's dicit * in 1. Politic. Seruus eſt inſtrm dñi in his, q ad humanā uitā pertinēt, h ſicut & miniſter artificis eſt inſtrumentum artificis in his quæ pertinent ad operationē artis: ſed in talibus pōt fidelis infideli ſubijci. pñt. n. fideles infideliū coloni eſſe. ergo ifideles pñt fidelibus præfici, ēt q̄tū ad dñiū.

* Li. 1. Polit. c. 3 ante mediū tom. 5.

SED CONTRA eſt, quod ad eum, qui præeſt pertinet habere iudicium ſuper eos, quibus præeſt: ſed

SVPER QVÆ. X. ART. X.

D. Tho. 2 ſ. d. 44. ar 5. Aeg. 2. ſ. d. 44. q. 2. a. 2 D. Bon. d. 44. ar. 3. q. 1. Ric. d. 44. q. 5. Dur. d. 44 q 3. Bannes eodem art.

IN ar. 10. eiuſdem q̄ſtionis nota primo ſtatuta Eccleſiæ in lra allegata, haberi extra de Iudæis: capitulo, Cum ſit, ex ſpeciali: & Nulli, & in Decretis diſtinctione 54. cano. Nulla. Allegatū uero in rñſione ad tertium ex capitulo, Multorum tractum vi. Nota ſecundo ptātem Eccleſiæ, ēt ſup ifideles n. ō ei ſubiectos tēporaliter, q. ſ. pōt eos priuare dño tam uniuerſali, q̄ particulari ſup Chriſtianos, q̄uis nō facit. Nota tertio, & meditare, q quia pportionaliter infideles dñi contemnunt Chriſtianos cognoſcentes eorum defectus. Ecclīi Chriſtiani cōtemnūt religioſos cognoſcentes eorū defectus: proportionabiliter quippe ſe hñt. Et ppea ſicut cauendum eſt, iuxta Apoſtoli ſententiā Chriſtianis corā infidelibus litigare: ita cauendū eſt religioſis coram ſecularibus contendere, ſed non omnes capiunt verbum iſtud.

ſed infideles non pñt iudicare de fidelibus.Dicit.n. Apoſt.1.ad Cor.6.Audet aliquis ueſtrum hñs negotium aduerſus alterũ,iudicari apud iniquos,i.infideles, & non apud ſanctos? ergo uidetur,ꝙ infideles fidelibus præeſſe non poſſint.

Resp. Dicẽdum,ꝙ circa hoc dupliciter loq poſſumus. Vno modo de dñio, uel prçlatione infidelium ſuper fideles de nouo inſtituenda:& hoc nullo modo permitti dẽt.Cederet.n.hoc in ſcandalũ, & ĩ periculũ fidei.De facili.n.illi,q ſubijciunt̃ aliorum,iuriſdictioni,immutari poſſunt ab eis, quib' ſubſunt,ut ſequant̃ eorũ imperiũ niſi illi q ſubſũt, fuerint magnæ uirtutis.Et ſimiliter infideles cõtẽnunt fidem, ſi fidelium defectus cognoſcant. Et iõ Apl̃s ꝓhibuit, ut fideles nõ cõtẽdat iudicio corã iudice infideli.Et iõ nullo mõ permittit Eccleſia ꝙ infideles acquirant dñium ſuper fideles,vel qualitercũq; eis præficiant̃ in aliquo officio. Alio mõ poſſumus loq de dñio,uel p̃latione iã præexiſtẽti. Vbi conſiderandũ eſt,ꝙ dñium,uel prælatio introducta ſunt ex iure humano: diſtinctio aũt fideliũ, & infidelium eſt ex iure diuino.Ius aũt diuinũ, ꝙ eſt ex grã,non tollit ius humanum,quod eſt ex naturali rõne:iõ diſtinctio fidelium, & infideliũ ſm ſe conſiderata non tollit dñium, & p̃lationẽ infidelium ſ.fideles.Põt tñ iuſtè per ſñiam,uel ordinationẽ Eccleſiæ authoritatẽ Dei hñtis tale ius dñij, uel prælationis tolli,q quia infideles merito ſuç infidelitatis merẽtur ptãtem amittere ſuper fideles, qui trãsferunt̃ in filios Dei:ſed hoc quidẽ Eccleſia qñque facit,qñque aũt non facit.In illis.n.infidelibus,qui ẽt tpali ſubiectione ſubijciunt̃ Eccleſiç, & mẽbris eius,hoc ius Eccleſiæ ſtatuit, ut ſeruus Iudæorũ,cũ fuerit factus Chriſtianus,ſtatim a ſeruitute liberetur nullo pretio dato, ſi fuerit uernaculus,i.in ſeruitute nat':& ſimiliter ſi infidelis exiſtens fuerit emptus ad ſeruitiũ.Si aũt fuerit empt' ad mercationẽ,tenet̃ eũ infra tres mẽſes exponere ad uendendum.Nec in hoc iniuriam facit Eccleſia:qa cũ ipſi Iudæi ſint ſerui Eccleſiæ,põt diſponere de reb' eorũ.Sicut ẽt principes ſçculares multas leges ediderunt circa ſuos ſubditos in fauorẽ libertatis.In illis uerò infidelibus,qui tpaliter Eccleſiæ,uel eius membris non ſubiacent, prædictũ ius Eccleſia non ſtatuit,licèt poſſet inſtituere de iure: & hoc facit ad ſcandulum vitandum.Sicut ẽt Dñs Matth.17.oſtendit,ꝙ poterat ſe à tributo excuſare,qa liberi ſunt filij: tñ mandauit tributum ſolui ad ſcandalum vitandum. Ita ẽt & Paulus cum dixiſſet,quòd ſerui dominos ſuos honorarent, ſubiungit.Ne nomẽ Domini,& doctrina blaſphemetur. ¶Vnde patet reſponſio ad Primum.

Statuta eccleſia circa infideles.

Ad II.ergò dicẽdum,ꝙ illa prælatio Cæſaris p̃exiſtebat diſtinctioni fideliũ ab infidelibus. Vñ non ſoluebat̃ per conuerſionem aliquorũ ad fidẽ & vtile erat ꝙ aliqui fideles locum in fañia Imperatoris hẽrent ad defendendum alios fideles:ſicut beatus Sebaſtianus Chriſtianorũ aĩos quos in tormẽtis videbat deficere,cõfortabat, & adhuc latebat ſub militari chlamyde in domo Diocletiani.

Vtilitas.

Ad III.dicẽdũ,ꝙ ſerui ſubijciuntur dñis ſuis ad totam vitam,& ſubditi præfectis ad oĩa negotia:ſed miniſtri artificũ ſubdunt̃ eis ad aliqua ſpãlia opera.Vnde periculoſius eſt, ꝙ infideles accipiant dñium,uel p̃lationẽ ſuper fideles,q̃ ꝙ accipiant ab eis miniſterium in aliquo artificio. Et iõ p̃mittit Eccleſia,ꝙ Chriſtiani poſſint colere terras Iudæorũ,qa per hoc non habent neceſſe cõuerſari cũ eis.Salomõ ẽt expetiit à rege Tyri magiſtros operũ ad ligna cædenda,vt habetur 3.Regũ.6.Et tñ ex tali cõicatione,uel conuictu, ſubuerſio fidelium timeretur,eſſet pçnitus interdicendum.

Non proſi de.

ARTICVLVS XI.

Vtrum infidelium ritus ſint tolerãdi.

Ad vndecimvm ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ rit' infideliũ non ſint tolerãdi.Manifeſtũ eſt.n.ꝙ infideles ĩ ſuis ritib.peccãt, eos ſeruãdo:ſed pc̃tõ uĩ cõſentire, q non prohibet, cum ꝓhibere poſſit,ut hr̃ in gl. Rom.1.ſuper illud.Nõ ſolũ q faciũt, ſed & q cõſentiũt facientib. ergo peccant, qui eorum ritus tolerant. ¶2 Præt. Ritus Iudæorũ idolatriæ cõparant̃, quia ſuper illud Gal.5. Nolite iterũ iugo ſeruitutis contineri. dicit gloſ. Non eſt leuior huius legis ſeruitus, quàm idolatriç:ſed non ſuſtineret, ꝙ idolatriæ ritũ aliqui exercerent: quinimmo Chriſtianorum principes tẽpla idolorum primo claudi, & poſtea dirui fecerũt,ut Aug.narrat 18.de ciuitate Dei. ergo ſm hoc ẽt ritus Iudæorum tolerari nõ debent. ¶3 Præ.Pc̃tm̃ infidelitatis ẽ grauiſſimũ:ut ſ.dictum eſt.ſed alia pc̃tã nõ tolerãtur, ſed lege puniunt̃, ſicut adulteriũ, furtũ,& alia hmõi. ergo etiam ritus infidelium tolerandi non ſunt.

Sed contra eſt,ꝙ in Dec. di.45.c.Qui ſincera, dicit Grego.de Iudæis. Oẽs feſtiuitates ſuas ſicut hactenus ipſi, & patres eorum per longa colentes tpa tenuerunt, liberã habeant obſeruãdi, celebrãdiq; licẽtiã.

Respon. Dicẽdum, ꝙ humanum regimen deriuat̃ a diuino regimine,& ipſum debet imitari.Deus autem quàmuis ſit omnipotens,& ſummè bonus, permittit tamen aliqua mala fieri in uniuerſo,quç prohibere poſſet:ne eis ſublatis maiora bona tollerentur, uel etiam peiora mala ſequerentur. Sic ergo & in regimine humano illi qui præſunt,rectè aliqua mala tolerant,ne aliqua bona impediantur,uel etiam ne aliqua ma-

SVPER QVÆ. X. ART. XI.

Bannes eodem art.

In art. 11.eiuſdem q̃ſtio. p̃ſpice regulam p̃miſſionũ in regimine pp bonũ ꝓueniens,uel malũ vitandum,ut inde poſſis circa diuerſa iudicare principes ſpirituales,& temporales permiſſionibus vſuratũ.& aliorũ hmõi. Hinc.n.elicere potes ꝙ cum permiſſio criminũ non ſit ſcdm ſe mala moraliter (ſi.n.eſſet mala non cõueniret Deo,nec vlla intentione poſſet bene fieri) ſi ex rõnabili cã permiſſio ſit bona moraliter eſt utpote rõni cõſona.Cã ẽt rõnabilis in lr̃a ponitur ex parte boni, ne bonum impediat̃ iuxta Dñi ſententiã. Sinite ne forte ſimul eradicetis & triticũ: & ex parte mali, ne fiat iuxta ſentẽtiam Auguſti. Aufert meretrices &c. Et ppea ad has cauſas examinanda eſt permiſſio ſed caue ne permiſſio ſit admiſta participationi.

¶In eodẽ art. 11.dubium occurrit,An tolerandi ſint libri Iudæorum, ſicut tolerandus eſt cultus eorum. Et eſt rõ dubij quia libri defenſiui ſunt fidei,ſeu pfidiæ eorũ,& cõſequenter cultus: & ppea ſicut pfidia & cultus toleratur eorum ita tolerandi ſunt libri.

¶In oppoſitum autẽ eſt, qui libri eorum pleni ſunt blaſphemijs contra Chriſtũ.

¶Ad hoc dicitur,ꝙ libri Iudçorum ſunt in duplici differẽtia, quidam

Porrecta per totum. 61

Eſt Ambr. circa finẽ comment. ad 1.c.ad Roma. 10.5.

Ar.3.huius quçſ.

Greg.in regiſt.lib. 11.ca.25. in fine & hr̃. D.45. cap. Qui ſincera.

Regula circa prudentia diuinam imitanda.

quidam competentes Iudæis abſolute, ut ſunt libri teſtamenti veteris, & expoſitiones eorũ: & hi proculdubio relinquẽdi ſunt Iudæis. Quidam editi ad confouendam ſuam perfidiã cõtra Ieſu Chriſti diuinitatem, ne conuertantur Iudæi ad Ieſu Chriſti fidem. ſed perſiſtant in ſua perfidia obſtinati: & ij libri ſi facultas adſit, ſunt per Eccleſiam cõburendi. Et eſt rõ diſ-

ᵃLi 2. ca. 4 paruan remediũ tom. 1.

iter cultũ, & iſtos libros: quia cultus Iudæorũ eſt quaſi teſtis fidei nřæ, ſicut figura veritatis, & umbra corporis, ut in litera dr̃. & iõ merito tolerandus.

Concl. m

Libri ãt iſti directe blaſphemi ſunt, & totaliter mendaciis pleni cõtra fidẽ Ieſu Chriſti & ppea nõ tolerãdi ſunt, ſi ſupprimi pñt. Vnde author in articulo 8. dixit, ꝙ infideles cõpellendi ſunt vt fidẽ nõ impediant blaſphemijs, vel malis pſuaſionibus.

Conclu. p Conclu. 1

Cõſtat.n. tales libros & blaſphemijs & malis pſuaſionibus cõtra fidẽ eſſe plenos. Et in ar. 10. de Iudæis dixit, ꝙ cũ Iudæi ſint ſerui Eccleſiæ põt Eccleſia diſponere de rebus eorũ: ita ꝙ Eccleſia cõtra oẽs infideles ex prima rõne, contra Iudæos ẽt ex ratione ſeruitutis põt libros huiuſmodi ſupprimere.

la peiora incurrant, ſicut Auguſtinus dicit ĩ lib.ᵃ de Ordine. Aufer meretrices de rebus humanis, turbaueris oĩa libidinibus. Sic ergo ᵐ q̃uis infideles in ſuis ritibꝰ peccet, tollerari pñt uel pp aliquod bonũ, quod ex eis prouenit, uel pp aliquod malũ quod uitat.ⁿ Ex hoc ãt ꝙ Iudæi G ritus ſuos obſeruant, in quibus olim præfigurabatur veritas fidei, quam tenemus hoc bonum prouenit ꝙ teſtimoniũ fidei noſtræ habemus ab hoſtibus, & quaſi figura à nobis repræſentatur quod credimus, & iõ in ſuis ᵖritibus tolerant.ᵠ Aliorũ ˢ uero infideliũ ritus, q nihil veritatis, aut vtilitatis afferunt, non ſunt aliqualiter tolerandi: niſi forte ad aliquod malũ vitãdũ. ſ.ᵗ ad ui H tãdũ ſcandalũ, diſſidiũ, quod ex hoc poſſet prouenire, vel impedimentũ ſalutis eorũ, qui paulatim ſic tolerati cõuertunt ad fidẽ. Propter hoc.n. ẽt hæreticorum, & paganorũ ritus aliqñ Eccleſia tolerauit, qñ erat magna infidelium multitudo. Et p hoc patet reſpõſio ad obiecta.

ARTICVLVS XII.

Vtrum pueri Iudæorum & aliorum infidelium, ſint inuitis parentibus baptizandi. I

AD DVODECIMVM ſic pcedit. Vr̃ ꝙ pueri Iudæorũ & aliorũ infideliũ ſunt baptizẽdi parẽtibus ĩuitis. Maius.n. eſt vinculũ matrimoniale, ᵇ q̃ ius patriæ ptãtis in pueros ius patriæ poteſtatis põt per hoĩem ſolui cum filius familias emancipet: vinculum ãt matrimoniale nõ põt ſolui per hominem, ſm illud Matth. 19. Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet: ſed pp infidelitatem ſoluitur vinculũ matrimoniale. Dicit.n. Apoſtolus 1. ad Cor. 7. Quòd ſi infidelis diſcedit, diſcedat: nõ.n. ſeruituti ſubiectus eſt frater aut ſoror in hmõi. Et Canon dicit,ᵃ ꝙ ſi coniux infidelis non vult ſine contumelia ſui creatoris cum altero ſtare, tunc alter coniugũ non debet ei cohabitare. ergo multo magis propter infidelitatem tollitur patriæ poteſtatis in ſuos filios. poſſunt ergo eorum filij baptizari eis inuitis.

ᵃHi 28.q. 1.c. Si infidelis diſcedit.

¶ 2 Præt. magis debet hoĩ ʰ ſubueniri circa piculũ mortis æternæ, q̃ circa periculũ mortis tẽporalis: ſed ſi aliqs videret hominẽ ĩ periculo mortis tẽporalis, & ei nõ ferret auxiliũ peccaret. cũ ergo filij Iudæorũ & aliorũ infideliũ ſint in piculo mortis æternæ, ſi parẽtibus relinquunt, qui eos in ſua infidelitate informãt vr̃ ꝙ ſint eis auferẽdi & baptizãdi & ĩ fide ĩſtruẽdi.

¶ 3 Præt. Filij ſeruorum ſunt ſerui, & in poteſtate dominorum ſed Iudæi ſunt ſerui regũ & pricipũ. ergo & filj eorũ. Reges ergo & principes hñt poteſtatẽ de filijs Iudæorũ facere qđ voluerint. nulla ergo erit iniuria, ſi eos baptizẽt, inuitis parẽtibus.

¶ 4 Præt. Quilibet hõ magis eſt ʰ Dei à quo hẽt aĩam, q̃ patris carnalis à quo hẽt corpus. non ergo eſt iniuſtũ ſi pueri Iudæorũ carnalibꝰ parẽtibꝰ auferant, & Deo p baptiſmũ coſecrent.

SVPER QV. X. ART. XII.

Cap. 4. d. 5. q. 1. con. 1.
Scot. 4. ſ. d. 4. q. 9.
Dur. d. 4. q. 6.
Scot. d. 5. q. vnica.
Nic. de Nyſſ. Tra. 6. p. 3. de Bap. q. 10.

Porrecta per totum. 62 3.q. 18.articu.10. Et quol. 2.q. 4.ar.2. Et quol. 3.q. 5.artic.2. cor.

IN ar. 12. eiuſdẽ qſt. dubiũ duplex occurit de cõcluſione. Primũ ex Scoto, de pueris infideliũ vniuerſaliter: ſcd̃m ex Durãdo de pueris ĩfidelium aliquorũ ſcilicet Iudæorũ, & ſeruorũ. Scotus ſiquidẽ in 4. d. 4. q. vltima tenet, ꝙ princeps bene faceret. ſi pueros infidelium inuitis parentibus baptizaret, adhibita cautela, ne ſequerẽtur homicidia, & quòd nutrirẽtur religioſe. Et ratio ſua eſt, quam author tangit in quarto argumẽto, quia ſcilicet Deus habet ius dominij ſupra puerum magis quam parentes. ergo vinculum poteſtatis paternæ non obligat in his, quæ ſunt contra præceptum Dei. Non ergo propter inuitos parentes, prohibentur pueri à fide Dei.

¶ Et confirmatur: quia princeps debet cogere ſeruum plurium ſubordinatorum dominorum ad ſeruitium ſuperioris, ſi inferior dominus vult eo vti contra ſuperiorem. ergo maxime debet princeps zelare pro dominio ſeruando ſupremi dñi. ſ. Dei & per conſequens non ſolum licet, ſed debet princeps auferre paruulos a dñio parentum volentium eos educare contra cultum Dei. Durandus vero in 4. ſen. diſt. 4. q. 3. artic. 1. tenet, ꝙ licet non omnium, tamen eorum infidelium, qui ſunt ſerui, licet filios inuitis parentibus baptizare, auferendo eos a parentum cura. Et rõ ſua eſt illa, quam in ſecundo argumento author in litera facit. ſ. ꝙ de filijs ſeruorum poteſt dominus face F re quod vult: ac per hoc poteſt eos vendere, & donare prope, & longe, ac per hoc auferre a cura parentum: & tunc poterũt baptizari. Et quoniam Iudæi ſunt ſeruituti adducti, vt in art. 10. author dixit, & extra, de Iudæis. capit. Et ſi Iudæos. dicitur: ideo de filijs Iudæorum ſequitur, ꝙ ſunt inuitis parẽtibus ab eis auferendi, & baptizãdi.

¶ In hac materia diligentius obſeruandum eſt, vt diſtincte loquamur. Aliud qppe eſt tractare, an pueri infideliũ ſint inuitis parentibus baptizandi, & aliud: an pueri tales. ſ. filij ſeruorũ infidelium. Valde.n. hæc diſtant. Et qa cum Scoto de primo eſt qſtio, cum Durando uero de ſcd̃o & primum eſt communius: ideo a primo inchoãdum eſt. ¶ Ad cuius euidentiã ſciendum eſt ꝙ pſuppoſito, ſicut ẽ rei veritas, ꝙ in puero baptizando ſufficiat fides & intentio Eccleſiæ ad hoc, ut baptiſmꝰ ualeat, quod in commentarijs ſequentis libri Deo dante in loco pprio firmabitur cõtra Durandũ, tota pñs difficultas in hoc pẽdere vr̃, an ſit cõtra naturalẽ iuſtitiã hmõi pueros auferre a cura parẽtũ infidelium volentiũ eos infidelitate nutrire, an non. Si.n. eſt cõtra naturalẽ iuſtitiã conſtat ꝙ illicitũ eſt, quia non ſunt faciẽda mala vt veniant bona. Et ſi nõ eſt contra naturalẽ iuſtitiã nulla uidet̃ iniuria parentibus, fieri, quibus naturale ius curã filiorum dedit. Et author quidem in litera ſuper parte affirmatiua ſe fundauit Scotus autem ſuper negatiua. Et nota, ꝙ non eſt diſſenſio in hoc, an ſecundum naturalem iuſtitiam pueri infideliũ ſubſint eorum curæ quo ad diuina exercenda in puero. Hoc enim K manifeſtũ eſt eſſe uerum, quoniam ſicut naturali ordine adultus p propriã rationem ita puer parentum rationem ordinat̃ ad Deum. Sed quæſtio eſt, an propter abuſum huiuſmodi iuris naturalis priuari poſſint aut debeant parentes ipſi abutentes tali iure. Scotus ſiquidem ad hoc tendit, quòd quia parẽtes abutunt̃ iure ſuo, quia nutriunt filios ad cultum infidelitatis contra Deum: iõ princeps debet eos priuare tali iure: quia faciendum eſt, quòd conſeruetur ius Dei cõtra ius parẽtum abutẽtiũ illo cõtra Deũ, potius q̃ econuerſo, ut. ſ. ſeruet̃ ius parentũ cũ cõtumelia Dei. Hic.n. ordo puerſus eſt. Vt aũt clare ueritas eluceſcat, opus eſt duplici diſtinctione. Prima eſt, ꝙ in ſub ordinatis dominijs põt dominiũ inferioris referri ad duos dños, ſ. ad ipſum inferiorem dominum, & ad ſupremum dominum à quo eſt omne inferius dominiũ. v.g. Dominium unius comitis poteſt referri ad ipſum comitem, & poteſt referri ad Imperatorem, à quo eſt illius dominium. Et in propoſito, dominiũ parentum ſupra paruulos ſuos põt referri ad ipſos parentes, &

po-

poteſt referri ad Deū qui inſtituit ius naturale, quo parentibus conuenit hoc dominium. Scdā eſt, ꝙ dñium, ſeu mandatū ſupremi dñi quod ꝑ ſeipſum mandat, ſeu exercet, dupliciter pōt inſtitui. Primo vt ſaluis dñijs inferiorum impleatur: ſcdo, ut non obſtantibus inferioribus ordinibus impleat. v.g. Poteſt Cæſar mandare [illegible] m.z.a. vin dupliciter: Vno mō, ut [illegible] ſaluis [illegible] ciuitate quantum ab oneribus, & exactionibus nouis. Alio mō, non obſtātib⁹ ſundis immunitatibus. Ex iſto ꝓpoſito poteſt dupliciter intelligi Deū, qui eſt vniuerſorum dominus: ſtatuiſſe legem fidei Chriſtianę inſtituiſſe. Vno mō, vt impleat ſaluis naturæ legibus. Alio mō, vt nō obſtantibus naturæ legibus impleat. Ex his āt adiuncta illa maxima, Grā pſicit, non deſtruit naturā & Ordo grę perficit, non diſſoluit ordinē naturę, manifeſte apparet primo ꝙ dominium parentum ſuper filios non eſt tā ipſorum, q̄ naturæ ac Dei, qui illā inſtituit, ac per hoc cōparatio non eſt facienda inter parentes & Deū, ſed inter Deum inſtitutorē naturę, & ſeipſum Deū inſtitutorē fidei. Vterq; n. ordo ab ipſo, & ipſi⁹. & Apparet ſcdo, ꝙ Deus non legē fidei inſtituit, vt voluntate pro ea ſeruanda legē naturæ ſolui, q̄uis hoc poſſet: ſed ultimum ordinē [illegible] naturæ ordinē inſtitutū, [illegible] implea tur, ut patet ex [illegible] maxima allegata. Et [illegible] quia diuina ſapientia diſponit omnia ſuauiter, & [illegible] media [illegible] [illegible] filius [illegible] media propria rōne, ac voluntate legem fidei impleat, q̄a ſuę curæ naturaliter cōmiſſus eſt. Pars āt media rōne, & vol [illegible] parē tū, quorū curæ naturaliter cōmiſſus eſt. Et ſi diceretur, ꝙ licet Deus [illegible] hac. nō ſoluēdā [illegible]

Aduertere cauſam [illegible] ſta quartū [illegible] quæ ſit. g.

Cauſ. m

¶ Prę. Baptiſmus efficacior eſt A ad ſalutē, q̄ prędicatio: quia per baptiſmum ſtatim tollitur pc̄ti macula, reatus pęnæ, & aperit ianua cæli: ſed ſi periculum ſequitur ex defectu ꝑdicationis, imputat, ei qui h non ꝑdicauit, vt hr̄ Ezech. 3. & 33. de eo q vidit gladium venientem, & nō inſonuerit tuba. ergo multo magis ſi pueri Iudæorū damnētur ꝑ ꝑ defectū baptiſmi, imputat ad pc̄m eis, q potuerūt ba- B ptizare, & non baptizauerunt.

Sed contra eſt, ꝙ nemini facienda eſt iniuria. Fieret āt Iudæis iniuria, ſi eorū filij baptizarentur eis inuitis, quia amitterent ius patriæ poteſtatis in filios iam fideles. ergo eis inuitis non ſunt baptizandi.

Respon. Dicēdū, ꝙ maxime hēt authoritatem Eccleſiæ conſuetudo, quæ ſemper eſt in oībus æmulanda: quia & ipſa do- C ctrina chatolicorū doctorū ab Eccleſia authoritatem hēt: vnde magis ſtādū eſt authoritati Eccleſiæ, q̄ authoritati vel Auguſtini vel Heronymi vel cuiuſcunq; doctoris. Hoc āt Eccleſię vſus nunq̄ habuit, ꝙ Iudæorū filij inuitis parentibus baptizarētur: q̄uis fuerit retroactis tēporibus multi catholici principes potentiſſimi, vt Conſtantinus Theodoſius, quibus familiares D fuerūt ſanctiſſimi Epiſcopi, vt Syluester Cōſtātino & Ambroſius Theodoſio, q nullo mō ꝑtermiſiſſent ab eis impetrare, ſi hoc eſſet cōſonū rōni iō⁼ periculoſum vr̄ hanc aſſertionē de nouo inducere, vt ꝑter conſuetudinē in Eccleſia hactenus obſeruatā, Iudæorum filij inuitis parentibus baptizarent. n Et huius rō eſt duplex. Vna quidem ꝑꝑ periculum fidei. Si. n. pueri E nondum vſum rōnis hn̄tes baptiſmum ſuſciperent, poſtmodum cum ad perfectam ætatē peruenirent, de facile poſſunt a parentibus induci, ut relinquerēt quod ignorātes ſuſceperūt quod uergeret in fidei detrimētum. Alia uero rō eſt, quia repugnat iuſtitiæ naturali. Filius. n. naturaliter eſt aliqd patris. Et primo qdē a parētibus nō diſtinguit ſm corpus, quamdiu in matris vtero cōtinet. Poſtmodū vero poſtq̄ ab vtero egredit antequā uſum liberi arbitrij hēat, cōtinet ſub parētū cura ſicut ſub quodā ſpirituali utero: quamdiu. n. uſum rōnis non hēt puer, non differt ab aīali irrationali. Vn̄ ſicut bos, uel equus eſt alicuius, ut vtat eo cū voluerit ſm ius ciuile, ſicut proprio inſtrūto: ita de iure naturali eſt, ꝙ filius, anteq̄ habeat uſum ratio- B nis, ſit ſub cura patris. Vn̄ contra iuſtitiam naturalem eſſet, ſi puer anteq̄ habeat vſum rationis, a cura parentum ſubtrahatur, uel de eo aliquid ordinetur inuitis parentib⁹. Poſtq̄ āt incipit habere uſum liberi arbitrij iam incipit eſſe ſuus, & pōt q̄tū ad ea, q̄ ſunt iuris diuini, uel naturalis, ſibijſi ꝓuidere. Et tunc eſt inducendos ad fidē nō coactione, ſed perſuaſione: & pōt ēt inuitis parētibus, conſentire fidei, & baptizari: non āt anteq̄ habeat uſum rōnis. Vn̄ de pueris antiquorum patrum dr̄, ꝙ ſaluati ſunt in fide parentum: ꝑ quod datur intelligi, ꝙ ad parentes pertinet prouidere filijs de ſua ſalute, præcipue antequàm habeant uſum rationis.

Ad primum ergo dicēdū, ꝙ in uinculo matrimoniali vterq; cōiugium hēt vſum liberi arbitrij, vterque pōt inuito altero fidei aſſentire: ſed hoc non hēt locum in puero anteq̄ habeat vſum rationis: ſed poſtquā habet uſum rationis, tunc tenet ſimilitudo, ſi conuerti voluerit.

Ad ii. dicendum, ꝙ amor naturali non eſt aliquis eripiendus cōtra ordinem iuris ciuilis puta, ſiqs à ſuo iudice condēnetur ad mortem temporalē, nullus debet cū violenter eripere. Vnde nec aliquis debet rūpere ordinem iuris naturalis, quo filius eſt ſub cura patris, ut eū liberet à piculo mortis æternæ.

Ad iii. dicēdū, ꝙ Iudęi ſunt ſerui principum ſeruitute ciuili, quæ non excludit ordinem iuris naturalis, uel diuini.

Ad iiii. dicendū ꝙ homo ordinatur ad Deum per rōnem per quam cū cognoſcere pōt. Vn̄ puer antequam vſum rōnis habeat, naturali ordine ordi-

ꝑficiendam legē naturæ abſolute, & ſimpliciter: [illegible] in caſu, quo hn̄tes ius naturale, illo abutunt, q̄a merent priuari illo ſtatuit legē fidei [illegible] re locum ablato ab abutentibus iure ſuo aduertant ſic dicentes, ꝙ hoc nihil aliud eſt, q̄ dicere, ꝙ Deus ſtatuit legē fidei ſeruandum non obſtante lege naturę: qm cū lex naturæ ſcdm ſe nō obſtet fidei, quia verū vero non cōtrariat, ad hoc ſolum dr̄ nō obſtāte lege naturæ ꝑꝑ caſum, in quo obſtare pōt ꝑꝑ admiſſā abuſionē. Idē eſt ergo dicere, ꝙ ſtatuit legē fidei implendā non obſtante ēt lege naturę abſolute & in caſu, quo ꝑꝑ admiſſum abuſum obſtat. Et ꝑpea ſi primum eſt falſum ſcdm quoque erit falſum. Vn̄ euaſio hæc nulla eſt. ¶ Et confirmat, q̄a in parentibus infideliū cōcurrunt duo. ſ. ius naturale reſpectu filiorū curæ, & admiſſa infidelitas, qua nutriunt eos ad eorum ritū. Et licet ſecundū ſit malū, & in eo peccēt mortaliter & ꝑꝑ hoc non ſolū filijs ſed uita & ſeipſis priuari poſſint ita ꝙ poſſent iuſte annihilari primum tn̄ iuſtū eſt naturaliter. Et ꝑpea Deus ſtatuens ordinē grę ad perfectionē ordinis naturale violari nō vult: q̄uis ipſi abutentes, hoc mereantur.
¶ Ad rōnē ergo Scoti dr̄ ꝙ proceſſus ſuus hēt locū tunc ſolum qn̄ ſupremus dñus vult ſibi obediri nō obſtante inferiori ordine, quod nō eſt in propoſito: qm̄ Deus ſtatuit utrūq. ordinē naturæ, ſ. & fidei implēdum miniſtrā te ſibi ordine naturę. Et propterea illis tantum imputatur hoc peccatum, qui ſecundum naturæ ordinē ad hoc tenentur. Et ſic patet, ꝙ [illegible] exempla Scoti non ſunt contra propoſitum: quia præſupponunt ſupremum dominū velle implere ius ſupremum ordinis, non obſtāte inferiori [illegible] quam ipſa ratio [illegible]

el ſupponit, & propterea non concludit. Hæc autem eſſe de mẽte authoris, qui recte conſiderat verba literæ, & reſponſiones ad argumenta, percipere poteſt. Propterea namque tam paucis 4. argumenta ſatisfeciſſe ſe vidit: quia medium naturale, quo puer reducendus eſt in Deum, aſſignauit. Et hæc de primo.

natur in Deum p rõnem parẽtum, quorum curæ naturaliter ſubiacet, & ſm eorũ diſpoſitionẽ ſũt circa ipsũ diuina agẽda.

Ad v. dicendum, ꝙ periculũ, quod ſequit̃ de pdicatione omiſſa, non imminet niſi eis q̃bus commiſſum eſt officium pdicandi. Vnde in Ezech. præmittitur: Speculatorẽ dedi te filijs Iſrael. Prouidere ãt pueris infidelium de ſacramẽtis ſalutis ptinet ad parẽtes eorũ. Vñ eis imminet piculũ, ſi pp ſubtractionem ſacramentorũ eorũ paruuli detrimentũ ſalutis patiantur.

QVAESTIO XI.

De Hæreſi, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de hæreſi.

CIRCA quam quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum hæreſis ſit infidelitatis ſpecies.

¶ Secundo, De materia eius, circa quam eſt.

¶ Tertio, Vtrum hęretici ſint tolerandi.

¶ Quarto, Vtrũ reuertẽtes ſint recipiendi.

ARTICVLVS I.

Vtrum hęreſis ſit infidelitatis ſpecies.

AD PRIMVM ſic pcedit̃. Vr̃ ꝙ hæreſis nõ ſit infidelitatis ſpẽs. Infidelitatis. n. i itellectu ẽ vt ſ. *dictũ eſt: ſed hęreſis nõ vr̃ ad intellectũ ptinere ſed magis ad vim appetitiuã. Dicit. n. Hieron. & hr̃ † in Decr. 24. q. 3. Hęreſis gręcè ab electione dr̃, ꝙ. ſ. eã ſibi vnuſquiſq; eligat diſciplinã quã putat eſſe meliorẽ: electio ãt eſt actus appetitiuæ virtutis vt ſupra † dictum eſt. ergo hæreſis non eſt infidelitatis ſpecies.

¶ 2 Præt. Vitiũ pcipuè accipit ſpeciem à h ſine. Vñ Philoſoph. dicit in 5. Ethic. * ꝙ ille, qui mœchatur, vt furetur magis eſt fur q̃ mœchus: ſed finis hæreſis eſt cõmodum tẽporale & maxime principatus, & gl̃ia, quod pertinet ad vitiũ ſuperbiæ, vel cupiditatis. dicit. n. Augu. in lib † de vtilitate credendi, ꝙ hæreticus eſt, qui alicuius tẽporalis commodi, & maximè gl̃iç, principatuſq; ſui gr̃a falſas, ac nouas opiniones vel gignit, vel ſequit̃. ergo hæreſis nõ eſt ſpecies infidelitatis, ſed magis ſuperbiæ.

Peruerſa per totum.

63

* Supra q. 10 a. 5. Et inf. a. q. 94. art. 1. ad 1.
* q. præce art. 2.
† H. er. ad cap. 5. ad Ga. ſuper illud Hæreſes. hr. 20. q. 3. c. Hereſ.
† 1. 2. qu. 13 ar. 1.
* Lib. 5. c. 2 paulo a pri. to. 5.
† Circa principiũ libri. to. 6.

¶ Quo ad ſecundum tota difficultas conſiſtit in hoc, quia filij ſeruorũ poſſunt iuſte eis auferri. Ablatis autem iuſte a cura parentum, iam nulli fit iniuria, ſi Ieſu Chriſto per baptiſmum conſecrentur. Ad veritatis autem euidentiam diſtinguendum eſt inter id quod prouenit ex ſeruitute directe, & per ſe, & id quod prouenit ex ea per accidens, ſeu ex conſequenti. Cum enim ſeruitus, qua homini homo ſeruus eſt, ciuilis ſit, ad ea tantum, quæ ciuilis ordinis ſunt per ſe, & directe, ſe extẽdit vt effectus cauſis proportionales ſint Propter quod licitum eſt ſeruis comedere, colere Deum, & alia, quæ ſunt iuris naturæ & diuini, inuitis dominis exercere. Ex conſequenti autem, ſeu per accidens, quẽadmodum extenditur ad ea, quæ naturalis iuris ſunt: ita ad ea, quæ diuini ſunt iuris. Conſtat autem quòd dominus poteſt vendere paruulos ſeruorum ſuorũ in ſeruos: & per hoc ex conſequenti ſubtrahere eos curæ parentum, quæ eſt de iure naturę. Pari, immo maiori ratione, poteſt eos dare alicui Chriſtiano, vt conſecrentur Creatori ſuo: & per hoc inuitis parentibus ea quæ ſunt diuinæ iuris in pueros exercere. Et hæc eſt veritas. Et propter hæc duo author duabus vijs in litera proceſſit. Ex eo enim quòd per ſe, & directe ſeruitus ad ciuilia ſe extendit, dixit, quòd filij Iudęorum, quos aſſerit eſſe ſeruos Eccleſiæ non ſunt inuitis parẽtibus baptizãdi: & bene. Ex eo uero quòd ex conſequenti, ſeu accidens poſt iuſtam ſubtractionem a parentibus, hoc poteſt eſſe licitum, vſus eſt loco ab authoritate negatiue, ſcilicet quòd Eccleſia non conſueuit: ergo Syluester, & Ambroſius non quæſiuerunt: ſuper tamen Eccleſiæ conſuetudine fundat doctrinam ſuam, reddendo illius rationem.

¶ Ad cuius pleniorem intellectum ſcito, quòd vti hac uia, vt ſcilicet ex conſequenti pueri infidelium ſeruorum baptizandi inuitis parentibus, contingit bene, & male. Bene quidem, ſi oĩa conſonãt rectæ rõni: male autem ſi aliquid diſſonãs cõcurrit. Et quia, vt in pluribus cõcurrunt multa diſſona rectæ rõni, ꝗ Eccleſia non conſueuit hoc facere ideo in litera determinatur tam de pueris Iudęorum, quã aliorum infidelium ſimul vno contextu, ꝙ non ſunt inuitis parentibus baptizandi. Doctrina namque moralis ſecundum id, quòd vt plurimum conuenit tradenda eſt. Interueniunt autem minus duo diſſonantia. Primum eſt periculum fidei in ipſis paruulis, cum fuerint adulti quod non euitatur ex ſubtractione eorum a cura parentũ: quia cum adulti fuerint, & parentes ſuos in alia fide cõſpexerint naturalis amor ad parentes inuitabit, & aut vetita cõuerſatio magis ſollicitabit: aut permiſſa cõuerſatio facilem viam peruerſioni dabit. Secũdũ eſt infamia fidei, quaſi non ſit à Deo, qui corda hominũ regit ut compellere velit. Eccleſia hoc modo ad fidẽ: cum tamen oporteat ſanctos ab his, qui foris ſunt, teſtimoniũ habere. Vnde dicentes, quòd pueri Iudæorum poſſunt inuitis parentibus baptizari adhibitis cautelis, dupliciter deficere vi- F detur. Primo in hoc, quòd cautelas ex parte authoritatis Eccleſiæ non dicunt, ſed paruulorum tantum. Secundo, quòd ſecundum cautelas, quæ vt plurimum apponi non poſſunt, doctrinam faciunt cum tamen oppoſitum eſſet docendum, ſcilicet quòd communiter non licet, ſed quandoq; excluſis inconuenientibus poteſt licere. Et per hæc patet & reſponſio ad obiecta, et intentio, ac vis rationũ literæ. Quoniam prima ducens ad inconueniens, vniuerſalis eſt ſimpliciter. Secunda oſtenſiua eſt uniuerſalis, aut ſecluſa ratione ſeruitutis aut melius & profundius directe, & per ſe loquendo, id eſt ſtando infra limites eorum ad quæ directè, & per ſe, ſe extendit infidelium ſeruitus, vt prædeclaratum eſt. Et per hæc eadem patet, quòd infra tales limites ſtã do, optime dixit author, quòd iniuria fit Iudæis, ſi filij eorum ipſis inuitis baptizentur: & alia huiuſmodi, quibus nõ ſatisfit a Durando, nec alijs, infra illos limites ſtando: licet egrediendo ad per accidens, & id quod eſt ex conſequenti, vt in paucioribus, uerum dicatur, nobis non contrarium ſed conſonum. Patet namque, quòd author fatetur Iudæos eſſe ſeruos Eccleſiæ: & ꝙ paruulus ſub cura parentũ eſt aliqua res eius, & ſicut I animal irrationale. Et quòd Eccleſia non facit eis iniuriam diſponendo de eis, & alienando eos. Et quod plus, cum parentes infideles liberos conſtet dare operam continue ad impediendum fidem Chriſtianã in filijs, ex doctrina tradita in ar. 8 debellari poſſunt propter hoc: cum his tamen aduerte Nouitie, ꝙ pueri infidelium, qui ad partes fidelium deferunt, & venduntur Chriſtianis, quamuis nõ conſtet de iuſta ablatione eorundem a cura parentum. quia tamen ſine parentum cura, cõuerſatione, & cognitione etiam in ſpe, ſecundum humanum curſum ſunt abſque parentibus cenſentur: & propterea Eccleſia conſueuit eos baptizare.

Finis hæreticorum.

SVPER QVÆST. XI. ART. I.

Bannes eodem art.

IN art. 1. q. 11 dubium occurrit Nouitiorũ: quia nõ vr̃ verũ quod hæreſis conſtituatur per hoc, quòd ſuppoſita adhęſione ad Chriſtum, erretur in his, quæ ſunt dicta ab ipſo: quoniã contingit Chriſtianum recedere etiam a fide ipſius Chriſti, & K nec ipſum, nec Deum credere. Talis eſt hæreticus, & tamen nõ ſupponit Chriſtum ergo male in litera dicitur.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ aſſentire Chriſto, contingit dupliciter. ſ. actu mẽtis, uel profeſſione characteris chriſtiani. Ad hæreſim licet ſæpe concurrere videatur primum, non tamen eſt de ratione eius, ſed ſufficit ſecundum, ſcilicet quòd charactere fidei in baptiſmo ſuſcepto Chriſtum profiteatur. Sic enim in hæreſi contingit apoſtatare, vt inferius patet in quæſtione, De apoſtaſia.

¶ In eodẽ r. art. aduerte, ꝙ quia hæreſis eſt vitium non in intellectu abſolute, ſed in eo vt moto a voluntate eligente, nulla propoſitio, aut ſententia, propriè loquẽdo. poteſt dici ſecundũ ſe hæretica, ſed ſolum ut denominat̃ ab adhæſione tali ad ipſam. Cum. n. una & eadem propoſitio, puta Mortui non reſurgẽt, ad omnes infidelitatis ſpecies poſſit pertinere, oportet ꝙ nullam illarum ſecũ ſe ſibi uendicet. Dicta namque ſitiã, ab hæretico hæretica, a Iudæo perfida, a Pagano gentilis denominat̃

Vnde

Vnde propoſitiones ipſæ ſcdm ſe, ſunt cõtrariæ fidei, & ſic vocandæ ſunt, qñ cõtrariãtur articulis fidei, vel ſacræ ſcripturæ, aut determinationi Eccleſiæ de fide. Et iſtæ diſtinguẽdę ſunt quia quædã ſunt contrariæ fidei ſecũdum ſe, & quoad nos, quarum .ſ. contrarietas ad fidem eſt manifeſta nobis: quædam ſecundum ſe tñ. quæ .ſ. contrariæ ſunt propoſitionibus veris pertinentibus ad fidẽ, ſed earum contrarietas non eſt nobis manifeſta: quia Eccleſia non determinauit, ſicut iſta propoſitio. Spiritusſanctus non procedit a Filio, ſecundum ſe eſt contraria fidei: quia cõtrariatur ſuæ contradictoriæ pertinenti ad fidem. Sed qñ uertebatur inter ipſos fideles i dubiũ, erat contraria ſecundum ſe tantum. Poſt quàm aũt patefacta eſt per determinationem Eccleſiæ, eſt contraria fidei ſecundũ ſe, & quoad nos, & ſibi aſſenſum pertinacẽm pręſtantẽ poſt ipſius Euangelicam pfeſſionẽ, in ſpẽ hæreſis reponit, ut ex ſupradictis patet, & inde hæretica denominatur: ſicut columna dextra dr̃ in reſpectu ad dextrũ animalis.

*In arg. 1. huius art. †1.2.q.13. art. 3. †q.1. arti. 3. & q. 4. art. 3.4. et 5.

SVPER QV. XI. ART. II.

Ratio eadem art.

IN ar. 2. eiuſdem q. & ſpecialiter in reſponſione ad tertiũ. Aduerte diligentiſſime, cũ hæreſis ex tribus conſtituat̃ .ſ. errore in fide pertinaci, & duo prima, .ſ. error, & ſnia fidei ſpectent ad intellectum: tertium autem, .ſ. pinacia ad voluntatẽ, & hoc ſupueniens præcedentibus, ita conſtituat rõnem hæreſis, ut ſine eo hæreſis non ſit, ſicut nec fides ſine voluntatis determinatione: manifeſtũ primo eſt, q̃ ſiquis ſententiam fidei cõtrariam ſecundum ſe teneret, putans ſe recte ſentire, non intendens ab Eccleſia diſſentire, talis adhæſio nõ eſt hæreſis pp defectum pinaciæ. Sed & manifeſtum ſecũd eſt, q̃ ſi quis cognoſcens aliq̃ propoſitionẽ ſpectarẽ ad fidẽ, puta, Ieſus Nazarenus eſt verus Deus, credat illã falſam, i. cum occurrit ſibi, q̃ non eſt vera, cõſentit tali adheſioni, quam non putat eſſe veram, talis adhæſio eſt uere & proprie hęreſis. Sicut namq; pręſentato concubitu cũ aliena vxore, conſentiens in illũ, crimen adulterij incurrit, & ſic de alijs: ita præſentato errore in fide cũ notitia, q̃ eſt error in fidẽ, conſenſus in illum, hæreticum conſtituit. Et ex hoc patet, q̃ pertinacia, quæ ponitur de ratione hæreſis, nõ importat obdurationẽ, ſeu obſtinationẽ, ut diſtinguit̃ contra infirmitatẽ, paſſionẽ, & tranſitorium, ſeu leuem cõſenſum: ſicut dicim⁹ aliq̃ fornicari ex paſſione, uel ex cholera cõſenſiſſe in malum aliquod, & non pertinaciter: ſed ſumit̃ pinacia, vt ęquiualet vero conſenſui præſuppoſita notitia, q̃ ſit error, & q̃ ſit in fide. Siue enim ex paſſione, ſiue ex infirmitate, ſiue ex quacunque alia cauſa perueniatur ad verum cõſenſum in aſſenſum propoſitionis contrariæ fidei cũ cognitione, q̃ ſit contraria fidei, vera hæreſis incurrit̃ a Chriſtiano. Nã talis uere pertinax pro tunc eſt: qm̃ cognoſcit Eccleſiam præcipere, q̃ teneat Chriſtum eſſe verum Deũ, & ipſe non uult pro tunc ſic credere. Siquis autem minus perſpicax de hac doctrina dubitat, animaduertat, q̃ fides, & infidelitas ſunt contraria, & q̃ quemadmodũ illa perficit̃ aſſenſu intellectus ex conſenſu uoluntatis, ita iſta perficit̃ in diſſenſu.

Concl. ᵐ *In corp. art.

*1.2.q.77. ar. 6. & * *Li. 8. c. 3. in princ. *Arg. 2. *Principiũ errandi.* *Li. 4. Meta. tex. 24. tom. 3. *Porrecta per totum.* 64 4. d. 13. q. 2. ar. 1. ad 6. Et 1. co. 11. lec. 4. *Colligit̃ ex li. 8. ca. 3. 4. & 6. ſimul ſumptis.

¶ 3 Prę. ᵇ Infidelitas, cũ ſit in intellectu, nõ vr̃ ad carnẽ pertinere: ſed hæreſis ptinet ad opera carnis. dicit. n. apoſtolus ad Ga. 5. Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt fornicatio, immunditia: & inter cætera poſtmodum ſubdit, diſſenſiones, ſectæ, quæ ſunt idem, q̃ hæreſes. ergo hęreſis non eſt infidelitatis ſpẽs.

Sed contra eſt, q̃ falſitas veritati opponit̃: ſed hæreticus eſt q̃ falſas, uel nouas opiniões uel gignit, vel ſequit̃. ergo opponit̃ veritati, cui fides innitit̃. ergo ſub infidelitate continet̃.

Respon. Dicendũ, q̃ nomen hæreſis, ſicut dictũ eſt,* electionẽ importat. Electio aũt, ut ſ. dictũ eſt, † eſt eorũ q̃ ſunt ad finẽ, pſuppoſito fine. In credẽdis aũt uolũtas aſſentit alicui uerò tanq̃ proprio bono, ut ex ſ. dictis patet. † Vñ quod eſt principale uerũ hẽt rõnẽ finis ultimi: quæ ſecundaria ſunt hñt rõnem eorũ q̃ ſunt ad finẽ. Quia uerò q̃cunq; credit, alicui* dicto aſſentit, principale vr̃ eſſe, & quaſi finis in unaquaq; credulitate ille, cui' dicto aſſentit̃: quaſi aũt ſecundaria ſunt ea, q̃ qs tenendo vult alicui aſſentire. Si ergo qui rectè fidem Chriſtianã hẽt, ſua uoluntate aſſentit Chrõ in his, q̃ ad eius doctrinã ptinẽt. A rectitudine ergo fidei Chriſtianę dupliciter qs põt deuiare. Vno mõ, qa ipſe Chrõ nõ vult aſſentire: & hic hẽt quaſi malã uolũtatẽ circa ipſum finẽ, & hoc ptinet ad ſpẽm infidelitatis Paganorũ, & Iudæorũ. Alio mõ per hoc, q̃ intẽdit qdẽ Chrõ aſſentire, ſed deficit in eligẽdo ea, q̃bus Chrõ aſſentiat: qa nõ eligit ea, q̃ ſunt uerè à Chrõ tradita, ſed ea q̃ ſibi ppria mẽs ſuggerit. Et iõ ᵐ hęreſis eſt infidelitatis ſpecies, pertinẽs ad eos, qui fidem Chriſti profitentur, ſed eius dogmata corrumpunt.ⁿ

Ad primvm ergo dicẽdum, q̃ hoc modo electio ptinet ad infidelitatem, ſicut & uoluntas ad fidem, ut ſupra dictum eſt.*

Ad secvndvm dicẽdũ, q̃ uitia hñt ſpẽm ex fine proximo, ſed ex fine remoto hñt gen⁹: & cãm ſicut: cũ aliqs mœchat̃, ut furet̃, eſt ibi qdẽ ſpẽs mœchiæ ex ꝓprio fine & obiecto, ſed ex fine vltimo oñdit̃, q̃ mœchia ex furto orit̃, & ſub eo cõtinet̃ ſicut effect⁹ ſub cã, uel ſicut ſpẽs ſub gñe: vt patet ex his, q̃ ſ. de* actib. dicta ſunt in cõi. Vñ & ſimiliter in ꝓpoſito, finis proximus hæreſis eſt adhærere falſæ ſniæ ꝓpriæ, & ex hoc ſpẽm habet: ſed ex fine remoto oſtenditur cauſa eius, .ſ. quòd oritur ex ſuperbia, uel cupiditate.

Ad tertivm dicẽdũ, q̃ ſicut hæreſis dr̃ ab eligendo, ita ſecta a ſectãdo, ſicut Iſid. dicit in li.* Etym. Et iõ hæreſis, & ſecta idẽ ſunt, & utrũq; ꝑtinet ad opera carnis, non quidem quantũ ad ipſum actũ infidelitatis reſpectu ꝓximi obiecti, ſed ratione cãæ, q̃ eſt uel appetitus finis indebiti, ſm quod orit̃ ex ſuperbia, uel cupiditate, ut dictũ eſt: * uel ẽt aliqua phantaſtica illuſio, quæ eſt principiũ errãdi, ut etiam Philus † dicit in 4. Meta. phantaſia autem quoddammõ ad carnẽ pertinet, inquantum act⁹ ei⁹ ẽ cũ organo corporali.

Articvlvs II.

Vtrum hæreſis ſit propriè circa ea, quæ ſunt fidei.

AD secvndvm ſic proceditur. Videtur q̃ hæreſis non ſit propriè circa ea, q̃ ſunt fidei. Sicut. n. ſunt hæreſes, & ſectę in Chriſtianis: ᵇ ita etiam fuerunt in Iudęis & Phariſæis, ſicut Iſido. dicit in lib.* Etym. ſed eorũ diſſenſiones nõ erant circa ea, quæ ſunt fidei. ergo hæreſis nõ eſt circa ea quæ ſunt fidei, ſicut circa propriam materiam.

¶ 2 Præt. Materia fidei ſunt res, quæ credunt̃: ſed hæreſis nõ ſolũ eſt circa res, ſed ẽt ᵇ circa uerba, & circa expoſitiones ſacræ ſcripturæ. dicit. n. † Hiero. q̃ quicũq; aliter ſcripturã intelligit, q̃ ſenſus Spiritus ſancti efflagitat, à quo ſcripta eſt, licèt ab Eccleſia nõ receſſerit, tñ hæreticus appellari põt. Et alibi dicit, † q̃ ex verbis inordinate ꝓlatis fit hæreſis. ergo hæreſis nõ eſt ꝓpriẽ circa materiã fidei.

¶ 3 Præt. Etiam circa ea, quę ad fidem ꝑtinẽt, inueniunt̃ qñq; ſacri doctores ᵇ diſſentire: ſicut Hieronymus & Auguſt. circa ceſſationem legalium, & tamen hoc eſt abſque uitio hæreſis. ergo hæreſis non eſt propriè circa materiam fidei.

Sed contra eſt, quod Augu. dicit contra Manichæos.* Qui in Eccleſia Chriſti morbidũ aliqd

*Li. 8. c. 3. in princ. † Ad Gal. c. 5. Super illud: Hereſes, ſecta, &c. to mo 9. † Refert̃ 4. Sent. di. 13. in fin. *Li. 18. de ciui. Dei ca. 51. circa principiũ ca. 5.

ſtu intellectus ex conſenſu uoluntatis, & clare uidebit, q; conſentiens nõ ſolũ opinioni cõtrariæ fidei: ſed et dubio de certa propoſitione fidei, cognito q; certo ſpectat fidē: eſt infidelis, & conſequenter hæreticus, ſi erat Chriſtian*. Nihil.n. eſt in genere niſi mediante ſpecie.

¶ In eodem 2 artic. in reſponſione ad idē tertiũ, aduerte, q; authoritas uniuerſalis Eccleſiæ, determinatiua de fide principaliter reſidet in ſummo Pontifice, quod intellige in quantũ ſummus Pontifex eſt, quia ſic, & nõ ut ſingularis pſona, a Deo gubernat in his, q̃ ſunt fidei: itaq; nõ põt determinare cõtra fidē, & ppea nec Hieronymus nec Aug. ſententiã ſuã contra huiuſmodi determinationem defendit. Et hinc habes quaſitum [illegible] debeat Papa, extra de electione in cap. [illegible] [illegible] Papæ ſtatur in his, q̃ ſunt fidei, ſtandum eſt. Vere oſtēdit illud, q; medicorum eſt. Hæc aũt in tractatu, quē de comparatione authoritatis Papę concilij fecimus, magis oſtendimus.

*Art. prece. & quæſt. 6. ad 1. & 2. ar. 5. *Conclu.*

prauũve, q̃d ſapiũt, ſi correcti **F** vt ſanũ rectũq; ſapiãt, reſiſtant cõtumaciter, ſuaq; peſtifera & mortifera dogmata emendare nolũt: ſed defendere pſiſtũt, hæretici ſunt: ſed peſtifera & mortifera dogmata nõ ſunt niſi illa q̃ opponunt dogmatib. fidei, p q̃ iuſt* uiuit, ut dr̃ Ro. 1. ergo hęreſis eſt circa ea q̃ ſunt fidei ſicut circa propriam materiam.

Respon. Dicēdũ, q; de hæreſi nũc loqmur, ſm q; importat **G** corruptionē fidei Chriſtianæ. Nõ aũt ad corruptionem fidei Chriſtianæ ptinet, ſi aliqs habeat aliq̃ falſam opinionem in his q̃ nõ ſunt fidei, puta, in Geometricalib. vel in alijs hmõi, q̃ oĩno ad fidē pertinere nõ põt: ſed ſolũ qñ aliquis hēt falſam opinionē circa ea. q̃ ad fidē pertinet. Ad q̃ aliquid pertinet dupliciter, ſicut s.* dictũ eſt. Vno **H** modo directè & principaliter: ſicut articuli fidei. Alio mõ indirectè & ſecundariò: ſicut ea, ex quib. ſequit̃ corruptio alicuius art. Et circa utraq; põt eſſe hæreſis eo modo quo & fides.*

Ad primvm ergo dicēdum, q; ſicut hæreſes Iudæorum, & Phariſæorũ erant circa opiniones aliquas ad Iudaiſmum vel ad Phariſiam pertinentes: ita etiam Chriſtianorum hæreſes ſunt circa ea quæ pertinent ad fidem Chriſti.

Ad secvndvm dicēdũ, q; ille dr̃ aliter exponere ſacrã Scripturam quam Spiritusſanctus efflagitat, qui ad hoc expoſitionem ſacrę Scripturę retorquet, quod cõtrariat̃ ei q; eſt p Spũm ſctm̃ reuelatũ. Vñ dr̃ Ezec. 13. de falſis prophetis, qui perſeuerauerunt confirmare ſermonē, ſ. per falſas expoſitiones Scripturæ. Similiter ēt per Verba, quæ quis loquit̃, ſuã fidem profitet̃: eſt.n. confeſſio actus fidei, ut s.* dictum eſt iõ ſi ſit inordinata locutio circa ea, quæ ſunt fidei, ſequi põt ēx hoc corruptio fidei. Vnde Leo Papa in quadam epiſt. ad Procerum Epũm Alexandrinum, dicit quod inimici crucis **K** Chriſti omnibus factis & uerbis noſtris inſidiant̃, vt ſi ullam illis uel tenuem occaſionē demus nos: Neſtoriano ſenſui etiam congruere mentiantur.

*q. 3. ar. 1. *Hæreticorum omnibus facta & uerbis Catholicorũ inſidiantur.*

Ad tertivm dicēdũ, q; ſicut Aug. dicit* & hr̃ in Decr. 24. q. 3. ca. Dixit Apoſt. Si qui ſuam ſuã q̃uis falſam atq; peruerſam nulla pertinaci animoſitate defendunt, quærunt aũt tota ſolicitudine ueritatē corrigi, parati cũ inuenerint, nequaq̃ ſunt inter hæreticos deputandi: quia. ſ. non hñt electionē cõtradicēte Eccleſiæ doctrinæ. Sic ergo aliqui doctores uñr diſſenſiſſe, uel circa ea quorũ nihil intereſt ad fidē, vtrum ſic uel aliter teneant, uel ēt in quibuſdã ad fidem pertinentib. q̃ nõdũ erãt per Eccleſiã determinata. Poſtq̃ aũt eſſent authoritate vlis Eccleſiæ determinata, ſi quis tali ordinationi pertinaciter repugnaret, hæreticus cenſeret̃. Quę quidem authoritas principaliter reſidet ĩ ſummo Põtifice. Dr̃. n.* 24. q. 1. Quotiens fidei ratio ventilat̃, arbitror oēs fratres nr̃os & coepiſcopos non niſi ad Petrum, i. ad ſui nominis authoritatem referri debere. Contra cuius authoritatem nec Hierony. nec Aug. nec aliquis ſacrorum doctorum ſuã ſententiam defendit. Vnde dicit Hier.* ad Damaſum Papam, Hæc eſt fides Papa beatiſſime, quam in catholica didicimus Eccleſia, in qua ſi minus perite, aut parum cautè forte aliquid poſitum eſt, emendari cupimus à te, qui Petri fidem & ſedem tenes. Si autem hæc noſtra confeſſio Apoſtolatus tui iudicio comprobat̃, quicunq; me culpare uoluerit, ſe imperitum uel maleuolum, uel etiam nõ catholicum non me hæreticum comprobabit.

*Aug. ep. 162. in principio illius, to. 2. Et h. hẽt. 24. q. 3. c. Dixit Apoſtol.

Quis ſtabat olim in fide & quis hæreticus. *24. q. 1. c. Quotiēſcunque. *Sanctorũ doctorum ſancta intentio.* *Hier. in expoſit. ſymboli ad Damaſ. in fine illius to. 2.

Articvlvs III.

Vtrum hæretici ſunt tolerandi.

Ad tertivm ſic procedit̃. Vr̃ q; hæretici ſint tolerandi. Dicit.n. Apoſt. 2. ad Timot. 2. Seruum Dei oportet manſuetũ eſſe, cũ modeſtia corripiētem eos, q̃ reſiſtũt ueritati, ne qñde illis pniam De⁹ cognoſcēdã veritatē, & reſipiſcant a laq̃is diaboli: ſed ſi hęretici nõ tolerant̃, ſed mortui tradunt̃, auferẽ eis facultas pęnitendi: ergo hoc vr̃ eſſe contra præceptum Apoſt.

¶ 2 Prę. Illud quod eſt neceſſarium in Eccleſia, eſt tolerandũ: **I** ſed hęreſes ſunt neceſſarię ĩ Eccleſia. Dicit.n. Apoſtolus ad 1. Cori. c. 11. Oportet hæreſes eē, ut & qui probati ſunt, manifeſti fiant in uobis. ergo uidetur, quod hæretici ſunt tolerandi.

¶ 3 Pręt. Dñs mandauit Matth. 13. ſeruis ſuis, ut zizania pmitterent creſcere uſq; ad meſſem quæ eſt finis ſeculi, ut ibidē exponit: ſed p zizania ſignificant̃ hęretici ſm expoſitionē ſctõrũ. ergo hæretici ſunt tolerãdi.

Sed contra eſt, q; Apo. dicit ad Titũ. 3. Hæreticũ hoiem poſt primam & ſecundã correptionē deuita, ſciens quia ſubuerſus eſt qui huiuſmodi eſt.

Respon. Dicendũ, q; circa hęreticos duo ſunt conſideranda. Vnum quidem ex parte ipſorũ. Aliud uero ex parte eccleſiæ ex parte quidem ipſorum eſt peccatũ per quod meruerunt non ſolum ab Eccleſia per excommunicationem ſeparari: ſed ēt per mortē à mundo excludi. Multo enim grauius eſt corrum-

SVPER QV. XI. ART. III. ET IIII.

Banner eodem art.

IN 3 & 4. art. eiuſdē quæſtionis, vbi de punitione hæreticorũ agitur, dubiũ occurrit. An hæretici in mēte ſolũ incurrãt iuris poſitiui pœnas, & præcipue excõicationē. Et eſt rõ dubij, quia hæreſis in mēte eſt nõ ſolũ uera: ſed perfecta hæreſis, ita q; non eſt de hæreſi ſicut de furto. Nã furtũ in mēte licet ſit pctm̃ mortale: non tñ eſt furtum perfectũ: ſed hæreticus in mēte, eſt perfectè hæreticus, quia ſicut [illegible] eſt [illegible], q̃ perficit̃ inter⁹ [illegible] [illegible] [illegible] ex conſenſu uoluntatis. Conſtat aũt, q; excõicatē nõ hæret [illegible] [illegible] [illegible] ſecundum actus exteriores: ſed hæretici abſolute, & [illegible] [illegible] q; quantumcunq; occulti, ſint excõicati. Ex altera autem parte eſt, quia Eccleſia non iudicat occulta.

¶ Ad euidentiã huius [illegible] [illegible] [illegible] c. multorũ in Clemēt. nis refert Archidiaconum diſputationi hoc tel quidē, & plures affert doctores p [illegible] affirmatiua q [illegible]

Porrecta per totum. 68

4. d. 13. q. 2. ar. 2. co. Et quoli. 10. ar. 15.

ad excōicationē. Affert quoque ad hoc multa iura. Et qm̄ al latorum iuriū, cum multa q̄in principio p ſe affert, tenēs partē affirmatiuā indubitatā, uidiſſem, perſpexi eiuſdē minorē pſpicaciā, ſoluens nihilominus rōne ſolida, ex qua ſoluuntur oēs difficultates, de ſtītā a perſcrutatione iuriū, & doctorū allegatorū. Duabus igiṫ diſtinctionib. in hac reuertere. Prima eſt de occulto, quod eſt duplex, quoddā per ſe, & quoddā per accidēs. Occultū p ſe eſt qđ ex ſua rōne ſibi vēdicat non ſubeſſe cognitioni ſenſitiuę, a qua incipit humana cognitio, ſecūdū quā Eccleſia iudicat. Occultū uero p accidens, quod licet ſenſui ſubiaceat, teſtem tñ, uel teſtes non habet. Secūda eſt d actu interiori, q̄ dupliciter exerceri pōt. Primo ſolus, ut cū quis vult facere malū aliquod, uel odio hēt aliquē, uel diſcredit, & huiuſmodi ſolum in corde ſuo. Secūdo pōt exerceri ut cā cōmiſſionis, uel omiſſionis exterioris, ut cū quis ex odio facit, vel omittit facere aliquid extra, ſiue illud extra ſit locutio, ſiue operatio q̄cunque.

Conclu. m

Conclu. p

Hiero. ad Galat. 5. Sup. illud Modicū fermētū tom. 9.

Habeṫ 24. q. 3. c. Reſecandæ ſunt.

Nr̄ādum, eſt prædicandū cum ſiliam B. Hieron. ubi libet maxime erit in fide.

¶ Ex his ſiquidem ſumēdum ubi eſt, q̄ licet occultiſſima p accidēs, & actus interiores, ut rōnes exteriorū cōmiſſionum, vel omiſſionū, ſubiaceāt * Eccleſię iudicio, & cēſuris: occulta tñ p ſe, ut ſunt actus interiores ſoli ab Eccleſię iudicio & cēſuris aliena ſunt. Et rō eſt, qa hō uidet q̄ apparēt: Deus aūt intueṫ cor, ut dṙ primi Reg. 16. Et ppea Apoſtolus phibet horū iudiciū, dicēs primæ ad Cor. 4. Nolite añ tp̄s iudicare quouſq; ueniat Dñs, q manifeſtabit conſilia cordium.

*In argu. Sed cōtra

*Li. 1. contra Manichęos. c. 1. circa medi. tom. 1.

*In Decr. 24. q. 3. c. Notandū circa finē

*q. pręce. ar. 8.

¶ Ex his aūt patet primo, q̄ hæreticus pfectiſſimus in ſolo corde nō eſt excōicatus, nec aliarū iuris humani pœnarū reus. Si tñ peccatū hæreſis h rōne cēſurę annexę, ut in proceſſu annuali Romanę curiæ reſeṙ

pere fidē, per quam eſt anima vita, q̄ falſare pecuniā, p quam tp̄ali uitę ſubuenitur. Vnde ſi falſarij pecunię, vel alij maleſactores ſtatim p ſæculares principes iuſte morti tradunṫ, multo magis m hęretici ſtatim, ex quo de hęreſi cōuincunṫ, pn̄t non ſolū excōicari, ſed & iuſte occidi. n Ex parte aūt Eccleſiæ eſt miſericordia ad errātiū conuerſionē: & p iō nō ſtatim condēnat, ſed poſt primam & ſecū da correptionē, ut Apoſtolus docet, poſtmodū vero ſi adhuc ptinax inueniaṫ, Eccl'ia de eius cōuerſione nō ſperans, aliorū ſaluti, puidet, eū ab Eccleſia ſeparando per excōicationis ſententiā: & vlterius relinquit eū iudicio ſeculari mūdo extermināndū p mortē. ¶ Dicit. n. Hieronyꝫ. & hṙ 24. q. 3. Reſecādę ſunt putridæ carnes, & ſcabioſa ouis a caulis repellenda, ne tota domus maſſa, corpus, & pecora ardeāt, corrūpant, putreſcāt intereant. Arrius in Alexādria una ſcintilla fuit, ſed qm̄ nō ſtatim oppreſſus eſt, totum orbē eius flamma populata eſt.

Ad primum ergo dicēdū, q̄ ad modeſtiā illā ptinet, ut primo, & ſecūdo corripiaṫ. Quòd ſi redire noluerit, iam pro ſubuerſo habetur, ut patet in authoritate * Apo. inducta.

Ad II dicēdū, q̄ vtilitas, q̄ ex hęreſib. puenit, eſt p̄ter intentionē hr̄ticorū, dū ſ. cōſtātia fideliū cōprobaṫ, ut Ap̄ls dicit, & ut excutiamus pigritiā, diuinas ſcripturas ſolicitius intuentes, ſicut Aug. * dicit: ſed ex itētione eorū eſt corrūpere fidē, qđ eſt maximi nocumēti. Et iō magis reſpiciēdū ē ad id, qđ eſt p ſe de eorū itētione, ut excludanṫ, q̄ ad hoc, quod eſt pręter eorū intētionē, ut ſuſtineātur.

Ad III dicēdū, q̄ ſicut hṙ in Decr. * 24. q. 4. aliud eſt excōicatio, & alid' eradicatio. Excōicaṫ. n. ad hoc aliq̄s, ut ait Apoſ. ut ſp̄ūs ei' ſalu' fiat ī die Dñi. Si tñ totalṙ eradicenṫ p mortē hæretici, ñ ē ēt cōtra mādatū dñi, qđ ē i eo caſu itelligēdū, qñ nō pn̄t extirpari zizania ſine extirpatione tritici, ut ſ. * dictū eſt, cū de infidelibus in cōi ageret,

Articulus IIII.

Vtrum reuertentes ab hæreſi, ſint ab Eccleſia recipiendi.

Ban. eodem art.

Ad quartum ſic pcediṫ. Vī q̄ reuertētes ab hr̄ſi, ſint oīno ab Eccl'ia recipiēdi. Dṙ. n. Iere. 3. ex pſona Dñi. Fornicata es cū amatorib. multis, tñ reuertere ad me, dicit Dñs: ſed Eccl'ię iudiciū, h ē iudiciū Dei, ſm̄ illud Deute. 1. Ita paruū audietis ut magnū, neq; accipietis cuiuſquā pſonā, qa Dei iudiciū ē. ergo ſi aliq̄ fornicati fuerint p īfidelitatē, q̄ eſt ſpūalis fornicatio, nihilomin' ſunt recipiēdi.

¶ 2 Pręt. Dñs Matthe. 18. Petro madat, ut fratri h peccāti dimittat nō ſolū ſepties, ſed vſq; ſeptuagies ſepties, p q̄ intelḷr, ſm̄ expoſitionē Hier. * q̄ quotieſcunq; aliquis peccauerit, eſt ei dimittendū. ergo quotieſcunq; aliq̄s peccauerit in hæreſi relapſus, erit ab Eccl'ia ſuſcipiēd'.

¶ 3 Præt. Hęreſis eſt q̄da infidelitas: ſed alij h infideles uolentes cōuerti, ab Eccl'ia ſuſcipiūtur. ergo ēt hr̄tici ſunt recipiendi.

Sed contra ē, q̄ * Decretalis, Ad abolēdā dicit, q̄ ſi aliq̄ poſt abiurationē erroris deprehēſi fuerit i abiuratā hr̄ſim r̄cidiſſe ſeculari iudicio ſūt relinquēdi. ñ ergo ab eccl'ia ſūt recipiēdi.

Respon. Dicēdū, q̄ Eccl'ia ſm̄ Dñi inſtitutionē, charitatē ſuā extēdit ad oēs nō ſolū amicos, uerū ēt inimicos, & perſequētes, ſm̄ illud Matt. 5. Diligite inimicos vr̄os, bn̄ facite his, q oderūt vos. Pertinet autē ad charitatē, ut aliq̄s bonū pximi & uelit, & opeṫ: ē at duplex bonū. Vnū quidē ſpūale. ſ. ſalus aiæ, qđ principalṙ reſpicit charitas: hoc n. q libet ex charitate dēṫ alij. velle. Vñ m quātū ad hoc, hr̄tici reuertētes quotieſcūq; relapſi fuerit, ab Eccl'ia recipiunṫ ad pniam, p quā īpedit eis uia ſalutis. n Aliud āt ē bonū, qđ ſecūdario reſpicit charitas. ſ. bonū tp̄ale, ſicut ē vita corporalis, poſſeſſio mūdana, & bona fama, & dignitas eccl'iaſtica, ſiue ſęcularis. Hoc. n. nō tenenṫ ex charitate aliis uelle, niſi ī ordine ad ſalutē ęternā & eorū, & aliorū. Vñ ſi aliqđ d' hmōi bōis exn̄s ī vno, īpediṙ poſſit ęterna ſalutē ī multis, ñ oportet q̄ ex charitate hmōi bonū ei velim', ſed poti' ut uelim' eū illo careṙ q tū qa ſol' ęterna pferēda ē bono tp̄ali: tū qa bonū multorū pferṫ bono vni'. Si aūt hæretici reuertentes ſemper reciperenṫ, ut cōſeruarentur in uita, & aliis tp̄alib. bonis, poſſet

Concl. no Hæreticus & relapſi ſi pœniteant poſſint & debent dari ſacramenta eccleſiaſtica ſuccer . . debeṙet lib. 6. ēt ex charitate.

Conclu. p

uaṫ, ſed abſolute eēt reſeruatū Papæ, uel epiſcopo, non poſſet talis hæreticus ab inferiori abſolui: qm̄ reſeruatio nō eſt pœna, ſed negatio, uel adēptio iuriſdictionis, qua ſuperior pōt vti in q̄buſcunque occultis. Patet ſcdo, q̄ ſi hr̄ticus i corde, exteriori aliquo opere, uel verbo peccatū ſuū exequaṫ, ſeu dicat, ſtatim eſt excōicatus, ēt ſi nullus audiat, videat, aut quō libet percipiat, niſi ipſe met: qa tunc hæreſis peccatū non niſi per accidens eſt occultū Eccleſiæ. Per ſe. n. habet, vnde poſſit ab Eccleſia teiri, qa eſt peccatū exterius. Et propterea oportet cōfeſſores inquirere, cum pœnitentes, tepidi in fide, qui uictī tentationib. conſenſerūt cōtra fidē, occurrūt, an ēt ſecū ſolus ore protulerit infidelitatem ſuam qñ in illa erat. Patet tertio, q̄ cū phibetur inquiſitoribus, q̄ odio, vel amore &c. non omittant pcedere contra hæreticus ſub excōmunicationis latæ ſentētiæ pœna, non excōicatur actus interior ſolus, ſed actus exterior, puta impoſitio, uel omiſſio ex interiori odio, uel amore procedens. Et ſimile eſt in aliis Et ī hoc decepta uidetur gloſa allata, quia non diſtinxit inter cor ſolū, & cor ut rationem extrinſeci: nec inter occultum per ſe, & occultum per accidens, ut nos fecimus.

Porrecta per totum. 66

Quol. 10. art. 16.

* Supr. illud verbū Matt. 18. 10. 9.

*In Decr. lib. 5. ti. 7. capit. 9. a med.

SVPER

in præiudicium ſalutis aliorum F hoc eſſe, tum quia ſi relaberentur, alios inficerẽt: tum ẽt quia ſi ſine pœna euaderent, alij ſecurius in hæreſim laberentur. Dr̃.n. Eccleſ.8. Etenim quia nõ cito profertur cõtra malos ſententia, abſq; timore vllo filij hominũ perpetrant mala. Et iõ Eccleſia quidem primò reuertentes ab hæreſi nõ ſolũ recipit ad pęnitentiam, ſed ẽt conſeruat eos in uita, & interdũ reſtituit G eos diſpenſatiuè ad eccleſiaſticas dignitates, quas prius habebant, ſi uideantᷓ verè conuerſi: & hoc pro bono pacis frequenter legitur eſſe factum. Sed qñ recepti iterum relabuntur, vr̃ eſſe ſignum inconſtantiæ eorũ circa fidẽ: & iõ[a] ulterius redeũtes, recipiunt quidem ad pœnitentiam, non tamen ut liberentur a ſententia mortis.[a]

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ H in iudicio Dei ſꝑ recipiunt redeuntes, qa Deus ſcrutator eſt cordiũ, & verè redeũtes cognoſcit, ſed hoc Eccl'ia imitari non põt. Pręſumit.n. eos nõ verè reuerti, q cũ recepti fuiſſent, iterũ ſunt relapſi, & iõ eis uitã ſalutis nõ denegat, ſed à periculo mortis eos non tuetur.

Ad II. dicẽdũ, q: Dñs loqᷓ Petro de pc̃õ ĩ eũ cõmiſſo, qđ eſt ſꝑ dimittẽdum, ut fratri redeũti parcaᷓ: non aũt intelligiᷓ I de pc̃õ in proximũ, uel ĩ Deũ cõmiſſo, qđ nõ ẽ nr̃i arbitrij dimittere, ut Hiero.* dicit, ſed ẽt in hoc eſt a lege mod° ſtatutus. ẜm quod congruit honori Dei, & utilitati proximo rum.

Ad III. dicẽdũ, ꝙ alij infideles, qui nunq̃ fidem acceperãt, conuerſi ad fidẽ nondũ oſtẽdũt aliquod ſignũ inconſtãtiæ circa fidẽ, ſicut hæretici relapſi. Et K iõ nõ eſt ſimilis rõ de utriſque.

QVAESTIO XII.

De apoſtaſia, in duos articulos diuiſa.

Deinde conſiderandũ eſt de apoſtaſia.

Et circa hoc quęruntur duo.

¶ Primò, Vtrum apoſtaſia ad infidelitatem pertineat.

¶ Secundò, Vtrum propter apoſtaſiam à fide, ſubditi abſoluantur a dominio præſidentium apoſtatarum.

Articvlvs primvs.

Vtrum apoſtaſia pertineat ad infidelitatem.

Ad primvm ſic proceditᷓ. Vr̃ ꝙ apoſtaſia non pertineat ad infidelitatem. Illud.n. qđ eſt oĩs peccati principiũ, nõ vr̃ ad infidelitatem pertinere, quia multa peccata ſine infidelitate exiſtũt: ſed[h] apoſtaſia vr̃ eẽ oĩs peccati principiũ. dr̃.n. Eccl.10. Initium ſuperbiæ hoĩs apoſtare a Deo. & poſtea ſubditur: Initium omnis peccati ſuperbia. ergo apoſtaſia non pertinet ad infidelitatem.

¶ 2 Pręt. Infidelitas in ĩtellu cõſiſtit: ſed apoſtaſia[h] magis vr̃ cõſiſtere ĩ exteriori opere, vl̃ ſermone, aut ẽt ĩ iteriori volũtate dr̃.n. Prouer.6. Hõ apoſtata, vir inutilis, gradiẽs ore peruerſo, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, prauo corde machinaᷓ malũ, & in oĩ tꝑe iurgia ſeminat. Si qs ẽt ſe circũcideret, vel ſepulchrum Machometi adoraret, apoſtata reputaretur. ergo apoſtaſia non pertinet directè ad infidelitatem.

¶ 3 Pręt. Hr̃ſis, qa ad ĩfidelitatẽ ꝑtinet, eſt q̃dã determinata ſpecies ĩfidelitatis. ſi ergo apoſtaſia ad ĩfidelitatẽ ꝑtineret, ſequeretᷓ, ꝙ[h] eſſet q̃dam determinata ſpẽs infidelitatis, quod non vr̃ ẜm prædicta.* non ergo apoſtaſia ad infidelitatem pertinet.

Sed contra eſt, qđ dr̃ Io.6. Multi diſcipulorũ eius abierũt retro: qđ eſt apoſtatare, de q̃b. ſupra dixerat Dñs. Sunt q̃dam ex uobis, q ñ credũt. ergo apoſtaſia ꝑtinet ad infidelitatem.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ apoſtaſia ĩportat retroceſſionẽ quandã a Deo: q̃ q̃dẽ diuerſimodè fit ẜm diuerſos modos, q̃b. hõ Deo cõiungiᷓ. Primo nãq; cõiungiᷓ hõ Deo ꝑ fidẽ: ſecũdò ꝑ debitã & ſubiectã volũtatẽ ad obediẽdũ pceptis eius: tertio ꝑ aliqua ſpecialia ad ſuperogationẽ ꝑtinẽtia, ſicut ꝑ religionẽ & clericaturã, vel ſacrũ ordinẽ. Remoto ãt poſteriori remaneᷓ pri°, ſed ñ cõuertiᷓ. Cõtigit ergo aliquẽ apoſtatarᷓ a Deo retrocedẽdo a religiõe, quã ꝓfeſſus ẽ vl̃ ab ordine, quẽ ſuſcepit: & hæc dr̃ apoſtaſia religionis, ſeu ordinis.

SVPER QV. XII. ART. I.

R.in. eodem art.

In 1. ar. q. 12 dubiũ primò occurrit, d Apoſtaſia ab ordine, an cõſtitutus ĩ minorib. ſeu prima tonſura peccet relinquendo ſtatũ clericalem. Vr̃.n. ꝙ ſic. Primo q: q̃libet apoſtaſia peccatũ eſt, ut ĩ litera di: immo de oĩ apoſtaſia dr̃, q. põt intelligi illa authoritas Prouerb. 6. Hõ apoſtata vir inutilis &c. Ex quo hr̃, ꝙ nõ ſolũ eſt peccatũ, ſed ẽt mortale peccatũ. Secũdo q: facit cõtra id qđ in ſuſceptione primæ tõſuræ ſuſcipit. ſ. Dñs pars hæreditatis meæ. Tertiò, qa multę authoritates ad hoc afferuntur.

Conclu. ſ Noie pœnitẽtia intelligitur etiã uiaticum. Quod p n. eſt rem. c. quod in ti. 1. Huiuſmodi duo ſacramenta cũ baptiſmo paruulorũ habent admiſtrari eis ergo & alijs deſcendẽtibus ẽt ipſi cuiuſcunque interdicti c. eis gloſ. ibi.

¶ Ad euidẽtiã huius q̃õnis ſciendũ eſt, ꝙ relinquere clericat°, ſeu ordinũ minorũ ſtatũ & exercitiũ, cũ importet retroceſſionẽ a bono ſupererogationis euidẽtiã ſuſceptã tonſurã, uel ordinẽ, debito ãt poſt ſuſceptũ ordinem, aut tonſurã (Ex quo. n. aſcitus eſt in ſortem diuinã, debitor fact° eſt ſui in miniſtrum Dei) ſecundũ ſe non eſt de gñe bonorum, nec indifferentium, ſed male ſonãtiũ, nõ ita ꝙ ſit per ſe malũ, ſicut mendaciũ, qa in nulla neceſſitate poſſet licere, ſed ita ꝙ ſolitarie ſumptũ malũ ſit, adiuncta tñ aliqua cõditione honeſtari poſſit. Et hoc patet ex eo, ꝙ pro aliqua neceſſitate licitè aliquis poſt primam tonſurã, & ordinem minorẽ poſſet retroducere, ut ſi pro pace regni oporteret eſſe bigamũ, vel aliqd huiuſmodi. Et qñ iõ debiti iuſtitiam conſtituit, & eius violatio in iuſtitiam, iuxta modũ debiti attẽdẽda eſt natura peccati. In huiuſmodi aũt clericis tria inueniũtur debita, primo ꝙ ipſi ſint miniſtri Dei ſecundò, ꝙ exerceãt miniſteria ſua: tertiò, ꝙ deferant ſigna miniſterij, puta, habitum & tonſuram. Et qñ ad primũ conſecrati ſunt per ſacramentum ordinis, uel quaſi conſecrati ꝑ ſa-

*Supr. illud Matt. 18. Si peccauerit in te, tom. 9.

cramentale, ſ. primã tonſurã, ob hoc retroducere peccatũ mortale eſt: cũ hoc non fit niſi cõtẽptu ſacramenti, & ſacramẽtalium, cum neutrũ iteretur. A ſecundò autẽ recedere abſque contẽptu, quotidiana experiẽtia, qua multi eorum nunquã exercent actus ſuos abſq: remorſu. & reprehẽſione cõſciẽtiæ, teſtaᷓ nõ eſſe damnabile. A tertiò aũt retroducere, ꝙ nõ ſit mortale, ex eo probatᷓ qa hoc eſt ex iure poſitiuo, & nec præcepto, nec uoto firmatũ, nec punitũ. Manifeſtantur hęc ex eo, ꝙ licitè huiuſmodi clerici contrahũt matrimonia, & adeo licitè, ut gaudẽt ẽ. priuilegio clericali, ut patet extra d clericis coniugatis in cap. 1. in 6. ſi tamẽ deferunt habitũ, & tonſuram. Ex hoc aũt, ꝙ licitè ducere poſſunt uxores, ſequitᷓ ꝙ licitè ponunt ſe in ſtatu, in quo minus plene poſſunt Deo miniſtrare, vt patet in Decretalibus eodẽ titulo ĩ ca. Diuerſis, & ĩ quo oportet eos ſęcularib. negotiis immiſceri, ut patet ibidẽ in ca. Ioannes. Ex hoc uero ſequiᷓ ulterius, ut textus nũc dictus deducit, ꝙ tonſura ipſius talia exercentis in miniſterij clericalis uſu ꝑ eũ redũdaret. Et ſic nõ ſolũ qui in ætate minori tõſurã ſuſceperũt, ut in ca. Cõſultationi, ſed abſolutè clerici in minorib. q nolũt eſſe clerici, ex mandato iuris nõ coguntᷓ ad habitũ, & tõſurã. Et ſic d primo ad vltimũ itẽ. ergo retrocedere ab huiõ. & tõſura huiõi, nõ eſt pceptũ, aut punitũ a iure. Et licet nec ueniale pc̃m uideatᷓ, ex quo licitè igrediᷓ ſtatũ cõiugalẽ, ĩ quo oportet hoĩem cõtet ſęcularib. negotiis immiſceri, & cõſequenter relinquere habitũ, & tõſurã, vt Decretalis, dicit uerſus tũ, ꝙ ſed in indulgentiã, qua venalia permittuntur, huiuſmodi habitus & tonſuræ dimiſſio fiat, ſicut & implicatio in negotiis ſęcularibus.

Porrecta per totum.

67

*q. 10. artic. 1.

¶ Ad

Porrecta per totum

67

Cõtingit ẽt aliquẽ apoſtatare a Deo p mẽtẽ repugnantẽ diuinis mãdatis. Quibus duab' apoſtaſijs exiſtẽtibus, adhuc põt remanere hõ Deo cõiũct' p fidẽ: ſed ſi à fide diſcedat, tũc oino a Deo retroceder vr̃. Et iõ ſimpl̃r & abſolutè erit apoſtaſia, per quã aliqs diſcedit à fide, q̃ uocatur apoſtaſia per fidem. Et ſm hũc modum [m] apoſtaſia ſimpl̃r dicta, ad infidelitatẽ pertinet[n].

Conclu. m

AD PRIMVM ergo dicendũ, q obiectio illa ꝓcedit de ſecunda apoſtaſia, q̃ importat uoluntatem à mandatis Dei reſiliẽtẽ, q̃ inuenit in oi peccato mortali.

AD II dicẽdũ, q ad fidẽ ptinet non ſolũ credulitas cordis, ſed ẽt proteſtatio exterioris fidei p exteriora uerba, & facta: nã cõfeſſio eſt actus fidei. Et p hũc ẽt modũ q̃dã exteriora uerba, uel opera ad infidelitatẽ ptinẽt, inquãtũ ſunt ĩfidelitatis ſigna p modũ, quo ſignũ ſanitatis ſanũ dr̃. Authoritas aũt * ĩducta, etſi poſſit ĩtelligi de oi apoſtaſia, veriſſimè tñ contingit in apoſtaſia à fide. Quia.n. fides ẽ primũ fundamẽtũ rerũ ſperãdarũ, & ſine fide impoſſibile ẽ placere Deo, ſublata fide nihil remanet in hoie, qd̃ poſſit eſſe utile ad ſalutẽ æternã. Et pp hoc dr̃ Prou. 6. Hõ apoſtata, uir inutilis. Fides.n. eſt uita aĩę, ſm illud Rõ. 1. Iuſtus ex fide uiuit. Sicut ergo ſublata uita corporali oĩa mẽbra, & partes hois à debita diſpoſitione recedunt: ita ſublata uita iuſtitiæ, q̃ ẽ p fidẽ, apparet inordinatio in oibus mẽbris. Et primo qdẽ in ore, p qd̃ maximè manifeſtaẽ cor: ſecũdo i oculis: tertiò i iſtrumẽtis motiuis quartò i volũtate, q̃ ad malũ tendit. Et ex his ſequit, q iurgia ſeminet, alios intẽdẽs ſeparaẽ à fide, ſicut & ipe receſſit.

* In argu.

* q. 10. ar. 11c, 1.

B

AD III dicẽdũ, q ſpẽs alicui' qualitatis, vl̃ formę ñ diuerſificaẽ p hoc, q ẽ termin' motus à quo, vel ad quẽ. ſed potius ecõ uerſo ſm terminos motuũ ſpẽs attẽdunẽ. Apoſtaſia aũt recipit ĩfidelitatẽ, ut terminũ ad quẽ ẽ motus recedẽtis a fide. Vñ apoſtaſia nõ iportat determinatã ſpẽm ĩfidelitatis, ſe quãdã circũſtantiam aggrauantem, ſecundum illud 2. Petr. 2. Melius erat eis ueritatem non cognoſcere, quàm poſt cognitam retroire.

C

ARTICVLVS II.

Vtrum princeps propter apoſtaſiam a fide, amittat dominium in ſubditos, ita quòd ei obedire non teneantur.

AD SECVNDVM ſic procedit. Vr̃ q princeps pp apoſtaſiã à fide, non amittat dominiũ in ſubditos, qn ei teneanẽ obedire. Dicit.n.* Ambr. & habetur 11. q. 4. q Iulian' iperator, q̃uis eſſet apoſtata, habuit tñ ſub ſe Chr̃ianos milites qbus cũ dicebat, Producite aciẽ ꝓ defenſione reipubl. obediebat ei. ergo, pp apoſtaſiã principis, ſubditi[h] nõ abſoluunẽ ab ei' dominio.

D

¶ 2 Præt. Apoſtata à fide, iſidelis eſt. ſed infidelibus dominis iuenniunẽ aliqui ſancti uiri fideliter ſeruiſſe, ſicut Ioſeph Pharaoni, & Daniel Nabucodonoſor, & Mardochæus Aſſuero. ergo pp apoſtaſiã a fide ñ ẽ dimittẽdũ, qn principi obediaẽ à ſubditis.

E

¶ Ad primũ ergo in oppoſitũ negaẽ, q hmõi retroceſſio ſit apoſtaſia. Ad apoſtaſiã.n. requiriẽ nõ qualiſcumq;, ſed criminoſa retroceſſio, qualis nõ eſt iſta, q̃ eſt ſine peccato mortali. Vñ author in litera, licèt ennumerando modos cõiũctionis ad Deũ, dixerit p religionẽ, & clericaturã, uel ſacrũ ordinẽ, in eligẽdo tñ ſpẽs apoſtaſiæ nullã fecit mẽtionẽ de clericatura, ſed ſolũ de religione, & ordine, inſinuans per hoc, q apoſtata hoc nõĩ nõ eſt niſi, qui à ſacro ordine, uel profeſſione religionis retrocedit. ¶ Et cõfirmaẽ authoritate iuris, extra de Apoſta. in capitulo, Tuæ. &, A nobis, Vbi patet, q apoſtaſiã ob abiectũ habitum, crimẽ, infamia & punitio coactiua cõcomitantur, q̃ procul ſunt a retroceſſiõe, de qua eſt ſermo.

¶ Ad ſecũdũ dr̃, q licèt retrocedẽs à ſtatu clericali, nõ ꝓſequaẽ ſortẽ Dñi, quã ichoauit, & propterea peccet venialiter, ut dictũ ẽ: nõ tñ ex hoc ſequiẽ, q peccet mortaliter, quia nec pcepto, nec uoto ad ꝓſecutionẽ aſtringiẽ. ¶ Ad tertiũ dr̃, q nulla eſt authoritas authentica in cõtrariũ quãtum viderim, immo Ricardus, q allegaẽ in 4. diſt. 24. non inueniẽ hoc dicere. ¶ In eodẽ 1. ar. aduerte, q cũ apoſtaſia a religione, ſit retroceſſio à religione, & aliud ſit retrocedere à religione, & aliud retrocedere ab hac religione, cõſequẽs eſt, q ſi quis a ſua religione retrocedat, in aliã laxiorẽ intrans, non ſit apoſtata à religione, ac p hoc nõ incurrit pœnas contra apoſtatas ſtatutas, qĩ àmitis. b ordine mẽdicãtium ad aliquã monachalẽ religionem, præterq̃ Carthuſienſem, tranſeat abſque debita licentia, ſit excommunicatus, non propter apoſtaſiam, ſed propter tranſitum talem, iuxta ſtatutum Martini quinti.

Additiones vel ſigna apoſtatæ.

¶ In eodem 1. art. dubiũ occurrit de apoſtaſia à religione, An religioſus recedens incõſulto prælato ſuo, & non ſubijciens ſe alterius obediẽtiæ, ſit apoſtata ꝓpriè. Et vr̃ q ſic authoritate Innocentij in c. ſi. de Renun. & in c. Intelleximus, de ætã, & quali. ordi. Verum ſi diligenter cõſiderata fuerit ratio apoſtaſiæ, diſtinguere oportet, quia religioſum cũ habitu ſine licẽtia. & alterius obediẽtia, manere dupliciter cõtingit. Primo eo animo & intẽtione, ut religioſus amplius nõ ſit, & talis eſt uerus apoſtata. Nec excuſatur ab apoſtaſia, & cenſuris annexis ex hoc, q defert habitũ: ſed tenetur ad oĩa, ad quæ teneñẽ apoſtatæ ſine habitu. Secũdò, cõtingit q non recedat, nec vagetur extra animo retrocedẽdi à religione, ſed propter prælatorum forte rigorẽ, aut propter libidinem vagãdi, aut aliquid hmõi: & talis nõ eſt apoſtata, ſed fugitiuus, & vag'. Et qd̃ hoc ſit uerũ, patet ex hoc, q apoſtaſia conſiſtit in retroceſſione à religione, ac per hoc quis retroceſſioni à religione numq̃ conſentit, numq̃ apoſtaſiã incurrit, q̃uis incurrat peccatũ inobediẽtiæ, & rebellionis contra præceptũ prælati exeundo: ſicut ẽt ſtans in clauſtro, & nolẽs ptinaciter obedire plato aliqđ iuſtè pcipienti, rebellis eſt, non apoſtata: pp quod dictũ Innocentij in primo caſu uerificaẽ, & in illo ſenſu tantum puto ipſum intendere, q delationẽ habitus nõ excuſare apoſtaſiã docere uolebat. ¶ In rñſione ad ſecundũ cõfirmationẽ habes, q actus exterior ſola denominatione ab actu interiori dr̃ talis, puta, fidelis, & infidelis, ſicut ſignũ ſanitatis ſanũ. Et ſcito, q exercens ſigna infidelitatis ex timore, ut de Marcelino Papa habetur, q poſuit tura idolis peccat mortaliter, etiã ſi ſit timor cadẽs in cõſtantiſſimũ uirũ. Nullus.n. timor excuſat ab his, q̃ ſunt ſecũdũ ſe mala, quale eſt ſacrificiũ idolorum. Et licèt talis non peccet pctõ infidelitatis interioris, peccat tñ peccato infidelitatis exterioris non oppoſito fidei, ſed oppoſito fidei cõfeſſioni. Et ꝓpterea licèt talis non ſit hęreticus, nec idolatria ſecũdũ mentẽ, eſt tñ idolatra actu exteriori, & ſubiect' iuribus Dei, & hominũ contra idolatras: qa hõ iudicat ea, quę extra ſunt, & Deus voluntatem conſentientẽ in exterius ſacrificiũ contra ſe. Minus tamen exercenda ſunt, pp timorẽ, iura contra ipſum.

Porrecta per totum

68 Habeẽ 11. q. 3. c. Iuli. Id hẽ Aug Pſal 124. ſuper illud. Nõ relinquet Dominus virgam, tom. 8.

SVPER QV. XII. ARTIC. II.

Ban. eodem art.

IN art. 2. eiuſdẽ q. 12. dubiũ occurrit An pp excõmunicationẽ ex quacũq; cã iuſta, an ſolũ pp excõmunicationem ex cã apoſtaſię à fide, dominiũ amittaẽ. Et eſt rõ dubij, quia in Decretis. 15. q 6. ca. Nos ſanctorũ, qđ author in litera affert, & in c. Iuratos, abſolutè dr̃, q excommunicatio abſoluit à iuramento fidelitatis, donec excõmunicatus dñs ad ſatisfactionẽ veniat. Et in tñ hoc accipatur, vt canoniſtæ dubitẽt, an ẽt abſoluat à debito ſoluendi mutuum acceptum. Ex altera parte occurrit, q author ſpeciale aliquid de apoſtaſia uidetur velle dicere. In cuius ſignum in reſponſione ad tertium dicit, quòd non eſt eadem ratio de apoſtaſia, & alijs criminibus. ¶ Ad hoc dr̃, q in hac re ſunt duo. ſ. crimen, & ſentẽtia Eccleſię. Et quoniã de crimine directè ſpectat ad Theologum, de ſententia autem extenſiuè & ſecũdariò, ideirco litera de demerito criminis intelligenda eſt, q ſpeciale aliquid quęrit, & dicit. Poteſt enim Eccleſia non ſolũ pp hoc, ſed propter alia crimina, ut ẽt in litera dr̃, eandem pęnam imponere. Quia igitur crimen apoſtaſiæ à fide demeritũ hoc ſibi vẽdicat, quia totaliter ſeparat à Deo, & omnis æquitas põſtulat, ut uolenti fidẽ Deo, abſtrahatur fides aliorũ: ob hoc ſpecialiter de apoſtaſia decitum eſt Nõ

tamen dictū eſt, q pro ſola apoſtaſia pęna hæc incurratur, nec F ſilens ab authoritatē negatiue validus eſt. Quia uerò Eccleſia I allegatis iuribus voluit, q excommunicati abſolute, ac per hoc ex quacumq; cauſa incurrant eandem pęnā: ideò ex parte ſententię Eccleſię nihil eſt ſpeciale in apoſtaſia, quod nō eſt in excōmunicatione propter alia crimina.

¶ In eodē art. circa illa verba. Et ideo q cito aliquis p ſentētiā denunciat excōmunicatus pp apoſtaſiam à fide, ipſo facto eius ſubditi ſunt abſoluti à dominio & iuramē to &c. dubiū duplex occurrit. Primū eſt, An exigat denunciatio ad hoc, q ſubditi abſoluti ſint a dominio & iuramēto. Secundo, ſuppoſito q ſic, An exigat denunciatio talis pęnæ. ſ. q eſt priuat[o] dominio, & iure fidelitatis: uel ſufficiat denunciatio cēſuræ ſ. q eſt excommunicatus &c. Et eſt rō dubij vtriuſq; ex litera, quia exprimit denunciatio, & hoc quoad primū: & denunciatio ſolius cenſuræ, & hoc quoad ſecundum.

¶ In oppoſitū aūt eſt, qa aut ad obligationē pęnarū à iure p latā ſententiā diffinitarū exigitur declaratio, aut non. Si nō exigit, ergo nō eſt expectanda denunciatio. Sed quilibet, cui conſtat principē feciſſe aliquid, pp quod pſeuerat in excōmunicatione, eſt abſolutus &c. Si uerò exigitur, ergo nō ſufficit declaratio, q eſt excōmunicatus, ſed exigitur declaratio, quòd incurrerit pęnas cōſequentes.

¶ Ad hoc dubiū, q̄uis Canoniſtarū ſit, pro ſimplicium tñ inſtructione, & ne exurgat ſcrupulus ſolicitans, & vexās conſcientias timoratas, dr, q quia regulariter in pęnis, q nō ſunt eccleſiaſticarū cēſurarū, requiritur declaratio iudicis ad executionē pęnarū, ut in c. Cū ſecūdum. de hæreticis in 6. habet, & ſubiciat, ut ibidē dicitur, ſententia iudicis ſuper crimine ad executionem: ideo indubiè tenendum eſt, & quòd exigitur declaratio, ſeu denunciatio iudicis, & q ſufficit declaratio criminis, ſeu excōmunicationis, cui coniuncta eſt à iure talis pęna. Tunc. n. in ſuo principali intelligitur declaratum acceſſorium. Dixi autem regulariter, quia Panormita. in c. Cum nō ab homine, extra de iudicijs, excipit caſum, quando factū eſt notoriū, ut nulla ſit opus declaratione. Et à Felino in c. Rhodolphus. de reſcri. multa ad hoc firmandum afferuntur. Periculoſa tamē uidetur mihi hmôi exceptio: quia quandiu notorium facti toleratur a iudice, tolerandum quoq; inſinuatur priuatis. Peruerſuſq; ordo ſtatuitur, ut priuati teneantur facere, quod ſuperior timet attentare. Quod eueniret, ſi principe exiſtente notorie hæretico, Eccleſia tacēs uellet ſubditos illi nō parere. Accedit ad hoc, q ſententia declaratoria nō ſemper exigitur pp facti, aut iuris icertitudinē: alioquin qñ eſſet euidentia facti abſq; hoc, q eſſet notorium, non eſſet op[o] declaratione, qđ eſt falſum. Sed exigitur pp authoritatiuā manifeſtationem, ut q authoritas publica inchoauit legē, authoritas publica pficiat iudice. Quo fit ut alterū de duobus dicēdum ſit, poſt factū damnatum a iure euidenter etiam conſtans, aut iudicis ſententiam declaratiuā requiri, aut notorietatem æquiparare ſententiæ declaratoriæ iudicis, quod quantum ad claritatem notitię eſt uerū: ſed quantū ad authoritatem claritatis neſcio eſſe, nec credo uerū. Puto tñ diſtinguendum inter poſſe, & debere: & quod qñ eſt ita notorium, q nulla poſſit tergiuerſatione excuſari, poſſit executio fieri, non tamen teneantur ad exequendum, quamdiu iudex tolerat, ut ſic notorium facti ſortiatur effectū ſententiæ declaratoriæ quantū ad manifeſtationem, & non quantū ad authoritatē. Et in materia præſentis pœnæ diligenter aduerte, q oportet perſeuerantiā cenſuræ eſſe notoriam, qa textus dicit, Vſq; ad ſatisfactionem, & quandiu excommunicatus eſt.

Conclu. in

* Haber. 15. q. 6. c. Nos ſanctorum.

* In Decretal. li. 5. titul. 7. cap. 9.

* q. 10. ar. 10.

* Ar. prec.

* In corp. & art. 1.

* Ar. prec.

Porrecta per totum.

69 4. d. 14. in expo. lit. ad 9. Et lo. 10. lec. 5. in principio.

¶ 3 Præt. Sicut p apoſtaſiā a fide recedit à Deo, ita[h] p quodlibet pctm. Si ergo pp apoſtaſiā à fide pderēt principes ius imperandi ſubditis fidelibus, pari rōne pp pctā alia hoc amitterēt: ſed hoc patet eē falſum. nō ergo pp apoſtaſiā à fide ē recedendū ab obedientia principū.

G

SED CONTRA eſt, qđ * Greg. 7. dicit. Nos ſanctorū pdeceſſorū ſtatuta tenētes, eos, q excōmunicatis[i], fidelitate, aut iuramēti ſacramēto ſunt cōſtricti, apoſtolica authoritate à ſacramēto abſoluimus, & ne ſibi fidelitatē obſeruēt, oībus modis phibemus, quouſq; ad ſatisfactionē ueniāt: ſed apoſtatę à fide ſunt excōicati, ſicut & hæretici, ut dicit * Decretalis extra de hæreticis, Ad abolendam. ergo principibus apoſtatantibus a fide non eſt obediendum.

H

RESP. Dicēdū, q ſicut ſupra * dictū eſt, infidelitas ſm ſeipſā nō repugnat dominio, eo q dominiū itroductū eſt de iure gētiū, qđ eſt ius humanū. Diſtinctio aūt fideliū, & infideliū eſt ſm ius diuinū, p qđ nō tollitur ius humanū: ſed aliqs p infidelitatem peccās pōt ſentētialiter ius dominij amittere, ſicut etiā qnq; pp alias culpas. Ad Eccleſiā aūt nō ptinet punire infidelitatē in illis, q nūquā fidē ſuſceperūt, ſm illud Apoſt. 1. ad Cor. 5. Quid mihi de his, q foris ſūt, iudicare? Sed infidelitatē illorū, q fidē ſuſceperūt, pōt ſentētialiter punire, & conuenięter i hoc puniunt, q ſubditis fidelibus dominari nō poſſint. Hoc enim uergere poſſet in magnā fidei corruptionē: qa, ut * dictū ē, hō apoſtata prauo corde machinat malū, & iurgia ſeminat, intēdēs hoīes ſeparare à fide. Et iō q[m] cito aliqs p ſentētiā denūtiat excōicat[9] pp apoſtaſiā à fide, ipſo facto ei[9] ſubditi ſūt abſoluti à dñio eius, & iuramēto fidelitatis, quo ei tenebant.[n]

AD PRIMVM ergo dicendū, q illo tēpore Eccleſia in ſui nouitate nondum habebat poteſtatem terrenos principes compeſcendi. & ideo tolerauit fideles Iuliano apoſtatæ obedire i his, q nondum erant contra fidē, ut maius periculum fidei uitaret.

AD II dicendū, q alia rō eſt de infidelibus alijs, qui numq fidē ſuſceperunt, ut * dictū eſt.

AD III dicēdū, q apoſtaſia à fide totaliter ſeparat hominē à Deo, vt * dictū eſt, qđ nō cōtingit in quibuſcūq; alijs peccatis.

QVAESTIO XIII.

De peccato blaſphemiæ in generali, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE cōſiderādū eſt de peccato blaſphemiæ, qđ opponitur confeſſioni fidei. Et primo, de blaſphemia in generali. Secundo, de blaſphemia, q dr peccatū in Spiritumſanctū.

CIRCA primum quæruntur quatuor.

I

¶ Primò, Vtrū blaſphemia opponatur confeſſioni fidei.

¶ Secundò, Vtrum blaſphemia ſemper ſit peccatū mortale.

¶ Tertiò, Vtrum blaſphemia ſit maximum peccatum.

¶ Quartò, Vtrum blaſphemia ſit in damnatis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum blaſphemia opponatur confeſſioni fidei.

K

AD PRIMVM ſic pcedit. Vr q blaſphemia ñ opponat cōfeſſioni fidei. Nā blaſphemare eſt contumeliam, vel aliquod conuitium inferre in iniuriam Creatoris: ſed hoc[b] magis pertinet ad maleuolētiā cōtra Deū,

SVPER QV. XIII. ARTIC. I.

Ban. eodem art.

IN artic. 1. q. 13. dubiū multiplex occurrit circa diſtinctionem in litera factam de blaſphemia in opinione tantum, uel etiam cum deteſtatione affectus, & illi[9] mēbra. Et primo circa ipſam diſtinctionem, quia inſufficiēs uidetur, quoniam deficit tertium membrum, ſcilicet in deteſtatione affectus tantum. Nam contingit diuinæ bonitati derogare tripliciter. Primo intellectu tantum, ſ. opinando de eo falſum. Secundo, addendo falſæ opinioni deteſtationem uoluntatis. Tertio abſque falſa opinione, exercendo ſolam deteſtationem uoluntatis, ut communiter fit a Chriſtianis blaſphemis. Dicentes enim, quòd non poteſt facere Deus, non ideo dicunt, quia credunt Deum non poſſe facere: ſed in deteſtationem

q ad infidelitatē. ergo blaſphemia ñ opponit cōfeſſioni fidei.

¶ 2 Præt. Ad Eph. 4. ſup illud, Blaſphemia tollat a uobis, dicit * glo. q̃ fit in Deū, vel in [b] ſanctos: ſed cōfeſſio fidei nō vr̄ eſſe, niſi de his, q̃ ptinēt ad Deū, q eſt fidei obiectū. ergo blaſphemia ñ ſp opponitur confeſſioni fidei.

¶ 3 Præt. A qbuſdam dr̄, q ſunt tres blaſphemiæ ſpēs, quarum vna eſt, cū attribuit Deo, quod ei nō cōuenit. Secunda eſt, cum ab eo remouetur, qđ ei conuenit. Tertia eſt, cū attribuit creaturæ, qđ Deo appropriatur, & ſic vr̄, q blaſphemia non ſolū ſit circa Deū, ſed ēt [h] circa creaturas: fides aūt habet Deum ꝓ obiecto. ergo blaſphemia non opponitur confeſſioni fidei.

Sed contra. eſt, qđ Apoſt. dicit. 1. ad Timot. 1. Prius fui blaſphem⁹, & pſecutor. & poſtea ſubdit: Ignorās feci i icredulitate mea. ex quo videt̄ q blaſphemia ad infidelitatē pertineat.

Respon. Dicēdum, q nomē blaſphemiæ īportare vr̄ quādā derogationē alicui⁹ excellētis bōitatis, & p̄cipuę diuinę. De⁹ āt, ut * Dion. dicit primo cap. de Di. nom. ē ipſa eſſentia verę bonitatis. Vñ quicqd Deo conuenit, ꝑtinet ad bonitatē ipſi⁹, & qcquid ad ipſum non pertinet, lōge ē a rōne pfectę bonitatis, q̃ eſt eius eſſentia. Quicūq; ergo vel negat aliqd de Deo, qđ ei cōuenit, vł aſſerit đ eo, qđ ei ñ cōuenit, đrogat diuinę bonitati. Qđ qdē pōt cōtingere dupliciter, uno qdē mō ſm ſolam opinionem intell's: alio modo cōiūcta quadā affectus deteſtatione, ſicut ecōtrario fides Dei p dilectionē pficit ipſi⁹. Hmōi ergo derogatio diuinæ bonitatis vel eſt ſm intellectū tm̄, vel ēt ſm affectum. Si cōſiſtat tm̄ i corde, eſt cordis blaſphemia. Si āt exteri⁹ pdeat p locutionē, ē oris blaſphemia. Et [m] ſm hoc blaſphemia cōfeſſiōi opponit [n]

Ad primum ergo dicēdū, q ille qui contra Deū loqtur, cōuitiū inferre intēdens, derogat diuinæ bonitati nō ſolū ſm vanitatē intellectus, ſed ēt ſm prauitatē uolūtatis deteſtantis, & impediētis ꝓ poſſe, diuinū honorē: qđ ē blaſphemia pfecta.

Ad II. dicēdū, q ſicut De⁹ i ſanctis ſuis laudat, inquātū laudant opa, q̃ De⁹ ī ſanctis efficit: ita & blaſphemia, q̃ fit i ſāctos, ex cōſequēti in Deū redundat.

Ad III. dicēdū, q ſm illa tria non pñt, proprie loquendo, diſtigui diuerſæ ſpēs peccati blaſphemię. Attribuer̄ .n. Deo, qđ ei nō cōuenit, vel remouere ab eo, qđ ei cōuenit, nō differunt niſi ſm affirmationē, & negationē: q̃ qdē diuerſitas habitus ſpēm nō diſtinguit, qa p eādē ſciētiā innoteſcit falſitas affirmationū, & negationum: & per eādem ignorātiā utroque mō erratur, cū negatio probetur p affirmationem, ut hr̄ 1. Poſter. Quòd aūt ea quæ ſunt Dei ꝓpria, creaturis attribuantur, ad hoc ptinere vr̄, q aliqd ei attribuat qđ ei nō conueniat. Quicqd. n. eſt Deo propriū, eſt ipſe Deus. Attribuere aūt id quod eſt Dei ꝓpriū alicui, creaturę, ē ipſū Deū dicere idē creaturæ.

Articulus II.

Vtrum blaſphemia ſemper ſit peccatum mortale.

Ban. eodem art.

Ad secundum ſic procedit. Vr̄ q blaſphemia nō ſp ſit peccatū mortale, Quia ſuper illud ad Col. 3. Nunc autē deponite & uos &c. dicit * glo. Poſt maiora, phibet [h] minora, & tñ ſubdit de blaſphemia. ergo blaſphemia inter peccata minora cōputat, q̃ ſūt peccata venialia

ſionem diuinæ poteſtatis loquuntur oppoſitū ei, qđ credūt. Quare ergo in litera nō numerant niſi duo prima. Secūdū dubium eſt circa primū mēbrū. ſ. in opinione intellectus tm̄, & dubitat ex duplici capite. Primo, qa derogatio, q̃ in ſola opinione falſa de Deo cōſiſtit, nō eſt blaſphemia, ſed erroris, & ignorantię cōſecutio. Blaſphemia n. cū in gñe peccatorū mortaliū ſit, nō inuenitur in ſolo actu intellectus, qñ abſq; voluntate nullū eſt p[illegible] in moralib. Secūdo, derogatio, q̃ conſiſtit in talia de Deo opinione intellectus tm̄, ſi eſt uoluntaria, eſt peccatū infidelitatis: ergo hoc aūt blaſphemia eſt ſpecies infidelitatis, qđ non cōſonat ſupradictis: aut blaſphemia non cōſiſtit i ſola opinione intellectus. Eſt & tertiū dubiū conclude cū primo, Quod nō ſit blaſphemiæ [illegible] in litera [illegible] in corpore, & in reſponſione ad tertiū. [illegible] in reſponſione ad primum dr̄, q ille, qui cōtra Deū loquitur, cōuitiu inferre intendēs, derogat diuinę bonitati, non ſolū ſecundū ueritatē intellectus, ſed ēt ſecundū prauitatem uoluntatis &c. Et eſt ſō dubij, quia cōtingit blaſphemar̄ ignominioſe, nominādo pudēda mēbra Chriſti, quæ habet & etiā ipſam altitudinē, & iuſtitiam, & potentiā Dei. Tunc enim nulla eſt falſitas.

¶ Ad euidētiā horū, ex quibus pēdet intellectus totius materię d blaſphemia, tria declarāda ſunt. Primo in quo actu conſiſtit blaſphemia. Secūdo, quō i illo inuenit ſp falſitas. Tertio, quō ſe hēt ad illū fides, & malignitas. Quo ad primū. Sicut in fide inueniuntur duo. ſ. aſſentire articulis fidei & dicere locutiōe exteriori, vel interiori ea, q̃ ſūt fidei, & primū ptinet ad ipſam fidē, ſecundū ad confeſſione fidei, iuxta illud, Credidi ꝓp qđ locutus [illegible] [illegible] ea, q̃ ſunt fidei, & dicere [illegible] quæ ſunt fidei. Et primum horum ſpectat ad infidelitatis vitiū & illius ſpeciē, ſecundū aūt ad blaſphemiā. Ex quo habetur q blaſphemia cōſiſtit in dicere interius, uel exterius contra Deum. Et qñ ſp in materia morali, cum de actibus eſt ſermo, intelligitur de uoluntariis, nō intelligatur q blaſphemia cōſiſtit i dicere uolūtario cōtra Deū. Et qm̄ dicere multipliciter cōtingit. ſ. enūciatiue, ſpeculatiue, & optatiue, quocūq; mō dicat qs cōtra Deū, blaſphemia ē.

¶ Quo ad ſecundum, diſcurrendo per ſingula, patet primo in blaſphemia enūciatiua ſp eſſe falſitatem in tribus modis in litera poſitis. In quarto aūt (qui tamen non eſt alius a pdictis. ſ. cum aliquis ignominioſe nominando membra pudenda Ieſu Chriſti, uel ſanctorū, quæ i ueritate hēnt) falſitas inuenit, quia cum non derogetur Deo ex hoc, quod dicatur talia habere, ſed ex eo quod ut vituperabilia dicūtur i actu exercito, conſequens eſt, ut falſum dicatur, quoniam nihil [illegible] ſancti vituperabile. Et licet blaſphemi huiuſmodi non dicāt in actu ſignato, ſanctos habere aliquid uituperabile ſatis tamē hoc dicunt in actu exercito ex modo dicendi, ignominioſe enunciando. Neque enim ſolo uocabulo ſignificatiuo enunciatur, ſed etiam nutu, & ſignis [illegible] In blaſphemia aūt optatiua, imperatiua, & ſi qua eſt alia eiuſmodi, falſitas non conſiſtit in enūciatione eius, qđ eſt, vel non eſt: ſed ut ſit uel non ſit, q non poteſt, vel decet eſſe. Qui .n. optat Deū nō eſſe beatum, aut eſſe maledictum, & alia huiuſmodi, non dicit Deum ſic eſſe, uel nō eſſe. ſed ut ſit, uel nō ſit, quod eſſe non poteſt, aut debet. Et ſi optatiue dicantur, aut exponantur nominata pudēda ſanctorū in ignominiā, patet falſitas, quia dicūt & optant, ut ſint uituperabilia. Et ex hoc patet, quòd non eſt differētia formalis inter ignominioſe dicentem pudenda, quæ habet ſanctus, & dicentem ea, quæ non habet: qm̄ in ratione vituperabilis utrunq; dicit & falſo, quāuis a ſecūdo etiam materialiter, falſo dicantur, & propterea peior ſit.

¶ Quo ad tertiū. Blaſphemia poteſt eſſe cū fide, & ſine fide. Cōtingit. n. utroque modo dicere, quod Deus non pōt facere hoc, uel illud. Et hoc nō ſolum uerbo exteriore, ut patet, ſed et interiore. Poteſt. n. quis credens Deum omnipotentem, uelle dicere ſecum, ut iniuriam Deo faciat, q Deus non poteſt, & delectari in hoc mendacio. quia non poteſt cōcipere oppoſitū eius, quod credit, & ſcit quāuis non poſſit tali oppoſito aſſentire. Et licet omnis blaſphemia, ut dictum eſt, quia eſt voluntaria, ſit a uoluntate mala, nō tamen omnis eſt cum uoluntate affecta

Conclu.

Porrecta per totum. 78

Ad Col. 3. lec. 2.

* Eſt glo. Ambr. in iſtum locum to. 5

ad derogandum diuinæ bonitati, ſed aliqua tantum, vt in litera dr: Sicut omne credere eſt uoluntarium, non tñ omne credere eſt a volũtate affecta charitate Dei. Habet.n. malitia hæc, de qua eſt ſermo literæ, ſe ad blaſphemiã, ſicut charitas ad fidem

F illudentib. Dño Ieſu, & interrogantibus, Propheti za nobis &c. dr. Et alia multa blaſphemãtes dicebant. Rñ aũt, quare iniuria Sanctorũ, & Dei eſt eiuſdẽ ſpeciei, eſt qa Sancti, ut ſic ad Deũ referunt. nihilq; dãnationis eſt his, q ſunt in Chřo Ieſu. Et hinc habes Cõfeſſor, q varietas blaſphemiarũ p diuerſitate ſpecifica, non eſt ingrẽda, ſed pro maiori grauitate iudicanda, ut in cæteris peccatorũ ſpeciebus contingit.

¶Ex his aũt facile patet ſolutio dubiorũ. Nã ad primũ di, q diſtinctio ẽ ſufficiẽs, ſi bñ intelligat. Põt.n. itelligi dupliciter. Primo, q ad blaſphemiam oẽm cõcurrat falſitas enũciatiua: & in hoc ſenſu malo pcedit argm. Secũdo, q concurrat falſitas vel enunciatiue, uel quacunque alio mõ. Et ſic verũ eſt, q dr, & nulla eſt blaſphemia, in qua nõ ſit falſa opinio hoc mõ. Et p hoc ẽt patet ſolutio tertij dubij. Nã cõmuniãdo, uel tribuẽdo nominatẽt potẽtiã, excellentiam, vel quodcunq; aliud diuinũ, dñt aliquo mõ illud ut uituperabile, qđ longe eſt ab oĩ re diuina, ut dependẽdis dictum eſt.

*1.2 q.74 art.10.

¶Ad ſecũdum vero dubiũ, ex primo capite iã patet, q ly tm, uel ly ſola &c. nõ excludit a volũtate: qa nõ excludit a uoluntario, ſed excludit a uolũtate effecta detectationis malitia. Ad idẽ aũt ex ſecũdo capite iã patet, qđ [illegible] & dicere, ſoluit queſtionẽ. Peccatũ nãq; infidelitatis conſiſtit i diſſenſu ad ea quæ ſunt fidei: peccatum vero blaſphemiæ cõſiſtit in actu dicendi ea, q ſunt cõtraria fidei. Et qñ contingit dicere oppoſitũ eius, cui aſſentimus: ideo non oportet blaſphemũ eſſe infidelẽ, nec blaſphemiã eſſe ſpẽciẽ infidelitatis. Propter qđ blaſphemia ponit in litera oppoſita cõfeſſioni fidei, quæ [illegible] non [illegible] & ad tertiũ, aduerte, q [illegible] ſpecies blaſphemię non diuerſificãtur p D ũ & Sanctos, nec per illa tria in litera nominata, nec per enũciationẽ & deſiderium, nec per honorem, famam, & huiuſmodi, in una & eadẽ ſpecie eſt blaſphemia Dei, & Sanctorũ, ſiue fit per modũ maledictionis, [illegible] ſiue [illegible]. Cũ [illegible] reſpectu Dei, uel Sanctorũ ſit blaſphemia, & blaſphemia non hẽat p uaras ſpecies, proprie loquẽdo, conſequẽs eſt, q omnia ſint eiuſdẽ ſpeciei. Vñ inferius in q.76 ar.2 dr, q maledicere irrationalibus, inquantũ ſunt creaturæ Dei, eſt peccatũ blaſphemiæ. Et in art.4. ad primũ dr, q eadẽ eſt rõ de detractione. Et Luc.22. dr

*1.2.q.72 art.5. & q.88. art.1.

Quid ſit peccatum mortale.

*Ar.præc. Conclu.

*Ar.præc.

Aſſumitur conſequenter nomen Dei i uanũ

¶2 Præt. Oẽ peccatũ mortale[h] opponit alicui pcepto decalogi: ſed blaſphemia nõ vr alicui eorum opponi. ergo blaſphemia non eſt peccatũ mortale.

¶3 Præt. Peccata q[h] abſq; deliberatiõe cõmittunt, ſi ſũt mortalia, pp qđ primi mot[9] nõ ſunt peccata mortalia, qa deliberationẽ rõnis pcedũt, ut ex ſ.[a] dictis patet: ſed blaſphemia qñq; abſq; deliberatione pcedit. ergo nõ ſp eſt peccatũ mortale.

G

Sed contra eſt, quod dr Leuitic. 24. Qui blaſphemauerit nomen Dñi, morte moriat: ſed pœna mortis non infert, niſi pro peccato mortali. ergo blaſphemia eſt peccatũ mortale.

Respon. Dicẽdũ, q ſicut ſupra[a] dictũ eſt, pctm mortale ẽ, p qđ hõ ſeparat a primo principio ſpũalis vitę, qđ eſt charitas Dei. Vñ q̃cũque charitati repugnãt, ex ſuo gñe ſunt peccata mortalia. Blaſphemia aũt ẽm gen[9] ſuũ repugnat charitati diuinæ, qa drogat diuinæ bonitati, *ut dictũ ẽ, q̃ ẽ obiectũ charitatis. Et iõ[m] blaſphemia ẽ peccatũ mortale ex ſuo gñe.[n]

H

Ad primvm ergo dicẽdũ, q gl. illa non eſt ſic intelligenda, q omnia, q̃ ſubdũtur, ſint peccata mortalia: ſed quia cum ſupra non expreſſiſſet niſi maiora, poſtmodũ ẽt quædam minora ſubdit, inter quæ etiam quædam de maioribus ponit.

I

Ad II dicẽdũ, q cũ blaſphemia opponat cõfeſſioni fidei, vt *dictũ eſt, eius phibitio reducit ad phibitionẽ infidelitatis, q̃ intelligit in eo, qđ dr. Ego ſum Dñs Deus tuus &c. vel phibet p id qđ dr. Nõ aſſumes nomẽ Dei tui in uanũ. Magis.n. in vanũ aſſumit nomẽ Dei, q aliqđ falſum de Deo aſſerit, q̃ q per nomẽ Dei aliqđ falsũ cõfirmat.

Ad III dicẽdũ, q blaphemia pt abſq; deliberatione ex ſurreptione procedere dupľr. Vno mõ, q aliqs nõ aduertat hoc, qđ dicit eſſe blaſphemiã: qđ põt cõtingere, cũ aliqs ſubito ex aliqua paſſiõne i verba imaginata prũpit, quorũ ſignificationẽ nõ cõſiderat, & tunc eſt peccatũ ueniale, & nõ hẽt pprie rõnẽ blaſphemiæ. Alio mõ, qñ aduertit hoc eſſe blaſphemiã, conſiderãs ſignificata uerborũ: & tũc non excuſat a peccato mortali, ſicut nec ille, q ex ſubito motu iræ aliquẽ occidit iuxta ſe ſedentem.

Articvl. III.

Vtrum peccatum blaſphemiæ ſit maximum peccatum.

AD TERTIVM ſic procedit. Vr q peccatum blaſphemiæ nõn ſit maximũ peccatũ. Malum.n. dr, quia[h] nocet, ẽm Aug.* in Enchiridion: ſed magis nocet peccatũ homicidij, qđ perimit vitã hominis, q̃ peccatum plaſphemiæ, quod Deo nullũ nocumentũ põt inferre. ergo peccatum homicidij eſt grauius peccato blaſphemiæ.

¶2 Præt. Quicũq; piurat,[h] inducit Deũ teſtẽ falſitatis, & ita vr eũ aſſerere eſſe falſum: ſed non quilibet blaſphemus vſque ad hoc procedit, vt Deũ aſſerat eſſe falſum. ergo piuriũ ẽ graui[9] peccatum, quam blaſphemia.

¶3 Præt. Sup illud Pſ. 47. Nolite extollere in altũ cornu veſtrũ, dicit * gl.[h] Maximũ ẽ uitiũ excuſatiõis peccati. nõ ergo blaſphemia eſt maximũ peccatũ.

Sed contra eſt qđ Iſaię 18. ſup illud, Ad populum terribilẽ, &c. dicit † gl. Oẽ peccatum, blaſphemiæ cõparatũ, leui[9] eſt.

Respon. Dicendum, q ſicut

SVPER QV. XIII. ART. III.

Ean. eadem art.

IN art.3 eiuſdẽ 13. q̃ſt. pcermiſſo ſecũdo, dubiũ occurrit: Quo blaſphemia habeat in ſe grauitatẽ infidelitatis aggrauãs ipſam, cũ iã dictũ ſit, q blaſphemia frequẽter ſit ſalua fide, & q non eſt de rõne blaſphemiæ diſſenſus conſtituens infidelitatem. Quo ergo ſtant hæc ſimul.

¶Ad hoc dr, q de ratione blaſphemiæ, licet nõ ſit ſentire falſum de Deo, eſt tñ dicere falſum de Deo. Ad infidelitatis aũt genus ſpectat nõ ſolũ ſentire falſum de Deo, ſed ẽt dicere falſa de eodẽ, non ita q blaſphemia ſit ſpẽs infidelitatis, ſed qa eſt ſpẽs cognata illi, & naturali ordine ab illa emanans. Qui.n. blaſphemat, quãuis nõ ſentiat uerũ eſſe qđ dicit, dicẽdo tñ in diuinã pſonã [illegible] ſentire, ut dicit. Dicit n. [illegible] ſi crederet ſic eſſe, aut ſic ẽẽ poſſibile. [illegible] dicit, q blaſphemia hẽt in ſe infidelitatẽ, ſed hẽt in ſe grauitatẽ infidelitatis, ſcitu q quẽadmodũ ſentire falsũ de Deo, [illegible] ſentire, eſt actus ſecũdũ ſe mal[9], qa cadit ſup materiã indebitã, & cõſtituit infidelitatẽ, ſic [illegible] dicere falſum de Deo, vt blaſphem[9] [illegible] blaſphem [illegible] gradu, q [illegible] ſup materia indebita. Et qa materia hæc, q̃ ẽ materia [illegible], q̃ obiectũ [illegible], cõſequẽs eſt ut grauitas una ſit. Et ppterea in litera dr, q hẽt grauitatem infidelitatis, & q peccatum maximum eſt ex genere ſuo, ſicut & infidelitas. Et conſequenter, q aggrauat grauitatẽ, in qua communicat cum infidelitate, ſi ſuperuenit detectatio uoluntatis. Quamuis.n. ſemper in blaſphemia inueniatur uolũtas cõſentiẽs in hoc, qđ eſt falſum dicere de Deo (aliter peccatũ nõ eſſet) ſicut ſp in infidelitate eſt uolũtas cõſentiẽs in hoc, q eſt ſentire falſum de Deo, nõ tñ ſp adeſt uolũtas affecta ad detectandũ, quæ in litera dicitur aggrauare. Propter differentiam autem differentiam

Porrecta per totum.

71 3. q. 80. ar tic. 3. cor. Et 4. di. 9. art. 3. q. 3. cor. Et mal. q. 2. ar. 10. cor.

*Ca. 12. to mo 3.

*In Pſ. 47 in gl. ordi na. ex Caſſiodorus.

*Gl. ordi. ibid.

differentiā inter ſentire, & dicere falſum de Deo, i rōñe ad ſecundū ſub diſiunctione dī, q̄ q periurat, nō dicit, aut ſentit aliquid falſum de Deo, ſicut blaſphemus. Siquis aūt cōtēdat perfectā blaſphemiā præſupponere, & claudere infidelitatē, diſtinguendo de blaſphemia ſecundū perfectā, uel imperfectā rōnē blaſphemiæ, p e i q confeſſio fidei pfecta fidem præſupponit & claudit, aduertat primo q. bonū ex cā integra, malū aūt ex particulari cōſurgit defectu, ac p hoc quis ad pfectā fidei cōfeſſionē exigit fidem, qa aliter uitioſa eſt, blaſphemia tñ eſt uitioſa abſque infidelitate. Aduertat ſecūdo, q, blaſphemia pfectior eſt, cum ex intētione pfertur in Deū, ſicut ex ignorantia: qm tūc eſt blaſphemia ex vtraque parte, ſcilicet ex parte Dei, & ex parte blaſphemi. Qñ autē non credit q ſe contra Deū ſe dicere, blaſphemiā eſt ſolū ex parte Dei blaſphemati. Conſtat autē, q blaſphemia nō credentis in Chriſtū, eſt ſolū blaſphemia ſecundū ſe: blaſphemia aūt credentis in Chriſtum, eſt & ſecūdū ſe, & ſecundum blaſphemātem, blaſphemia ac per hoc blaſphemia pfectior eſt iūc infidelitate, quàm cum infidelitate.

¶ Et confirmatur authoritate ſecundæ. Pet. ſecundo. Melius erat eis veritatē non cognoſcere, q̄ poſt agnitā retroire, & multo magis iniuriari.

SVPER QV. XIII. ART. IIII.

Barres eod. in art.

IN art. 4 eiuſdem quæſt. dubium occurrit, qa ex omnibus quæ in litera numerat, non cōcludit in dānatis actus blaſphemiæ, ut patet diſcurrendo p ſingula, & oīa ſimul. Auerſio imprimis a iuſtitia Dei in hoc, q amantur q ab illa odio habent, non conſtituit blaſphemiā: alioqn cōmittēs fornicationem, & amās illam, quam .eit odio habe

ſupra* dictū eſt, blaſphemia oppo- A nit cōfeſſioni fidei. Et iō hēt in ſe grauitatē infidelitatis, & aggrauat pctm̄, ſi ſuperueniat deteſtatio uoluntatis: & adhuc magis, ſi prūpat in verba, ſicut & laus fidei auget p dilectionē, & cōfeſſionē. Vñ cū infidelitas ſit maximū pctm̄ ſm ſuū gen⁹, ſicut ſupra* dictū ē, ᵐ cōſequēs eſt, q etiam blaſphemia ſit peccatum maximum ad idē genus pertinens, & ipſum aggrauās.ⁿ B

AD PRIMVM ergo dicēdū, q homicidiū, & blaſphemia, ſi cōparent ſm obiecta, ī q̄ peccat, manifeſtū eſt, q blaſphemia, q̄ eſt directè pctm̄ in Deū, ppōderat homicidio, qd̄ eſt pctm̄ ī pximū. Si aūt cōparent ſm effectū nocēdi, ſic homicidiū ppōderat. Plus. n. homicidiū nocet pximo, q̄ blaſphemia Deo. Sed qa i grauitate culpæ magis attēdit intētio uolūtatis puerſæ, C q̄ effectus operis, ut ex ſupra* dictis patet: iō cū blaſphemus intēdat nocumentū inferre honori diuino, ſimplr loquendo, grauius peccat, quam homicida. Homicidium tamē primum locum tenet in pęnis inter peccata in proximum commiſſa.

AD II dicendū, q ſup illud ad Eph. 4. Blaſphemia tollat à vobis, dicit* glo. Peius eſt blaſphemare, q̄ periurare. Qui. n. D periurat nō dicit, aut ſentit aliqd falſū de Deo, ſicut blaſphemus: ſed Deū adhibet teſtē falſitati, nō tanq̄ æſtimās Deū eſſe falſum teſtē, ſed tamq̄ ſperans, q Deus ſuper hoc non teſtificetur per aliquod euidens ſignū.

AD III dicendū, q excuſatio peccati eſt quædam circunſtantia aggrauās omne peccatū, ēt ipſam blaſphemiā: & p tanto dicitur eſſe maximū peccatū, E quia quodlibet facit maius.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum damnati blaſphement.

AD QVARTVM ſic pcedit. Vr q dānati nō blaſphement. Deterrent. n. nūc aliqui mali à blaſphemādo pp timorē futurarūʰ pęnarū: ſed dānati has pęnas experiunt, vnde magis eas abhorrēt. ergo multò magis à blaſphemando compeſcuntur.

¶ 2 Præt. Blaſphemia, cū ſit grauiſſimū pctm̄, eſt maximè hi demeritoriū: ſed ī futura vita nō ē ſtat⁹ merēdi neq; d̄merēdi. ergo null⁹ erit loc⁹ blaſphemiæ.

¶ 3 Præt. Eccl. 11. dr̄, q i quocūq; loco lignū ceciderit, ibi erit. Ex quo patet, q poſt hanc vitā homini nō accreſcit nec meritū, nec peccatum, qd̄ nō habuit ī hac uita: ſed multi dānabunt, qui in hac vita non fuerunt ʰ blaſphemi. ergo nec in futura uita blaſphemabunt.

SED CONTRA eſt, qd̄ dr̄ Apo. 16. Aeſtuauerūt hoīes æſtu magno, & blaſphemauerūt nomē Dñi habētis poteſtatē ſup has plagas. Vbi dicit gl. q i inferno poſiti, q̄uis ſciant ſe p meritis puniri, dolebūt tñ, q Deus tātā potētiā habeat, q plagas eis īferat: hoc aūt eſſet blaſphemia in præſenti. ergo & in futuro.

RESPON. Dicēdū, q ſicut* dictū eſt, ad rōnē blaſphemię ptinet deteſtatio diuinę bonitatis. Illi aūt q ſunt ī inferno, retinebūt puerſam uolūtatē auerſam a Dei iuſtitia in hoc, q diligunt ea, p qb⁹ puniunt, & vellēt eis vti, ſi poſſent, & odiūt pęnas, q̄ p hmōi peccatis infligunt. Dolēt tñ ēt de peccatis, q̄ cōmiſerūt, nō qa ipſa odiāt, ſed qa p eis puniunt. Sic ergo ᵈ talis ᵐ deteſtatio diuinę iuſtitię ē ī eis īterior cordis blaſphemia. Et credibile eſt q poſt reſurrectionē erit i eis ēt uocalis blaſphemia, ⁿ ſicut i ſanctis uocalis laus Dei.

AD PRIMVM ergo dicendū, q hoīes deterrent i pſentiā blaſphemia pp timorem pęnarum quas ſe putat euadere: ᵈ ſed dānati in inferno non ſperant ſe poſſe euadere. Et ideo tāquam deſperati ferūtur ad oē ad qd̄ eis peruerſa uoluntas ſuggerit.

AD II dicēdum, q ᵈ mereri, & demereri ptinēt ad ſtatum vię, vñ bona ī uiatorib⁹ ſūt meritoria, mala vero demeritoria. In beatis āt bona ñ ſūt meritoria, ſed ptinētia ad eorū beatitudinis pmiū. Et ſimilr mala in dam natis non ſunt demeritoria, ſed ptinēt ad damnationis pœnā.

AD III dicēdū, q quilibet in pctō mortali decedēs, fert ſecū volūtatē deteſtādi diuinā iuſtitiam quātum ad aliquid, & ſm

ri a Deo, blaſphemaret. In hoc etiam, q odiunt pęnas, blaſphemia nō eſt, vt patet: quia odiū hoc a natura inditum eſt. In vtroq; aūt ſimul, qa ſcilicet amare peccata, pro quibus puniuntur, & dolere de pœnis nulla blaſphemia eſt, ſed obſtinatio. Nullo n̄ ō ergo blaſphemia ex his concluditur.

¶ Ad hoc dī, q amare malum culpæ, & odio habere malum pęnæ, contingit dupliciter. Primo abſolute, & ſic nō ſpectat ad blaſphemiam, ut obijciēdo manifeſtatur. Secundo in ordine ad Deū, ut prohibitorem mali culpæ, & inflictorē mali pœnæ. et ſic eſt blaſphemia, qm nihil aliud eſt amare mala culpę, ut phibita a Deo, q̄ odio habere prohibitorem. Et ſimiliter odio habere malum pœnæ ut inflictum a Deo, q̄ odio habere punitorē. Et hoc mō intendit litera in dānatis eſſe odium diuinæ iuſtitiæ. Et ad hoc inſinuandū non dicit abſolutæ, quòd amāt mala, aut odiūt pœnas: ſed dicit, amant ea, pro quibus puniuntur, & odiūt pœnas, quæ pro huiuſmodi peccatis infliguntur: quaſi diceret, Amant punita, ac per hoc deteſtantur punitorem, & prohibitorem, & odiunt inflicta, ac p hoc inflictorem. Fundatur autē hoc ſuper conſummata damnatorum uolūtate in malo, ut ſcilicet amor culpæ cōſummatus, qui hic interpretatiue erat deteſtatio prohibitoris, ibi iam hat conſummatione deteſtatio eiuſdem. Et ſimiliter odium mali pœnæ, quod hic in impœnitente erat interpretatiue deteſtatio punitoris, ibi conſummatione hat deteſtatio eiuſdem, iuxta inductam in litera authoritatem ex Apoc. & gloſ. Et hoc modo reſponſio ad tertium intelligenda uidetur, quę adiuta ex reſponſione ad primum, clariorem reddit expoſitum ſenſum.

Nota vt intelligas blaſphemia iſtam cordis: et caueas. ſic latro ſiniſter i cruce blaſphemat ſe uidetur.

* Ar. prçe. & ar. 1. huius quęſt.

Multi ſūt ergo blaſphemi qui non putat in hac vita.

D. 421. *Conclu. m*

D. 420.

D. 839.

D. 425. & 477. & 1016.

ſapientia. Vñ pctm̃ in Patrē di- A cunt eſſe, qn̄ peccat ex infirmitate: pctm̃ ãt in Filium, qn̄ peccatur ex ignorãtia: pctm̃ ãt Spm̃ſctm̃ qn̄ peccat ex certa malitia .i. ex ipſa electione mali, vt s.[*] expoſitum eſt. Quod qdē cõtingit dupliciter. Vno mõ ex inclinatione habitus vitioſi, qui malitia dr̃: & ſic nõ eſt idē peccare ex malitia, quod peccare i Spm̃ſctm̃. Alio mõ cõtigit ex eo, q̃ p contẽptũ abijcit, & remouet B id quod electione pcti poterat impedire, ſicut ſpes p deſperationē, & timor p pſumptionē, & qdã alia hmõi, vt infra[*] dicet. Hæc ãt oĩa q̃ pcti electionē impediũt, ſunt effectus Spũſcti in nobis. Et iõ ſic[m] ex malitia peccare, eſt peccare in Spm̃ſctm̃.[n]

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ ſicut cõfeſſio fidei nõ ſolũ cõſiſtit in pſtatiõe oris, ſed ẽt in pſtatione operis: ita ẽt blaſphemia Spũſcti põt cõſiderari C & in ore, & in corde & i opere.

AD II. dicendũ, q̃ ẽm tertiam acceptionē blaſphemia i Spm̃ſctm̃ diſtiguitur cõtra blaſphemiã in filium hoĩs, ẽm q̃ Filius hoĩs eſt ẽt filius Dei .i. Dei virtus, & Dei ſapientia. Vñ ẽm hoc pctm̃ in filiũ hoĩs erit pctm̃ ex ignorantia vel ex infirmitate.

AD III. dicendũ, q̃ pctm̃ ex [d]certa malitia ẽm quod pueniť ex inclinatione habitus, nõ eſt D ſpeciale pctm̃, ſed qdam gñalis cõditio pcti. Prout vero eſt ex ſpeciali contẽptu effectus Spũſcti in nobis, hẽt rõnem ſpẽlis pcti. Et ẽm hoc ẽt pctm̃ in ſpm̃ſctm̃ eſt ſpeciale genus pcti, & ſilr ẽm primam expoſitionem. Scd̃m aũt ſcd̃am expoſitionem nõ eſt ſpeciale genus pcti. Nam finalis impœnitẽtia põt eſſe circũſtãtia cuiuſlibet gñris pcti.

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter aſſignentur ſex ſpecies peccati in Spiritumſanctũ, ſcilicet diſperatio, præſumptio &c.

AD SECVNDVM, ſic proceditur. Vr̃ q̃ incõuenientes aſſignentur ſex ſpecies peccati in Spm̃ſctm̃ .ſ. diſperatio, præſumptio, impnĩa, obſtinatio, impugnatio veritatis agnitæ, & inuidentia fraternæ grãæ: quas ſpẽs ponit.[*] Magiſter. 43. diſt. 2. lib. ſententiarum.[h] Negari .n. diuinã iuſtitiam uel miſericordiam, ad infidelitatē ptinet: ſed p deſperationem aliquid reijcit diuinã miſericordiã: per pſumptionē ãt diuinam iuſtitiã. ergo vnumquodque eorum potius eſt ſpẽs infidelitatis, q̃ pcti in Spm̃ſctm̃.

¶2 Præ. Impœnitẽtia vr̃ reſpicere pctm̃ prręteritum, obſtinatio ãt pctm̃ futurum: ſed præteritum, uel futurum non diuerſificãt ſpẽm virtutis, vl̃ vitij. ẽm .n. B eãdem fidẽ qua credimus Chriſtum nam antiqui crediderunt eum naſciturum. ergo obſtinatio, & impnia nõ debent poni duæ ſpecies pcti in Spm̃ſctm̃.

¶3 Præ. Grã, & ueritas p Ieſum Criſtum facta eſt, vt hr̃ Ioan. 1. ergo vr̃ q̃ impugnatio veritatis agnitæ, & inuidentia fraternæ grãæ magis pertineãt ad blaſphemiam in Filium, quãm ad C blaſphemiã in Spiritumſanctũ.

¶4 Præt. Bernardus dicit in lib. de[*] diſpenſat. & præce. q̃ nolle obedire, eſt reſiſtere Spũiſctõ. Glo. ẽt dicit leuit. 7. q̃ ſimulata pnĩa eſt blaſphemia Spirituſſancti. Schiſma ẽt vr̃ directe opponi Spirituiſancto, per quem Eccleſia vnitur: & ita videtur, q̃ [h]non ſufficienter tradantur ſpecies peccati in Spiritũſanctum.

SED CONTRA eſt, quod Au. D dicit in lib. de[*] Fide ad Petrũ, q̃ illi qui deſperant de indulgentia pctõrum, uel qui ſine meritis de miſericordia Dei pſumũt peccant in Spm̃ſctm̃. Et in[†] En chiridio dicit, q̃ qui in obſtinatione mẽtis diem claudit extremũ, reus eſt pcti in Spm̃ſctm̃. Et in li. de[†] Verbis Dñi dicit q̃ impnĩa eſt pctm̃ in Spm̃ſctm̃. Et in lib. de[*] ſermone Dñi in mõte dicit, q̃ inuidiæ facibus fraternitatem impugnare, eſt pctm̃ E in Spiritumſanctum. Et in lib. de Vnico bap. dicit, quõd qui veritatem contemnit, aut circa fratres malignus eſt, quibus veritas reuelatur, aut circa Deũ ingratus, cuius inſpiratione Eccleſia inſtruitur: & ſic videtur quod peccet in Spiritumſanctũ.

RESP. Dicẽdũ, q̃[n] ẽm quod pctm̃ in Spm̃ſctm̃ tertio modo accipiť, conuenienter prædictę ſpẽs ei aſſignantur,[n] q̃ diſtinguunt, ẽm remotionē, uel contemptum eorum, per quæ põt homo ab electione pcti impediri: q̃ quidem ſunt uel ex parte diuini iudicij, uel ex parte donorum ipſius, uel etiã ex parte ipſius pcti. Aduertiť .n. homo ab electiõe

peccare conſiſtit in velle bonitatem verã, uel apparentẽ, vt rõnem mali actus, quod ſolum conuenit voluntati auerſæ à Deo: iõ non ſequiť q̃ Deus poſſit velle ſub ea rõne: qua põt voluntas creata.

[*] 1. 2. qu. 78. ar. 1. & 3.

Peccare ex malitia cõtingit dupliciter.

¶Scdm ãt argumentum deficit primo, quia ponit malum integrum quod implicat duo contradictoria. Deſtruit .n. ſeipſum apud philoſophiã. Ponit .n. odiũ Dei, vt eſt obiectum prouenientis actũ volendi eſſe tm̃ mali. Obiectum .n. poſitũ in ſolo intellectu, & in ſolo eſſe obiectiuo voluntati, ĩpoſſibile eſt q̃ ſit tm̃ malũ, qm̃ oportet icludere ſubſtratum actum. V. g. In poſito odiũ Dei præſentatum volun-tati includit in ſe actum voluntatis, q̃ eſt odium & de formitatem rõnẽ indebitæ materiæ .ſ. Dei. Cum volũtas in hoc pctm̃ fertur, actus ille conceptus ẽ & eius deformitas exercet. Vñ hic argumentum fallit non diſtinguẽdo inter odium Dei in actu concepto, ſeu ſignato, & i actu exercito. Vtrumq; .n. ſignificat malũ, quod ĩpoſſibile eſt eſſe integrum. Et ppea prima ſequela eſt qm̃ abſq; errore odium Dei hẽt rõnem alicuius boni. Nec hoc eſt in obiecto ex actu voluntatis in exercitio ſed ex ſe in ſeipſo ante oẽm actum exercitum. Scd̃o deficit, quia ponit intellectũ errantem prius naturaliter, ſi uoluntas fert in obiectum ſcd̃m apparentem, & non exiſtentem bonitatem. In virtute ſiquidẽ huius ultima ſequela fundari vr̃. Iam ãt in 2. lib. cum de pctõ angelorum tractaretur & in 2. li. in proprio loco oſtenſum eſt, q̃ peccare non contingit niſi voluntas feratur in bonum, vel apparens bonum. Et cũ hoc ſtat, q̃ intellectũ non oportet prius naturaliter errare. Sed ex ipſo defectus intellectus error eſt qñq;, q̃ volens non vtitur intellectu ad regulandum actum volendi

[*] Arti. ſequent. & qu. 20. & 21.

Conclu. [m]

D 990.

Speciale, eſt nim ſpeciale, genus peccati eſt peccatũ in Spũſ.

Perrecta per totum.

74

Inf. q. 36. ar. 4. ad 2. Et 2. d. 43. art. 4. & i Rom. 2. lec. 1. fin.

[*] 2. ſen. d. 43.

quẽ exercet. Defec[t] tertio. quia articulũ Pariſieñ. ponit cõtra ueram doctrinã Philoſ. in 7. Ethi. ad quẽ tamen articulũ alias diximus ſcilicet in 2. lib. quæſt. 77. art. 2.

¶In rñſiõe ad primũ eiuſdem articuli, perſpice. q̃ rñſio conſiſtit in hoc, q̃ ſicut oẽ fidelis opus piũ, põt dici confeſſio, ita oẽ pctm̃ cordis oris, & operis põt dici blaſphemia: ac per hoc multitudo pctõrum q̃ certa malitia poſſunt committi, non obſtat quin peccare ex certa malitia ſit blaſphemia, q̃m omnia illa blaſphemiæ ſaltem operis ſunt.

SVPER Q. XIIII. ART. II.

Ag. 2. ſ. d. 43. q. 1. a. 3. D. B n. d 43. a. 2. q. 1.

IN articul. 2. ſimul cum rñſione ad vltimum primi art. nota q̃ cum dr̃, pctm̃ in Spm̃ſctm̃ eſſe ſpeciale genus pcti, & continere ſub ſe ſex ſpẽs, quæ in lr̃a declarantur non intelligo q̃ ſit proprie genus vnum diuiſum in has ſpecies: qm̃ dĩæ conſtitutiuæ illarum ſpecierum nõ ſunt eiuſdem generis, vt patet diſcurrendo: ſed intelligo q̃ ſit vnũ ſpeciale genus, hoc eſt, commune ad certas &[n] non ad oẽs pctõrũ ſpẽs ſe extendens. Hoc .n. ſufficit literæ ponenti dĩam inter pctm̃ in Spm̃ſctm̃, q̃m eſt generalis conditio, aut circumſtantia cuiuſq; pcti: & qñ eſt ſpeciale pctm̃ cõmune, vt genus ad multas ſpecies.

¶In eodem 2. articu. in reſpõſione ad primum, aduertas deſperatiõnẽ non cõſiſtere:

[*] Parum ante medium lib.

[*] Cap. 3. p vnum folium ante finem tom. 3.

[†] Enchirid. c. 82. tom. 3.

[†] Lib. de Verbo domi. ſermo. 11. a medio tom. 10.

[*] Li. 1. de ſermo domi. in mõtẽ, ca. 44. paulo a princ. tom. 4.

Conclu.

Poteſt auerti quis ab electione peccati ex conſideratione ſex rerum: & cõſequenter ēt induci ad bonum.

ſtere in non credere ſed in cōtemnere miſericordiā. Et ſimile eſt de pſumptiōe in reſpectu iuſtitiæ. Et i tractatu de ſpe inferius de hoc tractabit. ¶ In rñſione ad ſcd̄m dubiū occurrit ex eo q̄ licet turpitudo actus & paruitas boni in actu pc̄ti formaliter diſtinguāt, non ſunt tñ obiecta pc̄tōrum, q̄ penes ea diſtingui dicunt.ſ. impœnitētiæ, & obſtinationis: qñ impœnitētiæ obiectū abiectio eſt penitētiæ. & obſtinationis obiectū eſt malum, in quo quis intendit perſiſtere.

¶ Ad hoc dr̄, q̄ ſatis fuit authori ponere quaſdā diuerſas rōnes formales, quibus hæc diſtinguunt pec cata, nec oportuit ponere cuiuſq; pprid obiectū formale. Et rō eſt, qa hic non tractat de iſtis pc̄tis abſolute, ſed ut ſunt pc̄tā in Spūmſc̄m: ut ſic n. cōſtituunt p contēptum retrahentiū à pc̄tō. Et ppea ſcd̄m diuerſitatē formalē retrahentiū a pc̄tō, aſſignata eſt dr̄ia horū. Nec tñ hmōi diſtinctiua longe ſunt ab obiectis qa impœnitentiæ materia ſi eadē eſt cū materia pœnitentiæ, qa circa idē cōtraria ſunt turpitudo actus eſt. Pœnitens.n. turpitudinē deteſtat actus pc̄ti Obſtinatus quoq; intendēs pſiſtere in malo, intendit pculdubio in paruitate, & breuitate boni delectabilis in actu peccati perſiſtere.

Impœnitentia dupliciter ſumitur.

pc̄ti ex cōſideratione diuini iu F dicij, q̄ nēt iuſtitiā cū mīa: & p ſpē, q̄ cōſurgit ex conſideratione mīæ remittētis pc̄ta, & pmiātis bona. & hæc tollit p deſperationē. Et iterū p timorē, qui cōſurgit ex cōſideratione diuinæ iuſtitiæ punientis pc̄ta: & hic tollit p pſumptionē, dū.ſ. aliqs pſumit ſe gloriā poſſe adipiſci ſine meritis, vel ueniā ſine pnīa Dona aūt Dei, qb. retrahimur à pc̄tō, ſunt duo, quorū unum eſt G agnitio ueritatis, cōtra q̄ ponitur impugnatio ueritatis agnitæ, dū.ſ. aliquis ueritatē fidei agnitā impugnat, ut licētius peccet. Aliud eſt auxiliū interioris grāæ, cōtra quod ponit inuidentia fraternæ grāæ, dū.ſ. aliqs nō ſolū, inuidet pſonæ fratris, ſed ēt inuidet grāæ Dei creſcēti in mūdo. Ex parte uerò pc̄ti duo ſunt, q̄ hoiem à pc̄tō retrahere pñt, quorū unū eſt inordinatio, H & turpitudo act⁹, cui⁹ cōſideratio inducere ſolet ī hoīe pniam de pc̄tō cōmiſſo. Et contra hoc ponit impnīa nō quidē eo mō, quo dicit pmanētiā in pc̄tō uſque ad mortē, ſicut ſ. impnīa accipiebat (ſic.n. non eſſet ſpāle pc̄tm̄, ſed q̄dā pc̄ti circūſtātia) ſed accipiatur hic impnīa, ſm̄ quod importat propoſitū non pœnitendi. Aliud aūt eſt paruitas, & breuitas boni, quod quis I ī pc̄tō q̄rit, ſm̄ illud Ro.6. Quē ergo fructū habuiſtis tunc in illis, in qb. nūc erubeſcitis? Cui⁹ cōſideratio inducere ſolet hominē ad hoc, q̄ ei⁹ uoluntas in pc̄tō nō firmet: & hoc tollit p obſtinationem, qñ.ſ. hō firmat ſuum propoſitū in hoc, q̄ pc̄tō inhæreat. Et de his duob. dr̄ Hiere.8. Nullus eſt qui agat pniam ſuper pc̄tō ſuo, dicens: Quid feci? quantum ad primum. Omnes conuerſi ſunt ad curſum quaſi equus impetu uadens ad prælium: quantum ad ſecundum. K

Ad primvm ergo dicēdū, q̄ pc̄tm̄ deſperatiōis, uel pſumptionis, nō cōſiſtit in hoc, q̄ Dei iuſtitia, vel mīa non credatur, ſed in hoc, q̄ contemnitur.

Ad secvndvm dicēdū, q̄ obſtinatio, & impnīa nō ſolū differūt ſm̄ pteritū, & futurū, ſed ſm̄ quaſdā formales rōnes ex diuerſa cōſideratione eorū, quæ in pc̄tō conſiderari poſſunt, ut * dictum eſt.

*In corp. art.

Ad tertivm dicēdū, q̄ grāam, & ueritatē Chriſtus fecit p dona Spūſſc̄ti, quæ hominibus dedit.

Ad qvartvm dicēdū, q̄ nolle obedire, ptinet ad obſtinationē, ſimulatio pnīæ ad impniam, ſchiſma ad inuidentiam gratiæ fraternæ, per quam mē bra Eccleſiæ uniuntur.

Articvlvs III.

Vtrum peccatum in Spiritum ſanctum ſit irremiſſibile.

Ad tertivm ſic pcedit. Vr̄ q̄ pc̄tm̄ in Spm̄ ſc̄tm̄ nō ſit irremiſſibile. Dicit.n. † Aug. in li. de verbis Dñi. De[a] nullo deſperādū eſt, q̄diu patiētia Dñi ad pniam adducit: ſed ſi aliqđ pc̄m eſſet irremiſſibile, ēet de aliquo pc̄tōre deſperādū. ergo pc̄tm̄ ī Spūſc̄tm̄ non eſt irremiſſibile.

¶ 2 Præ. Nullū pc̄tm̄ remitit niſi p hoc, q̄ aīa ſanat a Deo: ſed[b] oīpotēti medico nullus inſanabilis lāguor occurrit ſicut dicit † gl. ſup illud Pſalmi. Qui ſanat oēs iſirmitates tuas ergo pc̄tm̄ ī Spūmſc̄tm̄ ñ eſt irremiſſibile.

¶ 3 Præ. Liberū arb. ſe hēt ad bonū & ad malū: ſed quādiu durat ſtatus viæ pōt aliqs a quacūq; virtute excidere, cū ēt angelus de cælo ceciderit. Vñ dr̄ Iob.4. In angelis ſuis reperit prauitatem, quāto magis q. habitāt domos luteas? ergo pari rōne pōt aliquis à quocumq; pc̄tō ad ſtatum iuſtitiæ rēdire. ergo pc̄tm̄ ī Spūmſc̄tm̄ nō eſt irremiſſibile.

Sed contra eſt qđ dr̄ Matt. 12. Qui dixerit verbū contra Spūmſc̄tm̄, nō remittet ei neq; in hoc ſęculo, neq; in futuro. Et * Aug. dicit ī li. de ſermone Do. in monte, quòd tanta eſt labes huius peccati, quòd humilitatē deprecandi ſubire non poteſt.

Resp. Dicēdū, q̄ ſm̄ diuerſas acceptiones pc̄ti, pc̄tm̄[d] in Spūmſc̄tm̄ diuerſimodè irremiſſibile dr̄.[m] Si.n. dicat pc̄tm̄ in Spūmſc̄tm̄, finalis, impnīa, ſic dr̄ irremiſſibile, qa nullo mō remittiṫ[n]. Pc̄tm̄.n. mortale, in quo hō pſeuerat uſq; ad mortē, qa ī hac vita ñ remittiṫ p pniam, nec ēt in futuro dimittet.[o] Scd̄m āt alias duas acceptiōes dr̄ irremiſſibile, ñ q̄ nullo mō remittat, ſđ qa quātū ē de ſe, hēt meritu ut nō remittat. Et hoc dupl̄r, uno mō q̄tū ad pęnā. Qui .n. ex ignorātia, uel iſirmitate peccat, minorē pęnā meret. Qui āt ex certa malitia peccat, nō hēt aliquā excuſationē, uñ pęna minuat. Sil̄r ēt, q. blaſphemabat ī Filiū hoīs, ei⁹ diuinitate ñ dū reuelata poterat hēre aliquā excuſationē pp iſirmitatē carnis, quā ī eo aſpiciebat, & ſic minorē pęnā merebat: ſđ q ipſā diuinitatē blaſphemabat, opa Spūſſc̄ti diabolo attribuēs nullā excuſationē hēbat uñ ei⁹ pęna diminueret. Et iō dr̄ ſm̄ expōnē * Chry. Hoc pc̄tm̄ Iudęis ñ remitti neq; ī hoc ſęculo neq; ī futuro qa p eo paſſi ſūt pęnā & ī pñti uita p Romanos & ī futura uita ī pęna iſerni. Sicut ēt * Ath. inducit

SVPER Q. XIIII. ART. III.

Arg. 1. ſ. d. 45. q. 2. a. 1. D. Bon. d. 43. a. 2. q. 2. Ric. d. 43. q. 4. Dur. d. 43. q. 2. Bannes eidem art. Biel. d. 43. q. 1. Thom. ab arg. diſ. 43. art. 2.

In ar. 3. eiuſdē qō. Nouū notū dubiū occurrit. Cūm cōe ſit oī pc̄tō mortali excludere oīa p q̄ ſit remiſſio pc̄tōrum, qm̄ tollit gratiam q̄ eſt uita aīę & cōſtituit ipſam inſanabilem, immo mortuā, cur pc̄tā in Spūmſc̄tm̄ dicantur ſpecialiter irremiſſibilia ex parte pc̄tāntis, qa excludūt, ea, p q̄ ſit remiſſio pc̄tōrū .ſ. miſericordiā, iuſtitiam proſe gratiam pœnitentiam, & pronitatem ad bonum. ¶ Ad hoc dr̄, q̄ inter pc̄tā in Spūmſc̄tm̄, & alia mortalia hæc eſt dr̄ia, q̄ pc̄tm̄ ī Spūmſc̄tm̄ excludit directe retractiuū à pc̄tō: alia uero non excludūt hoc directe, ſed ex q̄dā ſequela. Non.n. oīs peccās mortaliter directe excludit mīam ſicut deſperās aut grām, ſicut dolēs de diffuſione grīę diuinæ, & ſic de alijs. Et ppea hmōi pc̄tm̄ dicit irremiſſibile, & morbus incurabilis ex parte peccātis: qa directe tollit ea p q̄ ſit remiſſio & cura: alijs tollit ea, ſed ex conſequenti.

Patrocta per totum.

75 3. q. 86. a. 3. ad. 2. Et 3. & 3. d. 43. art. 4. Et ma. q. 3. art 14. & 15. Et quol. 2. q. 8. ar. 1. Et Roma. 2.

*Serm. 11. a medio tom. 10.

† Eſt Au. in iſtud verb. Pſa. 102. to. 8.

* Li. 1. ca. 44. paulo a princi. to. 11. 4.

D. 1005. & 1019.

Conclu. m

Conclu.

īducit exēplū ꝗ eorū parētib. q primò qdē cōtra Moyſē cōtēderūt ꝑꝑ defectū aq & panis, & hoc Dñs ſuſtinuit patiēter: hēbat.n. excuſationē ex iſir mitate carnis. Sed poſtmodū grauiꝰ peccauerūt, quaſi blaſphemātes in Spm ſctm bñficia Dei, qui eos de Aegypto eduxerat, idolo attribuētes, cū dixerūt: Hi ſunt dij tui Iſrael, q te eduxerūt de terra Aegypti. Et iō Dñs & tpaliter fecit eos puniri, qa ceciderūt i die illa quaſi uiginti tria milia hoium, & i futuro eis pęnā cōminat, dicēs. Ego āt i die vltionis uiſitabo hoc pctm eorū. Alio mō pt itelligi quo ad culpā: ſicut aliqs dr morbꝰ incurabilis, ſm nām morbi, ꝑ quē tollit id, ꝑ quod morbꝰ pōt curari, puta, cū morbꝰ tollit uirtutē naturæ, uel īducit faſtidiū cibi, & medicinæ, licēt talē morbū Deꝰ poſſit curare: ita ēt pctm in Spm ſctm dr irremiſſibile ſm ſuā naturā, inqtū excludit ea, ꝑ q̄ fit remiſſio pctōrū. Per hoc tñ nō ꝓcludit uia remittēdi, & ſanandi omnipotentiæ & miæ Dei, ꝑ quam aliqñ tales quaſi miraculoſè ſpiritualiter ſanantur.

Exemplū pulcherrimum.

Ad primvm ergo dicendū, q de nemine deſperandum eſt in hac uita, cōſiderata omnipotentia, & mia Dei: ſed conſiderata conditione peccati, dicuntur aliqui filij diſſidētiæ, vt habet ad Eph. 2.

Ad secvndvm dicēdū, q rō illa ꝓcedit ex parte oipotētiæ Dei, non ſm conditionem peccati.

Timendū.

Ad tertivm dicēdū, q lib. arb. remanet qdē ſp in hac uita uertibile, tñ qñq; abijcit a ſe id, per qđ uerti pōt ad bonum, qtū in ipſo eſt. Vnde ex parte ſua pctm ē irremiſſibile, licēt Deꝰ remitter poſſi

SVPER QV. XIIII. ART. IIII.

Porrecta per totum.

76

Capreol. 3. d. 43. q. 2. ar[illegible]. D. Bon. d. 43. ar. 2. q. 2. Ricc. d. 43. q. 2.

IN art. 4. nota, q ly primo, poſitum in tit. nō dicit ordinē ad omnimodā negationem pctōrū in præterito: ſed ad negationē pctōrū [illegible] ſeu pœnitentiæ [illegible]. Q. nō eſt [illegible], an hō poſſit peccare in Spm ſctm ante q̄ peccet in alijs pctis, ſed, an hō mundus à pctō p pniam, vel innocens baptiſmalē, vel ēt p hoc q nunq̄ peccauit mortaliter, poſſit peccare in Spiritū ſctm primo. Et hūc eſſe ſenſū [illegible] ab authore, lia manifeſtat, [illegible] de caſu perfectorū, & de caſu male diſpoſitorū. Horū.n. aliq [illegible] cōt[illegible] & cōti[illegible], [illegible] intellectu[illegible] & [illegible] multa [illegible] eodē Sdo. [illegible] Spiritū ſctm ꝑ reliqas [illegible] ſcelerū ad hoc diſponentium.

3. d. 43. 2. *Et uide q. 2. ar. 13 ad 1.*

* Li. 5. Ethica, in medio, to. c. 6, in prin. & cap. 4. a medio to mo 5.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum homo poſſit primo peccare in Spiritum ſanctum.

AD qvartvm ſic ꝓcedit. Vr, q hō poſſit primo peccare in Spm ſctm, ñ ꝓſuppoſitis alijs pctis. Naturalis.n. ordo eſt ut ab imꝑfecto ad ꝑfectū quis moueat, & hoc qdē in bonis apparet, ſm illud Prouer. 4. Iuſtorū ſemita quaſi lux ſplēdēs creſcit, & ꝓficit uſq; ad ꝑfectū die: ſed ꝑfectū dr in malis, qđ eſt maximū malū, ut patet ꝑ * Philm in 5. Metap. cū ergo pctm in Spm ſanctum ſit grauiſſimum, vr q homo ad hoc peccatum perueniat per alia peccata minora.

¶2 Prę. Peccare in Spm ſctm ē peccare ex certa ᵇ malitia ſiuē ex electione: ſed hoc ñ ſtati pōt hō anteq̄ multotiēs peccauerit. Dicit.n. Philo. in* 5. Ethi. q etſi hō poſſit iniuſta facere, ñ tñ pt ſtatio pari ſicut iniuſtꝰ. .i. ex electione. ergo vr q pctm i Spūſctm ñ poſſit cōmitti niſi poſt alia pctā.

¶3 Prę. Pnia, & impnia ſunt circa idem: ſed pnia nō eſt niſi de pctis præteritis. ergo ēt neq; impnia, q̄ eſt ſpecies pcti in Spm ſctm. Pctm ergo in Spūm ſanctū, ſ. qđ dictum eſt impnia, præſupponit alia peccata.

Sed contra eſt, q facilè eſt in cōſpectu Dei ſubito honeſtare pauperem, ut dr Eccleſ. 11. ergo ecōtrariò, poſſibile eſt ſm malitiam dæmonis ſuggerentis, ut ſtatim aliquis inducat ad pctm grauiſſimum, quod eſt peccatum in Spiritum ſanctum.

Respon. Dicendū, q ſicut* dictū eſt, peccare in Spm ſctm, uno mō eſt peccare ex certa malitia. Ex certa aūt malitia dupr peccare cōtingit, ſicut *dictū eſt. Vno mō ex inclinatione habitus, q̄uod nō eſt ꝓpriè peccare in Spm ſctm: & hoc mō peccare ex certa malitia non contingit a principio. Oportet.n. actus pctōrū ꝓcedere, ex qb. cauſet habitꝰ ad peccādū inclinās. Alio mō pōt aliqs peccare ex certa malitia, abijciēdo ꝑ cōtēptū ea, ꝑ q̄ hō retrahit a pctō: quod ꝓpriè eſt peccare ī Spm ſctm, ſicut dictū eſt. Et ꝑ hoc ēt plerūq; ꝓſupponit alia pctā, q qa ſicut dr Prou. 18. Impiū cum in profundum pctōrū uenerit, cōtēnit. Pōt tñ contingere, q aliqs in primo actu pcti in Spm ſanctū peccet per cōtēptū, tū ꝑꝑ libertatē arbitrij: tùm ēt ꝑꝑ multas diſpoſitiones ꝑcedētes: uel ēt ꝑꝑ aliquod uehemēs motiuū ad malū, & debilē affectū hois ad bonū. Et iō in uiris ꝑfectis hoc uix, aut nunq̄ accidere pōt, q ſtatim à principio peccēt in Spm ſctm. Vñ dicit* Orige. in primo Periarchon. Nō arbitror, q aliqs ex his, q in ſummo ꝑfectionis gradu cōſtiterint, ad ſubitū euacuet, aut decidat, ſed paulatim ac ꝑ partes eū decidere neceſſe eſt. Et eadē rō eſt, ſi pctm in Spm ſctm accipiat ad lrām ꝑ blaſphemia Spūſcti. Talis.n. blaſphemia de qua Dñs loquit, ſp ex malitiæ cōtēptu procedit. Si uero ꝑ pctm in Spmſctm intelligat finalis impnia ſm intellectum * Aug. qōnem non habet, quia ad peccatum in ſpiritum ſanctū requiritur continuatio peccatorum uſq; in finem uitæ.

*Art. 1 huius quęſt. · *Art. 2 huius quęſt. · Conclu. · *Art. 1 huius quæſt. · Conclu. · Conclu. · *Li. 1. c. 3. circa finē, tom. 4. · Conclu. · Concl. · * Ser. 11. de verb. Domini a medio, tomo 10.

Ad primvm ergo dicēdū, q tā in bono, q̄ in malo, ut in plurib. procedit ab imperfecto ad ꝑfectū, ꝑut hō ꝓficit uel i bono, uel i malo: & tñ ī utroq; unū pōt īcipere à maiori, q̄ aliꝰ. Et ita illud, à quo aliq̄ incipit, pōt eſſe ꝑfectū in bono, uel in malo ſm genꝰ ſuū: licēt ſit imperfectū ſm ſeriē proceſſus hominis in melius, uel in peius proficientis.

Ad secvndvm dicēdū, q rō illa ꝓcedit de pctō cōmiſſo ex malitia, qñ eſt ex inclinatione habitus.

Ad tertivm Dicendū, q ſi accipiat impnia ſm intētionē * Aug. ſm qđ importat ꝑmanētia in pctō uſq; ad finē, ſic planū eſt, q impnia præſupponit pctā, ſicut & pnia: ſed ſi loquamur de impœnitentia habituali, ſm quod ponitur ſpecies peccati in Spm ſctm, ſic manifeſtū eſt, q impœnitentia pōt eſſe etiam antē peccata. Poteſt.n. ille, qui nunquam peccauit, habere propoſitum uel pœnitendi, uel non pœnitendi, ſi contingeret eū peccare.

* Ser. 1 de verbo. Domini, a medio, tomo 10.

QVAESTIO XV.

De uitijs oppoſitis ſcientię, & intellectui in tres articulos diuiſa.

DEINDE conſiderādū eſt de uitijs oppoſitis ſciæ, & intellectui. Et qa de ignorātia, quæ

SVPER QV. XV. ART. I.

Bannes eodem art.

IN tota q. 15. nihil unum tantum occurrit circa duos modos in litera primi articuli poſitos, quibus homo uoluntariam exci-

cœcitatē mentis incur rit, ſ. ó intendendo il li intelligibili primo, quo alia intelligit. ſ. q̄ cōtingit hoc uel ſpontaneé, uel p occupatio nem mētis circa alia magis dilecta. Vtr. n. mēbra diſtinctionis coincidere: q̄m volūtaria auerſio ab intē tione boni debiti, nō eſt niſi pp aliud magis amatum: & ſic pri mum membrum incidit in ſecundum.

¶ Ad hoc dr̄, q̄ diſtinctio mēbrorū horum nō cōſiſtit in hoc, q̄ auerſio intētionis ab illo priore intelligibili uel principiū hēat à uolūtate, uel à paſſione, ita q̄ utraque auerſio cōueniat in hoc, q̄ eſt pp aliquid magis amatum, puta, exercitiū artis, aut negociationis, uel onū, vel delectationem, & huiuſ. : ſed dr̄a eſt in hoc, q̄ principiū auerſionis q̄nq; eſt à uolūtate ſine paſſione, qđ importat illud, Noluit intelligere, ut bn̄ ageret: & q̄nq; a volūtate deducta à paſſione, qđ importat illud, Supercecidit ignis cōcupiſcētiæ, & nō uiderūt Solem in ſhaix. Et ad utrumq; horū ſignificandū, primo dixit author hęc mēbra, ut diximus ī primo, ut ēs noſe, Spōtaneæ uolūtaris, in ſecundo utens noſe, occupatæ mētis. Et dein dein rūſione adtertū, q̄a cōueniūt in auertendo intentionē pp aliquid magis amatū, cō ſtituit in vnū effectū, & unā rōnem diſtractiuam ex parte obiecti, dum ſoluit argumentū, q̄ per accidens pōt alicui eſſe odibile intelligere veritatē, inq̄ant per hoc hō impeditur ab alijs, quæ magis amat. Hoc n. commune eſt vtrique membro, vt dictum eſt.

Porrecta per totum.
77

* Libr. de ver. relig. ca. 4. prin cip. tom. 1.
† Libr. 10. Confeſ. c. 23. a medio, to. 1.
† Libro 31. Moral. ca. 31.

opponitur ſciæ dictum eſt ſupra, cū de cauſis pc̄tōrum ageret, quærendū eſt nunc de cœcitate mentis, & hebetudine ſenſus, q̄ opponunt dono intellect⁹. F

Et circa hoc quæruntur tria.

¶ Primò, Vtrum cæcitas mentis ſit peccatum,

¶ Secūdò, Vtrum hebetudo ſenſus ſit aliud peccatum à cæcitate mentis.

¶ Tertiò, Verū hæc uitia à peccatis carnalibus oriantur. G

ARTICVLVS I.

Vtrum cæcitas mentis ſit peccatum.

AD PRIMVM ſic procedit. Vr̄ q̄ cęcitas mētis ñ ſit pc̄tm̄. Illud. n. q̄ excuſat à pc̄tō, nō vr̄ eſſe pc̄tm̄: ſed cęcitas mētis excuſat à pc̄tō. dr̄. n. Io. 9. Si cœci eſſetis, nō hēretis pc̄tm̄. ergo cœcitas mētis non eſt peccatū.

¶ 2 Prę. Pęna differt a culpa: ſed cœcitas mentis eſt q̄dā pęna, ut patet per illud, quod hr̄ Iſai. 6. Excęca cor populi huius nō enim eſſet à Deo cum ſit malū, niſi pœna eſſet. ergo cœcitas mentis non eſt peccatum. H

¶ 3 Prę. Oē pctm̄ eſt uolūtariū, vt * Aug. dicit: ſed cęcitas mētis nō eſt uolūtaria, q̄a, ut Aug. dicit 10. Confeſ. Cognoſcere veritatē lucētē oēs amant. & Ecc. 11. dr̄. Dulce lumen, & delectabile oculis uidere Solem. ergo cœcitas mentis non eſt pc̄tm̄. I

SED CONTRA eſt, q̄ † Greg. 31. Moral. cœcitatē mētis ponit inter uitia, q̄ cāntur ex luxuria.

RESPON. Dicendū, q̄ ſicut cęcitas corporalis ē priuatio ei⁹, quod eſt principiū corporalis viſionis: ita ēt cęcitas mētis eſt priuatio eius, qđ eſt principiū mētalis, ſiue itellectualis viſionis. Cuius quidē principiū ē triplex. Vnū quidē eſt lumē naturalis rōnis, & hoc lumē cū ptineat ad ſpēm aiæ rōnalis, nunq̄ priuat ab aīa: impedit, tn̄ q̄nq; a ,pprio actu p impedimenta uiriū inferiorum, quib. indiget intellectus humanus ad intelligendū, ſicut patet in amētibus, & furioſis, ut in primo * dictum eſt. Aliud āt principiū intellectualis uiſionis, eſt aliquod lumē habituale naturali luminī rōnis ſuperadditum. Et hoc q̄dē lumē interdū priuat ab aīa: & talis priuatio eſt cœcitas, quæ eſt pęna ſm̄ quod priuatio luminis grǽ, q̄dā pęna ponit. Vñ dr̄ de q̄buſdā Sap. 2. Excęcauit illos malitia eorū. Tertiū principium viſionis intellectualis, eſt aliqđ intelligibile principiū, p qđ hō intelligit alia, cui q̄dē pricipio intelligibili mēs hoīs pōt intēdere, uel nō intēdere. Et q̄ ei nō intēdat, cōtingit dupl̄r. q̄nq; quidē ex hoc, q̄ hēt uoluntatē ſpontaneè ſe auertētē à cōſideratione talis principij, ſm̄ illud Pſal. 35. Noluit intelligere, ut bn̄ ageret. Alio mō p occupationē mentis circa alia, q̄ magis diligit, quib. ab inſpectione huius principij mēs auertit, ſm̄ illud Pſa. 57. Supercecidit ignis. ſ. cōcupiſcentiæ, & non uiderūt Solē. Et utroq; modo cęcitas mentis eſt peccatū. K

* 1. 2. quę. 84. art. 7 & 8.

Conclu.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̄ cęcitas, q̄ excuſat à pc̄tō, ē q̄ cōtigit ex nāli defectu nō potētis uidere.

AD SECVNDVM dicēdū, quòd ratio illa procedit de ſecunda cœcitate, quæ eſt pœna.

AD TERTIVM dicēdū, q̄ intelligere ueritatem, cuilibet eſt ſecundum ſe amabile, poteſt tn̄ per accidens eſſe alicui odibile, inquantum. ſ. per hoc hō impeditur ab alijs, quæ magis amat.

ARTICVLVS II.

Vtrum hebetudo ſenſus ſit aliud peccatum à cæcitate mentis.

Bannes eodem articulo.

Porrecta per totum.
78

ADSECVNDVM ſic procedit. Vr̄ q̄ hebetudo ſenſus nō ſit aliud à cæcitate mentis. Vnū. n. vni eſt contrariū: ſed dono intellectus opponit hebetudo, ut patet p * Gre. in 2. Moral. cui ēt opponit cęcitas mētis, eo q̄ ītellect⁹ pricipiū q̄dda viſiuū deſignat. ergo hebetudo ſēs⁹ ē idē q̄ cęcitas mētis.

¶ 2 Prę. * Gre. in 31. Moral. de hebetudine loquēs, noiat eā hebetudinē ſenſus circa intelligētia: ſed hebetari ſenſu circa intelligentiā, nihil aliud eſſe vr̄, q̄ itelligēdo deficere, qđ ptinet ad mētis cęcitatē. ergo hebetudo ſens⁹ idē ē q̄ cęcitas mentis:

¶ 3 Prę. Si in aliquo differunt, maximè vr̄ in hoc differre, q̄ cęcitas mētis eſt uolūtaria, ut ſ. * dictū eſt, hebetudo aūt ſenſus eſt naturalis defectus: ſed defectus naturalis nō eſt pctm̄. ergo ſm̄ hoc hebetudo ſenſus nō eſſet pctm̄. quod eſt cōtra * Grego. qui cōnumerat eā inter uitia, quæ ex gula oriunt.

SED CONTRA eſt, q̄ diuerſatū cāruṁ ſunt diuerſi effectus, ſed * Greg. 31. Moral. dicit, q̄ hebetudo mētis orit ex gula, cęcitas āt mētis ex luxuria: ſed hæc ſūt diuerſa uitia ergo & ipſa ſūt diuerſa vitia.

RESP. Dicēdū, q̄ hebes acuto opponit. Acutum aūt dr̄ aliqđ ex hoc, q̄ eſt penetratiuū: vnde & hebes dr̄ aliqđ ex hoc, q̄ eſt obtuſū penetrare nō ualēs. Sēſus āt corporalis p q̄dā ſimilitudinē penetrare dr̄ mediū, inquātū ex aliqua diſtātia ſuū obiectū pcipit: uel inquātū pōt quaſi penetrado minima, uel intima rei pcipere. Vñ in corporalib. dr̄ aliquis eſſe acuti ſenſu, q̄ pōt pcipere ſenſibile aliqđ ex remotis uel uidēdo, uel audiēdo, uel olfaciēdo. Et ecōtrariò dr̄ ſenſu hebetari, q̄ nō pcipit niſi ex ,p pinquo, & magna ſenſibilia. Ad ſilitudinē aūt corporalis ſen. dr̄ ēt circa itelligētiā eē aliqs ſens⁹, q̄ ē aliquorū primorū, & extremorū, ut dr̄ in 6. * Eth. Sicut ēt ſens⁹ ē cognoſcitiu⁹ ſenſibiliū, q̄ſi quorūdā pricipiorū cognitionis. Hic āt ſens⁹, q̄ eſt circa itelligētiā, nō pcipit ſuū obiectū p mediū diſtātiæ corporalis, ſed p q̄dē alia media: ſicut cū p proprietatē rei percipit eius aſſentia, & p effectum

* Li. 2. Moral. c. 36.
* Lib. 31. Mora. ca. 31. a medio.
* Ar. praeceden.
* Libr. 31. Moral. c. 31.
* Libr. 31. Moral ca. 31. a medio.
* Li. 6 c. 8. circa finē & c. 11.

ctũ percipit cām. Ille ergo dr̃ eſſe acuti ſenſus cir- A ca intelligẽtiã, qui ſtatim ad apprehẽſionẽ ꝓprietatis rei, vel ẽt eſſect⁹, naturã rei cõprehẽdit, & in q̃tũ uſq; ad minimas cõditiones rei cõſideradas, ꝑtingit. Ille aũt dr̃ hebes circa intelligẽtiã, q̃ ad cognoſcẽdã ueritatẽ rei ꝑtingere nõ põt, niſi ꝑ multa ei expoſita, & tũc ẽt nõ põt ꝑtingere ad perfectè cõſiderãdũ oĩa, q̃ ꝑtinẽt ad rei rõnẽ. Sic ergo ᵐ hebetudo ſens⁹ circa intelligẽtiã ĩportat q̃dã debilitatẽ mẽtis circa cõſiderationẽ ſpũaliũ bonorũ. Cœcitas aũt mẽtis iportat oĩmodã priuationẽ cognitionis ipſorũ. ⁿ Et utrũq; opponiẽ dono itellect⁹, ꝑ quẽ hõ ſpũalia bona apprehẽdẽdo cognoſcit, & ad eorũ itima ſubtiliter penetrat. ᵖ Hẽt.n. hebetudo rõnẽ pc̃t ĩ, ſicut & cęcitas mẽtis, inq̃tũ, .ſ. eſt uoluntaria, ut patet in eo, qui affectus circa carnalia, de ſpũalibus ſubtiliter diſcutere faſtidit, vel negligit. Et per hoc patet reſpõſio ad obiecta.

Concl. m

Concl. n

Conclu. p

AATICVL. III.

Vtrum cæcitas mentis, & hebetudo ſenſus, oriantur ex peccatis carnalibus.

Porrecta per totum. 79

Bannes eodem articulo.

ᴀD TERTIVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ cæcitas mẽtis, & hebetudo ſenſus, nõ oriant̃ ex uitijs carnalib. ᵃ Aug.n. in li. Retractationũ, retractãs illud quod C dixerat in Soliloquijs, Deus q̃ nõ niſi mundos ſcire verũ uoluiſti, dicit, ꝙ rñderi põt, multos ẽt immundos multa uera ᵇ ſcire: ſed hoies maximè efficiunt̃ immũdi ꝑ uitia carnalia. ergo cęcitas mẽtis, & hebetudo ſenſus, nõ cãnt̃ à vitijs carnalibus.

ᵃ li. 1. Retracta. ca. 4. paulo a princi. Id dixerat li. 1. ſolilo. ca. 1. tom. 1.

¶2 Prę. Cęcitas mẽtis, & hebetudo ſenſus ſunt defect⁹ q̃dã circa partẽ aĩæ intellectiuã. Vitia ãt carnalia ꝑtinẽt ad corruptionẽ carnis: ſed caro ᵇ non agit in aĩam, ſed poti⁹ ecõtrariò. ergo uitia carnalia nõ cãnt̃ cęcitatẽ mentis, & hebetudinẽ ſenſus.

¶3 Prę. Vnũquodq; magis ᵇ patit̃ à ꝓpinquiori, q̃ à remotiori: ſed ꝓpinquiora ſũt mẽti uitia ſpũalia D q̃ carnalia. ergo cęcitas mẽtis, & hebetudo ſẽſus, magis cãnt̃ ex uitijs ſpũalib. q̃ ex uitijs carnalibus.

SED CONTRA eſt, quod ᵃ Greg. 31. Moral. dicit, ꝙ hebetudo ſenſus circa intelligentiam oritur ex gula, cœcitas autem mentis ex luxuria.

ᵃ Lib. 31. Mora ca. 31. a medio.

RESPON. Dicendũ, ꝙ ꝑfectio intellectualis operationis in hoĩe cõſiſtit in quadam abſtractione à ſenſibiliũ phãtaſmatib. Et iõ quãto intellect⁹ hoĩs magis fuerit liber ab hmõi phantaſmatibus, tãto potius conſiderare intelligibilia poterit & ordinare oĩa ſenſibilia: ſicut & Anaxagoras dicit ꝙ oportet intellectũ eſſe immiſtum ad hoc, ꝙ imperet, & E agẽs oportet ꝙ dominet̃ ſuꝑ materiã ad hoc, ꝙ poſſit eã mouere, vt narrat ᵃ phũs. 8. Phy. Manifeſtum eſt ãt ꝙ delectatio applicat intentionẽ ad ea in q̃bus aliq̃s delectatur. Vñ Philoſoph. dicit in 10. †Ethi. ꝙ unuſquiſq; ea, in q̃bus delectat̃, optime operat̃: cõtraria uero nequaq̃, uel debiliter. Vitia ãt carnalia .ſ. gula & luxuria cõſiſtunt circa delectationes tactus, ciborũ .ſ. & uenereorũ, q̃ ſunt uehemẽtiſſimæ inter oẽs corporales delectationes. Et iõ ꝑ hæc uitia ĩtẽtio hoĩs maxime applicat̃ ad corporalia, & ꝑ cõſequẽs debilitat̃ operatio hoĩs circa intelligibilia. Magis ãt ꝑ luxuriã, q̃ ꝑ gulam

ᵃ Lib. 8. Phyſ. tex. 77. to. 7. Li. 10. Ethi. c. 5. & 4. tom. 5.

quãto delectatiões uenereorum ſunt ueh emẽtiores, q̃ ciborũ. Et iõᵐ ex luxuria orit̃ cęcitas mẽtis q̃ quaſi totaliter ſpũaliũ bonorũ cognitionẽ excludit. Ex gula ãt hẽtudo ſenſus, q̃ reddit hoiem debilẽ ad hmõi intelligibilia. ⁿ Et ecõuerſo, oppoſitæ uirtus .ſ. abſtinẽtia, & caſtitas, maxime diſponunt hoĩem ad ꝑfectionẽ itellectualis operationis. Vñ dr̃ Dan. 1. ꝙ pueris his .ſ. abſtinẽtibus & cõtinẽtib. dedit De⁹ ſciam, & diſciplinã in oĩ libro & ſapiã.

Conclu. m

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ q̃uis aliq̃ uitijs carnalibus ſubditi, poſſint q̃nq; ſubtiliter ſpeculari aliqua circa intelligibilia ꝑꝑ bonitatẽ igenij na B turalis uel habit⁹ ſuꝑ additi: tñ neceſſe ẽ ut ab hac ſubtilitate cõtẽplatiõis eorũ ĩtẽtio plerũq; retrahat̃ ꝑꝑ delectatiões corꝑales: et ita imũda pñt aliqua uera ſcir̃ ſꝫ ex ſua imũdatia circa hoc ĩpediũt̃.

AD II. dicendum, ꝙ caro non agit in partem intellectiuam alterando ipſam, ſed impediendo operationem ipſius per modum prædictum.

AD III. dicẽdũ, ꝙ uitia carnalia quò magis ſũt remota à mẽte, eò magis ei⁹ ĩtẽtionẽ ad remotiora diſtrahũt: vñ magis ĩpediũt mẽtis cõtẽplationẽ

QVAESTIO XVI.

De præceptis fidei ſcientiæ & intellectus in duos articulos diuiſa.

DEINDE conſiderãdũ eſt, de præceptis pertinentibus ad ꝓdicta. Et circa hoc q̃rũt̃ duo.

¶Primo, De pręceptis pertinentibus ad fidem.

¶Scđo, de ꝓceptis ꝑtinentibus ad dona ſciæ, & intellectus.

ARICVLVS I.

Vtrum in ueteri lege debuerint dari præcepta credendi.

ᴀD PRIMVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ i ueteri lege dari debuerint ꝓcepta credẽdi: Pręceptũ .n. ẽde eo, ꝙ ẽ debitũ & ᵇ neceſſariũ: ſꝫ maximè neceſſariũ ẽ hoĩ, ꝙ credat, ſm illud Heb 11. Sine fide impoſe ẽ placere Deo. ergo maxime oportuit ꝓcepta dari de fiđ.

¶2 Prę. Nouũ teſtãm ᵇ cõtinet̃ in ueteri, ſicut figuratũ ĩ figura, vt ſ. ᵃ dictũ ẽ: ſꝫ ĩ nouo teſtõ ponũt expſſa mãdata de fide, vt patet E Io. 14. Creditis ĩ deũ, & ĩ me credite ergo vr̃ ꝙ in ueteri lege ẽt debuerit aliq̃ ꝓcepta dari đ fiđ.

¶3 Prę. Eiuſdẽ rõnis ẽ ᴮ ꝓcipere actũ uirtutis, & ꝓhiber̃ uitia oppoſita: ſꝫ ĩ ueteri lege ponunt̃ multa ꝓcepta prohibẽtia infidelitatẽ, ſicut Exo. 20. Nõ hẽbis Deos alienos corã me. Et iterũ Deu. 13. mãdat̃, ꝙ ñ audiant uerba ꝓphetę, aut ſõniatoris, q̃ eos đ fiđ Dei uellet auertere. ergo in ueteri lege ẽt debuerũt ꝓcepta dari de fide

SVPER Q. XVII.

Ferr. 3. cont. cap. 118.

Bannes eodem art.

IN q. 16. titulo .ſ. de ꝓceptis, aduerte ꝙ tã hic, quàm in ſubſequẽtibus tractatibus de alijs virtutibus, cũ ad q̃ſtionẽ de ꝓceptis illius virtutis deuenit̃ non ſumit̃ ꝓceptũ ut ẽ obligatiuũ ad pc̃m mortale determinate, ſed ſumit̃ ꝓceptũ, vt diſtinguit̃ cõtra cõſiliũ, put .ſ. hẽt vĩ obligatiuã, cõtertũ ſiue ad mortale ſiue ad veniale, ut patet ex multis, q̃ iſtis locis dicunt̃ ꝓcepta, ad q̃ cõſtat nõ obligari ſub pc̃õ mortali, vt patet de ꝓcepto in calce hui⁹ q̃õnis poſito .ſ. de moderatione oĩs actus noſtri ſcđm legẽ, & diſcurrendo patet i multis alijs. Et hoc bene nota, ne putes oĩa mortalia, ex pręcepti nomine. ¶In tota q. 16. dubiũ vnũ tñ occurrit ex eo, ꝙ ꝑmi articuli lr̃a in corpore dicit, ꝙ ſuppoſita fide vni⁹ Dei nulla alia ꝓcepta i ueteri lege ſunt data & fide, & tñ in rñſione ad quintũ nõ hẽt ꝑinconuenienti, ꝙ reſpectu ſpecialiũ credibiliũ ſit datũ in ueteri lege aliquod ꝓceptũ. Q̃uo ſtãt hæc ſimul? Ad hoc dr̃, do ctrinam præſentis articuli tradere, quòd nulla ſunt de ſecretis fidei, hoc eſt arti-

Porrecta per totum. 80

Inf. q. 22. ar. 1. cor. Et 3. cõ. c. 118.

ᵃ 1. 2. q. 7. ar. 1. & ar. 3. ad 1.

eulis fidei in ueteri lege data pcepta. De alijs aūt ſpālib. credibilibus nō ſuccōuenit a'i quod pceptū fueniri, qa ſtat⁹ ille nō erat ex plicādæ fidei, ſed hoc nouæ legi ſeruabat.

*q.3.art.1.

¶4 Prę. Cōfeſſio eſt act⁹ fidei, F vt ſ. dictū eſt: ſed de cōfeſſione & pmulgatione fidei danť pcepta in ueteri lege. Mandať .n.in Exo.12. q filijs ſuis īterrogātibus rationem aſſignent paſchalis obſeruantiæ. Et Deut.13. mandať, q ille q diſſeminat doctrinam contra fidem, occidatur: ergo lex uetus præcepta fidei debuit habere.

¶5. Prę. Oēs libri veteris teſti ſub lege veteri cōtinenť. Vnde Dñs Io.15. dicit in lege eſſe ſcriptum, Odio habuerunt me gratis, quod tñ ſcribiť in Pſa. ſed Eccle.2. dř, Qui timetis Dñm, credite illi. ergo G in veteri lege fuerunt præcepta danda de fide.

SED CONTRA eſt, q Apo. ad Ro.3. Legē veterē noiat legē factorū, & diuidit eā contra legē fidei. ergo in lege ueteri nō fuerūt pcepta dāda de fide.

RESPON. Dicēdū, q lex nō imponiť ab aliquo dño, niſi ſuis ſubditis: & iō pcepta legis pſupponūt ſubiectionē cuiuſlibet recipiētis legē ad eū, q dat legē. Prima aūt ſubiectio hoīs ad Deū eſt p fidē, ſm illud Hebr.11. Accedentē ad Deū, oportet

Conclu. m

credere, qa eſt, & iō fides pſupponiť ad legis pcepta. Et pp hoc Exod.20. id quod eſt fidei, pmittiť ante legis pcepta, cū dř. Ego ſum dñs Deus tuus, q H eduxi te de terra Aegypti. Et ſiťiter Deut.6. pmittiť. Audi Iſrael, Dñs Deus tuus, unus eſt: & poſtea ſtatim incipit agere de pceptis. Sed qa in fide multa cōtinenť ordinata ad fidē, qua credim⁹ Deū ēe, quod eſt primū & principale inter oia credibilia,

*q.1.articul.7.
*Tractat. 83. inter med um & h.10.9.
Conclu. p

vt dictū eſt: & iō pſuppoſita fide de Deo, per quā mēs humana Deo ſubijciať, pñt dari pcepta de alijs credēdis, ſicut Aug. dicit ſup Io. q plurima sūt nobis de fide mādata, exponēs illud, Hoc eſt pceptū meū: ſed in ueteri lege nō erāt ſecreta fidei populo exponēda, & iō ſuppoſita fide vni⁹ Dei, nulla alia præcepta ſunt in ueteri lege data de fide. I

AD PRIMVM ergo dicēdum, q fides eſt neceſſaria tanquàm principium ſpiritualis uitæ, & iō præſupponitur ad legis ſuſceptionem.

AD II. dicēdū, q ibi ēt Dñs pſupponit aliqd de fide. ſ. fidē uni⁹ Dei, cū dicit. Creditis ī Deū. Et aliquid præcipit. ſ. fidē incarnationis, p q̄ un⁹ eſt De⁹ & hō, quæ quidem fidei explicatio pertinet ad fidem noui teſti. Et ideo ſubdit. Et in me credite.

AD TERTIVM dicēdū, q pcepta prohibitiua reſpiciunt pctā, quæ corrumpunt uirtutem. Virt⁹ āt corrumpitur ex particularib. defectib. ut ſ. dictū eſt. Et ideo præſuppoſita fide unius Dei in lege ve K teri, fuerunt danda prohibitiua præcepta, quibus homines prohiberentur ab his particularibus defectibus, per quos fides corrumpi poſſet.

*1.2.q6.18.art.9.ad 3.& q.19.arti.6.ad 1.&ar.7.ad 3.

AD QVARTVM dicēdū, q ēt cōfeſſio, uel doctrina fidei præſupponiť ſubiectionem hominis ad Deū per fidem. Et ideo magis potuerunt dari pręcepta in ueteri lege pertinentia ad confeſſionem, vel doctrinam fidei, quàm pertinentia ad ipſam fidem.

AD QVINTVM dicēdū, q in ipſa ēt authoritate pſupponiť fides, p q̄ credim⁹ Deū ēe: vñ præmittit. Qui timetis Dñm: quod non poſſet eſſe ſine fide. Quod aūt addit. Credite illi, ad qdā credibilia ſpalia referēdū ē, & pcipuè ad illa, q̄ pmittit De⁹ ſibi obedietib: uñ ſubdit. Et ñ euacuabiť merces ueſtra

ARTICVLVS II.

Vtrum in ueteri lege conuenienter tradantur præcepta pertinentia ad ſcientiam, & intellectum.

Bannes eodem articulo.

Perrecta per totum.

AD SECVNDVM ſic procediť. Vř q in ueteri lege incōueniēter tradanť pcepta ptinētia ad ſciētiā, & intellectū. Scia.n. & intellect⁹ ad cognitionē ptinet: cognitio aūt pcedit, & dirigit actionē. ergo pcepta ad ſciam, & intellectū ptinentia dñt pcedere præcepta pertinētia ad actionē. cū ergo prima pcepta legis ſint præcepta Decalogi, uř q inter præcepta Decalogi debuerunt tradi aliqua præcepta pertinentia ad ſciētiam, & intellectum.

61
Inf q.46.ar.2.ad 3.& q.19.art.1.ad 2.

¶2 Prę. Diſciplina pcedit doctrinā. prius.n. hō ab alio diſcit, q̄ aliū doceat: ſed danť ī ueteri lege aliqua pcepta de doctrina ēt affirmatiua, ut præcipiť Deut.4. Docebis ea filios, aut nepotes tuos. Et ēt ,phibitiua, ſicut dř Deu.4. Nō addetis ad uerbū, quo bis loquor, neq; auferetis ab eo. ergo vř q ēt aliq pcepta dari debuerint iducētia hoīem ad diſcēdū.

¶3 Prę. Scia, & itellect⁹ magis uñr neceſſaria ſacerdoti, q̄ regi. Vñ dř Malac.2. Labia ſacerdotis cuſtodiūt ſciam, & legē reqrēt ex ore ei⁹. Et Oſee.4. dř. Quia repuliſti ſciam, repellā & ego te, ne ſacerdotio fungaris mihi: ſed rei mandať, q addiſcat ſciam legis, ut patet Deut.17. ergo multo magis debuit præcipi in lege, q ſacerdotes legem addiſcerent.

¶4 Prę. Meditatio eorū, q̄ ad ſciam & itellectū ptinēt, ñ pōt ēe i dormiēdo: ipedit ēt p occupationes extraneas. ergo icōueniēter pcipiť Deu.6. Meditaberis ea ſedēs ī domo tua, & ambulās ī itinere dormiēs atq; cōſurgēs. Incōueniēter ergo tradūť ī ueteri lege pcepta ad ſciam, & itellectū ptinētia.

SED CONTRA eſt, q dř Deu.4. Audiētes uniuerſi pcepta hæc, dicant: En populus ſapiens, & itelligēs.

RESPON Dicēdū, q circa ſciam, & itellectū tria pñt cōſiderari. Primo qdē acceptio ipſi⁹: ſcđo us⁹ ei⁹: tertio uero cōſeruatio ipſi⁹. Acceptio qdem ſciæ, uel itellect⁹ fit p doctrinā, & diſciplinā: & utrūq; ī lege pcipiť. Dř n. Deu.6. Erūt uerba hæc, q̄ ego pcipio tibi, ī corde tuo, q ptinet ad diſciplinā Pertinet.n. ad diſcipulū, ut cor ſuū applicet his, q̄ dicunť. Qđ uero ſubdiť. Et narrabis ea filijs tuis, ptinet ad doctrinā. Vs⁹ uerò ſciæ, uel intellect⁹, eſt meditatio eorū, q̄ qs ſcit, uř itelligit. Et qtū ad hoc ſubdit. Et meditaberis ſedēs ī domo tua &c. Cōſeruatio āt fit p memoriā: & qtū ad hoc ſubdit. Et ligabis ea quaſi ſignū ī manu tua, erūtq; & mouebunť īter oculos tuos, ſcribeſq; ea ī limine, & oſtijs dom⁹ tuæ: p q̄ oia iugē memoriā mādatorū Dei ſignificat. Ea.n. q̄ cōtinue ſenſib. nřis occurrūt, uř tactu, ſicut ea q̄ ī manu hēm⁹: uľ uiſu, ſicut ea q̄ ante oculos mētis sūt cōtinue: uľ ad q̄ oportet nos ſępe recurrere, ſicut ad oſtiū dom⁹, a memoria nřa excidere ñ pñt. Et Deu.4. manifeſti⁹ dř. Ne obliuiſcaris uerborū, q̄ uiderunt oculi tui: & ne excidāt de corde tuo cunctis diebus uitæ tuæ. Et hæc abundantius in nouo teſtamento tam in doctrina Euangelica, quàm Apoſtolica, mandata leguntur. 2

Conclu. m
Conclu. p
Conclu. c
Conclu. n

AD

AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd ſicut dicitur A Deut. 4. hæc.n.eſt veſtra ſapiētia, & intellectus coram populis. Ex quo* datur itelligi, ꝙ ſcia & intellectus fidelium Dei conſiſtit in præceptis legis. Et iō primo ſunt proponenda legis ꝑcepta, & poſtmodum hoies ſunt inducendi ad eorum ſcientiā vel intellectū. Et iō præmiſſa præcepta nō debuerunt poni inter præcepta decalogi, q̄ ſunt prima.

D. 1043.

AD II. dicendum, ꝙ ēt in lege ponuntur præcepta pertinentia ad diſciplinam, vt* dictum eſt. Expreſſius tñ præcipitur doctrina, q̄ diſciplina: quia doctrina pertinet ad maiores, qui ſunt ſui iuris immediate ſub lege exiſtentes, quibus debent dari le B gis præcepta: diſciplinam āt pertinet ad minores, ad quos ꝑcepta legis per maiores debēt ꝑuenire.

*In corp. art.

AD III. dicendum, ꝙ ſcia legis eſt adeo annexa officio ſacerdotis, ut ſit cum iniunctione officij iō intelligiť ēt & ſciæ legis iniunctio. Et iō nō oportuit ſpecialia præcepta dari de inſtructione ſacerdotū: ſed doctrina legis Dei nō adeo eſt annexa regali officio, quia rex conſtituit ſuper populū in tēporalibus; & iō ſpecialiter ꝑcipitur, ut rex inſtruatur de his, q̄ pertinent ad legē Dei per ſacerdotes.

AD IIII. dicendū, ꝙ illud ꝑceptum legis nō eſt ſic intelligēdū, ꝙ hō dormiendo mediteť de lege C Dei ſed ꝙ dormiens .i. vadens dormitū de lege Dei mediteť: quia ex hoc ēt hoies dormiendo adipiſcūtur meliora phantaſmata, ſm quod ꝑtranſeūt motus a uigilantibus ad dormientes, vt patet per* Philo. in 1. Ethico. Siľr ēt mandatur, ut in actu ſuo aliquis meditetur de lege, non ꝙ ſemper actu de lege cogitet, ſed ꝙ oia, q̄ facit, ſm legē modereť.

*Lib. 1. Ethica. vlt. poſt medium to. 5.

QVAESTIO XVII.

De ſpe, in octo articulos diuiſa.

CONSEQVENTER poſt fidem, cōſiderandum eſt de ſpe. Et primo, de ipſa ſpe ſcđo, de dono timoris: tertio de vitijs oppoſitis: quarto de ꝑceptis ad hoc ꝑtinentibus. Circa primū occurrit primò cōſideratio de ipſa ſpe. Scđò, de ſubiecto eius.

CIRCA primum quæruntur octo:

¶ Primò, Vtrum ſpes ſit uirtus.

¶ Secundò, Vtrum obiectum eius ſit beatitudo æterna.

¶ Tertiò, Vtrū vnus homo poſſit ſperare beatitudinē alterius per virtutem ſpei.

¶ Quartò, Vtrum homo licitè poſſit ſperare in homine.

¶ Quintò, Vtrum ſpes ſit virtus theologica.

¶ Sextò, De diſtinctiōe eius ab alijs virtutibus theologicis.

¶ Septimò, De ordine eius ad fidem.

¶ Octauo, De eius ordine ad ueritatem.

SVPER Q. XVII. ART. I.

Cap. 3. d. 26. q. 1. con. 1. Palud. 3. d. 26. q. p. Bannes eodem art. D. B n. 3. ſe. di. 26. q. 1. art. 2.

IN artic. 1. quæ. 17. lobium ex durando in 26. d. tertij Sententiarum, art. 1. occurrit, volēts, ꝙ ſpes infuſa eſt uirtus, large loquendo de uirtute, ſicut etiā fides. Et remittit ſe ad 23. d. eiuſdēq. 4. ar. 2. ſed quia hęc ſol. ita ſunt ſuperius ... nō replico quoad fidē, ſed dico ſimiliter, ſicut de fide dictū ē ꝙ eſſet ſimplici ... ſic etiā uirtus ſpei infuſa, de qua eſt ſermo. Et eſt ſermo de ſpe formata, ut in ꝑcedenti q. 65. art. 4. patet. Ponit. n. ſpes ... ꝑfectione actus, q eſt ſperare, tali, ſupernaturalis qualem ꝑ ſit hēre, ut inferius patet. ¶ In eodē ar. in rñſione ad ſed. n, memento allegatæ doctrinæ ex Prima ſed c. vt ꝑſpicuum tibi ſit, quo ſpes dupliciter dr ex meritis ſ. ... expectatā. & hoc oēs eſt ſpei formata, & ... formi, et quo ad actū & hoc eſt ꝓpriū ſpei formatæ. Spes. n. formata & inclinat ad ſperandū ex meritis q̄ hēt, & ipſe ēt actus ſperandi ſub merito cadit, utpote medio ordinās hoiem in uitā ęternā: quod de ipſo habitu ſpei, cū commendat cum prima gra, dici non poteſt.

Po recta pr totum. 82

ARTICVLVS I.

Vtrum ſpes ſit virtus.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr ꝙ ſpes non ſit virtus.[b] Virtute. n. nullus male vtiť, vt dicit* Aug. in li. de libero arb. ſed ſpe aliqs male vtiť: qa circa paſſionē ſpei cōtingit eſſe mediū & extrema, ſicut & circa alias paſſiōes. ergo ſpes ñ eſt virtus.

3. d. 26. q. 2. ar. 1. Et vir. q. 4. a. 1. * Lib. 3. c. 18. & 19. tom. 1.

¶ 2 Præt.[h] Nulla uirtus ꝓcedit ex meritis, qa uirtutē Deus in B nobis ſine nobis operatur, vt † Au. dicit: ſđ ſpes ē ex gřa & meritis ꝓueniens, vt Magiſter dicit 26. d. 3. li. Sēt. ergo ſpes nō eſt virt⁹.

*Aug. cōcione 26. in Pſ. 118. tom. 8.

¶ 3 Præt. Virtus eſt diſpoſitio[h] ꝑfecti, vt dř in 7. † Phyſ. ſpes āt eſt diſpoſitio imperfecti. ſ. eius q nō habet id quod ſperat. ergo ſpes non eſt uirtus.

* Lib. 7. Phyſ. tex. 17. & 18. tom. 2.

SED CONTRA eſt, quod* Grego. in 1. Mora. dicit quòd per tres filias Iob ſignificantur hæ tres uirtutes, fides, ſpes, charitas. ergo ſpes eſt uirtus.

*Li. 1. Mora ca. 33. ante medium.

RESPON. Dicendū, ꝙ ſm Philo. in 2.* Ethi. Virtus uniuſcuiuſque rei eſt, q̄ bonū facit hñtem, & opus eius bonū reddit. Oportet ergo ubicūq; inueniť aliquis actus hois bonus ꝙ rñdeat alicui uirtuti humanæ. In oibus āt regulatis & menſuratis bonū cōſiderať ꝑ hoc, ꝙ aliquid propriá regulā attingit, ſicut dicimus ueſtē eſſe bonā, q̄ nec excedit, nec deficit a debita menſura. Humanorū autē actuū, ſicut ſ.* dictū eſt, duplex eſt mēſura. Vna qdē ꝓxima, & homogenea. ſ. rō. Alia āt ſuprema, & excedēs. ſ. Deus, & ob hoc oīs actus humanus attingen ad rōnem ad ipſum Deū, eſt bonus: actus āt ſpei, de qua nūc loqmur, attigit ad Deū. Vt. n. ſ.* dictū eſt, cū de paſſione ſpei agereť, obiectū ſpei eſt bonū futurum arduū poſſibile hēri. Poſſibile autē D eſt aliquid nobis dupľr. Vno mō ꝑ noſmetipſos: alio mō ꝑ alios, ut patet in* 3. Eth. Inquantū ergo ſperamus aliquid ut poſſibile nobis ꝑ diuinū auxiliū, ſpes nřa attingit ad ipſum Deū, cui⁹ auxilio innitiť. E iō patet, ꝙ[m] ſpes eſt uirtus* cum faciat actum hoīs bonum, & debitá regulā attingentē.

*Lib. 2. Ethi. ca. ... circa prin cip. to. 5.

* n 8 art. 3. ad. 3.

* 1. 2. qu. 40. ar. 1.

*3 ... c. 3. a medio. to ...

Conclu. 20

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ in paſſionibus accipitur mediū uirtutis per hoc, ꝙ attingiť rō recta & in hoc ēt cōſiſtit rō uirtutis. Vñ ēt & in ſpe bonum uirtutis accipitur, ſm quod hō attingit ſperando regulam debitam. ſ. Deum. E iō ſpe attingēte Deū, nullus pōt male uti ſicut nec uirtute morali attingente rōnē: qa hoc ipſum, qđ attingere eſt F bonus vs* uirtutis, q̄uis ſpes, de qua nūc loqmur, nō ſit paſſio, ſed habitus mentis, ut* infra patebit.

*Ar. 5. huius. & q. 18. art. 1.

AD II. dicendum, ꝙ ſpes dř ex meritis prouenire, quantum ad ipſam rem expectatā, prout aliqs ſperat beatitudinē ſe adepturum ex gratia, & meritis uel quantum ad actum ſpei formatæ. Ipſe aūt habitus ſpei, per quam aliquis expectat beatitudinem, non cauſatur ex meritis, ſed pure ex gratia.

AD III. dicēdū, ꝙ ille q ſperat, eſt qdē imꝑfectus ſm cōſideratione ad id, qđ ſperat obtinere, qđ nōdū hēt: ſed eſt ꝑfectus quātū ad hoc, ꝙ iā attingit propriam regulā. ſ. Deum cuius auxilio innititur.

SVPER

SVER QV. XVII. ART. II.

Bannes eadem art.

Porrecta per totum. 83

5.d.26.q. ar.2. cor. 6.& ad 2. Et virt.q. 4.ar.1. & 4. cor. fi.

IN art. 2. eiuſdẽ q̃ſtionis dubium occurrit, de qua beatitudine æterna ſit hic ſermo, ſ. de formali, an obiectiua. Q̃d.n. ſit ſermo d̃ formali, patet ex eo q̃ effect⁹ diuinę virtutis in ſtã dĩ: q̃ uero de obiectiua, patet ex eo, q̃ ſubditur. Non.n. minus aliquid a Deo ſperãdũ ẽ q̃ ipſe ſit. Et huic dubio annectit̃ alterum, q̃ũo contextus lrę in hac rõne cõſonat ſibi ipſi, aſſumẽs q̃ effectum oportet cauſæ proportionari & ſubſumens Deum pro effectu ꝓportionato, cum effectus rõnẽ hẽri nõ poſſit. ¶Ad hoc dĩ q̃ ſermo præſens eſt de beatitudine obiecta & formali: ſed de beatitudine formali contingit loqui dupliciter. Primo ſeccundũ, id quod in ſe formaliter eſt. Scdõ ſeccũdũ quod ẽ talis obiecti. Præſens ſermo eſt de beatitudine formali, vt eſt talis obiecti.i. vt eſt aſſecutio Dei. Hoc.n. eſt principale conſideratum in beatitudine hic, & ſic a ſpe principaliter attingit̃. Spes.n. vt infra patebit, principaliter eſt de Deo, & ſic beatitudine formali non eſt, niſi vt eſt ad Deũ coniunctio. Et iõ principaliter eſt ſermo hic de beatitudine obiectiua cõnotante formalẽ. Et ꝓpterea litera effectus meminit, & Dei: vtrũque, n. hic inuenitur. Nã beatitudo formalis, effectus eſt quidã diuinæ uirtutis coniungens Deo. Vñ nõ ſubſumit̃ Deus vt effectus, ſed ut obiectũ effectus ẽt ipſa literæ verba indicant. Et ſic omnia conſonant.

*Ad Heb. 6. glo. ordinaria ibid.

*Ar. p̃ce.

ARTICVLVS II.

Vtrum beatitudo æterna ſit obiectum proprium ſpei.

AD SECVNDVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ q̃ beatitudo æterna non ſit obiectũ ꝓpriũ ſpei. Illud.n. hõ nõ ſperat, q̃ oẽm animi ſui motũ [h] excedit, cũ ſpei act⁹ ſit q̃dã animi mot⁹: ſed beatitudo ęterna excedit oẽm humani animi motum. dicit.n. Apoſt. 1. ad Corint. 2. Quod in cor hominis nõ aſcendit. ergo beatitudo nõ eſt proprium obiectum ſpei.

¶2 Prǽt. Petitio eſt ſpei iterpretatiua. dr̃.n. in Pſal. 36. Reuela. Dño viam tuam, & ſpera in eo, & ipſe faciet: ſed hõ petit licitè à Deo non ſolũ beatitudinem æternam, ſed ẽt [h] bona pñtis vitæ, tã ſpũalia, q̃ tpalia, & ẽt liberationẽ à malis, q̃ in beatitudine æterna non erunt, ut patet in Oratione dominica, Matth. 6. ergo beatitudo æterna non eſt proprium obiectum ſpei.

¶3 Præ. Spei obiectũ eſt [h] arduũ: ſed ĩ cõparatione ad hoiem multa alia ſunt ardua, q̃ beatitudo æterna. ergo beatitudo æterna nõ eſt ꝓprium obiectum ſpei.

SED CONTRA eſt, q̃ Apoſt. ad Heb. 6. dicit: Hẽmus ſpẽ incedẽtẽ.i. incedere faciẽtẽ ad interiora uelaminis.i. ad beatitudinẽ cęleſtẽ, vt * gl. ibid. exponit. ergo obiectũ ſpei ẽ beatitudo ęterna

RESPON. Dicẽdũ, q̃ ſicut * dictũ eſt, ſpes, de qua loq̃mur, attingit Deũ innitẽs eius auxilio ad cõſequẽdũ bonũ ſperatum. Oportet aũt effectũ eſſe cãæ ꝓportionatũ, & iõ bonũ quod ꝓprie & principal̃r à Deo ſperare debemus, eſt bonũ infinitũ, q̃ proportionat̃ virtuti Dei adiuuãtis. Nã infinitæ uirtutis eſt ꝓpriũ ad infinitũ bonũ ꝑducere. Hoc aũt bonũ eſt uita ęterna, q̃ in fruitione ipſius Dei cõſiſtit. Nõ.n. min⁹ aliq̃d ab eo ſperadũ eſt, q̃ ſit ipſe, cũ nõ ſit minor ei⁹ bonitas, per q̃ bona creaturæ cõicat, q̃ ei⁹ eſſentia: & iõ [m] propriũ & pricipale obiectũ ſpei ẽ beatitudo ęterna [n]

Concl. m

AD PRIMVM ergo dicẽdum, q̃ beatitudo æterna pfectè q̃dẽ in cor hoĩs nõ aſcẽdit, ut. ſ. cognoſci poſſit ab hoĩe uiatore, q̃, & qualis ſit, ſed ẽm cõmunẽ rõnem. ſ. boni pfecti cadere põt in apprehẽſione hoĩs: & hoc mõ mot⁹ ſpei in ipſam cõſurgit. Vñ & ſignãter Apl̃s dicit: Spes incedit uſque ad interiora velaminis: quia id quod ſperamus, eſt nobis quaſi adhuc uelatum.

AD II. dicẽdũ, q̃ q̃cunq; alia bona nõ dẽmus à Deo petere, niſi in ordine ad beatitudinẽ æternã. Vñ & ſpes q̃dẽ pricipal̃r reſpicit beatitudinẽ ęternã. Alia uero q̃ petunt̃ à Deo, reſpicit ſcd̃ariò i ordine ad beatitudinẽ æternã: ſicut & fides principaliter quidẽ reſpicit Deum ſecundariò reſpicit ea, quæ ad Deum ordinantur, ut ſupra * dictum eſt.

*q.1.ar.6. & 6.

AD III. dicẽdũ, q̃ hõ q̃ anhelat ad aliq̃d magnũ paruũ vr̃ oẽ aliud q̃ eſt min⁹: & iõ hoĩ ſperãti beatitudinẽ æternã, habito reſpectu ad iſtã ſpẽ, nihil aliud eſt arduũ, ſed habito reſpectu ad facultatẽ ſperantis, pñt ẽt quædã alia eſſe ardua, & ẽm hoc eorũ põt eſſe ſpes in ordine ad pricipale obiectũ.

ARTICVLVS III.

Vtrum aliquis poſſit ſperare alteri beatitudinem æternam.

Bannes eodem articulo.

Porrecta per totum. 84

3.q.7.ar. 4.ad 3. Et 3.d.26.in fin. expo. lit. Et virt. q.4.ar.4. cor.

AD TERTIVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ q̃ aliq̃s poſſit ſperare alteri beatitudinẽ æternã. Dicit.n. Apoſto. Philipenſ. 1. [h] Confidens hoc ipſum, q̃a q̃ cępit in vobis op⁹ bonũ, perficiet uſq; in diẽ Chriſti Ieſu: perfectio ãt illi⁹ diei erit beatitudo æterna. ergo aliquis põt alteri ſperare beatitudinem æternam.

¶2 Prǽt. Ea q̃ a Deo petim⁹, ſperam⁹ obtinere ab eo: ſed à Deo petim⁹, q̃ alios ad beatitudinẽ ęternã ꝑducat ẽm illud Iac. ul. Orate ꝓ iuicẽ, ut ſaluemini. ergo poſſum⁹ [h] alijs ſpar̃ beatitudinẽ ęternã.

¶3 Prǽ. Spes, & deſperatio ſunt de eodẽ: ſed aliq̃s põt deſperare de beatitudine æterna alicui⁹, alioquin fruſtra diceret * Aug. in lib. de Verb. Domi. de nemine eſſe deſperandum, dum uiuit. ergo etiam poteſt [h] ſperare aliquis alteri vitam æternam.

* Sermo. 11. poſt. mediũ to mo 10.

SED CONTRA eſt, q̃ Aug. dicit in * Enchi. q̃ ſpes non eſt niſi rerum ad Deum pertinentium, qui curam eorum, qui ſpem habent, gerere perhibetur.

Enchiridij 8. ca. tom. 3.

RESPON. Dicẽdũ, q̃ ſpes põt eſſe alicui⁹ dupl̃r. Vno mõ abſolutè, & [m] ſic ẽ ſoli⁹ boni ardui ad ſe ptinẽtis. [n] Alio mõ ex pſuppõne alteri⁹, & ſic [p] põt ẽe ẽt eorũ, q̃ ad aliũ ꝑtinẽt. [q] Ad cui⁹ euidẽtiã ſciẽdũ ẽ, q̃ amor, & ſpes in hoc differũt, q̃ amor ĩportat q̃dã unionẽ amãtis ad amatũ: ſpes ãt importat quẽdã motũ, ſiuẽ ꝓtẽſionẽ appetit⁹ i aliq̃d bonũ arduũ: unio ãt ẽ aliquorũ diſtictorũ, & iõ amor directè põt reſpicere aliũ, quẽ ſibi aliq̃s unit ꝑ amorẽ, hñs eũ ſicut ſeipſũ. Mot⁹ ãt ſp ẽ ad ꝓpriũ terminũ ꝓportionatũ mobili, & iõ ſpes directè reſpicit ꝓpriũ bonũ, ñ aũt q̃ ad aliũ ꝑtinet: ſed ꝑſuppoſita uniõe amoris ad alterũ, iã aliq̃s pt ſperar̃, & deſiderare al̃i uitã æternã, inq̃tũ ẽ ei unit⁹ ꝑ amorẽ. Et ſicut ẽ eadẽ uirt⁹ charitatis, qua q̃s diligit deũ, ſeipſũ, & ꝓximũ: ita ẽt eſt eadẽ uirt⁹ ſpei, qua q̃s ſpat ſibiipſi, & alij. Et ꝑ hoc patet rñſio ad obiecta

Conclu. m

Conclu. p

ARTICVLVS IIII.

Vtrum aliquis poſſit licitè ſperare in homine.

Bannes eadem art.

Porrecta per totum. 85

Inf. q.25. ar.1. ad 3. Et 4. contra g. cap. * Lib. 1. Dial. c. 8. à me d.

AD QVARTVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ q̃ aliq̃s poſſit licitè ſperare in hoĩe. Spei.n. obiectũ eſt beatitudo æterna: ſed ad beatitudinẽ æternã cõſequẽdã [h] adiuuant patrocinijs ſctõrũ. dicit.n. Greg. * in 1. Dialog. q̃ prædeſtinatio iuuatur precibus Sanctorũ. ergo aliquis poteſt in homine ſperare.

A diate ad Deum: theologiæ uero cognitio terminatur ad Deum mediate. Credimus namque Deo reuelanti, non quia credimus alteri: cognoſcimus autem Deum, quia cognoſcimus ueſtigia eius, ſeu ipſum in ueſtigiis eius. Et ſic licet theologia & fides cōueniāt in obiecto, differunt tñ in mō attingendi ipſum, ſ. mediate, uel immediate ſecundū rōnē pprij actus. Et ꝓpterea theologia noſtra in hac uita pp utrāque cām, in patria aūt pp ſecundam, non eſt uirtus theologica. Licet poſſet dici, ꝙ numerus uirtutum theologicarum non intelligatur aſſignatus, niſi in preſenti uita, iuxta illd Apoſtoli. Nūc autem manēt fides, ſpes, charitas.

Conclu.

¶ In eodem ar. 5. dubiū occurrit ex Durādo, an ſpes habeat Deū pro obiecto immediato, an ſolū ꝓ obiecto principali. Et cō auditur in hoc dubio aliud, An ad uirtutē theologicam ſufficiat habere Deū pro obiecto principali, quāuis mediato. Durandus ſiquidem in 3. ſen di. 26. art. 2. tenens, ꝙ ſufficit habere Deum pro obiecto principali, quāuis mediato, & ꝙ ſic ſpes habet Deum, probat dupliciter. Primo, quia obiectū ſpei eſt obiectum amoris concupiſcentiæ: ſed Deꝰ nō eſt obiectum immediatū amoris concupiſcentiæ. ergo. Probat Minor, quia Deꝰ ſecūdū ſe amandus eſt amore amicitiæ, & pp ſe, nō pp nos: quād aūt cōcupiſcimꝰ, pp nos amamus nō pp ſe. Secūdo, quia idē eſt obiectū delectationis, & ſpei, licet diuerſimode, ſ. pñs, uel futurū: ſed obiectū delectationis immediatū i pria nō eſt Deus, ſed beatitudo formalis. ergo beatitudo formalis ē immediatū obiectū ſpei, & mediāte ipſa Deus eſt eius obiectū principale, quia beatitudo formalis hēt rōnē rei ſperandæ, ut eſt Dei obiectiuē. Quòd aūt primū, & īmediatū delectationis obiectū in pria nō ſit Deꝰ, ſed beatitudo formalis, pbat idē in 1. ſen. di. 1. multipliciter. Primo quia obiectū immediatū amoris cōcupiſcētiæ nō eſt res ſubiecto diſtincta ab eo, cui cōcupiſcitur: delectatio aūt ad amorē cōcupiſcētię ſpectat. ergo. Maior probatur dupliciter. Inductione primo, quia cōcupiſcēs uinū, nō ipſū, ſed uſum eius cōcupiſcit, & ſic de aliis cōcupitis. ergo mediāte uſu, uel aliquo huiuſmōi. Rōne deinde, quia nō cōcupiſcimꝰ niſi bonū noſtrū, ſed diſtinctū ſubiecto nō eſt bonū noſtrū, niſi mediāte aliquo actu, quo nobis cōiūgitur. ergo. Minor aūt principalis, ſ. ꝙ delectatio de Deo ſpectat ad amorē cōcupiſcētiæ, probatur: quia delectatio de Deo habito aut ſpectat ad amorē beneuolentiæ, aut cōcupiſcentię. Non beneuolentiæ, quia delectatio beneuolētiæ rñdet deſiderio de Deo, [illegible] fatuum eſt deſiderare aliquod bonū in ſeipſo. Itē amor habēs pro obiecto formali bonum utile, uel delectabile, eſt amor cōcupiſcētiæ. Sic eſt in propoſito. ergo.

¶ Secūdo principaliter. Idē eſt obiectū īmediatū delectationis, & deſiderij: ſed obiectū deſiderij nō eſt Deus ſcdm ſe. Probat, quia eſt aliquid futurū: ſed Deus ſcdm ſe nō eſt futurus. ergo.

¶ Tertio. Damnati ſumme triſtantur de Deo non ſecundū ſe, ſed de carētia uiſionis diuinæ. ergo beati ſumme gaudēt non de Deo ſcdm ſe, ſed de uiſione diuina immediate. Et tenet ſeqla.

¶ 2 Præt. Si non pōt aliqs ſperare in homine, nō eſſet reputandū alicui in uitiū, ꝙ in eo aliqs ſperare nō poſſit: ſed hoc de quibuſdā in uitiū dr, ut patet Ier. 9. Vnuſquiſq; a ꝓximo ſuo ſe cuſtodiat, & in oi fratre ſuo non habeat fiduciā. ergo licitè pōt aliquis ſperare in homine.

B

¶ 3 Præt. Petitio eſt interpretatiua ſpei, ſicut dictum eſt: ſed licitè pōt hō aliqd petere ab hoie. ergo licitè poteſt ſperare de eo.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Ierem. 17. Maledictus homo qui confidit in homine.

RESPON. Dicēdū, ꝙ ſpes ſicut dictū eſt, duo reſpicit, ſ. bonū, qđ obtinere intendit, & auxiliū, per qđ illud bonū obtinetur. Bonū aūt qđ aliquis ſperat obtinendū, habet rōnē cauſæ finalis: auxilium aūt, per qđ aliqs ſperat illud bonum obtinere, habet rōnē cauſæ efficiētis. In gñe aut utriuſq; cauſę inuenitur principale, & ſecūdariū. Principalis. n. finis, eſt finis vltimus: ſecūdarius aūt finis eſt, bonū, quod eſt ad finē. Silr Principalis cā agens, eſt primū agēs: ſecundaria uerò cā efficiens, eſt agens ſecundariū inſtrumētale. Spes aūt reſpicit beatitudinē ęternā, ſicut finē vltimū: diuinū aūt auxilium, ſicut primā cam inducentē ad beatitudinē. Sicut ergò non licet ſperare aliquod bonū pręter beatitudinē ſicut ultimū finē, ſed ſolū ſicut id, quod eſt ad finem beatitudinis ordinatū: ita ēt nō licet ſperare de aliquo homine, uel de aliqua creatura, ſicut de prima cā mouente in beatitudinē. Licet aūt ſperare de aliquo hoie, vel de aliqua creatura, ſicut de agente ſecūdario & inſtrūali, p qđ aliquis adiuuat ad quęcūq; bona cōſequēda in beatitudine ordinata. Et hoc mō ad ſanctos cōuertimur, & ab hoīb. ēt aliqua petimus, & uituperātur illi, de quibus aliquis confidere non pōt ad auxiliū ferendū. Et per hoc patet rñſio ad obiecta.

C

ARTICVLVS V.

Vtrum ſpes ſit virtus theologica.

AD QVINTVM ſic procedit. Vr ꝙ ſpes non ſit uirtus theologica. Virtus. n. theologica eſt, q habet Deū pro obiecto: ſed ſpes nō hēt ſolū Deū ꝓ obiecto, ſed ēt alia bona quæ à Deo obtinere ſperamus. ergo ſpes non eſt uirtus theologica.

¶ 2 Præt. Virtus theologica nō conſiſtit in medio duorum vitiorū, ut ſupra habitū eſt: ſed ſpes cōſiſtit in medio pręſumptionis, & deſperationis. ergo ſpes nō eſt uirtus theologica.

D

SVPER QV. XVII. ARTIC. V.

S. Bona. 3. ſ. d. 26. q. 3. ar. 1. Scot. 3. ſ. d. 26. q. 1. Ricc. l. 3. ſ. d. 26. q. 2. Dur. 3. ſ. d. 26. q. 1. Bacco 3. ſ. d. 26. q. 1. Cap. 3. d. 26. q. 1. con. 2. Palud. 3. d. 26. q. 2. Ban eodem art. Thom. ab arg. d. 26. q. 1. a. 1. Aut. And. diſt. 26. q. 1. Scot. 3. diſt. 26. q. 1.

IN art. 5. eiuſdē qſt. comiſſi tertio, & quarto, cōplenda occurrit materia d uirtute theologica inchoata in pcedēti libro, in qſt 62. 2: hoc pp Scotū, & Durādū i hoc tractatu d ſpe loquētes. Scotus igitur i 26. diſt tertij Snīarū, adeo deprimit uirtutē theologicā, ut eā ſpē aſſequi ponat uirtutē theologicā, quia reſpicit Deū ꝓ regula, obiecto, & agente ſecūdū aptitudinē, vt fundatā ab eo. Durādus aūt in eadē diſtinctione eiuſdē tertij, arti. 2. putat ſpem nō eſſe neceſſariā ad ſperādū, ſed vt ꝓmptius, pfectius, & firmius ſperemus: & cōſonat Scoto in 23. di. eiuſdē, & in 17. diſ. 1. Sed ſi qs diligēter inſpiciat naturā uirtutis theologicæ, facile ꝑcipiet hęc oia falſa eſſe: qa cū cōe ſit oī uirtuti ex ꝓpria natura determinare potētiā, cuius ē ad actū ſp bonū, & ꝓportionatū obiecto, oportet uirtutē theologicā, cuius obiectū eſt Deus, nō qualitercūque ſumptus, ſed ut excedēs oēm intellectū, & uolūtatē creatā ex natura ſua eſſe determinatiuā potētiæ, cuius eſt ad actū bonū tali mō, & ꝓportionatū tali obiecto. Ex de improportione qdē patet: qa cū effectus nō ſit potior cā, & uires humanæ non ſufficiāt ad actū ꝓportionatū, nullus habitus eani uirtute acqſitus ſufficeret. De nō bonitate aūt probatur: quia bonitas ſupnaturalis, qua oportet eſſe ſp bonū actū uirtutis theologicæ ꝓportionatū fini ſupernaturali, nō eſt ab habitu naturaliter acqſito. Vñ licet fide, ſpe, uel charitate acqſita aliqs imitat Deo, ad Deū, pp Deū &c. habitus tñ ille acqſitus nō ex natura ſua, ſed ex ſtudio humano inclinat in tales actus nō bonos ſupnaturaliter, nec ꝓportionatos ſupnāturali obiecto. Et hinc patet neceſſitas ponendi fidei, ſpei, & charitatis habitus infuſos, vt ſ. habeat habitus ex natura ſua determinatiuus ad actus bonos ſupnāturaliter, ꝓportionatos obiecto ſupnaturali. Ad hoc n. nihil acqſitū ſufficit ex natura ſua, ut patet. Et p hęc patet rñſio ad oīa tā Scoti, q̄ Durādi.

E

¶ In eodē 5. ar. dubiū occurrit circa illa uerba, Nō uirtutis theologicæ cōſiſtit i hoc, ꝙ Deū hēt ꝓ obiecto: qa theologia nřa hēt Deū pro obiecto, ut patet in principio Primæ partis, & tñ nō eſt uirtus theologica, alioqn eſſent quatuor uirtutes theologicæ. ¶ Ad hoc dicitur, ꝙ theologia noſtra in duobus deficit a ratione uirtutis theologicæ. Primo, quia cum differat a fide in hoc, ꝙ fides perficit intellectum reſpectu actus aſſentiendi, Theologica autem reſpectu actus ſciendi, qui importat aſſenſum, & euidentiam: & actus quidem aſſentiendi perfectus redditur ex fide, actus autem ſciendi nō redditur perfectus ex ſcientia theologica, conſequens eſt, ꝙ theologia non ſit uirtus, ſed fides. Oportet ſiquidem uirtutem opus ſuum perfectum reddere. Secūdo, quia differt etiam in hoc, quòd fidei aſſenſus terminatur imme-

Margin notes:

Ar. 2. huius queſt. arg. 2.

Ar. 1. huius q. & 1. 2. q. 40. ar. 7. & q. 42. ar. 1.

Concluſ.

Correcta per totum 85

Correcta per totum 86

3. diſt. 26. q. 2. art. 2. Et vir. q. 4. ar. 1. ad 6. & 7. & ar. 2. co. & ad 14. & 16.

1. 2. q. 64. art. 4.

¶3 Præt. [b]Expectatio ptinet ad longanimitatē, q̄ eſt ſpēs fortitudinis. cū ergo ſpes ſit quædā expectatio, vr ꝙ ſpes nō ſit virtus theologica, ſed moralis.

¶4 Præt. Obiectum ſpei eſt[h] arduū: ſed tendere in arduum ptinet ad magnanimitatē, quæ eſt uirtus moralis. ergo ſpes eſt virtus moralis, & no theologica.

Sed contra eſt, qđ 1. ad Cor. 13. cōnumerat̄ ſpes fidei, & charitati, q̄ ſūt uirtutes theologicę.

Respon. Dicendū, ꝙ cū dr̄iæ ſpecificæ per ſe diuidāt genus, oportet attēdere unde habeat ſpes rationem virtutis, ad hoc ut ſciamus ſub qua differentia virtutis collocetur. * Dictū eſt aūt ſupra, ꝙ ſpes habet rōnem virtutis ex hoc, ꝙ attingit ſupremā rĺam humanorū actuū. quā attingit & ſicut primā cauſam efficientē, inquantum eius auxilio innititur, & ſicut vltimam cām finalem, inquantum in eius fruitione beatitudinem expectat. Et ſic patet, ꝙ ſpei, in quātū eſt uirtus, principale ei⁹ obiectū eſt De⁹. Cū ergo i hoc cōſiſtat rō virtutis theologicę, ꝙ Deū habeat p obiecto, ſicut ſupra * dictū eſt, manifeſtū eſt, ꝙ[m] ſpes eſt uirt⁹ theologica.[n]

*Art. 1. & 4. hui⁹ q.

*1. 2. q. 62 art. 1.

Concin.

quia Deus ſecundū ſe nō eſt bonus beatis, niſi rōne præmij, qđ infert: ſicut nec malus dānatis, niſi rōne mali pœnæ, quā infert. ¶ Quarto, quia delectationes, ſecūdū Philoſophū 10. Eth. diſtinguūtur ſecundū operationes, quas conſequunt̄, & ſecundū eas iudicātur bonæ, uel malæ. ergo illæ operationes ſunt cāę earū, & n̄ niſi obiectiue. ergo obiectū pximū delectatiõis ē operatio. ¶ Quinto ſic. Immediatū obiectum delectationis eſt tātūmō ppriū illius, qui delectat̄. ergo non eſt aliquid ſubiecto diſtinctū ab eo, ꝙ delectat̄. Aſſumptū probat̄ ex 8. Eth. Amabile qđē bonū, unicuiq; autē ppriū. Cōſequentia pbat̄ dupliciter. Primo, qa ad delectationē pexigūtur duo. ſ. cōſecutio boni proprij, & cognitio eiuſdē. Secūdo, qa cōuenientēs plurib. ita ꝙ uni formaliter, & alteri denominatione extrinſeca, nulli conuenit, niſi rōne formalis denominationis, ut patet de ſano in animali, & in medicina, & urina: ſed eſſe bonū hoīs cōuenit ſubiecto in diſtinctis ab eo formaliter, diſtinctis aūt ſubiecto denominatione extrinſeca. Sol. n. eſt bonus frigeſcēti cāliter, calor aūt a Sole in illo cauſatus eſt bonus illi formaliter, & ſic de aliis. ergo eſſe bonū hominis non conuenit Deo, aut cuicunq; ſeparato ab hoīe, niſi rōne formalis bonitatis in homine. Immo plus, ꝙ ſicut una numero ſanitas, q̄. ſ. eſt in animali, eſt a qua oīa dicuntur ſana, ſic nō eſt alia bonitas, qua Deus dr̄ bonū hominis, & Sol, uel ignis bonus frigeſcenti, q̄ bonitas, qua beatus eſt bonus formaliter, & frigeſcens bene ſe habet. Deus ergo non eſt ſecundum ſe immediatū obiectū delectationis, ſed actus, quo nobis cōiūgitur. ¶ Ad euidētiam huius altius ordiri oportet, oſtendēdo primo, quare, & quō aliquid eſt bonū alterius diſtinctū ſubiecto ab eo. Secūdo, quō ſe habeat ad amorē amicitiæ, & cōcupiſcētiæ. Deinde deſcēdemus ad ppoſitū de uirtute theologica, & ſpe, & ſic demū ſatiſfiet obiectis. Bonū cū ſit qđ oīa appetunt, ut dr̄ in 1. Ethi. & ſignificet finē in actu exercito, ut ſuperius declaratum fuit, eadem rōne, & eodē mō aliqua res eſt bonū alterius, qua, & quo eſt finis alterius. E cū conſtet, ꝙ una res ſubiecto diſtincta, & ſeparata ab altera, ſit finis illius rōne alicuius eſſe, quod in ſe hēt: qm̄ rōne eius, quod in ſe habet, eſt propter quam res altera eſt, aut ſit, oportet dicere, ꝙ huiuſmodi res ſeparata ſit ſecundū id, quod in ſe eſt bonū alterius. Et ſi diligentius fuerit conſideratū, manifeſtum erit, ꝙ quemadmodū in cā effectiua inueniuntur tria, rō agendi, actio, & paſſio, vel aliquid per modum paſſionis, & effectus actionis: ita in bono qđ exercet cām finalem, eſt rō finalizandi, eſt ipſum finalizare, & eſt effectus eius. Et quemadmodum in effectiuis rō agendi eſt aliquid in ipſo agente, & ſignificatur per ly, quo agit: ita in finalibus ratio finalizandi eſt in ipſo fine, & ſignificatur per ly, cuius gratia. Conſtat. n. quid, cuius gratia Deus eſt cauſa finalis, eſt ipſa ſua deitas, quæ eſt ipſe: ſed actus ſecundus finis nō eſt nominatus, ſicut actus ſecundus agentis, & ſignificatur per ly, eſſe propter quod. Tunc. n. tantum finis finalizat in actu, cū actu eſt propter quod effectus quoque finis innominatus eſt, & ſignificat̄ per ly, propter finem, ut patet. Ex quibus hoc accipiendum eſt, quòd ſicut ad hoc, quòd. A ſit actiuum reſpectu alterius, plura concurrunt. ſ. ipſum agens, & ratio agēdi, actio. & paſſio, & ſolus horum concurſus non impedit immediationē agentis: qa niſi aliud agens mediet, immediatum agens ſecundū ſe eſt ipſum. A. Ita ad hoc, ꝙ. E. ſit actu finis alterius, plura cōcurrunt. ſ. ipſe finis, ratio finalizādi in eo. ipſum finalizare, & aliquid ꝑpter finem, niſi alius finis interſit, immediatus finis ſecūdū ſe erit ipſum. E. alterius, ac per hoc immediatum bonū ſecūdum ſe illius. Vnde ſicut non conuenit negare agens immediatū alterius ſeparari, qa mediat actio, aut qa interuenit paſſio: ita nō conuenit negare finem, ſeu bonū immediatū alterius ſeparati, quia interuenit eſſe propter quod, & eſſe propter finē. Vt autem clarius etiam a Nouitiis percipiantur, exēplo ſimul, & authoritate manifeſtant̄. Ponit Ariſtoteles in 12. Meta. ultra bonū in ipſo uniuerſo, bonum ipſius uniuerſi ſeparatū ab ipſo, ſcilicet Deū. Certum eſt ex hoc, ꝙ Deus eſt res ſeparata ab vniuerſo, & ꝙ rō, qua Deus eſt bonū uniuerſi, ipſa ſua deitas eſt, & ꝙ inter Deum, & uniuerſum, et ſi fingendi daretur, hoc [illegible] nihil mediat. Hinc. n. eſt uniuerſum concludens oīa, alioq; uerſum non eſt. Inde vero eſt ſolus Deus glorioſus in ſeipſo, & eſt non ſolum bonū, ſed ſummū bonum vniuerſi. Eſt. n. uniuerſum ꝑpter Deū, ut finē immediatū, ut patet, ſicut eſt ab eo, ut ab agēte immediato. Quāmuis igit̄ nunq̄ Deus eſſet finis, & bonū uniuerſi, niſi uniuerſum eſſet pp ipſum, qđ ſonat effectū cauſę finalis, non tamē propterea mediatio aliquā ē. Et hinc patet, quam periculoſe errauerit Durādus, negans Deum eſſe ſecūdum ſe bonū immediatum alicuius: qđ ē in nobis patet. Cōſtat. n. ꝙ amic⁹ vt ſic, eſt amabilis ab amico. ergo vt ſic, eſt bonus amico: quia amabile quidē bonū, unicuiq; aūt proprium. Sed ut ſic, eſt ſeparatus ſubiecto ab amico, qa amicitia eſt ad alterū. ergo res ſeparata ſubiecto ut ſic, eſt bonū immediatū alterius. Et eſt ſermo de amico, ut amabilis amore amicitiæ, nō cōcupiſcētiæ. Conſtat. n. ꝙ amico uolo bonum uitæ, & reliquorū bonorum, ut nō habeā, aut utar, aut fruar ipſo, & uniuerſaliter non pp me, ſed propter ipſum amicum. ergo immediatū bonum alterius pōt eſſe res ſeparata ſubiecto ſecundum ſeipſam. ¶ Et hic incipit patere ſecundū, quō. ſ. ſe habeat bonū alterius ad amorē amicitiæ, & concupiſcētiæ. Ex hoc. n. patet, ꝙ obiectū immediatum amoris amicitiæ eſt ſeparata ab amante res ſecundū ſeipſam: & hoc qui negat, neget amicitiam, & inter virtutes theologicas neget charitatē eſſe amorē, quo Deus ſecūdū ſeipſum, in ſeipſo, ꝑpter ſeipſum amatur. Et ſic aut dicat amari bonū non proprium, cum ex charitate diligimus Deum, & alios amicos: aut fateant̄ Deum, & amicos ſecundum ſe eſſe inter propria bona amantium, qđ eſt uerum. Ex his aūt patet, ꝙ immediatū obiectum amoris amicitiæ eſt bonū ſeparatū a ſubiecto ſecundum ſeipſum. Et cū cuiuſq; amoris obiectū immediatum ut ſic, ſit propriū bonum amātis, ut patet ex authoritate inducta, conſequens eſt, ꝙ res ſeparata ſecundum ſe, ſit bonū immediate amabile amore amicitiæ, ac p hoc obiectū dilectionis ad talē amorē ſpectantis. Neq;. n. eſt amicus, qui non gaudet de bonis amici ſecundum ſeipſum amicum tm̄. De cōcupito uero ſcito, ꝙ duplicem habet reſpectū. ſ. ad concupiſcētem, & ad eum cui concupiſcitur, ſiue iſte ſit ipſemet concupiſcens, ſiue alter. Concupitum. n. oportet ab aliquo, & alicui concupiſci. Si cōparetur ad cōcupiſcentē, ſic hēt rōnē cuiuſdā termini, & finis, quoniam terminat actum concupiſcendi: & in hoc exercet rōnem finis non ſimpliciter, ſed ſecundum quid, ſicut medium in motu habet rōnem termini ſecundum qđ. ſ. reſpectu præcedentis partis. Si aūt comparetur ad eum, cui cōcupiſcitur, ſic apparet prima fronte, ꝙ habet rationē eius, qđ eſt propter finem, quia concupitum alicui ordinatur in illum tanq̄ finem, quia ut ſic non aliter amatur, niſi propter illū. Veruntamē nō ſic eſt, quod probatur ex eo, ꝙ eadem rō eſt de dono, ſeu dato alteri, & de concupito. Actus. n. exterior, ſignum, & effectus eſt actus interioris. Quod. n. alteri datur, illi proculdubio concupiſcitur: ſed conſtat datum alteri ut ſic, nō ordinari in illū, cui datū eſt, vt finē. ergo concupitū vt ſic, non ordinatur ad eū, cui concupiſcit̄, ut finem. Manifeſtatur Minor ex authoritate Scripturę tradentis, ꝙ Deus dedit filiū ſuū nobis, ita ꝙ in hoc commendatur charitatis diuinæ excellentia, ꝙ nō ſolū dedit nobis redēptionē, doctrinā, & alios effectus, quos filius Dei fecit, ſed dedit nobis ipſum filium, ut diſcernas, ꝙ nō ſolū dedit filium ſecundum effectus, ſed et ſeipſum, q̄uis nunq̄ iſta datio exerceatur, niſi concurrente aliquo effectu. Hoc. n. non impedit, quin etiam ipſe Deus, ſecundum id quod in ſe e, detur: alioquin tota fides incarnationis filij Dei perit. Et fundatur hoc, quia quot modis contingit aliquid eſſe bonum alicuius amati, tot modis contingit eſſe cōcupitū illi, alioquin non poſſet quis uelle alicui omnia ſua bona. Sed cōtingit aliqđ eſſe bonum

Ad primum ergo dicēdū, q̄ q̄cunq; alia ſpes adipiſci expectat, ſperat ī ordine ad Deū, ſicut ad vltimū finē: vel ſicut ad primā cām efficiētē, ut* dictū ē.

Ad II dicēdū, q̄ mediū accipit in regularis, & menſuratis, ſm q̄ regula, uel menſura attingit: ſm aūt q̄ excedit regula, eſt ſuperfluum: ſm aūt defectum à regula, eſt diminutum. In ipſa aūt regula, uel menſura non eſt accipeř mediū, & extrema. Virtus aūt moralis eſt circa ea, q̄ regulant rōne, ſicut circa obiectū ꝓpriū, & iō ꝑ ſe cōuenit ei eſſe in medio ex parte ꝓprij obiecti. Sed virtꝰ theologica eſt circa ipſam regulā primā, non regulatā alia regula, ſicut circa ꝓpriū obiectū: & ideo per ſe & ſm proprium obiectū nō conuenit uirtuti theologicæ eſſe in medio: ſed poteſt ſibi com-

bonum alterius non ſolū pp ipſum, ſed econuerſo, ut finem ipſius. ergo cōtingit aliqd eſſe cōcupitū alicui, qđ nō ordinat̄ ad illud, ut finē, ſed ecōuerſo. Poſſum.n. cōcupiſcere amico mihi, vel amico meo finē vltimū, pp quē ſumus abſq; derogatione illius finis, q̄ interueniret, ſi ipſe finis ordinaret̄ in me, uel amicū, ut in finē. Aliud ē ergo cōcupiſceř hoc mihi: & aliud cōcupiſcere hoc pp me. Cū his tñ tene, q̄ oē concupitū ſecundum aliquid eſt propter eū cui cōcupiſcitur, qa oportet ſaluare ī omni concupito amorē amicitiæ, quo magis amatur is, cui concupiſcitur, q̄ cōcupitū. Vnde ſi cōcupita res ſit ſimpliciter ordinabilis in eum cōcupiſcibiliter, ut finē, cōcupitū ſimpliciter habet rōnem eius, qđ eſt eſſe pp amicū. Si aūt non ſit ſimpliciter ordinabilis in eū ut finem, tunc concupitū ſecūdum quid tñ. ſ. ſecundū aliquē effectum eius, hēt rōnem eius, quod eſt eſſe pp amicum. Et qm̄ concupitū non eſt ſignificans amatū pp alterum, ſed amatum alteri: & conſequenter non ſignificās bonum pp alterum, ſed bonum alterius, cui. ſ. concupiſcitur quod amicitia amatur, ad utrumq; .ſ. ordinabile ſimpliciter, & nō ordinabile ſimpliciter ſe extendit, & p̄ conſequens oportet ut abſtrahat ab utroq;. Et, ut dictum eſt, nō hēt rōnem eius, quod eſt eſſe pp amicū, ſeu finem ſimpliciter, ſed eius, quod eſt eſſe amici, uel amico. Et propterea oportet interuenire aliquid, quod ſaltem ſecūdum quid propter amicum ſit. Et hæc de duobus primo propoſitis.

¶ Quo ad tertium ſciēdū eſt, q̄ virtutem theologicam oportet habere Deū, ut ſupernaturalis ordinis eſt, pro immediato obiecto: & propterea religio, & theologia, & timor Domini, nō cōputantur inter virtutes theologicas, ut author dicit in quæſt. de Virtutibus, q. 1. art. 12. ad 11. Et quoniam ſpes ad amorem concupiſcentiæ ſpectans, Deum reſpicit, ut primum efficiens, & ultimū finem, ut in litera dr̄, & propterea uirtus theologica eſt: oportet dicere, q̄ utroq; mō immediate reſpicit Deum. Et q̄ reſpiciat Deū immediate, ut efficiens, ēt ipſe Durandus fatetur; & propterea ex hoc manifeſtatur, q̄ reſpiciat etiam Deū, vt finem ultimū immediate. Conſtat.n. q̄ ſpes ſic reſpicit Deū, ut agentem immediate, q̄ reſpicit ipſum, ut agat, ſubueniat, & perducat in ultimum finem. Nihil ergo obſtat immediationi actio, & effectus agentis, ad quæ reſpicit ſpes. Sic quoq; reſpicit Deum, ut ultimum finem immediate, q̄ reſpicit ipſum, ut finaliter in actu ſecundū ſupremum modum, puta quietando, & ſatiādo affectū. nō igitur obſtat immediationi, qđ finalizatio, & affectua finis ultimi ſperetur. Quemadmodum igitur ſperās a Deo, immediatè ſperat, ita Deum ſibi immediate ſperat, ut finē, ut ſic æqua ſint a quo, & quod ſperatur, ut prędictū fuit. Et hāc eſſe mētē authoris in rñſione ad ſcđm patet, ubi cum in corpore art. dixiſſet, Deū principale obiectū ſpei, addidit, q̄ eſt ꝓpriū obiectū ſpei, ita ut qa ſecūdū ꝓpriū obiectū attenditur per ſe habere, uel nō habere medium, ideo ſpes per ſe nō habet mediū. Conſtat nāq; ꝓpriū uirtutis obiectū eſſe immediatū illius obiectum ex natura ſua. Vnde ad obiecta reſpondetur.

¶ Ad primū igitur Durandi negatur, q̄ Deus ſecundū ſe, ideſt, ſecundū id qđ in ſe eſt, nō ſit obiectū amoris concupiſcentiæ. Pōt.n. concupiſci alteri nō ut pp illum, ſed econuerſo, ut finis illius, quia ſic eſt bonū illius. Et ad probationem dr̄, q̄ Deus ſecundum ſe debet amari amore amicitiæ principaliter, ſed nō tñ, qm̄ poteſt amari ēt amore concupiſcentiæ. Et cum dicitur. Quia non pōt amari Deus pp nos: reſpondetur, q̄ non poteſt amari propter nos, ſed nobis. Quod cōcupiſcitur autem, poteſt ſecundum ſe quidem amari nobis: ſecundum autem affectū eius propter nos. Et ſic ſpe concupiſco Deum ipſum ſecūdum id quod eſt in ſe mihi, & ſecundum effectum ſuū propter me.

¶ Ad ſecundum negatur minor: utpote falſa, & damnanda. Et ad primam probationē ex 1. Sent. dr̄, q̄ falſum eſt, delectationem ſpectare ad concupiſcentiæ amorē tantū: ſpectat namq; ēt ad amorem amicitiæ. Non.n. eſt amicus, qui non delectatur de bonis amici. Vnde beatorum præcipuum gaudiū eſt de bono Dei in ſeipſo Deo: ſicut pcipuus amor eorum eſt amor boni diuini in ſeipſo. Secundarium autem eorum gaudium eſt de beatitudine formali. Et oppoſitū ſentire, miror quomō in mētem uacantis Philoſophiæ, & Theologiæ cadere poſſit. Verumtamen ſingillatim reſpondendo, negatur etiam, quòd obiectū immediatū amoris concupiſcentiæ nō ſit res aliqua diſtincta ſubiecto. Et ad inductionem dicitur, quòd male uidetur exponere obiectum mediatum, uel immediatum. Cum enim diſtinctio ad minus ſit inter duo, diſtinctio obiectorum non eſt, ubi duo obiecta nō ſunt, ac per hoc nō habet ibi locum diſtinctio de obiecto mediato, & immediato. Diſtinctio aūt formalis rerū omnium, per formā, ſeu formalem rationē cum ſit, conſequens eſt, ut ibi tantū duo obiecta ſint, ubi ſunt duæ rōnes obiectorum, ſicut ibi tñ ſunt duo agētia, ubi ſunt duæ rōnes agendi, ſiue ut agentis & inſtrī, ſiue quocūq; alio modo multiplicent. Conſtat aūt qñq; cōcupitū eſſe unum tm̄, ut cum cōcupiſcitur uinū: qñq; multa, ut cū quis vult mœchari, ut furetur. Et in primo unum obiectum eſt, ſcilicet potus uini: in ſecundo autem duo, quorū unum eſt mediū ad aliud. Arguens autem accipit in uno obiecto duo obiecta, ac ſi concupiſcens uinū, appeteret duo, ſcilicet potum uini, & uinum, quod eſt falſum: quia loquimur quādo uinum non appetitur, niſi ut potetur. Si enim appeteretur, ut poſſideretur, & potaretur, tunc eſſent duo ordinata. Vnde ex hoc quòd uinum, & quicquid eiuſmodi eſt, non appetitur niſi ratione uſus, non concluditur, q̄ res extra non ſit immediatū obiectum concupiſcentię: ſed ſi inductio eſſet ſufficiens, manifeſtaret quòd res extra non concupiſcitur, niſi ut eſt materia uſus. Sed nec ad hoc inductio ſufficit, quoniā res extra dupliciter poteſt eſſe bonum alterius, ac per hoc illi cōcupiſci. Primo, ut materia uſus, ut uinum potandum, & alia huiuſmodi. Secūdo, ſecūdū ſe, & ut materia uſus, ſeu operationis alicuius: & tunc haberet locū diſtinctio de obiecto mediato, & immediato, quādo res extra ſecundum ſe amaretur, quia amatur ſecundum quod materia operis. Et eſſet diſtinguendū de medio ſecundum ordinem executionis, uel intētionis, quoniā prępoſtere ſe habent. Sed inductio non fit niſi de re extra, ſecundū quòd eſt materia vſus, & ideo non ſufficit. Finis namque ſecūdum ſeipſum eſt bonum eius, quod eſt ad finem: ac per hoc cōcupiſcitur illi non vt materia vſus, ſed ſecundum ſe. Et rurſus Deo concupiſcimus uiuere noſtrum. Concupiſcimus enim, ut Deo uiuamus propter ipſum Deum, ut ſic utrinque pateat, ſcilicet quòd finem ei, quod propter finem, econtra ſecundū ſeipſa ſeparata ſubiecto, immo in infinitum diſtantia, ut Deus, & nos, contingit concupiſci. Neque enim concupiſcimus Deo noſtrum uiuere, ut ipſe utatur eo, ſed propter eum, quia ſibi debetur. Nec Deum nobis ut præciſe fruamur Deo, ſed quia ſecūdum ſe eſt finis noſter.

¶ Ad rationem autem dicitur, cum dicitur, Res ſeparata nō eſt bonum noſtrum, niſi propter aliquam actionē, qua nobis coniungitur, poteſt dupliciter intelligi. Primo, ut ly, niſi pp actionem, denotet rationem, qua eſt bonū noſtrum. Secūdo, ut denotet conditionē, ſine qua non eſt bonum noſtrum. In primo ſenſu eſt falſum quod dicitur, ut iam declaratum eſt. In ſecundo aūt uerū eſt, ſed hoc modo non eſt ad propoſitū arguentis, ſed primo modo tñ. Patent hæc in effectiuis. Agens enim non eſt agens noſtri, niſi propter aliquam operationem, qua nobis coniungitur, non tamen propterea eſt agens mediatū, aut materia agentis, aut ſecundū ſe non eſt agens, quoniā ſecundum id quod in ſe, habet rōnem agendi in nos. Simile enim eſt in bono noſtro, quod exercet cauſam finalē reſpectu noſtri, ut patet ex dictis. Ad probationem aūt minoris, q̄ delectatio de Deo in patria ſpectet ad amorem cōcupiſcentiæ, quia reſpōdet deſiderio, Reſpondetur, quòd delectatio patriæ non oportet, q̄ reſpondeat omni actui charitatis in uia, niſi ſecundum identitatē obiecti formalis charitatis, ſed ſufficit, quòd reſpondeat primo actui, qui eſt amare. Amamus autem hic bonum Dei in ſeipſo, & ideo delectabimur ibi de Deo in ſeipſo.

¶ Ad ſecundum dicitur, q̄ illa propoſitio. Idem eſt obiectum deſiderij, & delectationis, poteſt dupliciter intelligi. Primo, de identitate obiecti omnimoda, & ſic eſt falſa, tū qa actus diſtinguuntur per obiecta: tū quia delectabile nihil imperfectionis ponit in eo, qui delectatur. Deſiderabile aūt ponit abſentiā ſui in deſiderāte, uel cui deſideratur. Vnde bonum diuina eſt Deo

*Art 1. & 4. huius q.

*Ar. prec. & art. 2.

*1. 2. q. 62 art. 1. Contra

petere per accidens rõne eius, qđ ordinat ad principale obiectũ: ſicut fides nõ põt hẽre mediũ, & extrema ĩ hoc, ꝙ innitat primę ueritati, cui null⁹ põt nimis inniti: ſed ex parte eorũ q̃ credit, põt habere mediũ, & extrema, ſicut vnũ uerũ eſt mediũ inter duo falſa. Et ſimilr ſpes non hẽt mediũ, & extrema ex parte principalis obiecti, q̃a diuino auxilio null⁹ pt nimis inniti: ſed quãtũ ad ea, q̃ confidit aliqs ſe adepturũ, pt ibi eẽ mediũ, & extrema, inq̃tũ vł p̃ſumit ea, q̃ ſũt ſ. ſuã pportionẽ, vel deſperat de his, q̃ ſunt ſibi pportionata.

AD III dicẽdũ, ꝙ expectatio, q̃ ponit in diffinitione ſpei, nõ iportat dilationẽ, ſicut expectatio, q̃ pertinet ad longanimitatẽ: ſed importat reſpectũ ad auxiliũ diuinũ, ſiue id qđ ſperatur differat, ſiue non differat.

AD IIII dicẽdũ, ꝙ magnanimitas tẽdit in arduũ ſperãs aliqd, qđ ẽ ſuæ poteſtatis. Vñ pprie reſpicit operationem aliquorum magnorũ: ſed ſpes ſm quod eſt uirtus theologica, reſpicit arduum, alterius auxilio aſſequendum,* vt dictum eſt.

ARTICVLVS VI.

Vtrum ſpes ſit virtus diſtincta ab alijs virtutibus theologicis.

AD SEXTVM ſic pcedit. Vr ꝙ ſpes nõ ſit virtus diſtincta ab alijs virtutibus theologicis. Habit⁹. n. diſtinguunt ſm obiecta, ut. ſ. dictũ* eſt: ſed idẽ obiectũ ſpei, & aliarũ uirtutũ theologicarũ. ergo ſpes ſi diſtinguit ab alijs uirtutibus theologicis.

¶2 Præt. In ſymbolo fidei, ĩ quo fidẽ pfitemur, dr. Expecto reſurrectionẽ mortuorum, & uitã uẽturi ſæculi: ſed expectatio futurę beatitudinis pertinet ad ſpem, ut ſupra* dictum eſt. ergo ſpes à fide non diſtinguitur.

F ſumme delectabilis. nõ tñ deſiderabilis. Secundo, põt intelligi de identitate rõnis formalis tenentis ſe præciſe ex parte obiecti, vt ſit ſenſus, ꝙ quicquid eſt in re, quo res põt delectari, eodem põt deſiderari, & ſic eſt uera quantũ eſt ex meritis rei. Bonum n. diuinum in ſeipſo, eſt ex ſe ſumme delectabile, & deſiderabile. Sed ꝙ non deſideret eſt, quia nõ inuenitur põt deſiderãs, q̃a ponit imperfectionẽ in eo. Et ppterea debet dici, ꝙ oẽ delectabile põt eſſe & deſiderabile formaliter, vel virtualiter. i. eſſe tale, quod cãret deſiderio, ſi inueniri poſſet deſiderãs. Argumẽtũ aũt loquit de idẽtitate omnimoda obiecti, q̃a ponit futurũ ex parte obiecti deſiderij. Futuritio. n. in deſiderio intellectuali redundat in obiectum ex diſpoſitione ſubiecti, cui oportet obiectũ non adeſſe, ſi deſideratur, & ideo ratio nihil concludit.

¶ Ad tertiũ negatur ſequela, quia damnati habent uoluntatẽ inordinatam, & perperſam. Et ideo non ſumme dolẽt de malo culpæ, quod eſt cõtra bonum diuinum in ſeipſo, ſed de malo pœnæ, quod eſt cõtra participationem eius. Beati vero habent uoluntatem rectam, & magis gaudent de bono diuino in ſeipſo, quàm de eius participatione. Probatio autem allata, ſcilicet Deus non eſt bonus beatis niſi ratione præmij quod dat falſa eſt, vt patet ex dictis.

¶ Ad quartũ negat, ꝙ operationes, q̃ ſunt cãæ delectationũ, ſint cauſæ earũ nõ niſi obiectiue. Stat. n. ꝙ ſint cauſæ earum, ut afferẽtes obiecta. Et ſic eſt in operatione, qua coniungitur amicus, de quo eſt delectatio ſecundum ſeipſum. Vnde operatio ponitur propria cauſa delectationis, non autem proprium obiectũ.

I ¶ Ad quintum negatur ſequela. Et ad primã probationẽ dr, ꝙ deſtruit ſeipſam. Nã ſi delectationẽ pexigitur conſecutio boni proprij, conſequens eſt, ꝙ illud externus, cuius conſecutio requiritur, eſt propriũ bonum, & nõ ſola cõſecutio illius ſit bonum. Nã iõ conſequi illud appetit, q̃a eſt pprium bonum: & nõ ecõ uerſo, iõ eſt proprium bonũ, q̃a conſequimur illud. Non ergo conſecutione ſit bonum noſtrũ, ut arguens intẽdit: ſed prius, natura ſaltẽ, eſt bonum noſtrum rõne ſui, q̃ conſecutione habeatur. Ad ſecundã aũt de denominatione, negatur minor, cũ pciſione intellecta: aliter. n. nihil concludit. Negatur. n. ꝙ eſſe bonũ hominis intrinſecus ei cõueniat formaliter, extrinſecus aũt ſubiecto conueniat tñ denominatione extrinſeca. Stat. n. ꝙ ſecundum unam rõnem bonitatis ſic ſit, & ſecundum aliã, non. Bonum. n. non eſt unius tñ rõnis formalis, ſicut ſanum: ſed eſt tranſcendẽs commune omnibus generibus, ut patet in 1. Ethic. Vnde dico, ꝙ Deus inquãtum finis, eſt bonum meum

K denominatione intrinſeca, quia eſt bonum meum ſua intrinſeca bonitate diuina, quæ eſt eſt finis meus, propter quam ego ſum. Sed ego ſum bonus illa bonitate diuina denominatione extrinſeca, & cum hoc ſtat, ꝙ ego ſum bonus bonitate morali, quã habeo denominatione intrinſeca, & Deus, ut bonificãs me tali bonitate, eſt bonũ meũ denominatione extrinſeca. Et ĩ vtroq; exẽplo non numerat formalis bonitas, ut patet. Hoc. n. cõe eſt oĩbus nominibus ab uno, uel ad unũ, uel in uno. Ex q̃bus patet vanus, & periculoſus iſtius labor, & ueritas tenenda.

¶ In eodẽ 5. art. in reſponſione ad ſecundũ aduerte, ꝙ author duobus modis, & utroq; p accidens, hactenus dixit uirtutem theologicã eſſe in medio. ſ. ex parte noſtri, ut patet in pcedenti lib. q. 64. art. 4. & quãtum ad ſecundariũ obiectũ, ut patet hic. Et licet habere mediũ quãtũ ad ſecundarium obiectum, aliqd ex parte noſtra cõnotet, ut in fine huius rñſionis litera quantũ ad ſpẽ inſinuat, & ſuperius de credito declarauimus: ſi tñ aduertimus, ꝙ obiecta hæc ſecundaria ſcdm ſe ſunt in medio, q̃a excedunt, & excedũt, nõ irrõnabiliter dicemus uirtutẽ theologicã nõ p ſe, ſed p accidẽs eſſe in medio, duabus uijs, ſ. ex parte ſubiecti, & ex parte obiecti ſecũdarij. Obiectiones aũt Scoti de actu uirtutis theologicæ; qđ eſt in medio & in attingẽdo obiectũ primariũ, in loco prędicto ſolutę ſunt. Obiectiones aũt Durãdi I q. 2. 7. d. 3. ſent. ad pbandũ, ꝙ uirtus theologica eſt in medio duorũ vitiorum, nũc ſoluẽdæ, occurrunt. Arguit ergo, Quia ſicut inuenitur mediũ cũ ſuperabundantia, & defectu in paſſionibus reſpectu regulæ naturalis: ita inuenit in actib⁹ rõnis reſpectu regulæ ſupnaturalis excedere, deficere, & æquari, ut patet ĩ fide. Cõtingit. n. credere plus q̃ oportet, & min⁹ q̃ oportet, & quantum oportet, licet extrema infidelitatis uitia ſint innominata: ſic ſpes eſt media inter præſumptionẽ, & deſperationẽ. Sed hoc facile ſoluitur, ſi rõ literæ inſpiciat, penes qđ attẽdat habere p ſe mediũ, ſ. penes obiectũ, ita ꝙ pprium obiectũ ſit in medio exceſſus, vel defectus regulæ. Qđ cõſtat nõ habere locũ in Deo glorioſo, q eſt ipſa regula, & obiectũ pprium uirtutis theologicæ. Vñ argumẽtũ deficit in ſimilitudine: q̃a in paſſionibus inuenit mediũ cũ extremis ſcdm pprium obiectũ, ita ꝙ in obiecto eſt mediũ inter excedẽs, & deficiẽs a regula. Nõ ſic aũt eſt in actibus rõnis noſtræ habẽtibus Deũ p pprio obiecto: cũ in eis ſecundum pprium obiectũ nõ eſt medium, & excedens &c. cũ ipſum obiectum eſt ipſa regula, in qua non ſunt extrema. Quòd autẽ dr, ꝙ cõtingit credere plus q̃ oportet, ſi ad obiectum formale fidei referatur, falſiſſimum eſt: nõ. n. põt nimium credi Deo. Si uero ad credita referatur, iã dictum eſt, ꝙ eſt per accidens tam in fide, quàm in ſpe. Et propterea innominatæ non ſunt infidelitatis ſpecies, niſi multiplicatæ p accidẽs ſecũdũ errores diuerſos, quas ſuperius dictũ eſt eſſe infinitas.

SVPER QV. XVII. ART. VI.

S. Bona. 3. ſ. d. 26. q. 3. ar. 1.	*Scot. 3. ſ. d. 26. q. 1.*
Ricar. 3. ſ. d. 26. q. 1.	*Duran. 3. ſ. d. 26. q. 1.*
Bacon. 3. ſ. d. 26. q. 1.	*Capr. 3. d. 26. q. 1. con. 3.*
Th. ab argen. 3. ſ. d. 26. q. 1. ar. 1.	*Nic. de Nyſe. Tra. 5 p. 3 par. 3. q. 1.*

IN ar. 6. eiuſdẽ 17. q. aduerte, ꝙ author ex notioribus docens, noluit aſſumere differẽtias Dei, ut obiectũ eſt harũ uirtutũ abſolute, ſed aſſumpſit differẽtias eiuſdẽ, ut obiectũ eſt, cui inhæret uirtus theologica. Differentiæ ſiqdẽ obiecti abſolute penes uerũ, & bonũ, quoad fidẽ, & alias uirtutes, & p bonũ Dei, & noſtrũ, quo ad charitatẽ, & ſpẽ ſumunt. Sed differẽtiæ obiecti, ut cui inhæremus, penes modos in litera expreſſos ſumunt, ſ. penes eſſe cui credit, a quo habẽdũ eſt, & pp quem &c. Hæc. n. Deum trifariam ſignificant. Primum enim, ut dicẽtem, quod in litera dr principium ueritatis: ſecundum ut largientem, qđ in litera dr principium bonitatis: tertium, ut finem ultimum. ¶ In rñſione ad tertium eiuſdem articuli aduerte, ꝙ finis ultimus eſt finis ultimus noſter ſcdm ſeipſum, ut pdictũ eſt. Et eſt nõ pp nos, ſed pp ſeipſum: & charitas in hoc differt a ſpe ſecundũ differentias obiecti abſolute, ꝙ charitas fertur in ultimum finẽ pp ſeipſum: ſpes uero in finẽ ultimum, ut noſtrum. Qđ author ab effectu ſignificauit ab adeptione. ſ. dicẽs ad bonum finale adipiſcendum, ſicut & Deum ut finem ultimum pp ſe, ab effectu manifeſtauit, ut homo uiuat non ſibi, ſed Deo. Et hic author differentiam inter has uirtutes ex parte obiecti abſolute monſtrauit, & ad hoc inſinuandum utramq; differentiam ex parte ſpei poſuit in hac reſponſione, ut patet in litera.

¶ In reliquis duobus articulis nihil ſcribendum occurrit.

*Ar. 1. huius quæſt.

Porrecta per totum.

S7 3. d. 26. q. 2. ar. 3. q. 1. Et uir. q. 2. art. 3. cor. & q. 4 a. 3. ad 9.

* 1. 2. q. 54. ar. 2.

*ar. præc. & 2. huius q.

¶ Præt.

¶3 Præt. Per ſpẽ hõ tẽdit ĩ Deũ: ſed hoc ꝓpriè ptinet ad charitatẽ. ergo ſpes a charitate ñ diſtinguit̃

A

Sed contra. Vbi non eſt diſtinctio, ibi non eſt numerus. ſed ſpes connumeratur talis uirtutibus theologicis. Dicit n.* Gregor. in 1. Moral. eſſe tres uirtutes, ſpem fidem, & charitatem. ergo ſpes eſt uirtus diſtincta ab aliis uirtutibus theologicis.

* Lib. 1. Mor. c. 28 aũ med.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ uirtus aliqua dr̃ eſſe theologica ex hoc, ꝙ hẽt Deũ ꝓ obiecto, cui inhæret. Põt aũt aliqs alicui inhærere dupl'r. Vno mõ ꝑꝑ ſeipſum: alio mõ inquãtũ ex eo, ĩ aliud deuenit̃.[m] Charitas ergo facit hoĩem Deo inhęrere ꝑꝑ ſeipſum, mẽtẽ hoĩs uniẽs Deo ꝑ affectũ amoris.[n] Spes aũt, & fides faciũt hoĩem ĩhæret̃ Deo, ſicut cuidã principio, ex quo aliqua nobis ꝓueniũt. De Deo ãt ꝓuenit nobis & cognitio ueritatis, & adeptio ꝑfectæ bonitatis.[p] Fides ergo facit hominẽ Deo inhęrere, inquantũ eſt nobis principiũ cognoſcẽdi ueritatem.[q] Credimus.n. ea uera eſſe, q̃ nobis à Deo dñr.[r] Spes aũt facit Deo adhærere, ꝓut eſt in nobis principiũ ꝑfectæ bonitatis,[s] inquãtũ.ſ. ꝑ ſpem diuino auxilio ĩnitimur ad beatitudinẽ obtinẽdã.

Conclu. m · Conclu. n · Conclu. s — B

Ad primum ergo dicẽdũ, ꝙ De' ſm aliã, & aliã rõnem eſt obiectũ harũ uirtutum,* ut dictum eſt.

* In corp. art.

Ad diſtinctionem autem habituum ſufficit diuerſa ratio obiecti, ut ſupra* habitum eſt.

C — * 1.2. q. 54 art. 2.

Ad II dicendum, ꝙ expectatio ponitur in ſymbolo fidei, non quia ſit actus proprius fidei, ſed inquãtũ actus ſpei ꝓſupponit fidẽ, ut infra* dicetur, & ſic actus fidei manifeſtatur per actus ſpei.

* Artic. 7. ſeq.

Ad III dicẽdũ, ꝙ ſpes facit tẽdere in Deũ, ſicut in quoddã bonum finale adipiſcendum, & ſicut in quoddã adiutoriũ efficax ad ſubueniendũ: ſed charitas ꝓpriè facit tendere in Deũ, uniendo affectũ hominis Deo: ut ſ. homo nõ ſibi uiuat, ſed Deo.

ARTICVLVS VII.

Vtrum ſpes præcedat fidem.

Ban. eodem art.

Porrecta per totum. 87 — 1.2. q. 62. art. 4. cor. Et 3. d. 23 q. 2. art. 5. Et virt. q. 2. ar. 3. ad 15.

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ ſpes præcedat fidem. Quia ſuper illud Pſal. Spera in Domino, & fac bonitatem, dicit* gl. Spes eſt[h] introitus fidei, initium ſalutis: ſed ſalus eſt per fidem, ꝑ quam iuſtificamur. ergo ſpes præcedit fidem.

* Eſt Caſſiodori ĩ hunc locum.

¶2 Præt. Illud quod ponitur[h] in diffinitione alicuius debet eſſe prius, & magis notũ: ſed ſpes ponit̃ ĩ diffinitione fidei, ut patet Heb. 11. Fides eſt ſubſtantia ſperandarum rerum: ergo ſpes eſt prior fide.

¶3 Præt. Spes p̃cedit actũ meritoriũ. Dicit. n. Apoſ. 1. ad Cor. 9. Quòd q arat, dẽt arare ĩ ſpe fruct' ꝑcipiẽdi: ſꝫ act' fidei ẽ meritori'. ergo ſpes p̃cedit fidẽ

E

Sed contra eſt, quod Matth. 1. dicit̃, Abraham genuit Iſaac, ideſt, fides ſpem, ſicut dicit* gloſa.

* Gloſ. interlineat. ibid.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ[m] fides abſolutè p̃cedit ſpẽ.[r] Obiectũ. n. ſpei ẽ bonũ futurũ arduũ poſſibile hr̃i. Ad hoc ergo ꝙ aliqs ſperet, reqrit̃, ꝙ obiectum ſpei ꝓponat̃ ei ut poſſe. Obiectũ aũt ſpei eſt uno mõ beatitudo æterna, & alio mõ diuinũ auxiliũ, ut ex* dictis patet. Et utrũq; eorũ ꝓponit̃ nobis ꝑ fidẽ, ꝑ quã nobis ĩnoteſcit, ꝙ ad uitã æternã poſſum' ꝑuenire, & ꝙ ad hoc paratũ ẽ nobis diuinũ auxiliũ, ſm illud Heb. 11. Accedentẽ ad Deũ oportet credere quia eſt: & quia inqrentib. ſe, remunerator ſit. Vñ manifeſtum eſt, ꝙ fides p̃cedit ſpem.

Conclu. m — * ar. 1. & 2 hu' q. & ar. præce. ad ſecũd. — A

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ ſicut* gl. ibidem. ſubdit, Spes dicitur introitus fidei, i. rei creditę, qa per ſpem intratur ad uidendum id, qđ credit̃. Vel põt dici, ꝙ eſt introitus fidei, quia per eam homo intrat ad hoc, ꝙ ſtabiliatur, & perficiatur in fide.

* Eſt Caſſiodori in hũc locũ.

Ad II dicẽdũ, ꝙ ĩ diffinitione fidei ponit̃ res ſperanda, qa propriũ obiectũ fidei non eſt apparens ſm ſeipſum. Vñ fuit neceſſariũ, ut quadã circũlocutione deſignaret̃ ꝑ id, qđ conſequitur ad fidem.

Ad III dicendum, ꝙ non omnis actus meritorius habet ſpem præcedentem, ſed ſufficit ſi habeat concomitantem, uel conſequentem.

B

ARTICVLVS VIII.

Vtrum charitas ſit prior ſpe.

Ban. eodem art. *Bon. diſt. 26. q. 3. a. 3.*

Porrecta per totum. 89 — 1.2. q. 62. ar. 4. Et 3. d. 26. q. 2. art. 3. q. 2. Et virt. q. 4. ar. 3.

AD OCTAVVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ charitas ſit prior ſpe. Dicit. n.* Ambroſ. ſup illud Luc. 17. Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis &c. Ex fide eſt charitas, ex charitate[h] ſpes: ſed fides eſt prior charitate. ergo charitas eſt prior ſpe.

* Lib. 8. in Lucã in titu. de Vir. fidei ꝑ cõparationẽ ad granum ſinapis. to. 5.

¶2 Præt.† Aug. dicit 14. de ciuit. Dei, ꝙ[h] boni motus, atq; affectus ex amore, & ſancta charitate ueniũt: ſed ſperare ſecũdũ quod eſt actus ſpei, eſt qdã bonus animi motus. ergo deriuat̃ a charitate.

† Li. 14. capitu. 9. aũ med. to. 5 — C

¶3 Præt.* Magiſter dicit 26. diſt. 3. lib. Senten. ꝙ[h] ſpes ex meritis prouenit, quæ præcedunt non ſolùm rem ſperatam, ſed etiam ſpem, quam natura præit charitas. ergo charitas eſt prior ſpe.

* Li. 3. ſententi. d. 26 parag. A.

Sed contra eſt, quod Apoſt. dicit 1. ad Timo. 1. Finis p̃cepti charitas eſt de corde puro, & cõſciẽtia bona,† gl. i. ſpe. ergo ſpes eſt prior charitate.

† Gl. iterlin. ibid.

Resp. Dicendũ, ꝙ duplex eſt ordo. Vnus qdem ſm uiã gñationis, & naturæ, ſm quẽ, imꝑfectum prius eſt ꝑfecto. Alius aũt ordo eſt ꝑfectionis, & formæ, ſm quẽ ꝑfectũ naturalr̃ prius eſt imperfecto.[m] Secundũ ergo primũ ordinẽ ſpes eſt prior charitate.[n] Quod ſic patet: qa ſpes, & oĩs appetitiuus mot' ex amore deriuat̃, ut ſupra* hitũ eſt, cũ de paſſionib. ageret̃. Amor aũt qdã eſt ꝑfect', qdã imperfectus. Perfectus qdẽ amor eſt, quo aliquis ſm ſe amatur, utputa, cum aliquis ſm ſe uult alicui bonum, ſicut homo amat amicũ. Imperfectus amor eſt, quo qs amat aliqd nõ ſm ipſum, ſed ut illud bonũ ſibiipſi proueniat, ſicut hõ amat rẽ, quã cõcupiſcit. Primus aũt amor ꝑtinet ad charitatẽ, qua inhæret Deo ſm ſeipſum: ſed ſpes ꝑtinet ad ſm amorem, quia ille, q ſperat, aliqd ſibi obtinere intendit. Et ideo in uia gñationis ſpes eſt prior charitate. Sicut. n. aliquis introducit̃ ad amandum Deũ per hoc, ꝙ timens ab ipſo puniri, ceſſat à peccato, ut* Aug. dicit ſup primã Canonicã Ioan. ita ẽt ſpes introducit ad charitatẽ, inquantum aliquis ſperãs remunerari a Deo, accẽditur ad amandum Deũ, & ſeruandũ p̃cepta eius: ſed[p] ſm ordinẽ ꝑfectionis, charitas prior eſt naturaliter,[q] & iõ adueniẽte charitate, ſpes ꝑfectior reddit̃, qa de amicis maximè ſperamus. Et hoc mõ dicit* Amb. ꝙ ſpes eſt ex charitate. Vnde patet reſponſio ad primũ.

D — Conclu. m — * 1. 2. q. 25 art. 2. — E — * Tract. 9. ĩ Canon. Io. in medio to. 9. — Conclu. p — * Loco citato ĩ arg. Primo.

Ad secundvm dicendum, quòd ſpes, & omnis

motus appetitiuus ex amore ꝓuenit aliquo, quo ſ. F aliquis amat bonū expectatū. Sed non oīs ſpes ꝓuenit a charitate, ſed ſolum motus ſpei formatæ, qua ſ. aliquis ſperat bonum à Deo, ut ab amico.

Ad III dicēdū, ꝙ Magr̄ loqt̄ d̄ ſpe formata, quā n iłr p̄cedit charitas, & merita ex charitate cata.

QVAETIO XVIII.

De ſubiecto ſpei, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de ſubiecto ſpei.

Et circa hoc q̄runt quatuor.

¶ Primo, Vtrū virtus ſpei ſit in G voluntate ſicut in ſubiecto.

¶ Secundo, Vtrum ſit in beatis.

¶ Tertio, Vtrum ſit in dānatis.

¶ Quarto, Vtrum in viatoribus habeat certitudinem.

ARTICVLVS I.

Vtrum ſpes ſit in uoluntate ſicut in ſubiecto.

Ad primum ſic procedit. Vr̄ ꝙ ſpes nō ſit in voluntate ſicut i ſubiecto. Spei.n. obiectū eſt bonū[b] arduū, ut ſupra* dictū eſt: arduū aūt nō eſt obiectū voluntatis, ſed iraſcibilis. ergo ſpes ñ eſt ī uolūtate, ſed ī iraſcibili.

¶ 2 Præt. Ei, ad quod vnum ſufficit, [h] ſupfluè apponit aliud: ſed ad pficiēdū potētiā voluntatis ſufficit charitas, q̄ ē pfectiſſima uirtutū. ergo ſpes ñ ē ī volūtate

¶ 3 Præt. Vna potētia nō pōt ſimul eſſe in duob.[h] actibus, ſicut intelł. nō pōt ſimul multa itelligere: ſed act⁹ ſpei ſimul pōt eē cū actu charitatis. ergo cū act⁹ charitatis manifeſtè pertineat ad uoluntatem, actus ſpei non pertinet ad ipſam: ſic ergo ſpes non eſt in voluntate.

Sed contra. Anima non eſt capax Dei, niſi ſm mentem, in qua eſt memoria, itelligētia, & volūtas, ut patet p Aug.* in lib. de Trin. ſed ſpes eſt uirt⁹ theologica hñs Deū pro obiecto. cùm ergo non ſit neq; in memoria, K neq; in intelligētia, quæ ptinēt ad vim cognoſcitiuā, relinqt̄ ꝙ ſit i uolūtate ſicut in ſubiecto.

Resp. Dicēdū, ꝙ ſicut ex * p̄dictis patet, habitus p act⁹ cognoſcunt̄. Act⁹ aūt ſpei eſt qdā motus appetitiuę partis, cū ſit eius obiectū bonū. Cum aūt ſit duplex appetitus in homine. ſ. appetitus ſenſitiuus q diuiditur p iraſcibilē, & concupiſcibilē, & appetit⁹ itellectiu⁹, q dr̄ voluntas, ut i 1.* habitū eſt, illi mod⁹, q ſunt i appetitu iferiori ſunt, cū paſſiōe, ī ſuperiori[d] aūt ſine paſſione, ut ex ſupra† dictis patet. Act⁹ aūt virtutis ſpei nō p̄t ptinere ad appetitū ſenſitiuū, qa bonū quod eſt obiectū principale huius uirtutis, nō eſt aliquod bonū ſenſibile, ſed bonū diuinū. Et iō[m] ſpes eſt i appetitu ſuperiori, q dr̄ volūtas, ſicut in ſubiecto: nō aūt in appetitu iferiori, ad quē ptinet iraſcibilis.[n]

Ad primum ergo dicēdū, ꝙ iraſcibilis obiectū eſt arduū ſenſibile: obiectū aūt uirtutis ſpei eſt arduū intelligibile, uel potius ſupra intellectum exiſtens.

Ad II dicēdū, ꝙ charitas ſufficienter perficit uoluntatem quantum ad unum actum, q eſt diligere. Requiritur aūt alia virtus ad pficiendū ipſam ſm aliū actum eius, qui eſt ſperare.

Ad III dicendū, ꝙ mot⁹ ſpei, & motus charitatis habēt ordinē adinuicē, ut ex ſupra* dictis patet. Vñ nihil ꝓhibet utrūque motū ſimul eſſe unius potetiæ: ſicut & intellectus pōt ſimul multa intelligere adinuicem ordinata, ut in primo* habitū eſt.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſpes ſit in beatis.

Ad ſecundum ſic procedit. Vr̄ ꝙ ſpes ſit i beatis. Chriſtus.n.a principio ſuæ conceptionis fuit perfectus cōprehenſor: ſed ipſe habuit ſpē, cū ex eius perſona dicat̄ in Pſ. 30. In te Dñe ſperaui, ut* gloſ. exponit. ergo in beatis pōt eſſe ſpes.

¶ 2 Præt. Sicut adeptio beatitudinis ē quoddā bonū arduū,[b] ita ēt eius continuatio: ſed homines anteq̄ beatitudinem adipiſcant̄, habent ſpē de beatitudinis adeptione. ergo poſtq̄ ſunt beatitudinē adepti pñt ſperare beatitudinis continuationem.

¶ 3 Præt. Per uirtutē ſpei p̄t aliquis beatitudinē ſperare ñ ſolū ſibi, ſed ēt aliis, ut* s. dictū ē: ſed beati q ſunt i pr̄ia, h ſperāt beatitudinē aliis, alioqn ñ rogarēt ꝓ eis. ergo i beatis pōt eē ſpes.

¶ 4 Præt. Ad beatitudinem Sanctorū ptinet nō ſolū gloria aïæ, ſed ēt glr̄ia corporis: ſed aïæ Sanctorū, q ſunt in pr̄ia, expectant adhuc gloriam corporis, ut patet Apoc. 6 & 12. ſuper Gen. ad literā. ergo ſpes pōt eſſe in beatis.

SVP. QV. XVIII. ARTIC. I.

Dur. d. 26. q. 1. 2.
Capr. d. 26 q. 1.
Scot. d. 26. q. 1.
Biel d. 26. q. 1.
Tho. ab arg. d. 26. q. 1. artic. 2.

In ar. 1. q. 18. in reſponſione ad ſecūdum, dubium occurrit circa d. ſtinctionē iſtorum actuū in uoluntate, ſ. diligere, & ſperare. Et eſt rō dubij: quia ſuperius in prima ſecundæ quæſtione quadrageſima octaua d. ctum eſt, ꝙ licet iſt actus in appetitu ſenſitiuo ſint diuerſi, in voluntate tamē eiuſdē ſunt. Hic autem manifeſte dicitur, ꝙ in uoluntate alius actus eſt ſperare, & alius diligere.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ cum identitas, ut diſtinctio huiuſmodi actuum in uoluntate ambigua ſit, nec cōpertum habeā, quod in commentariis ſuper prima parte opinatus ſum, nec uacās nunc moralibus, intendā morari in hac naturæ ſpeculatione dici pōt, ꝙ aliud ē loqui d diſtinctione ſtri diligere, & ſperare, de qua hic eſt ſermo, & aliud d diſtinctione eorundem ab actibus uolūtatis ibidē numeratis ſ. itelligere, &c. de quia ibi fuit ſermo ſecundū. n. illa dr̄, q in actus ſunt unius ſpeciei ſubſtātialis in eſſe naturæ, diuerſarum aūt ſpecierū accidētalium, ſicut homo alb⁹, & Aethiops diligere. n. ſignificat uelle bonum alicui: ſperare aūt uelle bonum arduum poſſibile ſibi. Apparet ſiqdem in his diffinitionibus, ꝙ eadem eſt ſubſtantialis rō act⁹, ſ. ſ. licet velle, diuerſæ aūt eius conditiones uidentur, ſecundum qs diuerſimode ad bonū tendūt. Et hoc ſufficere videtur literæ huic. Iuxta viā autem alteram, ſ. multiplicantem actus uoluntatis ſecūdū multitudinem paſſionū undecim, quæ ſunt i appetitu ſenſitiuo, ꝓportionaliter tamē, facile patet reſpōſio. In ambiguis.n. flecti ad utrumque familiare eſt. Oportet nāque ad per ſe differētias actus uoluntatis in eſſe naturali peruenire, ut certa hic ueritas ſit. Sed ſiue ſubſtantialiter, ſiue accidentaliter in genere naturæ diſtinctio fiat, ſatis eſt propoſito, quod uolūtas habet duos actus, ſcilicet diligere, & ſperare, qui ita in moralibus accipiuntur diſtincti, ut diuerſi ſimpliciter habeātur, & diuerſis egeant habitibus, charitate, ſcilicet, & ſpe.

90 Porrecta per totum. 1. 2. q. 40. ar. 2. Et 3. d. 26. q. 1. ar. 5. Et ve ri. q. 4. artic. 2.

* q. præc. ar. 1. & 1. 2. q. 4. art. 4

* Li. 14. ca pi. 3. & 6. tom. 3.

* 1. 2. q. 49 & 5 1. ar. 1 & ſup 4. artic. 1.

* 1. p. q. 80 81. & 82.

D. 978.

† 1. p. p. q. 82. arti. 5. ad 1. & 1. 2. q. 22. ar ti. 3. ad 3.

Conclu.

SVP. QV. XVIII. ART. II.

Tho. ab arg. 3. 5. d. 26. q. 3. a. 3. & diſt. 32. q. 1. a. 3
D. Bon. 3 5. d. 31. q. 5. artic. 1.

In art. 2 eiuſdē 18. q. dubium occurrit circa hoc, ꝙ ad rationē formale obiecti ſpei dr̄ ſpectare eſſe futurū. Primo, qa differentiæ temporis per accidēs ad intellectiuam partem ſe habent, propter qd non ponitur memoria, q̄ eſt reſpectu præteriti in parte intellectiua ſpecialis potentia, ſicut in parte ſenſitiua. Spes autem, de qua eſt ſermo, ut in articulo præcedenti patet, in parte intellectiua eſt. Non igit̄ ad formale obiectū ſpei ſpectat eſſe futurū.

¶ Secūdo, qa Deus, q eſt principale obiectū ſpei, non eſt futurus, niſi denominatione extrinſeca, qa nos ſumus aſſuturi ipſi Deo: ſicut columna eſt mihi dextra, quia dextra mea eſt iuxta illam: denominatio autem extrinſeca non intrat formalitatē obiecti uirtutis realis &c. ergo.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, quòd nominibus utendo ut omnes utuntur, manifeſte cōſtat, ꝙ ad hoc, quòd

* q. 17. artic. 8.

* 1. p. q. 85 artic. 4.

91 Porrecta per totum. 1. 2. q. 67. art. 4. & 5. Et 3. d. 26 q. 2. art. 5. q. 2. Et di. 31. q. 2. artic. 1. q. 2. & 3. Et veri tu. q. 4. artic. 4.

* Gl. Caſſiodori ibid.

* q. 17. artic. 3.

* Aug. 12. ſup Gene. ad literā ca. 35. circa mediū tom. 3.

SED CONTRA ē, qđ Apo. dicit A ad Rō. 8. Qđ videt qs, quid ſperat? ſed beati fruunť Dei viſione. ergo in eis ſpes locū nō hēt.

RESP. Dicendū, ꝙ ſubtracto eo, qđ dat ſpeciem rei, reſoluiť ſpēs, & res nō pōt eadē remanere: ſicut remota forma corporis naturalis nō remanet idē ſm ſpēm. Spes aūt recipit ſpēm a ſuo obiecto principali, ſicut & ceteræ virtutes, ut ex ſupradictis [a] patet. Obiectū aūt prin- B cipale ei⁹ ē beatitudo æterna, ſm qđ ē poſſibilis haberi ex auxilio diuino, ut ſ. dictū ē. Quia ergo bonū arduū poſſibile ñ cadit ſub rōne ſpei, niſi ſm ꝙ eſt futurū: iō cū beatitudo iā ñ fuerit futura, ſed pſens, nō pōt ibi eſſe virt⁹ ſpei. Et iō [m] ſpes, [d] ſicut & fides, euacuatur in patria, & neutrū eorū in beatis eſſe pōt. [n]

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ Chrs etſi eēt cōprehēſor, & p C cōſequēs beatus quātū ad diuinā fruitionē, erat tñ ſimul uiator, quātū ad paſſibilitatē naturę, quā adhuc gerebat: & iō gloriā īpaſſibilitatis & īmortalitatis ſperare potuit, nō tñ ita, ꝙ haberet virtutem ſpei, quæ nō reſpicit gloriam corporis, ſicut principale obiectum, ſed potius fruitionem diuinam.

AD II dicēdū, ꝙ beatitudo ſanctorū dř uita æterna: qa per D hoc, ꝙ Deo fruunť, efficiuntur quodamō pticipes æternitatis diuinæ, q̄ excedit oē tps. Et ita cōtinuatio beatitudinis ñ diuerſificať p pſens, pteritū, & futurū: & iō beati ñ hēnt ſpē đ cōtinuatiōe beatitudinis, ſed hēnt ipſā rē: qa nō eſt ibi rō futuri.

AD III dicēdū, ꝙ durāte uirtute ſpei, eadē ſpe aliqs ſperat beatitudinē ſibi, & alij: ſed euacuata ſpe in beatis, ſm quā ſpe E rabāt ſibi beatitudinē, ſperant qdē alijs beatitudinē, ſed ñ uirtute ſpei, ſed magis ex amore charitatis. Sicut ēt q hēt charitatē Dei, eadē charitate diligit pximū: & tñ aliqs pōt diligere pximū nō habēs uirtutē charitatis, ſed alio quodam amore.

AD IIII dicēdū, ꝙ cū ſpes ſit virtus theologica hñs Deū p obiecto, pricipale obiectū ſpei eſt gloria aīæ, q̄ in fruitione diuina cōſiſtit, nō aūt gloria corporis. Gloria ēt corpis, etſi habeat rōnem ardui p cōparatiōnē ad naturā humanā, ñ hēt tñ rōnē ardui habenti gloriā aīæ, tū qa gloria corporis eſt minimū qddā ī cōparatione ad gloriā animæ: tum ēt quia habens gloriam animæ, habet iam ſufficiēter cauſam gloriæ corporis.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſpes ſit in damnatis.

AD TERTIVM ſic pcedit. Vř ꝙ ī dānatis ſit ſpes. Diabolus. n. eſt damnatus, & princeps dānatorū, ſm illud Matt. 25. Ite maledicti in ignē æternū, q paratus eſt diabolo, & angelis ei⁹: ſed [h] diabolus habet ſpem, ſm illud Iob. 40. Ecce ſpes [h] eius fruſtrabitur eum. ergo uidetur ꝙ damnati habeant ſpem.

¶ 2 Præt. Sicut fides eſt formata & īformis, ita [h] & ſpes: ſed fides informis poteſt eſſe in dæmonibus, & dānatis, ſm illud Iacob. 2. Dæmones credunt, & contremiſcunt. ergo videtur quòd etiam ſpes informis poteſt eſſe in damnatis.

¶ 3 Præt. Nulli hominū poſt mortē accreſcit [h] meritū, uel demeritū, qđ in uita non habuit, ſm illud Eccl. 11. Si ceciderit lignū ad Auſtrū, aut ad Aquilonem, in quocūq; loco ceciderit, ibi erit: ſed multi, qui dānabunť, habuerunt in hac uita ſpē, numq̄ deſperantes. ergo etiā in futura uita ſpē habebūt.

SED CONTRA eſt, ꝙ ſpes cauſat gaudiū, ſm illud Ro. 12. Spe gaudētes: ſed damnati non ſunt in gaudio, ſed in dolore & luctu, ſm illud Iſa. 65. Serui mei laudabunt præ exultatione cordis, & uos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione ſpiritus ululabitis. ergo ſpes non eſt in damnatis.

RESP. Dicēdū, ꝙ ſicut de rōne beatitudinis eſt, ut ī ea qeteť uolūtatis: ita đ rōne pęnæ ē, ut id qđ p pęna īfligit, uolūtati repugnet. Nō aūt pōt uolūtatē qetare, uel ei repugnare, qđ ignorať: Et iō Aug. [a] dicit ſup Gē. ad literā, ꝙ angeli pfecte beati eē ñ poterāt ī primo ſtatu añ cōfirmationē, uel lapſū cū ñ eſſent pſcij ſui euēt⁹. Reqritur. n. ad pfectā & uerā beatitudinē, ut aliqs cert⁹ ſit đ ſuę beatitudinis ppetuitate, alioqn uolūtas non qetareť. Similr ēt cū ppetuitas dānatiōis ptineat ad pęnā dānatorū, nō uere hēret rōnē pęnæ, niſi uolūtati repugnaret, qđ eē nō poſſet, ſi ppetuitatē ſuæ dānationis ignoraret. Et iō ad cōditionē miſerię dānatorū ptinet, ut ipſi ſciat, ꝙ nullo mō poſſunt dānationem euadere, & ad beatitudinem peruenire. Vnde dř Iob 15. Non credit, ꝙ reuerti poſſit de tenebris ad lucē. Vnde patet, ꝙ non poſſunt apprehēdere beatitudinē, ut bonum poſſibile, ſicut nec beati ut bonū futurū: & ideo [m] neq; in beatis, neq; in damnatis eſt ſpes: ſed in uiatoribus ſiue ſint in uita iſta, ſiue ī purgatorio, pōt eſſe ſpes, [n] qa utro-

a Li. 11. c. 17. & 19. tom. 3.

Conclu. m

a Li. 33. c. 24. aſſi... diuu...

ꝙ aliqd verè ſperari dicat', oportet ꝙ ſit futur: Et ppea ī parte ſuperiori ipſi⁹ aīæ pprie ponitť ſpes, oportet: cōſequēter ibi uere ſaluari futurū, & per ſe, ſicut p ſe ibi inuenitť ſpes. Eadē. n. ē rō de obiecto, actu, & habitu. Ad obiectionē uero primam dř, ꝙ licet differētiæ tēporis p accidens ſe habeāt ad partē intellectiuā, quatenus apprehēſiua eſt, nō tñ p accidēs habent ſe ad eādē, quatenus appetitiua eſt. Et rō diuerſitatis eſt, qa uerū & falſum ſunt ī aīa: bonū aūt & malū in rebus, ut dř 6. Meta. Ex hoc. n. ꝙ itellect⁹ terminať ad intra, puenit ꝙ accidit rē eſſe, uel fore. Ex hoc uero, ꝙ volūtas tendit ad extra ad rē. ſ. ſecūdū ꝙ in ſe eſt, puenit ꝙ aliter ſe habet ad rē habitā, & aliter ad rē habendā. Et quia ſpes eſt in appetitu intellectiuo, q eſt uolūtas, ideo ſpes reſpicit futurum per ſe.

a q. pē. ar. 5. & 1. 2. q. 54. ar. 2.

¶ Art. 1. & 2. q. præc.

Conclu. m D. 606.

¶ Ad ſecūdā aūt obiectionē dř, ut ēt de fidei obiecto dictū eſt, ꝙ aliqd ſpectare ad rōnē formalē obiecti cōtingit dupliciter. Vno mō ex parte rei obiecti ſecūdū ſe: alio mō ex parte ſubiecti. Obiectum ſpei ex parte rei eſt ipſe Deus: ex parte uero noſtri redūdat ī obiectū, eſſe futurum nobis, ſicut obiectū fidei eſſe nō apparens, ut ex antedictis patet. Nihil aūt phibet hmōi cōditiones denominatiuas eſſe de rōne formali obiecti ſic, ꝙ ſubtractio earū ſoluat ſpeciē actus & habit⁹. Obiectū nāq; pri⁹ cōparať ad ſubiectū, q̄ ad actū, uel habitū. Et ppea conditiones redūdantes in obiectū ex ſubiecto puenientes actū & habitū, ad integritatem formalis obiecti act⁹, uel habitus ſpectare poſſunt. Nec obſtat, ꝙ extra rationis ſunt hmōi denominatiuę cōditiones. Habēt. n. reales cās, qbus repugnāt aliæ reales cauſæ in eodē, ex quibus redūdāt oppoſitę denominationes ī obiecto. V. g. In obiecto fidei & ſpei, nō uidere, eſt conditio denominatiua tñ: ſed cā ei⁹, puta, talis diſpoſitio ſubiecti, eſt realis: & huic diſpoſitioni reali cōtrariať alia diſpoſitio realis in eodē, puta, eſſe affectū lumine glorię conſummatæ, ex qua in obiecto redundat oppoſita denominatio, ſcilicet, eſſe uiſum.

SVPER QV. XVIII. ART. III.

IN art. 3 in rñſione ad ſecūdū aduertere, ꝙ author nō dicit fidē informē eſſe in dānatis, ſed dicit cōparatiuam, ꝙ magis pōt eſſe fides informis ī dānatis, q̄ ſpes: qđ eſt dicere, ꝙ fides eſt minus incōpoſſibilis ſtatui dānatorū, q̄ ſpes, neutra tamen in eis eſſe vř, iuxta ſuperius determinata in 3. 5. art. 2.

Perfecta per totum. 92

3. d. 26. q. 2. art. 5. q. 3. & 4.

¶ In articulo quarto nihil occurrit ſcribēdum.

vbiq; apphēdūt beatitudinē ut futurū poſſibile. F

AD PRIMVM ergo dicēdū, q ſicut* Greg. dīt 33. Mora. hoc dr̄ ð diabolo ſm mēbra ei', quorū ſpes annullabit. Vl ſi itelligat ð ipo diabolo, pt referri ad ſpē, qua ſperat ð ſctis victoriā obtinere, ſm illud qd ſupra pmiſerat. Hēt fiduciā, q Iordanis influat in os eius. Hæc aūt nō ē ſpes, ð qua loqmur.

* Enchiridij. cap. 8. tom. 3.

AD II dcm, q ſicut Aug.* dīt i Enchiridio, Fides ē & malarū rerū, & bonarū, & pteritarū, & pñtiū, & futurarū, & ſuarū, & alienarū. Sed ſpes ñ ē niſi rerū bonarū futurarū ad ſe ptinētiū: & iō magis pt eē fides [d] informis in dānatis, q̄ ſpes, qa bona diuina ñ ſūt eis futura poſſibilia, ſed ſunt eis abſñtia. G

D. 604.

AD III dicendū, q defectus ſpei i dānatis nō variat demeritū, ſicut nec euacuatio ſpei i beatis auget meritū, ſed utrūq; cōtigit pp mutationē ſtat'

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ſpes viatorum habeat certitudinem.

D *Bon. 3 ſ. d. 26. q. 5. art 2. Dur. 1. 5. d. 26. q. 3. Nic. de Nyſe. Trac. 5. par. 3. por. 3. de ſpe. q. 2.*

Porrecta per totum. 83 Veri. q. 4. ar. 2. ad 4.

AD QVARTVM ſic pcedit. Vr q ſpes uiatorū nō hēat certitudinē. Spes. n. eſt in uolūtate ſicut in ſubiecto: ſed [h] certitudo nō ptinet ad volūtatē, ſed ad intellectū. ergo ſpes non hēt certitudinem.

¶ 2 Præt. Spes ex gr̄a & meritis [h] prouenit, ut ſupra *dictū eſt: ſed in hac uita ſcire p certitudinē ñ poſſumus, q gratiam habeamus, ut ſupra dictū † eſt. ergo ſpes uiatorum non habet certitudinem. H

*q. 17. artic. 1. † 1. 2. q. 112. ar. 5.

¶ 3 Præt. Certitudo eē nō pt ð eo, qd pt [h] ðficere: ſed multi viatores hñtes ſpē, ðficiūt a cōſecutiōe beatitudinis. ergo ſpes uiatorū ñ hēt certitudinē.

SED CONTRA eſt, q ſpes ē certa expectatio futuræ beatitudinis, ſicut Magr̄ dīt 26. di 3. ſñiarū, q pt accipi ex hoc qd dr̄ 2. ad Timo. 1. Scio cui credidi, & certus ſum, qa potēs eſt depoſitū meū ſeruare.

Li. 3. ſen. diſtin. 26. Para. A.

RESP. Dicēdū, q certitudo iuenit i aliquo dupliciter, ſ. eſſentialr̄, & participatiue. Eſſentialr̄ qdē iuenit i vi cognoſcitiua: pticipatiue āt i oī eo, qd a ui cognoſcitiua mouet iſallibilr̄ ad finē ſuū, ſm quē modū dr̄, q nā certitudinalr̄ operat tanq̄ mota ab itellu diuino certitudinalr̄ mouēte vnūqdq; ad ſuū finē. Et p hūc ēt modū uirtutes morales certi'arte dñr opari, īquātū p modū naturæ mouent a rōe ad ſuos act'. Et ſic ēt [m] ſpes certitudinalr̄ tēdit i ſuū finē, quaſi pticipās certitudinē a fide, q̄ ē in vi cognoſcitiua. Vñ patet rñſio ad primum. I

Conclu. m

AD II dicēdū, q ſpes ñ īnitit̄ principalr̄ gr̄æ iā habitæ, ſed diuinæ oīpotētiæ, & miſericordiæ, & p quā ēt q grām nō hēt, eā cōſeq pōt, ut ſic ad vitā æternā perueniat. De omnipotentia aūt Dei & miſericordia eius certus eſt qcunq; fidem habet. K

AD III dicēdū, q hoc, q aliq habentes ſpē, deficiāt a cōſecutione beatitudinis, cōtingit ex defectu liberi arbitrij ponentis obſtaculū peccati, nō aūt ex ðfectu diuinæ potētiæ, vl miſericordiæ, cui ſpes innitit. Vñ hoc nō piudicat certitudini ſpei.

QVAETIO XIX.

De dono timoris, in duodecim articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandū eſt de dono timoris.

ET CIRCA hoc qrunt̄ duodecim

¶ Primo, Vtrū De' dēat timeri.

¶ Secūdo, De diuiſione timoris in timorē filialē, initialem, ſeruilem, & mundanum.

¶ Tertio, Vtrum timor mundanus ſemper ſit malus.

¶ Quarto, Vtrum timor ſeruilis ſit bonus.

¶ Quinto, Vtrum ſit idē in ſubſtantia cum filiali.

¶ Sexto, Vtrū, adueniente charitate excludat̄ timor ſeruilis.

¶ Septimo, Vtrum timor ſit initium ſapientiæ.

¶ Octauo, Vtrum timor initialis ſit idem in ſubſtātia cum timore filiali.

¶ Nono, Vtrum timor ſit donū Spir. tuſſancti.

¶ Decimo, Vtrum creſcat creſcente charitate.

¶ Vndecimo, Vtrum maneat in patria.

¶ Duodecimo, Quid reſpondeat ei in beatitudinibus & fructibus.

SVPER QV. XIX. ARTIC. I.

Ban. eodem art.

IN ar. 1. q. 19. aduerte, q ut in primæ partis cōmētarijs dictū eſt, malū culpæ i tū diſtāta malo pœnæ, q malū culpæ opponit̄ bono diuino ſ ſeipſo, obiectiue tñ, ſicut charitas tēdit i bonū diuinū inſeipſo: malū vero pœnæ opponit̄ bono creato. Et ppea i lrā dr̄, q malū culpæ priuat ordinē ad finē ultimū. Et qa ſolus ultim' finis eſt finis, ſimpliciter, id eſt, & totaliter, & abſque determinatione: reliq nāq; fines ſūt fines i hoc, vel in illo ordine reſpectu huī', uel illius. iō in litera dr̄, q cū bonū & malū dicant̄ ſecundū ordinē finalē, ſolū malū culpæ eſt malum ſimpliciter: malum aūt pœnæ, eſt malum iſtius.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Deus poſſit timeri.

Porrecta per totum. 94 33. q. 42. ar. 1. cor. Et 3. d. 34 q. 2. art. 2. q. 1. ad ſecundum. * 1. 2. q. 64 ar. 1. & q. 42. art. 1. & 3. † Li. 2 Retho. ca. 5. tom. 6.

AD PRIMVM ſic pcedit. Vr q De' timeri nō poſſit. Obiectū. n. timoris eſt [h] malū futurū, ut ſupra * habitū eſt: ſed De' eſt expers oīs mali, cum ſit ipſa bonitas. ergo Deus timeri non poteſt.

¶ 2 Præt. Timor ſpei opponitur: ſed ſpem habemus de Deo. ergo non poſſumus & [l] ſimul eum timere.

¶ 3 Præt. Sicut † Philoſ. dicit in 2. Reth. illa timemus, [h] de quibus nobis mala proueniunt: ſed mala non proueniūt nobis a Deo, ſed ex nobiſipſis, ſm illud Oſeæ 13. Perditio tua ex te Iſrael, ex me auxilium tuum. ergo Deus timeri non debet.

SED CONTRA eſt, qd dr̄ Ier. 10. Quis ñ timebit te rex gētiū? Et Mala. 1. Si ego Dñs, ubi timor m eus?

RESP. Dicendū, q ſicut ſpes habet duplex obiectū, quorū unū eſt ipſum bonū futurū, cuius adeptionē qs expectat: aliud aūt eſt auxiliū alicui' p quē expectat ſe adipiſci qd ſperat: ita ēt & timor duplex obiectū habere pōt, quorū unū eſt ipſum malum, quod hō refugit: aliud aūt eſt illud, a quo malū puenire pōt. [m] Primo ergo mō Deus, qui eſt ipſa bonitas, obiectū timoris eſſe nō pōt: [n] ſed ſecūdo mō pōt eſſe obiectū timoris, inquantū ſ. ab ipſo, vel p cōparationē ad ipſum nobis pōt aliqd malū imminere. Ab ipſo quidē pōt nobis imminere malū pœnæ, qd non eſt ſimplr̄ malū, ſed ſm qd, bonū aūt ſimplr̄. Cū. n. bonū dicatur in ordine ad finem, malum aūt importet huius ordinis priuationē, illud eſt malum ſimplr̄, qd excludit ordinē a fine ultimo, quod eſt malū culpæ. Malum aūt pœnæ eſt quidem malum, inquantū priuat aliqd particulare bonū: eſt tñ bonū ſimpliciter inquantum depēdet ab ordine finis ultimi. Per cōparationē āt ad Deū pt nobis malū pœnæ puenire, ſi ab eo ſeparemur. Et [p] p hūc modū Deus pōt, & dēt timeri. [q]

Conclu. m

Conclu. p

AD PRIMVM ergo dicendū, q rō illa procedit,

ſecundum

SVPER QVÆST. XIX. ART. II.

Bannes eodem articulo.

IN art. 2. q̃ōnis dubiū occurrit ex Durando in 34. diſt. 3 ſnſa-tū, q̃ōne quarta: Pro quāto hic dr̃. ꝙ ſi aliqs cōuertaẽ ad Deū pp timorē culpæ, erit timor filialis. Nā filiorū eſt timere offenſam patris. arguit ſiq dē Durandus, ꝙ hæc opinio in hoc deficere vr̃, ꝙ ponit immediatum obiectū timoris malū culpæ. Hoc .n. ꝑpoſito falſū eſt: quia timor diuiditur hic, prout ꝑ ipſum cōuertimur ad Deū, vel auertimur ab eo, fugiēdo, uel cōmittēdo pc̃m: ac ꝑ hoc cōmittere uel fugere pc̃m, nō eſt act⁹ elicitus timoris, ſed imperatus ab eo. Et cōſtat pc̃m nō eē immediatū obiectū actus eliciti a timore. ¶ Ad hoc bñ dr̃, ꝙ rō hæc nō ualet: qa à ꝑpetratione, uel fuga pc̃i in actu executionis, arguit ad peccare, vel nō peccare, ut ſūt in eſſe obiectiuo. Ordo ſiqdē eſt iſte, ꝙ timori occurrit obiectiuē peccare in patrē & tunc reſpectu act⁹ eliciti ab habitu timoris qui actus eſt timere ꝓpriū obiectū, eſt peccare in patrē, ꝙ eſt malū culpæ. Et ex hoc timēs fili⁹, imperat fugam offenſæ, id eſt, nō peccare, & tūc nō peccare eſt act⁹ imperatus, non elicitus à timore. Et tñ arguens ex hoc, ꝙ ad timorē ſpectat, iſte actus imperat⁹, cōcludit, & male reſpectu actus eliciti, ꝙ nō ſit obiectū immediatū malū culpę. Ad argm̄ autē ſuum formaliter diſtinguēdū eſt in prima illatione, ꝙ fugere pc̃m, dupliciter contingit. In executione, & in appetitu. Primo mō tñ cōcedit prima illatio: ſed ſecunda illatio ſimpliciter eſt falſa, et patet ex dictis.

Porrecta per totum.

95

3.d.34.q.2. Et ver. q.2. arti. 10.ad 13. Et Ro.8. lect.3.

a Damaſ. li.2.orth. fidei. ca. 15.

† 1.2.qu. 4.ar.4.

¶ In eodē 2. art eiuſdē q̃ōnis in rñſione ad quintū dubiū occurrit, An pc̃m cōmiſſū ex timore amittendi bona mūdana, diſtet ſpē à pc̃ō cōmiſſo ex timore amittēdi bonū corporis. V.g. an negans fidem ne conſiſcentur bona ſua, differat ſpecie à negāte Chriſtū, ne tormenta patiatur. Et ſimile eſt de muliere, q̄ permittit ſe opprimi pp hūc uel illum timorem. Et eſt rō dubij, qa author hoc dicit mundanus timor, qa ex parte auerſionis diſtinguitur contra alios tres timores, pro vnico computetur: pc̃ā tñ diſtinguuntur ſpē, ſcdm̄ diuerſitatem bonum obiectorum, ad q̄ conuertuntur. Superius āt. ſ. in præcedendi libro, dictum eſt, ꝙ pc̃ā hmōi ex iſtis timoribus, & amoribus alleuianẽ potius q̄ grauentur, nec trahuntur ad aliquam mali mortalis ſpēm. Dictum ſiquidē eſt, ꝙ mulier neceſſitate victus adulterio conſentiens, nō incurrit duas deformitates auaritiæ, & luxuriæ ſed talis luxuriæ tñ q̄ alleuiaẽ ex illa cā. ¶ Ad hoc, dr̃, ꝙ tendere inordinate in hęc obiecta ſ. bonum carnis & bonum mūdi, cōtingit vno modo ſcdm̄ ſe, vt contingit in his, qui ſunt auari vel ambitioſi, qui ad bona mundi, & luxurioſi, vel ebrij quo ad bona carnis: alio mō ſolam comparationē ad aliud bonū maius quod debet eis anteponi, ut contingit in his qui contenti quidē ſunt ſuis rebus & honoribus, naturali ſanitate, & licitis delectationibus: ſed ſuperueniēti occurſu quo oportet vel aliquid horum amittere, uel amicitiam Ieſu Chriſti malunt hæc conſeruare q̄ Chriſti amicitiam, & ſic adulterio, uel infidelitate conſentiunt. Inter hos ſiquidem modos tāta eſt dr̃a, ꝙ in primo inuenitur pc̃m diuerſificari ex horum obiectorum diuerſitate: in ſecūdo autem non. Et rō eſt: quia ī primo obiectū illud materia diſſonās rō reſpectu actus tendētis in illud abſolute, in ſcdō āt non. Et ꝓpterea ſi quis negaẽ fidē, uel adulteraẽ pp talē timorē q ex auaritia conſurgat, vitiū vitio accumulat, & pc̃m cōmittit duas deformitates hñs. Si qs āt negat fidē, adulteratur pp talē timorē qui nō ex auaritia ſed amore cōſurgit, alias non malo rerū nō accumulat vitiū vitio, ſed ex ipſo adulterio, uel infidelitate fit malus tam timor q̄ amor rerū nō alia malitia, q̄ illius īfidelitatis vel adulterij: ac ꝑ hoc nō incurrit pc̃m duarum deformitatū ſed aliqualiter excuſaẽ eius negatio, uel fornicatio ex iuſto amore ꝓueniens. Sicut vniuerſaliter ordinās mediū malū ad finē bonū vel non malum, puta, virtutem, ſanitatem, & huiuſmodi, vnicam deformitatem incurrit. & aliqualiter excuſatur, quàmuis totus appetitus, & actus ſit malus moraliter. Et ſic intelligendo dicta hæc, & in conſequenti articulo, & alibi omnia conſonant.

Concl. 1

Concl. 2

Concl. 3

* Li. 2. ſe. di.34 paragrap. D.

1.2.q.42. art.3.

ſecundum, ꝙ malum quod hō refugit, eſt timoris obiectum.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ in Deo eſt conſiderare, & ēt ſcdm̄ q̄ peccantes punit, & miam ſcdm̄ quam nos liberat. Secundū ergo conſiderationem ipſius iuſtitiæ inſurgit in nobis timor: ſecundum autem conſiderationē ipſius miſericordiæ inſurgit in nobis ſpes. Et ita ſecundum diuerſas rationes, Deus eſt obiectum ſpei, & timoris.

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ malum culpæ non eſt a Deo ſicut ab actore, ſed eſt a nobiſipſis, inquantum a Deo recedim⁹: malum autem pœnæ eſt quidem à Deo actore, inquantum habet rōnem boni, prout. ſ. eſt iuſtum, ſcdm̄ ꝙ iuſte nobis pœna infligiẽ. Licet hoc primordialiter ex merito noſtri peccati contingat, ſcdm̄ quem modum dicitur Sapi. 1. Quòd Deus mortem non fecit, ſed impij manibus, & uerbis accerſierunt illam.

ARTICVLVS II.

Vtrum timor conuenienter diuidatur in filialem, initialem, ſeruilem, & mundanum.

AD SECVNDVM ſic proceditẽ. Vr̃ ꝙ inconuenienter diuidaẽ timor in filialem, initialem, ſeruilē, & mūdanū.ᵃ Dam. n. i 2. li. ponit ſex ſpēsᵇ timoris. ſ. ſegnitiē, erubeſcētiā & alia, de quib. ſ.† dictū eſt, q̄ in hac diuiſione nō tanguntẽ. ergo vr̃ quòd hæc diuiſio timoris ſit inconueniēs.

¶ 2 Præt. Quilibet horum timorum, uel eſt bonus, vel mal⁹: ſed aliquis eſt timor, ſ. naturalis, q ᵇ neque bonus eſt moraliter, cū ſit in dæmonibus, ſecundùm illud Iacob. 2. Dæmones credunt, & contremiſcunt, ʰ neque etiā malus, cum ſit in Chriſto, ſecundum illud Marc. 14. Cœpit Ieſus pauere & tædere. ergo timor inſufficienter diuiditur ſecundum prædicta.

¶ 3 Præt. Alia eſt habitudo filij ad patrem, & uxoris ad uirum, & ſerui ad dñm: ſed timor filialis, q eſt filij in cōparatione ad patrē, diſtinguiẽ à timore ſeruili, q eſt ſerui ꝑ cōparationē ad dñm ʰ. ergo etiam timor caſtus, qui vr̃ eſſe uxoris per comparationē ad uirum, debet diſtingui ab omnibus iſtis timoribus.

B ¶ 4 Præt. Sicut timor ſeruilis timet pœnā, ᵇ ita timor initialis, & mūdan⁹. nō ergo debuerunt ab īuicē diſtingui iſti timores.

¶ 5 Prȩt. Sicut cōcupiſcētia eſt boni, ita ēt timor eſt mali: ſed alia eſt concupiſcētia oculorū, qua qs cōcupiſcit bona mūdi, alia eſt cōcupiſcētia carnis, qua quis concupiſcit delectationē propriā.ʰ ergo ēt ali⁹ eſt timor mundanus, quo quis timet amittere bona exteriora, & alius eſt timor humanus, quo quis timet propriæ perſonæ detrimētum. C

SED CONTRA eſt authoritas* Magiſtri 3 4. di. 3. li. ſententiarū.

RESPON. Dicendū, ꝙ de timore nūc agim⁹, ſcdm̄ ꝙ ꝑ ipſum aliquo mō ad Deū cōuertimur, vr̃ ab eo auertimur. Cū. n. obiectū timoris ſit malū,ᵐ q̄nque hō pp mala, q̄ timet, à Deo recedit: & iſte dr̃ timor humanus, uel mūdanus.ⁿ Q̄nq; autem homo pp mala, quæ timet ad Deum conuertiẽ, & inhæret: quod quidem malū eſt duplex. ſ. malū pœnæ, & malū culpæ.ᵖ Si ergo aliquis cōuertaẽ ad Deū, & ei inhęreat pp timorem pœnæ, erit timor ſeruilis. Si autem pp timorem culpæ, erit timor filialis.ᑫ Nā filiorū eſt timere offensā patris. ˢ Si aūt pp utrūq;, eſt timor initialis,ᵗ q eſt medi⁹ inter utrūq; timorē. Vtrū aūt malum culpę poſſit timeri, ſ.* dictum eſt, cum de paſſione timoris ageretur. D E

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ Dam. diuidit timorē, ſcdm̄ qđ eſt paſſio aīæ. Hęc autem diuiſio

*In corp. artic.

timoris attēdit in ordine ad Deū, vt * dictum eſt.

AD SECVNDVM dicēdū, ꝙ bonū morale ꝑcipuè cōſiſtit in cōuerſione ad Deū: malū aūt morale in auerſione à Deo: & iō oēs prædicti timores morales vel important malum morale, vel bonū: ſed timor naturalis præſupponitur bono & malo morali, & ideò non connumeratur inter iſtos timores.

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ habitudo ſerui ad dn̄m eſt ꝑ ꝑtātē dn̄i ſeruū ſibi ſubijciētis: ſed habitudo filij ad patrē, vel uxoris ad uirū, eſt ecōuerſo ꝑ affectū filij ſe ſubdētis patri, vel uxoris ſe cōiūgentis viro unione amoris. Vn̄ timor filialis, & caſtꝰ ad idē ꝑtinēt: qa ꝑ charitatis amorē Deus pr̄ nr̄ efficit, ſm̄ illud Ro. 8. Accepiſtis ſpm̄ adoptionis filiorū, in quo clamamꝰ Abba, pr̄. Et ſm̄ eandē charitatem dr̄ ēt ſponſus noſter, ſm̄ illud 2. ad Cor. 11. Deſpondi uos vni uiro virginem caſtam exhibere Chriſto. Timor autem ſeruilis ad aliud pertinet, quia charitatem in ſui ratione non includit.

AD IIII. dicēdū, ꝙ ꝓdicti tres timores reſpiciūt pœnā, ſed diuerſimodè. Nā timor mundanus, ſiue humanꝰ reſpicit pœnā à Deo auertētē, q̄ qn̄q; inimici Dei infligunt, vel cōminantur: ſed timor ſeruilis, & initialis reſpiciunt pœnā, per quā hoīes attrahuntur ad Deum diuinitus inflictam, vel cōminatam, quam quidem pœnam principaliter timor ſeruilis reſpicit: timor autem initialis ſecundariò.

AD V. dicēdū, ꝙ eadē rōne hō à Deo auertit̄ ꝑp timorē amittēdi bona mūdana, & ꝑp timorē amittēdi incolumitatē ꝓprij corporis, qa bona exteriora ad corpꝰ ꝑtinēt. Et iō uterq; timor hic ꝓ eodē cōputat̄: q̄uis mala, q̄ timent̄, ſint diuerſa, ſicut & bona, q̄ cōcupiſcunt̄. Ex qua quidē diuerſitate prouenit diuerſitas pc̄tōrum ſecundum ſpēm, quibus tamen omnibus cōmune eſt à Deo abducere.

ARTICVLVS III.

Vtrum timor mundanus ſit ſemper malus.

Bannes eodem articulo.

Porrecta per totum.
96
3 d. 34. q. 2. ar. 1. q. 3. cor. Et Rom. 8. lectu. 3.

AD TERTIVM ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ timor mūdanꝰ nō ſp ſit malꝰ. Ad timorē. n. humanū ꝑtinere vr̄, ꝙ [h] hoīes reueremur: ſed qdā uituperant̄ de hoc ꝙ hoīes nō reuerent̄, ut patet Lu. 18. de illo iudice iniquo, q nec Deū timebat, nec hoīes reuerebat̄. ergo vr̄ ꝙ timor mundanus non ſemper ſit malus.

¶ 2 Prę. Ad timorē [h] mundanū vr̄ ꝑtinere pœnę, q̄ ꝑ ꝑtātes ſęculares infligunt̄: ſed ꝑ hmōi pœnas ꝓuocamur ad bn̄ agendū, ſm̄ illud Rom. 13. Vis non timere ꝑtātem? bonum fac, & habebis laudem ex illa. ergo timor mundanus non ſemper eſt malus.

¶ 3 Prę. Illud ꝙ ineſt nobis naturaliter, non vr̄ eſſe malū, eo ꝙ naturalia ſunt nobis à Deo: ſed naturale eſt hoī, ut timeat ꝓprij corporis detrimentū, & amiſſionē bonorū tpaliū, qb. pn̄s uita ſuſtētat̄. ergo vr̄, ꝙ [h] timor mundanus non ſit ſemper malus.

SED CONTRA eſt, quod Dn̄s dicit Matt. 10. Nolite timere eos, qui corpus occidūt, ubi timor mūdanus prohibetur: nihil autem diuinitus prohibet̄ niſi malum. ergo timor mundanus eſt malus.

* 1. 2. q. 1. ar. 3. & ſupra q. 18. art. 2.

RESPON. Dicendū, ꝙ ſicut ex ſ. * dictis patet, actus morales, & habitus, ex obiectis nomē, & ſpeciem hn̄t. Propriū aūt obiectū appetitiui motꝰ eſt bonū finale, & iō à ꝓprio fine oīs motꝰ appetitiuꝰ & ſpecificat̄, & noīat̄. Si quis. n. cupiditatē noīaret amorē laboris, qa ꝑp cupiditatē hoīes laborant, nō rectè noīaret. Nō. n. cupidi laborē q̄runt ſicut finē, ſed ſicut id, quod eſt ad finē: ſicut finē aūt q̄rūt diuitias. Vn̄ cupiditas rectè noīat̄ deſideriū, vel amor diuitiarū, quod ē malū. Et per hunc modum amor mūdanꝰ ꝓpriè dr̄, quo aliqs mūdo innitit̄ tā quàm fini, & ſic amor mūdanus ſp eſt mal [k]. Timor aūt ex amore naſcit̄: illud. n. timet hō amittere, ꝙ amat, ut patet per * Aug. in li. 83. q. Et iō timor mūdanꝰ ē, q ꝓcedit ab amore mūdano, tāq̄ à mala radice. Et ꝑp hoc [m] ipſe timor mūdan [k] ſp eſt malus. [n]

*Li. 83. q. q. 33. to. 4.
Conclu. m

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ aliqs pōt reuereri hoīes dupr̄. Vno mō, inq̄tū eſt in eis aliqđ diuinū puta, bonū grāæ, vel virtutis, uel ſaltē nālis Dei imaginis: & hoc mō uituperant̄, q hoīes nō reuerētur. Alio mō, pōt aliqs hoīes reuereri inq̄tū Deo contrariant̄: & ſic laudant̄, q hoīes nō reuerent̄, ſm̄ illud Eccleſi. 48. de Elia, uel de Eliſæo. In diebus ſuis non pertimuit principem.

AD II. dicēdū, ꝙ ꝑtātes ſæculares, qn̄ inferunt pœnas ad retrahēdum à peccato, in hoc ſunt Dei miniſtri, ſm̄ illud Rom. 13. Miniſter. n. Dei eſt, vindex in iram ei, qui malū agit. Et ſm̄ hoc timere poteſtatem ſæcularem non pertinet ad timorē mundanum, ſed ad timorem ſeruilem, vel initialem.

AD TERTIVM Dicendū, ꝙ hoc eſt naturale, ꝙ hō refugiat ꝓprij corporis detrimētū, & dāna tpaliū rerū: ſed ꝙ hō ꝑp iſta recedat à iuſtitia, eſt contra rōnē naturalē. Vn̄ Phūs dicit i 3. * Ethi. Quòd quædā ſunt, ſ. pc̄tōrum opera, ad quæ nullo timore aliqs dēt cogi: quia peius eſt hmōi peccata cōmittere, quàm pœnas quaſcunque pati.

*Li. 3. Ethic. c. 1. ante medi. tom. 5.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum timor ſeruilis ſit bonus.

Porrecta per totum.
97
3 d. 31. q. 2. artic. 2. qō. 1. cor. & q. 2. Et Roma. 8. lc. 3.

D. Bon. 3. ſ. d. 34. q. 2. ar. 1. P. lud 3. d. 34. q. 3. Bannes eod. art.

AD QVARTVM ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ timor ſeruilis nō ſit bonꝰ: Quia, cuiꝰ uſꝰ ē mal [k], ipſū quoq; malū ē: ſed vſꝰ timoris [h] ſeruilis ē malꝰ, qa ſicut * gl. dicit Ro. 8. Qui timore aliqd facit, etſi bonū ſit ꝙ facit, nō tn̄ bn̄ facit. ergo timor ſeruilis nō eſt bonꝰ.

*Eſt Aug. Enchiridij. cap. 121. to. 3.

¶ 2 Prę. Illud [h] ꝙ ex radice pc̄ti orit̄, non eſt bonū: ſed timor ſeruilis orit̄ ex radice pc̄ti: quia ſuper illud Iob 3. Quare nō in uulua mortuus ſum? dicit † Greg. Cū ex pc̄tō pn̄s pœna metuitur, & annexa Dei facies non amat̄, timor ex timore eſt, non ex humilitate. ergo timor ſeruilis eſt malus.

†Li. 4. Moral. c. 18. circa pri.

¶ 3 Prę. Sicut amori charitatis opponit̄ amor mercenarius, ita timori caſto videtur opponi timor [h] ſeruilis: ſed amor mercenarius ſemper eſt malus. ergo & timor ſeruilis.

SED CONTRA. Nullū malū eſt à Spiritu ſancto: ſed timor ſeruilis eſt à Spū ſc̄tō, quia ſuꝑ illud Ro. 8. Non accepiſtis ſpūm ſeruitutis &c. dicit * gloſſ. Vnus ſpiritus eſt, qui facit duos timores. ſ. ſeruilē, & caſtum. ergo timor ſeruilis non eſt malus.

*Gl. ordinaria, ibidem.

RESPON. Dicendū, ꝙ timor ſeruilis ex parte ſeruilitatis hēt, ꝙ ſit malus: ſeruitus. n. libertati opponitur. Vnde cū liber ſit, qui cauſa ſui eſt, ut dr̄ in 1. *. Meta. ſeruus eſt, qui non cauſa ſui operatur, ſed

*Li. 1. Metaph. c. 2. tom. 3.

qualis

quaſi ab extrinſeco motus. Quicũq; ãt ex amore aliquid quaſi ex ſeipſo operatᷓ quia ex propria inclinatione mouetᷓ ad operandũ. Et iõ contra rõnẽ ſeruilitatis eſt, ꝙ aliquis ex amore operetur. ſic ergo timor ſeruilis, in quantũ ſeruilis eſt, charitati contrariatᷓ. Si ergo ſeruilis eſſet de rõne timoris ſeruilis, oporteret ꝙ timor ſeruilis ſimpliciter eſſet malus. Sicut adulterium ſimpliciter eſt malum quia id, ex quo eſt, contrariatᷓ charitati, & ptinet ad adulterij ſpẽm: ſed prædicta ſeruilitas non pertinet ad ſpeciem timoris ſeruilis, ſicut nec informitas ad ſpem fidei informis. Spẽs. n. moralis habitus, uel actus ex obiecto accipitᷓ. Obiectũ ãt timoris ſeruilis eſt pœna, cui accidit ꝙ bonũ, cui cõtrariatᷓ pœna ametᷓ tanq̃ finis ultimus, & per conſequens pœna timeatᷓ tanq̃ principale malũ, quod nõ cõtingit in nõ hñte charitatem. Vel ꝙ ordinetᷓ in Deum ſicut in finem: & per conſequens pœna non timeatur tanq̃ principale malum, quod contingit in hñte charitatem. Non. n. tollitᷓ ſpẽs habitus per hoc, ꝙ eius obiectum, vel finis ordinatᷓ ad vlteriorem finem. Et ideo [m] timor ſeruilis ſm ſuam ſubſtãtiam bonus eſt, ſed ſeruilitas eius eſt mala. [m]

Li. 83. q. 33. to. 4. *Concl. m*

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ verbum illud Aug. intelligendum eſt de eo, qui facit aliquid timore ſeruili, inquantum eſt ſeruilis vt ſcilicet non amet iuſtitiam, ſed ſolum pœnam timeat.

AD II. dicendum, ꝙ timor ſeruilis ſm ſuum ſubiectum non oritur ex timore: ſed eius ſeruilitas ex timore naſcitur, inquantum. ſ. homo affectum ſuũ non vult ſubijcere iugo iuſtitiæ per amorem.

AD III. Dicendũ, ꝙ amor mercenarius dr̃, qui Deũ diligit pp bona tẽporalia, quod ſm ſe charitati cõtrariatᷓ: & iõ amor mercenarius ſemper eſt malus. Sed timor ſeruilis ſm ſuam ſubſtantiam nõ importat, niſi timorẽ pœnæ, ſiue timeatᷓ, vt principale malũ, ſiue non timeatᷓ, vt principale malũ.

ARTICVLVS V.

Vtrum timor ſeruilis ſit idem in ſubſtantia cum timore filiali.

Bannes eodem art.

Porrecta per totum. 98 *3. d. 34. q. 2. artic. 3. qu. 1. Et Rom. 8. lect. 3.*

AD QVINTVM ſic proceditᷓ. Vr̃, ꝙ timor ſeruilis ſit idẽ in ſubſtantia cũ timore filiali. [h] Ita. n. vr̃ ſe habetᷓ timor filialis ad ſeruilẽ, ſicut fides formata ad informẽ, quorũ unum eſt cũ pctõ mortali, aliud verò non: ſed eadem ſm ſubſtantiam eſt fides formata, & informis. ergo & idem eſt ſecundum ſubſtantiam timor ſeruilis, & filialis.

¶ 2 Præt. Habitus diuerſificantur [h] ſm obiecta: ſed idẽ eſt obiectũ timoris ſeruilis & filialis, qa vtroque timore timetur Deus. ergo idem eſt ſecũdum ſuam ſubſtantiam timor ſeruilis, & timor filialis.

¶ 3 Præt. Sicut hõ ſperat frui Deo, & ẽt ab eo bñficia obtinere, [h] ita ẽt timet ſeparari à Deo, pœnas ab eo pati: ſed eadẽ eſt ſpes, qua ſperam⁹ frui Deo, & qua ſperam⁹ bñficia obtinere ab eo, ut dictũ * eſt. ergo ẽt idẽ eſt timor filialis, quo timem⁹ ſeparationem à Deo, & timor ſeruilis, quo timemus ab eo puniri.

q. 17. ar. 2.

SED CONTRA eſt, quòd Auguſt. ſuper primam Can. Ioan. * dicit, duos eſſe timores, unum ſeruilem, & alium filialem, uel caſtum.

Tract. 9 in Can. Ioa. circa mediũ tomo 9.

RESPON. Dicendũ, ꝙ ꝓpriũ obiectũ timoris eſt malũ: & qa act⁹ & habit⁹ diſtinguuntᷓ ſm obiecta, vt ex ſ. dictis * patet, neceſſe eſt, ꝙ ſm diuerſitatẽ malorũ, & timores ſpẽ differãt. Differt aũt ſpẽ malũ pœnæ, quod refugit timor ſeruilis, & malũ culpę, quod refugit timor filialis, ut ex ſ. dictis * patet. Vñ manifeſtũ eſt, ꝙ [m] timor ſeruilis, & filialis non ſunt idem ſm ſubſtantiam, ſe differũt ſpecie. [n]

* *1. 2. qu. 54. art. 2.* *Ar. 2. huius quæſt.* *Concl. m*

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ fides formata, & informis non differunt ſm obiectũ. Vtraq; . n. fides & credit Deo, & credit Deum: ſed differunt ſolum p aliquod extrinſecum, ſ. ſm præſentiam, & abſentiam charitatis: & ideò non differunt ſecundùm ſubſtantiam. & ideò non eſt ſimilis ratio.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ timor ſeruilis, & timor filialis nõ hñt eadẽ habitudinẽ ad Deum. Nam timor ſeruilis reſpicit Deũ, ſicut principium inflictiuũ pœnarũ: timor aũt filialis reſpicit Deũ, nõ ſicut principiũ actiuũ culpæ, ſed poti⁹ ſicut terminũ, à quo refugit ſeparari p culpã. Et iõ ex hoc obiecto, ꝙ eſt De⁹, nõ cõſequitᷓ idẽtitatẽ ſpẽi: qa ẽt mot⁹ naturales ſm habitudinẽ ad aliquẽ terminũ, ſpẽ diuerſificantᷓ. Non. n. idem eſt motus ſpẽ, q eſt ab albedine, & qui eſt ad albedinem.

AD TERTIVM dicẽdũ, ꝙ ſpes reſpicit Deũ, ſicut principium tam reſpectu fruitionis diuinæ, quàm reſpectu cuiuſcunque alterius beneficij. Non aũt eſt ſic de timore: & ideò non eſt ſimilis ratio.

ARTICVLVS VI.

Vtrum timor ſeruilis remaneat cum charitate.

AD SEXTVM ſic ꝓceditᷓ. Vr̃ ꝙ timor ſeruilis nõ remaneat cũ charitate. Dicit. n. Aug. * ſup 1. Can. 1. Io. ꝙ cum cęperit charitas habitare, pellitur [h] timor, qui ei præparauit locum.

¶ 2 Pręt. Charitas Dei diffunditᷓ in cordib. nr̃is per Spũm ſctm̃, q datus eſt nobis, vt dr̃ Rom. 5. Sed vbi Spũs Dñi, ibi [h] libertas, vt dr̃ 2. ad Cor. 3. Cũ ergo libertas excludat ſeruitutem, videtᷓ quòd timor ſeruilis expellatur charitate adueniente.

¶ 3 Præt. Timor ſeruilis ex amore ſui cãtur, iqtũ pęna diminuit ꝓpriũ bonũ: ſed amor Dei expellit [h] amorẽ ſui, facit. n. cõtẽnere ſeipſũ, vt patet p authoritatẽ Au. 14. * de ciu. Dei, ꝙ amor Dei, uſq; ad cõtẽptũ ſui facit ciuitatẽ Dei. ergo vr̃ ꝙ ueniente charitate timor ſeruilis tollatᷓ.

SED CONTRA eſt, ꝙ timor ſeruilis eſt donum Spũſcti, vt ſ. dictũ * eſt: ſed dona Spũſcti non tolluntᷓ adueniente charitate, p q̃ Spũſctũs in nobis habitat. ergo adueniente charitate non tollitᷓ timor ſeruilis.

Li. 14. c. ult. in prin. cip. to. 5. *Ar. 4. huius quæſt.*

SVPER QV. XIX. ART. VI.

D. Bon. 3. ſ. di. 34. q. 3. art. 1.

Bannes eodem art.

Porrecta per totum. 99 3. d. 34. q. 2. [illegible] 1. ad Cor. Et [illegible] 3. 14. [illegible] ad. 1.

IN art. 6. omiſſio 3. 4. & 5 aduerte, ꝙ timor ſeruilis ſedm ſubſtãtiam ſic hẽt p obiecto malũ pœnæ, ut tñ nõ reſpiciat [illegible] nã ſedm oẽm rõnẽ, ſed ſedm [illegible] nem pri uatiui boni ꝓprij, ut hic. Et ppea malũ ſeparationis à Deo [illegible] lia attribuit [illegible] utriq; timori, filiali [illegible] li, diuerſa rõne. Nã timori caſto attribuitur ex parte De[illegible] hoc eſt, in quantũ [illegible] timet ſe non uiuere Deo: maximè ſi qñ charitas facit hoiem amare ſe, ut uiuat Deo. Timori uerò ſeruili ex parte boni noſtri, hoc eſt, inquantũ hõ timet tãto [illegible] bono. ſ. eſſe cũ Deo priuari. Procedit. n. ille timor ex amore ſui ut patet. Vñ [illegible] lta primo explicatᷓ [illegible] do, ꝙ timor pœnæ includit in charitate ex timore caſt. Sec[illegible] dũ ãt dicend[illegible] in cal ce corporis, q[illegible] eſt eſſe cum charitate.

RESPON,

Respon. Dicēdũ, ꝙ timor ſeruilis ex amore ſui F cãtur: quia eſt timor pœnæ, qui eſt determinatũ, proprij boni. Vñ. hoc mõ timor pęnę põt ſtare cũ charitate, ſicut & amor ſui. Eiuſdem.n. rõnis eſt, ꝙ hõ cupiat bonum ſuum, & ꝙ timeat eo priuari. Amor ãt ſui tripliciter ſe põt hẽre ad charitatem. Vno.n. modo contrariatur charitatẽ ẽm ꝙ aliquis in amore ꝓprij boni finẽ cõſtituit. Alio uero mõ in charitate includiẽ, ẽm ꝙ hõ ſe ꝑꝑ Deum, & in Deo diligit. Tertio modo a charitate quidẽ diſtinguitur, ſed charitati non contrariaẽ puta, cũ aliqs diligit ſeipſum ẽm rõnem proprij boni, ita tñ ꝙ in hoc proprio bono conſtituat finem. Sicut ẽt & ad G proximũ poteſt eſſe aliqua alia ſpecialis dilectio præter dilectionẽ charitatis, q̃ fundaẽ in Deo, dũ proximus diligitur rõne commoditatis, conſanguinitatis, uel alicuius alterius cõdõnis humanæ, q̃ tñ referibilis ſit ad charitatem. Sic ergo & m timor pœnæ includiẽ uno mõ in charitate. n Nã ſeparari à Deo eſt q̃dã pœna, quam charitas maximè refugit: unde hoc ꝑtinet ad timorẽ caſtũ. p Alio aũt mõ cõtrariaẽ charitati q, ẽm quod aliquis refugit pœnam contrariã bono ſuo naturali, ſicut principale malũ cõtrariũ bono, quod diligiẽ ut finis: & ſic timor pęnæ nõ eſt cũ charitate. Alio mõ timor H pœnæ diſtinguitur quidẽ ẽm ſubſtantiã à timore caſto: qa. ſ. hõ timet malũ pœnale rõne ſeparationis à Deo, ſed inquantum eſt nociuũ proprij boni; nec tñ in illo bono cõſtituiẽ eius finis. vñ nec illud malũ formidaẽ tanq̃ principale malũ. Et talis timor pęnæ põt eſſe cum charitate: ſed iſte timor pœnæ nõ dr̃ eſſe ſeruilis, niſi qñ pęna formidatur ſicut principale malũ, ut ex dictis* patet. Et ideo s timor, inquantum ſeruilis, nõ manet cũ charitate: ſed ſubſtantia timoris ſeruilis cũ charitate manere põt, t ſicut amor ſerui manere põt cũ charitate.

Concl. m

Concl. p

*Ar. 2. huius q. ad 4. arg. & ar. 4.

Conclu. s

Ad primvm ergo dicendũ, quòd Auguſt. ibi lo I quitur de timore, inquantum ſeruilis eſt. Et ſic procedunt aliæ duæ rationes.

Articvlvs VII.

Vtrum timor ſit initium ſapientiæ.

Porrecta per totum.

Bannes eodem articulo.

100

q. 45. ar. 6. ad 3.

Ad septimvm ſic ꝓcediẽ. Vr̃ ꝙ timor nõ ſit initium ſapiæ. b Initiũ.n. eſt aliquid rei: ſed timor nõ eſt aliquid ſapientiæ, quia timor eſt in ui appetitiua, ſapientia autem eſt in ui intellectiua. ergo videtur quòd timor non ſit initium ſapientiæ.

¶ 2 Præ. b Nihil eſt principium ſuiipſius: ſed timor Dei ipſe eſt ſapientia, ut dicitur Iob. 28. ergo vide K tur quòd timor Dei non ſit initium ſapientiæ.

¶ 3 Præt. Principio non eſt aliquid b prius: ſed fides præcedit timorem. ergo uidetur quòd timor non ſit initium ſapientiæ.

Sed contra eſt, quod dicitur in Pſal. 110. Initium ſapientiæ, timor Domini.

Respon. Dicendũ, ꝙ initium ſapiæ põt aliquid dici dupl̃r. Vno mõ, quia eſt initium ipſius ſapię, q̃tum ad eius eſſentiam: alio modo, quantũ ad eius effectũ. Sicut initiũ artis ẽm eius eſſentiã, ſunt principia, ex quib. procedit ars: initiũ aũt artis ẽm eius effectũ eſt, unde incipit ars operari. Sicut ſi dicamus, ꝙ principium ãrtis ædificatiuæ eſt fundamẽtum, quia ibi incipit ædificator operari. Cũ autẽ ſapiã ſit cognitio diuinorum, ut infra* dicetur, aliter conſideraẽ à nobis, & aliter à Philis. Quia.n. vita nr̃ã ad diuinam fruitionem ordinaẽ, & dirigitur ẽm quandam participationem diuinæ naturæ, q̃ ẽ per gratiam, ſapientia ẽm nos, non ſolũ conſideratur, ut eſt cognoſcitiua Dei, ſicut apud Philos: ſed ẽt ut eſt directiua humanæ uitæ, q̃ non ſolũ dirigitur ẽm rõnes humanas, ſed ẽt ẽm rõnes diuinas, ut patet per Aug. 12.* de Trin. Sic ergo m initiũ ſapiẽtię ẽm eius eſſentiã, ſunt prima principia ſapiẽtiæ, q̃ ſunt articuli fidei: n & ẽm hoc fides dr̃ ſapientiæ initiũ. Sed quãtũ ad effectũ, initiũ ſapiẽtiæ eſt, vnde ſapiã incipit operari: & p hoc modo timor ẽ initiũ ſapientiæ. Aliter tñ timor ſeruilis, & aliter timor filialis. q Timor.n. ſeruilis eſt ſicut principiũ extra diſponẽs ad ſapiam, iquãtũ aliqs timore pœnæ diſcedit à pctõ, & habilitaẽ ꝑ hoc ad ſapiæ effectũ ẽm illud Eccl. 1. Timor Dñi expellit pctm̃. Timor aũt caſt, uel filialis, eſt initiũ ſapiæ ſicut prim ſapiæ effect. Cũ.n. ad ſapiam pertineat, ꝙ humana uita reguletur ẽm rõnes diuinas, hinc oportet ſumere principium, ut homo Deum reuereaẽ, & ſe ei ſubijciat. Sic enim conſequenter in omnibus ſecundum Deum regulabitur.

*q. 45. ar. 1.

*Li. 12. c. 14. to. 3.

Concl. m

Conclu. p

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ ratio illa oſtendit, quòd timor non eſt principium ſapientiæ, quã tum ad eſſentiam ſapientiæ.

Ad secvndvm dicẽdũ, ꝙ timor Dei comparaẽ ad totam uitam humanam per ſapientiam Dei regulatam, ſicut radix ad arborem. Vnde dicitur Eccle. 1. Radix ſapientiæ eſt timere Dominum. Rami enim illius longæui. Et ideò ſicut radix uirtute dr̃ eſſe tota arbor, ita timor dicitur eſſe ſapientia.

Ad tertivm Dicendũ, ꝙ ſicut dictum * eſt, alio modo fides eſt principiũ ſapiæ, & alio mõ timor. Vnde dr̃ Eccl. 25. Timor Dei initiũ dilectionis eſt: initium autem fidei agglutinandum eſt ei.

*In corp. ar.

Articvlvs VIII.

Vtrum timor initialis differat ſecundum ſubſtantiam a timore filiali.

D. Bon. 3. ſ. diſt. 34. q. 1. art. 2.

Bannes eodem art.

Porrecta per totum.

101

2. d. 34. q. 2. ar. 3. q. 7. Et Rõ. 8. lect. 3.

Ad octavvm ſic ꝓcediẽ. Vr̃ ꝙ timor initialis differat ẽm ſubſtãtiã à timore filiali. Timor.n. filialis ex dilectione cãtur: ſed timor g initialis ẽ pricipiũ h dilectionis, ẽm illud Eccle. 35. Timor Domini initium dilectionis eſt. ergo timor initialis eſt alius à filiali.

¶ 2 Prę. b Timor initialis timet pęnã, q̃ ẽ obiectũ ſeruilis timoris, & ſic ur̃ ꝙ timor initialis ſit idẽ cũ ſeruili: ſꝫ timor ſeruilis ẽ ali9 à filiali. ergo ẽt timor initialis ẽ alius ẽm ſubſtantiam à filiali.

¶ 3 Præ. b Medium differt eadem rõne ab utroq; extremorũ; ſed timor initialis eſt mediũ iter ti-

SVPER Q. XIX. ART. VIII.

In ar. 8. omiſſio 7. dubiũ ex dnrãdo in 34. d. tertij ſententiarum quæſt. 5. occurrit de identitate timoris initialis. & caſti. Nã & concluſionem & diuiſionem, ad ſcdm. & proceſſum authoris non hic ſed in 34. d. 3. ſententiarum ad eundẽ concluſionem reprehendit. Concluſionẽ quidẽ, qa obiectũ timoris initialis diſtingui tur ab obiecto tam ſeruilis, q̃ caſti timoris: qa eius obiectum eſt vtrunq; malũ. ſ. gehennæ & culpæ, ſeu ſeparationis à Deo. Contra reſponſionem ad ſecũdum

pro

pro quanto ibi dr̃, ꝙ timor initialis timet pœnā pro quanto hēt aliqd de timore ſeruili adiunctū, arguit quia impoſſibile eſt duos actus cognoſcēdi ſimul eſſe in eadē potētia cognoſcitiua, vt alibi ꝓbatū ē: & ſimiliter duo act⁹ appetendi nō pñt ſimul eſſe in eadē potentia appetitiua. Cōtra proceſſum uero illū, quia vr̃ repugnātia, dicere. ſ. ꝙ timor initialis imperet actum ꝑp fugā culpæ & pœnæ, & ꝙ timor initialis non timeat elicitiuè pœnā. Et ꝓbat̃ repugnantia: qa potentia nullū actū imperat, niſi mediāte actu elicito. Si ergo imperat ꝑp utrūque hēt ergo actū elicitum circa vtrūq;. ¶ Ad hæc dr̃ ordinate. Et ad primū. ꝙ falſum eſt, ꝙ obiectū timoris initialis ſit vtrunq; malū. ſ. culpę & pœnæ, ſed culpæ tm̄. Et ſi qñ inueniſ apud doctores hoc, vt ēt inuenit̃ apud authorem in art. 2. huius qōnis in corpore articuli, interpretandum eſt iuxta rñſionem ad ſcdm hoc in loco. ſ. ꝙ nō rōne ſui ſed rōne adiuncti ſibi timoris ſeruilis, actus ſuus reſpicit alterū malū. ſ. pœnæ: alterum autem. ſ. culpæ, ratione ſui. ¶ Ad ſcdm dr̃, ꝙ ſicut contingit in intellectu eſſe ſimul plures actus intelligendi in ordine ad unum: ita ēt in appetitu cōtingit ſimul eſſe plures actus appetēdi. Et ſic eſt in propoſito: quia timor pęnę, & timor culpæ in ordine ad Dei conuerſionem concurrunt. ¶ Ad tertiū āt, quiſ nō ſit cōtra ꝑſentis operis doctrinā, quæ in illa hic expoſita eſt, rñdetur, ꝙ timorem initialem imperare ꝑp utrumq; malū actum aliquē, pōt dupliciter intelligi. Primo rōne ſui ſolius, & iuxta hunc ſenſum ꝓcedit argumētū, ſed non militat contra authorem. Alio mō rōne ſui, & adiuncti timoris ſeruilis: & in hoc ſenſu intendit hoc author, vt tam hic q̃ ibi in rñſione

*Tract. 9. in Canō. Io. paulo ante medium, & deinceps, tom. 9.

Conclu. m

*Tract. 9. in Canō. Ioā. inter principiū & mediū tom. 9.

morem ſeruilem, & timorem filialem. ergo differt & à filiali, & à ſeruili.

SED CONTRA eſt, ꝙ perfectum & imperfectum nō diuerſificant ſubſtātiā rei: ſed timor initialis, & filialis differunt ſm perfectionē & imperfectionē charitatis, ut patet per Aug.* 1. Can. Ioan. ergo timor initialis non differt ſecundum ſubſtātiam à filiali.

RESPON. Dicendū, ꝙ timor initialis dr̃ ex eo, ꝙ eſt initium ſed cum & timor ſeruilis, & timor filialis ſint aliquo mō initiū ſapientię, uterq; pōt aliquo mō initialis dici. Sed ſic non accipitur initialis, ſm quod diſtinguitur à timore ſeruili, & filiali ſed accipitur ſm quod cōpetit ſtatui incipientium, in quibus inchoat̃ quidā timor ꝑ inchoationem charitatis. Nō tñ ineſt eis timor filialis ꝑfecte quia nōdum ꝑuenerunt ad ꝑfectionem charitatis iō timor initialis hoc modo ſe hēt ad filialē ſicut charitas imperfecta ad perfectam. Charitas āt perfecta, & imperfecta non differunt ſm eſſentiā ſed ſolum ſm ſtatum. Et ideo dicēdum eſt ꝙ ētm timor initialis prout hic ſumitur, non differt ſm eſſentiam a timore filiali.*

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ timor, qui eſt initiū dilectioni, eſt timor ſeruilis, qui ſintroducit charitatem, ſicut ſeta introducit linū, ut Aug.* dicit. Vel ſi hoc referatur ad timorē initialem dr̃ eſſe dilectionis initiū non abſolute, ſed quantum ad ſtatum charitatis perfectæ.

AD SECVNDVM dicēdum, ꝙ timor initialis non timet pœnā ſicut proprium obiectū ſed inquantū hēt aliqd de timore ſeruili adiunctum, qui ſm ſubſtantiam manet quidem cum charitate, ſeruilitate remota: ſed actus eius manet quidē cū charitate imperfecta in eo qui nō ſolum mouet̃ ad bene agendū ex amore iuſtitiæ, ſed ēt ex timor̃ pęnæ. Sed iſte actus ceſſat in eo qui hēt charitatem perfectam, q̃ foras mittit timorem habētē pœnam, ut dicitur 1. Ioan. 4.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ timor initialis eſt medium inter

A timorē ſeruilē, & filialē, non ſicut inter ea, q̃ ſunt uni⁹ gn̄is, ſed ſicut imperfectū eſt mediū inter ens perfectū, & non ens, vt dicitur in 2.* Metaph. Quod tamen eſt idem ſecundùm ſubſtātiam cum ente perfecto: differt autem totaliter a non ente.

ARTICVLVS IX.

Vtrū timor ſit donum Spiritusſancti.

AD NONVM ſic proceditur. Videtur, ꝙ timor nō ſit donum Spiritusſancti. Nullū. n. donum Spiritusſancti opponitur uirtuti, quæ etiam eſt à Spiritu ſancto, alioquin Spiritusſanctus eſſet ſibi contrarius: ſed [h] timor opponitur ſpei, quæ eſt virtus: ergo timor non eſt donum Spiritusſancti.

¶ 2 Præt. Virtutis theologicę ꝓprium eſt, ꝙ Deum habeat [h] ꝓ obiecto: ſed timor habet Deum pro obiecto, inquantum Deus timetur. ergo timor non eſt donum, ſed uirtus theologica.

¶ 3 Prę. Timor ex amore conſequitur: ſed amor ponitur quædam uirtus theologica. [h] ergo etiam timor eſt uirtus theologica, quaſi ad idem pertinens.

¶ 4 Prę. Greg.* dicit 2. Moraliū, ꝙ timor datur contra [h] ſuperbiam: ſed ſuperbiæ opponitur uirt⁹ humilitatis. ergo ēt timor ſub uirtute comprehenditur.

¶ 5 Præ. Dona ſunt ꝑfectiora [h] virtutibus. dantur. n. in adiutoriū virtutū, ut Gre.* dicit 2. Moraliū: ſed ſpes eſt ꝑfectior timore, q̄a ſpes reſpicit bonū, timor malū. cū ergo ſpes ſit uirt⁹, non dēt dici, ꝙ timor ſit donum.

SED CONTRA eſt, ꝙ Iſa. 11. Timor Dñi enumeratur inter ſeptem dona Spiritusſancti.

RESPON. Dicendū, ꝙ multiplex eſt timor, ut ſupra* dictū eſt. Timor aūt humanus, ut dicit Aug. in li. † de Gratia & lib. arb. non eſt donum Dei, hoc. n. timore Petrus negauit Chriſtū ſed ille timor, de quo dictū † eſt. Illum timete, qui poteſt animā & corpus mittere in gehennā. Similiter etiam timor ſeruilis nō eſt numerandus inter ſeptē dona Spūſſancti: licèt ſit à Spiritusſancto: quia ut Aug. dicit in lib.* de Natura & gratia, ꝑt habere annexā uolūtatē peccādi.

ad primum explicite declarauit. Et iuxta hunc ſenſum nihil ualet argumentū: qm̄ timor initialis imperans eſt non ſolus unus timor ſed complectitur vtrūq;. ſ. initialē ut principalē, & ſeruilē ut miniſtrū ſeu adiuuātē. ¶ In eodē art. 8. in rñſione ad ſcdm aduerte, ꝙ timor ſeruilis ſcdm ſuam ſubſtantiā hēt multos actus, & quantum ad propoſitum ſpectat duo. ſ. timere pœnā oppoſitum proprio bono timentis abſolute, & timere pœnā eandē ut rōnem operandi. Facit, uerbi gr̃a, qñq; timor nos timere pęnam gehennæ abſolute qñq; āt facit nos ſic timere pęnā gehēnæ, ut ex illo timore moueamur ad bene agendum, ut illam. ſ. gehennā euadamus. Iſte ſcdus actus eſt q adiungit̃ timori initiali, & charitati imperfectę: ita ꝙ timor initialis imperat talē actum, & vtitur illo in ordine ad finem ſuū ſcdm qui eſt ſubijci Deo: ſed aduenīete charitate perfecta ceſſet iſte actus, qm̄ perfecti in charitate nō mouent̃ ad operādum ex timore ꝓprij mali, cum propriū bonū pro nihilo habeant. ſed ex amore Dei, & timore ex parte Dei. Primus uero actus cū ꝑfecta charitate, vix tn̄ ſtare pōt, quāuis minimus, eo ꝙ creſcente charitate minuitur, ut in artic. 10. huius quæſtionis dicitur.

*Li. 2. Meta. text. 7. tom. 3.

Porrecta per totum. 102

3. d. 34. q. 2. ar. 1. q. 3. & ar. 2. q. 1. Et Ro. 8. lect. 3.

*Li. 2. Mora. ca. 36. parū ante med.

Li. 2. Mor. cap. 36.

SVPER QV. XIX. ART. IX.

Bannes eodem art.

IN art. 9. eiuſdē qſt. duo notāda occurrūt. Primo ut ad hūc locū recurras, cū qō occurrit, An timor ſit uirtus: qm̄ ut in art. patet, author de dono loquit̃, ut diſtiguit̃ cōtra virtutem, & ſic diſcutit. Scdo, ꝙ in rñſione ad ſecūdum dr̃, ꝙ per uirtutem ſpei non ſolū innitimur diuino auxilio ad conſequenda quæcumque alia bona, ſed ad adipiſcendum ipſum, tanquàm principale bonum. Hic enim ui-

dare

*Ar. 2. huius quæſ. ſc. 1 & declinando ad finem tom. 7.

† Matth. 10.

*Cap. 57. ante me. tom. 7.

dere potes, q̄ bñ dictū ſit, quòd Deus ipſe eſt principale bonū noſtrū, & nō ſolū effect⁹ ei⁹, q inter quęcūq; alia bona computantur.

† 1. 2. q. 68. art. 5.
Conclu. m
† 1. 2. q6. 68. art. 1. & 2.

Dona aūt Spūſſcti nō pñt ee cū volūtate pcti: qa non ſunt ſine charitate, ut dictū † eſt. Vñ relinquit, q ᵐ timor Dei, q numerat inter ſeptē dona Spūſſcti, eſt timor filialis, ſiue caſt⁹. ⁿ Dictū † eſt. n. s. q dona Spūs ſcti ſunt q̄dā habituales pfectiones potētiarū aiæ, q b. reddunt bñ mobiles à Spū ſcto, ſicut uirtutib. moralib. potētiæ appetitiuæ reddunt bñ mobiles à rōne. Ad hoc aūt; q aliqd ſit bñ mobile ab aliquo mouēte, primò reqrit, ut ſit ei ſubiectū, nō repugnās, qa ex repugnantia mobilis ad mouēs īpedit mot⁹. Hoc aūt facit timor filialis, uel caſt⁹, īqtū p ipſū Deū reueremur, & refugim⁹ nos ipſi ſubducere. Et iō ᵖ timor filialis, quaſi primū locū tenet aſcēdēdo īter dona Spūſſcti, ultimū aūt deſcēdēdo, q ſicut Aug.* dicit in li. de ſermone Domini in mōte. G

Conclu. p
*Li. 1. c. 9. ante medium. tomo 4.

Ad primvm ergo dicēdū, q timor filialis nō cōtrariat uirtuti ſpei. Nō. n. p timorē filialē timemus ne nobis deficiat, quod ſperam⁹ obtinere p auxilium diuinū, ſed timemus ab hoc auxilio nos ſubtrahere. Et ideò timor filialis, & ſpes ſibiinuicem cohærent, & ſeinuicem perficiunt.

Ad secvndvm Dicēdū, q ppriū & principale obiectū timoris ē malū, q qs refugit. Et p hūc modū De⁹ nō pōt ee obiectū timoris, ſicut s. dictum* eſt. Eſt āt p hūc modū obiectū ſpei, & aliarū uirtutū theologicarū: qa p uirtutē ſpei nō ſolū innitit diuino auxilio ad adipiſcēdū q̄cūq; alia bona, ſed principalr ad adipiſcēdū ipſū Deū, tāq̄ principale bonū. Et idē patet in alijs uirtutibus theologicis. H

*Ar. 1. huius quæſ.

Ad tertivm dicēdū, q ex hoc, q amor ē pricipiū timoris, nō ſequit q timor Dei nō ſit habitus diſtinctus à charitate, q̄ eſt amor Dei: qa amor eſt principiū oium affectionū, & tñ in diuerſis habitibus perficimur circa diuerſas affectiones in Deo. Et iō amor magis hēt rōnē virtutis, q̄ timor: quia amor reſpicit bonū, ad quod principaliter uirtus ordinat ſm ppriā rōnē, ut ex ſudradictis* patet. Et pp hoc ēt ſpes ponitur uirtus. Timor autem principaliter reſpicit malum, cuius fugam importat: vnde eſt aliquid minus uirtute theologica. I

*1. 2. q. 55. art. 3.

Ad qvartvm dicēdū, q ſicut dr Eccl. 10. Initiū ſupbiæ hoīs apoſtatare à Deo, hoc eſt, nolle ſubdi Deo, q opponit timori filiali, q Deū reuerēt. Etſic timor excludit principiū ſupbiæ, pp quod dat, ſ: cōtra ſupbiam. Nec tñ ſequit; q ſit idē cū uirtute humilitatis, ſed q ſit principiū eius. Dona. n. Spiritusſancti ſunt principia uirtutum intellectualium, & moralium, ut ſupra dictum* eſt: ſed virtutes theologicæ ſunt principia donorum, ut ſupra† habitum eſt. Vnde patet reſponſio ad quintum. K

*1. 2. q. 68 art. 5. & 8.
† 1. 2. q. 68 ar. 4. ad 3.

SVPER QV. XIX. ART. X.

Perrectatinor.
D. Ben. 35. d. 34 q. 2. articul. 2.
Bauers eodem art.
ɔ3
3. d. 34. q. 2 art. 3. q. 3. Et Pſal. 18.
*Tract. 9.

In ar. 10 eiuſdē q̄ōnis dubiū occurrit et D. [illegible]ando in q. vltima 24. di. 3. ſolatū rō tradi[illegible] illi. Creſcēte chari-

ARTICVLVS X.

Vtrum creſcente charitate, diminuatur timor.

Ad decimvm ſic pcedit. Vr q creſcēte charitate diminuatur timor. Dicit enim Auguſtin. ſuper 1. Cano.* Ioan. Quantum charitas creſcit, tantum ʰ timor decreſcit.

¶ 2 Præt. Creſcente ſpe diminuitur ʰ timor: ſed creſcēte charitate creſcit ſpes, ut ſupra † habitum eſt. ergo creſcente charitate diminuitur timor.

¶ 3 Præt. Amor importat vnionē, timor aūt ʰ ſeparationē: ſed creſcente unione diminuit ſeparatio. ergo creſcente amore charitatis diminuitur timor.

Sed contra eſt, quod dicit Aug.* in lib. 83. quæſt. quòd Dei timor non ſolum inchoat, ſed etiam perficit ſapientiam, ideſt, quæ ſummè diligit Deum, & pximum tanquàm ſeipſum.

Respon. Dicendū, quòd duplex eſt timor Dei, ſicut dictū* eſt, unus quidem filialis, quo qs timet offenſam patris, uel ſeparationem ab ipſo: alius autem ſeruilis, quo quis timet pęnam. ᵐ Timor autem filialis neceſſe eſt, quòd creſcat creſcente charitate, ſicut effectus creſcit creſcente cauſa. ⁿ Quanto enim aliquis magis diligit aliquem, tanto magis timet eum offendere, & ab eo ſeparari: ſed ᵖ timor ſeruilis quantum ad ſeruilitatē, totaliter tollitur charitate adueniente, remanet tamen ſecundum ſubſtantiam timor pęnæ, ᑫ vt dictū* eſt. Et ⁱ iſte timor diminuit charitate creſcente, maximè quantū ad actū. ʳ qa quantò aliquis magis diligit Deū, tātò min⁹ timet pęnā. Primò quidē, quia minùs attēdit ad ppriū bonum, cui contrarietur pęna. Secundò, qa firminus inhærēs magis confidit de præmio, & per cōſequēs minus timet de pęna.

Ad primvm ergo dicendū, q Aug. loquitur de timore pęnæ.

Ad secvndvm dicēdum, q timor pęnæ eſt, qui diminuitur creſcente ſpe, ſed ea creſcente creſcit timor filialis: quia quātò aliquis certius expectat alicuius boni conſecutionem per auxilium alterius, tantò magis uereretur eum offendere, uel ab eo ſeparari.

Ad tertivm dicendum, quòd timor filialis nō importat ſeparationem, ſed magis ſubiectionem ad ipſum. Separationem autem refugit à ſubiectione ipſius: ſed quodanmodo ſeparationem importat per hoc, quòd non præſumit ſe ei adæquare, ſed ei ſe ſubijcit, quæ etiam ſeparatio inuenitur in charitate, inquantum diligit Deum ſupra ſe, & ſupra omnia. Vnde amor charitatis

*Tract. 9.
† q. 17. artic. 8.
*q. 36. in fine illi⁹, tom. 4.
*Ar. 4. huius quæſt.
*Ar. 6. huius quæſt.

tate creſcit timor caſt⁹: & ei⁹ rōni, ſ. creſcēte cā, ſ. charitate, creſcit effect⁹, ſ. iſte timor. Et rō ſua eſt: qa quāto ſeparatio a patre eſt magis difficilis, tātò minus timet. Conſtat aūt q quāto magis creuerit charitas, tātò difficilius pōt ſeparari à Deo. ergo creſcēte charitate nō creſcit timor ſeparationis à Deo. Allatā autē rōnē lr̃æ ſoluit p hoc, q licèt timor caſt⁹ ſit effect⁹ charitatis, exigit tñ tanq̄ obiectum malū ſeparationis à Deo ut poſſibile: quia timor nō eſt de īpoſſibili: & quia creſcente charitate talis ſeparatio eſt minus poſſibilis, ideò minus timetur, & facilius uitat.

¶ Ad euidentiā huius, duo ſunt notāda Primum ne fallamur in ſeparationis uocabulo. Separatio ſiquidē à Deo pōt ſumi dupliciter. Primo, ut eſt pœnalis hoi q ſeparat à Deo: & ſic claudit ſub malo pęnæ, & ſpectat ad timorem ſeruilē, nō ſcđm ſeruilitatē, ſed ſcđm ſubſtantiā, qa cōiungi Deo, vt opponit hmōi ſeparationi, amat amore cōcupiſcētiæ, hoc eſt, amore quo qs ſibiipſi uult tale bonū. Et ſic timor ſeparationis a Deo, creſcēte charitate nō creſcit, ſed diminuit, quēadmodum timor cæterarū pœnarū pp duas rōnes, quas in corpore huius articuli hēs. Scđo uerò mō pōt ſumi ſeparatio à Deo, vt ſupra dictū ē, ex parte Dei, hoc eſt, vt ſumat oppoſita cōiūctio charitatis amore, quo hō amat ſe in Deo, & ad Deum: & ſic ſpectat ad timorē caſtum. Non quòd ſit duplex ſeparatio a Deo, vna ſpectans ad timorem ſeruilem, &

inter principium & medium. tom. 9.
Conclu. m
Conclu. p
Conclu. i

augmentatus, reuerentiam timoris non minuit, ſed auget.

ARTICVLVS XI.

Vtrum timor remaneat in patria.

D. Bon. 3. ſ. d. 34. q. 3. ar. 2.
Bannes eodem art.

AD VNDECIMVM ſic proceditur. Vr ꝙ timor non remaneat in patria. Dr.n. Prouerb. 1. Abundantia pfruetur, [b] timore malorũ ſublato, quod intelligit̃ de hoie iã ſapiẽtia pfruente in beatitudine ęterna ſꝫ oĩs timor eſt alicuius mali qa malũ eſt obiectũ timoris, vt ſ.[a] dictũ eſt ergo nullus timor erit in patria.

¶2 Præt. Hoies in patria erunt Deo[b] cõformes ẽm illud 1. Ioã. 3. Cum apparuerit, ſimiles ei erimus: ſed Deus nihil timet. ergo homines in patria non habebunt aliquem timorem.

¶3 Præt. Spes eſt[b] perfectior, q̃ timor, qa ſpes eſt reſpectu boni timor reſpectu mali ſed ſpes non erit in patria. ergo nec timor erit in patria.

SED CONTRA eſt, quod dicitur in pſal. 18. Timor Domini ſanctus permanet in ſæculum.

RESPON. Dicendũ, ꝙ [m] timor ſeruili, ſiue timor pœnæ nullo mõ erit i patria.[n] Excludit̃.n. talis timor per ſecuritatem æternæ beatitudinis q̃ eſt de ipſius beatitudinis, rõne, ſicut ſ. dictũ [v] ẽ[p]. Timor ãt filialis ſicut auget augmẽtata charitate, ita charitate pfecta perficiet̃. ¶ Vñ nõ hẽbit in patria eundem actum oĩno, quẽ hẽt mõ. [t] Ad cuius euidentiam ſciendum eſt, ꝙ propriũ obiectũ timoris eſt malũ poſſibile ſicut propriũ obiectũ ſpei eſt bonũ poſſibile. Et cum motus timoris ſit quaſi fugę importat timor fugam mali ardui poſſibilis. Parua.n. mala timorẽ non inducunt. Sicut ãt bonum vniuſcuiuſque eſt, ut in ſuo ordine conſiſtat: ita malum vniuſcuiuſq; eſt, ut ſuum ordinem deſerat. Ordo autem creaturæ rationalis eſt, ut ſit ſub Deo, & ſupra cæteras creaturas. Vnde ſicut malũ creaturæ rõnalis eſt, ut ſubdat ſe creaturæ inferiori per amorem, ita etiam malum eius eſt, ſi non Deo ſe ſubijciat ſed in ipſum præſumptuoſe inſiliat, vel contemnat. Hoc autẽ malum creaturæ rationali ẽm ſuam naturam conſideratę poſſibile eſt propter naturalem liberi arbitrij flexibilitatem ſed in beatis fit non poſſibile per gloriæ perfectionem. Fuga ergo huius mali quod eſt Deo nõ ſubijci, vt poſſibilis naturæ, impoſſibilis autẽ beatitudini, erit in patria. In via aũt eſt fuga huius mali, vt oĩno poſſibilis. Et ideo Grego.[a] dicit 17. Moral. exponẽs illud Iob 26. Colũnę cęli contremiſcunt, & pauent ad nutum eius. Ipſæ, inquit, uirtutes cæleſtiũ, q̃ huc ſine ceſſatione conſpiciunt, in ipſa contemplatione cõtremiſcunt: ſed idẽ tremor, ne eis pænalis ſit timoris eſt, ſed admirationis: qa.ſ. admirantur Deum, ut ſ. ſe exiſtentem, & eis incõprehenſibilem. Auguſtinus etiã 14. [b] de ciuita. Dei, hoc mõ ponit timorem in patria, q̃uis hoc ſub dubio derelinquat. Timor, inquit, ille caſtus, permanens in ſæculũ ſæculi, ſi erit in futuro ſęculo, non erit timor exiens a malo, quod accidere poteſt: ſed tenẽs in bono quod amitti non põt. Vbi.n.

& altera ad timorem filialem: ſed vna & eadẽ ſeparatio vt priuatio boni proprij hoīs, timetur timore ſeruili. & ut priuatio boni diuini, hoc eſt, boni hoīs in ordine ad Deum, timetur timore filiali. Et ſic eſt ſermo noſter de timore ſeparationis à Deo cum dicitur creſcere crescente charitate in via. Nã de patria eſt alter articulus, & non eſt præſens ſermo de ſeparatione à Deo, hoc eſt, de offenſa Dei ꝗ̃m, vt patet in lra, timori caſto utrũq; timendũ tribuit .ſ. offendere Deũ & ſeparari à Deo. Sed qa Durandus arguit contra timoris caſti augmentũ, ꝓ quanto reſpicit ſeparationem ſicut dictũ eſt loquimur nũc de ſeparatione q̃ eſt .ſ. q̃ eſt malũ culpæ, ſed de ſeparatione, q̃ eſt malum pœnæ, nõ ut eſt priuatio boni noſtri, ſed ut eſt priuatio boni diuini ut dictum eſt. Sciẽdũ eſt, ꝙ obiectũ timoris multa claudit .ſ. malum arduũ, futurum, poſſibile: ſed quantũ ad propoſitum ſpectat claudit duo .ſ. malũ, & poſſibile, quę ita ſe hñt, ꝙ conueniunt primo in hoc ꝙ utrũque exigitur ad obiectũ timoris .ſ. & ꝙ ſit malum, & ꝙ ſit poſſibile ut patet. conueniunt ſcdo in hoc, ꝙ cęteris paribus, quoduis eorum actum auget timẽdum. Nã cæteris paribus, quod eſt magis malũ eſt magis timẽdũ: & ſimiliter cæteris paribus, quod eſt magis poſſibile, eſt magis timendũ: ſed differunt in hoc, ꝙ mali latitudo eſt mẽſura ſimpliciter timoris, ꝙ quãto malus eſt malo, tãto timor eſt eius ſimpliciter maior. Poſſibilis uero latitudo eſt mẽſura ſcdm qd ipſius timoris: quod patet ex eo, ꝙ quantumcũque facillime euenire nobis poſſit aliqd paruum malum, minus timemus, quàm ſi magnum aliquod malũ poſſibile immineat, q̃uis non facile euẽturum. Et qm̃ in hmõi nihil differt eſſe, uel apparere malũ uel bonum, ut patet in 2. Phyſicorum: eiuſdem rationis eſt eſſe maius malum & appretiari, ut maius malum: ac per hoc ad propoſitum deſcendẽdo, ſeparari à Deo tanto maioris mali rõnem hẽt, quanto magis appretiatur. Conſtat aũt ꝙ tanto magis appretiatur, quanto magis Deus amatur: & conſequenter quanto magis creſcit amantis Deum charitas, tanto magis creſcit appretiatio ſeparationis a Deo. Et ſi huic adiungas ꝙ in via ſemper hẽt rõnem poſſibilis, concludes, ꝙ creſcente charitate timor ſeparationis a Deo creſcit ſimpliciter ex augmento menſuræ ſimpliciter, & diminuitur ſcdm quid ex diminutione mẽſuræ ſcdm quid .ſ. poſſibilitatis: quia minus poſſibilis eſt perfectiori in charitate, q̃ imperfectiori. Et ut clarius fiat quod dicimus, declarat exemplo. Certũ eſt, ꝙ quanto aliquis magis diligit amicũ tanto magis appretiat coniunctũ cũ illo, ac p hoc tanto maius malum æſtimat ſeparationẽ ab illo, & q̃ tãto minus diligit quis amicum, tãto minus facit coniunctum cum illo, ac per hoc minus malum æſtimat ſeparari ab illo, & demum ſi nihil diligit, nihil boni in coniũctu, & nihil mali in ſeparatione illius æſtimat. Vbi uides q̃ ppria mẽſura appretiationis mali ſeparat. eſt amor amicitiæ: & conſequenter proſpicere potes, ꝙ optime author inſert ex argmẽto charitatis in uia, in qua ſemper ſaluatur obiectũ timoris in ſeparatione a Deo ꝙ augetur ſimpliciter timor ſeparationis. Charitas.n. eſt amor amicitiæ ad Deum, qua amatur coniunctio hoīs cũ Deo ad Deum, cuius oppoſita ſeparatio malum eſt poſſibile ſemp in via. Et quãto maior eſt charitas, tãto magis appretiat bonum cõiunctionis & malũ ſeparatiõis: ac p hoc ſemp creſcit ſimpliciter timor ſeparatiõis. ¶ Ad obiectionem ergo Durandi, quanto ſeparatio eſt difficilior tãto minus timetur: rñdetur, ꝙ uerũ eſt cæteris paribus. ſed in ꝓpoſito non ſunt cætera paria: qa ſeparatio hẽt rõnem maioris mali reſpectu perfectioris in charitate, quia ab eo magis appretiatur in bono coniunctio ad Deum, & in malo oppoſita ſeparatio ex hoc ipſo, ꝙ magis diligit Deum. Et nõ ſolum non ſunt cætera paria ſed iſta imparitas ex parte appretiati mali longe præminet imparitati poſſibilitatis, vt patet ex hoc, ꝙ uidem' patrẽ magis timere ſeparationẽ filij magis amati, q̃uis difficile futuram, quàm ſeparationem filij minus amati facile futuram: & ſic creſcẽte charitate, creſcit ſimpliciter timor ſeparationis ex augmento appretiationis mali ſeparationis, & minuitur ſecundum quid ex diminutione poſſibilitatis eueniendi. Facile.n. & difficile ſpẽs ſunt poſſibilis. ¶ Ad ſolutionem rationis reſpondetur per idem .ſ. quia diminutio ſcdm quid non tollit augmentum ſimpliciter. Vnde ſtat ſolida rõ, quod creſcente cauſa, effectus creſcit ſimpliciter: & creſcente charitate, creſcit appretiatio ſeparationis, ac p hoc timor ſimpliciter creſcit. Nec obſtat diminutio poſſibilis, quia cum augmento ſimpliciter, ſtat diminutio ſcdum quid. Et ſic timor ſeparationis creſcente charitate, minuitur ſcdm quid pro quanto ſecuriores ſunt coniunctione ad Deum perfecti in charitate ex hoc, quòd apprehendunt ſeparationem difficile poſſe euenire, attento dono perfectæ charitatis percepto.

Peruerſa per totum.
164
1. 2. q. 68. ar. 6. Et 3. d. 34. q. 1. ar. 3. Et d. 35. q. 2. ar. 2. qu. 3. & ar. 4. q. 3.
*ar. 2. & 3. huius q. & 1. 2. q. 42. art. 1.
Concl.
*q. 18. ar. 3. & 1. 2. q. 5. ar. 4.
Conclu.
Conclu.
*Lib. 17. Mor cap. 15. circa principiũ.
*Li. 14. c. c. 9. inter med. & finẽ, to. 5.

boni adepti amor immutabilis eſt, profectò ſi dici pōt, mali cauēdi timor, ſecurus eſt. Timoris q̃ppe caſti noīe, ea uoluntas ſignificata eſt, qua nos neceſſe erit nolle peccare, & nō ſolicitudine infirmitatis, ne forte peccemus, ſed tranquillitate charitatis cauere pct̃m. Aut ſi nulli⁹ oino gñis timor ibi ēe poterit, ita fortaſſe timor ī ſęculū ſęculi dictus. ē ꝑmanēs, q̃a id ꝑmanebit, quo timor ipē ꝑducit

AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd in authoritate prædicta excluditur à beatis timor ſolicitudinem habens, de malo præcauens, non autem timor ſecurus, ut Auguſtinus * dicit.

* li. 14. de ciuit. c. 9. a medio. & c. 9. a medio illius.

AD SECVNDVM dicēdū, ꝙ ſicut dicit Diony. 9. c. † de diui. no. Eadē, & ſimilia ſunt Deo, & diſſimilia. Hęc q̃dē ſm̃ cōtigētē nō imitabilis imitationē, i. inq̃tū ſm̃ ſuū poſſe imitant̄ Deum, q̃ nō eſt ꝑfectè imitabilis. Hæc aūt ſm̃ ꝙ hic cāta min⁹ hñt a cā infinitis mēſuris, & incōparabilibus deficientia. Vnde non oportet, ꝙ ſi Deo non conuenit timor, q̃a non habet ſuperiorem, cui ſubijciatur, quòd propter hoc non cōueniat beatis, quorum beatitudo conſiſtit in perfecta ſubiectione ad Deum.

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ ſpes īportat quēdā defectū, ſ. fruitionē beatitudinis, q̃ tollit̄ ꝑ ei⁹ pñtiā: ſed timor importat defectū naturalē creaturę, ſm̃ ꝙ in infinitū diſtat à Deo: quod ēt in patria remanebit. & ideò timor non euacuabitur totaliter.

ARTICVL. XII.

Vtrum paupertas ſpiritus ſit beatitudo reſpondens dono timoris.

Bannes eodem articulo.

Porrecta per totum. 105
Inf. q. 121. ar. 2. co. Et 3. di. 34 q. 1. arti. 4. & 6. cor.
* ar. 7. huius queſt.

AD DVODECIMVM ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ paupertas ſpiritus nō ſit beatitudo rñdēs dono timoris. Timor. n. eſt initiū ſpūalis uitæ, ut ex * dictis patet: ſed paupertas ᵇ pertinet ad perfectionē uitæ ſpūalis, ſm̃ illud Mat. 19. Si uis perfect⁹ eſſe, vade, & uende oīa quæ habes, & da pauperibus. ergo paupertas ſpiritus non reſpondet dono timoris.

¶2 Præt. In Pſal. 118. dr̄. Cōfige timore tuo carnes meas. Ex quo vr̄, ꝙ ad timorē ʰ ꝑtineat carnē reprimere: ſed ad repreſſionē carnis maximè vr̄ ꝑtinere beatitudo luct⁹. ergo beatitudo luct⁹ magis rñdet dono timoris, quàm beatitudo paupertatis.

* Ar. 9. ad 1.

¶3 Prę. Donū timoris ʰ rñdet uirtuti ſpei, ſicut dictū * eſt: ſed ſpei maximè vr̄ rñdere beatitudo vltima, q̃ eſt, Beati pacifici: q̃m filij Dei uocabunt̄. q̃a, ut dicitur Rom. 5. Gloriamur in ſpe gloriæ filiorū Dei. ergo beatitudo illa magis reſpondet dono timoris, quàm paupertas ſpiritus.

* 1. 2. q. 57 art. 3.

¶4 Præt. Supra dictū * eſt, ꝙ beatitudinib. rñdent fruct⁹: ſed ʰ nihil ī fructib. īuenit̄ rñdere dono timoris. ergo ēt neq; in beatitudinib. aliquid ei rñdet.

* Li. 1. c. 6. a ite medium to. 4. Conclu. m

SED CONTRA eſt, quod Aug. dicit in lib. * de ſermone Dñi in monte. Timor Dei congruit humilibus, de quibus dicitur: Beati pauperes ſpiritu.

RESPON. Dicēdū, ꝙ ᵐ timori propriè rñdet paupertas ſpūs. ⁿ Cum enim ad timorem filialem pertineat Deo reuerentiam exhibere, & ei ſubditum eſſe, id quod ex hmōi ſubiectione conſequitur, ꝑtinet ad donū timoris. Ex hoc autem, ꝙ aliq̃s Deo ſe ſubijcit, deſinit quærere in ſeipſo, vel in aliquo alio magnificari, niſi in Deo. Hoc. n. repugnaret ꝑfectę ſubiectioni ad Deum. Vnde dr̄ in Pſal. 19. Hi in curribus, & hi in equis: nos aūt in noīe Dei nr̄i inuocabimus. Et iō ex hoc, ꝙ aliquis ꝑfectè timet Deum, cōñs eſt, ꝙ non quærat magnificari in ſeipſo per ſuperbiam: neq; ēt quærat magnificari ī exterioribus bonis. ſ. honoribus, & diuitijs, quorum vtrumque pertinet ad paupertatem ſpiritus, ſm̃ ꝙ paupertas ſpiritus intelligi poteſt vel exinanitio inflati & ſuperbi ſpiritus, ut * Auguſtinus exponit: uel ēt abiectio tp̄alium rerum, quæ fit ſpiritu, id eſt, propria uoluntate per inſtinctum Spiritusſancti, † ut Ambroſ. & † Hierony. exponunt.

* li. 1. c. 1. a medio & c. 9. paulo a princi pio, to. 4.
† Amb. li. 5. in Luc. in c. de beatitudinib⁹. tom. 5.
† Hier. in Matt. circa princi. c. 5. to. 9.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cum beatitudo ſit actus uirtutis perfectæ, omnes beatitudines ad perfectionem ſpiritualis uitæ pertinent. In qua quidem perfectione principium eſſe vr̄, ut tēdens ad perfectam ſpiritualium bonorum participationem, terrena bona contēnat, ſicut timor primum locum habet in donis. Non autem conſiſtit perfectio in ipſa temporalium bonorum deſertione, ſed hæc eſt via ad perfectionē. Timor aūt filialis, cui rñdet beatitudo paupertatis, etiam eſt cum perfectione ſapientiæ, ut ſupra * dictum eſt.

* arti. 7. & 10. huius quæſt.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ directius opponit̄ ſubiectioni ad Deum, quam facit timor filialis indebita magnificatio hominis uel in ſeipſo, uel in alijs rebus, quàm delectatio extranea, quæ tamen opponitur timori ex conſequenti: quia qui Deum reueretur, & ei ſubditur, non delectatur in alijs à Deo: ſed tamen delectatio non pertinet ad rationem ardui, quam reſpicit timor, ſicut magnificatio. Et ideò directè beatitudo paupertatis reſpondet timori, beatitudo aūt luctus ex conſequenti.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ ſpes importat motum & habitudinem ad terminum ad quem tenditur: ſed timor importat magis motum ſm̃ habitudinem receſſus a termino a quo. Et iō vltima beatitudo, quæ eſt ſpiritualis perfectionis terminus, congruè reſpondet ſpei per modum obiecti vltimi: ſed prima beatitudo, quæ eſt per receſſum à rebus exterioribus impedientibus diuinam ſubiectionem, congruè reſpondet timori.

AD QVARTVM dicēdū, ꝙ in fructibus illa, quæ pertinent ad moderatum vſum, vel abſtinentiam à rebus temporalibus, uidentur dono timoris conuenire, ſicut modeſtia, continentia, & caſtitas.

QVAESTIO XX.

De uitiis oppoſitis, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de uitijs oppoſitis. Et primò, de deſperatione. Secundò, de præſumptione.

CIRCA primum quæruntur quatuor.

¶Primò, Vtrum deſperatio ſit peccatum.

¶Secundò, Vtrum poſſit eſſe ſine infidelitate.

SVPER QV. XX. ART. I.

Bannes eodem art.

IN art. 1. q. 20. in ſolutione ad primum, dubiū occurrit ex eo, ꝙ ꝑiis doctrina eneruate vi doctrinam habitā in ꝑcedenti lib. De ſpecificat one peccati, q̃ ſ. ſpecificat ex parte cōuerſionis, & nō ex parte auerſionis. Sic nāq; excip. ni⁹ pctā contra uirtutes theologicas, ubi uniuerſale fundamentum prædictæ doctrinæ ſubſtinebitur?

Ad

¶Ad hoc dr̃, q p̃sens doctrina nec contrariatur superiori, nec excipit ab illa, sed cõfirmat illam.

Porrecta per totum 106

¶Ad cuius euidentiã scito, q aliud est loqui de auerſione a Deo, & cõuerſione ad obiectum, quæ inueniuntur in peccato mortali: & aliud est loqui de auerſione a Deo, & conuerſione ad commutabile bonũ, quæ ẽt inueniuntur in peccato mortali: quæ & alij, & nos forte quandoque pro eodem hiis vſi fuerimus, & pia egent interpretatione, ſicubi inueniantur indiſtincta. Declaratur autẽ alietas cũ uniuerſa hac materia, manifeſtando differentiam in litera poſitam ſic in peccatis oppoſitis theologicis uirtutib. Verbi gratia, in odio Dei tria inueniũtur. Primo, conuerſio ad proprium obiectũ, Deum. ſ. qui odio habetur. Secũdo, auerſio formalis iſtiᵘ actᵘ odij a diuina lege &c. ſicut inuenitur in quolibet alio pctõ mortali auerſio. Tertio, cõuerſio cõcomitãs ad cõmutabile bonum, puta, ſeipſum, q peccat nimis amãdo. In alijs aũt peccatis conuerſio ad proprium obiectũ, q̃ est eſſentialis peccato, est ad cõmutabile bonũ, qa obiectum aliorũ peccatorũ non est Deus. Et ideò in alijs auerſio est ab incõmutabili bono, conuerſio verò ad commutabile bonum. In iſtis verò, ut dictum est, & auerſio est ab incõmutabili bono, & cõuerſio eſſentialis peccati est ad incõmutabile bonũ. Sed qa huiuſmodi mala cõuerſio ad incõmutabile bonũ ſecundũ ordinationẽ quidẽ actus appetitus ad obiectũ cõuerſio est ad incõmutabile bonũ: nã qui odit Deũ, actum odij ordinat directẽ in Deũ ut illius propriũ obiectũ, & ,ppea hinc ſumit ſpeciem hmõi peccatũ, ſicut ceteræ ab obiectis ſuis: ſecundum vero efficaciã actus eiuſdem ad obiectum, auerſio est ab incõmutabili bono. Nam q

ª Li.1.ca. vlt. circa me. & li. 2. cap. 19. tom. 1.

ᵇ Libr. 6. Eth. ca. 2. tom. 5.

¶ Tertio, Vtrum maximum peccatorum.

¶ Quartò, Vtrum oriatur ex accidia.

ARTICVLVS I.

Vtrum deſperatio ſit peccatum.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur q deſperatio non ſit peccatum. Omne.n.peccatũ [a] habet conuerſionem ad commutabile bonum cum auerſione ab incõmutabili bono, ut p Aug.[a] patet in 1.lib.de libe.arb. B ſed deſperatio non habet conuerſionem ad commutabile bonum. ergo non est peccatum.

¶2 Præt. Illud quod[b] orit̃ ex bona radice, non vr̃ eſſe peccatũ, quia non põt arbor bona fructus malos facere, ut dr̃ Mat.7. ſed deſperatio vr̃ procedere ex bona radice, ſ. ex timore Dei, vel ex horrore magnitudinis propriorum peccatorum. ergo deſperatio non est peccatum. C

¶3 Præt. Si deſperatio eſſet peccatum, etiam[g] damnatis eſſet peccatum quòd deſperant: ſed hoc non imputatur eis ad culpam, ſed magis ad damnationem. ergo neque viatorib. imputatur ad culpam: & ita deſperatio non est peccatum.

SED CONTRA. Illud, per qđ homines in peccata inducunt̃, videtur eſſe non ſolum peccatũ, ſed principiũ peccatorũ: ſed D deſperatio est hmõi. dicit enim Apoſtolus de qbuſdã, ad Ephe. 4. Qui deſperantes, ſemetipſos tradiderũt impudicitiæ in operationem omnis immunditiæ, & auaritiæ. ergo deſperatio nõ ſolùm est peccatum, ſed aliorũ peccatorum principium.

RESP. Dicẽdũ, q ſecundùm Philoſoph. in[b] 6. Ethicor. Illud quod est in intellectu affirmatio, uel negatio, est in appetitu E proſecutio, & fuga: & quod est in intellectu verũ, uel falſum, est in appetitu bonũ, & malũ. Et iõ omnis motus appetitiuus conformiter ſe hñs intellectui vero, est ſecundũ ſe bonus. Oĩs autem motus appetitiuus conformiter ſe habẽs itellectui falſo, est ſecundũ ſe malus, & peccatũ. Circa Deũ vero vera exiſtimatio intellectus est, q ex ipſo ,puenit hominũ ſalus, & ve- A nia peccatoribus datur, ſecũdũ illud Ezec.18. Nolo mortẽ peccatoris, ſed ut conuertat̃, & viuat. Falſa aũt opinio est, q peccatori pẽnitenti veniam denegẽt, vel q peccatores ad ſe nõ conuertat per gratiã iuſtificantem. Et iõ m ſicut motus ſpei, q cõformiter ſe hẽt ad exiſtimationẽ ueram, est laudabilis & virtuoſus: ita oppoſitus motus deſperationis, qui ſe habet conformiter exiſtimationi falſæ de Deo, ẽ uitioſus, & peccatũ.[e]

AD PRIMVM ergo dicendum, q in quolibet peccato mortali est quodammõ auerſio à bono incommutabili, & cõuerſio ad bonũ commutabile, ſed aliter & aliter. Nã principalr̃ conſiſtunt in auerſione à bono incõmutabili peccata, q̃ opponunt̃ uirtutibus theologicis, ut odiũ Dei, & deſperatio, & infidelitas, qa uirtutes theologicæ habẽt Deũ ,p obiecto: ex cõſequẽti aũt importãt cõuerſionẽ ad bonũ cõmutabile, inquantum anima deſerens Deũ, cõſequenter neceſſe est, quòd ad alia cõuertat̃. Peccata verò alia principalr̃ conſiſtunt in conuerſione ad cõmutabile bonũ: ex cõſequẽti verũ in auerſione ab incõmutabili bono. Non.n.q fornicatur, intẽdit a Deo recedere, ſed carnali đlectatiõe frui, ex quo ſeqt̃, q a Deo recedat.

AD II dicẽdũ, q ex radice virtutis poteſt aliquid procedere dupliciter. Vno modo, directẽ ex parte ipſiᵘ uirtutis, ſicut actus ,pcedit ex habitu: & hoc mõ, ex uirtuoſa radice non poteſt aliquod peccatũ procedere. Hoc.n.ſenſu Aug.[a] dicit in lib.de libe.arb. q uirtute nemo malè utitur. Alio modo, procedit aliqd ex uirtute indirectẽ, ſiue occaſionaliter: & ſic nihil ,phibet aliquod peccatũ ex aliqua uirtute procedere. Sic.n.interdum aliqui de uirtutibus ſuperbiunt, ſecundum illud* Augu. Superbia bonis operib. inſidiatur, ut pereant: & hoc mõ ex timore[d] Dei, uel ex horrore propriorum peccatorum contingit deſperatio, inquantũ his bonis aliqs male utit̃, occaſionẽ ab eis accipiẽs deſperandi.

odit Deum, abnegat Deum a ſua voluntate. Odio.n.habere nihil aliud est, q̃ abnegare illud à ſuo appetitu: hoc aũt non ſolũ est auertere amorẽ ab illo, ſed cõtra illũ ẽt appetere. Vnde ſicut conuertens gladiũ ad aliquẽ occidẽdũ, conuertit qdẽ ſe ad illũ, ſed cõuerſione occiſiua: ita in huiuſmodi peccatis est cõuerſio ad incõmutabile bonũ offenſiua. Et iõ author in litera dicit hmõi peccata principaliter cõſiſtere in auerſione a bono incõmutabili. Concl. Vt ergo cuncta iuxta vocabula authoris clare videas, diſtingue auerſionẽ ab incõmutabili bono in formalẽ, & obiectiuã, & pſpice primo, q auerſio formalis est, q̃ cõis est oĩ peccato mortali, & dr̃ formale i peccato mortali, & nõ eſſe illam, de qua hic dr̃, q est principaliter intẽta, & eſſe illã de qua ſuperiᵘ dictũ est, q nõ ſpecificat peccata. Perſpice ſcdo, q auerſio obiectiua Dei quæ cõſiſtit in cõuerſione offenſiua Dei, ut ,ppriæ materiæ, & obiecti illius cõuerſionis, est de qua hic dr̃, q est principaliter intẽta. Et probat hãc eſſe mẽtẽ a thomas clarè ex cã ſubiũcta, ſ. quia uirtutes theologicæ habent Deũ p obiecto. Hoc n. manifeſtat, q de auerſione ex parte obiecti loqr̃, & ſic oĩa cõſonant. At ſi Nouitius, aut ſciolus quiſpiã dubitet, uel opponat, qa rñſio iuxta argũ intelligẽda est, & arguẽdo de auerſione formali ſermo est, patet facilè rñſio, q argumentũ de cõuerſione ad commutabile bonum principaliter quærebat, & fuiſſet illi ſatiſfactum per illam diſtinctionem, principaliter, uel concomitanter: ſed ad perfectionẽ doctrinæ author docuit hic auerſionem ab incommutabili bono dupliciter in quibuſdã peccatis inueniri, formaliter, & obiectiuè, ut declaratum est.

ª Li.2.c. 18. & 19 tom.1.

* In tertia regula nõ multũ procul a principio. [illegible] D.416

Ad III dicẽdũ, ꝙ dãnati nõ ſunt in ſtatu ſperãdi ꝑ impoſſibilitatẽ reddit ad beatitudinẽ:& iõ ꝙ nõ ſperat,non imputaẽ eis ad culpã,ſed eſt pars dãnationis ipſorũ.Sicut ẽt in ſtatu viæ, ſi quis deſperaret de eo , qđ nõ eſt natus adipiſci, vel quod non eſt debitũ adipiſci,nõ eſſet peccatum,puta,ſi medicus deſperet de curatione alicuius iſirmi,vel ſi aliquis deſperet ſe fortè diuitias adepturum.

SVPER QV. XX.
ART. II.

Porrecta per totum.
107

Ban. eodem art.

In art. 2. hoc ſolum ſcribẽdũ occurrit, vt hũs notes, quõ fides ſtat cũ deſperatione,vt ẽt hinc intelligas,qũo ẽt ſtat cum blaſphemia, quæ inter Chriſtianos inuenit: uterq; ſiquidẽ,blaſphem⁹, & deſperãs, in particulari tãtum ſufficit,quod erret.

2. diſt.43. ad 3.ar.1.

ARTICVLVS II.
Vtrum deſperatio ſine infidelitate eſſe poßit.

Ad ſecvndvm ſic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ deſperatio ſine ĩfidelitate eſſe nõ poſſit . Certitudo n.ſpei a fide deriuaẽ:ſed manente cã nõ tollit effect⁹.ergo nõ põt aliqs certitudinẽ ſpei amittere d ſperado , niſi fid̃ ſublata. G

¶2 Præt. Præferre culpã propriã bonitati,uel miſericordiæ diuinæ,eſt negare infinitatẽ diuinæ miſericordię, vel bonitatis, qđ eſt infidelitatis:ſed qui deſperat, culpã ſuã ꝑfert miſericordię,uel bonitati diuinę, ẜm illud Gen.4. Maior eſt iniquitas mea, q̃ ut ueniã merear.ergo quicũ que deſperat , eſt infidelis. H

¶3 Præt. Quicumque incidit in hæreſim damnatã, eſt infidelis: ſed deſperãs videtur incidere in hæreſim damnatam,ſ. Nouatianorum,qui dicũt peccata non remitti poſt baptiſmum. ergo uidetur ꝙ quicumque deſperat,ſit infidelis.

Sed contra eſt, ꝙ remoto poſteriori non remouetur prius:ſed ſpes eſt poſterior fide, ut ſupra dictum * eſt.ergo remota ſpe poteſt remanere fides.non ergo quicumque deſperat,eſt infidelis.

*q.17.artic.7.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ infidelitas ꝑtinet ad intellm̃, deſperatio aũt ad uim appetitiuã.Intells aũt vniuerſaliũ eſt,ſed uis appetitiua mouet circa particulares res. Eſt.n.motus appetitiuus ab aĩa ad res, q̃ in ſeipſis particulares ſunt. Cõtingit aũt aliquẽ hñtẽ rectã exiſtimationẽ in vlĩ circa motũ appetitiuũ,nõ rectè ſe hr̃e corrupta eius æſtimatione in particulari: quia neceſſe eſt, ꝙ ab æſtimatione in vlĩ ad appetitũ rei particularis ꝑueniat mediante æſtimatione particulari,ut dr̃ in 3 * de anima.Sicut ex ꝓpoſitione vlĩ nõ infert cõcluſio particularis,niſi aſſumendo particularẽ. Et inde eſt,ꝙ aliqui hñtes rectam fidẽ in uniuerſali,deficit in motu appetitiuo circa particulare,corrupta particulari eius æſtimatione ꝑ habitũ,uel ꝑ paſſionẽ. Sicut ille qui fornicaẽ, eligendo fornicationẽ, ut bonũ ſibi ut nunc,habet corruptã æſtimationẽ in particulari, cum tñ retineat uniuerſalem æſtimationẽ ueram, ẜm fidem,ſ.ꝙ fornicatio ſit mortale peccatum.Et ſilr̃ aliquis retinendo in uniuerſali ueram æſtimationem fidei,q.ſ. eſt remiſſio peccatorum in Eccleſia,poteſt tamen pati motum deſperationis,ꝙ ſ.ſibi in tali ſtatu exiſtenti non ſit ſperandũ de uenia , corrupta æſtimatione eius circa particulare . Et ꝑ hunc modũ potest eſſe deſperatio ſine infidelitate, ſicut & alia peccata mortalia. I K

*Lib 3 de aia, text. 58.tom.2

Conclu.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ effectus tollitur non ſolùm ſublata cã prima , ſed ẽt ſublata cauſa ſecunda.Vnde motus ſpei auferri põt non ſolũ ſublata uniuerſali ęſtimatione fidei, q̃ eſt ſicut cauſa prima certitudinis ſpei: ſed etiã ſublata ęſtimatione particulari, quæ eſt ſicut ſecunda cauſa.

Ad II dicẽdũ, ꝙ ſi qs in vlĩ ęſtimaret miſericordia Dei non eſſe infinitam, eſſet infidelis : hoc aũt non exiſtimat deſperãs,ſed ꝙ ſibi in ſtatu illo ꝑ aliquam particularem diſpoſitionem , non ſit de diuina miſericordia ſperandum.Et ſilr̃ dicendũ eſt,ad tertium , quod Nouatiani in uniuerſali negant remiſſionem peccatorum fieri in Eccleſia.

ARTICVLVS III.
Vtrum deſperatio ſit maximum peccatorum.

Ad tertivm ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ deſperatio nõ ſit maximũ peccatorũ. Põt.n.eſſe deſperatio abſq; infidelitate,ſic vt dictũ * eſt:ſed infidelitas eſt maximũ peccatorũ , q̃a ſubruit fundamẽtũ ſpũalis ędificij.ergo deſperatio ñ eſt maximũ pctõrũ.

*Ar. prçc. & q.10.artic.3.& q.14.ar.3.

¶2 Prçt.Maiori bono maius malũ opponiẽ, ut patet ꝑ Philoſophũ † in 8.Ethic.ſed charitas eſt maior ſpe,ut dicitur 1. Corint. 13.ergo odium eſt maius peccatum,quàm deſperatio.

†Li.8.c.10 circa principiũ, t 3.

¶3 Prçt. In peccato deſperationis eſt ſolũ iordinata auerſio a Deo:ſed in aliis peccatis ẽ nõ ſolũ auerſio inordinata a Deo, ſed ẽt inordinata conuerſio.ergo peccatum deſperationis nõ eſt grauius,ſed minus aliis.

Sed contra.Peccatũ inſanabile vr̃ eſſe grauiſſimum, ſecundum illud Hierm.30.Inſanabilis fractura tua , peſſima plaga tua : ſed peccatum deſperationis eſt inſanabile,ẜm illud Hierem.15. Plaga mea deſperabilis renuit curari . ergo deſperatio eſt grauiſſimum peccatum.

Resp. Dicendũ,ꝙ peccata q̃ opponunt uirtutib.theologicis , ſunt ẜm ſuũ genus grauiora peccatis aliis. Cũ.n.uirtutes theologicę hẽant Deũ ꝓ obiecto, peccata eis oppoſita ĩportãt directè, & principaľr auerſionẽ a Deo.In quolibet ãt peccato mortali principalis rõ mali,& grauitas ẽ ex hoc,ꝙ auertit ſe a Deo.Si.n. poſſet eſſe cõuerſio ad bonũ cõmutabile: ſine auerſiõe a Deo, q̃uis eẽt iordinata,ñ eẽt pc̃m mortale . Et iõ illđ qđ prio, & ꝑ ſe hẽt auerſionẽ a Deo,ẽ grauiſſimũ pc̃m inter

SVPER QV. XX.
ART. III.

Ban. eodem art.
Nic. de Nyſe Tract 3.
par. 3. fo. 1. q. 2.

Porrecta per totum.
108

In artic. 3 eiuſdem quæſt. 20. dubium occurrit ad hoĩem, authorem.ſ. quia in quæſt.17. artic.6. oppoſitũ dixit, dũ aſſignauit differẽtiã inter charitatem,& duas alias uirtutes theologicas in hoc, quòd charitas facit hominem Deo inhærere ꝑpter ſeipſum: fides autẽ & ſpes faciunt hominẽ Deo inhærere, ſicut cuidam principio , ex quo aliqua nobis ꝑueniũt. Hæc contraria apparent præſenti literæ, ubi dicitur, ꝙ odiũ Dei, & infidelitas ſunt cõtra Deum ſecũdùm quòd in ſe eſt: deſperatio autem ſecundum quòd eius bonum participatur a nobis. Patet nãque, quòd licẽt de charitate & ſpe conſona ſit ſententia , de fide tamẽ cõtraria utrobique eſt , dum ibi Deum ut principiũ, hic Deum ſecũdùm quòd eſt in ſe, ad fidem refert.

¶Ad hoc dic. breuiter , ꝙ Deus dupliciter reſpicitur a fide. ſ. vt cui creditur, & ꝙ creditur : ꝑ quod actus fidei dupliciter eſt per credere Deo , & credere Deum . Inquãtum igitur fides credit Deo, reſpicit Deũ ut dicẽtem , & eſt reſpicere Deũ ut principiũ ueritatis, quã reuelat, & hoc ſuperius author intẽdit. Inquãtum uero credit Deũ , reſpicit Deũ ſecundũ ꝙ in ſe eſt : credit nãq; Deũ eſſe patrẽ omnipotẽtem &c. & hoc intendit hic author unde nulla eſt inter dicta contrarietas.

Conclu.

ĩnter pctã mortalia. Virtutibꝰ aũt theologicis opponnũt infidelitas, deſperatio, & odiũ Dei, inter q̃ odiũ, & infidelitas, ſi deſperationi cõparent̃, inuenient̃ ſm ſe qdẽ, ideſt, ſm rõnẽ ꝓpriæ ſpeciei, grauiora. Infidelitas.n. prouenit ex hoc, ꝙ hõ ipſam Dei ueritatẽ nõ credit. Odiũ verò Dei ꝓuenit ex hoc, ꝙ volũtas hoĩs ipſi diuinæ bonitati cõtrariat̃. Deſperatio aũt ex hoc, ꝙ hõ nõ ſperat ſe bonitatẽ Dei participare. Ex quo patet ꝙ infidelitas, & odiũ Dei, ſunt cõtra Deum, ſm ꝙ in ſe eſt: deſperatio aũt ſm ꝙ eiꝰ bonũ participat à nobis. Vñ maiꝰ pctm̃ eſt, ſm ſe loquẽdo, nõ credere Dei veritatẽ, uel odire Deũ, q̃ nõ ſperare cõſequi gloriã ab ipſo: ſed ſi cõparet̃ deſperatio ad alia duo pctã ex parte noſtra, ſic deſperatio eſt periculoſior, qa p ſpẽ reuocamur à malis, & inducimur ad bona ꝓſequẽda: & iõ ſublata ſpe, irrefrænatè homines labunt̃ in uitia, & à bonis laboribus retrahunt̃. Vñ ſup illud Prou. 24. Si deſperaueris lapſus in die anguſtiæ, minuet̃ fortitudo tua, dicit * glo. Nihil eſt execrabilius deſperatione, quã q hẽt & in generalibus huius uitæ laboribus, & qđ peius eſt, in fidei certamine cõſtãtiã ꝑdit. Et Iſid. † dicit in lib. de Summo bono. Perpetrare flagitium aliquod, mors aĩæ eſt, ſed deſperare eſt deſcẽdere in infernum. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta.

Concl̃u. p

Pro captu quæſtionis.

* Glo. ordinaria ibidem.

† Lib. 2. c. 14. circa pricipiũ.

SVPER QV. XX. ART. IIII.

Ban. eodem art.

Porrecta per totum.

109 IN art. eiuſdẽ quęſtionis dubiũ occurrit de ueritate illius rõnis ĩ litera redditæ, ſ. Poſſibile eſt ꝓpriũ obiectũ ſpei. bonũ aũt, & arduũ & ad alias paſſiones pertinent. Et eſt ratio dubij, qa etiam poſſibile ad alias paſſiones pertinet. Timor.n. & audacia nõ ſunt: niſi reſpectu poſſibilium.

¶ Ad hoc breuiter dicit̃, ꝙ hic non eſt ſermo de poſſibili abſolutè, ſed ut determinat bonũ arduũ. Tale.n. cõſtat ſoliꝰ ſpei eſſe propriũ obiectũ, vt ad quod, & conſequenter deſperationis, ut à quo. Et hæc intentio authoris patet ex eo, ꝙ hic intendit docere, ꝙ luxuria detinẽdo affectũ ad carnalia, ac p hoc ſpiritualia aut non bona, aut non magna bona afferens, nõ eſt propria cauſa deſperationis, ſed cã cõis multarum malarum paſſionũ erga bona ſpũalia, puta odij, abominationis, triſtitiæ, de bonis ſpiritualibus, & iræ cõtra ingerentes ſpiritualia impedientia carnalia. Hæc.n. ex parumpenſione ſpiritualiũ inſurgunt: ſed accidia deijciẽdo ſpiritũ ſic, ut uideat̃, ꝙ non poſſit ad ſpiritualia bona puenire, eſt ꝓpria cauſa deſperationis, quę reſpicit poſſibile determinans futurũ bonum arduum.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum deſperatio ex accidia oriatur.

AD QVARTVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ deſperatio ex accidia nõ oriat̃. Idẽ.n. non ᵇ ꝓcedit ex diuerſis cauſis: deſperatio autẽ futuri ſæculi procedit ex luxuria, ut dicit * Greg. 31. Moral. nõ ergo procedit ex accidia.

* Li. 31. c. 31. a medio.

¶ 2 Præt. Sicut ſpei opponit̃ deſperatio, ita gaudio ſpirituali opponitur accidia: ſed gaudiũ ſpirituale procedit ex ſpe, ſm illud Roma. 12. Spe gaudentes. ergo accidia procedit ex ʰ deſperatione, & non econuerſo.

¶ 3 Præt. Cõtrariorũ contrariæ ſunt cãæ: ſed ſpes, cui opponit̃ deſperatio, vr̃ ꝓcedere ex cõſideratione diuinorũ beneficiorũ, & maximè ex cõſideratiõe incarnationis. Dicit.n. Auguſtinus 13. * de Trinitate. Nihil tam neceſſariũ fuit ad erigẽdũ ſpẽ noſtrã, q̃ vt demõſtraret̃ nobis, quãtũ nos Deus diligeret. Quid uerò huius rei iſto indicio manifeſtius, q̃ ꝙ Dei filius naturæ noſtræ dignatus eſt inire cõſortium? Ergo deſperatio ʰ magis procedit ex negligentia huius conſiderationis, q̃ ex accidia.

* Lib. 13. c. 10. circa principiũ. to. 3.

SED CONTRA eſt, ꝙ 31. Mor. * Gre. deſperationẽ enumerat inter ea, q̃ procedunt ex accidia.

* Lib. 31. cap. 31. a med.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ſupra dictũ * eſt, obiectũ ſpei eſt bonũ arduum poſſibile adipiſci vel p ſe, uel per aliũ. Dupliciter poteſt ergo in aliquo ſpes deficere de beatitudine obtinenda. Vno modo, quia nõ reputat eã vt bonum arduum: alio modo, quia non reputat eam ut poſſibilem adipiſci uel per ſe, uel per aliũ. Ad hoc autem ꝙ bona ſpiritualia non ſapiat nobis quaſi bona, uel non uideantur nobis quaſi magna bona, ꝑcipuè perducimur per hoc, ꝙ affectus noſter eſt infectus amori delectationum corporaliũ, inter quas præcipuæ ſunt delectationes venereæ. Nam ex affectu harũ delectationũ contingit, ꝙ hõ faſtidit bona ſpiritualia, & non ſperat ea, quaſi quædam bona ardua: & ſm hoc deſperatio cauſatur ex luxuria. Ad hoc aũt ꝙ aliquod bonũ arduũ nõ æſtimet, ut poſſibile ſibi adipiſci per ſe, uel per alium, perducitur ex nimia deiectione, q̃ qñ in affectu hominis denominatur, vr̃ ei ꝙ numquàm poſſit ad aliqđ bonum releuari. Et quia accidia eſt triſtitia q̃dam deiectiua ſpiritus, iõ p per hunc modũ deſperatio ex accidia generat̃: hoc autem eſt proprium obiectum ſpei, ſcilicet ꝙ ſit poſſibile. Nã bonũ, & arduum etiam ad alias paſſiones ꝑtinent. Vñ ſpecialius oritur ex accidia. Poteſt tamen oriri ex luxuria, ratione iam * dicta. Vnde patet reſponſio ad primum.

* q. 17. ar. 1. & 1. 2. q. 40. art. 1. & 2.

Concl̃u. ꝑ

Concl̃u. p

Concl̃u. ſ

* In corp art.

AD II dicẽdum, ꝙ ſicut Philoſophus dicit in 2. Rhetor. ſicut ſpes facit delectationem, ita etiam homines in delectationibus exiſtentes efficiuntur maioris ſpei. Et per hunc etiam modum homines in triſtitijs exiſtentes, facilius in deſperationem incidunt, ſecundum illud 2. ad Corinth. 2. Ne maiori triſtitia abſorbeatur qui eiuſmodi eſt: ſed tamen quia ſpei obiectum eſt bonum, in quod naturaliter tendit appetitus, non autem diſcedit ab eo naturaliter, ſed ſolum propter aliquod impedimentum ſuperueniens: ideò directius quidem ex ſpe oritur gaudium, deſperatio autem econuerſo ex triſtitia.

AD III dicendũ, ꝙ ipſa negligentia conſiderandi diuina beneficia, ex accidia prouenit. Homo enim affectus aliqua paſſione, præcipuè illa cogitat, quæ ad illam pertinent paſſionem. Vnde homo in triſtitijs conſtitutus non de facili aliqua magna & iocũda cogitat, ſed ſolum triſtitia, niſi per magnum conatum ſe auertat a triſtibus.

QVEASTIO XXI.

De præſumptione, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandũ eſt, de præſumptione.

ET CIRCA hoc quęruntur quatuor.

¶ Primò, Quid ſit obiectũ pręſumptionis, cui innititur.

¶ Secundò, Vtrum ſit peccatũ.

SVPER QV. XXI. ARTIC. I.

Ban. eodem art.

IN art. 1. q. 21. notato Nomine. Primo, ꝙ pſumptio, licèt primò impoſita ſit ad ſignificandum morale uitiũ in ordine ad propriam uirtutẽ, de quo in loco proprio inferius erit quæſtio, tranſlatum tamen eſt propter ſimilitudinem

¶Tertiò, Cui opponatur.

¶ Quartò, Ex quo vitio oriať.

ARTICVLVS I.

Vtrum præſumptio innitatur Deo, an propriæ virtuti.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur q̃ præſumptio, q̃ eſt peccatum in Spiritumſanctũ, non innitatur Deo, ſed ꝓpriæ virtuti. Quantò.n. minor eſt uirtus, tãtò magis peccat q̃ ei nimis innititur: ſed minor eſt virtus humana, q̃ diuina. ergo G grauius peccat, qui p̃ſumit de virtute humana, q̃ q̃ p̃ſumit de virtute diuina: ſed peccatũ in Spiritumſanctũ eſt grauiſſimum. ergo præſumptio, quæ ponitur ſpecies peccati in Spiritumſanctum, inhæret uirtuti humanæ magis, quàm diuinæ.

¶2 Præt. Ex peccato in Spiritũſanctũ alia peccata oriunť. Peccatũ enim in Spiritumſanctum dr̃ malitia, ex qua quis peccat: H ſed magis uidetur alia peccata oriri ex præſumptione, qua hõ p̃ſumit de ſeipſo, quàm ex præſumptione, qua hõ p̃ſumit de Deo, qa amor ſui eſt principiũ peccandi, vt patet per Aug. 14. *de ciuita. Deo. ergo videtur q̃ præſumptio, quæ eſt peccatũ in Spiritumſanctum, maximè innitatur uirtuti humanæ.

¶3 Præt. Peccatum prouenit ex conuerſione inordinata ad bonũ cõmutabile: ſed p̃ſumptio eſt quoddã peccatum. ergo magis contingit ex conuerſione ad uirtutẽ humanã, quæ eſt bonum commutabile, quàm ex conuerſione ad uirtutẽ diuinã, quæ eſt bonũ incommutabile.

SED CONTRA eſt, q̃ ſicut ex deſperatione aliquis cõtemnit diuinã miſericordiam, cui ſpes innititur, ita ex p̃ſumptione cõtemnit diuinã iuſtitiã, q̃ peccatores punit: ſed ſicut miſericordia eſt in Deo, ita & iuſtitia eſt in ipſo. ergo ſicut deſperatio eſt per auerſionem a Deo, ita præſumptio eſt per inordinatam cõuerſionem ad ipſum.

RESP. Dicẽdum, q̃ præſumptio vr̃ importare quandã immoderantiam ſpei. Spei autem obiectum eſt bonum arduum poſſibile. Poſſibile autẽ eſt aliquid homini dupľr. Vno modo F per propriã uirtutem: alio mõ non niſi ꝑ virtutẽ diuinam. Circa vtramq; autem ſpem ꝑ immoderantiam poteſt eſſe p̃ſumptio. Nã circa ſpẽ, per quã aliquis de ꝓpria virtute confidit, attenditur p̃ſumptio ex hoc, q̃ aliqs tendit in aliquod bonum, vt ſibi poſſibile, quod ſuã facultatem excedit, ſm̃ quod dicitur Iudith. 6. Præſumentes de ſe, humilias. Et talis p̃ſumptio opponit virtuti magnanimitatis, q̃ medium tenet in hmõi ſpe. Circa ſpem aũt, qua aliquis inhæret diuinæ potentiæ, poteſt per immoderãtiã eſſe p̃ſumptio in hoc, q̃ aliquis tẽdit in aliquod bonum, ut poſſibile per uirtutẽ, & miſericordiam diuinam: quod poſſibile non eſt. Sicut cũ aliquis ſperat ſe veniam obtinere ſine pęnitentia, vel gloriam ſine meritis. Hæc autẽ præſumptio eſt propriè ſpecies peccati in Spiritumſanctũ, quia ſcilicet per huiuſmodi præſumptionem tollitur, vel contemnitur adiutorium Spiritusſancti, per qđ homo reuocat à peccato.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q̃ ſicut ſupra dictum * eſt, peccatum, quod eſt cõtra Deum, ſm̃ ſuum genus eſt grauius cęteris peccatis. Vnde p̃ſumptio, qua qs inordinatè innitit̃ Deo, grauius peccatum eſt, q̃ præſumptio, qua qs innitit̃ propriæ virtuti. Quòd.n. aliquis innitatur diuinæ virtuti ad conſequendũ id, quod Deo nõ conuenit, hoc eſt diminuere diuinam uirtutẽ. Patet autem quòd grauius peccat, qui diminuit diuinam virtutem, quàm qui propriam uirtutem ſuperextollit.

AD II dicẽdum, q̃ ipſa præſumptio, qua quis inordinatè p̃ſumit de Deo, amorem ſui includit, quo quis propriũ bonũ inordinatè deſiderat. Quod.n. multũ deſideramus, ęſtimamus nobis de facili ꝑ alios poſſe ꝑuenire, etiam ſi non poſſint.

AD III dicendũ, q̃ p̃ſumptio de diuina miſericordia hẽt conuerſionẽ ad bonũ cõmutabile, inquãtũ procedit ex deſiderio inordinato proprij boni: & auerſionem à bono incõmutabili, inquantum attribuit diuinæ virtuti, quod ei non conuenit. Per hoc enim auertit homo à virtute diuina

---

militudine ad ſignificandum uitiũ theologicum, de quo eſt hic quæſtio: vnde præſumptionis uocabulum non ſolum æquiuocum eſt in uſu iuriſtarum, & moralium, ſed etiam in ipſa morali theologia æquiuocum eſt. Et propterea in corpore articuli hui⁹ utraque ſignificatio exprimitur. Obſerua igitur cautè, de qua p̃ſumptione ſermo incidit.

Ferraľa per totum. 110

¶In eodem 1. artic. In reſponſione ad primum, dubiũ occurrit, Quo pacto verificatur, quòd præſumptio diminuit diuinam uirtutem. Videtur enim quòd p̃ſumptuoſus ſperando ueniam ſine pœnitentia, aut gloriam ſine meritis, plus ſperet, nõ minus, quàm conueniat Deo: quoniam plus eſt habere gloriam ſine meritis, ſicut habuit Chriſtus, quam cum meritis, ſicut habẽt alij: & maioris gratię eſſet habere veniam ſine pęnitẽtia, ut habent paruuli in baptiſmo, quam cum pœnitentia. Non uidetur ergo uerum, quòd p̃ſumptuoſus dum innititur diuinæ uirtuti ad conſequendum quod Deo non conuenit, diminuat diuinam uirtutem, ſed potius eam augeat in ſuo affectu, & effectu intento.

Li. 14. c. vlt. ſ prin cipio, t. 5.

¶ Ad hoc dicat̃ quòd cũ diuina uirtus dupliciter cõſideretur, ſcilicet abſolutè, & ordinatè, & hic non ſit ſermo de ea abſolutè, ſed de ea ordinate, quia eſt ſermo de iuſtitia diuina, quam præſumptio contemnit: (conſtat namque diuinam iuſtitiam ad potẽtiam Dei ordinatam pertinere, & hæc duo vitia oppoſita ſpei, ſcilicet, deſperationẽ, & præſumptionem, ita Deum reſpicere, vt illa miſericordiã, hæc iuſtitiã contemnat) quia in quã, de virtute Dei ordinata eſt ſermo, & uirtus Dei a ſua ſapiẽtia ordinata ſic eſt, ut iuſtitia mediãte gloriam ꝓ meritis, & ueniam pro pęnitẽtia faciat, cum præſumptione contemnitur iſte ordo, ac per hoc diuina iuſtitia: contemnitur quoq; diuina virtus ad opus pœnitentiæ, per quam venitur ad ueniam, & ad opus meriti, ꝑ quod venitur ad gloriam, ac per hoc minuitur diuina uirtus. Ordinata ſiquidẽ ad duo opera ordine quodam, expectatur factura unum tãtum. Minus autem eſt alterũ, quam vtrumq; facere: & rurſum ordinata ad iuſtè perducẽdum ad ueniã, vel gloriam, expectatur perductura non iuſtè ad veniam, uel gloriam. Minus autẽ eſt præſuppoſito ordinis ſtatuto, perducere nõ iuſtè, quàm iuſtè ad ueniam, uel gloriam. Diminuit igitur verè diuinam virtutem in ſuo affectu præſumptuoſus. Et hoc intẽdebat author, dum in corpore articul. hanc diminutionem explicans dixit, quòd per huiuſmodi præſumptionem tollitur, vel contemnitur adiutoriũ Spiritusſancti, per qđ homo reuocatur à peccato, illa ſcilicet mediante iuſtitia.

Conclu. m

Conclu. p

q. 20. ar. 3. & 1. 2. q. 73. a. 3.

¶Ad obiectionem in oppoſitum dicitur, q̃ licet abſolute loquendo, facere ueniam ſine pœnitentia, aut gloriam ſine meritis, in aliquo ſit maius quo ad modum faciendi, pro quanto fit finis ſine his quæ ſunt ad finem, & forma ſine diſpoſitionibus, & ad hoc tendit argumẽtum: quo ad rem tamen factã, maius eſt facere utrũq; quàm alterũ: loquendo tamen præſuppoſito ordine diuinę ſapientiæ, minus ſimpliciter eſt facere alterũ, quàm utrunque. Et quia præſumptionis uitium contra uirtutem diuinã ordinatam ſua ſapiẽtia eſt: ideò ſimpliciter diminuere diuinam uirtutem dicitur.

SVPER

Porrecta per totum. III

1. prolo. in explic. col. 1 num. 2.

SVPER Q. XXI. ART. II.

Ban. eodem art.

IN art. 2. in reſponſione ad ſecundū memēto doctrinę ſuperius habitæ, quomodo uirtus theologica ſit in medio.

¶ In reſponſione uerò ad tertium, aduerte hic vulgarē errorem punctatū, quod peccās ſub prætextu quod poſt, cōfitebitur, & faciet pœnitētiā, peius faciat. Habet. n. hinc, quod diminuit, non aggrauat peccatum. Eſt. n. uoluntatis tranſitoriæ, & nō pertinacis in malo.

¶ In reliquis eiuſdē quæſt. art. nullis nihil ſcribendū occurrit.

ARTICVLVS II.

Vtrum præſumptio ſit peccatum.

AD SECVNDVM ſic procedit. Vr̄ ꝙ præſumptio non ſit peccatū. Nullum. n. peccatū eſt rō, ꝙ hō exaudiat a Deo: ſed p[h] p̄ſumptionē aliq̄ exaudiūtur à Deo. Dicitur. n. Iudith 9. Exaudi me miſerā deprecātē, & de tua miſericordia pręſumentē. ergo præſumptio de diuina miſericordia non eſt peccatum.

¶ 2 Præt. Præſumptio importat [h] ſupexceſſum ſpei: ſed in ſpe, q̄ hr̄ de Deo, non pōt eſſe ſupexceſſus, cū eius potētia, & miſericordia ſint infinita. ergo vr̄ ꝙ præſumptio non ſit peccatum.

¶ 3 Præt. Id quod eſt peccatum, non excuſat à peccato: ſed præſumptio excuſat à peccato. dicit. n. Magiſter. 22. diſ. ſecundi libri* ſententiarum, ꝙ Adam minus peccauit, quia[h] ſub ſpe veniæ peccauit, qđ videtur ad præſumptionē pertinere. ergo præſumptio non eſt peccatum.

** Li. 2. ſē. di. 22. paragrap. c.*

SED CONTRA eſt, quòd ponitur ſpecies peccati in Spiritumſanctum.

RESPON. Dicendū, ꝙ ſicut ſupra* dictū eſt, circa deſperationē, oīs motus appetitiuus, q̄ cōformiter ſe habet ad intellm̄ falſum, ſm̄ ſe malus eſt, & peccatū. Præſumptio aūt eſt motus appetitiu⁹, qa importat quādā ſpem inordinatā: hēt aūt ſe conformiter intellectui falſo, ſicut & deſperatio. Sicut. n. falſum eſt, ꝙ Deus pęnitentibus non indulgeat, vel ꝙ peccantes ad pęnitentiā nō cōuertat: ita falſum eſt, ꝙ in peccato pſeuerantib. veniā cōcedat, & a bono ceſſantibus opere gloriā largiat̄, cui exiſtimationi cōformiter ſe hēt p̄ſumptionis motus. Et ideò[m] p̄ſumptio eſt peccatum, minus tamen q̄ deſperatio: [n] qm̄ magis proprium eſt Deo miſereri & parcere, q̄ punire, propter eius infinitam bonitatem. Iſtud enim ſecundùm ſe Deo conuenit, hoc autem ſecundùm noſtra peccata.

** q. præc. art. 2.*

Conclu. m

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ præſumere ponitur aliquando pro ſperare: quia ipſa ſpes recta, q̄ habetur de Deo, præſumptio uidetur, ſi menſuretur ſm̄ conditionem humanam: non autem eſt p̄ſumptio, ſi attendat̄ immenſitas diuinæ bonitatis.

AD II dicēdū, q̄ p̄ſumptio nō importat ſupexceſſum ſpei ex hoc, ꝙ aliq̄s min⁹ ſperat đ Deo, ſed ex hoc, ꝙ ſperat de Deo aliq̄d, qđ Deo nō cōuenit: qđ ēt eſt min⁹ ſperare đ Deo, qa hoc ē eius virtutē quodammmō diminuere, ut dictum * eſt.

** Ar. pręc. ad 1.*

AD III dicēdū, ꝙ peccare cum propoſito pſeuerandi in peccato ſub ſpe veniæ, ad præſumptionē pertinet. Et hoc non diminuit, ſed auget peccatum. Peccare autem ſub ſpe veniæ quandoq; percipiendæ cum propoſito abſtinendi à peccato, & pęnitendi de peccato, hoc non eſt præſumptionis: ſed hoc peccatum diminuit: quia per hoc videtur habere uoluntatem minus firmatam ad peccandum.

ARTICVLVS III.

Vtrum præſumptio magis opponatur timori, quàm ſpei.

Porrecta per totum. III

Ban. eodem art.

AD TERTIVM ſic procedit. Vr̄ ꝙ p̄ſumptio magis opponat̄ timori, q̄ ſpei. [h] Inordinatio. n. timoris opponit̄ recto timori: ſed præſumptio vr̄ ad inordinationē timoris ptinere. dr̄. n. Sap. 17. Sp præſumit ſæua perturbata conſcientia: & ibidem dr̄, ꝙ timor eſt præſumptionis adiutorium. ergo præſumptio opponitur timori magis, q̄ ſpei.

¶ 2 Præt. Contraria ſunt, quæ [h] maximè diſtāt: ſed præſumptio magis diſtat à timore, quam a ſpe, qa præſumptio importat motum ad rem, ſicut & ſpes: timor autem motum à re. ergo pręſumptio magis contrariatur timori, quàm ſpei.

¶ 3 Præt. Præſumptio totaliter excludit timorem, nō aūt totaliter excludit ſpē, ſed ſolū certitudinē ſpei. cū ergo oppoſita ſint, q̄ ſe interimunt, videt̄ ꝙ præſumptio magis[h] opponat̄ timori, q̄ ſpei.

SED CONTRA eſt, ꝙ duo inuicē oppoſita uitia cōtrariant̄ uni uirtuti, ſicut timiditas & audacia fortitudini: ſed peccatū p̄ſumptionis cōtrariat̄ peccato deſperationis, ꝙ directè opponit̄ ſpei. ergo vr̄ ꝙ etiam pręſumptio directius ſpei opponatur.

RESP. Dicendū, ꝙ ſicut Aug. dicit* in 4. contra Iulianū. Omnib. uirtutibus non ſolū ſunt uitia, manifeſta diſcretione cōtraria, ſicut prudētiæ temeritas: verum & uitia quodammō non ueritate, ſed quādā ſpecie fallente ſilia, ſicut prudētiæ aſtutia. Et hoc ēt philoſophus dicit * in 2. Eth. Quòd virtus maiorem conuenientiam vr̄ habere cum uno oppoſitorū vitiorum, q̄ cum alio, ſicut tēperātia cū inſenſibilitate, & fortitudo cū audacia. [n] Præſumptio ergo manifeſtā oppoſitionē vr̄ hr̄e ad timorē, p̄cipue ſeruilē, qui reſpicit pœnam ex Dei iuſtitia prouenientē, cuius p̄ſumptio remiſſionē ſperat: ſed ſecundū falſam ſimilitudinē magis contrariat̄ ſpei. n. quia importat quādā ı ordinatā ſpē de Deo. Et quia directius aliqua opponunt̄, q̄ ſunt unius generis, quàm quæ ſunt generum diuerſorū (nam contraria ſunt in eodem genere) [p] ideò directius p̄ſumptio opponitur ſpei, quam timori. [q] Vtrumque. n. reſpicit idem obiectum, cui innitit̄, ſed ſpes ordinatè, præſumptio inordinatè.

** Li. 4. c. 3. paulo an medium tom. 7.*

** Libr. 2. Eth. ca. 8 tom. 5.*

Concl. n

Concl. p

AD PRIMVM ergo dicēdum, ꝙ ſicut ſpes abuſiuè dicitur de malo, proprie autem de bono: ita ēt præſumptio. Et ſecundùm hunc modum inordinatio timoris præſumptio dicitur.

AD II dicēdum, ꝙ contraria ſunt, quæ maximè diſtant in eodem gn̄e. Præſumptio aūt, & ſpes important motum eiuſdem generis, qui poteſt eſſe uel ordinatus, uel inordinatus. Et ideò pręſumptio directius contrariatur ſpei, q̄ timori. Nā ſpei contrariatur ratione propriæ differentiæ, ſicut inordinatum ordinato. Timori autem contrariatur rōne differentiæ ſui generis, ſcilicet motus ſpei.

AD III dicendum, ꝙ p̄ſumptio cōtrariat̄ timori contrarietate gn̄is: virtuti aūt ſpei cōtrarietate drīæ. Iō p̄ſumptio totaliter excludit timorem ēt ſecundùm genus. Spem autem nō excludit, niſi [illegible]tione differentiæ, excludendo eius ordinationem.

Porrecta per totum. 113 Inf.q.132 ar.5.&5. Et mal.q.9.art.3.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum præſumptio cauſetur ex inani gloria.

Ban.eodem art.

AD QVARTVM ſic procediur. Vr̃ ꝙ præſumptio non cauſetur ex inani gloria. Præſumptio.n. maximè uidetur inniti diuinæ miſericordiæ:miſericordia aũt reſpicit miſeriam, quæ opponit gloriæ.ergo[h] præſumptio non oritur ex inani gloria.

¶2 Præt.Præſumptio opponit deſperationi:ſed deſperatio orit ex triſtitia,ut dictũ * eſt.cũ ergo oppoſitorũ oppoſitæ ſint cauſæ,vr̃ ꝙ oriatur ex[h] delectatione, & ita vr̃ qđ oriatur ex uitijs carnalib. quorum delectationes ſunt uehementiores. (* 1.2.q.37 artic.2.)

¶3 Præt.Vitiũ p̃ſumptionis cõſiſtit in hoc,ꝙ aliqs tendit in aliquod bonũ, qđ nõ eſt poſſibile, quaſi poſſibile:ſed ꝙ aliquis æſtimet poſſibile, quod eſt impoſſibile, ꝓuenit ex[h] ignorãtia.ergo p̃ſumptio magis prouenit ex ignorantia, q̃ ex inani gloria.

SED CONTRA eſt, ꝙ* Grego.dicit 31.Moralium, ꝙ præſumptio nouitatum eſt filia inanis gloriæ. (* Lib.31. Mor.c.31 a med.)

RESPON. Dicendũ, ꝙ ſicut ſupra * dictũ eſt, duplex eſt p̃ſumptio. Vna quidẽ q̃ innitit propriæ virtuti,attentans.ſ.aliquid ut ſibi poſſibile,qđ ꝓpriã virtutem excedit:&[m] talis p̃ſumptio manifeſtè ex inani gloria ꝓcedit.[n] Ex hoc.n.ꝙ aliqs multũ deſiderat gloriã,ſeqtur ꝙ attentet ad gloriam quãdã ſuper uires ſuas: & huiuſmodi p̃cipue ſunt noua, q̃ maiorem admirationẽ habent.Et iõ ſignanter.* Greg. præſumptionem nouitatum, poſuit filiam inanis gloriæ. Alia vero eſt p̃ſumptio, q̃ innititur inordinatæ diuinæ miſericordiæ, vel potentiæ, ꝑ quã ſperat ſe obtinere gloriã ſine meritis, vel veniã ſine pœnitentia. Et[p] talis præſumptio vr̃ oriri directè ex ſuperbia,[q] ac ſi ipſe tanti ſe æſtimet, ꝙ ẽt eum peccantem Deus non puniat, uel a gloria excludat.Et per hoc patet reſponſio ad obiecta. (* Ar.1.huius quęſt. — Concl. m — Concl. p — * Lib.31. Mor.c.31 a med.)

QVAESTIO XXII.

De præceptis pertinentibus ad ſpem & timorem, in duos articulos diuiſa.

DEINDE conſiderãdum eſt de præceptis pertinentibus ad ſpem,& timorem.

ET CIRCA hoc quæruntur duo.

¶Primo,De pręceptis pertinentibus ad ſpem.

¶Secundo,De pręceptis pertinentib. ad timorẽ.

Porrecta per totum. 114 Inf.art.2. cor.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum de ſpe debeat dari aliquod præceptum.

Bannes eodem articulo.

AD PRIMVM ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ nullũ p̃ceptum ſit dadũ ꝑtinẽs ad virtutẽ ſpei.[h] Quod.n.ſufficiẽter põt fieri ꝑ unum, nõ oportet ꝙ ꝑ aliqđ aliud inducatur: ſed ad ſperãdũ bonũ ſufficiẽter hõ inducit ex ipſa naturali inclinatione.ergo nõ oportet,ꝙ ad hoc inducat homo per legis præceptum.

K ¶2 Præt.Cũ pręcepta dentur de actib. uirtutum, principalia pręcepta ẽt debent dari de actib.principalium uirtutum:ſed inter oẽs uirtutes principaliores ſunt tres uirtutes theologicæ,ſ. ſpes, fides, & charitas. Cum ergo principalia legis pręcepta ſint p̃cepta decalogi, ad q̃ oĩa alia reducuntur, ut ſupra habitũ* eſt,vr̃ ꝙ ſi de ſpe dareẽ aliqđ[h] præceptũ, ꝙ deberet inter præcepta decalogi contineri: non aũt ibi continetur.ergo uidetur ꝙ nullũ præceptum in lege debeat dari de actu ſpei. (* 1.2.q.100 art.3.)

F ¶3 Præt.Eiuſdem rõnis eſt pręcipere actum uirtutis,& ꝓhibere actũ uitij oppoſiti:ſed nõ inuenitur aliquod pręceptũ datum, per qđ prohibeat deſperatio,quæ eſt oppoſita ſpei.ergo uidetur,ꝙ nec de ſpe conueniat aliquod præceptum dari.

SED CONTRA eſt,ꝙ Aug.dicit * ſuper illud Ioã. 15.Hoc eſt p̃ceptũ meum,ut diligatis inuicem.De fide nobis q̃ multa mandata ſunt? quàm multa de ſpe?ergo de ſpe conuenit aliqua præcepta dari. (*Trac.83. inter mediũ & finẽ,to.9.)

RESP. Dicendũ,ꝙ p̃ceptorũ,q̃ in ſacra ſcriptu-

G ra inueniunt,quędã ſunt de ſubſtantia legis: quædã vero ſunt præambula ad legẽ.Pręambula quidem ſunt ad legẽ illa,qbus non exiſtentib.lex locũ habere non põt. Huiuſmodi aũt ſunt p̃cepta de actu fidei,& de actu ſpei: qa per actũ fidei mens hominis inclinat,ut recognoſcat actorẽ legis talẽ, cui ſe ſubdere debeat.Per ſpẽ vero præmij hõ inducitur ad obſeruãtiã p̃ceptorũ.Præcepta uero q̃ ſubſtantia legis ſunt,q̃ homini iã ſubiecto, & ad obediendũ parato imponunt, ꝑtinentia ad rectitudinẽ uitæ. Et iõ huiuſmodi præcepta ſtatim in ipſa legislatione proponunt ꝑ modũ præceptorum.[m] (Concl. m)

H Spei uero & fidei p̃cepta, non erãt ꝓponẽda per modũ p̃ceptorũ,[o] qa niſi hõ iã crederet,& ſperaret,fruſtra ei lex proponereẽ. Sed[p] ſicut p̃ceptum fidei ꝓponẽdũ fuit ꝑ modũ denũciationis, & cõmemorationis,ut ſupra dictũ * eſt:ita ẽt p̃ceptum ſpei in prima legislatione ꝓponẽdũ fuit ꝑ modũ promiſſionis.[q] Quod.n. obedientib.præmia ꝓmittit,ex hoc ipſo incitat ad ſpẽ: vñ oĩa ꝓmiſſa, q̃ in lege continenẽ,ſunt ſpei excitatiua.Sed qa lege iã impoſita, ꝑtinet ad ſapiẽtes uiros, ut non ſolum inducant hoĩes ad obſeruantiã p̃ceptorũ,ſed etiã multo magis ad conſeruandũ legis fundamentũ: (Concl. p — *q.16.artic.1.)

I iõ * poſt primã legislationem in ſacra ſcriptura multipl'r inducunẽ hoĩes ad ſperãdũ,ẽt ꝑ modũ admonitiõis,vel p̃cepti, & ñ ſolũ ꝑ modũ ꝓmiſſiõis, ſicut i lege,[r] ſicut patet ĩ Pſ.61.Sperate ĩ eo oẽs cõgregatiões populi,& i multis alijs ſcripturę locis (Concl. r)

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ natura ſufficienter inclinat ad ſperandum bonũ naturæ humanæ proportionatũ:ſed ad ſperandũ ſupernaturale bonũ oportuit hoiem induci authore legis diuinæ, partim quidẽ promiſſis, partim aũt admonitionibus,uel præceptis.Et tñ ad ea ẽt,ad q̃ naturalis rõ inclinat, ſicut ſunt actus uirtutũ moraliũ, neceſſariũ fuit præcepta legis diuinæ dari ꝑꝑ maiorẽ firmitatem: & præcipue quia naturalis ratio hominis obtenebrata erat per concupiſcẽtias peccati.

AD II dicẽdũ, ꝙ præcepta legis decalogi ꝑtinẽt ad primam legiſlationẽ.Et iõ inter præcepta decalogi nõ fuit dandũ præceptum aliqđ de ſpe, ſed ſufficit per aliquas promiſſiones poſitas inducere ad ſpẽ,ut patet in primo,& quarto p̃cepto.

AD III dicẽdũ, ꝙ in illis,ad quorum obſeruantiã homo tenetur ex rõne debiti,ſufficit p̃ceptum affirmatiuũ dari de eo,qđ faciẽdũ eſt,in quib.ꝓhibitiones eorum, quæ ſunt uitanda, intelliguntur. Sicut datur pręceptum de honoratione parentum

eum. Nõ aũt prohibeť ꝙ parẽtes dehonorent, niſi A ꝓ hoc, ꝙ de nõ honorãtib. pęna adhibeť ĩ lege. Et q̃a debitum eſt ad humanam ſalutẽ, ut ſperet homo de Deo, fuit ad hoc hõ inducẽdus aliquo prædictorum modorum quaſi affirmatiue, in quo intelligeretur prohibitio oppoſiti.

ARTICVLVS II.

Vtrum de timore fuerit dandum aliquod præceptum.

AD SECVNDVM ſic procedit. Vr̃ ꝙ de timore nõ fuit dãdum aliq̃d p̄ceptum in lege. Timor.n. Dei eſt de his, q̃ ſunt[b] p̄ambula ad legẽ, cũ ſit initiũ ſapientiæ: ſed ea q̃ ſunt p̄ambula ad legẽ, nõ cadũt ſub p̄ceptis legis. ergo de timore nõ eſt dandũ aliquod præceptum legis. B

¶ 2 Pręt. Poſita cã ponit effect[9]: ſed amor eſt cã timoris oĩs.n. timor ex aliquo amore ꝓcedit, ut dicit* Aug. i li. 83. q. ergo ſup poſito p̄cepto de amore,[h] ſuperfluũ fuiſſet præcipere timorẽ.

¶ 3 Pręt. Timori aliquo mõ opponiť p̄ſũptio: ſed nulla ꝓhibitio[h] inueniť ĩ lege d̃ p̄ſumptione data. ergo vr̃ ꝙ nec de timore aliq̃d præceptũ dari debuerit. C

SED CONTRA eſt, q̃d dr̃ Deut. 10. Et nũc Iſrael, quid dñs Deus tu[u] petit à te, niſi ut timeas dominum Deum tuum? ſed illud a nobis requirit, q̃d nobis p̄cipit obſeruãdũ. ergo ſub præcepto cadit, ꝙ aliquis timeat Deum.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ duplex eſt D timor. ſ. ſeruilis, & filialis. Sicut aũt aliquis inducitur ad obſeruantiam pręceptorum legis ꝑ ſpem pręmiorum: ita ẽt inducitur ad legis obſeruantiã per timorẽ pœnarũ, q eſt timor ſeruilis. Et ſicut* patet ſm̃ prędicta, in ipſa legiſlatione non fuit præceptũ dandũ de actu ſpei, ſed ad hoc fuerunt hoĩes inducendi ꝑ promiſſa[m] nec de timore, q reſpicit pœnã, fuit p̄ceptum dandũ per p̄cepti modũ, ſed ad hoc fuerunt hoĩes inducendi ꝑ cõminationẽ pœnarũ, quod fuit factũ & in ipſis p̄ceptis decalogi, E & poſtmodũ conſequenter in ſecundarijs legis pręceptis.[n] Sed[p] ſicut ſapiẽtes, & prophetæ cõſequẽter, intẽdentes hoĩes ſtabilire in obſeruãtia legis, documẽta tradiderũt de ſpe ꝑ modũ admonitionis, vel p̄cepti, ita ẽt de timore[q] ſed timor filialis, q reuerentiã exhibet Deo, eſt quaſi quoddã genus ad dilectionẽ Dei, & principiũ quoddã oĩum eorũ, quæ in Dei obſeruanť reuerentia. Et iõ[s] de timore filiali dantur pręcepta in lege, ſicut & de dilectione:[t] quia utrumq; eſt præambulũ ad exteriores actus, q pręcipiuntur in lege, ad quos pertinent pręcepta decalogi. Et iõ in authoritate legis inducta requiriť ab homine timor, & ut ambulet ĩ via Dei colẽdo ipſum, & ut diligat ipſum.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ timor filialis eſt quoddam præambulum ad legẽ, non ſicut extrinſecum aliquid, ſed ſicut principiũ legis, ſicut etiã dilectio. Et ideo de utroque dantur præcepta, q̃ ſunt quaſi quædam principia cõia totius legis.

AD II dicẽdum, ꝙ ex amore ſequitur timor filialis, ſicut etiam & alia bona opera, quæ ex charitate fiunt. Et ideo ſicut poſt præceptum charitatis dãtur pręcepta de alijs actibus uirtutum: ita ẽt ſimul danť p̄cepta de timore, & amore charitatis. Sicut ẽt in ſciẽtiis demonſtratiuis nõ ſufficit ponere principia prima, niſi ẽt ponantur concluſiones, q̃ ex his ſequuntur uel proxime, uel remote.

AD III dicẽdũ, ꝙ inductio ad timorẽ ſufficit ad excludẽdã p̄ſumptionẽ, ſicut ẽt iductio ad ſpẽ ſufficit ad excludẽdũ deſperationẽ, ut dictum* eſt.

Margin notes: Porrecta per totum. 115 — * q. 33. habetur uerbis æquipollentibus, to. 4. — * ar. prec. — Conclu. m — Conclu. p — Conclu. ſ — * ar. prec. ad 3.

SVPER QV. XXII. ARTIC. II. B in eodem art.

IN q. 22. omiſſo 1. ar. in 2. quæſtiuncula occurrit, Quomodo timor filialis ponatur quaſi genus ad dilectionem Dei, cum ſit effectus. ¶ Ad hoc dr̃, ꝙ timor filialis non dr̃ quaſi genus reſpectu dilectionis Dei abſolute, ſed reſpectu dilectionis Dei, & principij eorum, q̃ in Dei reuerẽtia obſeruãtur. Dr̃ aũt quaſi genus, inquantũ eſt uelut cõe quoddã ad utrunq;, & collectio utriuſq;. Genus n. eſt collectio ſpecierũ, complectitur ſiquidem timor filialis & amorẽ: vñ reueretur patrem, & ſubiectionẽ ad Deũ, vnde inchoat obſeruatio omnium, q̃ in Dei reuerentiã exhibentur. Et propterea non genus, ſed quaſi genus utriuſque uocari potuit.

¶ In reſponſione ad primũ in eodẽ ar. re uideto art. 7. q. 19. ut perſpicias principiũ intrinſecũ, & extrinſecũ legis ex differentia inter timorẽ ſeruilẽ, & filialẽ in hoc, ꝙ ille extra, iſte intꝰ, utpote primus in cõpoſitione diuinæ fabricæ ſecundum diuinam legem.

QVAESTIO XXIII.

De Charitate ſecundum ſe, in octo articulos diuiſa.

CONSEQVENTER conſiderãdũ eſt de charitate. Et primo, de ipſa charitate. Scd̃o d̃ dono ſapientiæ ei corrñdente.

¶ Circa primũ cõſiderãda ſunt quinq;. Primo, de ipſa charitate. Scd̃o, de obiecto charitatis. Tertio, de actib. ei[9]. Quarto, de vitijs oppoſitis. Quinto, de pręceptis ad hoc pertinentibus.

¶ Circa primũ ẽ duplex cõſideratio. Prima qdẽ d̃ ipſa charitate ſm ſe. Secũda, de charitate ꝑ comparationẽ ad ſubiectum.

CIRCA primum quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrum charitas ſit amicitia.

¶ Secundo, Vtrum ſit aliquid creatum in anima.

¶ Tertio, Vtrum ſit virtus.

¶ Quarto, Vtrũ ſit virt[9] ſpãlis.

¶ Quinto, Vtrũ ſit una virtus.

¶ Sexto, Vtrũ ſit maxĩa uirtutũ

¶ Septimo, Vtrum ſine ea poſſit eſſe aliqua vera virtus.

¶ Octauo, Vtrũ ſit fořa uirtutũ

ARTICVLVS I.

Vtrum charitas ſit amicitia.

AD PRIMVM ſic ꝓcedit. Vĩ ꝙ charitas nõ ſit amicitia. Nihil.n. ẽ ita ꝓpriũ amicitię, ſicut [h]conuiuere amico, ut dicit* Philoſ. in 8. Eth. ſed charitas eſt hominis ad Deum, & ad angelos, quorum non eſt cum hominibus cõuerſatio, ut dr̃ Dan. 2. ergo charitas non eſt amicitia.

¶ 2 Pręt. Amicitia nõ eſt ſine redamatione, ut dr̃ in 8. Eth. ſed charitas habeť ad inimicos, ſm ill...

SVP. QV. XXIII. ARTIC. I. Capr. 3. d. 27. q. 1. ar. 2. B in eodem art.

IN 1 ar. q. 23. nota nouitie, ꝙ amicitia dupliciter ſumi poteſt, ſ. pro relatione, qua amicus amico dr̃, & ſic nõ eſt ad propoſitũ: & ꝓ fundamento huiuſ relationis, habitu. ſ. amoris talis, & ſic charitas dr̃ amicitia. Importat aũt ly talis, ut in litera patet, tres cõditiones. ſ. beneuolẽtiam, redamationẽ, & cõicationẽ: Amor enim quo alicui bonum uolumus cum mutuo amore fundatus ſup aliqua cõmunicatione, puta, ſanguinis, ut inter conſanguineos: uel militiæ, ut inter commilitones &c. habet rõnẽ amoris amicitiæ. Et ſi his adiunxeris, ꝙ amore illo uolumus bonũ alicui ꝓpter ſeipſum principaliter, ꝙ cõicatio eſt in ꝓprijs aĩæ bonis, habebitur non ſolũ rõ amicitiæ, ſed amicitię maxime honeſtę. Et adhuc ſi adiunxeris, ꝙ cõicatio iſta cõſiſtit in ſupnaturali conſortio diuinæ naturæ, habebitur ratio amicitiæ diuinæ, & uere ſic eſt. Charitas enim amicitia non quæcũq;, ſed diuina eſt, cõſequens cõicationẽ naturę diuinæ in creatura rõnali, ꝑ quam diuinæ beatitudinis participes ſumus.

Margin notes: Porrecta per totum. 116 — 2. d. 27. q. 2. art. 1. Et vir. q. 1 a. 5. ad 5. & q. 2. art. 2. ad 8 — * b. d. c. 3 [illegible]

uatur hic in ſpe, & in patria [illegible] Exprimi tur aūt huiōi cōicatio multis rōnibus ī ſcriptura, qnq; ut cō ciuiū, qſiq; vt domeſticorū iuxta illud ad Epheſ. 2. Eſtis ciues Sāctorū, & domeſtici Dei: quq; vt ſociorū, ꝗnq; vt fratrum, qnq; vt ſponſæ, ſeu vxoris, ut patet ex diuerſis locis ſacræ ſcripturę. Præcipua tñ & magis ꝓpria expreſſio [illegible] filiorū ad patrem. In hac n. & cōſortiū naturę, & reuerētia, & inæqualitas, & ꝓportio [illegible] tiæ & amoris, & excellētia, & relatio ad alios diligendos, & quare, magis exprimi vr. Cū aūt audis charitatē eſſe amicitiā honeſti, ita q; Deo bonum volumus ꝑ ſeipſum, intellige q; duplicia ſunt Dei bona, q̄dā in ipſo, q̄dā ad ipſum. Bona quæ ſunt in ipſo, i. ſua uita, ſapiētia, potentia, bonitas, iuſtitia, miſericordia, & [illegible] nihil aliud ſunt, q̄ ipſemet Deus, ex charitate Deo volum⁹: qa cōplacet nobis Deū ſic eſſe ſicuti eſt. Quē admodū. n. itellectu recto in Deū nūc ferimur, cū intelligimus eū eſſe ſicuti eſt: ita apetitū rectū in Deū nūc habemus, cū conformis eſt intellectui recto. Hoc aūt eſt, cū [illegible] ſignat̃ p hoc, qd̃ dicimus, q; cōplacet nobis Deum eſſe [illegible] eſt: ſicut p oppoſitū, puerſus erga Deū appetitus eſt, quo alicui diſplicet Deū eſſe ſicuti eſt, i. ſupra oia ſapiētē, ſciētē, oipotentē &c. Bona aūt q ad Deū ſunt, ut honor, regnū, & obedientia, & hi cuiter: ut oia in gloriā ſuam fiant, ex charitate ſic Deo uolumus, q; hæc nō ſolum cōplacēt, q; ſint, ſed deſideramus ut ſint, & augeant̃, procuramus [illegible] ſumus q; ſint, gaudemus cum ſunt, triſtamur cū deſint, timemus ne deſint, audemus ſtrēue impedientes &c. Et hæc principaliter vt Deo uelali qua ex pte/uiuamus, cui oīa olno debemur, quia Deus eſt,

* Libr. 8. Eth. cap. 3. to. 5.

† In principio illius, & habetur, t. 4.

* Libr. 8 Eth. c. 3. a med. t. 2.

* Libr. 8. ca. 2. 3. & 11. to. 5.

Conclu. m

Mat. 5. Diligite īimicos veſtros. ergo charitas non eſt amicitia.

¶ 3 Præt. Amicitiæ tres ſunt ſpecies, ſm Philoſophū* in 8. Eth. ſ. amicitia delectabilis, utilis, & honeſti: ſed charitas nō eſt amicitia utilis, aut delectabilis. † dicit. n. Hiero. in epiſto. ad Paulinū, q̄ ponit ī principio Biblię, Illa ē vera neceſſitudo, & Chriſti glutino copulata, quam nō utilitas rei familiaris, non ꝓſentia tm̄ corporum, non ſubdola G & palpans adulatio, ſed Dei timor, & diuinarum Scripturarū ſtudia conciliant. Similiter etiā nō eſt amicitia honeſti, qa charitate diligimus et peccatores: Amicitia uero honeſti nō ē niſi [h] ad virtuoſos, vt dr̃ * in 8. Eth. ergo charitas non eſt amicitia.

Sed contra eſt, quod Io. 15. dr̃. Iam non dicam uos ſeruos, ſed amicos meos: ſed hoc nō dicebatur eis, niſi ratione charita H tis. ergo charitas eſt amicitia.

Resp. Dicēdū, q; ſm Philoſophū * in 8. Eth. Nō qlibet amor hēt rōnē amicitiæ, ſed amor q eſt cū beneuolētia, qñ. ſ. ſic ama m⁹ aliquē, ut ei bonū uelim⁹. Si aūt reb. amatis ñ bonū velim⁹, ſed ipſum eorū bonū nobis velimus, ſicut dicimur amare vinū, aut equū, aut aliqd huiōi, ñ eſt amor amicitiæ, ſed cuiuſdā cōcupiſcētiæ. Ridiculū. n. eſt dicere, q; aliqs hēt amicitiā ad vinū, vel ad equū. Sed nec bñuolētia ſufficit ad rōnē amicitiæ, ſed reqrit̃ q̄dā mutua amatio: quia amicus eſt amico amicus. Talis aūt mutua bñuolētia fundat̃ ſup aliquā cōicationē. Cū ergo ſit aliqua cōicatio hominis ad Deū, ſecūdū q; nobis ſuā beatitudinē cōicat, ſup hāc cō municationē oportet aliquam amicitiā fundari. De qua qdem K cōicatione dr̃. 1. ad Cor. 1. Fidelis Deus, p quē uocati eſtis ī ſocietatē filij eius. Amor aūt ſup hāc cōicationem fundatus, eſt charitas. Vnde manifeſtum eſt, quòd [m] charitas amicitia quædam eſt hominis ad Deum. [n]

Ad primum ergo dicendū, q; duplex eſt hominis uita. Vna quidē exterior ſecundum naturam ſenſibilem & corporalem: & ſecundum hanc uitā non eſt no- F bis cōicatio, vel conuerſatio cū Deo, & angelis. Alia aūt eſt uita hoīs ſpiritualis ſecundū mētem: & ſecundum hanc uitā eſt nobis cōuerſatio & cū Deo, & angelis, in pręſenti quidem ſtatu imperfecte. Vnde dicitur Phil. 3. Noſtra conuerſatio in cęlis eſt. Sed iſta conuerſatio perficietur in pr̄ia, qū ſerui eius ſeruient Deo, & uidebunt faciem eius, ut dicitur Apoc. vlt. Et ideo hic eſt charitas imperfecta, ſed perficietur in patria.

Ad II dicēdū, q; amicitia ſe extēdit ad aliquē dupl̄r. Vno mō reſpectu ſui ipſius: & ſic amicitia nūquam eſt, niſi ad amicū. Alio mō ſe extēdit ad aliquē reſpectu alterius pſonę: ſicut ſi aliqs hēt amicitiā ad aliquē hoīem, rōne cuius diligit oēs ad illū hominē pertinentes, ſiue filios, ſiue ſeruos, ſiue qualitercunq; ei attinentes, & tanta pōt eſſe dilectio amici, q; ꝓp amicum amētur hi, qui ad ipſum ptinent, ēt ſi nos offendant, uel odiant. Et hoc modo amicitia charitatis ſe extendit etiam ad inimicos, quos diligimus ex charitate ī ordine ad Deū, ad quē principaliter habetur amicitia charitatis

Ad III dicēdū, q; amicitia honeſti non hr̃ niſi. ad uirtuoſū, ſicut ad pricipalē pſonā: ſed ei⁹ ītuitu diligunt̃ ad eū attinētes, ēt ſi ñ ſit uirtuoſi. Et hoc mō charitas, q̄ maxie ē amicitia honeſti, ſe extēdit ad petōres, quos ex charitate diligim⁹ ꝓp Deū

Articvlvs II.

Vtrum charitas ſit aliquid creatum in anima.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur q; charitas nō ſit aliquid creatū in anima. Dicit. n. Aug. * in 8. de Trinit. Qui proximum diligit, conſequens eſt, ut ipſam dilectionē diligat. [h] Deus autē dilectio eſt: conſequēs eſt ergo ut pręcipuè Deū diligat. Et in 15. † de Trini. dicit. Ita dictū eſt, Deus charitas eſt: ſicut dictum eſt, Deus ſpiritus eſt. ergo charitas non eſt aliqd creatū in aīa, ſed eſt ipſe Deus.

¶ 2 Præt. Deus eſt ſpiritualiter vita animæ, [h] ſicut anima uita corporis, ſecundùm illud Deut. 30. Ipſe eſt uita tua: ſed anima uiuificat corp⁹ per ſeipſam. ergo Deus uiuificat animam per ſeipſum. Viuificat autem eam p charitatem, ſecundum illud. 1. Ioan. 3. Nos ſcimus, qm̄ traslati ſumus de morte ad uitam, quoniam diligimus fratres. ergo Deus eſt ipſa charitas.

¶ 3 Præt. Nihil creatū eſt [h] infinitæ uirtutis, ſed magis oīs creatura ē uanitas: charitas aūt ñ ē vanitas, ſed magis uanitati repugnat, & eſt infinitæ uirtutis: qa aīam hoīs ad bonum infinitum perducit. ergo charitas nō

Svp. Qv. XXIII. Artic. II.

Cap. 1. d. 17. q. 1. cō. 1. Bon. eodem art. Scot p. [illegible] 17 q. 1. D Bon. a. 17. q. 1. ar. 1. Ri. d. 17. q. 4. Franc. de Mayronis d. 17. q. 1.

In art. 2. eiuſdē q. [illegible], omiſſa q [illegible] de intentione Magiſtri ſentētiarū, quia nō eſt meū uidere [illegible], quibus author ꝓbat neceſſitatē habitualis charitatis in anima noſtra, & merēto, q; quia in pcedenti libro dterminauit [illegible] ex gratia ꝓuenire, & apud authorē charitas realiter diſtinguit̃ à gratia, [illegible] aīæ: nō non ex parte actus meritorij, ſed [illegible] probat neceſſitatē habitus charitatis. ꝓp quod nullus miretur ſi de neceſſitate charitatis, ratione [illegible] meritorij, nō eſt ſermo hic. Affert igit̃ author vnā rōnē principalem, & duas acceſſorias, quare charitatis habitus ſit neceſſarius. Et licet oēs iſtæ rōnes ſumantur ex modo operandi. ſ. perfectè, faciliter, & delectabiliter: [illegible] tamen, ſcilicet, ex perfectio-

ne,

Perrecta per tot. ar.

117

1. d. 17. q. 1. art. 1. & art. 2. q. 4. cor. Et 3. d. 27. q. 2. ar. 4. q. 4. co. Et vir. q. 1. ar. 11. & q. 2. ar. 1. & 12.

* lib. 8. ca. 8. a med. tom. 3.

† lib. 15. c. 17. paulo a prin. t. 3.

est aliquid creatum in anima.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit* in 3. de doctrina Christiana. Charitatem voco motũ aĩ ad fruendum Deo ꝓpter ipsum sed motus aĩ est aliquid creatũ in anima ergo & charitas est aliquid creatum in anima.

*Li. 3. ca. 10. in medio to. 3.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ Magister perscrutatur hanc quæstionẽ* in 17. di. primi lib sent. & ponit ꝙ charitas nõ est aliquid creatum in aĩa, sed est ipse Spũsſctũs mentem inhabitãs. Nec est sua intentio, ꝙ iste motus dilectionis, quo Deum diligimus, sit ipse Spũsſctũs: sed ꝙ iste motus dilectionis est a Spũsſctõ non mediãte aliquo habitu, sicut a Spũsſctõ sunt alij actus virtuosi mediantibus habitib. aliarũ virtutũ, puta, fidei, aut spei, alicuius alterius uirtutis. Et hoc dicebat ꝑp excellentiã charitatis: sed si qs recte cõsideret hoc magis redundat in charitatis detrimẽtũ. Nõ. n. motus charitatis ita ꝓcedit a Spũsſctõ mouẽte humanã mẽtẽ, ꝙ humana mẽs sit mota tñ, & nullo mõ sit principium huius motus: sicut cũ aliqđ corpus mouet ab aliquo exteriori mouente. Hoc. n. est cõtra rõnẽ voluntarij, cuius oportet principium in ipso esse, sicut s̃. dictũ *est. Vñ sequeret, ꝙ diligere nõ esset uolũtariũ, qđ implicat cõtradictionẽ cum amor de sui rõne importet, ꝙ sit actus volũtatis. Sĩr ẽt non põt dici ꝙ sic moueat Spũsſctũs voluntatem ad actũ diligendi, sicut mouet instrumentũ, quod etsi sit principium actus nõ tñ est in ipso agere uel nõ agere. Sic n. tolleretur rõ uolũtarij, & excluderet rõ meriti, cum tñ s̃. habitum sit ꝙ dilectio charitatis est radix merendi. sed oportet ꝙ sic volũtas moueatur à Spũsctõ ad diligendum, ꝙ etiam ipsa sit efficiens hũc actum. Nullus autem actus ꝑfecte producitur ab aliqua potẽtia activa, nisi sit ei cõnaturalis per aliquã formã quę sit principiũ actionis. Vñ Deus, qui oĩa mouet ad debitos fines singulis rebus indidit formas, ꝑ quas inclinantur ad fines sibi ꝓstitutos a Deo, & ſm hoc disponit oĩa suauiter, vt dr̃ Sapien. 8. Manifestum est at ꝙ actus charitatis excedit natura potentiæ voluntatis. Nisi ergo aliqua forma superadderetur naturali potentiæ, per quam inclinaretur ad dilectionis actum esset actus iste imperfectior actib⁹ naturalibus, & actibus aliarũ uirtutũ, nec esset facilis, & delectabilis. Quod patet esse falsum: qa nulla virtus hẽt tantã inclinationẽ ad suum actum sicut charitas, nec aliqua ita delectabiliter operatũ. Vñ maxime necesse ẽ ꝙ ad actũ charitatis i nobis existat aliqua habitualis forma superaddita potẽtiæ naturali, iclinãs

*Li. 1. sen d. 17. paragraph. B.

B C D E

ne, stabilitur intentum. Maior siquidem illa, Nullus actus perfecte producitur ab aliqua potentia actiua: nisi sit ei connaturalis per aliquam formã, quæ sit principium actionis, tã clare patet & in naturalibus, & in artificialibus, & in moralibus, ut nulla instantia occurrat. Minor quoq; formaliter subsumenda. s. Actus charitatis ꝑfecte ꝓducitur ab aliqua potentia, uoluntate. s. existentis in gra Deo. probatur ex eo, qa aliter nõ sufficiẽter, & suauiter prouisum fuisset de agente proximo respectu actus charitatis: sicut est prouisum de agẽte proximo respectu aliorum actuum. In omnibus enim prouisum est, ut proximum agens perfecte ꝓducat actum. Sequitur ergo conclusio, Quod actus charitatis est connaturalis, actiuæ potentiæ uoluntatis per formã, quæ est principium actus charitatis. Sed nõ est connaturalis per naturã voluntatis, quia constat quod excedit naturã voluntatis. Ergo est ei cõnaturalis per formã superadditam naturali potentiæ, per quã formam inclinatur ad charitatis actum. Hæc est rõ literæ oñsiue formata, q̃uis in lra ducat ad inconuenienẽs, qa. s. actus charitatis esset imperfectior ex suę productionis mõ q̃ sint actus naturales & actus uirtutum. Secunda ratio est, quia actus charitatis non esset facilis. Et sequela quidem patet, falsitas vero consequentis probatur: quia nulla virtus habet tantam inclinationẽ ad suum actum, sicut charitas. Tertia ratio est: quia actus charitatis non esset delectabilis Et sequela similiter clara est, & falsitas cõsequentis probatur: quia nulla virtus ita delectabiliter operatur, sicut charitas.

1. 2. q 6. artic. 1.

¶Circa has ultimas rõnes dubium occurrit, quia falsum vr, ꝙ nulla virtus habeat tantam inclinationem in suum actum, & delectationem, sicut charitas. Constat. n. ꝙ proportionaliter loquendo, q̃libet virtus æquæ inclinat ad actum proprium, cum sit proprium principium eius elicitiuum, licet subiectum sic, uel aliter dispositum, non æq̃ inclinet ad actũ alterius uirtutis, sicut illius, ut patet. Et simile est de delectatione in uirtutib. saltẽ, quibus non est admistum malũ in materia. Non. n. est iustus, q nõ gaudet iustis operibus, nec liberalis, qui non gaudet liberalibus, & sic de alijs. Quantũ n. est ex parte uirtutis ęqua est & inclinatio, & delectatio i actu, licet ex parte subiecti aliter cõtingat.

¶Ad huius euidentiam scito, ꝙ actus aliarum virtutum dupliciter sumi possunt, informes, s. & formati. Actus aũt charitatis cum non possit esse informis, uno tñ modo sumi potest. Rursus, quanto aliquid est perfectius, tanto appetitus ꝓprius illius est perfectior. Proportionata enim oportet esse, & rei ꝑfectiori inclinationem ꝓpriam perfectiorem coaptari oportet. Si igr̃ cæteras virtutes ad ꝓprios actus informes ex una, & charitatẽ ad suum actus ex altera parte referamus, manifestum est. cum actus charitatis sit melior alijs actibus, & charitas sit melior cęteris virtutibus, ꝙ inclinatio charitatis est maior ad suũ actũ, q̃ aliarum ad suos. tum quia in his, quę non mole magna sunt idem est maius q̃ melius: ac. per hoc charitatis inclinatio, cum sit melior, erit maior: tum quia videmus, ꝙ magis inclinatur appetitus superior ad suum bonũ, q̃ appetitus inferior ad suũ, ut testatur maior delectatio cõsequens satietatem appetitus superioris in suo bono Plus. n. delectatur voluntas in consecutione perfecte sui boni, q̃ appetitus sẽsitiuus in consecutione sui boni, vt in præcedenti libro author in tractatu de delectatione aperuit. Si autem referamus omnes virtutes ad actus formatos, constat etiam ꝙ charitas magis inclinat ad actum formatum ex ratione, quia quod est per se potius est eo quod est per aliud Reliquę enim uirtutes p charitatem, charitas autem per seipsam in actum formatum tẽdit. Et ex hoc patet etiam, ꝙ nulla ita delectabiliter operatur: tum quia maiorem inclinationem maior sequitur delectatio: tum quia charitas maxime libere operatur, utpote suprema virtutem & a nulla alia mota cæteras mouens. Liberum n. sui causa est, vt dicit* 1. Metaphys. Cõstat autem, quod quanto liberius, tanto delectabilius quis operatur. Potest quoque una communis causa reddi, quare charitas magis inclinat, & delectat: quia ex ꝓpria ratione habet, quòd sit habitualis amor, cui per se primo conuenit inclinatio & delectatio in opere? Omnia. n. quęcunq; in aliquid inclinantur, inquantũ amant illud, inclinãtur in illud. Ipse ergo amor magis inclinat ad amandum. Et similiter in quibuscũq; delectamur, quatenus amamus. Quãto ergo magis ipse amor in suo amãdi opere delectabit? Et propter hanc rationem, quæ est ex proprijs charitatis quia nulla virtus nisi charitas est amor, author sine ꝓbatione alias ut puto pertransiuit. Et per hanc patet solutio obiectorum in propriu: quia. s. non est ęqua comparatio inclinatorum & inclinationis Virtutes. n. cæteræ sunt sicut inclinatæ ad suos actus, charitas aũt est ipsa inclinatio in suum actũ: & ideo charitati primo, reliquis per se secundo conuenit inclinari in suos actus. Iuxta aũt antedicta patet solutio obiectorum ex hoc, ꝙ licet sit æqualitas proportionalis in omnibus uirtutibus ad suos actus, nõ tamen est æqualitas q̃ tanta, ꝑp quam inæqualitatem dictũ est, ꝙ nulla uirtus habet tantã inclinationẽ ad suũ actum.

*1. 2. qu. 34. ar. 4.

Conclu.

¶Circa easdem rationes dubium occurrit: quia si charitas ponit in aĩa hos tres modos operandi. s. perfecte, faciliter, & delectabiliter, poterit quis expertus in seipso faciliter, delectabiliter atq; vt cõnaturaliter exercere actus charitatis, scire p experientiã (q̃ est maxima certitudo) se esse in charitate, qđ est inconueniẽs.

¶Ad hoc dicitur, ꝙ actus refertur ad habitum, & potentiam, à quibus est. Et licet referendo actum ad habitum conuenientia sit inter habitus acquisitos, & infusos, quia q̃libet perfectionẽ facilitatem, & delectationem ea illa habet, ut dictum est referẽ-

do

do tamen actum ad potentiam operatiuam, dĩa eſt inter act⁹ habituũ acquiſitorum, & infuſorum circa communicationẽ harum conditionum: quoniam in acquiſitis quantum habet ſubiectum de habitu, tñ habet de perfectionis, facilitatis, & delectationis modo. Et hoc, quia habitus acquiritur ex actibus, ex quibus operatiua potentia continuo perficitur, & inclinaẽ magis ad ſimiles actus. In infuſis aũt ſubiectum habet habitũ, ſine, hoc q̃ ſubiectũ participet ipſum per modũ habitus firmiter & cõformiter ad inclinationem illius ꝑp oppoſitã cauſam: quia. ſ. non ex actib⁹, ſed deforis uenit. Et ꝑpea euenit, ut in acquiſitis continua delectatio in opere ſit ſignum generati habitus. In infuſis vero habitus eſt abſque delectatione communicata ſubiecto, propter q̃ dr̃ in litera, quod nulla virtus ſic inclinat, & delectat, & non dr̃. Nullus habens virtutem tantum inclinatur, & delectatur: & quando etiam continua eſt delectatio in opere, non eſt infallibile ſignum, quàmuis plurimum ueriſimile infuſi habitus, quia poteſt ex acquiſito ſimili habitu, vel connaturali inclinatione, delectatio in opere ſimili operi habitus infuſi prouenire.

D. 284.

¶ Ad obiectionem ergo dicitur, quòd quàmuis habens habitum infuſum, & utens illo, ſit principium actus perfectum quãtum ad integritatem, antequàm firmet habitus: & quantum ad modum integritatis, poſtq̃ habitus infuſus firmatus eſt per modũ habitus: & ſimiliter inclinetur, quantum eſt ex parte habitus, & deberet inde delectari ante firmatum habitum, & poſt quaſi cõnaturalem habitum infuſum factũ ſimpliciter inclinetur, & delectet in illius habitus infuſi opere: non tñ ſequitur, q̃ experientia certa cognoſcat in ſe eſſe habitum infuſum illorum actuũ principium, q̃a actus illi poſſunt ex alio principio expertas conditiones & modos habere, ſ. ex acquiſito habitu ſimili, uel naturali inclinatione. Notanter autem dixi expertos: q̃m nos eſſe ꝑfectum principium ſecundum rem, actus ſecundum rem habitus infuſi, quàmuis in nobis ſit, non tamẽ experimur. Si. n. hoc experientia cognoſceremus, certiſſima cognitione charitatẽ, fidem, & ſpẽ infuſas in nobis eſſe ſciremus. Hoc. n. non põt ſupplere habitus acquiſitus, aut inclinatio naturalis, ut. ſ. cõſtituat principium perfectum actus ſcd̃m rem pertinentis ad habitum infuſum, ut patet. Et propterea author ex rõne perfecti principij probauit in litera neceſſitatẽ charitatis, & in ea fundauit cõcluſionem, & non ſuper promptitudine & delectatione, q̃ poſſunt ſuppleri per inclinationem acquiſiti habitus, vel naturæ.

¶ In eodem art. 2. in reſponſione ad tertium, dubium occurrit circa illam allatam propoſitionem. Charitas operatur formaliter &c. Eſt. n. potius ad oppoſitum quam ad intentum: quoniã operari formaliter, dupliciter intelligi poteſt, uel principiare opus ut formam. i. quo aliquid operatur, ut calor eſt principiũ calefaciendi: uel facere effectum formalem, ut calor facit eſſe calidum id, in quo eſt. Quocunque autem modo ſumatur, ſi forma facit effectum infinitum ex modo faciendi, non euadit quin ſit infinita immò potius infertur infinitas formæ ex effectu formali, & actu elicito, ſi ſit infinitus, quia conſtat quòd quantitas utriuſque ſequitur quantitatem formæ. Nõ n. calor ut tria, conſtituit eſſe calidum ut decem, nec elicit calefactionẽ ut decem. Male igitur ex modo operandi formaliter, retorquet infinitas in charitatis authorem, & tollitur ab ipſa charitate.

¶ Ad euidentiam huius rei ſciẽdum, q̃ cum formæ accidentales a ſubſtantialibus proficiſcantur, oportet efficaciam formarũ accidentalium in ſubſtantialiũ uirtutes reſoluere, quibus ſunt cõnaturalia accidẽtia illa ſcd̃m ſe, vel ſua principia, ut patet de calore connaturali primo ſubſtãtiæ ignis. Eius. n. efficacia vbicunque inueniat, in ignẽ reſoluitur. Propter quod in ſecundo de aĩa, augmẽtum ex eo, q̃ a calore cauſatur, ꝗ attribuebat ab Empedocle, & ex natura ignis reprobat ab Ariſtotele. Propter q̃, cũ

ipſam ad charitatis actum, & faciens eam prompte & delectabiliter operari.[n]

Ad primum ergo dicẽdũ, q̃ ipſa eſſentia diuina charitas eſt ſicut & ſapiẽtia eſt, & bonitas eſt. Vñ ſicut [d] dicimur boni bonitate, q̃ eſt De⁹, & ſapiẽtes ſapiẽtia, q̃ eſt De⁹ (q̃a bonitas qua formaliter boni ſum⁹, eſt participatio q̃dã diuinæ bonitatis: & ſapiẽtia qua formaliter ſapiẽtes ſum⁹, eſt participatio q̃dã diuinæ ſapiẽtiæ) ita etiã charitas, qua formaliter diligim⁹ ꝓximũ, eſt quædam participatio diuinæ charitatis. Hic enim modus loquendi conſuetus eſt apud Platonicos, quorũ doctrinis imbutus fuit Aug. Quod quidam nõ aduertentes, ex uerbis ei⁹ ſumpſerunt occaſionem errandi.

G

Ad ſecundum dicẽdum, q̃ Deus eſt uita effectiuè & animę per charitatem & corporis per animã. ſed formaliter charitas eſt uita animæ, ſicut & aĩa corporis. unde per hoc põt concludi, q̃ ſicut anima imediatè unitur corpori, ita charitas animę.

Ad tertium dicẽdũ, q̃ charitas operatur formaliter. Efficacia autem formæ eſt ſcd̃m uirtutem agentis, qui inducit formam. Et ideò patet quòd charitas non eſt infinita, ſed q̃ facit effectum infinitum, dũ cõiũgit aĩam Deo iuſtificando ipſam: hoc demõſtrat infinitatẽ uirtutis diuinę, q̃ eſt charitatis actor.

H

F charitas talis forma accidentalis ſit, ut nulli creaturæ factę, aut factibili connaturalis eſſe poſſit, ſed ſoli diuinæ ſubſtãtiæ non ſcd̃m accidẽtis naturã, ſed ſubſtãtialiter cõnaturalis ſit: efficacia eius in quocũq; reperiat, ſcd̃m diuinitatis naturã pẽſanda ẽ & in Deũ reſoluẽda, vt proximũ & cõnaturale eiu principiũ. Et ꝑpea author efficaciã charitatis in Deũ reducit, non ea rõne, qua olim reiũ eſt author, ſed ea ſpãli ratione, q̃ ua charitas eſt diuini ordinis ſoli deo connaturalis. Nec intendit author ponere aliq̃ infinitatẽ in effectu charitatis, q̃ non ponere intendat in ipſa charitate, ut ſuperficies literæ ꝑ ſe ferre uidetur penes quã procedit dubiũ motum. Non. n. min⁹ eſt infinita charitas, q̃ in charitate eſſe, & dilectio. Dei ex charitate: ſed intẽdit docere unde hẽt charitas hmõi infinitatẽ, quæ in ſuo effectu apparet, Et dicit, q̃ hoc habet ex uirtute dei, qui eſt propri⁹ actor charitatis non ſicut communiter eſt creator, ſed ſicut connaturalium ſibi ſoli cõmunicator. Hinc. n fit q̃ charitas, quæ diuini ordinis eſt, & formaliter faciat hoĩem ſic coniunctum Deo habitualiter, & per actum elicitum actualiter. Sic aũt eſſe coniunctum Deo, infinitum quid eſt excedens omnem efficaciam omnis agentis creati, & creabilis.

¶ Ad literæ autem uerba deſcendendo aduertere oportet, q̃ formæ participatæ in ſubiecto alterius naturæ, referuntur in duplex agens ut quod. Alterum ut quod utitur tantum illa: alterum, ut a quo proficiſcitur, & cui connaturalis eſt. Verbi gratia. Calor participatus in aĩali & refertur in animal, q̃ utitur ipſo, & refertur in ignem unde eſt. Et licet utrumque horũ dici poſſit, q̃ agit, & operatur per calorem, non ſolum tamen id ſic dr̃ prædicto modo, quia hoc ut utens, ille ut cauſa: ſed ẽt quia proprius effectus caloris ut ſic, non attribuitur, proprie loquendo, aĩali utenti, ſed igni: nec reſoluit in illud utens, ſed in ignẽ, ut
I patet in exemplo allato ex ſecundo de aĩa de augmento igneo, & augmento animalis. Sic autem eſt in propoſito. Charitas. n. eſt forma participata in uoluntate creata a Spiritu ſancto. Et ipſa quidem ſp operatur formaliter. i. ut quo, & non ut q̃: ſed cũ habeat duplex quod. ſ. hoĩem utentem ea, & Deum unde eſt, licet reſpectu aliquorum effectuum hõ poſſit dici, quod agit, & charitas quo, reſpectu tñ proprii effectus charitatis, qui [illegible] cognationis origine ſe tenet, ſolus Deus eſt ꝓprie cã agens ut quod. Talis autem effectus eſt infinitas, quæ charitate fit. Et ꝑpea efficacia charitatis in faciendo effectum infinitum, in Deũ reducitur ut cãm actiuam, ut quod uere & proprie agit; & in ipſam charitatem, ut formaliter operantem. Vnde ad obiectionẽ in oppoſitum dr̃, quòd author non intẽdit, quòd charitas operatur formaliter. i. per modum formæ, ut diſtinguitur contra operari effectiue. i. per modum agentis, ut quod eſt proprie cã efficiens. Et propterea optime, ſubtiliter, & clariſſime ſecundũ
K ſe dicit, quòd efficacia formæ eſt ſecundum uirtutem agẽtis inducentis formam. Oportet namque ubi ſolũmodo apparet aliquid operans per modum formæ, requirere aliud operans idẽ ꝑ modũ proprii actiui, ex quo ſit efficacia illius formæ. Conſtat. n. q̃ operãti ſic ꝑ modũ formæ ꝓficiſcit ſuapte natura ab operari ꝑ modũ ueri agentis. Et ſic patet, quòd neutro illorum modorum arguendo aſſumptorum, præciſe ſumit operari formaliter. Reducit tñ iſte modus ad unum illorum in cõi, ſ. operari, vt quo, ut patet ex dictis. Patet quoq; q̃ propoſitio illa. Charitas operat formaliter, infert intentũ: quia. ſ. ea tali modo operãdi habetur, quòd non oportet quòd ipſa ſit infinita ſimpliciter, ſed quòd ſit ab infinito ſimpliciter, ut cõ catore ſibi ſoli connaturalis proprietatis. Patet tertio, q̃ ex hoc conceditur, quod charitas eſt non minus infinita, quàm ſuus effectus formalis, & ſu⁹ actus elicitus, & quòd infinitatis tam in ipſa, quam in effectu cauſam quærendam eſſe in infinito ſimpliciter, author docuit ex modo operandi formaliter in charitate inſpecto.

Porrecta per totum.
118
3.d.27.q.2.ar.2. Et uir.q.1.a.5. ad 5. & q. 1 ar. 2.
* Lib.8.Ethic. c. 1. innuit in princ.to.5.
† Li.1.tex.216.to.2.

SVPER Q. XXIII. ART. III.
Cap.3.d.27.q.1.con.1.
Bannes eodem art.
Thom.ab Arg.d.27.q.1.
Dur.d.27.q.2.d.25.q.1.

IN artic. 3.aduerte duo Primo, ꝙ author in reſponſione ad primũ rõnabiliꝰ dici putat, ꝙ humana amicitia ñ eſt virtus, ſed cõſequẽs virtutẽ. Diuina ãt qualis eſt charitas, ẽ ſimpliciter virtus, q̃a ſuper cõicatiõe diuinę naturæ, non ſup virtute ꝓpriæ fundat᷑. Scd'o, ꝙ in rñnone ad tertiũ charitatem [illegible] o ẽ aĩa ſcd'm quid ponit, inquantũ.ſ. eſt aĩ uori, ordinis ſcd'm rõnem ſuę ſpei, q̃a.ſ. eſt diuini ordinis. Participatio.n. eſt cõnaturalium ſoli Deo ut dictum eſt.

ARTICVLVS III.

Vtrum charitas ſit virtus

AD TERTIVM ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ charitas ñ ſit uirtus Charitas.n.[b] amicitia ẽ q̃dã: ſed amicitia à Phſ̃o, nõ ponit̃ virtus vt in 8.lib. Ethico. patet. neq;.n. connumerat̃ inter uirtutes morales neq; ẽt ĩter intellectuales. ergo ẽt neq; charitas eſt virtus.

¶2 Præt. Virtus eſt[b] vltimum potentiæ, ut dr̃ in li. † de cœlo & mundo: ſed charitas nõ eſt ulti- B mum, ſed magis gaudiũ & pax. ergo vr̃ ꝙ charitas nõ ſit virtus ſed magis gaudium, & pax.

¶3 Pręt. Oĩs virtus eſt quidã habitus accidentalis: ſed charitas non eſt habitus accidentalis cũ ſit nobilior ipſa anima. Nullum aũt[h] accidens eſt nobilius ſubiecto. ergo charitas nõ eſt virtus.

* Libr. de moribus eccleſię c. 11. to. 1.

SED CONTRA eſt, quod Au.* dicit in lib. de Moribus Eccleſ. Charitas eſt virtus, quæ cum noſtra affectio eſt rectiſſima, coniungit C nos Deo, qua eum diligimus.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ humani actus bonitatẽ hñt ſm ꝙ regulant̃ debita regula, & menſura. Et iõ humana uirtus, quæ eſt principium oĩum bonorũ actuum hoĩs conſiſtit in attingendo regula humanorum actuũ: q̃ quidem eſt duplex, vt ſ̃. dictũ* eſt .ſ. humana rõ & ipſe Deus. Vñ ſicut uirtus moralis diffinit̃ per hoc, quod eſt ſm rectam rõnem, ut patet* in 2. Ethic. ita etiam attingere Deum conſtituit rationem virtutis, ſicut ẽt ſupra dictum * eſt de fide, & ſpe.[m] Vnde cum charitas attingat Deũ quia coniungit nos Deo, ut patet ꝑ authoritatem D † Au. inductã, cõſequẽs eſt charitatẽ eſſe virtutẽ.[n]

* q. 17. ar. 1.
* Li. 2. c. 6
* q. 4. ar. 5 & q. 17. a. 1.
Conclu. m
† In arg. ſed cõtra
* Lib.8.Ethi.c.1.in prin.to.5

AD PRIMVM dicendũ, ꝙ Phſ̃us * in 8. Ethic. nõ negat amicitiã eſſe virtutẽ, ſed dicit ꝙ eſt uirtus uel cum uirtute. Poſſet.n. dici, ꝙ eſt uirtus moralis circa operationes, q̃ ſunt ad aliũ, ſub alia tñ rõne q̃ iuſtitia. Nã iuſtitia eſt circa operationes q̃ ſunt ad aliũ ſub rõne debiti legalis: amicitia ãt ſub rõne beneficij cuiuſdã debiti amicabilis, & moralis vel magis ſub rõne beneficij gratuiti, vt patet per Phſ̃um* in 8. Ethic. Põt tñ dici, ꝙ nõ eſt uirtus ꝑ ſe ab alijs diſtincta. Nõ.n. hẽt rõnẽ laudabilis & honeſti niſi ex obiecto, ſm.ſ. ꝙ fundat̃ ſup honeſtatẽ virtutũ. Quod patet ex hoc ꝙ non q̃libet amicitia hẽt rõnem laudabilis, & honeſti, ſicut patet in amicitia delectabilis, & vtilis. Vñ amicitia virtuoſa, magis eſt aliq̃d cõſequẽs ad virtutẽ, q̃ ſit[d] virtꝰ Nec ẽ ſiſe de charitate, q̃ nõ fundat̃ principaliter ſup virtutẽ humanã, ſed ſuper bonitatẽ diuinam.

* Li.8.ca.13.to.5.
D.87.

AD II dicẽdũ, ꝙ eiuſdẽ virtutis eſt diligere aliquem, & gaudere de illo. Nam gaudium amorem conſuquitur, ut ſ̃.* habitum eſt, cum de paſſionibus ageretur. Et ideo magis ponitur virtus amor, q̃ gaudium, quod eſt amoris effectus. Vltimum[d] ãt quod ponitur in ratione virtutis, nõ importat ordinem effectus, ſed magis ordinem exceſſus cuiuſdam: ſicut centum libræ excedunt quadraginta.

* 1. 2. qu. 25. art. 2.
D. 1172.

AD III. dicendũ, ꝙ oẽ accidens ſm ſuũ eſſe, eſt inferius ſubſtãtia, q̃a ſubſtantia eſt ens ꝑ ſe, accidens ãt in alio. Sed ſm rõnem ſuæ ſpẽi, accidẽs q̃dẽ, quod cãtur ex principijs ſubiecti, eſt ĩdignius ſubiecto, ſicut effectus cã. Accidẽs ãt quod cãtur ex participatione alicuius ſupioris naturæ, eſt dignius ſubiecto, inquãtũ eſt ſĩitudo ſuperioris naturę ſicut lux diaphano. Et hoc mõ charitas eſt dignior aĩa, inquantũ eſt participatio q̃d ĩ Spũſſc̃ti.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum charitas ſit virtus ſpecialis.

AD QVARTVM ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ charitas nõ ſit uirtus ſpecialis. Dicit.n. Hier. Vt breuiter oĩum virtutum diffinitionẽ cõplectar, Virtus eſt charitas, qua diligitur Deus, & proximus. Et Aug. dicit in li. † de Moribus Eccleſię, ꝙ virtus eſt ordo amoris ſed nulla virtus ſpecialis[h] ponit̃ in diffinitione virtutis cõis: ergo charitas nõ eſt ſpãlis virtus.

¶2 Pręt. Id quod ſe[b] extendit ad C opera oĩum uirtutum, non põt eſſe ſpecialis virtꝰ: ſed charitas ſe extendit ad opera oĩum uirtutum, ſm illud prim x ad Cor. 13. Charitas patiens eſt, benigna eſt &c. Extẽdit etiam ſe ad oĩa opera humana, ſm illud 1. ad Cor. vlt. Omnia.n. opera ueſtra in charitate fiant, Ergo charitas non eſt ſpecialis virtus.

¶3 Præt. Præcepta legis[b] rñdent D actibus virtutum: ſed Aug. in li. * de perfectione humanę iuſtitiæ, dicit, ꝙ generalis iuſſio eſt, Diliges, & generali: prohibitio Non concupiſces. ergo charitas eſt generalis virtus.

SED CONTRA. Nullum gñale connumerat̃ ſpeciali: ſed charitas connumerat̃ ſpecialibus virtutibus.ſ. ſpei, & fidei, ſm illud 1. ad Cor. 13. Nunc ãt manent fides, ſpes, charitas, tria hæc. ergo charitas eſt ſpecialis uirtus. E

RESPON. Dicendum, ꝙ actus & habitus ſpecificantur per obiecta, vt ex ſupra dictis * patet. Proprium ãt obiectum amoris eſt bonum, vt ſupra † habitum eſt. Et ideo vbi eſt ſpecialis rõ boni, ibi eſt ſpecialis ratio amoris. Bonum ãt diuinum, inquantum eſt beatitudinis obiectum, habet ſpecialem rationem boni. Et ideo amor charitatis, qui eſt amor huius boni eſt ſpecialis amor. Vnde & [d m] charitas eſt ſpecialis virtus.[n]

D. 305.
Conclu. m

SVPER Q. XXIII. ART. IIII.
S. Bon. 3. ſ. d 27. q. 1. art. 1.
Scot. 3. ſ. d 27. q. 1.
Riccar. 3 ſ. d. 27. q. 1.
Cap. 3. d 27. q. 1. con. 2.
Bannes eodem art.

IN art. 4. ſcito ꝙ bonũ diuinũ, ut q̃ũ beatitudinis obiectũ, hẽre ſpecialem rõnẽ boni ꝑ intelligi dupliciter. Primo: ut una particularis rõ diſtinguitur contra aliam particularem. Verbi gr̃a, ut ſapiẽtia diſtinguitur a potentia: & ſic non eſt uerum, ꝙ bonum diuinũ vt obiectum beatitudinis, hẽat ſpecialẽ rõnem boni. Deus autẽ non ſcd'm aliquam rõnẽ eſt obiectũ beatitudinis ĩ patria ſed ſcd'm ſeipſum. Scriptũ eſt.n. 1. Io. q, uidebimus eum ſicuti eſt. Alio ergo modo intelligitur ut uniuerſalis rõ diſtinguit᷑ contra particulares. ſeu ut rõ abſolute diſtinguit contra rõnem ſcd'm qd. Et hoc modo verum eſt, ꝙ bonum diuinũ ut obiectũ beatitudinis hẽt ſpecialem rõnem boni Deus ſiquidem ipſe ſcd'm ſeipſũ ſicuti eſt obiectũ beatitudinis ĩ patria eſt Et quia hæc eſt ſuprema & vniuerſaliſſima rõ Dei, aliæ rõnes diuini boni diſtĩguũtur ab iſta, ut rõnes ſcd'm quid a ſimpliciter, & ut particulares ab uniuerſali, nõ in prædicãdo, ſed quaſi in eſſendo, & cauſando. Vñ Deus ut obiectum beatitudinis naturalis, diſtĩguitur a ſeipſo ut obiectũ beatitudinis ſupernaturalis, ut ſecũdum quid a ſimpliciter. Et ſimile eſt de quibuſcunq;

Porrecta per totum.
119
Inf. q. 58. art. 6. Et 3 d. 27. q. 2. ar. 4. q. 2. & 3. Et ui. q. 2. a. 12. co. & a. 5.
* refert 3. ſen. d. 27.
Et id hẽt Aug ĩ Epiſto. 29. a medio tomo 2.
† Cap. 15. tom. 1.
* In rñſio nerõcinationis. 11. tom. 7.
* 1. 2. 2. q. 18. ar. 2. & q. 54. ar. 2
† 1. 2. qu. 27. ar. 1.

quibоſcunque alijs rõnib. Et ad hũc ſenſum reducere memẽto quæcunq; de huiuſmodi ſcripta ſunt. Signum autem huius eſt, qd de beato ſcriptũ eſt, ꝙ ſup oĩa bona ſua cõſtituet eũ, & ꝙ charitas oĩa imperat. Hæc enim ex ſuprema uniuerſalitate obiecti ſunt.

*ar.7.& 8. huius quæſt. †li.2.Ethi. ca. 6.& 6. Eth.c. vlt. to:n. 5.

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ charitas ponit in diffinitione oĩs virtutis, nõ qa ſit eſſentialr oĩs uirtus: ſed qa depẽdẽt ab ea aliqualiter oẽs uirtutes, ut ĩfra *dicet. Sicut ẽt prudẽtia ponit in diffinitione uirtutũ moraliũ, vt patet† in 2.& 6.Eth.eo ꝙ uirtutes morales depẽdẽt à prudẽtia.

Ad secvndvm dicẽdum, ꝙ virtus, uel ars ad q̃ ꝑtinet finis vltimus, imperat uirtutibus, uel artibus, ad quas ꝑtinent alij fines ſecundarij, ſicut militaris imperat equeſtri, ut dr̃ † in 1.Eth. Et iõ quia charitas hẽt ꝓ obiecto ultimũ finem humanæ uitæ, ſ. beatitudinẽ æternam: ideò extendit ſe ad actus totius humanę vitæ per modum imperij, non quaſi immediatè eliciens omnes actus uirtutum.

†li.1. Eth. c.1. à medio to.5.

Ad tertivm dicẽdũ, ꝙ præceptum de diligendo, dr̃ eſſe iuſſio generalis: quia ad hoc reducũtur omnia alia præcepta ſicut ad finem: ſecundùm illud 1.ad Tim.1. Finis præcepti charitas eſt.

Articvlvs v.

Vtrum charitas ſit una virtus.

Perrecta per totum.

Bannes eodem articulo.

120

Locis ſup. ar.4.induc̃tis.

Ad qvintvm ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ charitas nõ ſit una uirtus. Habitus.n. diſtinguuntur ẽm ᵇ obiecta: ſed duo ſunt obiecta charitatis, ſcilicet Deus, & proximus, quæ in infinitum abinuicem diſtant. ergo charitas non eſt una uirtus.

¶2 Præt. Diverſæ ª rõnes obiecti diuerſificãt habitũ, ẽt ſi obiectũ ſit realiter idem, ut ex ſ. *dictis patet: ſed multæ ſunt rõnes diligendi Deũ, qa ex ſingulis beneficijs eius perceptis debitores ſumᵘ dilectionis ipſius. ergo charitas non eſt una uirtus.

*q.17.a.6. & 1. 2. q. 54 ar.2.

¶3 Præ. Sub charitate includitur ᵇ amicitia ad proximum: ſed Philoſophus in *8. Ethic. ponit diuerſas ſpecies amicitiæ. ergo charitas non eſt una uirtus, ſed multiplicatur in diuerſas ſpecies.

*Li.8.Eth. capi.11.& 12 to.5.

Sed contra. Sicut obiectũ fidei eſt Deᵘ, ita & charitatis. ſed fides eſt una uirtus ꝑ unitatẽ diuinæ ueritatis, ẽm illud ad Ephe.4. Vna fides. ergo ẽt charitas eſt una uirtᵘ ꝑ unitatẽ diuinæ bonitatis.

Respon. Dicendum, ꝙ charitas, ſicut dictũ * eſt, eſt q̃dã amicitia hoĩs ad Deũ. Diverſæ aũt amicitiarũ ſpẽs accipiunt̃ qdẽ uno mõ ẽm diuerſitatẽ finis: & ẽm hoc dicunt̃ tres ſpẽs amicitię. ſ. amicitia utilis, delectabilis, & honeſti. Alio mõ ẽm diuerſitatẽ cõicationũ, in qb. amicitiæ fundant̃: ſicut alia ſpẽs amicitiæ eſt cõſanguineorũ, & alia cõciuiũ, aut peregrinãtiũ, quarũ una fundat̃ ſup cõicatiõe naturali, alia ſup cõicatione ciuili, uel peregrinationis, ut patet ꝑ Phĩum * in 8. Ethi. Neutro autẽ iſtorũ modorũ charitas põt diuidi ĩ plura. Nã charitatis finis eſt unᵘ, ſ. diuina bonitas. Eſt ẽt & una cõicatio beatitudinis æternæ, ſup q̃ hæc amicitia fundat̃. Vñ ᵈ relinquit̃, ꝙ ᵐ charitas eſt ſimpliciter vna virtus, non diſtincta in plures ſpecies. *

*Ar.1.huius quæſt.

*Li.8.Ph. c.11.& 12. tom. 5.

D 305. *Conclu. m*

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ rõ illa directè ꝓcederet, ſi Deᵘ, & ꝓximᵘ ex æquo eſſent charitatis obiecta: hoc aũt nõ eſt verũ, ſed Deᵘ eſt principale obiectum charitatis: proximus autem ex charitate diligitur propter Deum.

Ad secvndvm dicẽdũ, ꝙ charitate diligit̃ Deus ꝑ ſeipſum. Vñ una ſola rõ diligẽdi attẽdit̃ principaliter à charitate. ſ. diuina bonitas, quę eſt eiᵘ ſubſtãtia, ẽm illud Pſa.105. Confitemini Dño, qñ bonus. Aliæ autem rationes ad diligendum inducentes, vel debitum dilectionis facientes, ſunt ſecundariæ, & conſequentes ex prima.

Ad tertivm dicẽdũ, ꝙ amicitiæ humanæ, de qua Philoſophus loquitur, eſt diuerſus finis, & diuerſa cõicatio. Quod in charitate locum nõ hẽt, vt dictum * eſt. Et ideò non eſt ſimilis ratio.

*In corp. art.

Articvlvs vi.

Vtrum charitas ſit excellentiſſima uirtutum.

Perrecta per totum.

121

1.2.q. 66. ar.6. Et infra q. 30. ar.4. Et 3. di.36. art. 4.corp. Et 4.con.ca. 55. ad 13. Et Col. 3. lect.3. principio.

Ad vi. ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ charitas ñ ſit excellẽtiſſima uirtutũ. Altioris.n. potẽtia ᵇ altior eſt uirtus, ſicut & altior operatio: ſed intellectᵘ ẽ altior uolũtate, qa dirigit ipſã. ergo fides, q̃ eſt in intellectu, eſt excellentior charitate, q̃ eſt ĩ uolũtate.

¶2 Prę. Illud ᵇ ꝑ ꝙ aliud opat̃, vr̃ eo ẽe ĩferiᵘ, ſicut miniſter ꝑquẽ dñs aliqd opat̃, eſt ĩferior dño: ſed fides ꝑ charitatẽ operat̃, vt habetur ad Gal.5. ergo fides eſt excellentior charitate.

¶3 Prę. Illud ꝙ ſe hẽt ex additiõe ad aliud, vr̃ ẽe ꝑfectiᵘ: ſed ſpes uĩ ſe hr̃e ex additione ad charitatẽ. nã charitatis obiectũ eſt bonum: ſpei autem obiectum eſt bonum arduum. ergo ſpes eſt excellentior charitate.

Sed contra eſt, ꝙ dr̃ 1. ad Cor.13. Maior horũ ẽ charitas.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ cũ bonũ in humanis actib. attẽdat̃ ẽm ꝙ rr̃a tur, debita rr̃a, neceſſe ẽ, ꝙ uirtᵘ humana, q̃ ẽ pricipiũ bonorũ actuũ, cõſiſtat ĩ attingẽdo humanorũ actuũ rr̃am. Eſt aũt duplex rr̃a humanorũ actuũ, ut ſ. *dictũ ẽ. ſ. rõ humana, & Deᵘ: ſꝫ Deᵘ ẽ prima rr̃a, à qua ẽt humana rõ rr̃anda eſt. Et iõ uirtutes theologicæ, q̃ cõſiſtũt ĩ attingẽdo illã rr̃am primã, eo ꝙ earũ obiectũ ẽ Deᵘ, excellẽtiores ſũt uirtutib. moralib. uel ĩtellectualib. q̃ cõſiſtũt in attingẽdo rõnẽ humanã. Propter ꝙ oportet, ꝙ ẽt īter ipſas uirtutes theologicas illa ſit potior, q̃ magis Deũ attingit. Sꝫ ẽt id, ꝙ eſt ꝑ ſe, maiᵘ ẽ eo, ꝙ eſt ꝑ aliud. Fides aũt, & ſpes attingunt quidẽ Deũ, ẽm ꝙ ex ipſo ꝓuenit nobis uel cognitio veri, uel adeptio boni: ſed charitas attingit ipſum Deum, ut in ipſo ſiſtat, nõ ut ex eo

*Ar. 3. huius quæſt.

SVPER Q. XXIII. ART. VI.

Bannes eodem art.

Scotus 3.ſ. d. 28.q.1.

In artic. 6 omiſſo 5. aduerte, ꝙ ut iã ꝓdictũ ẽ, virtutes theologicæ reſpiciũt Deũ ut obiectum, ad qđ tẽdũt: & ei innitunt̃ ut rõni formali, qua tendunt. Et author modo hinc, mõ illinc de eis iudicat ſcdm diuerſa propoſita. In pñti ſiquidẽ qõne iudicat de eis inquãtũ innitũtur Deo, vt rõni formali. Et quia fides vt ſic, credit Deo reuęlanti, ſpes innitit̃ Deo auxilianti, charitas ãt adhæret Deo, qa bonᵘ eſt in ſe: iõ charitatem excellere cæteras uirtutes rectè concluditabſq; ulla controuerſia ad ſupradicta, vt facile patet ex diſtinctione hac, & applicatione ad ſingula.

¶ In ratione ad primum in eod. 6. art. aduerte, ꝙ qa cõparatio nes ntelliguntur ecteris paribus: ꝑpea author cũ uellet dicere, ꝙ eorũ q̃ ſunt ſupra nos, dilectio cognitioni pfertur, non dixit hoc, niſi cũ additiõe, ſ. & ꝑcipue dilectio Dei: Videbat ſiqdẽ, ꝙ dilectio Dei, & ſubſtãtiarũ immaterialiũ, qualis põt ꝑ naturalia ſola haberi, nõ pfert̃ ſimpliciter uirtuti intellectuali, q̃ eſt ſapiẽtia. Et hoc, qa nõ ẽ virtᵘ, ſed dilectio Dei, de qua eſt ſermo, q. ſ. eſt ex charitate, qa charitas eſt virtᵘ. iã cætera ſũt paria, & cõparatio ẽ īter uirtutes: iõ.

præter-

Caiet. m præfertur virtutib. oí perfiεiẽtib. ad cogno ſecũdũ Deum. Et ad hoc inſinuãdũ vr̃ author appoſuiſſe illa verba. quis ẽt ſi non appoſuiſſet, ſubintelligeret. cæteris parib. Et intellige hæc de cognitione, & itellectione uiæ, vbi dilectio ad Deũ in ſeipſo, cognitio aũt ad Deũ in nobis p ſpẽm attingit. In patria autẽ ſecus eſt, ubi tam uiſio, q̃ dilectio, Deum ſecundum ſe attingit.

SVPER Q. XXIII. ART. VII.

Bannes eodem artic.

IN ar. 7. aduerte hic diſcernere quid in re, & quid in ſermonis rõne ſentiẽdum, ne apud philoſophos, & mundi huius ſapientes riſum excites. Secundũ rem quidem, abſque charitate eſſe poſſunt in hoĩe abſolute conſiderato veræ uirtutes, & perfectæ perfectione requiſita ad uirtutẽ humanã. Sed qm̃ quilibet artifex iudicare dẽt ſecũdũ proprias ſuas cãs, medicus qdẽ ſecũdum humores, aſtrologus ſcdm aſtra &c. Ide diuerſa eſt rõ ſermonis apud theologos & alios Theolog⁹ ſiquidẽ, cui⁹ obiectũ eſt De⁹, & hoĩem bonũ conſtituit ſolũ in ordine ad finem vltimum ſimpliciter, qui eſt obiectum charitatis, diſtinguẽdo dicit, q perfectio uirtutis ẽ duplex, in gñe, & ſimpliciter, & q ſine charitate & fide ẽt ſunt virtutes perfectæ in gñe, ſed nõ ſimpliciter. Philoſophus aũt, qui hoĩem bonũ conſtituit in ordine ad vltimum finem naturalem, nec ſuperiorem nouit finem, uirtutes humanas ſine fide & charitate ueras, & pfectas uirtutes ſimpliciter dicit. Nec ppea cõtradicũt ſed impfecta notitia philoſophiæ de hoĩs bonitate in cã eſt. Quod. n. philoſophus uocat pfectũ ſimpliciter, qa nõ eſt eius altiorem finem conſiderare, theologus uocat pfectum in gñe, & impfectũ ſimpliciter, qa eius eſt altiorem finem: cõſiderare. Et ſi hæc bñ notaueris, & ſcaueris applicare, cũ reuerentia ſuſcipies dicta theologorum, & philoſophos non ſpernes.

¶ In eodẽ art. tam in rñſione ad primum, q̃ in rñſione ad ſecũdum, caue ne fallaris ex eo, q dr̃. ſ. ſine charitate deeſt debita ordinatio ad finẽ vltimũ. Si namq; debita ordinatio deficit, actus nõ ſolũ eſt impfectus, ſed malus. Priuatio ſiquidem boni dbiti, malũ cõſtituit. Caue inquã, qm̃ nõ eſt ſermo de ordinatione debita actui ad hoc, q ſit bonus moraliter, ſed ad hoc, q ſit bonus ſimpliciter. ſ. ad uitam æternã. Et ppea hmõi priuatio nõ cõſtituit actũ malũ moraliter, ſed non bonũ ſimpliciter, & p tpe, quo obligat pceptũ charitatis, cõſtituit ẽt malũ. Priuatio ſiquidẽ boni debiti qñ, ſicut &c. oportet, cõſtituit vere rõnẽ mali. Sed hoc eſt extra propoſitum, vbi abſolute, & non pro tali tempore quæſtio eſt.

*Prop. 12 & 20. inter opera Ariſt. to. 3.

*Li. 6. c. 3. et 4. to. 5.

*1. 2. q. 55 art. 4.

Porrecta per totum. 122

1. 2. q. 65. ar. 2. et 4. Et ueri. q. 14. arti. 6. Et quo. 12. ar. 15. ſi.

aliquid nobis proueniat. Et m iõ charitas eſt excellentior fide & & ſpe, & p cõñs oĩbus aliis virtutib. n Sicut ẽt prudentia, quæ attingit rõnem ẽm ſe, eſt excellentior, q̃ aliæ uirtutes morales quæ attingunt rõnem ẽm q ex ea mediũ conſtituit in operationib. uel paſſionibus humanis.

Ad primvm ergo dicẽdũ, q operatio intellectus cõplet ẽm q intellectus eſt in intelligẽte: & iõ nobilitas operationis itellectualis attẽdit ẽm mẽſurã itellect⁹. Operatio aũt uolũtatis, & cuiuſlibet uirtutis appetitiuæ pficit ex inclinatione appetẽtis: ad rẽ, ſicut ad terminũ: iõ dignitas operationis appetitiuæ attẽdit ẽm rẽ, q̃ eſt obiectũ operationis. Ea aũt q̃ ſunt infra aiam, nobiliori mõ ſunt in aïa, q̃ in ſe ipſis: qa unũquodq; eſt i aliquo p modũ eius in quo eſt, ut habetur in lib.*de Cauſis. Quæ vero ſunt ſ. aiam, nobiliori mõ ſunt in ſeipſis, q̃ ſint in aïa. Et iõ eorũ q̃ ſunt infra nos, nobilior eſt cognitio, q̃ dilectio. Propter q philoſoph⁹ in 7. Eth. ptulit virtutes intellectuales moralibus: ſed eorũ quæ ſunt ſ. nos, & pcipuè dilectio Dei cognitioni pferẽ. Et iõ charitas eſt excellẽtior fide.

Ad II. dicẽdũ, q fides nõ operatur per dilectionem ſicut per inſtrm, ut dñs per ſeruum, ſed ſicut per formam propriã: & ideò ratio non ſequitur.

Ad III. dicendum, q idẽ bonũ eſt obiectũ charitatis, & ſpei ſed charitas importat vnionem ad illud bonũ, ſpes aũt diſtantiã quãdã ab eo. Et indè eſt q charitas non reſpicit illud bonũ ut arduum, ſicut ſpes. Quod. n. iam vnum eſt, non habet rationem, ardui. Et ex hoc apparet, quòd charitas eſt perfectior ſpe.

ARTICVLVS VII.

Vtrum ſine charitate poßit eſſe aliqua uera uirtus.

AD septimvm ſic pcedit. Vr̃ q ſine charitate poſſit eſſe aliqua vera uirt⁹. Virtutis. n. pprĩu eſt h bonũ actũ producere: ſed illi q nõ hñt charitatẽ, faciũt aliquos bonos actus, puta, dũ nudũ ueſtiũt, famelicum paſcunt, & ſiña operant ergo ſine charitate pt ẽe aliqua uera uirt⁹

A ¶ 2 Præ. Charitas nõ põt ẽe ſine fide, procedit. n. ex fide nõ ficta, vt Apoſt. dicit 1. Tim. 1. ſed in infidelibus põt eſſe b vera caſtitas, dũ concupiſcẽtias cohibẽt, & uera iuſtitia, dum rectè iudicant. ergo uera uirtus põt eſſe ſine charitate.

¶ 3 Præ. Scia, & ars, h virtutes q̃dã ſunt, ut * patet in 6. Ethi. ſed hmõi inueniuntur in hominib⁹ B peccatoribus non habentibus charitatem. ergo uera uirtus poteſt eſſe ſine charitate.

Sed contra eſt, q Apoſtolus dicit 1. ad Corin. 13. Si diſtribuero in cibos pauperum oẽs facultates meas, & ſi tradidero corpus meum, ita ut ardeã, charitatẽ aũt non habeã, nihil mihi prodeſt: ſed virt⁹ vera multũ prodeſt, ẽm illud Sap. 8. Sobrietatẽ, & iuſtitiã docet, prudẽtiã & uirtutẽ, qb. in uita nihil ẽ utilius hoĩbus. ergo ſine charitate C vera uirtus eſſe non poteſt.

Respon. Dicendũ, q uirtus ordinat ad bonũ, ut ſ. * habitũ eſt. Bonũ aũt principaliter eſt finis. Nã ea quæ ſunt ad finẽ, non dicunt bona, niſi in ordine ad finẽ. Sicut ergo duplex eſt finis, unus ultim⁹, & ali⁹ pxim⁹: ita ẽt ẽ duplex bonũ. Vnũ quidem ultimũ & uñe, & aliud pximũ & particulare. Vltimũ quidẽ principale bonũ hoĩs, eſt Dei fruitio, ẽm illud Pſa. 72. Mihi adhærere Deo, bonũ eſt: & ad hoc ordinat hõ p charitatẽ. D Bonũ aũt ſecũdariũ, & quaſi particulare hoĩs, põt eſſe duplex. Vnũ quidẽ, q eſt uerẽ bonũ, utpote ordinabile, quantũ eſt in ſe, ad principale bonũ q eſt ultim⁹ finis: aliud aũt eſt bonũ apparẽs, & nõ uerũ, qa abducit a finali bono. Sic ergo patet, q uirtus uera ſimpliciter eſt illa, q̃ ordinat ad principale bonũ hoĩs: ſicut ẽt Philoſophus in 8. Eth.* dicit, q uirt⁹ eſt diſpoſitio pfecti ad optimũ: & m ſic nulla uera uirtus põt eſſe ſine charitate. n Sed ſi accipiat uirt⁹ ẽm q eſt in ordine ad aliquẽ finẽ particularem, p ſic põt aliqua uirtus dici ſine charitate, inquantũ ordinat ad aliqđ particulare bonũ: q ſed ſ E ſi illud particulare bonũ non ſit uerũ bonũ, ſed apparens: uirtus ẽt, quæ eſt in ordine ad hoc bonum, nõ erit uera uirtus, ſed falſa ſimilitudo uirtutis. t Sicut nõ eſt uera uirt⁹ auarorũ prudentia, quia excogitant diuerſa gña lucellorum, & auarorũ iuſtitia, qua grauium damnorum metu cõtemnũt aliena, & auarorum temperantia, qua luxuriæ, q̃ ſum ptuoſa eſt, cohibent appetitum, & auarorum fortitudo, qua ut ait Horatius, lib. 1. epiſtolarum.

Per mare pauperiẽ fugiunt, per ſaxa, per ignes, vt Aug.* dicit in 4. li. cõtra Iulianũ. x Si uerò illud bonũ particulare ſit uerũ bonũ, puta, cõſeruatio ciuitatis, vel aliqđ hmõi, erit qdẽ uera uirt⁹, ſed imperfecta,

*li. 7. Phyſi. tex. 17. et 18. tomo 2.

Conclu. m

Conclu. p

Conclu. s

Conclu. x

*Aug lib. 4. c. 3. ante medium tom. 7.

perfecta, niſi referatur ad finale, & perfectum bonum [z]. Et ſecundum hoc ſimpliciter uera virtus ſine charitate eſſe non poteſt.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ actus alicuius charitate carētis pōt ēe duplex. Vn⁹ qdē ſm hoc, ꝙ charitate caret, utpote cū facit aliqd in ordine ad id, ꝓ quod caret charitate. Et talis act⁹ ſp ē malus, ſicut Aug. [a] dicit in 4. cōtra Iulianū, ꝙ act⁹ infidelis, inquātū eſt infidelis, ſp eſt pctm̄, et ſi nudū operiat, vel qcqd aliud hmōi faciat, ordinās ad finē ſuæ infidelitatis. Alius aūt pōt eſſe act⁹ charitate carētis nō ſm id, ꝙ charitate caret, ſed ſm ꝙ hēt aliquod aliud donum Dei, uel fidē, uel ſpē, vel ēt naturæ bonū, quod nō totū ꝑ pctm̄ tollit; ut ſ. dictū * eſt. Et ſm hoc ſine charitate pōt quidē eſſe aliqs actus bon⁹ ex ſuo gn̄e, non tn̄ perfectè bonus, quia deeſt debita ordinatio ad ultimum finem. G

a Li. 4. ca. 3. tom. 7.
* q. 10. ar. 4. & 1. 2. q. 85. arti. 1. & 2.

Ad secvndvm Dicendū, ꝙ cū finis ſe hēat i agibilibus, ſicut principiū in ſpeculabilib. ſicut non pōt eſſe ſimpliciter uera ſcia, ſi deſit recta æſtimatio de primo & indemōſtrabili principio: ita non pōt eſſe ſimpl'r uera iuſtitia, aut uera caſtitas, ſi deſit ordinatio debita ad finē, q̄ eſt per charitatē, q̄tumcunque aliquis ſe rectè circa alia habeat.

Ad tertivm dicēdū, ꝙ ſcia, & ars de ſui rōne i-portant ordinem ad aliquod particulare bonū, nō autem vltimum finem humanæ uitæ, ſicut uirtutes morales, q̄ ſimpliciter faciūt hoīem bonum, vt ſupra dictum * eſt: & ideò non eſt ſimilis ratio. H

* In corp. 1. & 13. q. 57. & q. 66. art. 8.

Porrecta per totum.

123

Sup. q. 4. ar. 3. Et 3. d. 23. q. 1. a. 1 q. 1. Et d. 27. q. 2. art. 4 q. 3. Et veri. q. 14. art. 4. Et vir. q. 2. ar. 3.

Articvlvs VIII.

Vtrum charitas ſit forma uirtutum.

Ad octavvm ſic ꝓcedit. Vr̄ ꝙ charitas nō ſit forma virtutū. Forma.n. alicuius rei vel ē exemplaris, uel eſſentialis: ſed charitas nō eſt forma exēplaris aliarū uirtutū, qa ſic oporteret, ꝙ aliæ uirtutes eēnt eiuſdē ſpēi cū ipſa. ſi̇r ēt nō ē forma eſſentialis aliarū uirtutū, quia nō diſtingueretur ab alijs. ergo nullo modo eſt forma uirtutum. I

¶2 Prę. Charitas cōparat̄ ad alias uirtutes ut radix & fundamētū, ſm illud Eph. 3. In charitate radicati & fundati. Radix [b] āt, uel fundamētū nō hēt rōnē formæ, ſꝺ magis rōnē materię, qa eſt prima pars i gn̄atione. ergo charitas nō eſt forma uirtutū. K

¶3 Prçt. [b] Forma, & finis, & efficiēs nō coincidūt i idē numero vt patet. in 2. [e] Phyſ. ſed charitas dr̄ finis, & mater uirtutū. ergo non dēt dici forma virtutum.

* Libr. 2. Phy. text. 70. to. 2.

Sed contra. eſt, ꝙ Amb. † dicit charitatē ēe forma uirtutē.

† Ex li. 2. in Luc. in tit. redargutio malitiæ Iudæorum ſ fine colliq. to 5. & refert 4. ſen. diſ. 24. para. C.

Respon. Dicendū, ꝙ in moralib. forma act⁹ attēdit principaliter ex parte finis: cuius rō eſt, qa principiū moraliū actuū eſt F voluntas, cuius obiectū, & quaſi forma, eſt finis. Semꝑ āt forma actus cōſequit̄ formā agētis: vn̄ oportet ꝙ in moralib. id quod dat actui ordinem ad finē, det ei & formā. Manifeſtū eſt āt ſm prædicta [v], ꝙ per charitatē ordinant̄ actus oīum aliarum virtutū ad ultimū finē. Et ſm hoc ipſa dat formā actib. oīum aliarū virtutū, & [m] pro tanto dr̄ eſſe forma uirtutū: [n] Nā & ipſæ uirtutes dicunt̄ i ordine ad act⁹ formatos.

* Ar. pce.

D. 307. Concl. m

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ charitas dr̄ eſſe forma aliarū virtutū nō quidē exēplariter, aut eſſentialiter, ſed magis effectiue, inquantū. ſ. oībus formam imponit ſecundum modum * prædictum.

* In corp. ar.

Ad secvndvm dicēdū, ꝙ [d] charitas cōparatur fundamēto & radici, inqtū ex ea ſuſtentant̄, & nutriunt̄ oēs aliæ uirtutes, & nō ſm rōnē, qua fundamentum & radix hn̄t rationem cauſæ materialis.

D. 306.

Ad tertivm dicendū, ꝙ [d] charitas dr̄ finis aliarū uirtutū, quia oēs alias uirtutes ordinat ad finē ſuū. Et quia mater eſt, quę in ſe cōcipit ex alio, ex hac rōne dr̄ mater aliarū uirtutū, qa ex appetitu finis ult. cōcipit act⁹ aliarū uirtutū, iperando ipſos

D. 617.

Svrpe Q. XXIII. Art. VIII.

D. Bon. 3. ſ. diſ. 36. q. 6. art. 1.
Dur. d. 23. q. 8.
Nic. de Nyſſ. Tract. 5. p. 3 po. 2 q. 11.
Bannes eodem art.

In artic. 8. aduerte virtutes aliæ, ut ex ſupradictis patet, dupliciter ſumi poſſe. Primo, ut uirtutes in appt.o gnē, & ſic charitas nō eſt earū forma: ſed reſpectu moraliū prudētia eſt ſicut forma, reſpectu intellectualiū nullā (ꝓprie loquendo) ſuo formam. Alio ergo mō ſumunt̄ ut ſunt virtutes ſimpliciter apud theologum. Et ſic qa hntq; ſint virtutes in ordine ad actus formatos, ut in lra dr̄, & formatio eſt ex charitate ordinante oīum virtutū actus in finē vltimū ſimpliciter: id charitas eſt forma virtutum tanq̄ conſtituēs eas in eſſe uirtutis ſimpliciter. Non ſolum ipſe charitas informat effectiue, qa imperat & ordinat, hoc.n. cōe eſt oīm imperanti & ordinanti: ſed quia participatio paſſiua imperij, & ordinationis ſuæ eſt uel ut forma cont'inens actus alios in eſſe virtuoſo ſimpliciter. Ab hac.n. participatione actus aliarum uirtutū dicunt̄ & ſunt formati. Et hoc eſt propriū charitatis. Et hoc intendebat author, & ſequitur ex antecedentibus.

Qvaestio XXIIII.

De charitatis ſubiecto, in duodecim articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de charitate in comparatione ad ſubiectum.

Et circa hoc quæruntur duodecim.

¶ Primò, Vtrum charitas ſit in uoluntate tanquàm in ſubiecto.

¶ Secundò, Vtrum charitas cauſet̄ in hoīe ex actibus præcedentibus, uel ex infuſione diuina.

¶ Tertiò, Vtrum infundatur ſecundùm capacitatem naturalium.

¶ Quartò, Vtrum augeatur in habente ipſam.

¶ Quintò, Vtrum augeatur per additionem.

¶ Sextò, Vtrum quolibet actu augeatur.

¶ Septimò, Vtrum augeatur in infinitum.

¶ Octauò, Vtrum charitas uiæ poſſit eſſe perfecta.

¶ Nonò, De diuerſis gradibus charitatis.

¶ Decimò, Vtrum charitas poſſit diminui.

¶ Vndecimò, Vtrum charitas ſemel habita poſſit amitti.

¶ Duodecimò, Vtrum amittatur per unum actum peccati mortalis.

Porrecta per totum.

124

Articvlvs I.

Vtrum uoluntas ſit ſubiectum charitatis.

Ferr. 3. cont. cap. 151. *Bannes eodem art.*

3. d. 27. 2. ar. 3. & d. 30. a. 1. co. Et ueri. q. 14. a. 5. co. Et vir. q. 1. ar. 5. co. & ad 5. & 12.

Ad primvm ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ uolūtas nō ſit ſubiectū charitatis. Charitas.n. [a] amor qdā ē: ſed amor ſm * Philoſophū eſt in concupiſcibili. ergo & charitas eſt in concupiſcibili, & nō in uolūtate.

* Ariſt. 2. Topic. c. 3 aū medii to. 1.

¶2 Præt. Charitas eſt principaliſſima uirtutum, ut ſupra dictum † eſt: ſed ſubiectum uirtutis eſt [h] ratio. ergo uidetur quòd charitas ſit in ratione, & non in uoluntate.

* q. pced. ar. 6.

¶3 Prçt. Charitas ſe extendit ad oēs actus humanos, ſecundùm illud 1. ad Cor. vlt. Omnia ueſtra in charitate fiant: ſed principiū humanorū [h] actuum eſt

eſt liberum arb. ergo vr̃ ꝙ charitas maxime ſit in libero arbitrio, ſicut in ſubiecto, & nõ i uolũtate.

Sed contra eſt, quòd obiectum charitatis eſt bonum, quod etiam eſt obiectum volũtatis. ergo charitas eſt in uoluntate ſicut in ſubiecto.

Respon. Dicendũ, ꝙ cum duplex ſit appetitus, ſenſitiuus. ſ. & intellectiuus, qui dr̃ voluntas vt in 1.* habitum eſt, utriuſq; obiectũ eſt bonum ſed diuerſimodè. Nã obiectũ appetitus ſenſitiui eſt bonũ per ſenſum apprehẽſum. obiectũ vero appetitus intellectiui, uel uoluntatis, eſt bonum ſub cõi rõne boni, prout eſt apprehenſibile ab intellectu. Charitatis ât obiectum non eſt aliquod bonũ ſenſibile, ſed bonum diuinũ, quod ſolo intellectu cognoſcit. Et iõ charitatis ſubiectũ nõ eſt appetitus ſenſitiuus ſed appetitus itellectiuꝰ. i. volũtas.*

(1. p. q. 81. art. 2. D 228. D. 229. & 230. — Con. In. m)

Ad primum ergo dicendũ, quòd concupiſcibilis eſt pars appetitꝰ ſenſitiui nõ autẽ appetitus intellectiui, ut in* 1. oñſum eſt: vnde amor, q eſt i cõcupiſcibili, eſt amor ſenſitiui boni. Ad bonũ ât diuinũ, quod eſt intelligibile, cõcupiſcibilis ſe extendere non poteſt, ſed ſola voluntas. Et ideo cõcupiſcibilis, ſubiectum charitatis eſſe non poteſt.

(*1. p. q. 81. ar. 2.)

Ad II. dicendũ, ꝙ voluntas ẽt ẽm Phĩum in 3.* de Aĩa, in rõne eſt: & iõ ꝑ hoc ꝙ charitas eſt in voluntate, non eſt aliena à rõne. Tñ rõ nõ eſt regula charitatis, ſicut humanarũ virtutũ, ſed regulat̃ à Dei ſapiẽtia, & excedit regulã rõnis humanæ, ẽm illud Ephe. 3. Supereminentẽ ſciæ charitatẽ Chriſti. Vñ nõ eſt in rõne ſicut in ſubiecto, ſicut prudẽtia neq; ſicut in regulãte, ſicut iuſtitia, vel tẽperãtia, ſed ſolũ ꝑ quandã affinitatẽ volũtatis ad rõnẽ.

(*Li. 3. de aĩa textu 42. 10. 2.)

Ad III. dicendũ, ꝙ liberum arbitriũ nõ eſt alia potentia a uoluntate, ut in 1. dictum* eſt, & tñ charitas non eſt in uoluntate ẽm rõnẽ lib. arbitrij, cuius actus eſt eligere. Electio. n. eſt eorũ, q̃ ſunt ad finem: voluntas ât eſt ipſius finis, ut dr̃* in 3. Ethico. Vñ charitas, cuius obiectum eſt finis vltimus, magis debet dici eſſe in uoluntate, q̃ libero arbitrio.

(*1. p. q. 83 ar. 4. — *Li. 3. Ethi. c. 2. in medio. tomo 5.)

ARTICVL. II.

Vtrum charitas cauſetur in nobis ex infuſione.

Bannes eodem articulo.

(Porrecta per totum. 125 1. d. 17. q. 2. a. 3 et 5 Et 3. contra c. 151. Et opu. 4. cap. 3. Et Ro. 8. lec. 5. *C. 4. par. 1. circa medium.)

AD SECVNDVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ charitas non cauſet̃ in nobis ex infuſiõe. Illud. n. quod eſt cõe oĩbus creaturis, naturaľr hoĩbus ieſt: ſed ſicut Dion. dicit in 4. c. de Diui. no. Oĩbus diligibile & amabile eſt bonũ diuinũ qđ eſt obiectũ charitatis ergo charitas ieſt nobis naturaľr & nõ ex ifuſiõe. ¶2 Præt. Quanto aliquid eſt magis dilligibile, tãto facilius diligi pôt: ſed Deus eſt maximè diligibilis cũ ſit ſumme bonus. ergo facilius eſt ipſum diligere, q̃ alia: ſed ad alia diligẽda nõ indigemus aliquo habitu infuſo. ergo nec etiam ad diligendũ Deũ. ¶3 Præt. Apoſtolus dicit 1. ad Tim. 1. Finis præcepti eſt charitas de corde puro, & cõſcientia bona, & fide non ficta: ſed hæc tria pertinent ad actus humanos. ergo charitas cauſatur in nobis ex actibus præcedentibus, & non ex infuſione.

Sed contra eſt, quod Apoſtolus dicit Ro. 5. Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris ꝑ Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.

Respon. Dicẽdum, ꝙ ſicut dictũ eſt.* Charitas eſt amicitia quædam hoĩs ad Deum, fundata ſup cõicationẽ beatitudinis æternæ. Hæc ât cõicatio non eſt ẽm bona naturalia, ſed ẽm dona gratuita: quia ut dr̃. Rom. 6. Gr̃a Dei uita æterna. vñ & ipſa charitas facultatẽ, naturæ excedit. Quod ât excedit naturæ facultatẽ, nõ pt̃ eſſe neq; naturale, neque ꝑ potentias naturales acquiſitũ: quia effectus naturalis nõ tranſcendit ſuam cãm. Vñ charitas non pôt neq; naturaliter nobis ineſſe, neq; per vires naturales eſt acſiqta, ſed ꝑ infuſionem Spũſ ſcti, q eſt amor Patris & Filij, cuius participatio in nobis eſt ipſa charitas cãta ſicut ſ.* dictũ eſt.

(*q. præce. ar. 1. — Conclu. m — D. 311. — *q præce. ar. 2.)

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ Diony loquitur de dilectione Dei, q̃ fundatur ſuper cõicationem naturalium bonorum & ideo naturaliter oĩbus in eſt: ſed charitas fundatur ſuper quadam communicatione ſupernaturali: unde non eſt ſimilis ratio.

Ad II. dicendum, ꝙ ſicut Deus, ẽm ſe, eſt maxime cognoſcibilis, non tamen à nobis ꝑꝑ defectum noſtræ cognitionis q̃ dependet à rebus ſenſibilibus: ita ẽt Deus in ſe, eſt maxime diligibilis, in quantum eſt obiectum beatitudinis. Sed hoc mõ nõ eſt maxime diligibilis à nobis, ꝑꝑ inclinationem affectus nr̃i ad uiſibilia bona. Vñ patet, ꝙ ad Deum maxime diligendum hoc modo neceſſe eſt ꝙ noſtris cordibus etiam charitas infundatur.

Ad III. dicendum, ꝙ cũ charitas dr̃ in nobis ꝓcedere ex corde puro, & cõſcientia bona, & fide non ficta hoc referendum eſt ad actum charitatis qui ex præmiſſis excitatur. Vel ẽt hoc dicitur, qa huiuſmodi actus diſponunt hominem ad recipiendum charitatis infuſionem. Et ſimiliter etiam dicẽdum eſt de eo, quod Aug.* dicit, ꝙ timor introducit charitatem & de hoc quod dicitur in glo.† Math. 1. quòd fides generat ſpem, & charitatem.

(* Tracta. 9. Canon. Ioã. aute mediũ to mo. 9. †Gloſ. in ter linea. ibidẽ.)

ARTICVLVS III.

Vtrum charitas infundatur ſecundum capacitatem naturalium.

(Porrecta per totum. 126 1. q. 6. ar. 6 Et 1. di. 17. q. 1. ar. 3. Et 3. di. 31. q. 1. ar. 4.)

AD TERTIVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ charitas infundatur ẽm capacitatem naturalium. Dr̃. n. Matth. 25 ꝙ dedit vnicuiq; ẽm propriam virtutem: ſed charitatem nulla uirtus præcedit in homine, niſi naturalis: quia ſine charitate nulla eſt uirtus, vt dictum eſt. ergo ſecundum quantitatem virtutis naturalis infunditur homini charitas a Deo: ¶2 Præt. Oĩum ordinatorum ad inuicem ſecundum proportionatur primo: ſicut videmus, ꝙ in rebus naturalibus forma proportionatur materiæ, & in donis gratuitis gloria ꝓportionat̃ gratiæ: ſed charitas, cum ſit perfectio naturæ, comparatur ad capacitatem naturalem, ſicut ſecundum ad primum. ergo uſ ꝙ charitas infundatur ẽm naturalium capacitatẽ.

(*q. præce. art. 7.)

SVPER Q. XXIIII. ART. III.

Bannes eodem articu.

IN art. 3. q. 2. omiſſis duobus primis dubiũ occurrit ſimpliciter & ad hoĩem. Nam author in primo ſen. d. 17. q. 1. ar. 8 menſurat charitatem ſcdm conatũ recipientium. Et iõ dictat, ꝙ cũ charitas infundat à Deo in creatura rõnali, ex parte vtriuſq; ſ. agentis, & recipientis menſuretur. Author ât in corpore articuli ſolam Dei volũtatẽ menſurã charitatis ponit. ¶Ad euidentiã huius ſcito, ꝙ dupliciter aſſignari pôteſt quantitans charitatis ſcilicet ſimpliciter, & ex ſuppoſitione. Si dr̃ tur cã ſimpliciter, ſic eſt ſola voluntas Dei diuidẽs ſingulis, put vult.

¶3 Prę. Hoíes, & angeli ẽm eandem rõnem participant beatitudinẽ q̃ a ĩ vtriſq; eſt ſilis beatitudinis rõ ut hr̃ Mat. 22. & Luc. 20. ſed in angelis charitas, & alia dona gratuita sũt data ẽm capacitatẽ naturaliũ, ut Magiſter * dicit 3. diſt. 2. li. ſentent. ergo idem vr̃ eſſe in h hominibus

G

SED CONTRA eſt, quod dr̃ Ioã. 3. Spũs vbi vult ſpirat. & 1. ad Cor. 12. Hæc oĩa operat̃ vn⁹ & idem Spũs, diuidens ſingulis prout vult, ergo charitas datur non ẽm capacitatem naturaliũ ſed ſecundum voluntatem ſpiritus ſua dona diſtribuentis.

RESPON. Dicendum, ꝙ vniuſcuiuſq; rei quantitas dependet a propria ca rei, quia vniuerſalior cã effectũ maiorem produ- H cit. Charitas ãt cum ſuperexcedat proportionẽ naturæ humanæ, vt * dictũ eſt, non dependet ex aliqua naturali uirtute, ſed ex ſola gr̃a Spũſſcti eã infundẽtis. Et iõ ᵐ quãtitas charitatis nõ depẽdet ex cõditione naturæ, vel ex capacitate naturalis virtutis ſed ſolũ ex uolũtate Spũſſcti diſtribuentis ſua dona, ꝓut vult ⁿ Vñ & Apoſ. dicit ad Ephe. 4. Vnicuiq; noſtrũ data eſt gr̃a ẽm mẽſurã donationis Chriſti.

I

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ illa virtus, ẽm quã ſua dona De⁹ dat vnicuiq; eſt diſpoſitio uel ꝑparatio ꝓcedẽs, ſiue conatus gr̃am accipiẽtis. Sed hãc ẽt diſpoſitionem, vel conatũ præuenit Spũſſctũs mouens mentem hominis uel plus uel minus ẽm ᵈ ſuam voluntatem. Vnde & Apoſt. dicit ad Coloſſ. 1. Qui dignos nos fecit in partem ſortis Sanctorum in lumine.

AD II. dicendum, ꝙ forma nõ excedit materiæ proportionẽ ſed ſunt eiuſdem gn̄is. Silr̃. etiã gr̃a, & gl̃ia ad idem genus referuntur: quia gr̃a nihil eſt aliud, G q̃ quædam inchoatio gloriæ in nobis. ſed charitas, & natura non pertinent ad idem genus. & ideo non eſt ſimilis ratio.

AD III. dicẽdum, ꝙ angelus eſt intellectualis naturæ, & ẽm ſuam conditionem competit ei, vt totaliter feratur in oẽ id in quod fert̃, ut in primo habitũ * eſt. Et ideo in ſuperioribus angelis fuit maior conatus, ad H bonum in perſeuerantibus, & ad malum in cadentibus. Et iõ ſuperiorum angelorum perſiſtẽtes facti ſunt meliores, & cadẽtes facti ſunt peiores alij: ſed hõ eſt naturæ rõnalis, cui competit eſſe qñq; in potentia, & qñq; in actu, & ideo non oportet, ꝙ feratur totaliter in id, in quod fertur, ſed eius, qui habet meliora naturalia, poteſt eſſe minor conatus, & econuerſo. I & ideo non eſt ſimile.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum charitas augeri poſſit.

AD QVARTVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ charitas augeri non poſſit. Nihil enim augetur niſi quantum. Duplex autẽ eſt quantitas, ſcilicet dimenſiua & uirtualis, quarum prima charitati non conuenit, cum ſit quædam ſpiritualis perfectio. Virtualis autem quantitas attendit

vult. Si quæritur cã, ex ſuppoſitione uoluntatis diuinæ tanquã æqualiter ſe hñtis ad infuſionẽ gr̃æ, hęc cauſa quantitatis eſt conatus ſeu diſpoſitio proxima. Declaro ſingula. Quod. n. cã ſimpliciter quãtitatis charitatis ſit ſola voluntas diuina, ut probat̃ in litera ex eo, ꝙ charitas excedit totã naturæ uirtutem, & conſequẽter oẽm ei⁹ conatum & diſpoſitionem. In cuius ſignũ infimę naturæ. ſ. humanæ, & ẽt in aĩa ſecundũ naturalẽ conditionem proportionata corpori imperfecto, quale eſt fęminei ſexus, dedit Deus maiorẽ charitatẽ, q̃ ſupremo angelo. Tã. n. aĩa Chriſti, q̃ beatæ Virginis beatior eſt eſſentialiter oĩbus angelis. Amplius, Conatus ipſe, cui commenſurari ex parte recipientis dr̃ charitas, non eſt condiſtincta cã contra voluntatẽ Dei, ut eſt gr̃æ cã ſimpliciter ſed ex parte ipſi⁹ diuinę volũtatis ſe tenet, ut ĩ rñſione ad primũ author dicit & probat. Quia Spũſſctũs cauſans charitatẽ dignificat quoque receptiuum plus & minus, prout cãre intendit charitatem iuxta Apoſtoli doctrinam allatã in litera. Quod aũt ſuppoſita diuina uoluntate tãquã æqualiter ſe hñte ad infuſionẽ charitatis, ex parte diſpoſitionis proximæ ſeu conatus attendatur quãtitatis charitatis manifeſtũ eſt. Et qa altius eſt iudiciũ ſecũdũ cãm ſimpliciter q̃ ſcd̃m cãm ex ſuppoſitione, iõ author ſeipſo doctor. hoc in loco quãtificauit charitatem, ex cã ſimpliciter, quia in primo ſententiarũ quantificauerat eam ex cã ex ſuppoſitione. Nec eſt uerum, ꝙ rõ dictet, in creatione noui ordinis rerũ, quantitatem creaturam rerũ mẽſurari debere ſecũdũ receptiua, q̃uis hoc habeat locũ in actione depẽdentiũ a receptiuis, uel coaptatorum naturaliter eiſdem, ut eſt de aĩa rõnali reſpectu materiæ, & aliorum naturaliũ. Charitas ſiquidem ad nouę creaturę ordinem ſpectat. Et ideo ſimpliciter loquẽdo, tã ipſius infuſio, q̃ diſpoſitio ad eam, inquantum eſt diſpoſitio ad eam, ad unã & eandem cauſam ſpectat, q̃ eſt cã charitatis ſimpliciter, q̃ eſt diuina uoluntas. Et hæc eſt uera & formalis deciſio. Cum ãt audieris, aut uideris diſtinguentes Deũ ex una, & diſpoſitiones noſtras ex altera parte, cãs, ut Deo attribuãt id qd̃ ſolus facit, nobis ãt id quod ꝑ nos facit, nõ cõtradices: ſed memento apoſtolicæ ſententiæ. Nõ alta ſapientes: ſed humilibus cõſentiẽtes.

* Li. 2. Sẽ. d. 3. paragra. B.

* Ar. ꝑce.

Conclu. m

D. 316.

K

¶ In rñſione ad tertium in eodẽ ar. dubiũ occurrit triplex ad hominem. Primo, quõ in angelis charitas fuit ſcd̃m conatũ, cũ apud authorem, angeli fuerint creati in gr̃a, & non fuerunt conſecuti charitatẽ ꝑ aliquem conatũ, ut in nobis adultis cõtingit. Secundo, qm̃ conatus accipientis charitatem eſt à Spũſctõ, ut in rñſione ad primũ dr̃: Et ita in angelis quantitas conatus reſoluitur in in conditionem eorũ naturalẽ hic in hac rñſione. Tertio, quõ author hic docet, charitas ſcd̃m ſolã Dei uolũtatem quantificatur, et tñ in hac rñſione cõcedit, ꝙ in angelis quantificata eſt ſecundum eorum naturalia.

¶ Ad primũ horũ dr̃ ꝙ quẽadmodũ in nobis adultis, cũ de nouo infundit̃ charitas ſimul tempore eſt conatus. i. actus uoluntatis uehemẽs in Deũ & charitas ipſa infundit̃ proportionata illi actui. ita in creatione angelorũ ſimul tẽpore fuit eorũ conatus, & ipſius charitatis illũ conatũ informãtis ĩfuſio. Et ꝓpterea ſicut nobis adultis dat̃ charitas ſcd̃m conatũ ſimultaneũ, ita & in angelis. Dñia ãt eſt de conatu ſeu diſpoſitione ꝓcedente tempore in nobis & angelis: quia in eis non habet locum.

¶ Ad ſcd̃m ãt dr̃, ꝙ conatus angelorum hẽt ĩ ſe duas cõditiones una eſt qd̃ ſit totalis altera eſt, q̃ ſit in hñẽ talem. puta charitatis. Primum cõe fuit oĩbus angelis, & reſoluitur in conditionẽ naturæ. Scd̃m ꝓpriũ fuit quibuſdam, & per hoc ſecundum conatus ille erat diſpoſitio propria ad charitatem, & ſic reſoluitur in Spiritũ ſanctum, in reſpõſione ad primum: unde nulla eſt cõtrarietas.

¶ Ad tertium dicitur, ꝙ etiam in angelis charitas eſt quantificata ſcd̃m ſolam Dei uoluntatem, per ſe loquendo. Per accidẽs. n. eſt ꝙ connatus Proportionales angelorũ ꝓportionaliter dignificati ſint ſecundũ diſpoſitiones charitatis a Spũſctõ. Potuiſſet. n. ſi uoluiſſet Spũſſctũs ꝓportionales conatus dignificare, ut eſſent diſpoſitiones ad charitatẽ non proportionales, ſed unũ longe altius dignificare, q̃ proportionalitas requirebat: ſed quia de facto ſic credimus, & rationabile eſt Spiritumſanctum feciſſe, diſtingui poteſt inter cauſam & occaſionem, ſeu cauſam remotam, & dic. ꝙ author non recedit ab excellentia ſuæ doctrinę. q̃ uere cauſa ꝓp quã quãtificatur charitas, eſt ſola uolũtas Dei, dignificans ẽt ipſos conatus. Remota autem cauſa, ſeu occaſio quantitatis proportionalis ſecundum naturalia in angelis, eſt conditio naturalis. Ex hoc enim quòd actus angelorum ſecundum exceſſum naturalium nati ſunt obſequi Spirituſſancto, occaſionatur ut Spirituſſanctus dignificet eos proportionaliter. Et ſic oĩa cõſonãt.

* 1. p. q. 62. ar. 6.

Porrecta per totum.

127

1. 2. q. 52. ar. 1. & q. 66 ar. 1. Et 1. d 17. q. 2. ar. 1. Et uit. q. 1. a. 11. Et quolib. 9. art. 13.

SVPER QVÆS. XXIIII. ART. IIII. ET. V.

Aegid. 1. d. 17. q. 1. 2. par. p. prin. *Cap. 1. d. 17. q. 2. con. 4.*
Alb. mag. 1. d. 17. art. 10. *D. Bon 1. ſ. d. 17. q. 1. a. 1.*
Sum. 1. d. 17 q 3. *Ric. d. 17. q. 1.* *Duran. d. 17. q. 5.*
Fran. de mag. d. 18. q. 2. *Bac. d. 15. q. 1.* *Scotell d. 18. q. 1.*

IN art. 4. & 5. eiuſdem 24. q. in materia de intẽſione, & remiſſione formarum quia materia ualde ambigua inter tot opiniones

h ſecundum obiecta, ſecundùm quæ charitas non creſcit: q̄a minima charitas diligit omnia, q̄ ſunt ex charitate diligenda. ergo charitas non augetur.

¶ 2 Præt. Id quod eſt in termino, non recipit augmentū: ſed charitas eſt in termino quaſi maxima uirtutum exiſtens, & B ſummus amor optimi boni. ergo charitas augeri non poteſt.

¶ 3 Præt. Augmētū, quidam motus eſt. ergo qđ augetur, mouetur. Quod ergo augetur eſſentialiter, mouetur eſſentialr: ſed non mouet̄ h eſſentialr, niſi qđ corrūpit̄, uel gñat̄. ergo charitas nō pt augeri eſſentialr, niſi fortè de nouo generet̄, vel corrūpat̄: quod eſt inconueniens.

Sed contra eſt, quod Aug. dicit * ſuper Ioã. ꝙ charitas meretur augeri, ut aucta mereatur & perfici.

*Tract. 5. in Ioã. de clinando ad hæc anno 9.

ſiones hī, & mens authoris diuerſæ interpretationi ſubeſſe vi A detur, abſque multo ſermone, ne moralis philoſophiæ, terminos totaliter exiſſe videar, modū quo fit intentio & remiſſio in formis, tāgemus. Dicimus igitur, ꝙ opiniones diuerſæ ſunt. ppea ꝙ quidā putant formā habere latitudinē pfectionis: qdā vero putāt formam non habere latitudinē pfectionis. Et horū quidam dicūt formā in indiuiſibili cōſiſtere: ſed ineſſe ī .. ſius, quo ſubiecto in eſt, latitudinē perfectionis habere, & ſecundū hoc attēdi intētionē & remiſſionem formarū: ita ꝙ albedo nunq̄ eſt intēſior, ſed albū eſt intēſius, propriè loquendo. Opinantiū autē formā habere perfectionis latitudinem, alij putant in illa latitudine dari partes ſucceſſiuas, ita ꝙ albedo, q̄ intēditur, diuiditur in partes ſucceſſiuas, ſicut motus intentionis, & in termino manet albedo terminans partes pcedentes. Alij aūt putant in illa latitudine dari partes pmanentes, & diſtinctas inter ſe, ita ꝙ adueniente vna, non recedit alia. Alij aūt putant in illa latitudine dari quaſi partes, ſeu gradus permanentes, ſed nō in actu, ſed unum nī in actu, reliquos in potētia. Et inter hos eſt differentia, q̄ uerbalis tm̄ uidetur, dum quidā putāt hoc cōuenire formæ ſecundū ſe, quidā putant hoc conuenire formę in ordine ad ſubiectū. Sed quia forma accidentalis, quæ ſola in- C tenditur, & remittitur, ſecundum ſe habet ordinē ad ſubiectū, ut in litera dicitur: ideo idem dr̄ in utraque opinione. Et qm̄ hæc ultima opinio eſt rōnabilior, & omnes difficultates accidentes in re, ſoluere facile vr̄, Peripateticiſq; cōſentanea vr̄: iō eam declarare uolumus, quam indubie conſtat eſſe San. Thomæ, ni fallor. Scito igitur in primis, ꝙ quia, ut in litera dicitur, forma ſecundum ſuam eſſentiam habet ꝙ inſit, clare latitudo formæ ſecundum eſſe, aut ineſſe. & non ſecundum formæ eſſentiā, ignorantia propriæ vocis dicitur. Propter ꝙ prima opinio excluditur. Iudiciū quoq; de forma ex natura motus, quo intentio fit, fallax inuenitur: q̄a manifeſte patet lumē intēdi, & remitti abſque partibus ſucceſſiuis. Oportet autem uniuerſalē doctrinā facere de formis, quæ intēduntur, propter qđ ſecunda quoque opinio excluditur. Partes autem, aut gradus ſimul permanentes in actu, diſtinctos in una & eadem forma audire etiam erubeſcit ſchola peripatetica, quæ didicit a ſuo D præceptore, per actus & potentiæ naturam exiſtētia in aliquo diſtinguere. Et ex hoc tertia opinio refutatur. Conſonant aūt ſenſui & rationi, ut forma quæ intenditur, & remittitur, gradualē perfectionis latitudinem habeat, ita ꝙ & calor, & eſſe caloris, in eſſe eiuſdē latitudinē hmōi habet: & cum de minus calido, puta, ut duo, fit magis calidum, puta, ut quatuor, nō corrumpitur præcedens calor, ſed abiicitur ſolum actualis terminatio caloris ad gradum ut duo, & peruenitur ad actualē terminationem caloris ad gradum ut quatuor. Sic. n. Saluat̄ motus de affirmato in affirmatum abſq; formæ corruptione: ſicut in uero motu augmenti cū Sortes de tripedali fit quadrupedalis, non abiicit pcedens quātitas, ſed ſolū actualis terminatio quātitatis ad tripedalē menſuram, & peruenitur ad actualē terminationem quadripedalis menſuræ eiuſdē quantitatis, & propterea non remanet tripedalis in actu, ſed in potētia. Et ſimiliter non remanent præcedentes gradus caloris in actu, E ſed in potentia. Vnde quemadmodū in motu diminutionis, cum Sortes de quadripedali fit tripedalis, fit quantitas in actu tripedalis: ita in motu remiſſionis cū de calido ut quatuor, fit calidum ut tria, fit calor in actu tertij gradus, nec refert utrum hoc fiat per motū, ut cum aliquid magis calefit, uel per mutationē, ut cū aliquid magis illuminatur. Vtrobique. n. eſt eadem rō in intrinſecis. Ex hoc autem patet & ſolutio alterius difficultatis, An in hmōi intētione interueniat corruptio. Iā. n. patet, ꝙ ſola terminatio actualis ſecundum aliquē gradum corrūpitur, non gradus ipſe, ſicut in quātitate molis declaratum exēplariter eſt. Ex hoc ēt patet, ꝙ non fit intenſio per additionē gradus ad gradū, propriè loquendo, ut diffuſius in cōmentariis ſuper ar. 2. q. 52. in præcedenti libro manifeſtauimus: ſed per eductionem maiorem formæ de potentia ſubiecti, vel aliquid proportionale in formis infuſis ab extra, ut charitas eſt. Et ppterea in litera dr̄, ꝙ formā eſſe maiorem, eſt ipſam magis

ineſſe ſuſceptibili. Non. n. negat author latitudinē in eſſentia formæ, ſed negat aliā eſſe latitudinē ineſſe ipſi formæ reſpū ſubiecti, & aliā latitudinē, aut indiuiſibilitatē eſſentiæ formæ ſecūdū ſe: q̄a vult eādē eē rōnē de eſſentia formæ, & de eſſe, & ineſſe, q̄a ipſa eſt eſſentialiter res, cui cōuenit eſſe i ſubiecto. Et vult huiuſmodi latitudinē nō cōuenire formę ſecūdū ſe. i. ut diſtinguit̄ cōtra ſeipſam, ꝓ quanto reſpicit ſubiectū. ſicut cōuenit latitudo extēſiua quātitati molis, & latitudo obiectiua quātitati habitus ſcientifici, ſed conuenire formæ, ut eſſentialiter reſpicit ſubiectū. Ex hac nāq; pte cuilibet formæ vult authoꝛ cōuenire maiorē pfectionē intēſiue. Et ppea i calce corporis articuli dr̄, ꝙ intenſio nō fit per aductū nouæ formæ. Hoc. n. eſſet, ſi forma haberet aliquā quantitatē ex ſeipſa, nō p cōparationem ad ſubiectū. Quòd ſi adhuc de hac mēte authoris dubitas, lege inferius in tertia par. q. 7. art. 12. iuncto 9. & uidebis latitudinē intēſiuā gradualē in eſſentia formæ abſq; oī ſcrupulo. Ex hoc autem, ꝙ iuxta hanc viā nihil ſcrupuloſum occurrit, & oīa conſonāt, apparet ꝙ hæc ſola ſit uera, & ab authore intēta, uolente in hmōi motu nō eſſe oīno nouū terminū, ſed antiquū mō nouo ſe habentē ſecundū magis, & minus qđ ſignificat illas actuales terminationes formæ ſecundū hunc, uel illum gradum. Charitas quoq; eodem mō intenditur, a Deo ſc̄ effectiue, ita ꝙ non corrumpitur præcedens charitas, nec noua aduenit, ſed q̄ erat terminata ad tertiū, terminatur ad quartum, uel ſextum gradum actualiter. Et ſi ab importunis, aut Nouitiis inquiratur, quid eſt illa terminatio quæ abiicitur, quæ eſt terminus a quo, in intenſione, Dicito ꝙ nihil addit ſupra rem, puta, tantum calorē, niſi actualitatem tertij gradus. Actus. n. eſt terminare, diſtinguere, & ſeparare. Hæc. n. deperditur, dum terminatur idem calor ad quartum gradum, & non deperditur quātitas ipſa caloris. Natura ſiquidem actus, & potentiæ philoſophiam hanc aperit. In remiſſione quoque ſimiles ſunt termini, ſ. actualitates formæ ſecundum diuerſos gradus, ut ſi de calido, ut ſex, fiat calidum ut tria, terminus a quo, eſt actualitas ſexti gradus, & terminus ad quem, actualitas tertij, quæ prius erat in potentia: ſed non eſt ſimile quoad deperditionem, quia non ſolum actualitas ſexti gradus deperditur, ſed deperditur etiam quantitas a ſex vſque ad tria. Et hæc ſat ſint inter moralia.

¶ In eodem quinto articulo in reſponſione ad primum, aduerte diligenter, ꝙ non cadit author, quòd quantitas continua intendatur in his, quæ rareſiunt. Hoc enim eſſet falſum, quia aer rarior, non eſt magis quantus, ſed maius quantum: ſed mens authoris eſt, quòd in rarefactione quantitas fit maior extēſiue non per additionem quanti ad quantum, ut cōtingit in motu augmenti, ſed per maiorem extenſionem præcedentis quātitatis. Et hic modus augendi quantitatem eſt ſimilis proportionaliter modo, quo augetur quantitas uirtualis formarum. Intenduntur enim non per additionem aduenientis quantitatis virtualis, ſed per maiorem perfectionem præexiſtentis quantitatis: ita quòd ſicut in rarefactione eſt extenſio quātitatis dimēſiuæ præexiſtentis abſque nouæ quantitatis additione: ita in intentione eſt quaſi extenſio quantitatis uirtualis præexiſtentis abſque additione. Et quia quantitas continua infra latitudinē continui communicat in hoc cum formis ſuſcipientibus magis & minus (ex eadem namque radice, quā formæ intēdūtur, & remittuntur, quantitas hoc modo extendit̄, & contrahitur, ut in litera dicitur) ideo forte author in prima ſecundæ quæſt. 52. art. 1. quantitatis continuæ, ut ſic, ſpecies non excluſit a ſuſcipientibus magis & minus: in ueritate tamen extra illas ſunt. Vnde & in litera non dicitur, quòd quantitas in rarefactione intenditur, ſed ꝙ habet proprium augmentum, ſicut aliæ formæ accidētales, per modū intenſionis eius in ſubiecto. In his ſiquidem uerbis modus augmenti, quo extenditur in rarefactione quantitas, declaratur, qđ eſt per modū quo forma intenditur in ſubiecto, quia. ſ. eſt per maiorē eductionē formæ de potentia ſubiecti, quod in quantitate dimēſiua facit maius extēſiue, & in quantitate uirtuali facit maius intenſiue. Et non ſignificatur per illa uerba, quòd quantitas dimēſiua intendit̄, & remittitur, niſi proportionaliter exponēdo, ut declaratū eſt

e In eodē 5. art. ꝑ reſpōſione ad ſecūdū, & tota hac materia, vide ſcripta ſup q. 52 pr... ſecūdę, ne ca... repetam⁹. Inde n. & corp⁹ articuli &c. percipies facilius.

Resp. Dicēdū, ꝙ charitas viç F pōt augeri. Ex hoc n. dicimur eſſe uiatores, ꝙ in Deū tēdimus, q eſt ultimus finis nr̃æ beatitunis. In hac ēt via tantò magis ꝓcedimus, quanto Deo magis ꝓpinquamus, cui nō appropinquat paſſibus corporis, ſed affectibus mentis. Hac aūt ꝓpinquitatē facit charitas, q̃a per ipſam mēs Deo unitur: & ideò ᵐ de ratione charitatis uiæ eſt, vt poſſit augeri. ⁿ Si enim non poſſet augeri, iam ceſſaret uiæ proceſſus. Et ideò Apoſt. charitatem, viam nominat dicens 1. ad Corinth. 12. Adhuc ex- G cellentiorem uiam uobis demonſtro.

Concl. m

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ charitati nō cōuenit quātitas dimēſiua, ſed ſolū quātitas uirtualis, q̃ nō ſolū attēdit̄ ſm numerū obiectorū, ut ſ. plura, uel pauciora diligantur, ſed ēt ſm intēſionem actus, ut magis, uel minus aliquid diligatur: & hoc modo virtualis quantitas charitatis augetur.

Ad II dicēdū, ꝙ charitas eſt in ſummo ex parte obiecti, inquantum ſcilicet eius obiectum eſt ſummum bonum. Et ex hoc ſequitur, ꝙ ipſa ſit excellentior aliis uirtutibus: non tamen eſt charitas in ſummo quantum ad intenſionem actus.

Ad III dicēdū, ꝙ quidā dixerunt charitatē non augeri ſm ſuam eſſentiā, ſed ſolū ſm radicationē in ſubiecto, vel ſm feruorem: ſed hi propriā vocē ignorauerunt. Cū n. accidens ſit, eius eſſe, eſt ineſſe. Vn̄ nihil eſt aliud ipſam ſm eſſentiam augeri, q̃ eam magis ineſſe ſubiecto, quod eſt magis eā radicari in ſubiecto. Sir̄ ēt ipſa eſſentialiter eſt uirtus ordinata ad actum: unde idem eſt ipſam augeri ſecundū eſſentiā, & ipſam habere efficaciā ad ꝓducendū feruentioris dilectionis actū. Auget̄ ergo ᵈ eſſentialiter, non quidē ita ꝙ eſſe incipiat, vel eſſe deſinat in ſubiecto, ſicut obiectio illa ꝓcedit: ſed ita quòd magis, ac magis in ſubiecto eſſe incipiat.

D. 315. & 1051.

Articvlvs V.

Vtrum charitas augeatur per additionem.

Aegi. 1. 5. d. 17. q. 2. a. 2. Capr. 1 d. 17. q. 2. con. 3. & 5. & 2. d. 18. q. 1. con. 4. Ban. eodem art.

Porrecta per totum.

128

1. 2. q. 6. 5. ar. 2. Et 1. di. 17. q. 2. artic. 2. Et vir. q. 1. articu. 11. corpo. & ad 10. & 11.

* li. 1. tex. 31. to. 2.

Ad qvintvm ſic proceditur. Vr̄ ꝙ charitas augeatur ꝑ additionē. Sicut. n. eſt augmentū ſm quantitatem corporalē, ʰ ita ſm quantitatem virtualē: ſed augmentū quātitatis corporalis fit per additionē. dicit. n. Philoſophus* 1. de gn̄atione ꝙ augmentum eſt præexiſtenti magnitudini additamentum. ergo et augmentum charitatis, quod eſt K ſm uirtualem quantitatem, erit per additionem.

¶2 Præt. Charitas in aīa eſt quoddā ſpūale ʰ lumē, ſm illud 1. Ioan. 2. Qui diligit fratrē ſuū, in lumine manet: ſed lumē creſcit in aere ꝑ additionē, ſicut in domo lumē creſcit alia candela ſuperaccenſa. ergo ēt charitas creſcit in anima per additionem.

¶3 Præt. Augere charitatē, ad Deū ptinet, ʰ ſicut & ipſam creare, ſm illud 2. ad Corin. 9. Augebit incremēta frugū iuſtitiæ ueſtræ: ſed Deus primò infundendo charitatē, aliq̃d facit in aīa, qđ ibi prius nō erat. ergo ēt augēdo charitatē, aliq̃d ibi facit, qđ prius nō erat. ergo charitas augetur ꝑ additionē.

Sed contra eſt, ꝙ charitas eſt forma ſimplex: ſimplex aūt additū ſimplici n̄ facit aliq̃d mai⁹, ut ꝓbat̄ 3. *Phy. ergo charitas n̄ auget̄ ꝑ additionē.

* Li. 3. tex. 59. to. 2.

Respon. Dicēdū, ꝙ oīs additio eſt alicui⁹ ad aliquid. Vn̄ in oī additione oportet ſaltē ꝑintelligere diſtinctionē eorū, quorū unū addit̄ alteri an̄ ipſam additionē. Si ergo charitas addat̄ charitati, oportet ꝑſupponi charitatē additā ut diſtinctam à charitate, cui addit̄, nō q̃dē ex neceſſitate ſm eſſe ſed ſaltē ſm intelſm. Poſſet. n. Deus ēt quantitatē corporalē augere addendo aliquā magnitudinē nō prius exiſtentē, ſed tūc creatā: q̃ q̃uis prius nō fuerit in rerū natura, habet tū in ſe, vn̄ eius diſtinctio intelligi poſſit a quātitate, cui addit̄. Si ergo charitas addat̄ charitati, oportet ꝑſupponere, ad minus ſm intelſm, diſtinctionē unius charitatis ab alia. Diſtinctio aūt in formis eſt duplex. Vna q̃dē ſm ſpeciem: alia aūt ſm numerum. Diſtinctio q̃dē ſm ſpeciem in habitibus, eſt ſm obiectorū diuerſitatem: diſtinctio verò ſm numerum, eſt ſm diuerſitatem ſubiecti. Pōt ergo contingere, ꝙ aliq̃s habitus per additionem augeatur, dum extendit̄ ad q̃da obiecta, ad quæ prius ſe non extendebat. Et ſic augetur ſcientia Geometriæ, in eo qui de no- H uo incipit ſcire aliqua geometricalia, quæ prius neſciebat. Hoc aūt non pōt dici de charitate, quia ēt minima charitas ſe extendit ad oīa illa, q̃ ſunt ex charitate diligēda. Nō ergo talis additio ī augmento charitatis pōt intelligi ꝑſuppoſita diſtinctione ſm ſpeciem charitatis additæ ad eā, cui additur. Relinquitur ergo, ꝙ ſi fiat additio charitatis ad charitatem, ꝙ hoc fiat ꝑſuppoſita diſtinctione ſm numerū, quæ eſt ſm diuerſitatē ſubiectorū: ſicut albedo auget̄ per hoc, ꝙ albū additur albo, q̃uis hoc augmento non fiat aliq̃d magis albū. Sed hoc in ꝓpoſito dici non pōt, q̃a ſubiectū charita- I tis nō eſt niſi mens rōnalis. Vn̄ tale charitatis augmentum fieri non poſſet, niſi per hoc ꝙ una mens rōnalis alteri adderet̄, qđ eſt impoſſibile: quamuis ēt ſi eſſet poſſibile tale augmētū, faceret maiorē diligētē, nō aūt magis diligētē. Relinq̃tur ergo, ꝙ nullo mō charitas augeri pōt ꝑ additionē charitatis, ad charitatē, ſicut quidā ponūt. Sic ergo charitas auget̄ ſolū per hoc, ꝙ ſubiectū magis, ac magis participat charitatem. i. ſm quod magis reducitur in actum illius, ac magis ſubdit̄ illi. Hic. n. eſt augmēti modus proprius cuiuslibet formæ, q̃ intenditi eo ꝙ eſſe huius formæ totalr̄ cōſiſtit in eo, ꝙ inhæret ſuſceptibili. Et iō cū magnitudo rei cōſequit̄ eſſe ipſius formæ, formā eſſe maiorē, hoc eſt eā magis ineſſe ſuſceptibili, non aūt aliam formā aduenire. Hoc. n. eſſet ſi forma haberet aliquā quantitē ex ſeipſa, non ꝑ cōparationem ad ſubiectū. Sic ergo & ᵐ charitas augetur ꝑ hoc, ꝙ intendit̄ in ſubiecto, & hoc eſt ipſam augeri ſm eſſentiā: non aūt per hoc, ꝙ charitas addat̄ charitati. ⁿ

Conclu. m

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ quantitas corporalis habet aliq̃d, inquantū eſt quātitas, & aliquid inquantū eſt forma accidentalis. Inquātū eſt quātitas hēt, ꝙ ſit diſtinguibilis ſm ſitum, & ſecūdùm numerum: & ideo hoc modo conſideratur aug-

mentum

mētū magnitudinis ꝑ additionē, ut patet in aialibus. Inquātū uero eſt forma accidētalis, ē diſtinguibilis ſolū ſm̄ ſubiectū. Et ſm̄ hoc hēt ꝓpriū augmentū, ſicut & aliæ formæ accidentales, ꝑ modū intēſionis eius in ſubiecto, ſicut patet in his, q̄ rareſiūt, ut ꝓbat̄ in 4. Phy. Et ſimiliter ſciētia hēt quantitatē, inquātū eſt habitus ex parte obiectorū: & ſi auget̄ ꝑ additionē, inquātū aliqs plura cognoſcit. Hēt ēt quātitatē, īquātū eſt q̄dā forma accidentalis ex eo, ꝙ ineſt ſubiecto: & ſm̄ hoc auget̄ in eo, q certius eadē ſcibilia cognoſcit nunc, q̄ prius. Simil'r ēt & charitas hēt duplicē quantitatem: ſed ſm̄ eam, quæ eſt ex parte obiecti, nō augetur, ut dictum eſt*. Vnde relinquitur, ꝙ per ſolam intēſionē augeatur.

In cor. Art.

AD II dicēdū, ꝙ additio luminis ad lumē pōt intelligi ſic, ꝙ intēdit̄ in aere ꝑꝑ diuerſitatem luminariū cauſantiū lumē: ſed talis diſtinctio non hēt locū in ꝓpoſito, qa nō eſt niſi unū luminare influēs lumē charitatis.

AD III dicendum, ꝙ infuſio charitatis importat quādā mutationē ſm̄ habere charitatem, & non habere. Et iō oportet ꝙ aliqd adueniat, qđ prius nō infuit. Sed augmētatio charitatis importat mutationem ſm̄ magis, & minus habere: & iō non oportet ꝙ aliqd in ſit, qđ prius non infuerit, ſed ꝙ magis inſit, qđ prius minus inerat, & hoc ē quod facit Deus charitatem augendo. ſ. ꝙ magis in ſit, & ꝙ ꝑfectius ſimilitudo Spiritusſancti participetur in anima.

ARTICVLVS VI.

Vtrum quolibet actu charitatis, charitas augeatur.

AD SEXTVM ſic proceditur. Vr̄ ꝙ quolibet actu charitatis charitas augeat̄. Quod. n. pōt id qđ maius eſt, pōt id qđ minus eſt: ſed qlibet actus charitatis pōt mereri uitā æternā, quæ maius eſt, q̄ ſimplex charitatis augmētū: qa uita æterna includit charitatis perfectionem. ergo multò magis quilibet actus charitatis charitatem auget.

¶2 Præt. Sicut habit' uirtutū acquiſitarū generat̄ ex actibus ita ēt augmētū charitatis cau-

SVPER QV. XXIIII. ART. VI.

Egi. 1. 5. d. 17. q. 3. 2. prin. Ban. eadem art. D. Ben d. 17. q. 2. a. 2.

IN art. 6. nota in titulo Nouitie, q charitatem augeri ꝑ actus, tripliciter intelligi pōt. Vno mō effectiue: & ſic nō eſt q̄ſtio, qa ſicut charitas nō fit ꝑ actus noſtros, ſed a Deo, ita nec auget̄ ꝑ eoſdem, ſed a Deo. Alio mō meritorie, & hoc tripliciter, vel meritorie ſolum, uel meritorie, & efficaciter. hoc eſt, cū effectu augmēti. Et hoc tertio mō directe intelligit̄ in q. 5. ꝙ charitas quolibet ſuo actu augeat̄. Secūdus aūt ſenſus extra quæſtionē omnino nō eſt, ut in ſequentibus patebit.

¶ In eodē art. in rñſione ad primū, Durandus obuius occurrit in 1. ſen. d. 17. q 8. negans quolibet actu charitatis mereri aliquem, charitatis augmētū. Et rō ſua eſt: qa ille ſolus dignus ē accipiēdis, q bene utitur iam acceptis: ſed habens habitū, & remiſſe utens illo, non debito mō utit̄ ſuo habitu, qa nō ꝓportionatis actibus ipſi habitui. ergo ſi quolibet actu charitatis meremur augmentū charitatis, ſed ſolum per illos, qui excellunt, uel adæquant ipſum habitum.

¶ Ad hoc dī ꝙ, cum ī merito vitæ æternæ claudatur meritum augmēti, nā charitas viatoris, dū fit cōprehenſoris ad terminū augmenti peruenit, mirū eſt, quomodo iſte concedat, ꝙ quolibet actu charitatis mereamur uitā æternā, & non augmentum charitatis. Nec valet rſ.ſio ſua, ſ. ꝙ maius eſt mereri augmentum, & uitam æternam, q̄ uitam æternam: qm̄ augmentum uitæ ordinatur ad augmenti terminum. ac ꝑ hoc in merito augmenti in termino, clauditur meritum omnis augmenti, magis q̄ econtra: quia terminus augmenti neceſſario infert omnia ꝓcedentia, & non econuerſo, ut patet in deficientibus a termino. Qui enim meretur epiſcopatum, meretur ſacerdotiū præcium. Vnde ad rationem in oppoſitum dī, ꝙ rō aut eſt ex quatuor terminis, aut habet falſam minorem: qm̄ conceſſa maiore, cum dicitur in minore, quòd remiſſe vtens habitu, non utitur eo debito modo, aut intendit per ly. debito modo, idē ꝙ bene: & ſic minor eſt falſa, quia utens habitu charitatis remiſſe, bene eo utitur: quod ex hoc patet, ꝙ ꝑ illū actū meretur uitam æternam Iam enim etiam ipſe conceſſit, quòd quolibet actu charitatis meremur uitam æternam. Aut intendit per ly, debito modo, idem ꝙ adæquate & ſic argumentū eſt ex quatuor terminis, & nihil concludit, dum in maiori aſſumitur, quòd ſolus bene utēs acceptis, dignus eſt accipiendis: Et in minori non ſubſumitur, Sed remiſſe agens nō bene utitur acceptis: ſed ſubſumitur, Sed remiſſe agens, non adæquate utitur acceptis &c. Nihil ergo obſtant ſua obiecta.

¶ In rñſione ad ſecundum in eodem art. idē Durādus occurrit ibidem, uolens ꝙ habitus acquiſitus per quemlibet actum ſequentem augetur: quia par rō eſt de omnibus, & quia par rō eſt de intenſione formarū in naturalibus, & habituum in aīa: ita ꝙ ſicut unico actu generatur calor, & qualibet ſimili calefactione augetur, ita in anima unico actu generatur habitus, licet per modum diſpoſitionis, & quolibet ſimili actu agetur.

¶ Ad hoc dī ꝙ iſta quæſtio directe ſpectabat ad tertiū art. q. 52. in prima ſecundæ: ſed nō occurrit tunc Durandus. Vnde nunc breuiter dī, ꝙ lōgè diſtat natura habitus in generatione & intēſione, a naturis qualitatū naturaliū, ut patet ex eo, ꝙ naturalia nō poſſunt aſſuefactione cāri, ve dr̄ in ſecundo Eth. Si infinitie namq; proijciatur lapis ſurſum, nō aſſueſiet aſcenſui, aut diſſueſcet deſcēdere. Cōſtat aūt aſſuetudinē & diſſuetudinē, multitudinē ſimiliū actuū importare. Et ꝑ hoc patet quāta eſt differētia inter gn̄ationē naturaliū qualitatū, & habitualiū & ſimile eſt de intēſionibus earundē. Vt cū ex ſenſibilibus doctrina fiat, ſcito ꝙ qa unumquodq; dū patit̄, diſſimile actiuo eſt, paſſum aūt ē ſimile, ut dr̄ in 2. de aīa, & ꝓpterea calidi exiſtentes nō ſentimus calidū extrinſecum, niſi excellat noſtrū eſſe calidum: ideo in aīa noſtra cū potētia ad eſſe manſuetum deducēda ē ad actū, oportet in principio eſſe diſſimile eſſe māſuetudinis rōni, ſeu actiuo. Cum aūt in aliquo ī manſuetudinis deducta eſt puta, in primū gradū, poſtea ꝑ actus ſimiles præcedētibus, ſic ꝙ non ꝓcedunt a maiori rōne, ſeu actiuo māſuetudinis, q̄ unius gradus, potentia animæ ad eſſe manſuetum non patitur ab eis, utpote a ſimilibus. Sed cum actus aduenit a maiori ratione, ſeu actiuo manſuetudinis, tūc utpote diſſimilis, patit̄, & paſſa fit ſimilis, dum fit in actu ſecundi gradus, & ſic deinceps. Et qđ diximus de manſuetudinis habitu, ſimile eſt in alijs. Et ex hoc patet quanta ſit differentia inter actus alicuius habitus, puta, manſuetudinis quoad eius intenſiuam eiuſdem. Nam actus remiſſi quodammodo diſponunt ad augmentum, & quodammodo ad diminutionem. Inquātum. n. exercent habitum illum, utpote illi ſimiles, licet non perfecte, firmāt, aut firmū cōſeruāt habitum. Inquantū uero deficiunt a ſimilitudine ꝑfectionis habitus inclināt ad imperfectiorē gradū habitus, qđ eſt diſponere ad diminutionē. Simile. n. ad ſimile inclinat. Actus aūt adæquati habitui, qui habet̄, diſponunt ad augmentum habitus, dum & illum firmant, aut conſeruāt in ſuæ ꝑfectionis gradu, utpote perfecte ſimiles perfectioni habitus, & aīæ potentia per hoc propinquior redditur ad ulterioris ꝑfectionis gradum eiuſdem habitus. Actus uero excedentes ꝑfectionem habitus uirtute actiui principij ipſius habitus exceſſum habētes, augent, ſeu intendunt ipſum habitum. Tūc enim potentia animæ, q̄ diſſimilis actiuo erat manſuetudini in tali gradu, patitur ab illius actiuo per actus ab illo actiuo prouenētes, ſecundum quod excedit paſſiuū adhuc nō plene aſſimilatum ſibi, & fit ei ſimilior. Ex his autem habes, quomodo ſit, uel non ſit inter naturalium & habitualium intenſionē eadem rō, & ꝙ actus eliciti habitus ut ſic, non augent habitū, ſed aliqui diſponunt ad diminutionem, & aliqui ad augmentum & ꝙ non eſt eadem ratio de omnibus actibus ſimilibus, eo quibus fieri dr̄ habitus. Et ꝙ illi ſoli actus ſimiles augent qui ab actiuo ſecundum id, quo excellit ſimilitudinem paſſiui ad eum procedūt. Hi ſiquidem actus ut ſic, ſunt diſſimiles in principio augmenti, & ſimiles in fine eiuſdem ipſi paſſo, & illius habitui, & ſic ſimile ſimili intēditur, & augetur. Patet demum ex his ſenſus articuli illius in prima ſecundæ, & dictorū in eo Ad huc ſiquidē ſenſum oia reducenda ſunt: qm̄ hic eſt quod quid eſt rei huius, ut inductiue facile pōt manifeſtari. Vnde ex hoc patet, quare calidū ut quatuor, nō intēdit̄, ſi apponatur ſibi cale-

Porrect. per totum. 129

tiuum ut quatuor præciſe aut minus, quia ſcilicet nihil patitur niſi diſſimile: propter quod licet calefactiuum ut quatuor, ſit generatiuum calidi ut quatuor in ſubiecto diſſimili, non tamen eſt generatiuū, nec augmētatiuum calidi in ſubiecto iam ſimili, ſcilicet calido vt quatuor. Cōuincitur autem hoc ex eo, q par 16 eſt de vno & eodem actiuo continuato tempore ꝓpinquo tali paſſo, & de alio eiuſdem rōnis, & uirtutis æqualis, appropinquato eidē paſſo, ut patet. Conſtat autem q A. calefactiuū ut quatuor, poſtq̄ calefacit. C. patiēs ut quatuor, non amplius poteſt augere, ſed ſolū conſeruare factū. Si remoto igitur. A. calefactiuo, appropinquet ipſi. C. retinenti calorē ut quatuor, aliud calefactiuum, ut quatuor, puta. B. non poterit intendere calorem inuētum in C. ſed conſeruare tm̄. Et hinc patet ſolutio rationis Durandi, ſi cōtra hanc doctrinā afferatur. Patet. n. q non quodlibet agēs, nec qlibet actus eiuſdem rōnis ſecūdum ſe potens habere effectum poſitiuum intendit, ſeu auget effectum inuentum, & hō eſt ex defectu patientis. Deficit ſiquidē patiēs proportionatum tali actiuo ad patiendū ab eo, quia ſimilitudo iā poſita inter ſubiectū & actiuum, eſt naturale impedimentum, ut hoc patiatur ab illo, niſi forte conſeruatiue.

* Ber. in Ser. 2. de purif. in fine illius id habet expreſſe. Hoc autē inuit Grego. 3. homil. in Exe. a medio.

ſat per actū charitatis: ſed quilibet actus uirtuoſus[h] operat ad virtutis gēnerationem. ergo ēt quilibet actus charitatis operatur ad charitatis augmentum.

¶2 Præt. Grego.* dicit, q in uia Dei [h] ſtare, retrocedere eſt: ſed nullus dū mouet actu charitatis, retrocedit. ergo qcūq; mouetur actu charitatis, procedit in via Dei. ergo quolibet actu charitatis charitas augetur.

G

Sed contra eſt, q effectus non excedit uirtutē cauſæ: ſed qñq; aliquis actus charitatis cū aliquo tempore, uel remiſſione committitur. non ergo perducit ad excellentiorē charitatē, ſed magis diſponit ad minorē.

Resp. Dicēdū, q augmentū ſpūale charitatis quodāmodo ſimile eſt corporali augmento. Augmentum aūt corporale in aīalibus, & plantis nō eſt motus cōtinuus, ita. ſ. q ſi aliquid tm̄ augetur in tāto tēpore, neceſſe ſit q proportionaliter in qualibet parte illius tēporis aliquid augeaꝛ, ſicut contingit in motu locali: ſed ꝑ aliqđ tēpus natura operaꝛ diſponēs ad augmētū, & nihil augens actu, & poſtmodū ꝑducit in effectū id, ad qđ diſpoſuerat augēdo ipſū aīal, vel plātā ī actu: ita ētm̄ nō quolibet actu charitatis charitas augeꝛ, ſed qlibet actus charitatis diſponit ad charitas augmentū[a], inquātū ex uno actu charitatis hō reddiꝛ prōptior iterū ad agēdū ſm̄ charitatē, & habilitate creſcēte homo prorumpit in actum feruentiorem dilectionis, quouſq; conetur ad charitatis profectum, & tunc charitas augetur in actu.

H

Ad primvm ergo dicēdū, q qlibet act⁹ charitatis mereꝛ uitā æternā, nō qdē ſtatim exhibēdā, ſed ſuo tēpore. Similr ēt quilibet actus charitatis mereꝛ charitatis augmentū, nō tñ ſtatim augetur, ſed qñ aliquis conatur ad hmōi augmentum.

Ad II dicendū, q in generatione uirtutis acquiſitæ nō qlibet actus cōplet generationē uirtutis, ſed quilibet operatur ad ea ut diſponens, & ultimus. q eſt ꝑfectior agens, in uirtute omniū præcedentium, reducit eā in actum, ſicut ēt eſt in multis guttis cauantibus lapidem.

Ad III dicēdū, q in uijs Dei ꝓcedit aliqs nō ſolū dū in actu charitas eius augeꝛ, ſed etiā dū diſponitur ad eius augmentū.

Articvlvs VII.

Vtrum Charitas augeatur in infinitū.

I

Ad septimvm ſic procediꝛ. Vr̄ q charitas non augeaꝛ in infinitū. Omnis enim motus eſt ad aliquem[b] finem & terminū, vt dr̄ in 2.* Metaph. ſed augmentum charitatis eſt quidā motus: ergo tendit ad aliquem finem & terminum. ergo charitas in infinitum non augetur.

¶2 Præt. Nulla forma excedit[h] capacitatem ſui ſubiecti: ſed capacitas creaturæ rationalis, q̄ eſt ſubiectū charitatis, eſt finita. ergo charitas in infinitum augeri non poteſt.

K

¶3 Prǽt. Oē finitū, ꝑ cōtinuum augmētū pōt ꝑtingere ad quātitatē alterius[h] finiti q̄tumcūq; maioris: niſi forte id qđ accreſcit per augmentum, ſp ſit minus, & minus, ſicut Philoſ. dicit

SVPER QV. XXII. ART. VII.

Conclu. Egi 1. 5. diſt. 17. q. 4. 2. princi.
Capr. 1. di. 17. q. 2. art. 2. con. 1.
Ban. eodem art.
D Bon. d. 17. q. 4. ar. 1.

IN arti. 7. eiuſdem quæſtionis occurrit primo dubium ex Scoto in 3. ſententiarū d. 13. q. 1. formante ex tribus illis, ex quibus terminari augmentum formæ in litera dr̄, tres rōnes, vt ipſe dicit, ad oppoſitum. Prima ex parte formæ eſt. Charitas eſt quædam participatio Dei. ergo ſecundū aliquem gradum determinatum, partem capit infinitæ charitatis Dei: alioquin poſſet concludi, q calor, & quæcūq; talis forma poſſet eſſe infinita, quia quælibet forma eſt participatio infiniti. Secunda eſt ex parte efficientis, quia efficit de nihilo naturam limitatam. Tertia eſt ex parte capacitatis, tum quia licet capacitas ſit reſpectu formæ ſecundum quemcumq; ſui gradum non tamen capacitas alicuius finiti eſt ad formam infinitam: tum quia falſum eſt capacitatem augeri per charitatem, quia forma non dat materiæ aliquid pertinens ad propriam cauſalitem ipſius materiæ. ergo nō auget capacitatem reſpectu ſui. Aſſumptum probatur, quia poſterior cauſa non dat priori aliquid pertinēs ad propriā ipſius cauſalitatē. Quòd ſi dicatur, q charitas ſecundū unum gradū auget capacitatē nō reſpectu ſui, ſed alterius gradus. Contra. Charitas in quocumq; gradu, eſt forma eiuſdem rationis. ergo capacitas eius in quocumq; eſt eiuſdem rationis. ergo non poteſt capacitas aliqua augeri per aliquam charitatem receptam, ſed tota præſupponitur naturaliter.

¶ Præt. Poſſe habere gratiam ſecundum augmētum, ineſt homini a natura aīæ, ita q iſta potētia fundatur in natura animæ, ita q nihil eam mutat, nec auget, uel minuit, quamcumq; formā recipiat: ſed ſumma, uel minima eſt ante omnem formam receptam.

¶ Dubiū alterū occurrit ad hominē, authorē. ſ. An intēdat hic, q charitatis augmentū nō ſolū in uia, ſed ſimpliciter & abſolute pōt eſſe in infinitū, ſicut contingit in numeri augmento: An intendat ſolū de charitate ī ſtatu uiæ. Eſt autē 16 dubij ex dictis hic, & alibi. Ex dictis quidē hic: quia titulus articuli eſt de augmento charitatis abſolute: cōcluſio uero reſpōſiua eſt de augmento charitatis in uia. Rurſus ratio eſt de forma charitatis abſolute, ut oſtēdunt illa verba. Ipſa enim charitas ſecundum rōnem propriæ ſpeciei, terminū augmēti nō habet: eſt enim participatio quædā infinitæ charitatis, q̄ eſt Spirituſſanctus. Cum iſta ratio ſit de charitate abſolute, nō magis concludit de charitate in ſtatu viæ, q̄ patriæ, quantū eſt ex parte charitatis, ac ꝑ hoc aut concludit de ipſa abſolute, aut nihil ualet, & cōcluſio tamen eſt de charitate in hac uita.

Perrecta per titum.

130

3. d. 17. q. 2. ar. 4. Et vii. q. 1. 2. 11. ad 17. & q. 2. ar. 2. ad 10.

* Libr. 2. text. 8. & 9. 10. 3.

¶ Ex dictis autē alibi, quoniam author expreſſe infenns in tertia parte quæſtio. 7. art. 9. & 10. & 12 tenet in anima Chriſti ſummum gradū gratiæ ſecundum quantitatem intenſiuam. Conſtat enim idem eſſe iudicium de charitate & gratia, cum æqualiter augeri credantur. Hic autem oppoſitum litera ſonat. Nam ſi datur ſumma charitas, poſſibilis terminus charitatis augmento ex intrinſeco ponitur. cuius oppoſitum hic dicitur.

¶ Ad horum euidentiā ſcito, q litera aliud in ſuperficie præſefert, & aliud in ueritate ſignificat. Sumptū namq; ex hac litera uidetur, quòd charitas ſecundum hanc doctoris ſententiā poteſt abſolute in infinitum augeri, ſicut numerus: ita q ſicut nō eſt dabilis ſupremus numerus, ſed quocumq; dato poteſt dari maior, ita nō ſit dare ſupremam charitatem, ſed quacumq; data poſſit dari maior. & iſte ſenſus maxime uidetur ſumptus ex prima ratione literæ. ſ. ex parte formæ. Iuxta hunc ſenſum accepit Scotus, acceperūt Thomiſtę, inter quos forte ego aliqñ fui. Sed iſte ſenſus ſiue ſit verus, ſiue falſus quātū ad ſententiā cō

ceutam

ſentam ſuam ex litera non hĩ. Et quidem q̃ concluſio literæ A hoc non dicat patet, qa de charitate in ſtatu viæ manifeſte loquitur. Quòd aũt rõnes literę hoc non dicãt, diſcurrẽdo p ſingulas, patet. Prima quidẽ rõ ex parte formæ, q̃ maxime hoc vr̃ dicere, non dicit. Nã in litera non dr̃, q̃ charitas terminũ augmenti non hẽt, ſed interponit̃ nota ſpecificatiua, ſignificãs ſecundum quam rationẽ terminus augmenti negatur a charitate, ita quòd propoſitio literæ non eſt affirmatiua latitudinis infinitæ in charitate, nec negatiua abſolute termini augmẽti ĩ charitate, ſed eſt negatiua termini augmenti in charitate ſecundũ rõnẽ propriæ ſpeciei. Iacet.n. ſic. Ipſa.n. charitas ſecundũ rõnem propriæ ſpeciei, terminum augmenti non habet. Et eſt ſenſus, q̃ charitas quãtum eſt ex ratione propriæ ſpeciei, non hẽt terminũ augmenti. Et fuit forte cã erroris non uti in propoſito diſtinctione illa de ly, ſecundũ, qñ tenetur ſpecificatiue, & qñ reduplicatiue. Creditum.n. eſt, q̃ ly, ſecundum rationem propriæ ſpeciei, teneatur reduplicatiue, & reddat rationem repugnantiæ prædicati ad ſubiectum, ut ita ſit dictum. Charitas ſecundum rationem propriæ ſpeciei non habet terminum augmenti, ac ſi dictum fuiſſet. Charitas ſecundum rõnem propriæ ſpeciei non habet auerſionẽ ab incommutabili bono, quia charitati, inquãtum charitas eſt, repugnat huiuſmodi auerſio. Non ſic autem, ſed ſpecificatiue accipiendum eſt, quòd charitas ſecundum rationem propriæ ſpeciei non habet terminum augmenti, ſicut cum dicitur, Charitas ſecundum rationem propriæ ſpeciei non habet cõnexionẽ cum fide. Significatur enim non quòd charitati, inquantum charitas, repugnet connexio cum fide, ſed quòd charitati, ut habet ſuam ſpecificam naturã, non cõuenit connexio cum fide, cum quo tamen ſtat, q̃ aliunde ſibi competere poſſit talis connexio. Et ſimiliter in propoſito ſignificatur, quòd charitas C ſecundum quod habet ſuam ſpecificam naturam, non hẽt terminum ſui augmenti, cum hoc tamen ſtat, quòd ſecundum aliam rationem habeat terminum ſui augmenti. Et ut clare percipias literam, memento quòd in perfectionibus ſimpliciter, puta, ſapientia, ſcientia, & aliis huiuſmodi, de quarum numero conſtat eſſe charitatem, quæ in Deo inuenitur formaliter, & in creaturis conſueuimus diſtinguere rationem genericam, ſeu communem, & rationem differentialem, ſeu propriam, & cum loquimur de ipſis ſecundum proprias naturas, intendimus de rationibus propriis, ſeu differentialibus, & tunc perſpicies, quòd charitas ſecundum rationem propriæ ſpeciei idem ſignificat, quòd charitas ſecundum propriam, & differentialẽ rationem, qua inter perfectiones ſimpliciter computatur. Et uidebis, quòd quia ſecundum hanc rationem participatio eſt infinitæ charitatis, ſicut noſtra ſapientia eſt participatio infinitæ ſapientię, & noſtra ſcientia participatio infinitæ ſcientię, non habet ex hac parte terminum augmenti, ſicut nec ſapientia, nec ſcientia. Et cum hoc perceperis, reſtat ut videas hũc ſenſum eſſe intentum in litera. Videbis autem hoc, ſi ſuppoſueris doctrinam hanc eſſe ueram. Hoc enim ſuppoſito, ſcrutare rationem redditam in litera, quare non habet ſecundum rationem propriæ ſpeciei terminum augmenti, quia ſ. eſt participatio infinitæ charitatis diuinæ. Ex hoc enim non cõcluditur, q̃ repugnet ei terminus augmenti, ut patet de ſapientia, quæ ſecundum rationem propriæ ſpeciei eſt participatio infinitæ ſapientiæ. Et conuincitur ratione: quia ex eſſe participationẽ formaliter alicuius perfectionis infinitæ, non ſequitur neceſſario repugnantia ad habere terminum ſimpliciter perfectionis intenſiuæ: ſed ſequitur neceſſario, quòd inde non habet, q̃ habeat terminum ſuæ perfectionis intenſiuæ. Et quia hoc eſt clarum & conſtans, ideo author pertranſiuit, non putans uerba ſua in alio accipienda ſenſu.

¶ Sed reſtat adhuc dubium ex duplici capite. Primo, quia iuxta hunc ſenſum author nõ concludit charitatem in ſtatu viæ poſſe augeri in infinitum. Nam ex hoc ſenſu non ſequitur charitatem uiæ non habere terminum, ſed nõ habere terminum ex ſua ratione ſpecifica. Et hoc etiã non magis eſt de charitate in uia, quàm in patria, uerum. Secundo, quia author diminutus fuit in enumerando modos, quibus imponitur terminus augmento formæ, & ſic male intuliſſet: unde relinquitur, q̃ charitatis augmẽto nullus terminus p̃figatur in hac uita, aut male ſub primo ſubſumptum eſt. Nam cum in litera proponuntur tres modi, quibus terminus augmento formæ præfigi põt, & primus dr̃ ex parte formæ, q̃ habet terminatam menſuram &c. uel intendit per habere terminatam menſuram hoc, quod eſt formam eſſe finitæ latitudinis: uel hoc, quod eſt formã quantum eſt ex parte rõnis formalis ſpecificæ habere finitã latitudinẽ. Si primo mõ, ut ipſa uerba teſtantur, tunc male ſubſumitur de charitate cum illa ſpecificatione, ut expoſitũ eſt: qa ſub rõne ſimpliciter latitudinis finitę formę in cõi, ſubſumi dẽret rõ ſimpliciter latitudinis finitæ, uel non finitę talis formę, puta, charitatis, & non rõ cũ ſpecificatione reſpectu latitudinis talis formæ, ut tu expoſuiſti. S. ſecũdo modo, tũc author diminutus inuenitur, quia præter hos tres modos inuenitur quartus, ſ. ſi ex intrinſeco abſolute uendicat ſibi forma latitudinem finitam. Secundum hunc autem modum ponitur charitas latitudinis finitæ, & ideo charitas in ſummo &c.

ex parte propriiſſimæ rõnis charitatis oſtẽdit charitati viæ nõ

in 3. Phyſ. quod ſi uni lineæ addatur, quod ſubtrahitur ab alia linea, quæ in infinitum diuiditur, additione facta, nunquàm pertingeretur ad quandam determinatam quantitatem, quæ eſt compoſita ex duabus lineis diuerſis, ea ſcilicet ex qua additur, & ea cui additur, quod B ex alia ſubtrahitur: quod in ꝓpoſito non contingit. Non.n. neceſſe eſt, vt ſecundùm charitatis augmentum ſit minus, q̃ primum: ſed magis probabile eſt, q̃ ſit æquale, aut maius. Cũ ergo charitas patriæ ſit quiddã finitum, ſi charitas viæ in infinitum augeri poteſt, ſequi-

¶ Ad primũ notũ dr̃, q̃ nulla illarũ triũ rõnũ eſt rõ totalis, ſed qlibet partialis: ita q̃ quælibet concludit, q̃ quantum eſt ex illa parte, charitas uiæ non habet terminum, ut patet de rõne ex parte agentis, & ultima ex parte ſubiecti: ſed oẽs inferũt, q̃ charitas uiæ non habet terminum per locum a ſufficienter enumeratis modis, quibus poteſt augmentum formæ terminari.

¶ Ad ſecundum autem, quod difficilius eſt, dicitur, quòd author cum proponit modos terminandi augmẽti formæ in cõmuni, ſub primo mõ comprehendit oẽm modum, quo forma ex intrinſeco hẽt terminatã menſurã: & non limitat ſeu cntrã ſuam ad ſpeciales modos, an ſ. ex intrinſeco communi, uel ſpecifico: an cum trãſitu ad aliam formã, ut in ſpeciebus mediis, ut patet in exẽplo de pallore: an ſine tranſitu ad aliã ſpeciẽ, ut in augmento ſpecierum extremarũ, poſt cuius fines non contingit amplius progredi, ut in augmento nigredinis nõ eſt vltra moueri poſt ſummam nigredinẽ. Et quia ſic communiter, & non limitate proponit primum modum terminandi augmentum formæ, patet q̃ licuit ſub huiuſmodi cõi ſubſumere quodcunq; particulare contentum ſub illo communi. Et ſic nec diminutus fuit author in proponẽdo, nec diuertit in ſubſumendo: ſed ſicut ex agẽte proximo, & ſubiecto diſpoſito, ita D ex parte propriiſſimæ rõnis charitatis oſtẽdit charitati viæ nõ cõpetere terminum augmenti. Nec oportuit authorem diſcutere, an charitas habeat terminũ augmenti abſolute, q̃ı cõſtat q̃ ad charitatẽ uiæ, de qua loquebatur, non ſpectat terminus charitatis abſolute. Nec hoc tacuit, quoniam in reſpõſione ad primum expreſſe dicit, q̃ motus augmenti charitatis, licet non ſit ad terminum in uia, eſt tamen ad terminum in patria.

¶ Ex his autem ad principalia dubia reſpondendo ad primum ex Scoto dictum, q̃ licet concluſio, quam ex illis rationibus elicit, non ſit intenta ab authore, ac per hoc non oporteat ſolicitari de argumentis ſuis contra concluſionem: inquantum tamen contra intentum afferri poſſunt, ſoluenda ſunt. Vnde ad primam rõnem dr̃, q̃ non eſt par rõ de calore, & ſimilibus, & de charitate: quia charitas eſt participatio infiniti cum conuenientia formali, calor autem non, ut patet. Non enim in Deo eſt calor formaliter, ſed bene Deus charitas eſt formaliter.

E ¶ Ad ſecundam uero ex parte agentis, dicitur, q̃ litera non infert ex infinitate agentis infinitatem formæ, quæ ſit, ut arguẽs aſſumit, obiiciens ex hoc, q̃ Deus de nihilo creat potentia infinita, non tñ forma quælibet creata eſt infinita. Sed author ex infinitate agentis proximi charitatis infert, q̃ quantum eſt ex parte agentis non habetur terminus augmenti: qđ clarum eſt.

¶ Ad tertiam autem ex parte ſubiecti, quæ tam uehemẽter impugnatur, dicitur, q̃ prima obiectio non eſt contra intentã cõcluſionem: quia non ponit author charitatem infinitam intẽſiue ex hac litera. Secunda autem falſe, aut æquiuoce de capacitate loqui uidetur. Eſt.n. in anima, ſicut & in materia, potentia remota, & proxima, hoc eſt, potentia ſubiecti nuda ſecũdũ ſeipſam, & eſt ipſamet diſpoſita per aliquam ſuperuenientem diſpoſitionem ad talem formam, ut patet in naturalibus. Et licet potentia ſubiecti ſecundũ ſeipſam non uariet, aut augeat, aut minuatur, niſi ſubiecti natura uarietur: potentia tñ eadem ſecundum diſpoſitionem uariatur, & fit, & corrumpitur, & augetur &c. Et hoc intendit litera dicendo, quod charitas auget habilitatem ſubiecti ad ulterius augmentum. Reddit enim potentiam animæ magis diſpoſitam, ut propinquiorem vlteriori gradui, quam erat prius. Et hoc per ſe notum etiam

ad ſenſum. Res enim quanto calidior, tanto diſpoſitior eſt, & F propinquior ulterior gradui caloris. Minus enim diſtat a decimo gradu caloris potentia reducta in actum ſeptimi, quam reducta in actum quinti, & ſic de alijs. Cum igitur dicitur, quòd forma non dat materiæ aliquid pertinens ad propriā cauſalitatem materiæ, negatur ſimpliciter: quia forma diſponēs dat materiæ eē ſubiectū propinquum reſpectu eius, ad quod diſponitur ſubiectum. Et ad probationem, qua dicitur, quòd poſterior cauſa nō dat priori, negatur uniuerſaliter: quia de cauſa diſponente priorem per ſui aduentum, falſa eſt euidenter.

¶ Ad primam autem obiectionem contra reſponſionem ibi datam, quæ eſt ex litera ſumpta quoad hoc, quod ſcilicet charitas auget habilitatem reſpectu ulterioris gradus, dicitur negando ſequelam de capacitate proxima: quia licet charitas ſit in G quolibet gradu eiuſdem rationis ſecundum ſpeciem, non tamen eſt eiuſdem perfectionis infra latitudinem illius ſpeciei. Et propterea capacitas proxima eſt & eiuſdem rationis ſecundum ſpeciem, & augetur infra latitudinem ſpeciei illius. Et ne fiat uis apparentiæ in uerbo augmenti, uel diſtinguito q capacitas non eſt unica, ſed duplex, ſcilicet remota, & proxima, & quòd prima eſt eiuſdem rationis & non augetur: ſecunda eſt etiam unius rationis, ſed non perfectionis, & augetur, & quod prima & ſecunda inter ſe diſtinguuntur non ſolū ratione ſpecifica, ſed generica: quia uoluntas eſt in ſecundo genere qualitatis, & charitas in primo, & ſic uide de qua capacitate loquitur &c. Vel, & doctius, concedito conſequentiam primā & negato conſequentiam ſecundā: quia nō dicimus, propriè loquēdo, quòd aliqua capacitas augetur, & aliqua non: ſed dicimus quod capacitas animæ, quæ ineſt animæ ſecundum naturam H ſuam, licet ſecundum ſe ipſam in ſe ſit immutabilis, eſt tamen ut ſuſceptiua ulterioris charitatis mutabilis per diſpoſitionē propinquam magis ipſam reddentem tali gradui. Et ſimiliter tota & ſumma præſupponitur ſecundum id, quod in ſe eſt ſecundum ſe, & non ut ſuſceptiua ulterioris gradus. Sic.n. nō tota, nec ſumma, ſed ſolum fundamentum capacitatis præſuppònitur: quoniam integratur & perficitur ex charitate minori, capacitas, ſeu habilitas ad maiorem. Et per hoc patet clare reſponſio ad ultimum ex authoritate Auguſtini.

¶ Ad ſecundum dubium principale dicitur, quod author intēdit de augmento charitatis ſecundum ſtatum uiæ tantum, & non de augmento charitatis abſolute. Et rō eſt, quia de augmēto charitatis abſolute, loquendum erat in tractatu de gratia animæ Chriſti, qui fuit uerus comprehenſor ab initio, & non eſt ei data gratia ad menſuram. Et licet titulus articuli non arctetur ſecundum uerborum ſonum ad charitatem uiæ, ordo I tamen tituli ad præcedentes & ſubſequentes aperit, quòd de charitate imperfecti ſtatus quærit. Poſtea enim quæritur de perfectione &c. Nec propterea uilis appareat ibi quæſtio etiam de charitate uiæ, quia hoc ſingulare declaratum eſt, quod in infinitum eſt augmentabilis in uia. Nec obſtat, quod prima ratio ſe teneat ex parte propriæ differentiæ charitatis, quæ conuenit ei abſolute, ſicut nec quòd ſecunda ſe teneat ex parte agentis proximi infiniti, qui etiam eſt eius author, nō ſolū in uia, ſed in patria. Non enim eſt ex extraneis, nec ex communibus procedere, a uirtute proximi agentis, differentiæ propriæ rationis procedere ad ipſam in aliquo ſui ſtatu. Et ſcito quòd proceſſus literæ eſt iſte. Præuidens author, quòd charitas in ſtatu uiæ eſt ſicut forma, in qua non contingit ſiſtere motum, eo quòd non poſſit ultra progredi: intuitus modos, quibus formis pertrāſibilibus (ut ſic loqui liceat) imponitur terminus, oēs excluſit, ut ſic charitas uiæ remaneret augmentabilis ſine termino. Intuitus fuit primo, quòd licet forma media, puta, pallor, ſit aug K mentabilis, & pertranſibilis, terminus augmento eius ponitur ex menſura intrinſeca propriæ rationis, qua motus ducit in aliam ſpeciem. Et deduxit hoc non habere locū in charitate: quia ex propria ratione non uendicat ſibi terminum. Intuitus ſecundo, quòd licet forma, puta, calor alicuius ſit augmētabilis, propter defectum tamen agentis non augetur, ut patet iux ta paruum ignem, ſed terminus augmēto ex quantitate actiui imponitur: ex infinitate uirtutis diuinæ, quæ eſt proximum agens charitatē, deduxit non impon. ſic terminum charitati uiæ. Intuitus demum, q licet forma, puta, calor ſit augmentabilis, & agens poſſit augere, ſubiecti tn̄. puta, aeris incapacitas terminum ponit augmento, ita quòd ſi amplius ageret ad augendum, corrumperetur ſubiectum, puta, aer cum ſuo calore, ut patet. Ex concreſcente habilitate ſubiecti ad augmētū charitatis in uia, deduxit charitatem uiæ nō ſortiri hinc terminū, & ſic nullo modo terminando concluditur in uia. Quomodo autē modis in patria terminetur, non eſt præſentis negotij.

¶ Ad obiecta demum ex alijs locis doctrinæ authoris dicitur, q charitati terminus imponi poteſt, & impoſitus eſt ex extrinſeco in charitate animæ Ieſu Chriſti. Nec huius oppoſitum hic dicitur, ſcilicet quòd charitas uiæ eſt augmētabilis in infinitū. Quomodo autē hæc ſtent ſimul, in reſpōſione ad tertium literæ tractabitur.

tur, q charitas viæ poſſit ſibi adæquare charitatē patriæ, qđ eſt inconueniens. nō ergo charitas viæ in infinitū pōt augeri.

Sed contra eſt, quod Apoſto. dicit ad Phil. 3. Nō q iā acce

¶ In eodem articulo in reſpōſione ad primum, dubium occurrit. Quo pacto charitatis augmentum in uia eſt in infinitum, & tamen eſt ad terminum in patria. Si n. eſt ad terminum in patria, ſignetur ille gradus, & ſit A, cū inter A, & datam charitatē in hoc uiatore ſit finita diſtantia, impoſſibile eſt, q augmentum medium ſit in infinitum. Nā augmentum in infinitum excedit omnem terminum datum. Ad hoc reſpondebitur poſt diſcuſſam reſponſionem ad tertium. G

¶ In eodem articulo in reſponſione ad tertium, dubium occurrit, de diuerſa ratione quantitatis in uia, & in patria. Videtur.n. ſiquidem, q forma qualis eſt charitas, q̄ eſt qualitas ſpiritualis, ſit quanta quantitatibus duabus diuerſarum rationum: Vna ſiquidem quantitas eſt nota nobis, ſcilicet ſecundum latitudinem intenſiuam, ſicut in cæteris qualitatibus quæ intenduntur. Altera autem nō apparet, nec aſſignatur. Et confirmatur, quia ex differentia aſſignata in litera inter charitatem uiæ & patriæ, per cauſam, ſcilicet fidem, & uiſionem, non ſequitur quantitas diuerſarum rationum in charitate, ſed quantitas imperfecta, uel perfecta, ut patet in ... imperfecta namque, ut perfecta ... non ſortitur ... quantitatem diuerſarum rationum, ſed diuerſæ perfectionis ſecundū minus, & magis perfectum. Et confirmatur iterum, quia quātitas charitatis in uia aut remanet cum quantitate illa, quæ aduenit in H patria, aut non. Si remanet ... charitas ... manet actu quanta ſecundum perfectionem intenſiuam ... quæ ... diuerſarum rationum, quod non eſt intelligibile. Si non remanet, quæratur quare corrumpitur, & a quo, & cui repugnat &c.

¶ Ad euidentiam huius conſiderandum eſt, quòd aliud eſt loqui de intēſione formarum pure naturalium, ut calor, albedo dulcedo, & huiuſmodi: & aliud de intenſione formarum animalium, ut uidere, audire, intelligere, uelle, & eorundē actuū habitualium principiorum: augentur ſiquidem huiuſmodi habitus proportionaliter, ſicut actus. Formæ namque naturales unius tantum perfectionis intenſiuæ latitudine cōtentæ ſunt: formæ uero animales plures habent latitudines intenſiue ſuæ perfectionis, alteram ex parte ſubiecti, alteram ex parte obiecti, ut patet in ſenſu uiſus. Viſio enim perfectionis augmētum habet, ſecundum quod magis, ac minus ſubiectum approximatur, ſeruata proportione. Et rurſus perfectionis augmentū I habet, ſecundum quod magis, ac magis attentio uidentis eſt ad uidēdum illud. Et quod diuerſarum ſint rationum huiuſmodi perfectiones ex hoc patet, quòd quantumcūque creſcat uiſio ex maiori approximatione obiecti, non tamē oportet q creſcat ſecundum perfectionem attentionis, ut experientia teſtatur. Ex his autem ad diuina aſcendendo dicimus, quod charitas habet duplicem perfectionis latitudinem, alteram ex parte obiecti, ſcilicet ſecundum maiorem approximationē ad obiectum: alteram ex parte ſubiecti, ſecundum maiorem attentionem, ſeu expeditionem ſubiecti. Prima perfectionis latitudo conſiſtit in augmento charitatis ſupra expoſito. Secunda uero conſiſtit in augmento charitatis ex hoc, quòd anima expedita a uiſione ænigmatica, & poſita in faciali uiſione Dei, in ipſum totaliter actualiter fertur, qđ impoſſibile eſt conuenire uiatori. Vnde quantūcumque aliquis proficiēdo in hac uita, appropinquet ad Deum magis ac magis in charitate creſcendo, nunq̄ K peruenire poteſt ad hoc, ut totaliter actualiter amet Deum, ſicut uidens illum facie ad faciem. Et propterea nunq̄ charitas uiæ poteſt adæquari charitati patriæ, qa alterius rōnis eſt perfectio illa: ſicut linea quātūcunq; creſcat, nunq̄ æquatur ſuperficiei.

¶ Sed tunc reſtat adhuc dubium, an charitas uiæ poſſit eſſe æqualis, uel maior ſecundum illam perfectionem ſe tenētem penes propinquitatem ad obiectum, charitate alicuius beati in patria Verbi gratia, an charitas beatæ Virginis in hac uita erat maior ſecundum illam quantitatem charitate angelorū beatorum. Et eſt ratio dubij: quia ſicut quantitas lineæ unius poteſt eſſe multo maior ſecundum longitudinem, q̄ ſit quantitas ſecundum longitudinem alicuius certæ ſuperficiei, licet nunquam poſſit æquari ſimpliciter quantitati ſuperficiei, ita forte poteſt eſſe in propoſito.

¶ Ad hoc autem dicitur, quòd cum charitas ſit eiuſdem rationis ſpecificæ in uia, & in patria, & charitas uiæ nō ſe habeat ad charitatem patriæ, ut nomen ad arborem, uel fructū, quis ſic ſe habeat

habeat quodammodo ad beatitudinē, ſed ſicut forma eiuſdē A ſpeciei imperfecta ad ſeipſam perfectā. & quantitas perfectionis charitatis penès propinquitatem ad obiectū, ſit eiuſdem rationis in uia, & in patria: & in quantitatibus eiuſdē rōnis, conſtat unam quantitatem infra latitudinē terminatam poſſe ab altera excedi, conſequens eſt, ut charitas uiæ in beata Virgine fuerit quātumcunq; maior ſecundū illam quantitatē, quàm charitas angelorum, & quātumcunq; quàm charitas archangelorū, & ſic deinceps: ſic tū ut in ingreſſu patriæ intantum & ſecundum hanc quantitatem ſeipſam in uia excreuerit, ut ad præ deſtinatam ſibi menſuram ſecundum donationem Ieſu Chriſti peruenerit. Numquàm tū fuit in uia eius charitas æqualis ſimpliciter charitati minimi in patria, quia charitas patriæ eſt quanta duabus diuerſarum rationum quantitatibus, ad quarum alteram charitas uiæ non poteſt pertingere. Vnde ſimile eſt de augmento lineæ reſpectu ſuperficiei. Sicut enim linea nō poteſt quantumcunq; creſcat, ad quantitatem ſuperficiei peruenire, poteſt tamen ſecundum unam dimenſionem excedere certam datam ſuperficiem: ita charitas uiæ numquam pōt adæquare charitatem patriæ, poteſt tamen ſecundum unam rationem excedere alicuius charitatem in patria exiſtentis.

* Sumit et Augu. Pſa. 69. ſuper illud, Adiutor & protector to. 8.

perim, aut iam perfectus ſim: ſequor autem ſi quomodo comprehendam. vbi dicit * glo. Nemo fidelium & ſi multum profecerit, dicat ſufficit mihi. Qui enim hoc dicit, de uia exit ante finē. ergo ſemp charitas in uia poteſt magis, ac magis augeri.

B RESP. Dicendū, q terminus augmento alicuius formæ pōt præfigi tripl'r. Vno mō ex rōne ipſius formæ, q̄ hēt terminatā menſurā, ad quam cum peruentū fuerit, non pōt ultra procedi in forma, ſed ſi vltra proceſſum fuerit, perueniet ad aliā formā. Sicut patet in pallore, cui⁹ terminos p cōtinuā alteratio-

¶ Ad primum ergo in oppoſitum dicitur, quòd non eſt fictio, ſed ex naturis rerum notitia ſumpta, quòd forma animalis, ut actus & habitus habeant quantitates diuerſarum rationū intēſiuas. Quia enim ſecundum naturam ſuam dependet actus C animalis huiuſmodi a duabus diuerſarum rationum, anima ſcilicet, & obiecto, non eſt mirum ſi habeat perfectiones diuerſarum rationum, & ambas intenſiuas.

¶ Ad confirmationem dicitur, quòd aliud eſt loqui de notitia amici imperfecta, uel perfecta eiuſdem rōnis, & de notitijs diuerſarum rōnum, puta uiſio facialis, & uiſio per ſpeculum, aut quodcumq; aliud repræſentatiuum. Sicut amicitia quātumcūq; creſcat, nunquàm peruenit ad illam perfectionem, quam ex faciali conuerſatione nata eſt habere, ita eſt in propoſito.

¶ Ad tertium dicitur, q quantitas charitatis perſeuerat eadem numero in patria augumentata tunc uſq; ad terminum. Rationabile quippe eſt, ut uiſio Dei largiatur non ſolum alteram D perfectionem totaliter, actualiter faciendo amare, ſed etiam q longe magis faciat amare, quam prius ex parte obiecti, proportionaliter tamen ad præcedens meritū in uia. Vnde adueniente ſecunda perfectione charitas prima etiam maxime augetur, proportionaliter tamen ad meritum, ita q tunc incipit maxime amare Deum & ex parte obiecti, & ſubiecti. Nec putes has perfectiones eſſe duas res ab inuicem realiter diſtinctas, ſed ſicut charitati idētificat' realiter pfectio gradualis latitudinis ſecundū acceſſum ad obiectū: ita eidem charitati identificatur realiter pfectio gradualis latitudinis ſecūdū attētionē, ſeu expeditionē ſubiecti, ſicut uiſioni corporali identificat' realiter & pfectio, quā ex approximatione obiecti hēt, & perfectio, quam ex attentione animæ ſortitur, & tū eſt una ſimplex qualitas. Diuerſitas autem rationū eſt, quæ facit diuerſas partiales rōnes unius totalis, ſimplicis tamen perfectionis, conſummatæ charitatis. Et quamuis [illegible] ec uia pdictis ſatisfacere uideatur, ad du- E bium tamen motum in reſponſione ad primū ſatisfacere non pōt: quoniam ſi augmentum charitatis in uia fit per appropinquationem ad obiectum in infinitum, ſicut contingit ſecūdū illā quantitatē in uia adæquare & excedere certum beatum, ita continget quantū eſt ex natura augmenti, adæquare ſummam in Chriſto charitatem ſecundum hanc quantitatē: quod eſt impoſſibile. Vnde licet in commentarijs ſuper prima ſecundæ quæſt. 67. art. vltimo, hanc uiam inchoauerim, diligentius tamen meditatus, aliter dicendum puto.

¶ Ad cuius euidētiam ſcito primo, quòd charitas duplicem habet ſtatum, ſcilicet naturalē, & quaſi præter naturalem. Status naturalis charitatis eſt, eſſe illo modo, & ea perfectione, qua eſt in cœleſti patria. Status autem quodammodo præternaturalis eſt, eſſe ſicut eſt in uita hac. Probantur hæc. Et naturalitas quidem charitatis in patria patet ex ipſa natura charitatis, qua eſt amicitia inter hominē & Deum cōſequens communicationē deiformitatis. Conſtat enim, q amicorum eſt cōuiuere, & condelectari, quæ in ſola pātria inter hominem, & Deum inueniūtur. Quòd uerò in hac uia præternaturaliter quodammodo ſit charitas, patet ex hoc, q charitas, [illegible]a nominatur ab Apoſtolo dicente. Adhuc excellentiorē uiā uobis demonſtro. & Quādiu ſumus in corpore, peregrinamur à Domino, quia per fidē ambulamus. Nec habemus manentem ciuitatem, ſed futuram inquirimus. Conſtat autem q non ſolum ciues in peregrinatione & uia, ſed etiam naturalia, cum mouentur ad ſua loca, aliquid habent præter naturalitatis adiūctum, ſ. eſſe extra locum ſuum. Exiſtente igitur duplici charitatis ſtatu, conſequēs eſt, ut duplex quoq; ſit illius pfectio, quatenus unicuiq; ſtatui propria cōtonet perfectio. Et quoniā neutrius ſtatus perfectio conſiſtit in indiuiſibili, ſed latitudinem habet: nam charitas in uia augetur, & in paterna domo manſiones multas habet, oportet utrique perfectioni latitudinem conſonam, quantitatemque ſpiritualem conuenire. Et quoniam ſtatus uiæ, & patriæ non unius & eiuſdem, ſed diuerſarum rationum eſt, idcirco perfectiones conſequentes eos, ut diſtinguuntur ab inuicem, diuerſarum quoque rationum eſſe oportet. Sicut uniuerſaliter uidemus, quòd proprietates conſequentes res diuerſarum rationum, ut ſic, ſunt diuerſarum rationum. Scito ſecundò, quòd difficultas huius rei conſiſtit in aſſignando, quo modo ſunt diuerſarum rationum perfectio charitatis in uia, & perfectio charitatis in patria. Et quoniam de patria nihil ſcimus, niſi quātum Dominus narrauit in ſcripturis populorum & principum, qui fuerunt in ea, ex his quæ audimus, nouimus quòd perfectio uiæ habet ſe ad perfectionem patriæ, ut perfectio puerilis ad uirilem, dicente Apoſtolo ad hoc propoſitum. Cum eſſem paruulus, loquebar ut paruulus &c. Et rurſum quòd ſe habet ut lux diei in ſtatu augmenti ad diurnam, dicente Salomone Prouerbio. 4. Iuſtorum ſemita quaſi lux ſplendens procedit, & creſcit uſque ad perfectum diem. Habemus ſiquidem ex his quatuor, Primò diuerſam rationem perfectionis. Secundò, permanentiam utriuſque perfectionis ſimul. Tertiò, augmentum in infinitum ſecundum perfectionem uiæ. Quartò, quòd quantumcunque augeatur, ſemper eſt ſimpliciter minor charitate patriæ. Diuerſa imprimis perfectionis ratio patet ex hoc, quòd licet natura pueri & uiri, & ſimiliter lucis matutinæ, & perfecti diei, una & eadem ſit, perfectio tamen naturę in pueritia, & in uirilitate diuerſarū eſt rationum, ut experientia teſte probat Apoſtolus. Et ſimile patet de lucis diuerſo ſtatu. Nam quòd perfectioni prioris ſtatus atteſtatur, imperfectionis eſſet in ſuccedente ſtatu, ut patet. Permanentia autē euacuatis his, quæ imperfectionis ſunt, clare liquet. Nam eadem natura cum eo perfectionis, quod in pueritia acquiſiuit, permanet in uiro: & eadem lux euacuata admiſta imperfectione in die perfecto inuenitur, ut iuxta Apoſtolum, charitas numquàm excidat: ſed cum uenerit quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte, id eſt, imperfectione eſt. Augmētum in infinitū ſane intellectum, ut hic ſumitur, hoc eſt, ſemper habeat quo creſcat, non ſimpliciter, ſed durāte uia. Manifeſte quoque habetur, ſi aduertimus, quòd durante pueritia, ſemper habet homo quo creſcat: & ſimiliter durante ſtatu matutinali, ſemper habet lux quo creſcat. Hoc enim eſt hominem in pueritia, & lucē in mane, & charitatem in uia, poſſe creſcere in infinitum.

¶ Propter quod in litera eſt differentia inter charitatem, & formas medias, puta, pallorem, quarum augmentum non eſt coæuum motui ad terminum. Declaratum eſt augmentum charitatis in uia in infinitum, ac ſi diceret, quanto tēpore durat uia ad patriam, durat & augmentum charitatis: ſicut quanto tempore durat pueritia, durat augmentum hominis: & quanto tēpore durat mane, durat augmentum lucis. Non ſic enim eſt in formis medijs. Extenditur enim plus uia, quam augmentum illius formæ, & quemadmodum implicat aliquem in uia non poſſe progredi, iam enim eſſet in termino, & ſimiliter hominem in pueritia non poſſe amplius creſcere, & lucē mane non poſſe creſcere, ita charitatem in ſtatu uiæ non poſſe augeri. Is enim non eſſet in uia, ſed in termino, ſicut nec homo in pueritia, nec lux in mane. Et ex hoc patet quartum, ſcilicet, quòd quantumcumque charitas augeatur in uia, numquàm peruenit ad perfectionem patriæ, quia alterius ſunt rationis & illæ perfectiones. Sicut puer quantumcumque creſcat, numquam ſtante pueritia peruenit ad perfectionem uiri: nec lux matutina ſtante mane ad perfectionem diei perf[illegible]. Sunt enim, ut dictum eſt, perfectiones alterius rationis quo ad hoc quidem,

ſcilicet, q; ſunt diuerſarum rõnum aſſimilitatæ in litera quantitati lineæ, & ſuperficiei, ſed nõ eſt extẽdenda ſimilitudo iſta. Non ſolum autem ex his habetur, q; charitas uiæ eſt ſimpliciter minor charitate patriæ, quod ét ex lineæ, & ſuperficiei exẽplo habeatur: ſed q; charitas uiæ ſecundum nullam quantitaté poteſt adæquare charitaté cuiuſcumque beati, ſicut nec lux matutina poteſt adæquare ſecũdum aliquam intenſiuam ſui perfectionem lucem pfectã diei, nec perfectio pueritis pfectioné uirilem. Et rõ eſt, qa perfectiones ſunt non ſolum habentes ordinem originis, ſicut linea, & ſuperficies, ſed habẽtes ordinem viæ ad terminum, qui non eſt in linea, & ſuperficie. Non .n. protenſio lineæ terminabitur umquam ad ſuperficiem: ſed ſicut pueritia ad uirilitatem, & lux mane ad perfectũ diem, ita augmentum charitatis viæ ad perfectionem patriæ terminatur. Propter quod diuinus author in litera in reſponſione ad primum dicit, q; motus charitatis eſt ad terminũ non hic, ſed in patria. Et quia non ſat eſt multis manifeſtaſſe, niſi radix, unde hæc conueniant de facto charitati, oſtendatur, dicendum eſt, q; in litera ponitur propria radix tam in Prima ſecundæ, q̃ hic. Et eſt differentia inter fidei lumen, & clarum diẽ cæleſtis patriæ, cum Deus amicus uidetur facie ad faciem. Ex hac enim eſſentialiter diuerſæ rationis cognitione hic, & in patria conſequitur charitas diuerſæ rationis accidentaliter, quæ conſtituit diuerſæ rationis ſtatum in charitate, & conſequenter perfectionem, & quantitatem, ut declaratum eſt.

F

nē, aliqs trãſit, uel ad albedinē, vel ad nigredinem perueniens. Alio mõ ex parte agẽtis, cuius virtus nõ ſe extẽdit ad ulterius augendũ formam in ſubiecto. Tertio ex parte ſubiecti, qđ nõ eſt capax ulterioris pfectionis.

Nullo aũt iſtorũ modorum imponit terminus augmẽto charitatis in ſtatu uiæ. Ipſa.n. charitas ſm rõnem propriæ ſpeciei terminum augmenti non habet. Eſt enim participatio quędam infinitę charitatis, quæ eſt

G

H ¶His autem diſcuſſis, reſpondere argumentis non eſt difficile. Vnde ad primum dicitur, q; cum charitas ſit qualitas ſecundum naturam ſuam patriæ cæleſtis & ſecundum quãdam inchoationem in uia conceſſa, ex hoc ipſo patet, quod nõ eſt fictio, ſed ex natura rei ſic communicatæ conſequens, q; habeat duas quantitates ſpirituales intenſiuas diuerſarũ rõnum accidentaliter, ſicut homo habet pueritiam, & uirilitatem. Vtraq; enim habet ſuam propriam quantitaté perfectionis, & habitudinem, & ſtatũ, & accidẽtaliter conueniunt homini abſolute. Et rurſus utraq; habet quantitatem molis diuerſarum rõnũ accidentaliter, dum in puero ſemper eſt admiſta potentiæ: in viro autem pure in actu, conſiderando uirum ſecundum id quod perfectionis eſt, non prout ſeneſcere poteſt. Sic enim charitas habet ſtatus, latitudines, & quantitates diuerſarum rationum, vt patet ex dictis.

I ¶Ad ſecundum dicitur ex eadem radice, q; quia charitas eſt amicitia connaturalis patriæ, non uiæ, niſi inchoatiue, ideo pfecta & imperfecta notitia amici diuerſarum rationum, uariat quantitaté ſecundum diuerſas rationes, non autem quæcumque differentia ſecundũ perfectã, & minus perfectam notitiã. Sic autem eſſe in ꝓpoſito patet: & ſimile uidetur in ſimilibus.

¶Ad tertium iam dictum eſt, quòd remanet quãtitas prior in ſuccedente, ſublato eo quod erat imperfectionis: ſicut in uiro remanet perfectio pueritiæ, iuxta doctrinã Apoſtoli, euacuatis his quæ erant paruuli. Sic autem remanere non eſt, proprie loquendo, duas quantitates, aut perfectiones diuerſarum rõnũ remanere, ſed unam tantum ſimpliciter conſummate, retinẽtem alteram ſecundum id, quod perfectionis habebat. Et propterea non oportebat quærere cauſas, aut modum corruptionis primæ perfectionis & quantitatis, ſed imperfectionis admiſtæ, de qua non oportet ſolicitari: quia ſcriptum eſt. Cum uenerit quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt.

K ¶Ad dubium autem motũ in reſponſione ad primum mõ dicendum eſt, q; cũ termino alterius rõnis ſtat infinitas motus augmenti non ſimpliciter, ſed ſecundum quantitaté uiæ. Verbi gratia, Cum hoc quòd augmentum pueritiæ terminatur ad virilitatem, quæ eſt alterius rõnis, ſtat quòd augmentum pueritiæ creſcat in infinitum ſimpliciter: quia ſic numq̃ perueniretur ad uirilitatem, ſed infra latitudinem pueritiæ. Cõſtat.n. q; quamdiu quis eſt puer, ſemper habet quo creſcat, & quamprimum creſcere non poteſt, puer amplius nõ eſt. Et ſimiliter cum hoc, quòd lux matutina terminatur ad perfectum diem, ſtat q; augmentum lucis matutinæ ſit in infinitum, non quia in infinitum ſimpliciter creſcere poſſit, ſic enim nunquam ad perfectum diem perueniret, ſed quia infra latitudinẽ lucis matutinæ ſemper habet quo creſcat. Si enim amplius creſcere non poſſet, matutina non eſſet. Hoc ergo modo accipiendum eſt, q; charitas in ſtatu uiæ poteſt augeri in infinitum. Ly enim, in ſtatu uiæ, eſt conditio determinans augmẽtum infra latitudinem perfectionis propriæ ſtatui uiatoris. Et ꝓpterea cum hoc, q; charitatis augmẽtum eſt ad certum terminum alterius rõnis, ſ. perfectionem patriæ, ſtat q; charitatis augmentum ſit in infinitum, non ſimpliciter, ſed in ſtatu uiæ, hoc eſt, infra latitudinem pfectionis uiæ. Sẽper.n. habet quo creſcat charitas viæ. Et inter ſignatũ terminũ puta, pfectioné patriæ, & inchoatã charitatem uiæ in Paulo, ſicut non eſt motus augmenti in infinitũ ſimpliciter, ita non eſt diſtantia infinita ſimpliciter. Sed ſicut eſt mot⁹ augmenti in infinitum infra latitudinem pfectionis viæ, ita eſt diſtantia in infinitum ſecundum latitudinem perfectionis uiæ. Et ſimiliter poteſt dici, q; inter inchoatã charitatem in hoc, & terminum in patria, eſt diſtantia finita ſimpliciter, propter quod per motum augmenti tandem peruenitur ad perfectum diem cæleſtis patriæ, ſed eſt infinita ſecundum latitudinem perfectionis uiæ, propter quod cõtingit motum in uia ſemper creſcere. Ex hoc igitur quòd eſt hic ſimpliciter finitas, & ſecũdum uiæ rationem infinitas, ideo & motus hic inchoatus ibi terminatur, & dum hic eſt motus, ſemꝑ poteſt creſcere, quod ſignificatur per augmentum in infinitũ in ſtatu uiæ. Nec fallaris demum Nouitie in declarationibus, & exemplis datis, quærens omnimodam ſimilitudinem: ſufficit enim proportionalis: Tota ſiquidem uia pręſentis uitę ſiue parua, ſiue magna ſit, proportionalis pueritiæ, & mane eſt. Quælibet quoque cæleſtis patrię manſio, ſiue excelſior: ſiue minus celſa ſit, proportionalis uirilitati & perfecto diei eſt.

¶Ex quibus omnibus collatis cum doctrina authoris tam hic, & in articulo ſequenti in reſponſione ad tertium ualde ad ꝓpoſitum, quàm in quæſtione de uirtutibus, apparet q; multi in hac re diſputaſſe vña, non percipientes mentem authoris, ſed putantes apud eundẽ charitaté ſimpliciter augeri poſſe in infinitum, nec aduertiſſe, q; de charitatis perfectione non ſimpliciter, ſed in ſtatu uiæ author loquens, augmẽtum in infinitũ, & ſemper creſcere poſuit. Vnde nihil mihi uidetur cum aduerſarijs tractandum, niſi unum, quõ.ſ. cum augmento in infinitum charitatis in uia, ſaluetur proportionaliter augmentũ in patria abſq; eo, quòd etiam in patria non poſſit charitas augeri in infinitum. Videntur.n. hæc ſibi inuicem aduerſari. Nam conſtat q; quanto maior eſt charitas in uia, tanto maior proportionaliter erit ét in patria. Quantum.n. unus ſanctus exceſſit alterum ſecundum charitatem in uia, tanto proportionaliter excedit eundem in patria, etiam ſecundum charitatem. Et propterea ſi in infinitum augetur charitas in uia, ita q; quocũque ſancto dato in uia, põt in eadem dari ſanctior ipſe, uel alter in uia, alioquin non eſſet in uia, oportet cõſequẽter dicere, q; etiã in patria charitas poteſt augeri in infinitum, ita q; quocumq; ſancto dato, poteſt dari ſanctior eſſentialiter. Et confirmatur hoc in angelis: quia ſupponendo, q; quocumq; angelo creato, Deus poſſit ſuperiorem creare, & q; charitas detur eis ſecundum capacitatem naturalium, ſequitur & q; charitas uię in eis ſit augmentabilis in infinitum iuxta augmentum naturalium, & quòd charitas patriæ in eiſdem ſit augmentabilis in infinitum proportionaliter ad augmentum charitatis uiæ in eiſdem. Quanto enim crearetur angelus ſuperior, tanto maiorem charitatem uiæ haberet. Et quanto maior eſſet charitas uiæ, tanto maior eſſet charitas patriæ.

¶Sed hoc dubium cũ ſuis motiuis non aliunde ſoluendũ eſt, ut etiã ex hoc oſtendatur ſoliditas doctrinæ, expoſito q; quid eſt, reddentes rationem de omnibus. Scito igitur ex 3. Phyſicorum, quòd quia infiniti ratio non eſt ut ratio ſubſtantiæ, ſed accidẽtis, ideo cõditiones infiniti infra ſubiecti latitudinem clauduntur. v. g. Ex hoc q; ponitur linea infinita, non ſequitur q; omnia occupet, aut q; nihil extra ipſam ſit: quoniam infinitas infra lineæ rationem clauditur, & ſimile eſt in alijs. Et hinc oritur differentia inter ea, quæ conſequuntur ad augmentum in infinitum alicuius abſolute, & ea quæ cõſequuntur ad augmẽtum in infinitum eiuſdem infra talem latitudinem. Nã ad alicuius, puta, lineæ abſolute augmentũ in infinitum, ſequit̃ interminatio abſolute longitudinis, ſic q; non eſt dare lineam ita longã, quin poſſit dari longior. Ad Augmentum autem in infinitũ lineæ infra latitudinem partium decidẽdarum ab aliqua linea finita, non ſequitur longitudo interminabilis ſic, q; excedatur quæcumq; dabilis lõgitudo, ſed ſequitur longitudo interminabilis ſic, q; illa linea numq̃ erit ita longa, quin poſſit eſſe longior. Verbi gratia. Sint duæ lineæ tripedales, ſcilicet A. & B.

Spirituſſanctus. Sic ẽt cã agens charitatem eſt infinitæ uirtuti, ſ. Deus. Sic ẽt [d] ex parte ſubiecti terminus huic augmento præfigi non põt: quia ſemper charitate excreſcẽte, ſup excreſcit habilitas ad ulterius augmentum. [d] Vnde [m] relinquitur quod charitatis augmento nullus terminus præfigatur in hac uita. [n]

Ad primum ergo dicẽdum, quòd augmẽtum charitatis eſt ad aliquem finem, ſed ille finis non eſt in hac uita, ſed futura.

& B dupliciter põt .A. linea augeri in infinitum. Primo ſimpliciter, & ſic ſequitur, q excedit oẽm finitam longitudinẽ vt patet. Scdo infra latitudinem infinitarum partiũ, in quas põt diuidi linea. B. eſt. n. diuiſibilis in infinitum, & ſic. A. linea ſic põt augeri in infinitum, q nunquam erit ita longa, quin poſſit eſſe longior, eo q nuq̃ cõſumi põt eius augmentũ, ſicut nec diuiſio alterius. Et quemadmodũ hi duo modi augmẽti tñ inter ſe diſtant, ut augmẽtum ſimpliciter ducat ad quantitatem infinitam, augmentum aũt ſcdm quid, non ducat ad quantitatem infinitam: ita ſi ponamus ſingulis partibus per ſingulas augmentationes acquiſitis reſpondere ſecundum aliquam proportionem puta, deculpam duabus alijs lineis, puta. G. quæ reſpondeat ipſi. A, ſecundum augmentum in infinitum ſimpliciter & F, quæ reſpondet eidem. A. ſecundum augmentum infinitum ſecundum quid, uidebimus, q quantitas, G, eſt augmentabilis in infinitum ſimpliciter, & ducitur ad quantitatem infinitam. Quantitas autem. F, quàmuis ſemper in decuplo inueniretur maior quàm A, non eſſet tamen augmentabilis in infinitum, niſi ſecundum quid, nec duceretur ad quantitatem infinitam, ſed infra latitudinem quantitatis maioris in decuplo q̃ ſit. B. linea, cuius ſingulæ partes in decuplo exceduntur a partibus ipſius. F. ex his quæ exempli cauſa, ut dicenda percipianẽ attulimus dicendum eſt, q charitas, ut prædictum eſt, non ponitur augmentabilis in infinitũ ſimpliciter, ſed in uia, hoc eſt, infra latitudinem uiæ. Via enim inquantum uia, & terminatam quantitatem, & infinitum progreſſum in ea importat. Oportet C namque viam ad terminũ ducere, niſi fruſtra ſit. & dũ via durat ſemper protendi. Ac per hoc nec ſequitur, quòd ipſius quãtitas ducatur ad infinitatem charitatis ſimpliciter, nec ſequitur, quòd quantitas charitatis reſpondentis ei in patria, ducatur ad infinitatem ſimpliciter, ſed quòd vel ducitur ad aliquã proportionalẽ perfectionem, rñdendo ſingulis gradibus augmẽti in uia ſcdm aliq̃ proportionẽ, ut in augmento ſcdm quid lineæ declaratũ eſt, qm̃ charitatis augmentũ in uiæ nõ eſt augmentum ſimpliciter, ſed ſcdm quid, quia extra ſtatum ſuum naturalem eſt ſub obſcura cognitione luminis fidei, uel reſpõdet ſic maior maiori, ut quantitas alterius rõnis, ita ut non ſit proportio ſecundum augmentum, ſed ſolum conſumatio ſecundum quantitatem inuentam. Declaro vtramq; reſpõſionẽ Prima rñſio concedit proportionalem exceſſum in patria iuxta exceſſum in uia, ſed negat in uia dari augmentum infinitũ ſimpliciter, & propterea etiam negat illum in patria. Nec obſtat huic rñſioni, q ſimilitudo de augmẽto lineæ ſcdm quid, reprobatur in propoſito, quia charitas non augeť ſemper p partes minores. Nõ obſtat, inquam. quia ſimilitudo illa non affertur quo ad hoc, q eſt augeri per partem ſemper minorem, ſed quo ad hoc, q eſt ſemper augeri per aliquid quantum, non curando, an primo addito minus ſit ſecundum, & tertium minus ſcdo, ſed abſtrahendo ab hac comparatiua, ſucceſſiua additorum penes maius & minus. Linea enim eſt diuiſibilis in ſemper diuiſibilia abſtrahẽdo ab huiuſmodi comparatione, ut patet. Præter hoc autem exemplum mathematicum, eſt exemplũ in naturalibus, habens augmentum infinitum, non tamen ſecundum quãtitatem infinitam, ſed certam latitudinem, ut patet de augmento perfectionis humanæ in pueritia, etiam durãte pueritia in infinitum, & terminatur tamen ad uirilem perfectionem. Conſiſtit ergo hæc prima reſponſio in hoc, quod augmentum charitatis in uia, non eſt augmentum ∗ us quantitatis ſimpliciter, ſed ſecundum quid, ſcilicet ſtatũ peregrinationis fidei, pueritiæ, matutinæq; lucis. Et ppea ſingulis partibus (vt ſic loqui liceat) charitatis in uia, aſſignando ſingulas in decupla proportione in patria, non ſequitur augmentũ infinitũ ſimpliciter, ſed ſecũdum quid. Iam enim manifeſtatum eſt, q ſtat ſemper aliquid alicui poſſe apponi, & nec in ſe, nec proportionabiliter ſibi reſpondente procedit ad quantitatem infinitam ſimpliciter. Secunda autem reſponſio forte magis propria eſt q. ſ. quemadmodum uirilitas hoīs eſt proportionalis pueritiæ quo ab hoc, q quanto puer perfectior, tanto uir perfectior proportionaliter, non tamen eſt ſic proportionalis, vt ſingulis augmẽtis pueritiæ ſint aſſignabilia ſingula augmenta virilitatis, ſic ſit iñ charitate patriæ, & uiæ, quæ ſe hñt apud Apoſtolũ, ut uir & puer. Ita quod conceditť quòd quanto perfectior quis eſt in uia ſecundum charitatem, tanto proportionaliter erit perfectior in patria. Quia tamen diuerſarum rationum ſunt A perfectiones iſtæ charitatis in patria, & in uia, quia ſequuntur lumina diuerſarũ rõnum; iõ non ſunt comparabiles ſcdm proportiones gradus ad gradum, ſeu partis ad partẽ. Et hæc rñſio amplectenda vĩ quia perfectio patriæ ſe hẽt ad perfectionem viæ, ut terminus ad motũ, vt patet ex inductis. Modo âtquãto perfectior eſt motus, perfectior erit terminus nõ tñ ſunt comparabiles ſcdm proportionem graduũ motus ad gradus in termino. Vnde ex vtraque reſpõſione ſumať, Primo quòd augmentum charitatis in uia, eſt augmentum eius ſecundum B quid propter prædicta, & indeq; non licet ex tali augmento in finitum inferre infinitatem termini alterius rationis, ſed excellentiam reſpondentem cuicunq; augmento. Sicut augmentũ hominis in pueritia eſt in infinitũ infra latitudinem pueritiæ: ſemper enim habet quo creſcat in ſtatu pueritiæ, & quanto aliquis perfectior fuerit in pueritia, tanto erit perfectior uir: & quanto iſte perfectior puer illo, tanto perfectior uir illo erit. Non tamen infinito proceſſu infra latitudinem pueritiẽ rñdet infinitus proceſſus ſimpliciter virilitatis, ſed aut incomparabilitas ſecundum proportionem iuxta ſecundo dicta, aut proceſſus in infinitum ſecundum quid iuxta primo dicta habebitur Ex his autem patet ſolutio obiectorum, qm̃ eadem eſt ratio de angelorum & hominum, quo ad hoc charitate. Creato. n. quocunq; ſuperiore angelo, & data charitate ſcdm naturalia, non niſi charitatis viæ augmentum in infinitum concluditur quod author probauit. Ex augmento aũt charitatis in uia in C infinitum, quomodo ſequatur vel infinitas ſecundum quid, uel incomparabilitas ſcdm pportionem, dictum eſt. Et ſi formetur ratio de angelo creato beato, q quocunque dato, poteſt dari maior: ergo charitas patriæ in infinitum ſimpliciter augeri põt, Rñdeatur, q non ſequitur niſi proceſſus in infinitum ſecundum quid in patria, ſicut ſi ex uiatoribus angelis fierent beati. Deus enim creando eos, ſemper beatus in eiuſdem rõnis gradibus locat, quales eſſent ſi media charitate uiæ ad eos peruenirent. Conſtat autem ex dictis, q quantitas charitatis patriẽ proportionaliter reſpondens augmento charitatis uiæ, nõ eſt ad infinitum ſimpliciter, ſicut in numeris. Et forte perfectio charitatis in patria ita eſt alterius rõnis excellẽter, q hẽt utrunq; ſcilicet, & q eſt terminus conſummans quicquid perfectionis inuenit in charitate uiæ, conſumans, inquam, iuxta diſpoſitionem perfectibilis quantitatis inuentæ: & q eſt ſecundum proportionem reſpondens augmento charitatis in uia. Et propterea D vtraq; reſponſione oportet uti, ut communiter credita a doctoribus ſaluemus, abſque infinitate ſimpliciter charitatis quam qui tenet, ſicut in numeris, non uideo quare erret, quãuis ab authore declinet, vt patet ex dictis. Quàmuis aũt huiuſmodi de charitate ſub metaphoris dicta, uera uideantur, ex ꝓprijs tñ oportet intellectum quieſcere, ne opponatur, q Theologia ſymbolica non eſt argumentatiua. Vñ tertius modus dicẽdi, cui multa in duabus prædictis uis tacta deſeruiunt, occurrit.

¶AD cuius euidentiam oportet primo euitare confuſionem quæſtionum. Sunt ſiquidẽ in hac re tres quæſtiones. Prima eſt, An charitas abſolute ſit augmentabilis intenſiue in infinitum. Secũda eſt, An charitas viæ ſit intẽſiue augmentabilis in infinitum. Tertia eſt, An charitas patriæ ſit augmẽtabilis in infinitũ. Inter quas quæſtiones ipſa adiunctio diuerſorum ſtatuũ ſcilicet uiæ, & patriæ, & abſtractio ab utroq; ſtatu, oſtendit differentiam eſſe, Et prima quidem quæſtio in tertia parte, ubi de cha E ritate animæ Chriſti, an ſit ſumma poſſibilis dari, dicetur, tractabitur, de qua iam dictum eſt, quod ſecundum authorẽ pars negatiua eſt uera. Secunda autem quæſtio, quæ præ manibus hť, habet partem affirmatiuã ueram, iam Eccleſiæ authoritate determinatam in concilio Viennen. a Clemente quinto, ut patet in Clement c. Ad noſtram, de hęreticis. Vbi de noua ſecta diſtenẽs & aſſerens, doctrina ſua ſacrilega & puerſa, inferius deſignatos errores. Primo uidelicet, quòd homo in uita præſenti tantum, & talis perfectionis gradum poteſt acquirere, q reddetur penitus impeccabilis, & amplius in gratia proficere non valebit. Nam ut dicunt, ſi quis ſemper poſſet proficere, poſſet aliquis Chriſto perfectior inueniri, hæc ibi. Et infra. Nos ſacro approbante Cõcilio ſectam ipſam cũ pmiſſis erroribus damnamus, & reprobamus. Suppoſita ergo cum Eccleſia ueritate hac quòd charitas uiæ eſt augmentabilis in infinitum, oſtendenda tria ſunt, Primo, quę eſt pfectio charitatis uiæ, õ charitatis patriæ, Seccundo, quot ſunt perfectiones diuerſarum rationũ

D. 313.

D. 202. *Conclu.*

Tertio

Ad II. dicendum, ꝙ capacitas creaturæ rōnalis p charitatem augetur, quia p ipſam cor dilatatur, ſm̄ illud 2. ad Cor. 6. Cor noſtrum dilatatum eſt. Et ideo adhuc vlterius manet habilitas ad maius augmentum.

Ad III. dicendum, ꝙ rō illa procedit in his, q̄ hn̄t quātitatem eiuſdē rōnis, non āt in his q̄ hn̄t diuerſā rōnē quātitatis: ſicut linea quātūq; creſcat, nō attingit quantitatē ſuperficiei. Non eſt āt eadem rō quantitatis charitatis viæ q̄ ſequitur cognitionem fidei, & charitas patriæ, quæ ſequitur viſionem apertam. Vnde non ſequitur rō.

Tertio qualis eſt hm̄ōi diuerſa rō. Perfectio charitatis viæ eſt duplex altera ex parte ſubiecti: & altera ex parte obiecti, Nā charitas viæ augetur ex parte obiecti cum Deus mouet uoluntatem ut magis ac magis bonus, ut magis ac magis amicus ut magis ac magis munificus, huic beneficio ſuperaddendo illud, & illi alterū & hm̄ōi. Sic. n. accendiť uoluntas ex parte obiecti ad magis amādum ipſum Deum. Augetʳ quoq; ex parte ſubiecti. dū [illegible] rē obiectum, magis iſte conatur, magis ſtudet, magis ſe colligit, & applicat. Hæ ſunt pfectiones charitatis in uia, quæ licet ſint diuerſarū rationum inter ſe, ut ſuperius monſtratum eſt. identificantur tamen ſecūdum rem ſimplici charitatis amori ut etiam ſuperius patet. In patria quoq; charitatis perfectio utrunq; eſt. Nam ex parte obiecti quantificētur ex ipſo Deo in ſeipſo uiſo iuxta menturam non Dei abſolute. ſed Dei uiſi: quod eſt dictum. iuxta menſura uiſionis. Ex parte uero ſubiecti quantificať ex hoc ꝙ totaliter actualiter fertur in amorem Dei, implendo totaliter illud præceptum. Diliges dominū Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota &c. Diuerſarum autem rationum eſſe perfectionem charitatis uiæ, & perfectionem charitatis patriæ, ex ſigno & rōne monſtratur. Ex ſigno quidem, quantumcunq; creſcat charitas in uia ex parte ſubiecti, nunquàm pertingere poteſt ad perfectionem charitatis in patria ex parte ſubiecti qm̄ nunquàm poteſt ad hoc peruenire ut diligat actualiter Deum H totaliter, hoc eſt, ex toto corde, ex tota mente &c. vt patet ex infra dictis ab Aug. & authore in diſcuſſione huius præcepti. Et ſimiliter quantumcunque creſcat charitas uiç ex parte obiecti, nūquàm pertinget ad perfectionem charitatis patriæ ex parte obiecti quoniam nunquam poteſt ad hoc peruenire, vt moueatur ad amandū a Deo uiſo, ſed ſemper mouetur in hac uita a Deo in ſpeculo creaturæ. Hoc. n. quod eſt quantitatem perfectionalem charitatis in uia quantuncunq; creſcat, non poſſe pertingere ad minimum quid quantitatis perfectionalis propriæ charitati patriæ, oſ̄dit quantitates has eſſe diuerſarū rationum. Rōne uero, quia ea quæ conſequuntur ad actus diuerſarum rōnum ut ſic, ſunt diuerſarum rōnum: ſed perfectio charitatis in uia, & perfectio charitatis in patria ſequuntur ad actus diuerſarum rōnum. ergo ſunt diuerſarum rōnum. Minor patet, quia ſubiectum in uia, & in patria diuerſarum eſt rōnum ſcd̄m actus uiſionis per fidem, & uiſionis faciæ ad faciem. I Et ſimiliter obiectum in uia, & in patria. inquantū eſt mouens diuerſarum eſt rationum ſecūdum actus uiſi in ſpeculo, & uiſi in ſeipſo, ut patet. Deus. n. uiſus in ſpeculo, nunc mouet ad amandum, tunc autem, Deus uiſus in ſeipſo. Et quoniam diuerſa ratio tam ſubiecti, quàm obiecti ex differentia inter cognitioné fidei, & uiſioné apertam oritur (nam differentia ex parte ſubiecti per fidem & uiſionem apertam, redundat in diuerſam rōnem obiecti, ut mouentis ad amandum, nam inde prouenit ꝙ Deus nunc mouet in ſpeculo, tunc in ſeipſo) ideo author ꝓfunde intuitus, diuerſæ rationis quantitatem in charitate uiç, & patriæ aſſignauit in hac litera ex hoc, ꝙ alterius rationis eſt quantitas charitatis conſequentis cognitionem fidei, & conſequentis uiſionem operatam. Nota uter āt dixi, obiectū ut mouens, eſſe alterius rōnis hic, in patria: quoniam obiectum charitatis poteſt dupliciter conſiderari, ſcilicet ut terminās amorem, & ut mouens ad amorem. Et quàmuis ut terminans ſit unius rōnis hic, & in patria. ſ. Deus ipſe prout in ſe eſt, & pro- K ptere a charitas nunqum excidit, ut mouens tn̄ eſt diuerſarum rationum: quoniam mouere uiſum in ſpeculo, & mouere ut in ſeipſo, conſtat diuerſarum eſſe rationum. Qualis autem eſt hæc diuerſitas rōnum, ex duabus conditionibus ſumi poteſt. Prima eſt, quòd quantitas perfectionis charitatis in uia, remanet cum quantitate perfectionis charitatis in patria: quoniam charitas nihil perfectionis perdit ex hoc, quòd permanet in patria. Secunda eſt, quod ſemper eſt quædam illius inchoatio & per illam perficitur. ac conſumatur, ut patet.

¶ Ex his. n. apparet primo, ꝙ nō ſunt diuerſarū rōnum, ſicut cognitio fidei & uiſio aperta, ad quas cōſequunť: qm̄ cognitiones illæ incōpoſſibiles ſunt, & eſſentialiter diuerſificanť. Perfectiones āt charitatis ſic ſunt diuerſarum rōnum, ꝙ & ſimul pmanent, & uni numero ſimplici charitati identificantur realiter.

¶ Apparet ſecundo, quòd ſunt diuerſarum rationum ſicut includens hoc & aliud, & contentū uno tantum. Et ad hoc deſeruit exēplū litteræ de ſupficie, & linea. Supficie. n. includit lōgitudiné. & addit latitudiné. Linea uero ſola lōgitudine eſt cōtēta. Et ſimiliter charitas patriæ claudit i ſe pfectioné viç, & addit pfectioné patriæ: charitas uero viæ ſola pfectiōe viæ ē cōtēta.

¶ Apparet tertio, ꝙ diuerſarū ſunt rōnum, ſicut uia pternaturalitatis ſemp hn̄s aliqd admiſtū, & terminus in ſtatu naturali ſiſtio. Charitas. n. qu eſt amicitia ad Deū cōſequēs cōſortiū diuinæ naturæ, eſt amicitia ... ſtatum ſolūmodo in patria, ubi ſimiles Deo erimus, & uidebimus ipſum ſicut ē. Nunc āt in uia, apud Apoſt. ſemp aliquid D. 310. præternaturalitatis habet admiſtum ex ut ſpitus peregrinationis. Et quicquid imperfectionis in hoc præternaturali ſtatu habet deponetur, & ad naturalē, & perfectionis undiq; ſtatum pducta erit in patria: ideo diuerſa rō perfectionis charitatis in uia, & in patria, ab Apſtolo declaratur exemplo pfectionis puerilis, & factionis uirilis. Cum eſſem paruulus &c. ſicut. n. pueritia tendit ad uirilitatem, & perficitur in illa abiecta non perfectione acquiſita in pueritia, ſed imperfectione pertinēte ad ſtatum pueritiæ: ſic charitas uiæ tendit ſemp ad charitatem patriç, & ea perficietur abiecta non perfectione quā hic habuit, ſed admiſta imperfectione, pertinente ad uiæ ſtatum &c.

¶ His autem declaratis, ſupereſt reſpondere obiectis & quæſitis

¶ Ad obiectiones ſiquidē allatas in principali dubio, ſcilicet moto in reſponſione ad tertium, de diuerſa ratione quantitatis H charitatis in uia, & in patria, iam patet reſponſio.

¶ Ad primam quidem, quòd non eſt fictionis, ſed naturæ, huiuſmodi actum animalium habere perfectiones diuerſarum rationum, & præcipue actuum habentium diuerſos ſtatus.

¶ Ad cōfirmationem iam patet, quòd ex diuerſa ratione fidei & uiſionis, conſequitur diuerſæ rationis perfectio in charitate tam ex parte ſubiecti quàm obiecti.

¶ Ad alteram confirmationem poteſt dici dupliciter. Primo ꝙ non inconuenit remanere quantam, perfectionibus diuerſarum rationū, ſicut etiam ſuperficies eſt quāta dimenſionibus diuerſarum rationum. Secundo & melius, ꝙ remanet quanta in actu, perfectione patriæ tantum. Perfectione uero uiæ remanet quanta in potentia ſicut trigonum dicitur eſſe potentia in tetragono, 2. de Anima: & ſicut in uirilitate remanet perfectio pueritiæ, non quòd ſint in uiro duæ perfectiones in actu ſcilicet acqſita in pueritia, & quæ aduenit in uirilitate: ſed una in I actu, ſ. uirilitatis claudens in ſe illam pueritiæ, ut quam perfecit. Sic namque putandum eſt in patria, quòd perfectio patriæ claudit in ſe perfectionem uiæ, ut perfectam ab ipſa perfectione patriç, & non ſeorſum diſtinctā in actu.

¶ Ad dubium uero motū in reſpōſione ad primum, & illius rōnem, iam patet reſponſio, quia motus augmenti in uia eſt ad terminum alterius rationis in patria, & ideo diſtantia eſt finita, & motus eſt infinitus in potentia ſcd̄m alterius rationis diſtantiam: quoniam prima finitas attenditur ſecundum elōgationem ſtatus patriæ a ſtatu uiæ. Infinitas autem ſcd̄o dicta attenditur ſecundum progreſſum infra ſtatum uiæ. Ratio autē procedit, ſi eſſet ad terminum eiuſdem rationis &c.

¶ Ad aliud uero dubium, Qūo cū augmento in infinitū in uia ſtat, charitaté nō poſſe augeri in infinitū in patria, di ꝙ hæc negatio. ſ. nō eſt eiuſdē rōnis quantitas charitatis patriæ & uiæ, ſufficit ad hoc, ꝙ ſint incommenſurabiles hæ quantitates: ac p K hoc charitas patriæ non rn̄det ſecundum aliquam cōmenſurationé charitati uiæ: ſicut nec quantitas ſuperficiei eſt commenſurabilis quantitati lineæ. Et cū hoc ſtat ꝙ rn̄det charitas patriæ charitati uiæ: ut terminus, ut uirilitas pueritiç. Cōſtat nāq; nō eſſe commenſurabilem huiuſmodi terminum augmento pcedenti, quia ſunt diuerſarū rōnum. Et rurſus ſtat, ꝙ augmētū charitatis in uia, eſt augmētū charitatis ſcd̄m quid, pro quāto eſt augmentū charitatis in ſtatu pternaturali hn̄te ſemp aliquid imperfectionis admiſtū. Nā hm̄ōi augementū pro quāto eſt in infinitum, conuenit charitati ſecundum quod cōſequiť imperfectā, & pternaturalem ipſius cauſam quo ad actum. ſ. cognitioné fidei. Et hoc iā habes ex ſequenti articulo in reſpōſione ad tertium, ubi dr̄ quòd perfectio uiæ non eſt perfectio ſimpliciter, & iō ſemp habet quo creſcat. Si. n. nō eſt perfectio ſimpliciter, relinquitur, ꝙ ſit perfectio ſcd̄m quid, ex quo eſt perfectio. Et quia augmentū eſt ad perfectionem, ſequitur ꝙ augmentū uiæ, nō niſi augmentū ſcd̄m quid eſt: augmēto autē

ſecūdum quid, quāuis in infinitū, nō oportet rūderet augmentū infinitū ſimpliciter. Et hæc dicta ſunt ſequēdo dicta viā, ſ. q. charitas nec abſolute, nec in patria eſt augmētabilis in infinitū ſecūdum ipſum charitatis habitum: qd ſo appono, quia poſſet dici, quod charitas patriæ, quāuis ſit finita, & in ſum mo quo ad habitum: quoad actū tñ pōt augeri in infinitum ex parte ſubiecti, hoc ē, ex parte conatus maioris & ſedula ſe, & ſecundū dignificationē à Deo, quia p hoc ſubiectum magis diſpoſitū melius utetur eodē habitu, ō ſubiectum minus diſpoſitum. & ſecūdum hoc quocunque angelo creato beato, Deus non ſolum poteſt creare meliorem in eſſe naturę, ſed ē. beatiorē, p quā to ip factus in meliorib. naturalibus, eſſet melius diſpoſitus ad utendū ſummo charitatis habitu pp maiorem conatū, & maiorē dignificationē illius conatus ab ipſo Deo ad charitatem.

Perfecta per totum. 131 Inf. q. 184. ar. 2. Et 3. di. 27. q. 3. ar. 4. Et di. 29. q. 1. ar. 8 q. 1 & 2. Et uerit. q. art. 10. & 11. Et op. 18 cap. 5. 6. & 7. *q. 36 circa princi. tom. 4.

D. 315.

*Ar. præc.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum charitas in hac uita poſſit eſſe perfecta.

Bannes eodem art.

AD OCTAVVM ſic ꝓcedit. Vr ꝙ charitas in hac vita non poſſit ēe pfecta: maximè. n. hęc [b] perfectio in Apl̃is fuiſſet, ſed in eis nō fuit. Dicit. n. Apl̃us ad Phil. 3. Non ꝙ iam cōprehēderim, aut pfectus ſim. ergo charitas ĩ hac uita pfecta eſſe nō pōt

¶ 2 Prę. Aug. dicit li. 83. q. * ꝙ nutrimentū charitatis eſt diminutio cupiditatis: ſed vbi eſt perfectio charitatis, nulla[b] eſt cupiditas. Sed hoc nō pt ēe ĩ hac vita, ĩ qua ſine pctō uiuere nō poſſum[9], ſm illud 1. Io. 1. Si dixerim[9], qm̃ pctm̃ nō habemus, ipſi nos ſeducimus: oē aūt pctm̃ ex aliqua inordinata cupiditate procedit. ergo in hac uita charitas perfecta eſſe non poteſt. B

¶ 3 Prę. Illud quod iā pfectū ē, nō pōt ulterius creſcere: ſed charitas in hac uita ſp pōt augeri, vt dictū eſt. ergo charitas ĩ hac uita non poteſt eſſe perfecta. C

SED CONTRA eſt, quod Au. dicit ſup primā Can. Io. Charitas cū fuerit roborata, perficitur: cū aūt ad perfectionē uenerit, dicit. Cupio diſſolui, & eſſe cū Chr̃o: ſed hoc poſſibile eſt in hac uita, ſicut ĩ Paulo fuit. ergo Charitas in hac uita poteſt eſſe perfecta.

* Tract. 5. in Canon. Io. declinādo ad finē tra. to. 9.

RESPON. Dicendū, ꝙ pfectio charitatis pōt ĩtelligi dupl̃r. Vno mō, ex parte diligibilis: alio mō ex parte diligētis. Ex parte qdē diligibilis pfecta eſt charitas, vt diligat aliqd, quantū diligibile eſt: De[9] aūt tm̃ diligibilis, eſt quātū bonus eſt. Bonitas aūt ei[9] eſt infinita, vñ infinitè diligibilis eſt. Nulla aūt creatura pōt eū diligere infinitè, cū ōlibet uirtus creata ſit finita. Vñ [m] p hūc modū nulli[9] creaturæ charitas pōt eſſe pfecta, ſed ſolū charitas dei, qua ſeipſū diligit [n]. Ex parte verò diligētis tūc eſt charitas pfecta, qñ diligit tm̃, quantū pōt. Quod qdē cōtingit tripliciter. Vno mō ſic, ꝙ totum cor hoīs actualiter ſp ferat̃ in Deū. Et [p] hæc eſt pfectio charitatis patriæ, q̃ nō eſt p̃ſis in hac uita: ĩ qua impoſſibile eſt, pp humanæ uitæ infirmitatē, ſp actu cogitare de Deo, & moueri dilectione ad ipſū. Alio mō, ut hō ſtudium ſuum deputet ad vacādū Deo, & reb. diuinis, ꝑtermiſſis alijs, niſi quātū neceſſitas p̃ſētis uitæ reqrit. Et [s] iſta eſt pfectio, charitatis q̃ eſt poſſis in via, nō tñ eſt cōis oib. hñtib. charitatē. Tertio mō ita, ꝙ habitualiter aliquis totum cor ſuum ponat in Deo, ita. ſ. ꝙ nihil cogitet, vel velit, ꝙ diuinæ dilectioni ſit cōtrariū. Et [x] hæc pfectio ē communis omnib. charitatem habentibus. [z]

Concl. m *Conclu. p* *Conclu. s* *Conclu. x*

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ Apo. negat de ſe pfectionē patrię. Vñ * gl. ibidē dicit, ꝙ pfect[9] erat viator, ſed nō dū ipſius itineris pfectione puẽtor.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ hoc dicitur propter peccata uenialia, quæ non contrariantur habitui charitatis, ſed actui: & ita non repugnant pfectioni uię, ſed perfectioni patriæ.

*Gl. ordi. in ma ibidem ex Augu.

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ pfectio uię nō eſt pfectio ſimpliciter: & iō ſemper habet quo creſcat.

ARTICVLVS IX.

Vtrum conuenienter diſtinguantur tres gradus charitatis, incipiens, proficiens, & perfecta.

Bannes eodem articulo.

Perfect. per totum. 132 Inf. q. 183. ar. 4. Et q. 184. art. 2. Et 3. d. 29. art. 8. q. 1. Et opu. 61. capit. 2. Et Psal. 24.

AD NONVM ſic ꝓcedit. Vr ꝙ incōuenienter diſtinguant̃ tres gradus charitatis, ſ. charitas incipiens, pficiẽs, & pfecta. Inter principiū. n. charitatis, & eius ultimam perfectionē ſunt [h] multi grad[9] medij. non ergo unū ſolum medium debuit poni.

¶ 2 Præt. Statim cum charitas incipit eſſe, incipit etiam [h] proficere. non ergo debet diſtingui charitas proficiens à charitate incipiente.

¶ 3 Prę. Quātūcūq; aliqs hēat in hoc mūdo charitatē pfectā, pōt ei[9] charitas augeri, ut * dictū eſt: ſed charitatē augeri ē ipſā ꝓficere. ergo charitas pfecta nō dēt diſtingui a charitate [b] ꝓficiēte. Incōuenienter ergo ꝓdicti tres grad[9] charitatis aſſignāt.

* Ar. 7. huius quæſt.

SED CONTRA eſt, ꝙ * Aug. dicit ſup primā Can. Io. Charitas cū fuerit nata, nutrit̃, qđ ꝑtinet ad incipiētes: cū fuerit nutrita, roborat̃, quod ꝑtinet ad ꝓficiētes: cū fuerit roborata, pficit̃, quod ꝑtinet ad perfectos. ergo eſt triplex gradus charitatis.

*Tract. 5. declinādo ad fin. tomo 9.

RESPON. Dicendū, ꝙ ſpũale augmentum charitatis cōſiderari pōt, quātū ad aliqd, ſ. corporali hoīs augmento. Quod quidē q̃uis in plurimas partes diſtingui poſſit, hēt tñ aliquas determinatas diſtinctiones ſm determinatas actiones, vel ſtudia, ad quæ hō perducit̃ p augmētum. Sicut infantilis ętas dr̃ anteq̃ hēat uſum rōnis: poſtea aūt diſtinguit̃ ali[9] ſtatus hoīs, qñ iā incipit loq, & rōne vti: iterū terti[9] ſtat[9] eius eſt pubertas, cū iam incipit poſſe gñare, & ſic deinde quouſq; perueniat ad pfectū. ita ēt & [m] diuerſi grad[9] charitatis diſtinguūtur ſm diuerſa ſtudia, ad quæ hō perducit̃ per charitatis augmentum. [n] Nam primò quidem incūbit hoī ſtudium principale ad recedendum à pctō, & reſiſtēdū concupiſcentijs eius, quæ in cōtrarium charitatis mouēt. Et [p] hoc ꝑtinet ad incipiētes, [q] in quibus charitas eſt nutrienda, uel fouenda, ne corrumpatur. Secundum autem ſtudium ſuccedit, vt homo principaliter intendat ad hoc [s] ꝙ in bono ꝓficiat. Et [s] hoc ſtudium pertinet ad proficientes, [t] qui ad hoc principaliter intendunt, ut in eis charitas per augmentum roboretur. Tertium autem ſtudium eſt, ut homo ad hoc principaliter intendat, ut Deo inhæreat, & eo fruatur: & [x] hoc pertinet ad perfectos, [z] qui cupiūt diſſolui, & eſſe cū Chriſto. Sicut ēt videm[9] in motu corporali, ꝙ primū eſt receſſus à termino, ſm autē eſt appropinquatio ad alium terminum, tertium eſt quies in termino.

Concl. m *Conclu. p* *Conclu. s* *Conclu. x*

AD PRIMVM ergo dcēdū, ꝙ omnis illa determinata diſtinctio, quæ poteſt accipi in augmēto charitatis comprehenditur ſub iſtis tribus, quæ * dicta ſunt: ſicut ēt oīs diuiſio continuorum comprehēditur

ditur ſub tribus his, principio, medio, & fine, vt * Philoſo. dicit in 1. de cœlo,

*l.1. text. 2.10. 3.

Ad II. dicēdū, q̄ illi in q̄bus charitas incipit, q̄uis ꝓficiant, principalior tñ cura imminet, vt reſiſtāt pc̄tis, quorū ipugnatione inq̄etant. Sed poſtea hāc ipugnationē min⁹ ſentiētes, iā quaſi ſecurius intēdūt ad ꝓfectū, ex una tñ parte facientes opus, & ex alia parte hn̄tes manum ad gladium, ut dr̄ in Eſdra de ædificatoribus Hieruſalem.

G

Ad III. dicēdū, q̄ ꝑfecti ēt i charitate ꝓficiūt: ſed nō eſt ad hoc principalis eorū cura, ſed iā eorū ſtudium circa hoc maximè uerſat̄, ut Deo ih̄ereāt. Et q̄uis ēt hoc q̄rāt incipiētes, & ꝓficiētes: tñ magis ſentiūt circa alia ſuā ſolicitudinē, icipiētes q̄dē de uitatione pc̄tōrū, ꝓficiētes uerò de profectu uirtutum.

H

Articvlvs x.

Vtrum Charitas poſſit diminui.

AD decimvm ſic ꝓceditur. Vr̄ q̄ charitas poſſit diminui,[h] Contraria.n.nata ſunt fieri circa idem: ſed augmentatio, & diminutio ſunt contraria. cū ergo charitas augeatur, ut * dictum eſt ſupra, uidetur etiam quòd poſſit diminui.

*Ar. 3. huius quæſt.

¶2 Prę. Aug. 10. Confeſſ. ad deū loquens dicit. Minus te amat, q̄ tecum aliquid amat. Et in lib. 83. † q. dicit, quòd nutrimentū charitatis eſt diminutio cupiditatis. Ex quo uidetur, quòd etiā econuerſo augmentum cupiditatis ſit [h] diminutio charitatis: ſed cupiditas, qua amatur aliq̄d aliud, q̄ De⁹, pōt in hoīe creſcere. ergo charitas p̄t diminui.

†li. 10. ca. 29. a medio ts 1. q. 36. circa prin. to. 3.

¶3 Præt. Sicut * Aug. dicit 8. ſup Gen. ad lr̄am. Non ita Deus operatur hominem iuſtum iuſtificando eum, ut ſi abſceſſerit, maneat in abſente quod facit. Ex quo poteſt accipi, q̄ [h] eodē modo Deus operatur in hoīe, charitatem eius conſeruando, quo operatur primo, ei charitatē infundēdo: ſed in prima charitatis infuſione min⁹ ſe p̄parāti De⁹ minorē charitatē infundit. ergo ēt in cōſeruatione charitatis minus ſe præparanti minorem charitatem conſeruat. poteſt ergo charitas diminui.

* li. 8. cap. 12. in prī. tom. 3.

Sed contra eſt, q̄ charitas in

SVPER QVÆST. XXIIII. ART. X.

Palud. 3. d. 28. q. 3. Ban. eod art. D. Bon. ar 27. q. 3. ar. 2.

IN art 10. omiſſis 8. & 9. dubiū occurrit, quō pc̄tm̄ mortale effectiue tollit charitatem, cū charitas a ſolo Deo ſit effectiue. & ab eodē ſolo effectiue cōſeruet̄. Cōiter quoq; dr̄, q̄ pc̄tm̄ mortale corrūpit charitatem demeritorie. Author autem in litera dicit, quòd duobus modis. ſ. effectiue, & demeritorie.

*In corp. ar.

¶Ad hoc dubiū dr̄, q̄ charitas ſine dubio corrumpit̄ effectiue a quolibet pc̄tō mortali, & nō ſolū demeritorie. Modus autē eſt in attingendo cōpoſitū ex aīa & charitate ex parte ſubiecti, efficiendo in eodē diſpoſitionem contrariam charitati.

¶Ad cuius euidētiam ſcito, q̄ quēadmodū in naturalib. aīa rōnalis a ſolo Deo fit in corpore: & tñ quia cōpoſitum ex aīa rōnali & corpore ex parte ſubiecti, ſubiacet agēti naturali, puta, igni, cum ignis agendo in corpus humanū efficit tm̄ caloris, vt contrariet̄ manſioni aīæ in corpore, ignis effectiuè dr̄ expellere animam à corpore: & ſi in ipſa expulſione aīa deſineret eſſe, ignis non ſolum diceretur effectiue expellere aīam a corpore, ſed corrumpere ipſam: ita proportionaliter eſt in propoſito: quia licet a ſolo Deo ſit charitas in aīa effectiue, a uoluntate tñ humana dependet effectiue peccatum mortale inducendū in aīam propriam, contrarium inhæſioni charitatis in aīa illa, ac per hoc peccans mortaliter, effectiue expellit charitatē ab aīa. Et quia charitas eſt forma, quæ in ſui expulſione ab anima deſinit eſſe: ideo non ſolum effectiue expellit ab anima charitatem, ſed corrumpit ipſam charitatem.

Porrecta per totum.

135

2 di. 17. q. 2. art. 5. Et mal. q. 7. artu. 2.

I

¶Ad primam ergo obiectionem in oppoſitū, di. q̄ quia plus requirit ad conſtructionem, q̄ ad deſtructionem, & bonū cōſurgit ex cā integra, malum aūt ex particularibus defectib. ideo non eſt mirum, ſi charitas requirat Deū ex ſua gratia agentē, nec ad eius actionem ponendam ſufficiant opera nr̄a, & ad faciendum Deum non conſeruantem hanc charitatem, in hoc ſufficiant opera noſtra. Neque.n. hoc ex infirma uirtute cōſeruantis procedit, ſed ex natura rei conſeruandæ in hoc. Oportet .n. actus ſicut fieri, ita & conſeruari in patiente diſpoſito: ac per hoc ſicut non fieri, ita nec conſeruari in ſubiecto contrarie diſpoſito. Et propterea ipſa res, quæ conſeruanda erat ab actore contrariæ diſpoſitionis in ſubiecto, corrumpi effectiue dicitur.

K

¶Ad obiectionem aūt ex dicto cōi dico q̄ uideor experiri dictū Ariſt. in 2. Metaphyſic. quantā vim habet cōſuetudo. Ex dictis .n. manifeſte conſtat, q̄ peccans mortaliter ut ſic, non ſolū demeretur perdere charitatē, ſed ſi eſſet extra ſtatū meriti, uel demeritus ex ipſa cōtrarietate ad charitatem, expellit charitatē ab aīa, ac per hoc corrumpit ipſam effectiue. Et tñ quia apud multos uox ignorantiæ ut inualuiſſe, negare uidentur, id quod (ſi diligenter perſpicerent) docent in ſimilibus, puta, in effectiue expellente aīam rationalem a corpore, & in effectiue apponente obſtaculum inter aerem, & corpus illuminans eundem.

¶In eodem art. 10. dubium occurrit circa illud, Quantitas charitatis quam hēt in cōparatione ad obiectum ꝓprium minui non pōt ſicut nec augeri, ut ſupra dictū eſt. vt .n. uox falſū, & cōtrariari ſupradictis, q̄ charitas augeri poteſt ex parte obiecti.

¶Ad hoc dr̄. q̄ author hic loquitur de quantitate extenſiua, q̄

F

hēt charitas per cōparationem ad obiectum charitatis, q̄d eſt diligibile. Hanc.n. quantitatem in præcedenti libro patet cōuenire habitui in cōparatione ad obiectum. Et hmōi quantitas in charitate nec augeri, nec minui pōt: quia minima charitas diligit oīa, quæ ſunt ex charitate diligenda, ut expreſſe in art 4. huius q̄ōnis, ad quem litera ſe refert, in reſpōſione ad primum patet. De quantitate aūt rem, intenſiue loquēdo, patuit, q̄ pōt intēdi ex parte diligibilis: quia Deus eſt magis ac magis diligibilis, adeò ut ex hac parte a nullo, niſi a ſeipſo, perfecte diligat̄, vt in ar. 8. author dixit. Nihil igit̄ falſi, aut cōtrarij pdictis hic dr̄.

¶In tīlibe ad primū aduerte, q̄ cū negat̄ in litera, q̄ contraria hn̄t fieri circa idem, vniuerſaliter loquendo, non intelligas exceptionem factā de fieri in potentia, quātū eſt ex natura contrariorum, ſed de fieri reducibili ad actū ſimpliciter, & abſolute. Oportet namq; ex diffinitione cōtrariorum proficiſci, q̄ habeant fieri circa idē, alioquin cōtraria nō eſſent. Sed q̄ alterum tm̄ contrariorum tali ſubiecto coæuum ſit, aliunde poteſt procedere, puta, quia ineſt a natura, uel pp̄ cām agētē. Et ppea alterū contrariorum nunq̄ fiet in eodem. Sic aūt eſt in propoſito, q̄in charitas cum habeat latitudinem, ſcdm q̄ poſſit augeri, ſecundum eandem pōt diminui. Poteſt ſiquidem Deus eam diminuere, quam auxit. Sed q̄ñ ſine pœnitētia ſunt dona Dei, & ex parte nr̄a nulla inuenit̄ cā ſufficiens ad diminutionem: ideo diminutio non pōt fieri circa charitatem ſic, q̄ ſit reducibilis ad actum abſolute, & ſimpliciter, q̄uis ſcdm potentiā Dei & ipſius charitatis latitudinem poſſet reduci ad actum.

¶In eodem ar. 10. in reſponſione ad ſecundum, dubium nouiciorum occurrit circa illud, Quod enim in peccato ueniali amatur, propter Deum amatur habitu, & ſi non actu. Et eſt ratio dubij, quia amans delectationem in potu ſuperfluo ſciēter, & aduertenter, nec actu amat illam propter Deum, ut patet, nec habitualiter intendit ordinare illam in Deum. Et confirmatur, ſeu augetur dubium, quia tale amabile non eſt amabile ꝓpter Deum. ergo nec actu, nec habitu amatur propter Deum &c.

¶Ad hoc dr̄, q̄ dubium procedit ex hoc, q̄ non intelligit, quid ſignificat amare habitu propter Deum. Pro cuius claro intellectu conſideranda eſt differentia inter amare actu, uel uirtute, vel habitu aliquid propter Deum. Nam amare actu propter Deum, eſt actualiter in actu exercito referre amorem illum in Deum, quod fit dum aliquis uidet pauperem, & cōſiderat illū eſſe pauperē Chriſti, & ut Chriſto placeat, dat illi eleemoſynā. Amare autem uirtualiter eſt ex præcedenti intentione ad Deū, operari pia opera, ut cum q̄s a principio officij intēdit ex charitate dicere deuote & attente officium diuinum, & poſtea præter intentionem euagatus perſoluit illud; talis amando deuote, & attēte uirtualiter perſoluit, ac dixit officium: manet.n. uis primæ intentionis in toto. Amare aūt habitu nec actualem relationem, nec præcedentem intentionem perſeuerantem ponit, ſed ſolum habitus concomitantiam, & efficaciam, quantū eſt ex parte habit⁹ importatā: ita q̄ ſicut nihil aliud eſt dicere, amare habitu Deum, quàm dicere, hēt habitum, quo Deus amari pōt: ita nihil aliud eſt dicere, amatur hoc habitu pp̄ Deum, quā habere habitum, quo pp̄ Deum hoc amari pōt. Et per hoc patet.

tet, ꝙ non oportet amantẽ habitu hoc, ordinare illud intentione habituali ad Deũ, ut prima obiectio ſupponebat. Et ſimiliter non oportet hoc eſſe amabile pp Deũ, qa intelligit amare habitu hoc pp Deũ, quantũ eſt ex parte habit⁹, hoc eſt, ꝙ quantũ eſt ex efficacia, & natura habit⁹, quẽ nõ in charitate exiſtens habet, amare poteſt hoc pp Deum, quãuis aliter ſit ex defectu amabilis, q. nõ eſt referribile i Deũ. Et p hoc cetſat ſcda obiectio. In rñſione ad tertiũ eiuſdẽ 10. art. nota diligẽter hic, ꝙ quia in augmento charitatis req̃rit motus liberi arbitrij nõ minus, q̃ in infuſione eiuſdẽ pp conatũ requiſitũ, ut patet ex ſupradictis, pctã uenialia, q̃ ſpediũt intenſiorẽ motũ liberi arbitrij, ac per hoc conatũ impediũt augmẽtũ charitatis, ac p hoc obiicem ponunt actioni diuinę augmentatiuæ charitatis ſicut i infuſione obicẽ ponũt, ne maior infundat. Et hæc memẽto applicare cum de augmento charitatis ex ſuſceptione ſacramẽtorum tractabis.

Concl. m
* Articu. ad 2.
* 1.2.q.113 art. 5.
† lib. 8. & hic cap. 5. paulo a princi. tomo 5.
* art. 2. huius queſt.
Conclu. p

Scriptura igni cõparat, ſm illd Can. 8. Lãpades ei⁹. ſ. charitatis lãpades ignis atque flammarũ: ſed ignis quãdiu manet, ſemper aſcendit. ergo charitas quandiu manet, aſcendere põt, ſed deſcendere. i. diminui non poteſt.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ quãtitas charitatis, q̃ hẽt in cõparatiõe ad obiectũ ꝓpriũ, minui nõ pt, ſicut nec augeri, vt s. dictũ eſt. Sed cũ augeat ſm quãtitatẽ, q̃ hẽt p cõparationẽ ad ſubiectũ, hic oportet cõſiderare, utrũ ex hac pte diminui poſſit. Si ãt diminuat, oportet ꝙ vl diminuat p aliquẽ actũ, vl p ſola ceſſationẽ ab actu diminuunt uirtutes ex actib. acq̃ſitæ, & qñq; ẽt corrũpunt, ut s. * dictũ ẽ. vñ de amicitia Phil. dicit in 8. Eth. ꝙ multas amicitias inappellatio ſoluit. i. nõ appellare amicũ, vl nõ colloq ei. Sed hoc iõ eſt, qa cõſeruatio uniuſcuiuſq; rei depẽdet ex ſua cã. Cã aũt uirtutis acq̃ſitæ ẽ act⁹ human⁹: uñ ceſſantib. humanis actib. uirt⁹ acq̃ſita diminuit, & tãdẽ totaliter corrũpit. Sed hoc in charitate locũ nõ hẽt: qa charitas nõ cãtur ab humanis actib. ſed ſolũ à Deo, vt s. dictũ eſt. Vñ relinquit, ꝙ ẽt ceſſante actu, pp hoc nec diminuit nec corrũpit, ſi deſit pctm̃ i ipſa ceſſatione. Relinquit ergo ꝙ diminutio charitatis non poſſit cãri, niſi vel à Deo, vel ab aliquo pctõ. A Deo qdẽ nõ cãtur aliqs defect⁹ i nobis, niſi p modũ pœnæ, ſm qd ſubtrahit grãm i pęnã pcti. Vñ nec ei cõpetit diminuere charitatẽ, niſi p modũ pœnæ: pęna ãt debet pctõ. Vñ reliquit, ꝙ ſi charitas diminuat, ꝙ cã diminutionis eius ſit pctm̃ uel effectiuẽ, uel meritoriẽ. Neutro ãt mõ pctm̃ mortale diminuit charitatẽ, ſed totaliterr corrũpit ipsã, & effectiuẽ, qa oẽ pctm̃ mortale cõtrariat charitati, ut infra * dicet: & ẽt meritoriẽ, qa q peccãdo mortaliter aliqd cõtra charitatẽ agit, dignũ eſt, ut De⁹ ei ſubtrahat charitatẽ. Siliter ẽt nec p pctm̃ ueniale charitas diminui põt neq; effectiuẽ, neq; meritoriẽ. Effectiuẽ qdẽ nõ qa ad ipsã charitatẽ nõ attigit. Charitas. n. eſt circa finẽ ultimũ: veniale autẽ pctm̃ eſt q̃dã iordinatio circa ea q̃ ſũt ad finẽ. Nõ aũt diminuit amor finis ex hoc, ꝙ aliqs iordinationẽ aliq̃ cõmittit circa ea, q̃ ſunt ad finẽ: ſicut aliqñ cõtingit, ꝙ aliq ifirmi multũ amãtes ſanitatẽ, iordinatẽ tñ ſe hñt circa diætæ obſeruationẽ. Sicut ẽt in ſpeculatiuis ſcijs falſę opiniones circa ea, q̃ deducunt ex pricipijs, nõ diminuũt certitudinem pricipiorũ. Siliter ẽt ueniale pctm̃ nõ merei diminutionẽ charitatis. Cũ. n. aliqs delinqt in minori, nõ meret detrimẽtũ pati i maiori. De⁹. n. nõ pl⁹ ſe auertit ab hoie, q̃ hõ auertat ſe ab ipõ. Vñ q iordinatẽ ſe hẽt circa ea, q̃ ſũt ad finẽ, ñ meret detrimẽtũ pati i charitate, p q̃ ordinat ad vltimũ finẽ. Vñ cõñs ẽ, ꝙ charitas nullo mõ diminui poſſit, directẽ loquẽdo. Põt tñ idirectẽ dici diminutio charitatis, diſpõ ad corruptionẽ ipſi⁹, q̃ fit uel p pctã uenialia, vl ẽt p ceſſationẽ ab exercitio opũ charitatis.

Conclu. x
* ar. 12. huius queſt.
Concl. x

Ad I. ergo dicẽdũ, ꝙ cõtraria ſunt circa idẽ, qñ ſubiectum æqualiter ſe hẽt ad utrunq; contrariorũ: ſed charitas ñ eodẽ mõ ſe hẽt augmẽtũ, et diminutionẽ. Põt. n. hre cam agẽtẽ, ſed ñ põt hre cãm minuẽtẽ, ſicut * dictũ eſt. Vñ rõ non ſequitur.

Ad II. dicẽdũ, ꝙ duplex eſt cupiditas. Vna qdẽ, qua finis i creaturis cõſtituit, & hæc mortificat totaliter charitatẽ, cũ ſit uenenũ ipſi⁹, ut * Aug. dicit ibidẽ. Et hoc facit, ꝙ De⁹ min⁹ amet. ſ. q̃ dẽt amari ex charitate, no qdẽ charitatẽ diminuẽdo, ſed eã totalr tollẽdo. Et ſic itelligẽdũ ẽ, qd dr. Min⁹ te amat, q tecũ aliqd amat. Subdit. n. Qd nõ pp te amat: ꝙ nõ cõtingit i pctõ ueniali, ſed ſolũ i mortali. Qd. n. amat in pctõ ueniali, pp Deũ amat habitu, etſi nõ actu. Eſt ãt alia cupiditas uenialis pcti, q̃ ſp diminuit p charitatẽ. Sed tamen talis cupiditas charitatẽ diminuere non poteſt, rõne * iam dicta.

Ad III. dicẽdũ, ꝙ i infuſione charitatis req̃rit mot⁹ lib. arb. ſicut s. * dictũ ẽ. Et iõ illd, ꝙ diminuit intẽſionẽ liberi arb. diſpoſitiuẽ opat ad hoc, ꝙ charitas infundẽda ſit minor. Sed ad conſeruationem charitatis nõ req̃rit mot⁹ liberi arb. alioquin nõ remaneret i dormiẽtib. Vñ per impedimẽtũ intẽſionis motus liberi arbitrij, non diminuitur charitas.

*In corp. art.
* Li. 83. q. 36. to. 4.
Loco citato in arg.
*In corp. art.
*Ar. 3. ad 1. & 1. 2. q. 113. ar. 5.

ARTICVLVS XI.

Vtrum Charitas ſemel habita poſſit amitti.

Ferr. 4 cont. c. 69. S. Bona. 3 ſ. d. 31. q. 2. ar. 3. Scot. 3 ſ. d. 31. q. 1. Riccar. 3. ſ. d. 31. q. 3. Duran. 3. ſ. d. 31. q. 6. Cap. 2. d. 7. q. 1. con. 1, n. … ar. … d. 34. q. 1. Nic de Nyſe Tra. 5. p. 3. to. 3. de ch a. q. 6. Ant. … d. 31. q. 1. Scotell. d. 31. q. 2.

AD XI. ſic ꝓcedit. Vr ꝙ charitas ſemel habita ñ poſſit amitti. Si. n. amittit, ñ amittitur niſi pp pctm̃: ſd ille q hẽt charitatẽ, nõ pt peccare. dr. n. 1. Io. 3. Ois. n. q nat⁹ ẽ ex Deo, pctm ñ facit, qa ſemẽ ipſi⁹ i eo manet: & ñ pt peccare, qm̃ ex Deo nat⁹ ẽ. Charitatẽ ãt ñ hñt, niſi filii Dei. Ipſa. n. ẽ q̃ diſtinguit iter filios regni, & filios pdõnis, ut Au. * dicit i 15. d Tri. ergo ille q hẽt charitatẽ, ñ pt eã amitter.

¶ 2 Prę. † Au. dicit i 8. de Tri. ꝙ dilectio ſi ñ ẽ uera, dilectio dicẽda ñ ẽ: ſd ſicut ipſe † dicit i ep. ad * iulianũ comitẽ, Charitas q̃ deficer pt, nũq̃ uera fuit. ergo neq; charitas fuit. Si ergo charitas ſemel hẽat, nũq̃ amittit.

¶ 3 Prę. * Gre. dicit i ho. Pẽtecoſtes, ꝙ amor dei magna opat, ſi ẽ: ſi deſinit opari, charitas ñ ẽ: ſed null⁹ magna operãdo amittit charitatẽ. ergo ſi charitas inſit, amitti non poteſt.

¶ 4 Prę. Lib. arb. ñ iclinat ad pctũ, niſi p aliqd motiuũ ad peccãdũ: ſed charitas excludit oĩa motiua ad peccãdũ, & amorẽ ſui, & cupiditatẽ, & qcqd aliud hmõi eſt. ergo charitas amitti non poteſt.

Sed contra eſt, ꝙ dr Apoc. 2. Habeo aduerſũ te pauca, quòd primam charitatem reliquiſti.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ p charitatẽ Spiritusſanctus in nobis habitat, ut ex s. * dictis patet. Tripliciter ergo poſſumus conſiderare charitatẽ. Vno mõ ex

Porrecta per totum. 134
3. d. 31. q. 1. art. 2. Et 4. d. 14. q. 1. art. 4. q. 1. co. Et 4. contra c. 69. Et verit. q. 2. artic. 12.
* Li. 15. ca. 18. in princi. to. 3.
† li. 8. c. 7. in princi. tom. 3.
Refertur de pœni. diſ. 2. cap. Charitas 3. in ordine.
* Ho. 30. in Euang. nõ remote a princ.
* q. 23. ar. 2. & q. 24. artic. 2.

parte

Concl. m

Parté Spūſſcti mouentis aīam ad diligendum Deū F etm ex hac parte charitas impeccabilitaté hēt ex virtute Spūſſcti, m qui infallibiliter operaſ quodcunq; voluerit. Vñ impoſſibile eſt hæc duo ſil' eſſe vera, ꝙ Spūſſctūs uelit aliquē mouere actum charitatis, & ꝙ ipſe charitatē amittat peccādo. Nam donū pſeuerantiæ cōputaſ inter beneficia Dei, q bus certiſſime liberanſ, quicunq; liberanſ, vt* Au. dicit in lib. de Prædeſtin. Sanctorum. Alio modo, pōt conſiderari charitas ſm propriam rōnem: et ſic charitas non pōt aliquid niſi id quod ptinet ad charitatis rōnē. p Vñ charitas nullo mō pōt peccare q ſicut nec calor pōt infrigidare: & ſic ēt iniuſtitia nō pōt bonum facere, ut Aug. dicit * in lib. de ſerm. Domini in monte. G Tertio modo, pōt cōſiderari charitas ex parte ſubiecti, quod eſt vertibile ſm arbitrij libertatē. Pōt āt attēdi cōparatio charitatis ad hoc ſubiectū & ſm vl'em rōnem, qua cōparaſ forma ad materiā, & ſm ſpecialē rōnē, qua cōparatur habitus ad potentiā. Eſt āt de rōne formæ; ꝙ ſit in ſubiecto amiſſibiliter, qñ non replet totā potentialitatē materiæ, ſicut patet in formis generabiliū, & corruptibiliū: qa materia horū ſic recipit vnā formā, ꝙ remanet ī ea potētia ad aliā formā, quaſi nō repleta tota materiæ potentialitatę p vnā formā. H Et iō una forma pōt amitti per acceptionē alterius. Sed forma corporis cęleſtis, qa replet totā materiæ potētialitatē, ita ꝙ nō remanet in ea potētia ad aliā formā, inamiſſibiliter ineſt. s Sic ergo charitas patriæ, qa replet totā potētialitatē rōnalis mētis, inqtū. ſ. oīs actualis mot⁹ ei⁹ ferſ in Deū, inamiſſibiliter hr̄. Charitas āt viæ nō ſic replet potētialitatē ſui ſubiecti, qa non ſp actu ferſ in Deum: vnde qñ actu in Deū non ferſ, pōt aliqd occurrere, p quod charitas amittaſ. t Habitui uero pprīū eſt, vt inclinet potētiā ad agēdū, quod cōuenit habitui, inqtū facit aliqd uideri bonū, ꝙ ei cōuenit, malū aūt quod ei repugnat. I Sicut .n. guſtus diiudicat ſapores ſm ſuā diſpoſitionē: ita mēs hoīs diiudicat de aliquo faciēdo ſm ſuā habitualē diſpoſitionē. Vnde & Philo. * dicit in 3. Eth. ꝙ qualis vnuſqſq; eſt, talis finis uī ei. Ibi ergo charitas inamiſſibiliter hr̄, vbi id quod conuenit charitati, nō pōt uideri niſi bonū. ſ. in patria, vbi De⁹ vr̄ p eſſentiā, q̄ ē ipſa eſſentia bonitatis, & iō x charitas patriæ amitti nō poteſt. Charitas autem viæ, in cuius ſtatu non uidetur ipſa eſſentia Dei, bonitatis eſſe eſſentia, poteſt amitti. z

In li. de bono perſeuerantiæ. c. 14. paulo a prin. to. 7

Conclu. p

li. 2. c. 37 tom. 4.

Conclu. s

Li. 3. c. 5. a me. to. 5.

Concl. x

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ authoritas illa K loquitur ſecundum poteſtatem Spiritusſancti, cuius conſeruatione à peccato immunes redduntur, quos ipſe mouet, quantum ipſe uoluerit.

Ad secvndvm Dicendū, ꝙ charitas q̄ deficere pōt, ex ipſa rōne charitatis uera charitas non eſt. Hoc .n. eſſet, ſi hoc in ſuo amore hēret, ꝙ ad tēpus amaret, & poſtea amare deſineret, quod non eſſet ueræ dilectionis. Sed ſi charitas amittatur ex mutabilitate ſubiecti cōtra ppoſitū charitatis, quod in ſuo actu icludiſ, hoc ñ repugnat ueritati charitati

Ad tertivm dicēdū, ꝙ amor Dei ſemper magna operatur in propoſito, quod pertinet ad rōnem charitatis, non tamen ſemper magna operaſ in actu, propter conditionem ſubiecti.

Ad qvartvm dicēdum, ꝙ charitas ſm rōnem ſui act⁹ excludit oē motiuū ad peccādū: ſed qñq; cōtigit ꝙ charitas actu ñ agit, & tūc pt interuenir̄ aliqd motiuū ad peccādū cui ſi cōsētiaſ, charitas amittiſ.

Aricvlvs XII.

Vtrum Charitas amittatur per vnum actum peccati mortalis.

Ad dvodecimvm ſic pcedi tur. Vr̄ ꝙ charitas nō amittaſ p unū actū pcti mortalis. Dicit .n. Orig. in 1. * Periarc. Si āt h ſatietas capit aliquē ex his, q ī ſūmo, pfectoq; cōſtiterit gradu, nō arbitror ꝙ ad ſubitū qs h euacueſ, aut decidat, ſed paulatī ac ēt p partes eū decider̄ neceſſe ē: ſed hō decidit charitatē amittēs. ergo charitas nō amittiſ p unū ſolū actū pcti mortalis.

¶2 Prę. Leo Papa dicit ī * ſer. de paſſione, alloquēs Petrū, Vidit in te Dñs nō fidē fictā, nō dilectionē h auerſā, ſed cōſtātiā fuiſſe turbatā. Abundauit flet⁹, vbi nō defecit affect⁹: affect⁹ charitatis lauit verba formidinis. Et ex hoc accepit Ber. ꝙ dicit ī Petro charitatē ñ fuiſſe h extictā, ſed ſopitā: ſed Petrus negando Chriſtum, peccauit mortaliter. ergo charitas non amittiſ per vnum actum peccati mortalis.

In ſerm. 9. de paſſione dñi circa finē

¶3 Prętˀ. Charitas eſt h fortior q̄ uirt⁹ acquiſita. Sed habit⁹ virtutis acqſitæ nō tolliſ p unum actum pcti contrariū. Ergo multo min⁹ charitas tolliſ per unū actum pcti mortalis contrariū.

¶4 Præ. Charitas importat dilectionē Dei, & pximi: ſed aliqs cōmittēs aliqd pctm̄ mortale, h retinet dilectionē Dei, & proximi, ut vr̄. Inordinatio .n. affectiōis circa ea, q̄ ſūt ad finē, ñ tollit amorē finis, ut ſ. * dictum eſt. ergo pōt remanere charitas ad Deū, exiſtēte pctō mortali p iordinatā affectionē circa aliqd tpale bonū

Ar. 5. huius q. 5.

¶5 Prę. Virtutis theologicę obiectū eſt ultimus finis: ſed aliæ uirtutes theologicę. ſ. fides, & ſpes, nō excludunſ p B unū actum pcti mortalis, immò remanēt iformes. ergo ēt charitas poteſt remanere informis, etiam uno peccato mortali ppetrato.

Sed contra. Per pctm̄ mortale fit hō dignus morte æterna, ſm illud Ro. 6. Stipēdia pcti mors: ſed qlibet hñs charitatē, hēt meritū uitæ æternæ. Dr̄ .n. Io. 14. Si qs diligit me, diligeſ à Patre meo: & ego diligā eū, & manifeſtabo ei meipſū. In qua qdē manifeſtatiōe uita æterna cōſiſtit, ſm illud Io.

17. Hæc

SVPER Q. XXIIII. ART. XII.

D. Bon. 3. 5 di. 31. q. 1. artic. 1.

Thom. ab arg. d. 31. q. 1 ar. 1. Ban. eod art.

IN ar. 12. omiſſo 11. valde notando aduerte, ꝙ ſicut ponens obſtaculū Soli, ipſo actu ponendi obſtaculū, effectiue expellit lumē, ipſa uero priuatio, ſeu cōtrarietas obſtaculi formaliter expellit lumē: ita pctm̄ mortale qñ actualiter ppetraſ, affectus, ut actio peccātis, expellit habitum charitatis. Ipſa uero priuatio, ſeu contrarietas maculæ obſtātis cōſeruationi charitatis, formaliter expellit charitatem.

Perrecta per totum.

135

3. d. 31. q. 1. ar. 1. Et veri. quę. 2 ar. 6. & 13. li. 1. c. 3. circa finem to. 4.

¶ In eodē articulo dubiū occurrit inter rñſionē ad ſcdm, & tertiū. Nā primo dr̄, ꝙ charitas indirecte pdit per pctm̄ mortale ex paſſione: poſt modū uero dr̄, ꝙ inordinatio pcti mortalis directe contrariatur charitati. Qūo ſtant hæc duo ſimul.

¶ Ad hoc dr̄ ꝙ ipſa lra ſe declarat ex qua parte vtrobiq; loquatur. Nā ex parte cauſæ nō oē pctm̄ mortale directe contrariaſ charitati, ut in rñſione ad ſecundū dr̄. Ex parte āt inordinationis ipſi⁹ pcti, oē pctm̄ mortale directe contrariaſ charitati, qa contrariaſ ordini diuinæ amicitiæ inter Deū, & hoīem, q̄ rq̄rit Deū pferri reliqs amatis, cui tñ aliqd pferſ in quolibet peccato mortali: alioqn mortale pctm̄ nō eēt.

17. Hęc eſt uita ęterna, ut cognoſcãt te uerũ deũ, & quẽ miſiſti Ieſum Chrm: nullus aũt põt eſſe ſiſ digne uita æterna, & morte æterna. ergo impoſſe ẽ ꝙ aliquis habeat charitatem cũ pctõ mortali. Tollitur ergo charitas per unum actum pcti mortalis.

Respon. Dicendũ, ꝙ unũ cõtrariũ ꝑ aliud contrariũ ſupueniẽs tolliť. Quilibet aũt act⁹ pcti mortalis cõtrariať charitati ſm ꝓpriã rõne, q̃ cõſiſtit i hoc, ꝙ De⁹ diligať ſuꝑ oĩa, & ꝙ hõ totaliter illi ſe ſubijciat, oĩa ſua referẽdo in ipſũ. Eſt ergo de rõne charitatis ut ſic diligat Deũ, ꝙ in oĩb. uelit ſe ei ſubijcere, & pceptorũ ei⁹ rĩam in oĩb. ſeq. Quicq̃d .n. cõtrariať pceptis ei⁹, manifeſtè cõtrariať charitati: vñ de ſe hẽt, ꝙ charitatẽ excludere poſſit. Etſi ᵃ q̃dẽ charitas ẽet habit⁹ acq̃ſit⁹ ex uirtute ſubiecti depẽdẽs, nõ oporteret ꝙ ſtatim ꝑ unũ actũ cõtrariũ tolleretur.* Act⁹ .n. nõ directè cõtrariať habitui, ſed actui: cõtinuatio ãt habit⁹ in ſubiecto non req̃rit cõtinuitatẽ act⁹. Vñ ex ſupueniẽte cõtrario actu nõ ſtatĩ habit⁹ acq̃ſit⁹ excludiť. Sed charitas, cũ ſit habit⁹ ᵈ infuſ⁹, depẽdet ex actione Dei infundẽtis, q̃ ſic ſe hẽt in infuſione, & cõſeruatione charitatis, ſicut Sol in illuminatione aeris, ut dictũ ẽ.* Et iõ ſicut lumẽ ſtatĩ ceſſaret ẽe in aere ꝑ hoc, ꝙ aliqđ obſtaculũ poneretur illuminationi Solis: ita ẽt charitas ſtatĩ deficit ẽe in aĩa per hoc, ꝙ aliqđ obſtaculũ ponit influẽtiæ charitatis à Deo i aĩam. Manifeſtũ eſt ãt, ꝙ ꝑ quodlibet mortale pctm, qđ diuinis pceptis cõtrariať, ponit pdictæ infuſioni obſtaculũ: q̃a ex hoc ipſo, ꝙ hõ eligẽdo pfert peccatũ diuinæ amicitiæ, q̃ req̃rit vt Dei uolũtatẽ ſequamur, ᵖ cõñs eſt, ut ſtatim ꝑ unũ actũ pcti mortalis habit⁹ charitatis pdať. ᵍ Vñ & Aug.* dicit 8. ſuꝑ Gen. ad lrãm, ꝙ hõ Deo ſibi pñte illuminať, abſente aũt continuo tenebratur, à quo non locorũ interuallis, ſed uoluntatis auerſione diſceditur.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ uerbũ Origenis põt uno mõ ſic itelligi, ꝙ hõ, q̃ eſt i ſtatu pfecto, nõ ſubito ꝓcedit in actũ pcti mortalis, ſed ad hoc diſponiť ꝑ aliq̃ negligẽtiã pcedẽtẽ. Vñ & pctã venialia dicunť ẽe diſpoſitio ad mortale, ſicut ſ. dictũ eſt:* ſed tñ ꝑ unũ actũ pcti mortalis, ſi eũ cõmiſerit, decidit charitate amiſſa. Sed q̃a ipſe ſubdit. Si aliq̃s breuis laps⁹ acciderit, & cito reſipiſcat, ñ penit⁹ ruere vř, Põt alr dici, ꝙ ipſe intelligit eũ penit⁹ euacuari, & decidere, q̃ ſic decidit, ut ex malitia peccet: ꝙ ñ ſtatĩ i uiro pfecto à pricipio cõtingit.

Ad II. dicẽdũ, ꝙ charitas amittiť dupř. Vno mõ directè ꝑ actualẽ cõtẽptũ: & hoc mõ Petr⁹ charitatẽ nõ amiſit. Alio mõ idirectè, q̃ñ cõmittiť aliqđ cõtrariũ charitati, ꝑ aliq̃ paſſionẽ cõcupiſcẽtię, uł timoris. Et hoc mõ Petr⁹ cõtra charitatẽ faciẽs charitatem amiſit, ſed eam citò recuperauit.

Ad tertivm patet reſponſio ex dictis.

Ad IIII. Dicendũ, ꝙ nõ q̃libet inordinatio affectionis, quæ eſt circa, q̃ ſunt ad finem, i. circa bona creata, cõſtituit pctm mortale: ſed ſolũ q̃ñ eſt talis inordinatio, q̃ repugnat diuinæ uoluntati. Et hæc ᵈ iordinatio directè cõtrariať charitati, ut dictũ* eſt

Ad V. dicẽdũ, ꝙ charitas iportat unionẽ q̃dã ad Deũ, nõ aũt fides, neq; ſpes. Oẽ aũt pctm cõſiſtit i auerſione à Deo, vt ſ. dictũ eſt. Et iõ oẽ pctm mortale cõtrariať charitati. Non ãt oẽ pctm mortale cõtrariať fidei, uel ſpei, ſed q̃dã determinata pctã, ꝑ q̃ habit⁹ fidei, vł ſpei tollitur: ſicut & ꝑ oẽ pctm mortale habitus charitatis tollitur. Vnde patet, ꝙ charitas non poteſt remanere informis, cum ſit ultima forma uirtutum ex hoc quod reſpicit Deum in ratione finis ultimi, ut dictum * eſt.

Margin (left): Concl. — D. 318. — *Artt. 10. huius q̃ſt. arg. 3. in- nuitur. — Concl. — *Li. 8 ca. 12. in me dio c. 10. 3. — *Arti. 10. huius q̃ſt. & 1. 2. qu. 88. ar. 3. — D. 307. — *In corp. & art. 10.

Margin (right): *q. 23. ar. 3.

QVAESTIO XXV.

De obiecto charitatis, in duodecim articulos diuiſa.

Deinde conſiderãdum eſt de obiecto charitatis.

¶ Circa quod duo conſiderãda occurrunt. Primò quidẽ de his, q̃ ſunt ex charitate diligenda. Scdõ, de ordine diligendorum.

Circa primũ q̃runť duodecim.

¶ Primo, Vtrũ ſolus Deus ſit ex charitate diligendus, uel etiã proximus.

¶ Secundo, Vtrum charitas ſit ex charitate diligenda.

¶ Tertiò, Vtrũ creaturæ irrõnales ſint ex charitate diligẽdę.

¶ Quartò, Vtrũ aliq̃s poſſit ex charitate ſeipſum diligere.

¶ Quintò, Vtrũ corp⁹ propriũ.

¶ Sextò, Vtrum pctõres ſint ex charitate diligendi.

¶ Septimò, Vtrum peccatores ſeipſos diligant.

¶ Octauò, Vtrum inimici ſint ex charitate diligendi.

¶ Nonò, Vtrum ſint eis ſigna amicitiæ exhibenda.

¶ Decimò, Vtrum angeli ſint ex charitate diligendi.

¶ Vndecimò, Vtrum dæmones.

¶ Duodecimò, De enumeratione diligẽdorum ex charitate.

ARTICVLVS I.

Vtrũ dilectio charitatis ſiſtat in Deo, an ſe extendat etiam ad proximum.

Ad primvm ſic proceditur. Vř ꝙ dilectio charitatis ſiſtat in Deo, & nõ ſe extendat ad ꝓximum. Sicut .n. Deo debemus amorẽ, ita & timorẽ, ſm illud Deu. 10. Et nũc Iſrael, quid dñs De⁹ tu⁹ petit a te, niſi ut timeas & diligas eum? ſed ali⁹ ẽ timor, quo ᵇ timeť hõ, q̃ dř timor humanus, & ali⁹ timor, quo timeť De⁹, q̃ ẽ uł ſeruilis, uel filialis, ut ex ſ. dictis patet. ergo etiam alius eſt amor charitatis, quo diligitur Deus, & alius eſt amor quo diligitur proximus.

¶ 2 Præt. Philoſ. dicit in 8. Ethi. ꝙ amari eſt honorari: ſed alius eſt honor, q̃ debetur Deo, q̃ eſt l... ordin...

Margin commentary: SVPER Q. XXV. ART. I. II. III. S. Bo. 3 ſ. d. ... q. 3. a. 1 ... Riccar. 3 ſ. d. 28 q. 1. Palud. 3. d. 28. q. 0. Ant. Ard. 3 ſ. d. 28. ...

In articulis 1. 2. 3 ſimul quæſt. 25. aduerte diligenter charitatẽ reſpicere Deũ vt obiectũ formale, ꝓximũ ut obiectum materiale ſub forma ... & ut materiam ... ſeipſam, autm charitatẽ, & reliqua bona ut materiã tñ, quãq̃ difformiter, quia ſeipſam vt materiã principalẽ, & formalẽ reſpectu aliorũ reliqua ãt vt materiã ſcdariã in ordine ad principalẽ. Declaro ſingula Charitate Deus diligitur vt amicus ... cuius dilectio ... quod ex charitate diligiť, & ex hoc q. diligitur ut amicus, ... ex hoc ... oĩa diliguntur, eſt formale. Proximus diligitur ut obiectũ quia diligitur ut amicus, ut in articulo 2 in ... ſione ad ſcdm hẽs. Diligitur ãt ut obiectũ materiale, q̃a diligiť vt amicus diuinus, ſeu in Deo, quarõ amandi eſt Deus, ut in primo hẽs articulo. Et q̃a proximus diligitur ẽt vt aliqđ Dei, p... vt diligitur ad honorẽ, & gloriã Dei ſic diligiť ut materia ordinabilis in Deũ principalẽ amicũ. Charitas, & reliqua non pñt diligi vt amicus, & ppea non diliguntur ut obiectũ, ſed ut bonũ quod amicoouolumus quod eſt diligi ut materiam ad aliquid ordinatã. Sed charitas eſt primũ, & ex neceſſitate uolitũ amico ... nõ diligit q̃s ex charitate, niſi ſibi uelit di... ... ſunt amico ex ... uolita, ...

Margin (right): Perſ. Ita per totum. 136 3. q. 188. art. 2 c. 2. Et ver q. 1. ar. 4. — *q. 19. ar. 2.

ordinantur ad bonū ipſius quatenus amatur ut amicus hoc eſt inquantum Deus uel Dei eſt.

¶ Sed occurrit hic unum dubium, quia falſum vr̃, ꝙ in dilectiōe proximi ex charitate oporteat velle ei charitatē qm̃ conſtat dantem eleemoſynā pauperi ex charitate non uelle propterea in charitatem ſed ſubſidium, & ſic de alijs ſimilibus.

Sup illud Abraam genuit Iſaac gloſa ſtet linea tis.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ proximus, ſi diligitur ut amicus oportet ut ametur ad charitatē vt in lr̃a dr̃ in rñſione ad primū, ꝙ in illorum, ſ. Dei, proximi, & amicorū dilectione includit dilectio charitatis. Sed cū proximus diligit ex charitate ut aliquid Chriſti, ſeu Dei, tunc non oportet deſiderare ei charitatē Dans autē eleemoſynam pauperi ex charitate vt ſic, ſolum Deum reſpicit, ut amicum, ꝓximū ēt ut rē Dei, indigentiā tali auxilio immo tunc charitas imperat amicitiæ naturali ipſius proximi vt uelit tale ſubſidiū proximo pp Deum, ita ꝙ diligens Deum & ppea dans eleemoſynam pauperi vt ſic vt ſit, aut conſeruet in charitate, vere diligit illum pauperem, ut amicum ex charitate Dans āt eleemoſynā pciſe ex charitate tñ diligit quidem illum amicitia naturali, domeſtica uel politica, pro quanto vult illi bonū, ſed ex charitate nō ut amicum, ſed ut rem Dei. Et hæc intellige de hoc proximo in particulari, qm̃ ēt hic ꝓximus diligit a quocumque in charitate exiſtēte in cōi ad charitatem, ita ꝙ in dilectione ꝓximi & particulari ut amici diuini, includitur dilectio charitatis in particulari, hoc eſt, ut ſit uel conſeruet, aut augeatur in charitate. Et hic hēs, Vñ menſurare poſſumus amorem noſtrum, cū in particulari amamus amicos ſanguinis vel domus, uel ciuitatis &c. an optemus eis hæc in ordine ad charitatem in eis, an ab

* 1.2. qu. 54. ar. 2 & hic q. 17. ar. 6. & q. 19. ar. 3.

D. 45.

D. 354.

Contl. m

nor latriæ & alius ē honor q̃ de F bet creaturæ, q̃ ē honor duliæ. ergo ēt ali⁹ ē amor, quo diligit De⁹ & alius quo diligit ꝓxim⁹.

¶ 3 Præt. Spes gñat charitatē, vt hr̃ in* gloſ. Matth. 1. ſed ſpes ita hr̃ de Deo, ꝙ reprehendunt ſeparãtes i^h hoīe, ſm illud Hier. 17. Maledictus hō, q̃ cõfidit in hoīe. ergo charitas ita debetur Deo, ꝙ ad ꝓximū ſe ñ extēdat.

SED CONTRA eſt, quod dr̃ 1. Ioan. 4. Hoc mandatum habe- G mus à Deo, ut qui diligit Deum diligat, & fratrem ſuum.

RESPON. Dicendū, ꝙ ſicut ſ.* dictum eſt, habitus non diuerſificantur niſi ex hoc, ꝙ uariant ſpeciē actus. Oīs.n. actus unius ſpēi ad eiuſdē habitum ptinet. Cum aūt ſpēs actus ex obiecto ſumatur ſm formalem rõnem ipſius, neceſſe eſt ꝙ idē ſpē ſit actus qui fertur in rõnem obiecti, & qui fert in obiectū ſub ta H li rõne, ſicut eadē eſt ſpē uiſio qua vr̃ lumē, color ſm luminis rationem. Ratio aūt diligendi proximum, Deus eſt: hoc.n. debemus in ꝓximo diligere, ut in Deo ſit. Vñ manifeſtū eſt, ꝙ idē ſpē actus eſt quo diligit Deus, & quo diligit proximus. Et pp hoc ^m habitus charitatis nō ſolū ſe extēdit ad dilectionē Dei, ſed etiā ad dilectionē ꝓximi.^n

AD PRIMVM ergo dicendū, I ꝙ proximus timeri põt dupliciter, ſicut & amari. Vno mō pp id quod eſt propriū ſibi, puta, cum aliqs timet tyrannum propriū ſibi, puta, cū aliquis timet tyrannum pp eius crudelitatē, vel cum amat ipſum pp cupiditatem acquirendi aliqđ ab eo. Et talis timor human⁹ diſtiguit à timore Dei, & ſimiliter amor. Alio mō timet hō, & amat pp id, quod eſt Dei in ipſo: ſicut cū K ſæcularis ptās timetur ꝓpter miniſteriū diuinū, quod habet ad uindictā malefactorum, & amatur pp iuſtitiam. Et talis timor hominis non diſtinguitur à timore Dei, ſicut nec amor.

AD SECVNDVM dicēdum, ꝙ amor reſpicit bonū in cōi, ſed honor reſpicit propriū bonum honorati: defert.n. alicui in teſtimoniū ꝓpriæ uirtutis. Et iō amor non diuerſificat ſpē pp diuerſã q̃titatē bonitatis diuerſorū, dūmō referant ad aliqđ unū bonum cōe: ſed honor diuerſificat ſm ꝓpria bona ſingulorū. Vñ eodem amore charitatis diligim⁹ oēs ꝓximos, inquātū referunt ad unū bonū cōe, qđ eſt Deus: ſed diuerſos honores diuerſis deferim⁹, ſm ꝓpriā uirtutem ſingulorum Et ſiſr Deo, ſingularē honorē latriæ exhibem⁹ pp ei⁹ ſingularē uirtutem.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ uituperant q̃ ſperãt in hoīe, ſicut in principali authore ſalutis, nō aūt qui ſperãt in hoīe, ſicut adiuuãte miniſterialiter ſub Deo. Et ſimiliter reprehenſibile eſſet, ſi quis proximū diligeret tanq̃ principalē finem, non aūt ſi quis proximū diligat ꝓpter Deum, ꝙ pertinet ad charitatē.

ARTICVLVS II.

Vtrū charitas ſit ex charitate diligēda

AD II. ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ charitas nō ſit ex charitate diligēda. F. a. n.^h q̃ ſunt ex charitate diligēda, duob. pceptis charitatis concludunt, vt patet Mat. 22. ſed ſub neutro charitas continetur, q̃a nec charitas ē De⁹, nec eſt proximus. ergo charitas non eſt ex charitate diligenda.

¶ 2 Præ. Charitas^h fundat ſuper cōicationē beatitudinis, ut ſ. dictū eſt: ſed charitas nō põt eſſe particeps beatitudinis. ergo charitas ñ eſt ex charitate diligēda

¶ 3 Præ. Charitas eſt amicitia q̃dā, ut ſ.* dictū ē: ſed null⁹ pt hr̃e amicitiā ad charitatē, uel aliquod accidēs, q̃a hmōi reamare nō pñt, quod eſt de rõne amicitiæ, ut dr̃ in 8. * Eth. ergo charitas nō ē ex charitate^h diligēda.

SED CONTRA eſt, ꝙ † Aug. dicit 8. de Tri. Qui diligit ꝓximū, cōñs eſt ut ēt ipſam dilectionē diligat: ſed proximus diligitur ex charitate. ergo conſequens eſt, vt etiam charitas ex charitate diligat.

RESP. Dicēdū, ꝙ charitas amor q̃dā eſt, amor aūt ex natura potētiæ, cui⁹ eſt act⁹, hēt ꝙ poſſit ſ. ſeipſum reflecti. Quia.n. uoluntatis obiectū eſt bonū uñe, q̃cq̃d ſub rõne boni continet, põt cadere ſub actu uolūtatis. Et quia ipſum uelle eſt quoddā bonū, põt uelle ſe uelle, ſicut & intellect⁹, cuius obiectū eſt uerū, intelligit ſe intelligere, quia hoc ēt eſt quoddā uerū: ſed amor ēt ex rõne propriæ ſpeciei hēt, ꝙ ſ. ſe reflectatur, quia eſt ſpõtaneus motus amãtis ad amatum. Vnde ex hoc ipſo, ꝙ amat aliquis, amat ſe amare: ſed charitas nō eſt ſimplex amor, ſed hēt rõnē amicitiæ, ut ſ.* dictū eſt.

* Li. 8. c. 3. tom. 5.
* Li. 8. c. 7. a medio. tom. 3.
D. 752.
* Q. 23. a. 1.

ſolute, an inquantū quædā res Dei ſunt. Nam primo mō, eſt uera dilectio eorum ex charitate, vt amicorum diuinorum. Solo uero, eſt ſolum dilectio humanæ amicitiæ. Tertio āt eſt dilectio humanæ amicitiæ imperata a charitate reſpiciente ad Deū vt amicū, & ad ꝓximum, vt ad rē quādā ipſius amici.

SVPER Q. XXV. ART. II.

Arg. l. 15. d. 17. q. 2. 3. ſ. i.

D Bō p ſ d. 17. q. 2 a. 1. Scoti li. 3. ſ. di. 30. q. 1. p. 1.

IN articulo 2. eiuſdem q̃ōnis, declarandum illud, quale occurrit, q̃d amor ex propriæ ſpēi rõne hēt ar, licet cōe ſit oībus uoluntatis actibus, ex cōi rõne immaterialis potentiæ, q̃ quilibet põt eſſe obiectum eiuſdem potentiæ ac p hoc potētia põt ſuper quemlibet ſuum actum reflecti, non tñ eſt cōe oībus actibus hmōi q̃ quilibet poſſit eſſe obiectum actus eiuſdem rõnis. Nullus.n. iraſcitur contra irā ſuā nec diſparat ſed ſparare. Et tamen licet aliqs actus hmōi poſſit eſſe obiectum actus eiuſdē rõnis (Poteſt.n. aliquis deſiderare ſe deſiderare, iuxta illud Concupiuit aīa mea deſiderare) nō tñ conuenit hoc ei ex rõne ꝓpriæ ſpēi ſed aliunde. Propter quod in lr̃a de amore ſpecialiter dictū eſt ꝙ ex rõne propriæ ſpēi hēt ꝙ reflectatur ſupra ſeipſum, hoc eſt, quod ſit obiectū actus

Porrecta per totum.

137 1. diſt. 17. q. 1. ar. 5. Et diſ. 28 art. 1. ad quintum

* q. 23. a. 1.

actus eiuſdē ſōmus in eadē potētia. Et rō aſſignat, quia eſt ſpōtaneus motus amātis ad amatū, hoc eſt, quia ad rōnē amoris, [illegible] motus amātis ad amatū. Ex hac. n. ſufficiētia [illegible] amor: ipſe ex hoc ipſo, q̄ eſt amor, eſt amabilis. Nā ex hoc, q̄ eſt ſpontaneus motus in amatum, [illegible] ipſe motus ſit cōplacēs amāti, ac p hoc amabilis: quia ſi quilibet cōplacēs alicui pōt habere ſpōtaneū motū amātis ad ſibi amatū, ex quo aliud nō requirit. Non ſic aūt deſideriū: quia deſideratū ut ſic, eſt abſens: deſideriū aūt ut ſic, nō eſt abſens, ac p hoc ut ſic, nō cōſtituit ſe deſiderabile, ſed aliunde, ſ. ex hoc, q̄ nō hr̄. Propter qd in incipiētiū, aut ēt proficiētiū pſona, patiētiū interruptionē deſiderij diuini dictū eſt. Cōcupiuit aīa mea deſiderare in oī tēpore iuſtificationes tuas. Et ſimile eſt in actu ſpei, timoris, & huiuſmodi.

Per amicitiā aūt amat aliqd dupliciter. Vno mō ſicut ipſe amicus, ad quē amicitiā habemus, & cui bona uolumus. Alio mō, ſicut bonū qd̄ amico uolumus, & [m] hoc mō, charitas p charitatem amatur, & non primo: [n] qa charitas eſt illud bonū, qd̄ optamus omnibus, quos ex charitate diligimus. Et eadē rō eſt de beatitudine, & alijs uirtutibus.

Ad primvm ergo dicendum, q̄ Deus & ꝓximus ſunt illi, ad quos amicitiā hēmus: ſed in illorū dilectione includitur dilectio charitatis. Diligim⁹.n. ꝓximū, & Deū, inquantū hoc amamus, ut nos, & ꝓxim⁹, Deū diligamus: qd̄ eſt charitatē habere.

Ad ii dicendū, q̄ charitas eſt ipſa communicatio ſpiritualis uitæ, per quā ad beatitudinē ꝑuenitur: & ideo amatur ſicut bonum deſideratum omnibus, quos ex charitate diligimus.

Ad iii dicēdū, q̄ rō illa ꝓcedit, ſm̄ q̄ p amicitiā amatur illi, ad quos amicitiam habemus.

ARTICVLVS III.

Vtrū etiam creaturæ irrationales ſint ex charitate diligendæ.

D Bon. 3. diſt. 28. q. 1. artic. 1. Thom. ab arg. d. 28. q. 1. ar. 3. Duran. d. 28. q. 1. Ban. eodem artic.

Porrecta per totum.

138 3 diſt. 28. ar. 2. & 5. Et virt. q. 2. ar. 7.

AD tertivm ſic ꝓcedit. Vr̄ q̄ ēt creaturæ irrationales ſint ex charitate diligēdæ. Per charitatē.n. maximè cōformamur Deo: ſed De⁹ diligit [h] creaturas irrationales ex charitate. diligit.n. omnia, quæ ſunt, ut habetur Sapien. 11. Et oē quod diligit, ſeipſo diligit, qui eſt charitas. ergo & nos debem⁹ creaturas irrationales ex charitate diligere.

¶ 2 Præt. Charitas principaliter fertur in Deū, ad alia aūt ſe extēdit, ſm̄ [ff] q̄ ad Deū ꝑtinēt: ſed ſicut creatura rōnalis pertinet ad Deū, inquantum hēt ſimilitudinē imaginis, ita ēt creatura irrationalis, inquātum habet ſimilitudinem ueſtigij. ergo charitas etiam ſe extendit ad creaturas irrationales.

¶ 3 Præt. Sicut charitatis obiectū ē Deus, [b] ita & fidei: ſed fides ſe extēdit ad creaturas irrōnales, inquātum credimus cęlum, & terram eſſe creata a Deo, & piſces, & aues eſſe productos ex aquis, & greſſibilia animalia & plantas ex terra. ergo charitas etiam ſe extendit ad creaturas irrationales.

Sed contra eſt, q̄ dilectio charitatis ſolùm ſe extendit ad Deū, & ad proximū: ſed noīe proximi non poteſt intelligi creatura irrationalis, quia nō cōicat cum homine in uita rationali. ergo charitas non ſe extendit ad creaturas irrationales.

q. 23. ar. 1. & artic. prox. Conclu.

Resp. Dicēdū, q̄ charitas ſm̄ * ṗdicta, ē amicitia qdā. Per amicitiā aūt amat aliqd dupl̄r. Vno qdē mō amic⁹, ad quē amicitia hr̄, & alio mō bona, q̄ amico optant. [m] Primo ergo mō, nulla creatura irrōnalis p̄t ex charitate amari. [*] Et hoc triplici rōe, quarū duæ ꝑtinēt cōiter ad amicitiā, q̄ ad creaturas irrōnales hr̄i nō p̄t. Primò qdē, qa amicitia ad eū hr̄, cui uolun⁹ bonū: ſed nō ꝓpriè poſſum⁹ bonū uelle creaturæ irrōnali, qa nō ē ei⁹ ꝓpriè hr̄e bonū, ſed ſolū creaturæ rōnalis, q̄ ē dn̄a utēdi bono, qd̄ hēt p liberū arbitriū. Et iō * Philoſoph. dicit i 2. Phyſ. q̄ hmōi reb. n̄ dicim⁹ aliqd bū, vel malè cōtingere, niſi ſm̄ ſilitudinē. Scd̄o, qa oīs amicitia fundat̄ ſup aliqua cōicatione uitæ: nihil.n. ita ꝓpriū ē amicitiæ, ſicut bona uita, ut patet Philoſoph. * 8. Eth. Creaturæ āt irrōnales n̄ p̄nt cōicationē hr̄e in uita humana, q̄ eſt ſm̄ rōnē. Vñ nulla amicitia pōt hr̄i ad creaturas irrōnales, niſi forte ſm̄ metaphorā. Tertia rō eſt ꝓpria charitati: quia charitas fundat̄ ſup cōicatione beatitudinis æternæ, cui⁹ creatura irrōnalis capax n̄ ē. Vñ amicitia charitatis n̄ p̄t hr̄i ad creaturā irrōnalē. P̄nt tñ ex charitate diligi creaturæ irrōnales, ſicut bona q̄ aliis uolum⁹, inquātū.ſ. ex charitate uolum⁹ eas cōſeruari ad honorē Dei, & vtilitatē hoīum: & ſic ēt ex charitate De⁹ eas diligit. Vñ p3 rn̄ſio ad primū.

Libr. 2. Phyſ. tex. 59. to. 2.

Li. 8. c. 3. & 4. to. 5.

Ad ii dicēdū, q̄ ſimilitudo ueſtigij nō dat capacitatem uitæ æternæ, ſed ſimilitudo imaginis: Vnde non eſt ſimilis ratio.

Ad iii dicendū, q̄ fides ſe poteſt extendere ad omnia quocumque modo uera: ſed amicitia charitatis ſe extendit ad illa ſola, quæ nata ſunt habere bonum uitæ æternæ: unde non eſt ſimile.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum homo debeat ſeipſum ex charitate diligere.

AD qvartvm ſic proceditur. Vr̄ q̄ homo non diligat ſe ipſum ex charitate. Dicit. n. * Greg. in quadam Homi. quòd [b] charitas minus, q̄ inter duos haberi non poteſt. ergo ad ſeipſum nullus habet charitatem.

Hom. 17 in Euāge. in prin. illius.

¶ 2 Pręt. [h] Amicitia d̄ ſui rōne iportat reamationē & ęqualitatē, ut patet i 8. † Ethi. q̄ qdē nō p̄nt eſſe homini ad ſeipſum: ſed charitas amicitia qdā ē, ut † dictū eſt. ergo ad ſeipſum aliquis charitatem habere non poteſt.

† Lib. 8. Ethi. c. 3 & 9 [illegible] ſumptis. tom. 5. † q. 23. artic. 1.

¶ 3 Præt. Illud qd̄ ad charitatem ꝑtinet, non poteſt eſſe uituperabile, qa charitas nō agit ꝑpe ram, ut dicitur 1. ad Corinth. 13. ſed [h] amare ſeipſum uituperabile eſt. dicit̄.n. 2. ad Timoth. 3. In nouiſſimis diebus inſtabunt tempora periculoſa, & erunt homines amantes ſeipſos. ergo homo non poteſt ſeipſum diligere ex charitate.

Sed contra eſt, qd̄ dr̄ Leuit. 19. Diliges amicū tuū ſicut teipſum: ſed amicū ex charitate diligimus. ergo & noſipſos ex charitate dēm⁹ diligere.

Resp. Dicēdū, q̄ cum charitas ſit quędā amicitia, ſicut * dictū eſt, dupl̄r poſſumus de charitate loqui. Vno mō ſub cōi rōne amicitiæ, & ſecundū hoc dicendum eſt, q̄ [m] amicitia propriè nō hr̄ ad

q. 23. artic. 1.

SVP. QV. XXV. ART. IIII.

Palud. 3. d. 28. q. 2.

Porrecta per totum.

139 1. d. 1. 3. 2. q. 1. ar. 2. ad 3. Et 3. d. 26. art. Et virt. [illegible] corp. & ad 10.

IN art. 4. eiuſdē q̄ōnis aduerte, ne fallaris i ſecūdo diſtinctionis mēbro, putās q̄ ex ꝓpria charitatis rōne hō diligat ſeipſum, n̄ ut uolētē ſibi ipſi charitatē, ſed ut quādā rē Dei. Hoc.n. falſum eē ēt patet ex līa ibidē dicēte, q̄ ut eſt amicitia ad Deū principaliter, & ex cōſequēti ad ea quæ ſūt Dei. Dicēdo amicitiā ad ea, q̄ ſūt Dei, īſinuat ad ea q̄ ſunt Dei ut amicitia, itēr q̄ eſt ipſe hō charitatē habens. diligit ergo ſe quis ex propria charitatis ratione, vt amicum Dei.

ſeipſum, ſed aliq̄d maius amicitia: ⁿ quia amicitia unionē quãdã importat. Dicit.n.ᵃ Dion.ꝙ amor ē uirtus unitiua. Vnicuiq; aūt ad ſeipſum eſt unitas, q̄ eſt potior unione ad aliū. Vñ ſicut unitas ē principiū unionis, ita amor, quo q̄s diligit ſeipſum, eſt forma, & radix amicitiæ. In hoc.n. amicitiã habemus ad alios, ꝙ ad eos nos hēmus, ſicut ad noſipſos. Dī.n. in 9.ᵇ Eth.ꝙ amicabilia q̄ ſunt ad alterū, ueniunt ex his q̄ ſunt ad ſeipſum. Sicut ēt de principijs non hr̄ ſcientia, ſed aliq̄d maius, ſ. intellectus. Alio mō poſſumus loq̄ de charitate ſcḋm propriam rōnem ipſius, prout.ſ. eſt amicitiã hominis ad Deum principalr̄. & ex conſequenti ad ea quæ ſunt Dei, inter quæ ēt eſt ipſe homo, q̄ charitatē hēt. Et ſic īter cætera, q̄ ex charitate diligit quaſi ad Deū ꝑtinētia, ēt ſeipſum ex charitate diligit.

ᵃ Ca.4.de diui. no.i parte 2 & part. 7. nō multū remote a fine.

ᵇ Lib.9.Ethi.c.8. prin. to.5.

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ Greg.loquitur de charitate ſecundùm communem amicitiæ rōnē. Et ſecundùm hoc etiam procedit ſecunda ratio.

Ad II dicendū, ꝙ amãtes ſeipſos uituperant, inquantum amant ſe ſcḋm naturam ſenſibilem, cui obtēperant: quod non eſt uerè amare ſeipſum ſecundū naturã rōnalem, ut ſibi uelint ea bona, quę pertinent ad perfectionem rōnis. Et hoc mō præcipuè ad charitatem pertinet diligere ſeipſum.

Articvlvs V.

Vtrum homo debeat corpus ſuum ex charitate diligere.

Sup. Qv. XXV. Art. V.
D.Bon.3.d.28.q.4.a.1 Dur.d.28.q.1. Nic.de Nyſo.[illegible] 3.de car.q.2. Bar.eodem art.

Perrecta per totum.
140
3. diſt.28. artic.7. Et virt.qō.2. art.7.cor. ad 14. & 15.

In art.5 in ſolutione ad tertiū, dubium adhuc poſt ſolutionē reſtat de charitate, qua diligimus ēt corpus proximi, qđ ū pōt nos redamare, quō ex charitate diligit. ¶ Ad hoc dr̄, ꝙ corpus [illegible] diligit ex charitate, nō ut amicus [illegible], ſed ut pars amici: & ꝓpterea ſufficit redamatio amici, cuius ē pars, reſpū aūt ꝓprij corporis, neutrius redamatio requiritur. Et hoc [illegible] ſpontionem docere.

Ad qvintvm ſic ꝓcedit. Vr̄ ꝙ hō nō debeat corpus ſuū ex charitate diligere. Nō.n. diligimus illū, cui cōuiuere nō uolumus: ſed hoīes charitatē habētes, refugiūt corporis cōuictū, ſcḋm illud Ro.7. Quis me liberabit đ corpore mortis huius? & Phil.1. Deſideriū hn̄s diſſolui, & eſſe cū Chr̄o. ergo corpus nr̄m nō eſt ex charitate diligendū.

¶ 2 Præ. Amicitia charitatis fundatur ſup cōicatione diuinæ fruitionis: ſed hmōi fruitionis corpus particeps eē nō pt. ergo corpus nō ē ex charitate diligēdū.

¶ 3 Præt. Charitas, cū ſit amicitia q̄dam, ad eos hr̄, qui reamare pñt: ſed corpus nr̄m ñ pt nos ex charitate diligei. ergo ñ ē ex charitate diligēdū.

ᵃ Li.1.c.23 & 26. t.3.

Sed contra eſt, ᵃ quod Auguſt. in 1. de doct. Chriſtia. ponit quatuor ex charitate diligenda, inter quæ unum eſt corpus proprium.

Resp. Dicēdū, ꝙ corpus nr̄m ſcḋm duo pōt cōſiderari. Vno mō, ſcḋm eius naturã: alio mō, ſcḋm corruptionē culpæ, & pęnæ. Natura aūt corporis noſtri nō eſt à malo principio creata, ut Manichęi fabulant, ſed eſt a Deo. Vñ poſſumus eo uti ad ſeruitiū Dei, ſcḋm illud Ro.6. Exhibete mēbra ueſtra arma iuſtitiæ Deo. Et iō ᵐ ex dilectōie charitatis, qua diligimus Deū, dēmus ēt corpus nr̄m diligere: ⁿ ſed infectionē culpæ, & corruptionē pęnæ i corpore noſtro diligere nō debemus, ſed potius ad eius remotionem anhelare deſiderio charitatis.

Anscl. m
Conclu. p

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ Apl̄s ñ refugiebat corporis cōionē quãtū ad corporis naturã, imo ſcḋm hoc nolebat ab eo ſpoliari, ſcḋm illud 2. ad Cor. 5. Nolumus expoliari, ſed ſuperueſtiri: ſed uolebat carere īfectiōe cōcupiſcētiæ, q̄ remanet ī corpor, & corruptiōe ipſius, q̄ aggrauat aīam, ne poſſit Deū uidere. Vñ ſignãter dixit, De corpor mortis huius.

Ad II dicēdū, ꝙ corpus nr̄m q̄uis Deo frui ñ poſſit cognoſcēdo, & amãdo ipſum, tñ ꝑ opera, q̄ ꝑ corpus agimus, ad ꝑfectã Dei fruitionē poſſumus uenire. Vñ ex fruitione aīæ redūdat q̄da beatitudo ad corpus.ſ. ſanitatis, & icorruptiōis uigor, ut ᵃ Aug dt̄ i ep̄la ad Dioſ. Et iō q̄a corpus aliquo mō ē ꝑticeps beatitudinis pt̄ dilectiōe charitatis amari

ᵃ Epi.56. ante me. to.2.

Ad III dicendū, ꝙ reamatio habet locū in amicitia q̄ eſt ad alterū, nō aūt in amicitia, quæ eſt ad ſeipſum uel ſcḋm animam, uel ſecundùm corpus.

Articvlvs VI.

Vtrum peccatores ſint ex charitate diligendi.

Svper Q. XXV. Art. VI.
Palud.3.d.30.q.3. Bar.eodem a 1. D.Bo.3.5.d.28.q.3.a.1 Th.ab ar.d.28.q 1.a.4

Perrecta per totum.
141
3. diſt.28. artic.4. Et vir.qō 2. ar.8. ad 8. & 9.

In art.6. in ſolutione ad quin. nota q̄ cōmeatione cū peccatoribus habitas, aut cōuerſans, plurimũ te eſſe ꝑfectū: q̄ ſi hoc nō ſentis de teipſo, fuge ꝑctōrū cōſortia [illegible] cōuerſatione comedēdo, colloquēdo, cōnegotiãdo &c. qm̄ ꝑfectorū ē, aut ꝑfecti ꝑſonã induēns, tute conuerſari cum peccatoribus.

Ad sextvm ſic procedit. Vr̄ ꝙ peccatores non ſint ex charitate diligēdi. Di.n. ī pſ.118 ᵇ Iniquos odio habui: ſed Dauid charitatē perfecta habebat. ergo ex charitate magis ſūt odiēdi peccatores, q̄ diligendi.

¶ 2 Prçt. Probatio dilectiōis, ex hibitio ē operis, ut ᵃ Greg. dicit i Hom. Pent. ſed peccatorib iuſti nō exhibēt opa dilectionis, ſed magis opera, q̄ uñr eē odij, ſecundùm illud Pſal.100. In matutino interficiebã oēs peccatores terræ. Et Dn̄s præcepit Exod.22. Maleficos non patieris uiuere. ergo peccatores non ſunt ex charitate diligendi.

ᵃ Homil. 30. Euāg. non lōge a fine.t.5.

¶ 3 Præt. Ad amicitiã ꝑtinet, ut amicis optemus, & uelimus bona: ſed ſancti ex charitate optat peccatorib. mala, ſcḋm illud pſal. Conuertant peccatores in īfernū. ergo pctōres nō ſunt ex charitate diligēdi.

¶ 4 Præt. Propriū eſt amicorū de eiſdem gaudere, & idem uelle: ſed charitas nō facit uelle, qđ peccatores uolunt, neque facit gaudere de hoc, de quo peccatores gaudent, ſed magis facit contrarium. ergo peccatores non ſunt ex charitate diligendi.

¶ 5 Præt. Proprium eſt amicorū ſimul conuiuere, ut dr̄ in 8.ᵃ Eth. ſed cū peccatorib. nō eſt cōuiuēdū, ſcḋm illud 2. ad Cor.6. Exite de medio eorū. ergo peccatores non ſunt ex charitate diligendi.

ᵃ Lib.8.Ethi c.5. ſi med. to.5

Sed contra eſt, qđ ᵃ Aug. dicit in 1. de doct. Chriſt. ꝙ cum dicitur. Diliges proximum tuū, manifeſtum eſt omnem hominem proximum eſſe deputandum: ſed peccatores non deſinunt eſſe homines, quia peccatum non tollit naturã. ergo peccatores ſunt ex charitate diligendi.

ᵃ Li.1.c.30 parū ante med.to.3.

Resp. Dicēdū, ꝙ in peccatoribus duo poſſunt conſiderari.ſ. natura, & culpa. Secundū naturam quidem, quã a Deo habēt, capaces ſunt beatitudinis, ſuper cuius cōicatione charitas fundatur, ut ſupraᵃ dictum eſt: & ideo ſcḋm ᵐ naturam ſuam ſunt ex

ᵃ q.23 ar. 1. & 5. Et iſta q. ar. 3 Contin. m

ex charitate diligendi[a], ſed culpa eorũ Deo cõtrariatur, & eſt beatitudinis impedimentũ. Vnde [p] *Conclu. p* ſm culpam, quæ Deo aduerſatur, ſunt odiendi q̃cunq; peccatores, et pater, & mater, & propinqui[q], vt habetur Luc. 14. Debemus enim in peccatoribus odire, quòd peccatores ſunt, & diligere, quòd homines ſunt beatitudinis capaces. Et hoc eſt eos verè ex charitate diligere propter Deum.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ iniquos propheta odio habuit, inquantum iniqui ſunt, habens odio iniquitatem ipſorum, quod eſt ipſorum malum: & hoc eſt ꝑfectũ odium, de quo ipſe dicit. Perfecto odio oderam illos. Eiuſdem autem rationis eſt odi B re malum alicuius, & diligere bonum eius. Vnde ẽt illud odium perfectum ad charitatem pertinet.

AD II dicẽdũ, ꝙ amicis peccãtibus, ſicut Philo. dicit in 9.* Eth. non ſunt ſubtrahẽda amicitiæ beneficia, quouſq; habeãt ſpes ſanationis eorũ, ſed magis eſt eis auxiliũ dãdũ ad recuperationẽ virtutis, q̃ ad recuperationẽ pecuniæ, ſi eã amiſiſſent, quato virtus eſt magis amicitiæ affinis, q̃ pecunia: ſed qñ in maximã malitiã incidunt, & inſanabiles fiũt, tũc nõ eſt eis amicitiæ familiaritas exhibẽda. Et iõ hmõi peccãtes, de qbus magis ꝑſumit nocumẽtũ aliorũ, q̃ eorũ emendatio, ſm legem diuinã, C & humanam præcipiuntur occidi. Et tñ hoc facit iudex nõ ex odio eorum, ſed ex amore charitatis, quo bonum publicum præfertur vitæ ſingularis perſonę. Et tñ mors per iudicem inflicta peccatori prodeſt ſiue conuertatur ad culpæ expiationẽ, ſiue etiam conuertatur ad culpæ terminationem: qa per hoc tollitur ei poteſtas amplius peccandi.

** li. 9 c. 3. cir. med. com. 5.*

AD III dicendum, ꝙ hmõi increpationes, quæ in ſacra ſcriptura inueniuntur, tripliciter poſſunt intelligi. Vno mõ, ꝑ modũ pronũciationis, non ꝑ modũ optationis, vt ſit ſenſus Pſal. 9. Cõuertãtur peccatores in infernũ, idеſt, cõuertentur. Alio mõ, D ꝑ modũ optationis, vt tñ deſideriũ optãtis nõ referat ad pęnam hominũ, ſed ad iuſtitiã punientis, ſm illud Pſal. 57. Lętabit iuſtus, cum viderit vindictã: qa nec ipſe Deus puniẽs lætat in ꝑditione impiorũ, vt dr Sap. 1. ſed in ſua iuſtitia: qa iuſtus dominus, & iuſtitias dilexit. Tertio, vt deſideriũ referatur ad remotionem culpæ, non ad ipſam pœnam, vt ſ. peccata deſtruantur, & homines remaneant.

AD IIII dicendũ, ꝙ ex charitate diligimus peccatores, non quidem vt uelimus q̃ ipſi uolunt, uel gaudeamus de his, de q b us ipſi gaudent: ſed vt faciamus eos velle qđ volumus, & gaudere de his, E de quibus gaudemus. Vnde dicitur Hiero. 15. Ipſi conuertentur ad te, & tu non conuerteris ad eos.

AD V dicẽdũ, ꝙ cõuiuere peccatorib⁹, infirmis qdẽ eſt vitãdũ ꝑꝑ periculũ, qđ eis imminet, ne ab eis ſubuertant. Perfectis aũt, de quorũ corruptione nõ timet, laudabile eſt, ꝙ cũ peccatoribus cõuerſent, ut eos cõuertãt. Sic. n. Dominus cũ peccatoribus manducabat, & bibebat, vt dr Mat. 9. conuictus tñ peccatorum, quãtũ ad conſortium peccati, vitandus eſt omnibus. Et ſic dicitur 2. ad Co. 6. Exite de medio eorum, & immundum ne tetigeritis ſcilicet ſecundum peccati conſenſum.

ARTICVLVS VII.

Vtrum peccatores diligant ſeipſos.

AD SEPTIMVM ſic ꝑceditur. Vr ꝙ peccatores ſeipſos diligant. Illud. n. qđ [h] eſt principiũ peccati, maximè in peccatorib⁹ inuenit: ſed amor ſui eſt principium peccati. Dicit enim * Aug. 14. de ciuitat. Dei, ꝙ facit ciuitatẽ Babylonis. ergo peccatores maximè amant ſeipſos.

** libr. 14. ca. vlt. in princ. tomo. 5.*

¶ 2 Præt. Pctm nõ [h] tollit naturã: ſed hoc vnicuique conuenit ex ſua natura, ꝙ diligat ſeipſũ. vñ ẽt creaturæ irrõnales naturaliter appetũt ꝓpriũ bonum, puta, conſeruationem ſui eſſe, & alia huiuſmodi. ergo peccatores diligunt ſeipſos.

¶ 3 Præt. Omnibus eſt diligibile [h] bonum, vt * Dion. dicit in 4. c. de di. no. ſed multi peccatores reputãt ſe bonos. ergo multi peccatores ſeipſos diligunt.

** C. 4. parte 1. ante medũ.*

SED CONTRA eſt, quod dicitur in Pſal. 10. Qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ amare ſeipſum vno mõ commune eſt oibus: alio mõ propriũ eſt bonorũ: tertio mõ ꝓpriũ eſt malorũ. Quòd. n. aliquis amet id qđ ſeipſum eſſe æſtimat, hoc commune eſt oibus. Hõ aũt dr eſſe aliqd dupl̃r. Vno mõ, ſm ſuã ſubſtantiã & naturã: & ſm hoc oẽs æſtimãt bonũ commune ſe eſſe id, qđ ſunt, ſ. ex aĩa & corpore compoſitos, & ſic [m] ẽt oẽs homines boni & mali diligunt ſeipſos[n] inquãtũ diligũt ſuijpſorũ cõſeruationẽ. Alio mõ, dr hõ eſſe aliqd ſm principalitatẽ, ſicut princeps ciuitatis dr eſſe ciuitas. Vñ qđ principes faciũt, dr ciuitas facere. Sic aũt nõ oẽs æſtimant ſe eſſe id, qđ ſunt. Principale. n. in homine eſt mens rõnalis: ſecundariũ aũt eſt natura ſenſitiua, & corporalis, quorũ primũ Apoſtolus nominat interiorẽ hominẽ, ſm exteriorẽ, vt patet 2. ad Cor. 5. Boni aũt æſtimãt principale in ſeipſis rõnalem naturã, ſiue interiorẽ hominẽ: vñ ſm hoc æſtimant ſe eſſe qđ ſunt[p]. Mali aũt æſtimãt principale in ſeipſis naturã ſenſitiuã, & corporalẽ, ſ. exteriorẽ hominẽ: vñ nõ rectè cognoſcentes ſeipſos, nõ uerè diligũt ſeipſos, ſed diligũt id, qđ ſeipſos eſſe ꝛeputãt. Boni aũt verè cognoſcẽtes ſeipſos, uerè ſeipſos diligũt[q]. Et hoc ꝓbat Phil. in 9.* Eth. ꝑ quinq;, q̃ ſunt amicitiæ ꝓpria. Vnuſquiſq;. n. amicus primo qdẽ vult ſuũ amicũ eſſe, & viuere: ſecũdo vult ei bona: tertio operat bona ad ipſum: quarto cõuiuit ei delectabiliter: quinto concordat cum ipſo, quaſi cũ eodẽ delectatus, & cõtriſtatus. Et ſm hoc boni diligũt ſeipſos, quãtũ ad interiorẽ hominẽ, qa ẽt uolũt ipſum ſeruari ĩ ſua integritate, & optãt ei bona eius, q̃ ſunt bona ſpũalia, & ẽt ad aſſequẽda opera intẽdũt, & delectabiliter ad cor ꝓprium redeũt: qa ibi inueniũt bonas cogitationes in ꝑſenti, & memoria ꝑteritorum bonorũ, & ſpẽ futurorum bonorũ, ex qbus delectatio cauſatur. Silr ẽt non patiuntur in ſeipſis uoluntatis diſſen-

Conclu. m

Conclu. p

** li. 9. c. 4.*

SVPER QV. XXV. ART. VII.

Ban. eodem art.

IN ar. 7. fige in corde tuo concluſiones huius articuli, & qualiter mali, vt ſic, nõ amant ſeipſos, & quæ ſigna veri amoris propij, q ſol. bonis conuenit, ſ. velle interiorẽ hominem, hoc eſt, partẽ rõnalẽ viuere: velle illi bona virtutum: operari ad hæc: conuerſari ſecũ ſtatus delectabiliter, cõcordare cum illo, ſeu illa. Et per ſigna examina teipſũ, an uere ſis bon⁹, an vere ames teipſum, an ſis tu tibi inimicus: & hęc frequẽter, immo quotidie meditare.

Porrecta per totum.

142 3. d. 29. a. 5. Et virt. q. 2. a. 12. ad 6. Et Pſal. 10.

ſionē, q̄a tota aīa eorū tēdit in vnū. Ecōtrariò aūt F mali nō volunt cōſeruari in integritate interioris hoīs, neq; appetūt eius ſpūalia bona, neq; ad hoc operant̄, neq; delectabile eſt eis ſecū cōuiuere redeūdo ad cor, q̄a iueniūt ibi mala, & p̄ſentia, & p̄terita, & futura, q̄ abhorrēt, neq; ēt ſibipſis cócordāt p̄p cōſciētiā remordentē, ſm illud Pſalmi. Arguā te, & ſtatuā cōtra faciē tuā. Et p eadē ꝓbari pōt, ꝙ ᵗ mali amant ſeipſos ſm corruptionē exterioris hominis: ſic autem boni nō amant ſeipſos.ᵛ

Conclu. ſ

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ amor ſui, q̄ eſt principiū peccati, eſt ille, q̄ eſt ꝓpriꝰ malorū pueniēs vſq; ad cōtēptū Dei, vt ibidē dī. q̄a mali ēt ſic cupiunt exteriora bona, ꝙ ſpiritualia contemnunt. G

AD II dicēdū, ꝙ naturalis amor etſi nō totaliter tollat̄ à malis, tñ in eis puertit̄ p modū iā* dictum.

*In corp. art.

AD III dicendum, ꝙ mali inquantum æſtimant ſe bonos, ſic aliquid participāt de amore ſui. Nec tamen eſt iſta vera ſui dilectio, ſed apparens, quæ etiam non eſt poſſibilis in his, qui valdè ſunt mali.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum ſit de neceſſitate Charitatis, vt inimici diligantur.

AD OCTAVVM ſic ꝓceditur. Vī ꝙ nō ſit de neceſſitate H charitatis, ut inimici diligātur. Dicit. n.* Aug. in Enchiridio, ꝙ hoc tā magnū bonū, ſ. diligereᵇ inimicos, nō eſt tātæ multitudinis, quantū credimus exaudiri, cū in orōne dī. Dimitte nobis debita noſtra: ſed nulli dimittit̄ pctm̄ ſine charitate, q̄a vt dī Prou. 10. Vniuerſa delicta opit charitas. ergo ñ ē de neceſſitate charitatis diligere inimicos.

¶ 2 Præt. Charitas ñ tollitᵇ naturā: ſed vnaquæq; res ēt irrationalis naturaliter odit ſuū contrarium, ſicut ouis lupum, & aqua ignem. ergo charitas nō facit, quòd inimici diligantur. I

¶ 3 Præt. Charitas nō agit ppe-rā: ſed hoc vī eſſe puerſum, ꝙ aliq̄s diligat ᵇinimicos, ſicut & aliq̄s odio hēat amicos. Vnde 2. Re. 19. exprobrādo dicit Ioab ad Dauid. Diligis odiētes te, & odio hēs diligētes te. ergo charitas ñ facit, vt inimici diligant̄. K

SED CONTRA ē, q̄d Dñs dicit Mat. 5. Diligite inimicos veſtros.

RESP. Dicēdū, ꝙ dilectio inimicorū tripl̄r pōt conſiderari. Vno mō, ut inimici diligantur, inquātum ſunt inimici: &ᵐ hoc eſtᵈ puerſum, & charitati repugnāsⁿ, q̄a hoc eſt diligere malū alterius. Alio mō, pōt accipi dilectio inimicorū, quātum ad naturā, ſ. in vniuerſali: & ſicᵖ dilectio inimicorum eſt de neceſſitate charitatis, ꝗ vt ſcilicet aliquis diligens Deū, & proximū, ab illa generalitate dilectionis proximi inimicos ſuos non excludat. Tertio pōt cōſiderari dilectio inimicorum in ſpeciali, vt ſcilicet aliq̄s in ſpeciali moueatur motu dilectionis ad inimicum. Et ˢ iſtud non eſt de neceſſitate charitatis abſolutèᵗ: quia nec ēt moueri motu dilectionis in ſpeciali ad quoſlibet homines ſingulariter eſt de neceſſitate charitatis, q̄a hoc eſſet impoſſibileˣ. Eſt tamē de neceſſitate charitatis ſm præparationē animi, vt ſ. homo habeat animum paratum ad hoc, ꝙ in ſingulari inimicum diligeret, ſi neceſſitas occurreret ʸ: ſed ꝙ abſque articulo neceſſitatis hō etiam hoc actu impleat, ut diligat inimicum propter Deum, hoc ꝑtinet ad perfectionē charitatis &. Cū. n. ex charitate diligatur ꝓximus propter Deū, quāto aliq̄s magis diligit Deū, tanto etiam magis ad proximū dilectionem oſtendit nulla inimicitia impediente. Sicut ſi aliquis multum diligeret aliquem hominē, amore ipſius filios eiᵛ amaret, etiam inimicos ſibi. Et ſecundum hunc modum loquitur * Auguſtinus. Vnde patet reſponſio ad Primum.

AD II dicendū, ꝙ vnaquæq; res naturaliter odio hēt id, q̄d eſt ſibi contrariū, inquantū eſt ſibi contrarium: inimici autem ſunt nobis cōtrarij, inquantum ſunt inimici, vñ hoc debemus in eis odio hēre. Debet. n. nobis diſplicere, quòd nobis inimici ſunt: non autē nobis ſunt contrarij, inquantū homines ſunt, & beatitudinis capaces. & ſecūdū hoc debemus eos diligere.

AD III dicendum, quòd diligere inimicos, inquantum ſunt inimici, eſt vituperabile, & hoc non facit charitas, vt* dictum eſt.

* In corp. art.

ARTICVLVS IX.

Vtrum ſit de neceſſitate ſalutis, quòd aliquis ſigna, & effectus dilectionis inimico exhibeat.

D. Bon. 3. ſ. d. 3. q. 5. ar. 1. Ban. eodem art.

Porrecta per totum. 144 3. d. 30 ar. 1. ad 2. & artic. 2. Et Rom. 12. lect. 3.

AD NONVM ſic proceditur. Vī quòd ex neceſſitate charitatis ſit, ꝙ aliq̄s hō ſigna, uel effectus dilectionis inimico exhibeat. Dicitur. n. 1. Ioan. 3. Non diligamus verbo, neq; lingua, ſedʰ opere & ueritate: ſed opere diligit aliq̄s exhibēdo ad eum

---

SVPER QV. XXV. ART. VIII. ET IX.

Porrecta per totum. 143 3. d. 30. a. 1. Et viii. q. 2 art. 8. Et Rom. 12. c. 8. & op. 1 Bo. 15. 1 t. Rom. 12. lect. 3. * Enchiri dij c. 2. 73. tom. 3.

D. Bon. 3. ſ. d. 30. q. 4. art. 1. Scot. A. 30. q. 1. Thom. ab Arg. diſ. 30. q. 1. ar. 3. Ant. And. d. 30. q. 1. R. d. 3. q. 1. Ban. eodem art.

IN Ar. 8. & 9. aduertentia. Primo, ꝙ quia regula generalis eſt ꝙ pcepta affirmatiua, quātū eſt ex iure naturæ, nō obligant, niſi in articulo neceſſitatis, vt au-thor hic inſinuat, & in quarto ſentētia: d ex̄p̄reſſe tenetur: ideo nec interior dilectio inimicorū in ſpeciali, nec exterior beneficentia eſt in p̄cepto, niſi i articulo neceſſitatis. Sufficit. n. ꝙ homo ſit paratus ad faciēdum quod tenetur [illegible] Deum, [illegible] & [illegible]: q̄ p̄paratio animi eſt proculdubio in omni habēte charitatē, nō minus quàm præparatio aſſ. ad martyrium in articulo neceſſitatis.

¶ Secūdo, ꝙ quia loqui huic perſonæ, ſalutare illā, emere, vēdere, conuiuari cum illo, & alia hmōi, nō ſunt actus, qui ſunt ad cōmunem, ſed ad perſonas in ſpeciali: iō nō eſt neceſſitatis, ſed pfectionis, ꝙ aliquis inimicos ſuos loquatur, q illum ſalutet, aut aliquid hmōi faciat. Et ꝓpterea caue tu Cōfeſſor, ne negēs abſolutionē nolē-ti hæc ſigna dilectionis inimico exhibere. Habet n. in littera regula [illegible] item inter beneficia, quæ exhibent* proximis [illegible], & iſta ſunt, quæ [illegible] exhibentur: Et beneficia, q̄ exhibentur particulariter [illegible] perſonis. & iſta ſunt quæ ad particulares, vt hic, ſunt q̄ diximꝰ. Non. n. [illegible] tenet cuilibet homini loqui, nec quemlibet hominē ſalutare, nec cum quolibet negotiationis commerciū habere, & alia hmōi. Habe [illegible] regulę exterioris, regulam interiorem. quā dī, ꝙ ex præcepto charitas non tenetur deſcendere ad diligendum [illegible] ipſum [illegible], uel [illegible] radī. Tertio, ꝙ cum inter aliquos ex neutra parte in ueritate eſt inimicitia: ſed q̄a [illegible], uel offenſa, neuter uult ſe flectere, ut loquatur alteri, aut alter [illegible] recuſat loqui alteri, in neutro caſu hēmō [illegible] [illegible] non tenetur ad locutionem, & alia particularia beneuolentię ſigna reſpectu omnium hominū, vt dictū eſt, niſi in articulo neceſſitatis. Et ꝓpterea nō tenetur loqui, aut uidere illi. Vñ Dauid [illegible] repercuſſet Abſalon filio ſuo, noluit eū videre: ſed dixit. Reuertatur in domū ſuam, & faciem meā non uideat. 2. Reg. 14. Hæc autem, quū vera ſint, per ſe loquendo, per accidēs [illegible] ſcandali, [illegible] oporteret loqui inimico, prudētis arbitrio, qui circa particularia verſatur, relinquetur.

Conclu. m D. 99. Conclu. p Conclu. s Conclu. x Conclu. & * Loco citato i argu. 1. I

eum, quem diligit, ſigna, & effectus dilectionis. er A go ne neceſſitate charitatis eſt, ut aliquis huiuſmodi ſigna, & effectus inimicis exhibeat.

¶2 Præt. Matthe. 5. Dominus ſimul dicit. Diligite inimicos ueſtros, & benefacite his, qui oderunt vos: ſed diligere inimicos eſt de neceſſitate charitatis. ergo & benefacere inimicis.

¶3 Præt. Charitate amat nõ ſolũ Deus, ſed ẽt ꝓximus: ſed Greg. dicit ĩ Hom. Pẽte. ꝙ amor Dei nõ põt eſſe otioſus. magna.n. operat̃, ſi eſt: ſi deſinit operari, nõ ẽ amor. ergo charitas, q̃ hr̃ ad ꝓximũ, nõ põt eſſe ſine operationis effectu: ſed de neceſſitate charitatis eſt, ut oĩs ꝓximus diligatur, ẽt inimicus. ergo de neceſſitate charitatis eſt, ut ẽt ad inimicos ſigna, & effectus dilectionis oſtẽdamus. B

*Hom. 30 in Euãge. nõ multũ procul. a princip.

Sed contra eſt, ꝙ Matth. 5. ſuper illud, Benefacite his, q̃ oderũt uos, dicit gl. ꝙ benefacere inimicis, eſt cumulus ꝑfectionis: ſed id, qđ ꝑtinet ad ad perfectionem charitatis, non eſt de neceſſitate ipſius. ergo nõ eſt đ neceſſitate charitatis, ꝙ aliqs ſigna, & effectus dilectionis inimicis exhibeat.

*Aug. Enchirid. c. 74. ut hẽt in cõc. 5.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ effectus, & ſigna charitatis ex ĩteriori dilectione ꝓcedũt, & ei ꝓportionant̃. Dilectio aũt interior ad inimicũ i cõi qdẽ ẽ đ neceſſitate ꝓcepti abſolutẽ: i ſpãli aũt eſt nõ abſolutẽ, ſed ſcḋm ꝓparationẽ animi, ut ſupra dictũ ẽ. Sic ergo dicẽdũ eſt de effectu, & ſigno dilectionis exteri⁹ exhibẽdo. Sunt.n. qđã ſigna, vel bñficia dilectionis, q̃ exhibent̃ ꝓximis in cõi, puta, cum aliqs orat ꝓ oĩb⁹ fidelibus, uel ꝓ toto populo: aut cum aliqđ bñficiũ ĩpẽdit aliqs toti cõitati. Et talia beneficia, uel dilectionis ſigna, inimicis exhibere eſt de neceſſitate ꝓcepti. Si.n. nõ exhiberent̃ inimicis hoc ꝑtineret ad liuorẽ vindictæ, contra id, qđ dr̃ Leuit. 19. Nõ q̃res ultionẽ. & nõ eris memor iniuriæ ciuiũ tuorũ. Alia verò ſũt bñficia, uel dilectionis ſigna, q̃ qs exhibet particulr̃ aliqbus ꝑſonis. Et alia bñficia, uel dilectionis ſigna inimicis exhibere nõ eſt de neceſſitate ſalutis, niſi ſcḋm ꝑparationẽ animi, ut ſ. ſubueniat̃ eis ĩ articulo neceſſitatis, ſcḋm illud Prou. 25. Si eſurierit inimicus tu⁹, ciba illũ: ſi ſitit, da illi potũ. Sed ꝙ præter articulũ neceſſitatis hmõi bñficia aliqs inimicis exhibeat, ꝑtinet ad ꝑfectionẽ charitatis, ꝑ quã aliqs ñ ſolũ cauet vinci a malo, qđ neceſſitatis eſt; ſed ẽt vult ĩ bono vincere malũ, qđ ẽ ẽt ꝑfectionis: dũ.ſ. nõ ſolũ cauet ꝑp iniuriã ſibi illatã detrahi ad odiũ, ſed ẽt ꝑp ſua beneficia intẽdit inimicum pertrahere ad ſuum amorem. Et per hoc patet rñſio ad obiecta. C D E

*Ar. pœc.

Concl.

Concl.

Concl.

ARTICVLVS X.

Vtrum debeamus angelos ex charitate diligere.

Perrecta per totum.

Aegi. 1. 5 d. 17. q. 1. 2. prin.

147 3. diſt. 28. artic. 3. Et vlt. qõ. 2. art. 7. cor. & ad 7. & 8.

*Li. 1. c. 24 in princi. tom. 3.

Ad decimvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ angelos ex charitate non debeamus diligere, ut n. Aug. dicit in lib. de doct. Chriſtia. Gemina eſt dilectio charitatis, ſ. Dei, & proximi: ſed dilectio angelorũ non continetur ſub dilectione Dei, cum ſint ſubſtantiæ creatæ: nec ẽt vr̃ contineri ſub dilectione proximi, cum non communicent nobiſcũ in ſpecie. ergo angeli non ſunt ex charitate diligendi.

¶2 Præt. Magis ñ cõueniũt nobiſcũ bruta aĩalia, q̃ angeli. Nã nos, & bruta aĩalia ſumus in eodẽ gñe ꝓpinquo. Sed ad bruta aĩalia non habemus charitatẽ, ut ſupra dictũ eſt. ergo ẽt neq; ad angelos.

*Ar. 3. huius queſt.

¶3 Præt. Nihil eſt ita ꝓprium amicorum, ſicut cõuiuere, ut dr̃ in 8. Eth. ſed angeli non cõuiuunt nobiſcum, nec ẽt eos uidere poſſumus. ergo ad eos charitatis amicitiam habere non valemus.

*Li. 8 c. 5. ante medium to. 5.

Sed contra eſt, qđ Aug. dicit ĩ 1. de doc. Chriſtia. Iam uerò ſi uel cui præbendũ a nobis eſt, uel a quo nobis ꝑbendũ eſt officiũ miſericordię, rectè proximus dr̃, manifeſtũ eſt præcepto, quo iubemur diligere ꝓximũ, ẽt ſanctos angelos cõtineri, a qb. multa nobis miſericordiæ ĩpẽduntur officia.

†Li. 1. c. 30 poſt medium to. 3.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ amicitia charitatis, ſicut ſ. dictũ ẽ, fundat̃ ſuꝑ cõicatione beatitudinis æternæ, ĩ cuius participatione cõicãt cũ angelis hoĩes. Dr̃.n. Matthe. 22. ꝙ in reſurrectione erunt hoĩes, ſicut angeli in cœlo. Et ideo manifeſtũ eſt, quòd amicitia charitatis etiã ad angelos ſe extẽdit.

*q. 23. artic. 1.

Concl.

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ proximus non ſolum dr̃ cõicatione ſpeciei, ſed ẽt cõicatione bñficiorum pertinentium ad uitam æternam, ſuꝑ qua communicatione amicitia charitatis fundatur.

Ad II dicẽdũ, ꝙ bruta aĩalia cõueniũt nobiſcũ ĩ gñe ꝓpinquo rõne naturæ ſenſitiuæ, ſcḋm quã nõ ſum⁹ participes æternæ beatitudinis, ſed ſcḋm mẽtẽ rõnalem, in qua communicamus cum angelis.

Ad III dicẽdũ, ꝙ angeli non conuiuunt nobis exteriori conuerſatione, quæ nobis eſt ſcḋm ſenſitiuam naturam: conuiuimus tñ angelis ſecundũ mentem imperfectè quidem in hac uita, perfectè autem in patria, ſicut & ſupra dictum eſt.

*q. 23. ar. 1. ad 1.

ARTICVLVS XI.

Vtrum debeamus Dæmones ex charitate diligere.

D. Bon 3 5. d. 28. q. 2. ar. 1. Thom. ab Arg. d. 28. ar. 4. Ban. eodem artic.

Perrecta per totum.

124 3. diſt. 28. artic. 5. Et di. 31. q. 2 art. 5. q. 2. Et Ro. 13. lect. 2. fin.

Ad vndecimvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ Dæmones ex charitate debeam⁹ diligere. Angeli.n. ſunt nobis ꝓximi, ĩquãtũ cõicamus cum eis in rationali mẽte: ſed ẽt Dæmones ſic nobiſcum cõicant, q̃a data naturalia ĩ eis manent integra, ſ. eſſe, viuere, & itelligere, ut dicit Dion. in 4. cap. de diui. no. ergo dẽm⁹ Dæmones ex charitate diligere.

*c. 4. par. 4. parum a medio.

¶2 Pręt. Dæmones differũt a beatis angelis differẽtia peccati, ſicut & peccatores hoĩes a iuſtis: ſed iuſti homines ex charitate diligunt peccatores. ergo etiam ex charitate debent diligere Dæmones.

¶3 Præt. Illi, a q̃bus bñficia nobis ĩpendunt̃, debent a nobis ex charitate diligi, tanq̃ ꝓximi, ſicut patet ex authoritate Aug. ſupra ĩducta. ſed Dæmones nobis ĩ multis ſunt utiles, dum nos tẽtãdo nobis coronas fabricãt, ſicut Aug. dicit. 11. de ciui. Dei ergo Dęmones ſunt ex charitate diligẽdi.

*Ar. præc. arg. ſed cõtra. Au gu. lib. 11. ca. 17. t. 5.

Sed contra eſt, ꝙ dr̃ Iſ. 28. Delebit̃ fœd⁹ veſtrũ cũ morte, & pactũ ueſtrũ cũ inferno nõ ſtabit: ſed ꝑfectio pacis, & fœderis eſt per charitatem. ergo ad Dæmones, qui ſunt inferni incolæ, & mortis procuratores, charitatem habere non debemus.

Respon. Dicendũ, ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt, ĩ peccatoribus ex charitate debemus diligere naturã, peccatũ odire. In nomine aũt Dæmonis ſignificat̃

*Ar. 6.

Concl. m natura peccato ďformata:& iõ.ᵐ Dæmones ex cha F ritate nõ ſũt diligẽdi.ⁿ Et ſi nõ fiat iis ĩ noĩe, & qõ referaẽ ad illos ſpũs,q. Dæmones dñr,utrũ ſint ex ᵒartic.2.& 3.huiᵒ q-ſtio. charitate diligẽdi:rñdẽdũ eſt ᵒ ſm pmiſſa, qꝛ aliqd ex charitate diligit dupl'r. Vno mõ ſicut ad quem Concl. p amicitia hr̃, & ᵖ ſic ad illos ſpũs charitatis amicitia hr̃e nõ poſſumus.ᑫ Pertinet.n.ad rõnẽ amicitiæ,ut amicis noſtris bonũ uelimus. Illud aũt bonũ uitæ æternæ, qđ reſpicit charitas, ſpiritib. illis à Deo ęternaľr dãnatis,ex charitate uelle nõ poſſumus. Hoc.n.repugnaret charitati Dei, p qua eiᵒ iuſtitiã approbamus. Alio mõ diligit aliqd, ſicut qđ uolumus pmanere, vt bonũ alterius, p quem G modũ ex charitate diligimus irrõnales creaturas, inquãtũ uolumus eas pmanere ad gl'iam Dei, & ᵒAr.3 huius quęſt. utilitatẽ hominũ, ut ſupra ᵒ dictũ eſt. Et ʳ per hũc Concl. s modũ & naturam Dæmonũ ẽt ex charitate diligere poſſumus:ˢ inquantum, ſ. volumus illos ſpiritus in ſuis naturalibus conſeruari ad gloriam Dei.

Ad primvm ergo dicẽdum, qꝛ mẽs angelorum non habet impoſſibilitatẽ ad æternã beatitudinẽ habendi, ſicut hẽt mens Dæmonũ: & iõ amicitia charitatis, quæ fundatur ſuper commmunicatione uitæ æternæ magis, q̃ ſuper communicatione naturæ, hr̃ ad angelos, non autem ad Dæmones. H

Ad II dicẽdum, qꝛ hoĩes peccatores ĩ hac vita hñt poſſibilitatẽ pueniẽdi ad beatitudinẽ ęternã, qđ nõ hñt illi, q ſunt in inferno dãnati, de quibus quãtũ ad hoc, eſt eadẽ rõ, ſicut & de Dæmonibᵒ.

Ad III dicendũ, qꝛ vtilitas, q̃ nobis ex Dæmonibus prouenit, nõ eſt ex eorũ intentione, ſed ex ordinatione diuinæ prouidentiæ. Et iõ ex hoc nõ inducimur ad habendum amicitiam eorum: ſed ad hoc qꝛ ſimus Deo amici, qui eorum peruerſam intentionem conuertit in noſtram utilitatem.

Articvlvs XII.

Vtrũ conuenienter enumerentur quatuor ex charitate diligenda, ſcilicet Deus, proximus, corpus noſtrum, & nosipſi.

Ad dvodecimvm ſic proceditur. Vr̃ qꝛ icõueniẽter enumerent quatuor ex charitate diligẽda. ſ. Deus, pximᵒ, corpᵒ noſtrũ, & noſipſi. Vt n. ᵒ Augu. ᵒTrac.87. nõ remote a fine tom.9. dicit ſup Ioan. Qui non diligit Deũ, nec ſeipsũ diligit. In Dei ergo dilectione includit ʰ dilectio ſuipſius. ñ ergo ẽ alia dilectio ſuipſiᵒ, & alia dilectio Dei K

¶ 2 Pręt. ʰ Pars nõ dẽt diuidi cõtra totũ: ſed corpus noſtrũ eſt qdã pars nr̃i. non ergo dẽt diuidi quaſi aliud diligibile corpus noſtrum à nobiſipſis.

¶ 3 Præt. Sicut nos hẽmᵒ corpᵒ, ʰ ita ẽt & pximus. Sicut ergo dilectio, qua qs diligit pximũ, diſtinguit à dilectione, qua qs diligit ſeipſum: ita dilectio, qua qs diligit corpᵒ proximi, debet diſtingui à dilectione, qua quis diligit corpus ſuum. non ergo conuenienter diſtinguunẽ quatuor ex charitate diligenda.

Sed contra eſt, qꝛ ᵒ Augu. dicit ĩ 1.đ doc. Chriſtia. Quatuor diligẽda, unũ qđ ſupra nos ẽ, ſ. Deus: alterũ, qđ nos ſumus: tertiũ, quod iuxta nos eſt, ſ. proximus: quartum, quod infra nos eſt, ſ. proprium corpus. ᵒLi.1.c.23 in princi. & cap.26. tom.3.

Respon. Dicẽdũ, qꝛ ſicutᵒ dictũ eſt, amicitia charitatis ſup cõicatione beatitudinis fundatur, ĩ qua qdẽ cõicatione vnũ qdẽ ẽ, qđ cõſiderat, ut principiũ influẽs beatitudinẽ, ſ. Deus. q.23.ar.1. & 5. & q. hac art. 3. & 6. & .o. Aliud ẽ beatitudinẽdĩr ectẽ participans, ſ. hõ, & angelᵒ. Tertiũ aũt ẽ id, ad qđ p quãdã redũdãtiã beatitudo ďriuat. ſ. corpᵒ humanũ. Id qdẽ qđ ẽ beatitudinẽ ĩfluẽs, ẽ ea rõne diligibile, qa ẽ beatitudinis cã. Id ãt qđ ẽ beatitudinẽ participãs, pt eẽ dupliciõne diligibile, vel qa ẽ unũ nobiſcũ, uel qa eſt nobis cõſociatũ ĩ beatitudinis participatiõe: & ſm hoc ſumunẽ duo ex charitate diligibilia, put. ſ. hõ diligit & ſeipſum & pximum.

Ad primvm ergo dicẽdũ, qꝛ diuerſa habitudo diligentis ad diuerſa diligibilia, facit diuerſam rationem diligibilitatis, & ſecundùm hoc, qa eſt alia habitudo hominis diligentis ad Deum, & ad ſeipſum: propter hoc ponũtur duo diligibilia, cum dilectio unius ſit cauſa dilectionis alterius. Vnde ea remota, alia remouetur.

Ad II dicẽdũ, qꝛ ſubiectum charitatis eſt mens rationalis, quæ poteſt eſſe beatitudinis capax, ad quam corpus directẽ non attingit, ſed ſolùm per quandam redundantiam. Et ideò homo ſecũdùm rationalem mentem, quæ eſt principalis in homine, alio modo ſe diligit ſecundùm charitatem, & alio modo corpus proprium.

Ad III dicẽdũ, qꝛ homo diligit proximum & ſecundum animam, & ſecundum corpus ratione cuiuſdam conſociationis in beatitudine. Et iõ ex parte proximi eſt una tm̃ ratio dilectionis. Vnde corpus proximi non ponitur ſpeciale diligibile.

Qveastio XXVI.

De ordine charitatis, in tredecim articulos diuiſa.

Deinde conſiderãdum eſt, de ordine charitatis.

Et circa hoc quæruntur tredecim.

¶ Primò, Vtrum ſit aliquis ordo in charitate.

Svper Q. XXV. Art. vlt.

D. Bon. 3. ſ. d. 28 q. 6. artic. 1.
Bar. eodem art.

Porrecta per totum. 147 3. diſt. 28. artic. 7. Et virt. qõ 2. art. 7.

In reliqs arti. eiuſdẽ 25. qſt. vſq; ad vltimũ, nihil ſcribendũ occurrit. in ultimo aũt ĩ rñſione ad primũ, dubiũ occurrit: qꝛ iã dictũ eſt, qꝛ charitas ẽ una uirtᵒ ĩ ſpecie ſub una rõne formali, oĩa, ad quæ ſe extendit diligens. Nũc uero dr̃, qꝛ ẽ diuerſa rõ diligibilitatis ĩ diuerſis diligibilibus. Repugnãt igitur adinuicem hæc. ¶ Ad hoc dr̃ qꝛ nulla ẽ repugnãtia inter dicta, ſed explanatio unitatis & diuerſitatis inuẽtæ in obiecto charitatis. Eſt ſiqdẽ ĩ eo vnitas formalis ratione quoad rẽ, q̃ eſt obiectũ formale charitatis. Eſt & in eodẽ diuerſarũ rõnũ habitudo ad illud unũ formale obiectum. Nec hoc eſt ſingulare in hac re. ſed cõſiſtet ſeꝺ [illegible] vnũ uel ab uno. [illegible] plꝛ gr̃a, quẽadmodũ ſanitas eſt obiectum formale medicinæ, & unius eſt ĩ ſe rõnis formalis ſanitas, diuerſa tñ eſt habitudo ſanorũ ad ſanitatẽ. qa dieta ẽ cõſeruatiua, medicina eſt factiua, hõ eſt ſuſceptiuus &c. Ita in pposito obiectũ formale charitatis ẽ ipſa deitas, ad q̃ aliter ſe hẽt Deᵒ, aliter participãs ĩ ſeipſo, ut ſic, & aliter diligẽs participationẽ ĩ alio, & aliter diffuſio eiᵒ vſque ad corpᵒ. Et ſimile eſt đ cõicatione beatitudinis, q̃ ad deitatis cõicationẽ ſpectat: quia aliter ſe hẽt Deᵒ &c. Nec facias uim, qꝛ in litera dr̃, qꝛ Deᵒ ſe hẽt ut cã. Eſt.n. ut cã cõicationis eſſentialiter, eminentiſſime pliales beatitudinẽ, quã cõicat. Eſt ergo ĩ charitatis obiecto vna ratio diligibilitatis ſecũdũ formalẽ rõnẽ, qua ex charitate diligit, quicquid diligit. Eſt & diuerſa rõ diligibilitatis, ſecũdùm diuerſam habitudinẽ diligibiliũ ex charitate ad illã unam rationem formalẽ.

Svper Q. XXVI. Art. I.

D. Bõ. 3. ſ. d. 26. q. 1 a. 8
Scot. 3. ſ. d. 29. q. 1.
Riccar. 3. ſ. d. 29. q. 1.
Duran. 3. ſ. di. 29. q. 1.
Capr. 3. d. 27 q. 1. c. 1.
Palud. 3. d. 29 q. 1.
Thom. ab. ... 3. ſ. d. 29 q. 1 ar. 1.
Nic. de Nyſſe tra. 5. p. 3 pe. 3. de cha. q. 4.

In

IN articu. 1. q. 26. in princ. corporis articuli dubium primo occurrit circa processum Authoris. Videtur enim nullo pacto probare illam propoſitionem, quam tamen concludit ſcilicet Vbicumq; eſt aliquod principium, ibi eſt aliquis ordo. Infert namq; eam ex duabus propoſitionibus. Prima eſt Prius & poſterius dicitur ſecundum relationem ad aliqđ principiū. Secūda eſt. Ordo includit in ſe aliquem modū prioris & poſterioris. Ex his autem propoſitionibus bene infertur, ꝙ ordo attenditur ſecundum aliquod principiū. Nā ſi ordo includit prius & poſterius, & hæc referuntur ad principium, ſequitur ꝙ ordo ad principiū reducēdus ſit, ac per hoc vbi eſt ordo, ibi eſt principium. Sed in litera concluditur non iſta, ſed eius conuerſa, ſcilicet quòd vbi eſt principium, ibi eſt ordo.

¶ Dubium ſecundò occurrit in eodē ꝓceſſu circa ueritatem ſecundæ propoſitionis, ſcilicet, Ordo includit in ſe aliquem modū prioris & poſterioris. Contradicit enim doctrinæ traditæ in tractatu de Trinitate. Nam dictum eſt, quod in diuinis eſt ordo, non quo alter eſt prior altero, ſed quo alter ē ab altero. non ergo ordo uniuerſaliter includit aliquem modum prioris & poſterioris.

Porrecta per totum.
148
3. d. 29. a. 1. Et ver. q. 2. ar. 9.

¶ Ad primum dubiū dicitur, quòd authoris intentio non eſt, ex illis propoſitionibus ſyllogizare concluſionē illam. Clarè namque liquet, ꝙ ſua conuertens ſyllogizaretur potius ex illis: ſed intentio authoris eſt ex una eā deducere duos effectus adinuicem ſic ordinatos, quod ſecūdus includit & aſſequitur primū: ita ut etiam cauſa ipſa non poſſit eſſe in actu, ſine ſecundo effectu: quod eſt dicere. Vbicumque eſt illa cauſa, oportet adeſſe talem ſecūdum effectum. Et ut melius quod dicimus percipiatur, intentio authoris eſt, ꝙ ex hoc ipſo, quod aliquid ponitur habere rationē principij in actū, ſequitur ſtatim ratio prioris & poſterioritatis: quia prioritas ponitur in principio, & poſterioritas in principiato. Et rurſus ex hoc ipſo, ꝙ aliquid ponitur habere rōnem principij in actu, ponitur ordo inter ipſum principium prius, & principiatum poſterius. Ordo igitur licet includat prius & poſterius, eſt tñ effectus proprius principij in actu. Et ex hac radice optimè ſequitur, ꝙ vbicumq; eſt aliquod principium in actu, ibi eſt ordo. In litera ergo author ex notioribus doctrinam tradens, ex relatione prioris & poſterioris ad principiū, & ex incluſione prioris & poſterioris in ordine, cauſam connexionis ordinis cū principio ab effectu manifeſtatā intēdebat. Hoc enim quod eſt principium principiare aliquid, eſt cā eius quod eſt pri⁹ & poſterius, clauſa in ordine, dici per relationē ad principiū. Et ex illa cauſa, ut monſtratum eſt, ſequitur mediatè, quòd ubi eſt principium, eſt ordo inter prius & poſterius.

*Il. 5. tex. 16 poſt medium. tom. 3.
*q. præc. art. 1. 2. & q. 23. a. 1.
Concl.
*q. 23. ar. 7.
*q. 23. ar. 7. ad 2. & 1. 2. q. 1. art. 1.

¶ Ad ſecundum dicitur cum authore in primo ſententiarum diſtinctione 20 quòd ſicut ſcientia includit aliquid ratione gñis, puta, eſſe qualitatem, & aliquid rōne differentiæ, puta, eſſe, quo certè cognoſcitur: ita ordo rōne generis includit pri⁹ & poſterius, & non ratione proprij differentialis cōceptus. Et qa ad diuina omnia transferunt ſublatis imperfectionibus: ideo ordo in diuinis eſt ſine priori & poſteriori, ſicut ēt eſt ibi principiū abſque principiato. Loquimur enim modo utendo terminis, prout communiter in philoſophia utimur, & creaturis cōmunes ſunt. Superi⁹ autem cum de Deo erat ſermo, expoliauim⁹ eos ab his, quæ imperfectionis ſunt. Et hæc ſint ꝓ omniū ſimilium ſolutione.

D. 111

¶ Secūdò, Vtrū hō debeat Deū diligere plus q̄ proximum.

¶ Tertiò, Vtrū plus q̄ ſeipſum.

¶ Quartò, Vtrum ſe pluſquàm proximum.

¶ Quintò, Vtrum homo debeat plus diligere ꝓximū, quàm corpus proprium.

¶ Sextò, Vtrū vnum proximū plus quàm alterum.

¶ Septimò, Vtrū pl⁹ ꝓximū meliorē, vel ſibi magis cōiūctū.

¶ Octauo, Vtrū plus cōiūctum ſibi ſm̄ carnis affinitatē, vel ſecundū alias neceſſitudines.

¶ Nonò, Vtrū ex charitate plus dēat diligere filiū, q̄ patrem.

¶ Decimò, Vtrū plus debeat diligere matrē, quàm patrem.

¶ Vndecimò, Vtrū plus vxorē, quàm patrem, vel matrem.

¶ Duodecimò, Vtrū magis benefactorem, q̄ beneficiatū.

¶ Decimotertiò, Vtrū ordo charitatis maneat in patria.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum in charitate ſit ordo.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur ꝙ in charitate nō ſit aliquis ordo. Charitas enim eſt q̄dam [b] virtus: ſed in alijs virtutibus non aſſignatur aliquis ordo. ergo neq; in charitate aliquis ordo aſſignari debet.

¶ Præt. Sicut fidei obiectū ē prima veritas, ita [b] charitatis obiectū eſt ſumma bonitas: ſed ī fide nō ponit aliqs ordo, ſed oīa æqualiter credunt. ergo nec in charitate dēt poni aliqs ordo.

¶ 3 Præt. Charitas in voluntate eſt. ordinare [c] aūt non eſt uoluntatis, ſed rationis. ergo ordo nō debet attribui charitati.

SED CONTRA eſt, q̄d dr̄ Cāt. 2. Introduxit me rex in cellā vinariā, ordinauit in me charitatē.

RESPON. Dicēdū, ꝙ ſicut* Philoſophus dicit in 5. Met. Prius, & poſterius dr̄ ſm̄ relationem ad aliqđ principiū. Ordo autē includit in ſe aliquem modum prioris, & poſterioris. Vñ oportet ꝙ vbicumq; eſt aliqđ principium, ſit ēt aliquis ordo.* Dictū aūt eſt ſupra, ꝙ dilectio charitatis tēdit in Deū, ſicut in principiū beatitudinis, in cuius cōicatione amicitia charitatis fundatur: & ideò [m] oportet ꝙ in his, q̄ ex charitate diliguntur, attendatur aliquis ordo ſm̄ relationem ad primum principiū huius dilectionis, quod eſt Deus [n].

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ charitas tēdit in vltimū finem, ſub rōne finis vltimi, quod non cōuenit alicui alij virtuti, ut ſupra* dictum eſt. Finis aūt habet rōnem principij in appetibilibus, & ī agēdis, ut ex ſupra* dictis patet. Et iō charitas maximè importat cōparationem ad primū principiū: & iō in ea maximè conſideratur ordo ſm̄ relationē ad primum principiū.

AD II dicēdū, ꝙ fides pertinet ad uim cognoſcitiuā, cuius operatio [d] eſt ſm̄ ꝙ res cognitæ ſunt in cognoſcente. Charitas aūt eſt in ui affectiua, cuius operatio conſiſtit in hoc, ꝙ aīa tendit in ipſas res Ordo aūt principalius inuenitur in ipſis reb⁹, & ex eis deriuatur ad cognitionem noſtram: & iō ordo magis appropriatur charitati, q̄ fidei, licèt ēt in fide ſit aliquis ordo, ſm̄ quod eſt principaliter de Deo, ſecūdario autem de alijs, quæ referuntur ad Deum.

AD III dicēdū, ꝙ ordo pertinet ad rationem, ſicut ad ordinātem: ſed ad uim appetitiuam pertinet, ſicut ad ordinatā. Et hoc mō ordo ī charitate ponit̄.

ARTICVLVS II.

Vtrum Deus ſit magis diligendus, quàm proximus.

AD SECVNDVM ſic procedit̄. Vr̄ ꝙ Deus nō ſit magis diligēdus, q̄ ꝓxim⁹. Dr̄ n. 1. Io. 4. Qui nō diligit fratrē ſuū quem uidet, Deū, quē nō uidet, quomodo pōt diligere? Ex quo vr̄ ꝙ illud ſit magis diligibile, q̄đ eſt magis uiſibile. Nā & uiſio ē [h] principium amoris, ut dr̄ 9.* Eth. ſed Deus eſt minus uiſibilis, quàm proximus. ergo ēt eſt minus ex charitate diligibilis.

¶ 2 Præt. Similitudo eſt cauſa di-

Porrecta per totum
149
3. d. 9. a. 3. cor. & ad 5. Et ver. q. 2. ar. 7. cor. & ad 7. & 8.

SVP. QV. XXVI. ARTIC. II.

D. Bon. 3. ſ. di. 27 q. 4. art. 2.
Palud. 3. d. 29. q. 2.
Ban. eodem art.

IN articuli ſecūdi argumento ſecundo aduerte, ꝙ quia argumentum conſiſtebat in vi maioris ſimilitudinis hominis ad proximum, quàm ad Deum, reſponſio non negan-

*Libr. 9. Eth. c. vlt. tom. 5.

ſo hoc ex alia cā, auferens vim dilatiua dilectionis, i. ea prioritate, & cāliter. Et intēdit, q̃ maior ſimilitudo cæteris par. b, eſt rō maioris amoris. Hic aūt cætera nō ſunt paria: ſed ſimilitudo ad Deum eſt & prior, & cā ſimilitudinis ad ꝓximū. Et hęc prioritas cālis dat, q̃ ratione ſimilitudinis nō maioris, ſed maiori ac priori vinculo inexiſtētis homo tenetur magis Deū, q̃ proximum diligere.

a lib. 1. ex cap. 22. & 27. circiter, to. 3.

lectionis, ſm illud Eccl. 13. Omne animal diligit ſimile ſibi: ſed b maior eſt ſimilitudo hoīs ad proximū ſuum, q̃ ad Deum. ergo homo ex charitate magis diligit proximum, quàm Deum. F

¶ 3 Præt. Illud quo in proximo charitas diligit, Deus eſt, vt patet p a Aug. in 1. de doct. Chriſt. ſed b De⁹ nō eſt maior i ſeipſo, q̃ in proximo. ergo nō eſt magis diligendus in ſeipſo, q̃ i ꝓximo. ergo non debet magis diligi Deus, quam proximus. G

Sed contra. Illud magis ē diligendū, ꝑꝑ qđ aliqua odio ſunt habēda: ſed ꝓximi ſunt odio hn̄di ꝑꝑ Deū, ſi. ſ. à Deo abducūt, ſm illud Luc. 14. Si quis uenit ad me, & non odit patrem, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & ſorores, nō poteſt meus eſſe diſcipulus. ergo Deus eſt magis ex charitate diligēdus, quam proximus.

Respon. Dicēdū, q̃ unaquæque amicitia reſpicit principalr̄ id, i quo principalr̄ iuenit illud bonū, ſup cui⁹ cōicatione fundat̄. Sicut amicitia politica pricipalis reſpicit principē ciuitatis, a quo totū bonū ciuitatis dpēdet: vñ & ei maximè dbet̄ fides, & obediētia a ciuib. Amicitia aūt charitatis fundat̄ ſup cōicatione beatitudinis, q̃ cōſiſtit in Deo eſſentialr̄, ſicut i primo pricipio, a quo deriuat̄ i oēs, q̄ ſunt beatitudinis capaces. Et iō m principalr̄ maximè De⁹ ē ex charitate diligēd⁹. n Ipſe n. diligit̄ ſicut beatitudinis cā: proximus aūt ſicut beatitudinem ab eo ſimul nobiſcum participans. H

Conclu. m

Ad primvm ergo dicēdū, q̃ dupl̄r eſt aliqd cā dilectionis. Vno mō ſicut id, qđ eſt rō diligendi. Et hoc mō bonū eſt cā diligendi, qa unūquodq; diligit, inquātū hēt rōnē boni. Alio d mō, qa eſt via qđā ad acqrēdū dilectionē. Et hoc mō uiſio eſt cā dilectionis, non qdem ita, q̃ ea rōne ſit aliqd diligibile, qa eſt uiſibile: ſed qa p uiſionē pducimur ad dilectionē. ergo non oportet, q̃ illud quod eſt magis uiſibile, ſit magis d diligibile, ſed q̃ pri⁹ occurrat nobis ad diligēdū. Et hoc mō argumētatur Apoſtolus. Proxim⁹. n. qa ē nobis uiſibilis, primò occurrit nobis diligēd⁹. Ex his. n. q̄ nouit anim⁹, diſcit ignota amar̄, vt a Greg. dicit i quadā homi. Vñ ſi aliqs proximū nō diligit: argui pōt, q̃ nec Deū diligit, non ꝑꝑ hoc, q̃ proximus ſit magis diligendus, ſed qa prius diligendus occurrit: Deus aūt eſt magis diligibilis propter maiorem bonitatem. I K

D. 106.

D. 424.

a Homil. 11. Euang. ſect. 1 principio.

Ad ii dicēdū, q̃ ſilitudo, quā hēmus ad Deū, ē prior, & cā ſilitudinis, quā hēmus ad ꝓximum. Ex hoc. n. q̃ participam⁹ à Deo id, qđ ab ipſo et ꝓximus hēt, ſiles ꝓximo efficimur. Et iō rōne ſilitudinis magis debemus Deum, q̃ proximum diligere.

Ad iii dicendū, q̃ Deus ſecundùm ſubſtantiā ſuam conſideratus in quocunque ſit, æqualis eſt, quia nō minuitur per hoc, quod eſt in aliquo: ſed tamen non æqualiter habet proximus bonitatem Dei, ſicut habet ipſam Deus. Nam Deus habet ipſam eſſentialiter, proximus autem participatiuè.

Articvlvs iii.

Vtrum homo debeat ex charitate plus Deum diligere, quàm ſeipſum.

Ad tertivm ſic ꝓcedit̄. Vr̄ q̃ hō non debeat ex charitate pl⁹ Deū diligere, q̃ ſeipſum. Dicit. n. a Philoſophus in 9. Eth. q̃ amicabilia, q̄ ſunt ad h alterū, ueniūt ex amicabilib. q̄ ſunt ad ſeipſum: ſed cā eſt potior effectu. ergo maior eſt amicitia hoīs ad ſeipſum, q̃ ad quemcūque alium. ergo magis ſe debet diligere, quam Deum.

¶ 2 Præt. Vnūquodq; diligit̄ h inquantū eſt propriū bonū: ſed id quod eſt rō diligendi, magis diligit̄ q̃ id, quod ꝑꝑ hanc rōnē diligit̄, ſicut principia q̄ ſunt ratio cognoſcendi, magis cognoſcunt̄. ergo hō diligit magis ſeipſum, q̃ quodcunque aliud bonum dilectum. non ergo magis diligit Deum, quàm ſeipſum.

¶ 3 Præt. Quantum aliqs diligit Deum, h tantum diligit frui eo: ſed quantum aliqs diligit frui Deo, tm̄ diligit ſeipſum, quia hoc eſt ſummū bonum, qđ aliquis ſibi uelle poteſt. ergo homo nō plus debet ex charitate Deum diligere, quam ſeipſum.

Sed contra eſt, quod a Aug. dicit in 1. de doct. Chriſtia. Si te ipſum non propter te debes diligere, ſed ꝑꝑ ipſum, ubi dilectionis tuæ rectiſſim⁹ finis eſt, nō ſuccenſeat aliqs alius hō, ſi & ipſum ꝑꝑ Deum diligas: ſed ꝑꝑ quod unumquodque, illud magis. ergo magis debet homo diligere Deum, quàm ſeipſum.

Respon. Dicēdum, q̃ a Deo duplex bonum accipere poſſumus. ſ. bonū naturæ, & bonum gratiæ. Super cōicatione autē bonorū naturaliū nobis à Deo facta fundat̄ amor naturalis, m quo non ſolū homo in ſuæ integritate naturæ ſuper oīa diligit Deū, & plus q̃ ſeipſum, ſed et quælibet creatura ſuo mō. i. uel intellectuali, uel rōnali, vel animali, uel ſaltē naturali amore, a ſicut lapides, & alia quæ cognitione carent: qa unaquęque pars naturaliter plus amat cōe bonum totius, q̃ particulare bonū proprium, qđ manifeſtat̄ ex opere. Quęlibet. n. pars hēt inclinationē principalē ad actionē cōem utilitati totius. Apparet et hoc in politi-

Conclu. m

Svper Q. XXVI. Art. III.

Capr. 3. d. 28. q. 1. con. 3. & 4. diſt. 17. q. 1. con. 3. & 4. d. 27. q. 1. con. 4. & 5.

Ban. eodem art.

In art. 3. dubiū occurrit circa rationē allatā in litera, qa vnaquæq; pars naturaliter plus amat bonū cōmune totius, q̃ particulare bonū ꝓprium, ex duplici capite. Primo, ex naturalibus, & cōmunibus. Sed qa hæc in cōment. 3 i oribus diſcuſſa ſunt, nolo replicare. Secundo, ex partibus politicis. Dupliciter aūt confutat̄ hæc rō ex hoc capite a Durando in 3. Sent. diſt. 29. quæſt. 2. Primo, quia inſufficiens ſignum amoris maioris alicui⁹ aſſa onis, exponere ſe bonum ꝑ n. oro pro illo. Nā & pro amico laudabiliter q̃s morti exponit ſe, & tn̄ non propterea magis diligit amicū, q̃ ſeipſum, vt ſcilicet. vn dicit ꝑ ſaluatione bonorum temporalium ſuorū exponit quis ſe morti contra inuaſorem, & nō magis diligit illa. Secundo, quia falſum eſt, q̃ ciuis diligat magis bonū commune, q̃ ſeipſum. Nam aut fit cōparatio amoris ſecūdum bona eiuſdem rōnis, aut diuerſarū. Si eiuſdem rōnis, i. bonum honeſtum, conſtat q̃ quilibet magis amat ſe, q̃ cōmune bonū. Quod patet ex contrario, qa magis debet odio habere malum culpæ in ſe, q̃ in communitate totius abſq; ſe. Si diuerſarū rōnum, i. honeſtum in cōmunitate, & vtile, ſeu delectabile in ſe, tunc licet uerum ſit, q̃ ciuis magis diligat bonum commune, q̃ proprium in tali ſenſu, non tn̄ eſt uerum ſimpliciter: Quia, ut in 9. Eth. patet, & rōne conuincitur, magis diligit ſe ſecundum bonum honeſtum, q̃ ſecūdum bona alia, ponēdo uitā pro bono cōmuni, vel amico.

Porrecta per totum.

150

Infra q. 44 art. 8. Et 3. d 29 artic. 3. Et virt. q. 2. ar. 4. ad 2. & ar. 9. ad 7. Et quo. 1 a. 9. cor.

a li. 9. Eth. ca. 8. non multum a princi. tom. 5.

a li. 1. c 22 in medi. tom. 3.

co. Eligit enim ſibiipſi optimum ſecundum rationem.

¶ Ad euidentiam huius aduertēdum eſt, quòd in litera author affert ſignum nouum pro illa concluſione. ſ. Pars amat magis bonum totius, quam proprium. Et eſt, ꝙ unaqueq; pars habet principalem inclinationem ad actionem communem utilitati totius Experimur ſiquidē in partib. omnibus corporis, ꝙ præcipua cuiuſcunq; partis actio eſt ad cōe totius bonū, ut patet de actione manus, pedis, oculi, cordis, hepatis, dentiū, &c. Si ergo ita eſſe ī partib. naturalib⁹ cōprobatur, cū partes politicæ ſint ſic diſpoſitæ, ſicut ſi eſſent a natura, eo ꝙ ars, q rōne pficit, imitatur naturā, conſequens eſt, vt uirtutes politicæ inclinent ciues principaliter ad actiones communes pro bono totius: ac p hoc comprobetur, ꝙ magis ſuapte natura inclinant ciues ad amandū cōe bonum, quàm proprium.

Concl. p

¶ Ad obiectiones aūt primo loco allatas dr̄ ꝙ optime dr̄, ꝙ ex hoc, ꝙ aliquis exponit ſe morti pro aliquo, non ſequitur, ꝙ illum magis ſe amet: nec author hoc attulit ſignum, nec ſomniauit etiam. ſed ex hoc, ꝙ ciues ſecundū politicas uirtutes, res & corpora exponunt pro bono communi, ſignum habuit, quod pars amat plus totū, quàm ſe. Hæc autem duo diſtant, ſicut cælum & terra. Quàm nimis etiam inepte aſſeratur, quod quis exponit ſe morti pro ſalute rerum ſuarum: quoniam hoc fit non pro illis, ſed pro ſeipſo, ad cuius fœlicitatem illæ res ſunt opportunæ.

¶ Ad obiectionem autem ſecundo loco allatam dr̄, quòd ſit cōparatio ſecundū bona eiuſdem rōnis, proportionalitate tamē totius, & partis ſeruata. Sed illud bonum, in quo fit comparatio, non eſt bonū honeſtum, ut argumentum aſſumit, ſed eſt bonum utile, uel delectabile. In hoc enim genere cōmunitas eſt totū, & ciuis pars: ita ꝙ intendit author, ꝙ quia virtus politica inclinat ciuem ad diſpendium rerū exteriorum, vel uitæ corporalis pro ſalute reipublicæ in rebus, uel perſonis, ſignum habemus, quod pars plus diligit totum, q̄ ſeipſum. Et quod iſta ſit intentio authoris, patet ex prima parte q. 60. art. vlt. vbi poſt exemplum de parte naturali, ſubiungit de parte ciuili, quòd eſt uirtuoſi ciuis, vt ſe exponat mortis periculo pro reipublicæ cōſeruatione. Et ſi homo eſſet naturalis pars huius ciuitatis, hæc inclinatio eſſet ei naturalis. Hæc ille. Vnde

Ferrell a per totum.

151 3. d. 29. art. 5. Et 4. di. 38. q. 2. artic. 4. q. 1 cor. Et q. 8. ar. 8. cor. fin.

A habet, quod ſi homo eſſet naturalis pars huius ciuitatis, naturaliter exponeret ſe morti, ut totum, quod eſt ciuitas, uiueret: ſicut manus exponitur naturaliter pro eſſe totius hominis. Conſtat aūt, quòd ſicut eſſe manus, & totius hominis, eiuſdem ſunt rōnis proportionaliter: ita eſſe ciuis, & ciuitatis. Et cōfirmatur manifeſte ſic eſſe, quia non ſit hic comparatio inter bonū utile, & honeſtū, ſicut cum quis moritur pro amico: ſed tota vis rōnis pēdet ex comparatione partis ad totū, quæ pars ſcd̄m id quod eſt totius eſt, ut ibidē patet. Ex rōne ergo, qua pars eſt ciuis quilibet, debet totius ciuitatis bonum tpale proprio tpali bono præponere: non aūt bonū proprium alicuius ciuis tenetur ſuo præponere. Et hoc hic docemur. Vnde extra propoſitum ſunt, quæ pro amico agenda ſunt. Verificatur in propoſito, quòd ciuis uirtuoſus ciuitatis, uitæ propriæ anteponens, ſibi ipſi optimū eligit ſecūdū rōnē, & ſeipſū maxime amat, ſecundum uirtutem excellenter operans.

¶ In rñſione ad ſecundum, nota elegantē gloſam, & intellectū illius propoſitionis. Amabile quidē bonū, vnicuiq; aūt propriū: ꝙ quia eſſe proprium multis modis contingit, unūquodq; bonū alicuius, eo mō quo ē propriū, eſt amandū. Et ſic cū in propoſito dupliciter contingat aliqd eſſe bonū alterius, aut. ſ. quia eſt ꝑpter ipſum, aut econtra, bonū totius eſt bonū partis, nō ita ꝙ ſit ꝑpter partem, ſed ecōtra, quia pars eſt ꝑpter totū. Et ꝓpterea pars amat bonū totius tanquàm proprium, non ita quòd referat bonum totius in ſeipſam partem, ſed econtra, ita ſcilicet, quòd refert ſe ipſam in bonum totius. Habes quoque ex hoc loco, quàm bene dictum ſuperius ſit contra Durandi phantaſiam, quod Deus ſecundum ſeipſum, eſt proprium bonum cuiuſq; creaturæ, & ſpecialiter intellectualis.

cis uirtutibus, ſcd̄m quas ciues ꝓ bono cōi, & diſpendia propriarum rerum, & perſonarum interdū ſuſtinent. Vn̄ multò magis hoc uerificatur in amicitia charitatis, quæ fundatur ſup cōicatione donorum grãæ. Et iō ᵖ ex charitate magis debet hō diligere B Deū, qui eſt bonū cōe oīum, q̄ ſeipſum ᑫ quia beatitudo eſt in Deo ſicut in communi, & fontali principio oīum, qui beatitudinem participare poſſunt.

Concl.

Ad primum ergo dicendū ꝙ Philoſophus loquitur de amicabilibus, quæ ſunt ad alterum, in quo bonū, quod eſt obiectum amicitiæ, inuenitur ſcd̄m aliquē particularē modū: nō aūt de amicabilibus, q̄ ſunt ad alterū, in quo bonum prædictum inuenitur ſe C cundum rationem totius.

Ad secundum dicēdū, ꝙ bonū totius diligit quidē pars ſcd̄m ꝙ eſt ſibi conueniens, non aūt ita, quòd bonum totius ad ſe referat, ſed potius ita, quòd ſeipſam refert in bonum totius.

Ad tertium dicendum, ꝙ hoc ꝙ aliquis uelit frui Deo, ꝑtinet ad amorē, quo De⁹ amatur amore cōcupiſcētiæ. Magis aūt amam⁹ Deū amore amicitiæ, q̄ D amore cōcupiſcētiæ: quia maius eſt in ſe bonū Dei, q̄ participare poſſum⁹ fruēdo ipſo. Et ideò ſimpliciter homo magis diligit Deū ex charitate, quā ſeipſum.

Articvlvs IIII.

Vtrum homo ex charitate magis debeat diligere ſeipſum, quam proximum.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quòd homo ex charitate non magis debeat diligere ſeipſum, quam proximum. Principale enim obiectum charitatis eſt Deus, ut ſupra * dictum eſt: ſed quandoq; homo habet proximum magis Deo coniunctum, quàm ſit ipſe. ergo ᵍ magis debet aliquis talem diligere, quàm ſeipſum.

*Art. 1. & 2. huius q. & q. 25. artic. 1. & 12.

¶ 2 Præt.ʰ Detrimentum ipſius, quem magis diligimus, magis vitamus: ſed homo ex charitate ſuſtinet detrimentum pro proximo, ſecundum illud Prouer. 12. Qui negligit damnum propter amicum, iuſtus eſt. ergo homo debet ex charitate magis alium diligere, quàm ſeipſum.

¶ 3 Præt. 1. ad Corin. 13. dr̄, quòd charitas non ʰ quærit quæ ſua ſunt: ſed illud maximè amamus, cuius bonum maximè quærimus. ergo per charitatem aliquis non amat ſeipſum magis, quam proximum.

Sed contra eſt, quod dr̄ Leuit. 19. & Matt. 22. Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Ex quo uidetur, quòd dilectio hominis ad ſeipſum, eſt ſicut exēplar dilectionis, quæ habetur ad alterum: ſed exemplar potius eſt, quam exemplatum. ergo homo ex charitate magis debet diligere ſeipſum, q̄ proximum.

Respon. Dicendum, ꝙ in homine duo ſunt, ſ. natura ſpūalis, & natura corporalis. Per hoc aūt homo dr̄ diligere ſeipſum, ꝙ diligit ſe ſecundum naturam ſpiritualem, ut ſupra * dictum eſt. Et ᵐ ſecundū hoc debet hō magis ſe diligere poſt Deum, q̄ quemcunque alium.ⁿ & hoc patet ex ipſa rōne diligendi. Nam ſicut ſupra * dictum eſt, De⁹ diligitur, vt principium boni, ſup quo fundatur dilectio charitatis. Hō au- E tē ſeipſum diligit ex charitate ſecundùm rōnem, qua eſt particeps ꝓdicti boni. Proximus aūt diligitur ſecundum rationē ſo-

*q. 25. artic. 7. Conc.

*q. 25. ar. 4. & 12.

SVPER QVÆS. XXVI. ART. IIII.

D. Ban. 3. ſ. d. 29. q. 3 art. 1. *Ban. eodem art.*

In articulo quarto nota, quòd hinc elicere potes, non eſſe de mente authoris, quòd homo amet magis commune bonum creatum, quam ſeipſum ſecundum ſpirituale bonum. Sed ipſe met in bonis ſpiritualibus tenet primum locum amabilis poſt Deum, pro quo non poteſt quis peccare. Pro beatitudine autem, & uirtute cuiuſque communitatis, nemo debet peccando ſibi nocere.

SVPER

cietatis in ipſo bono. Conſociatio aũt eſt rõ dilectionis ſm quandã vnionẽ in ordine ad Deũ. Vñ ſicut vnitas potior eſt, q̃ vnio, ita ꝙ hõ ipſe participet bonũ diuinũ, eſt potior rõ diligendi, q̃ ꝙ alius aſſociet ſibi in hac participatione. Et iõ hõ ex charitate dẽt magis ſeipſum diligere, q̃ proximum. Et huius ſignum eſt, ꝙ homo non debet ſubire aliqđ malum peccati, quod contrariatur participationi beatitudinis, ut proximum liberet a peccato.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ dilectio charitatis nõ ſolũ hẽt quantitatẽ ex parte obiecti, ꝙ eſt De⁹, ſed ex parte diligẽtis, q eſt ipſe hõ, charitatẽ hñs: ſicut & quãtitas cuiuſlibet actionis dependet G quodãmodo ex ipſo ſubiecto. Et iõ licẽt ꝓximus melior, ſit Deo ꝓpinquior: q̃a tñ nõ eſt ita ꝓpinquus charitatẽ hñti, ſicut ipſe ſibi, non ſequit̃, ꝙ magis debeat proximum, quàm ſeipſum diligere.

AD SECVNDVM Dicendũ, ꝙ detrimẽta corporalia dẽt hõ ſuſtinere ꝑ amicũ, & ĩ hoc ipſo ſeipſũ magis diligit ſm ſpũalẽ mẽtẽ, quia hoc ꝑtinet ad perfectionem uirtutis, quæ eſt bonũ mentis: ſed in ſpũalibus non debet homo pati detrimẽtũ peccãdo, ut proximũ liberet à peccato, ſicut * dictũ eſt. [*In corp. art.]

AD TERTIVM dicẽdũ, ꝙ ſicut * Aug. dicit in regula, cũ dr̃, Charitas nõ q̃rit q̃ ſua ſunt, ſic intelligit̃, ꝙ cõia propriis anteponit. Sp aũt cõe bonum H eſt magis amabile vnicuiq;, q̃ proprium bonũ. Sicut etiam ipſi patri eſt magis amabile bonũ toti *, quàm bonum partiale ſui ipſius, ut * dictum eſt. [*In regula tertia, & habetur to. 1.] [*Ar. prçc.]

Bannes eodem artic. [Porrecta per totum. 152]

IN art. 5. in rñſione ad vltimũ aduerte duo. Primo, ꝙ illa iã dicta regula, ꝙ prçcepta affirmatiua obligant quoad exercitiũ ſolũ in caſu neceſſitatis, author dicit, ꝙ ẽt ꝑ ſalute ſpũali proximi hõ non tenet̃ pro priũ corpus exponere, niſi in caſu neceſſitatis: extra aũt caſum neceſſitatis ad perfectionẽ charitatis hoc ſpectat. Propter quod laudabiliter ſe ſpõte exponũt religioſi ipe pelli ad ſpũalia miniſtrãda infectis, qui bus ipſi non obligantur: et ſimile eſt ĩ alus Secundo, rõne literę, qa homini cuilibet imminet cura ꝓprij corporis, non aut cura ſalutis proximi, niſi in caſu. Ex hac. n. radice multæ quæſtiones ſoluendæ ſunt in materia defenſionis, vt inferius patebit. [1. 2. q. 73. art. 5. cor. Et op. 18. ca. 16.] [*Ar. prçc.]

ARTICVLVS V.

Vtrum homo magis debeat diligere proximum, quàm corpus proprium.

AD QVINTVM ſic ꝓcedit. Vr̃, ꝙ hõ nõ magis dẽat diligere proximũ, q̃ corpus ꝓpriũ. In proximo. n. intelligit̃ corp⁹ nr̃i I proximi. ſi ergo dẽt homo diligere proximũ plus q̃ corpus ꝓprium ſequitur, quòd plus debeat diligere corpus proximi, quam corpus proprium.

¶ 2 Præ. Hõ plus debet diligere aĩam propriam, quàm animam proximi, ut * dictum eſt: ſed corpus proprium propinqui⁹ eſt aĩæ nr̃æ, q̃ proximus. ergo plus debemus diligere corpus proprium, quàm proximum.

¶ 3 Præt. Vnuſquiſq; exponit id, quod min⁹ amat, pro eo, ꝙ magis amat: ſed non omnis homo tenetur exponere corpus proprium pro ſalute proximi, ſed hoc eſt perfectorum, ſm illud Ioã. 15. Maiorẽ charitatẽ nemo habet, q̃ ut animã ſuam ponat quis pro amicis ſuis. ergo homo non tenet̃ ex charitate plus diligere proximum, quã corpus ꝓpriũ.

SED CONTRA eſt, ꝙ * Aug. dicit de doctrina chriſtiana, quòd plus debemus diligere proximum, F quàm corpus proprium. [*Li. 1. c. 27 a medio, tom. 3.]

RESPON. Dicendũ, ꝙ illud magis eſt ex charitate diligendũ, ꝙ hẽt plenioẽ rõnem diligibilis ex charitate, ut * dictũ eſt. Cõſociatio aũt ĩ plena participatione beatitudinis, q̃ eſt rõ diligẽdi ꝓximũ, eſt maior rõ diligẽdi, q̃ participatio beatitudinis, per redundantiã, q̃ eſt rõ diligendi ꝓpriũ corpus. Et ideò ᵐ proximum quantum ad ſalutẽ aĩæ, magis debemus diligere, quàm proprium corpus. [*q. 25. a. 1. 2. & 3] [Conclu.]

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ſm Philoſophũ in 9. * Ethic. Vnumquodq; vr̃ eſſe id, quod eſt præcipuum in ipſo. Vñ cum dr̃ proximus magis eſſe diligendus, quàm corpus proprium, intelligit̃ hoc quantum ad animam, quæ eſt potior pars eius. [*Li. 9. c. 8. non procul a medio, to. 5.]

AD SECVNDVM dicẽdũ, ꝙ corp⁹ nr̃um eſt ꝓpinquius aĩæ nr̃æ, q̃ proximus quantũ ad conſtitutionem propriæ naturæ: ſed quantũ ad participationẽ beatitudinis maior eſt conſociatio aĩæ ꝓximi ad animam noſtram, quàm etiam corporis ꝓprii.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ cuilibet hoĩ iminet cura proprii corporis, non aũt imminet cuilibet hoĩ cura de ſalute ꝓximi, niſi forte in caſu. Et iõ nõ eſt de neceſſitate charitatis, ꝙ hõ ꝓpriũ corp⁹ exponat pro ſalute proximi, niſi in caſu, quo tenet eius ſaluti prouidere: ſed quod aliq̃s ſpõtè ad hoc ſe offerat, pertinet ad perfectionẽ charitatis.

ARTICVL. VI.

Vtrum vnus proximus ſit magis diligendus, quàm alius.

AD SEXTVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ unus proximus non ſit magis diligendus, quã alius. Dicit. n. * Aug. in 1. de doct. chriſtia. Omnes homines ʰ æque diligendi ſunt: ſed cum oĩbus prodeſſe nõ poſſis, hi potiſſimum conſulendum eſt, qui pro locorum, & tꝑum, uel quarumlibet rerum opportunitatibus cõſtrictius tibi quaſi quadam ſorte iũgunt. ergo proximorũ un⁹ non eſt magis diligendus, quã alius. [* Li. 1. ca. 28. in princ. to. 3.]

¶ 2 Præt. Vbi ʰ una, & eadẽ eſt rõ diligendi diuerſos, non dẽt eſſe inæqualis dilectio: ſed una eſt rõ diligendi oẽs ꝓximos, ſ. Deus, ut patet per * Aug. in 1. de K doctri. chriſt. ergo oẽs ꝓximos æqualiter diligere debemus. [* Li 1. ca. 28. in prin. ca. to. 3.]

¶ 3 Præt. Amare, eſt uelle bonũ alicui, ut patet per * Philoſophum in 2. Rhetor. ſed omnib⁹ proximis æquale bonum volumus, ſ. vitã ęternã. ergo oẽs ꝓximos ʰ ęqualr̃ debemus diligere. [*li. 2. Rhetho. ca. 4. in prin. tom. 6.]

SED CONTRA eſt, quòd tantò vnuſquiſque magis debet diligi, quantò grauius peccat, qui contra eius dilectionem operatur: ſed grauius peccat, qui agit contra dilectionem aliquorum proximorum, quàm qui agit contra dilectionem ali-

Bannes eodem artic. [Porrecta per totum. 153] [3. dist. 29. artic. 6. Et vir. q. 2. articulo 9.]

IN art. 6. occurrunt duo dubia ad hominem primo explananda, ut ſenſus literæ habeat̃. Eſt ergo dubiũ circa ſecundã rñſionẽ datã ad primũ in illa diſt̃a inter beneuolentiã, et beneficentiã, [illegible] ſumus be[illegible], et aliquib. nõ [illegible] beneuoli [illegible] oĩb. ſum⁹. Repugnat ſiquidẽ hæc doctrina duo[illegible] ſupradictis ab authore. Primo. doctrinæ traditæ in q. 25. ar. 8 et 9 Nam aut eſt ſermo de beneuolentia, et beneficentia in cõi: aut in particulari. Si in cõi, omnib. ſumus beneuoli, et beneficí ex charitate, vt vbi dictũ eſt. Si in particulari, nõ oĩbus ſumus beneuoli, nec benefici. Neutro ergo mõ ſaluat̃ doctrina [illegible] rñſionis, q. oĩb. ſumus beneuoli, non omnibus aũt̃ benefici, niſi difformiter interpretãdo, quod eſt, tanto

tanto doctore indignú. Sc̃do repugnat corpori p̃fentis articuli. Nam contra primã opinionem concluſum eſt, q; proportionalis eſt interior dilectionis affectus exteriori beneficẽtię. Si n. beneuolentia, & beneficentia proportionatæ ſunt, nõ erit beneuolentia ad oẽs & beneficentia ad quoſdã. Et ſi vna ad quoſdã, & altera ad oẽs, ſequitur, q; non rñdeant ſibi inuicem proportionaliter.

¶Ad primam dub. dr̃, q; ſermo p̃ſentis rñſionis ad neutrum modum arctatur ſed ſimpliciter, & abſolute eſt, ita q; intentio authoris eſt dicere, q; iſta propoſitio eſt ſimpliciter vera. Exiſtens in charitate eſt beneuolus oĩbus, & non beneficus oĩbus. Et iõ eſt: q̃a minima charitas extẽdit ſe ad oĩa obiecta diligibilia, ut patet ex ſu pra dictis. Non oĩa. At beneficentia extẽdit ſe ad oẽs quibus põt beneficeri. Vñ patet, q; nec differunt: et oportet hoc interpretari nec nulla repugnãtia ẽ, ſed declaratio, dũ q; inter beneuolentiam & beneficentiã uerſẽdunt in omnia ſua obiecta ſimpliciter, & abſolute.

¶Ad ſc̃dm aũt dubiũ dr̃, q; procedit ex malo intellectu lr̃æ. Nõ. n. in lr̃a docemur ꝓportionalitatem ſimpliciter, & abſolute ſimiliter diligere, & benefacere, quin potius (vt mõ expoſitũ eſt) *Concluſio* falſa inuenit̃ illa proportionalitas Sc̃da traditur in lr̃a ꝓportio inter beneficentiam & beneuolentiã, ita q; maior beneficentia p̃ſupponit maiorẽ beneuolentiã vt cãm. Et hoc cõtra opinionem dicentẽ, q; erat maior beneficentia *Ar. 1. huius quæſt.* abſq; maiori beneuolentia. Ex hac aũt proportione. ſ. q; maior beneficentia mutuo ſe inferunt nõ ſequit̃ q; ſi beneuolentia eſt ad oẽs, beneficentia ſit ad oẽs (hoc. n. eſt extra rõnem maioris & minoris, intenſiue de quibus eſt ſermo) ſed bñ ſequit̃, q; maior ſit beneuolentia ad illos, ad quos eſt

quorum aliorum. Vnde Leuit. A 20. præcipitur, q; qui maledixerit patri, aut matri, morte moriat̃, quod non præcipit̃ de his, qui alios homines maledicunt. ergo quoſdam proximorũ debemus magis diligere, q̃ alios.

RESPON. Dicendum, quòd duplex opinio circa hoc fuit. Quidam enim dixerunt, quòd omnes proximi ſunt æqualiter ex charitate diligendi, quantũ ad affectum, ſed non quantum ad B exteriorem effectum, ponentes ordinem dilectionis eſſe intelligẽdum ſm exteriora beneficia quæ magis debemus impẽdere proximis, q̃ alienis: non autem ſecundùm interiorem affectũ, quem æqualiter debemus impẽdere omnibus, etiã inimicis: ſed hoc irrationabiliter dicitur. Nõ .n. minus eſt ordinatus affectus charitatis, qui eſt inclinatio gratiæ, q̃ appetitus naturalis, q eſt C inclinatio naturæ. Vtraque. n. inclinatio ex diuina ſapientia ꝓcedit. Videmus autem in naturalibus, q; inclinatio naturalis ꝓportionatur actui, uel motui, q conuenit naturæ uniuſcuiuſq;: ſicut terra hẽt maiorem inclinationem grauitatis, q̃ aqua, quia cõpetit ei eſſe ſub aqua. Oportet ergo, q; etiam inclinatio gratiæ, q̃ eſt affectus charitatis: proportionet̃ his, q̃ ſunt exterius D agenda: ita. ſ. ut ad eos inteſiorẽ charitatis affectũ habeamus, q bus cõuenit nos magis beneficos eſſe. Et iõ dicẽdũ eſt, q; etiã ſm affectũ oportet magis unũ proximorum, quàm alium diligere. Et rõ eſt, quia cum principium dilectionis ſit Deus, & ipſe diligens, neceſſe eſt, q; ſm propinquitatẽ maiorẽ ad alterũ illorũ principiorũ maior ſit dilectionis affectus: Sicut. n. ſ. dictũ eſt, in oĩbus, in quibus inuenit̃ aliquod principium, ordo attenditur ſecundũ cõparationem ad illud principium.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q; dilectio põt eſſe inæqualis dupliciter. Vno mõ, ex parte eius boni, quod amico optamus: & quantũ ad hoc oẽs hoĩes æquè diligim⁹ ex charitate. q̃a omnibus optamus bonũ idẽ in gñe .ſ. beatitudinẽ æternã. Alio mo- do dr̃ maior dilectio propter intẽſiorem actũ dilectionis & ſic nõ oportet oẽs æquẽ diligere.

Vel aliter dicẽdũ, q; dilectio inæqualiter põt ab aliquo hẽri dupliciter. Vno mõ ex eo, q; q- dam diligunt̃, & aliquẽ diligũt. Et hanc ẽt inæqualitatẽ oportet ſeruare in beneficentia, q̃a nõ poſſumus oĩbus ꝓdeſſe: ſed in beneuolentia dilectionis talis inæqualitas haberi non debet. Alia uero eſt inæqualitas dilectionis ex hoc, q; q̃dã plus alijs diliguntur. Aug. ergo non intendit hãc excludere inæqualitatem, ſed primam, vt patet ex his q̃ de beneficientia dicit.

AD SECVNDVM dicendum, q; non oẽs proximi æqualiter ſe hẽt ad Deũ: ſed quidem ſunt ei propinquiores propter maiorem bonitatem, qui ſunt magis diligẽdi ex charitate, q̃ alij qui ſunt ei minus propinqui.

AD TERTIVM dicendum. q; ratio illa procedit de quantitate dilectionis ex parte boni, quod amicis optamus.

ARTICVLVS VII.

Vtrum magis debeamus diligere meliores, quàm nobis coniunctiores.

AD SEPTIMVM ſic procedi tur. Vr̃ q; magis debeamus diligere meliores, q̃ nobis coniũctiores. Illud. n. vr̃ eſſe magis diligendum, quod nulla rõne D debet odio hẽri, q̃ illud, quod aliqua rõne eſt odiẽdum: ſicut & albius eſt, quod eſt nigro impermiſtius: ſed perſonæ nobis coniunctę, ſunt ſm aliquam rõnem odiendæ, ſm illud Luc. 14. Si quis uenit ad me, & non odit patrem, & matrem &c. Homines autem boni nulla ratione ſunt odiẽdi. ergo videtur quòd meliores ſunt magis amandi, E quàm coniunctiores.

¶2 Præt. Sc̃dm charitatem hõ maxime Deo aſſimilat̃ ſed De⁹ diligit magis meliorem, q̃ ſibi coniunctiorem. ergo & hõ per charitatem magis debet meliorẽ diligere, q̃ ſibi cõiunctiorẽ.

¶3 Præt. Sc̃dm vnamquamq; amicitiã illud eſt magis amãdũ, quod magis ꝑtinet ad id, ſupra quod amicitia fundat̃. Amicitia n. naturali magis diligimus eos qui ſunt nobis magis ſc̃dm na-

maior beneficentia. ¶In eodem articulo, in rñſione ad primũ aduerte, q; prima ſolutio dicens, q; ex charitate æqualiter oẽs diligimus quantum ad bonũ, quod volumus dilectis, põt male, & bene intelligi. Male quidẽ, ſi intelligatur q; charitas vult oĩbus bonum æquale, ſic q; non vult bonum inæquale. in ſequenti ſiquidẽ articulo oppoſitum docet author. Bñ aũt, ſi intelligatur, q; charitas vult oĩbus bonũ æquale in gñe, ut in litera dr̃ ſeu ſpecie, puta felicitatem æternã. Cum quo ſtat, q; vult maius ſecũdũ gradum bonũ vni, quàm alteri.

SVPER Q. XXVI. ART. VII.

Cap. 3. d. 27. q. 1. corr. 7. Bannes eodem art.

IN ar. 7. dubium occurrit, quõ uerificãtur verba lr̃æ cum dr̃, q; diuerſitas dilectionis, quæ eſt ſc̃dm charitatẽ, quantũ ad ſpẽm attendit̃, ſc̃dm propinquitatem ad Deũ. Et eſt rõ dubij, quia charitas nõ eſt diuerſarum ſpecierũ *Porrecta per totum.* ſecundum diuerſitatem bonorum, quæ vult dilectis. 154

¶Ad hoc dr̃, q; ſermo literæ, quãtum ad radices eſt, de uera diuerſitate ſpecifica: ſed quantum ad charitatẽ eſt de diuerſitate ſpecifica reductiue ſeu ſimilitudinarie. Intendit ſiquidẽ author, vt ipſemet explicat pro ratione, q; diuerſæ dilectionis ſpecies ſunt ſecundũ diuerſa bona, quæ optamus ijs, quos diligimus, Et hæc propoſitio eſt manifeſta quia alterius ſpeciei eſt dilectio bonorum a dilectione diuitiarum, & huiuſmodi. Ex hac aũt radice de dilectione in cõi, manuducit author intellectum diſcipuli ad diſcernendum in diuerſitatem ex parte obiecti, unde dilectio habet ſpeciem, & diuerſitatẽ ex parte ſubiecti, unde habere intentionem, & diuerſitatem charitatis ex parte obiecti ſecundum diuerſos gradus beatitudinis,

vocat

voeat ſcdm ſpém: nõ qa ſit diuerſitas ſpecifica in charitate, aut ſ gradib⁹ volitis. ſed qa eſt ſimilis diuerſitati ſpecificæ dilect. õis & ex illa parte ſe tenet: vñ dilectio diuerſitatẽ ſpecificã ſortit.

¶ In eodem articulo ſeptimo dubiũm occurrit circa illud, Poſſum uelle, q iſte, qui eſt mihi coniunctus ſit melior alio: E circa eius cauſam, quia .ſ. bonitas accedere & recedere augeri vel minui põt. Circa ipſam quidem cõ lu ſionem ex Durando in 19 diſtinctio. tertij ſententiarum quæſtio. 1. multipliciter probantis, quòd licet ſecũdum velle complacentiæ ſeu approbationis charitas uelit inæqualia bona: Quia in domo Patris mei manſiones multæ ſunt Ioã. 14. ſcdm velle tñ deſiderij charitas nõ vult in æqualia bona oibus, ſed oĩno æquale. ſ. ſummũ bonum gr̃æ. & gloriæ cui⁹ pura creatura ẽ capax, ita q in iſto non eſt latitudo: Probatur autem hoc tripliciter. Primo, Charitate optamus bonum diuinum omnibus, quatenus ſunt eius capaces ſed omnes ſunt æqualis boni gratiæ, & gloriæ capaces. ergo. Secundo, quia charitas nõ æmulatur. 1. ad Corinth. 13. Eſſet autem æmulatio ſi non optaret vniçuique tantum bonum, quanti eſt capax ſine cuiuſquam detrimento. Tertio, quia in præiudiciũ diuini amoris eſſet, niſi cuilibet ex charitate optaretur bonum, quo efficacius tenderet in Deum. Tale autem eſt ſummum bonum gratiæ, cuius creatura puta eſt capax ergo. Et ſubdit Durandus, quòd hæc optatio eſt conditionata, ſcilicet ſuppoſita ordinatione, & voluntate diuina.

¶ Ad hæc, ut vltimo inducta verba oſtendunt, reſpõdendum forte non eſſet: ſpiritus enim contradictionis uidetur excæcaſſe hũc hominem ut prius magnificet fimbrias, quaſi contraducendo authori de actu deſiderij: & deinde [illegible] ad vellenatem, qua ſẽt homo optat quanto [illegible] quẽ uolare. Nunquid Paulus Apoſtolus de uellenate dicebat, Charitas non [illegible] Nunquid [illegible] deſiderio [illegible] de velleitate, quæ [illegible] etiam impoſſibilium [illegible] [illegible] [illegible] q deſiderij [illegible] [illegible] bona inæqualia pro ximis ex charitate. Et ad primam rationem neg. [illegible] eſt vniuerſ

præmiſſa. Nam vt ex dictis patet, ego non teneor in particulari diligere oẽs, & cõſequenter nec oibus deſiderare totum id, cuius eſt capax: ſed ſufficit uelle approbationis, & complacitæ, vt complaceat mihi in præparationẽ aſ quemlibet habere bonũ diuinũ, quatenus eſt capax. Falſum quoq; eſt oẽs eſſe capaces æqualis boni: & hoc loquẽdo nõ de capacitate ſcdm quid. ſ. ſcdm naturalia, aut potentiã Dei, ſed de capacitate ſimpliciter, q attẽditur ſcdm diſpoſitionem diuinæ ſapientię, qua oĩa in numero, pondere, & menſura diſpoſuit & ſecundum menſurã donationis Chriſti, qua unicuique dimiſit menſuram fidei dedit gratiam.

¶ Ad ſcdm di primo q non eſt æmulatio in gratuitis. Ex quo. n. ergo non teneor tibi aut illi maius bonũ deſiderare: ſi tibi ex mea beneuolentia deſidero, pro te oro, &c. nulla eſt æmulatio, ſicut nec iniuria. Scdo. q non eſt æmulatio, deſiderium maius hñs fundamentũ rõnale, ſicut eſt, cum cuiis magis cõiunctio ſanguine, uel ſpiritu maius bonum optat. Coniũctio e[illegible] ſi quidẽ ſi la maior, illud maius deſiderium ſoſtinet.

¶ Ad tertiũ di q nullum præiudicium amori diuino fit ex hoc, q aliquis nõ optat id ad quod nõ tenetur. Conſtat autem quòd habens charitatem non tenetur, niſi in [illegible], diligere omnes ad vitam æternam. Et propterea nõ tenetur ad optãdum, q hic tẽdat in Deũ meliori [illegible] quo poſſibile eſt Et hæc ſint p cõcluſione illa literæ dicta .ſ. Poſſum velle, q iſte, qui eſt mihi cõiũctus ſit melior alio.

¶ Circa cauſam autẽ dictę concluſionis in litera redditam, ſcilicet quia bonitas accedere & recedere augeri vel minui poteſt dubium occurrit, q a ex iſta differentia coniunctionum ad homines, & cõiunctionis ad Deum in hoc, quòd coniunctio ad hominem eſt immutabilis, coniunctio uero ad Deum eſt mutabilis, non [illegible] [illegible] [illegible] quod poſſim mihi coniuncto maius bonũ optare, niſi [illegible] caſa receſſi. bonitatum ab altero. Non nihil quoq; ſcrupuli occurrit, cum [illegible] non poſſit diminui, quomodo in litera dicitur, quod poteſt appropinquatio ad Deum diminui.

¶ [illegible] hoc dicitur, quod ex illa differentia ſecundum mutabile. & im-

turã cõiuncti, puta parẽtes, vel filios ſed amicitia charitatis fundaĩ ſuper cõicatione beatitudinis ad quã magis ꝑtinent meliores, quam nobis coniunctiores. ergo ex charitate magis debemus diligere meliores, quàm nobis coniunctiores.

G

Sed contra eſt, quod dicitur. 1. ad Tim. 5. Siquis ſuorum, & maxime domeſticorum curã non habet fidem negauit, & eſt infideli deterior: ſed interior charitatis affectio debet rñdere exteriori affectui. ergo charitas magis debet haberi ad propinquiores, quàm ad meliores.

H

Resp. Dicendum, q oĩs actus oportet q ꝓportioneĩ & obiecto & agẽti: ſed ex obiecto hẽt ſpẽm, ex virtute aũt agentis hẽt motũ ſuæ intentionis. Sicut motus hẽt ſpẽm ex termino ad quẽ eſt, ſed intenſionem velocitatis hẽt ex diſpoſitione mobilis, & virtute mouentis. Sic ergo dilectio ſpẽm hẽt ex obiecto, ſed intenſionẽ hẽt ex parte ipſius diligentis. Obiectũ aũt charitatiuæ dilectionis Deus eſt, hõ aũt diligẽs eſt.[m] Diuerſitas ergo dilectionis, q̃ eſt ẜm charitatem quantũ ad ſpẽm, eſt attendẽda in proximis diligendis ẜm cõparationem ad Deum, ut. ſ. ei qui eſt Deo propinquior maius bonum ex charitate velimus:[n] qa licet bonum quod oibus uult charitas. ſ. beatitudo æterna, ſit vnũ ẜm ſe, hẽt tñ diuerſos gradus ẜm diuerſas beatitudinis participationes. Et hoc ad charitatẽ pertinet, vt velit iuſtitiam Dei ſeruari, ẜm quam meliores perfectiùs beatitudinẽ participãt & hoc ꝑtinet ad ſpẽm dilectionis. Sunt. n. diuerſæ dilectionis ſpẽs ẜm diuerſa bona q̃ optamus his, quos diligimus: ſed intenſio dilectionis eſt attendenda ꝑ cõparationẽ ad ipſum hoiem, qui diligit. Et[o] ẜm hoc, illos qui ſunt ſibi ꝓpiuquiores, ĩtẽſiori affectu diligit hõ ad illud bonũ, ad quod oẽs diligit q̃ meliores ad maius bonum.[q] Eſt ẽt & ibi alia dñia attendenda. Nã aliqui proximi ſunt propinqui nobis ẜm naturalẽ originem, à qua diſcedere non pñt, qa ẜm eã ſunt id, quod ſunt: ſed bonitas virtutis, ẜm quam aliqui appꝛopinquãt Deo põt accedere, & recedere, augeri, & minui, vt ex ſ.[s] dictis patet iõ[r] poſſum ex charitate velle, q iſte, q eſt mihi coniunctus ſit melior alio, & ſic ad maiorẽ beatitudinis gradum peruenire poſſit. Eſt aũt & ali[y] modus, quo plus diligimus ex charitate magis nobis cõiũctos qa pluribus modis eos diligimus. Ad eos. n. qui nõ ſunt nobis cõiũcti, nõ habemus niſi amicitiã charitatis. Ad eos vero, q ſunt nobis coniuncti, hẽmus aliquas alias amicitias ẜm modum cõiunctionis eorũ ad nos. Cũ aũt bonũ, ſup quod fundaĩ q̃libet alia amicitia honeſta, ordinetur ſicut finẽ ad bonũ, ſup quod fundatur charitas, cõſequens eſt, vt charitas imperet actui cuiuslibet alterius amicitiæ: ſicut ars, quę eſt circa finẽ, imperet arti, q̃ eſt circa ea quæ ſunt ad finẽ. Et ſic hoc ipſũ qd̃ eſt diligere aliquẽ qa cõſanguineus, vel coniunctus eſt, vel qa conciuis, vel ꝑp quodcunque hmõi aliud licitũ ordinabile in finẽ charitatis, põt a charitate iperari. Et ita ex charitate eliciẽte cũ iperãte pluribus modis diligimus magis nobis cõiũctos.[x]

I

K

Ad primum ergo dicendum, q in propinquis noſtris non ꝑcipimur odire, q propinqui noſtri ſunt, ſed ſolum, q impediũt nos a Deo. Et in hoc non ſunt propinqui, ſed inimici, ſecundum illud Matth. 10. Inimici hominis domeſtici eius.

Ad II. dicẽdum, quòd charitas

Concl. m

Concl. ſ

*q. 24. ar. 10. & 11. Conclu.

Conclu. n

& immutabile, conſequitur, q immutabilis coniunctio, quia ex ſua immutabilitate perſeuerat ... te poſſit in deſiderium maioris boni, vtpote adhuc mutabilitati ſuppoſiti. Et ex quo enim intenſius amo mihi coniunctum, & bonum quod deſidero mutabile eſt, poſſum in manus ac maius bonum deſiderium meum extẽdere. Nec vllum eſt alicui præiudiciũ, ſi ſuapte natura põt mutari in alius bonũ illud Paterſit ... Nõ põt ex charitate quis filium baptizatum in patria, uelle q ſit melior Ioanne Baptiſta qa ... immutabilis eſt bonitas eorũ, ſed inter viatores põt velle, ... illo religioſo viro nõ operando diminutio põe alterius, ſed acceſſum & augmẽtũ bonitatis in ſuo, non curando de illo alio, niſi in cõi. Diminutio autẽ bonitatis in uia dupliciter põt contingere. Primo, ſcilicet bonitatem diſponentẽ pro charitate conſeruatione & augmento, ut patet, cum exiſtens in charitate declinat, & aſſueſcit ad uenialia multa, & pericula. Scdo ſcdm ipſam charitatem, non p diminutionẽ eiuſdem numero charitatis, ſed per recuperationẽ minoris charitatis poſt ipſum. Si .n. ſanctus Petrus cecidit a charitate, ut decem, & per primã conuerſionẽ non fuit diſpoſitus ad charitatem, ut decem, ſed vt octo, charitas in eo diminuta eſt. Et hoc ſæpe accidere eſt tepide reſurgentibus.

* 1. 2. qu. 19. ar. 10.

* In corp. art.

Porrecta per totum.

155

In q. 52. ar. 9. ... 3. d. 29. art. 6. Et virt. q. 2. art. 9. ad 13. & 14.

* Li. 4. c. 7. in princ.

* Li. 1. c. 7. a me. 10. 8.

SVPER Q. XXVII. ART. VIII.

Bannes eodem art.

IN art. 8 habes vt reſoluas dubia de orationum ſuffragijs impendendis magis coniunctis ſcdm carnem an ſpũm. Hinc ſiquidem hẽt, q magis tenetur cõiunctis ſpiritualiter, quam aliter, cæteris pa... Et quemadmodum pater ſpũalis plus in ſpũalib. ... q carnalibus, ... ita filius ſcdm carnẽ plus tenet. Et ſpũalibus cõiunctis filii ſecundum ſpũm, q̃ patri, qui eum genuit.

* Hom. 30. in Euãg. non remote a principio

facit hoiem cõformari Deo ſm proportionem, ut ſ. ita ſe hẽat hõ ad id, quod ſuũ eſt, ſicut De⁹ ad id quod ſuum eſt. Quædam enim poſſumus ex charitate velle, quia ſunt nobis conueniẽtia, que tamen Deus non uult, quia non conuenit ei vt ea velit, ſicut ſupra* habitũ eſt, cũ de bonitate uoluntatis ageretur.

Ad tertium dicẽdũ, q charitas non ſolũ elicit actum dilectionis ſm rõne obiecti, ſed ẽt ſm rõnem diligentis, vt* dictũ eſt: ex quo contingit, quòd magis coniunctus magis amatur.

Articvlvs VIII.

Vtrum ſit magis diligendus ille, qui nobis eſt magis coniunctus ſecundum carnalem originem.

AD octavvm ſic pcedit. Vr q nõ ſit magis diligẽd⁹ ille, q eſt magis nobis cõiũctus ſm carnalẽ originẽ. Dr.n. Prouer. 18. Vir amicabilis ad ſocietatẽ magis erit amicus, q̃ frater. Et* Valerius Maximus dicit, q amicitiæ vinculũ[h] pualidũ eſt, neq; vlla ex parte ſanguinis virib. inferius. Hoc ẽt certius, & exploratius, q illud naſcẽdi ſors fortuitũ op⁹ dedit: hoc vniuſcuiuſque ſolido iudicio inchoata voluntas cõtrahit. ergo illi, q ſunt cõiuncti ſanguine, nõ ſunt magis diligendi, quàm a lij.

¶ 2 Præt.* Amb. in 1. de Offi. Nõ min⁹ uos[b] diligo, quos in Euangelio genui, q̃ ſi in coniugio ſuſcepiſſem: Non.n. vehementior eſt natura ad diligendum, q̃ gratia. Plus certè diligere debem⁹, quos perpetuò nobis cõputamus futuros, q̃ quos tm̃ in hoc ſæculo. non ergo conſanguinei ſunt magis diligendi his, q ſunt aliter nobis coniuncti.

¶ 3 Præt. Probatio[a] dilectionis ẽ exhibitio operis, ut* Gre. dicit in Homil. ſed quibuſdam magis debemus impendere dilectiõis opera, q̃ ẽt conſanguineis: ſicut magis eſt obediendum in exercitu duci, quam patri. ergo illi, qui ſunt ſanguine coniuncti, nõ ſunt maximè diligendi.

Sed contra eſt, q ſpãliter in præceptis Decalogi mandat de honoratione parentum, ut patet Exo. 20. ergo illi, qui ſunt nobis cõiũcti ſm carnis originẽ ſunt à nobis ſpãlius diligendi.

Respon. Dicẽdũ, q ſicut* dictũ eſt,[m] illi, qui ſunt nobis magis coniuncti, ſunt ex charitate magis diligẽdi,[n] tũ quia intenſius diligunt: tũ ẽt quia plurib. rõnib. diligunt. Intẽſio aũt dilectionis eſt ex cõiunctione dilecti ad diligẽtẽ: & iõ diuerſorũ dilectio eſt mẽſuranda ſm diuerſam rõnem coniũctionis, vt.ſ. vnuſquiſq; diligat magis in eo, quod ptinet ad illã coniunctionẽ, ſm quam diligit. Et ulterius comparanda eſt dilectio dilectioni, ſm cõparationẽ coniunctioni ad coniunctionem. Sic ergo dicendũ eſt, q amicitia conſanguineorũ fundat in coniunctione naturali originis. Amicitia aũt conciuiũ in cõione ciuili: & amicitia cõmilitantium in cõicatione bellica. Et[p] iõ in his, quæ pertinent ad naturã, pl⁹ debemus diligere cõſanguineos: in his aũt, quæ ptinent ad ciuilem conuerſationẽ, plus debem⁹ diligere conciues: & in bellicis, plus cõmilitones.[q] Vñ & Philoſophus dicit in 9.* Eth. q ſingulis ppria, & cõgruentia ſunt attribuẽda. Sic aũt facere vñr, q-dam qui ad nuptias uocant cognatos: uidebit vtiq; & nutrimẽto parẽtibus oportere maximè ſufficere, & honorẽ parentũ, & ſimile eſt ẽt in aliis. Si àt cõparemus ẽt cõiunctionẽ ad cõiũctionẽ, cõſtat q coniunctio naturalis originis eſt prior, & immobilior, quia eſt ſm id, quod pertinet ad ſubſtantiã: aliæ aũt coniunctiones ſunt ſuperuenientes, & remoueri poſſunt. Et iõ[s] amicitia cõſanguineorũ eſt ſtabilior: ſed aliæ amicitiæ poſſunt eſſe potiores ſm illud, quod eſt propriũ unicuique amicitię.[t]

* Ar. pce.

Conclu. m

Conclu. p

* Li. 9 c. com. 5.

Concl. s

Ad primum ergo dicẽdũ, q quia amicitia ſociorũ propria electione contrahitur in his, q ſub nřa electione cadunt, puta, in agendis, præponderat hæc dilectio dilectioni conſanguineorũ, ut.ſ. magis cũ illis conſentiamus in agẽdis. Amicitia tamẽ cõſanguineorũ eſt ſtabilior, utpote naturalior exiſtẽs, & pualet in his, q̃ ad natura ſpectant: unde magis eis tenemur in prouiſione neceſſariorum.

Ad secvndvm dicẽdum, q Amb. loquit de dilectione q̃tũ ad bñficia, q̃ pertinent ad cõicationẽ gratiæ, ſ. de inſtructione morum. In hac.n. magis debet homo ſubuenire filijs ſpiritualib. quos ſpiritualiter genuit, q̃ filiis corporalibus, quibus tenetur magis prouidere in corporalibus ſubſidiis.

Ad tertivm dicẽdũ, q ex hoc, q duci exercitus magis obeditur in bello, quam patri, non probatur, q ſimpliciter pater minus diligatur, ſed q minus diligitur ſecundum quid, id eſt, ſecundum dilectionem bellicæ communicationis.

Articvlvs IX.

Vtrũ homo ex charitate magis debeat diligere filium, quàm patrem.

AD nonvm ſic proceditur. Videtur q homo ex charitate magis debeat diligere filiũ, quàm patrem. Illum.n. magis debemus[h] diligere, cui magis debemus benefacere: ſed magis debemus benefacere filijs, quam parentibus. dicit.n. Apoſt. 2. ad

SVPER Q. XXVII. ART. IX.

D. Bon. 3. ſ. ... 29. q. 4. art. 1.

Scotus ... 3. ... q. 3.

Bannes eod. ... articu.

IN artic. 9. perſpice ... duam inter primã & tertiam ... rõnem. Quare filius ... eſt magis ... diligendus, ... parentes hoc ... dum eſt maior ſimilitudo dilectione. ...

Porrecta per totum.

156

3. C. ... 7. ... q. ... 18. Et E... pb. ... lect. 10.

lij

lij ad dilectioné ſui ipſius:ex hoc.n.concludit maior. Tertia uero mediũ eſt,ꝙ ipſe filius quia eſt pars quædã parentis,eſt propinquior parentũ. Et propterea non ſunt [illegible] quàm propinquæ.

Cor.12. Non debent filij theſaurizare parentibus,ſed parentes filijs. ergo magis ſunt diligendi filij,quàm parentes. F

¶2 Præ.Grã pficit naturam: ſed naturaliter parentes plus diligunt filios,q̃ ab eis diligant,vt* Philoſop.dicit in 8. Ethic. ergo magis debemus diligere filios,quàm parentes.

*Li. 8.ca. 12. parũ a princi. tom.5.

¶3 Præ.Per charitatẽ affect⁹ hõis Deo cõformaẽ: ſed De⁹ magis diligit filios,q̃ diligaẽ ab eis.ergo ẽt & nos magis debem⁹ diligere filios,quã parentes.

SED CONTRA eſt,ꝙ* Amb.dicit.Primò;Deus diligẽdus eſt:ſcd̃ò,parẽtes:inde,filij:poſt,domeſtici: G

*Refertẽ 3 ſen.d.29. in litera

RESPON. Dicendum,ꝙ ſicut ſ.*dictũ eſt, gradus dilectionis ex duob.pẽſari põt.Vno mõ, ex parte obiecti.Et ẽm hoc id,quod hẽt maiorem rõnẽ boni,eſt magis diligẽdũ,& quod eſt Deo ſimilius. Et ſic pr̃ eſt magis diligẽdus,q̃ fili⁹,q.a.ſ.patrẽ diligimus ſub rõne principij,quod hẽt rõnẽ eminentioris boni,& Deo ſimilioris. Alio mõ cõputaẽ grad⁹ dilectionis ex parte ipſi⁹ diligẽtis,& ſic magis diligiẽ quod eſt cõiunctius. Et ẽm hoc filius eſt magis diligẽd⁹,q̃ pr̃,ꝰ ut Philoſ.dicit in 8.*Eth.Primò qdẽ,quia parentes diligunt filios ut aliqd ſui exiſtentes,pr̃ aũt nõ eſt aliquid filij:& iõ dilectio,ẽm quã pr̃ diligit filiũ,ſimilior eſt dilectioni,qua qs diligit ſeipſũ.Scd̃ò,qa parẽtes magis ſciunt aliquos eſſe ſuos filios,q̃ ecõuerſo.Tertio,quia filius ẽ magis propinqu⁹ parẽti,utpote pars exiſtẽs, q̃ pr̃ filio,ad quẽ hẽt habitudinẽ principij.Quartò,quia parentes diutius amauerũt.Nã ſtatim pr̃ incipit diligere filiũ:filius aũt tpe procedente incipit diligere patrem.Dilectio aũt quãtò eſt diuturnior, tãtò eſt fortior,ẽm illud Eccle.9.Non derelinquas amicum antiquum:nouus enim non erit ſimilis illi. H

*Ar.4.ad 1.& ar.7.

Conclu. m

Conclu. p

*Li. 8.ca. 12.10.2.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ,ꝙ principio debeẽ ſubiectio,reuerẽtia,& honor: effectui aũt pportionaliter cõpetit recipere influẽtiã principij,& puiſionẽ ipſius.Et pp hoc parẽtib.a filijs magis debetur honor:filijs aũt magis debeẽ cura puiſionis. I

AD SECVNDVM dicẽdum,ꝙ pater naturaliter plus diligit filium ſecundùm rationem coniunctionis ad ſeipſum:ſed ſecundùm rationem eminẽtioris boni filius naturaliter plus diligit patrem.

AD TERTIVM dicẽdũ,ꝙ ſicut Aug.*dicit in 1.de doct. Chriſt. Deus diligit nos ad utilitatẽ nr̃am,& ſuum honorem.Et iõ,quia pater cõparaẽ ad nos in habitudine principij ſicut & De⁹, ad patrẽ ppriẽ pertinet,ut ei à filijs honor impendatur: ad filium autem,ut eius utilitati a parentib.prouideaẽ,quãuis in articulo neceſſitatis filius obligatus ſit ex beneficiis ſuſceptis,ut parẽtib. maxime prouideat. K

*Li.1.ca. 31.in pri. tom.3.

ratã ĩalium. Fœmina in gñatione dat corpus: ſed homo non habet aĩam a patre,ſed per creationem a Deo,ut in 1.†dictũ eſt. ergo homo plus habet à matre,q̃ à patre.plus ergo debet diligere matrem, quam patrem.

*Li. 2.de generat. ani.c.4 & li.1.ca.19. tom.4.

¶2 Præt. Magis amatẽ dẽt magis diligere:ſed mater plus diligit filium,q̃ã pater.dicit.n. Philoſ.in 9.*Ethic.ꝙ matres magis ſunt amantes filiorum.Laborioſior.n.eſt generatio matrum,& magis ſciunt, q ipſarũ ſint filij, quam patres.ergo mater eſt magis diligenda,quàm pater.

*q.90 ar. 2.& q.116. art.1.

*Li.9.c.7. in fine & li. 8.c.12. tom.5.

¶3 Præ.Ei debetur maior dilectionis affectus, q p nobis plus laborauit,ẽm illud Rom.ult. Salutate Mariam, quæ multum in nobis laborauit: ſed mater plus laborat i gñatione,& educatione,quam pater.Vnde dr̃ Eccl.7. Gemitũ matris tuę ne obliuiſcaris.ergo plus debet homo diligere matrem,quam patrem.

eſt tráſitio ad tertiũ. p ut in pluribus illius tam impreſsis,q̃ ſcriptis codicibus inueni deficere, ſcito tñ dendũ eſſe, q maior excellẽtia principij in patre ppõderat maiori labori matris in gñatione [illegible] magis attendit in obiecto p ſe dilectionis, q [illegible] laborioſi. Et præcipue hoc inuenit in ppoſito qm maternus labor [illegible] latitudinẽ paſſiui, materialiſq. principij concludit. Totam nãq; latitudinem paſſiui,materialiſq; principij excedi ab actiuo pficere pro conſtat.Et ideo vnde que argumentum deficit, quis directe ex pprijs patris & matris,ut principia gñationis, procedat.

SED CONTRA eſt,quod*dicit Hiero.ſuper Ezec. quòd poſt Deum omnium patrem, diligendus eſt pater.& poſtea addidit de matre.

*Cap.44. ſuper illud ſabbatha mea ſanctificabunt, to. 5.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ in iſtis cõparationibus id, quod dr̃,eſt intelligẽdũ per ſe, vt uidelicet intelligaẽ eſſe q̃ſitũ de patre,inq̃tũ eſt pr̃, an ſit plus diligẽd⁹ matre,inq̃tũ eſt mater.Põt.n.in oib.hmõi tãta eſſe diſtãtia uirtutis,& malitiæ,ut amicitia ſoluaẽ,uel minuaẽ,ut Philoſ.dicit * in 8.Ethi.Et iõ,ut Ambr.†dicit. Boni domeſtici ſunt malis filijs pponẽdi:ſed p ſe loquẽdo, pr̃ magis eſt amandus,q̃ mater. Amanẽ.n.pr̃ & mater,ut principia quędã naturalis originis. Pr̃ aũt hẽt excellẽtiorẽ rõnem principij,q̃ mater,quia pr̃ eſt principiũ p modum agẽtis,mater aũt magis p modũ patiẽtis, & materiæ.Et iõ p ſe loquendo, pr̃ magis eſt diligendus.

Concl. m

*Lib.8.Ethi. c.7.a medio,tomo 5.

†Ex lib.1. de Officijs, ca.7. vt haberi poſſe, to. 1.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ in gñatione hominis mater miniſtrat materiã corporis informẽ: formaẽ aũt per uirtutẽ formatiua, q̃ eſt in ſemine patris. Et quãmuis hmõi uirtus non poſſit creare animam rõnalem, diſponit tamen materiam corporalem ad huiuſmodi formæ ſuſceptionem.

AD SECVNDVM dicẽdũ,ꝙ hoc ptinet ad aliã rõnẽ dilectionis.Alia.n.eſt ſpẽs amicitię, qua diligimus amãtẽ,& qua diligim⁹ gñantem:nunc aũt loquimur de amicitia quæ debeẽ patri,& matri ſecũdùm generationis rationem.Ad tertium patet.

SVPER Q. XXVI. ART. X.

Porrecta per totum.

157

3.d.10.2. 7.ad 4.& 5. Et Ephe.9.lec. 7.fin.

Bannes eodem art.

IN articu. 10. ſolicite [illegible] forma-lis eſt ſermo, & cæteris paribus. Ex hoc .n.ſoluunẽ q̃ſtiones. Et ſi in tuo codice de

ARTICVLVS X.

Vtrum homo magis debeat diligere matrem,quàm patrem.

AD DECIMVM ſic procedit. Vr̃ ꝙ hõ magis debeat diligere matrem,quàm patrem. Vt enim Philoſ.dicit in 1.*de Gene

ARTICVLVS XI.

Vtrum homo plus debeat diligere uxorem,quàm patrem, & matrem.

AD VNDECIMVM ſic procedit.Vr̃ ꝙ hõ plus dẽat diligere uxorẽ, q̃ patrẽ, & matrẽ. Nullus n.dimittit rẽ aliquã, niſi pro re magis dilecta:ſed Ge.2.

SVPER Q.V. XXVI. ART. XI.

Bannes eodem art.

Porrecta per totum

158

3.d.29.a. 7.ad 3.Et viii.q. 2. art. 9.ad 18.

IN ar. 11.cum dr̃ in calce, ꝙ nõ diligit uxorem principaliter rõne carnalis cõiũctionis, non deno tat [illegible] amorẽ, ſed ſpeciem unionis cauſantis amorẽ. Nõ.n. principale

principale bonum, quod hô uult vxori, eſt cõiũctio carnalis cum hoc ſi bonũ [illegible] ad giãdum, & delectab. [illegible] bonũ honeſtũ, quod eſt maius: ſed principalis ratio amoris ad vxorẽ, vt unio eſt ratio amoris, eſt coniunctio carnalis: qa hanc ſequitur quæcumque a[illegible] eſt inter eos vnio ſiue ho. uniãtiũ, ſiue rerum.

dr̃.ꝙ ꝑp uxorẽ relinquet hõ patrẽ & matrẽ. ergo magis dẽt diligere uxorẽ, q̃ patrẽ & matrẽ.

¶2 Præt. Apo. dicit ad Eph. 5. ꝙ viri dñt diligere uxores, [h] ſicut ſeipſos: ſed hõ dẽt magis diligere ſeipsũ, q̃ parẽtes. ergo ẽt magis dẽt diliger vxorẽ, q̃ parẽtes.

¶3 Prę. Vbi ſunt plures rõnes dilectionis, ibi dẽt eſſe[h] maior dilectio, ſed in amicitia, q̃ eſt ad uxorem, ſunt plures rõnes dilectionis. Dicit.n. Phil.* in 8. Ethi. ꝙ in hac amicitia uĩ eſſe utile, & delectabile, & ꝓpter uirtutem, ſi uirtuoſi ſi. t coniuges. ergo maior dẽt eſſe dilectio ad uxorem, quam ad parẽtes.

* Lib. 8. Ethi. 12. nõ pcul à fine, tom. 5

Sed contra eſt, ꝙ uir debet diligere uxorem ſuã, [h] ſicut carnẽ ſuã, ut dr̃ ad Eph. 5. ſed corp⁹ ſuũ min⁹ hõ dẽt diligere, q̃ ꝓximũ, ut ſ.* dictũ eſt: iter proximos aũt magis debemus parentes diligere. ergo magis debemus diligere parentes, q̃ uxorẽ.

*Ar. 5. huius quæſt.

Respon. Dicendũ, ꝙ ſicut* dictũ eſt, gradus dilectionis attẽdi põt & ſm rõnẽ boni, & ſm cõiũctionem ad diligentẽ.[m] Secũdũ ergo rõnẽ boni, quod eſt obiectũ dilectionis, magis ſunt diligẽdi parentes, q̃ uxores:[n] quia diligunt ſub rone principij, & eminẽtioris cuiuſdã boni.[p] Scd̃m aũt rõnẽ coniũctionis magis diligẽda eſt uxor,[q] qa uxor cõiũgiẽ viro, vt vna caro exiſtens, ſm illud Matt. 19. Itaq; iã nõ ſunt duo, ſed una caro. Et iõ intenſius diligiẽ uxor, ſed maior reuerẽtia eſt parẽtibus exhibẽda.

*Ar. 9. huius quæſt.

Concl. m

Conclu. p

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ nõ q̃tũ ad oia deſerit pater, & mater ꝑp uxorẽ. In quibuſdã.n. magis dẽt hõ aſſiſtere parentibus, quàm uxori: ſed quantũ ad unionẽ carnalis copulæ, & cohabitationis, relictis omnibus parentibus homo adhæret uxori.

Ad secvndvm dicẽdũ, ꝙ in uerbis Apli non eſt intelligendum, ꝙ homo debeat diligere uxorem ſuam æqualiter ſibiipſi: ſed quia dilectio, quam aliquis habet ad ſeipſum, eſt ratio dilectionis, quam quis habet ad vxorem ſibi coniunctam.

Ad tertivm dicẽdũ, ꝙ ẽt in amicitia paterna inueniunt multæ rõnes dilectionis, & quantũ ad aliquid præponderant rõni dilectionis, & quæ habet ad uxorem, ſm. ſ. rationem boni, quamuis illæ præponderent ſecundùm coniunctionis rõnem.

Ad qvartvm dicẽdũ, q̃ illud ẽt non eſt ſic itelligendũ, ꝙ ly ſicut, importat æqualitatem, ſed rõnem dilectionis. Diligit enim homo uxorem ſuam principaliter ratione carnalis coniunctionis.

SVPER Q. XXVI. ART. XII.

Porrecta per totum.

Bannez eodem art.

159

IN eodẽ & ſequenti, hoc eſt, duodecimo articulo dubium relinquitur, An magis diligendus ſit filius, quam vxor. Ad quod dr̃. ꝙ quãtum ad rõnem boni, uxor magis diligitur quia diligitur ut eõ- principium ad filiorum procreat[illegible] [illegible] Conſtat.n. excellentiores boni rõnẽ hẽre [illegible] principium, q̃ eſſe [illegible] Sed q̃ an- tum ad coniunctionẽ filius magis amat, q̃ uxor: quia filius eſt aliquid ſubſtantię parẽtis, & pars eius: con [illegible] nõẽ pars eius [illegible] ut patet. Et deo coniuge. [illegible] honorãt, intẽ ſius aũt amant filios. Cuius ſignum eſt maior triſtitia de morte filij, q̃ coniugis ut ſic cæteris paribus.

1. d. 25. a. 7. ad 1. Et 9. Ethi. lec. 7.

*Ca. 4. in prin. to. 4

Articvlvs XII.

Vtrum homo magis debeat diligere benefactorem, quam beneficiatum.

Ad dvodecimvm ſic ꝓcedit. Vĩ ꝙ hõ magis debeat diligere benefactorẽ, q̃ beneficiatum. Dicit.n. Aug. * in lib. de Cathechizandis rudibus: Nulla maior eſt[k] prouocatio ad amandũ, q̃ præuenire amãdo. Nimis .n. dur⁹ eſt aĩus, q dilectionẽ etſi nõ vult impẽdere, nolit rependere: ſed bñfactores ꝑuenĩũt nos ĩ bñficio charitatis ergo bñfactores maxime debemus diligere.

¶2 Præ. Tãto aliqs eſt magis[h] diligendus, quãto grauius homo peccat, ſi ab eius dilectione deſiſtat, uel contra, cũ agat: ſed grauius peccat q benefactorẽ non diligit, vel cõtra eũ agit, q̃ ſi diligere deſinat eũ, cui hactenus bñfacit. ergo magis ſunt amãdi bñfactores, q̃ hi, q b⁹ bñfacim⁹.

¶3 Præt. Inter oia diligenda maxime diligẽdus eſt Deus, & poſt eũ pater, vt* Hiero. dicit ſed iſti ſunt maxime[h] benefactores. ergo benefactor eſt [h] maximè diligendus.

* Ezech. 44. ſup illud Sabbatha mea ſanctificabũt. to. 5.

Sed contra eſt, ꝙ Phil. dicit in 9.* Ethi. ꝙ bñfactores magis vĩr amare bñficiatos, q̃ ecõuerſo.

*Li. 9. ca. 7. tom. 5.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ſ.* dictũ eſt, aliqd diligiẽ magis dupliciter. Vno mõ, qa hẽt rõnẽ excellẽtioris boni: alio mõ rõne maioris cõiũctionis.[m] Primò qdẽ mõ bñfactor eſt magis diligẽdus,[n] qa cũ ſit principiũ boni in bñficiato, hẽt excellẽtioris boni rõnẽ, ſicut & de patre dictũ * eſt.[p] Scd̃o ãt mõ magis diligim⁹ bñficiatos,[q] ut Phil. probat † in 9. Eth. per quatuor rõnes. Primò qdẽ, qa bñficiat⁹ eſt quaſi quoddã op⁹ bñfactoris. Vñ cõſueuit dici de aliquo, Iſte eſt factura illius. Naturale eſt autẽ cuilibet, ut diligat op⁹ ſuũ: ſicut videm⁹, ꝙ Poetæ diligũt poemata ſua. Et hoc iõ, qa unũquodq; diligit ſuũ eſſe, & ſuũ uiuere, ꝙ maxime manifeſtaẽ in ſuo agere. Scd̃ò, ꝙ unuſqſq; naturaliter diligit illud, in quo inſpicit ſuũ bonũ. Hẽt qdẽ ergo & bñfactor in bñficiato aliqd̃ bonũ, & econuerſo: ſed bñfactor inſpicit in bñficiato ſuũ bonũ honeſtũ, & bñficiat⁹ in bñfactore ſuũ bonũ utile. Bonũ aũt honeſtũ delectabili⁹ cõſideraẽ, q̃ bonũ utile, tum qa eſt diuturni⁹, utilitas.n. citò trãſit, & delectatio memorię nõ eſt ſicut delectatio rei pñtis: tũ ẽt, qa bona honeſta magis cũ delectatione recolimus, q̃ utilitates, q̃ nobis ab alijs euenerũt. Tertiò, qa ad amãtẽ pertinet agere: uult.n. & operatur bonũ amato. Ad amatũ aũt pertinet bonũ pati: & iõ excellentius eſt amare, & ꝑp hoc ad benefactorẽ ꝑtinet, ut plus amet. Quartò, quia difficilius eſt beneficia impendere, quam recipere. Ea uerò, in quibus laboramus, plus diligimus: quæ uero nobis de facili proueniunt, quodammodo contemnimus.

*Art. 9 & 11. huius quæſt.

Conclu. m

*Ar. 9 huius quæſt.

† Lib. 9. Ethi. c. 7. t. 5.

Concl. p

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ in bñfactore ẽ, vt bñficiat⁹ ꝓuocẽ ad ipſum amãdũ. Bñfactor ãt diligit bñficiatũ nõ quaſi ꝓuocat⁹ ab illo, ſed ex ſeipſo mot⁹. Qd̃ ãt ex ſe eſt, poti⁹ ẽ eo, ꝙ eſt ꝑ aliud.

Ad secvndvm Dicendũ, quod amor beneficiati ad benefactorem eſt magis debitus, & ideò contrarium habet rõnẽ maioris peccati: ſed amor benefactoris ad beneficiatum eſt magis ſpõtaneus, & ideò habet maiorem promptitudinem.

Ad tertivm dicẽdũ, ꝙ Deus ẽt plus nos dili-

git,

git, quàm nos eum diligamus: & parentes plus diligunt filios, q̃ ab eis diligantur. Nec tñ oportet, ꝙ quoſlibet beneficiatos plus diligamus quibuslibet benefactoribus. Benefactores.n. à quibus maxima beneficia recepimus, ſ. Deum, & parentes, præferimꝰ his, q̃b. aliqua minora beneficia impendimus.

SVPER Q. XXVI. ART. XIII.

Porrecta per totum. 160

Bon. 3. ſ. diſ. 31. q. 3. art. 3.

Bannes eodem art.

3. d. 31. q. 2. ar. 3. q. 1. & 2. Et vir. q. 2. a. 9. ad 12. *Cap. 48. procul a princ. to. 1.

IN art. 13. eiuſdem quæſt. aduerte, ꝙ author probat beatú in patria plus intenſiue diligere ſeipſum, q̃ beatiorem hoſem uel angelum non ſolum ex parte ſubiecti (quia.ſ. intẽtio actus ſe tenet ex parte coniunctionis ad ſubiectum: nullus ãt eſt ſibi coniunctior q̃ ipſemet) ſed ẽt ipſius charitatis ordinem ſuis actibus p hoc, ꝙ charitas vnicuiq; datur a Deo principaliter ad actum quo ipſe recipiẽs bñ ſe hẽat. Dat .n. Deus charitatem hoi, vt amico, pp bonũ ſ. ipſius hoïs, cui datur: & datur charitas ſcdario ad actum erga ꝓximos. Ex hoc .n. manifeſto ordine cõſequens eſt, vt magis intendat hſic perfectã charitatẽ principali actui, q̃ ſcdario: & per hoc intenſius ſe diligat in Deo q̃ beatiorem. Nec obſtat. ut in rñſione ad vltimum dr, ꝙ Deus eſt in patria tota diligendi rõ, q. vnicuiq; beato Deus eſt tota diligendi ratio, ut eſt illius beati bonũ proprium. Diligere ergo Deum ut tota rõne diligendi, claudit in ſe prius diligere ſeipſum, q̃ proximus q. claudit in ſe Deũ eſſe & conſequenter diligi, ut propriũ bonũ diligentis. & claudit in ſe Deum diligi, vt bonum alterius: ſed illud infert, ſi Deus eſt alterius bonum.

*Art. 4. & 5. huius quæſt.

Concl. m D. 317.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum ordo charitatis remaneat in patria.

AD TERTIVMDECIMVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ ordo charitatis non remaneat in patria. G Dicit.n. Aug. in li.ª de uera religione. Perfecta charitas eſt, ut plꝰ potiora ᵇ bona, & minꝰ minora diligamꝰ: ſed in patria erit perfecta charitas. ergo plus diliget aliquis meliorem, quàm vel ſeipſum, uel ſibi coniunctum.

¶2 Præt. Ille magis ʰ amat, cui maiꝰ bonũ uolumus: ſed q̃libet in patria exiſtẽs, uult maiꝰ bonũ ei, q̃ plus bonũ hẽt, alioquin voluntas eius non ꝑ oïa diuinæ H voluntati conformaret: ibi autẽ plus bonum habet, qui melior eſt. ergo in patria quilibet magis diliget meliorem: & ita magis alium, q̃ ſeipſum, & extraneum, quam propinquum.

¶3 Præt. Tota rõ dilectionis in patria, ʰ Deus erit: tũc.n. implebit, quod dr̃ 1. ad Cor. 15. Vt ſit Deus oïa in oïbus. ergo magis diligitur, qui eſt Deo propinquior: & ita aliqs magis diliget I meliorem, q̃ ſeipſum, & extraneum, quàm coniunctum.

SED CONTRA eſt, ꝙ natura non tollit per gloriã, ſed perficitur. Ordo aũt charitatis ſupra * poſitus, ex ipſa natura procedit: oïa aũt naturaliter plus ſe, quã alia amant. ergo iſte ordo charitatis remanebit in patria.

RESPON. Dicendũ, ꝙ ᵐ neceſſe ᵈ eſt ordinẽ charitatis remanere ĩ patria quãtũ ad hoc, ꝙ Deꝰ K eſt ſup oïa diligendus. ⁿ Hoc.n. ſimpliciter erit tũc, qñ hõ perfectẽ eo fruet. Sed de ordine ſuiipſius ad alios, diſtinguendũ vr̃: q̃a ſicut ſ.* dictũ eſt, dilectionis gradus diſtingui pt̃, uel ẽm dr̃iam boni, quod q̃s alij exoptat, uel ẽm intẽtionẽ dilectionis. ᵖ Primo q̃dẽ modo, plꝰ diliget meliores, q̃ ſeipſũ, minus uero minus bonos q. Volet.n. q̃libet beatus unũquemq; habere, quod ſibi debetur ẽm diuinam iuſtitiam, propter perfectam cõformitatem uoluntatis humanæ ad diuinam. Nec tunc erit tp̃s proficiendi per meritũ ad maius p̃miũ, ſicut nunc accidit, qñ põt hõ meliorem, & uirtutẽ, & p̃miũ deſiderare: ſed tunc uoluntas uniuſcuiuſque infra hoc ſiſtet, quod eſt determinatũ diuinitᵉ. ʳ Sc̃do vero mõ aliquis plus ſeipſum diliget, q̃ ꝓximũ ẽt meliorẽ ᶜ q̃a intẽtio actus dilectionis ꝓuenit ex parte ſubiecti diligẽtis, ut ſ.* dictũ eſt. Et ad hoc ẽt donum charitatis vnicuiq; cõfert à Deo, ut primo q̃dẽ mẽtẽ ſuã in Deũ ordinet, quod ptinet ad dilectionẽ ſuiipſius: ſcdario vero ordinẽ aliorum in Deũ velit, uel ẽt operet ẽm ſuũ modũ: ſedˢ quantũ ad ordinẽ ꝓximorum adinuicẽ, ſimplr̃ quis magis diliget meliorem ẽm charitatis amorẽ. ᵗ Tota .n. vita beata cõſiſtit in ordinatione mẽtis ad Deũ. Vñ totus ordo dilectionis ᵈ beatorũ obſeruabit ꝑ cõparationẽ ad Deũ, vt. ſ. ille magis diligat̃, & propinquior ſibi hẽat ab vnoquoq;, q̃ eſt Deo ꝓpinquior. Ceſſabit.n. tunc ꝓuiſio, q̃ eſt in p̃ſenti vita neceſſaria, qua neceſſe eſt, vt vnuſq̃ſq; magis ſibi cõiuncto, ẽm quãcũq; neceſſitudinẽ ꝓuideat magis, q̃ alieno. rõne cuiꝰ ĩ hac uita ex ipſa inclinatione charitatis hõ plus magis ſibi cõiunctũ, cui magis dẽt impẽdere charitatis effectũ. ᵠ Cõtinget tñ in patria, ꝙ aliqs ſibi cõiunctũ pluribus modis diliget. ʳ Nõ.n. ceſſabũt ab aïo beati honeſtæ dilectiõis cãꝰ: tñ ᵉ oïbus iſtis rõnibꝰ p̃fert icõparabilr̃ rõ dilectionis, q̃ ſumit ex ꝓpinquitate ad Deum. ᵇ

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ quantum ᵈ ad cõiunctos ſibi, rõ illa excedenda eſt: ſed quantũ ad ſeipſum, oportet ꝙ aliquis plus ſe, q̃ alios diligat, tãto magis, quãto ꝑfectior eſt charitas: quia ꝑfectio charitatis ordinat hoïem ꝑfecte in Deũ, quod pertinet ad dilectionẽ ſuiipſius vt* dictũ eſt.

AD II. dicendũ, ꝙ rõ illa procedit de ordine dilectionis ẽm gradũ boni quod aliquis vult amato.

AD III. dicẽdũ, ꝙ vnicuiq; erit Deus tota rõ diligendi, eo ꝙ Deus eſt totũ hoïs bonum. Dato.n. per impoſſibile, ꝙ Deus nõ eſſet hoïs bonum, non eſſet ei rõ diligẽdi: etiõ in ordine dilectionis oportet, ꝙ poſt Deum homo maxime diligat ſeipſum.

*Art. 7. & 9. huiꝰ q.

Concl. p

Concl. r

Concl. s

D. 100.

Concl. q

Concl. t

D. 101.

*In corp. art.

QVAESTIO XXVII.

De principali actu charitatis, qui eſt dilectio, in ſeptem articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandũ eſt de actu charitatis ¶Et primò, de principali actu charitatis, qui eſt dilectio.

¶Secundò, de alijs actibus, vel effectibus.

CIRCA primũ quærunt̃ octo.

¶Primò, Quid ſit magis ꝓpriũ charitatis vtrum amare, uel amari.

¶Secundo, Vtrum amare, prout actus charitatis, ſit idem quod beneuolentia.

¶Tertiò, Vtrum Deus ſit propter ſeipſum amandus.

¶Quarto, Vtrum poſſit in hac vita immediate amari.

¶Quintò, Vtrum poſſit amari totaliter.

SVPER Q. XXVII. ART. I.

Bannes eodem art.

IN art. 1. q. 27. in rñſione ad primũ ꝓſpice ptm. a authorẽ vti diſtinctione facta in corpore articuli: & ꝓpea diſtinguere hñtes maiorem charitatem in ſeipſos ut meliores, & ut perfectioris ſũt charitatis. Hoc .n. eſt diſtinguere hñtes charitatem ſcdm cõem rõnẽ boni. Nã ſic maior charitas cõſtituit hoïem meliorem, & cõſequenter magis amabilẽ, & ſcdm propriã rõnem charitatis: nã ſic eſt uirtus inclinãs ad actum amandi, & maior conſtituit hominẽ magis amãtem

¶Perſpice

¶Sextò, Verū eius dilectio habeat modum.

¶Septimo, Quid ſit melius, vtrum diligere amicum, vel diligere inimicum.

¶Octauo, Quid ſit meli⁹, vtrū diligere Deū, vel proximū.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum charitatis ſit magis proprium amari, quàm amare.

AD PRIMVM ſic procedit. Vr̄, φ charitati ſit magis ꝓpriū amari, q̄ amare. Charitas.n. in meliorib. melior iuenit: ſed[h] meliores debēt magis amari. ergo charitatis magis ē ꝓpriū amari.

¶2 Præt. Illud, qđ in pluriḃ. īuenit, vr̄ eſſe magis[h] cōueniēs naturæ, & per conſequēs melius: ſed ſicut dicit Philo. in * 8. Ethi. Multi magis uolūt amari, q̄ amare, ſemperq; amatores adulationis ſūt multi. ergo meli⁹ ē amari, q̄ amare, & ꝑ cōſequens magis conueniens charitati.

¶3 Præt.[h] Propter qđ unūquodque, & illud magis: ſed hoīes ꝓpter hoc, φ amant, amat. Dicit n. Aug. in lib.* de Catechizādis rudib⁹, φ nulla ē maior ꝓuocatio ad amandum, q̄ præuenire amādo. ergo charitas magis cōſiſtit in amari, quàm in amare.

SED CONTRA eſt, quod Philo. dicit * in 8. Ethi. φ magis exiſtit amicitia in amare', q̄ in amari: ſed charitas eſt amicitia quædā. ergo charitas magis conſiſtit in amare, quàm in amari.

RESPON. Dicēdum, φ amare cōuenit charitati, īquātū ē charitas. Charitas.n. cū ſit uirt⁹ q̄dā, ſm̄ ſuā eſſentiā hēt inclinationē ad ꝓpriū actū. Amari aūt nō eſt act⁹ charitatis ipſius qui amat, ſed act⁹ charitatis eius eſt amare. Amari aūt cōpetit ei ſecundū cōem rōnē boni, ꝑut.ſ. ad eius bonū alius ađ actū charitatis mouet. Vñ manifeſtū ē, φ[m] charitati magis cōuenit amare, q̄ amari.[n] Magis.n. cōuenit unicuiq;, qđ cōuenit ei per ſe, & ſubſtātial'r, q̄ qđ cōuenit ei ꝑ aliud. Et hui⁹ duplex eſt ſignū. Primū qdē, φ amici magis laudant ex hoc, φ amant, q̄ ex hoc, φ amant: q̄nimmo ſi non amāt, & ament, uituperant. Secūdo, q̄a mr̄es, q̄ maximè amāt, plus quærunt amare, q̄ amari. Quædam.n. ut Philoſ. * dicit in eodē libro, filios ſuos dāt nutrici, & amāt quidē. Reamari autē non quęrunt, ſi non contingat.

AD PRIMVM ergo dicēdū, φ meliores, ex eo φ meliores ſūt, ſunt magis amabiles: ſed ex eo, φ in eis eſt ꝑfectior charitas, ſunt magis amantes, ſm̄ tamen proportionem amati. Nō.n. melior minus amat id, quod infra ipſum eſt, q̄ amabile ſit: ſicut ſi ille, qui eſt minus bonus, non attingit ad amandum meliorē quantum amabilis eſt.

AD II dicēdū, φ ſicut Philoſo. * dicit ibidē, homines uolūt amari, inquantū uolūt honorari. Sicut.n. honor exhibet alicui ut quoddā teſtimoniū boni in ipſo qui honorat, ita ꝑ hoc, φ aliqs amatur, oſtēditur in ipſo eſſe aliqđ bonū, quia ſolum bonū amabile eſt. Sic ergo amari, & honorari quærunt hoīes ꝑꝑ aliud, ſ. ad manifeſtationem boni in amato exiſtentis. Amare aūt q̄rūt charitatē habentes ſecūdū ſe, quaſi ipſum ſit bonum charitatis: ſicut & qlibet actus uirtutis, eſt bonū uirtutis illius. Vñ magis pertinet ad charitatē, velle amare, q̄ uelle amari.

AD III dicēdū, φ ꝑꝑ amari aliq amant, non ita φ amari ſit finis eius, qđ eſt amare: ſed eo, φ eſt uia quædam ad hoc inducens, quòd homo amet.

ARTICVLVS II.

Vtrū amare, ſecundum quod eſt actus charitatis, ſit idē quod beneuolētia.

AD SECVNDVM ſic procedit. Vr̄ φ amare ſm̄ qđ eſt act⁹ charitatis nihil ſit aliud, q̄ beneuolentia. Dicit.n. Philoſ. * in 2. Rhetoricæ, φ ſi amare eſt velle alicui bonū: ſed hoc eſt beneuolentia. ergo nihil aliud eſt actus charitati, quàm beneuolentia.

¶2 Præt. Cuius eſt habitus, ei⁹ ē actus: ſed habit⁹ charitatis eſt ī potētia uolūtatis, ut ſup.* dictū eſt. ergo ēt actus charitatis eſt actus uolūtatis: ſed nō eſt niſi ī[h] bonū tendēs, qđ eſt bñuolētia. ergo actus charitatis nihil aliud eſt, quàm beneuolētia.

¶3 Præt. Philoſ. in * 9. Ethi. ponit quinq; ad amiciciam[B] pertinentia, quorum primum eſt, quòd homo uelit amico bonū: ſecundū eſt, φ uelit ei eſſe, & uiuere: tertium eſt, φ ei delectabiliter cōuiuat: quartum eſt, φ eadem eligat: quintum eſt, φ ei cōdoleat, & congaudeat: ſed prima duo ad bene-

* Lib. 8. Ethic. c. 8. in prin. to. 5. — * Ca. 4. in prin. to. 4. — * Li. 8. c. 8. parum a prin. to. 5. — * Li. 8. c. 8. aliquātulū a princip. to. 5. — * Li. 8. c. 8. tom. 5. — * Li. 2. c. 4. in princi. tom. 6. — * q. 24. artic. 1. — * Li. 9. c. 4. tom. 5.

¶Perſpice ſecūdo, φ quū in hac q̄ſtione nō ſolū charitati tribuit magis amare, q̄ amari, ut ſolo doctrina exprimeretur: ſed talis fit cōparatio ſ. mo oris ad minorē charitatē ſecundū magis, & min⁹ amare, dicēdo, φ maior charitas facit magis amātes. Et merito adiunctū eſt hoc: qa ſi proprium eſt charitati amare, cōſequens eſt, ut maior charitas faciat magis amare, & maxima maximè amare faciat, iuxta regulā, Sicut ſimpliciter ad ſimpliciter, ita magis ad magis, &c. Et hoc qdē ab ſolute uerū eſt reſpectu formalis obiecti charitatis, qđ eſt Deus, ut patet: ſed reſpectū ſecūdarij obiecti, hoc eſt, proximi limitatur in lr̄a hac adiectione, ſ. ſecūdū proportionē amati: & intēdit, φ pfectior charitas magis diligat proximū ſecūdū ꝓportionē, qua proximus ille eſt diligibilis, q̄ pfectior charitas diligat ꝓximum ſecundū ipſi⁹ ꝓximi ꝓportionē: & hoc eſt dicere, φ perfectior magis, q̄ impfectior diligit proximū attenta amabilitate proximi, qđ declarat in litera ponēs duob. altero pfectioris, altero impfectioris charitatis. Cōſtat.n. φ perfectior eſt melior, & magis amabilis: & īperfectior minus bonus, ac minus amabilis. In amore aūt mutuo iſtorū hæc eſt differētia, φ minus bonus amatur a perfectiori, quantū amabilis eſt, quia charitas perfectior nō ſolum adæquat, ſed excedit bonitatē min⁹ boni. Melior aūt non amatur ab imperfectiore, quātū amabilis eſt, q̄a charitas imperfectior non adæquat bonitatē melioris. Ex hoc ergo, φ perfectior amat minus bonū, quantū amabile eſt, & impfectior n̄ redamat meliorem, quantū amabilis eſt, manifeſtū eſt, φ pfectior magis amat, ſecundū proportionem amati, hoc eſt, magis q̄ impfectior, attenta amabilitate obiecti.

¶In eodē art. 1. in reſponſione ad primū aduerte, φ cum in litera dr̄, φ amari quæritur eadē rōne, qua quęritur honorari, ſ. ut manifeſtatiuū boni proprij, nō eſt intelligendum, φ hæc ſit per ſe rō appetitus eius, quod eſt amari: quia hoc falſum eſt. Amari.n. per ſe ordinat̄ ad habendū id, quod bono proprio intus debetur ab alio amāti.n. ad intima penetratur: ſed intelligendum eſt, φ hęc eſt rō quare cōiter ab hominib. homines appetunt amari. Sic.n. directe ſidet argumento de accidente ut in pluribus.

SVPER Q. XXVII. ARTIC. II.

Ba ... mart.

IN art. duo notāda occurrunt. Primo, diuerſa dicta beneuolētiæ ab amore actuali in parte ſenſitiua, & in parte intellectiua. Nā ab illo ex cōibus omni paſſioni actuali. ſ. eſſe cū impetu, & ex proprijs paſſionis amoris actualis. ſ. nō ſubito ex ortu, totaliter diſtinguitur. Ab iſto aūtē ex una tm̄ conditione ſecernitur, ſcilicet ex hoc, φ amor exigit unionē, quā non exigit beneuolentia: ſed includit illam. Et iō actus dilectionis charitatis claudit in ſe beneuolētiā. Eſt.n. amor amicitiæ: & addit, ut in litera dr̄. Ex his aūt non accipias, φ beneuolētia eſt ꝓpria uolūtati: ſed φ ſicut in parte ſenſitiua inuenit participatio amoris amicitiæ, a fortiori inueniri pōt beneuolētia q̄ minus importat, q̄ amor amicitiæ. Nec cōtra hoc militāt rōnes in lr̄a ex Ariſt. allatæ: qm̄ afferuntur ad cōcludendū ſeparationem beneuolētiæ.

Porrecta per totum. 161 — Porrecta per totum. 162 — 3 d. 27. q. 1. ar. 1. cor. & ad 2.

tiæ ab amore ſenſitiuo, & non ad inſequendã incõpoſſibilitatẽ coincidẽdiq́. Sat. n. eſt rõnib. & Ariſt & literæ, q̃ bñuolẽtia non exigit cõdĩtiões, quas exigit paſſiõis amor: ac p̃ hoc illa põt eẽ ſine iſto, cũ quo ſtat, q̃ põt coincidere. Cõpatiẽdo ẽt ſecũ cõditiones amoris, quas nõ exigit ſecundũ ſe bñuolẽtia, ſicut in litera dr̃, q̃ coincidit cũ dilectione charitatis, cõpatiẽdo ſecũ cõditionẽ amoris, ſ. unionem, quã ſecundum ſe non exigit.

¶Secũdo in rñſione ad primũ, q̃ illa diffinitio, Amare eſt velle bonum alicui nõ continet totum, ſed principale pertinens ad amorem.

*Lib. 9. Ethi. c. 5. t. 5

* q. 23. ar tic. 1.

uolentiã pertinẽt. ergo primus F actus charitatis eſt bñuolẽtia.

Sed contra eſt, q̃d Philoſo. dicit in* eodem libro, q̃ bñuolentia neq; eſt amicitia, neque eſt amatio, ſed ẽ amicitiæ principiũ: ſed charitas eſt amicitia, ut ſupra dictũ* eſt ergo beneuolentia non eſt idẽ quod dilectio, quæ eſt charitatis actus.

Respon. Dicẽdum, q̃ bñuolentia ꝓpriẽ dr̃ actus uolũtatis, quo alteri bonũ uolumus. Hic G aũt uoluntatis actus differt ab actuali amore tã ſm q̃ eſt in appetitu ſenſitiuo, q̃ ẽt ſm q̃ eſt in appetitu intellectiuo, qui eſt uolũtas. Amor. n. q̃ eſt in appetitu ſenſitiuo, quædã paſſio eſt. Oĩs aũt paſſio cũ quodã impetu inclinat in ſuũ obiectũ. Paſſio aũt amoris hoc hẽt, q̃ nõ ſubito exoritur, ſed p̃ aliquã aſſiduã inſpectionẽ rei amatæ. Et iõ Philoſ. in 9.* Eth. oſtendens differentiam inter bñuolentiã, & amorẽ, qui eſt paſſio, dicit q̃ bñuolẽtia H non hẽt diſtenſionẽ, & appetitum. i. aliquẽ impetũ inclinationis, ſed ex ſolo iudicio rõnis hõ vult bonum alicui. Sĩr ẽt talis amor eſt ex quadã conſuetudine. Bñuolentia aũt interdum orit̃ ex repẽtino, ſicut accidit nobis de pugilibus, qui pugnãt, quorũ alterum uellemus uincere: ſed amor, q̃ eſt in appetitu intellectiuo, ẽt differt à beneuolẽtia: importat. n. quandã unionẽ ſm affectũ amantis ad amatum, inquantũ ſ. amans æſtimat amatum quodammõ ut unũ ſibi, uel ad ſe pertinens, & ſic moueť in ipſum: ſed bñuolentia eſt ſimplex actus uoluntatis, quo uolumus alicui bonũ, ẽt nõ præſup- I poſita p̃dicta unione affectus ad ipſum. Sic m ergo in dilectione, ſm q̃ eſt actus charitatis, includitur quidem beneuolentia: ſed dilectio, ſiue amor addit unionẽ affectus. n Et propter hoc Philo. dicit* ibid. quòd beneuolentia eſt principium amicitiæ.

*Lib. 9. Ethi. c. 5. t. 5

Concl. m

*Lib. 9. Eth. c. 5. parum ante med. t. 5.

Ad primum ergo dicendũ, q̃ Philoſ. ibi diffinit amare, non ponens totam rationem ipſius, ſed aliquid ad rationem eius pertinens, in quo maximẽ manifeſtatur dilectionis actus.

Ad ii dicẽdũ, q̃ dilectio eſt actus uoluntatis in bonum tendens, ſed cum quadam unione ad amatum, quæ quidem in beneuolentia non importatr. K

Ad iii dicẽdũ, q̃ intantum illa, quæ Philoſophus ibi ponit, ad amicitiam pertinent, inquantũ proueniunt ex amore, quẽ quis habet ad ſeipſum, ut ibidem dicitur, ut ſcilicet hæc omnia aliquis erga amicum agat ſicut ad ſeipſum, quod pertinet ad prædictam unionem affectus.

Porrecta per totum.

163

4. di. 1. q. 2. ar 1 q. 1 ad 2. Et opuſc 61. c. 7. 8. 9. & 14.

*Hom. 11 in Euãg. 1 prin.

ARTICVLVS III.

Vtrum Deus ſit propter ſeipſum ex charitate diligendus.

AD TERTIVM ſic proceditur. Vĩ q̃ Deus nõ p̃p ſeipſum, ſed p̃p aliud diligatur ex charitate. Dicit. n.* Greg. in quadam homil. Exh his, quę nouit animus, diſcit incognita amare. Vocat autem F incognita, intelligibilia, & diuina: cognita autem ſenſibilia. ergo Deus eſt propter aliud diligẽdus.

¶2 Præt. Amor ſequiturh cognitionẽ: ſed Deus per aliud cognoſcitur, ſm illud Rom. 1. Inuiſibilia Dei per ea, q̃ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur. ergo etiam propter aliud amatur, & non propter ſe.

¶3 Spes h gñat charitatẽ, ut dr̃* in glo. Matth. 1. Timor ẽt charitatem h introducit, ut Aug.† dicit ſup primam Cano. Ioan. ſed ſpes expectat aliq̃d adipiſci à Deo, timor aũt refugit aliq̃d, quod à Deo infligi põt. ergo vr̃ q̃ Deus propter aliquod bonum ſperatum, uel propter aliquod malum timendum G ſit amandus. non ergo eſt amandus p̃p ſeipſum.

* Gl. interlinearis, ſup illud Abrahã genuit Iſaac.

† Tract. 9. ſter princip. & medium, t. 9

Sed contra eſt, q̃ ſicut Aug.* dicit in 1. de doctri. Chri. Frui eſt amore inhærere alicui p̃p ſeipſum: ſed Deo fruendum eſt, ut * in eodem libro dicitur. ergo Deus diligendus eſt propter ſeipſum.

*Li. 1. c. 4. in princi. tom. 3.

*L. 1. c. 4. & 5. to. 3.

Respon. Dicendum, q̃ ly p̃p, importat habitudinẽ alicuius cauſę. Eſt aũt quadruplex genus cauſæ, ſ. finalis, formalis, efficiens, d & materialis, ad quã reducitur ẽt materialis diſpoſitio, d quæ non eſt cã ſimpľr, ſed ſm quid. Et ſm hæc quatuor genera cauſarum dr̃ aliquid p̃p alterum diligendũ. Secundum quidem genus cauſæ finalis, ſicut diligimus medicinam p̃p ſanitatem. Secundũ aũt ge- H nus cauſæ formalis, ſicut diligimus hominem p̃p uirtutem, quia ſ. virtute formaliter eſt bonus, & per conſequens diligibilis. Secundum aũt cãm efficientem, ſicut diligimus aliquos, inquantũ ſunt filij talis patris. Secundum aũt d diſpoſitionẽ, quæ reducitur ad genus cauſæ materialis, dicimur aliquid diligere p̃p id, quod nos diſponit ad eius dilectionem, puta, p̃p aliqua beneficia ſuſcepta: q̃uis poſtq̃ iam amare incepimus, non propter illa beneficia amemus amicum, ſed p̃p eius uirtutẽ. m Primis ergò tribus modis Deum nõ diligimus p̃p I aliud, ſed p̃p ſeipſum. n Non. n. ordinatur ad aliud ſicut ad finem, ſed ipſe eſt finis ultimus omnium. Neq; ẽt informatur aliquo alio ad hoc, q̃ ſit bonus, ſed eius ſubſtantia eſt eius bonitas, ſecundùm quã d exemplariter oĩa bona ſunt. Neq; iterum ei ab altero bonitas ineſt, ſed ab ipſo omnib. alijs: p quarto mõ poteſt diligi p̃p aliud, q d quia ſ. ex aliquibus alijs diſponimur ad hoc, quòd in Dei dilectione proficiamus, puta, per beneficia ab eo ſuſcepta, uel per præmia ſperata, uel per pœnas, quas per ipſum uitare intendimus.

D. 312.

D. 314.

D. 237.

Conclu. m

D. 184.

Conclu. p

D. 98.

Ad primum ergo dicẽdũ, q̃ ex his, quæ animus K nouit, diſcit incognita amare: non q̃ cognita ſint ratio diligendi ipſa incognita per modum cauſæ formalis, uel finalis, uel efficientis, ſed quia p̃ hoc homo diſponitur ad amandum incognita.

Ad ii dicendum, q̃ cognitio Dei acquiritur q̃dem per alia: ſed poſtquàm iam cognoſcitur, non per alia cognoſcitur, ſed per ſeipſum, ſecundùm illud Ioan 4. Iam non propter tuam loquelã credimus. Ipſi enim audiuimus, & ſcimus, quia hic eſt verẽ ſaluator mundi.

Ad iii dicendum, quòd ſpes, & timor ducunt ad charitatem per modum diſpoſitionis cuiuſdã, ut ex ſupra* dictis patet.

*q. 17. ar. tic. 8.

SVPER

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Deus in hac vita poſſit immediatè amari.

AD QVARTVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ Deus in hac vita nõ poſſit immediatè amari. Incognita ꝟ enim amari nõ poſſũt, vt Aug. dicit 10.ᵃ de Tri. ſed Deũ nõ cognoſcimꝰ immediatè in hac vita, quia videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, vt dicitur 1. ad Corinth. 13. ergo neque etiam eũ immediatè amamus. B ¶2 Præt. Qui nõ põtᵇ qđ minus eſt, nõ põt qđ maius eſt: ſed maius eſt amare Deũ, q̃ cognoſcere ipſum. Qui.n. adhæret Deo ꝑ amorem, vnus ſpiritus cum illo eſt, vt dicitur 1. ad Cor. 6. ſed homo non põt Deũ cognoſcere immediatè. ergo multò minꝰ amare. ¶3 Præt. Hõ à Deo diſiungitur ꝑ peccatum, ſm̃ illud Iſa. 59. Peccata veſtra diuiſerunt inter vos & Deũ veſtrũ: ſed peccatũ magis eſt in voluntate, q̃ in intellectu. ergo minus põt homo Deũʰ diligere immediatè quàm Deum immediatèʰ cognoſcere. C

SED CONTRA eſt, ꝙ cognitio Dei, q̃a eſt mediata, dr̃ ænigmatica, & euacuat̃ in patria, vt patet 1. ad Cor. 13: ſed charitas viæ nõ euacuatur, vt ibidẽ dicit̃. ergo charitas viæ immediatè Deo adhæret.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ſupraᵃ dictũ eſt, actus cognitiuæᵈ virtutis ꝑficit̃ ꝑ hoc, ꝙ cognitũ eſt in cognoſcẽte: actus aũt appetitiuæ virtutis ꝑficit̃ per hoc, ꝙ appetitus inclinat̃ ad rẽ ipſam. Et iõ oportet, ꝙ motus appetitiuæ virtutis ſit in re ſm̃ cognitionẽ ipſarũ rerũ: actꝰ aũt cognitiuæ virtutis eſt ſm̃ modũ cognoſcẽtis. Eſt aũt ipſe ordo rerũ talis ſm̃ ſe, ꝙ Deus eſt ꝑ ſeipſum cognoſcibilis, & diligibilis, vtpote eſſentialiter exiſtens ipſa veritas, & bonitas, ꝑ quã alia & cognoſcunt̃, & amant̃. Sed quo ad nos, q̃a noſtra cognitio à ſenſu ortũ hẽt, prius ſunt cognoſcibilia, q̃ ſunt ſenſui ꝓpinquiora: & vlterius, terminus cognitionis eſt in eo, qđ eſt maxime à ſenſu remotũ. Secũdũ hoc ergo dicẽdũ eſt, ꝙᵐ dilectio, q̃ eſt appetitiuæ virtutis actus, ẽt in ſtatu viæ, tẽdit in Deũ primò, & ex ipſo deriuat̃ ad alia: & ſm̃ hoc charitas Deũ immediatè diligit, alia verò, Deo mediante. In cognitione vero eſt ecõuerſo, q̃a.ſ. per alia Deũ cognoſcimusⁿ, ſicut cauſam ꝑ effectus, vel ꝑ modũ eminentiæ, aut negationis, vt patet per Dion. in lib. deᵃ diuin. nom. E

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ quis incognita nõ poſſint amari, tñ nõ oportet, ꝙ ſit idẽ ordo cognitionis, & dilectionis: nã dilectio ẽ cognitionis terminus. Et iõ vbi deſinit cognitio, ſ. in ipſa re, q̃ per aliã cognoſcit̃, ibi ſtatim dilectio incipere poteſt.

AD II dicẽdũ, ꝙ q̃a dilectio Dei eſt maiꝰ aliqđ, q̃ eius cognitio, maximè ſm̃ ſtatũ viæ, iõ ꝑſupponit ipſam. Et q̃a cognitio nõ q̃eſcit ĩ rebꝰ creatis, ſed ꝑ eas in aliud tẽdit, in illo dilectio incipit, & ꝑ hoc ad alia deriuatur per modum cuiuſdam circulationis, dum cognitio à creaturis incipiens, tendit in Deum, & dilectio à Deo incipiens ſicut ab vltimo fine, ad creaturas deriuatur.

AD III dicendũ, ꝙ ꝑ charitatẽ tollit̃ auerſio à Deo, q̃ eſt ꝑ peccatum, non aũt per ſolã cognitionẽ: & iõ charitas eſt, q̃ diligendo animã immediatè Deo coniungit ſpiritualis vinculo vnionis.

SVP. QV. XXVII. ART. IIII.

Capr. 1. d. 2. q. 1. con. 7.
Ban. eadem art.

Porrecta per totum.
164
3. d. 27. q. 3. ar. 1. Et d. 34. q. 1. ar. 1. ad 5. Et virt. q. 16. ar. 11. ad 6. Et vir. q. 2. a. 2. ad 11. a. Li. 10. c. 1. & 2. c. 3.

IN ar. 4. omiſſo tertio aduertendum eſt, q̃ amari immediatè ſignificat eſſe immediatũ terminum, non immediatũ mouens ad amandũ. Et q̃a Deus ſecũdũ ſeipſum eſt immediatᵈ, & primus terminus amoris charitatis etiam in via, qui eſt obiectũ formale eius: ideo in via dr̃ Deus immediatè amatur, cum quo ſtat, quòd mouet ad actum amãdi in ſpeculo creaturæ, ut ſuperius dictum eſt.

ᵃ Cap. 3. ꝑ. 1. circa med. illius.

ARTICVLVS V.

Vtrum Deus poſſit totaliter amari.

AD QVINTVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ Deus nõ poſſit totaliter amari. Amor.n. ſequit̃ cognitionẽ: ſed Deus nõ põt totaliter à nobis cognoſci, quia hoc eſſet eum comprehendere. ergo nõ poteſt à nobisʰ totaliter amari. ¶2 Præt. Amor eſt vnio q̃dã, vt patet ꝑ Dio. 4. c.ᵃ de diu. nomin. ſed cor hominis nõ poteſt totaliterʰ Deo vniri: q̃a Deus eſt maior corde noſtro, vt dr̃ 1. Ioan. 3. ergo Deus nõ põt totaliter amari. ¶3 Præt. Deꝰ ſeipſũʰ totaliter amat. ſi ergo ab aliquo alio totaliter amat̃, aliq̃s aliꝰ diligit Deũ tm̃, quãtũ ipſe ſe diligit: hoc aũt eſt incõueniẽs. ergo Deus non põt totaliter diligi ab aliqua creatura.

SED CONTRA eſt, ꝙ dicitur Deut. 6. Diliges dominum Deum tuum ex totoʰ corde tuo.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ cũ dilectio intelligat̃ quaſi mediũ inter amatẽ, & amatũ, cũ q̃rit̃, an Deus poſſit totaliter diligi tripl'r põt intelligi. Vno mõ, ut modus totalitatis referat̃ ad rẽ dilectã: &ᵐ ſic Deꝰ eſt totaliter diligẽdusⁿ, q̃a totũ qđ ad Deum ꝑtinet, hõ diligere dẽt. Alio mõ, põt intelligi ita, ꝙ totalitas referat̃ ad diligẽtẽ: &ᵖ ſic ẽt Deus totaliter diligi debetᵠ, q̃a ex toto poſſe ſuo hõ debet diligere Deũ, & q̃cq̃d hẽt, ad Dei amorẽ ordinare, ſm̃ illud Deut. 6. Diliges dominũ Deũ tuũ ex toto corde tuo. Tertio mõ, põt intelligi ſm̃ cõparationem diligẽtis ad rẽ dilectã, vt ſ. modꝰ diligẽtis adæquet modũ rei dilectæ: &ˢ hoc nõ põt eſſeᵗ. Cũ.n. vnũquodq; intãtũ diligibile ſit, inquãtũ ẽ bonũ, Deᵖ, cuius bonitas eſt infinita, eſt infinitè diligibilis. Nulla aũt creatura põt Deũ infinitè diligere, quia ois virtꝰ creaturæ ſiue naturalis, ſiue infuſa, eſt finita: & ꝑ hoc patet rñſio ad obiecta. Nam primæ tres obiectiones procedunt ſm̃ hunc tertium ſenſum: vltima autem ratio procedit in ſenſu ſecundo.

Conclu. m *Conclu. p* *Conclu. s*

SVP. QV. XXVII. ARTIC. V.

Ban. eadem art.

Porrecta per totum.
165
3. d. 27. q. 3. ar. 2. Et vir. q. 2. a. 10. ad 5.

IN artic. 5 aduerte, quod q̃ſtio hæc cõmunis eſt charitatis viæ, & charitati patriæ: quia eſt de amatiue ex charitate abſolute. Et ꝓpterea nõ oportet diſcutere, quomodo ex parte diligentis Deus totaliter diligatur: quia etſi hic non ſit, ſufficit quòd ſiat in patria.

ᵃ Ca. 2. in parte 2. illius.

ARTICVLVS VI.

Vtrum diuinæ dilectionis ſit aliquis modus habendus.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur ꝙ diuinæ dilectionis ſit aliquis modus habẽdus. Ratio enim boni conſiſtit in ᴮ modo, ſpecie, & ordine, ut patet per Aug. in lib.ᵃ de nat. boni. Sed dilectio Dei eſt optimũ in homine, ſecundum illud ad Coloſ. 3. Super omnia charitatem habere. ergo dilectio Dei debet modum habere.

SVP. QV. XXVII. ART. VI.

D. Ben. 3. ſ. di. 27. q. 6. art. 2.
Thom. ab Arg. diſ. 27. q. 1. ar. 2.
Capr. 3 d. 27. q. 1. cõ. 6.
Ban. eadem art.

Porrecta per totum.
166
3. d. 27. q. 3. ar. 3. Et vir. q. 2. a. 2. ad 13.

IN ar. 6. in corpore nota rõnẽ, quare appetitꝰ finis eſt infinitus, q̃a.ſ. finis non hẽt rõnem menſurati, ſed mẽſuræ. In mẽſura autem non poteſt eſſe exceſſus, aut defectus, alioquin menſuræ eſſet alia mẽſura, & ſic proce-

ᵃ Ca. 3. & 4. habet, tom. 6.

 deſectus

*Ca. 8. pa tū a principio, tomo 1.

deret in infinitū. Et patet ſequela, qa ex-ceſſ[illegible] attēdit penes aliquam mēſurā, q excedit: vel a qua aliqd deficit. Et hoc fundamētū bene notato in appetibilibus, & agibilibus: qm omniū menſura eſt finis, qa penes finē ſumitur omniū horum ratio, & pluries oportet hac propoſitione vti.

*li. 4. c. 3. cir. med. tom. 3.

¶ In eodem 6 art. in rñſione ad tertiū circa illa verba. Actus interior charitatis hēt rōnē finis, qa vltimū bonū hominis conſiſtit in hoc, q aīa Deo inhæreat: aduerte, q author cōparat hic actū interiorē charitatis ad actus exteriores imperatos, q ſunt ad finem. & reſpectu eorum dicit, q actus iterior eſt finis, & nō cōparat actū interiorē charitatis ad actū nō imperatū: ſed naturalem in intellectu beati cāto a Deo præſente ſub claro lumine gloriæ, tū quia talis actus cum ſit obiectū amoris, hēt magis rōnē finis, q ipſe actus amandi, cui ex hoc ipſo q eſt actus volūtatis, minus conuenit rō finis: qa rō finis eſt rō obiecti voluntatis: tū quia author loquit de actu, quo aīa inhæret vltimo fini, ſ. Deo, ut patet in litera, vt diſtinguit ab actibus, qbus non inhæremus, ſed accedim⁹ ad Deum. Viſio autē Dei in patria nō excluditur ab actu uoluntatis, quo aīa inhæret Deo ſed includit ipſum, vt ꝓpriā ipſius cauſam. Et ꝓpea attribuit hic eſſe vltimū, actui voluntatis: & ꝓpa eſſe menſurā aliorū non vt excludit uiſionem in patria, ſed vt claudens illam in ſe: ita vt totalis adhæſio ad Deū, cuius una pars act⁹ uolūtatis ex una ſumat parte. ſ. ex parte finis, reliqua ex parte eius, qd eſt ad finē. Totū. n. illud, & ſingulas eius partes, qa ſunt conſecutio vltimi finis, ſine menſura, & mō appetendū eſt: ita q quāto plus, tanto melius reliqua mēſurata oportet eſſe. Et hæc dicta ſint, ne putes verba autho

*In prin. libri.

*In Arg. 3. huius art.

*Li. 2. ca. 82. to. 2.

*Li. 1. Poli. cap. 6. a medio, tom. 5.

¶ 2 Præt. Aug. dicit in li.* de mo rib. eccl. Dic mihi, q̄ſo te, qs ſit diligendi [h] modus. Vereor. n. ne plus, minuſve q̄ oportet, inflāmer deſiderio, & amore domini mei. Fruſtra autem quæreret modū, niſi eſſet aliquis diuinæ dilectionis modus. ergo eſt aliqd modus diuinæ dilectionis.

¶ 3 Præt. Sicut Aug.* dicit 4. ſup Gen. ad literā. Modus eſt, quem vnicuiq; ꝓpria menſura ꝑfigit: ſed mēſura uolūtatis humanæ, ſicut & actionis exterioris, eſt rō. ergo ſicut i exteriori effectu charitatis oportet hēre modū à ratione præſtitum, ſm illud Roma. 12. Rōnabile obſequiū veſtrū: ita ēt interior Dilectio Dei debet modum habere.

Sed contra eſt, q Bern. dicit in lib.* de diligendo Deum, q cauſa diligendi Deum, Deus eſt. modus, ſine modo diligere.

Resp. Dicēdū, q ſicut patet ex ducta authoritate* Aug. modus importat quandā menſuræ determinationē. Hæc aūt determinatio inuenit & in menſura, & in mēſurato, aliter tñ & aliter. In mēſura. n. īuenit eſſentialiter, qa mēſura ſm ſeipſam eſt determinatiua, & modificatiua aliorū: in mēſuratis aūt inuenitur mēſura ſm aliqd. i. inquantū attingūt mēſurā. Et ideo in mēſura nihil pōt accipi immodificatū: ſed res mēſurata eſt immodificata, niſi mēſurā attīgat ſiue d̄ficiat, ſiue excedat. In oībus aūt appetibilib⁹, & agibilibus mēſura eſt finis: qa eorū q̄ appetimus, & agimus, oportet ꝓpriā rōnē ex fine accipere, vt patet ꝑ Phil.* in 2. Phy. Et iō finis ſm ſeipſū, hēt modū: ea verò q̄ ſunt ad finē hēnt modū ex eo, q ſunt fini ꝓportionata. Et iō ſicut Philo. dicit i* 1. Politic. Appetit⁹ finis i oībus artibus ē abſq; fine & termino: eorū aūt q̄ ſunt ad finē, ē aliqs termin⁹. Nō. n. medicus imponit aliquē terminū ſanitati, ſed facit eam ꝑfectā quātūcūq; pōt, ſed medicinæ imponit terminū. Nō. n. dat tm̄ de medicina, quātū pt, ſed ſm ꝓportionē ad ſanitatē: quā qdē ꝓportionē ſi medicina excederet, uel ab ea deficeret, eſſet immoderata. Finis aūt omniū actionum humanarū, & affectionū, eſt dilectio Dei, per quā maximè attingim⁹ vltimū finē, vt ſupra dictū* eſt. Et iō in [m] dilectione Dei nō pōt accipi modus, ſicut in re mēſurata, ut ſit in ea accipere plus, & min⁹: ſed ſicut inuenit modus in menſura, in qua non poteſt eſſe exceſſus, ſed quanto plus attingitur regula, tātò melius eſt: & ita quanto Deus plus diligitur, tantò eſt dilectio melior[n].

Ad primum ergo dicendū, q illud, qd̄ eſt ꝑ ſe, potius eſt eo, quod eſt per aliud. Et ideò bonitas menſuræ, quę per ſe habet modū, potior eſt, q̄ bonitas menſurati, quæ habet modum ꝑ aliud. Et ſic ēt charitās, q̄ habet modū ſicut mēſura, præeminet alijs virtutibus, q̄ hēnt modū ſicut mēſuratæ.

Ad II dicēdū, q ſicut* Aug. ibidem ſubiungit, modus diligēdi Deū eſt, vt ex toto corde diligat, ideſt, ut diligatur quantumcunq; poteſt diligi. Et hoc pertinet ad modum, qui conuenit menſuræ.

Ad III dicēdū, q affectio illa, cuius obiectū ſubiacet iudicio rōnis, eſt rōne mēſurāda: ſed obiectū diuinæ dilectionis, qd̄ eſt Deus, excedit iudiciū rōnis, & iō non mēſurat rōne, ſed rōnē excedit. Nec eſt ſimile de interiori actu charitatis, & exterioribus actibus. Nā interior actus charitatis hēt rōnē finis, qa ultimū bonum hominis cōſiſtit in hoc, q aīa Deo inhæreat, ſm illud Pſal. Mihi adhærere Deo bonum eſt. Exteriores autem actus ſunt ſicut ad finem: & ideò ſunt commenſurandi & ſecundum charitatem, & ſecundum rationem.

*q. 23. artic. 6. Caiet. m

*Ca. 8. & 11. to. 1.

ARTICVLVS VII.

Vtrum ſit magis meritorium diligere inimicum, quàm amicum.

Ad septimvm ſic proceditr. Vr̄ q magis meritoriū ſit diligere inimicū, q̄ amicū. Dr̄. n. Mat. 5. Si[h] diligitis eos q uos diligūt, quā mercedē hēbitis? Diligere ergo amicū nō meretur mercedē, ſed diligere inimicū meret mercedē, ut ibidē oſtenditur. ergo magis eſt meritoriū diligere inimicos, q̄ amicos.

¶ 2 Præt. Tātò aliqd eſt magis[h] meritoriū, quāto ex maiori charitate ꝓcedit: ſed diligere inimicū eſt ꝑfectorū filiorū Dei, ut Aug. dicit* in Ench. diligere aūt amicū eſt ēt charitatis imperfectæ. ergo maioris meriti eſt diligere inimicum, quàm amicum.

¶ 3 Præt. Vbi ē maior conat⁹ ad bonū, ibi vr̄ eē mai⁹[h] meritū: qa vnuſqſq; ꝓpriā mercedē accipiet ſm ſuū laborē, ut dr̄ 1. Cor. 3. ſed maiori conatu idiget hō ad hoc, q diligat inimicū, q̄ ad hoc, q diligat amicū, qa difficilius eſt. ergo vr̄ q diligere ini-

Perrectio per totum.

167

D. Bon. 3. 5. di. 31. q. 6. art. 1.
Nic. de Nyſe Tra. 5. p. 3. pa. 3. decat. q. 5.
Capr. 3. d. 17. q. 1. co. 8.
Ban. eodem art.

Infra art. 8. ad 2. Et 3. d. 30 ar. 3. & 2. 2. ad 3. Et vii. q. 2. artic. 8. con. fi. & ad 17.

*Enc h. c. 73. to. 3.

SVPER Q. XXVII. ART. VII.

In ar. 7. dubium ex Durādo in 3. ſent. d. 30. q. vlti. occurrit, an diligere cęteris paribus amicū, ſit magis meritoriū, q̄ diligere inimicū. Ipſe ſiquidē ſimpliciter ꝓbat eā partē, q dilectio inimici eſt magis meritoria. Primo, quia dilectio inimici ex natura operis exigit maiorē conatū, qa eſt difficilior ſecūdm ſe. Secūdo, qa tota rō dilectiōis inimici eſt charitas, non aūt tota rō dilectionis amici. Tertio, quia dilectio inimici includit dilectionem amici, ut patet. ergo melior.

¶ Ad hoc dicēdū eſſe ſecundum authoris doctrinā, q cęteris paribus, dilectio amici eſt melior, & magis meritoria. Et pſic, ac rō eſſentialis eſt, quia obiectum i tali dilectione

⁹ eſt & Deo propinquius, quia melius: & diligẽti ꝓpinquius, quia magis cõiunctũ, ac ꝑ hoc utriq; dilectionis charitatiuæ mẽſuræ cõformius. Cõſtat autẽ, q actꝰ hñs materiã per ſe magis cõformẽ, cæteris paribus eſt melior. Et q̃a ĩ eẽ meritoriũ ſimpliciter apud Deũ, cõſequitur maiorẽ bonitatẽ ſimpliciter, ꝗcq̃d ſit de merito reſpectu huius, ideo optime ualet ſequela, Actus charitatis ẽ ſimpliciter melior. ergo magis meritoriꝰ ſimpliciter: & nihil officit ſiue ſit magis debitus ſiuè nõ, ut Durãdus fingit. Dilectio ſiquidẽ nr̃a erga Deũ ẽ maximẽ debita, & ñ ꝓpterea perdit rõnẽ meritorij, & magis meritorij: ſed ille deceptꝰ eſt declinãs à merito ad meritũ ab hoc. Et rurſus debuit cõſiderare, q nõ eſt ſermo de bono & meliori in cõi, ſed de bono & meliori ſecũdum charitatem.

Concl. p ¶ Ad primã ergo obiectionẽ in oppoſitũ dr̃ cũ authore in reſponſione ad ultimum huius q̃ſt. q cũ duo cõcurrãt ad uirtutẽ, bonũ, & difficile, plꝰ facit ad rõnẽ uirtuoſi actꝰ bonũ, q̃ difficile. Et ꝓpterea nõ quãto difficilior ex natura operis, niſi ẽt ſit melior, actus iudicatur ſimpliciter magis meritori⁹. Et ꝓpterea licèt dilectio inimici ſit difficilior, non tñ eſt magis meritoria: ſicut ẽt dilectio ꝓximi eſt magis difficilis, q̃ dilectio Dei, cum ſit naturaliſſima, nõ tñ eſt magis meritoria. ¶ Ad ſecũdũ dr̃, q recedit ad hypotheſi. Nã q̃d eſt cæteris paribus inẽ cætera nõ ſunt paria, niſi ponatur ex charitate pariter amicũ, & inimicũ diligi, ſic q quæ cũque alia ratio diligẽdi non conſideretur.

Concl. ¶ Ad tertiũ dr̃, q rõ illa īfert oppoſitũ intẽtionis: dilectio inimici ut quatuor, ſupponit eãdẽ charitatem diligere amici plus q̃ ut quatuor: q̃m eadẽ charitas magis tẽdit in obiectũ ꝓpinquius, q̃ remotũ. Cũ ergo dr̃, Dilectio proxi-

micum ſit magis meritorium, A quàm diligere amicum.

Sed contra eſt, quia illud, qđ eſt meliꝰ, eſt magis [h] meritoriũ: ſed melius eſt diligere amicum, quia melius eſt diligere meliorẽ. amicus autem qui amat, eſt melior, q̃ inimicus qui odit. ergo diligere amicũ eſt magis meritorium, q̃ diligere inimicum.

Respon. Dicẽdum, q rõ diligẽdi ꝓximũ ex charitate, Deus eſt, ſicut ſupra dictũ* eſt. Cũ er- B go q̃rit, qđ ſit melius, uel magis meritoriũ, utrũ diligerẽ amicũ, uel inimicũ, dupľr iſtæ dilectiones cõparari põt. Vno mõ ex parte ꝓximi, q diligit: alio mõ ex parte rõnis, ꝓp quã diligit.[m] Primo qdẽ mõ, dilectio amici ꝑeminet dilectioni inimici:[n] quia amicus & melior eſt, & magis cõiũctus, vñ eſt materia magis conueniẽs dilectioni. Et ꝓpter hoc actus dilectionis ſuꝑ hanc C materiã trãſiens, melior eſt, vñ & eius oppoſitũ eſt deteriꝰ: peius.n. eſt odire amicũ, q̃ inimicũ. [p] Secundo aũt mõ, dilectio inimici ꝑeminet [q] ꝓp duo. Primo qdem, quia dilectionis amici põt eſſe alia rõ q̃ Deus, ſed dilectionis inimici ſolus Deus ẽ rõ. Secũdo, quia ꝑſuppoſito q uterque ꝓp Deum diligat, fortior oſtendit eſſe Dei dilectio, q̃ animum hoĩs ad remotiora exten- D dit. ſ. vſq; ad dilectionẽ inimicorũ: ſicut uirtus ignis tãto oñdit eſſe fortior, quãto ad remotiora diffundit ſuũ calorẽ. Tãtò ergo oſtẽdit diuina dilectio eſſe fortior, quanto ꝓp ipſam difficiliora implemus: ſicut & uirtꝰ ignis tãtò eſt fortior, quãtò cõburere põt materiã minus cõbuſtibilẽ. Sed ſicut idẽ ignis in ꝓpinquiora fortius agit, q̃ in re- E motiora: ità ẽt charitas feruentius diligit coniunctos, q̃ remotos. Et[r] quantũ ad hoc dilectio amicorum ſecundùm ſe conſiderata, eſt feruẽtior & melior, quàm dilectio inimicorum.[s]

Ad primvm ergo dicẽdũ, q uerbũ Dñi eſt ꝑ ſe intelligẽdũ. Tunc.n. dilectio amicorũ apud Deũ mercedẽ nõ habet, qñ ꝓp hoc ſolũ amantur, quia amici. Et hoc vr̃ accidere, qñ ſic amãtur amici, q inimici non diligũtur.

Eſt tñ meritoria amicorũ dilectio, ſi propter Deum diligant, & non ſolùm quia amici ſunt.

Ad alia patet reſponſio ꝑ ea, q̃ dicta ſunt. Nã duæ rões ſequentes procedunt ex parte rõnis diligendi: ultima uerò ex parte eorum, quæ diliguntur.

Articvlvs VIII.

Vtrum ſit magis meritorium diligere proximum, quàm diligere Deum.

Ad octavvm ſic procedit. Vr̃ q magis ſit meritoriũ diligere proximum, q̃ diligere Deum. Illud.n. vr̃ eſſe magis meritorium, quod Apoſtolus magis elegit: [b] ſed Apoſtolus prælegit dilectionẽ proximi dilectioni Dei, ſecundùm illud ad Rom. 9. Optabã anathema eſſe à Chriſto ꝓ fratrib. meis. ergo magis eſt meritoriũ diligere ꝓximum, quàm diligere Deum.

¶ 2 Præt. Minus vr̃ eſſe meritoriũ aliquo mõ diligere[h] amicũ, ut dictũ * eſt: ſed Deus maximè eſt amicus, qui prior dilexit nos, ut dr̃ 1. Io. 4. ergo diligere Deum uidetur eſſe minus meritorium.

¶ 3 Præt. Illud, quod eſt [h] difficilius, vr̃ eſſe uirtuoſius, & magis meritorium: quia uirtus eſt circa difficile, & bonũ, ut dicitur in * 2. Ethi. ſed facilius eſt diligere Deum, quàm proximum, tũm quia naturaliter omnia Deum diligunt: tum quia in Deo nihil occurrit, quod non ſit diligendum, quod circa proximum non contingit. ergo magis eſt meritorium diligere proximum, quàm diligere Deum.

Sed contra eſt, quia propter quod unũquodque, illud magis: ſed dilectio proximi non eſt meritoria, niſi propter hoc, quòd proximus diligit propter Deum. ergo dilectio Dei eſt magis meritoria, quàm dilectio proximi.

Respon. Dicendum, q comparatio iſta põt intelligi dupliciter uno mõ, ut ſeorſum conſideret utraque dilectio: & [m] tunc non eſt dubium, q dilectio Dei eſt magis meritoria.[n] Debetur.n. ei merces ꝓp ſeipſam, quia ultima merces eſt frui Deo, in quem tendit diuinæ dilectionis motus. Vñ & diligenti Deũ merces ꝓmittitur. Io. 14. Si quis diligit me, diligetur a Patre meo, & manifeſtabo ei meipſum. Alio mõ, põt attendi ipſa cõparatio, ut dilectio Dei accipiatur, ſm quod ſolus diligitur: dilectio aũt proximi accipiatur, ſm quod proximus diligitur propter Deum. Et ſic dilectio proximi includit dilectionẽ Dei, ſed dilectio Dei nõ includit dilectionẽ proximi. Vñ erit cõparatio dilectionis Dei perfectæ, q̃ extendit ſe ẽt ad proximũ, ad dilectionẽ Dei inſufficientem & imꝑfectã: quia hoc mãdatũ habemus a Deo, ut qui diligit Deũ, diligat & fratrẽ ſuũ: & ꝑ hoc ſẽſu dilectio ꝓximi ꝑeminet.[q]

Ad primvm ergo dicendum, quòd ſecundùm vnã * gloſſæ expoſitionẽ, hoc Apoſ. tũc nõ optabat

mi includit dilectionẽ amici, diſtinguendũ ẽ d dilectione habituali, uel actuali amici. Nã ſi d habituali eſt ſermo, uerũ aſſumit, ſed oppoſitũ cõcludit, ut deductũ eſt: quia eadẽ charitas magis tẽdit in ꝓpinquũ, q̃ remotũ. Et ꝓpterea negãda eſt ſequela: quia nõ includit illã gradualiter, & aliqd addit, ſed includit illam ut cõem cãm ſui, & dilectionis amici. Si uerò de dilectione actuali amici eſt ſermo, falſũ manifeſtè aſſumit. Non.n. actu, quo diligo Ioãnẽ inimicũ, clauditur actus, quo diligo Petrũ amicũ.

SVP. Q. XXVII. ART. VIII.

Ban eodem art.

IN artic S. Rñſio ad tertiũ cõmẽdãda ẽ memoriæ: quia pluries oportet ea uti, nihilque aliud ſcribendum occurrit.

Porrecta per totum. 168

Inf. q. 182. art. 2. cor. Et 3. diſt. 30. arti. 4. Et quol. 6. artic. 11. cor.

* q. 25. artic. 1.

* Ca. 15 11. tom.

Concl. m

Concl. p

Concl. q

* Art. præc.

* Lib. 2. Ethic. ca. 3. circa fin. tom. 5.

Concl. m

Concl. p

* Gloſſ. ordinaria in principio omnium farij ad cap. 9.

bat;quando erat in ſtatu gratiæ, ut ſ. ſepararetur F à Chriſto pro fratrib. ſuis, ſed hoc optauerat, qñ erat in ſtatu infidelitatis: unde in hoc nō eſt imitādus. Vel poteſt dici, ſicut dicit Chryſ. in lib. * de cō punctione, ꝙ per hoc non oſtenditur, ꝙ Apoſto. plus diligeret proximum, q̃ Deum: ſed ꝙ plus diligeret Deum, q̃ ſeipſum. Volebat.n. ad tempus priuari fruitione diuina, ꝙ pertinet ad dilectionem ſui, ad hoc ꝙ honor Dei procuraretur in proximis, quod pertinet ad dilectionem Dei.

*Chryſo. li. 1. a medi., lib. c. 5.

Ad II dicēdum, ꝙ dilectio amici pro tantò eſt quandoque minus meritoria, quia amicus diligit propter ſeipſum, & ita deficit a uera ratione ami- G citiæ charitatis, quæ eſt Deus. Et ideo quòd Deus diligatur propter ſeipſum, nō diminuit meritum, ſed hoc conſtituit totam meriti rationem.

Ad III dicēdū, ꝙ plus facit ad rationem meriti, & uirtutis, bonum, quàm difficile. Vñ nō oportet, quòd omne difficilius ſit magis meritoriū, ſed quòd ſic eſt difficilius, ut etiam ſit melius.

QVAETIO XXVIII.

De Gaudio ī quatuor articulos diuiſa

Deinde cōſiderādū eſt de effectib. cōſequētibus charitatis actū principalē, q eſt dilectio. H

¶Et primò, De effectibus interioribus.

¶Secundò, De exterioribus.

Circa primum tria conſideranda ſunt.

¶Primò, de gaudio.

¶Secundò, De pace.

¶Tertiò, De miſericordia.

Circa primum quæruntur quatuor. I

¶Primò, Vtrum gaudium ſit effectus charitatis.

¶Secundò, Vtrum huiuſmodi gaudium compatiatur.

¶Tertiò, Vtrum illud gaudium poſſit eſſe plenum.

¶Quartò, Vtrum ſit virtus.

ARTICVLVS I.

Vtrum gaudium in nobis ſit effectus charitatis.

Ad primvm ſic proceditur. Vr ꝙ gaudium nō ſit effectus K charitatis ī nobis. Ex abſētia.n. rei amatæ magis ſeqꝛ triſtitia, q̃ gaudiū: ſed Deus, quē p charitatē diligim⁹, eſt nobis abſēs, quādiu ī hac uita uiuim⁹. Quādiu.n. ſumus ī corpore, peregrinamur à Dño, ut dr̄ 2. ad Cor. 5 ergo charitas in nobis magis cauſat triſtitiam, q̃ gaudium.

¶2 Præt. Per charitatē maximè meremur beatitudinē: ſed inter ea, p q̃ beatitudinē meremur, ponit luct⁹, q ad[h] triſtitiā pertinet, ſcḋm illud Matt. Beati qui lugent, quoniam conſolabūtur. ergo magis eſt effectus charitatis triſtitia, quàm gaudium.

¶3 Præt. Charitas ē uirt⁹ diſtincta à ſpe, ut ex ſupradictis * patet: ſed[b] gaudium cāt ex[h] ſpe, ſcḋm illud Ro. 12. Spe gaudentes. nō ergo cauſatur ex charitate.

*q. 17. artic. 6.

Sed contra eſt, quia ſicut dr̄ Rom. 5. Charitas Dei diffuſa eſt in cordib. nr̄is p Spiritūſanctū, q datus eſt nobis: ſed gaudiū in nobis cātur ex ſpiritu ſancto, ſecundum illud Roma. 14. Non eſt regnum Dei eſca, & potus, ſed iuſtitia, & pax, & gaudium in Spirituſancto. ergo charitas eſt cauſa gaudij.

Respon. Dicēdum, ꝙ ſicut ſupra * dictum eſt, cū de paſſionibus ageretur, ex amore procedit & gaudiū, & triſtitia, ſed cōtrario mō. Gaudiū.n. ex amore cauſat uel pp p̄ſentiam boni amati, uel ēt pp hoc, ꝙ ipſi bono amato ꝓpriū bonū ineſt, & conſeruatur. Et ſcḋm hoc maximè pertinet ad amorem beneuolentiæ, per quem aliquis gaudet de amico proſperè ſe habente, ēt ſi ſit abſens. Econtrario aūt ex amore ſeqꝛ triſtitia uel pp abſentiam amati, uel pp hoc, ꝙ amatum, cui uolumus bonum, ſuo bono priuat, aut aliquo malo deprimitur. Charitas aūt eſt amor Dei, cuius bonū immutabile eſt, qa ipſe eſt ſua bonitas. Et ex hoc ipſo, ꝙ amat, eſt in amante p nobiliſſimū ſuum effectū, ſcḋm illud 1. Io. 4. Qui manet in charitate, ī Deo manet, & Deus in eo. Et ideo [m] ſpirituale gaudiū, quod de Deo habetur, ex charitate cauſatur.[n]

* 1. 2. q. 25 artic. 1. & 2. & 3.

Concin. m

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ quandiu ſumus in corpore, dicimur peregrinari a Domino, in comparatione ad illam præſentiam, qua quibuſdā eſt præſens per ſpei viſionem. Vnde & Apoſto. ſubdit ibidem. Per fidem enim ambulamus, & non p ſpeciem. Eſt autem & præſens ſe amantibus etiam in hac uita per gratiæ inhabitationem.

Ad II dicēdū, q luctus, q beatitudinē meret, ē de his q̄ ſunt beatitudini cōtraria. Vñ eiuſdē rōnis eſt, ꝙ talis luctus ex charitate cauſet, & tale gaudiū ſpirituale de Deo: qa eiuſdē rōnis eſt gaudere de aliquo bono, & triſtari de his, q̄ ei repugnant.

Ad III dicēdum, ꝙ de Deo pōt eſſe ſpūale gaudium dupl̄r. Vno mō, ſcḋm ꝙ gaudemus de bono diuino in ſe conſiderato. Alio mō, ſcḋm ꝙ gaudemus de bono diuino, prout à nobis participat. Primū aūt gaudium melius eſt, & hoc procedit principaliter ex charitate: ſed ſecundum gaudium ꝓcedit ēt ex ſpe, per quā expectamus diuini boni fruitionem. Quàmuis ēt ipſa fruitio uel perfecta, vel imperfecta ſcḋm menſuram charitatis obtineatur.

ARTICVLVS II.

Vtrum gaudium ſpirituale, quod ex charitate cauſatur, recipiat admiſſionem triſtitiæ.

Ban. eodem art.

Perfecto per totum. 170

Ad secvndvm ſic ꝓcedit. Vr ꝙ gaudiū ſpūale, qḋ ex charitate cātur recipiat admiſſionē triſtitiæ. Cōgaudere.n. bonis ꝓximi ad charitatē ptinet,

SVP. Q. XXVIII.

Ban. eodem art.

In articulis hoc ſoli ſcribēdū occurrit iuxta primū arti. ꝙ charitas ex hoc, ꝙ ē amor Dei parit gaudiū ſcḋm utrāq; rōnē. ſ. amicitiæ, & concupiſcētiæ, ſeu de ipſo Deo in ſe, & de pñtia ei⁹. Nā ex natura rei amatæ. ſ. Dei hēt, ꝙ nō niſi gaudere poſſit de bono diuino: qa bono diuino nihil dāni accidere pt, ſed ip optimū, & immutabile, ac p hoc ſp materia gaudij eſt apud amantē. Et ex natura talis amoris Dei, quā ſignat charitas, habet ꝙ Deū pñtem faciat amāti ſcḋm nobiliſſimū effectū, ipſam. ſ. grām, & charitatē eleuātē creaturā in deitatis cōſortiū. Et pp huiuſmodi pſentiā amati parit ēt gaudiū magnū. Sed primū eſt maius, & eſſentialius charitati, qa eſt de Deo in ſe directè. Auget quoq; primū gaudiū ex materia ſecūdi, ſ. tali pſentia Dei in anima, dū ī ſanctificationē diuini noīs, ī regnū Dei, in uolūtatis diuinæ expletionē retorquetur. Hæc.n. tā in ſe, q̄ in proximo, maxime materiȷ gaudij explētis deſiderium amātis Deū ſunt: ſicut bonū diuinū in ſeipſo ē materia gaudij cōplentis amorē cōplacētiæ Dei. Hoc enim non deſiderat charitas, ſed amat, & cōplacet ei. Illa vero deſiderat, qa ſēt, & nō ſūt pñtia. Charitas ergo vt ſic, facit gaudium his modis. Qūo ſit faciat ēt gaudiū ex cōi rōne, qua ē amor faciēs amatū ī amāte, & econuerſo, ex cōmunib⁹ dictis in præcedēti libro ſumere potes, & applicare.

Perrecto per totum. 169

Inf. q. 35. ar. 2. & 3. cor. Et 3. q. 89. art. 6. cor. Et ma. q. 10. art. 2. cor. Et opuſ. 4 ca. 2.

net, ſm illud, 1. ad Cor. 13. Charitas nõ gaudet ſup A
iniqtate, cõgaudet aũt veritati: ſed hoc gaudiũ[b] recipit pmiſtionẽ triſtitiæ, ſm illud, Rom. 12. Gaudere cũ gaudentib us, flere cũ flentibus. ergo gaudiũ ſpirituale charitatis admiſtionem triſtitię patitur.

¶ 2 Præt. Pęnitentia, ſicut dicit* Greg. eſt ante acta mala[b] flere, & flenda iterum non committere: ſed vera pęnitentia non eſt ſine charitate. ergo gaudium charitatis habet triſtitiæ admiſtionem.

*Homil. 34. Euāg. à medio illius.

¶ 3 Præt. Ex charitate[b] contingit, q aliqs deſiderat eſſe cũ Chriſto, ſm illud Pilip. 1. Deſideriũ habens diſſolui, & eſſe cũ Chriſto: ſed ex iſto deſiderio ſequit in homine quædã triſtitia, ſm illud Pſal. 119. B Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus eſt. ergo gaudiũ charitatis recipit admiſtionẽ triſtitiæ.

Sed contra eſt, q gaudiũ charitatis eſt gaudiũ de diuina ſapientia: ſed hmõi gaudium non habet permiſtionem triſtitiæ, ſm illud Sap. 8. Non habet amaritudinem conuerſatio illius. ergo gaudium charitatis non patitur permiſtionem triſtitiæ.

Respon. Dicẽdũ, q ex charitate cãtur duplex gaudiũ de Deo, ſicut ſupra* dictũ eſt. Vnũ quidem principale, qđ eſt ppriũ charitatis, quo .ſ. gaudemus de bono diuino ſm ſe conſiderato. Et[m] tale gaudiũ charitatis pmiſtionẽ triſtitiæ nõ patitur[n], C ſicut nec illud bonũ, de quo gaudeẽ, põt aliquam mali admiſtionem habere. Et iõ Apo. dicit ad Philip. 4. Gaudete in domino ſemp. Aliud aũt eſt gaudiũ charitatis, quo gaudet aliqs de bono diuino, ſm q participat à nobis. Hęc aũt participatio põt impediri p aliud contrarium. Et ideo[p] ex hac parte gaudiũ charitatis põt habere pmiſtionem triſtitiæ, prout ſcilicet aliquis triſtatur de eo, quod repugnat participationi diuini boni vel in nobis, vel in proximis, quos tamq̃ noſipſos diligimus[q].

*ar. præc. ad 3. arg.
Conclu. m
Conclu. p

Ad primvm ergo dicẽdũ, q fletus proximi nõ eſt, niſi de aliquo malo. Omne autem malum im- D portat defectũ participationis ſummi boni. Et iõ intantum facit charitas condolere proximo, inquãtum participatio diuini boni in eo impeditur.

Ad II dicẽdũ, q peccata diuidunt inter nos, & Deum, vt dr̃ Iſa. 59. Et ideò hæc eſt rõ dolendi de peccatis præteritis noſtris, uel ẽt aliorum, inquantũ p ea impedimur à participatione diuini boni.

Ad III dicendũ, q q̃uis in incolatu huius miſeriæ aliquo mõ participemus diuinũ bonũ p cognitionẽ, & amorẽ: tñ huius vitę miſeria impedit a pfecta pticipatiõe diuini boni, qualis erit ĩ patria. Et iõ hæc triſtitia, qua qs luget de dilatione glo- E rię, ptinet ad ĩpedimẽtũ pticipatiõis diuini boni.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſpirituale gaudium, quod ex charitate cauſatur, poſſit in nobis impleri.

Perreſſa per totum. 171
Nic. de Nyſe Tra. 5. p. 3. por. 3. q. 7. Ban. eodem art.

AD TERTIVM ſic pcedit. Vr̃, q ſpũale gaudiũ, qđ ex charitate cãtur, nõ poſſit in nobis impleri. Quãtò.n. maius gaudiũ de Deo habemus, tãtò gaudiũ eius in nobis magis impleẽ: ſed nũquãm poſſumus tm̃ de Deo[b] gaudere, quãtum dignũ eſt vt de Deo gaudeat: qa ſp bonitas eius, q̃ eſt infinita, excedit gaudium creaturæ, quod eſt finitum. ergo gaudium de Deo numquàm poteſt impleri.

Perreſſa per totum 178

¶ 2 Præt. Illud, quod eſt impletum, nõ põt eſſe[b] maius: ſed gaudium ẽt beatorum poteſt eſſe maius, quia gaudium vnius eſt maius, quàm alterius. ergo gaudium de Deo non põt in creatura impleri.

¶ 3 Præt. Nihil aliud vr̃ eſſe comprehẽſio, q̃ cognitionis plenitudo: ſed ſicut vis cognoſcitiua creaturę eſt finita, ita vis appetitiua eiuſdẽ. Cũ ergo De[9] nõ poſſit ab aliqua creatura[b] cõprehendi, vr̃ q nõ poſſit alicuius creaturæ gaudium de Deo impleri.

Sed contra eſt, quod Dominus diſcipulis dicit Ioan. 15. Vt gaudium meum in vobis ſit, & gaudiũ veſtrum impleatur.

Respon. Dicẽdũ, q plenitudo gaudij põt intelligi dupl'r. Vno mõ ex parte rei, de qua gaudetur, vt ſ. tm̃ gaudeat de ea, quãtũ eſt dignũ de ea gauderi. Et[m] ſic ſolũ Dei gaudiũ eſt plenũ de ſeipſo[n], qa gaudiũ Dei eſt infinitũ, & hoc eſt cõdignũ infinitæ bonitati Dei: cuiuſlibet aũt creaturæ gaudiũ oportet eſſe finitũ. Alio mõ põt intelligi plenitudo gaudij ex parte gaudẽtis. Gaudiũ aũt cõparaẽ ad deſideriũ, ſicut qes ad motũ, vt ſupra* dictum ẽ cũ de paſſionib[9] ageret. Eſt aũt qes plena, cũ nihil reſtat de motu: vñ tunc gaudiũ eſt plenũ, qñ iã nihil deſiderãdũ reſtat. Quãdiu aũt in hoc mundo ſumus, nõ ceſſat in nobis deſiderij motus: qa adhuc reſtat, q Deo magis appropinquemus p gratiã, vt ex ſupradictis* patet: ſed qñ iã ad beatitudinẽ pfectã puẽtũ fuerit, nihil deſiderãdũ reſtabit, qa ibi erit plena Dei fruitio, in qua hõ obtinebit quicquid ẽt circa alia bona deſiderauerit, ſm illud Pſal. 102. Qui replet in bonis deſideriũ tuum. Et iõ qeſcet deſideriũ nõ ſolũ quo deſideramus Deum, ſed ẽt erit omniũ deſideriorũ quies: vñ[p] gaudium beatorũ eſt perfectè plenum. Et ẽt ſuperplenum[q]: qa plus obtinebũt, q̃ deſiderare ſuffecerint. Nõ.n. in cor hominis aſcẽdit, q̃ pparauit Deus diligentibus ſe, vt dr̃ 1. ad Cor. 2. Et hoc eſt, q dr̃ Luc. 6. Mẽſurã bonã, & ſupereffluentẽ dabũt in ſinũ veſtrũ: quia cũ nulla creatura ſit capax gaudij de Deo ei cõdigni, inde eſt, q[f] illud gaudiũ oĩno plenũ non capiẽ in homine, ſed potius hõ intrat in ipſum[t], ſm illud Matth. 25. Intra in gaudium domini tui.

Conclu. m
*1.2.q.25 ar. 1.& 2. & 4.
*q. 24. ar. 4. & 7.
Conclu. p
Conclu. f

Ad primvm ergo dicendũ, q ratio illa procedit de plenitudine gaudij ex parte rei, de qua gaudeẽ.

Ad II dicendũ, q cũ puentũ fuerit ad beatitudinẽ, vnuſquiſq; attinget terminũ ſibi pfixum ex pdeſtinatione diuina, nec reſtabit vlterius aliquid quo tẽdat: q̃uis in illa terminatione vnus pueniat ad maiorẽ propinquitatẽ Dei, alius ad minorẽ. Et iõ vniuſcuiuſq; gaudiũ erit plenũ ex parte gaudẽtis, quia vniuſcuiuſq; deſiderium plene quietabiẽ: erit tamen gaudiũ vnius maius, quàm alterius, p pleniorem participationem diuinæ beatitudinis.

Ad III dicẽdũ, q cõprehẽſio importat plenitudinem cognitionis ex parte rei cognitæ, vt ſ. tãtũ cognoſcatur res, quantũ cognoſci poteſt. Habet tñ ẽt cognitio aliquam plenitudinem ex parte cognoſcẽtis, ſicut & de gaudio dictum* eſt. Vnde & Apoſt. dicit ad Coloſſ. 1. Impleamini agnitione voluntatis eius in oĩ ſapientia, & intellectu ſpirituali.

*In corp. art.

Porrecta per totum. 172

SVPER Q. XXVIII. ART. IIII.

IN art. 4. eiuſdē q. 28. in rñſione ad primū aduerte, q̃ dupliciter poſſet impediri, q̃ triſtitia non eſſet ſpeciale aliqđ vitiū. Primo, ſi daretur aliqđ ſpeciale uitiū circa amorē, ad quē ſequitˀ illa triſtitia: & hoc impedimentum litera tollitˀ ex hoc, q̃ amor ſui, ex quo ſequunˀ q̃dā ſpecialia vitia triſtitiæ, nō eſt ſpeciale, ſed gnāle vitiū, & radix vitiorū. Alio mō, ſi dareˀ aliquod ſpeciale vitiū circa odium boni eiuſdē rōnis cum delectabili, cui opponitˀ triſtitia illa, q̃ eſt ſpeciale vitiū. Tunc.n. illud uitiū circa odiū haberet ſe ad triſtitiam, ſicut charitatis uirtus ad gaudiū. Sequitur.n. triſtitia ad odiū, ſicut gaudium ad charitatē. Et licēt in litera hoc impedimētū nō explicetur, implicitē tñ in proximo impedimēto dictū eſt: q̃a ſunt impedimēta eiuſdē rationis. ſ. ſi haberetˀ uitiū ſpeciale circa priorē actum eiuſdē rationis, tunc triſtitia nō ponereˀ ſpāle uitiū.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum gaudium ſit virtus.

AD QVARTVM ſic p̄ceditur. Vr̄ q̃ gaudiū ſit virtus. Vitium.n. contrariatur virtuti: ſed triſtitia ponitur vitium, vt patet de accidia, & de inuidia. ergo ēt[h] gaudium debet poni virtus.

¶ 2 Præt. Sicut amor, & ſpes ſūt paſſiones q̃dā, quarū obiectum eſt bonum, ita[h] & gaudium: ſed amor, & ſpes ponunˀ virtutes. ergo & gaudiū dēt poni virtˀ. G

¶ 3 Præt. Præcepta legis danˀ de actibus[h] virtutū: ſed p̄cipiˀ nobis, q̃ de Deo gaudeamˀ, ſm̄ illud ad Phil. 4. Gaudete in domino ſp. ergo gaudium eſt virtus.

SED CONTRA eſt, q̃ neq; cōnumeraˀ inter virtutes theologicas, neq; īter virtutes morales, neq; inter virtutes intellectuales, vt ex ſupradictis* patet.

* 1. 2. q. 57. & 60. & 62. ſimul.

RESP. Dicēdū, q̃ virtus, ſicut ſupra habitū* eſt, eſt habitˀ q̃-dā operatiuus: & iō ſm̄ p̄priā rōnē hēt iclinationē ad aliquē actū. Eſt aūt contingēs ex vno habitu plures actˀ eiuſdē rōnis ordinatos p̄uenire, quorū vnˀ ſequaˀ ex altero. Et quia poſteriores actus nō p̄cedūt ex habitu virtutis, niſi p̄ actū priorem: inde eſt q̃ virtˀ nō diffiniˀ, nec denominaˀ, niſi ab actu priori, q̃uis ēt alij actus ab ea cōſequanˀ. Manifeſtū eſt aūt ex his, q̃. ſ. de paſſionibˀ* dicta ſunt, q̃ amor eſt prima affectio appetitiuæ potētiæ, ex qua ſequiˀ & deſideriū, & gaudiū. Et iō habitˀ uirtutis idē eſt, q̃ inclinat ad diligēdū, & ad deſiderādū bonū dilectū, & ad gaudēdū de Deo: ſed q̃a dilectio īter hos actˀ ē prior, ide ē, q̃ virtˀ nō denominaˀ à gaudio, nec à deſiderio, ſed à dilectiōe, & dr̄ charitas. Sic ergo gaudiū ñ ē aliqua virtˀ à charitate diſtincta, ſed ē q̃dā charitatis actˀ, ſiue effectˀ, & p̄p hoc cōnumeraˀ īter fructˀ, vt p̄z Gal. 5.

* 1. 2. q. 55 ar. 2. & 4. D. 57.

* 1. 2. q. 25 ar. 2. & 4.

Concluſio

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̃ triſtitia, q̃ eſt vitiū, cātur ex inordinato amore ſui, qđ nō ē aliqđ ſpeciale vitium, ſed quædā generalis radix vitiorum, vt ſupra dictū* eſt. Et iō oportuit triſtitias quaſdā particulares ponere ſpecialia vitia, quia non deriuanˀ ab aliquo ſpeciali vitio, ſed à gnāli: ſed amor Dei poniˀ ſpecialis virtus, q̃ eſt charitas, ad quā reducitˀ gaudiū, ut dictū* ē, ſicut p̄prius actus eius.

* q. 77. ar. 4.

* ar. 2. huius q. & i corp. huius art.

AD II dicēdū, q̃ ſpes cōſequiˀ ex amore, ſicut & gaudiū: ſed ſpes addit ex parte obiecti quandā ſpecialem rationem. ſ. arduum, & poſſibile adipiſci, & ideo poniˀ ſpecialis virtus: ſed gaudium ex parte obiecti nullam ſpecialem rationē addit ſupra amorem, q̃ poſſit cauſare ſpecialem uirtutem.

AD III dicēdū, q̃ itātū daˀ p̄ceptū legis đ gaudio, īquātū ē actˀ charitatis, licet nō ſit primˀ actˀ eiˀ.

QVAESTIO XXIX.

De pace, in quatuor articulos diuiſa.

POSTEA conſiderandum eſt de pace.

ET CIRCA hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum pax ſit idem, quod concordia.

¶ Secundò, Vtrum omnia appetant pacem.

¶ Tertiò, Vtrū pax ſit effectus charitatis.

¶ Quartò, Vtrū pax ſit uirtus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum pax ſit idem quod concordia.

AD PRIMVM ſic proceditˀ. Vr̄ q̃ pax ſit idē quod concordia. Dicit.n. Aug. 19. de* Ciuita. Dei.[h] Pax hominū eſt ordinata concordia: ſed non loquimur nūc niſi de pace hominū. ergo pax eſt idem quod concordia.

¶ 2 Præt. Concordia eſt quædā unio uoluntatum: ſed ratio pacis in[h] tali unione conſiſtit. dicit enim Dion. 11. cap.† de diui. nomin. quòd pax eſt omnium unitiua, & conſenſus operatiua. ergo pax eſt idem quod cōcordia.

¶ 3 Præt. Quorum eſt[h] idem oppoſitum, & ipſa ſunt idem: ſed idem opponitur concordiæ, & paci. ſ. diſſenſio. unde dicitur 1. ad Cor. 14. Non eſt diſſenſionis Deus, ſed pacis. ergo pax eſt idem quod concordia.

SED CONTRA eſt, quòd concordia poteſt eſſe aliquorum impiorum in malo: ſed non eſt pax impijs, ut dicitur Iſai. 48. ergo pax non eſt idem quod concordia.

RESPON. Dicēdum, q̃ pax includit concordiā, & aliquid addit. Vnde ubicumque eſt pax, ibi eſt concordia: non tamen ubicumque eſt concordia, ibi eſt pax, ſi nomen pacis propriè ſumatur. Concordia enim propriè ſumpta, eſt ad alterum, inquantum ſcilicet diuerſorum cordium uoluntates ſimul in unum conſenſum conueniunt. Contingit etiam unius hominis cor tendere in diuerſa, & hoc dupliciter. Vno quidem modo ſecundùm diuerſas potentias appetitiuas, ſicut appetitus ſenſitiuus plerumque tendit in contrarium rationalis appetitus, ſecundùm illud ad Gal. 5. Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum. Alio modo inquantum una, & eadem uis appetitiua in diuerſa appetibilia tendit, quæ ſimul aſſequi non poteſt, unde neceſſe eſt eſſe repugnantiam motuum appetitus: unio autem horum motuum eſt quidem de ratione pacis. Non enim homo habet pacatum cor,

SVPER QV. XXIX. ART. I.

Ban. eodem a. 1.

IN art. 1. q. 29. aduerte, q̃ impotentia cōſequendi diuerſa appetibilia ſimul, pōt intelligi dupliciter. Primo ex parte appetibiliū, quia ſcilicet implicat cōtradictionē ea ſimul haberi, utpote q̃ ſit hodie, & cras ſimul. Alio mō ex parte alicuius impedimēti, uel defectus: q̃a licēt nō repugnet illa ſimul haberi, ego tamē nō poſſum illa ſimul habere, ut ſi deſiderem ſanitatē, pulchritudinē, diuitias, & alia huiuſmodi, & deficiant mihi &c. Litera non primo, ſed ſecundo mō intelligenda eſt. Cōſiſtit.n. pax ī unione appetibiliū poſſibilium ſimpliciter, à quorum conſecutione appetitus deficit. ❧ In eodem primo articulo in rñſione ad primum, uide, quòd ad pacem primus cum altero requiruntur ex Auguſtino duo, ſcilicet cōcordia, & ordo utriuſq; concordantis, quo uterq; ī ſuis imperturbatus maneat: & propterea ſi ui, aut metu fiat concordia, non eſt pax. Et ideo vulgo dicitˀ, Eſt pax, ſed mala uoluntas: quoniam eſt tunc concordia contra id, quod homo magis uellet, ac per hoc reſtat uolūtas ad frangendam pacem, cui contenditˀ, ut perueniat ad id, quod magis uellet.

Porrecta per totum. 173

3. d. 27. q. 2. ar. 1. ad 6. Et 2. ad Theſſa. 3. lectio 2. i princip.

* Lib. 19 c. 13 paulo a princip. to. 5

† C. 11. in principio illius.

cor, q̄ diu nō hēt, id quod uult. Etſi hēat aliqd qđ A uult, tñ adhuc reſtat ei aliqd uolēdū, quod ſiſ hře non pōt: hæc aūt unio non eſt de rōne concordię.
Concl. m Vñ m cōcordia importat unionē appetituū diuerſorū appetētiū: pax aūt ſupra hāc unionem, importat etiam appetituum unius appetentis unionē.n

Ad primum ergo dicēdū, q̄ Aug. loquit̄ ibi de pace, q̄ eſt unius hoīs ad aliū, & hāc pacē dicit eſſe cōcordiā, nō quālibet, ſed ordinatā, ex eo, ſ. q̄ vnus hō concordat cum alio, ſm illud quod utriſq; conuenit. Si.n. hō concordat cū alio nō ſpōtanea uolūtate, ſed quaſi coactus timore alicuius mali ſibi imminentis, talis concordia nō eſt uera pax: quia nō B conſeruat̄ ordo utriuſq; concordantis, ſed perturbatur ab aliquo timorē inferente. Et pp hoc præmittit, q̄ pax eſt tranquillitas ordinis, quæ quidem tranquillitas conſiſtit in hoc, quòd omnes motus appetitiui in uno homine conquieſcunt.

Ad secundum Dicendū, q̄ ſi homo ſimul cum alio hoīe in idem conſentiat, non tamen conſenſus eius eſt omnino ſibi unitus, niſi etiam ſibiinuicem omnes motus appetitiui eius ſint conſentientes.

Ad tertium dicendum, q̄ paci opponit̄ duplex diſſenſio, ſ. diſſenſio hominis ad ſeipſum, & diſſenſio hominis ad alterum: concordiæ autē op- C ponitur hæc ſola ſecunda diſſenſio.

ARTICVLVS II.

Vtrum omnia appetant pacem.

Porrecta per totum. *Bannes eadem artic.*

174 A D secundvm ſic pcedit̄. Vr̄, q̄ nō oīa appetāt pacē. Pax.n. ſm* Dion. eſt b unitiua conſenſus: ſed in his, q̄ cognitione carēt, nō pōt uniri cōſenſus. ergo hmōi pacem appetere non poſſunt.

¶ 2 Præt. Appetitus non fertur ſimul ad cōtraria: ſed multi ſunt appetentes bella, & diſſenſiones. ergo non omnes appetunt pacem.

¶ 3 Præt. Solū k bonū eſt appetibile: ſed qđā pax vr̄ D eſſe mala, alioquin Dñs nō diceret Matt. 10. Nō ueni mittere pacem. ergo non oīa pacem appetunt.

¶ 4 Præt. Illud quod oīa appetunt, vr̄ eſſe ſummū bonum, quod eſt ultimus finis: ſed pax h non eſt huiuſmodi, quia etiam in ſtatu viæ habetur, alioquin fruſtra Dominus mandaret Mar. 9. Pacem habete inter uos. ergo non omnia pacem appetunt.

(Margin: 2.2.q.27.ſ. 1.21.3.ad 3. Et 4.d. 49.q.1.a. 1.q.4. Et veri.quę. 22. artic. 1. ad 12. Et Dion. 1.de 1.ſi. 4 cap. 11. de diuin. nomi. in princip.)

Sed contra eſt, quod Aug. dicit 19.* de ciuit. Dei, quòd omnia pacem appetunt. & idem etiam dicit Dionyſ. 9. cap. de diui. nomi.

(Margin: * Li. 19.c. 13.to.5.)

Respon. Dicendum, q̄ ex hoc ipſo, q̄ hō aliqd appetit, cōis eſt ipſum appetere eius, qđ appetit, E aſſecutionē, & per cōis remotionē eorū, q̄ aſſecutionē impedire pñt. Pōt aūt impediri aſſecutio boni deſiderati p cōtrariū appetitū uel ſuiipſius, vel alterius: & utrumque tollitur per pacem, ſicut ſupradictum* eſt. Et ideò m neceſſe eſt, q̄ omne appetens appetat pacem, inquantum, ſ. omne appetēs appetit tranquillē, & ſine impedimento perueni re ad id, quod appetit, n in quo conſiſtit ratio pacis, quam* Aug. diffinit tranquillitatem ordinis.

(Margin: * Ar. pte. Concl. m — * Li. 19. de ciui. Dei c. 13. parū a principio. to. 5.)

Ad primum ergo dicendum, q̄ pax importat vnionem non ſolū appetitus intellectualis, ſeu rōnalis, aut aīalis, ad quos pōt ptinere cōſenſus, ſed ēt appetitus naturalis. Et iō Dion. † dicit, q̄ pax eſt operatiua & conſenſus, & connaturalitatis, vt in conſenſu importetur unio appetituum ex cognitione procedentium: per connaturalitatem autē importetur unio appetituum naturalium.

(Margin: † ca. 11. de diui. nomi.)

Ad secundum dicendū, q̄ illi ēt, q̄ bella q̄rūt & diſſenſiones, nō deſiderāt, niſi pacē, q̄ ſe hře nō æſtimāt. Vt.n. dictū* eſt, nō eſt pax ſi q̄s cū alio cōcordet cōtra id, quod ipſe magis uellet: iō hoīes q̄rūt hāc cōcordiā rūpere bellando, tanquàm defectum pacis hñtē, ut ad pacē perueniant, in qua nihil eorū uoluntati repugnet. Et propter hoc oēs bellantes quærunt per bella ad pacem aliquā peruenire perfectiorem, quàm prius haberent.

(Margin: * In corp. art.)

Ad tertium dicēdū, q̄ pax conſiſtit in quietatione, & unione appetitus. Sicut aūt appetit9 pōt eſſe ſimpliciter boni, uel boni apparentis: ita ēt & pax pōt eſſe & uera, & apparēs. Vera qdē pax nō pōt eſſe, niſi circa appetitū ueri boni: qa oē malū, etſi ſm aliquid appareat bonū, vnde ex aliqua parte appetitū quietet, hēt tñ multos defectus, ex quibus appetit9 remanet inquiet9, & perturbatus. Vñ pax vera nō pōt eſſe niſi in bonis, & bonorū. Pax aūt, q̄ malorū eſt, eſt pax apparens, & nō vera. Vñ dicitur Sap. 14. In magno uiuentes inſcientiæ bello, tot, & tam magna mala pacem appellant.

Ad quartum dicēdū, q̄ cū uera pax non ſit niſi de bono, ſicut dupliciter habet̄ uerū bonū, ſ. perfectè & imperfectè: ita eſt duplex pax uera, qđā pfecta, q̄ cōſiſtit in pfecta fruitione ſummi boni, per q̄ oēs appetit9 vniunt̄ quietati in uno: & hic eſt vltimus finis creaturæ rōnalis, ſm illud Pſal. 147. Qui poſuit fines tuos pacē. Alia eſt pax imperfecta, q̄ habet̄ in hoc mundo: quia etſi principalis aīę motus quieſcat in Deo, ſunt tñ aliqua repugnantia & intus, & extra, quæ perturbant hanc pacem.

ARTICVLVS III.

Vtrum pax ſit proprius effectus charitatis.

Porrecta per totum. *Bannes eadem art. 1. Nic. de Nyſ. 1 traſt. ſ. p. 3 pa. 3 q. 8.*

175 A D tertivm ſic pcedit̄. Vr̄, q̄ pax nō ſit ppri9 effect9 charitatis. Charitas.n. nō habetur ſine gr̄a gratū faciēte: ſed h pax à q̄buſdā hebet̄, q̄ non hñt gr̄am gratū faciētē, ſicut & Gētiles aliqñ hñt pacem. ergo pax non eſt effectus charitatis.

(Margin: 3.q.89.a. 6.cor. Et mal.q.10. ar.2. cor. Et vir q. 2.ar.2.ad 15. Et opu. 4.c.2.)

¶ 2 Prę. Illud nō eſt effect9 charitatis, cui9 cōtrariū cū charitate eſſe pōt: ſed diſſenſio, q̄ cōtrariat̄ paci, pōt eſſe cū charitate. Videm9.n. q̄ ēt ſacri doctores, vt Hier.* & Aug. in aliquib. opinionib. diſſenſerūt. Paulus ēt & Barnabas diſſenſiſſe legunt̄ Actu. 15. ergo vr̄, quòd pax non ſit effectus charitatis.

(Margin: * Epiſt. 8. & 9. & 11. inter opa Aug. to. 2.)

¶ 3 Præt. Idē k nō eſt proprius effectus diuerſorum: ſed pax eſt effectus iuſtitiæ, ſm illud Iſa. 32. Opus iuſtitiæ eſt pax. ergo non eſt effectus charitatis.

Sed contra eſt, quod dicitur in Pſal. 118. Pax multa diligentibus legem tuam.

Respon. Dicendum, q̄ duplex unio eſt de rōne pacis, ſicut dictum* eſt, quarum una eſt ſm ordinationem propriorum appetituum in unum: alia verò eſt ſm unionem appetitus proprij cum appetitu alterius: & m utramq; unionē efficit charitas.n Primam quidem unionem, ſm quod Deus diligi- Concl. n

(Margin: * Ar. 1. huius quęſt.)

tur

tur ex toto corde, vt ſcilicet oīa referamus in ipſum, & ſic oēs appetitus noſtri referuntur in vnū. Aliā vero prout diligimus proximum, ſicut noſip ſos, ex quo contingit, ꝙ homo vult implere volūtatem proximi, ſicut & ſuiipſius. Et ꝑꝑ hoc inter amicabilia vnum ponitur identitas electionis vt patet in *9. Ethic. & Tullius dicit in in lib. †de Amicitia, quòd amicorum eſt idem uelle, & nolle. F

*Li. 9. Ethi. c. 4. to mo 5.
† Tullius in 3. fol. ante medio libri.

Ad primvm ergo dicēdum, ꝙ à gratia gratum faciente nullus deficit, niſi propter pc̄m, ex quo contingit, ꝙ homo ſit auerſus à fine debito, in aliquo indebito finem conſtituēs. Et ſm̄ hoc appetitus eius nō inhęret principaliter uero finali bono ſed apparenti. Et propter hoc ſine gratia gratū faciente non poteſt eſſe uera pax, ſed ſolū apparēs. G

Ad secvndvm dicendū, ꝙ ſicut Phil. dicit in* 9. Ethic. Ad amicitiam non pertinet concordia in opinionibus, ſed cōcordia in bonis cōferentibus ad vitā ꝑcipue in magnis, quia diſſentire in aliquibus paruis, quaſi non vr̄ eſſe diſſenſus. Et ꝑꝑ hoc nihil prohibet aliquos charitatē hn̄tes, in opinionibꝰ diſſentire. Nec hoc repugnat paci q̄a opiniōes ꝑtinēt ad intellectū, qui ꝑcedit appetitū, qui ꝑ pacem vnit̄. Sīr ēt exiſtente concordia in principalibus bonis, diſſenſio in aliqb. paruis nō eſt cōtra charitatē. Procedit. n. talis diſſenſio ex diuerſitate opinionū dū vnꝰ æſtimat hoc, de quo eſt diſſenſio ꝑtinere ad illud bonū, ī quo cōueniūt: & alius æſtimat nō ꝑtinere. Et ſm̄ hoc talis diſſenſio de minimis, & de opinionibus repugnat q̄dē paci ꝑfectę, ī qua plane ueritas cognoſcet, & oīs appetitus cōplebit: n̄ t n̄ repugnat paci ipfectæ, qualis hr̄ ī via. H

* Lib. 9. c. & etiā c. 1. & 3. to. 5.

Ad tertivm dicendum, ꝙ pax eſt opus iuſtitiæ indirectè, inquātum. ſ. remouet prohibens: ſed eſt opus charitatis directe, quia ſm̄ propriam rationem charitas pacem cauſat. Eſt. n. amoruis vnitiua, vt Dionyſ. dicit 4. cap.* de diui. nomi. Pax autem eſt vnio appetitiuarum inclinationum. I

*Ca. 4. in parte 2. & parte 1. in medio.

SVPER Q. XXIX. ART. IIII.

Porrecta per totum. 176

Bannes eodem art.

In ar. 4 om. dis ſecundo & tertio, nota q. cū dr̄, ꝙ pax eſt actus charitatis, potius cauſalis q̄ formalis propoſitio eſt, Pax nāq; ſignificare formaliter vr̄ perfectionem conſequentem actū charitatis, quo Deus proximuſq; amatur, Et quia perfectio illa nō eſt res abſoluta diſtincta ab actu charitatis, ſed eſt vel ipſe actus unicus appetitiones in vnū, uel ꝓprietas relatiua conſequens ipſum (& hoc magis vr̄ uerum, & conſonat fundamento. ſ. vnioni appetituū & authoritati Aug. 19. de ciuitate Dei. ſ. q. ē t ā iuſtitias ordinis) ec indū hoc pax eſt actus charitatis cau-

*Li. 19. c. 11. to 5.
*q. ꝑced. ar. 4.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum pax ſit virtus.

AD qvartvm ſic procedit̄. Vr̄ ꝙ pax ſit virtus. Præcepta enim nō dantur niſi de actibus ʰvirtutum: ſed dantur præcepta de habēda pace vt patet Marci 9. Pacem habete inter vos. ergo pax eſt virtus.

¶2 Præt. Non meremur, niſi in ʰactibus virtutū: ſed facere pacem eſt meritorium, ſm̄ illud Matt. 5. Beati pacifici, q̄m filij Dei vocabunt̄. ergo pax ē virtꝰ K

¶3 Præ. Vitia virtutibꝰ opponūtur: ſed diſſenſiōes q̄ opponunt̄ paci, numerant̄ iter vitia, vt patet ad Gal. 5. ergo pax eſt virtꝰ.

Sed contra eſt, Virtus nō eſt finis vltimus ſed uia in ipſū: ſed pax eſt quodāmodo finis vltimus, vt Augu. dicit 19. de* ciuit Dei. ergo pax nō eſt virtus

Respon. Dicendum, ꝙ ſicut ſupra dictum* eſt, cū oēs actus ſeinuicem conſequantur, ſm̄ eandem rōnem ab agente procedentes, oēs hmōi actus ab vna uirtute procedunt, nec hn̄t ſinguli ſingulas virtutes, à quibus ꝓcedant, ut patet in rebus corporalibus. Quia enim ignis calefaciendo liquefacit, & rarefacit, nō eſt in igne alia uirtus liquefactiua, & alia rarefactiua: ſed omnes actus hos operat̄ ignis ꝑ vnam ſuam virtutem calefactiuā. Cum ergo pax cauſetur ex charitate ſecundum ipſam rationem dilectionis Dei & proximi, vt *oſtenſum eſt,ᵐ nō eſt alia virtus, cuius pax ſit actus ꝓprius, niſi charitatisⁿ ſicut & de gaudio dictum* eſt.

ſoliter, quia ab ipſa vt ꝓpria eā reſultat.

*Ar. pce. q pced. ar. 4. Conclu. —

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ ideo præceptū datur de pace habenda, quia eſt actus charitatis: & ꝑꝑ hoc etiam eſt actus meritorius: Et ideo ponitur inter beatitudines, quæ ſunt actus uirtutis perfectæ, vt ſupra dictum* eſt. Ponitur etiam inter fructus, inquantum eſt quoddam finale bonum, ſpūalē dulcedinē hn̄s. Et ꝑ hoc patet ſolutio ad II.

* 1. 2. q. 66 ar. 1. & q. 70. ar. 3

A III. dicendum, quod vni virtuti multa vitia opponunt̄ ſecundum diuerſos actus eiuˢ. Et ſecundum hoc charitati non ſolum opponitur odiū ratione actus dilectionis, ſed etiam accidia vel inuidia ratione gaudij, & diſſenſio ratione pacis.

QVAESTIO XXX.

De Miſericordia, in quatuor articulos diuiſa.

POSTEA conſiderandum eſt de miſericordia.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primo, Vtrum malum ſit cauſa miſericordiæ ex parte eius, cuius miſeretur.

¶Secundò, Quorum ſit miſereri.

¶Tertio, Vtrum miſericordia ſit virtus.

¶Quartò, Vtrum ſit maxima virtutum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum malum ſit propriè motiuum ad miſericordiam.

Bannes eodem art.

Porrecta per totum. 177

AD primvm ſic proceditur. Vr̄ ꝙ malum non propriè ſit motiuum ad miſericordiam. Vt. n. ſupra oſtē ſum* eſt, culpa eſt magis malum, quàm pœna: ſed culpa non eſt prouocatiuum ad miſericordiam, ſed magis ad indignationem. ergo malum non eſt miſericordiæ prouocatiuum.

*q. 19. ar. 1. & 1. 2. q. 79. ar. 1. ad 3. Et 1. p. q. 48. ar. 6.

¶2 Præt. Ea, quæ ſunt crudelia, ſeu dura, videntur quendam exceſſum mali habere: ſed Philoſoph. dicit in* 2. Rethor. quòd ʰdurum eſt aliud à miſerabili, & expulſiuum miſerationis. ergo malum, inq̄tū huiuſmodi, non eſt motiuum ad miſericordiam.

* Libr. 2. Rhetor. c. 8. tom. 6.

¶3 Præt. Signa malorum ʰ nō uerè ſunt mala: ſed ſigna malorum magis prouocat ad miſericordiā, vt patet per Philoſoph. in *2. Rhetori. ergo malū non eſt proprie prouocatiuum miſericordiæ:

*Lib. 2. c. 8. tom. 6. †li. 2. Orthod. Fidei. c. 14.

Sed contra eſt, quod Damaſc. dicit in †2. libro quòd miſericordia eſt ſpecies triſtitiæ: ſed motiuū ad triſtitiam, eſt malum. ergo motiuum ad miſericordiam eſt malum.

Respon. Dicendum, quòd ſicut Auguſt. dicit 9. * de ciuit. Dei, miſericordia eſt alienæ miſeriæ in nr̄o corde cōpaſſio, qua utiq; ſi poſſumus, ſubuenire.

* Lib. 9. c. 5. an medium to 5.

nire, compellimur. Dr. n. mia ex eo, ꝙ aliqs habet miſerum cor ſuper miſeria alterius: miſeria aũt fęlicitati opponitur. Eſt autem de ratione beatitudinis, ſiuè felicitatis, ut aliquis potiaẽ eo quod uult, & quod pertinet ad iuſtitiam. Nam ſicut Aug. dicit 13.* de Trin. Beatus eſt, q hẽt oia quę uult, & nihil male uult. Et iõ econtrario ad miſeriam pertinet, ut homo patiatur, quæ non uult. Tripliciter autem aliquis uult aliquid. Vno quidẽ modo appetitu naturali, ſicut omnes hoĩes uolũt eſſe, & uiuere. Alio mõ, hõ uult aliquid per electionem ex aliqua præmeditatione. Tertio modo, homo uult aliquid nõ ẽm ſe, ſed in cauſa ſua, puta, qui uult comedere nociua, quodammodo dicimus eum velle infirmari: Sic ergo[m] motiuum miæ eſt tanq̃ ad miſeriam pertinens, primo quidem illud, quod contrariaẽ appetitui naturali uoluntatis, ſ. mala corruptiua, & cõtriſtãtia, quorũ contraria hoĩes naturaliter appetunt.[n] Vñ Philoſ. dicit in *2. Rheto. ꝙ mia eſt triſtitia quædam ſuper apparenti malo corruptiuo, vel contriſtatiuo. Secundò, [p] hmõi magis efficiunt ad miſericordiam prouocantia, ſi ſint contra uoluntatem electionis.[q] Vnde & Philoſ. ibidem* dicit, ꝙ illa mala ſunt miſerabilia, quorum fortuna eſt ca, vt puta, cum aliquod malũ eueniat, unde ſperabaẽ bonum. Tertio aũt[s] ſunt adhuc magis miſerabilia ſi ſint contra totam uoluntatem, puta, ſi aliqs ſꝑ ſectatus eſt bona, & eueniũt ei mala.[t] Et iõ Philoſ. dicit * in eodem libro, quòd miſericordia eſt maximè ſuper malis eius, qui indignus patitur.

*Li. 13. c. 5. & c. 4. i fine, to. 3.
Conclu. m
*Li. 2. Rhetor. c. 8. in prin. to. 6
Conclu. p
*L. 2. c. 8. circa medium to. 6.
Concl. s
*Li. eca. 8. in fine to. 6.

B C

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ de rõne culpę eſt, ꝙ ſit uoluntaria: & quantum ad hoc non hẽt rõnẽ miſerabilis, ſed magis rõnẽ puniendi. Sed quia culpa poteſt eſſe aliquo modo pœna, inquantum. ſ. habet aliquid annexum, quod eſt contra voluntatem peccantis, ẽm hoc poteſt habere rationem miſerabilis. Et ẽm hoc miſeremur, cõpatimur peccantibus, ſicut Greg. dicit* in quadam homil. quòd vera iuſtitia non habet dedignationem, ſcilicet ad peccatores, ſed compaſſiones. & Matth. 9. dicitur. Videns Ieſus turbas, miſertus eſt eis: quia erãt vexati & iacentes, ſicut oues nõ habẽtes paſtorẽ.

*Ho. 34. in Euan. non procul a principio.

D

Ad secvndvm dicendum, ꝙ quia mia eſt compaſſio miſeriæ alterius propriè mia eſt ad alterum non autem ad ſeipſum, niſi ẽm quandam ſimilitudinem: ſicut & iuſtitia, ẽm quòd in homine conſiderantur diuerſæ partes, vt dicitur in 5.* Ethic. Et ẽm hoc dicitur. Eccleſia. 30. Miſerere animæ tuæ placens Deo Sicut ergo miſericordia nõ propriè ad ſeipſum, ſed dolor, puta, cum patimur aliquid crudele in nobis: ita ẽt ſi ſint aliquæ ꝑſonæ ita nobis coniunctæ, vt ſint quaſi aliquid noſtri, puta filij, aut parentes, in eorũ malis non miſeremur, ſed dolemus ſicut in vulneribus proprijs Et ẽm hoc* Phil. dicit, ꝙ durũ eſt expulſiuum miſerationis.

*Lib. 5. Ethi. vlt. tomo 5.
*Loco citato in margine.

E

Ad tertivm dicendum, ꝙ ſicut ex ſpe, & memoria bonorum ſequitur dilectio: ita ex ſpe, & memoria malorum ſequitur triſtitia, non tñ tã vehemens, ſicut ex ſenſu præſentium. Et iõ ſigna malorum, inquantum repræſentant nobis mala miſerabilia, ſicut præſentia, commouent ad miſerandũ.

Articvlvs II.

Vtrum defectus ſit ratio miſerendi ex parte miſerentis.

Bannes eodem artic.

Par. ſ. ſ. a per totum. 178 3. d. 27. q. 3 ar. 3. co.

Ad secvndvm ſic procedit. Vr ꝙ defectus nõ ſit ratio miſerendi ex parte miſerentis. Proprium. n. Dei eſt miſereri. unde dr in Pſ. 144. Miſerationes eius ſuꝑ oia opera eius: ſed in[h] Deo nullus eſt defectus. ergo defectus nõ põt eſſe rõ miſerẽdi ¶ 2 Pręt. Si defectus eſt ratio miſerẽdi, oportet ꝙ illi, qui ſunt maximè cũ[h] defectu, maximè miſereantur: ſed hoc eſt falſum, dicit. n. Phil. in * 2. Rhet. ꝙ q ex toto perierunt, nõ miſerenẽ. ergo vr ꝙ defectus non ſit ratio miſerendi ex parte miſerentis. ¶ 3 Præt. Suſtinere aliquam cõtumeliã, ad[i] defectũ pertinet: ſed Philoſ. dicit* ibidem, ꝙ illi qui ſunt in contumeliatiua diſpoſitione, non miſerẽtur. ergo defectus ex parte miſerẽtis non eſt rõ miſerendi.

*Li. 2. c. 8. circa principiũ, to. 6.
*Li. 2. c. 8. ante mediũ. to. 6.

Sed contra eſt, quòd miſericordia eſt triſtitia quædam: ſed defectus eſt rõ triſtitiæ, vnde infirmi faciliùs contriſtantur, ut ſupra dictum * eſt. ergo ratio miſerendi eſt defectus miſerentis.

*Solut. in uenio infra q. 35. ar. 1. ad 2
*Ar. pce.

Respon. Dicendum, ꝙ cùm miſericordia ſit cõpaſſio ſuper miſeria aliena, ut dictũ* eſt, ex hoc cõtingit ꝙ aliqs miſereaẽ, ex quo cõtingit, ꝙ de miſeria aliena doleat. Quia aũt triſtitia, ſeu dolor, ẽ de proprio malo, intm̃ aliquis de miſeria aliena triſtatur, aut dolet, inquantũ miſeriam alienã apprehẽdit ut ſuam. Hoc autem contingit dupliciter. Vno modo, ẽm unionẽ affectus, quod fit ꝑ amorẽ. Quia. n. amans reputat amicum tanq̃ ſeipſum malũ ipſius reputat tanq̃ ſuum malũ: & ideò dolet de malo amici ſicut de ſuo. Et inde eſt ꝙ Philoſ. in *9. Ethic. inter alia amicabilia ponit hoc, quod eſt cõdolere amico. Et Apoſt. dicit ad Ro. 12. Gaudere cũ gaudentibus, flere, cum flentibus. Alio mõ, contingit ẽm unionẽ realẽ, utpote, cũ malũ aliquorũ ꝓpinquum eſt, ut ab eis ad nos trãſeat. Et iõ Philoſ. dicit in *2. Rhet. ꝙ hoĩes miſerenẽ ſuper illos, qui ſunt eis cõiuncti, & ſimiles: qa per hoc fit eis æſtimatio, ꝙ ipſi ẽt poſſint ſimilia pati. Et inde eſt ẽt, ꝙ ſenes, & ſapiẽtes, q conſiderãt ſe poſſe in mala incidere, & debiles, & formidoloſi ſunt magis miſericordes. Ecõtrario aũt illi, qui reputãt ſe eſſe fęlices, & intm̃ potentes, ꝙ nihil mali putant ſe poſſe pati, non ita cõmiſerentur. Sic ergo[m] ſemꝑ defectus eſt rõ miſerendi uel inquantum aliquis defectũ alicuius reputat ſuũ propter unionem amoris vel propter poſſibilitatem ſimilia patiendi.[n]

*Lib. 9. Ethi. c. 3. tomo 5.
*Li. 2. Rhet. ca. 8. to. 6.
Conclu m

Ad primvm ergo dicendum, quòd Deus nõ miſeretur niſi propter amorem, inquantum amat nos tanquàm aliquid ſui.

Ad secvndvm Dicendũ, ꝙ illi, qui iam ſunt in infimis malis, non timent ſe ulterius pati aliquid, & ideò non miſerentur. Similiter etiam nec illi, q valdè timent: quia tantũ intendunt propriæ paſſioni, quòd non intendunt miſeriæ alienæ.

Ad tertivm dicẽdũ, ꝙ illi qui ſunt in cõtumeliatiua diſpoſitione, ſiuè qa ſint cõtumeliã paſſi, ſiuè quia velint cõtumeliã inferre, prouocãtur ad irã, & ad audaciã, quæ ſunt quædã paſſiones uirilitatis, extollentes aium hoĩs ad arduum. vnde inferunt

ferunt

ferunt homini æſtimationem, ꝙ ſit aliquid in futurum paſſurus. Vnde tales dum ſunt in hac diſpoſitione, non miſerent, ſm illud Prou. 27. Ira nõ hẽt m̃iam, neq; erũpẽs furor. Et ex ſiti rõne ſupbi non miſerent, q̃ cõtẽnunt alios, & reputãt eos malos. Vñ reputãt, ꝙ dignè patiant̃, quicq̃d patiunt̃. Vñ & Gre*dicit, ꝙ falſa iuſtitia, ſ. ſuperborum, non habet compaſſionem, ſed dedignationem.

* Ho. 34. in Euãge. non longe a principio.

F tur pœnitẽti. Et quia rõ uirtutis humanæ cõſiſtit in hoc, ꝙ mot᷒ animi rõne reguleẽ, ut ex ſuperiorib. *patet, ᵐcõſequens eſt miſericordiã eſſe uirtutẽ.*

Conclu ᵐ * 1.2.q.59 ar.4.q.& 5.pcipue & q.65.a.2.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ authoritas illa Saluſtij intelligitur de miſericordia ſecundum quòd eſt paſſio ratione non regulata: ſic enim impedit conſilium rationis, dum facit à iuſtitia diſcedere.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ Philoſ. loquitur de miſericordia, & nemeſi, ſm ꝙ vtrũq; eſt paſſio, & habent quidem cõtrarietatem ex parte æſtimationis, quam habẽt de malis alienis, de quibus miſericors dolet, inquantum æſtimat aliquẽ indigna pati. Nemeſicus autem gaudet, inquantum æſtimat aliquos digne pati: & triſtatur, ſi indignis bene accidat. Et vtrumq; eſt laudabile, & ab eodem more deſcendens, vt ibidem * dicitur: ſed proprie miſericordiæ opponitur inuidia, vt infra * dicetur.

* libr. 2. Rhet. ca. 9. in principio, to. 6. † q.36. ar. 3.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ gaudium & pax nihil adijciunt ſuper rõnem boni, quod eſt obiectũ charitatis: et ideo non requirunt alias virtutes, q̃ charitatem. ſed m̃ia reſpicit quandam ſpecialẽ rationem. ſ. miſeriam eius, cuius miſeretur.

AD QVARTVM dicẽdũ, ꝙ m̃ia ſm ꝙ eſt uirtus, eſt uirt᷒ moralis circa paſſiones exiſtens, & reducit ad illam medietatem, quæ dicitur nemeſis: quia ab eodem more procedunt: ut in 2. Rhetor. * dicitur. Has autem medietates Philoſophus non ponit virtutes, ſed paſſiones: quia etiam ſecundùm ꝙ ſunt paſſiones, laudabiles ſunt. Nihil tamen prohibet, quin ab aliquo habitu electiuo proueniant, & ſecundùm hoc aſſumunt rationem uirtutis.

* libr. 2. Rhet. ca. 9. ſ prin. tom. 6.

ARTICVLVS III.

Vtrum miſericordia ſit virtus.

AD TERTIVM ſic pcedit̃. Vr̃, ꝙ m̃ia nõ ſit uirtus. Principale. n. in uirtute eſt electiõ, vt G patet p Philoſ.* in 2. Ethic. Electio aũt eſt appetit᷒ pcõſiliati, vt in eodẽ li. dr̃. Id ergo qđ impedit cõſiliũ, nõ põt dici uirt᷒: ſed ᵇ m̃ia impedit conſilium, ſm illud † Saluſtij. Oẽs hoĩes, q̃ de reb. dubijs cõſultant, ab ira & m̃ia uacuos eſſe dicet. nõ. n. aĩus facilè uerũ puidet, ubi iſta affiũt. ergo m̃ia non eſt virtus.

H ¶ 2 Pręt. Nihil qđ eſt ᵇ cõtrariũ uirtuti, eſt laudabile: ſed nemeſis cõtrariat̃ m̃iæ, vt Philo. dicit in* 2. Rhet. nemeſis aũt ẽ paſſio laudabilis, ut dr̃ in † 3. Ethi. ergo miſericordia non eſt uirtus.

¶ 3 Prætẽ. Gaudium, & pax non ſunt ſpãles uirtutes, q̃a ᵇ conſequunt̃ ex charitate, ut ſ. dictum eſt: ſed ẽt m̃ia cõſequit̃ ex charitate. ſic. n. ex charitate flemus cum flentibus, ſicut gaudemus cum gaudentibus. ergo miſericordia non eſt ſpecialis virtus.

* li. 2. c. 5. a me. to. 5 † ca. 3. circa finem. † In coniuratione Catilinæ, inc. cuius titulus eſt Cæſaris otatio, in prin. illi᷒. * li. 2. Rh. c. 9. in principio. † ca. 9. in princ. to. 6. † ſ. q. præce. ar. 4.

Bannes eodem art.

Porrecta per totum.

179

IN q. 30. ar. 3. nota, ꝙ ſi non penetras ſpecialem & cõem rõnem boni, ſcdm quã diſtinguuntur charitas & m̃ia, vide articulum primũ ſequẽtis q̃õnis in corpore, & ad vltimũ quia ſic clara erunt tibi oĩa. ¶ Scdo nota, ꝙ in r̃õne ad ſcdm ly, et ibidẽdi, refertur nõ ſolum ad vltimã ſententiam. ſ. & ab eodẽ more deſcẽdens, ſed ad penultimam ẽt. ſ. & utrumq; eſt laudabile: ita ꝙ author nõ aſſerit ſed recitat vtrumq; eſſe laudabile ſcdm ſententiã Ariſtotelis. Inferius ãt ipſe reprehendit hoc dictum Ariſtotelis, authoritate ſcripturæ in loco proprio, ſcilicet in tractatu de inuidia.

1.2.q.59. & 1.ca.1. ad 3. Et 3. d 23.q.3. art.3.q.2. ad 2. Et mal, q.10. ar.2 ad.8

¶ 4 Præt. Cum m̃ia ad uim appetitiuam ptineat, non eſt virtus intellectualis, nec eſt virtus theologica, cum non habeat Deum pro obiecto. Similiter etiam non eſt virtus moralis quia nec eſt circa operationes: hoc enim pertinet ad iuſtitiam. ᵇ Nec eſt circa paſſiones: nõn enim reducitur ad aliquã duodecim medietatum, quas Philoſoph. ponit in * 2. Ethicor. ergo miſericordia non eſt virtus.

*Lib. 2. Ethi. ca. 7. tom. 5.

SED CONTRA eſt, ꝙ Aug. dicit † in 9. de ciu. Dei. Lõge melius, & humanius, & priorũ ſẽſibus accommodatius Cicero Cæſaris laude locutus † eſt, vbi K ait Nulla de virtutibus tuis nec admirabilior, nec gratior miſericordia eſt. ergo m̃ia eſt uirtus.

† Li. 9. c. 5. ante medium to. 5. † In fine orationis ꝓ q. Ligario quę ſ incipit: Nouum crimen.

RESPON. Dicendum, ꝙ m̃ia importat dolorem de miſeria aliena. Iſte autẽ dolor põt noĩare uno quidẽ mõ motũ appetitus ſenſitiui, & ſm hoc m̃ia paſſio eſt, & nõ uirt᷒. Alio uero modo, põt noĩare motum appetitus intellectiui, ſm ꝙ alicui diſplicet malum alterius. Hic aũt motus põt eſſe ſm rõnem regulatus, & põt ſm hunc motum ratione regulatum regulari motus, inferioris appetitus. Vnde Aug. dicit in * 9. de ciuit. Dei, ꝙ iſte mot᷒ animi ſ. m̃ia, ſeruit rõni, qñ ita pbet̃ m̃ia, ut cõſeruet̃ iuſtitia ſiue cũ indigenti tribuitur, ſiue cũm ignoſci

*Li. 9. c. 5. circa medi. to. 5.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum miſericordia ſit maxima virtutum.

I AD QVARTVM ſic procedit̃. Vr̃ ꝙ m̃ia ſit maxima uirtutum. Maximè enim ad uirtutem pertinere uidetur ᵇ cultus diuinus: ſed miſericordia cultui diuino præfertur ſm illud Oſee 6. & Matth. 12. Miſericordiam uolo, & non ſacrificium. ergo miſericordia eſt maxima uirtus.

¶ 2 Præ. Super illud 1. ad Tim. 4. Pietas ad omnia utilis eſt. * dicit gl. Ambroſij. Omnis ſumma ᵇ diſciplinæ chriſtianæ in miſericordia & pietate eſt. ſed diſciplina chriſtiana continet oẽm uirtutem. ergo ſumma totius uirtutis in miſericordia conſiſtit.

* In iſtũ locũ Pauli, tom. 5.

¶ 3 Præt. Virtus eſt, quæ bonum facit habentem. ergo tanto aliqua uirtus eſt melior, quanto facit hoĩem Deo ᵇ ſimiliorẽ: quia p hoc melior eſt hõ, ꝙ Deo eſt ſimilior. Et hoc maximè facit m̃ia, quia de Deo dicitur in pſa. 144. Quòd miſerationes eius ſunt ſuper omnia opera eius. Vnde & Lucæ 6. Dominus dicit. Eſtote

Nic. de Nyſe Trac. ſ. p. 3. ſ. 3. q. 9. Bannes eodem art.

Porrecta per totum.

180

IN art. 4. vnum magnum dubium occurrit. An m̃ia ſcdm ſe ſit maxima virtutũ. Et eſt rõ dubij, q̃a nõ apparet penes q̃d attenditur magnitudo virtutis ſcdm ſe. Diximus nãq; hactenus virtutes ſcdm ſe ſortiri ſua loca iuxta nobilitatem obiectorum formalium, pp quod theologicæ ſunt nobiliſſimæ, & inter eas charitas. Vnde charitas ſecundum ſe eſt longe maior m̃ia, cuius oppoſitum in litera dr ¶ Amplius motiuum iſtæ ad hoc, quia. ſ. influere, & ſubleuare defectum alterius vt ſic, eſt ſuperioris & melioris, bñ concludit. ꝙ m̃ia ſcdm ſe eſt ſupior & melior miſeris. ſeu miſerab ilibus, reſpectu quorũ ponitur

miſericordes, ſicut & pater veſter miſericors eſt. miſericordia igitur eſt maxima virtutum.

SED CONTRA eſt, quod dicit Apoſtolus ad Coloſſ. 3. cum dixiſſet, Induite vos ſicut dilecti Dei viſcera miſericordiæ &c. poſtea ſubdit, Super omnia charitatem habete. ergo miſericordia nõ eſt maxima virtutũ. B

RESPON. Dicẽdum, q aliqua virtus põt eſſe maxima dupliciter. Vno modo, ẽm ſe alio modo per comparationem ad hñtem. [m]Scđm ſe quidem mia [d]maxima eſt. [n]Pertinet. n. ad miſericordiam, quòd alij effundat: &, quod plus eſt, q defectus aliorum ſubleuet, & hoc maxime ſuperioris eſt. Vnde & miſereri ponit proprium Deo: & in hoc C maxime dr̃ eius omnipotentia manifeſtari. [p]quo ad hñtem miſericordia non eſt maxima, niſi ille qui hẽt, ſit maximus, q nullũ ſ. ſe hẽat, ſed oẽs ſub ſe [q]. Etenim qui ſ. ſe aliquem hẽt maius eſt & melius coniungi ſuperiori, q̃ ſupplere defectum inferioris. Et iõ quantum ad hoĩem qui hẽt Deum ſuperiorem, charitas, per quam Deo vnitur, eſt potior q̃ mia, per quam defectus proximorum ſupplet: ſed [s] inter oẽs uirtutes, quæ ad ꝓximum pertinent, potiſſima eſt miſericordia, [t] ſicut etiam eſt potioris actus. Nã ſupplere defectũ alterius, inquantũ huiuſmodi, ẽ ſuperioris, & melioris.

AD PRIMVM ergo dicendum, q Deum non colimus per exteriora ſacrificia, aut munera ꝓpter ipſum, ſed propter nos, & propter proximos. Non enim indiget ſacrificijs nr̃is, ſed uult ſibi

ponitur ſuperior & melior, ſed non exteris virtutibus, ad quas A comparatur. Et confirmatur. Quia licet inflectere, & ſubleuare ſit ſuperioris in tali gñe, non tñ ſimpl'citer: ſicut gñatiſſ: ſimile eſt perfecti, non tñ perfecti ſimpliciter, ſed in tali gñe. Sic itaq; aliquid impotens gñare, vt angelus, ut perfectior omni gñatiuo miſericordia ordinis ... miſericordia ... ſuperiorem virtutes ad proximũ, uirtus ſit alterius ordinis, ut ... charitas, eſt ... ſecũdum ſe. Et ... quia ... ſuperior ... & eſſe quẽ ... tet ... hanc cõne ... eſſet et ſecundum ſe maxima virtutũ. Deficit ergo ratio litteræ undiq;

¶ Nonnulli quoq; dubia occurrit de mia per comparationẽ ad habentem, tũ quia mia nõ eſt maxima, niſi ille qui hẽt eam, ſit maximus ... in Deo miſericordia ſit maxima utroque modo & ſecundum ſe, & quo ad habẽtẽ. Vtriuſque tamen oppoſitum uidetur verum: quia charitas Dei qua ſe ipſum diligit, & ſecundum ſe melior eſt, vt patet ex dictis & quo ad habentem, quia melior eſt Deus, formaliter loquendo, ſua charitate, quàm miſericordia.

quid attenditur quantitas virtutis ſecundũ ſe, ſcilicet ſecundũ perfectionem, quam in ſeipſa exigit ſecluſo reſpectu ad habẽtẽ. Perfectio autem uirtutis ex obiecto, per ſe & eſſentiale eſt uirtuti: ſed ad eam rationem perfectionis in uirtute ſpectat, quæ bonum reddit hñtem. Habenti ſiquidem uirtutem melius eſt circa nobiliorẽ materiam verſari. Scđm ſe autẽ virtutis ... aliunde excellẽtiam maiorem exigere, ut patet ex dictis, propter quod charitas in ordine ad habentem, eſt maxima uirtutum: miſericordia autem ſecundum ſe.

¶ Ad obiectionem uero primam, contra motiuum litteræ, dr̃, q quia ad miſericordiam ſpectat ſubleuare miſeriam *Conclu.* & miſeria opponit maxime uirtutibus, utpote in eaſdem oppoſitis quaſi cõſiſtẽs ideo oẽs uirtutes, ut à miſeria reducibiles ad bonitatẽ, ſubſunt miſericordiæ. Et propterea ſi miſericordia præſtat omnibus præſtat quoq; omnibus uirtutibus. quas miſerendo nata eſt largiri.

¶ Ad ſecundam autẽ dicitur, quòd miſericordia talis, eſt perfectionis in genere, ſed miſericordia ſimpliciter, eſt pfectionis ſimpliciter ſummæ: unde non põt alterius ordinis uirtus dari.

¶ Ad tertiam demum dr̃, q licet præcipere ſit etiam ſuperioris longe altius tamẽ miſereri eſt ſuperioris: qa præcipere eſt ſuperioris in motione intimatiua, miſereri uero eſt ſuperioris in ſubleuatione à miſeria. & ſic miſereri comparatur ad præcipere, ut uniuerſale ad particulare: quia & præcipere quoddam miſereri eſt, & ut actus efficax ad actũ abſtrahẽtẽ ab efficacia. Contingit. n. præcipienti non obediri. Miſereri åt nõ in ꝑparatione aĩ, ſed pfectũ, efficax eſt, alioquĩ à miſeria nõ ſubleuaret.

¶ Ad euidentiam huius prænotandus eſt ſenſus diſtinctionis litteræ, cum dr̃, q aliqua uirtus poteſt eſſe maxima dupliciter. Vno modo ſecundum ſe, alio modo per comparationem ad habentem. Intendit ſiquidem, q virtus duplici rõne põt dici maior, vel melior. Aut quia eſt melior habẽti illam, quia. ſ. facit illum meliorem, q̃ facit eũdem alia virtus. Aut quia ſecundum ſeipſam, ſecluſa habitudine ad habentem, ponit maiorem bonitatem. hic eſt ſenſus terminorum, & diſtinctionis. Attendit autem magnitudo uirtutis ſecundum ſe penes perfectionem quam, ipſa ſimpliciter ſumpta exigit in ſeipſam, & non penes obiectum, aut modum: qm̃ ſi virtus aliqua ſecdm ſeipſam, ſecluſa habitudine ad habentem, exigit ſimpliciter & abſolute ſumpta maiorem in ſe ipſa perfectionem q̃ alia virtus, conſtat q eſt ſecdm ſe maior illa. Dico autem ſimpliciter & abſolute, ad differentiam virtutum, quæ ex modo operandi exigunt ... perfectionem in ſe. Verbi gratia. Diligere Deum infinite, exigit in charitate perfectionem infinitã, quam tamen nõ exigit diligere Deum ſimpliciter & abſolutè. & ſimile eſt in alijs. Oportet ergo ut uirtus ſecundum ſe maxima non ex modo, ſed ex ratione ſuæ ſpeciei exigat in ſeipſa perfectionem maximam. Intuendum eſt ergo an hoc conueniat miſericordiæ. Ex actu autem eius apparet, q miſericordia in ſeipſa exigit immunitatẽ à miſeria. Nam ſi diſtinguamus miſericordiam in miſericordiã ſimpliciter, & miſericordiam reſpectu talis, vel talis miſeriæ, inueniemus, q qua ratione miſericordia reſpectu talis miſeriæ, puta paupertatis, immunis eſt ut ſic à paupertate, qa ad ipſam E ſpectat dando ſubleuare paupertatẽ: eadem rõne mia ſimpliciter & abſolute libera eſt a miſeria, qu a eius eſt ſubleuare à miſeria non hac, uel illa. Et qm̃ oĩs potentialitas miſeria quædam eſt, propter quod omnem creaturam miſeriæ alicui ſubiectam eſſe aliquo modo oportet, conſequens eſt, ut miſericordia ſecdm ſe exigat in ſeipſa ſuperioritatem talem, ac tantam, vt actus purus ſit, ut ſumma natura ſit, ut Deus ſit. Et propterea Deo proprium ponitur miſereri, & eius omnipotentiam, quæ ſuper actualitatem ... fundatur, manifeſtare. Et hæc vĩ intentio lr̃æ, in qua aduertendum eſt, q quia conſideratio miſericordiæ ſecdm ſe eleuat eam ſuper virtutum ordinem, quæ ſunt diſpoſitiones perfecti ad optimum extrinſecum, aut quæ bonum reddunt hñtem, & hmõi ideo ſingularis eſt doctrina hic tradita. Et ut in ſequentibus in tractatu de iuſtitia, & humilitatẽ patebit, tãq̃ res alterius ordinis, quã ſit uirtus, ſemota eſt.

¶ Ad primam ergo obiectionem dr̃, q iam oſtenſum eſt penes

¶ Ad alterũ dubiũ de miſericordia in Deo, dicitur, q mĩa ſecũdum ſe, eſt maior charitate ſecundum ſe, ut in litera dicitur, ꝓpter rationem dictam. In tali autẽ habente utramq;. ſ. in Deo. uidetur mihi quòd, formaliter loquendo, præſcindẽdo utrimque miſericordiam. & charitatem, charitas ſit melior quia melius eſt Deo diligere ſe q̃ ſubleuare extera a miſeria: ſicut melius eſt lucido habere in ſe lumen, q̃ illuminare alia. Sed quia miſericordia Dei ſupponit & includit charitatem: quia, ut in reſponſione ad 1. art. ſecundũ huius quæſtionis dicitur, Deus non miſeretur, niſi propter amorem, inquantum amat nos tã q̃ aliquid ſui, & addit ſuper illam, ſicut lucens addit ſupra lucidum in ſe. Et abſolute loquendo, melius eſt lucere, q̃ lucidum in ſe eſſe tantum. Et ut dicitur in 1. Rethor. Virtus eſt potentia benefactiua: ideo ſimpliciter loquendo, miſericordia Dei, etiã in ipſo Deo, melior eſt q̃ charitas, utpote extendẽs ſuppoſitã charitatem ſuam ad beneficiendum omnibus: ſubleuãdo omnium miſerias. Et propterea in litera dicitur, quòd miſericordia non eſt maxima habenti, niſi habens ſit maximus. Et ſic patet, quòd miſericordia & ſecundum ſe, & in Deo eſt maxima virtutum, quia melius eſt eis coniungi ſuperiori, quod fit per uirtutes theologicas, quàm habere miſericordiam, quæ non eleuat in ſublimitatẽ ſimpliciter: quia in nulla creatura poteſt haberi miſericordia ſimpliciter & abſolute, ſed talis tantũ. Repugnat ſiquidem hoc creaturæ non ſolum puræ, ſed etiam animæ Chriſti. non minus quàm virtus creatiua ſimpliciter. Propter quod miſerationes Dei ſunt ſuper omnia opera eius.

¶ In eodem quarto articulo duo dubia reſtant. Primum de comparatione miſericordiæ ad reliquas uirtutes, quæ ſunt ad proximum, quod tractans omnibus uirtutibus uidendum eſt. Secundum in reſponſione ad primum, Quomodo ſacrificio exteriori non colimus Deum propter ſeipſum ſed propter nos & proximos, quod in tractatu de religione uidendum eſt.

SVPER

eſt offerri propter noſtram deuotionem,& proximorum utilitatem.Et ideò miſericordia, qua ſubuenitur defectibus aliorum,eſt ſacrificium ei magis acceptum,vtpote propinquius vtilitatem proximorum inducens,ſecundùm illud Hebr. vlt. Beneficentiæ,& communionis nolite obliuiſci:talibus enim hoſtiis promeretur Deus.

Ad secvndvm dicẽdum, quòd ſumma religionis chriſtianæ in miſericordia conſiſtit, quantum ad exteriora opera:interior tamen affectio charitatis,qua coniungimur Deo,præponderat & dilectioni,& miſericordiæ in proximos.

Ad tertivm dicendum,ꝙ per charitatem aſſimilamur Deo,tanquàm ei per affectum vniti: & ideò potior eſt quam miſericordia,per quam aſſimilamur Deo per ſimilitudinem operationis.

SVPER Q.XXXI. ART. I.

Bannes eodem artic.

IN q6.31.ar.1.in rñſione ad primum collige,ꝙ licet benefacere ſit actus charitatis in quolibet,non tamé in quolibet eſt actus reſpectu cuiuſlibet. Poteſt namque charitas Dei benefacere poteſt etiam charitas hominis angeli benefacere:ſed charitas creaturæ non poteſt benefacere Deo, ſicut nec etiam Deus poteſt benefacere ſibiipſi, quia nihil poteſt Deo boni accreſcere.

QVAESTIO XXXI.

De Beneficentia, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderãdũ eſt de exteriorib.actibus,uel effectibus charitatis.Et primò de beneficentia.Secundò, de eleemoſyna,quæ eſt quædam pars beneficentiæ.Tertiò,de correctione fraterna, quæ eſt quædam eleemoſyna.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶Primò,Vtrum beneficentia ſit actus charitatis.

¶Secundò, Vtrum ſit omnibus benefaciendum.

¶Tertiò,Vtrum magis coniunctis ſit magis benefaciendum.

¶Quarto,Vtrum beneficentia ſit uirtus ſpecialis.

ARTICVLVS I.

Vtrum beneficentia ſit actus charitatis.

Porrecta per totum.

181 AD PRIMVM ſic procedit. Vr̃, ꝙ bñficẽtia nõ ſit act⁹ charitatis.Charitas.n.maximè hr̃ ad deũ: ſed ad Deum non poſſumus eſſe benefici,ſm illud Iob 35.Quid dabis ei? aut quid de manu tua accipiet?ergo beneficentia non eſt actus[b] charitatis.

¶2 Præt.Bñficentia maximè cõſiſtit in[b] collatione donorum:ſed hoc pertinet ad liberalitatem. ergo bñficẽtia nõ eſt actus charitatis, ſed liberalitatis.

¶3 Præt.Quod quis dat,vel dat ſicut debitum, uel dat ſicut nõ debitũ:ſed beneficium quod impenditur tanquàm debitum,pertinet ad iuſtitiam, quod aũt impenditur tanquã non debitum, gratis dat̃, & ſm hoc pertinet ad miſericordiam.ergo omnis beneficentia vel eſt actus iuſtitiæ, uel eſt actus miſericordiæ.non eſt[b] ergo actus charitatis.

Sed contra. Charitas eſt amicitia quædam,ut dictum* eſt:ſed Philoſ.in †.9.Ethi.inter alios amicitiæ actus ponit hoc unum, quod eſt operari bonũ ad amicos,quod eſt amicis benefacere. ergo beneficentia eſt actus charitatis.

*q.23.ar.1. †lib.9. Ethi.ca.4 tom.5.

Respon. Dicẽdũ,ꝙ beneficentia nihil aliud importat,ꝙ̃ facere bonum alicui. Poteſt autem hoc bonum conſiderari dupliciter.Vno mõ, ſm cõem rõnẽ boni,& hoc pertinet ad cõem rõnẽ beneficentiæ:& hoc eſt act⁹ amicitiæ,& p cõñs charitatis.Nã ĩ actu dilectionis includit̃ beneuolẽtia,per ꝙ̃ vult aliqs bonũ amico,vt ſ.habitũ* eſt.Volũtas aũt eſt effectiua eorũ,quæ uult,ſi facultas adſit: & iõ ex cõñti bñfacere amico ex actu dilectionis cõſequit̃. Et pp hoc[m] bñficentia,ſm cõem rõnẽ eſt amicitiæ,uel charitatis actus.[n] Si aũt bonũ, qđ qs facit alteri, accipiatur ſub aliqua ſpeciali ratione boni,[p] ſic beneficentia accipiet ſpecialem rationẽ,& pertinebit ad aliquam ſpecialem uirtutem.[q]

*q.23.ar.1.& q.27.ar.2. *Conclu.* *Conclu. p*

Ad primvm ergo dicendũ,ꝙ ſicut Dion.*dicit.4.c.de diui.no. Amor mouet ordinata ad mutuam beatitudinem,& inferiora cõuertit in ſuperiora, vt ab eis perficiantur,& ſuperiora mouet ad inferiorum prouiſionem: & quantum ad hoc beneficentia eſt effectus dilectionis.Et ideo noſtrũ non eſt Deo bñfacere,ſed eũ honorare,nos ei ſubijciẽdo:eius ãt eſt ex ſua dilectione nobis benefacere.

* Cap.4. par.1.inter medium & finem.

Ad secvndvm dicendũ,ꝙ in collatione donorum duo ſunt attendenda, quorũ vnũ eſt exterius datũ:aliud ãt eſt interior paſſio,quam hẽt quis ad diuitias,in eis delectatus:ad liberalitatem ãt pertinet moderari interiorẽ paſſionem, vt.ſ.aliquis nõ ſuperexcedat concupiſcendo,& amando diuitias, ex hoc.n.efficitur homo facile emiſſiuus diuitiarum.Vnde ſi homo det aliquod donum magnum, & tñ cum quadam concupiſcentia retinẽdi,datio nõ eſt liberalis:ſed ex parte exterioris dati,collatio beneficij pertinet in generali ad amicitiã, vel charitatem.Vnde hoc nõ derogat amicitiæ,ſi aliquis,rẽ,quã cõcupiſcit retineri,dat alteri pp amorẽ,ſed magis ex hoc oſtenditur amicitiæ pfectio.

Ad iii.dicendũ,ꝙ ſicut amicitia,ſeu charitas reſpicit in beneficio collato cõem rõnem boni ita iuſtitia reſpicit ibi rõnem debiti. Mĩa vero reſpicit ibi rõnem reuelantis miſeriã,uel defectum.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſit omnibus benefaciendum.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd non ſit oĩbus benefaciendum.Dicit.n. Auguſt.in * 1.de doctrina chriſtia.quòd[h] oĩbus prodeſſe non poſſumus: ſed virtus non inclinat ad impoſſibile.ergo non oportet omnibus benefacere.

¶2 Præt.Eccleſ.12.dicitur, Da bono,& nõ recipias pctõrẽ:ſed multi hoĩes ſunt pctõres. non ergo oĩbus eſt benefaciendum.

¶3 Pręt.Charitas non agit perperã,ut dr̃ 1.ad Cor.13.ſed benefacere quibuſdã,ẽ agere pperã,puta,ſi aliquis benefacit inimici reipublicæ,vel ſi bñfaciat excõicato, quia[h] per hoc ei communicat.ergo cũ benefacere ſit actus charitatis,non eſt omnibus benefaciendum.

SVPER Q.XXXI. ART. II.

Nic. de Nyſe Tra.ſ pa.3 re.1.p.10.

Bannes eodem art.

IN art. 2. in rñſione ad tertium, dubiũ occurrit. An dãnatus ad mortem fame,vel ſiti licitum ſit occulte miniſtrare ei bũ,uel potũ. Et eſt iõ dubij: quia in lra excipitur,niſi ſcdm ordinem iuſtitiæ patecentur: ſed quia hoc ad materiã iuſtitiæ ſpectat,iõ illuc,vbi ea diſſeratur,tractandum.

Porrecta per totum. 182

4.d.15.q.2.ar.6.Et opuſc.4 cap.8. *Li.1.ca.28.in prĩcip.to.3.

Sed contra eſt,quod Apoſt.dicit ad Gal. ult.

Dum

Dum tempus habemus, operemur bonũ ad oẽs. A

Respon. Dicendũ, ꝙ ſicut ſ.* dictum eſt, bñficẽtia conſequit̃ amorem ex ea parte, qua mouet ſuperiora ad prouiſionẽ inferiorũ. Gradus aũt in hoĩbus non ſunt immutabiles, ſicut in angelis, quia hoĩes poſſunt pati multiplices defectus. Vñ q eſt ſuperior ſm aliquid, vel eſt, vel pôt eſſe inferior ſm aliud. Et ideo cum dilectio charitatis ſe extẽdat ad oẽs, ẽt[m] beneficentia ſe debet extendere ad omnes, pro loco tñ & tempore.[n] Omnes.n. actus virtutum ſunt ſm debitas circunſtantias limitãdi.

*Ar. præc. ad 1.

Concl. m

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ ſimpliciter loquendo, nõ poſſum⁹ oib. bñfacere in ſpãli. Nullus B tñ eſt, de quo nõ poſſit occurrere caſus, in quo oporteat ei bñfacere ẽt in ſpãli. Et iõ charitas reqrit ut hõ, ẽt ſi nõ actu aliq b. bñfaciat, hẽat tñ hoc in animi ſui pparatione, vt bñfaciat cuicũq;, ſi tẽps adeſſet. Aliquod tñ bñficiũ eſt, quod poſſum⁹ oib. impẽdere, ſi nõ in ſpãli, ſaltem in gñali: ſicut cum oramus pro omnibus fidelibus, & infidelibus.

Ad secvndvm dicẽdũ, ꝙ in pctõre duo ſunt, ſ. culpa, & natura. Eſt ergo ſubueniendum peccatori, quantum ad ſuſtentationem naturæ, non eſt autẽm ei ſubueniendum ad fomentum culpæ: hoc enim nõ eſſet benefacere, ſed potius malefacere. C

Ad tertivm dicendum, ꝙ excõicatis, & reipublicæ hoſtib. ſunt beneficia ſubtrahenda, inquantum per hoc arcentur à culpa. Si tamẽ immineret neceſſitas, ne natura deficeret, eſſet eis ſubueniendum, debito tamen modo, puta, ne fame, aut ſiti morerentur, aut aliquod huiuſmodi diſpendium, niſi ſecundum ordinem iuſtitię, paterentur.

Articvlvs III.

Vtrum ſit magis benefaciendum his, qui ſunt nobis magis coniuncti.

Ad tertivm ſic procedit̃. D Vr̃ ꝙ nõ ſit magis bñfaciẽdum his, q ſunt nobis magis cõiũcti. Dr̃.n. Lu. 14. Cum facis prãdiũ, aut cœnã, noli[h] uocare amicos tuos, neq; fratres, neq; cognatos: ſed iſti ſunt magis cõiũcti. ergo nõ eſt magis benefaciẽdũ cõiũctis, ſed poti⁹ extraneis, & indigentibus. ſequitur enim, Sed cum facis conuiuium, voca pauperes, & debiles &c.

¶2 Præt. Maximum bñficiũ eſt, E ꝙ homo aliquem in bello adiuuet: ſed miles in bello magis debet iuuare[h] extraneum cõmilitonẽ, q̃ conſanguineum hoſtẽ. ergo beneficia non ſunt magis exhibenda magis coniunctis.

¶3 Prę̃t. Prius ſunt [h] debita reſtituenda, q̃ gratuita beneficia impendenda: ſed debitum eſt, ꝙ aliquis impendat beneficium ei, à quo accepit. ergo benefactoribus magis eſt benefaciendum, quàm propinquis.

¶4 Prę̃t. Magis ſunt diligẽdi parẽtes q̃ filij, ut ſ. dictum* eſt: ſed magis eſt benefaciẽdum filijs, quia non dñt filij theſaurizare parẽtib. ſed ecõuerſo, ut dr̃ 2. ad Cor. 12. non eſt ergo magis [h]benefaciendum magis cõiuncti.

*q. 26. ar. 9.

Sed contra eſt, quod Augu. dicit in 1.* de doctr. chriſtia. Cũ oib. pdeſſe nõ poſſis, his potiſſimum conſulendum eſt, qui pro locorum, & tpum, uel quarumlibet rerum opportunitatibus conſtrictius tibi, quaſi quadam ſorte, iunguntur.

*Li. 1. ca. 28. in princip. [illegible]

Respon. Dicẽdũ, ꝙ gratia & uirtus imitant̃ naturæ ordinem qui eſt ex diuina ſapientia inſtitut⁹. Eſt aũt talis ordo naturæ, vt unũquodq; agẽs naturale per prius magis diffundat ſua actionẽ ad ea, q̃ ſunt ſibi magis ppinqua, ſicut ignis magis calefacit rẽ ſibi magis propinquã. Et ſilr̃ Deus in ſubſtantias ſibi ppinquiores p pri⁹, & copioſi⁹ dona ſuæ bonitatis diffundit, ut patet per Dion. 7. ca. cęl. hier. Exhibitio aũt bñficiorũ eſt q̃dã actio charitatis in alios: & ideo[m] oportet ꝙ ad magis ppinquos ſimus magis benefici,[n] ſed ppinquitas vnius hoĩs ad aliũ pôt attendi ſm diuerſa, in quib. ſibi ad inuicẽ hoĩes cõicant, ut conſanguinei naturali cõmunicatione, conciues in ciuili, fideles in ſpũali, & ſic de alijs. Et[p] ſm diuerſas cõiunctiones ſunt diuerſimodẽ diuerſa beneficia diſpenſanda:[q] nã vnicuiq; eſt magis exhibendum beneficium pertinẽs ad illam rem: ſm quam eſt magis nobis coniũctus, ſimpliciter loquendo.[s] Tamen hoc poteſt uariari ſm diuerſitatem locorum, & temporum, & negotiorum. Nam in aliquo caſu eſt magis ſubueniendum extraneo, puta ſi ſit in extrema neceſſitate, q̃ etiam patri, non tantam neceſſitatem patienti.

Concl. m

Conclu. p

Conclu. s

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ Dñs non prohibet ſimpliciter uocare amicos, aut conſanguineos ad cõuiuiũ: ſed uocare eos ea intentione: ꝙ te ipſi reinuitent. Hoc.n. non erit charitatis, ſed cupiditatis. Pôt tñ contingere, ꝙ extranei ſint magis inuitãdi in aliquo caſu pp maiorẽ indigentiã. Intelligẽdũ eſt enim ꝙ magis coniunctis magis eſt, cæteris paribus, benefaciendum. Si autem duorum vnus eſt magis coniunctus, & alter magis indigens, nõ pôt vniuerſali regula determinari, cui ſit magis ſubueniendũ: quia ſunt diuerſi gradus & indigẽtiæ; & ppinquitatis, ſed hoc requirit prudentis iudicium.

Ad secvndvm dicẽdũ, ꝙ bonũ multorum cõe diuinius eſt, q̃ bonũ vnius. Vnde pro bono cõi reipublicæ vel ſpiritualis, uel temporalis, uirtuoſum eſt ẽt, ꝙ aliquis propriam vitam exponat periculo. Et ideò cum communicatio in bellicis actibus ordinetur ad conſeruationem reipublicæ, in hoc miles impẽdẽs cõmilitoni auxilium, non impẽdit ei tanquàm priuatæ perſonæ, ſed ſicut totam rem publicam iuuans. Et ideò non eſt mirum, ſi in hoc

præ-

SVPER Q. XXXII. ART. III.

Bannes eodem artic.

1 Nar. 3. eiuſdẽ q̃ſt. 32. in reſpõſione ad tertium notandũ occurrit, ꝙ author cenſet poſſe præpõderare debito reſtituendi domino proprio rẽ ſuã ſibi neceſſariam in extrema neceſſitate, debitum benefaciendi alteri ẽt in extrema neceſſitate: ita ꝙ ſi ego hẽo panem Petri in extrema neceſſitate conſtituti, pôt contingere, ꝙ debeo illũ panẽ magis dare Ioanni ẽt in extrema neceſſitate cõſtituto, puta, ſi vita Ioannis eſt, vñ pẽdet publica ſalus: Patri aũt mors parum, aut nihil damni affert Eccleſiæ, ſeu reipublicę. Et eſt dictũ hoc ſatis ſingulare. Et aduerte ꝙ non dicit, ꝙ liceat priuatæ perſonæ auferre panem a Petro in extrema neceſſitate conſtituto, vt benefaciat alteri præponderanti: ſed dicit ꝙ liceat non reddere illi rem ſuam, ſed benefacere de illa alteri pponderanti. Aliud.n. eſt maius vinculũ vincere minus, & aliud facere malũ, vt eueniant bona: q vt contingere auferente priuatã authoritate ab exiſtente in extrema neceſſitate.

¶In eodem art. 3. in reſpõſione ad quartum perſpice quoq;, ꝙ licet filij magis diligãtur abſolute, q̃ parentes, in caſu tñ neceſſitatis parẽtes ſunt magis diligendi opere, & veritate, pp vinculũ ſuſcepti beneficij. Et eadem rõne magis relinqui debet cõiunx: q̃ parentes, in articulo neceſſitatis.

præfertur extraneus coniuncto ſecundùm carnē.

AD TERTIVM dicendum, q; duplex eſt debitū. Vnū qdē quod non eſt numerandū in bonis ēius, qui debet, ſed poti⁹ in bonis eius, cui debeť, puta, ſi aliqs habet pecuniā, aut rem aliq̄ alterius uł fur to ſublatā, uel mutuo acceptā, ſiuē depoſitā, uel aliquo alio ſimili modo, qu ātū ad hoc dēt hō pri⁹ reddere debitū, q̄ ex eo benefacere coniunctis: niſi forte eſſet tantæ neceſſitatis articul⁹, in quo ēt liceret ipſi rē alienā accipere ad ſubueniēdū neceſſitatē patiēti, niſi fortè & ille, cui res debeť, in ſiſi neceſſitate eſſet: i quō tñ caſu pēſanda eſſet vtriuſque cōditio ſm alias cōditiones reqſitas prudētis iudicio: qa in talib. nō pōt vl̄is r̄la dari pp uarietatē ſingulorū caſuū, ut Phil. dicit in 9. * Eth. Aliud āt eſt debitū, quod cōputať i bonis eius, q hēt, & nō eius, cui debeť, puta, ſi debeať nō ex iuſtitiæ neceſſitate, ſed ex quadā morali æqtate, ut cōtingit in bñficijs gratis ſuſceptis. Nulli⁹ āt benefactoris beneficiū eſt tm̄, ſicut parētū: & iō parētes in recompēſandis bñficijs ſunt oib. aliis pferēdi, niſi neceſſitas ex alia parte pponderaret, uel aliqua cōditio, puta, cōis utilitas Eccľæ, uel reipublicæ. In aliis āt eſt æſtimatio hñda & cōiūctionis, & bñficii ſuſcepti, q̄ ſimiliter non pōt cōi regula determinari. H

G

*Lib. 9.c. 2.to.5.

AD QVARTVM dicēdū, q; parētes ſunt ſicut ſuperiores. Et iō amor parētū eſt ad bñfaciendū, amor āt filiorum ad honorandū parētes: & tñ in neceſſitatis extremæ articulō magis liceret deſerere filios, q̄ parentes, quos nullo mō deſerere licet, pp obligationē beneficiorum ſuſceptorum, vt patet per Philoſophum in * 8. Ethi. cap. vlt.

*li. 8. circa finē libri tom. 5.

Perrecta per totam. 184

SVPER Q. XXXI. ART. IIII.

Bonnes eodem artic.

IN ar. 4. nota rñſionem ad ultimū, ut poſſis diuerſitatē ſpecificā pctōrū diſcernere, & pcipuè maledictionē, an odij, uel iræ aut utriuſq; ſint, pue unū uitiū iperat alteri, ſicut p oppoſitum una uirtus imperat alteri.

*Li. 2. c. 1. a medio, & li. 1. ca. 9. & 13.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum beneficentia ſit uirtus ſpecialis

AD QVARTVM ſic pcedit. Vī q; beneficētia ſit ſpālis uirtus. Præcepta. n. ad ʰ uirtutes ordinantur: quia legiſlatores intēdunt facere hoīes uirtuoſos, ſicut dr̄ in 2. * Ethic. ſed ſeorſum dať præceptum de beneficētia, & de dilectione. dr̄. n. Matt. 5. Diligite inimicos ueſtros, & benefacite his, qui oderunt vos. ergo beneficentia eſt virtus diſtincta a charitate. I

¶ 2 Pręt. Vitia uirtutib. opponunť: ſed ʰ beneficētię opponunť aliqua ſpālia uitia, per quæ nocumētū proximo infertur, puta rapina, furtum, & alia huiuſmodi. ergo beneficentia eſt ſpecialis uirtus. K

¶ 3 Præt. Charitas non diſtinguitur in multas ſpēs: ſed ʰ beneficentia uidetur diſtingui in multas ſpēs, ſecundùm diuerſas beneficiorum ſpecies. ergo beneficentia eſt alia uirtus a charitate.

SED CONTRA eſt, quòd actus interior, & exterior non requirūt diuerſas uirtutes: ſed beneficentia, & beneuolentia non differunt, niſi ſicut actus exterior, & interior, quia beneficentia eſt executio beneuolentiæ. ergo ſicut beneuolentia nō eſt alia uirtus à charitate, ita nec beneficentia.

RESPON. Dicēdū, q; virtutes diuerſificantur ſm F diuerſas rationes obiecti. Eadem autem eſt rō formalis obiecti charitatis, & beneficentiæ: nā utraque reſpicit rōnem communem boni, ut ex prędictis * patet. Vnde ᵐ beneficentia nō eſt alia uirt⁹ à charitate: ſed noīat quendam charitatis actum. ⁿ

*Ar. 1. huius quæſt. Concl.

AD PRIMVM ergo dicendū, q; præcepta nō dātur de habitibus uirtutum, ſed de actibus. Et ideò diuerſitas præceptorum non ſignificat diuerſos habitus uirtutum, ſed diuerſos actus.

AD SECVNDVM dicēdū, q; ſicut omnia beneficia proximo exhibita, inquantum conſiderantur ſub communi rōne boni, reducuntur ad amorē: ita omnia nocumenta, inquantum conſiderantur ſm communem rationem mali, reducuntur ad odium. Prout autem conſiderantur ſecundum aliquas ſpeciales rationes uel boni, uel mali, reducūtur ad aliquas ſpeciales uirtutes, uel uitia. Et ſecūdum hoc etiam ſunt diuerſæ beneficiorum ſpēs. Vnde patet reſponſio ad tertium.

QVAESTIO XXXII.

De Eleemoſyna, in decem articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de eleemoſyna.

ET circa hoc quæruntur decem.

¶ Primò, Vtrum eleemoſynæ largitio ſit actus charitatis.

¶ Secundò, De diſtinctione eleemoſynarum.

¶ Tertiò, Quæ ſunt potiores eleemoſynæ, Vtrum ſpirituales, vel corporales.

¶ Quartò, Vtrum corporales eleemoſynæ habeant effectum ſpiritualem.

¶ Quintò, Vtrum dare eleemoſynas ſit in pręcepto.

¶ Sextò, Vtrū corpalis eleemoſyna ſit danda de neceſſario.

¶ Septimò, Vtrum ſit danda de iniuſtè acquiſito.

¶ Octauò, Quorū ſit dare eleemoſynam.

¶ Nonò, Quibus ſit danda.

¶ Decimò, De modo dandi eleemoſynas.

ARTICVLVS I.

Vtrum dare eleemoſynam ſit actus charitatis.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videť q; dare eleemoſynā nō ſit act⁹ charitatis. ʰ Actus. n. charitatis non pōt eſſe ſine charitate: ſed largitio eleemoſynarum poteſt eſſe ſine charitate, ſm illud 1. ad Corin. 13. Si diſtribuero in cibos pauperū oēs facultates meas, charitatem autem nō habuero, nihil mihi prodeſt. ergo dare eleemoſynam non eſt actus charitatis.

SVPER Q. XXXII. ART. I.

Bannes eodem artic. Nic. de Nyſe Tra. 5. p. 3. par. 3. q. 1.

IN q. 32. ar. 1. in rñſione ad ſcdm, dubiū occurrit, Quo pacto act⁹ ſuperioris virtutis pōt imperari ab inferiori uirtute, ut i litera dr, q; act⁹ charitatis pōt imperari à iuſtitia, & à religiōe. Et eſt rō dubij, quia iperare eſt ſuperioris. ¶ Ad hoc dr̄, q; actus ſuperioris uirtutis, ſicut & aliarū, pōt dupliciter ſumi, ſ. & materialiter, & formaliter, q̄ diſtinctio declaratˀ in lr̄a in rñſione ad primū. Et formaliter ſumptus nō impetať ab inferiori uirtute: q a ecōuerſo, quia imperanti ſūdet vlterior finis. Superioris aūt ſp ulterior eſt finis, q̄ imperāti, ut patet in architectonico & manuali, & ſimilibus. Materialiter aūt ſumpt⁹ act⁹ ſuperioris uirtutis pōt imperari ab īferiori uirtute: qa finis inferioris virtutis eſt ulterior reſpectu actus materialiter ſumpti: & hoc mō dare eleemoſynā pōt ſimul eſſe actus charitatis media miſericordia, & actus iuſtitiæ, media pœnitentia, & actus religionis & actus liberalitatis remouēdo phibēs, vt patet

Perrecta per totam. 285

4. di. 15. c. 1. ar. 1. q. 3.

patet cũ qs ex charitate, & ut ſatisfaciat ꝓ peccatis ſuis, & ad honoré Dei, abſq; cupiditatis obſtaculo eleemoſynã pauperi Chri dat. Et hanc diſtinctioné ac doctrinã bene notato, quia ſępè oportet illa vti.

¶2 Præt.[h] Eleemoſyna cóputatř A inter opera ſatisfactionis. ſm illud Dan. 4. Peccata tua eleemoſynis redime: ſed ſatisfactio eſt actus iuſtitię. ergo dare eleemoſynã non eſt actus charitatis, ſed iuſtitiæ.

¶3 Præt. Offerre hoſtiã Deo eſt actus latriæ: ſed[h] dare eleemoſynã, eſt offerre hoſtiam Deo, ſecundùm illud ad Heb. vlt. Beneficentiæ autem, & communionis nolite obliuiſci: talibus.n. hoſtiis promeretur Deus. ergo nõ eſt actus charitatis dare eleemoſynam, ſed magis latriæ. B

*Li. 4. ca. 1. to. 5. ¶4 Præt. Philo. dicit in * 4. Eth. ꝙ dare aliqd ꝑ bonũ, eſt actus [h] liberalitatis: ſed hoc maximè fit largitione eleemoſynarum. ergo dare eleemoſynam non eſt actus charitatis.

Sed contra eſt, ꝙ dicitur 1. Ioan. 3. Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi, & uiderit fratrem ſuum neceſſitatem patientem, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo?

Respon. Dicẽdũ, ꝙ exteriores actus ad illã virtutẽ referunř, ad quã ptinet id, qđ eſt motiuũ ad agẽdũ hmõi actus. Motiuũ aũt ad dãdũ eleemoſynas eſt, ut ſubueniař neceſſitatẽ patiẽti. Vñ quidã C diffiniẽtes eleemoſynã, dñt, ꝙ eleemoſyna ẽ op⁹, quo dař aliqd indigẽti ex cõpaſſione ꝑ Deũ: qđ qdẽ motiuũ ptinet ad miſericordiã, ut ſupra * dictũ eſt. Vñ manifeſtũ eſt, ꝙ [m] dare eleemoſynã ꝓpriè eſt act⁹ miſericordiæ: [n] & hoc apparet ex ipſo noĩe. Nã in græco eleemoſyna à miſericordia deriuatur, ſicut in latino miſeratio. Et quia miſericordia eſt effectus charitatis, ut ſupra * oſtenſum eſt, ex conſequenti [p] dare eleemoſynam eſt actus charitatis, miſericordia mediante.[q]

*q. 30. ar. 1. c 1.

ἐλεημοσύνη ab ἔλεος.

Conclu. m

*q. 3 o. ar. 2. & 3.

Conclu. p

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ aliqd dř eſſe actus virtutis dupř. Vno mõ materiař, ſicut actus iuſti D tiæ eſt facere iuſta: & talis actus uirtutis põt eſſe ſine uirtute. Multi.n. nõ habẽtes habitũ iuſtitiæ, iuſta operanř ex naturali rõne, uel ex timore, ſiue ex ſpe aliquid adipiſcẽdi. Alio mõ, dř eſſe aliquid actus uirtutis formař, ſicut actus iuſtitiæ eſt actio iuſta eo mõ, quo iuſtus facit, ſ. prõptè, & delectabiř. Et hoc mõ acts uirtutis nõ eſt ſine uirtute. Secũdũ hoc ergo dare eleemoſynas materiař põt eſſe ſine charitate. Formař aũt eleemoſynas dare. i. ꝑ Deũ delectabiř, & promptè, & omni eo modo, quo debet, non eſt ſine charitate.

D. ii7ſ. Ad II dicẽdũ, ꝙ nihil [d] prohibet actũ, q eſt ꝓ- E priè unius uirtutis, elicitiuè attribui alteri virtuti ſicut ordinati, & imperãti ad ſuũ finẽ. Et hoc mõ dare eleemoſynã ponř inter opera ſatisfactoria, inquãtũ miſeratio in defectũ patientis ordinař ad ſatisfaciendũ ꝓ culpa. Secundum aũt ꝙ ordinař ad placandũ Deum, habet rõnem ſacrificij, & ſic imperatur a latria. Vnde patet reſponſio ad III.

Ad IIII dicendũ, ꝙ dare eleemoſynam pertinet ad liberalitatem, inquantum liberalitas aufert impedimentum huius actus, quod eſſe poſſet ex ſuperfluo amore diuitiarum, propter quam aliquis efficitur nimis retentiuus earum.

Articvlvs II.

Vtrum conuenienter eleemoſynarum genera diſtinguantur.

Ad secvndvm ſic proceditř. Vř ꝙ inconuenienter eleemoſynarũ gña diſtinguanř. Ponunř.n. ſeptẽ eleemoſynæ corporales. ſ. paſcere eſuriẽtẽ, potare ſitiẽtẽ, ueſtire nudũ, recolligere hoſpitẽ, uiſitare ĩfirmũ, redimere captiuum, & ſepelire mortuũ: q̃ ĩ hoc uerſu cõtinenř.

B Viſito, poto, cibo, redimo,
tego, colligo, condo.

¶Ponunř ẽt aliæ ſeptẽ eleemoſynæ ſpũales. ſ. docere ignorantẽ, conſulere dubitanti, conſolari triſtẽ, corrigere peccantẽ, remittere offendẽti, portare oneroſos & graues, & ꝓ oĩbus orare: quæ ẽt in hoc uerſu continẽtur.

Conſule, caſtiga, ſolare, remitte, fer, ora.

Ita tñ ꝙ ſub eodẽ intelligař conſiliũ, & doctrina. Vř aũt ꝙ incõuenienter hmõi eleemoſynæ diſtinguanř. Eleemoſyna.n. ordinatur ad[h] ſubueniẽdum C ꝓximo: ſed ꝑ hoc, ꝙ proximus ſepeliř, in nullo ei ſubueniř, alioqn nõ eſſet uerũ, qđ Dñs dicit Matt. 10. Nolite timere eos q occidũt corp⁹, & poſt hoc nõ habẽt amplius qd faciãt. Vñ & Dñs Matt. 25. commemorans miſericordiæ opera, de ſepultura mortuorũ mentionẽ non facit. ergo uidetur ꝙ inconueniens hmõi eleemoſynæ diſtinguantur.

¶2 Præt. Eleemoſyna dař ad ſubueniẽdũ neceſſitatib. ꝓximi, ſicut dictũ * eſt: ſed [h] multæ alię ſũt neceſſitates humanæ uitæ, q̃ p̃dictæ, ſicut ꝙ cæc⁹ ĩdiget ductore, claud⁹ ſuſtẽtatiõe, pauper diuitiis. ergo incõueniẽter p̃dictæ eleemoſynæ enumeranř. *Ar. præc.

D ¶3 Pręt. Dare eleemoſynã eſt [h] act⁹ miſericordiæ: ſed corrigere delinquentẽ magis vř ad ſeueritatẽ pertinere, quam ad miſericordiam. ergo non debet computari inter ſpirituales eleemoſynas.

¶4 Præt. Eleemoſyna ordinař ad ſubueniẽdũ [h] defectui: ſed nullus eſt hõ, qui defectũ ignorãtiæ nõ patiatur in aliquibus. ergo vř ꝙ quilibet debeat docere quemlibet, ſi ignoret id, quod ipſe ſcit.

Sed contra eſt, quod Greg. * dicit in quadam homi. Habens intellectũ, curet oĩno ne taceat: habẽs rerũ affluentiã, uigilet ne a miſericordię largitate torpeſcat: hñs artẽ, qua regiř magnopere ſtu E deat, ut uſum atq; utilitatẽ illius cũ proximo partiatur: habens loquẽdi locũ apud diuitẽ, dãnationem pro retento talento timeat, ſi cum ualet, nõ apud eũ pro pauperibus intercedat. ergo prædictæ eleemoſynæ cõuenienter diſtinguuntur ſm ea, in quibus homines abundant: & deficiunt. *Hom. 9. in euang. nõ remote a fine.

Respon. Dicendum, ꝙ [m] p̃dicta eleemoſynarũ diſtinctio conuenienter ſumitur ſm diuerſos defectus proximorum, quorum quidam ſunt ex parte animæ, ad quos ordinantur ſpũales eleemoſynæ: quidã uerò ex parte corporis, ad quos ordinanř eleemoſynæ corporales.[n] Defectus.n. corporalis aut eſt ĩ uita, aut ẽ poſt uitã. Siqdẽ eſt ĩ uita, aut eſt Conclu. m

Svper Q. XXXII. Art. II.

Ban. eodem art.

In art. 2. in rñſione ad primum pſpice vir ĩhumane, ꝙ bñficiũ ſepulturæ eſt defuncto bñficiũ, & ſecũdũ qđ viuit in memoria aliorũ, & ſecũdũ ꝓſecutioné ꝓprij affect⁹ ipſi⁹. Sicut.n. exequens ordinata a defuncto uolũtatem ei⁹ cõſumat, & quaſi durãtẽ adhuc facit: ita ſepeliés, affectum cõtinuat, quẽ defunctus ad corp⁹ hẽbat. Differt aũt multum hoc, nihil eſſe ſenſibile à defuncto: & hoc, nihil eſſe illi.

Porrectus per totum. 186 4. di. 15. q. 2. art. 3. q. 1. & 2.

communis defect⁹ reſpũ eorũ, qb⁹ oẽs indigẽt: aut eſt ſpãlis ꝑ aliqđ accidẽs ſuperueniẽs. Si primo mõ, aut defectus eſt iterior, aut exterior. Interior qdẽ eſt duplex. Vn⁹ qdẽ cui ſubuenit ꝑ alimentũ ſiccũ. ſ. fames: & ſm hoc ponit, paſcere eſurientẽ. Alius aũt eſt cui ſubuenit ꝑ alimentũ humidũ. ſ. ſitis: & ſm hoc dr, potare ſitientẽ. Defectus aũt cõis reſpectu exterioris auxilij eſt duplex. Vnus reſpũ tegumenti: & quantũ ad hoc ponit, ueſtire nudũ. Alius aũt reſpũ habitaculi: & quantũ ad hoc ponitur, ſuſcipere hoſpitẽ. Silr aũt ſi ſit defectus aliqs ſpãlis, aut eſt ex cã intrinſeca, ſicut infirmitas. & quantũ ad hoc ponit, uiſitare infirmũ. Aut eſt ex G cã extrinſeca: & quãtum ad hoc ponit redemptio captiuorum. Poſt uitã aũt exhibet mortuis ſepultura: Silr aũt ſpũalibus defectibus, ſpiritualib. actibus ſubuenitur dupl̃r. Vno mõ poſcendo auxiliũ a Deo: & quantum ad hoc ponit oratio, qua qs ꝑ alijs orat. Alio mõ impendendo humanũ auxiliũ, & hoc tripl̃r. Vno mõ contra defectum intellẽ. Et ſi quidẽ ſit defectus ſpeculatiui intellẽ, adhibetur ei remediũ per doctrinam: ſi aũt practici intellẽ, adhibet ei remediũ per conſiliũ. Alio mõ eſt defectus ex paſſione appetitiuę uirtutis, inter quos eſt maximus triſtitia, cui ſubuenit per conſolationẽ. H Tertio mõ ex parte inordinati actus: q qdẽ tripl̃r conſiderari põt. Vno mõ ex parte ipſius peccantis, inquantum ꝓcedit ab eius inordinata uoluntate: & ſic adhibetur remediũ ꝑ correctionẽ. Alio mõ ex parte eius, in quẽ peccatur. Et ſi quidem ſit peccatũ in nos, remediũ adhibemus remittẽdo offenſam: ſi aũt ſit in Deũ, uel in proximũ, nõ eſt nr̃i arbitrij remittere, ut * Hier. dicit ſuꝑ Matt. Tertio mõ ex parte ſequelæ ipſi⁹ actus inordinati, ex qua grauant ei conuiuẽtes, ẽt ꝑter peccantis intẽtionẽ: & ſic remediũ adhibet ſupportãdo, maximè in his, q ex infirmitate peccãt, ſm illud Ro. 15. Debe- I mus nos firmiores infirmitates aliorũ ſuſtinere: & nõ ſolũ ſm ꝙ infirmi ſunt, ſiue graues ex inordinatis actibus, ſed ẽt q̃cũq; eorũ onera ſunt ſupportãda, ſm illud Galat. 6. Alter alterius onera portate.

* Super illud Matt. 18. Si peccauerit in te &c. t. 9.

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ ſepultura mortui nõ cõfert ei quãtũ ad ſenſum, quem corpus poſt mortẽ hẽat. Et ſm hoc Dñs dicit, ꝙ interficientes corpus nõ habẽt amplius qđ faciat. Et ꝑp hoc ẽt Dñs non cõmemorat ſepulturã inter alia miſericordiæ opera, ſed enumerat ſolũ illa, q̃ ſunt euidẽtioris neceſſitatis. Pertinet tñ ad defunctũ, qđ de eius corpore agat, tũ quantũ ad hoc, ꝙ uiuit i me K morijs hominũ, cuius honor dehoneſtat, ſi iſepultus remaneat: tum ẽt quantum ad effectũ, quẽ adhuc uiuẽs hẽbat de ſuo corpore, cui piorũ affect⁹ conformari debet poſt mortem ipſius: & ſm hoc commendant aliq de mortuorũ ſepultura, ut Tobias, & illi qui Dominum ſepelierunt, ut patet ꝑ Aug. in lib. de cura pro mortuis agenda.

* Ca. 3. & habetur. tom. 4.

Ad II dicendũ, ꝙ oẽs aliæ neceſſitates ad has reducunt. Nã cęcitas & claudicatio ſunt ifirmitates q̃dã: vñ dirigere cęcũ, & ſuſtẽtare claudũ, reducunt ad uiſitationem infirmorũ. Silr ẽt ſubuenire homini cõtra quãcũq; oppreſſionẽ illatã extrinſe F cus, reducit ad redẽptionẽ captiuorũ. Diuitię aũt, quibus paupertati ſubuenitur, non quærunt niſi ad ſubueniendum prædictis defectibus: & iõ non fuit ſpecialis mentio de hoc defectu facienda.

Ad III dicẽdũ, ꝙ correctio peccãtiũ quãtũ ad ipſam executionẽ actus, ſeueritatẽ iuſtitię cõtinere vr̃: ſed quãtũ ad intẽtionẽ corrigẽtis, q vult hominẽ à malo culpæ liberare, ꝑtinet ad miſericordiã, & dilectiõis affectũ, ſm illud Prou. 27. Meliora ſũt uerbera diligẽtis, q̃ fraudulẽta oſcula odiẽtis.

Ad IIII dicẽdũ, ꝙ non quælibet neſciẽtia ptinet ad hoĩs defectũ: ſed ſolũm ea, qua quis neſcit ea, q̃ conuenit eum ſcire: cui defectui per doctrinã ſubuenire ad eleemoſynam pertinet. In quo tñ obſeruandæ ſunt debitæ circũſtãtiæ, perſonæ, & loci, & tẽporis, ſicut & in alijs actibus uirtuoſis.

Articvlvs III.

Vtrum eleemoſynæ corporales ſint potiores, quàm ſpirituales.

SVP. QV. XXXII. ART. III. Ferr. 3. cont. c. 134.

In ar. 3. in propoſitione primi argumenti. An dare eleemoſynã magis indigẽti, uel minus indigẽti meliori ſit melius, occurrit uačtãdũ [illegible] magis indigentis ſit multo maior [illegible] uno, q̃ alio, melius dare minus indigenti [illegible], q̃ magis indigenti peccatori: & ſimiliter minus indigenti meliori, q̃ magis idigẽti min⁹ bono. Et rõ ẽ, qa licẽt in magis ĩdigẽte ſit maior materia miſericordiæ: in bono tñ & meliori ẽ maior materia charitatis, quæ apud nos eſt maior uirtus, & eſt rõ miſericordiæ: qm̃ iõ miſeremur alicui⁹, qa ex charitate miſeriã illius quaſi noſtrã ex unione affect⁹ reputamus. Bonitas aũt actꝰ magis creſcit ex rõne charitatis, q̃ alteri⁹ uirtutis, cũ ipſa ſit pſo bona, & forma reliquarum ex fine vltimo ſibi proprio obiecto.

Per ceſta per totum. 187

4. diſt. 15. q. 2. art. 3. q. 3. Et 3. contr. ca. 134. ad 2.

Ad tertivm ſic proceditur. Vi ꝙ eleemoſynæ corporales ſint potiores, q̃ ſpũales. [h] Laudabilius. n. eſt magis indigẽti eleemoſynã facere. ex hoc. n. eleemoſyna laudẽ hẽt, ꝙ idigẽti ſubuenit: ſed corpus, cui ſubuenit ꝑ eleemoſynas corporales, eſt indigentioris naturæ, q̃ ſpũs, cui ſubuenitur ꝑ eleemoſynas ſpũales. ergo eleemoſynæ corporales ſunt potiores.

¶ 2 Præt.[h] Recõpẽſatio bñficij laudẽ, & meritũ minuit. vñ & Dñs dicit Luc. 14. Cũ facis prãdiũ, aut cenã, noli uocare uicinos diuites, ne fortè & ipſi te reinuitẽt: ſed i eleemoſynis ſpiritualib. ſꝑ eſt recõpẽſatio: qa q orat ꝑ alio, ſibi ꝓficit, ſm illud Pſ. Oratio mea in ſinu meo conuertet. Qui ẽt alium docet, ipſe in ſciẽtia ꝓficit, qđ nõ cõtingit in eleemoſynis corporalib. ergo eleemoſynæ corporales ſunt potiores, q̃ ſpirituales.

¶ 3 Præt. Ad laudẽ eleemoſynæ ptinet, ꝙ pauper ex eleemoſyna data[h] cõſolet. vñ Iob 31. dr̃. Si nõ bñdixerũt mihi latera eius. & ad Philemonẽ dicit Apoſt. uiſcera ſanctorũ requeuerunt per te, frater: ſed quãq; magis eſt grata pauperi eleemoſyna corporalis, q̃ ſpũalis. ergo eleemoſyna corporalis potior eſt, quam ſpiritualis.

Sed contra eſt, quod * Aug. in lib. de ſerm. Domini in mõte ſuꝑ illud, Qui petit a te, da ei, dicit. Dandum eſt quod nec tibi, nec alteri noceat. Et cũ negaueris quod petit, indicanda eſt iuſtitia, ut nõ eum inanem dimittas, & aliquando melius aliqd dabis, cum iniuſtè petentem correxeris: correctio autem eſt eleemoſyna ſpiritualis. ergo ſpirituales eleemoſynæ ſunt corporalibus præferendæ.

* Li. 1. ca. 40. circa princ. t. 4.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ cõparatio iſtarũ eleemoſy-

narum

narũ põt attẽdi dupł. Vno mõ ſimpł loquendo, A & m ẽm hoc eleemoſynæ ſpũales pẽminẽt n triplici rõne. Primo qdẽ, qa id qđ exhibet, nobilius eſt.ſ. donũ ſpũale, qđ pẽminet corporali, ẽm illud Prouer. 4. Donũ bonũ tribuã vobis, legẽ meã ne dereliquatis. Secũdo, rõne eius, cui ſubuenit, qa ſpiritus nobilior ẽ corpore. Vñ ſicut hõ ſibijpſi magis dẽt puidere quãtũ ad ſpiritũ, q̃ quantum ad corpus: ita & proximo, quẽ dẽt ſicut ſeipſum diligere. Tertiò, quãtũ ad ipſos actus, qbus ſubuenitur proximo, qa ſpũales actus ſunt nobiliores corporalibus, q̃ ſunt quodamodo ſeruiles. Alio mõ poſſunt cõparari ẽm aliquẽ particularẽ caſum, i p quo B qdã corporalis eleemoſyna alicui ſpũali pfertur q, puta, magis eſt paſcẽdũ fame moriẽtẽ, q̃ docẽdũ: ſicut & indigenti, ẽm * Philoſo. melius eſt ditari, q̃ philoſophari, quàmuis hoc ſit ſimpliciter melius.

Conclu. m · *Conclu. p*

*Li. 3. Topi. c. 2. nõ pcul a fine, to. 1.

Ad primvm ergo dicendum, q dare magis indigenti, melius eſt cæteris paribus: ſed ſi minus indigens ſit melior, & melioribus indigeat, dare ei melius eſt & ſic eſt in propoſito.

Ad ii dicẽdũ, q recõpẽſatio nõ minuit meritũ & laudem eleemoſynæ, ſi nõ ſit intẽta, ſicut & humana gloria, ſi non ſit intẽta, non minuit rõnẽ virtutis. Sicut & de Catone * Saluſtius dicit, q quo C magis gloriã fugiebat, eo magis eũ gloria ſequebat. Et ita contingit in eleemoſynis ſpiritualibus. Et tñ intentio bonorum ſpiritualium non minuit meritum, ſicut intentio bonorum corporalium.

*In cõiuratiõe Catilinæ, in cap. cuius tit. eſt Cõparatio M. Catonis & C. Cæſaris circa mediũ illius.

Ad iii dicẽdũ, q meritum dantis eleemoſynam attenditur ſecundum id in quo debet rationabiliter requieſcere voluntas accipientis, non in eo, in quo requieſcit, ſi ſit inordinata.

SVP. QV. XXXII. ART. IIII.

Porrecta per totum. 188

B. in eodem art.

IN art. 4. in rñſione ad ſecundũ habes ſolutionẽ dubij, Quo pacto liceat eleemoſynaliter dare aliquid p ſpirituali. Habes ſiquidẽ, q quia datio eſt eleemoſynalis, ĩδ deficit intentio emẽdi miſſas, vel orationes, vel gratiam Dei. Q[illegible] charitatis effectus. ſ. ipſum p[illegible] eleemoſynæ, q[illegible] ẽ actus charitatis p miſericordiam, & [illegible] pauperis ex acce pta eleemoſyna motus ad orandum: ideo hinc merito ſpiritualem fructũ expectat abſque ullo uitio.

Articvlvs iiii.

Vtrum eleemoſynæ corporales habeãt effectum ſpiritualem.

AD qvartvm ſic pcedit. Vr D q eleemoſynæ corporales nõ habeãt effectũ ſpũalẽ. Effectus. n. nõ eſt potior ſua h cã: ſed bona ſpũalia ſunt potiora corporalib v. nõ ergo eleemoſynæ corpales hñt ſpũales effectus.

¶ 2 Præt. Dare corporale p h ſpirituali uitiũ ẽ ſimoniæ: ſed hoc uitiũ eſt oĩno uitãdũ. non ergo ſunt dãdæ eleemoſynæ ad cõſequendum ſpirituales effectus.

¶ 3 Præt. Multiplicata cã, multiplicat effectus. Si ergo eleemoſyna corporalis caret ſpũalem effectũ, ſequeret q h maior eleemoſyna magis ſpũaliter pficeret: qđ eſt contra illud, qđ legitur Luc. 21. de uidua mittẽte duo æra minuta in gazophylacium, q̃ ẽm ſententiã Domini plus omnibus miſit. non ergo eleemoſyna corporalis habet ſpiritualem effectũ.

Sed contra eſt, q dr̃ Eccleſiaſtici 29. Eleemoſyna uiri, grãm hoĩs quaſi pupillam conſeruabit.

Respon. Dicẽdũ, q eleemoſyna corporalis tripliciter põt conſiderari. Vno mõ ẽm ſuam ſubſtantiam, & m ẽm hoc non habet niſi corporalem effectũ, n inquantũ. ſ. ſupplet corporales defectus pximorũ. Alio mõ põt conſiderari ex parte cãæ ei o, inquantum. ſ. aliqs eleemoſynam corporalem dat p p dilectionẽ Dei, & proximi: & p quantũ ad hoc affert fructũ ſpiritualẽ, q ẽm illud Eccl. 29. Perde pecuniam p p fratrẽ, pone theſaurum in præceptis Altiſſimi, & pderit tibi magis q̃ aurũ. Tertio mõ ex parte effectus, & r ſic ẽt hẽt ſpũalem fructum, ſ inquantũ. ſ. proximus, cui p corporalẽ eleemoſynã ſubuenitur, mouetur ad orandũ pro bñfactore. Vñ & ibidẽ ſubditur: Conclude eleemoſynã in ſinu pauperis, & hæc pro te exorabit ab oĩ malo.

Conclu. m · *Conclu. p* · *Conclu. r*

Ad primvm ergo dicendũ, q ratio illa procedit de corporali eleemoſyna ẽm ſuam ſubſtantiam.

Ad ii dicendum, q ille qui dat eleemoſynam, non intendit emere aliquid ſpirituale per corporale, quia ſcit ſpiritualia in infinitum corporalib. præeminere: ſed intendit per charitatis effectum ſpiritualem fructum promereri.

Ad iii dicendum, q uidua, quæ minus dedit, ſecundũ quantitatem, plus dedit ſecundũ ſuã proportionem, ex quo penſatur in ipſa maior charitatis effectus, ex quo corporalis eleemoſyna ſpiritualem efficaciam habet.

Articvlvs v.

Vtrum dare eleemoſynam ſit in præcepto.

AD qvintvm ſic pcedit. Vr̃ q dare eleemoſynã nõ ſit ĩ pcepto. Conſilia. n. ã pceptis diſtinguunt: ſed dare eleemoſynã eſt cõſiliũ, ẽm illud Dan. 4. Cõſiliũ meũ regi placeat, Peccata tua eleemoſynis redime. ergo h dare eleemoſynã ñ ẽ ĩ pcepto.

¶ 2 Præ. Cuilibet licet ſua re vti, & eam retinere: ſed retinendo rem ſuam aliquis eleemoſynã non dabit. ergo licitum eſt eleemoſynam non dare. non ergo dare eleemoſynã eſt ĩ pcepto.

¶ 3 Præt. Oẽ quod cadit ſub præcepto, aliquo tpe obligat tranſgreſſores ad peccatũ mortale, qa pcepta affirmatiua obligãt pro tpe determinato. ergo ſi dare eleemoſynã caderet ſub pcepto, eẽt determinare aliqđ tps, in quo hõ peccaret mortalr, niſi eleemoſynã daret: ſed hoc nõ h vr̃, quia ſp probabilr æſtimari põt, q pauperi aliter ſubueniri poſſit, & q id qđ ẽ i eleemoſynas erogãdũ, poſſet ei eẽ neceſſariũ uel in præſenti, vel ĩ futuro. ergo uidetur q eleemoſynã dare non ſit in præcepto.

¶ 4 Præt. Oĩa pcepta ad pcepta dcalogi reducunt: ſed inter illa

SVPER Q. XXXII. ART. V.

B. in eodem art. Ni. de Nyſe tra. 5. p. 3 fo. 3. q. 11.

Porrecta per totum. 189

4. d. ſt 15. q. 2. art. 1. q. 4. & ar. 4. q. 1. Et quol. 6. artic. 12.

IN art. 5. eiuſdẽ. 32. quæſt. aduertẽdũ ẽ, q doctrina authoris hoc in loco à pleriſque fuit malẽ intellecta. Acceperunt namque, q ſecundũ doctrinam authoris hic, ad hoc q eleemoſyna ſit in præcepto, duo ſimul requirantur. ſ. ſuperfluitas in debente, & extrema neceſſitas in eo, cui debetur. Cum tñ expreſſè concludendo in calce corporis articuli dicatur diſtincte. S. ergo dare eleemoſynam de ſuperfluo eſt in præcepto, & dare eleemoſynã ei, qui eſt in extrema neceſſitate: aliàs autem eſt in conſilio. Et quoniam iam multi anni ſunt, q cõtra hunc ſenſum, tractatum ſpecialem ſcripſi, ubi euidenter illum confutaui, pertranſeundum puto.

¶ In eodem articulo aduerte, quod cum duo capita ſeorſum ponãt eleemoſynam in præcepto. ſ. ſuperfluitas, & neceſſitas extrema, dum litera [illegible] ſufficit

præcepta nihil[b] continẽt de datione eleemoſynarũ. ergo dare eleemoſynas nõ eſt in pcepto.

Sed contra. Nullus punitur pœna æterna ꝓ omiſſione alicuius, qđ nõ cadit ſub pcepto: ſed aliqui puniuntur pœna æterna pro omiſſione eleemoſynarũ, vt patet Matth. 25. ergo dare eleemoſynam eſt in præcepto.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ cũ dilectio ꝓximi ſit in pcepto, neceſſe eſt oĩa illa cadere ſub pcepto, ſine G quibus dilectio ꝓximi nõ cõſeruat. Ad dilectionem aũt ꝓximi ptinet, vt ꝓximo nõ ſolũ velimus bonũ, ſed ẽt operemur, ſm illud 1. Io. 3. Nõ diligamus verbo, neq; lingua, ſed opere & ueritate. Ad hoc aũt, ꝙ velimus, & operemur bonũ alicuius, requirit ꝙ eius neceſſitati ſubueniamus, qđ fit p eleemoſynarũ largitionẽ: & iõ[m] eleemoſynarũ largitio eſt in pcepto[n]. Sed H quia pcepta dant de actibus uirtutũ, neceſſe eſt qꝓ[p] hoc mõ donũ eleemoſynæ cadat ſub pcepto, ſm qđ actus eſt de neceſſitate virtutis. ſ. ſm qđ recta rõ requirit[q], ſm quã eſt aliqđ cõſiderandum ex parte dãtis, & aliqđ ex parte eius, cui eſt eleemoſyna dãda. Ex parte qdẽ dãtis conſiderãdũ eſt, ut id qđ eſt in eleemoſynas erogãdũ, ſit ei ſuperfluũ, ſm illud Luc. 11. Qđ ſupereſt, date eleemoſynã. Et dico ſupfluũ nõ ſolũ reſpectu ſuiipſius, qđ eſt. ſ. id qđ ẽ neceſſariũ indiuiduo, ſed ẽt reſpectu aliorũ, quorũ cura ſibi incũbit: qa prius oportet, ꝙ vnuſqſq; ſibi ꝓuideat, & his quorum cura ei incumbit, & poſtea de reſiduo aliorũ neceſſitatib[9] ſubueniat, reſpectu quorũ dr̃ neceſſarium pſonæ, ſm qđ pſona dignitatẽ importat. Sicut & natura primo K accipit cibũ ad ſuſtẽtationẽ ꝓprij corporis, qđ eſt neceſſariũ miniſterio virtutis nutritiuę: ſupfluũ aũt erogat ad gñationẽ alterius p virtutẽ gñatiuã. Ex parte aũt recipiẽtis reqrit, ꝙ neceſſitatẽ hẽat, alioqn nõ eẽt rõ, quare eleemoſyna ei daret. Sed cũ nõ poſſit ab aliquo uno oib[9] neceſſitatẽ habẽtib[9] ſubueniri, nõ ois neceſſitas obligat ad pceptũ, ſed illa ſola, ſine qua

F is, q neceſſitatẽ patit ſuſtẽtari nõ põt. In illo. n. caſu locũ hẽt qđ* Ambr. dicit. Paſce fame morientẽ: ſi ñ paueris, occidiſti. Sic ergo[o] dare eleemoſynã de ſupfluo, eſt in pcepto, & dare eleemoſynã ei, q eſt in extrema neceſſitate. Alias ãt eleemoſynas dare ẽ i cõſilio[r], ſicut & đ quolibet meliori bono dant cõſilia.

Ad primvm ergo dicendũ, q Daniel loqbat Regi, q nõ erat legi Dei ſubiectus: & iõ ea ẽt, q ptinẽt ad pceptũ legis, quã nõ ꝓfitebat, erãt ei ꝓponẽda per modũ cõſilij. Vel põt dici, ꝙ loquebat in caſu illo, in quo dare eleemoſynã non eſt in pcepto.

Ad ii dicẽdũ, ꝙ bona tẽporalia, q̃ homini diuinitus cõferunt, ei[9] qdẽ ſunt quãtũ ad ꝓprietatẽ: ſed quãtũ ad vſum nõ ſolũ dẽnt eſſe ei[9], ſed ẽt aliorũ, q ex eis ſuſtẽtari poſsũt ex eo, qđ ei ſupfluũt. Vñ* Baſi. dicit. Si fateris ea tibi diuinit[9] ꝓueniſſe. ſ. tẽporalia bona, an iniuſtus ẽ De[9] inæqualiter res nobis diſtribuẽs? Cur tu abũdas, ille uero mẽdicat, niſi ut tu bonæ diſpẽſationis merita cõſequaris, ille uerò patiẽtiæ brauijs decoret? Eſt panis famelici, quẽ tu tenes, nudi tunica, quã in cõclaui cõſeruas, diſcalciati calceus, q penes te marceſcit, idigẽtis argẽtũ, qđ poſſides inhumatum. Quocirca tot iiuriaris, quot dare uales es. Et hoc idẽ dicit* Ambro. ut habet in† Decre. diſt. 47.

Ad iii dicẽdũ, ꝙ ẽ aliqđ tps dare, i quo mortaliter peccat, ſi eleemoſynam dare omittat. Ex pte qdẽ recipiẽtis, cũ apparet euidẽs, & vrgẽs neceſſitas, nec apparet in prõptu, q ei ſubueniat. Ex pte uerò dantis, cũ hẽt ſupflua, q̃ ſm ſtatũ pſentẽ non ſunt ſibi neceſſaria, put ꝓbabiliter æſtimari pt. Nec oportet, ꝙ cõſideret oẽs caſus, q poſsũt cõtigere i futurũ: hoc. n. eſſet de craſtino cogitare, qđ Dñs ꝓhibet Mat. 6. ſed dẽt dijudicari ſupfluũ, & neceſſariũ ſm ea, quæ probabiliter, & ut in pluribus occurrunt.

Ad iiii dicẽdũ, ꝙ oĩs ſubuẽtio ꝓximi reducit ad pceptũ de honoratione parẽtũ. Sic. n. & Apoſt. interpretat 1. ad Tim. 4. dicens. Pietas ad oĩa utilis eſt, ꝓmiſsionẽ habẽs uitæ, q̃ nũc ẽ, & futurę. Qđ dicit, quia in pcepto de honoratione parentũ additur ꝓmiſsio, Vt ſit lõgæuus ſup terrã. Sub pietãte aũt compr ehẽditur oĩs eleemoſynarũ largitio.

ficit qlibet neceſſitas, ſed requirit extrema, afferet potẽtiã vni[9] ad ſubueniẽdũ oibus neceſſitatẽ patiẽtibus ꝓ rõne. Et intẽtio, ꝙ ſi ois neceſſitas, occurrẽtiũ mihi, obligaret me ad ſubueniendũ ei, tunc neceſſitas huiuſmodi eſſet obligatiua ad impoſſibile. Cõſtat. n. ex facti euidẽtia, ꝙ cõiter homini cuilibet occurrũt tot neceſſitatẽ patiẽtes, ꝙ null[9] ſat eſt ad ſubueniẽdum eis. Et ppea non qlibet, ſed extrema neceſſitas occurrẽtis mihi, me obligat ad executionẽ pcepti affirmatiui de eleemoſyna. Tunc n. eſt tẽpus ꝓ quo obligat, nec tã multorũ, aut frequẽs eſt hmõi occurſus, ut non poſſit ab vno fieri ſatis occurrentiq: qa etſi de ſuo nõ poteſt, de alieno poteſt ſubuenire. Conclu. m ¶ In eodẽ ar. in rñſione ad tertiũ, dubium occurrit de tẽpore, ꝓ Conclu. p quo ſuperfluitas obligat ad dãdũ eleemoſynã ex duplici capite Primo, quia ſi habens ſuperflua, tenet pro tẽpore, quo hẽt ſuperflua, dare eleemoſynã, ſequitur, ꝙ continuè peccet mortaliter ceſſando ad horã a dãda eleemoſyna. Et tenet ſequela, qa totũ illud tẽpus eſt tps ſupfluitatis. Secũdo, qa ſequeret, ꝙ nõ poſſet qs ex ſuperfluis ſcdm pſentẽ ſtatũ emẽdo aſcẽdere ad ſtatũ altiorẽ, puta, vt ex ciue ſit dñs alicui[9] caſtri &c. Et tenet ſeqla, qa ſi tenet dare ſuperfluũ ſcdm pſentẽ ſtatũ in eleemoſynã, nõ põt in piudiciũ pcepti mutare ſtatũ. ¶ Ad primũ horũ dr, ꝙ cũ dare eleemoſynã de ſuperfluo iniã tum cadat ſub pręcepto, inquãtũ eſt act[9] virtutis, & tunc actus virtutis requirat nõ ſolũ circunſtantiã tẽporis, ſed alias circũſtãtias, cõſequens eſt, vt deficiente aliqua alia circũſtãtia, ꝙ ſi tẽporis circunſtantia exigeret, actus ille licitè omittat. Põt. n. cõtingere, ꝙ ego habeã ſuperfluũ, & nullus mihi nũc occurrat indigens: & ſic licet tẽpus adſit, pſona indigẽs deeſt, & ſimi

le eſt de loco Cõſiderandũ nihilominus eſt, ꝙ aliud eſt tẽpus ſuperfluitatis habitę, & aliud eſt tẽpus dandi illud ſuperfluum. Tẽpus. n. mẽſurans ipſum habere ſupfluũ, currit etiã hõie dormiente, & vacãte diuinis, & alijs maioribus bonis. Tẽpus aũt dãdi eleemoſynã de ſuperfluo, oportet ꝙ non ſit impeditiuum maioris boni, & aliorũ opportunorũ ſicut & in naturalibus tẽpus generãdi, nõ debet opportuna indiuidui, & alia potiora impedire: pp qđ non eſt æquale tempus ſuperfluitatis tempori largitionis: ſed tẽpus largitionis exigit vltra tẽpus ſuperfluitatis, alias circũſtantias tã ex parte dantis, q̃ accipiẽtis, q̃ actus dãdi. Et ppea non cõtinuo peccat habẽs de ſuperfluo, non continue largiens. Satis. n. eſt, ſi ſcdm rectã rõnẽ det, uel dando ordinet eleemoſynam cui, vbi, quibus &c. ¶ Ad ſecundum uero dr, ꝙ ille, qui alias licitè põt mutare ſtatũ, & hoc probabiliter expectat, non hẽt ꝓ ſuperfluo ſecundũ præſentẽ ſtatũ quicquid ſibi in ſtatu huiuſmodi expectato, ut opportunum cenſetur Vnde licitè põt & futuro ſtatui opportuna ſeruare, & pro illo habendo exponere. Preceptum enim de eleemoſyna ſuperflui præſupponit ſuperfluũ, nõ vetat mutationẽ ſtatus: ſed in hoc falli cõtingit iudicium aliquorum, ꝙ ſuperfluũ iudicãt nõ cõſideratis omnibus. Atteſtãtur autem dictis multæ Eccleſiæ habentes ſuperfluũ in poſſeſſionibus, quæ licèt ſint ſuperflu[illegible]

* Lib. off. Refertur diſt. 86. c. Paſce. Conclu. s

* In ser. ad diuites auaros, ſuper illud Luc. 12. Deſtruã horrea mea.

* Amb. in ſermo. 81 tom. 3. † Habetur diſt. 47. c. Sicut 13.

ſupfluæ miniſtris abſolutè, nõ ſunt tñ ſuperfluè miniſtris diſpẽ-ſatorib. i pauperes, & hoſpites ꝑpetuo, a quibus habita rõne pſonarũ locorũ &c. eleemoſynæ de ſupfluo ſũt ordinarię. Hoc. n. non minus licet priuatæ perſonæ habenti maximos reditus.

Petrus de per totum. 190 In 2. q. 117 ar. 1. ad 2. Et 4. diſt. 15. q. 1. articu. 4. q. 1.

SVP. QV. XXXII. ARTIC. VI.

Ban. eodem art.

IN ar. 6. eiuſdẽ qõnis nota, q; cũ i calce eiuſdẽ dr̃, q; in his caſib. laudabiliter ꝑtermitteret aliqs id qd ad decẽtiã &c. ly, laudabiliter, ñ ſumit̃ ut diſtinguit̃ contra ly, ex debito ꝑcepti, ſed cõtra ly, vituperabiliter: ita q; nõ ẽ ille ſenſus, q; ñ ex vinculo ꝑcepti, ſed honeſtate conſilij bñfaceret: ſed eſt ſenſus, q; ñ malè, ſed bñfaceret i his caſib. Et patet hãc eẽ itẽtionẽ authoris ex titulo, & materia. Ex titulo qdẽ quia i hoc articulo diſcutitur. An liceat de neceſſario dare, & nõ, an ſit i ꝑcepto, uel cõſilio. Ex materia aũt, quia cõſtat, q; tã magna neceſſitas Reipublicæ, q̃ extrema neceſſitas alicuius occurrẽtis, neceſſitat ex ordine charitatis, q eſt in ꝑcepto ꝑponere bonum cõe priuato, & uitã proximi, opportunis ad decẽtiam ſtatus, ut patet.

°Li. 4. c. 1. tom. 5.

ARTICVLVS VI.

Vtrum quis debeat dare eleemoſynam de neceſſario.

AD SEXTVM ſic procedit. Vr̃ q; aliqs nõ debeat eleemoſynã dare de neceſſario. Ordo n. charitatis nõ minus attẽditur penès effectũ bñficij, q̃ penès interiorẽ affectũ: peccat autẽ q ꝑpoſterẽ agit in ordine charitatis, qa ordo charitatis eſt in pręcepto. cũ ergo ex ordĩe charitatis plꝰ dẽat aliqs ſe, q̃ ꝓximũ diligere, vr̃ q; peccet, ſi ſubtrahat ſibi[h] neceſſaria, ut alteri largiat̃

¶ 2 Pręt. Quicũq; largit̃ de his, q̃ ſunt[h] neceſſaria ſibi, eſt ꝓpriæ ſubſtãtiæ diſſipator, qđ ꝑtinet ad prodigũ, ut patet p° Philoſ. in 4. Eth. ſed nullum opus uitioſum eſt faciendum. ergo nõ eſt dãda eleemoſyna đ neceſſario.

¶ 3 Pręt. Apoſt. dicit 1. ad Tim. 5. Si qs ſuorũ, & maximè domeſticorũ curã nõ hẽt, fidẽ negauit, & ẽ īfideli deterior: ſed q; aliqs det đ his, q̃ ſunt ſibi[h] neceſſaria, uel ſuis, vr̃ derogare curæ, quã qs dẽt hr̃e de ſe & de ſuis. ergo vr̃ q; qcũq; de neceſſariis eleemoſynã dat, grauiter peccet.

SED CONTRA eſt, q; Dñs dicit Matth. 19. Si uis perfectus eſſe, vade, & uende oĩa q̃ habes, & da pauperib. ſed ille qui dat omnia, q̃ hẽt pauperibus non ſolũ dat ſuperflua, ſed etiam neceſſaria. ergo de neceſſariis poteſt homo eleemoſynam dare.

Concl. m RESPON. Dicendum, q; neceſſariũ dupl'r dicitur. Vno modo ſine quo aliquid eſſe non põt, & [m] de tali neceſſario omnino eleemoſyna dari nõ dẽt, [n] puta, ſi aliqs in articulo neceſſitatis cõſtitutus, haberet ſolũ vñ poſſet ſuſtentari, & filij ſui, uel alij ad eum pertinẽtes: de hoc. n. neceſſario eleemoſynam dare, eſt ſibi, & ſuis uitam ſubtrahere: ſed hoc *p* dico, [p] niſi fortè talis caſus immineret, ubi ſubtrahendo ſibi, daret alicui magnæ perſonæ, per quã eccleſia, uel reſpublica ſuſtentaretur: [q] quia ꝓ talis perſonæ liberatione, ſeipſum & ſuos laudabiliter periculo mortis exponeret, cum bonum cõe ſit ꝓprio præferendum. Alio mõ dr̃ aliquid neceſſarium, ſine quo non põt conuenienter uita trãſigi ẽm cõditionẽ, & ſtatũ ꝓpriæ pſonæ, & aliarũ pſonarũ, quarũ cura ei incũbit. Hmõi neceſſarij terminus non eſt in indiuiſibili cõſtitutus: ſed multis additis, nõ põt diiudicari eſſe ultra tale neceſſariũ, & multis ſubtractis, adhuc remanet, vñ poſſit *r* cõuenientẽr aliqs uitã trãſigere ẽm ꝓpriũ ſtatum.[r] De hmõi ergo eleemoſynã dare eſt bonũ & non cadit ſub ꝑcepto, ſed ſub cõſilio. Inordinatũ eſſet

A aũt ſi aliqs tm̃ ſibi de bonis ꝓprijs ſubtraheret, vt aliis largiret̃, q; de reſiduo non poſſet uitã trãſigere conuenienter ẽm propriũ ſtatũ, & negocia occurrentia.[t] Nullus. n. incõuenientẽr uiuere dẽt. Sed adhuc tria ſunt excipiẽda, quorũ primũ eſt qñ aliqs ſtatũ mutat, puta, p religionis igreſſum: tũc. n. oĩa ſua pp Chriſtũ largiẽs, opus ꝑfectionis facit, ſe i alio ſtatu ponẽdo. Secũdo, qñ ea q̃ ſibi ſubtrahit, etſi ſint neceſſaria ad cõuenientiã uitæ, tñ de facili reſarciri poſſunt, ut non ſequatur maximũ inconueniens. Tertio qñ occurreret extrema neceſſitas alicuius priuatæ perſonæ, uel etiã aliqua B magna neceſſitas reipublicæ.[x] In his. n. caſib. laudabiliter ꝑtermitteret aliqs id qđ ad decentiã ſui ſtatus pertinere videret̃, ut maiori neceſſitati ſubueniret. Et p hoc patet de facili rñſio ad obiecta.

ARTICVLVS VII.

Vtrum poſſit fieri eleemoſyna de iniuſtè acquiſitis.

AD SEPTIMVM ſic ꝓcedit. Vr̃ q; poſſit eleemoſyna fieri đ illicitè acqſitis. Dr̃. n. Luc. 16. Facite uobis amicos đ [h] mamona iniqtatis: mãmona. n. ſigñat diuitias. C ergo đ diuitiis iniquè acqſitis põt ſibi aliqs ſpũales amicos facer̃, eleemoſynas largiẽdo

¶ 2 Præt. Oẽ turpe lucrũ eſt, qđ vr̃ eẽ [h] illicitè acqſitũ: ſed turpe lucrũ ẽ, qđ đ meretricio acqritur. Vñ & đ hmõi ſacrificiũ, uel oblatio Deo offerri, ñ dẽt, ẽm illud Deut. 23. Nõ offeres mercedẽ ꝓſtibuli i domo Dei tui. Silr̃ ẽt turpiter acqrit̃, qđ acqrit̃ p aleas, qa ut Phil. dicit i 3. D Eth. Tales ab amicis lucrant̃, qbꝰ oportet dare. Turpiſſimẽ ẽt acqrit̃ aliqd p ſimoniã, p quã aliqs Spũiſancto iiuriã facit, & tñ de huiuſmodi eleemoſyna fieri põt. ergo de malè acqſitis põt aliqs eleemoſynam facere.

¶ 3 Pr. Maiora mala ſũt magis vitãda, q̃ minora: ſed minꝰ pc̃tm̃ ẽ đtẽtio rei alienæ, q̃ homicidiũ qđ aliqs icurrit, niſi aliqs i vltima neceſſitate ſubueniat, ut p3 E p° Amb. dicẽtẽ. Paſce fame morientẽ, qm̃ ſi ñ paueris, occidiſti. ergo aliqs p̃t eleemoſynã facere i aliquo caſu đ male acqſitis

SED CONTRA ẽ, qđ* Aug. đt in li. đ uerbis Dñi. De iuſtis laboribus facite eleemoſynas. Nõ. n. corrupturi eſtis iudicẽ Chr̃m, vt non uos audiat cũ pauperibus, quibus tollitis. Nolite uelle eleemoſynas facere đ fęnore, & vſuris. fidelibus dico quibus corpus Chr̃i erogamus.

RESP. Dicẽdũ, q; tripl'r p̃t aliqd eẽ illicitẽ acqſitũ. Vno. n. mõ, id qđ illicitẽ ab aliquo acqrit̃ debet̃ ei

SVP. Q. XXXII. ARTIC. VII.

D. Bẽ. 45. d. 15. q. 1. a. 2. Ban. eodem art.

IN ar. 7. circa diſtinctionẽ đ illicitẽ acquiſito, dubiũ occurrit, penes qd attẽdit̃ iniuſtitia acceptionis, & dationis ſcdm ſe, vt diſtinguit̃ cõtra iniuſtã acceptionẽ, uel dationẽ, nõ ſcdm ſe, ſed ſcdm cãm, ut de turpi lucro dr̃. Et eſt rõ dubij, quia datio, vel acceptio ſcdm ſe, aut attẽdit̃ penes materiã acceptã, uel datã aut penes materiã ꝓ qua dat̃, uel accipitur. Si attendit̃ penès materiã, q̃ dat̃, uel accipit̃, ſic nulla acceptio eſt illicita, niſi cadat ſup indebitã materiã, puta, alienũ iui to dño, vt cõtingit in rapina, furto, uſura. Et ſimiliter nulla datio ẽ illicita, niſi dẽt̃ indebita materia, puta, alienũ. Et ſic, cũ i ſimonia & ſubuerſione iuſtitiæ datio & acceptio cadat ſuper debita materia. ſ. pecunia ꝓpria volũtariẽ &c. nõ erit datio & acceptio ſcdm ſe iniuſta. Si aũt attendit̃ penes materiam pro qua, ſic ẽt ꝓ meretricio, pro adulterio, & hmõi, dare, & accipere erit ſecũdũ ſe iniuſtũ: ſicut dare ꝓ bñficio Eccleſiaſtico, uel ſubuerſione iuſtitiæ. Vtrobique ſiquidem datur, & accipitur pro actu peccati.

¶ Ad hoc dicitur, q; datio

Porrecta per totum. 191 4. di. 15. q. 2. art. 4. q. 2. & 3. Et quol. 12. articu. 30. cor.

° Refert diſ. 86. ca. Paſce. Et lib. off.

**Serm. 35 iter prin. & med. tomo 10.*

à quo ē acqſitū, nec pōt ab eo retineri, q acqſiuit, ſicut cōtingit in rapina, & furto, & vſuris. &m ᵭ talib. cū hō teneať ad reſtitutionē, eleemoſyna fieri ñ pt. Alio verò mō ē aliqd illicite acquiſitū, qa ille qdē q acqſiuit, retinere nō pt, nec tñ debeť ei, a quo acqſiuit, qa. ſ. cōtra iuſtitiā accepit, & alter cōtra iuſtitiā ᵭdit. Sicut cōtigit ī ſymonia ī qua dās, & accipiēs cōtra iuſtitiā legis diuinę agit. Vñ ñ dēt fieri reſtō ei q dedit, ſed dēt in eleemoſynas erogari. Et eadē rō eſt i ſitib⁹, i qb. ſ. & datio, & acceptio eſt cōtra legē. ¶Tertio mō eſt aliqd illicitè acqſitū, ñ qdē qa ipſa acqſitio ſit illicita: ſed qa id, ex quo acqriť, eſt illicitū, ſicut patet ᵭ eo, qđ mulier acqrit p meretriciū: & hoc propriè uocať turpe lucrū. Quòd n. mulier meretriciū exerceat, turpiter agit, & cōtra legē Dei: ſed i eo ꝙ accipit, ñ iniuſtè agit, nec contra legē. Vñ ꝙ ſic illicitè acquiſitum eſt, retineri poteſt, & de eo eleemoſyna fieri.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ ſicut Aug. dicit ī lib. * de uerbis Dñi, Illud uerbū Dñi qdā male ītelligēdo rapiūt res alienas, & aliqd inde pauperib⁹ largiunť, & putāt ſe facere, qđ pceptum eſt. Intellꝰ iſte corrigendus eſt: ſed oēs diuitiæ iniqtatis dñr, vt dř i lib. de * qōnib. Euāgelij, qa nō ſūt iſtæ diuitiæ ſm Aug. niſi iniqs, q̄ in eis ſpē cōſtituūt. Vel ſm * Ambroſ. iniquū mammona dixit, qa uariis diuitiarum illecebris noſtros tentant affectus. Vel quia in pluribus pdeceſſoribus, qbus pſimonio ſuccedis, aliqs reperit, qui iniuſte uſurpauit aliena, quis tu neſcias, ut Baſi. dicit. Vel oēs diuitię dñr iniqtatis. i. īęqualitatis, qa ñ æquāť ſūt oib⁹ diſtributæ vno egēte, & alio ſupabūdāte.

AD II dicēdū, ꝙ de acqſito p meretriciū iā * dictū eſt, quaľr eleemoſyna fieri pt: nō aūt fit ᵭ eo ſacrificiū, uel oblatio ad altare, tū p p ſcandalū, tum pp ſacrorū reuerētiā. De eo ēt qđ ē
G p ſimoniā acqſitū pt fieri eleemoſyna, qa nō eſt debitū ei q dedit, ſed mereť illud amittere. Circa illa vero, q p aleas acqrunť, vř eſſe aliquid illicitū ex diuino iure. ſ. ꝙ aliquis lucretur ab his, q rē ſuā alienare ñ pñt, ſicut ſunt minores, & furioſi, & hmōi: & ꝙ aliquis trahat aliū ex cupiditate lucrādi ad ludū, & ꝙ fraudulenter ab eo lucretur. Et in his caſibus tenetur ad
H reſtitutionē: & ſic de eo nō pōt eleemoſynā faceř. Aliqd āt vř eē vlteri⁹ illicitū ex iuř poſitiuo ciuili, qđ phibet vř tale lucrū: ſed qa ius ciuile ñ obligat oēs, ſed eos ſolos, q ſunt his legib⁹ ſubiecti, & iterū p diſſuetudinē abrogari pōt: iō apud illos qui ſunt hmōi legib⁹ obſtricti, tenētur vř ad reſtitutionē, q lucrātur: niſi forte cōtraria cōſuetudo pualeat, aut niſi aliqs lucratus ſit ab eo, q traxit eū ad lu-
I dū, ī quo caſu ñ teneť reſtitueř, qa ille q amiſit ñ ē digni⁹ recipeř, nec pt licite retineř tali iuř poſitiuo durate. Vñ dēt de hoc eleemoſynā facere i hoc caſu.

AD III dicēdū, ꝙ i caſu extremę neceſſitatis oīa ſūt cōia. Vñ licet ei, q talē neceſſitatē patiť accipeř ᵭ alieno ad ſui ſuſtētationē, ſi ñ iueniat q ſibi dař uelit. Et eadē rōe licet hře aliqd ᵭ
K alieno, & pt ᵭ hoc eleemoſynā dař, q nimo, & accipeř, ſi aľr ſubueniri ñ poſſit neceſſitatē patiēti. Si tamē fieri poteſt ſine periculo requiſita domini volūtate dēt pauperi puidere extremam neceſſitatem patienti.

---

datio, vel acceptio pro tāto dř ſcdm ſe illicita, qa eſt lege phibita, & nō pp materiā, p qua, aut q datur, vel accipiť. Vñ quia ex meretricio, lenocinio, & aliis hmōi nō eſt phibita datio, vel acceptio: iō nō dñr illicite, niſi ſcdm cauſas ſuas. In ſymonia aūt, & eius mediatoribus, & in iudiciis corruptione, qa dare & accipere eſt prohibitum, iō dicitur, ꝙ tam dare, quam accipere eſt illicitum.

¶Sed hæc rñſio licèt poſſet habere locū ſ hiſq ſunt mala, qa
Conclu. m prohibita, nō tñ hēt locū in phibitis, qa mala. Vnde oportet aut dicere, ꝙ liter dare, & accipere in ſymonia, & in meretricio non eſt dria, niſi quia illud eſt phibitū, & hoc non, & per hoc neutrū eſt ex natura ſua malū moraliter: aut utrūque fateri malū, ſed alterū
Conclu. p prohibitū, alterū pmiſſum: aut refutata rñſione dicta, alterū malū, & alterum nō malū fateri, ut litera inſinuat, & cauſam quam quærimus diuerſitatis, reddere.

¶ Alter ergo dř, ꝙ in iuſtitia hmōi actuū accipiendi, & dādi attenditur penès materiā, q dať, uel accipiť: ſed oportet vigilē eſſe, ut actui cōi, puta, dare, vel accipere, aſſignetur materia p-
D. 543. portionata, puta ſuū
Conclu. s uel alienū, uoluntariè, uel in volūtariè. Actui uerò ſpāli, puta, emere, & vēdere,
* Ser. 35. paulo a prin. t. 10 aſſigneť materia pportionata, puta, vēdibilis, uel nō vēdibilis, & ſic de aliis. Et vt intelligi facilius poſſit ſolutio, ſcito ꝙ actꝰ pōt eſſe mal⁹ dupliciter. Vno mō ſecūdū ſe: alio mō, ut imperatus eſt ab aliquo alio. Exemplū
* Li. 2 q̄ſt. 34 to. 4. primi, accipere alienū inuito dño: exemplū ſecūdi, ut accipere mutuū, ut dare meretrici. In pposito nō
Ambroſ. ſerm. 81. * Lib. 7. in Lucam. c. vl. parum a princi. tom. 5. eſt ſermo de malitia actus, ut eſt imperat⁹ ab aliquo alio, ſed ᵭ malitia actus ſecūdū ſe. Et dicimus, ꝙ tūc actus dandi, accipiēdi, emendi, uendēdi,
In Serm. de diui. te ferul. agr. & ſimilium eſt ſecūdū ſe illicitus, qñ res data, vel empta &c. ē ſdebita materia emptiōis, vel datiōis &c.

Et qñ res data, adcepta, uel empta eſt materia nō repugnās acceptioni, uel uenditioni, actus ſcdm ſe eſt licitus: & hæc ē dria īter emere, & vēdere ī ſymonia, & meretricio. Nā ī meretricio res vēdita eſt uſus uenere⁹ &c. q etſi ſit ſcdm ſe malus, nō tñ cōſtituit uenditionē malam, & hoc quia eſt materia vēdibilis. In ſymonia aūt res uendita eſt res ſacra, quæ eſt inuēdibilis, & pptera cōſtituit uenditionem iniuſtam. Et ſimile eſt in ſubuer-

F ſione iuſtitiæ: nō. n. eſt vēdibilis iniuſtitia. Sgnū aūt huius drię eſt, ꝙ dare mulieri p uenereo uſu aliquā ſiat, ma'ū eſt, p quanto ſperať à luxuria: poſt factū aūt nō eſt malū, ſed actus iuſtitię a nullo uitio ſperatus. Dare aūt p facto, & hmōi, tā añ, q̄ poſt factū, ſp eſt malū. Hoc. n. manifeſtat hūc actū eſſe ſcdm ſe malū, & illū ñ, vt patet. Quod. n. qñqꝫ licitū eſt, nō ē ſcdm ſe prauū: & qđ ſcdm ſe eſt prauū, ſp eſt prauū. & per hæc patet ſolutio ad obiecta.
* In corp. art. ¶In corpē at. in rñſione ad ſcdm aduerte, ꝙ tria tractanť, acquiſita p meretriciū, p ſymoniā, & p ludū, ñ ut ſic, ſed in ordine
D. 937. ad eleemoſynā. Et pptera ſat ſit hic de iis, q pñt eē materia eleemoſynæ. Verum aūt lucrū meretricij poſſit eſſe oblatio altaris, iferius in q. 86. ar. 3. ad 1. declarabiť. Et ſimiliter cū dāda ſit pecunia ſymoniaca, in q. ſec. art. vlt. ad 4. tractabitur.

¶Circa acqſita tñ per ludum occurrit hoc unū dubiū, Quō trahere aliū ad ludū ex cupiditate lucri obliget ad reſtitutionē. Et eſt rō dubij, quia aut ē ſermo ᵭ tractu p inuitationē, aut p coactionē. Si eſt ſermo de tractu coactiuo, cōſtat uerū eſſe, ſed nimis lato uocabulo uſus fuiſſet author. Si de tractu inuitatiuo, falſū apparet, cū luſores, put cōtingit, ſe puocant inuitādo, nec pptera ad reſtitutionē tenētur.

¶Ad hoc dř, ꝙ hic ē ſermo de quocūque tractu, mō cauſeť inuoluntariū miſtū, ita ꝙ ex hoc ille venit ad ludū ductus precib⁹, inſultatione, exprobatione, & huiuſmodi, licèt volūtariè ludat. Sicut ēt uoluntariè aliquis ſoluit vſurā, hmōi tñ uoluntarium nō trāsfert à ſe dñiū, quia miſtū eſt, & nō oīno liberū. Cōſentaneū aūt rōni ē, ut hmōi cōmutationes, q̄ fiunt in ludo, quia ſunt ex natura ſua turpes, niſi cā recreationis fiant, ad hoc ut efficaces ſint, liberā oīno uolūtatē exigāt: ſicut ēt donationes, q̄ fiūt meretricib⁹ ſi extortæ blādiciis & illecebris ſint, non ſunt ualidæ. Sufficere qppe dēt iuſta merces: pp admiſtionē ſiquidē inuolūtarij in hmōi turpib⁹, reſtitutioni obnoxia ſunt ſic accepta. Et p hoc patet, ꝙ illi qui inuitati ſpōtè ludūt, nō trahunť ab alio. Quare aūt acquiſitū ex ludo ſit turpe lucrū, nota hic rōnem ex Philo. ut inferius in q. 168. declaratur, quare, & quantum turpe, an. ſ. cum mortali ſit lucrum ex ludo principaliter intentum.

¶SVPER

ARTICVLVS VIII.

Vtrum ille, qui eſt in poteſtate alicuius conſtitutus, poſſit eleemoſynam facere.

AD OCTAVVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ ille, q̃ eſt in poteſtate alterius cõſtitutus, poſſit eleemoſynã facere. Religioſi.n. ſunt in poteſtate ſuorũ ꝑlatorũ, q̃bus obediẽtiã vouerũt; ſed ſi eis nõ liceret eleemoſynã facere, dãnũ[h] reportarẽt ex ſtatu religionis, q̃a ſicut* Ambr. dicit. Sũma Chriſtianæ religionis in pietate cõſiſtit, quæ maximè ꝑ eleemoſynarum largitionem commendatur. ergo illi, qui ſunt in poteſtate alterius conſtituti, poſſunt eleemoſynam facere.

¶2 Præt. Vxor eſt ſub poteſtate viri, vt dr̃ Gene. 3. ſed vxor põt eleemoſynã facere, cũ aſſumat̃ in viri[h] ſocietatẽ. Vñ & de beata Lucia dr̃, ꝙ ignorãte ſpõſo, eleemoſynas faciebat. ergo per hoc ꝙ aliq̃s eſt in poteſtate alterius cõſtitutus, nõ impeditur q̃n poſſit eleemoſynas facere.

¶3 Præt. Naturalis q̃dam ſubiectio eſt filiorũ ad parẽtes. vnde Apo. ad Eph. 6. dicit. Filij obedite parẽtibus ueſtris in Dño: ſed filij, vt vr̃, poſſunt de rebus patris eleemoſynas facere, quia ſunt quodammõ ipſorũ, cũ ſint hæredes, & iõ cũ[h] poſſint eis vti ad vſum corporis, multò magis vr̃, ꝙ poſſint eis vti, eleemoſynas dado, ad remediũ aĩæ ſuæ. ergo illi, q̃ ſũt ĩ poteſtate cõſtituti, poſsũt eleemoſynas dare.

¶4 Præt. Serui ſunt ſub poteſtate dominorũ, ſm̃ illud ad Titũ 2. Seruos dominis ſuis ſubditos eſſe. Licet aũt eis aliq̃d ĩ utilitatẽ dñi facere, qđ maximè fit, ſi ꝑ eis eleemoſynas[h] largiant̃. ergo illi q̃ ſunt ĩ poteſtate cõſtituti, poſſunt eleemoſynas facere.

SED CONTRA eſt, qđ eleemoſynæ nõ ſunt faciẽdæ de alieno, ſed de iuſtis laboribus ꝓpriis vnuſquiſq; eleemoſynã facere debet, vt* Aug. dicit, in li. de verbis Dñi: ſed ſi ſubiecti alijs eleemoſynam facerẽt, hoc eſſet de alieno. ergo illi, q̃ ſũt ſub poteſtate cõſtituti aliorũ, ñ pñt eleemoſynã facere.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ ille, q̃ eſt ſub poteſtate alterius cõſtitutus, inquãtũ hmõi ſm̃ ſuperioris poteſtatẽ regulari dẽt. Hic eſt.n. ordo naturalis, ut inferiora ſm̃ ſuperiora regulent̃. Et ideo oportet, ꝙ ea, in q̃bus inferior ſuperiori ſubijcitur, diſpẽſet nõ aliter, q̃ ei ſit à ſuperiore cõmiſſum. Sic ergo[m] ille, q̃ eſt ſub poteſtate cõſtitutus, de re, ſm̃ quã ſuperiori ſubijcit̃, eleemoſynã facere nõ debet, niſi quatenus ei à ſuperiore fuerit cõmiſſum[n]. Si q̃s verò hẽat aliq̃d, ſm̃ qđ poteſtati ſuꝑioris nõ ſubſit, iã ſm̃ hoc ñ ẽ poteſtati ſubiect⁹, quãtũ ad hoc ꝓprij iuris exiſtẽs, & de hoc p̃t eleemoſynã facere.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ monachus ſi hẽt diſpẽſationẽ à ꝑlato commiſſam, põt eleemoſynas facere de rebus monaſterij, ſm̃ ꝙ ſibi eſt cõmiſſum. Si verò nõ hẽt diſpẽſationẽ, q̃a nihil propriũ hẽt, tũc nõ põt facere eleemoſynã ſine licẽtia abbatis vł expreſſe habita, uel ꝓbabiliter p̃ſumpta, niſi fortè in articulo extremæ neceſſitatis, in quo licitũ eſſet ei furari, vt eleemoſynã daret. Nec ꝑꝑ hoc efficitur peioris cõditionis, quia ſicut dicitur in lib. de* eccle. dogma. Bonum eſt facultates cum diſpenſatione pauperibus erogare, ſed melius eſt pro intentione ſequendi Dominũ inſimul omnia donare, & abſolutũ ſolicitudine, egere cũ Chr̃o.

AD II dicẽdũ, ꝙ ſi vxor hẽt alias res p̃ter dotẽ, q̃ ordinat̃ ad ſuſtẽtandũ onera matrimonij vel ex ꝓprio lucro, uel quocũq; alio licito mõ, põt dare eleemoſynas ẽt irrequiſito aſſenſu viri, moderatas tũ, ne ex earũ ſuperfluitate vir depauperetur. Aliàs aũt nõ dẽt dare eleemoſynas ſine conſenſu viri vel expreſſo, vel p̃ſumpto, niſi in articulo neceſſitatis, ſicut de monacho* dictũ ẽ. Quàmuis.n. mulier ſit æqualis uiro in actu matrimonij, tamen in his quę ad diſpoſitionem domus pertinent, uir caput eſt mulieris, ſecundum Apoſt. 1. ad Cor. 11. Beata aũt Lucia ſpõſum habebat, non virũ: vnde de conſenſu matris poterat eleemoſynam facere.

AD III dicendũ, ꝙ ea q̃ ſunt filijfamilias, ſunt & patris, & iõ nõ põt eleemoſynã facere, niſi fortè aliquam modicam, de qua poteſt præſumere, ꝙ patri placeat, niſi fortè alicuius rei eſſet ſibi a patre diſpenſatio commiſſa: & idem dicẽdum eſt de ſeruis. Vnde patet ſolutio ad 4.

SVP. QV. XXXII. ART. VIII. *Ban. eodem art.*

IN ar. 8. in r̃ſione ad ſecundũ aduerte, ꝙ author de vxore duo dicit. Primũ, ꝙ ſi hẽt ex lucro ꝓprio, ꝙ poteſt facere eleemoſynam: Secũdũ, ꝙ ſi nihil præter dotẽ habe, ꝙ nõ poteſt, quia eſt ſubdita viro in diſpoſitione domus. Et primũ q̃dẽ clarũ eſt, quando abſque ſubtractione debiti officij i domo mulier lucratur. Secundum aũt dubitatiõnẽ habet, q̃m in 8. Ethi. Ariſtoteles vult regimen viri & vxoris in domo eſſe ſecũdum dignitatẽ, & nõ dominari uirum in omnibus. Et in ſecundo Oeconomicorum vult bonã mulierem oĩbus, q̃ intus ſunt, dominari. Si ergo mulier nõ ſolũ reſpectu actus matrimonij, ſed regiminis domeſtici aſſumitur in ſociã ſecundũ dignitatẽ ſuam. ſ. quoad ea, quæ intus ſunt diſponenda, cõſequẽs eſt, ut iuxta diſpenſationem ſibi conuenientem poſſit eleemoſynas facere.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ q̃a dare eleemoſynas non ſpectat ad regimẽ domus, ſicut emere, & commutare q̃ domi ſunt pro illius commodis, ſed eſt libera alienatio rerum pro extraneorũ ſubleuatione: iõ licèt uxori cõueniat ſecũdm rectã rõnem regimen eorum, q̃ intus ſunt in domo, nõ tñ propterea conuenit ei eleemoſynarũ largitio: ſed hoc ſpectat ad dominũ: eorũ, q̃ dant̃ in eleemoſynam, & ꝓpterea ſpectant ad virum, vt caput, & monarcham in domo.

Porrecta per totum.

192 4. d. 15. q. 2 art. 5. q. 1. 2. 3. & 4 Et op. 73. cap. 17. Et quo. 3. ar. 12.

* Super illud 1. ad Timo. 4. pietas ad oĩa utilis eſt, to. 5.

*Serm. 45 iuxta prin. & mediũ tom. 10.

Conclu. m

* C. 71. habet inter opera Augu. to. 3.

* In iſto art. ad 1. argu.

ARTICVLVS IX.

Vtrum ſit magis propinquioribus eleemoſyna danda.

AD NONVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ nõ ſit magis ꝓpinquiorib⁹ eleemoſyna faciẽda. Dr̃.n. Ecc. 12. Da miſericordi, & ne ſuſcipias peccatorẽ, benefac humili, & nõ des impio: ſed q̃nq; cõtingit ꝙ noſtri ꝓpinq̃ ſunt peccatores & impij. ergo nõ ſunt[h] eis magis eleemoſynæ faciẽdę.

¶2 Præt. Eleemoſynę ſunt faciẽdę ꝑꝑ retributionem mercedis ęternę, ſm̃ illud Mat. 6. Et pater tuus q̃ videt in abſcõdito, reddet tibi: ſed retributio æterna maximè[h] acquirit̃ ex eleemoſynis, q̃ ſanctis erogant̃, ſm̃ illud Luc. 16. Facite vobis amicos de mammona iniq̃tatis, ut cũ defeceritis, recipiãt uos in æterna tabernacula: qđ expõnẽs* Aug.

SVP. QV. XXXII. ARTIC. IX. *Ban. eodem art.*

IN art. 9. in calce reſponſionis ad vltimũ, dubiũ occurrit ab obijciẽtibus contra hoc, ꝙ diſtributor eleemoſynarum poſſit ſibi ipſi, ſi indigeat, eo tenore, quo pro alijs diſpenſare, ex eo q̃ in iure ciuili dr̃: Quòd ſi dedero tibi centũ, ut cui uolueris dares, ſi cõſumpſeris, mandati teneris. Ex hoc enim apparet, ꝙ oportet ipſum dare alteri, ut mandatum expleat.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ uerba illa ſunt intelligẽda formaliter, ſi ſcilicet ipſe diſtributor: non ut diſtributor conſtitutus à principali, applicaret ſibi ipſi pauperi, ut alteri, ſed abſolutè conſumpſiſſet. Si u. ut diſtributor,

Porrecta per totum.

193 4. d. 15. q. 2. ar. 6. q. 3. Et Ro. 12 lect. 2. fin. Et 1. cor. 16.

* Ser. 35. circa prin. c. 0. 0.

ſtributor, paupertatis ꝓpriæ intuitu fecerit, iā mādatum impleuit, dando cui uoluit ibōnc duce, ipſum nō deterioris cōditionis eſſe dictat ex hoc, ꝙ ē distributor, ꝗ ſi non eſſet. Stat ergo ſolida literæ doctrina, ꝙ distributor libere inſtitutus pōt ſeipſum inter pauperes cōputare, ſi eſt, & abſq; fraude tñ ſibi diſtribuit, ſicut ſibi ſimilibus diſtribuit. Debet enim ſe, ut extraneum computare, & in perſona donantis diſtribuere.

in lib. de verbis Dñi dicit. Qui ſunt q habebūt æterna habitacula, niſi ſancti Dei? & qui ſunt, qui ab eis recipiēdi ſunt in tabernacula, niſi qui eorum indigentiæ ſeruiunt? ergo magis ſunt eleemoſynæ dādæ ſanctioribus, quàm propinquioribus.

¶3 Præt. Maximè hō eſt ſibi ꝓpinquus: ſed ſibi[h] nō pōt homo eleemoſynā facere. ergo vř ꝙ nō ſit magis faciēda eleemoſyna perſonæ magis coniunctæ. G

Sed contra eſt, quod Apo. dicit 1. ad Tim. 5. Si quis ſuorū, & maximè domeſticorum, curam non hēt, fidē negauit, & eſt infideli deterior.

* Lib. 1. c. 28. to. 2. Concl. m. Resp. Dicēdū, ꝙ ſicut * Aug. dicit in 1. de doct. chriſt.[m] Illi q ſunt nobis magis cōiūcti, quaſi quadā ſorte nobis obueniūt, vt eis magis prouidere debeamus[n]. Eſt tñ circa hoc diſcretionis rō adhibenda ſm differentiā cōiunctionis, & ſanctitatis, Concl. p & vtilitatis. Nā[p] multò ſanctiori magis indigētiā patiēti, & magis vtili ad cōmune bonū, eſt magis eleemoſyna dāda, ꝗ ꝑſonæ ꝓpinquiori, maximè H ſi nō ſit multū cōiūcta, cuius cura ſpecialis nobis immineat, etſi magna neceſſitatem non patitur.[q]

Ad primvm ergo dđm, ꝙ pctōri ñ ē ſubueniēdū, inquātū eſt pctōr. i. ut ꝑ hoc in pctō foueatur, ſed inquantum homo eſt, ideſt ut natura ſuſtentetur.

Ad ii dicēdū, ꝙ opus eleemoſynæ ad mercedē retributionis æternæ dupľr valet. Vno qdā mō ex radice charitatis, & ſm hoc eleemoſyna ē meritoria, put i ea ſeruaŧ ordo charitatis, ſm quā ꝓpinqoribus magis ꝓuidere debem⁹, cæteris paribus. * Lib. 1. c. 30. circa mediū, tomo 1. Vñ * Amb. dicit i 1. de Officijs. Eſt illa ꝓbāda liberalitas, vt ꝓximos ſanguinis tui nō deſpicias, ſi egere cognoſcas. Meli⁹ ē. n. vt ipſe ſubuenias tuis, qbus pudor eſt ab alijs ſumptū depoſcere. Alio mō valet eleemoſyna ad retributionē uitæ æternę ex merito eius, cui donaŧ, qui orat pro eo, q eleemoſynam dedit: & ſm hoc loquitur ibi Auguſtinus.

Ad iii dicēdū, ꝙ cū eleemoſyna ſit opus miſericordiæ, ſicut miſericordia nō ē ꝓpriè ad ſeipſum, * q. 30. ar. 1. ad 2. ſed ꝑ quādā ſiłitudinē, ut ſupra * dictū eſt: ita & ꝓpriè loquēdo, nullus ſibi eleemoſynam facit, niſi fortè ex perſona alterius, puta cum aliquis diſtributor ponitur eleemoſynarū, pōt & ipſe ſibi accipere, ſi indigeat, eo tenore, quo & alijs miniſtrat. K

SVP. QV. XXXII. ARTIC. X.

Porrecta per totum

Ban. eadem art.

194 In ar. 10. dubiū occurrit circa illud ſ. ꝙ dare eleemoſynā alicui, ut ſuperabundet ad ſupfluitatē, ſi eſt laudabile, ſed melius ē pluribus egētibus elargiri, an dare ſic abūdāter, ſit peccatū. Litera. n. dicit, ꝙ nō ē laudabile, & tñ ſubiūgit; ſed melius

Inf. q. 117 a. 1. ad 2. Et 2. Corin. 9. c. 9. * Lib. 1. c. 30. circa med. t. 1. † Lib. 1. c. 30. circa med. t. 1.

Articvlvs X.

Vtrum eleemoſyna ſit abundanter facienda.

Ad decimvm ſic ꝓcediŧ. Vř ꝙ eleemoſyna nō ſit abundāter facienda. Eleemoſyna. n. maximè dēt fieri cōiūctiorib⁹: ſed illis nō debet ſic dari, ut[b] ditiores inde fieri ualeāt, ſicut * Ambroſ. dicit in 1. de Offi. ergo nec aliis dēt abundanter dari.

¶2 Præt. † Ambr. dicit ibidē. Nō F dēnt ſic effundi[b] opes, ſed diſpēſari: ſꝫ abūdātia eleemoſynarū ad effuſionē ꝑtinet. ergo eleemoſyna nō dēt fieri abūdāter.

¶3 Præt. 2. ad Cor. 8. dicit Apoſtolus. Nō ut aliis ſit[h] remiſſio. i. ut alii de nřis otioſè uiuāt, [b] nobis aūt ſit tribulatio. i. paupertas: ſed hoc cōtigeret, ſi eleemoſyna dareŧ abūdāter. ergo nō ē abūdāter eleemoſyna largiēda.

Sed contra ē, qđ dř Tob. 4. Si multū tibi fuerit abūdāŧ tribue.

Resp. dicēdū, ꝙ abūdātia eleemoſynę pt cōſiderari & ex parte dātis, & ex ꝑte recipiētis. Ex ꝑte qdē dātis, cū. ſ. aliqs dat qđ ē multū ſm ꝓportionē ꝓpriæ facultatis, & [m] ſic laudabile eſt abūdāter darī.[n] Vñ & Dñs Luc. 21. laudauit uiduā, ꝗ ex eo qđ deerat illi, oēm uictū, quē habuit, miſit, obſeruatis tñ his, ꝗ ſ. dicta ſūt đ eleemoſyna faciēda đ neceſſariis. Ex parte uerò ei⁹, cui daŧ, ē abūdās eleemoſyna dupľr. Vno mō, ꝙ ſuppleat ſufficiēter ei⁹ idigētiā: & [p] ſic laudabile ē abūdāter eleemoſynā tribueř.[q] Alio mō, ut ſupabundet ad ſupfluitatē: & [r] hoc nō ē laudabile, ſed meli⁹ ē pluribus idigētib. elargiri.[s] Vñ & Apoſt. đt 1. ad Cor. 13. Si diſtribuero ī cibos pauperū. Vbi * gl. dicit, Per I hoc cautela eleemoſynæ docetur, ut non uni, ſed multis detur, ut pluribus proſit.

Ad primvm ergo dđm, ꝙ rō illa ꝓcedit đ abūdātia ſupexcedēte neceſſitatē recipiētis eleemoſynā.

Ad ii dicēdū, ꝙ authoritas illa loqŧ đ abūdātia eleemoſynę ex ꝑte dātis: ſꝫ ītelligēdū ē, ꝙ De⁹ ñ vult ſimul effundi omnes opes, niſi in mutatione ſtatus. vnde ſubdit * ibidem. Niſi forte ut Eliſæus * Loco citato in ar 6. boues ſuos occidit, & pauit pauperes ex eo quod habuit, ut nulla cura domeſtica teneretur.

Ad iii dđm, ꝙ authoritas iducta, quātū ad hoc qđ đt, Nō ut aliis ſit remiſſio, vř refrigeriū: loqŧ đ abūdātia eleemoſynę, ꝗ ſupexcedit neceſſitatē recipiētis, cui ñ ē dāda eleemoſyna, ut ide luxurieŧ, ſed ut ide ſuſtētēŧ. Circa qđ tñ ē diſcretio adhibēda ꝑꝑ diuerſas cōdōes hoium, quorū qdā đlicatorib. nutriti idigēt magis đlicatis cibis, aut ueſtib⁹. Vñ * Ambr. đt i 1. li. de Of. Cōſiderāda ē i largiēdo, * Eiuſd. 1. li. c. 30. tom. 1. ætas atq; đbilitas nōnūquā ēt uerecūdia, ꝗ ingenuos ꝓdit natales, aut ſi qs ex diuitiis in egeſtatē cecidit ſine uitio ſuo. Quantū uerò ad id, qđ ſubdiŧ. Nobis aūt tribulatio, loqŧ de abūdātia ex parte dātis. Sed ſicut * gl. ibidē dicit, Non hoc iō dicit, * Gloſ. interlinearis, ibid. quin melius eſſet. ſ. abūdāter dare, ſed de infirmis timet, quos ſic dare monet, ut egeſtatē ñ patianŧ.

eſt, in qbus uerbis vř cōtradictio, qa ſy melius, cōparaŧ ad bonū. Ac ꝑ hoc ſi dare pluribus eſt melius, dare vni ſic, erit bonū, & cōſequēter laudabile: etſi nō eſt laudabile, nō eſt bonū. Et cōſequenter dare pluribus nō erit melius illo, niſi ſicut nix eſt albior coruo.

¶ Ad hoc dř, ꝙ dare eleemoſynam alicui ſic abūdāter, ut hēat ſupfluū, contingit ꝑ nunc dupliciter. Primo, ꝙ ſupfluitas intēdaŧ: & ſic nō eſt laudabile, ſed vituperabile & pctm, qa actus dādi eleemoſynā tendit ad finē indebitū: finis. n. proprius eius ſubuētio eſt, nō ſupfluitas. Concl. m Scdo, ꝙ ſuperfluitas eſt credita, ut & ipſe hēat vñ alijs quæſitionis limitatio. benefaciat, ut cōtingit in his, q eccleſijs abundantiſſimè legarūt, & ſic nō ē pctm, nec eſt multū laudabile: ſed melius ē pluribus idigētibus ſubuenire, ut ī litera dř. Concl. p Et experientia in huiuſmodi diuitijs eccleſiarum teſtis locuples eſt. Concl. s Perſpiciēs ergo author, ꝙ ſic abūdāter dare, aut nō ē laudabile, qa malū, aut qa minus bonū, dixit utrūq;, & ꝙ nō eſt laudabile, & ꝙ dare pluribus eſt melius, quando. ſ. illud eſt bonum. Nulla ergo repugnantia eſt.

SVPER Q. XXXIII. ART. I.

Palud. 4. d. 19. q. 3.
Nic. de Nyſe Tract. 5. p. 3. po. 3. q. 13.

IN ar. 1. q. 33. aduerte, quod correctio fraterna ponit actꝰ charitatis mediāte miſa, quia eſt ſpēs eleemoſynæ. Et ut in qōne ꝑcedenti dictū eſt, dare eleemoſynam hoc modo eſt actus charitatis, ita quod tā charitas q̃ miâ ſe hēt ſi impetrans, illa ut bñfaciat, iſta ut miſeriam auferat: illa principaliꝰ, iſta ſub illa. Prudētia uerò & dirigit, & exequitur admonitionis actū ad emendationis finem.

QVAESTIO XXXIII.

De correctione fraterna, in octo articulos diuiſa.

A DEINDE conſiderandū eſt de correctione fraterna. ET circa hoc quæruntur octo.

¶Primò, Vtrum fraterna correctio ſit actus charitatis.

¶Scđò, Vtrum ſit ſub ꝓcepto.

¶Tertiò, Vtrum hoc præceptū extendat ſe ad omnes, vel ſolùm in prælatis.

¶Quartò, Vtrum ſubditi teneātur ex hoc præcepto prælatos corrigere.

¶Quintò, Vtrum peccator poſſit corrigere.

¶Sextò, Vtrum aliquis debeat corrigi, qui ex correctione fit deterior.

¶Septimò, Vtrum ſecreta correctio debeat præcedere denuntiationem.

¶Octauò, Vtrum teſtium inductio debeat præcedere denuntiationem.

ARTICVLVS I.

Vtrum fraterna correctio ſit actus charitatis.

Porrecta per totum.

195

Infra. art. 4. for. Et 24 di. 19. q. 2. art. 1. ad 6.

ADPRIMVM ſic ꝓcedit. Vr̄, quod fraterna correctio nō ſit actꝰ charitatis. Dicit. n. *gl. Mat. 18. ſup illud, Si peccauerit i te frater tuus, quòd frater eſt arguendus ex zelo iuſtitiæ: ſed iuſtitia eſt virtus diſtincta a charitate. ergo correctio fraterna non eſt actus charitatis, ſed iuſtitiæ.

*Gl. ordinaria, ibidem.

¶2 Præt. Correctio fraterna fit per ſecretā admonitionē: ſed admonitio eſt cōſiliū quoddā, quod ꝑtinet ad prudentiam. Prudentis. n. eſt eſſe bene cōſiliatiuum, ut dr̄ in 6.* Ethic. ergo fraterna correctio non eſt actus charitatis, ſed prudentiæ.

*Li. 6. c. 5. tom. 5.

¶3 Prę. Cōtrarij actꝰ nō ꝑtinēt ad eādē uirtutē: ſed ſupportare peccantem eſt actus charitatis, ſm illud ad Gal. 6. Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti, quę eſt lex charitatis. ergo ur̄ quod corrigere fratrem peccantem, quod eſt contrariū ſupportationi, non ſit actus charitatis.

SED CONTRA Corripere delinquentem eſt quædam eleemoſyna ſpiritualis: ſed eleemoſyna eſt actus charitatis, ut ſupra * dictum eſt. ergo correctio fraterna eſt actus charitatis.

*q. 32. articu. 1.

RESPON. Dicendū, quod correctio delinquētis eſt, quoddā remediū, qđ dēt adhiberi cōtra pctm̄ alicuiꝰ. Pctm̄ aūt alicuius dupl̄r cōſiderari pōt. Vno E qdē mō, inquātū eſt nociuū ei, q peccat. Alio mō, inq̄tū uergit in nocumētū aliorū, q ex eiꝰ pctō læduntur, uel ſcādalizant: & ēt inquātū eſt nocumentū boni cōis, cuiꝰ iuſtitia ꝑ pctm̄ hoīs ꝑturbatur. Duplex ergo eſt correctio delinquētis. Vna qdē, q̄ adhibet remediū pctō, inq̄tū eſt quoddā malū ipſius peccātis: & iſta eſt ꝓpriè fraterna correctio, q̄ ordinat ad emēdationē delinquētis. Remouere autē malū alicuiꝰ, eiuſdē rōnis eſt ſicut bonū eiꝰ ꝓcurare: ꝓcurare aūt fratris bonū pertinet ad charitatē, per q̄ uolumus, & operamur bonū amico. Vñ ēt correctio fraterna eſt actꝰ charitatis: qa ꝑ eā repellimꝰ malū fratris. ſ. pctm̄, cuiꝰ remotio magis ꝑtinet ad charitatē, q̄ ēt remotio exterioris dāni, uel ēt corporalis nocumēti, q̄tò cōtrariū bonū uirtutis magis eſt affine charitati, q̄ bonū corporis, uel exteriorū rerū. Vñ correctio fraterna eſt actꝰ charitatis potiꝰ, q̄ curatio infirmitatis corporalis, uel ſubuētio, qua excludit exterior egeſtas. *Concl.* Alia uerò correctio ē, q̄ adhibet remediū pcti delinquētis ſm qđ eſt i malū aliorū, & ꝓcipuè in nocumētum cōis boni. Et talis correctio eſt actꝰ iuſtitiæ, cuiꝰ eſt cōſeruare rectitudinē iuſtitiæ unius ad alterū. *Conclu.*

AD PRIMVM ergo dicēdū, quod gloſſa illa loquit de B ſcđa correctiōe, q̄ eſt actꝰ iuſtitię. Vel ſi loquat ēt de prima, tūc iuſtitia ibi ſumit, ſm quod eſt uñis uirtꝰ, ut infra * dicet, ꝓut ēt oē pctm̄ eſt iniquitas, ut dr̄ 1. Ioan. 3. quaſi contra iuſtitiam exiſtens. *q. 58. artic. 5.

AD SECVNDVM dicendū, quod ſicut Philoſ. dicit i 6. Eth. Prudētia facit rectitudinē in his, q̄ ſunt ad finē, de quib. eſt cōſiliū, & electio. Tñ cū ꝑ prudentiā aliqd rectè agimꝰ ad finē alicuiꝰ uirtutis moralis, puta tēperātiæ, uel fortitudinis, actꝰ ille ē pricipaliter illiꝰ uirtutis, ad cuius finē ordinat. Quia ergo admonitio, q̄ fit in correctione fraterna, ordinat ad amouēdū fratris pctm̄, quod ꝑtinet ad cha C ritatē, manifeſtū ē, quod talis admonitio principaliter eſt actus charitatis, quaſi imperātis, prudentię uerò ſcđariò, quaſi exequētis, & dirigentis actū. Li. 6. ex c. 2. 7. & 11. tom. 5.

AD TERTIVM dicēdū, quod correctio fraterna nō opponit ſupportationi infirmorū, ſed magis ex ea conſequit. Intm̄. n. aliquis ſupportat peccātē, inq̄tū cōtra eū non turbat, ſed bñuolentiam ad eū ſeruat: & ex hoc contingit, quod eum ſatagit emendare.

ARTICVLVS II.

Vtrum correctio fraterna ſit in præcepto.

D AD SECVNDVM ſic ꝓcedit. Vr̄ quod correctio fraterna non ſit in ꝓcepto. Nihil. n. quod eſt impoſſe, cadit ſub ꝓcepto, ſm illud * Hier. Maledictus, qui dicit Deū aliqd impoſſe ꝓcepiſſe: ſed Eccl. 7. dr̄, Cōſidera opera Dei, quod nemo poſſit corrigere, quem ille deſpexerit. ergo correctio fraterna non eſt in præcepto.

*In expoſitio Symboli, ad Damaſiū, tom. 2.

¶2 Præt. Oia ꝓcepta legis diuinæ ad ꝓcepta decalogi reducūtur: ſed correctio fraterna nō ca E dit ſub aliquo ꝓceptorū decalogi. ergo nō cadit ſub prꝯcepto.

¶3 Prę. Omiſſio ꝓcepti diuini eſt pctm̄ mortale, quod in ſanctis uiris nō inuenit: ſed omiſſio fraternæ correctionis inuenit i ſanctis, & in ſpūalib. uiris. Dicit. n. * Aug. 1. de Ciu. Dei, quod nō ſolùm inferiores, uerùm ēt hi, qui ſuperiorē uitæ gradū tenēt, ab aliorum reprehenſione ſe abſtinent ꝑꝑ quandam cupiditatis maculā, nō propter officia cha-

*Li. 1. c. 9. parum a medio, tomo 1.

SVPER Q. XXXIII. ART. II.

Nic. de Nyſe Tra. 5. p. 3. po. 3. q. 12.
Bannes eodem art.

Porrecta per totum.

196

4. d. 19. q. 2. art. 2. q. 1. Et uirt. q. 3. art. 1. ad 16.

IN art. 2. in reſponſione ad tertiū nota ꝓ memoratis cōſcijs, quod q̃ſi correctio fraterna omittitur, uel ꝑꝑ defectū ſpei, quia ſ. non ſperat illum ſe emēdaturū, uel ꝑꝑ reſpectū humanū, qa timet ne illum offendat, uel quia timet ne reputetur præſumptuoſus, uel propter ignorantiam, quia non credit ſe in tali caſu obligari: & breuiter, ex quacunque cauſa omittatur, ſi hoc ſaluatur in præparatione animi, ſ. quod ſi crederet probabiliter, quod illum à mortali peccato retraheret, omnia poſtponeret charitati fraternę, nō eſt peccatum mortale. Et ratio eſt, quia in tali omiſſione non tollitur ratio finis. Saluatur enim intentio emendationis fratris quam intendit charitas.

ritatis. ergo correctio fraterna F eſt in præcepto.

¶4 Præt. Illud quod eſt i pcepto hēt rōnem debiti. Si ergo correctio fraterna caderet ſub pcepto, hoc fratribus deberemus, vt eos peccātes corrigemus ſed ille, q. dēt[h] alicui debitū corporale, pecuniā, nō dēt eſſe cōtentus, vt ei occurrat creditor, ſed dēt eū qrere, vt debitū reddat. Oportet ergo, ꝙ hō qreret correctione indigentes ad hoc, ꝙ G eos corrigeret: quod vr̄ incōueniens, tū ꝑ multitudinē peccantiū, ad quorū correctionē vnus hō nō poſſet ſufficere: tū ēt, qa oporteret, ꝙ religioſi de clauſtris ſuis exirent ad corrigēdos hoīes qđ eſt icōueniēs. nō ergo fraterna correctio eſt i pcepto.

Sed contra eſt, ꝙ* Au. dicit ī li. de verbis Dñi: Si neglexeris corrigere, peior eo factus es q. peccauit: ſed hoc non eſſet, niſi H per huiuſmodi negligentiā aliquis præceptū omitteret. ergo correctio fraterna eſt i pcepto

Resp. Dicēdū, ꝙ[m] correctio fraterna cadit ſub pcepto.[n] Sed cōſiderandū eſt, ꝙ ſicut pcepta negatiua legis prohibent actus pctōrū, ita pcepta affirmatiua inducūt ad actus virtutū. Actus āt pctōrum ſunt ſm ſe mali, & nullo mō bñ fieri pñt, nec aliquo tpe, aut loco: qa ſm ſe ſunt I coniuncti malo fini, vt dr̄ in 2.* Ethi. & iō pcepta negatiua obligāt ſemp, & ad ſemp. Sed actus virtutū nō quolibet mō fieri debēt, ſed obſeruatis debitis circūſtantijs, q̄ reqrunt ad hoc, ꝙ ſit actus virtuoſus vt. ſ. fiat vbi dēt & qñ dēt, & ſm quod dēt. Et qa diſpoſitio eorū, q̄ ſunt ad finē, attendit ſm rōnem finis, in iſtis circunſtātijs virtuoſi actus pcipuē attendenda eſt rō finis q̄ eſt K bonū virtutis. Si ergo ſit aliqua talis omiſſio alicuius circūſtātię circa virtuoſū actū, q̄ totaliter tollat bonum virtutis hic actus cōtrariat pcepto: ſi āt ſit defectus alicuius circunſtātiæ, q̄ nō totaliter tollat virtutē, licet nō pfecte attingat ad bonū uirtutis, non eſt cōtra pceptū. Vñ & Philoſopho dicit 2.* Eth. Quòd ſi parū diſcedat à medio, nō eſt cōtra virtutē: ſed ſi multum diſcedat, corrumpit virtus in ſuo actu. Correctio āt fraterna ordinat ad fratris emendationem & iō[p] hoc modo cadit ſub pcepto, ſm qđ eſt neceſſaria ad iſtū finē ñ āt ita ꝙ quolibet loco vł tpe frater deliquens corrigat.[q]

Ad primum ergo dicēdū, ꝙ in oibus bonis agendis operatio hoīs nō eſt efficax, niſi adſit auxilium diuinum, & tñ homo dēt facere quod in ſe eſt. Vnde* Aug. dicit in lib. de correctione & grā. Neſcientes quis ptineat ad prædeſtinatorum numerum & quis nō ptineat ſic affici debemus charitatis affectu vt oēs velim' ſaluos fieri. Et iō oibus dēm[9] fraternę correctiōis officiū ipendere ſub ſpe diuini auxilij.

Ad II. dicendum, ꝙ ſicut ſ.* dictum eſt, oīa pcepta, q̄ ptinēt ad impendendū aliquod beneficium pximo, reducunt ad pceptum de honoratione parentū.

Ad III. dicēdū, ꝙ correctio fraterna tripliciter omitti pōt. Vno qdē mō meritoriē, qñ ex charitate aliquis correctionem omittit. Dicit. n.* Aug. in 1. de Ciui. Dei. Si ppea quiſq; obiurgādis, & corripiendis male agentibus parcit qa opportunū tps inquiritur, vel eiſdē ipſis metuit ne deteriores ex hoc efficiat vł ad bonā vitā & piā eruditos, impediant aliquos infirmos & premāt atq; auertāt à fide, nō vr̄ eſſe cupiditatis occaſio, ſed cōſiliū charitatis. Alio mō ptermittit fraterna correctio cū pctō mortali, qñ. ſ. formidat, vt ibi* dr̄, iudiciū vulgi & carnis excruciatio, vel pereptio, dū tñ hæc ita dominent in aīo, ꝙ fraternę charitati præponant. Et hoc vr̄ cōtingere, qñ aliquis pſumit de aliquo delinquente pbabiliter ꝙ poſſet eum à pctō retrahere, & tñ ꝑ timorē, uel cupiditatē ptermittit. Tertio mō hmōi omiſſio eſt pctm̄ veniale, qñ timor, vel cupiditas tardiorem facit hoiem ad corrigendū delicta fratris, nō tñ ita ꝙ ſi ei cōſtaret, ꝙ fratrem poſſet à peccato retrahere, ꝑ timorem, vel cupiditatem dimitteret, quibus in animo ſuo pręponit charitatem fraternam. Et hoc modo qñq; viri ſancti negligunt corrigere delinquentes.

Ad IIII. dicēdū, ꝙ illud qđ debet alicui determinatæ & certæ pſonæ, ſiue ſit bonū corpale ſiue ſpūale oportet ꝙ ei ipēdam[s], ñ expectātes ꝙ nobis occurrat ſed dbita ſolicitudinē hñtes, vt eū inq

ritas, & defectus contingit in alijs circunſtantijs, puta, conſideratione temporis, medij occurſus, uel debiti, & hmōi. Virtutis bonum non tollitur ſubſtantialiter ſaluo bono, quod eſt ex fine vñ ſpecificatur, quis deficiat aliqua circunſtantia, ut in litera dr̄, pp quem defectum ueniale pctm̄ incurritur. Et hoc manifeſte in hac rñſione docemur dum penes dñium, uel non dominiū paſſionū i aīo ſupra charitatem fraternam, decernitur mortale, uel ueniale.

¶In rñſione ad quartum aduerte, ꝙ illa verba, Ita qui hēt ſpiritualiter curam alicuius debet eum quærere ad hoc, vt eum corrigat de pctō, hñt dubium tāgens ēt ſequentem articulum, An prælati teneantur quærere defectus ſubditorū pp præceptū correctionis fraternę Vbi nota, ꝙ non eſt dubium, An prelatus teneatur vigilare ſup gregē ſuū, & inquirere ſi defectus cōmittuntur a ſubditis, & corrigere eos. Hoc. n. cōſtat eſſe veriſſimū: quia tenētur ad hoc ex præcepto iuſtitiæ, quam profitentur ex officio: ſed dubium eſt, An ex præcepto charitatis debētis correctionem fraternam. prælatus teneatur ad inquirēdum delicta ſubditorū. Et eſt rō dubij, quia hinc lia dicit, ꝙ hñs ſpūaliter curam alicuius, tenet ad inquirendū eum. Inde ſſ dicit, ꝙ præceptum de correctione fraterna datū eſt cuilibet. Conſtat āt, ꝙ cōia oibus præcepta obligant ad cōes oībus actus. Et ſic aut oēs, aut nullum obligant ad inquirendū.

¶Ad huius euidentiā ſciendum eſt, ꝙ affinitas inter præceptū correctionis fraternę & præceptum correctionis prælatiuæ reſpectu huius ſubditi, quo ad ſe, obſcuritatem parit. Prelatus. n. vt ſic, nō ſolum tenet ad procurandū cōe bonum aliarum ſibi commiſſarum, quod principaliter inteudere debet: ſed ēt bonū alterius ſubditi ſui, in cuius ſignum tenetur ei ſacramentum pænitentiæ exhibere quod ad ipſius ſolius ſpūalem emendationem ſit. Et rurſus prælatus vt hō talis, tenetur ad emendationē fratris, procurādam p correctionem fraternam. Intendere ergo ad emendationem proximi qui eſt principalis actus præcepti de correctione fraterna, & eſt ſecundarius actus præcepti de correctione prælatiua in vno & eodem, cum iungitur, difficultatē facit. Diligentius tñ perſcrutanti apparet ꝙ quemadmodum iuſtitia, & charitas, ſeu miſericordia ſūt diuerſæ virtutes, ita & pręcepta de actibus earum diuerſa ſunt nec coincidunt. Et quemadmodum differentia hominis à ſeipſo ſecundum hoc quod eſt eſſe, uel non eſſe prælatum, non affert, aut aufert nouum præceptū, niſi quod ad prælationis officiū vt ſic, ſpectat (ad nihil enim tenētur aliquis factus prę latus, ad quod prius non tenebatur, niſi ad officium prælationis, & illud vt ſic concomitans) ita non cōſonat rationi, vt factus quis prælatus, teneatur ad inquirendum pro correctione fraterna. Eſſet enim hoc nouum præceptum, ad quod prius non tenebatur, & tamen non per ſe ſpectat ad pręlationis officium, ſed ad communem hominū ſtatum. Eſt āt rō huius, quia præceptū eleemoſynæ non ſolum præſupponit indigētiam proximi ſed notitiam illius indigentiæ, ita ꝙ omne eleemoſynæ pręceptum conſiſtit

*Sermo. 16. inter princi. & mediū, tom. 10.

Concl. m

*Li. 2. c. 6. tom. 5.

*Li. 2. circa finem libri to. 5.

Concl. p

*Cap. 15. paulo a princ. to. 7.

*q. 32. ar. 5. ad 4.

*Li 1. c. 9. ante medium to. 5.

*Einſdē primi lib. c. 9. tom. 5.

conſiſtit in hoc, Da indigenti noto, & nõ in hoc, q quęrat notitiã indigẽtiæ. Et ppea q̃tũ eſt ex ui iſtius p̃cepti, neq; ſubditus, neque pręlatus tenet inquirere. Grauior tñ ẽ cura prælatorũ ut Augu. dicit, quia ſi occurrat aliqs indigẽs correctione p̃lato & alteri: magis tenetur prælatus ad correctionẽ, q̃ ſubditus: ſicut magis tenet prælatus ad nõ ſcandalizandũ illũ: ſicut uniuerſaliter magis tenetur ad obſeruantiam cõium p̃ceptorũ prælatus, q̃ alij, pro quanto tenetur ad excellentiorẽ vitam, & doctrinam, q̃ alij. Qñoaũt prælatus ex p̃cepto ſui officij teneat ẽẽ ad notitiã quærendã de pctis ſubditorũ, ut eos corrigat pp ſeipſos, uel commune bonũ, nõ eſt p̃ſentis q̃õnis, vbi de p̃cepto correctionis fraternæ ſolũ tractatur. Propter bonũ aũt ipſius pctõris pñtis eſt tractatus, i quo author ſimul de correctione fraterna, & p̃latiua in ordine ad bonũ pctõris tractat. Et dicẽdum eſt, ꝙ ad hoc ſufficit uigilantia, & cuſtodia, ad q̃ã p̃latus cõiter tenetur. Et ſecundum occurrẽtes cas⁹ iuxta ſigna alicuius particularis, pctõris inquirere, ſi correctione opus eſt: ad qđ maxima opus eſt prudẽtia, ne multa ſuſpicio præcipitẽ & exoſum prælatũ reddat, nec incuria multiplicationem pariat pctõrũ occultorum in iudicio. Hæc .n. inquiſitio, quæ ad emẽdationẽ pctõris ordinatur, non uĩ ſcientifice determinanda, ſed prudentiæ, quæ circa particularia verſatur, relinquitur cõſiderare qualiter, & qñ, & cui⁹ quærendum eſt peccatum ſanandum.
¶ Et hæc pro 3. etiam articulo ſufficiant.

*Lib. 1. de doct. Chr. c. 28. parũ a prin. to. 3. Sermo. 16. in pri. illius. tomo 10.

Porrecta per totum.
197
4. d. 19. q. 2. art. 2. Et ult. quæſ. 3. ar. 1.

ramus. Vñ ſicut ille, q dêt pecu A niã creditori, dêt eũ reqrere cũ tp̃s fuerit, ut ei debitum reddat: ita qui habet ſpiritualiter curã alicuius debet eum quærere ad hoc, ꝙ eum corrigat de peccato. Sed illa beneficia, quæ nõ debentur certæ perſonæ, ſed cõiter omnibus proximis, ſiuè ſint corporalia, ſiuè ſpũalia, nõ oportet nos q̃rere quibus impendamus: ſed ſufficit, ꝙ impẽdam⁹ eis, qui nobis occurrũt. Hoc .n. B quaſi pro quadam ſorte habendum eſt, ut* Aug. dicit in 1. de doctri. chriſt. Et pp hoc† dicit in li. de uerbis Dñi, ꝙ admonet nos Dñs nr̃ non negligere inuicem pctã nr̃a. non quærendo qd reprehendas, ſed uidendo qd corrigas. Alioquin efficeremur exploratores uitæ aliorũ, contra id quod dr̃ Prouer. 24. Ne quæras impietatẽ in domo iuſti, & non vaſtes requiam eius. Vnde C patet, quòd nec religioſos oportet exire clauſtrum ad corrigendum delinquentes.

ARTICVLVS III.

Vtrum correctio fraterna pertineat ſolum ad prælatos.

Bannes eodem art.

AD TERTIVM ſic procedit. Vr̃, ꝙ correctio fraterna n̄ pertineat niſi ad prælatos. Dicit .n. Hieronymus.[b] Sacerdotes ſtudeãt illud Euangelij implere, Si D peccauerit in te frater tu⁹ &c. ſed noĩe ſacerdotũ cõſueuerũt ſignari prælati, q hñt cura aliorum. ergo vr̃, ꝙ ad ſolos p̃latos pertineat fraterna correctio.

¶2 Præ. Fraterna correctio eſt q̃dã eleemoſyna ſpũalis: ſed corporalẽ eleemoſynã facere ptinet ad eos, q ſũt ſupiores i tpalib. ſ. ad ditiores. ergo & fraterna correctio ptinet ad eos, q ſũt ſupiores i[b] ſpũalib. ſ. ad p̃latos. E

¶3 Præ. Ille q corripit aliũ, mouet eũ ſua admonitione ad meli⁹: ſed in reb. naturalib. inferiora[h] meuent à ſuperiorib. ergo et ẽm ordinem uirtutis, qui ſequitur ordinem naturæ, ad ſolos p̃latos ptinet inferiores corrigere.

SED CONTRA eſt, qđ* dr̃. 24. q. 3. Tã ſacerdotes, q̃ reliq fideles oẽs ſummã debẽt hr̃e curã de his, q peũt, quaten⁹, eorũ redargutiõe aut corrigãt à pctis, aut ſi icorrigibiles appareãt, ab Eccl̃a ſeparẽt.

*24. q. 3. c. tam ſacerdotes.

RESPON. Dicendũ, ꝙ ſicut* dictũ eſt, duplex ẽ correctio. Vna qdẽ, q̃ eſt act⁹ charitatis, q̃ ſpãliter tẽdit ad emẽdationẽ fratris delinquẽtis p ſimplicẽ admonitionẽ: &m talis correctio ptinet ad quemlibet charitatẽ hñtẽ ſiuè ſit ſubdit⁹, ſiuè p̃lat⁹.n Eſt aũt alia correctio, q̃ ẽ act⁹ iuſtitiæ, p q̃ intẽdit bonũ cõe, q nõ ſolũ ꝓcurat p admitionẽ fratris, ſed ẽt interdũ p punitionẽ, ut alij à pctõ timẽtes deſiſtãt: & p talis correctio ptinet ad ſolos p̃latos, q nõ ſolũ hñt admonere, ſed etiã corrigere puniẽdo. ¶

*Ar. 1. huius quæſt.

Concl. *Conclu. p*

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ ẽt in correctione fraterna, q̃ ad oẽs ptinet, grauior ẽ cura p̃latorũ, ut dicit* Aug. in 1. de ciuit. Dei. Sicut .n. tpalia bñficia poti⁹ dẽt aliqs exhibere illis, quorũ curã tpalẽ hẽt: ita ẽt bñficia ſpũalia, puta, correctionẽ, doctrinã, & alia hmõi magis dẽt exhibere illis, q ſũt ſuæ ſpũali curæ cõmiſſi. Nõ intẽdit* Hieronymus dicere, ꝙ ad ſolos ſacerdotes ptineat p̃ceptum de correctione fraterna, ſed ꝙ ad hos ſpãliter ptinet.

*Li. 1. c. 9. tom. 5.

*Loco citato in argum.

AD SECVNDVM Dicẽdũ, ꝙ ſicut ille q hẽt vñ corporalr ſubuenire poſſit, q̃tũ ad hoc diues ẽ: ita ille q hẽt ſanũ rõnis iudiciũ, ex quo poſſit alteri⁹ delictũ corrigere, q̃tũ ad hoc eſt ſuperior habendus.

AD TERTIVM dicẽdũ, ꝙ ẽt in reb. naturalib. q̃dã mutuo in ſe agunt, quia quantũ ad aliquid ſunt ſe inuicem ſuperiora, prout, ſ. vtrumque eſt quodam mõ in potẽtia, & quodãmõ in actu reſpectu alterius. Et ſiſr aliquis inquantum habet ſanũ rõnis iudicium in hoc, in quo alter delinquit, poteſt eum corrigere, licet non ſit ſimpliciter ſuperior.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum quis teneatur corrigere prælatum ſuum.

AD QVARTVM ſic ꝓcedit. Vr̃, ꝙ aliqs nõ teneat corrigere p̃latũ ſuũ. Dr̃ .n. Ex. 19. Beſtia, q̃ tetigerit montẽ, lapidabit. Et 2. Reg. 6. dr̃ ꝙ Oza pcuſſ⁹ eſt à Dño, qa tetigit arcã: ſed p montẽ, & arcã ſignãr p̃lat⁹. ergo p̃lati nõ ſunt[h] corrigẽdi à ſubditis.

¶2 Præt. Gal. 2. ſup illud, In faciẽ ei reſtiti. dicit* Gl. ut par. ergo cum ſubdit⁹ nõ ſit par prælato, non debet eum[h] corrigere.

¶3 Præt. Greg. dicit. Sctõrũ vitã corrigere nõ p̃ſumat, niſi q de ſe meliora ſentit: ſed aliqs[g] non dẽt de ſe meliora ſentire, quàm de prælato ſuo. ergo prælati non ſunt corrigendi.

SED CONTRA eſt, qđ* Aug. dicit in r̃la. Nõ ſolũ veſtri, ſed ẽt ipſi⁹, i. p̃lati miſeremini, q inter uos q̃to in loco ſuperiori, tãto in piculo maiori uerſat: ſed correctio fraterna eſt op⁹ miæ. ergo & p̃lati ſunt corrigendi.

RESP. Dicẽdũ, ꝙm correctio, quę eſt actus iuſtitiæ per correctionem pœnæ, non competit ſubditis reſpectu prælati: ſed correctio fraterna, quæ eſt actus cha-

SVPER Q. XXXIII. ART. IIII.

Bannes eodem art.

IN art. 4 in rñſione ad 2. dubiũ magnũ eſt, Quõ Paulus fuit par Petro, quantũ ad fidei defenſionẽ, cũ Petrus eſſet ſolus uniuerſalis paſtor ex papatus officio, oibus p̃ſtans, etiam quo ad fidei defenſionem, ut caput membris.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ quãtũ ad fidei defenſionem executiuè Paulus erat par Petro. Vnde & in litera ponitur ly, aliquo mõ, quaſi diceret, ꝙ non ſimpliciter in defenſione fidei, ſed aliquo mõ i hoc erat par. Significat ãt paritas hæc uniuerſalẽ curam in utroque defendendi fidem à Dño Ieſu Chriſto habitã, cum qua æqualitate ſtat ſumma authoritas ex officio defendendi fidem in ſolo Petro. Sicut ſi Papa cõmitteret authoritatẽ epalem in aliqua diœceſi archipresbytero, ille eſſet ęqualis epiſcopo ex delega poteſtate exequendi, non autem

Porrecta per totum.
198
4. di. 19. q. 2. art. 2. q. 3. Et ult. q. 3. art. 1. ad 18. Et Gal. 2. lec. 3. prin. Et ad Col. ca. vlt. fin.

*Gl. Amb. ibidem.

*In regula c. 43. nõ remote a fine to. 1.

Concl.

ſarem ex officio.

¶In eodem rńſione ad ſcdm aduerte, q eum doctrina apoſtolica non ſolo uerbo, ſed facto Eccleſię proponat ex facto pauli docemur, q vbi eſſet periculum fidei, non informis, ſed formatæ in Eccleſia al qua, & eſſet ſpes ſubueniē di tali periculo, non per ſecretam monitionem, ſed ſolū per hoc eſſent prælati à ſubditis publice arguendi, ſicut publice errant. Factum.n. Petri non erat tam grādevt hēret ĕtrōnē ſcandali actiui, ut inferius in q6. de ſcandalo author dicet periculū charitatis periculum vitę eſt quia fides ſine operib[*] mortua eſt. Et rurſus totum Eccleſiæ ſtudiū eſt ad fidē formatam gñandam, nutriendā atq; tuendam. Reliqua namq; pars redigenda eſt in faſciculos ad comburendū. Quare arguens Paulus Petrum pp periculum ſalutis credentiū nec tam paruū pctm (ſcandaloſum tamē) ſufferēs docuit alios, q magnanimos ſe exhibere debent in ſceleribus arguēdis. uerbis cū prælatorum ſuorum ſcandalizantium Eccleſiam & trahētium exemplo ſuo alios in damnationē Et ad hoc tenentur principes tam Eccleſiæ, q̄ oībis, cū Papa ſcandalizat Eccleſiā, & reuerenter ad partem monitus non reſipiſceret. Probabile nāq; eſt, q uerebitur principes palam arguentes, q̄ois ſubditorum ſalutem cōtemnat, et ſi ipſe nō fiat bonus, ſaltē alios nō ſcandalizabit. Multo .n. magis ad hoc tenentur, quipſit opem ferre, q̄ ad eruēdum eos, qui ducuntur ad mortē corporalem. Debent.n. opponere ſe murum ex aduerſo pro domo Iſrael. Vidētes.n. fratres ſuos indigere, & claudentes uiſcera ſuæ miſericordiæ ab eis quō charitatem dei hnt?

Concl. p

*Incipit epi. Hæbreorū hiſtoria.

*Epiſt. 19 inter medium & fi. tom. 2.

SVPER Q. XXXIII. ART. V.

Bannes eodem art.

IN art. 5. nota q qō iſta de miniſtratione in pctō. tex in hoc

ritatis, pertinet ad unūquemq; F reſpectu cuiuſlibet pſonę, ad q̄ charitatē dēt habere, ſi in eo aliquid corrigibile inueniat.[*] Act[9] .n. ex aliquo habitu, uel potētia pcedēs, ſe extēdit ad oīa, q̄ cōtinent ſub obiecto illi[9] potētiæ, uel habitus: ſicut uiſio ad oīa q̄ cōtinent ſub obiecto vis[*]. Sed qa act[9] uirtuos[9] dēt eſſe moderat[9] debitis circūſtātijs, iō [*] in correctione, qua ſubditi corrigūt platos, dēt mod[9] cōgru[9] adhiberi, ut. ſ. nō cū pteruia & duritia, ſed cū māſuetudine & reuerētia corrigant.[*] Vñ Apo. dicit 1. Tim. 5. Seniorē ne increpaueris, ſꝫ obſecra ut patrē. Et iō ● Dion. redarguit Demophylū monachū, quia ſacerdotē irreuerenter correxerat, eum percutiens, & de Eccleſia eijciens. G

AD PRIMVM ergo dicēdū, q tunc platus inordinatē vr̄ tāgi, qñ irreuerēter obiurgatur, uel ēt qñ ei detrahitur. Et hoc ſignificatur per contactum montis & arcæ damnatum a Deo. H

AD SECVNDVM dicēdū, q i faciē reſiſtere coram oib. excedit modū fraternæ correctionis. Et iō ſic Paul[9] Petrū nō rephēdiſſet, niſi aliquo mō par eſſet: q̄tū ad fidei defenſionē: ſed i occulto admonere, & reuerēter, hoc pōt ēt ille, q nō ē par. Vñ Apo. ad Colo. vlt. ſcribit de ſubditis, vt platū ſuū admoneāt cū dicit. Dicite Archippo epo. Miniſteriū tuū iple. Sciēdū tñ eſt, q vbi imineret piculū fidei, ēt publicē eſſent plati à ſubditis arguēdi. Vñ & Paul[9], q erat ſubditus Petro, pp imminēs piculū ſcandali circa fidē Petrum publicē arguit. Et ſicut[*] Gloſ. Aug. dicit ad Ga. 2. ipſe Petr[9] exēplū maioribus pbuit, vt ſicubi forte rectū tramitē reliqſſēt ñ dignētur ēt à poſterioribus corrigi. I

AD III. dicēdū, q pſumere ſe eſſe ſimpliciter meliorē, q̄ platus, vr̄ eſſe præſumptuoſæ ſuperbiæ: ſed æſtimare ſe meliorē quantū ad aliquid, non eſt pſumptionis qa nullus eſt in hac vita qui non hēat aliquē defectum. Et ēt conſiderandū eſt, q cum aliqs platum charitatiue monet, non pp hoc ſe maiorē exiſtimat: ſed auxiliū ipartit ei

q quāto in loco ſuperiori, tanto in periculo maiori verſatur vt * Aug. dicit in regula.

ARTICVLVS V.

Vtrum peccator debeat corrigere delinquentem.

AD QVINTVM ſic pcedit. Vr̄, q peccator corrigere debeat delinquentē. Nullus.n. pp pctm qꝺ cōmiſit, à pcepto ob ſeruādo excuſat: ſed correctio fraterna cadit ſub pcepto, vt dictum eſt. ergo vr̄ q pp pctm̄, quod commiſit, non debeat ptermittere hmōi correctionē.

¶2 Præt. Eleemoſyna ſpūalis potior eſt, q̄ corporalis eleemoſyna: ſed ille, qui eſt in pctō, non dēt abſtinere quin eleemoſynā corpalē faciat. ergo multo minus dēt abſtinere à correctiōe delinquentis, pp pctm̄ pcedēs.

¶3 Præt. 1. Ioan. 1. dr̄. Si dixerimus quia pctū non habemus, noſipſos ſeducim[9]. Si ergo pp pctm̄ aliquis impeditur à correctiōe fraterna. nullus erit, qui poſſit corrigere delinquentē: hoc āt eſt incōueniens. ergo & primū.

SED CONTRA eſt, quod[*] Iſidorus dicit in libro de ſummo bono Nō dēt vitia aliorū corrigere q ē vicijs ſubiectus & Ro. 2. dr̄. In quo aliū iudicas, teipſū cōdēnas: eadē.n. agis, q̄ iudicas.

RESPON. Dicendū, q ſicut. dictū eſt, correctio delinquentis pertinet ad aliquē, inquantum viget in eo rectū iudiciū rōnis, Pctm̄ aūt, ut ſ[*]. dictum eſt, non tollit totum bonum naturę qn remaneat in peccante aliqd de recto iudicio rōnis. Et ſm̄ hoc pōt ſibi cōpetere a ſubditis delictū arguere: ſed tñ p[d] pctm̄ pcedens, impedimētum quoddā huic correctioni aſſert pp tria. Primo quidem, quia ex pctō pcedenti indignus reddit, vt aliū corrigat, & præcipuē ſi maius peccatum commiſſit, non eſt dignus, ut alium corrigat de minori peccato, Vnde ſuper illud Matth. 7. Quid uides feſtucā &c. dicit * Hieronymus. De his loquitur, qui cum mortali crimine detineant obnoxijs, minora pctā fratribus nō cōcedūt. Secūdo, redditur indebita correctio pp ſcādalū, qꝺ ſequit ex correctione, ſi pctm̄ corripiētis ſit manifeſtū, quia vr̄ q ille qui corrigit, nō corrigat ex charitate, ſed magis ad oſtentationem. Vñ ſuper illud Matth. 7. Quomodo dicis fratri tuo &c. exponit Chryſo. in quo propoſito, puta, ex charitate, ut K

opere tractat. Primo hoc quoad correctionem. Scdo, inferius in tractatu de iuſtitia quoad iudicium. Et demum tertia parte in tractatu de ſacramentis quo ad actus ſacramentales. Et uera concluſio eſt q in ſolis actibus ſacris miniſteriū in pctō mortali facit nouū pctm mortale, ut in Quolibet. diximus ex doctrina authoris, in tertia parte.

¶In pposito ergo ſcito, q author hoc in loco oñdit, q ēt abſq; peccati venialis incurſu pōt pctōr corrigere, & hoc oñdit ſic, pctm non tollit id vñ hoī conuenit corrigere delinquentē, quia non tollit rectum iudicium rōnis &c. ergo non per ſe contrariatur officio correctionis fraternæ. Per accidens āt pctm̄ tripliciter impedire cū poſſit. ſ. uel rōne ſuppoſiti indigni, uel rōne ſuperbię, uel rōne ſcandali, cū pctm̄ reddat hoīem indignū non contrarię ſed negatiuē ad corrigendum. Propterquꝺ Iſa cum dixit. Indignus redditur ſubdit declarando non eſt dignus. Et rō eſt, qa nō tollit rōnē corrigendi. ſ. rectum iudicium. Contraria.n. mutuo ſe excludunt & ſcādalū ac ſuperbia euitabilia ſunt, ſi tamq̄ ingemiſcēs corrigat, conſequens eſt ut nō ſolum per ſe loquendo, ſed et per accidēs, exiſtens in peccato mortali, qui. ſ. nec cōtritus eſt, non nouiter, peccat, ſi abſque ſuperbia & ſcandalo fraternam exerceat correctionem, immo ad ipſam ſic tenetur. Et confirmatur, quia opus miſericordiæ facit quo ad

*Loco citato in argum.

Porrecta per totum.

199

4. d. 19. q. 2. art. 2. q. 2. Et Mat. 7. co 2. & Rom. 2.

*Ar. 2. huius queſt.

*li. 3. c. 39 in princi.

*Ar. prec. & a. 3 ad 2.

* 1. 2. qu. 85. ar. 1. & 2.

Concl.

D. 405. & 502. & 792.

* In hoc pprio loco, tom. 9

*Hom. 17 in opere imperfecto parū ante medium, to. 2.

ad veniã, & cõtritionẽ pctõ ſe diſponit multo magis quã per opera miſericordiæ corporalis.

ſalues proximum tuum? nõ qa teipſum ante ſaluares. Vis ergo nõ alios ſaluare, ſed p bonã doctrinã malos act⁹ celare, & ſcię laudes ab hominibus q̃rere. Tertio modo pp ſuperbiã corripientis, inquãtũ. ſ. aliquis propria pctã parui pẽdẽs, ſeipſũ pximo præfert in corde ſuo, pctã eius auſtera ſeueritate diiudicãs, ac ſi ipſe eſſet iuſt⁹. Vñ * Aug. dicit in li. de ſermone Dñi in mõte. Accuſare vitia officiũ eſt bonorũ uirorũ, & bñuolorũ: quod cũ mali faciũt, alienas partes agunt. Et iõ ſicut † Aug. dicit in eodem. Cogitem⁹ cũ aliquem reprehẽdere nos neceſſitas cogit, utrũ tale ſit uitiũ, quod nũq̃ habuim⁹: & tũc cogitem⁹ nos hoĩes eſſe, & habere potuiſſe. Vel tale, quod aliqñ habuimus, & iã nõ habem⁹: & tunc tangat memoriam cõis fragilitas, ut illã correctionẽ nõ odiũ, ſed mĩa pcedat. Si aũt inuenerim⁹ nos in eodẽ uitio ẽe, nõ obiurgem⁹, ſed cõgemiſcam⁹ & ad æqualr conãdũ inuitem⁹. Ex his ergo patet, q̃ᵈ ſi peccator cum humilitate corripiat delinquẽtem, non peccat, nec ſibi nouam condemnationẽ acquirit, licet per hoc vel in cõſcientia fratris, vel ſaltem ſua pro peccato præterito condemnabilẽ ſe eſſe oſtendat.ᵍ Vnde patet reſpõſio ad obiecta.

*Lib. 2. ca. 20. ante medium. † Eodẽ li. & c. circa medium, tom. 4.

Concl. D. 351. & 429. & 796. & 940. & 965.

SVPER Q. XXXIII. ART. VI.

Bannes eodem artic.

IN ar. 6. aduerte imprudentiã, q impatienter ferentes blaſphemias, & alia vitia uiorũ, aut domeſticorum, & experti monitiones nõ prodeſſe ſed obeſſe, ita ut quoties monenẽ, peius faciant, non tñ ceſſant verbis eos arguere in uoluuntur .n. potius peccantiũ errat ſaugendo indirectè eorũ exceſſus non ſeruato rationis ordine quẽ charitatis præcepta exequantur.

Porrecta per totum.

200

4. d. 3. q. 2. art. 2. q. 2. ad 1. Et vir. 43. ar. 3. ad 1. Ephe. 5. lec. 4. fin.

ARTICVLVS VI.

Vtrum quis debeat à correctione ceſſare propter timorem, ne ille fiat deterior.

AD SEXTVM ſic pcedit. Vr̃ q̃ aliqs nõ dẽat a correctiõe ceſſare pp timorem, ne ille fiat deterior. Pctm̃.n. eſt q̃dã ĩfirmitas aĩæ, ẽm illud Pſalmiſtæ, Pſal. 33. Miſerere mei Dñe, q̃m infirm⁹ ſum: ſed ille, cui imminet cura infirmi, ẽt pp ei⁹ cõtradictionẽ, uel cõtẽptũ nõ dẽt ceſſare, qa tũc mai⁹ imminet periculũ, ſicut patet circa furioſos. ergo multo magis dẽt hõ peccantẽʰ corrigere quantumque grauiter ferat.

¶2 Prętẽ. Scd̃m * Hier. ueritas uitę non eſt dimittenda pp ſcandalum: præcepta autem Dei pertinent ad ueritatem uitæ. cum ergo ʰ correctio fraterna cadat ſub pcepto, ut † dictũ eſt, vr̃, q̃ non ſit dimittenda propter ſcandalum eius, qui corripitur.

*In Epiſt. ad Titũ c. 1. Habetur in Glo. d. Matt. 15. ſup illud: Scis quia Phariſæi audito hoc ſcandalizati ſunt.

*Ar. 2. huius quæſt.

¶3 Prętẽ. Scd̃m Apoſt. ad Ro. 3. Non ſunt facienda mala, ut ueniant bona. ergo pari rõne nõ ſunt prætermittenda bona, ne ueniant mala: ſed ʰ correctio fraterna eſt quoddã bonũ. ergo nõ eſt ptermittenda pp timorẽ, ne ille, qui corripitur, fiat deterior:

SED CONTRA eſt, quod dr̃ Proue. 9. Noli arguere deriſorẽ, ne oderit te. vbi dicit * gl. Non eſt timẽdum, ne tibi deriſor, cum arguitur, contumelias inferat, ſed hoc potius prouidendum, ne tractus ad odiũ inde fiat peior. ergo ceſſandũ eſt à correctione fraterna, qñ timetur, ne fiat ille indè deterior.

*Gl. ordi. ibid. Prouerb. 9.

RESPON. Dicendũ, q̃ ſicut * dictũ eſt, duplex eſt correctio delinquẽtis. Vna qdẽ ptinẽs ad platos, q̃ ordinat̃ ad bonum cõe, & hẽt uim coactiuã. Et ᵐ

*Ar. 1. & 3. huius q6

A talis correctio nõ eſt dimittẽda pp turbationẽ ei⁹ qui corripit, * tũ qa ſi ppria ſpõte emẽdari nõ uelit, cogẽd⁹ eſt p pęnas, ut pctã dimittat: tũ ẽt, qa ſi incorrigibilis ſit p hoc puidet̃ bono cõi, dũ ſeruatur ordo iuſtitiæ, & uni⁹ exẽplo alij deterrent̃. Vñ iudex nõ ptermittit ferre ſnĩam condẽnationis in peccatẽ pp timorẽ turbationis ipſi⁹, uel ẽt amicorũ ei⁹. Alia vero eſt correctio fraterna, cui⁹ finis ẽ emẽdatio delinquẽtis, nõ hñs coactionẽ, ſed ſimplicẽ admonitionẽ. Et iõ vbi pbabiliter æſtimat̃, q̃ pctõr admonitionẽ ñ recipiat, ſed ad peiora labat̃. eſt ab hmõi correctione deſiſtẽdũ: ᵍqa ea, quę B ſunt ad finẽ, dñt rlari ẽm quod exigit ratio finis.

Concl.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q̃ medic⁹ quadã coactione utit̃ in phrenetico, q curã eius recipere ñ uult: & huic aſſimilat̃ correctio platorum, q̃ habet uim coactiuã, nõ aũt ſimplex correctio fraterna.

AD SECVNDVM dicẽdũ, q̃ de correctione fraterna dat̃ pceptũ, ẽm quod eſt act⁹ uirtutis. Hoc át eſt ẽm quod pportionat̃ fini: & iõ qñ eſt impeditiua finis, puta, cum efficitur homo deterior, iam nõ ptinet ad ueritatem uitę, nec cadit ſub præcepto.

AD TERTIVM dicẽdũ, q̃ ea q̃ ordinant̃ ad finẽ, hñt rõnẽ boni ex ordine ad finem: & iõ correctio C fraterna, qñ eſt ipeditiua finis .ſ. emẽdationis fratris, iã nõ hẽt rõnẽ boni. Et iõ cũ ptermittit̃ talis correctio, nõ ptermittit̃ bonũ, ne eueniat malum.

ARTICVLVS VII.

Vtrum in correctione fraterna debeat ex neceſſitate præcepti, admonitio ſecreta præcedere denuntiationem.

AD SEPTIMVM ſic procedit̃. Videtur, q̃ in correctione fraterna non debeat ex neceſſi- D tate præcepti, admonitio ſecreta pcedere denũtiationẽ. In operib.n. charitatis pcipuè debem⁹ Deũ imitari, ẽm illud Epheſ. 5. Eſtote imitatores Dei, ſicut filij chariſſimi, & ambulate in dilectione: De⁹ aũt interdũ publicè punit hoĩem pro ʰ pctõ, nulla ᵐ ſecreta admonitione præcedente. ergo uidetur q̃ non ſit neceſſariũ admonitionem ſecretã præcedere denuntiationem.

E ¶2 Pręt. Sicut * Aug. dicit i li. contra Mendaciũ. Ex geſtis ſctõrũ intelligi põt qualiter ſunt pcepta ſacræ ſcripturæ intelligẽda: ſed in geſtis ſctõrũ inuenit̃ facta publica denuntiatio pcti ʰ occulti, nulla ſecreta monitione pcedẽte, ſicut legit̃ Gen. 37. q̃ ʰ Ioſeph accuſauit fratres ſuos apud patrẽ crimine peſſimo. & Actu. 5. dr̃, q̃ Petrus Ananiam & Sapphiram occultè defraudãtes de pretio agri, publicè denũtiauit, nulla ſecreta admonitione præmiſſa. Ipſe etiam Domin⁹ nõ legitur ſecreto admonuiſſe unã, antequam eum

SVPER Q. XXXIII. ART. VII.

Ban. eodem art.

IN ar. 7. dubiũ Clericorũ occurrit, An teneantur denunciare notam ſibi pditionẽ, uel occiſionẽ, rapinã &c. pparatam, pp periculũ irregularitatis: qm̃ ad occiſionẽ pditoris procedetur. Et eſt rõ dubij. qa ad pcepta charitatis quilibet tenetur, & tamẽ nullus tenetur ad id, quod inhabilẽ eũ reddit ad executionẽ ſui officij. Conſtat aũt q̃ ſecũdũ ius canonicũ, non niſi in cã ppria licet clericis abſq; nota irregularitatis, cauſam ſanguinis corã iudice proponere, cũ pteſtatione expſſa &c. ut patet in 6 de homicidio, &c. Prælatis.

¶Ad hoc dr̃, q̃ ius naturæ diuinũ & Eccleſiæ, ita ſe hñt, q̃ ſicut gr̃a pficit naturam, & nõ deſtruit illã: ita iᵘ Eccleſiaſticũ pficit i⁹ diuinum, & non deſtruit illud pptereà ſicut nullum præceptum

Porrecta per totum.

201

4. d. 19. q. 2. art. 3. q. 1. ad 1. Et quoli. 11. ar. 13.

*in lib. de mẽdacio, ca. 15. ante medium. tom. 4.

denũtiaret.ñ ergo ē ꝺ neceſsita F te p̄cepti,ut ſecreta admonitio p̄cedat publicā denũtiationē.

¶3 Præt.accuſatio eſt[h] grauior, q̄ denũtiatio: ſed ad publicā accuſationē pōt aliquis accedere nulla admonitione ſecreta p̄cedēte. Determinat̃.n.ĩ Decretali ꝙ accuſationē dēt p̄cedere inſcriptio.ergo vr̃ ꝙ ñ ſit ꝺ neceſſitat e p̄cepti ꝙ ſecreta admonitio p̄cedat publicā ꝺnũtiationē

¶4 Præt.Non vr̃ eſſe ꝓbabile,ꝙ G ea q̄ ſunt in cōi cōſuetudine religioſorum, ſint contra p̄cepta Chri:ſed cōſuetũ eſt in religionibus, ꝙ in capitulis aliq ꝓclamēt de[i] culpis,nulla ſecreta admonitione præmiſſa.ergo vr̃ ꝙ hoc ñ ſit de neceſſitate p̄cepti.

¶5 Præt.Religioſi[k] tenent̃ ſuis p̄latis obedire:ſed qñq; p̄lati p̄cipiũt vel cōiter oibus,uel alicui ſpāliter, vt ſi qd ſcit corrigēdũ ei dicat̃. ergo vr̃ ꝙ eis teneant̃ H dicere ēt añ ſecretā admonitionem non ergo eſt de neceſſitate p̄cepti,ut ſecreta admonitio p̄cedat publicā denuntiationē.

Sed contra eſt,quod[a] Au dicit ĩ li.de verbis Dñi exponēs illud.Corripe ipsũ inter te & ipſũ ſolũ: Studēs correctioni,parcēs pudori.Forte.n.p̄ verecundia icipit defendere pc̄tm̃ ſuũ, &quem vis facere meliorem, facis peiorem ſed ad hoc tenemur per p̄ceptum charitatis,vt caueamus ne frater deterior efficiatur.ergoordo correctionis fraternę cadit ſub præcepto.

Resp.dicendũ, ꝙ circa publicā denũtiationē pc̄torum diſtinguendũ eſt. Aut.n.pc̄tā ſunt publica,aut ſunt occulta.Si qdem ſint publica, nō eſt tm̃ adhibēdum remediũ ei,q peccauit, vt melior fiat ſed ēt alijs,in quorũ notitiadeuenit, vt nō ſcandalizent̃.Et iō[m] talia pc̄tā sũt publice arguēda,[n] ſm̃ illud Apoſt.1. ad Timot.5. Peccātes corā oib[9] argue,vt & cæteri timorem habeant. Quod intelligit̃ de pc̄tis publicis,vt[y] Aug.dicit in li.de verbis Dñi[p]Si vero ſint pc̄tā occulta, ſic vr̃ hēre locũ qđ Dñs dicit. Si peccauerit in te frater tuus.[q]Qñ.n.te oſtendit publice corā alijs ia nō ſolũ in te peccat,ſed ēt in alios,quos turbat: I ſed qa ēt ĩ occultis pc̄tis p̄t pa rari ꝓximorũ offenſa,iō adhuc vr̃ diſtinguendum eſſe . Quædā .n.pc̄tā occulta ſunt , q̄ ſunt in nocumentũ ꝓximorũ vel corporale,uel ſpũale,puta[s]ſi aliqs occulte tractet, qũo ciuitas tradat̃ hoſtib[9] uel ſi hæreticus priuati hoies à fide auertat . Et qa [t]ille,q ſic occulte peccat nō ſolũ in te peccat,ſed ĩ alios, oportet ſtatĩ ꝓcedere ad denũtiationē,ut hmōi nocumētũ ipediat̃, niſi forte aliqs firmiter ęſtimaret, ꝙſtatĩ p̄ ſecretā admonitionē poſſet hmōi mala impedire. Quædā vero pc̄tā ſunt , q̄ ſolũ ſunt in malũ peccātis,& eius in quē peccat̃,vel qa à peccāte ſolũ lędit̃ vel ſaltē ex ſola notitia &[x]tũc ad hoc ſolũ tēdēdũ ē, vt fratri peccanti ſubueniat̃.[z] Et ſicut medic[9] corporalis ſanitatē ægroto cōfert, ſi p̄t,ſine alicuius mēbri abſciſſione, ſi āt non pōt,abſcindit mēbrũ minus neceſſarium, ut uita totius cōſeruet̃:ita ēt ille,[&] q ſtudet emēdationi fratris,dēt, ſi pōt,ſic emēdare fratrē,q̄tũ ad cōſciam , ut fama eius cōſeruet̃ q̄ quidem eſt utilis. Primo qdē & ipſi peccāti nō ſolũ in t̃palibus,in quibus quātũ ad multa hō patit̃ detrimentũ amiſſa fama , ſed etiā quātũ ad ſpũalia qa p̄ timore īfamiæ multi à pc̄tō retrahunt̃. Vñ qñ ſe īfamatos cōſpiciũt, irrefrænatē peccāt.Vñ [a]Hier.dicit: Corripiendus eſt ſeorſũ frater,ne ſi ſemel pudorē,vel verecũdiā amiſerit,p̄maneat ĩ pc̄tō. Scd̄o debet cōſeruari fama fratris peccātis,tũ qa uno infamato,alij infamant̃,ſm̃ illud Aug. in ep̄.ad plebem.Hipponēſem. Cũ de aliqb. q ſc̄tm̃ nomē ꝓfitent̃ aliquid criminis uel falſi ſonuerit,uel ueri patuerit, iſtāt K ſatagũt,ambiũt , ut de oib.hoc credat̃:tũ ēt , qa ex pc̄tō unius publicato,alij ꝓuocant̃ ad peccādũ.Sꝺ qa cōſcia p̄ferēda eſt famæ,uoluit Dñs ut ſaltē cũ diſpēdio famę,fratris cōſcia p̄ publicā denũtiationē a pcō liberet̃.Vñ p3,R ꝙ p̄t ēe de neceſſitate p̄cepti,ꝙ ſecreta admonitio publicā denũtiationē p̄cedat[b]

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ oia occulta ſunt Deo nota.Et hoc mō ſe hñt occulta pc̄tā ad iudiciũ diuinũ,ſicut publica ad humanũ.Et tñ plerũq; Deus pc̄tōres quaſi ſecreta admonitione arguit iteri[9] inſpirādo,uel uigilāti,uel dormiēti,ſm̃ illud

pc̄tũ diuinum eſt cōtra præcepta iuris naturæ:ita nullum præceptum Eccleſiæ eſt cōtra p̄ceptum iuris diuini . Cũm āt tam rōnalis naturæ, q̄ diuinitatis lex mandet vt periculo non ſolum reipublicę,ſed cuiuſcunq; proximi,ſi poſſumus,ſubueniamus & in caſu paratæ proditionis, homicidij rapinæ,aut hmōi ſolo verbo manifeſtatiuo poſſimus conſulere periculo proximi. cōſequens eſt,vt nulla Eccleſiæ lex intelligatur mandare oppoſitũ . Quāmuis.n. eccleſiaſtica lex aliqd prohibeat clericis,qd alias licite fieri poſſet nunq̃ tñ prohibet eiſdē aut alijs, ad quod alias tenentur. Vnde & in propoſito, Eccleſiæ prælatis hñtibus iuriſdictionem temporalem,quia tenent̃ ad iuſtitiam vindicatiuam ēt in cā ſanguinis,nulla irregularitas imminet,ſi exorto homicidio cōmittat iudici ſuo,ut ueritate comperta, iuſtitiā faciat, vt patet extra in ca. Epiſcopus, Ne clerici,uel monaſe im.etc.In propoſito ergo caſus accidit quo ſacerdos nō pōt aliter ſuccurrere periculo proximi,niſi reuelando p̄parationē & præparantem , nō debet dicere Capiatis talem &c.ſed, Caueatis à tali,& præmittat expreſſam ꝓteſtationem , ꝙ ſolum cautelam proximi intendit , vt conformet ſe canoni ſi iudici reuelat, aduertatq; diligēter,& diſcernat neceſſitatē reueland. perſonam.Nam ſi ad euitandum periculũ ſufficit reuelare præparationē,ſed princeps poſtmodũ uult extorquere reuelationem perſonæ, non debet clericus perſonā manifeſtare . Ceſſat.n. tunc iō reuelandi,q̄ ipſum obligabat. Et p̄ hæc patet ſolutio obiectorũ . Canones.n.ꝓhibentes agitationem cauſæ ſanguinis à clericis , prohibent actus , ad quos non tenetur ſimpliciter, aut p̄ ſe ipſos , & non eos,ad quos tenētur Et confirmatur hoc ex eo, ꝙ nullus status nullum votum, nullum præceptum excuſat hoiem potentē ſubuenire à ſubuentione proximi in caſu extremæ neceſſitatis, aut inhabilē reddit ad hmōi ſubuentionem in caſu extremæ neceſſitatis , niſi ſtatus pfectionis charitatis contrarius inueniat̃ qđ eſt impoſſibile. Conſtat āt in p̄poſito caſum eſſe extremæ neceſſitatis, cũ aliud non ē remediũ,ad euitandam mortem alicuius,niſi reuelatio perſonæ facta, ſ,ꝓ utta iudici. ¶In rñſione ad tertiũ dubium ex Durando ambiguo in q̄ō 4 d. 19.[illegible] occurrit An ſecreta monitio pręcedere debeat accuſationem . Et ſine argumentis ſcito, ꝙ accuſatio dupliciter occurrere pōt. Primo, vt [illegible], vt debita . Et ſic [illegible] licet accuſare, ſi ſperat per ſecretam monitionē emendationem peccatoris,nec imminet ex dilatatione punitionis illius pœn.tentia damnũ cōis boni, tunc in foro pęnitentiæ tenetur præmittere correctionē ſecretam , quia & bonum cōmune,& bonũ famæ proximi ſaluatur. ſēd tunc cum ſpe ſalutis proximi:ſed qñ aliquis tenetur ad accuſandum, quod tũc ſolum eſt,ut inferius patebit , qñ bonum cōe hoc exigit , tunc non hēt locũ ſecretæ monitionis pręmiſſio : quia ſiue emendetur , ſiue non,cōe bonum non patitur dilationem . Et hoc eſt quod author in litera dicit in hac reſponſione, dum ait, ꝙ quando imminet periculum multitudinis , non habet locum præceptum Domini de ſecreta monitione,

Serm.[a]16. inter pri. & me.to. 10.

Concl. m

[a] Serm. 16 a me. tom. 10.

Conclu. p

Conc l.

D.988.

Conclu. x

Conclu. &

[a] Sup illud verbi Matth. 18.10.9.

Epi.137 inter me dium & finem,to mo 2.

Concl.

Iob. 33. Per ſōniū ĩ uiſione nocturna, qñ irruit ſopor ſup homines, tūc aperit aures virorū, & erudiēs eos iſtruit diſciplina, ut auertat hoiem ab his q̃ fecit.

AD SECVNDVM dicēdū, ꝙ dñs pc̄tm̄ Iudæ, tanq̃ De⁹, ſicut publicū habebat: vñ ſtatim poterat ad publicādū ꝓcedere, tñ ipſe non publicauit, ſed obſcuris verbis eū de pc̄tō ſuo admonuit. Petr⁹ aūt publicauit pc̄tm̄ occultū Ananiæ & Sapphiræ, tanq̃ executor Dei, cui⁹ reuelatione pc̄tm̄ cognouit. De Ioſeph āt credēdum eſt, ꝙ fratres ſuos qñq; admonuerit, licètñ ſit ſcriptū. Vel põt dici, ꝙ pc̄tm̄ publicū erat inter fratres: vñ dicit pluraliter, Accuſauit fratres ſuos.

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ qñ iminet piculū multitudinis, non hñt ibi locum hæc verba Domini: quia tunc frater peccans, nō peccat in te tantùm.

AD QVARTVM dicēdū, ꝙ hmōi ꝓclamationes, q̃ in capitulis religioſorū fiūt, ſunt de aliquibus leuibus, q̃ famæ nō derogāt: vñ ſunt quaſi q̄dā cōmemoratiōes potius oblitarū culparū, q̃ accuſationes, uel denuntiationes. Si eſſent tñ talia, de quib. frater infamaret̄, contra præceptū Dñi ageret, qui per hunc modū peccatum fratris publicaret.

AD QVINTVM dicēdū, ꝙ ꝑlato nō eſt obediēdū contra ꝓceptū Dñi, ſm illud Act. 5. Obedire oportet Deo magis, q̃ hoib. Et iō qñ ꝑlat⁹ ꝓcipit, ut ſibi dicat̄ qđ qs ſciuerit corrigendū, intelligēdū eſt ꝓceptū ſanè, ſaluo ordine fraternę correctiōis ſiuè ꝓceptū fiat cōiter ad oēs, ſiuè ad aliquē ſpāliter. Sed ſi ꝑlatus expreſſe ꝓciperet cōtra hūc ordinē a Dño inſtitutū, & ipſe peccaret ꝓcipiēs, & ei obediēs, quaſi cōtra ꝓceptū Dñi agens, vñ nō eſſet ei obediēdū: qa prælatus nō eſt iudex iudiciorū occultorū, ſed ſolus Deus. Vñ non hēt ptātem præcipiendi aliqd ſuper occultis, niſi inquātū per aliqua indicia manifeſtant̄, puta, per infamiā, vel p aliquas ſuſpiciones, in qb. caſib. põt pręlatus ꝓcipere eodē mō, ſicut & iudex ſæcularis, uel eccleſiaſticus poteſt exigere iuramentum de veritate dicenda.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum teſtium inductio debeat præcedere publicam denuntiationem.

AD OCTAVVM ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ teſtiū inductio nō debeat ꝓcedere publicā denūtiationē.[b] Pc̄tā.n. occulta nō ſunt alijs manifeſtāda, qa ſic hō magis eēt ꝓditor criminis, q̃ corrector fratris, vt* Aug. dicit: ſed ille q̄ inducit teſtes, pc̄tm̄ fratris alii manifeſtat. ergo in pc̄tis occultis nō debet teſtium inductio pręcedere publicam denūntiationem.

¶2 Pręt. Hō debet diligere ꝓximum,[b] ſicut ſeipſum: ſed nullus ad ſuū pc̄tm̄ occultū inducit teſtes. ergo neq; ad pc̄tm̄ occultū fratris debet inducere.

¶3 Pręt. Teſtes inducunt̄ ad aliqd[b] probādum: ſed in occultis nō põt fieri ꝓbatio p teſtes. ergo fruſtra hmōi teſtes inducūt̄.

¶4 Pręt.* Aug. dicit in reg̃la, ꝙ pri⁹[b] præpoſito dēt oñdi, q̃ teſtib⁹: ſed oſtendere præpoſito, uel ꝑlato, eſt dicere Eccleſiæ. nō ergo teſtium inductio debet præcedere publicā denūtiationem.

SED CONTRA eſt, quod Dñs dicit Mat. 18. Adhibe tecū unum, vel duos, ut in ore duorum &c.

RESPON. Dicēdum, ꝙ de uno extremo ad aliud extremū conuenienter tranſit̄ per mediū. In correctione autē fraterna Dñs uoluit, ꝙ principiū eſſet occultum, dū frater corriperet fratrē īter ſe, & ipsū ſolū. Finē aūt voluit eſſe publicū, ut. ſ. Eccleſiæ denūtiaret̄. Et iōm̄ cōuenienter in medio ponit̄ teſtiū inductio, ut primo paucis indicetur pc̄tm̄ fratris, qui poſſint ꝓdeſſe, & nō obeſſe, ut ſaltē ſic ſine multitudinis infamia emēdet̄.[n]

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ qdā ſic intellexerunt ordinem fraternæ correctionis eſſe ſeruandum, ut primo frater ſit in ſecreto corripiendus, et ſi audierit, ſi peccatum ſit oīno occultum dicebant non eſſe ulterius procedendū. Si aūt incipit iam ad notitiam plurium deuenire aliquibus indicijs, debet ulterius procedi, ſm ꝙ Domin⁹ mandat. Sed hoc eſt contra id quod * Aug. dicit in regulā, quòd peccatum fratris non debet occultari, ne putreſcat in corde. Et ideò aliter dicendū eſt, quòd poſt admonitionem ſecretam ſemel, vel plu ries factam, quādiu ſpes probabiliter habet̄ de cor

Parreſia per teruz.

202 3.d. 19.q. 2.art. 3.q. 2. Et quol. 11. ar. 12. & 13.

*De verbi dom. Ser. 16. aliquātulum a medio, tomo 10.

*In regula c. 23. tomo 1.

Conclu. no

*In 3. reg c. 23. quæ incipit, ante oīa fratres chariſſimi, tomo 1.

nitione, quia nõ peccat frater ſ. in te tm̄. Hæc .n. uerba dicunt̄ ſidē. d. o. ad argm̄ de accuſatione: quia accuſatio ſolū pp periculū, ſeù malum multitudinis eſt neceſſaria, vt inferius patet.

¶In eodē art. in rñſione ad quintū, dubiū occurrit, An cùm ꝓcedit̄ p uiā denuntiationis, poſſit prælat⁹ ꝓcipere, aut inquirere. Et eſt rō dubij, qa inquiſitio eſt alia via procedēdi, q̃ denuntiatio, & hñt diuerſos fines. Nā illa ad bonū pc̄tōris, hæc ad bonū commune ordinat̄.

¶In oppoſitū aūt eſt, ꝙ author hic excipit, qn per aliqua indicia manifeſtantur.

¶Ad hoc dr̄, ꝙ inquiſitio, proprie loquēdo, non hēt locū in proceſſu per denūtiationem: quia inquiſitionem præcedere dēt infamia, ita ꝙ etiam ſi duo, uel plures ſcirēt uidiſſe ſe aliquē commiſiſſe crimen aliqd, & nulla adeſt infamia, non eſt ppea inquirendū, ut in c. Inquiſitionis, extra de accuſationib⁹, dr. Sed nec eſt puniendus iudicialiter, niſi fraterna correctione pmiſſa proceſſum ſit per denuntiationis viā, vt prædictū eſt. Pręcipere aūt põt prælat⁹ ſubditis inductis per teſtes, cum per denūtiationē proceditur de ueritate dicenda, ſicut iudex iuramentum põt exigere. Exceptio igitur authoris in litera nō reſtringit ad caſum, qñ proceditur per denuntiationem, ſed in cōmuni loquitur ad perfectionem doctrinę, qñ obligat præceptum prælati, ut patet ex eo quod dicit, puta, per infamiam. Conſtat namque infamiam ad formam pertinere inquiſitionis.

SVPER Q. XXXIII. ART. VIII.

Bannes eodem artic.

IN art. 8. aduerte, ꝙ duplex remedium contra peccatum, inquantum nocet ipſi peccāti ſtatutum eſt. Primum conſumabile à quocunq;, & eſt ſecreta monitio, ſecūdum conſumabile à ſolo prælato, & eſt medicinalis punitiuo propter ipſum ſanādum vt uel coactus ... emendetur. Et à primo peruenitur ad vltimum per medium: teſtium .ſ. adhibitionem, ut in litera dr̄. Et hinc habes affinitatem ſupradictā inter præceptū de correctione fraterna datū ... & de correctione prælationis ad ... emendationem ipſius fratris.

¶In eodem ar. in rñſione ad primum ... ex Duran. in pdicta q̃ōne ſtimulat. Vt .n. ſequit opinionem, quam author hic reprobat quo ad hoc, ꝙ crimine fratris exiſtēte occulto nō ſunt adhibēdi teſtes, ... iteret ... quia nō debemus eſſe alienæ uitæ exploratores ſcdm̄ Aug. & qa magis eſt ſcdm̄ charitatē in tali caſu reuelare ei, qui põt impedire iterationē actus, quā permittere & afferre teſtes. Et ad authoritatē Auguſtini in regula dicit, ꝙ non vult loqui de eo, quod eſt crimen ſcdm̄ ſe: ſed occaſio criminis. ſ. fixione oculi. Nec dicit ad hoc explorādū teſtes induci, ſed ſi forte aliqui ſint præſentes, qui non aduertunt, inducendi ſunt ut aduertant.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ mirum eſt de iſto homine, & præceptum Domini, Matth. 18. & verba Aug. in regula nō aduertente Auguſtinus .n. expreſſe in regula, & de quolibet ſe loq fatet̄, cū dicit: Et hoc quod dixi de oculo nō figendo, etiã in cæteris inueniendis, prohibendis, indicandis, conuincendis, iudicandiſque pctīs diligēter & fideliter obſeruet̄: & teſtibus demonſtrandū, ſi poſt admonitionē id ipſum fecerit, ut duorū, uel triū poſſit ore conuinci, expreſsè dicit. Quid clarius? Vñ dicendum

dicẽdũ ẽ, ꝙ ſi eſt ſpes correctionis, quia vel coram ipſis erubeſcens reſipiſcet, vel qa uexatio dabit intellectũ abſq; dubio ex charitate demonſtrãdũ eſt. ſi iteratur pctm̃, ꝓp rõnem. Aug. ſ. qa fratres noſtros, quos indicãdo corrigere poſſumus non debemus tacẽdo pmittere perire. Nec hoc eſt exploratorẽ fieri alienæ vitę, ſed occurrẽtẽ morbũ proximi velle demõſtrãdo curare, ex quo ſimplex admonitio non ſufficit ad curã illius. Sapiẽs. n. & amicus medicus infirmũ, ſi nõ põt leuiori remedio curare, grauiori vtit̃ ad medelã. Nec eſt verũ, ꝙ magis eſſet ſcdm charitatẽ indicare ei, qui impediret iterãdum actum: qm̃ hoc remediũ non eſt curatiuũ morbi, qm̃ impedit⁹ à reiterãdo, reiteraret ſi poſſet. Charitas ãt q̃rit ſanare morbũ ꝓximi: et ꝓpea ſuadet demõſtrare iterãdũ actũ, ne putreſcat occultus morbus. Non tñ ꝓpea occaſio ei dãda eſt, ut iteret actum malũ: qm̃ nõ ſunt facιẽda mala vt eueniãt bona ꝑmittẽd⁹ ẽ iterare adhibitis teſtib⁹ ut vel ſic curet̃. Oĩs fru ct⁹ ẽ, vt auferat̃ pctm̃. ¶ In eadẽ diſſione ad primũ, dubiũ occurrit, An inductis teſtibus ad uidendũ iteratũ crimẽ, ſi deſit ſpes emẽdationis pctõris, ꝓcedendũ ſit ad publicã denuntiationẽ. Et eſt rõ dubij, qa apparet, ꝙ nõ eſt ꝓcedẽdũ ex eo, ꝙ nõ eſt ſpes emẽdationis, ad quã ordinat̃ denuntiatio. Apparet quoq; oppoſitũ ex eo, ꝙ crimẽ iã nõ eſt amplius occultum, qm̃ poteſt teſtibus conuinci.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ cũ ꝓcedere ĩ criminibus corrigendis, ordinet̃ ad emẽdationẽ pctõris, vt ad finẽ, ut ex Au. in regula, & extra, de accuſationibus, capit. Sup his, patet & ex fine ſumẽda ſit rõ eorũ q̃ ad finẽ ordinant̃ ſi poſt inductionẽ teſtiũ ꝓbabiliter credit̃ ꝙ pctõr vidẽs ſe denuntiatũ, deterior efficietur, deſiſtẽdũ eſt a denũtiatione. Et ſimil ter ſi poſt denun

*Ar. 6 huius queſt.

*Id inuit Hie. Mat. 18. to. 9.

†Loco citato ĩ co. ar. Au. in Reg c. 23.

† Homil. 61 ĩ Mat. parũ ante mediũ to mo 2.

rectione ꝑ ſecretã admonitio[F] nẽ procedẽdum eſt. Ex quo ãt probabiliter iã cognoſcere poſſumus, ſecreta admonitio non valet, procedẽdum eſt vlterius quantumcunq; ſit peccatũ occultum ad teſtium inductionẽ. Niſi forte probabiliter æſtimaretur, ꝙ hoc ad emendationem fratris non proficeret, ſed ex inde deterior redderetur: qui ꝓp hoc eſt totaliter à correctione ceſſandũ, ut ſupra * dictum eſt.

Ad secundum dicendũ, ꝙ homo non indiget teſtibus ad emẽdationem ſui peccati, quòd tamen poteſt eſſe neceſſarium ad emendationem peccati fratris: unde non eſt ſimilis ratio.

Ad iii. dicendum, ꝙ teſtes poſſunt induci ꝓpter tria. Vno modo, ad oſtẽdendũ, q̃d hoc ſit peccatum, de quo aliquis arguitur, vt * Hier. dicit. Secundo modo, ad conuincendum de actu[H] ſi actus iteratur, vt † Aug. dicit in regula. Tertio modo, ad teſtificãdũ, ꝙ frater admonẽs fecit quod in ſe fuit, vt † Chryſ. dicit.

Ad iiii. dicendum, ꝙ Aug. intelligit, ꝙ prius dicatur ꝑlato q̃ teſtib⁹, ſm quod ꝑlatus eſt q̃dã ſingularis perſona, quæ magis põt prodeſſe q̃ alij, non autem ꝙ dicat̃ ei tamquam Eccleſiæ i. ſicut in loco iudicis reſidenti.

QVAETIO XXXIIII.

De odio, in ſex articulos diuiſa

DEINDE conſiderandum eſt de uitijs oppoſitis charitati.

¶ Et primo, de odio, quod opponitur ipſi dilectioni. Secundo, de accidia, & inuidia, quæ opponuntur gaudio charitatis. Tertio de diſcordia & ſchiſmate, q̃ opponũtur paci. Quarto, de offenſione & ſcandalo, quæ opponuntur beneficentiæ[K] & correctioni fraternæ.

Circa primũ q̃runt̃ ſex.

¶ Primò, Vtrũ Deus poſſit odio haberi.

¶ Secundò, Vtrum odium Dei ſit maximum peccatorum.

¶ Tertiò, Vtrum odium proximi ſemper ſit peccatum.

¶ Quartò, Vtrũ ſit maximũ inter pctã, q̃ ſunt in proximũ.

¶ Quĩto, Vtrũ ſit uitiũ capitale.

¶ Sextò, Ex quo capitali vitio oriatur.

ARTICVLVS I.

Vtrum quis poſſit Deum odio habere.

AD PRIMVM ſic procedit. Vr̃ ꝙ Deum malus odio habere poſſit. Dicit enim Dyoniſ. 4. capiti* de diui. nomin. ꝙ oĩbus amabile & diligile eſt primum bonum, & pulchrum: ſed Deus eſt ipſa bonitas, & pulchritudo ergo à nullo odio habetur.

[G] ¶ 2 Præ. In apocryphis Eſdra dr̃ ꝙ omnia inuocant veritatẽ, & benignantur in operibus eius: ſed Deus eſt ipſa veritas, vt dr̃ Io. 14. ergo oẽs diligunt[h] Deum & nullus eum odio habere põt.

¶ 3 Pręt. Odium eſt auerſio quędam ſed ſicut † Diony. dicit in 1. c. de diui. nomi. [h] oĩa ad ſeipſum conuertit. Ergo nullus cũ odio habere poteſt.

SED CONTRA eſt, quod dr̃ [H] in Pſal. 73. Superbia eorum qui te oderunt, aſcedit ſemp. & Io. 15. Nunc autem, & viderunt, & oderunt me, & patrẽ meũ &c.

RESPON. Dicendum, ꝙ ſicut ex ſ. * dictis patet, odium eſt q dã motus appetitiuæ potentię q̃ nõ mouet̃, niſi ab aliquo apprehenſo. Deus autem dupliciter ab hoĩe apprehendi poteſt Vno mõ ſm ſeipſum, puta cũ ꝑ eſſentiam vr̃. Alio modo, ꝑ ef-
[I] fectus ſuos cũ. ſ. inuiſibilia Dei ꝑ ea q̃ facta ſunt, intellecta cõſpiciunt̃. Deus ãt ꝑ eſſentiã ſuã ſeipſa bonitas, q̃ null⁹ hẽre odio põt, qa de rõne boni eſt vt amet̃, & ideo * impoſſibile eſt, ꝙ aliquis videns Deum ꝑ eſſentiã, eũ odio hẽat. * Sed effectus eius aliqui ſunt, qui nullo mõ pñt eſſe cõtrarij voluntati humanæ: quia eſſe uiuere & intelligere, eſt appetibile, & amabile omnibus, quæ ſunt quidam effectus Dei. Vñ ẽt * ſm quod Deus apprehenditur ut actor horum effectuum nõ poteſt odio haberi. ¶ Sunt quidam effectus Dei, q repugnant inordinatæ uoluntati, ſicut inflictio pœnæ, & etiam cohibitio peccatorum per legem diuinam, quæ repugnat voluntati: deprauatæ per pctm̃: & quantum ad conſiderationẽ talium effectuũ ab aliquibus Deus odio hẽri põt, in-

datione ꝓbabiliter cõſtet, ꝙ ſi conuicat̃, ibit in ꝑditionẽ, dẽt iudex nõ ꝓcedere ad cõuincẽdũ hoĩem ma lẽ, & hoc dico ſi pctm̃ eſt tale qd ſibi ſoli nocet. Sec⁹. n. eẽt ſi pctm̃ eſſet i aliorũ nocumẽtũ uel piculũ: qm̃ tũc non ipſius ſolius hñda eſt rõ. Nec obſtat, ꝙ pctm̃ iã ñ eſt occultũ: qm̃ adhuc ĩtra latitudinẽ occultorum cõputat̃, qñ alios non ſcãdalizat, nec nocet alicui alteri, quis tribus, aut quatuor tacentibus notum ſit.

SVPER Q. XXXIIII. ART. I.

Ban. eodem art.

IN ar. 1. q. 34. diligẽter & caute aduerte ꝙ uerba lr̃æ pñt bñ, & male ĩtelligi. Male q̃dẽ, ſi ex eis ſumat̃, ꝙ odiũ ñ pt terminari ad ipſũ Deũ, ſcdm id qd ẽ i ſeipſo, ſed ſolũ ſcdm ꝙ induit rõnẽ cãę alicui⁹ dũplicẽtiæ alicui. Hic ſiqdẽ ſẽſus apparet i ſupficie lr̃æ id falſ⁹ ẽ aliena ab authoris ĩtẽtiõe. Fal.⁹ qdẽ qa poſſũ ex iniqua uolũtate velle, ꝙ De⁹ ñ ſit, q̃uis ſciã hoc eẽ ĩpoſſibile, Volũtas. n. ꝑuerſa ẽt ĩpoſſibiliũ eſt. Ingt. n. pctõr, Quãuis ſciã hoc poſſe eſſe tñ ego uellẽ, ꝙ ſic eẽt ut opto. Nec obſtat, ꝙ volũtas ĩpoſſibiliũ ſit uellẽitas: qa uellẽitas talis maximũ pctm̃ ẽ & atteſtat̃ q̃ mala uolũtas eẽt efficaciter, ſi poſſet, ut patet ĩ dãnatis. Al en⁹ ãt ab authoris ĩtẽtiõe cõ ꝓbat̃ ex ar. ſequenti, ubi odiũ Dei iõ peſſimũ ponit̃ qa opponit̃ optimo. ſ. charitati. Cõſtat ãt oppoſita eẽ circa idẽ & charitatẽ diligeř Deũ ĩ ſeipſo, ſcdm id, qd ẽ ĩ ſeipſo ac ꝑ hoc odiũ oppoſitũ uelle malũ Deo ſcdm id, qd ẽ in ſeipſo ſcdm ſe. Et ꝓpterea eſt maximum pctõrũ ſi charitas eſt maxima uirtutũ, ut ex ſupra dictis cõparãdo virtutes theologicas, patet. Bene ãt ĩtelligit̃ lr̃a, ſi ĩtelligam⁹ ꝙ uolũtas ñ pt exire i actũ odij reſpectu Dei ex clara Dei uiſione qa tũc obiectũ mouens uoluntatem eſt undiq; bonũ, & uoluntas naturaliter in illud tẽdit actu amoris. Nec ex apprehenſione ipſius, vt cã naturaliter

Porrecta per totum

203

Supra q. 13 a. 4. Et 4. diſ. 50. q. 2. ar. 1. q. 5: Et Io. 5. lec. 8, & c. 15. lec. 5. Et Ro. 8 lec. 2.

*Ca. 4. pa. 1. in medio. lib. 3.

† Ca. 1. de clinando ad ſi.

* 1. 2. qu. 29. ar. 1.

Concl.

Conclu.

eneraliter a nobis amatorū eadē rōne, quia nec ipsi effectus pōt A odio haberi, ut superius declarauimus: sed et apprehēsione ipsius, ut author est effectuū displicē: tū, pōt uolūtas odio habere Deū: ita, ꝙ licet apphensio inchoet ab effectu & Deo ut cā, odiū tū terminari pōt ad ipsum Deū secundū se. & tunc propriè est odiū Dei, quāt ēt infra

Conclu. 1 latitudinē odij Dei sit odio hēe eū ut causam talis rei sibi displicētis: qm̄ De° est cā per intellectū, & uoluntatem, & actionē, quæ oīa sunt ipse Deus: sed peius odiū in primo gradu est positū, qd̄ cōtra Deū in seipso directè penetrare itēdit. Quia ergo odij obiectū ut sic, est malū, uel malū apparēs, in litera rō apparentis mali redditur, quare, s. Deus apparet alicui mal°. Terminus aūt odij, quid. s. ex hac apparētia odio habeatur, Deus ipse dictus est ī hoc ar. īquātū cā talis effectus, & hic est termin° odij Dei necessario. In sequenti verò ponit terminus Deus absolutè, & hic est termin° odij possibiliter. Non.n. oportet odiū Dei ī quocū-

Porrecta per totum.
204

Inf. q. 39. ar. 2 ad 3. Et 22. q. 73. arti. 4. ad 3.

que in tm̄ progredi malū, ut etiā ipsum Deum secundum se penetrare intendat, puta, ꝙ nollet eū esse trinum, & unum &c. Ex his aūt habes vñ uel accusantes, uel ignorantes doctrinā authoris repellere, uel docere ualeas, distinguendo de odio haberi in rōne motiui, uel terminatiui tm̄: Et dicendo, ꝙ Deus scd̄m se in rōne motiui non pōt odio haberi, quia non pōt seipsum mouere ad sui odiū, cum habeat rōnē omnis boni eminēter: sed tū rōne terminatiui pōt odio haberi, qm̄ uelleitatis iniquæ terminus esse pōt, quantūcunq; summa bonitas. Dixi aūt, terminatiui tantum: quia Deum secundum se habere rationem utriusq;, respectu odij est impossibile. In cuius signum clarè D uisus Deus non potest odio haberi: quia secundum se & mouet, & terminat uoluntatem nostram.

¶ In eode 1. ar. dubium occurrit circa illud, Effectus aliqui Dei sunt, qui nullo mō possunt esse contrarij uoluntati humanæ, ut esse, & uiuere &c. Vñ secundum quod Deus apprehenditur ut author horum, non pōt odio haberi. Contradicimus, inquit Martinus de Magistris, beato Thomæ in hac conclusione, & ratione. Constat.n. ꝙ hæc Thomæ rō nihil concludit, quia aut intelligit de uoluntate ordinata, & nihil concludit: quia multa possumus uelle, & nolle, ad quæ ordinata uoluntas non se extendit: aut de uolūtate siue ordinata, siue inordinata, & sic falsum assumitur: quia constat, ꝙ esse, uiuere, & intelligere, repugnant uoluntati inordinatæ. Conclusio uerò falsa ostendit tū ex his, qui interimunt seipsos: tum quia Deus si conseruaret uitā operanti efficacem danti ad interimendum se, odio haberet ut author uitæ illius: tum quia de Iuda scriptū est, Bonum erat E ei si natus non fuisset: tum quia sicut Mithridates odio habuit conseruatiuum suæ uitæ contra assumptū uenenum, ita odio habuisset quodcunq; animatum conseruans tunc suam uitā.

¶ Ad hæc dicitur, ꝙ sermo formalis omnia soluit, & ostēdit veram esse doctrinam hanc. Esse namq;, & viuere, & huiusmodi, dupliciter considerari possunt. Primò, secundū id quod sunt: secundò secundum aliquid eis adiunctum. Si cōsideretur esse secundum se, sic cū nihil habeat in se fugibile, non potest odio haberi: si uerò consideretur secundum adiunctā sibi miseriā, uel pœnam, uel quodcunque aliud contrarium uoluntati alicuius, sic pōt odio haberi. Et quia primo modo consideratur per se, & formaliter, secundo autem modo per accidens: ideò doctrina authoris primo modo loquens, non est impugnāda, sed ueneranda, & explicanda pro minus eruditis. Est igitur literæ huius cōclusio & rō, ꝙ quia isti effectus, s. esse uiuere &c. nihil in se continent contrarium humanæ voluntati, siue ordi-

quantū.s. apprehendit peccatorū phibitor, & pœnarū īflictor[1]

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ rō illa procedit quantū ad illos, qui uident Dei essentiam, quæ est ipsa essentia bonitatis.

Ad II dicendum, ꝙ rō illa procedit quātum ad hoc, ꝙ apprehenditur Deus ut cā illorū effe- B ctuum, qui naturaliter ab hominibus amantur, inter quos sunt opera ueritatis præbentis suā cognitionem hominibus.

Ad III dicēdū, ꝙ Deus cōuertit omnia ad seipsum, inquantum est essendi principium, qa omnia inquantum sunt, tendunt in Dei similitudinem, qui est ipsum esse.

Articvlvs II.

Vtrum odium Dei sit maximum peccatorum.

C Ad secvndvm sic proceditur. Videtur quòd odium Dei nō sit maximū peccatorū. Grauissimū.n. peccatū est peccatū in Spiritumsanctū, quod est irremissibile, ut dicit Matth. 12. sed odium Dei non cōputatur inter h species peccati ī Spiritumsanctum, ut ex supra * dictis patet. ergo odium Dei non est grauissimum peccatorum.

¶ 2 Præt. Peccatū h cōsistit ī elōgatione a Deo: sed magis vr̄ esse elongat* a Deo k infidelis, qui nec Dei cognitionē hēt, q̄ fidelis, q saltē q̄uis Deū cognoscat ipsum tū odio habet. ergo videtur ꝙ grauius sit peccatū infidelitatis, q̄ peccatum odij in Deū.

¶ 3 Præt. Deus habetur o[illegible]io solùm ratione suorum effectuū, qui repugnant uoluntati, inter quos præcipuus est pœna: sed h odire pœnam nō est maximū peccatorū. ergo odium Dei nō est maximum peccatorum.

natæ, siue inordinatæ: ideo nec ipsi scd̄m se, nec De° ut author eorū secūdū se, pōt odio hri. Et rō qdē stat solida & efficax, qa impossibile est odio hri, nisi contrariū. Nulli aūt uolūtati quātūcūq; inordinatæ cōtrariū est esse, aut uiuere scd̄m se, q̄uis sit alicui cōtrariū secūdū aliqd adiunctū, in re, uel apparentia. Et per hoc patet solutio oīum obiectionum. Nā interimētibus seipsos, & Mithridati, & dānatis, & Iudæ, abominabilis erat vita pp adiunctā miseriā, & Iudæ melius ī ueritate fuisset nō esse natū, pp adiunctā iniquitatē, & maiorem miseriam. Distinctio ergo per se, & per accidens, hoc est, per aliud, omnia tibi in hac materia aperiet. *q. 14. artic. 2.

SVP. QV. XXXIIII. ART. II.

Ban. eodem art.
Nic. de Nyse tra. 3. p. 9 pa. 3. q. 3.

IN art. 2. eiusdē. 34. q. notato, ꝙ iuxta superius dicta, sicut dupliciter cōsideratur amor. s. scd̄m cōcupiscētiā. & scd̄m amicitiā, & scd̄m cōcupiscētiā terminatur ad rē cōcupitā, scd̄m amicitiā ad psonā cui cōcupiscitur: ita dupliciter sumitur odium secūdū abominationem, & terminatur ad rem contrariā: & secundū inimicitiā, & terminatur ad psonā, cui malū uolumus. Et intelligenda est dr̄ia hæc terminorū formaliter ex hoc, quia psona ut sic, est obiectū odij, & inimicitiæ: & res ut sic, obiectum odij abominationis, sicut in amore concupiscentiæ, & amicitiæ contingit: ita ꝙ si quandoque persona contraria appetitui nostro occurrit, quam tamen aliter amamus, habetur odio abominationis, ut habet rationem rei contrariæ nobis, ut patet de matre odiente uitam filiæ, pro qua a uiro suo despicitur, cui tamen filiæ bene facit cōtinuè. D Ex hac autem differentia sequitur, quòd odij actus dupliciter exprimitur. s. per ly nolle aliquid. & per ly malum uelle alicui. Vt.n. terminatur ad rem, & habet rationem refutantis & abominantis, exprimitur per uolūtatis actum, qui est nolle illud, ut in exemplo dato, mater deliberatè nollet uitam filiæ contrariam amori concupiscentiæ, quo vult se amari à uiro. Vt autem terminatur ad personam, & habet rationem inimicitiæ, exprimitur per uelle malum illi personæ: qd̄ in exemplo dato non habet directè locum, quia non uult mater filiæ secundùm se malum mortis, in cuius signum infirmā fouet, & adiuuat, vt uiuat: sed est consideranda uia redundantiæ. quoniam odiū abominationis quādo terminatur ad personā sub ratione rei, sed formaliter refutet contrarium amori concupiscentiæ, redundat tū in contrarium amoris amicitiæ, ut in exēplo dato, licèt mater refutet uitam filiæ, ut cōtrariū amabilitati propriæ à uiro, tamen ex hoc conuincitur, ꝙ magis amat se gratam viro, q̄ uitam filiæ, ac per hoc vult potius filiæ malum mortis, q̄ E sibi malum minoris gratiæ coram uiro: & sic per viam redundantiæ odium abominationis, quando est ad rem, quæ est psona, uel aliquid eius aliquo modo siue ut pars, siue ut possessio, uel huiusmodi, est etiam odium inimicitiæ. Ex his autē habes, & quòd Deus odio habetur a peccatore, primo, ut res contraria suæ peruersæ uoluntati, & hoc dupliciter. Primò participatiuè, cùm. s. transgressio fit præceptorum: secundò formaliter, cum peruenitur ad ipsum peccatum odij Dei. Cum enim aliquis furatur uoluntariè, refutat præceptum Dei, ac per hoc interpretatiuè refutat Deum prohibitorem illius, ut cōtrarium suæ uoluntati, quā vult habere alienum. Si autem in tantū malitia excreuerit, ut in ipsum prohibitorem dirigat aciem intētionis, iam odium abominationis est Dei, ut est res contraria amori concupiscentiæ. Et quia, ut dictum est, odium abominationis personæ redundat in odiū inimicitiæ eiusdē: ideo in quolibet peccato participatiuè clauditur odiū Dei, utroq; modo. s. &

D. 1179. SED CONTRA eſt, q optimo[d] opponit̃ peſſimum, ut patet p* Philoſ. in 8. Ethicor. ſed odium Dei opponitur dilectioni Dei, in qua cõſiſtit optimum hominis. ergo odium Dei eſt peſſimum peccatum.

* l.8.ca. 10. circa princ.t.5.

RESPON. Dicẽdũ, q defectus peccati conſiſtit in auerſione à Deo, ut * dictum eſt. Huiuſmodi aũt auerſio rõnẽ culpæ non haberet, niſi uolũtaria eſſet. Vnde rõ culpæ conſiſtit in uolũtaria auerſione à Deo. Hæc autẽ uoluntaria auerſio à Deo p ſe qdẽ importat̃ in odio Dei: in alijs aũt peccatis quaſi participatiuè, & ſm aliud. Sicut.n. uolũtas p ſe inhæret ei, qđ amat ita ſm ſe refugit id, qđ odit. Vñ qñ aliquis odit Deũ, uoluntas eius ſm ſe ab eo auertitur: ſed in alijs peccatis, puta, cum aliquis fornicatur, non auertitur à Deo ſecundum ſe, ſed ſecundum aliud, inquantum. ſ. appetit inordinatã delectationẽ, q̃ habet annexam auerſionem à Deo. Semper aũt id, quod eſt p ſe, eſt potius eo, quod eſt ſecundùm aliud: vnde[m] odium Dei inter alia peccata eſt grauius.[n]

* 1.2.q.71 art.6.

G

AD PRIMVM ergo dicendũ, q ſicut * Greg. dicit 25. Moral. aliud eſt bona non facere, & aliud eſt bonorum odiſſe datorem: ſicut aliud eſt ex præcipitatione, aliud ex deliberatione peccare, ex quo datur itelligi, q odire Deum omniũ bonorũ datorẽ, ſit ex deliberatione peccare, quod eſt peccatũ in Spiritumſanctum. Vnde manifeſtũ eſt, q odiũ Dei maximè eſt peccatum in Spiritumſanctum, ſecundùm quod peccatũ in Spiritumſanctum nominat aliqđ genus ſpeciale peccati. ideò tñ non computatur inter ſpecies peccati in Spiritumſanctũ, qa gñaliter inuenitur in omni ſpecie peccati Spiritumſanctum.

* Li.25.c. 16. ante medium.

H

F reſpiratur Deus ordinator, & q uult, interp̃tatiue tñ, peccator Deo ordinatori malũ oppoſitũ, puta, nõ eſſe ordinatorẽ. Deinde ſi cõtingat ſcelus creſcere, formaliter odio hẽt Deũ ut ordinatorẽ. Et ſi amplius creſcat in immenſum & formaliter Deũ ipſum in ſeipſo odio immunitiæ pſequit̃, in quo cõſumat̃ ſumma iniquitatis. Et qm̃ peccatũ mortale omne opponit charitati, q̃ eſt amicitia ad Deũ ſecũdũ ſeipſum idẽ & huiõi odium participatiuè claudit̃ in oĩ peccato mortali, pro quanto in eo clauditur uolũtas, q Deus nõ ſit Deus. Ex hoc nãque, q aliqđ pponit̃ Deo in amore, auſertur quãtum eſt ex parte hoĩs amãtis, à Deo natura ſua, q̃ oĩbus pręponitur. Et ſi hoc non penetras, memento, q hoc, quod facit affirmatio, uel negatio in intellectu, facit proſecutio, uel fuga in uolũtate, ac p hoc ſicut intellectus affirmãs aliũ Deũ, aut negans proprietatẽ Dei, auſert à Deo, q ſit De⁹: ita uoluntas nolens Deũ ut optimũ, aut tẽdẽs in aliud ut melius, auſert a Deo, q ſit Deus: hoc aũt fit i oĩ peccato mortali. Et ppea oẽ peccatũ, quod uocatur mortale, uerè dignũ morte æterna eſt, utpote offendens Deum, non qualitercunq;, ſed hoſtiliter, ad deiciendum. ſ. Deum à ſua deitate: & ex his patet ſenſus articuli huius, quare. ſ. odium Dei ſit grauiſſimum, & quomodo inueniatur in quolibet mortali.

¶In eodẽ art. 2. in rñſione ad primũ, dubiũ ex Marti. de Magiſtris, occurrit cõtra hanc rñſionẽ authoris arguẽte, dicẽdo. Iſta ſolutio nõ ſoluit, qa argm̃ pcedit de peccato i Spũmſanctũ irremiſſibili: ſolutio aũt pcedit đ pctõ i Spũmſanctũ remiſſibili. ¶Ad hoc dicendum, q cum oẽ peccatum in Spiritumſanctum ſit irremiſſibile, obiectio iſtius eſt nulla. At ſi pp diuerſum modum irremiſſibilitatis, quia. ſ. aliquod peccatum in Spiritũſanctum dr̃ irremiſſibile oĩno, ut finalis impœnitentia, & aliquod irremiſſibile ex ſui merito ut reliqua, arguens diſtinguat irremiſſibile omnino à remiſſibili, Reſpondetur, q aſſumptum eſt falſum. ſ. q argumentum loquatur de peccato in Spiritumſanctum irremiſſibili omnino, hoc eſt, de finali impœnitẽtia: qm̃ tale peccatum, ut ſupra in q. 14. patet, nõ eſt ſpeciale genus peccati, ſed põt odium Dei, & quodcunq; aliud eſſe, in quo qs finaliter pœnitentiam non aſſumet. Sed argm̃ procedit de peccato in Spiritumſanctum, ut eſt ſpeciale genus peccati, ut patet tam arguendo, cum di, Non computatur inter ſpecies peccati in Spũmſanctum, q̃ rñdendo, cũ gñis, & ſpeciei meminit, & doctrinæ in 1. art. dictæ q. õnis traditæ, q. ſ. genus peccati in Spiritumſanctum iuxta tertiã acceptionẽ ſumit̃ penès peccare ex electione mali, qđ hic uocat̃ peccare ex deliberatione: qđ eſt diſtinguendũ uel ex habitus inclinatione, vel contẽnẽdo impeditiuũ peccati, ſicut ibi diſtinguit̃ peccare ex electione mali. Idẽ enim eſt iudiciũ de peccare ex electione, & deliberatione mali. K

¶In eodem articu. 2. in reſponſione ad ſecundum, dubium ex eodem Martino occurrit contra authorem hic arguente. Hæc ſolutio, inquit, deficit in hoc, quòd dicit, quòd infidelitas, quæ eſt culpa, ſemper cauſatur ex odio Dei. Hoc enim conſtat eſſe falſum: nam non credere Deum trinum & unum in multis paganis abundè procedit, ut patet.

. Secundo deficit in hoc, quòd innuit, quòd peccatum, quod eſt cauſa, ſemper eſt grauius eo, quod ex illo cauſatur. Nam odiũ oritur frequenter ex ira, & ſecundum Thomam ex inuidia: & tamen eſt grauius utraque, & multa mortalia oriuntur ex uenialibus. Immo hæc opinio non concordat dictis eiuſdẽ Thomæ ar. 5. eiuſdem quæſtionis, ubi probando, q odium uũ

eſt uitiũ capitale, aſſumit hoc principiũ. In his, q̃ contra naturã ſunt, cuiuſmodi ſunt oĩa uitia, paulatim, & nõ ſtatim, itud qđ eſt cõtra naturã corrũpitur: & ex hoc probat odiũ non eſſe uitiũ capitale. Ex quo vĩr inferri duo. Primum eſt, q ex odio Dei nõ oritur infidelitas. Secũdũ eſt, q ex hoc, q odiũ Dei eſt cã infidelitatis, non põt iferri, q odiũ Dei ſit infidelitate grauius. ¶Ad hæc di, q argumenta laborãt quaſi in æquiuoco: qm̃ ſermo litteræ partim eſt de odio participatiuè, ſeu ſecundũ effectũ: & partim đ odio ſj ãli peccato, & ſecũdũ affectũ. Cũ.n. dr̃, q odiũ eſt rõ culpæ, ſeu peccati in infidelitate, ſermo eſt de odio participatiuè & ſecũdũ effectũ. Cum aũt di q odiũ eſt grauius peccatũ, ſermo eſt de odio ſecundũ ſe, ſeu ſecundũ affectum. Nec hoc eſt ſophiſticũ, & indignũ doctrina, ſed ex eo, q eſt p participationẽ oſtẽdere ſeipſum ſecũdũ ſe, ſicut ſi ex ignitis, oſtẽderet̃ natura ignis. In quolibet. n. peccato mortali, ut iã oſtẽſum eſt, clauditur odiũ Dei, ut rõ peccati mortalis in illo: quod iuxta huius reſpõſionis in litera proceſſum iterum aperitur, vt magis etiam hæc litera pateat. Infidelitas, inquit, habet rationem culpæ ex hoc, q eſt uoluntaria, quia &c. Quòd autem ſit uoluntaria, ſupple mortaliter, habet ex odio ſecundùm effectum cõtra ueritatem fidei. Patet. n. in infidelitate inueniri uoluntariam refutationem ueritatis diuinæ, quę eſt odium ſecundùm effectum ipſius diuinæ ueritatis, ex quacunque cauſa infidelitas oriatur. Et patet huiuſmodi odium in ea inuentum, eſſe rationem uoluntarij peccati mortalis in illa: quoniam tale odiũ eſt actus uoluntatis participatus in infidelitate, quo actus dicitur uoluntarium mortale, quod conuincitur ex eo, q in quolibet peccato mortali oportet inueniri formaliter, uel participatiuè actus uoluntatis contrarios dilectioni Dei, quæ eſt charitas: alioquin peccatum mortale non eſſet. Nam quod charitati non contrariatur, cum illa ſtat, & mortale peccatum non eſt. Ex hoc autem, q odium Dei participatiuè, ſeu ſecundùm effectum eſt ratio uoluntarij peccati mortalis in infidelitate, & in reliquis peccatis mortalibus optime infertur, q odium Dei ſecundùm ſe, ſecũdùm affectum, & q eſt odium Dei, ut eſt ſpeciale peccatum, eſt grauius cæteris: ſicut id quod eſt per eſſentiam, eſt maius eo, quod eſt per participationem, ſicut eſſentialis cauſa grauitatis peccati eſt ſecũdùm ſe grauior ſuo effectu. Conclu.

¶Ad primũ ergo in oppoſitum dr̃, q aliud eſt infidelitatẽ cauſari ex odio Dei, & aliud culpabilitatẽ, & peccatũ in infidelitate cãri ex odio Dei. Author non dixit primum, ſed ſecundum, & tamen argumentum primo mõ procedit. Et rurſus author nõ loquitur de odio Dei ſecundùm ſe, ſed ſecundùm effectum. I

¶Ad ſecundum dicitur, quòd author numquàm ſomniauit, quod arguens ſumit, ſcilicet, quòd peccatum, quod eſt cauſa, ſemper ſit grauius peccato, quod cauſatur: ſed ut dictum eſt, & in litera patet, dicit, quòd peccatum, quod eſt cauſa, ſupple per ſe, & eſſentialis, uoluntarij, culpabilitatis, & peccati in actu peccati, ex ſuo genere eſt grauius peccato, quod eſt eius, quantũ ad hæc, effectus. Hæc autem propoſitio eſt euidẽs: quoniam ex quo utrumque eſt peccatum, & hoc habet rationem peccati uolũtarij, quia illud eſt peccatum uoluntarium, oportet ut illud ſit maius peccatum, & magis uoluntarium, ac per hoc grauius, iuxta illam maximam. Propter quod unũquodque, illud magis. Et rurſus iuxta illam. Quod eſt per eſſentiam, ſeu ſecundùm ſe, eſt maius participatis. Et hoc in propoſito locum habet quia quãmuis de facto participatum,

ſeu

ſeu ſecundū effectū, odium inuenia*t* ſine hoc, q dériuetur ab odio ſecūdum ſe, & ſecundū affectum: ſecundum tñ habitudinem eorum inter ſe, odium ſecundū effectum habet propria cā odium ſecūdum affectū, & eſt illo imperfectius, hoc eſt, minus malū, vt potè effectus participat⁹ ſua cauſa ſecundū ſe: & hoc intendit litera. Vñ non oportet obiecta aliter ſoluere: qa nō contra hūc planū ſenſum literæ procedūt, ſed contra impoſitam à ſenſo Martino phantaſiā, vt ṗdictū eſt. Et iterū, q inter infidelitatem, & alia peccata, quo ad cauſari ex odio Dei quo ad culpam &c. hæc eſt differētia, q infidelitas cauſatur vt effectus proximus: peccata verò contra proximū, vt iniuſtitia, & hmōi, cauſantur vt effectus remoti. Et rō eſt, quia infidelitas, & odium Dei communicantur in obiecto. ſ. Deo. Infidelitas.n. contra veritatē diuinam, q̃ Deus eſt, peccat, & ſimiliter odiū Dei contra Deum eſt. Odium ergo veritatis diuinæ ſecundū effectum in infidelitate, cōuenit cum odio Dei ſecundū effectum in obiecto. Et propterea infidelitas cognata eſt odio Dei. Reliqua peccata, quæ nō habent Deū pro obiecto, licèt odium Dei includāt, ut prius declaratum eſt, remotiora ſunt à Dei odio propter alteratē obiecti.

* Li. 10. c. 28. circa mediū. tom. 1.

* Li. 25. c. 16. añ medium.

Porrecta per totum.

205

Sup. q. 25 artic. 6. Et Pſal. 14.

SVP. QV. XXXIIII. ARTIC. III.

Ban. eodem art.

IN ar. 3. eiuſdem q. 34. ī rñſione ad 3. Martinus occurrit, Hæc (dicēs,) ſolutio nō mihi vr ſufficere. Nō ſolū naturale eſt odire eos, q iniuſtè, ſed et eos, q iuſtè inimicantur nobis: qm̄ vniuerſaliter inimicos naturaliter odio habemus.

* Ad hoc dr̄, q iſte abutitur uocabulis, & propterea errat. Qui enim iuſte nobis aduerſantur, non ſunt inimici noſtri, ut patet ex hoc, q nolunt nobis malū: ſed odiē

* Li. 2. c. 4. & 20. & li. 4. c. 21. a medio.

* 1. 2. q. 29. art. 2.

AD II dicēdū, q ipſa infidelitas nō hēt rōnē culpę, niſi inquātū eſt volūtaria: & iō tanto eſt grauior, quato eſt magis uolūtaria. Quòd aūt ſit volūtaria ṗuenit ex hoc, q aliqs odio habet veritatē, q̃ ṗponit. Vñ patet, q rō peccati in infidelitate fit ex odio Dei, circa cuius veritatē eſt fides: & ideò ſicut cauſa ē potior effectu, ita odiū Dei eſt maius peccatū, q̃ infidelitas.

B AD III dicēdū, q nō quicūq; odit pęnas, odit Deū pęnarum actorē. Nā multi odiūt pœnas, q tñ eas patiēter ferūt ex reuerētia diuinæ iuſtitiæ. Vñ * Aug. dicit. 10. Cōfeſſ. q mala pœnalia De⁹ tolerare iubet, ñ amari: ſed ṗrūpere in odiū Dei puniētis, hoc eſt hēre odio ipſam Dei iuſtitiā, qđ eſt grauiſſimū pc̄tm̄. Vñ * Greg. dicit 25. Mora. Sicut nōnūquā grauius eſt pc̄tm̄ diligere, q̃ perpetrare: ita nequius C eſt odiſſe iuſtitiā, q̃ non feciſſe.

ARTICVLVS III.

Vtrum omne odium proximi ſit peccatum.

AD TERTIVM ſic ṗcedit. Vr̄ q nō omne odiū ṗximi ſit pc̄tm̄. Nullū.n. pc̄tm̄ inuenit in ṗceptis, vel conſilijs legis diuinæ, ſm̄ illud Prou. 9. Iuſti ſunt oēs ſermones mei. nō eſt in eis prauū qd, nec ṗuerſū: ſed Luc. 14. dr̄ Si qs venit ad me, & non D odit patrē, & matrē, nō pōt eſſe meus diſcipulus. ergo nō oē odium proximi eſt peccatum.

¶ 2 Præt. Nihil pōt eſſe pc̄tm̄, in quo Deū imitamur: ſed imitando Deū, quoſdā odio habem⁹. dr̄.n. Roma. 1. Detractores, Deo odibiles. ergo poſſum⁹ aliquos odio habere abſque peccato.

¶ 3 Præt. Nihil naturalium eſt pc̄tm̄, qa pc̄tm̄ eſt receſſus ab eo, qđ ē ſm̄ naturā, vt * Dam. dicit 12. li. ſed naturale ē vnicuiq; rei, q odiat illud qđ eſt ſibi contrariū, & q nitat ad eius corruptionē. ergo vr̄ nō eſſe pc̄tm̄, q aliqs habeat odio inimicū ſuū.

SED CONTRA eſt, quod dr̄ 1. Io. 2. Qui odit fratrē ſuū, in tenebris eſt: ſed tenebræ ſpūales ſunt peccata. ergo odiū proximi nō poteſt eſſe ſine peccato.

RESP. Dicēdū, q odiū amori opponit, vt s.* dictū eſt. Vñ tñ A hēt odiū de rōne mali, quantū amor hēt de rōne boni. Amor aūt debet ṗximo ſm̄ id, quod à Deo hēt. i. ſm̄ naturā, & gratiā: nō aūt debet ei amor ſm̄ id, qđ habet à ſeipſo, & diabolo. ſ. ſm̄ pc̄tm̄, & iuſtitiæ defectū. Et iō licèt[m] hēre odio pc̄tm̄ i fratre, & oē illud qđ pertinet ad defectum diuinæ iuſtitiæ: ſed ipſam naturā, & gratiā fratris nō pōt aliqs hēre odio ſine peccato[n]. B Hoc aūt ipſum, q in fratre odimus culpā, & defectū boni, ṗtinet ad fratris amorē. Eiuſdē.n. rōnis eſt, q velimus bonum alicuius, & q odiamus malū ipſi⁹: vnde ṗ ſimpliciter accipiendo odiū fratris, ſp̄ eſt cū peccato[q].

AD PRIMVM ergo dicendū, q parentes, quantū ad naturā, & affinitatē, qua nobis cōiūgunt, ſunt à nobis ſm̄ ṗceptum Dei honorādi, ut patet Exo. 20. O- C diendi aūt ſunt quātū ad hoc, q ipedimētū ṗſtāt nobis accedēdi ad ṗfectionē diuinæ iuſtitiæ.

AD II dicēdū, q Deus in detractoribus odio habet culpā, nō naturā: & ſic ſine culpa poſſumus odio detractores hēre.

AD III dicēdū, q homines ſm̄ bona, q̃ habent à Deo, non ſunt nobis contrarij: vnde quantum ad hoc ſunt amandi. Contrariantur autē nobis ſm̄ quod D cōtra nos inimicitias exercent quod ad eorū culpā pertinet, & quātū ad hoc ſūt odio habēdi. Hoc.n. in eis debemus habere odio, q nobis ſunt inimici.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum odium proximi ſit grauiſſimum peccatorū, quæ in proximum committuntur.

AD QVARTVM ſic ṗceditur. Vr̄ q odiū proximi ſit grauiſſimum peccatum eorū, quæ E in proximo committuntur. Dicitur enim 1. Ioan. 3. Omnis qui odit fratrem ſuum, homicida eſt: ſed homicidium eſt grauiſſimum peccatorum inter ea, quæ committuntur in proximum. ergo & odium.

¶ 2 Præt. Peſſimum opponit optimo: ſed optimum eorū, q̃ ṗximo exhibemus, eſt amor oīa enim alia ad dilectionem referuntur. ergo Peſſimū eſt odiū.

SED CONTRA. Malum dicitur, quia[h] nocet, ſecūdum * Aug. in Enchiridion: ſed plus aliquis nocet proximo per alia peccata, quam per odium, puta, per furtum, & homicidium, & adulterium. ergo odium non eſt grauiſſimum peccatum.

tes culpam: uolūt bonum iuſtitiæ in punitione noſtra. Inimicus aūt uult abſolutè mihi malū, ſicut amicus vult abſolutè mihi bonū, cuius etiam ſignū eſt, q Deus nulli ēt damnato eſt inimicus, q̃uis multos puniat, volens eis nō malum abſolutè, ſed bonū iuſtitiæ in eis, quod malum pœnæ eorū habet annexū. Vnde ſolutio eſt ſolida: qm̄ falliſſimū eſt, q naturaliter odio habeamus punitores noſtros, vt inimicos: licet uerū ſit, q naturaliter odio habemus pœnas.

Conclu. m

SVP. QV. XXXIIII. ART. IIII.

conclu. p

Ban. eodem art.

IN art. 4. dubiū occurrit circa rōnē redditā, Quare odiū ṗximi, ut deordinat peccātē, eſt grauius, q̃ exterioris act⁹ peccatum contra proximū, quia. ſ. per odiū deordinatur uoluntas, q̃ eſt potiſſimū in hoīe, & ex qua eſt radix peccati. Oportet ſiquidē ad hoc, q tō ualeat, ex alia parte ſubintelligere, q per peccata exteriora in proximū nō deordinat voluntas: qđ conſtat eſſe falſum. Præterea peccatum deordinans hominis voluntatē, & aliam eius partem, magis deordinat eum, q̃ deordinans uoluntatem ſolā: ſed peccatū actus exterioris in proximum ita ſe habet ad odiū proximi, ut patet. ergo. Et cōfirmatur, quia maior defectus eſt in ramo & radice, q̃ in radice tñ. Sic aūt eſt iuxta ſimilitudinem literæ, de uolūtate, & alijs potentijs, ſeu actibus.

¶ Ad hoc dicitur, q ſanè intelligendo poteſt ex alia pte oppoſitum

Porrecta per totum.

206

Infr. q. 158. ar. 4. & 6. Et 1. 2. q. 46. a. 6. Et ma. q. 12. a. 4. & 5.

* Enchiridij. c. 12. tom. 3.

ſcum dici. Eſt autē ſanus intellectus, ꝙ odium deordinat formaliter voluntatem: peccatum autem exterioris actus in proximum non deordinat formaliter volūtatem, ſed actum iſtum exteriorē, quem conſtat eſſe alterius potentiæ. Peccatum enim nō deordinat formaliter, niſi id, in quo eſt ſubiectiuè. Licet aūt oē peccatum ſit radicaliter in voluntate vt in ſubiecto: tamen in potentia alia libera, & rationali ꝑ participationem multa peccata ſunt.

* Homil. 10. i opere imperfecto nō remote a fine illi⁹, tom. 2.

¶ Ad ſecūdū verò di. ꝙ cum cōparatio ſit inter diſtincta, quando cōparantur duo, quorum primū clauditur in ſecundo, nō intelligitur comparatio ſecundi ad primum, vt includit primum, & aliquid vltra: ſed quantū ad illud, in quo diſtinguitur à primo. Vnde non cōparatur deordinatio voluntatis deordinationi voluntatis, & alterius potētiæ: ſed ex vna parte ſumitur deordinatio voluntatis, & ex altera deordinatio actus exterioris liberi, ſeu humani: & tūc dicitur, quòd quia voluntas eſt potiſſima in homine, & ex qua eſt radix peccati, aliæ autem potentiæ ſunt inferiores, & vt rami: iō deordinatio voluntatis eſt maior, quàm deordinatio aliarum virium. Conſtat namq;, quòd potioris deordinatio, potior eſt: & malum radice, peius eſt quàm in ramo vt ſic. Cum autem audis voluntatem eſſe potiſſimum in homine, non putes authorem ſui oblitum, ſed in ſubiecta loqui materia ſcilicet morali. In homine namque in ordine ad moralia potiſſimum eſt voluntas, ut patet, quàmuis ſimpliciter potior ſit intellectus, vt in primo libro habitum eſt.

¶ In eodem artic. dubium occurrit, Quo pacto poteſt eſſe actus exterior inordinatus ex zelo iuſtitiæ abſque peccato. Quòd. n. poſſit propter ignorantiam aliquam, puta, facti, omni cautela adhibita, actus exterior inordinatus accidere ſine peccato, clarum eſt. Poteſt. n. aliquis ex huiuſmodi ignorātia occidere patrē propriū: & tunc actus exterior erit inordinatus, cadens ſuper materiam repugnātem. ſ. patris vitam, & tamen ſine peccato. Sed ꝙ hoc poſſit etiam ex zelo iuſtitiæ accidere, ut litera dicit, nō apparet: qa ſi ex zelo iuſtitiæ ſecūdū ſciētiā occidit, iam actus exterior nō erit inordinatus: & ſi exterior eſt inordinat⁹, iam non ex zelo iuſtitiæ ſecundū ſcientiam prouenit, ſed ex zelo iuſtitiæ, non ſecundū ſcientiā: & tunc conſtat eſſe peccatū.

¶ Ad hoc dicitur, quòd author profert ſermonem conditionalem, ad cuius ueritatē neutrius partis veritas exigitur. Et propterea nō oportet ſolicitari, quomodo poſſent actus eſſe inordinati abſque peccato. Exemplorum quoque, quàmuis nō requiratur veritas, attamen quia etiam exempla ſub diſiunctione allata ſunt, ſufficit pro altera parte uerificari.

¶ In eodem ar. 4. dubium eſt circa illam propoſitionē. Si quid culpæ eſt in exterioribus peccatis, quæ contra proximum committuntur, totum eſt ex interiori odio, tum quia non omne ꝙ exterius committitur contra proximū, ex odio fit, ſed aliquando ex ira, aliquando ex inuidia, aliquando ex luxuria, vt patet de adulterio, detractione, & vindicta: tum quia in præcedentibus determinatum fuit, quòd actus exterior habet malitiam ſecundum ſe, quam magis dat voluntati, quàm ab ea accipiat.

¶ Ad hoc dicitur, quòd iuxta Apoſtoli ſententiam, omnia prohibita contra proximum ut, Non occides, Non adulterabis &c. in hoc vno comprehenduntur, Diliges proximū tuum. Ac per hoc in quocumq; commiſſo contra proximum, contrariū dilectionis eiuſdem incurritur, quod conſtat eſſe odium proximi: ideò omne exterius peccatum commiſſum in proximū, odiū in ſe proximi claudit, & ex illo procedit participatio in omnibus, etiam in ipſa ira, & inuidia, ut inferius clarificabitur.

¶ Ad ſecūdum dicitur, ꝙ impertinens eſt obiectio. Nam alia eſt quæſtio de bonitate, & malitia actus ſecundum ſe, & a voluntate finis &c. & alia eſt quæſtio de culpa actus exterioris in proximum ſecundum ſe, & ex odio. Et de illa quæſtione ſatis dictum eſt: de hac vero dicitur, quòd quicquid culpę eſt, ex odio eſt: quia quicquid habet mali ex genere ſuo, habet ex odio participato in ratione ſui generis. Niſi. n. homicidiū ex genere ſuo clauderet in ſe odium uitæ humanæ, non eſſet malum moraliter. Vnde ſi occidatur homo à iudice, a quo fit ſine odio vitæ humanæ, non eſt homicidium.

¶ In eodem 4. artic. dubium adhuc eſt, quia author videtur di-

F minutus. Quærit namq; vniuerſaliter, An odium proximi ſit grauiſſimum peccatorū, quæ in proximū cōmittuntur. Et ſoluit particulariter, ꝙ odium eſt grauiſſimum reſpectu peccatorum exteriorum, quæ in proximum committuntur. Cōſtat. n. ꝙ præter odium proximi, & peccata exteriorum actuū in proximū, ſunt alia peccata in proximum, ſ. cōcupiſcere uxorem proximi, concupiſcere res illius, inuidere proximo, deſpicere proximum &c.

¶ Ad hoc di. ꝙ quia rō difficultatis exigētis ſpecialem articulum de cōparatione odij ad alia peccata in ꝓximū, fuit actus exterior nocens proximo: ideò author ad id, in quo difficultas erat a ſpeciēs, determinauit, relinquēs pro manifeſto, quòd odium ꝓximi eſſet peius cæteris interioribus peccatis in proximū, ex vniuerſalitate obiecti, & immenſitate rationis illius. Extendit ſiquidem ſe odium contra omne bonum proximi, & abſque menſura in quodlibet fertur. Cætera autem aut ſecundum quoddam genus boni, aut ſub quadā modificatione in proximū inſurgunt, ut patet de inuidia, & alijs allatis, excepta ſuperbia, quæ non cōputatur inter peccata in proximum, quia Deo ſe opponit: unde non eſt diminutio in authore. Et ſcito, quòd comparatio odij ad alia peccata

Conclu.

H eſt accipienda proportionaliter, ut ſcilicet odium uitæ proximi ſit peius, quàm inuidia eiuſdem uitæ. Et ſimiliter odium fraternæ gratiæ ſit peius, quàm inuidia eiuſdem, & ſic de alijs. Secus autem eſt reſpectu diuerſorum. nam inuidia fraternæ gratiæ longè maius peccatum eſt, quàm odium proximi ſecundum bona exteriora.

¶ In eodem. 4. art. Martinus occurrit, arguens contra ſecūdam concluſionem, ſcilicet, quòd peccata exteriora quātum ad nocumentum, quod proximo infertur, peiora ſunt, quàm interius odium, ſupponendo, quòd actus exterior malus non addit malitiam aliquam ſuper malitia actus interioris, quod pro nunc probat ex litera hac dicente, Si quid culpæ eſt in exterioribus peccatis, quæ contra proximum committuntur, totum eſt ex interiori odio.

¶ Arguit ergo primo. Nullus actus exterior proximo nociuus, eſt odio proximi culpabilior, ergo non eſt grauius peccatum quantum ad nocumentum. Antecedens probatur, quia actus

I exterior aut habet aliquid culpæ, quod non habet interior, aut nihil. Si nihil, habetur intentum: ſi aliquid, aut ſecundum illud ſubordinatur actui interiori malo, uel non. ſi non, ergo ſecundum illud non eſt culpabilis. ſi ſic, ergo in actu interiori eſt aliquid grauitatis correſpondens illi parti, quæ dicebatur non haberi ab actu interiori.

¶ Præterea Ex nullo communi actibus bonis, & malis attenditur grauitas peccati: ſed nocere proximo eſt commune actibus bonis & malis. ergo ex nocumento proximi non aggrauat peccatum. Patet minor, quia etiam iuſta occiſio nocet proximo.

¶ Tertio, quia huiuſmodi grauitas aut penſatur ex nocumēto, quod infertur proximo tantum. & hoc non, quia tunc occiſio ſui non eſſet hac grauitate grauior. Aut ex nocumento, quod infertur ſiue proximo, ſiuè ſibijpſi: & tūc uel in hac cōparatione comparas actum exteriorem & interiorem ſimul ad interiorem tantum, & ſic nihil ad propoſitum: aut comparas actū

K exteriorem ad interiorem, cui ſubordinatur, & tunc ſic actus interior uolendi occidere proximū ex odio magis nocet odiēti, quàm homicidium proximo noceat. ergo quantum eſt ex parte nocumēti, actus interior grauior eſt, quàm exterior. Antecedens patet, quia mors ſpiritualis peior eſt corporali.

¶ Deinde arguit tractando authoritates Auguſtini, & Chryſoſtomi allatas in litera pro dicta ſecunda concluſione.

¶ Et primo contra diſtinctionē literæ ex authoritates Chryſoſtomi. Quantò aliqua ſunt maiora in peccato, tātò ſunt magis deordinata, & grauioris culpæ: ſed ſecundum authoritatem Chryſoſtomi allatam, adulteriū, & homicidiū ſunt maiora in peccato, ꝙ ira & odium. ergo ſunt maiora in deordinatione, & culpa, ac ꝑ hoc diſtinctio literæ nō ualet ad authoritatē hanc.

¶ Secūdo ex authoritate Aug. Malum dicitur, quia nocet: quia licet homicidiū plus noceat proximo, odium tamen plus nocet ſimpliciter: quia nocumentum illatum ſibijpſi per odium, eſt maius, ꝙ nocumētum illatum proximo per homicidium.

¶ Ad

¶ 3 Præt. Chryſ. exponens illud Mat. 4. Qui ſoluerit vnū de mādatis iſtis minimis, dicit. Mādata Moyſi, Nō occides, Nō adulterabis, ī remuneratione modica ſunt ī pctō aūt magna. Mādata aūt Chrī. i. Nō iraſcaris, Non cōcupiſcas, in remuneratione

G magna ſunt, ī pctō aūt minima: odiū aūt ꝑtinet ad īteriorē motū, ſicut & ira, & cōcupiſcētia. ergo odiū ꝓximi eſt[h] min⁹ peccatum, quàm homicidium.

RESPON. Dicēdū, ꝙ peccatū qđ cōmittit in ꝓximum, habet rōnē mali ex duobus. Vno qdē mō, ex deordinatione eius, qui peccat. Alio mō, ex nocumēto quod infertur ei contra quem peccatur[m]. Primo ergo modo, odiū eſt maius peccatū, ꝙ exteriores actus, qui ſunt in proximi nocumentum[n], quia ſcilicet per odiū deordinatur voluntas

¶ Ad hæc dicitur, ſuppoſitis his q̃ in præcedenti lib. dicta ſunt, A q ſuppoſitum eſt falſum: quia actus exterior addit bonitatem, vel malitiā actui interiori, vt et Aug. dicit. Actus.n. exterior auget bonitatem, vel malitiam actus interioris: ita q velle homicidiū committere, minus malū eſt, q̃ uolendo cōmittere homicidiū. Ipſa.n. executio addit grauitatē, & quantū ad propoſitū ſpectat, rōne nocumēti illati proximo ex ipſa executione, quam non infert actus interior.

¶ Ad probationē autē ex hac litera, cōceditur litera hæc: ſed negatur ſequela illius ſuppoſiti ex hac litera. Nam ex hoc, q quicquid uitæ eſt in arbore, eſt in radice, nō ſequitur, q arbor nihil vitæ, aut vitalis perfectionis addat ſupra radicem. Multas.n. perfectiones uitales addit arbor ſupra radicem, ut patet: & ſimile eſt in propoſito, cum author expreſſè in litera aſſimilet radici uoluntatē interius: Vnde cū hoc, q quicquid culpę eſt in actu exteriori, eſt ex interiori odio participato, & incluſo in actu exteriori, ſtat q actus exterior addat culpabilē grauitatē, immò ex hoc ipſo, q actus interior progreditur in exteriorem, creſcit malitia: ſicut ex hoc, q radix profert plantam, creſcit vita. Ad primum autē argumentum negatur maior. Ad probationem dicitur, q actus exterior habet aliquid grauitatis culpabilis, qd non habet actus interior ſolus: ſic.n. ad ipſum fit cōparatio. Nā ſi ad actū interiorē coniunctū exteriori fieret comparatio, diceretur, q una & æqua eſt utriuſque malitia per viam redundantiæ hinc, & inde, ut in præcedenti lib. patet.

Concl. p

Porrecta per totum.

207

Infra q6. 158. ar. 6. Et mal. q. 12. art. 5.

¶ Et cum arguitur. Aut illud grauitatis, quod addit exterior actus, ſubordinatur interiori, aut nō: rñdetur, q iam digreſſio fit ab actu interiori ſolo, ſeu ſecundùm ſe, ad ipſummet coniunctum, ſeu ut iō eſt exterioris actus, & propterea egredimur extra propoſitam comparationē. Veruntamē ſequendo diuerſionē argumēti, rñdetur, q ſubordinatur ut executio appetitui. Et cum ex hoc infertur, Ergo in actu interiori eſt aliquid grauitatis correſpondens illi parti, quam addere dicitur actus exterior: conceditur, quia, ut dictum eſt, ex actu exteriori deterior fit actus interior coniunctus: ſed cum dr. ergo hæc grauitas pꝛerat in actu interiori, negatur. Aliud eſt.n. grauitatem hāc inueniri in actu interiori coniuncto exteriori, & aliud eſt inueniri in actu interiori ſecundum ſe. Primum eſt uerum: ſecundum falſum. Et rurſus, Aliud eſt huiuſmodi grauitatem in actu interiori coniuncto exteriori inueniri: & aliud eſt in eodē præinueniri. Primū eſt verū: ſecundū falſum. Et rurſus. Aliud eſt huiuſmodi grauitatē oriri radicaliter ex actu interiori: & aliud eſt pfectionē, & cōſummationē hīc ex illo. Nā primū eſt verū: ſecū dum falſum. Hæc ergo diſtinctè conſidera, & ſolues obiecta.

¶ Ad ſecundū dicitur, q Maior modificatione eget. Nam aliud E eſt loqui de communi bonis & malis actibus in ſua abſtractione ſumpto: & aliud de eodem contracto ad conſonantiam, vel diſſonantiam rationi rectæ. Nam licèt primo modo nō aggrauet, ſecundo tamen modo aggrauat: & ſic eſt in propoſito. Nocere proximo contra rectæ ratiōis iudicium, eſt non commune bonis & malis actibus, ſed contractum ad malum morale. & ex hoc oportet peccatum grauari.

¶ Ad tertiū dr, q in litera explicat, q neutro mō eſt ſermo, ſed tertio mō. ſ. ex nocumēto qd infertur ei, cōtra quē peccat. Sub hoc.n. cōprehenditur, ſiue ipſe, ſiue alius, non ut ipſe, vel alius, ſed ut eſt is, contra quem directè, ſeu per ſe peccatur. Et ex hoc excluditur obiectio appoſita de nocumēto propriæ mortis ſpiritualis. Nam huiuſmodi nocumentum non per ſe intenditur per odientem, aut occidentem: ſed malum illius, qui odio habetur, aut occiditur ſiue ipſe, ſiue alius ſit, per ſe & directè intēditur per odiū, & homicidiū. Contra illū.n. peccat homicidio, A vel odio per ſe directè. Mors autem ſpiritualis propria præter intentionem incurritur. Mallet.n. nō incurrere illā odiēs, aut occidens, qui tamen directè vult ſe, uel illum occidere.

¶ Ad obiecta deinde ex authoritatibus rñdetur. Et quātū ad illud Chryſoſtomi, negatur Maior, quo ad deordinationē peccatis. Quod.n. maius eſt in peccato, nō oportet q ſit maius ex parte deordinationis peccantis. Pōt.n. maius eſſe in pctō aliūde. ſ. ex nocumēto, ut i litera dicitur & ſic intellexit Chryſoſtomus.

¶ Ad illud ex Aug. iā ſolutum eſt. ſ. q grauitas peccatorum quo ad nocumentū, attēditur penè nocumētū per ſe intētū, & nō penes id, qd præter intentionē peccātis interuenit. Arguens autem, de tali per accidens nocumento loquitur, quod eſt commune omni peccato mortali. * 1.2.q.25 ar.1. & 2.

hominis, quæ eſt potiſſimum in homine, & ex qua eſt radix peccati. Vnde & ſi exteriores actus inordinati eſſent abſque inordinatione voluntatis, non eſſent peccata, puta, cum aliquis ignoranter, uel zelo iuſtitiæ hominem occidit. Et ſi quid culpæ eſt in exterioribus peccatis, quę contra proximū cōmittuntur, totū eſt ex interiori odio: ſed [p] quātum ad nocumētum quod proximo infertur, peiora, ſunt exteirora peccata, quam interius odium. [q] Et per hoc patet reſpōſio ad obiecta.

ARTICVLVS V.

Vtrum odium ſit uitium capitale.

AD QVINTVM ſic pcedit. Videtur q odium ſit uitium capitale. Odium.n. directè [h] opponitur charitati: ſed charitas eſt principaliſſima virtutum, & mater aliarum. ergo odium eſt maximum uitium capitale, & principium omnium aliorum.

¶2 Pręt. Peccata oriuntur in nobis ſecundum inclinationē paſſionum, ſecundū illud ad Ro. 7. Paſſiones peccatorū operabantur in membris noſtris, ut fructificarēt morti: ſed in paſſionibus animæ ex amore, & [h] odio uidentur oēs aliæ ſequi, ut ex ſupra* dictis patet. ergo odium dēt poni inter uitia capitalia. B

¶3 Præt. Vitium eſt malum morale: ſed odium principalius reſpicit [h] malum, quam alia paſſio. ergo uidetur, q odium debet poni uitium capitale.

SED CONTRA eſt, q * Greg. 31. Moral. nō enumerat odium inter ſeptem uitia capitalia. C

SVP. Q. XXXIIII. ART. V.

B in eodem art.

IN Art. 5. eiuſdē q6. Martin. occurrit, primo arguēs cōtra rōnē cōcluſionis: deinde ſoluēs eā. Rō, inquit, multipliciter deficit. Primo, qa nō cōſonat aliis S. Th. opinionib. qm cū hoc, q aliqd uitiū eſt maximū i grauitate ſtat, q ſit uitiū capitale ergo ex grauitate odij nō pōt cōcludi, q odiū nō eſt uitiū capitale. Scdo, qa uitiū minus graue aut poteſt oriri ex grauiori, aut nō. Si ſic ergo nulla ratio cogit, quin ſimul ſtet odium eſſe grauiſſimum & capitale. Si non, ergo cor. & tanta. * Li. 31. c. 31.

¶ Deinde ſoluendo rōnem dicit. Concedo q regulariter ita eſt, q ab aliquo, quod eſt minus ſecundum naturam, primo receditur: ſed non oportet, q a quolibet, quod eſt minus ſecundū naturam, primo recedatur, q perueniatur ad ultimum. Nō.n. oportet adulterum prius fuiſſe fornicarium.

¶ Ad horū primū dr, q argumēta illa nō ſunt cōtra hāc literā, D ut arguēs ſomniauit: qm author nō ex excellētia grauitatis, ſed ex ordine deiectionis naturaliū perfectionū, ordinatè ſe habētiū procedit, & cōcludit odiū nō eſſe uitiū capitale, ut clarè patet in litera. Ex hoc namq; q magis ſecundū naturā eſt perfectio dilectionis Dei & proximi, q̃ aliæ pfectiones aliarum uirtutū, & primū in cōpoſitione eſt ultimū in deſtructione, pcedit & infert, q prior eſt deiectio aliarum uirtutum per alia uitia, q̃ deiectio dilectionis per uitium odij. Vbi patet, q ſiue ſit grauius, ſiue non, nihil refert quo ad rōnem iſtā. Et propterea nō ſunt recitata oia, quæ ille ſomniauit eſſe contra hanc rōnem.

¶ Ad ſolutionē rōnis dr, q ipſa rñſio iſtius eſt cōfirmatio rōnis: qm rō nō affertur ad oſtendendum, q quicumq; odit, oportet q habuerit oē minus uitium: ſed ad oſtendendū naturalē ordinem vitij, quod eſt odium ad alia uitia. Naturalis aūt ordo optimè oñditur per id, quod regulariter inuenitur. Et iō ex illa conceſſione, q hoc eſt uerum regulariter, non ſoluit, ſed con- E firmatur rō, quæ loquitur de neceſſitate naturalis proceſſus vitiorū ſecundū ſe, & non de neceſſitate logica, aut cōtra libertatē huius peccātis, q prius eligere pōt poſterius, quàm prius.

¶ In eodem 5. ar. in reſponſione ad primū, Martinus occurrit contra authorem ſic, dicens. Iſta ſolutio non placet mihi, tū primo, quia ſecundùm Ariſtotelem in prædicamentis, q vult redire à uitiis ad uirtutes, paulatim recedere debet, & ſecundū gradus uirtutū aſcendere: tum ſecundo, quia ſecundū doctrinam omnium ſanctorum, in uirtutibus primo gradum incipientium, deinde proficientium, & tertio perfectorum attingimus: tum tertio, quia uel loquitur hic Tho. de charitate infuſa, uel acqſita. Si de acqſita, illa nō eſt pfectiſſima uirtus. Si de infuſa, tūc cōſtat, q multæ uirtutes ſine ea frequēter acquiruntur.

¶ Ad primum horum dicitur, quòd primum documentum, ſcilicet de receſſu à uitio, nōn eſt Ariſto. ſed oppoſitum potius ab ipſo docemur in 2. Ethic. vbi non exemplariter, ſed ex propoſito docet detentum aliquo uitio, ualde elongare ſe ab illo

REſpon. Dicendũ, ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt, uitiũ capitale eſt ex quo ut frequentius alia vitia oriunt: uitiũ autẽ eſt cõtra naturã hoĩs, in quãtũ eſt aial rõnale. In his aũt, q̃ cõtra naturã fiũt, paulatim id quod eſt naturæ, corrũpit. Vnde oportet, ꝙ primo recedat ab eo qđ eſt minus ſm naturã, & vltimo ab eo qđ eſt maximè ſm naturã: quia id qđ eſt primũ in conſtructione, eſt ultimũ in reſolutione. Id aũt quod eſt maximè, & primo naturale homini, ẽ qđ diligat bonũ, & pcipuè bonũ diuinum, & bonũ proximi. Et iõ odium, qđ dilectioni huic opponit, nõ eſt primũ in dileƈtioue uirtutis, q̃ fit per uitia, ſed ultimum. Et iõ odium non eſt uitium capitale.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ſicut dr̃ in 7. Phyſi. Virtus uniuſcuiuſq; rei cõſiſtit in hoc, ꝙ ſit bñ diſpoſita ſm ſuam naturã. Et iõ in uirtutibus oportet eſſe primũ, & principale, quod eſt primũ, & principale in ordine naturali. Et propter hoc charitas ponitur principaliſſima virtutum: & eadem ratione odiũ non poteſt eſſe primum in vitiis, ut * dictum eſt.

AD II dicẽdũ, ꝙ odiũ mali, quod contrariatur naturali bono, eſt primum inter paſſiones animæ, ſicut & amor naturalis boni: ſed odium boni connaturalis non poteſt eſſe primũ, ſed habet rationem ultimi: quia tale odium atteſtatur corruptioni naturæ iam factæ, ſicut & amor extranei boni.

G

AD III dicẽdũ, ꝙ duplex eſt malum, quoddam uerum, quod ſcilicet repugnat naturali bono: & huiuſmodi mali odiũ poteſt habere rationem prioritatis inter paſſiones. Eſt aũt aliud malũ non uerum, ſed apparẽs, quod ſcilicet eſt uerum bonum & connaturale, ſed æſtimat ut malum propter corruptionem naturæ: & huiuſmodi mali odiũ oportet, ꝙ ſit in ultimo. Hoc autem odium eſt uitioſum, non autem primum.

H

ARTICVLVS VI.

Vtrum odium oriatur ex inuidia.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd odium non oriatur ex inuidia. Inuidia .n. eſt triſtitia quædam de alienis bonis. Odium autẽm non oritur ex triſtitia, ſed potius econuerſo: triſtamur enim de pſentia malorum, quę odimus. ergo odium non oritur ex inuidia.

I

debere, ita ut ĩ aliud extremũ vitiũ uideatur declinare, quĩ ſic ueniet ad mediũ virtutis: quẽadmodũ faciũt volẽtes curuas virgas dirigere, retorquẽdo prius eas in alterã partẽ. Veruntamen hoc nõ eſt ad ppoſitũ, quĩ ordo uirtutũ nõ attẽdit, p ſe loquẽdo, ſecundũ receſſum à uitio. Nõ oportet .n. uirtuoſum uitioſũ fuiſſe. Et ppterea prima obiectio nihil dicit cõtra primitatẽ virtutis charitatis.

1. 2. q. 84. art. 3. & 4.

¶Ad ſecũdũ quoque conceditur totũ, ſed nihil cõtra ppoſitũ: quĩ cũ hoc q; charitas eſt prima uirtutũ, ſtat q; primo eſt charitas incipiẽs, deinde proficieus, & tertio perfecta.

D. 302.

¶Ad tertiũ aũt dr̃, ꝙ ſermo eſt de charitate infuſa: nã acqſita nõ eſt ſpãlis uirt⁹. Et falſum eſt aliquã virtutẽ ſimpliciter habeti ſine charitate infuſa, ut patet ex Aug. & authore &c.

¶In eodẽ 5. ar. ĩ rñſione ſecũda, Martinus occurrit dicens, Hæc ſolutio Thomæ iudicio meo nõ ſufficit: quia, ut patet ex maiore, argm̃ pcedit de paſſionib. malã inclinationẽ habentibus: odiũ aũt mali oppoſiti bono nõ naturali, nõ hẽt inclinationem malã. ergo &c.

¶Ad hoc dr̃, ꝙ falsũ aſſumit, ꝙ argũ pcedat de paſſionib. malã inclinationẽ habẽtibus. Et ex ipſo argumento patet oppoſitũ q̃a pcedit ex eo, ꝙ amor, & odiũ sũt primæ paſſiones. Cõſtat aũt ꝙ primitas nõ attribuit amori, ut hẽt malã ĩclinationẽ, ſed abſolutè, ut eſt paſſio amoris. Vñ optime author diſtinguendo odiũ penẽs diuerſa obiecta, ſoluit oñdẽdo quali odio cõuenit primitas, & quali ñ.

*In corp. art.

¶In eodẽ ar. 5. in rñſione ad tertiũ, Martinus occurrit, dicẽs ꝙ hæc ſolutio nõ ſufficit. quia odiũ uel eſt reſpectu mali veri, vel reſpectu mali apparentis tm̃. Si reſpectu mali ueri. ergo cum vitiũ mortale de quo maior argumẽti aſſumiſ ſit malũ verũ ſeqr̃ ꝙ argm̃ concludit. Si reſpectu mali apparentis, tunc ſequitur, ꝙ per odium appetitus odioſũ, quod eſt ſecundum ueritatem bonum, licèt ab odiente æſtimetur malum, quod eſt falſum.

¶Ad hoc dicitur, ꝙ odij uitium procul dubio eſt uerum malũ moraliter, & eſt reſpectu mali apparentis quidẽ ut pſonæ odio habitæ: veri aũt ut concupiti perſonæ odio habitæ. Ita ꝙ ſicut amor eſt reſpectu boni ut perſonæ amatæ (Amatur .n. pſona vt bona. & eſt ẽt reſpectu boni ut concupiti pſonæ amatæ: concupiſcit .n. amans aliquẽ bonum illi) ita uitium, quod eſt odiũ terminatur ad perſonam ſub ratione mali, quæ tamen in veritate eſt bona. Et propterea reſpectu pſonæ odio habitæ, odium eſt reſpectu boni ſecũdũ rẽ: mali aũt ſecundũ apparentiam, & terminatur ad malũ concupitũ illi ſub rõne mali. Et iõ reſpectu concupiti odium eſt mali ẽt ſecundum ueritatẽ, ut patet cũ quis proximũ odio hẽt, uolens illi malum mortis. Cõſtat enim ꝙ odiũ, ut terminat ad proximũ, eſt reſpectu boni ſecundũ rem mali, aut ſecũdũ æſtimationẽ uñ: ut uero terminat ad mortẽ uolitam illi, terminatur ad malũ ſecũdũ ueritatẽ, & ſecũdũ æſtimationẽ. Vñ patet rñſio ad argm̃, quia cum quærit, vel eſt reſpectu mali, Rñdetur ꝙ d. uerũ modo unũ & idẽ odiũ eſt reſpectu utriuſq; eſt .n. reſpectu ueri mali ut cõcupiti. Et ppterea non ſequitur ꝙ argm̃ concludit: & eſt reſpectu boni, q̃ſi mali tamen mali ut perſonæ odio habitæ. Et propterea non

F

ſequitur, quòd odio appetatur uerum bonum, ut patet.

¶In ar. 5. & 6. eiuſdem q. 34. dubium occurrit, quia doctrina authoris vr̃ contraria dictis. Iã .n. dictũ eſt & ꝙ odiũ Dei participatur in oĩ peccato mortali, & ꝙ odiũ proximi participat̃ in peccato in proximũ: immo ipſe author dixit in pcedẽti articu. ꝙ quicquid culpæ eſt in exterioribꝰ peccatis ĩ proximũ, totũ eſt ex interiori odio. Mõ vero dr̃, ꝙ nec odiũ proximi, nec Dei eſt primũ, ſed ultimum potius peccatũ. Quõ ſtant hæc ſimul? Cõſtat .n. ꝙ participatũ, aliquid poſterius eſt ſeipſo, ſecundum ſe. Ignis .n. prius eſt igniti, & aqua madefactis, & ſic de aliis.

D. 1179.

¶Ad hoc dr̃, ꝙ odiũ Dei, uel pximi ſumi põt dupliciter. Vno mõ pprie, ut eſt ſpeciale peccatum, & ſic non clauditur in cæteris peccatis odium Dei, nec in omnibus peccatis contra pximũ odium proximi: & ſic ẽ ſermo authoris de odio Dei, & pximi, cũ negat habere rõnẽ prioris peccati. Alio mõ cõmuniter pro uitioſa uoluntate, prout ſ. omnis refutatio boni quõlibet hat, odij rõnem vr̃ habere. Occidens nãq; hoĩem ex ira, pro quãto in ira illa clauditur nolle uitam illius, odium illius dici põt. Propriè tamen odiũ nõ eſt, quia non eſt ibi nolle uitã illius abſolute, ſed ſpecificatũ ĩ uelle uindictam. Et hoc mõ odiũ Dei in quolibet mortali, & odiũ pximi in quolibet cõtra proximũ clauditur: & cõicatio uocabulorũ ſimul cũ penuria propriorum facere vr̃ in hac re obſcuritatẽ. Et ſcias ꝙ proportio odioſę uoluntatis ad odiũ propriè uidetur eſſe, ſicut proportio febrilis ægritudinis ad mortẽ, vt ſicut nõnulla mors eſt, & mortis pars operatio, ægritudo quęlibet febrilis: ita quodlibet in proximum, nonnullũ odiũ proximi, & quodlibet mortale, nõnulla refutatio diuini boni eſt. Et ſicut mors maius malum eſt, q̃ quæcunque febris: ita odium Dei ſimpliciter, & proximi in ſuo ordine, ut dictum eſt, peſſimum eſt. Et ſecundum hoc cũ dixit author in præcedenti art. ꝙ ex odio procedit interiori &c. odij nomen cõiter accepit pro odioſa uoluntate. Nec obſtat, ꝙ de odio, ut ſpeciale uitium eſt, tractabit, quia ex illa ratione habet intentum: quoniã ſi oẽ peccatũ exterius in proximum totam culpam habet ex odioſa uoluntate, quæ odium interpretatiue eſt, conſequens manifeſtè eſt, ꝙ odium propriè maximæ culpæ rationẽ habet. Potes autem aliter eandem ſententiam dicere, ꝙ odium, ſicut & ſuperbia, contemptus Dei, & huiuſmodi, poteſt dupliciter ſumi. Primo ſecũdum affectũ, & ſic eſt ſpeciale uitium, & habet rationem ultimi. Alio mõ ſecũdum effectum, & ſic clauditur, ut dictũ eſt, in oĩ peccato, & eſt cã peccati. Et ſi Nouitij non intelligunt differentiam hãc, aduertant, ꝙ cum affectus odij ſit uelle malum, effectus eiuſdem eſt quomodocunque actum malum appetere, cogitare, facere. Sicut affectus inobedientiæ eſt contemnere pceptum: effectus autem eſt quomodolibet non ſeruare præceptũ, & ſic de alijs.

K

Porrecta per totum.

208

Inf. q. 36. articul. 4. Et ma. q. 10. art. 3.

SVPER QV. XXXIIII. ARTIC. VI.

Ban. eodem art.

IN artic. 6. dubium occurrit, quoniã cõtextus ĩ terræ diſſonus videtur. Fundatur ſiquidẽ primo ortus odij ſuper fuga triſtitiæ;

¶ 2 Præt. Odiũ dilectioni opponit: ſed dilectio ꝓximi refert ad dilectionẽ Dei, vt ſupra * habitũ eſt. ergo & odiũ ꝓximi refertur ad odium Dei: ſed odiũ Dei nõ cãtur ex inuidia. nõ. n. inuidem' his, q maximè à nobis diſtãt, ſed his, q ꝓpinqui nr̃, vt patet * ꝑ Philoſophũ in 2. Rhet. ergo odiũ nõ cãtur ex inuidia. B

¶ 3 Præt. Vni' effect' vna eſt cã: ſed odiũ cãtur ex ira. dicit. n. * Aug. i regula, ꝙ ira creſcit in odiũ. ñ ergo cãtur odiũ ex ĩuidia.

Sed contra eſt, quod Greg. † dicit 31. Moral. quod de inuidia oritur odium.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ ſicut * dictũ eſt, odium proximi eſt vltimũ in progreſſu peccati, eo ꝙ opponitur dilectioni, qua naturaliter ꝓximus diligit. Quòd aũt aliquis recedat ab eo quod eſt naturale, cõtingit ex hoc, ꝙ intẽdit vitare aliqđ, qđ eſt naturaliter fugiẽdũ. Naturaliter aũt omne animal fugit triſtitiã, ſicut & appetit delectationẽ, ſicut patet per * Philoſ. in 7. & 10. Eth. Et iõ ſicut ex delectatione cãtur amor, ita ex triſtitia cauſatur odium. Sicut ergo mouemur ad diligendũ ea, q̃ nos delectant, inquãtum ex hoc ipſo accipiuntur ſub rõne boni: ita mouemur ad odiendum ea, q̃ nos cõtriſtant, inquãtũ ex hoc ipſo accipiũtur ſub rõne mali. Vñ cũ inuidia ſit triſtitia de bono ꝓximi, ſequit ꝙ bonũ ꝓximi reddat nobis odioſum: & inde eſt ꝙ ex inuidia orit odiũ.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ qa vis appetitiua, ſicut & apphẽſiua, reflectit ſup ſuos act', ſequit ꝙ ĩ motib' appetiuæ virtutis ſit qdã circulatio. Scdm ergo primũ ꝓceſſum appetitiui mot' ex amor cõſeqt đſideriũ, ex quo cõſeqtur delectatio, cũ C

ſtitiæ: deinde infert, q odiũ orit ex pſentia triſtitiæ, q eſt inuidia, cũ debuiſſet cõſequẽter inferri, q ex fuga triſtitiæ naſceretur. A

¶ Ad hoc dr̃, q cõtextu literæ formalis, ſubtilis, ac optimè conſonus eſt. Cũ. n. peccatũ odij, de quo eſt ſermo, ſit eſſentialiter actus refutans bonum, quod vere eſt bonũ, & bonũ ut ſic, non ſit refutabile, oportet ad hoc, vt actus refutationis reſpectu boni inueniatur, q bonũ induat rõnem alicuius refutabilis, ut ſic actus odij tẽdẽs in illam rõnem perueniat ad bonum veſtitũ illa ratione. Et quia odibitale, ſ. verè boni ẽ valde alienum à naturali, cõſequens eſt, vt rõ qua ſit refutabile, ſit de ordine eorum, quæ valde refutãtur à natura, vt ſi valde exoſa veſtis: ſed ſat exoſum veſtitum, quod nudum eſſet multũ amabile. Talis autem ratio eſt ratio peior ratione contriſtãtis, quam cõſtat eſſe malum: quia contriſtãs triſtitiã ingerit, quã naturaliter multum fugimus. Obiectum igitur odij. ſ. verè bonum, ad hoc vt odij obiectum ſit, rationẽ triſtis induit pri', vt ſic deteriorando induat rationem mali abſolutè: & ſic magis refutabilis rationem habet. Quòd autem bonum alterius induat rationem contriſtantis me, non habet inquantum eſt bonum, ſed habet inquantum eſt obiectum triſtitiæ meæ, quę eſt inuidia: & ſic odium ex parte obiecti directè oritur ex inuidia. Ambiguitas autem contextus ex mala applicatione literæ oritur. Nam odium poteſt cõſiderari dupliciter. Primò diſtinguendo ea, quæ in odio inueniuntur, & comparando ea adinuicem. Inueniuntur. n. in peccato odij duo Primo terminatio ad bonum, quod verè eſt bonum: & ex hoc habet rationẽ peccati, & alieni à natura. Secundo, terminatio ad rõnem, qua illud bonum offertur vt malũ: qm actus odij refutatio eſt, quæ reſpectu mali vt ſic eſt, & ex hoc habet rationem quaſi excuſabilis, & eligibilis, ut pote, refutatio mali naturaliter fugibilis. Et cõparando hæc duo inter ſe, quia, ut dictum eſt, ratio triſtis eſt cauſaliter illa ratio mali inducens odij obiectum, optimè dicitur, quòd primum oritur ex ſecũdo, quòd refutatio boni oritur ex refutatione triſtis, q odium boni oritur ex fuga triſtitiæ. Si autem conſideretur totum ipſum odij vitium, ſic dicimus, ꝙ cauſatur ex electa triſtitia præcedente, quæ eſt inuidia generans ipſi odio proprium obiectum. Inuidẽdo enim fit bonum alterius contriſtans nos, & ex hoc creſcit in odioſum nobis. Vnde contextus literæ conſonus eſt, primo diſtinguens intrinſeca odij, & comparans inter ſe: ſecundo reddens radicem vnde illa prouẽiunt, ſcilicet electam triſtitiam boni. D

¶ Poteſt & breuius, & ſubtilius dici, quòd fuga triſtitiæ in litera propoſita, non importat actũ appetitus rationalis, ſed naturalem abominationem appetitus naturalis reſpectu triſtitiæ, ſecundum quam etiam electa, & pręſens triſtitia fugitur, ut pote naturali appetitui cõtraria. Et quia naturalis huiuſmodi fuga eſt cauſa dicti augmenti. ſ. q triſte creſcat in malum abſolutè, quod ſignificat odibile, & tanto citius & vehementius, quãtò ſæpius & intenſius actualis triſtitia reperitur: ideò author primo fugam naturalẽ triſtitiæ ut cauſam poſuit, & inde ad effectũ proceſſit, quem ex illa cauſa præſens triſtitia producit. Non ergo fugam triſtitiæ contra illius præſentiã diſtinxit, ſed naturalem fugam ſimul ſtantẽ cum actuali præſentia triſtitiæ pro cauſa aſſignauit, quare inuidia ex parte obiecti parit odium, & in litera declaratur: Quia ſicut delectãs parit ſeipſum amabile ex naturali appetitu ad delectionẽ: ita contriſtans parit ſeipſum odibile ex naturali fuga triſtitiæ. Delectabile enim parit rationem boni abſolutè: & triſte parit rationem mali abſolutè, ac per hoc illud amabile, hoc odibile generat. E

¶ In eodem ar. aduerte ex 2. Phyſic. quòd naturale non dicitur vno modo. Et propterea cum audis dilectionẽ boni alterius eſſe naturalem, intellige ſanè, hoc eſt, ſecundum naturam. Sic. n. omnes virtutes ſunt naturales, & omnia uitia cõtra naturã: eſt tamẽ in his latitudo magna. Et propterea aliquid magis, & aliqd maxime dicitur. ſecũdum naturam, & contra naturam.

¶ In eodem art. 6. in reſponſione ad vltimũ, dubium occurrit, An peccatũ odij ſit vnius tãtum, aut plurium ſpecierum. Et eſt ratio dubij, tũ quia dilectio charitatis, cui directè contrariatur odiũ, eſt unius tantũ ſpeciei: vni autem unum tantum eſt cõtrarium, ut patet 10. Metaphy. tum quia peccata non diſtinguuntur ſpecie penes materialẽ, ſed penes formalẽ diuerſitatem obiecti. Conſtat aũt q ſicut omnia mala ut conueniunt in ratione uni dictæ, ſpectãt ad unũ ira uitiũ: ita omnia mala, ut conueniunt in ratione mali abſolutè, ſpectant ad unum odij. Et ſic licet mala materialiter diuerſificẽtur, ratio tamen formalis indiuiſa manet, ac ꝑ hoc Peccatum eiuſdem eſt ſpeciei. Et confirmatur, quia ſi peccatum odij & irę diuerſificatur ſecũdum ſpeciem ex diuerſitate malorum, ſequitur quòd eædem erunt differentiæ diuerſorum generum, & non ſubalternatim poſitorum, contra doctrinam Philoſophi in antepręedicamentis.

¶ Ex altera autem parte eſt, quia appetens ex ira occidere hominem, differt ſpecie ab appetente ex ira rapere tantũ bona, ſicut homicida à raptore Et eadem ratione, uolens ex odio occiſionem alicuius, & volens ex odio uiolenter auferri alicui bona differt ſicut homicidium à rapina. Et cõfirmatur, quia niſi ſic, eſſet, odium Dei, & odium proximi eſſent eiuſdem ſpeciei, qđ, nefas eſt dicere.

¶ Ad hoc dicitur, quòd odium cum dupliciter ſumatur, ꝓ paſſione concupiſcibilis, & pro vitio, & præſens dubiũ ſit de uitio odij ſecundum morales ſpecies, manifeſtè patet, q odiũ Dei, & proximi differunt ſpecie ſecundum genericam differẽtiam peccati in Deum, & in proximũ: ſed de odio proximi, quo ipſi proximo malum uolumus, difficultatem facit diuerſitas formalis malorũ, q̃ proximo ab obediente deſiderant, puta, mors, paupertas, infamia &c. Oportet namq; trium horum unũ fateri, ſ. vel ꝙ odiens deſiderans tot diuerſa mala unius tantum ſpeciei, peccatum committat, aut quòd odiũ diſtinguatur ſpecie ſecundum formalem diuerſitatem huiuſmodi malorum, aut quòd hæc deſideria ſint quidem diuerſarum ſpecierum, ſed non odij, ſed imperatarum ab odio, & tunc oportet illis aſſignare ſpecies ſuas. Primum horũ non poteſt ſuſtineri: quia cum uelle, & facere aliquid ſint eiuſdem ſpeciei, ſicut ex odio faciẽs rapinam, uel homicidium peccat diuerſis ſpeciebus: ita ex odio deſiderans, ſeu uolens iſta, peccat ſecũdũ diuerſas ſpecies. Et confirmatur hoc per ſimile eadẽ rõne in iræ uitio. Conſtat n. ex ira vindictam homicidij, vel rapinæ tam uelle, quàm facere in diſtincta ſpecie mala incidere, & ſimiliter in uitio maledictionis. Vnde inferius in q. 76. art. 4. ad ſecũdum, author dicit, Si ille qui maledicit, uelit malũ occiſionis alterius, deſiderio non differt ab homicida, differt tñ, inquantum actus exterior aliquid adijcit voluntati. Secundum autem repugnat doctrinæ authoris ſuperius in quæſtio. 31. artic. 4. ad ſecundum, dum dicit, quòd omnia nocumenta, inquantum conſiderantur ſecundum communem rationem mali, reducuntur ad odiũ: prout autẽ conſiderantur ſecundum aliquas ſpeciales ra-

* q. 25. ar. 1 & q. 26. art. 2.
* Lib. 2. c. 10. to. 5.
* In 3. regu. quæ. incipit. Ante omnia fratres, tomo 1.
† Libr. 31. Moral. ca. 31.
* ar. præc.
* li. 7. c. 13. & 14. & l. 10. c. art. 2. tom. 5.

tiones mali, ad aliqua ſpecialia vitia. Ex hoc enim patet, q̄ odij in proximum ſpecies vnitatem habet ex ipſa ratione mali, quia ſcilicet vult malum proximo. Alia autem uitia ſpecialia ſunt, quæ volunt proximo malum tale vt ſic, puta, mortis, infamiæ, rapinæ, & ſimilium.

¶ Tertiũ autem ſõat cõſentaneũ eſt, ut ſi uitium odij imperet actib⁹ interioris deſiderij reſpectu taliũ malorũ, ſicut imperat quoq; actus exterioris reſpectu eorũdē malorũ, ita q̄ ſicut aliq; ex odio detrahit, uel cõtumeliatur, uel occidit, uel rapit, uel aliquid huiõi facit: ita aliquis ex odio deſiderat ꝓximi infamiã, vel dehonorationē, uel mortem, vel priuationē bonorũ &c. Et ſicut odiũ cũ opere unũ conſtituit peccatũ multarum deformitatũ ita & odiũ cũ deſiderio talis mali, unũ cõſtituit plurium deformitatũ peccatum. Vt ſcias autē aſſignare vnicuique deſiderio ſuã ſpeciē, non uageris per nouas ſpecies vitiorum, ſed memẽto illius regulę, Eiuſdem uirtutis, uel vitij eſt, uelle aliquid, & facere illud. Ergo eſt, quia actus exterior, & interior reſpectu eiuſdē obiecti nõ ſequũtur diuerſas uirtutes, aut uitia. Et ꝓpterea ad illud uitiũ ſpectat velle mortē, ad quod ſpectat facere mortē, quod conſtat eſſe homicidiũ. Et ſimiliter ad illud velle infamiã, ad quod ſpectat facere eandem, quod cõſtat eſſe detractionē, & ſic de alijs. Eidem eſt iudiciũ de deſiderijs iratorum, & maledicorũ. Et ex his patet reſponſio ad obiecta.

¶ Sed reſtat unum Nouitiorum dubium, quo pacto odium ꝓximi eſt ſpeciale vitium, ſi eius obiectum eſt ratio mali proximi, & nullum malum ſpeciale, cum genus non ſit pręter ſuas ſpecies, nec poſſit inueniri odiũ ꝓximi ſeparatũ ab alijs uitijs: quia quicũq; deſiderat malum alicui, deſiderat ei aliquod malum.

¶ Sed hoc facile ſoluitur, diſcernendo inter actũ aĩæ, & rõnem obiectiuã in cõmuni. Quãmuis nãq; reperiri nõ poſſit in rerũ natura ratio generis præter ſuas ſpecies, poteſt tamen inueniri in rerum natura actus aĩæ terminatus ad rationem generis, & non terminatus ad aliquam ſpeciem, ut patet in intellectu, cũ intelligitur aĩal in communi. Et ſimiliter eſt in uoluntate, q̄ tendit in bonum, uel malum intellectum. Poteſt ſiquidem terminare actum ſuum ad rationem communem, non terminãdo eundem ad ſpeciales. Et hoc modo uoluntas vult malũ alicui: nec eſt uerum, q̄ non poſſit ſeparatum hoc uitium ab alijs inueniri. Cum.n. quis proximo ſuo deſiderat ut habeat malũ, uel cum deſiderat ut habeat omne malum, non deſcendendo ad tale, uel tale, ſolo odij peccato inquinatur, ut patet ex ſupra allegatis. Conſtat autem hæc poſſe accidere.

¶ In eodem art. 6. in reſponſione ad vltimum Martinus occurrit contra illud, Ex inuidia generatur odium formaliter ſecundum rationem obiecti: ex ira autem diſpoſitiuè tantum: Non placet, inquit, mihi: quia ſecundũ ipſum, malum alterius abſolutè eſt obiectum odij: ſed inuidus & iratus conueniunt in hoc, quòd uterque appetit malum alterius in ordine ad aliud, F inuidus quidem in ordine ad ſuam gloriam, uel excellentiam: iratus autem in ordine ad uindictam. Nõ ergo inde oritur formaliter ex parte obiecti, & hic non. ſed par eſt de utroq; ratio.

¶ Ad hoc dicitur, quòd inter iram, & inuidiã eſt maxima differentia quo ad duo in propoſito. Primo, quòd ira reſpicit malum non ut malum, ſed ut iuſtum. Inuidia autem reſpicit bonum ut malum: & hinc fit, quòd ex obiecto formali affinis ſit odio, quod eſt de bono ut malo. Vnde eſt eadem ratio, ut patet. Secundo, quòd obiectum inuidiæ eſt contriſtans, eo quòd ipſa eſt eſſentialiter triſtitia. Obiectum autem iræ, quãmuis ſupponat contriſtans, non tamen eſt contriſtãs vt ſic, cum ira non ſit triſtitia formaliter: & hinc in litera ponitur odium oriri ex inuidia, quia contriſtans ut ſic, parit odibile: ſicut delectans vt ſic, parit amabile. Ex ira igitur & inuidia pro quanto ſunt mali contracti, naſcitur diſpoſitiuè odiũ ex parte ſubiecti, q̄uis magis ex inuidia propter propinquitatem rationum formalium obiecti: quia tam inuidia, q̄ odiũ eſt reſpectu mali formaliter. Sed ex inuidia ꝓ quanto eſt formaliter reſpectu contriſtãtis naſci ſ. ex parte obiecti formaliter odium, quia contriſtans vt ſic, parit odibile.

quis conſecutus fuerit, quod deſiderabat. Et quia hoc ipſum, q̄ eſt delectari in bono amato, habet quandã rõnem boni, ſequitur q̄ delectatio cauſet amorē. Et ſm eandem rationem ſequitur, quòd triſtitia cauſet odiũ.

G Ad II dicendũ, q̄ alia rõ eſt de dilectione, & odio. Nã dilectionis obiectũ eſt bonũ, quod à Deo ĩ creaturas deriuat: & iõ dilectio ꝑ prius eſt Dei, & ꝑ poſterius eſt ꝓximi: ſed odium eſt mali, quod nõ hẽt locum in ipſo Deo: ſed in eius effectib⁹. Vnde ẽt ſupra * dictũ eſt, q̄ Deus non habet odio, niſi inquantum apprehendit ſm ſuos effectus. Et iõ per prius eſt odium ꝓximi, q̄ odium Dei. Vnde cum inuidia ad proximũ ſit cauſa odij, H quod eſt ad proximum, fit per cõſequẽs cã odij, quod eſt in Deũ.

* ar. 2. huius quæſt.

Ad III dicẽdũ, q̄ nihil prohibet ſm diuerſas rationes aliquid oriri ex diuerſis cauſis. Et ſm hoc odiũ poteſt oriri & ex ira, & ex inuidia. Directius tñ oritur ex inuidia, per quam ipſum bonum proximi redditur contriſtabile, & per conſequẽs odibile, ſed ex ira oritur odium ſm quoddam augmentũ. Nam primo per iram appetimus malum proximi, ſm quandã menſuram, prout.ſ. habet rõnē uindictæ. Poſtea aũt ꝑ cõtinuitatē iræ ꝑuenitur ad hoc, q̄ hõ malũ proximi abſolutè deſideret, quod pertinet ad rõnem odij. Vnde patet, q̄ odiũ ex inuidia cauſatur formaliter ſm rationem obiecti, ex ira autē diſpoſitiuè.

QVAESTIO XXXV.

De accidia, in qua tuor articulos diuiſa.

DEINDE cõſiderandum eſt de uitijs oppoſitis gaudio charitatis, quod quidē eſt & de bono diuino, cui gaudio opponitur accidia, & de bono ꝓximi, cui gaudio opponitur inuidia. Vnde primò conſiderãdum eſt de accidia, ſecundò de inuidia.

H Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum accidia ſit peccatum.

¶ Secũdò, Vtrũ ſit ſpãle uitium.

¶ Tertiò, Vtrum ſit mortale peccatum.

¶ Quartò, Vtrum ſit uitium capitale.

Articvlvs primvs.

Vtrum accidia ſit peccatum.

Porrecta per totum.

Mal. q. 11. ar. 1. corp. & ar. 3.

I AD primvm ſic proceditur. Vĩ q̄ accidia nõ ſit peccatum. Paſſionibus.n. non laudamur, neque uituperamur, ſm * Philoſ. in 2. Ethico. ſed accidia eſt quædã paſſio. eſt enim ſpe-

* Lib. 2. c. 5. to. 5.

SVP. QV. XXXV. ARTIC. I.

Nic. de Nyſſa Tra. 3. p. 3. pa. 2. q. 4.

Ban. eodem art.

IN tota quęſtio. 35. unum dubium occurrit, ſpectans ſpecialiter ad articu. 2. ſimpliciter, & ad hominem. An accidia ſit triſtitia de bono diuino in ipſo Deo, uel in me, uel in utroque. Et ſimpliciter quidem dubij ratio eſt: quia de bono diuino in ipſo Deo triſtitia pertinet ad odium Dei, eadem ratione qua deſiderium mali in ipſo Deo ad odium ſpectat, & gaudere de malo eiuſdem. Eiuſdem namque rationis eſt odio habere aliquem, optare illi malum, gaudere de malo illius, & triſtari de contrario bono, ut patet. De bono autem diuino in nobis triſtitia pertinet ad amorem concupiſcentiæ, & K ſic non opponitur charitati, quæ eſt amor amicitiæ ad Deum: & gaudet de bono diuino propter Deum, de bono autem diuino in vtroque triſtari nõ videtur unius eſſe uitij: ſicut nec odij Dei, & hominis unicum eſt uitium.

¶ Ad hominem uerò, authorem.ſ. quia ſuperius in prima ſecũdæ q. 84. ar. 4. diſtinguens capitalia uitia, ponit accidiam circa bonum proprium: hic autem ponens eandem circa diuinum bonum in ar. 3. ponit ipſam contrariam gaudio charitatis de Deo. Et ibidem ad ſecundum dicit, quòd accidiæ eſt contriſtari in his, quæ imminẽt facienda propter Deum. Et in ar. 4. ad ſecundum expreſſe dicit. Spiritualia autem bona, de quibus triſtatur accidia, ſunt & finis, & id quod eſt ad finem.

¶ Ad hoc dr̃, q̄ accidia eſt triſtitia de bono diuino in eo, q̄ cõtriſtat. Et ꝓpterea dr̃, q̄ eſt reſpectu boni ꝓprij, & boni ſpũalis, inquãtũ hẽt rõnē boni diuini. Cõſiderãdũ eſt n. q̄ charitas licẽt principaliter gaudeat de bono diuino in ipſo Deo, ſecũdario tñ & conſequenter gaudet de bono diuino, & ipſo ĩ Deo in ſeipſo amante,

† Damaſ. li. 2. ca. 14. † 1. 2. q. 55. ar. 8. amante & ẽt in proximo. Et licet una ſit charitas gaudens de his tribus, uitium tñ oppoſitũ nõ eſt unũ, quia malũ multifariũ contingit, ſed triplex. ſ. odiũ accidia, & inuidia. Odiũ ſiquidem refutat bonũ ĩcrẽatũ in Deo, q̃ in pximo abſolute. inuidia aũt ĩ pximo, ut ſ cõ ſe quẽtẽr patebit. Accidia ãt in ipſo contriſtante refutante bonũ non quodcumq; formaliter loquẽdo, ſed diuinum: quicquid refutat, inquantum hẽt rõnem diuini boni ipſo cõtriſtãte refutat. * In conce- * Li. 10. ca. 2. in medio. ditur, q directe opponitur gaudio charitatis pro quanto claudit in ſe amorem cõcupiſcentiæ. Propter * Li. 10. ca. 1. parum a princip. quod ex ea naſcitur deſperatio, quæ Deũ à nobis aufert & hoc mõ eſt reſpectu finis vltimi. Et quia oẽ cõcupitũ a charitate, in Deum amicitia amantem finaliter refert, õ accidia triſtatur de * Li. 10. in fine illius bono diuino in nobis, quod pp Deũ hẽre debemus. Vñ author in articulo 3. cũ dixiſſet, q proprius effectus charitatis eſt gaudiũ de Deo, caute ſubiunxit, q accidia eſt triſtitia de bono ſpũali, inquantũ diuinũ: & non dixit q eſt triſtitia de Deo quiſẽt ſi dixiſſet, de Deo in nobis itelligi potuiſſet. Et ſic omnia cõſonant ſimpliciter, & in doctrina authoris. * Lib. 2. ex c. 14.

A cies triſtitiæ, vt † Damaſce. dicit & ſupra † habitum eſt. ergo accidia non eſt peccatum.

¶2 Præ. Nullus defectus corporalis q̃ ſtatutis horis accidit hẽt rõnẽ pc̃ti: ſed accidia eſt hm̃oi. dicit. n. * Caſſianus in 10. li. de Inſtitutis monaſteriorũ. Maxime accidia circa horã ſextã monachũ inquietat, vt q̃da febris ingruens tp̃e pſtituto, ardentiſſimos æſtus accẽſionũ ſuarũ ſolitis ac ſtatutis horis aĩæ iferẽs ægrotãti. ergo accidia ñ ẽ pc̃m̃.

¶3 Præt. Illud qđ ex radice[h] bona pcedit, nõ vr̃ eſſe pc̃m̃: ſed accidia ex bona radice pcedit. dicit. n. * Caſſianus ĩ eodẽ libro q accidia puenit ex hoc, q aliqs ingemiſcit fructũ ſpũale nõ habere, & abſentia lõgeq; poſita magnificat monaſteria, qđ vr̃ ad humilitatem pertinere ergo accidia non eſt peccatum.

¶4 Præ. [h] Oẽ pc̃m̃ eſt fugiẽdũ, ſm̃ illud Eccleſ. 21. Quaſi a facie colubri fuge pc̃m̃: ſed Caſſianus dicit in eodẽ li. * Experimento probatũ eſt, accidię impugnationem nõ declinãdo fugiendã, ſed reſiſtendo ſuperandam. ergo accidia nõ eſt pc̃m̃.

SED CONTRA. Illud quod interdr̃ in ſacra ſcriptura pc̃m̃ eſt: ſed accidia eſt hm̃oi. dr̃. n. Eccle. 6. Subijce humerũ tuum, & porta illam. ſ. ſpiritualem ſapientiã, & non accideris in vinculis eius. ergo accidia ẽ pc̃m̃.

RESPON. Dicendũ, q accidia ſm̃ * Damaſcenum, eſt q̃dam triſtitia aggrauãs, q̃. ſ. ita deprimit aĩum hoĩs, ut nihil ei agere libeat, ſicuti ea q̃ ſunt acida, frigida ſunt. Et iõ accidia importat quoddã tædiũ operandi, ut patet p hoc quod dr̃. in * gloſa ſup illud Pſalm. Oẽm eſcam abominata eſt aĩa eorũ. Et à q̃buſdã dr̃, q accidia eſt torpor mẽtis bona negligentis inchoare. Hmõi ãt triſtitia ſemper eſt mala, qñq; quidẽ ẽt ſm̃ ſeipſam, qñq; uero ſm̃ effectũ. Triſtitia. n. ſm̃ ſe mala eſt, q̃ eſt de eo, quod eſt apparens malũ, & vere bonũ: ſicut econtrario mala delectatio eſt, q̃ eſt de eo, quod eſt apparens bonum, & uere malũ. Cũ ergo ſpũale bonũ ſit vere bonũ[m] triſtitia, q̃ ẽ de ſpũali bono, eſt ſm̃ ſe mala. Et ẽt triſtitia, q̃ eſt de uere malo, mala eſt ſm̃ effectũ, ſi ſic aggrauet hoĩem, ut eum totaliter à bono opere retrahat.[n] Vñ & Apoſtolus 2. ad Corinthi. 2. nõ vult ut pœnitens maiori triſtitia de pc̃tõ abſorbeat. Quia ergo accidia, ſm̃ quod hic ſumit noĩat triſtitiam ſpiritualis boni, eſt dupliciter mala & ſm̃ ſe & ſm̃ effectum: et ideo[p] accidia eſt peccatum[q]. Malum enim in motibus appetitiuis dicimus eſſe peccatum, ut ex ſupra * dictis patet.

* Gloſ. ordi. ibidem. — Concl. m — Concl. p

* 1. 2. q. 24 ar. 1. & q. 39 pra q. 10. art. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, q paſſiones ſm̃ ſe non ſunt peccata, ſed ſm̃ q applicantur ad aliquod malum uituperantur ſicut & laudantur ex hoc, q applicantur ad aliquod bonum. Vnde triſtitia ſm̃ ſe non nominat nec aliquid laudabile, nec uituperabile: ſed triſtitia de malo moderata nominat aliquid laudabile. Triſtitia autẽ de bono & iterum triſtitia immoderata nominat aliquid uituperabile. Et ſm̃ hoc accidia ponitur peccatum.

AD SECVNDVM dicendum, q paſſiones appetitus ſenſitiui & in ſe poſſunt eſſe pc̃tã uenialia, & inclinant aĩam ad pc̃m̃ mortale. Et qa appetitus ſenſitiuus habet organum corporale, ſequitur q B per aliquam corporalem tranſmutationem hõ ſit habilior ad aliquod pc̃m̃. Et ideo põt contingere, q ſm̃ aliquas tranſmutationes corporales certis temporibus prouenientes, aliqua pc̃tã nos magis impugnent. Oĩs autem corporalis defectus de ſe ad triſtitiam diſponit. Et ideo ieiunantes circa meridiẽ, qñ iã incipiũt ſentire defectũ cibi & urgeri ab æſtibus Solis, magis ab accidia impugnant̃.

AD TERTIVM dicendũ, q ad humilitatem pertinet, ut hõ defectus proprios conſiderans, ſeipſũ non extollat: ſed hoc non ptinet ad humilitatem, ſed potius ad ingratitudinem, q bona quæ quis à C Deo poſſidet, cõtemnat: et ex tali cõtẽptu ſequit̃ accidia. De his. n. triſtamur, q̃ quaſi mala, uel uilia reputamus. Sic ergo neceſſe eſt, ut aliquis aliorũ bona extollat, q tamen bona ſibi diuinitus pui- ſa non contemnat, quia ſic ei triſtia redderentur.

AD QVARTVM dicendum, q pc̃m̃ ſemper eſt fugiendũ ſed impugnatio peccati qñq; eſt uincenda fugiendo qñq; reſiſtendo Fugiendo quidẽ qñ continua cogitatio auget peccati incentiuum D ſicut eſt luxuria. Vñ dr̃ 1. ad Corint. 6. Fugite fornicationẽ. Reſiſtendo ãt, qñ cogitatio perſeuerãs tollit incentiuum pc̃ti quod prouenit ex aliqua leui apprehẽſione. Et hoc cõtingit in accidia qa quãto magis cogitamus de bonis ſpũalibus tanto magis nobis placẽtia reddunt, ex quo ceſſat accidia.

ARTICVLVS II.

Vtrum accidia ſit ſpeciale vitium

Ban. eodem art. — *Par. eſt. 1 per totum.*

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd accidia non ſit ſpeciale uitium, Illud. n. quod conuenit omni uitio, non conſtituit ſpecialis vi- 210
E tij rõnem: ſed quodlibet uitium facit hoiem triſtari de bono ſpũali oppoſito. Nã luxurioſus triſtat̃ de bono cõtinẽtiæ, & gulos[9] de bono abſtinẽtiæ. Cum accidia ſit triſtitia de [h] bono ſpirituali, ſicut * dictum eſt, vr̃ q accidia non ſit ſpeciale peccatũ.

Malo. q. 11. ar. 2. Et ar. 3. Et 4. co.

¶2 Præt. Accidia, cũ ſit triſtitia quædã, [h] gaudio opponitur: ſed gaudium nõ ponitur vna ſpecialis virtus. ergo neq; accidia debet poni ſpeciale vitium. * Art. pce.

¶3 Præt. Spũale bonum, cum ſit quoddam coe obiectum, quod uirtus appetit, & vitium refugit, nõ conſtituit ſpecialem rationem uirtutis, aut uitij, niſi per aliquid additum contrahatur: ſed nihil vr̃ quod contrahat ipſum ad accidiam, ſi ſit uitium. ſpeciale

ſpāle, h niſi labor. ex hoc.n. aliq refugiunt ſpūalia bona, q̄a ſunt laborioſa, vñ & accidia tædiū qđ dã eſt: refugere āt labores, & q̄rere quietē corporalē ad idē ptinere vr̄, ſ. ad pigritiam. ergo accidia nihil aliud eſt, q̄ pigritia, quod ur̄ eſſe falſum. Nam pigritia ſolicitudini opponitur: accidiæ autem gaudium. non ergo accidia eſt ſpeciale uitium. F

SED CONTRA eſt, ꝙ* Greg. 31. Moral. diſtinguit accidiam ab alijs uitijs. ergo eſt ſpeciale uitium.

* Li. 13. c. 31.

RESPON. Dicendū, ꝙ cum accidia ſit triſtitia de ſpūali bono, ſi accipiat ſpūale bonū cõiter, nõ habebit accidia rõnem ſpālis vitij: q̄a, ſicut * dictum eſt, oē uitium refugit ſpūale bonū uirtutis oppoſitæ. Siſr̄ et non põt dici ꝙ ſit ſpāle uitiū accidia, inquantū refugit ſpūale bonū, prout eſt laborioſum, vel moleſtum corpori, aut delectationis eius impeditiuū: quia hoc ēt nõ ſepararet accidiā à uitijs carnalibus, q̄b. aliquis quietē, & delectationē corporis quærit. Et iõ dicēdū eſt, ꝙ in ſpūalib. bonis eſt quidā ordo. Nam oia ſpūalia bona, q̄ ſunt in actibus ſingularū uirtutū, ordinant ad vnū ſpūale bonū, quod eſt bonū diuinū, circa quod eſt ſpālis uirt⁹, q̄ eſt charitas. Vñ ad q̄libet uirtutē ptinet gaudere de ꝓprio ſpūali bono, ꝙ cõſiſtit in ꝓprio actu: ſed ad charitatē ptinet ſpāliter illud gaudiū ſpūale, quo quis gaudet de bono diuino. Et ſiſr̄ m illa triſtitia qua q̄s triſtat̄ de bono ſpūali, ꝙ ē in actib. ſingularū uirtutū, nõ ptinet ad aliqđ uitium ſpāle, ſed ad oia uitia: ſed triſtari de bono diuino, de quo charitas gaudet, ptinet ad ſpāle uitiū, quod accidia uocat̄.n Et per hoc patet rñſio ad obiecta. G H

* 1. 2. qu. 71. ar. 1.

Conclu. m

ARTICVLVS III.

Vtrum accidia ſit peccatum mortale.

Porrecta per totum. 211 Mal. q. 11. ar. 1. cor. & art. 3.

Nic. de Nyſe Tract. 3. p. 3. po. 2. q. 4. Bannes eodem art.

AD TERTIVM ſic ꝓcedit. Vr̄ ꝙ accidia non ſit pc̄tm̄ mortale. Oē.n. pc̄tm̄ mortale cõtrariat̄ p̄cepto legis Dei: ſed accidia nulli p̄cepto h vr̄ contrariari, ut patet diſcurrenti per ſingula præcepta decalogi. ergo accidia non eſt peccatum mortale. I

¶ 2 Præt. Pc̄tm̄ operis in eodē gñe non eſt minus, q̄ pc̄tm̄ cordis: ſed recedere opere ab aliquo ſpūali h bono in Deū ducente, non eſt pc̄tm̄ mortale, alioquin mortaliter peccaret, quicūq; cõſilia non obſeruaret. ergo recedere corde per triſtitiā ab huiuſmodi ſpiritualibus operibus, non eſt pc̄tm̄ mortale. non ergo accidia eſt peccatum mortale.

¶ 3 Præ. Nullū h pc̄tm̄ mortale in uiris ꝑfectis inuenit̄: ſed accidia inuenit̄ in uiris ꝑfectis. dicit.n. Caſſian⁹ in li. 10.* de Inſtitutis Cœnobiorum, quòd accidia eſt ſolitarijs magis experta, & in eremo commorantibus infeſtior hoſtis, ac frequens. ergo accidia non eſt peccatum mortale. K

* Li. 10. in prin. illi⁹ & lib. 9.

SED CONTRA eſt, quod dr̄ 2. ad Cor. 7. Triſtitia ſæculi mortem operat̄: ſed hmõi eſt accidia. Nõ.n. eſt triſtitia ſm̄ Deū, q̄ cõtra triſtitiā ſæculi diuidit̄, & mortē operatur. ergo eſt peccatum mortale.

RESPON. Dicēdū, ꝙ ſicut* dictū eſt, pc̄tm̄ mortale dr̄, quod ſpūalē uitā tollit, q̄ eſt p charitatē, ſm̄ q̄ Deus nos inhabitat. Vnde illud pc̄tm̄ ex ſuo gñe eſt pc̄tm̄ mortale, quod de ſe ſm̄ ꝓpriā rõnē contrariat̄ charitati: hmõi aūt eſt accidia. Na ꝓpri⁹ ef-

* 1. 2. qu. 88. ar. 1. & 2.

fectus charitatis eſt gaudiū de Deo, ut s.* dictū eſt: accidia āt eſt triſtitia de bono ſpūali, inquantū eſt bonū diuinū. Vñ m ſm̄ ſuum genus accidia ē pc̄tm̄ mortale.n Sed cõſiderādū eſt in oib. pc̄tis, quæ ſunt ſm̄ ſuum gen⁹ mortalia, ꝙ non ſunt mortalia, niſi q̄ñ ſuā perfectionē conſequunt̄. eſt.n. conſummatio pc̄ti in conſenſu rõnis: Loq̄mur.n. nūc de pc̄tō humano, quod in actu humano cõſiſtit, cui⁹ principiū eſt ro. Vñ ſi ſit inchoatio pc̄ti in ſola ſenſualitate, & nõ ptingat uſq; ad cõſenſum rõnis, pp im pfectionē act⁹ eſt pc̄tm̄ veniale. Sicut in gñe adulterij cõcupiſcētia, q̄ cõſiſtit in ſola ſenſualitate, ē pc̄tm̄ ueniale, ſi tñ puenit̄ uſq; ad cõſenſū rõnis, ē pc̄tm̄ mortale: ita ēt & motus accidiæ in ſola ſenſualitate q̄ñq; eſt pp repugnātiā carnis ad ſpm̄, & tūc eſt pc̄tm̄ ueniale. Q̄ñq; uero cõtingit uſq; ad rõnē, q̄ cõſentit in fugā, & horrorē, & deteſtationē boni diuini, carne cõtra ſpm̄ oīno præualēte: & tūc manifeſtū eſt, ꝙ accidia eſt pc̄tm̄ mortale.

* q. 28. ar. 1.

Conclu. m

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ accidia cõtrariat̄ p̄cepto de ſanctificatione ſabbathi, i quo ſm̄ ꝙ ē p̄ceptū mortale, præcipitur quies mentis in Deo, cui ēt cõtrariat̄ triſtitia mentis de bono diuino.

AD SECVNDVM dicēdū, ꝙ accidia nõ eſt receſſus mētalis à quocūq; ſpūali bono, ſed a bono diuino, cui oportet mentē inhærere ex neceſſitate. Vnde ſi quis contriſtet̄ de hoc, ꝙ aliquis cogit eū implere opera uirtutis, quæ facere non tenet̄, non eſt peccatum accidiæ: ſed quando contriſtatur in his, quæ ei imminent facienda propter Deum.

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ in uiris ſanctis inueniūtur aliqui imperfecti motus accidiæ, qui tamen non pertingunt uſque ad conſenſum rationis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum accidia debeat poni uitium capitale

Porrecta per totum. 212

Nic. de Nyſe Tract. 3. p. 3. po. 2. q. 4. Bannes eodem art.

AD QVARTVM ſic ꝓcedit. Vr̄ ꝙ accidia nõ dēat poni uitiū capitale. Vitiū.n. capitale dr̄, ꝙ mouet ad h actus pc̄tõrum, ut s.● habitum eſt. ſed accidia non mouet ad agendū, ſed magis retrahit ab agendo. ergo non debet poni uitium capitale.

¶ 2 Præt. Vitium capitale hēt filias ſibi deputatas. Aſſignat aūt † Greg. 31. Moral. ſex filias accidiæ, q̄ ſunt malitia, rācor, puſillanimitas, deſperatio, torpor circa p̄cepta, euagatio mētis circa illicita, q̄ h non vr̄ conuenienter oriri ex accidia. Nā rancor idem eſſe vr̄ quod odium, quod orit̄ ex inuidia, vt s.* dictum eſt: malitia aūt eſt genus ad oīa uitia. Et ſimiliter euagatio mentis, circa illicita & in omnibus uitijs inuenitur. Torpor autem circa præcepta idem ur̄ eſſe, quod accidia. Puſillanimitas ēt, & deſperatio ex quibuſcūq; pc̄tis oriri non pñt. nõ ergo conuenienter ponit̄ accidia eſſe uitiū capitale.

¶ 3 Præt. Iſidorus in lib. de ſummo bono h diſtiguit vitiū accidiæ à uitio triſtitiæ, dicēs triſtitiā eſſe inquātū recedit à grauiori, & laborioſo, ad qđ tenetur: accidiā aūt inquātū ſe conuertit ad quietē indebitā: & dicit de triſtitia oriri rancorem, puſillanimitatē, amaritudinem, deſperationem: de accidia uero dicit oriri ſeptē, quæ ſunt otioſitas, ſomnolentia, importunitas mentis, inquietudo corpo-

Inf. q. 36. ar. 4. cor. Et 1. 2. q. 84. ar. 3. cor. & mal. q. 11. ar. 4

* q. p̄ced. ar. 5. & 1. 2. q. 84. a. 4.

† Lib. 31. Mor. c. 31. a medio.

* q. p̄ced. art. 6.

ris,inſtabilitas,uerboſitas, curioſitas. ergo uidet vel quòd à Gregor.uel ab Iſidoro male aſſignetur accidia uitium capitale cum ſuis [h] filiabus.

*Iſid. lib. 2. de ſum mo bono c.37. Li. 31.ca. 31. *Arg.1.& 1.2.q.84. ar.4. D.302.

SED CONTRA eſt, ꝙ idē Greg. dicit 31. Moral. accidiam eſſe uitium capitale, & hr̄e p̄dictas filias.

RESP. Dicēdū, ꝙ ſicut ſ.* dictū eſt, uitiū [d] capitale dr̄ eſſe ex quo prōptū eſt, ut alia uitia orianꝭ ſm rōnem cāæ finalis. Sicut aūt hoies multa operanꝭ pp delectationē, tū ut ipſam cōſequaꝭ, tū ēt ex eius impetu ad aliquid agēdū per motū:ita etiā pp triſtitiam multa operantur vel ut ipſam euitēt, vel eius pondere in aliqua agenda prorūpentes. Vnde [m] cū accidia ſit triſtitia quædam, ut* ſ. dictū eſt, conuenienter ponitur uitium capitale. *

Conclu. m *In hac q̄ ſtio. ar. 1. & 12. qu. 35. ar. 8.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ accidia aggrauando aīum, hoiem impedit ab alijs operibus, quæ triſtitiā cauſant: ſed tamen inducit animum ad aliqua agenda uel quæ ſunt triſtitiæ cōſona, ſicut ad plorandum, uel ēt ad aliqua, per quę triſtitia euitatur.

*Lib. 8. Ethi. c. 5. & 6. tom. 5

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ Greg. cōuenienter aſſignat filias accidiæ: q.a.n. vt Philoſ. dicit in 8. Eth. nullus diu abſq; delectatione pōt manere, cū triſtitia, neceſſe eſt ꝙ ex triſtitia aliquid dupliciter oriaꝭ, uno mō, ut hō recedat a contriſtantib. alio modo, ut ad alia tranſeat, in quib. delectatur. ſicut illi, q non pn̄t gaudere in ſp̄ualib. delectationib⁹, transferunt ſe ad corporales, ſm* Philo. in 10. Eth. In fuga aūt triſtitiæ talis proceſſus attendiꝭ, quia primo hō fugit contriſtātia: ſecūdo ēt impugnat ea q̄ triſtitiam ingerunt. Sp̄ualia aūt bona de quib. triſtaꝭ accidia, ſunt & finis, & id quod eſt ad finem.

*Li. 10. c. 6. circa medium to mo 5.

Fuga aūt finis fit per deſperationem: fuga aūt bonorū q̄ ſunt ad finē, quantum ad ardua, q̄ ſubſunt cōſilijs, fit per puſillanimitatē: quantum aūt ad ea, quæ pertinent ad cōem iuſtitiam, fit per torporē circa præcepta. Impugnatio aūt contriſtantiū bonorum ſp̄ualium, qn̄que quidem eſt circa homines qui ad bona ſp̄ualia inducuntur, & hic eſt rancor: qn̄q; uerò ſe extendit ad ipſa ſp̄ualia bona, in quo rū deteſtationē aliquis adducitur, & hoc ꝓpriē eſt malitia. Inquantum aūt pp triſtitiam a ſp̄ualibus aliquis transfert ſe ad delectabilia exteriora, ponitur filia accidiæ euagatio circa illicita. Per qđ patet reſponſio ad ea, quæ circa ſingulas filias obijciebanꝭ. Nā malitia nō accipiꝭ hic, ſm quod eſt genus uitiorū, ſed ſicut* dictū eſt. Rancor ēt nō accipitur hic cōiter pro odio, ſed pro quadā indignatione, ſicut dictū eſt: & idē dicendum eſt de alijs.

*In verſ pcedē hu ius ſolutionis.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ ēt Caſſianus in lib. de Inſtitutis cœnobiorum, diſtinguit triſtitiā ab accidia, ſed cōueniētius Greg. accidiam triſtitiā nominat: quia, ſicut ſupra* dictū eſt, triſtitia nō eſt vitiū ab alijs diſtinctum, ſm ꝙ aliquis recedit à graui & laborioſo opere, vel ſm quaſcumque alias cauſas aliquis triſtetur: ſed ſolūm ſm quod triſtaꝭ de bono diuino [e] quod pertinet ad rōnē inuidiæ, quæ in tm̄ cōuertit ad quietem indebitam, inquātū aſpernatur bonum diuinum. Illa aūt q̄ Iſido. ponit oriri ex accidia, & triſtitia, reducunꝭ ad ea quæ* Greg. ponit. Nam amaritudo, quam Iſido. ponit oriri ex triſtitia, eſt quidam effectus rancoris. Otioſitas āt, & ſomnolentia reducunꝭ ad torporem circa præcepta, circa quæ eſt aliquis otioſus, oīa ea prætermittēs, & ſomnolētus ea negligēter implens. Oīa autem alia quinque: quæ ponit ex accidia oriri, ꝑtinēt ad euagationē mētis circa illicita, q̄ qdē ſm ꝙ in ipſa arce mentis reſidet: uolentis importunè ad diuerſa ſe diffundere, uocaꝭ importunitas mentis: ſm autem ꝙ pertinet ad cognitionem, dr̄ curioſitas: quantum autem ad locutionem, dr̄ uerboſitas: quantum autem ad corpus in eodem loco non manens, dr̄ inquietudo corporis, quando. ſ. aliquis per inordinatos motus membrorum uagacitatem indicat mentis: quantum autem ad diuerſa loca, dicitur inſtabilitas, vel poteſt accipi inſtabilitas ſecundùm mutabilitatem propoſiti.

*Ar. 2. hu ius queſt.

*Loro citato ſ arg.

QVAESTIO XXXVI.

De inuidia, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de inuidia.

ET circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, Quid ſit inuidia.

¶ Secundò, Vtrum ſit pc̄tm̄.

¶ Tertiò, Vtrum ſit peccatum mortale.

¶ Quartò, Vtrum ſit uitiū capitale, & de filiabus eius.

ARTICVLVS I.

Vtrum inuidia ſit triſtitia.

AD PRIMVM ſic ꝓcedit. Vr̄ ꝙ inuidia nō ſit triſtitia. Ob iectū.n. triſtitiæ eſt malū: ſed obiectū inuidiæ eſt [h] bonū. dicit.n.* Greg. in 5. Moral. de inuido loquēs. Tabeſcētē mētē ſua pœna faciet, q̄ fęlicitas torq̄t aliena. ergo inuidia nō eſt triſtitia.

¶ 2 Præt. [h] Similitudo nō eſt cā triſtitiæ, ſed magis delectationis: ſed ſimilitudo eſt cā inuidię. dicit. n.† Philoſop. in 2. Rhetor. Inuidebūt tales, quibus ſunt aliq ſimiles aut ſecundùm gen⁹, aut ſecundùm cognationem, aut ſecundùm ſtaturam, aut ſm habitum, aut ſm opinionem. ergo inuidia non eſt triſtitia.

¶ 3 Pręt. Triſtitia ex aliquo [h] defectu cāturr. Vnde illi, qui ſunt ī magno defectu, ſunt ad triſtitiā proni, ut ſ.* dictū eſt, cum de paſſionibus ageretur: ſed illi, q̄ bus modicū deficit, & qui ſunt amatores honoris, & q̄ reputātur ſapiētes, ſunt inuidi, ut patet per Philoſ. in 2.* Rhetori. ergo inuidia non eſt triſtitia.

¶ 4 Prę. Triſtitia delectatiōi op

SVPER Q XXXVI. ART. I.

Bannes eodem art.

IN art. 1. q. 36. circa diffinitionem inuidiæ, ſ. q; eſt triſtitia de bono alterius, quatenus eſt diminutiuū propriæ gloriæ, uel excellentiæ, dubiū ex Martino occurrit, multipliciter hoc impugnante. Primo, authoritate Ariſt. in 2. Rhetor. ubi dr̄iam inter inuidiam, & nemeſin, ac timorem ponit per hoc ꝙ nemeſis eſt de bona indigni timor de bono alterius quatenus nocituum: inuidia āt de bono alterius pp ipſum proximum. Vbi patet, ꝙ triſtitia de bono proximi, quia inde eueniet diminutio gloriæ noſtræ timorem, nō inuidia. ¶ Deinde ſup hac authoritate fundat quatuor argumenta.

¶ Primum eſt. Nulla triſtitia de bono alterius, inquantum per hoc imminet nobis periculū alicuius nocumenti eſt inuidia. Pateriſta ex ipſo Thoma ēt in hoc articulo: ſed triſtitia de bono alterius inquantum eſt diminutiuū propriæ gloriæ, uel excellentiæ, eſt triſtitia de bono proximo inquātum imminet nobis periculum alicuius nocumenti. ergo huiꝰ triſtitia nō eſt inuidia Minor patet, quia diminutio glorię, uel excellentię eſt maius nocumentum, quàm diminutio diuitiarum.

¶ Secundum eſt. Nullus timor eſt inuidia

Perrecta per totum 213 Infr. ar. 2. Et Mal q. 10. arti. 1 ad 6. & 2. 2. ad 1. & q. 11. ar. 3. & 4. corp. Et Iob. 5. princ.

*Li. 5. Moral. ca. 34. paulo a princip.

† Li. 2. ca. 10. to. 6.

* 1. 2. qu. 36.

* Li. 2. ca. 10. paruū a princi, tom. 6.

ſed

ſed triſtitia de bono proximi, vt diminutiuo ꝓpriæ excellētiæ, F eſt timor. ergo non eſt inuidia. Maior patet: quia contra ſcinuicē timor, & inuidia diſtinguuntur ab Ariſt & Thom. Minor patet: quia omnis triſtitia ex apprehenſione futuri corruptiui, aut contriſtatiui de prope apparentis eſt timor ſcdm Ariſt. in eo. li.

¶ Tertiū eſt. Quicquid facit triſtitiā de bono alterius nō eſſe pp ipſum proximū, de cuius bono triſtamur, ſed ppeū q triſtaſ, facit triſtitiā nō eſſe inuidiā: ſed eſſe diminutiuū ꝓpriæ excellentiæ facit triſtitiā de bono ꝓximi eſſe non pp proximū, de cuius bono triſtamur, ſed pp nos q triſtamur. ergo. Maior patet ex definitione Ariſt. Minor ex terminis eſt nota.

¶ Quartum eſt. Poſſibile eſt q̄ aliq̄s triſtef de bono ꝓximi pp ipſum ꝓximū, q̄a ſ. nō vult ſibi bñ, & non q̄a diminutiuum ꝓpriæ excellentiæ: & poſſibile eſt, q̄ aliquis triſtef de bono ꝓximi, quatenus diminutiuo ꝓpriæ excellētiæ, & nō pp ipſum proximum: ſed in hmōi caſu primū eſt inuidia, & non ſecundum igitur. Ex his patet, q̄ opinio Thom. contradicit Ariſto. & ſibi ipſi.

ponit: oppoſitorū aūt nō eſt ea dē cā. ergo cū[h] memoria bonorū humanorū ſit cā delectationis, ut ſ̄. dictū * eſt, nō erit cā triſtitiæ. Eſt aūt cā inuidiæ: dicit. n. Philſ. in † 2. Rheto. q̄ his aliq̄ inuident, qui habent, aut poſſederunt quæ ipſis conueniebant, aut quæ ipſi quandoq; poſſidebant. ergo īuidia nō eſt triſtitia.

Sed contra eſt, q̄ Damaſc. in 2. libro ponit inuidiam ſpēm triſtitiæ, & dicit, quòd inuidia eſt triſtitia de alienis bonis.

Respon. Dicēdū, q̄ obiectū triſtitiæ eſt malum proprium. Contingit autem id, quod eſt alienum bonum, apprehendi vt malum proprium, & ſecundum hoc de bono alieno poteſt eſſe triſtitia: ſed hoc contingit dupliciter. H Vno modo, quando q̄s triſtatur de bono alicuius, inquantum imminet ſibi ex hoc periculum alicuius nocumenti: ſicut cum homo triſtatur de exaltatione inimici ſui, timens ne eum lædat. Et [m] talis triſtitia nō eſt inuidia, ſed magis timoris effectus [n], vt Philoſop. dicit in * 2. Rethor. Alio modo, bonum alterius æſtimatur, ut malum G proprium, inquantum eſt diminutiuum, propriæ gloriæ, uel excellentiæ: & [p] hoc modo de bono alterius triſtatur inuidia. [q] Et ideò præcipuè de illis bonis homines inuident, in quibus eſt gloria, & in quibus homines amant honorari, & in opinione eſſe, vt Philoſophus dicit in * ſecundo Rhetoricorum.

Ad primum ergo dicendū, quòd nihil prohibet id quòd eſt bonum uni, apprehendi ut malum alteri: & ſecundùm hoc triſtitia aliqua poteſt eſſe de bono ut dictum * eſt.

Ad secundum dicēdum, q̄ quia inuidia eſt de gloria alte-

pter ipſum proximum, ſeu propinquum, hoc eſt, pp proximitatem, ſeu propinquitatē illius hoīs, quod ſub alijs verbis dixerat, æqualis & ſimilis, hoc eſt, q̄ proſperitas aliena nō ſubiacet inuidiæ, quia eſt æqualis, & ſimilis, ſeu quia eſt propinqui. Cōtra ueritatē aūt eſt, quia eiuſdē moris eſt uelle alicui hoī malū, puta, mortē abſolutè, & dolere de bono oppoſito, hoc eſt uita, eius abſolutè, ut patet: ſed uelle alicui abſolutè malū mortis ſpectat ad vitiū odij ergo triſtari de uita alicuius abſolutè, ſpectat ad odiū. Et idē eſt de alijs bonis ac malis inuicē. Nō ergo inuidia diſtinguiſ ab odio, q̄a odiū eſt reſpectu mali alieni pp ipſū hominē, q̄a. ſ. ipſi abſolutè malū uolumus. & īuidia de bono pp eūdē, q̄a. ſ. ipſi abſolutè bonū nolum⁹, ut Martin⁹ ſomniare vi: ſed vterque iſte motus vnius eiuſdem moris eſt, odij. ſ. Hæc de ſecundo.

¶ Quo ad tertiū, ſnīa Ariſt per doctrinam authoris non excluditur ſed exponiſ. Declaranſ ſingula. Rō n primiſ ab Ariſt. explicata in obiecto inuidiæ, manifeſtè ſe tenet ex parte rei: nā ꝓſperitas propinq, ſeu ſimilis, & æqualis, in re ipſa inuenitur: & nihil aliud in re ipſa, q̄ eſt inuidiæ obiectū ſcdm ueritatē, inueniſ mouēs ad inuidiā, niſi proſperitas pp qui, ut patet. Et ppea inuidia eſt ſp praua: quia dolor eſt de proſperitate propinqui, de qua eſt gaudendum. Et quoniam in hoc quod dico, proſperitas æqualis, & ſimilis clauditur exceſſus quidam reſpectu qualis, & ſimilis, ex hoc namque quòd alterum I ſimilium, & æqualium proſperatur, excedit reliquum: ideò dicendo, quòd ratio obiecti inuidiæ eſt ꝓſperitas ſimilis, & æqualis, dicitur, quod eſt bonum excedens in ſimili, & æquali. Et ſi amplius ſcrutati fuerimus, unum aliud includitur in proſperitate ſimilis, & æqualis, ſcilicet mutatio relationis in ſe, & ſuo correlatiuo. Nam ubi prius erant correlatiua æquiparantiæ, quia erāt ſimiles & æquales, proſperitas ſimilis & æqualis tranſfert ipſum in relatiuum ſecundum exceſſum, & correlatiuum exceſſi, non per diminutionem aliquam in eo qui exceditur, ſed per ſolam augmentationem in eo qui excedit. Et propterea dicendo quòd obiectum inuidiæ eſt proſperitas ſimilis & æqualis, ſimul dicitur, quod eſt bonum excedens in ſimili & æquali, ac per hoc habens ſe ad alterum, ut excedens ad exceſſum. Et ſi profundius adhuc perſpexerimus, videbim⁹, quòd hęc ipſa mutatio relationum eſt ſecundum rem diminutiua excellētiæ in altero, non abſolutè, ſed relatiuè, hoc eſt, non minuit in eo aliquod bonum, ſed tollit ab eo relationē excellentiæ cuiuſdam, quam prius habebat in hoc, quod erat alteri par. Tollit dico, K non nocendo illi quouis modo, ſed per proprium augmentum. Perſpicuè quoque circumſpicientibus apparebit adhuc, quòd hęc ipſa diminutio relatiua abſque ſui defectu, & ſi mala aut nociua minime ſit ſecundùm rem & ueritatē, habet tamen mali ſpeciem, non mali culpæ, de quo ſcriptum eſt: Ab omni ſpecie mala abſtinete uos, ſed mali pœnæ. Nam tranſire de æquali ad eſſe exceſſum ex defectu proprio, malum eſt: ſine defectu autem proprio malum non eſt, ſed mali ſpēm, ſeu ſimilitudinē præfert. Proſperitas ergo æqualis & ſimilis, claudit in ſe rationem excedentis, ac per hoc mutantis relationem ad ſuum ſimile & æquale, in relationem excedentis ad exceſſum, ac per hoc quodammodo minuentis relatiuam excellentiam in ſuo ſimili & æquali: ac per hoc, licèt in ſe ſit bona, quandam tamē habet ſpeciem mali pœnæ reſpectu illius ſimilis & æqualis, quem modo excedit, & totum hoc eſt in re, quia ita res ſe habet. Et ſi his adiunxeris id, quod talis proſperitas ſortitur in reſpectu ad inuidum ex communi ratione triſtitiæ, hoc eſt, ex cōmuni conditione,

*1.2.q.32 art. 3.
†li.2.cap. 10. inter med. & finē, to.6.
Concl. m
*Li.2.c.9. paulo a princi. tomo 6.
Conclu. p
*Li.2.ca. 10. parū a princi. tom.6.
*In corp. ar.1.& 2. q. 35.

¶ Ad horum euidentē notitiam, exponenda eſt primo ſnīa Ariſto. de obiecto inuidiæ. Secundò, oſtenditur q̄ ſnīa Martini eſt & contra Ariſt. & contra ueritatē. Tertio, cōferēda eſt ſnīa Ariſ. cum doctrina authoris. Quarto, reſpondebitur obiectis.

¶ Quoad primum. Ariſt. in ſecundo Rhetor. tractans de paſſionibus animę, ponit quatuor triſtitiæ paſſiones circa bonū alienum, ſ. timorem, æmulationem, indignationem, & inuidiam. Et ad timorem ſpectare uult, dolere de aliena proſperitate, quatenus ex ea aliquod imminet nobis malum. Ad æmulationem verò ſpectat, dolere de alieno bono, non quia alius hoc habet, ſed quia ipſe illo caret. Ad indignationem autem ſpectat, dolere de proſperitate indigni. Ad inuidiam demum ſpectat, dolere de proſperitate æqualis, & ſimilis. Vbi perſpice primò quatuor rōnes formales obiecti doloris in alieno bono. Perſpice ſecundò q̄ indignatio, & inuidia in ſola cōditione hoīs, de quo eſt dolor, differunt. Nam utraq; eſt dolor perturbans de proſperitate aliena, ſed indignatio eſt de proſperitate indigni, inuidia uero de proſperitate æqualis & ſimilis. Ita q̄ ſicut indignatus ęgre fert indignum proſperari, non propterea quia timet q̄ ex indigni proſperitate aliquid mali ſibi eueniat, ſed ea ratione, quia indignus proſperatur: inuidus ægrè fert hominem æqualem, & ſimilem proſperari, non quia timeat q̄ ex illius proſperitate aliquid alterum ſibi mali eueniat, ſed ea ratione, q̄a æqualis, & ſimilis proſperatur. Et per hoc uterque dolet non quia ſibi timet, ſed quia alter proſperatur. Hæc eſt plana ſententia Ariſto. ibidem, ut patet intuenti. Hæc de primo.

¶ Quoad ſecundum, quanta dr̃ia eſt inter proſperitatem alterius hominis abſolutè, & proſperitatem alterius hominis ęqualis, & ſimilis, tanta eſt diſtantia inter phantaſiam Martini, & ſententiam Ariſto. Nam Martinus ponit inuidiam eſſe dolorē de bono alterius hominis abſolutè, ſeu propter ipſum hominem. Ariſtot. autem ponit inuidiam eſſe dolorem de proſperitate alterius hominis æqualis, & ſimilis. Et propterea credēs ſequi Ariſt. longe aberrauit ab eius doctrina. Fuit autem, ut puto, ratio erroris ſui illud Ariſto. uerbum, propter ipſum proximū. Putauit enim Martinus proximum eſſe nomen ſubſtantiæ: & quaſi dixiſſet, propter ipſum alium hoīem, cum tamen ſit nomen accidentis, comprehendentis vtrunque dictum accidens, ſ. æquale & ſimile. Nam ſtatim poſita definitione inuidiæ ſupradicta, volens declarare rationem in nominem [illegible], qua ſcilicet proſperitas ab inuido ægrè fertur, dixit quod eſt pro-

ditione, quam triſtitiæ ratio in omni ſuo obiecto ex parte eius, A qui triſtatur, ſupponit, ſ. q̀ ipſo nolente accedat (eſt.n. triſtitia de his, quæ nobis nolentibus fiunt, ſeu ſunt) oportet ſuperaddere ad dictum inuidiæ obiectum rationem noliti: ita q̀ proſperitas æqualis, & ſimilis nolita, eſt proprium obiectum triſtitiæ. Nā ſi uolita eſſet, cauſaret gaudiū. Et ſi nec volita, nec nolita eſſet, nec gaudium, nec triſtitiā cāret, ſed quia nolita eſt, triſtitiam cāt. Hæc oīa clara ſūt ſcdm Ariſt. & idē oīno ſentit author, quāuis alijs verbis vnum horum explicauerit. Quòd.n. obiectum inuidiæ ſit bonū excedēs, expreſſe ha'.e. & in hoc articulo in rñſione ad ſcdm, & in ſequēti articulo, vbi dicit, Quarto mō aliquis triſtat' de bonis alicuius, inquātū excedit ipſum in bonis: & hoc propriè eſt inuidia, & iſtud ſp eſt prauum &c. hæc ibi. Et ſic habes oīa apud ipſum, q̀ ex rōne excedentis deducta ſunt. Quòd exigatur rō ꝓpinqui, in hoc articulo in reſponſione ad ſecundum habes, vbi dī, q̀ his qui ſunt ꝓpinqui, quibus nititur aliquis ſe æquare, vel præferre, q̀ etiam præexigatur rō noliti, ibidem patet, cum ſubditur, Nam cū illi excedunt, accidit hoc contra nr̃am uoluntatem, & inde cauſat' triſtitia. Quòd concurrat ēt ſpecies mali, in hoc articulo patet, cum dī, Bonum alterius æſtimatur ut malū propriū: Nō dixit, eſt, ſed, æſtimat': quia in veritate non eſt malum, ſed ſimilitudo mali. Spēm igitur mali in quadam quaſi diminutione excellentiæ relatiuæ in obiecto inuidiæ inuentam in ordine ad nolentē obiectum illud, author explicauit per illa uerba, Aeſtimat' ut malum proprium, inquantum eſt diminutiuum propriæ excellentiæ. Vnde nulla eſt inter Ariſtotelem, & authorē in hoc diſſonātia: ſed explicauit iſte, q̀ ille implicitè dixerat, & inſinuauerat, dicendo ſtatim poſt diffinitionem inuidiæ, Hoc aūt nō: q̀a ipſi aliquid accidet alterum, ſed propter ipſum propinquū &c. D Excludendo enim euentum alicuius alterius, non excludit hoc ipſum quod euenit, ſcilicet quod exceditur ab æquali & ſimili: ſed potius includitur cum ſubditur, Sed propter ipſum propinquum: ita quòd differentia inter obiectum inuidiæ, & timoris non conſiſtere dixit in hoc, q̀ alterum habeat rationem mali, alterum non: ſed in hoc, quod malum in obiecto timoris eſt aliquid alterum ab ipſo bono proueniturum. Malum uerò in obiecto inuidiæ non eſt aliquid alterum ab ipſo bono futurum, ſed eſt ipſum bonum, habens mali ſpeciē. Hoc.n. denotant illa Ariſto. uerba, Non quia ipſi aliquid accidet alterum, ſed propter ipſum propinquum: niſi quis dicat, quod fruſtra Ariſtot. dixit, Si aliquid alterum. Et ut clarius percipiatur quòd dicimus, ponamus exemplum ad propoſitum. Proſperitas mihi æqualis & ſimilis, ſeu propinqui poteſt eſſe obiectum æmulationis, indignationis, timoris, & inuidiæ. Æmulationis ſiquidem, ſi doleo: nō quia ille proſperatur, ſed quia non ſimiliter procedo. Indignationis vero, ſi doleo, quia ille eſt indignus proſperitate. Timoris E autem, ſi doleo, q̀ ex illius proſperitate, rapinæ, cædes &c. ſtent. Hæc.n. mala aliquid alterum ſunt ab ipſa proſperitate, & futura ex illa putantur. Inuidia autem, inquantum excedit me propinquum: ita quòd, hoc ipſum, quòd me propinquum excedit, in ſe quidem bonum, in ordine autem ad me præcipuè inuitū mali ſpeciem habet. Vnde ſtant hæc duo ſimul, q̀ inuidus non triſtat' de proſperitate propinqui, quia aliquid alterū accidet ei: & q̀ triſtatur, quia hoc ipſum accidit ei, ſ. excedi, quod mali ſpēm habet. Nec oportuit Ariſto. clarius hæc explicare, ut explicauit author: quia iſte etiam nouitius ſcripſit, ille eruditis, apud quos conſtat, q̀ ſicut impoſſibile eſt delectari, niſi de bono ſecūdùm rem, uel apparentiam: ita impoſſibile eſt triſtari, niſi de malo ſecundùm rem, uel apparentiam. Hæc de tertio.

¶Quoad quartum iam patet reſponſio, & ad authoritatem Ariſtot. quod eſt male intellecta: quoniam æquiuocat de ly, proximo; vt eſt nomen accidentis, & ut eſt nomen ſubſtantiæ. Ariſt. enim utitur nomine proximi, uel propinqui ut eſt nomen accidentis: ſicut vtitur nomine æqualis, & ſimilis, & indigni. Martinus autem intellexit nomine proximi alium hominem ſecundum ſe.

¶Ad primum autem argumētum dī, q̀ bonum aliquid eſſe diminutiuum propriç excellētiæ contingit dupliciter. Vno mō vt factiuū diminutionis ſcdm rē, ſiuè ſic ēe diminutiuū ſcdm rē ſit in re, ſiuè ſit ſcdm æſtimationē tm̄. Et ſic cōcedit, q̀ ſpectat ad ſpēm timoris, ſicut quidē, ſi ita ſit in re, ſimiliter autē, ſi eſt ſcdm æſtimationē tm̄: ita q̀, qui triſtat' de proſperitate propinqui, quia inde læderetur in ꝓpria excellentia nō laborat inuidia, ſed timore. Et ſimiliter, q̀ triſtatur de proſperitate alterius, quia putat, quàmuis uanè, q̀ ex illius proſperitate proueniet ſibi diminutio propriæ excellentiæ, non laborat inuidia, ſed timore: ſicut qui triſtatur de ꝓſperitate alterius, quia putat, quàmuis uanè, q̀ inde proueniet ſibi diminutio opū, vel regni, & aliorum bonorum. Eiuſdem ſiquidem rationis eſt velle, uel nolle unum & idem ſecundum rem, uel ſecundùm apparentiam. Adulterij ſiquidem eſt appetere coniugatam ſecundùm rem, & appetere quam putat cōiugatam, licèt falſò. Alio modo contingit bonum alterius eſſe diminutiuum propriæ excellentiæ: quia ipſum in ordine ad me habet quandam ſpeciē diminutiui excellentiæ meæ: & ſic eſſe diminutiuum propriæ excellentiæ ſpectat ad inuidiam. Nam inuidus triſtatur de proſperitate æqualis & ſimilis propter hoc, quòd eſt proſperitas æqualis & ſimilis, quod eſt excedere me, quod eſt ſimilitudinariè diminuere excellentiam meam, dum mutat relationē meā. Et hoc eſt quod prius dictum eſt, Ariſtotelem docuiſſe, ſcilicet quòd timor eſt de bono: quia inde aliquid alterum accidet. Inuidia autem non quia inde aliquid alterum accidet, ſed quia ipſum tale eſt, ſcilicet excedens habens mali ſpeciem. Et quia hinc ſoluuntur tria prima argumenta, & explanatur Ariſtoteles, & author, & omnia conſona apparent, cōncere potes, quòd vera doctrina hæc eſt.

¶Ad quartum argumentum dicitur, quòd triſtari de bono proximi hoc eſt alterius hominis, quia nolo illi bene eſſe, eſt poſſibile: ſed non ſpectat ad inuidiam, ſed ad odium, cuius eſt velle malum alteri homini non propter aliud: ſicut ad amorem amicitiæ ſpectat gaudere de bono alterius hominis abſolutè, ſeu propter ipſum hominem, qui bene habet.

¶In eodem articul. 1. in reſponſione ad tertium, Martinus occurrit dicens. Infero contra Thomam, quòd ex puſillanimitate non ſequitur inuidia. Thomas enim imponit Ariſtoteli, quòd puſillanimes ſunt inuidi, & applicat ad hoc probandum rationem Ariſtotelis, quia omnia eis magna uidentur. Hæc opinio Thomæ non bene concordat cum his, quæ eodem loco dicit. Et ideo arguitur ſic. Nullus inuidet in his, in quibus ſe multum putat deficere: ſed puſillanimis omnia reputat magna, ut Ariſtoteles dicit, & Thomas approbat. ergo puſillanimis ex ſui puſillanimitate potius retrahitur ab inuidia, quàm inducatur. Maior, & minor ſunt Thomæ hic.

¶Ad hoc dicitur, quòd puſillanimitas cauſat inuidiam in ſubiecto diſpoſito, hoc eſt, infra latitudinem hominum ſimilium. Inuidia enim, ut Ariſtoteles diffuſè declarat, inter ſimiles eſt. Cauſat autem inuidiam ex ratione reddita ab Ariſtotele, & authore hic, quia ſcilicet, omnia magna putat: ita quòd proſperitas ſimilis uni magnanimo nullam, aut paruulam inuidiam excitabit: quia pro nihilo, aut quaſi nihilo reputans illam proſperitatem, non reputat ſe excedi. Alteri uero puſillanimi inuidiam magnam excitabit, pro quanto ex quacunq; minima proſperitate ſimilis, reputat ſe multum excedi. Vnde quia puſillanimitas ſimilis facit, uel auget obiectum inuidiæ, ſcilicet rationem excedentis boni in ſimili, ideò inclinat ad inuidiā. Et hoc

clare

rius, inquantum diminuit gloriam, quam quis appetit, conſequens eſt, vt ad illos tantum inuidia habeatur, quibus hō uult ſe æquare, uel præferre in gloria: hoc autem non eſt reſpectu multum à ſe diſtantium. Nullus enim, niſi inſan', ſtudet ſe ęquare, uel præferre in gloria his, q̀ B ſunt multò eo maiores, puta, plebeius homo regi, uel etiam rex plebeio, quem multum excedit. Et ideò his qui multum diſtant, uel loco, vel tempore, vel ſtatu, homo nō inuidet: ſed his qui ſunt propinqui, quib. ſe nititur æquare, uel præferre. Nā cū illi excedūt i gloria, accidit hoc cōtra noſtram utilitatem, & inde cauſatur triſtitia: ſimilitudo C autem delectationē cauſat, inquantum concordat uoluntati.

AD TERTIVM dicēdū, q̀ nullus conatur ad ea, in quibus eſt multū deficiēs. Et iō cū aliquis in hoc eum excedat, non inuidet: ſed ſi modicū deficiat, vr̃ q̀ ad hoc pertingere poſſit, & ſic ad hoc conat'. Vnde ſi fruſtraret' eius conatus propter exceſſum gloriæ alterius, triſtatur: & inde eſt, q̀ amatores honoris sūt magis inuidi. Et ſimiliter ēt puſillanimes ſunt inuidi: quia oīa reputāt magna, & quicquid boni alicui accidat, reputant ſe in magno ſuperatos ēe. Vn̄ & Iob 5. dicit. Paruulum occidit inuidia. & Gregor. dicit in * 5. Moralium, quòd inuidere nō poſ-

* li. 5. Mora. c. 33. a medio illius.

clarè ſonat textus Ariſtotelis, ſecundùm planũ literæ contextũ F
Senſus.n. Martini & extortus eſt, & Ariſtoteli tribuit, q̃ per extranea vagef. Ad quid.n. ſeruit ad quod propoſitum ibi oporte bat de puſillanimibus loqui, ubi quales ſunt qui inuident, inueſtigatur, niſi quia ipſi ſunt inuidi? Et propterea ambitioſis copulant, quia utriq; magnificant obiectũ inuidiæ, quàmuis ex diuerſa radice vt clara contextus oſtendit.

¶ Ad argumentũ aũt in oppoſitum dr̃, q̃ multus exceſſus inter aliquos inueniř dupliciter, .ſ. uelut præexiſtens. & ſic retrahit ab inuidia: vel ut adueniens alteri ſimilium. & ſic quãto maior exceſſus aduenit, tanto maior inuidia. Et propterea Iob 5 dř. Paruulũ occidit inuidia. Superueniẽte .n. uni ſimiliũ excellẽtia, alter ſi puſillanimis ſit, longe maiori torquetř inuidia: quã quo magis ſe excedi patet, tãto magis retorquetř. Author ergo cũ Ariſtotele primo in hac reſpõſione ad tertium, loquitur de multo exceſſu, uel defectu præexiſtente, de quo ſolo eſt vera maior. Poſtmodum cũ ad puſillanimes venit, de multo exceſſu ſuperueniẽte, ſuppoſita ſimilitudine inter eos loquitur, & de hoc eſt vera minor: & ideò argumentum nihil ualet.

*lib. 2. ca. 10. a medio to. 6.

Porrecta per totum.
214
Inf. q. 158 art. 1. cor. & ad 1.
Et Pſa. 36. in princip.

¶ In eodem art. 1. in reſponſione ad quartum nõ mireris, quòd dicatur ſenes inuidere iuuenibus: & cum hoc dicatur, quòd inuidi ſunt ſimiles aut ſecundùm genus, aut ſecundùm ætatem &c. ut patet in 2. Rhetor. Ariſto. Nam ſenes habent ætatem iuuenilem in præterito ſui: & ideò recolentes ſe olim iuuenes non aſſecutos, quod iſti iuuenes aſſequuntur, inuident illis. Et rurſus cogitantes ſe ſimiles iuuenibus in natura, cum diuturniore expectatione tanti temporis non aſſequi, quod illi modico tempore, ſcilicet iuuentutis, aſſequuntur, inuidẽt. Semper ergo concurrit ſimilitudo aliqua aliquo modo, ut diffusè Ariſtoteles ibidem proſequitur de inuidia.

ſumus, niſi eis, quos nobis in aliquo meliores putamus.

AD QVARTVM dicẽdũ, q̃ memoria præteritorum bonorũ, inquantũ fuerũt habita, delectationẽ cãt: ſed inquantũ ſunt amiſſa, cãnt triſtitiam: & inquantum ab alijs hñtur, cauſant inuidiam, quia hoc maximè vř gloriæ propriæ derogare. Et iõ dicit Philoſophus in *2. Rheto. q̃ ſenes inuident iunioribus: & illi qui multum expenderunt ad aliquid conſequendum, inuident his, qui paruis expenſis illud ſunt cõſecuti. Dolent.n. de amiſſione ſuorum bonorũ, & de hoc quod alij cõſecuti ſunt bona.

G

ARTICVL. II.

Vtrum inuidia ſit peccatum.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vř q̃ inuidia nõ ſit peccatum. Dicit.n. Hier. *ad Lætam de inſtructione filiæ. Habeat ſocias cum quibus diſcat, quibus [h] inuideat, quarum laudib. mordeatur: ſed nullus eſt ſolicitandus ad peccandum. ergo inuidia non eſt peccatum.

*ante medium ep. tom. 1.

¶ 2 Pręt. Inuidia eſt triſtitia de [b] alienis bonis, ut Dam. † dicit: ſed hoc quandoque laudabiliter fit. dicitur enim Prouerb. 29. Cum impij ſumpſerint principatum, gemet popul[9]. ergo inuidia nõ eſt ſemper peccatum.

*lib. 2. ca. 14. in fin.

¶ 3 Pręt. Inuidia [h] zelũ quendam noiat: ſed zelus quidam eſt bonus, ſm illud Pſal. 68. Zelus domus tuæ comedit me. ergo inuidia non ſemper eſt peccatum.

H

¶ 4 Pręt. Pęna [h] diuidiř contra culpam: ſed inuidia eſt quędam pęna. dicit.n. *Greg. 5. Moraliũ. Cum deuictum cor liuoris putredo corruperit, ipſa quoque exteriora indicant q̃ grauiter

*lib. 5. ca. 34. circa principiũ

SVPER QVÆS. XXXVI. ART. II.

Bannes eodem artic.

IN q. 36. dubium accidit in 2. art. de nemeſi, quæ ab alijs uocatur indignatio: quia vere pertinere videtur ad bonos mores, nec prohiberi in doctrina fidei. Primum probatur ſic: quia triſtari de uere malo, eſt actus bonus ex genere ſuo, ſed nemeſis eſt triſtitia de uerè malo: nam verè malum eſt, quod bonum ſit in indigno. Diſſonat namque rõni hoc quod dico, bonum indigno: ſicut conſonat oppoſitum, ſ. bonum digno. Et licèt huiuſmodi bonum commune bonis, & malis ſit paruum: aliquod tñ bonũ eſt tñ, ut gaudij, & triſtitiæ humanæ materia ſit. Nec obſtat ſi dicatur, q̃ licèt bonum indigno diſſonet: tñ bonum ad K correctionem, uel damnationem, ſeu aliquod huiuſmodi non diſſonat indigno: hæc enim accidentia ſunt talis boni indigno. Sermo autem doctrinalis formalis eſt, & de triſtitia de bono indigni ut ſic, quæſtio eſt. Hanc enim Ariſt. ad bonos mores pertinere, & author prohiberi à doctrina fidei aſſerit.

¶ Secundum autem declaratur: quia æmulatio iniquorum prohibita in ſcriptura, intelligenda eſt, ut ab ipſamet ſcriptura declaratur, cum ſubditur, Noli æmulari ut malignetis, ac ſi diceret, Noli æmulari ſic, ut uelis fieri malus, ut habeas bona, quæ habent impij.

¶ In oppoſitum autem eſt doctrina authoris.

¶ Ad hoc dicitur, quod ſic proſperitas miſeris in mare poteſt conſiderari dupliciter, ſ. ſecundum ſe, & ſic habet rationem mali, & contriſtantis: & ſimpliciter, hoc eſt: omnibus conſideratis circunſtantijs, & ſic habet rõnem boni, & appetibilis, ut ſalus æternæ vitæ: ita bonum indigni poteſt dupliciter conſiderari. Primò ſecundùm ſe, & ſic habet rõnẽ mali, pro quanto hẽt rõnẽ iniuſti non ea rõne, qua iniuſtũ dr̃ malum culpæ, aut pœnæ: quia nec culpa eſt, nec pœna habẽtis, nec culpa aliorum, nec pœna aliorũ: qm̃ nõ oportet bonũ indigni eſſe cũ dãno alterius, ut patet de bono uitæ, vel ſanitatis corporeæ, quãuis ſic eſt, ut nulli auferatur: ſed ea rõne iniuſtum eſt, qua mõſtra iniuſta ſunt, quia ſeo facie hoĩs iniuſtè haberet. Alio mõ põt cõſiderari bonũ indigni ſimpliciter, cũ omnibus adiacentib. circũſtantijs, put inueniř, & ſic cũ ſit q̃dã diſtributio diuinæ prouidentiæ, rõnẽ boni hẽt. Mña qppe patris eſt bñfacere ẽt his, q oderũt eũ. Cũ aũt rõnalis naturæ malũ, q̃ ſolũ in moralib. malũ eſt, geminũ tñ ſit, .ſ. culpæ & pœnæ, oportet, ut bonũ indigni ſi triſtitiam de ſe malã, uel bonã reddit uerè malũ culpę, aut pœnæ ſit, ad conſtituendã triſtitiã bonã: aut uerè bonũ, ad cõſtituẽdũ triſtitiam malã. Nulla aũt apparet rõ mali pęnæ, aut culpæ hic in ipſo hñte, ut patet: ſed in diſtributione actiua apparet rõ mali culpæ, iniuſtæ. ſ. diſtributionis, & in ꝓportionalitate perſonarum, quibus diſtribuendum eſt, & rerum quę diſtribuendæ ſunt. Apparet & malum pœnæ in genere humano, dum diuitiæ, potentia, honor, & huiuſmodi debita dignis, dantur indignis, & per hoc priuantur digni. Vnde & Ariſtoteles in 2. Rhetor. fundat doctrinam ſuam ſuper hoc, ſcilicet, quòd præter dignitatem fit, iniuſtum eſt: ſed ſi diligenter conſideremus, & fateamur quòd in diſtributione actiua horum non poteſt inueniri malum culpæ, quia eſt actio diuinæ prouidentiæ, & quòd viris verè bonis non debentur bona huiuſmodi tpalia ſcdm ſe, ſed ſolùm in ordine ad uitam æternam, quia ſic ſolùm cadunt ſub merito, ut in ultimo articulo Primæ ſecũdæ dictum eſt, & hoc quia ſunt adeò parua bona, ut non ſint bona ſimpliciter, clarè uidebimus quòd nec mali culpæ, nec mali pœnæ ratio in huiuſmodi bonis indignorum inuenitur, & quòd Ariſto. qui bona tantum præſentia in humano genere nouit, & prouidentiã diuinam reſpectu ſingulorum hominum negaſſe uidetur in 12. Meta. id quod in diſtributione humana iniuſtum inuenit, eleuauit ad diſtributionem huiuſmodi bonorum, quæ non ab homine, ſed à Deo miſericorditer dãte, hæc minima bona malis fit. Si quid autem mali pœnæ alterius in huiuſmodi bonis ex praua hominum uoluntate annectitur, triſtari de hoc non pertinet ad nemeſim, ut in litera dicitur. Non eſt ergo eiuſdem rõnis triſtari de uexatione boni, & proſperitate mali, ut Ariſtoteles putauit, licèt vtrobique ſit indignitas. Et ratio eſt, quia vexatio boni in ſe habet unde ſit malum, pœnæ ſaltem. Proſperitas autem mali non habet in ſe mali culpæ, aut pœnæ ratioñẽ, ſed ſolius naturalis inconſonantiæ, ſicut monſtrum: pp quod rationi diſſonat, quemadmodum & monſtrum. Quia ergo nulla eſt in proſperitate indigni ratio mali, et eſt in eadem ratio boni iuſtitiæ, ac miſericordiæ diuinæ ſic diſpenſantis, conſequens eſt, quòd triſtari de hmõi bonis indignorum, eſt triſtari de diuina diſtributione. Propter quod gloſa ex Auguſt. in Pſal. 36. ſuper illud uerbum. Deſine ab ira &c. dicit. Inde iraſci, & deſdignari eſt contra Deum murmurare. Eſt igitur triſtitia de bono indigni ſimpliciter mala: quia eſt de bono ſimpliciter, ſcilicet ſecundum diuinam diſtributionem, quàmuis triſtari de huiuſmodi bono indigni ut ſic, abſtrahendo à diuina prouidentia, magis boni, quam mali ratioñẽ habeat: ſicut triſtari de mõſtro, & de habentibus ſpeciem mali. Inficiari ſiquidẽ nemo põt, quin, ut dictum eſt, ſecundũ humanæ diſtributionis rõnem, apud quam huiuſmodi bona diſtribuere indignis iniuſtũ eſt,

I

iniuſti

animũ veſania illigat. Color quippe pallore afficit, oculi deprimunt, mens accendit, membra frigeſcunt, fit in cogitatione rabies, in dentibus ſtridor. ergo inuidia non eſt peccatũ.

Sed contra eſt, quod dr̃ ad Galat. 5 Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes. B

Respon. Dicendum, ꝙ ſicut dictum * eſt, inuidia eſt triſtitia q̃dam de alienis bonis: ſed hæc triſtitia põt continge quatuor modis. Vno quidem mõ, cũ aliquis dolet de bono alicuius inquãtũ ex eo timet̃ nocumentũ uel ſibipſi, uel ẽt alijs bonis: & m talis triſtitia nõ eſt inuidia, vt dictũ* eſt, & põt eſſe ſine pc̃tõ. C

n Vñ Grg. 22. † Moraliũ ait Euenire plerũq; ſolet, vt nõ omiſſa charitate, & inimici nos ruina lętificet, & rurſũ eius glĩa ſine inuidiæ culpa cõtriſtet, cũ & ruẽte eo quoſdã bñ erigi credim ͦ, & pficiẽte illo pleroſq; iniuſte opprimi formidamus. Alio mõ põt aliq̃s triſtari de bono alterius nõ ex eo, ꝙ ipſe hẽt bonũ, ſed ex eo, ꝙ nobis deeſt bonũ illud, quod ipſe hẽt: & p hoc proprie eſt zelus, vt Philoſ. dicit * i 2. Rhetor. Et ſi iſte zelus ſit circa bona honeſta, laudabilis eſt ſm illud. 1. Corinth. 14. Aemulamini ſpiritualia. Si autem ſit de bonis temporalibus, poteſt eſſe cum pc̃tõ & ſine peccato. q Tertio modo, aliquis triſtatur

*Art. pce.

*ar. pced.

Concl. ...

†li 22. c. 11. circa princ. 10. 6.

*Li. 2. ca. 11. circa princ. 10. 6.

Concl. p

iniuſti rõnem hẽat, ac per hoc ſcdm ſe quandam mali ſpẽm A mentibus humanis ingerat: quo fit ut nullã pc̃tĩ rõnem v ... ſeã qñ aliquis triſtatur de proſperitate indigni, quia eſt indignus, ſi non extendit ſe triſtitia ad idem bonum, ... inquantum eſt à Deo diſtributum. Extendit ſiquidem ſe ad hoc, qñ ſimpliciter triſtatur de bono indigni. Non ſe extẽditã qñ triſtat̃ de bono indigni ſic, ut cõplaceat tñ ſibi ſimpliciter diuina diſtributio. Veruntamen, qa hmõi triſtitia ſcdm quid parat uiam triſtitiæ ſimpliciter, q eſt mala, id ẽt cauenda vt quaſi diſpoſitio ad malũ. Vñ & i Pſal. 72. ad hoc periculũ inſinuandũ dici vĩ. Mei aũt pene moti ſunt pedes. & pene eſfuſi ſunt greſſus mei: qa zelaui ſuper iniquos, pacẽ pc̃tõrum videns. Nec hoc diſſonat à doctrina authoris. immo ex ipſa deducit̃, p quãto excuſat Ariſt. ex rõne bonorũ tpalium ſcdm ſe rationem peccari aſſignat ex rõne eorundem, ut ordinatorum ad æternam fęlicitatem ex diuina puidentia: Et ex his patet ſolutio obiectorum. Nam bonum indigni diſſonat vt monſtrum, & eſt aliquid magnum apud iuſtitiam humanam. Et ordinari à Deo ad correctionem, uel damnationem, licet accidat .i. ſit extra rõnem formalem boni indigni ſcdm ſe, non tñ accidit eidẽ ſimpliciter, prout eſt. Et rurſus, licet accidat illi vt q̃dãtes eſt, non tñ accidit ei vt fit: quoniam non accidit ei, ꝙ eſt fieri agens, & finis. Et propterea huic, quod eſt bona huiuſmodi indignis diſtribui, non accidit à quo, & propter quid, uñ ſumitur ratio iuſti, uel iniuſti moralis, quod in operatione cõſiſtit.

q In eodem 2. ar. quæſt. 36. circa primum modum triſtitiæ qui eſt timoris affectu, & effectus, diligenter & caute obſerua, ꝙ in litera non dicitur huiuſmodi triſtitiam eſſe bonam, ſed dicitur, quòd non eſt inuidia, & quòd poteſt eſſe ſine peccato. Et primum horum declaratum eſt: ſecundum autem inſinuat, quòd poteſt etiam eſſe cum peccato. Iudicanda eſt enim huiuſ D modi triſtitia ſecundum regulas timoris. Nam ſicut timor poteſt eſſe cum peccato, & ſine peccato: ita & triſtitia, quæ timorẽ ſequitur. Qui n. timet bonis, ne opprimantur, aut iuſtitiæ, uel cultui diuino, ne conculcetur ob potentiam, diuitias & propterea triſtantur de potentia, & diuitijs alicuius, ſi clara eſt huiuſmodi malorum ſequela non peccat: cuius ſignum eſt, quòd ſi habere poteſtatem priuandi illum huiuſmodi potentia, & diuitijs, bene faceret priuãdo illum. Si autem aliquis timet ex alterius potentia lædi iuſte uel non iniuſte, & ideo de illius potentia triſtatur, peccat quoniam huiuſmodi timor non debet intantum progredi, ut nollit bonum alterius, ſed ſat eſt, quòd liceat ſibi timere malum proprium: cuius ſignum eſt, quòd ſi haberet poteſtatem priuandi illum tali potentia, non liceret ꝓpter hoc priuaret illum. Eadem ſiquidẽ ratione actus interior, & exterior ſibi reſpõdens eſt bonus uel malus. Similiter, ſi ambiguum eſt an aliquis potentia, uel diuitijs abutetur in alterius damnum, quamuis licite timeat, & caueat, non tamen licite triſtatur abſolute de illius potentia, uel diuitijs: ſicut nec licite poſſet propterea illum priuare poteſtate, uel diuitijs. Vnde E collige quod huiuſmodi timoris affectu, & effectus, qui eſt triſtari de bono pximi ut nociuo, fræno eget rectæ rationis cõſentus qualitatem mali ſuæ cauſæ, & præponentis præponenda, ut triſtitia de bono ex ſancta, ſeu recta deteſtatione mali excuſanda ſit.

q In eodem 2. ar. circa ſecundum modum triſtitiæ, hoc eſt, zelũ ſeu æmulationem, cum dicitur, quòd ſi eſt de bonis temporalibus, poteſt eſſe cum peccato, & ſine peccato, Martinus occurrit dicens, Hæc Thomæ opinio uidetur mihi contradicere Ariſto eli qui uniuerſaliter ponit zelũ eſſe boni moris, & ponit temporalia inter bona zelabilia.

q Ad hoc dicitur, quòd in nullo contradicitur Ariſtoteli qm æmulatio tẽporalium regulanda eſt ſecundum regulas deſide-

rij temporalium. Et ſicut deſiderare bona tẽporalia ſimpliciter & abſolute nihil ... malum eſt, ſed naturalis ac boni affectus: quoniam hmõi homo indiget: ita triſtitia de eo quod eſt non habere temporalia, nihil mali, ſed naturalem affectum boni cõmunem importat. Sed quemadmodum cum bono abſolute deſiderio temporalium ſtat, ꝙ deſiderium ad hoc, ꝙ in hoc homine reſpectu talium temporalium, nunc ſit actum requiruntur aliqua conditiones, per quas congruat ſibi. (Nõ n. congruit cuilibet quodcunq. bonum temporale) ita ad hoc quòd triſtitia, quia non habeo nunc tale temporale bonum, eget aliqua conditione, ſine qua eſt mala moraliter, & cum qua eſt bona. Si enim plebeius idiota triſtatur, quia non eſt rex, triſtitia iſta non eſt ſecundum rectam rationem. Et propterea mirum eſt de Martino non uidente infinitas æmulationes temporaliũ poſſe eſſe malas cõſideratis conditionibus perſonarum, & bonorum &c. Recta ergo eſt authoris doctrina, nec contradicit Ariſtot. ſane intellecto. Sciuit Ariſtot. q, æmulatio ambitioſorum, & auarorum, & indignorum, nõ eſt boni moris: ſed dicens æmulationem eſſe boni moris, intelligebat ſeruata proportione, ob cuius defectum author dicit quandoque eſſe peccatum.

q In eodem 2. artic. circa tertium modum triſtitiæ, ſcilicet nemeſim ſeu indignationem, iterũ dubium occurrit ex Martino nouiter uiſo, poſt ſuperius ſcripta. Nititur ſiquidem primo probare, quod indignatio non eſt peccatum: deinde ſoluere, ut dicit, rationes ſancti Thomæ ad oppoſitum. Probat ergo indignationem non eſſe peccatum. Primo authoritate Ariſt. Secundo, ratione Ariſt. Triſtitia de malo indigni eſt laudabilis. ergo triſtitia de bono indigni eſt laudabilis. Tertio, Triſtitia de eo quod ſi in facultate mea eſſet, poſſem rõnabiliter impedire, eſt bona: ſed uir bonus & iuſtus, ſi in facultate ſua eſſet, poſſet indignũ ab illecebratione talis boni impedire rõnabiliter, immò, ut videtur, ſi cooperaretur, peccaret, ſicut prælatus peccat conferendo beneficiũ indigno ſcienter. ergo. Quarto, Vir bonus, & iuſt ſit ꝙ affluentia hmõi bonorum communiter facit de indignis indigniores. ergo rationabiliter poteſt triſtari de proſperitate indignorum. Et ideò, inquit, miror opinionem Thomæ in hac parte ſatis apertè reprehendentis Ariſto. quia conſiderauit illa bona temporalia ſecundũm ſe. Et addit Thomas hanc triſtitiã eſſe in ſacra ſcriptura prohibitam: quod non reputo verum, vt patebit reſpondendo ad ea, quibus hoc ipſum probare conaf.

q Aſſert igitur ſecundo, ut dicit, Thomæ rationes. Prima eſt. Bona temporalia comparata æternis, parua ſunt. ergo non debet vir iuſtus triſtari, ſi adſunt indignis. Secunda eſt. Bona temporalia prouenient indignis ex iuſta Dei ordinatione diſponentis ea ad correctionem uel damnationem eorum ergo uir iuſtus non debet de hoc triſtari. Tertia ex authoritate Pſalmi. Noli æmulari in malignantibus, neque zelaueris &c. Quarta ex authoritate pſalmi. Pene effuſi ſunt greſſus mei, quia zelaui ſuper iniquos, pacem peccatorum uidens.

q Et ad primum dicit negando conſequentiam, tum quia bona temporalia ſunt magna abſolute: tum quia quantumcunque parua, illis tamen mali indigni, & boni digni ſunt.

q Ad ſcdm negat ſimiliter ſequelam: qa de miſerijs pauperum q̃uis ordinatæ ſint iuſte à Deo laudabiliter triſtemus miſerẽtes

q Ad tertiam & quartã dicit, quòd zelare ibi ſumitur pro imitari, ac ſic diceret. Nec imiteris facientes iniquitatẽ. Et ſimiliter zelaui ſuper iniquos, hoc eſt, Volui imitari iniquos. Vel exponendum eſt de triſtitia abſorbente. & inuoluente: ita quòd impellit ad ſequendam ſeuitiem peccatorum affluentium in bonis temporalibus.

q Ad hæc reſpondendo, non oportet aliaiacere fundamenta, ſed ex prius poſitis ad authoritatẽ Ariſt. patet ſolutio in litera.

q Ad

¶Ad rationem ſecundo allegatam negatur ſequela, quoniam non eſt eadem vtrobique ratio. F

¶Ad tertium negatur minor, tum quia nec reges, nec leges ab indignis auferunt, cum poſſint, bona temporalia, immo eſſet ſubuertere pacem humani gñis. ſi daretur opera, vt tollerentur ab indignis temporalia, aut impedirentur indigni ab aſſecutione tpalium. Nam ſic & filius peccator impediēdus eſſet ab aſſequenda hæreditate, & ab hoc vt inſtituatur hæres à patre, & mercator pctōr ne lucraretur & miles, aut dux peccator, ne uictoriam haberet, & alia huiuſmodi ſequeretur, q̄ ēt cogitare eſt fatuum. Nullum quoq; pctm̄ eſt cooperari peccatoribus ad bona temporalia habenda, q̄uis ſint illis indigni: ſicut nec Deus peccat qui huiuſmodi temporalia donat.

*Li. 2. ca. 9. tom. 6.

Concl. 1

Conclu 2

¶Ad quartum dr̄, ꝙ hoc eſt per accidens, q. ex bonis temporalibus aliqui fiant peiores, ac per hoc indigniores. per accidens .n. eſt ꝙ aliquis abutatur bono. Sermo aūt doctrinalis eſt, de his quæ ſunt p ſe. Et rurſus triſtari de bonis Idigni, qa fit peior, n̄ ſpectat ad nemeſim ſed ad charitatē. Nemeſis.n. eſt triſtitia, quia indignus proſperatur non quia fit magis indignus: hoc enim charitatis, ut dictum eſt, eſſet.

¶Ad confutandas autem ſolutiones Martini dico, ꝙ prima ratio maleſoluitur: quoniam ratio conſiſtit in hoc. Huiuſmodi bona ſunt quaſi nihil in cōparatione ad bona æterna quod āt quaſi nihil eſt pro nihilo reputatur, ac per hoc de hmō: nō debet eſſe triſtitia ſimpliciter, & abſolute. Solutio autem dicens, ꝙ iſta ſunt magna abſolute, pro quanto eſt uera, non ſoluit: qa eſt uera, ut ly, abſolute. i. ſecluſis circunſtantijs, ſignificat: ſicut proiectio mercis in mare abſolute dr̄ inuoluntaria, & æquiualet ad ly, ſcdm quid. Eſt autē falſa ut ly, abſolute æquiualet ad ly, omnibus conſideratis, & ſic debent iudicari ad hoc, ut ſint materia triſtitiæ ſimpliciter, & non primo modo. Quòd etiā dicitur, quòd illis mali ſunt indigni. verum eſt quia etiam quātumcunq; minimis ſunt indigni cum digni ſint, ut in nihilum redigantur. Quòd uero dicitur, quòd boni ſunt iſtis digni, minus theologice dicitur: quoniam iſta ſunt adeo vtilia vt non mereantur ad dignitatem bonorum ſpectare: vnde Dominus iſta non in præmium quod dignitatem reſpicit, ſed per adminiſtrationem quandam docet bonis affutura. Primum q̄rite regnum Dei, & iuſtitiam eius, & hec oīa adijcientur vobis. Solutio igitur confutatur ex hoc, quia bona temporalia ſimpliciter, hoc eſt omnib. conſideratis, prout ſcilicet ſunt in uniuerſo, ſunt fere nihil, ac per hoc non ſunt obiectum triſtitiæ ſimpliciter, ſed ſolum ſcdm quid: & propterea non eſt laudabilis triſtitia ſimpliciter eorum, cum, adſunt indignis. Solutio vero ſecundæ rationis confutatur ex hoc, ꝙ male ſumitur, & applicatur rō authoris. Nam author inducit illam ad deſtruendum fundamētum Ariſt. quod conſiſtit in hoc, quòd indigni proſperitas eſt iniuſta. Et hoc efficaciter excludit ratio authoris ex hoc, quod ex diuina diſpoſitione hæc proueniunt indignis. Ex hoc enim patet haberi, quòd nihil iniuſti continet ſe in proſperitate indigni, Martinus autem aliter accepit hanc rationē, quaſi quia hoc eſt effectus Dei. ergo non licet de eo triſtari, qd nec ſomniauit author: & iō ſolutio ſua confutatur, utpote extra propoſitum rationis. Gloſſæ autem ſuper Pſalmos allatæ cōfutantur ex hoc, ꝙ dato ꝙ ipſæ ſint ueræ. non tamen excludūt quin ad literam exponēdo de æmulatione & zelo, ibi ſit ſermo nulla facta mentione de imitatione aut inuolutione.

de bono alterius, inquantū illi cui accidit bonū eſt eo indign* q̄ quidem triſtitia nō pōt oriri ex bonis honeſtis ex quibus aliquis iuſtus efficitur ſed ſicut Philoſophus dicit in * Rhetor. eſt de diuitijs, & talibus, q̄ pñt prouenire dignis, & indignis. Et hæc triſtitia ſm ipſum vocatur nemeſis, & pertinet ad bonos mores. Sed hoc iō dicit, qa conſiderabat ipſa bona temporalia ſm ſe prout poſſunt magna videri non reſpicientibus ad æterna: ſed ſm doctrinam fidei temporalia bona, quæ indignis proueniunt, ex iuſta Dei ordinatione diſponuntur uel ad eorum correctionem, uel ad eorum damnationem: & huiuſmodi bona quaſi nihil ſunt in comparatione ad bona futura, quæ ſeruātur bonis. Et ideo huiuſmodi triſtitia prohibetur in ſcriptura ſacra, ſm illud Pſal. 36. Noli æmulari in malignantibus, neq; zelaueris faciētes iniquitatem. & alibi, 72. pſal. Pene effuſi ſunt greſſus mei, quia zelaui ſuper inquos, pacem pctōrum uidēs. Quarto modo aliqs triſtatur de bonis alicuius, inquātum alter excedit ipſum in bonis: & hoc ꝓprie eſt inuidia: et illud ſemper eſt prauum, & vt Phil. dicit in* 2. Rethor. qa dolet de eo, de quo eſt gaudendum, ſcilicet de bono proximi.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ ibi ſumitur inuidia pro zelo, quo quis debet incitari ad proficiendum cum melioribus. G

AD II. dicendum, ꝙ rō illa procedit de triſtitia alienorum bonorum ſm primum modum.

AD III. dicendum, ꝙ inuidia differt à zelo, ſicut dictum* eſt. Vñ zelus aliquis poteſt eſſe bonus, ſed inuidia ſemp eſt mala:

AD IIII. dicendum, ꝙ nihil prohibet aliquod peccatum ratione alicuius adiuncti pœnale eſſe, ut ſupra dictum* eſt, cum de peccatis ageretur. H

ARTICVLVS III.

Vtrum inuidia ſit peccatum mortale.

AD TERTIVM ſic procedit. Vr̄ ꝙ inuidia non ſit pctm̄ mortale. Inuidia.n. cum ſit triſtitia, eſt paſſio appetitus ſenſitiui: ſed in ſenſualitate non eſt peccatum mortale, ſed ſolum in ratione, ut patet* per Augu. 12. de Trinit. ergo inuidia non eſt peccatum mortale.

¶2 Præt. In infantibus non po- I

Conclu. 4

¶In eodem art. 2. circa quartum modum triſtitiæ, hoc eſt, inuidiā, circa illud, Triſtitia de bono alterius, inquantum alter, excedit ipſum in bonis ſemper eſt pctm̄, Martinus occurrit, arguēs duplicater. Primo, qa verus theologus recte dolet, quia hæreticus excedit ipſū in fama qua attrahit alios ad hæreſim. Scdo, qa doctior recte dolet, quia garrulus excedit ipſum in fama cū ille exceſſus nō ſit ſine iniuria uiri docti.

*Li. 2. ca. 11. parū prin. to. 6

*In corp. art.

¶Ad hoc breuiter dr̄, ꝙ iſte bonus hō non percipit ſententiam authoris, nec uerba propria: qm̄ dolere de bono alterius, qa ille excedit, non eſſet formaliter loquēdo alia appoſitione vt arguens apponit nocumentū prouenicēs ex hæretico, uel iniuriā ex garrulo, et ſiqd eſt eiuſmodi. Hæc.n. ſūt extra propoſitum, & propterea non oportet aliter reſpōdere.

*1. 2. q. 87 ar. 1.

Porrecta per totum.

215

Mal. q. 10. a. 2. Et q. 11. a. 3. co.

¶In eodem arti. 2. in reſponſione ad primum, Martinus occurrit dicens. Iſta ſolutio nō ſufficit. ſ ꝙ inuidia ſumatur à Hieronymo pro zelo ſeu æmulatione. Arguo, inquit, ſic. Hieronymus uult, quòd filia mordeatur aliarum laudibus: & ſimiliter Quintilianus vult quòd puer uictus fleat. Tunc ſic. Nullus flet aut, mordetur, niſi quia triſtatur, quòd ab alio exceditur. ergo uir bonus vult quòd filius, uel filia triſtetur, quòd alij excedunt ipſum, vel ipſam, quòd eſt contra Thomam.

*Li. 12. c. 12. to. 3.

¶Ad hoc dicitur, quòd morſus & fletus ex alienis laudibus, & huiuſmodi optatur in pueris diſcentibus, non quia alij excedunt, ſed quia ipſi non proficiunt ſicut illi: quod proprie ſpectat ad zelum, ſeu æmulationem. Vnde falſum aſſumitur formaliter, & per ſe loquendo.

SVPER QVÆST. XXXVI. ART. III.

Bannes eodem articu.

E IN art. 3. circa rationem pro concluſione, Martinus occurrit arguens contra authorem, quòd iſta ratio non ſufficiat, tū quia per iſtum concluderetur tam faciliter, ꝙ nemeſis, & zelus eſſent peccata mortalia, & contrarientur charitati, quia triſtantur de bono proximi. & ſic habēt idē obiectū, cū charitate ſecūdum contrarium motū: tū quia non quicquid contrariatur operi charitatis, eſt pctm̄ mortale. Sūt.n. aliqua charitatis opera, ad q̄ nō tenemur, ſicut oſculū leproſi, & alia ſupererogatiōis opera.

¶Ad horū primū negatur ſequela. Et de zelo, ſeu æmulatione quidem patet, ꝙ non communicat in obiecto cū charitate: qm̄ triſtitiæ talis obiectum non eſt bonum proximi, ſed carere bono proximi. Triſtatur.n. non quia alter habet, ſed quia ipſe nō habet. Vnde triſtitia æmulatiua habet bonū proximi pro exercitatiuo, defectum autem triſtantis pro obiecto. Huiuſmodi autē triſtitia nō eſt contraria, ſed conformis ſæpe charitatis motui quoniam charitatis eſt dolere de malo ſui ſub ecti.

¶De nemeſi uero quia etiam nō eſt idem obiectū illius, & cha-

ritatis,

ritatis, quod indignationis obiectū eſt nō bonū proximi abſolutè, ſed tale bonum, ſ. tēpalis proſperitatis, non hoīs abſolutè, ſed hoīs talis, ſ. indigni: charitatis aūt obiectum eſt bonum proximi abſolutè. Non ergo ſ literæ habet locum in æmulatione, & indignatione, ſicut in inuidia, q̄ triſtat̄ de bono ꝓximi, quia excedit, quod i. excedere infra latitudinē boni abſolutè claudatur, q̄a ſpectat ad bonum ipſius proximi ſecundum ſe: cōſequitur enim quantitatem, & augmentum boni in ipſo ꝓximo. Ex hac enim parte ſe tenere, patet ex ſupradictis.

*Li. 1. cōfeſ. c. 7. parum ante medium.

¶Ad ſecundum dicitur, quòd aliud eſt loqui de exteriorib. aut ſecundariis charitatis actibus, quales ſunt, de quibus arguens loquitur: & aliud de principali charitatis actu interiori, qui ē dilectio, cui⁹ termin⁹ eſt gaudium. Quicquid. n. cōtrariatur dilectioni proximi, oportet eſſe peccatū mortale. Conſtat autem, ꝙ triſtitia de bono proximi cōtrariatur dilectioni proximi, qa ſpectat ad contrariū motum motui charitatis, ut terminus. Nam motus charitatis ad bonum proximi eſt amando, deſiderando, gaudēdo, cui contrariatur directè motus odiēdo, fugiendo, triſtando. Vnde patet, quòd ex hoc, quòd contrariatur gaudio, contrariatur dilectioni: & hoc eſt quòd author intendit, & non intēdit quod omne contrarium cuieſcunq; charitatis operi eſt peccatum mortale. Scit ergo ſolida ratio literæ.

*Li. 2. c. 9. cir. princ. tom. 6.

¶In eodem articulo 3. in reſponſione ad tert. ū, Martinus occurrit, dicens contra autorē, quòd hæc reſponſio nō ſatiſfacit: quia argumentū ſemper ſtat in uigore ſiuè opponat̄ miſericordiæ, ſiue nemeſi, quia ſecūdum Ariſ. miſericordia, & nemeſis paſſiones ſunt.

¶Ad hoc dicitur primo, quòd locus ab authoritate negatiuè nihil ualet. Quàmuis enim Ariſt. nō poſuerit miſericordiam inter uirtutes ſed laudabiles paſſiones, non propterea ſequitur, quin talis paſſio reducta ad medium ſcdm rectam rōnem, poſſit ſortiri uirtutem propriam, ut ſuperius author docuit.

¶Dicitur ſecundo, ꝙ Ariſto. neſciuit uirtutes etiam morales, q̄ attenduntur penes morem, ex theologalibus uirtutibus deriuatum, qualis eſt miſericordia, quæ ut eſt uirtus, eſt proprius effectus charitatis, ut in litera hac non fruſtra dicitur. Et propterea in argumento optime ſatiſfactum eſt a theologo, in doctrina morali theologica, ex hoc quod inuidia contrariatur uirtuti miſericordię, & uirtuti charitatis, & non ſolum paſſionibus.

teſt eſſe peccatū mortale, ſed ī eis pōt eſſe[h] inuidia. Dicit. n. Augu.* i primo cōfeſſio. Vidi ego, & expert⁹ ſum zelantē puerū, nondū loquebatur, & intuebat̄ pallidus amaro aſpectu collactaneum ſuum. ergo inuidia nō eſt peccatum mortale,

B ¶3 Præt. Oē pctm̄ mortale alicui uirtuti cōtrariat̄: ſed īuidia nō cōtrariat̄ alicui virtuti, ſed nemeſi, q̄ eſt q̄dā paſſio, ut patet ꝑ Philoſ. i 2. Rhet.* ergo īuidia nō eſt peccatū mortale.

Sed contra eſt, quod dicit Iob. 5. Paruulum occidit inuidia: nihil aūt occidit ſpiritualiter, niſi peccatū mortale. ergo inuidia eſt peccatum mortale.

C Respon. Dicendum, ꝙ inuidia ex gñe ſuo eſt pctm̄ mortale: gen⁹ aūt peccati ex obiecto cōſiderat̄. Inuidia aūt ſm rōnē ſui obiecti cōtrariat̄ charitati, ꝑ quā eſt uita aīæ ſpūalis, ſm illud 1. Io. 3. Nos ſcimus, qm̄ trāſlati ſumus de morte ad uitam, qm̄ diligimus fratres. Vtriuſq; aūt obiectū & charitatis, & inuidiæ eſt bonū proximi, ſed ſm contrariū motū. Nam charitas

D gaudet de bono ꝓximi: inuidia aūt de eodē triſtat̄, ut ex ſupradictis* patet: vñ manifeſtū eſt, ꝙ[m] inuidia ex ſuo gñe eſt peccatū mortale.* Sed ſicut ſupra dictū eſt,* i quolibet gñe peccati mortalis iueniunt̄ aliq̄ impfecti motus in ſenſualitate exiſtētes, q̄ ſunt peccata uenialia: ſicut in gñe adulterij, prim⁹ motus cōcupiſcentiæ, & i gñe homicidij primus motus iræ: ita ēt in gñe inuidiæ inueniunt̄ aliq̄ primi motus, q̄nque ēt in uiris ꝑfectis, qui ſunt pctā uenialia.

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ motus inuidiæ, ſm ꝙ eſt paſſio ſenſualitatis, eſt quoddā imperfectū in gñe actuum humanorū, quorum principium eſt rō: unde talis inuidia eſt peccatū mortale. Et ſimilis eſt ratio de inuidia paruulorum, in quibus non eſt uſus rationis: unde patet reſponſio ad ſecundum.

Ad iii dicēdū, ꝙ inuidia, ſm Philoſo.* in 2. Rhe opponit̄ & nemeſi, & miſericordiæ, ſed ſm diuerſa. Nam miſericordiæ opponitur directe, ſm contrarietatem principalis obiecti. Inuidus. n. triſtatur de bono proximi: miſericors aūt triſtat̄ de malo proximi. unde inuidi non ſunt miſericordes, ſicut ibidem dr̄, nec econuerſo. Ex parte uerò eius, de cuius bono triſtatur inuidus, opponitur inuidia nemeſi. Nemeſicus. n. triſtatur de bono indignè agentium, ſm illud Pſ. 72. Zelaui ſup iniquos, pacem, peccatorum uidens: inuidus autem triſtatur de bono eorum, qui ſunt digni. Vnde patet, ꝙ prima cōtrarietas eſt magis directa, q̄ ſecunda. Miſericordia autem quædam uirtus eſt, & charitatis proprius effectus: unde inuidia miſericordiæ opponitur, & charitati.

Articvlvs iiii.

Vtrum inuidia ſit uitium capitale.

Ad qvartvm ſic procedit. Vr̄ ꝙ inuidia nō ſit uitium capitale. Vitia enim capitalia[h] diſtinguuntur cōtra filias capitalium uitiorū: ſed inuidia eſt filia inanis gloriæ. dicit enim Philoſophus* in 2. Rhetor. quòd

E

SVPER QV. XXXVI. ART. III. ET IIII.

Ban. eodem art. *Nic. de Nyſſe tra. 5. p. 3. po. 2. q. 2.*

In ar. 3. & 4 eiuſdē q. dubiū occurrit, An īuidiæ uitiū diuidat̄ i plures ſpēs, an ſit una ſpēs ſpecialiſſima. Et ē rō dubij, quia diffinitio īuidiæ, ſ. ꝙ ē triſtitia de bono alteri⁹, īquātū vr̄ diminutiuū ꝓpriæ glorię, vel excellentiæ, nullā unā formalē rōnem īportat. Triſtitia nāque de bono ꝓximi tot ſpērū eſt, quot odii ꝓximi. Hēnt nāque ſe odiū & triſtitia ſicut amor & dilectatio, quorū cōſecutio ſcdm ſpēi diuerſitatē, vel idētitatē ꝑ ſe nota eſt. Determinatio āt adiūcta, in quātū apparet diminutiuū ꝓpriæ gloriæ, uel excellētiæ dupliciter oſtendit. Primo, quia hæc determinatio ſi eſt dr̄a cōtractiua obiecti ad ꝓpriā ſpeciē, ſed ēt deſignatiua finis, ad quē ordinat̄ triſtitia boni alterius, q. ſ. ordinat̄ ad gloriā, uel excellētiā ꝓpriā, qd ſic manifeſtatur. Eiuſdē rōnis eſt appetere aliquid pp propriā gloriam, uel excellentiam, & refutare impeditiuū illi⁹: ſicut eiuſdē grauitatis eſt ī lapide appeterē locū deorſum, & excludere īpedimenta ipsū a loco deorſum. Vñ ex hac determinatione oſtendit̄, ꝙ inuidia nō eſt quęcūque triſtitia de bono proximi, ſed imperata a vana gloria, uel ſuperbia: & ſic nulli⁹ unius ſpeciei eſt. Secūdò, quia ſub diſiunctione dr̄ proprię gloriæ, uel excellētiæ: ac per hoc aut utriuſq; ſpeciei eſt, aut nullius determinate. Et augetur dubitatio, ſi ſpecies ſortitur iuxta ſpēs gloriæ, uel excellētiæ: in oppoſitum autē eſt, quod inuidię ſpecies non aſſignantur.

Li. 2. c. 9. tom. 6.

Porrella per totum.

216

Sup. q. 34. artic. 6. Et mal. q. 8. ar. 1. cc. & ad 5. & q. 10. artic. 3.

¶Ad hoc dr̄, ꝙ inuidię uitiū relatum ad ꝓximū, (qd̄ dico pp inuidiā fraternæ gratiæ, q. ſ. Spiritusſanctus diffundatur, qm̄ hoc cōtra Deū tēdit) unius tm̄ ſpeciei ſpecialiſſimæ eſt. Sicut. n. magnanimitas in oībus appetēs magna, unius eſt rōnis: ita inuidia in oībus bonis proximi horrens excellētiā reſpectu ſui, unius eſt rōnis: ita ꝙ rō formalis, quia bona ꝓximi obiectū ſunt inuidiæ, eſt excellētia nō abſolutè, ſed reſpū illius, qui inuidet. Vñ bona ipſa materialiter ſe hñt i obiecto inuidiæ, excellere aūt īuidū formaliter. Et qm̄ excellētia ut ſic uni⁹ rōnis ſpāliſſimæ nō min⁹, q̄ magnitudo i oībus, quā reſpicit magnanimitas apparet, iō ex nulla pte īuidia īuenit̄ hr̄e plures ſpēs, q̄uis latitudinē hēat, & una ſit grauior altera, puta, in ſpūalibus, q̄ in tpalibus: & circa maiora, q̄ circa minora.

¶Ad obiectionē aūt primā i oppoſitū dr̄, ꝙ triſtitia de bono ꝓximi abſolutè ſpectat ad ſpeciē odij ī tm̄ ꝙ ēt triſtitia de excellentia boni ꝓximi abſolutè, ſpectat ad obiectū: ſed triſtitia de

bonis primi ut excellẽtis illum, ſpectat ad inuidiã, ita ꝙ inuidus non triſtatur de excellentia proximi abſolutè, ſed reſpectu ſui: odiẽs autem odit illam abſolutè.

* Li. 31. c. 32. ĩ prin.

¶ Ad ſecũdã vero dr, ꝙ aliud eſt appetere propriã excellentiã, & aliud eſt refutare alienam in actib. & habitibus animæ: licet in naturalib. quę imperfectũ bonũ aſſequuntur, per unũ fiat utrunq;. Aĩa.n. alio actu amat bonũ & alio odit malũ cõtrariũ, q̃uis ignis calefaciendo inducat calorem, & expellat frigus contrariũ. Vñ in propoſito verum eſt, ꝙ ex inordinato appetitu propriæ excellentiæ, ſatis propinque oritur triſtitia de aliena excellẽtia reſpectu ſui, non tamen ſunt idem, vt patet ex ſeparatiõe. Stat namque ꝙ inordinatè quis appetat ꝓpriam excellentiã, & nõ inuideat alienæ, ut de Dæmonib° patet, q ſine mutua adinuicem inuidia appetierũt inordinatè proprias excellentias, & tñ aliqui aliis apprehendebãtur futuri excellentiores. Vnde inuidia habet pro ratione formali excellẽtiam alterius reſpectu ſui, & non imperatur ab ipſa. Et hoc deſignať, cũ dicitur, ꝙ eſt triſtitia d alieno bono ut diminutiuum propriæ excellentiæ.

* Li. 5. ca. 34. ĩ prin.

* Li. 31. c. 31. a me.

* In ar. ꝑcę. hui° q.

† Lib. 31. c. 31.

* q. præc. art. 4.

¶ Ad ultimum diciť, ꝙ licèt gloria inanis prius oriatur, ut Gregorius dicit ex ſupbia, quàm inuidia: quia directius, vt ꝓprius effectus, ſicut gloria ab excellentia emanat, & vt in pluribus inuidia circa excellentiam huius boni quod gloria ẽ, uerſari uideatur, & ex appetitu gloriæ ſperari videatur: inuidia tamen ꝑ ſe circa excellentiam alienã reſpectu ſui uerſaſ, & propterea non eſt diuerſæ, aut inceitæ ſpeciei. Nec author de hoc dubitauit, cuius doctrinam diffuſam habes in quæſtione de Malo, & in quæſtione de Inuidia: ſed nõ determinando, diſiunctione vſus eſt: ubi de hoc non erat quæſtio.

Conclu. m

* Lib. 31. cap. 31.

amatores honoris, & gloriæ F magis inuident. ergo inuidia nõ eſt uitium capitale.

¶ 2 Præt. Vitia capitalia vñr eſſe leuiora, q̃ alia, q̃ ex eis oriũtur. dicit.n. Greg. 31.† Moral. Prima uitia deceptæ menti quaſi ſub quadã rõne ſe ingerũt: ſed q̃ ſequunť, dum mentẽ ad oẽm inſaniã protrahũt, quaſi beſtiali clamore mẽtẽ cõfundunt: ſed inuidia vř eſſe h grauiſſimum pctm̃. dicit enim Gregor. 5.* Moral. G Quãmuis per oẽ uitium, quod ꝑpetratur, humano cordi antiqui hoſtis virus infundatur, in hac tñ nequitia tota ſua viſcera ſerpens cõcutit, & imprimẽdæ malitię peſtẽ uomit. ergo inuidia non eſt vitium capitale.

¶ 3 Pręt. Videtur ꝙ inconueniẽter eius filiæ aſſignentur a Gregor.* 31. Moral. ubi dicit, ꝙ de inuidia oritur odium, ſuſurratio, detractio, h exultatio in ad- H uerſis ꝓximi, & afflictio in h ꝓſperis: exultatio.n. in aduerſis proximi, & afflictio in proſperis, idem vř eſſe ꝙ inuidia, ut ex præmiſſis * patet. non ergo iſta debent poni ut filiæ inuidiæ.

Sed contra eſt authoritas Greg. 31. † Moral. qui ponit inuidiam uitium capitale, & ei prædictas filias aſſignat.

Resp. Dicendũ, ꝙ ſicut accidia eſt triſtitia de bono ſpũali I diuino: ita inuidia eſt triſtitia de bono proximi. Dictum * eſt aũt ſupra, accidiã eſſe uitiũ capitale ea rõne, quia ex accidia hõ impellitur ad aliqua facienda, uel ut fugiat triſtitiã, uel ut triſtitię ſatiſfaciat. Vñ m eadẽ rõne inuidia ponitur uitiũ capitale. n

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ ſicut Grego.* dicit in 31. Moraliũ, Capitalia uitia tanta ſibi cõiunctione coniunguntť, ut non K niſi unum de altero ꝓferať. Prima namq; ſupbiæ ſoboles inanis eſt gloria, q̃ dum oppreſſam mentẽ corrũpit, mox inuidiam gignit, qa dũ uani nois potẽtiã appetit, ne qs hanc alius adipiſci ualeat, tabẽſcit. Nõ eſt ergo contra rõnem uitij capitalis, ꝙ ipſum ex alio oriatur, ſed ꝙ nõ habeat aliquam principalẽ rationem producẽdi ex ſe multa genera pctorum. Forte tamen propter hoc, ꝙ inuidia manifeſtẽ ex inani gloria naſcitur, nõ ponitur uitium capitale, neque ab Iſidor.* in libro de Summo bono, neque à Caſſiano in libro de Inſtitutis cœnobiorum.

Ad ii dicẽdũ, ꝙ ex uerbis illis nõ hř, ꝙ inuidia ſit maximũ pctõrũ, ſed ꝙ qñ diabolus inuidiã ſuggerit, ad hoc hominẽ inducit, qđ ipſe principaľr in corde hẽt: qa ſicut ibi inducit cõſequenter, Inuidia diaboli mors introiuit in orbẽ terrarum. Eſt tñ quædã inuidia, quæ inter grauiſſima pctã cõputatur, ſ. inuidentiæ, fraternæ gratiæ, ſm ꝙ aliquis dolet de ipſo augmento gratię Dei, non ſolum de bono proximi. Vnde ponitur pctm̃ in Spiritumſanctum, qa ꝑ hanc inuidentiam hõ quodãmõ inuidet Spirituiſancto, qui in ſuis operibus glorificatur.

Ad iii dicendum, ꝙ numerus filiarum inuidiæ ſic põt ſumi: quia ĩ conatu inuidiæ eſt aliquid tanq̃ principium, & aliqd tanquã terminus. Principiũ qdẽ eſt, ut aliqs diminuat gloriã alterius uel in occulto, & ſic eſt ſuſurratio: uel manifeſtè, & ſic eſt detractio. Mediũ aũt eſt, qa aliqs intẽdẽs diminuere gloriã alterius aut põt, & ſic eſt exultatio in aduerſis: aut nõ põt, & ſic eſt afflictio in ꝓſperis. Terminus aũt eſt in ipſo odio, qa ſicut bonum delectat, & cauſat amorẽ, ita triſtitia cauſat odiũ, ut ſupra dictũ eſt.* Afflictio aũt in ꝓſperis ꝓximi uno mõ eſt ipſa inuidia, inquantum, ſ. aliqs triſtatur de proſperis alicuius, ſm ꝙ habent gloriam quandã. Alio uero mõ eſt filia inuidiæ, ſecundum quòd proſpera proximi eueniunt cõtra conatum inuidentis, qui nititur impedire. Exultatio autem in aduerſis non eſt directè idem quod inuidia, ſed ex ea ſequitur. Nam ex triſtitia de bono proximi, quæ eſt inuidia, ſequitur exultatio de malo eiuſdem.

* Iſid. li. 2 de ſũmo bono Caſſian° li. 5. ca. 1. & in ſequentibus lib.

QVAESTIO XXXVII.

De peccatis quæ opponuntur paci, in duos articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de peccatis, quæ opponuntur paci. Et primò, de diſcordia, quæ eſt in corde. Secundo de cõtentione, quæ eſt in ore. Tertiò, de his quæ pertinent ad opus. ſ. de ſchiſmate, rixa, & bello.

SVP. QV. XXXVI. ART. IIII.

In ar. 4. eiuſdẽ q̃ſt. circa filias inuidiæ aduerte, ꝙ filias non oportet eiuſdẽ, aut alterius ſpẽi eſſe cũ mře, ſed utroq; mõ cõtigit. Nã exultatio ĩ aduerſis eiuſdẽ eſt rõnis cũ inuidia, vt patet: afflictio aũt ĩ ꝓſperis, ut eſt filia, nõ eſt eiuſdẽ rõnis cũ inuidia, ſed cũ uitio illo, cõtra cuius cõatũ ꝓſperitas eſt, ut ſi aliqs coneť famã alienã detrahẽdo lędere, & nihilomin° ab ipſo infamat°, ab aliis melior ęſtimat, triſtitia de illa æſtimatione cõtra conatũ detractoris inſurgentis ad detractionis vitiũ ſpectat, ad qđ ſpectaſſet gaudere de illius infamia, ſi eueniſſet.

SVP. Q. XXXVII. ART. I.

Ban eodem art.

In ar. 1. q. 37. vbi diciť, ꝙ diſcordia ꝑ accidẽs nõ eſt peccatũ, niſi ſit uel cũ errore, circa ea q̃ ſũt d neceſſitate ſalutis, vel ꝑtinacia indebitè adhibeať, aduerte ꝙ error circa ea, q̃ ſunt d neceſſitate ſalutis, cõtingit alicui dupliciter, ſ. cũ culpa, ut error Iudęorũ, & eorũ, q negligũt q̃rere eorũ notitiã. q̃ ad ſe ſpectãt. & ſine culpa, ut error mulierum, & ſimpliciũ facientium qđ ĩ ſe eſt, ad hoc ut ſciãt ea, q̃ ſũt d neceſſitate ſalutis. Et ſicut error culpabilis, uel excuſabilis eſt: ita diſcordia per accidens conſequens ex errore peccatum eſt, uel à peccato excuſatur. ¶ In rñſione ad ſecũdum in eodẽ artic. dubiũ de actu Pauli occur-

* q. 34. artic. 6.

contrerit ex alio capite: & hoc.ſ. ꝙ Paulus excitauit partes, ſcilicet, Phariſæos, & Sadducæos ad ſuas proprias opiniões, ac uoluntates, ut ex eis ſoluerent̃ cõcordia eorũdem cõtra Paulum. Conſtat enim, quòd non ſunt faciẽda mala, ut ueniant bona.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ aliud fuit in hoc actu Pauli intentum, & aliud ꝑcognitũ tñ & permiſſum. Aeſtimauit ſiquidẽ Paulus utroſq; ꝓprias opiniones ſecuturos, ac ꝑ hoc cõcordiã contra eũ tollendã. Intendit autẽ ſolũ excitare Phariſæos in defenſionem reſurrectionis, ac per hoc ꝓpluis Pauli · Sadducæorum aũt pertinaciam exercendam permittere. Nõ n. ex intẽtione Pauli, Sadducæi in actũ ſuæ hęreſis prodierunt, ſed ex eorũ propria uoluntate, qua parati erãt propoſita q̃ſtione de reſurrectione, illã impugnare. Conſtat aũt ꝙ licitum eſt permittere, & uti malis, ut eueniãt bona, quis non liceat facere, aut ĩducere ad mala, ut ueniant bona.

Circa primũ quæruntur duo. A

¶ Primò, Vtrũ diſcordia ſit peccatum.

¶ Secundò, Vtrum ſit filia inanis gloriæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum diſcordia ſit peccatum.

AD PRIMVM ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ diſcordia nõ ſit pc̃tm̃. Diſcordare.n. ab aliquo, ẽ recedere ab alterius volũtate: ſed hoc nõ vr̃ eſſe pc̃tm̃, qa voluntas [h] ꝓximi non eſt regula volũtatis B noſtræ, ſed ſola volũtas diuina. ergo diſcordia non eſt pc̃tm̃.

¶ 2 Præt. Quicũq; inducit aliquẽ ad peccãdũ, & ipſe peccat: ſed inducere inter aliquos [h] diſcordiã non vr̃ eſſe pc̃tm̃. dr̃.n. Act. 23. ꝙ ſciẽs Paulus, qa vna pars eſſet Sadducęorũ, & altera Phariſæorũ, exclamauit in cõcilio. Viri fratres, ego Phariſęus ſum fili⁹ Phariſæorũ, de ſpe & de re C ſurrectione mortuorũ ego iudicor. & cũ hoc dixiſſet, facta eſt diſſẽſio inter Phariſęos, & Sadducæos. ergo diſcordia ñ ẽ pc̃tm̃.

¶ 3 Præt. Pc̃tm̃, ꝓcipuè mortale, in ſanctis viris nõ inuenit̃ ſed i ſanctis viris inuenit̃ [h] diſcordia. dr̃ n. Act. 15. Facta eſt diſſenſio inter Paulum & Barnabam, ita vt diſcederent ab inuicem. ergo diſcordia non eſt peccatum, & maximè mortale.

SED CONTRA eſt, ꝙ ad Galatas 5. diſſenſiones, ideſt, diſcordiæ ponũtur inter opera carnis, de q- D bus ſubditur. Qui talia agunt, regnum Dei non cõſequentur. Nihil autem excludit à regno Dei, niſi pc̃tm̃ mortale. ergo diſcordia eſt pc̃tm̃ mortale.

[a] q. 29. ar. 1. & 3. RESPON. Dicẽdũ, ꝙ diſcordia concordiæ opponitur. Concordia aũt, ut ſupra dictum [a] eſt, ex charitate cauſatur, inquantum.ſ. charitas multorum corda cõiungit in aliquid unum, quod eſt principaliter quidem bonum diuinum: ſecundario autẽ

Conclu. m bonum proximi. [m] Diſcordia igitur eadẽ rõne eſt pc̃tm̃, inquantum hmõi concordiæ cõtrariatur [n]. ſed ſciendum, ꝙ hæc concordia per diſcordiã tollitur dupl'r. Vno quidẽ modo per ſe: alio uerò mõ E per accidẽs. Per ſe quidem in humanis actibus, & motibus dr̃ eſſe id, quod eſt ſm intentionem: vnde per ſe diſcordat aliquis à proximo, qñ ſcienter & ex intentione diſſentit à bono diuino, & à proxi-

Conclu. p mi bono, in quo debet cõſentire. Et [p] hoc eſt pc̃tm̃ mortale ex ſuo genere ꝑp contrarietatem ad charitatem, licèt primi motus huius diſcordiæ ꝑp imperfectionẽ actus, ſint pc̃tã venialia [q]. Per accidẽs autem in humanis actibus conſideratur ex hoc, ꝙ aliquid eſt præter intentionem. Vñ cum intentio aliquorum eſt ad aliqđ bonum, quod pertinet ad honorẽ Dei, uel vtilitatẽ ꝓximi, ſed vnus æſtimat hoc eſſe bonũ alius aũt hẽt cõtrariã opinionẽ, diſcordia tũc eſt ꝑ accidẽs contra bonũ diuinũ, vel ꝓximi. Et [s] talis diſcordia non eſt pc̃tm̃, nec repugnat charitati: niſi hmõi diſcordia ſit uel cũ errore circa ea, q̃ ſunt de neceſſitate ſalutis, uel ꝑtinacia indebitè adhibeat̃ [t]: Cũ ẽt ſupra dictũ [a] eſt, ꝙ cõcordia, q̃ eſt charitatis effectus, eſt vnio volũtatũ, nõ vnio opinionũ. Ex quo patet, ꝙ [x] diſcordia qñq; eſt ex pc̃tõ unius tm̃ [z], puta, cũ unus vult bonum, cui alius ſcienter reſiſtit [&]. Qñq; autem eſt pc̃tõ vtriuſq;, [a] puta, cum uterque diſſentit à bono alterius, & vterque diligit bonum proprium.

Concla. s

[a] q. 29. artic. 3.

Conclu. x

Conclu. &

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ volũtas unius hominis ſm ſe conſiderata, nõ eſt regula uoluntatis alterius, ſed inquãtũ voluntas ꝓximi inhæret voluntati Dei, q̃ ſit ꝑ cõſequens regula regulata ſm propriam regulã. Et iõ diſcordare à tali uolũtate eſt pc̃tm̃, quia per hoc diſcordat̃ à regula diuina.

AD II dicẽdũ, ꝙ ſicut uoluntas hominis adhærens Deo, eſt q̃dã regula recta, à qua pc̃tm̃ eſt diſcordare: ita ẽt uoluntas hominis Deo contraria, eſt q̃dã ꝑuerſa regula, à qua bonũ eſt diſcordare. Facere ergo diſcordiam, ꝑ quam tollit̃ bona concordia, quam charitas facit, eſt graue pc̃tm̃. Vnde dr̃ Prou. 6. Sex ſunt, quæ odit Dominus, & ſeptimum deteſtat̃ aĩa eius: & hoc ſeptimum ponit eũ, qui ſeminat inter fratres diſcordias. Sed cauſare diſcordiam, ꝑ quam tollit̃ mala cõcordia, ſ. in mala uoluntate, eſt laudabile: & hoc modo laudabile fuit ꝙ Paulus poſuit diſſenſionem inter eos, qui erant concordes in malo. Nam & Dominus de ſe dicit, Mat. 10. Nõ veni pacem mittere, ſed gladiũ.

AD III dicendum, quòd diſcordia, quæ fuit inter Paulum, & Barnabam, fuit per accidẽs, & non per ſe: vterque enim intendebat bonum, ſed uni uidebatur hoc eſſe bonũ, alij aliud, quod ad defectum humanum pertinebat. Non enim erat talis cõtrouerſia in his, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis: quãmuis hoc ipſum fuerit ex diuina prouidẽtia ordinatum, propter utilitatem inde conſequentem.

ARTICVLVS II.

Vtrum diſcordia ſit filia inanis glorię.

AD SECVNDVM ſic procedit. Vr̃ ꝙ diſcordia non ſit filia inanis gloriæ. Ira.n. eſt aliud vitium ab inani gloria: ſed [b] diſcordia videtur eſſe filia iræ, ſecundum illud Prou. 15. Vir iracundus ꝓuocat rixas. ergo non eſt filia inanis gloriæ.

¶ 2 Præt. Auguſ. [a] dicit ſuper Io. exponẽs illud, quod habet̃ Io. 7. Nondum erat ſpiritus datus, Liuor ſeparat, charitas iungit: ſed diſcordia nihil eſt aliud, q̃ q̃dã ſeparatio uoluntatũ. ergo

[a] Tra. 32. iter med. & finem. tom. 9.

SVP. QV. XXXVII. ARTIC. II.

Ban. eodem art

IN art. 2. dubiũ occurrit, An diſcordiæ ortus ex inani gloria, vel inuidia ſit effectiuè, uel finaliter.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ cũ ortus uitij ex uitio, qui metaphoricè appellatur filiatio, ſit ortus appetit⁹ ex appetitu: appetitus autẽ unus oriat̃ ex alio, inquantũ ex appetitu unius appetibilis orit̃ appetitus alterius appetibilis, ut patet in bonis, dũ ex amore filij amamus pędagogũ: & in malis, dũ ex odio uxoris, odio habentur cõſanguinei, in hmõi uero ortu depẽdentia ſecundũ ordinẽ cauſæ finalis appareat: cũ appetibile ſit, cauſam finalẽ importat, & reſpectu appetit⁹, & alterius appetibilis, cõſequens eſt ut ſecundũ rõnẽ cauſę finalis intellig. generatio aliqua ſ. filias uitiorum, & uirtutum.

Porrecta per totum. 218

Infra. q. 132. ar. 5. Et mal. q. 9. ar. 3.

diſcordia ꝓcedit ex[h] liuore, i. inuidia magis, q̄ ex inani gloria. F

¶ 3 Præt. Illud ex quo multa mala oriunt̄, vr̄ eſſe vitiū capitale: ſed diſcordia eſt hm̄oi, q̄a ſup illud Mat. 12. Oē regnū contra ſe diuiſum deſolabit̄.* dicit Hiero. Quo mō concordia paruæ res creſcunt, ſic diſcordia maximæ dilabunt̄. ergo ipſa diſcordia debet poni vitium capitale. magis, q̄ filia inanis gloriæ.

Sᴇᴅ ᴄᴏɴᴛʀᴀ eſt authoritas* G Grego. 31 Moral.

Rᴇsᴘ. Dicendū, q̄ diſcordia importat quādā diſgregationē volūtatū, in quantū, ſ. voluntas vnius ſtat in vno, & volūtas alicuiꝰ alterius ſtat i altero. Quod aūt volūtas alicuius in proprio ſiſtat, prouenit ex hoc, q̄ aliqs ea, q̄ ſunt ſua, pfert his, q̄ ſunt aliorū. Qđ cū inordinatē fit, ptinet ad ſuperbiā, & inanē gloriā. Et iō [m] diſcordia, per quam H vnuſquiſq; ſequit̄ qđ ſuum eſt, & recedit ab eo, qđ ē alterius, ponitur filia inanis gloriæ [n].

Aᴅ ᴘʀɪᴍᴠᴍ ergo dicendū, q̄ rixa nō eſt idem, qđ diſcordia. Nā rixa cōſiſtit i exteriori opere: vn̄ cōuenieter cātur ab ira, q̄ mouet animum ad nocendū proximo. Sed diſcordia conſiſtit in diſiunctione motuū uolūtatis, quā facit ſuperbia, uel inanis gloria, ratione iam * dicta. I

Aᴅ ɪɪ dicēdū, q̄ in diſcordia cōſideratͬ quidē, ut terminus à quo, receſſus à voluntate alterius: & quātū ad hoc cauſat̄ ex inuidia, vt terminꝰ aūt ad quē, acceſſus ad id quod eſt ſibi ꝓpriū: & quantū ad hoc cauſatur ex inani gloria. Et quia in quolibet motu, terminus ad quē eſt potior termino à quo, finis. n. eſt potior principio, potius ponitur diſcordia filia inanis gloriæ, quàm inuidiæ, licèt ex utraque oriri poſſit ſecūdum diuerſas rationes, ut dictum eſt. K

Aᴅ ɪɪɪ dicendū, q̄ ideo concordia paruæ res creſcunt, & ꝑ diſcordiā maximæ dilabuntur: quia uirtus quāto eſt magis vnita, tanto eſt fortior, & per ſeparationem diminuitur, ut dicitur in libro* de Cauſis. Vnde patet, quòd per hoc pertinet ad proprium effectum diſcordiæ, quæ eſt diuiſio voluntatum, non autē pertinet ad originē diuerſorum uitiorū a diſcordia, per qđ habeat rationē vitij capitalis.

QVAESTIO XXXVIII.

De contentione, in duos articulos diuiſa.

Dᴇɪɴᴅᴇ cōſiderandum eſt de contentione,

Eᴛ ᴄɪʀᴄᴀ hoc quæruntur duo.

¶ Primò, Vtrum contentio ſit peccatum mortale.

¶ Secundo, Vtrum ſit filia inanis gloriæ.

Aʀᴛɪᴄᴠʟᴠs I.

Vtrum contentio ſit peccatum mortale.

Aᴅ ᴘʀɪᴍᴠᴍ ſic proceditur. Videtur quòd contentio non ſit peccatum mortale. Peccatū enim mortale in uiris ſpiritualibus non inuenitur, in q-bus tamen inuenitur [h] contentio, ſecundum illud Lucæ 22. Facta eſt contentio inter diſcipulos Ieſu, quis eorum eſſet maior. ergo contentio non eſt peccatum mortale.

¶ 2 Præt. Nulli bene diſpoſito debet placere peccatum mortale in proximo: ſed dicit Apoſtolus ad Philippen ſ. 1. Quidam ex contentione Chriſtum annuntiant. & poſtea ſubdit. Et in [h] hoc gaudeo, ſed & gaudebo. ergo contentio non eſt peccatum mortale.

¶ 3 Præt. Cōtingit, q̄ aliqui uel in iuditio, uel in diſputatione contendunt non aliquo animo malignandi, ſed potius intendētes ad bonum, ſicut illi, qui cōtra hæreticos diſputando contendunt. vnde ſup illud primi Reg. 4. Accidit quadam die &c. dicit gloſ. Catholici contra hæreticos contentiones non commouent, niſi prius ad certamen conuocentur. ergo [h] contentio non eſt peccatum mortale.

¶ 4 Præt. Iob videtur cum Deo[h] contendiſſe, ſecundū illud Iob. 39. Nunquid qui contendit cū Deo, tam facile conquieſcit? Et tamen Iob nō peccauit mortaliter: q̄a Dominus de eo dicit. Non eſtis locuti rectè corā me, ſicut ſeruus meus Iob, ut habetur Iob vltim. ergo contentio non ſp eſt peccatum mortale.

Sᴇᴅ ᴄᴏɴᴛʀᴀ eſt, quod con-

vitiorum. Et in propoſito quidem apparet, quod diſcordia ſecūdum terminum ad quem, habet pro fine ſuperbiam, vel vana gloriā: quoniā ideò aliquis ſcienter eligit propriā uoluntatem præferre iniuſtè alterius voluntati, vt excellat uel in re, & hoc eſt ſuperbia: vel in apparentia, & hoc eſt uana gloria. Et ex hoc q̄ aliquis excellentiam appetit in re, vel in apparētia, oritur diſcordia. Innaſcitur namque vt appetat in ſua volūtate perſiſtere, ut ſic excellat. Secundum autē terminum à quo, eodē ordine ab inuidia naſcitur. Nam ex hoc, quòd dolemus de bono proximi, ut excedente noſtrum, appetimus receſſum à bona uoluntate eiuſdem, & receſſum à uolūtate proximi eligimus ad conſumandam deteſtationem boni illius, ut diminutiuum apparet noſtri, ut ſæpe hæc apparent inter diſcordias principum uitiorum: recolenda tamē ſunt hic, & in ſimilibus duo. Alterū eſt, quòd appetibile in anima habet etiā cauſalitatem effectiuam, ut Auer dicit in 12. Metaph. comment. 96. Alterum uero, quòd ſermo moralis intelligitur ſecundum id, quod ut in pluribus inuenitur. Vnde nihil obſtat, ſi quādoq; aliūdè uitium poſſit oriri, nec etiam ſi quandoque cauſalitas effectiua inferatur: ſed propoſito moralis doctrinę finis præcipuè accommodandus uidetur.

* Super illud Si Sathā Sathanam eijcit, to. 9.
* Lib. 31. Moral. c. 31.
Conclu. m
* In corp. art.

SVP. Q. XXXVIII. ARTIC. I.

San. eodem art.

In 1. artic. quęſtio. aduerte, quòd intentio tripliciter poteſt ferri ad veritatē impugnādam, ſicut & alios fines, ſcilicet materialiter, formaliter, & virtualiter. Materialiter quidem tantum, cum aliquis impugnat quidē veritatem, ſed non ut eam impugnet, ſed vel tentationis, uel exercitij grā. Et hoc non pertinet ad contentionem, cuius eſt veritatem uelle ſupprimere. Formaliter uero, cū aliquis cognoſcit aliquam ueritatem, & ad hoc tēdit, ut eā impugnet. Virtualiter autem, cum aliquis ſic contra aliqua propoſita intendit procedere, ut nō ſit ſibi curæ, an uera ſint, uel falſa, quæ impugnare ꝓponit. Hęc enim intentio tantæ efficacię eſt, ut etiam ad ipſam ueritatem impugnādam ſe extendat. Clauditur. n. in intenta impugnatione etiam ueritatis impugnatio, ut patet.

¶ Ex his duobus modis contentio tendit ad ueritatem impugnandam, & habet perfectam rationem contentionis, & peccati mortalis. Et eſt ſermo de ueritate nō ſolum fidei, & morali, ſed etiam ſpectante ad perfectionem intellectꝰ, ut ſunt ueritates uniuerſales, & de ueritate in ſingulari ſpectante ad bonū, uel malū proximi, ut patet in iudicio, & fama &c. Si. n. contenderet quis, q̄ feſtuca non erat in terra, non peccaret mortaliter ꝓpter imperfectionem materiæ, ſcilicet ueritatis impugnatæ, quoniā nihil refert, an ſic, uel aliter fuerit: ſicut nec mendacium in huiuſmodi eſſet pernicioſum ꝓpter eandem rationem, ſcilicet imperfectionem materiæ. Et ſcito, quòd hac diſtinctione uti potes in ſimilibus vitijs, in q-bus de intento hîc agitur. Et ſi eam applicabis, multa peccata diſcernes, an ſint uenialia, an mortalia, ut patet in detractione, contumelia, mendacio, ſuſurratione, diſcordia, & ſimilibus. In his enim quando malū, quod eſt peccati finis, non eſt formaliter intentum, nec ita cadit ſub intentione, ut non ſit illi curæ an eueniat, non eſt mortale peccatum. Sicut enim contendēs

* Propoſi. 7. inter opera Ariſto. to. 3.
Porrecta per totum.
* 2. Timot. c. 2. lec. 2.

abſque intẽtione impugnãdi ueritatẽ tñ formaliter, q̃uis uirtualiter excuſat, ſi ueritatis impugnatio eueniat prẽter ſuã intẽtionẽ ita i alijs, ſi denigratio famæ, ſi dãnũ intellectus, inimicitia &c. conſequatur. ¶In ſecũdo aũt articulo nihil occurrit ſcribendum, præter prius ſcripta in quæſtione præcedenti.

trariatur pcepto Apoſtoli, q̃ dicit 2. ad Timo. 2. Noli uerbis cõtẽdere. & Gala. 5. cõtentio numeratur inter opera carnis, q̃ q agunt, regnum Dei nõ poſſidebunt, ut ibidem dr: ſed omne quod excludit à regno Dei, & quod cõtrariatur præcepto, eſt peccatum mortale. ergo cõtẽtio eſt peccatum mortale.

RESP. Dicẽdũ, q̃ contendere eſt contra aliquem tendere. Vñ ſicut diſcordia cõtrarietatẽ quandã importat in uoluntate: ita contentio contrarietatẽ quandã importat in locutione. Et pp hoc ẽt cum orõ alicuius per contraria ſe diffundit, uocatur cõtẽtio, q̃ ponitur unus color rhetoricus à Tullio* qui dicit. Contentio eſt, cũ ex contrariis reb. orõ efficitur, hoc pacto. Habet aſſentatio. i. adulatio, iucunda principia, eadẽ exitus amariſſimos affert. Contrarietas aũt locutionis põt attẽdi dupl̃r. Vno mõ quantum ad intentionem contendentis: alio mõ, quantum ad modũ. In intẽtione quidem conſiderandũ eſt, utrũ aliqs contrariet ueritati, quod eſt uituperabile: uel falſitati, qđ eſt laudabile. In mõ aũt conſiderandum eſt, utrum talis modus cõtrariãdi cõueniat & pſonis, & negotiis, quia hoc eſt laudabile, (vñ Tullius dicit in 2. Rheto. q̃ contentio eſt orõ alicuius ad confirmandum, & confutandũ accommodata:) vel excedat conuenientiã pſonarum, & negociorũ, & ſic contentio eſt uituperabilis.[m] Si ergo accipiatur cõtentio, ſm q̃ importat impugnationẽ ueritatis, & inordinatũ modũ, ſic eſt pc̃tm̃ mortale.[n] Et hoc mõ diffinit Ambro.* contentionem dicens. Contentio eſt impugnatio ueritatis cũ confidentia clamoris.[p] Si autẽ contentio dicatur impugnatio falſitatis cũ debito mõ acrimoniæ, ſic contentio eſt laudabilis.[q] Si aũt accipiatur[r] contentio, ſm q̃ importat impugnationem falſitatis cum inordinato mõ, ſic põt eſſe pc̃tm̃ ueniale: niſi fortè tanta inordinatio fiat in contendendo, q̃ ex hoc generetur ſcandalum aliorum.[t] Vnde Apoſtolus, cum dixiſſet 2. ad Timot. 2. Noli uerbis contendere, ſubdit. Ad nihil. n. vtile eſt, niſi ad ſubuerſionem audientium.

* Libr. 4. Rhe. non parũ ante mediũ li. tom. 6.

Conclu. m

*Id habet gloſſa ordinaria ad Ro. 1. ſup illud Homicidiis, cõtẽtione &c.

Conclu. p Concl. q

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q̃ in diſcipulis Chriſti non erat contentio cum intentione impugnandi ueritatem: quia unuſquiſq; defendẽbat, qđ ſibi uerum uidebatur. Erat autem in eorum cõtentione inordinatio, q̃a contendebant, de quo nõ erat contendendum, ſ. de primatu honoris: nondum. n. erant ſpirituales, ſicut glo.* ibidem dicit: vñ Dominus conſequenter eos compeſcuit.

*Gl ordinaria ibi.

AD II dicẽdũ, q̃ illi qui ex contentione Chriſtũ prædicabant, reprehenſibiles erant: quia quàmuis non impugnarent ueritatem fidei, ſed eam prædicarent, impugnabant tñ ueritatem quantum ad hoc, q̃ putabant ſe ſuſcitare preſſuram Apoſtolo ueritatẽ fidei prædicanti. Vñ Apoſtolus nõ gaudebat de eorũ contentione, ſed de fructu, q ex hoc proueniebat, ſ. q̃ Chriſtus annuntiabatur, quia ex malis etiam occaſionaliter ſubſequuntur bona.

AD III dicẽdũ, q̃ ſm completã rõnem contentionis, prout eſt pc̃m̃ mortale, ille in iudicio contẽdit, q impugnat ueritatem iuſtitiæ: & in diſputatione cõtẽdit, q intẽdit impugnare ueritatẽ doctrinæ. Et ſm hoc catholici non cõtẽdũt cõtra hæreticos, ſed potius ecõuerſo. Si aũt accipiat cõtentio in iudicio, uel diſputatione ſm impfectam rationẽ, ſ. ſm q̃ importat quandam acrimoniam locutionis, ſic non ſemper eſt peccatum mortale.

AD IIII dicẽdũ, q̃ contentio ibi ſumitur cõiter pro diſputatione. Dixerat. n. Iob. 13. cap. Ad Omnipotentem loquar, & diſputare cum Deo cupio. Non tamen intendens neque ueritatem impugnare, ſed inquirere: neque circa hanc inquiſitionem aliqua inordinatione uel animi, uel uocis uti.

ARTICVLVS II.

Vtrum contentio ſit filia inanis gloriæ.

Bañ. eodem artic.

Porrecta per totum.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vĩ q̃ contentio non ſit filia inanis gloriæ. Contentio. n. affinitatem[h] hẽt ad zelum. unde dr̃ 1. ad Cor. 3. Cũ ſit inter uos zelus, & cõtentio, nõne carnales eſtis, & ſecundũ homines ambulatis? zelus aũt ad inuidiã pertinet. ergo contentio ex inuidia magis oritur.

220 Inf. q. 132 artic. 5. Et ma. q6 ar. 3. cor. & ad 4.

¶ 2 Præt. Contentio cum clamore quoddam eſt: ſed clamor ex ira oritur, ut patet per Grego.* 31. Moral.[h] ergo & contentio oritur ex ira.

* Li. 31. c. 31. a medio.

¶ 3 Præt. Inter alia, ſcientia vr̃ eſſe materia ſuperbiæ, & inanis gloriæ, ſm illud. 1. ad Cor. 8. Scientia inflat: ſed contentio plerũq; ſi prouenit ex defectu ſcientiæ, per quam ueritas cognoſcitur, nõ impugnatur. ergo contentio non eſt filia inanis gloriæ.

SED CONTRA eſt authoritas Grego.* 31. Moral.

* Li. 31. c. 31. a medio.

RESPON. Dicendum, q̃ ſicut ſupra dictũ* eſt, diſcordia eſt filia inanis gloriæ, eo q̃ diſcordãtium uterq; in ſenſu pprio ſtat, & unus alteri nõ acquieſcit. Propriũ aũt ſupbiæ eſt, & inanis gloriæ propriã excellẽtiã q̃rere. Sicut aũt diſcordãtes aliqui ſunt ex hoc, q̃ ſtãt corde in propriis: ita contẽdẽtes ſunt aliq ex hoc, q̃ unuſquiſq; uerbo id, quod ſibi vr̃, defendit. Et ideo[m] eadem rõne ponĩt contentio filia inanis gloriæ, ſicut & diſcordiæ.[n]

* Li. 31. c. 31. q. præc. art. 1.

Conclu. m

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q̃ cõtẽtio ſicut & diſcordia hẽt affinitatẽ cũ inuidia, quantũ ad receſſum eius, à quo aliqs diſcordat, uel ex quo cõtendit: ſed quãtũ ad id, i quo ſiſtit ille q cõtẽdit, hẽt cõuenientiã cũ ſupbia & inani gloria, inquãtũ. ſ. in proprio ſenſu ſtatur, ut ſupra dictum eſt.

AD II dicẽdũ, q̃ clamor aſſumit ĩ cõtẽtione, de qua loq̃mur, ad finẽ impugnãdæ ueritatis: vñ non eſt principale i cõtẽtione. Et iõ nõ oportet, q̃ cõtentio ex eodẽ deriuetur, ex quo deriuaĩ clamor.

AD III dicẽdũ, q̃ ſupbia, & inanis gloria occaſionẽ ſumũt pcipue à bonis ẽt ſibi cõtrarijs, puta, cũ de humilitate aliqs ſuperbit. Eſt. n. huiuſmodi deriuatio non p ſe, ſed p accidens, ſm quẽ modum nihil prohibet contrarium a cõtrario oriri. Et iõ nihil prohibet ea, quæ ex ſuperbia, uel inani gloria p ſe & directè oriũtur, cauſari ex cõtrariis eorum, ex quibus occaſionaliter ſuperbia oritur.

QVAESTIO XXXIX.

De ſchiſmate, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandū eſt de uitijs oppoſitis paci, pertinētibus ad opus, quæ ſunt ſchiſma, rixa, ſeditio, & bellum. Primo ergo circa ſchiſma quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum ſchiſma ſit ſpeciale peccatum.

¶ Secundò, Vtrum ſit grauius infidelitate.

¶ Tertiò. De poteſtate ſchiſmaticorum.

¶ Quartò, de pœna eorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ſchiſma ſit peccatum ſpeciale.

AD PRIMVM ſic procedit. Vr̄ ꝙ ſchiſma non ſit peccatū ſpāle. Schiſma.n.ut Pelagi[9] Papa dicit, [h] ſciſſuram ſonat: ſed omne peccatum ſciſſuram quādam facit, ſm̄ illud Iſa.59. Peccata ueſtra diuiſerūt inter vos, & Deum ueſtrum. ergo ſchiſma non eſt ſpeciale peccatum.

¶ 2 Præt. Illi vñr eſſe ſchiſmatici, q̄ Eccleſiæ nō [h] obediūt: ſed per oē peccatum fit hō inobediēs pręceptis Eccleſię, q̄a peccatū ſm̄ Ambr. eſt cœleſtium inobedientia mandatorum. ergo omne peccatū eſt ſchiſma.

¶ 3 Præt. Hr̄ſis ēt diuidit hoīem ab unitate fidei. ſi ergo ſchiſmatis nomē diuiſionē iportat, vr̄ ꝙ nō differat a peccato infidelitatis, quaſi ſpeciale peccatū.

SED CONTRA eſt, ꝙ Aug. cōtra Fauſtū, diſtinguit inter ſchiſma & hæreſim, dicēs, ꝙ ſchiſma eſt eadē opinantē, atq; eodē ritu colentem, quo cęteri ſolo cōgregationis delectari diſſidio. Hr̄ſis verò diuerſa opinat ab his q̄ catholica credit Eccleſia. ergo ſchiſma ñ ē gñale pcm̄.

RESPON. Dicēdū, ꝙ ſicut Iſido. dicit in lib. Etymo. Nomen ſchiſmatis à ſciſſura aïorū uocatū eſt: ſciſſio aūt unitati opponit. Vñ peccatū ſchiſmatis dr̄, qđ directè, & p ſe opponit unitati. Sicut.n.ī reb. naturalib[9], id qđ ē p accidēs nō cōſtituit ſpeciē: ita ēt nec in reb[9] moralib[9] i q̄b.id, qđ eſt intētū, eſt p ſe: qđ aūt ſeq̄t pter itētionē, eſt quaſi p accidēs. Et iō [m] peccatum ex eo, [n] ꝙ itēdit ſe ab unitate ſeparare, quā charitas facit, q̄ nō ſolū alterā pſonā alteri unit ſpirituali dilectionis uinculo, ſed ēt totā Eccleſiā in unitate ſpūs. Et iō [p] propriè ſchiſmatici dr̄, q̄ propria ſponte, & intentione ſe ab unitate Eccleſiæ ſeparāt, q̄ ē unitas principalis. [q] Nā unitas particularis aliquorū ad inuicē ordinat ad unitatē Eccleſiæ, ſicut cōpoſitio ſingulorū mēbrorū i corpore naturali ordinat ad toti[9] corporis unitatē. Ecclīæ aūt unitas i duob. attendit. ſ. cōnexione mēbrorū Eccleſiæ adinuicē, ſeu cōicatione: & iterū i ordīe oīum mēbrorū Ecclīæ ad unū caput, ſm̄ illud Col.2. Inflat[9] ſēſu carnis, ſuę, & ñ tenēs caput, ex quo totū corpus p nexus, & cōiūctiones ſubminiſtratū & cōſtructū creſcit i augmētū Dei. Hoc aūt caput eſt ipſe Chr̄s, cuius vicē ī Eccleſia gerit ſumm[9] Pōtifex. Et iō [o] ſchiſmatici dr̄, q̄ ſubeſſe renuūt ſummo Pontifici, & qui membris Eccleſiæ ei ſubiectis communicare recuſant.[s]

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ diuiſio hoīs à Deo p pctm̄ nō ē itēta a peccāte, ſed pter ītētionē ei[9] accidit ex iordinata cōuerſione ipſius ad commutabile bonum. & ideo non eſt ſchiſma, per ſe loquendo.

AD II dicēdū, ꝙ ñ obedir̄ pceptis cū rebellione quadā, cōſtituit ſchiſmatis rōnē. Dico āt cū rebellione, cū & ptinaciter pcepta Ecclīæ cōtemnit, & iudiciū ei[9] ſubire recuſat. Hoc āt ñ facit q̄libet peccator, vnde nō omne peccatum eſt ſchiſma.

AD III dicēdū, ꝙ hr̄ſis, & ſchiſma diſtinguunt ſm ea, q̄b. utrūque p ſe & directè opponitur. Nā hæreſis p ſe opponit fidei, ſchiſma āt p ſe, opponit unitati eccl̄iaſticę charitatis. Et iō ſicut fides, & charitas ſūt diuerſæ uirtutes, q̄uis q̄cūq; caret fide, careat charitate: ita ēt ſchiſma, & hr̄ſis ſūt diuerſa uitia, q̄uis q̄cūq; eſt hr̄ticus, ſit ēt ſchiſmaticus, ſed nō cōuertit. Et hoc eſt, qđ Hier. dicit in epiſtola ad Gala. inter ſchiſma, & hr̄ſim hoc intereſſe arbitror, ꝙ hæreſis peruerſum dogma hēt, ſchiſma ab Ecclīa ſeparat. Et tñ ſicut amiſſio charitatis eſt uia ad amittēdā fidē, ſm̄ illud 1. ad Timot.1. A q̄bus quidā aberrātes. ſ. a charitate, & alijs hmōi, cōuerſi ſunt in uaniloquiū: ita etiā

SVP. Q. XXXIX. ARTIC. I.

R in eodem art.

IN corpor. primi articuli q.39. tria ſimul dubia occurrūt. Primū eſt, in quo cōſiſtit unitas Eccleſię, cui opponit̄ ſchiſma. Secundū vero, qūo vnitas ē a charitate, vt litera dicit. Tertiū aūt, qūo ſchiſma opponitur illi unitati. Et primi quidem dubij in quo. ſ. conſiſtat vnitas Eccleſiæ, cui opponitur ſchiſma, rō eſt: quia cum vnū ſequatur ens, oīs vnitas oportet ꝙ ſit ſecundū aliquod eſſe, & oē tollens vnitatē tollat aliqđ eſſe. Conſtat aūt, ꝙ ſecluſo eē relatiuo mēbrorum Eccleſiæ ad unū caput, nullū eſſe apparet: cōe membris Eccleſię inter ſe, fundās unitatē Eccleſiæ, quę tolli dr̄ per ſchiſma. Nā eſſe fidei, ſpei, ſacramentorū, & cult[9] ſtat cū ſchiſmate. Eſſe aūt charitatis in directè quidē p omne peccatū mortale, directè aūt p explicitū ipſius contemptū perditur. Sed hoc nō eſt ſchiſmatis uitiū. Nam qui vult charitatē nec in ſe, nec in alio eſſe, nō ꝓpterea ſchiſmaticus eſt.

¶ Secūdi verò dubij, qūo. ſ. unitas hæc Eccleſiæ ſit a charitate, rō eſt, tum quia ſchiſma tollit illud eſſe, quod ſine charitate poſſidetur, ut patet cū aliqui in peccato mortali præexiſtētes fiunt de nouo ſchiſmatici: tū quia ſchiſmaticus eſt, q̄ renuit ſubeſſe Romano Pōtifici. Hoc autem nō directè charitati, ſed obedientiæ opponit.

¶ Tertij aūt dubij rō eſt, quia cum vnū oppoſitorum tollat reliquū, & unitas Eccleſiæ non ſit ab Eccleſia auferibilis, ſicut nec eſſe ipſius quantūcunq; fiant infinita ſchiſmata, alioqn aut poſſent eſſe plures Eccleſiæ, q̄ una, aut poſſent deſinere eſſe ante conſummationem ſæculi, cōſequēs eſt, ꝙ ſchiſma non tollat unitatem Eccleſiæ, & conſequēter malè ex hoc eius natura monſtratur.

¶ Ad euidentiā horū ſciendū eſt, ꝙ cū Eccleſia militās de qua ſola eſt ſermo, ſit cōgregatio oīum fideliū, & una numero, oportet ꝙ eā entitas, q̄ unitas eius numeralis cōſtituat̄ ex aliquo eſſe, nō quo aliquis eſt ī ſe, ſed quo ad aliud ordinatur. Inter entis aūt genera, ſolū relatio, actio, & paſſio ſeparata iūgūt. Eſſe nāq; ſubſtātiæ, quātitatis, & qualitatis ſic in uno ſuppoſito conſiſtit, q̄ ad aliud nō ſe extendit. Actione aūt, & paſſione iungūtur ēt celū & terra, & eſſe relatiuo totū uniuerſū. Vñ Eccleſiæ eē, & unitas, ſcdm̄ hæc cōſideranda eſt. Tria aūt inuenimus in ipſis fidelibus. Primo unitatē uirtutū theologicarū, & ſacramentorū. Singuli nanq; fideles credunt vnū, ſperāt unū, amāt unū. ſ. Deū trinū, & unum &c. & tenēt eadē ſacramēta. Et ſi fideles nō haberent aliā unitatē, Eccleſia nō eſſet ꝓpriè loquēdo, una, ſed fideles eſſent ſimiles ī pdictis. Inuenim[9] ergo ſcdo unitatē capitis nō ſolū i cęlo, Chr̄i: ſed in terra, tū vicarij, ex qua unitate apponit̄ i ipſis fidelib. eſſe relatiuū ordinis. ſ. ad caput unū, & actionis, & paſſionis ſcdm̄ pcipere, & obedire. Mouētur ſi q̄dē ſinguli fideles a Spū ſancto ñ ſolū ad credēdū, ſperādū &c. ſed ēt ad obediēdū vni, & eidē capiti Chr̄i Vicario. Et ſi apud fideles nulla alia eſſet unitas, & Eccleſia non diceret̄ una, ſed ſub uno: eſſent. n. fideles, ſicut multa regna ſub vno rege.

¶ Inuenimus igit̄ tertio unitatem collectiuam uniuerſorū fidelium, ex qua vnitate

Porrecta per totum.

221

4.diſt.13. q.2.art.1. ad 2.

Habetur 14.q.1.c. Schiſma i principio

li.de Paradiſo ca. 8. parum ante mediū tom.4.

Li. 20.c. 3.in principio.to.6. [illegible]

Li.8.c.3. a medio.

Concl. m

Concl. p

Conclu. o

Super illud ad ti. 3. Hæreticum hominē, t.9.

vnitate apponiť ſingulis fideliũ eſſe relatiuũ.ſ. eſſe partẽ vnius numero populi, ciuitatis, domus, ac p hoc dependẽtia apponiť vnicuiq; à toto. Pars.n.q̃libet à ſuo toto pẽdet. Hinc ſecundum actionẽ & paſſionẽ modus, & regula habeť. Mouenť ſiquidem fideles à Spirituſancto ad opera vitæ ſpũalis.ſ. credere, ſperare, diligere ſanctificare, & ſanctificari, obedire, p̃cipere, illuminare &c. non ſolũ ſcdm ſubſtãtiã, ſed ẽt quo ad modũ operandi, vt.ſ. hæc operẽtur vt partes vnius tot⁹. Et huius rei nõ eſt q̃renda alia cã, niſi q̃a ſic diſpoſuit Spiritusſanctus, q̃ inter articulos fidei poſuit vnã ſanctã Eccleſiã, vltra ſanctorum cõionẽ. Ipſe nãq; Spirit⁹ diuidẽs ſingulis put vult, voluit Eccleſiã catholicã .i. vniuerſalẽ, eſſe vnã, & non plures. Et pp̃ea mouet ſingulos ad iterius & exterius operãdum, vt partes vni⁹, & pp illud unũ, & ſecũdũ illud vnũ. Quilibet enim fidelis credit ſe mẽbrum Eccleſiæ, & vt mẽbrũ Eccleſiæ credit, ſperat, miniſtrat ſacramẽta, ſuſcipit, docet, diſcit &c. Et pp Eccleſiã hæc facit, vt pars pp totũ, cuius eſt q̃cquid eſt, & ſecũdum Eccleſiæ fidem, & traditionẽ hæc operať. Et hinc fit vt inter eccleſias, q̃ vñr omnino ſeparatæ, puta, Scotiæ, & Hiſpaniæ, nõ ſolũ ſit conueniẽtia in fide, ſpe, charitate, ſacramentis, & obediẽtia ad vnũ caput, ſed ẽt colligatio partis ad partem in vna numero congregatione, q̃ primo & principaliter regitur à Spirituſancto, cui⁹ vnitas eſt ſummũ bonum nõ ſimpliciter, ſed in genere bonorũ ad proximum ſpectantiũ, vtpote bonũ totius mũdi nõ qualecumque, ſed ſpirituale: nõ p accidens, ſed per ſe: nec ſecundarium, ſed principale: quia eſt ipſum eſſe Eccleſiæ, ut unius tot⁹ rõnẽ hẽt. Signũ aũt huius vnius, totius, & partiũ, eſt unitas ſynodi uniuerſalis. Hæc eſt Eccleſiæ vnitas, cui opponitur ſchiſma. Nã ex eo aliq̃s eſt ſchiſmaticus, q renuit vt pars Eccleſiæ operari. Nec refert ex quacumq; cauſa hoc oriatur. Dummodo enim ad hoc deueniatur, q renuit ſe habere ut pars unius Eccleſiæ catholicæ, ſchiſma incurritur. Ex quacumque ſiquidem diuerſitate uel ſententiarum, uel affectionum, intantum aliquis exorbitet, ut uelit ſanctificare, vel ſanctificari, docere, uel doceri, prouidere, uel prouideri, non ut pars Eccleſiæ catholicæ, ſed tamquam ipſimet ſint uelut quoddam totum ſeorſum, ſchiſmatici ſunt. Et per hoc patet ſolutio primi dubij. Sed reſponſio ad obiectionem de charitate, in ſolutione ſecundi dubij patebit.

¶Dicitur ergo ad ſecundum dubiũ, quòd quia amoris eſt vnire, & vnitas Eccleſiæ eſt vnitas ſpũalis, iõ attribuiť amori ſpirituali, q eſt charitas, nõ q, iſta vnio ſit charitas, ſed q̃a eſt effect⁹ charitatis. Mouet.n. Spirituſſanctus p charitatẽ ſingulos fideles ad volẽdũ ſe eſſe partes vnius collectionis catholicæ, quã ipſe viuificat, ac p hoc ad cõſtituẽdũ vnã Eccleſiã catholicã. Verum effect⁹ charitatis ſũt duplices, q̃dã ſp formati, vt contritio: q̃dã q poſſunt eſſe informes, vt miſereri, dare eleemoſynã pp Chriſtũ. Vnitas ẽt eccleſiaſtica licèt ſimpliciter ſit formata, ſicut Eccleſia ſp eſt ĩ gratia, vt tñ eſt ĩ hoc, vel illo, põt eſſe informis. Et pp̃ea ſtat vnitatẽ hanc eſſe effectũ charitatis, & tñ poſſidert cũ peccato mortali. Et ſtat aliquẽ nolle charitatẽ eſſe ĩ ſe, vel in alio, & nõ eſſe ſchiſmaticũ, niſi ad hoc deueniret, q, nollet hũc effectũ charitatis eſſe, q eſt unitas Eccleſiæ. Et ſic ẽt eſſet diſtinguendũ: q̃a aliud eſt nolle unitatem Eccleſiæ eſſe, & aliud eſt ſubtrahere ſe aĩo ab unitate Eccleſiæ: ſicut aliud eſt, nolle fidẽ Chriſti eſſe, & aliud eſt, nõ credere ea, q̃ ſunt fidei. Vtrobiq;.n. primum ſpectat ad odiũ rerũ ſpũalium: ſecũdum aũt ad propria uitia ſchiſmatis, & hæreſis. Ad id uerò, qd de obediẽtia objiciť, dr̃ q nolle pertinaciter obedire ſummo Pontifici ñ ẽ ſchiſma, ſed nolle ſubeſſe ſibi ut capiti tot⁹ Eccleſiæ, eſt ſchiſma: ſicut nõ credere, eſt hæreſis.

¶Ad tertiũ aũt dubiũ dr̃, q cõtra unitatem Eccleſiæ dupliciter cõtingit peccare. Primo ſecundum intellectũ, ſcilicet nõ credẽdo Eccleſiam eſſe unam capite, uel collectione, & hoc eſſet peccatũ infidelitatis: ſecũdò, ſecũdũ uolũtatem, & hoc dupliciter. Primò ſecũdũ ĩtentionẽ, cũ.ſ. aliquis licèt credat Eccleſiã eſſe unam, intendit tamen eius unitatem deſtruere odio, uel ira concitatus in illam, uel Papam &c. Secũdo, ſecundum operis uoluntatem, cum ſcilicet aliquis vult potius taliter ſe gerere, ac ſi non eſſet pars Eccleſiæ, quàm à propoſito deſiſtere. Et hoc uidetur contingere his, qui præſumũt ſynodos uniuerſales congregare, uel congregatas, ſed diſſolutas tenere. Et vtroq; modo ſchiſma incurritur: ſicut homicidium incurrit non ſolum qui directè intendit occidere, ſed ẽt qui potius vult opus agere, unde mors hominis ſequatur, q̃ opus tale relinquere. Duplici aũt diſtinctione opus eſt, ut perſpiciatur, quomodo ſchiſma tollit unitatẽ Eccleſiæ. Altera eſt de auferre ſecundũ affectũ, uel effectum: altera eſt de eo, à quo aufertur, ſcilicet ab Eccleſia, uel à ſeipſo. Schiſmaticus.n. ſecundũ affectũ tollit unitatẽ ab ipſa Eccleſia: ſicut odiẽ habẽs Deũ,

[Margin notes: *Li.1.c.2. ad finem tom.5. — * Lib.8.c.10. circa principiũ tom.5. — †q.10.ar.2.&q.23. art. 6. — *Ar.præc. ad 3. arg. In epiſt. ad Titum cap.3. — *1.2.q.72 ar.1.&q.73. art.1. 2.& 4. — Conclu. m]

ſchiſma eſt via ad hæreſim. Vñ Hier.* ibidẽ ſubdit, q ſchiſma à principio aliqua ĩ pte põt intelligi diuerſũ ab hæreſi. Cæterũ nullũ ſchiſma eſt, qđ nõ ſibi aliquã hæreſim cõfingat, vt rectè ab Eccleſia receſſiſſe videatur.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſchiſma ſit grauius peccatum infidelitate.

Ban. eodem art.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr̃ q ſchiſma graui⁹ pctm̃ ſit, q̃ infidelitas. Maius.n. pctm̃ grauiori pœna punit, ſm illud Deu.25. Pro mẽſura pcti erit & plagarũ modus: ſed pctm̃ ſchiſmatis grauius inuenit punitũ, q̃ ẽt pctm infidelitatis, ſiuè idolatriæ. Legit.n. Exo.32. q pp idolatriã ſunt aliq̃ humana manu gladio interfecti: de pctõ autẽ ſchiſmatis legiť, Nu.16. Si nouã rẽ fecerit Dñs, vt aperiẽs terra os ſuũ deglutiat eos, & oĩa q̃ ad illos ptinẽt, deſcenderintq; viuẽtes in infernum, ſcientis q blaſphemauerũt dñm Deũ. Decẽ ẽt Tribus, q̃ vitio ſchiſmatis à regno Dauid receſſerũt, ſunt grauiſſimè punitæ, vt habeť 4. Reg.17. ergo pctm̃ ſchiſmatis eſt grauius pctõ infidelitatis.

¶2 Præt. Bonũ multitudinis eſt mai⁹ & diuinius, q̃ bonũ vni⁹, ut patet p Philoſophũ* i 1. Eth. ſed ſchiſma eſt cõtra bonũ multitudinis .i. cõtra eccleſiaſticam vnitatẽ: infidelitas aũt eſt cõtra bonũ particulare vnius, qđ eſt fides vnius hominis ſingularis. ergo videtur q ſchiſma ſit grauius peccatum, q̃ infidelitas.

¶3 Præt. Maiori malo mai⁹ bonũ opponiť, vt patet p Phi.* in 8. Eth. ſed ſchiſma opponiť charitati, q̃ eſt maior virt⁹, q̃ fides, cui opponiť infidelitas, vt ex p̃miſſis † patet. ergo ſchiſma eſt grauius peccatũ, q̃ infidelitas.

SED CONTRA. Qđ ſe hẽt ex additione ad alterũ, potius eſt vel in bono, vel in malo: ſed hæreſis ſe hẽt p additionẽ ad ſchiſma. addit.n. puerſum dogma, vt patet ex authoritate Hier.* ſupra inducta. ergo ſchiſma eſt minus peccatum, q̃ infidelitas.

RESPON. Dicẽdũ, q grauitas pcti dupľr põt cõſiderari. Vno mõ ſm ſuã ſpeciẽ: alio mõ ſm circũſtãtias. Et q̃a circũſtantiæ particulares ſunt infinitæ, ita & infinitis modis variari poſſunt, cũ q̃riť in cõi de duobus peccatis qđ ſit graui⁹, intelligẽda eſt q̃ſtio de grauitate, q̃ attẽdiť ſm genus pcti. Genus aũt, ſeu ſpẽs pcti attẽditur ex obiecto, ſicut ex ſupradictis patet*. Et iõ illud pctm̃, qđ maiori bono cõtrariať, ex ſuo gñe ẽ graui⁹, ſicut pctm̃ ĩ Deũ, q̃ pctm̃ in p̃ximũ. Manifeſtũ eſt aũt q infidelitas eſt pctm̃ cõtra ipſum Deũ, ſm q ĩ ſe eſt ueritas prima, cui fides innitiť. Schiſma aũt eſt cõtra eccleſiaſticã vnitatẽ, q̃ eſt quoddã bonũ participatum, & minus q̃ ſit ipſe Deus. Vñ manifeſtũ eſt, q pctm̃ infidelitatis ex ſuo gñe eſt grauius, q̃ pctm̃ ſchiſmatis: licèt poſſit cõtingere, q aliq̃s ſchiſmaticus graui⁹ peccet, q̃ q̃dã infidelis, vel pp maiorem contemptum, vel pp maius periculũ qđ inducit, vel propter aliquid huiuſmodi.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q populo illi manifeſtũ erat iã p legẽ ſuſceptã, q erat vn⁹ De⁹, & q nõ erat alij Dij colẽdi: &

tollit bonitatem ab ipſo, quantum in ſe eſt: ſecundum autem F eſt, etiam tollit vnitatem Eccleſiæ à ſeipſo. Ad hoc enim efficaciter operatur, vt in ipſo non ſit vnitas Eccleſiæ, vt ipſe non ſit pars collectionis catholicæ.

¶ In eodẽ articulo aduerte, q̃ quia bonum cõſurgit ex cã integra apud Dio. 4. c. de diuinis nominib⁹, malũ aũt ex ſingulis defectibus: ideo ad habendũ hoc bonũ, qđ eſt eſſe mẽbrũ Eccleſiæ catholicæ, exiguntur duo. Primo q̃ ſe hẽat vt pars illius in credẽdo, ſperãdo, amãdo, ſanctificãdo &c. Secũdò, q̃ ſubſit Romano põtifici, ut capiti Eccleſiæ catholicę. Propter qđ in litera dr̃, q̃ unitas Eccleſiæ conſiſtit cõmiſtione mẽbrorũ, & hoc quãtũ ad primũ. Fit n. hoc p hoc, q̃ oẽs ſunt cõpartes vnius, & in ordine omniũ ad vnũ caput, & hoc quantũ ad ſecũdum. Sed ad incurrendũ hoc malum, qđ eſt eſſe ſchiſmaticũ, ſufficit alterũ illorum. ſ. vel deficere a ſubiectione capitis, uel cõ̃ one cum uniuerſis. Et ppterea in litera ſubdũtur hæc duo gña ſchiſmaticorum, ut ibi patet.

* 1. 2. q. 105. ar. 2.

¶ In eodem articulo dubium occurrit, An perſona ueri, certi, & indubitati Papę, poſſit eſſe ſchiſmatica.

p. 707.

Et uidetur quòd nõ, quoniam ab unitate capitis deficere non poteſt, quia ipſe eſt caput: ab unitate quoque Eccleſiæ deficere non põt, quia Eccleſia eſt in ipſo, iuxta illud Cypriani 7. q. 1. Scire debes, ubi dicitur, Scire debes epiſcopũ in Eccleſia eſſe, & Eccleſiã in Epiſcopo, & ſi quis cum epiſcopo non ſit, in Eccleſia non eſſe.

¶ In oppoſitum autẽ eſt, quoniã Papa poteſt incurrere in hæreſim, & conſequenter in ſchiſma: quia omnis hæreticus eſt ſchiſmatic⁹, licèt non econtrario.

¶ Ad hoc dr̃, q̃ licèt diuerſæ ſint hic opiniones, abſq; dubio tñ patet, q̃ Papæ perſona crimen ſchiſmatis & ſine hæreſi incurrere poteſt. quod probatur ex eo, q̃ addunatio partium, ſine quibus totum ſaluari poteſt, cum ipſo toto non eſt indiſſolubilis: ſed adunatio perſonæ Papæ cum toto, ideſt, Eccleſia, eſt talis. ſ. q̃ ſine ipſa Eccleſia ſaluatur in ſua unitate. ergo perſona Papæ poteſt diſſoluere ſe ab Eccleſiæ unitate: hoc autem eſt eſſe ſchiſmaticum. Minor patet, ex eo, q̃ ſede uacãte Eccleſia eſt una ſine ulla perſona Papæ. Contingeret autem hoc in aliquo q̃dem Papæ, ſi nollet communicare cum Eccleſia, ut pars illius, ut caput illius in ſpiritualibus. ſed habere ſe tantum ut dominus tẽporalis: in opere uero, ſi facto hoc faceret, uel ſi excõmunicare pſumeret Eccleſiã. Conſtat namq;, q̃ in huiuſmodi mala poſſet pſona Papæ incidere, ac p hoc uere ſchiſmaticus eſſe,

¶ Ad primũ aũt in oppoſitũ dr̃, q̃ perſona Papæ poteſt renuere ſubeſſe officio Papæ, q̃ per accidẽs eſt pro tũc in ipſo. Et ſi hoc in animo ptinaciter gereret, eſſet ſchiſmaticus p ſeparationem ſui ab unitate capitis. Ligatur ſiquidẽ perſona ſua legibus officij ſui quo ad Deum, ut in præcedenti libro declaratum eſt.

¶ Ad ſecundum dr̃, q̃ Eccleſia eſt in Papa, quando ipſe ſe hẽt ut Papa, ut caput Eccleſię: quando aũt ipſe nollet ſe habere ut caput ei⁹, Eccleſia in ipſo neq; ipſe in Eccleſia eſſet.

¶ In tranſitione ad ſecundum, aduerte diligẽter, q̃ recuſare præceptum, uel iudiciũ Papæ contingit tripliciter, primo ex parte rei iudicatæ, ſeu pceptæ: ſecundo ex parte perſonæ iudicantis: tertio ex parte officij ipſius iudicis. Si quis enim etiam pertinaciter contemnat ſententiam Papæ, quia ſcilicet non uult exequi quæ mandauit, puta, abſtinere à tali bello, reſtituere talẽ ſtatum &c. licèt grauiſſimè erret, non tamen eſt ex hoc ſchiſmaticus. Contingit namque & ſępe, nolle exequi pręcepta ſuperioris, retenta tamen recognitione pſius in ſuperiorem. Si quis uerò perſonam Papæ ſuſpectã rationabiliter habet, & pptere non ſolum pſentiam eius, ſed etiã immediatum iudiciũ recuſat, paratus ad non ſuſpectos iudices ab eodem ſuſcipiẽdos, nec ſchiſmatis, nec alterius uitij crimẽ incurrit. Naturale namq; eſt euitare nociua, & cauere à periculis. Poteſtque pſona Papę tyrannicè gubernare, & tãto facilius, quantò potẽtior eſt, & neminẽ in terris timet ultorem. Cum quis autẽ Papæ præceptum, uel iudicium ex parte ſui officij recuſat, nõ recognoſcens eum ut ſuperiorem, quis hoc credat, tunc propriè ſchiſmaticus eſt. Et iuxta hunc ſenſum intelligẽda ſunt uerba literæ huius, & ſimilium. Inobedientia enim quantumcumque pertinax non conſtituit ſchiſma, niſi ſit rebellio ad officiũ Papæ, uel Eccleſiæ, ita ut renuat illi ſubeſſe, illum recognoſcere ut ſuperiorem &c.

Porrectio per totum.

123

3. q. 64. a. 9. ad ſecũdũ & 5. Et 4. d. 25 q. 1. ar. 2. Et quolib. 12. ar. 16. Ex li. 2. c. 5. tom. 7.

li. 6. de bapt. contra Donat. c. 5. circa princ. to. 7. Et ad Bonifac. epiſt. 50.

Habet̃ 9. q. 1. cap. Ordinationis, in princ. eiuſ. tom. 7.

In reliquis eiuſdem quæſt. ar. nihil ſcribẽdum occurrit, niſi q̃ in 3. ar. notetur diſtinctio poteſtatis ordinis, & iuriſdictionis quo ad originem, & permanẽtiam, quòd illa per conſecrationem, hæc per ſimplicem hominis iniunctionem fit. Et ideo illa indelebilis eſt, iſta autem à uoluntate hominis pendet.

¶ In quarto autem aduertatur, q̃ ſicut petens mutuum ab uſurario propter ſuam neceſſitatem, non peccat, quia petit opus bonum à potente illud benẽ exhibere, ſi uult: ita petens in neceſſitatis articu. baptiſmũ à ſchiſmatico excuſatur. Petit namque bona a potente illud bene exhibere, ſi uult.

hoc erat apud eos p multiplicia ſigna confirmatũ. Et iõ non oportebat, q̃ peccãtes contra hãc fidẽ p idolatriã, punirẽtur inuſitata aliqua ſola pęnæ, ſed ſolũ cõi: ſed nõ erat ſic notum apud eos, q̃ Moyſes dẽret eſſet ſp eorũ princeps. Et iõ rebellãtes eius principatui, oportebat G miraculoſa, & incõſueta pęna puniri. Vel poteſt dici, q̃ pctm̃ ſchiſmatis qñq; grauius, eſt punitũ in populo illo, q̃a erat ad ſeditiones, & ſchiſmata promptus. Dr̃. n. Eſdræ. c. 4. Ciuitas illa à diebus antiqs aduerſum reges rebellat, & ſeditiones, & pręlia cõcitant̃ in ea. Pęna aũt maior qñq; infligit̃ p pctõ magis cõſueto, vt ſupra habitũ ẽ. Nã H pęnæ ſunt medicinæ q̃dã ad arcẽdũ homines à pctõ, vñ vbi ẽ maior pronitas ad peccandũ, dẽt ſeuerior pœna adhiberi. Decẽ aũt trib⁹ nõ ſolũ fuerũt punitæ pro pctõ ſchiſmatis, ſed ẽt pro pctõ idolatriæ, ut ibidem dicit̃.

Ad II dicẽdũ, q̃ ſicut bonũ multitudinis eſt maius, q̃ bonũ vnius, q eſt de multitudine: ita ẽt bonũ multitudinis, ad quod unus ordinat̃, eſt minus q̃ bonũ extrinſecũ, ad qđ multitudo or I dinat̃: ſicut bonũ ordinis exercitus ẽ min⁹ q̃ bonũ ducis: & ſiĩr bonum eccleſiaſticæ vnitatis, cui opponitur ſchiſma, eſt minus quàm bonum ueritatis diuinæ, cui opponit̃ infidelitas.

Ad III dicẽdum, q̃ charitas hẽt duo obiecta, unũ principale. ſ. bonitatẽ diuinã, & aliud ſecũdariũ. ſ. bonũ pximi. Schiſma aũt & alia pctã, q̃ fiũt in proximũ, opponunt̃ charitati, quãtũ K ad ſecũdariũ bonũ, qđ eſt minus, q̃ obiectũ fidei, qđ eſt ipſe Deus, & iõ iſta pctã ſunt minora quã infidelitas. Sed odiũ Dei, qđ opponit̃ charitati, quãtum ad principale obiectũ, nõ ẽ minus: tñ inter pctã, q̃ ſunt in proximũ, pctm̃ ſchiſmatis uidetur eſſe maximum, quia eſt contra ſpirituale bonum multitudinis.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſchiſmatici habeant aliquam poteſtatem.

Ban. eodem art.

AD TERTIVM ſic pceditur. Vr̃ q̃ ſchiſmatici habeant aliquã poteſtatẽ. Dicit. n. Aug. in lib. contra Donatiſtas. Sicut redeũtes ad Eccleſiã, qui priuſquàm recederẽt, baptizati ſũt, nõ rebaptizant̃, ita redeũtes, q priuſquàm recederẽt ordinati ſunt, nõ utiq; rurſus ordinãtur: ſed ordo eſt poteſtas q̃dã. ergo ſchiſmatici habẽt aliquam poteſtatem, quia retinẽt ordinẽ.

¶ 2 Præt. Aug. dicit i li. de vnico baptiſmo. Põt ſacramẽtũ tradere ſeparat⁹, ſicut põt hẽre ſeparat⁹: ſed poteſtas tradẽdi ſacramẽtũ ẽ maxima poteſtas. ergo ſchiſmatici, q ſunt ab Eccleſia ſeparati, hñt poteſtatẽ ſpũalẽ.

¶ 3 Præ. Vrbanus Papa dr̃, q̃ ab Epis quodã catholicè ordinatis, ſed in ſchiſmate a Romana Eccleſia ſeparatis, q conſecrati ſunt, eos cũ ad Eccleſię unitatẽ redierint, ſeruatis pprijs ordinibus, miſericorditer ſuſcipi iubemus, ſi eos uita, & cõſciẽtia cõmẽdat: ſed hoc ñ eſſet, niſi ſpũalis poteſtas apud ſchiſmaticos remaneret. ergo ſchiſmatici habent ſpiritualem poteſtatem.

*Li.1.Epi. 4. ad Antoni. *Li.4.epi. 2. iter medium & finem. *Refert 7 q.1.c. Nouatianus in fine.

Sed contra eſt, quod Cyprianus* dicit in quadam epiſtola, & habetur 7. quæſt. 1. c. Nouatianus. †Qui nec unitatem, inquit, ſpiritus, nec conuẽtionis pacem obſeruat. & ſe ab Eccleſiæ uinculo, & ſacerdotum collegio ſeparat, nec Epiſcopi ᵇ poteſtatem habere poteſt, nec honorem.

A Respon. Dicendum, ꝙ duplex eſt ſpiritualis poteſtas. Vna quidẽ ſacramẽtalis: alia iuriſdictionalis. Sacralis quidẽ ptãs eſt, q̃ ꝑ aliquã cõſecrationẽ cõfert. Oẽs autem conſecrationes Eccleſię ſunt imobiles manente re, q̃ conſecrat, ſicut ẽt patet in reb. inanimatis, nã altare ſemel cõſecratũ, nõ conſecrat iterum, niſi fuerit diſſipatũ. Et iõ ᵐ talis ptãs

Concl. m ſm ſuã eſſentiam remanet in hoĩe, quia ꝑ cõſecrationẽ eã eſt adeptus, quandiu uiuit, ſiuè in ſchiſma ſiuè in hæreſim labat: ° ꝙ patet ex hoc, ꝙ rediẽs ad Eccleſiã, nõ iterũ cõſecrat. Sed qa ptãs inferior ñ dẽt exire in actum, niſi ſm quod mouet à ptãte ſuperiori, ut etiã in rebus naturalibus patet. inde eſt

Conclu. p ꝙ ᵖ tales uſum ptãtis amittunt, ita. ſ. ꝙ nõ liceat eis ſua ptãte uti. Si tñ uſi fuerint, eorũ ptas effectũ hẽt in ſacramentalibus, ᑫ quia in his hõ nõ operat, niſi ſicut inſtrm Dei: undẽ effectus ſacramẽtales nõ excluduntur ꝑp culpã quãcumq; conferentis ſacramentum. Ptãs autem iuriſdictionalis eſt, q̃ ex C ſimplici iniunctione hoĩs confertur, & ᵗ talis ptãs

Concl. s non immobiliter adhæret: unde in ſchiſmaticis, & hæreticis nõ manet. Vnde non pñt nec abſoluere, nec excõicare, nec indulgẽtias facere, aut aliquid hmõi. quod ſi fecerint, nihil eſt actũ. ᵗ Cũ ergo dr̃, tales non hñt ptãtem ſpũalem, intelligendũ eſt vł de ptãte ſecunda: uel ſi referat ad primã ptãtẽ, nõ eſt referẽdum ad ipſam eſſentiã ptãtis, ſed ad legitimũ uſum eius. Et per hoc patet rñſio ad obiecta.

Articvlvs IIII.

Vtrum ſit conueniens pœna ſchiſmaticorum ut excommunicentur.

Bannes eodem articu.

Perrecta per totum 223

»Li. 1. ca. 12. »Li. 6. ca. 4. tom. 7.

AD quartvm ſic procedit. Vr̃ ꝙ pœna ſchiſmaticorũ nõ ſit cõueniẽs, ut excõicent. Excõmunicatio. n. maximè ſeparat hoĩem a cõione ſacramẽtorũ: ſed Aug. ✱ dicit in li. cõtra Donatiſtas, ꝙ baptiſma põt ᵇ recipi a ſchiſmatico. ergo uř. ꝙ excõicatio non eſt conueniẽs pœna ſchiſmaticis.

¶2 Præt. Ad fideles Chri pertinet, ut eos qui ſunt diſperſi, reducant: unde contra quoſdam dr̃ Ezech. 34. Quod abiectum eſt, non reduxiſtis, quod perierat, non quæſiſtis: ſed ſchiſmatici conuenientius reducuntur per aliquos, qui eis communicent ergo uidetur quòd non ſint ᵘ excommunicandi.

¶3 Præt. Pro eodem pc̃tõ non infligit ᵇ duplex pęna, ſm illud Naum 1. Non iudicabit Deus bis in idipſum: ſed ꝑ pc̃tõ ſchiſmatis, aliq pœna tpali puniunt, ut hr̃ 23. ✱ q. 5. ubi dr̃. Diuinę, & mundanæ leges ſtatuerũt, ut ab Eccleſiæ unitate diuiſi, & ei* pacẽ ꝑturbantes, a ſæcularibus ptãtibus cõprimãtur. non ergo ſunt puniendi per excõicationem.

* 23. q. 5. ca. quali nos, circa finem.

Sed contra eſt, quod Num. 16. dr̃. Recedite à tabernaculis hominum impiorum, qui. ſ. ſchiſma fecerunt: & nolite tangere ea, quæ ad eos pertinẽt ne inuoluamini in peccatis eorum.

A Respon. Dicendum, ꝙ per quæ peccat quis, ꝑ ea debet puniri, ut dr̃ Sap. 11. Schiſmaticus autem, vt ex dictis patet ✱ in duob ᵖ peccat. In uno quidẽ, quia ſeparat ſe à communione membrorũ Eccleſiæ: & ᵐ quantum ad hoc conueniens pœna ſchiſmaticorum eſt, ut excommunicentur. ° In alio uerò, quia ſubdi recuſant capiti Eccleſiæ, & ideò qa coerceri nolunt per ſpiritualem poteſtatem Eccleſiæ, ᵖ iuſtum eſt ut ptãte temporali coerceantur. ᑫ

*Ar. 1. huius queſt. Concl. m Concl. p

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ baptiſmum à ſchismaticis recipere non licet, niſi in articulo neceſſitatis, qa meli ᵖ eſt de hac uita cũ ſigno Chriſti B exire, quocunq; det, ẽt ſi ſit Iudæus, vel Pagan ᵖ, q̃ ſine hoc ſigno, quod per baptiſmum confertur.

Ad secvndvm dicendũ, ꝙ per excommunicationem non interdicitur illa communicatio, per q̃ aliquis ſalubribus monitis diuiſos reducit ad Eccleſiæ unitatem: cum etiam ipſa ſeparatio quodãmodo eos reducat, dum de ſua ſeparatione cõfuſi, quandoque ad pœnitentiam reducuntur.

Ad tertivm dicendũ, ꝙ pœnę pñtis uitę sũt medicinales: & iõ qñ una pœna non ſufficit ad coercendum hoĩem, ſuperaddit altera, Sicut & medici diuerſas medicinas corporales opponũt, qñ una C non eſt efficax. Et ita Eccleſia quando aliqui ꝑ excommunicationem ſufficienter non reprimũtur, adhibet coertionem brachij ſæcularis: ſed ſi una pœna ſit ſufficiens, non debet alia adhiberi.

QVAESTIO XL.

De Bello, in quatuor articulos diuiſa.

DEinde conſiderandum eſt de bello.

Et circa hoc queruntur quatuor.

¶Primò, Vtrum aliquod bellũ ſit licitum.

D ¶Secundò, Vtrum clericis ſit licitum bellare.

¶Tertiò, Vtrum liceat bellantibus uti inſidijs.

¶Quartò, Vtrum liceat in dieb. ſ. ſtiuis bellare.

Articvlvs I.

Vtrum bellare ſit ſemper peccatum.

AD primvm ſic procedit. Vr̃ ꝙ bellare ſemper ſit peccatum. Pœna enim non infligitur niſi pro peccato: ſed ᵍ bellantib. à Domino indicitur pœna, ſecundùm illud Matth. 26. Omnis qui acceperit gladium, gladio peribit. ergo omne bellum eſt illicitum.

¶2 Præt. ʰ Quicquid contrariat diuino pręcepto, eſt peccatũ: ſed bellare cõtrariat diuino ꝑcepto. dr̃. n. Matth. 5. Ego autem dico uobis, non reſiſtere malo, & Ro. 12. dr̃. Non uos defendentes chariſſimi, ſed date locũ iræ. ergo bellare ſemper eſt pc̃tm̃.

SVPER Q. XL. ART. I.

Ban. eodem art.

IN articulo 1. quæ. xl. circa primam conditionem belli iuſti, dubium occurrit An appellatione principis in hoc loco intelligantur ſoli illi principes ꝗ non habent ſuperiorem. Et uidetur quòd ſic quia habentes ſuperiorem poſſunt recurrere ad ſuperiorẽ & proſequi ius ſuum coram eo ſicut de priuati perſonis in litera dicitur propter hanc rationem. Et cõfirmatur, quia aliter contemneretur authoritas ſuperioris. Si enim cuilibet principi liceret mouere bellum contra alterum, iam licitum eſſe vnicuiq; principi ius ſibi ipſi dicere contra alterũ principẽ, & ſic ſuperioris authoritas cõtẽpta eſſet ponere. ¶In oppoſitum ẽt eſt quia princeps in litera ſumitur ut diſtinguitur cõtra priuatã perſonã, vt patet in litera: Conſtat autem ꝙ non oĩs taliter princeps caret ſuperiore.

Perrecta per totum. 224

Inf. q. 41. ar. 1. ad 3. & qu. 42. ar. 2 ad 1 & q. 6. a. 8. ad 1.

¶Præterea.

Præterea, in litera dicitur, quòd ad eos ſpectat gladium moue F re bellicum contra extraneos, ad quos ſpectat gladio materiali uti contra intraneos: ſed contra intraneos non requiritur princeps carens ſuperiori. ergo nec ad mouendum bellum.

¶ Ad euidentiam authoritatis requiſitæ ad bellum, ſciendū eſt ꝙ non eſt quæſtio de bello defenſiuo quō. ſ. aliqs bellum facit defendēdo ſe ab indicto ſibi bello hoc. n. à naturæ iure quilibet populus hēt: ſed quō eſt de indictione belli, q. ſ. authoritas ad hoc exigatur. Et licet varia in hoc videat̄ opinio, ſi tñ recte diſcernamus, vna eſt ſententia. Cum. n. bellū ſit reipu. inuaſio, & hoc actiue quia legitima, quantum eſt ex parte authoritatis, bellæ à republica ſunt, tanta dīa eſt inter authoritatem mouēdi gladium bellicū, & gladium priuatū, quāta dīa eſt inter repub. & priuatā, in defenſionis & vindictæ iure. Ad primam nāq; pſonam non ſpectat niſi vim vi repellere cū moderamine inculpatæ tutelæ: extra moderamen āt inculpatæ tutelæ eſt, vt qs priuatus ſe, uel alios vlciſcat̄, ꝓp quod nō licet priuato occidere occiſorē ſui patris. Reſpub. āt & ſuorū mēbrorū, & ſui ſic cu[ram] hēt, vt non ſolum poſſit moderate vim repellere, ſed etiam vīdicare iniurias ſui vel ſuorum non ſolum contra ſibi ſubditos, ſed extraneos. Et de ſubditis quidē patet quoniam punitiua iuſtitia ad rempublicam ſpectat. De extraneis uero probatur ex eo, ꝙ reſpublica debet eſſe ſibi ſufficiens, vt patet in 3. Politicorum. Conſtat, autem, ꝙ niſi poſſet licite de extraneis populis, & principibus ſe vindicare valde eſſet imperfecta, & deficeret. Nam tyranni, & iniuſti, rapientes, occidentes, capientes, & quomodolibet iniuriam facientes alienæ reipublicæ ciuibus, remanerent naturaliter inulti, & naturalis ratio deficeret in neceſſarijs. In naturæ namq; legibus ſiſtendo, non oportet res publicas diuerſas cōmunicare in vno principe. Et ſi vna alteram opprimeret in ſuis membris, capiendo dilaniando: ſi altera innocens nō poſſet vindicare ſe, & ſuos cōtra opprimentem pugnādo, & inulti mali naturaliter manerēt K & naturalis rō, quæ vniuerſalioris eſt prouidentiæ, q̄ naturalis inſtinctus animalium, defeciſſet non prouidendo reipublicæ de armis vltionis. Atteſtantur hoc geſta Ionathæ, & Simonis cōtra filios Iambri in vindictam ſanguinis Ioannis fratris ſui 1. Mach. 9. Approbare hoc communis omnium gentium vſus vr̄ tanquam à natura inditum. Verba quoq; authoris in litera hac manifeſtè hoc ſignificant cum authoritate Aug. Probatur quoq; hoc idem aliter: quia ſi reſpublica non poſſet indicere bellū, ſed ad hoc eſſet opus authoritate alterius ſuperioris, aut eſſet opus ſuperiori reſpectu ſui tātū, aut reſpectu illius tantū contra quem eſt mouendum bellum, aut reſpectu vtriuſque. Non reſpectu ſuperioris tantum, quia quæcumque reſpublica eſt ſic diſpoſita, ꝙ nō pōt ſibiipſi de omnibus prouidere, ſed ab aliquo, puta, Rege dependet, hoc ideo eſt, quia Rex ille eſt pars illius reipublicę: eſt. n. caput illius. Vnde hoc non arguit rempub. non poſſe, ſed rempub. imperfectam abſq; ſuo capite nō poſſe (Et propterea oportet te lectorem ſane intelligere quę dicimus, quia de republica perfecta loquimur) nec à ſuperiori illius, contra quem mouendum eſt bellum, tum quia ut plurimum contingit illum carere ſuperiori, uel ſi hēt, eſſe complicem ſaltem negligendo uindictam: tum quia licet antequā bellū indicat̄ ſi ſpes eſt iuſtitiæ, petenda eſt iuſtitia à ſuperiori illius, quia actor ſequitur forum rei, ut fecit populus Iſrael petens iuſtitiā à Tribu Beniamin de uiris Gabaa, Iudicū 20. Et ſi fecerit iuſtitiā, nō eſt mouendū bellū: & ſi neglexerit, pōt moueri bellū. Hoc tñ nō ꝓpterea eſt, ut hēatur authoritas indicendi bellum quū nec ille hoſtium ſuperior hāc dat, nec hęc penē ſed ut actus actiuorū ſiant in patiente diſpoſito. Patiens. n. diſpoſitū ad hoc, ut contra ipſum bellum fiat, eſt uolēs ſatisfacere. Si. n. ſatisfacere uellet, iuſtum bellū nō moueretur. Nec à ſuperiori utriuſque, tū quia hoc eſt per accidens: tum qa ex neutra parte oſtēſum eſt opus eſſe authoritate. Cū igit̄ dr̄. ꝙ ad indicendū iuſtū bellu requiritur authoritas principis intelligendū eſt uel de republica perfecta uel perfecte gerente uices reipublicæ, ut ſunt Reges, uel alij ſimiles principatus: unde & rationes utriuſque partis ſoluendæ ſunt.

¶ Ad primam igit̄ de principibus carentibus ſuperiore dicitur ꝙ inter priuatam, & publicam perſonam hæc eſt differentia, quòd priuatus habet proprium ſuperiorem, cum ſit pars alicuius reipublicæ. Homo. n. eſt animal politicum. q ad ſuperiorem poteſt recurrere pro ultione inimicorū ſuorū ſiue intus, ſiue extra, & propterea ex ſua natura non habet authoritatem uindicatiuam. Ipſa autem reſpub. ſeu principes ex ſuæ naturæ perfectione, ut oſtenſum eſt, hēt authoritatem uindicatiuam: & non oportet quòd recurrat ad ſuperiorem pro tali authoritate. Et rō literæ optime habet locum in priuata perſona, & non publica, quia illa eſt pars, hæc totum, ut dictum eſt.

¶ Ad confirmationem dicitur, quòd principes ſunt in duplici differentia. Quidam enim ſunt ſimpliciter capita, & domini perfecte gerentes uices reipub. quidam uerò ſunt ſecundum quid capita, & domini, imperfecte reipublicæ uices gerentes. Primi hn̄t authoritatem uindicatiuam intus & extra: ſecundi autem habent tantum, quantum eis tributū eſt. In hoc ſecundo ordine ſunt comites, marchiones, duces qui ſunt partes unius regni. Rex ſiquidē eſt caput & dominus nō ſolū regni, ſed cuiuſlibet reipublicæ ipſius. Dicti autem domini ſunt capita, & domini ſcdm quid. In cuius ſignum oēs reſpublicæ unius regni cōmunicāt in uno tribunali regio, & oēs ſtipēdia regia ſoluūt. Sunt ēt in hoc eodem ordine cōmunitates oēs, quæ ſubſunt alteri tanq̄ Regi, quales uidentur eſſe oēs quæ ſubſunt Romanæ Eccleſiæ. In primo autem ordine ſunt communiter Reges oēs & communitates ſimpliciter liberæ: Et de ijs quidem cōmunitatibus planum eſt, quia quælibet eſt perfecta reſpublica. De Regibus quoq; eadem rōne patet, quia. ſ. regnū perfectam rēpublicam ſignificat, & Rex uices illius perfectè gerit, licet alicubi ſtatuta

*Habet̄ epiſtola 5. ad Marcellinum aliquantulum a me. to. 2.

Conclu. m

*li. 22. ca. 74. in princip. to. 6.

Conclu. p

*li. 83. q. ſup Ioſue q. 10 i medio. to. 4.

Pars conclusionis.

*Hr̄ 23. q. 1. cap. Apud

¶ 3 Præt. Nihil contrariat̄ actui virtutis, niſi peccatum: ſed bellare contrariatur paci. ergo bellum ſemper eſt peccatum.

¶ 4 Præt. Omne exercitiū ad rē licitā, licitum eſt, ſicut patet in exercitijs ſcientiarū: ſed exercitia bellorū, q̄ ſunt in torneamē G tis, ꝓhibent̄ ab Eccleſia, qa morientes in hmōi tyrocinijs, eccleſiaſtica ſepultura priuat̄. ergo bellum vr̄ eſſe ſimpl̄r pctm̄.

SED CONTRA eſt, quod Au. dicit ſermone* de puero Centuriōis. Si chriſtiana diſciplina oīno bella culparet hoc potius cōſiliū ſalutis parētibus in Euāgelio daret̄, vt abijcerēt arma, ſeq; militiæ oīno ſubtraherēt. Dictū eſt āt eis. Neminē concu H tiatis, eſtote cōtēti ſtipēdijs ueſtris: qbus ꝓpriū ſtipendū ſufficere p̄cepit militare ñ ꝓhibuit.

RESPON. dicendū, ꝙ ad hoc ꝙ aliqd̄ bellū ſit iuſtum, tria requirunt̄. Primo quidē authoritas principis, cuius mādato bellū eſt gerendū. Nō. n. ptinet ad pſonā priuatā bellum mouere, quia pōt ius ſuū in iudicio ſuperioris proſequi. Sil̄r ēt cōuocare multitudinem quod in bellis I oportet fieri, nō ptinet ad priuatā pſonā. Cū āt cura reipub. cōmiſſa ſit principibus, ad eos ptinet rempub. ciuitatis, vel regni, ſeu prouinciæ ſibi ſubditæ tueri. Et ſicut licite defendūt eā materiali gladio cōtra interiores qdē pturbatores dū malefactores puniunt, ſm illud Apoſt. ad Ro. 13. Nō ſine cā gladiū portat: miniſter. n. Dei eſt, vindex in iram ei, qui male agit: ita ēt gladio bellico ad eos ptinet rēpublicā tueri ab exteriorib⁹ hoſtibus. Vn̄ & principibus dr̄ i Pſal. 81. Eripite pauperem, & egenū de manu pctōris liberate. Vnde Aug. dicit* cōtra Fauſtū. Ordo naturalis mortalium paci accōmodatus hoc poſcit, vt ſuſcipiēdi belli authoritas atq; conſiliū penes principes ſit. ¶ Scd̄o reqritur cā iuſta, vt. ſ. illi, qui impugnantur, ꝓp aliquā culpā impugnationē mereant̄. Vn̄ Aug. dicit* in lib. 83. quæſt. Iuſta bella ſolent diffiniri, q̄ vlciſcuntur iniurias, ſi gens, vel ciuitas plectenda eſt q̄ vindicare neglexerit, quod a ſuis improbe factū eſt, vel reddere quod ꝑ iniuriā ablatū eſt. Tertio requirit̄ vt ſit intentio bellantiū recta, qua. ſ. intēdit̄ vel vt bonū ꝓmoueat̄, vel vt malū vitetur. Vn̄ Aug. in li.* de uerbis Domini. Apud veros Dei cultores etiā illa bella pctā non ſunt, q̄ nō cupiditate aut crudelitate, ſed pacis ſtudio gerunt̄, ut mali coerceātur

Statuta ſint talia, ut Reges ferè ſolo noie ſint Reges. Sed nos de Rege, qui eſt ſimpliciter dñs, loquimur. Ex hac aũt aſſignata differentia inter principes patet, q illi dñi, qui ob imperfectionem dñij habent ſuperiorem, non poſſunt indicere bellum abſq; ſui ſuperioris authoritate. Facerent ſiquidẽ ei iniuriã, uſurpantes ſibi ſuperiorũ authoritatẽ, præſeferentes capita ſimpliciter, & dños ſimpliciter reipublicæ, cũ non ſint. Illi aũt dñi, qui perfectè capita, & dñi ſunt licèt habeant ſuper ſe alterum, puta, Imperatorẽ, nullã faciũt ei iniuriã, bellũ ꝓpria authoritate indicendo, quia utuntur iure ſuo. Sunt.n. ſub eo, ſicut vna perfecta cã vniuerſalis ſub alia uniuerſaliori: & nõ ſicut imperfecta ſub perfecta, ſicut illi de ſecundo ordine: vel potius ſunt ſub eo ſed.n q l, & non ſimpliciter. Et hoc videtur [illegible] ex ꝓ ſcripta cõſuetudine: Vnitas.n. Imperatoris, & illius dñium de iure poſitiuo eum ſit, quia nec naturalis ratio, nec authoritas ſacræ ſcripturæ cogit oẽs quartas terrę, nec oẽs nationes vnius quartæ ad electionẽ vnius principis tẽporalis, ut patet: & conſtat ex electione pendere naturaliter principum temporalẽ alicuius, niſi ſit tyrannic'. Cũ itaq; de iure poſitiuo ſit, poteſt per conſuetudinem abrogari, & tolli. Propter q principes, & ciuitates, quæ cõſueuerunt conſuetudine antiquiſſima vti authoritate indictiua belli, poſſunt licitè illa uti [illegible] in pacifica poſſeſſione fuerint, & ſũt. Qd dico pp uſurpãtes ſibi hoc ex magnitudine potẽtiæ, & rebelles ſuis dñis, non potuerũt, nec ꝓ [illegible].

¶ Ad rñdes aũt per ipſos principibus dr, & ad primum, q verũ eſt, q litera accipit principem ut pſonã publicam: ſic.n. diſtinguitur contra priuatam: ſed non accipit perſonam publicam imperfectè, ſed perfectè. & ideò non extenditur litera niſi ad principes perfectè.

¶ Ad ſecundam uerò dr, q contra interiores, & exteriores ſpectat ad eoſdem ex natura officij. Ad multos tñ ſpectat ex commiſſione uti gladio contra internos, qb. nõ cõceditur indicere bellũ cõtra externos, ut patet in rectorib. ciuitatib. & multis dñis, qui in dominio ſuo iudicant in cã ſanguinis. Facilius.n. conceditur hoc à perfectè principibus, q̃ authoritas contra externos. Litera ergo loquitur de his, qui ex propria hoc poſſunt authoritate, quales non ſunt oẽs domini, ſed tantum perfectè domini.

¶ In eodem ar. circa iuſtitiam cãæ belli, aduerte q, quia amici, ac ſocij unũ cenſent, iò iuſta cã indicendi bellum eſt pro ultione ſociorum: nec minus poteſt ſocios, & extraneos ad bellum gerendum princeps inuitare, quàm ad exercendam iuſtitiam intus miniſtros extraneos conducere.

Concl. 1

* li. 22 c. 74. parũ a principio tom. 6.

* Habetur li. 22. contra Fauſtũ c. 70. non procul a fine, to. 6.

* li. 2. c. 34 35. & 36. & 4. & epi. 5. ad Marcellinum medio, tomo 2.

† Epi. 5. a medio. il lius, to. 2.

aliàs, facilitate. ſeu fęlicitate.

& boni ſubleuent. Põt aũt contingere, ut ſi ſit legitima authoritas indicẽtis bellũ, & cã iuſta, nihilominus pp prauã intẽtionẽ bellũ reddat illicitũ. Dicit.n. Aug. in li.* cõtra Fauſtũ. Nocẽdi cupiditas, ulciſcẽdi crudelitas, implacat', & implacabilis aius, feritas rebellandi, libido dñandi, & ſi qua ſunt ſimilia, hęc ſũt quæ in bellis iure culpantur. B

Ad primvm ergo dicendũ, q ſicut Aug.* dicit. Ille accipit gladiũ, q nulla ſuperiori, aut legitima ptãte, aut iubẽte, uel cõcedẽte, i ſanguinẽ alicui' armatur. Qui uero ex authoritate pricipis, uel iudicis, ſi ſit pſona priuata: uel ex zelo iuſtitię qua ſi ex authoritate Dei, ſi ſit pſona publica, gladio utiẽ, nõ ipſe accipit gladiũ, ſđ ab alio ſibi cõmiſſo utiẽ, uñ ei pęna nõ debeẽ. Nec tñ illi ẽt, q cũ pctõ gladio utunẽ, ſp gladio occiduntur, ſed ipſi ſuo gladio ſp pereunt: qa pro pctõ gladij æternaliter puniuntur, niſi pœniteant. C

Ad secvndvm dicẽdũ, q hmõi pcepta, ſicut Aug.* dicit in li. de ſermone Dñi in mõte, ſp ſunt ſeruãda in pparatione animi, ut .ſ. ſp hõ ſit paratus nõ reſiſtere, uel ſe nõ defendere, ſi op' non fuerit: ſed qñq; eſt aliter agẽdũ pp cõe bonũ, uel ẽt illorũ, cũ q bus pugnaẽ. Vñ Augu. † dicit in Epła ad Marcellinũ. Agẽda ſunt multa ãt cũ inuitis, benigna quadã aſperitate plectẽdis. Nã cui licẽtia iniqtatis eripiẽ, utiliter uinciẽ: qm nihil eſt infelici'* infęlicitate peccãtiũ, qua pęnalis nutriẽ impunitas, & mala uolũtas, uelut hoſtis iterior, roboraẽ. D

Ad tertivm dicẽdũ, q ẽt illi, q iuſta bella gerũt, pacẽ intẽdũt. & ita paci nõ cõtrariantẽ, niſi malę, q̃ Dñs ñ uenit mittere i terrã, ut dr Mat. 10. uñ Aug.* dicit ad Bonifaciũ. Nõ qriẽ pax, ut bellũ exerceatẽ: ſđ bellũ geriẽ ut pax acqraẽ. Eſto ergo bellando pacificus, ut eos quos ex pugnas, ad pacis utilitatem, uincendo perducas.

Ad IIII. dicẽdũ, q exercitia hoium ad res bellicas ſpectãtia, nõ ſũt ulter ꝓhibita: ſed iordinata exercitia & piculoſa, ex q bus occiſiones, & deprędatiões ꝓueniũt. Apud antiquos ãt exercitationes ad bella ſine hmõi piculis erãt: & iõ uocabanẽ meditationes armorum, uel bella ſine ſanguine, ut per Hierony. patet in quadam epiſtola.

Articvlvs. II.

Vtrum clericis, & epiſcopis ſit licitum pugnare.

Ad secvndvm ſic ꝓcediẽ, Vr q clericis, & epis liceat pugnare. Bella.n. intm ſunt licita & iuſta, ut dictũ* eſt, inq̃tũ tuẽtur pauperes, & totã rẽpublicã ab hoſtiũ iiurijs: ſđ hoc maximè uĩ ad' prælatos ptinere. dicit.n. Grẽ.* in quadã homil. Lup' ſup oues uenit, cũ qlibet iniuſt' & raptor fideles quouſq; atq; humiles opprimit: ſed is q paſtor uidebaẽ eſſe, & nõ erat, relinqt oues, & fugit, qa dũ ſibi ab eo piculũ metuit, reſiſtere ei' iniuſtitiæ nõ pſumit. ergo prælatis, & clericis licitum eſt pugnare. E

¶ 2 Prę. 23.* qu. 8. Leo Papa ſcribit. Cũ ſæpe aduerſa à Saracenorũ partib ꝓueniãt nũtia, qui dã in Romanũ portũ Saracenos, clã furtiueq; uẽturos ẽe dicebãt, ꝓ quo nrum cõgregari pcepim' populũ, maritimũque ad littus deſcẽdere decreuimus.

¶ In eodem articulo circa rectitudinem intentionis ſcito, q quẽadmodũ carnifices iudicũ, ſi ex odio, uel feritate occidunt damnatos iuſtè, peccãt qdẽ mortaliter, ſed nõ tenenẽ ad reſtitutionẽ læſis ex morte, nec ueſtiũ occiſorum: ita milites bellũ iuſtum exercẽtes, & cõceſſa auferentes, quàmuis peſſimo animo faciãt peccant, ſed nõ tenẽtur reſtituere.

¶ In rñſione ad primũ ſcito, q iã ſolutũ eſt dubium, qđ apud multos vr eſſe, qũo reſpublica non accipit gladiũ, qñ bellũ indicit. Iã.n. oſtratũ eſt, q conceſſa eſt ei à iure naturalis rõnis authoritas uindicatiua ſuorũ, tã cõtra intraneos, quã extraneos perturbatores.

¶ In rñſione ad quartũ ſcito, q exercitia bellica periculoſa in hoc diſcernunẽ à nõ periculoſis, q in illis vt in plurib. læſiones notabiles eueniũt: in iſtis aũt vel rarò, vel nunq̃. Moralia.n. iudicanẽ ſcdm id, quod in pluribus inueniẽ. ppea oportet prudenter arbitrari circunſpecta natura exercitij, q̃ ſint illicita exercitia in particulari. Gladiatoriæ.n. exercitia artis ꝓculdubio illicita ſunt, cũ enſes ipſi abſq; acumine ſint. Et ſimiliter haſtiludia illa, quæ cum lanceis proportionaliter diſpoſitis, ut de enſibus diximus, fiunt eadem ratione.

* Poſt medũ illius & eſt epi. 1. iter 11. quæ ſunt in fine, tomo 2.

Porrecta per totum. 225

* Ar. præced.

* Ho. 14. in Euãg. inter medium & principiũ

SVPER Q. XXXX. ART. II.

Ban. eodem art.

In art. 2. circa calcẽ corporis articuli, dubium occurrit, An liceat clericis in articulo neceſſitatis pugnare manu propria in bello.

¶ Ad hoc dr, q articulus neceſſitatis dupliciter contingere põt in bello. Primo .ſ. defenſiuè, ut .ſ. niſi clerici aliqui pugnent, ciuitas, uel exercitus euertitur ab hoſte: ſecundo rõne uictoriæ, quia .ſ. niſi clerici aliqui pugnent, non haberetur uictoria tunc parata. In primo caſu clerici non peccant pugnando manu ꝓpria: quia lex poſitiua, qua clerici arcenẽ, ne pugnẽt manu propria, venit ad caſum, in quo ſi legiſlator adeſſet, diſpẽſaret. Cũ .n. finis legis ſit cõe bonum, & legis ſpiritualis bonum ſpirituale: & bonum cõe tẽporale, & ſpirituale, quod iuſto bello defenſiuo ſeruatur, præſtet bono particulari alicuius, quo habilis eſt ad altaris miniſterium, conſequens eſt, ut licitè cleric' tc: ẽs bñ dirigere bombardas, aliis ad hoc non exiſtentibus, vel alio ſimili caſu manu propria ſaluet patriam, uel exercitũ ſine tali auxilio

* 23. q. 8 ca. Igitur cũ ſępe in epiſto. ad Ludo. Auguſt.

xilio pereuntem Nec ſolū videret, q̄ hoc, poſſit clericus, ſed & q̄ ad hoc teneat̄ in tali articulo pp eandē rōnem præſertim ſi cum infidelibus agit̄. Nec obſtat, q̄ fiant & remaneant irregulares quia irregularitas ſine pc̄tō, & cum merito æternæ vitæ incurri pōt. Propter q̄d ſicut laicus ad hoc tenetur, ſic & clericus in caſu in quo lex quo ad pc̄tm̄ locum non habet: licet ſemp hēat locum quo ad irregularitatem, qa irregularitas ſequit̄ factū. Nec obſtat dictis rō lr̄æ.ſ. nulli deputato ad aliquod officium licet id, per quod ſuo officio incongruus redditur: q̄m hoc eſt uerū regulariter. ſecus autē eſt in ſingulari caſu.

* 23. q. 8. ca. Hortato.

* 23. q. 8. ca. omnium.

¶ In ſcdo āt caſu non vi cōiter licitum. Et rō diuerſitatis eſt: qa victoria eſt neceſſaria pp recuperationē rerū, uel punitionē aut expulſionem hoſtiū, quę non ſunt neceſſaria, ſicut ſalus, q̄ in primo caſu defenditur. Dixi āt cōiter: quia ſi parta tunc uictoria, eſſet pax uniuerſalis Eccleſiæ, aut fidei chriānę magna profectio, crederem clericum licite manu ꝓpria pugnando, illā facere. Et hæc intelligo ſaluis alijs conditionib' iuſti belli, ſ. q̄ clerici publica authoritate hoc faciant, & conſtet de iuſtitia belli: q̄m in eis nō hēt locum obedientia excuſans.

* Li. 1. c. 1. parum a me.

Concl. m

Concl. p ¶ In eodem articulo, in rñſione ad tertiū aduerte, q̄ quia alia conditio belli iuſti eſt iuſtitia cauſæ, & alia authoritas, quia indicitur, attendere oportet in bellis nō ſolum authoritatē indicentis, ſed, & cām & hinc ſumere, q̄ nulla authoritas ſufficit ad iuſtitiam belli, ſi iuſta deſit cā. Vñ licet ad Papam ſpectet inducere ad bellū, vt in hac litera dr̄, ſi tñ Papa idiceret bellū nō ꝓpterea iuſtū oportet illud eſſe, cum ꝑſona, q̄ Papa ſua authoritate ſugit, poſſit eſſe iniuſta, & libidine dominandi, vel vindictę affectu, licet

D. 964.

¶3 Præ. Eiuſdem rōnis eſſe vi̅, q̄ hō aliquid faciat, & q̄ facienti cōſentiat, ſ̄m illud Ro. 1. Nō ſolū digni ſunt morte q̄ faciūt, ſed & qui cōſentiunt facientib. maxime aūt conſentit, q̄ ad aliq̄d faciendū alios inducit. Licitū aūt eſt epis & clericis iducere alios ad bellandum. dr̄. n. 23. * q. 8. q̄d hortatu, & precib. Adriani Romanæ urbis Epi, Carolus bellum contra Lōgobardos ſuſcepit. ergo & eis licet pugnare.

F

¶4 Præ. Illud quod eſt ſ̄m ſe honeſtum, & meritoriū, nō eſt illicitum prælatis [b] & clericis: ſed bellare eſt qñque & honeſtū, & meritoriū. dr̄. n. * 23. q. 8. q̄ ſi aliquis pro ueritate fidei, & ſaluatione patriæ, ac defenſiōe chriſtianorū mortu' fuerit, à deo cęleſte p̄miū cōſequet̄. ergo licitū eſt epiſcopis & clericis bellare.

Sed contra eſt, q̄ Petro in perſona epiſcoporum & clericorum dicitur Matt. 26. Cōuerte gladium tuum in uaginam. non ergo licet eis pugnare.

H

Respon. Dicēdū, q̄ ad bonū ſocietatis humanæ plura ſunt neceſſaria. Diuerſa aūt à diuerſis melius, & expeditius agunt̄, q̄ ab uno, ut patet * per Philo. in ſua Politi. Et quædam negotia ſunt adeò ſibi repugnātia, ut cō uenienter ſimul exerceri non poſſint: & iō illis, q̄ maioribus deputant̄, prohibent̄ minora. [m] Sicut ſ̄m leges humanas militib', q̄ deputant̄ ad exercitia bellica, negotiationes interdicūt. [p] Bellica āt exercitia maximè repugnāt illis officijs, q̄b. epi & clerici deputant̄ pp duo. [q] Primò q̄dē gñali rōne, quia bellica exercitia maximas inquietudines habent: unde multum impediūt animum à contemplatione diuinorum, & laude Dei & oratione pro populo quæ ad officiū ꝑtinent clericorū. Et iō ſicut negotiationes pp hoc, q̄ nimis implicant animum, interdicuntur clericis, ita & bellica exercitia, ſ̄m illud 2. ad Tim. 2. Nemo militans Deo, implicat ſe ſæcularibus negotijs. Secundò pp ſpālē rationem. Nam omnes [d] clericorum ordines ordinatur ad altaris miniſterium, in quo ſub ſacramento repræſentatur paſſio

I

Chriſti, ſ̄m illud 1. ad Corint. 11. Quotieſcūq; manducabitis panem hunc calicem bibetis, mortem Dñi annūtiabitis donec veniat: & iō [r] nō cōpetit eis occidere, uel effundere ſanguinem, ſed magis eſſe paratos ad propriam ſanguinis effuſionem ꝓ Chriſto, [t] vt imitent̄ opere, q̄d gerunt miniſterio. Et pp hoc eſt inſtitutum, ut effundentes ſanguinē ēt ſine pc̄tō, ſint irregulares. Nulli aūt, q̄ eſt deputatus ad aliquod offm̄, licēt id, per quod ſuo offiō incongruus reddit̄. Vnde * clericis non licet oīno bella gerere, q̄ ordinant̄ ad ſanguinis effuſionem. [x]

& alia enormia crimina hēre. Nec excuſantur dantes ei auxiliū in bello ſine iuſta cā, ſicut nec miniſtrantes eidem ad rapinam, homicidia, ueneficia, adulteria, luxuriam & hmōi.

Conclu

G

Concl. x

Ad primum ergo dicendū, q̄ prælati debēt reſiſtere nō ſolū lupis, q̄ ſpūaliter interficiūt gregem, ſed ēt raptorib. & tyrannis, qui corporaliter uexāt, non aūt materialib. armis in ꝓpria pſona utēdo, ſed ſpūalib. ſ̄m illud Apl̄i 2. ad Cor. 10. Arma militiæ noſtræ non carnalia ſunt, ſed potētia Deo: q̄ q̄dē ſunt ſalubres admonitiones, deuotæ orationes, contra pertinaces excōicationis ſententia.

Ad secundum dicendū, q̄ p̄lati & clerici ex authoritate ſuperioris pñt intereſſe bellis nō q̄dē vt ipſi ꝓpria manu pugnēt, ſed ut iuſtè pugnātibus ſpūaliter ſubueniāt ſuis exhortationib. & abſolutionib. & alijs hmōi ſpūalib. ſubuētionib. ſicut & ī ueteri lege mandabat̄ Ioſue 6. q̄ ſacerdotes ſacris buccinis ī bellis clāgerēt. Et ad hoc primò fuit cōceſſum, q̄ epi, uel clerici ad bella procederēt: q̄ āt aliqui propria manu pugnent, abuſionis eſt.

Ad tertium dicendum, q̄ ſicut ſ. dictū * eſt, oīs potētia, uel ars, uel uirt', ad q̄ ꝑtinet finis, hēt diſponere de his, q̄ ſunt ad finē. Bella aūt carnalia in populo fideli ſunt referēda ſicut ad finē, ad bonū ſpūale diuinū, cui clerici deputant̄: & iō ad clericos ꝑtinet diſponere, & inducere alios ad bellādū bella iuſta. Nō. n. interdr̄ eis bellare, q̄ pc̄tm̄ ſit: ſed quia tale exercitiū eorum perſonæ non congruit.

* q. 23. a. 4.

Ad quartum dicēdū, q̄ licēt exercere bella iuſta ſit meritorium, tñ illicitum redditur clericis pp hoc, q̄ ſunt ad opera magis meritoria deputati: ſicut matrimonialis actus pōt eſſe meritorius, & tñ virginitatem uouentibus damnabilis redditur, ꝓpter obligationem eorum ad maius bonum.

Articvlvs III.

Vtrum ſit licitum in bellis uti inſidijs.

Eaunes eadem art.

Porrecta per totum. 226

K

Ad tertium ſic procedit̄. Vr̄. q̄ non ſit licitum in bellis uti inſidijs. Dr̄. n. Deut. 16. Iuſtè, quod iuſtum eſt, exequeris: ſed [h] inſidiæ cum ſint fraudes quædam, uidentur ad iniuſtitiam pertinere. ergo non eſt vtendum inſidijs etiam in bellis iuſtis.

Inf q. 71. ar. 2. 3. ad 3.

¶2 Præ. [h] Inſidiæ, & fraudes fidelitati videnṫ opponi, ſicut & mendacia: ſed quia ad oēs fidem debemus ſeruare, nulli hoi eſt mentiendum, ut patet per Aug. * in lib. contra mendacium. cum ergo fides hoſti ſeruanda ſit, vt Aug. † dicit ad Bonifaciū, videtur q̄ non ſit contra hoſtes inſidijs utendum.

* Tom. 4. † In epiſt. ad Bonif. a med. & eſt 1. inter 2. ep. quæ habetur to 2.

¶3 Præt. Matth. 7. dicit. Quæ [h] vultis vt faciant vobis hoies, & vos facite illis, & hoc eſt obſeruandū

ad

ad oẽs proximos: inimici autem ſunt proximi. cũ ergo nullus ſibi uelit inſidias, uel fraudes parari, vĩ ꝙ nullus ex inſidijs debeat gerere bella.

*In li.qu. ſup Ioſue circa mediũ q.10. tom.4.

SED CONTRA eſt, ꝙ Aug.* dicit in li.83.q. Cum iuſtũ bellum ſuſcipit, ut apertè pugnet aliqs, an ex inſidijs, nihil ad iuſtitiã intereſt. Et hoc ꝓbat authoritate Dñi, qui mandauit Ioſue, ut inſidias poneret habitatorib. ciuitatis Hai, ut habet Ioſue 8.

RESPON. Dicendũ, ꝙ inſidiæ ordinant ad fallendum hoſtes. Dupliciter aũt aliqs põt falli ex facto vel dicto alteri⁹. Vno mõ ex eo, ꝙ ei dr̃ falſum, uel non ſeruat promiſſum, & iſtud ſp eſt illicitũ: & [m] hoc mõ null⁹ dẽt hoſtes fallere.[n] Sunt.n. qdã iura bellorũ, & fœdera ẽt inter ipſos hoſtes ſeruanda, ut Amb.* dicit in li. de Officijs. Alio mõ, aliqs põt falli ex dicto, vel facto nr̃o, qa ei ꝓpoſitum, aut intellectũ nõ aperimus: hoc aũt ſp facere nõ tenemur, qa ẽt in doctrina ſacra multa ſunt occultanda, maximè infidelib. ne irrideant, ſm illud Mat.7. Nolite ſanctũ dare canib. Vnde multo magis ea, q̃ ad impugnandũ inimicos paramus, ſunt eis occultanda. Vnde inter cætera documenta rei militaris hoc pcipuè ponit de occultãdis conſilijs, ne ad hoſtes perueniant, ut patet in li. Stratagematum Frãcorũ: &[p] talis occultatio pertinet ad rõnẽ inſidiarũ, quib. licitũ eſt uti in bellis iuſtis.[q] Nec propriè huiuſmodi inſidiæ uocantur fraudes, nec iuſtitię repugnant, nec ordinatæ uoluntati. Eſſet enim inordinata uolũtas, ſi aliquis uellet nihil ſibi ab alijs occultari. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta.

Conclu. m

*Li.1.ca. 29.& lib. 3.cap 10. tom.1.

Conclu. p

ARTICVLVS IIII.

Vtrum liceat diebus feſtis bellare.

AD QVARTVM ſic ꝓcedit. Vĩ ꝙ in dieb. feſtis non liceat bellare. Feſta.n. ſunt ordinata ad uacandũ diuinis, vñ intelligunt p obſeruationem ſabbathi, quę præcipitur Exo.20. Sabbathum enim interpretatur requies ſed bella maximam inquietudinẽ habent. ergo [h] nullo modo eſt in diebus feſtis pugnandum.

¶2 Præ. Iſa.58. reprehẽdunt quidã, ꝙ in diebus ieiunij repetunt debita, & cõmittũt lites, pugno pcutiẽtes. ergo[h] multo magis ĩ dieb. feſtis illicitum eſt bellare.

¶3 Præt. Nihil eſt iordinatè agẽdũ ad uitandũ incommodũ temporale: ſed bellare in die feſto, hoc vĩ eſſe ſm ſe inordinatum. ergo pro nulla neceſſitate temporalis incommodi uitandi, dẽt aliquis in die feſto bellare.

SED CONTRA eſt, ꝙ 1. Mac.2. dr̃. Cogitauerunt laudabiliter Iudæi dicentes. Ois hõ quicũq; uenerit ad nos ĩ bello ĩ die ſabbathorũ, pugnem⁹ aduerſ⁹ eũ.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ [m] obſeruatio feſtorũ non impedit ea, q̃ ordinant ad hoĩs ſalutẽ, ẽt corporalẽ.[n] Vñ Dñs arguit Iudæos dicens Io.7. Mihi indignamini, quia totum hoĩem ſanũ feci in ſabbatho. Et inde eſt, ꝙ medici licitè põt medicari hoĩes in die feſto. Multo ãt magis eſt obſeruanda ſalus reipublicæ, p quẽ impediunt occiſiones plurimorũ, & innumera mala & tpalia. et ſpũalia, quã ſalus corporalis vnius hoĩs. Et[p] ideo pro tuitione reipublicæ fideliũ, licitũ eſt iuſta bella exercere in diebus feſtis, ſi tñ hoc neceſſitas expoſcat.[q] Hoc.n. eſſet tẽtare Deũ, ſi quis imminente tali neceſſitate vellet à bello abſtinere: ſed neceſſitate ceſſante non eſt licitum bellare in diebus feſtis propter rationes inductas. Et per hoc patet reſpõſio ad obiecta.

QVAESTIO XLI.

De Rixa, in duos articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de rixa.

ET circa hoc quærunt duo.

¶Primò, Vtrum rixa ſit pctm̃.

¶Secundò, Vtrum ſit filia iræ.

ARTICVLVS I.

Vtrum Rixa, ſit ſemper peccatum.

AD PRIMVM ſic procedit. Videtur quòd rixa non ſemp ſit peccatum. Rixa.n. videtur eſſe[h] cõtentio quædam. Dicit.n. Iſido.* in lib. Etymologiarum ꝙ rixoſus eſt à ritu canino dictus. Semper.n. ad contradicendum paratus eſt, & iurgio delectatur, & prouocat contendentẽ: ſed contẽtio non ſemper eſt peccatum. ergo neque rixa.

¶2 Præt. Gene.6. dicitur, quod ſerui Iſaac foderunt alium puteum, & pro illo quoque[h] rixati ſunt: ſed non eſt credendum, quòd familia Iſaac rixaretur publice, eo non contradicente, ſi hoc eſſet peccatum. ergo rixa non eſt peccatum.

¶3 Præt. Rixa videtur eſſe quoddam particulare bellum: ſed bellum non ſemper eſt peccatum. ergo rixa non ſemper eſt peccatum.

SED CONTRA eſt, quòd ad Galat.5. rixæ ponuntur inter opera carnis, quæ qui agunt, regnũ Dei nõ conſequuntur. ergo rixæ non ſolum ſunt peccata, ſed etiam ſunt peccata mortalia.

RESP. Dicẽdũ ꝙ ſicut cõtẽtio iportat quãdã cõtradictionẽ verborũ: ita ẽt rixa iportat quãdam

---

cet, multo magis oblata opportunitate victorię, qua ſi quis in inſtanti non vtitur, poſtea non hr̃, liceat aggredi hoſtes in die feſto. Eſt ſiquidẽ in hoc & in ſimilibus caſibus, neceſſitas cõſequendi tm̃ bonum. ſ. pacem, pro qua tot incõmoda ſuſcipiuntur. Nec ſtã oppugnũt ſenſũ: oĩa in reipublicæ tuitione oĩs iuſta cã belli intelligi põt. Vltio.n. perturbatorum, & reparatio rerum nonnulla reipublicę tuitio eſt quãuis locus ab authoritate negatiue. ſ. ex nõ nuſata alia cã, niſi defenſionis, ut ẽt in Machabæis accidit, non valeat. Nicolaus aũt Papa, non de neceſſitate exercẽdi actum bellandi hoc, uel illo tpe, ſed de neceſſitate belli loquit. Vñ dicit, ſi nulla vrget neceſſitas, non ſolum quadrageſimali tpe, ſed oĩ tpe eſt a prælijs abſtinendum. Conſtat ãt ex Aug. ad Bonifacium vt hr̃ 23.q.1. Noli exiſtimare, ꝙ pacem hẽre eſt volũtatis bellum ãt debet eſſe neceſſitatis Non.n. bellandum eſt, niſi neceſſe ſit vel recuperare, vel vlciſci, ut ex dictis patet.

Conclu. p

Porrecta per totum. 228

Inf.q.42. ar. 2.cor.

¶Ad ſcdm dr̃, ꝙ cum bellare nõ ſit de gñe ſuo opus ſeruile, nec ſcdm ſe malum, ſed pro quãto fini ipſius ſabbathi improportionatum eſt nulla rõ apparet, quare ſit pctm̃ mortale in feſto abſq; neceſſitate, ſi diuina non omittãtur propterea. Videmus etiam haſtiludia ordinata, & choreas, & nuptias, huiuſmodi inquietantia mentem in feſtis fieri abſq; ſcrupulo mortalis peccati.

*Li. 10.c. 17.& inci pi.religioſus i hoc.

SVPER Q. XL. ART. IIII.

Bannes eodem artic.

Porrecta per totum. 227

IN art.4. eiuſdẽ qu. omiſſo tertio, dubia duo occurrunt. Primum eſt An neceſſitas excuſans bellũ a peccato ĩ die feſto, ſit ſola neceſſitas defenſionis. Et hoc pp id, quod in litera dr̃. ſ pro tuitione reipublicæ, & Machabæi dixerunt pugnandum in ſabbatho cõtra venientes aduerſus ſe. Et Nicolaus Papa, ut hr̃ 23.q.8. Si nulla, dicit, Si ineuitabilis vrget importunitas, licere omni tpe bellũ ne tentetur Deus.

¶Scdm eſt, de qualitate illiciti, An.ſ. abſq; neceſſitate bellare in feſto, ſit ſic illicitum, ꝙ ſit mortale peccatum, an ueniale.

¶Ad primum horũ dr̃, ꝙ non ſolum defenſionis ſed victorię cã aggredi licitũ eſt bellãdo, qñ opus eſt. Si.n. ſcdm iura canonica licitum eſt qñ pręſcium temporaneus euentus occurrit, in feſto piſcari, vt patet extra de ferijs. ca. li-

Concl. m

SVPER Q. XLI.

Bannes eodem art.

IN q.41. vtroq; ar. nihil ſcribendũ occurrit, niſi vt aduertas, ꝙ quia particulari

* Gloſſa inter lineares id habet.

lariter effectui particularis cã vt propria aſſignanda eſt: ideo rixa, quæ ad malum proximi cum particularibus circunſtantijs tendit.ſ.cognitione & repugnantia ita ponitur propria mater, utpote, q̃ ad malũ machinatur cum ſciẽtia punitionis te pugnãtis: & nõ odiũ quod malum optat, abſoluendo ſe à ſic, vel ſic. Inter hmõi nãque deſiderium, & rixam diſtantia eſt, ſicut inter vniuerſale & particulare, ſeu abſolutum & dearticulatum. Inter irati ãt deſiderium, & rixam propinquitas tanta eſt, ut ex contracto iræ deſiderio ad malum ſic rixa ſtatim pueniat. Et ppterea in litera dr̃ in rñſione ad quartum, q̃ p̃ter intentionem odij eſt rixa, & tñ põt ab eo prouenire, ut in corpore articuli dr̃. Et ſi quidem præter intentionẽ odij formaliter, quia non determinaẽ ex formali intẽtiõ ad taliter offendẽdũ, põt tñ ex odio puenire, q̃a intẽtio odij põt ſe extẽdere ad imperandam rixã, ſicut & alia vitia.

Concl. m — Conclu. p

contradictionẽ in factis. Vñ ſup F illud Gal.5. Rixę, dicit gl.* q̃ rixæ ſunt, qñ ex ira inuicẽ ſe percutiunt. Et iõ rixa vr̃ eſſe quoddã priuatũ bellũ, quod iter priuatas pſonas agiẽ nõ ex aliqua publica authoritate, ſed magis ex inordinata uolũtate: & iõ m rixa ſp importat pct̃m. Et in eo q̃ dẽ q̃ alterum inuadit iniuſtè, eſt pct̃m mortale.* Inferre.n. nocumentũ proximo, ẽt opere manuali, non eſt abſque mortali G pct̃õ. p In eo aũt q̃ ſe defendit, põt eſſe ſine pct̃õ, & qñque cũ pct̃õ ueniali, & qñq; cum pct̃õ mortali ſm̃ diuerſum motũ animi eius, & diuerſum modum ſe defendẽdi. q Nã ſi ſolo aio repellẽdi iniuriã illatam, & cum debita moderatione ſe defendat, nõ eſt pct̃m, nec propriè põt dici rixa ex parte eius. Si uerò cum aio uindictæ, uel odij, uel cũ exceſſu debitæ moderationis ſe H defendat, ſp eſt pct̃m: ſed ueniale qdẽ qñ aliquis leuis mot* odij, vel uindictæ ſe immiſcet, vł cũ non multũ excedit moderatã defenſionem. Mortale ãt qñ ob firmato animo in impugnantem inſurgit ad eum occidẽdũ, vel eum grauiter lædendum.

Ad primvm ergo dicẽdũ, q̃ rixa non ſimpliciter noiat contentionem: ſed tria in præmiſſis verbis* Iſidori ponuntur, quæ inordinationẽ rixę declarant. Primò quidem, q̃ promptitudinem animi I hẽt ad contendendum, quod ſignificat cum dicit. Sp ad contradicendum paratus, ſ. ſiuè alius bñ, ſiuè malè dicat, aut faciat. Sc̃do, quia in ipſa cõtradictione delectatur, unde ſequiẽ. Et in iurgio delectaẽ. Tertio, quia ipſe alios prouocat ad contradictiones, vnde ſequitur. Et prouocat contendentẽ.

* Loco citato in argum. 1.

Ad secvndvm dicẽdũ, q̃ ibi non intelligitur, q̃ ſerui Iſaac ſint rixati, ſed q̃ incolæ terræ rixati ſunt contra eos: unde illi peccauerunt, non autem ſerui Iſaac qui calumniam patiebantur.

Ad tertivm dicẽdũ, q̃ ad hoc, q̃ iuſtũ ſit bellũ requiritur, q̃ fiat authoritate publicæ p̃tãtis, ſicut K ſ̃. dictũ eſt.* Rixa ãt fit priuato affectu iræ, uel odij. Si.n. miniſter principis aut iudicis publica poteſtate aliquos inuadat, qui ſe defendant, non dicuntur ipſi rixari, ſed illi qui publicæ poteſtati reſiſtunt. Et ſic illi qui inuadunt, non rixantur neque peccant, ſed illi qui ſe inordinatè defendunt.

* q. præc. ar. 1.

Articvlvs II.

Vtrum rixa ſit filia iræ.

Bannes eodem artic.

Porrecta per totum.

229 ultra 4. qu.

AD secvndvm ſic proceditẽ. Vr̃ q̃ rixa non ſit filia iræ. Dr̃.n. Iac.4. Vñ bella & lites in uobis, nonne ex b cõcupiſcẽtijs, quę militant in membris veſtris? ſed ira non pertinet ad cõcupiſcibilẽ. ergo rixa non eſt filia iræ, ſed magis concupiſcentiæ.

¶2 Præt. Proue 28. dr̃. Qui ſe iactat, & dilatat, iurgia b concitat: ſed idem vr̃ eſſe rixa, quod iurgium. ergo uidetur q̃ rixa ſit filia ſupbiæ, uel inanis gloriæ, ad quam pertinet ſe iactare, & dilatare.

¶3 Præt. Prou.18. dr̃, Labia b ſtulti imiſcẽt ſe rixis: ſ; ſtultitia differt ab ira, nõ.n. opponiẽ mãſuetudini, ſ; magis ſapiæ, uel prudẽtię. ergo rixa ñ ẽ filia irę

¶4 Præt. Prouer.18. dr̃. Odiũ b ſuſcitat rixas: ſed odium oritur ex inuidia, ut dicit Greg.* 31. Moral. ergo rixa non eſt filia iræ, ſed inuidiæ.

¶5 Præt. Prouerb.17. dicitur, Qui meditatur diſcordias, b ſeminat rixas: ſed diſcordia eſt filia inanis gloriæ, ut ſupra dictum eſt.* ergo & rixa.

158. ar. 8. cor. & 5. q. 7. ar. 2. ad primũ

* Li. 31. c. 31. a medio.

Sed contra eſt, quod † Gregorius dicit 31. Moral. quòd ex ira oritur rixa. & Prouer.15. & 29. dicitur. Vir iracundus prouocat rixas.

* q. 37. ar. 2.

† Li. 31. c. 31. a medio

Respon. Dicẽdũ, q̃ ſicut dictũ* eſt, rixa importat quandam contradictionẽ vſq; ad facta puenientẽ, dũ unus alterũ lædere moliẽ. Dupl̃r aũt un.* aliũ lædere intendit. Vno mõ, quaſi intẽdens abſolutè malum ipſius: & m talis læſio ptinet ad odiũ, n cui* intẽtio eſt ad lædẽdũ inimicũ uel in manifeſto, vł in occulto. Alio mõ, aliqs intẽdit aliũ lædere, eo ſciẽte & repugnãte, qd̃ importaẽ noĩe rixæ: & hoc ppriè ptinet ad iram, q̃ eſt appetit* uindictæ. Nõ.n. ſufficit irato, q̃ latenter noceat ei, contra quem iraſcit, ſed uult q̃ ipſe ſentiat, & q̃ contra uoluntatem ſuam aliquis patiatur in uindictã eius, quod fecit, ut patet per ea quæ ſupra * dicta ſunt de paſſione iræ. Et ideo p rixa propriè oritur ex ira. q

* Ar. præc.

Conclu. m

* 1. 2. qu. 46. ar. 6. ad 2.

Conclu. p

Ad primvm ergo dicẽdum, q̃ ſicut ſ̃. dictũ eſt,* oẽs paſſiones iraſcibilis ex paſſionib. cõcupiſcibilis oriunẽ: & ſm̃ hoc, illud q̃ pximè oriẽ ex ira, oritur etiam ex cõcupiſcẽtia, ſicut ex prima radice.

* 1. 2. qu. 25. ar. 2. & 2.

Ad secvndvm dicendum, q̃ iactatio, & dilatatio ſui, q̃ fit per ſuperbiam, uel inanem gloriã, non directè cõcitat iurgium, aut rixam, ſed occaſionaliter, inquantum, ſ. ex hoc concitatur ira, dũ aliquis ſibi ad iniuriam reputat, quòd alter ei ſeſe præferat. Et ſic ex ira ſequuntur iurgia & rixæ.

Ad tertivm dicendũ, q̃ ira ſicut ſ̃. dictũ* eſt, impedit iudicium rõnis: vnde hẽt ſimilitudinẽ cũ ſtultitia, & ex hoc ſequitur q̃ habeant communẽ effectũ.* Ex defectu enim rationis cõtingit, quòd aliquis inordinatè alium lædere molitur.

* 1. 2. qu. 48. ar. 3.

* Alias affectum.

Ad qvartvm dicẽdũ, q̃ rixa, etſi qñq; ex odio oriaẽ, non tñ eſt proprius effectus odij: quia pręter intentionem odientis eſt, q̃ rixoſè, & manifeſtè inimicum lædat. Qñque.n. etiam occultè lædere quærit: ſed qñ uidet ſe præualere, cum rixa, & iurgio læſionem intendit: ſed rixoſè aliquem lędere eſt proprius effectus iræ, ratione iam* dicta.

* In corp. art.

Ad v. dicẽdũ, q̃ ex rixis ſequitur odium, & diſcordia in cordibus rixantium. Et ideò ille, qui meditatur, i. qui intẽdit inter aliquos ſeminare diſcordias, procurat q̃ adinuicem rixentur, ſicut quodlibet pct̃m poteſt imperare actum alterius pc̃ti, ordinando illum in ſuum finem: ſed ex hoc non ſeqtur, q̃ rixa ſit filia inanis gloriæ ppriè, & directè.

SVPER Q. XLII. ART. I.

Bannes eodem art.

IN 1.ar.q.42 in rñſione ad vltimum aduerte q author dicit ſchiſma,& ſeditionem cõtineri ſub diſcordia, inter vitia numerata a beato Gregorio in 31.Mor. & ppea oriri ex ſuperbia ſeu inani gloria ex qua orit diſcordia Et uerificatur cõtinẽtia hæc ſcdm actũ interiorem. Nam tã ſeditio, q̃ ſchiſma ſecundum actum interiorem, diſcordia q̃dam, eſt.ſ.partium multitudinis &c.

Porrecta per totum. 230

QVAESTIO XLII.

De ſeditione quæ opponitur paci, in duos articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de ſeditione, quæ opponitur paci.

ET CIRCA hoc quæruntur duo.

¶Primò, Vtrum ſit ſpãle pctm̃.

¶Scdõ, Vtrũ ſit mortale pctm̃.

ARTICVLVS I.

Vtrum ſeditio ſit ſpeciale peccatum ab alijs diſtinctum.

Supra q. 39 artic.1. cor.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr, q ſeditio nõ ſit ſpãle pctm̃ ab alijs diſtinctũ. Quia ut Iſid.* dicit in lib. Etymologiarũ. Seditioſus eſt q diſſenſionẽ aiorũ facit,&[h] diſcordias gignit: ſed ex hoc, q aliqs aliquod pctm̃ pcurat, non peccat alio pctĩ gñe, niſi illo, qđ pcurat. ergo vr̃ q ſeditio nõ ſit ſpãle pctm̃ a diſcordia diſtĩctũ.

*Li. 10.Etymol.c.18. incipit Sapiẽs circa mediũ

¶2 Præt. Seditio diuiſionẽ quãdam importat: ſed nomen etiam ſchiſmatis ſumitur à sciſſura, ut ſ.dictum eſt.* ergo pctm̃ ſeditionis non uidetur diſtinctum à peccati, ſchiſmatis.

*q.39.ar.1.

¶3 Præt. Omne ſpãle pctm̃ ab alijs diſtinctũ, vel eſt uitiũ capitale, aut ex aliquo uitio capitali[h] oritur: ſed ſeditio neque computatur inter uitia capitalia, neq; inter uitia, q̃ ex capitalib. oriunt, ut patet in *31. Moral. ubi utraque uitia numerantur. ergo ſeditio non eſt ſpãle pctm̃ ab alijs diſtinctum.

*Lib. 31.c.31.

SED CONTRA eſt, quòd 2. ad Corint. 12. Seditiones ab alijs peccatis diſtinguuntur.

Concl. m

RESPON. Dicendũ, q[m] ſeditio eſt quoddã ſpãle pctm̃, quod quãtũ ad aliqd cõuenit cũ bello, & rixa, quantũ aũt ad aliqd differt ab eis.[n] Cõuenit qdẽ cũ eis in hoc, q importat quãdã cõtradictionẽ: differt aũt ab eis in duob. Primò quidẽ, qa bellũ, & rixa importat mutuã impugnationẽ in actu: ſed ſeditio põt dici ſiuè fiat hmõi impugnatio in actu, ſiuè ſit preparatio ad talẽ impugnationẽ. Vñ gl.*2. ad Cor. 12. dicit, q ſeditiones ſunt tumultus ad pugnam, cum.ſ. aliqui ſe præparant, & intendunt pugnare. Secundo differunt, quia bellũ ppriè eſt cõtra extraneos, & hoſtes, quaſi multitudinis ad multitudinẽ. Rixa aũt eſt uni9 ad unũ, uel paucorũ ad paucos. Seditio aũt propriè eſt inter partes unius multitudinis inter ſe diſſentiẽtes, puta, cũ una pars ciuitatis excitat in tumultũ cõtra aliã. Et iõ qa ſeditio habet ſpãle bonum, cui opponitur.ſ. unitatẽ & pacem multitudinis, ideò eſt ſpeciale pctm̃.

*Gloſ. interlinearis ibidẽ.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q ſeditioſus dr̃, q ſeditionem excitat: & quia ſeditio quandam diſcordiam importat, iõ ſeditioſus eſt, qui diſcordiam facit non quamcunque, ſed inter partes alicui9 multitudinis. Pctm̃ aũt ſeditionis non ſolum eſt in eo, qui diſcordiam ſeminat, ſed etiam in eis, qui inordinatè abinuicem diſſentiunt.

AD SECVNDVM Dicẽdũ, q ſeditio differt à ſchiſmate in duob. Primò quidem, quia ſchiſma opponitur ſpirituali unitati multitudinis, ſ. unitati eccleſiaſticæ: ſeditio aũt opponitur temporali, uel ſeculari multitudinis vnitati puta, ciuitatis, uel regni. Secundo, qua ſchiſma non importat aliquam præparationem ad pugnam corporalem, ſed ſolũ importat diſſenſionem ſpiritualem. Seditio autem importat præparationem ad pugnam corporalem.

AD III. dicendũ, q ſeditio ſicut & ſchiſma ſubdiſcordia continet. Vtrunq;.n. eſt diſcordia q̃dã non vnius ad vnum, ſed partiũ multitudinis adinuicẽ.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſeditio ſit ſemper peccatum mortale.

AD SECVNDVM ſic procedit. Vr̃ q ſeditio non ſemp ſit pctm̃ mortale. Seditio.n. importat tumultũ ad[h] pugnã, vt patet p gloſ.ſ.* inductam: ſed pugna non ſemper eſt pctm̃ mortale: ſed qñq; eſt iuſta, & licita, ut ſ. habitũ eſt. † ergo multò magis ſeditio põt eẽ ſine pctõ mortali.

*Ar. pce. poſitã in corp. art. †q.40. 1.

¶2 Pręt. Seditio eſt[h] diſcordia q̃dã, ut dictum eſt: * ſed diſcordia poteſt eſſe ſine pctõ mortali, & quandoque etiam ſine omni peccato. ergo etiam ſeditio.

*Ar. pce. ad tert.

¶3 Præt. Laudantur qui multitudinem à ptãte tyrannica liberant: ſed hoc non de facili põt fieri ſine aliqua diſſenſione multitudinis, dũ una pars multitudinis nititur retinere tyrãnũ, alia vero nititur eũ abijcere. ergo[h] ſeditio poteſt fieri ſine pctõ.

SED CONTRA eſt, q Apoſt. 2. ad Cor. 12. pĥibet ſeditiones ĩter alia, q̃ ſunt pctã mortalia. ergo ſeditio eſt pctm̃ mortale.

RESP. dicendũ, q ſicut dictũ eſt *, ſeditio opponitur unitati multitudinis, id eſt, populi, ciuitatis, uel regni. Dicit autem Augu.* 2. de ciu. Dei, q populũ determinant ſapientes, non oẽm cœtum multitudinis, ſed cœtum iuris conſenſu & utilitatis communione ſociatum. Vndè manifeſtum eſt, unitatem, cui opponitur ſeditio, eſſe unitatem iuris, & communis utilitatis. Manifeſtum eſt ergo, quòd ſeditio opponitur & iuſtitiæ, & communi bono: & ideò[m] ex ſuo genere eſt peccatum mortale, & tanto grauius, quantum bonum commune, quod impugnatur per ſeditionem, eſt maius quàm bonum priuatum, quod impugnatur per rixã.[n] Pctm̃ autem ſeditionis primo quidem, & principaliter pertinet ad eos, qui ſeditionem procurant, q grauiſſimè peccant. Secundò autem ad eos, qui eos ſequuntur, perturbantes bonum commune. Illi uerò qui bonum commune defendunt, eis reſiſtẽtes, non ſunt dicendi ſeditioſi: ſicut nec illi, qui ſe defendunt, dicuntur rixoſi, ut ſupra dictum eſt.

*Ar. prec.

*Li. 2. ca. 21. ante mediũ & 19. ca. 21. tom. 5.

Concl.

SVPER Q. XLII. ART. II.

Bannes eodem art.

IN. arti.2. eiuſdem queſ. in rñſione ad ad tertium aduerte, q excitatio contra tyranum, tunc ex euentu peiore illicita iudicãt qñ inordinate pturbatur tyranni regimẽ. Quis ſit ẽt modus ordinatus perturbandi tyranũ, & qualem tyrãnum, puta, ſcdm regimen tñ vel ſcdm regimen & titulum, non eſt præſentis intentionis: ſat eſt nunc, q utrumq; tyranum licet ordinate perturbare abſq; ſeditione, qñq; illum vt bono reipublicæ vacet. iſtũ ut expellat ¶ In calce harũ quæſtionum de uitijs oppoſitis paci aduerte ordinem, poſt diſcordiam in corde. & contentionẽ in ore, quatuor uitia in opere ordinata uident ab authore hic ſecũdũ maiorem extenſionẽ Nam ſchiſma reſpectu Eccleſię uniuerſalis, quæ urbem comprehendit, bellum ad diuerſa regna, nationes &c. rixas ad perſonas undecunq;, ſeditio ad partes unius multitudinis ſe extẽdit.

Porrecta per totum. 231

AD

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ pugna, quæ eſt licita, fit pro cõi utilitate, ſicut ſupra dictum eſt: ſed ſeditio fit contra commune bonum multitudinis. undè ſemper eſt peccatum mortale.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ diſcordia ab eo, ꝙ nõ eſt manifeſtè bonum, põt eſſe ſine pctõ: ſed diſcordia ab eo, quod eſt manifeſtè bonũ, nõ põt ẽe ſine pctõ. & talis diſcordia eſt ſeditio, quæ opponit utilitati multitudinis, quę eſt manifeſtè bonũ.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ regimẽ tyrannicum nõ eſt iuſtũ, quia non ordinat̃ ad bonũ cõe, ſed ad bonũ priuatũ regẽtis, ut patet ꝑ Phi.* in 3. Polit. & in 8. Eth. Et iõ perturbatio hui⁹ regiminis nõ hẽt rõnẽ ſeditionis: niſi fortè qñ ſic inordinatè perturbat̃ tyrãni regimẽ, ꝙ multitudo ſubiecta mai⁹ detrimentũ patit̃ ex perturbatione cõnti, q̃ ex tyrãni regimine. Magis autem tyrannus ſeditioſus eſt, qui in populo ſibi ſubiecto diſcordias, & ſeditiones nutrit, ut tutius dñari poſſit. Hoc. n. tyrannicũ eſt, cum ſit ordinatum ad bonum proprium præſidentis, cum multitudinis nocumento.

*Li. 3. Poli. c. 5. lib. 8. Eth. ca. 10. nõ lõge a prin. tom. 5.

QVAESTIO XLIII.

De uitijs, quæ beneficentiæ opponuntur, in octo articulos diuiſa.

DEINDE conſiderãdũ reſtat de uitijs, q̃ bñficientiæ opponunt̃, inter q̃ alia qdẽ pertinent ad rõnẽ iuſtitiæ, illa. ſ. quibus aliquis iniuſtè proximũ lædit, ſed cõtra charitatẽ ſpãliter ſcandalum eſſe uĩ: & ideo conſiderandum eſt hic de ſcandalo.

CIRCA quod quærunt̃ octo.

¶ Primò, Quid ſit ſcandalum.

¶ Secundò, Vtrum ſcandalum ſit peccatum.

¶ Tertiò, Vtrum ſit peccatum ſpeciale.

¶ Quarto, Vtrum ſit peccatum mortale.

¶ Quintò, Vtrum perfectorum ſit ſcandalizari.

¶ Sextò, Vtrum eorum ſit ſcandalizare.

¶ Septimò, Vtrum ſpiritualia bona ſint dimittenda ꝑpter ſcandalum.

¶ Octauò, Vtrum ſint propter ſcãdalum tꝑalia dimittenda.

ARTICVLVS I.

Vtrum ſcandalum conuenienter diffiniatur, quod eſt dictum, uel factum minus rectum præbens occaſionem ruinæ.

AD PRIMVM ſic ꝑcedit̃. Vĩ, ꝙ ſcãdalũ cõuenienter diffiniat eſſe dictũ uel factũ min⁹ rectũ pbẽs occaſionẽ ruinæ. Scandalũ. n.[b] pctm̃ eſt, ut † poſt dicet̃: ſed ẽm Aug.* 22. cõtra Fauſtum. Pctm̃ eſt dictũ, uel factũ, uel cõcupitũ cõtra legẽ Dei. ergo ꝑdicta diffinitio ẽ iſufficiẽs, qa ꝑter mittit cogitatũ, ſiue cõcupitũ.

F

¶ 2 Prę. Cũ iter act⁹ uirtuoſos, vel rectos un⁹ uirtuoſior. vĩ rectior altero ſit, illud ſolũ vĩ ñ ẽe min⁹ rectũ, ꝙ ẽ rectiſſimũ. ſi ergo ſcãdalũ ſit dictũ, uel factũ[h] min⁹ rectũ, ſequit̃ ꝙ oĩs act⁹ virtuoſ⁹ ꝑter optimũ ſit ſcandalũ.

G

¶ 3 Prę. Occaſio noiat[b] cãm ꝑ accidẽs: ſed id qđ eſt ꝑ accidẽs nõ dẽt poni in diffinitione, qa non dat ſpẽm. ergo icõueniẽter in diffinitiõe ſcãdali ponit̃ occaſio.

¶ 4 Prę. Ex quolibet facto alteri⁹ põt aliqs[h] ſumere occaſionem ruinæ, qa cãæ ꝑ accidẽs ſũt indeterminatę. ſi ergo ſcãdalũ ẽ qđ ꝑbet alij occaſionẽ ruinę, qđ libet factũ, uĩ dictũ poterit ẽe ſcãdalũ: quod uĩ eſſe inconueniẽs.

H

¶ 5 Præ. Occaſio ruinæ[h] dat̃ ꝑximo qñ offendit̃, aut ĩfirmat̃: ſed ſcãdalũ diuidit̃ contra offenſionẽ, & ĩfirmitatẽ. dicit. n. Apo. ad Rom. 14. Bonũ ẽ nõ mãducare carnẽ, & nõ bibere uinũ, neq; ĩ quo frater tu⁹ offendit̃, aut ſcãdalizat̃, aut ĩfirmat̃. ergo ꝑdicta diffiõ ſcãdali nõ eſt cõueniens.

I

SED CONTRA eſt, ꝙ Hie.* exponẽs illud, q. ĥr Mat. 15. Scis, quia Phariſæi audito hoc uerbo &c. dicit, qñ legimus, Quicũq; ſcandalizauerit, hoc intelligimus, qui dicto, vel facto, occaſionem ruinæ dederit.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ ſicut Hie.* ibidem dicit, ꝙ græce ſcãdalũ dĩ. nos offenſione, uel ruinã, & ipactionẽ pedis poſſum⁹ dicere. Cõtingit. n. ꝙ qñq; aliquis obex ponit̃ alicui i uia corporali, cui ipingẽs diſponit̃ ad ruinã & talis obex dĩ ſcãdalũ. Et ſiliter ĩ ꝑceſſu uiæ ſpũalis cõtigit aliquẽ diſponi ad ruinã ſpũalẽ ꝑ dictũ, uel factũ alteri⁹, inq̃tũ. ſ. aliqs ſua admonitione, vel inductione, aut exẽplo alterũ trahit ad peccãdũ: & hoc ꝑpriẽ dĩ ſcãdalũ. Nihil aũt ẽm ꝑpriã rõnẽ diſponit ad ſpũalẽ ruinã, niſi ẽm ꝙ habet aliquem defectum rectitudinis: quia id qđ eſt perfectè rectum, magis munit hominem contra caſum, quam ad ruinam inducat. Et ideò[m] conuenienter dicitur, quòd dictum, vel factum minus rectũ, præbẽs occaſionem ruinæ, ſit ſcãdalũ.[m]

K

Conclu. m

SVPER Q. XLIII. IIII. I. ART.

Bannes eodem art.

IN qu. 43. primis 4. art. dubia duo occurrunt, primũ ſimpliciter: ſcdm ad hominem, authorem. ſ. Primum dubium eſt Qũo verificatur, ꝙ inducere aliquem ad peccandum eſt ſcandalum. Si. n. hoc verificatur vt ſonat ſeq̃tur, ꝙ prouocans mulierem ad adulteriũ, peccat peccato ſcandali & ſimiliter inducens alium ad furandum &c. hoc aũt cõtra conceptioni diſſonare apparet. Si ãt in aliquo particulari ſẽſu intelligitur, oportet explanare illum. ¶ Scdm aũt dubium eſt. qa author in primo articulo in rñſione ad quartũ ponit ꝙ cã per ſe inducens ad pctm̃, eſt non ſolũ intentio operantis, ſed conditio operis mali, vel hñtis ſpẽm mali. In tertio ãt articulo ponit tñ per ſe actiuum ſcandalũ ex intentione operantis & quod ex natura facti tñ ſcandalizat, ponit inter ꝑ accidens Qũo ſtant iſta duo? ¶ Ad primum horũ dĩ, ꝙ verba hæc intelliguntur formaliter, propriè loquendo de ſcãdalo, vt eſt ſpeciale pctm̃: ita q. aliud eſt inducere ad conſenſum in hoc, vel illo actu: & aliud eſt inducere ad pctm̃. Qui . n. prouocat, & inducit aliquem ad cõſenſum fornicationis, furti, adulterij & hmõi, vt conſentiens incurrat malũ culpæ hic propriæ peccat pctõ ſcandali: quia intendit recte nocumẽtum aĩæ, cuius oppoſitum directe intendit correctio fraterna, vt in lia dĩ. Qui ãt prouocat, uel inducit vt impleatur uoluntas ſua, uel alterius & breuiter non ꝑp hũc finẽ, vt incurrat malum culpæ, non ſcandali pctõ ſpeciali peccat, ſed ſpectat ſua inductio ad ſpẽm pctĩ ad quod prouocat, puta, furti. ſi furtũ ſuadet: & ſic de alijs. ¶ Ad ſcdm autẽ dĩ, ꝙ nulla contrarietas eſt inter dicta literæ: qa in primo articulo, ꝑ ſe, & per accidens cadũt ſuper cãre pctm̃ alterius: in tertio aũt articulo per ſe, & per accidens cadunt ſuꝑ ſcandalizare. Et vult author, ꝙ ꝑ ſe cauſare pctm̃ alterius, diſtinguitur in per ſe, & per accidens ſcandalizare. ita ꝙ oĩs ſcãdalizans ſiue per ſe, ſiue per accidens dat per ſe occaſionẽ pctĩ & in hoc non diſtinguitur ſcandalizans per accidens, a ſcandalizante per ſe, ſed in hoc, ꝙ ſcandalizãs per ſe tendit ad hoc vt alter peccet: ſcandalizans uero per accidens, non ad hoc tendit. Sed tñ conditio operis ſui mali vel ſcdm mali ſpẽm ad hoc tendit, & operans de hoc non curat, ſuæ cupiens ſatisfacere voluntati. patet ãt hanc eſſe mẽtẽ authoritatis diligẽter cõſideranti liam. ¶ In eiſdem articulis dubiũ occurrit, An ſcandalizare ꝑ accidens, reducat ad ſpeciẽ ſcãdali, uel illorũ pctõrũ, ad q̃ mouet. Et eſt rõ dubij, quia hic apparet, ꝙ reducat̃ ad ſcãdali ſpẽm. Nam

Porrecta per totum. 232 4. d. 38. q.

13. art. 1. Et quoli. 4. art. 23. ad 3. E. Ro. 7. lec. 1. & c. 14. le. 2. ſ prĩcip.

† Arti. ſequenti.

* li. 22. cõtra Fauſtũ, c. 27. in princ. tom. 6.

* Hier. in hoc loco tom. 9.

* Mat. 15. ſuper illud, ſcis q, audito hoc ſcandalizati ſunt, to. 9

AD PRIMVM ergo dicendū, q cogitatio, uel concupiſcentia mali latet in corde: unde nō ꝓponit alteri, ut obex diſponēs ad ruinam, & pp hoc non poteſt habere ſcandali rationem. A

AD II dicēdū, q minus rectū non dr̄ hoc, qđ ab aliquo alio ſupatur in rectitudine, ſed qđ hēt aliquē rectitudinis dfectū: uel qa eſt ſm ſe malū, ſicut peccatū, uel qa hēt ſpēm mali, ſicut cū aliqs recumbit in idolo. B Quamuis.n. hoc ſm ſe ñ ſit peccatū, ſi aliqs hoc non corrupta intētione faciat: tñ quia habet quādā ſpēm mali, uel ſſitudinē uenerationis idoli, ꝑt alteri ꝓbere occaſionē ruinæ. Et ideo Apoſtolus monet 1. ad Theſ.5. Ab oī ſpē mala abſtinete vos: & iō conueniēter dr̄ minus rectū, ut cōprehēdant tam illa q̄ ſunt ſecundum ſe peccata, q̄, illa quæ habent ſpeciem mali. C

AD III dicendum, q ſicut ſupra hitū eſt,* nihil pōt eſſe homini ſufficiēs cā peccati, qđ eſt ſpūalis ruina, niſi ꝓpria uoluntas: & iō dicta, uel facta, uel cōcupita alteri⁹ hois pñt eſſe ſolū cā impfecta, aliqualr̄ iducēs ad ruinā. Et pp hoc nō dr̄, dans cām ruinæ, ſed, dās occaſionem quod ſignificat cām impfectā, & non ſp cauſam per accidēs. Et tñ nihil prohibet in quibuſ- D dam diffinitionibus poni id qđ eſt per accidens: quia id qđ eſt ſecundum accidens uni, pōt ꝑ ſe alteri cōuenire: ſicut in diffinitione fortunæ ponit cā per accidens, ut patet 2. Phyſic.*

AD IIII dicēdū, q dictum, uel factū alterius pōt eſſe dupl̄r alteri cā peccandi. Vno mō per ſe: alio mō ꝑ accidēs. Per ſe quidem, qñ aliqs ſuo malo uerbo, uel facto intēdit aliū ad peccā- E dū inducere, vel ēt ſi ipſe hoc nō intendat, & ipſum factū eſt tale, q de ſui rōne hēt, q ſit inductiuū ad peccādū, puta, cum aliquis publicē facit pctm̄, uel q̄ habet ſſitudinē peccati. Et tūc ille q hmōi actū facit, propriē dat occaſionē ruinę: vñ uocat ſcādalū actiuū. Per accidēs aūt aliqđ uerbū, uel fctm̄ unius eſt alteri cā peccādi, qñ ēt ꝑter intentionem operantis, & ꝑter conditionē operis, aliqs malè diſpoſitus ex hmōi opere inducitur ad peccandū, puta, cū aliquis inuidet bonis aliorū. Et tūc ille q facit hmōi actū rectū, non dat occaſionem, quantum in ſe eſt, ſed alius ſumit occaſionē, ſm illud ad Rom.7. Occaſione aūt accepta &c. Et ideò hoc eſt ſcandalū paſſiuum ſine actiuo: qa ille qui rectè agit, quantū eſt de ſe, non dat occaſionē ruinę, quā alter patit. Qñq; ergo contingit, q etiā ſit ſimul ſcandalū actiuū in uno, & paſſiuū in altero, puta, cū ad inductionem unius, alius peccat. Quādoq; uerò eſt ſcādalū actiuum ſine paſſiuo, puta, cū aliquis inducit uerbo, uel facto aliū ad peccandum, & ille non conſentit. Quandoq; verò eſt ſcādalum paſſiuum ſine actiuo, ſicut iā dictum eſt.*

patet reſpōſio ad dubium, quoniā utraque pars eſt uera ſecundum diuerſa.

AD V dicēdū, q infirmitas nominat promptitudinē ad ſcādalū: offenſio aūt nominat indignationē alicui⁹ cōtra eū, q peccat, q̄ pōt eſſe qñq; ſine ruina: ſcādalū aūt importat ipſā impactionē ad ruinā.

* In hui⁹ arg. ſolut.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſcandalum ſit peccatum.

Nic de Nyſe Tra.3.p.3.po.3.q.14. B.in eodem art. — Porrectꝰ per totum. 233

AD SECVNDVM ſic ꝓcedit. Vr̄ q ſcandalum nō ſit pctm̄. Peccata.n. non eueniunt ex[b] neceſſitate, quia omne peccatum eſt voluntarium, vt ſupra habitum* eſt: ſed Mat.18. dicitur, Neceſſe eſt ut ueniant ſcandala. ergo ſcandalum nō eſt peccatū.

¶2 Præt. Nullum peccatū procedit ex pietatis affectu, qa nō pōt arbor bona fructus malos facere, vt dr̄ Mat.7. ſed aliquod ſcandalum[b] eſt ex pietatis affectu dicit enim dominus Petro, Mat.16. Scādalū mihi es. Vbi dicit Hier.* q error Apoſtoli de pietatis affectu veniēs, nūquā incentiuū videtur eſſe diaboli. ergo non omne ſcandalū eſt peccatū.

¶3 Præt. Scandalū impactionem quandam importat: ſed non quicumq; impingit, cadit[h]. ergo ſcādalū, quod eſt ſpiritualis caſus, poteſt eſſe ſine pctō.

4.d.38.q.2.art.2.q.1.&ar.4.q.1.co. Et Ro.14. lect.2.
*1.2.q.74 ar.1.&2.
*Hieron. in hoc lo co, to.9.

SED CONTRA eſt, q ſcandalum eſt dictum, uel factum minus rectum. Ex hoc autem habet aliqđ rationem peccati, quod à rectitudine deficit. ergo ſcandalum ſemper eſt cum peccato.

RESPON. dicēdū, q ſicut iam ſupra dictum eſt,* duplex eſt ſcandalum, ſcilicet paſſiuum in eo, qui ſcandalizatur: & actiuum in eo, qui ſcandalizat, dans occaſionem ruinæ[m]. Scandalum ergo paſſiuum ſemper eſt peccatum in eo, qui ſcandalizat[n]. Non enim ſcādalizat, niſi in quātū aliqualiter ruit ſpirituali ruina, q̄ eſt pctm̄[p]. Pōt tñ eſſe ſcādalū paſſiuū ſine pctō eius, ex cuius facto aliquis ſcandalizat[q]: ſicut cū aliquis ſcādalizatus de his, quæ alius benefacit. Similiter ēt[r] ſcandalū actiuū ſemp eſt pctm̄ in eo, qui ſcādalizat: quia uel ipſum opus quod facit eſt peccatum, uel ēt ſi habeat ſpeciem peccati, dimittendum eſt ſemper pp proximi charitatem, ex qua unuſquiſq; tenetur ſoluti proximi prouidere: & ſic qui nō dimittit, contra charitatē agit[x]. Poteſt tñ eſſe ſcandalum actiuum ſine peccato alterius, qui ſcandalizat[z], ſicut ſupra dictū eſt.*

*ar. pręc. ad 4. — Conclu. m — Conclu. p — Conclu. s — Conclu. n — *ar. pręc. ad 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, q hoc quod dicitur, Neceſſe eſt ut ueniat ſcādala, nō eſt intelligē-

Nam ſicut detractio materialiter, & ꝑ accidens reducitur ad detractionis ſpeciē, & ſimiliter contumelia, ſi fama, & honor læduntur primi præter intentionē, & uerbis materiam detractionis, vel contumeliæ cōmentibus: ita ſcandalū materialiter, & ꝑ accidēs ex dicto, uel facto materiā ſcandali continente, ad ſcandali ſpeciē reducenda eſt, ꝑſertim cum paſſiuum infert ſcandalum. Inde aūt apparet, q reducatur ad ſpeciē peccati, ad quod inducitur q implicite ad eandē ſpectat ſpeciē, ad quam ſpectat explicitū. Cōſtat aūt, q explicite inducere filiū ad tenendam concubinā ſpectat ad ſpeciē fornicationis. igitur tenendo concubinam publice, & occaſionē ex hoc dando filio, ut imitetur patrē, quod eſt implicite ducere filiū ad cōcubinatū, ad ſpeciē fornicationis, & non ſcandali reducitur, & ſimile eſt in alijs.

*1.2.q.75 ar.3.&q.80.ar.1.

¶ Ad hoc dr̄, q ſcādalizare ꝑ accidens dupliciter contingit, ut in litera dr̄, ſ. faciēdo actū malum coram alijs q inde exemplū ſumunt peccandi: & faciēdo actū non malum ſecundū ſe, ſed habentē mali ſpeciē, unde ēt alij inducuntur ad peccandū. Scādalizare primo modo non ſortit ſpeciē ſcandali ēt reductiue pp rōnē literæ, quia ſcilicet manifeſte peccare, eſt circunſtātia aggrauās, non uariās ſpeciē, nec eſt ibi ali⁹ fo[illegible] intētus. Vñ ſpectat tale ſcandalū ad ſpeciē peccati quod ſit adiūcta circunſtātia mali exēpli. Scandalizare autem ſecūdo mō, reductiue ſpectat ad ſpeciē ſcādali, quia nulla aliā habet rationē peccati: [illegible] ſcandalizat, [illegible] de [illegible] actione [illegible] inducendo, [illegible] eſt. Vt enim in litera dr̄, qui opere habente ſpeciē mali, ſcādalizat, nullo alio peccat uitio, niſi ſcandali, ꝑ ſe quidē ſi intendit ruinā, reductiue autē ſi non intendit illam. Et per hæc

¶ Libr. 2. Phyſi. tex. 52. to. 2.

dum de neceſſitate abſoluta, ſed de neceſſitate cõditionali, qua ſ. neceſſe eſt p̃ſcita, uel prænuntiata a Deo, euenire ſi tñ cõiũctim accipiat, ut in 1. lib.* dictũ ẽ: uel neceſſe eſt euenire ſcãdala neceſſitate finis, q̃a utilia sũt ad hoc, ut q̃ ꝓbati sũt, manifeſti fiãt: uel neceſſe ẽ euenire ſcãdala ſm cõdõnẽ hominũ, q̃ ſibi a peccatis nõ cauẽt. Sicut ſi aliq̃s medic⁹ uidẽs aliquos idebita diæta utẽtes, dicat Neceſſe ẽ tales infirmari, qd̃ itelligẽdũ ẽ ſub hac cõditione, ſi diætã nõ mutẽt. Et ſilr neceſſe ẽ euenire ſcãdala, ſi hoĩes cõuerſationẽ malã nõ mutent.

*q. 23 ar. 6. ad 1.

Ad II dicẽdũ, ꝙ ſcandalũ ibi large ponitur ꝓ quolibet ipedimẽto. Volebat. n. Petr⁹ Chri paſsionẽ ipedire, quodã pietatis affectu mot⁹ ad Chrm.

Ad III dicendũ, quòd nullus impingit ſpiritualiter, niſi retardetur aliqualiter a proceſſu in uia Dei, quod fit ſaltem per peccatum ueniale.

F næ, in qua attenditur ſpãlis nocumenti remotio.*

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ oẽ peccatum poteſt materialiter ſe habere ad ſcandalum actiuũ: ſed formalem rationem ſpecialis peccati poteſt habere ex intentione finis, ut dictum eſt.* *In corp. art.

Ad II dicẽdũ, ꝙ ſcandalum actiuum poteſt inueniri ſeparatim ab aliis peccatis, ut puta, cum aliquis proximum ſcandalizat facto, quod de ſe nõ eſt peccatum, ſed habet ſpeciem mali.

Ad III dicẽdũ, ꝙ ſcandalum non habet rationem ſpecialis peccati ex prædicta circunſtantia, ſed ex intentione finis, ut dictum eſt.* *In corp. art.

G

Articvlvs III.

Vtrum ſcandalum ſit ſpeciale peccatum.

Porrecta per totum.

Nic. de Nyſe tra. 3. p. 3. p. 3. q. 14. Ban. eodem art.

234 4. dist. 38. q. 2. art. 2. q. 1. & q. 3. cor.

Ad tertivm ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ ſcãdalum nõ ſit ſpãle pc̃tm̃. Scãdalũ. n. ẽ dictũ, uel factũ min⁹ rectũ: ſed oẽ pc̃tm̃ eſt hmõi. ergo oẽ peccatum eſt ſcandalũ. nõ ergo ſcandalũ eſt ſpeciale peccatum.

¶ 2 Præt. Oẽ ſpeciale peccatum, ſiue oĩs ſpẽlis iniuſtitia inuenit̃ ſeparatim ab aliis, ut dr̃ in 5. Eth.* ſed ſcandalũ non inuenit̃ ſeparatim ab aliis peccatis. ergo ſcandalum non eſt ſpeciale peccatum. *Li. 5. c. 5. tom. 5. H

¶ 3 Præt. Oẽ ſpãle pc̃tm̃ cõſtituit̃ ſm aliqd̃, qd̃ dat ſpẽm morali actui: ſed rõ ſcandali cõſtituitur per hoc, ꝙ corã aliis peccatur: in manifeſto aũt peccare, etſi ſit circũſtantia aggrauãs, nõ vr̃ cõſtituere peccati ſpẽm. ergo ſcãdalũ non eſt ſpãle peccatũ.

Sed contra. Speciali uirtuti ſpãle peccatũ opponitur: ſed ſcandalum opponitur ſpãli uirtuti, ſ. charitati. dr̃. n. Ro. 14. Si propter cibum frater tu⁹ contriſtatur, iam non ſecundùm charitatem ambulas. ergo ſcandalum eſt ſpeciale peccatum. I

Respon. Dicendum, ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt,* duplex eſt ſcandalũ, actiuũ. ſ. & paſſiuũ. Paſſiuũ quidẽ ſcandalũ nõ põt eſſe ſpãle pc̃tm̃, q̃a ex dicto, uel facto alterius aliquẽ ruere cõtingit ſm quodcũq; genus peccati: nec hoc ipſum qd̃ eſt occaſionẽ peccãdi ſumere ex dicto, uel facto alterius, ſpecialẽ rõnẽ peccati cõſtituit: q̃a nõ importat ſpecialẽ deformitatẽ ſpãli uirtuti oppoſitã. Scãdalũ aũt actiuũ põt accipi dupl̃r, ꝑ ſe. ſ. & ꝑ accidens. Per accidẽs qdẽ, qñ eſt p̃ter intẽtionẽ agentis, ut puta, cũ aliquis facto ſuo, uel uerbo inordinato non intẽdit alteri dare occaſionẽ ruinæ, ſed ſolũ ſuæ ſatisfacere uolũtati. Et ſic ẽt ſcandalũ actiuũ nõ eſt ſpeciale peccatũ, quia quod eſt ꝑ accidẽs, nõ cõſtituit ſpẽm. Per ſe aũt eſt actiuũ ſcandalũ, qñ aliq̃s ſuo inordinato dicto, uel facto intendit aliũ trahere ad peccandũ, & ſic ex intẽtione ſpecialis finis ſortit̃ rõnem ſpãlis peccati. Finis. n. dat ſpẽm in moralib. ut dictũ eſt* ſupra. Vñ ſicut furtũ eſt ſpãle pc̃tm̃, aut homicidiũ, ꝑꝑ ſpãle nocumentũ ꝓximi, qd̃ intẽditur: ita ẽt ſcandalum eſt ſpãle peccatum ꝑꝑ hoc, ꝙ intendit̃ ſpeciale ꝓximi nocumentũ, & opponit̃ directè correctioni frater- K

*Ar. præc. q. iſtius. Conclu. m

Conclu. p

*1. 2. q. 1. ar. 3. & q. 18. ar. 4. 6 & 7. Conclu. r

Articvlvs IIII.

Vtrum ſcandalum ſit peccatum mortale.

Porrecta per totum.

Nic. de Nyſe tra. 3. p. 3. po. 3. q. 14. Ban. eodem art.

235 4. di. 38. q. 2. art. 2. q. 3. & ar. 3. q. 2. cor.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur ꝙ ſcãdalum ſit peccatum mortale. Omne. n. peccatũ, quod cõtrariatur charitati, eſt pc̃tm̃ mortale, ut ſupra dictũ eſt:* ſed ſcandalũ contrariat̃ charitati, ut dictum eſt.† ergo ſcãdalum eſt pc̃tm̃ mortale. * q. 24. ar. 12. & q. 35 art. 3. † ar. 2 & 3 huius q6.

¶ 2 Præt. Nulli peccato debet̃ pœna dãnatiõis æternæ, niſi mortali: ſed ſcãdalo debet̃ pœna dãnatiõis æternæ, ſm illud Matt. 18. Qui ſcãdalizauerit unũ de puſillis iſtis, q̃ in me credũt, expedit ei, ut ſuſpẽdat̃ mola aſinaria in collo eius, & demergatur in ꝓfundũ maris, q̃a ut dicit Hieron.* Multò melius eſt ꝓ culpa breuẽ recipere pœnam, q̃ æternis ſeruari cruciatib. ergo ſcãdalũ eſt peccatũ mortale. *in iſtum locum citatũ to. 9.

¶ 3 Præt. Omne peccatũ, quod in Deũ cõmittitur, eſt peccatũ mortale, quia ſolum peccatũ mortale auertit hominẽ à Deo: ſed ſcandalũ eſt peccatũ in Deum. dicit. n. Apoſto. 1. ad Cor. 8. Percutientes conſcientiam fratrum infirmam, in Chriſto peccatis ergo ſcandalum ſp eſt peccatum mortale.

Sed contra. Inducere aliquẽ ad peccãdũ ueniale, põt eſſe peccatũ ueniale: ſed hoc ꝑtinet ad rõnẽ ſcãdali. ergo ſcãdalũ põt eſſe pc̃tm̃ ueniale.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt,* ſcãdalum importat impactionẽ quandam, ꝑ quam aliquis diſponitur ad ruinã: & ideo ſcandalũ paſſiuum qñq; quidem põt eſſe peccatũ ueniale, quaſi habens impactionẽ tm̃, puta, cũ aliq̃s ex inordinato dicto, uel facto alterius cõmouet̃ motu uenialis peccati. Qñq; uerò eſt peccatũ mortale, quaſi habẽs cũ impactione ruinã, puta, cũ aliq̃s ex inordinato dicto, uel facto alterius ꝓcedit vſque ad peccatũ mortale. Scãdalũ aũt actiuũ, ſi ſit ꝑ accidẽs, põt eſſe qñq; qdẽ peccatũ ueniale, puta, cũ aliq̃s uel actũ uenialis peccati, uel actum q̃ nõ eſt ſm ſe peccatũ, ſed habet aliquã ſpeciẽ mali, cũ aliqua leui indiſcretione cõmittit. Quãdoque uero eſt peccatũ mortale, ſiue qñ committit actum peccati mortalis, ſiuẽ qñ contemnit ſalutẽ proximi, ut ſi pro ea conſeruanda non prætermittat aliquis facere, quod ſibi libuerit. Si uero ſcandalum actiuum ſit per ſe, puta, cum intẽdit inducere alium ad peccatum, ſi quidẽ intendat inducere ad peccandum mortaliter, eſt peccatũ mortale: & ſilr̃, ſi intendat inducere proximũ ad peccandum uenialiter per actum peccati mortalis. Si verò intendat inducere proximum ad peccãdum

*Ar. 1. huius queſt. Conclu. m

Conclu. p

Conclu. r

Conclu. x

Conclu. φ

Concl. ℞

venialiter

venialiter per actum peccati venialis, eſt peccatum veniale. Et p hoc patet reſponſio ad obiecta.

SVP. QV XLIII. ART. V. ET VI.

Porrecta per totum. *Ban eodem art.*

236 IN artic. 5 & 6. hoc aduerte, ꝙ cum in

4.d. 38.q. ſexti corpore dr̄, q.

2. artic. 3. ſcādalū actiuū pro-

q. 1. prie eſt, cū qs tale ali qd dicit, uel facit, qd de ſe tale eſt, ut alterū natū ſit inducere ad ruinā, qđ quidē eſt ſolū id, qd inordinate fit, uel dr̄, author per id qd inordinate fit, aut dr̄, intelligit non ſolum ſcdm ſe malū, ſed habens ſpeciem mali: quia utrū que inordinate fit, & eſt peccatum, ut patet in art. 2.

ARTICVLVS V.

Vtrum ſcandalum paſſiuum poſſit etiā in perfectos cadere.

AD QVINTVM ſic proceditur. Vr̄ ꝙ ſcādalū paſſiuū poſſit ēt in pfectos cadere. Chriſt⁹.n. fuit maximè pfectus: ſed ipſe dixit Petro, Scādalum mihi es. ergo multò magis alij perfecti poſſunt ſcandalum pati.

¶2 Præt. Scādalū importat[b] impedimētū aliqđ, qđ alicui apponitur in vita ſpūali: ſed ēt pfecti viri in pceſſibus ſpūalis uitæ impediri poſſunt, ſm illud 1. ad Theſ. 2. Voluimus venire ad vos, ego quidem Paulus ſemel & iterum, ſed impediuit nos ſatanas. ergo etiam perfecti viri poſſunt ſcandalum pati.

¶3 Præt. Etiā in pfectis viris pctā[h] venialia inueniri poſſunt, ſm illud primæ Ioānis 1. Si dixerim⁹, qm̄ pctm̄ nō habemus, ipſi nos ſeducimus: ſed ſcādalum paſſiuū non ſp eſt peccatum mortale, ſed quandoque veniale, vt dictum eſt.* ergo ſcandalum paſſiuum poteſt in perfectis viris inueniri.

* ar. præc.

SED CONTRA eſt, ꝙ ſuper illud Mat. 18. Qui ſcandalizauerit unum de puſillis iſtis, dicit Hierony.* Nota, ꝙ qui ſcandalizatur, paruulus eſt: maiores enim ſcandala non recipiunt.

* Hier. in hoc loco, tom. 9.

RESP. Dicēdū, ꝙ ſcādalū paſſiuū importat quādā cōmotionē animi à bono in eo, q ſcādalū patitur. Null⁹.n. cōmouet, q ei immobili firmiter inhæret. Maiores aūt, ſiuè pfecti, ſoli Deo inhęrent, cuius eſt immutabilis bonitas: qa etſi inhæreant ſuis plati[s], nō inhęrēt eis, niſi inquātū illi inhærēt Chro, ſm illud 1. ad Cor. 4. Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chri. Vn̄ quātūcūq; videat alios inordinatè ſe hēre dictis, vel factis, ipſi a ſua rectitudine nō recedūt, ſm illud Pſal. 124. Qui cōfidunt in Dn̄o, ſicut mons Sion, nō cōmouebitur in æternū, qui habitat in Hieruſalē. Et ideò[m] in his qui pfectè Deo adhærent p amorē, ſcandalum non inuenitur[n], ſecundum illud Pſal. 118. Pax multa diligentibus legem tuam, & non eſt illis ſcandalum.

Conclu. m

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ ſicut. ſ. dictū eſt,* ſcādalū largè ponit ibi p quolibet ipedimēto. Vn̄ Dn̄s Petro dixit, Scādalū mihi es: qa nitebat eius propoſitū impedire circa paſſionem ſubeundam.

* Artic. 2. ad 2.

AD II dicēdū, ꝙ in exterioribus actibus pfecti viri poſſunt impediri: ſed in interiori uoluntate p dicta, vel facta aliorū nō impediunt, quo minus tēdant in Deum, ſecundum illud Ro. 8. Neq; mors, neque vita poterit nos ſeparare à charitate Dei.

AD III dicēdū, ꝙ pfecti uiri ex infirmitate carnis incidunt interdum in aliqua peccata uenialia, non autem ex aliorū dictis, uel factis ſcandalizantur ſm ueram ſcandali rationem: ſed poteſt eſſe in eis quædam appropinquatio ad ſcandalum, ſecundum illud Pſalm. 72. Mei penè moti ſunt pedes.

ARTICVLVS VI.

Vtrum ſcandalum actiuum poſſit inueniri in viris perfectis.

Bannes eodem articu.

Porrecta per totum.

AD SEXTVM ſic pcedit. Vr̄ ꝙ ſcandalū actiuum poſſit inueniri i viris pfectis. Paſſio[h].n. eſt effectus actionis: ſed ex dictis, uel factis pfectorū aliq paſſiuè ſcādalizantur, ſm illud Matt. 15. Scis, quia Phariſæi audito hoc uerbo, ſcādalizati ſunt: ergo in pfectis viris poteſt inueniri ſcandalū actiuum. 237

4.d. 38.q. 1. argu. 3. q. 2.

¶2 Præt. Petr⁹ poſt acceptū Spiritūſanctū in ſtatu pfectorū erat: ſed poſtea Gētiles[h] ſcādalizauit. dicit.n. ad Gal. 2. Cū uidiſſem, ꝙ nō rectè ambularēt ad ueritatem euangelij, dixi Cephæ, ideſt, Petro, coram oībus. Si tu cū Iudæus ſis, gentiliter, & nō iudaicè viuis, quomodo Gētes cogis iudaizare? ergo ſcandalum actiuum poteſt eſſe in uiris pfectis.

¶3 Præt. Scandalū actiuū qn̄q; eſt pctm̄[h] veniale: ſed pctā venialia poſſunt eſſe in uiris perfectis. ergo ſcādalum actiuū poteſt eſſe in uiris perfectis.

SED CONTRA. Plus repugnat perfectioni ſcandalum actiuum, quàm ſcandalū paſſiuum: ſed ſcandalum paſſiuum non poteſt eſſe in uiris perfectis. ergo multo minus ſcandalum actiuum.

RESPON. dicēdū, ꝙ ſcādalū actiuū pprię eſt, cū aliqs tale aliqd dicit, uel facit, qđ de ſe tale eſt, ut alterū natū ſit inducere ad ruinā: qđ qdē eſt ſolū illud, qđ inordinatè fit, uel dr̄. Ad pfectos autem ptinet, ea q agūt ſm regulā rōnis ordinare, ſm illud 1. ad Cor. 14. Oīa honeſtè, & ſm ordinē fiāt in vobis. Et pcipuè hāc cautelā adhibēt in his, in qbus nō ſolū ipſi offenderēt, ſed ēt alijs offenſionē pararēt. Et[m] ſiquidē in eorū manifeſtis dictis, uel factis aliqd ab hac moderatione deſit, hoc puenit ex infirmitate humana, ſm quam à perfectione deficiunt: non tn̄ in tm̄ deficiunt, ut multum ab ordine rōnis recedatur, ſed modicum & leuiter, quod non eſt tam magnum, ut ex hoc rationabiliter poſſit ab alio ſumi peccandi occaſio[n].

Conclu. m

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ſcandalum paſſiuum ſemper ab aliquo actiuo cauſatur, ſed non ſp ab aliquo ſcandalo actiuo alterius, ſed eiuſdem qui ſcandalizatur, quia. ſ. ipſe ſeipſum ſcandalizat.

AD II dicēdū, ꝙ Petrus peccauit qdē, & rephenſibilis fuit ſm ſentētiā Auguſtini,* & ipſius Pauli, ſubtrahēs ſe à Gētilibus, ut vitaret ſcādalum Iudæorū, qa hoc incautè aliqualiter faciebat, ita ꝙ ex hoc Gētiles ad fidē cōuerſi ſcādalizabant: non tn̄ factū Petri erat tā graue pctm̄, ꝙ merito poſſent alij ſcādalizari. Vn̄ patiebant ſcādalum paſſiuum, non autem erat in Petro ſcandalū actiuum.

* Epi. 8. & 9. tom. 2.

AD III dicēdum, ꝙ pctā venialia pfectorū pcipuè cōſiſtūt in ſubitis motibus, q cū ſint occulti, ſcādalizare nō pn̄t. Si qua uerò ēt in exterioribus dictis uel factis uenialia pctā cōmittāt, tam leuia ſunt, ut de ſe ſcandalizandi uirtutē non habeant.

Porrecta per totum.

238

3. q. 42 a. 2. Et 4. d. 38. q. 2 a. 4. q. 1. & 2. Et Ro. 14 lec. 3.

ARTICVLVS VII.

Vtrum bona ſpiritualia ſint propter ſcandalum dimittenda.

AD SEPTIMVM ſic pcedit. Vr̄ ꝙ bona ſpiritualia ſint, pter ſcādalū dimittenda Aug.*

* Li. 3. c. 2. a medio, tom. 7.

SVPER QV. XLIII ART. VII.

N c. de Nyſſ Tra. 3 p. 3 ſ. 3. q 74.

Ban eodem art.

IN art. 7. vbi di de ſcādalo puſillorū, Si aūt poſt re[d]ditam

 rationem

rōnē hmōi ſcandalū duret, iā vř ex malitia eſſe, aduerte q̄ author nō aſſertiuo uerbo vtit, ſed opinatiuo dicēdo, iam vř ex malitia eſſe. Poteſt ſiquidem cōtingere, q̄ puſilli nō ſint capaces rōnis redditæ uel pp priſtinam conſuetudinē, q̄ facit apparere diſſonū qđ ueritati conſonat: uel pp rōnē apud eos magis apparētē, uel aliquid hmōi. Et tūc ex quo malitia nō facit ſcandalū, ſed ignorantia, vel īfirmitas, quamuis reddita ſit ratio, ceſſandum eſt ab huiuſmodi ſpiritualib⁹ non neceſſarijs.

enim in lib. cōtra epiſtolā Permeniani docet, q̄ ubi ſchiſmatis periculū timet, à punitione pćtōrū ceſſandū ē: ſed[h] punitio pćtōrū ē quoddā ſpūale, cū ſit āct⁹ iuſtitiæ. ergo bonū ſpūale eſt pp ſcandalū dimittendum,

¶ 2 Præ. Sacra doctrina maximè vř eſſe ſpūalis: ſed ab[h] ea eſt ceſſandū pp ſcandalum, ſm illud Matth. 7. Nolite ſanctū dare canibus: neq; margaritas ueſtras ſpargatis añ porcos, ne cōuerſi dirūpat uos. ergo bonū ſpūale eſt dimittendū pp ſcandalū.

¶ 3 Præt.[h] Correctio fraterna cū ſit āct⁹ charitatis, eſt quoddam ſpirituale bonum: ſed interdum ex charitate dimittitur ad uitandum ſcandalum aliorum, ut Auguſt.* dicit in 1. de ciuit. Dei. ergo bonum ſpirituale eſt ꝓpter ſcandalum dimittendum.

*Li. 1. c. 9. ante medıū. to. 5.

¶ 4 Præt. Hier.* dicit, q̄ dimittēdū eſt pp ſcādalum oē, qđ p̄t p̄termitti ſalua triplici ueritate. ſ.[h] uitæ, iuſtitiæ, & doctrinæ: ſed impletio cōſiliorū, & largitio eleemoſynarum multoties pōt prætermitti, ſalua triplici ueritate prędicta, alioquin ſemp peccarent omnes qui prætermittunt, & tamen hæc ſunt maxima inter ſpiritualia opera ergo ſpiritualia opera debent prætermitti propter ſcandalum.

*Habetur in glo. ordinaria Matt. 15. ſup illud Audito hoc ſcandalizati ſunt. to. 9.

¶ 5 Præ. Vitatio cuiuſlibet pćti eſt quoddā ſpūale bonū, qa quodlibet pćm̄ affert peccanti aliquod ſpūale detrimētū: ſed vř q̄ pro ſcādalo ꝓximi vitādo dēat aliqs qñque peccare ueniałr, puta, cū peccādo uenialiter impedit pćm̄ mortale alteri*. Dēt. n. hō impedire dānationē proximi, quantum pōt, ſine detrimēto ꝓpriæ ſalutis, q̄ non tollitur ꝑ pćm̄ ueniale. ergo aliquod bonū ſpūale debet homo prætermittere pp ſcandalum uitandum.

SED CONTRA eſt, qđ Greg.* dicit ſup Ezec. Si de ueritate ſcandalū ſumitur, utilius naſci pmittitur ſcandalū, q̄ q̄ ueritas relinquatur: ſed bona ſpūalia maximè pertinēt ad ueritatē. ergo bona ſpiritualia non ſunt propter ſcandalum dimittenda.

* Homil. 7. in Ezec. in 2. pag. a prin.

RESP. Dicēdū, q̄ cū duplex ſit ſcādalū actiuū. ſ. & paſſiuū, qō iſta non hēt locū de ſcādalo actiuo: qa cū ſcandalū actiuū ſit dictū, uel factū minus rectū, nihil eſt cū ſcandalo actiuo faciendū. Hēt aūt locū qō, ſi intelligaꝛ de ſcandalo paſſiuo. Cōſide-
K randū eſt ergo quid ſit dimittendū, ne alius ſcādalizetur. Eſt aūt in ſpūalibus bonis diſtinguendum. Nam quædā horū ſunt de neceſſitate ſalutis, quæ p̄termitti non pñt, ſine pćtō mortali. Manifeſtum eſt aūt, q̄ nullus dēt mortaliter peccare, ut alteri⁹ pćm̄ impediat: quia ſm ordinem charitatis plus debet hō ſuam ſalutem ſpiritualem diligere, q̄ alterius: & iō[m] ea, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis, p̄termitti non debent pp ſcandalum uitandū.[n] In his aūt ſpiritualibus bonis, quæ non ſunt de neceſſitate ſalutis, videtur diſtinguendum: quia ſcandalum quod ex eis oritur, quandoq; ex malitia ꝓce-
F dit, cū. ſ. aliq uolūt impedire hmōi ſpūalia bona, ſcandala cōcitādo: &[p] hoc eſt ſcādalū Phariſæorū, q de doctrina Dñi ſcādalizabant, qđ eſſe cōtēnēdū Dñs dicit Matt.[q] 5. Qñq; uerò ſcādalū ꝓcedit ex infirmitate, uel ignorātia: & hmōi eſt ſcādalū puſillorū, pp qđ ſunt ſpūalia bona uel occultāda, uel ēt interdū differēda, ubi periculū nō imminet, quouſq; reddita rōne hmōi ſcandalū ceſſet:[r] ſi aūt poſt reddita rōnem hmōi ſcandalum duret, iam vř ex malitia eſſe. Et[s] ſic propter ipſum non ſunt huiuſmodi ſpiritualia opera dimittenda.[t]

Concl. m — Concl. q — Concl. p — Concl. s

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ pœnarū inflictio
G nō eſt pp ſe expetēda, ſed pœnæ infligunꝛ ut medicinæ q̄dā ad cohibēda pćtā: & iō intm̄ habēt rationē iuſtitiæ, inquantū ꝑ eas peccata cohibētur. Si aūt per inflictionem pœnarū manifeſtū ſit plura, & maiora peccata ſequi, tūc pęnarum inflictio non continebiꝛ ſub iuſtitia. Et in hoc caſu loqtur Augu.* qñ. ſ. ex excōicatione aliquorum imminet periculū ſchiſmatis: tunc. n. excommunicationem ferre, non pertinent ad ueritatem iuſtitiæ.

*Loco citato in argu.

AD II dicēdū, q̄ circa doctrinā duo ſunt cōſiderāda, ſ. ueritas q̄ docet, & ipſe actus docēdi, quorū primū eſt de neceſſitate ſalutis, ut ſ. contrariū
H ueritati non doceat, ſed ueritatē ſm congruentiā tpis, & perſonarum proponat ille cui incūbit docendi officium: & iō pp nullum ſcandalum, qđ ſequi uideatur, debet homo p̄termiſſa ueritate, falſitatem docere, ſed ipſe actus docēdi inter ſpūales eleemoſynas computatur, ut ſupra dictū eſt:* & iō eadem ratio eſt de doctrina, & de aliis miſericordiæ operibus, de quibus poſtea dicatur.*

*q. 32. artic. 3. — *In ſolut. ad 4. arg.

AD III dicendū, q̄ correctio fraterna, ſicut ſupra dictū eſt,* ordinaꝛ ad emendationē fratris: & iō intm̄ computāda eſt inter ſpūalia bona, inquātum hoc cōſequi pōt, qđ nō cōtingit ſi ex corre-
I ctione frater ſcādalizeꝛ: & iō ſi pp ſcandalum correctio dimittatur, non dimittitur ſpirituale bonū.

*q. 33. artic. 1.

AD IIII dicēdū, q̄ in ueritate uitæ, doctrinę, & iuſtitiæ, nō ſolū cōprehēdiꝛ id, qđ eſt de neceſſitate ſalutis, ſed ēt id, ꝑ qđ perfectius ꝑuenitur ad ſalutē, ſm illud 1. ad Cor. 12. Aemulamini chariſmata meliora. Vñ ēt cōſilia nō ſunt ſimpłr p̄termittēda, nec ēt miſericordiæ opera pp ſcandalum: ſed ſunt interdū occultāda, uel differenda pp ſcandalū puſillorū, ut dictū eſt.* Qñq; tñ conſiliorū obſeruatio, & impletio operū miſericordiæ, ſunt de neceſſitate ſalutis. Qđ patet in his, qui iā nouerūt conſilia, & in his, quibus ex debito imminet defectibus aliorū ſubuenire uel in tēporalibus, puta, paſcēdo eſurientē: uel in ſpiritualibus, puta, docēdo ignorantem, ſiue hmōi ſiant debita pp iniunctū officium, ut patet in prælatis, ſiue pp neceſſitatē indigentis. Et tunc eadem ratio eſt de hmōi ſicut de aliis, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis.

* In corp. art.

AD V dicēdū, q̄ quidam dixerunt peccatum ueniale eſſe committendum propter uitandū ſcandalū: ſed hoc implicat contraria. Si. n. faciendum eſt, iam non eſt malum, neque peccatum. Nam peccatum non pōt eſſe eligibile. Contingit tñ aliqd ꝓpter aliquam circunſtantiam non eſſe peccatum

veniale,

veniale, qđ illa circũſtãtia ſublata, pctm̃ ueniale eſſet: ſicut verbũ iocoſum eſt peccatũ veniale, qñ abſq; utilitate dr̃. Si autẽ ex cã rõnabili proferatr̃, non eſt otioſum, neque peccatum. Quàmuis aũt per peccatum ueniale gratia non tollatur, per quam eſt hominis ſalus: inquantum tamen ueniale diſponit ad mortale, uergit in detrimentum ſalutis.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum propter ſcandalum ſint temporalia dimittenda.

AD OCTAVVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ temporalia ſint dimittẽda ꝑꝑ ſcandalum. Magis.n. debemus diligere ſpiritualem ſalutem proximi, quæ impeditur per [h] ſcandalum, q̃ quæcunque temporalia bona: ſed id qđ minus diligimus, dimittimus propter id, quod magis diligimus. ergo temporalia magis debemus dimittere ad uitandũ ſcandalum proximorum.

¶2 Præt. Secundùm regulã Hieronymi, * oĩa q̃ poſſunt prætermitti ſalua triplici ueritate, sũt ꝑꝑ ſcandalum dimittenda: ſed temporalia poſſunt [h] prætermitti ſalua triplici ueritate. ergo ſunt ꝑꝑ ſcandalũ dimittenda.

¶3 Præt. In tẽporalibus bonis nihil eſt magis neceſſarium, q̃ [h] cibus: ſed cibus eſt ꝑtermittẽdus ꝑꝑ ſcandalum, ſecundũ illud Rom. 14. Noli cibo tuo illũ perdere, pro quo Chriſtus mortuus eſt. ergo multò magis omnia alia temporalia ſunt ꝓpter ſcandalum dimittenda.

¶4 Præt. Temporalia nullo conueniẽtiori mõ conſeruare, aut recuperare poſſumus, q̃ per iudicium: ſed iudicijs uti nõ licet, & præcipuè cum ſcandalo. dicitur enim Matthe. 5. Ei, qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuã tollere, [h] dimitte ei & pallium. & 1. ad Cor. 6. Iam quidem omnino delictum eſt in uobis, ꝙ iudicia habetis inter uos. Quare non magis iniuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini? ergo uidetur ꝙ temporalia ſint propter ſcandalum dimittenda.

¶5 Præt. Inter omnia temporalia minus uidentur dimittenda, quæ ſunt ſpiritualibus annexa: ſed iſta ſunt propter [h] ſcandalum dimittenda. Apoſtolus.n. ſeminans ſpiritualia, temporalia ſtipendia non accepit, ne offendiculum daret Euangelio Chriſti, ut patet 1. ad Cor. 9. Et ex ſimili cã Eccleſia in aliquib. terris non exigit decimas, propter ſcandalũ uitãdũ ergo multo magis alia tẽporalia ſunt, ꝓpter ſcandalum dimittenda.

SED CONTRA eſt, qđ B. Thomas Cantuarien. repetiit res eccleſiarũ cum ſcandalo Regis.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ circa tẽporalia bona diſtinguendũ eſt. Aut.n. ſunt noſtra, aut ſunt nobis ad conſeruandum pro aliis cõmiſſa: ſicut bona Eccłiæ cõmittuntur ꝑlatis, & bona communia, quibuſcũq; reipublicæ rectoribus. Et taliũ cõſeruatio, ſicut & depoſitorũ, iminet his, q̃bus ſunt cõmiſſa ex neceſſitate: & ideò [m] non ſunt ꝑꝑ ſcãdalum dimittẽda, [n] ſicut nec alia, q̃ ſunt de neceſſitate ſalutis. [p] Tẽporalia verò bona, quorũ nos ſumus dñi, dimittere, ea tribuẽdo ſi penès nos ea hẽamus, uel nõ repetẽdo, ſi apud alios ſint, ꝑꝑ ſcandalum quandoque, quidem debemus, quandoque aũt non. [q] Si.n. ſcãdalũ ex hoc oriatur ꝑꝑ ignorantiam, uel infirmitatem aliorum, qđ ſupra * diximus eſſe ſcandalũ puſillorũ, tunc uel totalr̃ dimittẽda ſunt tꝑalia, uel aliter ſcandalum ſedandum, ſ. per aliquam admonitionem. Vnde * Aug. dicit in li. de ſerm. Domi. in monte. Dãdũ eſt quod nec tibi, nec alteri noceat, quantũ ab hoĩe credi põt. Et cum negaueris qđ petit, indicanda eſt ei iuſtitia, & melius ei aliq̃d dabis, cũ petentẽ iniuſtẽ, correxeris. Aliqñ uerò ſcandalũ naſcitur ex malitia, quod eſt ſcãdalũ Phariſæorũ. Et propter eos q̃ ſic ſcãdala cõcitãt, non ſunt tꝑalia dimittenda: q̃a hoc & noceret bono cõi, daretur enim malis rapiendi occaſio: & noceret rapientibus, qui retinẽdo aliena, in pc̃tõ remanerẽt. Vñ Greg. dicit in Mora. Quidã dum tꝑalia a nobis rapiunt, ſolummõ ſunt tolerãdi: quidam uerò æquitate ſeruata

SVPER QV. XLIII. ARTC. VIII.

Nic. de Nyſe tra. 3. p. 3 p. 3. q. 14.

Ban. eodem art.

IN ar. 8. in prin. corporis nota diligenter, ꝙ ſicut magna ẽ dña inter cõitatẽ, & rectores illius reſpũ bonorũ cõium, quia rector eſt ſicut depoſitarius, & diſpenſator: ipſa uero cõitas eſt dña rerũ ſuarum, ac per hoc cõitas nõ tenetur ad cõſeruandũ bona ſua, licet rectores teneantur ad conſeruationẽ, ſicut depoſitarij bonorũ alienorũ &c. ita magna eſt dña inter ꝑlatos Eccleſiæ includẽdo ẽt Papã, & ipſam Eccleſiã quia nec Papa, nec aliquis prælatus eſt Dñs rerum Eccleſiæ, ſed Eccleſia ipſa eſt dña: quia donatores nõ donant, & trãsferũt iura ſua in Papã, aut ꝑlatũ, ſed ĩ Eccleſiã Romanã, vel talẽ. Et propterea de ꝑlatis dr̃ in litera, ꝙ tenenr̃ de neceſſitate ſalutis ad conſeruationẽ bonorũ Eccleſiæ. Non aũt hoc dicitur de ipſa eccleſia, quæ eſt dña, quę põt de ſui. diſponere, ſicut domina. Nec putes propterea, ꝙ Papa habet plenitudinẽ poteſtatis eccleſiaſticę, ob hoc poſſit de bonis Eccleſiæ diſponere, ſicut põt Eccleſia: qm̃ plenitudo poteſtatis eccleſiaſticæ ipſius Papæ, intelligitur in ſpũalibus tm̃. De tẽporalibus. n. in ordine ad ſpiritualia poteſtatẽ habet. Hanc.n. ſpiritualem poteſtatẽ dedit Chriſtus Petro, Matthæi 16. cap. Tibi dabo claues regni cœlorum. & quodcunq; ligaueris ſup terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcunq; ſolueris ſup terrã, erit ſolutũ & in cœlis. Claues regni cœlorũ dicit, & nõ regni mundi huius: & ſpũalẽ cibum mandauit dandum Ioannis ultimo. Paſce oues meas. Vñ ita tenentur ad reſtõnẽ, qui a Papa bona eccleſiæ ꝓ libito Papæ habuerũt, ut ditẽtur, exaltẽtur & magnificẽtur: ſicut q̃ ab alijs ꝑlatis ſimilia Eccleſiæ bona acceperunt. Oĩs nãq; donatio Eccleſiaſticę rei pietate, vel neceſſitate uacua non diſtributio, ſed diſſipatio eſt a diſpẽſatore uſurpata.

¶In eadẽ parte eiuſdẽ articuli, caue ne hæc ſnĩa, ſ. ꝙ ꝑlati tenẽtur ad tꝑalia Eccleſiæ bona de neceſſitate ſalutis &c. uelamẽ fiat auaritię pſonarũ eccleſiaſticarum. Et ſub hoc ꝑtextu, pauperes ſine miſericordia uexent repetẽdo bona Eccleſię, poſtpoſito charitatis ordine tꝑalia ſpũalibus ꝑponãt. Meminerint imprimis pauperes eẽ, ſi ſolũ q egent cibo potu, aut ueſte, q̃ ſunt neceſſaria naturæ, ſed q egẽt oportunis ad cõueniẽtiã ſui ſtatus. Ac ꝑ hoc eleemoſynaliter ſe poſſe diſtribuere illis, ſicut & aliis pauperib⁹. Ac ꝑ hoc nõ teneri ad eorũ uexationẽ, ſi ſibi cõmiſſa eſt diſpenſatio. Meminerint deinde ac repetitionẽ bonorũ eſſe ꝑceptũ affirmatiuũ, & obligare nõ ad ſp, ſed ꝓ loco, & tpe, ac ꝑ hoc ꝑꝑ ſcandalũ puſillorũ diſſimulari põt ad tp̃s repetitio, ſicut ꝑꝑ alias cauſas rõnabilis põt differri. Hac ſiquidẽ rõne Eccleſiã non exigere decimas alicubi dicir̃ in calce huius articuli. Meminerint tertio, ꝙ gratiorẽ Deo exhiberẽt famulatum qñque procurando qđ Eccleſia donaret, cũ ſ. ſpirituali bono populi expedit, q̃ ſolicitãdo repetitionẽ. Tẽporalia nãque ꝑꝑ ſpiritualia, & nõ ecõ tra ſunt, & eſt dẽnt apud Chriſtianos.

¶In eodẽ ar. circa ſcãdalũ ex malitia, duo uerba literæ notãda ſunt. Primũ eſt ly ꝑꝑ eos, q ſic ſcandala cõcitãt. Secundũ eſt, ly paſſim, cum in reſpõſione ad ſecundum dicir̃, Si paſſim ꝑmitteretr̃ malis hominibus ut aliena raperent &c. Primũ ſiquidẽ dictũ eſt ad diſtinguendum inter illos ſic concitantes ſcandala, & populum. Quamuis enim propter talium malitiã nõ ſint tẽporalia dimittẽda, propter populum tamen interdum

Porrecta per totum.

239

4. di. 38. q. 2. art. 4. q. 3. Et Ro. 14. lect. 3.

* In glo. ord. Mat. 15. ſuper illud, Audito hoc uerbo ſcãdalizati ſunt.

Conclu. 1.

Conclu. 2.

* Ar. præ.

* Li. 1. c. 4 parum a prin. to. 4.

eũm ſpiritualẽ vitan dũ. vel ſalutem ſpiri tualẽ propagãdam, tẽporalia dimittẽda ſunt. Vñ ſi princeps aliqs potius populũ ad infidelitatẽ duceret, q̃ ſufferret exigi a ſe rapta ab Eccleſia, vel alio principe, vt Ieroboã fecit ĩ populo Iſrael, ne perderet regnũ, dimittenda eſſent tẽporalia ſi pp principẽ, ſed pp populi ſalutẽ: Nõ.n. ponendũ eſt offendiculũ fidei pp tẽporalia. Et hoc qđ dicim⁹ de ſalute populi, intelligẽdũ eſt vniuerſaliter de quacunq; rõnabili cã inductiua ad dimittendum tẽporalia, exorto ex malitia ſcãdalo. Author.n. ſolũ hoc dicit, q pp eos, q malitioſe cõcitãt ſcãdala, nõ ſunt dimittenda tã tẽporalia, q̃ ſpũalia bona. Cum quo ſtat, q pp aliam cãm dimittẽda qñq; sũt. Secundũ aũt dictum eſt, ut ſcias iuxta allatã in litera Gregorij authoritatẽ, qnq; expedire cõi bono ſpũali pmittere rapinã. Aliud ſiquidẽ eſt, Paſſim: & aliud, Qñque, ĩ caſu tali pmittere, & dimittere.

* Lib. 1. c. 34. 35. & 36. to 4.

* In ſolut. ad 2.

¶ In rñſione ad vltimũ in eodẽ articulo aduerte, q ex hoc, q Eccleſia non differt exactionẽ decimarũ in Italia vſq; ad admonitionẽ, ſed ſimpliciter non petit, ne populi inaſſueti, & infirmi ſcãdalizent̃, ſatis dat̃ intelligi, q̃ parũ ab Eccleſia debent temporalia æſtimari, & q̃ facile debeat talia dimittere, ne fideles incidãt in tentationem, & in laqueum diaboli.

SVPER QV. XLIIII. ARTIC. I.

Fer. 3. cit. c. 116. 117. Ban. eodem art.

IN art. 1. q. 44. ſcito, q charitatẽ p̃cedũt diſpoſitiue ex natura q̃dẽ iure duę partes iuſtitiæ. ſ. declinare a malo, & facere bonum: ex diuino aũt iure fides vera. Et ppea Apoſ. tria poſuit, unde eſt charitas, ſ. cor purum a malis, & cõſcientiam bonam pp bona opera, q̃ in re inuenit, & fidẽ nõ fictã, quo ad ſupnaturalia. Ex his enim tribus pcedit charitas, q̃ finis p̃cepti oĩs eſt. Nec hæc q̃ dicimus, diſſonãt ab authore, ſed expoſitionem eius extendunt in primis duobus mẽbris, quo ad mala, & bona.

Perrecta per totum. 240

3. contra ca. 116. & 117.

F phibẽdi nõ ſola cura ne noſtra ſubtrahant̃, ſed ne rapiẽtes nõ ſua, ſemetipſos perdant. Et per hoc patet ſolutio ad Primum.

Ad II dicẽdũ, q ſi paſſim pmitteret malis hoĩbus, vt aliena raperẽt, vergeret hoc in detrimentũ veritatis, vitæ & iuſtitiæ. Et iõ nõ oportet pp quodcũq; ſcãdalũ tẽporalia dimitti.

Ad III dicẽdũ, q nõ eſt de intẽtione Apoſtoli monere, q ci- G bus totaliter pp ſcãdalũ dimittat̃, qa ſumere cibũ ẽ de neceſſitate ſalutis: ſed q talis cibus ẽ pp ſcãdalũ dimittendus, ſm illud 1. ad Corinth. 8. Non manducabo carnem in ęternum, ne fratrem meum ſcandalizem.

Ad IIII dicẽdũ, q ſm* Aug. in lib. de ſermo. dñi in monte, illud p̃ceptũ dñi eſt intelligendũ ſm præparationem animi, ut ſ. hõ ſit paratus prius pati iniuriam, vel fraudem, q̃ iudicium H ſubire, ſi hoc expediat. Quandoque tamen non expedit, vt* dictum eſt. Et ſimiliter intelligendum eſt verbum Apoſtoli.

Ad V dicẽdũ, q ſcandalũ qđ vitabat Apoſtolus, ex ignorantia procedebat Gentiliũ, q hoc nõ conſueuerant: & iõ ad tempus abſtinẽdũ erat, vt prius inſtruerent̃ hoc eſſe debitũ. Et ex ſimili cã Eccleſia abſtinet a decimis exigẽdis ĩ terris, in qbus I nõ ẽ cõſuetũ decimas ſoluere.

QVAETIO XLIIII.

De pręceptis charitatis, in octo articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandũ eſt, de præceptis charitatis. Et circa hoc quærũtur octo.

¶ Primò, Vtrũ de charitate ſint danda præcepta.

¶ Secundò, Vtrum unum tantum, vel duo.

¶ Tertiò, Vtrum duo ſufficiant.

¶ Quartò, Vtrum conueniẽter pręcipiatur, vt Deus ex toto corde diligatur.

¶ Quintò, Vtrum conueniẽter addatur, ex tota mente &c.

¶ Sexto, Vtrũ præceptum hoc poſſit in vita iſta impleri.

¶ Septimò, De hoc præcepto, Diliges proximum tuum ſicut teipſum.

¶ Octauò, Vtrum ordo charitatis cadat ſub præcepto.

Articvlvs primvs.

Vtrum de charitate debeat dari aliquod præceptum.

AD PRIMVM ſic pcedit. Vr̃ q de charitate non dẽat dari aliqđ p̃ceptũ. charitas.n. imponit modũ actibus omniũ virtutum, de quibus dantur præcepta, cum ſit forma virtutum, ut ſupra* dictum eſt[a]: ſed modus non eſt in[b] præcepto, vt communiter dicitur. ergo de charitate non ſunt danda præcepta. *q. 23. artic. 8.

¶ 2 Præt. Charitas, q̃ in cordibus noſtris p Spiritũſanctũ infundit̃, facit nos liberos, qa vbi Spiritus Dñi, ibi libertas, vt dr̃ 2. ad Cor. 3. ſed obligatio, q̃ ex p̃ceptis naſcit̃, libertati[b] opponit̃, qa neceſſitatẽ imponit. ergo de charitate nõ sũt dãda p̃cepta.

¶ 3 Præt. Charitas eſt p̃cipua inter oẽs virtutes, ad quas ordinant̃ p̃cepta, vt ex ſupra* dictis patet. Si ergo de charitate dant̃ aliqua p̃cepta, dẽrent poniter p̃cipua p̃cepta, q̃ sũt[h] p̃cepta decalogi: nõ aũt ponunt̃. ergo nulla p̃cepta sũt de charitate dãda. *q. 31. ar. 4. arg. 1. & 1. 2. q. 90. ar. 2. Et q. 110. ar. 2.

Sed contra. Illud qđ Deus reqrit à nobis, cadit ſub p̃cepto: requirit aũt Deus ab homine, ut diligat eum, vt dr̃ Deut. 10. ergo de dilectione charitatis, quæ eſt dilectio Dei, ſunt danda præcepta.

Respon. Dicẽdũ, q ſicut ſupra* dictum eſt, præceptum importat rõnẽ debiti. In tantũ ergo aliqd cadit ſub p̃cepto, inquãtũ habet rõnem debiti. Eſt aũt aliquid debitum dupliciter. Vno modo per ſe: alio modo pp aliud. Per ſe quidem debitum eſt in vnoquoq; negotio id, quod eſt finis, quia habet rationẽ per ſe boni. Propter aliud aũt eſt debitũ, id qđ ordinatur ad finem, ſicut medico per ſe debitũ eſt, vt ſanat: pp aliud autem, ut medicinam det ad ſanandum. Finis autem ſpiritualis uitæ eſt, ut hõ vniatur Deo, qđ fit per charitatem, & ad hoc ordinantur, ſicut ad finem, omnia quæ pertinẽt ad ſpiritualẽ vitã. Vñ & Apoſt. dicit 1. ad Tim. 1.[m] Finis p̃cepti eſt charitas de corde puro, & cõſciẽtia bona, & fide non ficta[n]. Oẽs.n. virtutes, de quarum actibus dant̃ p̃cepta, ordinantur vel ad purificandũ cor a turbinibus paſſionũ, ſicut uirtutes q̃ ſunt circa paſſiones: uel ſaltẽ ad habendam bonam cõſciẽtiam, ſicut uirtutes, quæ ſunt circa operationes: vel ad habendam rectam fidem, ſicut illa, quæ K pertinent ad diuinum cultum: & hæc tria requirũtur ad diligendum Deum. Nam cor impurũ à Dei dilectione abſtrahitur propter paſſionem inclinãtem ad terrena. Conſcientia uerò mala facit horrere diuinam iuſtitiam pp timorem pœnæ. Fides autem ficta trahit affectum in id, qđ de Deo fingitur, ſeparans à diuinitate, & à Dei ueritate. In quolibet autem genere id, quod eſt per ſe, potius eſt eo quod eſt propter aliud. Et ideò[p] maximum præceptum eſt de charitate[q], ut dicitur Matt. 22. *q. 16. ar. 1. & 1. 2. q. 99. ar. 1.

Conclu. m

Conclu. p

Ad primvm ergo dicendũ, q ſicut ſupra* dictũ eſt, cũ de cęteris p̃ceptis ageret, modus[d] dilectionis nõ cadit ſub illis præceptis, quæ dãtur de alijs actibus uirtutũ, puta, ſub hoc p̃cepto, Honora patrẽ tuũ & matrẽ tuã, nõ cadit, q hoc ex charitate fiat: cadit tñ act⁹ dilectionis ſub p̃ceptis ſpãlibus, *1. 2. q. 100. a. 10. D. 1045. & 1047.

AD

Ad ii dicẽdũ, ꝙ obſeꝗo pcepti nõ opponiť liber A tati, niſi i eo, cuius mẽs auerſa ẽ ab eo, qđ pcipiť, ſicut patet i his, q ex ſolo timor̃ pcepta cuſtodiũt: ſed pceptũ dilectionis non põt impleri, niſi ex ꝓpria uoluntate, & ideo libertati non repugnat.

Ad iii dicẽdum, ꝙ omnia præcepta decalogi ordinanť ad dilectionẽ Dei, & ꝓximi: & iõ præcepta charitatis nõ fuerunt cõnumeranda inter pręcepta decalogi, ſed in omnibus includuntur.

Porrecta per totum. 241

ARTICVLVS II.

Vtrum de charitate fuerint danda duo præcepta.

Ferr. 3. cont. c. 116. 117. Ban. eodem artic.

1.2.q.99. ar.1.ad 2. Et infra q. 58.arti.1. ad 6. Et 3. con.c.116 & 117. Ad secvndvm ſic ꝓcediť. Vř ꝙ de charitate nõ B fuerint dãda duo pcepta. Pręcepta.n. legis ordinantur ad uirtutẽ, ut ſupra * dictum eſt: ſed charitas eſt una uirtus, ut ex ſupra † dictis patet. ergo de charitate nõ fuit dandũ, niſi unum præceptũ.

* ar.præc. arg 5. † q.23.arti.5. † lib.1.ca. 27. to.3. ¶2 Præt. Sicut † dicit in lib. de doctr. Chri. Charitas in proximo non diligit, niſi Deum: ſed ad diligendum Deum ſufficienter ordinamur per hoc pręceptũ, Diliges dñm Deum tuum. ergo non oportuit addere aliud præceptum de dilectione proximi.

¶3 Præt. Diuerſa pctã diuerſis pceptis opponunť: ſed ñ peccat aliqs ptermittẽs dilectionẽ ꝓximi, ſi ñ ptermittat dilectionẽ Dei, qnimmo dr̃ Luc. 14. C Si qs uenit ad me, & nõ odit prẽm ſuũ, & matrem ſuã, non põt meus eſſe diſcipulus. ergo nõ ẽ aliud pceptũ de dilectione Dei, & đ dilectione ꝓximi.

¶4 Præt. Apoſtolus dicit ad Ro. 13. Qui diligit ꝓximũ, legem impleuit: ſed non impleť lex niſi ꝑ obſeruantiam omnium pceptorũ. ergo omnia præcepta includuntur in dilectione proximi. ſufficit ergo unum pceptum de dilectione proximi. non ergo de hoc debent eſſe duo præcepta charitatis.

Sed contra eſt, qđ dr̃ 1. Io. 4 Hoc mãdatũ habemus a Deo, ut q diligit Deũ, diligat fratrẽ ſuum.

* 1.2.q. 100.ar.1. ad 2.& q. 91.ar.3.& q.94.ar.2 Respon. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ſupra * dictũ ẽ, cũ de pceptis ageret, hoc mõ ſe hñt pcepta in lege, ſicut D ꝓpoſitiones i ſciẽtiis ſpeculatiuis, i qb' cõcľones uirtute cõtinenť in primis principiis. Vñ q pfectẽ cognoſceret principia ẽm totã ſuã uirtutẽ, ñ op' hr̃et, ut eis cõcľones ſeorſũ ꝓponerent: ſed qa nõ oẽs, q cognoſcũt principia, ſufficiũt cõſiderar̃ q̃c qd in principiis uirtute cõtineť, neceſſe ẽ pp eos, ut i ſciẽtiis ex pricipiis cõcľones deducanť. In operabilib' aũt, in qbus pcepta legis nos dirigũt, finis hẽt rõnẽ principij, ut ſupra * dictũ ẽ. Dilectio aũt

* q.23.ar. 7.ad 2. Et q.26.ar.1. ad 1. Dei finis eſt, ad quẽ dilectio ꝓximi ordinať: & iõ nõ ſolũ oportet dari pceptũ đ dilectione Dei, ſed E & đ dilectione ꝓximi pp min' capaces, q ñ đ faci

Conclu. m li cõſiderãt vnũ horũ pceptorũ ſub alio cõtineri.

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ licẽt charitas ſit vna uirt', hẽt tñ duos actus, quorũ unus ordinatur ad aliũ ſicut ad finẽ. Præcepta aũt danť de actib. uirtutũ: & iõ oportuit eſſe plura præcepta charitatis.

Ad ii dicẽdũ, ꝙ Deus diligitur in ꝓximo, ſicut finis in eo, quod eſt ad finem: & tñ oportuit de utroq; explicitẽ dari præcepta, rõne iam * dicta.

* In corp. ar.

Ad iii dicendum, ꝙ id qđ eſt ad finẽ, habet rationẽ boni ex ordine ad finem: & ẽm hoc ẽt recedere ab eo, habet rationem mali, & non aliter.

Ad iiii dicendum, ꝙ in dilectione proximi ĩſcludiť dilectio Dei, ſicut finis in eo, quod eſt ad finẽ, & econuerſo: & tñ oportuit utrumque præceptum explicitẽ dari, ratione iam * dicta.

* In corp. ar.

ARTICVLVS III.

Porrecta per totum. 242

Vtrum ſufficiant duo præcepta charitatis.

Ferr. 3. cont. c. 116. 117.

Ad tertivm ſic ꝓcediť. Vř ꝙ nõ ſufficiãt duo pcepta charitatis. Præcepta.n. danť de actib' uirtutũ. Actus aũt ẽm obiecta diſtinguunť. Cũ ergo hõ quatuor dẽat ex charitate diligere. ſ. Deũ, ſeipſum, proximum, & corpus proprium, ut ex ſupra * dictis patet, videtur ꝙ quatuor debeant eſſe B præcepta charitatis: & ſic duo non ſufficiunt.

3 cõtra c. 116.& 117 Et vir.q 2 ar.4.ad 6 Et Ro.13. le. 1. Et Ga.5.le.3 * q.25.ar. 12.& q. 26.

¶2 Præt. Charitatis act' nõ ſolũ ẽ dilectio, ſed gaudiũ, pax, bñficẽtia: ſed de actibus uirtutũ ſunt dãda pcepta. ergo duo pcepta charitatis ñ ſufficiũt.

¶3 Præt. Sicut ad uirtutẽ ptinet facere bonum, ita & declinare à malo: ſed ad faciẽdũ bonũ inducimur ꝑ pcepta affirmatiua, ad declinãdũ à malo ꝑ pcepta negatiua. ergo de charitate fuerunt danda pcepta nõ ſolum affirmatiua, ſed ẽt negatiua: & ſic duo pcepta prædicta charitatis non ſufficiunt.

Sed contra eſt, ꝙ Dominus dicit Matt. 22. In his duobus mãdatis tota lex pẽdet, & prophetæ.

* q.23.artic.1. Resp. Dicẽdũ, ꝙ charitas, ſicut ſupra * dictũ eſt, eſt amicitia qdã. Amicitia aũt ad alterum eſt. Vñ

† Homil. 17. I Euãge. i prin. † Greg. dicit i quadã Homil. Charitas min', q̃ inter duos, hri nõ põt. Qũo aũt ex charitate aliquis ſeipſum diligat, ſupra † dictũ eſt. Cũ aũt dilectio, &

† q.25 artic. 4. amor ſit boni: bonũ aũt ſit uel finis, uel id quod eſt ad finẽ, cõueniẽter de charitate duo pcepta ſufficiũt. Vnũ qdẽ, quo inducimur ad Deũ diligendũ ſicut finem: aliud aũt quo inducimur ad diligendum proximum pp Deum, ſicut propter finem. Conclu. m

* Li.1.ca. 22.& 26. in 3 tinci. tom.3. Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ ſicut * Aug. dicit i 1. de doct. Chriſ. cũ quatuor ſint ex charitate diligẽ D da, de ſecundo & quarto. i. de dilectione ſui, & corporis proprij, nulla pcepta danda erant. Quãtũcunque.n. homo excidat a charitate, remanet illi dilectio ſui, & dilectio corporis ſui. Modus aũt diligendi præcipiendus eſt homini, ut ſ. ſe ordinatẽ diligat, & corpus proprium: quod quidem fit per hoc, quòd homo diligit Deum, & proximum.

* q.28.ar. 4 & q.29. art. 3. Ad ii dicẽdũ, ꝙ alij act' charitatis cõſequunť ex actu dilectiõis ſicut effect' ex cã, ut ſ. * dictis patet, vñ i pceptis dilectiõis uirtute icludunť pcepta de aliis actib. Et tñ pp tardiores iueniunť de ſin E gulis explicitẽ pcepta tradita. De gaudio qdẽ Phi li. 4. Gaudete i dño ſp. De pace ãt ad Heb. 12. Pacẽ ſeqmini cũ oĩb. de bñficẽtia aũt ad Gal. vlt. Dum tps habemus, operemur bonũ ad oẽs. De ſingulis bñficentiæ partibus ĩueniunť præcepta tradita in ſacra ſcriptura, ut patet diligenter conſiderãti.

Ad iii dicendũ, ꝙ plus eſt operari bonũ, q̃ uitare malũ: & iõ in pceptis affirmatiuis uirtute includunť pcepta negatiua. Et tñ explicitẽ inueniũtur pcepta data cõtra uitia charitati oppoſita. Nã D.1023. contra odium dicitur Leuit. 19. Ne oderis fratrem tuũ in corde tuo. Contra accidiam dicitur Eccl. 6. Ne accidieris in uinculis eius. Cõtra inuidia Gal. 5.

Nō efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicē prouocantes, inuicem inuidētes. Contra diſcordiā verò 1. ad Chorint. 1. Idipſum dicatis oēs, & non ſint in vobis ſchiſmata. Contra ſcādalum autem ad Ro. 14. Ne ponatis offendiculū fratri, uel ſcandalum. F

ARTICVLVS IIII.

Vtrum conuenienter mandetur quòd Deus diligatur ex toto corde.

AD QVARTVM ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ incōueniēter mādet̄, ꝙ Deus diligat̄ ex toto corde. Modus enim virtuoſi actus nō eſt in ꝑcepto, vt ex 5.* dictis patet: G ſed hoc qđ dr̄, Ex toto corde, īportat modū diuinę dilectiōis. ergo incōueniēter ꝑcipitur, ꝙ Deus ex toto corde diligatur.

¶2 Præt. Totū, & ꝑfectū eſt, cui nihil deeſt, ut dr̄ in 3.* Phyſi. Si ergo in ꝑcepto cadit, ꝙ De⁹ ex toto corde diligat̄, qcūq; facit aliqd, qđ nō ꝑtinet ad Dei dilectionē, agit cōtra ꝑceptū, & ꝑ conſequens peccat mortaliter: ſed peccatum veniale non ꝑtinet ad Dei dilectionem. H ergo peccatum ueniale erit mortale, quod eſt inconueniens.

¶3 Præt. Diligere Deū ex toto corde eſt perfectionis, qa ſm̄* Phil. totū & ꝑfectū idē ſunt: ſed ea quæ ſunt ꝑfectionis, non cadunt ſub ꝑcepto, ſed ſub conſilio. ergo non debet præcipi, ꝙ Deus ex toto corde diligatur.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Deut. 6. Diliges dominum I Deum tuum ex toto corde tuo.

RESP. Dicēdū, ꝙ cū ꝑcepta dent̄ de actib⁹ uirtutū, hoc mō aliquis actus cadit ſub ꝑcepto, ſm̄ ꝙ eſt actus virtutis. Reqrit̄ aūt ad actū virtutis non ſolū ꝙ cadat ſuꝑ debitam materiā, ſed ēt ꝙ veſtiat̄ debitis circunſtantijs, qbus ſit ꝓportionatus tali K materiæ. Deus aūt eſt diligēdus ſicut finis ultimus, ad quem oīa ſunt referenda. Et iō totalitas quædam fuit deſignanda circa præceptū de dilectione Dei.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ ſub ꝑcepto, qđ dat̄ de actu alicuius uirtutis, nō cadit modus, quē hēt ille act⁹ ex alia ſuꝑiori virtute: cadit tn̄ ſub ꝑcepto modus ille, q ꝑtinet ad rōnē propriæ uirtutis, & talis modus ſignificat̄, cū dr̄, Ex toto corde.

AD II dicēdū, ꝙ dupliciter cōtingit ex toto corde Deū diligere. Vno qdē modo in actu, idelt, ut totū cor hoīs ſꝑ actualiter in Deū ferat̄: & iſta eſt ꝑfectio patriæ. Alio mō, ut habitualiter totū cor hoīs in Deum ferat̄, ita. ſ. ꝙ nihil cōtra Dei dilectionem cor hoīs recipiat: & hæc eſt ꝑfectio viæ, cui nō contrariat̄ pctm̄ ueniale, qa nō tollit habitū charitatis, cū non tēdat in oppoſitū obiectum, ſed ſolū impedit charitatis uſum.

AD III dicēdū, ꝙ perfectio charitatis, ad quā ordinant̄ cōſilia, eſt media inter duas perfectiones* ꝑdictas, ut ſ. nō quantū poſſibile eſt, ſe abſtrahat à rebus tēporalibus ēt licitis, quæ occupando animum, impediūt actualē motū cordis in Deum.

ARTICVLVS V.

Vtrum ſuper hoc, Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, conuenienter addatur, Et ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua.

Ban. eodem art.

AD QVINTVM ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ incōueniēter Deu. 6. ſuper hoc quod dr̄, Diliges dn̄m Deū tuū ex toto corde tuo, addat̄, Et ex tota aīa tua, & ex tota fortitudine tua. Non. n. accipit̄ hic cor ꝓ mēbro corporali, qa diligere Deū nō eſt corporis actus. oportet ergo ꝙ cor accipiatur ſpiritualiter: cor autem ſpiritualiter acceptum uel eſt ipſa anima, uel aliquid animæ. ſuperfluum ergo fuit utrumque ponere.

¶2 Præt. Fortitudo hominis præcipuè depēdet ex corde ſiue ſpiritualiter hoc accipiatur, ſiuè corporaliter. ergo poſtquam dixerat, Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ſuperfluum fuit addere, ex tota fortitudine tua.

¶3 Præt. Matt. 22. dicitur, In tota mente tua, quod hic non ponitur. ergo uidetur quòd inconueniēter hoc præceptum detur, Deut. 6.

SED CONTRA eſt authoritas ſcripturæ.

RESPON. Dicēdū, ꝙ hoc præceptum diuerſimodè inuenitur traditum in diuerſis* locis. Nā ſicut dictum eſt, Deut. 5. ponuntur tria. ſ. ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota fortitudine. Matt. 22. ponunt̄ duo horū. ſ. ex toto corde, & ex tota aīa, & dimittitur, Ex tota fortitudine, ſed additur, In tota mēte: ſed Marc. 12. ponunt̄ quatuor. ſ. ex toto corde, & ex tota aīa, & ex tota mente, & ex tota virtute, q̄ eſt idē fortitudini & hæc ēt quatuor tāgunt̄ Luc. 10. Nā loco fortitudinis, ſeu uirtutis, ponit̄, Ex omnibus uiribus tuis: & ideò horum quatuor eſt rō aſſignāda. nam ꝙ alicubi unum horum omittit̄, hoc eſt, qa unum intelligitur ex alijs. Eſt ergo cōſiderandū, ꝙ dilectio eſt actus uoluntatis, q̄ hic ſignificatur ꝑ cor. Nā ſicut cor corporale eſt princi-

SVPER QV. XLIIII. ART. IIII.

Ban. eodem art.

Porrecta per totum. 243 Infra art. 5. & locis ibidē notatis.

IN ar. 4. omiſſis ſecūdo, & tertio, nota, ꝙ in actu virtutis inuenimus tria, ſcilicet, ſubſtantiā actus, modū eius intrinſecū, & modū extrinſecū. exēpli gratia, In actu, quo honorat̄ pater, eſt primo ſubſtantia actus, qui eſt ipſa honoratio, ſeu ſubuētio. Eſt ſecūdo quātitas actus. ſ. tanta, vel ꝓportionalis ſubuentio. ſ. vt decet filiū ſic cōſtitutū reſpectu patris in tali articulo: & hoc, & ſimilia vocant̄ modus intrinſecus. Eſt tertio ordo iſtius actus ad alterū finē, puta, ex charitate, ſeu ꝑp Deum honorare patrē: & hmōi relationes vocāt̄ur modus extrinſecus. Et ratio eſt, qa circunſtantiæ illæ apponunt̄ actui ex extranea uirtute: illæ autē ab illamet virtute, cui eſt ꝓpri⁹ actus. Et ꝑpea circunſtātiæ illæ, q̄ non extrahunt actū a propria virtute, ad modū intrinſecum ſpectant. Circunſtantiæ aūt q̄ ad alteram trahūt uirtutē ad extrinſecū modū ſpectant. In Propoſito igitur ī dilectione Dei ſubſtātia actus eſt diligere Deū, modus autē eius eſt ex toto corde ipſum diligere. Et qa hæc cōditio act⁹, ſcilicet ex toto corde, nō trahit actum extra uirtutē charitatis, a qua eſt dilectio, qa nō ſic ſe hēt, ꝙ ex charitate prouenit diligere Deū, & ex alia uirtute diligere ex toto corde cū, ſed utrumq; prouenit ex una & eadem charitate: iō cōditio iſta modus intrinſecus eſt dilectionis Dei. Oportet quoq; noſſe, ꝙ modus ītrinſecus actus virtuoſi eſt duplex, qdā ſine quo uirtuoſus non eſſet, quidā reddens actū pfectiorē. Exemplum primi, Si filius ſubueniret qdē patri, ſed nō quātū tenet̄. Exēplū ſecūdi, Si filius ſubueniret patri quantū tenet̄, ſed nō cum illa promptitudine, qua dēret. Inter hos autē modos, hæc eſt differētia, ꝙ modus extrinſecus nō cadit ſub ꝑcepto ꝓprio illius actus, ut in litera dr̄ in rñſione ad primū. Modus aūt intrinſecus, ſine quo actus nō eſt uirtuoſus, cadit ſub illo ꝑcepto, ut ibidem, & in corpore dr̄. Mod⁹ aūt pficiēs, ad finem præcepti ſpectat. ad hoc. n. tēdit præceptor, ut perfecte impleat̄, qđ ꝑcipitur. Vñ in ꝓpoſito diligere Deū intēle, ē modus intrinſecus ſpectans ad finē præcepti, qa ad hoc tendit præcipiēs, ut Deus magis ac magis diligat̄: ſed diligere Deū ex toto corde eſt modus intrinſec⁹, ſine quo actus dilectionis non eſt actus charitatis: qa quātūcumq; De⁹ diligat̄, niſi diligatur ſuꝑ oīa, qđ importat ly, ex toto corde, nō diligit̄ ex charitate, nō ſatisfit præcepto charitatis. Et ꝑpea in litera dicitur, ꝙ hoc cadit ſub præcepto.

* ar. 1. huius q. ad 1. argu. Et 1. 2. q. 100 art. 9.

* Libr. 3. tex. 63. tomo 2.

* Libr. 3. Phyſ. tex. 63. to. 2.

Conclu.

D. 1047.

* In ſolu. ad præce. art.

Porrecta per totum. 244 3. d. 27. in expoſ. lib. circa fi. Et virt. q. 2. artic. 10. ad 1.

Conclu.

* ar. 1. huius queſt.

principium omnium corporaliũ motuũ:ita ẽt vo- A
luntas,& maximè quantũ ad intẽtionẽ finis vlti-
mi,q̃ eſt obiectũ charitatis,eſt principiũ oĩum ſpi
ritualiũ motuũ.Tria aũt ſunt principia actuũ, quę
mouentur a uoluntate,ſ.intellect⁹, q̃ ſignificaẽ ꝑ
mẽtẽ:uis appetitiua inferior,q̃ ſignatur per aĩam:
& uis executiua exterior,q̃ ſignificaẽ ꝑ fortitudi-
nẽ,ſeù uirtutẽ,ſiuè vires.Præcipiẽ ergo nobis, ut
tota nr̃a ĩtẽtio feraẽ in Deũ,quod eſt ex toto cor-
de:& ꝙ intellect⁹ nr̃ ſubdaẽ Deo,quod eſt ex tota
mente:& ꝙ appetit⁹ noſter reguletur, ſm Deũ,ꝙ
eſt ex tota aĩa:& ꝙ exterior actus nr̃ obediat deo,
quod eſt ex tota fortitudine,uel uirtute,uel uirib⁹ B
Deũ diligere.Chryſoſtom⁹ tñ ſuꝑ* Matth.accipit
econtrario cor,& aĩam,q̃ dictum ſit.†Augu.verò
in 1.de doct.chri.refert cor ad cogitationes,& ani-
mam ad uitam,mẽtẽ ad intellectũ. Quidã aũt di-
cunt,Ex toto corde,i.intellectu:Aĩa,ideſt,uolũta-
te:Mente,ideſt,memoria.Vel ſm Greg.Nyſenum,
per cor,ſignificat aĩam uegetabilem:per animam,
ſenſitiuam:per mentem,intellectiuam:quia hoc,ꝙ
nutrimur, ſentimus, & intelligimus, debemus ad
Deũ referre.Et per hæc patet reſpõſio ad obiecta

* Chryſoſto. hom. 42.I Mat. in opere imperfecto a me. tom.2.
†Aug.lib. 1.ca.22.a medio to mo 3.

ARTICVLVS VI.

Vtrũ hoc præceptum de dilectione Dei poſſit in uia impleri. C
Ban. es eadem art. Palud.3.d.27.q.3.

Porrecta per totum.
245
3.d.27.q.3 ar.4. Et virt. q. 2. ar. 10.co. & ad 1.Et opu.4.ca. 4.& opu. 13.c.5.6. 7.& 15.

AD SEXTVM ſic proceditẽ.Vr̃,ꝙ hoc præceptũ de dilectione dei poſſit ſeruari in uia.Quia ſm * Hier.in expoſitione catholicæ fidei, Maledictus qui dicit Deum aliquid h impoſſibile præcepiſſe: ſed Deus hoc præceptum dedit,ut patet Deute.6. ergo hoc præceptum poteſt in uia impleri.

¶2 Pręt.Quicũq; non h implet ꝑceptũ,peccat mor taliter:quia ſm†Amb.pc̃tm̃ nihil eſt aliud, q̃ tranſgreſſio legis diuinæ,& cœleſtiũ inobedientia mãdatorũ.ſi ergo hoc præceptũ non põt in uia ſeruari,ſequiẽ ꝙ nullus poſſit eſſe in uita iſta ſine pc̃ŏ D mortali:quod eſt cõtra id,quod Apoſto.dicit 1.ad Cor.1.Cõfirmabit uos uſq; in finẽ ſine crimine.Et 1.ad Tim.3.Miniſtrent,nullum crimẽ habentes.

* In expoſi.fidei ad Damaſũ non procula fine tom.2.
†Amb.li. de Paradiſ.ca. 8. ante me. tom.4.

¶3 Præ.Præcepta danẽ ad dirigẽdos hoĩes i uiã ſalutis,ſm illud Pſ.18.Pręceptũ Dñi lucidũ illuminãs oculos:ſed fruſtra dirigiẽ aliqd ad h impoſſe.non ergo impoſſe eſt hoc præceptum in uita iſta ſeruari.

SED CONTRA eſt, qd* Aug.dicit in libro de perfectione iuſtitiæ,quòd i plenitudine charitatis patriæ præceptum illud implebitur. Diliges dominũ Deum tuum &c. Nam cùm aliquid adhuc eſt carnalis concupiſcentiæ,quod continendo frẽnetur, E non omnino ex tota anima diligitur Deus.

* In reſpõſi. ratiocinat.16.tomo7.

RESPON. Dicendum,ꝙ præceptum aliquod dupliciter poteſt impleri.Vno mõ ꝑfectè:alio mõ im perfectè.Perfectè qdẽ impleẽ præceptum,qñ peruenit ad finem,quẽ intẽdit ꝑcipiẽs:impleẽ aũt,ſed imperfectè,qñ etſi non pertingat ad finẽ ꝑcipientis,non tñ recediẽ ab ordine ad finem. Sicut ſi dux exercitus ꝑcipiat militibus ut pugnẽt, ille ꝑfectè implet præceptum,qui pugnando hoſtẽ uincit,ꝙ dux intẽdit.Ille aũt implet,ſed imperfectè.cui⁹ pugna ad uictoriam non pertingit, non tñ cõtra diſciplinã militarẽ agit.Intẽdit aũt Deus ꝑ hoc ꝑceptũ,ut hõ ſibi totaliter uniaẽ:quod fiet ĩ patria,qñ Deus erit oĩa in oibus,ut dr̃ 1.ad Cor.15.Et iõ ĩn ple nẽ,& ꝑfectè in patria implebitur hoc ꝑceptũ : in uia aũt impleẽ,ſed imperfectè. Et tñ in uia tantò unus alio perfecti⁹ implet,quãtò magis accedit ꝑ quandam ſimilitudinem ad patriæ perfectionẽ. n

Concl.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ,ꝙ rõ illa probat,ꝙ aliquo modo poteſt impleri in uia,licèt nõ ꝑfectè.

AD SECVNDVM dicendũ,ꝙ ſicut miles, q̃ legitimè pugnaẽ,licèt nõ uincat,nõ ĩculpaẽ,nec pœnã meretẽ:ita ẽt q̃ i uia hoc ꝑceptũ nõ implet,nihil cõtra diuinã dilectionẽ agẽs, nõ peccat mortaliter.

AD TERTIVM dicẽdũ,ꝙ ſicut Aug. dicit in lib.* de ꝑfectione iuſtitiæ.Cur nõ ꝑciperet hoĩ iſta perfectio,q̃uis eã in hac vita nemo habeat?Non.n.recte curriẽ,ſi quo currendũ eſt neſciatur. Quomodo autem ſciretur,ſi nullis præceptis oſtenderet?

* In reſpõſi.ratiocinat.16.tomo7.

ARTICVLVS VII.

Vtrum conuenienter detur præceptum de dilectione proximi.
Bannes eadem artic.

Porrecta per totum.
246
Quolt. 4. ar. 14. ad 1. Et Ro. 13.lec. 2. Et Gal. 5. lect. 3. Et opuſ. 42. cap.14.
* Ca.8.nõ multum princ. tomo 5.

AD SEPTIMVM ſic proceditẽ. Vr̃,ꝙ incõuenienter detẽ præceptũ de dilectione ꝓximi. Dilectio.n.charitatis ad oẽs hoies extẽdiẽ,ẽt ad inimicos,ut patet Matt.5.ſed nomẽ ꝓximi importat q̃dã h ꝓpinquitatẽ,q̃ nõ ur̃ hr̃i ad oẽs hoies. ergo videtur,ꝙ inconuenienter detur hoc præceptum.

¶2 Pręt.Scd̃m Phil.*in 9.Eth.Amicabilia , q̃ ſunt ad alterũ,uenerũt ex amicabilib.q̃ ſunt ad ſeipſũ, ex quo ur̃,ꝙ dilectio ſuiipſi⁹ ſit principiũ dilectionis ꝓximi:ſed prĩcipiũ poti⁹ eſt eo, ꝙ eſt ex prĩcipio. ergo non dẽt hõ diligere proximum h ſicut ſeipſũ.

¶3 Præt.Homo ſeipſum diligit naturaliter,non autem proximum. h Inconuenienter ergo mandatur, quòd homo diligat proximum ſicut ſeipſum.

SED CONTRA eſt,ꝙ dr̃ Mat.22.Scd̃m ꝑceptũ,eſt ſimile huic. Diliges proximum tuũ ſicut teipſum.

RESP. Dicendũ,ꝙ m hoc ꝑceptũ cõueniẽter tradiẽ. Tangiẽ.n.in eo & diligẽdi rõ, & dilectiõis mod⁹.Rõ qdẽ diligẽdi tãgiẽ ex eo,ꝙ ꝓxim⁹ noĩatur. Propter hoc.n. ex charitate diligere dẽm⁹ alios, q̃a ſunt nobis ꝓximi & ſm naturalẽ Dei imaginẽ, & ſm capacitatẽ glorię.Nec refert utrũ dicaẽ proxim⁹,uel frater,ut hr̃ 1.Io.4.uel amicus,ut hr̃ Leui. 19.quia per oĩa hęc eadẽ affinitas deſignaẽ.Modus aũt dilectionis tangitur,cum dr̃,Sicut teipſum:qđ non eſt intelligendum quantum ad hoc, ꝙ aliquis proximum ſibi æqualiter diligat,ſed ſimiliter ſibi. & hoc tripliciter.Primo quidẽ ex parte finis , vt.ſ. aliquis diligat proximum ꝑꝑ Deum , ſicut ſeipſũ ꝑꝑ Deum debet diligere,ut ſic ſit dilectio proximi ſancta.Secũdo,ex parte regulæ dilectionis , ut .ſ.aliqs nõ condeſcendat ꝓximo in aliquo malo, ſed ſolũ in bonis : ſicut & ſuæ uolũtati ſatisfacere debet hõ ſolũ in bonis , ut ſic ſit dilectio proximi iuſta.Tertiò,ex parte rõnis dilectionis,ut.ſ.nõ diligat aliquis proximũ propter propriam utilitatẽ, vel delectationẽ:ſed ea rõne , ꝙ uelit ꝓximo bonũ,ſicut uult bonum ſibiipſi,ut ſic dilectio ꝓximi ſit uera.Nam cũ quis diligit proximũ ꝑꝑ ſuã utilitatem,uel delectationẽ, nõ uerè diligit ꝓximum, ſed ſeipſum.Et per hoc patet reſpõſio ad obiecta.

Concl.

SVPER

SVPER QVÆST. XLIIII. ART. VIII.

Bannes eodem art.

Porrecta per totum.

247

1.2 q. 100. ar 9. Et 3 d. 29. art 1. ad 5. & di. 36. ar. 6. Et veri. q. 24. arti. 13. ad 16. & arti. 14. ad 2. 3 & 7. Et virt. q. 2. art. 9. ad 11.

IN articulo octauo eiuſdem quæſtionis omiſſis 5.6.& 7 nota ex litera dictam inter ſupradictos modos intrinſecos act⁹ virtuoſi, quia ſi aliquis pertinet ad rõnẽ virtuoſi actus. Et per hoc dat intelligere aliud membrum, ſ. q̃ aliqs ſpectat ad perfectionẽ uirtuoſi actus, infra latitudinem illi⁹ uirtutis, ut prõptius, delectabilius, intenſius, firmius operari. Et ut ſcias quis ẽ modus pertinens ad rationem uirtuoſi act⁹, cõſidera ſi ſpectat ad reddendũ actum proportionatum ſuę materiæ circa quam eſt, vt in 4. art. author dixit. Si namq; circumſtãtia aliqua talis eſt, vt cum ipſa actus ſit proportionatus, ſine ipſa autem actus non ſit proportionat⁹, cõſtat q̃ ad ipſam rationem uirtuoſi actus reſpectu talis obiecti ſpectat. Si autem ſine ipſa actus proportionatus eſt talis obiecto patet, quod non ſpectat ad rationem virtuoſi actus reſpectu talis obiecti, ut patet in exemplis allatis. Et in propoſito, quia ordo charitatis ſpectat ad rationem uirtuoſi actus, quoniam ſine ipſo actus dilectionis non eſt proportionatus obiecto diligibili, (Non enim dilectio proximi eſt proximo proportionata, ſi minus diligitur, quàm proprium corpus diligentis. Et ſimiliter dilectio domeſticorum non eſt eis proportionata, ſi minus diliguntur, quàm extranei, & ſic de alijs) ideo ordo charitatis concluditur ſub præcepto. Et vnico uerbo ratio hæc explanata tangitur in litera, dicendo, Cum accipiatur ſecundum proportionem diligentis ad diligibile.

¶ In eodem articulo dubium eſt de ratione reddita in litera, ſcilicet, Cum ordo charitatis accipiatur ſecundum proportionem dilectionis ad diligibile: quoniam ſuperius in quæſt. 26. de ordine charitatis dictum eſt, quòd ordo charitatis attenditur penes duo, ſcilicet diligentem, & diligibile. Quomodo ergo nunc ſoli diligibili attribuitur?

¶ Ad hoc dicitur, quòd verba literæ ſunt intelligenda de diligibili ſimpliciter, uel huic, ita quòd ordo charitatis meæ accipitur ſecundum proportionem dilectionis uel ad diligibile ſimpliciter, uel ad diligibile mihi, ut ſic quicumque ordo charitatis ex parte diligentis cadat ſub præcepto, reducatur ad ꝓportionem diligentis ad diligibile, ut hic dicitur. Nec diſcrepat à ſupradictis, ad quæ ſe remittens hic author, uoluit hæc intelligi iuxta ſupra determinata, quæ ad hanc breuem gloſam reducuntur. Ordo enim charitatis ex parte diligibilis habet, ut propinquius Deo, magis diligatur: ex parte autem diligentis habet, vt propinquius mihi, magis diligatur a me: ſed hic ordo reducitur ad proportionem dilectionis ad diligibile, quia propinquius mihi, eſt magis diligibile a me. Et propterea ſicut actus dilectionis reſpectu magis propinqui Deo, eſt improportionatus obiecto, niſi magis ametur, quàm minus propinquum: ita actus meæ dilectionis reſpectu domeſtici mei, eſt improportionatus obiecto, niſi magis ametur a me, quàm extraneus.

¶ In eodem articulo octauo, in reſponſione ad primum, dubiũ occurrit, tum quoniam argumento non uidetur reſponſio ſatisfacere. Non enim reſpondet illi compoſſibilitati, ſcilicet, q̃d aliquis diligit aliquem, puta, fratrem carnalem quantum debet, & cum hoc multo plus diligit conſobrinum ſine iniuria fratris carnalis, ex quo diligit ipſum fratrem carnalem quantum debet. Ad hoc enim, in quo conſiſtit uis argumenti, non reſpũdetur, an ſit hoc incompoſſibile; & ſi eſt incompoſſibile, quare eſt incompoſſibile, & tamen oportebat hæc in reſponſione docere. Tum quoniam propoſitio aſſumpta pro fundamento reſponſionis, ſ. homo plus ſatisfacit ei, quem plus diligit, impertinens, & falſa eſt. Impertinens quidem, quia ſatisfacere eſt act⁹ iuſtitiæ: quæſtio autem eſt de actu amoris amicitiæ. Falſa vero, quia maior dilectio non eſt ratio maioris ſatisfactionis, per ſe loquendo. Accidit enim homini diligẽti, quod teneatur facere

F ſatis dilecto. Et conſequenter accidit homini plus diligenti aliquem, quòd teneatur plus dilecto, plus ſatisfacere. Tum tertio conceſſa dicta propoſitione, non rectè in litera proceditur ad intentum: quia ſubiuncta conditionalis, ſcilicet, Et ita ſi minus diligeret aliquis eum, quem plus debet diligere, plus vellet ſatisfacere illi, cui minus ſatisfacere debet, hæc, inquam, conditionalis non infert efficaciter concluſionem ſubiunctam, ſcilicet, Et ſic fieret iniuria illi, quem plus deberet diligere; quoniam ex hoc, q̃ ego uolo plus facere ſatis ei, cui minus teneor, dummodo faciam ſatis illi, cui magis teneor, dando totum quod teneor, nõ facio tibi iniuriam. Verbi gratia, & eſt exemplum ad propoſitum. Ego plus teneor fratri carnali, q̃ conſobrino. Et hoc tamen quòd ego fratri carnali relinquo de bonis meis, quantum leges ſtatuunt, & vltra hoc talentum vnum auri: conſobri- H no autem relinquo longe maius, puta decem milia talentorũ, nullam iniuriam facio fratri carnali. Nulli enim iniuriam facit, qui utitur iure ſuo.

¶ Ad hæc dicitur, quòd hic eſt ſermo non de ſatisfactione exteriore, ſed de ſatisfactione interioris amoris, quæ nihil aliud eſt, quàm habere uerſus aliquem, debitum amorem, ita quod ſatisfactio addit ſupra amorem rationem debiti. Et quòd author deſtruit illam compoſſibilitatem ex eo, quòd charitatis obiectum diſtributum eſt ſic per prius, & poſterius, ut charitas habeat comparatiuam dilectionem, ſcilicet, plus Deo, quam alijs, plus ſibi, quàm proximis, cui, plus quàm corpori, & inter proximos plus coniuncto Deo, uel ſibi quàm remotiori, & non debet ſolam abſolutam dilectionem, ut argumentum aſſumit. Non enim eſt putandum, quòd debeo fratri carnali tantam dilectionem abſolutè, puta, diligere ſecundum quatuor gradus, ſicut qui accipit mutuum, debet I tantum abſolutè, puta, centum, ſed debet charitas dilectionem comparatiuam, ſcilicet plus Deo &c. ut dictum eſt: nec eſt quærenda alia cauſa, niſi quia hæc materia eſt magis proportionata actui dilectionis ſimpliciter, uel ad hoc, quàm altera. Et ad hoc inſinuandum author in hac reſponſione ſemper comparatiua dilectione, & ſatisfactione uſus eſt. Et per hoc patet ſolutio omnium.

¶ Sed hæc reſponſio falſo innititur. Nam ſi ſatisfactio addit rationem debiti, falſa eſt illa propoſitio, Homo plus ſatisfacit ei, quem plus diligit. Stat enim, quod plus diligit ſine debito, ac per hoc ſine ſatisfactione. Quòd etiam dicitur, quòd charitas habeat neceſſario dilectionem comparatiuam reſpectu quorumcunque, non uidetur uſquequaque verum, ut patebit.

¶ Dicendum eſt ergo, quòd hic eſt opus duplici diſtinctione. Prima eſt circa dilectionem, quòd duplex eſt, quædam ex de- K bito, ut diligere Deum, diligere patrem, & proximum in communi, & huiuſmodi: quædam ex ſupererogatione, ut diligere in particulari extra articulum neceſſitatis extraneos, uel inimicos, & huiuſmodi. Secunda eſt circa ſatisfacere, quòd aliud eſt loqui de ſatisfacere, & aliud de facere. Nam ſatisfacere eſt actus iuſtitiæ, claudens rationem debiti: facere commune eſt tam ad id quod ex debito, quàm ad id quod gratuito facimus. Hæc autem quatuor ita ſe habent inter ſe, quod amori ex debito reſpondet ſatisfacere: amori autem ex ſupererogatione reſpondet facere, ac per hoc homo plus diligens ex debito aliquẽ plus ei ſatisfacit: plus autem diligens aliquem ex ſupererogatione, plus ei facit.

¶ In litera ergo ſermo totus eſt de diligere ex debito. Et propterea infra latitudinem, ſeu rationem dilectionis ex debito ſunt omnia dicta literæ exponenda: ita ſcilicet, quòd omnia ſunt vera, ſalua ratione dilectionis ex debito. Sic enim uerisſima eſt propoſitio illa aſſumpta, Homo plus ſatisfacit ei, quem

plus

ARTICVLVS VIII.

Vtrum ordo charitatis cadat ſub præcepto.

AD OCTAVVM ſic ꝓcedit. Vr, q̃ ordo charitatis nõ cadat ſub ꝑcepto. Quicũq; n. trãſgredit ꝑceptũ, iniuriam facit: ſed ſi aliqs diligat aliquẽ quãtũ dẽt, & alterũ quẽcũq; pl⁹ diligat, G nulli facit iniuriã. ergo nõ trãſgredit ꝑceptũ. ordo ergo charitatis non cadit ſub præcepto.

¶ 2 Prǽt. Ea q̃ cadunt ſub præcepto, ſufficiẽter nobis traduntur in ſacra ſcriptura: ſed ordo charitatis, q̃ ſ̃. poſitus eſt, nuſquam tradit nobis in ſacra ſcriptura. ergo non cadit ſub præcepto.

¶ 3 Prǽ. Ordo diſtinctionẽ quã dã importat: ſed indiſtinctè præcipitur dilectio proximi, cum dicitur. Diliges proximum tuũ ſicut teipſum. ergo ordo charitatis nõ cadit ſub præcepto.

SED CONTRA. Illud quod De⁹ in nobis facit per gratiam, inſtruit per legis præcepta, ſecundum illud Hier. 31. Dabo legem meam in cordibus eorum: ſed Deus cauſat in nobis ordinem charitatis, ſm illud Can. 2. Ordinauit i me charitatẽ. ergo ordo charitatis ſb̃ ꝑcepto legis cadit.

RESPON. Dicẽdũ, q̃ ſicut * dictũ eſt, modus qui pertinet ad rõnem uirtuoſi actus, cadit ſub præcepto, quod dat de actu uirtutis. Ordo aũt charitatis ꝑtinet

* Ar. 4. ad 2.

Plus diligit. Dilectio.n.ex debito infert ſatisfactionē, & maior dilectio maiorem ſatisfactionem. Oportuit autem authorē ordinē debiti amoris ex charitate declarare ex ordine ſui effectus, qui eſt ſatisfacere: quū ordo ſatisfactionis ad iuſtitiam manifeſte ſpectat, & iniuriam alteri fieri, ſi peruertatur, manifeſtat.

Vnde patet ſolutio ſecundæ obiectionis, ex hoc ſane intellecta illa propoſitio, eſt uera, & pertinens ad propoſitum.

*q.25.ar. 12.& qu. 26 ar.1.& 2.
D.1047.
Cancl.

¶Ad primam ſcdæ obiectionē dr, q̃ dilectio ex debito reſpectu creaturę neq; eſt infinita ſimpliciter, quia nulla creatura eſt amabilis infinitè, neq; ē terminata ad certū terminū ſimpliciter puta, tm̄, & non plus quā tam pater, q̃ mater, q̃ extraneus ſufficienter modo a me amatus, pōt ex debito amplius amari, puta, ſi accidat maior neceſſitas: ſed eſt quodammodo interminata, & quodāmō terminata. Nā extra neceſſitatis caſum ſufficit unumquemque diligere tm̄, quātum exterior actus illi debitus exigit. Verbi gr̄a Sufficit diligere patrē quantum honoris actus illi debitus exigit, fratrem quantū fraterna conuerſatio atq; communio requirit, & ſic de alijs. Et quia ſic diligere eſt vnumquemq; in ſuo gradu diligere: ideo huiuſmodi dilectio ſic eſt ad quemlibet abſolute, quòd ſeruat comparatiuam dilectionē ad alios, alias nō in ſuo gradu quilibet amaretur. In caſu aūt neceſſitatis, ſi multorum eſt ſimul caſus, plus amatus ex debito præponendus eſt, quia plus ſibi dēt fieri ſatis, cui plus debetur. Si autem uni tantum poſteriores gradus accidat caſus, tunc ille magis diligēdus pro tunc eſt quo ad hoc, ſicut & magis eſt illi ſatis faciendū. Ex quibus patet primo, q̃ eſt implicatio, incompoſſibilium dicere, q̃ ego diligam ex debito fratrem, quantum debeo: & cum hoc diligam etiam ex debito plus conſobrinum, niſi in caſu, in quo non peruertitur charitatis ordo: quoniā hoc habet charitatis ordo, ut in caſu remotior prædiligatur. Patet ſecundo, q̃ author ex hoc ipſo, q̃ loquitur de dilectione ex debito, interimit illam aſſumptam, arguendo propoſitionem modo dictam, tamquàm incompoſſibilia continentem.

¶Ad tertium dicitur, quòd ſtando intra terminos dilectionis ex debito, optima eſt illa uiolitera: quia, ut dictum eſt, huiuſmodi dilectio eſt cōparatiua, quia vnumquemq; in ſuo gradu diligit: et conſequenter unicuique iuxta ſuum gradum facit ſatis. Ex hoc .n. manifeſte ſequitur, quòd plus faciens ſatis cui minus debetur, detrahit excellentiæ illius, cui magis debetur: quia aufert ab eo illam excellentiam, ſcilicet, quòd magis ametur quam alter minus amandus, aufert ab illo amorem, & ſatiſfactionem debitam ſecundum ſuum gradum: quoniam ſecūdum ſuum gradum debet præponi, & tamen de facto poſtponitur. Et propterea optime infertur, quòd fit illi iniuria. Exemplum autē de fratre, & conſobrino fallit, quia tranſit ad plus facere, cum ſermo noſter ſit de plus ſatisfacere. Et ſimiliter tranſit ad amorem ſupererogationis, cum ſermo noſter ſit de amore debito. Concedimus enim, quòd potes conſobrino plus facere, quā fratri carnali, relinquendo ei maiores opes, quia hoc ſpectat ad amorem ſupererogationis reſpectu utriuſq; . . . ta fratris, quam conſobrini, & tu ſupererogationis amore potes plus amare conſobrinum, quàm fratrem carnalem. Ordo enim charitatis ſtatutus eſt tantum in amore debito, & non in amore ſupererogationis: quoniam in amore ſuperogationis quocumque ordine nulli fit iniuria, ſicut fit in amore debiti ordine præpoſtero, ut author in litera docet, & declaratū eſt. Verū tn̄ ēt oportet quòd eadem charitas, qua pl⁹ facit cōſobrino ſatiat te plus ſatisfacere fratri, & ſimpliciter, & in caſu ſicut charitas ſupererogās inimico facit plus ſatiſfacere amico ſimpliciter, & in caſu.

ipſam rationem virtutis, cū accipiatur ſm proportionem dilectionis a diligibile, ut ex ſupra* dictis patet. Vnde manifeſtum eſt, quòd ordo charitatis debet cadere ſub præcepto.

Ad primum ergo dicendum, q̃ hō plus ſatisfacit ei, quē plus diligit: & ita ſi min⁹ diligeret aliqs eū, quē plus dēt diligere pl⁹ vellet ſatisfacere illi, cui minus ſatisfacere dēt, & ſic fieret iniuria illi, quē pl⁹ dēret diligere.

Ad II. dicendū, q̃ ordo quatuor diligēdorū ex charitate in ſacra ſcriptura exprimit. Nam cum mandat, q̃ Deum ex toto corde diligamus, dat intelligi, q̃ Deum ſup oīa debemus diligere. Cum autem mandat, q̃ aliquis diligat ꝓximum ſicut ſeipſum, ꝑfert dilectio ſuijpſius dilectioni ꝓximi. Similiter etiam cum mandat 1. Ioan. 3. q̃ debemus ꝓ fratribus animam ponere, ideſt uitam corporalem, dat intelligi, q̃ ꝓximum plus debemus diligere q̃ corpus ꝓprium. Similiter ēt cum mādat ad Gal. vlt. q̃ maxime operemur bonū ad domeſticos fidei & 1. ad Tim. 5. vituperat qui non habet curā ſuorum, & maxime domeſticorum, dat intelligi quòd inter ꝓximos, meliores & magis ꝓpinquos magis dēmus diligere.

Ad III. dicendum, q̃ ex hoc ipſo quòd dicitur, Diliges ꝓximum tuum, dat conſequenter intelligi, quòd illi qui ſunt magis ꝓximi, ſunt magis diligēdi.

QVÆSTIO XLV.

De Dono ſapientię, in ſex articulos diuiſa.

Deinde conſiderandū eſt, de dono ſapiētiæ, quod rñdet charitati. Et primo de ipſa ſapiā. Scdō, d̄ uitio oppoſito.

Circa primū quęrunt ſex.

¶Primo vtrum ſapiētia debeat numerari īter dona Spūſſcti.

¶Secūdo, In quo ſit ſicut in ſubiecto.

¶Tertio, Vtrum ſapiētia ſit ſpeculatiua tm̄, vel ēt practica.

¶Quarto, Vtrū ſapientia, quæ eſt donū poſſit eſſe cum peccato mortali.

¶Quinto, Vtrū ſit in oībus hn̄tibus grām gratum faciētē.

¶Sexto, Quæ beatitudo ei reſpondeat.

Articvlvs I.

Vtrum ſapientia debeat inter dona Spiritusſancti computari.

Ad primvm ſic ꝓcedit. Vr̄ q̃ ſapientia non dēat inter dona Spūſcti cōputari. Dona.n. ſunt ꝑfectiora uirtutibus, ut ſ. dictū eſt: ſed uirtus ſe hēt ſolum ab bonum. Vn̄ & † Aug. dicit in lib. de libero arbitrio, q̃ nullus uirtutibus male vtit, ergo multo magis dona Spūſſcti ſe hn̄t ſolum ad bonum: ſed ſapientia ſe habet ēt ad malum. dr̄.n. Iacob. 3. Quædā ſapientia eſt ter-

SVPER Q. XLV. ART. I.

Bannes eodem art.

In articulo primo quæſt. 45. in reſpōſione ad ſecundum, dubium occurrit circa differentiam inter fidem, & ſapientiam. Non enim videtur recte differentia aſſignata penes hoc, q̃ fides aſſentit ueritati diuinæ ſecundū ſeipſum. Sapientia autem iudicat ſecundum ueritatem diuinam. Aut enim differentia iſta conſiſtit in differentia inter actū aſſenſus, & iudicij: aut in differentia rei cui aſſentitur, & quæ iudicatur: aut in ratione aſſenſus, & iudicij. Non in hoc vltimo: quoniam vtrobiq; dicitur in litera, ſecundum veritatem diuinam. Non in ſecundo, quia tam fides, quàm ſapientia eſt principaliter Dei, & ſecundario aliorum. Non in primo, quia in ratione aſſenſu, importatur iudicium. Quicumque enim aſſentit abſque formidine, iudicat ſic eſſe, & econuerſo.

Porrecta per totum.
248
Infr. ar. 4. ad 1. & 2.
Et 3 d. 35 q. 2. ar. 1. q. 1.
* 1. 2. qu. 68. ar. 8.
† Lib. 3. de liber. arb. cap. 18. & 19. to. 1.

¶Ad hoc dicitur, quod differentia iſta conſiſtit in primo, in differentia ſcilicet inter aſſenſum, & iudicium. Aſſenſus namque eſt determinatio ſui ad alteram partem contradictionis. Quicumq; enim aſſentit alicui affirmationi, uel negationi ſiue ex euidentia rei, ſiue ex authoritate dicentis, ſiue ex ſignis, ex hoc dicitur aſſentire, quòd ſeipſum ſecundum intellectiuam partē determinat ad talem partem. Iudicium autē eſt determinatio rei ut eſt, vel eſſe debet. Ex hoc enim aliquis dicitur iudicare aliquid, quòd determinat illud ſic eſſe uel ſic debere eſſe quamuis vtrumque alterum inferat, quia determinans ſeipſum ad alterā partē, determinat illam ſic eſſe: & econtra, determinans aliquid ſic eſſe, determinat ſe ad illam partem, formaliter tamen differunt, ut dictum eſt. Et aſſenſus, prior uidetur iudicio ſecūdum naturam. Et differentiæ quidem ſignum eſt, q̃ uidemus quòd neſcientes determinare, quæ contradictionis pars uera ſit in aliqua materia, puta, cōceptionis beatæ Virginis, abſtinēt à iudicio; & cū hoc determinantes ſe ad vnam partē, credūt

illam,

illam tanquã aliud ſit iudicare, aliud aſſentire. Et dum audimus bellorũ, aut quorumcumq; geſtorũ hiſtorias, credere nos fatemur, nõ iudicare tanq̃ nos dererminem⁹ ad narrata, ſ nar rata cã. Ordinis uero ſignũ eſt, ꝙ qualiter vnuſquiſque affectus eſt, taliter iudicat de re, vt patet in guſtu febricitantis. Hoc.n. inſinuat, ꝙ prius natura eſt terminatio ſui ad aliquid, q̃ iudicium de illo. Et ꝑpea ſapientia in lrã ponitur differens a fide ſcđm drãm iudicij ab aſſenſu, & ponit̃ poſterior fide inter ſi dem ergo, & ſapiẽtiã hæc eſt drãa, ꝙ fidei primo eſt aſſenſus: ſapientiæ uerò primo eſt iudicium. Dico ãt primo, tum quia vnũ infert reliquũ: tũ qa non intelligo dona Spũſſcti ſic diſtingui a uirtutibus theologicis, ut perficiant ad actus diſparatos: ſed vt pficiãt inchoationẽ bonitatis, quã actus qui non primo ſed ſcđario ſunt theologicarum uirtutum ab illis ſortiunt̃. Verbi gratia fidei actus primo eſt aſſentire, & eiuſdem eſt ẽt percipere, & iudicare & ſecũdum Deũ, & ſcđm cãs creatas, & applicare ad ſingularia vt patet in hoĩe exiſtente in pctõ mortali, cauẽte tñ ſe ab idololatria homicidio, furto cũte ad pdicationes, & miſſas. Talis.n. abſq; donis Spũſſcti, q̃ non pñt eſſe informia per fidẽ percipit diuina, iudicat cauendũ idololatria ſcđm altiſſimã cãm, & ab homicidio etiã ſcđm cãm creatã quia nõ eſt nocendum proximo, & applicat ſe ad particulares excuſationes obſequij fidei in miſſis &c. q tñ actus ſpectant ad dona intellectus, ſapientiæ, ſcientiæ, & conſilij: ſed hi actus non plecti ſunt ita a fide, quin egeãt d nouũ pfectione, a quibus cum elicitũ cur, non tali, ſed alio mõ, ut. ſ. oriunt̃ ex inſtinctu Spũſſcti, elicitũ tur, ut de dono ſapiẽtiæ in propoſito dr̃, ꝙ a ſapientia elic tur iudicium ſecundum

*Li. 12. c. 19. circa princ. to. 3.

*q. 4. ar. 7 & 1. 2. q. 62. ar. 3.

*Li. 14. de Trin. c. 1. & lib 12. ca. 14. to. 3.

*Li. 1. c. 2. tom. 3.

Concl. m

rena, animalis, diabolica. ergo ſapientia non debet poni inter donum Spiritusſancti.

¶2 Præt. Sicut Aug. dicit. 12. de Trinit. Sapientia eſt diuinarũ rerũ[h] cognitio: ſed cognitio diuinarum rerum, quam hõ põt ꝑ ſua naturalia hẽre, pertinet ad ſapientiam, quæ eſt uirtus intellectualis. cognitio.n. diuinorũ ſupernaturalis ꝑtinet ad fidẽ, q̃ eſt uirtus theologica, ut ex ſ. *dictis patet. ergo ſapientia magis dẽret dici uirtus q̃ donum.

¶3 Præt. Iob 28. dr̃. Ecce timor dñi, ipſa[h] eſt ſapientia, & recedere à malo, intelligentia. ubi ſm lrãm ſeptuaginta interpretum, qua vtitur* Aug. hr̃. Ecce, pietas ipſa eſt ſapientia: ſed tã timor, q̃ pietas ponuntur dona Spũſſcti. ergo ſapientia, nõ dẽt numerari inter dona Spũſſcti quaſi donũ ab alijs diſtinctum.

Sed contra eſt, ꝙ Iſa. 11. dr̃: Requieſcet ſuper eum ſpũs Dñi, ſpũs ſapiæ, & intellectus.

Respon. Dicendũ, ꝙ ſm Philoſ. in princip.* Metaph. Ad ſapientem pertinet conſiderare cãm altiſſimam, per quã certiſſimè de alijs iudicatur, & ſm quã oĩa ordinari oportet. Cã ãt altiſſima dupliciter accipi põt, uel ſimpliciter, uel in aliquo gñe. Ille ergo, qui cognoſcit cãm altiſſimam in aliquo gñe, & per eã põt de oib. q̃ ſunt illius gñis, iudicare, & ordinare, dr̃ eſſe ſapiẽs in illo gñe, vt in medicina, vel architectura, ſm illud 1. ad Corint. 3. Vt ſapiens architect⁹ fundamentum poſui. Ille autẽ, qui cognoſcit cauſam altiſſimã ſimpliciter, quæ eſt Deus, dr̃ ſapiens ſimpliciter, inquantum ꝑ regulas diuinas omnia poteſt iudicare, & ordinare. Huiuſmodi autem iudicium conſequitur homo per Spiritum ſanctum, ſecundum illud 1. ad Corin. 2. Spiritualis iudicat omnia: quia ſicut ibidem dr̃. Spiritus omnia ſcrutatur, etiam profunda Dei. Vnde manifeſtum eſt, ꝙ [m] ſapiẽtia eſt donum Spiritusſancti.[n]

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ bonum dicitur dupliciter. Vno modo, quia eſt verè bonum, & ſimpliciter perfectum: alio modo dicitur aliquid eſſe bonum

F ſecundùm quandam ſimilitudinem, quod eſt in malitia perfectum: ſicut dr̃ bon⁹ latro, uel ꝑfect⁹ latro, ut patet ꝑ Phil.* 5. Met. Et ſicut circa ea, q̃ ſunt verè bona, inueni, aliqua altiſſima cã, q̃ eſt ſummũ bonũ, qđ eſt ultim⁹ finis, ꝑ cui⁹ cognitionẽ dr̃ hõ verè ſapiens: ita ẽt in malis eſt inuenire aliquid, ad quod alia referuntur, ſicut ad ultimum finem, per cuius cognitionem homo dr̃ eſſe ſapiens ad malè agendum. ſm illud Hie. 4. Sapientes ſunt ut faciant mala: benè autem facere neſcierunt. Quicũque aũt auertitur à fine debito, neceſſe eſt ꝙ aliquẽ finem

G indebitum ſibi præſtituat: quia omne agens agit ꝑpter finem. Vnde ſi ꝓſtituat ſibi finẽ in bonis exterioribus terrenis, vocatur ſapientia terrena: ſi aũt in bonis corporalibus, uocat̃ ſapĩa aĩalis: ſi aũt in aliqua excellentia, uocat̃ ſapientia diabolica, propter imitationem ſuperbiæ diaboli, de quo dr̃ Iob 41. Ipſe eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiȩ.

Ad secundum dicẽdũ, ꝙ ſapĩa, q̃ ponit̃ donum Spiritusſancti, differt ab ea, q̃ ponit̃ uirtus intellectualis acquiſita. Nam illa acquiritur ſtudio humano: hæc aũt eſt de ſurſum deſcendens, ut dr̃ Iac. 3. Similiter & differt à fide. Nã fides aſſentit ueritati

H diuinæ ſm ſeipſam: ſed iudicium quod eſt ſm ueritatem diuinã, pertinet ad donũ ſapiæ. Et iõ donũ ſapientiæ præſupponit fidem: quia unuſquiſq; bene iudicat quæ cognoſcit, ut dicitur in 1.* Ethic.

Ad tertium dicendum, ꝙ ſicut pietas, quæ ꝑtinet ad cultum Dei. eſt manifeſtatiua fidei inquantũ ꝑ cultum Dei proteſtamur fidem: ita etiam pietas manifeſtat ſapientiam, & propter hoc dr̃, ꝙ pietas eſt ſapientia, & eadem ratione timor. Per hoc.n. oſtenditur, quòd homo habet rectum iudicium de diuinis, quòd Deum timet, & colit.

quandam connaturalitatem ad diuina*

*Li. 5 tex. 2. tom. 3

*Li. 1. c. 3. par. ãte.

I

Articulus II.

Vtrum ſapientia ſit in intellectu ſicut in ſubiecto.

Ad secundum ſic proceditur. Vr̃ ꝙ ſapientia non ſit in intellectu ſicut in ſubiecto. Dicit.n. Aug. in lib. de * Gratia noui teſtamẽti, ꝙ [a] ſapiẽtia eſt charitas Dei: ſed charitas eſt ſicut in ſubiecto in uoluntate, non intellectu, vt ſupra habitum* eſt. ergo ſapientia non eſt

K in intellectu ſicut in ſubiecto.

¶2 Præt Eccleſ. 6. dr̃. Sapientia doctrinæ ſm nomen eius eſt: dr̃ .n. ſapientia quaſi ſapida ſcientia, quod vr̃ ad affectum pertinere, ad quem pertinet experiri ſpũales delectatiões, ſiue dulcedines. ergo[b] ſapientia nõ eſt i intellectu, ſed magis in affectu.

¶3 Prę. Potẽtia[h] intellectiua ſufficiẽter ꝑficit̃ ꝑ donũ intellectus ſed ad id, qđ põt fieri ꝑ vnũ, ſuꝑfluũ eſt plura ponere ergo non eſt in intellectu.

SVPER Q. XLV. ART. II.

Bannes eodem art.

In art. 2. eiuſdem quæſt. dubium eſt, Quare fides cũ charitate nõ ſufficit ad iudicandum ꝑ connaturalitatẽ ſcđm cãm diuinã, cũ fides intellectus & charitas voluntati ſat ſit ad hoc. Vt quid multiplicatio hæc entium, ut oporteat addere donum ſapientiæ? Et ſimile eſt de alijs.

¶Ad hoc dr̃ ꝙ tamoſtenſa eſt neceſſitas donorum ultra virtutes, in q. 68. præcedentis libri qm. ſ. oportet aĩæ adeſſe diſpoſitionem, qua mobilis ſit a Spirituſancto per inſtinctũ ad iudicandum ſecundum cauſam altiſſimam: & hæc eſt donum ſapientiæ, & ſic de

Porrecta per totum.

249

3. d. 35. q. 2. art. 1. q. 3.

*Cap. 18. parũ ante mediũ eſt epiſ. 120. to. 2.

*q. 24. ar. 1.

* Li. 2. ca. 36. parū ante me.

de alijs, ut ibi diffuſe declaratum eſt. Et nunc additur ēt quia oportet hēre ſingulos habitus primo reſpicientes actus, qui ſecundario a virtutibus reſpiciuntur. Vñ nullum donū ponit pro aſſenſu, qui primo eſt fidei, ſed pro alijs actibus ſcdarijs. Sic.n. anima perfecta redditur ad opera ſuper naturalia proxime, & complete.

* Ar. præc.

SED CONTRA eſt, ꝙ Gre. dicit * in 2. Moral. ꝙ ſapientia cōtrariatur ſtultitiæ: ſed ſtultitia eſt in intellectu. ergo & ſapia.

RESPON. Dicēdū, ꝙ ſicut ſupra • dictū eſt, ſapientia importat quandam rectitudinem iudicij, ſm rōnes diuinas. Rectitudo autem iudicij pōt cōtingere dupliciter. Vno mō ſm perfectum vſum rōnis: alio mō ꝑp connaturalitatē quandam ad ea, de q̄bus iam eſt iudicandū. Sicut de B his, q̄ ad caſtitatē pertinent, per rōnis inquiſitionē rectè iudicat ille, qui didicit ſciam moralem: ſed ꝑ quandā connaturalitatē ad ipſam, rectè iudicat d̄ eis ille, qui hēt habitū caſtitatis. Sic ergo circa res diuinas ex rōnis inquiſitione rectū iudiciū habere pertinet ad ſapiam, quæ eſt uirtus intellectualis: ſed rectū iudicium habere de eis ſm quandam connaturalitatem ad ipſas, ꝑtinet ad ſapiam, ſm qd̄ donū eſt Spūſſcti. Sicut Dion. dicit * in 2. c. de Diu. no. ꝙ Ierotheus eſt ꝑfect⁹ in diuinis non ſolū diſcens, ſed & patiens diuina. Hmōi aūt cōpaſſio, ſiuè cōnaturalitas ad res diuinas fit per charitatē, quæ q̄- C dem unit nos Deo, ſm illud 1. ad Cor. 6. Qui adhæret Deo, vnus ſpūs eſt. Sic ergo [m] ſapientia, quæ eſt donum, cām quidem habet in uoluntate, ſ. charitatem: ſed eſſentiam habet in intellectu, cuius actus eſt rectè iudicare, ut ſupra • habitum eſt. *

* Cap. 1. part. 1. in fin.

Concl. m

* Ar. præc. & 2. q. 13. ar. 1. & 2. q. 14 ar. 1.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ Aug. loquit̄ de ſapia quantū ad ſuam cām ex qua etiam ſumit̄ nomē ſapientiæ, ſm quòd ſaporem quendam importat.

Vnde patet reſponſio ad ſm. Si tñ iſte ſit intellectus iſti⁹ authoritatis, ꝙ nō vr̄: qa talis expoſitio, nō cōuenit, niſi ſm nomē, quod hēt ſapia in latina lingua. In Græco aūt non competit, & fortè nec ī D alijs linguis. Vnde potius ur̄ nomen ſapientiæ ibi accipi pro eius fama, quæ à cunctis commendat̄.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ intellectus hēt duos actus, ſ. præcipere, & iudicare, ad quorum pmū ordinatur donum intellectus: ad ſm autem ſecundùm rationes diuinas donum ſapientiæ, ſed ſecundùm rationes humanas donum ſcientiæ.

SVPER Q. XLV. ART. III.

Porrecta per totum. 250

Supra q. 10. ar. 7. Et 1. q. 14. a. 1 cor. Et d. 35. q. 2. art. 1. q. 3. cor.

Banne's eodem art.

IN Art. 3. in ſolutione ad primum, perſpice, q. practicū, & ſpeculatiuum vniuntur in uno ſuperioris ordinis: & hinc vide q̄ bñ alibi ſcripſerimus

ARTICVLVS III.

Vtrum ſapientia ſit ſpeculatiua tantū, an etiam practica.

AD TERTIVM ſic ꝓcedit̄. Vr̄, E ꝙ ſapia nō ſit practica, ſed ſpeculatiua tm̄. Donum. n. ſapię eſt [h] excellenti⁹, q̄ ſapia ſm ꝙ eſt intellectualis uirtus: ſed ſapientia, ſecundum quod eſt intellectualis uirtus, eſt ſpeculatiua tm̄. ergo multò magis ſapientia, quæ eſt donum, eſt ſpeculatiua, & non practica.

¶ 2 Præt. Practicus intellectus eſt circa operabilia, quæ ſunt contingentia: ſed ſapientia eſt circa diuina, quæ ſunt [h] æterna, & neceſſaria. ergo ſapia nō poteſt eſſe practica.

* Libr. 6. ¶ 3 Præt. * Greg. dicit in 6. Mor. ꝙ ī cōtēplatiōe pri A cipiū, ꝙ De⁹ eſt, q̄rit̄. In [h] operatione aūt ſub graui neceſſitatis faſce laborat̄: ſed ad ſapiam pertinet diuinorū uiſio, ad q̄ nō ꝑtinet ſub aliquo faſce laborare, qa, ut dr̄ Sap. 8. Non hēt amaritudinē cōuerſatio eius, nec tædiū cōuictus illi⁹. ergo ſapiētia eſt contemplatiua tm̄, non aūt practica, ſiue actiua.

Moral. c. 28. circa med.

SED CONTRA eſt, quòd dicitur ad Coloſſ. 4. In ſapientia ambulate ad eos, qui foris ſunt: hoc autē pertinet ad actionem. ergo ſapientia non eſt ſolū ſpeculatiua, ſed etiam practica.

* Li. 12. c. 14. to. 3.

RESPON. Dicendum, ꝙ ſicut * Aug. dicit in 12. de Trinit. Superior pars rōnis, ſapientiæ deputatur: inferior aūt, ſciæ. Superior autem rō, ut ipſe in eodem li. * dicit, intendit rōnibus ſupernis, ſ. diuinis, & conſpiciendis, & conſulendis: conſpiciendis q̄dem, ſm ꝙ diuina in ſeipſis contemplatur: conſulēdis autem, ſm ꝙ ꝑ diuina iudicat de humanis actibus per diuinas regulas diligens actus humanos. Sic ergo [m] ſapientia, ſecundùm quòd eſt donum, non ſolū eſt ſpeculatiua, ſed etiam practica. [n]

* Li. 12. c. 7. in fine. tom. 3.

Concl. m

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ quantò aliqua virtus eſt altior, tantò ad plurima ſe extēdit, ut habetur in li. de * cauſis. Vnde ex hoc ipſo, ꝙ ſapientia, quæ eſt donum, eſt excellentior, quàm ſapientia, quę eſt virtus intellectualis, utpotè magis de ꝑpinquo Deum attingens per quandam ſpūs unionem animæ ad ipſum, habet ꝙ non ſolùm dirigat in contemplatione, ſed etiam in actione.

* Propoſi 10. inter opera Ariſto. habetur, hic liber.

AD SECVNDVM Dicendū, ꝙ diuina in ſe quidem ſunt neceſſaria, & æterna: ſunt tamen regulæ contingentium, quæ humanis actibus ſubſunt.

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ prius eſt conſiderare aliquid in ſeipſo, q̄ ſm quod ipſum ad alterū cōparatur. Vnde ad ſapiam ꝑ prius ꝑtinet contēplatio diuinorum, quæ eſt uiſio principij, & poſterius dirigere act⁹ humanos ſm rōnes diuinas. Nec tñ ī actibus humanis ex directione ſapiæ prouenit amaritudo, ut labor: ſed potius amaritudo ꝑp ſapientiā uertitur in dulcedinem, & labor in requiem.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ſapientia poſſit eſſe ſine gratia, & cum peccato mortali.

Banne's eodem artic.

Porrecta per totum. 251

AD QVARTVM ſic ꝓcedit̄. Vr̄, ꝙ ſapia poſſit eſſe ſine gr̄a, & cū pc̄to mortali. De his. n. quæ cū pc̄tō mortali [h] haberi nō pn̄t, præcipuè ſancti gloriantur, ſm illud 2. ad Corint. 1. Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſciæ noſtræ: ſed de ſapientia ſua non dēt aliquis gloriari, ſm ilud Hierē. 9. Non glorietur ſapiens in ſapientia ſua. ergo ſapientia poteſt eſſe ſine gratia cum peccato mortali.

¶ 2 Præt. Sapientia importat [h] cognitionē diuinorū, ut * dictū eſt: ſed aliqui cum pc̄tō mortali poſſunt habere cognitionem ueritatis diuinæ, ſm illud Ro. 1. Veritatem Dei in iniuſtitia detinet. ergo ſapientia poteſt eſſe cum peccato mortali.

* Ar. 1. huius queſt.

¶ 3 Præt. * Aug. dicit in 15. de Trini. de charitate loquēs. Nullū eſt iſto Dei dono excellētius, hoc ſolū eſt, [h] quod diuidit inter filios regni ęterni, & filios ꝑditionis ęternæ: ſed ſapia differt a charitate. ergo non diuidit inter filios regni, & filios perditionis

* Li. 15. c. 18. in prin. tom. 3.

nis.ergo poteſt eſſe cum peccato mortali.

Sed contra eſt, quod dicitur Sapien.1.In maleuolam animam non introibit ſapiẽtia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis.

Respon. Dicendum, ꝙ ſapientia, quæ eſt donũ Spũſſcti, ſicut dictum* eſt facit rectitudinẽ iudicij circa res diuinas uel regulas diuinas de alijs ex quadem connaturalitate, ſiue vnione ad diuina, q̃ quidem eſt per charitatem, vt dictum eſt: & iõ ſapia de qua loquimur, præſupponit charitatem. Charitas ãt non põt eſſe cum pctõ mortali, vt ex ſ. † dictis patet. Vnde relinquitur, ꝙ[m] ſapiẽtia, de qua loquimur, non poteſt eſſe cum peccato mortali.[n]

*Ar.2.huius queſt.

*Ar.2.huius queſt. & ſupra. q.23.ar.6 †q.4.art. 12.

Conclu. m

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ illud intelligẽdum eſt de ſapientia in rebus mundanis, ſiue ẽt in rebus diuinis ꝑ rationes humanas, de qua ſcti nõ gloriantur: ſed eam ſe fatentur non hẽre, ſm illud Prou.30. Sapientia hominum nõ eſt mecum. Gloriantur autem de ſapientia diuina, ſecũdum illud 1.ad Corinth.1. Facta eſt nobis ſapientia à Deo.

A ii.dicendum, ꝙ rõ illa procedit de cognitione diuinorum, quæ hr̃ per ſtudium, & inquiſitionem rationis, quæ poteſt haberi cũ peccato mortali, nõ autem de illa ſapientia, de qua loquimur.

Ad iii.dicendum, quòd ſapientia etſi differat a charitate, tamen præſupponit eam, & hoc ipſo diuidit inter filios perditionis, & regni.

Articvlvs V.

Vtrum ſapientia ſit in omnibus habentibus gratiam.

Ad qvintvm ſic ꝑceditur. Vr̃ ꝙ ſapientia nõ ſit in oĩbus hñtibus gratiam. Maius.n. eſt ſapientiã hẽre, q̃ ſapientiã audire: ſed ſolum perfectorum eſt[h] ſapientia audire, ſm illud.1. ad Corint.2. Sapiãm loquimur inter perfectos. cum ergo non oẽs hñtes gratiã ſint perfecti, vr̃ ꝙ multo minus oẽs habẽtes gratiam, ſapientiam habeant.

¶2 Præt. Sapientis eſt[h] ordinare vt Philoſ.dicit i 1.*Meta. & Iac. 3.dr̃, ꝙ eſt[h] iudicans ſine ſimulatione: ſed nõ omnium habentiũ gratiã eſt de alijs iudicare, aut alios ordinare, ſed ſolum prælatorum. ergo non oĩum habentium gratiã eſt habere ſapiãm

*Li.1.c.2. tom.3.

¶3 Præt. Sapia dat contra ſtultitiam vt Greg.dicit in*2.Moral. ſed multi hñtes grãm ſunt naturaliter ſtulti, vt patet de amentibus baptizatis, uel qui poſtmodum ſine pctõ in amentiam inciderunt. ergo non in oĩbus habentibus gratiã eſt[h] ſapientia.

*Lib.2.c. 36.

Sed contra eſt, ꝙ quicumque qui eſt eſt ſine pctõ mortali, diligitur à Deo, quia charitatem hẽt, qua Deũ, diligit, Deus ãt diligẽtes ſe diligit, vt dr̃ Prouerb.8. ſed Sapien.7.dr̃, ꝙ nemi nẽ diligit Deus, niſi eum, q cũ ſapia inhabitat. ergo in oĩbus habentibus gratiam, ſine pctõ mortali exiſtentibus, eſt ſapia.

F

Respon. Dicendum, ꝙ ſapia, de qua loquimur, ſicut dictum *eſt, importat quandã rectitudinẽ iudicij circa diuina, & cõſpicienda, & cõſulenda. Et[m] quantũ ad vtrumq; ex unione ad diuina ſm diuerſos gradus aliqui ſapiãm ſortiuntur.[n] Quidam.n. tm̃ ſortiuntur de recto iudicio tã in contemplatione diuinorũ q̃ ẽt in ordinatione rerum humanarum ſm diuinas regulas, quantũ eſt neceſſariũ ad ſalutẽ Et ꝑ hoc nulli deeſt ſine pctõ mortali exiſtenti ꝑ grãm gratũ facientẽ: [q]quia ſi natura nõ deficit in neceſſarijs, multo minus grã. Vñ dr̃.1.Io.2. Vnctio docet vos de oĩbus. Quidam ãt altiori gradu perficiũt ſapiæ donũ, & quantum ad cõtemplationem diuinorum, inquãtum.ſ. altiora q̃dã myſteria & cognoſcũt, & alijs manifeſtare pñt: & ẽt quãtum ad directionem humanorũ ſm rr̃as diuinas, inquantũ pñt ſm eas non ſolũ ſeipſos, ſed etiã alios ordinare.[s] Et iſte grad[9] ſapientiæ non eſt cõis oĩbus hñtibus gratiam gratum facientem, ſed magis pertinet ad gratias gratis datas, quas Spiritusſanctus diſtribuit, prout vult, ſecundum illud 1.ad Corin.12. Alij datur per ſpiritum ſermo ſapientiæ &c.

*Art.pce.

G Concl. m

Concl. n p

H

I Concl. s

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ Apoſt. loquitur ibi de ſapientia, ſecundum quod ſe extendit ad occulta myſteria diuinorũ: ſicut & ibidem dicit, Loquimur Dei ſapiãm in myſterio, q̃ abſcondita eſt.

Ad secvndvm dicendũ, ꝙ q̃uis ordinare alios homines, & de eis iudicare, pertineat ad ſolos prelatos: tamen ordinare proprios actus, & de eis iudicare, pertinet ad vnumquẽq;, ut patet per Dionyſ.in epiſtola ad Demophylum.

K Parum a medio illius incipit Hebręorum hiſtoriæ.

Ad tertivm dicendum, ꝙ amentes baptizati ſicut & pueri, habent quidem habitum ſapientiæ ſecundum quod eſt donum Spiritusſancti, ſed nõ habent actum propter impedimentum corporale, quo impeditur in eis uſus rationis.

Svper Q. XLV. Art. V.

Porrecta per totum.

252

1.2.q.68. ar.5.ad 1.

Bannes eodem art.

In artic. 5. omiſſio quarto, dubiũ occurrit, Quo pacto ſapientiæ donũ ſcdm altioré gradũ ſpectet ad grãm gratis datã, cũ ſapię donũ ſcdm totam latitudinem ꝑfectionis ſuę gratũ faciat. Cõſtat.n.ꝙ ſicut ſimpliciter ad ſimpliciter ita magis ad magis &c. Ac per hoc ſapientiæ donũ ſimpliciter gratũ faciẽs, maius, magis gratũ faciet. Grã ãt gratis data differt a gratũ faciẽte penes gradũ facere & non gratum facere, apud authorẽ in 1. ſecundæ q.111. art.1.ad ultimum.

¶Ad huius rei euidẽdentiam ſcito, ꝙ ſapientia, ſicut & ſcia dupliciter põt augeri.ſ.intenſiue, & extẽſiue, ex parte.ſ.ſubiecti, uel obiecti, vt ſuperius declaratum fuit. Et licet vtrumq. perficiat hñtem: diuerſimode tñ quia augmẽtũ intenſiuum per ſe primo ordinatur ad ꝑfectionem hñtes in ſeipſo. Per hoc.n.ꝙ aliquis magis cognoſcit, & magis ex ipſo ſcit regulare ſeipſum magis Deo unit augmentũ uero extenſiuum ad ſui, & aliorũ utilitatẽ ordinatur. Per hoc n. ꝙ aliquis plura cognoſcit de Deo, & directione actum ſcdm Deum, quã ſuæ ſalutis neceſſitas poſcit, & ipſe reddit melius diſpoſitus in ſeipſo, & ad alios in Deum reducendos, ordinat. Cũ ãt grã gratum faciẽs ordinatur ad vnionẽ hñtis cũ Deo grã data ad utilitatem aliorum conſequens eſt, vt ſapientiæ augmentum extenſiuum ex ea parte: qua ad aliorum vtilitatem ordinat, inter gratias gratis datas ſit. Ex ea vero parte, qua bonitatem hñtis perficit, ad grãe gratum facientis bñ eſſe ſpectet Et ꝗ ex hæc patet ſolutio obiectorũ. Nam augmẽtum intenſiuum ſapientiæ, de quo regula, ſicut ſimpliciter, uerificatur, ad grãm gratum facientẽ ſpectare concedimus: & abundantia extenſiua ſapiẽtiæ, ut ſic, nõ gratum, nec gratioſum facit. Formaliter enim intelligendum eſt cũ dicitur, quòd gratia gratis data nõ gratum facit.

¶In vltimo articulo nihil ſcribendum occurrit.

Articvlvs VI.

Vtrum ſeptima beatitudo reſpondeat dono ſapientiæ.

Bannes eodem art.

Porrecta per totum.

253

1.2.q.69. art 3.cor. ſi. & ad 1. & ar.4.corin. ſi. Et 3.d 34.q. 1.at. 4. & 6.cor.

Ad sextvm ſic procedit. Videtur quòd ſeptima beatitudo non reſpondeat dono ſapiẽtiæ Septima.n.beatitudo eſt, Beati pacifici, quoniam

niam filij Dei vocabunt.utrumq; autẽ horũ pertinet immediatè ad [h] charitatẽ. Nã de pace dr̃ in Pſ. 118. Pax multa diligentibus legẽ tuam. & Apoſt. dicit Ro. 5. Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus nr̃is per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis: qui quidem eſt ſpiritus [h] adoptionis filiorũ, in quo clamamus Abba pater, ut dr̃ Ro. 8. ergo ſeptima beatitudo magis debet attribui charitati, quàm ſapiẽtiæ.

¶2 Præt. Vnumquodque magis manifeſtat̃ per ꝓximum effectum, q̃ per remotum: ſed proxim[9] effectus [h] ſapientiæ ur̃ eſſe charitas, ſm̃ illud Sap. 7. Per nationes in aĩas ſanctas ſe transfert, amicos Dei, & prophetas conſtituit: pax aũt, & adoptio filiorum uĩr eſſe remoti effectus, cum procedãt ex charitate, ut* dictum eſt. ergo beatitudo ſapientiæ reſpondens, deberet magis determinari ſm̃ dilectionem charitatis, quam ſecundùm pacem.

*q. 19. ar-tic. 3.

¶3 Præ. Iacob. 3. dr̃. Quæ deſurſum eſt ſapia, primũ quidẽ pudica eſt: deinde aũt pacifica, modeſta, ſuadibilis, bonis cõſentiẽs, plena mĩa, & fructibus bonis, iudicans ſine ſimulatione. beatitudo ergo correſpondens ſapiẽtiæ, nõ magis debuit accipi ſm̃ pacem, quàm ſm̃ alios effectus cœleſtis ſapientiæ.

Sed contra eſt, ꝙ* Aug. dicit in li. de ſerm. dñi in monte, ꝙ ſapiẽtia conuenit pacificis, in quibus nullus mot[9] eſt rebellis, ſed obtemperans rationi.

*Li. 1. c. 9. parũ ante mediũ tom. 4.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ ſeptima beatitudo cõgruè adaptatur dono ſapiæ, & quãtũ ad meritũ, & quãtũ ad præmiũ. Ad meritũ quidem pertinet quod dr̃, Beati pacifici. Pacifici autem dicũtur, quaſi pacẽ faciẽtes uel in ſeipſis, uel in alijs, quorũ utrũq; contingit per hoc, ꝙ ea, in quibus pax cõſtituitur ad debitum ordinem redigunt̃. Nam pax eſt tranquillitas ordinis, ut * Aug. dicit 19. de Ciu. Dei. Ordinare autem pertinet ad ſapientiã, ut patet ꝑ philoſ. † in principio Metap. & iõ eſſe pacificum cõuenienter attribuitur ſapientiæ: ad præmium aũt pertinet, quod dr̃, Filii Dei uocabuntur. Dicunt̃ autẽ aliqui filij Dei, inquantum participant ſimilitudinẽ filij unigeniti, & naturalis, ſm̃ illud Ro. 8. Quos ꝓſciuit conformes fieri imaginis filij ſui, qui quidẽ eſt ſapientia genita: & ideo participando donum ſapientiæ, ad Dei filiationem homo pertingit.

* Li. 19. c. 13. parũ a princip. tom. 5.
† Li. 1. Metaph. c. 2. tom. 3.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ charitatis eſt habere pacem: ſed facere pacem, eſt ſapientiæ ordinantis. Similiter autem Spiritusſanctus intantum dr̃ ſpiritus adoptionis, inquantum per eum datur nobis ſimilitudo filij naturalis, qui eſt genita ſapia.

Ad secvndvm Dicẽdũ, ꝙ illud eſt intelligẽdum de ſapia increata, q̃ primo ſe nobis unit ꝑ donum charitatis, & ex hoc reuelat nobis myſteria, quorũ cognitio eſt ſapia infuſa. Et iõ ſapia infuſa, quæ eſt donũ, non eſt cauſa charitatis, ſed magis effectus.

Ad tertivm dicẽdũ, ꝙ ſicut iam* dictum eſt, ad ſapientiam, ſm̃ ꝙ eſt donũ, pertinet non ſolũ contemplari diuina, ſed ẽt r̃are humanos actus, in qua quidẽ directione primò occurrit remotio à malis, q̃ cõtrariant̃ ſapiæ. Vñ & timor dr̃ eſſe initiũ ſapiæ inquãtũ facit recedere à malis. Vltimum aũt eſt ſicut finis, quo oĩa ad debitum ordinẽ redigant̃, qđ pertinet ad rõnẽ pacis. Et iõ conuenienter Iacob[9] dicit, ꝙ ſapientia, quæ deſurſum eſt, q̃ eſt donum Spũſſcti, primum eſt pudica, quaſi vitans corruptelas pcti: deindè aũt pacifica, quod eſt finalis effectus ſapientiæ, ꝑꝑ quod ponitur beatitudo. Iã verò omnia, quæ conſequuntur, manifeſtant ea, per quæ ſapientia ad pacem perducit ordine cõgruo. Nam hoĩ per pudicitiam à corruptelis recedenti primò occurrit, ꝙ quantum ex ſe põt, modum in omnibus teneat: & quãtum ad hoc dr̃, modeſta. Secundo, ut in his, in quibus ipſe ſibi nõ ſufficit, aliorum monitis acquieſcat: & quantum ad hoc ſubdit, ſuadibilis: & hæc duo pertinent ad hoc, ꝙ homo conſequatur pacem in ſeipſo. Sed ulterius ad hoc, ꝙ homo ſit pacificus etiam alijs, primò requiritur, vt bonis eorum non repugnet: & hoc eſt, qđ dicit, Bonis conſentiens. Secundo, ꝙ defectibus ꝓximi & cõpatiatur in affectu, & ſubueniat effectu: & hoc eſt quod dicitur, Plena miſericordia, & fructibus bonis. Tertiò requiritur, ut charitatiuè emẽdare peccata ſatagat: & hoc eſt quod dicit, Iudicans ſine ſimulatione, ne ſcilicet correctionem prætendens, odium intendat explere.

*Ar. 3. huius quæſt.

QVAESTIO XLVI.

De ſtultitia, quæ opponitur ſapientiæ in tres articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de ſtultitia, quæ opponitur ſapientiæ.

Et circa hoc quæruntur tria.

¶Primò, Vtrum ſtultitia opponatur ſapientiæ.

¶Secundò, Vtrum ſtultitia ſit peccatum:

¶Tertiò, Ad quod uitium capitale reducatur.

Articvlvs I.

Vtrum ſtultitia opponatur ſapientiæ.

Ad primvm ſic ꝓcedit̃. Vr̃, ꝙ ſtultitia non opponatur ſapientiæ. Sapientiæ enim directè videtur opponi inſipientia: ſed ſtultitia nõn [h] uidetur eſſe idẽ, quod inſipientia, quia inſipientia videtur eſſe ſolùm circa diuina, ſicut & ſapientia: ſtultitia autem ſe habet, & circa diuina, & circa humana. ergo ſapientiæ non opponitur ſtultitia.

¶2 Præt. Vnum [h] oppoſitorum non eſt uia perueniendi ad aliud: ſed ſtultitia eſt uia perueniendi ad ſapientiam. dr̃ enim 1. ad Cor. 3. Si quis uidetur inter uos ſapiẽs eſſe in hoc ſæculo, ſtultus fiat, ut ſit ſapiens. ergo ſapientiæ non opponitur ſtultitia.

¶3 Præt. Vnũ [h] oppoſitorũ non eſt cã alterius: ſapientia aũt eſt cã ſtultitiæ. dr̃ n. Hier. 10. Stultus factus eſt oĩs homo à ſcia ſua: ſapientia aũt quædam ſcientia eſt. ꝙ Iſa. 47. dr̃, Sapientia tua, & ſcientia, hæc decepit te. decipi autem ad ſtultitiam pertinet. ergo ſapientiæ non opponitur ſtultitia.

SVPER Q. XLVI.

In q. 46. aduerte, ꝙ ea, quæ per metaphoram explanãtur, oportet ſanè intelligi iuxta ſubiectam materiã, ne penuria uocabulorũ nos fallat. Cum igitur ſtultitia penès hebetudinẽ attendi dr̃, & penès hoc idem attẽditur dictũ ſit vitiũ cõtrariũ dono intellectus, ut patet ſ q. 15. ar. 2 ſcito, ꝙ obtuſio ſenſus ſpiritualis, qui eſt intellectus, inquantum impedit perceptionem diuinorum, contrariatur intellectus dono: inquantum autem impedit iudicium eorũdem ſecundùm altiſſimam cauſam, contrariatur don ſapiẽtiæ Et illo modo conſtituit hebetudinem, vel cœcitatem mentis: iſto autem ſtultitiam, uel fatuitatem. Et hæc pro tota hac quæſtione ſufficiant, ac de tractatu charitatis.

Porrecta per totum. 254
Sup. q. 8. ar. 6. ad 1.

¶4 Præt.

*Li. 10. c. 18. incipit, ſapiēs an te med. ¶4 Præt. Iſid. dicit in li. Etymologiarū, ꝙ ſtult⁹ eſt, F q̄ ꝑ ignominiā nō[h] cōmouet̃ ad dolorē, & q̄ non[h] mouet̃ iniuria: ſed hoc ꝑtinet ad ſapiam ſpūalē, vt *Gre. dicit i 10. Mo. ergo ſapiæ ñ opponit̃ ſtultitia. *Cap. 27.

*Li. 2. ca. 36. SED CONTRA eſt, ꝙ Greg. dicit in *2. Mora. ꝙ donum ſapientiæ datur contra ſtultitiam.

*Li. 10. c. 18. incipit ſapiēs dictus. RESPON. Dicēdū, ꝙ nomen ſtultitię à ſtupore vr̃ eſſe ſumptū. Vnde *Iſid. dicit in li. Etymol. Stultus eſt, q̄ ꝑ ſtuporē nō mouet̃. Et differt ſtultitia a fatuitate, ſicut ibidem dr̃, q̄a ſtultitia importat hebetudinem cordis, & obtuſionem ſenſuum: fatuitas aũt importat totalē ſpūalis ſenſus priuationē, & iō [m] cōueniēter ſtultitia ſapiæ opponit̃.[n] Sapiēs.n. G vt ibidē Iſidorus* dicit, dictus eſt a ſapore: quia ſicut guſtus eſt aptus ad diſcretionē ſaporis ciborū, ſic ſapiens ad dignoſcentia rerũ, atq; cauſarũ. Vnde patet, ꝙ [p] ſtultitia opponit̃ ſapiæ ſicut contrariũ: fatuitas aũt ſicut pura negatio.[q] Nam fatu⁹ caret ſenſu iudicandi: ſtultus autē habet ſenſum, ſed hebetatũ: ſapiens autem ſubtilē, & perſpicacem. Concl. m *Li. & ca. nūc dictis in princi. cap. Conclu. p

Loco citato in argum. AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ ſicut Iſid. ibidē dicit. Inſipiēs cōtrarius eſt ſapiēti, eo ꝙ ſine ſapore eſt diſcretionis, & ſenſus: vñ idē vr̃ eſſe inſipientia cū ſtultitia. Præcipuè aũt vr̃ aliq̄s eſſe ſtult⁹, q̄ patit̃ defectū in ſumma iūdicij, quæ attendit̃ ſm cam H altiſſimam. Nam ſi deficiat in iudicio circa aliquid modicum, non ex hoc uocatur aliquis ſtultus.

*q. præced. ar. 4. & ar. 1. ad primum. AD SECVNDVM dicēdū, ꝙ ſicut eſt quędā ſapīa mala, ut ſupra dictū * eſt, quæ dr̃ ſapīa ſæculi, quia accipit pro cauſa altiſſima, & fine ultimo aliquod terrenum bonum: ita etiam eſt aliqua ſtultitia bona huic ſapientiæ malæ oppoſita, per quam aliq̄s terrena cōtēnit: & de hac ſtultitia loquitur Apoſt.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ ſapientia ſæculi eſt, quæ decipit, & facit eſſe ſtultum apud Deum, ut patet per Apoſtolum 1. ad Corin. 3.

AD QVARTVM dicēdū, ꝙ nō moueri iniurijs, q̄n- I que quidē cōtingit ex hoc, ꝙ hoies non ſapiūt terrena, ſed ſola cęleſtia: vñ hoc nō ꝑtinet ad ſtultitiā mūdi, ſed ad ſapiam Dei, ut Gre. ibidē dicit. Q̄nque aũt cōtingit ex hoc, ꝙ hō eſt ſimpr̃ circa oīa ſtupid⁹, ut patet in amētib. q̄ nō diſcernunt q̄d ſit iniuria: & hoc pertinet ad ſtultitiam ſimpliciter. *Li. 10. c. 27.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſtultitia ſit peccatum.

Bannes eodem art.

Porrecta per totum. 255 Infra. ar 3. cor. AD SECVNDVM ſic procedit̃. Vr̃, ꝙ ſtultitia non ſit peccatum. Nullum enim peccatum prouenit in nobis à natura: ſed quidā ſunt ſtulti naturaliter ergo [b] ſtultitia non eſt peccatum. K

Li. de uera relig. c. 14. circa princ. to. 1. ¶2 Pręt. Oē pctm̄ eſt [a] uolūtariū, ut Au. dicit: ſed ſtultitia nō eſt uolūtaria. ergo non eſt peccatum.

¶3 Præt. Omne peccatum opponitur alicui pręcepto diuino: ſed ſtultitia [b] nulli præcepto opponitur. ergo ſtultitia non eſt peccatum.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Prouer. 1. Proſperitas ſtultorum perdet eos: ſed nullus perditur, niſi pro peccato. ergo ſtultitia eſt peccatum.

*Ar. pręc. RESPON. Dicēdū, ꝙ ſtultitia, ſicut * dictum eſt, importat quendam ſtuporem ſenſus in iudicando, & præcipue circa altiſſimam cam, quæ eſt finis vltimus, & ſummum bonum, circa quod aliquis pōt pati ſtuporem in iudicando dupliciter. Vno modo ex diſpoſitione naturali, ſicut patet in amētib. &[m] talis ſtultitia nō eſt pctm̄.[n] Alio mō inquātū immergit hō ſenſum ſuū reb⁹ terrenis, ex quo reddit̃ eius ſenſus ineptus ad ꝑcipiēdum diuina, ſm illud 1. ad Cor. 2. Aialis hō non percipit ea, q̄ ſunt ſpūs Dei: ſicut etiam homini habenti guſtum infectum malo humore non ſapiunt dulcia, & [p] talis ſtultitia ē peccatum.[q] Et per hoc patet reſponſio ad Primū. Concl. m Conclu. p

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ quamuis ſtultitiā, nullus uelit, uult tñ ea, ad quæ cōſequitur eſſe ſtultum, ſ. abſtrahere ſenſum ſuū a ſpiritualibus, & immergere terrenis: & idem etiam contingit in alijs peccatis. Nam luxurioſus uult delectationem, ſine qua non eſt pctm̄, quàmuis non ſimpliciter uelit pctm̄: uellet. n. frui delectatione ſine peccato.

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ ſtultitia [d] opponit̃ ꝑceptis, q̄ dant̃ de cōtēplatione ueritatis, de q̄b. ſ. habitū * eſt, cum de ſcientia, & intellectu ageretur. D. 1045. *q. 16. ar. 2.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſtultitia ſit filia luxuriæ.

Bannes eodem art.

Porrecta per totum. 256 Iob. 5. prin. AD TERTIVM ſic procedit̃. Vr̃, ꝙ ſtultitia nō ſit filia luxuriæ.* Greg. in 31. Moral. enumerat luxuriæ filias: inter quas tamen non [h] cōtinetur ſtultitia. ergo ſtultitia non procedit ex luxuria. *Li. 31. c. 31.

¶2 Præt. Apoſt. dicit 1. ad Cor. 3. Sapīa hui⁹ mundi ſtultitia [h] eſt apud Deum: ſed ſicut * Gre. dicit 10. Moral. Sapīa huius mundi eſt cor machinationib⁹ tegere, quod pertinet ad duplicitatem. ergo ſtultitia eſt magis filia duplicitatis, quàm luxuriæ. *Li. 10. c. 27. ante medium.

¶3 Præt. Ex ira aliqui præcipue vertuntur in furorē, & inſaniā, quæ pertinent ad [b] ſtultitiam. ergo ſtultitia magis oritur ex ira, quàm ex luxuria.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Prouer. 7. Statim eam ſequitur, ſcilicet meretricem, ignorans quòd ad uincula ſtultus trahetur.

*Art. pcę. RESPON. Dicendū, ꝙ ſicut iā * dictū eſt, ſtultitia ſm ꝙ eſt pctm̄, prouenit ex hoc, ꝙ ſenſus ſpūalis hebetatus eſt, ut non ſit aptus ad ſpūalia iudicāda Maximè autem ſenſus hominis immergitur ad terrena per luxuriā, q̄ eſt circa maximas delectationes, quibus aīa maximè abſorbetur. Et iō [m] ſtultitia, q̄ eſt peccatum, maximè naſcitur ex luxuria.[n] Concl. m

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ ad ſtultitiā ꝑtinet ꝙ hō habeat faſtidium de Deo, & de donis ipſius. Vñ* Greg. duo numerat inter filias luxuriæ, q̄ pertinent ad ſtultitiam, ſ. odium Dei, & deſparationē futuri ſæculi, quaſi diuidēs ſtultitiā i duas partes. *Lib. 31. Mora. c. 31.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ uerbū illud Apoſtoli, non eſt intelligēdum cauſaliter, ſed eſſentialiter: quia ſcilicet ipſa ſapientia mundi eſt ſtultitia apud Deū, Vñ non oportet, ꝙ quæcumq; pertinēt ad ſapientiam mundi ſint cauſa huius ſtultitiæ.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ ira, ut ſ.* dictū eſt, ex ſua acuitate maxime imutat corporis naturā: vñ maxime cauſat ſtultitiam, quæ prouenit ex impedimento corporali: ſed ſtultitia, q̄ ꝓuenit ex impedimento ſpūali. ſ. ex immerſione mentis ad terrena, maxime prouenit ex luxuria, * dictum eſt. *1. 2. q. 48. art. 2. & 3. *In corp. art.

SVPER

SVPER QV. XLVII. ARTC. I.

Palud. 3. ſ. d. 34. q. 2.
D. Bon. d. 33. q. 3. ar. 1.

IN q6 47. ubi incipit quartus hu.us operis tractat⁹ i ar. 1. in rñſione ad tertiũ, aduerte dñiam inter artẽ, & prudentiã. q; licẽt utraq; ordinet ad opus, & in hoc eodem fine conueniãt: quia totius pract. ęx rõnis, quæ cõprehendit artem & prudentiã, finis eſt opus, differentia tñ inter eas eſt, q; applicatio ad opus eſt ab ipſa prudentia: applicatio autẽ artis nõ eſt ab ipſa arte. Nõ n. ars medicinæ applicat ſe ad ſanãdũ, ſed, ut dr̃ 9. Metaphyſic applicat̃ ab electione, quę eſt extrinſeca ab arte. Prudẽtia aũt applicat ſe ipſam ad opera: q̃a ipſe actus uolũtatis, q eſt uti, pſimet, ad prudentiæ rõnẽ ſpectat, q̃ in rõne eſt, nõ abſoluṫè, ſed ut mouetur a uolũtate, ſicut & pceptũ. Et hic fit, ut applicari uel ñ applicari ad op⁹ uolũtariè, non uitupetatẽ, ſed prudentiã. Neq; n. min⁹ doctus medicus cenſetur q noluit quando oportuit ſanare, ſed minus prudẽs habetur, qui quãdo oportet, ubi oportet &c. ñ vult exequi a ſe, uel alio, q̃ executioni eſſent mandãda. Et q̃a accidentia imitãtur ſubſtantiam, ſicut de ipſa ſubſtantia applicationis ad opus dictum eſt: ita de qualitate applicationis cõtingit, ut ſ. taliter applicati ad opus, puta male, ſi uoluntariè fiat, artem non vituperat, ſed prudentiã, tanquàm artis peccatum ſit id ſolùm, qđ in defectu cognitionis conſiſtit: prudentiæ autem & id, qđ in cognitionis, & id quod in appetitus defectu conſiſtit. Propter quod ars eſt cõtrariorum, ut medicina ſani, & ægri. Prudentia autẽ non eſt boni & mali, ſed boni tantùm. Hæc enim claudit in ſua ratione determinatum appetitum ad bonum: illa autem non: ſed ut extrinſecum eum ſuſcipit.

Porrecta per totum.
257
1. q. 22. ar. 1. ad 3. Et 1. 2. q6. 61. arti. 2. co. & q. 85. artic. 3. cor. Et mal. q. 4. ar. 5. ad 4. Et uir. q. 5. art. 1. cor. 6.
* Cap. 15. circa medium. t. 1.

QVAESTIO XLVII.

De prudentia ſecundum ſe, in ſexdecim articulos diuiſa.

A CONSEQVENTER poſt virtutes theologicas primò cõſiderãdũ eſt circa uirtutes cardinales d' prudẽtia. Et primò, d' prudẽtia ſm ſe: ſecũdo, de partibus eius: tertiò de dono ei corrñdẽte: quartò, de uitijs oppoſitis: quintò, de præceptis ad hoc pertinentibus.

B CIRCA primum quæruntur ſexdecim.

¶Primò, Vtrum prudẽtia ſit in voluntate, uel in ratione.
¶Secundò, Si eſt in rõne, utrũ in practica tantùm, uel etiã in ſpeculatiua.
¶Tertiò, Vtrum ſit cognoſcitiua ſingularium.
¶Quarto, Vtrum ſit virtus.
¶Quintò, Vtrũ ſit virtus ſpãlis.
¶Sextò, Vtrum præſtituat finẽ uirtutibus moralibus.
¶Septimò, Vtrũ conſtituat medium in eis.
¶Octauò, Vtrum præcipere ſit proprius actus eius.
¶Nonò, Vtrũ ſolicitudo, vel vigilãtia ptineat ad prudẽtiã.
¶Decimò, Vtrũ prudẽtia ſe extẽdat ad regimẽ multitudinis
¶Vndecimò, Vtrũ prudentia, q̃ eſt reſpũ boni pprij, ſit eadem ſpecie cũ ea, quæ ſe extendit ad bonum commune.
¶Duodecimò, Vtrum prudẽtia ſit in ſubditis, an ſolùm in principibus.
¶Tertiodecimò, Vtrum inueniatur in malis.
¶Quartodecimò, Vtrum inueniatur in omnibus bonis.
¶Quintodecimò, Vtrum inſit nobis a natura.
¶Sextodecimò, Vtrum perdatur per obliuionem.

ARTICVLVS I.

Vtrum prudentia ſit in ui cognoſcitiua, an in appetitiua.

AD PRIMVM ſic pcedit̃. Vr̃ p prudẽtia nõ ſit in vi cognoſcitiua, ſed i vi appetitiua. Dicit.n.* Aug.in li.de moribus Ecc̃liæ. Prudẽtia h eſt amor, ea q.b.adiuuat̃, ab eis q.b. impedit̃, ſagaciter eligẽs: ſed amor ñ ẽ i ui cognoſcitiua, ſʒ i appetitiua ergo prudẽtia ẽ i vi appetitiua.

¶2 Præt. Sicut ex prædicta diffinitione apparet, ad prudẽtiã h ptinet eligere ſagaciter: ſed electio eſt act⁹ appetitiuæ uirtutis, ut ſupra† hitũ ẽ. ergo prudẽtia nõ eſt i ui cognoſcitiua, ſed i ui appetitiua. †q. 13. articu. 1.

¶3 Præt. † Philo. dicit i6. Ethi. q; in h arte q̃dẽ uolẽs peccans, eligibilior eſt, circa prudentiam autem minus, quemadmodum & circa uirtutes: ſed uirtutes morales, de quibus ibi loquitur, ſunt in parte appetitiua, ars autem in ratione. ergo prudentia magis eſt in parte appetitiua, quam in ratione. † Ca. 5. t. 5 non multũ a fine.

SED CONTRA eſt, qđ * Aug. dicit i li. 83. q. Prudẽtia eſt cognitio rerũ appetẽdarũ, & fugiendarũ. * Lib. 83. q. q. 61. t. 4

RESPON. Dicẽdũ, q; ſicut * Iſidor⁹ dicit i li. Etymol. prudẽs dr̃, quaſi porro uidẽs. Perſpicax. n. eſt, & icertorũ uidet caſus: uiſio aũt nõ ẽ uirtutis appetitiuæ, ſed cognoſcitiuæ. Vñ manifeſtũ ẽ, q; m prudẽtia directè ptinet ad uim cognoſcitiuã, n ñ aũt ad uim ſenſitiuã: q̃a p eã cognoſcim⁹ ſolũ ea, q̃ p̃ſto ſunt, & ſenſib. offerunt. Cognoſcere aũt futura ex p̃ñtib⁹, uel p̃teritis, qđ ptinet ad prudẽtiã, propriè rõnis eſt, q̃a hoc p quãdã collatiõnẽ agitur. Vñ relinquit q; p prudentia propriè ſit in rõne. * Li. 10. c. 15. icipit, Prudens, in prin. *Conclu.* *Conclu.*

AD PRIMVM ergo dicendũ, q; ſicut ſupra * dictũ eſt, uolũtas mouet oẽs potentias ad ſuos actus. Primus aũt actus appetitiuæ uirtutis eſt amor, ut ſupra * dictũ eſt. Sic ergo prudẽtia dr̃ eſſe amor ñ q̃dẽ eſſentialr̃, ſed iquãtũ amor mouet ad actũ prudẽtię. Vñ & poſtea ſubdit † Auguſt. q; prudẽtia eſt amor bñ diſcernẽs ea, q.b. adiuuet̃ ad tenẽdum in Deũ ab his, q.b⁹ impediri põt. Dr̃ aũt amor diſcernere, inquantũ mouet rõnem ad diſcernendum. * 1. 1. q. 82 art. 4. * 1. 2. q. 25 ar. 1. & 2. † Eodẽ li. & ca. citatus in arg.

C

AD II dicẽdũ, q; prudẽs cõſiderat ea, q̃ ſunt pcul, inquantũ ordinant̃ ad adiuuãdũ, uel impediẽdũ ea, q̃ ſunt p̃ñtialr̃ agẽda. Vñ patet, q; ea q̃ cõſiderat prudẽtia, ordinant̃ ad alia ſicut ad finẽ: eorũ aũt q̃ ſunt ad finẽ, eſt cõſiliũ in rõne, & electio in D appetitu, quorũ duorũ cõſiliũ magis pprie ptinet ad prudẽtiã. dicit. n. * Philoſ. in 6. Ethi. q; prudẽs eſt bñ cõſiliatiu⁹. Sed q̃a electio p̃ſupponit conſiliũ: eſt. n. appetitus pconſiliati, ut dicitur in 3. † Eth. iõ ẽt eligere, põt attribui prudentiæ conſequenter, inquantum. ſ. electionem per conſilium dirigit. *Li. 6. c. 5. tom. 5. † Li. 3. c. 3. circa finẽ tom. 5.

AD III dicendum, q; laus prudentiæ non conſiſtit in ſola cõſideratione, ſed in applicatione ad opus, qđ eſt finis practicæ rõnis. Et iõ ſi in hoc defectus accidat, maximè eſt contrarium prudentię: quia ſicut finis eſt potiſſimus in unoquoque, ita & defectus, qui eſt circa finem, eſt peſſimus: vñ ibidẽ E Philoſ. ſubdit, quòd prudentia non eſt ſolùm cum ratione, ſicut ars. Habet. n. ut * dictum eſt, applicationem ad opus, quod fit per uoluntatem. * In iſta ſolutione & 1. 2. q6. 57. ar. 4.

ARTICVLVS II.

Vtrũ prudẽtia pertineat ſolũ ad rationẽ practicã, an ẽt ad ſpeculatiuam.

AD SECVNDVM ſic procedit̃. Vr̃ q; prudentia nõ ſolùm pertineat ad rõnem practicã, ſed etiam ad ſpeculatiuam. Dicitur enim Prouerb. 10. Sapientia eſt uiro prudẽtia: ſed h ſapientia

SVPER Q. XLVII. ART. II.

IN ar. 2. in reſponſione ad ſecundũ, nota Nouitię, q; act⁹ ſpeculationis poteſt referri ad res, circa quas uerſatur, ſcilicet obiectum, enunciabilia, præmiſſas, concluſiones, diſcurſus à tali re in talem

Porrecta per totum.
258
1. 2. q. 57. art 3. cor. Et 3. di. 33 q. 2. art. 4. quæſt. 4.

cipiens ſic agendũ ꝑ republica, quis non eueniat intẽtus finis, aut impediatᷓ actio, hẽt tñ dictum præcepti veriſſimum, optimum, & certũ, utpote conſonum rõni, & appetitui recto. Dicũ- *Conclu.* tur aũt prouidentiæ noſtræ incertæ & ꝓpter incertitudinem euentus, & propter occulta nobis.

¶ In rñſione ad tertiũ habes, ꝙ prudẽtia eſt principaliter ĩ rõne, ſecundariò aũt in co- *D. 753.* gitatiua: ſed hoc hẽt q̃ſtionem, quia in illa potentia ponenda eſt principaliter prudentia, cuius eſt præcipuus prudẽtiæ actus: ſed præcipuus act⁹ prudẽtiæ eſt præceptũ ſin- *Lib. 3. tex. 10. tomo 2.* gulare ſequẽs minorem ſingularem. Hæc autẽ ſingularia ſpectãt ad cogitatiuam directè. Et confirmatur, Quia uirtus ponitur in potentia cõſumatiua operis: vñ temperantia ponitur in concupiſcibili: & continentia, q̃ nõ eſt in illa, nõ eſt uirtus, q̃uis rectè diſponat *Li. 6. c. 8. ad fi. to. 5.* partẽ ſuperiorẽ, ſed cogitatiua eſt, q̃ conſumat diſcurſum de ſingularibus. ergo in ipſa ponenda eſt.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ pp rationes dictas oportet tam in intellectu, q̃ cogitatiua ponere habitũ, quo bene diſponatur ad prudentiæ actus. Scilicet, ſecundũ ꝙ apparet 6. Ethi. c. 1. & cap. penult. intellectus ex ſciẽtia in propoſito morali, cogitatiua aũt ex habitu circa ſingularia intellectiuo & rõcinati- *Porrecta per totum.* uo perficiatᷓ, pro quãto rectè iudicat de fine ſingulari, & rectè
260
præcipit de ſingulari opere, ac p hoc prudentia principaliter *Inf. q. 55. ar. 1. ad 1. & 12. q. 57 ar. 5. ad 3. & q. 61. a. 3. cor.* videatur eſſe cogitatiua, ſecundũ tñ authoris doctrinam, in *Li. 1. c. 13 in fi. to. 1.* intellectu principaliter ponitur. Et probatur ꝙ ita ſit tali rõne. Eiuſdem eſt habi- *Li. 6. c. 5. non procul a fine, t. 5.* tus, cui⁹ eſt actus: ſed actus prudentiæ eſt intellectus. ergo. Probatur minor. Actus prudentiæ eſt cognoſcere uniuerſale & ſingulare, & applicare illud huic, ut patet. ergo eſt intellectus, aut cogitatiuæ. Nõ. n. põt eſſe duorũ

non ſolũ cõſideratio rõnis, ſed A ẽt applicatio ad opus, qđ eſt finis practicæ rõnis. Nullus autẽ põt cõuenienter alteri aliqd applicarᷓ, niſi vtrũq; cognoſcat. ſ. & id, qđ applicãdũ eſt, & id, cui applicãdũ eſt. Operationes aũt ſunt ĩ ſingularib⁹: & iõ necesse eſt ꝙ prudẽs & cognoſcat vlia pricipia rõnis, & cognoſcat ſingularia, circa q̃ ſũt operationes.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ rõ primo qdẽ & principaliter B eſt vlium, põt tñ vles rõnes ad particularia applicare. Vñ ſyllogiſmorũ cõcluſiones non ſolũ ſunt vniuerſales, ſed ẽt particulares: qa intellectus ꝑ quandã reflexionem ſe ad materiam extendit, ut dr̃ in 3. de Anima.

Ad II dicẽdũ, ꝙ qa infinitas ſingulariũ nõ põt rõne humana comprehẽdi, inde eſt ꝙ ſunt incertæ ꝓuidẽtiæ noſtræ, ut dr̃ Sapien. 9. tñ ꝑ experientia ſin- C gularia infinita reducuntur ad ad aliqua ſinita, quæ ut in pluribus accidũt, quorum cognitio ſufficit ad prudẽtiam humanã.

Ad III dicẽdũ, ꝙ ſicut* Philoſo. dicit in 6. Eth. prudẽtia nõ cõſiſtit in ſenſu exteriori, quo cognoſcimus ſenſibilia ꝓpria: ſed in ſenſu interiori, q ꝑficitᷓ ꝑ memoriã, & ꝑ experimentũ ad prõptè iudicandũ de particularibus expertis: nõ tñ ita, ꝙ pru- D dẽtia ſit in ſenſu interiori ſicut in ſubiecto principali, ſed principaliter quidem eſt in ratione; ꝑ quandam autem applicationem pertingit ad hmõi ſenſum

ARTICVLVS IIII

Vtrum prudentia ſit virtus.

Ad qvartvm ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ prudẽtia nõ ſit virt⁹. Dicit. n.* Aug. in 1. de li. arb. ꝙ prudẽtia ẽ appetẽdarũ, & uitadarũ rerum ſciẽtia: ſed ſciẽtia cõtra virtutẽ diuiditᷓ, ut patet ĩ ꝑdicamẽtis. ergo prudẽtia ñ ẽ virt⁹.

¶ 2 Præt. Virtutis nõ ẽ uirt⁹, ſed artis eſt uirtus, ut † Phil. dicit in 6. Eth. ergo ars nõ eſt virt⁹: ſed ĩ arte ẽ prudẽtia. dr̃. n. 2. Parap. 2. de Hira. ꝙ ſciebat cælare omnẽ ſculpturã, & adinuenire prudẽter qđcũq; in ope neceſſariũ eſt. ergo prudẽtia nõ eſt virtus.

¶ 3 Præt. Nulla uirt⁹ põt eſſe immoderata: ſed prudentia eſt immoderata, alioquin fruſtra diceretur in Prouer. 23. c. Prudentiæ tuæ pone modum ergo prudentia non eſt uirtus.

Sed contra eſt, ꝙ Grego.* in 2. Moral. prudentiam, temperantiam, fortitudinem, & iuſtitiã dicit eſſe quatuor uirtutes.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ſupra* dictũ eſt, cũ de uirtutibus in cõi ageretur, uirtus eſt q̃ bonũ facit habẽtem, & opus eius B bonum reddit. Bonum aũt põt dici dupliciter. Vno modo materialiter pro eo qđ eſt bonũ: alio mõ formaliter ſm rationẽ boni. Bonum aũt, inquantũ huiuſmodi, eſt obiectũ appetitiuę virtutis: & iõ ſi q habitus ſunt, q faciant rectã conſiderationẽ rõnis nõ habito reſpectu ad rectitudinẽ appetitus, minus habẽt de rõne virtutis, tãquã ordinãtes ad bonũ materialiter. i. ad C id qđ eſt bonũ non ſub ratione boni. Plus aũt habent de rõne virtutis habitus illi, q reſpiciũt rectitudinẽ appetitus: qa reſpiciũt bonũ nõ ſolum materialiter, ſed ẽt formaliter. i. id quod eſt bonũ ſub rõne boni. Ad prudentiã aũt pertinet, ſicut* dictũ eſt, applicatio rectę rationis ad opus, qđ nõ fit ſine appetitu recto. Et iõ prudẽtia nõ ſolũ hẽt rõnẽ virtutis, quã habent aliæ D virtutes intellectuales: ſed etiã habet rationem uirtutis, quam habent aliæ uirtutes morales, quibus etiam connumeratur.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ Aug. ibi largè accepit ſcientiã pro qualibet recta ratione.

Ad II dicẽdũ, ꝙ Philoſ. dicit artis eſſe virtutẽ, qa nõ importat rectitudinẽ appetitus. Et iõ ad hoc, ꝙ hõ rectè utatᷓ arte, requiritᷓ ꝙ habeat uirtutem, q̃ fa- F ciat rectitudinẽ appetitus. Prudẽtia aũt nõ habet locũ in his, q̃ ſunt artis, tũ quia ars ordinatᷓ ad aliquem particularem finem: tum quia ars habet determinata media ꝑ quæ peruenitur ad finem: dr̃ tñ aliquis prudenter operari in his, quæ ſunt artis per ſimilitudinem quandã. In quibuſdam aũt artibus propter incertitudinem eorum, quibus peruenitur ad finẽ, neceſſarium eſt cõſiliũ, ſicut in medicinali, & in nauigatoria, ut dicitur in 3.* Ethic. *Li. 3. c. 3. tom. 5.*

Ad III dicendum, quòd illud dictum Sapientis non eſt ſic intelligendum, quòd ipſa prudentia ſit moderãda, ſed quia ſecundum prudentiam eſt aliquis modus imponendus.

diſparatorũ, ut patet in 2. de Aĩa ĩ proceſſu inueſtigatiuo ſenſus cõmunis, ergo vel eſt cogitatiuæ ſolius utentis intellectu & *Li. 2. Meta. c. 36.* hoc nõ qa cogitatiua nõ ſe extẽdit ad uniuerſale: uel eſt intellectus ſolius, uel utentis cogitatiua, & habetur intentũ, ꝙ. ſ. eſt principaliter in intel- *Ar. 1. huius q. ad 3. & 1. 2. q. 55. ar. 2. & 3. & q. 56. & 57.* lectu, in quo habitus ipſe eſt ſubiectiue: & ſecũdario in cogitatiua, in qua eſt experimẽtalis habitus, reddẽs cogitatiuã habilẽ ad cooperandũ intellectui in conſiliãdo, iudicando, & præcipiendo de ſingularibus: ita q; hi act⁹ principaliter ſunt intellectus, miniſterialiter aũt cogitatiuę: ꝓpter quod miniſterium, vt magis naturalis, & ætatẽ ſequitur prudẽtia, q̃ ſciẽntia, ut dicitur in 6. Ethic.

SVPER QV. XLVII. ART. IIII.

In ar. 4. aduerte, ꝙ prudẽtia pro quãto in ſola cognitione cõſiſtit, habẽt cõmunẽ rõnẽ uirtutis intellectualis, quia. ſ. eſt verorum tñ, quia. ſ. eſt uniuerſaliũ, q̃ ut in pluribus uera ſũt: *Ar. 3. huius q. & a. 1. ad 3.* ſed quia hoc nõ conuenit prudentiæ ſecũdũ ꝓpriam rõnem, qua ab alijs intelle- *Conclu.* ctualibus uirtutibus differt, qua. ſ. præceptiua eſt operis ſingularis, iõ hẽt ſpecialem rõnem uirtutis, qua eſt uirtus ſimpliciter, ſicut uirtus moralis, & ex eadẽ radice, ſcilicet rectitudine appetitus.

¶ In rñſione ad tertiũ cõclude Nouitie, ergo ly prudentiæ, eſt caſus genitiui. Argumẽtũ aũt procedebat ex caſu datiuo.

SVPER

ergo oẽs aliæ partes hoĩs ordinant ad rõnẽ, ſicut ad finẽ: ſed prudentia eſt recta rõ agibiliũ, vt † dictum eſt. ergo oĩa agibilia ordinant ad prudentiã, ^h ſicut ad finẽ ipſa. ergo p̄ſtituit finem omnibus uirtutibus moralibus.

¶3 Pręt. Propriũ eſt uirtutis, vel artis, ſeu potẽtiæ, ad* quã pertinet finis, ut p̄cipiat aliis uirtutib⁹, ſeu artib ad quas ptinẽt ea, q̃ ſunt ad finẽ: ſed prudẽtia diſponit & de aliis uirtutibus moralibus, & præcipit eis. ergo præſtituit eis finem.

SED CONTRA eſt, ꝙ * Philo. dicit in 6. Eth. ꝙ uirt⁹ moralis itẽtionẽ finis facit rectã: prudẽtia aũt, q̃ ad hãc. ergo ad prudẽtiã nõ ptinet p̄ſtituere finẽ uirtutibus moralibus, ſed ſolũ diſponere de his, quæ ſunt ad finem.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ finis uirtutũ moralium eſt bonum humanum. Bonũ aũt humanæ aiæ eſt ſm rõnẽ eſſe, ut patet p Dionyſiũ 4. ca. de diuin. nominib. Vñ ^m neceſſe eſt ꝙ fines moraliũ uirtutũ p̄exiſtãt ĩ rõne. ^n Sicut aũt in rõne ſpeculatiua ſunt q̃dã, ut naturalr̃ nota, quorũ eſt ĩtellectus, & q̃dã, quæ per illa innoteſcũt. ſ. cõcluſiones, quarũ eſt ſcientia: ita in ratione practica p̄exiſtũt quædam, ut principia naturaliter nota. Et hmõi ſunt fines uirtutũ moraliũ: quia finis ſe hẽt in operabilib. ſicut principiũ ĩ ſpeculatiuis, ut ſupra * habitũ eſt. Et quædã ſunt in ratione practica, ut cõclones: & hmõi ſunt ea, q̃ ſunt ad finem, in q̃ peruenimus ex ipſis finib. & horũ eſt prudentia applicãs uniuerſalia principia ad particulares conclones operabiliũ. Et iõ ^o ad prudẽtiã nõ pertinet p̄ſtituere finem uirtutibus moralibus, ſed ſolùm diſponere de his, quæ ſunt ad finem. ^q

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ virtutib⁹ moralibus pręſtituit finẽ rõ naturalis, quæ dr̃ ſynderesis, ut in 1. * habitũ eſt, nõ aũt C prudentia rõne iã * dicta. Et p hoc patet rñſio ad ſecundum.

AD III dicendũ, ꝙ finis non ptinet ad uirtutes morales, tanquàm ipſę p̄ſtituant finem: ſed qa tendunt in finem à rõne naturali p̄ſtitutũ, ad quod iuuãtur per prudentiam, quæ eis uiam parat, diſponendo ea q̃ ſunt ad finem. Vnde relinquitur, ꝙ prudentia ſit nobilior uirtutibus moralib. & moueat eas: ſed ſyn D deresis mouet prudẽtiã, ſicut ĩtellectus principiorũ ſciẽtiam:

ad finẽ, ſicut de ſcientia reſpectu concluſionũ. Sciẽtia nãq; ſp eſt concluſionum, ſed tñ ſcientia ſecundæ concluſionis eſt materialiter ſcientia principij tertiæ cõcluſionis: qa illamet ꝓpoſitio, q̃ fuit concluſio ſecundæ, eſt principiũ tertiæ demõſtrationis, & ſic de aliis. Et ſimiliter prudẽtia ſp eſt reſpectu eorum, q̃ ſunt ad finẽ: ſed cũ hoc ſtat, ꝙ prudẽtia reſpectu huius ad talẽ finẽ, ſit materialiter de fine reſpectu alterius ſubordinati illi medio, & ſic deinceps, prout contingit plura ſubordinari media ad unũ finẽ principalẽ. Quod enim fuit ad finẽ in primo diſcurſu, fit finis in ſecũdo diſcurſu, & ſic deinceps in tertio, & reliquis. Eſt & unũ aliud hic aduertẽdũ, ꝙ ſicut ſciẽtia dr̃ concluſionum nõ ut ſcitarũ, & cũ hoc ſtat ꝙ eſt p̄miſſarum ut cognitarum (Vtitur enim eis ut cognitis, applicando ad cõcluſionem) ita prudentia eſt tãtum eorum, quæ ſunt ad finem ut rerum præceptarum, & electarum: & cum hoc ſtat immò exigitur, ꝙ ſit finis, ut aſpecti, & intenti. Vtitur ſiquidẽ prudentia fine, applicando ipſum ad id, quod eſt ad finẽ. Secundo, poteſt uerti in dubium reſpectu finium propriorum uirtutum moraliũ, & iuxta hũc ſenſum tractatur in litera, & impugnatur a Scoto. Author. n. ſentit, quòd uirtuti morali finis præſtituitur à ſynderesi: quia naturalis ratio dictat, ꝙ in timoribus bonum rationis, & ſimiliter in concupiſcentiis, & ſimiliter in ira, & operationibus ſectandum eſt.

† Ar. 2. huius quęſt.

* li. 9. ca. 12. circa medium. tom. 5.

Concluſ. m

¶Ad primam ergo rationem Scoti dicitur, ꝙ licèt uirtutẽ moralem præcedat naturaliter prudentia, non tamen prudentia dictatiua de fine: ſed ſufficit naturalis rõ dictatiua de fine, & prudentia dictatiua de mediis ad finem. Probatio aũt dicens, quia uirtus moralis generatur ex electione finis, implicat in adiecto: quia electio non eſt finis, ſed eorum, quæ ſunt ad finẽ.

¶Ad ſecundum aũt dr̃, ꝙ ad unitatem prudentiæ reſpectu omnium mediorum ad finem, ſufficit unitas finis aſpecti à prudẽtia, & non requiritur unitas finis dictati ab illa. Accidit. n. unitati finis reſpectu eorum quæ ſunt ad finẽ, & directiui eorum in illum, ꝙ ſit dictatum ab hoc, uel altero: ſufficit. n. ꝙ ſit aſpectum à directiuo mediorum in illum. Argumentum autẽ procedit ac ſi directiuũ mediorum nõ cognoſceret finẽ, ad quem dictat media. & hæc ſat ſunt argumentis Scoti. Si qs tñ q̃reret, quare in parte intellectiua ponantur duę uirtutes reſpũ vnius materiæ moralis. ſ. ſynderesis, & prudentia, altera reſpũ finis, altera reſpectu eorum q̃ ſunt ad finem: in parte aũt appetitiua una tñ ponitur uirtus reſpectu finis, & eorũ, q̃ ſunt ad finẽ puta, caſtitas, Rñdẽdũ eſt, ꝙ ex hoc ꝙ cognitio pficit̃ ſecundũ qđ res ſunt in aĩa, ſequitur ꝙ alia ſit uirtus, qua aĩa iudicat aliqua ſcdm ſeipſa, & alia qua iudicat aliqua p reſolutionẽ ĩ alia. Aliter ſiquidẽ oportet eẽ diſpoſitũ circa hæc, & circa illa, ut patet ex diuerſitate luminis. Et ꝓpterea tã in intellectu practico, q̃ ſpeculatiuo alia eſt uirtus reſpectu principiorum, & alia reſpectu concluſionum. Ex hoc autem ꝙ appetitio perficitur, ſecundũ qđ anima tendit ad res, ſequitur ꝙ ſicut in rebus p eandẽ naturã aliquid mouetur ad medium & terminũ, ut patet in grauibus

A & leuibus: ita appetitus per eandem uirtutem tẽdat in finem, ut terminum, & id quod eſt ad finem, ut medium.

¶Ad dubium autem ad hominem, dicta in prima ſecundæ approbo adiunctis dicendis in hoc, & ſequenti articulo.

¶In rñſione ad tertiũ, aduerte tria. Primò, ꝙ formalis rñſio ad argũ cõſiſtit in hoc, ꝙ prudentia nõ p̄cipit uirtuti morali ſimpliciter, ſed diſponẽdo ea, q̃ ſunt ad finẽ. Secũdò, ꝙ ex eodem medio poterat argui ecõtra ſubſumendo, Sed uirtus moralis ẽ de fine ergo pręcipit prudẽtiæ, ex quo ipſa non eſt de fine. Et ex hoc ſeqtur, ꝙ virtus moralis eſt nobilior prudẽtia: nec euadit̃, ut in Prima ſecundæ dicebat̃, quia prudẽtia dirigit ĩ p̄ſtituendo finẽ, iõ author hæc tractat ĩ reſpõſione hac. Tertio, ꝙ hæc difficultas de ſuperioritate, & nobilitate inter uirtutẽ moralẽ, & prudẽtiã, obſcura ppea qa uirtus moralis eſt de fine: prudẽtia autẽ de his, q̃ ſunt ad finẽ, in p̄cedẽti libro loco allegato ſoluta eſt dupliciter. Primò, quia prudẽtia eſt ẽt d fine applicitè: ſecũdò, qa uirtus moralis nõ eſt de fine abſq; mẽdicatione à prudentia. Et quis utrũq; horũ ſit verũ in ſe, & nonnihil rñdeat difficultati: ſolutio tñ difficultatis ſimiliter hic ſumẽda eſt, ꝙ uirtutẽ aliquã eẽ finis, cõtingit dupliciter. ſ. executiuè, & authoritatiuè. Virt⁹ illa, q̃ ẽ de fine executiuè, p modũ exequentis tẽdit in illũ, ut patet in oĩbus executiuis actibus: uirtus aũt illa, q̃ eſt de fine authoritatiuè, intẽdit primò illũ, & circa illũ uerſatur an̄ omnem electionẽ. Dita aũt inter iſtas ad propoſitum eſt, ꝙ cum dicitur, ꝙ uirtuti de fine proprium eſt præcipere ei, quæ eſt de his, q̃ ſunt ad finem, intelligitur de ea, quæ eſt de fine authoritatiuè. Hæc. n. eſt, quæ finem præſtituit aliis, & præcipit, ut patet in artibus architectonicis, & charitate reſpectu aliarum uirtutũ. Virtus igitur moralis non eſt de fine authoritatiuè. ſed executiuè: quod patet ex eo, quòd uirtus ex principali actu ſuo iudicanda eſt. Conſtat aũt, ꝙ p̄cipuus actus uirtutis moralis eſt electio, ut patet ex ipſa eius diffinitione. 2. Eth. Virtus eſt habitus electiuus &c. electio aũt ad executionẽ E ſpectat, ſequitur. n. præceptum, & eſt ipſa executio appetitus in appetibile: vñ nihil reſtat, niſi exterior executio poſt electionẽ. Et propterea uirtus moralis non præcipit prudentiæ, nec eſt ea prior naturaliter: & tamen oporteret eam p̄cedere naturaliter prudentiam, ſi eſſet de fine authoritatiuè. Eſſet autem hoc, ſi uirtus moralis eſſet primo habitus intentiuus finis, hoc eſt, ſi primò perficeret intentionẽ finis: quĩ intentio non dependet ab his, q̃ ſunt ad finem. Dico autem primò, ꝙ uirtus moralis pficiendo primò electionem, perficit ſecundario intentionem. Propter quod in 6. Eth. dicitur, ꝙ facit intentionem rectam, & quòd principium prudentiæ firmat in anima. Et hoc eſt quod in litera a poſteriori, declaratur, dicendo, quòd finis non pertinet ad uirtutes morales, tanquam ipſæ præſtituant finem. Et excluſa ſuperioritate uirtutis moralis reſpectu prudentiæ, declaratur ſuperioritas econtrario: quia prudentia mouet eam, diſponendo ea quæ ſunt ad finem, quę eliguntur à uirtute morali, ut in ſequenti patebit articulo.

* q. 5. ar. 9 & q. 23. artic. 7. id 2. & q6. 26. art. 1. & 2. 3. q. 13. artic. 3.

Concluſ.

* 3. 1. q6. 79. ar. 12.

* In corp. art.

ARTICVLVS VII.

Vtrũ ad prudentiã pertineat inuenire medium in uirtutibus moralibus.

AD SEPTIMVM ſic ꝓcedit. Vĩ ꝙ ad prudentiã non pertineat inuenire mediũ in uirtutibus moralibus.[h] Cõſequi.n. mediũ eſt finis moraliũ uirtutum: ſed prudẽtia nõ præſtituit finẽ moralib. uirtutib. ut* oſtenſum eſt. ergo nõ inuenit i eis mediũ. ¶2 Præt. Illud qđ eſt ꝑ ſe, nõ vĩ cãm habere: ſed ipſum eſſe eſt G ſubiipſius cã, quia unumquodque dĩ eſſe per cãm ſuam: ſed exiſtere in medio conuenit virtuti morali per ſe, quaſi poſitũ in eius diffinitione, ut ex* dictis patet. non ergo prudentia[h] cauſat mediũ i uirtutib* moralib. ¶3 Præt. Prudentia operaĩ ſm modũ rõnis: ſed uirtus moralis *tẽdit ad mediũ per modum naturæ, qa ut Tulli* dicit i 2.* Rhethoricæ. Virtus eſt habitus per H modũ naturæ rõni cõſentane*. ergo prudentia non præſtituit medium uirtutibus moralibus.

SED CONTRA eſt, ꝙ i ſupra poſita* diffinitione uirtutis moralis dĩ, quod eſt in medietate exiſtens determinata ratione, prout ſapiens determinabit.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ[m] hoc ipſum, qđ eſt cõformari rõni rectæ, eſt finis ꝓprius cuiuslibet uirtutis moralis.* Tẽperantia.n. I hoc intẽdit, ne ꝑ cõcupiſcentias hõ diuertat a rõe: & ſilr fortitudo ne à recto iudicio rõnis diuertat, ꝑ timorem, uel audaciã: & hic finis ꝓſtitut* eſt homini ſm naturalẽ rõnem. Naturalis.n. rõ dictat unicuique, ut ſm rõnẽ opereĩ: ſed * quaĩr, & ꝑ q̃ hõ in operãdo attingat mediũ rõnis, ꝑtinet ad rõnem prudentiæ.[n] Licet.n. attingere mediũ ſit finis uirtutis moralis, tñ per K rectã diſpoſitionẽ eorũ, q̃ ſunt ad finẽ, medium inuenit. Et per hoc patet rñſio ad Primum.

AD II dicẽdũ, ꝙ ſicut agens naturale facit ut forma ſit i mã nõ tñ facit ut formæ cõueniãt ea, q̃ ꝑ ſe ei inſunt: ita ẽt prudẽtia mediũ cõſtituit in paſſionibus, & operationib. nõ tñ facit ꝙ mediũ q̃reĩ cõueniat uirtuti.

AD III dicẽdũ, ꝙ virtus moralis ꝑ modum naturæ intendit F ꝑuenire ad mediũ: ſed qa mediũ, ſm quod medium, non codẽ mõ inuenit in oĩbus: iõ inclinatio naturæ, q̃ ſp eodẽ modo operaĩ, ad hoc non ſufficit, ſed requiritur ratio prudentiæ.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum præcipere ſit principalis actus prudentiæ.

Nico. de N(y)ſe tracti. 5. par 3 po. 3. de Prud. q. 1.

AD OCTAVVM ſic ꝓcedit. Vĩ ꝙ ꝑcipere nõ ſit principalis act* prudẽtiæ. Præcipere.n. ꝑtinet ad[h] bona, q̃ ſunt fiẽda: ſed * Aug. 14. de Tri. ponit actũ prudentiæ præcauere inſidias ergo præcipere non eſt principalis actus prudentiæ.

¶2 Præt.* Philo. dicit in 6. Eth. ꝙ prudentis eſt[h] bñ conſiliari: ſed alius actus, vĩ eſſe conſiliari & præcipere, ut ex ſupra † dictis patet. ergo prudentię principalis actus non eſt præcipere.

¶3 Præt.[h] Præcipere, uel imperare vĩ ꝑtinere ad uolũtatẽ, cuius obiectũ eſt finis, & q̃ mouet aľs potẽtias aĩæ: ſed prudẽtia ñ eſt in uolũtate, ſed in rõe. ergo prudẽtiæ actus nõ eſt ꝑcipere.

SED CONTRA eſt, quod* Phil. dicit in 6. Ethi. quòd prudentia eſt præcipere.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ prudentia eſt recta rõ agibiliũ, ut ſupra* dictum eſt. Vnde oportet ꝙ ille ſit ꝑcipuus actus prudentiæ, q́ eſt ꝑcipuus actus rõnis agibiliũ, cuius qdem ſunt tres actus, quorũ primus eſt cõſiliari, qđ ꝑtinet ad inuẽtionẽ. Nã cõſiliari eſt q̃rere, ut ſupra * habitũ ẽ. Secũdus eſt iudicare de inuẽtis & hoc facit ſpeculatiua ratio: ſed practica rõ, q̃ ordinaĩ ad opus, ꝓcedit ulteri*. Et eſt terti* act* ei* ꝑcipere, q̃ qdẽ act* cõſiſtit i applicatiõe cõſiliatorũ, & iudicatorũ ad operãdũ. Et qa iſte act* ẽ ꝓpinquior fini rõnis practicæ, ide ẽ, ꝙ[m] iſte ẽ principalis act* rõnis practicæ, & ꝑ cõſequẽs prudẽtiæ.[n] Et hui* ſignũ ẽ, ꝙ ꝑfectio artis cõſiſtit i iudicãdo, ñ aũt i ꝑcipiẽdo. Iõ reputaĩ melior artifex, q̃ uolẽs peccat in arte, quaſi hñs rectũ iudiciũ, q̃ q peccat nolẽs, quod vĩ eſſe ex defectu iudicij: ſed i prudẽtia eſt econuerſo, ut dĩ in 6. * Ethi. Imprudentior.n. eſt qui uolens peccat, quaſi deficiẽs in principali actu prudẽtiæ, q̃ eſt præcipere, q̃ q peccat nolẽs.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ actus præcipiendi ſe extẽdit & ad bona ꝓſequẽda, & mala cauẽda:

SVPER QV. XLVII. ART. VII.

Porrecta per totum. 263

Inf. q. 123 arti. 12. & q. 141. ar. 8. Et 1. 2. q. 64. ar. 3 ad 3. & q. 66. arti. 2. Et 3. d. 33. q. 2. art. 5. *Ar. præc.

IN art. 7. eiuſdẽ 47. q. aduerte quatuor Primò dñam inter finẽ, & mediũ in uirtutibus moralibus, ꝙ licèt coincidãt in eadẽ rẽ, alia tñ eſt utriuſq; rõ. Mediũ.n. in cõparatione ad extrema dĩ. Et in ꝓpoſito, mediũ nõ ſcdm quãtitatẽ, ſed rõnẽ, ſeu proportionẽ dĩ, ut in 2. patet Eth. & opponiĩ utriq; extremo. ſ. improportionato ꝑ exceſſum, & improportionato ꝑ defectũ, finis aũt hoc nõ reſpicit Et propterea non miteris, ſi poſt quæſtionẽ de præſtitutione finis, q̃ritur de inuentione medij moralium uirtutum.

*Ar. 5. huius queſt.

¶ Secundò, ꝙ mediũ moralis uirtutis dupliciter interpretari poſſumus. Primo formaliter, pro ip'a medij rõne: ſecũdo materialiter, ꝓ re denominata media. Si ſumaĩ primo mõ, ſic ẽ bonitas rõnis: ſi ſecũdo mõ, ſic eſt res bona bonitate rõnis. & primo mõ ẽ finis moralis uirtutis: ſecũdo aũt eſt .d ꝙ eſt ad finẽ. Vñ moralis uirt* eligit operationẽ, ſeu paſſionẽ talẽ, tãtã &c. ut bonam ſecũdum rõnem. Materia n. eſt propter formam: & id quod eſt ad finẽ, ut materiale, eſt finis. ipſe autem finis, formale eſt.

*Lib. 2. de inuentione in fol. 4. ante fi.

*Ar. 5. huius q. arti.

Conclu. m

¶ Tertio, ꝙ quemadmodũ naturalis rõ dictat finẽ uirtutum moralium, ẽt dictat mediũ earũdem, inquãtũ opponiĩ extremo. ſ. exceſſui. Dictat ſiquidẽ naturalis rõ cuilibet, ꝙ nõ eſt iraſcẽdũ, delectãdũ, &c. pluſquã oportet: ſed an ſit iraſcẽdũ, triſtãdũ, delectandũ, nihil vel vſq; ad ult terminũ, non dictat naturalis rõ ſufficiẽti eui dẽtia abſq; rõnis diſcurſu. Propter qđ d hoc uariæ dñr opiniones, & ad moralẽ philoſophiã ſpectat hoc in cõi determinare, ut euidẽs nobis ſit. Ad prudẽtiã autẽ ſpectat uti principijs his, Nõ eſt pl*, uel minus delectadum &c. ſed moderatẽ, & applicare eas ad particulares paſſiones. ſ. hanc iſtã triſtitiã &c. Et ſic determinare q̃ ſit triſtitia media nõ maior, nec minor q̃ oporteat nũc, hic, ut ſic, in tali caſu &c. Et hæc ẽ rõ, quare prudẽtiæ tribuiĩ inuenire mediũ, ſynderesi ẽt præſtituere finem.

Conclu. p

¶ Quartõ, ꝙ mod* inueniẽdi mediũ i morali* a prudẽtia, ẽ ex parte materiæ, ita ꝙ ſicut i naturalib. agẽs diſponẽdo materiã, inducit formã i materiã, ita i moralib* recta rõ determinãdo operationẽ, ſeu paſſionẽ, i qua ſaluatur rõ medij, & ꝑcipiẽdo ꝙ illa operatio eligaĩ, facit ꝙ appetit* eligens huiõi operationẽ eligit operationẽ in medio cõſiſtentẽ, qđ eſt eligere materiã medij, & id qđ eſt ad finẽ, puta, tñ, talem, q; ſumere cibum, ꝑ ipſum bonũ rationis, quod eſt medium.

Porrecta per totum. 264

Inf. q. 51. ar. 2. Et 3. di. 33. q. 2 artic. 3. Et Ro. 8 le. 1. fi. Et Eph. 2. le. 8. lib. 14. c. 9. circa fi. to. 3.

*Li. 6 c. 5. in princi. to. 5.

* Art. 6 & 7. hui* q. & 1. 2. q. 66. 14. & 17.

¶ Ex his aũt patet & quõ prudẽtia diſponit ea, q̃ ſunt ad finẽ, & parat per hoc uiã virtuti morali, vt attingat finem eligẽdo illa, q̃ ſunt ad finem. Et propterea in Prima Secundæ dictum eſt, ꝙ inueniendo dirigit in præſtituendo finẽ, & non ſimpliciter: & quo mouet uirtutem moralẽ ducendo illam de potentia ad actũ, determinando, eligẽdo, & præcipiẽdo electionẽ illorũ: & quare magis in diffinitione moralis uirtutis poſitũ eſt mediũ, q̃ finis, ſeu bonũ rationis, quia. ſ. doctrina ex ꝓprijs, non ex cõibus eſſe debet: medium autem ſpecificat finem, & bonum rationis, ad hoc ſcilicet medium. Et ſimiliter ſpecificat qualia

*Li. 6. ca. 10. & in fi. li. tom. 5.

*Ar. 2. huius queſt.

*1. 2. q. 14. arti. 2.

Conclu. n

*Li. 6 c. 5. non lõge a fine, t. 5.

lis eſt operatio eligẽda, media ſcilicet, nõ extrema, & non dicit tantum in communi, quòd ſit bona.

¶ In rñſione ad tertiũ, habes vnde reddere potes aliam rõnẽ, quare virtus moralis nõ põt eſſe à natura, qa.ſ. mediũ nõ põt eẽ determinatũ à natura, qr natura determinata eſt ad vnũ. Mediũ aũt non vno, ſed multis modis oportet eſſe propter qd rõne determinet in vnoquoq; ſecundũ contingentia. Ex hoc namq; ꝙ mediũ non eſt à natura determinatum, ſequitur q. virtus, quæ nata eſt tendere ad mediũ, nõ eſt à natura: quia natura genita virtus ad vnũ determinata eſt, ut patet ĩ habitu principiorũ.

*Ar.2 huius & 1.2. q.7.

Porrecta per totum. 265

Infr.q.48 ar vnico, ad 5. Et q.54.a.2.

*Libr.10. Etym. ca. 18 & incipit, Sapiẽs, inter princ. & medium.

† ar.1.huius queſt.

SVPER QV. XLVII. ARTIC. IX.

IN art. 9. omiſſo.8. aduerte, ut penetres ꝓpriũ ſignificatũ ſolicitudinis, ꝙ ſolicitus, ſicut & ſolicito ſolicitas, à cito deriuat ſecundũ Grammaticã, mediãte cito & citus: & ſicut diuerſimodè inueniuntur compoſita, ut excito, ſuſcito &c. inuenitur ſolicito à ſolo & cito, mutato, o, in i, quaſi ex ſolo i. quietis loco moueo. Sed quia non ſolum in actiua, ſed paſſiua ſignificatione inueniuntur compoſita huiõi, ut patet de accitus: nõ propriè loquendo, ſolicitus paſſiuã hẽt ſignificationem, quaſi ſolo citũ, idest, motum, ad ſimilitudinẽ cõmoti ex ſuo loco, inquietum ſignificat. Verũ quia ad inquietudinẽ mentis circa agenda, cauẽda, euẽtuq; impoſitũ eſt nomen ſolicitudinis, iõ propriè ſignificare videtur inquietã attentionẽ. Quandiu namq; ſoliciti ſumus, ingetè attẽdimus: & econuerſo, quã diu inquiete attendimus, ſoliciti ſumus. Et iuxta hanc ſignificationẽ, oĩs oratorũ, poetarũ, ac eẽ ſacræ ſcripturæ vſus cõſonus inuenitur. Et iuxta hanc ſignificationem optimè ſpectat ad prudẽtiã. Inquieta ſiquidẽ attẽtio ad præcipiendũ, ad cauẽdum, circumſpiciendũ, diſcẽdum &c. maximè ad prudẽtiã ſpectat. Vñ Apoſt. ſolicitudinem oĩum ſe hẽre eccleſiarũ cõteſtatur, q inquietè attẽdebat, quõ ꝓficiebant, in quo deficerẽt, quo egerẽt &c. Nec id dicimus, ut Iſidorũ reprehendamus, quia ille nõ deriuationẽ, ſed etymologiam uocabuli dixit iuxta rei ſignificatæ, uel literarũ ſimilitudinẽ: quẽ in pluribus locis affert author vtens & his minimis locis ſanctorũ patrũ ad clarificãdam rem his ſpecialiter, quos ſacrorũ doctorũ lectio exercet. Explanatur nihilominus ex illa etymologia, ꝙ ſolicitus eſt actiuè citus, i. feſtinus. Qui.n. ingetè attẽdit alicui, feſtinè exequitur, cũ tempus eſt, & poteſt, alioquin non inquietè attendebat: quæ rit.n. hic quieſcere.

In poſt prædicamẽt. c. de oppoſitis, to.1.

*Li.4.c.3. a medio, tom.5.

*Li.10.c. 18. & incipit, ſapiens, inter pri. & medium.

*Li.6.c.9. parum a prin. to.5

Conclu.

*C. 24. in medio illius, to.1.

*Li.1.c.3. circa pri. & c.7. circa fi. to.5.

¶ In rñſione ad primũ aduerte, ꝙ ſolicitudo, ſeu inquieta attẽtio, niſi ſit ratione regulata, non ſpectat ad prudẽtiã. Et ꝓpterea author ſolicitudinis vocabulũ ad bonum determinans, quia multi ad effundẽdũ ſãguinẽ ſoliciti ſint, dixit, ꝙ cõſiſtit in pręcepto, & directione rõnis. Puto autẽ hoc ipſũ dixiſſe, qa licèt ſolicitudo abſolutè ad bonum, & malũ ſit, in morali tamen ſcientiã ad bonũ tantum uſurpata eſt.

*1. 2. q.44 art.2.

Porrecta per totum. 266

SVPER QV. XLVII. ARTIC. X.

Inf. q.49. ar.3. ad 3. Et 1.q.23 ar.1.cor.

*Li.5.c.1. circa finẽ pręcipuè, tom.5.

IN ar. 10 in rñſione ad ſcdm, dubiũ occurrit circa illud, Bonũ ꝓpriũ non põt eſſe ſine cõi, & eius ꝓbationẽ. Nã põt qs habere bonum honeſtũ, puta, uirtutẽ temperãtiæ, & utilẽ, puta, diuitias: & delectabile in ioco, uel ludo abſq; cõi bono. Nec ex hoc ꝙ Romani amabãt magis cõmunes, q̃ proprias diuitias, probatur, ꝙ propriæ nõ poſſunt eſſe abſq; communibus.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ author loquitur ad literã de bono utili, & delectabili, & intendit, ꝙ nõ põt haberi ſcdm ... tamẽ ſine bono cõmuni ... hinc ... relat onc

& tñ ꝓcauere inſidias non attribuit Aug. prudẽtię quaſi ad principalẽ actũ ipſius, ſed qa iſte actus prudẽtię nõ manet ĩ patria.

Ad II dicẽdũ, ꝙ bonitas cõſilij requiritur vt ea, quæ ſunt bene inuenta, applicentur ad opus. Et iõ ꝓcipere pertinet ad prudẽtiã, q̃ ẽ bene cõſiliatiua.

Ad III dicẽdum, ꝙ mouere abſolutẽ ꝑtinet ad uolũtatem, ſed ꝓcipere importat motionẽ cũ quadã ordinatione: & iõ eſt actus rõnis, ut ſupra * dictũ eſt.

ARTICVLVS IX.

Vtrum ſolicitudo pertineat ad prudentiam.

AD NONVM ſic ꝓcedit. Vr ꝙ ſolicitudo non ꝑtineat ad prudẽtiã. Solicitudo.n. inquietudinẽ quandã importat. Dicit enim* Iſidor. in lib. Etym. ꝙ ſolicitus dr, qui eſt inquietus: ſed motio † maximẽ ꝑtinet ad uim appetitiuã. ergo & ſolicitudo: ſed prudentia nõ eſt, in vi appetitiua, ſed in rõne, ut ſupra † habitum eſt. ergo ſolicitudo non pertinet ad prudentiam.

¶ 2 Præt. Solicitudini vr opponi certitudo † veritatis. vnde dr 1. Reg. 9. ꝙ Samuel dixit ad Saul. De aſinis, quas nudiuſtertius ꝑdidiſti, ne ſolicitus ſis, quia inuentæ ſunt: ſed certitudo ueritatis ꝑtinet ad prudentiã, cũ ſit virtus intellectualis. ergo ſolicitudo opponitur prudentiæ magis, quàm ad eam pertineat.

¶ 3 Præt.* Philoſ. dicit in 4. Ethi. ꝙ ad magnanimũ ꝑtinet † pigrũ eſſe, & otioſum: pigritię aũt opponit ſolicitudo. cũ ergo prudentia non opponat magnanimitati, qa bonum nõ eſt bono contrariũ, ut dicitur in Prędicamentis. ergo uidetur ꝙ ſolicitudo non pertineat ad prudentiã.

SED CONTRA eſt, quod dr 1. Petr. 4. Eſtote prudẽtes, & uigilate in orationibus: ſed vigilantia eſt idẽ ſolicitudini. ergo ſolicitudo pertinet ad prudentiã.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ ſicut dicit* Iſid. in li. Ety. Solicitus dr quaſi ſolers citus, inquãtum ſ. aliquis ex quadã ſolertia animi uelox eſt ad ꝓſequẽdũ ea, q̃ ſunt agẽda. Hoc aũt ꝑtinet ad prudentiã, cuius ꝓcipuus actus eſt circa agẽda ꝓcipere de ꝓconſiliatis, & indicatis. Vñ* Philo. dicit in 7. Ethi. ꝙ oportet operari quidẽ uelociter cõſiliata, cõſiliari aũt tardè. Et indè eſt, ꝙ ſolicitudo propriè ad prudentiã ꝑtinet*. Et ꝓp hoc* Aug. dicit lib. de moribus Eccleſiæ, ꝙ prudentiæ ſũt excubię, atq; diligẽtiſſima uigilãtia, ne ſubrepẽte paulatim mala ſuaſione fallamur.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ motus quidem pertinet ad uim appetitiuã, ſicut ad principium mouens tamen ſecundum præceptũ, & directionem rõnis, in quo conſiſtit rõ ſolicitudinis.

Ad II dicẽdũ, ꝙ ſm.* Phil. in 1. Ethi. Certitudo nõ eſt ſimiliter q̃renda in oĩbus, ſed in unaquaq; materia ſm propriũ modũ. Quia verò materiæ prudentiæ ſunt ſingularia contingentia, circa quæ ſunt operationes humanæ, non poteſt certitudo prudentiæ tanta eſſe, quòd omnino ſolicitudo tollatur.

Ad III dicendũ, ꝙ magnanimus dr eſſe piger, & otioſus, ñ qa de nullo ſit ſolicitus, ſed qa nõ eſt ſuꝑfluẽ ſolicitus de multis: ſed cõfidit ĩ his, de qbus cõfidẽdũ eſt, & circa illa nõ ſuꝑfluẽ ſolicitatur. Superfluitas.n. timoris, & diffidẽtiæ facit ſuꝑfluitatẽ ſolicitudinis: qa timor facit cõſiliari nos, ut ſ.* dictũ ẽ, cũ de paſſione timoris agerẽt.

ARTICVLVS X.

Vtrum prudentia ſe extendat ad regimen multitudinis.

AD DECIMVM ſic ꝓcedit. Vr ꝙ prudẽtia nõ ſe extendat ad regimen multitudinis, ſed ſolũ ad regimẽ ſuijpſius. Dicit.n.* Phil. in 5. † virtus relata ad bonũ cõe ẽ iuſtitia: ſed prudẽtia differt à iuſtitia. ergo prudẽtia nõ refertur ad bonum commune.

¶ 2 Præt. Ille vr eſſe prudens, q ſibijpſi † bonum quærit, & operatur: ſed frequenter illi, qui q̃runt bona cõmunia, negligunt ſua. ergo non ſunt prudentes.

¶ 3 Præt. Prudentia diuidit contra tẽperantiã, & fortitudinẽ: ſed tẽperãtia, & fortitudo uidẽtur dici † ſolũ ꝑ cõparationẽ ad bonũ ꝓpriũ. ergo ẽt prudẽtia.

SED CONTRA eſt, qđ Domin.* dicit Mat. 24. Quis puta ẽ fidelis ſeruus, & prudẽs, quẽ cõſti-

P 4

tuit dominus ſup familiã ſuã? F

RESPON. Dicendum, ꝙ* ſicut Phil. dicit in 6. Ethi. Quidã poſuerũt ꝙ prudẽtia non ſe extẽdit ad bonum cõe, ſed ſolũ ad bonũ propriũ: & hoc ideò, q2 exiſtimabãt ꝙ non oportet hominẽ q̃rere niſi bonũ propriũ: ſed hæc æſtimatio repugnat charitati, q̃ nõ q̃rit q̃ ſua ſunt, vt dr̃ 1. Ad Cor. 13. Vñ & Apo. de ſeipſo dicit 1. ad Cor. 10. Nõ quærens quod mihi vtile ſit, ſed G quod multis, ut ſalui fiant. Repugnat ẽt rõni rectæ, quæ hoc iudicat, ꝙ bonũ cõe ſit melius, q̃ bonum unius. Quia ergo ad prudentiã pertinet rectè conſiliari, iudicare, & præcipere de his, per q̃ peruenitur ad debitũ finẽ, manifeſtũ eſt, ꝙ m prudẽtia nõ ſolũ ſe habet ad bonum priuatũ unius hominis, ſed etiã ad bonũ commune multitudinis*.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ H Philoſ. ibi loquit̃ de uirtute morali. Sicut aũt omnis virtus moralis relata ad bonum cõe, dicitur legalis iuſtitia: ita prudentia relata ad bonum cõe, vocatur prudentia politica. Nam ſic ſe habet politica ad iuſtitiam legalẽ, ſicut ſe hẽt prudẽtia ſimpliciter dicta ad uirtutem moralẽ.

AD II dicẽdũ ꝙ ille, qui q̃rit bonum cõe multitudinis, ex cõſequenti ẽt quærit bonum ſuũ I ꝑp duo. Primò quidẽ, quia bonum proprium non poteſt eſſe ſine bono cõi vel familię, uel ciuitatis, aut regni. Vñ Maximus Valerius* dicit de antiquis Romanis, ꝙ mallebant eſſe paupe res in diuite imperio, q̃ diuites in paupere imperio. Secundò, q2 cũ hõ ſit pars domus, uel ciuitatis, oportet ꝙ hõ cõſideret quid ſit ſibi bonũ ex hoc, ꝙ eſt prudens circa bonũ multitudinis. Bona. n. diſpoſitio partiũ accipit̃ ſm habitudinẽ ad totum, q2 vt* Aug. dicit in lib. confeſſ. Turpis eſt oĩs pars ſuo toti nõ cõueniens, uel non congruens.

AD III dicẽdum, ꝙ ẽt temperantia, & fortitudo poſſunt referri ad bonũ cõe. Vñ de actib⁹ earũ dant̃ ꝓcepta legis, ut dr̃ in 5.* Ethi. Magis tñ prudentia, & iuſtitia, quę pertinent ad partẽ rõnalem, ad quam directè pertinent communia, ſicut ad partẽ ſenſitiuam pertinẽt ſingularia.

ARTICVLVS XI.

Vtrum prudentia, quæ eſt reſpectu boni proprij, ſit eadem ſpecie cum ea, quæ ſe extendit ad bonũ commune.

AD VNDECIMVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ prudẽtia, q̃ eſt reſpectu boni ꝓprij, ſit eadẽ ſpecie cum ea, q̃ ſe extẽdit ad bonum cõe. Dicit. n.* Philo. in 6. Ethi. ꝙ politica, & h prudentia idẽ habitus eſt: eſſe aũt, nõ idem ipſis.

¶2 Præt.† Phil. dicit in 3. Politicæ, ꝙ eadẽ ẽ virt⁹ uiri boni, & boni principis: ſed politica maxime ẽ i principe, i quo ẽ ſicut architectonica. cũ ergo prudentia ſit uirtus boni uiri, vr̃ ꝙ ſit idẽ habit⁹ prudẽtia, & politica.

¶3 Præt. Ea, quorũ unũ ordinat̃ ad aliud, non h diuerſificãt ſpeciẽ, aut ſubiectũ habit⁹: ſed bonũ propriũ, qđ pertinet ad prudentiã ſimpliciter dictã ordinatur ad bonũ cõe, quod pertinet ad politicam. ergo politica, & prudẽtia non differunt ſpecie, neq; ſm habitus ſubſtantiam.

SED CONTRA eſt, ꝙ diuerſæ ſciẽtiæ ſunt politica, q̃ ordinat̃ ad bonũ cõe ciuitatis: & œconomica, q̃ de his ẽ, q̃ ꝑtinẽt ad bonũ cõe dom⁹, uel familię: & monaſtica, q̃ eſt de his q̃ ꝑtinẽt ad bonũ vni⁹ ꝑſonæ. ergo pari rõne & prudẽtiæ ſunt ſpẽs diuerſæ, ſm hãc diuerſitatẽ materiæ.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ſupra *dictũ eſt, ſpecies habituum diuerſificant̃ ſm diuerſitatẽ obiecti, q̃ attenditur penes rationẽ formalem ipſius. Rõ autem formalis omnium, q̃ ſunt ad finẽ, attendit̃ ex parte finis, ſicut ex ſupra* dictis patet. Et iõ neceſſe eſt, ꝙ ex relatione ad diuerſos fines diuerſificent̃ ſpẽs habi K tus. Diuerſi aũt fines ſunt bonũ ꝓpriũ vnius, & bonum familiæ, & bonum ciuitatis, & regni. Vnde m neceſſe eſt, ꝙ prudẽtiæ differant ſpecie ſm differentiam horum finiũ, ut ſ. una ſit prudẽtia ſimpliciter dicta, q̃ ordinat̃ ad bonũ ꝓpriũ. Alia aũt eſt œconomia, q̃ ordinat̃ ad bonũ cõe domus, uel familiæ. Et tertia politica, q̃ ordinatur ad bonũ cõe ciuitatis, uel regni*.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Philoſ. non intendit dicere, quòd politica ſit idem ſecundum ſubſtantiam habitus cuiuſlibet prudentiæ, ſed pru-

---

*Li. 5. c. 3. circa finẽ videt̃ in auꝗto. 5.

relatione ad bonum cõe, hoc eſt, niſi proprium pro cõi bono ſit paratum, non rectã rõne habetur. Et hoc probatur per Romanos nõ ex abdicatione fatua bonorũ, ſed ex recta ratione propria bona pro cõmunibus ſic ponebãt, ut mallent propria nõ habere, communitate ea habẽte, quam communitatẽ non habere, & ſe habere. Optimum autẽ fuiſſet & ipſos, & cõmunitatem habere.

SVPER QV. XLVII. ARTIC. XI.

IN art. 11. eiuſdẽ q. dubium occurrit multiplex. Primum eſt, Quo pacto ĩ virtute boni viri includ. virtus principis, cum diſtinguant̃ ſpecie, vt in corporear. dr prudentia monaſtica, q̃ eſt virtus boni uiri, & prudẽtia politica, quæ eſt uirtus principis. Scdm eſt, Quo pacto valet rõ literæ, q2 ad bonum virũ pertinet poſſe bene principari; & bene ſubijci. Ex hoc. n. ſi ſequitur, ꝙ includat virtutem principis, ſequitur ẽt ꝙ includat virtutem ſubditi, pari rõne. Et cum uirtus principis diſtinguatur ſpecie à virtute ſubditi, ut in litera dr̃ ex Ariſtotele, ſequitur, ꝙ virtus boni viri includat oppoſitas virtutes. Tertium dubium eſt, q2 falſum eſt, ꝙ ad bonũ uirũ ſpectet poſſe bene præeſſe, & ſubeſſe. Multi enim ſũt viri boni, q̃ non poſſent bene præeſſe, ut experientia teſtatur. Quartũ eſt dubium politicũ in ꝓcedenti lib. de q. 9. Quare ſ. virt⁹ boni viri mag. identificatur uirtuti principis, q̃ ciuis, ut dicatur, ꝙ eadem eſt virtus boni uiri, & boni principis, & q. nõ eſt eadem uirtus boni uiri, & boni ciuis, cum ẽt ad bonũ ciuem ſpectet poſſe bene ꝓeſſ. & ſubeſſe, ut in eodem 3. Politicorum dicitur.

Conclu.

*Li. 4. c. 4. in titulo de Acha familia ĩ fine.

*Li. 3. c. 8. inter mediũ & fi. tom. 1.

*Li. 5. c. 1. a medio, tom. 5.

¶ Ad horum euidentiam ſcito, ꝙ ſunt hic quatuor genera uirtutum. ſ. virtus uiri, virtus ciuis, uirtus ſubditi, & uirtus principis, & ẽt in primo Politicorũ capite penultimo, & tertio Politicorũ capite ſecundo patet, uirtus uiri eſt perfecta uirtus, q̃ eſt prudentia monaſtica. Hæc enim oẽs virtutes morales cõnexas hẽt, ut superi⁹ patuit. Virtus ciuis ẽ bene ſe hẽre, ad rẽp. Virt⁹ principis eſt bene præcipere ſimpliciter. Virtus ſubditi eſt quantum ſibi attinet, parere. Ex qbus dr̃, ꝙ in uirtute boni viri clauditur in potentia proxima & uirtus ſubditi, & uirtus principis. Et de uirtute quidem ſubditi facilè patet, quia prudens non eſt, qui ſubeſſe neſcit. De uirtute autẽ principis ex hoc probatur, quia cui tñ naturalis luminis, & ſtudioſę exercitationis conceſſum eſt, ut prudẽtiæ uirtutem, quæ ſine alijs moralibus eſſe nequit, acquiſierit, valde propinquus ẽ, ut etiam princeps ſit. Et per hoc patet ſolutio primorum duorum dubiorum.

Perfecta per totum.

267 Inf. q. 48. ar. unico, cor. fi. & ad 2. Et 2. 2. q. 57. a. 9. ad 4.

*Li. 6. c. 8. in princ. tom. 5.

†Li. 3. c. 3. a medio, tom. 5.

¶ Ad tertium autem dicitur, ꝙ licèt multi ſint boni uiri prudentia infuſa, quę ſequitur gratiam, qui neſciunt præeſſe, cõmuniter tamen boni uiri prudentia acquiſita, ſciunt ſaltem in potẽtia proxima præeſſe: & de hac prudentia loquitur Philo. quæ hic tractatur.

¶ Ad quartũ dicitur, ꝓmittendo duo. Primum eſt, ꝙ hic non eſt ſermo de identitate, qua aliqua dicũtur una res, ſed de idẽtitate ſubiecti: ita ꝙ nõ intendimus dicere, ꝙ una uirtus eſt eadem alteri ſecundi unitatem realem cum illa, ſed ſecundum unitatem ſubiecti, ita q. virtus boni viri eſt eadem ſubiecto uirtuti principis, & econtra. Non eſt autem ſic eadem uirtuti ciuis, quia poteſt eſſe bonus ciuis, & non bonus vir.

* Argu. 5. huius q. & 1. 2. q. 54. ar. 2.

* 1. 2. in Prolo & q. 102. artic. 1.

Conclu.

¶ Secundum

dētię, quę ordinat̃ ad bonū cōe: A q̃ qdē prudētia dr̃ ſm cōem rōnē prudentia, prout .ſ. eſt q̃dam rō recta agibilium. Dr̃ aũt politica, ſm ordinem ad bonū cōe.

AD SECVNDVM dicēdū, ꝙ* ſicut Phil. ibidē dicit. Ad bonū virum pertinet poſſe bñ principari, & bñ ſubijci. Et iō in uirtute boni uiri includit̃ ēt uirtꝰ principis: ſed uirtus principis & ſubditi differt ſpē, ſicut ēt uirtꝰ uiri & mulieris, ut ibidem dicitur. B

AD III. dicēdū, ꝙ ēt diuerſi fines, quorū unꝰ ordinat̃ ad aliū, diuerſificant ſpēm habitus, ſicut ſequeſtris, & militaris, & ciuilis differūt ſpecie, licèt finis vniꝰ ordinet̃ ad finē alterius. Et ſimiliter licèt bonū unius ordinetur ad bonū multitudinis, tamē hoc nō ĩpedit, quin talis diuerſitas faciat habitꝰ differre ſpē: ſꝫ ex hoc ſequit̃, ꝙ habitꝰ, q̃ ordinat̃ ad finē ultimū, ſit principalior, & imperet alijs habitibus. C

ARTICVLVS XII.

Vtrum prudentia ſit in ſubditis, an ſolum in principibus.

AD DVODECIMVM ſic proceditr̃. Vr̃, ꝙ prudētia non ſit in ſubditis, ſed ſolū in principibus. Dicit .n.* Phil. in 3. Politi. ꝙ prudentia ſola eſt propria uirtus principis: aliæ aũt uirtutes ſunt cōes ſubditorum, & principum. [h] ſubditi aũt non eſt virtus D prudentia, ſed opinio uera.

¶2 Pręt. In 1. Polit. dr̃, ꝙ [h] ſeruus oīno non hēt, q̃d cōſiliatiuum: ſed prudētia facit bñ cōſiliatiuos, ut dr̃ i 6.† Eth. ergo prudentia ñ cōpetit ſeruis, ſeu ſbditis.

¶3 Præ. Prudētia eſt [h] pceptiua, vt ſ.* dictū ē: ſed pcipere nō ptinet ad ſeruos, uel ſubditos, ſed ſolùm ad principes. ergo prudentia non eſt in ſubditis, ſed ſolùm in principibus.

SED CONTRA eſt, quod Philoſ. dicit in 6.† Ethi. ꝙ prudētiæ politicæ ſunt duæ ſpēs. Vna q̃ eſt legū poſitiua, quæ ptinet ad principes, alia q̃ retinet cōe nomen politicæ, quæ eſt circa ſingularia: hmōi autem ſingularia peragere, pertinet etiam ad ſubditos. ergo prudentia nō eſt ſolū principū, ſed ēt ſubditorum. E

RESPON. Dicendum, ꝙ prudētia in rōne eſt: regere aũt, & gubernare propriè rōnis eſt. & iō vnuſq̃ſq; inquātū participat de regimine, & gubernatione, intm̃ cōuenit ſibi habere rōnē & prudētiā. Manifeſtum eſt aũt ꝙ ſubditi, inquantū eſt ſubditꝰ, & ſerui, inquātū eſt ſeruus, nō eſt regere & gubernare, ſed magis regi & gubernari: & iō [m] prudētia non eſt uirtus ſerui, inquantum eſt ſeruus, nec ſubditi, inquantum eſt ſubditus: [n] ſed quia quilibet hō inquantū eſt rōnalis, participat aliquid de regimine ſm arbitrium rationis, intantum conuenit ei prudentiam habere. Vndè manifeſtum eſt, ꝙ [p] prudentia quidem in principe eſt ad modum artis architectonicæ, ut dicitur in 6.* Ethico. in ſubditis autem ad modum artis manu operantis.

AD PRIMVM ergo dicēdum, ꝙ verbū Phil. eſt intelligēdum, p ſe loquēdo, q̃a .ſ. prudētia nō eſt virtꝰ ſubditi, inquātū hmōi.

AD II. dicēdū, ꝙ ſeruus non hēt quid conſiliatiuū, inquātū eſt ſeruus, ſic .n. eſt inſtrumentū Domini: eſt tñ conſiliatiuus, inquantum eſt animal rōnale.

AD III. dicendū, ꝙ per prudentiā homo non ſolū pcipit alij, ſed ēt ſibiipſi, prout .ſ. rō dr̃ ĩ cpere inferioribus viribꝰ.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum prudentia poſſit eſſe in peccatoribus.

AD DECIMVMTERTIVM, ſic pcedit̃. Vr̃ ꝙ prudētia poſſit eſſe in pctōribus. Dicit .n. Dominus, Luc. 26. Filij huius ſæculi, [h] prudētiores filijs lucis ĩ gñatione ſua ſunt: ſed filij hhius ſęculi ſunt pctōres. ergo in peccatoribus poteſt eſſe prudentia.

¶2 Præt. Fides eſt [b] nobilior uirtus quam prudentia: ſed fides poteſt eſſe in peccatoribus. ergo & prudentia.

¶3 Præt. Prudentis hoc opus maxime dicimus, bñ conſiliari, vt dr̃ in * 6. ſed multi pctōres ſunt boni conſilij. ergo multi peccatores hñt prudentiam.

*Li. 6. c. 5. circa prĩ. & cap 7. a med. to. 5

SED CONTRA eſt, quod Philoſ. dicit in 6.† Ethico. Impoſſibile eſt prudentem eſſe non entem bonum: ſed nullus peccator eſt bonus. ergo nullus peccator eſt prudens.

†Li. 6. ca. 12. id fin. tom. 5.

RESPON. Dicendū, ꝙ prudētia dr̃ tripliciter. Eſt .n. q̃dā prudentia falſa, vel p ſimitudinē dicta. Cū .n. prudens ſit, q̃ bñ diſponit ea, q̃ ſunt agenda propter aliquem bonum finem, ille qui propter malū finem, aliqua diſponit congruentia illi fini, habet

¶Secundum eſt, ꝙ ciues ſunt in duplici dñt, quidam præclari; quidam cōes, & ꝙ licet virtus eius abſolute & uiri boni ſeparentur uirtus tñ boni uiri & præclari ciuis eadē eſt ſubiecto: qñ ad utrūq; ſpectat poſſe, & ſcire bñ pēſſe & ſubeſſe, ut ibidem ab Ariſtotele dr. Rō ergo quare uirtus boni viri & principis coeunt eſt ſcdm Ariſtotelem q̃a pñceps tenet locū rōnis præceptiuę ſimpliciter & nō ad hoc vel illud particulare. Ad perfectionem aũt rōnis præceptiuæ ſimpliciter exigitur oīs moralis uirtus. Vñ ēt bñ ſubeſſe debet ſcire & poſſe princeps, alioquin nō bene præeſt. Ciuis aũt abſolute locum tenet participantis rationem, ut nautæ in naui, cui nō eſt opus, niſi ſecundum ſuum officium quod particulare eſt, bene ſe habere.

*Loc cita to in arg.

SVPER Q. XLVII. ART. XII.

IN art. 12. dubiū eſt, de qua prudentia eſt ſermo, monaſtica, an politica. Et eſt rō dubij, quia argumenta oīa pro, & contra, ſūnt de prudentia politica, ut patet intuenti. Determinatio aũt corporis art. & reſpōſiones, ad prudentiā monaſticā declinant dum dicunt ꝙ ſeruus in quantum habet rationis arbitrium eſt animal rationale eſt conſiliatiuus, habet prudentiam præcipit ſibiipſi. Hęc enim monaſticæ ſunt prudētię.

Porrecta per totum. 268

Inf. q. 49. ar. 3 ad 3. Et q. 50. a. 2. cor.

*Li. 3. Politi. cap. 3. a med. o tomo 5.

†Li. 1. cap. vlt. poſt mediú tomo 5.

†Li. 6. cap. 5. tom. 5.

¶Ad hoc dr̃, ꝙ totus ſermo eſt de prudentia politica: ita ꝙ ſen ſus tituli eſt. An prudentia politica ſit in ſolis principibus, an ēt in ſubditis. Et rō eſt quia ſic ſolum ſaluatur ſermo formalis in argumentis pro & contra, & concluſionibus de prudētia architectonicę, & manualiter. Hæc .n. diſtinctio non monaſticæ, ſed politicę prudentiæ eſt.

*Ar. 8 huius queſt.

†Li. 6. c. 8. in princi. tom. 5.

¶Ad obiecta aũt in oppoſitum dr̃, ꝙ ſubditus, ſeu ſeruus non eſt veiut mobile & organū irrōnale, ſed rōnale: & ppea ſecūdū politicę prudētiæ rōnem obſequi & ſeruire debet, & conſiliari vt ipſum decet, ne velut brutū aīal exequat̃. Et ſimiliter ſperare, ne pp irā ebrietatem, timiditatem, dimittat ſeruire. ſibi ipſi &c. Et hæc inferius in quæſt. 50. art. 2. clarius patent.

SVPER Q. XLVII. ART. XIII.

Nic. de Nyſe Tract. ſ. p. 3. ſer. 3. q. 2.

IN ar. 13. dubiū occurrit circa illud. Prudentia vera, & perfecta in pctōribus eſſe non poteſt, cum ſuperius dictum ſit, ꝙ virtutes morales acquiſitæ poſſunt eſſe ſine charitate, ac per hoc in peccatoribus.

Concl. m

¶Ad hoc dr̃, ꝙ ſermo literæ huius formaliter intellectus eſt veriſſimus, & intelligendus & proportionaliter, ꝙ .ſ. prudentia infuſa non poteſt eſſe in pctōribus ſimpliciter. Prudentia aũt acquiſita nō poteſt eſſe in pctōribus infra vitæ naturalis terminos. Qui .n. pctōres ſunt in his, quæ ſolo naturali lumine dictant, prudentes non ſunt prudētia acquiſita: & q pctōres ſunt abſolute ſiue in naturaliter, ſiue in ſupernaturaliter notis, prudentia infuſa carent ſed memēto, ꝙ pctōr reſpectu prudentiæ acquiſitę, & infuſę non eodem modo ſumitur: quia vnicus actus imprudētię tollit infuſam, non autem acquiſitam: & quia Author theologice loquitur de prudentia infuſa, & pctōribus, .i. exiſtentibus in mortali pctō eum vnico intendere ut.

Concl. p

*Li. 6. c. 8. circa pri. tom. 5.

Porrecta per totum. 269

Inf. q. 50. ar. 3. ad 2 Et q. 51. a. 1. ad 3. Et vir. qu. 5. ar. 2. cor. & ad 3.

¶In eodem art. circa prudentiam imperfectam, pp defectum præcepti.

falſam prudentiā, iuquantū illud accepit ꝓ fine, non eſt vere bonum, ſed ſm ſimilitudinē, ſicut dr̄ aliqs bonus latro. Hoc.n.mō pōt ſm ſimilitudinem dici prudēs latro, qui cōuenientes vias adinuenit ad latrocinandū: et hmōi eſt prudentia, de qua Apoſt. dicit ad Rom. 8. Prudentia carnis mors eſt, q.ſ. finem vltimum cōſtituit in delectatiōe carnis. Secūda āt prudentia eſt quidē uera, quia adinuenit uias accōmodatas ad finē uere bonū, ſed eſt imꝑfecta duplici ratione. Vno mō, qa illud bonū, qđ accipit pro fine, nō eſt cōis finis totius humanæ uitæ, ſed alicuius ſpecialis negotij, puta, cum aliquis adinuenit vias accōmodatas ad negotiandum, uel ad nauigādū dr̄ prudēs negotiator, uł nauta. Alio mō, qa deficit in principali actu prudentiæ, puta, cū aliqs recte conſiliatur, & bn̄ iudicat ēt de his, quæ pertinent ad totā vitam, ſed nō efficaciter ꝓcipit Tertia āt prudentia eſt & uera & ꝑfecta, q̄ ad bonū finē totius vitę rectè cōſiliatur, iudicat, & & ꝓcepit.[m] Et hæc ſola dr̄ prudentia ſimpliciter, q̄ in pctōribus eſſe nō pōt: prima āt prudētia eſt in ſolis pctōribus. Prudētia āt imperfecta eſt cōis bonis & malis, maxime illa q̄ eſt imꝑfecta ꝓp finem particularē[n] Nā illa quæ eſt imperfecta ꝓp defectum principalis actus, etiam non eſt niſi in malis.

Ad primum ergo dicendū, ꝙ illud uerbum Dn̄i intelligit de prima prudentia: unde non dr̄ ſimpliciter, quòd ſint prudentes, ſed in generatione ſua.

Ad II. dicendum, ꝙ fides in ſui rōne non importt aliquam cōformitatē ad appetitū rectorū operū, ſed rō fidei cōſiſtit in ſola cognitiōe: ſed prudētia importat ordinē ad appetitum rectū, tū q̄a principia prudentiæ sūt fines operabiliū, de q bus aliqs hēt rectā æſtimationē ꝑ habitus virtutū moraliū, q̄ faciūt appetitum rectū, vn̄ prudentia non pōt eſſe ſine uirtutibus moralibus, vt ſ.* oñſum eſt: tum ēt prudentia eſt ꝓceptiua rectorū operum, quod nō cōtingit niſi exiſtente appetitu recto. Vn̄ fides, licet ſit nobilior q̄ prudētia pp obiectū, tn̄ prudētia ſm ſui rōnē magis repugnat pctō, qđ ꝓcedit ex ꝑuerſitate appetitus

Ad III. dicendū, ꝙ pctōres pn̄t quidem eſſe bn̄ cōſiliatiui ad aliquem finem malū, uel ad aliquod particulare bonū. Ad finē āt bonū totius vitę nō ſunt bn̄ cōſiliatiui ꝑfecte, quia cōſilium ad effectum nō perducūt Vn̄ nō eſt in eis prudentia, q̄ ſe hēt ſolū ad bonū: ſed ſicut Phil. dicit in 6.* Ethic. eſt i talibus dinotica, i. naturalis induſtria q̄ ſe hēt ad bonū & malū vel aſtutia quæ ſe habet ſolum ad malum quā ſupra† diximus falſam prudentiam, vel prudentiā carnis.

Articulus XIIII.

Vtrum prudentia ſit in omnibus habentibus gratiam.

AD quartumdecimum ſic ꝓcedit. Vr̄, ꝙ prudentia nō ſit in oībus hn̄tibus grām. Ad prudentiā.n. requirit[h] induſtria q̄dam, ꝑ quā ſciant bn̄ ꝓuidere q̄ agenda ſunt: ſed multi hn̄tes grām, carēt tali idustriā. ergo ñ oēs hn̄tes grām, hn̄t prudentiā.

¶2 Præt. Prudens dr̄, qui eſt[a] bn̄ cōſiliatiuus, vt* dictum eſt: ſed multi hn̄t grām, q non ſunt bn̄ cōſiliatiui, ſed neceſſe hn̄t regi conſilio alieno. ergo nō oēs habentes gratiam, hn̄t prudentiā.

¶3 Præt. Philoſo. dicit in 3. Top. ꝙ iuuenes nō conſtat eſſe[h] prudentes: ſed multi iuuenes habēt grām. ergo prudentia non inuenitur in oībus gratiā hn̄tibus.

Sed contra eſt, ꝙ null9 hēt grām, niſi ſit uirtuoſus: ſed nullus pōt eſſe uirtuoſus, niſi hēat prudentiam: dicit.n.* Gre. in 2. Mora. ꝙ cæterę uirtutes, niſi ea q̄ appetūt prudēter agāt, virtutes eſſe nequaquā pn̄t. ergo oēs hn̄tes gratiam hn̄t prudentiā.

Resp. Dicēdū, ꝙ neceſſe eſt virtutes eſſe cōnexas, ita ut qui unam habet, omnes habeat, ſicut ſupra* oſtenſum eſt.[m] Quicunque autem habet gratiam, habet charitatē. Vnde neceſſe eſt, quòd habeat omnes alias virtutes. Et ita cū prudentia ſit uirtus, vt* oſtēſum eſt neceſſe eſt, quòd habeat prudentiam.[n]

Ad primum ergo dicēdū ꝙ duplex eſt induſtria Vna qdē q̄ eſt ſufficiens ad ea q̄ ſunt de neceſſitate ſalutis: & talis idustria daī oībus hn̄tibus grām, quos vnctio docet de oībus, ut dr̄ 1. Ioan. 2. Eſt āūt alia induſtria plenior, ꝑ quam aliquis ſibi, & alijs

præcepti, nota ꝙ deficere in præcepto contingit dupliciter. Primo deficiēdo ab his, q̄ ita ſunt neceſſaria ad finē totius uitæ, vt ſine his finis intētio vera nō ſaluet: ſecundo deficiendo ab his, q̄ opportuna quidem ſunt ad finē, & ſine eis licèt finis intentio ſaluet, impeditū illius via horum priuationem. Primo modo prudentia deficeret in præcepto ſimpliciter: ſecundo aūt modo ſecundum quid, quia ibi à fine auerſio eſſet, & pctm̄ mortale: hic aūt citra finē & ueniale. Et quia author de defectu ſimpliciter loquit̄, iō dixit ꝙ prudentia imperfecta ob defectū ꝓcepti nō eſt, niſi i malis.

¶In eod. ar. in rn̄ſione ad ſecundum, dubiū eſſet, Quō fides dr̄ in ſui rōne non claudere appetitū recti operis, cū fides ſit in intellectu moto a uolūtate ad credēdū Deo, quod eſt opus rectū: Sed hoc ceſſat ex eo, ꝙ author hoc in loco diſtinguit rectum opus contra cognitionem rectā, & uult prudentiā à fide differre in hoc, ꝙ illa claudit in ſe appetitū recti operis rectitudine moris, ſeu charitatis: illa aūt non, licèt illa claudat in ſe appetitum rei operis rectitudine intellectuali, propter quod in ſola cognitione nō omnino, ſed ſic, rectum excludēdo appetitum, conſiſtere dicitur. Concl. m

SVPER Q. XLVII. AR. XIIII. XV. ET XVI

IN trib. ar. ult. q. 47. nihil aliud eſt ſcribēdū, niſi ꝙ pro ultimo q̄ſt.ſ. paſſio corrūpit aſtimationem prudētię. uidere poteſ q̄ diffuſe ſcripſimus in præcedenti li. vbi declarauim9, quō qualis unuſquiſq; eſt talis finis ei vr, & progreſſum generationis prudentiæ.

¶Pro antepenultimò uerò aduerte in rn̄ſione ad ſcd̄m diuinę adoptionis ſufficientiam, ut egentibus cōſilio filijs, diſcretionē tribuerit n ali, & boni conſilij: & exercentibus ſeir actibus in ſuarum virtutum

augmentum uſq; ad perfectionem ſolidi cibi largiatur.

¶In ratione āt ad tertiū cū legis, in iuuene non eſſe prudentiam ſcd̄m habitū, nec ſecū dū actū intellige nō de actu prudentię ſecundum ſuam ſubſtantiam, ſed de actu formato prudentiæ, hoc eſt, ꝙ iuuenis nō hēt actum prudentiæ eo modo, quo prudēs hēt ipſum, qui ex habitu prudentiæ operatur, q̄uis hēat q̄q; actū prudētiæ eo mō quo actum aliquis ante habitum ſicut multi etiam operatur iuſto, ſed non ut iuſti: & multi operantur fortia. Per hoc. n. habetur differētia inter infuſam, & acquiſitam prudentiam, ꝙ illa ſcd̄m habitū pōt eſſe in puero iuuene, & ſcd̄m actū etiā formatū ex habitu infuſo, iſta neutro modo.

¶In penulti. āt arti dubiū duplex occurrit. Primum in corpore art. vbi dr̄, ꝙ fines vitæ ſunt determinati, uiæ āt quæ ſunt ad fines, ſunt indeterminatæ, de qua indeterminatione eſt ſermo. Nō de numerali, quia ſic ēt fines eſſent indeterminati, cum habeāt infinita ſingularia. Nec ſpecifica, tū quia non ſunt infinitæ ſpecies ſub prudētia vnius ſpeciei: tum quia differentia inter mediū in Milone, & Philo. nō eſt niſi numeralis ſub eadem ſpecie, ſicut prudentia eſt eiuſdem ſpeciei in utroque.

¶ Secundum autem eſt circa rationē reddītam in reſponſione ad tertium, Quare prudentia non poteſt eſſe homini naturalis, quia ſcilicet eius ratio, cum ſit uniuerſalium ad infinita ſingularia

*Li. 6. c. 11. a medio, tom. 5.

†In corp. art.

Porrecta per totum.

270

Inf. q. 51. ar. .. ad 3.

*Ar. præc. & 8.

*Lib. 2. ca. 56. parū ante medium.

*1. 2. q. 65 art. 1.

Concl. m

*Ar. 4 huius quęſt.

*1. 2. q. 58 art. 5. & q. 85. ar. 1.

põt prouidere nõ ſolũ de his, q̃ ſunt neceſſaria ad ſalutẽ, ſed ẽt de quibuſcũq; pertinẽtib. ad humanã uitã: & talis induſtria nõ eſt in oĩbus habentibus gratiã.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ illi q̃ indigẽt regi cõſilio alieno, ſaltẽ in hoc ſibijpſis conſulere ſciunt, ſi gratiam habent, ut aliorum requirant conſilia, & diſcernant cõſilia bona a malis.

AD TERTIVM dicẽdũ, ꝙ prudẽtia acquiſita cauſatur exercitio actuum: unde indiget ad ſui gñationem experimento, & tẽpore, ut dr̃ in 2.* Ethi. Vnde nõ põt eſſe in iuuenibus nec ẽm habitum, nec ẽm actum: ſed prudẽtia gratuita cãtur ex infuſione diuina. Vñ in pueris baptizatis nõdum hñtibus vſum rõnis, eſt prudentia ẽm habitum, ſed non ẽm actum, ſicut & in amentib. In his aũt, qui iam hñt uſum rõnis, eſt ẽt ẽm actum, quantũ ad ea quæ ſunt de neceſſitate ſalutis: ſed per exercitium meretur augmentum quouſq; perficiat̃, ſicut & cæteræ uirtutes. Vnde & Apo. dicit ad Heb. 5. ꝙ perfectorũ eſt ſolidus cib. eorũ, q̃ ꝑ cõſuetudine exercitatos hñt ſẽſus ad diſcretionẽ boni, & mali.

[*Lib. 2. in princ. li & li. 6. c. 8 a medio, tomo 5.]

ARTICVLVS XV.

Vtrum prudentia inſit nobis à natura.

AD QVINTVMDECIMVM ſic proceditur. Vr̃, ꝙ prudentia inſit nobis a natura. Dicit.n.* Philoſ. in 6. Ethi. ꝙ ea quæ pertinẽt ad h prudentiã naturalia uñr ẽe .ſ. ſyneſis, gnome, & hmõi, non aũt ea, quæ pertinent ad ſapientiam ſpeculatiuam: ſed eorum, quæ ſunt unius generis eadem eſt originis ratio. ergo etiã prudentia ineſt nobis à natura.

[*Li. 6. ca. 11. a med. tom. 5.]

¶ 2 Præt. Aetatum uariatio eſt ẽm naturã: ſed prudentia conſequit̃ h ætates, ſecundũ illud Iob 12. In antiquis eſt ſapientia, & in multo tempore prudentia. ergo prudentia eſt naturalis.

¶ 3 Præt. h Prudentia magis cõuenit naturæ humanæ, quã naturæ brutorum aĩalium: ſed bruta aĩalia habẽt quaſdam naturales prudentias, ut patet per * Philoſ. in 8. de hiſtorijs animaliũ. ergo prudẽtia eſt naturalis.

[*Li. 8 c. 10 & li. 9. c. 5. & 6. to. 4.]

SED CONTRA eſt, ꝙ † Philoſ. dicit in 2. Ethi. ꝙ uirtus intelle-

[†Li 2. c. 1. tomo 3.]

A ctualis plurimum ex doctrina hẽt & generationem, & augmentum, iõ experimento indiget & tpe: ſed prudentia eſt uirtus intellectualis, ut ſupra * habitum eſt. ergo prudentia non ineſt nobis a natura, ſed ex doctrina, & experimento.

[*Ar. 4 huius queſt.]

RESPON. Dicendũ, ꝙ ſicut ex * præmiſſis patet, prudentia includit cognitionem & uliũ, & ſingularium operabilium, ad B quæ prudens uſia principia applicat. Quãtũ ergo ad uſem cognitionem, eadem rõ eſt de prudentia, & ſcia ſpeculatiua: quia m utriuſq; prima principia vlia ſunt naturaliter nota, n ut ex 5.* dictis patet, niſi ꝙ pricipia cõia prudentiæ ſunt magis connaturalia hoi. Vt.n.* philoſo. dicit in 10. Eth. Vita, q̃ eſt ẽm ſpeculationẽ, eſt melior, q̃ quæ eſt ẽm hominẽ: ſed p alia pricipia uſia po C ſteriora ſiuẽ ſint rõnis ſpeculatiuæ, ſiuẽ practicæ, non hr̃ ꝑ naturam, ſed per inuentionẽ ẽm viã experimẽti, vel per diſciplinã. q Quãtũ aũt ad particularẽ cognitionem eorũ, circa q̃ operatio cõſiſtit, eſt iterũ diſtinguẽdum: quia operatio cõſiſtit circa aliquid, uel ſicut circa finẽ, vel ſicut circa ea, quæ ſunt ad finẽ. Fines ãt recti humanæ vitæ ſunt determinati, & iõ r põt ẽe D naturalis iclinatio reſpectu horũ finium: s ſicut 5.* dictũ eſt, ꝙ qdam hñt ex naturali diſpõne quaſdã uirtutes, quib. inclinant̃ ad rectos fines, & per cõns etiã hñt naturaliter rectũ iudiciũ de hmõi finib. ſed ea quæ ſunt ad finem in rebus humanis, nõ ſunt determinata, ſed multipliciter diuerſificantur ẽm diuerſitatem perſonarũ, & negotiorum. Vnde qa inclinatio naturæ ſp eſt ad aliquid determinatũ, talis cognitio nõ põt hoi ineſſe E naturaliter, licẽt ex naturali diſpõne un* ſit aptior ad hmõi diſcernẽda, q̃ alius, ſicut ẽt accidit circa cõcluſiones ſpeculatiuarũ ſciarũ. Quia ergo prudentia nõ eſt circa fines, ſed circa ea, q̃ ſunt ad finẽ ut ſupra* habitũ eſt, iõ x prudẽtia nõ eſt naturalis*

[*Art. 2. & 3.] [*Ar. 6. huius queſt.] [*Li. 10. ca. 7. & 8. tomo 5.] [*1.2. q. 63 ar. 1. & 2.]

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ philoſo. ibi loquitur de pertinentibus ad prudentiam, ſecundũ quòd ordinatur ad fines. Vnde ſupra præmiſerat, ꝙ principia ſunt eius, quod eſt gratia, id eſt finis, & propter hoc non facit inter ea mentionem de eubolia, quæ eſt conſiliatiua eorum, quæ ſunt ad finem.

[Concl. *Ar. 6. huius queſt.]

AD II. dicendũ, ꝙ prudẽtia magis eſt in ſenibus

non

gularia ſe extẽdit. Probã ſũ.n erat, q. ad infinitas uias rõ hois ſe extẽdit: qm̃ hoc eſt oppoſitum eius, quod inuenit̃ in brutis, quę per determinatas vias procedendo, a natura prudentias ſortita ſunt ſuas. In lia autẽ probat̃, ꝙ ad infinita ſingularia ſe extẽdit.
¶ Ad primum dubiũ dr̃, ꝙ diuerſitas finiũ, & diuerſitas uiarũ ad fines uirtutum in hoc conueniunt, q. tam fines, q̃ uiæ in infinitis ſaluant̃ ſingularibus: differunt autem in hoc, ꝙ rõnes finiũ determinatæ ſunt, vnde & rõnes cõprehendũtur, quot ſunt: rõnes aũt viarũ indeterminatæ ſunt: quod ex hoc patet, ꝙ nulla rõne comprehendi põt, quot ſunt modi, quibus medium uirtutis cõſtituit̃: ſed iuxta diuerſitatẽ perſonarũ, locorum, tpm, inſtãtium, operationũ &c. tanta ſit diuerſitas, vt non ſolùm indeterminata ſit nobis, ſed ſimpliciter infinita videat̃, in potẽtia tamẽ. Hmõi aũt diuerſitas, ꝙ ſpecifica ſit, patet ex authoritate huius lfæ diuidẽtis indeterminationem mediorũ contra determinationẽ finiũ. Cõſtat.n. finiũ determinationẽ eſſe ſpecificam: & per hoc inſinuat̃, ꝙ mediorum indeterminatio eſt ſpecifica, ut ſicut affirmatio determinationis ponit̃ cã affirmationis naturalitatis. ita negatio determinationis mediorum ponit̃, cauſa negationis naturalitatis. Et rõne probat̃. Min*.n. vr̃, ꝙ ex finitis literarũ elementis fiãt infinitæ ſecundùm ſpeciem diſtinctæ dictiones ob uariã earũ cõpoſitionem, q̃ ex infinitis concurrentibus ſingularibus perſonarum &c. reſultent infinitæ ſpecies modorum: qm̃ facilius ex infinitis infinitas ſpecifica, q̃ ex finitis fit: ſed conſtat ibi infinitatẽ ſpecificam. ergo rõnale eſt & hic infinitatẽ ſpecificam ponere.
¶ Ad primam aũt obiectionẽ in oppoſitũ, dr̃, ꝙ non incõuenit infinitas uiarũ ſpẽs ſub unius ſpeciei prudẽtia cõuniri: qa

[Porrecta per totum. 271 2. di. 23. q. 2. ar. 2. co. fi. Et veri. q. 18. artl. 7. ad 7.]

ſub una formali rõne prudentiæ tota earum diuerſitas cõtinetur, ſicut ſub una grãmatica infinitę ſũt dictiones continent̃.
¶ Ad ſecundam autẽ dr̃, q. hi modi nõ diſtinguunt̃ ſpecie in genere moris, niſi ſecundum, ꝙ diuerſarum ſunt uirtutũ, puta, prudentiæ, temperantiæ &c. ſed diſtinguunt̃ ſpecie in genere uiæ humanę: ita ꝙ uniuerſæ uiæ prudentiæ ſunt unius ſpeciei puta, prudentię. Sunt aũt infinitarum ſpecierum uiæ humanę: ſicut mas & fœmina ſunt unius ſpeciei in genere animalis, puta, hominis, uel bouis Sunt autẽ diuerſarum ſpecierum in genere ſexus, diſtinguuntur .n. ut uiæ, quãuis non diſtinguantur termino: ſicut arcus in infinitum multiplicabiles ſuper puncta ſemicirculi, diſtinguunt̃, vt viæ inter eoſdem terminos.
¶ Ad ſcdm dubium dr̃, ꝙ ex hoc, ꝙ ratio eſt infinitorum, ſingularium, ſequitur, quòd ſit infinitorum modorum, qui ex uaria tot ſingulariũ concurrentia conſurgũt, ac per hoc, quòd ſint infinitæ uiæ rationis ad finem: quod erat probandum. Ex hoc .n. ꝓuenit, quòd prudentia, quæ eſt recta ratio humanarũ uiarũ, non poſſit eſſe naturalis: qa natura ad determinatã uiam, & non ſolùm, terminũ inclinat̃, ut patet in naturalibus compoſitis, & in operibus aĩalium irrationalium.

[Concl.] [Conclu.] [Concl.]

non ſolum propter naturalem diſpoſitionem qui ætatis motibus paſſionum ſenſibilium, ſed etiam propter experientiam longi temporis.

Ad tertium dicendum, quòd etiam in brutis animalibus ſunt determinatæ viæ perueniendi ad finem. Vnde videmus, ꝙ omnia animalia eiuſdem ſpeciei ſimiliter operantur ſed hoc non poteſt eſſe in homine pp rationem eius quæ, cũ ſit cognoſcitiua vniuerſaliũ, ad ĩfinita ſingularia ſe extẽdit.

Articvlvs XVI.

Vtrum prudentia poſſit amitti per obliuionem.

Porrecta per totum.
272
1.2.q.53. ar.1. cor. Et uer.q. 18.arti.7. ad 6.

Ad decimumsextum ſic proceditur. Videtur ꝙ prudentia poſſit amitti per obliuionem. Scientia.n.cum ſit neceſſariorũ, eſt^h certior q̃ prudẽtia, quæ eſt cõtingentium operabilium: ſed ſcia amittit̃ ꝑ obliuionẽ. ergo multo magis prudentia

¶2 Præt. Sicut* Philo. dicit in 2. Ethi. Virtus ex eiſdem gñatur, & corrũpitur cõtrario mõ factis: ſed ad gñationem prudentiæ neceſſarium eſt^h experimentum, ꝙ ſit ex multis memorijs, vt dr̃ in princ.* Meta. ergo cum obliuio memoriæ opponatur, videtur ꝙ prudentia per obliuionem poſſit amitti.

*Li.1.c.3. & 2. to.5.
*Li.1.c.1. non longe a prin. tom.3.

¶3 Præt. Prudentia nõ eſt ſine cognitione^h vniuerſalium: ſed vniuerſalium cognitio poteſt per obliuionem amitti. ergo & prudentia.

Sed contra eſt, ꝙ * Philoſ. dicit in 6. Ethico. quòd obliuio eſt artis, & non prudentiæ.

*Li.6.c.5. in fine. to mo 1.

Respon. Dicendũ, ꝙ obliuio reſpicit cognitionem tm̃, & iõ per obliuionẽ põt aliqs artẽ totaliter perdere, & ſimiliter ſciam, q̃ in rõne cõſiſtũt: ſed prudentia nõ cõſiſtit in ſola cognitione, ſed ẽt in appetitu: quia, ut * dictum eſt, principalis eius actus eſt ꝑcipere, quod eſt applicare cognitionẽ habitã ad appetendũ, & operandum. Et iõ^m prudẽtia nõ directẽ tollit̃ ꝑ obliuionẽ, ſed magis corrũpit̃ per paſſiones.^p Dicit.n.* Philoſ. in 6. Eth. ꝙ delectabile, & triſte puertit æſtimationem prudentiæ. Vnde Dan. 13. dr̃. Spẽs decepit te, & concupiſcẽtia ſubuertit cor tuũ. & Exo. 23. dr̃. Ne accipias munera, q̃ excœcant ẽt prudentes.^p Obliuio tñ põt impedire prudentiã, inquantum procedit ad ꝑcipiendũ ex aliqua cognitione, q̃ per obliuionẽ tolli pt̃^q.

*Ar.8. huius quęſt. Concl. m
*Li.6.c.5. a medio, tom.1.
Conclu. p

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ ſcia eſt in ſola rõne, unde de ea eſt alia rõ, ut ſupra * dictum eſt.

*In corp. ar. & 1.2. q.53. ar.1.

Ad secvndvm dicendũ, quòd experimentum prudentiæ non acquiritur ex ſola memoria, ſed ex exercitio rectè præcipiendi.

Ad tertivm dicẽdũ, ꝙ prudẽtia principaliter cõſiſtit nõ in cognitione vl̃ium, ſed in applicatione ad opera, ut * dictum eſt: & iõ obliuio ul̃is cognitionis non corrũpit id, quod eſt principale in prudẽtia, ſed aliqđ ĩpedimẽtũ ei affert, ut dictũ eſt.

*Ar.3. huius quęſt.

Svper Q. XLVIII.

In q.48. vnico contẽta ar. nihil occurrit ſcribendũ aliud, q̃ vt partes quaſi integrales prudentiæ ita ſigãtur in aĩo, & exercitatione firmẽtur in operibus, initium ſumendo à docilitate, & non ſempi frequen-

QVAESTIO XLVIII.

De partibus prudentiæ, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de partibus prudentiæ. Et circa hoc quærunt̃ quatuor

¶ Primò, Quę ſint partes prudentiæ.

¶ Secundò, De partibus quaſi integralibus eius.

¶ Tertiò, De partibus ſubiectiuis eius.

¶ Quartò, De partibus potentialibus.

tiſſime th. Audimus n. ad propoſitũ multa interrogantes, rõci nan es, uel quaſi proponentes ſaltẽ ſingularia, quæ plurimum proſunt prudentiæ aliorũ gubernatiuæ.

Articvlvs I.

Vtrum conuenienter aſſignentur tres partes prudentiæ.

Porrecta per totum.
273
Inf.q.49. Et 3.d.33. q.3 ar.1.

Ad primvm ſic procedit̃. Vr̃, ꝙ incõuenienter aſſignent̃ tres partes prudẽtiæ. Tullius.n. in 2. Rhetoricæ, ponit tres partes prudẽtiæ, ſ. memoriã intelligẽtiã, & prudẽtiã. Macrobius aũt † ſm̃ ſniam Platonis, attribuit prudentiæ ſex. ſ. rõnẽ, itellectũ, circunſpectionem, prouidentiam, docilitatem, & cautionẽ. Ariſt. aũt in 6. Ethi. dicit ad prudentiã ꝑtinere euboliam, ſyneſim, & gnomen. Facit ẽt mentionẽ circa prudentiã de euſtochia, & ſolertia, ſenſu, & intellectu. Quidam aũt alius Philoſ. Græcus dicit, ꝙ ad prudentiam decẽ pertinẽt. ſ. eubolia, ſolertia, prouidentia, regnatiua, militaris, politica, œconomica, dialectica, rhetorica, phyſica. ergo vr̃ ꝙ ul̃ una aſſignatio ſit ſupflua, ul̃ alia diminuta.

Tullius l. li.2. de inuentione in fol.4. ante finẽ. † Macrob. in 2. fol. ante me. li.1. in Sõnium Scipionis. † Li.6. c.9. 10.11. to. 5.

¶2 Pręt. Prudentia diuidit̃ cõtra^h ſciam: ſed politica, œconomica, dialectica, rhetorica, phyſica, ſũt quædam ſciæ. non ergo ſunt partes prudentiæ.

¶3 Pręt. Partes non excedunt totũ: ſed memoria intellectiua, uel itelligẽtia, rõ, ſenſus, & docilitas, nõ ſolũ ꝑtinẽt ad prudẽtiã, ſed ẽt ad oẽs habit⁹ cognoſcitiuos. ergo nõ debẽt poni partes prudẽtiæ.

¶4 Pręt. Sicut cõſiliari, & iudicare, & ꝑcipere ſũt act⁹ rõnis practicæ, ita ẽt & uti, ſicut ſ. habitũ* eſt. ſicut ergo eubolia adiũgit̃ prudẽtiæ, q̃ ꝑtinet ad cõſiliũ, & ſyneſis, & gnome, quæ pertinẽt ad iudicium: ita ẽt debuit poni aliquid^h pertinens ad vſũ.

* 1.2. q.16. ar.1.

¶5 Præt. Solicitudo ad prudentiam pertinet, ſicut ſupra dictum * eſt. ergo etiam inter partes prudẽtiæ ſolicitudo poni debuit.

*q. ꝑced. art.9.

Respon. Dicendum, ꝙ triplex eſt pars. ſ. ĩtegralis, ut paries, tectũ, & fundamẽtũ ſũt partes dom⁹: ſubiectiua, ſicut bos & leo ſunt partes aĩalis: & potẽtialis, ſicut nutritiuũ, & ſenſitiuũ ſunt partes aĩę. Tribus ergo modis pñt aſſignari partes alicui uirtuti. Vno mõ ad ſimilitudinẽ partiũ integraliũ, ut ſ. illa dicãtur eſſe partes uirtutis alicui⁹, q̃ neceſſe eſt cõcurrere ad pfectũ actũ virtutis illi⁹. Et ^m ſic ex oib. enumeratis pñt accipi octo partes prudentiæ. ſ. ſex,* quas enumerat * Macrobi⁹, q̃b. addẽda ẽ ſeptima. ſ. memoria, q̃ ponit Tulli⁹, & euſtochia, ſiuè ſolertia, q̃ ponit Ariſt. Nã ſens⁹ prudẽtię, ẽt intellect⁹ dr̃. Vnde Philoſ. dicit * in 6. Eth. Horũ ergo oportet habere ſenſum, hic aũt eſt intellect⁹.^p quorũ octo quinq; ꝑtinẽt ad prudẽtiã ſm̃ id, ꝙ eſt cognoſcitiua. ſ. memoria, rõ, itellect⁹, docilitas, & ſolertia. Tria uerò alia ꝑtinẽt ad eam ſm̃ ꝙ eſt pręceptiua, applicando cognitionem ad opus. ſ. prouidentia, circunſpectio, & cautio, ^q quorũ diuerſitatis rõ patet ex hoc, ꝙ circa cognitionem tria ſunt cõſideranda. Primò quidẽ ipſa cognitio, q̃ ſi ſit pteritorũ, eſt memoria: ſi autem pñtium, ſiuè cõtingentium, ſiuè neceſſariorum, uocat̃ intellectus, ſiue intelligẽtia. Secundò ipſa cognitionis acquiſi-

Concl. m
*Locis in argu. citatis.
* Lib. 6. c. 11. circa finem to. 5.
Concl. p

tio, quę fit vel per diſciplinã, & ad hoc ꝑtinet docilitas: uel inuētionē, & ad hoc ꝑtinet euſtochia, q̃ eſt bona cõiecturatio, hui⁹ aũt pars, vt dr̃ in 6.* Et hi. eſt ſolertia, q̃ eſt uera cõiecturatio medij, ut dr̃ in 1. Poſter. Tertio, cõſiderād⁹ eſt uſus cognitiõis, ſm, ſ. ꝙ ex cognitis aliquib. ꝓcedit ad alia cognoſcēda, uel iudicāda, & hoc ꝑtinet ad rõnē. Rõ autē ad hoc, ꝙ rectè ꝑcipiat, tria dēt hr̄e. Primo quidē, ut ordinet aliquid accommodũ ad finē, & hoc pertinet ad prouidentiam. Secundò, ut attēdat circũſtantias negotii, quod pertinet ad circũſpectionē. Tertiò, ut uitet ipedimēta, qđ ꝑtinet ad cautionē.

*Li. 6. c. 9. & 1. Poſte. circa finē, tom. 5.

Partes aũt ſubiectiuæ uirtutis dicunt ſpēs eius dē diuerſæ: & hoc modo partes prudentiæ, ſm ꝙ ꝓpriè ſumunt, ſunt prudētia, ꝑ q̃ aliqs regit ſeipſum: & prudētia, per q̃ aliqs regit multitudinē, q̃ differũt ſpē, ut dictũ * eſt. Et iterũ prudentia, q̃ eſt multitudinis regitiua, diuidit ſm diuerſas ſpēs multitudinis. Eſt.n. q̃dam multitudo adunata ad aliqđ ſpāle negotiũ, ſicut exercitus cõgregat ad pugnã dũ, cuius rr̃a eſt prudētia militaris. Quædam uerò multitudo eſt adunata ad totam uitã, ſicut multitudo uni⁹ dom⁹, uel familiæ, cuius rr̃a eſt prudentia œconomica. Et ēt multitudo uni⁹ ciuitatis, vel regni, cui⁹ qdē rr̃a directiua eſt in principe regnatiua: in ſubditis aũt politica ſimpliciter dicta. Si vero prudētia ſumat largè, ſm ꝙ icludit ēt ſciam ſpeculatiuã, ut ſ. dictũ * eſt, tũc ēt partes eius ponunt dialectica, rhetorica, & phyſica, ſm tres modos ꝓcedēdi in ſcijs, quorũ unus eſt per demonſtrationē ad ſciam cãuſã, quod pertinet ad phyſicam, ut ſub phyſica itelligant oēs ſciæ demõſtratiuæ. Ali⁹ modus eſt ex probabilib. ad opinionē faciēdam, quod pertinet ad dialecticã. Tertius modus eſt ex qbuſdã cõiecturis ad ſuſpitionē inducēdã, uel ad aliqualiter perſuadēdũ, quod ꝑtinet ad rhetoricã. Pōt tñ dici, ꝙ hæc tria ꝑtinēt ad prudētiã ēt ꝓpriè dictã, q̃ rõcinat interdũ qdē ex neceſſarijs, interdũ ex probabilib. interdũ āt ex qbuſdã cõiecturis. Partes āt potētiales alicuius uirtutis dicunt uirtutes adiũctæ, q̃ ordinant ad aliquos ſecũdarios actus, uel materias, quaſi nõ hñtes totã potētiam principalis uirtutis. Et ſcđm hoc ponunt partes prudētiæ eubulia, q̃ eſt circa cõſiliũ: & ſyneſis, q̃ ē circa iudiciũ eorũ, in qb. oportet quandoque a communi lege recedere. Prudentia uerò eſt circa principalem actum, qui eſt præcipere.

Concl. 1

*q. 47. artic. 11.

Concl. 2

*q. præce. ar. 2. ad 2. arg.

D. 1093.

Conclu. 3

Concl. 4

Ad primvm ergo dicēdũ, ꝙ diuerſæ aſſignationes differũt, ſm ꝙ diuerſa gña partiũ ponunt, uel ſm ꝙ ſub una parte uni⁹ aſſignationis includuntur multæ partes alteri⁹ aſſignationis. Sicut* Tulli⁹ ſub ꝓudētia includit cautionē, & circũſpectionē: ſub intelligētia āt rõnē, docilitatē, & ſolertiam.

*Loco citato in argum.

Ad secvndvm dicēdũ, ꝙ œconomica politica non accipiuntur hic ſecundùm ꝙ ſunt ſciētiæ, ſed ſecundum quod ſunt prudentiæ quædam. De alijs autem tribus patet reſponſio ex * dictis.

* In corp. art.

Ad tertivm dicendum, ꝙ oīa illa ponunt partes prudētiæ nõ ſm ſuam cõitatem, ſed ſm quod ſe habent ad ea, quæ pertinent ad prudentiam.

Ad qvartvm dicēdũ, ꝙ rectè ꝑcipere, & rõne uti ſp ſe comitantur: quia ad ꝓceptum rõnis ſequit obedientia inferiorum uiriũ, quæ ꝑtinēt ad uſum.

Ad qvintvm dicendum, quòd ſolicitudo includitur in ratione prouidentiæ.

QVAESTIO XLIX.

De ſingulis prudentiæ partibus quaſi integralibus, in octo articulos diuiſa.

Deinde conſiderãdum eſt, de ſingulis prudētiæ partibus quaſi integralibus.

Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primò, De memoria.

¶ Secundò, De intellectu, uel intelligentia.

¶ Tertiò, De docilitate.

¶ Quartò, De ſolertia.

¶ Quintò, De ratione.

¶ Sextò, De prouidentia.

¶ Septimò, De circunſpectione.

¶ Octauò, De cautione.

SVPER Q. XLIX. ART. I.

Nic. de Nyſe Tra. 5. p. 3 par. 3. de prud. q. 3.

In q. 49. ar. 1. ad ſecundum, nota ꝙ tertiũ documentum à quarto in hoc d. ffert, ꝙ tertiũ refert ſo licitudinem meditati uam ad ſimulacra, quartũ aũt, ad res ipſas memorandas.

ARTICVLVS I.

Vtrum memoria ſit pars prudentiæ.

Ad primvm ſic ꝓcedit. Vr̄, ꝙ memoria ñ ſit pars prudētiæ. Memoria.n. ut dicit* Phil. eſt i parte aīæ ſenſitiua: prudētia aũt in rõcinatiua, ut patet in† 6. Ethi. ergo memoria nõ eſt pars prudentiæ.

Porrecta per totum. 274

Sup. q. 48 cor. Et 3 di. 33. q. 3. art. 1. q. 1.

* In li. de memoria c. 1. to. 2.

† Li. 6. c. 5. non procul a fine, tom. 5.

¶ 2 Præt. Prudentia per exercitium acquiritur, & perficitur: ſed memoria ineſt nobis à natura. ergo memoria non eſt pars prudentiæ.

¶ 3 Præt. Memoria eſt ꝑteritorũ, prudentia aũt futurorũ operabilium, de quibus eſt cõſilium, ut dr̄ in 6. Ethic.† ergo memoria non eſt pars prudētiæ.

Sed contra eſt, quòd Tullius in † 2. Rectoric. ponit memoriam inter partes prudentiæ.

† Li. 6. c. 2. & 7. ſimul tomo 5.

Respon. Dicendũ, ꝙ prudētia eſt circa cõtingētia operabilia, ſicut dictũ* eſt. In his āt non pōt hõ dirigi ꝑ ea, quę ſunt ſimpl̃r, & ex neceſſitate uera, ſed ex his, quæ ut in plurib. accidũt. Oportet.n. principia cõcluſionib. eſſe ꝓportionata, & ex talib. talia concludere, ut dr̄* in 6. Eth. Quid aũt ut in pluribus ſit uerũ, oportet ꝑ experimētũ cõſiderare. Vñ & in† 2. Eth. Phil. dicit, ꝙ uirt⁹ intellectualis hēt generationem, & augmētũ ex experimento, & tpe. Experimētũ aũt eſt ex plurib. memorijs, ut patet in 1.† Met. Vnde conſequens eſt, ꝙ ad prudentiã requiritur pluriũ memoriam habere: unde conuenienter memoria ponitur pars prudentiæ.

*Lib. 2 de Inuentione in fol. 4. ante finem lib.

*q. 47. ar. 2. & 4.

† Lib. 6. ex c. 1. uidet haberi.

† Li. 2. Eth. in princ. tom. 5.

Concl.

† li. 1. c. 1. non lõge a prin. tomo 3.

Ad primvm ergo dicēdum, ꝙ ſicut dictũ* eſt, prudentia applicat uniuerſalem cognitionem ad particularia, quorum eſt ſenſus: unde multa, quæ pertinent ad partem ſenſitiuam, requirũtur ad prudentiam, inter quę eſt memoria.

*q. 47. ar. 3. & 7.

Ad secvndvm dicēdũ, ꝙ ſicut prudētia aptitudinē qdē hēt ex natura, ſed eius cõplemētũ eſt ex exercitio, uel gratia: ita etiã ut Tullius dicit* in ſua Rhetorica, memoria non ſolũ à natura perficitur, ſed etiã habet plurimum artis, & induſtriæ. Et ſunt quatuor, per q̃ homo proficit in benè memorãdo, quorũ primum eſt, ut eorum quæ uult memorari, quaſdã ſimilitudines aſſumat cõuenientes, nec tamen

*Lib. 3. ad Herēniũ in 4. folijs ante hũc libri.

men oīno conſuetas, quia ea quæ ſunt inconſueta magis miramur, & ſic in eis aīus magis & vhementius detinetur: ex quo fit, ꝙ eorum, quæ in pueritia uidimus, magis memoremur. Iō āt neceſſaria eſt hmōi ſīītudinum, vel imaginum adinuentio, qa intentiones ſimplices, & ſpūales facilius ex aīa elabuntur, niſi quibuſdam ſīītudinibus corporalib. quaſi alligētur: qa humana cognitio potētior eſt circa ſenſibilia vñ & memoratiua ponit̄ in parte ſenſitiua. Scđ̄o oportet vt hō ea q̄ memoriter uult tenere, ſua cōſideratione ordinatē diſponat vt ex vno memorato facile ad aliud ꝓcedat̄. Vnde Phil. dicit in lib.* de Memoria. A locis videmur reminiſci aliqñ. Cā, aūt eſt quia velociter ab alio in aliud veniunt. Tertio, oportet vt hō ſolicitudinē apponat, & affectum adhibeat ad ea quæ vult memorari: qa quāto aliquid magis fuerit impreſſum animo, tantō minus elabit̄. Vnde & Tullius dicit in ſua Rhetorica, ꝙ ſolicitudo conſeruat integras ſīīacrorū figuras. Quarto, oportet ꝙ ea frequēter meditemur, q̄ uolumus memorari. Vñ Phil. dicit in li.* de Memoria, ꝙ meditationes memoriā ſaluant qa, vt ī eodē li. dr̄, cōſuetudo eſt quaſi natura. Vñ q̄ multotiēs intelligimus, cito reminiſcimur, quaſi naturali quodā ordīe ab vno ad aliud ꝓcedētes.

*Ca. 3. in medio, to mo 2.

*Ca. 3. to. 2.

AD III. dicendū, ꝙ ex p̄teritis oportet nō quaſi argumentū ſumere de futuris: & iō memoria p̄teritorū neceſſaria eſt ad bñ cōſiliandū de futuris

SVPER Q. XLIX. ART. II.

Porrecta per totum. *Nic. de Nyſe Trac. 5. p. 3. po. 3. de palu. q. 3.*

275 IN art. 2. hēs aperte, ꝙ prudentiæ principium, & concluſio eſt in cogitatiua. Ipſa .n. aſſueta ad rectum de particulari fine iudicium, actum hēt, q intellectus, & ſenſus vocatur diuerſa rōne, vt in lrā dicitur.

Sup. q. 48. co. Et 3. d. 33. q. 3. ar. 1. q. 1.

*Li. 6. c. 3. & 6. to. 5.

ARTICVLVS II.

Vtrum intellectus ſit pars prudentiæ.

AD SECVNDVM ſic procedit̄. Vr̄, ꝙ intellectus nō ſi pars prudentiæ. Eorum .n. q̄ ex h oppoſito diuidunt̄, vnū n̄ eſt pars alterius: ſed intellectus ponitur virtꝰ intellectualis cōdiuiſa prudētiæ, vt patet i* 6. Eth. ergo intellectꝰ n̄ dēt poni pars prudētiæ.

¶2 Præt. Intellectus ponit̄ inter dona Spūſſcti, & correſpondet fidei, vt ſ. habita † eſt: ſed prudentia eſt alia virtus a fide, vt per ſ. dicta † patet. ergo intellectus nō ꝑtinet ad prudētiā.

¶3 Præt. Prudentia eſt ſingularīū operabilium, vt dr̄ in* 6. Ethic. ſed intellectus eſt vniuerſalium cognoſcitiuus, & immaterialium, vt patet in 3. † de Anima. ergo h intellectus non eſt pars prudentiæ.

†q. 9. ar. 2. †1. 2. q. 62 ar. 2. & ſupra q. 4. *Li. 6. c. 7. & 8. to. 5. *Lib. 3. de aīa textu 38. to. 2.

SED CONTRA eſt, ꝙ † Tullius ponit intelligentiā partē prudētiç, & Macro. itellectū, qđ ī idē redit.

† Tullius li. 2. de inuentione fol. 4. ante finem libri.

RESP. Dicendū, ꝙ intellectus nō ſumit̄ hic pro potentia intellectiua, ſed ꝓut importat quādam rectā æſtimationē alicuiꝰ extremi principij, quod accipit̄ vt ꝑ ſe notū: ſicut & prima demōſtrationū principia intelligere dicimur. Oīs āt deductio rōnis ab aliqbus ꝓcedit, q̄ accipiunt̄ vt prima: vñ oportet ꝙ oīs ꝓceſſus rōnis ab aliquo itellectu ꝓcedat. Quia ergo prudētia eſt recta rō agibiliū, iō m neceſſe eſt ꝙ totus ꝓceſſus prudētiç ab itellectu deriuet̄, & ꝑꝑ hoc ītellectꝰ ponit̄ pars prudētiç. n

Concl. m

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ rō prudentiç terminat̄, ſicut concluſionē quanda, ad particulare operabile, ad quod applicat vlem cognitionem, F vt ex dictis patet. Concluſio āt ſingularis ſylogizatur ex vlī, & ſingulari propoſitione. Vñ oportet ꝙ rō prudētiæ ex duplici intellectu procedat, quorū unus eſt qui eſt cogno ſcitiuus vlīum, quod pertinet ad intellectum, qui ponitur virtus intellectualis: quia naturaliter nobiꝭ cognita ſunt nō ſolū vlīa principia ſpeculatiua, ſed ēt practica, ſicut nulli eſſe malefaciēdū, ut ex dictis* patet. Aliꝰ aūt intellectꝰ eſt, q ut dr̄ in † 6. Eth. eſt cognoſcitiuꝰ extremi .i. alicuiꝰ primi ſingularis, ſeu principij cōtingētis operabilis ꝑpoſitionis .ſ. minoris, q̄ oportet eſſe ſingularē ī ſyllogiſmo prudētiæ, ut dictū * eſt. G Hoc āt pricipiū ſingulare eſt aliqs ſiīāris finis, ut dr̄ ibidē: vñ intellectꝰ, q ponit̄ pars prudētiæ, ē q̄dam recta æſtimatio de aliquo particulari fine.

*q. 47. ar. 3. & 6. *Li. 6. c. 11. circa me. *q. 47. ar. 3. 6. & 7.

AD SECVNDVM Dicendū, ꝙ intellectus, qui ponitur donū Spūſſcti, eſt quædam acuta perſpecti o diuinorū, ut ex ſupradictis* patet: aliter aūt ponit̄ intellectus pars prudentiæ, ut dictum † eſt.

*q. 8. ar. 1. & 2. † In corp. art.

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ ipſa recta æſtimatio de fine particulari & intellectus dr̄, inquantum eſt alicuius principij: & ſenſus, inquantum eſt particularis. Et hoc eſt quod Philoſ. dicit * in 6. Ethic. Horū .ſ. ſingularium, oportet habere ſenſum: hic aūt eſt H intellectus. Non aūt hoc eſt intelligendū de ſenſu particulari, quo cognoſcimus propria ſenſibilia, ſed de ſenſu iteriori, quo de particulari iudicamꝰ.

*Li. 6. c. 11. circa medium to. 5.

ARTICVLVS III.

Vtrum docilitas debeat poni pars prudentiæ.

AD TERTIVM ſic ꝓcedit̄. Vr̄, ꝙ docilitas non dēat poni pars prudētiæ. Illud .n. qđ reqritur ad oēm uirtutē intellectualē, nō dētʰ appropriari alicui earū: ſed docilitas neceſſaria eſt ad q̄libet uirtutē intellectualē. ergo nō dēt poni pars prudentiç. I

¶2 Præt. Ea q̄ ad uirtutes humanas ꝑtinēt, ʰſunt i nobis, qa ſ̄m ea, q̄ in nobis ſunt, laudamur, vł uituperamur: ſed nō eſt in ptāte nr̄a ut dociles ſimus, ſed hoc ex naturali diſpoſitione qbuſdam conuenit. ergo non eſt pars prudentiæ.

¶3 Prę. Docilitas adʰ diſcipulū pertinet: ſed prudētia cum ſit præceptiua, uidetur magis ad magiſtros pertinere, qui etiam præceptores dicuntur. K ergo docilitas non eſt pars prudentiæ.

SED CONTRA eſt, ꝙ* Macrobius ſ̄m ſniam Platonis, ponit docilitatem inter partes prudentiæ.

*Lib. 1. in Somniū Scipionis in fol. 2. ante medium libri.

RESPON. Dicēdū, ꝙ ſicut ſ. dictū* eſt, prudentia cōſiſtit circa particularia operabilia, in qbꝰ cūm ſint quaſi infinitæ diuerſitates, nō pn̄t ab uno hoīe ſufficiēter oīa cōſiderari, nec ꝑ modicū tp̄s, ſed ꝑ tp̄is diuturnitatē. Vñ ī his q̄ ad prudētiā pertinēt, maximē indigēt hō ab alio erudiri, ꝑcipuē ex ſenibus, q ſanū intellectū adepti ſunt circa fines operabiliū. Vñ Philoſ. dicit in * 6. Ethi. Oportet attendere expertorum, & ſeniorū, & prudentiū in demonſtra-

*Art. p̄ce. ad 1. & q. 47. art. 3.

*Li. 6. c. 11. in fine to. 5.

SVPER Q. XLIX. ART. III.

Porrecta per totum.

276 IN ar. 3. nota in reſ. ſine ad ſcdm, ſ quo cont. ſit docilitas ac. qu ſita, quia innata à nobis non eſt, & attēde quantam ſolicitudinem ad documenta maiorum exigat prudentia. Et tu adde q. non ſolum maiorum, ſed etiam minorum recordationes & ſuggeſtiōes docilitas excitat, ut inde ſ̄bi diſcurrere perfectē poſſit. Et nota, q. tam negligētia, q̄ cōtemptus audiendi viuos, uel vita functos, mater eſt imprudentiæ.

Supr. q. 48 art. unico cor. Et 3. di. 33. q. 3. ar. 1.

monſtrabilib' enuntiationibus, & opinionib', nō minus, q̄ demonſtrationib': pp experientiā .n. vident principia. vnde & Prou. 3 dr: Ne innitaris prudentiæ tuæ. & Eccl. 6. dr: In multitudine presbyterorum. i. ſeniorū prudētiū ſta, & ſapīæ illorum ex corde coniungere.[m] Hoc aūt ptinet ad docilitatē, ut aliquis ſit benè diſciplinæ ſuſceptiuus: & ideò conuenienter docilitas ponitur pars prudentiæ.

Concl. m

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̄ etſi docilitas utilis ſit ad quālibet uirtutem intellectualē, pcipuè tamen ad prudentiam pertinet, ratione iam* dicta.

*In corp. ar.

AD SECVNDVM dicēdū, q̄ docilitas, ſicut & alia, q̄ ad prudētiā ptinēt, ſm aptitudinē qdē eſt à natura: ſed ad eius cōſummationē plurimū ualet humanū ſtudiū, dū. ſ. hō ſolicitè, frequēter, & reuerēter applicat aīum ſuū documētis maiorū nō negligēs ea pp ignauiam, nec contemnens pp ſuperbiam.

AD TERTIVM dicendum, q̄ per prudētiā aliquis pcipit nō ſolū alijs, ſed ēt ſibijpſi, ut dictū* eſt. Vnde ēt in ſubditis locum hēt, ut ſupra dictum † eſt, ad quorum prudentiā pertinet docilitas, quàmuis ēt ipſos maiores oporteat dociles quantū ad aliqua eſſe: quia nullus in his, quæ ſubſunt prudētiæ, ſibi quantum ad omnia ſufficit, ut dictum * eſt.

*Q. 47. ar. 12. ad 3. † Q. 47. art. 12. *In corp. art.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ſolertia ſit pars prudentiæ.

SVPER Q. XLIX. ART. IIII.

277 IN art. 4. aduerte q̄ euſtochia plurimū confert prudentiæ, ſi comites habeat alias partes, præcipue circunſpectionē, & cautionem, nec ita ſibi credat, vt docilitatē aſpernetur. Habet. n. multū periculi annexum euſtochia pp ipſius excellentiā, pſertim ubi plures ſucceſſus proſperos habuit.

Porrecta per totum. Sup. q. 48. art. unico cor. Et 3. d. 33. q. 3. art. 1. q. 4. *Circa finem lib. 1 Poſteriorum to. 1.

AD QVARTVM ſic pcedit. Vr, q̄ ſolertia nō ſit pars prudētiæ. Solertia .n. ſe hēt ad facile inueniēda media in[h] demonſtrationib. ut patet in* 1. Poſteriorū: ſed rō prudētiæ nō eſt de mōſtratiua, cū ſit cōtingētiū. ergo ad prudētiā ñ ptinet ſolertia.

¶ 2 Præt. Ad prudentiā pertinet bñ cōſiliari, vt dr in * 6. Eth. ſed in bñ cōſiliādo[h] nō hēt locū ſolertia, q̄ eſt euſtochia quædam. i. bona coniecturatio, quæ eſt ſine ratione, & velox. Oportet autem conſiliari tarde, vt dicitur in 6. Ethic. ergo ſolertia non debet poni pars prudentiæ.

*Lib. 6. ca. 5. tom. 5.

¶ 3 Præt. Solertia, vt dictum* eſt, eſt quædam bona[h] coniectura: ſed coniecturatione vti eſt proprium rethoricis. ergo ſolertia magis pertinet ad rethoricam quàm ad prudentiam.

*q. præc. art. 1.

SED CONTRA eſt, qd Iſid. dicit in li. * Etimolog. Solicitus dr, quaſi ſolers, & citus: ſed ſolicitudo ad prudētiā ptinet, ſicut ſ. dictū † eſt. ergo & ſolertia.

*Li. 10. c. 18. & inci pit: Sapiēs. † q. 47. ar. 9.

RESPON. Dicendū, q̄ [m] prudentis eſt rectā æſtimationē hēre de operandis.[n] Recta āt æſtimatio ſiuè opinio acquirit̄ in operatiuis, ſicut in ſpeculatiuis dupliciter. Vno quidē mō p ſe inueniendo: alio mō, ab alio addiſcendo. Sicut āt docilitas ad hoc pertinet, vt hō bñ ſe habeat in acquirendo rectā opinionē ab alio: ita ſolertia ad hoc ptinet vt hō bñ ſe hēat in acquirendo rectam exiſtimationem p ſeipſum, ita tñ ut ſolertia accipiat̄ pro euſtochia, cuius eſt pars. Nā euſtochia eſt bñ coniecturatiua de quibuſcunq; ſolertia āt eſt facilis, & própta coniecturatio circa inuentionem medij, vt dr in 1. Poſteriorum. Tñ ille Philoſophus, qui ponit ſolertiam partem prudentiæ, accipit eam cōiter, p oī euſtochia: Vñ dicit. Solertia ē habitus q̄ pueñit ex repentino, inueniens quod cōgruit.

Concl. m

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ ſolertia non ſolū ſe hēt circa inuentionem medij in demonſtratiuis ſed etiam in operatiuis, puta, cum aliquis videns aliquos alicui amicos factos, coniecturando putat eos fuiſſe inimicos eiuſdem, ut ibidem Philoſ. dicit: & hoc mō ſolertia pertinet ad prudentiam.

AD SECVNDVM dicēdū, q̄ Phil. uerā rōnē inducit in* 6. Ethi. ad oñdēdū, q̄ eubulia, quæ eſt bñ cōſiliatiua, nō eſt euſtochia, cuius laus eſt in ueloci cōſideratione eius, quod oportet. Pōt aūt aliquis eſſe bñ cōſiliatiu', etſi diuti' cōſilieī, uel tardius: nec tñ pp hoc excluditur, quin bona coniecturatio ad bñ cōſiliādum ualeat, & qñq; neceſſaria ſit, qñ. ſ. ex improuiſo occurrit aliquid ad agendum: & iō ſolertia conuenienter pars prudentiæ ponitur.

*Li. 6. c. 9. tom. 5.

AD TERTIVM dicēdū, q̄ rhetorica ēt rōcinatur circa operabilia. Vñ nihil phibet idē ad rhetoricā, & prudentiā pertinere: & tñ coniecturatio hic non ſumitur ſolū ſm quòd pertinet ad coniecturas, quibus utuntur rhetores, ſed ſecundum quod in quibuſcunque conijcere dr homo ueritatem.

ARTICVLVS V.

Vtrum ratio debeat poni pars prudentiæ.

SVPER Q. XLIX. ART. V.

IN ar. 5. ſcito, q̄ intellectus, & rō, ut actus ſunt, ponuntur partes prudentiæ & q̄ æquiualet dicere, Potentia ſcdm q̄ ſubeſt intellectui, ponit̄ vna pars & ſcdm q̄ ſubeſt diſcurſui, altera pars prudētiæ: & dicere, q̄ vterq; actus ponitur pars prudentiæ. 278

Porrecta per totum.

AD QVINTVM ſic pcedit. Vr, q̄ ratio nō dēat poni pars prudētiæ.[h] Subiectum .n. accidentis non eſt pars eius: ſed prudentia eſt in rōne ſicut in ſubiecto, ut dr in * 6. Ethic. ergo rō nō debet poni pars prudentiæ.

*Li. 6. c. 5. non pcul à fine, tomo 5.

¶ 2 Præt. Illud, quod eſt multis cōe, nō dēt alicui' eorū poni pars, vel ſi ponatur, dēt poni pars eius, cui potiſſimè cōuenit: rō aūt neceſſaria eſt in oib. uirtutib. intellectualibus, &[h] pcipuè in ſapīa, & ſcīa, quæ utuntur rōne demonſtratiua. ergo rō non debet poni pars prudentiæ.

¶ 3 Præt.[h] Rō nō differt per eſſentiā potētiæ ab intellectu, ut pri' habitū* eſt. Si igit̄ intellect' ponit̄ pars prudentiæ, ſuperfluum fuit addere rationem.

SED CONTRA eſt, q̄ Macrobius* ſm ſnīam Plotini, rationem numerat inter partes prudentiæ.

*Lib. 1. in Somniū Scipionis, in 2. folio ante medium li. 6 c. 5 to. 5.

RESPON. Dicendum, quòd opus prudentis eſt eſſe benè conſiliatiuum, ut dicitur in * 6. Ethicor. Conſilium autem eſt inquiſitio quædam ex quibuſdam ad alia procedens, hoc autem eſt opus rationis: unde ad prudentiam neceſſarium eſt, q̄ homo ſit benè ratiocinatiuus. Et quia ea, quæ exigūtur ad perfectionem prudentiæ, dicuntur quaſi integrales partes prudentiæ, indè eſt, q̄ [m] ratio inter partes prudentiæ connumerari debet.[n]

Conclu. m

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ rō non ſumitur hic pro ipſa potentia rōnis, ſed pro eius bono uſu.

AD SECVNDVM dicendū, q̄ certitudo rōnis eſt ex intellectu: ſed neceſſitas rationis eſt ex defectu intellect'. Illa .n. in quibus uis intellectiua plenariè

viget, rōne non indigent, ſed ſuo ſimplici intuitu F veritatem comprehendunt, ſicut Deus, & angeli.

D.142. Particularia āt operabilia, in quibus prudentia dirigit, recedunt ꝑcipue à conditione intelligibiliū & tanto magis, quāto ſunt minus certa, ſeu determinata. Ea.n. quæ ſunt artis licet ſint ſingularia, tñ ſunt magis determinata & certa vñ in pluribus eorum non eſt cōſilium ꝑꝑ certitudinem, vt dr̄ in 3. *Ethic. & ideo q̄uis in quibuſdā alijs virtutibus intellectualibus ſit certior ratio, quā prudentia, tñ ad prudentiam maxime requiritur, q ſit homo bñ ratiocinatiuus, vt poſſit bñ applicare vniuerſalia principia ad particularia, q̄ ſunt varia, & incerta. G

*Li. 3. c. 3. ante medium to. 5.

D.1084. Ad III. dicēdū, q etſi intellectus, & rō nō ſint diuerſæ potētię, tñ denominañ ex diuerſis actibus Intellectus.n. nomē ſumit ab intima penetratione ueritatis: nomē āt rōnis ab inqſitiōe & diſcurſu: & iō vtrūq; ponit pars prudētiæ, vt ex dictis† patet.

†In corp. ar. 2. & q. præce. ar. 2. & 5.

SVPER Q XLIX. ART. VI.

Nic. de Nyſſe Trac. 5. p. 3 pe. 3. de pu. q 3.

Porrecta per totum. 279 Sup. q. 46. ar. vnico cor. Et 1. q. 22. art. 1. cor.

In arti. 6. in rñſione ad primū, dubium occurrit: quia non apparet quin ſumendo prudentiam propriè. vt.ſ. ē pceptiua corū, quæ ſunt ad finē virtutis idē ponat pars ſuiipſius, dum prouidentia ponit pars prudentiæ. Prouidentia.n. humana ut ad prudentiā ſpectat nihil aliud eſt, q̄ rō pceptiua eorum, quæ ſunt ad finem uirtutis.

¶ Ad hoc dr̄, q diligēter notanti rñſionem literæ, apparet ſolutio conſiſtens in hoc, q prudentia pōt dupliciter ſumi. Vno mō, ut ſignificat formalē & principalem prudentiæ partem, quæ eſt recta ratio præceptiua, ut.ſ. diſtinguitur à cæteris ad ipſam requiſitis: & ſic prudentia eſt prouidentia, ut in corpore ar. probatur. Alio modo, ut ſignificat eandem partem, & oēs alias in ordine ad ipſam & ſic eſt uelut nomen cuiuſdā totius, formaliter tñ principalem partem importans, quaſi ſicut aīatū ſignificans aīam in concreto. Et ſic prouidentia, ponitur principalis, & formalis pars eius ac ſi diceretur, q eſſe præceptiuum eius quod eſt ad finem uitæ, humanę, eſt pars prudentię cōnumerata ſeptē alijs. Aduerte tñ, q prudētia licet modo dicto coincidat cum prouidentia non tñ ita coincidere accipias, ut ſynonima: qm̄ formaliter diſtinguunt, ſicut cōe, & propriū. Nam prouidentia actum, qui eſt recte ordinare prudentia vero actum, qui eſt recte præcipere, reſpicit formaliter. Cōſtat āt q præcipere ſe hēt ad ordinare ut inferius ad ſuperius. Vñ ita ꝓuidentia pene ordinationem ſemper declaratur: & includere dr̄ recte ordinare ad finem rectitudinem conſilij iudicij & præcepti in reſpōſione ad ſcdm. Poſſet tñ aliter prouidētia poni pars prudentiæ ēt ut præceptiua eſt, ponendo q prouidentia non ponitur pars prudentiæ, niſi ſcdm q dicit cognitionem futurorum. Et ſic prouidentia non pertinet ad applicationem, ſed ad cognitionem prudentiæ, ut.ſ. duæ ad acquiſitionem. ſ. docilitas & euſtochia tres ad ipſam cognitionē ſcilicet memoria præteritorum intellectus præſentium, prouidētia futurorum & vna ad uſum cognitionis ſ. rō & duæ ad applicationē, ſ. circūſpectio & cautio: ipſa āt applicatio medij accommodi non pars ſed ſubſtantia prudentię poneretur, quæ in recto præcepto cōſiſtit. Exigit namq; prudētia conſiderationem futurorum euentuū, & non ſolum exercēdorum per nos, licet ab homine male cognoſci poſſint: propter quod incertæ dicuntur prouidentiæ noſtræ, Sapien. 14.

Concl.

ARTICVLVS VI.

Vtrum prouidentia debeat poni pars prudentia.

Ad sextvm ſic proceditur. Vr̄, q prouidentia non debeat poni pars prudentiæ. Nihil.n. eſt pars ſuiipſius: ſed prouidentia uidetur idem eſſe quod prudentia, quia, ut Iſido.* dicit in lib. Etymol. Prudens dr̄ quaſi procul videns, & ex hoc etiam nomen prouidentiæ ſumitur, vt Boetius dicit in lib. de conſolatione. ergo prouidentia non eſt pars prudentiæ. H

*Li. 10. c. 15. incipit Prudens i prin.

¶ 2 Præt. Prudentia eſt ſolū practica: ſed ꝓuidentia poteſt etiā eſſe ſpeculatiua, quia uiſio, ex qua ſumitur nomen prouidentiæ, magis pertinet ad ſpeculatiuam, q̄ ad operatiuam. ergo ꝓuidentia non eſt pars prudētiæ. I

¶ 3 Præt. Principalis actus prudentiæ eſt pręcipere, ſecundarius autem iudicare, & conſiliari: ſed nihil horum uidetur importari propriè per nomen ꝓuidentiæ. ergo prouidentia non eſt pars prudentiæ.

Sed contra eſt authoritas * Tullij, & Macrobij, qui ponunt prouidētiam partem prudentiæ, ut ex † ſupradictis patet. K

*Lib. 1. in Somnum Scipionis in fol. 2. ante mediū. Tulliꝰ li. 2. de inuentione in fol. 4 ante finē. †q. 48. *q. 47. ar. 7.

Respon. Dicēdū, q ſicut s. dictū eſt, prudētia ꝓpriē eſt circa ea, quæ ſunt ad finē, & hoc ad eius officium propriè pertinet ut ad finem debite ordinentur: & q̄uis aliqua neceſſaria ſint ꝓpter finem, quę ſubijciuntur diuinæ prouidentiæ, humanæ tñ ꝓuidentiæ non ſubijciunt, niſi contingentia operabilia, q̄ per hominem poſſunt fieri ꝑꝑ finem. Preterita autem in neceſſitatem quandam tranſeunt: qa impoſſibile eſt non eſſe, quod factum eſt. Sir̄ etiam pręſentia inquantum huiuſmodi, neceſſitatem quandam hñt: neceſſe eſt enim Sortem ſedere, dum ſedet Vnde conſequens eſt, q contingentia futura, ſm̄ q ſunt per hominem in finem humanæ uitæ ordinabilia, ptineant ad prudentiam, utrumq; āt horum importatur in nomine prouidentiæ. Importat.n. prouidentiā reſpectum quendam alicuius diſtantis ad ea, quę in pręſenti occurrunt, & ordinanda ſunt: vñ *ꝓuidentia eſt pars prudētiæ.*

Ad primvm ergo dicēdū, q quandocumq; multa requirūtur ad unum, neceſſe eſt vnum eorum eſſe principale, ad quod omnia alia ordinantur: vnde in quolibet toto neceſſe eſt eſſe vnam formalem partem, & ꝑdominantem, à qua totum vnitatem hēt. Et ſm̄ hoc prouidentia eſt principalior inter omnes partes prudentiæ: quia omnia alia, quæ requiruntur ad prudētiam, ad hoc neceſſaria ſunt ut aliquid rectè ordinetur ad finē. Et ideo nomē ipſius prudentię ſumitur à prouidentia ſicut à principaliori ſua parte.

Ad secvndvm dicendū, q ſpeculatio eſt circa vlia, & circa neceſſaria, quę ſm̄ ſe non ſunt procul, cum ſint ubiq; & ſemper: etſi ſint procul quo ad nos inquantū ab eorum cognitione deficimus. Vnde prouidētia non proprie dicitur in ſpeculatiuis, ſed ſolum in practicis

Ad tertivm dicendū, q in recta ordinatione ad finem, qui includitur in ratione prouidentię, importatur rectitudo conſilij, & iudicij, & pręcepti, ſine quibus recta ordinatio ad finē eſſe non poteſt.

SVPER Q XLIX. ARTIC. VII. ET VIII.

In art. 7. & 8. ſimul dubiū ocurrit, qa, ex quo ad prudentiā ſpectat actus ſecundū ſe

ARTICVLVS VII.

Vtrum circumſpectio poſſit eſſe pars prudentia.

Porrecta per totum. 280 Sup. q. 48. ar. unico cor. Et 3. d. 32. q. 1. art. 1. q. 3.

Ad septimvm ſic proceditur. Videtur quòd circumſpectio non poſſit eſſe pars prudentię. Circumſpectio enim uidetur eſſe conſideratio quędam eorum, quę circumſtant: huiuſmodi autem ſunt infinita, quę non poſſunt comprehendi ratione, in qua eſt prudentia. ergo circumſpe-

ctio nõ dẽt poni pars prudẽtię. A

¶ 3 Præt. Circunſtãtiæ magis ui dent[h] ptinere ad uirtutes mora les, q̃ ad prudentiam: ſed circũ ſpectio nihil aliud eſſe uidetur, q̃ reſpectus circunſtantiarum. ergo circunſpectio magis ui det ad morales ptinere uirtu tes quàm ad prudentiam.

¶ 3 Præt. Qui põt uidere[h] q̃ ꝓcul ſunt, multo magis põt uide re quæ circumſtant: ſed ꝑ ꝓui dentiam homo eſt potens ꝓſpi B cere q̃ ꝓcul ſunt. ergo ipſa ſuffi cit ad conſiderandũ ea, q̃ circũ ſtant. non ergo oportuit pręter ꝓuidentiam ponere circun ſpectionem partem prudẽtiæ.

SED CONTRA eſt authoritas •Macrobij, ut dictum † eſt.

RESPON. dicẽdũ, ꝙ ad prudẽ tiam, ſicut dictum * eſt, ꝑcipuè ꝑtinet rectè ordinare aliquid ĩ finem. Quod quidem rectè nõ fit, niſi & finis bon⁹ ſit, & id, qđ C ordinaẽ in finẽ, ſit ẽt bonum, & conueniẽs fini: ſed q̃a pruden tia, ut dictũ * eſt, eſt circa ſingu laria operabilia, in quib. multa concurrunt, contingit aliquid ẽm ſe conſideratũ eſſe bonũ, & conueniens fini, qđ tñ ex aliq bus concurrentibus reddiẽ uel malũ, uel non opportunum ad finem. Sicut oſtendere ſigna a moris alicui ẽm ſe cõſideratũ, uidet eſſe cõueniens ad alliciẽ D dum eius animum ad amorem. Sed ſi contingat in aĩo illius ſu perbia, uel ſuſpicio adulatiõis, non erit hoc conueniens ad fi nem: & ideò[m] neceſſaria eſt cir cunſpectio ad prudentiã, ut ſ. homo id, quod ordinatur in fi nem, comparet etiam cum his, quæ circunſtant.[o]

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ licèt ea, quæ pñt circumſtare, ſint infinita: tñ ea, quæ circun E ſtant in actu, non ſunt infinita, ſed pauca q̃dam ſunt, quæ im mutãt iudiciũ rõnis in agendis.

AD II dicẽdũ, ꝙ circũſtãtiæ ꝑtinent ad prudẽtiam quidem ſicut ad determinãdum eas: ad uirtutes autem morales, inquã tum per circunſtantiarum de terminationem perficiuntur.

AD III dicẽdũ, ꝙ ſicut ad ꝓ uidentiam ꝑtinet ꝓſpicere id, quod eſt ꝑ ſe cõueniens fini: ita ad circunſpectionẽ ꝑtinet con ſiderare, an ſit cõueniẽs fini ſe cundũ ea, q̃ circũſtãt. Vtrunque aũt horũ habet ſpecialem diffi cultatem: & iõ utrũque eorum ſeorſum ponit pars prudentię.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum cautio debeat poni pars prudentiæ.

AD OCTAVVM ſic ꝓcediẽ. Vẽ ꝙ cautio non debeat poni pars prudentiæ. In eis enim, in [h] quibus malum nõ poteſt eſſe, non eſt neceſſaria cautio: ſed uirtutib. nemo male utiẽ, ut di cit Aug. in lib.* de lib. arb. ergo cautio non ꝑtinet ad pruden tiã, quę eſt directiua uirtutum.

¶ 2 Prẽt. Eiuſdẽ eſt ꝓuidere bo na, & cauere[h] mala, ſicut eiuſ dẽ artis eſt facere ſanitatem, & curare ægritudinem: ſed ꝓuide re bona ꝑtinet ad prudentiam. ergo ẽt cauere mala. non ergo cautio debet poni pars alia pru dentię à prouidentia.

¶ 3 Prẽt. Nullus ꝓuidens conaẽ ad impoſſibile: ſed null⁹ poteſt ꝑcauere[h] omnia mala, quę poſ ſunt contingere. ergo cautio non pertinet ad prudentiam.

SED CONTRA eſt, ꝙ Apoſto lus dicit ad Eph. 5. Videte quo modo cautè ambuletis.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ ea, cir ca quæ eſt prudentia, ſunt con tingẽtia operabilia, in q̃b. ſicut uerum põt admiſceri falſo, ita & malum bono ꝑꝑ multifor mitatẽ huiuſmodi operabiliũ, in quib. bona plerumque impe diunẽ à malis, & mala habent ſpẽm boni. Et iõ[m] neceſſaria eſt cautio ad prudẽtiã, ut ſic acci piant bona, quòd uitent mala.[n]

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ cautio non eſt neceſſaria in moralibus actibus, ut aliq̃s ſibi caueat ab actibus uirtutũ, ſed ut ſibi caueat ab eis, per quę actus uirtutũ impediri poſſunt.

AD II dicendũ, ꝙ oppoſita mala cauere eiuſdem rõnis eſt, & ꝓſequi bona: ſed uitare ali qua impedimenta extrinſeca, hoc ꝑtinet ad aliam rõnem. Et iõ cautio diſtinguiẽ a ꝓuiden tia, q̃uis utrumque pertineat ad unam uirtutem prudentiæ.

AD III dicendũ, ꝙ malorũ, q̃ homini uitãda occurrunt, q̃da

ſe cõgruus fini, & ad circũſpectionẽ actus ſcđm circũſtãt as cõgruus fini, & eiuſdẽ rõni. ẽ facere bonũ, & uitare malũ oppo ſitũ, cõſequens eſt, ꝙ vitatio mali oppoſiti tã bonitat. actus ſecũ dum ſe, q̃ ſcđm ſuas circũſtãtias, non ſpe ctet ad cautionẽ, ſed primũ ad ꝓuidẽtiã, ſecũdũ ad circũſpe ctionẽ. Quod ẽ ergo illud malũ, ꝑ quo vi tãdo opus eſt cautio ne? Si dicaẽ, ut litera dicit ĩ ſolutione ad ſe cũdũ vltar. ꝙ eſt ma lũ extrinſecorũ im pedimẽtorũ, oppoſitẽ dẽ in ordine ad ſub ſtãtiã actus, ſed nõ in ordine ad circunſtã tias: q̃a circũſtãtiæ ẽt extrinſeca mala ex cludunt, ut patet di ſcurrẽti ꝑ circunſtan tias. Et confirmatur: q̃a in litera 7. art. ex trinſeca mala euen tuũ uitare, ad circũ ſpectionẽ ſpectare dẽ in exẽplo de oſtẽſio ne ſigni amoris ad al liciendũ &c. ut patet ibi. Et augeẽ dubiũ, q̃a in corpore octaui art. dẽ, ꝙ ad cautio nẽ ſpectat uitare ma la, q̃ habent ſpeciem boni. Cõſtat. n. ꝙ ma la ex gñe ad ꝓuiden tiã, mala ex circunſtã tiis ad circũſpectio nem, uitare ſpectat. Quæ ergo ſunt iſta alia mala habentia boni ſpeciẽ uitanda à prudentia, præter ẽt extrinſeca impedi menta, quæ condiui duntur iſtis malis?

¶ Ad hoc dẽ, ꝙ licèt facilè dici ab aliquo poſſet, ꝙ hæc tria in hoc diſtinguũtur, ꝙ ꝓuidẽtia reſpicit a ctũ ut bonum ex gñe ad finẽ: circũſpectio ut bonũ ex circunſtã tiis: cautio ut remo tũ à malis utriq; bo nitati oppoſitis, ita ꝙ illa duo reſpiciant a ctũ ſcđm terminum ad quẽ ſ. bonitatem: hoc aũt tertiũ reſpi ciat eundẽ ſcđm ter minũ a quo. Quia tñ author actus iſtos di ſtinguit ſcđm ꝓprias difficultates, nec eſt alia difficultas receſ ſus à malo, & acceſ ſus ad bonũ oppoſi tũ, ſed eadẽ: nõ attẽdẽ dũ eſt, ꝙ ĩ litera tria mala numerãtur ad cautelam ſpectantia, ſcilicet extrinſecorũ impedimentorũ, & habentia boni ſpẽm, & euẽtũ, qđ ĩ ſolutione ad ultimum addi vẽ. Ita ꝙ intẽtio au horis eſt, ꝙ actus fini cõ ſonus ſcđm ſe tanq̃ bonus ex gñe, & bo nus ẽt ex circũſtãtiis, eget cautela ad euitã dũ mala extrinſeco rũ ipedimẽtorũ. uer bi grã, Actus ieiunan di ꝑꝑ caſtitatem, qñ oportet &c. eget cau tione, vt hõ caueat ire ad ſocios tales, q̃ idu cẽt forte ad frangen dũ ieiunium. Et qm̃ huiõi impedimenta cõtingũt dupliciter, ſcilicet ſcđm manife ſtã oppoſitionem, & ſecundũ occultã ſub ſpecie boni, & ſpãli acumine opus eſt ad cõprehẽdẽdũ latẽtes ſub ſpecie boni inſi dias: iõ author cõtra impedimenta diſtin xit mala ſub ſpecie boni, quaſi occulta contra aperta.

¶ Patet aũt ambo ſpe ctare ad cautionẽ ex eo, ꝙ ĩcautos dicim⁹, q̃ incidũt in quodlibet horum. Euentus aũt mali ſunt in duplici ordine, q̃dã ptinẽtes ad circũſtãtias, & hi ptinẽt ad circunſpe ctionẽ: & talis eſt euẽ tus in exẽplo literæ, ſpectat. n. ad circũſtã tiã circa quid. Amãs enim aliquem dẽt ꝑ ſpicere, qualis ẽ quẽ amat, & ex conſidera tione conditionũ ꝑ ſonæ amatę, q̃ eſt ma teria, & obiectum a moris, circũſtantias actui adhibere. Qui dam autẽ ex extrin ſecis ab actu, & circũ ſtantiis proueniunt, ut illi qui conſequũ tur impedimenta tã aperta, quàm ſub ſpe cie boni, & tales ſpe ctant ad cautionem. Breuiter autem dici tur, & ſine tot diffi cultatibus reſolutè, quòd circunſpectio ad actum uiſionis in terioris ſpectat, & ha bet pro obiecto cir cumadiacentia, & obuenire poſſibilia bona, & mala, ut ip ſum nomen circun ſpectionis ſonat. Cau tio verò ad actum applicationis ſpectat, & ad mala tantum uitanda refertur. O portet namque ra tionẽ practicam v trunque actum ha bere, ſcilicet uidere circum-

---

•Lib. 1. in Somniũ Scipionis ſ fol. 2. ante med.

† q. præc. art. 1.

* q. 47. ar. 6. 7. & ar. 6. præc.

* q. 47. ar tic. 3.

Conclu. m

Perreſſa per totum.

181 Locis ſup. ar. 7. indu ctis.

* Li. 5. ca. 18 & 19. tom. 1.

Conclu. m

circumquaq;, & uti tali uiſione applicando ad uitandũ mala. Vnde incircumſpectos dicimus, qui nõ uident circumquaque: incautos verò, qui licet circũſpiciãt omnia, nõ tamẽ ſtudent, ut uitent mala, quæ præuidẽt. Et per hoc ſolutio omnium pateret, niſi obſtaret, ꝙ author circũſpectionem ad applicationem pertinere poſuit, & ideò ſola prior ſolutio cõſona authori uidetur.

SVPER QV. L. ARTC. I.

IN q.50.arti.1. dubium occurrit circa illud dictum, ſcilicet ꝙ leges ponere nõ conuenit alijs principibus, & populo, niſi ſecundùm quòd participant aliquid de regimine regio. Videtur enim oppoſitum, quia rex participat populum, & non econtra: quoniã rex fit naturaliter à populo, & rex quaſi gerens uicem totius populi, leges ponit. ¶Ad hoc dicitur, ꝙ licèt prima facie uideatur diſtinguẽdũ,

Porrecta per totum.
282
& dicendum, ꝙ regimen regium, & populare comparatᷣ dupliciter, ſ. ordine formali: & ſic cum perfectiora in entibus

Sup.q.48. artu.unic. cor. Et 3. di.33.q.3 art.1.q.4.

ſint exemplaria imperfectiorum, regimen regium, utpotè perfectiſſimum, eſt exemplar omnis regiminis, ac per hoc in litera dicitᷣ quòd alij principatus, etiã populares, tyrannum leges ponunt, inquãtum participant regimen regium: uel ordine generationis, & ſic regimen populare ſecundùm actum electionis eſt prius regimine regio, ut obijciendo dicitur: Sed ſi diligenter conſideretur, ꝙ electio regiminis non eſt pars regiminis, ſed præuiũ ad omnem ſpeciem regiminis, ad electionem ſi quidem populi ſpectat ſecundũ naturale ius, an populare, an optimatum, an regale ſit futurum regimen, manifeſtè patet, ꝙ hic etiam, ſecundum generationis ordinẽ, regalis principatꝰ dependet à populari, q̃

*Li.5.c.6. a med.tomo 5.

*Li.3.Poli.c.5.t.5.

*Li.5.Etymol c.10.

†Li.6.c.8. paulo a prin.to.5.

*Li.3.c.3. poſt medium to.5.

ſunt, q̃ ut in pluribus accidere F ſolent, & talia cõprehẽdi rõne pñt: & contra hæc ordinat cautio, ut totaliᷣ uitentur, uel ut minus noceãt. Quædã verò ſunt, q̃ ut in paucioribꝰ, & caſualiter accidũt: & hæc cũ ſint infinita, rõne cõprehendi non pñt, nec homo ſufficit ea præcauere: q̃uis per officium prudentiæ hõ contra oẽs fortunæ inſultus diſponere poſſit, ut minus lædatᷣ.

QVAESTIO L. G

De partibus ſubiectiuis prudentiæ, in quatuor articulos diuiſa.

POSTEA conſiderandũ eſt de partibus ſubiectiuis prudẽtię. Et qa de prudentia, ꝑ quã aliquis regit ſeipſum, iam dictũ eſt, reſtat nunc dicẽdum de ſpeciebus prudentiæ, quibus multitudo gubernatur.

CIRCA quas quęrũtur quatuor.

¶Primò, Vtrũ lex poſitiua debeat poni ſpecies prudẽtiæ. H

¶Secundò, Vtrum politica.

¶Tertiò, Vtrum œconomica.

¶Quartò, Vtrum militaris.

ARTICVLVS I.

Vtrum regnatiua debeat poni ſpecies prudentiæ.

AD PRIMVM ſic proceditᷣ. Vᷣ ꝙ regnatiua non dẽat poni ſpecies prudentiæ. Regnatiua.n. ordinatur ad [h] iuſtitiã conſeruandam. dicitur.n. in 5.* Eth. I ꝙ princeps ẽ cuſtos iuſtitiæ. ergo regnatiua magis ꝑtinet ad iuſtitiam, q̃ ad prudentiam.

¶2 Præt. Secundũ Phil.* in 3. Polit. regnũ eſt una ſex ſpecierum politiarũ: ſed nulla ſpẽs prudẽtiæ ſumitur ſm alias quinque politias, q̃ ſunt ariſtocratia, timocratia, tyrãnis, olicratia, democratia. ergo[h] nec ſecũdũ regnum debet ſumi regnatiua.

¶3 Pręt. Leges ponere nõ ſolũ[h] K ꝑtinet ad reges, ſed ẽt ad quoſdã alios principatᵉ, & ẽt ad populum, ut patet ꝑ Iſido.* in lib. etymol. ſed Philoſ. in 6.† Eth. ponit legis poſitiuam partem prudentię. inconuenienter ergo loco eius ponitur regnatiua.

SED CONTRA eſt, ꝙ Phil. dicit* in 3. Poli. ꝙ prudẽtia eſt ꝓpria uirtꝰ principis. ergo ſpalis prudẽtia debet eſſe regnatiua.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ex ſupra dictis* patet, ad prudẽtiã pertinet regere, & præcipere: & iõ ubi inuenitur ſpecialis rõ regiminis, & præcepti in humanis actibus, ibi ẽt inuenitur ſpecialis rõ prudentię. Manifeſtũ eſt aũt, ꝙ in eo, q̃ nõ ſolũ ſeipſum hẽt regere, ſed ẽt cõitatẽ ꝑfectã ciuitatis, uel regni, inuenitᷣ ſpalis & perfecta rõ regiminis. Tantò.n. regimen ꝑfectius eſt, quantò uniuerſalius eſt ad plura ſe extẽdens, & ulteriorẽ finem attingens: & iõ [m] regi, ad quẽ pertinet regere ciuitatem, uel regnũ, prudentia competit ſm ſpecialẽ & perfectiſſimam ſui rõnem. Et propter hoc regnatiua ponitur ſpecies prudentię.[n]

*q.47.art. uc.8.

in litera populus uocatur: magis autẽ diſtinguendum eſt de populi ſignificatiõe. Quandoq;.n. ſumitur populus pro regimine populari. quandoque autẽ pro ipſo populo. Regimen autem regium à populi quidem electione dependet, qui uota ſua, & poteſtatem in eum tranſtulerunt: & ꝓpterea vicès populi gerere dicitur. Non dependet autẽ à regimine populari, ſed econtra, ut in litera dicitur, nec uices illius gerit.

Concluſio.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ omnia, quę ſunt uirtutum moralium, pertinent ad prudentiã, ſicut ad dirigentem: vnde & rõ recta prudentiæ ponitᷣ in diffinitione uirtutis moralis, ut ſupra* dictũ eſt. Et iõ ẽt executio iuſtitiæ, prout ordinatur ad bonum cõe, quod pertinet ad officiũ regis, indiget directione prudẽtię. Vnde iſtę duę uirtutes ſunt maximè proprię regi. ſ. prudentia, & iuſtitia, ſm illud Hiere.23. Regnabit rex, & ſapiẽs erit, & faciet iudiciũ, & iuſtitiam in terra. Quia tñ dirigere magis ꝑtinet ad regem, exequi aũt ad ſubditos: ideò regnatiua magis ponitur ſpecies prudentię, quę eſt directiua, quàm iuſtitię, quę eſt executiua.

*q.47.ar. 5.ad 1.ar. pcipue & 1.2.q.58. ar.1. & 2. ad 4 & ar ti.4.

AD II dicẽdũ, ꝙ regnum inter alias politias eſt optimũ regimen, ut dᷣ in 8.* Ethic. Et ideò ſpecies prudentiæ magis debuit denominari a regno, ita tamen ꝙ ſub regnatiua comprehendantur omnia alia regimina recta, non autem peruerſa, q̃ uirtuti opponuntur: undè non pertinent ad prudentiam.

*Li.8.ca.10. circa prin.to.5

AD III dicẽdũ, ꝙ Philoſ. denominat regnatiuã à principali actu regis, q̃ eſt leges ponere: qđ etſi cõueniat alijs, non conuenit eis, niſi ſecundùm quòd participant aliquid de regimine regis.

ARTICVLVS II.

Vtrum politica conuenienter ponatur pars prudentiæ.

AD SECVNDVM ſic proceditᷣ. Vᷣ ꝙ politica incõuenienter ponatᷣ pars prudẽtię. Regnatiua.n. eſt pars[h] politicæ prudẽtię, ut dictũ* eſt: ſed pars nõ dẽt diuidi cõtra totũ. ergo politica nõ dẽt poni alia ſpẽs prudẽtię.

¶2 Pręt. Spẽs habituum diſtinguunᷣ ſm diuerſa[h] obiecta: ſed eadem ſunt, q̃ oportet regnãtẽ ꝑcipere, & ſubditũ exeq. ergo politica ſecundum ꝙ pertinet ad ſubditos, non dẽt poni ſpẽs prudẽtię diſtincta à regnatiua.

¶3 Pręt. Vnuſquiſque ſubditorũ eſt ſingularis ꝑſona: ſed q̃libet ſingularis ꝑſona[h] ſeipſam ſuffi-

SVPER QV. L. ART. II.

Porrecta per totum.
283

IN ar.2. in rñſione ad ſecundum aduerte, quòd politica, quæ quaſi manualis eſt, non unius, ſed multarum eſt ſpecierum iuxta multitudinem formaliũ partium ciuitatis: ſicut nautica diſtinguitur in eam quæ regit temonem, & eam quæ regit remo: &c. Propter huiuſmodi.n. diuerſitatẽ diximus ſuperius ex Ariſtot. eſſe tot genera uirtutum. Simile enim ẽſt in omnibus huiuſmodi: propter quod etiam œconomica in multas ſpecies diuiditur eadẽ ratione, ꝑ diuerſas ſcilicet partes formales.

Locus sup. art.1. notat.

*Ar.præc.

cienter dirigere poteſt per prudentiam communiter dictam. ergo non oportet poni aliam ſpeciem prudentiæ, quæ dicatur politica.

*Li 6 c. 8. ad princ. tom. 5.

SED CONTRA eſt, q̃d Phil. dicit* in 6. Eth. Eius autem quæ circa ciuitatem, hæc quidem architectonica prudentia legis poſitiua: hæc autem commune nomen habet politica, circa ſingularia exiſtẽs.

RESPON. Dicendũ, ꝙ ſeruus per imperium mouet à dño, & ſubditus a principate, aliter tñ q̃ irrationabilia, & inanimata moueant à ſuis motorib. Nã inanimata, & irrõnabilia agunt ſolũ ab alio, nõ aũt ipſa agũt ſeipſa, q̃a nõ habẽt dominiũ ſui act⁹ ꝑ liberũ arbitriũ: & iõ rectitudo regiminis ipſorũ nõ eſt in ipſis, ſed ſolũ in motoribus. Sed homines ſerui, vel q̃cũq; ſubditi, ita agunt ab alijs ꝑ pceptũ, ꝙ tñ agũt ſeipſos ꝑ liberũ arbitriũ: & iõ^m^ reqrit i eis q̃dã rectitudo regiminis, ꝑ quã ſeipſos dirigant in obediendo principantibus. Et ad hoc pertinet ſpecies prudẽtiæ, quæ politica vocatur*.

Conclu. m

*In corp. ar. & in ſolut. argu. art. præce.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ſicut dictum * eſt, regnatiua eſt perfectiſſima ſpecies prudẽtię: & iõ prudentia ſubditorum, q̃ deficit à prudẽtia regnatiua, retinet ſibi nomen cõmune, ut prudẽtia dicatur: ſicut in logicis conuertibile, q̃d non ſignificat eſſentiam, retinet ſibi commune nomen proprij.

* q. 47. ar. 5. & 1. 2. q. 54. a. 2.

AD II dicẽdũ, ꝙ diuerſa rõ obiecti diuerſificat habitũ ſm ſpeciẽ, ut ex ſupra dictis* patet. Eadem aũt agẽda cõſiderant̃ q̃dẽ à rege ſm vniuerſaliorẽ rõnẽ, q̃ cõſiderent̃ a ſubdito, q obedit. Vni. n. regi in diuerſis officijs multi obediunt: & iõ regnatiua comparatur ad hanc politicã, de qua loquimur, ſicut ars architectonica ad eam, quæ manu operat̃.

AD III dicẽdũ, ꝙ ꝑ prudẽtiã cõiter dictam regit hõ ſeipſum i ordine ad ꝓpriũ bonũ: ꝑ politicã autem, de qua loquimur, in ordine ad bonum cõe.

SVPER QV. L. ARTIC. III.

Perrecta per totum.

284

IN ſolutione ad ſecũdum, dubiũ occurrit circa illud, ſ. Peccator non põt prouide ſe hẽre ad totũ bene viuere domeſticæ cõuerſationis, tũ q̃a non magis exigitur virtuoſa uita ad totũ benè viuere ſecũdum ciuilem cõuerſationem, q̃ ſecundũ domeſticam: tũ quia ad bene ſe habere ſe ciuilem domeſticam cõuerſationẽ, ſuf[illegible] ſuis, vxo[illegible] & [illegible] ad ſe [illegible] benè ſe habere. Sic aũt benè ſe habere diſtinguit cõtra bene ſe habere ſimpliciter, vt patet 1. Polit. c. penult.

Supra q. 47. ar. 11. Et q. 48. art. vnic. cor. & ad 2. Et 3. d. 33. q. 3. art. 1. q. 4. Et 6. Eth. lect. 7.

*Li. 6. c. 5. tom. 5.

* Li. 1. c. 1. tom. 5.

† q. 47. art. 13.

[illegible] intelligendũ eſt de patrefamilias, cuius eſt [illegible] ꝓuidè ſe habere. Oportet enim patrẽfamilias eſſe bonum virũ, ſicut & principem ciuitatis, eadem ratione.

¶ In articulo quarto nihil aliud ſcribẽdum occurrit.

ARTICVLVS III.

Vtrum œconomica debeat poni ſpecies prudentiæ.

AD TERTIVM ſic ꝓcedit̃. Vr ꝙ œconomica nõ debeat poni ſpẽs prudentiæ. Quia vt Phil. dicit* in 6. Eth. prudẽtia ordinat̃ ad benè viuere totum: ſed œconomica^h^ ordinat̃ ad aliquẽ particularẽ finẽ, ſ. ad diuitias, vt dr̃ in 1.* Eth. ergo. œconomica non eſt ſpecies prudentiæ.

¶ 2 Præt. Sicut ſupra habitũ† eſt, prudẽtia nõ eſt niſi bonorũ: ſed œconomica^h^ põt ẽt eſſe malorum. multi enim peccatores ꝓuidi ſunt in gubernatione familiæ. ergo œconomica nõ debet poni ſpecies prudentiæ.

¶ 3 Præt. Sicut in regno inuenit̃ principãs, & ſubditus, ita ẽt in domo: ſi ergo œconomica eſt ſpẽs prudentiæ, ſicut & politica, deberet ẽt paterna^h^ prudentia poni, ſicut & regnatiua: non aũt ponit̃. ergo nec œconomica debet boni ſpẽs prudentiæ.

* Lib. 6. c. 5. paulo a prin. t. 5.

SED CONTRA eſt, q̃d Phil. dicit in * 6. Eth. ꝙ illarũ, ſ. prudentiarũ, quæ ſe habẽt ad regimen multitudinis, hæc q̃dẽ œconomica, hæc autem legiſpoſitiua, hæc autẽ politica.

RESPON. Dicendum, ꝙ ratio obiecti diuerſificata ſm vniuerſale, & particulare: vel ſm totum, & partem, diuerſificat artes, & virtutes, ſecundũ quã diuerſitatem vna eſt principalis reſpectu alterius. Manifeſtum eſt autem, ꝙ domus medio modo ſe habet inter vnam ſingularem perſonam, & ciuitatem, vel regnum. Nam ſicut vna ſingularis perſona eſt pars domus, ita vna dom⁹ eſt pars ciuitatis, vel regni: & ideo^m^ ſicut prudẽtia cõiter dicta, quæ eſt regnatiua vni⁹, diſtinguit̃ à politica prudẽtia, ita oportet, ꝙ œconomica diſtinguat̃ ab vtraq;^n^.

Conclu. m

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ diuitiæ cõparantur ad œconomicam nõ ſicut finis vltimus, ſed ſicut inſtrumenta q̃dã, ut dr̃ in* 1. Polit. Finis autem vltimus œconomicæ eſt totum benè viuere, ſecũdum domeſticam conuerſationem. Philo. autem* in 1. Ethico. ponit, exemplificando, diuitias finem œconomicæ, ſecundum ſtudium plurimorum.

* Li. 1. c. 5. & 7. to. 5.

* Li. 1. Eth. c. 1. to. 5.

AD II dicẽdũ, ꝙ ad aliqua particularia, q̃ ſunt i domo diſponẽda, poſſunt aliq̃ peccatores ꝓuidẽ ſe hẽre: ſed ñ ad ipſũ totũ benè viuere domeſticæ cõuerſationis, ad q̃d ꝑcipuè reqrit̃ uita uirtuoſa.

AD III dicendum, ꝙ pater in domo hẽt quãdã ſimilitudinem regij principatur, ut dr̃* in 8. Ethic. non tamen habet perfectam poteſtatem regiminis, ſicut rex: & ideò non ponitur ſeparatim poteſtas paterna, ſpecies prudentię, ſicut regnatiua.

*Li. 8. c. 10 parum a medio, tomo 5.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum militaris debeat poni ſpecies prudentiæ.

Perrecta per totum.

285

Locus ſupra art. 3.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur ꝙ militaris nõ debeat poni ſpecies prudentię. Prudẽtia enim contra ^h^ artem diuiditur, ut dr̃ in*6. Ethi. ſed militaris videtur eſſe quędam ars in rebus bellicis, ſicut patet per Philoſ. in* 3. Ethic. ergo militaris non debet poni ſpecies prudentię.

* Lib. 6. Eth. ca. 3. 4. & 5. t. 5.

* Ca. 8. in initio, & lib. 3. Eth. ca. 1. & 2. tom. 5.

¶ 2 Pręt. Sicut militare negotiũ cõtinet̃ ſub politico, ^h^ita ẽt & plura alia negotia, ſicut mercatorũ, artificũ, & aliorum hmõi: ſed ſm alia negotia, quę ſunt in ciuitate, nõ accipiũtur aliquę ſpecies prudentię. ergo etiam neque ſm militare negotium.

¶ 3 Pręt. In rebus bellicis plurimum ^h^ valet militũ fortitudo. ergo militaris magis pertinet ad fortitudinem, quam ad prudentiam.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Prouer. 24. Cum diſpoſitione initur bellum, & erit ſalus, ubi ſunt multa conſilia: ſed conſiliari pertinet ad prudentiam. ergo in rebus bellicis maximè neceſſaria eſt aliqua ſpecies prudentię, quę militaris dicitur.

RESPON. Dicendum, ꝙ ea quę ſm artem, & rationem aguntur, conformia eſſe oportet his, quę ſm naturam, quę à ratione diuina ſunt inſtituta. Natura aũt ad duo tendit. Primò quidem ad regẽdã vnamquamq; rem in ſeipſa: ſecundò verò ad reſiſtẽdũ extrinſecis ĩpugnãtibus, & corruptiuis. Et ꝑꝑ hoc non dedit ſolum animalibus vim cõcupiſcibilem,

ſcibilē, per quam moueātur ad ea, quæ ſunt ſaluti eorū accommoda, ſed ēt vim iraſcibilem, per quā animal reſiſtit impugnantibus. Vnde & [m] in his, q̄ ſunt ſm rationem, non ſolum oportet eſſe prudētiam politicam, per quam diſponantur conueniēter ea, quæ pertinent ad bonum cōmune, ſed etiā militarē, per quā hoſtium inſultus repellantur [n].

Concluſ. m

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ militaris pōt eſſe ars, ſm ꝙ hēt quaſdā regulas vtēdi qbuſdā exterioribus rebus, puta, armis, & eq̄s: ſed ſm ꝙ ordinat ad bonū cōe, habet magis rationē prudentiæ.

AD II dicēdū, ꝙ oīa negotia, q̄ ſunt ī ciuitate, ordinant ad aliquas particulares vtilitates: ſed militare negotiū ordinat ad tuitionē toti⁹ boni cōis.

AD III dicēdum, ꝙ executio militiæ pertinet ad fortitudinem: ſed directio ad prudentiam, & præcipuè ſecundum quod eſt in duce exercitus.

QVAESTIO LI.

De Virtutibus adiunctis prudentiæ, in quatuor articulos diuiſa.

POSTEA cōſiderādū eſt de virtutibus adiūctis prudētię, q̄ ſunt quaſi ptes potētiales ipſi⁹.

ET CIRCA hoc q̄runt quatuor.

¶ Primò, Vtrū eubulia ſit virt⁹.

¶ Secundò, Vtrū ſit ſpecialis virtus a prudentia diſtincta.

¶ Tertiò, Vtrum ſyneſis ſit ſpecialis virtus.

Quartò, Vtrū gnome ſit ſpecialis virtus.

ARTICVLVS PRIMVS

Vtrum eubulia ſit uirtus.

AD PRIMVM ſic ꝓcedit. Vr̄ ꝙ eubulia nō ſit virtus. Quia ſm Aug. in lib. de * lib. arb. virtutibus nullus malè vtit: ſed eubulia q̄ eſt bene cōſiliatiua, aliqui malè vtunt, vel qa aſtuta conſilia excogitāt ad fines malos cōſequēdos, aut ēt ad bonos fines cōſequendos aliqua pctā ordināt, puta, q furat, vt eleemoſynā det. ergo eubulia ñ ē virtus.

¶ 2. Præt. Virtus [h] pfectio [h] q̄dam eſt, vt dr̄ in * 7. Phyſ. ſed eubulia circa conſiliū conſiſtit, qđ importat dubitationem & inquiſitionem, q̄ imperfectionis ſunt. ergo eubulia non eſt virtus.

¶ 3. Præt. Virtutes ſunt connexę adinuicē, vt ſupra habitū * eſt. ſed eubulia [k] nō eſt cōnexa alijs virtutibus. multi n. peccatores ſunt benè conſiliatiui, & multi iuſti ſunt in conſilijs tardi. ergo eubulia non eſt virtus.

SED CONTRA eſt, ꝙ eubulia eſt rectitudo conſilij, vt Philoſ. dicit in 6. * Ethic. ſed recta ratio perficit rationem virtutis. ergo eubulia eſt virtus.

RESPON. Dicendū, ꝙ ſicut ſupra dictū * eſt, de rōne virtutis humanæ eſt, ꝙ faciat actum hominis bonū. Inter ceteros autē actus hominis, proprium eſt ei conſiliari, quia hoc importat quandam rationis inquiſitionē circa agenda, in quibus cōſiſtit vita humana. Nā vita ſpeculatiua eſt ſupra hominem, ut dicitur in 10. * Ethi. Eubulia autem importat bonitatē conſilij. Dicitur. n. ab eu, quod eſt bonū, & bole, qđ eſt cōſilium, quaſi bona cōſiliatio, vel poti⁹ benè cōſiliatiua. Vñ manifeſtum eſt, ꝙ [m] eubulia eſt uirtus humana [n].

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ non eſt bonū conſilium ſiue aliquis malū finem in conſiliando præſtituat, ſiuè ēt ad bonū finē malas vias adinueniat: ſicut ēt in ſpeculatiuis nō eſt bona rōcinatio: ſiuè aliq̄s falſum cōcludat, ſiuè ēt cōcludat verū ex falſis dictis, qa non vtit cōuenienti medio. Et ideò vtrumq; prædictorum eſt contra rōnem eubuliæ, vt Philoſ. dicit in * 6. Eth.

AD II dicēdum, ꝙ etſi virtus ſit eſſentialiter perfectio q̄dā, non tñ oportet, ꝙ oē illud qđ eſt materia virtutis, importet pfectionē. Oportet. n. circa oīa humana pfici p uirtutes, & nō ſolū circa actus rationis, inter quos eſt conſilium, ſed ēt circa paſſiones appetitus ſenſitiui, q̄ adhuc ſunt multò imperfectiores. Vel pōt dici, ꝙ uirtus humana eſt perfectior ſm modū hominis, qui non poteſt per certitudinem comprehendere ueritatem rerum ſimplicium intuitu ſimplici, & præcipue in agibilibus, quæ ſunt contingentia.

AD III dicendum ꝙ in nullo peccatore, inquātū hmōi, inuenit eubulia. Oē. n. pctm̄ eſt contra bonā cōſiliationē. Requiritur. n. ad benè cōſiliādū non ſolū adinuentio, vel excogitatio eorū, q̄ ſunt opportuna ad finē, ſed ēt aliæ circunſtātiæ, ſ. tēpus congruum, ut nec nimis tardus, nec nimis uelox ſit in cōſilijs: & modus conſiliandi, ut ſcilicet ſit firmus in ſuo cōſilio, & aliæ huiuſmodi debitæ circunſtātiæ, quæ peccatores peccādo nō obſeruant. Quilibet autem uirtuoſus eſt bene cōſiliatiuus in his,

SVPER QV. LI. ARTIC. I.

IN ar. 1. q. 51 ad ſecundū nota, quòd ſi argumentum tendat contra materiam cōſilij, prima rñſio, ſi contra pfectionem formalem, quòd rectitudo inquiſitiua eſt, ſecunda reſponſio amplectenda eſt.

¶ In reſponſione ad tertium eiuſdem artic. primū dubiū occurrit, quia reſpōſio non videtur ſatisfacere argumento. Nā argumentum tendebat ad hoc, ꝙ eubulia nō eſſet virtus, eo ꝙ eſſet in peccatoribus: reſpōſio autem oſtēdit, ꝙ non eſt in peccatoribus, inquātum peccant. Ex hac enim reſpōſione nō habetur, quòd nō ſit in eis, qui ſunt peccatores, quod erat intentum argumenti. Ex eo namq;, quòd illi, qui ſunt peccatores, habent eubuliā non in peccando, ſed in alijs, ſequitur ꝙ eubulia non eſt virtus. Nā in illis, qui ſunt peccatores, nulla eſt virtus, cum omnes ſint cōnexæ, vt argumentum aſſumit.

¶ Ad hoc dicit. quòd reſpōſio optimè euacuat argumentū. Nā reſponſio oſtendendo ꝙ peccator peccādo contrariatur rectitudini conſilij, ſatis per hoc oſtendit, ꝙ in illo, qui eſt peccator, non eſt eubulia. Oportet. n. eubuliam rectè conſiliari nō ſolum in huius, vel illius virtutis materia, ſed in omnium virtutum materijs. Et ſi vna deficit, ipſa deficit. Et propterea ex hoc, ꝙ in peccatore deficit illa materia, in qua peccat, ſequitur quòd abſolutè in illo non ſit.

¶ In eadem reſponſione dubium occurrit, Quomodo oē peccatum eſt contra bonā conſiliationem, cum plerūq; cōtingat peccare in nullo offendendo cōſilium, ſed præceptum, ut patet cum quis in eodem perſeuerans conſilio & iudicio, contrariū præcipit ex paſſione, uel illud ex negligentia nō præcipiendo, peccat. Si dicatur, ut litera innuere videtur, quod peccat contra conſilium, quia nō eſt firmus in ſuo conſilio. Contra, firmitas conſilij cum diſtinguatur à firmitate præcepti, ſicut & ipſum conſilium à præcepto, quoniā modus eſt cuiuſque ſuus, negligens in præcipiendo, & perſeuerans in cōſilio, eſt firmus in conſilio, & tamen peccat.

¶ Ad hoc dicit. quòd quia omne peccatū libe. arbitrij ſit, cuius proprius actus eſt electio, qui appetitus eſt præcōſiliati: ideò omne peccatum contra conſiliū aliquod formaliter, vel virtualiter cōmittitur. Nam & præcipiens ex paſſione, ex apparenti ſecundum illā paſſionem ſtatim aliter iudicat, tāquàm aliud conſilium ſequens: & negligens ad præceptum poſt rectum conſilium, & iudicium, nūquàm peccaret niſi indirectè ſaltē eligeret non præcipere, ac per hoc tamquàm ex alio cōſilio concludens ſe habet. Et ſic non eſt firmus in ipſo ſuo conſilio ſecundum ueritatem, quo ad illum actum in particulari.

SVPER

Porrecta per totum. 286

1. 2. q. 7. ar. 6. Et 4. d. 33. q. 3. art. 1 q. 2. Et 6. Eth. lec. 8. & 9.

* Lib. 2. de liber. arb. c. 18.

* Li. 7. tex. 17. to. 2.

* 1. 2. q. 65 art. 1.

* Li. 6. c. 9. cir. med. tom. 5.

* q. 47. ar. 4. & 1. 2. q. 55. art. 2. & 3.

* Li. 10. ca. 7. a med. tom. 5.

Concluſ. m

* Li. 6. c. 9. tom. 5.

quæ ordinantur ad finem uirtutis: licèt fortè in aliquibus particularibus negotiis non ſit benè conſiliatiuus, puta, in mercationibus, uel in rebus bellicis, uel in aliquo huiuſmodi.

ARTICVLVS II.

Vtrum eubulia ſit uirtus diſtincta a prudentia.

AD SECVNDVM ſic ꝓcedit. Vr̄ ꝙ eubulia nō ſit uirtus diſtincta a prudentia. Quia, ut Philoſ. dicit* in 6. Eth. vr̄ prudētis eſſe bene cōſiliarij: ſed hoc pertinet[h] ad eubuliam, ut dictum* eſt. ergo eubulia non diſtinguitur a prudentia.

¶2 Præt. Humani act⁹, ad quos ordinant̄ humanæ uirtutes, ꝓcipuè ſpecificant̄ ex fine, ut ſ. dictū* eſt: ſed ad eūdē finē ordinant̄ eubulia, & prudētia, ut dr̄ 6.* Ethi. non aūt ad quendā particularē finē, ſed ad cōem finē totius uitæ. ergo eubulia nō eſt uirtus diſtincta a prudentia.

¶3 Præt. In ſciētiis ſpeculatiuis ad eandē ſciētiā ꝑtinet inquirere, & determinare. ergo pari ratiōe ī operatiuis hoc ꝑtinet ad eādē uirtutē: ſed inquirere pertinet ad eubuliā, determinare autē ad prudentiam. ergo eubulia non eſt alia uirtus a prudentia.

SED CONTRA eſt, ꝙ prudētia eſt præceptiua, ut dicitur* in 6. Ethi. hoc autem non conuenit eubuliæ, ergo eubulia eſt alia uirtus a prudentia.

RESPON. Dicendū, ꝙ ſicut dictū* eſt ſupra, uirtus ꝓpriè ordinatur ad actum, quē reddit bonū: & iō oportet ſm̄ differētiā actuum eſſe diuerſas uirtutes, & maximè qn̄ non eſt eadē rō bonitatis in actibus. Si. n. eſſet eadem rō bonitatis in eis, tunc ad eandē uirtutē pertinerēt diuerſi actus: ſicut ex eodē depēdet bonitas amoris, dſiderij, & gaudij, & iō oīa iſta pertinent ad eādē uirtutē charitatis. Act⁹ aūt rōnis ordinati ad op⁹ ſunt diuerſi, nec habēt eandē rōnē bonitatis. Ex alio. n. efficitur hō bn̄ cōſiliatiuus, & bene iudicatiuus, & benè præceptiuus: qđ patet ex hoc, ꝙ iſta aliquando abinuicem ſeparantur. Et ideo * oportet aliam eſſe uirtutē eubuliā, ꝑ quam hō eſt benè conſiliatiuus: & aliā prudentiam, ꝑ quā hō eſt bene præceptiuus. Et ſicut conſiliari ordinat̄ ad ꝓcipere tanq̄ ad principalius: ita ēt eubulia ordinat̄ ad prudētiā tanq̄ ad principaliorē uirtutē, ſine qua nec uirtus eſſet, ſicut nec morales uirtutes ſine prudentia, nec cæteræ uirtutes ſine charitate.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ ad prudentiam pertinet benè conſiliari imperatiuè, ad eubuliam autem elicitiuè.

AD II dicēdū, ꝙ ad unū finē ultimū, qđ eſt bn̄ uiuere totū, ordinant̄ diuerſa actus ſm̄ quēdā gradū. Nā præcedit cōſiliū, ſeqtur iudicium, & ultimū eſt ꝓceptum, qđ immediatè ſe habet ad finē ultimū. Alij aūt duo actus remotè ſe habēt, q tn̄ habēt quoſdā proximos fines, cōſiliū quidē inuentionē eorū, q̄ ſunt agenda: iudiciū aūt certitudinē. Vn̄ ex hoc non ſequit̄, ꝙ eubulia, & prudentia nō ſint diuerſę uirtutes. ſed ꝙ eubulia ordinet̄ ad prudentiā, ſicut uirtus ſecundaria ad principalem.

AD III dicendum, ꝙ etiā in ſpeculatiuis alia rōnalis ſcientia eſt dialectica, quæ ordinat̄ ad inquiſitionem inuentiuā: & alia ſciētia demonſtratiua, quæ eſt ueritatis determinatiua.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſyneſis ſit uirtus.

AD TERTIVM ſic ꝓcedit. Vr̄ ꝙ ſyneſis nō ſit uirtus. Virtutes. n.[h] non inſunt nobis a natura, ut dicitur in 2.* Ethic. ſed ſyneſis ineſt aliquibus a natura ut dicit Philoſ. in 6.† Ethi. ergo ſyneſis non eſt uirtus.

¶2 Præt. Syneſis, ut in eodē lib. dr̄, eſt ſolum[h] iudicatiua: ſed iudicium ſolū ſine ꝓcepto pōt eſſe ēt in malis. cum ergo uirtus ſit ſolùm in bonis, uidetur quòd ſyneſis non ſit uirtus.

SVPER QV. LI. ARTIC. II.

IN art. 2. euſdē q. dubiū occurrit. Qūo eſſe bn̄ cōſiliatiuū, bn̄ iudicatiuū, & benè ꝓceptiuū, abinuicē ſeparātur, & tn̄ oēs uirtutes ſunt connexæ. Ad hoc bř dr̄, ꝙ author non loquitur in verbis de uirtutibus facientibus benè conſiliari, iudicare, & ꝓcipere: ſed de naturalibus diſpoſitionib⁹, & exercitationib. pręuiis ad uirtutes, & ex diuerſitate horum, quā ex ſeparabilitate probat, diuerſitatē uirtutū cōcludit. Naturales aūt diſpoſitiones ſeparari patet ex eo, ꝙ inquiſitionis ex imaginatione, iudicij ex ſenſu cōi, ꝓcepti autē ex naturali inclinatione ad aliqd, puta, caſtitatem, liberalitatem, bonitas conſurgit. imaginatio. n. bona plurimū eſt adinuentiua uiarū. Senſus aūt cōis, iudicij circa ſingularia humanus eſt, & hoc ut miniſtrat rōni. Inclinatio aūt ad aliqd proprios nos reddit ad executionē: & ꝓcipere facere, trahēdo uoluntatē ad conſona illi inclinationi. Exercitationes quoque uidemus ſeparatas, dū inuētiuos ad proponendū libēter audim⁹, iudicatiuos ad decernendū, Promptus ad aliqd utimur ad exequēdū in illo ꝑte, puta, liberalibus nātis ad diſpēſandū bōna, & natis caſtis ad conſeruādum cū mulieribus.

¶In eod. art. in rn̄. ad primum, dubium occurrit, qūo uerificat̄ ꝙ prudentia bn̄ conſiliatur imperatiuè, cū eubulia ſit prior, natura ſaltē, q prudētia. Prius eſt. n. rectè conſiliari, & deinde iudicare, & demum præcipere. Quomodo ergo prudentia præceptiuam facto? ¶Ad hoc dr̄, ꝙ cum prudentia ſe habeat ad eubuliam, & alias adiunctas uirtutes, quēadmodū militaris ſe habet ad equeſtrē, & gladiatoriam, ut patet ex ordine finium illarū ſubſequentiū ad finē principalius, cōſequens eſt, ut ſicut militaris imperat ſubſeruientib. ſibi artibus, ita prudētia proprie miniſtrantibus ſibi uirtutib. Relucet aūt hoc in exterioribus, in quib. præcipiens ſubiecto, diſtinguitur a conſiliātibus. Princeps namq; cuius eſt ꝓcipere, imperat cōſiliariis: & ſimile accidit intus in aīa. ¶Ad obiectionē aūt in oppoſitū dr̄, ꝙ quia finis principalis eſt ultimū in executione, & primū ī intentione: iō uirtus, uel ars, cuius eſt reſpicere illū finē principalē ut propriū, imperat miniſtrantibus tali ordine, ꝙ primo eſt intētio illius finis: ſecundo executio miniſtrantium, & earū fines, & demum eſt executiō principalis, ut patet ī militari. Prius. n. eſt executio equeſtris, & gladiatoriæ, & frenofactiuæ, q̄ executio militaris. Imperat tn̄ militaris his omnib⁹ ex priori intentione finis. Et ſimile patet ī principe, & conſiliariis &c. Neq; n. princeps primo præcipit agenda, & deinde cōſiliū adhibet, ſed intendēs ꝓcipere adhibet cōſilium ad inueniendum, q̄ ſunt præcipienda ad talem finē oportet. n. cōſilia cōgruere ꝓcepto: alioquin quāuis alias optima, tunc uana, & nulla reputantur, ut patet in dantib. cōſilia de illis mediis, q̄ nīo non ſubſunt ꝑ tunc imperio. Sic ēt contingit in aīa intēdente finē aliquem, puta, caſtitatē, & uolente præcipere ſibi media congrua, cōſiliatur: & cum contulerit ꝙ ieiunia, diſciplinæ, lectiones ſacræ, orationes mentales expediunt, in hoc bonum conſiliū eſt, ſi media, quæ ſuo ſubſunt imperio, cōcludet. Contingit. n. infirmum eſſe corpore, ſic ut peccaret ieiunando, & huiuſmodi. Imperat ergo prudentia eubuliæ, vt architectonica, miniſtrantibus.

¶In articulū 3. euſdem quæſt. in reſpōſione ad primū, nota duplex iudicium cōcurrere ante actū præcepti, ſcilicet, de fine particulari, & hoc fit in minori ꝓpoſitione: & de eo quod eſt ad finē, qđ præcipiendum eſt. & hoc fit in concluſione. Et licèt utrunque iudicium ſpectet ad ſyneſim, prim. tamē bonitas uirtuti morali tribuitur: ſecūdi aūt ſyneſi, quia illud eſt magis finis, illud autem eſt magis id quod eſt ad finē. Miniſtrat enim hęc prudentiæ, q eſt eorum quę ſunt ad finem: illa autem intentionē finis ſectam facit.

Porrecta per totum. 287

Locis ſup. art. 1. notat.

*Li. 6. c. 5.

*Ar. præced.

*1. 2. q. 18. art. 1.

*Li. 6. ca. 11. tom. 5.

*Li. 6. ca. 10. circa med. to. 5

*Ar. præc. & 1. 2. qō. 55. artic. 2. & 3.

Concla.

Porrecta per totum. 288

1. 2. q. 57. ar. 6. Et 3. di. 33. q. 3 ar. 1. qō. 2 Et 6 Ethi. lect. 9.

*Li. 2 c. 1. tom 5.

†Li. 6. c. 11 a medio.

*Li. 6. c. 10 tom. 5.

¶3 Præt. Nūquā eſt defect⁹ in F pcipiēdo, niſi ſit aliqs defectus in iudicādo, ſaltē in particulari operabili, in quo oīs malus errat. ſi ergo ſyneſis ponit uirtus ad bñ iudicandum, vr̄ ꝙ nō ſit neceſſaria alia uirtus ad benè præcipiendum: & iō prudentia erit ſuꝑflua, quod eſt inconueniens. nō ergo ſyneſis eſt virt⁹.

Sed contra. Iudiciū eſt pfectius, q̄ conſilium: ſed eubulia, quæ eſt bñ conſiliatiua, eſt uir- G tus. ergo multo magis ſyneſis, q̄ eſt bene iudicatiua, eſt uirt⁹.

Resp. Dicēdū, ꝙ ſyneſis importat iudiciū rectū, non qdē circa ſpeculabilia, ſed circa particularia operabilia, circa q̄ et eſt prudentia. Vnde ſm ſyneſim dñr aliqui ī græco ſyneci, i. ſenſati, uel euſyneci, i. homines boni ſenſus. Sicut econtrario, qui carent hac uirtute, dñr aſyneci, i. inſenſati. Oportet āt ꝙ ſm H drīam actuū, q nō reducunt in eandē cām, ſit et diuerſitas uirtutum. Manifeſtū eſt aūt, ꝙ bonitas cōſilij, & bonitas iudicij, non reducuntur in eandē cām. Multi. n. ſunt benè conſiliatiui, qui tñ non ſunt benè ſenſati, quaſi rectè iudicantes. Sicut ēt in ſpeculatiuis aliq ſunt bñ inquirentes ꝑꝑ hoc, ꝙ rō eorum prompta eſt ad diſcurrēdum ꝑ diuerſa: quod vr̄ prouenire ex I diſpōne imaginatiuæ uirtutis, q̄ de facili pōt formare diuerſa phātaſmata: Et tñ hmōi qñq; non ſunt boni iudicij, quod eſt ꝑꝑ defectū intellꝰ, qui maximè cōtingit ex mala diſpoſitione cōis ſenſus non bene iudicātis. Et iō [m] oportet præter eubuliā eſſe aliā uirtutē, q̄ eſt benè iudicatiua, & hęc dicitur ſyneſis.[n]

Ad primum ergo dicēdū, ꝙ rectū iudiciū in hoc conſiſtit, K ꝙ uis cognoſcitiua apprehēdit rē aliqua, ſm ꝙ in ſe eſt. Quod quidē prouenit ex recta diſpoſitione uirtutis apphēſiuæ: ſicut ī ſpeculo ſi fuerit bñ diſpoſitū, imprimunt formæ corporū ſecūdū ꝙ ſunt. Si uerò fuerit ſpeculū malè diſpoſitū, apparent ibi imagines diſtortæ, & prauè ſe hñtes. Quòd autē uirtus cognoſcitiua ſit bñ diſpoſita ad recipiēdū res, ſm ꝙ ſunt, cōtingit qdē radicalr ex natura, cōſumatiuè aūt ex exercitio, uel ex munere grǽ, & hoc dupl'r. Vno mō directè ex parte ipſius cognoſcitiuæ uirtutis, puta, qa nō eſt imbuta prauis cōceptionibus, ſed veris, & rectis: & hoc ptinet ad ſyneſim, ſm ꝙ eſt ſpecialis uirtus. Alio mō indirectè ex bona diſpoſitione appetitiuæ uirtutis, ex qua ſeqt, ꝙ hō bñ indicet de appetibilib. & ſic bonū uirtutis iudiciū cōſequit habitus uirtutum moraliū, ſed circa fines: ſyneſis aūt eſt magis circa ea, quæ ſunt ad finem.

Ad II dicēdū, ꝙ in malis qdē pōt iudicium rectum eſſe in vlī, ſed in particulari agibili, ſp eorum iudicium corrumpitur, ut ſupra habitum * eſt. * c. 47. ar. 1. & 13.

Ad III dicendū, ꝙ cōtingit qñq; id, quod bene iudicatū eſt differri, uel negligēter agi, aut ījordinatè. Et iō poſt uirtutē, q̄ eſt bñ iudicatiua, neceſſaria eſt finalis uirtus principalis, quę ē bene pręceptiua. ſ. prudentia.

Articvlvs IIII.

Vtrum gnome ſit ſpecialis uirtus.

Ad qvartvm ſic procedit. Vr̄ ꝙ gnome non ſit ſpālis uirtus a ſyneſi diſtincta. Quia ſm ſyneſim dr̄ aliquis bene iudicatiuus: ſed nullus pōt dici benè iudicatiuus, niſi in [b] omnibus bene iudicet. ergo ſyneſis ſe extendit ad oīa diiudicanda. non eſt ergo aliqua alia uirtus benè iudicatiua, quæ gnome dicāt.

¶2 Pręt. Iudiciū mediū eſt inter cōſiliū, & pceptū: ſed una tātū uirtus eſt bñ conſiliatiua, ſ. eubulia: & una tm̄ uirtus eſt bene præceptiua. ſ. prudētia[b] ergo ēt una tantum eſt uirtus bene iudicatiua. ſ. ſyneſis.

¶3 Pręt. Ea q̄ rarò accidūt, in qbus oportet aliqñ a cōibus legibus diſcedere, vñr pręcipue caſualia eſſe[b] quorum non eſt rō, ut dr̄ in 2. * Phyſ. oēs autē virtutes intellectuales ptinent ad rōnem rectā. ergo circa pdicta nō eſt aliqua uirtus intellectualis. * Li. 2. te. 48. & 37. tom. 2.

Sed contra eſt, ꝙ Philoſo. determinat in 6. * Ethic. gnomen eſſe ſpecialem uirtutem. * Li. 6 ca. 11. tom. 5

Respon. Dicendum quòd habitus cognoſcitiui diſtinguuntur ſecūdum altiora, uel inferiora principia, ſicut ſapientia in ſpeculatiuis altiora principia conſiderat, quàm ſcientia, & ideò ab ea diſtinguuntur: & ita etiam oportet eſſe in actiuis. Manifeſtum eſt autem, ꝙ illa, quæ ſunt pręter ordinē inferioris principij, ſiue cauſę reducuntur qñque in ordinem altioris principij: ſicut monſtruoſi

Svper qv. LI. Art. IIII.

Nunc aūd ubium occurrit, quopacto gnome eſt uirtus. Et eſt rō dubij. qa ſi eſt uirtus aut naturalis, aut acqſita: ſed naturalis nō eſt, qa pter ſynderеſim, q̄ habit⁹ principiorū eſt, nulla uirtus ponit naturalis in itellectu practico, ſicut nec in ſpeculatiuo, niſi hitus principiorū. Nec acqſita, qa acqrunt virtutes intellectus experimētis, q̄ ex memoriis cōſurgūt, ut patet ī plo go Metaphy. Hęc aūt pter cōes regulas iudicāda ſunt raro cōtingentia, ac per hoc ab uno, & eodē hoīe parum, aut nihil experimento pbabilia: & ſic uirtus hæc nunquàm habebitur.

¶Ad hoc dr̄, ꝙ uirtutes ſunt ī duplici differētia. Nā qdā ſunt quarū materiæ i cōmuni frequēter occurrūt, ut uirtutes, quæ cardinales uocatur, ut patet diſcurrēti p earū materias, ſ. commutationes, diſtributiones, appetit⁹, ac delectationes ciborū, & venereorū, timoreſque periculorū: Quędā uerò ſunt, quarū materiæ non cōiter, aut frequenter accidunt, ut patet de magnificētia, & magnanimitate. Non. n. magnæ diuitiæ, aut magni honores crebrò occurrūt. Et qa exercitationes earū non ſunt ſimiles, iō ēt cōnexio ipſarum cum alijs non intelligitur ſimili mō, ſicut d' primis. Nā cū uirtutes oēs connexæ ſint, primas tñ connexio ponit in actu ſimpliciter: ſecundas aūt in actu ſecūdum quid, ideſt, in potentia propinqua actui ſimpliciter. Pauper. n. uirtuoſus nō eſt magnificus ſimpliciter, ſed in potentia propinqua, præparatione. ſ. animi. Ex his aūt omnibus hoc hr̄ ad propoſitum, ꝙ virtutes aliquæ ineſſe nobis dñr, qñ ſunt in potētia propinqua pparati animi. Sic. n. cōtingere vr̄ de gnome. ipſa. n. tunc haberi dr̄, quando in ſuis principijs mens exercitata eſt, quàmuis caſus non occurrant.

¶Ad cuius euidentiā recolendū eſt, quod quemadmodū prudētia fit ex euſtochia per inuentionem, & docilitate per diſciplinā, & conſumatur exercitatione: ita gnome fit & inuentione, ex naturali pſpicacitate plurimū ad tale iudiciū conferēte, cuius ſignum eſt, ꝙ uiri quantumcūque doctiſſimi deficientes in naturali ſagacitate, neſciūt vltra legū uerba decernere, nī & diſciplina ex lectione exceptionum, & geſtorum ſapientū, ac proborū, & eorum rōnibus. Legentes. n. ꝙ pter cōes regulas, depoſitū nō eſt reddēdum impugnationi patrię, & penetrantes rōnem, qa ſcilicet oē depoſitū redditur ſub ratione boni utilis (in tali autē caſu daretur malū nociuum bono cōi, ꝙ præſtat particulari) perſpiciūt⁹, quo 1 nec direptori, & effulori bonorum Eccleſiæ, q̄uis officium rectoris habeat, reſtituenda ſunt Eccleſię bona. Attendentes quoq;, ꝙ præter cōes regulas modeſtiæ, Dauid, ut habetur 1. Regū. 21. actus furētis, vel epileptici aſſumpſit, ut uitā ſaluaret, docemur, ꝙ ſtultitiam ſimulare loco, prudētia ſumma eſt: & ſic dato ꝙ materia gnomes raro occurrat, ac per hoc nō habeāt frequēter gnome cōſummatè haberi tamē poteſt ſicut aliæ uirtutes ſimiles in principijs

Concilia. m

Porrecta per totum.

289

Locis ſupra artic. 3. citat.

principijs ſuis, & ꝓxima diſpoſitione, quamuis exercitium gnomes nō ita rarū ſit: quoniam & in materia iuſtitiæ & priuatis ꝑſonis plures accidit in recompenſatione bonorum, quæ nō poſſunt aliter recuperare, facientes ſibijpſis iuſtitiam, vt fecerūt filij Iſrael, petentes mutuum ab Aegyptijs oppreſſoribus ſuis, quamuis hoc diuina etiā fecerint authoritate. Et in materia temperantiæ præter cōmunes regulas corpus incolume ſubijcientes mēti, pluries occurrit ꝓpter occurrentē finem etiam cum corporis diſpendio abſtinere, ut in actibus lectionis, ſermonis velocis, æquitationis neceſſariæ, ſeruitij infirmorum, & huiuſmodi. Et per hæc patet reſponſio ad obiecta, quia ſcilicet eſt uirtus acquiſita, & quomodo acquiritur.

Conclu.

partus aīalium ſunt pręter ordi A nē virtutis actiuæ in ſemine, tñ cadunt ſub ordine altioris principij, ſ. cæleſtis corporis, vel vlterius, prouidentiæ diuinæ. Vñ ille, qui conſiderat virtutē actiuā in ſemine, nō poſſet certum iudiciū ferre de hmōi mōſtris, de quibus tñ pōt iudicari ſm cōſiderationē diuinæ prouidētię. Cōtingit aūt quandoq; aliquid eſſe faciendū ꝓter cōes regulas agēdorū, puta, cum impugnatori B patriæ nō eſt depoſitū reddendū, vel aliquid aliud hmōi: & iō oportet de hmōi iudicare ſm aliqua altiora principia, quàm ſint regulæ communes, ſecundum quas iudicat ſyneſis. Et ſecundū illa altiora principia exigiť altior uirtus iudicatiua, quę vocatur gnome, quæ importat quādā ꝑſpicacitatem iudicij.

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ ſyneſis ē verè iudicatiua de oībus, quæ ſm cōmunes regulas C fiunt: ſed præter communes regulas ſunt quædā alia dijudicanda, ut iā dictū* eſt.

*Ar. pręc.

Ad II dicēdū, ꝙ iudicium debet ſumi ex principijs proprijs rei, inquiſitio aūt fit etiam per cōmunia. Vnde etiam in ſpeculatiuis dialectica, quæ eſt inquiſitiua, procedit ex communibus: demonſtratiua autem, quę eſt iudicatiua, procedit ex ꝓprijs. Et ideò eubulia, ad quam pertinet inquiſitio conſilij, eſt vna de oībus, non aūt ſyneſis, quæ eſt iudicatiua. Præceptum aūt reſpicit in omnibus vnā rōnem boni: & ideo etiā prudentia non eſt niſi vna. D

Ad III dicendū, ꝙ omnia illa, quæ præter communē curſum contingere poſſunt, cōſiderare ꝑtinet ad ſolam prouidentiā diuinam: ſed inter homines ille, qui eſt magis ꝑſpicax, pōt plura horū ſua ratione dijudicare. Et ad hoc pertinet gnome, quæ importat quandam perſpicacitatem iudicij.

SVPER QV. LII. ARTIC. I.

In Arti. 1. q. 52. aduerte, ꝙ donū cōſilij ab eubulia tā acquiſita, quā infuſa non ſolum differt ſecundū cōem differentiā doni à virtute, quia ꝑficit altiori mō, ſ. ad ſuphumanè operādum, ſed ſecundū propriā rōnē, quia eubulia eſt rectè cōſiliatiua actiuè: donū aūt conſilij eſt rectè cōſiliatiuum paſſiuè, quo ad ipſā acquiſitionē cōſilij, vt in rñſione ad primū dr̄, quāuis acceptum iam cōſiliū actiuè dirigat, vt in ſequenti artic. in reſponſione ad vltimum dicitur.

QVAESTIO LII.

De dono conſilij, in quatuor articulos diuiſa.

Poſtea conſiderandum eſt de dono conſilij, quod reſpondet prudentiæ. E

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum conſilium debeat poni inter ſeptem dona Spiritusſancti.

¶ Secundò, Vtrū donū conſilij reſpōdeat virtuti prudentię.

¶ Tertiò, Vtrum donum conſilij maneat in patria.

¶ Quartò, Vtrū quinta beatitudo, quæ eſt, Beati miſericordes &c. rñdeat dono conſilij.

Articvlvs primvs.

Vtrum conſilium debeat poni inter dona Spiritusſancti. *Porrecta per totum.*

Ad primvm ſic ꝓcediť. Vr̄ ꝙ cōſiliū nō debeat 290 poni inter dona Spiritusſancti. Dona enim Spiritusſancti in adiutorium virtutum dantur, vt patet per Greg.* in 2. Moral. ſed ad conſilium hō ſufficienter perficitur per virtutem prudentię, vel etiam eubuliæ, ut ex † dictis patet. ergo conſilium non debet poni inter dona Spiritusſancti.

3. d. 35. q. 2. artic. 4. q. 1. *Li. 2. mora. ca. 36. ań med. † q. 47. & 51. art. 1. & 2.

¶ 2 Præt. Hæc vr̄ eſſe differētia inter ſeptem dona Spiritusſancti, & gratias gratis datas, ꝙ gratię gratis datæ nō danť oībus, ſed diſtribuunť diuerſis: dona aūt Spiritusſancti danť oībus habētibus Spiritūſanctū: ſed cōſiliū vr̄ eſſe de his, quæ ſpecialiter aliquibus à Spiritusſancto danť, ſm illud 1. Machab. 2. Ecce Simon frater ueſter, ipſe vir conſilij eſt. ergo conſilium magis debet poni inter gratias gratis datas, quàm inter ſeptem dona Spiritusſancti.

¶ 3 Præt. Rom. 8. dr̄. Qui ſpiritu Dei aguntur, hi filij Dei ſunt: ſed his, qui ab alio aguntur, nō cōpetit cōſiliū. cū ergo dona Spūſancti maximè cōpetāt filijs Dei, qui acceperunt ſpiritū adoptionis filiorū, vr̄ ꝙ cōſiliū inter dona Spiritusſancti poni non debeat.

Sed contra eſt, quod Iſa. 11. dicitur. Requieſcet ſuper eum ſpiritus conſilij, & fortitudinis.

Resp. Dicendū, ꝙ dona Spiritusſancti, vt ſupra dictū * eſt, ſunt quędā diſpoſitiones, quibus aīa reddiť bene mobilis à Spiritusſancto. Deus autem mouet vnūquodq; ſm modū eius, quod mouetur, ſicut creaturā corporalē mouet ꝑ tēpus, & locum: creaturā aūt ſpiritualē ꝑ tempus, & non ꝑ locum, vt Aug. dicit in 8. ſup* Gen. ad literā. Eſt aūt proprium rationali creaturæ, ꝙ per inquiſitionē rōnis moueatur ad aliquid agendum, quæ quidem inquiſitio conſilium dr̄. Et ideò Spiritusſanctus dr̄ per modū cōſilij creaturam rationalē mouere: & propter hoc conſilium ponitur inter dona Spiritusſancti.

* 1. 2. q. 68. ar. 1. *Li. 8. cap. 22. to. 3.

Conclu.

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ prudentia, vel eubulia ſiuè ſit acquiſita, ſiuè ſit infuſa, dirigit hominem in inquiſitione conſilij, ſm ea, quæ ratio cōprehendere pōt: unde homo per prudentiam, vel eubuliā fit benè conſilians uel ſibi, uel alij. Sed quia humana rō non pōt cōprehendere ſingularia, & cōtingentia, quæ occurrere poſſunt, fit ꝙ cogitationes mortaliū ſunt timidæ, & incertæ prouidentiæ noſtræ, ut dr̄ Sap. 9. Ideò indiget homo in inquiſitione conſilij dirigi a Deo, qui oīa comprehēdit, quod fit per donum conſilij, per quod hō dirigiť, quaſi cōſilio à Deo accepto. Sicut etiam in rebus humanis, qui ſibiipſis non ſufficiunt in inquiſitione conſilij, à ſapientioribus conſilium requirunt.

Ad II dicēdū, ꝙ hoc poteſt pertinere ad gratiā gratis datam, ꝙ aliquis ita ſit boni conſilij, ꝙ alijs conſiliū præbeat: ſed ꝙ aliquis à Deo conſiliū habeat, quod fieri oporteat in his, quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem, hoc eſt commune omnium ſanctorū.

Ad III dicēdū, ꝙ filij Dei aguntur à Spiritusſancto ſm modum eorum, ſaluato ſ. libero arbitrio, quæ eſt facultas voluntatis, & rationis. Et ſic inquantum rō a Spiritusſancto mouetur, vel inſtruitur de agendis, competit filijs Dei donum cōſilij.

ARTICVLVS II.

Vtrum donum conſilij reſpondeat virtuti prudentiæ.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr̃ q͞ donum cõſilij nõ reſpõdeat cõueniẽter virtuti prudẽtiæ. Inferius.n. in ſuo ſupremo [h] attingit id,qđ eſt ſuperi⁹, vt patet p̃ Dion.7.c.de* Diuin. nom.ſicut hõ attingit angelum ẜm intellectũ:ſed virt⁹ cardinalis eſt inferior dono, vt ſupra † habitũ eſt. Cũ ergo conſiliũ ſit primus,& infimus actus prudẽtiæ,ſupremus aũt actus eius eſt p̃cipere, medius autẽ iudicare, videtur, q͞ donum reſpondens prudentiæ nõ ſit conſilium,ſed magis iudicium, vel præceptũ.

¶2 Præt. Vni virtuti ſufficienter auxiliũ p̃bet[h] p̃ vnũ donũ,quia quãto aliq̃d eſt ſuperius, tanto eſt magis vnitum, vt probatur in lib.de Cauſis:ſed prudentiæ auxiliũ præbetur p̃ donum ſcientiæ, quæ non ſolum eſt ſpeculatiua, ſed etiam practica,vt ſupra habitum* eſt.ergo donum conſilij non reſpondet virtuti prudentiæ.

¶3 Præt.Ad prudentiã proprie pertinet[h] dirigere, vt ſupra habitũ* eſt: ſed ad donũ conſilij pertinet, q͞ homo dirigatur à Deo,ſicut dictum † eſt. ergo donum conſilij non pertinet ad virtutẽ prudẽtiæ.

SED CONTRA eſt,quia donũ conſilij eſt circa ea, quæ ſunt agenda propter finem: ſed circa hæc eſt etiam prudẽtia ergo ſibijnuicem correſpondent.

RESPON. Dicendũ,q͞ principiũ motiuũ inferius adiuuat̃ p̃cipuè,& p̃ficit̃ p̃ hoc, q͞ mouet̃ à ſuperiori motiuo principio,ſicut corpus in hoc,q͞ mouet̃ a ſpiritu. Manifeſtũ eſt aũt,q͞ rectitudo rõnis humanæ õparat̃ ad rõnẽ diuinã, ſicut principiũ motiuũ inferius, qđ mouet̃ ad ſuperius, & refert̃ in ipſum. Rõ.n.æterna eſt ſuprema regula oĩs humanæ rectitudinis.Et iõ prudẽtia, q̃ importat rõnis rectitudinẽ,maximẽ p̃ficit̃, & iuuat̃ ẜm qđ regulat̃,& mouet̃ a Spirituſancto:qđ pertinet ad donũ conſilij,vt dictum* eſt.Vnde [m] donum conſilij r̃ndet prudẽtiæ,ſicut ipſam adiuuãs,& perficiẽs[n].

AD PRIMVM ergo dicẽdũ,q͞ iudicare & p̃cipere nõ eſt moti,ſed mouẽtis.Et q̃a ĩ donis Spirituſancti mẽs humana nõ ſe hẽt,vt mouẽs, ſed magis vt mota, vt ſupra* dictũ eſt,inde eſt,q͞ nõ fuit conueniẽs,q͞ donũ correſpõdẽs prudẽtiæ, p̃ceptũ diceret̃, vel iudiciũ,ſed conſiliũ, per quod põt ſignificari motio mentis conſiliatæ ab alio conſiliãte.

AD II dicendum,q͞ ſcientiæ [d] donum non directè reſpondet prudentiæ, cum ſit in ſpeculatiuis, ſed ſecundum quandam extenſionem eam adiuuat.Donum autem conſilij directè reſpondet prudentiæ,ſicut circa eadem exiſtens.

AD III dicẽdũ,q͞ mouẽs motũ ex hoc,q͞ mouetur,mouet.Vñ mens humana ex hoc ipſo,q͞ dirigitur a Spirituſancto,fit potens dirigere ſe,& alios.

*Ca.7.inter medi. & finẽ illius. — † 1. 2. q. 68. ar. 8. — * q.9.ar.3 — * q.47.artic 8. — † Ar.p̃cc. — * Ar.p̃cc. Concl. m — * Ar.p̃cc. & 1. 2. q. 68. ar. 1. — D. 111 4.

SVPER QV. LII. ARTIC. II.

Porrecta per totum. 291

3.d. 34 q. 1.artic.1. cor. Et d. 35. q.2.a. 4.q.1.art. 2.cor.

IN art.2.aduerte,q͞ dona aliter r̃ndẽt virtuti theologicę, & aliter virtuti morali. Nam dona medium tenent locum inter theologicas, & morales virtutes,ſunt enim nobiliora moralib⁹: ſed theologicæ ſunt nobiliores ipſis, vt ex ſupradictis patet, & p̃pterea theologicis virtutibus r̃ndent quaſi organa, moralib⁹ autẽ quaſi formæ.Et ad hoc inſinuãdum author in tractatu hic de prudẽtia, quæ primũ tenet in moralibus locum, aſſignãdo eidẽm donũ, non cõcludit, q͞ r̃ndet prudentiæ ſimpliciter,& abſolutè, ſed addidit,ſicut adiuuans,& perficiens.

ARTICVLVS III.

Vtrũ donum conſilij maneat in patria.

AD TERTIVM ſic p̃cedit̃. Vr̃ q͞ donũ cõſilij nõ maneat ĩ patria.Cõſiliũ.n. eſt eorũ,q̃ ſũt agẽda p̃p̃ finẽ:ſed in patria nihil erit agẽdum p̃p̃ finẽ, q̃a ibi homines vltimo fine potiẽtur. ergo ĩ patria nõ ẽ donũ cõſilij.

¶2 Præt. Cõſiliũ[h] dubitationem importat. In his.n. q̃ manifeſta ſunt, ridiculũ eſt cõſiliari,ſicut patet p̃ Phil.* 3.Ethi.In patria aũt tolletur oĩs dubitatio. ergo in patria non eſt conſilium.

¶3 Præt. In patria ſancti maximè Deo[h] conformant̃,ẜm illud 1.Io.3.Cum apparuerit,ſimiles ei erimus: ſed Deo non conuenit cõſilium, ſecundũ illud Ro. 11. Quis conſiliarius eius fuit? ergo etiam neque ſanctis in patria competit donum conſilij.

SED CONTRA eſt,qđ Greg.dicit 17 Moral.Cũq; vniuſcuiuſq; gẽtis vel culpa, vel iuſtitia ad ſupernę curię cõſiliũ ducit̃,eiuſdẽ gẽtis p̃poſit⁹ vel obtinuiſſe in certamine, vel nõ obtinuiſſe p̃hibetur.

RESP. Dicẽdũ,q͞ ſicut dictũ* eſt,dona Spiritusſancti ad hoc p̃tinẽt,q͞ creatura rõnalis moueãt a Deo. Circa motionem aũt humanæ mẽtis a Deo, duo cõſiderari oportet.Primo q̃dẽ,q͞ alia ẽ diſpoſitio eius qđ mouet̃,dũ mouet̃, & alia dũ eſt in termino motus. Et q̃dẽ qñ mouẽs eſt ſolũ principiũ mouẽdi,ceſſante motu ceſſat actio mouẽtis ſuper mobile,qđ iã p̃uenit ad terminũ,ſicut dom⁹ poſtquam ædificata eſt,nõ ædificat̃ vlterius ab ædificatore:ſed qñ mouẽs nõ ſolũ eſt cã mouendi, ſed ẽt eſt cã ipſius formæ,ad quã eſt motus, tũc nõ ceſſat actio mouẽtis ẽt poſt adeptionẽ formæ, ſicut ſol illuminat aerẽ ẽt poſtq̃ eſt illuminatus. Et hoc mõ Deus cauſat in nobis & virtutem,& cognitionem,non ſolum qñ primo acquirimus, ſed etiam quãdiu in eis pſeueramus.Et ſic cognitionẽ agẽdorũ cãt Deus in beatis nõ quaſi in ignorãtibus, ſed quaſi cõtinuãdo in eis cognitionẽ eorum, q̃ agenda ſunt,cũ q̃dã ſint,quæ beati,uel angeli,uel homines nõ cognoſcũt, q̃ nõ ſunt de eſſentia beatitudinis, ſed p̃tinent ad gubernationẽ rerum ẜm diuinam prouidentiã.Et quantum ad hoc eſt aliud conſiderandum.ſ.q͞ mens beatorum mouetur aliter à Deo,& aliter mens viatorũ. Nã mens uiatorũ mouetur a Deo in agẽdis p̃ hoc, q͞ ſedatur anxietas dubitationis in eis p̃cedens. In mente uerò beatorum circa ea,q̃ non cognoſcũt, eſt ſimplex neſcientia,quia etiam angeli purgãtur, ẜm Dion. *7.ca.cæleſt.hier.Non aũt p̃cedit in eis inquiſitio dubitationis,ſed ſimplex cõuerſio ad Deũ. Et hoc eſt Deũ cõſulere,ſicut Aug.dicit 5 ſup* Gen. ad literã, q͞ angeli de inferioribus Deũ conſulũt. Vnde & inſtructio, qua ſuper hoc a Deo inſtruuntur, conſilium dicitur.Et ſecundum hoc [m] donum conſilij

* Lib.3.c.3 tom.5. — L.17. Moral.c.7. — * Ar.p̃cc. & 1. 2. q. 68.ar. 1. — * Cap.7.a medio. — * Lib. 5.c. 19 circa princ. tomo 3. Concl. m

SVPER QV. LII. ART. III.

Porrecta per totum. 292

D.Bon.3.ſ.di.35.q.3.art.2.

3.d.35.q. 2 artic.4. q.3.

IN artic.3.aduerte tu, q͞ ſpeculatiuis vacas, q͞ miniſteria angelorũ, & orationes ſanctorum, quãtum ad executionẽ, ad donũ conſilij ſpectant: & cum nõ ſpectent ad eſſentiã beatitudinis ſecundum planum ſenſum literę, ad ſecundum modum conſilij,purgatum ſcilicet à neſcientia, pertinent,ac per hoc nõ in uerbo, ſed in hmõi diſciplinali cognitione uidẽt beati quid agendũ,orandumve p̃ nobis ſit,licet ipſas orationes noſtras ad eos directas in Verbo fortè videant in articulo quarto, nihil ſcribendum occurrit.

conſilij eſt in beatis, inquantum in eis à Deo cõti A
nuatur cognitio eorum, quæ ſciunt, & inquantũ
illuminantur de his, quæ neſciunt circa agenda. [n]

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ ẽt in beatis ſunt aliqui actus ordinati ad finem, vel quaſi procedẽtes ex conſecutione finis: ſicut quòd Deum laudant, vel quibus alios pertrahunt ad finem, quem ipſi ſunt conſecuti, ſicut ſunt miniſteria angelorum, & orationes ſanctorum. Et quantum ad hoc habet in eis locum donum conſilij.

Ad secvndvm dicendum, ꝙ dubitatio pertinet ad conſilium ſecundum ſtatum vitæ præſentis, non autem pertinet ſecundum quòd eſt conſi B
lium in patria: ſicut etiam virtutes cardinales non habent omnino eoſdem actus in patria, & in uia.

Ad tertivm dicẽdũ, ꝙ cõſiliũ nõ eſt in Deo ſicut in recipiẽte, ſed ſicut in dãte. Hoc ãt mõ cõformant Deo ſancti in patria, ſicut recipiẽs influẽti.

Articvlvs iiii.

Vtrum quinta beatitudo, quæ eſt de miſericordia, correſpondeat dono conſilij.

Porrecta per totum.
293
1. 2. q. 59. ar. 3. ad 3. Et 3. ad 3. q. 1. art. 4. cõtinet. Et Matth. 5. ¶ 1. 2. q. 69. art. 1.

Ad qvartvm ſic procedit. Vr, ꝙ quinta beatitudo, q̃ eſt de mĩa, nõ reſpondeat dono conſilij. Oẽs. n. beatitudines ſunt quidam actus uirtutũ, ut ſupra habitum* eſt: ſed per conſilium [h] in oĩbus C
uirtutum actib. dirigimur. ergo conſilio non reſpõdet magis quinta beatitudo, quàm alia.

¶ 2 Præt. Præcepta dantur de his, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis: conſilium autem datur de his, [h] q̃ non ſunt de neceſſitate ſalutis: [h] mĩa autem eſt de neceſſitate ſalutis, ſm̃ illud Iac. 2. Iudiciũ ſine mĩa fiet illi, q̃ non facit mĩam. Paupertas aũt nõ eſt de neceſſitate ſalutis, ſed ꝑtinet ad ꝑfectionẽ uitę, vt patet Mat. 19. ergo dono cõſilij magis r̃ndet beatitudo paupertatis, quam beatitudo miſericordię.

¶ 3 Præt. Fructus conſequuntur ad [h] beatitudines, important enim delectationem quandam ſpũalẽ, D
quæ conſequitur perfectos actus uirtutum: ſed inter fructus non ponitur aliquid reſpondens dono conſilij, ut patet Gala. 5. ergo etiam beatitudo miſericordiæ non reſpondet dono conſilij.

*Li. 1. cap. 9. paulo ante medium. to. 4.

Sed contra eſt, quod Auguſt. dicit in lib.* de Sermone Domini in monte. Conſilium conuenit miſericordibus: quia unicum remedium eſt de tantis malis erui, dimittere alij, & dare.

Respon. Dicendũ, ꝙ conſiliũ ꝓpriè eſt de his, q̃ ſunt utilia ad finẽ. Vñ ea, q̃ maximè ſunt utilia ad finẽ, maximè dñt corr̃ndere dono cõſilij. Hoc aũt eſt mĩa ſm̃ illud 1. ad Tim. 4. Pietas ad oĩa utilis eſt: E

Concl. [m] & iõ [m] ſpãliter dono conſilij r̃ndet beatitudo mię, non ſicut elicienti, ſed ſicut dirigenti. [n]

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ etſi cõſiliũ dirigat in omnibus actibus uirtutum, ſpãliter tamen dirigit in operibus miſericordiæ, ratione iam *dicta.

*In corp. art.

Ad secvndvm dicẽdum, ꝙ conſilium ſm̃ quòd eſt donum Spiritusſancti, dirigit nos in omnibus, quæ ordinantur in finem uitæ æternæ, ſiuè ſint de neceſſitate ſaluti s, ſiuè non: & tamen non omne opus miſericordiæ eſt de neceſſitate ſalutis.

Ad tertivm dicẽdũ, ꝙ fructus importat q. dem vltimũ. In practicis aũt nõ eſt ultimũ in cognitione, ſed in operatione, quæ eſt finis: & iõ inter fructus nihil ponĩt. qđ pertineat ad cognitionẽ practicã, ſed ſolũ ea quæ pertinẽt ad operationes, in quibus cognitio practica dirigit, inter quæ ponit bonitas, & benignitas, quæ reſpondent mĩæ.

QVAETIO LIII.

De uitijs prudentiæ oppoſitis, in ſex articulos diuiſa.

Poste a conſiderandum eſt de uitijs oppoſitis prudentiæ. Dicit. n. Aug. in 4. contra Iulianum, ꝙ oĩb. uirtutib. nõ ſolũ ſunt uitia manifeſta diſcretione cõtraria, ſicut prudentiæ temeritas: uerũẽt uitia quodãmõ nec ueritate, ſed quadam ſpecie fallẽte ſĩlia, ſicut ipſi prudẽtiæ aſtutia. Primò ergo cõſiderãdũ eſt de uitijs, q̃ manifeſtè cõtrarietatẽ hñt ad prudẽtiã, quæ. ſ. vitia ꝓueniũt ex defectu prudẽtiæ, uel eorũ, q̃ ad prudentiã req̃runt. Scđò, de uitijs quæ habent quandam ſimilitudinẽ falſam, cũ prudentia, quæ. ſ. cõtingunt per abuſum eorum, quæ ad prudentiam requiruntur.

¶ Quia uerò ſolicitudo ad prudentiã ꝑtinet, circa primũ cõſiderãda ſunt duo. Primò q. dẽ, de imprudentia: ſcđò, de negligẽtia, quæ ſolicitudini opponit.

Circa primum quęrunt ſex.

¶ Primò, De imprudentia, Vtrũ ſit peccatum.

¶ Secundò, Vtrum ſit ſpeciale peccatum.

¶ Tertiò, De præcipitatione, ſiue temeritate.

¶ Quartò, De incõſideratione.

¶ Quintò, De inconſtantia.

¶ Sextò, De origine horum uitiorum.

Articvlvs i.

Vtrum imprudentia ſit peccatum.

Ad primvm ſic ꝓcedit. Vr, ꝙ imprudẽtia nõ ſit pctm̃. Omne enim [h] peccatum eſt uoluntarium, ut Augu.* dicit: imprudentia autem non eſt aliquid uoluntarium, nullus enim uult eſſe imprudẽs. ergo imprudentia non eſt peccatum.

Porrecta per totum.
294
Lib. de uera relig. c. 14. to. 1.

¶ 2 Prę. Nullũ pctm̃ naſcit cũ hoĩe, niſi [h] originale: ſed iprudẽtia naſcit cũ hoĩe, uñ & iuuenes imprudentes ſunt: nec eſt originale pctm̃, qđ opponitur originali iuſtitię. ergo imprudentia non eſt pctm̃.

¶ 3 Prę. Omne [h] peccatum per pœnitentiã tollitur: ſed imprudentia non tollitur per pęnitentiam

Svper qv. iii. art. i.

In q. 53. ar. 1. dubiũ occurrit, An imprudentia priuatiue ſit ſeparabilis à prudentia cõtrarie. Et eſt rõ dubij pro parte negatiua quidem, quia ſequeretur cuilibet virtuti morali opponi pctm̃ non ſolum declinando in contraria vitia, ſed in priuatiue oppoſitum. Par. n. eſt ratio de prudentia, & alijs virtutibus moralis conſequens ãt eſt falſum: quia oĩs intẽperatus in exceſſum aut defectũ declinat, & ſic de alijs.

¶ Præt. Carẽs in actu ſuo prudentia quam dẽt hẽre non minus in contrarium prudentiæ incurrit, q̃ carens modeſtia, quam debet habere, incurrat contrarium modeſtiæ, & ſic de alijs non eſt igitur ſeparabilis imprudẽtia priuatiuè ab imprudentia contrariè.

¶ Pro parte uero affirmatiua, quia minus requirĩt ad priuationem, q̃ contrarium, cum quaſi forma poſitiua ſit, contingitq́, imprudẽter hoĩem hẽre abſq. oĩ actu, ut patet cũ põt & debet conſiliari, & non conſulit.

¶ Præt. Imprudentia priuatiue eſt pctm̃ ex rõne negligentiæ, ſicut cæteræ priuationes bonorum debitorum: imprudentia ãt contrarie eſt pctm̃ ex propria rõne imprudentiæ ut in litera dr. ergo non coincidunt ſed ſeparantur. Probaĩ ſequela, quia ſi coinciderent, ſequeretur ꝙ ẽt imprudẽs priuatiue peccaret ſecundum propriã rõnem imprudentiæ, & non ſolum ſcdm rõnem negligentiæ.

¶ Ad

ergo imprudētia non eſt pctm̄.

SED CONTRA. Spūalis theſaurus gratiæ non tollitur, niſi per pctm̄: tollitur autem per imprudentiam, ſm illud Prouerb. 21. Theſaurus deſiderabilis, & oleū in habitaculo iuſti, & homo imprudens diſſipabit illud. ergo imprudentia eſt peccatum. G

RESPON. Dicēdū, ꝙ imprudētia dupliciter accipi pōt. Vno modo priuatiuè: alio modo cōtrariè. Negatiuè autem non ꝓpriè dr̄, ita. ſ. ꝙ propriè importet ſolam carentiam prudētiæ, q̄ pōt eſſe ſine pctō. Priuatiuè quidem imprudentia dr̄, inquātum aliquis caret prudētia, quā quis natus eſt, & dēt habere. Et [m] ſm hoc imprudentia eſt pctm̄ rōne negligētiæ, [n] qua quis nō adhibet ſtudium ad prudentiā habendam. H Contrariè uerò accipitur imprudentia, ſm ꝙ ratio contrario modo mouet̄, uel agit prudentiæ: puta, ſi recta rō prudentiæ agit conſiliando, imprudens conſilium ſpernit, & ſic de alijs, q̄ in actu prudentiæ cōſideranda ſunt. Et [p] hoc mō imprudētia eſt pctm̄ ſm rōnem ꝓpriā prudētiæ. ¶Nō.n.pōt hoc I contingere, ꝙ hō cōtra prudētiā agat, niſi diuertēs à rſis, qb' rō prudentiæ rectificat̄. Vnde [s] ſi hoc cōtingat ꝑ auerſionem à rſis diuinis, eſt pctm̄ mortale, [t] puta, cū q.s quaſi cōtēnēs & repudiās diuina documēta, ꝓcipitanter agit. Si [x] verò ꝓter eas agat abſq; cōtēptu, & abſq; detrimēto eorū, q̄ ſunt de neceſſitate ſalutis, eſt pctm̄ ueniale. [z]

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ deformitatem imprudētiæ nullus uult, ſed actum imprudētiæ uult temerarius, qui uult præcipitanter agere. Vnde & Philoſophus dicit in * 6. Ethic. quòd ille, qui circa imprudentiā peccat uolēs, minus acceptatur.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ rō illa procedit de imprudētia, ſ ꝙ ſumit̄ negatiuè. Sciendū tn̄ ꝙ carētia prudētiæ, & cuiuſlibet uirtutis, includit̄ in carentia originalis iuſtitiæ, q̄ totam aīam ꝑficiebat. Et ſm hoc oēs iſti defectus uirtutum poſſunt reduci ad originale peccatum.

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ per pnīam reſtituitur prudentia infuſa, & ſic ceſſat carētia huius prudētiæ. Non tamen reſtituit

Ad hoc dicitur, ꝙ imprudentia priuatiuè dupliciter ſumi pōt. F Primò, ut priuat prudentia habituali, & ſic pōt ſeparari ab imprudentia contrariè, qñ aliquis negligit exercere ſe in legibus, documentis, lectionibus, & auſcultationibus oportunis, ex quibus tpe ſuo poſſet prudenter ſe habere in occurrētibus, tūc talis eſt imprudens priuatiuè: & illa priuatio nullam hēt rōnē pcti, niſi rōne negligētię. Notanter aūt dico, ꝙ illa priuatio non eſt pctm̄, niſi ratione negligentiæ: quia non eſt hic quæſtio de ipſo, qui priuatur debita prudentia, an ſit imprudens contrariè, ſed de ipſa priuatione prudētię, an ſit peccatum imprudentiæ contrariè ſumptæ, an ſcdm̄ ſe non eſt peccatum, niſi rōne annexę negligentiæ ipſi priuationi. Alio modo pōt ſumi, ut priuat prudentia actuali, quando oportet &c. ſicut ſi aliquis iudicet non ſecundū ſtatuta, quando ſeruāda eſſent, & ſic de alijs omiſſionib. Et ſic duplex eſt modus dicendi, alter ꝙ prudentia priuatiuè eſt, qñ quis non ſeruat qdē regulas prudentię, ſed tamen non refutat eas uoluntariè directè, ſed ex ignorātia, vel paſſione: imprudentia autem contrariè eſt, qñ quis ſpernit, aut ſaltem directè non uult uti regulis prudentiæ. Et hæc opinio fundatur ſup litera huius art. quia in corpore arti. dī de imprudentia contrariè ꝙ ſpernit conſilium, quaſi contemnit, aut repudiat. Et in reſponſione ad primum affertur illud 6. Ethic. Imprudens peccat volens: & ſecundùm hoc imprudentia priuatiuè eſt ſeparabilis ab imprudentia contrariè, ut patet. Sed hæc opinio falſa eſt, & malè fundata. Falſa quidem, quia impoſſibile eſt deficere à prudentia actuali, quando oportet, niſi deficiendo ab actu, uel ab aliqua conditione actus, committendo, uel omittendo. Cōſtat aūt, ꝙ committere abſque debito actu conſilij, uel iudicij, uel ꝓcepti, aut conditionis alicuius eorum, ē imprudentia contrariè eſt: ſicut cibum ſumere abſque temperantiæ conditione, intemperantia contrariè eſt: & uendere, uel emere abſque iuſtitiæ cōditione, iniuſtitia contrariè eſt. par.n. eſt ratio. Omittere autem ad commiſſionis genus, & ſpeciem reduci, ex ſupra dictis in 1. 2. q. 72. art. 6. patet. Non uelle.n. conſiliari, aut iudicare, vel præcipere, pro tanto pctm̄ eſt, pro quantò participat ſe uelle nō cōſiliari, uel non iudicare, tūm quia velle omittere eſt primum in genere peccati omiſſionis, utpote per ſe & directè uolūtarium: tum quia potens rationale, & debens facere, & non faciens, ab electione determinatur ad non facere, ſecundùm Ariſt. doctrinam. 9. Metaph. Et propterea uoluntaria indirectā dr̄, quando electio determinans implicitè tantum interuenit, ut cum quis alijs occupatur nihil cogitans de conſiliando, iudicando, vel ꝓcipiendo. Volens enim occupari, implicitè uult non conſiliari: ex quo incompoſſibilia ſimul ſunt occupari, & conſiliari. Qui enim uult aliquid, cum quo aliud ſimul eſſe non poteſt, ex conſequenti uult illo carere, inquit diuus Tho. 1. 2. q. 71. arti. 5. K Malè autem fundata eſt, quia in litera expreſsè de imprudentia contrariè ſubiungitur, quod ſine contemptu, & detrimento neceſſariorum ad ſalutem eſſe poteſt. Et in reſponſione ad primū cōparatio peccantis per imprudentiam uolendo, ad peccantē per imprudentiā non uolendo, conuinc imprudentiam cōtrariè,

Concl. m

Concl. p

de qua eſt ſermo, ad utrumque modum peccandi ſe extēdere.

¶Ad obiecta aūt in oppoſitum pro parte negatiua dī, quòd de imprudentia ut priuat actuali prudentia, procedunt.

¶Ad primum autem pro parte affirmatiua dī, ꝙ licèt priuatio ex cōi rōne priuationis non ſit neceſſario cōnexa poſitiuo contrario, talis tamē priuatio neceſſario ſfert contrarium, ſicut priuatio ſanitatis ægritudinem. Vnde ſi prudens abſq; ol actu incidit in imprudētiā, contrariè, nō minus, q̄ intemperatus abſque actu incidit in contrarium temperātiæ, eadem rōne. Et ſi contra hoc inſtetur, quia ex nullo actu nullus fit habitus, cōcedatur: ſed addatur ꝙ priuatio ſpectat ad contrariū reducti uè, ac p hoc non oportet ꝙ faciat habitum, aut fiat ab habitu.

¶Ad ſecundum aūt, quod de habituali imprudentia priuatiuè, loquitur, admiſſo antecedente, neganda eſt ſequela. Et ad probationem dr̄, ꝙ hm̄ōi imprudētia ſeparabilis eſt ab imprudētia contrariè, ut patet ex dictis. Licet negligentia qua eſt pctm̄ talis priuatio, ſit ſpēs imprudētiæ cōtrariè oppoſita ſolicitudini.

¶In eodem art. in reſponſione ad 3. dubium occurrit circa illud, Per pœnitentiā tollitur habitus contrarius, in quo propriè conſiſtit peccatū imprudentiæ. Et dupliciter circa hoc dubitatur. Primò, quo pacto per unum actum pœnitentiæ corrumpitur habitus acquiſitus imprudentiæ, cum regulare ſit, ꝙ habitus acquiſiti morales nec uno actu ſiant, nec uno actu corrumpantur. Secundò, quo pacto peccatum imprudentiæ conſiſtit propriè in habitu, cum omne peccatum præter originale conſiſtat in actu.

¶Ad primum horum dicitur, quod habitus dupliciter poteſt corrumpi. Vno modo, quia qualitas illa deſinit eſſe, ſicut lumē deſinit eſſe in aere in abſentia luminantis. Alio modo, quia ſubtrahitur aliquid, quod eſt de ratione illius, ſicut ſcientia concluſionis deſinit per obliuionem medij. Quàmuis autem habitus acquiſitus moralis uitij nō corrumpatur primo per vnū actum pœnitentiæ, in cuius ſignum remanet in pœnitente inclinatio magna ad priſtinos actus malos, corrumpitur tamen per unum actum pœnitentiæ. ſecundo modo, quoniam mutatur uoluntas, quæ eſt de ratione omnis uirtutis, & uitij moralis, ut patet ex ſupradictis. Prudentia enim, & imprudentia ſunt in intellectu, ut ſubeſt uoluntati: iuſtitia autem & reliqua, habitus ſunt electiui.

¶Ad ſecundum autem dicitur, quòd peccatum dupliciter ſumi poteſt. Primò, ſecundùm ſuam eſſentiam, & ſic non in habitu, ſed actu conſiſtit. Eſt.n. dictum, factum, uel concupitum &c. Secundò, ut perſeuerat in denominando peccatorem, puta, furē, vel adulterum, & ſic conſiſtit in habitu cōtrario, qui per pnīam tollitur. Tamdiu n. aliquis fur eſt, & dr̄, quandiu non mutat uoluntatem de furando in non furandū: & ſic de alijs. Et ſi cōtra hoc Thomiſta aliquis memor dictorū in præcedenti lib. inſtet, quia non ab habitu, ſed à macula pctī poſt actum pctī peccator dr̄. Reſpondeatur, ꝙ ſtrictius ſumitur hìc eſſe peccatorem, quā ibi. Nam ibi peccator dr̄ omnis, cuius pctm̄ nō eſt deletum, quāuis uoluntas ſit mutata: hìc autem peccator, ut à uoluntate peccandi pendet, ſumitur. Vnde ſi quis primò fur, aut mendax &c. fuiſſet,

Conclu. t

Conclu. u

* li. 6. Eth. ca. 5. non multum a fine, tomo 5.

fuiſſet, & poſtmodum abſtineret à peccatis non charitate, ſed amore virtutis moralis, talis eſſet apud theologum pctōr, & habens maculā furti, aut mendacij: non tñ eſſet fur, aut mendax proprie, nec pctōr apud philoſophū moralem. Nec alienum eſt a ratione, ut qui philoſophiam, theologiamq; moralem tradimus, nunc theologorum, nunc philoſophorum moralium more loquamur iuxta ppoſiti diuerſitatem; medium.n. vtrūque extremum ſapit.

prudentia acquiſita quātum ad habitū: ſed tollitur* habitus contrarius, in quo proprie conſiſtit peccatum imprudentiæ.

x Alias, actus.

ARTICVLVS II.

Vtrum imprudentia ſit ſpeciale peccatum.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vĩ ꝙ imprudentia nō ſit ſpeciale pctm̃. B Quicunq;.n. peccat agit cōtra rationem rectam, quæ eſt prudentia: ſed imprudentia conſiſtit in hoc, ꝙ aliquis agit contra prudentiam vt dictum* eſt. ergo[b] imprudentia non eſt ſpeciale peccatum.

*Art. pce.

¶2 Præt. Prudentia[b] magis eſt affinis moralibus actibus, q̃ ſcientia: ſed ignorantia, quæ opponitur ſcientiæ, ponitur inter generales cauſas peccati. ergo C multo magis imprudentia.

¶3 Præt. Pctā cōtingunt ex hoc ꝙ virtutum circunſtantiæ corrumpuntur vnde & Dyonyſ. dicit 4. c. de* diui. nomi. ꝙ malum contingit ex ſingularibus defectibus: ſed multa requiruntur ad prudentiam ſicut ratio, intellectus, docilitas &c. quæ ſupra †poſita ſunt. ergo multæ ſunt imprudentiæ ſpecies. ergo nō eſt ſpeciale peccatum. D

*C. 4. par. 4. inter mediū & finem.

†q. 49.

SED CONTRA. Imprudentia contraria eſt prudentiæ, vt dictum* eſt: ſed prudentia eſt vna virtus ſpecialis. ergo imprudentia eſt vnum vitium ſpeciale.

*Ar. 1. ad 1.

RESPON. Dicendū, ꝙ aliquod vitium, uel pctm̃ poteſt dici generale dupliciter. Vno modo abſolute quia ſcilicet eſt generale reſpectu omniū pctōrum: alio modo, quia eſt generale reſpectu quorundam vitiorum, q̃ ſunt ſpēs eius. Primo āt modo pōt dici aliquod vitium generale dupliciter. Vno modo, per eſſentiam, quia .ſ. prædicatur de oib9 peccatis: &[m] hoc mō imprudētia nō eſt generale pctm̃ ſicut nec prudentia generalis virtus,[n] cū ſint circa actus ſpeciales .ſ. circa ipſos actus rōnis. Alio modo per participationē &[p] hoc modo imprudentia eſt generale pctm̃.[q] Sicut.n. prudentia participatur quodāmodo in oibus virtutibus, inquantum eſt directiua earum: ita & imprudentia in oibus vitijs, & peccatis. Nullū.n. pctm̃ poteſt accidere, niſi ſit defectus in aliquo actu rōnis dirigentis, quod pertinet ad imprudentiam. Si vero dicatur pctm̃ gn̄ale non ſimpliciter, ſed ſm̄ aliquod genus, quia .ſ. continet ſub ſe multas ſpecies,[r] ſic imprudentia eſt generale pctm̃:[s] continet.n. ſub ſe diuerſas ſpēs tripliciter. Vno quidem mō per oppoſitum ad diuerſas partes ſubiectiuas prudentiæ. Sicut.n.[t] diſtinguitur prudentia in monaſticā, quæ eſt regitiua vnius & in alias ſpēs prudentiæ, q̃ ſunt multitudinis regitiuæ, vt ſ. habitum * eſt: ita etiam prudentia. Alio modo ſm̄ partes quaſi potētiales pru-

Concl. m

Concl. p

Concl. r

*q. 48. & 50. ar. 1.

SVPER QV. LIII. ART. II.

Porrecta per totum.

295

IN ar. 1. eiuſdem q. dubium occurrit in corpore ar. circa illud prudētia participatur quodāmodo in omnibus virtutibus, inquantum eſt directiua earum. Videtur enim hoc eſſe falſum, cum nec intellectuales virtutes, nec theologales dirigantur à prudentia. Et de intellectualibus quidem patet 6 Ethi. De theologalibus autem patet ex eo quòd charitas eſt forma omnium virtutum, dirigens omnes in finem proprium ipſius charitatis.

¶ Ad hoc dicitur, quòd prudentia licet diuerſimode, omnium tamen virtutū actus dirigit, cuius ratio in litera tangitur: quia .ſ. in omni actu virtutis, oportet actum rationis aliquem ad prudentiam ſpectantem, puta conſiliari iudicare, vel præcipere, rectum concurrere ſicut in oī actu vitij, defectum alicuius eorum oportet interuenire. Verū quia actus rōnis huiuſmodi reſpectu aliquarum virtutum, puta moralium, & artis, principatur: reſpectu autem aliquarum, vt intellectualium reliquarum, & theologalium famulantur, & miniſtrant, vt medicus ſanitati, quemadmodum in 6 Ethic. dicitur: idcirco cum excellentia dictarum virtutum ſtat, quòd dirigantur à prudentia. Manifeſta autem eſt directio omnium quo ad actus exercitium. Prudentis ſiquidem eſt diſcernere non ſolum quando ſpeculandum eſt & vtendum hac, uel illa virtute morali, & intellectuali: ſed etiam theologica. Non enim ſemper eſt actu elicito amandus Deus, nec ſemper actuali aſſenſu credendum: ſed oportet alijs quandoq; intendere actualiter, & quietem ab omni actu virtutis eligere quandoq;, dum in corpore hoc peregrinamur. Huiuſmodi autem viciſſitudines niſi prudentia diſpenſet errabimus ſæpe, & multa, ad quæ tenemur omittemus bona ſimpliciter, vel ſemper debito dum tempus miſericordiæ occupabimus oratione, uel econuerſo & tempus audiendi, prouidendi, ut g. laudi &c. occupabimus contemplatione ſpeculatiua, uel econuerſo, & ſic de alijs.

¶ In reſponſione ad tertium eiuſdem articul. dubium occurrit, Quomodo verificatur quòd quando corruptio diuerſarū circunſtantiarū habet idem motiuum, non diuerſificatur ſpecies pcti, an ſcilicet intelligatur de motiuo peccantis, an de motiuo peccati ſecundum ſe, an de utroq;. Si namque intelligitur de motiuo peccātis, ſequeretur, quòd cognoſcens nō ſuam in Eccleſia, non ut iniuriam faciat loco ſacro, ſed ex ſola libidine cognoſcendi illam ibi oblatam, non eſſet ſacrilegus. Si vero intelligitur de motiuo peccati ſecundum ſe, ſequeretur quòd nulla circunſtantia vnq̃ variaret ſpeciem peccati, quia nulla circunſtancia habet rationē motiui ſecundum ſe in pctō. Hēre nāq; rōnem motiui, eſt eſſe obiectū, ſeu finem. Et niſi circunſtantia tranſeat in rōnē obiecti ſeu finis, nūquam hēt rōnē motiui. Circunſtantia aūt actus, puta, locus, nunq̃ trāſit in obiectū ex parte actus pcti, ſed ex parte peccantis, q a illius eſt circunſtantia: finis āt pōt eſſe obiectum. Si āt intelligatur de motiuo ex parte vtriuſq;: ſequitur idē ꝙ in primo caſu: quia tūc locus nō hēt rōnē obiecti reſpectu actus illiꝰ ſcdm ſe, ut patet: nec hēt rōnē obiecti ex parte peccantis, quia ex ſola libidine mulieris mouetur.

¶ Ad hoc dr̄, ꝙ licet prima facie uideatur ſtare loqui de motiuo peccantis, qm̄ exempla dat de hmōi motiuis dū dicit, Vt faceret iniuriam loco ſacro ſecundum veritatē tñ loquitur de motiuo vniuerſaliter, quocunq; .ſ. mō contingat eſſe motiuū: ita ꝙ ſenſus eſt, ꝙ qn̄ eſt unum ſolū motiuū, tūc oīum circunſtantiarum .ſ. qn̄ ubi cur qd &c. corruptio, vnius eſt ſpēi. Qn̄ vero plura ſunt motiua ſiue ex parte peccantis, vt cū quis fornicatur, ut furetur, ſiue ex parte naturę ipſius circunſtantiæ, quæ nata eſt habere proprium motiuum in aliqua materia, vt patet de ſpeciebus gulæ ſecundum circunſtātias aſſignatas in 1.2. q. 72. ar. 9. vbi hæc doctrina fundatur diſtinctio apponitur ſpecifica & in hoc non eſt difficultas: ſed cōſiſtit difficultas in diſcernendo, qn̄ circunſtantia hēt proprium motiuū, & qn̄ nō hēt aliud motiuum, q̃ motiuum actus. Si quis namq; diligenter conſideraret circunſtantiā, Quid, animaduerteret, quòd non ſufficit ad hoc, quod circunſtantia habeat ſpeciale motiuum, illam ſecundum ſe opponi alteri virtuti, ſed exigitur, ꝙ ſit directè intenta. Conſtat enim quòd qn̄ quis inducit mulierem ad cōſenſum fornicationis, circunſtantiam, Quid, eſſe ruinam aliquā illius mulieris, & tale malum ſcd̄m ſe opponi bono correctionis fraternæ & pertinere ad ſcandali vitium. Et tñ actus requiſitiuus & inductiuus mulieris, ad fornicationis copulam eſt in ſpecie fornicationis tantum, nec trahitur ad ſpeciem etiam ſcandali ad quam traheretur, ſi malum peccati mulieris eſſet directe intentum. Ex hac eadem radice apparet, ꝙ non ſufficit etiam cōſequi ad principale intentum ex natura actus. Ruina nāque mulieris ex natura actus requirentis, & ſtimulantis eam ad fornicandum nata eſt ſequi. Et tamen quia fornicatio nō intēdit niſi ſuæ ſatisfacere voluptati, huiuſmodi malum non hēt rōnem motiui, & conſequenter nec circunſtantiæ ad ſuam ſpeciem trahentis. Et ex hoc apparet ꝙ cū ſit eadem de omnibus circun-

circunſtantijs rõ, ad hoc q circunſtantia trahat actũ in ſuam ſpem, exigit q ſit per ſe intenta à peccante ac p hoc tunc tñ hẽt circunſtãtia propriũ motiuũ, qñ illud eſt intẽtum per ſe à peccãte. Ex altera ãt parte apparet oppoſitũ: qm ſequeretur, vt dictum eſt q cõmittens adulterium in eccleſia ſolo appetitu ſuæ ſatisfaciendi voluptati, non eſſet ſacrilegus, quod omnium aures offendit.

¶ In hoc dubio libenter eſſem diſcipulus, quoniã docere nec me nec alios noui.

¶ In eadem rñſione ad tertium, aduerte, q licet malum iudicium, & malum præceptũ diſtinguantur ſpẽ infra rõnis limites, ac p hoc, ut in lrã dr defectus conditionum prudentiæ non faciunt diuerſitatem ſpecificã, niſi ſcdm horum diuerſitatem actuum, relati tñ ☐ actus ad materiã vnã ſunt vnius ſpeciei. v. g. conſilium, iudiciũ & præceptum de iniuſta percuſſione clerici ad vnicam ſpẽm ſacrilegij ſpectant, q eſt motiuum ad oĩa. Vñ percuſſio talis licet multarum ſit ſpecierum, ſi ſpẽs defectuum rõnis connumerandæ ſunt, quia tñ ſpẽs rõnis non addunt in infinitum, ideo non computantur inter exprimenda de neceſſitate in confeſſione.

dentiæ, quæ ſunt uirtutes adiũ- F ctæ, & accipiuntur ſcdm diuerſos actus rõnis. Et hoc mõ quantũ ad defectum conſilij, circa qd̃ eſt eubulia, eſt præcipitatio, ſiuè temeritas imprudentiæ ſpẽs. Quantum uerò ad defectum iudicij, circa qd̃ ſunt ſyneſis, & gnome, eſt incõſideratio. Quãtum uerò ad ipſum præceptum, q eſt proprios actus prudẽtiæ, eſt incõſtantia, & negligentia. Tertiò mõ pñt ſumi p oppoſi- G tũ ad ea, quæ requirunt̃ ad prudẽtiã, quæ ſunt quaſi partes integrales prudẽtiæ. Sed quia oĩa illa ordinant̃ ad dirigendũ prædictos tres rõnis actus, inde eſt, q oẽs defectus oppoſiti reducunt̃ ad quatuor pdictas partes ſicut incautela, & incircunſpectio includunt̃ ſub incõſideratione. Quòd aũt aliqs deficiat à docilitate, & memoria, uł rõne, pertinet ad præcipitationẽ. H Improuidentia uerò, & defect⁹ intelligẽtiæ, & ſolertia ptinent ad negligentiã, & inconſtantiã.

Ad primvm ergo dicendũ, q rõ illa procedit de generalitate, quæ eſt ſcdm participationem.

Ad secvndvm dicendum, q qa ſcia eſt magis remota à moralibus, q̃ prudentia ſcdm ppriã rõnem vtriuſq;, inde eſt, q ignorãtia ñ hẽt de ſe rõnẽ pcti mortalis, ſed ſolũ rõnẽ negligẽtię p I cedẽtis, uel effectus ſequẽtis, & pp hoc ponit̃ inter gñales cãs pcti: ſed imprudentia ſcdm ppriã rõnẽ importat uitiũ morale, & iõ magis põt dici ſpãle peccatũ

Ad tertivm Dicendũ, q qñ corruptio diuerſarũ circũſtãtiarũ hẽt idẽ motiuũ, nõ diuerſificatur pcti ſpẽs: ſicut eiuſdẽ ſpei eſt pctm̃, ut aliqs accipiat nõ ſua, & ubi nõ dẽret, qñ nõ dẽt. Sed ſi ſint diuerſa motiua, tũc eſſent diuerſæ ſpẽs, puta, ſi vnus acciperet, ubi nõ deberet, ut faceret iiuriã loco ſacro, qd̃ faceret ſpẽm ſacrilegij: ali⁹ qñ nõ dẽt K pp ſolũ ſuperfluũ appetitũ hñdi, quod eſſet ſimplex auaritia. Et iõ defectus eorũ, q̃ requirunt̃ ad prudentiam, non diuerſificant ſpecies, niſi quatenus ordinantur ad actus rõnis, ut dictum * eſt.

*In corp. ar. & 1. 2. q. 72. ar. 9

SVPER QV. LIII. ART. III.

per totum. Petre. in 296 Infra. ar. 5. cor. & q. 127. ar. 1.

IN ar. 3. rñſione ad ſcdm nota quid p ſ ne importet temeri tas inordinationem. ſ. ex contemptu regulæ. Ex hoc. n poteſt is interpretari cano

ARTICVLVS III.

Vtrum præcipitatio ſit peccatum ſub imprudentia contentum.

Ad tertivm ſic pceẽit. Vr, q præcipitatio non ſit peccatum ſub imprudentia cõtentum. Imprudentia. n. opponitur virtuti prudentiæ: ſed præcipitatio opponit̃ h dono conſilij. dicit. n. G. reg.* in 2. Moral. q donũ conſilij dat contra præcipitationẽ. ergo pcipitatio non eſt pctm̃ ſub imprudẽtia cõtentũ.

¶ 2 Præt. Præcipitatio vr̃ ad temeritatẽ ptinere: h temeritas ãt pſumptionẽ iportat, q pertinet ad ſupbiã. ergo pcipitatio ñ eſt uitiũ ſub iprudẽtia contentum.

¶ 3 Præt. Præcipitatio vr̃ importare quandã inordinatã feſtinationẽ: ſed in cõſiliãdo nõ ſolũ contingit eſſe pctm̃ per hoc, q aliqs eſt feſtinus, ſed ẽt ſi ſit nimis tardus, ita q ꝑtereat opportunitas operis, & ẽt ſcdm inordinationes aliarũ circũſtãtiarũ, ut dr̃ in *6. Eth. ergo nõ magis pcipitatio dẽt poni pctm̃ ſub imprudentia contentum, q̃ tarditas, aut aliqua alia hmõi ad inordinationem conſilij pertinentia.

Sed contra eſt, qd̃ dr̃ Prouer. 4. Via impiorũ tenebroſa, neſciunt ubi corruant: tenebrę autem uię impietatis pertinent ad imprudentiam. ergo corruere, ſiuè pcipitari ad imprudẽtiam pertinet.

Respon. Dicẽdũ, q pręcipitatio in actibus aię, metaphoricè dr̃ ſcdm ſimilitudinem à corporali motu acceptam. Dicitur autem pręcipitari ſcdm corporalem motum, quod à ſuperiori in ima peruenit ſcdm impetum quendam proprij motus, uel alicuius impellentis, non ordinatè deſcendendo per gradus. Summum autem animę eſt ipſa ratio: imũ autem eſt ipſa operatio per corpus exercita. Gradus autem medij, per quos oportet ordinatè deſcendere, ſunt memoria pręteritorum, intelligentia pręſentium, ſolertia in conſiderandis futuris euentibus, rõcinatio conferens unum alteri, docilitas, per quam aliquis acquieſcit ſñijs maiorum: per quos qdẽ gradus aliquis ordinatè deſcendit rectè conſiliando. Si quis autem ferat̃ ad agendũ per impetum uoluntatis, uel paſſionis, pertrãſitis hmõi gradibus, erit pręcipitatio. Cùm ergo inordinatio cõſilij ad imprudẽtiã ptineat manifeſtũ eſt, q m uitiũ pcipitationis ſub iprudẽtia cõtinet̃. n

Ad primvm ergo dicendum, q conſilij rectitudo pertinet ad donum, conſilij & ad uirtutẽ prudentiæ, licet diuerſimode, vt ſupra dictum * eſt, & ideo pręcipitatio vtrique contrariatur.

Ad ii. dicendum, q illa dicuntur fieri temere, q̃ rõne non reguntur. Quod quidem põt contingere dupliciter. Vno mõ ex impetu uolũtatis, vel paſſionis alio mõ ex contemptu regulę dirigẽtis Et hoc propriè importat temeritas, vñ vr̃ ex radice ſuperbię prouenire, quę refugit ſubeſſe regulę alienę: pręcipiatio autem ſe habet ad vtrumque. Vñ temeritas ſub pręcipatione continetur, quàm uis pręcipatio magis reſpiciat primum.

Ad iii. dicẽdũ, q in inquiſitione cõſilij multa particularia ſunt cõſideranda: et iõ Phil. dicit in* 6. Ethic. Oportet conſiliari tarde. Vñ pręcipitatio directius opponitur rectitudini cõſilij, q̃ tarditas ſuperflua, q̃ hẽt quãdam ſilitudinem recti cõſilij.

nes, qñ temere tranſgredientes excõicant ſeu aliter puniũt verba. n iuris nõ fruſtra appoſita, nec improprie ſumenda ſunt quis cunq; cõtter ſumãtur. In materia tñ penali, vtpote reſtringenda, proprietas uocabulorum reſtrictiua penarum amplectenda eſt. Memẽto ergo quòd temeritas ſpẽs eſt pcipitationis contemptũ addens.

ad 2. Et ma. q. 15. art. 4 cor.

*Li. 2. ca. 36. parũ ante medium.

*Li. 6. c. 9. tom. 5.

Concl. m

*q. pręce. ar. 2.

*Li. 6. ca. 9. circa medium: a prin. to. 5.

SVPER QV. LIII. ART. IIII.

Perrecta per totum. 297

Supra a r. 2. cor. & infra artic. 5. cor. Et 1ma q. 15. art. 4. cor.

IN ar. 4. eiuſdē 53. q. aduerte, q̀ lra accipit tres terminos, ſ. conſiderationem, iudicium, & intellectū ut diſtinguitur contra rōnem. Et ex coniunctione illorū duorum actuum. ſ. conſiderationis, & iudicij in tertio ſ. in intellectu, concludit cōmunicationem illorū duorū inter ſe, ac p hoc infert defectū conſiderationis ad defectū iudicij pertinere, quod erat intentum. Aliū n tēm āt primo propoſitionē .ſ. q̀ cōſideratio importat actū intellectus, veritatē rei intuentis, author nō aliter manifeſtat forte quia vocabulū ipſum a uiſione ſyderū uenit, & frequenti uſu conſiderare mouemur obiecta ante oculos, & nō conſideraſſe dicimus q̄ ante oculos habuimus, tamē cōſideratio ſit non ſimplex viſio, aut iudicium, ſed attentio ad viſa, vt iudicemus plene, quaſi metiamur illa, ut in ſiderū inſpectione cōtingit aſtrologis. Propterea q̀ in litera di in rōne ad ſcdm, q̀ conſideratio perficit in iudicij actu.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum inconſideratio ſit ſpeciale peccatum ſub imprudentia contentum.

AD QVARTVM ſic ꝓcedit. Vr̄ q̀ inconſideratio non ſit pc̄t̄m ſpeciale ſub imprudentia contentū. Lex. n. diuina ad nullum pc̄t̄m nos inducit, ſm̄ illud Pſal. 10. lex Dñi immaculatæ: inducit āt ad non conſiderandū, ſm̄ illud Matth. 10. Nolite cogitare quō, aut qd loquamini. ergo incōſideratio nō eſt pc̄t̄m ſpeciale. B

¶ 2 Præt. Quicunq; conſiliatur, oportet q̀ multa[b] cōſideret: ſed per defectum conſilij eſt præcipitatio, & per cōſequens ex defectu conſiderationis. ergo præcipitatio ſub inconſideratione continetur. non ergo inconſideratio eſt ſpeciale peccatum.

¶ 3 Præt. Prudentia conſiſtit in actibus rōnis practicæ, q ſunt cōſiliari, iudicare de cōſiliatis, & p̄cipere. ſed[h] cōſiderare p̄cedit oēs iſtos actus, q̄a ꝑtinet ēt ad itellectum ſpeculatiuū. ergo incōſideratio non eſt ſpeciale pc̄t̄m ſub imprudētia cōtentū. C

SED CONTRA eſt, quod dr̄ Prouerb. 4. Oculi tui videant recta, & palpebræ tuæ præcedāt greſſus tuos qd̄ pertinet ad prudentiam: ſed contrarium huius agit̄ ꝑ incōſiderationē. ergo inconſideratio eſt ſpāle pc̄t̄m ſub ip̄rudētia cōtētū.

RESPON. Dicendum, q̀ cōſideratio importat actum intellectus, veritatem rei intuentis. Sicut āt inquiſitio pertinet ad rōnem, ita iudicium pertinet ad intellectum. Vñ & in ſpeculatiuis demonſtratiua ſcia dr̄ iudicatiua, inquantum per reſolutionē in prima principia intelligibilia de veritate inquiſitorum diiudicatur: & iō conſideratio maxime pertinet ad iudicium. *Concl.* m Vñ & [m] defectus recti iudicij ad vitiū inconſiderationis ꝑtinet, ꝑut. ſ. aliq̄s in recte iudicando deficit ex hoc, q̀ cōtemnit, vel negligit attendere ea, ex q̄bus rectū iudiciū ꝓcedit. Vñ manifeſtum eſt, q̀ incōſideratio eſt pc̄t̄m.[n] D

AD PRIMVM ergo dicendum, q̀ Dñs non prohibet conſiderare ea, quæ ſunt agenda, vel dicenda q̄n homo hēt oportunitatem: ſed dat fiduciam diſcipulis in uerbis inductis vt deficiente ſibi opportunitate vel ꝑp imperitia, uel quia ſubdito præoccupantur, in ſolo diuino confidant conſilio, q̄a cum ignoramus quid agere debeamus, hoc ſolum hēmus reſidui, vt oculos noſtros dirigamus ad Deū ſicut dr̄ Paralipomenon 20. Alioquin ſi homo prætermittat facere quod poteſt, ſolum diuinum auxilium expectans, videtur tentare Deum. E

AD II. dicendum, q̀ conſideratio eorum, quæ in cōſilio attenduntur, ordinatur ad recte iudicandum A et ideo conſideratio in iudicio perficitur. Vnde ēt icōſideratio maximè opponit̄ rectitudinē iudicij.

AD III. dicendum q̀ inconſideratio hic accipitur ſm̄ determinatam materiam, ideſt ſm̄ agibilia humana, in quibus plura ſunt attendenda ad recte iudicandum, quàm etiam in ſpeculatiuis: quia operationes ſunt in ſingularibus.

ARTICVLVS V.

Vtrum inconſtantia ſit uitium ſub imprudentia contentum.

AD QVINTVM ſic procedit. Vr̄ q̀ incōſtantia nō ſit uitium ſub imprudentia contentum. Inconſtantia enim videtur in hoc conſiſtere, quòd homo non perſiſtat in aliquo difficili: ſed perſiſtere in difficilibus [h] pertinet ad fortitudinem. ergo inconſtantia magis opponit̄ fortitudini, quam prudentiæ.

¶ 2 Præt. Iacob. 3. dr̄. Vbi zelus & contētio, ibi inconſtantia, & omne opus prauū: ſed zelus ad inuidiā pertinet. ergo[h] incōſtātia non pertinet ad imprudentiam, ſed magis ad inuidiam.

¶ 3 Præt. Ille uidetur eſſe inconſtans, qui non perſeuerat in eo, quod propoſuerat: quod quidē pertinet in delectationibus ad incontinentem, in triſtitijs autē ad [h] mollem, ſiuè delicatum, ut dicitur. 7. *Ethicor. ergo inconſtantia non pertinet ad imprudentiam.

SED COTRA eſt, quòd ad prudentiam pertinet præferre maius bonum minus bono. ergo deſiſtere à meliori pertinet ad imprudentiam: ſed hoc eſt inconſtantia. ergo inconſtantia pertinet ad imprudentiam.

RESPON. Dicendum, quòd inconſtantia importat receſſum, quendam à bono propoſito diffinito. Huiuſmodi autem receſſus principium quidē hēt a ui appetitiua. Non enim aliq̄s recedit à priori bono propoſito, niſi ꝑp aliquid, quod ſibi inordinate placet: ſed iſte receſs[o] non conſumatur, niſi per defectum rationis, quæ fallitur in hoc, quòd repudiat id, quod rectè acceptauerat. Et quia cum poſſit reſiſtere impulſui paſſionis, ſi non reſiſtat, hoc eſt ex debilitate ipſius, quæ non tenet ſe firmiter in bono propoſito concepto: & iō [m] inconſtantia quantum ad ſui conſumationem, pertinet ad defectum rationis.[n] Sicut aūt oīs rectitudo rationis practicæ pertinet aliqualiter ad prudentiam: ita omnis *Concl.* m

SVPER QV. LIII. ART. V

IN art. 5. in rñſione ad tertiū, duo ſunt dubia ad hoīem, authorem .ſ. Primum eſt de ſubiecto continentiæ. Nam hic author cōfirmat quod præcedenti libro quæſtion 5 quinquageſimæ octauæ, art. 3. ad ſcdm inchoaſſe vi. ſ. q̀ cōtinentia ſit ſubiectiuè in ratione, in qua eſt prudentia. Inferius uero q̄ōe 155. ar. 3. determinat, q̀ continentia eſt ſubiectiue in uoluntate. Quia prima differentia inter continentē & incontinentem inuenitur ſecundum electionem, quæ eſt actus voluntatis. *Perrecta per totum.* 298

¶ Secundum autem dubium eſt. Quo pacto continentia eſt pars conſtantiæ, quæ eſt pars prudentię, q̄ eſt uere & proprie virtus. Et tamē inferius q. prædicta ar. 1. decernitur cum Ariſt. 7. Ethi. quòd continentia non eſt virtus. *Lib. 7. ca. 7. tom. 5.

¶ Ad hæc dubia rñdebit ſiſeri[o] i loco dicto ubi ex ꝓpoſito materia vtraq; tractat̄. Hic āt ſat ſit noſſe dubitare, & aduertere, q̀ author vtit̄ hoc in loco verbis opinatiuis dū dicit q; non uidentur eſſe in ui appetitiua, & q̀ videnť eſſe ſpēs conſtantiæ: & ruſus q̀ rō authoris hic nō hēt locum, niſi in appetitu ſenſitiuo, cui[o] actus ſunt paſſiones concupiſcentiæ, & triſtitię. Erit aūt tunc & ſuſtinendum, q̀uo conſtātia eſt pars prudentiæ, ſi cōtinentia eſt in voluntate, quo atgu.

Concl. p

argumẽtum, cui hic reſpondetur, tendebat. Erit ẽt & ſimpliciter determinandum de ſubiecto continentiæ, examinando rõnẽ authoris ibi, Propter præceptum præueniens electionẽ, in cuius perſiſtentia p. diſtinguit continens ab incontinenti: ſed ſuppoſito, q continẽtia ſit in voluntate, facile ſuſtinetur conſtantia in rõne dicendo q incontinentia & mollities ex parte appetitus cauſant inconſtantiam: & ſimiliter continentia & pſeuerãtia ex parte appetitus cauſant conſtantiam. Patet.n. in litera, q tam conſtãtia, q̃ inconſtantia, inchoatiuè eſt ex appetitu conſũmate aũt eſt ex rõne. Vñ de ſubiecto tãmodo continentiæ reſtat q̃ſtio.

*In corp. art.
D. 391. & 1025.

SVPER Q. LIII. ART. VI.

IN art. 6. aduerte in calce corporis ly, maxime: q̃n hmõi rationis defectus ex alijs ẽt vitijs oriuntur, vt experientia teſtatur in his, quæ, ex auaritia, vel ambitione pręcipites, inconſiderati, incõſtanteſque ſunt: ſed luxuria quia extruat rõnem, vt in litera dr, ó maximè cauſat eoſdem.

D. 387. & 390.

defectus eiuſdẽ pertinet ad imprudentiam: & iõ ᵖ incõſtantia ſm ſui cõſumationẽ ad iprudẽtiã ptinet. ¶ Et ſicut pcipitatio eſt ex defectu circa actũ cõſilij & incõſideratio circa actũ iudicij: ita incõſtantia circa actũ pcepti. Ex hoc.n. dr aliqs eſſe incõſtãs, q rõ deficit inpcipiẽdo ea, q̃ ſunt conſiliata & iudicata.

Ad primum ergo dicẽdum, q bonũ prudentiæ participat in oĩbus virtutibus moralibus: & ſm hoc perſiſtere in bono ptinet ad oẽs virtutes morales, pcipue tñ ad fortitudinẽ, q̃ patit maiorẽ impulſum ad cõtrariũ.

Ad ii. dicendũ, q inuidia, & ira, q̃ eſt cõtentionis principiũ, faciũt inconſtantiã ex parte appetitiuæ virtutis, ex qua eſt pricipiũ inconſtantię vt dictũ* eſt.

Ad iii. dicendũ, qᵈ continẽtia, & pſeuerantia non videnť eſſe in vi appetitiua, ſed ſolũ in rõne. Cõtinens.n. patit qdẽ pueſas cõcupiſcentias, & pſeuerãs graues triſtitias, quod deſignat defectũ appetitiuæ uirtutis: ſed rõ firmiter pſiſtit, comtinentis quidẽ contra concupiſcentias, perſeuerãtis ãt cõtra triſtitias. Vñ cõtinentia,ᵈ & perſeuerantia uidenť eſſe ſpẽs conſtantiæ ad rõnẽ pertinentis ad quam ẽt pertinet inconſtantia.

Articulus VI.

Vtrum prædicta vitia oriantur ex luxuria.

Porrecta per totum.
299
II. ſ q 153 ar. 4. & 5. Et mal. q. 15 art. 4.
*ar. pręc. ad 2.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd prędicta vitia non oriatur ex luxuria.* Inconſtantia.n. oritur ex inuidia, ut dictum * eſt: ſed inuidia eſt uitium diſtinctum a luxuria, ergo prædicta vitia nonᵇ oriuntur ex luxuria.

¶2 Præt. Iacob. 1. dicitur. Vir duplex animo inconſtans eſt in omnibus vijs ſuis: ſed ʰ duplicitas nõ videtur ad luxuriam pertinere, ſed magis ad doloſitatem, quæ eſt filia auaritiæ ſecundum Greg.* 31. Mora. ergo prædicta vitia non oriunť ex luxuria.

*Li. 31. c. 31. a me.

¶3 Præt. Prædicta vitia pertinentia d defectum rõnis: ſed vitia ſpiritualia ʰ propinquiora ſunt rõni, q̃ vitia carnalia. ergo prædicta uitia magis oriuntur ex vitijs ſpiritualibus, q̃ ex vitijs carnalibus.

SED CONTRA eſt, quòd Gregor.* 31. Moral. ponit prædicta vitia ex luxuria oriri.

*Lib. 31. Mora. ca. 31. a medio.
*Li. 6. ca 5. & lib. 7. cap. 11. a medio tomo 5.
D. 438.
Concl. m

RESPON. Dicendũ, q ſicut Philo. dicit in 6. Ethi. delectatioᵈ maximẽ corrumpit ęſtimationẽ prudẽtiæ, & præcipue delectatio quę eſt i uenereis, quę totam animam abſorbet, & trahit ad ſenſibile delectationem. Perfectio ãt prudentiæ, & cuiuſlibet intellectualis virtutis cõſiſtit in abſtractiõne à ſenſibilibus.ᵐ Vñ cũ prædicta vitia ptineant ad defectum prudentiæ, rationis practicæ, ſicut habitum *eſt, ſequitur quod ex luxuria maxime oriantur.ᵃ

*Ar. 2. & 5 huius q̃ſt.

AD PRIMVM ergo dicendum, q inuidia, & ira cauſant inconſtantiã ptrahẽdo rõnẽ ad aliud: ſed luxuria cauſat incõſtantiã totaliter extinguendo iudiciũ rõnis. Vñ Phil. dicit in* 7. Eth. qᵈ incõtinẽs iræ audit quidem rõnem, ſed non perfectè: incontinens ãt concupiſcentiæ totaliter eam nõ audit.

*Li. 7. ca. 6. tom. 5. D. 726.

AD SECVNDVM dicendũ, q ẽt duplicitas aĩ eſt quoddã cõſequens ad luxuriã, ſicut inconſtantia, prout duplicitas animi importat vertibilitatem aĩ ad diuerſa. Vnde & Terentius * in Eunucho dicit, q in amore eſt bellum, & rurſus pax, & induciæ.

* In Scena 1. quæ incipit: Quid igitur faciã circa medium illius.

AD TERTIVM dicendum, quòd vitia carnalia in tantum magis extinguunt iudicium rationis, in quantum longius abducunt à ratione.

QVAESTIO LIIII.

De Negligentia, in tres articulos diuiſa.

POSTEA conſiderandum eſt, de negligentia. ET CIRCA hoc quæruntur tria.

¶ Primò, Vtrum negligentia ſi peccatum ſpeciale.
¶ Secundò, Cui virtuti opponatur.
¶ Tertiò, Vtrum negligentia ſit peccatũ mortale.

Articvlvs primvs.

Vtrum negligentia ſit peccatum ſpeciale.

Porrecta per totum.
300

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd negligentia non ſit peccatum ſpeciale. Negligẽtia enim diligentię opponitur: ſed diligentia requiriturʰ in qualibet virtute. ergo negligentia non eſt peccatum ſpeciale.

¶2 Præt.ʰ Nihil, quod inuenitur in quolibet peccato eſt ſpeciale peccatum: ſed negligentia inuenitur in quolibet peccato, quia omnis q peccat, negligit ea, per quæ à peccato retrahitur, & qui in peccato perſeuerat, negligit conteri de peccato. ergo negligentia non eſt ſpeciale peccatum.

¶3 Præt. Omne ſpeciale peccatum habet materiã determinatam: ſed negligentia non videtur habere determinatam materiam. neque enim eſt circa mala, aut in differentia: quia ea prætermittere nulli ad negligentiam reputatur. Similiter etiamʰ nõ eſt circa bona: quia ſi negligenter aguntur, iã non ſunt bona. ergo videtur quòd negligentia non ſit vitium ſpeciale.

SED CONTRA eſt, quòd peccata, quæ committuntur ex negligentia, diſtinguuntur contra peccata, quæ committuntur ex contemptu.

Concl. m

RESPON. Dicendũ, q negligentia importat defectum debitæ ſolicitudinis. Omnis ãt defectus debiti actus hẽt rationem peccati. Vnde manifeſtũ eſt, qᵐ negligentia habet rationemⁿ peccati, & eo modo quo ſolicitudo eſt ſpecialis virtutis actus, neceſſe eſt q negligẽtia ſit ſpeciale pctm̃. Sunt.n. aliqua peccata ſpecialia, quia ſunt circa aliquam materiã ſpecialẽ, ſicut luxuria eſt circa venerea. Quædam ãt ſunt vitia ſpecialia pp ſpecialitatem actus ſe extẽdentis ad omnem materiam: et hmõi ſunt omnia vitia, quæ ſunt circa actum rõnis. Nã quilibet actus rationis ſe extendit ad quamlibet materiã moralem: & ideo cum ᶠ ſolicitudo ſit quidam ſpecialis actus rationis, vt ſupra habitum* eſt

Concl. p
*q. 47. ar. 9.

ouuſe

p. 924. conſequens eſt, quòd [d] negligentia, quæ importat ſolicitudinis defectum, ſicut ſpeciale peccatum. [q]

Ad primvm ergo dicẽdum, ꝙ diligentia vr̃ eſſe idẽ ſolicitudini, q̃a in his q̃ diligim⁹, maiorẽ ſolicitudinem adhibemus. Vnde diligentia, ſicut ſolicitudo, requiritur ad quãlibet uirtutem, inquantum in qualibet virtute requiruntur debiti actus rõnis.

Ad secvndvm dicendũ, ꝙ in quolibet pc̃õ neceſſe eſt eſſe defectũ circa aliquẽ actũ rõnis, puta, defectũ cõſilij, & aliorũ hmõi. Vñ ſicut p̃cipitatio eſt ſpãle pc̃m̃ ꝑp ſpãlẽ actũ rõnis, q̃ p̃termittitur .ſ. cõſiliũ, q̃uis poſſit inueniri in quolibet gñe pc̃õ rũ: ita negligentia eſt ſpãle peccatum propter defectũ ſpãlis actus rationis, qui eſt ſolicitudo, quãuis inueniatur, aliqualiter in omnibus peccatis.

Ad tertivm dicendũ, ꝙ materia negligentiæ propriè ſunt bona, q̃ q̃s agere dẽt, nõ ꝙ ipſa ſint bona, cũ negligẽter agunt: ſed quia per negligentiã accidit defect⁹ bonitatis in eis, ſiuè prætermittat totaliter actus debitus ꝑp defectum ſolicitudinis, ſiuè etiam aliqua debita circunſtantia actus.

SVPER Q. LIIII. ART. II.

Porrecta per totum. 301 Sup. q. 55. ar. 1. cor. Et Phil. 4. IN q. 54. art. 2. quia in primo nihil occurrit, dubiũ eſt, quia declaratio ſumpta ex etymologia Iſidori, vi potius ad oppoſitũ, q̃ ad ꝓpoſitũ ſit. Ex hoc nãq; ꝙ negligẽtia ſonat electionẽ, ſequit ꝙ ſpectet ad uoluntatẽ, cuius actus eſt electio, & non ad rõnem in qua eſt prudentia. ¶ Ad hoc dr̃, ꝙ q̃a de habitib. vitiorum, & virtutum, & non de potentijs eſt ſermo, & negligentia, uitiũ: prudentia, uirtus, eſt, conſequens eſt, ut electio hoc in loco illius dicatur eſſe, cuius eſt ei⁹ rectitudo, uel defect⁹ & nõ cuius eſt act⁹ abſolutè. Cõſtat autẽ, ꝙ licet rectitudo talis electionis ſit à tali uirtute, puta, iuſtitia, & talis à tali, uniuerſaliter tñ rectitudo electionis eſt à prudentia, ac per hoc defect⁹ electionis ſpectat ad oppoſitũ prudẽtię. Et ꝑp hoc in lr̃a dr̃, Electio aũt recta &c. ad prudentiã ꝑtinet. Vñ optime declaratio illa ſeruit propoſito, quicquid ſit de etymologia illa.

ca. 31. q. 55. artic. 2.

ARTICVLVS II.

Vtrum negligentia opponatur prudentiæ.

Ad secvndvm ſic proceditur. Vr̃, ꝙ negligẽtia nõ opponat̃ prudẽtiæ. Negligẽtia .n. [h] vr̃ eſſe idẽ quod pigritia, uel torpor, q̃ ꝑtinet ad accidiã, ut patet ꝑ Gre. * 31. Mor. accidia aũt ñ opponit̃ prudẽtiæ, ſed magis charitati, ut ſ. dictũ † eſt. ergo negligẽtia nõ opponit̃ prudẽtiæ.

¶ 2 Præt. Ad [h] negligentiam vr̃ ꝑtinere oẽ pc̃m̃ omiſſionis: ſed pc̃m̃ omiſſionis nõ opponitur prudẽtiæ, ſed magis virtutibus moralib⁹ executiuis. ergo negligentia non opponit̃ prudẽtiæ.

¶ 3 Præt. Imprudentia eſt circa aliquẽ actũ rõnis: ſed negligentia nõ importat defectũ, neq; circa cõſiliũ, in quo deficit præcipitatio, neq; circa iudiciũ, in quo deficit inconſideratio, [h] neque circa p̃ceptũ, in quo deficit incõſtantia. ergo negligẽtia nõ pertinet ad imprudentiam. E

¶ 4 Præt. Eccleſ. 7. dr̃. Qui timet Deũ, nihil negligit: ſed unũq̃dq; pc̃m̃ p̃cipuè excludit ꝑ huirtutẽ oppoſitã. ergo negligẽtia magis opponit̃ timori, q̃ prudẽtię.

Sed contra eſt, quod dr̃ Eccl. 20. Laſciuus, & imprudẽs non obſeruãt tp̃s: ſed hoc ꝑtinet ad negligẽtiã. ergo negligentia opponitur prudentię.

Respon. Dicendũ, ꝙ negligentia directè opponit̃ ſolicitudini. Solicitudo aũt pertinet ad rõnem, & rectitudo ſolicitudinis ad prudẽtiã: vñ ꝑ oppoſitum negligentia ad imprudẽtiã ꝑtinet. Et hoc ẽt A ex ipſo noĩe apparet, quia ſicut Iſid. dicit * in li. Etymo. negligens dr̃, quaſi nec eligens. Electio aũt recta eorũ, quæ ſunt ad finem, ad prudentiam pertinet: vnde [m] negligentia pertinet ad imprudentiã. [n]

* Li. 10. ca. 13. i ſcipi Nobilis non longe à fin. conclu.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ negligẽtia cõſiſtit in defectu interioris actus, ad quẽ ꝑtinet ẽt electio. Pigritia aũt, & torpor magis ꝑtinẽt ad executionẽ: ita tñ ꝙ pigritia importat tarditatẽ ad exequẽdũ, torpor remiſſionẽ q̃dã iportat in ipſa executione, & ideò conuenienter torpor ex accidia naſcitur, quia accidia eſt triſtitia aggrauans, ideſt, impediens animum ab operando.

Ad secvndvm dicendũ, ꝙ omiſſio pertinet ad exteriorem actum. Eſt enim omiſſio, quando prætermittitur aliquis actus debitus, & ideò opponit̃ iuſtitiæ, & eſt effectus negligentiæ: ſicut etiam executio iuſti operis, eſt effectus rationis rectæ

Ad tertivm dicendum, ꝙ negligentia eſt circa actum præcipiendi; ad quem etiam pertinet ſolicitudo. Aliter tamen circa actum hunc deficit negligens, & aliter inconſtans. Inconſtans enim deficit in præcipiendo, quaſi ab aliquo impeditus: negligens autem per defectum promptæ uoluntatis.

Ad qvintvm dicendum, ꝙ timor Dei operat̃ C ad uitationem cuiuſlibet peccati, quia ut dr̃ Prou. 15. Per timorem Dñi declinat omnis a malo: & iõ timor facit negligentiam uitare, non tñ ita ꝙ directè, negligentia timori opponat̃, ſed inquantum timor excitat hominem ad actus rationis. Vnde etiam ſupra habitũ * eſt cũ de paſſionibus ageret, quòd timor facit conſiliatiuos. * 1. 2. q. 44. ar. 2.

ARTICVLVS III.

Vtrum negligentia poſſit eſſe peccatum mortale.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd negligentia non poſſit eſſe peccatum mortale. Quia ſuper illud Iob 9. Verebar omnia opera mea, dicit Gloſſ. * Greg. quòd illam .ſ. negligentiam [k] minor amor Dei exaggerat: ſed vbicumque eſt peccatum mortale, totaliter tollitur amor Dei. ergo negligentia nõ eſt peccatũ mortale. D

* li. 9. Moral. ca. 26. circa principium.

¶ 2 Præt. Super illud Eccleſia. 7. De negligentia tua purga te cũ paucis, dicit † glo. Quamuis oblatio parua ſit, multorum delictorum purgat negligentias: ſed [h] hoc nõ eſſet, ſi negligẽtia eſſet pc̃m̃ mortale. ergo negligẽtia non eſt peccatũ mortale. † Gl. ordi. ibid.

SVPER QV. LIIII. ART. III.

Porrecta per totum. 302 Sup. q. 51. ar. 1. cor. Et Phil. 4. IN art. 3. in rñſione ad tertiũ aduerte, ꝙ ſicut in p̃cedẽti diximus q̃õne, in pc̃tis moralibus, ſi diſtiguẽd⁹ eſt defectus rõnis a defectu appetitus, aut alteri⁹ executiuę potẽtiæ, plura gñã peccatorũ in uno actu inueniẽt v. g. Si q̃s negligẽdo iura partiũ, iniuſtã fert ſñiam intus in rõne, imprudẽtiæ reus eſt ſecũdum negligentiæ ſpẽm: foris aũt in actu iudicij, iniuſtitiæ reus eſt & ſimile eſt in alijs. Et iõ lr̃a dicit, ꝙ negligẽtia trahit̃ ad aliud genus pc̃ti. Et par eſt rõ de præcipitatione, inconſideratione, & incõſtãtia, q̃ circa act⁹ rõnis cões omnibus moralibus ſunt, ſicut & negligentia.

¶ 3 Præterea. In lege fuerunt ſtatuta ſacrificia ꝓ peccatis [h] mortalibus, ſicut patet in Leuiti. ſed nullum fuit ſtatutum ſacrificium pro negligentia. ergo negligentia non eſt peccatum mortale.

Sed contra eſt, quod habetur Prouer. 19. Qui negligit uiam ſuam, mortificabitur.

Respon. Dicendum, ꝙ ſicut dictum * eſt, negligentia ꝓuenit ex quadam remiſſione uoluntatis, * Ar. præc. in ſolut ad 3.

per quam contingit q̃ rõ non ſolicitatur, vt præcipiat ea quæ dẽt, uel eo modo, quo dẽt. Põt ergo dupliciter cõtingere, q̃ negligentia ſit pctm̃ mortale, uno modo ex parte eius quod [m] ptermittit negligentiam, quod quidem ſi ſit de neceſſitate ſalutis ſiue ſit actus, ſiue circunſtantia, erit pctm̃ mortale: [n] alio modo ex parte cauſæ. Si.n. volũtas intm̃ ſit remiſſa circa ea quæ ſunt Dei vt totaliter à Dei charitate deficiat [p] talis negligẽtia eſt pctm̃ mortale: & hoc pcipuè contingit, qñ negligentia ſequitur ex contemptu. [q] Alioquin ſi negligentia conſiſtat in prætermiſſionẽ alicui⁹ actus, uel circũſtãtię, q̃ nõ ſit de neceſſitate ſalutis: nec hoc fiat G ex contẽptu, ſed ex aliquo defectu feruoris, q̃ impeditur interdum per aliquod ueniale pctm̃, [s] tũc negligẽtia non eſt mortale peccatũ, ſed ueniale. [t]

Concl. m — *Conclu. p* — *Conclu. s*

Ad primvm ergo dicendũ, q̃ minor amor Dei põt intelligi dupl̃r. Vno mõ, p defectum feruoris charitatis: & ſic cãtur negligẽtia, q̃ ẽ pctm̃ ueniale. Alio mõ, p defectũ ipſi⁹ charitatis: ſicut dr̃ minor amor Dei, qñ aliq̃s diligit Deũ ſolũ amore naturali, & tũc cãtur negligẽtia, q̃ eſt pctm̃ mortale.

Ad secvndvm dicẽdũ, q̃ parua oblatio cũ humili mẽte, & pura dilectione facta, ut ibidẽ * dr̃, non ſolũm purgat peccata uenialia, ſed ẽt mortalia. H

*Id fuit gloſſa cita in arg.

Ad tertivm dicẽdũ, q̃ qñ negligẽtia conſiſtit in ptermiſſione eorũ, q̃ ſunt de neceſſitate ſalutis, tũc trahĩt ad aliud gen⁹ pctĩ magis manifeſtũ. Pctã .n. q̃ cõſiſtũt in interioribus actib⁹, ſunt magis occulta. Et ideò pro eis certa ſacrificia nõ iniũgebantur in lege: qa ſacrificiorũ oblatio erat q̃dã publica ,ptestatio pctĩ, q̃ nõ ẽ faciẽda de pctõ occulto.

Svper qv. lv.

In tota q. 55. qñ vi[...]a tractata ſunt ge[...]a, & ſcdm mate[...] in qua ſunt, grauitatem aſſumũt eritq; de materijs ſingularũ uirtutum, & uitiorũ ſpecialis ſermo nunc facilit ſcire, q̃ uitia iſta imprudẽtiæ ſpẽs ſunt, & ex ſe quidẽ hñt deformitatem in rõne, vt in lra explanaĩ de prudẽtia carnis, & aſtutia, ad quã ſpectant dolus & fraus, & de ſolicitudine tẽporaliũ. Pro claritate tñ. 2. ar. memẽto illius diſtinctionis .ſ. de fin e uitæ, & de fine particulari, i. de fine ultimo, & de fine proximo harum operationum. Finis.n. vltimus oportet, q̃ ſit ſolus Deus finis ãt proximus harũ operationum, puta emptionis, ꝑparationis ludi & c. põt eſſe abquid inordinatũ conuiui, uel abquid h[...] iuſmodi, quod non cõtrariaĩ charitati.

Porrecta per totum. 303

QVAESTIO LV.

De Vitijs oppoſitis prudentiæ, in octo articulos diuiſa.

Postea conſiderandũ eſt de I vitijs oppoſitis prudentiæ, quæ hñt ſimilitudinẽ cum ipſa. Et circa hoc quęruntur octo.

¶ Primò, Vtrum prudentia carnis ſit peccatum.

¶ Secũdò, Vtrum ſit peccatum mortale.

¶ Tertiò, Vtrum aſtutia ſit peccatum ſpeciale.

¶ Quartò, De dolo.

¶ Quintò, De fraude.

¶ Sextò, De ſolicitudine temporalium rerum.

¶ Septimò, De ſolicitudine futurorum.

¶ Octauò, De origine horum vitiorum.

Articvlvs I.

Vtrum prudentia carnis ſit peccatum.

Ad primvm ſic ,pcedit. Vr̃, q̃ prudentia carnis non ſit pctm̃. Prudentia.n. eſt nobilior uirtus, q̃ aliæ uirtutes morales, vtpotè oium regitiua: ſed nulla iuſtitia, uel tẽperã[n]tia eſt pctm̃. ergo neq; aliqua [h] prudentia eſt pctm̃.

¶ 2 Præt. Prudenter operari ad finẽ, q̃ [h] licitè amaĩ, non eſt pctm̃: ſed caro licitè amatur. nemo.n. unquam carnem ſuam odio habuit, ut habeĩ ad Eph. 5. ergo prudentia carnis non eſt peccatum.

¶ 3 Præt. Sicut homo tentaĩ à carne, ita [h] ẽt tentaĩ à mundo, & à diabolo: ſed non ponitur inter pctã aliqua prudẽtia mũdi, uel ẽt [h] diaboli. ergo neque debet poni inter peccata aliqua prudentia carnis.

Sed contra. Nullus eſt inimicus Deo, niſi ,pter iniquitatem, ſecundũm illud Sapien. 14. Simul odio ſunt Deo impius, & impietas eius: ſed ſicut dr̃ ad Roman. 8. Prudentia carnis inimica eſt Deo. ergo prudentia carnis eſt peccatum.

Respon. Dicendũ, q̃ ſicut ſupra dictũ * eſt. Prudentia eſt circa ea, quæ ſunt ad finẽ totius uitę: & iõ prudẽtia carnis propriè dr̃, ſm q̃ aliquis bona carnis habet ut ultimum finem ſuæ uitæ. Manifeſtum eſt autem, q̃ hoc eſt peccatum: per hoc.n. homo deordinatur circa ultimum finem, qui nõ conſiſtit in bonis corporis, ſicut habitum * eſt. & iõ [m] prudentia carnis eſt peccatum. [n]

*q.47.ar.13. — *1.2.q.1.ar.5. — *Conclu. m*

Ad primvm ergo dicendum, q̃ iuſtitia, & temperantia in ſui ratione important id, unde uirtus laudatur, ſcilicet æqualitatem, & concupiſcentiarum refrænationem, & iõ nunquàm accipiuntur in malo: ſed nomen prudentiæ ſumitur à prouidẽdo, ſicut ſupra dictum * eſt, quod ẽt ad mala extẽdi põt. Et iõ licet prudentia ſimpliciter dicta in bono accipiatur, alio tñ addito poteſt accipi in malo: & ſm hoc dr̃ prudentia carnis eſſe peccatum.

*q.47.ar.1.&q.49.ar.6.

Ad secvndvm dicendũ, q̃ caro eſt propter animam, ſicut materia ꝑꝑ formam, & inſtrumentum propter principale agens: & iõ ſic licitè diligĩ caro, ut ordinetur ad bonum animæ ſicut ad finem. Si autem in ipſo bono carnis conſtituatur ultim⁹ finis, erit inordinata, & illicita dilectio; & hoc mõ ad amorem carnis ordinatur prudentia carnis.

Ad tertivm dicendum, q̃ diabolus nos tentat non per modum appetibilis, ſed p modũ ſuggerẽtis. Et iõ cum prudẽtia importat ordinẽ ad aliquẽ finem appetibilem, non ita dr̃ prudentia diaboli, ſicut prudentia reſpectu alicuius mali finis, ſub cuius rõne tentat nos mundus & caro, inquantum .ſ. proponuntur nobis ad appetendum bona mundi vel carnis. Et ideo dr̃ prudentia carnis, & ẽt prudentia mundi, ſm illud Lu. 16. Filij hui⁹ ſęculi prudẽtiores ſunt in gñatione ſua &c. Apoſtolus autẽ K totum comprehendit ſub prudentia carnis, quia ẽt exteriores res mundi appetimus ꝑꝑ carnẽ. Põt tñ dici, q̃ quia prudentia quodammodo dr̃ ſapientia, ut ſupra dictum * eſt, ideo ſecundum tres tentationes poteſt intelligi triplex prudẽtia. Vñ Iac. 3. dicĩ ſapientia eſſe terrena, animalis, & diabolica, ut ſ. habitum * eſt, cum de ſapientia ageretur.

*q.47.ar.2.ad 1. — *q.45.ar.4 & ar.1.ad 1.

Articvlvs II.

Vtrum prudentia carnis ſit peccatum mortale.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur q̃ prudentia carnis ſit peccatum mortale. Rebellare.n. diuinæ legi eſt peccatum mortale, quia per hoc Deus contemnitur: ſed [h] prudẽtia carnis nõ eſt

Porrecta per totum. 304

ſubiecta legi diuinæ, ut habetur Rom.8. ergo pru- A dentia carnis eſt peccatum mortale.

¶2 Præt. Omne peccatum in Spũmſanctũ eſt pc̃tm̃ mortale: ſed prudẽtia carnis vr̃ eſſe pc̃tm̃ in Spiritumſanctum. non.n. põt eſſe ſubiecta legi Dei, vt dicitur Ro.8. & ita [h] uidetur eſſe peccatũ irremiſſibile, quod eſt propriũ peccati in Spiritũſanctũ. ergo prudentia carnis eſt peccatum mortale.

¶3 Præt. Maximo bono maximum malum[h] opponitur, ut patet in * 8. Eth. ſed prudentia carnis opponitur prudentiæ, quæ eſt præcipua inter virtutes morales. ergo prudentia carnis eſt præcipuum inter peccata mortalia: & ita eſt pc̃tm̃ mortale.

* Li.8.ca. 10. circa prin.t.5.

Sed contra. Illud, qđ diminuit pc̃tm̃, non importat de ſe rõnẽ peccati mortalis: ſed cautè pſequi ea, q̃ ptinẽt ad curã carnis, qđ vr̃ ad prudentiam B carnis pertinere, diminuit peccatũ. ergo prudẽtia carnis de ſui rõne non importat pc̃tm̃ mortale.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ſupra dictũ * eſt, prudens dr̃ aliq̃s dupl'r. Vno mõ ſimpl'r.ſ. in ordine ad finẽ totius vitæ: alio mõ, ẽm qd.ſ. in ordine ad finẽ aliquẽ particularẽ, puta, ſicut dr̃ aliq̃s prudẽs in negotiatione, vel in aliquo hmõi.[m] Si ergo prudẽtia carnis accipiatur ẽm abſolutã prudentiæ rõnem, ita ſ.ꝙ in cura carnis cõſtituat̃ ultimus finis totius vitæ, ſic eſt pc̃tm̃ mortale: [m] q͞a p hoc hõ auertit̃ à Deo, cũ impoſſibile ſit eſſe plr̃es fines ultimos, vt ſupra habitũ * eſt. [p] Si verò prudẽtia carnis acci- C piatur ẽm rõnẽ particularis prudentiæ, ſic prudẽtia carnis eſt pc̃tm̃ ueniale.[q] Cõtingit.n. q̃nque, ꝙ aliq̃s inordinatè afficit̃ ad aliqđ delectabile carnis abſq; hoc, ꝙ auertat̃ a Deo p pc̃tm̃ mortale: vnde nõ cõſtituit finẽ totius vitæ in delectatione carnis. Et ſic adhibere ſtudiũ ad hãc delectationẽ cõſequẽdã, eſt pc̃tm̃ ueniale, qđ ptinet ad prudẽtiã carnis.[s] Si verò aliq̃s actu curam carnis referat in finẽ honeſtũ, puta, cũ aliq̃s ſtudet comeſtioni pp corporis ſuſtentationem, non uocat̃ prudẽtia carnis:[t] q͞a ſic utitur homo cura carnis, ut ad finem.

* q.47.ar. 15.& ar.2 ad 1.

Conclu. m

* 1.2.q.1. art.5.

Conclu. p

Conclu. s

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ Apoſt. loquit̃ de D prudẽtia carnis, ẽm qđ finis cõſtituit̃ in bonis carnis totius uitæ humanæ, & ſic eſt pc̃tm̃ mortale.

Ad II dicendũ, ꝙ prudẽtia carnis nõ importat pc̃tm̃ in Spũmſanctũ. Quod.n.dr̃, ꝙ nõ põt eſſe ſubiecta legi Dei, nõ ſic eſt intelligẽdũ, ꝙ illo q͞ hẽt prudẽtiã carnis, nõ poſſit cõueniri, & ſubiici legi Dei: ſed q͞a ipſa prudẽtia carnis legi Dei non põt eſſe ſubiecta, ſicut nec iniuſtitia põt eſſe iuſta, nec calor põt eẽ frigid[9], q̃uis calidũ poſſet eẽ frigidũ.

Ad III dicendum, ꝙ oẽ peccatũ opponit̃ prudentiæ, ſicut & prudentia participatur in oĩ uirtute: ſed iõ non oportet ꝙ quodlibet peccatum pru- E dentiæ oppoſitum, ſit grauiſſimum, ſed ſolũ quando opponitur prudentiæ in aliquo maximo.

Articvlvs III.

Vtrum aſtutia ſit ſpeciale peccatum.

Porrecta per totum.
305
Infra ar.4. co.& q.69 art.1.cor. & q.97.ar ti.3.ad 3.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur ꝙ aſtutia non ſit ſpeciale pc̃tm̃. Verba.n. ſacræ ſcripturæ non inducũt aliquẽ ad peccandũ: inducunt aũt ad [b] aſtutiam, ſecundum illud Prouerb.1. Vt detur paruulis aſtutia. ergo aſtutia non eſt peccatum.

¶2 Præt. Prou.13.dr̃. Aſtut[9] oĩa agit cũ cõſilio. Aut ergo ad [h] finẽ bonũ, aut ad finẽ malũ. Si ad finẽ bonum, non vr̃ eſſe pc̃tm̃: ſi aũt ad [h] finẽ malũ, vr̃ pertinere ad prudentiã carnis uel ſæculi. ergo aſtutia non eſt ſpãle pc̃tm̃ a prudentia carnis diſtinctum.

¶3 Præt.* Greg.10. Moral. exponẽs illud Iob.12. Deridet̃ iuſti ſimplicitas, dicit.[h] Sapiẽtia huius mundi eſt cor machinationib[9] tegere, ſenſũ uerbis uelare, q̃ falſa ſunt, uera oñdere, q̃ uera ſunt, falſa demõſtrare, & poſtea ſubdit. Hæc prudẽtia uſu a iuuenibus ſcitur, à pueris pretio diſcitur: ſed ea quæ prædicta ſunt, uidentur ad aſtutiam pertinere. ergo aſtutia non diſtinguit̃ à prudentia carnis, uel mundi, & ita non videtur eſſe ſpeciale peccatum.

* Lib.10. Moral. c. 27. ante med.

Sed contra eſt, ꝙ Apoſ. dicit 2. ad Cor.4. Abdicam[9] multa đdecoris, ñ ambulãtes i aſtutia, neq; adulterãtes uerbũ Dei. ergo aſtutia ẽ qđdã pc̃tm̃.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ prudẽtia eſt recta rõ agibiliũ, ſicut ſcientia eſt recta rõ ſcibiliũ. Cõtingit aũt cõtra rectitudinẽ ſcientiæ dupl'r peccari in ſpeculatiuis. Vno qdẽ mõ, q͞n rõ inducit̃ ad aliquã conclõnẽ falſam, q̃ apparet uera. Alio mõ ex eo, ꝙ rõ pcedit ex aliq̃bus falſis, q̃ vñr eſſe uera ſiuẽ ſint ad cõclõnẽ verã, ſiue ad cõclõnẽ falſam. Ita ẽt aliquod pc̃tm̃ põt eſſe cõtra prudẽtiã, hñs aliquam ſilitudinẽ eius dupl'r. Vno mõ, q͞a ſtudiũ rõnis ordinat̃ ad finẽ, q͞ nõ eſt uerè bonus, ſed apparẽs: & hoc ptinet ad prudẽtiã carnis. Alio mõ, inquãtũ aliq̃s ad finẽ cõſequẽdũ, uel ad bonũ, uel ad malũ, utit̃ nõ ueris viis, ſed ſimulatis & apparẽtibus, & [m] hoc ptinet ad pc̃tm̃ aſtutiæ. Vñ ẽ quoddã pc̃tm̃ prudẽtię oppoſitũ, & à prudẽtia carnis diſtinctũ.[n]

Conclu. m

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ ſicut * Aug. dicit i 4. cõtra Iulianũ. Sicut prudẽtia abuſiuẽ q̃ñq; in malo accipit̃: ita ẽt aſtutia q̃nque in bono, & hoc pp ſilitudinẽ vnius ad alterũ. Propriè tñ aſtutia i malo accipitur, ſicut & * Philoſ. dicit in 6. Ethicor.

* Li.4.c.5. parũ ante medi.t.7.

* cap.11 a medio illius, to.5.

Ad II dicendũ, ꝙ aſtutia põt conſiliari & ad finem bonum, & ad finẽ malũ, nec oportet ad finẽ bonũ falſis viis puenire, & ſimulatis, ſed ueris: vnde aſtutia ẽt ſi ordinetur ad bonum finẽ, eſt pc̃tm̃.

Ad III dicendum, ꝙ Greg. ſub prudẽtia mundi accepit oĩa, quę poſſunt ad falſam prudentiã ptinere: vnde etiam ſub hac comprehendit̃ aſtutia.

Articvlvs IIII.

Vtrum dolum ſit peccatum, ad aſtutiam pertinens.

Porrecta per totum.
306
Inf. q.69. art.2.cor. & q.111. ar.3.ad 2.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur ꝙ dolus non ſit peccatũ ad aſtutiã pertinens. Peccatum.n. in perfectis uiris non inuenitur, præcipuẽ mortale: inuenitur autẽ in eis aliquis [b] dolus, ſecundum illud 2. ad Corint.12. Cum eſſem aſtutus, dolo uos cępi. ergo dolus non eſt ſemper peccatũ.

¶2 Præt. Dolus maximè ad linguam pertinere videtur, ſecũdum illud Pſ.5. Linguis ſuis doloſè agebant: aſtutia aũt, ſicut & prudẽtia, eſt in ipſo actu rationis. ergo dolus [B] non pertinet ad aſtutiam.

¶3 Præt. Prou.12.dr̃.[h] Dolus in corde cogitantium mala: ſed non oĩs malorũ cogitatio ptinet ad aſtutiã. ergo dolus non uidet̃ ad aſtutiam pertinẽre.

Sed contra eſt, ꝙ aſtutia ad circũueniendum ordinat̃, ẽm illud Apoſto. ad Epheſ.4. In aſtutia ad

circumuentionem erroris, ad quod etiam dolus ordinatur. ergo dolus pertinet ad aſtutiam.

* Ar. pce. RESPON. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ſupra * dictũ eſt, ad aſtutiã ptinet aſſumere vias nõ veras: ſed ſimulatas & apparẽtes ad aliquẽ finẽ pſequẽdũ vel bonũ, vel malũ. Aſſumptio aũt harũ viarũ põt dupľr cõſiderari. Vno qdem mõ in ip ſa excogitatione viarum hmõi: & hoc ppriẽ ptinet ad aſtutiã, ſicut ẽt excogitatio rectarũ viarũ ad debitũ finẽ ptinet ad prudentiã. Alio mõ põt cõſiderari taliũ viarũ aſſumptio ſm executionẽ operis: & ſm hoc pertinet ad dolum. & ideò ᵐ dolus importat quandam executionem aſtutiæ: & ſm hoc ad aſtutiam pertinet.ⁿ Conclu. m

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ſicut aſtutia ppriè accipitur in malo, abuſiuè autem in bono: ita etiam & dolus, qui eſt aſtutiæ executio.

AD II dicendũ, ꝙ executio aſtutiæ ad decipiendũ, primò qdẽ & principľr fit p verba, q̃ pcipuũ locũ tenẽt inter ſigna, qbus hõ ſignificat aliquid alteri, ut patet p * Aug. in lib. de doct. Chriſt. Et iõ dolus maximè attribuit̃ locutioni. Cõtingit tñ eſſe dolũ & in factis, ſm illud Pſal. 104. Et dolum facerent in ſeruos eius. Eſt ẽt dolus in corde, ſm illud Eccleſ. 19. Interiora eius plena ſunt dolo: ſed hoc eſt ſecundum ꝙ aliquis dolus excogitat, ſecũdũm illud Pſal. 37. Et dolos tota die meditabatur. * Li. 2. c. 3 circa me diũ to. 3.

AD III dicendum, ꝙ quicunq; cogitat aliquod malũ facere, neceſſe eſt ꝙ excogitẽt aliquas uias ad hoc, ꝙ ſuũ ppoſitũ impleãt, & ut plurimũ excogitat uias doloſas, qbus facilius ppoſitũ conſequant: quis contingat qñque, ꝙ abſque aſtutia, & dolo, aliq apertè, & per uiolentiã malũ operẽt: ſed hoc, quia difficilius fit, in paucioribus accidit.

Porrecta per totum. 307 Supra ar. 4. & locis ibidẽ notatis.

SVPRA QV. LV. ART. V.

IN artic. 5. ſi uerba Hier. notes, Solicitudo inquietudinẽ ſecũ defert, quã Dñs malitiã uocat, & in malã partẽ reſpũ tẽporalium ſonare vr: Author tñ pro claritate ſuperfluitatẽ appoſuit, ita ut nõ ſolicitudo, ſed ſolicitudo ſuperflua damnetur & in idem redit.

ARTICVLVS V.

Vtrum fraus ad aſtutiam pertineat.

AD QVINTVM ſic pcedit. Vr ꝙ fraus ad aſtutiã non ptineat. Non. n. eſt laudabile, ꝙ aliquis ʰ decipi ſe patiat̃, ad quod aſtutia tẽdit: eſt aũt laudabile, ꝙ aliqs patiat̃ fraudem, ſm illud 1. ad Corint. 6. Quare non magis fraudem patimini? ergo fraus non pertinet ad aſtutiã.

¶ 2 Præt. Fraus pertinere vr̃ ad illicitã exceptionẽ, uel receptionẽ exteriorũ rerũ dr̃. n. Act. 5. ꝙ uir quidam nomine Ananias cũ Sapphira uxore ſua uendidit agrum, & fraudauit de ptio agri: ſed illicitè vſurpare, uel retinere res exteriores, ptinet ad iniuſtitiã, uel illiberalitatẽ. ergo fraus nõ ptinet ad ʰ aſtutiã, q̃ opponit̃ prudentiæ.

¶ 3 Præt. Nullus aſtutia ʰ utitur cõtra ſeipſum: ſed aliquorũ fraudes ſunt cõtra ſeipſos. dr̃. n. Prouer. 1. de quibuſdam, quòd moliuntur fraudes cõtra animas ſuas. ergo fraus non pertinet ad aſtutiam.

SED CONTRA. Fraus ad deceptionem ordinat̃, ſecundũm illud Iob. 13. Nunquid decipietur, ut homo ueſtris fraudulentiis? ad idem etiam ordinatur aſtutia. ergo fraus ad aſtutiam pertinet.

RESPON. Dicendum, ꝙ ſicut dolus conſiſtit in executione aſtutiæ, ita etiam & fraus: ſed in hoc F differre uidentur, ꝙ dolus pertinet uniuerſaliter ad executionem aſtutiæ ſiuè fiat per uerba, ſiuè p facta. ᵐ Fraus aũt magis propriè pertinet ad executionem aſtutiæ, ſecundum quod fit per facta.ⁿ Conclu. m

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ Apoſtolus nõ inducit fideles ad hoc, ꝙ decipiantur in cognoſcendo, ſed ad hoc ꝙ defectum deceptionis patienter tolerent in ſuſtinendis iniuriis fraudulẽter illatis.

AD II dicendũ, ꝙ executio aſtutiæ põt fieri p aliquod aliud uitium, ſicut & executio prudentiæ fit per uirtutes. Et hoc mõ nihil phibet defraudationem pertinere ad auaritiã, uel ad illiberalitatẽ.

G AD III dicendum, ꝙ illi q fraudes faciũt ex eorũ intẽtione nõ moliunt̃ aliqd cõtra ſeipſos, vel cõtra animas ſuas: ſed ex iuſto Dei iudicio prouenit, ut id qđ cõtra alios moliunt̃, cõtra eos retorqueat̃, ſm illud Pſ. 7. Incidit in foueã, quam fecit.

ARTICVLVS VI.

Vtrũ licitũ ſit ſolicitudinem habere de temporalibus rebus.

Ferr. 3. cont. c. 135.

Porrecta per totum. 308 Initia qõ. 118. ar. 7. cor. Et 3. contra c. 135. n. Et quol. 7. ar. 17. ad 7. Et Phi. 1. p. 4.

AD SEXTVM ſic pcedit. Vr ꝙ licitũ ſit ſolicitudinẽ hr̃e de tpalibus rebus. Ad pſidẽtẽ. n. ptinet ʰ ſolicitũ eſſe de his, qbus pẽſt, ſm illud Rom. 12. Qui pẽſt in ſolicitudine: ſed hõ pẽſt ex diuina H ordinatione tpalibus rebus, ſm illud Pſ. 8. Oia ſubieciſti ſub pedibus eius, oues & boues &c. ergo hõ dẽt hr̃e ſolicitudinem de tẽporalibus rebus.

¶ 2 Præt. Vnuſquiſq; ſolicitus eſt de fine, pp quem operat̃: ſed licitum eſt hominẽ operari pp tẽporalia, quibus uitam ſuſtentet. unde Apoſt. dicit 2. ad Theſſ. 3. Si quis non vult operari, non mãducet. ergo licitum eſt ʰ ſolicitari de rebus tẽporalibus.

¶ 3 Præt. ʰ Solicitudo de operib⁹ miſericordiæ laudabilis eſt, ſm illud 2. ad Timot. 1. Cum Romã ueniſſet, ſolicitè me quæſiuit: ſed ſolicitudo tempo I ralium rerum qñque pertinet ad opera miſericordiæ, puta, cum quis ſolicitudinẽ adhibet ad procurandum negotia pupillorum, & pauperum. ergo ſolicitudo temporalium rerum non eſt illicita.

SED CONTRA eſt, ꝙ Dñs dicit Mat. 6. Nolite ſoliciti eſſe, dicẽtes, Quid mãducabim⁹, aut qd bibem⁹, aut quo opiemur, q̃ tñ ſũt maximè neceſſaria.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ ſolicitudo importat ſtudiũ quoddã adhibitũ ad aliqd cõſequẽdũ. Manifeſtũ eſt aũt, ꝙ maius ſtudiũ adhibet̃, ubi eſt timor deficiẽdi: & iõ ubi eſt ſecuritas cõſequẽdi, minor interuenit ſolicitudo. Sic ergo ᵐ ſolicitudo tpalium rerum tripľr põt eſſe illicita:ⁿ Vno quidẽ modo, ex K parte eius de quo ſolicitamur, ſi. ſ. tpalia tanq̃ finẽ q̃ramus. Vnde & * Aug. dicit in lib. de operib. monachorũ. Cum Dñs dicit, Nolite ſoliciti eſſe &c. hoc dicit, ut non iſta intueant̃, & pp iſta faciat qcquid in Euangelij pdicatione facere iubent̃. Alio mõ, põt eſſe tpalium ſolicitudo illicita pp ſuperfluum ſtudium, qđ apponitur ad tpalia procuranda. propter quod hõ a ſpiritualibus, quibus principalius inſeruire debet, retrahitur: & ideo dicitur Mat. 13 ꝙ ſolicitudo ſęculi ſuffocat uerbum. Tertio modo, ex parte timoris ſuperflui, qñ ſcilicet aliquis timet ne faciendo qđ debet, neceſſaria ſibi deficiant: qđ Dominus dupliciter excludit. Primo Conclu. m * Cap. 24. paulo a prin. to. 3

mo pp maiora beneficia homini præſtita diuinitus pter ſuam ſolicitudinem.ſ.corpus,& animam. Secundo, pp ſubuentionē,qua Deus aïalibus, & plantis ſubuenit abſq; opere humano, ſm proportionē ſuæ naturæ. Tertio, ex diuina prouidentia, pp cuius ignorantiā Gentiles circa tēporalia bona q̄renda principalius ſolicitantur: & ideò cōcludit, q principaliter noſtra ſolicitudo eē dēt de ſpiritualibus bonis, ſperātes q ēt temporalia nobis ꝓueniāt ad neceſſitatē, ſi fecerimus qđ debemus.

AD PRIMVM ergo dicendum, q tēporalia bona ſubiecta ſunt homini, vt eis vtat̃ ad neceſſitatē, nō vt i eis finē cōſtituat, & ſupfluè circa ea ſolicitet̃.

AD II dicēdū, q ſolicitudo eius, qui corporali labore panē acquirit, nō eſt ſuperflua, ſi ſit moderata: & iō* Hier. dicit q labor exercendus eſt, ſolicitudo tollenda, ſuperflua.ſ.animum inquietans.

*Super illud Matt. 6. Nolite ſoliciti eſſe, tom. 9.

AD III dicendū, q ſolicitudo temporalium in operibus miſericordiæ ordinatur ad finem charitatis: & ideò non eſt illicita, niſi ſit ſuperflua.

SVPER QV. LV. ARTIC. VII.

Porrecta per totum.

309 Infr. 188. ar. 7. ad 2. Et 3. contra. c. 135. fin.

IN 7. vero art. ex reſponſione ad ſcđm habes ſenſum tituli, pro quo ſupponit ly futurorū.ſ.pro tēporalibus: quia in tēporalibus tm̄ habēt ex proprio genere locū præteritū, & futurū. Spirituale nāque ex ſuo genere ſupra tēpus eſt. Itaq; ſenſus eſt, an aliquis debeat eſſe ſolicitus futurorū tēporaliū. Et hoc oportuit ſpecialiter inquiri poſt pcedentē articulū de ſolicitudine tēporaliū abſolutè, quia habet proprias difficultates, vt patet in litera.

ARTICVLVS VII.

Vtrum quis debeat eſſe ſolicitus futurorum.

AD SEPTIMVM ſic pcedit. Vr q aliqs dēat ſolicitus eſſe futurorū. Dr̃.n. Prou. 6. Vade ad formicā ò piger, & conſidera vias eius, & diſce ſapiētiā, q̄ cū nō hēat ducē, nec preceptorē, parat in æſtate cibū ſibi, & cōgregat in meſſe qđ comedat: ſed hoc eſt in futurū ſolicitari. ergo laudabilis eſt ſolicitudo futurorum.

¶2 Præt. Solicitudo ad prudētiā ptinet: ſed prudētia pcipuè eſt futurorū. pcipua.n. pars ei⁹ eſt prouidētia futurorū, vt ſupra* dictū eſt. ergo virtuoſum eſt ſolicitari de futuris.

*q. 49 artic. 6.

¶3 Præt. Quicūq; reponit aliqd in poſterum conſeruandum, ſolicitus eſt in futurum: ſed ipſe Chrs legitur Io. 12. loculos habuiſſe ad aliquid conſeruandum, quos Iudas deferebat. Apoſtoli ēt cōſeruabant pretia pdiorū, q̄ ante pedes eorū ponebātur, vt legit̃ Act. 4. ergo licitū eſt i futurū ſolicitari.

SED CONTRA eſt, quod Dominus dicit Matth. 6. Nolite ſoliciti eſſe in craſtinū. Cras autem ibi ponitur pro futuro, ſicut dicit* Hieronymus.

*In fine cōmentarij cap. 6. Matth. 9.

RESP. Dicēdū, q nullū op⁹ pōt eſſe virtuoſum, niſi debitis circunſtātijs veſtiat̃, inter quas vna eſt debitū tēpus, ſm illud Ecc. 8. Omni negotio tempus eſt opportunitas: qđ nō ſolū in exterioribus operibus, ſed ēt in interiori ſolicitudine locum hēt. Vnicuiq;.n. tēpori cōpetit ppria ſolicitudo, ſicut tēpori æſtatis cōpetit ſolicitudo metendi: ipſi autūno aūt cōpetit ſolicitudo vindemiæ. Si qs ergo tēpore æſtatis de vindemia iā eſſet ſolicitus, ſupfluè pocuparet futuri tēporis ſolicitudinē, vñ hmōi ſolicitudinē tamq̄ ſupfluā Dñs phibet, dicēs. Nolite ſoliciti eſſe in craſtinū. Vñ ſubdit: Craſtinus.n. dies ſolicitus erit ſibiipſi, i. ſuā ppriam ſolicitudinem habebit, quæ ſufficiet ad animum affligendum. & hoc eſt, quod ſubdit: Sufficit diei malitia ſua, ideſt, afflictio ſolicitudinis.

Conclu. m

AD PRIMVM ergo dicēdū, q formica hēt ſolicitudinē cōgruā tēpori: & hoc nobis imitādū pponit̃.

AD II dicēdū, q ad prudētiā ptinet prouidētia debita futurorū. Eſſet aūt inordinata futurorū puidētia, uel ſolicitudo, ſi quis tēporalia, in quibus dr̃ præteritum, & futurum, tamq̄ fines, quæreret, uel ſi ſuperflua quæreret vltra præſentis uitæ neceſſitatē, uel ſi tēpus ſolicitudinis præoccuparet.

AD III dicēdū, q ſicut* Aug. dicit in lib. de ſer. Domi. in mon. Cū viderimus aliquem ſeruum Dei puidere, ne iſta neceſſaria ſibi deſint, nō iudicem* eū de craſtino ſolicitum eſſe: nam & ipſe Dñs pp exēplū loculos habere dignatus eſt, & in Actibus Apoſtolorum ſcriptū eſt, ea q̄ ad victum ſunt neceſſaria, procurata eſſe in futurū pp imminentem famē. nō ergo Dñs improbat, ſi quis humano more iſta procuret, ſed ſi qs pp iſta non militet Deo.

*Li. 2. ar. 16. i prin. tom. 4.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum hmōi uitia orianẽ ex auaritia.

AD OCTAVVM ſic pcedit. Vr q hmōi vitia nō oriant̃ ex auaritia. Quia ſicut* dictū eſt, p luxuriā maximè rō patit̃ defectū in ſua rectitudine: ſed hmōi vitia opponuntur rōni rectæ, ſ. prudētiæ ergo hmōi uitia maximè ex luxuria oriunt̃, præſertim cūt Philoſophus dicat in 7. Eth. Quòd Venus eſt doloſa, & ei⁹ corriga ē uaria, & q ex inſidijs agit ī cōtinēs cōcupiſcētię.

*q. 53. artic. 6.

¶2 Præt. Prędicta uitia habent quandam ſimilitudinem prudētiæ, vt† dictū eſt: ſed ad prudentiam, cū ſit in ratione, maiorē propinquitatē habere uidētur uitia magis ſpiritualia, ut ſuperbia, & inanis gloria. ergo huiuſmodi uitia magis uident̃ ex ſuperbia oriri, q̄ ex auaritiā.

†li. 7. Eth. ca. 6. circa medium. lect. 6.

†q. 47. ar. 13. & i diuiſione q. 53. & 55.

¶3 Pręt. Hō inſidijs utit̃ nō ſolū in diripiēdis bonis alienis, ſed ēt in machinando aliorum cædes quorum primum pertinet ad auaritiam, ſecundum ad iram: ſed inſidijs uti pertinet ad aſtutiam, dolum, & fraudē. ergo prædicta uitia non ſolum oriuntur ex auaritia, ſed etiam ex ira.

SVPER QV. LV. ART. VIII.

Ferr. 3. cont. c. 135.

Porrecta per totum.

310 Inf. q. 118 art. 7. & 8. Et 2. 1. 42. q. 2. & 3. Et Mal. q. 13. ar. 3.

IN vltimo aūt art. aduerte, q quēadmodū in uirtute tēperantiæ maximè relucet refrænatio concupiſcentiæ, & in fortitudine firmitas animi: ita in iuſtitia rectitudo rationis, dū æqualitas ſeruat̃, & ius ſuū cuiq; tribuitur. Et ppea proportionaliter in contrarijs vitijs earūdē operationū deformitates relucēt, ſ. cōcupiſcētię immoderatio, animi uilitas rōnis peruerſitas. Et propterea vitia iſta q̄ rōne quidē vtūtur, ſed malè, ex cōtrarijs iuſtitiæ præcipuè oriri docet author. Et hęc ſufficiant pro hac, & pro toto ſequēti, 56. ſcilicet quæſtione, ac per hoc pro tota tractatu prudentiæ.

SED CONTRA eſt, quod* Gregor. 31. Moral. ponit fraudem filiam auaritię.

*Lib. 31. Moral. c. 31. a medio.

RESPON. Dicēdū, q ſicut* dictū eſt, prudentia carnis, & aſtutia cū dolo & fraude, quādā ſimilitudinē habēt cū prudētia i aliquali uſu rōnis. Pręcipuè aūt iter alias uirtutes morales uſus rōnis rectę apparet in iuſtitia, q̄ eſt in appetitu rōnali: & iō uſus rōnis indebitus ēt maximè apparet in uitijs oppoſitis iuſtitię. Opponit̃ aūt ſibi maximè auaritia: & iō pdicta uitia maximè ex auaritia oriūt̃.

*Ar. 3. huius q. & q. 47. ar. 13.

Conclu. m D. 438.

AD PRIMVM ergo dicendū, q luxuria propter uehementiā delectationis, & cōcupiſcētiæ, tota-

liter opprimit rõnem, ne prodeat in actũ. In prędictis aũt vitijs aliquis vſus rationis eſt, licèt inordinatus: vñ prædicta uitia nõ oriuntur directè ex luxuria. Quòd aũt* Philoſophus Venerem doloſam appellat, hoc dr̃ ſecundum quãdam ſimilitudinẽ, inquantũ. ſ. hominem ſubito ſurripit, ſicut & in dolis agitur: non tamen per aſtutias, ſed magis ꝑ violentiam concupiſcentiæ, & delectationis. Vnde & ſubdit, ꝙ Venus furatur intellectũ multũ ſapiẽtis.

*Io.o ci-
tat.o l aig.

Ad II dicendũ, ꝙ ex inſidijs agere, ad quãdã puſillanimitatẽ ꝑtinere vr̃. Magnanimus. n. in oĩbus vult manifeſtus eſſe, vt* Phil. dicit in 4. Eth. & ideò qa ſuperbia quandã ſimilitudinẽ magnanimitatis G hẽt, vel fingit, inde eſt, ꝙ non directe ex ſuperbia hmõi vitia oriunt̃, q̃ vtuntur fraude, & dolo. Magis aũt hoc pertinet ad auaritiam, quæ propriam vtilitatem quærit, paruipendens excellentiam.

*li. 4. Eth.
ca. 3. to. 5.

Ad III dicẽdũ, ꝙ ira habet ſubitum motũ. Vnde præcipitanter agit, & abſq; conſilio, quo vtuntur ꝑdicta vitia, licèt inordinatè. Quòd aũt aliqui inſidijs vtant̃ ad cædes aliorum, non prouenit ex ira, ſed magis ex odio: qa iracũdus appetit eſſe manifeſtus in nocendo, vt dicit* Philoſ. in 2. Rhetor.

*li. 2. c. 2. declinando ad fi. tom. 6.

QVAESTIO LVI.

De præceptis pertinentibus ad prudentiam, in duos articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de præceptis pertinentibus ad prudentiam.

Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primò, De ꝓceptis pertinẽtibus ad prudentiam.
¶ Secũdò, De ꝓceptis ꝑtinẽtibꝰ ad vitia oppoſita.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum de prudentia fuerit dandum aliquod præceptum inter præcepta decalogi.

Porrecta per totum.
311

AD PRIMVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ de prudẽtia fuerit dãdũ aliqđ ꝓceptũ inter ꝓcepta decalogi. De principaliori. n. virtute principaliora ꝓcepta dari debent: ſed principaliora ꝓcepta legis ſunt ꝓcepta decalogi. cũ ergo prudẽtia ſit principalior inter virtutes morales, vr̃ ꝙ de prudentia fuerit dandum aliquod præceptũ inter præcepta decalogi.

¶ 2 Præt. In doctrina euãgelica continetur lex, maximè quãtũ ad præcepta decalogi: ſed in doctrina euangelica datur præceptũ de prudentia, vt Mat. 10. Eſtote prudentes ſicut ſerpentes. ergo inter ꝓcepta decalogi debuit præcipi actus prudentiæ.

¶ 3 Præt. alia docũmẽta veteris teſtamenti ad ꝓcepta decalogi ordinant̃. vnde & Malach. vlt. dr̃ Memẽtote legis Moyſi ſerui mei, quam mãdaui ei in K Horeb: ſed in alijs docũmẽtis ueteris teſtamẽti dãtur ꝓcepta de prudẽtia, ſicut Prou. 3. Ne innitaris prudẽtiæ tuæ. & infra 4. c. Palpebræ tuæ ꝓcedant greſſus tuos. ergo & in lege debuit aliqđ ꝓceptũ de prudẽtia dari, & ꝓcipuè inter ꝓcepta decalogi.

Sed contrarium patet enumeranti præcepta decalogi.

* 1. 2. q. 100. ar. 1.

Respon. Dicendũ, ꝙ ſicut ſupra* dictũ eſt, cum de præceptis ageretur, ꝓcepta decalogi ſicut data ſunt omni populo, ita ẽt cadũt in æſtimatione omnium, quaſi ad naturalem rationem pertinentia. Præcipuè autem ſunt de dictamine rationis naturalis fines humanæ vitæ, qui ſe habent in agendis ſicut principia naturaliter cognita in ſpeculatiuis, vt ex ſupra* dictis patet. Prudentia autem non eſt circa finem, ſed circa ea quæ ſunt ad finẽ, ut ſupra* dictũ eſt: & ideò nõ fuit conueniens, vt inter præcepta decalogi aliquod ꝓceptum poneret̃, ad prudentiam pertinens directè, ad quam tamẽ omnia præcepta decalogi pertinent, ſecundum quòd ipſa eſt directiua omnium virtuoſorum actuum.

*q. 47. artic. 6.
*q. 47. artic. 6.
Conclu.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ licèt prudentia ſit ſimpliciter principalior omnibus alijs uirtutibus moralibus, iuſtitia tamẽ principalius reſpicit rationem debiti, quod requiritur ad præceptum, vt ſupra* dictum eſt: & ideò principalia præcepta legis, quæ ſunt præcepta decalogi, magis debuerunt ad iuſtitiam, quàm ad prudentiam pertinere.

* q. 44. ar. 1. & 1. 2. q. 60. a. 3.

Ad II dicẽdũ, ꝙ doctrina euangelica eſt doctrina perfectionis: & ideò oportuit, quòd in ipſa ꝑfectè inſtrueretur hõ de omnibus, quæ pertinẽt ad rectitudinem uitæ ſiuè ſint fines, ſiue ſint ea, q̃ ſunt ad finem. Et propter hoc oportuit in doctrina euangelica etiam de prudentia præcepta dari.

Ad III dicendũ, ꝙ ſicut alia doctrina ueteris teſtamẽti ordinat̃ ad præcepta decalogi, ut ad finẽ: H ita ẽt conueniens fuit, ut in ſubſequentibus documẽtis ueteris teſtamẽti, homines inſtruerentur de actu prudentiæ, qui eſt circa ea, quæ ſunt ad finẽ.

ARTICVLVS II.

Vtrum in veteri lege fuerint conuenienter præcepta prohibitiua propoſita de uitijs oppoſitis prudentiæ.

Porrecta per totum.
312

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur ꝙ in ueteri lege fuerint incõuenienter ꝓcepta ꝓhibitiua ꝓpoſita de uitijs oppoſitis prudẽtię. Opponuntur. n. prudentię nõ minus illa, q̃ habent directã oppoſitionẽ ad ipſam, ſicut ĩprudẽtia, & partes eius, q̃ illa, q̃ cum ipſa ſimilitudinem habent, I ſicut aſtutia, & q̃ ad ipſam pertinent: ſed hęc uitia prohibentur in lege. dicitur enim Leuit. 19. Nõ facias calumniã proximo tuo. & Deut. 25. Nõ habebis i ſacculo tuo diuerſa põdera, minus, & maius. ergo & de illis uitijs, q̃ directè opponuntur prudẽtię, aliqua pręcepta prohibitiua dari debuerunt.

¶ 2 Pręt. In multis alijs rebus poteſt fieri fraus, q̃ in emptione, & uẽditione. icõueniẽter ergo fraudẽ in ſola emptione, & uẽditione lex prohibuit.

¶ 3 Pręt. Eadem rõ eſt pręcipiendi actum uirtutis, & prohibendi actum uitij oppoſiti: ſed actus prudentię non inueniũtur in lege pręcepti. ergo nec K aliqua oppoſita uitia debuerũt in lege prohiberi.

Sed contrarium patet per pręcepta legis inductiua.

Respon. Dicendũ, ꝙ ſicut ſupra* dictũ eſt, iuſtitia maximè reſpicit rõnẽ debiti, qđ requiritur ad ꝓceptũ: qa iuſtitia eſt ad reddẽdũ debitũ alteri, ut infra* dicet̃. Aſtutia aũt quãtũ ad executionẽ maximè cõmittit̃ in his, circa q̃ eſt iuſtitia, vt* dictũ eſt: & iõ cõueniẽs fuit, vt ꝓcepta prohibitiua darent̃ in lege de executione aſtutię, & inquãtũ ad iniuſtitia pertinet: ſicut cum dolo, & fraude aliqs alicui calumniam ingerit, uel eius bona ſurripit.

* 1. 2. q. 60. art. 3. ad 1.
*q. 58. artic. 1.
*q. 55. artic. 5.
Conclu.

Ad primum ergo dicendum, quòd illa uitia

quæ

quæ directè opponunt prudentiæ manifeſta con A trarietate, non ita pertinēt ad iniuſtitiā, ſicut executio aſtutiæ. Et ideò non ita prohibent in lege, ſicut fraus, & dolus, quæ ad iniuſtitiā pertinent.

Ad II dicendū, ꝙ omnis fraus, vel dolus cōmiſſa in his, quæ ad iniuſtitiam pertinent, poteſt intelligi eſſe prohibita, Leuit. 19. in prohibitione calūniæ. Præcipuè aūt ſolet fraus exerceri, & dolus in emptione, & venditione, ſm illud Eccl. 26. Nō iuſtificabitur caupo a peccato labiorū. Propter hoc ſpecialiter præceptum prohibitiuū datur in lege de fraude, circa emptiones & vēditiones cōmiſſa.

Ad III dicēdū, ꝙ omnia præcepta de actib. iu B ſtitiæ i lege data, ꝑtinēt ad executionē prudētiæ: ſicut & ꝓcepta ꝓhibitiua data đ furto, calūnia, & fraudulētia vēdōne ꝑtinēt ad executionē aſtutię.

QVAESTIO LVII.

De iure, in quatuor articulos diuiſa.

CONSEQVENTER poſt prudentiā cōſiderandum eſt de iuſtitia.

¶ Circa quam quadruplex conſideratio occurrit. Prima eſt, de iuſtitia: ſecūda de par C tibus eiꝰ: tertia, de dono ad hoc pertinente: quarta, de præceptis ad iuſtitiam pertinentibus.

¶ Circa iuſtitiā verò conſiderāda ſunt quatuor. Primò quidē, đ iure: ſcđò, de ipſa iuſtitia: tertiò, đ īiuſtitia: quartò đ iudicio

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum ius ſit obiectū iuſtitiæ.

¶ Secundò, Vtrū ius conuenien D ter diuidatur in ius naturale, & poſitiuum.

¶ Tertiò, Vtrum ius gētium ſit idem quod ius naturale.

¶ Quartò, Vtrum ius dominatiuum, & paternum debeat ſpecialiter diſtingui.

ARTICVLVS I.

Vtrum ius ſit obiectum iuſtitiæ

AD PRIMVM ſic procedit. Vr̄ ꝙ ius nō ſit obiectū iuſtitiæ. Dicit. n.* Celſus Iuriſcōſul E tus, ꝙ ius eſt ars boni, & æq: ars aūt non eſt obiectū iuſtitię, ſed eſt ꝑ ſe uirtus intellectualis. ergo ius nō ē obiectū iuſtitiæ.

¶ 2 Præt. Lex, ſicut† Iſidorus dicit in lib. Etymol. iuris eſt ſpēs lex aūt non eſt obiectum iuſtitiæ, ſed magis prudentiæ. unde & † Philoſoph. legiſpoſitiuam, partem prudentiæ ponit. ergo ius non eſt obiectum iuſtitiæ.

¶ 3 Præt. Iuſtitia principalr ſubijcit hominem Deo. Dicit. n.* Aug. in lib. de moribus Eccl'iæ, ꝙ iuſtitia eſt amor tm̄ Deo ſeruiens, & ob hoc bn̄ imperās cæteris, q̄ homini ſubiecta ſunt: ſed ius nō ꝑtinet ad diuina, ſed ſolū ad humana. dicit. n.* Iſido. in lib. Etymol. ꝙ fas lex diuina eſt, ius autem lex humana. ergo ius non eſt obiectū iuſtitiæ.

SED CONTRA eſt, qđ * Iſidorus dicit in eodem, ꝙ ius dictū eſt, quia eſt iuſtum: ſed iuſtū eſt obiectū iuſtitiæ. Dicit. n. † Philoſoph. in 5. Ethi. ꝙ omnes talem habitum volunt dicere iuſtitiā a quo operatiui iuſtorum ſunt. ergo ius eſt obiectum iuſtitiæ.

RESPON. dicēdum, ꝙ iuſtitiæ ꝓprium eſt inter alias virtutes, ut ordinet hominem in his, quę ſunt ad alterum. Importat. n. æqualitatem quandā, ut ipſum nomen demonſtrat. Dūr. n. vulgariter ea quæ adæquantur, iuſtari: ęqualitas aūt ad alterum eſt. Aliæ aūt uirtutes perficiūt hominem ſolum in his, q̄ ei cōueniunt ſm ſeipſum. Sic ergo illud, qđ eſt rectū in operib. aliarum uirtutū, ad quod tēdit intētio uirtutis quaſi in ꝓpriū obiectū, nō accipitur niſi ꝑ cōparationē ad agentem. Rectū verò, qđ eſt in operæ iuſtitię, ēt præter comparationē ad agētem, conſtituitur ꝑ cōparationē ad aliud. Illud. n. in opere nr̄o dr̄ eſſe iuſtum, qđ r̄ndet ſm aliquam æqualitatem alteri, puta, recōpenſatio mercedis debitæ pro ſeruitio impenſo. Sic ergo iuſtū dr̄ aliquid, quaſi habens rectitudinem iuſtitiæ, ad quod terminatur actio iuſtitiæ, etiam non conſiderato qualiter ab agente fiat: ſed in alijs uirtutibus nō determinatur aliquid rectum, niſi ſm quòd aliqualiter fit ab agente. Et pp hoc ſpecialiter iuſtitiæ præ alijs uirtutibus, determinatur ſecundùm ſe obiectum, quod uocatur iuſtū: & hoc quidē eſt ius. Vn̄ manifeſtum eſt ꝙ ius eſt obiectum iuſtitiæ.* *Conclu.*

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ conſuetum eſt, ꝙ nomina a ſui prima impoſitione retorqueant ad alia ſignificanda. Sicut nomē medicinæ impoſitū eſt primo ad ſignificandum remedium, quod pręſtat īfirmo ad ſanādū, đinde tractū eſt ad ſignificādā artē, qua hoc fit: ita ēt hoc nomē ius, primo impoſitū eſt ad ſignificādū ipſam rē iuſtā: poſtmodū

SVPER QV. LVII.

IN hac q. 57. incipit quinta pars huius libri, tractās de uirtute iuſtitiæ, & extēditur vſque ad queſtionem 122. incluſiuè.

SVPER QV. LVII. ARTIC. I.

IN artic. 1. q. 57. dubium occurrit circa differētiam inter rectum ſecundū iuſtitiam, & alias virtutes, quia vr̄ vndiq; falſa. Nam aut intelligitur de ipſis operibꝰ, ut ſunt à virtutibus, aut abſolutè. Si vt ſunt à virtutibus, cōſtat quòd commune ē omni operi virtuoſo, inquantū huiuſmodi, eſſe ab operante ſic, ut deſcribitur ſecundo Ethic. ſ. ſciente, & ex electione, & propter finem ad virtutem, & immobiliter. Et in hoc nō eſt differentia inter rectū ſecundum iuſtitiam, & aliàs virtutes. Si verò abſolutè, conſtat & ꝙ temperatū, & forte opus fieri poteſt, & tamen male ab agēte, vt patet de exercente hæc propter hypocriſim, uel aliud malum. In his. n. eſt rectū opus ſecundum temperātiæ rationem, nō cōſiderato qualiter ab agente fiat. Et rurſus, rectum ſecundum iuſtitiam non determinatur in ordine ad alterum, nō conſiderato qualiter ab agente fiat, quoniam oportet cōſiderare potentiā agētis. Nam non eſt iuſtum creditori ſoluere impotentem. Et ſimiliter oportet circūſtātias alias ex parte agētis conſiderare ad iuſti rōnē: non enim tenetur occupatus maioribus, & inuentus in tali loco &c. debitū ſoluere, ut patet.

¶ Ad hoc dr̄, ꝙ dubiū ex minore intellectu literæ ꝓcedit. Differētia ſiquidē prima inter rectum ſecūdū iuſtitiā, & alias morales uirtutes, eſt quòd opus rectū ſecundū alias uirtutes conſtituitur in eſſe recti cōmēſuratione ad operantē. Rectum uerò opus ſecundū iuſtitiā cōſtituitur in eſſē recti cōmenſuratione ad alterū: ita ꝙ inter opera ipſa nō vt ſunt à uirtutibus, ſed abſolute, eſt diſtinctio hęc, ꝙ nullum opus dicitur temperatū, niſi quia eſt commēſuratum operanti: & ſimiliter, nullum opus dicitur iuſtū autē verè dicitur, ſi eſt cōmenſuratū alteri.

¶ Ad id aūt, ꝙ obijcitur, de opere temperato hypocritæ, & ſimilium dr̄, ꝙ opus talium pro tanto eſt temperatū, ꝓ quanto eſt commenſuratū operanti, licet mala intētione. Non. n. ſpectat ad huiuſmodi cōmenſurationes ordinatio taliū operum ad bonum, uel malum finem, ſed quis ſit terminus, ad quem referuntur. ſ. operans, vel alter.

¶ Ad id vero quod ex parte iuſti obiicit, r̄ndetur, ꝙ aliud eſt loqui de iuſto abſolutè, aliud eſt loq de executione, ſeu exhibitione iuſti. Nos loquimur đ ipſo iuſto abſolutè, quo. ſ. conſtituitur in eſſe iuſti, & dicimus de cōmēſuratione ad alterū: obiectiones uerò loquunt de executiōe iuſti. Creditori nāq; centū aureorū iuſtū eſt abſolutè, ut reddantur centum aurei. An autē hic debitor factus impotēs tenea-

Porrella per totum. 313

* Infra q. 60. art. 1. cor.

* In digeſto ueteri li. 1. tit. 1. in princi.

† Lib. 5. Etymo. c. 3 princ.

† Libr. 6. Eth. ca. 6. tom. 5.

* Ca. 5. circa mediū tom. 1.

* Li. 5. c. 4

* Li. 5. c. 5. in princi.

† Li. 5. c. 1. in princi. tom. 5.

teneatur ad executionem numus iuſti, & ſimiliter, an in tali tempore, loco, vel caſu, debeat fieri exhibitio, alia quæſtio eſt.

¶ Ex hac aūt eſſentiali dñia inter op⁹ rectū ſecūdū iuſtitiam, & alias uirtutes, ſequūtur duæ aliæ. Prima eſt, ꝙ in opere iuſto n̄ cōſideraꝛ qualiter fit ab agēte: in opere verò tēperato hoc attēditur. Nō.n. in reddēte cētū aureos creditori, uariaꝛ ipſum iuſtum, q̄a reddit ex odio, uel inuidia, aut inani gloria. Sat.n.ē ꝙ reddit, qđ dēt: ſed in tēperato opere, puta, ſobrietate attēdiꝛ, an ex auaritia, an ex timore uidendū &c. faciat. Et rō eſt, quia ex parte eiuſdem termini, quē reſpicit cōmenſuratio tēperati operis, oīa iſta ſe tenēt, ſ. ex parte operātis: in opere uerò iuſti nō tenēt ſe iſta ex parte alteri⁹, ad quē dr iuſtum, ſed ex parte operātis. Secunda eſt, ꝙ doctores pp eādē rōnē non dederūt alijs uirtutibus obiectū ſecūdū ſe, ſed ſolū iuſtitiæ. Et oēs hæ differentię tangūtur in litera. Nā prima, q̄ eſt radix oīum exprimiꝛ, dicēdo, Rectū in operibus aliarū uirtutum, nō accipitur, niſi per cōparationē ad agentē: rectū uerò qđ eſt in opere iuſtitiæ, conſtituitur ꝑ cōparationē ad aliud. Secunda aūt ſubiungitur ibi, Sic ergo iuſtum &c. ēt non cōſiderato qualiter ab agente fiat, ſed in alijs uirtutibus &c. Tertia vero, cū ſubditur. Et pp hoc ſpāliter &c.

* Libr. 5. Etymol. c. 3. parū a prin.

Porrecta per totum.

314 Int. q. 60. ar. 5. cor. Et 1. 2. q. 95. arti. 4. cor. Et 5. Eth. le. 12 fin. 1.

SVPER QV. LVII. ART. II.

In art. 2. in ſolutione ad primum, nota tria. Primo, ſenſum illius maximæ, Naturale eſt immutabile: ſecundo, rōnē quare qnq; depoſitū nō eſt reddēdū: tertio, ꝙ variatio⁹ iſte in iſto in rō iuſtum in reddito depoſito, & ſimilium aſſignaꝛ ex parte alterius, ad quem dr iuſtum. Ex mutat. enī naq; ipſius, mutatio fit in actu reddendi. Et hoc ſō uit ſpeculatiue ſpāliter notare debes, ut in occurrē-

autem eſt deriuatū ad artē, qua F cognoſcitur quid ſit iuſtū. Et ulterius ad ſignificādū locum, in quo ius reddiꝛ, ſicut dr̄ aliqs cō parere in iure. Et ulterius dr̄ ēt ius, quod redditur ab eo, ad cuius officium pertinet iuſtitiam facere, licèt etiam id quod decernit, ſi iniquum.

Ad II dicendū, ꝙ ſicut eorū q̄ ꝑ artē exterius fiunt, q̄dam rō in mente artificis p̄exiſtit, q̄ dr̄ regula artis: ita ēt illius operis iuſti, qđ rō determinat, q̄dā rō præexiſtit in mente, quaſi quædam prudentiæ regula: & hoc ſi in ſcriptum redigaꝛ, uocaꝛ lex. Eſt.n. lex ſm * Iſid. conſtitutio ſcripta: & ideò lex non eſt ipſum ius, propriè loquendo, ſed aliqualis ratio iuris.

Ad III dicendum, ꝙ quia iuſtitia ęqualitatē importat, Deo aūt non poſſumus æquiualens recōpenſare, inde eſt, ꝙ iuſtū H ſm perfectam rōnem non poſſumus reddere Deo: & pp hoc non dr̄ propriè ius lex diuina, ſed fas, quia uidelicet ſufficit Deo, ut implemus qđ poſſum⁹. Iuſtitia tñ ad hoc tendit, ut hō, quantum pōt, Deo recōpenſet totaliter animam ei ſubijciens.

ARTICVLVS II.

Vtrum ius conueniens. v diuidatur in ius naturale, & ius poſitiuum.

Ad secundum ſic procedit. I Vr̄ ꝙ ius non conueniēter diuidatur in ius naturale, & ius poſitiuū. Illud.n. quod eſt[h] naturale, eſt immutabile, & idē eſt apud oēs. non aūt inuenitur in rebus humanis aliquid tale: q̄a oēs regulæ iuris humani, in aliquibus caſibus deficiūt, nec habent ſuam uirtutem ubique. ergo nō eſt aliquod ius naturale. ¶ 2 Præt. Illud dr̄ eſſe poſitiuū,[h] quod ex uoluntate humana ꝓcedit: ſed non iō aliquid eſt iuſtum, quia à uolūtate humanā ꝓcedit, alioquin uoluntas hoīs iniuſta eſſe non poſſet. ergo cū iuſtū ſit idem quod ius, uidetur quòd nullum ſit ius poſitiuum. ¶ 3 Præt. Ius diuinū non eſt ius naturale, cū excedat naturā humanam: ſiṁr ēt non eſt ius poſitiuum, quia nō innititur authoritati humanæ, ſed authoritati diuinę. ergo[h] incōueniēter diui- K

dit ius ꝑ naturale, & poſitiuū.

Sed contra eſt, ꝙ * Philoſ. dicit in 5. Eth. quòd politici iuſti hoc quidē naturale eſt, hoc autem legale, i. lege poſitum.

Respon. Dicendum, ꝙ ſicut *dictum eſt, ius, ſiuè iuſtum eſt aliqđ opus adæquatū alteri ſecundū aliquem æqualitatis modum.[m] Dupliciter autem poteſt alicui homini eſſe aliquid adęquatū.[a] Vno quidem mō, ex ipſa natura rei, puta, cū aliqs tm̄ dat, ut tantundē recipiat: G & hoc uocatur ius naturale. Alio mō, aliquid eſt adæquatum, uel commenſuratum alteri ex condicto, ſiue ex cōi placito, quādo. ſ. aliquis reputat ſe contentum, ſi tm̄ accipiat: quod quidem poteſt fieri dupliciter. Vno modo, per aliquod priuatū condictū, ſicut quod firmatur aliquo pacto inter priuatas perſonas. Alio mō ex condicto publico, puta, cum totus populus conſentit, ꝙ aliquid habeatur quaſi adæquatum, & commenſuratum alteri, uel cum hoc ordinat princeps, qui curam populi hēt, & eius perſonā gerit: & hoc dī ius poſitiuum.

Ad primum ergo dicendū, ꝙ illud[d] quod eſt naturale habēs naturā immutabilē, oportet ꝙ ſit ſp, & ubiq; tale. Natura aūt hoīs eſt mutabilis, & iō id quod naturale eſt homini, pōt aliqñ deficere: ſicut naturalē æqualitatē habet, ut deponenti depoſitum reddaꝛ. Et ſi ita eſſet, ꝙ natura humana ſp eſſet recta, hoc eſſet ſp ſeruandum: ſed q̄a qñq; contingit, ꝙ uoluntas hoīs deprauatur, eſt aliquis caſus, in quo depoſitum nō eſt reddendum, ne hō peruerſam uoluntatē habēs, malè eo utaꝛ, ut puta, ſi furioſus, uel hoſtis reip. arma dꝑoſita repoſcat.

Ad II dicendū, ꝙ uoluntas humana ex cōi cō- I dicto poteſt aliquid facere iuſtum in his, quæ ſm ſe non habent aliquam repugnantiam ad naturalem iuſtitiam, & in his habet locum ius poſitiuū. Vnde * Philoſ. dicit in 5. Eth. quòd legale iuſtū eſt, quod ex principio quidem nihil differt ſic, uel aliter: quando aūt ponitur, differt. Sed ſi aliquid de ſe repugnantiam habeat ad ius naturale, non pōt uoluntate humana fieri iuſtum, puta, ſi ſtatuatur, quòd liceat furari, uel adulterium committere. vñ dicitur Iſai. 10. Væ qui condunt leges iniquas.

Ad III dicendum, ꝙ ius diuinum dicitur quod diuinitus promulgatur. Et hoc quidem partim eſt de his, q̄ ſunt naturaliter iuſta, ſed tamen eorū iuſtitia homines latet: partim autem de his, quæ fiūt iuſta inſtitutione diuina. Vnde etiam ius diuinum per hęc duo diſtingui poteſt, ſicut & ius humanū. Sunt enim in lege diuina quædam præcepta, quia bona: & prohibita, quia mala: quædam verò bona, quia præcepta: & mala, quia prohibita.

ARTICVLVS III.

Vtrum ius gentium ſit idem cum iure naturali.

Ad tertium ſic proceditur. Videtur ꝙ ius gentium ſit idem cū iure naturali. Non.n.

* Li. 5. Ethi. c. 7. in prin. to. 5

tibus difficultatibus iuſtitiæ decidēdis, diſcernas qñ iuſtum ipſum mutatur, & qñ exhibitio iuſti impeditur. Illud.n. ex uariato ordine ad alterū ſumendū eſt, hoc aūt ex parte agentis accipitur, ut in p̄dictis exēplis apparet.

* Ar pce.

Conclu. m

D. 918.

* Li. 5. c. 7. in prin. tom. 5.

SVPER QV. LVII. ART. III. ET IIII.

In articu. 3. & 4. ſimul dubiū occurrit. Quō ius patentū dicitur iuſtum ꝑ defectum à iuſto ſimpliciter,

Porrecta per totum.

315 1. 2. q. 95. ar. 4. ad 1. Et 5. Eth. lect. 12. &

oēs[h] homines cōueniunt niſi in eo qđ eſt eis naturale: ſed in iure gentiū omnes homines conueniunt. dicit enim* Iuriſconſultus, quòd ius gentium eſt, quo gentes humanæ vtuntur. ergo ius gentium eſt ius naturale.

*In digeſto ueteri lib. 1. tit. 1. lege 9.

¶ 2 Præt. Seruitus inter homines eſt[h] naturalis: qdā. n. ſunt naturaliter ſerui, vt * Phil. probat in 1. Polit. ſed ſeruitutes pertinēt ad ius gētiū, vt† Iſidor. dicit. ergo ius gētium eſt ius naturale.

*Li. 1. Polit. c. 3. & 4. to. 5.
† Lib. 5. Etymol. cap. 6.

¶ 3 Præt. Ius, vt* dictū eſt, diuiditur per ius naturale, &[h] poſitiuum: ſed ius gētiū nō eſt ius poſitiuū. nō. n. omnes gentes vnquàm cōuenerunt, vt ex cōmuni cōdicto aliquid ſtatuerēt. ergo ius gētium eſt ius naturale.

*ar. præc.

SED CONTRA eſt, quod * Iſid. dicit, ꝙ ius aut naturale eſt, aut ciuile, aut gentiū: & ita ius gentium diſtinguit a iure naturali.

*Li. 5 Etymol. c. 4. in princ.

RESP. Dicēdū, ꝙ ſicut* dictū eſt, ius ſiuè iuſtū naturale eſt, qđ ex ſui natura eſt adæquatū, vel cōmēſuratū alteri: hoc autē pōt cōtingere dupl̄r. Vno mō ſm abſolutā ſui cōſideratione: ſicut maſculus ex ſui rōne hēt

*ar. præc.

cōmenſurationē ad fęminā, vt ex ea gñet, & parens ad filiū, ut eū nutriat. Alio modo, aliqd eſt naturaliter alteri cōmenſuratū nō ſm abſolutā ſui rōnem, ſed ſm aliqd, qđ ex ipſo ſequitur, puta, ꝓprietas poſſeſſionum. Si enim cōſideretur iſte ager abſo- B lute, nō hēt vñ magis ſit huius, q̄ illius: ſed ſi cōſideret̄ p reſpectū ad opportunitatē colēdi, & ad pacificū vſum agri, ſm hoc hēt quandam commenſurationē ad hoc, ꝙ ſit vnius, & nō alterius, vt patet p* Phil. in 2. Politic. abſolutè aūt apprehēdere aliqd non ſolū conuenit homini, ſed ēt alijs animalibus: & iō [m] ius, quod dr̄ naturale, ſm primum modum, cōe eſt nobis, & C alijs animalibus. A iure aūt naturali ſic dicto recedit ius gentium, ut Iuriſconſultus dicit [n]. qa illud omnibus aīalibus, hoc ſolū hominib' inter ſe cōe eſt. Cōſiderare aūt aliquid cōparādo ad id, qđ ex ipſo ſequit̄, eſt propriū rōnis: & iō [p] hoc idem eſt naturale homini ſm rōnem naturalem, quæ hoc dictat [q]: & iō dicit * Caius Iuriſconſultus:

*Li. 2. c. 3. tom. 5.

plicitèr. vt in ar. 4 in reſponſione ad vltimum dicitur: & tamē A inter patrem & filium eſt ius naturale, vt in ar. 5 dicitur. Ius. n. naturale exigit, ꝙ pater nutriat filium. Qūo ſtant hæc ſimul?

¶ Ad hoc dr̄, ꝙ quemadmodum iuſ diſtingitur in ius ſimpliciter, & ſecundum quid: ita ius naturale diſtinguendū eſt in naturale ſ[?] ſimpliciter, & ſecundum quid. Comedere. n. & bibere, & conſeruare ſeipſum naturalis iuris eſt nō ſimpliciter, ſed ſecundū quid: quia eiuſdem ad ſeipſum non eſt propriè ius, qin ad alterū ꝓpriè eſt. Et ſimile eſt in ꝓpoſito de patre, & filio. Et ſcito, ꝙ cū dī ius naturale ſecūdū quid ſeu deficiēs, ſeu ſimilitudinarium, nihil horū cadit ſupra ly naturale, ſed ſupra ly iuſtitia q, ius, ſeu iuſtū eſt ſecundū quid, qa rō iuris ſaluatur ſecundū aliqd, & nō perfectè. Rō autē naturalitatis perfectiſſimè ſaluatur in omnibus iſtis. Et propterea ꝓclaritate ſenſus debet dici ius ſimpliciter, vel ſecundum quid, & poſtea addere naturale. Non obſtāt ergo articuli tertij verba art. 4.

¶ In eodem ar. 4. dubium occurrit circa hoc, ꝙ iuſtū paternū dicatur p defectū à iure ſimpliciter, tum qa inter patrē & filiū eſt iniuſtum ſimpliciter. ergo & iuſtum: qin vt in 5. Eth. dicitur, quot modis dicitur unū, tot dicitur & reliquum. Aſſumptum patet, quoniam ſi filius percutiat, vel occidat patrē iniuſtiſſimus eſt magis, q̄ occidens quemcumq; alium: tū quia rō allata ex Ariſtot. in litera, claudicat, qin licet filius ſit aliquid patris, & ſeruus aliquid domini, non eſt tamē econuerſo. Pater. n. nihil eſt filij, & dominus nihil eſt ſerui.

¶ Ad hoc dr̄, ꝙ cum eiuſdem ad ſeipſum nō ſit propriè ius, ſed iuris ratio exigat, ꝙ ſit inter duos non qualitercūq; diſtinctos, ſed ſic, ut vnus non ſit aliquid alterius, ea ratione, quia ſi unū eſt aliquid alterius, non duobus, ſed vni, vel quaſi uni dat' quicquid datur. Si enim aliqua duo ſe habent ut totū & pars, quicqd boni uel mali euenit parti, patet ꝙ eueniat toti, cuius eſt illa pars, & ecōuerſo. Quicqd euenit toti, euenit parti, q̄ eſt in illo toto. Itaq; licèt malum, aut bonum primo partē, uel totum afficiat, redundat tñ ex parte in totum, uel ex toto in partem: neutrū enim alienū eſt ab altero. Oportet ergo aliena ab inuicem eſſe, inter quæ eſt ius ſimpliciter, quale eſt in commutationibus. De tali enim eſſe ſermonem materia ipſa oſtendit. E

¶ Ad primam autem obiectionem dicitur, quòd inter patrē & filiū, nec iuſtum, nec iniuſtum ſimpliciter eſt: ſed quemadmodum inter eos eſt pluſquam ius, quia eſt unitas: ita eſt ēt pluſquàm iniuſtū, quia eſt uiolatio vnitatis, q̄ peior eſt violatione iuris. Vnde ſicut occidere ſeipſum eſt ſumme cōtrariū naturę, & peius exteris homicidijs, qa uiolatur idētitas, quæ plus eſt, q̄ æqualitas, in qua conſiſtit iuſtitia cum filius occidit patrem, aut econuerſo, qa quaſi contra ſeipſum conſurgit, peius quàm iniuſtum committit, quod in æqualitate conſtituitur.

¶ Ad ſecundum autem dicitur, quòd licèt pater non ſit aliquid filij: ex hoc ipſo tamē, ꝙ filius eſt aliquid patris, habetur quòd ex neutra parte eſt iuſtum ſimpliciter: qin ex hoc ipſo habet, ꝙ nō ſe habent vt duo totaliter diſtincta. Et ſimile eſt de domino ac ſeruo, ſecundū aliud tamen eſſe, quia pater & filius accipiuntur ſecundū eſſe naturæ: dominus autē & ſeruus ſecundum eſſe operatiuū, uel poſſeſſiuū. Seruus enim eſt uelut pars A poſſeſſionis, & operis domini. Filius autem eſt pars, ſeparata tamen patris ſecundum eſſe naturale.

¶ In eodē 4. art. in rñſione ad ſecūdum ſpecialiter eſt dubium ſimpliciter, & ad hominē, An inter patrē & filiū, vt ſunt quidā homines, ſit iuſtū ſimpliciter. Et ad hominem quidem, authorem, ſ. dubiū occurrit: quia in litera dr̄, ꝙ inquātum vterq; eſt homo, aliquo mō ē ad eos iuſtitia. Aut enim author intendit, ꝙ inter hos inquantū hoīes, eſt iuſtitia ſecundū quid, & ſic coincidit ſecundū mēbrū cū primo membro: qa ēt inter eos, inquātum ſunt pater & filius, eſt iuſtitia ſecundum qd, alioquin nō eſſet formalis ſermo de iuſto paterno. Aut intēdit, ꝙ inter eos inquantum hoīes, eſt iuſtitia ſimpliciter, & ſic malè dicitur in litera, ꝙ aliquo modo ad eos eſt iuſtitia. Si enim eſt iuſtitia ſimpliciter, nō eſt aliquo modo, ſed ſimpliciter: & ſi aliquo modo non eſt ſimpliciter. Occurrit autem dubiū ſimpliciter, quia inter patrem & filium, ut ſunt quidam hoīes, ſaluatur perfecte ratio iuſti, qa ſaluatur perfectè ratio alietatis ab inuicem. Neuter. n. vt ſic, eſt aliqd alterius, ſed quilibet ſui ꝓprij eſſe, & operari eſt. Et cōfirmat̄, quia filius habet aliquid quod nō eſt patris, ſecundum leges D ciuiles, ut peculium caſtrenſe: & ſimiliter poſſet agere contra patrē ratione enormis iniuriæ. Eſt igitur inter eos ut ſunt quidam homines, iuſtum ſimpliciter.

Conclu. m
Conclu. p
*In digeſto ueteri li. 1. tit. 1. lege 9.

¶ Ad hoc dicitur, quòd cum ab Ariſt. & authore, inter patrem & filium negatur iuſtum abſolutè, & ponitur iuſtum tale, ſcilicet paternum, non eſt ſenſus, quòd inter patrem & filiū ut ſic, ponatur tale iuſtum, ſcilicet, quòd inter illum hominē qui eſt pater, & illū qui eſt filius, non eſt iuſtum ſimpliciter, ſed tale. Ita quòd non intendimus diſtinguere duplex iuſtū inter eos, alterū, ut eſt pater & filius, & alterū ut ſunt quidam homines; ſed intendimus per hanc diſtinctionem radices, rationesq; explicare, unde prouenit quòd inter eos ſit ius tale. Ex eo nāque quòd ſunt homines quidam, eſt inter eos ius: ex eo autem ꝙ ſunt pater & filius, deficit illud ius ab abſoluta iuris ratione, & determinatur ad tale, ſcilicet paternum: & hic eſt planus ſenſus literæ. Nec eſt ſermo nō formalis, ſed pater & filius rōnem E inſinuant diminutiuā iuris in illis perſonis, & non arctant ad patrē & filiū excluſis eorū pſonis. Vnde patetq; nullum reſtare dubiū ad hominem, quod ex malo intellectu literæ oriebatur.

¶ Ad dubium autem ſimpliciter dicitur, quòd cum inter illos, qui ſunt pater & filius non ſit iuſtitia, niſi ſecundum aliquid, verbi gratia, ſecundum peculium caſtrenſe, uel in aliquo caſu, puta, enormis iniuriæ, ex hoc ipſo patet, quòd inter eos nō eſt iuſtitia ſimpliciter, ſed ſecundum quid.

¶ Sed hæc reſponſio non conſonat principijs concluſionis, neque oportet quod inter quoſcumque eſt iuſtitia, ſit iuſtitia ſimpliciter ſecundū omnia. Dicendum ergo ex principio concluſionis eſt, ꝙ qa illi hoīes, q ſunt pater & filius, non ita ſunt diuerſi, qn ſimpliciter, & abſolutè ſint totū & pars: nā una pars patris, ſemen ſcilicet, qđ ex ſubſtantia patris deciſum eſt, eſt filius, ac p hoc bonū, uel malū unius nō eſt alienū a reliquo. Et peculiū ſiquidē caſtrenſe ex hoc ipſo quòd eſt filij, eſt patris, quia eſt ſuæ partis, & accuſatio alterius eorum in reliquum

redđatur. Vndeſi dānatur filius, nō eſſet à damnatione extraneus pater. Et hoc experientia teſtatur. Propter hoc.n. Seleucus Locrenſiū princeps, cum filio uterq; eſſet eruēdus oculus inter ſe & filium eruēdos diuiſit oculos. Propter hoc quoque Dauid occiſo Amon ab Abſalom, parcendo Abſalom, ſibij pſi pepercit. Non eſt igitur, abſolutè loquendo, inter patrem & filium iuſtum ſimpliciter, quomodocumque ſumantur.

* Lib. 1. c. 3. in fi. p̄cipue, t. 5.

Qđ naturalis rō īter oēs hoīes cōſtituit id, qđ apud oēs gētes cuſtodit̄, vocaturq; ius gētium. Et ꝑ hoc patet rñſio ad Primū.

Ad II dicēdū, ꝙ hūc hominē eſſe ſeruum, abſolutè cōſiderando, magis q̄ aliū, non habet rōnem naturalem, ſed ſolū ſm aliquā vtilitatē cōſequentē, inquantum utile eſt huic, ꝙ regatur à ſapientiori, & illi quòd ad hoc iuuetur, ut dicitur in 1.* Polit. Et ideò ſeruitus pertinēs ad G ius gentium eſt naturalis ſecundo modo, ſed nō primo modo.

Ad III dicendū, ꝙ quia ea q̄ ſunt iuris gentium naturalis ratio dictat, puta, ex propinquo habentia æquitatem: inde eſt, ꝙ nō indigēt aliqua ſpeciali iſtitutione, ſed ipſa naturalis rō eā inſtituit, vt * dictū eſt in authoritate inducta.

*Arg. 1. & 1 ſi. corp. art.

Articvlvs IIII.

Vtrum debeat ſpecialiter diſtingui ius paternum & dominatiuum.

Porrecta per totum.
316
Inf. q. 58. ar. 7. ad 3 Et 2. d. 44 q. 2. art. 1. cor. Et 5. Eth. lec. 11 * lib. 1. de officijs. c. 24. circa finē to. 1. † ar. 1. huius quęſt. † artic. 1. ad 1. * 1. 2. q. 90. ar. 2. † c. 3. t. 5.

AD QVARTVM ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ nō dēat ſpecialiter diſtingui ius paternū & dominatiuū. Ad H iuſtitiam.n. pertinet reddere vnicuiq; quod ſuum eſt, ut dicit * Ambro. in 1. de Officijs: ſed ius eſt obiectum iuſtitiæ, ſicut † dictum eſt. ergo ius ad vnumquemque æqualiter pertinet: & ſic non debet diſtingui ſpecialiter ius patris & domini.

¶ 2 Præt. Rō iuſti eſt lex, vt† dictū eſt: ſed lex reſpicit cōe bonū ciuitatis, & regni, ut ſupra * habitum eſt, nō aūt reſpicit bonū[h] priuatū vni⁹ pſonæ, aut ēt vni⁹ familiæ. nó ergo dēt eſſe aliqđ ſpeciale i⁹, vel iuſtū dominatiuū, uel paternū, cum dn̄s & pater pertineant ad domum, vt dicitur in 1.† Politic.

¶ 3 Præt. Multæ aliæ[h] ſunt differentiæ graduum in I hominibus, vtputa, quòd quidā ſunt milites, quidam ſacerdotes, quidam principes. ergo ad eos debet aliquod[h] ſpeciale iuſtum determinari.

* li. 5. c. 6. circa finē tom. 5.

Sed contra eſt, qđ * Phi. ī 5. Eth. ſpāliter a iuſto politico diſtinguit dn̄atiuū & p̄rnū, & alia hm̄ōi.

Respon. Dicēdū, ꝙ ius, ſiuè iuſtū dr̄ ꝑ cōmenſurationē ad alterū. Alterum autē pōt dici dupl̄r. Vno mō, ꝙ ſimpl̄r eſt alterū, ſicut qđ eſt omnino diſtinctū: ſicut apparet ī duobus hominibus, quorū vnus non eſt ſub altero, ſed ambo ſunt ſub vno principe ciuitatis: & inter tales ſm* Phil. in 5. Eth. eſt ſimpl̄r iuſtū. Alio modo dr̄ aliquid alterum nō K ſimpl̄r, ſed quaſi aliquid eius exiſtens. Et hoc mō in rebus humanis filius eſt aliqđ patris, quia quodāmodo eſt pars eius, ut dr̄ in 8.* Eth. & ſeruus eſt aliqđ Dñi, qa eſt inſtrumētū eius, ut dr̄ in 1.† Poli. Et[m] iō[d] patris ad filium nō eſt cōparatio, ſicut ad ſimpl̄r alterū. Et ꝑꝑ hoc nō eſt ibi ſimpl̄r iuſtum, ſed quoddā iuſtū. ſ. paternū: & eadē rōne nec inter dn̄m & ſeruū, ſed eſt inter eos dominatiuū iuſtū[n]. Vxor aūt, q̄uis ſit aliqđ viri, qa cōparat̄ ad eā ſicut ad ꝓpriū corpus, ut patet ꝑ Apo. ad Eph. 5. tn̄ magis diſtinguit̄ à viro, q̄ filius à patre, uel ſeruus à dño. Aſſumitur.n. in quādā ſocialem vitā matri- F monij: & iō, vt* Philo. dicit, inter[p] virum & vxorē plus eſt de rōne iuſti, q̄ inter patrem & filium, uel dn̄m & ſeruū[q], quia cum uir & vxor habeāt immediatā relationem ad domeſticam cōmunitatē, ut patet in 1.* Polit. ideò[r] inter eos nō eſt ſimpliciter politicum iuſtū, ſed magis iuſtum œconomicū[t].

* li. 5. c. 6. circa finē tom. 5.
* lib. 8 ca. 12. to. 5.
† li. 1. Polit. ca. 3. & 4 to. 5.
D. 803.
Conclu. m

* Lib. 5. Eth. ca. 6. in fi. to. 5.
Conclu. p
* Lib. 1. ex c. 3. elicitur, & ex vlt. to. 5.
Conclu. t

Ad primvm ergo dicēdum, ꝙ ad iuſtitiam pertinet reddere ius ſuum unicuique, ſuppoſita tamē diuerſitate unius ad alterum. Si quis enim ſibi det quod ſibi debetur, non propriè uocatur hoc iuſtum. Et quia quod eſt filij eſt patris, & quod eſt ſerui eſt domini: ideò non eſt propriè iuſtitia patris ad filium, uel domini ad ſeruum.

Ad II dicēdū, ꝙ filius inquantum filius, eſt aliquid patris, & ſimiliter ſeruus inquantū ſeruus, eſt aliquid dn̄i. Vterq; tn̄ prout conſideratur ut quidā hō, eſt aliquid ſm ſe ſubſiſtēs ab alijs diſtinctū: & iō inquātum vterq; eſt homo, aliquo modo ad eos eſt iuſtitia. Et ꝑꝑ hoc etiam aliquæ leges dant̄ de his quæ ſunt patris ad filium, vel domini ad ſeruum: ſed inquantum vterque eſt aliquid alterius, ſm hoc deficit ibi perfecta ratio iuſti, uel iuris.

Ad III dicendum, ꝙ omnes aliæ diuerſitates perſonarum, q̄ ſunt in ciuitate, habent immediatam relationem ad cōitatem ciuitatis, & ad principem ipſius: & ideò ad eos eſt iuſtum ſecundum ꝑfectam rationem iuſti. Diſtinguitur tamē iſtud iuſtum ſecūdum diuerſa officia. Vnde & dicitur ius militare, uel magiſtratuum, aut ſacerdotum non propter defectum à ſimpliciter iuſto, ſicut dicitur paternum & dominatiuum, ſed ꝓpter hoc quòd unicuique conditioni perſonę ſecundum propriū officium aliquid proprium debetur.

QVAESTIO LVIII.

De iuſtitia, in duodecim articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt, de iuſtitia. Circa quam quæruntur duodecim.

¶ Primò, Quid ſit iuſtitia.
¶ Secundò, Vtrum iuſtitia ſemper ſit ad alterum.
¶ Tertiò, Vtrum ſit uirtus.
¶ Quartò, Vtrū ſit in voluntate, ſicut in ſubiecto.
¶ Quintò, Vtrum ſit virtus generalis.
¶ Sextò, Vtrum ſecundum quòd eſt generalis, ſit idem in eſſentia cum omni virtute.
¶ Septimò, Vtrum ſit aliqua iuſtitia particularis.
¶ Octauò, Vtrum iuſtitia particularis habeat ꝓpriam materiam.
¶ Nonò, Vtrum ſit circa paſſiones, vel circa operationes tantum.
¶ Decimò, Vtrum medium iuſtitiæ ſit mediū rei.
¶ Vndecimò, Vtrum actus iuſtitiæ ſit reddere unicuique quod ſuum eſt.
¶ Duodecimò, Vtrum iuſtitia ſit præcipua inter omnes virtutes morales.

Porrecta per totum.
317
4. d. 33 q. 3. ar. 1. ad 3. Et veri. q. 1. ar. 5. ad 12.
* In digeſto veteri lib. 1. titu. 1. lege 10. in prin.
† L. 5. c. 1. nō lōge a prin. t. 5.

Articvlvs primvs.

Vtrum conuenienter diffiniatur iuſtitia, quòd eſt perpetua & conſtans voluntas, ius ſuum vnicuique tribuens.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd incōuenienter diffiniatur à * Iuriſperitis, quòd iuſtitia eſt perpetua & conſtans voluntas, ius ſuum vnicuiq; tribuens. Iuſtitia enim ſecundum † Philo.

in 5. Ethi. eſt habitus, à quo ſunt aliq operatiui iuſtorum, & à quo operantur, & volunt iuſta: ſed voluntas nominat potentiam, vel etiam [b] actum. ergo inconuenienter iuſtitia dicitur eſſe voluntas. A

¶ 2 Præt. [b] Rectitudo voluntatis non eſt uoluntas, alioquin ſi volũtas eſſet ſua rectitudo, ſequeretur, quòd nulla voluntas eſſet peruerſa: ſed ſecũdum † Anſelmum in librode Veritate, Iuſtitia eſt rectitudo. ergo iuſtitia non eſt voluntas.

† In dialogo de veritate ca. 13.

¶ 3 Pręt. Sola Dei voluntas eſt [b] perpetua. ſi ergo iuſtitia eſt ꝑpetua voluntas, in ſolo Deo erit iuſtitia.

¶ 4 Præt. Omne [b] perpetuum eſt conſtans, quia eſt immutabile ſuperflue. ergo vtrumque ponitur in diffinitione iuſtitiæ, & perpetuum, & conſtans. B

¶ 5 Præ. [b] Reddere ius vnicuiq; ꝑtinet ad principẽ. ergo ſi iuſtitia ſi vnicuiq; ius ſuũ tribuens, ſequiť ꝙ iuſtitia nõ ſit niſi in principe, qđ eſt incõueniẽs

¶ 6 Præt. * Aug. dicit in libro de moribus Eccleſiæ; quòd iuſtitia eſt amor Deo tantum ſeruiens. [b] non ergo reddit vnicuique quod ſuum eſt.

* Cap. 15. circa medium to. 1.

Concl. [m]

Respon. Dicendũ, ꝙ [m] ꝑdicta iuſtitiæ diffinitio conueniens eſt, ſi rectè intelligať. [n] Cũ. n. oĩs virtus ſit habitus, qui eſt principiũ boni actus neceſſe eſt ꝙ virtus diffiniať ꝑ actum bonũ, qui eſt circa ea, q̃ ad alterũ ſunt, ſicut circa ꝓpriã materiã virtutis. C Eſt ãt iuſtitia ꝑcipue circa ea q̃ ad alterum ſunt, ſicut circa ꝓpriã materiã vt infra * patebit. Et ideo actus iuſtitiæ ꝑ cõparationem ad ꝓpriã materiã virtutis, & obiectum tangiť cũ dř. Ius ſuũ vnicuiq; tribuens. Quia, vt * Iſidorus dicit in libro Ethymolo. Iuſtus dř quia ius cuſtodit. Ad hoc ãt ꝙ aliquis actus circa quacunq; materiã ſit virtuoſus, requiriť, ꝙ ſit voluntarius, & ꝙ ſit ſtabilis & firmus: qa † Phil. dicit in 2. Ethi. ꝙ virtutis actũ requiriť, primò quidem ꝙ opereť ſciens: ſcđo ãt, ꝙ eligens, & ꝓp debitũ finẽ: tertio, ꝙ immobiliter opereť. Primus ãt horũ includit in ſcđo, qa quod ꝑ ignorantiã agiť, eſt inuoluntarium, vt dř in 3. Ethi. Et iõ in D diffinitione iuſtitiæ primo poniť voluntas ad oñdendũ, ꝙ actus iuſtitiæ dẽt eſſe voluntarius. Addiť ãt de conſtantia, & perpetuitate, ad deſignandam actus firmitatẽ. Et iõ ꝑdicta diffinitio eſt cõpleta diffinitio iuſtitię, niſi ꝙ actus poniť pro habitu, q ꝑ actum ſpecificať: habitus. n. ad actum dř. Et ſi qs vellet eam in debitam formam diffinitionis reducere, poſſet ſic dicere, ꝙ Iuſtitia eſt habitus, ſm quẽ aliquis conſtanti & ꝑpetua voluntate ius ſuũ unicuiq; tribuit. Et quaſi eſt eadẽ diffinitio cũ ea, quã * Phil ponit in 5. Ethi dicẽs, ꝙ iuſtitia eſt habitus, ſm quẽ aliqs dř operatiuus ſm electionẽ iuſti

* Arti. ſequenti.

* Li. 10. c. 9. incipit, Ingenioſus: parũ a princ.

† Lib. 2. Ethi. c. 4. to mo 5.

* Li. 3. c. 1. tom. 5.

Li. 5. c. 1. & ſimul om. 5.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ voluntas hic nominat actũ, nõ potentiã. Eſt ãt conſuetũ, ꝙ apud authores habitus ꝑ actus diffinianť, ſicut * Aug. dicit ſup Ioan. ꝙ fides eſt credere quod non vides.

* Trac. 79 in Ioan. paulo a princ. to. 9.

Ad ii. dicendũ, ꝙ neq; ẽt iuſtitia eſt eſſentialiter rectitudo, ſed cauſaliter tantum. Eſt. n. habitus ſecundum quem aliquis rectè operatur, & vult.

Ad iii. dicendum, ꝙ voluntas põt dici perpetua dupliciter. Vno mõ, ex parte ipſius actus, q perpetuo durat. Et ſic ſolius Dei voluntas eſt ꝑpetua. Alio mõ ex parte obiecti, quia. ſ. aliquis vult perpetuo facere aliquid: & hoc requiritur rõnem iuſtitiæ. Non. n. ſufficit ad rõnem iuſtitiæ, ꝙ aliqs velit ad horam in aliquo negotio ſeruare iuſtitiã, quia vix inuenitur aliquis, qui velit in oĩbus iuſtè agere: ſed requiritur ꝙ hõ habeat voluntatem perpetuo, & in omnibus iuſtitiam conſeruandi.

Ad iiii. dicendum, ꝙ quia perpetuũ non accipitur ſm durationem perpetuam actus uolũtatis, non ſuperfluè addiť, cõſtãs, ut ſicut per hoc ꝙ dř, perpetua uoluntas, deſignatur ꝙ aliquis gerat in propoſito perpetuò iuſtitiam conſeruandi: ita ẽt per hoc quòd dicitur, conſtans, deſignatur quòd in hoc propoſito firmiter perſeueret.

Ad qvintvm dicendum, ꝙ iudex reddit quod ſuum eſt per modum imperantis, & dirigentis, qa iudex eſt iuſtum animatum, & princeps eſt cuſtos iuſti, ut dř in 5. * Ethicor. ſed ſubditi reddunt quod ſuum eſt unicuique per modum executionis.

* Li. 5. c. 6. a medio. tom. 5.

Ad sextvm dicendũ, ꝙ ſicut in dilectione dei includitur dilectio proximi, ut ſupra * dictum eſt: ita etiam in hoc, quòd homo ſeruit Deo, includiť quòd unicuique reddat quod debet.

* q. 24. ar. 1.

Articvlvs II.

Vtrum iuſtitia ſemper ſit ad alterum.

Ad secvndvm ſic procedit. Vř ꝙ iuſtitia nõ ſemper ſit ad alterum. Dicit. n. Apoſt. ſunt ad Ro. 3. ꝙ [b] iuſtitia Dei eſt per fidem Ieſu Chři, ſed fides nõ dř per comparationem unius hoĩs ad alterum. ergo neque iuſtitia.

¶ 2 Præt. Secũdum * Aug. in li. de moribus Eccleſiæ. Ad iuſtitiam ꝑtinet ob hoc, ꝙ ſerui Deo bñ imperare cæteris. quæ hoi ſunt ſubiecta: ſed appetitiua ſenſitiuus eſt hoi ſubiectus, vt patet D Gene. 4. vbi dř. Subter te erit appetitus eius. ſ. pcťi, & tu dña beris illi[9]. ergo ad iuſtitiã pertinet dominari ꝓprio appetitui: & ſic erit iuſtitia ad ſeipſum.

¶ 3 Pr. Iuſtitia Dei eſt [b] æterna: ſed nihil aliud eſt Deo coæternũ. ergo de ratione iuſtitiæ nõ eſt, quòd ſit ad alterum.

¶ 4 Præt. Sicut operationes, q̃ ſunt ad alterũ, indigent rectificari, hita ẽt operationes, q̃ ſunt ad ſe ipſum: ſed ꝑ iuſtitiã rectificanť operationes, ſm illud Prouerb. 11. Iuſtitia ſimplicis diriget uiã eius. ergo iuſtitia nõ eſt ſolũ circa ea q̃ ſunt ad alterũ, ſed ẽt circa ea quæ ſũt ad ſeipſum. E

Sed contra eſt, qđ * Tull. dicit i 1. de Offi. ꝙ iuſtitiæ ea rõ eſt qua ſocietas hoium ĩter ipſos, & uitæ cõi tas cõtineť: ſed hoc ĩportat reſpectũ ad alum. ergo iuſtitia ẽ circa ea q̃ ſũt ad alterũ

Resp. Dicẽdũ, ꝙ ſicul ſ. * dictũ ẽ, cũ nomẽ iuſtitię

* Lib. 1. in cap. de iuſtitia in princ.

* q. præc. art. 1. 2. & 3.

SVPER Q. LVIII ART. II

Porrecta per totum.

318

In ar. 2 omiſſio. 1. q. 58. in reſſione ad vltimũ aduerte, ꝙ actiones q̃ ad alterũ, dupliciter egent ſpeciali rectificatione in cõparatione ad agentem. Primo, rõne paſſionũ q̃ immiſcẽtur hmõi actionibus: ſicut reſtitutionis pecuniæ ablatæ immiſceť triſtitia abdicandi à ſe ꝓprium commodum, & adulterio concupiſcentia carnis. Et ſic hæ actiones rectificãtur alijs virtutibus moralibus, puta, liberalitate, caſtitate, vel aliqua alia hmõi. Secundo rõne ipſius voluntatis, quã oportet ex electione ꝓmptẽ, & immobiliter æqualitatẽ alterũ facere, & ſeruare. Et ſic hæ actiones rectificantur habitu iuſtitiæ. Eius. n. eſt non ſolũ rectificare actiones in ordine ad alterum ſed ẽt ad agẽtẽ quãtũ ad id, ꝙ ſe tenet ex parte voluntatis ſolius, & non quantum ad id, quod ſe tenet ex parte voluntatis vt alterať paſſionibus, ut patet ſi fingam⁹ iuſtũ nõ manſuetũ. Diſtribuet. n. vel reſtituet ius ſuũ vnicuiq;, ſed cũ turbatione, & indignatione. Et ita actus in

Supr. qu. 57. a. 4. & infr. ar. 8. cor. & ad 3. Et virt. q. 1. art. 7. ad ad 12.

* Cap. 15. circa medium to. 1.

Concl. m incomparatione ad gentem ratione paſſionũ erit inordinatus ex defectu manſuetudinis, nõ ex defectu iuſtitiæ.

æqualitatem importet,ᵐ ex ſua rõne iuſtitia hẽt, ꝙ ſit ad alterũ ⁿnihil.n.eſt ſibi æquale, ſed alteri. Et qa ad iuſtitiã ꝑtinet actus humanos rectificare, vt * dictũ eſt, neceſſe eſt ꝙ æqualitas iſta, quã requirit iuſtitia, ſit diuerſorum agere potentium. Actiones aũt ſunt ſuppoſitorum, & totorum: non ãt proprie loquendo, partium, & formarum, ſeu potentiarum. Non.n. propriè dr̃ ꝙ manus percutiat, ſed hõ per manũ: neq; ꝓpriè dr̃ ꝙ calor calefaciat, ſed ignis per calorem, ẽm tñ ſĩitudinem quandam hæc dicuntur. Iuſtitia ergo propriè dicta requirit diuerſi G tatem ſuppoſitorum, & ideo ᵖ non eſt niſi vnius hoĩs ad alium: ᑫ ſed ẽm ſĩitudinem accipiuuntur in uno & eodem hoĩe diuerſa principia actionum quaſi diuerſa agentia ſicut rõ & iraſcibilis; & concupiſcibilis: & ˢ ideò metaphoricè in vno & eodẽ hoĩe dr̃ eſſe iuſtitia, ẽm ꝙ ratio imperat iraſcibili, & concupiſcibili, & ẽm quod hæc obediunt rõni, & vniuerſaliter ẽm ꝙ vnicuiq; parti hoĩs attribuitur quod ei conuenit. ᵗ Vnde & * Philo.in 5. Ethico. hanc iuſtitiam appellat ẽm metaphoram dictã.

Art.pce. & q.57.a.1 & 12.q.113.ar.1.

Conclu. p

Concl. s

Li.5.c.vl. tom.5.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ iuſtitia q̃ fit per fidem in nobis, eſt per quam iuſtificatur impius, q̃ H quidem in ipſa debita ordinatione partium aĩæ conſiſtit, ſicut ſ. * dictum eſt, cum de iuſtificatione impij ageretur. Hoc ãt ꝑtinet ad iuſtitiã metaphoricè dictã, q̃ põt inueniri ẽt in aliquo ſolitariam vitam agente. Et hoc patet reſponſio ad II.

1.2.q.113 ar.1.

Ad III. dicẽdũ, ꝙ iuſtitia Dei eſt ab æterno ẽm voluntatem, & propoſitum æternum, & in hoc ꝓ cipuè iuſtitia conſiſtit, q̃uis ſecundum effectum non ſit ab æterno, quia nihil eſt Deo coæternum.

Ad IIII. dicẽdũ, ꝙ actiones, quæ ſunt hoĩs ad ſeipſum, ſufficienter rectificantur rectificatis paſ ſionibus per alias virtutes morales: ſed actionesq̃ I ſunt ad alterum, indigẽt ſpeciali rectificatione nõ ſolum per cõparationem ad agentem, ſed ẽt per comparationem ad eum, ad quem ſunt. Et ideo circa eas eſt ſpecialis virtus, quæ eſt iuſtitia.

SVPER Q. LVIII. ART. III.

per totum. Porrecta
319
5. Ethic. lec.2.& 3

IN ar.3. eiuſdẽ q. in rñſione ad 3. diligẽter diſtingue & perſpice, in actu exteriori agere & facere, hoc eſt, actũ immanentẽ & tranſeuntẽ: & intellige, ꝙ iuſtitia eſt circa actũ immanẽtem vt ꝓpriũ actũ, circa trãſeũtẽ vero ut materiã. verbi grã, Cum reddo pecuniã creditori, exterior actus dãdi pecuniã hẽt, ꝙ eſt actus tranſiens, vt ẽ q̃dã exterior actio, puta, manus, & hẽt, ꝙ eſt materia, qua vtor ad hoc, ut ius ſuum creditori reddam. Cũ.n. ad multa poſſim tali exteriore actione uti, ex hoc ſpectat ad iuſtitiã, ꝙ eſt materia actus utendi qua applico illã ad ſatisfaciendũ creditori. Iuſtitia ergo eſt circa electionẽ actus utendi exterioribus actionibus & rebus ad alterũ. Tã ãt electio, q̃ uti actus ſunt uoluntatis & manentes in eligẽte, & utente.

Li.2.c.6, circa pri. tom.1.

Li.9.tex. 15.tom.5

Articvlvs III.

Vtrum iuſtitia ſit virtus.

AD tertivm ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ iuſtitia ñ ſit virtus. Dr̃.n. Luc.17. Cum feceritis oĩa quæ ꝓcepta ſunt vobis, dicite. Serui. ᵃinutiles ſumus, quod debuim⁹ facere, fecim⁹: ſed nõ eſt inutile K facere opus virtutis. dicit.n. * Amb. in 2. de officijs, Vtilitatem ñ pecuniarij lucri æſtimationẽ dicim⁹, ſed acqſitionẽ pietatis ergo facere quod quis dẽt facere, non eſt opus virtutis: eſt aũt opus iuſtitiæ quod quis facere tenet̃. ergo iuſtitia nõ eſt virtus.

¶2 Præ. Quod fit ex ᵇneceſſitate nõ eſt meritoriũ ſed reddere alicui qđ ſuũ eſt ꝑtinet ad iuſtitiã, eſt neceſſitatis. ergo ñ eſt meri- F toriũ: actibus ãt virtutũ meremur. ergo iuſtitia nõ eſt virtus.

¶3 Præt. Oĩs virtus moralis eſt circa agibilia. Ea aũt q̃ exterius cõſtituunt̃, nõ ſunt agibilia, ſed factibilia, vt patet ꝑ * Phil. in 9. Meta. Cũ ergo ad iuſtitiã, pertineatᵇ exterius facere aliqđ op⁹ ẽm ſe iuſtum, vr̃ ꝙ iuſtitia non ſit virtus moralis.

Sed contra eſt, qđ * Greg. dicit in 2. Mora. ꝙ ĩ quatuor virtutibus. ſ. tẽperãtia, prudẽtia fortitudine, & iuſtitia, tota boni operis ſtructura cõſurgit.

Li. 2.ca. 36.in pri.

Respon. Dicendũ, ꝙ virtus humana eſt q̃ bonũ G reddit actum humanũ, & ipſum hoĩem bonũ facit quod quidem cõuenit iuſtitiæ. Actus.n. hoĩs bonus redditur ex hoc, ꝙ attingit regulã rõnis ẽm quam humani actus rectificant̃. Vñ cũ iuſtitia operationes humanas rectificet, manifeſtũ eſt ꝙ opus hoĩs bonum reddit. Et ut * Tullius dicit in 1. de officijs, ex iuſtitia præcipue uiri boni nominant̃. Vñ ſicut ibidẽ dicit, ᵐin ea virtutis ſplendor eſt maximus.ⁿ

Li.1 in c. de iuſtitia, circa princ. *Concl.* ᵐ

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ cũ aliquis facit qđ dẽt nõ affert vtilitatem lucri ei, cui facit quod debet, ſed ſolum abſtinet à damno eius: ſibi tñ facit H vtilitatem, inquantum ſpontanea & prõpta volũtate facit illud quod dẽt, quod eſt virtuoſè agere. Vñ dr̃ Sapien.8. ꝙ ſapientia Dei ſobrietatem, & iuſtitiam docet, prudentiam & virtutem, quibus in vita nihil eſt vtilius hominis, ſcilicet virtuoſis.

Ad II. dicẽdũ, ꝙ duplex eſt neceſſitas, vna coactionis, & hæc qa repugnat voluntati, tollit rõnẽ meriti. Alia ãt eſt neceſſitas ex obligatione ꝓcepti ſiue ex neceſſitate finis, qñ. ſ. aliquis nõ põt cõſeq finẽ virtutis niſi hoc faciat: & talis neceſſitas non excludit rõnẽ meriti, inquãtũ aliqs hoc, qđ ſic eſt I neceſſariũ, voluntariè agit, excludit tñ gloriã ſupererogationis, ẽm illud. 1. ad Cori.9. Si euãgelizauero, nõ eſt mihi gloria: neceſſitas.n. mihi incũbit.

Ad III. dicẽdũ, ꝙ iuſtitia nõ cõſiſtit circa exteriores res, quãtũ ad hoc, quod eſt facere quod ptinet ad artẽ, ſed quantũ ad hoc, ꝙ utit̃ eis ad alterũ

Articvlvs IIII.

Vtrum iuſtitia ſit in uoluntate ſicut in ſubiecto.

AD qvartvm ſic procedit̃. Vr̃ ꝙ iuſtitia non ſit in voluntate ſicut in ſubiecto. Iuſti- K tia.n. qñq; ᵇ veritas dicitur: ſed veritas non eſt uoluntatis, ſed intellectus. ergo iuſtitia nõ eſt in voluntate ſicut in ſubiecto.

¶2 Præ. Iuſtitia eſt circa ea, quę ſunt ad alterũ: ſed ᵇordinare aliqd ad alterũ eſt rõnis iuſtitia ergo non eſt in voluntate ſicut in ſubiecto, ſed magis in ratione.

¶3 Præt. Iuſtitia ñ eſt virtus ĩtellectualis cũ ñ ordinet̃ ad cognitionẽ, vñ reliquit̃ ꝙ ſit virt⁹ moralis: ſed ſubiectũ virtutis moralis eſt rõnale ꝑ par

SVPER Q. LVIII. ART. IIII.

Porrecta per totum.
320
3.d.33.q.2.ar.1.4. q.8. Et vl. q.1.art.5. co.ſi & 5. Ethi. lect. 1.

IN ar.4. eiuſdẽ q. dubiũ occurrit, circa illã aſſumptã ꝓpoſitionẽ, Proximũ principiũ actus eſt ius appetitiua. Nã proximũ principiũ actus iudicij, qui eſt actus iudicis iuſtitiã dicentis, nõ appetitus, ſed intellectus eſt. Et exteriorũ operum in quibus iuſtum ponitur, proprium principiũ eſt executiua potentia, ut patet in reſtitutionibus, commutationibus, & diſtributionibus. Fiunt.n. hæc manibus & lingua.

¶Ad

¶Ad hoc dr̃,ꝙ hic ſu-mit̃ actus ſeu agere,ñ ſolũ ut diſtinguit̃ contra facere, ſed etiã ut diſtinguit̃ contra cognoſcere. Et ppea tanquàm manifeſtũ abſque adiũcta ꝓbatione, author dixit appetitũ eſſe proximum actus, ſeu agẽdi principiũ. Conſtat namq; ex lr̃a,ꝙ actus diſtinguit̃ hic cõtra actum cognoſcitiuũ. Et per hoc excludit̃ obiectio de actu iudicij,q quo ſit,& quõ non ſit act⁹ iuſtitię,in q. 60. infe-ri⁹ patet. Cõſtat quoque ex determinatis in ꝑcedẽti libro,ꝙ ſo lũ actus immanentes ſunt eliciti actus virtutũ,q̃uis actiones tranſeũtes poſſint eſſe actus imperati ab eis: & p hoc excludit̃ obiectio de potentia executiua. Eſt ergo literę radix,ꝙ quia ſubiectũ virtutis eſt aut rõnale per eſſentiã, quod eſt intellectus,ſeu rõ. & iuſtitiam cõſtat nõ rectificare act⁹ cognoſcitiuos:aut rõnale ꝑ participationẽ,ꝙ eſt appetitus.hoc.n.ſolũ reſtat proximũ principium actus, qui põt eſſe actus elicitus à uirtute:nõ iuſtitia i ui eſt appetitiua &c.

*Li. 1.ca. vlt.to.5.

*In dialogo de veritate ca. 13.

Concl. m

Conclu. p

*1.2.q.81 ar.2.

ticipationem,qđ eſt iraſcibilis, A & [b] concupiſcibilis, ut patet ꝑ *Philoſo. in 1.Ethic.ergo iuſtitia non eſt in uoluntate ſicut in ſubiecto:ſed magis in iraſcibili, & concupiſcibili.

Sed contra eſt,quod *Anſel.dicit,ꝙ iuſtitia eſt rectitudo uolũtatis propter ſe ſeruata.

Respon. Dicendũ, ꝙ illa potẽtia eſt ſubiectum uirtutis, ad cuius potentiæ actum rectificãdũ uirtus ordinatur. Iuſtitia aũt B nõ ordinatur ad dirigendum aliquem actum cognoſcitiuũ. Nõ .n.dicimur iuſti ex hoc, ꝙ rectè aliquid cognoſcimus:& iõ [m] ſubiectũ iuſtitię nõ eſt intellectus, uel rõ,* q̃ eſt potẽtia cognoſcitiua.Sed qa iuſti i hoc dicimur, ꝙ aliqd rectè agim⁹, proximũ aũt principium actus eſt uis appetitiua, [p] neceſſe eſt ꝙ iuſtitia ſit in aliqua ui appetitiua ſicut in ſubiecto.¶Eſt aũt duplex ap- C petitus.ſ.uolũtas, q̃ eſt in rõne, & appetitus ſenſitiuus cõñs apprehenſionem ſenſus, qui diuidit per iraſcibilẽ,& concupiſcibile,ut in 1.*habitum eſt. Reddere aũt unicuiq; quod ſuũ eſt, non põt procedere ex appetitu ſenſitiuo:qa apprehẽſio ſenſitiua non ſe extẽdit ad hoc, ꝙ cõſiderare poſſit ꝓportionẽ vni⁹ ad alterũ,ſed hoc eſt ꝓprium rõnis.Vñ iuſtitia non põt eſſe ſicut i ſubiecto in iraſcibili & concupiſcibili, ſed ſolùm in D uoluntate.Et ideò *Philoſo. diffinit iuſtitiam per actum uoluntatis,ut ex ſupra † dictis patet.

*Li.5.Ethi.c.1.& ad finé.

†Ar.1.huius queſt.

Ad primvm ergo dicẽdum,ꝙ quia uoluntas eſt appetitus rationalis,ideò rectitudo rõnis,quæ ueritas dicitur,uoluntati impreſſa propter propinquitatem ad rationem,nomen retinet ueritatis.Et inde eſt,quòd quandoque iuſtitia ueritas uocatur.

Ad secvndvm dicendũ,ꝙ uolũtas fert̃ in ſuum obiectum cõñter ad apprehenſionem rõnis. Et iõ quia rõ ordinat in alterum,uoluntas põt uelle aliquid in ordine ad alterũ,quod ꝑtinet ad iuſtitiam

Ad tertivm dicendũ,ꝙ rationale per partici E pationẽ [c] non ſolùm eſt iraſcibile, & concupiſcibile,ſed omnino [d] appetitiuum,ut dr̃ in 1. Ethico. qa omnis appetitus obedit rationi, ſub appetitiuo autem comprehenditur uoluntas: & ideò uolũtas poteſt eſſe ſubiectum uirtutis moralis.

D.251. & 1199. Li. 1.c.vl. tom.5.

Porrecta per totum.

321 Int. q. 6. & 7. & q. 59.art.1. Et 1.2 q6. 60.art. Et 5. Ethic. lec.1.2.& 3.

Articvlvs v.

Vtrum iuſtitia ſit uirtus generalis.

Nic.de Nyſe 1 act 5 par 3.uc.3.de lait q.1.

AD qvintvm ſic ꝓcedit̃.Vr̃, ꝙ iuſtitia non ſit virtus gñalis.*Iuſtitia.n.condiuiditur alijs uirtutibus,ut patet Sap.8.Sobrietatẽ & iuſtitiam docet,prudentiam & uirtutẽ:ſed gñale non condiuiditur,ſeu connumeratur ſpeciebus ſub illo gñali contentis.ergo iuſtitia non eſt uirtus generalis.

¶2 Præt.Sicut iuſtitia ponitur uirtus cardinalis, [h] ita ẽt temperantia,& fortitudo,ſed tẽperãtia, uel fortitudo non ponit̃ uirtus generalis. ergo neque iuſtitia debet aliquo modo poni uirtus generalis.

¶3 Præt.Iuſtitia eſt ſp ad alterũ,ut ſ̃.*dictũ eſt:ſed pctm̃ qđ eſt in proximũ,nõ [h] põt eſſe pctm̃ gñale, ſed diuidit̃ contra pctm̃,quo peccat hõ contra ſeipſum.ergo etiã neq; iuſtitia eſt uirtus generalis.

*Arti. 2. huius q.

Sed contra eſt,quod*Philoſ.dicit in 5.Et hic.quòd iuſtitia eſt communis uirtus.

*Li. 5.ca 1.& 2 tomo 5. Ar.2. huius queſ.

Respon. Dicẽdũ,ꝙ iuſtitia,ſicut dictũ eſt, ordinat hoiem in cõparatione ad aliũ:quod qdẽ põt eſſe dupl'r.Vno mõ,ad aliũ ſingl'r cõſideratũ: alio mõ ad alium in cõi,ſm.ſ.ꝙ ille, q ſeruit alicui cõitati,ſeruit oĩbus hoĩbus q ſub cõitate illa cõtinẽtur.Ad utrũque ergo ſe põt habere iuſtitia ſm ꝓpriam rõnem.Manifeſtũ eſt aũt ꝙ oẽs, q ſub cõitate aliqua cõtinent̃,comparantur ad cõitatem ſicut partes ad totũ.Pars aũt id quod eſt, totius eſt, unde & quodlibet bonum partis eſt ordinabile in bonũ toti⁹ . Secundũ hoc ergo bonum cuiuſlibet uirtutis ſiuè ordinantis aliquem hoiem ad ſeipſũ, ſiuè ordinantis ipſum ad aliquas alias perſonas ſingulares,eſt referibile ad bonum cõe,ad quod ordinat̃ iuſtitia.Et ſm hoc actus oĩum uirtutum põt ad iuſtitiã pertinere,ſm ꝙ ordinat hoiem ad bonum commune:& [m] quantum ad hoc iuſtitia dr̃ uirtus generalis. [n] Et quia ad legem pertinet ordinare in bonum commune,ut ſupra * habitum eſt,inde eſt ꝙ [p] talis iuſtitia prædicto modo gñalis, dr̃ iuſtitia legalis: quia.ſ.per eam homo concordat legi ordinanti actus oĩum uirtutum in bonum commune.

Concl. m

*1. 2.q6. 90.art.2. & arg. 4. q. præce.

Conclu. p

Ad primvm ergo dicẽdum,ꝙ iuſtitia cõdiuidit̃, ſeu cõnumerat̃ alijs uirtutib.non inq̃tũ eſt gñalis, ſed inquantũ eſt ſpecialis uirtus ut infra*dicetur.

*Ar.7.& 12.huius quæſt.

Ad secvndvm dicendũ,ꝙ tẽperãtia,& fortitudo ſunt in appetitu ſenſitiuo.ſ. in cõcupiſcibili, & iraſcibili.Hmõi aũt uires ſunt appetitiuæ quorũdã bonorũ particulariũ,ſicut & ſenſus eſt particulariũ cognoſcitiu⁹:ſed iuſtitia eſt ſicut in ſubiecto in appetitu intellectiuo,q põt eſſe uñis boni, cui⁹ itellectus [d] eſt apprehenſiuus.Et iõ iuſtitia magis põt eſſe uirt⁹ gñalis,q̃ tẽperãtia,uel fortitudo.

D.752.

Ad tertivm dicẽdũ,ꝙ illa q̃ ſunt ad ſeipſum, ſunt ordinabilia ad alterũ, ꝑcipuè q̃tũ ad bonum cõe.Vnde & iuſtitia legalis, ſm ꝙ ordinat ad bonum commune,poteſt dici uirtus generalis: & eadem rõne iniuſtitia põt dici peccatum cõe. Vnde dicitur 1.Io.3.ꝙ omne peccatum eſt iniquitas.

Porrecta per totum.

Articvlvs vi.

Vtrum iuſtitia,ſecundùm quòd eſt generalis,ſit idem per eſſentiam cum omni uirtute.

322 1.2.q.60. ar 3.ad 2 & arti.. cor. Et 5. di. 9.q.1. ar 1.q.2. co. Et 5. Ethi.lect. 2.fin.

AD sextvm ſic proceditur. Vr̃, ꝙ iuſtitia,ſm ꝙ eſt gñalis,ſit idem per eſſentiam cũ oĩ uirtute.Dicit.n.*Phil.in 5.Eth.ꝙ uirtus, & iuſtitia legalis eſt eadem oĩ [h] virtuti,eſſe aũt nõ eſt idẽ:ſed illa q̃ differunt ſolũ ſm eſſe,uel ſm rõnem, nõ differunt ſm eſſentiam . ergo iuſtitia eſt idem ſecundũ eſſentiam cum omni uirtute.

*Li.5.c.1. in fi.to 5

¶2 Præt.

¶2 Pręt. Ois uirtus, q̃ nõ eſt idẽ per eſſentiã cũ oĩ uirtute, eſt pars uirtutis: ſed iuſtitia pdicta, ut ibid. * Phil. dicit, nõ eſt pars uirtutis, ſed[u] tota uirt⁹. ergo pdicta iuſtitia eſt idẽ eſſentialiter cũ oĩ uirtute.

*Idẽ lib. 2. tom. 5.

¶3 Præt. Per hoc, ꝙ aliqua uirt⁹ ordinat actũ ſuũ ad altiorẽ finẽ, nõ diuerſificat̃ ẽm eſſentiã habit⁹, ſicut idẽ eſt eſſentialiter habit⁹ tẽperantiæ, etiã ſi act⁹ eius ordinet̃ ad bonũ diuinũ: ſed ad iuſtitiã legalẽ ptinet, ꝙ actus oium uirtutũ ordinent̃ ad altiorem finẽ, i. ad bonũ cõe multitudinis, quod præeminet bono unius ſingularis perſonæ. ergo uĩ ꝙ iuſtitia legalis eſſentialiter ſit[h] omnis uirtus.

¶4 Præt. Oẽ bonũ partis[h] ordinabile eſt ad bonũ G toti⁹. vñ ſi nõ ordinet̃ in illud, uĩ eſſe vanũ & fruſtra: ſed illud quod eſt ẽm uirtutẽ, nõ põt eſſe hmõi ergo uĩ ꝙ nullus actus poſſit eſſe alicuius uirtutis, qui non pertineat ad iuſtitiam gñalem, quæ ordinatur in bonum cõe. & ſic uĩ ꝙ iuſtitia generalis ſit idem in eſſentia cum omni uirtute.

*Li. 5. c. 1. paulo ante fin. †Li. 3. Pol. c. 3. to. 5.

Sed contra eſt, quod dicit* Phil. in 5. Eth. ꝙ multi in proprijs quidem pñt uirtute uti, in his autem quæ ad alterum ſunt, non pñt. Et in 3. † Pol. dicit, ꝙ non eſt ſimpliciter eadem uirtus boni uiri, & boni ciuis: ſed virtus boni ciuis eſt iuſtitia generalis, per quam aliquis ordinatur ad bonum cõe. H ergo non eſt eadem iuſtitia generalis cum uirtute communi, ſed una poteſt ſine alia haberi.

Concl. m — Respon. Dicẽdũ, ꝙ generale dĩ aliquid dupliciter. Vno modo per prædicationem, ſicut animal eſt gñale ad hoĩem, & equum, & ad alia hmõi. &[m] hoc modo gñale oportet, ꝙ ſit idem eſſentialiter cũ his, ad q̃ eſt gñale, [n] quia gen⁹ pertinet ad eſſentiã ſpẽi, & cadit in diffinitione eius. Alio mõ dĩ aliquid gñale ẽm uirtutem, ſicut cã uñis eſt gñalis ad oẽs ſuos effectus, ut Sol ad oĩa corpora, q̃ illuminant, uel immutantur per uirtutem ipſius: &[p] hoc

Concl. p

modo gñale non oportet ꝙ ſit idẽ in eſſentia cum I his, ad quæ eſt gñale, [q] quia non eſt eadem eſſentia cauſæ, & effectus.[r] Hoc aũt modo ẽm prædicta iuſtitia legalis dĩ eſſe uirtus gñalis, inquantũ. ſ. ordinat actus aliarũ uirtutũ ad ſuũ finẽ, quod eſt mouere p imperiũ oẽs alias uirtutes.[s] Sicut. n. charitas põt dici uirtus[d] gñalis, inquantũ ordinat act⁹ omnium uirtutum ad bonum diuinum: ita ẽt iuſtitia legalis, inquantũ ordinat actus oĩum uirtutũ ad bonũ cõe. Sicut ergo charitas, quæ reſpicit bonũ diuinum, ut proprium obiectum, eſt quædã ſpãlis uirtus ẽm ſuã eſſentiã: ita ẽt[x] iuſtitia legalis eſt ſpãlis uirtus ẽm ſuã eſſentiã, ẽm ꝙ reſpicit cõe bonum ut K proprium obiectum.[y] Et ſic eſt in principe principaliter, & quaſi architectonicè. in ſubditis aũt ſecundariè, & quaſi adminiſtratiuè. Põt tamen quælibet uirtus, ẽm ꝙ a prædicta uirtute, ſpãli quidem in eſſentia, generali aũt ẽm uirtutem, ordinatur ad bonum cõe, dici iuſtitia legalis: & hoc mõ loquendi, iuſtitia legalis eſt idem in eſſentia cũ oĩ uirtute, differt aũt rõne: & hoc mõ loquit̃ Philoſoph⁹. Vnde patet reſponſio ad Primum, & Secundum.

Conclu. s *Ar. 5. huius quæſt.

D. 305.

Conclu. x

Ad tertium dicẽdũ, ꝙ ẽt illa rõ ẽm hũc modum procedit de iuſtitia legali, ẽm ꝙ uirtus imperata a iuſtitia legali, iuſtitia legalis dicitur.

Ad quartum dicendum, ꝙ quælibet uirtus ẽm F propriam rationem ordinat actum ſuum ad proprium finem illius uirtutis. Q̃ aũt ordinet̃ ad ulteriorem finem ſiuè ſp, ſiuè aliqñ, hoc non hẽt ex ppria ratione, ſed oportet eſſe aliam ſuperiorẽ uirtutem, à qua in illum finem ordinetur. Et ſic oportet eſſe unam uirtutem ſuperiorem, quæ ordinet omnes uirtutes in bonum commune, quæ eſt iuſtitia legalis, & eſt alia per eſſentiã ab omni uirtute.

Articvlvs VII.

Vtrum ſit aliqua iuſtitia particularis præter iuſtitiam generalem.

Ad septimvm ſic procedit̃. Videtur, ꝙ non ſit aliqua iuſtitia particularis præter iuſtitiam gñalem. In uirtutib. n. nihil eſt ſuperfluum, ſicut nec in natura: ſed iuſtitia gñalis[h] ſufficienter ordinat hoĩem circa oĩa, q̃ ad alterũ ſunt. ergo nõ eſt neceſſaria aliqua iuſtitia pticularis.

¶2 Præt. Vnum,[h] & multa nõ diuerſificãt ſpẽm uirtutis: ſed iuſtitia legalis ordinat hoĩem ad alium ẽm ea, quæ ad multitudinẽ pertinent, ut ex * prædictis patet. ergo non eſt alia ſpecies iuſtitiæ, quæ ordinet hoĩem ad alterum in his, quæ pertinent ad unã ſingularem perſonam.

¶3 Pręt. Inter unam ſingularẽ pſonam, & multitudinem ciuitatis, media eſt multitudo domeſtica. Si ergo eſt iuſtitia alia particularis p comparationem ad unam perſonam præter iuſtitiã gñalem, pari rõne dẽt eſſe alia[h] iuſtitia ęconomica, q̃ ordinet hoĩem ad bonum cõe unius familiæ: quod quidem non dĩ. ergo nec aliqua particularis iuſtitia eſt pręter iuſtitiam legalem.

Sed contra eſt, quod* Chryſoſt. ſuper illud Matt. 5. Beati q̃ eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam, dicit. Iuſtitiã aũt dicit ad uñem uirtutem, uel particularem, auaritiæ contrariam.

Respon. Dicendũ, quòd ſicut * dictum eſt, iuſtitia legalis non eſt eſſentialiter omnis uirtus, ſed oportet præter iuſtitiam legalem, quæ ordinat hominem immediatè ad bonum commune, eſſe alias uirtutes, quæ immediatè ordinant hominem circa particularia bona, quæ quidem poſſunt eſſe vel ad ſeipſum, uel ad alteram ſingularem perſonam.[m] Sicut ergo præter iuſtitiam legalem oportet eſſe aliquas uirtutes particulares, quæ ordinent hominẽ in ſeipſo, puta, temperatiam, & fortitudinem: ita etiam præter iuſtitiam legalem oportet eſſe particularem quandã iuſtitiam, quę ordinet hominem circa ea, q̃ ſunt ad alteram ſingularem perſonã.[n]

Concl. m

*Art. 5. & 6.

*Hom. 15. in Matth. inter pri. & mediũ tom. 2.

*Ar. pręc.

SVPER Q. LVIII. ART. V. VI. ET VII.

In ar. 5. 6. & 7. aduerte Nouitie, ꝙ cũ dĩ iuſtitia legalis, virtus ſpãlis quidẽ in eſſentia, gñalis autẽ in eſſe, non intelligit̃ de eſſe, ꝙ uocat̃ actualis exiſtentia: ſed intelligit̃ de eſſe relatiuo, quo obſequentibus virtutibus unit̃. Hẽt. n. iuſtitia legalis ſuã eſſentiã cum ſua exiſtentia in uolũtate ſola: ſed q̃a imperat alijs uirtutibus, puta, tẽperantię, & fortitudini, dũ ordinat actus illarum ad cõe bonum, in qualibet uirtute ſit relatio ad cõe bonum. & ſecundum talem relationẽ iuſtitia imperãs dĩ eſſe in virtute imperata. Et q̃a relatio cõſtituit eſſe relatiuũ ſicut albedo eſſe albũ, idẽ iuſtitia legalis ſdĩ eſſe gñalis ſcdm eſſe relatiuum, & ſecũdũ tale eſſe identificari oĩbus uirtutibus. Et q̃libet uirtus dĩ identificari iuſtitię legali eo mõ loquendi, quo imperatum & imperans unum quodam modo eſſe, dicuntur, vt in lia dĩ. Et ſimile eſt de charitate, & alijs uirtutibus, iuxta illud Apoſtoli. Charitas patiens eſt, benigna eſt &c. Tribuuntur. n. charitati, quę mediãtibus alijs uirtutibus operatur, ut patet.

Porrecta per totum.

323

Sup. ar. 5. & 6. Et iſr. q. 59. ar. 2. Et 1. 2. q. 60. art. 3. Et 5. Ehic. lect. 1. 2. & 3.

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ iuſtitia legalis ſufficienter quidem ordinat hominem in his, q̄ ſunt ad alterum, quantum ad commune quidem bonū, immediatè; quantum autem ad bonū vnius ſingularis perſonæ, mediatè. Et ideò oportet eſſe aliq̄ particularem iuſtitiā, quæ immediatè ordinet hominem ad bonum alterius ſingularis perſonæ.

Ad secvndvm dicendū, ꝙ bonum cōe ciuitatis, & bonum ſingulare unius perſonæ nō differūt ſolū ſ̄m multum, & paucum, ſed ſ̄m formalē differentiam. Alia.n.eſt rō boni cōis, & boni ſingularis. ſicut & alia eſt rō totius, & partis. Ideò Philoſ.in 1.Politic.dicit, ꝙ non benè dicunt, qui dicunt ciuitatem, & domum, & alia huiuſmodi differre ſolū multitudine, & paucitate, & non ſpecie.

Lib. 1.c.1. circa prin. tom. 5.

Ad tertivm dicēdū, ꝙ domeſtica multitudo ſ̄m Philoſ.in 1.*Polit.diſtinguitur ſ̄m tres cōiugationes, ſ.uxoris & uiri, patris & filij, domini & ſerui, quarum perſonarum una eſt quaſi aliquid alterius. Et ideò ad huiuſmodi perſonas non eſt ſimpliciter iuſtitia, ſed quædam iuſtitiæ ſpecies, ſcilicet, œconomica, ut dicitur in 5.†Ethico.

*Li. 1. ca. 3.& c. vit. tom.5. D. 503.
†Li. 5. Eth. c.6.in fin. & ca. ult. tom. 5.

Porrecta per totum.

324

SVPER Q. LVIII. AR. VIII.

In art.8.memento, Nouitiæ, ut diſtinguas ſter materiā moralē, & act⁹ morales. Materia.n.eſt, in qua ponit̄ mediū, & ut in lra di.comprehendit paſſiones, & operationes, & res quodāmō, ut.ſ.ſunt materia operationū humanarū ad alterū. Actus autē eliciti ſunt ꝓpriè loquendo, electiones eſſentialiter, uel participatiuè. Ois.n.moralis uirt⁹ eſt habitus electiu⁹: ſed iuſtitia, quia eſt in uoluntate, cui⁹ electio eſt eſſentialiter, eſt principiū electionis iuſtæ, q̄ eſt eſſentialiter electio. Tēperantia aūt, ſiuè fortitudo i appetitu ſenſitiuo exiſtēs eſt, principiū electionis participatæ, dū eſt principiū timoris, & audaciæ moderatiq̄, uel moderatæ delectationis. Et licèt oīs moralis virtus hēat pro actu elicito electionē ſaltē participatam: aliæ tñ uirtutes eligunt mediū in paſſionib.ſ.cōcupiſcentia, ira timore ſpe &c. quæ ſunt actus ēt ipſius appetitus ſenſitiui, in qua ſunt uirtutes ſubiectiuè. Iuſtitia aūt eligit mediū in operationibus exterioribus, quibus ad alium ordinamur. Verū operationes illę nō ſunt uni⁹ mod. Nā aliquæ ſūt, quæ ſecūdm ſeipſas iuſtum, vel iniuſtū ſuſcipiunt, ut percuſſiones, occiſiones, reuerētię, & hmōi: aliquæ uerò ſunt, q̄ ſ̄dm earum materias iuſtū, vel iniuſtū ſuſcipiūt, vt emptio, uēditio, reſtitutio &c. Hæ.n. ſecundū res, q̄ uendūtur, aut reſtituuntur, puta, domos, agros, pecunias iuſtæ, uel iniuſtæ dicunt̄. Et ꝑp hanc diuerſitatē in litera ponunt̄ duæ materiæ iuſtitiæ, ſ. ſecundum actiones, & res, exteriores.

*1.2. q. 60. art. 2.cor. Et 3.d.33. q.2. art.2. q. 3. Et 2 Ethi. lect. 8.
*Li. 83.q. 61. to.4.
*Li.5.c.2. tom. 5.
Li.2. ca.2. & 6. to.5.
Concl. m

Articvlvs VIII.

Vtrum iuſtitia particularis habeat materiam ſpecialem.

Ad octavvm ſic ꝓcedit̄. Vr̄, ꝙ iuſtitia particularis n̄ habeat materiā ſpālē. Quia ſup il lud Gene. Fluui⁹ quart⁹ ipſe eſt Euphrates, dicit Gl. Euphrates, frugifer, interpretat̄, nec dr̄ cōtra quos uadat, quia iuſtitia ad oēs aīæ partes ptinet: hoc autē nō eſſet, ſi haberet materiā ſpālem: qa quælibet materia ſpālis ad aliquam ſpālem potentiā ꝑtinet. ergo iuſtitia particularis non hēt. materiam ſpecialem.

¶2 Præt. Aug. dicit in li.83. q.ꝙ quatuor ſunt aīæ uirtutes, q b⁹ in hac uita ſpūaliter uiuit̄.ſ. tēperātia, prudētia, fortitudo, & iuſtitia. Et dicit, ꝙ quarta eſt iuſtitia, q̄ ꝑ oēs diffundit̄. ergo iuſtitia particularis, q̄ eſt una de quatuor uirtutib⁹ cardinalibus, non hēt ſpecialem materiam.

¶3 Præt. Iuſtitia dirigit hoīem ſufficienter in his, q̄ ſunt ad alterū: ſed per oia quæ ſunt huius uitæ homo poteſt ordinari ad alterū. ergo materia iuſtitiæ eſt generalis, & non ſpecialis.

Sed contra eſt, quod* Philoſ.in 5.Ethi.ponit iuſtitiam particularē circa ea ſpāliterq̄ ꝑtinet ad cōmunicationem uitę.

Respon. Dicendū, ꝙ oia quę cunque rectificari pn̄t ꝑ rōnē, ſunt materia uirtutis moralis, q̄ diffinitur per rōnē rectam, ut patet per Philoſ.in 5.Eth. Pn̄t aūt ꝑ rōnem rectificari & interiores aīæ paſſiones, & exteriores actiones, & res exteriores, quæ in uſum hoīs ueniunt: ſed tñ per exteriores actiones, & per exteriores res, q b. ſibi inuicē hoīes cōicare pn̄t, attēdit̄ ordinatio unius hoīs ad alterū: ſ̄m aūt interiores paſſiones cōſideraī rectificatio hoīs in ſeipſo. Et iō cū iuſtitia ordinet̄ ad alterū, nō eſt circa totā materiā uirtutis moralis, ſed ſolū circa exteriores actiones, & res, ſ̄m q̄dā rōnē obiecti ſpālem, prout.ſ.ſ̄m eas unus homo alteri coordinatur.

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ iuſtitia pertinet q̄dē eſſentialiter ad unam partem aīæ, in qua eſt ſicut in ſubiecto ſ.ad uolūtatē, q̄ quidem mouet ꝑ ſuū imperium omnes alias animæ partes. Et ſic iuſtitia non directè, ſed quaſi per quandam redundātiam ad omnes animæ partes pertinet.

Ad secvndvm dicendum, ꝙ ſicut ſupra* dictū eſt, uirtutes cardinales dupliciter accipiunt̄. Vno mō, ſ̄m ꝙ ſunt ſpāles uirtutes hn̄tes determinatas materias. Alio modo, ſ̄m ꝙ ſignificant quoſdā generales modos uirtutis: & hoc modo loquitur ibi *Aug. Dicit enim ꝙ prudentia eſt cognitio rerum appetendarum, & fugiendarum. Temperantia eſt refrænatio cupiditatis ab his, quæ tēporaliter delectant. Fortitudo eſt firmitas animi aduerſus ea, q̄ temporaliter moleſta ſunt. Iuſtitia eſt, quæ per cæteras diffunditur, dilectio Dei, & ꝓximi, quæ.ſ.eſt communis radix totius ordinis ad alterum.

*1.2.q.61. ar.8.& 4.
*Eodē li. & c.in ar. citato.

Ad tertivm dicēdum, ꝙ paſſiones interiores, quæ ſunt pars materiæ moralis, ſecundùm ſe non ordinantur ad alterum, quod pertinet ad ſpecialē rōnem iuſtitiæ: ſed earum effectus ſunt ad alterum ordinabiles, ſcilicet operationes exteriores. Vnde non ſequitur, quòd materia iuſtitiæ ſit generalis.

Articvlvs IX.

Vtrum iuſtitia ſit circa paſſiones.

Ad nonvm ſic procedit̄. Videtur quòd iuſtitia ſit circa paſſiones. Dicit enim Philoſ. in *2.Ethico. quòd circa uoluptates, & triſtitias eſt moralis uirtus: uoluptas autem, id eſt delectatio, & triſtitia ſunt paſſiones quædam, ut ſupra † habitū eſt, cùm de paſſionibus ageretur. ergo iuſtitia, cum ſit uirtus moralis, erit circa paſſiones.

¶2 Præt Per iuſtitiam rectificātur operationes, q̄ ſunt ad alterū: ſed operationes hmōi rectificari non pn̄t, niſi paſſiones ſint rectificatæ, qa ex inordinatione paſſionū ꝓuenit inordinatio in prædictis operationibus. ꝑp

Porrecta per totum.

325

SVPER Q. LVIII. ART. IX.

In ar.9. eiuſdē q. in rñſione ad primū cū legis, ꝙ delectatio eſt finis principalis &c. non intelligas, ꝙ eſt finis principalis ipſius uirtutis. Iā.n.dictū uides in lra, ꝙ eſt finis cōñs, ſed ꝙ eſt principalis quo ad noſtrū iudicium diſcernentium boni, & mali. Diſcernimus namq; male habituatum uel bene habituatum ex delectatione in bono, uel malo. Temperatus enim gaudet abſtinentia: intemperatus

4.d. 15.q. 1.artic. 1. q.2. ad 2.
*Lib.2.ca. 3. tom. 5.
†1.2.q.23. art. 4.

ſtus iuſtitia, liberalis liberalitate, & ſic de alijs. Et gaudẽtes in oppoſitis,cõtrariè habituatos dicimus.

concupiſcentiam.n. ueneneorũ F ꝓcedit ad adulteriũ,& ꝑ ſup fluum amorem pecuniæ procedıtur ad furtum .ergo oportet, quòd iuſtitia ſit circa paſſiones.

¶3 Prꝫt.Sicut iuſtitia particularis eſt ad alterum,[h] ita etiam & iuſtitia legalis: ſed iuſtitia legalis eſt circa paſſiones,alioquin non ſe extenderet ad omnes uirtutes,quarum quædam ſunt manifeſtè circa paſſiones.ergo iuſtitia eſt circa paſſiones.

Li. 5. c. 1. et 2. 10. 5. SED CONTRA eſt,quòdPhiloſ.dicit in 5. Ethi. quòd eſt circa operationes.

RESPON.Dicendũ,ꝙ huius qõnis ueritas ex duobus apparet.Primò qdẽ ex ipſo ſubiecto iuſtitiæ, quod eſt uoluntas,cuius mot⁹,uel act⁹ nõ ſunt paſ ſiones,ut ſ.[h]habitũ eſt,ſed ſolũ mot⁹ appetit⁹ ſenſitiui paſſiones dicunt̃.[m] Et iõ iuſtitia nõ eſt circa paſſiones:[n] ſicut tẽperãtia,& fortitudo,q̃ ſunt iraſcibilis & cõcupiſcibilis,sũt circa paſſiones . Alio mõ ex parte materiæ:qa iuſtitia eſt circa ea , quæ ſunt ad alterum,non autem per paſſiones interiores immediatè ad alterum ordinamur:& ideò iuſtitia circa paſſiones non eſt.

*1. 2. q. 22 ar. 3. et q. 59. art. 4. C. ntl. m

AD PRIMVM ergo dicẽdum,ꝙ nõ quælibet uirtus moralis eſt circa uoluptates, & triſtitias , ſicut circa materiã.nã fortitudo eſt circa timores & audacias:ſed oĩs uirt⁹ moralis ordinat̃ ad delectationẽ & triſtitiã,ſicut ad quoſdã fines cõſ̃tes: qa, ut Phil.dicit in 7.*Eth.delectatio,& triſtitia eſt finis, principalis,ad quẽ reſpiciẽtes unũquodq; hoc qdem malũ,hoc qdẽ bonũ dicim⁹. Et hoc mõ pertinent etiàm ad iuſtitiã: quia nõ eſt iuſtus,qui non gaudet iuſtis operationibus,ut dicitur in 1.*Ethic.

*li. 7. c. 11. in princi. tom. 5.

*Li. 1. c. 8. tom. 5.

AD SECVNDVM dicẽdũ, ꝙ operationes exteriores mediæ ſunt quodãmõ inter res exteriores,quę ſunt earũ materia,& inter paſſiones interiores, q̃ ſunt earũ principia. Cõtingit àt qñq; eſſe defectũ in uno eorũ ſine hoc,ꝙ ſit defect⁹ in alio : ſicut ſi aliqs ſurripiat rẽ alteri⁹ nõ cupiditate hñdi,ſed uolũtate nocẽdi:uel ecõuerſo,ſi aliqs alteri⁹ rẽ concupiſcat,q̃ tñ ſurripere nõ uelit.Rectificatio ergo operationũ ſm ꝙ ad exteriora terminant̃ , ꝑtinet ad iuſtitiã:ſed rectificatio earũ ſm quòd à paſſionibus oriunt̃,ꝑtinet ad alias uirtutes morales , q̃ sũt circa paſſiones.Vñ ſurreptionẽ alienæ rei iuſtitia impedit,inq̃tũ eſt cõtra æqualitatẽ in exteriorib⁹ cõſtituẽdã:liberalitas uerò inquãtũ ꝓcedit ab immoderata cõcupiſcẽtia diuitiarũ.Sed qa operationes exteriores nõ hñt ſpẽm ab interiorib.paſſionibus,ſed magis à reb⁹ exteriorib. ſicut ex obiectis: iõ ꝑ ſe loquẽdo operationes exteriores magis sũt materia iuſtitiæ,quàm aliarũ uirtutum moralium.

AD TERTIVM dicẽdũ,ꝙ bonũ cõe eſt finis ſingularũ ꝑſonarũ in cõitate exiſtẽtiũ , ſicut bonũ totius,finis eſt cuiuſlibet partiũ:bonũ aũt uni⁹ perſonæ ſingularis nõ eſt finis alteri⁹.Et iõ iuſtitia legalis,q̃ ordinat̃ ad bonũ cõe , magis ſe põt extẽdere ad interiores paſſiones,q̃b.hõ aliqualiter diſponit̃ in ſeipſo q̃ iuſtitia particularis,q̃ ordinat̃ ad bonũ alterius ſingularis perſonæ: quãuis iuſtitia legalis principalius ſe extendat ad alias uirtutes quantũ

†li. 5. Eth. c. 1. a medio to. 5.

ad exteriores operationes earum,inquantum ſ.ꝓcipit lex fortia opera facere,& quæ temperati,& quæ manſueti,ut dicitur in quinto† Ethicorum.

ARTICVLVS X.

Vtrum mediũ iuſtitiæ ſit medium rei.

AD DECIMVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ mediũ iuſtitiæ nõ ſit medium rei.Rõ.n. gñis ſaluat̃ in oĩbus ſpẽbus:ſed uirtus moralis ĩ 2.*Ethi.diſſinit̃ eſſe habitus electiuus immediatè exiſtens determinata rõne quoad nos . ergo & in iuſtitia eſt medium rationis,[h] non rei.

1. 2. q. 64. ar. 2. Et 3. di. 33. q. 1. art. 3. q. 2. Et 4. d. 15. q. 1. art. 1. q. 2. Et vir. q. 1. ar. 13. ad 7. 12. 13 & 17.

*Li. 2. c. 6. tom. 5.

¶2 Præt.In his,quæ[h] ſimpl̃r sũt bona , nõ eſt accipere ſupfluũ, & diminutũ, & per conſequens nec mediũ.ſicut patet de uirtutibus,ut dicitur in 2.† Ethic.ſed iuſtitia eſt circa ſimpliciter bona,ut dicitur in 5.† Ethic. ergo in iuſtitia non eſt medium rei.

†Li. 2 c. 6. nõ procul a fine, t. 5.

†Li. 5. ca. 1. parũ ante medium.

¶3 Præ.In alijs uirtutibus iõ dr̃ eſſe mediũ rõnis,& nõ rei;qa diuerſimodè[h]accipit̃ ꝑ cõparationẽ ad diuerſas ꝑſonas,qa quod uni eſt multũ,alteri eſt parũ, ut dr̃ in *2.Eth.ſed hoc ẽt obſeruatur in iuſtitia. Nõ.n. eadẽ pęna punit̃,q ꝑcutit principẽ,& qui percutit priuatam perſonã . ergo etiam iuſtitia non habet medium rei,ſed medium rõnis.

*Li. 2. c. 6 tom. 5.

SED CONTRA eſt,quod* Phil. in 2.Ethi.aſſignat mediũ iuſtitię ſm proportionalitatem arithmeticam,quod eſt medium rei.

*Li. 2. c. 6. tom. 5.

RESPON.dicendum,ꝙ ſicut ſ. *dictũ eſt,aliæ uirtutes morales principaliter conſiſtunt circa paſſiones,quarũ rectificatio nõ attendit̃:niſi ſm comparationẽ ad ipſum hoĩem, cuius ſunt paſſiones,ſm.ſ.ꝙ iraſcitur,& concupiſcit prout debet ſm diuerſas circunſtantias. Et iõ [m] medium talium uirtutum nõ accipit̃ ſm proportionem unius rei ad alteram,ſed ſolùm ſm cõparationem ad ipſum uirtuoſum. Et propter hoc in ipſis eſt mediũ ſolũ ſm rõnem,quo ad nos. [n] ſed materia iuſtitiæ eſt exterior operatio , ſecundùm ꝙ ipſa , uel res cuius eſt vſus,debitam proportionem habet ad aliam perſonam.Et ideò [p] medium iuſtitiæ conſiſtit in quadam proportionis æqualitate rei exterioris ad perſonam exteriorem.[q]Aequale autẽ eſt realiter medium inter maius & minus,ut dicitur in 10.Metap. vnde [r] iuſtitia habet medium rei. [l]

*Ar. præc. et 1. 2. q. 59. ar. 4. et q. 60. ar. 2.

Concl. m

Conclu. p

*Li. 10. te. 18. et 19. tom. 5. C ncl.

AD PRIMVM ergo dicendum,quòd hoc medium

SVPER Q. LVIII. AR. X. ET XI.

Perrecta per totum.

IN titulo ar. 10. & 11 memẽto,ꝙ in precedẽti libro cõcluſũ eſt,uirtutẽ cõſiſtere in medio . Et ꝓpterea hic ſupponitur iuſtitiam cõſiſtere in medio.& quæritur de qualitate medij quale.ſ.ſit mediũ eius, an rei,an rõnis. Et eſt rõ ſpãliter dubitãdi:qa ſola iuſtitia inter morales uirtutes attẽdit mediũ rei. Vocat̃ aũt medium rei, quod in rerũ æqualitate cõſiſtit,puta, pretij,& rei vẽditæ,& huiuſmodi:uel reiũ,aut onerum cõium, q dıſtribuuntur ſingulis. Medium aũt rõnis, ꝙ in adæquatione cõditionũ à recta rõne determinabiliũ cõſiſtit. v.g. Medium intẽperantiæ actu , non eſt comedere unam panis librã , ſed pro loci tpis,laboris,cõplexionis robore. Aliqñ medium eſt ſumere librã, aliqñ tres uncias,aliqñ ſex. Incertũ.n.eſt, & uarium mediũ rõnis:inquantum eſt rõnis mediũ: qa nũc cõſonat hoc , nũc illud, ꝑ medio ſcdm rationem rectam,& in delectationibus , & in ira,& i alijs patet manifeſtè.

¶ In corpore eiuſdẽ articuli nota,ꝙ ut inferius,cũ de diuerſitate medij in ſpeciebus iuſtitiæ aget patebit, iuſtitiæ mediũ cõſiſtit ĩ ęqualitate rerũ , in quibus fit iuſtitia, & perſonarũ, quibus fit iuſtitia: ita q. reliter ſe æquales proportionaliter, uel quantitatiuè proportionatæ ſint perſonis. Et pp hoc in lr̃a utrũq. dr.ſ. & ꝙ una res ſit proportionata alteri,& ꝙ res ſit proportionata alteri pſonæ.Quo aũt,& qualiter hæc uerificent̃, in loco dicto clarificabitur.

dium rei, eſt etiam mediũ rationis, & ideò in iuſtitia ſaluatur ratio virtutis moralis.

Ad secvndvm dicendũ, q̃ bonum ſimpliciter dr̃ vno modo, quod eſt oĩbus modis bonum, ſicut virtutes ſunt bonæ: et ſic in his quæ ſunt bona ſimpliciter, nõ eſt accipere medium, & extrema. Alio mõ dr̃ aliquid ſimplr̃ bonũ, quia eſt abſolute bonum. ſ. ſm ſuã naturã conſideratũ: q̃uis p̃ abuſum poſſit fieri malũ, ſicut patet de diuitijs, & hoĩ oribus. Et in talibus põt accipi ſuperfluũ diminutum & mediũ quãtũ ad hoĩes, qui p̃nt eis vti vel benè vel male. Et ſic circa ſimpl'r bona dr̃ eſſe iuſtitia.

Ad tertivm dicendũ, q̃ iniuria illa aliã proportionem hẽt ad principem, & aliã ad perſonã priuatam, Et iõ oportet aliter adæquare vtramq; iniuriam per vindictam: quod pertinet ad diuerſitatem rei, & non ſolum ad diuerſitatem rationis.

Articvlvs XI.

Vtrum actus iuſtitiæ ſit reddere vnicuique quod ſuum eſt.

Porrecta per totum.

327

Inf q. 66. ar. 3 & 5 cor. Et 1. parte qu. 21. art. 1. co. Et 2. d. 27 art. 3. cor. & ad 3

AD vndecimvm ſic proceditur. Vr̃ q̃ actus iuſtitiæ non ſit reddere vnicuiq; quod ſuum eſt. • Aug. in 14. de Trinit. attribuit iuſtitiæ ſubuenire miſeris: ſed in ſubueniendo miſeris, nõ tribuimus eis q̃ ſunt eorum, ſed magis q̃ ſunt noſtra. ergo iuſtitiæ actus nõ eſt tribuere vnicuiq; quod ſuũ eſt. C

¶2 Præt. † Tullius in lib. de Offic. dicit, q̃ beneficentia, quam benignitatem vel liberalitatem appellare licet, ad iuſtitiam pertinet: ſed liberalitatis eſt de p̃prio dare alicui, [h] non de eo, qđ eſt eius. ergo iuſtitiæ actus non eſt reddere vnicuiq; qđ ſuũ eſt.

• Li. 14. c. 9. circa finẽ to. 3. † Lib. 1. in c. de iuſtitia, circa princ.

¶3 Præt. Ad iuſtitiam pertinet non ſolũ res diſpenſare debito modo, ſed & iniurioſas actiones prohibere, puta, homicidia, adulteria, & alia hmõi: ſed reddere quod ſuum eſt, vr̃ [h] ſolum ad diſpenſationem rerum pertinere. ergo nõ ſufficienter per hoc notificatur actus iuſtitiæ, quod dicitur, Actus eſt reddere vnicuique quod ſuum eſt.

Sed contra eſt, quod * Amb. dicit in 1. de Offi. Iuſtitia eſt, quæ vnicuique quod ſuum eſt tribuit, alienum non vendicet, vtilitatem propriam negligit, vt communem æquitatem cuſtodiat.

* Li. 1. ca. 24. circa ẽ tom. 1.

Respon. Dicendũ, q̃ ſicut * dictũ eſt, materia iuſtitiæ eſt operatio exterior, ſm q̃ ipſa, vel res, qua per eã vtimur, proportionatur alteri perſonæ, ad quem per iuſtitiam ordinamur. Hoc autem dr̃ eſſe ſuũ vniuſcuiuſq; perſonæ, quod ei ſm proportionis æqualitatem debet: & iõ [m] proprius actus iuſtitiæ nihil aliud eſt q̃ reddere vnicuiq; quod ſuũ eſt.

* Art. 9. & 10. huius quæſt.

Concl. m

Ad primvm ergo dicendũ, q̃ iuſtitiæ, cũ ſit virtus cardinalis, quædam aliæ virtutes ſcdariæ adiũguntur, ſicut mĩa, liberalitas & aliæ hmõi virtutes vt infra * patebit. Et ideo ſubuenire miſeris quod pertinet ad miſericordiam, ſiuè ad pietatem: & liberaliter benefacere, quod p̃tinet ad liberalitatẽ per quandam reductionẽ attribuitur iuſtitiæ, ſicut principali virtuti. Et p̃ hoc patet rñſio ad Scd̃m.

* q. 80. ar. 1.

Ad III. dicendum, q̃ ſicut * Phil. dicit in 5. Ethic. Oẽ ſuperfluum in his, quæ ad iuſtitiam pertinẽt, lucrum extenſo nomine vocaẽ: ſicut q̃ oẽ quòd minus eſt, vocaẽ damnũ. Et hoc iõ, q̃a iuſtitia pri⁹ eſt exercita, & cõis exercitaẽ, in volũtarijs cõmu- E tationibus rerũ, puta emptione & vẽditione, in q̃bus p̃priè hæc noĩa dicunẽ: & ex iĩ de determinant hæc noĩa ad oĩa, circa q̃ põt eſſe iuſtitia. Et eadem rõ ẽ de hoc, quod eſt reddere unicuiq; qđ ſuũ eſt.

* Li. 5. c. 4. tom. 5.

Articvlvs XII.

Vtrum iuſtitia præmineat inter omnes virtutes morales.

Porrecta per totum.

328

Inf. q. 123 art. 12 & q. 141. ar. 8. Et 1. 2. q. 66. art. 4. Et 3. d. 35 q. 1. ar. 3. q. 1 cor.

AD dvodecimvm ſic p̃cedit. Vr̃ q̃ iuſtitia nõ p̃emineat inter oẽs uirtutes morales. Ad iuſtitiam n. p̃tinet reddere alteri quod ſuũ eſt: ad liberalitatem aũt pertinet de proprio dare, [h] quod uirtuoſius eſt. ergo liberalitas eſt maior uirtus, q̃ iuſtitia.

¶2 Præ. Nihil ornatur, niſi per aliquid dignius ſe: ſed magnanimitas eſt ornamentum & iuſtitiæ, & omnium uirtutum, ut dr̃ in 4. * Ethico. ergo magnanimitas eſt nobilior, quàm iuſtitia.

¶3 Præt. Virtus eſt circa difficile & [h] bonum, vt dr̃ in 2. † Ethi. ſed fortitudo eſt magis circa difficilia, q̃ iuſtitia. i. circa pericula mortis, vt dr̃ in 3. † Ethico. ergo fortitudo eſt nobilior iuſtitia.

* Li 4. c. 3. ante mediũ to 5. † Li. 2. c. 3. circa finẽ tom. 5. † Li. 3. c. 7. & 2. ſimul to. 5

Sed contra eſt, quod * Tullius dicit in 1. offi. In iuſtitia virtutis ſplendor eſt maximus, ex qua boni viri nominantur.

* Li. 1. in c. de iuſtitia, circa princ.

Respon. Dicendum, q̃ [m] ſi loquamur de iuſtitia legali, manifeſtũ eſt q̃ ipſa eſt præclarior inter oẽs virtutes morales, * in quãtum bonũ cõe præeminet bono ſingulari vnius perſonæ. Et ſm hoc * Phil. in 5. Ethi. dicit, q̃ præclariſſima virtutum vr̃ eſſe iuſtitia, & neq; eſt Heſperus, neque Lucifer ita admirabilis: ſed & [p] ſi loquamur de iuſtitia particulari, p̃cellit iter alias virtutes morales duplici ratione, quarum prima põt ſumi ex parte ſubiecti, q̃a ſ. eſt in nobiliori parte aĩæ. i. in appetitu rõnali. ſ. in volũtate, alijs virtutibus moralibus exiſtentibus in appetitu ſenſitiuo, ad quem pertinẽt paſſiones quę ſunt materia aliarum virtutum moralium. Scd̃a ratio ſumitur ex parte obiecti. Nam aliæ virtutes laudantur ſolum ſm bonum ipſius virtuoſi. Iuſtitia ãt laudatur, ſm q̃ virtuoſus ad aliũ bñ ſe hẽt: et ſic iuſtitia quodammõ eſt bonum alterius, ut dr̃ in 5. * Ethi. Et p̃p hoc Philo. dicit in 1. † Rheto. Neceſſe eſt maximas uirtutes eſſe eas, quæ ſunt alijs honeſtiſſimæ: ſi quidẽ eſt uirtus potentia benefactiua. Propter hoc & fortes, & iu-

Concl. m

* Li. 5. c. 1. aliquantulum ante ſi. to. 5.

Conclu. p

* Li. 5. c. 1. aliquantulum ante ſi. to 5. † Libr. 1. Rhet. c. 9. paulo a princ. to. 6.

Svper Q. LVIII. Art. XII.

IN ar. 12. omiſſo penultimo dubiũ occurrit ad hominem, Quo pacto author hic ponat iuſtitiã nobiliſſimam inter virtutes morales, & tñ ſuperius in q. 30. ar. 3 & 4. poſuit miam inter virtutes & potiſſimã inter oẽs virtutes q̃ ad proximum p̃tinet. Quomodo ſtant hæc duo ſimul?

• Ad hoc dr̃, q̃ mĩa, põt ſumi dupliciter. Primo vt dicit paſſionẽ triſtitię de aliena miſeria rõne regulatã. Et ſic ponitur ab authore iter morales circa paſſiones, & eſt ſubiectiuè in cõcupiſcibili, in qua eſt paſſio triſtitiæ: et ſic procul dubio eſt min⁹ nobilis q̃ iuſtitia tã legalis q̃ particularis. Et legalis, quidẽ p̃ſtat, ſicut vniuerſalis virtus reſpectu particularis. Nã ſicut lex p̃cipit, q̃ manſueti, & quę temperati ita & præcipit q̃ miſericordes ſint: hoſpitalia infantibus & infirmis cõſtituuntur. Particularis ãt q̃a in ſubiecto nobiliori eſt & p̃p alia, q̃ de ipſa contra liberalitatẽ afferuntur in lr̃a in rñſione ad primũ. Alia .n. locũ hñt ſ mia ſic ſumpta, & ſimilis eſt de vtraq; rõ. Scd̃o ãt mõ põt ſumi mĩa, p̃ ut noĩat actum appetitus ĩtellectiui rõne regulati qua malum alterius odit efficaciter. ſ. volendo efficaciter illud ab eo auferre: et ſic mĩa vr̃ plus q̃ humana virtus, participatio. ſ. proprietatis diuinæ. A Tullio tamen virtus appellatur in oratione pro Quinto Ligario, & ab authore ſuperius poſita

poſita eſt potiſſima inter omnes virtutes quæ ſunt ad proximum. Et hoc probauit author, q a actus eius. ſ. ſubleuare alterius defectum, eſt ſuperioris: et ſic ſumpta miſericordia ſupra iuſtitiam etiam legalem eſt vt actus utriuſq; comparando patet. Longe ſiquidem maioris eſt ſubleuare communitatẽ à miſeria, ſeu defectu quàm tribuere communitati, quod ſibi debetur. Non enim miſericordia ſic ſumpta eſt reſpectu particularis proximi tantum, ſed etiam reſpectu, cõmunitatis. Poteſt enim communitas ipſa in defectus miſeriamque incidere. Nec author propterea contradixit ſibi hic, & ibi: quoniã ſermo de miſericordia ſic ſumpta, eſt ſingularis. Nec intendebat author comparare hic iuſtitiã miſericordiæ ſic ſumptæ, ſed ſolis virtutibus quæ inter uirtutes morales communiter numerantur quabus non eſt miſericordia ſic ſumpta.

*In corp. ar.

SVPER QV. LIX. ART. II.

IN q. 59. artic. 2. ad tertium dubium occurrit circa illa verba, Et ideo quod eſt per accidens, & præter intentionem non poteſt dici temperatũ nec formaliter nec materialiter: & ſimiliter neque intemperatum. Et eſt ratio dubij, quia ſi quis ignorans uini potentiam, ut Noe, inebriaretur, licet potus ille non eſſet formaliter ebrietas ſing. tamen non poteſt, quin ſit materialiter ebrietas quod eſt eſſe materialiter intemperatum. Et ſimiliter eſt in cibis, qui ignoranter ſumuntur improportionati ſanitati corporis. conſtat enim ibi eſſe intemperatũ materialiter.

'Porrecta per totum.
329
Sup. q. 58. ar. 5. ad 3. & inf. qu. 79. art. 2. ad 3.

¶Ad hoc dicitur, q dubium procedit ex malo intellectu differentiæ poſitæ in litera inter iniuſtum, & intemperatum

¶ Ad cuius euidentiam ſcito, quòd ma

ſtos maximè honorant: quoniã F fortitudo eſt vtilis in bello iuſtitia autem in bello, & in pace.

AD PRIMVM ergo dicendum, q liberalitas etſi de ſuo det, tñ hoc facit inq̃tũ in hoc conſiderat propriæ virtutis bonum: iuſtitia ãt dat alteri quod ſuũ eſt quaſi conſiderans bonum cõe. Et pæterea iuſtitia obſeruatur ad oẽs: liberalitas ãt ad oẽs ſe extendere non põt. Et iterum liberalitas, quæ de ſuo dat, ſ. iuſtitiam fundatur, per quam unicuiq; quod ſuum eſt tribuitur.

AD SECVNDVM dicẽdũ, q magnanimitas qñ ſupuenit iuſtitię auget eius bonitatem, q̃ tñ ſine iuſtitia nec virtutis rõnẽ hẽret

AD TERTIVM dicẽdũ, q fortitudo etſi cõſiſtat circa difficiliora, ñ tñ eſt circa meliora, cũ ſit ſolũ ĩ bello vtilis iuſtitia ãt & ĩ pace, & ĩ bello, ſicut* dictũ eſt.

QVAESTIO LIX.

De iniuſtitia, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de iniuſtitia.

ET circa hoc quærunt quatuor.

¶Primò, Vtrũ iniuſtitia ſit ſpeciale uitium.

¶Secundò, Vtrum iniuſta agere ſit proprium iniuſti.

¶Tertiò, Vtrum aliquis poſſit iniuſtum pati uolens.

¶Quartò, Vtrum iniuſtitia ſuo genere ſit peccatũ mortale.

ARTICVLVS I.

Vtrum iniuſtitia ſit vitium ſpeciale.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr̃ q iniuſtitia nõ ſit uitiũ ſpeciale. Dicitur. n. 1. Ioan. 3. Oẽ peccatum eſt[b] iniquitas: ſed iniquitas vr̃ idem eſſe quod iniuſtitia, quia iuſtitia eſt æqualitas quędam vnde iniuſtitia idem videtur eſſe quod inæqualitas, ſiuè iniquitas. ergo iniuſtitia non eſt ſpeciale peccatum.

¶2 Præ. Nullũ ſpãle pctm̃ opponit oĩbus virtutibus: ſed iniuſtitia[b] opponit oĩbus virtutib⁹. nã quãtũ ad adulteriũ, opponit caſtitati: quãtũ ad homicidiũ opponit mãſuetudini & ſic de alijs ergo iniuſtitia ñ eſt ſpãle pctm̃

¶3 Prę. Iniuſtitia, iuſtitiæ opponitur, q̃ in voluntate eſt: ſed oẽ peccatum eſt in voluntate, vt* Augu. dicit. ergo iniuſtitia non eſt ſpeciale peccatum.

* Libr. de duabus aíabus. c. 10. & 11. tom. 6.

SED CONTRA eſt, q iniuſtitia iuſtitiæ opponitur: ſed iuſtitia eſt ſpecialis virtus. ergo iniuſtitia eſt ſpecialis virtus. ergo iniuſtitia eſt ſpeciale peccatum.

RESPON. Dicendum, q iniuſtitia eſt duplex. Vna quidẽ illegalis, quæ opponitur legali iuſtitiæ: et [m] hæc quidem ſm eſſentiã eſt ſpeciale uitium, inq̃tum reſpicit ſpeciale obiectũ, ſcilicet G bonum, commune, quod contemnit: ſed quantum ad intentionem eſt uitium gñale, [n] quia per contemptum boni communis poteſt homo ad omnia peccata deduci. Sicut etiam omnia vitia, inquantum repugnant bono cõi iniuſtitiæ, hñt rationem quaſi ab iniuſtitia deriuata, ſicut & ſ. de iuſtitia * dictum eſt. Alio modo, dr̃ iniuſtitia ſm inæqualitatem quandam ad alterũ, H prout ſcilicet homo vult habere plus de bonis, puta, diuitijs, & honoribus: & minus de malis puta, laboribus, & damnis. Et ſic[m] iniuſtitia hẽt materiam ſpecialem, & eſt particulare vitiũ iuſtitiæ particulari oppoſitũ. [n]

Concl. m — *q. 58. ar. 6. — Concl. n

AD PRIMVM ergo dicendũ, q ſicut iuſtitia legalis dr̃ per cõparationem ad bonum commune humanum: ita iuſtitia diuina per cõparationem ad bonum I diuinum, cui repugnat oẽ peccatum: & ſecundum hoc omne peccatum dicitur eſſe iniquitas.

AD II. dicendum, q iniuſtitia etiã particularis opponit in directe omnibus uirtutibus, inquantum. ſ. exteriores ẽt actus pertinent & ad iuſtitiam, & ad alias virtutes morales, licet diuerſimodè, ſicut ſ. dictum eſt.*

*Ar. 9. p̃ce. quæſt.

AD III. dicendũ, q voluntas ſicut & rõ ſe extendit ad mate K riam totã moralem. ſ. ad paſſiones, & operationes exteriores, q̃ ſunt ad alterũ, ſed iuſtitia pficit voluntatẽ ſolũ ſm quod ſe extendit ad operationes q̃ ſunt ad alterũ, & ſimiliter iniuſtitia.

ARTICVLVS II.

Vtrum aliquis dicatur iniuſtus ex hoc, quòd facit iniuſtum.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd aliquis dicatur iniuſtus ex hoc, quòd facit iniuſtum. Habitus. n. ſpecificantur per obiecta, vt ex ſ*. dictis patet: ſed proprium obiectum iuſtitię eſt

Porrecta per totum.
330
Infr. ar. 4. ad 14 & 5 Eth. lec. 13. & Pſal. 35. princ.
* 1. 2. qu. 54. ar. 2.

gna differentia eſt inter comparare iniuſtum & intemperatũ penes formaliter, uel materialiter, & cõparare iniuſtum facere & intemperatum facere penes formaliter, & materialiter.

¶In prima namque comparatione nulla eſt differentia inter vtrumque materialiter niſi quantum materia à materia diſtat quia. ſ. iuſtitiæ operationes temperantiæ paſſiones: iuſtitię operationes, ut ad extra terminantur: temperantiæ operationes, ut ab intra oriuntur, materia ſunt.

¶In formali uerò manifeſta eſt iam diſcuſſa differentia, q iuſtitia rectitudo ad alterũ: temperantię uerò ad operantẽ commenſuratione conſtituitur.

¶In ſecunda autem cõparatione magna eſt differentia inter utrumq; materialiter, eo q ly. materialiter determinat ly. facere, ſeu & in idẽ redit ly iniuſtũ, uel intemperatum in ordine ad facere. Et eſt ſenſus differentiæ, q facere põt per accidens hẽre pro materia iniuſtum. Non põt ãt ẽt per accidens hẽre p materia intemperatum, ita q in iuſtum formaliter põt concurrere materialiter ad facere iniuſtum, ut patet in eo qui ex ignorantia facit iniuſtum. Intemperatum ãt formaliter nõ põt concurrere materialiter ad facere intemperatum, ſed uel concurrit formaliter, vel non concurrit omnino. Et rõ diuerſitatis aſſignatur in lrã, quia iniuſtum ſumit per cõparationẽ ad alterum: intemperatum ãt ſolũ p cõparationem ad operantẽ. Ex hoc. n. ſequit q ſecluſa intentione operãtis, iniuſti forma ſcdm ſe remanet. q a penes alterũ attendit. Intẽperati uero forma ſcdm illũ ẽt ppriũ obiectũ intemperantiæ ſcdm ſe non remanet, quia penes

penes commenſurationē ad operātis rationem, quæ ſecluſa eſt, attendi debet.
¶ Ad dubiū ergo dr̄, ꝙ intētio literę eſt loqui de ſecūda cōparatione, & ꝙ Noe, ſiue quicūq; ex ignorantia facti excuſante incurrēs ebrietatē uel aliqd hmōi, non facit ēt materialiter intemperatū formaliter, hoc eſt, nō facit actum, qui terminet̄ ad intēperatū, tanquā ad materiam illius actus: quia ebrietas, & exceſſus talis ē actus extra gen⁹ moris. Licèt uerū ſit, ꝙ terminatur ad materiā intēperantiæ, q̄a terminatur ad tātū potū, q̃ reſpū hui⁹ eſſet materia intēperātiæ, ſi moralis gn̄is formā participaret. Nō ſic aūt eſſe de facere ex ignorātia facti iniuſtū, patet: q̄n quantumcunq; occidens caſu proximū omni præpoſita diligentia excuſet̄, materia tn̄ talis occiſionis iniuſtum ſecūdū ſe formaliter eſt, quod alter patitur, cui aufertur quod ſuū eſt.

*Li. 5. c. 4. & 16. in prin. & c. 9. a med. tom. 5.

*Li. 5. c. 6. tom. 5.

ininſtū. ergo & iuſtus dicendus A eſt aliqs ex hoc, ꝙ facit iuſtū, & iniuſt⁹ ex hoc, ꝙ facit iiuſtū.

¶2 Præt. Philoſoph⁹ dicit in 5.* Ethi. falſam eſſe opinionē quorundā, q̃ æſtimāt in ꝑtāte hominis eſſe, ut ſtatim faciat iiuſtū, & ꝙ iuſtus non poſſit minus facere iniuſtū, q̃ iniuſtus: hoc aūt non eſſet niſi facere[h] iniuſtum, eſſet proprium iniuſti. ergo aliquis iudicandus eſt iniuſtus ex hoc, quòd facit iniuſtum. B

¶3 Præt.[h] Eodem mō ſe hēt omnis uirtus ad propriū actū, &[h] eadem rō eſt de uitijs oppoſitis: ſed quicunque facit aliquid intēperatum, dr̄ intemperatus. ergo q̃cunque facit ali quid iniuſtum, dicitur iniuſtus.

Sed contra eſt, ꝙ Phil.* dicit in 5. Ethic. quòd aliquis facit iniuſtum, & iniuſtus non eſt.

Respon. Dicendum, ꝙ ſicut obiectū iuſtitiæ eſt aliqd ęquale C in reb. exteriorib. ita ēt obiectū iniuſtitiæ eſt aliqd inæquale, ꝓut. ſ. alicui attribuit̄ pl⁹, vel minus, q̃ ſibi competat. Ad hoc aūt obiectū cōparat̄ habitus iniuſtitię mediante ꝓprio actu, q̃ uocat̄ iniuſtificatio. Pōt ergo contingere, ꝙ qui facit iniuſtum, nō eſt iniuſtus dupl̄r. Vno mō, ꝑꝑ defectū comparationis ipſius operationis ad ꝓpriū obiectū, q̃ quidem recipit ſpēm, & nomē à per ſe obiecto, nō aūt ab obiecto ꝑ accidēs. In his aūt q̃ ſunt ꝑꝑ finem, ꝑ ſe dr̄ aliqd quod eſt intentum: ꝑ D accidens aūt quod eſt ꝑter intētionem. Et iō ſi aliquis faciat aliqd quod eſt iniuſtum, non intendēs iniuſtum facere, puta, cum hoc facit ꝑ ignorātiā, non exiſtimans ſe iniuſtum facere, tunc non facit iniuſtum ꝑ ſe, & formaliter loquēdo, ſed ſolùm ꝑ accidens, & quaſi materialr̄ faciens id, quod eſt iniuſtū: unde & talis operatio nō denominat̄ iniuſtificatio. Alio mō, poteſt contingere ꝑꝑ defectum comparationis ipſius operationis ad habitū. Poteſt. n. iuſtificatio ꝓcedere qn̄que qdem ex aliqua paſſione, puta, iræ, uel concupiſcentiæ: qn̄que aūt ex electione, quādo. ſ. ipſa iuſtificatio ꝑ ſe placet, E & tunc ꝓpriè procedit ab habitu, q̄a unicuique habenti aliquem habitum, eſt ſecundùm ſe acceptum, quod conuenit illi habitui.[m] facere ergo iniuſtū ex intentione, & electione eſt ꝓprium iniuſti, ſm̄ ꝙ iniuſtus dr̄, qui habet iniuſtitiæ habitū: ſed facere iniuſtum præter intentionē, uel ex paſſione, poteſt aliqui abſque habitu iniuſtitiæ.[n]

Concl. m

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ obiectum per ſe, & formaliter acceptum, ſpecificat habitū, non autem prout accipitur materialiter, & ꝑ accidens.

Ad ii dicendū, ꝙ non eſt facile cuique facere iniuſtum ex electione, quaſi aliquid per ſe placēs, & non propter aliud: ſed hoc proprium eſt habentis habitum, ut ibidem Philoſophus dicit.

Ad iii dicendum, ꝙ obiectum temperātię nō eſt aliqd exterius conſtitutum, ſicut obiectum iuſtitiæ: ſed obiectum temperantię. i. temperatū, accipitur ſolùm in comparatione ad ipſum hominem. Et ideò quod eſt per accidens, & ꝑter intentionem, non pōt dici temperatum nec materialr̄, nec formalr̄, & ſimiliter neque intemperatum. Et quantum ad hoc eſt diſſimile in iuſtitia, & in alijs uirtutibus moralibus: ſed quātū ad cōparationem operationis ad habitū, in oībus ſimiliter ſe habet.

Articvlvs III.

Vtrum aliquis poſſit pati iniuſtum nolens.

Porrecta per totum.

331 Ad tertivm ſic proceditur. Vr̄ ꝙ aliquis poſſit pati iniuſtum uolens. Iniuſtū. n. eſt inæquale, ut dictū ē: * ſed aliqs [h] lædēdo ſeipſum, recedit ab æqualitate, ſicut & lędendo alium. ergo aliqs poteſt ſibijpſi facere iniuſtum, ſicut & alteri: ſed quicunque facit iniuſtum, uolens facit. ergo aliqs uolens poteſt pati iniuſtum, maximè a ſeipſo.

Inf. q. 66. art. 4. cor. E. 5. Eth. lect. 12. 13 & 14.

*Ar. pręc.

¶2 Præ. Nullus ſecundùm legem ciuilem punitur, niſi ꝑꝑ hoc, ꝙ facit aliquam [n] iniuſtitiam: ſed illi, q̃ interimunt ſeipſos, puniuntur ſecundùm legem C ciuitatum in hoc, ꝙ priuabantur antiquitus honore ſepulturæ, ut patet ꝑ Philoſophum in 5. Eth.* ergo aliqs poteſt facere ſibijpſi iniuſtum: & ita cōtingit, quòd aliquis iniuſtum patiatur uolens.

*Li. 5. ca. vlt. paulo a prin. t. 5

¶3 Præt. Nullus facit iniuſtum, niſi alicui[h] patienti iniuſtum: ſed contingit quod aliqs faciat iniuſtū alicui hoc uolēti, puta, ſi vēdat rē carius q̃ ualeat. ergo cūtingit aliquē uolētē aliqd iniuſtum pati.

Sed contra eſt, quod iniuſtum pati, eſt oppoſitum ei, quod eſt iniuſtum facere: ſed nullus facit iniuſtum, niſi uolens. ergo per oppoſitum nullus patitur iniuſtum, niſi nolens.

Respon. dicēdū, ꝙ actio de ſui rōne ꝓcedit ab agente: paſſio aūt ſm̄ propriam rōnē eſt ab alio. Vnde non pōt eſſe idem ſm̄ idē, agens, & patiēs, ut dr̄ in 3. & 8.* Phyſi. Principium aūt ꝓpriū agendi in hominibus eſt uoluntas, & iō illud ꝓpriè, & ꝑ ſe homo facit, quod volens facit. Et econtrariò, illud propriè hō patitur, quod ꝑter uoluntatē ſuā q̃ patitur, q̄a inquantum eſt uolens, principiū eſt ex ſeipſo: & iō inquantum hmōi magis eſt agens, q̃ patiens. Dicendū eſt ergo, quòd [m] iniuſtum per ſe, & formaliter loquendo, nullus pōt facere niſi uolens, nec pati niſi nolens. Per accidens autem, & quaſi materialiter loquēdo, poteſt aliqs id, qđ eſt de ſe iniuſtum uel facere nolens, ſicut cum q̃s pręter intentionem operatur: uel pati uolēs, ſicut cū aliqs plus alteri dat ſua uoluntate, q̃ debeat.[n]

*Li. 8. tex. 40. tom. 2

Conclu. m

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ cum aliqs ſua uoluntate dat alicui id, quod ei non debet, non facit nec iniuſtitiam, nec inæqualitatem. Homo. n. ꝑ ſuam uoluntatem poſſidet res; & ita non eſt pręter ꝓportionē, uel ꝓpoſitū, ſi aliqd ei ſubtrahat̄, ſed ſm̄ ꝓpriā uoluntatē uel a ſeipſo, uel ab alio.

Ad ii dicendū, ꝙ aliqua perſona ſingularis poteſt dupliciter conſiderari. Vno modo ſecundum ſe: & ſic, ſi ſibi aliquod nocumentum inferat,

poteſt quidẽ habere rõnẽ alterius peccati, puta, intẽperãtiæ, vel imprudẽtiæ, non tñ rõnẽ iniuſtitiæ; qa ſicut iuſtitia ſp̃ eſt ad alterum, ita & iniuſtitia. Alio mõ põt conſiderari aliquis homo, in quantum eſt aliquid ciuitatis, ſ. pars, vel inquantũ eſt aliquid Dei, ſ. creatura, & imago. Et ſic qui ſeipſum occidit, iniuriam quidem facit non ſibi, ſed ciuitati, & Deo: & ideò punitur tam ſm̃ legem diuinam, quàm ſecundùm legem humanã, ſicut de fornicatione Apoſtolus dicit. Si quis tẽplum Dei uiolauerit, diſperdet illum Deus.

Ad III dicendum, q̃ paſſio eſt effectus actionis exterioris. In hoc aũt qđ eſt facere, & pati iiuſtũ, G id qđ materiaľr eſt, attendit̃ ſm̃ id qđ exterius agitur, put in ſe cõſiderat̃, ut * dictũ eſt: id aũt qđ eſt ibi formale, & p ſe, attendit̃ ſecundũ uoluntatem agẽtis, & patiẽtis, ut ex dictis patet.* Dicendũ eſt ergo, q̃ aliquẽ facere iniuſtũ, & aliũ pati iniuſtũ, materiaľr loquendo, ſp̃ ſe concomitantur: ſed ſi formaľr loquamur, facere aliquis põt iniuſtum, intendens iniuſtũ facere, tñ alius non patietur iniuſtum, qa uolens patietur. Et econuerſò, põt aliquis pati iniuſtum, ſi nolens id qđ eſt iniuſtũ, patiatur: & tñ ille qui hoc facit ignorans, non faciet iniuſtum formaliter, ſed materialiter tantum. H

* Ar. ꝓce.

*In corp. & ar. præced.

Porrecta per totum.

332

SVPER Q. LIX. ARTIC. IIII.

In ar. 4. omiſſis primo, & tertio, aduerte Nouitiæ, quòd uniuerſæ dictum literæ, ſ. q̃ facere iniuſtum eſt ex ſuo gñe peccatum mortale, intelligẽdum eſt de facere iniuſtum formaliter. Qñ aũt facere iniuſtum materialiter ſit peccatũ mortale, & qñ non, oportet ex parte facientis cãm pẽſare, & ex parte patientis quantitatem nocumenti. Cõtingit.n. ignorãtiam qñque excuſare, & qñque non, & dato q̃ ſit notabile nocumentum. Contingit & qñque nocumentum ob prauitatem reddere culpam imperfectam uenialẽ. ſ. ut in minimis uerborum accidit, quæ & ſuperius in tractatu de ignorantia, & inferius in ſpecialibus peccatis nota erunt, quæ tamen hic author in reſpõſionib. ad argumẽta notat.

Inf. q. 69. ar. 1. cor. & qõ. 79. arti. 4. co. Et q. 110. ar. 3. cor.

Li. 5. ca. 8. In fi. to. 5

* Li. 2. ca. vlt. cir. finem, to. 5

ARTICVLVS IIII.

Vtrum quicumque facit iniuſtum, peccet mortaliter.

Ad qvartvm ſic proceditur. Vr̃ q̃ non quicumque facit iniuſtum, peccet mortaliter. Peccatum.n. ueniale mortali opponitur: ſed quãdoque ueniale peccatum eſt, q̃ aliqs faciat iniuſtum. dicit.n. Philoſophus in 5. Ethi. de iniuſta agentibus loquens. Quicunque non ſolùm [h] ignorantes, ſed & propter ignorantiam peccant, uenialia ſunt. ergo nõ quicunque facit iiuſtũ, mortaliter peccat. I

¶2 Præt. Qui in aliquo paruo iniuſtitiã facit, parũ a medio declinat: ſed hoc uidetur eſſe tolerabile, & inter minima malorum computandum, ut patet p Philoſophum * in 2. Ethi. non ergo quicunque facit [h] iniuſtũ peccat mortaliter. K

¶3 Præt. Charitas eſt mater omnium uirtutum, ex cuius contrarietate aliqđ peccatũ dicit̃ mortale: ſed nõ omnia peccata oppoſita aliis uirtutibus ſunt mortalia. [h] ergo etiã nequè facere iniuſtũ, ſp̃ eſt peccatum mortale.

Sed contra. Quicquid eſt contra legẽ Dei, eſt peccatum mortale: ſed quicunque facit iniuſtum, facit contra præceptum legis Dei, quia uel reducitur ad furtum, uel ad adulterium, uel ad homicidium, uel ad aliquid huiuſmodi, ut ex ſequentibus * patebit. ergo quicunque facit iniuſtum, peccat mortaliter. F

* q. 64. & ſequen tib. q. 24. ar. 12. & 1. 2. q. 72. ar tic. 5.

Respon. Dicẽdũ, q̃ ſicut ſupra dictum * eſt, cũ de differentia peccatorũ ageretur, peccatũ mortale eſt qđ contrariat̃ charitati, per quam eſt animæ uita. Omne aũt nocumentum alteri illatum, ex ſe charitati repugnat, quæ mouet ad uolendum bonum alterius: & ideò cũ iniuſtitia ſemper cõſiſtat in nocumento alterius, manifeſtum eſt, q̃m facere iniuſtum, ex genere ſuo eſt peccatum mortale.[n]

Conclu.

Ad primvm ergo dicendũ, q̃ illud uerbum Philoſophi intelligitur de ignorantia facti, quam ipſe uocat ignorantiam particularium circunſtantiarum, quæ meretur ueniam: non autem de ignorantia iuris, quæ non excuſat. Qui autem ignorãs facit iniuſtum, non facit iniuſtum, niſi per accidens ut ſupra dictum * eſt.

* Artic. 2.

Ad II dicẽdũ, q̃ ille qui in paruis facit iniuſtitiam, deficit a perfecta ratione eius, quod eſt iniuſtum facere, inquantum poteſt reputari non eſſe omnino contra uoluntatem eius, qui hoc patitur, puta, ſi auferat aliquis alicui unum pomũ, uel aliquid tale, de quo probabile eſt, quod ille inde nõ lædatur, nec ei diſpliceat.

Ad III dicendum, quòd peccata, quæ ſunt contra alias uirtutes, non ſemper ſunt in nocumentũ alterius, ſed important inordinationem quandam circa paſſiones humanas: unde non eſt ſimilis rõ.

QVAESTIO LX.

De iudicio, in ſex articulos diuiſa.

Postea conſiderandum eſt de iudicio.

Et circa hoc quæruntur ſex.

¶ Primò, Vtrum iudicium ſit actus iuſtitiæ.
¶ Secundò, Vtrum ſit licitum iudicare.
¶ Tertiò, Vtrum per ſuſpitiones ſit iudicandum.
¶ Quartò, Vtrum dubia ſint in meliorem partem interpretanda.
¶ Quintò, Vtrum iudicium ſemper ſit ſecundùm leges ſcriptas proferendum.
¶ Sextò, Vtrum iudicium per uſurpationem peruertatur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum iudicium ſit actus iuſtitiæ.

Porrecta per totum.

333

Ad primvm ſic proceditur. Videtur q̃ iudicium non ſit actus iuſtitiæ. Dicit enim Philoſophus in 1. Eth. quòd unuſquiſque benè iudicat, quæ cognoſcit, & ſic iudicium [n] ad uim cognoſcitiuam pertinere uidetur: uis autem cognoſcitiua p prudentiam perficitur. ergo iudicium magis pertinet ad prudentiam, quàm ad iuſtitiam, quæ eſt in uoluntate, ut * dictum eſt.

Int. q. 63. art. 4. cor. Et 1ſat. 1. lec. 6. pricip. Lib. 1. c. 3. to. 5.

* q. 58. artic. 4.

¶2 Præt. Apoſtolus dicit 1. ad Corinth. 2. Spiritualis [h] iudicat omnia: ſed homo maximè efficit̃ ſpiritualis per uirtutem charitatis, quæ diffunditur in cordibus noſtris per Spiritumſanctum, qui datus eſt nobis, ut dicitur Rom. 5. ergo iudicium magis pertinet ad charitatem, quam ad iuſtitiam.

¶3 Præt. Ad unamquamque uirtutem pertinet rectum [g] iudiciũ circa propriam materiam: quia uirtuoſus in ſingulis eſt regula, & menſura, ſecundũ Philoſophũ in lib.* Ethic. non ergo iudiciũ magis pertu-

* Lib. 3. Ethic. ca. 3. ad fi. t. 5.

pertinet ad iuſtitiam q̃ ad alias virtutes morales. A

¶4 Præt. Iudicium videtur ad ſolos iudices pertinere: actus autem[h] iuſtitiæ inuenitur in omnibus iuſtis. cum ergo non ſoli iudices ſint iuſti, videtur ꝙ iudicium non ſit actus proprius iuſtitiæ.

SED CONTRA eſt. quod in Pſal. 93. dicitur, Quoadusque iuſtitia conuertatur in iudicium.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ iudicium propriè nominat actum iudicis, inquantum iudex eſt. Iudex autem dicitur quaſi ius dicens: ius autem dicitur obiectũ iuſtitiæ, vt ſupra* habitum eſt. Et ideò iudiciũ importat ſecũdum primam nominis impoſitionem, diffinitionem, vel determinationem iuſti, vel iuris. B Quòd autẽ aliquis benè diffiniat aliquid in operibus virtuoſis, propriè procedit ex habitu virtutis: ſicut caſtus rectè determinat ea, q̃ pertinẽt ad caſtitatem. & ideò[m] iudiciũ, quod importat rectam determinationem eius, quod eſt iuſtum, propriè pertinet ad iuſtitiã*. Propter quod Philoſophus in* 5. Ethico. dicit, quòd homines ad iudicem confugiunt, ſicut ad quandam iuſtitiam animatam.

*q. 57. artic. 1.

Conclu. m

*Li. 5. c. 4. paulo ãte medium tom. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ nomen iudicij, quod ſecundum primam impoſitionem ſignificat rectam determinationem iuſtorum, ampliatũ eſt ad ſignificãdam rectam determinationem in quibuſcumq; rebus tam in ſpeculatiuis, quàm in practicis: in omnibus tamen ad rectum iudicium duo requiruntur, quorum vnũ eſt ipſa virtus proferẽs iudicium, & ſic iudicium eſt actus rationis: dicere enim, vel diffinire aliquid rationis eſt. Aliud autem eſt diſpoſitio iudicãtis, ex qua habet idoneitatem ad rectè iudicandum: & ſic in his q̃ pertinent ad iuſtitiam, iudicium ꝓcedit ex iuſtitia, ſicut & in his q̃ ad fortitudinem pertinẽt, ex fortitudine. Sic ergo iudiciũ eſt quidam actus iuſtitiæ, ſicut inclinantis ad rectè iudicandum: prudentiæ aũt ſicut iudicium proferentis. Vñ & ſyneſis ad prudentiam ptinens, dr̃ benè iudicatiua, ut ſupra * habitum eſt. D

*q. 51. artic. 5.

AD II dicẽdũ ꝙ homo ſpiritualis ex habitu charitatis habet inclinationem ad rectè iudicandũ de oĩbus ſm̃ regulas diuinas, ex quibus iudicium per donum ſapientiæ pronũtiat: ſicut iuſtus ꝑ virtutẽ prudentiæ pronuntiat iudicium ex regulis iuris.

AD III dicẽdum, ꝙ aliæ virtutes ordinant hominem in ſeipſo, ſed iuſtitia ordinat hominem ad alium, vt ex dictis* patet. Homo autẽ eſt dominus eorum, quæ ad ipſum pertinent, non aũt eſt dominus eorum quæ ad aliũ pertinent. Et ideò in his, q̃ ſunt ſecundum alias virtutes, non requiritur, niſi E iudicium virtuoſi, extenſo tamen nomine iudicij, vt* dictum eſt: ſed in his quæ pertinent ad iuſtitiã, requiritur vlterius iudiciũ alicuius ſuperioris, qui vtrumq; valeat arguere, & ponere manum ſuã in ambobus. Et propter hoc iudicium ſpecialius ptinet ad iuſtitiam, quam ad aliquam aliam virtutẽ.

*q. 58. ar. 2. 9. & 10.

* In iſto art.

AD IIII dicendũ, ꝙ iuſtitia in principe quidem eſt ſicut virtus architectonica, quaſi imperans, & ꝑcipiens quod iuſtum eſt: in ſubditis aũt eſt tamq̃ virtus executiua, & miniſtrans. Et ideò iudicium, quod importat diffinitionem iuſti, pertinet ad iuſtitiam ſm̃ ꝙ eſt principaliori modo in præſidẽte.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſit licitum iudicare.

AD SECVNDVM ſic proceditr. Vr̃ ꝙ nõ ſit licitũ iudicare. Non. n. infligit pœna niſi ꝑ illicito: ſed[h] iudicãtibus imminet pœna, quam nõ iudicantes effugiunt, ſecundum illud Mat. 7. Nolite iudicare, ne iudicemini. ergo iudicare eſt illicitum.

¶2 Præt. Rom. 14. dicitur. Tu q̃s es, qui iudicas alienum ſeruum? ſuo domino ſtat, aut cadit: Dñs autem omnium Deus eſt. ergo nulli[h] homini licet iudicare.

¶3 Præt. Nullus hõ eſt ſine peccato, ſm̃ illud 1. Ioan. 1. Si dixerimus, q͞a pc̃m̃ non habemus, noſipſos ſeducimus: ſed peccanti[h] non licet iudicare, ſm̃ illud Rom. 2. Inexcuſabilis es homo omnis, qui iudicas. In quo. n. alterum iudicas, teipſum condẽnas, eadem. n. agis quæ iudicas. C ergo nulli eſt licitum iudicare.

SED CONTRA eſt, quod dicit Deut. 16. Iudices, & magiſtros cõſtitues ĩ oĩbus portis tuis, vt iudicẽt populum iuſto iudicio.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ iudiciũ intãtũ eſt licitũ, inquãtũ eſt iuſtitiæ actus. Sicut aũt ex* prędictis patet, ad hoc ꝙ iudiciũ ſit actus iuſtitiæ, tria reqrunt̃. Primo qdẽ, vt ꝓcedat ex inclinatione iuſtitiæ. Scd̃o, ꝙ ꝓcedat ex authoritate pſidẽtis. Tertio, ꝙ ꝓferat̃ ſm̃ rectã rõnẽ prudẽtię[m]. Qd̃cumq; aũt horũ defuerit, iudiciũ erit vitioſum, & illicitũ[a]. Vno qdẽ mõ, qñ eſt contra rectitudinẽ iuſtitiæ: & ſic dr̃ iudiciũ ꝑuerſum, vel iniuſtum. Alio mõ, qñ hõ iudicat in his, ĩ q̃bus[d] nõ hẽt authoritatẽ: & ſic dr̃ iudiciũ vſurpatũ. Tertio mõ, qñ deeſt certitudo rõnis, puta, cũ aliq̃s de his iudicat, q̃ ſũt dubia, vł occulta ꝑ aliquas leues coniecturas: & ſic dr̃ iudicium ſuſpicioſum, vel temerarium.

*Ar. prçc.

Conclu. m

D. 552.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ Dñs ibi ꝓhibet iudiciũ temerariũ, qd̃ eſt de intẽtione cordis, vel de alijs incertis, vt* Aug. dicit in libro de ſermone Dñi in mõte. Vel ꝓhibet ibi iudiciũ de rebus diuinis, de q̃bus cũ ſint ſupra nos, nõ debemus iudicare, ſed ſimpl̃r ea credere, vt * Hilarius dicit ſuꝑ Mat. Vel ꝓhibet iudiciũ qd̃ ñ ſit ex beneuolẽtia, ſed ex animi amaritudine, vt Chry. †dicit.

* Lib. 2. c. 28. to. 4.

*Ca. 5 in Mat. non procul a fi.

† Homil. 17 in opere imperfecto to. 2.

SVPER QV. LX. ART. II.

IN art. 2. quæſt. 60. omiſſo primo, dubium in reſponſione ad tertium occurrit ad hominem, & ſimpliciter. An iudex in peccato mortali etiã occulto conſtitutus, peccet iudicãs alios. Et eſt ratio dubij, q͞a author in 4. ſententiarum diſt. 19. q. 2. ar. 2. tenet affirmatiuã partem in prçlato eccleſiaſtico: & ratio eius ibi eſt, quia indignè vtitur officio prçlationis. Et additur ab alijs alia ratio, q͞a ſcilicet eſt ſuſpenſus quoad ſe, vt habetur ex capit. vltim. extra. De tempo. ordin. In hoc autem loco author indiſtinctè de iudice dicit, quòd ſi ꝓpter officiũ tenetur iudicare peccator, poteſt iudicare cum humilitate, abſq; quòd incurrat nouã damnationis cauſam, q̃uis ſe dãnabilẽ oſtendat alios iudicando.

¶ Ad dubiũ hoc ſimpliciter dicendũ eſt, quòd iudex, ſeu prælatus ſpiritualis, vtẽs officio ſuo in his q̃ non ordinis, ſed iuriſdictionis ſunt, q̃uis ſit ĩ peccato mortali, non peccat, ſaltem mortaliter, per ſe loquendo. Dico autem, per ſe loquẽdo, ad euitandum id qđ eſt per accidẽs, puta, deformitatem ſcandali, ſi peccatum eſt manifeſtum. Probat̃ autẽ quod dicimus ex eo, ꝙ macula peccati mortalis nõ cõtrariatur rectitudini requiſitę ad iudiciũ, lumini ſcilicet rationis, inclinationi ad tribuẽdum alteri ius ſuum, & authoritati iuriſdictionis. Stant enim hæc omnia cũ peccato mortali, ut patet, & Gentilium teſtimonia atteſtãtur. Quia tamen impedimentum nõnullum eſt peccatum mortale, pro quanto boni perſonam gerit alijs prælatus, qui bonus vere nõ eſt, ſi non humiliter exercet officium

Porrecta per totum.

334

Intra. ar. 3. & 6. & q. 67. ar. 1. Et 4. d. 48 coi. prin. Et Rom. 2. & c. 14. Et 1. corin. 4.

Ad II dicendū, q iudex conſtituitur vt miniſter Dei. vnde dicitur Deuterono. 1. Quod iuſtū eſt, iudicate. & poſtea ſubdit: Quia Dei eſt iudicium.

Ad III dicēdū, q illi, q ſunt in grauibus peccatis, nō debēt iudicare eos, q ſunt i eiſdē peccatis, vel minoribus, ut Chryſ. dicit* ſup illud Mat. 7. Nolite iudicare. Et pcipuè hoc eſt intelligēdū, qñ illa pctā ſūt publica, qa ex hoc gñatur ſcādalū i cordibus aliorū. Si aūt nō ſunt publica, ſed occulta, & neceſſitas iudicādi imineat pp officiū, pt cū humilitate, & timore vel arguere, vel iudicare. Vñ Aug. dicit in libro de ſermone Dñi in mōte Si inuenerim⁹ nos i eodē vitio eſſe, cōgemiſcamus, & ad pariter conādū inuitemus. Nec tñ pp hoc hō ſic ſeipſum condemnat, ut nouū cōdemnationis meritū ſibi acqrat: ſed quia condēnans aliū, oſtēdit ſe ſimiliter cōdēnabilem eſſe propter idem peccatum, vel ſimile.

ARTICVLVS III.

Vtrum iudicium ex ſuſpicione procedens, ſit licitum.

AD TERTIVM ſic pcedit. Vr q iudiciū ex ſuſpiciōe pcedēs, ñ ſit licitū. Suſpitio.n. vr eſſe opinio icerta de aliquo malo. vñ & Phi. in 6. Eth. ponit, q ſuſpicio ſe hēt & ad verum, & falſū: ſed de ſingularibus cōtingētib⁹ nō pōt hēri opinio, niſi incerta. cū ergo iudiciū humanū ſit circa humanos act⁹, q ſūt ī ſingularib⁹, & cōtingētib⁹, vr q nullū iudiciū eſſet licitū, ſi ex ſuſpicione iudicare nō liceret.

¶ 2 Præt. Per iudicium illicitū fit aliqua iniuria pximo: ſed ſuſpicio mala in ſola opinione hoīs conſiſtit, & ſic non vr ad iniuriā alterius ptinere. ergo ſuſpicioni iudiciū nō eſt illicitum.

¶ 3 Præ. Si ſit illicitū, oportet q ad iuſtitiā reducat, qa iudiciū eſt actus iuſtitiæ, vt dictū* eſt: ſed iniuſtitia ex ſuo gñe ſp eſt pctm mortale, ut ſupra* habitū eſt. ergo ſuſpicionis iudiciū eſſet ſp pctm mortale, ſi eſſet illicitū. ſed hoc eſt falſum, quia ſuſpicionis vitare non poſſumus, ut dicit* gloſ. Augu. ſuper illud 1. ad Cor. 4. Nolite ante tēpus iudicare. ergo iudicium ſuſpicioſum non vr eſſe licitum.

Sed contra eſt, qđ Chryſ. †ſup illud Matth. 7. Nolite iudicare &c. dicit. Dñs hoc mandato non phibet Chriſtianos ex bñuolētia alios corripere, ſed ne p iactātiā iuſtitiæ ſuæ Chriſtiani Chīanos deſpiciant, & ſolis plerunque ſuſpicionibus odiētes cæteros & cōdēnātes.

Respon. Dicēdū, q ſicut Tullius dicit ſuſpicio importat opinionē mali qñ ex leuib⁹ idicijs pcedit, & cōtingit ex trib. Vno qdē mō ex hoc, q aliqs ex ſeipſo mal⁹ eſt: & ex hoc ipſo quaſi conſcius ſuæ malitiæ, facilr de alijs malū opinat, ſm illud Eccle. 10. In uia ſtultus ambulans, cū ipſe ſit inſipiēs, oēs ſtultos æſtimat. Alio mō prouenit ex hoc, q aliqs male afficit ad alterū. Cū.n. aliqs cōtēnit, uel odit aliquē, aut iraſcit, uel iuidet ei, ex leuib⁹ ſignis opinat mala de ipſo: qa unuſqſq; facilr credit, qđ appetit. Tertio mō puenit ex lōga experiētia. vñ* Phil. dicit i 2. Rhet. q ſenes ſunt maximè ſuſpicioſi, qa multotiēs experti ſunt aliorū defectus. Primæ aūt duæ ſuſpicionis cauſæ, manifeſtè ptinēt ad pverſitatē affect⁹. Tertia uerò cā diminuit rōnē ſuſpicionis, iquātū experientia ad certitudinē pficit, q eſt cōtra rōnē ſuſpicionis. Et idō ſuſpicio uitiū quoddā importat: & quāto magis pcedit ſuſpicio, tantò magis eſt uitioſum. Eſt aūt triplex grad⁹ ſuſpiciōis. Primus qdē gradus ē, ut hō ex leuib. indicijs de bonitate alicuius dubitare icipiat: & hoc eſt ueniale, & leue pctm. Pertinet n. ad tētationē humanam, ſine qua uita iſta nō ducit, ut hr in gl.* ſup illud 1. ad Cor. 4. Nolite ante tps iudicare. Secūdus gradus eſt, cū aliqs pro certo malitiā alterius æſtimat ex leuib⁹ idicijs. Et hoc ſi ſit de aliquo graui eſt pctm mortale, inquātū nō ē ſine cōtēptu pximi. Vñ* glo. ibidē ſubdit. Si ergo ſuſpiciones vitare nō poſſumus, qa hoīes ſumus, iudicia tñ. i. diffinitiuas firmasq; ſententias cōtinere debem⁹. Tertius grad⁹ eſt, cū aliqs iudex ex ſuſpicione pcedit ad aliquē cōdēnādū, & hoc directè ad iniuſtitiā ptinet: vñ eſt pctm mortale.

Ad primum ergo dicendum, quòd in humanis actibus inuenitur aliqua certitudo, non quidem ſicut in demonſtratiuis, ſed ſecundum q

---

ciū iudicandi, ueniale peccatum incurrere videtur. Procedit namq; in actum moralē nō qualis debet. ¶ Ad dubiū autē hoc idē, pro quāto eſt ad hominem, dr, q author ſecutus alios in libris ſententiarū illa dixit, q poſt modum in Sūma correxit, ut patet hic, & inferius, ſcilicet in 3. p. q. 64. artic. 6. vt diffuſius in quæſtione ſpeciali de hoc declarauimus. ¶ Ad primā aūt obiectionē in oppoſitum dr, q indignè vti officio contingit dupliciter. ſ. priuatiuè, & cōtrariè. Et q exiſtēs in peccato mortali utit officio indignè priuatiuè, nō aūt cōtrariè quia, ſ. eſt priuatus cōditione, quā natus eſt habere, ut condignè iudicis officium ageret: non autē aliquid contrarium iuſto iudici, ut ſic. & pterea non oportet quòd peccet. ¶ Ad ſecundam verò dr, q magna differentia eſt inter vſum poteſtatis iuriſdictiōis, & poteſtatis ordinis: cū ad illum non eſt opus conſecratione, iſtū aūt nemo ſine cōſecratione habet. Et ppea aliud ē iudiciū de miniſtro vnius, & alterius: qnoniā miniſter Dei & Eccleſiæ ad actum ſanctæ poteſtatis debet eſſe ſanctus, & de tali loquit Decretalis illa. Miniſter autem ad actum iuſtum ſufficit quòd ſit iuſtus in opere.

SVPER QV. LX. ART. III.

IN ar. 3. ubi aſſignatur ſecundus gradus ſuſpicionis, diligenter aduerte, & caueas ne fallaris in illis verbis, Pro certo malitiā alterius æſtimat ex leuibus indicijs. Pōt ſiquidē dupliciter intelligi, primo, pro credulitate vnius partis, cum aliqua tñ hæſitatione admiſta. Secundo, p aſſertiua determinatione. verbi gratia. Video iuuenē cum inhoneſta muliere eun[illegible], & credo in mente mea illos ſimul velle peccare, atq; hoc tāquā uerum exiſtimans pertranſeo, uel admiror, ſumū; ita in mēte mea diſpoſitus, ut ſi egomet interrogarē meipſum, an iſta æſtimatio mea ſit apud me adeò uera & certa, q nō etiā credam, q forte falſa eſt æſtimatio iſta, rnderem q forte falſa eſt: ueruntamen mihi ſic vr. Tūc eſt credulitas firma nō ſimpliciter, ſed heſitationi admiſta. Si aūt eſſem ſic diſpoſitus, q rnderem, q mea æſtimatio eſt uera & certa, ut nullus dubitationi loc⁹ ſit, tūc ē aſſertiua determinatio. Senſus literæ non accipit æſtimationem pro certo primo mō, ſed ſecundo, ut & ly pro certo ſignificat, & [illegible] authoritas ſubiūcta teſtatur, q diffinitiuas ſententias prohibet. In primo ergo gradu ſuſpicionis locato totam latitudinem æſtimationis aliquo mō hæſitātis: & in ſecundo ſolā diffinitionē ſiuè intus, ſiuè extra fiat verbis citra tribunal [illegible] ante ſententiā iudicis, q coactiuā vim inniti hēt, pro quanto authoritatiuè fit. Et hoc nota p multis, q credunt ſe incidiſſe in temerariū iudiciū ex mala, quā concepe rūt, opinione pximis nec ſciūt diſcernere inter opinionē, q cū formidine aliqua alterius partis eſt, & iudiciū ex opinione nō natum, ſed temerè prolatū corde, & ore. ¶ In eodē articulo ad rñſionem ad primū aduerte, q certitudo in humanis actibus ſufficiens ad iudiciū iudicis, nō eſt certitudo euidētiæ: quoniā quantuncumque teſtes cōcurrant, & ppria hominis cōfeſſio de facto proprio, nō propterea euidens ſit

Margin notes:
* Homil. 24. nō remote a prin. t. 2.
D. 261. & 405. & 796. & 965.
* Lib. 2. c. 28. a medio. to. 4.
D. 529. & 640.
Porrecta per totum.
335 Locis sup. ar. 2. inductis. Et quol. 12. ar. 25. & li. 6. c. 3. tom. 5.
* Ar. 1.
* q. 59. ar. tic. 4.
* Tra. 90. in lo. circa med. tom. 9.
† Homil. 17. in opere imperfecto ſ prin. tom. 2.
* Libr. 2. Rhe. c. 13. parum a prin. t. 6.
Conclu. m
Conclu. p
* Eſt Au. tra. 50. in Io. parū ante mediū to. 9.
Conclu. t
* Eſt Au. loco nūc dicto circa medi.
Conclu. n

ſic intellectui hoc eſſe ab illo ꝑpetratũ, phẽ ſiquidẽ oẽs mẽtiri, A ſed eſt certitudo fidei: qm̃ idonei teſtes, & ꝓpria cõfeſſio, ſufficiẽtes cauſæ ſunt ad determinandũ intellectum nr̃m ad alterã partẽ contradictionis nõ uidẽdã, ſed indubiè tenẽdã in tali materia, ſ. in his quæ conſiſtunt in facto actuum humanorum.

¶ Scito ſecũdo, ꝙ author certitudinẽ in humanis poſſibilẽ, licèt declarauerit illã eſſe, q̃ eſt ꝑ idoneos teſtes, non tñ arctauit ad ſolã certitudinẽ ꝑ teſtes idoneos. Contingit. n. qñque ſine tali certitudine rectè iudicari, ut patet de iudicio Salomonis, 3. Regum. 3. q ex indicio pιæ cõmotionis ſuper occiſione infantis, iudicauit illã eſſe mrẽm. Sed aduerte, ꝙ hmõi Idicijs, licèt poſſit iudex quando oportet iudicãdo alicui ꝓdeſſe, non tñ alterũ criminis damnare: qm̃ in crimine puniẽdo omnia debẽt eſſe clara. Vnde Salomon licèt adiudicauerit infantem mulieri piæ, quod profuit utriq; filio ſcilicet & matri: non damnauit tamẽ per hoc alteram homicidij, ꝙ oppreſſiſſet filium. Ex quo namq; alia certitudo habere ñ potuit, debuit ex illo indicio iudex iudicare ĩ meliorẽ partẽ. Et ſimiliter põt, & debet qlibet iudex facere ĩ ſimilibus euẽtibus. In humanis ſiquidem oportet uti pro certo eo, quod cõmuniter creditur, quàmuis verè certum non ſit.

¶ In reſponſione ad tertium eiuſdem articuli aduerte, quòd quia leuia indicia non ſunt nata cauſare malam opinionẽ de proximo, & inter præcipua bona hominum computatur bona de ipſo opinio, quia humana gloria, cui diuitiæ non comparãtur, in hominum opinione conſiſtit: ideo accipiens ex leuibus indicijs ſiuè malam opinionem, ſiuè ultra opinionem iudiciũ D apud ſe malum, iniuriam facit illi tribuens illi de malo, quod ille non meruit, aut pluſquàm meruit. Hoc enim iniuſtum eſſe manifeſtè patet, & ex hoc proximũ indebitè deſpici, & ſi non affectu, facto tamen conſtat, dum malum iniuſtè æſtimatur. Verum tamen eſt, quòd quia opinio imperfectum quid eſt in genere cognitionis, & determinationis propter formidationẽ admiſſam, & iudicium temerarium de peccatis leuibus ratione materiæ imperfectum eſt: ideo nullum horum eſt peccatum mortale, ſed ſolummodo temerarium iudicium de mortali ex leuibus indicijs, vt in litera dicitur.

¶ In reſponſione ad tertium eiuſdem articu. 3. dubium occurrit, quo pacto uerificetur, quòd iudicium interius reducitur ad iudicium exterius, cum contingat ſæpe exterius iudiciũ fieri ſine animo iudicandi exterius. Vt frequenter. n. priuatæ perſonæ iudicant talem malum, contra quem tamen non cogitãt proferre ſententiam damnationis, & quandoq; ſi poſſent, non E proferrent.

¶ Ad hoc dicitur, quòd quemadmodum ad homicidij uitium, reducitur non ſolùm deſiderium occidendi aliquem, ſed etiã deſiderium, quòd aliquis moriatur, quàmuis nullo pacto vellet ipſum occidere: ita ad exterioris iudicij uitium reducitur, non ſolùm uelle dare damnationis ſententiam, ſed qualitercunque iniuſtè iudicans ex leuibus cauſis. Eiuſdem enim rationis eſt, iniuria temerarij iudicij intus, & extra: quamuis nõ ſit æquale nocumentum.

SVPER QV. LX. ARTIC. IIII.

IN art. 4. eiuſdem 60. quæſt. circa reſponſionem ad primum & ſecundum ſimul, dubium occurrit & de concluſione ſcili-

*q. 59. ar. 2. ad 5.

*In corp. art.

Porrecta per totum.

336

conuenit tali materiæ, puta, cũ aliquid ꝑ idoneos teſtes ꝓbatũ.

Ad II dicendum, ꝙ ex hoc ipſo, ꝙ aliquis malã opinionẽ habet de alio ſine cauſa ſufficiẽti, indebitè contemnit ipſum: & ideò iniuriatur ei.

Ad IIII dicendũ, ꝙ quia iuſtitia, & iniuſtitia eſt circa exteriores operationes, ut dictũ *ẽ, tunc iudiciũ ſuſpicioſũ directè B ad iuſtitiã pertinet, quando ad actũ exteriorẽ procedit: & tũc eſt peccatũ mortale, ut dictum *eſt. Iudicium aũt interius pertinet ad iuſtitiam, ſecundum ꝙ comparatũ ad exterius iudiciũ, ut actus interior ad exteriorẽ: ſicut concupiſcẽtia ad fornicationem, & ira ad homicidium.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum dubia ſint in meliorem partem interpretanda.

C AD QVARTVM ſic proceditũ. Videtur ꝙ dubia non ſint in meliorem partem interpretanda. Iudicium enim [h] magis debet eſſe de eo, quod in pluribus accidit: ſed in pluribus accidit, quòd aliqui male agant, qa ſtultorum eſt numerus infinit⁹, ut dicitur Eccleſ. 1. Proni enim ſunt ſenſus hominis ad malum ab adoleſcentia ſua, ut dicitur Gen. 8. ergo dubia magis debemus interpretari in malum, q̃ in bonum.

¶ 2 Præt. Augu. *dicit, ꝙ ille piè, & iuſtè uiuit, qui [h] rerũ integer eſt æſtimator in neutrã partem declinando: ſed ille, q interpretatur in melius quod dubiũ eſt, declinat in alteram partem. ergo non eſt faciendum.

¶ 3 Præt. Homo debet diligere proximũ, ſicut ſeipſum: ſed circa ſeipſum homo debet dubia[h] interpretari in peiorem partẽ, ſecundùm illud Iob 9. Verebar omnia opera mea. ergo uidetũ quòd ea, quæ ſunt dubia circa proximos, ſint in peiorem partem interpretanda,

Sed contra eſt, ꝙ Roman. 14. ſuper illud, Qui non manducat, manducãtem non iudicet, dicit * glo. Dubia in meliorem partem ſunt interpretanda.

* Lib. 1. de doc. Chriſtia. c. 27. in princi. tom. 3.

*Eſt Aug. libr. 2. de ſermo Domi. ĩ monte c. 28. ante mediũ, tom. 4.

cet q̃d melius eſt, ꝙ aliqs frequẽter fallatur, habẽdo bonã opinionẽ de malo hoĩe, q̃ ꝙ rarius fallatur habẽs malã opinionem de aliquo bono: & de illius rõne, qa ex hoc fit iniuria alicui, nõ aũt ex primo. De concluſione quidẽ, quia iudicium in materia morali ut in pluribus, uerũ eſt habendum pro uero abſolutè, & conſequenter amplectendũ ut meli⁹: ſed iudiciũ q̃ rarius fallitur eſt uerũ, ut ĩ pluribus ergo. De ratione uero, quia falſum eſt ꝙ ille q frequẽter fallitur in bona opinione ulli noceat. Nã nocet ſibi ipſi, implẽdo animã ſuã falſis opinionib. peius eſt aũt nocere ſibi, quàm alteri.

¶ Et ſi cõtra hoc afferatur ꝙ in litera dr̃, ꝙ falſum iudiciũ de bono alterius nõ ptinet ad malũ intellectus iudicãtis, ſed ad bonũ affectũ ipſius: ſicut nec ad ꝑfectionẽ intellectus ſcd̃m ſe ptinet cognitio ſingulariũ contingẽtiũ, magnũ augetur dubiũ, tum qa licèt ad ꝑfectionẽ intellectus ſecundùm ſe, nõ ꝑtineat cognoſcere ueritatem contingentiũ ſingularium: ptinet tñ ad perfectionem intellectus, ut extenditur ad operationem, hoc eſt, ꝙ licèt ueritas ſingularium contingẽtium non ſit de ꝑfectione intellectus ſpeculatiui, eſt tamen de perfectione intellectus practici. Intellectus enim extẽſione fit practicus, ut dicitur in tertio de Anima. Patet autẽ quod dicimus, Et ſimpliciter: quia ad prudentiam requiritur memoria præteritorum, & intelligentia præſentium, & prouidentia futurorum. Et ad hominem: Nam author inferius in tertia parte queſtio. 11. art. primo ad tertium hoc expreſsè dicit. Conſtat autẽ quòd iudicium, de quo eſt ſermo, ad intellectum practicum ſpectat. ergo falli in huiuſmodi, contra perfectionem eſt eius, & prudentiæ nocet. Et ulterius ſequitur, quòd impertinenter litera attulit ad propoſitum, quòd cognoſcere ueritatem contingentium ſingularium non pertinet ad perfectionem intellectus ſecundùm ſe, id eſt ſpeculatiui. Nam ſermo eſt de intellectu practico: Tum quia non ualet argumẽtum, Cognoſcere ueritatem ſingularium contingentium non pertinet ad ꝑfectionem intellectus. ergo errare circa hæc non eſt malum intellectus: quoniam error de ratione ſua ponit malum in intellectu errante. Sicut non ualet, Videre columnas Herculis, non eſt de perfectione uiſus. ergo male uidere ipſas nõ ſpectat ad imperfectionem uiſus: ſed benè ualet, ergo carere taliũ cognitione, non ponit malum in intellectu.

¶ Ad euidentiam huius rei, ſciendum eſt, quòd dubia in meliorem partem interpretanda eſſe, dupliciter intelligi poteſt, ſcilicet negatiuè, & poſitiuè. Et ſi intelligatur negatiuè, ſenſus eſt, quòd dubia non ſunt in deteriorem partẽ interpretãda: & ſic intellecta hæc propoſitio eſt ueriſſima, ac certiſſima. Et ꝑ hunc ſenſum Dominus negatiuè præcepit Matt. 7. Nolite iudicare. & Apoſtolus ad Corinth. Qui non manducat, manducantem non iudicet. Et dum negatiuè ſeruatur hæc regula, fit ut ſi quando occurrat factum dubij iudicij, de proximo, in eadẽ perſiſtamus opinione de illo proximo, in qua prius eram⁹ verbi gratia. Habebam Ioãnem pro uiro ſobrio, inuenio poſtmodum ipſum bene comedentem, & bibẽtem, nõ moueor ex hoc facto ad iudicandum, quod necesſitate ductus ſanctè facit, ꝙ eſſet in meliorem partem interpretari: nec ad dubitãdum de ſobrietate eius, quod eſſet in peiorem partẽ declinare. ſed perſiſto in prima opinione immotus, hoc eſt. n. in meliorẽ partem

RESPON. Dicendum, ꝙ ſicut dictũ eſt, * ex hoc ipſo ꝙ aliqs habet malam opinionẽ de alio abſq; ſufficienti cã, iniuriat̃ ei, & contẽnit ipſum. Nullus autẽ dẽt aliũ cõtẽnere, uel nocumẽtũ quodcunq; inferre, abſq; cã cogente. Et ideò ^m ubi non apparẽt manifeſta indicia de malitia alicuius, debemus eum ut bonum habere, in meliorẽ partẽ interp̃tando qđ dubium eſt.^n

G

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ poteſt contingere ꝙ ille, qui in meliorẽ partem interp̃tatur frequentius fallitur: ſed melius eſt, ꝙ aliqs frequẽter fallatur, habẽs bonã opinionem de aliquo malo hoĩe, q̃ ꝙ rarius fallatur, habens malã opinionẽ de aliquo bono: qa ex hoc fit iniuria alicui, non autem ex primo.

H

AD II dicẽdũ, ꝙ aliud eſt iudicare de rebus, & aliud de hominibus. In iudicio .n. in quo de rebus iudicamus, nõ attẽdit̃ bonũ, uel malũ ex parte ipſius rei, de qua iudicamus, cui nihil nocet qualitercunq; iudicemus de ipſa: ſed attendit̃ ibi ſolũ bonũ iudicãtis, ſi verè iudicet, uel malũ ſi falſo: quia uerũ eſt bonum intellẽs, falſum aũt eſt malũ ipſius, ut dr̃ in * 6. Ethi. & iõ unuſquiſq; dẽt niti ad hoc, ꝙ de rebus iudicet ſm ꝙ ſũt: ſed in iudicio, quo iudicamus de hominibus, præcipuè attendit̃ bonũ & malũ ex parte eius de quo iudicatur, q̃ in hoc ipſo honorabilis habetur, quòd bonus iudicatur: & contemptibilis, ſi iudicetur malus. Et ideò ad hoc potius tendere debemus in tali iudicio, quòd hominem iudice-

I

K

mus bonum, niſi manifeſta ratio in cõtrarium appareat. Ipſi aũt homini iudicanti falſum, iudiciũ, quo benè iudicat de alio, non pertinet ad malum intellectus ipſius: ſicut nec ad eius pfectionem pertinet ſecundùm ſe cognoſcere ueritatem ſingularium cõtingentium, ſed magis pertinet ad bonum affectum.

AD III dicendũ, ꝙ interpretari aliquid in deteriorem, vel meliorem partem cõtingit dupliciter. Vno modo, per quãdã ſuppoſitionem: & ſic cum debemus aliquibus malis adhibere remedium ſiuè noſtris, ſiuè alienis, expedit ad hoc, ut ſecurius remedium apponatur, ꝙ ſupponat̃ id quod eſt deterius: quia remediũ, quod eſt efficax cõtra maius malum, multò magis eſt efficax contra minus malum. Alio modo, interpretamur aliquid in bonum, uel malũ, diffiniendo, ſiuè determinando: & ſic in rerum iudicio debet aliqs niti ad hoc, ut interpretet̃ vnũquodque, ſecundum quod eſt. In iudicio autem perſonarum, ut interpretetur in melius, ſicut dictum eſt.*

ARTICVLVS V.

Vtrum ſit ſemper ſecundùm leges ſcriptas iudicandum.

AD QVINTVM ſic procedit̃. Vr̃ ꝙ non ſit ſp ſm leges ſcriptas iudicãdũ. Semper .n. vitandũ eſt iniuſtũ iudicium: ſed quandoque leges ſcriptę continent iniuſtitiã, ſecundùm illud Iſa. 10. Væ qui cõdunt leges iniquas, & ſcribentes, iniuſtitiam ſcripſerũt. ergo non ſemp eſt^h ſm leges ſcriptas iudicandum.

interpretari negatiuè. Et iuxta hũc ſenſum, nullũ imminet periculũ falſi iudicij, & oẽs difficultates motæ locũ nõ hñt: nam nullũ ibi fit nouũ iudiciũ, dũ negatiuè interp̃tamur dubia in meliorẽ partẽ. Si aũt intelligat̃ poſitiuè, ſ. ꝙ dubijs occurrẽtib⁹ de proximo, hæc interp̃tatio in partẽ meliorẽ, tũc eſt ſenſus, ꝙ qñ factũ aliqd à proximo occurrit dubiũ, quo animo factũ ſit, faciẽdũ eſt de nouo iudiciũ opinatiuũ, ꝙ bono aĩo fecerit. Sed regula hæc in hoc ſenſu dupliciter põt accipi. Primo ut ſit regula docẽs, qđ abſolutè facere debemus in tali occurſu, ut ſ. doceat, ꝙ bonũ ẽ qñ occurrũt nobis hæc dubia, pꝛũpere in actũ opinionis bonæ đ proximo, interp̃tãdo ꝙ bono animo fecerit, excuſando illũ, & huiuſmodi. Et ſic ego ñ intelligo regulã iſtã eſſe ſecũdũ rectã rationẽ: qm̃ recta rõ ſi tradit, ꝙ ex obiecto neutrali gñetur, aut ſumat̃ opinio declinans ad alterã partẽ, ſed ꝙ neuter p̃ſeruet̃ intellectus. Nulla rurſus rõ ſuadet, ut occurſus ambigui facti alterius obliget me ad bñ opinãdum de ipſo, cũ nõ teneat̃ ẽe ad aliquid opinãdũ de ipſo in particulari, ſicut nec ad diligẽdũ, vt patet ex ſupra dictis in tractatu de charitate. Boni demum rõnẽ nõ hẽt, ut abſq; neceſſitate, aut pietate aliqua exponã intellectũ meum periculo falſitatis ſępius incurrẽdæ. Non eſt igit̃ ſenſus iſte poſitiuus ſumendus abſolutè, & ſimpliciter. Aliõ verò mõ ſumi põt ſenſus iſte ex ſuppoſitione, ſ. ſi iudicãdum eſt. ita ꝙ regula iſta doceat, ꝙ dubia ĩ meliorẽ partẽ ſunt interp̃tanda, ſi iudicandum eſt, ſi oportet iudicari. Et hic eſt uerus ſenſus hui⁹ regulæ, prout hic diſputat̃, & intẽdit̃ in litera. & hẽt motas difficultates: & propterea declarare eas oportet. De præcipua autẽ difficultate, ꝙ homo interpretando in meliorem partem, incurrit, ut frequentius, falſitatẽ, recolendum eſt, ꝙ intellectus practicus in moralibus dupliciter concurrit, ut cognoſcens, & ut dirigens, & ꝙ non eodem modo uerus eſt ut cognoſcens, & dirigẽs, ſed diuerſo. Nam ut cognoſcens, uerus eſt per conformitatem ad rẽ cognitam, ſicut intellectus ſpeculatiuus. Ab eo enim ꝙ res eſt, uel non eſt, oratio dicitur uera, uel falſa: ſed ut dirigens, uerus eſt per conformitatem ad appetitum rectum, ut dicitur in 6. Eth. & in præcedenti libro 57. quæſt. declarauimus. His etenim ſi iungamus quæ in litera dicuntur, ꝙ interpretari in meliorem partem ſpectat ad affectum, ſeu appetitum rectum, & hẽt pluries annexam falſitatem, facile eſt deducere, quòd huiuſmodi interp̃tatio in meliorẽ partem nocere põt intellectũ ut cognoF ſcens eſt, p quãto falſam cognitionẽ qñq; ingeret: ſed prodeſt intellectui, ut dirigens eſt, qa facit ipſum dirigere cõformiter ad appetitũ rectũ, atq; p hoc intellectũ, ut dirigẽtẽ eſſe verũ. Et ſi cũ his recordatus fueris, ꝙ intellectus practicus non differt à ſpeculatiuo in ueritate cognitionis, ſed directionis, & hoc eſſe illi propriũ, inferes ꝙ in hmõi interp̃tatione, licet qñque inſecat̃ falſitas cognitionis, ſp inuenit̃ uerũ in intellectu practico, inquantũ practicus eſt, pp ueritatẽ directiuã. Et qm̃ notitia moralũ ad hoc ordinat̃, non ut cognoſcamus, ſed ut operemur, ut dr̃ in 2. Ethi. iõ maiori in periculo uerſatur q̃ intellectus, ꝙ dirigere contrariatur intellectui ut dirigenti, q̃ in id, quod contrariat̃ intellectui ut cognoſcẽti: ut in litera ſ. Tho. deſcribitur.

¶ Ad obiecta igit̃ deſcendẽdo, & dubium de concluſione dico, ꝙ ex malo ſenſu literæ procedit. Nã aliud eſt dicere, ĩ dubijs iudiciũ in meliorẽ partẽ eſſe falſum ut in pluribus, & aliud eſt dicere, in dubijs iudiciũ in meliorẽ partẽ eſſe falſum pluries, q̃ in deteriorẽ partẽ. Primũ ſiquidẽ dictũ ſignificat, ꝙ abſolutè eſt falſum vt in pluribus: ſecundũ aũt nõ ſignificat hoc, ſed ſignificat ꝙ cõparãdo numerũ falſitatũ incidentiũ pro peiore parte, ille numer⁹ eſt maior, cum cuius cõparatiua ueritate ſtat ꝙ abſolutè loquẽdo, neutra declinatio in dubijs eſt uera ut in pluribus: quoniã dubia neutra ſunt ex natura ſua. Vñ cum argumentum procedat ex primo dicto, & litera nõ illud, ſed ſecundum dicat, patet reſponſio, quod falſa eſt minor.

¶ Ad dubiũ uerò de ratione dicitur, quãtum ad pręſentem literam ſpectat, quod author intendit, ꝙ nulli alteri nocet, quoniam iniuſtitia non eſt ad ſeipſum. Quãtum uerò ad difficultatem materiæ huius abſolutè, dicitur, quòd negari non põt, quin falſa opinio noceat ſibiipſi aliquantum, cum falſum cõtrarietur uero, quod eſt bonũ intellectus: & bono ex neceſſitate contrarietur malum, ut dicitur in prædicamẽtis. Sed cõparando duo mala occurrẽtia, ſ. pluries falli in huiuſmodi ſingularibus cum bono affectu ad proximum, & minus falli cum iniuria proximi, dicimus quòd minus malum eſt primum, q̃ ſecundum. Et quia de duobus malis minus eſt eligendum, ſi oportet alterum eligere: ideo melius eſt frequentius falli cum bona opinione. Et ſi contra hoc inſtetur, quia in litera non dicitur minus malum, ſed melius eſt, quod aliquis frequenter fallatur: reſpondetur primo quod ly, melius, non poteſt ſumi in hac comparatione, niſi abuſiue, quoniam compa-

*Ar præc. ad 2.

Conclu. m

*Lib. 6. Ethi. ex c. 2 colligitur tom. 5. Et lib. 6. Meta. text. 8. habet̃ expreſſe tomo 5.

*In corp. ar. & ad 2

Porrecta per totam.

337

I it. art 6. cor.

¶ 2 Præt. Iudicium oportet eſſe de ſingularibus euentibus: ſed nulla lex ſcripta põt oẽs ſingulares euentus cõprehẽdere, vt patet per Philo.* in 5. Ethic ergo videtur quòd nõ ſemper ſit ſm[h] leges ſcriptas iudicandum.

¶ 3 Præt. Lex ad hoc ſcribit, vt ſententia legiſlatoris[h] manifeſtetur: ſed qñq; contingit ꝙ ſi ipſe legiſlator pſens eſſet, aliter iudicaret. ergo non eſt ſemper ſm leges ſcriptas iudicandum.

Sed contra eſt, ꝙ Augu. dicit in* lib. de vera rel. In iſtis tẽporalibus legibus, q̃q̃ de his homines iudicent, cũ eas inſtituerint: cũ tñ fuerint inſtitutæ, & firmatæ, non licebit iudicibus de eis iudicare, ſed ſm ſeipſas.

C Respon. Dicendũ, ꝙ ſicut dictũ eſt*, iudiciũ nihil aliud eſt, q̃ quædã diffinitio, vel determinatio eius qđ iuſtũ eſt. Fit aũt aliqđ iuſtũ dupľr, vno mõ ex ipſa natura rei, qđ dr̃ ius naturale: alio mõ ex quodã cõdicto inter hoĩes, qđ dr̃ ius poſitiuum, vt ſupra habitũ eſt*. Leges aũt ſcribuntur ad vtriuſq; iuris declarationem, aliter tamẽ, & aliter. Nã legis ſcriptura, ius quidẽ naturale cõtinet, ſed nõ D inſtituit: non[h] enim hẽt robur ex lege, ſed ex natura. Ius aũt poſitiuũ ſcriptura legis & cõtinet, & inſtituit dans ei authoritatis robur. Et ideò[m] neceſſe eſt ꝙ iudiciũ fiat ſm legis ſcripturã*, alioqn iudiciũ deficeret vel à iuſto naturali, vľ à iuſto poſitiuo.

Ad primum ergo dicẽdũ, ꝙ lex ſcripta, ſicut nõ dat robur iuri naturali, ita nec põt ei⁹ robur minuere, vel auferre: quia nec volũtas hoĩs põt immutare naturam. Et iõ ſi ſcriptura legis cõtineat aliqd cõtra ius naturale, iniuſta eſt, nec hẽt vim obligãdi. Ibi. n. ius poſitiuũ locum hẽt, vbi quãtũ ad ius naturale, nihil differt vtrũ ſic, vel aliter fiat, ſicut ſupra habitum* eſt. Et iõ nec tales ſcripturæ leges dicuntur, ſed potius legis corruptiones, ut ſupra dictũ eſt*: & ideo ſm eas non eſt iudicandũ.

Ad ii dicendũ, ꝙ ſicut leges iniquæ ſm ſe cõtrariantͤ iuri naturali vel ſp, vel vt in pluribus: ita ẽt leges q̃ ſunt rectè poſitę, in aliqbus caſibus deficiũt, in quibus ſi ſeruarentͤ eſſent cõtra ius naturale: & iõ in talibus nõ eſt ſm literã legis iudicãdũ, ſed recurrẽdũ ad æqtatẽ, quã intẽdit legiſlator. Vñ Iuriſperit⁹* dicit. Nulla rõ iuris, aut æqtatis benignitas patiͭ, vt q̃ ſalubriter ꝓ vtilitate hominũ introducuntͭ, ea nos duriore interpretatione cõtra ipſorũ cõmodũ ꝓducamus ad ſeueritatem: & in talibus etiã legiſlator aliter iudicaret, & ſi cõſideraſſet, lege determinaſſet. Et per hoc pa

---

comparatio fit ad aliud manifeſtè malum, s. iniuriam ꝓximi. A Non ergo inconueniens eſt exponere hic, melius, in cõparatione ad aliud, ideſt, minus malum. Rñdetur ſecundo, ꝙ licèt cõparatio ſit abuſiua, ſicut cum dr, Nix eſt albior coruo, & eligere falſam opinionem ſit malum moraliter: exponere tñ ſe periculo incurrendi falſam opinionem qñ oportet, non eſt malũ moraliter: ſic aũt docet regula iſta. Nam qui vtitͬ regula iſta, Non niſi oporteat iudicare, in meliorẽ partẽ declinat, nõ eligẽdo falſam opinionẽ, ſed periculũ incurrendi falſam opinionem ꝑponit certæ iniuriæ proximi: quia is q in deteriorẽ partem interpretatͬ, quantũ eſt ex parte ſua, facit abſque dubio illi iniuriã, iudicans illũ malum ex dubio, etiam ſi diuinaret verum. quoniam hoc eſt per accidens. & hic ſenſus eſt ampleƈtẽdus. Reſponſio autem ex litera ſumpta, & confortata, ſi vt in litera hac iacet, afferatͬ, ad hoc deſeruit, ꝙ falſitas hmõi non eſt malum intellectus ſecũdum ſe. Iniquitas autem huiuſmodi eſt malũ affectus ſecundum ſe. igitur hoc eſt vitandum, & de illo non curandũ, quando oportet, ut dictũ eſt. Vnde ad cætera obiecta, quæ procedunt, ac ſi author ex hac propoſitione, Cognoſcere veritatẽ ſingularium contingentium, non ꝑtinet ad ꝑfectionẽ intellectus ſecundum ſe, intẽderet inferre, quòd falli in huiuſmodi nullo modo eſt malũ intellectus, qđ author nõ intendit, ut ex iã prædictis iam patet. non oportet aliter reſpondere. Ipſe enim licèt huiuſmodi falſitatem pertinere ad malum intellectus non ſecundum ſe, ſed vt extenditur ad opus, ideſt, practici, ſicut etiam male uidere columnas Herculis (ſi non ex mala diſpoſitione organi prouenit) non pertinet ad imperfectionem uiſus ſecundũ ſe, quàmuis aliquod malum uiſus in actu ſit. Nec intendit arguere, nec arguit ex illa propoſitione[c], ut obiectio ultima accepit: ſed intendebat ſolum monſtrare, quòd ſicut uerum in huiuſmodi E eſt extra latitudinem boni intellectus ſecundum ſe: ita etiam falſum in huiuſmodi, eſt extra latitudinem mali intellectus ſecundum ſe: ac per hoc, ut dictum eſt, paruipendendum eſt quando oportet. Et ex hoc patet, quòd non impertinenter, ſed ad propoſitum fuit afferre, cum diſcutitur nocumentum falſi iudicij, bonum & malum intellectus ſecundum ſe, quoniam malum intellectus ſecundum ſe eſt omnino uitandum: malum autem intellectus ſecundum quid, facile poteſt tolerari. Illud, & illius periculum eligere, malum moraliter eſt: hoc eligere licèt malum moraliter ſit, illius tamen periculo ſe exponere pro uitanda iniuria proximi, iuſtitia eſt, ut hic docemur.

¶ In eodem articulo in reſponſione quoque ad ſecundum, nota Nouam illius diſtinctionis exercitium, ſcilicet, Aliud eſt iudicium de rebus: aliud de hominibus. Nam ad iudicium de rebus ſpectat rem de re dicere: ad iudicium de hominibus, ſeu perſonis ſpectat malum, uel bonum de perſona dicere. Vnde ſi uideo perſonam agentem ante ſe onerarium iumentum, & maledicentem, ut a multis fieri ſolet, Vade in malam horam & ſimilia, & ego puto, quòd actus ille ſit peccatum mortale non propter intentionem iſtius, ſed abſolutè puto, quaſi actus ille ex genere ſuo ſit peccatum mortale, propterea concipio indubie illius peccatum mortale iudicium iſtud, falſum non ſpectat ad iudicium de perſonis, ſed ad iudiciũ de rebus: quoniam in ueritate nõ iudicatur perſona, ſed actus ipſe ſecundum ſe, ita quòd dicit rem de re, ſcilicet eſſe peccatum mortale de illo actu. uerò uidero aliquam perſonam ornatam, & indubiè iudico illam ſe ornaſſe impudicitiæ cauſa, ad iudiciũ de ꝑſonis hoc ſpectat: dico enim de perſonali intentione eſſe impudicã. Et ſimiliter ſi uideo furtũ commiſſum, aut domum combuſtam ignoto actore, & iudico Ioannem hoc patraſſe, nam etiam tunc de perſona enuntio eſſe actorem, ſcilicet directè, quòd abſque perſonæ contemptu indebito non fit, ex quo non conſtat perſonã illam in hoc peccaſſe. Ex quibus collige, quòd iudicium de perſonis eſt ſolũ iudicium de corde, ſeu intentione alterius, aut de applicatione ꝑſonæ ad hãc actionem. Actus autem ipſos &c. etiam ſingulariter iudicare, ſpectat ad iudicium de rebus. Et propterea cũ iudicamus, quod facere hoc, uel illud, uel factum tale eſt, uel non eſt peccatum mortale, etiam ſi erramus, non peccamus iudicio temerario, nec iniuriam alicui facimus: quoniam de rebus ipſis diiudicamus, in quo iudicio, ut in litera dicitur, in neutram partem eſt declinandum, ſed ſoli eſt ueritati innitendum.

¶ In reſponſione ad tertium diligenter nota diſtinctionem literæ, de duplici modo interpretãdi in priorẽ peiorem, ſcilicet per modum diffinitionis, & per modum ſuppoſitionis, & ſcito, ꝙ quo ad actum cautelæ, & remedij, & huiuſmodi, omnia ſupponenda ſunt in peiorem partem. Si enim uidero pauperem, non diffinio eum furem, ſed cuſtodio res meas, ac ſi eſſet fur. Et ſimiliter ſi uideo iuuenem deambulantem, non iudico eum adulterum, caueo tamen ac ſi eſſet adulter, & ſic de alijs. Quo ad actum uero punitionis, quoniam iudicium ſequitur, in meliorem partem omnia interpretanda ſunt. Et ſic regula dicta ſimul & ſemel reddit nos iuſtos erga proximos iudicandos, & prudentes ad cauendum, cuſtodiendum, ac prouidendum. Quod enim cauet, cuſtodit, ac prouidet in maiori malo, conſequens eſt, ut magis ualeat in minori, ut in litera dicitur. Et ex iſta regula, prælati debent ſubditos, ſubditaſque ex dubijs factis non malitiæ arguere, aut punire, ſed bonam de eis opinionem, ut prius habere, & tamen cautelas, cuſtodias, remediaque adhibere ac ſi mali eſſent: prouidè tamen ne aliquid fiat, quod famæ proximi deroget: hoc enim eſſet iniuria illi, quod in dubijs uitandum eſſe dictum eſt.

Marginal notes:
* Li. 6. ca. 10. tom. 5.
* Ca. 31. a med. t. 1.
* Ar. 1. huius quæſ.
* q. 57. artic. 2.
Conclu. m
* q. 57. artic. 2.
* 1. 2. q. 95 art. 2 1.
* In digeſto veteri. lib. 1. tit. 3. lege 24.

tet reſponſio ad Tertium.

ARTICVLVS VI.

Vtrum iudicium per vſurpationem reddatur peruerſum.

ADSEXTVM ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ iudiciũ ꝑ vſurpationẽ nõ reddatꝰ puerſum. iuſtitia.n.eſt rectitudo q̃dã in agẽdis: ſed nihil deperit veritati à quocũq; dicatur, ſed à quocũq; eſt^h accipienda. ergo ẽt nihil deperit iuſtitię, à quocũq; iuſtũ determinetur, qđ ꝑtinet ad rõnẽ iudicij. G

¶2 Præt. Pc̃tã punire ad iudiciũ ꝑtinet: ſed aliq laudabiliter leguntꝰ pc̃tã puniſſe, q tñ^a authoritatẽ nõ hẽbãt ſup illos quos puniebãt. ſicut Moyſes occidẽdo Aegyptiũ, vt habet Exod.2. & Phinees filius Eleazari, Zambri filiũ Salumi, ut legit Nu.25. & reputatum eſt ei ad iuſtitiã, vt dr̃ in Pſalm. ergo vſurpatio iudicij non ꝑtinet ad iniuſtitiã.

¶3 Præt. Poteſtas ſpiritualis^b diſtinguitꝰ à tẽporali: ſed qñq; plati habẽtes ſpiritualẽ poteſtatẽ, intromittũt ſe de his, q̃ ꝑtinent ad ſæcularem poteſtatẽ. ergo uſurpatũ iudiciũ nõ eſt illicitũ. H

¶4 Præt. Sicut ad rectè iudicandũ reqritꝰ authoritas, ita ^h ẽt & iuſtitia iudicãtis, & ſcientia, ut ex ſupradictis* patet: ſed nõ dicitur iudicium eſſe iniuſtum, ſi aliqs iudicet non habens habitũ iuſtitiæ, uel non habens ſciẽtiam iuris. ergo etiam neq; iudiciũ vſurpatũ, quod fit per defectũ authoritatis, ſit iniuſtũ. I

SED CONTRA eſt, quod dicitur Ro.14. Tu quis es, qui iudicas alienum ſeruum?

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ cum iudicium ſit ferẽdũ ſm̃ leges ſcriptas, ut dictũ* eſt, ille, q iudiciũ fert, legis dictũ quodammodo interpretatꝰ, applicando ipſum ad particulare negotiũ. Cum aũt eiuſdẽ authoritatis ſit legẽ interpretari, & legẽ cõdere, ſicut lex cõdi nõ põt niſi publica authoritate: ita nec iudiciũ ferri põt niſi publica authoritate, q̃ qdẽ ſe extẽdit ad eos, q cõitati ſubduntur. Et iõ ^m ſicut iniuſtũ eſſet, ut aliqs cõſtringeret aliũ ad legẽ ſeruãdã, q̃ non eſſet publica authoritate ſancita: ita ẽt iniuſtũ eſt, ſi aliqs compellat aliquẽ ferre iudiciũ, qđ K

F publica authoritate non fertꝰ.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ pronuntiatio veritatis nõ importat cõpulſionẽ ad hoc, ꝙ ſuſcipiatꝰ: ſed liberũ eſt vnicuique eã recipere, vel non recipere ꝓut ult, ſed iudicium importat quãdã impulſionẽ. Et iõ iniuſtũ eſt, ꝙ aliquis iudicetur ab eo q publica authoritatẽ nõ habet.

AD II dicẽdũ, q Moyſes vr̃ Aegyptium occidiſſe, quaſi ex inſpiratione diuina authoritatẽ adeptus, ut vr̃ per hoc, quod dr̃ Act.7. ꝙ percuſſo Aegyptio æſtimabat Moyſes intelligere fratres ſuos, qm̃ Dominus per manum ipſius daret ſalutẽ Iſr. Vel põt dici, ꝙ Moyſes occidit Aegyptiũ defendẽdo eum, qui iniuriã patiebatꝰ, cũ moderamine inculpatæ tutelæ. Vñ Ambr.* dicit in lib. de Offic, ꝙ qui non repellit iniuriã à ſocio cũ põt, tã eſt in uitio, q̃ ille qui facit, & inducit exemplum Moyſi. Vel poteſt dici ſicut dicit Augu.* in quæſtionibus Exod. ꝙ ſicut terra ante utilia ſemina herbarum inutiliũ fertilitate laudatur: ſic illud Moyſi factũ uitioſum q-dẽ fuit, ſed magnæ fertilitatis ſignũ gerebat, inquantũ.ſ.erat ſignũ uirtutis eius, qua populũ liberaturus erat. De Phinees autẽ dicendũ eſt, ꝙ ex inſpiratione diuina zelo Dei commotus hoc fecit. Vel qa licẽt nõdũ eſſet ſummus Sacerdos, erat tamen filius ſummi Sacerdotis, & ad eum hoc iudicium pertinebat, ſicut & ad alios iudices, quibus hoc erat præceptum.

AD III dicendũ, ꝙ poteſtas ſæcularis ſubditur ſpirituali, ſicut corpus animæ. Et ideò non eſt uſurpatum iudicium, ſi ſpiritualis prælatus ſe intromittat de temporalibus, quantum ad ea, in quibus ſubditur ei ſæcularis poteſtas, uel quæ ei a ſæculari poteſtate relinquuntur.

AD IIII dicẽdũ, ꝙ habitꝰ ſciẽtię, & iuſtitię ſũt ꝑfectiones ſingularis ꝑſonæ: & iõ ꝑ eorũ defectũ nõ dr̃ uſurpatũ iudiciũ, ſicut per defectũ publicæ authoritatis, ex qua iudiciũ uim coactiuã habet.

QVAESTIO LXI.

De partibus Iuſtitiæ, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE cõſiderandum eſt de partibus iuſtitiæ. Et primò, de partibus ſubiectiuis, q̃ ſunt ſpecies iuſtitiæ, ſ. diſtributiua, & commutatiua. Se

SVPER QV. LX. ART. VI.

Porrella g ii totum.
338
Supra ar. 2. cor. & Iſta q.67. ar.1. Et 4. diſt.17.q. 3.ar.3.q. 4. Et d.48 q.1. ar.1. or.

OMiſſo articu. 5. de cuiꝰ materia quoad ſubditos in p̃cedenti lib. dictũ eſt, in ſexto art in reſpõſione ad tertiũ aduerte, ꝙ author ex Decretali, Solitæ benignitatis, De maio. & ob. aſſumens id, ꝙ poteſtas temporalis ſubditur ſpũali, ſicut corpus aĩæ, duos modos aſſignat, quibus poteſtas ſpiritualis ĩtromittit ſe de temporalibus, quorum primus conuenit poteſtati ſpirituali ex natura ſua: ſecundus autem cõuenit ei ex alio, ſcilicet ex ipſa ſeculari poteſtate.

¶Ad euidentiam aũt aſſumpti, ſcito ex ſecundo de Aĩa, ꝙ aĩa præeſt corpori in triplici gñe cauſæ, ſ. effectiuè, qa efficit corporeos aĩalis motus: formaliter, qa eſt illius forma: & finaliter, qa corpus eſt pp aĩam. Et ſimile eſt ꝓportionaliter de poteſtate ſpũali reſpectu poteſtatis ſæcularis. eſt ſiquidẽ ut forma illius, & mouẽs, & finis. *Manifeſtum* eſt.n. ꝙ ſpirituale eſt formale reſpectu corporalis, ac ꝑ hoc poteſtas diſponens de ſpiritualibus eſt formalis reſpectu poteſtatis diſponentis de ſęcularibus, q̃ corporalia ſunt. Indubiè quoq; liquet, ꝙ corporalia, & tẽporalia ſunt pp ſpũalia, & æterna, atq; ad illa ordinantur ut ad finẽ. Et qm̃ altior finis altiori agẽti, mouẽti, atq; dirigẽti rñdet, conſequens eſt, ut poteſtas ſpiritualis, q̃ circa ſpiritualia ut primum obiectũ uerſatꝰ, moueat, agat atq; dirigat poteſtatẽ ſęcularẽ, & q̃ illius ſũt, in ſpiritualẽ finẽ. Ex ex hoc patet, ꝙ ſuapte natura poteſtas ſpiritualis ꝑcipit poteſtati ſæculari ad finem ſpiritualẽ: hæc enim ſunt, in quibus poteſtas ſæcularis ſubditꝰ ſpirituali. Hãc ſpecificationẽ intendit litera ꝑ illa verba, Quantum ad ea, in quibus ſubditur ei ſæcularis poteſtas. Denotauit enim ꝑ hoc author, ꝙ poteſtas ſæcularis

* Art.2.
* ar. præc.
D. 552. & 559.
Conclu. m

non omnino ſubditꝰ poteſtati ſpũali. Propter quod magis obediẽdum eſt in ciuilibus rectori ciuitatis, & in militaribus duci exercitus, q̃ Epiſcopo qui de his non ſe hẽt implicari, niſi in ordine ad ſpiritualia, ſicut nec de cæteris tẽporalibus. Sed ſi contingeret aliqd in horũ detrimẽtum ſpiritualis ſalutis occurrere, plãtus diſponens de his ꝓhibendo, uel p̃cipiendo pp ſpiritualẽ ſalutẽ, non ponit falcem in meſſem alienam, ſed ꝓpria utitur authoritate: oẽs quo ad hæc, ſubduntꝰ oẽs poteſtates ſæculares poteſtati ſpirituali. Et ſic patet vltra aſſumptũ, etiam primus modꝰ quo poteſtas ſpiritualis iudicat de temporalibus. Secundus aũt, ſ. ex conceſſione poteſtatis ſæcularis, ſatis clare patet in p̃latis habẽtibus utrãque iuriſdictionẽ in multis locis ex donationibus principum.

* Lib 1.c. 36. ĩ prin. tom. 1.
* Li. 2.c.2 10.4. & li. 22. cõtra Fauſtũ c. 70. to. 6.

SVPER QV. LXI. ARTIC. I.

Nic. de Nyſe Tra.5.p. 3.par.3 de inſt. q.2.

IN Ar.1.q. 61. nota ꝙ iuxta triplicem ordinem inuentum in aliquo loco, triples ſpẽs iuſtitię inuenitur. Inuenitur ſiquidem ordo partium inter ſe, & ordo totiꝰ ad partes, & ordo partiũ ad totum. Et ſimiliter iuſtitia triplex, legalis, diſtributiua, & cõmutatiua. Legalis.n. dirigit partes ad totum: diſtributiua verò totum ad partes: commutatiua demum partes inter ſe. ſed hæ duæ uocãtur iuſtitiæ particulares illa gñalis. ¶In eodem ar. in reſponſionibus ad tertiũ & quartum, aduerte & diligenter, q̃ diuerſimode

mode ſueniant hæc duo.ſ.ſuú, & debitú ĩ iuſtitia diſtributiua & cõmutatiua. Nã in commutatiua datur cuique ſuum ſimpliciter, vt patet in reſtitutionibus, & ſolutionibus: in diſtributiua verò datur vnicuiq; ſuum quodámodo. Non.n.id quod eſt toti⁹, eſt ſimpliciter partis, ſed eſt aliquo modo partis. Et ſimiliter in commutatiua, debitum eſt alicui. quia proprium: in diſtributiua vero, quia cõe. Et hæc differunt formaliter, quia propriũ debetur alicui loco accepti ab eo ſpontè vel inuite, alioquin in dãno remaneret: cõe vero eſt debitũ alicui ex hoc ſolũ ꝙ pars eſt illius, & tãta portio dẽtur, quia tãta pars. Et hæc ꝓ materia reſtitutionis, quã iuſtitia diſtributiua violatur, oportet pręoculis habere.

cundo, de partibus quaſi integralibus. Tertiò, de partibus quaſi potentialibus, ſcilicet, de virtutibus adiunctis.

¶ Circa primũ occurrit duplex cõſideratio. Prima de ipſis iuſtitiæ partibus. Scđa, de uitijs oppoſitis. Et quia reſtitutio vr̄ eſſe actus cõmutatiuæ iuſtitiæ primo cõſiderãdũ eſt de diſtinctione iuſtitię cõmutatiuę, & diſtributiuæ: ſcđo, de reſtitutione.

B Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrũ ſint duæ ſpecies iuſtitiæ, ſcilicet iuſtitia diſtributiua, & commutatiua.

¶ Secundò, Vtrum eodẽ modo in eis medium accipiatur.

¶ Tertiò, Vtrum ſit earũ vniformis, vel multiplex materia.

¶ Quartò, Vtrum ſ̄m aliquam earum ſpecierum, iuſtum ſit idem quod contra paſſum.

Articvlvs I.

C *Vtrum conuenienter ponãtur duæ ſpecies, iuſtitię, ſcilicet commutatiua, & diſtributiua.*

Porrecta per totum.

339

A D primvm ſic procedit. Vr̄ ꝙ inconuenienter ponantur duæ ſpecies iuſtitiæ, iuſtitia diſtributiua, & commutatiua. Nõ enim põt eſſe iuſtitię ſpecies, quod multitudini nocet, cum iuſtitia ad bonũ cõmune ordinetur: ſed [b] diſtribuere bona cõmmunia in multos, nocet bono cõi multitudinis, tum qua exhauriuntur opes communes: tum ẽt quia mores hominum corrumpũtur. dicit enim Tull. in lib. de Offi. Fit deterior qui accipit, & ad idem ſemper expectãdum paratior. ergo diſtributio non pertinet ad aliquam iuſtitiæ ſpeciem.

*1. q. 21. ar. 1. cori. Et d. 39. q. 3. art. 4. q. 5. Et 4 d. 46. q. 1. a. 1. q. 1.

*Li. 2. paulo a medio illius In ca. Duplex liberalitatis genus. & ca. Quatenus ad concilian dum &c.

¶ 2 Præt. Iuſtitiæ actus eſt reddere vnicuiq; quod [b] ſuum eſt, vt ſ̄. habitũ † eſt: ſed in diſtributione non reddit̃ alicui qđ ſuũ erat, ſed de nouo appropriat̃ ſibi id, qđ erat cõe. ergo hoc ad iuſtitiã nõ ꝑtinet.

†q. 58. ar. 11.

¶ 3 Præt. Iuſtitia nõ ſolũ eſt ĩ principe, ſed ẽt in ſubditis vt ſ̄. habitũ* eſt: ſed[b] diſtribuere, ſꝑ ad pricipẽ ꝑtinet. ergo diſtributiua non ꝑtinet ſꝑ ad iuſtitiã.

*1. 2 q. 58 ar. 6. & artic. 1. & 5.

¶ 4 Præt. Diſtributiuum iuſtum eſt[b] bonorũ cõium vt dicitur in 5.* Ethi. ſed communia pertinent ad iuſtitiam legalem. ergo iuſtitia diſtributiua nõ eſt ſpecies iuſtitiæ particularis, ſed iuſtitiæ legalis.

*Li. 5. cir. circa finẽ & cap. 3.

¶ 5 Præt.[b] Vnum, & multa nõ diuerſificãt ſpẽm virtutis: ſed iuſtitia cõmutatiua cõſiſtit. in hoc, ꝙ aliqd reddit̃, vni, iuſtitia verò diſtributiua in hoc, ꝙ aliqd dat̃ multis. ergo nõ ſũt diuerſæ ſpẽs iuſtitię.

Sed contra eſt, quòd Philoſ.* in 5. Ethi. ponit duas partes iuſtitiæ, & dicit quòd vna eſt directiua in diſtributionibus, alia in commutationibus.

*Li. 5. c. 2. circa finẽ tom. 5.

Respon. Dicendum, ꝙ ſicut dictum* eſt, iuſtitia particularis ordinatur ad aliquam priuatã perſonam, quæ comparatur ad cõitatem, ſicut pars ad totum. Põt ãt ad aliquã partẽ duplex ordo attẽdi Vnus quidem partis ad partem, cui ſimis eſt ordo

*q. 58. ar. 8.

A unius priuatę perſonę ad aliam: & hunc ordinem dirigit cõmutatiua iuſtitia, q̃ cõſiſtit in his, q̃ mutuò ſunt inter duas perſonas adinuicẽ. Alius ordo attẽdit̃ toti⁹ ad partes: & huic ordini aſſimilat̃ ordo ei⁹, qđ eſt cõe ad ſingulas perſonas, quẽ qdem ordinẽ dirigit iuſtitia diſtributiua, q̃ eſt diſtributiua cõiũ ſ̄m proportionalitatẽ. Et ideò [m] duę ſunt iuſtitiæ ſpẽs, ſ. diſtributiua, & commutatiua. [m] Concl. m

Ad primvm ergo dicẽdum, ꝙ ſicut in largitionibus priuatarum perſonarum commendat̃ moderatio, effuſio verò culpatur: ita etiam in diſtributione cõium bonorum eſt moderatio ſeruãda, in quo dirigit iuſtitia diſtributiua.

B Ad secvndvm dicendũ, ꝙ ſicut pars, & totũ quodammodo ſunt idem: ita id quod eſt toti⁹, quodammodo eſt partis. Et ita cum ex bonis cõmmunibus aliquid in ſingulos diſtribuitur, quilibet aliquo modo recipit quod ſuum eſt.

Ad tertivm dicẽdum, ꝙ actus diſtributionis, q̃ eſt cõium bonorum, pertinet ſolùm ad præſidẽtem cõibus bonis: ſed tamen iuſtitia. diſtributiua, eſt, & in ſubditis, q̃bus diſtribuitur, inquãtũ.ſ. ſunt cõtenti iuſta diſtributione. Quãmuis etiam diſtributio quandoque fiat bonorum cõium, non quidem ciuitati, ſed uni familiæ, quorum diſtributio fieri poteſt authoritate alicuius priuatę perſonę.

Ad qvartvm dicendum, ꝙ motus accipiũt ſpeciem à termino ad quem: & ideò ad iuſtitiã legalẽ pertinet ordinare ea, quæ ſunt priuatarum perſonarum in bonum cõe; ſed ordinare econtrariò bonum commune ad perſonas particulares per diſtributionem, eſt iuſtitiæ particularis.

Ad qvintvm dicendum, ꝙ iuſtitia diſtributiua, & commutatiua non ſolùm diſtinguunt̃ ſ̄m unũ, & multa, ſed ſecundùm diuerſam debiti rõnem. Alio enim modo debetur alicui, id quod eſt com-D muue, alio modo id, quod eſt proprium.

Articvlvs II.

Vtrum medium eodem modo accipiatur in iuſtitia diſtributiua, & commutatiua.

A D secvndvm ſic ꝓcedit̃. vr̄ ꝙ mediũ eodẽ modo accipiat̃ i iuſtitia diſtributiua, & cõmutatiua. Vtraq;.n. ſub iuſtitia particulari cõtinet̃, ut dictũ eſt: ſed in oib. tẽperãtiæ, uel fortitudinis partib⁹ accipit̃ uno mõ medium. ergo [b] ẽt eodẽ modo mediũ eſt accipiẽdũ in iuſtitia diſtributiua, & commutatiua.

E

¶ 2 Præ. Forma uirtutis moralis in medio conſiſtit, quod ſ̄m rõnem determinatur. cùm ergo unius uirtutis ſit una forma, uidetur ꝙ in utraque ſit eodem modo, [b] medium accipiẽdum.

¶ 3 Pręt. In iuſtitia diſtributiua accipitur mediũ attendendo [b] diuerſam dignitatem perſonarum:

Svper Q. LXI. ART. II.

IN ar. 2. eiuſdẽ q. ſcito: ꝙ morali propoſito nõ videtur expedire, vt res claras inuoluamus. Dico ãt hoc, quia conſtat ꝙ iuſtum in diſtributionibus eſt quale ſecundum proportionem et in commutationibus æquale ſecundũ quantitatem, ut ſcilicet res quæ diſtribuũtur, ita ſe habeant inter ſe ſicut perſonæ q̃bus diſtribuuntur ſe habent inter ſe: & res quæ commutantur, ſint æquales quantitatiue: Nec eſt opus diſputare, an æquale medium ſit: conſtat enim, quòd eſt mediũ inter plus, & minus. Quare autem æquale

Porrecta per totum.

340

Inf. ar. 4. cor. fi. Et 2. diſt. 27. ar. 3. cor. Et 3. d. 33. q. 1 art. 3. q. 2. co. Et vir. q. 1 art. 13. ad 7

*Ar. pręc.

æquale proportionaliter dicatur ſcdm ꝓportionalitatem geometricam, & æquale quãtitatiuum ſcdm proportionalitatem arithmeticam diſcutere, & declarare, eſt inuoluere quodammodo intellectũ moralem. & ideo pertranſeo: in 5. n. Ethic. poteſ rationem Ariſtotelis de hoc inſpicere. ¶ In reſpõſione ad tertium, dubium occurrit ad hominem: quia author in tertio ſententiarum d. 33. q. 1. ar. 3. q. 2. ad tertium uult, q utraq; iuſtitia diſtributiua. ſ. & commutatiua attẽdat cõditionem pſonæ, vt redundat in diuerſitatem rei. Et rõ ſua eſt, quia vtriuſq; iuſtitię mediũ eſt medium rei: hic ãt dr q in iuſtitia diſtributiua cõſiderat cõditio pſonę ſcdm ſe in cõmutatiua autẽ ſcdm quod per eam diuerſificatur res. Quomõ ſtant hęc duo ſimul? ¶ Ad hoc dr, q licet facile dici poſſit, q ſententia illa correpta fuit hic, ſaluari tamẽ vtraq; affirmatio poteſt. ſ. q conditio perſonę in iuſtitia diſtributiua attendit ſcdm ſe, ſcdm q in diuerſitatẽ rei redũdat. Cõſiderãdum eſt. n. q in rebus cõmutãdis, vel diſtribuendis concurrunt duo. ſ. quantitates earũ, & forma ęqualitatis. Oportet. n. eas eſſe quãtitates ęquales quantitatiue, vel proportionaliter. vt dictũ eſt. Cõceſſit ãt vtriq; iuſtitię ut conditio perſonæ, ſi conſideranda uenit, quãtitatẽ rei augeat, uel minuat: in diſtributiua enim eo q maiori maius, & minori minus debet: in commutatiua vero patet de percuſſione principis. Dixi ãt, ſi conſideranda uenit, quia in cõmutatiua non ſpẽ eſt cõſideranda conditio perſonæ. Nihil. n. refert emere à principe, uel à ciue. Et quia in hoc communicãt ambę iuſtitiæ, ideo verificari poteſt affirmatio illa. Quia uero differũt in hoc q in conſtituendo ęqualitatis formã cõmutatiua iuſtitia no attendit conditionẽ

*Li. 5. ca 3. tom. 5

*Art. pce.

Concl. n. m

*Lib. 5. Ethi. c 3. a med. to 5

Concl. p

ſed dignitas pſonarum attendi F tur ẽt in commutatiua iuſtitia, ſicut in punitionibus, plus. n. punit, qui percutit principem, q̃ qui percutit priuatam perſonã ergo eodem modo accipitur medium in vtraque iuſtitia.

Sed contra eſt, quòd Philoſ.* dicit in 5. Ethi. q in iuſtitia diſtributiua accipitur medium ſecundum geometricam proportionalitem: in commutiua autem ſecundum arithmeticã. G

Respon. Dicendum, quòd ſicut dictũ eſt*, in diſtributiua iuſtitia dat aliquid alicui priuatæ perſonæ, inquantũ id quod eſt totius, eſt debitũ parti: quod qdẽ tãto maius eſt, quãto ipſa pars maiorẽ principalitatẽ hẽt in toto. Et iõ in diſtributiua iuſtitia tanto plus alicui de bonis cõibus dat quãto illa pſona maiorẽ hẽt principalitatẽ in cõitate. Quæ qdẽ principalitas in H ariſtocratia cõitate attẽdit ẽm virtutẽ: in olicratia ẽm diuitias: in democratia ẽm libertatẽ, & in alijs aliter. Et iõ[m] in iuſtitia diſtributiua non accipit mediũ ẽm æqualitatẽ rei ad rẽ, ſed ẽm ꝓportionẽ rerũ ad pſonas, vt .ſ. ſicut vna pſona excedit aliã ita ẽt res quæ dat vni pſonę, excedit rẽ q̃ datur alij.[n] Et iõ dicit Phil.* q tale mediũ eſt ẽm geometrica proportionalitatẽ, in I qua attendit ęquale nõ ẽm quãtitatẽ, ſed ẽm proportionẽ. Sicut ſi dicat.*, q ſicut ſe hñt ſex ad quatuor, ita ſe hñt tria ad duo, quia vtrobique eſt ſexquialtera proportio, in qua maius hẽt totum minus, & mediã partem eius. Non ãt eſt æqualitas exceſſus ẽm quantitatẽ, quia ſex excedunt quatuor in duobus, tria vero excedunt duo in vno. [o] Sed in cõmutationibus reddit K aliqd alicui ſingulari pſonę ꝓpter rem eius q̃ accepta eſt, vt maxime patet in emptione & venditione, in quibus primo inuenit rõ cõmutationis. Et iõ oportet adęquare rem rei, vt quãto iſte plus hẽt, q̃ ſuum ſit de eo quod eſt alterius, tantundẽ reſtituat ei cuius eſt. [q] Et ſic fit æqualitas ẽm arithmeticam medietatẽ, q̃ attenditur ẽm partem quãtitatis exceſſum: ſicut quinq; eſt medium inter ſex & quatuor, in vnitate. n. excedit, & exceditur. Si ergò à principio vterq; habeat quinq;, & vnus eorum accipit vnum de eo quod eſt alterius, vnus. ſ. accipiens habebit ſex & alij relinquent quatuor. Erit ergo iuſtitia, ſi vterq; reducat ad mediũ vt accipiatur vnũ ab eo qui hẽt ſex, & detur ei qui hẽt quatuor. Sic. n. vterque habebit quinque, quod eſt medium.

Ad primvm ergo dicẽdum, q in alijs virtutibus moralibus accipitur medium ẽm rationem & non ẽm rem: ſed in iuſtitia accipit medium rei & ideo ſecundum diuerſitatem rerũ, diuerſimode medium accipitur.

Ad ii. dicendum, q generalis forma iuſtitiæ eſt ęqualitas, in qua cõuenit iuſtitia diſtributiua cum commutatiua. In vna tamen inuenitur æqualitas ẽm proportionalitatem geometricam, in alia ẽm arithmeticam.

Ad iii. dicendum, q in actionibus, & paſſionibus cõditio pſonę facit ad quantitatẽ rei: maior. n. eſt iniuria ſi percutiatur princeps, q̃ ſi pcutiat priuata perſona. Et iõ cõditio pſonę in diſtributiua iuſtitia attenditur ẽm ſe: in commutatiua autem m quod ꝓ hoc diuerſificat res

Articvlvs iii.

Vtrum materia utriuſque iuſtitiæ ſit diuerſa.

Ad tertivm ſic procedit. Vr q materia vtriuſq; iuſtitiæ nõ ſit diuerſa[h] Diuerſitas. n. materiæ facit[h] diuerſitatẽ virtutis, vt patet in temperantia, & fortitudine. ſi ergo diſtributiuę iuſtitię, & cõmutatiuę ſit diuerſa materia, vr q nõ cõtineãtur ſub vna virtute. ſ. ſub iuſtitia.

¶ 2 Præt. Diſtributio, q̃ pertinet ad iuſtitiã diſtributiua, eſt pecuniæ, vel honoris, vel aliorum q̃ cunq; diſpartiri pñt inter eos q̃ communitate communicant, vt dr in* 5. Eth. quorum ẽt eſt commutatio inter perſonas adinuicem q̃ ptinet ad cõmutatiuã iuſtitiã. ergo nõ eſt diuerſa[h] materia diſtributiuæ, & commutatiuę iuſtitię.

¶ 3 Præt. Si ſit alia materia diſtributiuæ iuſtitiæ, & alia materia cõmutatiuæ ꝓpter hoc, q[h] differũt ſpẽ vbi nõ erit dñia ſpẽi, non debebit eſſe materiæ diuerſitas: ſed Phil.* ponit vnã ſpẽm cõmutatiuæ iuſtitiæ, quæ tñ hẽt multiplicem materiam. non ergo vr eſſe multiplex materia harum ſpecierum.

perſone, ſed præſuppoſita rei q̃titate tam ex perſona quàm cuiuſcumque alterius circunſtantię conditione adęquare uni rei rem alteram abſolute quęrit. diſtributiua uero in conſtituendo æqualitatis formam cõditiones perſonarum aſſumit quaſi menſuras ęqualitatis rerũ adęquat enim rem rei ex hoc quod ſe habent adinuicem, licet perſona ad perſonam: et propterea formalius hoc dictum eſt, quòd diſtributiua cõſiderat conditionem perſonę ſecundum ſe. Conſideratio enim prima ad materiam eſt ſcilicet ad quantitatem rei: iſta uero ad ęquationis formam.

Svper Q. lxi. Art. iii.

In art. 3. nota quinque. Primo quòd cõmutationes ideo dicuntur uoluntarię quia uterque actus. ſcilicet dare, et reddere, fiunt animo commutandi, qui enim emit, mutuat, aut uẽdit, locat, & huiuſmodi, dat id, quod dat, uoluntate commutandi in aliud, puta pretium, uel idem alio tempore inuolũtarię autẽ, quia alter actus, ſcilicet damnificatio tam actiuẽ quam paſſiuẽ, hoc eſt tam ab eo qui damnificat, quam ab eo qui damnũ patitur, non fit animo commutandi. Qui enim furatur, percutit, conuitiatur, aut huiuſmodi aliquid facit, non facit ut ille reddat, aut reddatur ſibi ęquiualẽs aliquod & qui damnum patitur, nulla commutationi inhęret. Et ꝓpterea ſolus alter actus. ſ. reddere, fit animo cõmutãdi ꝓ dãno.

Porrecta per totum.

341

*Li. 5 ca. 2. circa finem, to. 5.

*Lib. 5 Ethi. cap. 2. ante me. tom. 5.

no. Inter voluntarias ergo, & inuoluntarias cōmutationes hæc est differentia, q̄ illæ habent rōnē commutationis in vtroque actu ex aīo operantis: iste uerò in altero tm̄. Et ex hoc sequitur, q̄ in illis rō cōmutationis est uoluntaria, quia utrinq;: in istis verò rō commutationis est inuoluntaria, quia cōtra uoluntatē dānificatus ut sic. Nō .n. pōt commutationis rō saluari in uno extremo tm̄, sed oportet quod commutat, cum altero commutari, q̄d cōmutatur in illud: sed commutationis relatio in actū dānificantis cōtra uoluntatem suam deuenit. Et propterea inuoluntariæ dicuntur cōmutationes tales.

a Li. 5. c. 2. circa finē com. 5. n

b Ar. 1. huius quæst. c q. 58. ar. 9. ad 3. d ar. 10.

¶ Scdo, q̄ uoluntariū, & inuoluntarium rō distinguunt commutationes, quia diuersificant rōnē iusti. Nā in cōmutationib. voluntarijs una tm̄ est rō iusti, s. res q̄ datur. In cōmutationib. aūt inuoluntarijs dupliciter est rō iusti, s. dānum, & iniuria, quæ fit non uolenti.

† Tertio, q̄ inuoluntariæ commutationes rō distinguunt in occultas, & manifestas: quia alia est rō inuoluntarij, q̄n occultè, & alia, q̄n manifestè patitur. Cū .n. occultè q̄s patit, est uoluntariū quasi per ignorantiā, iuxta illud. Si sciret paterfamilias, qua hora fur ueniret &c. Cū uero manifestè patitur, uiolentia adhibetur, & sic est inuoluntariū per uiolētiā. Rursus licet utrobiq; sit iniuria patienti, quia contra uoluntatē suā dānificatur: tn̄ q̄n manifesta est aggressio, irrogatur ignominia quędā patienti, quæ non irrogatī occulta. Nā dū mala nobis corā inferuntur, despicimur, nec nr̄i rō habetur, quā occultè offendens habere vr̄, ut patet in cōtumelia & detractione, rapina, & furto.

vel. m

vel. p

¶ Quartò, q̄ in litera inuoluntarias cōmutationes non cōputat exilliū, nec usuram: non quia illa extra hoc genus sint, sed quia ad numerata in lr̄a spectant. Ex his quidē ad incarcerationem pertinet pp loci circumscriptionē, quæ fit exilio: usura vero ad iniustam venditionē spectat. Vendit .n. aut idē bis, aut quod non est, ut inferius in tractatu de usura patet.

¶ Quinto, q̄ numerus commutationum in lr̄a, & in 5. Ethi. nō est uniformis. Aliquæ .n. ibi numerantur, ut aquæ deriuatio, & vinculatio, quæ non numerantur hic: & econtrā, q̄dā numerantur hic, ut mutilatio, & detractio, q̄ nō exprimuntur ibi. Et rō est, quia neuter intendit numerare integraliter spēs commutationum: sed distinguere sic, ut facilè possit quis percipere oēs permutationum spēs ex enumeratis. Tam .n. ex his quæ ibi, q̄ ex his quæ hic dicuntur, apparēt quæ sunt in his generibus cōputāda.

¶ In eodem 3 art. dubium accidit circa calcem articuli, de qua, specie author loquit̄ cum dicit, oēs cōmutationes uoluntarias, & inuoluntarias ad vnam iustitiæ spēm pertinere, an. s. de specie specialissima, an de subalterna. Et est rō dubij, quia in 5. Ethi. Aristoteles distinguit iustitiam particularē in distributiuā, & commutatiuā: & cōmutatiuam in duas partes, quia commutationes sunt duplices, s. uolūtariæ, & inuoluntariæ. Multitudo quoq; uitiorū oppositorū idem attestatur, o. ponuntur nāque huic iustitiæ homicidiū, rapina, furtū, cōtumelia, detractio &c. In oppositum autem uī hæc litera.

¶ Ad hoc dī, q̄ cū iustum commutatiuū consistat formaliter ī æqualitate rei ad rē, & actus commutatiuæ iustitiæ sit dare, uel reddere æquiualens, & nihil horū uarietur nisi materialiter, per reddere æquiualens in tali, uel tali materia consequens est, q̄ propter diuersitatem materiæ non multiplicatur species iustitia cōmutatiua. Maximè autem apparere posset, q̄ uariaretur spēm iustitię, reddere æquiualens uoluntariæ, uel inuitæ commutationi, ita q̄ alia sit species iustitię reddens æquale uolūtariæ, puta, uenditioni, & alia reddens æqualem uitæ, puta, rapinę: quia hic formalis interuenit differētia cōmutationis. Sed si quis consideret, q̄ differentiæ diuisiuæ generis & constitutiuæ specierū oportet q̄ sint differentię per se, & non per accidēs, & q̄ differentiæ per se sunt quæ sunt diuersificatiuæ generis, vt patet 7. Metap. & q̄ adæquatio rei ad rem non diuersificatur p hoc, q̄ redditur uolūtario, uel inuoluntario: tantundem enim & secundùm eandem formam æqualitatis redditur voluntario & inuoluntario: ad sola .n. enim adæquationem rei ad rem spectatur

In contrarium est, quod dī in 5.ᵃ Ethi. q̄ una species iustitiæ est directiua in distributionib. alia in cōmutationibus.

Respon. Dicendū, q̄ sicut supra dictum ᵇ est, iustitia est circa quasdā operationes exteriores, s. distributionē, & cōmutationē: q̄ quidē sunt usus quorūdam exteriorum uel rerū, uel p̄sonarum, uel ēt operum. Rerū quidem, sicut cum aliquis uī aufert, uel restituit alteri suā rem: personarum autem, sicut cū aliquis in ipsam personam hominis iniuriā facit, puta, percutiēdo, uel conuitiando, aut ēt cum irreuerentiam exhibet: operū aūt, sicut cū aliquis iustè ab alio exigit, uel alteri reddit aliquod opus. Siᵐ ergo accipiamusᵘ ut materiā utriusq; iustitiæ ea, quorū operationes sunt usus, eadē est materia distributiuę, & cōmutatiuæ iustitiæ: ⁿnā & res distribui p̄nt à cōi in singulos, & cōmutari de uno in aliū: & ēt est quædam distributio laboriosorum operum, & recompensatio. ᵖ Si autem accipiamus ut materiā utriusq; iustitiæ actiones ipsas principales, quibus utimur p̄sonis, rebus, & operibus, sic inuenitur utrobiq; alia materia. ᑫ Nā distributiua iustitia est directiua distributionum: commutatiua uero iustitia est directiua cōmutationum, q̄ attendi pōt inter duas personas, quarū quædā sunt inuoluntarię, q̄dā uerò uoluntariæ. Inuoluntariæ q̄dē, q̄n aliquis utit̄ re alterius, uel p̄sona, uel opere, eo inuito: quod quidē cōtingit q̄nq; occultè p fraudem, q̄nq; ēt manifestè per uiolentiam. Vtrūque aūt cōtingit aut in rem, aut in personam propriā, aut in personā coniunctam. In rem quidem, si occultè unus rē alterius accipiat, & uocat̄ furtū: si aūt manifestè, uocatur rapina. In p̄sonā āt p̄priā vl̄ q̄tū ad ipsam cōsistētē p̄sonæ, uel q̄tū ad dignitatē ipsiᵘ. Si aūt q̄tū ad cōsistentiā personæ, sic lædit̄ aliq̄s occultè p dolosam occisionē, seu p̄cussionē & per ueneni exhibitionē. Manifestè aūt per manifestā occisionem, aut per incarcerationē, aut uerberationē, seu mēbri mutilationē. Quātū aūt ad dignitatē personæ, lędit̄ aliq̄s occultè quidē per falsa testimonia, seu detractiones, qbᵘ aliq̄s aufert famā suā, & p alia hmōi. Manifestè āt p accusationē in iudicio, seu p conuitij illationē. Quantū aūt ad personam coniunctam, læditur aliq̄s in uxore, ut in pluribᵘ occultè per adulteriū: in seruo aūt cum aliquis seruū seducit, ut à dn̄o discedat: & hæc ēt manifestè fieri p̄nt. Et eadem rō est de alijs personis coniunctis, in quas etiam p̄nt oībus modis iniuriæ committi, sicut & in personā principalē: sed adulteriū, & serui seductio sunt p̄priæ iniuriæ circa has personas, tn̄ q̄a seruus est possessio q̄dā, hoc refert̄ ad furtū. Volūtariæ aūt cōmutationes dicuntur, q̄n aliq̄s uolūtariè trāsfert rem suā in alterū. & si quidē simpl̄r in alterū trāsferat rē suam absq; debito, sicut in donatione, non est actᵘ iustitiæ, sed liberalitatis. In tm̄ āt ad iustitiā uolūtariā trāslatio p̄tinet, in quantū est ibi aliquid de rōne debiti: quod q̄dem cōtingit multipliciter. Vno mō q̄n quis transfert simpliciter rē suā in alterum pro recompensatione alterius rei, sicut accidit in uēditione, & emptione. Alio mō, q̄n aliq̄s tradit rē suā alteri, cōcedēs ei usū rei cū debito recuperandi rē. Et si q̄dē gratis cōcedit usū rei, uocat̄ usus fructᵘ in rebus, q̄ aliquid fructificant: uel simpl̄r mutuū, seu accōmodatū in rebus, quæ non fructificant, sicut sunt denarij, uasa & hmōi. Si uerò nec ipse usᵘ gratis cōcedit̄, uocat̄ locatio, & cō

ſpectatur utrobique, videbit q. dña hæc per accidens concurrit ad oppoſitum. Ad dictum aût Ari. dr̃, q. ipſe non dixit eſſe duas ſpés, ſed duas partes, non pp uirtutis differentiam formalem, ſed pp notabilem diuerſitatem materialem, quia. ſ. in una concurrunt duo recompenſanda, in altera unum. In cõmutationibus. n. uoluntarijs ſola res venit adæquanda: in inuoluntarijs aût dãnũ eſt offenſa, quia contra uoluntatẽ, ut dictũ eſt. Adæquare aût oportere vnũ, uel duo non uariant ſpés adæquationis, vt patet, dummõ ſeruet eadẽ æqualitatis forma, vt in his eſt. Multitudo quoq; vitiorũ oppoſitorũ ſignum non eſt multitudinis virtutis oppoſitæ, cũ malũ oĩfariam, & ex ſingularibus defectib. contingat: bonũ aût nõ, ſed ex integra cã. Eſt ergo iuſtitia cõmutatiua una ſpẽs ſpecialiſſima, & ſimiliter, diſtributiua una alia ſpẽs ſpecialiſſima pp eandẽ rõnẽ, q. a. ſ. ſuã vnicam adæquationis formã operat̃ diuerſam formaliter ab æqualitate commutatiuæ, ut patet ex ſupradictis.

Concl. 1

Porrecta per totum.

342

5. Ethico. lect. 8.

F ſolnat, tñ læſo, & tñ curiæ &c. & ſic extẽſo cõtrapaſſi, & paſſionis noie ad oẽs cõmutationes, cõtrapaſſum eſt idẽ, q. iuſtũ commutatiuũ, ut in lra cõcludit̃. Et ex hac diſtinctione hẽs unde diuerſa dicta negantium, ut affirmantium iuſtũ de contrapaſſo ſaluare poteris.

SVPER Q. LXI. ART. IIII.

IN art. 4. aduerte, q. ex Pythagoricis, & Rhadamãthe legiſlatore, ac diſputatione 5. Ethi. proceſſit articulus iſte. Significat aût in propoſito contrapaſſum tñ dãnificari, quantũ damnificauit, tñ pati, quantum egit: tñ ſoluere quãtũ accepit, & huiuſmodi. Et hoc in q̃ſtione uertit̃, An ſeruare cõtrapaſſum, ſit ſeruare iuſtitiam, ita quòd idem ſint.

¶ In corpore articuli, nota primo, q. cõtrapaſſum põt dupliciter itelligi. Primo ſecundũ identitatem ſpeciei, ut. ſ. patiatur quis idem ſpẽ, quod egit, puta, aĩam pro aĩa, oculum pro oculo. Et ſic reſpondendũ eſt quæſtioni negatiuè, q. ſ. iuſtum commutatiuum & cõtrapaſſum non ſunt idẽ ut patet ex inconuenientib. allatis in lra.

¶ Secũdò, ſcdm æqualitates quantitatis, vt. ſ. tãta ſit paſſio, quãta fuit, vel eſt actio: q̃tumcunque diuerſarum ſpecierum, vel gñum ſint actio, & paſſio, puta patiſ bonis exterioribus pro læſione illata in bonis corporis, ut qui percuſſit,

ductio. Tertio modo aliquis tradit rem ſuam ut recuperãdam, non ratione uſus, ſed uel ratione conſeruationis, ſicut in depoſito, uel ratione obligationis ſicut cum quis rem ſuam pignori obligat, ſeu cum aliquis pro alio fideiubet. In omnibus autẽ huiuſmodi actionibus ſiuè uolũtarijs, ſiuè inuoluntarijs eſt eadem ratio accipiendi medium, ſcđm æqualitatem recompẽſationis. Et ideò [1] omnes iſtæ actiões ad unam ſpeciem iuſtitiæ pertinent, ſ. ad cõmutatiuam. [t] Et per hoc patet reſpõſio ad obiecta.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum iuſtum ſit ſimpliciter idem quod contrapaſſum.

AD QVARTVM ſic proceditur. Vr̃, q. iuſtum ſit ſimpliciter idem quod contrapaſſum. Iudicium. n. diuinum eſt ſimpliciter iuſtum: ſed hæc forma [h] diuini iudicij, ut ſcđm quod aliquis fecit, patiatur, ſecundùm illud Mat. 7. In quo iudicio iudicaueritis, iudicabimini: & in qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis. ergo iuſtum eſt ſimpliciter idem quod contrapaſſum.

¶ 2 Præt. In utraque iuſtitiæ ſpecie datur aliquid alicui ſcđm quãdam [h] æqualitatem, in reſpectu quidem ad dignitatem perſonæ, in iuſtitia diſtributiua, quæ quidem perſonæ dignitas maximè vr̃ attẽdi ſcđm opera, q. b. aliq. cõitati ſeruiunt: in reſpectu aût ad rẽ, in qua q. s dãnificatus eſt, in iuſtitia cõmutatiua. Scđm autẽ utramq; æqualitatẽ aliqs cõtrapatitur, ſcđm q. fecit: ergo videt̃ quòd iuſtum ſimpliciter ſit idẽ quod contrapaſſum.

¶ 3 Prçt. Maximè uĩ q. nõ oportet aliquẽ contrapati, ſcđm quod fecit, pp dñam uolũtarij, & inuolũtarij. q. n. inuolũtariè fecit iniuriã, min9 punit̃: ſed uolũtariũ, & inuolũtariũ, q̃ accipiunt̃ ex parte nr̃a, nõ [h] diuerſificant mediũ iuſtitiæ, q. eſt mediũ rei, & nõ quo ad no . ergo iuſtũ ſimpl̃r uĩ eſſe idẽ qđ cõtrapaſſum.

SED CONTRA eſt, q. Philo. in 5. Ethic. probat non quodlibet iuſtum eſſe contrapaſſum.

RESPON. Dicendũ, q. hoc qđ dr̃ contrapaſſum, importat æqualem recompenſationẽ paſſionis ad actionem præcedẽtẽ: G quod quidem pprijſſimè dr̃ in paſſionibus, & actionibus iniurioſis, quibus aliqs perſonã pximi lædit, puta, ſi percutit, q. repercutiatur: & hoc quidẽ iuſtũ determinat̃ in lege Exo. 21. Reddet aĩam pro aĩa, oculũ pro oculo &c. Et quia ẽt auferre rẽ alterius, eſt quoddam iniuſtũ facere: ideò ſecundariò ẽt in his dr̃ contrapaſſum, prout. ſ. aliqs q. damnum intulit, in re ſua ẽt H ipſe damnificetur, & hoc etiã iuſtum damnum continet̃ in lege, Exo. 22. Si quis furatus fuerit bouem, aut ouem, & occiderit, uel uendiderit, quinq; boues pro uno boue reſtituet, & quatuor oues pro una oue. Tertiò uerò trãsfert nomẽ contrapaſſi ad uolũtarias cõmutationes, in qnib. utriuſq; eſt actio, & paſſio; ſed uoluntariũ diminuit de rõne paſſionis, ut dictum [*] eſt. [m] I In oĩbus autem his debet fieri ſcđm rõnem iuſtitiæ cõmutatiuæ recõpenſatio ſcđm æqualitatem, ut. ſ. paſſio recompenſata ſit æqualis actioni, non autem ſemp eſſet æqualis, ſi idem ſpecie aliquis pateretur, quod fecit. [n] Nã primo quidem cum aliquis iniurioſè lædit, alterius perſonã maiorem, maior eſt actio, qua paſſio eiuſdem ſpẽi, quam ipſe pateretur. Et iõ ille qui percutit principem, non ſolũ repercuti- K tur, ſed multò grauius punit̃. Similiter etiã cum quis aliquẽ inuoluntarium in re ſua dãnificat maior eſt actio, q̃ eſſet paſſio, ſi ſibi ſola res illa auferret: q. a ipſe, qui danificauit aliũ in re ſua, nihil damnificaretur. Et iõ punitur in hoc, q. multiplicius reſtituat: quia ẽt non ſolùm damnificauit perſonã priuatã, ſed rẽpublicã, eius tutelæ ſecuritatẽ

¶ Nota ſcđo, q. uti æqualitate pportionali, cõtingit dupliciter. Primò ut forma iuſti, ita q. ipſũ iuſtũ conſiſtat in hmõi æqualitate, & ſic iuſtitia diſtributiua utit̃ æqualitate pportionali, & in hoc differt à iuſtitia cõmutatiua, q̃ utitur æqualitate q̃titatiua, ut forma iuſti. Scđò: vt mõ pueniẽdi ad q̃titatẽ rei, ut ſit æqualis alteri rei: & ſic iuſtitia cõmutatiua utitur æqualitate pportionali in cõmutationib. rerũ, ut dr̃ hic & in 5. Ethi. ut ſi domificator dẽat cõmutare domũ q̃ eſt op9 ſuũ, cũ calceo, qđ eſt op9 cerdonis, oportet q. ita ſe hẽat cerdo ad calceũ, ſicut domificator ad domũ, ac per hoc tot calceos det pro cõmutatione, quot æqualeſt domui. Cõllat. n. q. pportionalitas in pporſito nõ eſt forma iuſti, ſed uia ad q̃titatẽ æqualẽ rerũ, i qua æqualitate cõſiſtit forma iuſti. Vñ numiſmate loco rei utimur vt facili9 æqualitas cõmutationũ fiat. Vẽdit ſiqdem cerdo tot calceos, & nummis inde habitis adæquat domum, quam emit.

Li 5. c. 5 tom. 5.

¶ In rñſione ad primũ eiuſdẽ ar. dubium occurrit ad hoĩem, q. a author ĩ 1. par q. 21. ar. 1. & ſimiliter in 1. ar. di. 46. quarti ſen. negat in Deo iuſtitiã cõmutatiuã: ĩ hoc uerò loco dicit ad rõnẽ cõmutatiuæ iuſtitiæ ſpectare recompẽſare pmia meritis, & ſupplicia peccatis. Quo ſtant hęc duo ſimul?

* q. 58. ar. 3. & 1. 2. q. 6. art. 5. & q. 24. art. 3.

Concl. m

¶ Ad hoc dr̃, q. pculdubio inter Deum, & creaturã non põt eſſe iuſtitia cõmutatiua multò minus q̃ inter dñm & ſeruũ: q̃m de9 nihil ĩ ſuũ põt à nobis accipere, ut teneat̃ reddere: neq; nos ęqualẽs acceptis poſſum9 reddere. Punitio verò pctõrũ ad diſtributiuã iuſtitiã Dei ptinet, qua unãquãque vniuerſi partẽ in ſibi debito loco cõſtituit ac ſaluat, iuxta illud actuũ. 1. de Iuda ſcriptũ, Vt abiret in locũ ſuũ. Et licet diuinũ iudiciũ diſtributiuæ ſuæ

ſuæ iuſtitiæ ſit actus, concurrit tñ in eo quidã modus commutatiui iuſti, pro quanto res pro re dat, puta, pmiũ pro merito, & pœna pro offenſa, cuius ſignum eſt, φ pœna citra cõdignũ, & præmium ultra condignum datur: forma aũt iuſti cõmutatiui, æqualitas ſimpliciter eſt. Vnde nõ ſibi inuicẽ aduerſant̃ dicta hic, & alibi: ſed alibi remouet̃ à Deo iuſtitia cõmutatiua ppriè dicta: hic verò ponit̃, φ Deus in quibuſdã ſuis operibus modũ aliquẽ iuſtitiæ cõmutatiuæ obſeruat, ita φ diſtributioni modũ quendam cõmutationis immiſcet, in cui⁹ ſignum paterfamilias q dixerat, Voca operarios, & redde illis mercedẽ, quod ad cõmutationem ſpectat, ſubdidit datæ mercedis rõnem. An non licet mihi quod uolo facere? quod ad diſtributionem iuxta ſuæ uoluntatis dignificationẽ ſpectat. Illæ ſiquidẽ eſt cuiuſque perſonę gradus, quo cũ diuina uolũtas donat. Ac p hoc nouiſſimum ęqualem primo reddidit in dignitate, q minor erat in labore, qa ſic ei cõplacuit. Et ſic æque dignis æqualia diſtribuit, vt ſic pares facere, fuerit liberalis diſtributionis, cõtra quã alij murmurabãt: reddere aũt iã factu paribus paria, iuſtę diſtributionis fuerit.

Conclu. p

*Ar. 2. huius quæſt.

SVPER Q. LXII. ART. I.

IN ar. 1. q. 61. in rñtione ad ſcdm, dubium occurrit: qa cũ diſtributio reſpiciat debitũ ut cõe, recõpẽſatio aũt ſcdm æqualitatẽ rei ad rẽ, reſpiciat debitũ ut ppriũ, qa illa ad diſtributiuam, iſta ad cõmutatiuã iuſtitiã ſpectat, quõ ſine applicatione cõis boni ad hunc, quę fit per diſtributionis actum, qui in caſu pþoſito omiſſo ſupponit̃, ex cõi factum eſt proprium, ſeu ex debito ut cõe, factũ eſt debitum ut propriũ? Oportet aũt eſſe debitum ut propriũ, quicquid eſt debitũ ſcdm commutatiuam iuſtitiam, ac per hoc quicquid dẽt reſtitui, quia reſtitutio actus eſt cõmutatiuæ iuſtitiæ. Quõ ergo uerificari põt quod in litera dr̃, φ recompenſatio, quam facit diſtribuens ei, cui dedit minus, q̃ debuit, fit per cõparationẽ rei ad rẽ? Nam ex hoc, φ diſtribuens minus dedit, q̃ debuit de cõi, ſequit̃, φ nõ applicauit illud, quod debuit, huic. Et ſi non applicauit huic, ergo non eſt proprium huius. Et ſi nõ eſt proprium, ergo non eſt reſtituendum ſcdm æqualitatem rei ad rem, ut. ſ. quantũ debuit, tantum habeat, cuius oppoſitum in litera dicitur.

infringendo. Siſiter ẽt nec in cõmutationib. uolũtarijs eſſet ſp æqualis paſſio, ſi qs daret rẽ ſuã accipiẽs rẽ alteri⁹: qa fortè res alterius eſt multo maior q̃ ſua. Et iõ oportet ẽm quãdã pportionatã commenſurationẽ adę quare paſſionẽ actioni in cõmutationib⁹, ad qđ inuẽta ſunt nu miſmata: & ſic p cõtra paſſum ẽ cõmutatiuũ iuſtũ. In diſtributiua aũt iuſtitia locum non hẽt, quia in diſtributiua iuſtitia non attenditur æqualitas ẽm pportionem rei ad rem, uel paſſionis ad actionem, unde dr̃ contrapaſſum: ſed ſecundùm proportionalitatem rerum ad perſonas, ut ſupra dictum eſt.

B

AD PRIMVM ergo dicẽdum, φ illa forma diuini iudicij attenditur ſecundum rationẽ cõmutatiuę iuſtitię, prout ſcilicet recompenſat præmia meritis, & ſupplicia peccatis.

AD SECVNDVM dicendum, φ ſi alicui qui cõitati ſeruiſſet, retribueret aliquid pro ſeruitio impenſo, nõ eſſet hoc diſtributiuæ iuſtitiæ, ſed cõmutatiuæ. In diſtributiua. n. iuſtitia nõ attẽdit̃ æqualitas eius, qđ qs accipit, ad id quod ipſe impẽdit, ſed ad id quod alius accipit, ẽm modum vtriuſque perſonæ.

AD TERTIVM Dicendũ, φ qñ actio iniurioſa eſt uolũtaria, excedit iiuriã, & ſic accipit̃ ut maior res: vñ oportet maiorẽ pœnã ei recompenſari non ẽm differentiam quo ad nos, ſed ſecũdum differentiam rei.

QVAESTIO LXII.

De Reſtitutione, in octo articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de reſtitutione.

ET circa hoc quæruntur octo.

¶Primò, Cuius actus ſit.

¶Scdò, Vtrum neceſſe ſit ad ſalutem, oẽ ablatum reſtitui.

¶Tertiò, Vtrum oporteat illud multiplicatum reſtituere.

¶Quartò, Vtrũ oporteat reſtitui quod qs non abſtulit.

¶Quintò, Vtrum oporteat reſtitui ei, à quo acceptum eſt.

¶Sextò, Vtrum oporteat reſtituere eum, qui accepit.

¶Septimò, Vtrũ aliquẽ alium.

¶Octauò, Vtrum ſit ſtatim reſtituendum.

ARTICVLVS I.

Vtrum reſtitutio ſit actus iuſtitiæ commutatiuæ.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr̃ φ reſtitutio non ſit actus iuſtitiæ commutatiuæ. Iuſtitia . n. reſpicit rõnem debiti: ſed ſicut donatio põt eſſe eius φ nõ debetur, ita etiam & reſtitutio. ergo reſtitutio non eſt actus alicuius partis iuſtitiæ.

C

¶2 Præt. Illud quod iã tranſijt, & non eſt, reſtitui nõ põt: ſed iuſtitia, & iniuſtitia ſunt circa quaſdã actiones, & paſſiones, q̃ nõ manẽt, ſed trãſeũt. ergo reſtitutio non uidetur eſſe actus alicuius partis iuſtitiæ.

¶3 Pre. Reſtitutio eſt q̃dã recõpenſatio eius qđ ſubtractũ eſt: ſed aliquid põt hoi ſubtrahi nõ ſolum in commutatione, ſed ẽt in diſtributione, puta, cum aliqs diſtribuẽs min⁹ dat alicui, q̃ debeat habere. ergo reſtitutio non magis eſt actus commutatiuæ iuſtitiæ, quã diſtributiuæ.

D

SED CONTRA. Reſtitutio ablationi opponitur: ſed ablatio rei alienæ eſt actus iniuſtitiæ circa commutationes. ergo reſtitutio eius eſt actus iuſtitiæ, quæ eſt in cõmutationibus directiua.

RESPON. Dicẽdũ, φ reſtituere nihil aliud eſſe uir̃, q̃ iterato aliquẽ ſtatuere in poſſeſſionẽ, uel dñium rei ſuæ. Et ita in re-

A ¶Ad hoc licèt poſſit prima facie dici, φ falſum eſt, diſtributionis actum in caſu poſito omiſſum eſſe, quia litera non dicit, Recompenſatio quam facit diſtribuens ei, cui non dedit quod debuit, ſed dicit, Et cui minus dedit, vbi affirmatur dediſſe ei aliquid, & negatur quantitas debita.

¶Sed hoc friuolũ eſt: qa ſi cui debent̃ cẽtũ, & dedit quinquaginta, tenet̃ recompẽſare quinquaginta: ſi nihil dedit, tenet̃ recõpẽſare cẽtũ, alioquin melioris cõditionis efficeret̃ diſtribuens pei⁹ operando, ſ. priuãdo aliquẽ toto, q̃ ſi priuaret illũ una parte. Aliter poſſet dici, φ author loquit̃ de diſtribuẽte, non de diſtributore: ita φ diſtribuens ex hoc ipſo, φ diſtribuit, ſeu qđ idẽ eſt, ſuppoſito, φ diſtribuat, tenet̃ æqualia ęqualib⁹ dare. Et ſi nõ dat alicui, tenet̃ illi ad reſtitutionẽ toti⁹ illius, qđ nõ dedit illi. Et ſic falſũ quoq; eſt, diſtributionis actum in oppoſitum omitti. Porrecti per totum 343 Intra art. 5. & 5. co.

¶Sed & hoc inſufficiẽs eſt, qa ſecũdũ hoc diſtributor boni cõis, q nunq̃ diſtribueret partibus cõitatis, ſed oĩa uſurparet, vel alijs daret, nõ teneret̃ partibus cõitatis ad reſtitutionẽ. Et ſic ex aliena tyrannide partes cõitatis nõ ſolũ lædent̃ in facto, ſed in iure: qa nec data illis eſſent, quæ ſunt illis debita, nec ẽt ius repetendi haberent.

¶Dicẽdũ eſt ergo, φ ſiuè diſtributio fiat, ſiuè nõ, dũmõ res diſtribuẽdę adſint, & ipſi diſtribuẽdi vrgeat, cęteris cõditionib. requiſitis concurrentib. ſine impedimẽto, diſtributor tenet̃ ad faciendũ de cõi proprium parti cuilibet ſecundùm ſuam proportionẽ. Et quia tenet̃ ad hunc actum reſpectu cuiuſlibet partis, iõ oib⁹, & ſingulis partib⁹ tenet̃ ad recõpenſandũ tm̃, q̃tum nõ dedit alicui de portione ſibi debita. Et hoc quia omiſſa applicatio illi⁹ portionis ad hũc, dãnificauit illũ i pprio, nõ quod erat proprium auferendo, ſed, ad q̃ tenebatur, appropriationem auferendo.

¶Deinde ad dubiũ dr̃, φ licèt debitũ ut ppriũ abſolutè ſit ſuum, vel loco ſui, reſpectu tñ alicuius eſt ẽt debitũ ut ppriũ illud, qđ qs tenebat̃ facere ſuũ, & nõ fecit. Hoc. n. eſt ut ppriũ debitũ nõ abſolutè, ſed ab illo q tenebat̃ facere pprium illi. Et ſic licèt valeat argm̃. Non eſt proprium, ergo nõ eſt reſtituẽdũ ſcdm ęqualitatẽ abſolutè loquẽdo: nõ ualet tñ reſpũ diſtributionis, qa tenet̃ ad appropriationẽ. Sed oportet dicere, φ nõ eſt ppriũ, nec

diſtri-

diſtirbutor tenebatur ad propriandum hoc illi. ergo non eſt F reſtituendum æquale: ſed tunc aſſumptum eſt falſum pro ſecunda parte, vt dictum eſt. Et ſic patet, quomodo ex debito vt cõe factum eſt debitum vt proprium ab hoc, quia damnificatio quam fecit diſtributor, omittendo appropriationem, ad quam tenebatur, fecit de debito vt commune, debitum vt ꝓpriũ nõ ſimpliciter, ſed ab hoc. ſ. diſtributore qui tenebatur.

Concl. m ¶Et ex his patet deciſio caſus. ſ. ꝙ ſi deberent in aliqua republica ꝓuentus dãni diſtribui conſcriptis ciuibus ſingulis annis, diſtributor aũt occupaſſet prouentus annis tribus, & poſtmodum pœnitentia ductus reſtitue ret reipubl. eoſdẽ, nõ deberet ſumma iſta diſtribui ciuibus conſcriptis in quarto anno ſed prouentus primi anni deberet diſtribuere ciuibus cõſcriptis primi anni, & ſic deinceps. Et ſi aliquis eorũ eſſet defunctus, tenetur dare heredibus illius. Et hoc, qa ipſe dãnificauit illos indiuidualiter, non appropriando ſicut tenebať. Secꝰ aũt eſſet, ſi ꝓuentus illi fuiſſent ab hoſte, aut alio occupati: qa ipſe hoſtis nõ teneť ad appropriãdũ cõia huic vel illi. Et ꝓpterea nõ lęſit ſingulos niſi lædẽdo cõitatẽ à qua aufert. Diffuſior aũt erit inferius ſermo in ſequenti ar. de obligatis ad reſtituendum rõne diſtributiui iuſti violati ad diſtributionem beneficiorum Eccleſiaſticorum, vbi prædicta latius repetẽtur applicata ad materiã illam.

ſtitutione attenditur æqualitas iuſtitiæ ſm recõpenſationẽ rei ad rem: quod ptinet ad iuſtitiã cõmutatiuam. Et iõ m reſtitutio eſt actus cõmutatiuæ iuſtitiæ, qñ. ſ. res unius ab alio hr̃ uel per voluntatẽ eius, ſicut in mutuo, vel depoſito: uel contra volũtatẽ eiꝰ, ſicut ĩ rapina, vel furto. G

Ad primvm ergo dicẽdum ꝙ illud, quod alteri nõ debetur nõ eſt ꝓprie loquẽdo, eius, etſi aliqñ eius fuerit. Et iõ magis vr̃ eſſe noua donatio q̃ reſtitutio, cũ qs alteri reddit quod ei non debeť. Hẽt tñ aliquam ſĩ꞉itudinẽ reſtitutionis, qa res materialiter eadem eſt: non tñ eſt eadẽ ſm formalem rationem, quam reſpicit iuſtitia, quod eſt eſſe ſuum alicuius: vnde nec proprie reſtitutio dicitur. H

Ad secvndvm dicendũ, ꝙ nomen reſtitutionis, inquantũ importat iterationem quandã, ſupponit rei identitatem. Et iõ ſm primã impoſitionem nominis, reſtitutio vr̃ locũ hẽre pręcipue in exterioribus, q̃ manentes eædẽ & ſm ſubſtãtiã & ſm ius dñij ab vno pñt ad alium deuenire. Sed ſicut ab hmõi rebus nomen cõmutationis tranſlatũ I eſt ad actiones, uel paſſiones, quæ ptinẽt ad reuerentiam, vel iniuriã alicuius pſonæ, ſeu nocumentũ vel profectũ: ita ẽt nomen reſtitutionis ad hoc deriuať, q̃ licet realiter non maneãt tñ manent in effectu uel corporali, puta, cũ ex percuſſione læditur corpus, uel qui eſt in opinione hoĩum ſicut cũ aliqs verbo op ꝓbrioſo remanet ĩfamatꝰ vł ẽt minoratꝰ in ſuo honore.

Ad iii. dicendũ, ꝙ recõpenſatio, quã facit diſtribuẽs ei cui dedit minus q̃ debuit, fit ꝑ cõparationẽ rei ad rẽ, vt ſi quãtò minus habuit, q̃ debuit, tãto plus ei detur: et ideò iam pertinet ad iuſtitiam commutatiuam.

Articvlvs II.

Vtrum ſit neceſſarium ad ſalutẽ quòd fiat reſtitutio eius, quod ablatum eſt.

Ad secvndvm ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ nõ ſit neceſſarium ad ſalutẽ, ꝙ fiat reſtutio eius quod ablatum eſt. [b] Quod. n. eſt impoſſibile, nõ eſt de neceſſitate ſalutis ſed aliqñ impoſſibile eſt reſtituere id, qđ eſt ablatũ, puta, cũ aliquis abſtulit alicui membrũ, vel vitã. ergo non vr̃ eſſe de neceſſitate ſalutis, quòd aliquis reſtituat, quod alteri abſtulit.

Svper qvæst. lxii. art. ii.

IN art. 1 & 2. q. 62. not. ꝙ codices circa principium corporis art. 2. corrupti ſunt. Deficit ſiquidem manifeſte ibi cauſa. ex quo ſequitur, Et ideo reſtituere importat redditionem illius rei, quæ iniuſte ablata eſt. Vñ quærendus eſt codex rectus: ego enim hactenus non inueni. Quicquid tñ de lr̃a ſit euidens eſt, ꝙ reſtitutio importat actum iuſtitiæ commutatiuę, qui eſt reddere rem acceptam ſiue ſit accepta iniuſte, ut in furto, & iniurijs: ſit accepta ex voluntate dñi, ut in mutuo, & ſimilibus, vt in 1. di art. Reſtitutio tñ hñs pro materia rem ablatã, uerſatur tñ circa rem iniuſte ablatam, vt in 2. art. lr̃a probat, quia ablatum oportet aut iuſtè, aut iniuſte ablatum eſſe. Et iuſte non eſt reſti K tuendum, qm̃ hoc eſſet contra æqualitatem iuſtitiæ. Si iniuſtè, æqualitas iuſtitiæ exigit, ut reſtituatur. Intellige ergo literam 2. ar. non de reſtitutione ſimpliciter, ſed de reſtitutione ablati. Hæc. n. contracta eſt ad materiam talem, ſ. ablatorum: illa autem communiter ſe habet ad ablata, & ad ſpontè conceſſa per mutuum, depoſitum locationem &c. Et forte quia author ſupponit ſermonem ſuum eſſe cõtractum ad talem materiam ꝓpter præmiſſum iam articuli titulum, litera non eſt diminuta.

¶In eodẽ ar. 2. in rñſione ad 2. dubia duo occurrũt circa illud, ſ. ꝙ lædens alterũ in fama falſum dicendo, tenet ad reſtitutionẽ famæ. Primũ eſt de eo, qui indirectè lædit alterius famã. puta, denũtiatus, uel accuſatus negat, uerũ tñ eſt cõmiſiſſe id, de quo accuſatus uel denuntiatus eſt. Tunc nãq; indirectè notat accuſatorẽ, ſeu denuntiantẽ calũniæ, an iſte mẽdaci. et ſe excuſans, ac ꝑ hoc alterius famã lædẽs, teneať ad reſtitutionẽ famę.

¶Secundum dubium eſt, de læſione famæ etiam mendaciter a multo tpe, ante q̃ data eſt obliuioni. v. g. Ioãnes falſo iactauit ſe quodam tempore cognouiſſe carnaliter talem mulierem, poſt multos autẽ annos iam ſenex Ioannes recordatus peccatorum adoleſcentiæ ſuæ, & pænitentiam agens, quęrit an teneatur ad reſtitutionem famæ. Et rõ dubitandi eſt, quia ſocij ſui, quibus hoc dixerat olim, vt poſtergata videntur habere, & obliuioni, quę fuerunt adoleſcentiæ ſicut & ipſe euacuauit quæ erant paruuli: nec mulier illa hr̃ minus bona, ſed ipſa in antiqua ꝓpria optima fama perſeuerat apud oẽs.

¶Ad primũ dubium quod à Scoto, & Ricardo in 4. ſentent. d. 15. tractatur cũ diſtinctione, rñdendum eſt ꝙ dupliciter contingit mentiri accuſatũ vel denunciatũ. Primo in caſu, quo ſeruato iuris ordine tenetur fateri veritatẽ. & ſine dubio lædit quantum in ſe eſt famam accuſantis, uel denuntiantis, ſi calũniatorem eum dicit: qm̃, vt patet extra, De calũniatoribus ꝑ totum, magnum crimẽ eſt accuſare uel denũtiare falſum, & magna pœna puniť. Porrecta per totum. Dico aũt quãtum in ſe eſt, quia forte ex circunſtantijs, & conditionibus perſonarũ in nullo lęſa remanet fama denuntiantis, dum omnes credunt denuntiantẽ veracem, & denunciatum mendacem, q̃uis nõ conuincatur. 244 4. d. 15. q. 1. ar. 8. q. 2 Et quodl. 12. ar. 26. Dico quoque, ſi calũniatorem eum dicit: qm̃ ſecus eſſet, ſi ex aľ leuitate, vel iuſto errore accuſatio, vel denuntiatio potuit procedere abſq; calumnia. Alio modo contingit mentiri in caſu, in quo non tenetur fateri veritatem. Et ſic licet dicant Scotus, & Ricardus, quod iſte non lædit famam accuſatoris, ſeu denuntiantis, ſed ipſe lædit ſeipſum, quia accuſat, uel denunciat in iudicio, q̃ ea non poſſunt probari in iudicio: melius tñ diſtinguitur, quòd accuſator, ſeu denunciator dupliciter conſideratur. Primo vt accuſator, vel denuntiator, & ſic non læditur à mentiente, quia non teneť dicere veritatẽ. Secundo, prout eſt talis hõ, & ſic lęditur in fama à mentiente: qm̃ iſte negans dicit indirectè illum hominem eſſe mendacem mendacio pernicioſo, vtpote impoſitorem criminis. De obligatione ergo ad reſtitutionem famæ in primo caſu ſatis clarum eſt, ſi ſubſecuta eſt lęſio famæ. Dico autem hoc, quia cũ in nullo iſtorum caſuum reus inſidietur famæ alterius, niſi quia indirectè, & per accidens aufert famam: bñ autem eſt indirecta & per accidens ablatio famæ, ſi nõ ſequitur effectus læſionis famę non habet locum obligatio ad reſtituendum: quoniam nec ex intentione, nec effectu fama ablata eſt, q̃uis actus fuerit indirecte ablatiuus famæ. Conſiderandũ eſt enim quid per accidens euenit in effectu, ex quo etiam cauſa per accidens diſcutitur.

¶In ſecundo autem caſu ſupradictis doctoribus uidetur, quòd non teneatur ad famæ reſtitutionem propter dictam rationẽ, qa ſcilicet accuſans, ſeu denuncians, ſibimet imputare hoc debet, proponendo quod non poteſt probare.

¶Sed ſalua eorum reuerentia, oppoſitum eſt uerum: quoniam hic duplex malum interuenit accuſantis, ſeu denunciantis. Primum eſt, quòd deficit in probatione: & hoc ipſi imputandum proculdubio eſt. Alterum eſt, quòd mendax dicitur à negante: et hoc nulla iuris ratione actori imputantur, ſed ex iniquitate negantis, qui non fuit ad mentiendum inuitatus

tur ab actore, aut iudice: ſed poterat ſubterfugere nec affirman A do, nec negando, ex quo non tenebatur fateri. Cum igitur vterque, actor, ſ. & reus errauerit, neuter alterius iniuriam excuſat. Nec eſt hic compenſatio iniuriarũ ad inuicem, ſed uterq; tenetur ad reſtitutioné famæ, diuerſimodè tñ: quia actor q iniuſtè, non tñ falsò infamauit, tenetur dicere, q iniuſtè fecit: reus autẽ q falsò infamauit, tenetur dicere ſe falsò illũ criminatoré dixiſſe. Et hoc vt prędictum eſt, ſi ſecuta ſit infamia actoris, aliter nõ tenetur: quia reſtitutio ad hoc principaliter ordinatur, vt dãnũ paſſo ſatisfaciat.

¶ 2 Præt. Cõmittere aliqđ pctm̃ nõ eſt dẽ neceſſitate ſalutis, quia ſic homo eſſet perplexus: ſed quandoque illud quod aufertur, nõ põt reſtitui ſine peccato, puta, cũ aliqs alicui famá abſtulit, verũ dicẽdo. ergo reſtituere ablatũ nõ eſt de neceſſitate ſalutis.

B

Sunt autẽ hæc oĩa in utroque caſu tractata, & determinata accipiẽda, qñ vterque, ſ. actor, & reus, ex certa ſcia de uiſu loquuntur, & aſſerunt contradictoria, unus aſſerendo, alter negando: alioquin poſſet altera pars excuſari de tãto, quãtũ nõ de toto pp iuſtũ errorẽ, vel leuitatẽ, ut dictũ eſt, & ſic nõ lædereẽ notabiliter in fama. Et ex his patet, qđ dicẽdũ eſt de falsò defendentibus ſe, vel alios extra iudicium contra aſſerentes ex certa ſcientia, crimen, aliquod, & uerè ſic eſt. Si namque ex hoc aſſertor ille læditur in ſua fama, ut puta, quia defenſor dicit ſe certò ſcire oppoſitum, & ſic alter reputatur malus, ad famæ reſtitutionem tenetur.

¶ Ad ſecundum dubium dicitur, quòd quia non conſtat auditores eſſe oblitos, & multorum etiam nunc non recordamur, quorum poſt tempora reminiſcimur, & per hoc effectus infamiæ, a principio cauſatus falſa iactantia, ſeu relatione pmanet: ideò ad reſtitutionem tenetur ille, qui falsò, dum puer eſſet, mulieri detraxit. Contingit enim ut eorum quę pueri audiuimus, memores, in eadem tantò firmius perſeueremus credulitate, quantò detractor ſæpe pœnitens more chriſtianorum, nunquam retractauit dictum ſuum.

¶ In eadem reſponſione ad ſecundum aduerte, q author in ſecundo ſuæ diſtinctionis membro, quod modo tractauimus, adiungit falſitati iuſtitiam. Dicit.n. Alio modo, falſum dicendo, & iniuſtè. neque fruſtra addidit, ſed ut præſeruaret doctrinã hac à caſibus, in quibus falſum dr, uſte tamen, ut contingit iudici ſecundum allegata & probata damnanti aliquem innocentẽ. Talis enim non tenetur ad reſtitutionem famæ, ſicut nec alteriuſcuiuſuis damni, ſed falſi teſtes tenentur ad omnia.

¶ In eadẽ rñſ. ad ſcdm, quo ad tertiũ membrum, ſ. qñ quis abſtulit famã, dicendo verum iniuſtè, aduerte duo. Primo, corã quibus eſt reſtituẽda fama, tali modo, ſ. q maledixi, iniuſte aſſamaui &c. Quia ſi ſunt pſonæ aliquid ingenij, & notitiæ de modo reſtituendi famam hñtes, talis reſtitutio nõ eſt facienda, quia D eſſet magis cõfirmatio eī q reſtitutio famę: ſed coram talib. dẽt tacendo de priori dicto laudare, (cũ ueritate tñ,) pſonã illã, pluries aperiẽdo, q credit ipſũ virũ bonũ, & dare operã ad hoc, q ſic hẽatur ab illis. Et hoc ita cautè, ne uideat̃ hoc facere p reſtitutione, qa hoc eſſet infamiæ cõfirmatio, ut dictũ eſt.

¶ Secũdo, q ſi qñ reſtitutio talis uideretur magis renouatio, quàm excuſatio, ut puta, quia iam habentur huiuſmodi pro oblitis, ex quo non interuenit mendax infamia, omitti poteſt: & ſi opus fuerit aliter ſatiſfacere, puta, laudando perſonam quando expedit, & conuerſando amicabiliter cum illa &c.

¶ In rñſione ad quartum eiuſdem art. dubia plura occurrunt. Primum eſt, An procurans q detur æque digno, ac per hoc impediens alium æquè dignum, teneatur ad reſtitutioné. De hoc .n. nihil in litera dicitur, ſed ſolum de digniore, & min⁹ digno.

¶ Secundum eſt, An multis pro ſeipſis procurantibus, ſi nõ aſſequatur dignior, teneatur ille, qui aſſequutus eſt, ad reſtitutioné. Et eſt hic ratio dubij, quia quilibet poteſt pro ſeipſo licitè, procurare, & nemo damnum facit, niſi qui facit illud, quod facere ius non habet, ut dicit regula iuris.

¶ Tertium eſt, quia cum nullus teneatur ad reſtituendum, niſi vt iterato ſtatuat illum in poſſeſſione rei ſuæ, nulla ratio apparet, quare ego impediens alium a conſecutione beneficij, in quo nihil iuris unquã habuit, teneãr reſtituere totum, vel partem. Ex hoc namque, q nihil unquàm iuris eſt ſibi quæſitum in aliquo ſequitur q nihil fuit ſuum, & per conſequens ſequitur, q nihil eſt ſibi reſtituendum. Et ſi diceretur q habebat ius in ſpe, hoc non ualet, tum quia ius in ſpe non eſt ius, ſicut nec diues in ſpe, eſt diues: tum quia reſtitutio rei in ſpe, tunc habet locum, qñ aufertur, quod hẽt in re, in qua fundat̃ illa ſpes, vt patet in deſtruente ſemina, vel diripiente inſtrumenta artis, quorum vſu quis cum ſua familia uiuit, & ſimilibus. In oĩbus.n. ablatio ſeu detrimentum fit alicuius rei, in qua actu habet ius, qui dã- A nificatur, quæ eſt fundamentum ſpei. In caſu autem propoſito nullius rei ius habet actu, qui impeditur à conſecutione.

¶ Et confirmatur, quia ſi is, ad quem ſpectat conferre tale bñficiũ ſiuè antequàm omnino contulerit, ſiuè poſt, ante tñ quàm det ex ſeipſo motu proprio mutat uoluntatem, nec dat illi bñficiũ, non tenet̃ ad reſtitutioné. ergo nullũ ius illi abſtulit: quia ſi ius al'quod abſtuliſſet illi, teneretur procul dubio ad reſtitutioné. Et cum conſtet, quod abſtulit illi totũ qđ habebat, q potuit auferri à malis conſultoribus, ſequitur q ipſe nihil iuris habebat, & q nullus teneatur ei ad reſtitutionem.

¶ 3 Præ. Quod factũ eſt, nõ põt fieri vt factũ nõ fuerit: ſed aliqñ alicui aufertur honor ſuæ perſonæ ex hoc ipſo, q paſſus eſt ab aliquo iniuſtè uituperante eũ. ergo nõ põt ſibi reſtitui qđ ablatũ eſt, & ita nõ eſt de neceſſitate ſalutis reſtituere ablatũ.

Et confirmatur rurſus: quia ſi ipſe dignior aliquid iuris haberet, teneretur ei ad reſtitutionem minus dign⁹ illo, qui tã eſt dignus, cui non petenti collatum eſt beneficium illud. Et tenet ſequela, quia iſte plus occupat iura dignioris, quia irreparabiliter, q̃ ille, qui impediuit cõſulẽdo: quia poterat nõ ſe qui conſilium eius diſtributor, & reddere digniori ius ſuum.

¶ Quartum dubium eſt, quia cum in litera dr, Si uero iam firmatum ſit, q alicui detur præbenda &c. aut intelligitur de firmitate tali, qua eſt illi ius acquiſitum, aut de firmitate adhuc impedibili, ut non ſit illi ius acquiſitum. Non de prima firmitate, quia ſic non eſſet firmitas, ut dẽt beneficium, ſed firmitas iã dans: nec eſſet amplius impedibilis, niſi ſicut poteſt quis priuari ſuo. Nec de ſecunda, quia ſi eſt impedibilis, non debet reſtitui ęquale: multum enim refert inter actum, & potentiam.

C ¶ Quintum dubium eſt, circa fundamentum literæ, ſumptum ex 2. Phyſic. tex. 56. ſ. Quòd parum diſtat, quaſi nihil diſtare videtur: quoniam regula iſta datur ab Ariſtotele, non de rebus in ſeipſis, ſed ut ſubſunt practicæ æſtimationi, & affectui humano. Vnde dicit, q intellectus accipit parum diſtans, perinde ac ſi nihil diſtaret, cum ſecus magna mala, aut magna bona fuerimus: accipit enim tanquàm ſi fuiſſemus in ipſis malis, aut magnis bonis. Conſtat autem ex dictis, quòd æqualitas commutatiuæ iuſtitiæ, ad quam faciendam ordinatur reſtitutio, attenditur ſecundùm æqualitatem rei ad rem, & non ſecundùm ęqualitatem rationis parum pro nihilo æſtimantis. Cuius ſignum eſt, quòd non ęquè punitur, qui parum diſtauit à peccãdo mortaliter, & qui peccauit mortaliter: nec eſt idem ſecundùm iuſtitiam propinquiſſimũ fuiſſe caſui peccati mortalis, & cecidiſſe in illud: hic.n. punitur pœna æterna, ille non. Neque eſt idem propinquiſſimum fuiſſe mutuo concedendo, & mutuaſſe: illi n. nihil reddendum eſſe, qui nihil mutuauit, huic uerò reſti- D tui oportere cenſet iuſtitia. Multum ergo refert ad ęqualitatem iuſtitiæ cõmutatiuæ parum diſtare, ſeu propè eſſe, & applicuiſſe, ſiue eſſe in termino: quãuis in pluribus ſecundùm paſſiones, & æſtimationes utamur illo modico pro nihilo. Et quia modo de iuſtitia commutatiua tractamus, ideo illo fundamento malè uidentur doctores vti in propoſito.

¶ Sextum eſt, An ea, quæ hic dicuntur, habeant locum in alijs conſecutionibus bonorum, puta, in teſtamentis, & donationibus. Et eſt ratio dubij, tum quia litera in hoc argumento meminit non ſolum præbendæ conſequendæ, ſed aliorum bonorum conſequendorum, quis reſpondendo, de conſecutione pbendæ ſolummodo loquatur: tum quia uidetur eadem ratio reſponſiua, quia ſcilicet aut impedit iuſtè, aut iniuſtè &c.

¶ Ad hæc dubia non eodem, quo mota ſunt, ordine reſpondendo, ſed ut facilior ſit doctrina, à quinto dubio, quod de fundamento eſt, initium ſoluendi ſumemus.

E ¶ Ad quintum igitur dubium, de illa propoſitione ex 2. Phyſic. Quod parum diſtat, nihil diſtare uidetur, dicendum eſt, quod propoſitio illa nec habenda eſt ut regula in materia iuſtitię, nec omnino ſpernenda eſt, quando ſubiecta materia patitur. Et quidem, q non ſit pro regula habenda in determinatione iuſti, patet ex hoc, quòd ſubuerteret iuſtitiam, ut in ipſa materia, de qua loquitur Ariſto. liquet. v. g. Tranſit princeps aliquis iuxta paratas inſidias & parum defuit quin caperet, & occideret &c. Iſte princeps reputatur infortunatus, ut ibidem dicit Ariſtote, quia parum pro nihilo reputando, ex magno malo liberatus eſt. Si tamen ad iuſt. æqualitatem reſpiciamus, non reputatur iſte princeps damnum paſſus, licèt parum à damno diſtauerit, propter quod nullus tenetur ei aliquid reſtituere. Et tamẽ ſi illa propoſitio admitteretur in propoſito, ſ. Propè habere, & habere, reputatur pro eodem, ſequeretur quòd iſte, qui propè habuit damnum, habuiſſe reputaretur damnum, & conſequenter eſſe ſibi reſtituendum. Similiter etiam falſa eſt regula

¶4 Præt. Ille, q impedit aliquẽ ab aliquo bono conſequendo, vr̃ illud ei auferre, qa quod modicum deeſt, quaſi nihil deeſſe vr̃, vt Philoſophus dicit* in 2. Phyſic. ſed cũ aliquis [h] impedit aliquem, ut non conſequatur pbendam, vel aliquid hmõi [b] non vr̃ q teneatur ei reſtitutionem G prębendæ, quia quandoq; non poſſet. non ergo reſtituere ablatum eſt de neceſſitate ſalutis.

Sed contra eſt, qđ Au. dicit i epiſtola ad * Maced. 14. q. 6. Si res aliena, pp quã pctm̃ eſt, reddi poſſit, & non reddit, pęnitentia non agitur ſed ſimulatur Si aũt veraciter agitur, non remittitur pctm̃, niſi reſtituatur ablatum, ſi, vt dixi, reſtitui põt.

*Li. 2. tex. 56. 10. 2.

*Epiſt. 54 a medio illius to. 2. Et habetur 14. q. 6. c. ſi res aliena.

gula hęc in lucro. Princeps n. qui prope acquiſitionem monar F chiæ fuit, ita q parum defuit, quin eſſet monarchia, infortunatus reputatur ex eadem rõne: non tñ ppea ad iæqualitatem rapti regni reputatur perueniſſe, ſicut nec peruenit: vñ non teneť ad regni reſtitutionem. Et tñ ſi illa regula hẽt locum, hẽre regnum & parum diſtare pro eodem reputãdo, ſicut qui abſtuliſſet, tenetur ad reſtitutionem, ita hic qui ppe abſtulit. Ex propoſitione ergo illa non eſt ſumenda ratio efficax in hac materia. Quãdoq; tamen ratione ſubiectæ materię, quę vel habet magnam latitudinẽ vel incertitudinem materialium, vt in menſuris, & numeris vtimur propoſitione illa. Vnde & author in hac reſponſione non eſt illa vſus, licet arguendo eam attulerit.

¶Ad tertiũ de nde dubiũ dicendũ eſt, qa ex quo excluſa eſt pro fundamento illa ppoſitio, uidendũ eſt qd eſt fundamentũ, de quo tertium dubium quærit. Fundamẽtũ igitur neceſſitãs impedientẽ ad reſtitutionem in caſu propoſito, vt ex lr̃a colligi poteſt, hẽt duo capita ſimul. ſ. violationem iuſti diſtributiui, & violationẽ boni propoſiti diſtributoris reſpectu huius perſonę cui dandum erat beneficium. Quòd n. author fundet ſe ſuper iuſto in diſtributionibus, patet ex hoc, q attendit ad dignã & magis dignam perſonam. Iam n. patet, quòd ad diſtributiuam iuſtitiuam ſpectat conſiderare dignitates perſonarum ſecundũ ſe. Quòd ẽt fundet ſe ſuper volũtate diſtributoris, patet ex hoc H quòd attendit, ſi impedimentum præſtatur conſulendo, antequàm ſit firmatum, vel poſt. Notanter autem dixi hæc duo capita ſimul concurrere, quia neutrum ſine altero ſufficit ad obligandum ad reſtitutionem huic. Et q nõ ſufficiat violato ſola iuſti diſtributiui, ex hoc patet quòd requiritur vltra dignitatẽ perſonæ præparatio aliqua, quæ impediatur. Si enim nulla eſt de aliquo memoria, nec ad eum eſt aliqua inclinatio, q̃uis dignor ſit, nullus dicitur impediſſe illum à conſequutione beneficij, q̃uis diſtribuens peccet, omittens digniorem, ac p hoc violãs iuſtitiam diſtributiuã in beneficij collatione. Quòd verò non ſufficiat ſola mutatio propoſiti etiam firmati diſtributoris, ex hoc patet, quòd ſi bona ratione quis perſuadeat, & inducat mutationem, ut detur digniori, nulli dicitur augeri ius: quia non violatur, ſed ſeruatur iuſtum diſtributiuum, præponendo digniorem non tam digno, Vtriuſq; ergo ſimul violatio facit, vt obligetur impediens ad reſtituendum illi in toto I vel in parte. Et quia nulli reſtituendum eſt niſi ſuum, conſequens eſt, quòd ex vtroque ſimul cõcurrente, ſ. dignitate maiore & applicatione ſaltem inchoata iſtius beneficij ad hunc digniorem, beneficium hoc fiat iſtius dignioris, ita quòd incipit eſſe ſuum quodãmodo, vel ſimpliciter, quando eſt applicatio firmata, ut in litera dicitur. Et quia vnuſquiſq; habet ius in eo quod eſt ſuum, quatenus ſuum eſt: ideo iſte dignior, cui diſpoſitum erat dari beneficium, habet tantum iuris in illo, quantũ habet ibi de ſuo. Et licet uere ſuum abſoluta non ſit quouſque fit ſibi datum: eſt, tamen vere ſecundum quid ſuum plus & minus, quanto plus, vel minus proxima eſt diſpoſitio ad collationem. Sicut enim diſpoſitiones agri ad fructificandum ſunt expectãtis fructus, & qui illius diſpoſitiones tollit, impedit fructificationem & tenetur ad reſtitutionem: ita diſpoſitiones ad conſecutionem beneficij ſunt illius conſequuturi beneficiũ & qui eas tollit, tenetur ad reſtitutionem et ſic interuenit hic K ius in re reſpectu diſpoſitionum, et ſuper hoc fundatur ius in ſpe, reſpectu beneficij. Et ppterea impediens diſpoſitiones ad conſequendum beneficium non tenetur ad reſtituendum æquiualens beneficio, ſed ad reſtituendum aliquid, penſata propinquitate, vel elongatione potentiæ ab actu, ſicut in lædente ſemina accidit.

¶Ad conſiderationẽ dicitur, falſum eſſe, quòd diſtributor mutans ſententiam, & declinans ad minus dignum, non teneatur ad reſtitutionem. Deterioris ſiquidẽ conditionis in hoc diſtributor, quã impediens eſt: quia quandocumq; tenetur impediens ad reſtituendum, tenetur etiam diſtributor, niſi ſit deceptus rationabiliter, ita vt excuſetur: ſæpe autem tenetur diſtributor ad reſtitutionem nullo impediente concurrente.

¶Ad cuius euidentiam, alius antedictæ radices reſtitutionis repetendo, noſſe oportet, q beneficia eccleſiaſtica ſunt bona cõmunia Eccleſiæ debita perſonis eccleſiaſticis dignis, ita quod tale beneficium vacans debetur alicui illius Eccleſiæ parti quæ digna eſt: ſed aliter debeť ante actũ diſtributionis, & aliter poſt quia ante actum diſtributionis debetur digno vt cõe, ita q eſt ſuũ ut res cõis. Diſtributionis ãt act⁹ facit de cõi propriũ. Eſt ſiquidẽ diſtributio appropriatio rei cõis ad ſingulares pſonas. Et propterea quando incipit diſtribui hoc beneficium pro illo digno, incipit illud beneficium fieri ſuum vt appropriũm et quanto plus procedit diſtributionis actus pro ipſo, tanto plus fit ſuum, ut proprium. Itaque conſumato diſtributionis actu pro ipſo beneficiũ, quod à principio uacationis erat ſuum vt commune eſt ſuum vt proprium. Et propterea quod prius erat ſibi debitum ut commune, poſtmodum eſt ſibi debitum ut proprium. Et ſi quis poſt diſtributionem auferret, proculdubio auferret ab illo proprium. Impediens ergo à conſecutione beneficij digniorem, directè agit contra diſtributionis actum, quo beneficium illud debebat fieri ſuum ut proprium: et propterea quanto magis proceſſit actus diſtributionis pro illo, tanto ad plus tenetur. Diſtributor autem, quia ſibi cõmiſſa eſt diſpenſatio cõmunium bonorum, & teneť ad tribuendum beneficiũ digniori ſiue ex malo impedientis conſilio auertat ſe à digniore, ſiue pprio motu, ad reſtitutionem tenetur. Et quia ipſe teneť ad tribuendum digniori quod erat ſuũ ut cõmune, quia ad officiũ ſuum ſpectat applicare commune huic, ideò ipſe tenetur ad reſtituendum æquale illi beneficio: qm̃ ipſe tenebatur ad actum diſtributionis conſumatum pro illo, & hoc ſi non poterat impedire. Vnde inter diſtributorem & impedientem hæc eſt dr̃ia quia impediens tenetur ratione appropriationis debitæ uiolatæ: diſtributor ãt ratione utriuſq;, ſcilicet & uiolatæ appropriationis debitæ, & omiſſæ diſtributionis debitæ. Et q diſtributor teneatur ad reſtituendum æquale, poteſt ſumere ex præcedenti artic. in reſponſione ad ultimum. ubi dicitur, q diſtribuens, qui minus q̃ debuit, dedit alicui de communibus, tenetur recompẽſare ſecundum ęqualitatem rei ad rem, ut. ſ. quãto minus habuit q̃ debuit, tanto plus ei detur. uerbi gratia. Si debebatur alicui de communibus centum, & data ſunt ei quinquaginta, debentur alia quinquaginta, & ſi nihil habuiſſet, debereť ei centũ: alioquin non fieret reſtitutio ſecundum æqualitatem rei, in qua damnificatus eſt, ad rem quæ in recompenſationem datur. Et ſimiliter in ppoſito, ſi, pro quia, iſti digniori debebatur de communibus bonis tale beneficiũ, & non eſt ei datum, ex quo in toto damnificatur eſt a diſtributore, qui tenetur ad hoc, non fiet reſtitutio, niſi æquiualens reſtituatur.

¶Sed cõtra hęc concluſa militat ratio reſtitutionis: quia ſcdm eam neuter tenetur ad reſtituendũ æquale, aut utroq;. Quod ſic patet. Aut iſti digniori impedito beneficium erat debitũ ut commmune, aut proprium: ſi ut cõe, ergo nõ debet ſibi reſtitui ut proprium. Sed reddere æquale ſecundum rem eſt reddere quod alicui debetur ut pprium, ergo nec diſtributor, nec impediens tenetur ad reſtitutionem æqualis, Si namq; redderetur æquale ipſi beneficio, plus eſſet id, quod redderetur, q̃ id quòd ablatum eſt: quia ablatum eſt quod erat ſuum ut commune, & cæptum appropriari, & reſtitutũ eſt ut ſuum propriũ et ſic iſte dignior ex impedimento, uel mutata ſententia lucraretur. Plus. n. haberet, q̃ habebat tunc, quando impedimentum appoſitũ eſt quia habet ut proprium, quod tunc non habebat niſi ut commune, & cæptum appropriari. Si ut proprium, ſequitur, ergo uterq;. ſ. diſtributor, & impediens tenetur ad reſtitutionem æqualis: qm̃ ſcdm æqualitatem rei ad rem faciendo reſtitutionẽ, oportet totum q erat illi ppriũ, reddere. Falſum igitur, uſ, q teneatur ad reſtituendum plus diſtributor, q̃ impediens, ut concluſum erat: ita quòd ille ad æquale, iſte ad aliquã partem teneť. quoniam idem iuſtum eſt, quod ab utroq; uiolatur, licet diuerſimode, quod non facit teneri ad plus reſtituendum, ſed facit iſtum magis teneri ad reſtituendum, quàm illũ v. g. principalem magis, quàm ſecundarium damnificantem.

¶Ex iſtis itaq; igitur pro vtraq; parte rõnibus ſatis ambiguis oportet materiam reſtitutionis ex proprio gñe decidere in ppria princ pia reducendo. vt mens quieſcat. Reſtitutio iuſtitię cõmutatiuæ act⁹ eſt: iuſtitia ãt cõmutatiua reſpicit debitũ vt proprium, ut in quęſtione præcedenti, ar. 1. ad vltimũ litera dicit. Quod igitur reſtituendum eſt, oportet debitum eſſe non qualiter-

ſtetcumque, ſed vt proprium. Firma ergo ſententiā, q; obiectū A reſtitutionis eſt debitum alicui ut proprium, ita quod niſi debeatur alicui vt proprium, non eſt illi neceſſario reſtituēdū. Et hoc hēt reſtitutio ex ſuo gñe: quia cuiuslibet cōmutationis iuſtę obiectū, eſt debitum alicui ut proprium, ut patet in emptione & venditione, furto & rapina, & huiuſmodi. Applicādo autē reſtitutionē ad recōpēſandas diſtributiones iniuſtas, dicimus q; res diſtribuēda nō eſt partium ut propria, ſed ut communis. Et efficienda eſt propria ſingulis partibus ſecundùm proportionalitatis formam per actum diſtributionis: ita q; diſtributio, ut eſt actus diſtributiuę iuſtitię, non ſignificat applicationem communis boni ad has perſonas: quoniā talis applicatio poteſt fieri per actū donationis, ut patet cum communitas largitur legatis. Nec ſignificat applicationem debitā eiuſdē: qm̄ hæc poteſt fieri per actum cōmutatiuæ iuſtitiæ, ut patet cum communitas ſoluit mercenariis: ſed ſignificat applicationem communis boni ſecundū proportionalitatē debitā, partibus illius communitatis a diſtributore. Huiuſmodi uerò applicatio, quæ diſtributio vocatur, non præſupponit portionē tali parti debitam, eſſe illius ut propriā, ſed facit illam eſſe ſibi ꝓpriam. Diſtributio n. eſt inter duos terminos, ita quòd terminus à quo, eſt res debita parti, ut communis: terminus uerò ad C quem, res propria partis, & ipſa diſtributio eſt faciens de communi proprium partibus, ut iam dictum eſt. Ex hoc igiť, q; diſtributio eſt faciēs propriū, & reſtitutio fundatur ſup ꝓprio, cōſequens eſt, q; ſicut diuerſimodè aliqui ſe habēt ad diſtributionem, ita diuerſimodè ſe habeant ad faciendū proprium huic, vel illi: Et ſicut diuerſimodè aliqui tollunt diſtributionem, ita diuerſimodè tollant appropriationem. Conſtat autem quòd diuerſimodè habēt ſe ad diſtributionem diſtributor, & priuata ꝑſona: quia ille tenetur ad diſtributionem, hoc eſt, ad faciēdū conſumatè de communi proprium huic parti ſecundùm ſuā proportionem: priuata autem perſona non tenetur ad diſtributionem. Quicunque autem tenetur ad faciendum cōſumatè A meū, & abſq; rationabili cauſa non facit, non ſatiſfacit mihi, ſi aliquid minus q̄ A, facit meum, ut de ſe patet. Quia damnum meum ex negata appropriatione debita ab ipſo diſtributore tantum eſt, quantum opponitur ipſi A. Et proptèrea diſtri D butor tenetur ſecundùm formam iuſtitiæ commutatiuæ mihi, cui debebat diſtribuere A, reſtituere æquiualens ipſi A: qa reſtitutio reſpicit debitum proprio damno. Vt autem dictum eſt, proprium damnum mihi à diſtributore illatum, menſuratur, ſecundùm quantitatem boni communis mihi appropriādi ex debito ab ipſo diſtributore: ipſe.n. ad conſummatam appropriationem tenetur. Et paria ſunt auferre alicui ſuū, & non facere alicui ſuū, ſi referatur ad illū, q tenetur ad hoc faciēdū, & expeditus ita eſt, ut impediri nequeat. Priuata autem perſona, quæ ex aduerſo ueniens impedit diſtributionē, de qua loquimur, quæ ſcilicet eſt actus iuſtitiæ diſtributiuæ, ex eo quòd nō tenetur ad ipſam conſumandam diſtributionem, non tenetur reſtituere æquiualens beneficio diſtribuendo. Sed ex eo quòd diſtributionem, quæ eſt debita appropriatio cōmunis ad hanc partem, impedit, intantum tenetur, quantum illa appropriatio accedit ad proprium. Quantò enim appropriatio magis ap E propinquat huic, tanto dānum propriū iſtius eſt maius. Penes proprium autem damnum illatum menſurāda eſt reſtitutio, quæ ad debitum, ut proprium, reſpicit. Et propterea in litera dicitur, quòd impediens tenetur ad arbitrium boni uiri, ſi non erat firmatum, quia non erat ſuum ut proprium: nec ille tenebatur ad cōſumandū diſtributionis actum, ut eſſet ſuum ut ꝓprium. Sic ergo patet, q; non eſt eadem de utroque, ſ. diſtributore, & impediente ratio: quia impediens tenetur ex hoc ſolo, quia impediuit digniorem à conſecutione ſui, ut communis, debiti tñ, ut fieret ſibi proprium. Et quia quantò magis diſtributio erat diſpoſita pro eo, tantò magis erat ſuum ut propriū: ideò tantò ad plus reſtituendum tenetur. Diſtributor autem ex alio capite tenetur ad reſtitutionem. ſ. ex hoc, quòd tenebatur ad inchoandam, & conſumandam diſtributionem huius beneficij pro iſto. Et niſi hoc aſſeratur, perit natura reſtitutionis pro dānis reſtitutionum. Fieret. n. melioris cōditionis di-

*Ar. ſec.

Conclu. m

RESPON. Dicendum, q; reſtitutio, ſicut dictū* eſt, eſt act⁹ iuſtitiæ cōmutatiuæ, q̄ in quadā æqualitate conſiſtit. Et iō reſtituere, importat redditionē illi⁹ rei, q̄ iniuſtè ablata eſt: ſic.n. ꝑ iteratā eius exhibitionē ęqualis reparatur. Si uerò iuſtè abla B tum ſit, inæqualitas erit ut ei reſtituať: qui iuſtitia in æqualitate conſiſtit.ᵐ Cū ergo cōſeruare iuſtitiā ſit de neceſſitate ſalutis, conſequens eſt q; reſtituere id, quod iniuſtè ablatū eſt alicui, ſit de neceſſitate ſalutis.ⁿ

AD PRIMVM ergo dicendū, q; in quibus non poteſt recompēſari æquiualens, ſufficit q; recompēſetur quod poſſibile eſt: ſicut patet de honoribus, qui ſunt ad Deū, & ad parentes, ut Philo. dicit* in 8. Ethic. Et ideò quando id, quod eſt ablatum, non eſt reſtituibile per aliquid

ſtributor omittens dare huic: quia non tenetur reſtituere tantum huic, quantum tenebatur diſtribuere huic. Ceſſaret quoque iuſtitia querelarum ciuium hic pugnātium, q; æqualia nō æqualibus, aut inæqualia æqualibus dantur, ut dř in 5. Ethicorum: aut iniuſtum hoc non deberet ad iuſtum per reſtitutionē deduci, ut patet.

¶ Notāter autē dixi, q; impediens ex aduerſo ueniēs non tenetur ad æquale: qa cōſiliarij diſtributoris, quorū conſilio diſtributor regiť in diſtribuendo, non minus tenentur ad reſtituendum æquale, q̄ diſtributor: quia ipſi tenētur ex officio ad inchoandam, & conſumandam diſtributionē pro digniore, ex quo eſt eorum cōſilio diſtributio ꝓpoſita. Hæc aūt, quæ de diſtributoris obligatione dicta ſunt, intelligenda ſunt qñ diſtributio pro digniore liquida eſt, & non impedibilis. Et quoniam difficile eſt reſtitutionem facere in diſtributionibus bñficiorum, iō caueant ſibi diſtributores: quia non remittiť peccatum, niſi reſtituatur ablatum. Nec fallat ſe, aut blandiatur ſibi quiſp iam, putans Papam propter plenitudinem ſuæ poteſtatis nō arctari diſtributiuæ iuſtitiæ legibus I beneficiis diſtribuendis: qm̄ Paulus Apoſtolus cui uniuerſalis Eccleſiæ regimē cōmiſſum erat, ſicut alijs Apoſtolis a Chriſto, ait, Sic nos exiſtimet hō, ut diſpenſatores miniſteriorū Dei. Vt diſpenſatores miniſteriorū dixit, non ut dominos. Conſtat autem miniſteria eccleſiaſtica diſtribui, cum beneficia eccleſiaſtica diſtribuuntur: quoniam hæc ſunt illorum quaſi ſtipendia.

¶ Sed quid dicendum in caſu, quo corrupta eſſet Eccleſia in capite, & omnes auaritiæ ſtuderent, & ſola uenalitas, aut uoluntas, aut aliqua conditio extranea à iuſto, eſſet ratio diſtributionis, ſeu diſſipationis beneficiorum, & unus alium ſupplantare quæreret, quis cui reſtituere teneretur, cum omnes ſint indigni, cum nulla impediatur diſtributio: quia omnino non fuiſſet iuſtè datum beneficium, ſed ad libitum &c.

¶ Rñdeo, q; ſicut in moralibus ſunt, ut dicitur in 7. Ethicor. uitia duplicis ordinis, quædam humana, ut auaritia, puſillanimitas, furtum, & ſimilia, quædam uerò beſtialia, ut coitus cū animalibus, feritates, & hmōi, & de illis diſputatur, iſta relinquuntur: ita in Eccleſia quædam ſunt uitia eccleſiaſtica, ut intruſio, ſymonia, aliqua mala diſtributio, impedimentum pręſtare digniori, & huiuſmodi: quædam autem ſunt uitia Babylonica, q indigna ſunt diſputatiōe, & huiuſmodi ſunt uitia Romanæ curiæ, quando (quod Deus auertat) uenalitas, uoluntas, lenocinium, & huiuſmodi, diſtribuerent beneficia.

¶ Ad confirmationem ultimam in dubio principali dicitur, q; cum iſte minus dignus ratione actionis ſuæ in nullo teneatur digniori, quia non impediuit eum, ut ſupponitur: nec beneficium unq̄ fuerit illius dignioris, nec ipſe fuerit unq̄ debitor illi, ut faceret illud eſſe ſuum, ſicut debitor erat diſtributor, nullo iure tenetur ad reſtitutionem. Nec eſt uerum, q; iſte occupet iura dignioris: quoniam ius dignioris erat reſpectu illius, quādiu erat inter bona communia. Modo autem factum eſt bonū proprium per applicationem ad iſtum: & ius dignioris remanſit ad communia, & ad diſtributorem, qui ei tenetur duplici iure, ſcilicet diſtributionis, & reſtitutionis.

¶ Ad ſecundum poſtmodum dubium, q; de procurantibus ꝓ ſe minus dignis, ac per hoc indirectè impedientibus digniorē, tractat, dicitur à Scot. & Ric. in 4. ſent. diſt. decimaquinta, q; talis pro ſe procurans non tenetur ad reſtitutionem aliquam: qa licet unicuique pro ſeipſo procurare per uiam licitam & honeſtam, alio neglecto.

¶ Et firmatur, ſeu declaratur ex iure ciuili. ff. de nou. oper. nū. l. 2. ubi dicitur, quòd ſi præſcindo uenas in fundo meo, ꝑ quas deriuatur aqua ad puteum alterius cauſa damnificādi, teneor, illi: Si autem ut propriæ conſulam utilitati in aliquo ædificio, non teneor, iuxta allatam regulam arguendo.

¶ Petrus autem de Palude in 4 ſen. diſt. 15. dicit, q; ſi quis procurat ut beneficium detur minus digno ſibi, uel alij, tenetur ad reſtitutionem digniori, quem impedit: quia beneficium eſt debitum ſecundum diſtributiuam iuſtitiam digniori.

¶ Mihi verò uidetur diſtinguēdum, quia minus dignus poteſt dupliciter pro ſe procurando impedire digniorem. Primo, ut impedimentum claudatur infra latitudinē uoluntarij, qd tūc

*Li. 8. ca vlt. nō ꝓcul a fin. tom. 5.

accidit, qñ procurans pro ſe mauult ſe cōſequi cū dignioris im F pedimēto, q̃ ſe nō cōſequi, ut dignior nō impediatur. Qñ n. pcuratio pro minus digno ſic tēdit ad cōſequēdū, ut nō curet de impedimēto dignioris, ad reſtitutionem tenet, iuxta arbitrium boni viri. Et rō eſt, qa huius pcuratio eſt iniuſta, vtpotè contra iuſtit à diſtributiuā.

Alio mō, vt impedimentū nō ſit voluntarium, qđ tūc accidit, qñ aliqs petit pro ſe, vel alio ſine cuiuſquā iniuria. Et ſi hoc qdē exprimit, clarū ē ꝙ iniuſtè nō petit, & ſi ſibi dari contingit à diſtributore, poſthabito digniore, ipſe q petit, in cā non fuit, vñ non tenetur ad reſtitutionē. Si aūt hoc non explicat, qa non eſt de ſtylo petentiū, petitio ſua intelligenda eſt ſine iniuria alterius, qa nemo pręſumendus malus eſt abſq; ſufficiēti indicio. Et pp ea ēt abſolutè procurans, non volens impedire pp ſe digniorē, & ſi in ueritate aduerteret ſe īpedire digniorē, deſiſteret, aut exprimeret ſuā intentionem, ſi de hoc rōnabiliter dubitaret, non tenet ad reſtituendū in aliquo, ſi ſibi minus digno datū eſt, qa non iniuſtè procurat. Et ſi hanc diſtinctionē perſpexeris, videbis, ꝙ opiniones recitatę quæ uiſæ ſunt cōtrariæ, non ſunt contrariæ: quia Scotus & Ricardus verū dicunt, quando iuſtè qs procurat, non quando contra rationem diſtributiuæ iuſtitiæ: Tertius verò, quando iniuſtè quis procurat.

Ad primum deinceps dubium de æque dignis, ex dictis patet ſolutio, quia ſ. impediens dignum, ut detur æque digno, non tenetur ad reſtitutionem: qm̃ non uiolat iuſtum diſtributiuum. Iam. n. dictum eſt, ꝙ niſi uioletur iuſtum, non habet locum reſtitutio. Et ſi contra inſtetur, qa uiolatur appropriatio inchoata pro uno, Reſpondetur, ꝙ in æquè dignis appropriatio innititur non iuſtitiæ, ſed gratiæ, donec fuerit conſumata, ſeu fecerit proprium. Et propterea non læditur iuſtitia, ſed gratia: non impeditur appropriatio debita, ſed gratuita.

Ad quartū deinum dubium de gradibus in pgreſſu diſtributionis, quando ſ. diſtributio eſt firmata, & tamen nō eſt executioni mandata, dicitur ꝙ author, ut ex dictis patet, loquitur de diſtributione debita, nō gratuita. ſ. reſpectu dignioris, nō æque digni: & itaus ponuntur tres ſtatus. Primus ante firmitatē, hoc K eſt antequam ſit decreta diſtributio ad hunc. Secundus, quando iam eſt decreta reſpectu huius, ſed non executioni mandata. Tertius, quando iam eſt executioni mandata. De hoc tertio ſtatu in litera nihil dicitur, quia de impedimento conſecutionis eſt quęſtio. Conſumata autem diſtributione, conſecutio impediri non poteſt, licèt poſſit impediri poſſeſſio cōſecuti. Sed de iniuſtè impediente poſſeſſionem, nō eſt dubium, ꝙ tenetur ad reſtitutionem æqualis: quia iam in proprio dānificatur, q impeditur à poſſidendo ſuum beneficium. De primo verò ſtatu dicitur, ꝙ ad arbitrium boni viri, penſatis conditionibus reſtitutio fieri debet. De ſecundo verò, de quo eſt præſens dubium, in litera dicitur, ꝙ tenetur ad reſtitutionem æqualis. Et ꝙ intelligat litera per ſua uerba hunc ſtatum, ſcilicet quando diſtributio debita eſt decreta reſpectu huius, patet ex duobus. Primo, ex hoc ꝙ dicit, Si eſt firmatum, ꝙ alicui detur: ſecundo, ex hoc ꝙ ſubdit, Et aliquis procuret ꝙ reuocetur. Si non loqueretur de

æquale dēt fieri recōpenſatio, qualis poſſibilis eſt, puta, cū aliquis alicui abſtulit mēbrum, debet ei recōpenſare uel in pecunia, uel in aliquo honore conſiderata cōditione utriuſq; pſonæ ſm arbitrium boni viri.

Ad II dicendum, ꝙ aliquis pōt alicui famam tripl'r auferre. G Vno mō, uerum dicendo, & iuſtè, puta, cum aliquis crimen alicuius pdit ordine debito ſeruato, & tūc nō tenetur ad reſtitutionem famę. Alio modo, falſum dicēdo, & iniuſtè: & tūc tenetur reſtituere famā, confitēdo ſe falſum dixiſſe. Tertio mō, verū dicendo, ſed iniuſtè, puta, cū aliquis prodit crimen alterius contra ordinem debitū: & H tunc tenet ad reſtitutionem famæ quantum pōt, ſine mendacio tñ, utpote ꝙ dicat ſe malū dixiſſe, uel ꝙ iniuſtè eū diffamauerit: Vel ſi non poſſit famā reſtituere, dēt ei al'r recompenſare, ſicut & in aliis dictum* eſt.

* In ſol. ad 1.

Ad III dicendū, ꝙ actio cōtumeliā inferentis non pōt fieri, ut non fuerit. Poteſt tñ fieri, vt eius effectus, ſ. diminutio dignitatis perſonæ in opinione hominum reparetur per exhibitionem reuerentiæ.

Ad IIII dicendum, ꝙ aliquis pōt impedire aliquem, ne hēat prębendam multipl'r. Vno modo iuſtè, puta, ſi intendens honorem Dei, uel utilitatē Eccleſię, pcuret ꝙ detur alicui pſonæ digniori: & tunc nullo mō tenet ad reſtitutionē, uel ad aliquā recompenſationē faciēdā. Alio modo iniuſtè, puta, ſi intēdat eius nocumentum, quē impedit pp odium, uel uindictam aut aliquid huiuſmodi: & tunc ſi impedit ne prębenda dēt digno, conſulens ꝙ non detur, antequā ſit firmatum ꝙ ei dēt, tenetur quidem ad aliquam recompenſationem penſatis conditionibus perſonarū, & negotij ſm arbitrium ſapientis: non tñ tenetur ad ęquale, quia illā nondum fuerat adeptus, & poterat multipliciter impediri. Si verò iam firmatum ſit, ꝙ alicui detur præbenda, & aliquis propter indebitam cām procuret ꝙ reuocetur, idem eſt ac ſi iam habitā ei auferret: & ideò tenet ad reſtitutionem æqualis, tamē ſecundùm ſuam facultatem. I

diſtributione executioni mandata, ante tamen poſſeſſionem, non diceret ly, ut detur, quia iam data eſſet præbenda. Nec diceretur reuocabilis, quia ex quo eſt executioni mandata, non eſt reuocabilis, ſed auferibilis.

Vnde ad motum dubium dicitur, ꝙ author loquitur de firmitate impedibili, ita ut non ſit adhuc omnino propriū illius, pro quo firmatum eſt beneficium. Patet namque quòd ponit caſum, in quo de facto impeditus eſt ille dignior. Et factū eſt ut ſibi non detur per reuocationē ſtatutæ diſtributionis. Et cum obiicitur, ergo impediens non tenetur ad æquale, qa adhuc non erat actu ſuum, Reſpondetur, quòd paria ſunt eſſe actu meum, & eſſe ex debito decretum, vt ſit meum. Statim enim ut diſtributio iuſtitiæ diſtributiuæ exigente decreta eſt, ut hoc detur illi parti, & illud illi alteri parti, unicuique iam debetur id, quod ē decretum ſibi quaſi proprium: quamuis vſque ad executionē decreti non ſit illud vere proprium. Quia ergo paria ſunt proprium, & quaſi proprium, ideò author dixit, quòd tenetur ad reſtōnē æqualis.

Sed occurrit non ſpernēda ſpeculatio. Contingere poteſt ꝙ iuſtè decreta diſtributione talium bñficiorum pro tali, & tali, antequā executioni mandetur diſtributio, appareat alius dignior, cui ſecundū rōnem diſtributiuæ iuſtitiæ debetur locus primus in diſtributionibus, ſiqs ad diſtributorem accedens procuret, ut reuocet decretam diſtributionē, ut detur digniori præbenda, iſte non uiolat iuſtitiam diſtributiuam, nec tenetur ad reſtitutionē illi, cui erat decretum beneficium, & tñ aufert illi, quod erat illi debitum quaſi proprium. Non ergo paria ſunt, auferre debitum quaſi proprium, & auferre debitum ut proprium: quia conſtat non eſſe auferēdum proprium beneficium ab aliquo, ut detur digniori. Sed hoc non obſtat determinationi factæ, quia res non in eodem ſtatu pmanent. Aduertendum eſt ꝙ quandiu decreta diſtributio habuit rōnem iuſti, portio decreta huic erat debita quaſi propria. Et quandiu habebat hanc rōnem, non poterat niſi iniuſtè auferri ab eo, & æquiualebat proprio. Sed ſtatim ut diſtributio deſiit habere rōnem iuſti pp digniorem perſonā interim manifeſtatā, deſiit illa pbenda debita eſſe huic, quaſi propria, ac per hoc licite data eſt alteri. Hoc aūt oſtendit, ꝙ non ſunt idē proprium, & quaſi propriū, & ꝙ non habent omnino eandem uim: qa proprium non eſt uariabile, quaſi proprium adhuc uarietati ſubiicitur. Sed nō oſtendit, quin ſtante in ſuo robore quaſi proprio, æquiualeat proprium, & quaſi propriū quo ad damnum, & conſequenter quo ad reſtitutionem.

Ad ſextū poſtremo dubium, an hæc doctrina locum habeat in donationibus, teſtamentis, & legatis, Reſpondet breuiter, quòd quia liberalium collationum uoluntas domini eſt iō iuxta uerbum patrisfamilias, An non licet mihi, quod uolo, facere. Et uoluntas donantis, teſtantis, aut legantis, quandiu eſt ambulatoria, in ſua eſt libertate: ita quòd nulli facit iniuriam, auferendo legatum tertium, conſequens eſt quòd nullius ius uiolat qui legatum, teſtamētum, aut aliquid huiuſmodi impedit, procurando reuocari non ſolū ut ſibi, aut alteri bñfaciat, ſed ēt

ſi animo damnificandi eos, quibus erāt danda huiuſmodi bona, reuocationé eorū procuret ab eo, qui donabat: & ratio eſt, quia reſtitutio eſt actus iuſtitiæ. Et quia ex damno illato conſurgit, præſupponit violationem iuſti, ſeu iuris, ad quod reparandum reſtitutio ordinatur. In propoſito autem nullius ius uiolatur, quia nihil erat alicuius, voluntate adhuc exiſtente ambulatoria. Signū aūt huius eſt, quia ſi ipſe teſtator ex odio reuocet teſtamentū, nulli facit iniuriā. Et ſi ipſe qui eſt principalis cā reuocationis, nulli facit iniuriā, alij excitantes ipſum, & inducētes ad reuocandū, nō inducūt ad cōmittendū iniuriā alicui, ac per hoc nō tenentur ad reſtitutionē, ſed ad pœnitentiā de peccato odij. Et ſi cōtra hoc afferatur aliud exēplum de perſione uenarū aquæ, quia ſi ſolo damnifica ndi alius quis præcidit in proprio fundo uenas aquæ, per quas in puteū fluit alterius, tenetur ad reſtitutionē, ad quam non teneretur, ſi non animo damnificādi faceret idē, ut prædictū eſt. ergo à ſimili, qui aio dānificandi proximum procurat reuocari teſtamentum, tenetur de damno.

¶ Rñdēdum eſt, quod nō eſt ſimile: quia in caſu perſionis aufertur proximo aqua propria, dependens tñ a fundo alterius: & propterea oportet auferentem, ex legitima cā auferre. Hic uerò nihil propriū aufertur, quia nihil iuris habebat ex uoluntate ambulatoria.

Porrecta Per totum.

345 Intra art. 4 cor. Et 12. q. 105. ar. 2. ad 9. Et 4. d. 25. q. 1. ar. 5. q. 2. ad 5.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſufficiat reſtituere ſimplum, quod iniuſte ablatum eſt.

AD TERTIVM ſic pcedit. Vr quod non ſufficiat reſtituere ſimplū, qđ iniuſtè ablatum eſt. Dī. n. Exo. 22. Si qs furatus fuerit bouē, aut ouē, & occiderit, vel vēdiderit, qnq; boues pro vno reſtituet, & quatuor oues p vna oue: ſed qlibet tenet mādatū diuinę legis obſeruare. ergo ille q furat, tenet reſtituere quadruplum, vel quintuplum. B

¶ 2 Præt. Ea quę ſcripta ſunt, ad noſtrā doctrinā ſcripta ſunt, vt dr ad Rom. 15. ſed Lucæ 19. Zachæus dixit ad Dñm. Si quē defraudaui, reddo quadruplū. ergo homo debet reſtituere multiplicatū id, qđ iniuſtè accepit. C

¶ 3 Præt. Nulli pōt iuſtè auferri id qđ dare nō dēt: ſed iudex iuſtè aufert ab eo, qui furatus eſt plus q̄ furatus eſt, p emenda. ergo hō debet illud ſoluere, & ita non ſufficit reddere ſimplum.

SED CONTRA eſt, quia reſtitutio reducit ad æqualitatem, qđ inæqualiter ablatum eſt: ſed aliquis reddēdo quod accepit ſimplum, reducit ad æqualitatem. ergo ſolum tenetur reſtituere tantum, quantum accepit. D

RESPON. Dicendum, quod cum aliquis iniuſtè accepit rē alienam duo ſunt ibi cōſideranda: quorum vnum eſt inæqualitas ex parte rei, quæ quandoq; eſt ſine iniuſtitia, ut patet in mutuis. Aliud autem eſt iniuſtitiæ culpa, quæ poteſt eſſe etiam cum æqualitate rei, puta, cum aliquis intendit inferre violentiam, ſed non præualet. Quantum ergo ad primum, adhibetur remedium per reſtitutionem, inquantum per eam ęqualitas reparatur, ad quod ſufficit quòd reſtituat tantum, quantum habuerit de alieno: ſed quātum ad culpam, adhibetur remedium per pœnam, cuius inflictio pertinet ad iudicem & ideō antequam ſit condemnatus per iudicem, nō tenetur reſtituere plus quàm accepit: ſed poſtquàm condemnatus eſt, tenetur pœnam ſoluere. Et per hoc patet reſponſio ad primū: quia lex illa determinatiua eſt pœnæ per iudicem infligendę, cum ad obſeruantia iudicialis præcepti nullus teneatur poſt Chriſti aduentum, ut ſupra habitum * eſt. Poteſt tamen idem, vel ſimile ſtatui in lege humana, de qua erit eadem ratio.

AD II dicendū, quod Zacchæus id dixit, quaſi ſupererogare uolens. Vnde & præmiſerat: Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus.

AD III dicēdū, quod iudex condemnando, iuſtè poteſt accipere aliquid amplius loco emendæ: quod tamen antequàm condemnaretur, non debebat.

SVPER QV. LXII. ART. III.

IN art. 3. eiuſdem 62. q. dubium occurrit circa illam redditionem cauſæ in corporear. cum dicitur, Et ideo antequàm ſit condemnatus per iudicem, non tenetur reſtituere. Vr enim quod ex hoc, quod inflictio pœnæ pertinet ad iudicem, non ſequatur, anteq̄ ſit condemnatus, non teneatur, tum quia inflictio pœnæ non pertinet ad iudicem tñ, ſed ad legem: dictum eſt enim in præcedenti libro, quod actus legis eſt punire, immò iudex punit, vt lex animata. Si ergo lex pœnalis lata eſt, non eſt opus iudice damnante, quia lex inflixit pœnam: tum quia manifeſtè patet teneri aliquos ad pœnas legis abſque iudicis quocumq; actu, ut patet in excommunicationibus, & cenſuris latis à iure. E

¶ Ad hoc dicitur, quòd author non loquitur vniuerſaliter de pœna à lege impoſita, ſed de pœna reſtitutionis in quadruplo, uel huiuſmodi, ut patet in litera: ſed quia ratio in litera ad materiam reſtitutionis à lege ſtatutæ uniuerſalior eſt, quam reſtitutionis pœna, vt patet, oportet aliter dicere, diſtinguendo quod pœna ſtatuta in lege eſt duplex, quædam ad cuius executionē requiritur aliqua actio: quædam autem cuius executio nullam actionem requirit. verbi gratia. Pœnæ mortis, mutilationis, verberis, carceris, exilij, ſolutionis, confiſcationis, ſeu priuationis bonorum, & huiuſmodi, non poſſunt executioni mandari per ſolam legem, niſi interueniat actio aliqua, puta, occidere, mutilare, uerberare, includere, ire, ſoluere, accipere, uel dare, & ſi qua eſt alia eiuſmodi actio. Pœnæ autem excommunicationis, ſuſpenſionis, interdicti, & irregularitatis, & ſi qua eſt alia ſimilis, nullam actionem in ſui executionem exigunt: ſed non communicare cum fidelibus, non immiſcere ſe phibitis, nō exercere actum ordinis, quæ in ſola negatione, ſeu priuatione conſiſtunt, ſufficiunt ad earum executioné. Ex hoc autem ſequitur altera differētia, ſcilicet, quod quædam eſt pœna cuius inflictio eſt ppria iudici: quædam autem cuius inflictio eſt cōmunis iudici, & legi. Declaratur hoc, quia pœna in executione exigens agere, conuincitur propria iudici ex hoc, quia aut ad illud agere tenetur reus, aut iudex. Non reus, quia non tenetur ex lege niſi ad pęnam. Pœna autem conſiſtit in pati, non in agere. ergo tenetur iudex. Et uere ſic eſt, quia niſi iudex per ſe, uel alium occidat, mutilet, uerberet, claudat, agat ad exilium, accipiat bona, aut hmōi, non tenetur reus ex ſola lege ad huiuſmodi pœnæ executionem. Pœna autem in executione non exigens agere, communiter infligi poteſt à iure, uel iudice. Itaq; ſola legiſlata ſententia obligat reū ad executionem pœnæ. Et in promptu cauſa eſt, quia non exigit neceſſario actionem iudicis.

Conclu. m

* 1. 2. q. 104. ar. 3.

¶ Ad dubium ergo dicitur, quòd doctrina authoris uniuerſalis eſt de pœna, cuius inflictio pertinet ad iudicem, ut propria: de tali enim optimè ſequitur redditio cauſę. Et ideò antequàm ſit condemnatus per iudicem, nō tenetur ad executionem. Et quòd hæc ſit uera intentio authoris, patet ex hoc, quòd loquitur de iudice, ut diſtinguitur à lege. Loquendo autem de iudice, ut diſtinguitur à lege oportet loqui de proprijs iudici, & de communibus iudici, & legi.

¶ Et per hæc patet reſponſio ad primam obiectionem: quia punire, id eſt, punitionem ſtatuere, eſt actus legis, & punire executiuè conuenit etiam legi, quando pœna non exigit actionem in executione. Et ad ſecundam, quia de pęnis, quarum inflictio communis eſt iudici, & legi loquitur: litera autem loquitur de pœna, cuius inflictio eſt propria iudici. Et tu notabis, & applicabis hæc ad iurium, & ſtatutorum tam ciuilium, quā canonicorum intellectum, & rationem. Videbis enim quòd ſi pro quibuſdam criminibus, puta hæreſis, lęſæ maieſtatis, & huiuſmodi, pœnæ priuationis bonorum ipſo facto incurrendæ ponuntur, inquantum claudunt ſe in priuationem, à lege infligi dicuntur: inquantum uerò exigunt actionem, iudicis actū expectant, unde dicuntur priuati dominio rerum à lege: non tamē tenentur ea aſſignare fiſco, niſi interueniat actio iudicis.

SVPER QV. LXII. ARTIC. IIII.

IN art. 4. eiuſdem quæſtionis in reſponſione ad primum & ſecundum, dubium eſt, quare damnum lucri ceſſantis ex pecunia mutuata debet reſtitui creditori poſt moram, ut in litera

 dicitur,

Porrecta per totum. 346

dicitur, & nõ à principio abſolutè loquẽdo. Nulla.n.apparet inter hæc differẽtia, niſi quia poſt morã inuolũtariè ſuſtinet damnum creditor à principio aũt uoluntariè. Sed hæc rõ nõ ualet, quia iuſtitię cõmutatiuę eſt adęquare rẽ rei ſiue uolũtariè, ſiue inuoluntariè quis damnũ ſuſtineat, ut patet ĩ mutuo, & vẽditione voluntariis, & in furto, quo ad inuolũtaria. Propter quod ſi debitor pecuniæ, puta, mille ducatorum, tenetur poſt morã ad aliquid pluſquã mille ratione intereſſe lucri ceſſantis, oportet hoc debitum nõ aliunde prouenire, quàm ex hoc, quod in litera dicitur, ſcilicet ꝙ habens mille, non ſolum habet mille, ſed habet lucrum in uirtute, in quo damnificatur a debitore detinente illos mille. Ac ꝑ hoc, ut æqualitas fiat rei ad rem, oportet reſtituere illi non ſolum mille, ſed etiã quantum æſtimatur ualere lucrum in uirtute. Sicut in ſeminibus deſtructis, quantum æſtimantur fructus in uirtute, non in actu, ut in litera dicitur. Et ſi ex hoc prouenit huiuſmodi reſtitutio, conſequens eſt, quòd etiã à principio habens mille ducatos nõ ſolum habet mille, ſed lucrum in uirtute. Ac per hoc voluntariè ſuſtinens damnum mille, dum mutuat alteri, ſuſtinet etiam damnum lucri in uirtute. Ac per hoc debentur eidem nõ ſolum mille, ſed aliquid æquiualens damno lucri, alioquin non reſtitueretur æquale. Et confirmatur: quia ſicut habens ſemina in agro ſata poteſt licitè vendere meſſem quam habet in uirtute, nõ quãtum ualebit, ſed quantum valet in ꝑparatione tali exiſtẽs. ergo pari ratione ſi habes mille ducatos habet lucrum in virtute, poteſt alienare totum ſimul, ſ. illos mille, & lucrũ in virtute.

* Li. 5. ca. 4. tom. 5.

Conclu. m

ARTICVLVS IIII.

Vtrum aliquis debeat reſtituere quod non abſtulit.

AD QVARTVM ſic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ aliqs debeat reſtituere quod non abſtulit. Ille.n. q[h] damnum infert alicui, tenet̃ dãnum remouere: ſed quando aliquis damnificat aliquẽ ultra id, quod accepit, puta, cum aliqs effodit ſemina, damnificat eum qui ſeminauit in tota meſſe futura: & ſic uidetur quòd teneatur ad eius reſtitutionem. ergo aliquis tenetur ad reſtitutionẽ eius, quod non abſtulit.

¶2 Præt. Ille q detinet pecuniã creditoris ultra terminũ præfixum, vr̃ eum damnificare in toto eo,[h] quod lucrari de pecunia poſſet, quod tñ ipſe nõ aufert. ergo uidetur ꝙ aliquis teneat̃ reſtituere quod non abſtulit.

¶3 Pręt. Iuſtitia humana deriuatur a iuſtitia diuina: ſed Deo dẽt aliquis reſtituere[h] plus q̃ accepit[h] ab eo, ſm̃ illud Matthe. 25. Sciebas ꝙ meto ubi non ſemino, & cõgrego ubi non ſparſi. ergo iuſtum eſt, ut ẽt reſtituat homini aliqd, qđ non accepit.

SED CONTRA eſt, quod recõpẽſatio ad iuſtitiã pertinet, inquantũ æqualitatem facit: ſed ſi aliqs reſtitueret qđ nõ accepit, hoc nõ eſſet æquale. ergo talis reſtitutio nõ eſt iuſtum ꝙ fiat.

RESPON. Dicendum, ꝙ quicumq; damnificat aliquẽ vr̃ ei auferre id, in quo ipſum damnificat. Damnũ.n. dr̃ ex eo, ꝙ aliquis minus habet, q̃ debet habere, ſm̃ Phil. in 5.* Ethic. Et iõ hõ tenet̃ ad reſtitutionem eius, in quo aliquẽ damnificauit: ſed aliqs damnificatur dupl'r. Vno mõ, qa aufertur ei qđ actu habebat: & tale[m] damnũ eſt ſp reſtituendũ ſm̃ recompenſationẽ ęqualis[n], puta, ſi aliqs dãnificet aliquẽ diruens domũ eius, tenetur ad tm̃, quantũ ualet domus. Alio mõ, ſi damnificet aliquẽ, impediẽdo ne adipiſcat̃, quod erat in uia habẽdi. Et tale dãnũ non oportet recompenſare ex æquo, qa minus eſt habere aliqd virtute, q̃ habere actu. Qui aũt eſt in uia adipiſcẽdi aliqd, habet illud ſolum ſm̃ virtutẽ, vel potentiam: & ideo ſi reddetẽt ei, vt haberet hoc in actu, reſtitueretur ei quod eſt ablatũ non ſimplũ, ſed multiplicatum, qđ nõ eſt de neceſſitate reſtitutionis, vt dictũ* eſt.* Tenetur tñ aliquam recompẽſationem facere ſm̃ conditionem perſonarum, & negotiorum[t]. Et ꝑ hoc patet rñſio ad Primum, & Secũdum. Nam ille qui ſemen ſparſit in agro, nondum habet meſſem in actu, ſed ſolũ in uirtute. Et ſimiliter ille qui habet pecuniam, nõdum habet lucrum in actu, ſed ſolum in uirtute, & vtrũq; põt multipl'r impediri.

AD III dicẽdũ, ꝙ Deus nihil reqrit ab homine niſi bonum, qđ ipſe in nobis ſeminauit: & iõ verbum illud uel intelligitur ſm̃ prauam exiſtimationem ſerui pigri, qui exiſtimauit ſe ab alio nõ accepiſſe: vel intelligit̃ quãtũ ad hoc, ꝙ Deus requirit a nobis fructus donorũ, q ſunt & ab eo, & à nobis: quamuis ipſa dona a Deo ſint ſine nobis.

ARTICVLVS V.

Vtrum oporteat ſemper reſtitutionem facere ei, à quo acceptũ eſt aliquid.

AD QVINTVM ſic ꝓceditur. Videtur quòd non oporteat ſemper reſtitutionẽ facere ei, à quo acceptum eſt aliquid. Nulli n. debemus nocere: ſed aliquando eſſet in nocumentum hoĩs, ſi[h] redderetur, quod ab eo acceptũ eſt, uel etiam in nocumentũ aliorum, puta, ſi aliquis redderet gladium depoſitũ furioſo. ergo non ſemper eſt reſtituendũ ei, à quo acceptum eſt.

¶2 Præt. Ille q illicitè[h] aliqd dedit, non meret̃ illud recuperare ſed qñq; aliquis illicitè dat, qđ alius ẽt illicitè accepit, ſicut apparet ĩ dãte, & recipiẽte aliqd ſymoniace. ergo nõ ſp reſtituẽdum eſt ei, à quo acceptum eſt.

¶3 Præt. Nullus tenetur[h] ad impoſſibile: ſed quandoque eſt impoſſibile reſtituere ei, à quo acceptum eſt, vel quia eſt mortuus, vel quia nimis diſtat, vel quia eſt ignotus. ergo non ſemper faciẽda eſt reſtitutio ei, a quo acceptum eſt.

¶4 Præt. Magis debet homo[h] recompenſare ei, à quo maius beneficium accepit: ſed ab aliis perſonis hõ plus accepit beneficiũ, q̃ ab illo qui mutuauit, vel depoſuit, ſicut à parentibus. ergo magis ſubueniendum eſt quandoque alicui perſonæ alteri, quàm reſtituendum ei, à quo acceptum eſt.

¶Ad hoc dubiũ, quia ad materiam vſuræ ſpectat, ideò in tractatu de vſura inferius *reſpondebitur. Coincidit enim hæc quęſtio cum illa, An liceat accipere aliqd plus mutuata ſumma ex hoc, quòd pecunia eſt organũ ad lucrandum, & commoda humanæ uitæ habẽdum: quæ quęſtio ibidem diſputabitur.

*ar. præc. *Conclu.* t

SVPER QV. LXII. ART. V.

IN art. 5. eiuſdem qõ. nota in corpore art. illa verba, Niſi ei qui minus habet, quam quod ſuũ eſt, ſuppleretur. Ex hac ſiquidem radice, ꝙ ſcilicet ideò reddendum eſt ei, à quo acceptum, quia ſuum eſt, habetur quòd q accepit ab aliquo rẽ alienam vel furto, vel vſura, uel aliàs occupatam, non tenetur reſtituere illi, a quo accepit, quia non minus habet, q̃ ſuum eſt: ſed debet facere quantum poteſt, ut reddatur domino. Debet tamen ſignificari per aliquam bonam uiam illi qui occupauerat, quòd non tenetur ſatisfacere tali pro tali re, ne contingat, ſi forte ueniat ad pœnitentiã, bis fieri reſtitutionem, & damnificari pœnitẽtem. Ex hac quoque radice prouenit, quòd ſi quis bona Eccleſiæ, ſeu religioſi, ſic habuit, ꝙ tenetur ea reſtituere, & prælatus eccleſię illius, uel monachus adminiſtrator ſit dilapidator, quòd non ſunt eis reſtituenda: quia non minus habẽt de ſuo, ſed de alieno eis credito ad diſpenſandum, non ad diſſipãdũ. Et ideò tenetur

reddere

Porrecta per totum. 347

4. d. 15. q. 1. ar. 5 q. 4. Et opu. 67. Et op. 73. ca. 17. & 18.

¶ 3 Præt. Vanum eſt reſtituere illud, qđ ad manum[b] reſtituentis p reſtitutionem peruenit: ſed ſi platus iniuſtè aliquid Eccleſiæ ſubtraxit, & ei reſtituat, ad manus eius deueniet, qa ipſe eſt rerũ Eccleſiæ cõſeruator. ergo nõ dēt reſtituere Eccľię, à qua abſtulit: & ſic non ſp reſtituendum eſt ei, à quo eſt ablatum.

Sed contra eſt, ꝙ dicitur Rom. 13. Reddite omnibus debita, cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ per reſtitutionẽ fit reductio ad ęqualitatem commutatiuę iuſtitiæ, quę conſiſtit in rerum adęquatione, ſicut dictũ* eſt. Huiuſmodi aũt rerũ adęquatio fieri non poſſet, niſi ei, q minus habet q̃ quod ſuum eſt, ſuppleretur qđ deeſt. Et ad hanc ſuppletionem faciẽdã[m] neceſſe eſt ut ei fiat reſtitutio, à quo acceptum eſt.[n]

*Ar. 2. huius quæſ. & q. 58. artic. 10.

Conclu.

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ qñ res reſtituenda apparet eſſe grauiter nociua ei, cui reſtitutio facienda eſt, uel alteri, non ei debet tunc reſtitui: quia reſtitutio ordinaẽ ad utilitatẽ eius, cui reſtituitur. Omnia.n. q̃ poſſidentur, ſub rõne utilis cadũt. Nec tñ debet ille, q detinet rẽ alienam, ſibi appropriare, ſed vel reſeruare ut congruo tempore reſtituat, uel etiã alibi tradere tutius conſeruandam.

Ad II dicendum, ꝙ aliqs dupliciter aliquid dat illicitè.

reddere Eccleſiæ, quæ eſt rerũ dña in rebus q non pñt dilapidari. Et ſimiliter reddi debēt abbatiæ, ſeu conuentui, cuius ſunt: & idẽ eſt de ſimilibus iudiciũ. Et hæc intellige in foro cõſcientiæ, cũ ſecreto hæc fieri pñt agendo utiliter cãm utriuſque, ſ. dñi, & occupatoris parati ad detinendũ alienũ, aut dilapidãdũ eccleſiaſticum, ſec. rõe bonũ. Nã ſecus eſt in foro iudiciali, & abſolutè, pro quanto ēt prędoni conuenit, ꝙ rapta bona ſunt ſua non ſimpliciter, ſed ad cuſtodiendũ, & reſtituendum: in cuius ſignũ non niſi publica poteſtate pñt illi auferri licitè abſolutè loquendo: & propterea iudex compelleret ad reſtituẽdum illi occupatori, & dilapidatori, ſicut ad tuẽdum & p̄dōnem in poſſeſſione. Et plenitudo iuſtitiæ exigeret, ut ipſe occupator, aut dilapidator, rehaberet, qđ ſuũ ſic eſt, & reſtitueret dño, aut rectè diſpẽſaret. Nã ſi ſic fieret, etiam modus iuſtitiæ quo ad perſonã, quæ tenetur ad reſtituendum dño ſimpliciter, uel diſpenſandum, ſeruaretur, qui violaẽ, hoc eſt non ſeruatur, cum in foro conſcientiæ ſupradicto modo reſtitutio fit, ſed ſanctè in dictis caſibus non ſeruatur in fauorem utriuſque, ut dictum eſt. Defectus ſiquidem legis hic accidere videtur corrigendus ab æquitate, ne foueat quis occupationem, aut dilapidationem, materiam miniſtrando, cũ poſſit illam ſubtrahere, & proximi, aut Eccleſiæ iura tueri ſic &c.

¶ In reſponſione ad primum eiuſdem artic. aduertẽ, ꝙ ex hac eadem radice prouenit, ꝙ tpe iniuſti belli non ſunt reſtituenda magna debita iniuſto principi, quibus ad exercitũ fouẽdũ eget: ſed cõſeruanda ut congruo tpe, ſine. ſ. alterius iniuria reddantur. Et ſi depoſitum, aut mutuũ non eſt reddendum dño expoſituro in dãnum, alterius, quo pacto põt quis mutuare alicui expoſituro in damnum, & iniuriam Eccleſiæ, puta, p emẽdo cardinalatu? Minus. n. eſt reddere ſuum alicui, q̃ mutuare. Et ſi neutrum agendum eſt, quo pacto nummularij, ut mediatores, miniſtrant eidem ad habẽdum pecunias ſuas ex aliquo diſtanti loco pro tali opere? Nec enim cum ſint uoluntaria, abſque peccato fiunt, quando conſtat quòd ad hoc petuntur.

¶ In reſponſione ad ſecũdum eiuſdem articuli quinti, ſcito diſcernere inter dationem illicitam, & propter cauſam illicitam, reſpiciendo ad id, quod lege diuina, vel humana prohibitum eſt. Quando. n, ipſum dare eſt peccatum, ſeu prohibitum, ut cũ lex prohibet dare, ut patet cum prohibetur dari iudici pro ſententia, uel monaſterio pro ingreſſu, uel epiſcopo p beneficio, & huiuſmodi, tunc ipſa datio eſt illicita. Quando uerò dare nõ prohibetur, ſed actus, ſeu cauſa propter quam datur, ut cũ phibetur fornicatio adulterium, & huiuſmodi, nõ prohibetur dare propter iſta, ſed ipſa prohibentur. Vnde homo propter accepta huiuſmodi ſeruitia, quàmuis nefanda, tenetur dare qđ promiſit, uel ſolitum eſt. Et quia ſola cauſa in culpa eſt, non refert in propoſito, an propter fornicationem, an propter adulterium, aut aliam ſpeciem luxuriæ detur. Et ſimiliter eſt de alijs malis ſeruitijs, dummodo dare prohibitum non ſit lege diuina, ut in ſymonia: uel humana ut in multis, & factum eſt, & fieri poteſt contra dantes pro tali, uel tali actu &c. Et fortè, ppter iſtos duos modos, quibus datio ipſa poteſt eſſe mala, author dixit duo uocabula, ſcilicet, illicita, & contra legem, referẽdo illicitum ad ius naturale, uel diuinum: & contra legem, ad ius humanum.

¶ In eadem reſponſione aduerte, ꝙ licet mulier poſſit ſibi retinere ex meretricio actu acquiſita ſine dolo, & fraude: quæ tamen acquiſiuit ex ſimulatis uerbis, aut factis, tenetur reſtituere Huiuſmodi namque ſimulationes importat dolus, & fraus, ut patet ſuperius in tractatu de prudentia. Et quia per huiuſmodi ſimulationes frequenter ab amatoribus extorquere uidentur, ſi crebræ eſſent harum pœnitentiæ, alius eſſent exempla ponenda: ſed ipſæ uideant quid, & quod ſimulauerunt.

¶ In rñſione ad tertiũ, quia tria tractantur, ſ. de omnino ignoto dño rei, de mortuo, de multũ diſtanti, de extremis ſingillatim oportet aliqđ dicere. De oĩno ergo ignoto dño nota tria, ſ. uiã, terminũ, & cõſequens. Quo ad uiã uide in litera, ꝙ eſt diligẽs inquiſitio. Et dr diligens inquiſitio, quã diligens hõ accuratè inueſtigando, vbi qñ, p quos, à quibus &c. faceret. Et cũ ad terminũ non perueniatur niſi per tranſita uia, non debet rei dominus haberi p omnino ignoto, niſi poſtq̃ præceſſit diligẽs inquiſitio. Et ppea ſi quis abſq; inquiſitione rẽ alterius, pauperi dediſſet, non ſatisfeciſſet, ſed teneẽ inuento dño reſtituere: & ſibiipſi imputet qui imprudenter alienauit alienũ. Quo ad terminum, uide in litera, quòd omnino ignotus, ita quòd præmiſſa diligẽti inquiſitione perueniẽdũ eſt ad hoc, ꝙ rei dominus ſit omnino ignotus. Nam ſi aliqualiter eſſet notus, puta, ꝙ eſt unus talis uillæ &c. deberet inquiſitio ad ulteriora procedere, ut particularis notitia haberetur de domino, ut prudens uir ſciret inquirere. Rurſus qñ ſciri non poteſt dominus in particulari, ſed ſcitur quaſi ſub diſtinctione, ꝙ alicui iſtorum debetur, non eſt omnino ignotus dominus. Vnde debet eis dari, uel diſtribui eiſdem, uel ut forte aliquis accipiat, quando diuiſa res pluribus non prodeſſet, & unita aliquem releuaret. Et ne alicui fiat iniuria, de eorũ uoluntate agendũ eſt, quicquid agendum eſt. Et per hoc patet, quomodo debeat reſtitui quod acceptũ eſt in bello iniuſto, qñ ciuitas data eſt in prædam: nec ſciri poteſt, cui debetur hoc, ꝙ ab hoc pœnitente reſtituendum eſt. Non eſt enim dandũ pauperibus, nec ædificanda ſunt monaſteria, aut hoſpitalia extantibus damnum paſſis, de bonis eorum ſine eorum uoluntate. Nec excuſantur qui damnum intulerunt ex difficultate inquirendi, aut hoc faciendi: quoniam dãnificator ipſe fuit in culpa, & poſuit ſeipſum in hmõi difficultatibus, ponendo alios in paupertate. Quo ad id uerò quod ſequitur, quando dominus eſt ignotus, uide in litera, quòd debet ei reſtitui eo mõ, quo poteſt, ſ. erogando illud nomine illius, pauperibus Chriſti. Sic. n. redditur bonum utile ut ſit utile ſpiritualiter, quod non poteſt illi reddi ut ſit utile corporaliter, uel ſpiritualiter ad arbitrium domini. Et hinc habes ſolutionem quæſtionis, qđ agendum eſt de caſu inuentis habẽtibus dominum, quando dominus eſt omnino ignotus. Dico autem habẽtibus dominũ: quia de inuentis diſtinguendum erit inferius in quęſtio 66. Debent enim hæc erogari pauperibus. Et cum ipſe inuentor nõ ſit deterioris conditionis ex hoc, quòd inuenit, põt ſibiipſi ſi pauper eſt, non minus quàm alteri applicare eleemoſynaliter: ſicut is, cui commiſſa eſt diſtributio aliquarum eleemoſynarum, poteſt ſeipſum computare in numero pauperum, ſi pauper eſt, & diſtribuere proportionaliter ſibi, ſicut alij, ſecundùm authoris doctrinam ſuperius habitam.

¶ De multum aũt diſtante domino rei, ſi commodè põt tranſmitti ei, aut ſignificari, ut ordinet cui detur ſibi debitũ, ut perueniat ad eum, nulla difficultas eſt, quòd tenetur habens rem ad reſtituendum ei: ſed qõ eſt, quando non põt aliter abſenti reſtitui ſuum, niſi cum magno damno reſtituẽtis, puta, qa oportet tantum de ſuo expendere in mittendo, uel ſignificãdo quãtum ualet id quod reſtituendũ eſt. Author namq;, & Sco & Ricardus in 4. diſt. 15. tenent, quòd iſte reſtitutor non tenetur ad reſtituendum ei cum tali damno, quia non tenetur niſi ad reſtitutionem rei acceptæ. Et addunt Sco. & Ricar. ꝙ in hoc caſu debet illud erogari pauperibus, ſi non adſunt parentes illius.

¶ In hoc autem loco author nihil loquitur de ſumptibus agendis, ſed abſolutè loquens de multum diſtante, dicit ꝙ debet, ſi commodè poteſt, domino mitti debitum: alioquin debet deponi, & domino ſignificari.

¶ Mihi autem uidetur diſtinguendum de cauſa reſtitutionis

an ſcilicet fuerit acceptio iniuſta, ut furtũ, rapina, vſura, & huiuſmodi: vel ſine iniuſtitia, ut inuẽtio, ſucceſſio, mutuũ, depoſitũ, & hm̃ó. Nã ſi tenetur ad reſtitutionẽ rõne furti, & ſimiliũ, tenetur ad expenſas ẽt in quadruplũ, ſi aliter non põt facere, q̃ res reddatur dño. Et rõ eſt, qa dñs rei ex eo q̃ paſſus eſt furtũ, non dẽt damnificari. Cõſtat aũt q̃ damnificaretur, ſi ꝓprijs expẽſis deberet recuperare rẽ ſibi ablatam. Cũ ergo ipſe non teneatur ad expẽſas, & fur teneatur ad iterato ſtatuendũ dñm rei in poſſeſſione, cõſequens eſt, q̃ fur teneatur per accidens, ſ. ꝓpter accidentem diſtãtiã, ad plus dãni ſuſtinendũ, q̃ intulerit alteri. Nec propterea concedendum eſt, q̃ tenetur ad aliud, q̃ ad reſtitutionẽ. Sed qa tenetur ad conſummatã reſtitutionẽ, q̃ per accidens requirit expenſas: ĩõ tenetur ad ſubeundũ dãnum. Nec refert in propoſito, an fur, an paſſus furtum, ſe abſentauerit à loco furti: ſed ſibi imputet fur, qui furãdo effecit ſe debitorem ad ponendum dñm in poſſeſſione rei ſuæ, non in hoc, vel illo loco, ſed ſimpliciter. Nec debet dñs, qui non potuit rem ſuã ablatam ferre ſecũ, pati: pateretur autẽ, ſi ſine eius volũtate res ſua pauperi, aut alteri daret. Si vero tenetur ad reſtitutionem ratione acceptionis non iniuſtæ, túc ceſſante [illegible] fraude, atq; iniuſto, quo ad hæc, receſſu debitoris, non tenet̃ debitor ad damnũ ſubeundũ ꝓp reſtitutionem faciẽdam, ẽt ſi ipſe ſe abſentauerit: quia iure ſuo vtebatur, ſe abſentando pp negotium, aut commodum, q̃n non erat obligatus ſignificare creditori, ſeu dño ſuum receſſum. Et rõ eſt, quia in hm̃ỏi debitor aut tenetur ad reſtitutionem ſolum rõne rei alienæ apud ſe, ut patet de inuento, & ex ſucceſſione habito, depoſito & huiuſmodi, & ſic conſtat, q̃ non tenetur ex huiuſmodi incurrere damnũ in proprijs: aut tenetur ratione acceptionis ex voluntaria dñi cõcatione, ut in mutuo, pignore, emptione, & huiuſmodi. Et ſic cum dñs expoſuerit ſe ſponte huic periculo diſtantiæ, quæ poteſt abſq; ne cuiuſq; iniuria ex utraque parte interuenire, ſibi ipſi imputet, q̃ non cauerit reddendum ſibi eſſe in tali loco. Vnde ſeruandum eſt, q̃ author in hac rñſione dicit in hm̃ỏi reſtitutionibus, quæ ex voluntarijs, ſeu non iniuſtis acceptionibus proueniunt: in alijs autem ẽt iniuſtis, quod ſupra diximus. Et hæc ſunt vera ſecundũ rationem iuſtitiæ: ſecundum autem humanas coniecturas, pẽſatis conditionibus perſonarũ, & rerum, poteſt contingere, q̃ poſſit dari pauperibus, puta, quia cognoſcitur q̃ aliter voluntatis domini ſic abſentis, & creditur, q̃ eã ſtatim haberet.

¶ In reſponſione ad quartum, occurrit dubium, à Scoto in 4. diſtin. 5. in hac materia motũ, An, ſ. exiſtens in extrema neceſſitate, teneat̃ reſtituere creditori ſimul ſecũ collapſo in extremã neceſſitatem. Ipſe namq; Scotus tenet partem aſſirmatiuam: quia creditor nunquam cecidit à dominio rei illius. Ex hoc enim quod ſimul deuenerunt ad extremam neceſſitatem, ſequitur q̃ dominium rei prius habitũ nõ perdidit propter extremam

D.543.

Vno mõ, qa ipſa datio eſt illicita, & cõtra legẽ, ſicut patet in eo q̃ ſymoniacẽ aliqd dedit, & talis meret̃ amittere quod dedit: vñ non dẽt ei reſtitutio fieri de his. Et quia ẽt ille qui accepit, cõtra legẽ accepit, nõ dẽt ſibi retinere, ſed debet in pios uſus conuertere. Alio mõ aliqs illicitẽ dat, quia ꝓp rem illicitã dat, licẽt ipſa datio non ſit illicita, ſicut cum quis dat meretrici propter fornicationem. Vnde & [d] mulier poteſt ſibi retinere quod ei datum eſt, ſed ſi ſuperfluẽ ad fraudẽ, uel dolũ extorſiſſet, tenet̃ eidẽ reſtituere.

Ad III dicendũ, q̃ ſi ille, cui dẽt fieri reſtõ, ſit oĩno ignotus, debet hõ reſtituere ſecundùm q̃ poteſt, ſ. dando in eleemoſynas ꝓ ſalute ipſius ſiue ſit mortuus, ſiue ſit viuus, ꝑmiſſa tñ diligenti inquiſitione de perſona eius, cui eſt reſtitutio faciẽda. Si verò ſit mortuus ille, cui eſt reſtõ facienda, dẽt reſtitui hæredi eius, q̃ cõputat̃ quaſi una ꝑſona cum ipſo. Si verò ille ſit multũ diſtans, dẽt ſibi transmitti qđ ei debetur, & præcipuẽ ſi ſit res magni ualoris, & poſſit cõmodẽ tranſmitti: alioqn dẽt in aliquo loco tuto dꝑoni, vt ꝓ eo cõſeruet̃, & dño ſignificari.

Ad IIII dicendum, q̃ aliquis

C

de hoc, qđ eſt ſibi ꝓprium, dẽt magis ſatisfacere parentibus, vel his, a qbus accepit maiora beneficia: non aũt debet aliqs recõpẽſare benefactori de alieno, qđ cõtingeret, ſi qđ debet uni, alteri reſtitueret: niſi forte i caſu extremæ neceſſitatis, in quo poſſet, & deberet alicui ẽt auferr̃ aliena ut pr̃i ſubueniret.

Ad V dicẽdum, q̃ prælatus poteſt rem Eccleſiæ ſurripere triplr̃. Vno mõ ſi rem eccleſiæ nõ ſibi deputatam, ſed alteri, ſibi vſurparet: puta, ſi Epiſcopus uſurparet ſibi rem capituli. Et tunc planũ eſt, q̃ debet reſtituere, ponẽdo in manus eorũ, ad quos de iure ꝑtinet. Alio mõ, ſi rẽ Eccleſiæ ſuæ cuſtodiæ deputatã, in alterius dñium transferat, puta, cõſanguinei, uel amici: & tunc dẽt reſtituere Eccleſiæ, & ſub ſua cura hr̃e, ut ad ſucceſſorẽ perueniat. Tertio mõ, põt prælatus ſurripere rem Eccleſiæ ſolo animo, dum ſ. incipit habere animum poſſidendi eam ut ſuam, & nõ nomine Eccleſię: & tunc debet reſtituere, talem animum deponendo.

H

I

ARTICVLVS VI.

Vtrum teneatur ſemper reſtituere ille, qui accepit.

AD SEXTVM ſic proceditũ. Vr̃ quod non teneatur ſem-

F alterius neceſſitatem: & conſequenter ſibi debet reſtitui etiam ab exiſtente in extrema neceſſitate. Mihi autem uidetur oppoſitum eſſe verum. Et ratio me mouens eſt, quia tempore extremę neceſſitatis quomodocunq;, ceſſat proprietas rerum ad ius gentiũ ſpectãs, ut inferius patebit. Et iudiciũ de uſu rerũ, tunc non debet fieri ſecũdũ ſtatum proprietatis rerum, ſecundùm quem hoc eſt illius, & illud alterius: ſed debet fieri ſecũdum ſtatum, quo omnia ſunt communia. Cõſiderando autem res in ſtatu, quo omnia ſunt communia, manifeſtũ eſt quod melior eſt conditio occupantis, ſeu poſſidẽtis, ac per hoc cum multi ſint in extrema neceſſitate, & ego inuento i manu mea unde uiuam, non teneor illud ſubtrahere, & tibi etiam in extrema neceſſitate exiſtenti tribuere: licẽt hoc, qđ in mea manu eſt, iure gẽtium, vel poſitiuo, ſit tuũ: Quia extrema mea neceſſitas ius gentiũ reſpectu huius, quod in manu mea eſt, tibi abſtulit & ius naturæ, quod ſolum remãſit, fouet poſſidẽtẽ. Vnde falſum eſt, q̃ ille dñs rei nũquã ceciderit a Dominio: quia extrema neceſſitas alterius, cũ poſſeſſione illius rei, abſtulit huic ius poſitiuum, ius gentium, & ius naturæ. Vnde falſum eſt, q̃ iſte detentor occidat dñm, aut iniuſtẽ cõſeruet vitam ſuam: quia dominium ceſſauit alterius, & iſte uſum ex hoc, quòd poſſidere inuenitur, ex naturæ iure habet.

Porrecta per totum.

348

¶ In reſponſione ad quintum eiuſdẽ articuli, nota in ſecundo membro illud uerbum, Suæ cuſtodiæ deputatam. Habet nãq; ſe prælatus ad res Eccleſiæ dupliciter. ſ. ut cuſtos, & ut diſpenſator. Eſt ſiquidem cuſtos rerũ immobiliũ, & aliorũ, quorum alienatio eſt ſibi prohibita. Eſt autem diſpenſator fructuum, & aliorum prouentuum, ad ſuum quaſi ſtipendiũ pertinentium. Et q̃ñ (vt author met dicit in quolibeto 6. ar. 1.) Prælatus male utens, & diſſipans portionem illam, quæ eſt quaſi ſtipendiũ eius, non tenetur ad reſtitutionem, ſed ad ſolam pœnitẽtiam: ĩõ ut præſeruaret ſe ab his, quæ ſunt ſuæ diſpẽſationi pro ſuo vſu cõmiſſa, dixit, Suæ cuſtodiæ deputata. Tenetur ergo in duobus caſibus ad reſtitutionẽ. Primo, ſi uſurpatet ſibi rẽ deputatã alteri, & in hoc clauduntur bona deputata tam alteri particulari, ut canonico, officiali, capellano: q̃ collegio, ut capitulo, hoſpitali: quàm multitudini, ut pauperibꝰ, aut puellis nubilibus, aut ſtudentibus, tranſeuntibus, infirmis &c. Propter quod qui præſunt hoſpitalibus, aut ſunt commiſſarij in hm̃ỏi, uideãt q̃ mundas ſeruent manus. Cum enim hæc bona aliorũ ſint, rapina pauꝑum in domo eorũ eſt ſi hæc ſibi applicant. Secundo, ſi alienaret rem ſuæ cuſtodiæ deputatã. Et ſub hoc clauduntur, ut dixi, tã immobilia, q̃ prohibita alienari, q̃ theſauri & ſimilia, niſi in caſu in quo licite diſpenſari poſſunt. De his tamen amplius dicetur inferius, cum de ſtatu epiſcoporũ tractabitur.

K

SVPER QV. LXII. ARTIC. VI.

IN art. 6. eiuſdem quæſt. 62. nota in corpore art. univerſalem radicem, unde omnes reſtitutiones in quacunque materia, & quomo-

p reſtituere ille qui accepit. Per reſtitutionẽ. n. reparat̃ æqualitas iuſtitiæ, q̄ cõſiſtit in[h] hoc, ꝙ ſubtrahat̃ ei q pl⁹ hẽt, & det̃ ei q minus hẽt: ſed cõtingit qñq;, ꝙ ille qui rem aliquam ſubtraxit alicui, non habet eam, ſed deuenit ad man⁹ alterius. ergo non tenet̃ ille reſtituere q accepit, ſed alius qui rem habet.

¶ 2 Præt. Nullus tenetur crimen ſuũ[h] detegere: ſed aliquãdo aliquis reſtitutionẽ faciendo, crimen ſuum detegit, vt patet in furto. ergo non ſemper tenetur ille qui abſtulit, reſtituere.

¶ 3 Præt. Eiuſdẽ rei non eſt multotiens reſtitutio facienda: ſed qñq; multi ſimul rem aliquam ſurripiũt, & vnus eorũ eã integrè reſtituit. ergo nõ ſemp ille q accepit, tenet̃ ad[h] reſtituẽdũ.

Sed contra. Ille q peccauit, tenet̃ ſatisfacere: ſed reſtitutio ad ſatisfactionẽ pertinet. ergo illi q abſtulit, tenet̃ reſtituere.

B Respon. Dicẽdũ, ꝙ circa illũ, qui rem alienã accepit, duo ſunt cõſiderãda, ſ. ipſa res accepta, & ipſa acceptio.[m] Rõne autẽ rei tenet̃ eã reſtituere, quãdiu eã apud ſe hẽt: qa qđ hẽt vltra id, qđ ſuũ eſt, dẽt ei ſubtrahi, & dari ei cui deeſt ſm formã commutatiuę iuſtitię: ſed ipſa acceptio rei alienę põt tripľr ſe hẽre. Qñq;. n. eſt iniurioſa, ſcilicet cõtra uoluntatẽ exiſtẽs

& quomodolibet oritur, vt in caſibus non ſcriptis ſcias reſoluere vſq; ad principia, an teneatur quis ad reſtitutionem. Duę ergo ſunt radices, ad quarum alteram reſtitutionẽ omnẽ oportet reduci. Prima eſt acceptio: ſecunda eſt res accepta. Et extẽditur in propoſito acceptionis nomen ad omnem actũ, quo proximus minus hẽt de ſuo q̄ habere debeat. In eadem. n. contumelia, iniuſta diſtributio, & alia hmõi, ſub acceptione comprehẽduntur. Oportet igit̃ primo inſpicere, an ille de quo quæritur, teneat̃ ad reſtituendũ rõne acceptionis, vel rõne rei acceptæ, an ratione vtriuſque. Oportet namque inter iſta tria cõputando omnẽ reſtitutionẽ. Et vt ſingillatim diſſeramus ſecundum litteram, generalis regula in reſtitutionib⁹ ratione rei eſt, quòd tandiu tenetur quis ad reſtitutionem rõne alienæ rei quandiu eam habet. Et in propoſito rõ in littera redditur: quia habens id quod alterius eſt, hẽt plusquã ſuũ eſt, & dãnificatus tãtũdẽ habet minus de ſuo. Et idiò ſecũdum formã iuſtitiæ cõmutatiuæ oportet æqualitatem inter eos cõſtituere, auferendo ab illo qui habet plus, & dãdo ei qui habet minus, ut ſic fiant æquales, ſicut erãt à principio, antequam ſcilicet & ille minus, & iſte plus haberet, quàm ſuum eſt. Et ex hac radice prouenit, quòd ſi quis rẽ alienam ignoranter emiſſet nõ poteſt retinere eam, quam primum nouit eam eſſe alienã: ſed tenetur eam domino reſtituere, nec poteſt petere ab eo pretiũ, quo ipſe emit à domino rei, ſed à venditore: ex hoc enim, ꝙ res illa aliena eſt, obligat poſſeſſorẽ ad ſui reſtitutionem domino. Sed occurrit hoc in loco dubiũ. An res dicatur eſſe apud aliquem ſolummodo, quãdo res ipſa, puta, veſtis, uinum, frumẽtum extat apud eum: uel intelligendũ eſt, quando vel res ipſa ſalua, uel aliquid loco eius extat, puta, pretium, uel effectus ipſius, puta, conſeruatio proprij uini, aut proprij frumenti, quod conſumpſiſſet dum conſumpſit alienum: vel alius effectus, puta, nutritio, & hmõi, quę ex conſumptione relinquuntur: uel amicitia, quæ ex donatione, ſi rem donando diſtraxit, conſequitur: vel aliquid aliud huiuſmodi. Et eſt ratio dubij, quia varia dicuntur de poſſeſſore bonæ fidei, de quo loquimur. Dicitur enim imprimis, ꝙ ſi emptã rẽ diſtraxit vendendo, ꝙ non tenetur ad reſtitutionem: & ſimiliter ſi donauit, aut cõſumpſit. & ſi res eſt ſalua, & fructifera, non tenetur ad reſtitutionem fructuũ perceptorum cõſumptorum. Dicitur deinde, quòd quandocumq; poſſeſſor bonæ fidei factus eſt ex re aliena locupletior, tenetur ad reſtitutionẽ. Et ad hoc eſt textus iuris ciuilis. ff. de petitio. hæred. l. item ueniunt. §. eos autem. Ex his enim conſurgit, ꝙ pretium quandoq; computatur loco rei, puta, cum mihi donatam rem alienam uendidi: factus ſum enim ex illa locupletior, & quandoque non, puta, cum emptam rem uendidi ſine lucro ex parte rei: & rurſus conſumptio quandoque computatur loco rei, ut cum quotidianos ſumptus ex re aliena percipio, quos ex proprio effeciſſem: factus ſum enim ex his euitatis expenſis locupletior. Et hoc expreſſè dr̃ ibid. l. ſed & ſi lege. § quòd autem. Qñq; non, ut cum conſumpſi, quia abundabam habendo talẽ rem, nec feciſſem tales ſumptus, niſi talem rem habuiſſem.

¶ Ad euidentiam huius rei præſupponendum eſt, quòd ſermo totus eſt de poſſeſſore bonæ fidei, qui tamen poſt factum comperit ſe alienum poſſediſſe, & paratus eſt unicuique ſuũ reddere. De hoc enim qui ſolummodo ratione rei tenetur, quæſtio eſt, ad quid tenetur in caſibus huiuſmodi. Si rectè igitur perſpiciamus formam commutatiuæ iuſtitiæ antedictã, apparebit ꝙ, nõ ſolũ res ipſa aliena obligat poſſeſſorẽ ad reſtitutionem, ſed etiam quicquid loco rei ſucceſſit, ut pretium, uel effectum: ſi ex his factus eſt poſſeſſor locupletior obligat eundẽ ad reſtitutionem: ita quòd inter rem ipſam alienam, & id quòd loco eius ſucceſſit, hæc eſt differẽtia in ꝓpoſito, ꝙ res ipſa obligat poſſeſſorẽ ſimpliciter, & abſolutè: id uero quod loco rei ſucceſſit, obA ligat poſſeſſorẽ ſolummodo in caſu, quo ſ. ex hoc factus eſt locupletior, & ad tantum quãtum factus eſt locupletior, ut bene ius ciuile decernit. Et de re quidem ratio manifeſta eſt: de eo verò qđ loco rei ſucceſſit ad lucrũ manifeſtatur: quia quicquid lucri ex re aliena apud poſſeſſorẽ eſt, ſuũ nõ eſt, ac ꝑ hoc quãtũ habet de hmõi lucro, tãtũ habet plus q̄ ſuum eſt. Et cũ dñs rei tantundẽ habeat minus de ſuo, oportet ſecũdum iuſtitiæ cõmutatiuæ formã auferri à poſſeſſore non ſuo, & dari domino rei, ut ſic inter eos ſit æqualitas: & huic rationi omnia cõſonãt. Nã ſi ex dono poſſideo alienũ, & uendidi, teneor de pretio quo factus ſum locupletior. Si autem emi prius, & poſtea uẽdidi ſine lucro ex parte rei quãuis forte lucratus fuerim ex induſtria, uel alia adiuncta, nõ teneor de aliquo. Et ſimiliter ſi ex dono habitum donaui, nõ ſum ex re illa factus locupletior. De con- *Conclu.*

C ſumptione quoque diſtinctio conſonat, quando ſcilicet conſumptio redũdat indirectè in lucrum, puta, quia conſumpſiſſet tantundem de proprio: tunc. n. indirectè factus eſt locupletior. Quando verò conſumptio in nullũ redundat lucrum, ad nihil tenetur. Propter quòd inuitatus ad cęnam rei furtiuæ, ſi bona fide cęnat, & nihil ꝓpterea lucratur, quia omnino in domo propria tantum expendit, ſi in ea cęnat, quantum ſi nõ, ad nihil tenetur: ſed ſi ex hoc, quòd ad conuiuium accedit, minus domi expendit, tenetur non de tanto, quantũ cõſumit in cęna, ſed quantum lucratus eſt indirectè, non expendẽdo, & comedendo propria. Et ſimiliter dicendũ de ueſte pretioſa conſumpta, qualem nõ conſumpſiſſet, niſi dono habuiſſet. Non enim tenetur de tanto quantum valebat ueſtis illa, ſed quantum cõſumpſiſſet de ſua ueſte. Pro generali enim regula in ſuccedentibus, & fructibus, & effectibus rei habẽdum eſt, quòd ſolummodo tenetur inquãtum aliquid lucri, uel directè habuit, ut puta, recipiẽdo pretium locationis domus, & fructuũ agri, & ſimiliũ:

D vel indirectè, ut puta, quia tantum expendiſſet de ſuo. vtroque enim modo factus eſt locupletior in tantũ ex re aliena. Notanter dicimus, ex re aliena, ad differentiam lucri ex propria induſtria: non enim tenetur de tali lucro. Propterea ſi habuiſſem pecuniam alienam, & cum ea lucratus fuiſſem, non tenerer de tali lucro, & de ſimilibus idem eſt iudiciũ. Et ex his patet, quare quandoq; pretium in propoſito ſuccedit loco rei, & quandoque non: quia quandoque habet rationem non ſui reſpectu poſſeſſoris, quando ſcilicet reddit ipſum locupletiorẽ: & quandoque habet rationem ſui, quando ſcilicet ſaluatur indemnis: & ſimiliter eſt proportionaliter de conſumptione.

¶ Sed reſtat adhuc unum dubium: quia ſcilicèt ſecundum doctrinam hanc, non uidetur æqua lex iſta de reſtitutione ex parte rei, ſed clauda eſt ex una parte, ſ. ex parte poſſeſſoris. Nã poſſeſſor ſtaret in periculo damni, & non lucri ſine ulla culpa

E ſua. Declaratur ſequela: quia poſſeſſor qui emit, tenetur reſtituere rem apud ſe exiſtentem, etiam ſi non poſſit pretium quod dedit, recuperare à uenditore, ut patet ex dictis. Et tamen nunquàm poteſt lucrari: quia inquantum eſt factus locupletior, tenetur reſtituere, ut dictum eſt.

¶ Sed hoc non eſt difficile ſoluere, conſiderando quòd obligatio ad reſtituendũ, de qua loquimur, nõ oritur ex actione, aut paſſione, ſed ex ipſa re aliena, cui accidit, ꝙ ab hoc poſſeſſore habetur dono, uel pretio, ac per hoc, quod iſte damnificetur, & non ille. Quia ergo poſſe damnũ incurrere poſſeſſorem ex re aliena, nõ prouenit ex ipſa re, ſed ex modo adiunctæ actionis, ſcilicet emptionis, nõ debere autẽ lucrari, ex re ipſa prouẽnit, æquiſſima eſt reſtitutionis lex ex parte rei ſecũdũ ea, quæ ſunt per ſe, & non ſecundum ea, q̄ ſunt per accidens diſpoſitiones.

¶ Circa reſtitutionem uerò ex parte acceptionis, in litera tria membra ſiũt. Primum eſt quando acceptio eſt iniurioſa, & tũc acceptio ipſa obligat accipientem ad reſtitutionem. Et ſub hoc

eius, qui eſt rei dñs, ut patet in furto, & rapina.[p] Et tunc tenet ad reſtitutionē, nō ſolū rōe rei, ſed ēt rōne iniurioſæ actionis, ēt ſi res apud ipſum non remaneat.[q] Sicut.n. qui percutit aliquem, tenetur recompēſare iniuriam paſſo, q̄uis apud ipſum nihil maneat: ita etiam qui furatur, uel rapit, tenetur ad recompenſationem dāni illati, etiam ſi nihil inde habeat: & ulterius pro iniuria illata debet puniri. Alio modo, aliquis accipit rem alterius in utilitatem ſuā abſq; iniuria, cum uoluntate, ſcilicet

G eius cuius eſt res, ſicut patet in mutuis. Et[s] tunc ille qui accipit, tenetur ad reſtitutionē ei⁹ quod accepit non ſolum ratione rei, ſed etiam ratione acceptionis, etiam ſi rem amiſerit: tenetur enim recompēſare ei, qui gratiam fecit[t], quod non fieret, ſi per hoc damnum incurrat. Tertio modo aliquis accipit rem alterius abſq; iniuria, non pro ſua vtilitate, ſicut patet in depoſitis. Et ideò[a] ille qui ſic accepit, in nullo tenetur ratione acceptionis, quinimmo accipiendo, impēdit obſequiū:

membro comprehenditur omnis iniuſta damnificatio in quacunq; re: ita q̄ formale conſiderandum in hoc, eſt ipſa dānificatio, quæ acceptio uocatur, ſiue ſtat capiendo, ſiue cōburēdo, ſiue præcidendo, ſiue quouis alio mō. Semper.n. in huiuſmodi interuenit damnum alterius: quod iō eſt, quia accipitur ab inuito dño qđ ſuum eſt, quāuis nulli quādoque detur, ſed annihiletur. Oīs ergo q̄ damnificator eſt alterius, tenetur ad reſtitutionē non rōne lucri ſui, ſed rōne acceptionis, ſeu dānificationis. Et hoc fundamentum, hanc radicem, hanc regulā bñ nota: qa cum primū inueneris aliquē acceptionis iniuſtæ cām fuiſſe, ſcito illū cōprehēdi ſub dānificationis nomine, & ipſum obligatum ad reſtitutionem illati damni. Conſidera ergo in caſibus occurrentibus, ſi operatus eſt ad damnum alterius: quia damnificator eſt proculdubio, quando ſubſequutus eſt ex ſua illatione effectus.

Conclu. p

Pars 2.

¶ Secundum membrum eſt, quando acceptio eſt ex uoluntate domini in utilitatem accipientis tunc ēt acceptio ipſa obligat accipientem ad reſtitutionem. Et ſub hoc mēbro non clauditur niſi acceptio illa, quæ eſt pro ſola utilitate accipientis, ut patet ex rōne literæ, quia.ſ. tenetur ad gratiam recōpenſandam ille q̄ accipit. Hoc.n. non habet locum in acceptione pro cōi utilitate, ſ. tradentis, & accipientis: quia ex quo commune eſt beneficium, neuter alteri tenetur ad gratiam recompenſandam.

¶ Sed quod in litera dicitur, quòd accipiens in ſuam ſolam utilitatem à domino uoluntario tenetur ad reſtitutionem, etiā ſi rem amiſit, non caret ſcrupulo, quoniam ut patet extra, de commodato, Caſus fortuitus, quo perit commodatum, non debet imputari ei cui commodatum eſt, niſi propter moram, culpam, aut pactum. Non tenetur ergo qui accipit in ſuā præciſè utilitatem ad reſtitutionem, ſi rem amiſit ſine omni culpa ſua, quàmuis teneatur de leuiſſima culpa, ut ibidem dicitur. Quomodo ergo ſaluabitur præſens litera abſolutè dicens, q̄ tenetur reſtituere, etiam ſi rem amiſerit?

¶ Ad hoc dubium licèt dici fortè poſſet, q̄ author loquitur de acceptione, qua transfertur dñium rei, qa dat exēplū de mutuo: quia tñ exempla rōne clarioris diſciplinæ ponuntur, aliter dicendum eſt, q̄ doctrina moralis eſt ſecundū ea, quæ conueniunt, ut in pluribus, nec oportet in moralium documentis excipere raro contingentia. Vnde cum fortuita ſint de numero rarorū, vt patet in 2. Phyſ. conſequens eſt, q̄ præſens litera docens moralia abſolutè, uera ſit, iudicans ſecundum id quod eſt frequenter, q̄.ſ. accipiens in ſui utilitatem præciſè à domino uoluntario, tenetur reſtituere, etiam ſi rem amiſerit. Et Decretalis aſpiciens ad caſus, uera quoque eſt, decernens, q̄ accipienti commodatum cauſa ſui, nō debet fortuitus caſus imputari.

¶ Tertium membrum eſt, qñ acceptio eſt ex uoluntate dñi, nō pro utilitate accipientis. Tunc.n. acceptio ipſa non obligat accipientem ad reſtitutionem: quia accipiendo, obſequium impēdit: ſed res accepta, qa aliena eſt, obligat eūdē ad reſtitutionē. Et ideo ſecundum regulam prius datam de obligatione ex parte rei, tandiu ille q̄ ſic accipit, tenetur, quandiu rē habet. Propter qđ ſi rē perdidit, nō tenetur, niſi ex magna ſua culpa, inquit author, amiſerit illam. Quod Iuriſtæ ſub alijs uerbis docent, dicentes, quòd tenetur de dolo, & lata culpa, non autē de leui, aut leuiſſima: & vocatur magna, ſeu lata culpa, quando non cuſtodiuit ea diligentia res depoſitas, qua cuſtodiuit ſuas. K

¶ Et nota, quòd hoc tertium membrum a negatione ꝓpriæ utilitatis diſtinxit author, & non ab affirmatione utilitatis tradētis: quia nihil refert, an accipiat pro utilitate tradētis, an alicuius tertij. Sat eſt enim q̄ non accipiat pro utilitate ſua ad hoc, ne teneatur ad reſtitutionem ratione acceptionis, ſed rei.

¶ Sed occurrit circa hanc trimembrem diſtinctionem dubiū: quia pluribus modis, quàm his tribus acceptio rei alienæ poteſt ſe habere. Poteſt namque eſſe pro utilitate utriuſque partis, ſcilicet tradētis, & accipientis (vt patet in cōductione, & locatione) ut in accommodato, ut ſeruire, aut miniſtrare poſſit accōmodanti, vt cum accommodo equum, vt uadas ad negotiū meū: & in depoſito, cum quis pro mercede cuſtodit, & huiuſmodi. Inſufficienter ergo author modos, quibus acceptio rei alienæ ſe habere poteſt, diſtinxit. F

¶ Ad hoc dī, q̄ author nō intendebat diſtinguere uniuerſaliter modos acceptionis alieni. Qđ ex eo patet, q̄ de acceptione rei ex dono, nihil oīno dicit. Intendit ergo de aliquo acceptionis gñe diſtinguere. Et vī mihi, q̄ genus hoc ſit acceptio ſimplex, annexū habēs reſtitutionis debitū: uocatur aūt ſimplex p excluſionē compoſitionis cū aliquo correſpōdēte dare. Cōtingit enim utroq; mō accipere, ſ. cū correſpōdēte dare, ut in conductione, pignore, emptione, & hmōi. Accipit.n. tunc quis alienū, pro quo datur aliquid correſpōdens ei ſine aliqua datione admixta, ut patet in mutuis, in q̄bus ſi daret correſpondens, non eſſet mutuū. Dixit quoq; habens annexum reſtitutionis debitū ꝓp acceptionem doni, quæ licèt ſit ſimplex: quia tñ non habet reſtitutionis debitū annexū, extra genus hoc ponitur. Diſtinguatur ergo ſimplex, annexumq; reſtitutionis debitū habens, acceptio rei alienæ, & dicatur, q̄ tripliciter ſe habere pōt. ſ. cum iniuria, & hoc eſt primū membrum: uel cum uoluntate domini, & ſic aut in ſolā accipientis utilitatē, & hoc ſecundum eſt membrum: aut nō in utilitatē accipientis, & hoc eſt tertiū mēbrum. In his enim omnibus ſimplex eſt acceptio, ut patet diſcurrenti, & intantū eſt ſimplex, ut ſi admiſceatur aliqua correſpondens datio ut merces pro depoſito, uel aliquid hmōi, uarietur debitum reſtituendi, ut patet ex hoc, q̄ qui accipit depoſitum mercede, aut aliqua propria utilitate, tenetur ēt de leui, & fortè de leuiſſima culpa, de quarum nulla tenebatur, ſi ſimplex fuiſſet acceptio &c. H

Conclu.

¶ Quartum igitur quod obijcitur reſtaſſe membrum, quando ſcilicet acceptio eſt in fauorem utriuſque, non eſt membrū diſtincti generis: quia non eſt acceptio ſimplex, qñ eſt in fauorē utriuſq;: ſed acceptio componitur cum aliqua correſpondēte datione, ut patet diſcurrenti per hmōi contractus. At ſi quis quærat, quare author ſuſcepit onus diſtinguendi hmōi acceptionem ſimplicem, & non potius ſimplicem, & miſtā: Rñdetur, q̄ cauſa quare nō uniuerſaliter de acceptione dixit, eſt, quia tractabat de iuſtitiæ cōmutatiuæ actu, a qua acceptiones gratuitæ lōgæ ſunt. & acceptiones ad iuſtū, aut iniuſtū ſpectātes miſtæ poſt ſimplices tractandæ ſunt, aut ex ſimplicibus iudicandæ. I

Conclu.

¶ In reſponſione ad primum eiuſdem ſexti articuli, uide concluſionem, quòd quando qui ratione acceptionis tenetur, tranſtulit rem in alium, uterque tenetur: alter ratione acceptionis, & alter ratione rei, ut ſcias decernere in caſibus.

¶ In reſponſione ad ſecundum, circa illius argumenti materiā dubium occurrit, An ſi reſtituendo per confeſſorem eandem rem, ſequeretur criminis detectio, teneatur aliquis ad reſtituendam rem acceptam: An ſufficiat reſtituere illius æſtimationem. Et licèt hoc dubium ſpectet directè ad articulum ſecundum, vbi tractatur quid eſt reſtituendum, propter materiam tamen argumenti huius hic motum eſt. Et eſt ratio dubitandi, quia non debet fieri commutatio rei inuito domino. Contingit enim domino diſplicere commutationē rei ſuæ in æſtimationem illius: ſi enim illam haberet, nullo pacto uenderet. Ex alia autem parte eſt, quia homo non tenetur ad damnificandum famam ſuam ut, reſtituat alteri rem ſuam.

¶ Ad hoc dicitur, quòd licèt caſus iſte non facile poſſibilis ſit, eo quòd oporteret ſimul concurrere, quòd nec per ſe, nec per alium, nec tunc, nec nacta poſt cōgrui media oportunitate poſſit reſtitui res illa in ſpecie, & cum hoc res ſit talis, quòd nullo modo dominus commutationem acceptaret: ſi tamē caſus accideret, uidetur mihi, quòd non teneatur ad reſtitutionem illius rei, ſed æſtimationis eiuſdem. Et ratio me mouens eſt, quia ob reſtitutionem bonorum inferioris ordinis, non tenetur aliquis ex ui debiti ad damnificandum ſe in rebus ſuperioris ordinis. Res autem exteriores, quales ſunt omnes ad diuitias

tenetur autem ex ratione rei.* Et propter hoc, ſi ei ſubtrahaĩ res abſque ſua culpa, non teneĩ ad reſtitutionem: ſecus autem eſſet, ſi cum magna ſua culpa rem depoſitam amitteret.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ reſtitutio nõ ordinaĩ principaliter, ad hoc, ꝙ ille, qui plus habet, q̃ dẽt habere deſinat: ſed ad hoc, ꝙ illi qui min⁹ hẽt, ſuppleatur. Vnde in his rebus, q̃ unus põt ab alio accipere ſine ei⁹ detrimento, non habet locum reſtitutio, puta, cũ aliquis accipit lumen à cãdela alterius. Et ideò quàmuis ille, qui abſtulit, nõ habeat id, quod accepit, ſed ĩ aliũ ſit tranſlatũ: quia tñ alter priuaĩ tur re ſua, tenetur ei ad reſtitutionem, & ille qui rem abſtulit rõne iniurioſæ actionis, & ille, qui rem habet rõne ipſius rei.

Ad II. dicẽdũ, ꝙ homo etſi non teneaĩ crimen ſuum detegere hoĩbus, tenetur tñ crimen ſuũ detegere Deo in cõfeſſiõe: & ita ꝑ ſacerdotẽ, cui confiteĩ, ꝑt reſtitutionẽ facere rei alienę.

Ad III. dicendũ, ꝙ quia reſtitutio principaliter ordinaĩ ad remouendum damnum eius, à

ad diuitias ſpectantes, ſunt bona inferioris ordinis: fama aũt eſt A ſuperioris ordinis, iuxta illud. Melius eſt nomen bonum, quàm diuitiæ multæ: unde non tenetur quis dãnificare ſe in fama, ut reſtituat rem illam, in ſpẽ. Et ſi quis obijciat, ꝙ non pp rẽ illã, ſed propter actum uirtutis iuſtitiæ, ſ. exercendum, q bonum eſt ſuperioris ordinis, q̃ ut fama, tenetur iſte dãnum ſuſtinere famę, ſicut ille, q iuſtè torquetur, tenetur crimẽ ſuũ dicere. Rñdetur, ꝙ q̃uis iuſtitiæ rõ exigat, ut illam rẽ alienam, & non aliã pro ea reſtituat: quia tñ exhibitio iuſti ab hoc fieri non põt ſine damno proprio in re ſuperioris ordinis, cõſequẽs eſt, ꝙ per accidens reſtitutio illius rei in ſpecie deſinat habere rationem actus iuſtitiæ. ac per hoc iſte omittens reddere rẽ eandem non omittit actum iuſtitiæ debitum. Maior propoſitio manifeſtatur ex hoc, quòd homo non tenetur ex natura debiti uendere ſeipsũ, ut reſtituat pecuniam, quam furatus eſt: quia libertas eſt bonũ ſuperioris ordinis inæſtimabile. Nec benè pro toto libertas venditur auro. & ſimile eſt de fama. Dixi autem ex natura debiti: C quia licet ex natura legis punitiuæ fur teneatur ſe vẽdere, ſi fieret lex talis, ut olim erat in lege Moyſi, iuxta illud Exod 22. Si non habuerit fur, quod pro furto reddat, venundabitur: nõ tamen ad hoc tenetur ex natura debiti. Vnde etiam ſtante lege nõ tenetur, niſi poſt ſententiam.

¶ In reſponſione ad ſecundum, dubium occurrit, An uno integrè reſtituente, alij qui etiam in ſolidum tenebantur ad reſtituendum, teneantur de neceſſitate ſalutis ad refundendum illi, qui reſtituit, & ad quantum quiſque teneatur, ſi tenetur. Et eſt ratio dubij: quia cum illi nihil acceperint ab illo, qui reſtitutionem fecit, non tenentur ei aliquo reſtitutionis iure. Reſtitutio n. præſuppoſuit acceptionem, uel rem acceptam, ut dictum eſt. Quo autem alio iure teneatur, oportet oſtendere.

¶ In oppoſitum autem eſt litera præſens, cui conſonare omnes de hoc ſcribentes, uidentur.

¶ Ad hoc dr̃, quòd in hac materia eſt aliquid clarum & manifeſtum: aliquid uerò obſcurum, & quod magna inquiſitione in- D diget, ut dilucidetur. hac ergo partitione utendum eſt. Triplici namque modo contingere poteſt caſus iſte. Primò. rebus acceptis exiſtentibus apud eos, qui acceperunt. Scdò, rebus acceptis conſumptis ab eiſdem. Tertiò, ꝙ nulla fuerit acceptio lucroſa alicui, ſed ſolùm damnificatoria, ut in deſtructione domus, incendio, conculcatione ſeminum, & huiuſmodi. Et in primo, & ſecundo caſu clarum eſt, quod alij tenentur refundere ei, qui reſtituit, tanquàm ſubſtituto domino illarum rerum. Ex eo nãque, quòd unus reſtituit precium totius, factus eſt dominus rerum extantium apud alios, & eſt ſubrogatus in iuribus illius, cui rerum conſumptarum precium debebatur ab his, qui conſumpſerunt. Et hoc patet, quia illa refuſio debet fieri iure reſtitutionis ratione rei acceptæ extantis, uel mala fide cõſumptæ: quoniam fit illi, qui ſuccedit domino, uel in domino reſpectu extantium rerum, uel in iuribus reſpectu conſumptarũ. Et hoc eſt quod doctores dicunt, dum docent, ꝙ tenetur refundere quilibet pro portione, quæ ad eum deuenit. E

¶ In tertio caſu, qñ ad nullum portio aliqua deuenit, obſcurũ eſt, an alij teneantur refundere. Nam ratione rei, nullus teneĩ, ſicut in prioribus caſibus: ratione autem actionis, qua tenebantur iniuriato, non tenentur iſti tanquàm ſubrogato in iniuria, quia iſte qui reſtituit, non ſubrogatur in iniuria, ut patet. Videtur autem mihi conſiderandum, & diſtinguendum eſſe, an ille unus, qui integrè reſtituit, ſuccedat damnificato in damno tantum, an & in damnum pati ab eiſdem. Nam ex hoc, ꝙ aliquis incurrit dãnũ, non ſequiĩ, ꝙ aliquis teneatur illum à damno releuare, ut patet: ſed ex hoc, ꝙ aliquis patitur ab aliquo damnum benè ſequitur, ꝙ ſit ab illo releuandus. Ad hoc autem diſcernẽdum oportet perſpicere, an ille unus, qui integrè reſtituit, fuerit inductus, aut inducens, aut æquè ſpontaneus ad damnificationem: quia ſi fuit inductus, tenentur à ij, qui ipſum ad maleficium induxerunt, ad refundendum ei, ſaltem æquis portionibus: qm inductus ad maleficium ex hoc ipſo, ꝙ inductus eſt ad damnificandum alium, conſequenter ductus eſt ad ſtatum, in quo tenetur ad ſatisfaciendum in ſolidum, ac per hoc ab inducentibus paſſus eſt per uiã ſequelæ hoc damnũ: & ſic iſte inductus non ſolũ ſuccedit in damno, ſed ẽtiam dãnificatus ab eiſdẽ. Si uerò fuit inductor aliorum ad maleficiũ ille, qui integrè reſtituit, non tenentur inducti ad refundẽdũ eidem: quia iſti non dãnificauerũt deducẽdo, ipſum ad ſtatũ, in quo tenetur ad reſtituẽdum in ſolidũ, ſed ecõtra. vnde iſte nõ ſuccedit, niſi dãno. Si aũt æque ſpõtaneus fuit ille, qui integrè reſtituit, ita ꝙ nec induxit, nec inductus fuit: tunc ſubdiſtinguendũ eſt, aut ille ſine alijs ad maleficium perpetrandũ non iuiſſet, puta, quia periculoſa aggreſſio, vel ſine ſocijs nõ fuiſſet auſus, uel hmõi. Et cum par ſit de omnibus huiuſmodi ratio, quilibet alium prædicto modo damnificauit indirectè, quoniam quilibet poſuit ſocium in ſtatu reſtituendi in ſolidum: ac per hoc æquis ſaltẽ portionibus tenentur ei, qui reſtituit, refundere, & gratias agere illi, quòd eripuit eos ab onere reſtituendi in ſolidũ. Aut quilibet ſine alijs iuiſſet, ſed tamen ſocialiter iuerunt: & tunc de rigore iuris non uideo, quòd teneantur alij eidẽ refundere, quia nullus alium damnificauit, quamuis de æquitate deberent refundere eidem. Aequum quippe eſt, ut ſocij in damni inferendo, ſint etiam ſocij in damno ſuſtinendo.

¶ Ad argumentum igitur ex litera aſſumptum dr̃, quod author loquitur in litera de ſurripientibus res, ut patet in argumẽto, quos conceſſum eſt teneri ad refundendum ratione rei, quę ad eos peruenit. Nos autem loquimur in hoc vltimo de præciſè damnificantibus alterum ſine cuiuſcumque lucro, de quibus etiam dixi quod mihi uidetur ratione conſonum.

¶ In eadem reſponſione ad ſecundum eiuſdem ſexti articuli dubitatio quorundam occurrit circa ultima uerba, ſ. Quòd tamen poteſt condonare. An is, qui ad reſtituendum tenetur, abſolu- D tus ſit coram Deo à debito reſtitutionis ex hoc, quòd petiit ab eo, cui tenetur remiſſionem, & habuit ab eo gratiam: an requiratur, quòd offerat pecuniam, uel rem in promptu. Et eſt ratio mouendi hoc dubium diuerſitas ſcriptorum.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, quòd quocumque modo perueniatur ad hoc, quòd dominus rei, ſeu cui reſtitutio fieri debet, liberè donat, aut remittit, abſolutus eſt debitor coram Deo. Nihil enim refert præcibus, obſequio, uel interceſſione, aut oblatione, aut quouis alio modo procurare, dummodo perueniaĩ ad id, unde pendet uinculum reſtitutionis, liberam. ſ. uoluntatem domini, per quam eſt poſſeſſor, & diſtributor, & donator rerũ ſuarum. Quicquid autem rationabiliter in hac re dubitatur, eſt pro tanto, quia dubitatur, an liberà ille donet ſua, quæ nõ ſunt in ſua poteſtate poſita: ſed hoc, & cætera dubia ceſſant, qñ conſtat ex uerbis donantis abſque metu, fraude, deſperatione rei recuperandę & breuiter omnibus facientibus uoluntarium mixtum, ꝙ ipſe liberè donat. Nec obſtat ſi fortè idem oblata re nõ E donat, aut donaret: qm præſentia rei mouet ad cupiditatis paſſionem, ex qua fit ille illiberalis, extra quam paſſionem exiſtẽs, in abſentia rerum liberaliter donat. Facilius eſt enim eſſe liberalem in donando ſua, quæ non poſſidet, quàm extrahendo à ſe, quæ poſſidet. Vnde ſcrupulus iſte ſuperfluus eſt: quin potius ſi reſtitutor in ueritate paratus eſt, & pauper, & creditur diues, & vniuerſaliter quando donatio eſſet opus pietatis, conſulendum eſt ut abſentibus rebus petat donationem, ne intret creditor intentationem illiberalitatis ex præſentia rerum, ſed extra omnem paſſionem exiſtens, liberaliter donet. Experimur enim in alijs, ꝙ uirtutem facilius ſeruamus remoti à præſentia obiectorum, ut patet in cibis, & venereis. Nec propterea non liberè abſtinemus: quia extra præſentiam obiectorum ſobrij, & caſti ſumus, qui fortè in præſentia laberemur.

¶ Circa prædicta occurrit nouum dubium. An pluribus in ſolidum obligatis ad reſtitutionem, poſſit dominus gratiam remiſſionis quibuſdam facere, & totum ab uno exigere in foro conſcientiæ

ſcientiæ. Et eſt rō dubij, qa dñs remittēdo quibuſdā, donat eis qđ qđ hñt de ſuo. Quod aũt donauit uni, nō deo amplius ab alio repetere: alioquin nō ſimplũ, ſed multiplicatum reſtitueretur.
¶ In oppoſitũ autem eſt, quia omnia iura concedũt contra quẽ libet eorũ, qui tenentur inſolidum ad reſtitutionẽ poſſe agi.
¶ Ad hoc dr̃, q̃ cũ donatio de ſuo, & nō de alieno, aut alij debito, fieri poſſit, ſi dñs, cui reſtitutio faciẽda eſt, liberaliter donat, non dẽt in præiudicium aliorũ hmõi donatio redundare. Verteret aũt in præiudicium aliorum, ſi iſtis qui tenent̃ aut reſtituere, aut refundere, reſtitutoribus abſolutis, ipſi ſoli damnum totum incurrerẽt. Immò cõiungere ẽt poſſet ſcdm hoc, q̃ q nihil habuiſſent, reſtituendo totum damnũ incurrerent, & illi qui adhuc res ſaluas haberent, lucrũ reportarent rerum illarum, & dñs qui prius damnificatus erat, & in nullo remaneret damnificatus, & effectus eſſet liberalis rerũ illius, qui reſtituit: quod iniquitate plenum eſt. Non põt ergo dñs, cui reſtitui debet, donare in caſu, ĩ quibus tenent̃ alij refundere reſtituenti, in præiudicium reſtituentis. Et propterea, ſi donauit quibuſdã talibus, qui. ſ. tenebantur refundere illi, qui reſtituet, non põt in foro conſcientiæ petere ab uno integram reſtitutionem, ſed tm̃ minus, quantum donauit alijs, & ſibi ipſi imputet, qui donauit ſuum, ſi illud non habet. ſecus aũt eſſet, ſi non donaſſet, ſed nollet eos uexare, ſed ab vno tm̃ exigere: & ipſi inter ſe poſtmodũ, qui tenent̃ inſolidũ, viderint. Et hoc concedunt iura, & non q̃ portiones donatas quibuſdam, exigant̃ poſtmodum ab uno, aut pluribus obligatorum inſolidorum: quoniam hoc, vt patet ex prædictis, iniquum eſt.

* Alias, quãdoq;.

Porrecta per totum.

349

4 di. 15. q. 1. art. 5. q. 3.

quo eſt aliquid iniuſtè ablatũ: iõ poſtq̃ ei reſtitutio ſufficiens facta eſt p unũ, alij non tenent̃ ei ulterius reſtituere, ſed magis refuſionem facere ei qui reſtituit, *quod tñ poteſt cõdonare.

ARTICVLVS VII.

Vtrum illi, qui non acceperunt, teneantur reſtituere. G

AD SEPTIMVM ſic procedit. Vr̃, q̃ illi qui non acceperunt non teneantur reſtituere. Reſtitutio. n. quædam pœna eſt ᵇ accipientis: ſed nullus debet puniri, niſi qui peccauit. ergo nullus debet reſtituere, niſi qui accepit.

¶ 2 Præt. Iuſtitia non obligat aliquem ad hoc, q̃ rem alterius augeat: ſed ſi ad reſtitutionem teneretur, non ſolùm ille qui accepit, ſed etiã illi q qualitercũque cooperantur, augeretur ex hoc res illius, cui eſt aliquid ſubtractum, tũ quia ſibi multoties reſtitutio fieret: tum etiam quia quandoque aliqui operam dant ad hoc, q̃ aliqua res alicui auferatur, quæ tamen ei non aufertur. ergo non ᵇ tenent̃ alij ad reſtitutionem.

¶ 3 Præt. ᵇ Nullus tenetur ſe periculo exponere ad hoc, q̃ rem alterius ſaluet: ſed aliquando manifeſtando latronem, uel ei reſiſtẽdo, aliquis periculo mortis ſe exponeret. non ergo tenetur aliquis ad reſtitutionem propter hoc, q̃ non manifeſtat latronem, uel non ei reſiſtit.

SED CONTRA eſt, qđ dr̃ Ro. 1. Digni ſunt morte, non ſolũ q faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus. ergo pari ratione etiam conſentientes debent reſtituere.

RESPON. Dicendũ, q̃ ſicut dictum * eſt, ad reſtitutionem tenetur aliquis nõ ſolũ rõne rei alienę, quam accipit, ſed ẽt ratione iniurioſæ acceptionis. & iõ ᵐ q̃cumq; eſt cã iniuſtæ acceptionis, tenetur ad reſtitutionem: quod quidem contingit dupliciter, directè, ſ. & indirectè. ⁿ Directè quidem, quando inducit aliquis alium ad accipiendũ: & hoc quidem tripliciter. Primò quidem modo, mouendo ad ipſam acceptionẽ, qđ qdẽ fit pcipiendo, conſulẽdo, cõſentiẽdo H expreſsè, & laudãdo aliquẽ qua ſi ſtrenuũ de hoc, q̃ aliena accipit. Alio mõ ex parte ipſius accipiẽtis, quia. ſ. eũ receptat, uel qualitercumque ei auxiliũ fert. Tertio modo, ex parte rei acceptæ, quia. ſ. particeps eſt furti, uel rapinę, uel quaſi ſocius maleficij. Indirectè uero, qñ aliqs non impedit, cũ poſſit, & dẽat impedire, uel qa ſubtrahit pceptũ, ſiuè cõſiliũ impediẽs furtũ uel rapinã: vel qa ſubtrahit ſuũ I auxiliũ, quo poſſet obſiſtere: uel quia occultat poſt factũ, q̃ his verſibus comprehenduntur.

Iuſſio, conſilium, cõſenſus, palpo, recurſus,
Participans, mutus, non obſtans, non manifeſtans.

Sciendum tñ, q̃ ᵖ quinq; præmiſſorum ſp obligant ad reſtitutionẽ ᵍ. Primò iuſſio: qa ille q

max & cõiunctim lõgè aberrãt applicãdo. Plus. n. imprimis eſt cã, q̃ quam nũq̃ cã, ſine qua non heret: quĩ illa inter cãs, nõ cõputat̃, illa uerò eſt cã, ut patet in philoſophia. Et in propoſito cã iniuſtæ acceptionis eſt, quæcũq; efficit ipſam acceptionem iniuſtã. Vnde & in hoc ar. ſubdit author, q̃ iõ qũq; adulator non tenet̃, qa qũq; nõ eſt cã effi cax. Et ut oẽs intelligant, ſi q̃s hẽat multos famulos, & pcipiat q̃ occidãt talẽ uirum, & ſingulis exiſtentib. paratis ad hoc, & ſufficientibus, ſi un⁹ eorũ ſolus illum occidat, nunquid nõ eſt uera cã iniuſtæ acceptionis uitæ? Et tenetur ille ad reſtitutionẽ, nec excuſatur a reſtitutionis uinculo plus quã a pœna mortis, a qua certũ eſt nõ excuſari: qa oĩno tamen alij pp̃ ſuum occ. n. ideo. Hẽt. n. locũ in hmõi reg ula euãgelica. Neceſſe eſt, ut ueniãt ſcãdala: uerũtñ uæ hoĩ illi, per quem uenit. Adaffirmatiuã oportet ergo reſpicere, an talis efficiat iniuſtã acceptionẽ, & nõ ad negatiuã an. ſ. non fuiſſet facta ſine ipſo. Tenet. n. quilibet rõne ſuæ operationis: nec excuſatur, quia oĩno hoc ali⁹ feciſſet. Cũ ergo uinculum reſtitutionis ſequat̃ operationẽ agẽtis q̃ ex iniuſta acceptione cõſurgit, ſine oĩ dubio conſtat, q̃ extra obligatos ad reſtitutionẽ non ſunt, q licèt nihil habuerint, & alij oĩno hoc idem feciſſent, miniſtri fuerunt iniquæ acceptionis. Et ex hoc patet, q̃ ſcdm iuſtitiæ rigorẽ, quilibet miles, qlibet pedes in bello manifeſtè iniuſto, tenet̃ in ſolidũ de oĩ dãno, qđ intulerũt nõ minus, q̃ cũ multi ſocij ad rapiendũ concurrunt: quãuis ex liberedam num paſſis preciũ nõ teneant̃, niſi ſcdm facultates ſuas, impotẽtia illos excuſãte. Miniſtri quoque furis, raptoris, uſurarij, & huiuſmodi, qui deſeruiunt ſiuè ſpontè, ſiuè mercede conducti ad iniquas acceptiones, etſi nihil ad eos deuenerit, tenentur inſolidum ratione iniuſtæ acceptionis, quam effecerunt. Eſto ergo diligens ſcrutator in particularibus caſibus, ut diſcernas, ſi miniſtrat in acceptione uſuræ, furti &c. an in alijs: quoniam hinc omnia pendent. Paria ſiquidem ſunt quo ad perſonam accipientis, hoc eſt quo ad quis accepit furari per alium, & uſuras accipere p aliũ: utrobique enim ille mediator accipit alienum, licet non pro ſe. Et propter hoc utrobique tenetur ipſe ad reſtitutionem inſolidum, quia eſt cauſa iniuſtæ acceptionis.

*Art. præced.

Concl. 1m

Conclu. p

K

¶ In eodem art. circa eum, qui eſt cauſa iniuſtæ acceptionis indirectè, aduerte q̃ author immotus a principijs traditis in præcedenti libro, duas conditiones exigit ad hoc, q̃ aliquis ſit iniuſtæ acceptionis cã indirectè. Prima eſt, q̃ poſſit impedire: ſecunda eſt, q̃ debeat impedire. Non enim imputatur malum cuiq; ſ alicui indirectè, niſi quia poteſt, & debet obſtare, ut ibidem cũ de uoluntario tractaretur, dictum eſt.

SVPER QVÆST. LXII. ART. VII.

IN ar. 7. eiuſdem 62. q. proſequendo ambiguitates ſpectantes ad perſonã reſtituẽtis, quis. ſ. teneat̃ ad reſtitutionẽ, notãda, & declarãda primo occurrit illa maxima. Quicũq; eſt cauſa iniuſtæ acceptionis, tenet̃ ad reſtitutionẽ. Vr̃ ſiquidẽ malè intellecta, & applicata, ut ſcripta doctorũ pferũt, qb. authoris verba hoc in loco fauere vñr, dũ dicit, q̃ ad reſtitutionẽ obligat conſenſus in eo, ſine quo rapina fieri nõ põt, aiũtq; q̃ requiritur ad reſtitutionis uinculũ, q̃ ſit cã, ſine qua nõ acciperet. Sed ſi oĩno acceptio fuiſſet p aliũ facta, nõ teneri ad reſtitutionẽ niſi rõne rei, q ad ipſum peruenit. Et ex hoc principio deducitur, q̃ cauſæ inſtrumentales particulares, loco quarum oĩno fuiſſent aliæ, vt miniſtri ad vſuras, & inferiores milites, & pedites ad bellum manifeſte iniuſtum, non tenentur, niſi aliquid ad eos deuenerit: quoniam loco eorum alij affuiſſent, qui idem feciſſent.
¶ Sed ſalua eorũ reuerẽtia, valde illi errãt in ſenſu illius maxi-

¶ Conſidera

¶ Conſidera ergo quando quis præcepto, conſilio, auxilio, manifeſtatione, poteſt, & tenetur impedire furtum, rapinam, fraudem &c. & diſcernes quando tenetur ad reſtitutionem & quādo non. Et ne tibi hoc difficile videatur, author in litera dicit, quòd hoc ſolum accidit, quādo alicui incumbit hoc ex officio vt patet ex reſponſione ad tertium.

¶ In eodem articulo in reſponſione ad ſecundum, videre poteſ primo, quàm conformia ſint dicta authoris, quod in præcedenti articulo de obligatis ad reſtituendum reſtituentis diximus. Duo namq; genera nominat hic author huiuſmodi obligatorum, ſcilicet eorū, qui fuerūt principaliter ī facto & eorū (Conclu. 1) ad quos res peruenit. Principales namque ſunt inducētes alios, & eqs ſpontanei &c. Animaduertere quoque ſecundo potes in principio reſponſionis, (Conclu. 2) quod paulo ſuperius de obligatione miniſtrorū diximus. Nam author ſecundo loco ponit obligatum (Concl. 3) ad reſtitutionē executorem iniuſtæ acceptionis ex præcepto alterius.

SVPER Q. LXII. ART. VIII.

IN titulo articuli 8. eiuſdem quæſtio. aduerte, ꝙ expeditis omnibus, quæ de reſtitutione dicenda ſunt .ſ. quid ſit reſtitutio in primo articulo cuius ſit reſtituendum in ſecundo: quid ſit reſtituendum, in tertio, & quarto: cui ſit reſtituendum, in quinto: qui teneatur reſtituere, in ſexto, & ſeptimo reliquum fuit quærere, qn reſtituendum, an ſcilicet ſtatim: an cum aliquo certo tempore. Et eſt rō dubij, quia ſonat præceptum affirmatiuum, cuius natura eſt obligare ad executionem quodam tempore.

iubet, eſt principaliter mouēs vñ ipſe pricipaliter tenet ad reſtituendum. Scđo, conſenſus in eo, ſine quo rapina fieri non poteſt. Tertio, recurſus, quia .ſ. aliquis eſt receptator latronū, & eis patrocinium pſtat. Quarto participatio, qñ .ſ. aliquis participat in crimine latrocinij, & in prædá. Quinto, tenetur ille, qui non obſtat, cum obſtare teneat. Sicut [t] principes q tenent cuſtodire iuſtitiam in terra, ſi p eorum defectum latrones increſcūt, ad reſtitutionē tenent: quia reditus, quos hēt, ſunt quaſi ſtipendia ad hoc inſtituta, ut iuſtitiā conſeruent in terra.[x] In alijs āt caſibus enumeratis non ſemp obligatur aliqs ad reſtituendum.[y] N.n. ſemper conſiliū uel adulatio, uel alqd huiuſmodi eſt efficax cauſa rapinæ. Vñ [z] tunc ſolum tenetur cōſiliator aut palpo .i. adulator ad reſtitutionē, qñ probabiliter æſtimari poteſt, ꝙ ex hmōi cauſis fuerit iniuſta acceptio ſubſecuta. ꝓ

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ non ſolum peccat, q pctm̄ exequitur, ſed etiā q quocumque modo peccati eſt cauſa ſiue conſiliando, ſiue præcipiendo, ſiue quouis alio modo.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ principaliter tenetur reſtituere ille, q eſt principalis in facto, pricipalr qdē pcipiens ſcđario uero exequens, & cōſequenter alij p ordinē. Vno tū reſtituēte illi, q paſſus eſt damnū, alius eidem reſtituere non tenet: ſed illi, q ſunt principales in facto, & ad quos res peruenit, tenent alijs reſtituere, q reſtituerunt. Qñ autem aliquis præcipit iniuſtam acceptionem, q̄ non ſequtur, nō eſt reſtitutio facienda cum reſtitutio principaliter ordinatur ad reintegrandam rem eius, q iniuſtè eſt damnificatus.

AD TERTIVM Dicendū, ꝙ non ſp ille, q manifeſtat latronem, tenetur ad reſtitutionem, aut q non obſtat, vel q non reprehendit: ſed ſolum qñ incumbit alicui ex officio, ſicut principibus terræ, qbus ex hoc non multum imminet periculū. Propter hoc .n. ptāte publica potiūtur, vt ſint iuſtitiæ cuſtodes.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum quis teneatur ſtatim reſtituere, an vero poſſit reſtitutionem differre.

AD OCTAVVM ſic proceditur. Vr ꝙ non teneatur aliquis reſtituere ſtatim, ſed potius licite poſſit reſtitutionem differre. Præcepta .n. affirmatiua non obligant ad [h] ſemper: ſed neceſſitas reſtituendi iminet ex præcepto affirmatiuo. ergo nō obligatur homo ad ſtatim reſtituendum.

¶ 2 Præt. Nullus tenet ad [h] impoſſibile: ſed qñq; aliquis non pōt ſtatim reſtituere. ergo nullus tenet ad ſtatim reſtituendū.

¶ 3 Præt. Reſtitutio eſt quidam actus virtutis, ſ. iuſtitiæ: tempus

¶ In eodem articulo aduerte, quòd in præcepto reſtitutionis clauduntur duo. Primum eſt, quòd aliō non detineatur alienū inuito domino: ſecundū eſt, ꝙ ſecundum actum exteriorem non detineatur alienum inuito domino. Primum enim exigit ad hoc, vt detinens ceſſet à voluntate peccandi mutando eam, & deliberando reſtituere: ſecundum autem exigitur ad hoc, vt domino ſatisfiat. Nō enim ſatisfactum eſt ei ex deliberatione reſtituendi, ſed ex hoc, ꝙ redditur ei, quod ſuum eſt. Hoc autem ſecundum oritur ex primo, ſicut actus exterior ab habitu virtutis. Et vt in litera in reſponſione ad tertium patet, circunſtantia temporis diuerſimode ſe habet ad actum reſtitutionis, & ad alios actus uirtutis. Nam in multis actibus tam iuſtitiæ quam aliarum virtutum circunſtātia temporis ita ſe habet, ꝙ prudentiæ determinanda committitur, vt patet in actibus fortitudinis, & in iudicijs, accuſationibus, teſtificationibus & huiuſmodi. In reſtitutione uero tps non relinquitur determinandum prudentiæ, ſed determinatum eſt ad ſtatim: quia omiſſio huius circunſtantiæ contrariatur uirtuti iuſtitiæ. Nam niſi ſtatim reſtitutio fiat detinetur alienū inuito domino, quod eſt contra iuſtitiam, Omiſſio autem huius temporis, puta ſtatim in alijs actibus non contrariatur uirtuti. Non enim contra iuſtitiam eſt ſi non ſtatim accuſo, ſi non ſtatim iudico, ſi nō ſtatim expono me mortis periculo, & hmōi, quoniam hæc non implicant in ſe aliquid contrarium uirtuti. Quod autē dicimus, ſtatim reſtitutionē faciendā, non dicimus ꝙ ſi in media nocte, aut inter Miſſarum ſolemnia deliberet quis reſtituere, teneatur à lectulo ſurgere aut miſſam relinquere, & reſtituere: ſed ſtatim dicimus fieri, quod non differtur, ſed hora negotio cōgrua executioni mādatur. Hæc .n. reſtitutio, quatenus aliqd affirmatiui exigit, ut prudentiæ aliquo mō in ſua exhibitione ſubiaceat. Hæc āt intelligēda ſūt regulariter, & quantū eſt ex natura actus, & uirtutis: qđ eſt dictū, quod hæc ſunt uera, ut in pluribus. Contingit .n. in caſibus particularibus pp impedimenta occurentiū, ꝙ oportet exterioris reſtitutionis actū ad cōgruum tps differre, ut patet in reſtitutione depoſiti, quādo dominus eſt furioſus, uel inimicus patriæ.

¶ Circa determinationē huius articuli dubiū occurrit, an qñ reſtitutio non pōt fieri ſtatim ſine magno detrimento reſtitutoris, poſſit differri: ut congruo ſibi tpe fiat. *Porrecta per totum.* 350 4.d.17.q.3.ar.2.q.4 ad 3. Et eſt rō dubij, diuerſitas ſcriptorum. Nā quidam ſolius extremæ neceſſitatis rōnē habendam in reſtitutionis docuerunt: qdam autem magnū detrimentum conſiderandum quoque eſſe dixerunt. Mihi autem diſtinguendum uidetur, & dicendum, quòd citra extremā neceſſitatem ſemper loquēdo, tripliciter intelligi poteſt reſtitutionem non poſſe fieri ſtatim ſine magno detrimento. Primo, ut detrimentum ſit magnum, quia res reſtituēda eſt magna, & ualde opportuna. Et ſic proculdubio nō obſtante tali detrimento tenetur ſtatim reſtituere: qm̄ ille in reſtituendo tam magnum in nullo damnificatur, quoniam nihil rei ſuæ perdit: alioquin melioris conditionis eſſent, qui magnas fecerunt rapinas, & uſuras, quàm qui modicum rapuerunt. Secundo, ut detrimentum ſit magnum ratione lucri ceſſantis. Verbi gratia Tenetur mercator ad reſtitutionem mille ducatorum. Et ſi illos ſtatim reſtituit, cum non hēat alios cum quibus lucraretur ut uiuat conuenienter ſecundum ſtatum ſuum, magnum damnum lucri ceſſantis incurrit. Et propter huiuſmodi quoque detrimentum non excuſatur à ſubita reſtitutione, ſed tenetur proculdubio ad reſtitutionem ſtatim. Non enim, ut Ricar. & Scot. in 15. diſt. 4. dicunt, & bene, licitum eſt pro ſtatus conſeruatione alienum detinere. Et in promptu rō eſt, quia rō lucri ceſſantis quandoq; licite habetur in rei propriæ diſtractione, ut patet in eo qui non erat nec uidetur hic uenditurus res ſuas. Nūquam autem habetur in re aliena, quin potius detinens alienum, tenetur reſtituere domino non ſolum rem, ſed etiā inte-

reſſelucri ceſſantis,vt patet ex 4. artic. huius quæſtionis.

¶Tertio autem modo poteſt intelligi;vt detrimentum magnũ ſit damni emergentis in proprijs.uerbi gratia. Detinens mille aureos alterius,nec habens pecuniam,ſi ſtatim reſtituere vellet cogeretur vendere domum,vel agrum multo minus quàm va leat,vel quia non inueniuntur,tunc emptores,uel quia vltro nea vileſ... & ſi differret reſtitutionem non incurreret tale damnum. Et de huiuſmodi notabili dãno in proprijs loquẽdo,oportet ſubdiſtinguere, quia uel talis dilatatio eſſet cum multo damno creditoris,ſeu domini,aut cũ paruulo,ſeu nullo. Siquidem dilatio eſſet cum notabili dãno creditoris, ſeu domini,cum ſit in mora,& teneatur domino de damno omni quod ex detentione ſequitur,conſequens eſt quòd ſibiipſi imputet detinens,quòd damnum notabile, incurrat in proprijs ex reſtitutioné alieni, ex quo in culpa, aut mora eſt, & dominus notabiliter dãnificatur : & hoc eſt etiam ſine dubio verum. Si verò talis dilatio in modicum, aut nullum damnũ creditoris eſſet, tunc ſecundum Sco.in 15 d.4. non tenetur ſtatim reſtituere: quia dominus dẽt magis
Concl. m velle,quod vitet magnum incõmodum proximi reſtituentis, q̃ modicum, vel nullum ſuũ incõmodũ in illa ſua modica dilatatione reſtituẽtis. ¶Sed hæc ratio non concludit, quia ſicut nullus, damnum alteri facit qui vtitur iure ſuo:ita nullus damnũ alteri vult, q vult vti iure ſuo. Conſtat autem quòd dominus rei licite poteſt velle vti nunc re ſua, quia eſt dominus rei ſuæ. Nec debet eſſe deterioris cõditionis quia detenta eſt res ſua ab alio, quàm ſi eam apud ſe haberet. Non igitur tenetur dominus rei ad non velle uti nunc re ſua propter damnum: quod ſequitur in detentore: quoniam ipſe qui vtitur iure ſuo, non infert damnum illud. Non tenetur igitur dominus male quod vitetur magnum proximi incommodum,quàm ſuum paruum,aut etiam nullum:quia non tenetur velle impedire ſe à libero vſu rei ſuæ quandocumque vult,quod impedimentum neceſſario infert talis dilatatio. Neque igitur actu elicito, neque actu debito deſinit eſſe inuitus dominus in huiuſmodi caſu. Aliunde ergo ſuſtinenda eſt hæc concluſio,ſi ſuſtinenda eſt. Videtur autem mihi, quòd in tali caſu benè poſſit differri reſtitutio ratione impotentiæ reſtitutionis: eſt n.quidem reſtitutor,cui tantum emergeret damnũ in proprijs ex reſtitutione ſubita, impotens prò tunc ad reſtituendum. Impotentia autem pro nunc abſoluit,vt in litera dicitur in reſponſione ad ſecundum debitorem à reſtituendo ſtatim, ſicut impotentia ſimpliciter abſoluit a reſtitutione ſimpliciter. Quòd autem debitor in tali caſu ſit pro tunc impotens, patet ex hoc, quod impotens non ſolum dicitur, qui non poteſt,ſed qui male poteſt, ut habetur ex 5. Meta.& 2. de Anima

āt eſt vna de circunſtantijs q̃ requiruntur ad actus virtutũ cum ergo aliq̃[h] circũſtãtię nõ ſint determinatę i actibus virtutũ,ſed determinabiles ſm rõnẽ prudẽtiæ, vr̃ ꝙ nec in reſtitutione ſit tp̃s determinatũ, vt.ſ.aliquis teneatur ad ſtatim reſtituendum. G

Sed contra eſt, ꝙ eadem rõ eſſe vr̃ in oĩbus, q̃ ſunt reſtituendæ: ſed ille qui cõducit opera mercenarij, nõ põt differre reſtitutionem, vt patet ꝑ illud quod hr̃ Leuit.19. Non morabitũ opus mercenarij tui apud te vſque mane. ergo neq; in alijs reſtitutionib. faciẽdis pt̃ fieri dilatio, ſed ſtatĩ reſtituere oportet.

Respon. Dicendũ, ꝙ ſicut accipere rẽ alienã eſt pctm̃ cõtra iuſtitiã,ita ẽt detinere eã: qa ꝑ hoc,ꝙ aliquis detinet rem alienam inuito dño, impedit eũ ab vſu rei ſuę,& ſic ei facit iniuriã Manifeſtũ eſt ãt, ꝙ nec modicũ tp̃s licet in pc̃tõ morari: ſed q̃libet tenetur pctm̃ ſtatim deſerere ſm illud Eccl.21. Quaſi a facie colubri fuge pctm̃: & iõ mq̃libet tenet̃ ſtatim reſtituere, ſi põt,vel petere dilationẽ ab eo qui habet vſum rei cõcedere. H

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ ꝑceptum de reſtitutione facienda,q̃uis ſm formam ſit affirmatiuum, implicat t̃n in ſe negatiuum præceptum, quo prohibemur rem alterius detinere.

Ad secvndvm dicendũ, ꝙ qñ aliquis non põt ſtatim reſtituere,ipſa impotentia abſoluit eum ab inſtanti reſtitutione facienda:ſicut ẽt totaliter à reſtitutione abſoluit, ſi oĩno ſit impotens. Debet tñ remiſſionem, vel dilationẽ petere ab eo, cui debet aut per ſe,aut per alium.

Ad tertivm dicendum, ꝙ quia cuiuſcumq; circunſtantiæ omiſſio contrariat̃ virtuti, pro determinato eſt habendum, ꝙ oportet illam circunſtantiã obſeruare. Et quia per dilatationẽ reſtitutionis committitur pc̃tm̃ iniuſtę detẽtionis quod iuſtitię opponitur: ideò neceſſe eſt tempus eſſe determinatum, vt ſtatim reſtitutio fiat.

QVAESTIO LXIII.

De acceptione perſonarum, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de vitijs oppoſitis prædictis iuſtitiæ partibus. Et primo, de acceptione perſonarũ, q̃ opponitur iuſtitiæ diſtributiuæ. Secundò, de pc̃tis, quæ opponuntur iũſtitiæ cõmutatiuæ.

Circa primum quærũtur quatuor. I

¶Primò, Vtrum perſonarum acceptio ſit peccatum.

¶Secundò, Vtrum habeat locũ in diſpenſatione ſpũalium.

¶Tertiò, Vtrum in exhibitione honoris.

¶Quartò, Vtrum in iudicijs.

F ¶Ad hanc etiam cauſam reducitur, ꝙ quando detentio alieni eſt ſecreta, poteſt quis differre reſtitutionem quouſque habeat per quem ſine damno ſuæ famæ reſtituat. Eſt namq; pro tunc impotens,qui ſine ſuæ famæ damno non poteſt reſtituere. Sed reſtat tunc dubium, An in hoc caſu teneatur ille ſic pro nunc impotens ad reſtitutionem illius modici damni, quod dominus incurrit ex iſta dilatione. Videtur enim quòd non quia ex impotentia concedit ſibi beneficium dilationis,non eſt pro tunc in mora & conſequenter non tenetur ad ſolutionẽ intereſſe. Ex alia parte apparet oppoſitũ, quia vitatio damni debitoris non debet eſſe cum damno creditoris. ¶Dicẽdum eſt, quòd licet tam impotentia abſolute,q̃ impotentia ex cauſa ſuperioris ordinis excuſet à ſolutione intereſſe in foro conſcientiæ: quia & pauper omnino debitor cum peruenerit ad pinguiorem fortunam non tenetur ratione moræ ad intereſſe, quia non fuit in mora, q non habuit,& qui ratione vitandæ ſuæ infamiæ cogitur differre reſtitutionem: nõ tenetur etiam ratione moræ ad intereſſe quia non eſt in mora,q ſuperioris ordinis bonorum legibus aſtringitur ad differendum. fama enim eſt bonum ſuperioris ordinis, quàm ſine pecunię agri & huiuſmodi impotentia tñ pro nũc ex cauſa eiuſdem ordinis non vĩ excuſare a ſolutione intereſſe. Nam recta ratio poſtulat, ut ita indemnis in huiuſmodi bonis debitor ſeruetur,vt magis indemnis in eiuſdem ordinis bonis ſeruetur creditor.

¶Ad obiectionem autem in oppoſitum dicitur, quòd licet iſte reſtitutor non ſit in mora ſimpliciter,& propterea poteſt differre reſtitutionem · eſt tamen in mora ſecundum quid.ſ.ſecũdum factum,quia ſcilicet facto detinet alienum ex cauſa tali, quæ non debet in damnum domini redundare.

E ¶In eodem art.8. aduerte, quod petitio dilationis,ſi ſperatum conſequitur effectum,abſoluit detentorem à mora,ita vt de cętero non teneatur ad intereſſe ſoluendum ſi tamen conceditur libere,dilatio. Si enim mixto voluntario conceditur,puta, metu,vel quia non poteſt aliter facere,aut dicere,non abſoluit ab intereſſe ſoluendo: ſicut econtrario ſoluens uoluntario mixto uſuras,non perdit ius illarum.

SVPER QVÆST. LXIII. ART. I.

In art. 1. q 63. nota pro radice huius materiæ duo. Primo illã diſtinctionem de acceptione perſonæ,vel cauſæ. Secundò,ꝙ iſta diſtinctio refertur ad rationem debiti,ita q. acceptio cauſę eſt recognoſcere cauſam,per quam aliquid eſt perſonę debitũ. Acceptio uerò perſonæ eſt recognoſcere vt cauſam,illam conditionem,propter quam aliquid non eſt perſonæ debitum ſecundum veritatem. Iuſtitia enim reſpicit rationem,ac per hoc vitium oppoſitum iuſtitiæ violat debitum.

ARTI.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum perſonarum acceptio ſit peccatum.

Porrecta per totum. 351

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr̃, ꝙ perſonarum acceptio non ſi pctm̃. In nomine .n perſonæ intelligitur perſonæ dignitas: ſed conſiderare[h] dignitates perſonarum pertinet ad diſtributiuam iuſtitia. ergo perſonarum acceptio non eſt peccatũ.

* Int. art. 2. cor. Et Rom. 3. lect. 2.

¶2 Præt. in rebus humanis perſonæ ſunt principaliores, quam res, quia res ſunt propter perſonas, & non econuerſo: ſed rerum, acceptio nõ eſt peccatum. ergo multò minus acceptio perſonarum.

¶3 Prę. Apud Deũ nulla põt eſſe iniquitas, vel pctm̃ ſed Deus[h] vr̃ perſonã accipere, quia interdum duorum hoium vnius conditionis vnum aſſumit ꝑ gratiam, & alterum relinquit in pctõ, ſm̃ illud Matt. 24. Duo erunt in lecto, vnus aſſumetur, & alius relinquetur. ergo acceptio perſonarũ non eſt pctm̃.

SED CONTRA. Nihil prohibetur in lege diuina niſi pctm̃: ſed perſonarum acceptio prohibetur Deut. 1. vbi dicitur. Non accipietis cuiuſquam perſonam. ergo perſonarum acceptio eſt peccatum.

Concl. m

RESPON. Dicendum, ꝙ[m] perſonarum acceptio opponitur iuſtitiæ diſtributiuæ.[n] Conſiſtit .n. æqualitas diſtributiuæ iuſtitię in hoc, ꝙ diuerſis pſonis diuerſa tribuuntur ſm̃ proportionem ad dignitates perſonarum. Si ergo aliquis conſideret illam proprietatem perſonæ, ꝑꝑ quam aliquid, quod ei confertur, eſt ei debitum, non eſt acceptio pſonæ ſed cauſæ. Vñ[*] Gloſ. ſuper illud ad Ephe. 6. Perſonarum acceptio nõ eſt apud Deum, dicit, ꝙ Deus iudex iuſtus cauſas diſcernit, nõ perſonas. Puta, ſi iudex aliquis promoueat aliquẽ ad magiſteriũ ꝑꝑ ſufficientiam ſciæ, hic attenditur cã debita, non ꝑſona. Si ãt aliquis conſideret in eo, cui aliquid confert, non id, ꝑꝑ quod id quod ei datur, eſſe rei ꝓportionatum, vel debitum ſed ſolum hoc ꝙ eſt hõ puta, Petrus, vel Martinus, hic eſt acceptio perſonæ: quia non attribuitur ei aliquid ꝑꝑ aliquã cãm quæ faciat eum dignum, ſed ſimpliciter attribuit perſonæ. Ad perſonam ãt refertur quæcumq; cõditio nõ faciens ad cauſam, ꝑꝑ quã fit dignus hoc dono. Puta, ſi aliquis promoueat aliquem ad prælationem, vel magiſterium, quia eſt cõſanguineus ſuus, eſt acceptio perſonæ. Cõtingit tñ aliquam conditionem perſonæ facere eam dignam reſpectu vnius rei, & non reſpectu alterius. Sicut conſanguineitas facit aliquem dignum ad hoc, ꝙ inſtituatur hæres patrimonij, non ãt ad hoc, ꝙ conferatur ei, prælati eccleſiaſtica. Et ideò[p] eadem cõditio perſonæ in vno negotio conſiderata, facit acceptionem perſonæ, in alio ãt non facit.[s] Sic ergo patet, ꝙ perſonarum acceptio opponitur iuſtitiæ diſtributiuæ in hoc, ꝙ præter proportionem agit nihil ãt opponitur virtuti, niſi pctm̃.[t] Vnde conſequẽs eſt, quòd perſonarum acceptio ſit peccatũ.[t]

* Glo. interlinea. ibid.

Conclu. p

Concl. s

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ in diſtributiua iuſtitia conſideratur conditiones perſonarum, q̃ faciunt ad dignitatis, uel debiti cauſam. Sed in acceptione perſonarum conſiderantur conditiones quæ non faciunt ad cauſam, ut dictum[*] eſt.

*In corp. art.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ perſonæ ꝓportionantur, & id dignę redduntur in aliquibus, quę eis diſtribuuntur ꝑꝑ aliquas res, quæ pertinẽt ad conditionem perſonæ: & ideò huiuſmodi cõditiones ſunt attendendæ tamq̃ proprię cauſæ. Cum ãt conſiderantur ipſæ perſonę, attenditur non cã, vt cauſa: et ideo patet q̃uis pſonæ ſint digniores ſimpliciter non tamen ſunt digniores quo ad hoc.

AD TERTIVM dicẽdũ, ꝙ duplex eſt datio. Vna quidem pertinens ad iuſtitiã, qua .ſ. aliquis dat alicui quod ei debet: et circa tales dationes attendit perſonarum acceptio. Alia eſt datio ad liberalitatem pertinens, qua .ſ. gratis dat alicui, quod ei non debet: et talis eſt collatio munerum gratiæ ꝑ quã pctores aſſumũtur à Deo. Et in hac donatione nõ hẽt locum perſonarum acceptio quia quilibet abſque iniuſtitia poteſt de ſuo dare quantum vult, & cui vult, ſm̃ illud Matth 20. An non licet mihi, quod volo, facere? Tolle quod tuum eſt, & vade.

ARTICVLVS II.

Vtrum in diſpenſatione ſpiritualiũ locum habeat perſonarum acceptio.

Porrecta per totum. 352

AD SECVNDVM ſic ꝓcedit. Vr̃, ꝙ in diſpẽſatione ſpũalium locum non habeat perſonarum acceptio. Conferre .n. dignitatem eccleſiaſticam, ſeu bñficium alicui[h] ꝑꝑ cõſanguinitatẽ, vr̃ ad acceptionem perſonarum ꝑtinere, qꝛ conſanguinitas non eſt cã faciens hoiem dignum eccleſiaſtico bñficio: ſed hoc non vr̃ eſſe pctm̃, cum hoc conſuetudine Prælati eccleſiæ faciant. ergo pctm̃ pſonarũ acceptionis non vr̃ locum habere in diſpenſatione ſpiritualiũ.

¶2 Præt.[h] Præferre diuitẽ paupe ri vr̃ ad acceptionẽ pſonarũ ꝑtinere, ut patet Iac. 2. ſed facili[*] diſpenſat cũ diuitibus, & potẽtibus, ꝙ in gradu prohibito cõtrahãt matrimoniũ, q̃ cũ alijs. ergo pctm̃ perſonarũ acceptionis non ur̃ locum habere circa diſpẽſationem ſpiritualium.

¶3 Præt. Secundũ h iura ſufficit eligere bonũ, non autem requiritur, ꝙ aliquis eligat meliorẽ: ſed eligere minus bonũ ad aliquid altius, ur̃ ad acceptionem perſonarum pertinere. ergo perſonarum acceptio non eſt peccatum in ſpiritualibus.

¶4 Præ. Secũdũ ſtatuta eccleſię eligẽdus eſt aliquis de gremio eccleſiæ: ſed hoc ur̃ h ad acceptionẽ perſonarum pertinere, quia qñq; ſufficiẽtiores alibi inuenirent̃: ergo perſonarum acceptio nõ eſt peccatum in ſpũalibus.

SVPER Q. LXIII. ART. II

IN ar. 2. eiuſdẽ q. nota quatuor. Primo ꝙ cõis vtilitas, ad q̃ pricipaliter ordinant̃ miniſteria eccleſiaſtica, ñ eſt vtilitas corporalis, ſed ſpũalis: qꝛ, vt ex dictis in ꝓcedẽti libro patet regimẽ eccleſiaſticum in hoc differt à ciuili ꝙ hoc ordinatur ad cõe bonum exterius puta, pacem, ſufficiẽtiã &c. illud uerò ad interiorem aïæ pacẽ. Qñ ergo aliqs ꝑꝑ potẽtiam ſæculare erit magis vtilis cõi ſaluti aïarum, puta, quia erit ſufficiẽs ad euellendos hæreticos inficientes Chriſti gregẽ, uel ad cogẽdũ potentes clericos vt ſeruentur quæ ſunt de vita, & honeſtate clericorum, uel aliquid hmõi, non hr̃ ꝗ perſonæ, ſed cauſæ. Si qs ẽt conſiderat, ꝙ ſpũalia ſine temporalibus ꝑꝑ noſtram infirmitatem male ſubſiſtũt qñ cæteris paribus ꝓponeretur ille, q vtilior eſſet ad temporalia bona, non eſſet ꝑſonæ, ſed cauſæ acceptio. Sed qñ cætera non ſunt paria, puta qa pro temporalibus optimus, ſed ſpũalia negligit, præferenda eſt vtilitas ſpũalis tẽporali qa illa eſt finis qm̃ tpalia data ſunt Eccleſiæ ꝑꝑ ſpũalia.

¶ Nota

SED CONTRA ẽ, qđ dr̃ Iac. 2. Nolite i pſonarũ acceptiõe hẽre fidẽ Dñi noſtri Ieſu Chr̃i vbi dicit gl.

*Epiſ. 29. Hier. de eligendo ad finẽ. 2.

*Art. pce.

Concl. m

Conclu. p

*Nota ſcdo ꝙ oẽs cõparationes eligibiliũ ad eccleſiaſtica miniſteria pręſupponunt bonitatem abſolute, hoc eſt eſſe bonũ virũ hoc eſt, quantum humana fragilitas non cedit pſonam illã eſſe in gra. Dei Vñ qui manifeſtè tenet concubinã uel in alio pctõ mortali credit verſari extra latitudinẽ eligibilium, ſeu ꝓmouendorũ eſt. Propterea, in litera di. ꝙ minus boni, & non dicitur, ꝙ mali præferuntur melioribus.

*Nota tertio, ꝙ cum in reſponſione ad primũ di ꝙ prælatus eccleſiaſticus non eſt dominus, ut poſſit miniſteria eccleſiaſtica dare pro libito ſed diſpenſator, ſub nomine eccleſiaſtici prælati clauditur ẽt Papa, vt patet per autoritatẽ Pauli Apoſtoli allatã ad probadam intentum. Eſt namq; Papa Chriſti miniſter & diſpenſator miniſteriorum Dei.

*Nota quarto, ꝙ cũ in rñſione ad tertiũ dr ꝙ oportet in foro conſcientiæ eligere meliorem &c. intelligitur de poſſibilibus haberi. Hi.n. de quibus conſtat, ꝙ haberi non poſſunt, extra latitudinem eligibiliũ computãdi ſunt.

*Aug. Quis ferat ſi quis diuitẽ eligat ad ſedẽ honoris eccleſię contempto paupere inſtructiore, & ſanctiore? F

Respon. Dicendũ, ꝙ ſicut dictũ* eſt, acceptio perſonarũ eſt pctm̃, inquantũ cõtrariatꝰ iuſtitiæ. Quantò ãt in maioribus aliquis iuſtitiã tranſgredit, tanto grauius peccat. Vñ cum ſpũalia ſint tẽporalibus potiora ᵐ grauius pctm̃ eſt perſonas accipere in diſpenſatione ſpũalium q̃ G in diſpenſatione tẽporaliũ.ⁿ Et quia pſonarũ acceptio eſt, cum aliquid pſonæ attribuit pter ꝓportionem dignitatis ipſius, cõſiderare oportet, ꝙ dignitas alicuius perſonæ põt attẽdi dupliciter. Vno mõ ſimpr̃, & ſm ſe, & ſic maioris dignitatis eſt ille qui magis abũdat in ſpũalibus grãæ donis. Alio mõ ꝑ cõparationẽ ad bonum cõe. Cõtingit .n. qñq; ꝙ ille, qui eſt minus ſanctus, & minus ſciens, põt magis conferre ad bonum cõe ꝓꝑ potentiã, uel induſtriam ſęcularẽ vel ꝓꝑ aliquid hmõi. Et quia diſpenſationes ſpũaliũ principalius ordinant ad vtilitatẽ cõem ſm illud 1. ad Cori. 12. Vnicuiq; datur manifeſtatio ſpũs ad vtilitatẽ: iõ qñq; abſq; acceptione perſonarũ in diſpẽſatione ſpũaliũ illi, q ſunt ſimpliciter minus boni, melioribus pferunturᵒ ſicut ẽt & Deus gratias gratis datas, qñque concedit minus bonis. I

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ circa conſanguineos pręlati diſtinguendum eſt: quia qñq; ſunt minus digni, & ſimpliciter, & per reſpectũ ad bonum cõe, & ſic ſi dignoribus præferãtur, eſt pctm̃ perſonarum accceptionis in diſpenſatione ſpũalium, quorum pręlatus eccleſiaſticus non eſt dñs, vt poſſit ea dare ꝓ libito, ſed diſpenſator, ſm illud 1. ad Cor. 4. Sic nos exiſtimet homo, ut miniſtros Chriſti, & diſpẽſatores miniſteriorũ Dei. Qñque uero cõſanguinei ꝓlati eccleſiaſtici ſunt æque digni, ut alij; & ſic licite põt abſq; perſonarum acceptione conſanguineos ſuos præferre, quia ſaltẽ, magis in hoc ꝓeminent, ꝙ de ipſis magis cõfidere põt, ut unanimiter ſecũ negotia eccleſiæ tractẽt. eſſe tñ hoc propter ſcandalum dimittendum, ſi ex hoc aliqui exemplum ſumerent, etiam præter dignitatem, bona eccleſiæ conſanguineis dandi. K

Ad ii. dicendum ꝙ diſpenſatio matrimonij cõtrahendi principaliter fieri cõſueuit ꝓꝑ fędus pacis firmandũ: quod qdem magis eſt neceſſariũ cõi vtilitati circa pſonas excellentes. Et iõ cũ eis facilius diſpenſatur abſq; pctõ acceptionis pſonarũ.

Ad iii. dicẽdũ ꝙ quantũ ad hoc, ꝙ electio impugnari nõ poſſit in foro iudiciali, ſufficit eligere bonũ nec oportet eligere meliorẽ, qa ſic oĩs electio poſſet hẽre calumniã. Sed quantum ad conſcientiã eligentis, neceſſe eſt eligere meliorẽ vel ſimpliciter, vel in cõparatione ad bonũ cõe: quia ſi põt hẽri aliquis magis idoneus erga aliquã dignitatem, & alius pferatur, oportet ꝙ hoc ſit ꝓꝑ aliquam cauſam. Quæ quidẽ ſi pertineat ad negotium, quantũ ad hoc erit ille, qui eligit, magis idoneus: ſi uero non pertineat ad negotiũ id, quod cõſideratur ut cauſa, erit manifeſtè acceptio pſonæ.

Ad iiii. dicendũ, ꝙ ille qui de gremio eccleſiæ aſſumit, vt in pluribus cõſueuit eſſe vtilior quãtũ ad bonũ cõe. qa magis diligit eccleſiã, in qua eſt nutritus. Et ꝓꝑ hoc ẽt mãdat Deut. 17. Nõ poteris alteriꝰ gẽtis hoĩem facere regẽ, q ñ ſit frater tuus.

Articvlvs iii.

Vtrum exhibitione honoris & reuerentiæ locum habeat peccatum acceptionis perſonarum.

Ad tertivm ſic procedit. Vr̃ ꝙ in exhibitione honoris, & reuerentiæ non hẽat locum H pctm̃ acceptionis perſonarũ. Honor.n. nihil aliud eſſe vr̃, q̃ reuerentia quædam alicui exhibita in teſtimonium virtutis, vt patet per Phil. in 1.* Ethi. ſed prælati, & pirncipes ſunt honorandi, ẽt ſi ſint mali, ſicut ẽt parentes, de qbus mãdat. Exo. 20. Honora patrem tuũ, & matrẽ tuam: ẽt dñi ſunt à ſeruis honorãdi, etiam ſi ſint mali, ſm illud 1. ad Timoth. 6. Quicumq; ſunt ſub iugo ſerui, dominos ſuos honore dignos arbitrentur. ergo uidet quod acceptio perſonæ non ſit peccatum in exhibitione honoris.

¶2 Præt. Leuit. 19. præcipit. Coram cano capite cõſurge, & honora perſona ſenis: ſed hocʰ vr̃ ad acceptionem perſonam ꝑtinere: qa qñq; ſenes nõ ſunt virtuoſi, ſm illud Dani. 13. Egreſſa eſt iniquitas à ſenioribus populi. ergo acceptio pſonarũ ñ eſt pctm̃ in exhibitione honoris.

¶3 Præ. Super illud Iac. 2. Nolite in perſonarũ acceptione hẽre fidem &c. dicit* glo. Aug. Si hoc quod Iacobus dicit. Si introierit in conuentu veſtro vir hñs annulum aureum &c. intelligatur de quotidianis cõſeſſibus, quis hic non peccat, ſi tamen peccat? L ſedᵇ hęc eſt acceptio perſonarum diuites propter diuitias honorare. dicit enim* Greg. in quadã homil. Superbia noſtra retũditur, quia in hominibus non naturam, qua ad imaginem Dei facti ſunt,

*Li. 1. c. 5. tom. 5.

*In epiſ. 29 ad Hieron. 10. 2.

*Homã. 28 in Euge. ante med.

SVPER Q. LXIII. ART. III.

In ar. 3. eiuſdem q. dubiũ occurrit circa calcẽ articuli, vbi dr. Si ſic ſolum intuitu diuitiarũ honorẽtur erit pctm̃ acceptionis pſonarum, tũ quia acceptio perſonarum non hẽt locũ in gratuitis, ſed ſolũ in debitis exhibitionibus. De gratuitis.n. ſcriptum eſt. An licet mihi, ꝙ uolo facere? quãuis igitur in honoribus gratuitis eſſet acceptio pſonarũ, ut ſi i cõuentu Chriſtiano aliquis ſupra honoretur, ꝓꝑ diuitias, vt Iac. Apoſtolus dicit, quia in hmõi cõuentu locus debetꝑꝑ virtutem: in honoribus ui gratuitis, cũ ꝓpter eaq honoramus eos qui nobis occurrunt detegendo caput, & hmõi, qui tñ nõ ſunt noſtri ſuperiores, ut teneamur, nulla apparet iõ acceptionis pſonarũ. Vñ nulli ꝓꝑ diuitias aſſurgere, quis non mereat. An non licet mihi qđ volo facere? Tum qa dato, ꝙ in hmõi gratuito honore ꝓꝑ diuitias ſit pctm̃, nõ eſt tñ pctm̃ acceptionis pſonarum, ſed pctm̃ in obſeruantiæ. Exhibere .n. hmõi honores ad obſeruãtiæ virtutẽ ſpectat, ac ꝑ hoc errare in hmõi ad vitium

Porrecta per totum.

353 Quolt. 10 ar. 12.

cliū illi contrarium, & non ad acceptionem personarum, quę contrariatur iustitiæ distributiuę spectat.

¶ Ad hoc dicitur, q cum acceptio personarū sit peccatum, in quantum contrariatur iustitiæ, & iustitia solū respiciat debita, consequens est, ut in gratuitis locum non habeat. Et si non tū esset vitiū contrarium virtuti obseruantiæ, dicitur, q littera illa intelligenda esset non de honore vniuersaliter, sed de honore solū debito. Sed quia obseruantiæ contrarium minus notum est, & obseruantia est pars iustitiæ, & extendit se ad debitū morale, ut in suo tractatu patebit: idcirco hanc uniuersaliter intelligo, & dico, q sicut gratis dando, regnum, qui, ubi, quare &c. ut oportet, peccat contra liberalitatem: quis nō facit minus quam licitum, ita gratis honorando aliquem, quare nō oportet, est peccatum contra obseruantiam. Sed quia hoc nō est peccatum, quia acceptio non cā honoris debiti, sed cā honoris debiti, nō reducitur ad acceptionem personarū. Dixi aūt debiti, quia omnis causæ honoris est honor debitus, licèt non ame. Propter quod cū pp diuitias exhibetur honor non solū cā exhibitionis, sed etiā cā debiti uolo. Nō sic aūt est de prodigo donante ex cā irrationabili, qui peccat quidē in cā, sed non in cā debiti. Nō .n. oīs causæ, pp q̄ pōt donari, debet donatio: sicut oī uirtutū, q̄ sola est cā honoris, ut l̄ra dr̄, debetur honor. Et iō exhibitio honoris solū pp diuitias, in iustitiā participat. Et per hæc patet solutio obiectorū. Nā in gratuitis licet mihi, quā uolo facere, quantū ad hoc, q non facio alteri iniuriam, non aūt absolute, alioquin prodigalitas nō esset vitiū. Licet.n. mihi q̄d uolo facere, seruatis tū debitis circunstantijs, qn facio. Supremo aūt patrifamilias, cuius lex est sua uoluntas, licet quod uult, facere absolute. Et scito, q quando dr̄, q honorare hoīes pp diuitias, est pc̄tm, intelligitur pp diuitias, ut distinguunt cōtra oēm habitudinē ad uirtutē. Dico aūt hoc, quia diuitię, ut adiuuant organicè ad fœlicitatē, ut reddunt hoīem potentem ad uirtutē, ad dōs alios ad uirtutē, ad pacis conseruationem, & huiusmōi, reddunt hoīes honorabiles. Et pp ea qui non aliud cogitat, nisi qua aliquis diues occurrit sibi, nō peccat honorando eum, cū intelligit honorare potentiam, seu habitudinem ad uirtutē. Et per hoc patet gl. Aug. sup Iac. 2. Si introierit in cōuentu uestro &c. dicēs. Si hoc intelligas de quotidianis cōsessib⁹, quis hic non peccat, subaūxit. Si tū peccat: cū rōne dicta, non peccat in huiusmōi humana conuersatione.

Conclu. m

Conclu. p

Concl. s

Concl. x

Concl. &

*Gl. interlinearis sup illud Iaco. 2. Nolite in personarum acceptionibus.

sed diuitias honoramus, & sic cum diuitiæ non sint debita cā honoris, pertinebit hoc ad personarum acceptionem. ergo personarum acceptio nō est pc̄tm circa exhibitionem honoris.

Sed contra est, quod dr̄ in *gl. Iac. 2. Quicumque diuitem propter diuitias honorat, peccat. Et pari ratione, si aliquis honoretur propter alias causas, q̄ non faciunt dignum honore, q pertinet ad acceptionē personarum. ergo acceptio personarum in exhibitione honoris est peccatum.

Respon. Dicendū, q honor est quoddam testimonium de uirtute eius, qui honoratur: & ideò [m] sola virtus est debita cā honoris. [n] Sciendum tamē, q aliquis potest honorari non solū propter uirtutem ppriā, sed ēt propter uirtutem alterius: sicut [p] principes, & prælati honorantur, etiam si sint mali, [q] inquantū gerunt personā Dei, & cōitatis, cui præficiunt, fm illud Prouer. 26. Sicut qui immittit lapides in aceruū Mercurij, ita qui tribuit insipienti honorē. Quia Gentiles rationem attribuebant Mercurio, aceruus Mercurij dr̄ cumulus ratiocinij, in quo mercator qñque mittit unum lapillum loco cētum marcarum: ita etiam honoratur insipiens, qui ponit loco Dei, & loco totius cōitatis. Et [s] eadem rōne parentes, & dñi sunt honorandi [t] propter participationem diuinę dignitatis, qui est oīum pater & dñs. [x] Senes aūt sunt honorādi pp signum uirtutis, quod est senectus, licèt hoc signum qñq; deficiat. [z] Vnde, ut dr̄ Sapien. 4. Senectus uenerabilis est, non diuturna, neque annorum numero computata. Cani aūt sunt sensus hoīs, & ætas senectutis uita est immaculata. [&] Diuites aūt honorandi sunt pp hoc, q maiorem locum in cōitatibus obtinent. Si aūt solùm intuitu diuitiarum honorētur, erit peccatū acceptionis personarū, Et p hoc patet rn̄sio ad obiecta.

Articvlvs IIII.

Vtrum in iudiciis locum habeat peccatum acceptionis personarum.

Ad qvartvm sic procedit. Videtur quod in iudicijs locum non habeat peccatum acceptionis personarū. Acceptio .n. personarū opponitur distributiuæ iustitiæ, ut [*] dictum est: sed iudicia [h] maximè uidentur ad iustitiam commutatiuam ptinere. ergo psonarū acceptio non habet locum in iudicijs.

¶ 2 Præt. Pœnæ secundum aliquod iudicium infliguntur: sed in pœnis [h] accipiuntur personæ absquè peccato: quia grauius puniuntur, qui inferunt iniuriā in persōnas principum, quam q in personas aliorum. ergo personarum acceptio non habet locum in iudicijs.

¶ 3 Præt. Eccl. 4. dicitur, In iudicādo esto pupillis misericors: sed hoc uidetur esse accipere psonam pauperis. ergo acceptio personarum in iudicijs non est peccatum.

Sed contra est, quod dicit Prouerb. 18. Accipere personā in iudicio, non est bonum.

Respon. dicendum, q sicut dictū * est, iudicium est act⁹ iustitiæ, put iudex ad æqualitatē iustitiæ reducit ea, q̄ inęqualitatē oppositā facere pñt: psonarum āt acceptio inæqualitatē q̄dā hēt, inq̄tū attribuit alicui psonæ pter pportionē suā, in qua consistit ęqualitas iustitiæ. Et iō manifestū est, q [m] per psonarū acceptionē iudiciū corrūpit. [n]

Ad primvm ergo dicēdū, q iudiciū dupl̄r pōt considerari. Vno mō quātū ad ipsam rē iudicatā: & sic iudiciū se hēt cōiter ad cōmutatiuā, & ad distributiuam, iustitiā. Pōt.n. iudicio diffiniri qualiter aliquid cōe sit distribuēdū in multos, & qualiter alteri un⁹ restituat, & quod ab eo accepit. Alio mō pōt cōsiderari quātū ad ipsam formam iudicij, prout.s. iudex etiam in ipsa commutatiua iustitia ab uno

Porrecta per totum.

354 SVPER Q. LXIII. ART. IIII.

In art. 4. dubiū occurrit circa id, qd dr̄ in rn̄sione ad tertium, q forma iudicij pertinet ad iustitiā distributiuam. Et est rō dubij, quia nō quodcumq; accipere ab uno, & dare alteri est act⁹ iustitiæ distributiuæ: sed ut patet ex supradictis, accipere ab uno cōi, & dare alteri, ut parti illius cois, est act⁹ iustitiæ distributiuæ. Iudex āt inter emptorē & venditorem, pcussorē & pcussum, & alios huiusmodi, n cacapit ab uno cōi, sed ab una parte: nec dat alteri ut parti cōis, sed ut singulari personę. Falsū ergo ut, q iudicij forma ad iustitiā distributiuā pertineat.

*Ar. 1. huius quæst.

¶ Ad hoc dr̄, q quia forma distributiuæ cōsistit in hoc, q uni cuiq; detur secūdū suā dignitatem: & forma iudicij consistit in hoc q utriq; parti tam. s. actori, q̄ reo attribuatur id, quod proportionatum est illi siuè hoc oriatur ex cōmutatione, siuè ex distributione, iō forma iudicij spectare dr̄ ad distributiuā iustitiā: ita q nō ex hoc, q in actu iudicij interuenit accipere ab uno & dare alteri, asseritur forma distributiuæ iustitiæ, aut iudicij, ut obiectio facta accepit ex l̄ra: Sed qa in actu iudicij interuenit accipere ab uno, & dare alteri uni cuique secundū suā proportionem: ideò ad iustitiam spectat distributiuā, forma iudicij cuiusque. Patet autem quod, ex eo, q iudex rectè accipiendo ab uno bonum aliquod, grauat ipsum non ultra proportionem illi debitam. Et similiter dando alteri bonum aliquod, non plus, aut minus dat, quàm sit illi

*q. 60. artic. 1.

Concl. m

ſtili cōmenſuratū. Sic ergo eſt dr̃ia q̃hq; in re iudicata, ſ. q; eſt cōmutatio, uel diſtributio, ſed in forma iudicij, oēs materiæ cōueniunt, pro quanto iudex nulli pter ſuam pportioné, quaſi diſtribuit bona & mala. Et pptea uitiū acceptionis perſonarū, q; diſtributiuæ opponitur iuſtitiæ, in oī pōt habere locum iudicio. Hāc aūt eſſe mentem authoris, etiā ex corpore articuli patet.

accipit, & alteri dat: & hoc pertinet ad diſtributiuam iuſtitiam. F Et ſecundùm hoc in quolibet iudicio locum habere poteſt pſonarum acceptio.

Ad secvndvm dicendū, q; cū punitur aliquis grauius propter iniuriam in maiorem perſonam commiſſam, non eſt per ſonarum acceptio, quia ipſa diuerſitas perſonę facit, quātum ad hoc, diuerſitatem rei, ut ſupra * dictum eſt.

*q.58.ar. 10. ad 3. & q.61.ar ticu. 2 ad tertium.

Ad tertivm dicēdū, q; homo in iudicio debet pauperi ſubuenire quantum fieri poteſt, tamen ſine læſione iuſtitiæ: alioquin non haberet locum illud, quod dr̃ Exo.23. Pauperis quoque non miſereberis in iudicio.

QVAESTIO LXIIII.

De Vitijs oppoſitis commutatiuæ iuſtitiæ, in octo articulos diuiſa.

Postea conſiderandum eſt de uitijs oppoſitis commutatiuæ iuſtitiæ. Et primò conſiderandum eſt de peccatis, quæ committuntur circa inuoluntarias cōmutationes. Secundò, de peccatis, quæ committuntur circa commutationes uoluntarias. Committūtur aūt peccata circa inuolūtarias commutationes p hoc, q; aliquod nocumentum proximo infert contra eius uoluntatē: quod quidem poteſt fieri dupliciter, ſ. facto, & uerbo. Facto quidem, cum proximus læditur uel in perſona propria, uel in perſona coniuncta, uel in proprijs rebus. De his ergo p ordinem conſiderandum eſt. Et primò, de homicidio, per quod maximè nocetur proximo.

Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primò, Vtrum occidere animalia bruta, uel etiā plantas ſit peccatum.
¶ Secūdò, Vtrū occidere peccatorem ſit licitum.
¶ Tertiò, Vtrum hoc liceat priuatæ perſonæ, uel ſolùm publicæ.
¶ Quartò, Vtrum hoc liceat clerico.
¶ Quintò, Vtrum liceat alicui occidere ſeipſum.
¶ Sextò, Vtrum liceat occidere hominem iuſtum.
¶ Septimò, Vtrum liceat alicui occidere hominē, ſeipſum defendendo.
¶ Octauò, Vtrum homicidium caſuale ſit peccatum mortale.

Articvlvs primvs.

Porrecta per totum.

Vtrum occidere quæcumque uiuentia ſit illicitum.

Ferr.3.contra c.12.112.

355 1.d.39 q. 2.ar.2 co Et 3.cōtra c.112. fin.

Ad primvm ſic procedit. Vr̃, q; occidere q̄cūq; uiuētia ſit illicitū. Dicit. n. Apo. ad Ro.13. Qui h ordinationi Dei reſiſtūt, ipſi ſibi dānationē acqrūt: ſed per ordinatiōnē diuinæ puidētiæ oīa uiuētia conſeruant, ſm illud Pſa.146. Qui pducit i mōtibus fœnū, & dat iumētis eſcā ipſorum. ergo mortificare quæcumque uiuentia videt eſſe illicitum.

¶ 2 Præt. Homicidium eſt peccatum ex eo, q; homo priuat h uita: ſed uita cōis eſt omnibus animalibus, & plantis. ergo eadem ratione videtur eſſe peccatum occidere bruta animalia, & plantas.

¶ 3. Præt. In lege diuina nō determinat ſpālis pœna, niſi p pctō: ſed occidēti bouē, uel ouē alterius ſtatuit h pęna determinata in lege diuina, ut patet Exo.22. ergo occiſio brutorū aīaliū eſt peccatum.

Sed contra eſt, q; * Aug. dicit in 1. de Ciui. Dei. Cū audim⁹, Nō occides, nō accipim⁹ hoc dictū ēe de fructetis, qa null⁹ eis ē ſens⁹: nec de irrōnalib⁹ aīalib. qa nulla nobis rōne ſociant. Reſtat ergo ut intelligam⁹ de hoīe, quod dictū eſt, Non occides. *Li. 1.ca. 20. declinando ad fi. to. 5.

Resp. Dicēdū, q; nullus peccat ex hoc, q; utit re aliqua ad hoc, ad qđ eſt. In rerū aūt ordine impfe- G ctiora ſunt pp pfectiora: ſicut ēt in gñationis uia natura ab imperfectis ad pfecta procedit. Et inde eſt, q; ſicut in gñatione hoīs prius eſt uiuum, deinde aīal, ultimò aūt hō: ita ēt ea, q̄ tm̄ uiuunt, ut plātæ, ſunt cōiter pp aīalia, oīa aūt aīalia ſunt pp hominem. Et iō m ſi hō utat plantis ad utilitatē aīaliū, & aīalibus ad utilitatē hoīs, non eſt illicitū, n ut patet per Philoſ. in 1. Polit. Inter alios aūt uſus maximè neceſſari⁹ eſſe uī, ut aīalia plātis utant in cibū, & hoīes animalibus, quod ſine mortificatione eorū fieri nō pōt. Et iō p licitū eſt & plātas mortificare in uſum aīaliū, & aīalia in uſum hoīum ex ipſa H ordinatione diuina. q Dr̃. n. Gen. 1. Ecce dedi uobis oēm herbā, & uniuerſa ligna, ut ſint uobis ī eſcā, & cūctis aīantibus terræ. Et Gen. 9. dr̃. Omne quod mouetur, & uiuit, erit uobis in cibum.

Concl. m

*Li. 1. c. 3. à medio, & c. 7. tomo 5.

Conclu. p

Ad primvm ergo dicēdū, q; ex ordinatione diuina conſeruant uita aīalium, & plantarū non pp ſeipſam, ſed pp hominem. Vnde vt * Aug. dicit in 1. de ciu. Dei. Iuſtiſſima ordinatione creatoris, uita, & mors eorum, noſtris uſibus ſubditur. *Li. 1. ca. 20. in fin. tom. 5.

Ad secvndvm dicēdū, q; aīalia bruta, & plantę non habent uitam rōnalem, per quā à ſeipſis agan- I tur, ſed ſemper agūtur quaſi ab alio, naturali quodam impulſu: & hoc eſt ſignum, q; ſunt naturaliter ſerua, & aliorum vſibus accommodata.

Ad tertivm dicendū, q; ille q occidit bouē alteri⁹, peccat qdē: nō qa occidit bouē, ſed quia dānificat hoīem in re ſua. Vndè nō continet ſub peccato homicidij, ſed ſub peccato furti, uel rapinæ.

Articvlvs II.

Vtrum ſit licitum occidere peccatores.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur, quòd non ſit li- K citum occidere homines peccatores. Dominus. n. Matth.13. in parabola prohibuit extirpare h zizaniam, qui ſunt filij nequā, ut ibidem dicitur: ſed omne qđ eſt prohibitum à Deo, eſt peccatum. ergo occidere peccatorem eſt peccatum.

¶ 2 Præt. Iuſtitia humana cōformatur iuſtitiæ diuinę: ſed ſm diuinam iuſtitiam h pctōres ad pęnitentiam reſeruantur, ſm illud Eze.18. Nolo mortem peccatoris, ſed magis ut cōuertatur, & uiuat.

SVPER Q. LXIIII. ART. II.

Ferr.3.cont.c.140.

IN ar.2.q.64. omiſſo primo, dubium occurrit ex Scoto in 4.d.15.q.3. decā iuſtè occidēdi hoīem, Opinat ſiquidē q; non liceat pctōrē occidere, niſi in caſibus exceptis à Deo. ſ. blaſphęmiæ, homicidij, & alijs in ſacra ſcriptura cōtētis, aut à Deo reuelatis. Et rō ſua ē, qa nulli īferiori licet ī lege ſupioris dipēſare: ſed Deus abſolutè prohibuit

Porrecta per totum.

356 Inf.q.108 art.1.& 3. Et 1.2.q 100.ar.8. ad 3. Et 3. cōt.c.140 Et Ro.13. lect.3.

prohibuit hoīem occidi, dicēs, Nō occides. ergo nulla lex poſitiua cōſtituens hoīem occidēdū, iuſta eſt, ſi in illis caſibus ſtatuat, quos Deus nō excipit. Et ex hoc deducit duo Scot*. Primū eſt, q non videt, q lex iuſta poſſit eſſe, q fur, q eſt purè fur, non inuaſor & c. occidatur: Qñ bullam ſuper hac exceptione de cœlo deſcēdēre, inqt, nō audiuimus. Secundū eſt, q pœna occiſionis p adulterio, qua in lege ueteri ſtatuta cōtat ab ipſo Deo, ab eodē reuocata eſt, iuxta Ioānis 8. Nemo te cō dēnauit, nec ego te condemnabo &c.

*Ca.7. parum ante medium, tom.4.
† Libr.2. Eth. ca.6. parū ante finē. to.4.
*Li.9.c.4. tom.5.

¶ In oppoſitum autē eſt conſuetudo futes occidēdi, & lex adulteram occidens.

¶ Ad hoc dubiū, non oportet aliūde mendicare rñſionem, ſed ſup fundamento ſolido in litera poſito cōſtruere. Et naturalis nāq;, & theologica ſimul in litera radicalis rō affert, cum pars pnicioſa toti abſcindēda dr̄, & hō pnicioſus cōitati, pars pnicioſa ſubſumit, quodq; in ordinē beſtiarū tranſit, utpote pp aliud, & tanq de igne bonorū vulnus ſit, ſcriptura teſte pbatur: & ordo diuinę pruidentiæ manifeſtat, quo hoīes q pp ſeipſos, utpote liberi creati ſunt, ex hoc q malos ſeipſos fecerūt, pp alios, bonos. ſ. diſponūtur, vt patet ex eo, q ne boni pateant, Dn̄s prohibet malos eradicari. Matthæi 13. Cū. n. ratio moraliū ſumatur ex fine, & ſalus bonorū ſit ratio, quare mali non ſint eradicandi de terra uiuentium, cōſequens eſt, ut qñ ſalus bonorum exigit malorū occiſionem, occidēdi ſunt, & quando non, non.

*At. præc.
Conclu. ...
D.792.

¶ Ad fundamentum Scoti dicitur, q præcepta ueteris legis in quantum ſunt iudicialia, ceſſauerunt in paſſione Chriſti: inquātū ſunt moralia, æterna ſunt. De moralib. āt pceptis qūo, quæ, & qñ ligāt, rōis ē naturalis diſſerere, & diffinire. Vñ non oportet magis recurrere ad exceptionē Dei circa occiſionē hoīs, q̄ circa ablationē, q̄ circa cętera nocumēta hoīum: oīa ſiqdē Ieſus Chr̄s morali rōi reliqt. Non. n. occidere hoīem iō eſt prauū, qa phibitū: ſed ecōtra, iō phibitū, qa malū. Et ppca nō oportet expectare bullā ab authore naturæ, ſed ſcrutari ſcdm lumē ſignatū ab eo ſup nos, qñ occidere hoīem pctōrē eſt malū, & qñ non. Qñ. n. eſt malū, tunc eſt prohibitum à Deo p illud pceptū, Non occides. Qñ aūt nō eſt malū, nō eſt p id phibitū a Deo, q pcepta moralia pmulgauit in lege utraq;, negatiua qdē, qa mala ſunt, q̄ phibent: affirmatiua verò, qa bona ſunt, q̄ mandant: & hæc in cōi de oī peccatore vera ſunt. In ſpāli aūt de fure dicēdum eſt, q qñ pnicioſi ſunt fures paci publicæ, nō minus q̄ hoſtes publicæ pacis, pñt publica authoritate occidi. Reuocatio aūt extorta ex illis uerbis Dn̄i de pœna adulteræ, ſi ad iudicialiū pceptorum euacuationē referat, nulla eſt. Nō. n. propter illa Dn̄i uerba minus licuit iudicibus, & principibus terrarū occidere adulteras, q̄ añ licuerat, & nūc conſtat licere. Euāgelicæ nāq; legis miſericordiā, q pœnā ſanguinis nō imponit, ſed benè faciendum etiā inimicis mandat, monſtrabat Saluator, non autem ciuilem poteſtatē principibus, rectoribuſque auferebat.

¶ In eodem art. 2. q. 64. in reſponſione ad tertium, ſi etiam reſpōſionem deſideras ad id, quod in argumento afferebat, ſ. quòd charitatis amicitia eſt ad omnes, & eis uolumus eſſe, & uiuere, habes ex ſupradictis de ordine charitatis ſolutionē. Ordinata nāq; charitas magis diligit cōe bonum, q̄ uitam tēporalem talis peccatoris. Et propterea pciſionē illius mauult q̄ perniciem communis boni.

SVP. QV. LXIIII. ARTIC. III.

IN art. 3. eiuſdē 64. q. dubiū occurrit. Nā author I 2. ſentē. diſt. 44. ar. penult. ad vlti. dicit, q qñ nō ē recurſus ad ſuperiorē, laudabiliter tyrānus, q p uiolētiam ſe fecit dn̄m, occidit à priuata pſona, q̄uis nō oēm peccatorem poſſit priuata occidere pſona, talē tñ peccatorem licebit occidere. Et cōfirmatur, qa Iudicum 3. Aioth pſona priuata occidit Eglō regē Moab p liberando populo ab eius ſeruitute. Quo modo ſtāt hæc ſimul cū doctrina præſentis articuli?

* Libr.7. Ethi. c. 6. in fi. t. 5.
Porrecta per totum.
358
Int. q. 65. ar. 1. co. & ad 2. Et 4. di 37. q. 2 art. 1.

¶ Ad hoc dr̄ diſtinguēdo d tyrāno, q eſt duplex. Quidā eſt tyrānus ī mō tn̄ regēdi, ut pluries cōtingit, q ueri dn̄i tyrānicè regūt, ad ſuā utilitatē oīa cōuertētes, diſcordias inter ſubditos ſeminātes, aut nutriētes, ut ipſi lucrent, uel exaltent &c. & d tali tyrāno nō eſt qō, cū cōſtat, q nō licet cuilibet de populo illū occidere. Propter hmōi. n. tyrānos reprobata fuit ī cōcilio Cōſtan. ſeſſionis, propoſitio dicens, q quilibet tyrannus licitè pōt à quo-

ergo uidetur omnino eſſe iniuſtum, quòd pctōres occidātur.

¶ 3 Præt. Illud[h] qđ eſt ẽm ſe malum, nullo bono fine fieri licet, vt patet p* Aug. in li. cōtra mēdaciū, & † Phil. in 2. Eth. ſed occidere hominē, ẽm ſe malum eſt, qa ad oēs hoīes tenemur charitatē habere: amicos autē uolumus uiuere, & eſſe, ut dr̄ in 9.* Ethi. ergo nullo modo licet hominem peccatorem occidere.

SED CONTRA eſt, q dr̄ Exo. 22. Maleficos nō patieris uiuere. Et in Pſ. 100. In matutino interficiebam oēs pctōres terræ.

RESP. Dicēdū, q ſicut* dictū ē, licitū ē occider aīalia bruta, inquātū ordinantur naturalr ad hoīum uſum, ſicut impfectū ordinat ad pfectū. Oīs āt pars ordinat ad totū, ut impfectū ad pfectū: & iō oīs pars naturalr ē pp totū. Et pp hoc uidem*, q ſi ſaluti toti* corporis humani expediat pciſio alicui* mēbri, puta, cū ē putridū, uel corruptiuū aliorū mēbrorū, laudabilr & ſalubriter abſcindit. Quælibet āt pſona ſingularis cōparatur ad totā cōitatē, ſicut pars ad totū: & iō ſi aliqs hō ſi periculoſus cōitati, & corruptiu* ipſi* pp aliqđ pctm̄, laudabilr, & ſalubriter occidit, ut bonum cōe cōſeruet.* Modicum. n. fermentū totā maſſam corrumpit, vt dicitur 1. ad Corinth. 5.

AD PRIMVM ergo dicendū, q Dn̄s abſtinēdū mādauit ab eradicatione zizaniorū, ut tritico parceret. i. bonis: qđ qdē fit, qñ nō pñt occidi mali, quin ſimul occidant & boni: uel qa latent inter bonos, uel quia habent multos ſequaces, ita q ſine bonorū periculo interfici nō pñt, ut Augu.* dicit contra Parmenianū. Vnde Dn̄s docet magis eſſe ſinendū malos uiuere, & vltionē reſeruandā vſq; ad extremum iudicium, q̄ q boni ſimul occidātur. Qñ uerò ex occiſione malorū nō imminet periculū bonis, ſed magis tutela, & ſalus, tūc licitè pñt mali occidi.

AD II dicendum, q Deus ẽm ordinē ſuæ ſapientiæ qñq; ſtatim pctōres occidit ad liberationē bonorū, qñque aūt eis pœnitendi tp̄s concedit ẽm q ipſe nouit ſuis electis expedire: & hoc ēt humana iuſtitia imitat pro poſſe. Illos. n. qui ſunt pnicioſi in alios, occidit: eos verò q peccant, alijs grauiter nō nocentes, ad pœnitentiā reſeruat.

AD III dicēdū, q homo peccando ab ordine rōnis recedit: & iō decidit à dignitate humana, put. ſ. hō eſt naturalr liber, & pp ſeipſum exiſtens, & incidit quodammō in ſeruitutē beſtiarū, ut ſ. de ipſo ordinet ẽm qđ eſt utile alijs, ẽm illud Pſ. 48. Homo cum in honore eſſet, nō intellexit, cōparatus eſt iumentis inſipiētibus, & ſimilis factus eſt illis. & Prouer. 11. dicit. Qui ſtultus eſt, ſeruiet ſapienti. Et iō q̄uis hominem in ſua dignitate manentem occidere ſit ſecūdū ſe malum, tn̄ hominē pctōrem occidere poteſt eſſe bonum, ſicut occidere beſtiam. Peior. n. eſt malus homo, q̄ beſtia, & plus nocet, ut Philo. dicit in 1.* politicorum, & in 7. Ethic.

ARTICVLVS III.

Vtrum occidere hominem peccatorem liceat priuatæ perſonæ.

AD TERTIVM ſic Proceditr. Vr q occidere hominem pctōrem liceat priuatæ perſonæ. In lege. n. diuina nihil illicitū mādatur: ſed Exodi. 32. præcepit Moyſes. Occidat[h] unuſqſque fratrē ſuū, & amicū, & pximū ſuum, pro pctō uituli cōflatilis. ergo ēt priuatis perſonis licet peccatorem occidere.

¶ 2 Præt. Homo propter pctm̄

*Ar. pręc. ad 3. quolibet ſuo ſubdito occidi. Quidã aũt tyrãnus eſt in ipſo iure dñij, qa ſ. uſurpauit ſibi dñiũ vi armorũ, vel aliàs iniquè & de tali tyrãno eſt ſermo. Et duo dicimꝰ, primò q licitè põt à quolibet de populo occidi p libertate populi, qñ nõ eſt recurſus ad ſuperiorem, à quo poſſit iuſtitia fieri de hmõi inuaſore. *Ar. pręc. Secũdo, q qñ ſic occiditꝰ, non occiditꝰ a pſona priuata, ppria, ſed publica authoritate. *Li. 1. ca. 26. in medio, & ca. 21. in fine tom. 5. Declaratꝰ vtrũq; ex hoc, q talis tyrannꝰ eſt hoſtis populi, habens continuũ bellũ iniuſtũ cõ populo. Quòd. n. ſit hoſtis populi, patet ex hoc, q inuaſor eſt. & oppreſſor libertatis, ſeu iuris publici illius. *Ar. pręc. Qđ aũt intelligatur hic cõtinuũ bellũ cũ populo, patet ex eo, q inchoatũ bellũ quo populũ inuadens, ſeipſum nominauit dominũ, aliosq; coegit ad recognoſcẽdũ ſe ut dñm, nulla ẽ treuga interruptũ, nulla pace terminatũ, ſed ſuccũbẽs iacet populus. *Conclu.* Cũ aũt bellũ hoc ex parte populi ſit iuſtũ, & ex parte tyranni iniuſtũ, cõſequens eſt, ut qlibet de populo inſurgẽs, pro populo cõtra tyrãnum bellũ agat iuſtũ. *Ex c. 3. †Li. 1. c. 21 circa princi. tom. 5. Ac p hoc licitè põt tyrãnũ illũ occidere authoritate iuſti belli, q eſt authoritas publica, ut patet ex ſupradictis. Nec obſtat ſi tyrãnus à principio line bello ſe fecerit dominũ: qm ipſa uſurpatio dñij, inuito populo, ẽ debellare populũ. Sp ergo eſt bellũ implicitũ, aut explicitũ, & publica ſp interuenit authoritas explicite, ut i bello explicito: vel implicitè, vt in bello implicito. Vices igitꝰ pculdubio totius cõitatis gerit pars, q̃ ipſius negotiũ tã utiliter gerẽs, ad ipſius liberationẽ pcedit. Et hoc mõ Aoth, ut author in primo libro de regimine principũ dicit in c. 6. occidit Eglon. ſ. ut hoſtẽ: & iuxta hũc ſenſum intelligẽda ſunt uerba authoris 3. ſent. & ſic oĩa conſonant.

b comparatꝰ beſtijs, vt dictũ* ē: ſed occidere beſtiã ſylueſtrem maximè nocẽtẽ, cuilibet priuatę pſonæ licet. ergo & pari ratione occidere hoĩem pctõrẽ.

¶3 Præt. Laudabile eſt, q̃ hõ ẽt ſi ſit priuata pſona[b] operet qđ eſt utile bono cõi: ſed occiſio malefactorũ eſt utilis bono cõmunĩ, ut dictũ* eſt. ergo laudabile eſt ſi etiam priuatæ perſonæ malefactores occidant.

Sed contra eſt, q Aug. dicit in 1. de ciui. Dei. Qui ſine aliqua publica adminiſtratiõe maleficũ occiderit, uelut homicida iudicabitꝰ: & tãtò amplius, quãtò ſibi ptãtẽ a Deo nõ conceſſam vſurpare non timuit.

Resp. Dicẽdũ, q ſicut dictũ* ẽ, occidere malefactorẽ licitũ ẽ, inquãtũ ordinatꝰ ad ſalutẽ totiꝰ cõitatis: & iõ ad illũ ſolũ ptinet, cui cõmittitꝰ cura cõitatis cõſeruãdæ. Sicut ad medicũ ptinet pcidere mẽbrũ putridũ, qñ ei cõmiſſa fuerit cura ſalutis totiꝰ corporis. Cura aũt cõis boni cõmiſſa eſt principibꝰ habẽtibus publicã authoritatẽ: & iõ eis ſolũ licet malefactores occidere, nõ aũt priuatis pſonis.

Ad primvm ergo dicendũ, q ille aliqd facit, cuiꝰ authoritate fit, ut patet p Dion.* 12. cap. cęleſtis hierar. Et iõ ut Aug.† đt in 1. đ ciui. Dei, ñ ipſe occidit q miniſteriũ dẽt iubẽti, ſicut adminiculũ gladiꝰ eſt utẽti. Vñ illi q occiderũt pximos, & amicos ex mandato Dñi, non hoc feciſſe ipſi uidentur, ſed potius ille, cuius authoritate fecerunt. Sicut & miles iterficit hoſtẽ authoritate principis, & miniſter latronem authoritate iudicis.

Ad ii dicendũ, q beſtia naturalr eſt diſtincta ab hoĩe. Vnde ſup hoc ñ reqrit aliqđ iudiciũ, an ſit occidẽda, ſi ſit ſylueſtris: ſi uerò ſit domeſtica, reqreĩ iudiciũ ñ pp ipſam, ſed pp dãnũ dñi. Sed hõ peccator nõ eſt naturalr diſtinctus ab hominibus iuſtis: & iõ indiget iudicio publico, ut diſcernatꝰ an ſit occidẽdus propter ſalutem cõmunẽ.

Ad iii dicẽdũ, q facere aliqd ad utilitatẽ cõem, qđ nulli nocet, hoc ẽ licitũ cuilibet priuatæ pſonæ: ſed ſi ſit cũ nocumẽto alteri, hoc nõ dẽt fieri, niſi ſm iudiciũ eius, ad quẽ ptinet æſtimare qđ ſit ſubtrahendũ partibus pro ſalute totius.

Articvlvs IIII.

Vtrum occidere malefactores liceat clericis.

Ad qvartvm ſic pcedit. Vr q occider malefactores licet clericis. Clerici. n. pręcipuè dẽnt iplere qđ Apoſt. dicit 1. ad Cor. 4. Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chri. Per qđ nobis indicitꝰ, ut Deũ & ſctõs eiꝰ[b] imitemur: ſed ipſe Deꝰ, quẽ colimꝰ, occidit malefactores, ſm illud Pſ. 135. Qui pcuſſit Aegyptũ cũ primogenitis eorũ. Moyſes ẽt à Leuitis fecit iterfici viginti tria milia hoĩum pp adorationẽ uituli, ut hr Exo. 32. Et Phinees ſacerdos interfecit Iſraelitẽ cum Madianitide coeũtẽ, ut hr Numeri 25. Samuel etiã interfecit Agag regẽ Amalec, & Elias ſacerdotes Baal, & Matathias eũ, q ad ſacrificãdũ acceſſerat, & in nouo teſtamento Petrus Ananiam & Sapphiram. ergo vr q etiam clericis liceat occidere malefactores.

¶2 Præt. Poteſtas ſpiritualis eſt[b] maior, q̃ temporalis, & Deo coniunctior: ſed poteſtas temporalis licitè malefactores occidit, tanq̃ Dei miniſter, ut dr Rom. 13. ergo multo magis clerici, qui ſunt Dei miniſtri, ſpiritualem poteſtatem habentes, licitè poſſunt malefactores occidere.

¶3 Præt. Quicunq; licitè ſuſcipit aliquod officiũ, licitè poteſt ea, quæ ad officium illud pertinent,[b] exercere: ſed officium principis terræ eſt malefactores occidere, ut dictũ* eſt. ergo clerici q ſunt terrarũ pricipes, licitè põt occidere malefactores. *Ar. pręc.

Sed contra eſt, q dicit 1. ad Timo. 3. oportet epm ſine crimine eſſe, nõ uinolẽtũ, nõ pcuſſorẽ.

Respon. Dicẽdũ, q nõ licet clericis occidere, duplici rõne. *Conclu.* Primo qdẽ, qa ſunt electi ad altaris miniſteriũ, in quo repñtatꝰ paſſio Chri occiſi, q cũ pcuteretꝰ, nõ repercutiebat, ut dr 1. Petr. 2. & iõ nõ cõpetit, ut clerici ſint pcuſſores, aut occiſores. Debẽt. n. miniſtri ſuum dñm imitari, ſm illud Eccl. 10. Secũdũ iudicẽ populi, ſic & miniſtri eius. Alia rõ eſt, quia clericis committitur miniſterium nouæ legis, in qua non determinatur pęna occiſionis, uel mutilatiõis corporalis. Et iõ ut ſint idonei miniſtri noui teſtamẽti, dẽnt a talib. abſtinere.

Ad primvm ergo dicendũ, q Deus uniuerſaliter in omnibus operatur q̃ recta ſunt, in unoquoque tñ ſm eius congruẽtiam: & iõ unuſquiſq; debet Deum imitari in hoc, quod ſibi ſpecialr congruit. Vñ licèt Deus corporaliter malefactores occidat, non tñ oportet q omnes in hoc eum imitentur. Petrus aũt non propria authoritate, uel manu

Ananiam

SVP. QV. LXIIII. ARTIC. IIII.

In art. 4. in rñſione ad tertiũ, aduerte hinc, q cõ ũctio dñij tpalis cũ ſpũali non equã reddit utriuſq; conditionẽ, ut poſſit & tanq̃ plãtus oĩa illius officij, & tanq̃ dñs oĩa illius dñij facere, ſicut ſi ſolũm eſſet dñs. *Porrecta per totum.* Patet. n. q nõ ſõi eps, qui eſt dñs tpalis, exercere iudiciũ ſanguinis, bellare, & hmõi, q ĩn poſſet ſi eſſet ũn modo dñs tpalis: ſed dñiũ tpale modificatur à ſpũali, ita ut qcunq; dedecent plãtũ, dedecẽt dñm, qui ſimul eſt plãtꝰ, & dñs, & merito, qa nobiliꝰ dẽt ad ſe trahere ignobilius. *358 Inf. q. 70. ar. 1. ad 3. Et 4. di. 25 q. 2. ar. 2. q. 2.* Et ex hac radice habes, q non licet hmõi plãtis, & cũis ſimul uacare uenationibus, & aliis phibitis clericis, & pręlatis: licet non ſunt eis dẽ licita alia ſupradicta. Eadem. n. rõ eſt quo ad eſſe licitũ, uel illicitum, quàmuis nõ ſit eadem pœna.

Ananiam & Sapphirã interfecit, ſed magis diuinã ſniam de eorũ morte ꝓmulgauit. Sacerdotes aũt, vel Leuitæ ueteris teſtamẽti, erãt miniſtri ueteris legis, ſm quam pœnæ corporales infligebantur: & iõ ẽt eis occidere propria manu congruebat.

Ad II dicẽdũ, ꝙ miniſteriũ clericorũ eſt ĩ melioribus ordinatũ, q̃ ſint corporales occiſiones. ſ. in his, q̃ pertinent ad ſpirituale ſalutem: & iõ non congruit eis, quòd minoribus ſe ingerant.

Ad III dicẽdũ, ꝙ ꝑlati eccliarũ accipiũt officia principum terræ, non ut ipſi iudicium ſanguinis exerceant per ſeipſos, ſed ꝙ eorum authoritate per alios exerceatur.

SVP. QV. LXIII. ARTIC. V.

Perrecta per totum. 359

IN art. 5. & 6. nihil aliud ſcribendum occurrit, niſi ꝙ difficultas tertij argumẽti in 6. ar. tractabitur inferius, cum expoſita erit quæſtio de iudice, & tunc etiam de miniſtro iudicis tractabitur.

Sup. q. 59. ar. 3. ad 2. Et inf. q. 124. ar. 2. ad 2. Et 3. q. 47. art. 6. ad 3. Et 4. d. 49. q. 5. art. 3. q. 2. ad 6. Et Hebr. 11. lect. 7.

ARTICVLVS V.

Vtrum liceat alicui occidere ſeipſum.

AD QVINTVM ſic ꝑcedit. Vr ꝙ alicui liceat ſeipſum occidere. Homicidiũ. n. eſt pctm̃, inquãtũ[b] iuſtitiæ cõtrariat: ſed nullus põt ſibiipſi iiuſtitiã facere, ut ꝓbat in 5.* Ethi. ergo nullus peccat occidendo ſeipſum.

¶2 Prẽt. Occidere[h] malefactores licet hñti publicã ptãtẽ, ſed qñq; ille, q hẽt publicã ptãtẽ, ẽ malefactor. ergo licet occidere ſeipſũ.

¶3 Præt. Licitum eſt ꝙ aliquis ſpõtaneè minus periculum ſubeat, ut [h] maius periculum uitet, ſicut licitum eſt, ꝙ aliquis etiam ſibiipſi amputet membrum putridũ, ut totum corpus ſaluetur: ſed quandoque aliquis per occiſionem ſuiipſius uitat maius malum, uel miſeram uitam, uel turpitudinem alicuius peccati. ergo licet alicui occidere ſeipſũ.

* Li. 5. ca. vlt. & c. 6. ad finẽ, tom. 5.

¶4 Præt. [h] Samſon ſeipſum interfecit, ut hr̃ Iudicũ 16. qui tñ connumeratur inter ſanctos, ut patet Heb. 11. ergo licitum eſt alicui occidere ſeipſum.

¶5 Præt. 2. Mach. 14. dr̃, ꝙ Razias quidam ſeipſum interfecit eligens nobiliter mori potius, q̃ ſubditus fieri peccatoribus, & contra natales ſuos iniuriis agi: ſed nihil quod [h] nobilr̃ fit & fortiter, eſt illicitum. ergo occidere ſeipſum non eſt illicitum.

Lib. 1. ca. 20. in fine, to. 5.

Sed contra eſt, ꝙ Aug. dicit in 1. de ciui. Dei. Reſtat ut de hoie intelligamus illud, qđ dictũ eſt. Non occides, nec alterũ. ergo nec te. Neque enim aliud quàm hominẽ occidit, qui ſeipſum occidit.

Conclu. m

Respon. Dicendũ, ꝙ[m] ſeipſum occidere eſt omnino illicitum[a] triplici rõne. Primò qdẽ, q naturaliter q̃libet res ſeipſam amat, & ad hoc ꝑtinet, ꝙ q̃libet res naturalr̃ cõſeruat ſe in eſſe, & corrũpẽtibus reſiſtit quantũ põt. Et[d] iõ ꝙ aliqs ſeipſum occidat, eſt contra inclinationẽ naturalẽ, & contra charitatẽ, qua quilibet dẽt ſeipſum diligere.

D. 783.

Conclu. p

Et iõ [p] ſuiipſius occiſio ſp eſt pctm̃ mortale, [q] vtpotè contra naturalẽ legẽ, & contra charitatem exiſtens. Secundò, q̃a q̃libet pars id qđ eſt, eſt totius. Quilibet aũt homo eſt pars cõitatis, & ita id quod eſt, eſt communitatis. Vnde in hoc, quòd ſeipſum interficit, iniuriam cõitati facit, ut patet p Philo. in * 5. Ethico. Tertiò, quia uita eſt quoddam donum diuinitus homini attributum, & eius poteſtati ſubiectum, qui occidit, & uiuere facit. Et iõ qui ſeipſum uita priuat, in Deum peccat: ſicut q

* Li. 5. ca. vlt. to. 5.

A alienum ſeruum interficit, peccat in dominũ, cuius eſt ſeruus: & ſicut peccat ille, q uſurpat ſibi iudicium de re ſibi non commiſſa. Ad ſolum. n. Deũ pertinet iudicium mortis & uitæ, ſecundùm illud Deuter. 32. Ego occidam, & ego uiuere faciam.

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ homicidiũ eſt pctm̃ non ſolùm quia contrariatur iuſtitiæ: ſed ẽt quia contrariatur charitati, quam habere debet aliquis ad ſeipſum. Et ex hac parte occiſio ſuijpſius ẽ peccatũ per cõparationẽ ad ſeipſum. Per cõparationem aũt ad cõmunitatem, & ad Deum, habet rõnem peccati etiam per oppoſitionem ad iuſtitiã.

B Ad II dicendũ, ꝙ ille qui habet publicam poteſtatem, põt licitè malefactorẽ occidere p hoc, ꝙ põt de ipſo iudicare. Nullus[d] aũt eſt iudex ſuijpſius: vnde non licet habenti publicam poteſtatem ſeipſum occidere propter quodcumque pctm̃: licet tamen ei ſe committere iudicio aliorum. D. 791.

Ad III dicẽdũ, ꝙ hõ cõſtituit dñs ſuijpſius p liberũ arbitriũ: & iõ licitè põt hõ de ſeipſo diſponere quãtũ ad ea, q̃ ꝑtinẽt ad hãc vitã, q̃ hoĩs libero arbitrio regitur: ſed trãſitus de hac uita ad aliã feliciorem non ſubiacet libero arbitrio hoĩs, ſed poteſtati diuinę. Et ideò nõ licet homini ſeipſum interficere, ut ad feliciorẽ trãſeat uitam. Silr̃ ẽt nec

C vt quaſlibet miſerias ꝑſentis uitæ euadat: q̃a ultimũ malorum huius uitæ, & maximè terribile, eſt mors, ut patet p Philoſ. in* 3. Eth. Et iõ inferre ſibi mortẽ ad alias huius uitæ miſerias euadendas, eſt maius malũ aſſumere ad minoris mali uitationẽ. Silr̃ ẽt nõ licet ſeipſum ĩterficere ꝑp aliqđ pctm̃ cõmiſſum, tũ q̃a in hoc ſibi maximè nocet, ꝙ ſibi adimit neceſſariũ pœnitẽtiæ tẽpus: tũ ẽt, quia malefactorẽ occidere nõ licet, niſi p iũdiciũ publicæ poteſtatis. Silr̃ ẽt non licet mulieri ſeipſam occidere, ne ab alio corrũpat, quia non debet in ſe cõ

*Li. 3. c. 6. tom. 5.

D mittere crimẽ maximum, qđ eſt ſuijpſius occiſio, vt uitet minus crimen alienũ. Non enim eſt crimẽ mulieris p violentiã violatæ, ſi cõſenſus nõ adſit: q̃a nõ inquinat corpus, niſi de conſenſu mẽtis, ut Lucia dixit. Conſtat aũt minus eſſe pctm̃ fornicationẽ, uel adulteriũ, q̃ homicidiũ, & ꝑcipuè ſuijpſius, qđ eſt grauiſſimũ: q̃a ſibijpſi nocet, cui maximã dilectionẽ dẽt. Eſt ẽt periculoſiſſimũ, quia nõ reſtat tẽpus vt p pœnitentiã expietur. Silr̃ ẽt nulli licet ſeipſum occidere ob timorẽ ne conſentiat in pctm̃, q̃a nõ ſunt facienda mala, ut veniant bona: vel ut vitẽt mala, ꝑſertim minora, & minus

E certa. Incertum. n. eſt, an aliquis in futurũ conſentiat in pctm̃. Potẽs eſt enim Deus hominem quacumque tentatione ſuperueniẽte liberare à pctõ.

Ad IIII dicendum, ꝙ ſicut Augu. dicit in 1.* de ciu. Dei. Nec Samſon aliter excuſatur, ꝙ ſeipſum cũ hoſtibus ruina domus oppreſsit, niſi ꝙ latẽter Spiritusſanctus hoc iuſſerat, q per illum miracula faciebat. Et eandẽ rõnem aſſignat de quibuſdam ſanctis fœminis, q̃ tẽpore ꝑſecutionis ſeipſas occiderunt, quarũ memoria in Eccleſia celebratur.

* Li. 1. ca. 21. a medio, to. 5.

Ad V dicendum, ꝙ ad fortitudinem pertinet, ꝙ aliquis ab alio mortem pati non refugiat propter bonum uirtutis, & vt vitet peccatum. Sed ꝙ

aliqs ſibiipſi inferat mortē vt vitet mala pęnalia, habet quidem quandam ſpeciem fortitudinis, ꝑꝑ qđ quidam ſeipſos interfecerunt, æſtimātes ſe fortiter agere, de quorū numero Rasias fuit. Non tñ eſt vera fortitudo, ſed magis quædā mollities animi non valentis mala pęnalia ſuſtinere, ut patet ꝑ Philoſ. in 3.* Ethi. & per Aug. in 1.† de ciuit. Dei.

* Lib. 3. Eth. ca. 8. tom. 5.
† Lib. 1. c. 23. circa medium tom. 5.

ARTICVLVS VI.

Vtrum liceat in aliquo caſu interficere innocentem.

Porrecta per totum. 360

AD SEXTVM ſic proceditur. Vř, ꝙ liceat in aliquo caſu interficere innocentem. Diuinus enim timor non manifeſtatur per pctm̄, qm̄ magis timor Domini expellit pctm̄, vt dicitur Eccl. 1. ſed Abraham commendatus eſt, ꝙ timuit Dominum, quia [a]voluit interficere filium ſuum innocentem. ergo poteſt aliquis innocentem interficere ſine pctō.

† 2 q. 94. ar. 5. ad 2 & q. 10. a. 8. ad 3. Et 1. q. 7. art. 6. ad 3. Et opuſ. 9. c. 86. Et Hebre. 11. le. 4.

¶ 2 Præt. In gñe pctōrum, q̄ cōtra proximū cōmittuntur, tantò maius vř aliqđ eſſe pctm̄, quātò maius nocumētū[b] infertur ei, in quē peccatur: ſed occiſio plus nocet pctōri, q̄ innocēti, qui de miſeria huius uitæ ad cęleſtē gloriam trāſit per mortem. cū ergo liceat in aliquo caſu pctōrem occidere, multò magis licet occidere innocētē, uel iuſtum.

¶ 3 Præt. Illud qđ fit ſm̄ ordinem iuſtitiæ, non eſt pctm̄: ſed qñq; cogit aliqs ſm̄ ordinē iuſtitiæ occidere innocentē, puta, cū iudex, qui dēt ſm̄ allegata iudicare, cōdēnat ad mortē eum, quem ſcit innocentē ꝑ falſos teſtes conuictū: & ſiłr miniſter, q̄ iniuſtē cōdemnatū occidit obediens iudici. ergo abſq; pctō poteſt aliquis occidere innocentē.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Exod. 23. Inſontem, & iuſtum non occides.

RESPON. Dicēdū, ꝙ aliquis homo dupliciter cōſiderari pōt. Vno modo, ſm̄ ſe: alio modo, per cōparationem ad aliud. Secundum ſe quidē conſiderādo hominē, nullū occidere licet: qa in quolibet ēt pctōre debemus amare naturā, quā Deus fecit, q̄ per occiſionē corrumpit. Sed ſicut ſupra dictū* eſt, occiſio pctōris fit licita ꝑ comparationem ad bonum cōe, quod per pctm̄ corrumpitur: uita autē iuſtorum eſt conſeruatiua, & promotiua boni cōis, quia ipſi ſunt principalior pars multitudinis. Et ideo[m] nullo modo licet occidere innocentem[n].

*Ar. 2. huius queſt.

Concl. m

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Deus habet dominiū mortis, & vitæ. Eius enim ordinatione moriuntur & peccatores, & iuſti. Et ideò [d] ille q̄ mandato Dei occidit innocentem, talis non peccat, ſicut nec Deus, cuius eſt executor: & oſtēditur Deū timere, eius mandatis obediens.

D. 4.

AD II dicendū, ꝙ in pēſanda grauitate pcti magis eſt cōſiderādū id qđ eſt ꝑ ſe, q̄ id qđ eſt ꝑ accidens. Vñ ille q̄ occidit iuſtū grauius peccat, q̄ ille q̄ occidit pctōrem. Primò quidem, quia nocet ei, quē prius dēt diligere, & ita magis contra charitatē agit. Secūdò, qa iniuria infert ei, qui eſt minus dignus, & magis contra iuſtitiā agit. Tertiò, quia priuat cōitatem maiori bono. Quartò, qa magis Deū contēnit, ſm̄ illud Lucæ 10. Qui vos ſpernit, me ſpernit. Quòd aūt iuſtus occiſus ad gloriā ꝑducatur à Deo, per accidēs ſe habet ad occiſionem.

AD III dicēdū, ꝙ Iudex ſi ſcit aliquē innocentem eſſe, qui falſis teſtibus conuincitur, debet diligentius examinare teſtes, ut inueniat occaſionē liberandi innoxium, ſicut Daniel fecit. Si autem hoc nō poteſt, debet eum ſuperiori relinquere iudicandum. Si autem hoc non poteſt, nō peccat ſecundum allegata ſententiā ferens: quia ipſe non occidit innocentem, ſed illi qui eum aſſerunt nocentem. Miniſter autem iudicis condemnantis innocentem, ſi ſententia intolerabilem errorē contineat, non debet obedire: alias excuſarentur carnifices, qui martyres occiderunt. Si verò non contineat manifeſtam iniuſtitiam, non peccat, præceptum exequendo: quia ipſe non habet diſcutere ſuperioris ſententiam, nec ipſe occidit innocētem, ſed iudex, cui miniſterium exhibet.

ARTICVLVS VII.

Vtrum liceat alicui occidere aliquē, ſe defendendo.

Porrecta per totum. 361

AD SEPTIMVM ſic ꝑceditur. Vř ꝙ nulli liceat occidere aliquē, ſe defendendo. Dicit. n. Aug.* ad Publicolā, de occidendis hominibus. Ne ab eis quiſquam[h] occidatur, non mihi placet conſiliū, niſi fortè ſit miles, aut publica functione teneat, vt ñ ꝓ ſe hoc faciat, ſed ꝓ alijs accepta legitima poteſtate, ſi eius cōgruat ꝑſonæ: ſed ille q̄ ſe defendēdo, occidit aliquē ad hoc cū occidit, ne ipſe ab eo occidat. ergo hoc vř eſſe illicitū.

4. d. 25. q. 2. ar. 2. q. 2. ad 2 & 3.

* Epi. 154 a medio illius, t. 2. Et habet 23. q. 5. c. de Occidend.

¶ 2 Præt. In 1. de † Libero arbitrio dř. Quō apud diuinā prouidētiā a pctō liberi ſunt, q̄ ꝓ his rebus, quas cōtēni oportet, humana [k] cæde polluti ſunt? Eas aūt res dicit eſſe cōtemnēdas, quas hoīes inuiti amittere poſſunt, ut ex ꝑmiſſis* patet. Horū aūt eſt vita corporalis. ergo ꝓ cōſeruāda uita corporali nulli licitum eſt hominem occidere.

† Li. 1. c. 5. non multum procul a fine, to. 1.

* In diuiſione q.

¶ 3 Præt. Nicolaus Papa dicit, vt habetur in Decretis 1. diſtin. 50.* De clericis, pro quibus cōſuluiſtis. ſ. qui ſe defendendo paganum occiderent, ſi poſtea ꝑ pœnitentiam emēdati, poſſunt ad priſtinum ſtatum redire, aut ad altiorem aſcēdere, ſcito nos nullam occaſionem, dare, nec vllam tribuere licētiā eis quēlibet hominem quolibet modo occidēdi: ſed ad[o] præcepta moralia ſeruanda tenentur communiter clerici, & laici. ergo etiam laicis non eſt licitum occidere aliquem, ſe defendendo.

* In Decretis diſt. 50. ca. de his clericis.

¶ 4 Præt. Homicidiū ē grauiꝰ pctm̄, q̄ ſimplex fornicatio, vł adulteriū: ſed nulli licet cōmittere ſiplicē fornicationē, vł adulteriū vł qđcūq; aliđ pctm̄

SVP. QV. LXIIII. ART. VII.

IN art. 7. eiuſdē q. 64. intellige bene diſtinctionē literæ, ſ. ꝙ dupliciter pōt reſerri occiſio alterius ad conſeruationē uitæ ꝓpriæ. Primò, vt mediū ad finē: ſecundo, vt conſequens ex neceſſitate finis. Et ut in litera dř, multū intereſt altero mō ſe habere Nā & finis, & medium ad finē cadunt ſub intētione, ut patet in medico, qui intendit ſanitatē per potionē, vel dietā. Id aūt quod conſequitur ex neceſſitate finis, nō cadit ſub intētione, ſed præter intentionem exiſtēs emergit, ut patet de debilitatione ægroti, q̄ ſequitur ex medicina ſanante. Et iuxta duos hos modos diuerſimodè occidere pōt licitè perſona publica, & priuata. Nā pſona publica, ut miles, ordinat occiſionē hoſtis, ut mediū ad finē ſubordinatū bono cōi, ut in litera dicitur: perſona autem priuata non intēdit occidere, ut ſeipſā ſaluet: ſed intēdit ſaluare ſeipſum, nō defenſatur uſà ſui defenſione, etiā ſi alterius mortē ex ſua defenſione oporteat ſeq. Et licitè nō occidit, niſi p accidēs, ille aūt per ſe occidit. Et ꝓpterea ad illud requiritur publica authoritas, ad hoc non.

¶ In

mortale ꝓ cōſeruatione ꝓpriæ vitæ: quia uita ſpūalis pferēda eſt corporali. ergo [h] nulli licet defendēdo ſeipſum, aliū occidere, ut propriā uitam cōſeruet.

¶5 Præ. Si arbor eſt mala, & fructus, ut hr̄ Matth.7. ſed ipſa [b] defenſio ſui vr̄ eſſe illicita, ſm illud Rom.12. Nō uos defendentes chariſſimi. ergo & occiſio hois exinde ꝓcedēs eſt illicita.

B

SED CONTRA eſt, ꝙ Exo.22. dr̄: Si effringes fur domum, ſiue ſuffodiēs inuētus fuerit, & accepto vulnere mortu⁹ fuerit, ꝑcuſſor non erit reus ſanguinis: ſed multo magis licitū eſt dſendere ꝓpriam uitam, q̄ propriā domum. ergo ēt ſi aliquis occidat aliquē pro defenſione uitæ ſuæ, non erit reus homicidij.

C

RESPON. Dicēdū, ꝙ nihil ꝓhibet unius actus eſſe duos effectus, quorū alter ſolū ſit in intētione, alius uero ſit pter intentionē. Morales aūt act⁹ recipiūt ſpēm ſm id, qđ intenditᷣ: nō aūt ab eo qđ eſt pter intētionē, cū ſit ꝑ accidens, ut ex ſupradictis * patet. Ex actu ergo alicuius ſe ipſum defendentis duplex effectus ſeq. pōt. Vnus quidē cōſeruatio ꝓpriæ uitæ, alius aūt occiſio iuadētis.[m] Act⁹ ergo hmōi ex hoc, ꝙ intēdit cōſeruatio ꝓpriæ uitæ, nō [d] hēt rōnem illiciti, [e] cū hoc ſit cuilibet naturale, ꝙ ſe cōſeruet in eſſe, quātū pt.

D

Pōt tñ aliqs actus ex bona intētione ꝓueniēs, illicit⁹ reddi, ſi nō ſit ꝓportionatus fini. Et iō[p] ſi aliqs ad defendendū ꝓpriam vitam utat maiori uiolentia, q̄ oportet, erit illicitū. Si verò moderate uiolētiā repellat, erit licita defenſio.[q] Nā ſm iura, vim vi repellere licet cū moderamine iculpatę tutelę[r]. Nec ē neceſſariū ad ſalutē, ut hūc actū moderatæ tutelę ptermittat ad euitādā occiſionē alteri⁹:[t] qa plus tenet hō uitæ ſuę ꝓuidere, q̄ vitę alienę. Sed qa occidere hominē nō licet niſi publica authoritate ꝑp bonū cōe, ut ex pradictis * patet,[x] illicitū eſt ꝙ hō intēdat occidere hoiem, ut ipſum defendat, niſi ei qui hēt publicā authoritatē, q̄ intēdēs hoiem occidere ad ſui dſenſionem, refert hoc ad pulicum bonū,[y] ut patet in milite pugnante contra hoſtes, & in miniſtro iudicis pugnante contra latronē quamuis ēt & iſti peccent, ſi priuata libidine moueatur.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ authoritas Auguſt. intelligēda eſt in eo caſu, quo quis intēdit occidere hominem, ut ſeipſum a morte liberet. In quo ēt caſu intelligitur authoritas inducta ex libro de * libe.arb. Vnde ſignanter dicitur, pro his rebus in quo deſignatur intentio. Et per hoc patet reſponſio. Ad 11.

A

¶In eodē art.7. dubiū occurrit circa illā rōnē reddită in litera. Quare nō tenet̄ hō ptermittere actū tutelæ ꝓpriæ uitæ ad euitādū occiſionē alterius: qa plus tenetur hō uitæ ſuæ ꝓuidere, q̄ uitæ alienæ. Et eſt rō dubij: qa qui defendendo ſe, ſuū occidit inuaſorē, nō ſolū priuat illū uita hac, ſed ēt uita æterna, qm̄ occidit illū in peccati mortalis actu, quo iniuſtè aggredit̄ defenſorē. Cōſtat aūt, q̄ defenſor tenet̄ plus diligere uitā ſpūalem animæ proximi cuiuſcūq; q̄ uitā ꝓpriā corporalē ſecūdum charitatis ordinē. Tenet̄ ergo ptermittere actū tutelæ ꝓpriæ uitæ, ut euitet̄ occiſio alterius, quantū ad uitā ipalē, ſed ut euitet̄ occiſio alteri⁹, quātū ad uitā æternā, qm̄ ponit per hoc extra ſtatū pęnitētię.

¶Ad hoc dr̄, ꝙ licet magnæ charitatis eſſet, ut is, cuius uita ū eſt neceſſaria alienæ ſaluti ſpūali, priuari ſe pateretur uita pręſenti, ut inuaſor hēet ſpatiū pęnitentiæ, & ſic ſe Deo redderet: ad hoc tū non tenet̄, qm̄ ponere uitam ꝓ anima proximi, non eſt act⁹ charitatis, ad quē de neceſſitate tenemur, niſi in caſu, quo tenemur ei⁹ ſaluti prouidere, ut ſuperius in q. 26. ar.5. ad vlti. dictū eſt. Cōſtat aūt, ꝙ hic nō eſt caſus talis, qm̄ iſte in nullo eſt neceſſitatis, ſed iniquæ uolūtatis articulo conſtitutus. Quia igit̄ defenſori incūbit cura ꝓuidēdi ſaluti proprię uitæ, nec tenetur prouidere uitæ corporali, aut ſpūali inuaſoris, cōſequens, eſt, ut cū ordinata dilectione charitatis, amet magis ſalutem ſpūalem proximi, q̄ uitam propriā, & tñ hunc actum tutelæ non prætermittat cum conſequēte damno utriuſq; uitæ alterius: quia ad hunc effectū non tenet̄, niſi in caſu, quia non eſt ſibi cōmiſſa cura de illo, ſed de corpore proprio. Et ſic rō, quę ſuper cura ſuæ corporalis uitæ fundatur, ſtat ſolida, & tanto plus, quātò ſatis a remotis, hoc eſt, per accidens, effectus illius defenſionis. Pōt. n. in inſtanti pęnitere, & eſt alterius ordinis ab effectibus corporalibus, qui etiam per accidens ſunt à defenſione illa.

¶In eodem art.7. in materia 2. argumēti dubium occurrit, An defendēdo res, liceat occidere. Et eſt rō dubij, tum quia homo tenetur plus prouidere alienæ uitæ, q̄ proprijs rebus, tenet̄ nāque præponere uitam alienam omnibus rebus exterioribus, vt patet ex eo, ꝙ qui poteſt, & non paſcit fame morientem, homicida eſt, tum quia Exodi.22. dicitur: ꝙ diurnum furem etiam infringentem domum, ſi quis occiderit, reus erit homicidij.

¶In oppoſitū eſt & ciuilis iuris, & multorū authoritas doctorū.

¶Ad hoc dubium a quibuſdam dr̄, ꝙ dupliciter cōtingit defendere res. ſ. recuperabiles uel irrecuperabiles. Et ꝙ qñ accidit ꝙ inuaſor auferre nititur res meās, ſi ego poſſum res meas etiā ſi auferrentur, recuperare per uiam iudicis, non poſſum defendendo res, occidere raptorem. Si autem non poſſem per viam iudicis recuperare res meas, ſi auferūtur, poſſum dfendēdo res meas, licitè occidere. Nec alia afferūt rō, niſi qa defenſio rerū eſt licita. Et ius hoc concedit, ut in l. furē. ff. ad legē Corneliam de ſica. Alij dicūt, ꝙ licet impune occidere ſaluando res, quātū ad forū ciuile, ſed in foro cōſcientiæ nō licet. Et afferūt ad hoc capitulū, Inter feciſti extra de homicidio. Mihi aūt aliter occurrit ex principijs habitis dicendū. ſ. ꝙ qñ quis nō pōt aliter res ſuas defendere, qn ſequatur ex defenſione occiſio iuaſoris, licitè pt defendēdo occidere illū. Et eſt rō illa eadē, q̄ aſſignatur i lra, qa. ſ. plus tenet aliqs curā hēre rerū ſuarū, q̄ ſūt adminicula vitæ ſuæ & uirtutis, atque fęlicitatis, q̄ alienæ uitæ. Qđ probat̄, qa cuilibet imminet cura rerū ſuarū i ordine pcipuè ad uirtutē: nō aūt cura alienæ uitæ, niſi in caſu neceſſitatis. Conſtat aūt, ꝙ plus tenet̄ quis ꝓuidentiā hēre eorū, quorū cura ſibi imminet ſimpliciter & abſolutè, q̄ eorū quorū cura hō ſibi iminet, niſi in caſu. Et manifeſtat ampli⁹ hoc ex ſupradictis in art.8. q.55. ꝙ. ſ. nō tenetur hō in ſpāli ſingulos pximos diligere ex charitate: neq; ſecūdū actū interiorem, neq; ſcđm act⁹ exteriores. Si igitur nō teneor diligere in particulari inuaſorē, nulla mihi cura eſt de illius uita cōmiſſa. De adminiculis aūt uitæ ꝓpriæ & uirtutū, conſtat oportere me curā hēre. Qđ ſim⁹ at extra caſum neceſſitatis ex eo patet, ꝙ inuaſor ſeipſum ſpōte in tali caſu ponit in ferēdo talē iniuriam pximo, quā ille non pōt euadere, niſi occidendo. In articulo ergo iniquæ uoluntatis & mortis ſeipſum ponit, ut intereat alteri. Signū autem ꝙ hæc ſit authoris intētio, hr̄ ex hoc, ꝙ Augu in 1. de lib.arb. authoritas, loquitur non ſolùm de uita corporali ſed de alijs, quæ inuiti perdere poſſumus. Et in ſpeciali ibi quidem de libertate, & pudicitia loquitur: poſtmodum uerò in proſecutione eiuſdem primi libri ſub eodem ordine. ſ. eorum q̄ inuit. perdere poſſumus, ponit honores, & diuitias. Vnde cum in hac reſponſione author gloſſet illā uniuerſalem. ſ. Pro his rebus, quas contēni oportet, inſinuat ꝙ eadē eſt de omnibus huiuſmodi rō, ita ꝙ ēt Auguſtini ſententia ibidē ſaluat̄ de his, qui intendunt occidere pro ſaluandis rebus &c & pſens doctrina ſaluatur de his, qui non intendunt occidere, ſed ſaluare res, & occiſio ſe habet conſequenter, & per accidens.

E

¶Ad primam igitur obiectionem dr̄, ꝙ licèt maiore dilectione pximi, q̄ rerū, ſtat ꝙ poſſim actum hmōi tutelæ exercere, qm̄ illa maior dilectio proximi non oportet ꝙ ſit, niſi in communi extra caſum: hec autem tutela prouenit ex cura particulari. Et ſicut ſtat me plus diligere ſalutem animæ proximi, q̄ ſalutem meam corporalem, & tamen de proximi ſalute nunquam cogitare, illā nunq̄ in ſpeciali amare, de corporali aūt uita cogitare, & in particulari diligere illam propter iniūctam mihi illius curam, non illius: ita ſtat quòd plus diligo uitam proximi, q̄ res meas, & tamen de illa nunquam curem in ſpeciali niſi in caſu: iſtæ autem me ſolicitent eadem ratione, quia ſcilicet iſtarum in ordine ad uitam, & uirtutem cura mihi imminet, illius nō. Falſum ergo aſſumitur, ꝙ teneat plus prouidere alienæ

Conclu. p

Conclu. 1

*Artic.2. & 3.

Conclu. m

Pars 4.

*In ar.2. huius ar.

*q.43.ar.3. & 1.2. q.1.art.3. & 1.2.q.1. ar.3.& q.19.arti.7.

Conclu. m

D.183.

æ vitæ, q curam habere rerum meatum, vt adminicula sunt vitæ & virtutis, quis teneat plus diligere alienam uitam, q res meas, sed ut declaratū est. motus dilip ēdi. s. in cōi, vel speciali, & cura mihi imminens, vel non imminens, omnia soluunt.

¶ Ad secundam obiectionem dr, q cum illa verba ad præcepta iudicialia spectēt, in foro iudiciali intelligēda sunt, in quo nō discernit, an defensor intēdat occidere p saluandis, an saluare, & ex consequenti sequitur occisio. Sermo autem noster est in foro conscientiæ, ubi intentio discernitur, & iudicatur. Rursus lex illa absolutè loquitur, & nō in casu, in quo non potest aliter vim vitare, est enim sermo: autem in solo hoc casu loquitur. Vnde non excusamus quando potest repellere vim capiendo ipsum, uel quocunque alio modo. Decretalis autem illa, Interfecisti, non est contra dicta: quoniam affirmando cum aduersatiua, Si autem te, tuaque liberādo, interfecisti, oppositum casum tractat, respectu præcedētis, scilicet interfecisti furem, aut latronem, vbi comprehēdi poterat absque occisione. Et licèt non dicat disiunctiuè, te, uel tua, sed copulatiuè, te tuaque: non propterea dicit, quòd si solùm tua, liberando interfecisti, ubi aliter absque occisione saluari nequiueris, homicidij reus es.

*Glos. interlinea-ris ibi.

Porrecta per totam.

362

4. dist. 25. q. 2. art. 2. q. 2. ad 3.

¶ Ex his autem patet solutio alterius quæstionis ab Aug. ubi supra, & posterioribus mota, an liceat repellendo uiolentiam stupri, adulterij, sodomiæ, & huiusmodi, occidere: quoniā quādo non potest aliter euadere, quæ tunc ad hoc infertur actualiter vim, licitè potest tuendo suorum membrorum libertatē occidere. Et tanto plus licet in defensione hac, quàm in defensione rerum exteriorū, quantò uis hæc magis æstimatis rebus infertur: & periculum consensus magnum ex hoc imminet, q uirtutis bono contrariatur. Vnde Tullius in orōne pro Milone, laudabiliter cōmemorat militē adolescentē, qui ne turpiter pateretur à tribuno militari, ppinquo Caij Marij, ipsum interfecit.

¶ In responsione ad tertium in eodē articulo, considera, quòd materia est iuris positiui irregularitas. Et nouo iure in cle. vnica De homici. statutum est, q is, qui aliter mortem euitare non ualens, suum occidit inuasorem, irregularis non est, quæ lex si tempore authoris extitisset, non scripsisset hoc author.

Ad III dicendū, q̄ irregularitas cōsequitur actum homicidij, etiā si sit absq; peccato, ut patet in iudice, q iuste aliquē cōdēnat ad mortem. Et pp hoc clericus, et si se defendendo interficiat aliquē, irregularis est, quāmuis non intendat interficere, sed seipsum defendere.

Ad IIII dicēdū, q actus fornicationis, vel adulterij nō ordinat ad conseruationē ppriæ uitæ ex necessitate, sicut actus, ex quo quãq; sequit homicidiū.

Ad V dicendum, q ibi prohibetur defensio, quæ est cum liuore uindictæ. Vnde * gl. dicit. Non uos defendentes .i. non sitis referientes aduersarios.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum aliquis casualiter occidens hominem, incurrat homicidij reatum.

AD OCTAVVM sic proceditur. Vr q aliquis casualiter occidens hominem, incurrat homicidij reatū. Legitur.n. Gen. 4. q Lamech credens interficere bestiā, interfecit hoiem, & reputatū est ei ad homicidium. ergo reatum homicidij incurrit, q casualiter hominem occidit.

¶ 2 Præt. Exod. 21. dicitur. Si quis percusserit mulierē pgnātem, & aborsū fecerit, si mors ei⁹ fuerit subsecuta, reddet animā p anima: sed hoc pōt esse absq; intētione occisiōis. ergo homicidiū casuale hēt homicidij reatū.

¶ 3 Præt. In Decretis dis. 50.* inducunt plures canones, qbus casualia homicidia puniuntur: sed pęnæ nō debent nisi culpæ. ergo ille qui casualr hoiem occidit, incurrit homicidij reatū.

SED CONTRA est, qđ August. dicit ad Publicolā.† Absit, ut ea quæ pp bonum, aut licitū facimus, si quidem pp hoc præter nostrā uoluntatē quicquā mali acciderit, nobis imputetur. Sed contingit quãque, ut pp bonum aliquod facientibus homicidiū cōsequatur casualiter. ergo nō imputatur facienti ad culpam.

RESPON. Dicēdū, q sēm Phil. in 2 * Physi. Casus est cā agens pter intētionē: & iō ea q casualia sunt, simplr loquēdo, nō sunt intēta, neq; uolūtaria. Et qa oē pctm ē volūtariū, sēm Aug. cōsequens est, q casualia, inquātū hmōi, nō sunt pctā. * Cōtingit tñ id, qđ nō est actu, & p se uolitū, uel intentū, esse p accidēs uolitū, uel intentum, sēm quod

*In Decr. d. 50. c. Miror, & ca. Clericū, & ca. De his clericis, & c. Si qs uiduā: † Epis. 154 non multum procul a fine episto.

* Libr 2. text. 49. & 50. to. 2.

Conclu. m

SVPER QV. LXIIII. ARTIC. VIII.

IN art. 8. eiusdem 64. quæst. circa imputationem casualis homicidij, notandum est, quòd cum dupliciter contingat homicidium casuale imputari, scilicet dando operam rei illicitæ, vel dando operam rei licitæ, aliquæ conditiones sunt communes utrique modo, & aliquæ propriæ singulis. Communes quidem sunt tres. Prima est quòd non sit intentio occidendi, quia iam non esset casuale homicidium. Secunda est, quòd mors sequatur ex opere illius, cui imputatur, ut in calce corporis articuli expressè habetur. Et ratio est, quia cum homicidium nō sequatur ex intentione illius, si etiā non sequatur ex illius opere, nulla restat ratio, quare illi imputatur occisio. Et ex hoc capite excusatur non intendens occidere percussor ab homicidio: quādo mors ex mala cura, vel regimine sequitur. Et propterea in particularibus casibus iudicandis oportet diligenter aduertere, an ex illius, cui imputatur, opere mors subsecuta fuerit. Tertia est, q debuerit remouere id, ex quo sequitur homicidiū, ut in medio corporis articuli habetur, ita q ad hoc, q alicui imputetur homicidium, requiritur, q non solum potuerit remouere illud, ex quo mors sequitur, puta, iactum lapidis, gladium accinctum &c. sed etiam quòd debuerit illum auferre hoc est, quòd obligatus fuerit diuino, uel naturali, uel humano iure ad remouendum illud: uel positiuè, puta, auferendo accinctum gladium, vel negatiuè, puta, abstinendo a iactu lapidis. Et ratio huius conditionis est, quia ad hoc, quòd imputetur alicui homicidium, oportet quòd uoluntarium sit directè, uel indirectè. Et cum casuale non sit directè uoluntariū, oportet quòd sit uoluntarium indirectè. Constat autem ex dictis in præcedēti lib. quòd ad uoluntariū indirectè non sufficit, quòd uoluntas possit prohibere, sed requiritur etiam q debeat prohibere: alioquin non ei imputatur. Oportet igitur in casibus iudicādis considerare, si is, cui imputatur, tenebatur ad abstinendū à tali opere, seu remouendum tale qd, unde secuta ē mors. Ex hoc. n. capite excusor ab homicidio, si petenti à me diuite centum aureos, alioquin cogetur ire ad occidendum aliquem, uel aliquos, ut tantùm lucretur, nego, & non do: quia licèt possim dare, & sic phibere homicidia, non tamen teneor dare. Ad proprias aūt conditiones singulorum modorum descendendo, quando datur opera rei licitæ unica opus est conditione, ut scilicet diligentē adhibeat diligentiam. ne mors sequatur ad hoc, ne sibi homicidium imputetur: ex negligentia siquidem imputatur. Dictū est.n. in præcedenti libro, q negligentia eius, ad quod homo tenetur ex pcepto, peccatum mortale est: ueruntamē diligentia secundū naturam negotiorum, tpis, ac personarum censenda est. In quibusdā namq; negotiis diligens est, qui illud ut cōsueuit fieri, facit, ut patet in casu Decretalis, Ioannes. extra de homicidio. Qui.n. pulsat campanas iuxta solitū, nullius est reus negligentiæ, si inde alterius mors sequit. In quibusdā aūt aliqd periculi, à remotis tamen annexum habentibus, diligens est, q ea sic disponit, & facit, ut ea circunspiciat, quæ rationabiliter considerari debent p ętatis conditionibus personarum &c. Fortuita.n. ea quæ inter prudentes communiter non cogitāt, si eueniant, non sunt nobis imputanda, quia homines sumus, & humana ratione gubernamus nos, ac nostros. Verbi gratia, & accidit de facto, quòd Princeps Hispaniæ habens ceruā paruulā sibi domésticam, quasi catellam, aborsa fuerit ex timore canū insequentium ceruam illam fugientem ad solitum gremium dominæ suę. Fuit enim casus non solùm ab ipsa puella inexcogitatus, sed à tot principibus, & uiris, qui principis curam habebant, aut ei assistebant, & ex ea regni successorem expectabant. Et tamen post factum omnes dicimus, quòd debuerat caueri ne in locum, vbi uenatici canes adessent, illa iret cum cerua. Nec hoc de ceruæ tantum occisione, sed catellæ, uel auis posse accidere. Et hoc dixerim, ut in casibus distinguatur, quid

post

cauſa per accidens dr̄ remouēs ꝓhibēs, Vn̄ ille, q nō remouet ea, ex qbus ſeqtur homicidiū ſi dēat remouere, erit quodam modo homicidiū volūtarium. Hoc aūt contingit dupl̄r. Vno mō, qn̄ dans operā rebus illicitis, quas vitare dēbat, homicidiū incurrit. Alio mō, qn̄ nō adhibet debitā ſolicitudinē. Et iō ſm iura, ſi aliqs det operā rei licitę, debitā diligētiā adhibēs, & ex hoc homicidiū ſequatur, nō incurrit homicidij reatū. Si verò det operā rei illicitæ, vel ēt det opera rei licitæ, nō adhibens diligentiā debitā, nō euadit homicidij reatū, ſi ex eius opere mors hōis cōſequatur.

B

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ Lamech nō adhibuit ſufficiētē diligētiā ad homicidiū uitādū, & iō reatū homicidij n̄ euaſit.

C

AD II dicēdū q̃ ille q percutit mulierem prægnantem, dat operam rei illicitę. Et ideò ſi ſequatur mors mulieris, uel pueri animati, non effugiet homicidij crimen, præcipuè cum ex tali percuſſione in promptu ſit, quòd mors ſequatur.

AD III dicendum, ꝙ ſecundū canones imponitur pęna his, q caſualiter occidūt, dantes operam rei illicitæ, uel non adhibētes diligentiam debitam.

QVAESTIO LXV.

De Mutilatione membrorum, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderādum eſt de peccatis aliarū iniuriarum, q̃ in perſonam committuntur.

ET CIRCA hoc quæruntur quatuor.

¶Primò, de mutilatione membrorum.

¶Secundò, De uerberatione.

¶Tertiò, De incarnatione.

¶Quartò, Vtrum pc̄tm̄ hmōi

post factum experientia prudentiores facti faceremus, & quid A inexperti feciſſemus. Neq; .n. ex acta diligētia exquiritur, qualis à ſumma prudentia emanare potuiſſet, ſed q̃ à cōiter prudentibus emanare cōſueuit in hm̄ōi negotijs. Et ex hoc capite, tutè poſſunt ſacerdotes religioſi, ſeruiēdo infirmis, eos ēt in fine vitæ noluere i lecto, ut quietius iaceāt, & reliqua ſeruitia exhibere, cum prudentia quæ in hmōi conſueta eſt. Nec oportet ſcrupulum inde capere, ſi mors forte ex hoc acceleraf. Quicquid .n. licitū eſt conuerſis in hoc opere, licitum eſt ſacerdotibus. Nec illos eſt irregularitatis timor in propoſito, vbi nulla eſt culpa negligentiæ, quæ ita reum faceret conuerſum, ſicut clericum. In quibuſdam autem periculoſis ex ſuo genere actibus diſtinguēdū eſt, qui aūt conſilio proprio, uel alieno, ubi timor adhuc ſupereſt periculi, hæc operatur. Verbi gratia. Tenere infantes tenellos ſecum in lecto, opus eſt ſtatim periculū oppreſſionis afferens: & propterea niſi debitis circunſtantijs honeſtetur, opus eſt illicitū. Et quia eſt contra curam debitā uitæ proximi, cū facili caſu mortis (dormiētes quippe non ſumus noſtrorū motuū dn̄i) mortale peccatū eſt. Si aūt honeſtatur circunſtantijs, puta, qa lectus eſt extenſus, & nō habetur propè ſe, & nutrix conſueuit ſemper inueniri in eodē loco & ſitu, quo ſe incipiēdo dormire poſuit, & implacabilitas infantis hoc exigat, excuſari uidetur, quia non eſt rōnale his cōcurrētibus, periculum timere. Propter quod in cap. Cōſuluiſti, 2. q. 5. non omnino præcipitur parentibus, nec pueros teneant in lecto, ſed admonēdi, & proteſtandi ſūt, ne negligentia prouenire mors ſubſequatur. Et ſimile eſt in alijs actibus licitis periculoſis, ut ſunt ruinæ domorum, iactus lapidum &c. In omnibus .n. his tāto maiori opus eſt conſilio & ſolicitudine, quantò periculū propinquius timetur. Qn̄ verò datur opera rei illicitæ, in litera dicitur, & communiter videtur conſultum, ꝙ imputatur ei homicidium ex illius opere cōſequens: nec oportet hic aliā apponere propriam conditionem. Ego autem nō intelligo indiſtinctè doctrinam hanc, qm̄ didici, ꝙ actus materialiter mortalis, qn̄ non eſt uoluntarius, niſi indirectè, & in cauſa, iudicandus eſt ſecundū illam cām; & per hoc effuſionē humani ſeminis extra matrimonij actū, poſſe eſſe ſolū pc̄tm̄ veniale definitum eſt, qn̄ ſ. in cauſa ſolum fuit peccatum veniale, ut patet ex pollutione nocturna ex veniali delectatione in die habita cōſequēte. Sequendo igitur principia habita de uolūtario, diſtinguendū eſt de imputatione ad pęnā, vel ad culpam: & ſi culpam, mortalem, uel uenialem. Et quo ad pęnam irregularitatis indiſtinctè, intelligo, ꝙ qn̄ dat operam rei illicitæ, imputatur ei homicidium conſequens ex ſuo opere ad pęnā irregularitatis. Quo ad culpā verò, cum diſtinctione intelligo, ꝙ qn̄ dat operam rei illicitæ, uenialiter tamē, ſi eſt diligens ad cauēdam ſequelā periculi, ſicut de dante operam rei illicitæ dictū eſt, nō eſt reus homicidij niſi in ſua cā, quod nihil aliud eſt, q̃ eſſe reum illius rei illicitæ uenialis: & probatur hoc ex ratione uolūtarij ſupradicta. Vnde ſi religioſo alicui ex his, quibus ſtatuto prohibetur equitare, accidiſſet caſus, in cap. Dilectus, uel in ca. Significaſti. extra. de homicidio, licèt daret opera rei illicitæ ſibi equitando ſine licentia & neceſſitate, ac p hoc iudicatus fuiſſet irregularis, nō plus peccaſſet pp homicidiū ſubſecutū, q̃ ſi non fuiſſet ſubſecutū, qm̄ ſolius equitationis reus eſſet. ¶ Et confirmatur authoritate Auguſtini dicentis, quòd Lot nō quantū ille inceſtus, ſed quantum ebrietas præcedens meruit, in culpa fuit: non diſſimile aūt eſt de alijs iudicium. Et ex hoc patet, ꝙ etiam qn̄ dat operam rei illicitæ mortaliter, adhibendo tn̄ omnē diligentiā ne mors ſequatur, licèt ſit reus gehēnæ pp illud pc̄tm̄ mortale, non tn̄ eſt reus homicidij pp eandem rōnem, quia ſ. voluntarium indirectè in ſola cā contra uoluntatē & diligentiā adhibitā, non niſi in cā culpatur. Vn̄ ſi ebrietas Lot fuit peccatū mortale, nō ppea arguēdus eſt inceſtus. Hæc aūt dico, quādo actus peccati mortalis non eſt de genere ſuo via ad mortem. Percutientem enim aliquē, quamuis nolit occidere, nō excuſo ab homicidio, qa percuſſio via ē ad mortem. Sed clericū mortaliter uenationi vacantē ab homicidij culpa excuſo, quādo nobilis laicus uenationi uacās ab homicidij culpa excuſaretur, qa ſ. adhibita eſt oīs diligentia, ne cuiquam noceret uenatio. Eſt igitur caſuale homicidium ſp imputādū danti operā rei illicitæ, ut cōmuniter di, ſed difformiter: quia quo ad pęnam irregularitatis & culpā aliquam ſemper, ſed non ſemper quo ad culpam mortalē, nec ēt ſemper quo ad culpam mortalem iſtius ſpeciei ſ. homicidij. Et q̃a huic doctrinæ oīa conſonant, amplectēda proculdubio eſt. ¶ In reſponſione ad tertium in eodem, aduerte ꝙ percuſſio prægnantis abſq; intētione occidēdi, pōt dupliciter cōtingere. Primo, ut ſit talis, q̃ de genere ſuo nata eſt inducere aborſum vel lædendo corporaliter, uel incutiēdo timorē mulieribus, q̃ ſunt communiter timidæ, & hmōi: & ſi ſic ſequitur homicidium, nō inter caſualia, ſed uolūtaria cōputādū uidetur, qm̄ in promptu ratio eſt, vt actus ipſe occiſio ſit: qm̄ talis actus in pluribus natus eſt facere aborſum: caſuale autē eſt ut in paucioribus, & hoc dico qn̄ ſcienter grauidā ſic percutit. Nam qui ex ignorantia uteri ſic grauiter & grauius percuteret, caſuale incurreret homicidium pp aborſum, etiam ſi ignorātia laboraret culpabili. Nā licèt non excuſetur à culpa homicidij, excuſatur tamē à mō homicidij, quia ſ. non eſt per ſe uolitum ab eo, q ſi ſciret materiæ conditionē, in quā agit, non ageret in illam: & de ſimilibus idem eſt iudicium. Si aūt percuſſio ſit aliqualis, q̃uis indiſcreta, ioco, uel ſerio, uel timor leuis incutiatur imprudēter caſuale eſt homicidium, quod ex diſpoſitione ſingulari mulieris potius prouenit patiētis, quàm ex actione inferentis agentis. ¶ In reſpōſione ad tertium, ubi de canonum pœna agitur, aduerte, ꝙ quia tam author, q̃ alij in Decretis diſt. 50. ut patet in introductione capituli, Clerico. diſtinguūt homicidiū uolūtariū à caſuali, non pp hoc, quia illud eſt uolitum, & hoc nō uolitū &c. ſed pp hoc, ꝙ illud eſt uolitum per ſe, hoc aūt aut nullo modo, aut in cauſa tantum, & indirectè habet uolitionem, ut patet ex hoc, ꝙ de homicidio caſuali diſputātes, diſtinguūt de dāte operā rei licitæ, uel illicitæ. Tota igiť coordinatio horū homicidiorū ſub caſuali homicidio cōprehēdit: & hoc quātū ad culpā, parui aut nihil refert, dūmodo homicidā in ueritate q̃s ſit. Quātū tn̄ ad authoritatē diſpēſandi in irregularitate, multū refert, quia priuilegiati, quibus conceſſum eſt diſpenſare cū irregularibus, niſi ſit ex homicidio uoluntario contracta irregularitas, poſſunt diſpenſare cum irregularibus propter homicidium caſuale, quàmuis culpabile ſiue dando operam rei licitæ, ſiue debita adhibita diligentia ſiue dando operā rei illicitæ.

SVPER QV. LXV. ARTIC. I.

IN q. 65. ar. 1. dubium occurrit, quid nomine membri in materia mutilationis intelligatur, Et eſt ratio dubij, quia quidā uolunt quòd membrum propriè ſit membrum principale, q̃d habet officium, ut pes ad ambulandum &c. Et ex hoc infertur, quòd digitus non ſit membrum.

Conclu. 1

Conclu. 2

D

E

¶In oppoſitũ aũt eſt, quia mẽbra ſunt, ex q̃bus integritas corporis totiꝰ cõſurgit. Conſtat aũt non eſſe ĩtegrum corpus, cui deeſt unus digitus.

Porrecta per totum. 363 ¶Ad hoc dr̃, q̃ cũ mẽbrũ ſit proculdubio pars hõis actũ, iuxta illud ad Rom. 12. Oĩa aũt mẽbra nõ eundẽ actũ habẽt: & in iure canonico inter mẽbra cõputentur non ſolũ mẽbra habẽtia actus ſeparatim, ſed coniunctim, ut patet de teſtibus, quorum officiũ non niſi genitalibus exercetur. Eunuchi nãque ĩter mutilatos cõputãtur, ut patet, & in Decretis diſtin. 55. & extra de corp. vitiatis, conſequens eſt, ut nomine mẽbri ĩ materia mutilationis appelletur nõ ſolũ mẽbrũ principale habẽs ſeparatũ officium, ſed etiã membrũ acceſſoriũ, & conſodale. Et q̃m digitus eſt membrũ habens ẽt proprium officium euidẽtius, q̃ dicta uirilia, ut patet in exercitio muſico, ubi digiti magis q̃ manus exercẽtur: iõ inter mẽbra computandi ſunt. Secus aũt de parte digiti, q̃ ita eſt pars, ut nulliꝰ membri appellationem habeat, ut patet extra, de corpo. uitiatis. c. De presbytero. Vr̃ aũt mihi diſtinguendũ de mutilante, uel mutilato quo ad irregularitatem: q̃a ad mutilãtẽ ſufficit abſcindere digitũ ſibi, uel alteri ad hoc ut ſit irregularis: ad mutilatũ verò non, quia oportet q̃ mẽbrũ abſciſſum inducat uel impotentiã, uel enormẽ defectũ, uel deformitatẽ, ſeu ſcãdalũ &c. ut patet in iure & hoc intellige quantũ eſt ex parte membri. ut patet extra de clericis pugnantibus in duello, capit. Porro. Nam ex parte cauſæ, an. ſ. ex cã rõnabili, & neceſſaria, puta, pp ſanitatẽ, aut culpabiliter, aut pp iuſtitiã, ut iudex, alia eſt cõſiderratio. Et ẽntẽtes. n. ppter ſanitatẽ aut pp neceſſitatem medicinæ, nõ ſunt irregulares, ut patet diſt. 50. ca. Quis culpabiliter aut, ſeu pp iuſtitiam ſe, uel alios mutilantes, ſunt irregulares, ut patere põt ex allegatis hic, & in materia homicidij.

Lib. 2. c. 4. & 30. & libro 4. ca. 13.

Lib. 2. tex. 9. t. 2.

¶In decretis di. 55. ca. Si quis abſciderit, Et ca. Si quis p ægritudinem.

q. 61. ar. 1. & 2. & q. prec. ar. 1. 2. & 5.

iniuriarũ aggrauet ex hoc, q̃ committitur in perſonam coniunctam alijs.

ARTICVLVS I.

Vtrum mutilare aliquem membro ſuo, in aliquo caſu ſuo poſſit eſſe licitum.

AD PRIMVM ſic ꝓcedit. Vr̃ q̃ mutilare aliquẽ membro ſuo in nullo caſu poſſit eſſe licitũ. Dam. n. dicit in 2. lib. q̃ pctm̃ committit̃ p hoc, q̃ recedit ab eo, qđ eſt ſm naturã in id, qđ ẽ G contra naturã: ſed ſm naturã à Deo inſtitutũ eſt, q̃ corpꝰ hõis ſit ĩtegrũ mẽbris, cõtra naturã aũt eſt, q̃ ſit mẽbris diminutũ. ergo mutilare aliquẽ mẽbro, ſemper videtur eſſe peccatum.

¶2 Præt. Sicut ſe hẽt tota aĩa ad totũ corpꝰ, ita ſe habẽt partes aĩæ, ad partes corporis, ut dr̃ in 2. de aĩa: ſed nõ licet aliquem priuare aĩa occidendo ipſum, niſi publica poteſtate. ergo ẽt H ñ licet aliquẽ mutilare mẽbro, niſi forte ſm publicã ptãtem.

¶3 Præt. Salus aĩæ pferenda eſt ſaluti corporali: ſed nõ licet alĩquem mutilare ſe membro pp ſalutẽ aĩæ, puniuntur. n. ſm ſtatuta Niceni cõſilij, q̃ ſe caſtrauerũt pp caſtitatẽ conſeruãdã. ergo pp nullam cauſam aliam. licet aliquẽ membro mutilare.

SED CONTRA ẽ, qđ dr̃ Exo. 21. Oculũ ꝓ oculo, dẽtẽ ꝓ dente, I manũ pro manu, pedẽ ꝓ pede.

RESPON. Dicẽdũ, q̃ cũ mẽbrũ aliqđ ſit pars totius humani corporis, eſt pp totum ſicut imperfectũ pp pfectũ. Vñ diſponẽdũ eſt de mẽbro humani corporis, ſm qđ expedit toti. Mẽbrũ aũt humani corporis p ſe q̃dẽ vtile eſt ad bonũ totius corporis: p accidens tñ põt cõtingere, q̃ ſit nociuũ, puta, cũ mẽbrũ putridum eſt totius corporis corruptiuũ. Si ergo membrũ ſanũ fuerit, & in ſua naturali diſpoſitione cõſiſtẽs, non põt pſcindi abſq; totius corporis detrimẽto: ſed q̃a ipſe totus hõ ordinat̃ vt ad finẽ, ad totã cõitatẽ, cuius eſt pars, ut ſupra dictũ ẽ, põt cõtingere, q̃ abſciſio mẽbri etſi vergat in detrimentum totius corporis, ordinatur tñ ad bonum cõitatis, inquantum alicui infertur in pœnam ad cohibitionem pctõrũ. Et iõ ſicut per publicã poteſtatem aliquis licitẽ priuat̃ totaliter uita pp aliquas maiores culpas: ita ẽt priuatur membro pp aliquas culpas minores. Hoc aũt non eſt licitum alicui priuatæ perſonæ, ẽt uolente illo, cuius eſt membrum quia per hoc ſit iniuria cõmunitati, cuius eſt ipſe homo, & oẽs partes eius. Si verò membrum pp putredinem ſit totius corporis corruptiuum, tunc licitũ eſt de uoluntate eius, cuius eſt membrũ putridum, membrũ pſcindere pp ſalutem totius corporis: quia unicuiq; commiſſa eſt cura propriæ ſalutis. Et eadem ratio eſt ſi fiat uolũtate eius, ad quẽ pertinet curare de ſalute eius, qui habet mẽbrum corruptiuum. & aliter aũt aliquẽ mẽbro mutilare eſt omnino illicitum.

Conclu. *Conclu.* *Conclu.* *Conclu.* *Conc.*

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ nihil prohibet id, quod eſt contra particularem naturam, eſſe ſm naturam uniuerſalem: ſicut mors, & corruptio in rebus naturalibus eſt cõtra particularẽ naturã eius, quod corrumpitur, cum tamen ſit ſm naturã uniuerſalem. Et ſimiliter mutilare aliquem membro, etſi ſit contra naturã particularem corporis eius, qui mutilatur, eſt tamen ſecundum naturalem rationem in comparatione ad bonum commune.

AD II dicẽdũ, q̃ totius hominis uita nõ ordinatur ad aliquid propriũ ipſius hoĩs: ſed ad ipſam potius omnia quæ ſunt hominis ordinantur. Et iõ priuare aliquem vita, in nullo caſu pertinet ad aliquem, niſi ad publicam poteſtatẽ, cui cõmittitur procuratio boni cõmunis: ſed præciſio mẽbri poteſt ordinari ad propriam ſalutem unius hominis. & ideò in aliquo caſu poteſt ad ipſum pertinere.

AD III dicendum, q̃ membrum non eſt pręſcindendum propter corporalem ſalutem totius, niſi quando aliter toti ſubueniri non poteſt. Saluti autem ſpirituali ſemper poteſt aliter ſubueniri, q̃ p membri præſciſionem, quia pctm̃ ſubiacet uolũtati: & ideò in nullo caſu licet membrum præſcindere propter quodcumq; pctm̃ uitandum. Vnde Chryſoſt. exponens illud Mat. 19. Sunt eunuchi, q̃ ſeipſos caſtrauerunt propter regnum cœlorum, dicit, Non per membrorum abſciſionem, ſed malarum cogitationũ interemptionem. Maledictioni. n. eſt obnoxius, qui membrũ abſcindit: etenim homicidæ ſunt, qui talia præſumũt. & poſtea ſubdit, Neq; concupiſcentia mãſuetior ita fit, ſed moleſtior. Aliunde enim habet fontes ſperma quod in nobis eſt, & præcipuẽ à propoſito incontinenti, & mente negligente: nec ita abſciſio membri comprimit tentationes, ut cogitationis frænum.

Homil. 63. I Mat. circa mediũ to. 2.

ARTICVLVS II.

Vtrum liceat patribus verberare filios, aut dominis ſeruos.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr̃ q̃ non liceat patribus uerberare filios, aut dominis ſeruos. Dicit enim Apoſ. ad Ephe. 9. Vos patres noliter ad

SVPER QV. LXV. ART. II.

Porrecta per totum. 364 IN art. 2. & 3 eiuſdem quæſt. dubiũ occurrit, quare Author tractans de iniurijs, quæ facto inferuntur in perſonam quatuor enumeratis ſ. homicidio, mutilatione,

Inf. q. 72. ar. 2. ad 2

tione, verberatione, & incarceratione, omiſerit vulnerationē præſertim cū nec ad mutilationem reducatur, vt patet ex eo, ꝙ vulnerās nulli eſt cenſuræ ob noxius, nec ad uerberōnem vt patet ex eo ꝙ non licet patri vulnerare filium, cui tamen licet verberare eundē. ¶ Ad hoc dr̄, ꝙ vulneratio. ut diſtiguit cōtra occiſionē, & mutilationem, ad uerberationem reducitur. Verbera .n. vulnera inferunt: nā continuitatem carnis ſoluunt, in qua diſſolutione vulnus cōſiſtit. Nec obſtat ꝙ patres non pñt vulnerare filios: quoniam hoc de perfectis vulneribus intelligitur, ad q̄ non extendi œconomicā, ſed politicā ptātem ex miniſtris & inſtris patet. Pater namq; manu, flagello, virga, aut ē: talis cædit: iudex āt ferro linguā vulnerat &c. Non fecit ēt author ſpecialem articulum de vulneratione, q̄a non eſt ſimplex iniuria, hñs ſeorſum propriā difficultatē. Hęc namq; in primis vulnus idē oppoſitum: opponitur .n. continuitati carnis, q̄ cū unum cōium ſenſibilium ſit, ad quietē, vel delectationē ſenſus ſpectat, cui opponitur verberatio. Eſt deinde effectus uerberationis q̄ñ acrior eſt, vñ nec differre vr̄ à verberatione, ſed ſignificare excellentiā eiꝰ nihil nāq; refert ferro, vel ligno vulnꝰ infligere &c. Eadem demum rōne licitè, uel illicitè fit qua maior vel minor uerberatio licita uel illicita eſt. Vñ & patri inhibita dr̄ in 2 art. immoderata uerberatio. Nec tñ ſilentio preterijt author vulnera, ſed ea comprehēdit ſubdens illa uerba in litera 3. art. Vel quolibet ſenſum dolore afficiens.

*Li. 10. c. vlt. ante medium tom. 5.

*q. 31. ar. 2.

Concl. m

Conclu. p

iracūdiā ꝓuocare filios veſtros A & infra ſubdit, Et vos Dñi eadē facite ſeruis, ᵇremittētes minas: ſed pp verba aliqui ad iracūdiā ꝓuocant, & ſunt ēt minis grauiora. ergo neq; patres filios neque dñi ſeruos dñt verberare.

¶ 2 Præt. Phil. dicit in 10.* Ethi. ꝙ ſermo paternus hēt ſolū admonitionē, nō āt ᵇ coactionē: ſed q̄dā coactio ē p verbera: ergo parētibus ñ licet filios verberare.

¶ 3 Præ. Vnicuiq; licet ᵇ alteri di B ſciplinā impēdere hoc .n. ptinet ad eleemoſynas ſpūales, vt ſ.* dictū eſt. Si ergo parentibus licet pp diſciplinā filios verberare, pari ratione cuilibet licebit quemlibet verberare, quod patet eſſe falſum. ergo & primum.

Sed contra eſt, quod dr̄ Prouer. 13. Qui parcit virgæ odit filiū ſuum. & infra. 23. Noli ſubtrahere à puero diſciplinam ſi .n. pcuſſeris eū virga, nō mo- C rietur. Tu virga pcuties eum & animam eius de inferno liberabis. Eccleſ. 33. dicitur. Seruo maleuolo tortura. & compedes.

Respon. Dicendum, ꝙ p verberationē nocumentum quoddam inferī corpori eiꝰ, qui verberatur aliter tñ q̄ in mutilatione. Nam mutilatio tollit corporis integritatē verberatio uero tm̄modo afficit ſenſum dolore: vñ multò minus nocumentum D eſt, q̄ mutilatio membri. Nocumētū āt inferre alicui nō licet, niſi per modum pœnæ pp iuſtitiam. Nullus aūt iuſtè punit aliquem niſi ſit eius iuriſdictioni ſubiectus: & iō ᵐ verberare aliquē non licet, niſi hñti ptātem aliquam ſup illum, qui verberatur licite. ⁿ Et quia filius ſubdiī ptāti patris, & ſeruus poteſtati dñi ᵖ licitē pōt verberare pater filium, & dñs ſeruum cau- E ſa correctionis, & diſciplinæ. ᑫ

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ cū ira ſit appetitꝰ vindictæ p̄cipue concitatur ira, cum aliqs ſe reputat læſum iniuſtè, vt patet p* Phi. in 2. Rhetoricæ. Et iō per hoc, ꝙ patribus interdicitur, ne filios ad iracundiam prouocent, non prohibetur quin filios verberēt cā diſciplinæ, ſed ꝙ nō immoderatè eos affligāt verberibus. Quòd uero indicit dñis, ꝙ remittant ſeruis minas, pōt dupliciter intelligi. Vno mō, vt remiſſe minis vtant, quod ptinet ad moderationem diſciplinæ. Alio modo, vt aliquis non ſp impleat quod comminatus eſt, quod pertinet ad hoc, ꝙ iuditiū quo quis comminatus eſt pœnam, quādoq; per remiſſionis miſericordiam temperet.

*Li. 3. ca. 15. parū a princ. to. 6.

Ad secvndvm dicendum, ꝙ maior ptās maiorem dēt hēre coactionem. Sicut āt ciuitas eſt pfecta cōitas, ita princeps ciuitatis hēt perfectam ptātem coercendi: & iō pōt infligere pœnas irreparabiles. ſ. occiſionis, vel mutilationis. Pater autem, & dñs, qui præſunt familiæ domeſticæ quæ eſt imperfecta cōitas, habent imperfectam poteſtatem coercendi ſm̄ leuiores pœnas, quæ, non inferunt irreparabile nocumentū: & hmōi eſt verberatio.

Ad tertivm dicendū, ꝙ exhibere diſciplinā volenti cuilibet licet: ſed diſciplinam nolenti adhibere, eſt ſolum eius, cui alterius cura committiī Et ad hoc pertinet aliquem verberibus caſtigare.

Articvlvs III.

Vtrum liceat aliquem hominem incarcerare.

Ad tertivm ſic proceditur. Vr̄ ꝙ non liceat aliquem hoiem incarcerare. Actᵘ. n. eſt malus ex genere, qui cadit ſ. indebitam materiam, vt ſ.* dictum eſt: ſed ᵇ homo hñs naturalem arbitrij libertatem indebita materia incarcerationis, q̄ libertati repugnat. ergo illicitum eſt aliquē incarcerare.

Porrecta per totum. 365

*1. 2. q. 18 ar. 2.

¶ 2 Prę. Humana iuſtitia regulari dēt ex diuina: ſed ſicut dr̄ Ecc. 15. Deꝰ reliqt ᵇ hoiem i manu cōſilij ſui ergo vr̄ ꝙ ñ ē aliqs coercēdus vīculis, vł carcere.

¶ 3 Præt. Nullus eſt coercendus niſi ab opere malo āᵇ quo quilibet pōt alium licitè impedire. Si ergo incarcerare aliquem eſſet licitum ad hoc, ꝙ cohiberetur a malo, cuilibet eſſet licitum aliquem incarcerare: quod patet eſſe falſum. ergo & primū.

Sed contra eſt, ꝙ Leui. 24. legitur, quendam miſſum fuiſſe in carcerem pp Pc̄m̄ blaſphemiæ.

Respon. Dicendū, ꝙ in bonis corporis tria per ordinē cōſiderant. Primò quidē integritas corporalis ſubſtātiæ, cui detrimentū affert p occiſionē, vel mutilationē. Scd̄ò, delectatio, vel quies ſenſus cui opponiī verberatio, vel quolibet ſenſum dolore efficiēs. Tertiò, motus & uſus mēbrorū, q̄ impediī p ligationē, vel incarcerationē, ſeu quācūq; detētionē. Et iō ᵐ incarcerare aliquē, vel qualitercūque detinere eſt illicitū, niſi fiat ſm̄ ordinē iuſtitię aut in pœnā, aut ad cautelā alicuius mali vitādi. ⁿ

Concl. m

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ hō qui abutitur ptāte ſibi data, meretur eā amittere: & iō homini, qui peccando ab uſus eſt libero vſu ſuorum membrorum conueniens eſt incarcerationis materia.

Ad II. Dicendū, ꝙ Deus q̄ñq; ſm̄ ordinē ſuæ ſapientiæ pc̄tóres cohibet ne poſſint pc̄m̄ implere, ſm̄ Illud Iob. 5. Qui diſſipat cogitationes malignorū, ne poſſit implere manus eorū, quod cœperant: q̄ñq; verò eos permittit, quod voluerint agere. Et ſiīr ſm̄ humanam iuſtitiam nō pro qualibet culpa homines incarcerantur, ſed pro aliquibus.

Ad III. dicendū, ꝙ detinere hoiem ad horā ab aliquo opere illicito ſtatim perpetrando, cuilibet licet, ſicut cum aliquis detinet aliquē ne ſe p̄cipitet, uel ne aliū feriat: ſed ſimpł̄r aliquē includere, uel ligare, ad eum ſolū pertinet, q̄ hēt diſponere

vniuerſaliter

SVPER Q. LXV. ART. IIII.

IN art. 4. eiuſdem, q. 65. aduerte Nouitie tria. Primo, quòd nomine pſonæ alijs coniunctæ ſignificatur filius, pater, mater agnatus, amicus, tutor, cuſtos, ciuis, famulus, & huiuſmodi Importatur .n. his nominibus relatio ſpectãs ad coniũctionem cum alio. Vidua autem pupillus & huiuſmodi, important perſonas ſeparatas ab alijs, vt patet.

Porrecta per totum. 366

¶ Secundo, q. coniunctio cum alijs nõ variat ſpeciem iniuriæ, ſed aggrauat ipſam. Non.n. occiſio Sortis qui non eſt filius, alterius eſt ſpeciei ab occiſione eiuſdem ſi filius eſſet: ſed alteri⁹ grauitatis, ut ſ litera dicitur. Et ratio eſt, quia vnum, & multa nõ uariant ſpeciem.

¶ Tertio, q hic non eſt ſermo de perſonis coniunctis nobis. qui facim⁹ iniuriã, puta de patre meo, principe meo, fratre meo & hmõi. De his .n. nihil in litera dicitur forte quia primo tractãdũ eſt de differenti debito, quod iſtis debemus, vt ex illius diuerſitate, cognoſcamus diuerſitatem iniuſti erga eoſdem tã facto, q̃ verbo &c.

¶ At ſi nõ vis hæc ſpectare, ſcito quòd omnis diuerſitas cõiunctionis mei ad aliquos, penes quam diuerſificantur partes iuſtitiæ, ut pietas, obſeruantia, & huiuſmodi uariat ſpeciem dictarum iniuriarũ, ita quòd homicidiũ in aliam trahitur ſpeciem ſi proprium occidam parentem, in aliam ꝓprium principem, & ſimile eſt de mutilatione, & alijs dictis. Et ratio eſt, quia non ſolum fit contra commutatiuam iuſtitiam auferendo vitam. ſed fit contra pietatem, vel obſeruantiã &c. vt intelliges poſt diſcuſſas iniuriarum ſingulas ſpecies, & partes iuſtitiæ latius manifeſtabitur in q. 117. in fine.

a 1. 2. qu. 73. ar. 9.

vniuerſaliter de actibus, & vita alterius: quia per hoc impedit nõ ſolum à malis faciendis, ſed etiam à bonis agendis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum peccatum aggrauetur ex hoc quòd prædictæ iniuriæ inferuntur in perſonas alijs coniunctas.

AD QVARTVM ſic procedit. Vr q peccatum non aggrauetur ex hoc, q prædictę iniuriæ inferuntur in perſonas alijs coniunctas. Huiuſmodi.n. iniuriæ habent rationem peccati, prout nocumentum alicui infert contra eius voluntatẽ: ſed magis eſt contra hoĩs uoluntatem malum, quod in propriam perſonam infertur, q̃ quod infertur in perſonam coniunctã. ergo iniuria illa in perſonam coniunctam eſt minor.[h]

¶ 2 Præt. In ſacra ſcriptura præcipuè reprehenduntur, qui pupillis & viduis iniurias inferunt vñ dr̃ Eccle. 35. Non deſpiciet preces pupilli, nec viduam, ſi effundat loquelã gemitus: ſed vidua, & pupillus non ſunt ꝑſonæ alijs coniunctę. ergo ex hoc q infertur iniuria perſonis coniunctis,[h] non aggrauatur pctm̃.

¶ 3 Præt. Perſona coniuncta hẽt propriam voluntatem, ſicut & principalis perſona. Põt.n. aliquid ei eſſe uoluntarium, quod eſt cõtra uoluntatem principalis perſonæ, ut patet in adulterio, quod placet vxori, & diſplicet viro: ſed hmõi iniuriæ hñt rationem pcti, prout conſiſtũt in[h] voluntaria commutatione. ergo huiuſmodi iniuriæ minus habent de ratione peccati.

SED CONTRA eſt, quod Deut. 28. ad quandam exaggerationem dicitur. Filij tui, & filiæ tuæ tradentur alteri populo uidentibus oculis tuis.

RESPON. Dicendum, q quantò aliqua iniuria in plures redũdat, cæteris paribus, tanto grauius eſt pctm̃: & inde eſt, q grauius eſt pctm̃ ſi aliquis percutiat principem, q̃ perſonam priuatam quia redundat in iniuriã totius multitudinis, vt ſupra* dictum eſt.[m] Cum autem infertur iniuria in aliquam perſonã; coniũctam alteri qualitercunq, illa iniuria pertinet ad duas perſonas: et ideò cæteris paribus ex hoc ipſo aggrauatur pctm̃. Poteſt tñ contingere, q ſm aliquas circunſtantias ſit grauius pctm̃, quod fit contra perſonam nulli coniunctam vel propter dignitatem perſonæ, vel ꝑꝑ magnitudinẽ nocumenti.[n]

AD PRIMVM ergo dicendũ, q iniuria illata in perſonam cõiunctam minus eſt nociua perſonæ, cui coniungitur, q̃ ſi in ipſam immediate inferretur, & ex hac parte eſt minus peccatũ ſed hoc totum quod ꝑtinet ad iniuriam perſonæ: cui coniungitur ſupperadditur peccato, quod aliquis incurrit ex eo, q aliam perſonam ſm ſe lædit.

AD SECVNDVM dicendũ, q iniuriæ illatæ viduas, & pupillos magis exaggerãtur, tum q a magis opponuntur miæ, tum quia idem nocumentum hmõi perſonis inflictum, eſt eis grauius, quia non hñt releuantem.

AD TERTIVM Dicendũ, q per hoc, q vxor voluntariè cõſentit in adulterium minoratur quidem pctm̃, & iniuria ex parte ipſius mulieris: grauius.n. eſſet ſi adulter violenter eam opprimeret. Non tñ ꝑꝑ hoc tollitur iniuria ex parte viri: quia vxor non habet poteſtatem ſui corporis, ſed vir vt dr̃. 1. ad Corint. 7. et eadẽ rõ eſt de filibus. De adulterio tñ, quia non ſolũ iuſtitiæ, ſed etiam caſtitati opponitur, erit locus* infra agendi in tractatu de temperantia.

** q. 154. ar. 9.*

QVAESTIO LXVI.

De peccatis iuſtitiæ oppoſitis, in nouem articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de pctis iuſtitiæ oppoſitis, per quæ infertur nocumẽtũ ꝓximo in rebus. ſ. de furto, & rapina.

ET CIRCA hoc quæruntur nouem.

¶ Primò, Vtrum naturalis ſit homini poſſeſſio exteriorum rerum.

¶ Secundò, Vtrum licitum ſit, quòd aliquis rem aliquam poſſideat quaſi propriam.

¶ Tertiò, Vtrum furtum ſit occulta acceptio rei alienæ.

¶ Quartò Vtrũ rapina ſit pctm̃ ſpẽ differẽs à furto

¶ Quintò, Vtrum omne furtum ſit peccatum.

¶ Sexto, Vtrum furtum ſit peccatum mortale.

¶ Septimò, Vtrum liceat furari in neceſſitate.

¶ Octauò, Vtrum omnis rapina ſit pctm̃ mortale.

¶ Nono, Vtrũ rapina ſit grauius pctm̃, q̃ furtum.

SVPER Q. LXVI. ART. I.

Ferr. uſ. cont. cap. 22.

Concl. m

IN ar. 1. q. 66. nota quòd, quia quod conuenit alicui, conuenit ei ſecundum modum eius, cui cõuenit, per hoc, quando aliquid conuenit ſuperiori & inferiori eminentius cõuenit ſuperiori, quam inferiori. Et inde eſt, q diuerſimodè exteriora quibus veſcimur. quæ imperfectiora ſunt; non ſolum nobis, ſed animalibus, diuerſimodè facta ſunt propter animalia, & propter nos. Nam quia animalia non ſe agunt, ſed aguntur naturę inſtinctu: ideo non conuenit eis habere dominium, & poſſeſſionẽ rerum, quibus ueſcũtur, quamuis ſint facta propter ipſa Homini autem, quia rationis particeps liber eſt conuenit per modum domini & poſſeſſionis, vt ſit ſuper imperfectiora, quæ ſunt propter ipſum facta. Vtimur ergo diuerſimode exterioribus nos, & animalia, non ſolum quia etiam nos ſicut aialib⁹ vtimur, ſed quia vt domini naturaliter ex noſtra natura rationali eis vtimur Animalia autem et inſtinctu naturæ vti dicuntur, & impropriè vti dicuntur eis, quibus veſcuntur, ut patet ex dictis in tractatu de Vti &c. Et ideo nõ ex altero, ſed vtroque ſimul author in litera oſtendit naturam hominis poſſeſſorum rerum exteriorum, ex hoc. ſ. q illa ſunt facta, utpote imperfectiora, & homo habet rationem, & voluntatem. D.

ARTI-

Perreſta per totum.
367 *Ter. cont. c. 22. & 127. h.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum naturalis ſit homini poſſeſſio exteriorum rerum.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr, φ nō ſit naturalis homini poſſeſſio exteriorum rerum. Null⁹.n. debet ſibi attribuere quod Dei eſt: ſed dominiū oīum creaturarum eſt proprium Dei, ſecundùm illud Pſal. 23. Domini eſt terra &c. ergo non eſt naturalis homini poſſeſſio rerum exteriorum.

¶ 2 Præt.* Baſilius exponens uerbū diuitis dicētis, Lu. 12. Congregabo oīa quæ nata ſunt mihi, & bona mea, dicit. Dic mihi quæ tua? vnde ea ſumens in uitam tuliſti? ſed illa quæ homo poſſidet naturaliter, poteſt aliquis conuenienter dicere[h] eſſe ſua. ergo hō non poſſidet naturaliter exteriora bona. *In ſerm. ad diuites auaros à medio illius.*

¶ 3 Præt. Sicut * Amb. dicit in lib. de Trini. Dominus nomen eſt poteſtatis: ſed homo non habet poteſtatem ſuper res exteriores, nihil enim pōt circa earum naturam immutare. ergo poſſeſſio [h] exteriorum rerum non eſt homini naturalis. *Lib. 1. de fide, ca. 1. circa medium to mo 2.*

SED CONTRA eſt, quod dr̄ in Pſal omnia ſubiecisti ſub pedibus eius, ſcilicet hominis.

RESPON. Dicendū, φ res exterior poteſt dupliciter conſiderari. Vno mō, quantum ad eius naturam,[m] q̄ non ſubiacet humanæ ptāti, ſed ſolū diuinæ,[n] cui oīa ad nutū obediūt. *Concl. m* Alio mō, quantū ad vſum ipſius rei, & [p] ſic habet hō naturale dñiū exteriorū rerū, *Conclu. p* qa p rōnem & uolūtatē pōt uti reb. exteriorib⁹ ad ſuā utilitatē, quaſi pp ſe factis. Sp.n. imperfectiora ſunt pp perfectiora, ut s.* habitū eſt. *q. 64. ar. 1.* Et ex hac rōne Phil. pbat in 1.† Polit. φ poſſeſſio rerū exteriorū eſt hoī naturalis. *† Li. 1 c. 5. tom. 5.* Hoc aūt naturale dñium ſup cæteras creaturas, quod competit hoī ſm rōnem, in qua imago Dei conſiſtit, manifeſtatur in ipſa hominis creatione, Gen. 1. vbi dicitur. Faciamus hoiem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram: & præſit piſcibus maris &c.

AD PRIMVM ergo dicendū, φ Deus habet pricipale dominium omnium rerum. Et ipſe ſm ſuā prouidentiam ordinauit quaſdā res ad corporalē hois ſuſtentationem: & pp hoc hō habet naturale rerum dñium, quantū ad poteſtatem utendi ipſis.

AD SECVNDVM dicendum, φ diues ille reprenēdit ex hoc, φ putabat exteriora bona eſſe principaliter ſua, quaſi nō accepiſſet ea ab alio, ſ. a Deo.

AD TERTIVM dicēdū, φ illa rō procedit de dñio exteriorū rerū quantum ad naturas ipſarū: quod quidē dñium ſoli Deo conuenit, ut * dictum eſt. *In corp. ar.*

ARTICVLVS II.

Vtrum liceat alicui rem aliquam, quaſi propriam, poſſidere.

AD SECVNDVM ſic procedit. Vr, φ nō liceat alicui rē aliquā, quaſi ppriā poſſidere. Oē .n quod eſt contra ius naturale, eſt illicitum: ſed [b] ſm ius naturale oīa ſunt cōia, cui qdē cōitati cōtrariat ppriętas poſſeſſionū. ergo illicitū eſt cuilibet hoī appriare ſibi aliq̄ rē exteriorē.

¶ 2 Prę. * Baſilius dicit exponēs prædictum uerbū diuitis. Sicut q̄ pueniēs ſpectacula, prohiberet aduenięntes appropriādo ſibi, qđ ad cōem uſum ordinat, ſimiles ſunt diuites, q cōia, quæ præoccupauerūt, æſtimāt [h] ſua eſſe: ſed illicitū eſſet pcludere viā alijs ad potiendū cōib⁹ bonis. ergo illicitū eſt appropriare ſibi aliquam rem communem. *In ſerm. ad diuites auaros, poſt medium illius.*

¶ 3 Præ. * Amb. dicit, & hr̄ in Decretis di. 47. c. Sicut hi.[h] Propriū nemo dicat, φ eſt cōe; appellat aūt cōes res exteriores, ſicut patet ex his q̄ præmittit. ergo ur̄ illicitū eſſe, φ aliquis approprieт ſibi aliquam rem exteriorem. *In ſerm. 81. tom. 3. Et habet di. 47. c. Sicut hi.*

SED CONTRA eſt, quod* Aug. dicit in li. de hæreſib. Apoſtolici dicunt, qui ſe hoc noīe arrogātiſſimè uocauerūt, eo φ in ſuā cōionē nō acciperēt utētes cōiugib⁹, & res pprias poſſidentes, quales hāt catholica Eccl'a, & monachos, & clericos plurimos: ſed iō illi hæretici ſūt, qa ſe ab Eccleſia ſeparantes, nullā ſpē putāt eos habere, q. utunt his reb⁹, quibus ipſi carent. Eſt ergo erroneū dicere, φ n̄ liceat homini propria poſſidere. *Cap. 40. tom. 6.*

RESPON. Dicendū, φ circa rē exteriorē duo competunt hoī, quorū unū eſt ptās pcurādi, & diſpēſandi: & [m] quātū ad hoc licitū eſt, φ hō ppria poſſideat. *Concl. m* Et eſt ēt neceſſariū ad humanā uitā [n] pp tria. Primò qdē, quia magis ſolicitus eſt unuſquiſque ad pcurādū aliqd, quod ſibi ſoli cōpetit, q̄ id quod cōe oīum, uel multorū: qa unuſquiſq; laborē fugiēs, relinqt alteri id, φ pertinet ad cōe, ſicut accidit in multitudine miniſtrorum. Alio mō, qa ordinatius res humanæ tractant, ſi ſingulis immineat ppria cura alicui⁹ rei pcurāda: eſſet aūt cōfuſio, ſi quilibet indiſtinctè quælibet pcuraret. Tertiò, qa per hoc magis pacificus ſtatus hoīum cōſeruat, dū unuſquiſq; re ſua cōtēt⁹ eſt. Vñ videmus, φ inter eos q cōiter, & ex indiuiſo aliqd poſſidēt, frequentius iurgia oriunt. Aliud uerò quod cōpetit hoī circa res exteriores, eſt uſus ipſarū.[p] Et quantū ad hoc non dēt hō habere res exteriores ut proprias, ſed ut communes, ut. ſ. de facili aliquis eas communicet in neceſſitates aliorū. *Conclu. p* ¶ Vnde Apoſt. dicit 1. ad Timot. ult. Diuitibus hu-

ficiāt ſumptui uiolēter obtētū eſt, hoc eſt, φ nemo pprium dicere debēt quoad uſum, qa quo ad uſum cōe eſt. Et ut cōſtitutis in extrema neceſſitate, naturæ ſupfluū cōicent, qm̄ eis ut cōe debitū eſt. Et nihilominus cōſulit, ut ēt extra hos caſus facile tribuāt neceſſitatē patiētibus: qm̄ tota ſūma chriſtianæ uitę in miā poſita eſt. Sic.n. & poſſeſſores bonæ diſpēſationis meritū, & pauperes patiētiæ coronā hāt abſq; iniqua inæqualitate rerum exteriorum.

¶ In eodem articulo in rñſione ad primū nota, φ cōitatē rerū eſſe de iure naturæ, quoad uſum, pōt dupliciter intelligi. ſ. poſitiuè, & negatiuè. Et ſi intelligatur poſitiuè, eſt ſenſus, φ ius naturale dictat, φ oīa ſint cōia: ſi uerò intelligatur negatiuè, eſt ſenſus, φ ius naturale nō inſtituit pprietates rerū. Et in utroque ſenſu propoſitio eſt uera, ſi ſanè intelligat. In primo quidē ſ. poſitiuè, uerificatur in caſu. ſ. extremæ neceſſitatis. Qñ.n. aliqs eſt in extrema neceſſitate pōt undecūq; ſibi occurrit, ſibi, vel alteri huiuſmodi ſubuenire, nec tenetur ad reſtitutionem: quia ſua tunc naturæ iure re vſus eſt. *Concl. m* In ſecūdo uerò. ſ. negatiuè, uerificatur abſolutè. Nam extra caſus loquendo, ius naturæ non ſtatuit omnia eſſe communia, ut patet ex eo, φ non licet regulariter habere p̄ proprium: ſed nō fecit aliquid eſſe proprium alicui, & aliud alteri. Et quoniā termo literæ eſt de communitate, & proprietate abſolutè, & non in caſu: ideò in litera negatur ſenſus affirmatiuus, & conceditur negatiuus.

¶ In eodem articulo etiam in reſponſione ad primum, dubium occurrit

SVPER Q. LXVI. ART. II.

Ferr. 3. cont. c. 127.

Perreſta per totum.
368 *3. cont. c. 127. ii. Et opuſc. 20. li. 4. c. 4.*

IN ar. 2. eiuſdē qō. nota diſtinctionē de ptāte procurandi, ac diſpenſandi, & de vſu. Et ſi vis hæc penitus penetrare, memēto eorū, q̄ ſcripta ſūt de eleemoſynæ pceptis. Hūtib liquidem ptātē diſpēſandi præcipit & ut ſuperfluū naturæ, & pſonæ cōicēt. Hoc.n. eſt de quo Amb. dicit. Plus q̄ ſ.

occurrit ad hominem, quia, in litera dicitur, quòd proprietas F poſſeſſionum eſt ab humano condicto, quòd pertinet ad ius poſitiuum: & tamen ſuperius in quæſtio. 57. articu. 3. dictum ſit, quòd huiuſmodi proprietas ſpectat ad ius gentium, quod diſtingui conſtat ius poſitiuum.

¶ Ad hoc dr̃, q̃ in proprietate poſſeſſionũ, inueniuntur duo. Primo, q̃ aliqd ſit unius, & aliquid alterius. Secũdò, quod hic ager ſit iſtius, & ille illius. Quo ad primum, proprietas rerum eſt à iure gentium. Dictat.n. hoc rõ, ut in lra multipliciter oſtenditur. Quo ad ſcdm. eſt à iure poſitiuo, qũ antequam ſit hoc appropriatũ huic, & illud alteri, nihil differt an contrarium fiat. Deffinitum eſt.n. q̃ iur poſitiuum eſt, quod à principio nihil differt, ex 5 Ethic.

10. 57. ar. 2. & 3.

ius ſęculi pręcipe facere tribuere, communicare.

Ad primvm ergo dicendum, q̃ cõitas rerum attribuitur iuri naturali, non quia ius naturale dictet omnia eſſe poſſidẽda cõiter, & nihil eſſe quaſi proprium poſſidendũ: ſed qa ſm ius naturale nõ eſt diſtinctio poſſeſſio- G nũ, ſed magis ſm humanũ cõdictũ, quod pertinet ad ius poſitiuũ, ut ſupra * dictum eſt. Vnde proprietas poſſeſſionũ nõ ẽ contra ius naturale, ſed iuri naturali ſuperadditur per adinuẽtionem rationis humanæ.

Ad ii. dicendũ, q̃ ille q̃ pueniens ad ſpectacula, ppararet alijs uiã, ñ illicitè ageret: ſed ex hoc illicitè agit, q̃ alios phibet. Et ſiliter diues nõ illicitè agit, H ſi poccupãs poſſeſſionẽ rei, q̃ à principio erat cõis, alijs etiam communicat. Peccat autem ſi alios ab uſu illius rei indiſcretè prohibeat. Vñ * Baſilius ibidem dicit. Cur tu abundas, ille uerò mẽdicat, niſi ut tu bonæ diſpẽſationis merita cõſequaris, ille uerò patientiæ pmijs coronetur.

Ad iii. dicẽdum, q̃ cũ dicit Ambroſius. Nemo propriũ dicat quod eſt cõe, loquit de proprietate quantum ad uſum. Vñ * ſubdit: Pluſquã ſufficeret ſumptui, uiolenter obtentum eſt.

*Loco citato in argum.

*Loco citato in argum.

Articvlvs III.

Vtrum ſit de ratione furti occultè accipere rem alienam.

Ad tertivm ſic proceditur. Vr̃, q̃ non ſit de rõne furti, occultè accipere rem alienã. Illud.n. h quod diminuit pctm̃, non ur̃ ad rationem peccati ptinere: ſed in occulto peccare ptinet ad diminutionẽ pc̃ti, ſicut ecõtrariò ad exaggerãdũ pctm̃ quorũdã dr̃ Iſai. 3. Pc̃tm̃ ſuum

SVPER Q. LXVI. ART. III.

In art. 3. eiuſdẽ 66. q. circa rõnẽ furti, occurrit dubium, qa diminuta vr, quod ex duobus apparet. Primò ex hoc, quòd multi diffiniẽtes furtum, apponunt tot particulas, dum dicunt, q̃ furtum eſt cõtrectatio rei alienæ, mobilis, corporalis, inuito domino, animo lucrandi ſiuè ipſius rei, ſiuè uſus, ſiuè poſſeſſionis, quæ ut patet, in literæ rõne non ponuntur. Secundo ex hoc, q̃ iniuſtitiæ deformitas in hac diffinitione non exprimitur acceptionis nomine. Conſtat.n. q̃ acceptio poteſt eſſe iuſta, & iniuſta, & neutra: & tamen in litera exponitur acceptio pro uſurpatione.

¶ Ad hoc retrogrado ordine reſpondendo dr̃ q̃ quia occultatio acceptionis poſita in diffinitione furti, importat duo. ſ. iniuſtitiam rõne generis, & qualitatem, ſeu modum eius, ſ. abſcõditè à dño rõne formalis ſignificati: ideò nihil in diffinitione I omiſſum eſt. Et author in litera acceptionem pro iniuſta acceptione exponit, tum quia totus iſte ſermo eſt de commutationibus inuoluntarijs, & iniurijs, quibus infertur damnum in rebus, ut patet ex titulis quæſtionum, & tractatuum, ac per hoc nõ de acceptione cõiter, ſed de acceptione, q̃ eſt ſpẽs iniuriæ, eſt ſermo: tum quia de rõne occultæ acceptionis eſt nõ ſolũ eius formale, puta, q̃ ex intẽtione fiat latẽdi: ſed ẽt eius cõe. ſ. q̃ fiat cõtra uoluntatem dñi. Iõ.n. ſubiei fugere quærit dñi ſciam, quia vult agere contra illius uoluntatem. Accipit igitur author hãc, iuſtitiæ redundantem conditionem in acceptionem ex implicito in ly, occultã, in prima conditione poſita in litera. Et vſus eſt poſt ly occulta, quo ad explicitum. Et ad utrunque inſinuãdum concludendo diffinitionem, ordinat ſic eam, vt præponat ly occulta, dicens, q̃ propria rõ furti eſt, ut ſit occulta acceptio rei alienæ. Sic.n. etiam nullo prætſuppoſito titulo qõnum, ex vi terminorum conſummata habetur diffinitio furti ſimpliciter, K & non ſolũm ut pars illius tractatus, ut decet diffinitiones.

¶ Ad id autem, q̃ ex alijs doctoribus obijcitur, dr̃ q̃ non phyſicè, ſed more legiſtarum loquuntur, non ſpeciem furti, diffiniẽtes, ſed quid nomine furti in legibus intelligitur. Vnde dicunt, quod nec acceptio ſeruum, nec rerum immobilium eſt furtũ, allegando leges ciuiles. Nos autem qui moralem theologiam ſimul & philoſophiam tractamus, & de ipſa furti ſpẽ loquimur, diffinimus, ut philoſophos decet, & dicimus nullam illarum particularum addendam eſſe diffinitioni, & non per contrectationem, quæ tactum potius, quam uſurpationem rei ſignificat, ſed per acceptionem diffiniendum furtum. Et ut ſigillatim diſcutiantur ly mobilis, & corporalis, falsè adderentur diffinitioni, quia ad furti ſpeciem ſpectat acceptio occulta alieni agri, & alienorum ſeruorum, nõ minus quam alienæ veſtis. Hęc.n. materialiter ſe habent in acceptione iniurioſa alieni, & non uariant ſpẽm. Ly fraudulota, ſuperfluè apponeretur, quia animus furandi non magis requiritur ad furem, q̃ aĩus adulterandi ad adulteriũ: nec rñ oportet ponere in diffinitione adulterij hoc &c. De ipſo nãq; pc̃tõ, ſeu uitio loquẽtes, non niſi ſub gñe volũtarij uerſamur, cum pc̃tm̃ ſub gñe ſit uolũtarij, ſicut quodlibet morale. Ly inuito dño, ſuperfluè adderet, quia ſi occultè accipitur, cõſtat q̃ quantũ eſt ex parte peccãtis, inuito dño accipit, & nihil ad pc̃tm̃ refert, ſi dñs eſt aĩo ſuo inuitus, aut non: ad naturã ſiquidem actus ſpectandum eſt. Ly aĩo lucrãdi, falsè apponeret, quia ſi non aĩo lucrãdi, ſed dãnificãdi fieret, ut ſi acciperet occultè ueſtẽ alienã, ut proiiceret eam in flumẽ, furti rõ * eſſet. Ly ſiuè rei, ſiuè vſus, ſiuè poſſeſſionis, ſuperfluè adderet, qa noĩe rei alienæ, comprehẽdit oẽ q̃ eſt alterius, vt poſſeſſio eius: quicquid ſit illud, ut in litera dicitur.

Porrecta per totum. 369

¶ In eodẽ art. in ſcda conditione, uide primo, q̃ accipere uxorem, uel filiã alienã, non habet propriè rõnẽ furti: ſed propriè furtum eſt accipere, ſeruam alienam, q̃m poſſidemus ſeruos ſicut agros, non autem filias aut uxores.

¶ Nõta ſecũdo, quòd accipere filiam, uel uxorem alienam in ſeruam, non pertinet ad furtum, ſed ad captiuitatem, quæ ſub incarcerationis uitio ſuperius poſito, inter perſonales iniurias comprehenditur, quoniam utrunque libero ſui corporis uſui opponitur. Et tantò grauius eſt captiuare filiam aut uxorem alterius, quantò, vt prædictum ibi fuit, iniuriæ perſonales illatæ perſonis alijs coniunctis grauiores ſunt.

¶ Aduerte tertiò, q̃ occultè accipere eaſdem perſonas non ſimpliciter, ſed ad horam pro concubitu, ſi eis inuitis ſit raptus, eſt tantò grauior, quantò ẽt alter. ſ. maritus, pater, dñs offenditur. Si aũt eis cõſentientibus extra proprias luxuriæ ſpẽs, puta, adulterium, ſtuprum, aut ſimplicem fornicationem, non uideo aliã deformitatem, ſi nõ impeditur propter hoc à ſeruitio domini, cum ſerua, ut ſic, non ſit ſub dñi cuſtodia quo ad concubitum, ſicut filia ſub patre eſt, nec vſus talis ſeruæ ſit domini. Nõ.n. poteſt ipſe ea vti ad venerea, ſed ad alia ſeruitia. Et propterea dr̃, q̃ accipere ſeruam alienam propter coitum, non eſt furtũ: ſicut nec coire cum illa in domo domini ipſo inuito.

¶ In eodem ar. in reſponſione ad tertium, vbi dr̃, q̃ iniuſta detẽtio habet eandem rationem nocumenti cum iniuſta acceptione, quia hinc habes q̃ non ſolũm occultè accipiendo, ſed etiã occultè detinendo alienam rem incurritur furtum, dubium occurrit, an huiuſmodi detinens continuè peccet, an quandoque, & quando &c. Et eſt ratio dubij: quia detentio contrariatur præcepto negatiuo, ſicut acceptio & cõſumptio. Præcipitur namque q̃ non accipiamus, non conſumamus, nõ detineamus occultè rem alienam. Conſtat autem q̃ pręcepta negatiua uiolantur affirmatione prohibita ſemper, & ad ſemper, ſicut accipiens ſemper actualiter peccat, ita & detinens, & ſimiliter cõſumens. In oppoſitum autem eſt, quia ſequeretur, q̃ detentor dormiens, & orans, & eleemoſynam de ſuo faciens, & nihil aliud cogitans, ſemper actualiter peccaret mortaliter, & non ſolũm quòd eſſet in peccato mortali, quòd uidetur inconueniens.

¶ Ad hoc dicitur, q̃ quia mortale peccatum commiſſionis, de quo ſolo eſt ſermo, eſt actus uoluntarius deformis, oportet ad hoc, q̃ aliquis hmõi peccato peccet actualiter, quòd actualiter exerceat aliquem actum uoluntarium deformem. Et propterea cum in dubium venit, an aliqs cõtinuè ſi peccet, inſpiciendum eſt, an perſeueret non in ſtatu pc̃ti, ut perſeuerat ille qui ppoſuit occidere aliquem, donec mutet propoſitum: ſed an perſeueret in aliquo actu voluntario illius ſpeciei, ſicut perſeuerat, qui proponit occidere hominem, & delectatur cogitãdo, quod

occiſionis

quaſi Sodoma pdicauerũt, nec abſcõderũt. ergo ñ ẽ de rõe furti occulta acceptio rei alienę.

¶2 Præt. *Ambroſius dicit, & habet. in Decretis d.47. Minus eſt criminis habenti tollere, q̃ cũ poſſis, & abundans, ſit, indigentibus denegare. ergo ſicut furtũ cõſiſtit in acceptione rei alienæ, ita & in detentione ipſius.

¶3 Præt. Hõ põt furtim ab alio accipere ẽt quod ſuum eſt, puta, rem quam apud alium depoſui, vel q̃ eſt ab eo iniuſtè ablata non eſt ergo de rõne furti, ꝙ ſit occulta acceptio rei alienæ.

SED CONTRA eſt, quod *Iſido. dicit in lib. Etymo. Fur à furno dictus eſt, id eſt, à fuſco: nam noctis utitur tempore.

RESPON. Dicendum, ꝙ ad rõnem furti tria concurrunt, quorum primum conuenit ſibi, ſm quod cõtrariatur iuſtitiæ, quæ vnicuiq; tribuit quod ſuũ eſt: & ex hoc competit ei, ꝙ vſurpat alienum. Scdm vero ptinet ad rõnem furti, prout diſtinguitur à pctis, q̃ ſunt contra pſonam, ſicut ab homicidio, & adulterio: & ſm hoc competit furto, quod ſit circa rem poſſeſſam. Si q̃s.n. accipiat id, ꝙ eſt alterius non quaſi poſſeſſio, ſed quaſi pars, ſicut amputet membrum vel ſicut perſona coniuncta, vt ſi auferat filiã, uel uxorem, non habet propriè rationem furti. B Tertia dña eſt, quæ complet rõnem furti, vt. ſ. occultè vſurpet alienum & ſecundum hoc * propria ratio furti eſt, vt ſit occulta acceptio rei alienæ. *

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ occultatio qñq; quidem eſt cà pcti, puta, cum quis utitur occultatione ad peccãdũ, ſicut accidit in fraude, & dolo: & hoc mõ non diminuit, ſed cõſtituit ſpeciem pcti, & ita eſt in furto. C Alio mõ occultatio eſt ſimplex circũſtantia pcti: & ſic diminuit pctm, tum quia ſignum uerecũdię eſt: tũ quia tollit ſcandalum.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ detinere id, quod alteri debet, eandem rationem nocumenti habet cum acceptione iniuſta: & ideò ſub iniuſta acceptione intelligitur, iniuſta detentio.

*Amb. in ſer. 81. nõ procul à fine, to. 3. Et habet d.47. c. Sicut ii, ante mediũ.

*Li. 10. c. 6. incipit. Facũdus dictus eſt à medio illius.

occidet, & ad hoc parat inſtrumẽta, & huiuſmodi. De hoc.n. vĩ affirmandum, ꝙ cõtinuè peccat mortaliter, quandiu hæc exercet, de illo ãt non. Vnde in propoſito, cum detinere alienũ non ſit actio, ſed actionis effectus ab actione non depẽdens, niſi in principio, qñ detinens aurum, uel argentum quod accepit, nihil operatur in detinendo, ex quo repoſuit illud in loco tuto, cõſequens eſt ꝙ detinẽs vt ſic, nõ exerceat aliquẽ actũ voluntariũ ac p hoc non peccat continuè, q̃uis continuè ſit in ſtatu mortalis pcti. De cõtrectatione ãt rei furtiuæ detentæ diſtinguendum eſt, ꝙ aut actus circa illã ſit pp bonũ illius rei puta, ſi ueſtis furtiua excutiat', uel remoueat' à loco humido, vel cuſtodiat' à fure, aut latrone, & hmõi: & ſic nullum pctm eſt, ſicut nec in actibus indifferentibus circa illã, puta, videndo, mouẽdo &c. qm p hoc nullus act' exercet' circa rẽ alienam, q̃ violet iuſtitiã. Aut actus eſt vſus illius rei, puta, induere ſe veſte furtiua, ornare ſe gẽma, aut anulo furtiuo, expendere pecuniã furtiuã, comedere & bibere ĩ uaſis furtiuis & hmõi vt faciũt fures vtẽtes rebus, quas ſunt furati. In his.n non interuenit cõtinuus actus uoluntarius, ſed quandoq; exercetur aliquis actus & quandoq; nullus. Nam induere, & ornare ſe actiones quędam voluntariæ ſunt indutum ãt eſſe, & ſimiliter ornatum eſſe, & huiuſmodi, nõ ſunt actiones, ſed ad prædicamentum habitus ſpectantia. Vnde de his aliquid eſt manifeſtũ. ſ. ꝙ non continue peccant & aliquid obſcurum, an, ſ. quotiens huiuſmodi actus exercent totiens peccent mortaliter. Apparet.n. prima fronte diſtinguendũ eſſe, ꝙ actualiter habere actũ vtendi re aliena, cõtingit dupliciter. Vno modo formaliter, hoc eſt, ꝙ intentio feratr ſuper alieno: & ſic quotiens diſcõtinuato actualiter pctõ tam intus, q̃ extra, vtitur re aliena, totiens peccat mortaliter. Alio modo materialiter, hoc eſt, ꝙ nihil cogitãdo de alieno, utitur re aliena ut ſua: vt ſi cogitat de induendo ſe, de emendo, de comedendo, de bibendo, & nõ cogitat de alieno. Et ſic vĩ ꝙ omnes iſti act' ſint mali eadem numero deformitate, qua fuit mala intentio detinendi, poſſidendi, ac per hoc vtendi rebus his vt proprijs. Sed primũ huius diſtinctionis membrum veritati inhærere mihi vĩ: qm multiplicatur numero pctm non iuxta multiplicationem actuum voluntariorum tam intus, q̃ extra, ut patet ex hoc ꝙ actus exterior, & interior ſunt vnum numero pctm: & multi actus exteriores, & interiores voluntatis ſunt vnum numero pctm, vt patet cum quis deſiderat occidere, & delectatur de cogitata occiſione, & ſperat illam, & intendit ire ad occidendum, & præparat ad hoc gladiũ, & ſagittas, & lãceas &c. Hęc.n. oĩa vno contextu facta uno numero ſunt pctm mortale, ſed iuxta multiplicationem moralem, materialiter tñ moralitati actuum. Dico ãt moralem ad dĩam multiplicationis in eſſe naturæ actuum voluntatis deformium, puta, deſiderare, furari, delectari de cogitato furto, intendere ire ad furandum, & hmõi. Quãmuis.n. ſinguli actus habeant forte ſingulas deformitates morales, ac per hoc plures in eſſe naturæ, in genere tñ moris vna numero tñ eſt eorum moralitas, & ideo ſunt vnum numero pctm, vt dictum eſt. Multiplicatur ãt moralitas numero, ſeu materialiter in genere moris quotiens quis ex non actualiter peccante in tali ſpẽ pcti, fit actualiter peccans in illa. Attendi vero vĩ hęc

A vnitas numeralis penes vnitatem applicationis animæ ad talẽ ſpeciem, ita quòd quandiu anima applicata ad illud per aliquem actum interiorem, vel exteriorem perſeuerat, quantum cũq; actus multiplicetur, in genere naturæ, nõ moris eos multiplicat. Omnes.n. habens rationem vnius numero in gñe moris propter vnitatem perſeuerantem applicationẽ animæ, cuius vnitatẽ atteſtatur in actibus interioribus contextus in exterioribus uerò continuatum imperium paſſiuum operationum dependentium in eſſe, & in fieri ab imperãte, qualia ſunt motus propriorum mẽbrorũ voluntarij. De ſcdo ãt membro dubito, ppea quia ſciẽs rem aliquã eſſe alienam, & vtẽs ea inuito dño, q̃uis nihil de hoc cogitet, non excuſat' à pctõ mortali, ex quo eſt in tali ſtatu ꝙ ſi cogitaret nihilominus vteret' illa re aliena inuito dño. Ex eo nãq; ꝙ huiuſmodi actus uoluntarij ſunt de genere ſuo pctã mortalia, quoniã cuiuſlibet eſt vſus rei aliena inuito domino, & nullus eorũ cedit in idem numero cum altero, quoniam diſcontinuati ſunt intus & extra, apparet quòd totiẽs, quotiens vtuntur ẽt nihil cogitando de re aliena totiens peccãt mortaliter, quãuis durum hoc uideatur. Conclu. Et ſi neutra pars uera vĩ, ſubdiſtinguendum eſt ꝙ actus qui ſine nouo cõ- D tẽptu vtẽdo re aliena exercent' ſunt duplicis dñæ. Quidã cum noua iniuria dñi: & dicunt' actus cũ noua iniuria dñi actus illi q vel reddũt ipſam rẽ deteriorẽ, ita ut nõ eſſet amplius à dño repetenda, ſed eius pretiũ. Fit.n. iniuria tũc noua dño ex hoc, ꝙ cogitur ad cõmutationem rei ſuæ, ſi debet eum recuperare, ut patet de conſumptione ueſtis furtiuæ. Vti n ãq; ueſte conſumendo illã, eſt facere vt dño res ſua ſatisfacere non poſſit, ẽt ſi reddenda eſſet. Et ob hoc addit nouã iniuriã ſup detentionẽ vel ex parte vtentis. q̃a.ſ. reddunt utentẽ impotentẽ ad ſatisfaciendũ dño. ut patet in paupere expendente furtiuã pecuniam nec hñte vñ poſſit ſatisfacere dño. Hmõi.n. expenſio nociua eſt dño addens ſupra detentionẽ, impotentiã reſtituendi, ac per hoc peioris cõditionis reddens dominiũ pecuniæ. Actus ãt ſine noua iniuria dñi ſunt, qui non in damnum dñi redundant, ut ſi res iam deuenit ad ſtatum, in quo dominus nollet eam, ſed eius pretium: de cætero uti ipſa, nouam non addit detentioni E iniuriã. Et ſimiliter ſi expẽdens pecuniam furtiuã hẽt in promptu vñ ſatiſfacere poſſet, ſi uellet, nullam illi detentioni addere iniuriam. Diceret' nãq; ꝙ primis actibus totiens quotiens peccat mortaliter, non ãt ſecundis: ſicut nec ſemel bibendo in uaſe furtiuo, cum ſit actus ſine iniuria. Quãuis de hoc non ſit ſimile quia huius actus. ſ. ſemel bibendi, non eſt de natura ſua talis. ꝙ computetur inter eos, qui fiunt inuito domino. Quòd horum uerius ſit, non facile uideo, qm cũ actus de natura ſua intueor vĩ ꝙ totiens, quotiens utitur re aliena inuito domino, peccat mortaliter. Cum uero conſidero, ꝙ uſus ſine noua iniuria nõ uidetur eſſe inuito domino, cum tantundem eſt ſi talis uſus fiat, & ſi non fiat, uidetur quòd non totiens. quotiens utitur peccat ſed totiens, quotiens cum noua iniuria in affectu, uel in effectu ut declaratum eſt. Cum autem attendo, quod multiplicatio horum actuum eſt in eſſe naturæ, & non moris, unum tantum uidetur eſſe peccatum, dum non renouat affectus ad alienum, Et licet hæc ultima replicatio uia, quæ primò fuit alla-

Ad III. dicendum, ꝙ nihil ꝓhibet id, quod eſt ſimpl'r vnius ſm quid eſſe alterius: ſicut res depoſita eſt ſimpliciter q̀dē deponentis, ſed eſt eius, apud quē deponit̃ quantũ ad cuſtodiã. Et id quod eſt per rapinã ablatum eſt rapientis nõ ſimpliciter, ſed quantum ad detentionem.

G

ARTICVLVS IIII.

Vtrum furtum, & rapina ſint peccata differentia ſpecie.

AD QVARTVM ſic procedit̃. Vr̃, ꝙ furtum, & rapina nõ ſint peccata dr̃ia ſpecie. Furtũ .n. & rapina differunt ſm occultum, & manifeſtum. Furtum .n. importat occultam acceptionem, rapina uero violentam & manifeſtam: ſed in alijs generibus pctõrum occultum, & manifeſtum non diuerſificant ſpeciem. ergo furtum, & rapina nõ ſunt pctã ſpecie diuerſa.

¶2 Prę. Moralia recipiunt ſpēm à[h] fine, vt s̃. dictum eſt: ſed furtũ & rapina ordinantur ad eundē finem, ſcilicet habendum aliena. ergo non differunt ſpecie.

¶3 Præt. Sicut rapit̃ aliquid ad poſſidēdum, ita rapitur mulier ad delectandum. vñ & *Iſido. dicit in li. Etymologiarum, ꝙ raptor dr̃ corruptor, & rapta dr̃ corrupta. ſed raptus dr̃ ſiuè mulier auferatur publicè, ſiuè[h] occultè. ergo & res poſſeſſa rapi dicitur ſiuè occultè ſiuè publicè rapiatur. ergo non differunt furtum, & rapina.

SED CONTRA eſt, ꝙ *Philoſ. in 5. Ethi. diſtinguit furtum à rapina, ponens furtum occultum rapinam vero violentam.

RESPON. dicendũ, ꝙ furtũ, & rapina ſunt uitia iuſtitiæ oppoſita, inquãtum aliquis alteri facit iniuſtum. Nullus ãt patit̃ iniuſtum uolens, ut probatur in * 5. Eth. Et ideo furtum, & rapina ex hoc hñt rõnem pcti, ꝙ acceptio eſt inuoluntaria ex parte eius, cui aliqd ſubtrahit̃: Inuolũtarium ãt dupliciter dr̃. ſ. ꝑ ignorantiam, & uiolẽtiam, ut habetur in 3 *. Ethi. Et ideo[m] aliã rationem peccati habet rapina, & aliam furtum. ergo propter hoc differunt ſpecie.[a]

H

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ in alijs gñibus pctõrum non attendit̃ ratio pcti ex aliquo inuoluntario, ſicut attenditur in pctis oppoſitis iuſtitię. Et ideo vbi concurrit diuerſa ratio inuoluntarij eſt diuerſa ſpēs pcti.

I

ea. prima fronte apparet propter unitatem mortalis deformitatis: Si quis tñ conſideret, ꝙ operantes ſcdm habitum, non deliberant circa rationem formalem habitus, ut patet in artificibus, qui utuntur arte quaſi natura ut habes in 10. Ethi. de citharedo manifeſtum fiet, ꝙ detentor quaſi ex habitu operatur de liberatę detentionis. Et ꝑpẽa non cogitat an re ſua, an aliena vtatur. Vñ non eſt ꝓpterea melioris cõditionis, q̃ non detentor, qui vteretur aliено inuito dño, quem conſtat totiens quotiens peccare mortaliter. Et per hoc & excludit̃ media via diſtinguẽs inter actus cum noua iniuria, uel ſine noua iniuria, quia. ſ. non eſt melioris conditiõis detẽtor, q̃ nõ detentor. Sed ſi qs non eſſet detentor rei alienæ, & tñ vteret̃ ea ſciẽter in inuito dño tali uſu, qui conſueuit pretio æſtimari peccaret mortaliter ex natura actus. Detẽtor igitur totiẽs peccat mortaliter, quotiẽs nouus conſũptor quotiẽs nouiter vtẽs eſt, ſicut peccaret totiẽs nõ detẽtor. ¶Reſtat igit̃ ex tribus allatis uijs, ꝙ illa ſola ſit uera, q̃ actus ex natura ſua nouus circa rẽ aliquã iuito dño ſtuet̃. Et ſic ad dubiũ ſ principio motũ patet tñſio, ꝙ detentor quidẽ inquantũ detinet. nõ cõtinuè peccat, ſed quotiẽs renouat cõſenſum detinẽdi. Conſumptor ãt & vtẽs. quotiẽs de nouo conſumit, ſeu utitur tali uſu, qui conſueuit pretio æſtimari ſiuè de hoc cogitet, ſiuè non.

Porrecta per totum. 370

Inf. ar. 9 10. & qu. 73. a. 1. corp. & ad 2. Et 2. co. 12.

1. 2. q. 1. ar. 3. & q. 18. ar. 6.

Li. 10. c. 17. & incipit Religioſus a medio.

¶Et confirmatur hoc ex diffinitione ſupradicta iuriſtarum ſcilicet quòd furtum eſt contrectatio non ſolum rei, ſed vſus.

¶In eodem art. 3. in reſponſione ad tertium, dubium occurrit duplex. Primum eſt, circa ultima uerba. ſ. Id, quod eſt ꝑ rapinã ablatum, eſt raptoris non ſimpliciter, ſed quantum ad detẽtionem; qm̃ in præſenti materia eſſe alicuius quantum ad detentionem, eſt habere ius detinendi: ſicut eſſe alicuius quantũ ad cuſtodiã, importat habere ius cuſtodiendi. Conſtat autem ꝙ raptor non habet ius detinendi, quia tenetur ad non detinendũ & peccat mortaliter uolendo detinere: & tandiu eſt in ſtatu peccati mortalis, quandiu detinet. Non eſt igitur uerum. quòd res rapta ſit raptoris quantum ad detentionem.

¶Scdm dubiũ eſt, quia in hac reſponſione author ſuſtinet, ꝙ ſi quis rem propriam raptã ab alio occultè accipit ab illo, ꝙ furtum committit: quod multipliciter apparet falſum. Primò, quia ſi eandem ad eodem violenter acciperet, non committeret rapinam, ergo occultè accipiendo non committit furtum.

¶Scdo, quia cõis vr̃ ſententia, ꝙ in re ꝓpria nõ cõmittit̃ furtũ, niſi alius hẽat ius in illa, puta, pignoris, vel cõmodati, & hmõi. Et affert̃ ad hoc ius ciuile. ff. de furtis l. ſi res. §. 1. & l. Si is, qui rem.

¶Tertio, quia ſcdm multos licitum eſt alicui accipere occultè rem ab occupatore non ſolum propriam, ſed & uerè debitam, ſi non põt aliter recuperare ſuũ. Et q̃uis ſcdm iura ciuilia dicẽs ſibi ius, debeat priuari iure, qđ hẽt in re illa, non tñ arguit̃ furtũ.

¶Ad primum dubium, dr̃, ꝙ rem raptam eſſe raptoris, quantũ ad detentionem, dupliciter uerificatur. Primò, quantum ad hoc quòd non poteſt priuata authoritate ab eo auferri inuito. Dominus namque rei non poteſt ſibi ipſi ius dicere: reliqui autem priuati nullum ius habent ab eo tollendi rem illam.

F ¶Secundò, quantum ad hoc, q ipſe tenetur tenere eam nõ ſibi ſed domino reſtituendam. Et propterea ſi dominus rei occultè accipiat illam, iniuriam facit illi qui rapuit, pro quãto raptor incurrit damnum duplum, dum & rem perdidit, & pretium tenetur domino, neſciens rem deueniſſe ad dominum.

¶ Ad argumentum ergo dicitur, quòd raptor detinendo rẽ ſibi peccat mortaliter non autem detinendo reſtituendam domino. Et rurſus, licet raptor nõ habeat iu detinẽdi abſolutè habet tamen ius detinendi contra priuatas acceptiones, quia nullus poteſt, vt dictũ eſt, priuata actione ab eo illud accipere: & ſit illi iniuria accipiendo ab eo occulte rem raptam in cuius ſignum licite poteſt res raptas ab inuaſoribus p[illegible] defendere.

Li. 5. c. 2. in fi. to. 5.

Li. 5. c. 9 ante medium to. 5.

¶Ad ſecundum dicitur, quòd idem eſt ꝓportionaliter iudicium de furtò, & rapina, niſi ꝙ in rapina manifeſte fit iniuria publicæ poteſtati, adhibendo violentiam priuata authoritate. Vnde ſi quis res raptas vult violenter recuperare, oportet ꝙ aut incontinenti vim vi repellendo recuperet, vt fecit Dauid aduerſus latrũculos Amalechitas primi Regum cap. 30. Si enim propria authoritate violentiam inferat rapinæ vitium quo ad modũ, etſi nõ quo ad rem raptam, non effugit. Et ſimile eſt de furto iudicium quòd ſcilicet furti vitium non euadit quoad modum accipiendi, & quoad damnum proximi, quãtum ex parte actus quia. ſ. latet acceptor, & ille remanet obligatus ad reſtitutionem.

Li. 3. c. 1. tom. 5. *Concl.*

¶Ad tertium dr̃, ꝙ accipere occulte rem propriã apud aliũ exiſtentem, contingit dupliciter. Primo, ex intentione accipiendi proprium, & non dãnificandi proximum. Et ſic non eſt ꝓpriè furtum: niſi forte quantum quo ad modum accipiẽdi: & ſic intelligenda ſunt iura. Alio modo, ex intentione accipiendi rẽ illã q̃ eſt propria nõ vt propriã, ſed abſolutè. & ſic eſt furtum, vt in litera dr̃: quia acceptio terminatur ad rem hñtem tũ de ratione alieni, vt inde damnificetur proximus, & in iure cuſtodiæ, uel detentionis, ſaltem pro reſtitutione, & in vinculo reſtituendi, vt declaratum eſt. In neutro tamen modo accipiens tenetur ad reſtitutionem, ſed ad inſinuandum ei, apud quem exiſtebat, quòd liber eſt à vinculo reſtitutionis illud rei.

K

¶Ad tertium dicitur, quòd argumentum tangit duas difficultates. Prima, eſt, an potenti recuperare rem ſuam apud alium, liceat illam occulte accipere, vt recuperet rem ſuam ſine omni damno proximi, ſcandalo. Secũda eſt an eidem liceat accipere res, uel pecunias ſui debitoris, occurrentibus eiſdem conditionibus. Et quia hoc pertinet ad tertium argumentum quinti articuli ſequentis, illuc vſque differatur.

SVPER QVÆST. LXVI. ART. IIII.

IN art. 4. eiuſdẽ 66. q. nota in corpore articuli, ꝙ non eſt intẽtio literæ inferre diuerſitatẽ ſpecificã furti, & rapinę ex diuerſa diſpoſitione mentis perſonæ læſæ. accidit. n. pctõ in eo quia læſus qualitercumq; læſus diſponatur in mente ſua: ſed ex diuerſa rõne obiecti circa quod verſatur. Ex hoc nãq; quod iniuſte acciplẽs iniuſtum facit, patet obiectum acceptionis vtrobiq; eſſe iniuſtum. Et quia iniuſtum alicui claudit in ſe rõnem inuoluntarij illi,

illi, quia nullus patitur iniuſtum uolens, conſequens eſt, ut ſecundum diuerſam rõnem inuoluntarij diuerſificentur iniuſti ſpẽs: ac per hoc acceptio iniuſta inuolũtarij per uiolentiã, diſtinguit ſpẽ ab acceptione iniuſta inuoluntarij per ignorantiã. Et ſic conſtituunt duæ ſpẽs. ſ. furtũ, accipiendo occultè alienũ. & rapinæ, uiolẽter accipiendo alienum.

SVPER Q. LXVI. ART. V.

IN ar. 5. eiuſdẽ q. 66. in rñſione ad primum aduerte illa verba, Per hoc q aliquis ... ſibi adiudica ... Deinde adverte: ſiquidẽ ... vel ... mandat e aliquid, quod proximo ... ait ... auferre. Primo iudicialiter, & ſic iuxta modũ ... paſſio, nullũ ... Vnde licitè ... occultè hoſtem ... & vita & priuat, patẽdo iuſtæ ſuiæ. Alio mõ cõſtet, licet ... man dans fieri alia ſeruitiis & ſic nõ eſt ei obe diendum in occultis executionibus ad accipiendum res, aut vitam alteri, aut aliqd huiuſmõ: qm nõ põt præcepta hæc præcipere, niſi ut iudex. In manifeſtis aũt ſeruanda eſt regula eorũ, qui ex obedientia pergunt ad bellũ, q. ſ. ſubditi credẽtes innabiliter ſe hũc ... excuſant ex obediẽtia. ut Aug. dicit, & hr 23. q. 1. ca. Quid culpatur.

¶ In rñſione ad ſcdm eiuſdem art. collige primò diſtinctionem inuẽtorũ. Quædã n. nunq fuerũt alicuiuſdã, ut gẽmæ &c. & hæc ſunt occupantis. Quædam aliqn alicuius, & hæc aut ab antiquo, ut theſauri, & hæc in proprijs inuẽta ſunt inuẽtoris, in alieno diuiduntur ... & dño: aut de propinquo, & hæc aut habenſ p derelictis, & hoc reputat inuẽtor, & inuẽtoris ſũt: aut non habent q derelicta, & ſic ... ab inuentore aio retinendi, furtum ... animo ... domino, nullum eſt peccatum.

¶ Aduerte ſecundo, q quia iura ... in præcedenti ... dictum eſt, obligant etiam in foro cõſciẽtiæ, & lex de inuentis theſauris in alieno agro non eſt pœnalis, vt expectet ſniam iudicis, ſed de propter ... ſtatuens, &

Porrecta per totum.

371

Inf. q. 118 ar. 4. cor. Et 2. q. 42. q. 2. art. 4. cor. Et in a la. q. 10. art. 2. co. Et q. 15. arti. 2. co. prin cip.

Concl.

Ad secundvm dicendum, q finis remotus rapinæ, & furti idem eſt: ſed hoc non ſufficit ad identitatem ſpeciei, quia eſt diuerſitas in finibus proximis. Raptor. n. uult p propriã poteſtatẽ obtinere, fur verò per aſtutiã.

B Ad tertivm dicendum, q raptus mulieris non põt eſſe occultus ex parte mulieris, quę rapit. Et ideò ẽt ſi ſit occultus ex parte aliorũ, quibus rapit, adhuc remanet rõ rapinæ ex parte mulieris, cui uiolẽtia infert.

Articvlvs V.

Vtrum furtum ſemper ſit peccatum.

AD qvintvm ſic procedit. Vr, q furtũ non ſemper ſit pctm. Nullum. n. pctm cadit ſub præcepto diuino. Dr. n. Eccl. 15. Nemini mandauit impiè agere: C ſed Deus inuenitur præcepiſſe[b] furtum. dicitur enim. Exo. 12. Fecerunt filij Iſrael ſicut præceperat Dominus Moyſi, & expoliauerunt Aegyptios. ergo furtũ non ſemper eſt peccatum.

¶ 2 Præt. Ille q inuenit[b] rẽ non ſuã, ſi eã accipiat, vr furtũ committere, quia accipit rem alienam: ſed hoc ur eſſe licitum ſm naturalem æquitatem, ut iuriſtæ dicunt. ergo videt q furtũ D non ſemper ſit peccatum.

¶ 3 Pręt. Ille q accipit rem ſuam non ur peccare, cũ nõ agat cõtra iuſtitiam, cuius æquitatẽ nõ tollit: ſed furtum committitur ẽt ſi aliquis rem ſuam occultè accipiat ab altero detẽtam, vel cuſtoditam. ergo uidetur q furtum non ſemper ſit peccatum.

Sed contra eſt, quod dr Exod. 20. Non furtum facies.

E Respon. dicendum, q ſi aliqs conſideret furti rõnem, duas rationes pcti in eo inueniet. Primo quidem pp contrarietatem ad iuſtitiã, q reddit unicuiq; qd ſuũ eſt: & ſic furtũ iuſtitię opponitur, inquantum furtũ eſt acceptio rei alienæ. Scdò rõne doli, ſeu fraudis, quã fur committit occultè, & quaſi ex inſidijs rem alienã uſurpãdo. Vñ manifeſtũ eſt, q[a] oẽ furtum eſt peccatũ.

A iam dictum eſt, q pprietas rerũ eſt à iure poſitiuo: ideo vbi lex illa imperialis robur legis obtinet, inuentor theſauri alieno ſolo tenetur in foro conſcientiæ ſeruare illam.

¶ Nota tertio, q quia bona naufragorum non habenſ ab illis p derelictis, qñ naues periclitanſ, & franguntur, inuenientes illa, tenenſ eis eadẽ reſtituere: & qa nõ eſt addenda afflictio afflicto, ſtatuta ciuitatũ illatũ, qb. applicantur occupate uolẽtibus talesres, qñ dñi rerum pſit per ſe, vel p alios eaſdẽ res ſaluare, iniquitatis plena ſunt.

¶ In rñſione ad tertiũ in eodem articulo in calce rñſionis duplex occurrit prætactum dubium in ar. 3. au. ſ. impotens recuperare rem ſuã, aut aliquid ſibi debitũ iniuris, accipiendo illam ſine ſcandalo, peccet corã Deo. Et eſt rõ dubij, q a talis agit contra cõem iuſtitiam, dicẽs ſibi ipſi in re ſua iur. Ex oppoſito aũt vr, q in defectu iudicis licitum ſit huic dicere ſibi ipſi ius.

¶ Ad hoc dr, q aliud eſt loqui regulariter, & aliud in caſu. Conſtat namque, q regulariter nõ licet occultè accipere proprium apud furem, aut raptorem detentum p pter rõnem in litera aſſignatã, quia. ſ. agit contra iuris ordinẽ. In caſu aũt, in quo aliquis uel pp defectum, uel iudicis iniuſtitiam, aut defectũ probationum, aut pp ter maius damnũ ... pacis, uel rerũ, aut hmõi, non poteſt via iudicis ſuum, aut ſibi debitum recuperare, & abſque ſcandalo, periculo, & offenſa cuiuſcumque põt occultè accipere à debitore vnde ſibi ſatisfaciat. Multi dicunt, q licitè hoc põt, & ratio eſt: quia ... contra iuris ordine, quoniam iuris ordo ad reddendum vnicuique ſuum, & pacẽ communem, ordinatur. Hic autem pax non uiolatur, vt ſupponit, & obſeruatio ordinis iuris, aut impedire dominum ab habendo ſuum ... aut efficere non poſſet ſui dominus haberet ſui niſi forte cum maiore damno ... vt patet ... cauſis allatis. Eſt ... caſus in quo liceat ſe ... tamen ... q non ... ...

AD primvm ergo dicẽdũ, q accipere rẽ alienã vl occultè, vl manifeſtè authoritate iudicis hoc decernẽtis, nõ eſt furtũ: q a iã ſit ſibi debitũ p hoc, q ſnialiter ſibi ẽ adiudicatũ. Vñ multò min[9] furtũ fuit, q filij Iſrael tulerũt ſpolia Aegyptiorũ de pcepto Dñi hoc decernẽtis p afflictioib. qb. Aegyptij eos ſine cã afflixerãt: & iõ ſignãter dr. Sapi. 10. Iuſti tulerũt ſpolia impiorũ.

Ad II. dicẽdũ, q circa res iuẽtas ẽ diſtinguẽdũ. Quędã. n. ſũt q nunq fuerũt i bonis alicui[9], ſicut lapilli, & gẽmę, q iueniunt i littore maris: & talia occupati cõceduns. Et eadẽ rõ eſt de theſauris antiquo tpe ſub terra occultatis, quorũ nõ eſt aliqs poſſeſſor, niſi q ſm leges ciuiles tenet iuẽtor dare medietatẽ dño agri, ſi i alieno agro inuenerit. Propter qd i parabola Euãgelij dr Mat. 13. de inuẽtore theſauri abſcõditi i agro, q emit agrũ, quaſi hret i[9] poſſidẽdi totũ theſaurũ. Quędã uero res inuẽtæ fuerũt de ppinquo i alicui[9] bonis: & tũc ſi qs eas accipiat nõ aio retinẽdi, ſed aio reſtituẽdi dño. q eas p derelictis nõ hẽt, nõ cõmittit furtũ. Et ſiliter ſi p derelictis hẽant, & hoc credat i uẽtor, licet ſibi eas retineat, nõ cõmittit furtũ, alias ãt cõmittit pctm furti. Vñ Aug. dicit i quadã Ho. & hr 14. q. 5. Si qd inueniſti, & non reddidiſti, rapuiſti.

Ad III. dicẽdũ, q ille q furti accepit rẽ ſuã apud aliũ depoſitã, grauat depoſitariũ: q a tenet ad reſtituẽdũ eã, uel ad oñdẽdũ ſe ẽe inoxiũ. Vñ manifeſtũ ẽ, q peccat, & tenet ad releuãdũ grauamẽ depoſitarij. Qui uero furtim accipit rẽ ſuã apud aliũ iniuſtè detẽtã, peccat qdẽ, nõ quia grauet eũ q detinet: & iõ nõ tenet ad reſtituẽdũ aliqd, uł ad recõpẽſandum: ſed peccat cõtra cõem iuſtitiã, dũ ipſe ſibi uſurpat ſuæ rei iudiciũ, iuris ordine prætermiſſo. Et ideò tenetur Deo ſatiſfacere, & dare operam, ut ſcandalum proximorũ,

* Ser. 19. de verb. Apo. a me dio. to. 10 Et habet 14. q. 5. ca. Si quid.

inde exortum fuerit, sed^e tur. F

ARTICVLVS VI.

Vtrum furtum ſit peccatum mortale.

AD SEXTVM ſic procedit. Vr, ꝙ furtũ non ſit pctm̃ mortale. Dr.n.Prouer.6.^h grandis eſt culpæ, cum quis furatus fuerit: ſed omne peccatum mortale ē grandis culpæ. ergo furtũ non eſt peccatum mortale.

¶2 Præt. Pctõ mortali mortis ^h pęna debetur: ſed pro furto nõ infligitur in lege pœna mortis, G ſed ſolũ pęna dãni, ſm̃ illđ Exo. 22. Si quis furatus fuerit bouē, aut ouē, quinq; boues pro uno boue reſtituet, quatuor oues ꝓ una oue. ergo furtum non eſt peccatum mortale.

¶3 Præt. Furtũ põt cõmitti in ^h paruis reb⁹, ſicut & in magnis: ſed inconueniens uŕ, ꝙ ꝓ furto alicuius paruæ rei, puta, unius acus, vel unius pēnę, aliqs puniat̃ morte æterna. ergo furtũ H non eſt peccatum mortale.

SED CONTRA eſt, ꝙ null⁹ dãnat̃ ſm̃ diuinũ iudiciũ, niſi pro pctõ mortali: cõdēnat̃ aũt aliqs ꝓ furto, ſm̃ illud Zac.5. Hęc eſt maledictio, q̃ egredit̃ ſup faciē oĩs terræ, quia oĩs fur, ſicut ibi ſcriptum eſt, iudicabitur. ergo furtũ eſt peccatum mortale.

RESPON. dicendum, ꝙ ſicut ſ. • habitũ eſt, pctm̃ mortale eſt, I quod contrariat̃ charitati, ſm̃ quod eſt ſpũalis aĩæ uita. Charitas aũt cõſiſtit qdē principaliter in dilectione Dei, ſm̃ verò ĩ dilectione proximi, ad quã pertinet ut ꝓximo bonũ uelim⁹, & operemur: per furtũ aũt hõ infert nocumētũ proximo in ſuis rebus, & ſi paſſim hoĩes ſibi inuicem furarent̃, periret humana ſocietas. Vñ^m furtũ tãq̃ cõtrariũ charitati, eſt pctm̃ mortale^o.

AD PRIMVM ergo dicēdũ, ꝙ K furtũ dŕ nõ eſſe grandis culpæ duplici rõne. Primò qdē ꝑꝑ neceſſitatē inducentem ad furandũ, q̃ diminuit, uel totaliter tollit culpã, vt infra * patebit. Vñ ſubdit. Furat̃.n. ut eſurientē impleat aĩam. Alio modo dŕ furtũ non eſſe grandis culpæ per cõparationem ad reatum adulterij, quod punit̃ morte. Vñ ſubuitur de fure, ꝙ deprehēſus reddet ſeptuplum: qui autem adulter eſt, perdet animam ſuam.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ pęnę pñtis uitæ magis ſunt medicinales, q̃ retributiuæ. Retributio.n. reſeruat̃ diuino iudicio quod eſt ſm̃ ueritatē i peccãtes. Et iõ ſm̃ iudiciũ pñtis uitæ non ꝓ quolibet pctõ mortali infligitur pęna mortis, ſed ſolũ ꝓ illis q̃ inferũt irreparabile nocumētũ, uel ēt ꝓ illis, q̃ hñt aliq̃ horribilē deformitatē. Et iõ ꝓ furto, quòd irreparabile, dãnũ nõ infert, nõ infligit̃ ſm̃ pñs iudiciũ pęna mortis, niſi ut furtũ aggrauat̃ ꝑ aliq̃ graué circũſtãtiã ſicut patet de ſacrilegio, qđ eſt furtũ rei ſacræ: & de peculatu, ꝙ eſt furtũ rei cõis, ut patet * ꝑ Aug. ſup Ioãnē: & de plagio, ꝙ eſt furtũ hoĩs, pro quo qs morte punitur, ut patet Exod. 21.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ illud ꝙ modicũ eſt, rõ apprehendit quaſi nihil: & iõ in his q̃ minima ſunt, hõ non reputat ſibi nocumētũ inferri. Et ille q̃ accipit, põt pſumere hoc nõ ēe cõtra uolũtatē eius, cui⁹ eſt res. Et ꝓ tãtò ſi qs furtiuè hmõi res minimas accipiat, põt excuſari à pctõ mortali. Si tñ hēt aĩum furandi, & inferendi nocumētũ ꝓximo, etiam in talibus minimis põt eſſe pctm̃ mortale, ſicut & in ſolo cogitatu per cõſenſum.

ARTICVLVS VII.

Vtrum liceat alicui furari propter neceſſitatem.

AD SEPTIMVM ſic procedit. Vr, ꝙ nõ liceat alicui furari ꝑꝑ neceſſitatem. Nõ.n. imponit pñia niſi peccãti: ſed extra, de furtis * dŕ. Si quis per ^h neceſſitatẽ famis, aut nuditatis furatus fuerit cibaria, ueſtē, uel pecus, pęniteat hebdomadas tres. ergo non licet furari propter neceſſitatem.

¶2 Præt. † Phil. dicit in 2. Æth. ꝙ q̃dã cõfeſtim noĩata, cõuoluta ſunt cũ malitia, inter q̃ ponit^h furtũ: ſed illud quod eſt ſm̃ ſe malũ, nõ põt ꝑꝑ aliquem bonum finem, bonum fieri. ergo non poteſt aliqs licitè furari, ut neceſſitati ſuæ ſubueniat.

¶3 Præ. Hõ dēt diligere ꝓximum ſicut ſeipſũ: ſed nõ licet^h furari ad hoc, ꝙ aliqs ꝑ eleemoſynã ꝓximo ſubueniat, ut † Aug. dicit 1 li. cõtra mēdaciũ. ergo nõ licet furari ad ſubueniēdũ ꝓprię neceſſitati.

SED CONTRA eſt, quod in neceſſitate ſunt omnia communia: & ita non uidetur eſſe peccatum, ſi aliquis rem alterius accipiat propter neceſſitatem ſibi factam communem.

Iuſtitiam, quãuis fieri videat̃ pter iuſtitiam diſcedendo à directo illius mõ. Et propterea abſque mortali pctõ põt in hmõi caſib⁹ occultè quiſq; recuperare rẽ ſuum, q̃ ſibi debitũ adhibēdo cautelã, ſuperius dictam. ut ſ. ille qui occupabat, ſciat ſe non teneri amplius ad reſtitutioné, ne tali ignorãtia ex hoc facto conſurgente grauetur, ſi pęnitēs fuerit in futuro, ad reſtitutionem, quod non tenet̃ reſtituere. Nec in his caſib⁹ accipiēs propriè dicit ſibi ipſi ius, ſed potius exequitur ius ſuum, cũ non authoritate aliqua utatur, ſed ſola occulta acceptione.

Porrecta per totum.

372

Locis ſupra art. 5. inducti.

SVPER Q. LXVI. ART. VI.

IN art. 6. eiuſdē 66. q. in reſponſione ad tertiũ, eſſet tractãdum. An pro furto iuſtè homo occidatur, niſi ſuperius in tractatu de homicidio tractatum hoc eſſet. ¶ In rñſione uerò ad tertiũ, verba in calce ſcito reſtē punctis diſtinguere, ne fortè putes authorem dicere, ꝙ animus inferendi nocumentum taliũ minimorum conſtituat pctm̃ mortale. Hoc.n. eſt alienum à mente eius, cum conſtet accipientem minima, intendere pro ſe illa minima habere, ac per hoc priuare dñm illis minimis. Hoc.n. eſt inſeparabile ab acceptione minimorum, ſed doctrina ſua eſt, ꝙ ſi habet aĩum inferendi proximo nocumētũ abſolutè, & ſimpliciter, & non nocumentum limitatum ad hmõi minima, tũc rõne talis animi peccat mortaliter accipiendo ex tali animo: ſicut etiã ſine acceptione habēdo talem conſenſum in aĩo, peccaret mortaliter pctõ furti: & ſi gnũ d[e]eterminatũ animi eſt, ſi paratus erat accipere aliquid notabile *, aut nõ accepiſſet, niſi hmõi ſcituola. Nocumentum.n. in huiuſmodi non cõputatur ab humano animo inter nocumēta ſimpliciter, & abſolutè. Et ꝑꝑea illa inferre nõ eſt pctm̃ perfectè,

*q. 24. ar. 12. & q. 6. 72. ar. 5. & 87. ar. 3.

Concl.

* Art. ſe-

quod eſt pctm̃ mortale: ſed pctm̃ ueniale, quod eſt imperfectũ in genere peccati.

SVPER Q. LXVI. ART. VII.

IN ar. 7. eiuſdē qõ. duo ſunt notãda ꝑꝑ quorundam ignorãtiam. Primum eſt, ꝙ furtũ eſt de genere prauorum, ſicut mēdacium, adulterium, homicidium, & alia hmõi, q̃ in nullo caſu ſunt licita, & nulla põt recta intentione excuſari. Sed in caſibus, in quibus licitè accipimus aliena, nõ committitur furtũ, nec eius diffinitio in tali actu ſaluat̃, cũ nõ ſaluetur iniuſtitia ibidem. Et hoc habes in corpore articuli in reſpõſione ad ſecũdũ. Vnde abuſiua locutio eſt, ꝙ liceat furari in extrema neceſſitate, & aliæ hmõi: ſicut nõ rectè diceretur, ꝙ iudici licet committere homicidium.

¶ Scdm̃ eſt, ꝙ licet in caſu extremæ neceſſitatis licitũ ſit uti occurrentibus rebus cuiuſcũque fuerint: nõ tñ extra caſum extremæ neceſſitatis licitũ eſt accipere occultè res ſuperfluas alteri⁹, vt ſubueniatur magnæ neceſſitati ꝓprię vel alienæ, ut quidã ſomniare vñr ex hoc ꝙ habens ſuperfluũ naturę, & perſonæ, tenetur de pcepto erogare illud indigentibus. & ut dŕ in litera ex Ambr. Eſurientiũ panis eſt, quē, tu detines &c. Hic namq; error excluditur in litera per hoc, quod ſubditur. Sed quia multi ſunt neceſſitatē patientes, non põt ex eadem re omnib⁹ ſubueniri

* Tracta. a medio, tom. 9.

Porrecta per totum.

373

Inf. q. 110 ar. 3. ad 4. Et 4. d. 15. q. 2. art. 1. q. 4. ad 2. & art. 4. 4. q. 2. ad 2. & art. 5. q. 1. cor.

* In decretalibus li. 5. tit. 18. c. 3. & incipit, Si quis propter.

† Li. 2 c. 6. ad finem tom. 5.

† Ca. 7. in medio, tomo 4.

ſubueniri committitur arbitrio uniuſcuiuſq; diſpenſatio ꝓpriarū rerum, ut ex eis ſubueniat neceſſitatē patientibus. Non eſt ergo cuicunq;, ſed dño tñ cōmiſſa applicatio rerū ſupfluarum ad ſubueniendum neceſſitatē patientibus. Vnde author in quolibeto 8. q. 6. ar. 2. dicit, ꝙ habens ſuperfluum, non tenetur huic pauperi petenti dare eleemoſynā: q̄a licèt teneat̄ dare ſupfluū in eleemoſynā, non tñ tenetur dare huic. Et ſi ipſe dñs ñ tenet̄ dare huic, ſeqtur, ꝙ ergo non poteſt à domino accipere, ut dem. huic. Caue ergo à tali doctrina, quia falſa eſt.

Concl. m

SVP. QV. LXVI. ARTIC. VIII.

IN artic. 8. eiuſdem queſtio. in reſponſione ad ſecundum, tria dicuntur. Primum eſt, quòd intantum infideles res ſuas iniuſtè poſſident, inquātum ſecundum leges terrenorum principū amittere eas iuſſi ſūt. *Concl.* p ¶ Secūdum eſt, ꝙ huiuſmodi res nō poſſunt priuata authoritate ab eis auferri. Tertiū eſt, quòd huiuſmodi res poſſunt ab eis per uiolentiam ſubtrahi publica authoritate. Et quoniam ſingula habent quæſtiones ſuas, ſingillatim diſcutienda ſunt. *Concl.* s

* Ambro. in ſer. 81. non procul a fine, tom. 3. Et habet di. 47. cap. ſicut Hi.

¶ Circa primum igitur tria uidēda ſunt, qui ſunt infideles, q ſunt principes, quæ ſunt res, de quibus eſt ſermo.

¶ Ad quorum euidētiam ſciendum eſt, quòd infideles tripliciter ſe habent ad Chriſtianos principes. Quidam enim ſunt ſubditi de facto, & de iure Chriſtianis, ut Iudæi hæretici, & mauri, qui ſunt in terris Chriſtianorum, & hi ſunt priuati, ut hæretici, vel rebus, vel ſeruis, & mulieribus &c. iuxta ſacros canones, ut patet in titulis de Iudæis, & hæreticis: & in Decretis diſtin 54. Nec ſolum Eccleſia, ſed principes, quibus hi temporaliter ſubſunt, poſſunt leges cōdere contra iſtos in fauorē nominis Chriſtiani, ſicut poſſunt ꝓ aliis piis cauſis. Quidam uerò ſunt ſubditi de iure, & nō de facto principibus Chriſtianis, ut infideles occupātes terras Chriſtianorum. Hi namque, ſi eorum principes Chriſtiani, aut ſui hæredes uiuūt, illis de iure ſubſunt, in quorum ſunt dominiis. E Et ſi nullus ſupereſt hæres, ſubdendi tunc de iure Eccleſiæ Romanæ, alicui alteri Chriſtiano ab apoſtolica ſede, cuius intereſt in hoc caſu prouidere de principe Chriſtiano in fauorē fidei. Et hi non ſolūm ſunt infideles, ſed hoſtes Chriſtianorum. Et ſi de rebus iſtorum aliquid lege ſancitum eſt à prædictis, executioni mandandum eſt publica authoritate, non priuatis rapinis, aut furtis. Verum tñ eſt, ꝙ quo ad bellum inferēdum iſtis, quilibet Chriſtianus princeps habens authoritatem indicendi bellum pro republica propria poteſt ex communi uoto, quàm uis tacito, Chriſtiani populi, prædictis inferre bellum: & licitè poſſidere, quæ obtinebit, ſi nullus ſupereſt hæres Chriſtianus. Si enim ſupereſſet, deberent ſua ſibi reſtitui. Manifeſtat autem A cōe Chriānorū uotū, celebrata ſp ſolēnitas in Romana, q̄ cōis eſt, Eccleſia, in nouis uictoriis principum Chriānorū quotumcunq; bellātiū aduerſus Mahumetanos. Quidam aūt infideles nec de iure, nec de facto ſubſunt ſecundū tpalē iuriſdictionem principibus Chrīanis, ut ſi inueniuntur Pagani, q nunq̄ imperio Romano ſubditi fuerunt, terras inhabitātes, in qbus Chriſtianū nunq̄ fuit nomē. Horum nāq; domini, quāuis infideles, legitimi dñi ſunt ſiue regali, ſiue politico regimine gubernentur: nec ſunt pp infidelitatē à dominio ſuorū priuati, cū dñium ſit ex iure poſitiuo, & infidelitas ex diuino iure, quod nō tollit ius poſitiuū ut ſuperius in qō. 10. habitū eſt. Et de his nullā ſcio legē, quo ad tpalia. Cōtra hos nullus Rex, null⁹ Imperator, nec Eccleſia Romana pōt mouere bellū ad occupandas terras eorū, aut ſubiiciendū eos tpaliter: quia nulla ſubeſt cauſa iuſti belli, cū Ieſus Chriſtus rex regū, cui data eſt omnis poteſtas in cœlo, & i terra, miſerit ad capiendā poſſeſſionē mundi non milites armatæ militiæ, ſed ſanctos ꝓdicatores, ſicut oues īter lupos. Vñ nec in teſtamēto ueteri, ubi armata manu poſſeſſio erat capiēda, terræ infidelīu indictū lego bellum alicui pp hoc, ꝙ nō erant fideles: ſed uel quia nolebāt dare tranſitum, uel q̄a eos offenderant, ut Madianitæ: uel ut recuperarent ſua, diuina largitione cōceſſa. Vñ grauiſſimè peccaremus, ſi fidē Chriſti Ieſu per hanc uiā ampliare cōcederemus: nec eſſemus legitimi domini illorū, ſed magna latrocinia committeremus, & teneremur ad reſtitutionem, utpotè iniuſti debellatores, aut occupatores. Mittendi eſſent ad hos ꝓdicatores boni uiri, qui uerbo, & exemplo conuerterent eos ad Deum: & non qui eos opprimant, ſpolient, ſcandalizent, ſubiiciant, & duplo gehennæ filios faciant more Phariſæorum.

Porrecto per totum. 374

¶ Circa ſecundum dictum literæ, i. ꝙ huiuſmodi res infideliū non poſſunt priuata authoritate ab eis auferri, dubium occurrit, An liceat Chriſtiano ſeruum infideli furari, uel rapere. Et eſt ſermo de infidelibus, qui de facto non ſubſunt principibus Chriſtianis. Et eſt ratio dubij, quia multi dicunt, ꝙ ſic, eo quia infidelis iniuſtè eum detinet, ut patet per iura ciuilia, & canonica. Alij verò diſtinguunt de tempore belli &c.

¶ Ex dictis aūt patet, ꝙ publica authoritate licitum eſt & ꝑ modum furti, & rapinæ, ſicut bellū, uel inſidiæ contra infideles licēt: priuata uerò opportunitate cōceſſa alicui, q̄a licitū eſt adiuuare talem ſeruum ad ſui libertatē uendicandam, qui, utpote iniuſtè oppreſſus, & in libertate habet iuſtum bellum contra infidelē dñm, pōt, & debet opē ferre tali ſeruo ſiue occultè ꝑ modū furti, ſiue manifeſtè ꝑ modū rapinæ. Nec diſtinguo inter tempus belli, & pacis: q̄a ex hoc capite, ſ. ex parte adiutorij

RESPON. Dicendū, ꝙ ea quæ ſunt iuris humani, non pñt derogare iuri naturali, uel iuri diuino. Secundū aūt naturalē ordinē ex diuina ꝓuidētia inſtitutū, res inferiores ſunt ordinatæ ad hoc, ꝙ ex his ſubueniat̄ hominū neceſſitati: & iō[m] ꝑ rerum diuiſionem, & appropriationē ex iure humano ꝓcedentē nō impeditur, q̄n hominis neceſſitati ſit ſubueniendum ex hmōi rebus.[n] [p] Et ideò res, quas aliq̄ ſuperabundanter habet, ex naturali iure debentur pauperū ſuſtentationi.[q] Vnde* Ambr. dicit, & hr̄ in Decretis di. 47. Eſurientiū panis eſt, quem tu detines: nudorū indumentū eſt, qđ tu recludis: miſerorū redēptio & abſolutio eſt pecunia, quā tu in terra defodis: ſed quia multi ſunt neceſſitatē patiētes, & nō C pōt ex eadem re omnib⁹ ſubueniri,[r] cōmittit̄ arbitrio uniuſcuiuſq; diſpēſatio propriarum rerū, ut ex eis ſubueniat neceſſitatē patientibus. Si tñ adeò ſit euidēs, & urgens neceſſitas, ut manifeſtū ſit inſtanti neceſſitati de rebus occurrētib. eſſe ſubueniēdū, puta, cū imminet pſonæ periculum, & alr̄ ſubueniri non pōt, tunc licitè pōt aliquis ex rebus alienis ſuæ neceſſitati D ſubuenire ſiue manifeſtè, ſiue occultè ſublatis, nec hoc ꝓpriè habet rōnem furti, uel rapinæ.[s]

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ Decretalis illa loqtur in caſu, i quo non eſt urgens neceſſitas.

AD II dicendū, ꝙ vti re aliena occultè accepta in caſu neceſſitatis extremæ non hēt rationē furti, ꝓpriè loquēdo: q̄a ꝑ talem neceſſitatem efficitur ſuum id, qđ aliquis accipit ad ſuſtentandū propriam uitam.

AD III dicēdū, ꝙ in caſu ſimilis neceſſitatis ēt pōt aliquis occultè rē alienā accipere, ut ſubueniat ꝓximo ſic indigēti.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum rapina poſſit fieri ſine peccato.

AD OCTAVVM ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ rapina poſſit fieri ſine pctō. Præda. n. per uiolentiā accipitur, quod vr̄ ad rōnem rapinæ pertinere, ſm* ꝓdicta: ſed ꝓdam accipere ab hoſtibus licitum eſt. dicit. n.* Ambr. in lib. de Patriarchis. Cū prǽda fuerit in poteſtate uictoris, decet militarē diſciplinā, ut regi ſeruētur oīa. ſ. ad diſtribuendum.[h] ergo rapina in aliquo caſu eſt licita.

¶ 2 Prę. Licitū eſt[h] auferre ab aliquo id, qđ non eſt eius: ſed res, quas infideles hñt, nō ſunt eorū. dicit. n. Augu. in epiſtola ad* Vincentiū Donatiſtā. Res falsò appellatis ueſtras, quas nec iuſtè poſſidetis, & ſm leges terrenorū regū amittere iuſſi eſtis. ergo uidetur ꝙ ab infidelibus aliquis licitè rapere poſſit.

¶ 3 Prę. Terrarū principes multa à ſuis ſubditis[h] uiolēter extorquent, qđ vr̄ ad rōnem rapinæ pertinere. Graue autē uidetur

* Ar. 4. huius queſt.
* Lib. 1. de Abrahā, ca. 3. a medio, to. 4.
* Epiſ. 48. in 2. pag. ante finē epiſ. to. 2.

dicere, q̄ in hoc peccent, q̄a ſic F ferè omnes principes damnarentur. ergo rapina in aliquo caſu eſt licita.

Sed contra eſt, q̄ de quolibet licitè accepto pōt fieri Deo ſacrificiū, uel oblatio: non aūt poteſt fieri de rapina, ſm illud Iſa. 6. Ego Dn̄s diligēs iudicium, & odio habens rapinā in holocauſtū. ergo ꝑ rapinam aliquid accipere non eſt licitum.

Respon. Dicēdū, q̄ rapina G quādā uiolentiā, & coactionē importat, ꝑ quā contra iuſtitiā alicui auferť, qđ ſuū eſt. In ſocietate aūt hominū nullus hēt coactionē, niſi ꝑ publicā poteſtatē. Et iō [m] qcunq; ꝑ uiolētiā aliqd alteri aufert, ſi ſit priuata pſona, nō utēs publica ptāte, illicitè agit, & rapinā cōmittit,[a] ſicut patet in latronib[9]. Principibus uerò ptās publica cōmittiť ad hoc, q̄ ſint iuſtitiæ cuſto H des: & iō[p] nō licēt eis uiolētia & coactione uti, niſi ſm iuſtitiæ tenorē: [q] & hoc uel contra hoſtes pugnādo, uel cōtra ciues, malefactores puniendo. Et qđ ꝑ talem uiolentiam aufert, non habet rōnem rapinæ, cum non ſit cōtra iuſtitiā.[r] Si verò cōtra iuſtitiā aliq ꝑ publicā ptātem I uiolēter abſtulerint res aliorū, illicitè agunt, & rapinā cōmittunt, & ad reſtitutionē tenenť.

Ad primvm ergo dicēdū, q̄ circa p̄dā diſtinguēdū eſt. Quia ſi illi q deprędant hoſtes, hēant bellū iuſtū, ea q̄ ꝑ uiolētiā ī bello acqrunt, eorū efficiuntur: & hoc nō hēt rōnē rapinæ, unde nec ad reſtitutionē tenentur. Quāuis poſſint in acceptione p̄dæ iuſtū bellū hn̄tes, peccare ꝑ cupiditatē ex praua intētione, ſ. l. nō ꝑp iuſtitiā, ſed ꝑp p̄dā principalr pugnēt. Dicit. n.* K Aug. ī lib. de uerbis Dn̄i, q̄ ꝑp p̄dā militare pctm̄ eſt. Si uerò illi, q p̄dam accipiunt, habeant bellū iniuſtū, rapinā cōmittūt, & ad reſtitutionem tenentur.

Ad II dicēdū, q̄ intm̄ aliq iſi deles res ſuas iniuſtè poſſidēt, in quātū eas ſm leges terrenorū principū amittere iuſſi sūt: & iō ab eis pn̄t ꝑ uiolētiā ſubtrahi ñ priuata authoritate, ſ3 publica

Ad III dicēdū, q̄ ſi principes à ſubditis exigant, qđ eis ſm iuſtitiā debeť ꝑp bonū cōe cōſeruādū, ēt ſi uiolētia adhibeať, ñ eſt rapina. Si uerò aliqd principes indebitè extorqueāt ꝑ uiolētiā, rapina eſt, ſicut & latrocinīū. Vñ dicit* Aug. in 4. de ciuit. Dei. Remota iuſtitia qd ſunt regna, niſi magna latrocinia: q̄a & latrocinia qd ſunt, niſi parua regna? & Eze. 22. dr̄. Principes ei[9] in medio eius quaſi lupi rapientes p̄dā. Vñ ad reſtitutionē tenenť ſicut & latrones: & tātò grauius peccant, q̄ latrones, quanto periculoſius, & cōmunius cōtra publicā iuſtitiam agūt, cui[9] cuſtodes ſunt poſiti.

Articvlvs IX.

Vtrum furtum ſit grauius peccatum quam rapina.

Nic. de Nyſeira. 3. p. 3 per. 2. q. 12.

Ad nonvm ſic procedit. Vř q̄ furtū ſit grauius pctm̄, q̄ rapina. Furtū. n. ſup acceptione rei alienæ hēt adiūctā fraudē, & dolū, qđ nō ē ī rapina: ſed fra[9], & dol[9] de ſe hn̄t rōnē peccati, ut ſupra* hitū eſt. ergo furtū eſt grauius pctm̄, q̄ [h] rapina.

¶ 2 Prat. Verecundia eſt timor de[h] turpi actu, ut dicitur in 4.* Eth. ſed magis verecundantur homines de furto, quàm de rapina. ergo furtum eſt turpius, quàm rapina.

¶ 3 Prat. Quātò aliqđ pctm̄ pluribus nocet, tātò [h] grauius eſſe vř: ſed per furtū pōt nocumentum inferri & magnis, & paruis: ꝑ rapinam aūt ſolū impotentibus, quibus poteſt uiolentia inferri. ergo grauius uidetur eſſe pctm̄ furti, quam rapinæ.

Sed contra eſt, quòd ſecundum leges grauius punitur rapina, quàm furtum.

Respon. Dicendū, q̄ rapina, & furtū hn̄t rōnē peccati, ſicut* ſupra dictū eſt, ꝑp inuolūtariū, qđ eſt ex parte eius, cui aliqđ auferť: ita tn̄ q̄ in furto eſt inuolūtariū ꝑ ignoratiā, in rapina aūt eſt inuolūtariū ꝑ uiolētiā. Magis eſt aūt aliqđ inuolūtariū ꝑ uiolētiā, q̄ ꝑ ignoratiā: quia uiolentia directius opponitur uolūtati, q̄ ignorantia: & iō [m] rapina eſt grauius pctm̄, q̄ furtū.[n] Eſt & alia rō, quia per rapinā nō ſolū infertur alicui damnū in rebus, ſed ēt uergit in quandā pſonæ ignominiam, ſiue iniuriā: & hoc ꝑponderat fraudi, uel dolo, quæ ptinēt ad furtum. Vnde patet reſponſio ad Primum.

Ad II dicēdū, q̄ hoīes ſenſibilibus inhærētes magis gloriant̄ ď uirtute exteriori, q̄ manifeſtať ī rapina, q̄ de uirtute interiori, q̄ tollitur ꝑ pctm̄: & ideò minus uerecundantur de rapina, q̄ de furto.

Ad III dicendum, q̄ licet pluribus poſſit nocēri per furtum, q̄ per rapinam: tamen grauiora nocumēta poſſunt inferri ꝑ rapinam, quam per furtum: unde etiam ex hoc rapina eſt deteſtabilior.

---

ad liberationē ſic oppreſſi, nō oportet diſtinguere: qm̄ oppſſus hēt cōtinuū bellū iuſtū cū detētore. Nec oportet publicā authoritatem aliter hic q̄rere, q̄ q̄ vim vi repellere licet cū moderamine inculpatæ tutelæ. Satis. n. inculpata eſt tutela, qñ ꝑ libertate Chr̄iani iniuſte detēti, non niſi modus furti aut rapinæ cōmittiť, cū talis libertas multo ꝑtioſior ſit oī, in quo apparet lędi, Bono infidelis ꝑ hos actus. & nulla ſit ſpes iuſtitiæ cōſequēdæ a quocūque iudice. Et Ambroſius dicit in li. de Officiis, q̄ q nō repellit iniuriā a ſocio, cū pōt, tā eſt in uitio, q̄ ille q facit. De captiuis aūt iniuſtè detentis ab eiſdē, idem eſt iudiciū: ſed tūc īſurgit dubiū, Cur nō liceat priuata authoritate furari, uel rapere ab iſtis infidelibus res, quas iniuſtè detinēt, ſicut hos ſeruos, cū ſeruus quædam poſſeſſio domini ſit, & utrobique iniuſta poſſeſſio ſit.

Conclu. m

Conclu. p Pars 2.

¶ Ad hoc dr̄, q̄ res horū infideliū iniuſtæ, sūt duplices. Quędā. n. iō iniuſtè poſſidenť ab eis, q̄a infideles ſunt, ut ſtat[9] dñorū, & hmōi, & hoc ſi niſi publica authoritate iuadere licet, q̄a in nullius particularis pſonæ bonis sūt. Quędā uero iō iniuſtè poſſidenť, q̄a ſunt alterius particularis pſonę, ut res furtiuę, raptæ, uel p uſuram extortæ: & has p modū furti dn̄m accipere ab eis ſine ſcandalo &c. non minus licet, q̄ à noſtris, iuxta ſupradicta. Accipere aūt p modū rapinæ priuata authoritate, cū impoſſibile ſit in pluribus hoc fieri ſine ſcādalo, & act[9] de gñe ſuo ſit illicit[9], q̄a nō licet priuatæ pſonæ ius ſibi armata manu dicere, q̄a in terris nr̄is ſic ꝑ hoc iuria principi, & ī terris eorū magnū imminet periculū, illicitū vr, niſi fortè tāta eſſet commoditas oblata, ut oia incōuenientia ceſſarē, & diſſicēte ſpē iudic...,licetanius tibi...cō

Conclu. s

* Set. 19. circa principio 10. Et habeť. 23. q. 1. c. militare.

tra hmōi, qui hoſtes ſunt Chriſtianorū. Quare aūt liceat per modū rapinæ Chr̄ianos à ſeruitute liberare. & nō rerū, ratio eſt, q̄a liberatio ſeruī hēt rōnē recuperationis ſactæ ineſt onē: oīm homini uiuo cōtinue inferť uiolētia perpetualis, dū detineť in ſeruū. Ereptio aūt rerū nō hēt hmōi rationē: q̄a occupatio iā trāſit in rē iudicatā. Et ꝑ hoc patet ſecundus terti, q. in littera dr̄, ſ. q hmōi res pn̄t ab eis ſubtrahi publica authoritate. Iā. n. patet, q. ab infidelibus de iure, & facto ſubditis Chr̄ianis pn̄t eorū dn̄i, & iudices per ſniam auferre & ſeruos, & res dictas &c. Ab his aūt, q de iure, ſed nō de facto ſubſunt, pn̄t oēs, ut dictū eſt, Chriſtiani principes per viā belli auferre. Et tūc, ſcilicet belli tpe, oia iuſtè ſiunt accipientiū publica authoritate. ca. ſ. qua bella gerunť. Et hæc ſufficiant etiā pro articulo ultimo eiuſdem q. 66.

* Li. 4. c. 4. in princ. tom. 5.

Porrecta per totum.

375

Int. q. 73. ar. 3. ad 2. & q. 116. ar. 2. ad 1. & q. 104. ar. 1. ad 4

aq. 55 ar. 4. & 5.

* Li. 4. c. 9. tom. 5.

* Artic. 4. & 6.

Conclu. n

QVAESTIO LXVII.

De vitijs oppoſitis commutatiuæ iuſtitiæ, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE cõſiderandum eſt de vitijs oppoſitis cõmutatiuæ iuſtitiæ, quæ conſiſtit in verbis, in q̃bus læditur proximus. Et primò, de his, quæ pertinent ad iudicium. Secundò, de nocumentis verborum, quæ fiunt extra iudicium.

¶ Circa primum quinque conſideranda occurrunt. Primò q̃dem, de iniuſtitia iudicis in iudicando. Secundò, de iniuſtitia accuſatoris in accuſando. Tertiò, de iniuſtitia ex parte rei in ſua defenſione. Quartò, de iniuſtitia teſtis in teſtificãdo. Quintò, de iniuſtitia aduocati in patrocinando.

CIRCA primum quæruntur quatuor.

¶ Primò Vtrum aliquis poſſit iuſtè iudicare eum, qui non eſt ſibi ſubditus.

¶ Scd̃ò, Vtrũ liceat iudici iudicare cõtra ueritatẽ, quã nouit pp ea, q̃ ſibi proponunt.

¶ Tertiò, Vtrum iudex poſſit aliquem iuſtè condemnare nõ accuſatum.

¶ Quartò, Vtrum licitè poſſit pœnam relaxare.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum quis poſſit iuſtè iudicare eum, qui non eſt ſibi ſubiectus.

AD PRIMVM ſic ꝓcedit Vr̃ ꝙ aliquis poſſit iuſtè iudicare eũ, q nõ eſt ſibi ſubditus. Dr̃.n. Daniel. 13. qd̃ Daniel ſeniores de falſo teſtimonio conuictos ſuo iudicio condẽnauit: ſed illi

SVPER QV. LXVII. ARTIC. I.

IN ar.1.q.67. circa reſponſionem ad ſecundum, dubium triplex occurrit, propter id, quod dicitur, quòd Leo Papa ſubiecit ſe iudicio Imperatoris. Primum eſt, qua, & quali poteſtate Imperator iudicare poterat Papam in caſu poſitiuo, ſ. cũ Papa ſe illius iudicio ſubiecit. Et eſt ratio dubij, quia aut authoritate Papæ ſibi conceſſa, aut alia nõ Papæ, tum quia ſic nõ haberet vim coactiuam ipſius Papæ, cum nemo cogatur à ſeipſo: tũ quia Papa non poteſt dare poteſtatem maiorẽ ſua, ac per hoc non poteſt cõſtituere aliquem, qui ſit ſuperior Papa: & conſequenter omnis fungẽs authoritate à Papa accepta, remanet ſubditus Papæ, & nõ iudex, aut ſuperior illo fit per hoc, non alia: quia nec ordinaria Imperatoris, cum illa ſit infra poteſtatem Papæ, nec ſe ad ſpũalia extendat, nec aliunde habita, q a nõ apparet vnde.

¶ Secundum dubium eſt, An Papa poſſit ſe ſubijcere in omnibus ad ſe ſpectãtibus iudicio alicuius, aut aliquorum, in aliquibus tãtum. Et eſt ratio dubij, quia author hic indiſtinctè dicit, ꝙ poteſt ſe ſubijcere: & in Decretis 2 quæſt.7. cano. Nos, ſi, Leo quartus, de quo eſt ſermo, ſubiecit ſe iudicio Imperatoris in criminalibus, ſcilicet in crimine iniuſtitiæ, & uniuerſaliter in omnibus, quæ eſſent diſcutienda.

¶ In oppoſitum autem eſt quorundam ſententia, dicentium concluſionem S. Thomæ in 4. Sent. diſt. 19. & Alberti magni, & S. Bonauenturæ, & Ricardi de Media villa eſſe, quòd Papa non poteſt ſe ſubijcere in perſonalibus, ſeu criminalibus alicui in foro iudiciali.

¶ Tertium dubium eſt. An Papa ſubijciens ſe alteri in foro iudiciali in his, in quibus poteſt ſe ſubijcere, ſic ſe ſubijcere intelligatur, ut ſpontanea à principio ſubiectio tranſeat in neceſſitatem. Et eſt ratio dubij, quia ſi non tranſit in neceſſitatem, ſed ſit ſemper in libertate eius parere, & non parere iudicanti, ſequitur ꝙ non fuerit in ueritate ſubditus ipſi quo ad hoc, & ꝙ iudex non fuerit in ueritate iudex, vtpote non habens uim coactiuam, quæ vt in litera patet, eſt neceſſaria iudici. Si verò tranſit in neceſſitatem, ſequitur quòd poteſtas Papæ non ſit maior poteſtate illius iudicis. Et tenet ſequela, quia ſi remaneret poteſtas Papæ maior illa, ſicut alijs, poſſet reuocare illam, & derogare illi, ſicut alijs inferioribus poteſtatibus, & eripere, & liberare ſeipſum ab illa, ac per hoc non tranſiſſet in neceſſitatem, ſed in ſua remaneret poteſtate, parere, & non parere, tollere, & non tollere poteſtatem illam, & geſta per illam.

¶ Ad primum dubium dicitur, quòd cũ poteſtas iudicis, ut in litera dicitur, ſit aut ordinaria, aut per commiſſionem: & in ꝓpoſito conſtat, ꝙ iudex non poſſit ordinaria poteſtate iudicare Papam, conſequens eſt, quòd poteſtas illa per commiſſionem eſt accepta. Et quia nullus alter dat hanc poteſtatem, niſi ipſemet Papa ſponte ſe ſubijciens, ſequitur quod poteſtas illa eſt p commiſſionem à Papa. Et quia Papa non poteſt dare poteſtatẽ maiorem ſua, ut patet, nec æqualem ſuæ, quia oportet poteſtatem datam à Papa depẽdere ab ipſo, ut effectum a cauſa, ita quòd oppoſitum implicat cõtradictionem (eſſet enim à Papa, & non eſſet a Papa, ut patet) & conſtat, quòd poteſtas dependens ab alia poteſtate, eſt minor illa à qua depẽdet, conſequẽs eſt, quòd poteſtas huiuſmodi iudicis & eſt à Papa, & eſt minor poteſtate Papæ.

¶ Ad utramque autem obiectionem in contrarium, ſcilicet, qa ſequeretur quòd non haberet uim coactiuam, & quòd nõ eſſet ſuperior ipſe iudex una & eadẽ reſponſione dicitur, quòd hæc contingunt dupliciter, ſ. ſimpliciter, uel ſecundũ quid. Et ꝙ iudex hmõi nõ eſt ſimpliciter ſuperior Papa, ſed eſt ſcd̃m qd ſuperior eo, quantum. ſ. ad hanc ſniam. Et ſimiliter dictus iudex nõ habet uim coactiuã ſimpliciter reſpectu Papæ, ſed habet coactiuam ſcd̃m quid reſpectu eiuſdẽ, quantũ. ſ. ſpectat ad hanc ſententiã, ſicut arbitri hñt uim coactiuã, quãtũ ad id, qd̃ eorũ arbitrio creditũ eſt.

¶ Ad ſecundum dubium dr̃, ꝙ & Papã poſſe ſe ſubijcere in foro iudiciali in quibuſdã, ex hac authoritate literæ conſtat. Ex allegato text. Decret. 2. q. 7. Nos, ſi incompetenter. ubi papa manifeſtè ſubdidit iudicio nunciorũ Imperatoris ſe de ꝓprijs actionibus, An iuſte, vel iniuſtè &c, vt clarè patet ibi. Et Papam non poſſe ſe ſubijcere in foro iudiciali alicuius iudicio in quibuſdã, conſtat etiam ex authore in 4. Sentent. diſt. 19 quæſt. 1. articu. 3. q. vlt. ad tertium, vbi dicit. Sicut nullus poteſt in ſeipſum ſententiam dare excommunicationis, ita nec alteri committere ſe excõmunicare. Et eiuſdem ſententiæ eſt Ricardus in quarto diſtinct. 18. art. 5. quæſtio. 1. ad ſecundum. Et Petrus de Palude in eiuſdem diſtin. q. 2. Quare autem in quibuſdam ſic, in quibuſdam non: & quæ ſunt in quibus poteſt, quæ autem in quibus nõ poteſt ſe ſubijcere, uidendum reſtat. Et ſi diligenter perſpectum fuerit, apparebit quòd in omnibus, q Papa poteſt per ſeipſum iudicare, poteſt ſe alteri ſubijcere: & ꝙ in nullo poteſt ſe alteri ſubijcere, quod per ipſum iudicare nõ poteſt. Manifeſtatur autem quod dicimus primo ex ratione: quia conſtat, quòd omnia, quæ pertinent ad poteſtatẽ iuriſdictionis, poſſunt alteri committi, & ad nihil poteſt ſe extendere poteſtas delegata, quòd non claudatur ſub obiecto poteſtatis committentis. Deinde ex communiter accidentibus, & dictis doctorum. Nam ex eo, quòd non poteſt ſe ſubijcere alicui in aliquo, quod non poteſt per ſeipſum, ſequatur quòd non poſſit committere alicui, quòd ipſum poſſit excommunicare, deponere, ſuſpendere, & huiuſmodi: hæc namque non poteſt per ſeipſum facere. Ex eo uerò, quòd cauſas inter ſedem apoſtolicam, & quemcunque alium poteſt per ſeipſum iudicare poteſt etiam per alium iudicare. Et rurſus ex eo, quòd cauſas iniuriæ inter ſeipſum, & alios poteſt per ſeipſum iudicare, ut patet cum quis appellat ab iniuſto euidenter grauamine ab ipſo Papa ſibi allato, conſequens eſt, quòd poſſit in iſtis alteri committendo iudicium, ſe ſubijcere.

¶ Aduertendum tamen perſpicacius hoc in loco eſt, quòd quia iuſtitia, cuius actus eſt iudicium, non eſt ad ſe, ſed ad alterum, inter hæc duo genera cauſarum, hæc eſt differentia, ꝙ in cauſis, quæ uertuntur inter cameram apoſtolicam, & alios, Papa eſt iudex cauſæ ex utroque extremo, ita quòd ligat, uel ſoluit utramque partem: quoniam camera apoſtolica eſt uelut una pars diſtincta a Papa, ſicut fiſcus diſtinguitur à principe. Et propterea ſi committat alteri tale iudicium, eodem modo fiet ſententia utrinque habens plenè rationem iuſtitiæ. In cauſis autem, quæ uertuntur inter perſonam Papæ, & alios, puta, ſi Papa rapuit, infamauit, occidit, & huiuſmodi, Papa eſt iudex ex parte perſonæ ſuæ, non ſecundum plenam rationem iuſtitiæ, ſed diminutæ: quia non poteſt damnare perſonam ſuam punitiuè, ſed emendatiuè ad reſtituendum læſo, quod ſibi tenetur. Et quemadmodum hoc poteſt, & deberet per ſeipſum iudicare, ita poteſt in hoc alterius iudicio ſe ſubmittere. Et hoc eſt, quod in dicto cano. Nos, ſi incompetenter Papa ſe ſubmittendo Imperatori, dicit. dum ait, Quod ſi iniuſtè egimus, cuncta uolumus uestro emendare iudicio. Et ſecundum hoc uidetur nulla eſſe differentia inter dicentes, quòd Papa poteſt ſe ſubmittere alteri in criminalibus, & negãtes hoc quo uiam, ut patet ex dictis, eſt aliquo modo uerum, & aliquo

Porrecta per totum.
376
Sup. q.60 ar.6. & 4. di.17.q.5. art.3.q.4. Et diſ.48. q.1 art.1. cor.

modo falſum. Et propterea vtrumque extremum in medio ſal- F uari poteſt. patet etiam nullam eſſe contrarietatem inter doctrinam authoris hic, & in 4. Senten. ſed vtramque eſſe uerã quoad diuerſas, vt declaratum eſt.

¶ Ad tertiũ dubiũ dr̃, q̃ neceſſitas eſt duplex, iuſtitiæ, & potentiæ, & vocat̃ neceſſitas iuſtitiæ, qua non poteſt aliter fieri ſine violatione iuſtitiæ: neceſſitas uerò potẽtiæ, qua nõ põt aliter fieri ex defectu iuriſdictionis. Si de neceſſitate iuſtitiæ eſt ſermo, dr̃, q̃ trãſit in neceſſitatẽ iuſtitiæ, ita q̃ ſentẽtia illius iudicis iuſta, hẽt uim coactiuã ad parẽdũ ſic, q̃ nõ parẽdo, iniuſtitiæ reus eſt Papa: & hæc vis ſufficit iudicis ſuperioritati, & authoritati. Si autẽ eſt ſermo de neceſſitate potentiæ, ſic dr̃, q̃ ex cã rõnabili Papa poſſet reuocare hmõi iudices, & commiſſiones, ſicut potuit cõcedere. Vñ hodie iura cõceſſa Imperatori de Romana Eccleſia in diſ. 63. canone, Adrianus, & ca. in ſynodo, ceſſant: non tñ deberet Papa in proprijs cauſis iudices datos ſine vrgẽti cã reuocare, aut mutare pp ſcãdalum. Si tamen faceret, factũ teneret: ſicut reuocando inique iudices aliarum cauſarum malè facit, factum tñ ualet. Et ex his patet ſolutio ad obiecta. Nam quia trãſit in neceſſitatem iuſtitiæ, ſaluatur ſuperioritas, & vis coactiua in iudice: quia verò nõ trãſit in neceſſitatẽ potentiæ, ideo Papa remanet ſuperior ſimpliciter, & poteſt ex cauſa rationabili, & vrgente reuocare, & mutare, atque aliter ſatisfacere læſis.

[D. 552. * Refert 6 q. 3. c. ſcriptum eſt.]

[* Li. 10. c. vlt. to. 5.]

[Benclu.] ¶ In eadẽ rñſione pro quãto dr̃, q̃ Chriſtus ſpontè ſe ſubdidit Pilato, aduerte q̃ non intelligitur, q̃ Chriſtus, ſecũdum quod homo, Rex regũ, cõmiſerit Pilato poteſtatem ſupra ſe: quĩ Chriſtus ſecundum q̃ homo, non adminiſtrauit regnum mundi ante reſurrectionẽ. Ideo dixit, Regnum meum non eſt de hoc mundo: ſed quia Pilato pñdenti in Iudæa nomine Romani imperij Chriſtus dominus ſe exhibuit, ſicut unũ de ſubditis, nec Pilatus peccauit iudicando Chriſtũ pctõ uſurpati iudicij, ſicut iudicans nõ ſibi ſubditum, quãuis peccauerit peccato iniqui iudicij dãnans innocẽtẽ, dicente ipſomet. Ego nullam cauſam inuenio in eo.

¶ In reſponſione ad tertium eiuſdem articuli, nota quòd author loquitur de exemptorum ſubiectione in communi, & ſecundum iura communia: ſecus enim eſt ſecundum iura priuilegiorum, quibus conceſſum eſt multis exemptis, quòd nec ratione rei, delicti, aut contractus, ubicunque res delictum, aut contractus fuerit &c.

ſeniores nõ erãt ſubditi Danieli, quinimmo ipſi erant iudices populi. ergo aliquis poteſt licitè iudicare ſibi non ſubditum.

¶ 2 Præt. Chriſtus nõ erat alicuius hoĩs ſubdit9, q̃nimmo ipſe erat rex regũ, & dominus dominãtiũ: ſed ipſe exhibuit ſe iudicio hominis. ergo videtur q̃ aliquis licitè poſſit iudicare aliquẽ, qui non eſt ſubditus eius. G

¶ 3 Præt. Scd̃m iura q̃libet ſortitur forũ ſm̃ rõnem delicti: ſed q̃nq; ille, q̃ delinq̃t, nõ eſt ſubditus eius, ad quẽ ptinet forũ illius loci, puta, cũ alterius ẽ diœceſis, vel cũ eſt exemptus. ergo videtur q̃ aliquis poſſit iudicare eũ, qui non eſt ſibi ſubditus.

Sed contra [d] eſt, qđ Gre. dicit ſuper illud Deut. 23. Si intraueris ſegetẽ &c. Falcẽ iudicij mittere non põt in eam rẽ, q̃ alteri videtur eſſe commiſſa. H

Resp. Dicẽdũ, q̃ ſentẽtia iudicis eſt quaſi q̃dã particularis lex in aliquo particulari facto. Et iõ ſicut lex gñalis dẽt habere vim coactiuam, ut patet per Phil. in 10. Eth. ita ẽt & ſentẽtia iudicis dẽt habere uim coactiuã, p quã conſtringat̃ vtraq; pars ad ſeruãdã ſententiã iudicis, alioq̃n iudiciũ nõ eſſet efficax. Poteſtatẽ aũt coactiuã nõ hẽt licitè in rebus humanis, niſi ille, q̃ fungit̃ publica poteſtate: & q̃ ea fungunt̃, ſuperiores reputant̃ reſpectu eorũ, ĩ quos ſicut ĩ ſubditos, ptãtẽ accipiũt ſiuè hẽant ordinariã, ſiuè p cõmiſſionẽ. Et iõ manifeſtũ ẽ, q̃m null9 põt iudicare aliquẽ, niſi aliquo mõ ſubdit9 ei9 vel p cõmiſſionẽ, vel p ptãtem ordinariã. I

Ad primvm ergo dicendũ, q̃ Daniel accepit poteſtatem ad iudicãdum illos ſeniores, quaſi cõmiſſam ex inſtinctu diuino: quod ſignatur per hoc, q̃ ibidẽ dicitur, Quòd ſuſcitauit Dominus ſpiritum pueri iunioris.

Ad ii dicẽdũ, q̃ in rebus humanis aliq̃ ꝓpria ſpõte poſſunt ſe ſubijcere aliorũ iudicio, q̃uis nõ ſint eis ſuperiores, ſicut patet in his, q̃ cõpromittũt in aliquos arbitros. Et inde eſt, q̃ neceſſe ẽ arbitriũ pœna uallari: q̃a arbitri, q̃ nõ sũt ſuperiores, nõ hñt de ſe plenã poteſtatẽ coercẽdi. Sic ergo & Chriſtus ꝓpria ſpõte humão iudicio ſe ſubdidit: ſicut ẽt & * Leo Papa ſe iudicio Imperatoris ſubdidit.

Ad iii. dicẽdũ, q̃ Epiſcopus in cuius diœceſi aliq̃s deliquit, efficitur ſuperior eius rõne delicti, etiam ſi ſit exẽptus, niſi fortè delinquat in re aliqua exempta, puta, in adminiſtratione bonorum alicuius monaſterij exempti. Sed ſi aliquis [d] exemptus committat furtum, uel homicidiũ, uel aliquid hmõi, põt per ordinariũ iuſtè cõdemnari.

Articvlvs II.

Vtrum iudici liceat iudicare contra veritatem, quam nouit, propter ea, quæ in contrarium proponuntur.

Ad secvndvm ſic procedit̃. Vr̃ q̃ iudici non liceat iudicare contra ueritatem, quã nouit propter ea, quæ in contrarium proponuntur. Dicitur. n. Deut. 16. Venies ad ſacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tpe, quæreſq; ab eis, qui iudicabunt, tibi iudicij K veritatẽ: ſed quandoq; aliqua

[* Habet̃ 2 q. 7. c. nos ſi incompetenter. D. 589.]

SVPER QV. LXVII. ARTIC. II.

In art. 2 eiuſdẽ 67. q. dubiũ occurrit multorũ, de cõcluſione huius articuli dubitantiũ, uel dicentiũ eã eſſe falſam, & peccare mortaliter iudicãtẽ ſcd̃m allegata & probata contra ueritatem, quam nouit, vt priuata perſona. Et licèt rationes eorum coincidãt cum iſtis, quas author in litera ſoluit, pro claritate tñ maiori tractandæ ſunt, ut materia, & litera clarior fiat. Afferunt igitur omnes ad ſuum propoſitũ oſtendendũ. Primò, quia iudicare cõtra ueritatem eſt contra ius naturale, & contra ius diuinum. Exod. 23. Non ſuſcipies vocem mẽdacij, neq; in iudicio plurimorum acquieſces ſentẽtiæ, ut à veritate deuies, & ſubdit̃, Innocentem, & iuſtum non occides. 5.

¶ Secũdò, quia extra de regul. iuris cap. Qui ſcãdalizauerit, dicitur. Vtilius ſcandalum naſci permittitur, quam ueritas deſeratur. Hinc. n. patet, q̃ utilius eſt permittere, ut ſcandalizentur actor, & ciues ex negata ſententia contra ueritatem, q̃ ueritatem deſerere.

¶ Tertiò quia ſecundum iura iudex debet ſecundùm Deũ, & illius imperium, ueritatem, & conſcientiam non per gratiam, aut ſordes teſtium iudicare. Ex hoc enim habetur, quòd non per ſordes falſorum teſtiũ, & contra propriam conſcientiam, & iuſtitiam, & interni iudicis ſententiam iudicare debet, ut faceret iudicando contra ueritatem notã.

[Porrecta per totum.]

377

[Supra q. 64. art. 6. ad 3. Et 4. d. 27. q. 3. art. 3. q. 4. ad 2. & 3. Et quol. 5. art. 15. ad 1.]

¶ Quartò, quia officiũ iudicis eſt latiſſimum, & poteſt ſubterfugere in fauorẽ ueritatis, & ſi aliter non poteſt euadere, debet potius officio renuntiare.

¶ Quintò, quia iura nõ cogunt iudicem ad iudicandũ ſecundum allegata & probata, ſed ad iudicandum ſecundùm leges, & iura. Modo aliud eſt iudicare ſecundũ leges & iura, & aliud ſecundùm allegata & probata: quia leges & iura uolũt, ut unicuique ius ſuum reddatur. Allegata autem & probata uolunt quandoque, ut ius uitæ, vel membrorum, uel rerum innocenti auferatur. Et per hoc ſoluit̃ ratio literæ fundata ſuper hoc, quòd debet iudex ſecundùm leges iudicare.

¶ Additur & his ſextũ, roborãdo tertiũ argũm literæ, ſic. Finis, & medium ordinatum ad finẽ ſic ſe habent, q̃ ſi media ducunt ad contrarium finis, non ſunt media ad finem, necà ſapientis executioni mandantur, ut patet in ſanitate, & medicinis. Si. n. medicinas inducere conſtat infirmitatẽ contrariã ſanitati intẽtæ, fatuus eſſet ꝓſequẽs illas propter cautiones omnium medicorũ: ſed ꝓbationes in iudicio ſunt, ut media ordinata ad finẽ

proponuntur contra ueritatē, ſicut cum aliquid per falſos teſtes probatur. ergo non licet iudici iudicare ſecundum ea quæ proponuntur, & ꝓbantur contra ueritatē, quam ipſe nouit.

¶2 Præt. Homo in iudicādo dēt diuino iudicio cōformari, quia B Dei iudicium eſt, ut dr̄ Deut. 1. ſed iudicium Dei eſt ſm̄ ueritatem, ut dr̄ Rom. 2. & Iſa. 11. prædicitur de Chriſto. Non ſecundū uiſionem oculorum iudicabit, neq; ſm̄ auditum auriū arguet: ſed iudicabit ī iuſtitia pauperes, & arguet in æquitate ꝓ māſuetis terræ. ergo[h] iudex nō debet ſecundùm ea, quæ corā ipſo probantur, ſententiā ferre contra ea, quæ ipſe nouit.

¶3 Præt. Idcirco in iudicio ꝓbationes requiruntur, ut fides fiat iudici de rei ueritate. Vnde in his, quæ ſunt[h] notoria, non requiritur iudicialis ordo, ſm̄ illud 1. ad Timoth. 5. Quorundā hominū peccata manifeſta ſūt, ꝑcedentia ad iudiciū. Si ergo iudex ꝑ ſe cognoſcit ueritatē, nō dēt attendere ad ea, quę probātur, ſed ſententiam ferre ſecundum ueritatem, quam nouit.

¶4 Præt. Nomen conſciētię importat applicationem ſcientię ad aliquid agibile, ut in 1.* habitum eſt: ſed facere[h] contra ſciētiam eſt peccatum. ergo iudex peccat, ſi ſententiam ferat ſm̄ allegata contra conſcientiam veritatis, quam habet. C

* 1.1. qō. 79. art. 13.

veritatis innoteſcendæ, & ius ſuū unicuiq; reddendi: qm̄ idcirco afferūtur teſtes, & alia documēta facti in iudicio, ut patet. A Si ergo cōſtat, q̃ hmōi media ducūt ad cōtrariū ueritatis, & iuris iſtiuſ hōis cōſequēs eſt, ut ad ſapientē iudicē ſpectet nō ꝓſequi talia media cōtra finē, & ſic fatuè, ac ꝑ hoc malè facit iudicādo in hoc caſu ſecundū allegata, & ꝓbata. Et cōfirmatur, quia ſicut epicheia dēt iudicē inclinare in caſib. ad iudicandū nō ſecundū leges ſcriptas: ita dēt in hoc caſu inclinare ad nō ſequēdū leges ſcriptas, ſecūdū quas eſt ſecūdū allegata & probata iudicādū, qm̄ hoc eſt in fauorē innocētiæ, & finis ipſius iuris.

¶ Arguit̃ poſtremò, quia teſtes, ꝑ quos contra ueritatē innocēs conuictus dānandus eſt, ueniūt i ueſtimētis ouiū, & intrinſec⁹ ſunt lupi rapaces rei uel vitæ: ac ꝑ hoc ſi iudex cert⁹ de innocētia, iuxta eorum dicta iudicat, manifeſtè eſt homicidarū, aut ꝑdonū: & ſic nō excuſat̃, et ſi ꝑ aliū iudicē omnino damnaretur. Scriptū eſt.n. Neceſſe eſt ut ueniāt ſcādala: ueruntamen væ homini illi, ꝑ quē ſcandalū uenit. Et qm̄ ad hunc locum remiſſa eſt quæſtio hæc ſuperius in q. 64. art. 6. ad tertium, ideo ut compleatur diſcuſſio, arguitur ēt a quibuſdā contra ibi dicta ſ. q̃ in hoc caſu inferior iudex, ſi non pōt innocentem liberare conuictum, debet ad ſuperiorem remittere. Contra, inquiunt, ſi hoc faceret, exponeret innocentē diſcrimini mortis: quoniam ſuperior non habens certam notitiam illius, damnaret illum. Et eadem ratio eſt, ſi ſubſtitueret iudicē: non enim euaderet reatum, cauſam dans morti innocentis.

¶ In hac quæſt. multi ſcripſerunt. Alij dicentes cū authore, q̃ iudex poteſt, & debet ſecundùm allegata & probata cōtra ueritatē ſibi certā iudicare. Alij totaliter oppoſitum, quòd nec dēt, nec poteſt ſine peccato mortali. Alij q̃ in cauſis criminalibus, & ciuilibus magnæ importantiæ non, in paruis autem ſic. Nōnulli etiam nolunt, q̃ remedium de remittendo ad ſuperiorē D ſit malum propter allatam in oppoſitum rationem, dicentes, q̃ ſi per impoſſibile caſus hic accideret, præmiſſis omnibus præmittendis deberet iudex manifeſtare populo, quare nō poteſt damnare illum, & relinquere eis curam, an uelint ad ſuperiorem remittere. Sed hi non prouident caſui, quia ſi ſupremo iudici caſus hic accidat: ſ. q̃ ſciat innocētiā, & pars, atq; populus petat iuſtitiam, quid facere debet princeps? quo ſe uertet? Iudicare contra innocentem non pōt ſecundū iſtos: abſoluere non pōt ſcdm iura: ſupſedere non pōt, parte, & populo inſtāte: delegare non pōt, ſcdm iſtos. Erit ergo ꝑplexus Rex, aut Imperator in hoc caſu, niſi renūciet regno, aut imperio, ſcdm illos.

¶ Diſtinguentes aūt in propoſito inter cauſas criminales, aut ciuiles magnas, aut paruas, niſi pro quanto modicū pro nihilo reputaretur, quod tamen in iudicium uenire nō ſolet, irrationabiliter loquūtur: qm̄ aut inuenitur hic facere iniuſtum, aut non. Si eſt hic iniuſtitia, ſequitur q̃ non liceat: & ſi non eſt in- E iuſtitia, conſtat q̃ licet, quæcunque occurrat materia rerū, honoris, uitæ &c. Vt autem ueritas melius eluceſcat, non à rationibus ducentibus ad inconueniens, qm̄ minus efficaces ſunt: ſed à rationibus oſtenſiuis moueri debemus. Et ad oſtendēdū quidem, quòd iudex peccat iudicando contra ueritatem ſibi, ut priuatæ tamen perſonæ notam, in quocunque caſu, unica eſt ratio oſtenſiua, quia ſ. iniuſtum facit damnando innocentem, quod eſt ſecundùm ſe prauum, & nulla poteſt recta intētione, nullo timore, nulla ſcandali intentione, licitum fieri. Ad monſtrandum verò, quòd iudex non peccat, ſed debet quādo non poteſt aliter facere, iudicare contra huiuſmodi ueritatem ſecundum allegata & probata ſ. eſt unica ratio. ſ. quia perſona publica, poteſtate publica, ſcientia publica, & uoluntate publica uti debet in iudicijs ſine ignorantia, imprudentia, & negligentia propria, quicquid inde ueniat: ſed iudex eſt huiuſmodi, & in caſu propoſito omnia iſta concurrunt. ergo.

¶ Ad hoc deducitur tota iſta qō, ut examinent̃ hæ rōnes, & diſcernatur ius earū ad propoſitū. Principiū aūt inueſtigationis huius hinc ſumendū eſt, q̃ tā ſecundū moralē philoſophiā, q̃ ſecundū iura, ex intentione maleficia diſtinguunt̃. Et hoc intūi conſiderat̃, ut dicamus unanimiter, q̃ occidēs ſuum inuaſorē, aliter ſe ſaluare non potēs, ſi intendit occidere, homicida eſt. Si intēdit ſe defendere, ſed occiſio ꝓuiſa ēt conſequit̃ ex actione defenſiua, nō peccat: ab intētione igit̃ iudicis ſpecies, & natura huius operis ſumenda eſt. Conſtat aūt q̃ iudex, de quo loquimur, qui ſ. omnem ſuā prudentiā, ſolicitudinē, ſciētiā, poteſtatem &c. adhibuit ut liberaret innocentē hmōi, conſtat, inquam, q̃ non intēdit ex priuata voluntate occidere, mutilare, & breuiter iniuſtum facere, ſed tale iniuſtum conſtat ſequi ex hoc, q̃ intendit uti publico officio, & vtitur illo. Vndè non eſt iniuſtitia ex hoc actu, quòd iudex faciat iniuſtum innocenti, cum hoc nō intendat priuata, aut publica uoluntate. Sed uidendum reſtat, ſi fortè eſſet iniuſtitia ex hoc, quòd teneretur non uti publico officio in tali caſu propter talem ex ſui officij actione euentum præuiſum, ſcilicet mortem innocentis. Sed ſi diligenter conſideremus, perſona, quæ eſt iudex, tenetur uti officio ſuo parte, & populo inſtante: quoniam ſibi incumbit cura utendi poteſtate publica. Et plus tenetur curam habere publici officij ſuæ curæ commiſſi, quàm uitæ alterius, cuius cura nō ſpectat ad ipſum, niſi ſicut ad iudicem. Et quemadmodum ſuperius in quæſtione de homicidio per hanc rationem concluſum eſt, quòd defendens ſe non tenetur omittere actum defenſionis propriæ per hoc, quòd uidetur ex ipſo ſequi mortem alterius etiam impœnitentis, quia ſcilicet ſibi magis incumbit cura ſui, quàm proximi: eadem efficacia poteſt hic concludi, quòd quia perſonæ iudicis incumbit cura, ut utatur publico officio, & non cura proximi, niſi ratione publici officij: ideò non tenetur abſtinere ab uſu publici officij propter damnum conſequens proximi.

¶ Et confirmatur, quia nemo damnum facit, niſi qui id facit, quod facere ius non habet ſecundùm iura. Cum ergo perſona iudicis ius habeat utendi publico officio ſecundùm legēs, & iura, & allegata & probata, ſequitur quòd non facit damnū alicui vtendo iure officij ſui.

¶ Ratio ergo, ſuper qua fundatur poſitio dicentium iudicem peccare, ſi contra ueritatem ſibi notam iudicet ſecundùm allegata & probata &c. infirma eſt, & non concludit intentū, utpote ex his, quæ ſunt per accidens procedens.

¶ Ratio autem allata pro parte contraria, manifeſtè procedit ex his, quæ conueniunt per ſe actui. Actus namque ſententiæ damnantis eſt actus publicus. Et propterea debet per ſe cauſas habere publicas, ſcilicet perſonam, poteſtatem, ſcientiam, & uoluntatem, quæ præcepto publico, quod iudex facit de pœna huiuſmodi, manifeſtatur. Præceptum enim à uoluntate eſt: nec perſona iudicis aliquem actum propriæ uoluntatis apponit in hoc caſu in damnum innocentis, niſi uti poteſtate, ſcientia, & uoluntate publica, quem actum ſi poſſet omittere, libenter omitteret. Sed quia tenetur ad illum propter coincidentiam perſonæ publicæ cum ſua, ideò non tenetur omittere illum propter damnum alterius, per accidens rariſſimum eueniens ex uſu publici officij. Et quoniam hæc via ſolidum habet fundamentum, & nihilominus tenetur à tot doctoribus, ſcilicet ſancto Thoma, Alexandro de Ales, Ricardo, Petro de Palude, & Petro de Tarantaſia, & multis alijs, ut referunt tractantes materiam hanc, & ortum habet ab Ambroſio ſuper, Beati immaculati in uia, ut patet 3. Quæſtione ſeptima. & ab Auguſtino ſuper, Pſalterio, ut in litera affertur: ideò amplectenda eſt. Nunc ſupereſt ad obiecta reſpōdere.

SED CONTRA eſt, qđ* Augu. dicit ſup Pſalteriũ. Bonꝰ iudex nihil ex arbitrio ſuo facit, ſed ſm leges, & iura pronũciat: ſed hoc eſt iudicare ſm ea, quæ in iudicio proponunt, & probantur. ergo iudex debet ſecundũ huiuſmodi iudicare, & non ſecundum proprium arbitrium. G

RESPON. Dicendũ, ꝗ ſicut dictũ* eſt, iudicare ꝑtinet ad iudicẽ, ſm qđ fungitur publica poteſtate: & iõ informari dẽt i iudicando non ſm id, quod ipſe nouit tanquã priuata ꝑſona, ſed ſm id, quod ſibi innoteſcit, tanq̃ ꝑſonæ publicæ. Hoc autẽ innoteſcit ſibi & in cõi, & i particulari: in cõi quidem ꝑ leges publicas uel diuinas, uel humanas, contra quas nullas probationes admittere dẽt: in particulari aũt negotio aliquo per inſtrã, & teſtes, & alia hmõi legitima documẽta, m q̃ dẽt ſeq i iudicando magis, q̃ id qđ ipſe nouit tanquàm priuata perſona. Ex quo tamen ad hoc adiuuari poteſt, ut diſtrictius diſcutiat probationes inductas, ut poſſit earum defectum inueſtigare. Quod ſi eas non poſſit de iure repellere, debet, ſicut dictum * eſt, eas in iudicando ſequi. n H I

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝗ ideò præmittitur in illis verbis de q̃ne iudicibus faciẽda, ut intelligãt ꝗ iudicare debẽt iudices ueritatem ſecũdùm ea, quæ fuerunt ſibi propoſita.

AD II dicendum, ꝗ Deo cõpetit iudicare ſm propriam poteſtatem: & iõ in iudicando informatur ſecundùm ueritatẽ, quam ipſe cognoſcit, non ſm hoc, quod ab aliis accipit. Et eadem ratio eſt de Chriſto, q eſt verus Deus, & homo. Alij autẽ iudices non iudicãt ſecundùm propriam poteſtatem: & ideò non eſt ſimilis ratio.

AD III dicendum, ꝗ Apoſt. loquitur in caſu, quando aliqd non ſolum eſt manifeſtum iudici, ſed ſibi, & aliis, ita ꝗ reus nullo modo crimẽ inficiari poteſt, ut i notoriis, ſed ſtatim ex ipſã euidentia facti conuincit. Si aũt ſit manifeſtũ iudici, & ñ aliis: uel aliis, & nõ iudici, tunc eſt neceſſaria iudicis diſcuſſio.

AD IIII dicẽdũ, ꝗ homo in his, q̃ ad propriã ꝑſonã ꝑtinẽt, debet informare conſciẽtiam ſuam ex propria ſcientia: ſed in his, q̃ pertinent ad publicã poteſtatẽ, dẽt informare cõſcientiam ſuam ſecũdùm ea, q̃ in publico iudicio ſciri poſſunt &c.

Et ad primum, & ſimilia dr, ꝗ occidere innocẽtẽ ꝑ ſe, ita ꝗ litẽ F dat occiſio innocẽ is, eſt cõtra oĩa iura: ſed occidere innocentẽ ꝑ accidens, dãdo. ſ. operã rei licitæ, & neceſſariæ, ut facit utens publico officio, nõ eſt cõtra ius naturale, diuinũ, aut ſcriptum.

¶Ad ſecundũ dr, ꝗ iudex in caſu iſto nullã deſerit veritatem, quã debet amplecti: quia dat operã rei licitæ, & per accidens in detrimentũ veritatis cõſiſtentis in facto actio ſua uertit.

* Ambr. ſ Pſ. 118. ſer. 20. verſ. 4. aſt medi. tom. 4. Auguſ. de ve. relig. c. 31. tom. 1.

¶Ad tertium dr ex litera in ſolutione ſecũdi, ꝗ iudex humanus nõ tenetur iudicare, ſicut iudicat Deus, ſed tenet iudicare ſicut, vult Deus, ꝗ homo iudicet. Statuit aũt ipſe Deus, ut homo iudicet ſecundũ ueritatẽ publicã, ut patet ex eo qđ ſtatuit, ꝗ in ore duorũ vel trium ſtet omne verbũ. Et ꝓpea iudex iudicando ſecũdùm allegata, & probata, iudicat ſecũdũ Deũ, & conſcientiã publicã, ut in litera dr in rñſione ad ultimũ: & non iudicat ſecũdũ ſordes teſtiũ, niſi materialiter, & per accidẽs rariſſimũ, quod homini non imputatur. Eſſet. n. homini imputandũ, ſi uel ex intẽtione, vel ignorãtia, uel imprudentia, uel negligẽtia ſordes teſtiũ ſequeret: ſed qñ ex contingentibus nihil omittit, ſibi non imputatur.

*Ar. prec. & ſup. q6. 60. ar. 2. 5. & 6.

Conclu. m

¶Ad quartum dr, ꝗ ex hoc, ꝗ officiũ iudicis eſt lautiſſimum, nihil aliud hr, niſi ꝗ debet, quantum poteſt ſaluo officio, innocentẽ adiuuare, & non tenetur ꝓpterea renunciare officio.

* In iſto art.

¶Ad quintum dicitur, quòd ridiculum eſt dicere, ꝗ iudex tenetur ſecundum leges & iura, & non ſecũdùm allegata & probata iudicare, cum & leges, & iura ſint de uniuerſalibus, & ſententia debeat eſſe de hoc ſingulari facto. Conſtat. n. quòd ad concluſionem ſingularem, quæ per ſententiam infertur, nõ deſcenditur ab uniuerſalibus legibus & iuribus, niſi per particulares, & ſingulares propoſitiones, quæ per allegata & probata conſtant. Et lex diuina mandat, quòd per allegata & probata iudicetur, dum Deuteronomi. 19. dicitur. In ore duorum, uel trium ſtabit oẽ uerbum. Et in materia mortis, c. 17. dicitur, In ore duorum, uel triũ teſtium peribit, qui interficietur. non obſtante, quòd allegata & probata quandoque uoſẽtius: quia hoc eſt per accidens, & ut in paucioribus. Leges autem, & moralia iudicant per ſe, & quæ ut in pluribus ſunt.

¶Ad ſextum dicitur, quòd finis iuſtitiæ publicæ humanæ non eſt ueritas facti abſolutè, ſed ueritas facti publica homini. Et hoc eſt, quod author rñdẽdo ad tertium dicit ſub alijs verbis, ſcilicet, ꝗ ſi factum ſit manifeſtum iudici, & non alijs: vel alijs, & non iudici, tunc eſt neceſſaria diſcuſſio, hoc eſt, non habetur veritas publica ſicut in notorijs: & propterea eſt neceſſaria diſcuſſio, ut ueniatur ad finem, ſcilicet manifeſtum publicè, ſcilicet iudici, & alijs. Quantumcunque ergo iudici ſoli eſſet manifeſtum, non habetur finis: ſed eſt neceſſaria diſcuſſio, ut perueniatur ad finem, publicam ſcilicet ueritatem. Conſtat autẽ, quòd iudicans ſecundum allegata & probata, iudicat ſecundũ veritatem non ſimpliciter, ſed publicã in humanis iudicijs &c. Et ſimili modo dicunt, quod licet finis iuſtitiæ ſit reddere vnicuiq; ius verè ſuũ: finis tñ iuſtitiæ publicæ humanæ eſt reddere unicuiq; ius ſuũ nõ ſimpliciter, sed quãtũ ptãs, & ſciẽtia publica ſe extẽdere poſſunt: neq;. n. plus exigendũ ab homine eſt.

¶Ad confirmationẽ de epicheia dr, ꝗ epicheia in perſona publica nõ includit ad priuatas operationes, uel omiſſiones: ſed operationes, & omiſſiones conuenientes iudicis officio. In ꝓpoſito aũt ſupponit, quod ex officio iudex non poſſit illũ liberare nec ex iuſtitia, nec ex epicheia, nec ex quacunque prudentia.

*Ar. prec.

¶Ad poſtremum dr, ꝗ licet teſtes ueniant ſic iniecus ut ſupr, iudex tñ non eſt miniſter eorum, ſed iuris: & propterea non incurrit reatum ſequela eorum, nec per ipſum uenit ſcandalũ, ſed per illos teſtes, q abutuntur iure, & iudicis officio.

¶Ad ea aũt quæ obijciuntur deinde contra remedium de remittendo ad ſuperiorem, dr ꝗ argumenta illa non ſunt contra authorem: ſiquidem non dicit, ꝗ remittat ad ſuperiorẽ, ſed ꝗ relinquat ſuperiori iudicandũ: & eſt idem cum illo, qđ arguentes conſulũt, ſcilicet, ꝗ exoneret ſe & relinquat curam alijs, ſi uolunt ad ſuperiorẽ recurrere. Et ſcito, ꝗ ſi caſus diſputatus accideret inferiori iudici, deberet coram populo iurare, quòd ſibi conſtat oppoſitum, & propterea non iudicat: & indicare modũ, quo conſtat ſibi, puta, quia vidi in tali loco &c. Et hoc ipſum deberet ſignificare ſuperiori, ut uel hic habendo ipſum inferiorem iudicem pro uno teſte, innocens adiuuetur coram ſuperioris iudicio. Princeps autem poſſet ſimili modo coram populo iurare, quando ſibi caſus iſte accideret, & conari quantum poteſt, vt populum placet, & partem quietet. Optima autem cautela iudicis in cauſa huiuſmodi eſt, antequàm perueniatur ad vltenora, uel repellere ex officio accuſationem, uel ita præueniendo operari, ut non procedatur in cauſa, quod multis poteſt vijs fieri. De miniſtro autem iudicis ſciente ſententiam eſſe iniquam, dicendum eſt, quòd debet tali uti dexteritate, ut eſ K ſtimationem ſuam infirmet ſententiam iniquam. Et ſi hoc non poteſt, debet petere ut ſubleuetur ab hac executione. Quòd ſi nec hoc poteſt obtinere, ſed oportet ipſum obedire, aut cedere officio, licitè poteſt publica miniſteriali poteſtate uti, à publica ſcientia, & poteſtate principali mota, ſicut de iudice dictum eſt: eadem enim eſt ratio. Propter quod ſecus eſſet, ſi ſententia contineret errorem intolerabilem, aut manifeſtam iniquitatem: quia tunc non ex ſcientia, ſed ignorantia, malitia, imprudentia, aut negligentia publica moueretur. Vnde in capitulo, Paſtoralis, de officio delegati, dicitur, quòd ordinarius exequi debet ſententiam delegati etiam ſi ſciat eã eſſe iniuſtam, ſi non potuit obtinere, ut ſubleuaretur ab onere executionis: & non dicit, ſi ſciunt ipſe, & alij eam eſſe iniuſtam. Et author ſuperius in loco allegato dicit, quòd miniſter non peccat exequendo, ſi ſententia non contineat manifeſtam iniuſtitiam: & non dicit manifeſtam ſibi, ſed manifeſtam abſolutè.

Porrecta per totum.

378 Opuſc.19 c.5.fi.

SVPER Q V. LXVII. ART. III.

IN articulo tertio eiuſdem quæſtionis aduerte, ꝙ licèt ratio in corpore articuli allata ad oſtédédũ iudicem oportere inter duos iudicare, concludat tã in ciuilibus, q̃ in criminalibus, & ita regulariter ſeruandũ ſit; author tñ concludit ſpecialiter ĩ criminalibus dicens, Et ĩõ in criminalibus non põt &c. quia euidentius perſonæ comparere exiguntur in criminalibus. Exigitur namq; præſentia perſonalis, quæ non requiritur in ciuilibus.

¶ In eodẽ art. in rñſione ad ſecũdũ, aduerte quatuor poni in litera ſupplentia uicẽ accuſatoris. Primo, publicã infamiam: & hoc cum proceditur p viam inquiſitionis. Scdõ, manifeſtam rebellionẽ ad Eccleſiã, cui denunciatum eſt crimen: & hoc qñ procedit per viam denunciationis. Túc n. iuxta dñi mãdatum Matt. 18. Si eccleſiam non audierit, ſit ſicut ethnicus; hoc eſt, excõmunicãdus eſt. Denunciatio n. ex natura ſua ordinat̃ ad bonũ peccantis: ſed ex rebellione denunciati uertitur in ſententiã punitiuam pp cõe bonum. Et ppea in principio nõ eget aliquo ſupplente locũ accuſationis, ſed in tali euentu. Propter iſtũ n. euentum in litera dr̃, Pœna n. infertur denũciato, ſupple propter rebellionẽ &c. Tertiò, publicũ iudiciũ ordinatum. & hoc intelligo uel qñ crimẽ coram iudice, & alijs cõmittitur, ut cum iudex cum ſuis audit blaſphemare, uel uidet occidere &c. Túc n. ſine ulla alia ĩfamia, denunciatione, accuſatione, pp euidentiã facti iudex punit. Vñ & pontifices Iudæorum dixerunt, Audiſtis blaſphemiã, qd adhuc deſideramus teſtes? Et ſanctus Ludouicus Rex Frãciæ legitur pcepiſſe cauterizari linguã eius, quem audierat blaſphemare: niſi fortè quis dicat, ꝙ author de quadã inquiſitionis ſpecie loquitur: quia iudex ex eo, qd ipſe vidit, paulatim inueſtigat ex officio. Et hæc ſufficiãt ẽt p quarto articulo &c.

ARTICVLVS III.

Vtrum iudex poſſit aliquem cõdemnare, etiam ſi nõ ſit aliquis accuſator.

AD TERTIVM ſic pcedit. Vr̃ ꝙ iudex poſſit aliquẽ iudicare, ẽt ſi non ſit aliquis accuſator. Humana.n. iuſtitia deriuatur a iuſtitia diuina: ſed Deus pctõres iudicat, ẽt ſi nullus ſit[b] accuſator. ergo vr̃ ꝙ hõ poſſit in iudicio aliquem condemnare, etiam ſi nõ adſit accuſator.

¶ 2 Præt. Accuſator reqrĩt in iudicio ad hoc, ꝙ deferat crimen ad iudicẽ: ſed qñq; põt crimen ad iudicẽ deuenire alio modo, q̃ per[b] accuſationem, ſicut per denũtiationẽ, uel per infamiã, vel etiam ſi ipſe iudex videat. ergo iudex poteſt aliquem cõdemnare abſque accuſatore.

¶ 3 Præt. Facta ſanctorũ in ſcripturis narrant̃, quaſi qdã exemplaria humanæ vitę: ſed Daniel ſimul fuit accuſator, & iudex contra iniquos ſenes, ut patet Daniel.13. ergo nõ ẽ cõtra iuſtitiã, ſi aliqs aliquẽ cõdẽnet tãq̃ iudex, & ipſemet ſit accuſator.

SED CONTRA eſt, ꝙ 1. ad Cor. 5.* Amb. exponens ſententiam Apoſtoli de fornicatore, dicit, ꝙ iudicis nõ eſt ſine accuſatore dãnare: quia Dominus Iudam, cum fuiſſet fur, quia nõ eſt accuſatus, minime abiecit.

*1.ad Corin.5.ſ. 5. Habet̃ 2. q.4. ca. [illegible] quis poteſtatem,

RESP. Dicẽdũ, ꝙ iudex ẽ interpres iuſtitiæ. Vñ ſicut* Phil. dicit in 5. Eth. hoĩes ad iudicem cõfugiũt, ſicut ad quãdã iuſtitiã aĩatã: iuſtitia aũt, ſicut ſupra *dictũ eſt, nõ ẽ ad ſe ipſum, ſed ad alterũ. Et iõ oportet ꝙ iudex inter aliquos duos dijudicet: qđ qdẽ fit, cũ vnus eſt actor, & alius eſt reus. Et iõ[m] ĩ criminibus nõ põt aliquẽ iudicio cõdẽnare iudex niſi hẽat accuſatorẽ[n], ſm illud Actuũ. 25. Nõ eſt conſuetudo Romanis damnare aliquem hominẽ, priusq̃ is, q accuſat̃, pſentes habeat accuſatores, locũq; defendẽdi accipiat ad abluẽda crimina, q̃ ei objiciũtur.

*Li.5.c.4. parũ ante mediũ tom.5.

*q.58.artic.2.

Conclu. m

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ Deus in ſuo iudicio utit̃ cõſciẽtia peccantis quaſi accuſatore, ſm illud Rom. 2. Inter ſeinuicẽ cogitationũ accuſãtiũ, aut ẽt defendẽtiũ. Vel ẽt euidentia facti, quantũ ad ipſum, ſm illud

A Geneſ. 4. Vox ſanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra.

AD II dicẽdũ, ꝙ publica infamia hẽt locũ accuſatoris. Vñ ſuper illud Gen. 4. Vox ſanguinis fratris tui &c. dicit gl. Euidẽtia ppetrati ſceleris accuſatore nõ eget. In denũtiatione verò, ſicut ſupra* dictũ eſt, nõ intẽdit̃ punitio peccãtis, ſed emẽdatio: & iõ nihil agit̃ contra eũ, cuius pctm̃ denuntiat̃, ſed p eo: & iõ nõ eſt ibi neceſſarius accuſator. Pęna aũt infert̃ pp rebellionẽ ad Eccleſiã, q̃ qa eſt manifeſta, tenet locum

*q.33.artic.7.

B accuſatoris. Ex eo aũt ꝙ ipſe iudex videt, nõ põt pcedere ad ſententiam ferendam, niſi ſm ordinẽ publici iudicij, quod tenet locum accuſatoris.

AD III dicẽdũ, ꝙ Deus in ſuo iudicio procedit ex ppria notitia veritatis, non aũt homo, ut ſupra *dictum eſt: & iõ homo non poteſt ſimul eſſe accuſator, & teſtis, & iudex, ſicut Deus. Daniel ãt accuſator fuit ſimul & iudex, quaſi diuini iudicij executor, cuius inſtinctu mouebat̃, ut* dictum eſt.

*Ar. pr. 3.

*Artic. 1. ad 1.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum iudex licitè poſſit pœnam relaxare.

Porrecta per totum.

AD QVARTVM ſic pcedit. Vr̃ ꝙ iudex licitè poſſit pœnã relaxare. Dr̃ enim Iacobi. 2. Iudiciũ 379

C ſine miſericordia ei, q non facit[b] miſericordiã: ſed nullus punitur propter hoc, ꝙ non facit illud, qđ licitè facere nõ poteſt. ergo quilibet iudex poteſt licitè miſericordiam facere, relaxando pœnam.

3. q.46 arti.2. ad 3. Et 1. di.43 q.2. ar.2. ad 3. Et 4. di.46. q.1 art.2. q.2. & q.2. artic.1. q.3. ad 1.

¶ 2 Præt. Iudicium humanum debet imitari iudicium diuinum: ſed Deus pœnitentibus relaxat pęnam, quia non vult mortem peccatoris, ut dicitur Ezech. 18. ergo etiam homo iudex poteſt pœnitenti licitè laxare[b] pœnam.

¶ 3 Præt. Vnicuique licet facere, quod alicui prodeſt, & nulli nocet: ſed abſoluere reum à pœna

D prodeſt ei, &[b] nulli nocet. ergo iudex licitè poteſt reum à pœna abſoluere.

SED CONTRA eſt, quod dr̃ Deuter. 13. de eo, qui perſuadet ſeruire dijs alienis. Non parcat ei oculus tuus, ut miſerearis, & occultes eum: ſed ſtatim interficies eum. & de homicida dicitur Deuter. 19. Morietur, nec miſereberis eius.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ex dictis* patet, duo ſunt, quantum ad propoſitum pertinet, circa iudicem conſideranda, quorum unum eſt, quòd ipſe habet iudicare inter accuſatorem, & reum: Aliud autem eſt, quòd ipſe non fert iudicij ſententiam quaſi ex

*Artic. 2. & 3.

E propria, ſed quaſi ex publica poteſtate.[m] Duplici ergo ratione impeditur iudex ne reum à pœna abſoluere poſſit.[n] Primò quidem ex parte accuſatoris, ad cuius ius quãdoque pertinet, ut reus puniatur, puta, propter aliquam iniuriam in ipſum cõmiſſam, cuius relaxatio nõ eſt in arbitrio alicuius iudicis: quia quilibet iudex tenetur ius ſuũ reddere vnicuiq;. Alio mõ, impedit̃ ex parte reipublicę, cuius ptãte fungit̃, ad cuius bonũ ptinet, ꝙ malefactores puniant̃. Sed tñ quantum ad hoc differt inter inferiores iudices, & ſupremum iudicem, ſ. principem, cui eſt plenariè poteſtas publica commiſſa.[p] iudex. n. inferior non habet poteſtatem

Conclu. m

Conclu. p

SVP. QV. LXVIII. ARTIC. I.

IN art.1.q. 68.caue ignorantiã illorũ, q putãt neminem teneri ad accuſationẽ, ſed accuſationẽ quaſi eſſe cõtra pceptum diuinũ, Dimitte nobis debita noſtra &c. Non aduertũt iſti, q nõ minus tenetur aliquis ſuccurrere cõi detrimẽto corporali, vel ſpũali, q̃ priuato, quantò bonũ cõe & diuinius eſt, & amabilius, q̃ priuatũ. Cõſtat aũt, q tenetur q̃libet ſciens, & potens ſubuenire periculo corruptelæ ſpũalis, vel corporalis proximi, ſeruatis debitis cõditionibus: multo ergo magis tenetur ſubuenire periculo publico. Scito igit, q quia accuſatio ordinatur ad cõe bonũ, ſi ſciens crimẽ alterius, qd in periculũ multitudinis vergat, & habẽs teſtes, qbus poteſt illud probare, pter p aliam uiam, q̃ per accuſationẽ prouidere bono multitudinis, non tenet ad accuſationẽ, licet licitè poſſet ex zelo iuſtitiæ accuſare, pẽſatis cõditionibus pſonæ puniendæ in exẽplũ aliorum. Si aũt aliter non põt, q̃ per accuſationis uiã, periculo multitudinis obuiare, tenet de neceſſitate ſalutis ad accuſationẽ: alioquin non diligeret bonum cõe opere, & ueritate. Ridiculũ aũt eſt inducere ad hoc illud orationis Dominicæ, Dimitte nobis debita noſtra, cum nõ ſuã, ſed pximi, uel vniuſ, ſed multitudinis cauſam agat accuſator huiuſmodi. Et ſi ſuã ageret cauſam, non tenetur ex hac diuina inſtitutione remittere, qn uelit iuſtitiã habere locum ſuum: ſed non ex paſſione, non ex propria authoritate vindicare. ¶ In rñſione ad primum dicitur, q q accuſare phibent, poſſunt, & debent in caſu, vt multitudinis periculo ſuccurrat, iudici reuelare pſonã criminoſam, & teſtes cũ ceteris circũſtãtijs, ut uel ex officio ſuo iudex prouidere poſſit reipublicæ.

Conclu. 2

[b] Tra.116 parum a medio, tomo 9.

* Lib. 5. c. 10. [c] circa finẽ 10. 5.

abſoluendi reũ à pœna contra leges à ſuperiore ſibi impoſitas[a]. Vñ ſuper illud Io. 19. Non haberes aduerſum me poteſtatẽ vllam, dicit * Aug. Talẽ Deus dederat Pilato poteſtatem, ut eſſet ſub Cæſaris poteſtate, ne ei omnino liberũ eſſet accuſatũ abſoluere: ſed [c] princeps, qui hẽt plenariã poteſtatẽ in republica, ſi ille, q paſſus eſt iniuriã, velit eã remitter, poterit reũ licitè abſoluer, ſi hoc publicę vtilitati viderit ñ eſſe nocumẽtũ[d]. F

Ad primvm ergo dicendũ, q miſericordia iudicis hẽt locum in his, q arbitrio iudicis relinquunt, in quibus boni viri eſt, vt ſit diminutiuus pęnarũ, ſicut Phil. dicit in 5.* Eth. In his autẽ quæ ſunt determinata ſm legẽ diuinam, uel humanam, nõ eſt ſuum, miſericordiam facere. G

Ad ii dicẽdũ, q Deus hẽt ſupremam poteſtatem iudicãdi, & ad ipſum ptinet qcquid contra aliquẽ peccatur. Et iõ liberũ ei eſt pœnã remittere, pcipuè cũ pctõ ex hoc pœna maximè debeat, qd eſt cõtra ipſum: non tamen remittit pęnam, niſi ſm quod decet ſuam bonitatẽ quę eſt omnium legum radix. H

Ad iii dicendum, q iudex ſi inordinate pęnã remitteret, nocumẽtũ inferret & cõitati, cui expedit, vt maleficia puniant, ad hoc, q pctã vitent. Vñ Deut. 13. poſt pęnã ſeductoris ſubdit, Vt õis Iſrael audiens timeat, & nequaq̃ vltra faciat qppiã huius rei ſimile. Nocet ẽt pſonæ, cui ẽ illata iniuria, q recõpẽſationẽ accipit p quãdã reſtitutionẽ honoris i pęna iniuriãtis. I

QVAESTIO LXVIII.

De pertinentibus ad iniuſtã accuſationem, in quatuor articulos diuiſa.

Postea conſiderandum eſt de his, quæ ptinent ad iniuſtam accuſationem. K

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primò, Vtrum homo accuſare teneatur.

¶Secundò, Vtrum accuſatio ſit facienda in ſcriptis.

¶Tertiò, Quomodo accuſatio ſit vitioſa.

¶Quartò, Qualiter malè accuſantes ſint puniendi.

Perrella per totum.

380

Articvlvs primvs.

Vtrum homo teneatur ad accuſandum.

AD primvm ſic proceditur. Videt q homo non teneatur ad accuſandum. Nullus.n.excuſatur [b]ab impletione diuini præcepti propter peccatũ, quia iam ex ſuo peccato commodum reportaret: ſed aliqui propter peccatum redduntur inhabiles ad accuſandum, ſicut excommunicati, infames, & illi, qui ſunt de maioribus criminibus accuſati priuſquam innoxij monſtrentur. ergo homo non tenetur ex præcepto diuino ad accuſandum.

¶2 Præt. Omne debitum ex charitate dependet, q̃ eſt finis præcepti. Vnde dr̃ Rom. 13. Nemini quicquã debeatis, niſi ut inuicẽ diligatis: ſed illud, qd eſt charitatis, homo debet omnibus maioribus & minoribus, ſubditis & prælatis. cum ergo ſubditi non debeãt prælatos [h] accuſare, nec minores ſuos maiores, vt per plura capitula probatur, * 2.q.7. videtur quòd nullus ex debito teneatur accuſare.

* 2. q. 7. p multa ca.

¶3 Pręt. Nullus tenetur cõtra fidelitatẽ agere, quã debet amico, quia non dẽt alteri facere, quod ſibi non vult fieri: ſed accuſare aliquem [h] qñq; eſt contra fidelitatem, quam quis debet amico. dicitur.n. Prouer. 11. Qui ambulat fraudulenter, reuelat[h] arcanum: qui autem fidelis eſt, celat amici commiſſum. ergo homo non tenetur ad accuſandum.

Sed contra eſt, quod dicitur Leuit. 5. Si peccauerit anima, & audierit vocem iurantis, teſtiſque fuerit quòd ipſe vidit, aut conſcius eſt, niſi indicauerit, portabit iniquitatem ſuam.

Respon. Dicendũ, q ſicut ſupra * dictũ eſt, hæc eſt differentia inter denũtiationẽ, & accuſationẽ: qa in denũtiatione attẽdit emẽdatio fratris, i accuſatione aũt attẽdit punitio criminis. Pœnæ aũt pſentis uitæ nõ p ſe expetunt, quia non eſt hic ultimũ retributionis tẽpus, ſed inquantũ ſunt medicinales cõferẽtes uel ad emẽdationẽ pſonæ peccãtis, uel ad bonũ reipubl. cuius quies pcuratur p punitionẽ peccantiũ, quorũ primũ intendit in denunciatione, ut dictũ * eſt: ſm autem propriè pertinet ad accuſationẽ. Et iõ [m] ſi crimen fuerit tale, q uergat in detrimentũ reipub. tenet hõ ad accuſationẽ, dummodo ſufficienter poſſit pbare[n], quod ptinet ad officiũ accuſatoris, puta, cũ pctm̃ alicuius vergit in multitudinis corruptelã corporalẽ, ſeu ſpũalem[p]: ſi aũt non fuerit tale pctũ, quod in multitudinem redundet, uel etiam ſi ſufficientem probationem adhibere non poſſit, non tenet ad intentandum accuſationem[q], quia ad hoc nullus tenetur, quod nõ poteſt debito mõ perficere.

* q. 33. ar. 6. & 7. & q. præce. artic. 3. ad ſecundũ.

* q. 33. artic. 7.

Conclu. m

Conclu. p

Ad primvm ergo dicendũ, q nihil phibet, per pctũ reddi aliquem impotentem ad ea, quæ homines facere tenent, ſicut ad merendum uitã ęternã, & ad aſſumendum eccleſiaſtica ſacramẽta: nec tñ ex hoc homo reportat cõmodum, quinimmo deficere ab eis, q̃ tenent facere, eſt grauiſſima pœna, qa virtuoſi actus ſunt qdam hois pfectiones.

Ad ii dicẽdũ, q ſubditi prælatos ſuos accuſare prohibent, qui nõ affectione charitatis, ſed ſua prauitate uitam eorum diffamare, & reprehẽdere quærunt. Vel etiã ſi ſubditi accuſare uolẽtes ſuc-

ſint

rint criminoſi, vt habet* 2.q.7. A alioquin ſi fuerint alias idonei ad accuſandū, licet ſubditis ex charitate ſuos prlatos accuſare.

Ad III. Dicendū, q; reuelare ſecreta in malū perſonæ, eſt cōtra fidelitatē: non aūt ſi reuelentur pp bonum cōe, quod ſemper præferendum eſt bono priuato. Et ideò contra bonū cōe nullum ſecretum licet recipere nec tñ oino eſt ſecretum, quod p ſufficientes teſtes pōt ꝓbari. B

ARTICVLVS II.

Vtrum ſit neceſſarium accuſationem in ſcriptis fieri.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr̄ q; non ſit neceſſariū accuſationem in ſcriptis fieri. Scriptura enim adinuenta eſt ad ſubueniendum humanæ memoriæ circa præterita: ſe accuſatio in pręſenti agitur. ergo accuſatio ſcriptura non indiget.

¶2 Præ.* 2.q.8 dr̄. Nullus abſens C accuſare pōt, nec ab aliquo accuſari: ſed ſcriptura ad hoc vr̄ eſſe vtilis, vt h abſentibus aliqd ſignificet, vt patet per* Aug. 10. de Trinita. ergo in accuſatione nō eſt neceſſaria ſcriptura pſertim cum Canon dicat, q; p ſcripta nullius accuſatio ſuſcipiat.

¶3 Præt. Sicut crimen alicuius manifeſtatur per accuſationē, ita p denuntiationē: ſed in denuntiatione non eſt ſcriptura D neceſſaria. ergo videtur quòd neque etiam in accuſatione.

SED CONTRA eſt, quod dr̄* 2.q.8. Accuſatorum perſonæ ſine ſcripto nunq̄ recipiantur.

RESPON. Dicendū, q; ſicut ſ.* dictum eſt, qñ in criminibus p modum accuſationis agitur accuſator conſtituitur pars, ita q; iudex inter accuſatorem, & eū qui accuſatur, medius conſtituitur ad examen iuſtitiæ, in quo E oportet, quantum poſſibile eſt, ſm certitudinem procedere. Quia verò ea, quæ verbotenus dicunt, facilè labuntur à memoria, non poſſet iudici eſſe certū quid, & qualiter dictū ſit, cum dēt proferre ſententiam, niſi eſſet in ſcriptis redactum. Et ideò rōnabiliter inſtitutum eſt vt accuſatio, ſicut & alia, q̄ in iudicio agunt, redigat in ſcriptis. ▪

AD PRIMVM ergo dicendū, q; difficile eſt ſingula verba pp eorū multitudinē, & uarietatē retinere: cuius ſignū eſt, q; multi eadem verba audientes, ſi interrogarent, non referrent ea. Similiter ēt cum modica verborum dr̄ia ſenſum variet, ideo ēt ſi poſt modicum tp̄s debeat iudicis ſententia promulgari, expedit ad certitudinē iudicij, vt accuſatio redigatur in ſcriptis.

AD SECVNDVM dicendū, q; ſcriptura nō ſolū neceſſaria eſt pp abſentiā pſonę, q̄ ſignificat vel cui eſt aliquid ſignificandū, ſed ēt pp dilationē temporis, vt* dictum eſt iō cum dicit Canon, Per ſcripta nullius accuſatio ſuſcipiatur, intelligendum eſt de abſente, qui peremptam accuſationem mittat non tñ excluditur, quin cum præſens fuerit, neceſſaria ſit ſcriptura. *Ad 1.argum.

AD TERTIVM dicēdū, q; denuntiator nō obligat ſe ad probandum: vñ nec punit̄, ſi ꝓbare nequiuerit. Et pp hoc in denunciatione nō eſt neceſſaria ſcriptura, ſed ſufficit ſi aliquis verbo denunciet eccleſiæ, quæ ex officio ſuo procedet ad fratris emendationem.

ARTICVLVS III.

Vtrum accuſatio reddatur iniuſta propter calumniam, præuaricationem & tergiuerſationem.

AD TERTIVM ſic procedit̄. Vr̄ q; accuſatio non reddatur iniuſta pp calumniam, præuaricationem, & tergiuerſationem. Quia ſicut dr̄* 2.q.3. calumniari eſt falſa crimina intēdere: ſed quandoq; aliquis alteri falſum crimen obijcit ex ignorātia facti quæ excuſat. ergo videtur q; non ſemper reddatur iniuſta accuſatio, ſi ſit calūnioſa. *2.q.3.c. Si quem penituerit.

¶2 Præt.* Ibidem dr̄, q; præuaricari eſt vera h crimina abſcondere: ſed hoc nō vr̄ eſſe illicitum, qa hō non tenetur ad omnia crimina detegenda, vt ſupra* dictum eſt. ergo videtur quòd accuſatio non reddatur iniuſta ex præuaricatione. *2.q.3.c. Si quem penituerit. *Ar. 1 & q. 33. ar. 7

¶3 Præt. Sicut† ibidem dr̄, Tergiuerſari eſt in uiuerſo ab accuſatione * deſiſtere: ſed hoc abſq; iniuſtitia fieri poteſt dicitur enim* ibidem. Si quem pœnituerit criminaliter accuſationem, & inſcriptionem feciſſe de eo quod probare non potuerit, ſi cum accuſato innocente conuenerit, inuicem ſe abſoluant. ergo accuſatio nō redditur iniuſta per tergiuerſationem. †1.q.3 c. Si quem pænituerit. * Loco nunc dicto. *2.q.3.c. Si quem pœnituerit.

SED CONTRA eſt, q; ibidē* dr̄. Accuſatorū teme

*1.q.ca. Accuſaticus, & in ſe. quibus ſtitus ca.

SVPER LXVIII. ART. II. Et III.

IN ar. 2. & 3. & 4. nihil ſpeciale ſcribēdum occurrit, niſi q; ſcias, quod rex literaliter ſic docet & in tertio tria accuſationis vitia q̄ſq. verè crimina iuris redduntur, diligenter notes. ſ. calumnia ex malitia, præuaricatio fraudulenta, & tergiuerſatio inordinata. Et vt intelligas literæ terminos, vocatur ex temeritate accuſare qui uel ex inconſulto caloris impetu accuſat, nō propiciens ꝓba
 negquit, vel qui aud tui credulus accuſat ex iſto autē errore ſ. cepitus ab aliquo teſte idoneo, deficit in ꝓbatione, quia ſ. promiſſit teſtificari, & receſſit, vt non teſtet̄, vel cōſiliū habuit ab aliquo doctore, q; ſufficerent illa quæ hēt ad accuſandum, cū tñ non ſufficerent. — *Porrecta per totum.* 381 — 4.d.19.q. 2.ar.3.q. 1.ad 4. Et d.35.ar. 1.ad 6. Et quo. 11. ar.13.co. — *2.q.8.c. p ſcripta.

¶ In rñſione ad vltimū aduertas, q; princeps pōt accuſationē non ſolum à principio refutare, ſed etiā in progreſſu abolere ſi bono cōi expedire hoc iudicauerit. Et rō eſt, quia accuſatio ad cōe bonum ordinatur: ex hoc.n. ſequitur, q; ille qui curam cōis boni hēt, ſi talis medij ablationē ad finem cois boni prodeſſe magis viderit q̄ ipſius poſitionē, aut pſecutionem, poſſit dēat tale accuſationis mediū tollere: puidendo tñ accuſatori vt ſibi fiat aliàs ſatis, ſi aliqd ſibi debet̄. — * Li. 10. c. 1. aliquātulū à principio tom. 3. — *2.q.8.c. Accuſatorum. *Ar. præcedēt. & q. præc. ar. 3.

¶ Sed occurrit hoc dubiū. An iudex non princeps poſſit abolere accuſationē. Et eſt rō dubij, quia ēt inferior principe iudex hēt curam boni cōis, cui contingit non expedire proſequi accuſationem.

¶ Ad hoc dr̄, q; hic nō eſt q̄ō de accuſatione vitioſa, ſed defectuoſa ſiuè pp temeritatem ſiuè pp calumniam: qm̄ conſtat q; iudex hoc cognoſcens, etiā ſi nō ſit princeps, pōt & à principio nō admittere accuſationes nō legitimas. Et ſi admiſſæ ſunt, poteſt ex quo legitimæ nō ſūt abolere, cum nullam hoc faciat iniuriam immo proſequendo vi facere iniuriā ordini iuris. — *Concl.* m

Nec ēt eſt quæſtio de accuſatione ordinata ad ſatisfaciendum alteri parti, quę paſſa eſt iniuriam: qm̄ conſtat iudicem teneri & ad acceptandum, & ad proſequendum accuſationem talem quia tenetur ius vnicuiq; dicere, ſed quæſtio ē de accuſatione per ſe ad cōe bonū ordinata. Vr̄ āt mihi, q; dr̄ia inter principem & inferiorem iudicē in ꝓpoſito ſit, q; princeps pōt de iure abolere hmōi accuſationes qn̄ expedire vr̄ bono cōi, & non ſolū illas, ſed ēt ordinatas ad ſatisfaciendū parti offenſæ: quia ipſe princeps plenè gerit curam cōis boni ad quod omne bonum, vel malū partis ordinari pōt. Vñ in litera ſimpliciter dr̄, S. princeps abolerit. Iudex aūt inferior pōt ex epicheia, & gnome, hoc eſt, ex æquitate, & altiori iudicio nō admittere à principio accuſationem legitimam pro cōi bono ſi videt illā cōi bono pernicioſam, vt pote ſi cauſatiua ſeditionis pp conditiones accuſati eſt uel pp aliquid hmōi. Inchoatam āt abolere, ſi aliter non poteſt ſuſtinere cōe bonum, ſuſpendendo proſecutionem, vel diſſimulando, pōt: quia lex arctatę poteſtatis pro communi bono ſeruando prætermittēda eſt & vſurpāda eſt quodāmodo maior poteſtas, quæ cōi bono neceſſaria tūc eſt, & ſoli iuris ordini nocet, ſi tñ nocet. — *Porrecta per totum.* 382

ritas tribus modis detegitur. Aut enim calumniantur, aut præuaricantur, aut tergiuerſantur.

[*Ar. 1. huius queſt.] RESPON. Dicendū, q̄ ſicut* dictum eſt accuſatio ordinaẽ ad bonum cōe, quod intendiẽ ꝑ cognitionem criminis. Nullus aũt dẽt nocere alicui iniuſtè, [Concl. m] vt bonum cōe promoueat: et iō m in accuſatione duplici rōne contingit eſſe pc̃tm̃. n Vno modo ex eo, q̄ aliquis iniuſtè agit contra eum, q accuſatur crimina falſa ei imponendo, quod eſt calumniari. Alio mō, ex parte reipublicæ, cuius bonū principaliter intenditur in accuſatione, dum aliquis impedit malitioſè punitionẽ pc̃ti. [Conclu. p] p Quod iterū dupliciter cōtingit, q Vno mō fraudẽ in accuſatione adhibendo: et hoc pertinet ad p̃uaricationẽ. Nam p̃uaricator dr̃ quaſi varicator, q aduerſam partẽ adiuuat, prodita cã ſua. Alio mō, totaliter ab accuſatione deſiſtẽdo, quod eſt tergiuerſari. In hoc.n. q̄ deſiſtit ab hoc qđ cęperat, quaſi tergū vertere vr̃.

AD PRIMVM ergo dicẽdū, q̄ hō non dẽt ad accuſationẽ ꝓcedere, niſi de re oīno ſibi certa, in qua ignorãtia facti locū nō hẽat. Nec tñ q falſum crimen alicui imponit calumniatur, ſed ſolum, q ex malitia in falſam accuſationẽ prorūpit. Cõtingit.n. qñq; ex aĩ leuitate ad accuſationẽ ꝓcedere, q a.ſ. aliqs nimis faciliter credit, quod audiuit: & hoc temeritatis eſt. Aliqñ aũt ex iuſto errore mouetur aliquis ad accuſandum, quæ omnia ſm prudentiã iudicis debent diſcerni, ut non prorumpat eum calumniatum fuiſſe, qui ex leuitate animi, uel ex iuſto errore in falſam accuſationem prorupit.

AD II. dicendum, q̄ non quicumque abſcondit uera crimina, præuaricatur: ſed ſolum ſi fraudulẽter abſcondit ea de quibus accuſationem proponit colludens cum reo, proprias probationes diſſimulando, & falſas excuſationes admittendo.

AD III. dicendū q̄ tergiuerſari eſt ab accuſatione deſiſtere, oīno aĩum accuſandi deponendo nō qualitercūq;, ſed inordinate. Cõtingit aũt aliquem ab accuſatione deſiſtere ordinatè abſq; vitio dupliciter. Vno mō in ipſo accuſationis ꝓceſſu, ſi cognouerit eſſe falſum id, de quo accuſauit, & ſi pari cōſenſu ſe abſoluūt accuſator, & re⁹. Alio mō, ſi princeps ad quẽ ꝑtinet cura boni cōis quod ꝑ accuſationem intenditur, accuſationem aboleuerit.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum accuſator, qui in probatione defecerit, teneatur ad pœnam talionis.

[Porrecta per totum. 383 4. d. 41. artic. 5. q. 2. ad 1. Et quol. 11. ar. 13. cor. * 2. q. 3. c. Si quẽ pœnituerit.]

AD QVARTVM ſic ꝓcediẽ. Vr̃, q̄ accuſator, qui in probatione defecerit, nō teneaẽ ad pęnam talionis. Contingit.n. qñq; aliquẽ ex iuſto errore ad accuſationẽ ꝓcedere, in quo caſu iudex accuſatorẽ abſoluit, vt dr̃* 2. q. 3. non ergo h accuſator q in ꝓbatione defecerit, teneẽ ad pœnã talionis.

¶2 Præt. Si pœna talionis ei, qui iniuſtè accuſat, ſit iniungẽda hoc erit ꝑꝑ iniuria in aliquẽ cōmiſſam ſed h non ꝑꝑ iniuriã cōmiſſam in ꝑſonam accuſati quia ſic princeps nō poſſet hanc pœnã remittere h nec ẽt ꝑꝑ iniuriã illatã in rẽpublicã, quia ſic accuſatus non poſſet eum abſoluere. ergo pœna talionis non debeẽ ei qui in accuſatione defecerit.

¶3 Præt. Eidem pc̃tō h nō debeẽ duplex pœna, ſm illud Naũ. 1. Nō iudicabis Deus bis in idipſum: ſed ille qui probatione deficit, incurrit pœnã infamię quam ẽt Papa non vr̃ poſſe remittere, ſm illud * Gelaſij Papæ. Quamquam animas per pœnitentiam ſaluare poſſimus, infamiam tamen abolere nō poſſumus. non ergo teneẽ ad pœnam talionis [*Habeẽ 2. q. 3. c. Euphemiū.]

SED CONTRA eſt, qđ* Adrian⁹ Papa dicit. Qui ñ ꝓbauerit qđ dicit, pęnã quã intulit, ipſe patiaẽ. [*Habeẽ 2. qu. 3. cap. Qui non probauerit.]

RESPON. Dicendum, q̄ ſicut ſ.* dictum, eſt, accuſator in cã accuſationis conſtituiẽ pars, intendens ad pœnam accuſati. Ad iudicem aũt pertinet, vt inter eos iuſtitiæ æqualitatem conſtituat. Iuſtitiæ aũt æqualitas hoc requirit, vt nocumentum quod qs alteri intentat, ipſe patiaẽ, ſm illud Exod. 21. Oculum pro oculo, dentẽ pro dente: & iō m iuſtū eſt, vt ille qui per accuſationem aliquẽ in periculū grauis pœnæ inducit, ipſe ẽt ſilẽm pęnam patiatur. n [*art. 1. & 2.] [Concl. m]

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ ſicut * Phil. dicit in 5. Ethi. In iuſtitia non ſp cōpetit contrapaſſum ſimpliciter: quia multū differt, an aliquis voluntariè, vel inuoluntariè alium lędat. Voluntario aũt debetur pęna, ſed inuoluntario debetur venia: & iō qñ iudex cognouerit aliquẽ de falſo accuſaſſe nō voluntate nocendi, ſed inuoluntariè ꝑꝑ ignorantiam ex iuſto errore, non imponiẽ pœnã talionis. [*Li. 5. ca. 9.]

AD SECVNDVM dicendū, q̄ ille qui malè accuſat, peccat & contra ꝑſonam accuſati, & contra rempublicam. Vñ ꝑꝑ vtrumq; punitur. Et hoc eſt quod dr̃ Deut. 19. Cumq;, diligentiſſimè ꝑſcrutantes, inuenerint falſum teſtem dixiſſe contra fratrẽ ſuum mendaciū, reddent ei ſicut fratri ſuo facere cogitauit: quod ꝑtinet ad iniuriã ꝑſonæ. Et poſtea quantum ad iniuriã reipublicæ ſubdiẽ, Et auferes malum de medio tui, vt audientes cæteri timorẽ habeant, & nequaq̃ talia audeant facere. Specialiter tñ perſonę accuſati facit iniuriam, ſi de falſo accuſet: & iō accuſatus, ſi innocens fuerit, pōt ei iniuriam ſuã remittere, maximè ſi nō calumnioſè accuſauit, ſed ex animi leuitate. Si uerò ab accuſatione innocentis deſiſtat ꝑꝑ aliquam colluſionẽ cum aduerſario, facit iniuriã reipublicę: et hoc nō poteſt ei remitti ab eo, qui accuſatur, ſed pōt ei remitti per principem, qui curam reipublicæ gerit.

AD TERTIVM dicẽdū, q̄ pœnã talionis mereẽ accuſator in recompenſationẽ nocumenti, quod ꝓximo inferre intentat: ſed pœna infamiæ ei debetur ꝑꝑ malitiam, ex qua calumnioſè alium accuſauit. Et qñq; quidem princeps remittit pęnam & non abolet infamiã: qñq; aũt ẽt infamiã abolet. Vñ & Papa pōt hmōi infamiam abolere. Et quod dicit * Papa Gelaſius, Infamiã abolere non poſſumus, intelligendū eſt de infamia facti, uel q a eam abolere aliqñ nō expedit: vel ẽt loquiẽ de ĩfamia irrogata per iudicẽ ciuilem ſicut dicit † Gratianus. [* Loco citato in argum.] [† Ibidem.]

QVAESTIO LXIX.

De peccatis quæ ſunt contra iuſtitiam in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de peccatis, quæ ſunt contra iuſtitiam ex parte rei.

SVPER Q. LXIX. ARTIC. I. ET II.

IN articul. 1. & 2. quæſtion. 69. circa confeſſionem accuſati, ſeu rei, nota tres caſus in litera, in quibus

quibus ſolùm tenetur reus fateri veritatem. Primus eſt, cũ præceſſit infamia ſuper aliquo crimine: ſecundus, cum aliqua expreſſa indicia apparuerint: tertius, cum præceſſit ſemiplena probatio. Et quia triplex eſt modus procedendi in criminibus, ſ. per inquiſitionem, denunciationem, & accuſationem, aduertẽ diligẽtiſſimè, quòd quãdo per viam inquiſitionis proceditur, oportet præcedere infamiã. Et uocatur infamia nõ frequens vox diſcolorũ, ſed frequens uox talis, ut apud probos & prudentes viros reddatur perſona de crimine tali rationabiliter ſuſpecta. Dico aũt de crimine tali, quia inquiſitio nõ poteſt fieri niſi de crimine illo, de quo aliquis eſt diffamatus. Nec eſt verũ id, quod quidã ſcripſerunt, ſ. quòd diffamatus de uno crimine, poſſit inquiri de alijs. Sed hoc eſt manifeſtè cõtra Decretalem, extra de accuſationibus, capit. Inquiſitionis, vbi habẽtur hæc uerba. Inquiſitio fieri debet ſolummodò ſuper illis, de quibus clamores aliqui præceſſerunt. Ecce quòd tũ Decretalis illa exigit vult præcedentem infamiam ſuper aliquo crimine: quòd ſi duo, uel plures iurati affirmant aliquem, crimen aliquod eiſdem videntibus commiſiſſe, de quo aliqua non laborat infamia, non eſt cõtra eum procedẽdum inquirendũ &c. Nec id quæ illos mouit, ſ. quia non propter occultationẽ peccati, ſed propter occultationem peccatoris prohibetur hõ de occultis iudicare, concludit intentum eorum: quia falſum eſt, quòd iudicium de occultis ſit prohibitũ non propter occultationem peccati, immò quia peccatum eſt occultum, ideo exemptum eſt ab inquiſitione humana, & iudicio humano: quia omnia iudicia humana ad publicam poteſtatem, ſciamque ſpectant. Caueãt ergo ſuę, & ſubditorum ſuorum conſcientiæ prælati illorum religioſorum, qui diffamato de uno, præcipiunt inquirendo de alijs, de quibus non eſt diffamatus: peccant enim ipſi præcipiendo, & ſubditi non tenentur obedire. Nec excuſantur prælati huiuſmodi ex eo, quòd inquirunt de aliquo, de quo fuit aliqua ſuſpicio aliquando. Oportet. n. infamiam, ſeu clamoroſam inſinuationem præcedere, & non ſimplicem ſuſpicionem, ut dictum eſt.

¶ In ſecundo aũt caſu, cum. ſ. manifeſta apparuerint indicia, nota tria. Primò, quòd indicium dupliciter ſumi poteſt, primo cõmuniter, ut frequenti uſu ſigna indicia vocamus: alio mõ propriè, ut Iuriſtæ indicij nomine utuntur. Et ſic ſumitur in propoſito, & diſtinguitur in indicium perfectum, & imperfectum, adeò ut multi teſtes ſingulares, niſi aliquis eorum ſit omni exceptione maior, non faciant apud eos unum perfectum indicium, & uolunt ad indicium requiri duos teſtes.

¶ Secundò: quòd non ſingulariter, ſed pluraliter author dicit, indicia: quia regulariter unum indicium non ſufficit ad præcipiendum, & ueritatem extorquendam à reo. Dico autem regulariter, quia materia iſta de indicijs multum ex prudentia iudicis pendet, conſideratis conditionibus, & circunſtantijs perſonæ, loci, temporis, conditionis &c.

¶ Tertiò, quòd author dicit, indicia non qualiacumque, ſed manifeſta, quod ad tria refero intelligo. Primo ad factum, cuius eſt indicium, ita quòd manifeſtè indicent tale factum. Secũdò ad perſonam, ita quòd indicent, quòd ipſa perpetrauerit tale facinus. Nam ſicut præcedens infamia de crimine intelligitur non de crimine abſolutè, ſed de crimine huius perſonę, ita quod perſona ſit diffamata de crimine: ita in indicijs oportet ut indicia perſonæ criminoſæ appareant. Tertiò ad proceſſum, ita quòd indicia huiuſmodi manifeſtentur reo, ut ſciat ſe eſſe in tali articulo conſtitutum, quòd tenetur obedire iudici præcipienti, & extorquẽti ueritatem: alioquin cum ipſe reputet ſe eſſe occultum, & iſta indicia ſint non iuris, ſed facti, ignorantia facti quod latet ipſũ, niſi Iudex illi manifeſtet, excuſabit eum. Debent quoque ei manifeſtari, ut poſſit ſe ab illis purgare, vel illis opponere rationabiliter: quemadmodum enim præceſſit infamia, manifeſtatur ei, quòd diffamatus eſt ſuper tali crimine.

¶ Sed occurrit hic dubium ad hoſem, quia author alibi dicit, quòd ſi factum eſt notorium v.g. Furtum factũ eſt, ſed neſcitur eius author, nec habentur indicia alicuius, prælato præcipienti ut ſi quis ſcit furẽ, reuelet, tenetur ille, qui furatus eſt, ſeipſum reuelare, ut patet ex allegata collatione habita Pariſijs inter Magiſtros. Et ſimpliciter, quia 5. q. 1. c. Quidã B. Gregorius excõicauit occultum actorem libelli famoſi, niſi ſe reuelauerit &c. vt patet ibi. Et cõtra vr excipi caſus, quando factum eſt notorium, & author occultus à caſibus, in quibus inquiſitio fieri nequit.

¶ Ad hoc dr̃, quòd contionũ ſcr. pturæ ſacræ, & iuri canonico, & rationi eſt, quòd occultus author non teneatur ſe prodere. Cũ. n. contra Cain, & Sodomã procederetur, præceſſit clamor nõ ſolum criminis, ſed perſonæ. Et de Sodoma ꝓ tẽdr̃. Clamor Sodomorum aſcendit ad me, deſcendam &c. De Cain verò inſinuatur, cũ dr̃, Quid feciſti? vox ſanguinis fratris tui clamat ad me. Extra quoque de accuſationibus c. Inquiſitionis, expreſsè dicitur, nullum puniendum de crimine, ſuper quo non laborat infamia. Ecce quòd textus vult, quòd perſona ſit diffamata &c. Naturalis quoque ratio dictat, quòd occulta ſcientiæ publicæ, non ſubſint iudicio publico: conſtat autem quòd perſona, quæ furtũ fecit, aut incendium poſuit, quandoque eſt occultiſſima. Non ſubeſt igitur humano iudicio, ut teneatur ſe prodere.

¶ Ad primam autem obiectionem in oppoſitũ, ex quo author in libro hoc, vbi ex propoſito magis tractat illam ſententiam non explicauit, dicitur, quòd pro infirma habetur.

¶ Ad ſecundam dr̃, quòd aliud eſt præcipere, quòd ſe reuelet, & aliud eſt præcipere ei diſiunctiuam, ſ. aut probet quod propoſuit, aut pœniteat, aut ſit excommunicatus &c. Gregorius non præcepit primum, ſed ſecundum. Et ſcito, quòd ſicut ante factum poteſt excommunicari quicumque furtum, vel incendium cõmiſerit, & huiuſmodi: ita poſt factum poteſt excommunicari quicumque fecit. Et quia poteſt excommunicari abſolutè, multò magis poteſt excommunicari ſub conditione, quæ pendet ex voluntate rei. ſ. ſi non ſe reuelauerit. Intelligitur ſiquidem lata tunc excommunicatio non ſuper debito reuelandi, ſed ſup commiſſo crimine, & de gratia ſpeciali appoſita eſt illa conditio, qua poſſit reus, ſi uult, euadere excommunicationem. Et hoc directè ſonat canon ille Gregorij. Abſolutè autem præcipere quòd reuelet ſe excedit vires humani iudicij, & propterea non tenetur ille obedire. Et nimis timidi uidentur mihi illi doctores in hoc fuiſſe, qui oppoſitum ſenſiſſe uidentur. Oportet igitur vel infamiam, ſeu clamoroſam inſinuationem, vel indicia manifeſta perſonæ, & criminis ſic præcedere, vt vehementer ſuſpectã reddant perſonam ad hoc, ut teneatur ad præceptum ſuperioris ſeipſum reum prodere. Quando aũt in tertio ſumus caſu. ſ. quando præcedit ſemiplena probatio, conſtat etiam, quòd tenetur. ſed aduertendum, quòd cum plenam probationem efficiant duo teſtes integrarum conditionum, ſemiplenam probationẽ efficit unus teſtis omni exceptione maior. Et eſt ſermo de teſte ſecundum iura, qui. ſ. non actor, non ſecretus depoſitor, ſed uerè teſtis eſt iuratus, non particeps criminis, & ad iudicium concurrens ut teſtis. Hoc eſt, quòd ultra accuſatorem, uel id quod tenet accuſatoris locũ, ut infamia &c. iſte omni exceptione maior teſtetur directè de uiſu cõmiſſionis criminis ab iſto, puta, quia uidit ipſũ occidere illũ, uel furari hoc; ſic. n. eſt verè teſtis ſemiplenè probans.

ET circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum peccet aliquis mortaliter ueritatẽ negãdo, per quam condemnaretur.

¶ Secundò, Vtrum liceat alicui ſe calumnioſè defendere.

¶ Tertiò, Vtrũ liceat alicui iudiciũ ſubterfugere appellãdo.

¶ Quartò, Vtrũ liceat alicui cõdemnato, per uiolẽtiã ſe defendere, ſi adſit facultas.

ARTICVLVS I.

Vtrum abſque peccato mortali poſſit accuſatus ueritatem negare, per quam condemnaretur.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vĩ quòd abſque peccato mortali poſſit accuſatus veritatem negare, per quam condemnaretur. Dicit enim * Chryſo. Non tibi dico, vt te prodas in publicum, neque apud alium accuſes: ſed ſi veritatem confiteretur in iudicio accuſatus, ſeipſum proderet, & accuſaret. non ergo tenetur ueritatem dicere, & ita non peccat mortaliter, ſi in iudicio mentiatur.

¶ 2 Præt. Sicut mendacium officioſum eſt, quando aliquis mẽtitur, ut alium a morte liberet: ita mendacium officioſum eſt, quando aliquis mẽtitur, ut ſe liberet à morte, quia plus ſibi tenetur, quàm alteri: mendacium autem officioſum non ponitur eſſe peccatum mortale, ſed ueniale. ergo ſi accuſatus ueritatẽ in iudicio neget, ut ſe a morte liberet, nõ peccat mortaliter.

¶ 3 Præt. Omne peccatũ mortale eſt contra charitatem, ut ſupra * dictum eſt: ſed quòd accuſatus mentiatur, excuſando ſe à peccato ſibi impoſito, non contrariatur charitati neque quantum ad dilectionẽ Dei, ne-

Correcta per totum.

384

4. d. 17. q. 5. ar. 1. q. 2. ad 1. & 3. & d. 19 q. 2. ar. 3. q. 1. ad 5. & q. 2. co.

* Chryſo. homi. 31. ad hebræos a medio, to. 4.

* q. 24. ar. 12.

que [h] quātū ad dilectionē proximi. ergo huiuſmodi mēdaciū non eſt peccatum mortale. F

SED CONTRA. Oē quod eſt contrarium diuinæ gloriæ, eſt, pctm̄ mortale, qa ex pcepto tenemur oīa in gloriā Dei facere, ut patet 1. ad Corin. 10. ſed ꝙ reus id, quod cōtra ſe eſt, cōfiteaẗ, ptinet ad gloriā Dei, vt patet p illud quod Ioſue dixit ad Acham. Fili mi, da gloriam dño Deo Iſrael, & confitere, atq; indica mihi quid feceris, ne abſcondas, ut habetur Ioſue 7. ergo mentiri ad excuſandū pctm̄, eſt peccatum mortale.

RESPON. Dicendum, ꝙ quicūque facit cōtra debitū iuſtitiæ, mortaliter peccat, ſicut s. * dictū eſt. Pertinet aūt ad debitum iuſtitiæ, ꝙ aliqs obediat ſuo ſuperiori in his, ad q̄ ius plationis ſe extēdit. Iudex āt, ut s. * dictū eſt, ſuperior eſt reſpectu eius, q iudicat: & iō [m] ex debito teneẗ accuſatus iudici ueritatē exponere, q̄ ab eo ſm formam iuris exigit. [n] Et iō [p] ſi cōfiteri noluit veritatem, quam dicere teneẗ, uel ſi eā mendaciter negauerit, mortaliter peccat. [q] Si [r] verò iudex hoc exq̄rat, quod non pōt ſm ordinē iuris nō teneẗ ei accuſatus rñdere: ſed poteſt uel p appellationem, uel aliter licitè ſubterfugere: mendacium tamen dicere non licet.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ qn̄ aliquis ſm ordinē iuris à iudice interrogatur, nō ipſe ſe pdit, ſed ab alio proditur, dū ei neceſſitas rñdendi imponitur per eum, cui obedire tenetur.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ mētiri ad liberandū aliquem à morte cū iniuria alteri [s], non eſt mēdaciū ſimpliciter officioſū, ſed hēt aliqd de pnicioſo admiſtū. Cū aūt aliqs mentiẗ in iudicio ad excuſationē ſui, iniuriā facit ei, cui obedire tenetur, dū ſibi denegat, quod ei debet, ſ. confeſſionem ueritatis.

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ ille, q mētiẗ in iudicio ſe excuſando, facit & cōtra dilectionē dei, cuius eſt iudiciū, & contra dilectionē proximi, tū ex parte iudicis, cui debitū negat: tum ex parte accuſatoris, q punitur, ſi in probatione deficiat. Vñ & in Pſa. 140. dr̄. Ne declines cor meū in uerba malitiæ ad excuſandas excuſationes in pctīs. Vbi dicit gl. Hæc eſt conſuetudo impudētium, vt deprehenſi, per aliqua falſa ſe excuſet. Et * Grego. 22. Mora. exponens illud Iob 31. Si abſcondi quaſi homo pctm̄ meum, dicit. Vſitatum humani generis uitium eſt, & libendo pctm̄ committere, & commiſſum negando abſcondere, & conuictum defendendo multiplicare.

* Li. 22. c. 13. in prī.

ARTICVLVS II.

Vtrum accuſatio liceat calumnioſè ſe defendere.

Porrect. per totum. 385

AD SECVNDVM ſic procediẗ. Vr̄, ꝙ accuſatio liceat calūnioſè ſe defendere. Quia ſm iura ciuilia, in cauſa ſanguinis licitum [h] eſt cuilibet aduerſarium ſuum corrumpere: ſed hoc maximè eſt calumnioſe ſe defendere. ergo nō peccat accuſatus in cauſa ſanguinis, ſi calumnioſè ſe defendat. (Infra ar. 3. cor.)

¶ 2 Præt. Accuſator cum accuſato colludens, pœnam recipit à legibus conſtitutam, ut habetur * 2. q. 3. [h] non autem imponitur pœna accuſato per hoc, ꝙ cum accuſatore colludit. ergo uidetur ꝙ liceat accuſato calumnioſè ſe defendere. H

* 2. q. 3. c. ſi quē pœnituerit.

¶ 3 Præt. Prou. 14. dr̄. Sapiens timet [i], & [k] declinat à malo: ſtultus aūt tranſilit, & confidit: ſed illud qđ fit per ſapientiam, non eſt peccatum. ergo ſi aliqs qualitercumque ſe liberet a malo, non peccat.

SED CONTRA eſt, ꝙ in cauſa criminali iuramētum de calūmnia eſt præſtandum, ut habetur * extra, de iuramento calumniæ, Inhærentes: quod nō eſſet, ſi calumnioſè ſe defendere liceret. ergo non eſt licitum, accuſato calumnioſè ſe defendere.

* In decretali li. 2. ti tu. 7. c. 1.

RESP. Dicēdū, ꝙ aliud eſt veritatē tacere, aliud eſt falſitatē pponere, [m] quorū primū in aliquo caſu liceẗ. [n] Nō. n. aliqs teneẗ oēm ueritatē confiteri: ſed illā ſolū, q̄ ab eo pōt, & dēt reqrere iudex ſm ordinē iuris, puta, cū pceſſit infamia ſuper aliquo crimine, uel aliqua expreſſa indicia apparuerint: vel ēt cū pceſſit pbatio ſemiplena. [p] Falſitatē tn̄ pponere in nullo caſu licet alicui. [q] Ad id āt qđ licitū eſt, pōt aliqs pcedere uel p uias licitas, & fini intēto accōmodas, quod ptinet ad prudētiā: vel per aliquas uias illicitas, & pposito fini incōgruas, qđ ptinet ad aſtutiā, q̄ exerceẗ p fraudē, & dolū, ut ex s. * dictis patet, quorū primū eſt laudabile: ſm uerò uitioſum. [r] Sic ergo reo, q accuſaẗ, licet ſe defendere ueritatē occultādo, q̄ cōfiteri nō teneẗ per aliquos cōueniētes modos, puta, quod nō rñdeat, ad q rñdere non teneẗ, [t] hoc aūt non eſt calumnioſè ſe defendere, ſed magis prudēter euadere. [x] Nō āt licet ei uel falſitatem dicere, uel ueritatē tacere, q̄ confiteri teneẗ. Nequè etiam aliquem dolum, uel fraudem adhibere: [t] quia fraus, & dolus uim mēdacij habent. Et hoc eſt calumnioſè ſe defendere.

Concl. m — Conclu. p — * q. 55. ar. 4. & 5. — Concl. t — Concl. x

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ multa ſm leges humanas impunita relinquuntur, quæ ſm diuinū iudicium ſunt peccata, ſicut patet de ſimplici fornicatione: quia lex humana non exigit ab homine omnimodam uirtutem, quæ paucorum eſt: & non poteſt

¶ In rñſione ad tertiū primi articuli, vbi dr̄ & pbaẗ mendaciū in iudicio ēē pctm̄ mortale, quia eſt cōtra dilectionē Dei, cui⁹ eſt iudicium: & cōtra dilectionem proximi, iudicis. ſ. cui debitū negat, dubiū occurrit. An pp imperfectionē actus ex parte materiæ excuſeẗ a pctō mortali mentiens in iudicio. V. g. In iudicio ſacramenti pniæ reus interrogaẗ à iudice confeſſore. ſ. an dixerit, uel fecerit tale quid quod eſt peccatum mortale, & re⁹ negādo mentitur, an mendacium tale ſit pctm̄ mortale. Et ēē iō dubij, imperfectio actus mentiendi ex parte materiæ, qa. ſ. mentitur in materia non neceſſaria ad iudicium: ex hoc. n. vr̄ excuſari à pctō mortali. Nam ex hoc ꝙ nō tenetur fateri hoc in iudicio, ſequitur ꝙ non eſt mendacium circa debitam iudicij veritatem, ac per hoc q non ſit mortale.

* q. 59. artic. 4. — * q. 67. artic. 1. — Concl. m — Conclu. p

¶ In oppoſitū aūt eſt, ꝙ mēdaciū in iudicio, q̄tū in ſe eſt, ſcur rit iudicij uim &c.

Conclu. r

¶ Ad hoc dr̄, ꝙ hmōi mendacia in iudicio ſunt pctā mortalia ex hoc ipſo, q ad iudicium ſpectant: & cōtra ueritatem iudicij ſunt, ut patet ex hoc, ꝙ iudicium, quod ſuper hoc mēdacio fundatur, falſum oportet eſſe. Et in foro pœnitentiæ iniuria præcipuè fit Deo, cuius eſt peculiariter iudicium illud, ut patet. Imperfectio autē materiæ habet locū reſpectu actus mentiendi ſecundùm ſe, ſed non ut ſubſtat iudicio, ſicut non hēt locum vt ſubſtat iuramēto. Ita q; ſicut mētiens, in quocunque leui, ſi adhibet iuramentum, peccat mortaliter: ita mentiēs in quocūque leui, ſi ſubmittit mendacium illud iudicio, peccat mortaliter. Ipſa. n. uis iudicij exigit ueritatē iudicandorū, ſicut uis iuramētu exigit iuratorū. Nec uariat hoc, qa nō tenet reus hoc fateri: quia tenetur, ſi fateẗ, fateri ueritatē, ſicut ſi iurat, tenetur iurare ueritatem. Et ſic iſta mentiens mentiẗ contra ueritatem debitam iudicij. nō ſimpliciter & abſolutè, ſed debitam iudicij ex ſuppoſitione, ſ. ſi hoc ſupponitur illius iudicio.

potest inueniri in tanta multitudine populi, quantam lex humana hēt necesse sustinere. Qđ aūt aliquis non uelit aliqđ pctm committere, ut mortem corporalem euadat, cuius periculum in cā sanguinis imminet reo, est perfectæ uirtutis: quia omniū terribilium maximè terribile ē mors, ut dr̄ in 3.[a] Eth. Et ideò si reus in causa sanguinis corrumpat aduersarium suum peccatq; dem inducendo eum ad illicitū, non autem huic peccato lex ciuilis adhibet pœnam: & pro tāto licitum esse uidetur.

B

[a] Li. 3. c. 6. tom. 5.

Ad secvndvm dicendū, ꝙ accusator, si colludat cum reo, qui noxius est, pœnam incurrit, ex quo patet ꝙ peccat. Vñ cum inducere aliquem ad peccandum, sit peccatum, uel qualitercūque pcti participē esse, cū Apostolus dicat dignos morte eos, qui peccantibus consentiunt manifestum est, ꝙ etiā re[*] peccat, cum aduersario colludēdo: non tamen f̄m leges humanas imponitur sibi pœna, propter rationem iam[*] dictam.

C

[*] In solut. ad 1.

Ad tertivm dicendū, ꝙ sapiens non abscondit se calumniosè, sed prudenter.

D

Articvlvs III.

Vtrum reo liceat iudicium per appellationem declinare.

Ad tertivm sic proceditr. Videtur, ꝙ reo nō liceat iudicium declinare per appellationem. Dicit. n. Apost. Rom. 13. Oīs anima[k] potestatibus sublimioribus subdita sit: sed re[r] appellādo, recusat subijci ptāti superiori, s. iudici. ergo peccat.

¶2 Præt.[h] Maius est uinculū ordinariæ ptātis, q̄ propriæ electionis: sed sicut legit[*] 2. q 6. A iudicibus, quos cōis consensus elegerit, non liceat prouocare. ergo multò minus liceat appellare à iudicibus ordinarijs.

[*] 2. q. 6. A iudicib.

¶3 Præt. Illud, quod semel est licitum[h] sp est licitum: sed non est licitum appellare post decimū diem, neque tertio super eodē. ergo uidetur quòd appellatio non sit secundùm se licita.

Sed contra est, quòd Paulus Cæsarem appellauit, ut habetur Act. 25.

Respon. Dicēdum, ꝙ duplici de cā contingit aliquem appellare. Vno quidem modo, confidentia iustæ causæ, quia uidelicet iniustè a iudice grauaṫ. Et[m] sic licitū est appellare:[n] hoc. n. ē prudenter euadere. Vnde[*] 2. qō. 6. dr̄. Omnis oppressus, liberè sacerdotum, si uoluerit, appellet iudicium, & a nullo prohibeaṫ. Alio modo[p] aliquis appellat cā differendæ moræ, ne contra eū iusta sententia proferaṫ: & hoc est calumniosè se defendere, ꝙ est illicitum,[q] sicut[*] dictū est. Facit. n. iniuriam & iudici, cuius officium impedit, & aduersario suo, cuius iustitiam, quātū pōt, perturbat: & ideò sicut dicit[*] 2. q. 6. omnimodo puniendus est,

[*] 2. q. 3. c. Omnis oppressus.

[*] Ar. præs.

Svper qvæst. LXIX. Art. III. et IIII. A

In ar. 3. & 4. eiusdem q. 69. quæstiunculæ multæ occurrūt circa doctrinam traditam in responsione ad secundum 4 art. de fuga iustè damnati ad mortem.

¶ Prima est, quia conclusio ipsa, s. ꝙ liceat iustè damnato fugere, non uī quibusdā uera: quia hoc esset in scādalum custodum qui ex fuga illius molestarentur.

¶ Secunda est, quia detentus damnatus ad mortem, est implicitè damnatus ēt ad carcerem, ac per hoc tenetur subire pœnam carceris inflictam à iudice, & consequenter iustitiam, & obedientiam debitam uiolat fugiens.

¶ Et confirmatur, qa eadem est rō de pœna hac, uel illa, puta, mortis, uerberis &c. Sed detentus propter alias pœnas, & dānatus, non potest licitè fugere, ut quidam dicunt. ergo nec dānatus ad mortem.

¶ Tertia quæstio est, An iste damnatus licitè possit disrumpere uincula, & cō, eteṡ, q bus alligatus est, ut possit fugere.

¶ Quarta est, An possit effringere carcerē licitè: & est rō harū, quia duo hæc nō pñt nisi uiolenter fieri. Et cum hæc sint superioris authoritate facta, inferendo uiolentiā illis, infertur iis actori eorum, & resistitur ei dem. Ex alia aūt parte apparet licitum: qa aliàs uana esset concessio fugæ, & nō posset se a uinculis absoluere.

¶ Quinta quæstio est, An liceat alijs adiuuare hoīem hmōi ad fugiendum, dādo ei cōsilium, & auxiliū. Et est ratio dubij: quia hinc apparet quòd sic eo, ꝙ opem ferunt dāti operam rei licitę, & sicut digni sunt morte, scd̄m Apostolum, qui consentiunt malefacientibus: ita per oppositum qui consentiunt licita facientibus, non errant. Inde uerò apparet ꝙ non, quia turpis est illa pars, q̄ nō cōsonat suo toti. Publica autem ptās. q̄ totum repræsentat, uult illum detineri. Non potest ergo absque publica offensa ab alijs opera dari ad damnati fugam. Et confirmaṫ, quia tales inuenti puniuntur, ꝙ non fieret, si non peccarent.

Porrecta per totum. 386

¶ Sexta quæstio est circa rationem literæ, quia assignat nō causam ut causam. Ex hoc enim quòd nullus ita damnatur, ut ipse sibi mortem inferat, non sequitur, quòd non teneretur damnatus manere in carcere, nisi manere in carcere esset seipsum occidere, quod est manifestè falsum. Manere enim in carcere, & non uolens fugere, non occidit seipsum: alioquin martyres nolentes fugere, fuissent sui homicidæ.

¶ Septima quæstio est, quia hæc etiam propositio, s. Nullus ita condemnatur, ut inferat sibi mortem, patitur instantiam de damnatis ad sumendum uenenum, vt Socrates fuit.

¶ Octaua quæstio est, An damnatus, ut famæ moriatur, teneaṫ comedere si potest, alioquin sui homicidium incurrat: qa hic vi, ꝙ teneatur, qui non comedere est directè se occidere, ut patet in 2 de Anima, & experientia testatur. Inde autem ꝙ non, quia potest patienter sententiam contra se latam sustinere nec tenetur eius executionem impedire, quamuis possit, ut sancti martyres fecerunt, nolentes impedire martyrium suum.

¶ Nona quæstio est pollicita superius in q. 51. ar. 2. ad tertium, An damnatis iustè ut famæ moriātur, possimus licitè ministrare occultè panem. Et est spālis dubitādi rō. quia in loco allegato author excipere uidetur hanc subuentionem ab operibus bnficentiæ concludendo nisi scdm ordinem iustitiæ pateretur.

¶ Ad primā dubitationem dī, ꝙ quia ea, q̄ sunt per accidens, nō mutāt iudicia actuū: & per accidens: quia præter intentionem fugientis est, ꝙ custodum tribulatio cōsequatur: ideò ob hoc damnatus ad mortē non tenetur non fugere, sed licitè potest fugere. Et quia dat operam rei licitę, quicquid mali p̄inde custodibus inferatur à iudice, non imputaṫ fugienti.

¶ Ad secundam dubitationem dī, ꝙ falsū est, ꝙ detentus dānatus ad mortem, sit implicitè damnatus ad carcerem. Neq; .n. ante sniam, neq; in sententia facta est talis condemnatio: sed solùm custoditur, vt dānandus, vel damnatus ad futuram pœnam. Dico autē hoc, quia iudex sicut pōt dānare aliquē ad carcerē amplū, assignando sibi unā insulā p carcere, ut patet ī his qui exulant in circūscripto loco, & p cul dubio teneṅ dānati ad hoc seruare sententiam: ita pōt dānare ad carcerem arctum, & uincula, & nō posset sic damnatus licitè fugere: licèt quidā dixerint, quòd iudex non pōt iuridicè, nisi uiolentia facti capere, detinere, & occidere: hoc. n. circumscriptus sola snīa loc[o] in exilijs manifestat esse falsum. Propter quod si iuris ordo haberet, ꝙ damnatus ad mortē, damnaretur quoque interim ad carcerē, non posset licitè iste fugere: quia ex damnatione ad carcerem, teneretur iste ibi manere, sicut tenenṫ alijs iustis sententijs parere. Nec hoc est damnare eum ad mortem sibi inferendam, sed ad manendum infra terminos loci illius.

Concl. m

Concl. p

E

¶ Ad confirmationem dī, ꝙ non est eadem ratio de omnib[us] pœnis, sed de omnibus pœnis, quæ consistunt solùm in pati.

¶ Ad cuius euidentiam scito, quòd pœnæ sunt in duplici differentia, quædam sunt, ad quas non aliter quis damnatur, nisi ut patiatur illatas, ut patet de morte, mutilatione, flagellis, tortura, & huiusmodi. Non enim damnatur aliquis, ut se occidat, mutilet, torqueat &c. sed ut patiatur hæc sibi illata. Et de his oībus eadem est ratio, quæ de morte, ut scilicet damnatus, aut damnandus ad aliquid horum, possit licitè fugere, quia non tenetur nisi ad pati, ut infra patebit. Quædam uerò sunt, ad quas sic subeundas aliquis dānatur, ut ipse cooperetur ad eas, ut patet de exilio, & circumscriptione, & pœna pecuniaria. Damnatus

cuius app̄ro iniuſta pronūciat.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ pȓāti inferiori intm̄ aliquis ſubijci dēt, inquantum ordinem ſuperioris ſeruat, à quo ſi exorbitauerit, ei ſubijci non oportet, puta, ſi aliud iuſſerit Procōſul, & aliud Imperator, ut patet per *gl. Ro. 13. G Cum autē iudex aliquē iniuſtè grauat, quantum ad hoc relinquit ordinem ſuperioris pȓātis, ſm̄ quam neceſſitas ſibi iuſtè iudicandi imponitur: & ideò licitum eſt ei, q contra iuſtitiam grauatur, ad directionem ſuperioris poteſtatis recurrere appellando uel ante ſn̄iam, vel poſt. Et quia non p̄ſumit̄ eſſe rectitudo, ubi uera fides non eſt: ideò non licet catholico ad infidelē iudicem appellare ſm̄ illud 2. q 6.* Catholicus qui cauſam ſuam ſiuè iuſtā, ſiuè iniuſtam ad iudicium alterius fidei iudicis prouocauerit, excommunicetur. Nam & Apoſtolus arguit eos, qui iudicio cōtendebant apud infideles.

Ad II dicēdū, ꝙ ex proprio defectu, uel negligētia ꝓcedit, ꝙ aliquis ſua ſpōte ſe alteri⁹ iudicio ſubiiciat, de cuius iuſtitia

*Eſt Aug. ſerm. 6. de verb. do. to. 10.

1. q. 6. ca. Catholic

tur ſiquidem aliquis, vt eat in exilij locum, & ibi iuxta præfixos F ſibi terminos maneat, ut ſoluat huiuſ. Et ab harum executione non licet ſe ſubtrahere poſt ſententiam, quia damnatus eſt ad faciendum. Ante uerò ſententiam poteſt licitè fugere eadē rōne, qua damnatus ad mortē pōt licitè fugere. ſ. quia non tenet̄ facere, hoc eſt, manere in loco, vnde ſe quæretur ſuum pati, hoc eſt, dānare, ſi ex ſua abſentia cunctaret̄ dānatio: alioquin oſ. non teneret̄ in foro cōſcientiæ ſubire latam poſt ſn̄iam. Religioſi tn̄, quia libertate ſui motus processum extra clauſtra ſe priuarūt, ſupponētes ſe per tria vota p̄latis ſuis, quacunq; ex cā à ſuis p̄latis iuſtè detineantur, non pn̄t licitè extra p̄fixos ſibi terminos fugiēdo exire, cū nec exire poſſint nō detenti clauſtrū ſine licētia p̄elati.

¶ Ad tertiam & quartā quęſtionē ſimul, Henricus de Gandauo quolibeto 9. ar. 21 reſpondet negatiuè: quia ſi frangeret vincula, aut carcerem, reſiſteret iudici in his, i quibus hēt ꝑ tātem, & iniuriā illi faceret: ſicut ſi percuteret ſuos miniſtros cuſtodes. Et quēadmodū, inquit, licitum eſt tranſire p alienum agrum, non tn̄ ſepem illius diſrumpere vt tranſeat: H ita licitum eſt fugere, non tn̄ uincula & carcerem rumpere, vt fugere poſſit. Si quis tamen diligenter diſtinguat inter fugam, vel defenſionē ac inter vim inferre rationalibus, vel irrationalibus, declinabit in partem oppoſitam. Cum. n. inter iudicē, & damnatum iuſtè ad mortem, ſit ex parte iudicis bellū iuſtum, conſequens eſt, ꝙ damnatus non poſſit ſe defendere, nō reſiſtere, pugnando contra eum; ſed ſicut fugere non eſt reſiſtere, pugnare, aut defendere, ſed nō tenere ſeipſum in hoc loco: ita frāgere uincula & carceres non eſt pugnare, ſed abſoluere ſeipſū a continentia vinculorum, & carceris. Multum quoque refert vim irrationalium, uel rationalium repellere. Nam illata vis rebus irrationalibus præciſè non redūdat in authorē eorum: cuius ſignum eſt, ꝙ ſi quis vinculis ſibi ab eccleſiaſtico iudice impoſitis uiolentiam inferat effringendo, non eſt excōicatus. Et ſi quis damnatus, ut deuoretur à leone, pugnet cum leone, & leone ſuperato fugiat, nulli iniuriam facit. Hæc. n. atteſtari uiden- I tur, quòd ſi fugere volens, vim inferat cuſtodibus quòd iniuſtè facit: ſed ſi abſentibus, uel dormiētibus eis frangat uincula, vel carceres, iudici, vel officialibus imputandum videtur, quòd tā debiliter oſtia firmata, vel feræ fabricatæ ſunt, ut potuerint à detento frangi. Vnde non uideo, quare non poſſit damnatus ad mortem, violentiam uinculis, & carceri præciſè, abſque ſcilicet reſiſtentia omni cuicumque cuſtodi inferre. Non enim hoc eſt ſicut percutere miniſtros, aut pugnare contra eos: nec eſt reſiſtere iudici in his, in quibus habet poteſtatem, ſed nō cōtinere ſe ſub circumſcriptione vinculorum, & carceris, & eiſdem, non actori eorum vim inferre. Nec eſt ſimile de fractione ſepis: quia in fractione ſepis agitur de damno, quod infertur domino per ſepis ruinam. Hic autem non eſt quæſtio de damno pretij uinculorum, aut ſerarum carceris: facilè enim dici poteſt, quòd effractor ſoluere tantumdem eſt paratus: ſed eſt quæſtio, an iſte actus effractionis reducatur ad fugam, an ad pugnā. K Nam ſi tenet ſe ex parte fugæ, licitus eſt: ſi ſapit pugnam, illicitus eſt. Propter quod non oportet ueritatem ex ſimilitudinibus ſcrutari, ſed ex proprijs.

¶ Ad quintam qōnem dicunt quidam, ꝙ eadem rōne poſſunt alij opem ferre damnato vt fugiat, ſicut poteſt ipſe fugere.

¶ Mihi diſtinguendum occurrit, quòd quidam homines ſunt velut partes publicæ poteſtatis, ut cuſtodes, miniſtri, officiales, patres reipublicæ, & huiuſmodi, quorum eſt fouere, vel exercere publicam poteſtatem. Et his ratione ſtatus eorum, qui. ſ. eis incumbere fouere publicam poteſtatem, illicitum eſt conſiliū, vel auxilium fugæ præſtare. Eorum enim eſt damnatum, ſeu damnandum detinere, & ſciunt proditores, & colluſores eſſe, in partes detenti fouendo. Cæteri autem, quorum non intereſt publicam fouere poteſtatem, licitè poſſunt cooperari ad fugam damnati. Et ratio eſt, quia regulariter nullus prohibetur a cooperatione actus alteri liciti, niſi per accidens, puta, quia ſtatui, vel officio ſuo hoc repugnat. Apparet namque inductiuè in oībus, ꝙ ſi mihi licitum eſt emere, uendere, bellare, cōtrahere &c. ꝙ dans mihi conſilium, auxilium, uel fauorem, ad actum illū licitè operatur, niſi rōne ſtatus, officij, uel huiuſmōi reddatur ſibi iſta cooperatio illicita: ut clericis redditur illicitum cooperari ad cām ſanguinis, quam uis iuſtā. Et in propoſito, officialibus, q tenent̄ ad cuſtodiā dānati, reddit̄ illicitum cooperari quouiſmō ad fugā. Et ſi opinio in præcedenti qōne de licita effractione carceris a dānato eſt vera, conſequens eſt, vt his, q licitè cooperantur ad fugā, liceat cooperari ad frangēdum uincula, & carceres, eadem ratione ſubminiſtrando dānato incluſo limam, vel aliquod inſtrumētum, quo poſſit ſe abſoluere a uinculis, & carcere. Nec hinc accipias me dicere, ꝙ liceat alijs concurrere ad carcerem, & frangere illum: hoc enim nec ſomniaui. Nam ſi non liceat ire ad frangendum ſerā domus priuatæ multò minus domus publicæ. Multum enim refert, ab intus incluſo frāgi ſeram carceris, & ab extra a liberis, hoc eſt, offendere publicā poteſtatem, cuius carcer: ſicut frangere, uel aperire inuito dn̄o domum priuatam, eſt offendere dominum illius. Illud autem ad licitam fugam ſpectare uidetur: nec tales inuenti punirētur, quia adiuturi erant ad fugam, ſed quia præſumeretur, quòd contra publicam poteſtatem operarentur.

¶ Ad ſextam quæſtionem dr̄, ꝙ ratio literæ eſt optima: ſed non ſic deducenda eſt, vt arguendo deducitur. Soliditas ſiquidem illius rōnis literæ eſt differentia inter damnationem ad pati, & damnationem ad facere: & inſēdit ꝙ dānatus ad pati nō tenet̄ ad facere id, unde ſequatur ſuum pati. Et in promptu rō eſt, qa non eſt damnatus ad facere: unde aſſumit, ꝙ quia nullus damnatur ad mortem ſic, ut ſibi mortem inferat, ſed ut patiatur ideò non tenetur facere id, vnde ſequatur pati mortem, quod tamē faceret, ſi contineret ſeipſum in eodem loco, potens ſeipſum inde mouere. Et hic eſt verus ſenſus huius rationis: & hinc patet ratio dictorum in ſecunde dubitationis ſolutione.

¶ Ad ſeptimam dubitationem dicitur, quòd poſtquàm ort⁹ eſt Sol iuſtitiæ, Chriſtus Deus noſter, cognouiſſe uidentur iudices, quòd hoc non licet, quāuis fortè ueteres concedēdo, opinionē generis mortis, magis quàm iudicando faciebant hæc. Quēadmodum enim non licet damnare aliquem, vt ſeipſum confodiat, ita nec quòd ſeipſum mergat, aut ueneno occidat: qa ſententia debet eſſe de actu iuſtitiæ. Non eſt autem actus iuſtitię ſeipſum occidere, tum quia actus iuſtitiæ eſt ad alterum, & non ad ſeipſum: tum quia eſt contra ius naturæ, & charitatem, ut in quæſtione de homicidio habitum eſt.

¶ Ad octauam dubitationem dicunt quidam, quòd non tenet̄ comedere, ſed poteſt tanquàm patienter ſuſferens ſententiam, abſque cibo expectare mortem: ſed hoc non eſt verum, quia nec priuata, nec publica authoritate poteſt quis ſeipſum licitè occidere. Conſtat autem quòd nolle uti alimento habito, eſt occidere ſeipſum non minus, quam ſeipſum gladio transuerberare: vnde dicendum eſt, quod tenetur comedere, ut ius naturę ſeruet. Nec hoc eſt impedire executionem ſententiæ, tum quia non eſt damnatus ad hoc, ſ. ut ſe occidat non comedendo: ſed ad hoc, ut ſubtracta ſint ſibi alimenta non a quibuſcumque, ſed cuſtodibus, & huiuſmodi. Vnde alij miniſtrantes tali damnato alimenta, non peccant eadem ratione, qua poſſunt adiuuare ad fugam. In cuius ſignum laudabiliter a Maximo Valerio in libr 5. commemoratur Rues Athenienſis, quæ Cimona patrem ſuum lacte proprio pauit, ne inediæ moreretur pœna: quàmuis nullus teneatur tali damnato miniſtrare alimenta, tanquàm in extrema neceſſitate conſtituto. quia ſecundum iuſtitiæ ordinem in illa conſtituitur neceſſitate &c. tum quia ſi ad ſe occidendum eſſet damnatus, ſententia contra ius naturale iniqua eſſet, & non ſeruanda.

¶ Ad nonam quæſtionem ex dictis patet, quid dicēdum eſt. Ad obiectionē aūt ex uerbis authoris ſuperius habitis reſpondetur dupliciter. Primò, quòd ſecundum literalem conſtructionem

illa

Illa exceptio non refertur ad mortem ex famæ, aut ſiti, ſed ad pati aliquod hmõi diſpendium. Inquit .n. Sicut ſubueniendum eis eſſet, ne fame, aut ſiti morerentur, aut aliqd hmõi diſpendiũ, niſi ſcdm ordinem iuſtitiæ paterētur. Vbi patet q̃ exceptio illa, niſi ſcdm ordinem iuſtitiæ, nõ conſtruitur cum illo verbo, morerentur, ſed cũ illo verbo, paterētur. Sc̃do dr̃, & melius, concedendo q̃ exceptio ad totũ refertur, qa de ſimilis diſpendij paſſione litera, expreſſe loquitur excipiendo dum dicit, Aut aliqd hmõi diſpendium, niſi ſcdm ordinem iuſtitiæ pateretur. Vbi patet q̃ excipit ordinem iuſtitiæ, qui patitur q̃s diſpendiũ ſimile vel ſiti. Dicendũ ergo eſt q̃ quia tota illa authoris ſententia fundatur ſuper articulo, ſeu neceſſitatis, in quo hoſtes reipublicę, vel excõicati cõſtituti eſſent, vt patet ex eo q̃ ita incipit. Si eis immineret neceſſitas, de natura deficeret, eſſet eis ſubueniendum &c. iõ exceptio intelligenda eſt, q̃ fiat a debito ſubueniendi. & non à poteſtate ſubueniendi dãnatis ad patiendum ſcdm iuſtitiæ ordinē hmõi diſpendia: ita q̃ ſenſus eſt. q̃ licet neceſſitas deficientis naturę iminēs in hoſte reipublicę, aut excõicato, obliget nos ad ſubueniēdum illis ne famę, aut ſiti moriatur, aut ſimile diſpendium patiantur, non tenemur tñ ad hmõi ſubuentionem ſi ſcdm iuſtitiæ ordinem hæc patiantur, vt qua doctrina patet ſtare, q̃ licitẽ poſſimus dãnatis ad mortem, & hmõi diſpen dia patiẽdũ miniſtrare neceſſaria vitæ.

Porrecta per totum. 387

non confidit. Leuis ẽt animi eſſe vr̃, vt ſemper nõ permaneat in eo, quod ſemel approbauit: & ideò rationabiliter denegat̃ ſubſidiũ appellationis a iudicibus arbitrarijs, qui non hñt poteſtatem, niſi ex conſenſu litigãtium. Sed ptãs iudicis ordinarij non depẽdet ex cõſenſu illius, qui eius iudicio ſubditur, ſed ex authoritate regis & principis, qui eum inſtituit. Et ideò cõtra eius iniuſtum grauamen lex tribuit appellationis ſubſidiũ: ita q̃ ẽt ſi ſit ſi ordinarius, & arbitrarius iudex põt ab eo appellari: quia vr̃ ordinaria poteſtas occaſio fuiſſe, q̃ arbiter eligeret̃, nec debet ad defectũ imputari eius, qui cõſenſit in eũ ſicut in arbitriũ, non vt in eũ, quẽ princeps iudicem ordinariũ dedit.

AD III. dicendũ, q̃ æquitas iuris ita ſubuenit vni parti, q̃ altera non grauetur. Et iõ tempus decem dierũ cõceſſit ad appellandũ, quod ſufficiens æſtimauit ad deliberandũ, an expediat appellare. Si verò non eſſe determinatũ tp̃s in quo appellare liceret, ſp̃ certitudo iudicij, remaneret in ſuſpenſo, & ita pars altera dãnificaret̃. Ideo ãt non eſt conceſſum, vt tertio aliquis appellet ſup eodem, quia non eſt probabile totiens iudices à recto iudicio declinare.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum liceat condemnato ad mortem ſe defendere, ſi poſſit.

AD QVARTVM ſic procedit̃. Vr̃ q̃ liceat cõdemnato ad mortem ſe defendere, ſi poſſit. Illud .n. ad quod natura inclinat ſemper eſt [h] licitum, quaſi de iure naturali exiſtens: ſed naturæ inclinatio eſt ad reſiſtendũ corrumpentibus non ſolum in hominibus & aĩalibus, ſed ẽt in inſenſibilibus rebus. ergo licet reo condemnato reſiſtere, ſi poteſt, ne tradatur in mortem.

¶2 Præt. Sicut aliquis ſententiã mortis cõtra latã ſubterfugit reſiſtendo, [h] ita ẽt fugiendo: ſed licitum eſſe vr̃, q̃ aliquis ſe à morte p fugam liberet, ſm illud Eccle. 9. Longe eſt ab homine poteſtatem habente occidendi, & non viuificandi. ergo etiam licitum eſt reo reſiſtere.

¶3 Præt. Prouer. 24. dr̃. [h] Erue eos: qui ducuntur ad mortem & eos, qui trahuntur ad interitum, liberare neceſſe eſt: ſed plures tenet aliquis ſi, quàm alteri A ergo licitum eſt quod aliquis condemnatus ſeipſum defendat, ne in mortem tradatur.

SED CONTRA eſt, quod dicit Apoſtolus [p] Rom. 13. Qui ptãti reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit, & ipſe ſibi damnationẽ acquirit: ſed cõdemnatus, ſe defendendo, ptãti reſiſtit quãtum ad hoc in quo eſt diuinitus inſtituta ad vindictam malefactorum, ad laudẽ verò bonorum. ergo peccat ſe defendẽdo.

RESPON. Dicẽdum, q̃ aliquid damnatur ad mortem dupliciter. Vno modo iuſtè, & [m] ſic non licet condemnato ſe defendere. [n] Licitum .n. eſt iudici eum reſiſtentem impugnare: vñ relinquit̃, q̃ ex parte eius ſit bellũ iniuſtum, vñ indubitanter peccat. *Concl. m* B Alio modo condemnatur aliquis iniuſtè, & tale iudicium ſiſe eſt violentiæ latronum, ſm illud Ezechiel. 22. Principes eius in medio illius quaſi lupi rapientes prædam ad effundendum ſanguinem. Et iõ [p] ſicut licet reſiſtere latronibus, ita licet reſiſtere in tali caſu malis principibus niſi forte pp ſcãdalũ vitãdũ, cũ ex hoc aliqua grauis turbatio timeret̃. [q] *Concl. p*

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ ideò homini data eſt ratio, ut ea, ad quæ natura inclinat, non paſſim, ſed ſecundum rationis ordinem exequatur. Et ideò non quælibet defenſio ſui eſt licita, ſed ſolum quæ fit cum debito moderamine. C

AD SECVNDVM dicendum, q̃ nullus ita condẽnat, quòd ipſe ſibi inferat mortem, ſed quòd ipſe mortem patiatur: & ideò non tenetur facere id, vnde mors ſequatur, quod eſt manere in loco, vnde ducatur ad mortem. Tenetur tamen non reſiſtere agenti, quin patiatur quod iuſtum eſt eum pati. Sicut etiam ſi aliquis ſit condemnatus, vt fame moriat̃, non peccat, ſi cibũ ſibi occultè miniſtratũ ſumat: qa nõ ſumere, eſſet ſeipſum occidere

AD TERTIVM dicendũ, q̃ p illud dictũ ſapientis, non inducit̃ aliquis ad liberandũ aliũ à morte D cõtra ordinem iuſtitiæ: vñ nec ſeipſum contra iuſtitiam reſiſtendo, aliquis debet liberare à morte.

QVAESITO LXX.

De iniuſtitia pertinente ad perſonam teſtis, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE cõſiderandum eſt de iniuſtitia pertinente ad perſonam teſtis.

ET CIRCA hoc quęruntur quatuor.

¶Primò Vtrum homo teneatur ad teſtimonium ferendum.

¶Secundò, Vtrum duorum, vel trium teſtimonium ſufficiat.

¶Tertiò, Vtrũ alicuius teſtimoniũ repellat̃ abſq; eius culpa

¶Quartò, Vtrũ phibere falſum teſtimoniũ ſit pc̃m mortale.

ARTICVLVS I.

Vtrum homo teneatur ad teſtimonium ferendum.

AD PRIMVM ſic procedit̃. Videtur quòd homo non E teneatur ad teſtimonium ferendum

SVPER Q. LXX. ART. I.

IN art primo quæ[illegible] nota [illegible] articuli doctrinã ſuperius datam, in hoc ſcilicet, q̃ infamia de vno crimine nõ dat ius iudici inquirendi de alijs eiuſdem viri criminibus occultis & ſine infamia de illis, firmari ex pñti doctrina, cum litera dicit, quòd ſi à iudice exigatur teſtimonium in alijs, puta, in occultis, & de quibus infamia non præceſſit, non tenet̃ ad teſtificandũ ſubditus, de quo loquit̃. Par autem, aut maior eſt ratio de reo qa cõtingit occultũ eſſe ſibi pprĩũ crimẽ de quo interrogaret̃,

Porrecta per totum. 388 Infr. ar. 3 ad ii. uõ.

quam

¶ id, de quo iſ poſſet teſtimonium reddere. Qua nãq; rõne teſtis conſcius, & ſubditus nõ tenetur de his teſtificari, eadem, & maiori, vt dictũ eſt, non tenetur ſubditus reuelare interrogatus ¶ In eodem articulo circa calcem corporis, ubi dicitur, q; ſi immineat periculum accuſatori, non eſt curandum, quia ipſe in hoc periculum ſponte ſe ingeſſit dubium occurrit, quia cũ ſuperius author dixerit, q; accuſator quãq; tenetur ad accuſandum tunc. n. ſi ſciens non tenet̃ teſtificari nec tenet̃ curam hẽre de accuſatoris defectus, in qua erit accuſatoris, & teſtiũ cõditio, ut. ſ. vnus teneatur ad accuſandũ & alio non teneatur ad teſtificandũ, niſi coactus à iudice? Tam aperta ãt eſſet iniquitas hæc, ut non egat probatione.

¶ Ad hoc dr̃. q; obiectio procedit ex mala applicatione literę. In lra ſiquidem ponuntur duo caſus circa non coactionem teſtimonium. Primus eſt qñ agit̃ad liberandũ hoiem ab iniuſtitia aliqua: ſcd's eſt, qñ agitur ad cõdemnationem alicuius. Et qm̃ ſermo doctoris eſt formalis, non loquit̃ in hoc ſcdo caſu niſi qñ per ſe agitur ad cõdemnationem alicuius. Et ppea cõſtat, q; non continetur ſub hoc mẽbro caſus, in quo aliquis tenetur

Concl. m

ad accuſandũ ſeu ex obligatiõe accuſauit qa nullus tenetur ad accuſandum de quocumq; crimine, ut pximus cõdemnetur quantũcũq; iuſtè cõdemnari poſſit, ſed ſponte accuſat, quicunq; ſic accuſat. Et ppea lra dicit, q; de accuſatore tali nõ curãdum. Cõtinetur igitur caſus, in quo ac

Concl. p

cuſator ex neceſſitate accuſauit, ſub primo huius lræ caſu, & mẽbro qñ. ſ. agitur ad liberãdum hoiem ab aliquo dãno qm̃ obligatio ad accuſandum eſt qñ imminet periculum ſpirituale vel corporale multitudinis, iuxta ſuperius habita. Conſtat ãt q; ſi pro liberando hoie

Conclu. s

ab aliquo iniquo malo tenet̃ hõ teſtificari ſponte à fortiori pro liberanda multitudine ab infectione hæreſis, uel à ſeruitute tyrannica &c. Vniuerſaliter. n. pro regna ãdum eſt, q; ſi

Concl. x

quis tenetur ad accuſandum conſcij tenetur ad teſtificandũ. F tanto plus, quanto cum minori ſuo periculo põt quis teſtificari, q̃ accuſare, quia non obligat ſe teſtis ad pnã talionis. ¶ Nulla igitur ex dictis conſurgit iniquitas. Vñ in rñſione ad primũ author colligens doctrinã hanc, ad duo capita reducit. ſ. ad authoritatẽ iudicis, & damnum proximi. Et in reſponſione ad ſcdm explicite tenet, q; in huiuſmodi propalare tenetur teſtificando, uel denuntiando prout opus fuerit.

¶ In rñſione ad tertiũ eiuſdem art. aduerte vt ſcias diſcernere inter illa quæ ſciuntur ſub ſacramentalis cõfeſſionis ſigillo, ita q; vere audiuntur ab his cõfeſſionem, & inter illo quæ ſciunt̃ ſub ſigillo cõfeſſionis ñ vere, ſed ad imitationẽ, ſeu ſimilitudinẽ cõfeſſionis, ut frequenter fit à dicẽtibus aliquid in ſecreto. Dico tibi hoc in confeſſione, ſeu in pœnitentia ſeu inchoant. Confiteor Deo, & tibi, & tñ in nullo confitentur ſe peccaſſe: ſed communicant tñ quæ ſunt dicturi, & huiuſmodi. Hec enim ſi acceptatio audientis, ſine qua nihil fit, interuenit, non magis obligant, quàm iuramẽtum de tenendo ſecretum. Et propterea tenetur ea reuelare, ſi ſunt talia, quæ ſint in alterius damnum. Prima autem in nullo caſu reuelare licitum eſt, quia, vt in litera dicitur, illa ſcit vt Deus: & maius eſt vinculum ſacramenti quolibet hominis etiam papæ præcepto ¶ In calce eiuſdem rñſionis ad ſcdm, nota q; ex hoc, q; ſeruare fidẽ eſt de iure naturæ, non ſequitur, ergo prætetire, ſe delinquere ĩ hoc, eſt pcĩm mortale. Poteſt. n. eſſe ueniale vt patet in ſimili. Mentiri. n. eſt contra ius naturæ, & tñ non ſequitur, mẽtiri eſt peccatum mortale. Oportet ergo aduertere ad materiã ſimpliciter, uel ut ab hoc, ut diſcernatur quando reuelare ſecretũ eſt mortale, uel ueniale. Sunt. n. q̃dam, q ſi non ſint noſtræ fidei cõmiſſa, tenemus ſeruare ſecreta, ut occulta adulteria & facta q̃ reuelata eſſent ſemina diſcordię ca hmõi

* 2. q. 20. ad ſi. to. 4 Et hb. 22. cõt Fauſtum ca. 33.

dum. dicit. n. * Aug. in quæſt. Geneſ. q; Abraham dicens de vxore ſua, Soror mea eſt, veritatẽ celari voluit, non mendaciũ dici: ſed veritatem celando, aliq̃ à teſtimonio abſtinet. ergo non tenetur aliquis ad teſtificandũ. ¶ 2 Præt. Nullus tenetur fraudulenter agere: ſed Prou. 11. dicit. G Qui ambulat fraudulẽter, reuelat arcana: q ãt fidelis eſt, celat amici cõmiſſum. ergo nõ tenetur hõ ſemper ad teſtificandũ, pſertim ſuper his, quæ ſunt ſibi in ſecreto ab amico cõmiſſa. ¶ 3 Præt. Ad ea q̃ ſunt de h neceſſitate ſalutis, maximè tenentur clerici, & ſacerdotes: ſz clericis & ſacerdotibus phibet̃ ferre teſtimoniũ i cã ſãguinis ergo teſtificari ñ ẽ de neceſſitate ſalutis. H

Sed contra eſt, quod Aug. dicit. Qui veritatẽ occultat, & qui prodit mendacium, vterq; reus eſt. Ille, qa prodeſſe non vult: iſte, quia nocere deſiderat.

Respon. Dicendum, q; in teſtimonio ferendo diſtinguendũ eſt: quia aliqñ requiritur teſtimonium alicuius, aliqñ non requiritur. m Si requiritur teſtimonium alicuius ſubditi authoritate ſuperioris, cui in his, q̃ ad iuſtitiam pertinent, obedire tenetur, non eſt dubium, quin teneatur teſtimoniũ ferre in his, in quibus ſm ordinem iuris teſtimonium ab eo exigitur: n puta, in manifeſtis, & in his de quibus infamia præceſſit. p Si ãt exigitur ab eo teſtimoniũ in alijs, puta in occultis, & de qbus infamia non præceſſit, non tenet̃ ad teſtificãdum. q Si uerò reqratur eius teſtimonium nõ authoritate ſuperioris cui obedire tenet̃, tunc diſtinguendũ eſt: qa s ſi teſtimoniũ requirat̃ ad liberandum hoiem, uel ab iniuſta morte, ſeu pœna quacumq; uel à falſa infamia, uel ẽt ab iniquo dãno, tunc tenet̃ hõ ad teſtificandum. t Et ſi eius teſtimoniũ non reqratur, tenetur facere quod in ſe eſt, ut ueritatem denũtiet alicui, qui ad hoc poſſit pdeſſe. z Dr̃. n. in Pſa. 81. Eripite pauperem, & egenũ de manu peccatoris liberate. Et Prouer. 24. Erue eos qui ducuntur ad mortem. & Roma. 1. dr̃. Digni ſunt morte non ſolũ qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus. Vbi dicit * glo. Conſentire eſt tacere cum poſſis redarguere. & Super his uerò, quæ pertinent ad cõdẽnationẽ alicuius, non tenet̃ aliquis ferre teſtimonium. niſi cum à ſuperiori compellitur ſm ordinem iuris. Quia ſi circa hoc ueritas occultetur, nulli ex hoc ſpeciale damnum naſcit̃. Vel ſi immineat periculũ accuſatori, nõ eſt curãdũ: qa ipſe in hoc periculũ ſpõte ſe ingeſſit. Alia aũt rõ eſt de reo, cui periculũ imminet eo nolente. q;

* Eſt glo. Ambr. in iſtum locum, to. 5

Concl. &

Ad primvm ergo dicendũ q; Aug. loquitur de occultatione ueritatis in caſu illo, quãdo aliquis non compellitur ſuperioris authoritate ueritatẽ propalare, & qñ occultatio ueritatis eſt nulli ſpecialiter dãnoſa.

Ad secvndvm dicendũ, q; de illis, q̃ hoi ſunt commiſſa in ſecreto per confeſſionem, nullo mõ dẽt teſtimoniũ ferre qa I hmõi non ſcit vt homo, ſed tãq̃ Dei miniſter, & maius eſt uinculum ſacramenti quolibet hominis præcepto. Circa ea verò, quæ aliter homini ſub ſecreto committuntur diſtinguendum eſt. Qñq;. n. ſunt talia, quæ ſtatim cum ad notitiam hominis venerint, homo ea manifeſtare tenetur puta, ſi ptinent ad corruptionẽ multitudinis ſpũalẽ, vel corporalem uel in graue dãnum alicuius perſonæ, vel ſi qd K aliud eſt huiuſmodi, quod quis ppalare tenetur uel teſtificãdo vel denuntiando. Et contra hoc debitum obligari non põt p ſecreti commiſſum, quia in hoc frangeret fidem, qua alteri dẽt. Qñq; uerò ſunt talia, quæ quis prodere non tenetur, vnde põt obligari ex hoc, q; ſibi ſub ſecreto cõmittuntur, & tunc nullo modo tenetur ea prodere ẽt

Sunt

ſunt & qđā, quæ eſsi ſimpliciter poſsēt referri quātū ī notitia nřā ē, occultas tñ habēt rōnes in eo, q̄ fidei nřæ cōmiſit, qa voluit ſecretū ſeruari. Et ꝓpea ex quo ꝓmiſſum eſt acceptando in ſecreto, nō ſolū ſeruādū ē, ſed poſſet pro rei nobilitate eſſe peccatū mortale hmōi reuelatio. Sūt aūt quædā, quorū occultatio nulli ꝓdeſt, reuelatioq; nulli nocet, ú leuiter cōmittūtur, & acceptātur in ſecreto. Et in his ueniale eſt fidē uiolare, qa cū nec ex materia inferat̄ alicui iniuria, aut iniuſtitia, q̄ nō eſt materia pnicioſa, nec ex forma. ſ. uiolatione iuris naturę, ſit cōtra Deū, aut ꝓximum, ſed præter debitū proximo, ratione impfectionis rei, de qua agitur, nō cōtrariatur charitati, ſed præter eā agitur.

*q.64.artic.4.

Porrecta per totum.

389

SVP. QV. LXX. ARTIC. II.

IN ar. 2. eiuſdē q. in ſolutione ad ſecūdū aduerte, q̄ diſtinctio illa de teſtib⁹, q ſunt ſingulares, uel conteſtes, regulariter hēt locū, ut ꝑ ſingulares nullus dānet̄: qa tñ multi ſingulares teſtes in factis iterabilibus uiolentā ſuſpicionē inducūt, ut ſi unus uidit aliquē cōmittere vnū furtū, & alius uidit eundē cōmittere aliud furtū, & ſint teſtes omni exceptione maiores, iter religioſos, ꝙ̄ q̄s exiſtimat̄ alias tali uitio inuolutus, aut numerus multus taliū conteſtiū cōcurrat, ſi arctatus nō cōfitet̄, ſue miri vř qūq; ſubſecuta cōdēnatio multorū patrū cōſilio fulta. Et licet hoc nō ſit ſecūdū iuris rigoré, ubi tñ abſq; tormentis ꝓceditŕ nō tam ad puniēdū, q̄ ad ſalutē aīæ, & regularis obſeruātiæ fauoré, tolerabile vř, ut hæc ꝓbabilitas ſufficiat ad certitudinē īter eos, q mortui ſunt mundo: Quia tñ reus non pōt ad hmōi ſalam tolerandā cogi, debe ret ex hmōi indicijs ꝑ tormēta, religioſa tñ, ueritas exquiri, ut ſola nō ferat̄, niſi cōtra cōfeſſum, uel cō-

*2.q.4.c. Pręſul. Aliqui codices habēt hoc ca. in q.5.

*Li.1.c.3. cir. princ. & c.7. circa fi. to.5.

Conclu. m

ex ꝑcepto ſuperioris, qa ſeruare fidē eſt de iure naturali. Nihil aūt pōt ꝑcipi homini contra id, qđ eſt de iure naturali.

Ad III dicēdū, q̄ operari, cooperari ad occiſionē hominis nō cōpetit miniſtris altaris, ut ſupra* dictū eſt: & ideò ſecūdum iuris ordinē compelli non poſſunt ad ferendum teſtimonium in cauſa ſanguinis.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſufficiat duorum, uel trium teſtimonium. B

AD SECVNDVM ſic procedit. Vř q̄ nō ſufficiat duorum, vel triū teſtimoniū. Iudiciū.n.[h] certitudinē requirit: ſed non hř certitudo ueritatis per dictum duorū teſtiū. legitur.n.3. Reg. 21. q̄ Naboth ad dictum duorum teſtium falsò cōdemnatus eſt. ergo duorum, uel trium teſtimonium non ſufficit.

¶2 Præt. Teſtimoniū ad hoc, q̄ C ſit credibile, dēt eſſe [h] concors: ſed plerunque duorum, uel triū teſtimoniū in aliquo diſcordat. ergo non eſt efficax ad ueritatem in iudicio probandam.

¶3 Præt.* 2.q.5. dř, Præſul non damnet̄, niſi ſeptuaginta duob. teſtibus, presbyter aūt Cardinalis niſi quadraginta quatuor teſtibus nō deponatur, dyaconus Cardinalis urbis Romę niſi in uiginti octo teſtibus non D cōdēnabitur, ſubdyacon⁹, acolyt⁹, exorciſta, lector, oſtiari⁹, niſi cū ſeptē teſtib. nō cōdēnabitur: ſed magis eſt periculoſū pctm̄ eius, qui in maiori dignitate conſtitutus eſt, & ita [k] minus eſt tolerandū.[h] ergo nec[l] in aliorū condemnatione ſufficit duorū, uel trium teſtimonium.

Sed contra eſt, q̄ dicitur Deuter. 17. In ore duorum, uel triū teſtiū peribit, q interficiet̄. E Et infra 19. In ore duorum, uel triū teſtium ſtabit oē uerbum.

Respon. Dicendū, q̄ ſecundùm Philoſ. in 1.* Eth. Certitudo non eſt ſimiliter quærenda in omni materia. In actibus.n. humanis, ſup q̄bus cōſtituunt̄ iudicia, & exigunt̄ teſtimonia, non pōt hři certitudo demonſtratiua, eo q̄ ſunt circa cōtingētia, & uariabilia. Et iō[m] ſufficit ꝓbabilis certitudo, q̄ ut in A plurib⁹ ueritatē attingat, & ſic in paucioribus a ueritate deficiat.[n] Eſt aūt ꝓbabile, q̄ magis ueritatē contineat dictū multorum, q̄ dictum unius. Et iō [o] cū reus ſit unus qui negat, ſed multi teſtes aſſerunt idem cū actore, rationabiliter inſtitutum eſt de iure diuino, & humano, q̄ dicto teſtiū ſtetur. ¶ Omnis autem multitudo in tribus cōprehenditur, ſ. principio, medio, & B fine. Vnde ſecundùm Philoſo. in 1.* de cœlo. Omne totum in tribus ponimus. Ternarius quidem conſtituitur aſſerentium, cum duo teſtes conueniunt cū actore. Et ideò[o] requiritur binarius teſtium, uel ad maiorem certitudinē, ut ſit ternarius, qui eſt multitudo perfecta in ipſis teſtibus.[p] Vnde & Eccl. 4. dicitur. Funiculus triplex difficile rumpitur.* Auguſt. autem ſuper illud Ioan. 8. Duorum hominū teſtimonium uerum eſt, dicit quòd in hoc eſt trinitas ſecundùm myſterium commendata, in qua eſt perpetua firmitas ueritatis.

uictum, iuxta ſacros canones. 2. qō. 1. Nos in quemquam.
¶ In ſolutione ad tertiū nota duo. Primū eſt, de ſanctitate debita Romanæ Eccleſiæ Cardinalib⁹, q̄ utinā tanta eſſet, ut nullus vnq̄ eſſet in ſcādalū Eccleſiæ. Secundum eſt cōtra latrantes, q̄ malus Cardinalis nō punitur, qa ſ. periculoſius eſt derogare ī opinione hominum dignitati, & authoritati Romanæ Eccleſiæ cōdēnādo Cardinalem, q̄ tolerare illum ſine ſcandalo.

Conclu. p

*Li.1.tex. 2.to.2.

Conclu. o

*Trac.36 in Ioā. in vl. pagina ante fi. t.9

Ad primvm ergo dicendum, q̄ quantacumque multitudo teſtium determinetur, poſſet quandoque teſtimonium eſſe iniquū, cum ſcriptū ſit Exo. 23. Non ſequaris turbā ad faciēdū malum. Nec tñ quia non pōt in talibus infallibilis certitudo haberi, debet negligi certitudo, quę probabiliter haberi poteſt per duos, uel ꝑ tres teſtes, ut* dictum eſt.

*In corp. ar.

Ad II dicēdū, q̄ diſcordia teſtium in aliquibus principalibus circunſtantiis, q̄ uariāt ſubſtātiā facti, puta, in tpe, uel in loco, uel in pſonis, de q̄bus principaliter agitur aufert efficaciā teſtimonij: qa D ſi diſcordant in talibus, uidētur ſingulares eſſe in ſuis teſtimonijs, & de diuerſis loqui, puta, ſi unus dicat hoc factū eſſe tali tempore, uel loco, alius alio tpe, uel loco, non vř de eodem facto loqui. Non tñ præiudicatur teſtimonio, ſi unus dicat ſe non recordari, & alius aſſerat determinatum tps, uel locū. Et ſi in talibus omnino diſcordauerint teſtes actoris, & rei, ſi ſint æquales numero, & pares dignitāte, ſtat̄ ꝓ reo: qa facilior dēt eſſe iudex ad abſoluendū, q̄ ad condemnandum, niſi fortè in cauſis fauorabilibus, ſicut eſt cā libertatis, & huiuſmodi. Si uerò teſtes eiuſdē partis diſſenſerint, E dēt iudex ex motu ſui animi ꝑcipere cui parti ſit ſtādū uel ex numero teſtiū, uel ex dignitate eōrū, uel ex fauorabilitate cauſæ, uel ex cōdōne negotij, & dictorū. Multò aūt magis teſtimoniū unius repellit̄, ſi ſibiipſi aliq̄s diſſideat interrogatus de uiſu, & ſcietia, nō aūt ſi diſſideat īterrogat⁹ de opinione, & fama: qa pt ẜm diuerſa uiſa, & audita diuerſimodè motus eſſe ad rńdēdū. Si verò ſit diſcordia teſtimonij in aliqb. circūſtātiis nō ꝑtinētibus ad ſubſtantiā facti, puta, ſi tps fuerit nubiloſum, uel ſerenū, uel domus fuerit picta, aut nō, aut aliquid hmōi, talis diſcordia non præiudicat teſtimonio: quia homines non conſueuerunt circa talia

multum ſolicitari, vñ facile à memoria elabũtur. Quinimmo aliqua diſcordia in talibus facit teſtimoniũ credibiliꝰ vt * Chryſo. dicit ſup Matth. q̃a ſi in oĩbus concordarent, etiam in minimis uiderẽtur ex condicto eundẽ ſermonẽm proferre, quod tñ prudentiæ iudicis relinquitur diſcernendum.

* Homil. 1. paulo princ. Incipit hæc homil. Oportuerat nos quidem, to. 2

AD III dicẽdũ, ꝙ illud locũ hẽt ſpãliter in epiſcopis, pꝛ̃sbyteris, dyaconis, & clericis eccleſię Romanæ pp eius dignitatẽ: & hoc triplici rõne. Primò quidẽ, q̃a in ea tales inſtitui debẽt, quorũ ſanctitati plus credatũ, q̃ multis teſtibus. Secundò, q̃a hoĩes, qui habẽt de aliis iudicare, ſæpe pp iuſtitiã multos aduerſarios habẽt: vñ non eſt paſſim cre- G dendum teſtibus contra eos, niſi magna multitudo cõueniat. Tertio, q̃a ex cõdẽnatione alicuius eorũ derogaretũ in opinione hominũ dignitati illius Eccłiæ, & authoritati, quod eſt periculoſius, q̃ in ea tolerare aliquẽ pctõrẽ: niſi ſit ualde publicũ, & manifeſtũ, de quo graue ſcandalũ orirɛtur.

Porrecta per totum 390

SVP. QV. LXX. ARTIC. III.

IN art. 3 multa de conditionibus teſtiũ in aliquibus cauſis, uel calib. eſſent dicẽda, niſi iuriſtis hæc relinquenda eſſent à me, quia non ſuſcepi onus in iure, ſed in moralibus ſcribẽdi.

¶ In rñſione ad tertiũ, habes qđ ſupra dictũ eſt de declinando in bonã, uel malã opinionẽ proximi, quo ad actũ iuſtitiæ, uel quo ad actũ cautelæ. Pauper. n. nõ dicatur malus, ſed caueatur ab illo, ne ſit malus mentiendo propter paupertatẽ &c.

ARTICVLVS III.

Vtrum alicuius teſtimonium ſit abſq; eius culpa repellendum.

AD TERTIVM ſic procedit. Vr̃ ꝙ alicuius teſtimoniũ non ſit repellendum, niſi ꝓpter H culpam. Quibuſdam. n. in pęnã infligitur, ꝙ ad teſtimoniũ non admittanĩ, ſicut patet in his, q̃ infamia notanĩ: ſed pœna non eſt inferẽda niſi ꝓ culpa. ergo vr̃ ꝙ nullius teſtimonium debeat [h] repelli, niſi ꝓpter culpã.

¶ 2 Præt. De [h] quolibet pſumẽdũ eſt bonũ, niſi appareat contrariũ: ſed ad bonitatẽ hoĩs pertinet, ꝙ uerum teſtimoniũ dicat. cũ ergo nõ poſſit cõſtare de cõ I trario, niſi pp aliquam culpam, vr̃ ꝙ nullius teſtimonium debeat repelli, niſi propter culpam.

¶ 3 Præt. Ad ea, q̃ ſunt de neceſſitate ſalutis, nullus reddit non idoneus niſi pp pctm̃: ſed teſtificari veritatẽ eſt de neceſſitate ſalutis, ut ſupra *. dictũ eſt. ergo nullus dẽt excludi à teſtificãdo, niſi pp culpã.

* Art. 1. huius queſt.

SED CONTRA eſt, quod * Greg. dicit, & habetur 2. q. 4. Quià ſeruis ſuis accuſatus eſt Epiſcopus, ſciendum eſt, quòd minimè audiri debuerunt.

* Greg. in regiſtro li. 12. c. 54 à medio. Et habetur 2 q. 4. ca. Præſu. nõ procul. a fine.

RESPON. Dicendũ, ꝙ teſtimoniũ ſicut * dictum eſt, non hẽt infallibilẽ certitudinẽ, ſed probabilẽ: & iõ [m] quicq̃d eſt, qđ probabilitatẽ afferat in contrariũ, reddit teſtimoniũ inefficax. [n] Redditur autẽ probabile, q̃ aliq̃s in ueritate teſtificãda nõ ſit firmus, qñq; quidem pp culpam [o] ſicut infideles, & infames, itẽ illi q̃ publico crimine rei ſunt, q̃ nec accuſare pñt: qñq; aũt abſq; culpa, & hoc eſt uel ex defectu rõnis, ſicut patet in pueris, amẽtib. & mulieribus: uel ex affectu, ſicut patet de inimicis, & pſonis coniunctis, & domeſticis: uel ẽt ex exteriori cõditione, ſicut ſunt pauperes, ſerui, & illi, quibus imperari poteſt, de quibus probabile eſt, ꝙ de facili poſſunt induci ad teſtimonium ferendũ cõtra ueritatem. Et ſic patet, ꝙ [p] teſtimonium alicuius repellitur & propter culpam, & abſq; culpa. [q]

* Art. pręc. *Conclu. m* *Conclu. p*

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ repellere aliquẽ à teſtimonio, magis ptinet ad cautelã falſi teſtimonij uitandi, q̃ ad pœnam: unde rõ non ſequitur.

AD II dicẽdũ, ꝙ de quolibet pſumendũ eſt bonum, niſi appareat contrarium, dummõ non vergat in periculum alterius: quia tunc eſt adhibẽda cautela, ut non de facili unicuiq; credatur, ſecundùm illud 1. Ioan. 4. Nolite credere omni ſpiritui.

AD III dicẽdũ, ꝙ teſtificari eſt de neceſſitate ſalutis, ſuppoſita teſtis idoneitate, & ordine iuris. Vñ nihil prohibet, aliquos excuſari à teſtimonio ferendo, ſi non reputentur idonei ſecundùm iura.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum falſum teſtimonium ſemper ſit peccatum mortale.

AD QVARTVM ſic ꝓcedit. Videtur ꝙ falſum teſtimoniũ non ſemper ſit pctm̃ mortale. Contingit. n. aliquem falſum teſtimonium ferre ex ignorantia facti: ſed talis [h] ignorantia excuſat à peccato mortali. ergo teſtimonium falſum non ſemper eſt peccatum mortale.

¶ 2 Præt. Mendaciũ, qđ alicui ꝓdeſt, & nulli nocet, eſt officioſum, quod non eſt pctm̃ mortale: ſed qñque in falſo teſtimonio eſt tale mẽdaciũ, puta, cum aliq̃s falſum ꝓhibet, ut aliquẽ à morte liberet uel ab iniuſta ſententia, q̃ intentatũ per aliquos falſos teſtes, uel ꝑ iudicis puerſitatẽ. ergo tale falſum teſtimoniũ [h] non eſt peccatũ mortale.

¶ 3 Præt. Iuramentũ à teſte req̃ritur, ut timeat peccare mortaliter peierando: hoc aũt nõ eſſet neceſſariũ, ſi ipſum falſum teſtimonium eſſet pctm̃ [h] mortale. ergo falſum teſtimonium non ſemper eſt pctm̃ mortale.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Prouerb. 19. Falſus teſtis nõ erit impunitus.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ [m] falſum teſtimoniũ hẽt triplicẽ deformitatem. [n] Vno mõ ex periurio, q̃a teſtes nõ admittunĩ, niſi iurati: & [p] ex hoc ſp eſt peccatũ mortale. [q] Alio mõ, ex uiolatione iuſtitiæ: & [s] hoc modo, eſt pctm̃ mortale in ſuo gñe, ſicut & quælibet iniuſtitia. Et iõ in præcepto [t] decalogi ſub hac forma interdicitĩ falſum teſtimonium, cũ dr̃ Exo. 20. Non loqueris contra proximũ tuũ falſum teſtimonium. Non. n. cõtra aliquẽ facit, q̃ eum ab iniuria facienda impedit, ſed ſolũ q̃ ei ſua iuſtitiam tollit. Tertio, ex ipſa falſitate, ſecundùm ꝙ omne

Porrecta per totum. 391

SVPER Q. LXX. ART. IIII.

IN art. 4. eũdẽ ꝙ in rñſiõe ad primũ, dubiũ occurrit, Quid debet facere teſtis, q̃ præmiſſa debita diligentia teſtatus eſt falſum, deceptus a ſua memoria, & ꝑ ſuum teſtimoniũ alter eſt condemnandus, aut cõdẽnatus. Ad hoc di. ꝙ eũ dictus teſtis nõ teneaĩ ad reſtitutionẽ rõne rei habitæ, ut patet, q̃a nõ eſt teſtis in cã propria: nec ratione actionis iniuſtæ, q̃a non perfectẽ & formali er iniuſtum teſtimoniũ tulit: nec ex ignorantia dãnabili, conſequens eſt, q̃ ſicut excuſatur ab offenſa Dei in falſo iuio, ita excuſatur ab offenſa proximi ſno cumẽto ſubſecuto. Siũ prodeſſe põt explicando puram ueritatẽ, teneretur ad hoc, ne ex hac taciturnitate incurreret nocumentum ꝑ accidẽs, tranſiret in nocumentum per ſe. Et licet ſecundũ iura teſtis nõ admittatur ad mutationẽ teſtimonij niſi in continenti, ut patet extra, de teſtibus cogen. c. Præt. q̃a tamen, ut ibidem glo. dicit cum doctoribꝰ, correctio teſtimonij poſt interuallum tẽporis, & prius datũ teſtimonium natius firmum reddit, & ex qualitate pſonæ admittẽdum qñq; eſt, quando. ſ. vere creditur, ꝙ nõ fuerit ſubornatus, ſed ex cõſcientia

Conclu. m *Conclu. p* *Conclu. s*

mendaciū eſt pĉtm̄. & ex hoc nō habet falſum teſtimoniū, ꝙ ſemper ſit peccatum mortale.

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ in teſtimonio ferendo non dēt hō ꝓ certo aſſerere, quaſi ſciēs id, de quo certus nō eſt, ſed dubiū dēt ſub dubio proferre, & id de quo cert⁹ eſt, ꝓ certo aſſerere. Sed qa cōtingit ex labilitate humanæ memoriæ, ꝙ reputat ſe hō qñq; certū eſſe de eo, qđ falſum eſt, ſi aliqs hoc cum debita ſolicitudine recogitans, æſtimet ſe certū eſſe de eo, qđ falſum eſt, non peccat mortaliter hoc aſſerens: quia non dicit falſum teſtimonium per ſe, & ex intentione, ſed per accidens contra id, quod intendit.

Ad II dicendū, ꝙ iniuſtū iudiciū, nō eſt iudiciū: & iō ex vi iudicij falſum teſtimonium in iniuſto iudicio prolatū ad iniuſtitiam impediendam, non habet rationem pĉti mortalis. ſed ſolum ex iuramento uiolato.

Ad III dicēdū, ꝙ hoīes maximè abhorrēt pĉta, q̄ ſunt cōtra Deum, quaſi grauiſſima, inter q̄ eſt periurium, non autem ita abhorrēt peccata, quæ ſunt cōtra proximum: & ideò ad maiorem certitudinē teſtimonij requiritur teſtis iuramentum.

QVAESTIO LXXI.

De iniuſtitia quæ fit in iudicio ex parte aduocatorum, in quatuor articulos diuiſa.

Postea conſiderandum eſt de iniuſtitia, quæ fit in iudicio ex parte aduocatorum.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum aduocatus teneatur præſtare patrociniū cauſæ pauperum.

¶ Scđō, Vtrum aliqui debeant arceri ab officio aduocati.

¶ Tertiò, Vtrū aduocatus peccet, iniuſtā cām defendēdo.

¶ Quartò, Vtrum peccet pecuniam accipiendo pro ſuo patrocinio.

---

tia, & memoria corrigit actū ſuū, iō debet quilibet in tali caſu corrigere obliuionē ſuā. vt' aliquē debilitet prius falſo a ſe dictū. Et ſi pſona eſt bonæ famæ, & in opinione hoīum pp eius vitā bonā talis cōſcientiæ, ꝙ nō poſſit cadere in mētē hoīum illius nouit ſe habentiū, qđ pernicioſum mēdaciū diceret, & cū iuramento aſſereret obliuionē ſuā, & puram veritatē prout nouit iudex, cui⁹ eſt qualitates teſtiū diſcernere, poſſet ppea à ſententia vel executione deſiſtere, & alias, put melius poſſet, obuiare, ſi ille in cuius fauorē falſum fuerat dictū, nō deſiſtit, aut reſtituit, cum teneatur hoc facere ad talis viri iuramentum in foro conſcientiæ.

Conclu. π

¶ In rñſione ad ſecū dū eiuſdem articuli, dubiū occurrit circa illā rñnē redditam, Iniuſtū iudicium nō eſt iudicium: & iō ex vi iudicij falſum teſtimoniū ibidē: non eſt pĉtm̄ mortale. Primò qdē, qa aduertari hoc vr̄ diſtinctioni inter ſentētiam nullā, & iniuſtam. Nā ſi iniuſtū iudiciū non eſt iudiciū, cōſtat ꝙ iniuſta ſentētia non eſt ſentētia: et ſi nō eſt ſentētia. ergo eſt nulla. Impoſſibile ē nāq; & nō intelligibile, ꝙ nō ſentētia ſit ſententia iniuſta. ergo ſentētia eſt nulla. malè ergo diſtinguit inter ſentētiā iniuſtā, atq; nullā, tāquam aliqua ſit ſentētia iniuſta, quæ tn̄ nō eſt nulla. Secūdo, quia aduerſari vr̄ iuri Canonico. Nā ſcđm illud, Sētētia paſtoris ſiuè iuſta, ſiuè iniuſta, eſt timēda, ut patet ex authoritate beati Gregorij 1 Decretus 11. q. 3. Sētentia. Ex pſenti aūt doctrina iniuſtum iudiciū quia non eſt iudicium, nō obligat teſtes, ſi iuramentum nō interuenerit eorum ad mendacium pernicioſum. Igitur iniuſta ſententia, quæ eſt concluſio iniuſti iudicij non obligat reum ad pernicioſam inobedientiam. Sic enim ſe habet reus ad ſententiam, ſicut teſtes requiſiti, & coacti ad iudicij proceſſum.

¶ Ad hoc dr̄, ꝙ aliter in parē moralibus vtuntur nominibus iudicij & ſententiæ, & aliter iuriſtæ utuntur illis. Et ppea accidit, vt morales ad ſolā rei veritatē ſpectātes, nō diſtinguāt inter iudiciū iniuſtū, & nullum: iuriſtæ aūt inter ea diſtinguant. Scito igitur ꝙ ſententia iniuſta, licet apud iuriſtas, vt patet 11. q. 3. Epiſcopus, in ſubiunctis p Gratianum, multipliciter dicatur. ſ. vel ex animo, ut cum quis ex odio condemnat aliquem: uel ex ordine, ut cum non ſeruato iuris ordine cōdemnat: uel ex cā, ut cum qs cōdemnat innocentē, ad noſtrum propoſitum, ut in litera patet, ſententia tertio mō iniuſta ſpectat, qm̄ talis ſententia eſt per ſe iniqua: reliquæ autē duæ per accidens, ut prima, aut quaſi p accidēs, ut ſecunda. De ſententia ergo iniuſta qa. ſ. iniuſtum determinat, puta, dānationē innocētis, dicēdum eſt, ꝙ ſcđm ueritatē nō eſt ſentētia: & ſimiliter iudicium ſic iniuſtum, non eſt iudicium. Et ratio eſt, quia iudicium eſt determinatio iuſti, ut ſuperius patet in q. 60. art. 1. Et ſententia eſt ſicut lex particularis in particulari facto, ut in art. 1. q. 67. ſuperius ē patet. Conſtat autem, ꝙ determinatio iniuſti, quam ſignificat iniuſtum iudicium, non eſt determinatio iuſti, quam ſignificat iudicium: nec lex iniqua particularis, quā ſignificat iniuſta ſententia, eſt lex particularis, quam ſignificat ſententia. Sicut uniuerſaliter patet, ꝙ leges iniquæ, non ſunt leges, ſed legum corruptiones. Vnde nec iniquū iudicium, nec iniuſta ſentētia uim habet obligatiuā. Et propterea quantum eſt ex parte ſui, non obligat teſtes, miniſtros, aut reum. Dico autē ex parte ſui, quia aliunde contingit quandoq;, quod huiuſmodi ſententijs parendum eſt, puta, ſi iniuſtitia aut nō contineatur in ſententia, aut nō ſit manifeſta alijs. Si enim in ſentētia manifeſta iniuſtitia continetur, tunc cōtinet errorem intolerabilē, & apud iuriſtas etiam eſt nulla. Si non continetur in ſententia iniuſtitia, aut ſi continetur, nō tamen eſt publice manifeſta, tunc quis ſecundum ueritatem ſit nulla, quia ſn non ſpectat ad quemlibet, ſed ad publicam poteſtatem atq; ſciētiam hæc decernere, timenda eſt, & appellandum, vel aliàs recurrendum ad ſuperiorem, ne ipse contēptus ſententiæ culpabilem eū reddat. Et hoc intēdebat Gregorius per illud, Sententia paſtoris. Et hæc doctrina cōſonat apertè ſuperioribus dictis ab authore in q. 65. art. 6. ad tertiū, & dictis in q. 67. art. 2.

¶ Ad obiecta ergo in oppoſitum dicitur, quòd ſecundum ueritatē ſententia iniuſta non eſt ſententia, & eſt nulla: ſed apud iuriſtas, & ſententia iniuſta cōtus ſumiſ, ut dictum eſt. Et rurſus cũ ſententia iniuſta ex cā ſa apud eos non ſemper eſt nulla: quia ad publicam ſeu manifeſtam notitiam ipſi reſpiciūt. Morales autem ad ſolam ueritatem, dicēdo, quòd nulla eſt in ueritate. Vnde non interimitur ex hac doctrina diſtinctio iuriſtarum. Non cōtradicit quoque doctrina hæc ſacris canonibus decernentibus, ꝙ iniuſta ſententia ſit timenda, & executioni mandanda. ut capitulo, Paſtoralis, de officio delega. dicitur: quoniam hic vires ſententiæ iniuſtæ traduntur, ibi ex accidentibus circunſtantiis. ſ. quia occulta, ſeu ambigua, uel non manifeſta iuſti an iuſtitia eſt, ſubiectorum officium determinatur, quod ſcilicet ante manifeſtè propalatam iniuſtitiam timenda eſt, aut exequenda eſt a ſubditis. Et ex his ſequitur, quòd ſi mihi conſtet in me eſſe prolatam ſententiam excommunicationis iniuſtam, ſi non poſſum aliter meam innocentiam tueri ſimpliciter, uel pro nunc, poſſum interim curato ſcandalo intereſſe ſecreto loco diuinis, & celebrare. Et eadem ratione illi qui nouerunt me uirum bonæ conſcientiæ, & credunt me innocentē, quis ſciant me excommunicatum, poſſunt mihi ſeruire in miſſa, aut participare alias in diuinis, ſecretò tamen: quoniam ſic faciendo & timetur iniuſta ſententia, ac executioni mandatur in publico, & ſatisfit iudicio humano iudicandi quæ foris ſunt, dum manifeſtè uident, quòd non contemnitur Eccleſiæ authoritas, & non priuatur innocens omnino ſpiritualibus conſolationibus animæ ſuæ, qui in ueritate non eſt excommunicatus, quia in ueritate ſententia iniuſta non eſt ſententia.

SVP. QVAESTIONEM LXXI.

In titulo art. 1. & cæterorum quæſtio. 71. aduerte, quòd aduocatus hoc in loco communiter ſignificat tam eum, quem dicimus vulgariter aduocatum, quàm procuratorem, ita tamen quòd aduocatum non uoces eum, qui ſolùm conſilium dat in ſcripto, aut uerbo domi: ſed qui patrocinatur opere, comparēdo coram iudice. Vnde & Aug. ut in art. 4. habes, diſtinguit aduocatum contra iuriſperitum, dicens, quòd aduocatus iuſtum patrocinium, & iuriſperitus uerum conſilium licitè vendit.

SVPER QV. LXXI. ARTIC. I.

In ar. 1. eiuſdem q. 71. dubium occurrit de ſenſu literę in illis verbis, Si in promptu appareat, quo modo aliter ſubueniri poſſet &c. Nam aut intendit, quod ex hoc, quòd in promptu apparet modus, quo poteſt aliter pauperi ſubueniri, non

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum aduocatus teneatur præſtare patrocinium cauſæ pauperum.

AD PRIMVM ſic procedit. Vr q aduocatus teneat pſtare patrocinium cauſæ pauperum. Dr.n. Exod. 23. Si videris aſinũ odiẽtis te iacere ſub onere, nõ [b] ptranſibis, ſed ſubleuabis cum G eo: ſed nõ minus periculum imminet pauperi, ſi eius cauſa cõtra iuſtitiã opprimatur, quam ſi eius aſinus iaceat ſub onere. ergo aduocatus tenetur pſtare patrociniũ cauſæ pauperũ.

¶2 P. æt.[a] Gre. dicit in quadã homil. Habẽs intellectũ, curet omnino, ne taceat: habens rerũ effluẽtiã, à miſericordia nõ torpeſcat: habẽs artẽ qua regit, vſũ illius cũ pximo partiat: habẽs H loquẽdi locũ apud diuitẽ, pro pauperibus intercedat. Talenti.n. nomine cuilibet reputabit qđ uel minimũ accepit: ſed talẽ tũ cõmiſſum nõ abſcõdere, ſed fideliter diſpẽſar[h] qlibet tenet, qđ patet ex pœna ſerui abſcondẽtis talẽtũ, Mat. 25. ergo aduocat[9] tenet p pauperibus loqui.

¶3 Præt. Præceptũ de miſericordiæ operibus adimplẽtis, cũ ſit affirmatiuũ, obligat p loco, & I tẽpore, qđ eſt maximẽ in neceſſitate[b]: ſed tẽpus neceſſitatis vr eſſe, qñ alicuius pauperis cauſa opprimitur, ergo in tali caſu uidetur q aduocatus teneat pauperibus patrocinium præſtare.

SED CONTRA Non minor neceſſitas eſt indigẽtis cibo, q indigentis aduocato: ſed ille qui hẽt poteſtatẽ cibandi, nõ ſemper tenet pauperũ cibare. ergo nec aduocatus ſp tenet cauſæ pauperũ patrociniũ præſtare.

RESP. Dicẽdũ, q cũ pſtare patrociniũ cauſæ pauperũ ad op[9] miſericordiæ ptineat, idem eſt hic dicẽdũ, qđ & ſupra de alijs operibus miſericordiæ [*]dictum eſt. Nullus aũt ſufficit oibus indigẽtibus miſericordiæ op[9] impẽdere. Et iõ, ſicut[a] Aug. dicit ĩ 1. de doct. chriſt. Cũ oibus prodeſſe nõ poſſis, his potiſſimẽ cõſulẽdũ eſt, q p locorũ, & tẽporũ, vel quarũlibet rerũ opportunitatibus cõſtricti[9] tibi, quaſi quadã ſorte, iũgunt. Dicit p locorũ opportunitatibus, q nõ tenet hõ p mũdũ qrere indigẽtes, qbus ſubueniat, ſed ſufficit, ſi eis q ſibi occurrũt, miſericordiæ opus impẽdat. Vñ dr Exod. 23. Si occurreris boui inimici tui, aut aſino erranti, reduc ad eũ. Addit aũt & tẽporũ, qa non tenet homo futuræ neceſſitati alterius prouidere ſed ſufficit ſi

Porrecta per totum.

392 Int. art. 4. cor. & ad 2.

a Homil. 9 in euãg. non procul a fi.

*q. 32. ar. tic. 5.

a Li. 1. c. 28. ĩ prin. tom. 3.

tenetur quis ſubuenire. Et ſic falſum dr quia quantumcũq; appareant in promptu mille modi, quibus poſſit ſine me famelico, aut aliàs impotẽti ſubueniri, & nõ ſubueniat, non excuſor ego ab homicidio, ſi nõ paſco fame morientẽ. Oportet nãq; in promptu apparere non ſolũ potentiã, ſed actum ſubuentionis aliunde, ut ego non teneat ſubueniri. Aut intendit q in promptu appareat modus, quo de facto ſubueniat: & tũc litera eſt diminuta quia nihil dicit de apparentia facti, ſed potentiæ. ¶In eodem art. 1 dubium alterum eſt, an cõcluſio. i. q qñ non apparet quo aliter ſubueniri poſſit, tenetur ſciens ſubuenire, & aduocatus patrocinari, & medicus mederi, intelligatur de obligatione peccati mortalis, an uenialis. Et eſt rõ dubij, qa ſi intendit de peccato mortali contradicit ſibi, & rõni. Sibi quidem, quia in principio corporis huius articuli dicit, q idẽ eſt hic dicendum, qđ ſupra de alijs operibus miſericordiæ dictum eſt. Cõſtat aũt, quod ſuperius in artic. 5. q. 32. dictum eſt, q non omnis neceſſitas obligat ad præceptum, ſed illa ſola, ſine qua is, q neceſſitatẽ patitur, ſuſtentari nõ poteſt. Cum igitur pauper ex hoc, quòd opprimitur cauſa ſua, non incurrat in caſum hunc, quòd ſuſtentari non poſſit, ſequitur q ſecundum antedicta non teneatur aduocatus ſub peccato mortali patrocinari eũ, ſi nullus alius appareat potens ſubuenire. Rationi verò, quia cum præceptũ de miſericordiæ operibus non obliget ad mortale, niſi tempore neceſſitatis, cum ſit affirmatiuum, aut hoc intelligitur de neceſſitate ſimpliciter. ſ. reſpectu uitæ, quia. ſ. aliter non poſſet uiuere, aut de neceſſitate reſpectu alicuius particularis caſus, qa ſcilicet aliter non poſſet in tali negotio ſubſiſtere: ſed conſtat, q nõ intelligitur de neceſſitate hoc ſecũdo mõ, ut patet diſcurrendo per opera miſericordiæ, Nam non teneor ſub peccato mortali colligere hoſpitẽ, qui dormiẽdo ſub diuo nõ moreret, nec ſimiliter teneor ſepelire mortuum, quem nullus ſepelire curat: aut redimere captiuum, qui propterea non moritur, & K ſic de alijs. ergo intelligit de neceſſitate primo modo. ſ. reſpectu vitæ: ac per hoc non tenebitur quis ſub pctõ mortali patrocinari cauſæ pauperis, quamuis opprimatur, ſi perditio cauſæ nõ pertinet ad extremam uitæ neceſſitatem. Si autem intendit de peccato ueniali, obſtant tria. Primo reſponſio ad tertium, ubi author expreſſe reſpondens argumento de præcepto, dicit neceſſitatem in corpore articuli poſitam cauſare debitũ. Secundo, quorundam opinio credentium eſſe mortale pctm̃, ſi aduocato nõ patrocinante pauper in notabile dãnũ incurrit. Tertio ius ſcriptum diſponẽns, quòd pauperi uel propter inopiã, uel propter aduerſæ partis potentiã carenti aduocato, iudex det aduocatum cogendo illũ, & nolentẽ obedire poteſt punire, ut patet ff. de officio pconſ. & leg. l. nec quicquã. adiuncto, C. de poſtu. l. puidẽdũ Hoc aũt nõ eſſet, ſi nõ tenetur quis pauperis cauſæ patrocinari, cum aliter non poteſt iuſtitiam ſuam tueri. ¶Ad primũ dubiũ dicitur, q ſenſus literæ ſumendus eſt iuxta materiã ſubiectã. In humanis. n. moralibus in particulari, tunc in F promptu dr apparere modus, quo põt ſubueniri, qñ abſq; inquiſitione offert modus quo põt nõ qualitercũq;, ſed potentia probabiliter cõiũgẽda actui: ut ſi quis uidet pauperẽ uexari, & ſcit illũ habere fratrẽ aduocatũ, ſatis in prõptu uidet quõ põt ei aliter ſubueniri cũ effectu pbabiliter. Et ſimiliter ſi ſcio aliquẽ eſſe captiuũ habentem fratres diuites, ſatis pbabile eſt, q redimẽt eũ, & ſic de alijs. Nõ loquitur ergo author in caſu, quo apparet ipſa ſubuentio in actu exercito, qa tunc non eſſet in caſu neceſſitatis, ſed extra neceſſitatẽ: ſed qñ ſubuentio apparet in promptu futura iuxta humanã æſtimationẽ. Et propterea uſus eſt potentiæ nomine, & nulla eſt diminutio in eo. ¶Ad ſecundum dr. q cũ author loquatur de ſubuentione, quæ eſt miſericordiæ opus, non poſſumus intelligere, q loquatur de obligatione pctĩ mortalis, niſi caſu, quo ſuccumbere, & opprimi in cã illa ad extremam neceſſitatẽ ſpectaret. Quod quia cõtingere poteſt, ideo author indiſtinctè locutus eſt dicendo, q tenetur ſubuenire, & nõ explicãdo modũ an. ſ. venialiter, uel mortaliter peccet nõ patrocinãdo. Quandoq; nãq; eſſet pctm̃ mortale, & qñq; ueniale iuxta naturam neceſſitatis. Quod explicatũ eſſe uoluit p illa uerba in principio corporis articuli ſcilicet q idẽ eſt hic dicendũ, qđ ſupra de alijs operibus miſericordiæ dictũ eſt Tripliciter ergo cauſa pauperis occurrere poteſt aduocato. Primo, a[d] extremam ſpectans neceſſitatẽm ſimpliciter: & tunc tenet ſub peccato mortali ſi alius non appareat, qui ſubueniat tempore ſuo. Secũdo ut ad magnã pauperis neceſſitatẽ ſpectans: & tũc ſi alius non apparet, qui ſuo ſubueniat tempore, tenet, ſed non ſub mortali. Tertio, quandoq; apparet alius patrocinator: & tunc de conſilio eſt operam ſuam præueniendo impendere. ¶Ad prima ergo obiecta nõ oportet aliter rñdere, qa iam patet ex dictis, q conformis eſt ſententia iſta ſupradictis, & rationi. ¶Ad obiecta uerò ſcdo loco de obligatione ueniali, rñdẽdo dr. Ad primũ qdẽ, q author nõ loquit diſtincte de uiculo mortali, aut ueniali, ſed ĩ cõi. Et ppea tractãdo pceptũ ñ rñdit, q ẽ debitũ mortale, ſed q eſt debitũ ex antedicta neceſſitate cõiũcta cũ maiori neceſſitate. ſ. extrema, quã ĩ pricipio corpis referẽdo ſe ad ſuperius dicta de operib[9] miſericordię, expreſſam eẽ cẽſuit. ¶Ad ſcdm uerò, q dicẽtes peccare mortaliter aduocatũ ñ exhibẽtẽ patrociniũ pauperi gratis, vñ pauper notabile dãnũ incurrit, abſq; fundamento loquũt: qm̃ ex pcepto charitatis non tenetur ſub mortali pctõ ad ſubueniẽdũ proximo rõne ſuę neceſſitatis pciſè, niſi ſit extrema. De tali. n. Ioãnes intelligendus eſt, cũ dicit. Qui uiderit fratrem ſuum neceſſitatem habere &c. ſi ly, Quomodo charitas manet in eo, accipiendum eſt negatiuẽ At ſi putet quiſpiam ex præcepto iuſtitiæ teneri aduocatum ad patrocinium pauperis, meminerit, quòd ſi ex præcepto iuſtitiæ obligaretur, aut eſſet hoc ex iuſtitia diſtributiua: & hoc non, quia illa eſt à toto ad partem. Aut ex iuſtitia commutatiua, quæ eſt inter partẽ & partem: & hoc non, qa nulla eſt hic commutatio rerũ, actionũ, aut pſonarũ. Aut ex iuſtitia legali, &

lij, & hoc non: quia illa eſt à parte ad totũ. aliã iuſtitiã neſcio. Amplius, q tenentur ex præcepto iuſtitiæ obſtare inuaſoribus, uel oppreſſoribus. ſi hoc cum pñt non faciunt, tenent̃ ad reſtitutionẽ: ſed ut ſuperius in q. 62. author dixit, tunc ſolũ non obſtãs tenetur ad reſtitutionẽ, qñ ex officio tenetur obſtare, vt principes, & cuſtodes. Aduocatus autẽ non ex officio, quia non eſt publicus officialis: ſed ex arte aduocãdi debet de opera ſuæ artis ſubueni- *Conclu. m* re. Non igitur tenetur ad reſtitutionem non ſubueniendo, nec reus eſt uiolatæ iuſtitiæ propter damnum notabile, quod pauper incurrit.

¶ Ad tertiũ dicitur, q iura etſi, diſponant quòd detur pauperi aduocatus, non tamen quòd gratis ſer- *Conclu. p* uiat: ſed de publico ærario merces ſibi dari debet, ſi pauper nõ poteſt ſoluere, & *r.* aduocat' tenuit gratis patrocinari.

SVP. QV. LXXI. ART. II. ET III.

Conclu. s IN artic. 2. & 3. nihil occurrit ſcribẽdũ, niſi q in 3. art. meminerit ignorantiã excuſare: qñ eſt cauſa actus, & non eſt peccatũ. Et uocat̃ ignorantia cã actus, quando ſi ſciuiſſet, non feciſſet. Eſt quoque ſine peccato, quando eſt alicuius circũſtantiæ, quam non põt, aut non tenetur ſcire, & ſi tenetur ſcire *a In corp. ar.* non fuit neg'igẽs ut ſciret. Et hæc amplius do ad aduocatũ perſpicere poteris ſi excuſatus eſt a defen- *x In corp. ar.* dendo iniuſtã cãm ignoranter. Qui. n. omnino defendiſſent ſiue iuſtam, ſiue *Porrecta per totum.* iniuſtam, quãmuis neſciant iniuſtã non ex ignorantia, ſed cũ *393* ignorantia, quæ non *Inf. q. 188 ar. 3. ad 2.* excuſat, patrocinant̃ iniuſte, qui etiam nõ curant diſcernere, & penetrare, an iuſtã, vel iniuſtam cauſam ſuſcipiant, manifeſtè negligũt ſcire, quod *a Ar. præc.* tenentur ſcire. Qui autem ex contingentibus nihil omittunt tuti incedunt, etiam ſi errant.

præſenti neceſſitati ſuccurrat. A Vñ dr̃ 1. Ioan. 3. Qui viderit fratrẽ ſuũ neceſſitatẽ habẽtem, & clauſerit uiſcera ſua ab eo &c. Subdit aũt: Vr̃ quarũlibet rerũ, q̃ hõ ſibi cõiũctis quacunque neceſſitudine maximè dẽt curã impẽdere, ſm illud 1. ad Timot. 5. Si quis ſuorũ, & maximè domeſticorũ curã non habet, fidẽ negauit. Quib. tñ cõcurrẽtibus cõſiderandũ reſtat, utrũ aliquis tãtã neceſſitatẽ patiatur, ꝙ nõ B in prõptu appareat qũo ei poſſit alr̃ ſubueniri, &[m] in tali caſu tenet̃ ei opus miſericordiæ impẽdere. Si aũt in prõptu appareat, qũo alr̃ ei ſubueniri poſſit vel ꝑ ſeipſum, uel ꝑ aliã pſonã magis cõiunctã, aut maiorẽ facultatẽ habentẽ, nõ tenetur ex neceſſitate indigẽti ſubuenire, ita ꝙ nõ faciẽdo peccet,[n] q̃uis ſi ſubuenerit abſq; tali neceſſitate, laudabil'r faciat. Vñ[o] aduo C cat' nõ tenet̃ ſp̃ cauſæ pauperũ patrociniũ pſtare, ſed ſolum cõcurrẽtibus cõditionibus pdictis:[p] alioq̃n oporteret eũ oĩa alia negotia pmittere, & ſolis cauſis pauperũ iuuãdis intẽdere. Et idẽ[a] dicẽdũ ẽ de medico,[q] quãtũ ad curationẽ pauperũ.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ qñ aſinus iacet ſub onere, ñ pt̃ ei alr̃ ſubueniri in caſu iſto, niſi ꝑ aduenientes ſubueniat: & iõ te D nẽtur iuuare. Nõ aũt teneretur ſi poſſet aliũde remediũ aſſerri.

AD II dicẽdũ, ꝙ homo talentũ ſibi traditũ tenet̃ utiliter diſpenſare, ſeruata opportunitate locorum, & temporum, & aliarũ rerum, vt[a] dictum eſt.

AD III dicendũ, ꝙ non quęlibet neceſſitas cauſat debitum ſubueniendi, ſed ſolùm illa, quæ eſt[a] dicta.

ARTICVLVS II. E

Vtrum conuenienter aliqui ſecundùm iura arceantur ab officio aduocãdi.

AD SECVNDVM ſic proceditr̃. Vr̃ ꝙ inconuenienter aliq̃ ſm iura arceant̃ ab officio aduocãdi. Ab operibus. n. miſericordiæ[h] nullus dẽt arceri: ſed patrociniũ pſtare in cauſis ad opera miſericordiæ pertinet, ut[a] dictum eſt. ergo nullus debet ab hoc officio arceri.

¶ 2 Præt. Contrariũ cãrum non videtur eſſe idem effectus: ſed eſſe deditum rebus diuinis, & eſſe deditum peccatis, eſt contrarium.[h] inconuenienter ergo excludũtur ab officio aduocati, qdã ꝑꝑ religionẽ, ut monachi, & clerici: quidam aũt propter culpam, ut infames, & hæretici.

¶ 3 Præt. Homo dẽt diligere ꝓximũ ſicut ſeipſum: ſed ad officiũ dilectionis ptinet, ꝙ aliq̃s aduocat' cauſæ alicuius patrocinet̃. incõuenienter[h] ergo aliqui, quibus conceditur pro ſeipſis authoritas aduocationis, ꝓhibẽtur patrocinari cauſis aliorum.

SED CONTRA eſt, ꝙ[a] 3. quæſtio. 7. multæ perſonæ arcentur ab officio poſtulandi. *a 3. q. 7. c. infames.*

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ aliquis impeditur ab aliquo actu duplici rõne. Vno mõ ꝑꝑ impotentiam; alio mõ ꝑꝑ indecentiam, ſed impotentia ſimpl'r excludit aliquem ab actu: indecentia aũt non excludit omnino, quia neceſſitas indecentiam tollere põt. Sic ergo[m] ab officio aduocatorũ prohibẽtur qui- *Conclu. m* dam, ꝑꝑ impotentiam, eo ꝙ deficiũt ſenſu, uel interiori, ſicut furioſi & impuberes: vel exteriori, ſicut ſurdi, & muti.[n] Eſt. n. neceſſaria aduocato & interior peritia, qua poſſit cõuenienter iuſtitiam aſſumptæ cauſæ oſtẽdere: & iterũ loquela cũ auditu, ut poſſit ꝓnũciare, & audire qd̃ ei dr̃. Vnde q in his defectũ patiũtur, omnino ꝓhibẽtur ne ſint aduocati nec ꝓ ſe, nec ꝓ aliis. Decentia aũt huius officij exercendi tollitur dupl'r. Vno mõ ex hoc, ꝙ aliquis eſt rebus maioribus obligatus: vñ[p] monachos, & presbyteros non decet in quacunque cã aduocatos eſſe, neq; clericos in iudicio ſeculari,[q] *Conclu. p* q̃a hmõi perſonæ ſunt rebus diuinis aſtrictæ. Alio mõ, ꝑꝑ pſonæ defectũ uel corporalẽ, ut patet[r] de cæcis,[r] q conuenienter iudicio aſtare nõ poſſent: *Conclu. s* uel ſpũalẽ. Nõ. n. decet, ut alterius iuſtitiæ patronus exiſtat, q in ſeipſo iuſtitiã cõtẽpſit: & iõ[t] infames, infideles, & dãnati de grauibus criminib. nõ *Conclu. x* decẽter ſunt aduocati,[x] tñ hmõi indecẽtiæ, neceſſitas pfertur. Et & ꝑꝑ hoc hmõi pſonæ pñt ꝓ ſeipſis, uel ꝓ pſonis ſibi cõiũctis uti officio aduocati.[&] Vñ & clerici ꝓ eccleſijs ſuis pñt eſſe aduocati, *Conclu. &* & monachi ꝓ cã monaſterij ſui, ſi abbas pceperit.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ab operibus miſericordiæ interdum ꝑꝑ indecentiã impediunt̃ aliqui, & aliqui ꝑꝑ impotentiam. Non. n. omnia opera miſericordię omnes decent: ſicut ſtultos non decet conſilium dare, neque ignorantes docere.

AD II dicẽdũ, ꝙ ſicut uirtus corrumpitur ꝑ ſuperabundantiam, & defectum: ita aliq̃s fit indecẽs & per maius, & per minus. Et propter hoc quidã arcentur a patrocinio præſtando in cauſis, quia ſunt maiores tali officio, ſicut religioſi, & clerici: quidam uerò, quia ſunt minores, quàm ut eis hoc officium competat, ſicut infames, & infideles.

AD III dicendũ, ꝙ nõ ita imminet homini neceſſitas patrocinari cauſis aliorũ, ſicut ꝓpriis: q̃a alij pñt ſibi alr̃ ſubuenire. Vñ non eſt ſimilis rõ.

ARTICVLVS III.

Vtrum aduocatus peccet, ſi iniuſtam cauſam defendat. *Porrecta per totum.*

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur ꝙ aduocatus non peccet, ſi iniuſtam cauſam defendat. *394* Sicut enim oſtenditur peritia medici, ſi infirmitatem

mitatem deſperatam ſanet,[h] ita ēt oſtenditur peritia aduocati, ſi iniuſtā cām defendere poſſit: ſed medicus laudatur, ſi infirmitatem deſperatam ſanet. ergo etiam aduocatus non peccat, ſed magis laudandus eſt, ſi iniuſtam cauſam defendat.

¶2 Præt. A quolibet pctō licet deſiſtere: ſed aduocatus punitur, ſi[h] cām ſuam perdiderit, ut habet. 2. q. 3.* ergo aduocatus nō peccat, iniuſtam cauſam defendendo, ſi eam defendendam ſuſceperit.

* 2. q. 3. c. Si quē pœnituerit.

¶3 Præt. Maius vr̃ eſſe pctm̄, ſi iniuſtitia utatur ad iuſtam cām defendēdam, puta, producēdo falſos teſtes, uel allegando falſas leges, q̃ iniuſtam cām defendendo, quia hoc eſt pctm̄ in forma, illud in materia: ſed vr̃ aduocato licere[h] talibus aſtutijs vti, ſicut militi licet ex inſidijs pugnare. ergo vr̃ ꝙ aduocatus non peccet, ſi iniuſtam cām defendat.

Sed contra eſt, ꝙ dr̃ 2. Paralipomen. 19. Impio pbes auxiliū, & iō iram Dn̄i mereberis: ſed aduocatus defendens cām iniuſtam, impio præbet auxilium. ergo peccando, iram Domini meretur.

Respon. Dicēdū, ꝙ illicitū eſt alicui cooperari ad malū faciēdū ſiue cōſulēdo, ſiue adiuuādo, ſiue qualitercūq; cōſentiēdo, qa cōſilias, & coadiuuās quodammō eſt faciēs. Et Apoſ. dicit ad Roma. 1. ꝙ digni ſunt morte nō ſolū q faciunt pctm̄, ſed ēt q conſentiūt facientibus: vñ & ſupra dictū eſt,* ꝙ oēs tales ad reſtitutionē tenent. Manifeſtum eſt aūt, ꝙ aduocatus auxiliū, & cōſiliū pſtat ei, cuius cauſæ patrocinat̄. Vnde[m] ſi ſciēter iniuſtā cām defendit, abſq; dubio grauiter peccat, & ad reſtitutionē tenet̄ eius dāni, qđ cōtra iuſtitiā p eius auxiliū altera pars incurrit. Si aūt ignoranter iniuſtam cām defendit, putans eſſe iuſtam, excuſatur ſm̄ modū, quo ignorantia excuſari poteſt.[n]

* q. 62. artic. 7.

Conclu. m

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ medicus accipiēs in cura infirmitatē deſperatā, nulli facit iniuriā: aduocatus aūt ſuſcipiens cām iniuſtā, iniuſte lædit eū, contra quē iniuſtè patrocinium pſtat: & iō non eſt ſimilis rō. Quāmuis.n. laudabilis uideatur quantum ad peritiam artis, tñ peccat quantū ad iniuſtitiā uoluntatis, quia abutit̄ arte ad malum.

Ad ii dicendū, ꝙ aduocatus ſi in principio credidit cām iuſtā eſſe, & poſtea in pceſſu appareat eā eſſe iniuſtā, nō dēt eā pdere, ut ſ. aliā partē iuuet, uel ſecreta ſuæ cāæ alteri parti reuelet, pt tñ, & dēt cām deſerere, uel eū, cui[o] cām agit ad cedēdū īducer̄, ſiue ad cōponēdū ſine aduerſarij dāno.

Ad iii dicendū, ꝙ ſicut ſupra dictū eſt* militi, vel duci exercitus licet in bello iuſto ex inſidiis agere ea, q̃ facere dēt prudenter occultado, non aūt falſitatem fraudulenter faciendo: quia ēt hoſti fidē ſeruare oportet, ſicut Tulli. dicit in 1. de Offic.* Vñ & aduocato defendēti cām iuſtam, licet prudētèr occultare ea, qbus impediri poſſet proceſſus eius: non aūt licet ei aliqua falſitate uti.

* q. 40. ar. 3. in c. vlt. quod de Iuſtitia agit a medio.

Articvlvs IIII.

Vtrum aduocato liceat pro ſuo patrocinio pecuniam accipere.

Ad qvartvm ſic pcedit. Vr̃ ꝙ aduocato nō liceat pro ſuo patrocinio pecuniā accipere. Opera.n. miſericordiæ nō ſunt ītuitu humanæ remunerationis[h] facienda, ſm̄ illud Lucæ 14. Cū facis prādiū, aut cœnam, noli uocare amicos tuos, neq; uicinos diuites, ne fortè ipſi te reinuitēt, & fiat tibi retributio ſed pſtare patrocinių cāæ alicuius, ptinet ad opera miſericordiæ, ut dictū ē.* ergo n̄ licet aduocato accipere retributionē pecuniæ p patrocinio pſtito.

G ¶2 Præt.[h] Spūale nō eſt p tpali cōmutandū: ſed patrociniū pſtitū vr̃ eſſe quoddā ſpirituale, cū ſit uſus ſcientiæ iuris. ergo non licet aduocato pro patrocinio praſtito pecūniam accipere.

¶3 Præt. Sicut ad iudiciū cōcurrit pſona aduocati,[h] ita ēt pſona iudicis, & pſona teſtis: ſed ſm̄ Aug. ad* Macedonium, nō debet iudex uendere iuſtum iudicium, nec teſtis uerū teſtimo-

H niū. ergo nec aduocatus poterit vēdere iuſtū patrocinium.

Sed contra eſt, qđ Augu.* dicit ibidē, ꝙ aduocatus licitè vendit iuſtum patrocinium, & Iuriſperitus uerum conſilium.

Respon. Dicēdū, ꝙ ea q̃ quis nō tenet̄ alteri exhibere, iuſtè pōt p eorū exhibitione recompēſationē accipere. Manifeſtū eſt aūt, ꝙ aduocatus nō ſp tenetur patrociniū pſtare, aut conſi-

I liū dare cauſis aliorū: & iō[m] ſi vēdat ſuū patrociniū, ſiue cōſiliū nō agit cōtra iuſtitiā. Et eadē rō eſt de medico opē ferēte ad ſanādū, & de oib* aliis huiōi pſonis, dumtñ moderatè accipiāt, cōſiderata cōdōne perſonarū, & negotiorū, & laboris, & cōſuetudine pt̃iæ.[o] Si[p] aūt p improbitatē aliqd immoderatè extorqueāt, peccāt cōtra iuſtitiā.[q] Vñ Aug.* dicit ad Mace-

K donium, ꝙ ab his extortæ per immoderatam improbitatē repeti ſolent, data per tolerabilē conſuetudinem non ſolent.

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ non ſemper quæ homo poteſt miſericorditer facere, tenet̄ facere gratis, alioqn nulli liceret aliquā rē uendere, quia quālibet rem pōt homo miſericorditer impendere: ſed qñ eam miſericorditer impendit, non humanam, ſed diuinam remunerationem quærere debet. Et ſimiliter aduocatus, quando cauſæ pauperum miſericorditer patrocinatur, nō debet intendere remu-

* Artic. 1. huic qſt.

* Epiſt. 54 in 1. parte tunc illius. 1. 2. vel ep. 54

* Eodē loco nūc proxime dicto.

* Epi. 54. non multū remotè a nūo. 2.

Svper Q. LXXI. Art. IIII.

Porrecta per totum.

395

Opuſc. 19 cor. 11.

In art. 4 dubiū occurrit i rñſione ad tertiū, circa rōnē redditā, quare, iudex & teſtes ſunt cōes, q. a ſ. iuſtitia, & ueritas in neutrā partem declināt. Vr̄. n. ꝙ dicta rō nō concludat differentiā inter aduocatū, & alios. ſ. iudicē, & teſtes. Nā aduocatus non pōt licitè, niſi iuſtū patrociniū pſtare, ſicut iudex iuſtam ſniam. Si ergo ex rōne iuſtitiæ prohibetur iudici pecuniā accipere, ex eadē rōne prohiberetur aduocato: & ſi aduocato ex hac parte nō phibet̄, ergo nec iudici. Rurſus, ſi rō iuſtitię facit pſonam teſtis & iudicis communē, debet quoq; facere pſonā aduocati cōmunem, cum teneatur ad [illegible] tantum patrocinium.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ cum [illegible], cōmunia a proprio fine, nomina [illegible] & a proximo, [illegible] a remoto fine pēdendum: ſi inter pſonas concurrentes ad iudicium, [illegible] nedū ſ. [illegible] quotidiā ppri⁹ finis [illegible] parte [illegible] uero [illegible] eſt [illegible] unt parti. Finis aūtē utriq; parti cōis ē iuſtitia ñ mea, aut tua, ſed ſimpliciter: finis aūt proprius uni parti, eſt iuſtū nō ſimpliciter, ſed iuſtū tale, puta, iuſtum patrocinium, iuſtū conſilium. Quocirca quia tā iudex, q̃ teſtis ad id qđ cōe utriq; parti eſt ñ poſitiuè, ſed negatiuè, hoc eſt, qa i neutrā partē declinet, aſſumit̄ in iudicio, cōſequens eſt, ꝙ ad iuſtū & uerū ſimpliciter & abſolutè tāq; ad pprīū finē tēdāt ambo. Et ecōtra, qa finis pprius eorum eſt iuſtū, & uerū abſolutè, qđ in neutrā declinat partē, idcirco ad cōe [illegible] parti tanq̃ [illegible] ordinantur fine. Aduocatus aūt, & iuriſconſultus nō tenentur, tanquam ad proprium finem, ad iuſtum ſimpliciter, & abſolutè: in cuius ſignū ſi in proceſſu

Conclu. m

Conclu. p

ceſſu inuenerint cauſam ſuam iniuſtā, nō debent, ut in rñſione ad ſecundū pcedēns art. dictū eſt, pdere ſecreta ſuæ cauſæ, nec alterā, quæ iuſtá, partē iuuare, [illegible] qd tenerentur, ſi ad iuſtū ſimpliciter & abſolutè, vt propter ſinē ordinarentur, ſed tēdūt ad iuſtū tale. ſ. iuſtū patrociniū, & iuſtū cōſilium huius partis, tāquā ad proximum finē, quæ finis cotū remotus ſit iuſtitia ſimpliciter vel attingēdo, vel ſaltem nō impediēdo. Et ex his patet ſolutio ob ectorū. Quare iuſtitia, & veritas abſolutè inferunt iudicem, & teſtes eſſe cōmunes, & non aduocatum &c.

neratione humanā, ſed diuinā, non tamen ſemper tenetur gratis patrocinium impendere.

AD II dicendū, q etſi ſciētia iuris ſit quoddam ſpirituale, tñ vſus eius ſit opere corporali. Et iō p ei⁹ recōpēſatione licet pecuniā accipere, alioqn nulli artifici liceret de arte ſua lucrari.

AD III dicendū, q iudex, & teſtis cōes ſunt vtriq; parti, qa iudex tenetur iuſtam ſentētiā dare, & teſtis tenetur uerū teſtimoniū dicere. Iuſtitia aūt, & ueritas non declinãt in una partē magis, q̄ in aliā. Et iō iudicibus de publico ſunt ſtipēdia laboris ſtatuta, & teſtes accipiūt nō quaſi ptiū teſtimonij, ſed quaſi ſtipēdiū laboris, expēſas uel ab vtraq; parte, uel ab ea, à qua īducunt: quia nemo militat ſtipēdijs ſuis unquam, vt dicitur 1. ad Corin. 9. Sed aduocatus alterā partem tātum defendit: & ideò licitè poteſt pretium accipere a parte, quam adiuuat.

QVAESTIO LXXII.

De iniurijs verborum, quæ inferuntur extra iudicium, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandū eſt de iniurijs uerborum, quæ inferuntur extra iudicium. Et primò de contumelia: ſecundò, de detractione: tertiò, de ſuſurratione, quartò, de maledictione.

CIRCA primum quæruntur quatuor.

¶ Primò, Quid ſit contumelia.

¶ Secundò, Vtrum omnis contumelia ſit pctm mortale.

¶ Tertiò, Vtrum oporteat contumelioſos reprimere.

¶ Quartò, de origine contumeliæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum contumelia conſiſtat in verbis.

AD PRIMVM ſic pcedit. Vr, q contumelia non conſiſtat in verbis. Cōtumelia. n. importat quoddam nocumentum proximo illatū, cū pertineat ad B iniuſtitiā: ſed verba [h] nullū nocumentum vīr inferre pximo nec in pſona, nec in reb⁹. ergo cōtumelia nō cōſiſtit in verbis.

¶ 2 Præt. Cōtumelia vr ad quandā dehonorationē ptinere: ſed magis aliquis pōt inhonorari, ſeu vituperari [h] factis, q̄ verbis. ergo vr q cōtumelia nō conſiſtat in verbis, ſed magis ī factis.

¶ 3 Præt. Dehonoratio, q̄ fit in [h] verbis, dr cōuitiū, vel improperiū: ſed cōtumelia vr differre à C cōuitio, & ab īproperio. ergo cōtumelia nō cōſiſtit in verbis.

SED CONTRA. Nihil auditu pcipit, niſi uerbū: ſed cōtumelia auditu pcipit, ſm illud Ieremiæ 20. Audiui cōtumelias i circuitu. ergo cōtumelia ē i verbis.

RESP. Dicēdū, q cōtumelia importat dehonoratione alicuius: qd qdē cōtingit dupliciter. Cū. n. honor aliquā excellētiā D cōſequatur, uno mō aliqs aliū dehonorat, cū priuat eū excellētia, pp quā hēbat honorē: qd qdē fit p peccata factorum, de qbus ſupra dictū eſt.* Alio mō, cū aliquis id, qđ eſt cōtra honorē alicuius, deducit in notitiam eius, & aliorū: & hoc pprie ptinet ad contumeliā, qđ quidem fit per aliqua ſigna. Sed ſicut ● Aug. dicit in 2. de doctr. Chriſt. omnia ſigna uerbis comparata, pauciſſima ſunt. Verba n. inter F homines obtinuerunt principatū ſignandi q̄cunq; animo cōcipiūt. Et iō [m] cōtumelia, p-

SVP. Q. LXXII. ARTIC. I.

IN ar. 1. q. 72 dubiū occurrit, an de rōne contumeliæ ſit, q dicatur contumelia corā illo, cui infertur contumelia. Et eſt rō dubij, quia contumelia importat manifeſtā iniuriam, ſicut ira manifeſtā uindictā. Conſtat aūt q hmōi manifeſtatio principaliter referē ad eū, contra quem irrogatur contumelia, ſicut in ira ad eum, cōtra quem iraſcimur. Ex altera autem parte apparet oppoſitum, nam multi contumelias contra abſentem proferunt.

¶ Ad hoc dicitur, q cum actus morales ex intentione iudicētur, & contumeliæ actus per hoc in ſua natura locetur, quòd contra honorem directè machinatur alterius, conſequēs eſt q ad hoc, q actu aliquis ſit per ſe, & directè contumelia, exigitur quòd directè cōtra honorem tendat proximi. Non tendit autem directè, & per ſe contra honorem alicuius, qui illum reueretur, qui occultè intendit iniuriari, ſed ſolus ille qui eū ſic parui facit, ut ad manifeſtā ſibi iniuriā tendat. Et pp hoc in litera dr, q contumelia id, quod eſt cōtra honorem alicui⁹ deducit in notitiam eius. Sciendum tamē eſt, quod tripliciter contingit hoc facere. Primò, in faciem eius perſonaliter audiētis: ſecūdò literis, ſeu libello, vt ad eum deueniat: tertio, uerbis uel ſignis in abſentia p accidēs, quia. ſ. abſens eſt: ſed in pſentia per ſe quo ad intentionem, q. ſ. ad hoc dicit iniurioſa cōtra illum verba, ut in eius notitiam deueniant, & ad hoc operam dat. Semper. n. in notitiam eius intendit contumelioſus deducere quod eſt contra illius honorem, ſicut iratus uindictam, quam in abſentia facit. Et per hoc patet ſolutio obiectorum.

¶ In eodē 1. q. 72. ar. dubiū occurrit, An ſit uera determinatio literæ. ſ. q cōtumelia cōſiſtes in factis, nō cōſiſtit in eis inquantū ſunt facta, ſed inquantū ſunt ſigna. Apparet nāq; falſum, eo A q contumelia cōſiſtens in dehoneſtatione ianuarū domus alicuius, in deturpatione, uel deſtructione imaginū, uel ſtēmatū alicuius, cōſiſtit in factis ipſis, ut talia facta ſunt, ut patet: ſicut rapina in ablatione rerū, & verberatio in pſecutione pſonæ, licet ſignificēt animū malè diſpoſitū erga illū &c. Hoc n. cōe eſt oibus malis factis, qñ p ſe. ſ. ex ītēnōe fiūt. Et cōfirmatur: quia hmōi iniuriæ ſi ſpectant ad aliquod ſupradictorū uitiorū, q̄ poſita ſunt opponi iuſtitiæ, ut patet diſcurrendo per ſingula, homicidia, furtū, rapinam &c. *Porrectæ per totum.* 396 q. 57. ar. 1 Et Pſ. 43. Et Rom. 1 lect. 8.

¶ Ad hoc dr, q dubitas [illegible] hoc, q [illegible] ſignū reſpū faciēns, ſicut uerba reſpū loquēns, cū tñ hoc nō ſit [illegible]. Sed p [illegible] facta, ut ſcīā diſtinguuntur contra [illegible], quia ad eius [illegible], cō[illegible] nō [illegible] facta, ſed ut ſigna. Fur ſiquidē, aut latro iniuriat facto, ut factū eſt, qa actio auferēdi priuat illū rebus ſuis. Et ſimile eſt d homicidio, & alijs ſupradictis. Cōtumelioſus aūt qñ facto iniuriat, nō iniuriat facto ut factū eſt, ſed facto ut ſigno, qa actio illa dehoneſtationis ianuæ, & hmōi, ſiquātū talia facta abſolutè ſunt, nō lædūt pximū. Neq; n. pſonalia neque res eius diminuūt, niſi fortè p accidēs: qa ſ. illa imago erat ſua, & nihil amplius ualet, ſed ut hūt rōnē ſigni p [illegible], quātū in ſe eſt, ad lædēdū honorē pximi. Quamuis aūt cōe ſit oibus male factis ſignificare malā intentionē agentis, neque penes hoc eſſe ſignū, diſtinctio hæc tñ: p[illegible] tñ eſt malè factis, ut ſunt cōtumelioſa, ad hoc ut ſint cōtumelioſa, idūere rōnē ſigni quo ad efficaciā, hoc eſt, q nō pungūt cōtumelioſa ad iniuriatū, niſi ut ſigna, ac p hoc talia facta ſunt contumelioſa, ut ſunt talia facta materialiter ut ſigna formaliter. Et aduerte, q quia unum uitium imperat alteri, ſicut qñ quis furatur ut mœchetur: ita ſi qs raperet, ſeu percuteret ut cōtumeliaret, rapina, ſeu pcuſſio ut factū lęderet in rebus, uel pſona, ut ſignū, machinaret cōtra honorē, & peccaret ſimul duob. uitiis, [illegible]. Eſt & aliud aduertēdū, q cū pdictæ dehoneſtationes, & ſimilia a manifeſto ſiūt authore, habent perfectè rōnē contumeliæ, [illegible] uerò ab occulto pcedunt authore, habēt quidē rōnem ueræ contumeliæ, quia ad hoc fiunt, ut in notitiā eius, & aliorum deueniāt id, qđ eſt contra honorē eius, minus tñ perfectè rōnē hābent contumeliæ, p quāto contumelioſus eſt manifeſtus iniuriator, ſicut & iratus.

*q. 64. 65

*Li. 2. c. 3. circa medium. t. 3.

priè loquēdo, ī uerbis cōſiſtit.* F Vñ Iſid.* dicit ī li. Etymo. ꝙ cōtumelioſus dr̄ aliqs, qa uelox ē & tumet uerbis īiuriæ. Tñ quia ēt ꝑ facta aliqua ſignificat̄ aliquid, q̄ in hoc, ꝙ ſignificāt, habēt uim uerborū ſignificātiū, inde eſt ꝙ F contumelia extēlo nomine ēt in factis dicit.* Vnde Rom. 1. ſup illud, Contumelioſos ſuperbos dicit gl. ꝙ contumelioſi ſunt, q dictis, uel factis cōtumelias, & turpia inferunt. G

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ uerba ſcdm ſui eſſentiā. i. īquātū ſunt qdā ſoni audibiles, nullū nocumētū alteri inferūt, niſi fortè grauādo auditū, puta, cū aliqs nimis alte loqtur. Inquantū uerò ſunt ſigna repſentātia aliqd in notitia aliorū, ſic pñt dāna multa inferre, inter q̄ unū eſt, ꝙ homo dānificatur quātū ad detrimētū honoris ſui, uel reuerentiæ ſibi ab aliis exhibendę. H Et iō maior eſt cōtumelia, ſi aliqs alicui defectū ſuum dicat corā multis: & tñ ſi ſibi ſoli dicat, pōt eſſe contumelia, inquātū ipſe qui loqtur, iniuſtè contra reuerētiam audientis agit.

Ad II dicendū, ꝙ inqm̄ aliqs aliquē factis dehonorat, inquātum illa facta uel faciūt, uel ſignificāt illud qđ eſt contra honorē alicuius, quorū primū nō ꝑtinet ad cōtumeliā, ſed ad aliās I iniuſtitiæ ſpēs, de qbus ſupra dictū eſt:* ſcdm uerò ꝑtinet ad cōtumeliā, inquātū facta habent uim uerborum in ſignificādo.

Ad III dicēdū, ꝙ cōuitiū, & īproperiū cōſiſtūt ī uerbis, ſicut & cōtumelia: qa ꝑ oīa hæc repñtat̄ aliqs defectus alicuius in detrimētū honoris ipſi9. Hmōi aūt defect9 eſt triplex. ſ. defect9 culpæ, q repñtat̄ ꝑ uerba cōtumelioſa: & defect9 gñalr̄ cul- K pæ, & pęnæ q repñtat̄ ꝑ conuitiū: qa uitiū cōſueuit dici nō ſolū aīæ, ſed ēt corporis. Vñ ſiqs alicui iniurioſè dicat, cū eē cæcū, cōuitiū quidē dicit, ſed non contumeliam. Si quis aūt dicat alteri, ꝙ ſit fur, nō ſolùm cōuitiū, ſed ēt contumeliam infert. Qñq; uerò repñtat aliqs alicui defectū minorationis, ſiue indigentiæ, qui ēt derogat honori cōſequenti quācunq; excellentiā, & hoc fit per uerbū improperij: quod ꝓpriè eſt, qñ aliquis iniurioſè alteri ad memoriā reducit auxiliū, qđ cōtulit ei neceſſitatē patiēti. vnde dr̄ Eccleſia. 20. Exigua dabit, & multa improperabit. Quandoq; tamē unum iſtorū pro alio ponitur.

Articvlvs II.

Vtrum contumelia, ſeu conuitium ſit peccatum mortale.

Ad secvndvm ſic procedit. Vr̄ ꝙ cōtumelia uel conuitiū, non ſit pctm̄ mortale. Nullū. n. pctm̄ mortale eſt actus alicuius uirtutis: ſed cōuitiari h eſt actus alicuius uirtutis. ſ. eutropeliæ, ad qua pertinet bene cōuitiari, ſecundū Philo. in 4. Eth.* ergo conuitium, ſiue cōtumelia non eſt peccatum mortale.

¶ 2 Præt. Pctm̄ mortale nō inuenit in uiris ꝑfectis, q tñ conuitia, uel contumelias aliqñ h dicūt, ſicut patet de Apoſt. q ad Galatas tertio dixit. O īſenſati Galatæ. Et Dñs dicit Lucæ ultimo. O ſtulti, & tardi corde ad credēdū. ergo cōuitiū, ſiue cōtumelia non eſt pctm̄ mortale.

¶ 3 Præt. Quāmuis illud qđ eſt pctm̄ ueniale ex gñe, poſſit fieri mortale, nō tñ pctm̄, qđ ē ex gñe mortale, pōt eſſe ueniale, vt ſupra habitū eſt.* Si ergo h cōuitiū, vel cōtumelia eſſet pctm̄ mortale ex gñe ſuo, ſequeret ꝙ ſp eſſet pctm̄ mortale: qđ vr̄ eē falsū, ut patet ī eo, q leuiter & ex ſurreptiōe, uel ex leui ira dicit aliqđ uerbū cōtumelioſum. nō ergo cōtumelia, uel cōuitiū ex gñe ſuo eſt pctm̄ mortale.

Sed contra. Nihil meret. pęnā æternā inferni, niſi pctm̄ mortale: ſed cōuitiū, uel cōtumelia meretur pęnam inferni, ſcdm illud Mat. 5. Qui dixerit fratri ſuo, fatue, reus erit gehēnę ignis. ergo cōuitium, uel contumelia eſt peccatum mortale.

Resp. Dicēdū, ꝙ ſicut ſupra dictū eſt,* verba inquantū ſunt ſoni quidam, non ſunt in nocumētū aliorū, ſed īquātū ſignificāt aliquid, quæ quidem ſignificatio ex interiori affectu procedit: & ideo in m peccatis verborum maximè cōſiderandum videtur, ex quo affectu aliquis verba proferat. Cū ergo conuitiū, ſeu contumelia de ſui rōne importet quādā dehonorationē, ſi intētio ꝓferētis ad hoc ferat̄, ut aliqs per uerba q̄ profert, honorē alterius auferat, hoc ꝓpriè &

¶ In riſione ad tertiū eiuſdē primi articuli, dubium occurrit, An cōtumelia diſtinguatur in plures ſpecies, ſeu diſtinguat̄ ſpecie ab improperio, & cōuitio. Et eſt rō dubij, quia diſtinctio ſpecifica attēditur penes obiectum, qd eſt materia circa quā. Conſtat autē ex litera, ꝙ defectus culpæ eſt materia cōtumeliæ, defectus communiter eſt materia conuitij, defectus ꝓteritæ indigentiæ eſt materia improperij: rurſus defect9 culpæ maximā hēt diuerſitatē ſpecificam, ut patet de diuerſitate uitiorū. In oppoſitum autem eſt, quòd non cōtinuenit author præterire ſpecificam diſtinctionem uitiorū in hoc opere, ubi deſcendit uſque ad ſpecialiſſima moraliū, alioquin nō eſſet vltimus moraliū liber.

¶ Ad hoc dr̄, ꝙ proculdubio, cōtumelia unius eſt ſpeciei ſpecialiſſimæ ex vnitate honoris, contra quē tendit ſpecificā unitatē habens, ſicut detractio ex unitate famæ. Huius autem ſignum manifeſtū eſt, ꝙ idem defectus culpæ ſpectat ad detractionē, & contumeliam. Poteſt. n. quis & detrahendo, & cōtumeliando, defectū adulterij, furti &c. dicere. Habent ergo ſe omnes defectus, qui dicuntur, ad hæc, uitia, non ut materia circa quā formaliter verſantur, ſed materialiter. Et propterea non variant ſpecies, ſed ſecundum diuerſitatē finiū ad quos ordinant̄, puta, dehonorationis, uel infamiæ ad diuerſas ſpecies moraliū uitiorū reducuntur, & uniūtur &c. Oēs ſiquidē defectus quaten9 honorem lædūt, unius ſunt rōnis, & ad contumeliā ſpectāt: quatenus famā minuūt, aut auferunt, unius alterius ſunt rōnis & ad detractionē pertinēt. Eſt tñ in utroq; cum unitate ſpeciei diuerſitas graduum ſcdm magis & min9, dum unus defectus magis dehonorat, aut infamat, q alius, ut patet. Et ꝑ hoc patet ſolutio obiectorum. Oēs enim defectus quatenus dehonorant, unius ſunt ſpeciei, ut dictū eſt.

SVP. QV. LXXII. ART. II.

In art. 2. eiuſdē q. nota diligēter diſcernē non ſolū inter contumeliā formaliter, & materialiter ex īntētione dehonorandi, ſed ēt latitudinē tam contumeliæ formalis, q̄ materialis. Nam cōtumelia formalis. ſ. ex aīo dehonorandi procedens, licet ex ſuo genere ſit peccatū mortale, ꝓp imperfectionē tñ actus qñq; eſt uenialis, qñ. ſ. uel eſt imperfectio ex parte honoris, puta, cū intendit nō niſi parū dehonorare, qđ author uocat in riſione ad tertium, leuiter contriſtare: modicū. n. pro nihilo reputat: Vel eſt ipfectio ex parte intentionis, puta, cū ex leui ira prorūpit in uerbū cōtumelioſum, nō ex conſenſu dehonorādi. Materialis aūt contumelia nō eſt ex ſe mortalis, ſed poſſet eē mortalis ex dāno, qđ inferret proximo. Vnde quantūcūq, exceſſiuam cōtumeliam in aliquē dicerē nō animo iniuriandi, ſi ꝓpterea non damnificatur ille in honore, nō pecco mortaliter peccato cōtumeliæ. In iſtis. n. peccatis materialiter, & per accidens nō eſt mirū ſi iudicamus ex materiali, & p accidens damno. Et ꝓpterea in litera dr̄, ꝙ per incautelam prolatū auferret honorē eius &c. Et aduerte hic, ꝙ cōtumelias, quas plati obiurgādo proferre poſſunt, licēt in materiam uirtutis aſſumāt, & ī litera dicatur ꝙ raro, & cum magna

*Li. 10. c. 3. incipit: Clar9: parum ante medium.

Conclu. p

Glo. interlinearis ibi.

*q. 64. 65. 66.

Porrecta per totum.

Infra q. 158. ar. 5. ad 3. Et 1. corin. 15. lect. 7. Et Gal. 3. prī.

*Li. 4. c. 8. tom. 5.

*1. 2. q. 72 ar. 5. q. 88 ar. 4. 5.

*ar. prę.

Conclu. m

Conclu. p

gna neceſſitate dicer debeãt, tutius tñ mihi vr, q nũq̄, niſi Spũ ſctõ ſuggerẽte dicat, qñ reprehẽdẽdo ſubditis, q non ex charitate, ſed ex paſſione procedãt fiuntq; deteriores non ſuſcipiẽtes diſciplinã, leuiuſque verbera, q̄ contumelioſa verba ſuſcipiunt. Vñ Tullius in libro de Officijs, Oĩs animaduerſio, & caſtigatio contumelia vacare debet.

Conclu. s

per ſe eſt dicere cõuitiũ, vel cõ A tumeliam: & hoc eſt pctm̃ mortale non minus q̄ furtũ, vel rapina.[q] Nõ.n.homo minus amat ſuum honorem, q̄ rem poſſeſſam.[r] Si vero aliquis verbum cõuitij, uel contumeliæ alteri dixerit, non tñ animo de honorãdi, ſed forte pp correctionem, vel pp aliquid huiuſmodi, non dicit conuitium, vel contumẽliam formaliter, & per ſe, ſed p accidens, & materialiter, inquã B tum.i.dicit id quod poteſt eſſe conuitium, uel contumelia. Vnde hoc poteſt eſſe qñq; pctm̃ veniale, quandoq; autem abſq; omni peccato. In quo tamen neceſſaria eſt diſcretio, vt moderatè homo talibus verbis utatur quia poſſet eſſe ita graue cõuitium, quod per in cautela prolatum auferret honorem eius, contra quem proferretur: &[s] tũc poſſet hõ peccare mortaliter, ẽt ſi non intenderet dehonorationẽ alterius.[t] Sicut ẽt ſi aliqs icautè aliũ ex ludo pcutiens, grauiter lædat, culpa nõ careat.

Pars tertia.

Concl. x

Ad primvm ergo dicendũ, q ad eutropelim pertinet dicere aliquod leue conuitium nõ ad dehonorationem, vel ad contriſtationẽ eius, in quẽ dr̃, ſed magis cã delectatiõis, & ioci et hoc põt eſſe ſine pctõ, ſi debitæ circunſtantiæ obſeruentur. Si aliquis non reformidet contriſtare eũ, in quem profertur hmõi iocoſum conuitium, dummodo alijs riſum excitet, hoc eſt vitioſum, vt ibidẽ dr̃.* C

*Lib.4.Ethic.c.6.to.5.

Ad secvndvm dicendum, q ſicut licitum eſt aliquem verberare, vel in rebus damnificare cã diſciplinæ: ita ẽt & cã diſciplinæ põt aliquis alteri, quẽ dẽt corrigere, uerbum aliquod conuitioſum dicere. Et hoc mõ Dñs diſcipulos vocauit ſtultos: & Apoſtolus Galatas inſenſatos. Tñ, ſicut dicit D Aug.* in in libro de ſermone Dñi in monte, raro, & ex magna neceſſitate obiurgationes ſunt adhibendæ, in quibus non nobis, ſed vt Domino ſeruiatur, inſtemus.

*li.2.c.50 nõ remota a fine. tom.4.

Ad III. Dicendũ, q cum pctm̃ conuitij, vel, cõtumeliæ ex animo dicentis dependeat, põt contingere, q ſit pctm̃ veniale, ſi ſit leue conuitium, non multum hoiem de honeſtãs, & proferat ex aliqua animi leuitate vel ex leui ira abſq; firmo ꝓpoſito aliquem dehoneſtandi, puta, cum aliquis intendit aliquem per huiuſmodi verbũ leuiter contriſtare.

Articvlvs III.

Vtrum aliquis debeat contumelias ſibi illatas ſuſtinere.

Ad tertivm ſic ꝓcedit. Vr̃ q aliquis nõ dẽat cõtumelias ſibi illatas ſuſtinere. Qui.n. ſuſtinet cõtumeliã ſibi illatã, audaciã nutrit cõuitiantis: ſed hoc nõ eſt faciendũ. ergo hõ nõ dẽt ſuſtinere contumeliã ſibi illatã ſed magis conuitianti rñdere.

¶2 Præt. Homo dẽt plus ſe diligere, q̄ alium: ſed aliquis nõ dẽt ſuſtinere, q alteri conuitiũ inferatur. vñ dr̃ Prouer. 26. Qui imponit ſtulto ſilentium, iras mitigat. ergo[b] ẽt aliqs nõ dẽt ſuſtinere contumelias illatas ſibi.

¶3 Præt. Nõ licet alicui vindicare ſeipſum, ſm illud. Mihi vindictam. & ego retribuam: ſed aliquis[h] non reſiſtendo cõtumeliæ ſe vindicat, ſm illud Chryſoſt.* Si vindicare vis ſile, & funeſtã ei dediſti plagã ergo aliquis nõ dẽt ſilendo ſuſtinere verba cõtumelioſa, ſed magis rñdere.

*Homil. 43. I Mat. circa medium habetur ad ſenſum. Et homi. 55. a medio. to. 2:

Sed contra eſt, quod dr̃ in Pſal. 37. Qui inquirebant mala mihi, locuti ſunt vanitates. & poſtea ſubdit. Ego autem tanq̄ ſurdus non audiebam, & ſicut mutus non aperiens os ſuum.

Respon. dicendum, q ſicut patientia neceſſaria eſt in his, q̄ contra nos fiunt, ita ẽt in his q contra nos dicunt.[m] Præcepta ãt patientiæ in his, quæ contra nos fiunt, ſunt in præparatione animi habẽda,[n] ſicut Aug.* in libro de ſermone Dñi in mõte exponit illud præceptum Dñi, Si quis percuſſerit te in vna maxilla, prabe ei & aliam, ut.ſ. homo ſit paratus hoc facere, ſi opus fuerit. Non tñ ſemper tenetur facere actu, quia nec ipſe Dñs hoc fecit: ſed cum ſuſcepiſſet D alapam dixit. Quid me cædis? vt hr̃ Ioannis 18. Et iõ ẽt[o] circa verba contumelioſa, quę cõtra nos dicuntur, eſt idem intelligẽdum.[q] Tenemur ẽt habere animum paratum ad contumelias tolerandas, ſi expediens fuerit.[r] Qñq; iõ oportet vt contumeliam illatã repellamus, maximè pp duo[s] Primo quidem pp bonum eius qui contumeliam infert vt uidelicet eius audacia reprimatur, & de cætero talia nõ E attentet, ſm illud Prouerb. 27. Rñde ſtulto iuxta ſtultitiã ſuã, ne ſibi ſapiens videatur. Alio modo propter bonum multorum quorum profectus impeditur propter contumelias nobis illatas. Vndè Gregorius* dicit ſuper Ezech. homil. nona. Hi, quorum uitia in exemplo imitationis eſt poſita debent, ſi poſſunt, detrahẽtium ſibi uerbũ compeſcere, ne eorum prædicationem non audiant, qui audire poterant: & ita in prauis moribus remanentes, benè uiuere contemnant.

*lib.1.ca.34.35.& 36.tom.4

*Hom.9. in Ezech. circa medium.

SVPER Q.LXXII. ART. III.

Porrecta per totum.

398

Int.q.73. ar.4.ad 1 Et opuſc. 19.c.16.

In Ar.3.eiuſdem 72 q̄onis exercere teipſum ſic in charitatis ac manſuetudinis pceptis, vt ſcias qñ, & ubi oportet uti vtro que pcepto. Spũſſcti in uno eodemq; capite.ſ. Rñde ſtulto iuxta ſtultitiã ſuã, ne ſibi ſapiens uideat & Ne reſpondeas ſtulto iuxta ſtultitiã ſuã, ne ei ſimilis efficiaris. Qui primo uult uti precepto attendat in tra ſe ſi ad hoc mouetur ex charitate fraterna, qua malu in pximi tolerare nõ põt: ut.ſ. ſe ſapientẽ reputet an mouetur potius ut ipſe rñdens, ſapiens uideatur aut bonus, aut non malus &c. Si.n. non pp proximi charitatem rñdet, fruſtra ſe illa authoritate excuſat. Et quo pacto iactat ſe, aliquis fraterna charitate moueri ad reſpondendũ, qui multa alia mala eiuſdem proximi, & fortè grauiora nouit, nec curat ei ſubuenire? Qui ãt tanta ſe non flagrare charitate cognoſcit, mãſuetuſq; taceat, ne & ipſe peccet reſpondendo, optimè ſibi conſulit.

¶ Circa reparationẽ contumeliæ illatæ dubium occurrit, An teneatur ad petendã ueniã ab iniuriatoris qui contumeliam in eũ protulit. Et eſt rõ dubij, quia Au. in regula mandat hoc fieri, & quidem dicunt ad hoc teneri.

Conclu. m

¶ In oppoſitum aũt eſt quia ſicut in alijs iniurijs ſufficit reſtituere. & non oportet aliter petere ueniam, ita nec in contumelia.

¶ Ad hoc dr̃, q quia iniuria emendat ſufficienter p reductionem ad æqualitatem quam facit reſtitutio non tenetur cõtumelioſus ad aliud primo exhibendum, q̄ reſtitutionẽ. Vñ quomodocũq; reſtituat ei honorem, quẽ abſtulit, reuerentiã exhibẽdo, uel aliter, ſatiſfecit, nec ad aliud tenetur, nec aliud docuit Aug. cum expreſſe dicat, Quicumque conuitio, uel maledicto aliquem læſerit, meminerit ſatiſfactione q̄citius curare quod fecit. Præcipit ergo in primis ſatiſfactionem, quam reſtitutio importat. Sed quia in religioſis debet

Pars prima.

Conclu. p

Conclu. s

dẽt abundãtior eſſe ... modus ſatiſfaciendi abundãtioris humilitatis datus eſt: idcirco ad petitionem veniæ modum ... determinauit. eſt nſq; in petitione veniæ maxima hoīs, à quo petitur honoratio. Doctores ãt dicentes teneri hoīem ad veniã petendam, exponendi ſunt, qñ nõ põt aliter reſtitutionem facere. Vñ S. Tho. ſuperius in qõne 72. ar. 2. ad tertium, dicit, q; reſtitutio honoris ablati per contumeliã, fit per exhibitionem reuerẽtiæ. Satisfactio ergo eſt in pcepto nõ modus ſatiſfaciendi. Et hæc ẽt pro 4. 72. q. art. ſufficiant.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ audaciam conuitiantis contumelioſi dẽt aliquis moderatè reprimere. ſ. ꝑ officium charitatis non ꝑ cupiditatem priuati honoris Vñ dr̃ Prouer. 26. Ne rñdeas ſtulto iuxta ſtultitiã ſuam, ne ei ſimilis efficiaris.

Ad ii. dicendum, ꝙ in hoc, ꝙ aliquis alienas cõtumelias reprimit, non ita timetur cupiditas priuati honoris, ſicut cũ aliqs repellit cõtumelias ꝓprias G magis autem videtur hoc prouenire ex charitatis affectu.

Ad iii. dicendum, ꝙ ſi aliquis hoc aio taceret, vt tacendo cõtumeliãtem ad iracundiã prouocaret, hoc pertineret ad vindictã. Sed ſi aliqs taceat, volens dare locum iræ, hoc eſt laudabile. Vnde dr̃ Eccle. 8. Non litiges cum homine linguato, & non ſtruas in ignem illius ligna.

Articvlvs iiii.

Vtrum contumelia oriatur extra.

Parrella per totum. 399 Inf. q. 73. ar. 3 ad 3 & q. 158. ar. 7. cor.

Ad qvartvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ contumelia non oriat̃ ex ira quia dr̃ Prouerb. 11. Vbi ſuperbia, ibi contumelia: ſed ira eſt uitium diſtinctũ a ſuperbia. ergo contumelia nõ oritur ex ira.

¶ 2 Præt. Prouerb. 20. dr̃. Oẽs ʰ ſtulti miſcentur contumelijs: ſed ſtultitia eſt vitium oppoſitum ſapientiæ, ut ſupra habitum eſt, * ira autem opponitur manſuetudini. ergo contumelia nõ oritur ex ira.

*q. 46. ar. 1.

¶ 3 Præt. Nullum pc̃m ʰ diminuitur ex ſua cã: ſed pc̃m contumeliæ diminuitur, ſi ex ira proferatur grauius. n. peccat qui ex odio contumeliã infert, q̃ qui ex ira. ergo contumelia non oritur ex ira.

Sed contra eſt, quod Gregorius 31. * Moralium dicit, quòd ex ira oriuntur contumeliæ.

*lib. 31. c. 31. a me.

Respon. dicẽdum, ꝙ cum vnum pc̃m poſſit ex diuerſis oriri, ex illo tamen dr̃ principalius habere originem, ex quo frequentius procedere conſueuit ꝑ propinquitatem ad finem ipſius. Contumelia at magnam hẽt propinquitatem ad finẽ iræ qui eſt vindicta. Nulla. n. vindicta eſt irato magis in promptu, quàm inferre contumeliam alteri: & ideo ᵐ contumelia maximè oritur ex ira. ⁿ

Concl. m

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ contumelia nõ ordinatur ad finem ſuperbiæ, qui eſt celſitudo, & iõ non directè contumelia oritur ex ſuperbia. Diſponit tñ ſuperbia ad contumeliam, inquantum illi, qui, ſe ſuperiores æſtimant, facilius alios contemnunt, & iniurias eis irrogant. Facilius enim iraſcuntur, vtpote reputantes indignum quicquid contra eorum voluntatem agitur.

Ad secvndvm dicẽdum, ꝙ ſm̃ Phil. in 7. Ethicorum, * ira non perfectè audit rõnem. Et ſic iratus patitur rõnis defectum, in quo conuenit cum ſtultitia. Et propter hoc ex ſtultitia oritur contumelia ſecundum affinitatem quam habet cum ira.

*li. 7 c. 6 in princ. tom. 5.

Ad tertivm dicendum, quòd ſecundum Phi F loſph. in 2. Rhetoric. * iratus intendit manifeſtam offenſam, quod non curat odiens. Et ideò contumelia, quæ importat manifeſtam iniuriam, magis pertinet ad iram, quàm ad odium.

*li. 2. c. 4. ... do ad finem to. 6

QVAETIO LXXIII.

De Detractione, in quatuor articulos diuiſa.

Postea cõſiderãdum eſt de detractatione.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, Quid ſit detractio.

¶ Secũdò, Vtrum ſit peccatum mortale.

¶ Tertiò, De cõparatione eius ad alia peccata.

¶ Quartò, Vtrum peccet aliqs audiendo detractationem.

Articvlvs i.

Vtrum detractio conuenienter diffiniatur, quod eſt denigratio alienæ famæ per verba.

Porrella per totum. 400 Inf. q. 74. ar. 1. & q. 75. art. 1. corin. Et Rom. 1. le 8.

H Ad primvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ detractio non ſit denigratio alienę famę per occulta verba, vt à quibuſdam diffinitur. Occultum. n. & manifeſtum, ſunt circunſtantiæ ʰ non conſtituentes ſpeciem pc̃ti. Accidit enim pc̃õ, ꝙ à multis ſciatur, vel à paucis: ſed illud, quod non conſtituit ſpeciem pc̃ti, non pertinet ad rõnem ipſius, nec debet poni in eius diffinitione. ergo ad rõnẽ detractionis ñ I ptinet, ꝙ fiat ꝑ occulta verba.

¶ 2 Prẽt. Ad rõnem famę ꝑtinet publica notitia. Si ergo ꝑ detractionem denigretur fama alicuius, non poterit hoc fieri per verba occulta, & per verba in manifeſto dicta.

¶ 3 Præt. Ille detrahit, q̃ aliquid ſubtrahit, vel diminuit de eo, ʰ qđ eſt: ſed qñq; denigrat̃ fama alicuius, ẽt ſi nihil ſubtrahat̃ de veritate, puta, cũ aliqs vera cri K mina alicuius pãdit ergo nõ oĩs denigratio famæ eſt detractio.

Sed contra eſt, quod dr̃ Eccle. 10. Si mordeat ſerpẽs in ſilentio, nihil eo minus hẽt, q̃ occultè d trahit ergo occultè mordere famã alicuiꝰ, eſt detrahere

Respon. Dicendum, ꝙ ſicut facto aliquis nocet alteri dupliciter, manifeſtè quidẽ, ſicut in rapina, uel quacumq; violentia illata: occultè autem, ſicut in furto, & doloſa percuſſione: ita etiam uerbo aliquis dupliciter al-

Svper Q. LXXIII. Art. I.

In art. 1. q. 73. circa modos detrahendi poſitos in ſolutione ad tertiũ, dubium occurrit de quarto. ſ. qñ id quod eſt bonũ dicit mala intentione factum. Et eſt rõ dubij, quia hoc non ad detractationem ſed iudicij temerarij vitium ſpectat qm̃ talis iudicare pſumit de occulta cordis intentione contra operis atteſtationem, dũ ille bonum facit, & iſte intẽt, nẽ diuina re pſumit malã. Rurſus ex huiuſ temerarij verbis nullus infamatur, ſi uerba intelligantur, qm̃ quilibet ſcit q; iſte non plus videt intentionem proximi, quã ipſe audiẽs & quilibet alius ſecretorũ namq; cordis apud omnes nullus homo eſt iudex. Ad hoc dr̃, ꝙ quia nõ inconueniẽs vnũ vitium eſſe materiam alterius vitij ex hoc ꝙ huiuſ verba ſunt temerarij iudicij, nõ excluditur quin ſint detractoria. Et qm̃ verba ex intentione conſiderantur, & vita ex finibus ꝓprijs iudicantur, quando aliquis ideo dicit bonum ab aliquo mala intentione factum, vt detrahat famæ ius, cõſtat ꝙ ex intẽtione detractoꝝ eſt. Et ſi uerba ipſa ſecundũ ſuam ſignificationẽ attendantur, manifeſtè quoq; patet, ꝙ detractoria ſunt. Nã ſignificat illũ eſſe malum malo morali hẽ re malã intentionẽ ẽt in bonis, quod eſt eſſe peſſimum. Vñ ex intentione, & ex ui uerborum detractionis uitium incurrit ſic dicente. & ꝑ hæc patet ſolutio primi. Ad ſcdm̃ uerum dr̃, ꝙ hoc eſt ꝑ accidens ... detractionis ꝙ verba detractoria ... tur ſic eſſe, ut ... cant

cant, ut patet in detractione mendacij. Ex his aūt, q̄ ſunt per accidēs, nō uariat rō uitij: falſum n. aſſumitur, q tn̄ ſ. at de intentione proximi, quilibet, quantum dicens illū mala intentione operari, tū qa præſumūt audiētes, q ille dicens, aliquod ſciat ſecretū ſibi teſtimonium de proximi mala intentione: tum quia aſſerendo malā intentionem proximi, inſinuat ſe ſcire aliquid de intentione proximi, quod au dictioris manifeſtat: loquitur. n. tanquam verum dicens. Vnde ſi pſona ſic detrahēs eſt talis, de qua poteſt præſumi, q dicat hoc ex aliqua particulari notitia, quam habet de intentione illius, tenetur ad reſtitutionē famę, quemadmodum qui crimen aliquod impoſuit falſo. Et dicere q ipſe temere iudicauit, & dixit quod non ſciuit &c. Si aūt eſt perſona, q̄ conſtat audientibus oībus nihil neſſe, de proximo illo magis q̄ alios, ſed ex ſua temeritate, odio, uel inuidia, & hmōi hæc dixiſſe, licèt peccauerit, reſtituere tn̄ non tenetur famam quam non abſtulit, quamuis conatus fuerit auferre.

q. præc. art. 1.

Contra m

Concl. p

quem lædit. Vno mō in manifeſto, & hoc fit p cōtumeliā, vt s̄. dictū eſt.* alio mō occultè, & hoc fit p detractionē. Ex hoc aūt q aliquis manifeſtè verba contra alium profert, vr̄ eum paruipendere, unde ex hoc ipſo dehonorat: & iō contumelia detrimentum affert honori eius, in quem profertur. Sed ᵐ qui uerba contra aliquem profert in occulto, ur̄ eū uereri magis, quā paruipendere: unde non directè infert detrimētum honori, ſed famæ, ⁿ inquantum hmōi uerba occultè proferens, quātum in ipſo eſt, eos q audiunt, facit malam opinionem hr̄e de eo, contra quem loquitur. Hoc .n. intendere ur̄, & ad hoc conatur detrahēs, ut eius uerbis credat̄. Vñ patet q ᵖ detractio differt à contumelia dupl'r. ᑫ Vno mō, quantū ad modū proponendi uerba: qa. ſ. contumelioſus manifeſtè contra aliquem loqtur, detractor aūt occultè: Alio mō, quantum ad finem intētū, ſiuè quantum ad nocumentum illatū, quia. ſ. contumelioſus derogat honori, detractor famæ.

C

Ad primum ergo dicēdū, q in uoluntarijs commutationib. ad quas reducuntur omnia nocumenta proximo illata uerbo, vel facto, diuerſificant rōnem peccati occultum, & manifeſtū quia alia eſt ratio inuoluntarij per uiolentiam, & per ignorantiam, ut ſupra dictum eſt.*

D

Ad secundum dicendū, q verba detractionis dicuntur occulta non ſimpl'r: ſed per cōparationem ad eum, de quo dicuntur, quia eo abſente, & ignorante dicuntur: ſed cōtumelioſus ī faciē cōtra hoīem loquit̄. Vñ ſi aliqs de alio malè loquat̄ corā multis ab eo abſente, detractio eſt: ſi aūt eo ſolo pn̄te cōtumelia eſt, q̄uis ēt ſi uni ſoli aliqs de abſente malū dicat, corrūpit famā eiᵒ nō in toto, ſed in parte.

F

Ad tertium dicēdū, q aliquis dr̄ detrahere, non qa diminuat de ueritate, ſed qa diminuit famā eius: quod qdē fit qñ que directè, qñq; indirectè. Directè quidē quadrupliciter. vno mō, qñ falſum imponit alteri: ſecūdò, qñ pctm̄ adauget ſuis uer-

A

bis: tertiò, qñ occultū reuelat: quarto, qñ id quod eſt bonū dicit, mala intētione factū. Indirectè aūt uel negando bonum alterius, uel malitioſè reticendo, vel minuendo.

Articvlvs II.

Vtrum detractio ſit peccatum mortale.

Ad secvndvm ſic proceditur. Vr̄, q detractio nō ſit pcm̄ mortale. Nullus. n. ʰ actus uirtutis eſt pctm̄ mortale: ſed reuelare pctm̄ occultū, quod ſicut dictū* eſt, ad detractionē ptinet, eſt actus uirtutis, uel charitatis, dum aliquis fratri pctm̄ denuntiat, eius emendationem intendens, uel ēt eſt actus iuſtitię, dū aliqs fratrem accuſat. ergo detractio non eſt pctm̄ mortale.

B

¶2 Præt. Super illud Proue. 24. Cū detractoribus ne cōmiſcearis, dicit gl. Hoc ſpāliter uitio periclitat̄ totum genus humanum: ſed nullum pctm̄ mortale in toto humano gn̄e inuenit̄, quia multi abſtinent à peccatò mortali: pctā aūt uenialia ſunt, quæ in oībus inueniuntur. ergo detractio eſt peccatū ueniale.

¶3 Pręt. Aug. in hom. * de igne purgatorio, inter pctā minutā ponit, qñ cum oī facilitate, uel temeritate maledicimᵒ, qd̄ pertinet ad detractionem ergo ʰ detractio eſt peccatum ueniale.

Sed contra eſt, q Rom. 1. dr̄, Detractores Deo odibiles: quod ideò addit: ut dicit † gl. ne leue putetur, pter hoc, quòd conſiſtit in uerbis.

Respon. dicendum, q ſicut s̄. dictum* eſt, pctā uerborum maximè ſunt ex intētione dicētis diiudicanda. Detractio aūt ēm ſuam rōnem ordinat̄ ad denigradū famā alicuius. Vnde ille, p ſe loquendo, detrahit, qui ad hoc de aliquo obloquit̄ eo abſente, ut eiᵒ famam denigret. Auferre āt alicui famā, ualdè graue eſt, qa inter res tpales ur̄ fama ᵈ eſſe pretioſior, p cuius defectum impeditur homo à multis bn̄ agēdis. Propter quod dr̄ Eccleſ. 41. Curam habe de bono nomine hoc enim magis permanebit tibi, quam mille theſauri magni, & pretioſi: & ideò ᵐ detractio, per ſe loquendo, eſt peccatum mortale.ⁿ Cōtingit tamen quandoque q aliquis dicit aliqua uerba, per quæ diminuitur fama alicuius nō hoc intēdens, ſed aliquid aliud: hoc aūt nō eſt detrahere p ſe, & formaliter loquēdo, ſed ſolum materialiter,

D. 595.

Concl. m

SVPER Q. LXXIII. ART. II.

Nic. de Nyſſe Tra. 3. p. 3. per. 3. q. 13.

q. 66 ar. 4. & 1. 2. q. 6. ar. 5 & 8.

In ar. 1. eiuſdē 73. q. nota detractionē materialiter, ſ. nō aio detrahendi, non eſſe regulariter mortale pctm̄ per accidēs tn̄ poſſe eſſe mortale, ſi notabiliter lædat famā proximi. Sed aduerte, q non læditur fama proximi, ſaltē notabiliter ex hoc, q narratur ſecretū crimen eius tali perſonæ, apud quam perinde erit ac ſi non eſſet dictum, vt cōtingit in colloquijs, ſiue virum, & vxorem de criminibus filiorum & confeſſionibus eorum, qui confitentes pctā propria, dicunt imprudenter confeſſori in quo confidūt, perſonā, cū qua grauiſſimè peccauerunt, & ſimilia. Ex his. n. aut non læd. ſ fama proximi, quia [illegible] magis tegere ſciētes, q̄ ut ēt quis hæc ſuſpicetur, uel parum lęditur: quia p [illegible] nō impeditur a bonis iuſtè cōſequēdis, & unius notitia infamiā, non niſi ſecundùm quid, remotè conſtituit, ſi in illo ſiſtitur, & uerum, licèt occultum dictum eſt. Et ad hūc caſum reducitur circa ſecreta fidei commiſſa petiuo conſilij à ſecreta perſona, ut poſſit prouidere ſibi, vel alteri, & hmōi, qñ hæc fiunt cū indiſcreta reuelatione occulti criminis. Nō eſt. n. in hmōi mortale peccatum: quia non notabiliter lædit̄ fama proximi in effectu, neque in intentione.

Porrecta per totum.

401 Locus ſupra art. 1 inductus.

Ar. præc. ad 3.

¶ In eodē ar. 2. dubiū occurrit circa illa verba, Quia hoc ex ipſo genere uerborū hēt rōnem pctī mortalis. Et eſt rō dubij, qa ly hoc demonſtrat dicere uerba, per quæ diminuit̄ fama alterius in his, quæ ſpectāt ad honeſtatem uitæ, ut patet ex contextu literæ: & ſic intelligit̄, aut gr̄a materiæ turpis. & hoc non: quia conſtat q ex ipſo gn̄e uerborū nō cōſtituit̄ maius pctm̄, q̄ turpiloquiū, ſcurrilitas, & ſi quid hmōi eſt, quæ non eſſe ex ſuo genere pctā mortalia Apoſto. ad Ephe. 5. c. inſinuat, & glo. Remigij ibidem notat. Quō ergo uerificabit̄ q ex ipſo genere uerborum ſit pctm̄ mortale? Aut gratia pctī mortalis ſignificati per hæc verba in altero, de quo eſt ſermo, puta, quia p hæc uerba dr̄ adulter, aut fornicator &c. Et hoc non: quia cum intellig. ta ſit ex ſuo genere peccatum mortale

Hom. de ſan. 41. Eſt ſer. 4. in dicani mani ante mediū. Et eſt ſer. 14. in ordine San. Tho. 10.

† gl. ordinaria ibidem.

q. 62. artic. 2.

& quaſi per accidens. Et [p] ſiqdē verba, per quæ fama alterius diminuiť, proferat aliquis ,ꝑpter aliquod bonum , uel neceſſariū debitis circunſtantijs obſeruatis, non eſt peccatum , nec pōt dici detractio.[q] Si[s] aūt proferat ex animi leuitate , uel ꝑꝑ cām aliquam non neceſſariam , non eſt pčtm̄ mortale, niſi fortè uerbum quod dr̄, ſit adeò graue, ꝙ notabiliter famam alicuius lædat, & præcipuè in his, quæ pertinent ad honeſtatem uitæ, [s] qa hoc ex ipſo gn̄e uerborū hēt rō nē pčti mortalis. Et [r] tenetur aliqs ad reſtitutionē famæ, [t] ſicut ad reſtitutionem cuiuſlibet rei ſubtractę, eo mō, quo ſ. dictū[*] eſt: cū de reſtitutione ageretur.

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ reuelare pčtm̄ occultum alicuius propter eius emendationē denuntiando , uel propter bonū iuſtitię publicæ accuſando, nō eſt detrahere, ut dictū [*] eſt.

Ad ii. dicendum, ꝙ glo. illa non dicit quòd detractio in toto genere humano inueniatur, ſed addit, penè, tum quia ſtultorum infinitus eſt numerus : & pauci ſunt qui ambulent per viam ſalutis: Tum etiam quia pauci, uel nulli ſunt, qui non aliquando ex animi leuitate aliqd dicant, unde in aliquo uel leuiter alteri[s] fama minoreť : qa ut dr̄ Iacob. 3. Si quis in uerbo non offendit, hic eſt perfectus uir.

Ad iii. dicendum, ꝙ Aug. loquiť in caſu illo , quo aliqs dicit aliquod leue malū de alio nō ex intētione nocēdi, ſed ex aī leuitate, uel ex lapſu linguæ.

Articvlvs iii.

Vtrum detractio ſit grauius omnibus peccatis , quæ in proximum committuntur.

AD tertivm ſic procediť. Videtur, quòd detractio ſit

mortale, ut ſuperius determinatum eſt, idem eſſet iudicium de F verbis in materia iniuſtitiæ ex ſuo genere uerborum.

¶ Ad hoc dr̄, q; ſenſus lr̄æ neuter aſſignatorum eſſe vr̄: ſed cū diſtinxiſſet author, q; dicere uerba detractoria cōtīgit dupliciter .ſ. formaliter, & materialiter , & q; detrahere formaliter eſt ex ſuo gn̄e pčtm̄ mortale, qa tollit famā: detrahere aūt materialiter non excipit à materiali detractione caſum notabilis læſionis famæ. Et hunc caſum præcipuè accidere poſſe dicit in verbis detractorijs, quo ad honeſtatē uitę: qa hmôi uerba ex ſuo genere ſunt ademptiua famæ, quaſi diceret, ꝙ inter detrahere materialiter in alijs materijs, & in materia honeſtatis hæc eſt dr̄ia, q; in alijs materijs raro accidit notabilis læſio famæ: in materia autem honeſtatis ſæpe, qa hmôi detractio hēt ex ſuo gn̄e rōnem infamatiui, ac ꝑ hoc peccati mortalis, de quo eſt ſermo, hoc eſt, detractionis. & hoc qa pčtā carnis ſunt maioris īfamiæ. Scito tñ diſcernere ꝑſonarū dr̄iam, & modum dicēdi. Sunt.n. quædam perſonæ, q̄ ex quibuſlibet inhoneſtis infames reddūtur, ut moniales, puellæ nubiles, nuptæ, pudicæ, religioſi, ſui non minus curam habentes, & hmôi: & de his accipienda ſunt uerba literæ. Sunt autem perſonæ multæ, quarum famam ſimplex fornicatio in nullo lædit, ut iuuenes ſæculares, qui tanti faciūt, q; hoc dr̄ de eis, quantum ꝙ cœnauerunt. & ſimile eſt de adulterio apud multos. Et breuiter eorum nulla uidetur ex alienis uerbis per accidens infamia, quia proprio ore hoc ſe pati aſſeli berè dicunt, uel iactant. Modus autem dicendi, ſ. aſſertiuè, uel ex auditu, aut dubitatiuè multam uarietatem in hoc facit . Nā ſolus aſſertor propriè tollit famam. Propter quod reliqui nō tenentur ad reſtitutionem famæ, ſi falſum ſit quod retulerūt, aut dubia æſtimatione narrarunt. Ex leuitate ſiquidē audiētis, non ex vi dicentis læditur fama, ſi læditur in iſtis caſibus. Et licet hęc dicta in ſe ſint uera ad literam, tamen aliter exponenda eſt, litera, ut formaliter intelligatur: nec ad maiorem infamiam, ſed ad ipſam infamiam, quæ pčtm̄ mortale conſtituit, recurrat. Dicendum eſt igiť, q; ly hoc , non demonſtrat dicere uerba inhoneſtatis, ſed demonſtrat uerbum notabiliter famam alicui⁹ lædens: ita q; cum doceret author detractionem materialiter nō eſſe pčtm̄ mortale, excepit ab hmôi regula detractionem materialē, q̄ ſit uerbo notabiliter lædente famam proximi, qa hoc, i. verbū notabiliter lædens famam proximi, ex ſuo gn̄e eſt pčtm̄ mortale: q; eſt per ſe notum; quia ex ſuo gn̄e importat notabile nocumentum famæ proximi. Et hic eſt planus & clarus ſenſus literæ: qm̄ ſic redditur rō exceptionis quo ad ſubſtantiam, & nō quo ad quantitatis magnitudinem importatam per ly, præcipuè in his quæ pertinent ad honeſtatem uitæ , Eſt enim ly hoc demonſtratiuum ſubſtantiæ. Et rurſus, qm̄ ſic eſt directè ad propoſitum de detractione uniuerſaliter, & nullum habet ſcrupulum. Et benè nota, quia in litera dr̄, q; hmôi detractio materialiter lædat famam notabiliter, & non dixit , quòd ſit læſiua, hoc eſt, potens lædere: quia, ut dictum eſt, ſi tali modo dicatur, quōd non lædat notabiliter famam proximi, quamuis ex ſuo genere uerbum ſit notabiliter læſiuum, non eſt peccatum mortale, ꝓpter imperfectionem actus, ut declarauimus.

¶ Circa detractionem materialiter quo ad finem, non quo admodum, hoc eſt, circa infamationem ſuipſius, dubium occurrit. An ille qui tormentis ductus, aut metu mortis, & cruciatus infamat ſeipſum mentiendo, peccet mortaliter, & teneatur ad reſtitutionem famæ ſuæ. Et eſt ratio dubij, quia ſicut homo eſt dominus aliarum ſuarum rerum exteriorum: ita & ſuæ famæ. Eſt enim fama inter exteriora bona hoīs, q̄ pōt ab inuito auferri. Sicut ergo poteſt homo ut ſe à morte. aut tormentis liberet[t] miſcendo etiam multa mendacia ſine præiudicio proximi, diuitias ſuas dare: ita & famam abſque peccato mortali. In oppoſitum autem eſt glo, in cap. Si ſacerdotibus. 15. quæſt. 6.

¶ Ad hoc dr̄, q; licèt quidam opinentur non eſſe pčtm̄ mortale infamare ſeipſum ꝑꝑ cruciatus &c. nec eſſe perniciofum mendacium, quia hmôi confeſſio non ualet, nec cedit ſibi ad infamiā, ut in dicto c. dr̄. Verū tñ proculdubio eſt, q; eſt peccatum mortale, ſicut occidere ſeipſum. Et ratio eſt, quia eſt contra charitatis præceptum quo quilibet tenet ſeipſum diligere: & quia iniuriatur ſaltem Eccleſiæ, cuius eſt pars, infamādo partem illius iniuſte, ſicut occidens ſeipſum offendit ciuitatem cuius eſt pars: & propterea puniť, q; careat ſepultura. Et propterea tenetur Eccleſiæ ad reſtitutionem famæ ſui membri. Et ex hac parte hmôi infamatio opponiť iuſtitiæ, quæ eſt ad alterum . Amplius infamare ſeipſum , abſolutè loquēdo eſt, peccatum mortale ex ſuo genere, ut patet. ergo infamare ſeipſum metu mortis, uel propter tormenta &c. eſt peccatum mortale. Et tenet conſequentia, quia nec metus mortis, nec tormenta excuſant actum ex ſuo genere peccatum mortale ab hoc, q; eſt eſſe peccatum mortale: alioquin per tormenta liceret fornicari, & alia huiuſmodi facere.

¶ Ad obiecta igitur in oppoſitum dr̄, q; quia homo non eſt ita ſuus, quin ſit pars alterius, teneť ita de ſe diſponere, ut iniuriā non faciat alteri, hoc eſt, toti, cuius eſt pars. Exponēdo aūt proprias diuitias pro conſeruatione uitæ & integritatis, & ſanitatis corporis, nulli facit iniuriā, ſed rectum ſeruat ordinē: ſed infamando ſeipſum afficit totum rōne partis tali nota infamię, ut ſaluet uitam corporalem, quod eſt iniuſtum: ſicut etiam infamare proximum ꝑꝑ eandem cām eſſet mortale. Non eſt ergo eadem rō de diuitijs, & fama. Quamuis ſit etiam alia dr̄ia, quia exponendo diuitias ſit ſola priuatio rerum: in infamando uerò non ſolum ſit priuatio famæ, ſed appoſitio infamiæ . Aliud.n. eſt ſuſtinere priuationem famæ ꝑꝑ tormenta: aliud eſt apponere infamiam, quod facit infamans ſeipſum . Vnde non pōt iſte excuſari a pernitioſo mendacio, cum ſit mendacium læſiuum proximi, ſeu totius in magno bono. Et pro quanto eſt contra ſe ipſum, eſt pluſquàm iniuſtum: Eſt.n. contra charitatem ꝓpriā, qua quilibet non minus ſeipſum, quam proximum tenetur diligere. Et licet teneať magis diligere ꝓpriā uitā , quam propriā famam, & magis curam habere de priuatione uitæ, q̄ de priuatione famæ, teneť tñ magis curam habere, ne apponat ſibi infamiā, quam ne auferatur ab eo uita , & integritas , & ſanitas, & quies, & libertas. quoniam hoc conſiſtit in mala pati, quod nō eſt malum. illud uerò eſt maleſacere, quod eſt malum . Canon autem allegatus ex Decretis, q; confeſſio extorta non eſt ad infamiam, ſi generaliter intelligatur, uerificabitur de infamia iuris: nos autem de infamia moris tractamus. Nam cōfeſſio in tormentis, & ſi non ſit ualida ad infamandum in foro iudiciali, ēſt tñ ualida in foro cōſciæ: qa eſt actus mixtus ex uolūtario & inuolūtario, qui ut dr̄ in 3. Ethi. eſt tunc in ſingulari uolūtari⁹.

SVPER QVÆST. LXXIII. ART. III.

IN ar. 3. nota tria. Primo, radicem, quare peccata luxurię ſunt peccata, quia .ſ. ſunt contra gn̄ationē humanā, ꝑ quā ſuſcepimus uitam. Sed eſſe contra hmôi generationem cum multipliciter contingat, ſ. uel contra debitum ordinem uel contra finē primarium, uel ſecundarium, &c multa ſiunt huiuſmodi uitia quæ in ſuo tractabuntur loco inferius, &c.

Secundo

Concl. p

Conclu. s

Concl. r

[*] q. 62. articu. 2.

[*] In corp. ar. & q. 68 art. 1.

Perfecta per totum.

402

¶Secundo, reſponſionem ad primum, q peccata, quæ in nobis diſtinguuntur, vt detractio, & contumelia, in his quæ ad Deum ſunt uniunt in blaſphemia: vt ſuperius dictum fuit.
¶Tertio, q rñſio ad tertium, conſiſtit in hoc, q excecatio mẽtis non eſt proprius affectus detractionis ſed cõis ſibi alijs viti is r& ppea non concludit detractionem grauius peccatũ eſſe.

grauius oĩbus pctĩs, quæ in proximum committunt. Quia ſup illud Pſal. 108. Pro eo ut me diligerent, detrahebant mihi dicit. gl. Plus nocẽt in mẽbris detrahentes Chriſto, quia aĩas creditorũ interficiunt q̃ qui eius carnem mox reſurrecturã peremerunt. Ex quo vr̃ q detractio ſit grauius pctm̃ quã homicidium quãtò grauius eſt occidere animã, quam occidere corpus; ſed homicidiũ eſt grauius inter cætera pctã, quæ in proximũ cõmittunt. ergo detractio eſt ſimplr̃ ĩter oĩa grauior

¶2 Præt. Detractio vr̃ eſſe grauius pctm̃ q̃ contumelia, quia contumeliam põt hõ repellere non ãt detractionem latẽtem: ſed contumelia vr̃ eſſe maius pctm̃ q̃ adulterium per hoc, q adulterium uenit duos in unam carnem, contumelia aũt unitos in multa diuidit. ergo detractio eſt maius peccatũ quàm adulterium quod tamen inter alia dicta quę ſunt in proximum, magnam grauitatem habet.

¶3 Præt. Contumelia oritur ex ira, detractio ãt ex inuidia, vt patet per* Greg. 31. Moral. ſed inuidia eſt maius pctm̃, q̃ ira. ergo & detractio eſt maius pctm̃, quàm contumelia. & ſic idem, quod prius.

*lib. 31. c. 31. a medio.

¶4 Præt. Tantò aliquod pctm̃ eſt grauius, quantò inducit grauiorẽ defectum: ſed detractio inducit grauiſſimum defectum. ſ. excæcationem mentis dicit. n.* Greg. Quid aliud detrahentes faciunt, niſi q in puluerem ſufflant, & in oculos ſuos terrã excitant, ut vñ plus detractionis ſufflant inde minus veritatis videant? ergo detractio eſt grauiſſimum pctm̃ inter ea, quæ committuntur in proximum.

* In regiſtro lib. 8. c. 45. ante medium

SED CONTRA Grauius eſt peccare facto, q̃ verbo: ſed detractio eſt pctm̃ verbi adulteriũ ãt & homicidium, & furtũ ſunt pctã in factis. ergo detractio nõ eſt grauius cæteris pctĩs q̃ ſunt in p̃ximũ.

RESPON. dicendum, q pctã, quæ committuntur in proximum ſunt penſanda per ſe quidem ſm̃ nocumenta, q̃ proximo inferuntur, quia ex hoc hñt rõnem culpæ. Tanto ãt eſt maius nocumentũ quãto maius bonũ demit. Cum aũt ſit triplex bonum hoĩs. ſ. bonum aĩæ, bonum corporis, & bonũ exteriorum rerum. bonum aĩæ, quod eſt maximũ non põt alicui ab alio tolli niſi occaſionaliter, puta, p malã perſuaſionem, quæ neceſſitatem non infert: ſed alia duo bona. ſ. corporis & exteriorum rerũ, pñt ab alio violenter auferri. Sed quia bonũ corporis præeminet bono exteriorũ rerũ, grauiora ſunt pctã, q̃bus inferẽ nocumentũ corpori, q̃ ea, q̃bus inferẽ nocumentũ exterioribus rebus. Vñ inter cætera pctã, q̃ cõmittunẽ in proximũ homicidiũ grauius eſt, per quod tollit uita p̃ximi iam actu exiſtens. Conſequenter ãt adulteriũ, quod eſt cõtra debitũ ordinẽ gñationis humanæ, p quã eſt introitus ad uitã. Conſequenter ãt ſunt exteriora bona, inter q̃ fama præeminet diuitijs, eo q propinquior eſt ſpũalibus bonis. Vnde dr̃ Prouer. 22. Melius eſt nomẽ bonũ, q̃ diuitiæ multæ. Et iõ de-

Concl. m

tractio ſm̃ ſuum genus, eſt maius pm̃, q̃ furtũ: minus tñ q̃ homicidiũ, uel adulteriũ. Põt tñ eſſe alius ordo p̃p circunſtantias aggrauantes, uel diminuẽtes. per accidens aũt grauitas pctĩ attenditur ex parte peccantis, qui grauius peccat, ſi ex deliberatione peccet, quam ſi peccet ex infirmitate, uel incautela. Et ſm̃ hoc peccata locutionis habẽt aliquam leuitatem, inquantum de facili ex lapſu linguæ proueniunt abſque magna præmeditatione.

Concln. p

Concln. s

AD PRIMVM ergo dicendũ, q illi, qui detrahũt Chriſto impediẽtes fidem membrorum ipſius, derogant diuinitati eius, cui fides innititur: vnde non eſt ſimplex detractio, ſed blaſphemia.

AD SECVNDVM dicẽdũ, q grauius pctm̃ eſt cõtumelia, q̃ detractio, inquantum hẽt maiorẽ cõtẽptũ p̃ximi: ſicut & rapina eſt grauius pctm̃, q̃ furtũ, ut ſ. dictũ* eſt. Cõtumelia aũt non eſt grauius pctm̃, q̃ adulterium: non. n. grauitas adulterij penſat ex cõiunctione corporum, ſed ex deordinatione generationis humanæ. Contumelioſus aũt nõ ſufficienter cauſat inimicitiã in alio, ſed occaſionaliter tm̃ diuidit vnitos, inquãtum. ſ. per hoc, q mala alterius promit, alios inquantũ in ſe eſt, ab eius amicitia ſeparat, licet ad hoc per eius uerba non cogantur. Sic ergo & detractor occaſionaliter eſt homicida inquantum. ſ. p ſua uerba dat alteri occaſionem, ut proximum odiat, uel cõtemnat. Propter quod in epiſtola Clementis* dr̃, detractores eſſe homicidas, ſcilicet occaſionaliter: q̃a qui odit fratrem ſuum, homicida eſt ut dicitur. Ioannis. 3.

* q. 66. ar. 9.

* Habet de pœnitent. d. 1. ca. Homicidiorum.

AD TERTIVM dicendũ, q ira q̃rit in manifeſto vindictã inferrẽ, vt Phil. dicit in ſcd̃o* Rethor. Iõ detractio quæ eſt in occulto, non eſt filia iræ, ſicut cõtumelia ſed magis inuidiæ quæ nititur qualiter cũq; minuere gloriam proximi. Nec tñ ſequitur p̃p hoc q detractio ſit grauior q̃ contumelia: q̃a ex minori uitio põt oriri maius pctm̃, ſicut ex ira naſcit homicidium, & blaſphemia. Origo. n. peccatorum attenditur ſm̃ inclinationem ad finem quod eſt ex parte conuerſionis: grauitas autem peccati magis attenditur ex parte auerſionis.

* Li. 2. c. 4. declinando ad finem, to. 6.

AD IIII. dicendũ, q quia hõ lætaẽ in ſententia oris ſui, ut dr̃ Prouer. 15. inde eſt q ille qui detrahit incipit magis amare, & credere quod dicit, & p conſequens proximũ magis odire, & ſic magis recedere à cognitiõe ueritatis. Iſte tñ effectus põt ſequi et ex alijs pctĩs, q̃ p̃tinent ad odiũ proximi.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum audiens, qui tolerat detrahentem, grauiter peccet.

AD QVARTVM ſic p̃cedit. Vr̃ q audiẽs, q tolerat detrahentẽ, nõ grauiter peccet. Nõ. n. aliq̃s magis tenet alteri, quã ſibi ipſi: ſed laudabile eſt, ſi patienter hõ ſuos detractores toleret. dicit. n.* Gregorius ſuper Ezechielem homilia nona, Linguas detrahentiũ ſicut noſtro ſtudio nõ debemus excitare ne ipſi pereant, ita p ſuã malitiam

SVPER Q. LXXIII. ART. IIII.

IN art. 4 eiuſdẽ 73. q. dubiũ occurrit circa audientem materialiter tm̃, hoc eſt ſine cõplacẽtia detractionis, quũ eſt pctm̃ mortale. Et eſt iõ dubij, quia litera ponit tres caſus, in quibus poteſt eſſe mortale. ſ. ſi incumbit ex officio corrigere, ſi audiẽs nouit aliquod periculum conſequẽs ſi timor humanus eſſet tãtus quòd eſſet

Porrecta per totum.

403

* Homil. 9. ſ Ezec. parũ ante mediũ

excitatas dẽmus æquanimiter F tolerare, vt nobis meritum creſcat. ergo nõ peccet aliqs ſi de tractionibus aliorũ nõ reſiſtat.

2 Præt. Eccle. 4. dr. Nõ cõtradicas verbo veritatis vllo mõ: ſed qñq; aliquis detrahit verbo veritatis dicendo vt ſ. dictum* eſt ergo vr ꝙ nõ ſemper teneatur homo detractoribus[b] reſiſtere.

¶ 3 Præt. Nullus dẽt impedire id [a]quod eſt i vtilitatẽ aliorũ: ſed detractio frequenter eſt in vtilitatẽ aliorũ cõtra quos detrahĩt G dicit.n. * Pius Papa. Nonnũquã detractio aduerſus bonos cõcitat ut quos uel domeſtica adulatio uł aliorũ fauor i aliũ extulerat, detractio humiliet. ergo aliqs nõ dẽt detractores ipedire.

Sed contra eſt, qđ Hier.* dicit. Caue ne linguã, aut aures hẽas prurientes, aut alijs detrahas, aut alios audias detrahẽtes

Respon. Dicendũ, ꝙ ſm Apoſtolũ ad Romanos 1. Digni ſunt morte non ſolũ qui pctã faciũt ſed ẽt qui facientibus pcta conſentiunt: quod quidem contingit dupliciter. Vno modo directẽ, qñ. ſ. quis inducit alium ad pctm̃, vel ei placet pctm̃. Alio modo indirectẽ. ſ. qñ non reſiſtit, cum reſiſtere poſſit: & hoc contingit qñq: non quia pctm̃ placet, ſed pp aliquem humanum timorem. Dicendum eſt I ergo, ꝙ[m] ſi aliquis detractiones audiat abſq; reſiſtentia, vr detractori conſentire, vñ fit particeps pcti eius.[n] Et[o] ſi quidem inducat eum ad detrahendũ, vel ſaltem placeat ei detractio pp odium eius, cui detrahitur, non minus peccat, q̃ detrahens, & qñq; magis.[q] Vnde Bernardus* dicit detrahere, aut detrahentem audire, quid horum damnabilius, ſit, nõ facile dixerim. K [r]Si uerò non placet ei pctm̃, ſed ex timore, vel negligentia, uel ẽt verecundia quadã ommittat repellere detrahentem, peccat quidem, ſed multò minus q̃ detrahens, & plerumq; venialiter Qñq; etiam hoc põt eſſe pctm̃ mortale[s] vel pp hoc ꝙ alicui ex officio i ncumbit detrahentem corrigere, vel pp aliquod periculum, quod audiens nouit cõſequens vel pp radicem, qua timor humanus qñq; poteſt eſſe pctm̃ mortale, vt ſ. habitũ* eſt.

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ detractiones ſuas nullus audit: quia mala quæ dicunt de aliquo eo audiente*, non ſunt detractiones propriè loquendo, ſed contumeliæ, vt dictum* eſt Poſſunt tñ ad notitiam alicuius detractiones contra ipſum factæ aliorum relationibus peruenire: & tunc ſui arbitrij eſt detrimentũ ſuæ famæ pati, niſi hoc uergat in periculum aliorum, vt ſupra dictum* eſt. Et ideò in hoc põt commendari eius patientia, ꝙ patienter detractiones ſuſtinet. Non aũt eſt ſui arbitrij, ꝙ patiatur detrimentum famæ alterius: & ideò in culpam ei uertitur, ſi non reſiſtit cũ poſſit reſiſtere eadem ratione, qua tenetur aliquis ſubleuare aſinũ alterius iacentem ſub onere, vt H præcipitur Deuter. 22.

Ad secundum dicendũ, ꝙ non ſemper aliquis dẽt reſiſtere detractori, arguẽdo eum de falſitate, & maximè ſi ſciat verum eſſe quod dr: ſed debet eũ verbis redarguere de hoc, ꝙ peccat fratri detrahẽdo, vel ſaltem oñdere q ei detractio diſpliceat per triſtitiã faciei: quia ut dr Prouerb. 25. Ventus Aquilo diſſipat pluuias, & facies triſtis linguam detrahentem.

Ad tertium dicendum, ꝙ vtilitas, quę ex detractione prouenit, non eſt ex intentione detrahentis, ſed ex Dei ordinatione, qui ex quolibet malo elicit bonum: & ideo nihilominus eſt detractoribus reſiſtẽdum, ſicut & raptoribus, vel oppreſſoribus aliorum, quamuis ex hoc oppreſſis, uel ſpoliatis per patientiam meritum creſcat.

QVAESTIO LXXIIII.

De Suſurratione, in duos articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum, eſt de ſuſurratione.

Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primò, Vtrum ſuſurratio ſit peccatum diſtinctum à detractione.

¶ Secundò, quod horum ſit grauius.

Porrecta per totum.

404

Articulus primus.

Vtrum ſuſurratio ſit peccatum diſtinctum à detractione.

Ad primum ſic pcedit. Vr ꝙ ſuſurratio non ſit pctm̃ diſtinctũ a detractione. Dicit.n. Iſid.

1. ſ. ~4. 1 cor. Et Ro. 1. Ite. 8.

---

eſſe pctm̃ mortale. Et inferius in reſponſione ad vltimũ dr, ꝙ reſiſtendum eſt detractoribus, ſicut raptoribus, uel oppreſſoribus aliorũ. & in calce corporis articuli, ꝙ ſicut tenet ex Deuter. 22. ſubleuare aſinum proximi iacentẽ ſub onere. ita hoĩem ab infamia oppreſſum. &c. Videñt.n. hęc doctrinæ ſuperius datæ in art. 7. quæſt. 62 ad tertiũ aduerſarij, ubi dr, ꝙ non obſtans latroni, uel non reprehendens, ſolum tenetur qñ ei incũbit ex officio. Hic.n.dr, ꝙ ſi ſolũ ſi incũbit ex officio ſed ẽt ſi nouit periculũ cõſequens, ꝙ tenetur: immo plus, ꝙ tenetur ipſum ſubonere infamiæ iacentem ſubleuare.

Ar. 1. huius quęſt. ad 3.

6. q. 1. c. oues paſtorem.

In epiſ. ad Nepotianũ in vlt. pagi. ante ſi nẽ epiſt. to. 1

Ad hoc dr, ꝙ ſententia authoris eſt vna & eadem hic, & ſuperius. Neq;.n. intẽdit ꝙ teneatur qs plus obſtare detrahenti, q̃ rapienti, vel inuadenti ſeu percutienti, ſed ꝙ proportionaliter tenet̃ in oĩbus materijs.

¶ Ad cuius euidentiã ſciendũ ꝙ tres numerati caſus in lr̃a ita ſe hñt, qꝙ primus reſpicit non ſolũ bonum hoĩs, qui detrahit vel bonũ cõe, ſꝺ ẽt bonũ proximi, cui detrahit̃, pcipuè ſi ẽ ẽt ſubdit⁹ illi, cui ex officio incumbit detractorem corrigere: quia tunc vtrinque incumbit ſibi cura & ne detractor offendat, & ne proximus ſubditus lędatus in famę. Magis .n. tenet̃ ad defenſionẽ ſubditorũ q̃ aliorũ. & iõ regulandus eſt ſcđm regulas correctionis fraternæ, & iuſtitiæ: & ĩde diſcernere oportet qñ eſt mortale, & qñ non. Tertius uerò reſpicit pſonã audientis, quãtũ. ſ. i eius aĩo timor dominet̃, vt. ſ. præponat charitati fraternæ humana: & hic ſecundũ charitatis. & fraternitatis leges examinandus eſt. Scđs verò reſpicit non ipſam infamiã proximi, ſed periculũ conſequens, nõ quodcũq; ſed notabile, ut vel illi* ſiue alterius. Et ppea regulandus eſt ſcđm regulas non obſtãtis vel participãtis. Et ſi quidem non obſtanti periculo notorium vinculum cõſideremus dicemus, ꝙ quanuĩ eſt ex parte ſua non tenetur ſub mortali pctõ, niſi incumbat ei ex officio, ut ſ. ſupradictũ. Sed quantũ eſt ex parte imminẽtis neceſſitatis proximi, uel reipublicæ in ſpiritualibus, uel temporalibus, tenetur ſub mortali, vel veniali iuxta conditionem neceſſitatis, ita, quia uidet inde homicidia, uel proditionem uel hæretico, & huiuſmodi prouenire, quibus tenetur hõ ratione inſtantis neceſſitatis ſibi occurrentis ſubuenire. Si autẽ conſideremus uinculum participantis in crimine, quod directè litera præſens intendere uidetur, qa de peccato audientis ..., propter periculũ quod audiens nouit conſequens, ſcilicet ex detractione audita: tunc ipſa audire ... quam cauſa, uel cum cauſa periculi conſequentis non conſtituit ipſum audiẽtem in peccato mortali: & ſic audiens ... tetur ... participij in crimine detractionis, quamuis ... aliter propter notabile periculum ſeu damnum quod cõcauſat, nec de hoc ... cura. Ex quibus patet quòd nulla eſt contradictio inter hæc, & ſupradicta, quòd ſicut neceſſitas ſuccumbentis oneri obligat proximum ad ſubleuandum, ... conditione tamen neceſſitatis, ita quoque eſt in eo, qui opprimitur à detractoribus.

Concl.

Conclu.

Lib. 2. de Conſideratione ad Eugeniũ circa finẽ illius.

Conclu.

q. 19. ar. 3.

Ar. 1. ad 2.

In corp. ar. & q. 72 ar. 3.

SVPER Q. LXXIIII. ART. I.

Nic. de Nyſe tract. 3. p. 3. pe. 3. q. 13.

In vtroq; ſimul articulo quæ. ſeptuageſimæquartę de ſuſurratione

ſurratione, dubium occurrit, an ſuſurratio ſit un⁹ ſpẽs ſpãliſſimæ, & eſt ratio dubij: quia ſuſurratio directè tẽdit cõtra amicitiã, ſicut detractio cõtra famã, & contumelia cõtra honorẽ. Conſtat autem amicitiæ eſſe multas ſpẽs, ſ. honeſti, utilis, &c. Vr̃ ergo q ſuſurratio in tot debeat diſtingui ſpẽs, quot ſunt amicitiæ ſpecies.

¶ In oppoſitũ authoritas eſt literæ, quæ ſuſurrationẽ ut unicam tractat ſpeciẽ: & ut patet, hic liber eſt cõſummatio moralium.

¶ Ad hoc dr̃, q qa nõ inconueniens vnã ſpẽm ſpecialiſſimam habituum tendere in rõnẽ cõem multis generibus, ut in habitib⁹ intellectualib⁹ patet de Metaphyſica, quæ tendit in ens inquantum ens: & in habitibus moralibus de odio uitio, quod iuxta ſupradicta tendit in cõem mali rõnem: id circo mirum non eſt, ſi amicitiæ multæ ſũt ſpẽs, & in ſuſurratio unica tñ eſt ſpẽs, tendens in communem rõnẽ inimicitiæ. Ita q, ſicut odium in quæcunque mala tendit, attingit ea inquantũ hñt mali rõnem: ita ſuſurratio in cuiuſcũque amicitiæ diuortium tendat, attingit eã inquantũ cõtinet amare, & nõ amari, quæ eſt cõis rõ amicitiæ. Vnde patet, q nõ oportet multiplicare ſpẽs ſuſurrationis, dato q multiplicentur ſpẽs amicitiæ. Recolẽdum tñ hoc in loco eſt, q quia unũ uitiũ nutritur alio, ſi quis ſuſurrãdo intendit delectabile, puta, qa ponendo diſcordiam inter coniuges, abutet vxore illius: aut utile, puta, quia ſuſurrãdo inter principes, vſurpabit ſibi regnũ, uel comitatũ: aut damnũ alterius cui inuidet, puta, quia ſuſurrãdo inter negotiatores, alter excludetur à ſocietate commercij, unde ſuſurratio non ẽ ſimpliciter ſuſurratio, ſed ſicut qui furatur ut mœchetur, magis eſt mœchus quàm fur: ita hic magis eſt adulter, latro &c. q ſuſurro. & hæc dicta ſint, ut perſpi-

*Gl. interlinearis ibidem.

Concl. m

*Gl. interlinearis ibidem.

Pars concluſionis.

*Inducta in argu. Sed cont.

in lib.* Etymologiarũ. Surſurro de ſono locutionis appellatur, qa nõ in facie alicuius, ſed ĩ aure loquitur detrahẽdo: ſed loq de altero[b] detrahendo, ad detractionẽ ptinet. ergo ſuſurratio ñ ẽ pctm̃ diſtinctũ a detractione.

¶2 Præt. Leuit. 19. dr̃. Non eris criminator, nec ſuſurro in populis: ſed criminator idẽ[a] uĩ eſſe q detractor. ergo etiam ſuſurratio à detractione nõ differt.

¶3 Præt. Eccl. 28. dr̃. Suſurro, & bilinguis maledictus erit: ſed[b] bilinguis uĩ idẽ ẽe q detractor quia detractorum eſt duplici lingua loqui, aliter. ſ. in abſentia, & aliter in præſentia. ergo ſuſurro idem eſt quod detractor.

Sed contra eſt, q Ro. 1. ſuper illud, Suſurrones, detractores, dicit* glo. Suſurrones, inter amicos diſcordiam ſeminantes: detractores, qui aliorum bona negant, uel minuunt.

Reſp. Dicẽdũ, q q[m] ſuſurro, & detractor in materia conueniunt, & etiam in forma, ſiue in mõ loquendi,[n] quia uterq; malum occultè de proximo dicit: pp quam ſimilitudinẽ interdũ unũ pro alio ponit. Vñ Ecc. 5. ſu p illud, Non appelleris ſuſurro, dicit* gl. i. detractor. Differũt ãt in fine, qa detractor intẽdit denigrare famã proximi: unde illa mala de proximo præcipuè pfert, ex qbus pximus infamari poſſit, uel ſaltẽ diminui eius fama: ſuſurro aũt intẽdit amicitiã ſeparare, ut patet per* gl. inductam, & per illud quod dr̃ Prou. 26. Suſurrone ſubtracto iurgia conquieſcũt: & iõ ſuſurro talia mala profert de proximo, quæ pñt contra ipſum cõmouere, aium audientis, ſm illud Eccle. 28. Vir peccator conturbabit amicos, & in medio pacem habentium immittit inimicitiam. E

Ad primvm ergo dicendum, q ſuſurro, inquantũ dicit malũ de alio, dr̃ detrahere. In hoc tñ differt a detractore, qa non intendit ſimpliciter malum dicere: ſed quicquid ſit illud, q poſſit aium unius perturbare contra alium, etiam ſi ſit ſimpliciter bonũ, tñ apparẽs malũ inquantũ diſplicet ei, cui dicitur.

Ad secvndvm dicendũ, q

A criminator differt a ſuſurrone, & à detractore: quia criminator eſt, q publicè crimina alijs imponit uel accuſando, uel cõuitiando, quod non pertinet ad detractorem, & ſuſurronem.

Ad tertivm dicẽdũ, q bilinguis propriè dr̃ ſuſurro. Cum .n. amicitia ſit inter duos, nitit ſuſurro ex utraque parte amicitiam rumpere: & iõ duabus linguis utitur ad duos, uni dicens
B malum de alio: pp quod dr̃ Eccle. 28. Suſurro, & bilinguis maledictus. & ſubditur: Multos .n. turbauit pacem habentes.

Articvlvs II.

Vtrum detractio ſit grauius peccatum, quàm ſuſurratio.

N c. de Nyſ. Tra. 3 p 3 pr. 3. q. 13.

Ad secvndvm ſic proceditr. Vr̃ q detractio ſit grauius pctm̃, q ſuſurratio. Pctã .n. oris conſiſtunt,[h] in hoc, q aliqs ma-
C ledicit: ſed detractor dicit de pximo ea, q ſunt mala ſimpliciter, qa ex talibus orit infamia, uel diminuit fama: ſuſurro aũt non curat dicere niſi mala apparentia, quæ. ſ. diſplicent audienti. ergo grauius peccatum eſt detractio, quàm ſuſurratio.

¶2 Præt. Quicũq; aufert alicui famã,[h] aufert ei nõ ſolũ unum amicum, ſed multos: quia intellect⁹ uniuſcuiuſq; refugit amicitiam infamium perſonarum. unde contra quendam dr̃, Paralip. 19. His qui oderunt Dominum, amicitia iũgeris: ſuſurratio ãt
D aufert unum ſolùm amicũ. grauius ergo peccatũ eſt detractio, quàm ſuſurratio.

¶3 Præt. Iacob. 4. dr̃. Qui detrahit fratri ſuo,[h] detrahit legi, & per conſequens Deo, qui eſt legiſlator: & ſic pctm̃ detractionis vr̃ eſſe pctm̃ in Deũ, quod eſt grauiſſimum, ut ſupra habitũ* eſt: peccatum autem ſuſurrationis eſt, in proximum. ergo peccatum detractionis eſt grauius, quàm peccatum ſuſurrationis.

*q. 20. ar. 3. & q. 73. a. 1. 3. & 6.

Sed contra eſt, quod dicitur Eccle. 5. Denotatio peſſima ſ: per bilinguem: ſuſurratori autem odium, & inimicitia, & contumelia.

Respon dicendũ, q ſicut ſ. dictũ* eſt, pctm̃ in pximũ tãtò eſt graui⁹, quãtò per ipſum mai⁹ nocumẽtũ pximo infert: nocumẽtũ aũt tãto mai⁹ eſt, quãtò maius eſt bonũ qđ tollit.[m] Inter cætera uerò exteriora bona pminet amic⁹, q a ſine amicis nullus uiuere põt, ut patet p Phil. in* 8. Ethi. vñ dr̃. Eccl. 6. Amico fideli nulla eſt cõparatio. Fama aũt ipſa, q p detractionẽ tollit, ad hoc maximè neceſſaria eſt, ut hõ idone⁹ ad amicitiã hẽatur: & iõ[p] ſuſurratio eſt maius pctm̃, q detractio, & ẽt .ĩ. cõtumelia,[q] qa amicus eſt melior, q honor, & amari, quàm honorari, ut in* 8. Ethi. Phil. dicit.

*Art. 3. & 1. 2. q. 73. ar. 8.

Concl. m

*Li. 8. Eth. c. 1. in principio. to. 5

Conclu. p

*Li. 8. c. 8. tom. 5.

Ad primvm ergo dicendũ, q ſpẽs, & grauitas

peccati

ciæ, q particulares fines, ad quos ordinatur ſuſurratio in diſſolutione amicitiarũ ſiuè ſpectent ad utile, ſiuè ad delectabile, ſeu illorũ oppoſita, nõ variãt ſuſurrationis ſpeciem, ſed apponũt circunſtantiam alterius ſpeciei, ut exempla allata oſtendunt.

¶ In eiſdem articulis quæſtionis ſeptuageſimæquartæ, memẽto ut ſcias diſtinguere ſuſurrationẽ ſicut diſtinguitur tam contumelia, q detractio, ſ. in materialẽ & formalẽ. & q licẽt ſuſurratio formalis, quæ ſ. intendit ſeparationẽ amicitiæ, ſit mortale pctm̃ ex ſuo genere, materialiter tamẽ nõ eſt mortale. Poſſet tñ eſſe mortale, ſicut de detractionẽ dictum eſt, qñ. ſ. culpabiliter homo ad utramque partem ſic loquit, ut inferat diuortiũ amicitiæ, nec de hoc curat. Hoc .n. eſt peius, q notabiliter lędere honorẽ, aut famã pximi præter intẽtionẽ

Porrecta per totum.

405

Mal. q. 10. ar. 3. ad 3.

peccati magis attenditur ex fine, quàm ex materiali obiecto:& iō rōne finis ſuſurratio eſt grauior quàmuis detractor quandoque peiora dicat. F

Ad secundum dicendū, ꝙ fama eſt diſpoſitio ad amicitiam,& infamia ad inimicitiam. Diſpoſitio autem deficit ab eo,ad quod diſponit: & ideò ille qui operatur ad aliquod, quod eſt diſpoſitio ad inimicitiam, minus peccat, quam ille qui directè operatur ad inimicitiam inducendam.

Ad tertium dicēdū, ꝙ ille qui detrahit fratri,in tm̄ vr̄ detrahere legi,inquantum contemnit præceptum de dilectione proximi,contra quod directius agit,qui amicitiam diſrumpere nititur.Vnde hoc peccatum maximè contra Deum eſt, quia Deus dilectio eſt,ut dr̄ 1.Io.4.& propter hoc dicit Prou.6.Sex ſunt quæ odit Dominus,& ſeptimum deteſtatur anima eius:& hoc ſeptimum ponit eū, qui ſeminat inter fratres diſcordiam. G

QVAESTIO LXXV.

De Deriſione, in duos articulos diuiſa

Deinde conſiderandum eſt de deriſione.

Et circa hoc quæruntur duo. H

¶ Primò, Vtrum deriſio ſit peccatū ſpāle,diſtinctum ab alijs peccatis, quibus per verba nocumētū proximo infert.

¶ Secundò, Vtrū deriſio ſit peccatum mortale.

ARTICVLVS I.

Vtrum deriſio ſit ſpecialepeccatū, ab alijs præmiſſis diſtinctum.

Ad primum ſic ꝓcedit. Vr̄, ꝙ deriſio non ſit ſpāle peccatum,ab alijs præmiſſis diſtinctum. Subſannatio.n. vr̄ idem eſſe ꝙ deriſio: ſed ſubſannatio ad contumeliam[h] uidetur pertinere. ergo deriſio non uidetur diſtingui a contumelia. I

¶ 2 Præt. Nullus irridet̄, niſi de aliquo turpi, ex quo hō erubeſcit:hmōi aūt ſunt pctā, quæ ſi manifeſtè de aliquo dicunt̄, ꝑtinent ad cūtumeliā:ſi aūt occultè,pertinent ad detractionē,ſiue ſuſurrationem. ergo deriſio nō eſt uitiū à ꝑmiſſis diſtinctū. E

¶ 3 Præt. Hmōi pctā [d]diſtinguuntur ſm̄[h]nocumēta,q̄ ꝓximo inferuntur:ſed per deriſionē non infertur aliud nocumentum ꝓximo, quàm in honore, uel fama,vel detrimento amicitię.ergo deriſio non eſt peccatum diſtinctum a præmiſſis.

Sed contra [c]eſt,ꝙ deriſio ſit ludo,unde & illuſio nominatur:nullum aūt ꝑmiſſorum ludo agitur ſed ſerio.ergo deriſio ab oībus prædictis differt.

SVPER Q. LXXV. ART. I.

In art. utroque ſimul q.75.nota primo,ꝙ aliunde hēt irriſio diſtinctionē ab alijs peccatis verborū contra ꝓximum, & aliundè hēt grauitatem.Nam diſtinctionem hēt à fine malo, ad quē directè tēdit, ſ.ab erubeſcentia, & confuſione,quam intendit cauſare in ꝓximo.Grauitatē uerò habet a contemptu proximi maiore in mō iocoſo, q̄ ſerio.

¶ Nota ſecūdo, ꝙ irriſio Dei claudit̄ ſub blaſphemia,ut prædictū fuit, nec eſt pctm̄ ſpē diſtinctum à blaſphemia,ſicut nec contumelia. Vnde Iſaias blaſphemos dixit irriſores Dei Iſrael. Et Luc. 22.de irriſorib.Chriſti dicendo,Propheti za nobis,quis eſt,qui te percuſſit,dr̄.Et alia multa blaſphemantes dicebant in eum. Reſpectu autem proximorum diſtinguitur irriſio ab alijs peccatis dictis.

Porrecta per totum. 406

¶ Nota tertio, quòd etiam irriſio ſit dupliciter, ſcilicet materialiter,& formaliter,ſ. ex intentione irridendi. ut confundatur & erubeſcat: uel præter hanc intentionem ludendo,ſeu loquendo talia, unde poſſit ſequi erubeſcentia. & regulariter quando ſic ſit,eſt ueniale.

Resp.Dicēdū, ꝙ ſicut ſ.dictū eſt,pctā uerborū ꝓcipuè pēſanda ſunt ſm̄ intētionē ꝓferētis: & iō ſm̄ diuerſa quæ quis intēdit cōtra alium loquēs, hmōi pctā diſtinguunt̄.Sicut aūt aliqs cōuitiādo intēdit cōuitiati honorē deprimere, & detrahendo diminuere famā,& ſuſurrādo tollere amicitiā: ita ēt irridēdo aliqs intēdit, ꝙ ille q irridet̄, erubeſcat.Et quia hic finis eſt diſtinctus ab alijs, iō etiā pctm̄ deriſionis diſtinguit̄ à præmiſſis peccatis. *q.72.ar. 2. Concl. m Conclu. p

Ad primum ergo dicendum, ꝙ ſubſannatio,& irriſio conueniunt in fine,ſed differunt in mō, qa irriſio fit ore,i.verbo & cachinnis: ſubſannatio at naſo rugato,ut dicit gl.ſuper illud *Pſa.2.Qui habitāt in cœlis,irridebit eos. Talis aūt dr̄ia non diuerſificat ſpēm:utrumque tn̄ differt à cōtumelia, ſicut erubeſcentia à dehonoratione. Eſt.n.erubeſcentia timor dehonorationis,† ſicut Dam. dicit. *Gl. inter linearis & Aug. hoc loco. †Li.2.Ortho.fidei. c.15.

Ad secundum dicendū, ꝙ de opere uirtuoſo aliquis apud alios & reuerentiā meretur, & famā, & apud ſeipſum bonæ conſciæ groriā,ſm̄ illud 2. ad Corin.1.Gloria nr̄a hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ nr̄æ.Vnde ecōuerſò,de actu turpi,i.vitioſo,apud alios qdē tollit̄ hoīs honor,& fama:& ad hoc contumelioſus,& detractor turpia de alio dicunt.Apud ſeipſum autem per turpia,quæ dicuntur,aliquis perdit conſciæ gloriam per quandā cōfuſionem & erubeſcentiam:& ad hoc turpia dicit deriſor.Et ſic patet ꝙ deriſor communicat cū prædictis vitijs in materia,differt autem in fine.

Ad III.dicendū, ꝙ ſecuritas cōſciæ, & quies illius magnum bonum eſt,ſm̄ illud Prou.15.Secura mens quaſi iuge conuiuiū:& iō q conſciam alicuius inqetat cōfundēdo ipſum,aliquod ſpāle nocumentum ei infert.Vnde deriſio eſt pctm̄ ſpeciale.

ARTICVLVS II.

Vtrum deriſio poſſit eſſe peccatum mortale.

Porrecta per totum. 407

Ad secundum ſic ꝓcedit̄. Vr̄, ꝙ deriſio nō poſſit eſſe peccatum mortale.Oē.n.pctm̄ mortale [h] contrariatur charitati:ſed deriſio non uidetur contrariari charitati, agitur enim ludo quandoq; inter amicos,unde & deluſio nominatur.ergo deriſio non poteſt eſſe peccatum mortale.

¶ 2 Præt.Deriſio illa vr̄ eſſe maxima,quæ fit in iniuriam Dei:ſed non [h] oīs deriſio, quæ uergit in iniuriā Dei,eſt pctm̄ mortale, alioquin quicūque recidiuaret in aliquod pctm̄ ueniale, de quo pœnituit, peccaret mortaliter.Dicit.n.Iſidorus,* ꝙ irriſor ē, & non pœnitēs, qui adhuc agit, quod pœnitet. Similiter & ſequeretur, ꝙ oīs ſimulatio eſſet pctm̄ mortale:quia,ſicut† Greg.dicit in Moral. Per ſtruthionem ſignificatur ſimulator,qui deridet equū, id eſt,hominem iuſtum,& aſcenſorem,id eſt,Deū. ergo deriſio non eſt peccatum mortale. *Iſid. lib. 10. etym. *Li. 2. de ſummo bono ca. 26. in principio. †Li. 31. c. 6. & 12. ſimul.

¶ 3 Præt.Cōtumelia,& detractio vn̄r eſſe[h]grauiora pctā,q̄ deriſio,quia maius eſt facere aliquid ſerio,q̄ ioco:ſed non omnis detractio, uel contumelia eſt pctm̄ mortale.ergo multo minus deriſio.

Sed contra eſt,qd̄ dr̄ Prou.3.*Ipſe deridet illuſores:ſed deridere Dei, eſt æternaliter punire pro pctō mortali,ut patet ꝑ id qd̄ dr̄ in Pſ.2. Qui habitat i cęlis irridebit eos.ergo d̄riſio ē pcm̄ mortale.

RESPON.

Resp. Dicendũ, ꝙ irriſio nõ ſit niſi de aliquo A malo, uel defectu. Malũ aũt, ſi ſit magnũ non pro ludo accipit̃, ſed ſerioſè. Vñ ſi in ludum, uel riſum vertat̃, ex quo irriſionis, vel illuſionis nomẽ ſumitur, hoc eſt q̃a accipit̃, ut paruũ. Põt aũt aliqđ malũ accipi, ut paruũ, dupl̃r. Vno mõ, ſ̃m ſe: alio modo, rõne perſonæ. [m] Cũ aũt aliq̃s alterius pſonæ malũ, vel defectũ in ludũ, uel riſum ponit, q̃a ſ̃m ſe paruum malũ eſt, eſt ueniale, & leue pc̃tm̃ ſ̃m ſuũ genus.[n] Cũ aũt accipit̃ quaſi paruũ rõne pſonæ, ſicut defectus puerorũ, & ſtultorũ parũ põderare ſolemus, ſic aliquẽ illudere, uel irridere, ẽ eũ oĩno paruipẽdere, & eũ tã uilẽ æſtimare, ut de ei9 B malo nõ ſit curandũ, ſed ſit quaſi p ludo habẽdũ: & [p] ſic deriſio eſt pc̃tm̃ mortale, & grauius q̃ contumelia, q̃ ſil̃r eſt in manifeſto, [q] quia cõtumelioſus vr̃ accipere malũ alterius ſerioſè, illuſor aũt in ludũ, & ita vr̃ eſſe maior cõtẽptus & dehonoratio. Et ſ̃m hoc illuſio eſt graue pc̃tm̃, & tantò grauius, quãto maior reuerẽtia debet̃ pſonæ, q̃ illuditur. Vñ [r] grauiſſimũ eſt irridere Deũ, & ea q̃ Dei ſunt, [s] ſ̃m illud Iſaiæ. 37. Cui exprobraſti? & quem blaſphemaſti? & ſuper quẽ exaltaſti uocẽ tuã? & poſtea ſubdit. Ad ſanctũ Iſrael.[x] Deinde ſ̃m locũ tenet irriſio parentũ: [t] vñ dr̃ Prou. 30. Oculum, q̃ C ſubſannat prẽm, & deſpicit partũ m̃ris ſuæ, effodiat eũ corui de torrẽtibus, & comedant eum filij aquilæ. & Deinde iuſtorũ deriſio grauis eſt, [t] quia honor eſt uirtutis pmiũ. & contra hoc dr̃ Iob 12. Deridet̃ iuſti ſimplicitas: q̃ qdẽ deriſio ualdè nociua eſt, q̃a p hoc hoĩes à bñ agẽdo impediunt̃, ſ̃m illud Greg. Qui in aliorũ actib. exoriri bona reſpiciũt, mox ea manu peſtiferę ex pbratiõis euellũt.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ ludus non importat aliquid contrarium charitati reſpectu eius, cũ quo luditur: poteſt tamen importare aliquid contrarium charitati reſpectu eius, de quo ludit̃, pro- D pter contemptum, ut dictum eſt.

Ad II dicendũ, ꝙ ille qui recidiuat in pc̃tm̃ de quo pęnituit, & ille qui ſimulat, nõ expreſſe Deũ irridet, ſed quaſi interpretatiuè, inquantum, ſ. ad modum deridentis ſe habet. Nec tamen ueniali- ter peccando aliquis ſimpliciter recidiuat, uel ſimulat, ſed diſpoſitiuè, uel interpretatiuè.

Ad III dicẽdũ, ꝙ deriſio ſ̃m ſuam rõnẽ, leuius aliqd eſt, q̃ detractio, uel contumelia: q̃a non im- E portat cõtẽptum, ſed ludũ. Quandoque tñ habet maiorem contemptum, q̃ contumelia, ut ſupra dictum eſt, * & tunc eſt graue peccatum.

QVAESTIO LXXVI.

De maledictione, in quatuor articulos diuiſa.

Postea conſiderãdum eſt de maledictione.

Et circa hoc quęruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum licitè poſſit aliquis maledicere homini.

¶ Secundò, Vtrum licitè poſſit aliquis maledicere irrationali creaturæ.

¶ Tertiò, Vtrum maledictio ſit peccatum mortale.

¶ Quartò, De comparatione eius ad alia peccata.

Articvlvs primvs.

Vtrum liceat maledicere aliquem.

Ad primvm ſic procedit̃. Vr̃ ꝙ nõ liceat maledicere aliquẽ. Nõ eſt. n. licitũ pterire [h] mãdatũ Apoſtoli, in quo Chriſtus loquebat̃, ut dr̃ 2. ad Cor. 13. ſed ipſe præcipit Ro. 12. Benedicite, & nolite maledicere. ergo non licet aliquem maledicere.

¶ 2 Præt. Oẽs tenentur Deũ benedicere, ſ̃m illud Dan. 3. Bñdicite filij hominũ dño: ſed non põt ex ore eodẽ pcedere bñdictio Dei, & [h] maledictio hominis, ut pbat̃ Iacob. 3. ergo nulli licet aliquem maledicere.

¶ 3 Pr̨. Ille q̃ aliquẽ maledicit, vr̃ [h] optare ei9 malũ culpæ, uel pęnæ, q̃a maledictio vr̃ eẽ imprecatio q̃dã: ſed nõ licet deſiderar̃ malũ alteri9, q̃nimo orare oportet p oib. ut liberent̃ a malo. ergo nulli l3 maledicere.

¶ 4 Præt. Diabolus p oſtinationẽ maximè ſubiectus eſt malitiæ: ſed nõ licet alicui maledicere [h] Diabolũ, ſicut nec ſeipſũ. dicit. n. Eccl. 21. Cũ maledicit impius diabolũ, maledicit ipſe animam ſuã. ergo multo minus licet maledicere hominem.

¶ 5 Præt. Nu. 23. ſup illud, Q̃uo maledicam, cui non maledixit Dñs, dicit* glo. Non põt eſſe iuſta maledicendi cã, ubi peccantis [h] ignorat̃ affectus: ſed hõ nõ põt ſcire affectum alterius hominis, nec ẽt utrum ſit [h] maledictus a Deo. ergo nulli licet aliquem hominem maledicere.

Sed contra eſt, qđ Deu. 27. dr̃. Maledictus, q̃ nõ pmanet in ſermonibus legis huius. Eliſęus etiam pueris ſibi illudentibus maledixit, ut habetur 4. Reg. 2.

Respon. Dicẽdum, ꝙ maledicere idẽ eſt, qđ malum dicere. Dicere aũt tripl̃r ſe habet ad id, quod dr̃. Vno mõ, p modum enunciationis, ſicut aliquid exprimitur mõ indicatiuo: & ſic maledicere nihil aliud ẽ, q̃ malum alterius referre, qđ ptinet ad detractionẽ: vñ q̃nque maledici detractores dicuntur. Alio mõ, dicere ſe habet ad id, quod dicitur per modũ cauſæ: & hoc quidẽ primo, & principal̃r competit Deo,

SVP. QV. LXXVI. ART. I.

In q. 76. nota ex 1. arti. eiuſdẽ, qđ ſit pprìè maledictio, ſ. dicere malũ, inquãtũ malũ, alicui ex itẽtione. Et ex hoc orit̃, ꝙ maledictio, ſicut alia ſupradicta peccata, diſtinguitur in maledictionẽ formaliter & materialiter: & ꝙ q̃nque eſt pc̃tm̃ mortale, & q̃nq; ueniale. Nã maledictio formaliter ẽ ex ſuo gñe mortale, ut patet. Materialiter aũt ſi ſit optatiuè, nõ eſt mortale: ſi uerò fieret imperatiuè, poſſet eſſe mortale. Et ratio diuerſitatis eſt, quia præter intentionem optatiuè maledicẽs, nemĩnẽ lædit: q̃a nec ex intẽtione, nec ex opere. Imperatiuè aũt quandoque lædit ex opere miniſtri obſequẽtis, q̃uis nõ ex propria intentione. Dixi autẽ, ex ſuo gñe, quia pp imperfectionem actus, ſiue ex parte obiecti, ut ſi parũ malum optet, uel imperet: ſiue ex parte operãtis, ut ſi ex ira aut alia paſſione maledicat q̃uis affectu tendat in malum, quia non ex conſenſu rationis in malum tendit, deficit à perfecta ratione peccati, ſicut in cæteris peccatis ex ſuo genere contingit, ac p hoc nõ eſt mortale, ut in articulo 3. dicitur. Et hinc patet, ꝙ maledictiões filiorũ à parentibus, quæ nõ tráſeunt guttur, nõ ſũt mortalia peccata. Diſcerne tñ hęc inter tp̃s paſſionis, & tempus quietis, ne fallaris. Et ſcito ꝙ ex hoc, ꝙ maledicẽs poſt tranſactã paſſionem doleret, ſi eueniret malũ qđ optauit, nõ pp̃ea ſignum eſt quòd fuerit pc̃tm̃ ueniale maledictio, aut quòd nõ ex intẽtione maledixerit: quoniam ĩ tempore ire, aut alterius paſſiõis tũc inualuit paſſio, ut portionẽ ſuperiorẽ ad cõſenſum maledictionis flexerit, mortale pc̃tm̃ eſt: ſicut cũ paſſio cõcupiſcentiæ tãtum exardeſcit, q̃ trahit ad cõſenſum in actũ uenereũ. Oportet ergo ad ipſum paſſionis tempus inſpicere, an tũc maledicens cõſenſerit, hoc eſt, uoluiſſet p tunc, ꝙ ſic eſſet ut dicebat, an non. Hoc enim tempus infallibiliter oſtendit an mortale, an ueniale fuerit. Tempus autẽ quie-

Concl. m

Conclu. p

Conclu. r

Conclu. x

Conclu. & ꝙ

* In cor. art.

* In cor. art.

Porrecta per totum.

408

4. d. 18. q. 2. art. 1. q. 2. ad 1. Et vir. q6. 4. arti. 8. ad 10. & 15. Et Pſal. 5. Et Ro. 12. & 12. ca. lect. 3.

* Eſt Origenis Homi. 15. in Nume. parũ a medio. to. 1.

quiet⁹ poſt paſſionẽ oſndit. q̄ nõ ẽ pſiſtẽs anim⁹ erga malũ: & q̄ non per modũ habitus, ſed paſſionis tráſeuntis peccauit. ¶ Nota ſecundo ex ſecũdo articulo, q̄ maledicere creaturæ irrõnali, inquantũ ordinẽ hẽt ad rõnalẽ, ꝑinde eſt ac maledicere ipſi rõnali creaturæ ad quã ordinat̃: ſicut maledicere creaturis inquantũ ſunt Dei, ꝑinde eſt ac maledicere Deo, ut in litera dr̃, quõ ẽ blaſphemiæ peccatum. Cum igitur maledicit qs diem natiuitatis ſuæ & huiuſmodi, ſi non ſolo ore, ſed corde maledicit, maledicit ſibi, inquantum continet rõnalis creaturæ natiuitatẽ: ac per hoc maledicit natiuitati ſuæ, qđ eſt optare malum natiuitati ſuæ, qđ ẽ optare malũ ſibiipſi, qui natiuitate ingreſſus eſt uitã. Et qm̃ non optat hoc uel illud modicũ malũ, ſed abſolutè maledicit natiuitatẽ, quæ capax eſt magni mali rõnalis creaturæ, ut patet: conſequens eſt q̄ peccet mortaliter. Nec obſtat, q̄ natiuitas ſua, quia præteriit, nõ eſt amplius capax mali: ſufficit n. ad peccatũ peruerſitas ĩtẽtionis, cuĩ ſi impoſſibile ſit quod intendit, ut patet in maledictione Dei, cui nihil mali põt accidere. Nec agiteris ſcrupulo, ſi die feſto natus ſit, q diei ſuæ natiuitatis maledixit, quã niſi feſti maledictio intenta fuit, non aggrauat peccatum. Eſt nãque hoc ꝑ accidens reſpectu actus illius maledictionis: ſicut ẽt eſſe creaturã Dei diem illum, per accidens ſe habet ad actũ illius maledictionis, q non niſi inquantum natiuitatẽ ſuam continuit, fert̃ in illũ &c. Secus aũt eſt, ſi ex ſola ira maledicit, nec ſibi, nec alteri optans malũ, ſed dicacitati ſatisfaciens. & ſimiliter ſi maledixiſſet natiuitatẽ ſuã, inquãtũ cãm malorũ pœnæ optãs illam non fuiſſe, non ſimpliciter, ſed nõ fuiſſe cauſam tanti mali. Hoc

*1.2.q.20 art.3.

Conclu. m

Conclu. p

Conclu. s

q oĩa ſuo uerbo fecit, ſm̃ illud F Pſ. 32. Dixit, & facta ſunt. Cõſequẽter aũt cõpetit hoĩbus, qui uerbo ſuo alios mouẽt ꝑ imperiũ ad aliqđ faciẽdũ: & ad hoc inſtituta ſunt uerba imperatiui modi. Tertio mõ, ipſum dicere ſe hẽt ad id qđ dr̃, quaſi expſſio q̃dã affectus deſiderãtis id, qđ uerbo exprimit̃: & ad hoc inſtituta ſunt uerba optatiui modi. Prætermiſſo ergo primo modo maledictionis, q eſt ꝑ ſimplicẽ G enũciationẽ mali, cõſiderandũ eſt de aliis duob⁹. Vbi ſcir̃ oportet, q̄ facere aliqđ, & uelle illud, ſe cõſequunt̃ i bonitate & malitia, ut ex ſupradictis* patet Vñ in iſtis duob. modis, q̃bus malũ dr̃ ꝑ modũ imperãtis, uel ꝑ modũ optãtis, eadẽ rõne eſt aliqđ licitũ & illicitũ. Si. n. aliqs imperet uel optet malũ alteri⁹, inquantũ eſt malũ, quaſi ipſum malũ intẽdẽs, ᵐ ſic maledicere H utroq; mõ erit illicitũ. ⁿ & hoc eſt maledicere, ꝑ ſe loquẽdo. ᵖ Si aũt aliquis iperet, uel optet malũ alteri⁹ ſub rõne boni, ſic eſt licitũ, ᵍ nec erit maledictio, ꝑ ſe loquẽdo, ſed ꝑ accidẽs: qa principalis intẽtio dicẽtis non fert̃ ad malũ, ſed ad bonũ. ˢ Cõtingit aũt malũ aliqđ dici iperãdo uel optãdo ſub rõne dupli I cis boni. ᵗ Qñq; quidẽ ſub rõne iuſti, & ſic iudex licitè maledicit illũ, cui ꝑcipit iuſtã pœnã inferri. Et ſic ẽt Eccl'ia maledicit anathematizãdo: ſicut & ꝓphetę in ſcripturis qñq; imprecant̃ mala pc̃tóribus, quaſi cõformãtes uolũtatẽ ſuã diuinę iuſtitię: licet hę imp̃cationes poſſint̃ ẽt ꝑ modũ ꝓnũciationis intelligi. Qñq; uero dr̃ aliqđ malũ ſub K rõne utilis, puta, cũ aliqs optat aliquẽ pc̃tórẽ pati aliquã ægritudinẽ, aut aliqđ impedimẽtũ, uel ut ipſe melior efficiat̃, uł ut ſaltẽ ab aliorũ nocumẽto ceſſet

Ad primvm ergo dicendũ, q̄ Apoſtol⁹ ꝓhibet maledicere ꝑ ſe loquẽdo cũ intentione mali. Et ſilr̃ dicendum ad ſecundum.

Ad III dicẽdũ, q̄ optar̃ alicui malũ ſub rõne boni nõ cõtrariat̃ affectui, quo qs ſimpliciter alicui optat bonũ: ſed magis habet conformitatem ad ipſum.

Ad IIII dicẽdũ, q̄ in diabolo eſt cõſiderare naturã, & culpã. Natura qdẽ ei⁹ bona ẽ, & à Deo, nec eã maledicere licet: culpa aũt ei⁹ ẽ maledicẽda, ſm̃ illud Iob. 3. Maledicãt ei q maledicũt diei. Cũ aũt pc̃tór maledicit diabolũ ꝑꝑ culpã, ſeipſum ſimili rõne iudicat maledictione dignum: & ſecũdùm hoc dr̃ maledicere animam ſuam.

Ad v dicẽdũ, q̄ affect⁹ peccãtis etſi i ſe nõ uideat̃, põt tñ ꝑcipi ex aliquo manifeſto pc̃tó, ꝑ quo pœna eſt iñigẽda. Silr̃ ẽt q̃uis ſciri nõ poſſit quẽ Deus maledicat ſm̃ finalẽ reprobationẽ põt tñ ſciri qs ſit maledictus a Deo ſm̃ reatũ præſentis culpæ.

Articvlvs II.

Vtrum liceat creaturam irrationalem maledicere.

Ad secvndvm ſic ꝓcedit. Vr̃ q̄ ñ liceat creaturã irrõnalẽ maledicere. Maledictio. n. ꝑcipuè vr̃ ẽẽ licita, iquãtũ reſpicit pœnã: ſed creatura irrõnalis nõ ẽ ſuſceptiua nec culpę nec pœnæ. ergo ʰ eã maledicere ñ licet.

¶ 2 Præt. In creatura irrõnali nihil iuenit ᵇ niſi natura, quã De⁹ fecit: hanc aũt maledicere non licet, ẽt in diabolo, ut dictum * eſt. ergo creaturam irrationalẽ nullo mõ licet maledicere.

¶ 3 Præt. Creatura irrõnalis aut eſt ꝑmanẽs, ſicut corpora aut ẽ trãſiẽs, ſicut tpa: ſed ſicut Gre. dicit in* 4. Moral. Otioſũ ẽ maledicer̃ ñ exiſtẽti, uitioſũ uerò, ſi exiſteret. ergo nullo mõ licet maledicereʰ creaturæ irrõnali.

Sed contra eſt, q̄ Dominus maledixit ficulneæ, ut habetur Matth. 21. Et Iob maledixit diei ſuo, ut habetur Iob. 3.

Respon. Dicendum, q̄ benedictio, uel maledictio propriè ad illã rem ꝑtinet, cui põt aliqđ bñ, uel malẽ contingere, ſ. rõnali creaturæ. ᵐ Creaturis autem irrationalibus bonum uel malũ dr̃ contingere in ordine ad creaturam rationalem, propter quam ſunt. Ordinantur autem ad eam multipliciter. ⁿ Vno quidem modo, per modum ſubuentionis, inquantum. ſ. ex creaturis irrationalib. ſubuenitur humanæ neceſſitati: & hoc mõ Dominus homini dicit, Gen. 3. Maledicta terra in ope tuo, ut ſ. per eius ſterilitatẽ hõ puniretur, & ita ẽt intelligitur quod hr̃ Deut. 28. Benedicta horrea tua, & infra: Maledictum horreum tuum. Sic ẽt Dauid maledixit montes Gelboe, ſecũdùm* Greg. expoſitionẽ. Alio mõ, creatura irrationalis ordinat̃ ad rationalem per modum ſignificationis: & ſic Dñs

maledixit

namque mõ nec ẽt ueniale peccatũ eſt, iuxta illud Iob. Pereat dies, in qua natus ſum. Et de ſimilibus idem intelligas, quod de die natiuitatis dictum eſt. ¶ Nota 3. ex 4. articulo, q̄ maledictio ĩ tot ſpẽs diſtinguit̃, quot ſpecierũ ſunt mala q̃ ĩperat, uel optat. Vñ in lr̃a dr̃ ĩ rõſione ad ſcdm̃, q̄ ſi ille, q maledicit, uelit malum occiſionis alteri⁹, nõ differt deſiderio ab homicida. & ſimile eſt de aliis malis, puta, cõtumeliæ, infamiæ, rapinæ, ꝑcuſſionis, carceris, mutilationis &c. Vniuerſaliter nãq; uerũ eſt, q̄ optare, uel imperare aliquid, ad illã ſpẽm ſpectat, ad quã ſpectaret facere illud. Vbi memẽto q̄ ſicut odiũ tendit ad malũ abſolutè, alia aũt uitia, puta, homicidiũ, cõtumelia &c. ad tales malorũ ſpẽs: ita hoc qđ dico, Maledictus ſit ille, & huiuſmodi, uni⁹ ſpeciei eſt & non differt ſpecie ab odio, q ad malũ utrũq; terminatur. Cũ uerò ad ſpẽs malorũ imprecando deſcendit̃, puta, Sit mortuus, pauper, captiu⁹, æger, & huiuſmodi, ad ſpecies homicidii, furti, incarcerationis &c. declinatur, iuxta pręſentis literæ doctrinã. Et ſi omnia, aut multa ſimul mala qs imprecatur, multarum ſpecierum deformitates incurrit uno uitio circunſtante aliud, ut frequẽter accidit. Et hæc de tota q 76. ſufficiant.

Ferrest. per totum.

409

Inf. art. 4. ad 1.

*Ar præc. ad 4.

*Li. 4. c. 1. paulo a prin.

Conclu. m

maledixit ficulneam in ſignificationē Iudææ. Tertio mō, ordinat̄ creatura irrationalis ad rōnalem p modum continentis, ſ. tēporis, uel loci: & ſic maledixit Iob diei natiuitatis ſuæ pp culpā originalem, quā naſcendo contraxit, & pp ſequentes pœnalitates. Et pp hoc ēt pōt intelligi Dauid maledixiſſe montibus Gelboe, ut legitur 2. Regum 1. ſ. pp cædem populi, q̄ in eis cōtigerat.ᵖ Maledicere aūt rebus irrationalibus, inquantū ſunt creaturæ Dei, eſt pctm̄ blaſphemiæ: maledicere aūt eis ſm ſe cōſideratis eſt otioſum, & vanū, & p cōſequēs illicitum ᑫ. Et per hoc patet reſpōſio ad obiecta.

Conclu. p

ARTICVLVS III.

Vtrum maledicere ſit peccatum mortale.

Nic. de Nyſe Tra. 3. p. 3. por. 3. q. 13.

Porrecta per totum.

410

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur q maledicere non ſit pctm̄ mortale. Auguſtinus enim in homilia de Igne purgatorio, numeratᵃ maledictionē inter leuia peccata: hæc aūt ſunt venialia. ergo maledictio nō ē pctm̄ mortale, ſed veniale.

¶2 Præt. Ea quæ exᵇ leui motu mentis procedunt, non videntur vniuerſaliter eſſe peccata mortalia: ſed interdum maledictio ex leui motu procedit. ergo maledictio non eſt peccatum mortale.

¶3 Præt. Grauius eſt malefacere, quam maledicere: ſed malefacereᶜʰ non ſemper eſt peccatum mortale. ergo multò minus maledicere.

Sed contra. Nihil excludit à regno Dei, niſi peccatum mortale: ſed maledictio excludit à regno Dei, ſecundum illud 1. ad Corinth. 6. Neque maledici, neque rapaces regnum Dei poſſidebūt. ergo maledictio eſt peccatum mortale.

Respon. Dicēdū, q maledictio, de qua nūc loquimur, eſt p quā pronuntiatur malū contra aliquē vel imperando, vel optando. Velle aūt, uel imperio mouere ad malum alterius, ſm ſe repugnat charitati, qua diligimus ꝓximū uolentes bonum ipſius: & itaᵐ ſm ſuū genus eſt pctm̄ mortale, & tanto grauius, quāto pſonā, cui maledicimus, magis amare, & reuereri tenemurⁿ. Vnde dr̄ Leuic. 20. Qui maledixerit patri ſuo, & matri, morte moriaturᵖ. Contingit tñ verbū maledictionis prolatū, eſſe pctm̄ veniale, vel pp paruitatē mali, qd̄ qs alteri maledicēdo, imprecat̄: vel ēt pp affectū eius, q ꝓfert maledictionis verba, dū ex leui motu, uel ex ludo, aut ex ſurreptione aliqua, talia uerba ꝓfert,ᑫ q a pctā uerborū maximè ex affectu pēſant̄, vt ſ. dictū eſt*. Et per hoc patet rñſio ad obiecta.

Conclu. m

Conclu. p

*q. 72. ar- tic. 1.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum maledicere ſit grauius peccatum, quàm detractio.

Porrecta per totum.

411

Ad qvartvm ſic proceditur. Vr̄ q maledictio ſit grauius pctm̄, q̄ detractio. Maledictio. n. vr̄ eſſe blaſphemia q̄dam, ut patet per id, quod dr̄ in Canonica Iudæ, q cū Michael archangelus cum diabolo diſputās, altercaret̄ de Moyſi corpore, ñ eſt auſus iudiciū inferre blaſphemiæ: & accipitur ibi blaſphemia pro maledictione ſecundum gloſ.* blaſphemia autem eſt grauius peccatū, q̄ detractio. ergo maledictio eſt grauior detractione.

*Gloſ. interlineatis ibi.

¶2 Præt. Homicidiū eſt detractione grauius, vt ſupra dictū eſt*: ſed maledictio eſt parʰ peccato homicidij. dicit enim Chriſoſt.† ſuper Matth. Cum dixeris, Maledic ei, & domum euerte, & omnia perire fac, nihil ab homicida differs. ergo maledictio eſt grauior, quàm detractio.

*q. 73. artic. 3.

† Homil. 20. i Mat. inter me diū & finē co. 2.

¶3 Præt. Cauſa præeminet ſigno: ſed ille qui maledicit, cauſatʰ malum ſuo imperio, ille autē qui detrahit, ſolum ſignificat malum iam exiſtens. grauius ergo peccat maledicus, quàm detractor.

Sed contra eſt, q detractio non poteſt bene fieri: maledictio aūt fit bene, & male, ut ex dictis* patet. ergo grauior ē detractio, quam maledictio.

* ar. 1 huius quęſt.

Resp. Dicendū, q ſicut in primo habitū* eſt, duplex eſt malū, ſ. culpæ, & pœnæ. Malū aūt culpæ peius eſt, ut ibidē oſtēſum† eſt: vñ dicere malū culpæ peius eſt, q̄ dicere malū pœnæ, dummodo ſit idē modus dicendi. Ad cōtumelioſum ergo, & ſuſurronē, & detractorē, & ēt deriſorem ptinet dicere malū culpæ: ſed ad maledicentē, prout nunc loquimur, ptinet dicere malum pœnæ, nō autem malū culpæ, niſi fortè ſub rōne pœnæ. Nō tñ eſt idē modus dicendi: nā ad pdicta quatuor uitia ptinet dicere malū culpæ ſolū enūtiando. Per maledictionē verò dr̄ malū pœnæ uel cauſando p modū imperij, uel optando. Ipſa autē enuntiatio culpæ, pctm̄ eſt, inquātū aliquod nocumentū ex hoc ꝓximo infert̄. Grauius aūt eſt nocumētū inferre, q̄ nocumentū deſiderare, cæteris paribus: vñᵐ detractio ſm cōmunem rōnem grauius pctm̄ eſt, q̄ maledictio ſimplex deſideriū exprimens. Maledictio vero q̄ fit per modum imperij, cum habeat rōnē cauſę, pōt eſſe detractione grauior, ſi maius nocumētum inferat, q̄ ſit denigratio famę, uel leuior, ſi minusⁿ. Et hæc quidem accipienda ſunt ſm ea, q̄ per ſe pertinent ad rationem horum uitiorum.ᵖ Poſſunt autem & alia per accidens conſiderari, q̄ prædicta vitia vel augent, vel minuunt.ᑫ

* 1. p. q. 48. ar. 5.

† 1. p. q. 48. ar. 6.

Conclu. m

Conclu. p

Ad primvm ergo dicendum, quòd maledictio creaturæ, inquantum creatura eſt, redundat in Deum, & ſic per accidens habet rationē blaſphemiæ: non autem ſi maledicatur creaturæ propter culpam. Et eadem ratio eſt de detractione.

Ad II dicendum, q ſicut dictum eſt*, maledictio vno modo includit deſiderium mali. Vnde ſi ille q maledicit, velit malū occiſionis alterius, deſiderio non differt ab homicida: differt tamen, inquantum actus exterior aliquid adijcit voluntati.

* ar. pręc.

Ad III dicendum, quòd ratio illa procedit de maledictione, ſecundum q importat imperium.

QVAETIO LXXVII.

De fraudulentia, quæ committitur in emptionibus, & venditionibus, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde conſiderādum eſt de peccatis, quæ ſunt circa uoluntarias cōmutationes. Et primò dè fraudulentia, quæ committitur in emptionibus, & venditionibus. Secundò, de vſura, quæ fit in mutuis. Circa

SVP. QV. LXXVII.

Nic. de Nyſe Tra. 3. p. 3. por. 3. & 4 q. 11.

In principio introducit ōis q. 77. ubi redditur procā, quare de ſolis his duobus vitijs commutationum uolūtariarū hoc eſt, de fraudulentia, & uſura tractandum eſt, ſ. quia circa alias uoluntarias cōmutationes non inueniuntur aliqua ſpecies peccati, quæ diſtinguatur

stinguatur à rapina, vel furto dubiū occurrit, vñ distinctionem habet specificā à furto, fraudulētia in venditione, & emptione. Et ratio dubij, tum quia hmōi acceptio aut fit sciēte dn̄o inuito, aut nō. Si sciente, nō est fraudulentia, sed rapina. Si nesciente, est furtū, qđ est occulta rei alienæ acceptio: tū quia sicut cōmittitur fraus in emptione, & vēditione, ita in alijs commutationibus uolūtarijs, vt patet in cōductione, & locatione, & pignore. Contingit n. locare equum vitiosum, dare pignus falsum &c. Nō est ergo specifica distīctio pl⁹ in emptione & venditione, quàm ī alijs, si in alijs hæc distinguuntur à furto, & rapina.

¶Ad hoc dicit᷑, q distinctio iniustitiæ, q̄ fit in emptionibus & venditionibus, à rapina & furto ex multis manifesta est.

Porrecta per totum.

412

4.d.15.q.3.ar.1.q.1.cor. Et quo.2.artic.2.cor. & 10.

¶Primò ex hoc, q iniustitia hmōi communiter fit dolosè, seu fraudulenter: vñ & fraudulētia nominat᷑, qđ nō est de rōne furti, aut rapinæ.

¶Secūdò, q acceptio iniusta hic fit quodā modo inuito, & quodammō uolēte dn̄o: in furto aūt & rapina fit acceptio dn̄o inuito simpliciter: qm̄ in emptione & uēditione iniusta, utraq; pars uolūtariè dat alteri qđ suū est, & sic est ibi aliquo mō uoluntariū: sed qa pars decepta non daret, si sciret se deceptam, ō est ēt ibi inuoluntariū. Furtū aūt, aut rapinā patiens nō agit ad translationem rei suæ à se, sed tantummodo patitur.

* Li.13.c.5. paulo à princ. c. 3.

¶Tertiò, quia hmōi iniustitia cōiter se habet ad sciēnū, & ignorantiam patiētis. Acceptio aūt tam furtiua, q̄ rapinæ determinata est: quia rapina rē in manifesto, furtū in occulto accipit.

¶Ad primam ergo obiectionem in oppositum dicitur, q acceptio in venditione iniusta sciente domino, sed propter ignorantiam patiente, non est rapina: quia nō est violentia ibi, nec furtum, quia fit sciente & volente quodammodo domino: sed est speciale uitium, de quo nunc tractamus. Acceptio vero quę fit ignorante parte, nō est furtum, sed claudit in se fraudā participatā, & tēdit non ad inferendā passionē simpliciter ut furtiua, sed passionē quodammō ꝓuenientē à patiēte, ut pdictū est.

¶Ad secundū di. q appellatione furti, & rapinæ in proposito intelligi possunt oīa enumerata uitia: qa author intēdit, q per alias cōmutationes uoluntarias non oportet de aliquo alio uitio tractare, sed sufficit tractare de enumeratis. Constat autē ex litera, q iam enumerauerat fraudulētiam, & usuram: unde sicut quia tractatum est de furto, non oportet per alias cōmutationes specialiter tractare de furto interueniente in illis, ut si qs furetur pignus, aut depositum: ita quia tractandum est de fraudulentia in ꝑcipua sua materia, s. emptione & venditione, non est opus tractare de illa interueniēte in pignoribus, aut depositis. Nō intendit ergo author, q in alijs cōmutationibus uoluntarijs fraudulētia sit furtū, aut rapina: in emptionibus uerò & uēditionibus sit speciale uitiū, sed q p alias cōmutationes uolūtarias nō est tractādū de aliquo speciali uitio: qa i his duob⁹. s.

F fraudulētia, & usura adiūctis superius tractat: s. furto &c. nō restat aliqua uitij spēs tractāda in cōmutationibus uolūtarijs.

alias.n.cōmutationes voluntarias, nō īuenit aliqua spēs pc̄ti, q̄ distinguat᷑ rapina, vel furto.

CIRCA primū q̄rūtur quatuor.

¶Primò, De iniusta venditione ex parte p̄tij, s. vtrū liceat aliquid vendere plus q̄ valeat.

G ¶Secundò, De iniusta venditione ex parte rei venditæ.

¶Tertiò, Vtrū venditor teneatur dicere vitiū rei venditæ.

¶Quartò, Vtrum licitum sit aliquid negotiando plus vendere, quam emptum sit.

ARTICVLVS I.

Vtrum licitè aliquis possit vendere rē plus quam valeat.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̄ q aliqs licitè possit vendere rē plus q̄ valeat. Iustum.n.in cōmutationibus humanæ vitæ ſm leges ciuiles[b] determinatur: sed ſm eas licitū est emptori, & vēditori, vt se inuicē decipiāt: qđ q̄dē fit, inquātū vēditor pl⁹ vēdit rē q̄ valeat, emptor aūt minus q̄ valeat. ergo licitū ē q aliquis vendat rem plus q̄ valeat.

¶2 Pręt. Illud[b] qđ est oībus cōe, vr̄ eē naturale, & nō esse pc̄tm̄: sed sicut August. refert 13.* de Tri. dictū cuiusdā Mimi fuit ab oib⁹ acceptatū, Vili vultis emere, & care vēdere: cui ēt consonat qđ dr̄ Prou. 20. Malū est, malum est, dicit omnis emptor, & cum recesserit, gloriatur. ergo licitum est aliquid carius vendere, & vilius emere, q̄ valeat.

¶3 Præt. Nō vr̄ esse illicitū si ex cōuētione agat[h] id, qđ fieri dēt ex debito honestatis: sed ſm Phil. in 8. Eth.* in amicitia vtilis recōpēsatio fieri dēt ſm vtilitatē, qua cōsecutus est ille, q beneficiū suscepit, q̄ quidē qn̄q; excedit valorem rei datæ: sicut cōtingit cū aliq̄s multu re aliqua indiget vel ad periculū euitādū, uel ad aliqđ cōmodū consequēdū. ergo licēt in cōtractu emptionis, & vēditionis aliqd dare p maiori pretio q̄ valeat.

H SED CONTRA est, qđ dr̄ Matt. 7. Oīa q̄cumq; vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis: sed nullus vult sibi rē vendi carius q̄ valeat. ergo nullus dēt alteri vēdere rē cari⁹ q̄ valeat.

RESPON. Dicēdū, q[m] fraudē adhibere ad hoc, q aliqd plus iusto pretio vēdat, oīno pc̄tm̄ est[a], inquātū aliqs decipit proximū in damnū ipsius. Vnde & Tullius dicit in libro * de Offic. Tollēdū est igit᷑ in rebus cōtrahendis oē mendaciū: nō licitatorē venditor, nec q cōtra se licitetur, emptor apponet. Si aūt fraus deficit, tūc de emptione,

I & venditione dupliciter loqui possumus. Vno modo ſm se, & secundum hoc emptio, & venditio videtur esse introducta p cōi vtilitate vtriusq; dum scilicet unus indiget re alterius, &

SVPER QV. LXXVII. ARTIC. I.

IN ar.1.q.77. dubiū occurrit, An iniustū p̄tium rei sit quātū cōiter vendi solet absolutè in tali loco &c. an quātum in tali mō uendēdi inuenit᷑, puta, cū ultrò offertur in subhastatione, uel per mediatorem &c. Et est finis dubij: qa hinc pēdet solutio multarū q̄stionū. Rō aūt dubitandi est, quia si iustū p̄tiū determinatur nō attēto mō uēdendi, sequit᷑ q ementes res, q̄ publico p̄cone subhastant᷑, & minus q̄ absolutè ualeāt, uēduntur, cōmuniter iniustè emerent, & consequenter q rectores reipu. causam darēt iniqs emptionibus.

* Lib. 8. Eth. c. 13. nō longe à fin. c. 5.

¶In oppositū aūt est, qa si iustū p̄tiū determinat᷑ attēto mō uendēdi, sequeret᷑, q licitū esset emere minus q̄ valeat res, ab his q necessitate indigētes ultro uēdūt longē min⁹ q̄ eadē res in eodē loco cōiter uendat᷑, qđ vr̄ iniustū: qa nō omnino uoluntaria est cōmutatio, sed semiuolēta, sicut qn̄ quis proijcit merces in mare, ne pereat.

Cacla.

¶Ad euidentiā huius difficultatis tria uidēda sūt. Primò, ī quo consistat difficultas. Secundò, determināda ueritas. Tertiò, soluēdæ sunt ex ueritate difficultates accidētes. Quo ad primū cōcurrūt in hoc casu tria, s. modus uendēdi. s. q̄rēdo emptorē: cā uēdendi, puta necessitas, uel aliquid aliud &c. & diminutio notabilis p̄tij respectu p̄tij cōiter currentis. uerbi gratia Pannus iste à mercatoribus cōiter venditur centū: ego q ultro offero, & q̄ro emptorē, non inuenio q uelit mihi dare plus q̄ 80. & sic uendente me pro 80. longè minus q̄ cōiter ualet, emitur: ex quibus apparet unde difficultas cōsurgit. Nā modus uendendi. s. ultrò offerre, & q̄rere emptorē, manifestè in æstimatione hominū uilificat rem uenalē. Vltroneæ naq; merces, ut in Prou. dr̄, vilescūt pro tertia parte. Et si pretia

* Li. 3. circa mediū illius.

K rerū determināda sunt, put res æstimant᷑ ab hominibus, consequēs vr̄, q modus iste uēdēdi rōnabiliter minuat de pretio cōmuniter inuēto: sed cū modus uēdendi reducit᷑ in causam uendendi, apparet oppositum: quia cōiter minus notabiliter uendētes, ex necessitate, nō uoluntate hoc faciūt, ut patet & in his q̄ subhastantur. Sunt.n. bona pauperum debitorum, q̄ ut satisfiat creditori in pecunia, uenduntur plus damni illo mō uēdēdi. Et totū hoc dānum sustinet pauper, quia non habet vñ aliter soluat, saltē p tunc. Patet ēt in his q̄ per mediatores uēduntur, ab illis q emerunt ad tēpus, non ut illa haberent, sed ut statim uenderent, ut pecuniā haberent sibi necessariā, & hoc quia nō inueniūt qui eis mutuet. Tales.n. qđ hodie iusto pretio emunt mille, hodie dant ibidē pro octingentis, uel minus, prout possunt. Stat ergo difficultas in hoc, an modus vēdēdi, an cā uēdēdi, an utrūq;, an neutrū, sit hac in re pensitādū. Hæc de primo.

¶Quo ad secundum scito, q in huiusmodi commutationibus, scilicet emptione, & uenditione, non est recurrendū ad ea, quę

suas

ſunt per accidẽs, puta, donationẽ admiſſã, dicendo ꝙ vẽditor A ꝓſumitur donare, & hmõi, tũ quia hoc nõ eſt uerũ, ſicut nec in vſura, ẽt ſi ſine neceſſitate aliqua quis accipiat mutuũ ſub uſura, ꝓſumitur donare: tũ quia iuſtũ quæritur, non donũ in emptionibus, & venditionibus. Et hoc bñ nota, ne fallaris dicẽdo. Ille nõ eſt in neceſſitate, uoluit vendere: nemo coegit, potuit donar. ergo donauit ſupfluũ. Applica nãque hoc ad accipientem ſine neceſſitate mutuũ ſub uſura, ut dictum eſt, & ꝑſpices erroneũ eſſe diſcurſum tuũ pp allatam cãm, quia commutatio exercetur, nõ donũ: iuſtitia, non liberalitas examinanda eſt. Et ex hoc capite ſequitur, ꝙ cã vendẽdi per accidens ſe habet ad iuſtũ ꝑtiũ, niſi redundet in quãtitatẽ maiorẽ, vel minorẽ valoris rei uenalis: qm̃ iuſtũ ꝑtiũ determinãdũ eſt ſecundũ æqualitatẽ rei ad rẽ, hoc eſt, rei venalis ad rẽ q̃ daĩ pro ea, & ecõuerſo. Vñ ſiue ex idigẽtia, ſiue ex abũdãtia, ſiue ex cõplacẽtia, ſiue ex dſpectu qs vẽdat, nõ augeĩ, uel diminuiĩ pretiũ, niſi redũdet in q̃ñtitatẽ ualoris rei uel ſimpliciter, uel uendenti. Simpliciter, cũ abundantia rei tanta eſt, ꝙ facit rem utilioris ꝑtij: uendenti autẽ, cũ incõmoditas, uel indigentia magnificat valorem rei uendenti, q.ſ. ualet plus ſibi licet, non ſimpliciter, ut in litera dicitur. Et ex hoc ſequitur ꝙ ſi certa merces, puta, una petia ſerici, ualet apud mercatores communiter centum nunc Romæ, & inueniantur duo priuati viri, quorum quilibet unam huiuſmodi petiam habet, & uterque vult ſuam uendere, ſed ex diuerſa cauſa, unus quia in neceſſitate conſtitutus, nec poteſt aliter ſuis ꝓuidere neceſſitatibus: alter diues, quia non placet ſibi tenere illam domi, & exponanĩ ambæ uenales, ultro oblatæ quærant emptores, & nõ inueniant emptorẽ niſi pro 70. pro qualibet, & vendanĩ ambæ tali pretio, Si ſic, inquã, accidat, par ratio eſſet de iuſto, uel iniuſto pretio utriuſque. Et ſi emere à diuite tali pretio non eſt peccatum, nec emere ab indigente erit pct̃m. Et ſi emere ab indigẽte erit pct̃m, emere ẽt à diuite erit pct̃m: & rõ eſt, qa hic non eſt diſa in ualore rei q̃ vẽdiĩ nec ſimpliciter, nec huic. Alioqn quælibet res pauperis ualeret plus, q̃ ſimilis res diuitis, quod experientia quotidiana teſtatur falſum eſt: ſed eſt differentia in ſola cã uendendi, ut patet. Ad hoc igitur deduci vr̃ omnis quæſtio, ſi modus ipſe uendendi ſit rõnabilis cã notabilis diminutionis à communi pretio, ex quo non refert qua quis cã uendat: ſed reuera modus uendendi, licèt fortè ſit cum cã diminutionis huiuſmodi, uera tamen cã eſt defectus emptorum. Si.n. adeſſent emptores tanti, aut quaſi tanti, emeretur ultranea merces, quanti retenta apud mercatores: ſed quoniam ꝓ tunc qñ ille vult uendere, deſunt emptores, ideò minus uenditur, & rõnabiliter: quia regulare eſt, ꝙ res quantò plures habet emptores, tanto plus æſtimatur & ualet. Vnde gẽmæ quando non habent emptores, uiliſſimè uenduntur: & quando multi inueniũtur earum emptores, magni fiunt, & pretio notabiliter exceſſiuo uenduntur. Et ſimile uidemus in aliis rebus, quòd quãdo in aliquo loco, uel tempore non indigent, aut non utuntur rebus aliquibus, aut nequeunt illas emere propter penuriam

*Li 1.c.5. & 6. to.5.

Conclu. p

*Li.5.c.5. tom.5.

Conclu. s

Conclu. u

Conclu. q

ecõuerſo ſicut patet ꝑ Philoſophũ i 1.* Polit. Qđ aũt ꝓ cõi vtilitate idũctũ eſt, nõ dẽt eſſe magis i grauamẽ uni⁹, q̃ alteri⁹: & iõ ᵖ dẽt ẽm æqualitatẽ rei inter eos cõtractus iſtitui.ᑫ Quãtitas aũt rei, q̃ i uſum hoĩs uenit, mẽſuraĩ ẽm ꝑtiũ datũ, ad qđ eſt inuẽtũ nũmiſma, ut dr̃ in 5.* Eth. B Et iõ ſi pretiũ uel excedat quãtitatẽ ualoris rei, uel ecõuerſo, res excedat ꝑtiũ, tolleĩ iuſtitiæ æqualitas: & iõ ˢ carius uendere, uel uili⁹ emere rẽ, q̃ ualeat, ẽ ẽm ſe iniuſtũ, & illicitũ.ᵗ Alio modo, poſſumus loq̃ de emptione & vẽditione, ẽm ꝙ per accidẽs cedit in utilitatẽ unius, & detrimẽtũ alterius, puta, cũ aliquis multũ indiget habere rem aliquã, & alius lædiĩ, ſi ea careat. C Et ᵘ i tali caſu iuſtũ ꝑtiũ erit, ut nõ ſolũ reſpiciaĩ ad rẽ, q̃ vẽdiĩ, ſed ad dãnũ, quod uenditor ex venditione incurrit. Et ſic licitè poterit aliquid uendi plus q̃ ualeat ẽm ſe: quis ñ vẽdaĩ pl⁹ q̃ ualeat hñti.ꝗ Si uero aliq̃s multũ iũuetur ex re alterius, quam accepit, ille uerò q̃ uendit, non dãnificatur carẽdo re illa, non dẽt eã ſuperuẽdere: & quia vtilitas, q̃ alteri accreſcit, non eſt D ex vẽditione, ſed ex cõditione ementis. Nullus aũt dẽt uendere alteri, quod nõ eſt ſuum, licèt poſſit ei vẽdere dãnũ, quod patiĩ: ℞iſte tñ q̃ ex re alteri⁹ accepta multũ iuuaĩ, põt ꝓpria ſpõte aliq̃d vẽdenti ſuperogare, ᵇʸ qđ ꝑtinet ad ei⁹ honeſtatẽ.

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ ſicut ſupra* dictum eſt, Lex humana populo daĩ, in quo ſunt multi à uirtute deficiẽtes, nõ ãt daĩ ſolũ uirtuoſis. Et iõ lex humana nõ potuit ꝓhibere q̃cq̃d eſt cõtra uirtutẽ, ſed ei ſufficit ut prohibeat ea, q̃ deſtruũt hominũ cõuictũ: alia uerò habeat quaſi licita, nõ qa ea approbet, ſed qa ea nõ punit. Sic ergo habet quaſi licitũ pęnã non inducens, C ſi abſq; fraude vẽditor rẽ ſuã ſupuendat, aut emptor uilius emat, niſi ſit nimius exceſſus: quia tunc ẽt lex humana cogit ad reſtituendũ, puta, ſi aliq̃s ſit deceptus ultra dimidiam iuſti ꝑtij quantitatẽ. Sed lex diuina nihil impunitũ relinq̃t, qđ ſit uirtuti cõtrariũ: vñ ẽm diuinã legẽ illicitũ reputaĩ, ſi i emptione, & vẽditione ñ ſit æqualitas iuſtitię obſeruata. Et teneĩ D ille q̃ plus hẽt, recõpẽſare ei, q̃

pecuniæ, uileſcunt res hmõi notabiliter. Quia igitur pecunia emptorum nũc rõnabilis cã eſt notabilis diminutionis pretij à pretio cõi expectantiũ emptores, iõ iuſtum pretium cenſendũ eſt id, quod inueniri nunc põt, facta ꝓmulgatione rei uenalis, ne occulta uenditio ſit cã penuriæ emptorũ, quãuis ſit notabiliter minus, q̃ ꝑtiũ, qđ cõmuniter currit apud expectãtes emptores. Et licèt hoc ex dicta rõne oſtenſiua clarum videatur, manifeſtatur tñ ex cõiter accidentibus reputatis iuſtis. Concl. Videmus ꝙ poſt bella, & deuaſtatas vrbes, habẽtes domos, nec potentes expectare emptores, q̃ cõpoſitis rebus & refecta vrbe erunt, vẽdunt ꝓ mille domos ualentes quatuor millia, ſi caſus hic non eſſet. Et iuſtũ pretium dr̃ mille: quia hodie nõ inuenit emptorẽ, qui emat plus. Similiter à mercatoribus i fine nũdinarũ, qa nolunt expectare futuros emptores, poſt nundinas emunĩ cõdictæ merces multò uilius, q̃ illis diebus cõiter valebãt. Et breuiter ceſſantib⁹ fraudibus, & coactione, ſi pp penuriã emptorũ nũc tantum uendiĩ, quantum inuenitur ab emptoribus nũc, & communiter ſciĩ rem talem eſſe uenalem nunc, iuſto pretio uenditur, & emiĩ quacunque ex cauſa quis uendat, quãtũcunque expectantes craſtinum emptorẽ communiter longè plus uendant.

*1.2.q.96 art.2.

ᑫ Et ſi obijciatur, ꝙ paucitas emptorum oritur ex hoc, ꝙ homines æſtimant huiuſmodi emptionem eſſe iniuſtam, Rñdetur primo, ꝙ hoc non conſtat. Secundo, ꝙ ſtultorũ infinitus eſt numerus, & pauci ſunt adeò timorati: vñ nõ vr̃ cã iſta probabilis. Tertio, ꝙ apparet manifeſtè in ſubhaſtatione, ẽt ſine curiæ authoritate, non deeſſe emptores. Vr̃ autẽ probabilis rõ defectus emptorum: quia pauci ſunt qui egeant tunc re illa, & habeant tunc paratam pecuniam ad emendum hæc. Et hæc de ſecũdo. ᑫ Quoad tertium, ſcito ꝙ ex hac concluſione, ſ. iuſtum pretiũ rei eſt illud, quod nunc poteſt inueniri ab emptoribus præſuppoſita cõi notitia, & remota omni fraude, & coactione &c. ſoluuntur multæ quæſtiones, ſcilicet de ementibus ab ultro offerentibus, ſiue ſubhaſtando intercedente, aut non intercedente E curia: & de ementibus ab his, qui recedere volunt, nec amplius ibi expectare: vel ab his qui neceſſitate ducti expectare nequeũt emptores, & alia huiuſmodi &c. Apparet quoque ex hac eadẽ radice, ꝙ facientes monopolium, ut pretium prout uolunt imponant, iniuſtiſſimi ſunt: quoniam coguntur ex hac homines plus ſoluere, quàm communiter vẽderetur, ſi huiuſmodi monopolium non eſſet: ſicut coguntur ſoluere uſuras egentes pecuniis, & non inuenientes mutuum ſine uſura, unde tenẽtur ad reſtitutionẽ totius ſummæ excedẽtis ꝑtiũ qđ ualeret, ſi non eſſet hmõi monopolium. Tenentur aũt reſtituere his, à quibus extorſerunt: nec ſolùm ipſi tenentur reſtituere, ſed dñi concedentes hoc, & reliq̃ qui ſunt cauſæ hmõi iniuſtæ acceptionis. ᑫ Ad rationem autem in oppoſitum, ſ. quia huiuſmodi uenditio ex indigentia non eſt uoluntaria ſimpliciter, ſed ſemiuiolenta, ſicut proiectio mercium in mare, Reſpondetur, quòd licèt huiuſmodi uenditio habeat aliquid a l. miſtum de inuoluntario, quo ad cauſam uenditionis, eſt tamen ſimpliciter, & ab-

ſolutè volũtaria. Regulare aũt eſt, q ſi iuſto p̃cio res vẽdit̃, nihil nocet cõmutationi, q ſecũdũ eã̃m inuolũtaria ſit vẽditio, ut patet in eo, q neceſſitate indigẽtiæ ductus, vẽdit a proauis habitũ agrũ, iuſto in precio, & ſimilibus: unde ſi iuſtũ eſt pretium qd diximus, nihil obſtat huiuſmodi admiſtio uoluntarij &c.

neantur ex debito iuſtitiæ, ex debito tñ honeſtatis gratioſè donare debent aliquid dominis depoſitorũ. Et ſi gratioſè donant ex dicta cã, quia ſ. multũ iuuantur ex uero depoſito, ipſi laudabiliter operãtur dãdo, & dñi depoſitorũ licitè pñt recipere data. Attendat tñ utraq. pars, ne corrupta ſit intentio, ut quaſi ex

¶ In eodẽ arti. dubiũ occurrit: q̃a vendere aliqd, puta, agrũ, uel domũ cũ pacto de retrouendendo: & etiã cũ pacto q iterum q retrouendat̃, locetur ipſi eidẽ primo vẽditori, eſt licitũ, ut communis obſeruãtia teſtat̃, ſi ſint iuſta p̃cia. Et tñ cõſtat, quòd in hoc caſu res vẽditur plus q̃ ualet: q̃a ſi ualet mille, vẽditur pro mille, & pro obligatione ad retrouendẽdũ, quã obligationẽ conſtat eſſe æſtimabilẽ pecunia, nõ minus q̃ obligationẽ ad renũciandũ, quam pecuniæ æquiualere dicit author inferi⁹ in q̃one ſequenti articulo 2. ad 4. eſt ergo licitum uendere rẽ plus quàm ualet.

¶ Ad hoc dr̃ q in huiuſmodi cõtractibus non vendit̃ res plus q̃ ualet pp duo. ¶ Primo, quia cõiter res, q̃ ſic uenduntur, ualẽt plus nõ abſolutè, ſed venditori: q̃a iõ vult illud pactũ, quia incõmodũ ex vẽditione incurrit. Rñdet ergo obligatio ementis ad reuertẽdũ & locãdũ, quãutati ualoris rei reſpũ huius. Et ſic quia res ualet mille, & quanti eſt incommoditas mea, ideò emitur pro mille, & obligatione ad uendendum, & locãdũ. ¶ Secũdo, quia cũ ex iure poſitiuo ſit rerũ diuiſio, & ꝓprietas: cõſuetudo, quę iuris uim habet, efficit, ut pro nihilo habeãtur hęc pacta in hmõi cõtractibus, & hoc ad obuiandũ fraudibus uſurarum. Si enim ager ualens mille, vẽderetur octingentis cũ illis pactis in fraudem uſurarum, mutuum magis quàm uenditio putaretur. ¶ In calce corporis eiuſdẽ articuli nota illa uerba, Ille qui ex re alterius accepta multũ iuuat̃ &c. Ex his namq; apparet, q nũmularij habentes in depoſito aliorũ pecunias, quibus vtendo in exercitio ſuo licito multũ iuuantur, q̃uis non te-

Porrect. per totum 413

dãnificatus ẽ, ſi ſit notabile dãnũ. Quod iõ dico, quia iuſtũ p̃tiũ rerũ nõ eſt punctualr̃ determinatum, ſed magis in quadam æſtimatione conſiſtit: ita q modica additio, uel minutio non vr̃ tollere æqualitatẽ iuſtitiæ.

Ad ii dicẽdũ, q ſicut Aug. ibidem* dicit. Minus ille uel ſeipſum intuẽdo, uel alios experiẽdo, uili uelle emere, & carè vendere, oĩbus id credidit eſſe cõe: ſed qm̃ reuera uitiũ ẽ, põt quiſq; adipiſci hmõi iuſtitiam, qua huic reſiſtat, & uincat. Et ponit exẽplũ de quodã, q modicum pretium de quoda libro pp ignorantiã poſtulanti, iuſtũ pretium dedit. Vnde patet q illud cõe deſiderium non eſt naturæ, ſed uitij: & ideò commune eſt multis, qui per latam viã vitiorum incedunt.

* Loco citato in argu.

Ad iii dicẽdũ, q in iuſtitia commutatiua conſiderat̃ principalr̃ æqualitas rei: ſed in amicitia utilis, conſideratur æqualitas utilitatis. Et iõ recompenſatio fieri debet ſm̃ utilitatem perceptam: in emptione uerò ſecundùm æqualitatem rei.

Articvlvs ii.

Vtrum uenditio reddatur illicita propter defectum rei uenditæ.

Ad secvndvm ſic ꝓcedit. Videtur q venditio non reddatur iniuſta, & illicita pp defectum rei uenditæ. Minus.n. cęteræ ſunt pẽſanda in re, q̃ rei ſpẽs ſubſtantialis: ſed pp defectum ſpeciei ſubſtẽtialis[h] non vr̃ reddi vẽditio rei illicita, puta, ſi aliqs uendat argentũ, uel aurum alchimicũ pro uero, qđ eſt utile ad oẽs humanos vs⁹, ad quos neceſſariũ eſt argentũ & aurũ, puta, ad vaſa, & ad alia hmõi. ergo multo minus erit illicita venditio, ſi ſit defectus in alijs.

¶ 2 Præ. Defectus ex parte rei, q eſt ſm̃ quantitatem, maximè vr̃ iuſtitiæ contrariari, q̃ in æqualitate conſiſtit, quãtitas autem p menſuram cognoſcitur. Menſuræ aũt rerũ, q̃ in uſum hominũ ueniunt, nõ ſunt[h] determinatæ, ſed alicubi maiores, alicubi minores, ut patet per Philoſophũ in 5.* Ethico. ergo nõ põt euitari defectus ex parte rei vẽdita: & ita uidetur q ex hoc vẽditio non reddatur illicita.

¶ 3 Præt. Ad defectũ rei uenditę ptinet, ſi ei conueniens[h] qualitas deeſt: ſed ad qualitatẽ rei cognoſcenda requirit magna ſciẽtia, quæ pleriſq; uenditoribus deeſt. ergo non reddit vẽditio illicita propter rei defectum.

Sed contra eſt, qđ Ambr.* dicit in lib. de Offi. Rĩa iuſtitiæ manifeſta eſt, q à vero non declinare virũ deceat bonum, nec dãno iniuſto afficer̃ quẽquã, nec aliqd dolo annectere rei ſuæ.

Respon. Dicendum, q circa rõ, quæ uenditur, triplex defectus conſiderari põt. Vnus qdẽ ſm̃ ſpeciem rei: & [m] hunc qdẽ defectũ ſi uenditor cognoſcat in re, quã vẽdit, fraudẽ cõmittit in vẽditione, vñ uenditio illicita reddit. [n] Et hoc eſt qđ dr̃ contra quoſdã Iſa. 1. Argentum tuũ uerſum eſt in ſcoria, uinum tuũ miſtũ eſt aqua. Quod.n. per miſtũ eſt, patitur defectũ quantũ ad ſpeciẽ. Alius aũt defectus eſt ſm̃ quantitatem, quæ p mẽſurã cognoſcitur: & iõ ſi[p] quis ſcienter utatur deficiẽti mẽſura in vẽdẽdo, fraudẽ cõmittit, & eſt illicita vẽditio.[q] Vñ dicit Deut. 25. Nõ habẽbis in ſacculo diuerſa põdera, mai⁹, & min⁹: nec erit i domo tua modius maior, & minor. & poſtea ſubdit: Abominat̃ Dñs eũ, q facit hæc, & aduerſat̃ oẽm iniuſtitiã. Terti⁹ defect⁹ eſt ex parte qualitatis, puta, ſi aliquod aĩal infirmũ uendat quaſi ſanũ: qđ[r] ſi qs ſcienter fecerit, fraudẽ cõmittit i vẽditione, vñ eſt illicita vẽditio.[s] Et [x] in omnibus talib. nõ ſolum aliquis peccat iniuſtã vẽditionẽ faciendo, ſed ẽt ad reſtitutionẽ tenetur. & Si q verò eo ignorãte aliqs prædictorũ defectuũ in re vendita fuerit, uenditor quidẽ nõ peccat, [t] q̃a facit iniuſtum materialiter: nec eius

* Li. 5. c. 7. tom. 5.

* Li. 3. c. 11 a medio illius. t. 1.

debito iuſtitiæ ſoluatur, aut expectet̃. Et ſi dñs depoſiti libẽtius tenet depoſitũ ſuum apud hũc gratum, q̃ apud non gratũ, nõ propterea peccat. Et ſimiliter, ſi nũmularius iõ ſupererogat, ut grat⁹ ſit, & ex hoc ipſo q gratus eſt ſperat, q dñi tenebũt ſuũ depoſitum apud ipſum gratum, nõ peccat. Et ratio eſt, quia omnium iõ eſt gia, non obligat implicitè, uel explicitè. Quod ſi non ex gratitudine, ſed propter vſum pecuniæ datur quaſi pretium, uſura eſt.

¶ In reſponſione ad primum nota, q ex hoc q iuſtum pretiũ habet latitudinẽ, & diſtingui ſolet in piũ, moderatum, & rigoroſum, ſoluũtur quęſtiones multæ ex vario pretio eiuſdẽ rei in eodem loco, & tẽpore, dum uenditur ab uno decẽ, ab alio vndecim, ab alio duodecim, & ab omnib⁹ iuſtè. Et hinc fit, vt unus emat decem, & ſtatim uendat rem illam duodecim abſque læſione cõſcientię. Hinc quoq; fit, vt uendat ſoluenti nũc pro decem, qui ſoluturo ad annum iõ vult uendere niſi p duodecim, & ſic de alijs ſimilibus.

Conclu. m

Conclu. p

SVP. Q. LXXVII. ART. II.

In ar. 2. eiuſdẽ quæſtionis. 77. nota, q licet author in ſolutione ad primũ, non reputet impoſſibile fieri aurum uerum per artem. quia ſi nunq̃ aut raro fit, ſed ſæpiſſimè accidit contrarium, quòd ſcilicet ex uero auro faciũt fumum, dum multas expenſas faciũt, quæ in fumum reſoluuntur: ideo huiuſmodi ars aut nõ humana, aut principiũ poſt res conſultas cũ ſapientibus eſt. Habes autem in litera, quòd non ſufficit alchimicum aurũ, uel argentum tale facere, ut nummis, vaſis, & huiuſmodi conſtruendis ſit habile,

Concl.

Conclu. s

Conclu. t

cum

operatio ē iniuſta, ut ex ſupradictis * patet: tenet tñ cū ad eiꝰ notitiam peruenerit, damnū recompēſare emptori. Et ℞ qđ dictū eſt de uēditore, ēt intelligēdū eſt ex parte emptoris b. Cōtingit.n. qñq; uēditorē credere rē ſuā eſſe minꝰ pretioſam quā ſit ad ſpeciē, ſicut ſi aliqs uēdat aurū loco auricalchi, emptor ſi id cognoſcat, iniuſtè emit, & ad reſtitutionē tenet: & eadē rō ē đ defectu qualitatis, & q̄titatis.

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ aurū, & argētū non ſolum cara ſunt pp vtilitatē uaſorū, q̄ ex eis fabricant, aut aliorū hmōi, ſed ēt pp dignitatē & puritatē ſubſtātiæ ipſorū. Et iō ſi aurū, vel argētū ab alchimicis factū, uerā ſpeciē nō habeat auri & argēti, eſt fraudulēta & iniuſta uēditio: pſertim cū ſint aliquæ vtilitates auri, & argenti ueri, ſm naturalē operationē ipſorū, q̄ nō cōueniūt auro p alchimiā ſophiſticato. Sicut qđ hēt ꝓprietatē lætificādi, & contra quaſdā infirmitates medicinaliter iuuat. Frequētius ēt pōt poni in operatione, & diutius in ſua puritate pmanet aurum uerū, q̄ aurū ſophiſticatū. Si aūt d p alchimiā fieret aurū uerū, nō eſſet illicitū ipſum ꝓ uero uendere: qa nihil prohibet artē uti aliqbus naturalibꝰ cauſis ad ꝓducēdū naturales, & veros effectꝰ, ſicut Aug. dicit 3.* de Tri. de his, q̄ arte dæmonum fiunt.

Ad ii dicēdū, ꝙ mēſuras rerū uenaliū neceſſe eſt in diuerſis locis eſſe diuerſas pp diuerſitatē copiæ, & inopiæ rerum: qa vbi res magis abūdat, cōſueuerūt eſſe maiores menſuræ. In vnoquoq; tñ loco ad rectores ciuitatis ptinet determinare, q̄ ſint iuſtæ mēſuræ rerū uenaliū, pēſatis cōditionibus locorū, & rerū. Et iō has mēſuras publica authoritate, uel conſuetudine inſtitutas præterire non licet.

Ad iii dicēdū, ꝙ ſicut Aug. dicit in 11.* de ciui. Dei, Pretiū rerū uenaliū nō cōſideratur ſm gradū naturæ, cum qñq; pluris vendat vnus equus, q̄ unus ſeruus: ſed conſiderat ſm ꝙ res in vſum hominis ueniūt. Et iō nō oportet ꝙ uēditor, uel emptor

A cognoſcat occultas rei uenditę qualitates, ſed illas ſolū, p quas reddit humanis vſibus apta, putā, ꝙ equus ſit fortis, & benè currat. & ſimr in cæteris. Has aūt qualitates de facili uenditor & emptor cognoſcere poſſunt.

Articvlvs iii.

Vtrum venditor teneatur dicere vitium rei venditæ.

Porrecta per totum.
414
Quol. 2. a. 10.

Ad tertivm ſic ꝓcedit. Vr ꝙ venditor non teneat dicere vitiū rei venditæ. B Cum.n. uenditor emptorē ad emendū nō cogat, vr eius iudicio h rem, quā uēdit, ſupponere: ſed ad eū dē ptinet iudiciū, & cognitio rei. nō ergo vr imputandū uenditori, ſi emptor in ſuo iudicio decipitur, præcipitanter emendo abſq; diligēti inquiſitione de cōditionibus rei.

¶2 Præt. Stultum vr, ꝙ aliquis id h faciat, unde eius operatio impediatur: ſed ſi aliquis uitia rei uendendæ indicet, impedit ſuam uenditionem. Vnde C Tull. in lib. de Off. inducit quēdam dicentē. Quid tam abſurdum, quàm ſi domini iuſſu ita præco pdiceret, Domum peſtilentem vendo? ergo uenditor non tenetur dicere uitia rei uenditæ.

Li. 3. parū ante mediū libri, in c. cuiꝰ titulꝰ eſt. In cōtractibus cōmunibꝰ, q̄ forma honeſti, i fine illiꝰ.

¶3 Præt. Magis neceſſarium eſt homini ut cognoſcat uiam uirtutis, quàm ut cognoſcat uitia rerū, quæ uenduntur: ſed homo nō h tenetur cuilibet cōſilium dare, & ueritatem dicere de his, q̄ pertinēt ad uirtutē, quamuis nulli debeat dicere falſitatē. ergo multò minus tenetur uenditor uitia rei uenditæ dicere, quaſi conſilium dando emptori.

¶4 Præt. Si aliquis teneatur dicere defectū rei uen- D ditæ, hoc nō eſt niſi ut minuat de h pretio: ſed quādoq; diminueretur de pretio etiam abſq; uitio rei uenditæ propter aliquid aliud, puta, ſi uēditor deferens triticum ad locum, ubi eſt cariſtia frumēti, ſciat multos poſſe uenire, qui deferant: quod ſi ſciretur ab emētibus, minus pretium darent. Huiuſmodi autem non oportet dicere uenditorem, ut uidetur. ergo pari ratione nec uitia rei uenditæ.

Sed contra eſt, quod Ambro.* dicit in lib. de Offic. In contractibus uitia eorum quæ ueneunt ꝓdi iubent, ac niſi intimauerit uēditor, quāmuis in ius emptoris tranſierint, doli actione uacuātur.

* Lib. 3. c. 10. parū a prin. t. 1.

E Reſp. Dicēdū, ꝙ dare alicui occaſionē periculi, vel damni ſp eſt illicitū, q̄uis non ſit neceſſariū, ꝙ homo alteri ſp det auxiliū, uel conſilium pertinens ad eius qualemcumq; promotionē: ſed hoc ſolum eſt neceſſariū in aliquo caſu determinato, puta, cū alius eius curæ ſubdat, uel cū non pōt ei p alium ſubueniri. Venditor aūt, qui rem uendendā proponit, ex hoc ipſo dat emptori damni, uel periculi occaſionē, ꝙ rem uitioſam ei offert, ſi ex eius uitio damnū, uel periculum incurrere poſſit. Damnū quidem, ſi pp hmōi uitium res, q̄ uendenda proponitur, minoris ſit pretij: ipſe uero pp huiuſmodi uitiū nihil de pretio ſubtrahat. Periculū

* q. 59. artic. 2.
Pars ſecūda.
Conclu ℞

cum pp naturæ impuritatē, tū pp operationes naturales, tū pp frequentiorē applicationē, tū pp diuturniorē permanſionē. Iniuſtā ergo reddit venditionē talis ſpec ei defectus &c. Et ſi bene pſpexeris has quatuor rōnes, videbis eas habere locū in alijs, q̄ p alchimiā fieri poſſunt ꝓportionaliter applicādo, niſi fortè tertia rō loco in quibuſdā careat, proptereaqa res illa non niſi ſemel applicari potuiſſet ad operationē ex natura ſua. Reliquæ namq; cōmunes ad oīa hmōi rationes videntur &c. Et iō memento applicare eas ad occurrentia.

SVP. QV. LXXVII. ART. III.

In art. 3. eiuſdem quæſtio. nota tria. Primū in principio corporis articuli. ſ. generalē regulā, vñ aliquis tenet dare auxiliū, vel conſiliū &c. proximo, ſ. vel ex parte agēus, qa ſuæ curę incumbit, vel ex parte patientis, quia eſt in neceſſitatis articulo, ita ꝙ non poſſit ei p alium ſubueniri. In his.n. duobus caſibꝰ tm̄ tenetur quis ꝓximū adiuuare, ut in litera dr̄. Et ex his tu applicādo, caſus occurrētes determinato.

D. 94. & D. 140.

¶ Secundum in calce eiuſdē corporis, ꝙ illud dictum, ſ. venditor pōt ſuæ indēnitati cōſulere reticendo occultū uitium, eſt intelligēdum, qñ ꝑ tacitum occultū, nec damnum, nec periculū proximo inferre pōt: & non ſi in periculum, aut damnū proximi eſſe pōt. Et ſcito, ꝙ ſi res hmōi plus cōiter æſtimat, uitium eſt occultū, quātūis quantū eſt ex parte uēditoris, iuſtū ſeruatū ſit, ſeruando ꝙ in litera dr̄, cauendum tñ eſt ne ſi emptor poſtmodū rem illa uendat, neſciens occulti defectus plus uendat, q̄ ut iuſtum pretiū. Alioquin uendendo rē occulte uitioſam, dat occaſionem damni ſecūdo emptori. Et propterea primus uenditor cōſcius occulti defectus, poſtquam uēdidit, debet dicere p ſe, uel per alium occultum defectum ei qui emit, qui eſt dominus rei: ut ſic & ſeipſum ſeruauerit indēnē, & proximo occaſionē damnificandi alterum nō dederit.

* Lib. 3. c. 8. tom. 3.

* Li. 11. c. 16. to. 5.

¶ Tertiū eſt in reſpōſione ad quartū, ꝙ regulariter conſideratur in emptione, & uenditione pretiū pſens, non futurū, aut præteritū. In quibuſdam tñ cōtractibus, qñ. ſ. erat res ſuas ſeruaturus, ut futuro tēpore uēderet, uel cū emit res futuro tēpore aſſignandas. tō pretij futuri hađr̄. ut patet extra. de uſuris, capit. Nauiganti &c.

aūt, ſi pp hmōi vitium vſus rei reddat̄ impeditus, F vel noxius, puta, ſi aliqs alicui vēdat equū claudicātē ꝓ veloci, vel ruinoſam domū ꝓ firma, uel cibū corruptū, ſiue venenoſum ꝓ bono. Vn̄m ſi huiuſmodi vitia ſint occulta, & ipſe nō detegat, erit illicita, & doloſa vēditio, & tenet̄ vēditor ad damni recōpēſationē*. Si[p] verò vitiū ſit manifeſtū, puta, ſi equus ſit monoculus, vel cū vſus rei, etſi ñ cōpetat uēditori, pōt tñ eē cōueniēs alijs, & ipſe pp hmōi vitiū, ſubtrahat quātū oportet de ptio, ñ tenet̄ ad manifeſtādū uitiū rei[q]: qa fortè pp hmōi vitium emptor uellet plus ſubtrahi de pretio, q̄ eſſet ſubtrahendum. Vnde poteſt licitè venditor G indemnitati ſuæ conſulere, uitium rei reticendo.

Concl. m — *Concl.* p

Ad primvm ergo dicēdū, qđ iudiciū nō pōt fieri niſi de re manifeſta. Vnuſquiſq;.n. iudicat ſm q cognoſcit, vt dr̄* in 1. Ethi. Vn̄ ſi uitia rei, q̄ vendēda proponitur, ſint occulta, niſi per uenditorem manifeſtent̄ non ſufficiēter committitur emptori iudicium: ſecus autē eſſet, ſi eſſent uitia manifeſta.

* Li. 1. c. 1. tom. 5.

Ad ii dicēdū, q non oportet q aliqs p pconē vitiū rei venditæ prænuntiet: qa ſi pdiceret uitiū, exterrerent̄ emptores ab emendo, dū ignorarent alias cōditiones rei, ſm quas eſt bona, & vtilis: ſed ſingulariter eſt dicendū uitium rei ei, q ad emēdū H accedit, q pōt ſimul oēs conditiones adinuicē cōparare bonas, & malas. Nihil enim prohibet rem in aliquo uitioſam, in multis alijs utilem eſſe.

Ad iii dicēdū, q q̄uis hō nō teneat̄ ſimplr oī homini dicer̄ veritatē de his, q̄ ptinēt ad uirtutes: tenet̄ tñ i caſu illo de his dicere ueritatē, qñ ex ei⁹ facto alteri periculū immineret in detrimētū uirtutis, niſi diceret ueritatem: & ſic eſt in propoſito.

Ad iiii dicēdū, q uitiū rei facit rē in pſenti eē minoris ualoris, q̄ uideat̄: ſed in caſu pmiſſo in futurū res expectat̄ eſſe minoris valoris p ſupuētū negociatorū, q ab emētib⁹ ignorant̄. Vn̄ uēditor, I q vēdit rē ſm ptiū qđ inuenit, nō vr̄ cōtra iuſtitiā facere, ſi qđ futurū eſt, nō exponat: ſi tñ exponeret, vel de ptio ſubſtraheret, abūdātioris eēt uirtutis, q̄uis ad hoc ñ uideat̄ teneri ex iuſtitiē debito.

Articvlvs IIII.

Vtrum liceat negotiando, aliquid carius vendere, quàm emere.

Ad qvartvm ſic pcedit̄. Vr̄ q nō liceat negotiādo aliquid carius uendere, q̄ emere. Dicit.n.* Chryſ. ſuper Matt. 21. Quicūq; rē cōparat, ut integrā & immutatā uēdēdo[h] lucretur: ille eſt mercator, q de templo Dei eijcit̄. & idē dicit Caſſiodorus ſup illud Pſal. 70. Qm̄ nō cognoui literaturam, uel negotiationē, ſm aliā literam. Quid, inquit, eſt aliud negotiatio, niſi vilius[h] cōparare, & carius uelle [h] diſtrahere? & ſubdit*, Negotiatores tales Dominus eiecit de tēplo: ſed nullus eijcitur de templo, niſi pp aliqđ pctm̄. ergo talis negotiatio eſt peccatū.

* Homil. 38. in opere imperfecto a medio to. 2.

* Eodē loco.

¶ 2 Præt. Cōtra iuſtitiam eſt, q aliquis rem[h] carius vendat, q̄ valeat, uel vili⁹ [h] emat, ut ex dictis* apparet: ſed ille q negotiādo rem carius uendit, q emerit, neceſſe eſt q vel vilius emerit, q̄ valeat, vel carius uendat. ergo hoc ſine pctō fieri non poteſt.

* Artic. 1.

¶ 3 Præt. Hier.* dicit, Negotiatorem clericum ex inope diuitem ex ignobili glorioſum, quaſi quandam peſtem fuge: non autem negotiatio clericis interdicta eſſe uidetur, niſi propter h peccatum. ergo negotiando aliquid vilius emere, & carius uendere eſt peccatum.

* In epiſt. ad Nepotianū inter principium & med. to. 1.

Sed contra eſt, qđ Augu.† dicit ſup illud Pſal. Quoniā nō cognoui literaturam: Negotiator auidus acquirendi, pro dāno blaſphemat, ꝓ pretijs rerū mentit̄, & peierat: ſed hæc uitia hominis non ſunt artis, q̄ ſine his uitijs agi poteſt. ergo negotiari ſecundū ſe non eſt illicitū.

† Pſal. 70. in cōcione primæ partis. M. a med. tomo 8.

Resp. Dicēdū, q ad negotiatores pertinet commutationibus rerū inſiſtere. Vt aūt Philo. dicit in* primo Politic. duplex eſt rerū cōmutatio. Vna quidē quaſi naturalis, & neceſſaria, p quam. ſ. fit commutatio rei ad rē, uel rerū, & denariorū pp neceſſitatē vitæ: & talis cōmutatio nō ꝓpriè ptinet ad negotiatores, ſed magis ad œconomicos, uel politicos, q habēt ꝓuidere uel domui, uel ciuitati de rebus neceſſarijs ad uitam. Alia verò cōmutationis ſpēs eſt uel denariorū ad denarios, vl̄ quarūcūq; rerū ad denarios nō pp res neceſſarias uitæ, ſed pp lucrū q̄rēdū. Et hæc qdē negotiatio propriè vr̄ ad negotiatores ptinere, ſm* Phil.[m] Prima autē K cōmutatio laudabilis[n] eſt, quia deſeruit naturali neceſſitati[p]. Secūda aūt iuſtè uituperat̄[q], qa quātū eſt de ſe deſeruit cupiditati lucri, q̄ terminū neſcit, ſed in infinitū tēdit. Et iō[r] negotiatio ſm ſe conſiderata quandā turpitudinem hēt[r], in quātū non importat de ſui rōne finem honeſtū, uel neceſſarium. Lucrum tñ, quod eſt negotiationis finis, etſi in ſui rōne non importet aliqd honeſtum, uel neceſſarium, nihil tñ importat de ſui rōne uitioſum, uel uirtuti cōtrariū. Vn̄[s] nihil prohibet lucrum ordinari ad aliquē finē neceſſarium, vel

* Li. 1. Politic. c. 1. 5 & 6. to. 5.

* Li. 1. Politic. ca. 6. tom. 5.

Conclu. m — *Conclu.* p — *Conclu.* ſ

SVP. QV. LXXVII. ART. IIII.

Porrecta per totum. — *Nic. de Nyſſe Tra. 3. p. 3 po. 2. q. 11.*

415 Opuſ. 13. cap. 3.

IN art. 4. eiuſdē 77. q. nota tria. Primū in corpore artic. vt ſ. ſcias diſcernere īter affirmationē mali, & negotiationē boni. negotiatio nāq; pp lucrū eſt huius naturæ, q nō affirmat̄ de ea malū, ſed negatur bonū. Nō.n. eſt ſecūdū ſe mala, qa ſi talis eſſet, nulla intētione poſſet eē licita. Neq; ēt ſecūdum ſe bona, quia nō ordinat̄ ad finē neceſſariū, aut honeſtū: ſed ſāet potius ſpeciē mali, vt in rñſione ad tertium dr̄. Et qa actio ſecundū ſe non mala, nec bona moraliter, pōt ex adiuncto fine eſſe bona, ſi finis eſt bonus: & mala, ſi finis eſt malus, iō negociatio pp lucrum & iuſtè vituperatur, tanquam habens ſpeciē mali: & illicita eſt, ſi ordinatur ad lucrū ut ultimum finem: & licita eſt, ſi ordinatur ad ſuſtentationem familiæ, uel reipublicæ.

¶ Secundo in reſponſione ad primum, ne fallaris intelligēs ex litera, quòd author putet eum qui uendit rem non mutatā carius, cōſtituere finem ultimum in lucro, ac per hoc peccare mortaliter. Non enim hoc dicit, ſed comparando uendētem rem mutatā carius, uendenti carius rem nō mutatam, in primo apparet quod præmium ſui laboris in mutando intēdit: in ſecundo autem nihil aliud apparet, niſi lucrū. Hæc ſunt quo ad apparentiam. Veruntamen ut in litera ſubiungitur, quia etiam ipſum lucrū poteſt licitè intendi, ſi in alium finem ordinetur: ideò etiam uendendo rem non mutatam carius, pōt lucrum intēdere nō vt vltimum finem.

¶ Tertium eſt in reſponſione ad ſecundum, quòd non putes authorē uoluiſſe ibidem comprehendere omnes cauſas, ob quas licet carius vendere, q̄ emptum fuerit. Sufficit enim literæ, q tres cauſæ aſſignatæ ibidē ſint veræ, nec requiritur, q ſint ſolæ, cum hoc nō dicatur in litera. Superius namq; alia cauſa aſſignata eſt, ſcilicet, laududo prætij iuſti. Et ratio expenſarū in conducēdo, conſeruando &c. & operarū ipſius negotiatoris habenda eſt. Non enim gratis noſtræ debent commoditati miniſtrare.

vel etiam honeſtum, & ſic negotiatio licita reddetur.* Sicut cum aliqs lucrum moderatũ, quod negotiãdo q̃rit, ordinat ad domus ſuę ſuſtentationẽ A vel ẽt ad ſubueniendum indigentibus: uel ẽt cum aliqs negotiationi intẽdit ꝑp publicã utilitatem, ne.ſ.res neceſſarię ad uitam patrię deſint, & lucrũ expetit nõ quaſi finẽ, ſed quaſi ſtipendiũ laboris.

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ verbũ Chryſ. eſt itelligẽdũ de negotiatione, ẽm ꝙ ultimũ finẽ in lucro conſtituit: quod præcipue vr̃, qñ aliquis rẽ nõ immutatã carius uẽdit. Si.n.rẽ in meli⁹ mutatã carius uẽdat, vr̃ ꝑmiũ ſui laboris accipere: q̃uis & ipſũ lucrũ poſſit licitè itẽdi nõ ſicut ultim⁹ finis, ſed B ꝑp aliũ finẽ neceſſariũ, & honeſtũ, ut dictum eſt.

Ad secvndvm Dicẽdũ, ꝙ nõ qcũq; cari⁹ uẽdit aliqd, q̃ emerit, negotiaẽ, ſed ſolũ q ad hoc emit, ut cari⁹ uẽdat. Si aũt emit rẽ nõ ut uẽdat, ſed ut teneat, & poſtmodũ ꝑp aliq̃ cãm eã uẽdere uelit, nõ eſt negotiatio, q̃uis carius uendat. Põt.n. hoc licitè facere, uel qa in aliquo rẽ meliorauit: uel qa p̄tium rei eſt mutatum, ẽm diuerſitatem loci, uel tẽporis: uel ꝑp periculum, cui ſe exponit, transferẽdo rem de loco ad locum, uel ẽt* fieri faciendo. Et ẽm hoc nec emptio, nec uenditio eſt iniuſta.

*Aliàs ferri.

Ad tertivm dicẽdũ, ꝙ clerici nõ ſolùm debẽt C abſtinere ab his, quæ ſunt ẽm ſe mala, ſed etiã ab his, quæ habent ſpeciem mali. Quod quidem in negotiatione contingit, tum propter hoc, ꝙ eſt ordinata ad lucrum terrenum, cuius clerici debẽt eſſe contemptores: tum etiam propter frequentia negotiatorum uitia, quia difficulter exuitur negotiator à pc̃tis labiorum, ut dr̃ Eccl.26. Eſt & alia cauſa, quia negotiatio nimis implicat animum ſæcularibus curis, & per conſequens à ſpiritualibus retrahit. Vnde Apoſtolus dicit 2. ad Tim.2. Nemo militans Deo implicat ſe negotijs ſæcularib. licèt tñ clericis uti prima commutationis ſpecie, q̃ ordina D tur ad neceſſitatem uitæ emendo, uel uendendo.

QVAESTIO LXXVIII.

De peccato uſuræ, quod committitur in mutuis, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de peccato uſuræ, qđ committitur in mutuis.

Et circa hoc quærunẽ quatuor.

¶ Primò, Vtrum ſit peccatũ accipere pecuniam in pretiũ E pro pecunia mutuata, quod eſt accipere uſuram.

¶ Secundò, Vtrũ liceat ꝓ eodẽ quancumque vtilitatem accipere quaſi in recompenſationem mutui.

¶ Tertiò, Vtrum aliquis reſtituere teneatur id, quod de pecunia vſuraria iuſto lucro lucratus eſt.

¶ Quartò, Vtrũ liceat accipere mutuò pecuniam ſub uſura.

Articvlvs I.

Vtrum accipere uſuram pro pecunia mutuata ſit peccatum.

Ad primvm ſic ꝓcedit. Vr̃, ꝙ accipere uſuram pro pecunia mutuata nõ ſit pc̃m. Null⁹.n.peccat ex hoc, ꝙ ſequiẽ exẽplũ Chr̃i: ſed Dñs de ſe ipſo dicit, Lu.19. Ego ueniẽs cũ uſuris exegiſſem illã, ſ.pecuniam mutuatam. ergo nõ eſt pc̃m accipere[h] uſurã ꝓ mutuo pecuniæ.

Porrecta per totum. 416 1.d.37.arti.6.et mala.q.13.articul.4. Et quol.3.artic.19. Et opuſ. 73. c.4. & 15.

B ¶ 2 Præt. Sicut dr̃ in Pſal.18. Lex dñi immaculata, quia.ſ.peccatum prohibet: ſed in lege diuina [h]conceditur aliqua uſura, ſecundum illud Deut.23. Non fœnerabis fratri tuo ad uſuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem, ſed alieno: & qđ plus eſt, etiam in præmium repromittitur pro lege ſeruata, ſecundùm illud Deut.28. Fœnerabis gentibus multis, & ipſe à C nullo fœnus accipies. ergo accipere uſuram non eſt peccatũ.

¶ 3 Præ. In reb. humanis[h] determinaẽ iuſtitia ꝑ leges ciuiles. ſđ ẽm eas cõcediẽ uſuras accipere. ergo non vr̃ eſſe illicitum.

¶ 4 Prę. Prætermittere h conſilia non obligat ad pc̃m: ſed Lu.6. inter alia cõſilia poniẽ. Date mutuũ, [h]nihil inde ſperãtes. ergo accipere uſurã nõ eſt pc̃m.

D ¶ 5 Prę.[h] Pretium accipere pro eo, quod quis facere nõ teneẽ, non vr̃ eſſe ẽm ſe pc̃m: ſed non in quolibet caſu tenetur pecuniam habens eam proximo mutuare. ergo licet ei aliquando ꝓ mutuo accipere pretium.

¶ 6 Prę. Argẽtũ monetatũ & ĩ uaſa formatũ, nõ differt[h] ſpẽ: ſed licet accipere pretium pro vaſis argẽteis accõmodatis. ergo ẽt licet accipere p̄tiũ ꝓ mu E tuo argenti monetati. uſura ergo non eſt ẽm ſe peccatum.

¶ 7 Præt. Quilibet põt licitè accipere rem, quam ei dominus rei, uoluntariè tradit: ſed ille, q accipit mutuum[h] voluntariè[h] tradit uſuram. ergo ille qui mutuat, licitè poteſt accipere.

Sed contra eſt, quod dr̃ Exod.22. Si pecuniã mutuã dederis ꝑp̃lo meo pauperi, q habitat tecũ, nõ urgebis eũ quaſi exactor, nec uſuris opprimes.

Resp. dicẽdũ,[m] ꝙ accipere uſurã ꝓ pecunia mutuata, eſt ẽm ſe iniuſtũ, [n] qa uẽdiẽ id ꝙ nõ eſt, per quod manifeſtè inæqualitas cõſtituitur, q̃ iuſtitiæ Concl.

SVPER Q. LXXVIII. ART. I.

In art.1. quæſti.78. dubium occurrit circa rationem literæ, qua probatur vſuram eſſe peccatum. Arguunt enim quidam, quòd rationes non ſint efficaces, qa falſum eſt, quòd in huiuſmodi rebus mutuabilibus non differat uſus à ſubſtantia rei, quoniam in omnibus differt ſicut operatio à natura. Et quia ratio illa, quòd pecunia eſt principaliter propter negotiationes, non habet locum in alijs mutuabilibus, puta, uino, tritico &c. Non concludit igitur efficaciter litera intentum.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ vtraque obiectio procedit ex minori intellectu literæ. Et prima quidem, nam ꝙ vſus & res differant, uel nõ differant, dupliciter ĩtelligi poteſt. Primò ſecundùm eſſe naturæ: & hoc eſt extra ꝓpoſitum. Secundò in ordine ad commutationes: & hoc eſt ad propoſitum, vbi de iuſtitia, & iniuſtitia cõmutationũ tractatur. Licèt ergo in eſſe naturæ uinũ, & uſus uini, puta, bibere diſtinguantur, in ordine tamen ad cõmutatiões pro eodem computatur uinũ, & eius uſus: neque ſeorſum vẽdi põt uinum, & ſeorſũ quod bibi poſſit: & ſimile eſt in alijs hmõi. Et hoc manifeſtũ erat in litera dicente non ꝙ ſint idem, ſed ꝙ nõ debet ſeorſum computari uſus rei à re ipſa. Secunda autem, qm̃ author non facit duas rationes, ut obiiciens interpretatur: ſed unam, & ſub illa uniuerſali, ſ. in reb⁹, quarum uſus eſt conſumptio, ſubſumit, ꝙ pecunia ſecundùm principalem ſui uſũ eſt talis res, ſcilicet, cuius uſus eſt, conſumptio. Et probat hoc, quia principalis vſus eius eſt expendi in cõmutationibus, ſecundum Ariſtotelem. Vndè patet rationem literæ ſolidam efficacemque manere.

¶ In reſponſione ad ſecundum & tertiũ, aduerte, ꝙ ſtando infra terminos iuris diuini, & naturalis, licitum eſt cõdere leges ꝑmiſſiuas uſurarum, non ꝑp lucrum principum, quod ab uſurariis percipiunt, qa hoc eſt participare in crimine. ſed ꝑp uitandum maius malũ, puta, furta &c. Quemadmodũ licitum condere leges ꝑmiſſiuas meretricum ꝑp uitanda adulteria, nec huiuſmodi leges ſunt iniuſtæ. Vnde in litera dicitur, quòd lex Moyſi fuit talis, quam cõſtat non eſſe iniquã: ſed

contrariat.[f] Ad cuius euidentiã ſciendũ eſt, ꝙ q̃dã res ſũt, quarũ vſus eſt ipſarũ rerũ conſumptio, ſicut vinũ cõſumimus, eo vtẽdo ad potũ, & triticũ cõſumim⁹, eo utẽdo ad cibũ. Vñ ĩ talib. nõ dẽt ſeorsũ cõputari vſus rei à re ipſa, ſed cuicũq; cõcedit̃ vſus, ex hoc ipſo cõcedit̃ res, & pp hoc in talib. p mutuũ trãſfertur dñium.[p] Siq̃s ergo ſeorſum vellet uẽdere uinũ & uellet ſeorſum vẽdere vſum uini, uẽderet eãdẽ rẽ bis, uel uenderet id qđ nõ eſt: vñ manifeſtè p iniuſtitiã peccaret.[q] Et ſili rõne iniuſtitiã cõmittit, q mutuat uinũ, aut triticũ, petens ſibi duas recõpẽſationes, unã q̃dẽ reſtitutionem, æqualis rei, aliã uerò ptiũ uſus, qđ uſura dr̃. Quædã uerò ſunt, quorũ uſus nõ eſt ipſa rei cõſũptio, ſicut vſus dom⁹ eſt inhabitatio, nõ aũt diſſipatio. Et iõ[s] in talib. ſeorſum põt utrũq; cõcedi,[t] puta, cum aliq̃s tradit alteri dñium dom⁹ reſeruato ſibi uſu ad aliqđ tp̃s: uel ecõuerſo, cũ q̃s cõcedit alicui uſũ dom⁹ reſeruato ſibi ei⁹ dñio. Et pp hoc licitè põt hõ accipere ptiũ p uſu dom⁹, & præter hoc petere domũ accõmodatã, ſicut patet in cõductione, & locatione dom⁹. Pecunia aũt ſm Philoſophũ in * 5. Eth. & in 1. Polit. principaliter eſt inuẽta ad cõmutationes faciẽdas: & ita ppri⁹, & pricipalis pecuniæ us⁹ eſt ipſi⁹ cõſũptio ſiuè diſtractio ſm ꝙ ĩ cõmutationes expẽdit̃. Et pp hoc ſm ſe eſt illicitũ p uſu pecuniæ mutuę accipere pretiũ, quod dr̃ uſura.
G Et[y] ſicut alia iniuſtè acquiſita tenetur hõ reſtituere, ita pecuniam, quam per uſurã accepit.[z]

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ uſura ibi metaphoricè accipit̃ p ſup excreſcẽtia bonorũ ſpũaliũ, q̃ exigit De⁹, uolẽs ut in bonis acceptis ab eo, ſp pficiam⁹, ꝙ eſt ad ũtilitatẽ nr̃am, nõ eius.

Ad ſcundum dicendũ, ꝙ Iudæis phibitũ fuit accipere vſurã à fratrib. ſuis. ſ. Iudęis: p quod
H dat̃ intelligi, ꝙ accipere uſurã à quocunq; hoie, eſt ſimpliciter malũ. Debem⁹.n. oẽm hominẽ habere quaſi proximum, & fratrem præcipuè in ſtatu Euangelij, ad quod oẽs uocantur. Vnde in Pſal. 14. abſolutè dr̃. Qui pecuniã ſuã non dedit ad uſurã. Et Ezec. 18. Qui uſurã nõ acceperit. Quòd aũt ab extraneis uſurã acciperẽt, nõ fuit eis cõceſſũ quaſi licitũ, ſed permiſſũ ad ma
I ius malũ uitãdum, ne. ſ. à Iudæis Deũ colẽtib. vſuras acciperent pp auaritiã, cui dediti erant, ut

ſed nota ꝙ aliud eſt condere legem, q̃ uſura poſſit impunè fieri, & aliud quòd uſura non poſſit repeti. Stat.n. eſſe primam legem ſine ſecunda, q. ſ. uſurarius non poſſit à laico iudice puniri, & cum hoc poſſit conueniri quaſi debitor. Non.n. Moyſi lex permittens uſurã ab extraneis, vetat repetitionem, ſed impunitatem concedit: & ſimiliter licitã iura ciuilia dicũt uſurã, ut author dicit in litera in rñſione ad quartum. ¶ Vbi agit̃ de ſpe mutuãtis, dubiũ occurrit, an ſpe hñdi aliquid ultra ſortem, cõſtituat uſurarium. Et eſt rõ dubitãdi, quia cũ ſola ſpe aliquid habendi ultra ſortẽ, ſtat recipere aliqd ultra ſortẽ gratis donatũ
Concl. ab eo, qui accepit mutuum. Et ſi eſſet vſura, teneretur ad reſtitutionem, ſed cũ non teneatur, ſequitur, ꝙ non ſit uſura.

¶ In oppoſitum autẽ communis authoritas dictare uidetur.

¶ Ad euidentiam huius dubij duo uidenda ſimul ſunt, ſ. de pctõ, & de reſtitutione, an ſit pctm̃ uſuræ & an teneatur reſtituere. Et q̃ pctm̃ cordis, & operis in eadẽ
Concl. ſunt ſpecie, quia facere & deſiderare aliquid inter ſe conuertuntur in bonitate et malitia, ſciẽdũ eſt, ꝙ deſiderare aliquid vltra ſortem dupliciter contingit. Primò ex mutuo hoc eſt, ppter mutuũ. Secundò, nõ ex mutuo, ſed ex beneuolentia amicabili eius, cui mutuatur. Et ſi q̃dẽ hoc ſecundo modo ſperetur aliqd vltra ſortem, conſtat non eſſe vſuræ peccatum: quoniam nihil inde, hoc eſt, ex mutuo, ſperatur. Si verò primo modo, ſubdiſtinguendum eſt, quia aut ſperatur ex mutuo principaliter, aut ſecundario, ſi principaliter, uſuræ vitium eſt contra domini præceptum, nihil inde ſperantes. Si ſecundario, uſuræ peccatum non eſt, ut author dicit in quæſt. de malo quæſtio. 13. articul vltim. Quoniam licitum eſt ex beneficio, quod confert proximo de ſuo, habere oculum ſiniſtrum ad utile. Contingit autem hic ſecundarius reſpectus, q̃n aliquis mutuat, nihil propter mutuum expectans, ſed expectãs ex gratitudine illius cui mutuat, quòd non erit ingratus: ſed ſicut gratiam illi facit mutuando, ita ille gratus uel in remutuãdo, uel in ſeruiendo, vel in munuſculo, iuxta conditionem ſuã erit, non ut uſuram ſoluat, ſed ut gratis ſe gratum exhibeat. Debetur enim mutuanti ratione mutui, & res quæ mutuo eſt conceſſa propter ipſam rem mutuatam, & gratia propter affectũ mutuantis gratis: & propterea ſperans utrumque cum ſuis effectibus, non peccat. Nec putes me immemorem eorum, quæ in quolibetis ſcripſi: quoniam eadem eſt ſententia, licèt alijs vtar uocabulis, & melius hic. Nec fallaris, putans eſſe ſufficiens ſignum uſurariæ mentis, quòd non mutuaret ſi crederet illum futurum ingratum. Eſt enim ſignum fallax in foro conſcientiæ, quàmuis in foro iudiciali multum fortè ponderaret: & doctores tanquam nuncio peruerſitatis mentis ipſo quandoq; utantur. Conſtat namque in arctiori materia, ſ. in ſymonia ſcriptũ eſſe ab authore in quolibetis, quòd qui uadit ad eccleſiam propter diſtributiones, aliàs non iturus, tunc non eſt ſymoniacus. Et ſimile eſt in propoſito, quia remuneratio ſperata non eſt ratio quòd mutuet, ſed eſt conditio, quæ magis [illegible]

*li. 5. Eth. ca. 5. & 1. Poli. 16.c. & 7. 10.5.

F illi: quia iſte gratus, ille non. Et quoniam facere & deſiderare, vt dictum eſt, eiuſdem ſunt rõnis, ſi quis non ſolum hæc intus ſperet, ſed extra etiam ſpem talem, hoc eſt, ſic moderatam, ut deſcripta eſt, demonſtret, & ſequatur effectus gratuitæ remunerationis, ut deſcripſimus, nullum eſt peccatum uſuræ. Vnde in ſequenti articulo author dicit, q̃ mutuans aliqd accipiat nõ quaſi exigens, nec quaſi ex aliqua obligatione tacita, uel expreſſa, ſed ueluti gratuitũ donũ, nõ peccat. Et loquit̃ de obligatione ciuili, qua quis tenet̃ ad debitũ quaſi iuſtũ: non aũt de obligatio
Concl. ne, qua quis tenet̃ ad debitum de honeſtate, ſcdm quam debet q̃ mutui gratiã accepit, ultra mutuum repẽdere gratuitũ bñficiũ æquale & amplius ſcdm Ariſto. doctrinã: ſed iõ doctores tam cautè loquũtur, ut nec directè, nec indirectè petatur aliquid: q̃a fraudes hoĩum, qui ad malũ proni ſunt, timẽt: q̃a in foro exteriori ſuſpecti eſſent, quia uoluntas proximi, qui gratuitè dr̃, ignoratur, & putatur, quòd quaſi redimens uexationem ſuam, repẽdat. Nec habet locum reſtitutio aliqua, quãdo ſup̃radicta ſeruantur. Propter uarietatem tamen occurrentem hinc inde, ſcito, ꝙ quadrupliciter poteſt uariari recompẽſatio alicuius ultra ſortem ſine pacto explicitè uel implicitè, ſ. ex parte mutuantis tantum, vel ex parte accipientis mutuum tantũm, uel ex parte utriuſque, uel ex parte neutrius. Et ordine præpoſtero à clarioribus inchoando, quando ex parte neutrius corrupta eſt intentio, ita quòd nec mutuans habet malam intentionem habendi, nec dans habet aliquo modo coactionem, ſed omnino ſpontè & liberè donat, nullum omnino eſt peccatum, ut patet, nullaque intercedit reſtitutio. Sed quando utriuſque mens mala eſt, mutuantis quidem, quia omnino ſiuè hoc, ſiuè illo modo uult aliquid ultra ſortem: accipientis uerò mutuum, q̃a uidet, uel putat non poſſe aliter ſibi conſulere, niſi dãdo, ac per hoc eſt mala paſſiuè, quia patitur, non quia facit malum, peccatum uſuræ eſt, & tenetur ad reſtitutionem: quia ex mutuo
K principali ſperatur, & datur non uoluntariè. Et in hoc caſu intelligendum eſt capitulum, Conſuluit, extra de vſuris circa reſtitutionem uſuræ ſine pacto. Quando verò ex parte tantum accipientis mutuum claudicat intentio, quia ſcilicet ipſe non dat uoluntariè id, quod dat, mutuans autem credit propter ſuã innocentiam ſibi gratis dari, accipiendo non peccat, ſed tenet̃ reſtituere illud, quando poſtmodum hoc ſcit, ſi ex illo eſt fact⁹ locupletior. Nam ſi conſumpſit illud tanquam aduentitiũ non computatum, ad nihil tenetur, & ſibi ipſi imputet qui dedit: & non eſt imputandum ei, qui in bona ſemper fide ſtetit, & nihil ex illo locupletatus eſt. Si enim locupletior factus ex illo eſſet, teneretur reddere alienum non ratione acceptionis, ſed ratione rei acceptæ, quia inuoluntariè à domino exijt. Quando autem corrupta eſt mens ex parte mutuantis tantum, tunc peccat mortaliter abſque dubio, ſed ad reſtitutionem non tenetur, ut quidam dicunt: quia reſtitutio ordinatur ad hoc, quòd ille qui minus habet quàm ſuum eſt, rehabeat ſuum. Modo iſte qui

donauit

hr̃ Iſa.26. Quod ãt[d] in pręmium ꝓmittitur, Fęnerabis gentibus multis &c. fœnus ibi large accipiť pro mutuo, ſicut Eccl.29 dr̃ Multi non cã nequitiæ nõ fęnerati ſunt. i. non mutuauerunt. Promittitur in pręmium Iudęis abundantia diuitiarũ ex qua cõtingit ꝙ alijs mutuare poſſint.

Ad iii. dicendũ, ꝙ leges humanæ dimittũt aliqua pctã impunita pp cõditiones hominũ imperfectorum, in quibus multæ vtilitates impedirentur, ſi oia pctã diſtricte prohiberentur pęnis adhibitis. Et ideo uſuris lex humana conceſſit, nõ quaſi exiſtimãs ea eſſe ſm iuſtitiam, ſed ne impedirent vtilitates multorũ. Vñ in ipſo iure ciuili dr̃, ꝙ res, q̃ uſu conſumuntur, nec rõne naturali, neq; ciuili recipiunt vſumfructũ & ꝙ Senatus nõ fecit earũ rerũ vſumfructũ nec.n. poterat, ſed quaſi vſũfructũ cõſtituit cõcedẽs. ſ. vſuras. Et Phil. naturali rõne ductꝰ dicit[e] i 1. Polit. ꝙ vſuraria acqſitio pecuniarum eſt maxime pter naturam.

Ad iiii. dicẽdũ, ꝙ dare mutuũ non ſp tenetur hõ. Et ideò quantum ad hoc ponit inter cõſilia: ſed ꝙ homo lucrum de mutuo non quærat, hoc cadit ſub rõne præcepti. Põt tñ dici cõſilium per comparationẽ ad dicta Phariſæorum, qui putabant uſurã aliquã eſſe licitã, ſicut & dilectio inimicorum eſt cõſiliũ vel loquiť ibi nõ de ſpe vſurarii lucri, ſed de ſpe q̃ ponit in hoie Non.n. debemus mutuum dare vel quodcunq; bonũ facere pp ſpẽ hoìs, ſed propter ſpem Dei

Ad v. dicendum, ꝙ ille qui mutuare non teneť, recõpenſationẽ põt accipere eius, quod fecit, ſed non amplius dẽt exigere. Recompenſatur ãt ſibi ſm æqualitatẽ iuſtitiæ, ſi tm̃ ei reddatur, quantum mutuauit. Vñ ſi amplius exigat pro uſufructu rei, quæ aliũ vſum non hẽt, niſi B conſumptionem ſubſtantię exigit pretium eius quod non eſt, & ita eſt iniuſta exactio.

Ad vi. dicendũ, ꝙ vſus principalis vaſorum argẽteorũ, nõ eſt ipſa eorũ conſumptio: et ïõ uſus eorum põt uendi licite ſeruato dño rei. Vſus ãt principalis pecunię argenteę eſt diſtractio pecuniæ in commutationes: vñ nõ licet eius uſum vendere cũ hoc ꝙ aliquis velit eius C reſtitutionẽ, quod mutuo dedit Sciendũ tñ, ꝙ ſecũdarius uſus argẽteorũ uaſorũ poſſet eſſe cõmutatio: & talẽ vſum eorũ non liceret vendere. Et ſilr põt eſſe al'qs ſecũdarius uſus pecuniæ argenteę, ut puta ſi qs cocederet pecuniam ſignatam ad oſtentationem vel ad ponedum loco pignoris: & talem uſum pecuniæ licitè homo vẽdere poteſt.

Ad vii. dicẽdũ, ꝙ ille q dat D vſuram, nõ ſimplr voluntarie dat ſed cum quadam neceſſitate, inquantum indiget accipere pecuniã mutuo, quã ille q hẽt non uult ſiñe uſura mutuare.

Articvlvs II.

Vtrũ liceat pro pecunia mutuata aliquam aliam commoditatem expetere.

Ad secvndvm ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ aliqs poſſit ꝓ pecunia mutuata aliquã aliã cõmoditatẽ expetere. Vnuſqq;.n. licite E pt ſuæ indẽ nitati cõſulere

---

donauit nihil minus, hẽt qm̃ hoc quod dedit non mutuo, ſed libere à ſe abdicauit: neq; eſt ab eo ablatum, ſed ipſe ſponte donauit, non eſt igitur reſtituẽdum. Sed ſi meditemur regulis reſtitutionũ ſuperius, cum de reſtitutione tractaremus, habitis, dubio non paruo apparebit, quòd hæc ratio cõcludit quòd

D.1209. non eſt reſtituendũ ei à quo accepit, ſed non ꝙ non ſit reſtituẽdum abſolute. Et rõ eſt quia pro regula accepimus, ꝙ qñ acceptio ipſa eſt iniuſta, ita ꝙ ille qui accipit contra legem accipit nõ dẽt ſibi retinere ſed dẽt in pios vſus conuertere. Conſtat namq; ꝙ in hoc caſu licèt datio ſit bona, acceptio tñ ipſa eſt uſuraria, & contra legẽ vtriuſq; teſtamenti. ergo non poteſt ille qui accepit, retinere, ſed debet in pios vſus reſtituere: & cõfirmat, q ad vinculũ reſtituendi ſufficit ꝙ teneať aliqs rõne acceptionis iniuſtæ, ẽt ſi teneatur rõne rei acceptæ. In propoſito ãt hic teneť ratione vſurariæ acceptionis Soluiť aũt hoc dubiũ diſtinguendo inter p ſe, & accidens, & dicẽdo ꝙ hmõi acceptio optimæ dationi rñdens, nõ eſt per ſe iniuſta, & uſuraria: qa cũ iuſtitia ſit ad alterũ, & iuſtitia commutatiõibus ſit inter cõmutãtẽ, & hmõi acceptio ñ violet ſecundum rem æqualitatem inter eos, ſed ſolũ ſcdm opinionem & intẽtionẽ accipientis, conſequens eſt, ꝙ per accidens, hoc eſt pp intentionem accipientis, & non p ſe, hoc eſt, non pp inæqualitatẽ rei ad rẽ acceptio iſta eſt iniuſta & vſuraria: ac p hoc, quandiu iſte qui accepit, vigore talis acceptionis retinet tenetur reſtituere, ex contracto quidem iniuſto per accidẽs acceptionis pauperibus: ex putata ãt non donatione libere danti, ei qui dedit. Et hoc debet exequi: quoniam ratio ſuperius allata concludit, quòd per ſe non eſt ei qui dedit, reſtituendum. Cũ quo ſtat, ꝙ p accidẽs ſit ei reſtituendum: ſed ſi poſt ſenſerit donatum ſibi eſſe, & uigore donationis cœpit retinere, non tenebiť amplius reſtituere: fit enim licite ſuum de nouo per acceptionem donationis ſibi haſtenus incognitæ. Et ſic vtraq; opinio, ſcilicet dicentium quòd non poteſt iſta retinere ſibi, & dicentium quòd poteſt retinere, eſt uera diuerſimode, ut diximus. Et per hæc patent ſolutiones multarum quæſtionum de uſura mentali &c.

•Li.1.c.7. parũ ante me.to.5.

¶ In reſponſione ad ſextum eiuſdem art. vbi agitur de multiplici uſu rei aduerte ꝙ uſus principalis pecuniæ eſt expendi, vt precium rerum, ſicut vius principalis vini eſt ut bibatur. Verũ quemadmodum uino non ſolum vtimur ad bibendum, ſed ad commutandum uel cum pecunia, ꝙ tunc induit rationem A rei uenalis: vel cũ alia re, & tunc quandoq; rationem precij, puta, ſi vno emimus frumentũ, uel etiam utriuſq;, puta re uenalis & precij, cũ ſimul emimus uino frumẽtum, & uendimus uinum pro frumento, intẽdentes vẽdere noſtrum uinũ & emere frumentum &c. ita proportionabiliter contingit in pecunia qñ ipſa non ſolum utimur ut precio rerum, ſed ẽt ut re uenali, conſiderando ſicut de alijs rebus, abundantiam, uel penuriam eius reſpectu occurrentium neceſſitatem. Et hoc modo utitur pecunia ars nũmularia, uulgariter nũcupata cãpſoria. ſ. ut re quadã. Et ppea utiť ipſa ſimul ut re, & pretio, quemadmodum in cõmutationem uini, & frumenti declaratũ eſt. Et ſupra hoc fundamentum confugit tota doctrina cãbiorũ. Nec ulla apparet rõ quare magis alijs rebus poſſimus tot modis uti, & auro, uel argento monetato non, cum multiplicitas uſus non impediat uſum principalẽ & de facto pecuniam multos uſus habere præter principalem experientia teſtatur.

SVPER Q. LXXVIII. ART. II.

In art. 2. eiuſdẽ 78. q. ſcito duas notabiles regulas i lr̃a tradi. Vna eſt. Expetere pp mutuum aliquid pecunia æſtimabile ut debitum ex obligatione, ſeu pacto, tacite uel expreſſe eſt uſura. Altera eſt. Expetere propter mutuũ, & exigere beneuolentiam, & quodcunque, ut ex beneuolentia debitum, non eſt peccatum, ſed licitũ. Et quoniam multum refert noſſe iſtas in uniuerſali, & ſcire uel neſcire eas applicare ad caſus particulares qñ hinc multæ ſolutiones emanare uidentur: ideo ut conſulamus multorum ingenijs debilioribus afferendi ſunt caſus, ſummariẽ tñ, ex qbus facile credimus poſſe reliqs ſatisfieri. Quæruñť ergo hæc. ſ. mutuãs ruſtico, ut colat agrũ mutuãtis ſalua iuſta mercede ſua, ſit uſurariꝰ: & an mutuãs alicui, ut uadat ad furnũ: molẽdinũ, ſcholas, officinã, & hmõi mutuãs, ſalua ſimiliter iuſta mercede, ſit uſurariꝰ. An mutuãs cõmunitati, ut durãte mutuo nõ teneať ad collectas, ad quas alij teneñť ſit uſurarius. An mutuãs Principi ut donet, uel uẽdat mutuãti tale officiũ, ſit uſurarius. An mutuãs ut accipiat ſi cui mutuat, debitores uel res mutuãtis, ſit uſurariꝰ. An mutuãs nauigãti, ut periculũ mutui trãsferat i mutuãtẽ recepturũ ex ſaluo itinere lucrũ, ſit vſurarius. An mutuãs executori. ut nõ uexet mutuãtẽ, ſit uſurarius. Quę ad examẽ dictarũ regularũ ſi reducanť, facile ſoluuntur. Nam ex eo ꝙ quicquid pecunia æſtimabile petitur pp mutuũ ex obligatione ciuili, uſurariũ eſt; & cõſtat obligationẽ ad colendum agrum

Porrecta per totum 417

Mal. q. 13. art 4. ad. 10. Et opuſ. 2. c. q. 3. Et 4. Et opu. 73. c. 3. & 7:

ſed qñq; dãnum aliqs patiẽ ex hoc, φ pecuniã mutuat. ergo licitum eſt ei ſupra pecuniã mutuatã aliquid aliud pro damno expetere, uel etiam exigere.

¶2 Prę. Vnuſqſq; teneẽ ex quodã debito honeſtatis aliqd recõpẽſare ei, q ſibi grãm fecit, ut dr̃ in 5.[a] Ethi. ſed ille, q alicui in neceſſitate cõſtituto pecuniam mutuat, grãm facit, vñ & grarũ actio ei dẽtur. ergo ille q recipit, teneẽ naturali debito aliqd recõpenſare: ſed nõ vr̃ eſſe illicitũ[b] obligare ſe ad aliqd, ad φ ex naturali iure teneẽ. ergo nõ vr̃ eſſe illicitũ, ſi aliqs pecuniã alteri mutuans, in obligationẽ deducat aliq̃ recõpenſationẽ.

¶3 Prę. Sicut eſt quoddã mun⁹ H à manu, ita eſt quoddã mun⁹ à ligua, & ab obſeqo. vñ dicit gl. Iſa. 33. Beatus q excutit manus ſuas ab oĩ munẽ: ſꝫ licẽt [b] accipere ſeruitiũ, vel ẽt laudẽ ab eo cui qs pecuniã mutuauit. ergo pari rõne licẽt qđcũq; aliđ mu G n⁹ accipere.

¶4 Prę. Eadẽ vr̃ eſſe cõparatio dati ad datũ, & mutuati ad mutuatũ: ſꝫ licet pecuniã acciperẽ ꝓ alia pecunia data ergo lꝫ acciperẽ recõpẽſationẽ alteri[b] mutui ꝓpecunia mutuata.

¶5 Præ.[b] Magis a ſe pecuniã alienat, q eã mutuãdo dñiũ trãſfert, q̃ q eã mercatori, uel artifici cõmittit: ſed licet lucrũ accipere de pecunia cõmiſſa mercatori, vr̃ artifici. ergo licet ẽt lucrũ acciperẽ đ pecunia mutuata

agrum ſalua iuſta mercede, & ſimiliter ad coquẽdũ in hoc fur F no, molendũ in hac mola, uiſitãdum has ſcholas, emendũ ex hac officina, non imponendũ mihi collectas, donãdũ, uel vendendũ officiũ, ad acceptandũ debitores, uel res uenales, ad ſoluendũ cõtractũ aſſecurationis, eſſe aliqd pecunia æſtimabile nõ minus q̃ obligationẽ ad remutuãdũ, cõſequẽs eſt, ut uſura ſit ĩ oĩbus ꝑdictis, & ſimilibus caſibus, ultimo excepto mutuare vt ex pacto tacito uel expreſſo obligationes hmõi ꝓueniant. Nec eſt vagandũ extra ad videndũ, ſi lucrũ aliqđ ultra ſortẽ mutuãti aduenit. In prõptu .n. eſt lucrũ ultra ſortẽ .ſ. ipſa obligatio ad hęc faciẽdũ. Et penultimus caſus vr̃ eſſe ad liam caſus primus poſitus in ca. Nauigãti. extra de uſuris. Inuſtãt caſu de mutuo facto pſecutori, ſi pſecutio eſt iniuſta, manifeſte patet φ ẽ redimere ſuã vexationẽ: nec aliqd lucri accedit, ſꝫ obligatio ad nõ nocẽdũ, ad quã pſecutor teneẽ ſi iudex adeſſet potens cogere &c. Si ãt pſecutio eſſet iuſta, & ex mutuo exigeretur amor, & interim miã principis, qui poteſt amãdo miſereri, cũ hæc nõ ſint pecunia æſtimabilia, licitũ ẽet iuxta ſcđam regulã ſicut ẽt licitũ eſt ex mutuo exigere beneuolentiam eius: quẽ iuſte vel iniuſte offenderam eadem rõne. Et non ſolum licitũ eſt ipſam beneuolentiã ex mutuo exigere, ſed quodcumq; ex beneuolentia ꝓueniens quãtũcumq; precioſum munus, vt litera in rñſione ad tertium expreſſe dicit. Ex quo patet φ ſiquis in oĩbus ſupradictis mutuat, exigendo beneuolentiã, ſeu ex beneuolo affectu nõ quaſi ex obligatiõe, aut pacto tacito, vel expreſſo qs faciat ſupradicta, ſ. colat agrum, & ueniat ad molam &c. non eſt pctm̃. Fugientes ãt utrumq; modũ, & reducentes cõtractũ mutui ad donec hoc eſt, mutuo tibi donec venies ad furnũ meum, donec officiũ a te habeo, donec colueris agrum meũ, & huiuſmodi, ſciant primo, φ licet ex forma contractus ſit determinatio temporis ſolutionis tantummodo, & conſequenter nulla iniuſtitia interueniat, ſed gratia expectationis, ſi tñ ſit, vt ſit quaſi tacitum pactum obligãdi ad hoc, donec ſoluerit, vſura eſt. Et bene aduerte, φ iſtæ cõcomitantiæ reflexarum actionũ ſuſpectæ ſunt qñq; de uſura, ut dictũ eſt, & inexcuſabiles quandoque, ut cum quis mutuat acceptãti malo debitores mutuantis aut res difficile uenales dicẽdo nõ pp mutuũ ſe exigere hmõi acceptiones ab eo cui mutuat: ſed cũ ñ teneat iſti mutuare, nõ vult mutuare, niſi acciptẽti in ſe talia iura, uel tales res. Hoc. n. nihil aliud, eſt dicere, Nolo mutuare niſi volenti dãnificari ob meã vtilitatẽ, qđ eſt uſurariũ: et idẽ eſt de ſimilibus iudicium. Sunt enim adinuentiones iſtæ palliantium ſuos contractus, quibus opprimunt petentes mutuum ab eis, reſpondendo. Mutuabo tibi quingentos in nummis, & quingentos in talibus iuribus, ſeu rebus, & ſic miſcent mutuũ emptioni coactæ pp mutuum quingentorum in veritate: et duo mala committũt. Primũ eſt, φ cogunt emere pp mutuum: ſcđm, φ etiam in rebus damnificatur exinde petitor. Et primũ quidem ſemper ſecũdum autem ſæpe contingit, ideo non licet etiam ſi res optimas facile venales cogeret emere, quoniam ipſa obligatio emendi, ſeu obligata emptio, excreſcentia eſt uſurariæ prauitatis.

¶In reſponſione ad primum tractantur duo capita quõnum in materia uſuræ. ſ. damnum emergens, & lucrum ceſſans: & iuxta ſingula traduntẽ ſingulæ regulæ. Altera eſt, φ damnũ emergens ex mutuo licet expetere ab eo, cui mutuatur: quia ex beneficio mutui non dẽt damnum incurrere. Altera eſt, quòd lucrũ ceſſans ex hoc, quòd de pecunia quã mutuat, non poteſt lucrari non licet ex petere: quia non dẽt vendere id, quod non habet & poteſt multipliciter impediri. Et quoniam quicquid petitur ratione intereſſe, ad hæc duo reducitur, oportet has regulas applicari ad caſus, & ex eis rectum, & obliquum monſtrare.

¶Ex prima namq; regula, in qua duo noĩa verba. Primo, φ dãnum ſit alicuius quod hẽt, vel dẽt habere. Scdõ, φ mutuo, φ. ſ. dãnum ex mutuatione facta uel facienda proueniat. Et hac, in quã, regula liquet, φ uẽdens cũ ſuo damno agrũ ut mutuet, licite recõpenſationẽ talis damni petit. Et ſimiliter, ſiquis acceptas ſub uſuris pecunias ut alteri ſuccurrat, mutuat, licite ſe indemnẽ ſeruat: quãuis hoc poti⁹ ſit, ꝓ ſocio ſub uſuris, nõ ſe tñ ꝓprio accipere, ſeu retinere q̃ mutuare ſcđm ueritatẽ. Similiter, ſi qs ut debitũ fide iuſſionis faceret, qđ eſt interpretatiue mutuare debitori, ꝓ quo fide iuſſit, dãnũ incurrit, licite petit. Et qm̃ dãnũ eſt rei ſibi debitæ amiſſio, nõ eſt inter dãna cõputãdum ſoluere collectas à principe, uel cõitate impoſitas, uel imponẽdas ſcđm iuſtitiæ diſtributiuæ rõnẽ: nec ultatio dãni releuat o à ſolutione qm̃ nõ debita eſt ſubdito ſubleuatio ab hoc onere ĩmo teneẽ talẽ ſolutionẽ facere. Et ꝓpterea ſubleuatio hmõi eſt inter lucra cõputãda, ſicut ſi abſolueretur à creditore de ſibi debito. Et hæc dixerim, ut ñ fallaris ab illis, q putant hoc eſſe uitationẽ dãni. Clare. n. liquet, φ non ſoluere qđ teneor, eſt lucrari illud debitum. Cõputandũ eſt ãt infra latitudinem dãni emergentis, ſi poſt morã debẽtis reſtituere mutuũ oportet creditorẽ ſub uſuris illã pecuniæ quãtitatẽ accipere vt cõſulat rebus ſuis, & qcqđ uſurariũ tũc ſoluit, põt à ſuo debitore exigere, ſi denuntiauit ſibi, φ ipſe tale incurret damnum ſi nõ ſoluerit tempore debito. Hoc enim eſt uere damnum ex detento mutuo contra domini voluntatem proueniens ſciente detentore. Et de ſimilibus his recitatis idem eſt iudicium.

¶Circa ſecundã aũt regulã dubiũ occurrit, quia uidetur falſa, & contra authorem. Falſa quidem, qm̃ conſtat ſcđm omnes, φ poſt moram debitoris licet petere intereſſe non ſolum damni emergentis, ſed lucri ceſſantis. Licitum eſt ergo damnũ, qđ quis incurrit ex hoc, φ de pecunia non lucratur, exigere: Præt. Scđm I multos licitũ eſt uolẽti pecuniã ſuã negotiationi exponere, ſeu emere ex illa agrum, & hmõi, ſi ut ſuccurrat ad tempus proximo, mutuat illam, deducere in pactum lucrum ceſſans ex negotiatione, uel fructibus. Sicut licitum eſt ſecundum Innocentiũ, & Raymundum, uolenti deferre merces ſuas uendendas alibi ad inſtantiam uolentis hic emere, uẽdere tãtum plus, quantum æſtimatur lucrum, quod deductis expenſis habuiſſet alibi. Non eſt igitur abſolutè uera dicta regula. Et ne in particularibus fallamur, ad rationem aſcendendo monſtratur, quòd regula iſta repugnat principiis reſtitutionum procedendo ſic. Habens pecuniam, habet lucrum in potentia magis, & minus propinqua actui iuxta ingenium habentis negotiationes occurrentes, commoditates. ergo mutuans poteſt deducere in pactum damnũ, quod incurrit ex hoc, quòd de pecunia ſua non lucratur. Antecedens probatur multipliciter, tum quia pecunia eſt inſtrumẽtum ad lucrandum, quando utitur ea induſtrius negotiator, uel emptor rei fructuoſæ: tum quia aliter non oporteret debi-K torem poſt moram, uel aliàs detentorem pecuniæ alienæ reſtituere aliquid plus, quàm ſit quantitas detenta: cuius oppoſitũ tenetur, & ſuperius eſt habitum, cum de reſtitutione tractaretur. Ideò enim ſecundũm formam commutatiuæ iuſtitiæ debetur aliquid plus, quia in aliquo plus, quàm ſit quantitas detẽta, eſt læſus creditor, alioquin non ſeruaretur æqualitas rei ad rem. Et confirmatur Habens pecuniam, aut habet aliquid plus quàm ſit quantitas pecuniæ, aut non. Si habet aliquid plus, ſequitur quòd poſſit uendere, & in actum deducere. Si non habet ſequitur quòd poſt moram non debeatur ei plus, quoniã non debet reſtitui niſi ablatum: ſed detinendo non aufertur plusq̃ pecunia, quia nihil plus ibi continetur ſecundùm iſtam reſponſionem: hoc autem conſtat eſſe falſum, ſcilicet, quòd non debeat plus reſtitui poſt moram. ergo. Si dicatur, quòd oportet poſt moram plus reddere, quia impeditus eſt dominus ab uſu rei ſuæ, patet reſponſio, quòd in pecunia idem eſt impedire dominum a re, & ab uſu rei. Vnde nihil plus propter uſum debetur

a Li. 5. c. 5. paulo a princ. to. 5.

¶6 Præt. pecunia mutuata pôt hõ. pignus accipere, cuius vſus poſſet pretio aliquo vẽdi, ſicut cum pignorať ager, vel domus q̃ inhabitať. ergo licet aliquod lucrũ hẽre de pecunia mutuata.

¶7 Pręt. Contigit qñq; ꝙ aliqs carius vendit res ſuas rõne mutui, aŭt vilius emit quod eſt alterius, uel ẽt pro dilatione p̃tium auget, uel pro acceleratione diminuit, in qbus oĩbus vř aliqua recõpenſatio fieri quaſi ꝑ mutuo pecuniæ: hoc aũt ñ manifeſte apparet illicitũ. ergo licitũ ẽ aliqd cõmodũ de pecunia mutuata expetere, uel ẽt exigere.

SED CONTRA eſt, quod Ezec. 18. dř inter alia, quæ ad virũ iuſtũ requirunť. Si vſurã, & ſuper abundantiam non acceperit.

RESPON. Dicẽdum, quod ſm Philoſ.* in 4. Ethic. Oẽ illud ꝓ pecunia hř, cuius pretium pôt pecunia menſurari: & ideo ſicut ſi aliquis pro pecunia mutuata, vel quacumq; alia re quę ex ipſo vſu conſumitur, pecuniã accipit ex pacto tacito, vel expreſſo, peccat cõtra iuſtitiã vt dictũ eſt*: ita ẽt qcũq; ex pacto tacito, vř expreſſo qdcunq; aliud acceperit, cuius pretiũ pecunia menſurari pôt, ſiře pctm

*Lib. 4.c. 5 paulo a prin.to.5.

Concl.

betur. Si dicatur, quòd quia inuito domino detinetur, patet reſponſio, quod hoc non eſt ratione intereſſe, ſeu rõne rei ſed rõne iniuriæ, quæ fit ex hoc, ꝙ inuito ipſo ſuum detinetur. Quæſtio aũt noſtra non eſt de ſatisfactione iniuriarum, ſed de æqualitate ad rem ẽt in cõmutationibus, rõne cuius author in caſu ꝓ poſito dicit ſuperius in art. 4. q. 62. Ille qui hẽt pecuniam, nõdũ hẽt lucrum in actu, ſed ſolum in virtute. Conſequentia aũt probať dupliciter. Primo quia, hĩs duo & priuans ſe illis ꝑp mutuandum, pôt amborum reſtitutionẽ in pactũ deducere: ſed ſic eſt q. i caſu poſito ille mutuãs hẽt duo .ſ. pecuniam, & potẽtiã lucri, ſeu fructus, & quia mutuat, priuat ſe vtroq; .ſ. pecunia, & facultate lucri. ergo pôt vtriuſq; reſtitutionem in pactum deducere. Secũdo, ſicut in venditione licitum eſt vendere rem pluſquàm valet abſolute, ſi plus valet venditori, ita in mutuo licet pecuniã æſtimare pluſquam valet abſolutẽ, ſi plus valet mutuanti par nãq; vtrobique eſt rõ: ſed conſtat ꝙ induſtrio negotiatori, vel emptori agri plus valet pecunia q̃ valeat abſolute, quoniã ſic illi ſe habent ad pecunias, ſicut alij artifices ad inſtrumenta ſuæ artis. ergo illi poſſunt mutuãdo deducere in pactum, quod plus velint. Et per hoc ſoluitur ratio regulæ aſſignata in litera, ſcilicet, quòd non poſſunt vendere quod nondum habent, & pôt multipliciter impediri. Soluitur.n. dicendo, ꝙ non poſſunt uendere tanquàm habitum in actu, ſed tanq̃ habitum in potentia. Quod non eſſe nihil, patet ex dictis in materia reſtitutionum. ſ. quòd qui damnificauit habentem aliquid potentia non tenetur ad reſtitutionem, ac ſi in actu habuiſſet, ſed ad reſtituendũ ſicut habitum in potentia penſatis conditionibus &c. Vñ in propoſito dicitur, ꝙ licitum eſt accipere tñ, quantũ ſi impeditus fuiſſet à negotiando, uel in emendo impeditor iudicaretur reſtituere. Et ſic ſequitur, ꝙ lucrum ceſſans pôt deduci pactũ a principio mutui a negotiatore, & emptore. Et confirmatur, quia hoc nõ eſt accipere vltra ſortẽ rõne uſus pecuniæ ſed eſt accipere rõne annexæ potentiæ lucri, qua ſe priuat, ꝑp quam potẽtiam pecunię plus mihi valet q̃ abſolute. Et ꝑpea non eſt peccatum vſuræ, ſed rationem habere rei ſuæ, ut ſtat ſub ſua induſtria. Et ex his patet regulam hanc cum ſua ratione contradicere authori in ſuperius dictis, & allegatis.

¶Ad euidentiam huius ambiguitatis, ſuper qua fundamenta intereſſe veri, uel palliati cõſurgunt: ſciendum eſt, ꝙ tota difficultas conſiſtit in his duobus punctis. An habens pecuniam, puta mille ducatos, ꝑp annexã potentiã lucri habeat pluſquã ſit quantitas pecuniæ, puta, mille ducati. Et ſi nõ hẽt plus, quare poſt morã propter adæquandam rem rei oportet dari plus. Si autem habet plus, quare non licet illud plus vendere à principio, & licet illud plus exigere poſt moram propter adæquadam rem rei vltra ſatisfactionem iniuriæ. Hęc.n. non videntur ſibiinuicem conſona immo nõ uidentur intelligibilia. At ſi quis dixerit, ꝙ habet aliquid plus, & quod licet illud vendere patens aperta eſt uia, vt in quolibet mutuo pecuniæ poſſit aliquid vltra ſortem ex pacto exigi, quod omnes negant.

¶Initium autem inueſtigandæ veritatis eſt, quòd potẽtia ad lucrũ ex pecunia eſt duplex, quædam conſequens ipſam pecuniã abſolute, pro quanto ipſa pecunia poteſt eſſe inſtrumentũ ad lucrandum ſiue per uiam negotiationis, ſiue per uiam emptionis agri, armenti, gregis &c. Et hæc potentia vocať potentia pecunię; quia ipſam abſolute comitatur. Quædã vero potẽtia ad lucrũ ex pecunia eſt cõis pecuniã non abſolute, ſed ut ſubſtat tali induſtriæ negotiatoris, uel emptoris tali tẽpore, in tali loco, in tali commoditate &c. & hæc vocatur potentia pecuniæ, vt ſubſtat induſtriæ. Et qm̃ prima potentia communis eſt pecuniæ à quocunque habeatur, idem eſt iudicium de ipſa pecunia & de eius potentia. Et propterea ſicut non licet rõne pecuniæ accipere vltra ſortem, ita non licet adducere aliquid plus ratione ſuæ potentiæ. Cum enim inſeparabiliter ſeſe committenť, iudicium latum à doctoribus de pecunia, intelligiť de ipſa cũ ſua quaſi naturali potentia ad lucrum: ſed ſecunda potẽtia adiungitur pecuniæ ex hoc, quòd ſubſtat tali induſtriæ. Et ꝑpea nõ conuenit pecuniæ abſolute, nec à quocunq; habeatur, ſed in ordine ad aliquem, & ſuſcipit magis & minus iuxta approximationẽ ad lucrũ, & quãtitatẽ negocij, induſtriæ &c. Et de hac potentia nõ ſunt intelligenda dicta doctorũ, cũ loquunť de pecunia: immo hanc vendere, ſeu melius loquẽdo, redimere licet vltra ſortẽ. Quod vt radicaliter penetreť cõſiderãdũ eſt qñ & quõ cõuenit iſta potentia pecunię exẽplariter breuioris, & clarioris doctrinę grã. Granũ tritici dupliciter poſſideri pôt. Primo abſolute, & ſic q̃uis hẽat in ſe potentiã ſemẽtiuã, ꝓ quanto poſſet aliquis vti eo ad ſerendum, nihilominus ñ plus valet ꝑp iſtã potentiam quã abſolute hẽt: & huic potentiæ rñdet in pecunia potentia pecuniæ. Nam ſicut poteſt quis vti granno ad comedendũ, uel ad ſerendum ita pôt quis pecunia uti ad cõmutationes cõmunes uel ad lucrandum. Scdõ, poteſt poſſideri ut ſerendũ, & hoc ſuſcipit incrementa dum magis ꝑparatũ eſt & ordinatum, approximatum, uel ſparſum: & huic potentiæ rñdet in pecunia potentia ut ſubeſt induſtriæ. Sicut aũt granum tritici non poſſideťur vt ſemen, nec eſt reſtituendum ut ſemen, ſi ablatũ eſſet, niſi in ueritate ad hoc delatum, uel ſaltem paratũ ſit: ita pecunia non hř ut ſubſtans induſtriæ negotij &c. niſi in ueritate applicanda eſſet. Quo ſit, ut ſicut fur, qui abſtulit granum paratum pro ſemine, teneť non ſolũ ad reſtituendũ æquale accepto tritico, ſed ẽt aliquid plus rñdẽs potentiæ ſementinæ ad arbitriũ boni uiri iuxta qualitatem, & quãtitatem damni ex hoc emergentis impedito à ſeminando, & non tenetur reſtituere totum fructum deductis expenſis, quem ex tali rõne alij conuicini, qui ſeminauerunt, reportarunt; quia habebat fructum in potẽtia, ſeu in uirtute, & non in actu; ita ſi quis furatus eſſet pecuniã applicandam ad negotiationem &c. teneretur non ſolum tantã pecuniã, puta, mille aureos reddere, ſed aliquid plus ad arbitriũ bonorum penſatis conditionibus negotij &c. Non tñ tenetur ad totum lucrum, quod fuiſſet habiturus eadem rõne quia.ſ. ſolum in potentia illud habebat. Et ex hoc ſequitur, ꝙ negotiatores habentes pecuniam paratam ad certam negotiationem in promptu æſtimatam, communiter futuram cum lucro cẽtum ducatorũ deductis expenſis, dato ꝙ mutuare poſſint Ioanni occurrenti petendo dictam pecuniam mutuo pro ſuis neceſſitatibus, & ex pacto petere aliquid plus ſorte ratione prædictæ potentiæ, non poſſunt tamen petere totum lucrũ ſperatum, hoc eſt, centum. Et patet ſequela dupliciter, tum ex hoc, quòd non tenetur ad plus reſtituendum in hoc caſu accipiens mutuo, quàm ſi furaretur dictam ſummam ab eodem ut patet ex ratione iuſtitiæ commutatiuæ, quæ æqualitatẽ rei ad rem exigit in utroq;. & accedit in fure ratione iniuriæ: ſed ſi furaretur, non teneretur ad reſtituendum lucrum integrum ergo nec ſi mutuo accepit; Tum ex hoc, quòd mutuans granũ iam delatum ad agrum pro ſeminatione non poteſt exigere totum fructum ſperatæ meſſis, immo ſi ſparſa ſemina, & iam uegetata quis conculcando deſtrueret, non teneretur ad reſtitutionem fructus ſperatę meſſis deductis expenſis, ut patet ex ſuperius habitis in materia reſtitutionum. Et ex hoc patet, ꝙ Raymundus, & Innocentius, & quicunq; alij dixerunt, quòd delaturus merces ad nundinas poteſt vendere tantum plus, quantum ibi acceſſiſſet lucri & ſimiliter expoſiturus pecuniam ſuam negotiationi, vel emptioni &c. poteſt exigere tantum, quãtum ex illa negotiatione, uel emptione lucratus fuiſſet, errant ſalua eorum reuerentia errore intolerabili; quia æſtimant id quod eſt in potentia, ac ſi eſſet in actu, quod eſt contra iuſtitiam; quia ſic non reſpondet ſimplum ſimplo ſed ſimplo multiplicatum, ut in queſtion. 62. author docuit. Patet namque clarius luce, quòd ſi poteſt aliquid plus petere, non poteſt plus petere quàm id, ad quòd teneretur fur reſtituendm ſi pecuniam uel merces in tali ſtatu, conditione &c. furatus eſſet. An autem

poſſit

incurrit. [o] Si [p] uero accipiat aliquid hmõi non quaſi exigens, nec quaſi ex aliqua obligatione tacita, uel expreſſa, ſed ſicut gratuitum donũ, nõ peccat [q] q̃a ẽt anteq̃ pecuniã mutuaſſet, [r] licite poterat aliquod donũ gratis accipere, nec peioris cõditionis efficitur ꝑ hoc, ꝙ mutuauit. [s] Recõpẽſationẽ uero eorũ q̃ pecunia non menſurantur, licet, ꝓmutuo exigere, [t] puta, bñuolentiam, & amorem eius, qui mutuauit, uel aliquid hmõi.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ ille qui mutuum dat põt abſque peccato in pactum deducere cum eo, q mutuũ accipit, recompenſationẽ damni, ꝑ quod ſubtrahitur ſibi aliquid, quod dẽt habere: hoc.n.nõ eſt uendere vſum pecuniæ, ſed damnũ vitare. Et põt eſſe ꝙ accipiẽs mutuum, maius damnum euitet, q̃ dans incurrat: unde accipiens mutuũ cum ſua vtilitate, damnum alterius recompenſat. Recompenſationem uero damni, quod conſideratur in hoc, ꝙ de pecunia non lucratur, nõ põt ĩ pactũ deducere q̃a nõ dẽt vẽdere id, qđ nõdũ hẽt, & põt impediri multipliciter ad hñdo.

Ad II. dicendum, ꝙ recompenſatio alicuius bñficij dupliciter fieri põt. Vno quidem modo ex debito iuſtitiæ, ad quod aliquis ex certo pacto obligari põt: & hoc debitũ attenditur ſecundum quantitatem beneficij quod qs accepit. Et ideo ille q accepit mutuũ pecuniæ, vel cuiuſcumq; ſimilis rei, cuius vſus eſt eius conſumptio, non tenet̃

F poſſit quis pecuniam in tali ſtatu mutuando hoc aliquid, ad q̃ fur teneretur, petere ex pacto, hic vidẽdum eſt. Magna eſt dñia inter valorẽ rei abſolute, & ualorem rei in tali ſtatu: qñ valor rei abſolute tam reſpectu commutationum voluntariũ, q̃ inuoluntarium eodẽ mõ ſe hẽt. Mille.n. ducati abſolute ſiue mutuo, ſiue emptione, ſiue furto, ſiue rapina alienent̃, ſemper valorem mille ſe cum gerunt. Valor aũt rei in tali ſtatu nõ comitatur rem extra illũ ſtatum, ſed ſtat in vt extra illũ ſtatum ſit, perdit tñ valorem. Propterquod magna oritur diuerſitas quo fit vt diſtinguendũ ſit, an inuito, an volẽte domino res in ſtatu tali alienetur. Si *Conclu. p* en in inuito domino aufertur, conſtat ꝙ reſtituenda eſt iuxta valorem rei in tali ſtatu, ut patet de deſtruente ſemina. Si aũt voluntate dominus illam rem diſtrahat, ſub diſtinguendum eſt, quòd aut ſine mutatione ſtatus illius rei, & ſic poteſt licite eam alienare iuxta valorem rei in tali ſtatu. Et propterea *Conclu. s* ſicut dominus agri ſati licite vendit tantum quantũ nunc æſtimatur ager ſatus: ſic habens pecuniam expoſitam negotiationi licite cedit alteri eam, quod eſt cedere negotiationi illic tũc accipiendo quantũ æſtimatur applicata negotiationi illi tãta pecunia: hoc eſt.n. alienare pecuniam ſeruato ſtatu in quo eſt. Si autem alienare vult eam non ſeruato illius ſtatu, ſed eam à ſtatu negotiationis remouendo, ſic non licet alienare eã, pluſquã abſolute valeat: quoniam ex quo ipſemet dominus aufert rem à ſtatu in quo erat maioris valoris, quod facit dũ vult eam mutuo exponere (uoluntas.n. eſt q̃ tranſfert rẽ de ſtatu in ſtatũ huiuſmõi) non põt quantumq; parum petere plus ſorte. Sed nota hic, ꝙ aliud eſt voluntarie trãſferre rem, ſeu pecuniã, à ſtatu negotiationis & aliud eſt uolentatem impeditam a negotiatione ſuſferre diſpẽdium ſperati lucri. Nam qui in ueritate negotiationi, vel emptioni rerũ fructuoſarũ incũbit recto tendit tramite ad uxũ ſperatũ lucrũ, vel fructũ, & non niſi impeditus ſiſtit in principio, aut medio à ꝓſecutione: alioquin aut neſcit, aut vere nõ vult ꝓſequi. Impeditũ ãt quis in ꝓpoſito nõ ſolũ à fure, aut latrone, & hmõi, ſed etiam ab occurrente neceſſitate proximi cogente charitatem negotiatoris ad mutuãdum ſibi ac per hoc ad perdendum integrum lucrum ſperatum, ſeruando tñ ſe indẽnem quoad id, quod tunc æſtimatur, ſi à fure auferret̃ hæc pecunia negotiatoria, uel emptoria. Et propterea in tali caſu licere puto per dictam rõnem. ex pacto exigere mutuando aliquid plus ſorte. Qui autem affectu minoris lucri, ſecuri tamen, quia melius eſt hodie ouum, vt aiunt, quàm cras gallina, pecuniam ſuam negotiatoriam ſeu emptoriam trãſfert ad mutuum, uolens ex pacto tantum plus ſorte quantum ſibi teneretur ſuperaddere fur ſi pecuniã illam negotiatoriã &c. abſtuliſſet, vſurarius eſt propter dictam rationem. Et confirmat̃, K quia alioquin quilibet poſtq̃ ſemel expoſuiſſet pecuniam ſuã negotijs, poſſet trãſferre eã ad mutuandum cum moderato lucro. ſicut tenetur fur &c. & ſic paſſim experientia doceret ꝙ vſura non reputaretur peccatum. Ex prædictis igitur patet veritas trium caſuum. Primus eſt, An liceat negotiatori totum lucrum ſperatum deducere in pactum vendendo, vel mutuando. Conſtat namque, ꝙ pars negatiua eſt vera, ſcilicet, ꝙ non licet. Secundus eſt, An liceat eidem diuertere voluntariè pecuniam à negotiatione, vel emptione ad mutuũ, ut aliquid ſperati lucri, vel fructu, exigat mutuãdo. Conſtat namque etiam huius pars negatiua, ſcilicet, quòd non licet. Tertius eſt, An liceat eidem impedito impedimento inuoluntario ſecundum quid, hoc eſt ex ſubuentione occurrente proximi, exigere mutuando aliquid plus iuxta valorem pecuniæ in illo ſtatu. Videtur namq; quòd pars affirmatiua eſt uera, ſcilicet, quòd licet.

¶ Nunc ſupereſt obiectionibus reſpondere. Et ad primã dicitur ꝙ debitor poſt morã ꝑtermiſſa iniuria, qua creditorẽ offendit, tenendo rẽ illius ipſo inuito, nõ tenet̃ ad aliquid vltra ſortem niſi quia impedit creditorem à lucro, quòd erat in uia hñdi vt patet ſuperius in quæ. 62. ar. 4. in corpore articuli iuncto reſponſioni ad primum. & ſcdm. Nam ibi ex ſecũdo mẽbro diſtinctionis redditur rõ reſtitutionis poſt morã, & effuſi ſeminis. Scdm aũt mẽbrum eſt damnificatio eius, quod erat in via habendi. Vnde ex hoc nihil aliud hr, niſi tertius caſus, vt patet ex ſupradictis, & amplius dicetur.

¶ Ad ſcdam dr. q. quãuis licite poſſit, iuxta tertiũ caſum, aliquid plus exigi rõne impedimenti, non tñ põt exigi totum ſperatũ lucrũ, aut totus fructus: alioquin exigeretur multiplicatũ qđ ꝑditur ſimplum. Ad ſimilitudinem autẽ mercatoris volentis deferre merces ad nũdinas, dicitur, ꝙ falſum eſt, quòd mercator poſſit totum ſperatum lucrum alibi exigere ꝑp dictam rõnem. Et ſi contra hoc afferat̃ rõ à ſimili ex capitulo. Nauiganti. extra de vſuris, quia .ſ. rõne dubij in tempore licet plus exigere, q̃ nunc valeat. ergo pari rõne, rõne dubij de loco, licitum eſt plus exigere, Reſpondetur facile, ꝙ nõ eſt ſimile nec ſimilis ratio. quia ibi eſt ſermo de venditione claudicante in tempore quo ad unam partẽ .ſ. ſolutionem ut patet ibi: & ideo habetur ratio temporis ſolutionis. In propoſito autem noſtro non claudicat in loco, quo ad aliquã partem uenditio: quoniam neque res, neque pretium alibi aſſignabitur. Ad rõnem primã in oppoſitum dr, ꝙ antecedens eſt diſtinguendum iuxta duplicem potentiam iam explanatã, ſcilicet potentiam pecuniæ, & potentiam pecuniæ ut ſubſtat induſtriæ. & iuxta hanc potentiam [illegible] mittitur antecedentis: iuxta primam uero nihil ualet ad propoſitum. Et ſic intelligendo antecedens iuxta potentiam pecuniæ ut ſubſtat induſtriæ, probatur per primam, & ſcdam probationem ipſius antecedentis. Confirmatio autem, quia indiſtincte loquitur de habente pecuniam, diſtinguenda eſt dicendo ꝙ hñs pecuniam dupliciter. ſ. abſolute, & ſic non hẽt aliqd, plus, q̃ ſit quantitas pecuniæ. Et cum infertur. ergo poſt morã non eſſet ei aliquid plus reſtituendum, Rñdetur, concedendo ꝙ ſecluſa iniuria nõ eſt poſt moram aliquid plus reddendum creditori, qui in nulla uia adipiſcendi lucrum ex pecunia detenta impeditur, qualis eſt ille, qui habendo pecuniam, hẽt illam abſolute: qui nullum in ueritate ĩtereſſe paſſus eſt talis creditor. Alio modo eſt quis habens pecuniam ſub induſtria & ſic habens pecuniam, habet aliquid plus, quàm ſit quantitas pecuniæ: non tamen propterea ſequitur: ergo poteſt pendere, & in pactum deducere illud plus, niſi ſaluo ſtatu pecuniæ ſub induſtria: quoniam illud plus non habet abſolute, ſed ratione ſtatus talis, ſcilicet ſub induſtria, & hoc loquendo regulariter: ſecus.n. eſt in commutatione inuoluntaria, ut declaratum prius eſt. Ad conſequentiam ex antecedente ſic intellecto, dicitur ut tunc dictum eſt, ꝙ dupliciter poteſt intelligi. ſ. ſaluo illo pecuniæ ſtatu. & ſic conceditur: quoniam licitum eſt habentẽ duo, uendere utrumq;, ſi utrumq; eſt ſaluũ, non autem ſi alterum perijt. In propoſito autem negotiator habet duo. Sed cũ diuertit pecuniã ad mutuum alterum eorum deſinit ex ipſa uoluntate diuertente pecuniã à ſtatu induſtriæ ad ſtatum pecuniæ abſolute & ideo non ſequitur, quòd poſſit utrumque uendere. Alio modo poteſt intelligi conſequentia, ut ſonat, ſiue ſit ſaluum utrumque, ſiue non, & ſic negatur ſequela. Nec prima eius probatio aliquid probat, niſi ſaluũ ſit utrumque, ut patet ex nunc dictis. Ad ſecundam uero probationem, quæ magis urget, dicitur, quòd ut patet in primo articulo quæſtionis præcedentis, tunc dicitur ualere res plus ei qui uendit, quàm abſolutè, quando actu habet unde plus illi ualeat, & non quando hẽt in potentia: quoniam, ut ibi dicitur, uenditor uendit quod

ſuum

ſuum eſt, & non quod ſuum eſſe põt. Pertinet ergo damnum illud ad intereſſe damni emergentis: noſtra autem q̃ eſt de intereſſe lucri ceſſantis, quod ſecundùm potentiam attenditur. Non eſt ergo ſimile de caſu illo, quo uenditor plus põt uoluntariè vendere, quia ſibi plus valet: & iſto nõ caſu, quo negotiator vult plus ſorte, quia ſibi pecunia eſt utilior: quia ibi plus ualet ſibi actu, hic aũt utilitas eſt in potẽtia: ibi eſt aliquid plus ſuũ, hic nõ eſt, ſed põt eſſe ſuũ aliquid plus, q̃n in via eſt. Ad ea aũt q̃ dicuntur pro ſoluẽda rõne regulæ, videt q̃ regula tradit̃ de his q̃ debẽt regulariter ſeruari, & nõ de his q̃ in tali caſu fieri pñt: hoc .n. ſpectat poti⁹ ad exceptiones, q̃ ad regulas. Vñ regula hæc docẽs, q̃ non licet deducere in pacto lucrum ceſſans ex pecunia, q̃ q̃s mutuat, veriſſima eſt, & docet id quod regulariter fieri dẽt: & formalis eſt de potentia, & comutatione omnino uoluntaria, qualis eſt mutuare, tum quia pecunia non ſolum caret lucro in actu, ſed etiam in via (hẽt nãq; illud ſolũ in potentia cõi non æſtimabili ſuprà ipſam pecuniam) tum quia pecunia negotiatoria nõ poteſt uoluntaria commutatione diuerti ad mutuum cum ſuperaddita æſtimatione, inquantum lucratoria. Vnde cum nec de pecunia abſolutè, nec de pecunia negotiatoria liceat regulariter mutuãdo exigere aliquid plus ſorte, quia in pecunia quæ mutuatur, non habetur lucrum in actu, aut uia, ſed ſolùm in potentia cõi non æſtimabili, ſequitur & q̃ regula ſit optima, & q̃ rõ ei⁹ ſtet ſolida, nec obſtat aliijs authoris dictis: quia ſuperius locutus eſt de lucro quod habetur in via, & de rebus in quibus eſt lucrum in uia ſalutis in illo ſtatu, quo habent lucrum in uia, ita quod in illo ſtatu occupentur, impediantur, uel alienentur.

¶Ad confirmationem de dãnum vltimam dẽ, ꝓ iam patet, q̃ uoluntariè diuertens pecuniã ab induſtria negotiationis, uel emptionis non exigit rõne potentiæ pecuniæ ſuæ induſtriam, q̃a illa amplius, ipſo ſic uolente, non eſt: & ꝓpꝑea non niſi propter uſũ exigit. Cum hac tamen regula, & illius rõne ſtat, q̃ in caſu q̃ talis eſt caſus tertius, licitum eſt habere rõnẽ damni, quod quis patitur ex hoc, quòd de pecunia negotiatoria non poteſt lucrari per occurrentem impeditorem. Et eſt ex dictis clarum, q̃ q̃uis debitor poſt moram teneatur ad intereſſe: non tamen tenetur ad intereſſe, ſi mora eſſet de conſenſu creditoris: ſicut nec à principio obligabatur ad intereſſe, quia de conſenſu creditoris tenuit: eiuſdem ſiquidem rõnis eſt habere aliquid ab alio, & cõſeruari ab eodem. Vnde creditor non põt poſt moram deducere in pactum, ut de reliquo futuro tpe donec tenuerit debitor ſuam pecuniã ſoluat tñ, ſicut non poterat hoc à principio: quia non eſt in mora qui de conſenſu domini non reddit. Põt tamen exigere intereſſe præteriti temporis quo fuit in mora.

¶In reſponſione ad ſcdm eiuſdem ar. 2. habes clarè, q̃ limitatio quam aliqui dant illi dicto in rñſione ad quartũ. ſ. q̃ non licèt mutuanti deducere in pactum remutuationẽ, q̃ ſit intelligẽdũ eſt, qñ deduceret in pactũ ſimpliciter non aũt ſi deduceret in pactũ cũ conditionibus, quib⁹ extantibus naturali iure eſſet tenetur remutuare, puta, ſi indiguero, & tu commodè poteris &c. Limitatio inquã iſta eſt falſa ꝓp duo. Primò, quia expreſſè litera hic arguendo opponit q̃ non vr̃ eſſe illicitũ obligare ſe ad aliquid ad q̃ naturali iure tenetur. Et rñdet q̃ tali debito nõ cõpetit ciuilis obligatio. Ecce q̃ manifeſtè dicit q̃ non põt in ciuilem obligationẽ deduci naturalis obligatio ad antidota, de qua loquitur. Secundò, quia ut in rñſione ad quartum dr̃, talis obligatio ciuilis, eſt pecunia æſtimabilis, ac per hoc cum quibuſcũque his conditionibus plus ſorte ex pacto exigit & uſura eſt. Licitum tñ, ut dictum fuit eſt nolle mutuare illi quem credo aut

ad plus recõpẽſandũ, q̃ mutuo acceperit: unde contra iuſtitiã eſt ſi ad plus reddendũ obliget̃. Alio mõ, tenet̃ aliq̃s ad recõpẽſandum bñficiũ ex debito amicitiæ: in quo magis cõſideratur affectus, ex quo aliq̃s bñficium contulit, q̃ ẽt quantitas eius qd̃ fecit: & tali debito non cõpetit ciuilis obligatio, per quã inducitur quædam neceſſitas, ut non ſpõtanea recompenſatio fiat.

B

AD TERTIVM dicendum, q̃ ſi aliq̃s ex pecunia mutuata expectet, vel exigat quaſi ꝓ oblatione pacti taciti, uel expreſſi recõpẽſationẽ muneris ab obſeq̃o, uel à ligua: ꝑinde eſt ac ſi expectaret, uel exigeret mun⁹ à manu: q̃a utrũq; pecunia æſtimari põt, ut patet in his, q̃ locãt operas ſuas, quas manu, uel lingua exercetur. Si uerò munus ab obſequio, uel ligua nõ quaſi ex obligatione rei exhibet̃, ſed ex bñuolentia, quę ſub æſtimatione pecunię nõ cadit, licet hoc accipere, & exigere, & expetere.

C

AD IIII. dicendũ, q̃ pecunia ñ põt uẽdi ꝓ pecunia ampliori q̃ ſit q̃titas pecuniæ mutuatę q̃ reſtituẽda ẽ: nec ibi aliq̃d ẽ exigẽdũ aut expetẽdũ, niſi bñuolẽtię affect⁹, q̃ ſub ęſtimatione pecuniæ ñ cadit, ex quo põt ꝓcedeṙ ſpõtanea mutuatio. Repugnat ãt ei oblĩo ad mutuũ faciẽdũ i poſterũ, q̃a ẽt talis oblĩo pecunię ęſtimari poſſet: & iõ licet ſit̃ mutuãti unũ aliq̃d aliud mutuũ recipere, ñ ãt licẽt cũ obligare ad mutuũ in poſterum faciẽdũ.

AD V. dicẽdũ, q̃ ille qui mutuat pecuniã trãsfert dñiũ pecunię in eũ, cui mutuat. Vnde ille cui pecunia mutuat̃, ſub ſuo piculo tenet eã, & tenet̃ ea reſtituer̃ itegrè: vñ ñ dẽt ampli⁹ exi

A

timeo ingratum fore. ſ. q̃ non mihi remutuaret, aut ſeruiret cum opus eſſet: quia non minus licitum eſt reſpicere ad effectũ contrarium q̃ eſt in ingrato, q̃ ad effectũ amicitiæ. Hæc aũt oĩa ſine pacto ex affectu animi expectantur tanq̃ ex naturali debito. ¶In rñſione ad quartum eiuſdẽ ar. aduerte: q̃ hinc habes, q̃ fideiuſſor põt aliquid pecuniæ exigere, vt ſi deiubeat: q̃n fideiubendo obligat ſe ciuiliter ad ſoluẽdũ pro alio, quod non eſt minus q̃ obligare ſe ad mutuãdũ: ac per hoc quia obligatio ad mutuandum põt uendi ut in litera dr̃, conſequẽs eſt ut obligatio ad ſoluendum ꝓ alio poſſit vẽdi utpote pecunia æſtimabilis: hanc aũt obligationẽ importat fideiuſſio. Quãtũ aũt æſtimãda eſt fideiuſſio, prudentiæ ſapientũ in his determinãdũ relinquit̃. ¶In rñſione ad quintũ ubi de lucro ex cõtractu ſocietatis agitur, ſi ad particularia deſcendendũ eſſet de diuerſis artibus & ſoccidis nimis eſſet: cum valde uarientur. Formale aũt de quo eſt ſcientia conſiſtit in duobus. Primò q̃ capitale ſubſtet periculo: ſicut & lucro. Secũdò q̃ ita proportionatum ſit lucrum capitali ut ſaluetur debita proportio lucri ad ſocium, hoc eſt quòd tam lucrum quã damnum proportionaliter reſpondeat cuique ſocio ponenti pecuniam uel operas uel induſtriam. Quibus adde tertium tanquã canonem ad iuſtitiam ſemper ſeruandam in hmõi, ſ. q̃ à principio æſtimentur ſingulæ ſociorum portiones: & his fiat quaſi vna ſumma pecuniæ communis illis proportionabiliter, id eſt, ſecundum ſuas ratas. Et deinceps tam in lucro quàm in dãno in diuiſione totius remanentis ſeruetur diuiſio ac ſi talẽ ſummam pecuniæ poſuiſſent proportionaliter v.g. Sunt tres ſocii, vnus ponit mille ducatos, alter ponit operas æſtimatas mille: alter ponit induſtriam æſtimatam quingentis. Stabilienda eſt ſocietas ac ſi hi tres poſuiſſent duo millia & quingentos ducatos: ita tamen ut tertius ſemper pro medietate ſtet. Et ſic lucrum diuidendum eſt: ut ſi fuerint quinque tertius habeat unum: uterque autem aliorum duo: & tandem quicquid ſupereſt eodem mõ diuidendũ eſt, ita q̃ ſi ſuperſunt duo millia & quingenti: mille dẽtur uni & mille alteri: & quingenti tertio: alioquin iſte dãnificaretur in perdita induſtria: & ille in opera: & qui appoſuit pecuniam lucraretur. Et ſimile eſt in ſoccidis animalium.

D

¶In reſponſione ad textum: quia ibi agitur de fructu pignoris ſcito, q̃ author loquitur de pignore inquantum pignus eſt abſolute. & non de pignore pro tali cã. Nam contingit ex cã tali q̃ poteſt quis facere fructus pignoris ſuos ut patet de agro aſſignato pro pignore dotali extra, De vſuris, c. Salubriter. & ratio ibi aſſignatur: quia dotis fructus ſunt ꝓ oneribus matrimonij ſupportandis. Vnde limitatio quam quidam huic determinationi ſanctiſſimi doctoris apponunt, ſ. q̃ intelligitur quãdo pecunia dotalis erat exponenda negotiationi, uel emptioni rei fructuoſæ alioquin non haberet locũ intereſſe, falſa eſt: q̃n rõne onerũ matrimonij quæ oẽm maritum ſiuè negotietur ſiue nõ, ſiuè emat ſiuè nõ, cõſtat ſuſtinere, fructus dotis deputati ſunt. Et hoc per ſe loquendo. Per accidens autem eſt quòd maritus vtatur uel non utatur dote ad fructificandum: ac per hoc ad iuuandum ſeipſum ad ſupportandum dicta onera. Et quia ſecũdum ea quæ ſunt per accidens non iudicatur de re, ſed ſecũdũ id quod eſt per ſe: ideò abſolutè loquendo gener facit fructus pignoris dotalis ſuos: & poteſt hoc deducere in pactum à principio, ſi non uult ducere uxorem ſine dote præſenti &c. Ciuitates aũt quæ à principibus egentibus in pignus alijs principibus dantur fructificare debẽt domino qui impignorauit, deductis expenſis officialium &c. q̃n non eſt tranſlatum dominiũ, nec annexa habet onera ſicut matrimonium. Sicut an uerſaliter

E

quando

gere ille qui mutuauit. Sed ille qui committit pecuniam ſuam vel mercatori, vel artifici quod modum ſocietatis cuiuſdam, non transfert dominium pecuniæ ſuæ i illũ, ſꝫ remanet ei⁹, ita ꝙ cũ piculo ipſi⁹ mercator de ea negotiat̃, uel artifex opat̃ & G iõ ſic licitè pt partẽ lucri ĩde ꝑuenientis expeter̃, tanq̃ de re ſua.

Ad VI. dicẽdũ, ꝙ ſiqs ꝓ pecuniã ſibi mutuata obliget rẽ aliq̃, cui⁹ uſus ꝑtio æſtimari põt, dẽt uſus illi⁹ rei ille q̃ mutuauit, cõputare in reſtitutionẽ ei⁹ ꝙ mutuauit: alioquin ſi uſũ illius rei quaſi gratis ſuperaddi velit, idẽ eſt ac ſi pecuniã acciperet ꝓ mutuo: qđ ẽ uſurariũ, niſi fortè eſſet talis res, cuius uſus ſiue pretio ſoleat cõcedi iter amicos, ſicut patet de libro accõmodato.

Ad VII. dicẽdũ, ꝙ ſi aliqs carius uelit uendere res ſuas, q̃ ſit iuſtũ pretiũ, ut de pecunia ſoluẽda emptorẽ expectet, manifeſtè uſura cõmittit̃: qa hmõi expectatio ꝑtij ſoluẽdi hẽt rõnẽ mutui. Vñ qcqd ultra iuſtũ pretiũ ꝓ hmõi expectatione exigitur, eſt quaſi ꝑtiũ mutui, quod pertinet ad rõnẽ uſuræ. Similiter ẽt ſi quis emptor velit rem emere uilius, q̃ ſit iuſtũ pretiũ, eo ꝙ pecuniã antè ſoluit, q̃ poſſit ei res tradi, eſt pc̃m uſuræ: qa ẽt iſta anticipatio ſolonis pecuniæ hẽt mutui rõnẽ, cui⁹ qđdã pretiũ eſt, quod diminuit̃ de iuſto pretio rei emptæ. Si uerò aliquis de iuſto pretio uelit diminuere, ut pecuniam prius habeat, nõ peccat peccato uſuræ.

Articvlvs III.

Vtrũ quicquid de pecunia vſurari quis lucratus fuerit reddere teneatur.

AD TERTIVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ qcqd de pecunia vſuraria aliqs lucratus fuerit, reddere teneat̃. Dicit. n. Apoſ. ad Ro. 11. Si ᵇradix ſacta, & rami. ergo H eadem ratione, ſi radix infecta & rami: ſed radix fuit vſuraria. ergo qcquid ex ea acquiſitum eſt, eſt uſurarium. ergo tenetur ad reſtitutionem illius.

¶2 Pr̃ę. Sicut dr̃ extra, đ vſuris ĩ illa* Decretali Cũ tu, ſicut aſſeris. Poſſeſſiões, q̃ đ vſuris ſũt cõparatę dẽnt vẽdi, & ipſarũ ᵇ pretia his à quibus ſunt extortᵃ reſtitui. ergo eadem ratione quicquid aliud ex pecunia vſuraria I acquiritur, debẽt reſtitui.

quãdo ſuſcipitur pignus expenſis deductis fructificat dño. Debe F rent aũt principes, ſi uolunt facere fructus ſuos, non accipere i pignus ciuitates, ſed emere eas cũ pacto de retrouendẽdo ſic. n. facerent fructus ſuos. Et quia fruct⁹ dotis deputati ſunt pp onera matrimonij, & ſoluto matrimonio nõ reſtant onera ei⁹ qñ illius quod nõ eſt, nullum eſt onus: iõ errat viduæ uolentes fructus dotis ſic ac ſi matrimoniũ extaret. Verũ ſi ſtatuto ciuitatis in uiridi obſeruantia ordinatũ eſt ꝙ uiduę donec reddatur ſibi dos, aſſignet̃ quinq; vel decẽ pro centenario, cũ ſit hoc factũ in fauorem infirmi ſexus & pęnã heredum maritꝫ, licitè põt mulier, qñ per eã nõ ſtat rehabere dotem ſuã, accipere hmõi pẽſionẽ. Et rõ eſt, qa diſtincta proprietas rerũ in particularia iure poſitiuo, cũ ſit, põt ꝓ ebi bono patriæ, ꝓ patrię legẽ diſpẽſari ab hoc ad illũ &c. Et ꝑ eãdẽ rõnem ſi extat ſtatutum, ꝙ ſocer non ſoluẽs dotẽ teneat̃ genero ad decẽ pro centenario donec ſoluat, iuſtũ eſt. Cedũt. n. hęc ad pacẽ inter affines, & ad remouẽdas lites ad ſolicitãdũ debitores, ut timore ſaltẽ pęnarũ ſoluãt qđ dẽnt. Dixi aũt qñ uidua nõ eſt in cauſa ut dos retineatur ab hærede: qñ ſi uidua, & ſimiliter ſi gener eſſet in cã ꝙ dos retineretur ab hærede, uel ſocero, iã cedunt iuri ſuo: & non poſſunt beneficio pœnalis ſtatuti uti in foro conſcientiæ contra illum, q non retinet ſuam dotem creditore inuito &c.

¶In reſponſione ad ſeptimum eiuſdem articuli ſecũdi, vbi agit̃ de augmento, uel diminutione pretij in uenditione ad tps, dubium occurrit ex ſacris canonibus: quoniam extra. de uſuris c. In ciuitate, & ca. Nauiganti, duo in ſententia, licet tres ſint numero, caſus ponuntur huic doctrinæ contrarij. Expreſſè nanq; ibi dr̃, ꝙ ſi piper ualet nunc quinq; libras, & uendit̃ ſex libris ad tps, eo ꝙ tpe ſolutionis, an plus uel minus quàm ſex ualebit, ueriſimiliter dubitatur, non peccant uendentes nunc piper ꝓ ſex ad tempus. Et eadem ſententia replicatur in 2. §. d. capituli. Nauiganti. Conſtat namque, ꝙ in hoc caſu expectata ſolutio in futuro, eſt rõ maioris pretij. in calce quoque, d. capituli, Nauiganti, ponitur alter caſus, quòd ſeruaturus granum, poteſt pl⁹ vendere ad tempus, quàm tunc ualeat, quando uendit.

¶Ad hoc dr̃, ꝙ dupliciter contingit differre ſecundùm tempus K ſolutionem à uenditione. Vno modo, ut eſt actio ſecundum ſeipſam ſeparata ab emptione, ita ꝙ ſint ibi quatuor actiones. ſ. venditio emptio: mutuum implicitum de expectando ſolutionem in futuro, & ſolutio ipſa: & ſic loquitur author de ſolutione futura, & dicit, ꝙ uendere plus ratione huiuſmodi expectationis, eſt uſura: & ſimiliter emere minus rõne anticipatæ ſolutionis, eadem ratione. Alio modo, ut eſt pars commutatiuæ emptionis, ita ꝙ ſicut uenditio integratur quaſi ex duabus partib⁹ .ſ. ex contractu uenditionis, & ex traditione rei, quæ venditur: ita emptio integratur quaſi ex duabus partibus .ſ. emptione, & ſolutione pretij. Et ſicut uenditio põt habere ſuas partes ſeparatas ſcdm tps, ut patet dũ aliquis uẽdit res aſſignandas in futura æſtate: ita etiam emptio põt habere partes ſuas ſeparatas, ut patet cum aliquis emit oleum in hyeme, ſoluturus pro eo in æſtate futura frumentum. Qñ igitur ſolutio vt pars emptionis cõſumatiua expectatur, tunc nullum interuenit mutuum. Et ó dr̃ i Decretalibus, ꝙ non eſt uſura, ſed cõmutatio iſta eſt quaſi claudicans, ſeu pendens ad futurũ, quaſi emptionis conſumatio trahat ad ſe uenditionem. Et ppea æſtimandus concedit̃ valor rei quæ uendit̃ conferẽdo, tps præſens ad tps ſolutionis, hoc eſt, conſumatæ emptionis: ita ꝙ tantum plus põt æſtimari quãtũ inter plus & minus creditur uteriſimiliter tunc res valitura &c. Et eſt hæc iudicio meo literalis ſolutio illarum Decretaliũ, quo ad iſtos caſus. Vltimi autem caſus ratio eſt eadem, ut ibi dicitur quoad hoc, quòd. ſ. ratione dubij precij futuri maioris tunc, quàm nunc ueriſimiliter æſtimari, licitum eſt ſeruaturo res venales, uendere ad tẽpus aliquid pluſquã valeat tempore, quo vendit. Et nota quòd licet gloſa in capi. In ciuitate, cum ſequacibus cenſuerit caſum antedictum in ca. In ciuitate, deciſum eſſe iuxta hunc ultimum caſum, i. q. decidi in illo caſu, ſi ſolutio fiat, ſi venditor erat ſeruaturus: manifeſtè tamen conuincit hanc expoſitionem nõ cõſonare literæ, tũ quia nihil de hac conditione ibi dictum, quia in hoc eodem cap. Nauiganti in parag. 2. ca. ſus in idem redit cũ caſu in ca. In ciuit. & determinatur ibidẽ, ſine hac conditionatũ, ſi erat ſeruaturus. Vnde mihi uidetur, quòd iſte ultimus eſt alius in ſententia ab illis primo dictis, & quòd ibi habeatur ratio ualoris rei pro tempore, quo conſumatur emptio, hic autem non: unde nihil dicitur de ualore tempore ſolutionis, ſed habetur ratio ualoris rei tempore futuro, quia erat ſeruaturus: Vnde etiam ſi non ad tempus, ſed tunc fuiſſet ſoluendum, potuiſſet etiam plus uendere in hoc tertio caſu. Sed nota, quòd non dicitur in litera, quòd liceat in hoc caſu tantum uendere quantum credetur ualiturum, quia hoc eſt falſum: cũ futurus ualor non niſi in potentia eſt. & iuxta pri⁹ dictas regulas, non eſt æſtimandum quod habetur in potẽtia, ac ſi haberet̃ in actu, ſed ꝙ licet vẽdere aliqd plus. Et ſi quæras qñtũ, Rñdeo quantũ plus teneret̃ fur ſecluſa iniuria, ſi tunc furaretur rẽ illã à ſeruaturo. Cõſtat nãq;, ꝙ nõ teneretur ad totũ lucrum ceſſans, ut patet ex antedictis. Aduerte tñ, ꝙ ſi hic ſeruaturus uendere ad tps, & uellet penſitare rẽ ſuã ad tps in quo erat ſeruaturus, ita ꝙ tunc ẽt ſolutio cõſumatiua emptionis expectetur, licitũ cõtractũ faceret, ſicut de caſu primo dictũ eſt. Hæc ãt q̃ dicimus uide q̃ periculoſa ſint, & licet nõ extorta, tracta tamẽ quantũ trahi pñt. Et propterea magis pro caſibus & exceptionibus tolerabilibus q̃ pro regularibus habenda ſunt: propter qđ paſtor aĩarum conſultabit uendum. Vnde nihil obſtãt doctrinæ authoris, quæ quid regulariter agendũ eſt tradit dicta i primo caſu. Dicta aũt in ſecundo, ſi ſcdm regulas eius, quod habetur in potentia res æſtimetur, cõſonãt doctrinæ authoris, & nõ ſpectãt ad d latã ſolutionẽ, ſed ad tertium caſum in tẽſione ad primum per nos deciſum: qñ ſic iſte eſt intelligendus, ſicut ille de pecunia negotiatoria vel emptoria, & de mercibus deferẽdis ad nundinas, ſi quidẽ pari paſſu currunt, & ex eadem radice. ſ. ex potẽtia ad lucrũ rei exiſtẽtis in tali ſtatu ſub induſtria.

SVPER QVÆST. LXXVIII. ART. III.

IN artic. 3. eiuſdem q. 79. occurrit antiquum illud dubiũ, An in uſura transferatur dñium. Et qñ de hoc ordinatam quæſtionem in quolibeto nõ ſcripſi, & ut puto, oſtẽdi partẽ negatiuam

Porrecta per totum.
418
Quolib. 3. ar. 19. Et opuſ. 67.

*Habetur in Decre. li. 5 ti. 19. c. Cum tu & eſt 3 in ordine in fine.

tinam verò, quā hic author ꝓ indubitata præſupponit, dū reddēs rōnē reſtōnis fructū agri ꝑ uſurā extorti dicit, Quia ſunt fructus rerū, quarū alius ē dñs: nec occurrit noua rō dubitandi: ad illā te remitto iā editā, & impſſam. Et q̄uis fortè ꝑꝑ pfectionē operis eſſet repetēda, nūc lter actu rusiter calores mēſis Iulij, ad alia ꝓpero.

¶3 Præt. Illud, qđ aliqs emit de A pecunia uſuraria, debet ſibi ratione [b] pecuniæ, quā dedit. non ergo hēt maius ius in re, quam acqſiuit, q̄ in pecuniā, quā dedit: ſed pecuniā uſurariam tenebať reſtituere. ergo & illud qđ ex ea acqrit, tenetur reſtituere.

Sed contra. Quilibet pōt licitè tenere id qđ legitimè acqſiuit: ſed id, qđ acqrit ꝑ pecuniā uſurariā, interdum legitimè acqritur. ergo licitè pōt teneri. B

*Ar. 1. huius queſt. Respon. Dicendū, ꝙ ſicut ſupra dictū * eſt, res q̄dā ſunt, quarū uſus eſt ipſarū rerū cōſumptio, q̄ nō hñt uſumfructū ſcđm iura: & iō [m] ſi talia fuerint ꝑ *Concluſ.* uſurā extorta, puta, denarij, triticū, uinū, aut aliquid hmōi, nō tenet hō ad reſtituendū, niſi id qđ accepit: [n] qa id, qđ de tali re eſt acqſitū, nō eſt fru *Pars 2. Prima.* ctus hmōi rei, ſed humanæ induſtriæ: niſi fortè ꝑ detentionē talis rei, alter ſit dānificatus amittēdo aliqđ de bonis ſuis, tunc. n. tenetur ad recōpenſationē nocumēti. Quædā uerò res ſunt, quarū uſus nō eſt earū conſumptio, & talia habent uſumfru*Concluſ. p* ctū, ſicut domus, & ager, & alia hmōi: & ideò [p] ſiqs C domū alterius, uel agrum per uſuram extorſiſſet, *D. 1209.* nō ſolū tenetur reſtituere domū, uel agrum, ſed ēt fructus inde perceptos: [q] quia ſunt [d] fructus rerū, quarū alius eſt dominus, & ideo ei debentur.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ radix non ſolū hēt rōnem materiæ, ſicut pecunia uſuraria: ſed habet ēt aliqualiter rōnem cauſæ actiuæ, inquātum adminiſtrat nutrimentum: & ideò non eſt ſimile.

Ad II dicēdū, ꝙ poſſeſſiones, q̄ de uſuris ſunt cōparatæ, nō ſunt eorū, quorū ſunt uſuræ, ſed illorū q eas emerūt: ſunt tñ obligatæ illis a qb. fuerunt uſuræ acceptæ, ſicut & alia bona uſurarij. & D iō non ꝑcipitur, ꝙ aſſignent illæ poſſeſſiones his, à quibus fuerunt acceptæ uſuræ, quia fortè plus ualent, q̄ uſuræ, quas dederunt: ſed præcipit quod uendantur poſſeſſiones, & earum ꝑtia reſtituantur. ſ. ſecundùm quantitatem uſuræ acceptæ.

Ad III. dicendū, ꝙ illud quod acqritur de pecunia uſuraria, debet quidem acqrenti nō ꝑꝑ pecuniā uſurariā datam, ſicut ꝑꝑ cām inſtrumentalem, ſed ꝑꝑ ſuam induſtriam, ſicut propter cām principalem: & ideò plus iuris habet in re acqſita de pecunia uſuraria, q̄ ipſa pecunia uſuraria.

Articvlvs IIII.

Vtrum liceat pecuniam accipere mutuo ſub uſura.

Porrecta per totum. 419

Ad qvartvm ſic ꝓcedit. Vr ꝙ nō liceat pecuniā accipere mutuo ſub uſura. Dicit. n. Apoſt. Rom. 1. ꝙ digni ſunt morte nō ſolū q faciūt peccata, ſed ēt qui [b] cōſentiūt faciētib⁹: ſed ille qui accipit pecuniā mutuo ſub uſuris, cōſentit uſurario in ſuo pctō, & ꝑbet ei occaſionē peccandi. ergo etiā ipſe peccat.

A ¶2 Præt. Pro nullo cōmodo tēporali dēt aliquis alteri quācūque occaſionē ꝑbere peccādi, hoc. n. pertinet ad rōnem ſcandali actiui, quod ſꝑ eſt peccatum, ut ſupra * dictū eſt: ſed ille qui petit mutuum ab uſurario, expreſsè dat ei [h] occaſionē peccandi. ergo pro nullo commodo temporali excuſatur.

q. 43. artic. 2.

¶3 Præt. Non minꝰ vr eſſe neceſſitas qñque deponēdi pecu B niā ſuam apud [h] uſurariū, q̄ mutuum accipiēdi ab ipſo: ſed deponere pecuniā apud uſurariū omnino vr eſſe illicitum, ſicut illicitum eſſet deponere gladiū apud furioſum, uel uirginē cōmittere luxurioſo, ſeu cibū guloſo. ergo neque licitum eſt accipere mutuum ab uſurario.

Sed contra. Ille qui iniuriā patitur, non peccat, ſcđm * Philoſoph. in 5. Ethic. Vnde iuſtitia non eſt media inter duo uitia, ut ibidē † dicitur: ſed uſurarius peccat, inquantum facit iniuſtitiam accipienti mutuū ſub vſuris. ergo ille qui accipit mutuū ſub uſuris, non peccat.

Lib. 5. c. 11. a med. tom. 5. *† li. 5. c. 5. declinando ad fin. tom. 5.*

Respon. Dicēdū, [d] ꝙ [m] īducere hominē ad peccādum nullo modo licet: uti tamen peccato *D. 1211.* alterius ad bonum, licitum eſt: [n] *Concluſ. m* quia & Deus utitur omnib. peccatis ad aliquod bonū. Ex quolibet. n. malo elicit aliquod bonū, ut dicitur in * Enchiridio: & iō † Aug. Publicolæ quęrenti, utrū liceret uti iuramēto eius, qui per falſos deos iurat, in quo manifeſtè peccat, eis diuinā reuerentiā adhibens, Reſpondit, ꝙ qui utitur fide illius, qui per falſos deos iurat, nō ad malum: ſed ad bonū, non pctō illius ſe ſociat, quo ꝑ dæmonia iurauit, ſed pacto eius bono, quo fidem E ſeruauit: ſi tamen induceret eū ad iurandū per falſos deos, peccaret. Ita etiam in propoſito dicendum eſt, quòd [p] nullo modo licet inducere aliquem ad mutuandum ſub uſuris: licet tamen ab eo, qui hoc paratus eſt facere, & uſuras exercet, mutuum accipere ſub uſuris propter aliquod bonum, [q] quod eſt ſubuentio ſuæ neceſsitatis, uel alterius. Sicut ēt [r] licet ei, qui incidit in latrones, manifeſtare bona quæ habet, quæ latrones peccant diripiendo, ad hoc ꝙ nō occidatur, [t] exemplo decem uirorum, q dixerunt ad Iſmael. Noli occidere nos, quia theſauros habemus in agro, ut dicitur Hier. 41.

Aug. Enchiri. c. 11 tom. 3. *† Epi. 154. nō longe a prin. t. 2* *Concluſ. p* *Concluſ. r*

SVP. Q. LXXVIII. ARTIC. IIII.

Et Mal. q. 13. arti. 4. ad 17. & 19. Et opuſ. 21. q. 5. fi. & op. 67. q. 5. & 73. c. 17.

In ar. 4. eiuſdē. q. 78 nota diligēter tria. Primo, q. qa uti pctō alterꝰ ad bonū ſuū, uel alteri⁹, nō ē pctm: iō ſi qs abſqꝫ neceſſitate, pro utilitate tñ ſua vel alteri⁹, utatur pctō alteri⁹, à peccato immunis eſt, cum bonū velle, quoddā bonū ſit. Et ſimiliter ſi qs ꝑꝑ bonū delectabile utať alteri⁹ pctō, quamuis uenialiter peccet, ſi delectabil⁹ ueniale eſt, nō tñ peccat mortaliter. Et ꝓpterea nō oportet petētes mutuū ab uſurario parato nimis vigere in cōſciētia, quanta aut quali neceſſitate ducti⁹ hoc faciūt: qꝛ actū degñe ſuo nō malū faciūt, ac ꝑ hoc, niſi ex fine ſit mortale, aut nullū, aut ueniale pctm eſt. Nullū, ſi ex neceſſitate, aut pietate: ueniale aūt, ſi ſine rōnabili cauſa, ſicut cęteri actus irrōnabiles dānoſi ſibiipſis. Nec obſtat, ꝙ author indeā do lectori Florētino dixerit, ꝙ ꝑꝑ maiores negotiatiões exercēdas nō excuſať qs à pctō petēdi mutuū ſub uſuris: qm hoc itelligēdū eſt de pctō veniali, qñ negotiationes tēdūt ad utile nimis abūdans: nā ſi tenderēt ad utile neceſſariū domus ſuæ, nullū pctm eſſet. Secūdo, ꝙ qa inducere ad peccādum nulli licet, & petitor aliquid petit, ad qđ directè illū īducit: iō oportet cautū eſſe in omnib. materiis ubicunque agiť de uſu peccati alterius, ut petēdo, aliqđ licitū petať. verbi gratia, in propoſito, petiť mutuū, nō acceptio uſuræ. In treuga, uel pace cū infidelibus petitur fidelitas pactorū, non diuina iniuria. In manifeſtatione rerū ſuarū latronibus, petitur vita ꝓpria, & ſic de aliis, ita ꝙ ſꝑ petať aliqđ, qđ ille pōt cōcedere, ſi uult, ſine pctō, ut patet ī dictis exēplis. Et ꝓꝓtea petēs, q directè tēdit ad iducēdū eū à quo petit, ad cōcedēdū illi petitū, nō dat ei occaſionē peccādi: ſed ipſe a quo petiť, apponit ex ſua mala uolūtate actui bono

Ad primum ergo dicendum, q; ille qui accipit pecuniã mutuo ſub uſuris, nõ conſentit in peccatum uſurarij, ſed utit eo: nec placet ei vſurarum acceptio, ſed mutatio, quæ eſt bona.

Ad II dicendũ, q; ille, qui accipit pecuniam mutuo ſub uſuris, non dat occaſionem uſurario uſuras accipiendi, ſed mutuandi. Ipſe autem uſurarius ſumit occaſionem peccandi ex malitia cordis ſui: unde ſcandalum paſſiuum ex parte ſua eſt, non aũt actiuũ ex parte petentis mutuum. Nec tñ pp huiuſmodi ſcandalum paſſiuum debet alius à mutuo petendo deſiſtere, ſi indigeat: quia huiuſmodi paſſiuum ſcandalum non ꝓuenit ex ĩfirmitate, uel ignorantia, ſed ex malitia.

Ad III dicẽdũ, q; ſi quis cõmitteret pecuniã ſuã uſurario nõ habẽti aliàs, vñ uſuras exerceret, uel hac intẽtione cõmitteret, ut inde copioſius per vſurã lucraret, daret materiã peccãdi: vñ & ipſe eſſet particeps culpæ. Si autẽ aliquis uſurario aliàs hñti vñ uſuras exerceat, pecuniã ſuã cõmittat, ut tutius ſeruetur, non peccat, ſed utitur homine peccatore ad bonum.

bono petito aliũ actũ prauũ nõ petitũ, immo diſplicentẽ ei, q peti. Si namq; peteret quis ab aliquo actũ, quẽ non poteſt exercere ſine peccato, procul dubio ad peccandũ eum inducere, quis paratiſſimum: ac per hoc particeps peccati eſſet conſentiẽs peccato alterius. Aduerte ergo ſp in caſibus, ut diſcernas ſi act⁹ petitus põt ab eo à quo petit, ſine pctõ fieri: qa hic radix eſt liciti, vel illiciti, cũ de vſu peccati alterius agit. Tertio, q ex exemplo manifeſtãtium bona ſua latronibus hic expoſito, habes quõ intelligi pñt geſta Loth, Gene. c. 19. cum filias proprias abuſiui impioruꝫ obtulit, ut euitaret ſ. domiticã hoſpitũ in urbẽ ĩ ꝓpria domo. Quẽadmodũ illi decẽ uiri petierũt nõ occidi, qd poterat ſine pctõ cõcedi, & manifeſtauerũt loca theſaurorũ ſuorũ quod etiam ſine peccato ſit, etiam cũ paſſiuo ſcãdalo ꝓximi, ex malitia tñ accepto, q uãuis ſcirent q; ex hoc ſumerẽt occaſionẽ rapinæ eis min⁹ diſplicẽtis, q̃ occiſionis, & ad neutrũ pctm̃ eos induxerunt, ſed vſi ſunt iniquã iorũ uolũtate ad ſalutẽ ꝓpriæ uitæ. Ita Loth petijt, q; non cõmitterent ſodomitã cũ maſculis hoſpitibus, quod ſine pctõ concedere poterãt, & obtulit proprias ſe filias eductã extra: ita q; nõ oporteret inferri ipſi pñt aliã uiolentiam ad hoc, ut puellæ eſſent extra, quod totũ ſine pctõ eſt, q̃uis ſciret, q; occaſionẽ abutendi eis inde ſumerent. & ipſi peccarẽt faciendo iniuſtũ: filiæ aũt paterent iniuſtum. Vñ ad neutrũ pctm̃ inducebat eos Loth ſciens, q; non ſunt facienda minus mala, ut euitent mala maiora: q̃uis dixerat, abutimini eis, ut libet: nõ ẽm ꝑmiſſiuè hæc dicebat, ſed uti uolebat iniquitate illorum ad bonum. ſ. tantæ offenſæ uitationem. Et ſimile eſt de geſtis circa uxorem Leuitæ, Iudicum 19 quãuis non oporteat fortè illum excuſare ſicut Loth, de quo ſcriptura teſtatur, q; erat iuſtus. 2. Pet. c. 2. Et hæc dicta ſint ut non putet quis exemplo illorũ decem uirorum licere inducere ad minus malum paratos, ut euitetur maius malum. Si. n. non ſunt facienda mala, ut ueniant bona, multò minus facienda ſunt, ut non fiant maiora mala. qd non in boni poſitione, ſed mali negatione conſiſtit. Magna namque dñia eſt inter inducere ad minus malũ, ut uitetur maius: & offerre, ac tradere materialiter materiam minoris mali. Primum. n. nulla rõne licet, pp rõnem dictam. Secundũ aũt fecerunt illi decem uiri, fecit Loth, fecit Leuites, facimus quotidie redimẽtes captiuitatẽ, uel uexationem nr̃am iniuſtam, & ſoluentes uſuras. Dixi aũt offerre, ſeu tradere materialiter, hoc eſt, non ad inducendum ipſum ad explendam malam ſuã uoluntatem circa oblatam materiam, ſed ad redimendũ uexationem ſuam, uel proximi tali oblatione, ſeu traditione utẽdo alterius iniquitate, non inducendo aliquem ad peccandũ. Vñ non licuiſſet ipſi Loth, q obtulit materiã liberi arbitrij, filias. ſ. conſulere filiabus ſuis, ut conſentirent in ſtuprum: ſed ut illatum uiolenter conſtanti patientia ſuſtinerent ad coronam, ut Lucia dixit. Et hæc dicta ſint, ſi Loth excuſandus eſt propter authoritatem Petri Apoſtoli, quam gl. ſuper Gen. c. 19. exponit cõparatiuè, hoc eſt, q; Loth non iuſtus ſimpliciter, ſed comparatione Sodomitarum iuſtus dicitur. Et Aug. gl. ibidem Loth reprehendit de oblatione filiarum, quaſi non habeat locum redimere uexationem offerendo materiam liberi arbitrij ad patiẽdum huiuſmodi opera nefanda: quamuis Aug. redemptionẽ vexationis in his geſtis, ut tractauimus, non tractet.

¶In rñſione ad tertium eiuſdem art. 4. dubium occurrit, quoniam aduerſari vr̃ doctrinæ traditæ in hoc articulo, & ueritati, pro quanto dicitur, q; ſi quis committeret pecuniam ſuam vſurario non habenti aliàs unde uſuras exerceret, daret materiã peccandi, unde & ipſe eſſet particeps culpæ. Nã ſicut petens mutuum ab uſurario dat materiã uſuræ, pignus. ſ. in qd exerceat auaritiã ſuã accipiendo uſuram. & incidens in latrones, & tradens illis bona ſua, dat eis materiam rapinæ: ita dãs pecuniã in depoſitum uſurario nõ habenti aliàs unde exerceat vſuras, dat materiam uſuræ. Et ſi illi excuſantur, quia non formaliter, ſed materialiter dant materiam peccandi, quia iſ ſi non dant

F ad hoc, ut peccent, ſed patiuntur potius illos peccare pp ſuum bonum: eadẽ rõne iſte depõnẽs excuſandus eſt, qũ bona intentione dat, & nõ inducat illũ ad uel aliũ depoſitũ, aut uſuram exercendã, ſed patitur illos furtũ ꝓuiſum pctm̃ pp bonum ipſius deponentis, ut ſ. tutè pecunia ſua cuſtodiat. Quare hic eſt magis particeps peccati, q̃ ille, cum ſit æqua neceſſitas, & æqua bona intẽtio, & vterque patiat ꝑ tæ uiſum alterius peccatum, non faciat?

¶Ad hanc dubitationem dr̃, q; cum uerborum ſenſus ex ratione deſumendus ſit, & nõ dicendũ, ut apparet ẽ argumẽto, cui dat hæc reſponſio, eſt, quia cõmittere rẽ cuſtodiẽ infideli committere nõ eſt abſq; culpa committentis, ut patet in multis allatis exẽplis de luxurioſo, & guloſo, non ſunt hæc uerba authoris, ut prima facie ſonat, vñ intelligẽda, ſed diſtinguendũ eſt, q; ſicut talis uſurarius non habens aliàs unde exerceat uſuras duo committit peccata, ſcilicet diſtractionẽ depoſiti, & vſuram, quæ patet eſſe ſecundum ſe duo, quia ſeparabilia ſunt

H (poſſet. n. diſtrahere depoſitum expẽdendo pecuniã depoſitã in alias negotiationes, ut patet) ita in deponẽte apud talẽ vſurariũ, duo ſunt conſideranda. Primo, q; deponit apud diſtractorẽ. Secundo, q; deponit apud uſurarium non habentẽ vnde aliàs exerceat uſuras. Ratione primi, particeps eſt culpæ diſtractionis. ſicut committens cibum guloſo, particeps eſt culpæ comeſtionis: & committens uirginem luxurioſo, particeps eſt culpæ libidinis. Nam ſine culpa committentis non eſt, ut actũ exigat cuſtodiæ ab eo, quem ſcit probabiliter actum illum non facturum. Et quoad hoc, eſt differentia inter petentem ab uſurario mutuum, & deponentem apud eundem non habẽtẽ &c. quia ibi actus bonus petitus ſcitur exercendus. ſ. mutuum: hic actus bonus debitus commiſſus ſcitur non exercendus, ſ. cuſtodia. Iſte ergo erat in actu commiſſo debito, ille autem non. Et propterea iſte dicitur dare materiam peccandi, & particeps culpæ: quia in actu commiſſo debito dat materiã peccandi, & ꝓpterea

I eſt particeps culpæ, quæ committitur in actu cõmiſſo debito ab eo, cui cõmiſſum eſt. Malus enim cuſtos uirginis eſt, qui committit eam luxurioſo, & ſic de alijs. Nec excludit hoc à dicentibus, q; quia quilibet eſt dominus rei ſuæ, ponit ũne illi legem, quam uult. ideò iſte deponens apud diſtractorẽ rẽ ſuam non peccat, utpote dans illi implicitè licentiã diſtrahẽdi. Errat ſiquidem ſic rñdendo in radice: quia deponens nec explicitè, nec implicitè dat licentiam diſtrahendi, eo q; deponẽs vult depoſitarium teneri ſibi de depoſito ſecundùm iura depoſiti, & tali actione ageret contra eum, ſi res ad iudiciũ reduceret. Ius aũt depoſiti diſtractionem prohibet, & ad cuſtodiã obligat. Et propterea deponens peccat participando cum malo depoſitario in mala cuſtodia, ad quã tñ illũ obligat ex natura cõtract⁹. Rõne uerò ſecundi, non eſt particeps culpæ, neq; dat materiã peccandi, ſeu peccato, plus q̃ accipiens mutuum, & incidens in latrones pp rationem allatã obijciendo. Vnde & in litera non

K dicitur, q; dat materiam peccandi peccato uſuræ, neque q; eſt particeps culpæ uſuræ, ſed peccandi, & culpæ ſimpliciter dixit. Etẽm peccatum diſtractionis depoſiti non ſemper eſt mortale, qñ. n. quis pecuniam depoſitam diſtrahit, non habẽdo aliã quã reddere poſſit requiſitus ſtatim, peccat. Depoſitũ cuſtodiẽdum, non diſtrahendum traditur, & acceptatur, propterea nõ transfertur in eo dominium, ſed leuiter peccat, ſi fiducia ueritati innixa inſit, q; requiſitus paulò poſt faciat ſatis: leuis. n. inter homines culpa hæc habetur. Ideò committens pecuniam ſuã diſtractori, quem tamẽ nouit fideliter redditurum paulo poſt requiſitionem, licet peccet, non tamẽ mortaliter, ſicut committens cibum guloſo, ſine mortali tamẽ peccato gulæ. Et ſicut cõmittens in depoſitum pecuniam ſuam negotiatori, quẽ nouit non ſeruare pecunias, ſed omnes quouis modo hẽat in negotiationes ſuas exponere. Et hoc modo conſonat huius rñſionis doctrina toti articulo. Vnde differẽtia formalis inter deponẽtem apud uſurarium habentem unde aliàs uſuras exerceat,

& non

QVAESTIO LXXIX. A

De partibus integralibus iuſtitiæ, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandũ eſt de partibus integralibus iuſtitiæ, quę ſunt bonum facere, & à malo declinare, & de vitijs oppoſitis.

CIRCA quod quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum duo prædicta ſint partes iuſtitiæ.

¶ Secundò, Vtrum tranſgreſſio ſit ſpeciale peccatum.

¶ Tertiò, Vtrum omiſſio ſit ſpeciale peccatum.

¶ Quartò, De comparatione omiſſionis ad trãſgreſsionẽ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum declinare à malo, & facere bonum, ſint partes iuſtitiæ.

AD PRIMVM ſic proceditῖ. Vr̃ ꝙ declinare à malo, & facere bonũ, nõ ſint partes iuſtitiæ. Ad quamlibet.n. virtutem pertinet[h] facere bonum opus, & malum vitare: ſed partes nõ excedunt totum. ergo declinare à malo, & facere bonum, nõ debẽt poni partes iuſtitiæ, quæ eſt quædam uirtus ſpecialis.

¶ 2 Præt.* Super illud Pſa. 33. Diuerte à malo, & fac bonũ, dicit glo. Illud vitat culpam, ſ. diuertere à malo, hoc meretur uitã, & palmam, ſ. facere bonũ: ſed quælibet pars uirtutis meretur palmã, & uitam. ergo[h] declinare a malo non eſt pars iuſtitiæ.

¶ 3 Præt. Quæcũq; ita ſe habẽt, ꝙ unum includitur in alio, nõ[h] diſtinguunt ab inuicẽ, ſicut partes alicuius totius: ſed declinare à malo includit in hoc, quod ẽ facere bonum, nullus.n. ſimul facit bonũ, & malum. ergo declinare à malo, & facere bonũ, non ſunt partes iuſtitiæ.

SED CONTRA eſt, quod* Aug. in lib. de correptione & gratia ponit ad iuſtitiam legis pertinere, declinare à malo, & facere bonum.

RESP. Dicendũ, ꝙ ſi[m] loquamur de bono, & malo in communi, facere bonum, & vitare malum pertinet ad omnem uirtutem: & ſecundũ hoc nõ poſſunt poni partes iuſtitiæ, niſi[n] fortè iuſtitia accipiat prout eſt omnis virtus: Quãuis ẽt iuſtitia hoc mõ accepta reſpiciat quãdã rõnẽ boni ſpecialẽ, ꝓut. ſ. ẽ debitũ in ordine ad legem diuinã, vel humanã: ſed iuſtitia ſm ꝙ eſt ſpecialis virtus, reſpicit bonũ ſub ratione debiti ad ꝓximum. Et ſm hoc[p] ad iuſtitiã ſpecialem pertinet facere bonum ſub rõne debiti in comparatione ad ꝓximum, & uitare malũ oppoſitũ. ſ. quod eſt nociuum B proximo. Ad iuſtitiã uerò gñalem pertinet facere bonũ debitũ in ordine ad cõitatẽ, uel ad Deũ, uel uitare malum oppoſitum[c]. Dñr autẽ hæc duo partes iuſtitiæ generalis, uel ſpecialis quaſi integrales[c]: qa utrumq; eorũ requiritur ad ꝑfectũ actũ iuſtitiæ. Ad iuſtitiã.n. pertinet æqualitatẽ conſtituere in his, q̃ ſunt ad alterum, ut ex ſupra dictis* patet. Eiuſdẽ aũt eſt conſti- C tuere aliquid, & conſtitutũ conſeruare in his, q̃ ſunt ad alterũ. Conſtituit autẽ quis æqualitatẽ iuſtitiæ faciẽdo bonũ ideſt, reddendo alteri, quod ei debeẽt. Conſeruat autem æqualitatem iuſtitiæ iã conſtitutæ declinando à malo, ideſt, nullum nocumentum proximo inferendo.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ bonum, & malũ hic accipiũtur ſub quadam ſpãli rõne, ꝑ quam D appropriant iuſtitiæ. Iõ tñ hæc duo ponunt partes iuſtitiæ ſm aliquã propriã rõnem boni, & mali, nõ aũt alicuius alteri[9] uirtutis moralis: qa alię uirtutes morales cõſiſtũt circa paſſiones, in qbus bonũ facere, eſt uenire ad mediũ, qđ eſt declinare ab extremis quaſi a malis. Et ſic in idẽ redit, q̃tũ ad alias uirtutes, facere bonũ, & declinare à malo: ſed iuſtitia conſiſtit circa E operationes, & res exteriores, i qb[9] aliud ẽ facere ęqualitatẽ, & aliud eſt factã nõ corrũpere.

AD II dicendũ, ꝙ declinare à malo, ſm ꝙ ponit pars iuſtitię, nõ importat negationẽ purã, qđ ẽ nõ facere malũ: hoc.n. nõ mereẽ palmã, ſed ſolũ uitat pœnã. Importat aũt motũ uolũtatis repudiãtis malum, ut ipſum nomẽ declinationis oſtẽdit: & hoc eſt meritorium, præcipuè quando aliquis impugnatur ut

---

& non habentem, eſt quia ille probabiliter credit fidus depoſitarius, & nõ diſtractor depoſiti, ac ꝑ hoc cõmittitur ei actus bonus, debitus, ſeparatus, ꝙ fiet ab illo. Hic credit contrarium, & cõmittitur actus bonus debitus ei, ꝙ ꝓbabiliter timetur factu rus oppoſitũ. Et propterea hic cõmiſſor particeps eſt culpę diſtractionis. Nõ tamẽ ꝓpea, quia. ſ. dat operã rei illicitæ, ventaliter impetrat ei ſup appoſitũ vitæ crimen ex malitia diſtractionis: qm̃ hoc eſt ꝑ accidẽs, & diſplicẽt deponẽti, nec ex ſuo actu cõſequẽs, ſed ex alterius adiũcta malitia, quam iſte tolerãt ꝓp bonũ ſibi neceſſariũ.

Porrecta per totum.

SVP. QV. LXXIX. ARTIC. I.

420

Pſa. 33. & Pſal. 36. IN q. 79. artic. 1. dubium occurrit circa rõnem in rñſione ad primũ redditam, quare. ſ. declinare à malo, & facere bonũ, ſcd̃m aliquã propriã rõnẽ boni, & mali ponunt partes iuſtitiæ, & nõ ponunt partes aliarũ virtutũ, puta, fortitudinis, & temperantiæ ſcd̃m alias ſpeciales rõnes boni. * Eſt Caſſiodori ſup iſtum locũ, Pſa. 33. Rõ.n. literæ eſt, quia in alijs uirtutibus in idẽ redit utrumq;. In iuſtitia aũt aliud eſt æqualitatẽ facere, & aliud factã nõ corrũpere. Vr̃ autẽ hæc rõ nulla, tũ qa in ipſa iuſtitia etiã in idẽ redit vtrũq;, nã idẽ eſt æqualitatem facere, & ab inæquali declinare, nõ min[9] q̃ ab extremis ad mediũ uenire: tum quia ſicut aliud eſt æqualitatem facere, & aliud factã non corrumpere, ita aliud eſt mediũ inter paſſiones cõſtituere, & aliud cõſtitutũ medium nõ corrumpere. Et ſic vndiq; rõ ruit.

* Ca. 1. circa mediũ tom. 7. ¶ Ad huius euidentiã ſciendũ eſt, ꝙ inter æqualitatẽ, circa quã verſatur iuſtitia, & mediũ circa qđ aliæ ſũt virtutes morales, hęc Conclu. m eſt differẽtia, ꝙ æqualitas eſt i rebus ipſis, medium aũt intus in aĩs noſtris. Et hinc fit vt cõſtitutum ꝑ alias virtutes mediũ à me, nullus ali[9] poſſit corrumpere. Nullus.n. me poteſt inuitũ ex temperato facere intemperatũ. Cõſtitutã verò æqualitatem à me põt alius me inuito corrũpere, ut patet cum reddendũ iuſſi agrũ ſuũ Ioãni, & alter iubet eundẽ agrũ ab eo auferẽdũ. Corrumpit.n. ille æqualitatẽ, quã ego feci. Et Conclu. p hinc inſẽta ad propoſitũ differentia clara habet. ſ. ꝙ in alijs uirtutib[9] facere mediũ, & nõ corrumpere illud, idẽ eſt, ſicut illum n atuo cõtinuo. In iuſtitia aũt facere æqualitatẽ, & nõ corrũpere illã diuerſa ſũt: qa æqualitas facta in rebus nõ cõſeruat ex Conclu. s meo facere, qa non depẽdet a me, poteſt nanq; a multis alijs corrumpi. Quia ergo aliud eſt facere æqualitatẽ, & aliud eſt corrũpere æqualitatẽ factã à ſe, uel ab alio, & hoc ñ hẽt locũ i alijs uirtutibus: iõ facere * q. 58. artic. 2. bonũ, & declinare à malo, q̃ hæc important, aſſignant ſpecialiter iuſtitię, & nõ alijs virtutibus. Et quia authoꝛ non vr ex literæ ſuperficie ſuper hac ſe fundaſſe differentia, iõ rñdẽdo ad obiecta dr̃, ꝙ differentia iſta ſcd̃m ueritatẽ nõ attẽdit penes receſſum à termino à quo, puta, malo, & acceſſum ad terminũ, ad quẽ, puta, bonum: ſed penes facere terminũ ad quẽ, & nõ corrumpere illũ. Et hoc expreſſit litera, aſſignãdo, quare ſpecialiter hæc ſunt partes iuſtitiæ, ut patet i hac rñſione. Cũ autẽ quare lia de alijs virtutib[9] meminit acceſſus ad mediũ, & receſſus ab extremis, & hoc contrapoſuit, ut appareat, ueræ differẽtiæ, q̃ eſt ſcd̃m facere, & nõ corrũpere, fuit, qa author à notioribus docebat, & Manifeſtis. Manifeſtũ aũt eſt, ꝙ in alijs uirtutib[9] declinare à malo, & facere bonũ cõiter ſumuntur ꝑ receſſu ab extremis, & acceſſu ad mediũ. Et ꝓpea oſtẽdit, ꝙ hæc manifeſtè importata ꝑ has partes ĩ alijs uirtutibus nõ ſunt duæ partes. Et ꝑ oppoſitũ eſt, ꝙ illa q̃ manifeſtè importantur per eaſdẽ partes in materia iu-

ſtitiæ,

ſtitiæ, ſunt duæ partes: ita ꝙ author primo excluſit, ꝙ importata p illas partes in materia aliarũ virtutũ, nõ ſunt duæ partes. Deinde, ꝙ importata p eaſdem partes in materia iuſtitiæ ſunt duæ partes, & non cõtrapoſuit in veritate illa ſignificata iſtis ſignificatis. Et p hæc patet ſolutio primæ obiectionis, qa nõ penes illud poſita ẽ differẽtia: & ſecũdæ, qa penes illã poſita eſt differẽtia. Et falſum eſt, quòd ſit eadẽ ratio in iuſtitia, & alijs de facere, & non corrumpere conſtitutũ, vt patet ex dictis.

SVP. QV. LXXIX.
ARTIC. II.

IN art. 2. eiuſdẽ q. 79. dubiũ occurrit ſimpliciter, & ad hominẽ, circa id qđ dr̃ in calce articuli, ſ. ꝙ omiſſionis pctm̃, omnino à trãſgreſſione diſtinguitur. Simpliciter quidẽ, quia omiſſio põt eſſe materialiter trãſgreſſio, ut patet cum quis nõ vult ire ad miſſam tẽpore debito. Ad hominem uerò, qa author in corpore huius articuli dicit, ꝙ omnes ſpecies pctõrum poſſunt eẽ materialiter tranſgreſſio, quia per qđlibet mortale hõ trãſgreditur aliquod diuinũ pceptum. Si enim per quodlibet mortale hõ tranſgreditur pceptum diuinũ, & omiſſio eſt peccatũ mortale qñq;. ergo omiſſio eſt etiã trãſgreſſio, ſicut alia peccata materialiter ſunt tranſgreſſio, & nõ oĩno diſtinguuntur à tranſgreſſione.

Porrecta per totum.
421
Infra art. 3. ad 3. Et art. 4. ad 3.
* Li. de Paradiſo c. 8. parum ante medi. tom. 4.
* Li. 22. c. 27. i prin. tom. 6.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ, ut patet in litera, trãſgreſſio formaliter ẽ act⁹ poſitiuꝰ, quo quis vult nõ ſeruare legem, & directè contrariatur actui uoluntatis, quo quis vult ſeruare legẽ. Et qa hic actus, eſt actus iuſtitiæ legalis extendẽs ſe ad opera omniũ uirtutũ, pro quanto vult quis nõ ſolum facere illa opera uirtutum abſolutè, ſed vult ea facere, quia præcepta à lege diuina, uel naturali, uel humana: ideo act⁹ cõtrarius. ſ. uelle non ſeruare legẽ, eſt actus iniuſtitiæ generalis, ſeu legalis. Et iã extendere ſe quoque poteſt ad omnia opera uitiorum, pro quanto poteſt quis non ſolum pctã abſolutè committere, ſed poteſt etiã committere in odium legis. Et ſic tranſgreſſio diſtinguit̃ ab alijs peccatis, ſicut una ſpecies peccati ab alijs, ſicut iniuſtitia legalis, ab intemperantia &c. Et hoc dr̃ in litera, cum dr̃, Secundum ꝙ opponitur ad genera peccatorũ oppoſita alijs virtutibus. Et quia uelle contrariatur pcepto, qđ non uelimus: ideò tranſgreſſio, quæ conſiſtit in uelle, cõtrariatur pcepto negatiuo.

Conclu. m

malum faciat, & reſiſtit.

AD III dicẽdũ, ꝙ facerẽ bonum eſt actus completiuus iuſtitiæ, & quaſi pars principalis eius. Declinare autẽ à malo eſt actus imperfectior, & ſecũdaria pars eius: & iõ ẽ quaſi pars materialis, ſine qua non poteſt eſſe pars formalis completiua.

ARTICVLVS II.

Vtrum tranſgreſſio ſit ſpeciale peccatum.

AD SECVNDVM ſic procedit. Vĩ ꝙ trãſgreſſio nõ ſit ſpeciale pctm̃. Nulla.n.ſpẽs[h] ponitur in diffinitione generis: ſed trãſgreſſio ponitur in cõi diffinitione peccati. dicit.n.* Amb. quòd peccatum eſt tranſgreſſio legis diuinæ. ergo trãſgreſſio non eſt ſpecies peccati.

¶2 Præt. Nulla ſpẽs excedit ſuũ genus: ſed tranſgreſſio excedit[h] pctm̃, qa pctm̃ eſt dictum, uel factum, uel concupitum cõtra legem Dei, ut patet per * Aug. 22. contra Fauſtũ, tranſgreſſio aũt eſt etiam contra naturam, vel conſuetudinem. ergo trãſgreſſio non eſt ſpecies peccati.

¶3 Præt. Nulla ſpecies continet ſub ſe oẽs[h] partes, in quas diuiditur genus: ſed peccatũ tranſgreſſionis ſe extendit ad omnia vitia capitalia, & ẽt ad pctã cordis, oris, & operis. ergo tranſgreſſio nõ eſt ſpeciale peccatũ.

SED CONTRA eſt, quia opponitur ſpeciali uirtuti. ſ. iuſtitiæ.

RESP. Dicendum, ꝙ nomen trãſgreſſiõis à corporalib. motibus ad morales actus deriuatum eſt. Dicitur autem aliquis ſm corporalem motum tranſgredi ex eo, ꝙ graditur trãs terminum ſibi pfixum. Terminus aũt præfigitur homini, ut ultra non tranſeat in moralibus p pceptũ negatiuũ: & iõ[m] tranſgreſſio propriè dr̃ ex eo, ꝙ aliquis agit aliquid cõtra pceptũ negatiuũ: qđ quidem materialiter poteſt eſſe cõmune in omnibus ſpeciebus peccatorum[n], quia per quamlibet ſpeciẽ peccati mortalis, homo tranſgreditur aliquod præceptum diuinũ. [o] Sed ſi accipitur formaliter. ſ. ſecundum hanc ſpecialem rationem, quod eſt facere contra præceptum negatiuum, ſic eſt ſpeciale pctm̃ dupliciter[q]. Vno quidem modo, ſm ꝙ opponi-
G tur ad genera peccatorũ oppoſita alijs virtutibus. Sicut.n. ad propriam rationem iuſtitiæ legalis pertinet. attendere debitum præcepti: ita ad propriam rationem tranſgreſſionis pertinet attendere contemptum pcepti. Alio modo, ſm quod diſtinguitur ab omiſſione, q̃ contrariatur pcepto affirmatiuo.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ ſicut iuſtitia legalis eſt oĩs uirtus ſubiecto, & quaſi materia-
H liter: ita etiam iniuſtitia legalis eſt materialiter omne peccatum. Et hoc modo peccatum diffinit * Ambr. ſecundum ſcilicet rationem iniuſtitię legalis.

AD II dicẽdum, ꝙ inclinatio naturæ ptinet ad pcepta legis naturalis: cõſuetudo ẽt honeſta habet uim præcepti. quia ut Aug. * dicit in epiſtola de ieiunio ſabbathi: Mos populi Dei
I p lege habendus eſt: & ideo tã pctm̃, q̃ trãſgreſſio põt eſſe cõtra conſuetudinem honeſtã, & contra inclinationẽ naturalẽ.

AD III dicendum, ꝙ omnes enumeratę ſpẽs peccatorũ poſſunt habere tranſgreſſionẽ nõ ſm proprias rationes, ſed ſecundum quãdam ſpecialem rationem, vt * dictum eſt. Peccatum autẽ omiſſionis omnino à trãſgreſſione diſtinguitur.

ARTICVLVS III.

K *Vtrum omiſſio ſit ſpeciale peccatum.*

AD TERTIVM ſic pcedit. Vĩ ꝙ omiſſio non ſit ſpeciale pctm̃. Oẽ.n.pctm̃ aut eſt originale, aut actuale: ſed omiſſio ñ eſt originale pctm̃, qa nõ contrahit p originẽ: nec eſt[h] actuale, qa põt eſſe abſq; omni actu, ut ſupra* habitũ eſt, cũ de peccatis in cõi ageretur. ergo omiſſio non eſt ſpeciale peccatum.

¶2 Præt. Omne peccatũ eſt uo-

Et ſic tranſgreſſio ex ratione formali, ſeu morali, qua ſcilicet conſtituitur, in ſpecie iniuſtitię legalis opponitur uitijs cęteris, ut forma materiæ. Rõne autẽ rationis ſuę formalis in genere naturę, quia ſcilicet conſiſtit in actu poſitiuo, opponit̃ omiſſioni, ut poſitiuum negatiuo. Et hic eſt ſecundus modus in litera poſitus, quo tranſgreſſio eſt ſpeciale peccatũ, qa ſ. non eſt omiſſio.

Conclu. p

¶ Sed aduertẽdũ eſt, ꝙ omiſſionis peccatum dupliciter ſumi põt, primò ſcdm ſe, & ſic cũ nullũ includat actũ, non põt eſſe trãſgreſſionis materia. Implicat nãq; cõtradictoria, ſ. eſſe ſine omni actu, & eſſe materiã tranſgreſſionis, q̃ eſt actus. Et ſic accepit eã author dicens, ꝙ oĩno à tranſgreſſione diſtinguit̃. Alio modo, ſecundum ſuam cauſam, & ſic põt eſſe materia tranſgreſſionis directè, ſicut cætera peccata, ut cũ vult quis nõ ſeruare præcepta affirmatiua in odiũ legis. Et hoc modo quodlibet pctm̃ mortale põt eſſe materia tranſgreſſionis, quia non ſeruat diuinum præceptũ. Et ſic omnia conſonant, nec eſt ſimpliciter, nec apud authorem controuerſia.

* Loco citato ſ argum.
* Epiſ. 86. ad Caſulanũ nõ longe à prin. tom. 2.

SVP. QV. LXXIX.
ART. III.

IN art. 3. eiuſdẽ q. 79. Nota primo ex corpore art. & ſolutione ad quartum, ꝙ omiſſio põt ſumi dupliciter, ſ. formaliter, & materialiter, ſicut de tranſgreſſione dictũ eſt. Et quòd omiſſio formaliter importat nõ agere debitũ, ita ꝙ ratio debiti formaliter cadit in rõne formali omiſſionis, vt eſt ſpeciale pctm̃, hoc eſt, formaliter ſumptę. Et quia ratio debiti ad ſolam iuſtitiã inter alias uirtutes ſpectat, ut in præcedenti lib. quæſt. 99. art. 5. ad primum habitum eſt; ideo omiſ-

* In corp. art.
Porrecta per totum.
422
1. 2. q. 71. ar. 5. Et 2. di. 35. artic. 13. Et Mal. q. 2. ar. 1.
* q. 71. artic. 5.

ſio

ſio formaliter ẽ pctm̃ iniuſtitiæ, uel gñalis, ſeu legalis, vel ſpãlis, vel utriuſq;, ut rõ debiti occurrit. Materialiter autẽ ſumpta omiſſio, importat ñ agere id, qđ eſt debitum. Et ꝓpterea omiſſio materialiter inuenit in qualibet ſpẽ uirtutis, ꝓ quanto qdlibet bonũ uirtutis omitti põt: ſed formaliter nõ omittit, niſi qs vt debitũ omittat, ita ꝙ omittens. v. g. comedere quantum oportet: &c. Quaten[9] actũ tẽperãtiæ q eſt debit[9] nõ facit, omittit materialiter. Quatenus aũt eũdẽ ut debitum ſecũdum naturæ, vel Dei legẽ, non facit, omittit formaliter: & ſic omiſſio formaliter, directè opponit iuſtitiæ. Et ut in articulo corpor dr, dupliciter diſtinguitur, & ponit ſpãle pctm̃. Primo, ſicut peccata iuſtitiæ ſunt ſpãlia peccata à peccat. 1 cõtra tẽperãtiã, & fortitudinẽ diſtincta. Secundò, ſicut iter ipſa peccata iuſtitiæ, inter ſe peccata diſtinguunt, ſicut act[9] uirtuoſi q. bus opponunt Et ſic, quia facere bonũ, & declinare a malo, sũt diuerſi actus iuſtitiæ: ió omittere, qđ opponitur ad facere: & trãſgredi, qđ opponit ad declinare, inter ſe ſunt diuerſa peccata ſpecialia ſub iniuſtitia contenta. & hæc intendit litera.

* Artic. 1. ad 2

° q. 58 ar. 6. 7. & 8.

Conclu. m

luntarium: ſed[h] omiſſio quãq; nõ A eſt uolũtaria, ſed neceſſaria, puta, cũ mulier corrupta eſt, q̃ uirginitatem uouit: uel cum aliq̃s amiſit rẽ, quã reſtituere tenet: uel cũ ſacerdos tenet celebrare, & hẽt aliqđ impedimẽtum. ergo omiſſio non ſp eſt pctm̃. ¶3 Præt. Cuilibet ſpali pctõ eſt determinare aliqđ tps qñ incipit eſſe: ſed hoc [h] non eſt determinare in omiſſione, q̃a qñcũque non facit ſilr ſe habet, nec B tñ ſemꝑ peccat. ergo omiſſio non eſt ſpeciale peccatum. ¶4 Præ. Oẽ pctm̃ ſpale ſpali virtuti opponit: ſed[h] nõ ẽ dare aliquã ſpalẽ uirtutem cui omiſſio opponat, tũ q̃a bonũ cuiuslibet uirtutis omitti pt: tũ q̃a iuſtitia, cui ſpãlius vr̃ opponi, ſp reqrit aliquẽ actũ ẽt in declinatione à malo ut * dictũ ẽ, omiſſio aũt põt eſſe abſq; oĩ actu. ergo omiſſio non eſt ſpãle pctm̃. C

SED CONTRA eſt, quod dicitur Iac. 4. Scienti bonum, & nõ facienti, peccatum eſt illi.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ omiſſio importat ꝑtermiſſionẽ boni, ñ aũt cuiuſcũq;, ſed boni debiti. Bonũ aũt ſub rõne debiti pertinet ꝓpriè ad iuſtitiã: ad legalẽ qdẽ, ſi debitũ accipiat in ordine ad legẽ diuinã, uel humanã. Ad ſpãlẽ aũt iuſtitiã, ſm qđ debitũ cõſiderat in ordine ad ꝓximũ. D Vñ[m] eo mõ, quo iuſtitia eſt ſpalis uirtus ut ſupra ° hitũ ẽ, & omiſſio ẽ ſpãle pctm̃ diſtinctũ a peccatis q̃ opponuntur alijs uirtutibus. Eo vero modo, quo facere bonum, cui opponitur omiſſio, eſt quædam ſpecialis pars iuſtitiæ diſtincta à declinatione mali, cui opponitur tranſgreſſio, etiam omiſſio a tranſgreſſione diſtinguitur.[n]

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ omiſſio nõ eſt peccatũ originale, ſed actuale, nõ q̃a habet aliquem actũ ſibi eſſentialẽ, ſed ſm ꝙ negatio actus reducitur ad genus actus: & ſm hoc, non agere accipitur, ut agere quoddam, ſicut ſupra ° dictum eſt. E

° 1. 2. q. 71 artic. 6. ad 1.

† In corp. ar.

AD II dicẽdũ, ꝙ omiſſio, ſicut † dictũ eſt, non eſt niſi boni debiti, ad qđ aliquis tenetur. Nullus aũt tenet ad impoſſibile: vñ nullus, ſi nõ facit id, qđ facere non põt, peccat ꝑ omiſſionẽ. Mulier ergo corrupta, q̃ uirginitatẽ uouit, nõ omittit uirginitatẽ non habendo, ſed non penitẽdo de peccato ꝑterito, uel non faciendo qđ põt ad uotũ adimplendũ ꝑ continentiæ obſeruantiã. Sacerdos ẽt non tenetur dicere miſſam, niſi ſuppoſita debita opportunitate, q̃ ſi deſit, nõ omittit. Et ſilr aliquis tenetur ad reſtitutionẽ ſuppoſita facultate, quã ſi non hẽt, nec habere põt, nõ omittit, dummodo faciat quod poteſt: & idem dicendum eſt in alijs.

AD III dicendũ, ꝙ ſicut pctm̃ tranſgreſſionis opponitur ꝑceptis negatiuis, q̃ ꝑtinent ad declinandũ à malo: ita pctm̃ omiſſionis opponitur præceptis affirmatiuis, q̃ ꝑtinent ad faciendum bonũ. Præcepta aũt affirmatiua non obligant ad ſemꝑ, ſed ad tps determinatum, & pro illo tpe peccatũ omiſſionis incipit eſſe. Põt tñ contingere, ꝙ aliq̃s tunc ſit impotens ad faciendum quod oportet: qđ quidem ſi ſit præter eius culpam, non omittit qđ debet, ut * dictum eſt. Si uerò ſit propter eius culpam ꝑcedentem, puta, ſi aliquis de ſero ſe inebriauerit, & non põt ſurgere ad matutinas ut debet, dñt quidam, ꝙ tunc incepit peccatũ omiſſionis, qñ aliquis ſe applicat ad actum illicitum & incompoſſibilem cum illo actu, ad quem tenet. Sed hoc non vr̃ uerum, quia dato ꝙ excitaretur per violentiam, & iret ad matutinas, nõ omitteret: vñ patet, ꝙ præcedens inebriatio non fuit omiſſio, ſed omiſſionis cauſa. Vnde dicendum eſt, ꝙ omiſſio incipit ei imputari ad culpam, quando fuit tẽpus operandi, tamen propter cauſam præcedentem, ex qua omiſſio ſequens redditur uoluntaria.

* In ſolu. ad ar. 3. 1. 2. q. 71. ar. 5.

AD IIII dicendum, ꝙ omiſſio directè opponit iuſtitiæ, ut * dictum eſt. Non enim eſt omiſſio boni alicuius uirtutis, niſi ſub ratione debiti, qđ pertinet ad iuſtitiam. Plus autem requiritur ad actum uirtutis meritorium, q̃ ad demeritum culpæ: quia bonum eſt ex integra cauſa, malum autem ex ſingularibus defectibus: & ideò ad iuſtitiæ meritum requiritur actus, non autem ad omiſſionem.

* In corp. art.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum peccatũ omiſſionis ſit grauius, quàm peccatum tranſgreſſionis.

AD QVARTVM ſic ꝓcedit. Vr̃ q̃d peccatũ omiſſionis ſit grauius, q̃ peccatũ tranſgreſſionis.[h] Delictũ. n. vr̃ idem eſſe, qđ derelictũ, & ſic ꝑ cõſequẽs vr̃ idem eſſe omiſſioni ſed delictũ eſt grauius, q̃ peccatum trãſgreſſionis, q̃a maiori expiatiõe idigebat, ut patet Leuit. 5. ergo peccatũ omiſſionis ẽ grauius, q̃ peccatũ trãſgreſſionis. ¶2 Præt. Maiori bono mai[9] malũ opponit, ut patet ꝑ Phil. i 8. * Eth. ſed facere bonũ, cui opponit omiſſio, ẽ nobilior pars iuſtitiæ, q̃ declinare à malo, cui opponit trãſgreſſio, ut ex s̃. † dictis patet. ergo omiſſio ẽ grauius peccatum, q̃ tranſgreſſio. ¶3 Præt. Pctm̃ trãſgreſſiõis ꝑt eſſe & ueniale, & mortale: ſed pctm̃ omiſſiõis [h] vr̃ eẽ ſp mortale, q̃a opponitur ꝑcepto affirmatiuo. ergo omiſſio vr̃ eẽ grauius peccatũ, q̃ ſit trãſgreſſio. ¶4 Præt. Maior pœna eſt pœna

SVP. QV. LXXIX. ARTIC. IIII.

Porrecta per totum. 423

Mal. q. 2. ar. 1. ad 4. & artic. 9. cor.

IN ar. 4. eiuſdem q. 79. dubium occurrit circa id, quod ibi dicitur, quod maior eſt diſtantia contraria, quàm contradictoria. Et eius ratio eſt: quia omne nigrum eſt nõ album, & non econtra. Falſum enim dicit, quia maior eſt diſtãtia inter ens, & non ens, quàm inter duo entia. Conſtat autem cõtrariorum vtrunque eſſe ens, contradictoriorum autem alterum non ens. ergo. Rõ etiam claudicat: quia nõ album extẽdit ſe ad omnia extra album, quorũ multa magis diſtant ab albo, q̃ nigrum, ut patet de diſtinctis genere ab albo.

* Li. 8. ca. 10. circa princ. t. 5.

† artic. 1. ad 5.

¶ Ad hoc dr, ꝙ diſtãtia dupliciter ſumi põt. ſ. propriè ꝓ dĩa ſeu diuerſitate poſitiuè, & cõter pro diuerſitate qualitercũque extenſa etiam ad non conuenientiã. Et ſi hoc ſecundo

modo ſit ſermo, conſtat inter cõtradictoria eſſe maiorẽ diſtãtiã, quia minus cõueniunt, ut arguẽdo dicitur. Sed primo mõ maior eſt diſtãtia cõtrariorũ, q̃ contradictoriorũ. Et rõ eſt, qa contrariorũ diſtãtia vtrinq; quantificat: nam utrunq; extremũ eſt poſitiuum, & ponit aliquantã ſui diſtantiã. In contradictoriis verò ex vno tm̃ mẽbro quantitas diſtantiæ eſt. Tãtum. n. diſtat albũ à nõ albo, quantũ entitatem ponit albũ, & nõ plus: quia non albũ nullam diſtantiã ponit. Et ꝓpterea author optime hoc ꝓbauit ex illata rõe, qa ſcilicet diſtantia contrariorum continet in ſe diſtantiam contradictoriorũ, & addit ſupra illã: hoc.n. ſignificãt illa uerba, Omne n. nigrum eſt non albũ, & nõ econtra, ac ſi diceret. Nigrum includit diſtãtiã albi à nõ albo, qa omne nigrũ eſt non album, & ultra hoc includit diſtantiam, quã ponit ipſum nigrũ ab albo, ergo eſt maior, cum non ſit econtra, ſ. q oẽ non album ſit nigrum. Et quod obiiciendo dr̃, q non album extendit ſe ad tot, nihil obſtat: quia hoc eſt ꝑ accidens, ſeu materialiter. Formaliter nanque loquẽdo, non album, neque nigrũ, neq; aliud genus infert: & ſtat cũ minori diſtantia poſitiua, puta, cum pallido, & aliis mediis colorib.

* Homil. 47. ad Popu. Antioch. t. 5.

* Lib. 10. tex. 13. & 14. to. 3.

Contin. *

damni, ſ. carentia uiſionis diuinæ, quæ debetur pctõ[h] omiſſionis, quàm pœna ſenſus, quæ debetur pctõ [h] tranſgreſſionis, ut patet per* Chryſ. ſuper Matth. ſed pœna ꝓportionatur culpę. ergo grauius eſt peccatũ omiſſionis, quàm tranſgreſſionis. F

SED CONTRA eſt, q facili⁹ eſt abſtinere à malo faciẽdo, q̃ implere bonũ. ergo graui⁹ peccat q nõ abſtinet à malo faciẽdo, quod eſt tranſgredi, q̃ qui non implet bonũ, qđ eſt omittere. G

RESPON. Dicendũ, q peccatum intm̃ eſt graue, inquantum à uirtute diſtat. Cõtrarietas aũt eſt maxima diſtantia, ut dicitur in 10.* Metaphy. Vnde cõtrariũ magis diſtat a ſuo contrario, q̃ ſimplex eius negatio: ſicut nigrũ pl⁹ diſtat ab albo, q̃ ſimplr̃ non album. Omne.n. nigrũ eſt non album: ſed non conuertiẗ. Manifeſtum eſt aũt quod trãſ- H greſſio contrariatur actui uirtutis: omiſſio aũt importat negationẽ ipſi⁹: puta, pctm̃ omiſſionis eſt, ſi quis debitã reuerentiã parentibus nõ exhibeat: pctm̃ aũt tranſgreſſionis, ſi cõtumeliam, uel quamcunq; iniuriã eis inferat. Vñ manifeſtum eſt, q* ſimplr̃, & abſolutè loquendo, trãſgreſſio eſt grauius pctm̃, q̃ omiſſio, licet aliqua omiſſio poſſit eſſe grauior aliqua trãſ- I greſſione.*

AD PRIMVM ergo dicendũ, q delictũ communiter ſumptum ſignificat quãcunq; omiſſionẽ. Qñque tñ ſtrictè accipitur pro eo, q omittitur aliquid de his quæ pertinẽt ad Deum, uel qñ ſcienter, & quaſi cum quodam cõtemptu derelinquit hõ id quod facere dẽt: & ſic habet quandam grauitatem, rõne cuius maiori expiatione indiget.

AD II dicendũ, q ei quod eſt bonum facere, opponitur & non facere bonum, quod eſt omittere, K & facere malum, quod eſt tranſgredi: ſed primum contradictoriè, ſecundũm contrariè, quod importat maiorem diſtantiam, & ideò tranſgreſſio eſt grauius peccatum.

AD III dicẽdũ, q ſicut omiſſio opponiẗ præceptis affirmatiuis, ita trãſgreſſio opponitur pręceptis negatiuis: & ideò utrunque ſi propriè accipiatur, importat rationem peccati mortalis. Põt aũt largè dici trãſgreſſio, uel omiſſio, ex eo q aliquid fit præter ꝑcepta affirmatiua, uel negatiua, diſponens ad oppoſitum ipſorum. Et ſic utrunq; large accipiendo, poteſt eſſe peccatum ueniale.

AD IIII dicendum, q pctõ tranſgreſſionis reſpondet & pęna damni ꝑp auerſionem a Deo, & pœna ſenſus ꝑp inordinatam conuerſionẽ ad bonũ cõmutabile. Similiter etiam omiſſioni non ſolũ debeẗ pœna damni, ſed ẽt pœna ſenſus, ſm̃ illud Matth. 7. Omnis arbor quæ non facit fructũ bonũ, excidetur, & in ignem mittetur. Et hoc ꝑp radicem, ex qua ꝓcedit, licẽt non habeat ex neceſſitate actualẽ conuerſionem ad aliquod bonum commutabile.

QVAESTIO LXXX.

De partibus potentialibus iuſtitiæ, in duos articulos diuiſa.

DEINDE cõſiderandũ eſt de partibus potentialibus iuſtitiæ. i. de virtutibus ei annexis. Et circa hoc duo ſunt conſideranda.

¶ Primò quidem, quæ uirtutes iuſtitiæ annectantur.

¶ Secũdò, cõſiderãdũ ẽ đ ſingulis uirtutib. iuſtitiæ annexis.

ARTICVLVS I.

Vtrum conuenienter aſſignentur virtutes iuſtitiæ annexæ.

AD PRIMVM ſic ꝓcediẗ. Vr̃ q incõueniẽter aſſignentur virtutes iuſtitiæ annexæ.* Tulli⁹.n. enumerat ſex, ſ. religionẽ, pietatẽ, grãm, uindicationẽ, obſeruantiã, ueritatẽ:[h] uindicatio aũt vr̃ ſpecies eſſe cõmutatiuæ iuſtitiæ, ſm̃ quam illatis iniuriis uindicta rependiẗ, ut ex ſupra † dictis patet. non ergo dẽt poni inter uirtutes iuſtitiæ annexas.

¶ 2 Præt.* Macrobius ſup ſomniũ Scipionis ponit ſeptem, ſ. innocentiam, amicitiã, concordiã, pietatẽ, religionẽ, affectũ, humanitatem, quarũ plures à Tullio prætermittuntur. ergo vr̃[h] inſufficienter enumeratas eſſe uirtutes iuſtitiæ adiũctas.

¶ 3 Præt. A quibuſdã aliis ponũtur quinq; partes iuſtitiæ, ſ. obedientia reſpũ ſuperioris, diſciplina reſpũ inferioris, ęquitas reſpũ æqualiũ fides, & ueritas reſpectu oĩum, de q̃bus à † Tullio non ponitur niſi ueritas. ergo vr̃[h] inſufficienter enumeraſſe uirtutes iuſtitię annexas.

¶ 4 Pręt. Andronicus Peripateticus ponit nouẽ partes iuſtitię annexas, ſ. liberalitatẽ, benignitatem, uindicatiuam, eugnemolynam,

SVP. QV. LXXX.

IN ar. vnico q6. 80. dubium occurrit, circa reſponſionẽ ad primum, pro quanta ibi dicitur, q uindicta, quæ fit a iudice, ſpectat ad commutatiuam iuſtitiam. Vindicta autem, quã qs à iudice requirit, ꝑtinet ad uirtutem adiunctam, hoc eſt, ad vindicationem. Videtur namq; q implicet repugnantia. Nã eadem eſt uindicta quã quis requirit a iudice, & quã iudex facit. Et conſequẽter ſi facta, eſt commutatiuæ iuſtitiæ. ergo & requiſita. Et ſi reqſita, nõ eſt iuſtitiæ cõmutatiuæ, ſed adiunctæ. ergo nec facta.

¶ Ad hoc breuiter dr̃ q diſtinctio uindictę non eſt accipiẽda realiter, ac ſi oporteat eſſe duas uindictas, alteram à commutatiua, alteram à vindicatione: ſed eſt intelligẽda relatiuè, quod ſcilicet uindictam pro quãto reddit peccanti æquale in pœna, pertinet ad iuſtitiam commutatiuam. Pro quanto autẽ immunem reddit perſonam ab illata ſibi iniuria, pertinet ad uindicationem, ut inferius q6. 108. patet. Et quia à parte petitur, ut immunis reddatur, idẽ dicitur, quòd ſpectat ad uindicationem. Et quoniam à iudice fit ob æqualitatẽ faciendã, ideò dicitur, q pertinet ad commutatiuã iuſtitiam.

¶ In eodem artic 80. quæſt. in reſponſione ad tertium, nota diligentiſſime illud, ſcilicet, fides qua ſũt dicta, includitur in ueritate: quoniã inferius cum de uirtute ueritatis tractabitur, examinãda ſunt & de fide tractandum eſt.

¶ In eodem articulo, nota quantũ profecerit author a tempore, quo ſcripſit articulum ult. niſi q. 3. diſ. 33. in 3. ſententiarũ. Diſtant.n. hæc ab illis, ut lux clara a ſubobſcura. Quare hæc ſequentia.

* Porrecta per totum.

424.

Sup. q. 58. ar. 11. ad 1 & 2. Et 1ſ. q. 122. ar. 1. cor. Et 3 di. 33. q. 3 art. 4.

* Li. 2. de inuentione in fol. 41. an fine libri.

† q. 61. artic. 4.

* Lib. 1. in ſomniũ Scipio. in fol. 2. ante mediũ libri.

† Loco citato in ar gu. 1.

moſynam, euſebiam, euchariſtiã, ſanctitatem, bonam commutationem, legiſpoſitiuam, ex quibus etiam* Tullius manifeſte non ponit niſi vindicatiuam. ergo videtur inſufficienter [B] enumeraſſe.

*Loco citato i argum. 1.
†Lib. 5. c. 10. to. 5.

¶ 5 Præt.† Ariſto. in 5. Eth. ponit epicheiam iuſtitię adiũctam, de qua in nulla præmiſſarum aſſignationum videtur mẽtio eſſe facta. ergo[b] inſufficiẽter ſunt enumeratæ virtutes iuſtitiæ annexæ.

Conclu. m

RESP. Dicẽdũ, ꝙ[m] in virtutibus, q̃ adiũgunt alicui principali virtuti, duo ſunt cõſideranda[a]. Primò qdẽ, ꝙ virtutes illę in aliquo cũ principali virtute cõueniãt: ſcd̃ò, ꝙ in aliquo deficiãt à pfecta rõne ipſius. Quia verò iuſtitia ad alterũ eſt, ut ex [B] ſupra ● dictis patet, oẽs uirtutes q̃ ad alterũ ſunt, poſſunt rõne cõueniẽtiæ iuſtitiæ annecti. Rõ uerò iuſtitiæ cõſiſtit in hoc, ꝙ alteri reddat, qđ ei debet ſm̃ æqualitatẽ, vt ex ſupra● dictis patet [p]. Dupl̃r ergo aliqua virtus ad alterũ exiſtẽs, à rõne iuſtitię deficit[q]. Vno q̃dẽ mõ, inquãtũ deficit à rõne æqualis: alio mõ, inquantũ deficit à rõne debiti. Sunt.n. q̃dã virtutes, q̃ debitũ qdẽ alteri reddũt, ſed non poſſunt reddere æquale. Et primo qdẽ q̃cquid ab homine Deo reddit̃, debitũ ẽ, nõ tñ põt eſſe ęquale, vt ſ. tm̃ hõ ei reddat, quãtũ dẽt, ſm̃ illud Pſ. 115. Quid retribuã Dñõ ꝓ oĩbus, q̃ retribuit mihi? Et * [C] ſm̃ hoc adiungit̃ iuſtitiæ religio [t], q̃ vt dicit* Tullius, ſuperioris cuiuſdã naturæ, quã diuinã uocãt, curã cęremoniamq; affert. Secũdo, parẽtibus nõ põt ſm̃ æqualitatẽ recompenſari, quod eis debet̃, vt patet ꝑ Philo. in 8.† Ethi. Et ſic adiungit̃ iuſtitiæ pietas, ꝑ quam, vt† Tullius dicit, ſanguine iunctis patriæq; beneuolis, officiũ, & diligẽs tribuitur cultus. Tertio, nõ põt ſm̃ æquale p̃miũ recompenſari ab hoĩe virtus, vt patet ꝑ Phil. in 4.† Eth. Et ſic adiungit̃ iuſtitiæ obſeruantia, ꝑ quã vt ● Tullius dicit, hoĩes aliqua dignitate antecedentes quodam cultu, & honore dignant̃. A rõne verò debiti iuſti[D]tiæ, defectus põt attẽdi ſm̃ ꝙ eſt duplex debitũ. ſ. morale, & legale. Vñ & Phil. in 8.† Eth. ſm̃ hoc duplex iuſtũ aſſignat. Debitũ qdẽ legale eſt, ad quod reddẽdũ aliquis lege aſtringit̃: & tale debitum ꝓpriè attendit iuſtitia, q̃ eſt principalis virtus. Debitũ aũt morale eſt, qđ aliq̃s debet ex honeſtate uirtutis. Et q̃a debitũ neceſſitatem importat, ideò tale debitũ hẽt duplicem gradum. Quoddã.n. eſt ſic neceſſariũ, ut ſine eo honeſtas morũ cõſeruari nõ poſſit: & hoc hẽt plus de rõne debiti. Et põt hoc debitũ attẽdi ex parte ipſius debẽtis: & ſic ad hoc debitũ ꝑtinet, ꝙ hõ talẽ ſe exhibeat alteri in uerbis, & in factis, qualis eſt. Et ita adiungit̃ iuſtitiæ veritas, ꝑ quã, ut● Tullius dicit, immutata ſunt ea, q̃ aut fuerũt, aut futura ſunt. Põt ẽt attendi ex parte eius cui debet̃, prout. ſ. aliquis recompenſat alicui ſm̃ ea, q̃ fecit. Qñq; quidẽ in bonis, & ſic adiũgit̃ iuſtitiæ gratia, in qua, ut * Tullius dicit, amicitiarũ, & officiorũ alterius memoria, remunerandi uoluntas continet̃ alterius. Qñq; autem in malis, & ſic adiũgit̃ iuſtitiæ uindicatio, ꝑ qua, ut† Tullius dicit, uis, aut iniuria, & omnino quicquid obſcurũ eſt, defendendo, aut ulciſcẽdo propulſatur. Aliud verò debitum eſt neceſſariũ, ſicut cõferens ad ma[A]iorem honeſtatẽ, ſine quo tamen honeſtas conſeruari poteſt[a]: quod quidem debitum attẽdit liberalitas, affabilitas, ſiue amicitia, aut alia huiuſmodi, quæ ● Tullius prætermittit in prædicta † enumeratione[r], quia parum habent de ratione debiti.

*q. 58. artic. 2.
*q. 58. art. 10. & 11.
Concl. p
Conclu. t
*In fo. 4. añ finem libri 2. de inuentione.
Pars 2.
†Lib. 8. c. vlt. nõ ꝓcul à fine. to. 5.
†Lib. 2. de inuentione, in fol. 4. ante fi.
Pars 3.
†Li. 4. c. 3. ante mediũ. to. 5.
*Lib. 2. de inuentione in fol. 4. ante finẽ libri.
†Lib. 8. c. 10. to. 5.
Pars 4.
*Eodẽ loco dicto.
Pars 5.
*Eod. lib. 2. de inuẽtione, fol. 4 ante finẽ libri.
Pars 6.
†Eodẽ loco dicto.

Conclu. r
*Loco citato i argum. 1.
† In arg. 1

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ vindicta, quæ fit authoritate publicæ poteſtatis ſecundum ſententiam iudicis, pertinet ad iuſtitiam commutatiuã: ſed uindicta, quam quis facit proprio motu, non tamen cõtra legem, uel quam quis à iudice requirit, pertinet ad uirtutem iuſtitiæ adiunctam.

AD II. dicẽdum, ꝙ * Macrobius vr̃ attẽdiſſe ad duas partes integrales iuſtitiæ, ſ. declinare à malo, ad qđ ꝑtinet innocẽtia: & facere bonũ, ad qđ pertinẽt ſex alia, quorũ duo vñr ꝑtinere ad æquales, ſcilicet amicitia in exteriori cõuictu, & cõcordia interius. Duo uerò ad ſuperiores, ſ. pietas ad parẽtes, & religio ad Deum. Duo uero ad inferiores, ſ. affectus, inquãtũ placẽt bona eorũ, & humanitas, ꝑ quã ſubuenit̃ eorũ defectibus, Dicit enim * Iſid. in lib. Etym. ꝙ humanus dr̃ aliq̃s, quia habeat circa hominẽ amorẽ, & miſerationis affectũ vñ humanitas dicta eſt, q̃a nos inuicem tuemur. Et ſm̃ hoc amicitia ſumit̃, ꝓut ordinat exteriorẽ conuictũ, ſicut de ea Phil. tractat in 4.* Eth. Põt ẽt amicitia ſumi ſm̃ ꝙ propriè reſpicit, affectũ prout determinat̃ à Philoſopho i 8. & 9.† Eth. Et ſic ad amicitiã ꝑtinent tria, ſ. beneuolentia, q̃ hic dicuntur affectus, & concordia, & beneficentia, q̃ hic uocatur humanitas. Hæc autem Tullius ꝓtermiſit, quia parum habent de ratione debiti, ut * dictum eſt.

AD III. dicẽdũ, ꝙ obediẽtia includitur in obſeruantia, quã* Tullius ponit. Nã p̃cellentibus ꝑſonis debet̃ & reuerentia honoris, & obedientia. Fides aũt ꝑ quã fiũt dicta, includit̃ in ueritate quãtũ ad obſeruantiã promiſſorũ. Veritas aũt in plus ſe hẽt, ut infra* patebit. Diſciplina aũt non debet̃ ex debito neceſſitatis, q̃a inferiori non eſt aliquis obligatus, inquantũ eſt inferior. Põt tñ aliquis ſuperior obligari, ut inferioribus ꝓuideat, ſm̃ illud Mat. 24. Fidelis ſeruus, & prudẽs, quẽ cõſtituit dñs ſup familiã ſuã. & iõ à* Tullio p̃termittitur. Poteſt aũt contineri ſub humanitate, quam Macrobius ponit. Aequitas uerò ſub epicheia, uel amicitia.

AD IIII. dicendum, ꝙ in illa enumeratione ponuntur q̃dam pertinentia ad particularem iuſtitiam: q̃dam aũt ad legalem. Ad particularem quidem bona cõmutatio, de qua dicit, ꝙ eſt habitus [E] in cõmutationibus æqualitatẽ cuſtodiens. Ad legalem aũt iuſtitiã quantũ ad ea, q̃ cõiter ſunt obſeruanda, ponitur legiſpoſitiua, q̃ ut ipſe dicit, eſt ſcientia cõmutationũ politicarũ ad cõitatem relatarũ. Quãtũ uero ad ea, q̃ qñq; particulariter agẽda occurrũt p̃ter cõmunes leges, ponitur eugnomoſina, quaſi bona gnome, q̃ eſt in talibus directiua, ut ſupra* habitũ eſt in tractatu de prudentia: & ideò dicit de ea, ꝙ eſt uoluntaria iuſtificatio, quia ſcilicet ex proprio arbitrio id, quod iuſtum eſt, homo ſm̃ eam ſeruat, non ſecundum legem ſcriptã. Attribuuntur autem hæc duo prudentiæ ſecundum directionẽ iuſtitiæ, nõ ſecundum executio-

*Loco is citato in arg.
*Li. 10. c. 8 ſcipit, Humilis, circa princ.
*Li. 4. c. 6. tom. 6.
†Lib. 8. & 9 Eth. per totũ, to. 5.
*In corp. art.
*Loco citato in argum. 1.
*q. 109. art. 3.
*Locis in argu. 1. & 2. citatis.
*q. 51. ar. 4.

nē.Euſebia verò dr̄,quaſi bonus cultus, vñ eſt idē qđ religio:iō de ea dicit,ꝙ eſt ſciētia Dei famulatus.Et loquiť ſm modū, quo Socrates dicebat oēs virtutes eſſe ſciētias: & ad idē reduciť ſanctitas,ut poſtea* diceť.Euchariſtia aūt eſt idē, qđ bona gratia,quā† Tullius ponit,ſicut & vindicatiuā. Benignitas aūt vr̄ eſſe idem cum affectu,quē ponit Macrobius.Vñ &* Iſid.dicit in lib. Etym.ꝙ benignus, eſt uir ſponte ad bene faciendū paratus,& dulcis ad eloquium.Et ipſe Andronicus dicit, quòd benignitas eſt habitus uoluntariè benefactiuus. Liberalitas autem uidetur ad humanitatem pertinere.

* q.ſequēti.ar.8.
† loco antedicto.
* Lib. 10. Etymo.c.2. parum a princ.

Ad v. dicendū, ꝙ epicheia non adiungitur iuſtitię particulari,ſed legali:& videtur eſſe idem cū ea,quæ dicta eſt eugnomoſyna.

QVAESTIO LXXXI.

De religione, in octo articulos diuiſa.

Deinde conſiderādum eſt de ſingulis partibus prædictarū uirtutū, quantū ad præſentē intentionē ptinet.Et primò cōſiderādū ē de religione. Scđò,de pietate.Tertiò,de obſeruātia.Quartò,de grā. Quintò,de vindicta.Sextò,de ueritate. Septimò,de amicitia.Octauò,de liberalitate.Nonò,de epicheia.De alijs aūt hic enumeratis,ſupra dictū eſt,partim i tractatu de charitate.ſ.de concordia, & alijs huiuſmodi: partim in hoc tractatu de iuſtitia,ſicut de bona commutatione, & innocentia. De legiſpoſitiua autem in tractatu de prudentia.

Circa religionē uerò tria conſideranda occurrunt.

Primo quidem, De ipſa religione ſm ſe. Scđo, De actibus ei⁹. Tertiò,De uitijs oppoſitis.

Circa primū quæruntur octo.

¶ Primò, Vtrū religio conſiſtat tantum in ordine ad Deum.
¶ Scđò, Vtrū religio ſit uirtus.
¶ Tertiò, Vtrum religio ſit una uirtus.
¶ Quartò,Vtrum religio ſit ſpecialis uirtus.
¶ Quintò,Vtrum religio ſit uirtus theologica.
¶ Sextò, Vtrū religio ſit pferenda alijs uirtutib⁹ moralibus.
¶ Septimò, Vtrum religio habeat exteriores actus.
¶ Octauò, Vtrum religio ſit eadem ſanctitati.

Articvlvs primvs.

Vtrum religio ordinet hominem ſolum ad Deum.

Ad primvm ſic proceditr̄. Vr̄ ꝙ religio non ordinet hominem ſolum ad Deum. Dr̄.n. Iac.1. Religio mūda,& imaculata apud Deū & patrē,hæc eſt Viſitare pupillos,& uiduas i tribulatione eorū,& immaculatū ſe cuſtodire ab hoc ſæculo: ſed uiſitare uiduas, & pupillos ſm ordinem ad proximū. Qđ aūt dicit,Immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſæculo, ptinet ad ordinem,quo ordinatur homo in ſeipſo. ergo religio non ſolum dicitur in ordine ad Deum.

¶ 2 Præt.* Aug.dicit in 10.de ciui.Dei,ꝙ qa latina loquēdi cōſuetudine nō imperitorū tātū, uerū ēt doctiſſimorū,cognationibus humanis, atq; affinitatibus, & qbuſcūq; neceſſitudinibus dr̄ exhibenda religio,non eo uocabulo uitaľ ambiguum, cum de cultu diuinitatis uertiľ quæſtio, ut fidenter dicere ualeamus, religionē non eſſe niſi cultum Dei. ergo religio dr̄,nō ſolum in ordine ad Deum, ſed etiā in ordine ad propinquos.

* Li. 10.c.1. a medio, to. 5.

¶ 3 Præt. Ad religionē vr̄ latria ptinere.Latria.n. interpretatur ſeruitus,ut* Aug. dicit in 10.de ciuit.Dei. Seruire autem nō ſolum debemus Deo, ſed etiā pximis,ſecūdū illud Gala. 5. Per charitatem ſpiritus ſeruite inuicem. ergo religio importat ordinem etiam ad proximum.

* Li. 10.c.1 tom. 5.

¶ 4 Præt.Ad religionē ptinet cultus:ſed hō dr̄ nō ſolū colere Deū,ſed ēt proximum, ſm illud Catonis, Cole parentes. ergo etiam religio nos ordinat ad proximum,& non ſolum ad Deum.

¶ 5 Præt. Omnes in ſtatu ſalutis exiſtentes, Deo ſunt ſubiecti.Non aūt dicuntur religioſi omnes,q ſunt in ſtatu ſalutis,ſed ſolū illi, qui quibuſdā uotis,& obſeruantijs,& ad obediendū aliquibus hominibus ſe aſtringunt. ergo religio nō uidetur importare ordinem ſubiectionis hominis ad Deum.

Sed contra eſt,quod* Tullius dicit 2.Rhetor. quòd religio eſt quædam tuitio naturæ, quā diuinam uocant,quæ cultum,uel cæremoniam affert.

*Lib.2.de inuentione in fol. 4 ante finem lib.

Resp. Dicēdū,ꝙ ſicut* Iſid.dicit in lib.Ety. Religioſus,ut ait Cicero, a religione appellatus eſt,q retractat,& tamq̃ relegit ea, q̃ ad cultū diuinū ptinēť. Et ſic religio vr̄ dicta à relegēdo ea, q̃ ſunt diuini cultus, qa hmōi ſunt frequēter in corde reuoluēda,ſm illud Prou. 3. In oībus uijs tuis cogita illū. Quāmuis ēt poſſit intelligi religio ex hoc dicta,ꝙ Deū reeligere debemus, quē amiſeramus negligētes,ſicut* Aug.dicit i 10.de ciu. Dei. Vel pt intelligi religio a religādo dicta: vñ† Aug.dicit in lib.de uera religione. Religet nos religio uni oīpotēti Deo.Siue aūt religio dicať à frequenti relectione,

* Li. 10.c.17. Icipit, religioſus.
* Li. 10.c.4. parum ante mediū to. 5.
† Non remote a fine libri, tom. 5.

SVPER Q. LXXXI. ART. I.

In q.81.ar.1.Nota ꝙ quemadmodū i pcedēti libro didicimus, pctīn diſtinctio penes hoc, ꝙ ſunt in Deum,ſeipſum,proximum, reliquis dictionibus anteponitur. Attendit enim non ad rationes, ſed ad perſonas ipſas, in quas ſolas peccare cōtingit. Nullū nāq; peccatū eſt, ſi contra perſonam nullū eſt, cū ſolum intellectualis naturæ ſubſiſtentes res,quas perſonas dicimus, offendi poſſint. Ita inter uirtutes, quędam hominē pficiunt ad ſeipſum, vt temperantia: qdā ad proximum, ut iuſtitia: qdam ad Deū, ut religio. Quot modis.n. di vnum oppoſitorum, tot dr̄ & reliquum Religio ergo bonum reddit hominē, & opus eius i ordine ad Deū directè & proximè: quia hic eſt proximus finis ei⁹, vt hō rectè ad Deum ſe habeat, ſicut tēperantiæ proximus finis eſt, ut homo in ſeipſo ſobrius ſit: & iuſtitiæ, ut proximo reddat quod ſuū eſt.
¶ In eodem articulo, circa deriuationē uocabuli religionis, male conſonant uiri illuſtres. Nam Cicero à relegendo libros diuini cultus, Lactātius à religando nos Deo. Aug. à relegēdo Deū, quē dimiſimus, religionis nomen deducit. Nec deſunt,qui a relinquendo deduci illud opinanť, quaſi Deo dicata, ſeparata ab humanis, eſſe debeāt. Mihi Lactantiana magis cōſona, & linguæ latinæ & ſignificato vr̄. Nā religioſa, Deo addicta uocamus, ac per hoc religioſos Deo deditos, ac per hoc religatos dicimus ſequenti uſu.
¶ In rñſione ad primum eiuſdē articuli, aduerte ꝙ cum ibi dicit, ꝙ religio habet quoſdam actus proprios & immediatos, quos elicit, ſicut ſacrificare, adorare, & huiuſmodi &c. ly, proprium, & immediatū nō excludit commune, & mediatum quodcumq;, ſed cōmunionē, & mediationem alterius uirtutis: ita ꝙ ſenſus eſt, ꝙ religio hēt quoſdā actus ſibi pprios, hoc eſt, nō conuenientes ſibi ex rōne alterius uirtutis, ſed ſui, & immediatos, hoc eſt, non prouenientes ab ea mediante alia uirtute, ſed p ſeipſam, & abſque alia media virtute. Et per oppoſitum quoſdam act⁹ habet non proprios, ſed per participationem alterius uirtutis, puta, ſpei, vel charitatis, vtiniti Deo, & uniri Deo, ut inferi⁹ dicetur. Et quoſdam habet non immediatos, ſed per mediam aliquā uirtutē, ut uiſitare pupillos. &c.

Porrecta per totam.
425
Inf. q.94. ar.2.ad 1.

ctione,ſiue ex iterata electio ei⁹, qđ negligenter A amiſſum eſt,ſiuè dicat religione, religio ,pprie im portat ordinē ad Deū[m] Ipſe.n.eſt,cui principalr al ligati debemus[n] tanq̄ indeficiēti principio ,ad quē ēt noſtrę electio aſſiduè dirigi dēt ſicut i ultimū fi nem,quem ēt negligēter peccando amittimus, & credendo, & fidem proteſtando reparare dēmus. *Concl. m*

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ religio hēt duplices actus,quoſdam quidē proprios & immediatos,quos elicit,per quos homo ordinat ad ſolum Deū ſicut ſacrificare,adorare, & oia hmōi. Alios āt actus habet, quos producit mediātibus virtutibus,quibus imperāt,ordinans eos ad diuinam reuerentiam quia.ſ.uirtus,ad quā ptinet finis imperat uirtutibus, ad quas petinent ea quæ ſunt ad finem.Et ſm hoc,actus religionis per modum imperij ponitur eſſe,uiſitate pupillos, & uiduas in tribulatione eorum,quod actus elicitus a miſericordia.Immaculatum autem ſe cuſtodire ab hoc ſæculo,imperatiuè quidem eſt religionis elicitiuè āt temperantiæ,uel alicuius huiuſmodi uirtutis.

AD II.dicendū,ꝙ religio refertur ad ea,q̄ exhibent cognationibus humanis, extenſio noīe religionis,nō āt ſm quod religio propriè dr:vn̄*Aug. parum ante uerba inducta p̄mittit: Religio diſtri- C ctius nō quemlibet,ſed Dei cultum ſignificare vr.

*Lib. 10. de ciuita. Dei, c. 1. a medio, tomo 5.

AD III.dicēdum, ꝙ cum ſeruus dicat ad dn̄m neceſſe eſt ꝙ vbi eſt ,ppriè, & ſpecialis rō dn̄ij,ibi ſit ſpecialis,& propria rō ſeruitutis. Manifeſtum eſt autem,ꝙ dominium cōuenit Deo ſm propriā & ſingularem quandam rōnem, quia.ſ.ipſe oia fecit, & quia ſummum in omnibus rebus obtinet principatū: & ideo ſpecialis ratio ſeruitutis ei debetur. Et talis ſeruitus nomine latriæ deſignatur apud Græcos:& iō ad religionem propriè ptinet.

AD IIII.dicendum, ꝙ colere dicimur hoies, quos honorificatione, uel recordatione, p̄ſentia D frequentamus. Et ēt aliqua q̄ nobis ſubiecta ſunt coli a nobis dicunt:ſicut agricolæ dicunt ex eo,ꝙ colunt agros,& incolæ dicunt ex eo, ꝙ colunt loca,q̄ inhabitant.Quia tn̄ ſpecialis honor debetur Deo, tanq̄ primo oium principio ēt ſpecialis rō cultus ei debet,q̄ græco noīe vocatur euſebia,vel theoſobia,utpatet per*Aug.10.de ciuitate Dei.

*Li. 10. c. 1. tom. 5.

AD V.dicendum,ꝙ religioſi, q̄uis dici poſſint cōiter oēs qui Deum colunt ſpecialiter tn̄ religioſi dicuntur, qui totam uitam ſuam diuino cultui dedicant a mundanis negotijs ſe abſtrahentes.Sicut etiam contemplatiui dicuntur, non qui con- E templantur,ſed qui contemplationi totam vitam ſuam deputant.Huiuſmodi autem nō ſe ſubijciūt homini propter hominem,ſed propter Deum, ſecundum illud Apoſtoli Galat.4.Sicut angelū Dei excepiſtis me,ſicut Ieſum Chriſtum.

ARTICVLVS II.

Vtrum religio ſit uirtus,

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr ꝙ religio non ſit uirtus. Ad religionem.n.pertinere videtur[a] Deo reuerentiam exhibere: ſed reuereri eſt actus timoris,qui eſt donum,vt ex ſupra * dictis patet. ergo religio non eſt uirtus,ſed donum.

*q. 19. ar. 9.

¶ 2 Pręt.Oīs virtus in libera vo lūtate cōſiſtit,vn̄ dr habitus electiuus,uoluntarius:ſed ſicut dictū* eſt,ad religionē pertinet latria, q̄ ſeruitutē quandā importat. ergo religio non eſt virtus.

*Ar. p°r. ad tertiū.

¶ 3 Præt.Sicut dr in 2.*Eth. Aptitudo uirtutis in eſt nobis à natura,vn̄ ea,quæ pertinēt ad vir B tutes, ſunt de dictamine rōnis naturalis:ſed ad religionem pertinet[b] cæremonia diuinæ naturæ afferre, cæremonialia āt,ut dictum * eſt ſupra,non ſunt de dictamine rationis naturalis.ergo religio non eſt virtus.

*Lib. 2. in prin. 10.

*1.2 q. 99 ar. 3. ad 2. & q. 101.

SED CONTRA eſt,quia connumeratur alijs virtutibus, ut ex præmiſſis patet.

RESPON.Dicendū, ꝙ ſicut ſupra*dictū eſt, virtus eſt, q̄ bonum facit hn̄tem & opus eius bonū reddit. Et iō[m] neceſſe eſt dicere oēm actum bonū ad virtutē ptinere.[n] Manifeſtū eſt āt ꝙ reddere debitum alicui hēt rōne boni, quia per hoc quòd aliquis alteri debitū reddit conſtituit in ,pportione conuenienti reſpectu ipſius quaſi cōueniēter ordinatus ad ipſum. Ordo aūt ad rōnem boni pertinet,ſicut & modus,& ſpēs,ut p Aug. D patet in libro* de natura boni. Cum ergo ad religionem pertineat reddere honorem debitū alicui ſcilicet Deo,manifeſtum eſt quòd[p] religio virtus eſt.

*1.2. q. 55. ar. 2. 3. & 4 Et. ſupra. q. 78. ar. 3.

Concl. m

*Cap. 35. & c. 3. 10. 6.

Conclu. p

AD PRIMVM ergo dicendū,ꝙ reuereri Deum eſt actus doni timoris. Ad religionē aūt ptinet facere aliqua pp diuinā reuerētiā: vn̄ non ſequitur ꝙ religio ſit idem quod donum timoris, ſed ordinet ad ipſum, ſicut ad E aliquid principalius.Sunt.n.dona principaliora uirtutibus moralibus,ut ſupra*habitum eſt.

AD II.dicendū,ꝙ ēt ſeruus pōt volūtariè exhibere dn̄o ſuo quod dēt, & ſic facit de neceſſitate uirtutem,debitum voluntariè reddens. Et ſimiliter exhibere Deo debitam ſeruitutem pōt eſſe actus uirtutis,ſm quòd homo voluntariè facit:

*q. 9. art. 1. ad 3. & 1. 2. q. 68. a. 1. 2. 3. & 4

AD III.dicendū, ꝙ de dictamine rōnis naturalis eſt,ꝙ homo aliqua faciat ad reuerentiā diuinā: ſed ꝙ hæc determinatè faciat,uel illa, iſtud nō eſt de dictamine rationalis, ſed de inſtitutione iuris diuini,uel humani.

Perrecta per totum.

SVPER Q. LXXXI. ART. II.

426

1. q. 60. a. 3. Et 3. di. 33. q. 3. a. 4 q. 1. co. Et opu. 19 cap. 4.

IN ar. 2. eiuſdē. 81. q. in principio corporis ar. aduerte, ꝙ author ab effectu formali infert cauſam formalem. Ex hoc.n. ꝙ uirtus eſt, quæ formaliter facit bonum habentē, & opus eius quaſi formaliter reddit bonū, arguit author neceſſitatē virtutis ex actu bono. & nere ſic eſt. Nā intelligendo per actum bonum vt in 2. Ethicor. deſcribitur, actum.ſ.bonum, & bene oīs hmōi actus virtutem coexigit. Actus verò bonus, ſed adhuc non bene,ad virtutem quidē ex ſuo gn̄e ſpectat,q̄uis à uirtute nō ſit. Vtroq;.n. mō uirtutis neceſſitatē actu uel potentia infert actus bonus.

¶ In eodem ſcdo articulo aduerte, ꝙ quēadmodum iuſtitię ,p prius & adequatus actus eſt reddere unicuiq; quod ſuum eſt ita proprius & & adęquatus religionis actus eſt reddere Deo debitū cultū ſeu honorem ut ēt in ſequēti articulo in rn̄ſione ad ſecundum habes.

¶ In reſponſione ad tertium eiuſdem articuli aduerte, ꝙ ſicut de dictamine naturalis rōnis eſt in uirtute temperantię,ut hō medium teneat in cibo. & potu, & non ꝙ hunc, uel illum cibū aut potū aſſumat ita in uirtute religionis ex dictamine naturalis rationis eſt, ꝙ medium teneat in ordinatione ſui ipſius ad Deum. Sed ꝙ has,uel illas cæremonias aſſumat ad ordinandū ſeipſum in Deū hoc eſt ex diuino uel poſitiuo iure. Vn̄ ſicut tēperantia non negatur uirtus pp indeterminationē materiæ ita nec religio reſecanda eſt à uirtutibus pp incertitudinē materiæ,duæ in actibus,quibus Deus colitur,conſiſtit. Ad formale namq;, non ad certam materiā ſpectandum eſt.

ARTICVLVS III.

Vtrum religio ſit una virtus.

AD TERTIVM ſic procedit. Vř q religio nõ ſit vna virt⁹. Per religionẽ.n.ordinamur adh Deum, vt* dictum eſt in Deo ãt accipere tres perſonas, & iterũ multa attributa quæ ſaltem rõne differunt: diuerſa ãt ratio obiecti ſufficit ad diuerſificandum virtutes, ut ex ſupra * dictis patet. ergo religio ñ eſt vna virt⁹.

G ¶2 Prç. Vnius virtutis vnus eſt h actus. Habitus.n.diſtiguunẽ ẽm actus: religionis autem multi ſunt actus, ſicut colore, & ſeruire, uouere, orare, ſcarificare, & multa huiuſmodi. ergo religio non eſt vna uirtus.

¶3 Præt. Adoratio ad religionẽ ptinet: ſed adoratio[h] alia rõne adhibetur imaginibus, & [h] alia ipſi Deo. Cum ergo diuerſa rõ diſtinguat virtutes, uidetur q religio non ſit una uirtutes.

H SED CONTRA eſt, quod dř Eph.4. Vnus Deus, una fides: ſđ uera religio ꝓteſtaẽ fidẽ uni⁹ Dei. ergo religio eſt una uirtus.

RESPON. dicendũ, q ſicut ſ. * habitum eſt, habitus diſtinguũtur ẽm diuerſam rõnem obiecti Ad religionem ãt pertinet exhibere reuerentiam uni Deo ẽm unam rõnem, inquantum.ſ.primum eſt principiũ creationis, & gubernationis rerũ, vñ ipſe I dicit Malach.1. Si ergo př, ubi honor meus? Patris.n.eſt & ꝓducere gubernare: & iõ manifeſtũ eſt q[m] religio eſt vna virt⁹.[n]

AD PRIMVM ergo dicendũ, q tres pſonę diuinæ ſunt vnum principium creationis & gubernationis rerum: & ideò eis vna religione ſeruitur. Diuerſæ aũt rationem attributorum cõcurrũt ad rõnẽ primi principij: q̃a Deus producit omnia, & gubernat ſapientia voluntate, & potentia bonitatis ſuæ. & ideò religio eſt una uirtus:

AD SECVNDVM dicendũ, q eodẽ actu hõ ſeruit Deo, & colit ipsũ. Nã cult⁹ reſpicit Dei excellentiã, cui reuerentia debeẽ. Seruitus ãt reſpicit ſubiectionem hois, qui ex ſua cõditione obligaẽ ad exhibendũ reuerentiã Deo. Et ad hæc duo ꝑtinent oẽs act⁹, qui religioni attribuũ F tur quia per oẽs nõ proteſtatur diuinam excellentiã, & ſubiectionem ſui ad Deum uel exhibendo aliquid ei, uel iterũ aſſumendo aliquid diuinum.

AD TERTIVM dicendum, q imaginibus non exhibeẽ religionis cultus, ẽm q in ſeipſis conſideranẽ, quaſi res quædam ſed ẽm q ſunt imagines ducentes in Deũ incarnatum. Motus[d] ãt, qui eſt in imaginẽ, prout eſt imago, nõ cõſiſtit i ipſa, ſed tẽdit in id, cuius eſt imago. Et iõ ex hoc, q imaginibus Chriſti exhibetur religionis cultus, nõ diuerſificatur ratio latriæ, nec uirtus religionis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum religio ſit ſpecialis uirtus ab alijs diſtincta.

AD QVARTVM ſic procedit. Vř q religio nõ ſit ſpecialis uirtus ab alijs diſtincta. Dicit H .n.* Aug.10.de ciuit.Dei. Verum ſacrificiũ eſt omne opus quod gerit, ut ſancta ſocietate Deo iungamur: ſed ſacrificium pertinet ad religionẽ. ergo oẽ opus virtutis ad [h] religionẽ ꝑtinet & ſic non eſt ſpecialis uirtus.

¶2 Præt. Apoſt. dicit.1.ad Cor.10. Oĩa in gloriam Dei facite: ſed ad religionem pertinet aliqua[b] facere ad Dei reuerentiã, ut ſupra dictum * eſt. ergo religio non eſt ſpecialis uirtus.

¶3 Præt. Charitas, qua diligitur Deus, non eſt uirtus diſtincta à charitate qua diligitur ꝓximus ſed ſicut dř in 8.* Ethi. Honorari[b] propinquũ eſt ei, quod eſt amari. ergo religio qua honoraẽ Deus, non eſt virtus ſpecialiter diſtincta ab obſeruantia, vel dulia, uel pietate, q̃bus honoraẽ ꝓximus. ergo nõ virtus ſpãlis.

SED CONTRA eſt, q ponitur K aliqua pars iuſtitiæ ab alijs eius partibus diſtincta.

RESPON. Dicendũ, q cũ uirtus ordineẽ ad bonũ ubi eſt ſpecialis rõ boni, ibi oportet eſſe ſpãlẽ uirtutẽ. Bonũ ãt ad qđ ordinaẽ religio, eſt exhibere Deo debitũ honorẽ: honor ãt debeẽ alicui rõne excellentiæ. Deo ãt cõpetit ſingularis excellẽtia, inquantũ omnia in infinitũ tranſcendit ẽm oĩmodum exceſſum. vnde[m] debetur ſpecialis honor.[n] *Concl.* Sicut in rebus humanis, videmus, q diuerſis excellẽtijs pſonarum diuerſus honor debeẽ, alius q̃dem patri, alius regi, & ſic de alijs. Vnde manifeſtum eſt, quòd[p] religio eſt ſpecialis uirtus.[q] *Concl.*

SVPER Q. LXXXI. ART. III.

Ferrell. ... *

* 1.7 Inf. 91.4. a.1.&2. IN art. 3. eiuſdẽ 81. qu. dubiũ difficile eſt quõ iſte articulus ſtare põt cum art. 5. huiuſmet q. In ar. nãque 5. expreſſe negat Deum eſſe obiectum religionis: et ppea religionẽ nõ eſſe uirtutem theologalem ut *Art. 5 huius. quæſ. patet ibi. Hic ãt probaẽ q religio eſt una uirtus, quia habet unum Deum ſcđm unam rationem pro obiecto. ut patet in litera aſſumente pro maiore propoſitione Habitus diſtinguunẽ ſcđm diuerſam rationẽ obiecti: & ſubſumente, Ad religionem pertinet exhibere reuerentiam uni Deo ſcđm unã rõnẽ inquantum.ſ. eſt primum principiũ creationis, & gubernationis rerũ. Si namq; diſcurſus iſte non æquiuocus, ſed efficax eſt manifeſte dicit Deũ eſſe obiectũ religionis: et ppea ex eius unitate ſcđm talẽ rõnem, religionem eſſe unam uirtutem. *q. 10. ar. 2. ad 1 & q. 47. ar. 5 & q. 23. a. 4. & 5.

¶Ad hoc dubium ſummariè dř, q obiectũ uirtutis eſt duplex, cui, & quod obiectũ religionis cui, nõ, qđ Et ppea uterq; articulus uerum dicit, & intentum ſortitur. Sed quoniam hæc obſcura ſunt, in 5. arti. declarabuntur. * In locis citatis argum. 1.

¶In reſponſione ad tertiũ eiuſdem articuli dubia plura occurrunt.ſ.de unico motu in imaginẽ, & id cuius imago: & de imaginibus Chriſti adorandis adoratione latriç. Sed qm̃ de his erit ſpecialis tractatus in proprio loco, in tertia.ſ. parte, q.25. ideo ibi tractãda relinquuntur. *Concl.*

SVPER Q. LXXXI. ART. IIII.

IN ar.4. eiuſdem q. in reſponſione ad ſcđm, dubiũ occurrit, quo pacto ea, quę ſcđm ſuam ſpeciem ſpectant ad diuinam reuerẽtiã, ut oĩo ad oro &c. ſpectẽt ad religionẽ elicitiuẽ. Et eſt ratio dubij, quia religio eſt in uoluntate plures autem huiuſmodi operationũ ſunt actus alterius potentiæ, q̃ uoluntatis. Oratio enim eſt act⁹ intellectus &c.

¶Ad hoc dř, q licet eius ſit actus cui⁹ eſt potẽtia, ut dřẽ de Sõno & uigilia & multo magis eiuſdẽ ſit habitus, & actus, ac ꝑ hoc actus religionis ſit uoluntatis, cuius eſt habitus ipſa religio, in aſſignatione tñ ꝓpriorum actuũ reſpectu uirtutis nõ attenditur ſic identitas potentiæ, quia magis attendaẽ identitas habitus. Hoc eſt q uirtuti attribuuntur, ut proprij actus non ſolũ ſi eiuſdem ſint potentiæ, in qua eſt habitus uirtutis, ſed etiam actus aliarum potentiarũ, dũmodo nõ per aliam uirtutem illos eliciãt ut patet in actibus iuſtitiæ, temperantiæ & oppoſitorum uitiorum, iuſtitię ſiquidẽ proprijs actus eſt nõ ſolum uelle reddere cuiq; ſuum, ſed exteriori actu reddere quod ſuum eſt: & ſimiliter iniuſtitiæ actus eſt auferre alienum. Temperantiæ quoq; actus eſt non ſolum concupiſcere moderatæ cibũ, ſed etiam exterior ſumptio moderata. Et ſimiliter intemperantiæ eſt exterior luxuria &c. Ratio autem quare actus inferioris potentiæ attribuaẽ cur ſuperiori potẽtiæ imperatiuè tantum habitui uero i illa ſuperiori potentia exiſtenti elicitiuẽ, eſt q̃a potentia importat principiũ actus quo ad ſubſtãtiam actus habitus aptum importat principium actus, quo ad qualitatem eiuſdem. Subſtantia autem actus, niſi principium imperfectum ſit.

D. 710. *Porrecta per totum.* 428 * Li. 10. c. 6. in principio. 10. 5. * Art. 2. & ar. 1. ad 1. * Li. 8. c. 8. tom. 5.

A AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ oē opus virtutis dr̄ eſſe ſacrificium, inquantū ordinaẗ ad dei reuerentiam. Vnde ex hoc non hr̄, ꝙ religio ſit generalis virt⁹ ſed ꝙ imperet omnibus alijs virtutibus, ut ſupra* dictū eſt.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ oīa, ſm quod in gloriā Dei fiūt, pertinent ad religionem nō quaſi ad elicientem, ſed quaſi ad imperantem. Illa autem pertinent ad religionem elicientem, quæ ſm rationem ſuæ ſpeciei pertinent ad reuerentiam Dei.

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ obiectum amoris eſt bonum: obiectum autem honoris, uel reuerentiæ eſt aliquid excellens. Bonitas autem Dei communicaẗ creaturæ, non autem excellentia bonitatis eius: & iō charitas, qua diligitur Deus, non eſt uirtus diſtincta à charitate, qua diligitur ꝓximus. Religio autem, C qua honoratur Deus, diſtinguitur à virtutibus, quibus honoratur proximus.

ARTICVLVS V.

Vtrum religio ſit uirtus theologica.

AD QVINTVM ſic proceditur. Vr̄, ꝙ religio ſit uirt⁹ theologica. Dicit. n. Aug.* in Enchiridio, ꝙ Deus collitur fide, [h] ſpe, & charitate, quæ ſunt uirtutes theologicæ; ſed cultum Deo afferre pertinet ad religionem. ergo D religio eſt uirtus theologica.

¶2 Præt. Virtus theologica dr̄, quæ habet Deum pro obiecto, religio autem habet Deū [h] pro obiecto, quia ad ſolùm Deū ordinat, ut * dictum eſt. ergo religio eſt uirtus theologica.

¶3 Prēt. Oīs uirtus uel eſt theologica, uel intellectualis, uł moralis, ut ex ſupra * dictis patet Manifeſtum eſt autem, ꝙ religio non eſt uirtus itellectualis: E quia eius perfectio non attēditur ſm conſiderationem ueri. Similiter etiā non eſt uirtus moralis, cuius propriū eſt tenere mediū inter ſuperfluū, & diminutum. Non. n. aliquis poteſt [h] ſupfluè Deum colere, ſm illud Ecc. 43. Benedicente Dominum, exaltate illum quantum poteſtis. maior. n. eſt omni laude. ergo relinquit, ꝙ ſit virtus theologica.

SED CONTRA eſt, quod ponitur pars iuſtitiæ, quæ eſt uirtus moralis.

RESPON. Dicendum, ꝙ ſicut ſ. * dictum eſt, religio eſt, quæ Deo debitum cultū affert. Duo ergo in religione conſideranẗ. Vnum quidē, quod religio Deo affert, ſ. cultus, & hoc ſe habet per modum materiæ, & obiecti ad religionem. Aliud autem eſt id, cui affertur, ſ. Deus, cui cultus exhibetur, non quaſi a- B ctus, quibus Deus colitur, ipſū Deum attingant, ſicut cum credimus Deo, credendo Deum attingimus. Propter quod ſupra *dictum eſt, quòd Deus eſt fidei obiectum non ſolùm inquantū credimus Deum, ſed inquantū credimus Deo. Affertur autem Deo debitus cultus, inquantum actus quidam, quibus Deus colitur, in Dei reuerentiam fiūt, puta, ſacrificiorum oblationes, & alia huiuſmodi. Vnde manifeſtum eſt, quòd Deus non cōparatur ad uirtutem religionis, ſicut materia, uel obiectum, ſed ſicut finis. Et iō [m] religio nō eſt uirtus theologica, cuius obiectū eſt vltimus finis, ſed eſt uirtus moralis, cuius eſſe eſt circa ea, quæ ſunt ad finem.[n]

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ ſemper potentia, uel uirtus, q̄ operatur circa finem, per imperium mouet potentiam, uel uirtutem operantem ea, quæ ordinantur in finem illum: uirtutes autem theologicæ, ſ. fides, ſpes, & charitas habent actū [m] circa Deum, ſicut circa proprium obiectū. Et ideò ſuo imperio cauſant actum religionis, quæ operaẗ quædā in ordine ad Deū. Et ideò * Aug. dicit, quòd De⁹ colitur fide, ſpe, & charitate.

AD SECVNDVM Dicendum, ꝙ religio ordinat hominē in Deū non ſicut in obiectum, ſed ſicut in finem.

AD III. dicēdū, ꝙ religio nō eſt uirtus theologica, neq; intellectualis, ſed moralis, cū ſit pars iuſtitię, & mediū in ipſa accipiẗ nō qdē inter paſſiones, ſed ſm quādā æqualitatē inter operationes, q̄ ſunt ad Deum. Dico autē æqualitatē nō abſolutè, q a deo nō pōt tm̄ exhiberi, quantum ei debeẗ: ſed ſecundùm quan-

*Art. 1. huius q. ad 1.

*Art. 1. 2. & 3 hui⁹ quæſt.

*q. 2. art 2.

Porrecta per totum.

429

Ench. c. 3. tom. 3.

* Art. 1.

* 1. 2. q. 56. 57. ar. 4 & q. 58. per totum.

Concl.

*Loco citato in ar

ſit, ab vno tñ ꝓprio ac proximo principio elicitiuè eſt. Qualitas verò eiuſdē ab extraneo & principio, tanq̄ à proximo elicitiuè eſſe pōt, quia accidēs eius eſt aduentitiū, multiplex, & variabile. Act⁹ igiẗ multi exteriores, vt ſacrificia, cæremoniæ, & interiores aliarū potentiarū, ut oratio, ſunt ꝓprij immediatè, & elicitiuè act⁹ religionis, q̄uis ſint imperatiuè tm̄ actus voluntatis, in qua eſt ſubiectiuè religio Et ſimile eſt reſpectu aliarū virtutū, & vitiorū, vt patet ſexē. his datis ¶ In rñſione ad tertiū eiuſdē articuli, aduerte ꝙ author iterū aſſerit excellentiam diuinæ bonitatis eſſe obiectum religionis ... obiectum religionis.

SVPER Q. LXXXI. ART. V.

IN ar. 5. eiuſdē 81. q dubiū in 3. arti. inchoatū occurrit de obiecto religionis. Apertè namq; author docet hoc in loco Deū nō ēe obiectū religionis. Et hoc hēt qōnē ad hoīem, ut patet ex antedictis: & ſimpliciter, q a falſum eſt, ꝙ a ctib⁹ religionis nō attingat Deus. Orando nāq;, & petēdo Deū ipſum honorificari, & Deū ipſū nobis, cō ſtat ꝙ à Deo Deū petimus, & cultū Deo afferendo, Deū orationis actu attingimus, ſicut credendo Deū, & Deo, fidei actu attingimus Deum.

¶ Ad hoc dr̄, ꝙ ſicut i vniuerſo naturæ rerum ſic ſunt connexæ, & ordinatæ, ut inferior in ſui ſupremo attingat naturæ ſuperioris conditionem, in cuius ſignū natura elementaris i ſui ſupremo mouer̄ motu cœleſti, & aīa in ſui ſupremo intelligit abſq; diſcurſu: ita in virtutibus moralibus ſuprema earum, quæ eſt religio participat naturam theologaliū virtutū. Propter quod religio quia moralis eſt, actibus ſuis non attingit Deum, ut obiectū, ſeu materiā, circa quam operar̄, ſed circa humanā mentē humana opera, reliqꝫ exteriores, quas offert Deo orando, adorando, ſacrificando, offerēdo. Quia uerò theologales participat, Deū hēt pro obiecto non ſimpliciter, ſed cui debitū cultū affert. Et qdē ꝙ religio habeat Deum pro obiecto cui debitū affert cultū, euidēter patet. Qd̄ ēt ex tali obiecto ſumat̄ unitas, uel diuerſitas habitus, patet ex hoc, ꝙ alia eſt virtus, qua cultum Deo, alia, qua cultum patri, alia qua cultū maioribus exhibemus, ꝓpterea quia alia rōne Deus, alia pater, alia alij honorādi ſunt, vt teſtar̄ diſtinctio inter pietatē, obſeruantiā, & religionem. Et ꝓpē hoc in articulo tertio ex unitate rōnis formalis Dei aſſignata eſt unitas religionis. Et in articu. quarto ex incommunicabilitate illius rōnis, diſtinctio religionis à virtute, qua honorar̄ creatura, deducta eſt in rñſione ad vltimū Sed ꝙ Deus non attingatur actibus, quibus colitur, non ita liquet. Si tñ proprios religionis actus formaliter, & nudos inſpexerimus, manifeſtū erit quod quærimus. Actus nāq; interiores, quibus ſolis poſſum⁹ Deū attingere ut ſunt actus voluntatis, & intellectus (nā materiales actus ad Deū terminari nequeūt) quaten⁹ religionis ſunt, debitum Deo cultū reddunt, hoc eſt, offerunt Deo, uel mentē ipſā, ut deuotio, oratio, vel exteriora. Ac per hoc colēdo Deū, non Deum ſecundū rem attingimus actibus illis, quibus illum colere dicimur: ſed attingimus nos ipſos, aut res extra, quāuis grammaticaliter colere Deum, attingere Deum ſignificet pro quanto ly colere, ſignificat terminari ad Deum Secundum tamen veritatem rei, actus colendi ad nos, aut noſtra attingit, offerendo illa Deo. Non ſic autem in fide, vt in litera dr̄. Sed credendo Deo, quòd eſt habere Deum pro obiecto, attingit actu credendi ipſum Deum. Sed obſcu-

ſcurſitatem in hac re facit, quia conſiderantur actus religionis F non formaliter, quatenus religionis ſolius ſunt, ſed quaſi veſtiti ab aliqua alia uirtute. Sicut cum oratio petit Deum pp Deũ, & hmői, imperata à charitate hoc facit. Cum innititur diuino auxilio, imperata à ſpe hoc habet. Cum contemplationi diuinę inſiſtit, à fide, & donis intellectus ac ſapientiæ mouet, & ſic de ſimilibus dicendũ eſt. In hoc ergo oportet reſoluere, quod actus religionis, pro quãto religionis puræ ſunt, nos, noſtraque attingunt vt materiam, quæ Deo offeruntur, ita quòd cum genu flectimus, ipſo actu membra noſtra offerimus eorũ officio, ita actibus intellectus, & voluntatis ipſas vires offerimus earundẽ officio. Et quia uoluntas cætera mouet, per ipſam etiam reliqua offerimus. Pro quanto vero quandoq; actus religionis ad Deũ attingit, ex alieno hoc ſortiuntur. Et per hęc patet, quod nec ueritati, nec ſibi aduerſatur author hoc in loco, ſed omnia conſonant, ut amplius in hoc tractatu liquida erit eius intentio ex ipſius doctrina.

Ferre q. a per totum.

430

Infr. q. 88 ar. 6. cor. & q. 183. ar. 2. cor. Et 3. cõ. c. 183. co. 1. fi. Et quo li. 6. attu. 11. cor.

Li. 2. c. 6. tom. 5.

¶ In reſponſione ad primũ intellige Nouitie, quod author gloſat Auguſtinum, quod Deus fide, ſpe, & charitate colitur cauſaliter, quia .ſ. cauſant religionẽ, qua colitur &c quod de religione infuſa nullam vr habere quæſtionem. De acquiſita autem uerificat. quo ad reuelata cęremonialia, & huiuſmodi ad religionem ſpectantia.

dam conſiderationem humanę facultatis, & diuinæ acceptationis. Superfluum autem in his, quæ ad diuinum cultum pertinent, eſſe poteſt non ſecundùm circunſtantiam quãti, ſed ſm alias circunſtantias, puta, quia cultus diuinus exhibetur, cui non debet exhiberi, vel quando non G debet, vel ſecundum alias circũſtantias, prout non debet.

ARTICVLVS VI.

Vtrum religio ſit præferenda alijs uirtutibus moralibus.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur, quòd religio non ſit præferenda alijs uirtutibus moralibus. Perfectio.n. virtutis moralis conſiſtit in hoc, quòd attingit [b] medium, vt patet in 2. Eth. ſed religio deficit in attingendo medium iuſtitiæ, quia non reddit Deo omnino æquale. ergo religio non eſt potior alijs uirtutibus moralibus.

¶ 2 Præt. In his, quæ hominibus [h] exhibentur, tanto uř aliquid eſſe laudabilius, quãtò magis indigenti exhibetur. unde dř Iſai. 57. Frange eſurienti panẽ tuũ: ſed Deus non indiget aliquo, quod ei à nobis exhibeatur, ſm illud Pſa. 15. Dixi domino, Deus meus es tu: quoniam bonorum meorum non eges. ergo religio videtur minus laudabilis alijs virtutibus, per quas hominibus ſubuenitur.

¶ 3 Prætereà. Quantò aliquid fit ex maiori neceſſitate; tantò minus eſt [h] laudabile, ſecundũ illud 1. ad Corinth. 9. Si euangelizauero, nõ eſt mihi gloria, neceſſitas enim mihi incumbit: vbi autem eſt maius debitum, ibi eſt maior neceſſitas. cum ergo Deo maximè ſit debitum, quod ei ab homine exhibetur, videtur, quod religio ſit minus laudabilis inter uirtutes humanas.

SED CONTRA eſt, quòd Exodi. 20. ponuntur primò præcepta ad religionem pertinentia tanquàm præcipùa. Ordo autẽ præceptorum proportionatur ordini uirtutum, quia præcepta legis dantur de actibus uirtutum. ergo religio eſt præcipua inter uirtutes morales.

RESPON. dicendum, quòd ea, quæ ſunt ad finem, ſortiuntur bonitatem ex ordine in finem: & ideò [m] quantò ſunt fini propinquiora, tantò ſunt meliora. [n] Virtutes autem morales, ut ſuprà habitum [*] eſt, ſunt circa ea, quæ ordinantur in Deum, ſicut in finem. Religio autem ma H gis de propinquo accedit ad Deum, quàm aliæ uirtutes morales, inquantum operatur ea, quæ directè, & immediatè ordinantur in honorem diuinum: & ideò [p] religio præeminet inter alias uirtutes morales. [q]

Concl. m

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd laus uirtutis, in uoluntate conſiſtit, non autem in poteſtate deficere. Et ideò ab æqualitate, quæ eſt medium iu I ſtitiæ, propter defectum poteſtatis, non diminuit laudem uirtutis, ſi non fuerit defectus ex parte uoluntatis.

AD SECVNDVM Dicendum, quod in his, quæ exhibentur alteri propter eorum utilitatem, eſt exhibitio laudabiliter, quæ fit magis indigenti: quia eſt utilior. Deo autem non exhibetur aliquid propter eius vtilitatem, ſed propter eius gloriam, no K ſtram autem utilitatem.

AD TERTIVM dicendum, quod vbi eſt neceſſitas, tollitur gloria ſupererogationis: non autem excluditur meritum uirtutis, ſi adſit uoluntas. Et propter hoc ratio non ſequitur.

SVP. Q. LXXXI. ART. VI.

Ferr. 3. cont. c. 183.

IN ar. 6. eiuſdẽ quæſtionis 8. dubium occurrit ad hominẽ, & ſimpliciter. Nã ſuperius in q. 58. ar. vlt. author poſuit iuſtitiam primam inter virtutes morales: hic autem ponit religionem præcipuã inter eaſdem. Simpliciter autem, quia iuſtitia ordinatur ad proximum, religio autem ad Deum: ac per hoc religio præferenda eſt iuſtitiæ, etiam legali, quæ ad bonum cõe humanũ ordinatur.

¶ Ad hoc dr, quod comparatio præſens, ad literam non fit, niſi inter partem, & partem, & non inter totum & partem. Iuſtitia aũt legalis, & religio ſe habent ut totum & pars. Nam ad iuſtitiam legalem ſpectat ordinare ea, quæ religioniſ, ſicut ea quæ temperantiæ, & quæ fortis. Vnde & leges latæ inueniuntur de his, quæ ad religionem ſpectãt. Non.n. perfecta eſſet iuſtitia legalis, niſi reddendo Deo debitum, ordinaret non minus, quã proximo. Propter quod non eſt à iuſtitiæ legalis fine alienus Deus, ut finis eſt cultus ſibi per religionem exhibendi, cum potius ſicut ad eam ſpectant fines cæterarum uirtutum moralium particularium, ita ad eãdẽ ſpectant finis religionis. Nec obſtat, quòd finem illum non ordinat ad commune bonum, ſicut nec religio, licèt ſit pars eiuſ uirtutis, illum finem ad commune bonum ordinat, quia hoc repugnat tali fini. ſed ſufficit quod bonitatem tam hominis, quam operis religioſi, in hoc ipſo, quod Deo debitũ reddat cultum ad cõmune bonum ordinat iuſtitia imperatiuè, religio participatiuè.

¶ Vnde ad primam obiectionem dicitur, quod licet religio ſit inferior iuſtitia legali, utpote, pars ipſius, & imperata ab illa, eſt tamen præcipua pars iuſtitiæ, & præeminet iuſtitiæ particulari, tam commutatiuæ, quàm diſtributiuæ: nec oppoſitum author alibi ſenſit.

Art. p ce. in cor. Et ad 1. arg. Et ſupra q. 4 ar. 7.

Conclu. p

¶ Ad ſecundam uerò obiectionem negat, quod iuſtitia reſtringatur ad proximum. Licèt enim ſit ad alterum, ſub ly tamen alterum, etiam Deus ipſe comprehẽditur: quoniam nonnulla iuſtitia eſt reddere Deo, quod ſibi debetur, quamuis nõ poſſit reddi omnino æquale: vnde & pars iuſtitiæ ponitur religio.

¶ Poteſt tamen aliter dici, quòd licet finis proximus adæquatuſque iuſtitiæ legalis, ſit commune bonum humanum, finis tamen eiuſdem particularis eſt etiam Deus: ac p hoc nõ eſt poſtponẽda religioni.

¶ In reſponſione ad primum eiuſdẽ articuli, nota, quod ad virtutem moralẽ ea, quæ ſunt potẽtiæ ſe hñt materialiter vt patet de diuitijs in magnificẽtia. ea uerò quæ ſunt uoluntatis, ſe hñt formaliter. Et ratio eſt, quia uirtus eſt habitus electiuus, ut dr in 2. Eth. Et propterea defectus in poſſe nõ minuit decorẽ, & excellẽtiã uirtutis, ſi adſit pfectio in uelle. Et ideo in lrã dr, quod nihil religionis laudi adimit, ex hoc, quod non põt attingere æquale ſimpliciter: quia religio perficit uoluntatem ad reddendum debitũ poſſibile, ac per hoc æquale, ſi eſſet poſſibile. Attendendum eſt.n. ad formale rerum, & ſecundum illud magnificandæ ſunt.

¶ Super

ARTICVLVS VII.

Vtrum religio habeat aliquem exteriorem actum.

AD SEPTIMVM ſic procedit. Vr ꝙ religio nõ habeat aliquem exteriorem actum, Dr.n. Io.4. Deus ſpiritus eſt, & eos q adorant eum, in ſpiritu & veritate adorare oportet: ſed exteriores actus nõ pertinẽt ad ſpiritum, ſed magis ad corpus. ergo religio ad quam pertinet adoratio, non habet actus exteriores, ſed interiores.

¶2 Præ. Religionis finis eſt Deo reuerentiã, & honorẽ exhibere ſed ad irreuerentiã alicuius excellentis ptinere ſi ea ſibi exhibeãtur, quę propriè ad inferiores pertinẽt. Cum ergo ea, quę exhibet hõ corporalibus actibus propriè videanẽ ad indigẽtias hoium ordinari uel ad reuerentiam inferiorum creaturarũ iõ vr ꝙ nõ congruè poſſunt aſſumi in diuinam reuerentiam.

¶3 Præt.* Aug. in 6. de ciuit. Dei cõmendat Senecã de hoc, ꝙ vituperat quoſdã, q idolis ea exhibebant, q̃ ſolent hoibus exhiberi, q.a.ſ. immortalibus nõ conueniunt ea, q̃ ſunt mortaliũ: ſed hæc multò minus conueniunt Deo vero, q eſt excelſus ſuper oẽs Deos. ergo vr reprehẽſibile eſſe, ꝙ aliquis corporalibus actibus Deum colat. Non ergo habet religio corporales actus.

SED CONTRA eſt, quod in Pſa 82. dr. Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deũ uiuũ: ſed ſicut interiores actus ptinẽt ad cor, ita exteriores actus ptinẽt ad mẽbra carnis. ergo vr ꝙ Deus ſit colẽdus ñ ſolũ interioribus actibus, ſed ẽt exterioribus.

RESP. Dicendũ, ꝙ Deo reuerentiã, & honorem exhibemus nõ pp ſeipſum, quia ſeipſo eſt gloria plenus, cui nihil à creatura adijci põt, ſed pp nos quia videlicet per hoc ꝙ Deum reueremur, & honoramus, mens noſtra ei ſubijcitur, & in hoc eius pfectio cõſiſtit. Quælibet .n. res pficit per hoc, ꝙ ſubdit ſuo ſupiori, ſicut corpus p hoc ꝙ uiuificet ab aia & aer p hoc, ꝙ illuminat à Sole. Mens ãt humana indiget ad hoc, ꝙ coniungat Deo ſenſibiliũ manuductione: quia inuiſibilia Dei per ea, q̃ facta ſunt, itellecta cõſpiciunt, ut Apo. dicit ad Ro.1. Et iõ in diuino cultu neceſſe eſt aliquibus corporalibus vt eis quaſi ſignis quibuſdã, mens hoies excitetur ad ſpirituales actus, qbus Deo coniungit. Et iõ religio hẽt quidem interiores actus quaſi principales, & p ſe ad religionẽ pertinentes: exteriores uerò actus quaſi ſecundarios, & ad interiores actus ordinatos.

B

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ Dominus loquitur quantum ad id, qđ eſt principale, & per ſe intentum in cultu diuino.

AD II. dicendum, ꝙ hmõi exteriora ñ exhibenẽ Deo quaſi his indigeat, ſm illud Pſal. 49. Nũquid mãducabo carnes taurorũ, aut ſanguinẽ hircorũ potabo? ſed exhibentur Deo tãq̃ ſigna interiorum, & ſpiritualiũ operum, quæ per ſe Deus acceptat. Vnde Aug. dicit in 10. de ciuit. Dei Sacrificium uiſibile, inuiſibilis ſacrificij ſacramentum idelt, ſacrum ſignum eſt.

C

AD III. dicendũ, ꝙ idolatrę deridentur ex hoc, ꝙ ea quę ad hoïes pertinent, idolis exhibebant non tamq̃ ſigna excitantia eos ad aliqua ſpiritualia ſed tamq̃ per ſe eis accepta & præcipuè quia erãt uana, & turpia.

D

ARTICVLVS VIII.

Vtrum religio ſit idem ſanctitati.

AD OCTAVVM ſic procedit. Videtur, ꝙ religio non ſit idem ſanctitati. Religio enim eſt quædam ſpecialis uirtus, ut* habitum eſt Sanctitas autem dicitur eſſe generalis uirtus. Eſt enim faciens fideles, & ſeruantes ea quæ ad Deum ſunt iuſta, vt Andronicus, dicit. ergo ſanctitas non eſt idem religioni:

E

¶2 Præt. Sanctitas munditiam importare videtur. Dicit enim. Dion. 12. cap. de diuin. no. ꝙ ſanctitas eſt ab omni immunditia libera, & perfecta, & omnino immaculata munditia autẽ maximè videtur pertinere ad tẽperantiam, quæ turpitudines corporales excludit. cum ergo religio ad iuſtitiam pertineat, videtur quòd ſanctitas ſit idem religioni.

¶3 Pręt. Ea quę diuidunẽ ex op-

SVPER Q. LXXXI. ART. VII.

Ferr. 3. cont. c. 119.

Porrecta per totum. 431 — Infr. q 84 ar. 2. & q. 85. art. 2. cor. Et 3. cont. cap. 119.

IN art. 7. eiuſdẽ 81. q. nota duo. Primo ꝙ cum dr, Deo honorem exhibemus non propter ſeipſum ly, pp, non denotat cãm finalem ſed terminũ utilitatis. Conſtat nãque ꝙ colimus Deũ pp ſeipſum, ut finem alioquin peruerſus ordo eſſet uti fruendo: ſed nõ pp ipſius Dei, ſed noſtri utilitatem, ita ꝙ nec augmẽtũ gloriæ, nec quodcumq; aliud, Deo ex noſtro cultu accreſcere põt, de quo ſcriptũ eſt bonorum noſtrorũ non indiges Recolendum eſt. n. q. ſicut quæcumq; perfectio creata adiuncta diuinæ non facit perfectius, ita nec quęcunque gloria creata adiuncta gloriæ diuinæ facit glorioſius. Nec obſtat q. gloria de genere ſuo ſit bonum extrinſecum, utpote conſiſtens in cognoſci, æſtimari ac laudari. Nã ſicut cognitione, æſtimatione, laudationi actiuæ ipſius Dei nulla addita cognitio, æſtimatio, aut laudatio, facit maiorem ita neceglo ri.r, quã habet apud ſeipſum Deus in propria notitia, & laude, quæcumq; addita facit maiorem. In nobis ergo glorificatur Deus cultu noſtro in uniuerſo extra Deũ, non in ſeipſo. Sed in hoc ipm, quod eſt extendi gloriam eius ad ipſum ordinandum eſt ut finem, pp quem debet fieri, & eſt quod uniuerſi bona ordinantur, quia eſt Deus. Secundo, q. a actibus exterioribus utitur religio, ut ſignis excitantibus interiores in ſe uel in alijs. Et propterea talis debet eſſe modus in oibus, ut ſi priuata ſecretaq; ſunt, ad ſolum interiorum propriorum excitationẽ conſeruationem, uel augmentationẽ menſurentur. Si autem cõia, aut publica, ad cõem, & publicam deuotionem ſpectandum eſt. Vñ & in reſpõſione ad tertium Gentiles reprehendũtur: quia cibos, potuſque, & hmõi ad nos ſpectãtia, Deo offerebant, quaſi ei per ſe grata.

* Li. 6. ca. 10. tom. 5

Concl.

SVPER Q. LXXXI. ART. VIII.

IN art 8. eiuſdem q. nota identitatẽ ſimul, & drãm religionis, & ſanctitatis in hoc conſiſtere, ꝙ. identitas eſt realis, & rationis formalis eſſentialis. Vtraque. n. reddit Deo debitum cultum. Sed differentia ſecundum rationem eſt in hoc, ꝙ religio directè reſpicit ea, quę ſpecialiter ad diuinum cultum pertinent, ut ſunt cæremoniæ, ſacrificia, oblationes, & hmõi. Sãctitas autem directè reſpicit mentem, & mediante mente reſpicit & alia uirtutũ opera, & ẽt religionis opera, ita ꝙ tam religionis: q̃ aliarum uirtutum opera reſpicit ſanctitas mediante, mente: quia utitur illis ut per illa mẽtem applicet Deo, & conſequentius hmanos actus à mente procedentes. Et drñam manifeſtat author in litera bñ perſpecta, dũ primo concludit, ꝙ ſanctitas eſt, p quam mẽs hoïs ſeipſum, & ſuos actus applicat Deo. Et poſtmodum dicit, ꝙ ſanctitas religionis aliarũq; virtutum opera refert in Deũ ſcdm ꝙ hõ ſe diſponit. Et ſpecialiter quo ad religionis opera hoc declarans ſubdit, Per bona q̃dã opera ad cultũ diuinũ pertinentia. Fuit ãt ſpecialis rõ de religionis potius q̃ aliarum virtutum moralium operibus moralium operibus declarandi, & diſponunt hoïem qa ſunt ad alterum. Opera. n. manſuetudinis, tẽperãtiæ & hmõi, manifeſtè diſponũt hominem in ſe ex autem differentia patet, ꝙ multi ſunt religioſi, qui nõ ſunt ſancti. Omnes autem ſancti ſunt religioſi. Qui n. cæremonijs, ſacrificijs, & hmõi uacant, religioſi uocari pñt, ſancti ãt nequaquã, niſi ſemetipſos intrinſecus p hæc Deo applicent. ¶In rñſiõe ad primũ eiuſdem articuli, dubiũ occurrit, quo pacto ſctitas, vt ſ. ita dici tur,

Concl.

* Li. 10. c. 5. inter princi. & medium tom. 5.

Porrecta per totum. 432

* Ar. 4. huius queſt.

tur, imperat actibus aliarum virtutum, cum dictū ſit, ꝙ iuſtitia legalis imperat religioni. Oportet.n. imperantē virtutem ſuperiorem eſſe imperata. *q. 80. ar. 4.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ manifeſtum eſt bonū religionis ex parte ſubiecti eſſe partē boni cōis, & ordinabile ad bonum cōe, & ppea iuſtitiam legalem imperare religioni. Manifeſtum rurſus eſt, iuſtitiā legalem mundificare mentem, ac per hoc imperari poſſe à ſanctitate ad mētis ſanctificationem ſicut temperantiam & aliarum virtutum actus. Manifeſtum quoq; amplius eſt, ꝙ qui libet virtutis actus pro quāto libet eſt pōt ſub voto cadere, ac per hoc materia ſanctitatis, aut religionis eſſe cuius votum eſt actus, infra patet ac per hoc imperari à ſanctitate. Ex quibus ſequitur, ꝙ ex hoc ſolū, ꝙ vna virtus pōt imperare actui alterius, non efficaciter arguitur virtutem illam eſſe ſimpliciter priorem: alioqn religio eſſet prior fide, cū contingat vouere actum fidei. Cōtingit namq; hoc ex reflexione actuū aīæ ſupra ſeipſos: & religio, ſeu ſanctitas hoc ſortitur ex ſuo proprio fine, qui eſt Deus, ad quem oīa multis pñt referri modis. Concedendum eſt igitur ꝙ ſanctitas imperat iuſtitiæ legali, & ecōtra, quàmuis diuerſimode: quia iuſtitia legalis imperat in ordine ad cōe bonū, ſanctitas āt in ordine ad Deū vt ſanctitatis finem. Et quis ſedm quid hæ virtutes ſe habeant vt excedentes & exceſſæ, ſimpliciter tñ iuſtitia legalis potior, & prior videt̃, tum quia totum perfectius parti tum quia ex obiecto nobilitantur, & ordinantur ſimpliciter virtutes. Obiectum āt iuſtitiæ legalis eſt cōe bonum, ſub quo cōprehenditur ēt illud particulare bonum quod eſt religionis obiectum. Propter quod non eſt proprie quius Deo ultimo fi

*Ar. 1. ad 3. & ar. 3. ad 2.

Sanctitas.

*Lib. 10. Etymo. c. 18. incipit Sapiēs circa princip.

Concl. m

Concl. p

Concluſ. o

poſito, nō ſunt[h] idē: ſed in qua F dā enumeratione partium iuſtitiæ ſanctitas cōdiuidit̃ religiōi, vt ſupra habitū* eſt. ergo ſanctitas non eſt idem quod religio.

Sed contra eſt, quod dr̃ Luc. 1. Seruiamus illi in ſanctitate, & iuſtitia: ſed ſeruire Deo ꝑtinet ad religionem, ut ſupra habitum* eſt. ergo religio eſt idem ſanctitati.

Respon. dicendum, ꝙ nomē ſanctitatis duo vr̃ importare. G Vno quidem mō mūditiam, & huic ſignificationi cōpetit nomen græcum. dr̃.n. agios. i. ſine terra. Alio mō importat firmitatē: vñ apud antiquos ſancta dicebant̃, q̃ legibus erant munita vt violari nō deberēt. Vñ & dr̃ aliquid eſſe ſancitū, quia eſt lege firmatum. Pōt ēt ſm Latinos hoc nomen, ſanctus, ad mūditiā ꝑtinere, vt intelligatur ſanctus quaſi ſanguine tinctus, eo ꝙ an H tiquitus illi, qui purificari volebant, ſanguine hoſtiæ tingebātur, vt* Iſid. dicit in li. Ethym. Et vtraq; ſignificatio cōpetit, ut ſanctitas attribuatur his, q̃ diuino cultui applicant̃: ita ꝙ nō ſolū hoīes ſed ēt templū, & uaſa & alia hmōi ſanctificari dicant̃ ex hoc, ꝙ cultui diuino applicātur. Mūditia.n. neceſſaria eſt ad hoc, ꝙ mēs Deo applicet, quia I mēs humana inquināt ex hoc, ꝙ inferioribus rebus cōiungit ſicut q̃libet res ex immiſtione peioris ſordeſcit, vt argētū ex immiſtiōe plūbi. Oportet āt ꝙ mēs ab inferiorib. rebus abſtrahat̃ ad hoc, ꝙ ſupremæ rei poſſit cōiungi: & ideo[m] mēs ſine mundìtia Deo applicari nō pōt* Vñ ad Hebr. 12. dr̃. Pacē ſeq̄mini cū oībus, & ſanctimoniā, ſine qua nemo uidebit Deū.[p] Firmitas ēt exigit ad hoc, ꝙ mēs Deo applicet̃. Applicat̃.n. ei ſicut vltimo K fini, & primo pricipio: hmōi āt oportet maxime immobilia eſſe. Vñ dicebat Apoſt. Ro. 8. Certus ſum, ꝙ neq; mors, neq; vita ſeparabit me a charitate Dei.[o] Sic ergo ſanctitas dr̃ ꝑ quā mēs hoīs ſeipſā, & ſuos actus applicat Deo: vñ nō differt à religione ſm eſſentiā, ſed ſolū rōe:[r] Nā religio dr̃ ſm qd̃ exhibet Deo debitū famulatū i his, q̄ ꝑtinēt ſpāliter ad cultū diuinū, ſicut in ſacrificijs, oblationibus, & alijs hmōi. Sanctitas aūt dr̃ ſm ꝙ hō non ſolum hęc, ſed aliarum virtutum opera refert in Deū, ſecundum quod homo ſe diſponit per bona quædam opera ad cultum diuinum pertinentia.

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ ſanctitas eſt quædam ſpecialis virtus ſm eſſentiam, & ſm hoc eſt quodāmodo eadē religioni. Hēt āt quandā generalitatem ſm ꝙ oēs uirtutum actus per imperium ordinat in bonū diuinum: ſicut & iuſtitia legalis dicitur generalis virtus, inquantum ordinat omnium virtutum actus in bonum commune.

Ad ii. dicendum, ꝙ temperantia munditiam quidem operatur nō tñ ita, ꝙ habeat rōnē ſanctitatis, niſi referat̃ in Deū. Vnde de ipſa virginitate dicit. Aug.* in lib. de Virginitate, ꝙ non quia virginitas eſt ſed quia Deo dicata eſt, honoratur.

Ad iii. dicendū, ꝙ ſanctitas diſtincta eſt à religione ꝑꝑ drīām prædictam, nō quia differunt re ſed rōne, vt* dictum eſt.

QVAESTIO LXXXII.

De deuotione, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde cōſiderandū eſt de actib. religionis ¶ Et primò, De actibus interioribus, qui ſm ꝓdicta ſunt principaliores. ¶ Secundò, De actibus exterioribus, qui ſunt ſecundarij. Interiores āt actus religionis videntur eſſe deuotio, & oratio.

¶ Primò ergo de deuotione agendum eſt,

¶ Secundò, de oratione.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum deuotio ſit ſpecialis actus.

¶ Scdō, Vtrū ſit actus religiōis.

¶ Tertiò, De cauſa deuotionis.

¶ Quartò, de eius effectu.

Articvlvs primvs.

Vtrum deuotio ſit ſpecialis actus.

Porrecta ſer tation.

Ad primvm ſic ꝓcedit. Vr̃, ꝙ deuotio non ſit 433
ſpecialis actus.[h] Illud.n. quod ꝑtinet ad modū aliorū actuū nō vr̃ eſſe ſpālis actus: ſed deuotio vr̃ ꝑtinere ad modū aliorū actuū. dr̃.n. 2. Para. 29. Ob tulit vniuerſa multitudo hoſtias, & laudes & holocauſta mēte deuota. ergo deuotio ñ ē ſpālis act⁹.

*Infra q. 83. ar. 3. ad 1. Et q. 83. art. 3. ad 1.

*Cap. 8. circa princip. to. 6.

*In corp. art.

ni religionis materia ſeu obiectum, quàm iuſtitiæ legalis obiectum, niſi ſicut proprium cōi, aut pars totius toto: qd pertinet ad abuſiuā comparationem. Et propterea dictum eſt, ꝙ author non comparauit religionem iuſtitiæ legali cum prętulit eam cæteris moralibus. qui nobilitas partis non condiuiditur cōtra nobilitatē totius, ſed alterius partis. Et rō authoris de approximatione maiori ad finem nō habet locum reſpectu obiecti iuſtitiæ legalis eadem ratione.

SVPER Q. LXXXII. ART. I.

In ar. 1. q. 82. circa propriam ſignificationē deuotionis aduerte, ꝙ cū deuotio manifeſtè à deuouendo dicatur, & deuoueo, quod à voueo componitur, ſponte promittere Deo ſignificet: ꝙ principium, quod maxime in huiuſmodi promiſſionibus penſatur, eſt uoluntas non quomodolibet, ſed ſic affecta, ut prompta ſit. Hinc & in lingua latina, deuoti alicui ſuperiori dicuntur, qui voluntate ſic affecta ei ſunt dediti vt prōpti ſint pro eo: & proprie Deum & eos, qui quaſi locum Dei tenent, principes, & patriam, noſtri principia, reſpicere videtur. Vnde in Eccleſiæ uſu deuotio appropriata eſt his, qui ſic deo affecti ſunt, vt promptos ſeipſos ad Deū, & ea quæ Dei ſunt, habeant. Et propterea deuotio ad ſignificandum huiuſmodi voluntatis actum, quo homo promptū ſe exhibet diuino cultui, deducta eſt, & ſumitur in propoſito.

¶ In

¶In eodem articulo dubium occurrit pro conclusione,& ratio ne,pro quantò dr,q. deuotio eſt ſpecialis actus uoluntatis,& q. prompta uoluntas &c. Nam cum omne nomen unum ſignifi- cet,ut dr 4. Meth. aut deuotio ſignificat ipſum actū uolūtatis, aut qualitatem eius,puta,promptitudinem, Si ſignificat actū, cū nullus actus uolū- tatis, niſi fortè natu- ralis, quem conſtat non eſſe deuotionē, ſit prōptus, ſed ſit ex habitu infuſo,vel ac- quiſito,vel inclinatio ne aliqua particulari promptus, ſequit, q deuotio non ſignifi- cat promptam uolū- tatem. Si verò ſignifi- cat promptitudinē, cū promptitudo non ſit actus,ſed qualitas, ſeu modus actus, ſeq tur q deuotio nō ſit ſpālis actus uolūtatis. ¶Ad hoc dr,q, ſicut ſimitas ſignificat cur- uitatē non abſolutè, ſed in certa materia, ſ.naſo: ita deuotio formaliter ſignificat prōptitud ne nō ab- ſolutè, nec in quocū- que actu cuiuſcunq; potentiæ, ſed in actu voluntatis non quo- cunq;, ſed illo, quo voluntas ſe ſuaq; oīa opera in diuino cul- tu offert Deo. Et ſic vtrumq; uerum eſt, & neutrum alteri ad uerſat diuerſimodè I tellectū q.ſ. & quali- tatem, & actū impor tat, dū ſignificat qua- litatē in tali actu ſpā li: ſicut ſimitas curui tatē in tali ſpāli mate ria. Rō autem q me mouet ad hoc, eſt,q3 deuotio,ut in ſequen ti patet ar. eſt actus re ligionis. Conſtat aūt, q ſicut religio eſt qua litas potentiæ, ita act⁹ proprius religionis ē qualitas actus poten- tiæ. Sic.n. in alijs vir- tutibus uidemus, ut patet de ſcire in intel lectu ſpeculatiuo, & prouidere in intelle- ctu practico, iuſtifica- tione in uoluntate,& alijs hmōi proprijs actibus uirtutum, qb. nomina non ſunt im poſita ppria, ſed cir- cum loquimur eos cum nomine, uel ad- uerbio bonitatis, aut rectitudinis, ut bona conſiliatio, rectè præ cipere, moderatè ap- petere &c. Eſt enim vi dere actus proprios virtutum qualitatē, ſeu modum ſubſtan- tiæ, actus potentiæ ſi gnificare. Et propte- rea ſic eſt in propoſi- to dicendum de de- uotione.

*1. 2. q. 5. 71. art 5.

*Lib. 10. Decad. 1. inter prin cipio. & med.

Conclu. m

*1. 2. q. 8. art. 2.

¶2 Præt. Nullus ſpālis act⁹ [b] inuenit i diuerſis generib. actuū: ſed deuotio inuenit in diuerſis gñibus actuū. ſ. in actibus corporalibus,& ēt ſpūalibus. dr.n. aliquis & deuotè meditari, & deuotè genu flectere. ergo deuotio non eſt ſpecialis actus.

B

¶3 Præt. Omnis actus ſpecialis aut eſt appetitiuæ, aut cognoſcitiuæ uirtutis: ſed deuotio [b] neutri earum appropriatur, ut patet diſcurrenti per ſingulas ſpēs actuum utriuſq; partis, q ſ* enumeratæ ſunt'. ergo deuotio non eſt ſpecialis actus.

Sed contra eſt,q actibus meremur, ut ſupra * habitum eſt: ſed deuotio habet ſpecialē rationem merendi. ergo deuotio eſt actus ſpecialis.

C

Respon. Dicendū, q deuotio dr à deuouendo: unde deuoti dicuntur, qui ſeipſos quodammodo Deo deuouent, vt ei ſe totaliter ſubdant. Propter quod & olim apud Gentiles deuoti dicebantur, qui ſeipſos idolis deuouebant in mortem pro ſui ſalute exercitus, ſicut de duobus * Decijs Titius Liuius narrat. Vnde deuotio nihil aliud eſſe vr, q voluntas quædam promptè tradendi ſe ad ea, quæ pertinēt ad Dei famulatum. Vnde Exod. 35. dr, q multitudo filiorum Iſrael obtulit mente promptiſſima, atque deuota primitias dño. Manifeſtum eſt autē, q uoluntas promptè faciendi quod ad Dei ſeruitium pertinet, eſt quidā ſpecialis actus: undè [m] deuotio eſt ſpecialis actus uoluntatis. [n]

D

Ad primum ergo dicendū, q mouens imponit modū motui mobilis. Voluntas aūt mouet alias uires aīæ ad ſuos act⁹, & uoluntas ſm q eſt finis, mouet ſeipſam ad ea, q ſunt ad finem, ut ſuprà * habitum eſt. Et ideò cum deuotio ſit actus uoluntatis hoīs offerentis ſeipſū Deo ad ei ſeruiendum, qui eſt vltimus finis, conſequēs eſt, q deuotio imponat modum humanis actib. ſiuè ſint ipſius uolūtatis circa ea, quæ ſunt ad finem: ſiuè ēt ſint aliarum potentiarū, quæ à uoluntate mouentur.

E

Ad secundum dicendū, q deuotio inuenitur in diuerſis generibus actuum non ſicut ſpēs illorum generum, ſed ſicut motio mouentis inuenitur uirtute in motibus mobilium.

Ad tertium dicendum, q deuotio eſt act⁹ appetitiuæ partis animæ, & eſt quidam mot⁹ uoluntatis, ut dictum * eſt.

Articvlvs II.

Vtrum deuotio ſit actus religionis.

Ad secundum ſic proceditur. Vr. q deuotio non ſit act⁹ religionis. Deuotio.n. ut dictū* eſt, ad hoc pertinet, q aliquis ſe [b] Deo tradat: ſed hoc maximè fit per charitatem, quia, ut Dionyſ dicit 4. c.* de diu. nom. Diuinus amor extaſim facit, non ſinēs amātes ſuiipſorū eſſe, ſſ eorū, q amāt. ergo deuotio magis eſt act⁹ charitatis, q religionis.

¶2 Præ. Charitas pcedit religionē: deuotio autem ur [b] præcedere charitatē, quia charitas i ſcripturis ſignificatur per ignē, deuotio uerò per pinguedinē, quę eſt ignis materia. ergo deuotio non eſt actus religionis.

¶3 Præt. Per religionē hō ordinat ſolùm ad [b] Deū, ut * dictū eſt: ſed deuotio ēt habetur ad hoīes: dicuntur.n. aliqui eſſe deuoti aliquibus ſanctis uiris: & ēt ſubditi, dicuntur eſſe [b] deuoti dominis ſuis, ſicut * Leo Papa dicit, q Iudæi quaſi deuoti Romanis legibus, dixerunt. Non habem⁹ Regē niſi Cęſarē. ergo deuotio nō ē actus religionis.

Sed contra eſt, quia deuotio a deuouendo dr, ut * dictū eſt: ſed uotum eſt actus religionis. ergo & deuotio.

Respon. Dicendū, q ad eandem uirtutem pertinet uelle facere aliquid, & prōptam uoluntatē habere ad illud faciendum: qa utriuſq; actus eſt idē obiectum. Propter quod, vt* Phil. dicit in 5. Eth. iuſtitia eſt, qua uolunt homines, & operanē iuſta.

¶In reſponſione ad primum eiuſdem articuli aduerte, q cum actus voluntatis reſpectu finis ſint tres. ſ. uelle, frui, & intendere, ut in principio q. 8. præcedentis libri patet. & deuotio, ut dr, importet actum uoluntatis reſpectu finis, & ſit actus hoīs offerentis ſeipſum Deo ad eius cultum, cōſequens eſt, q deuotio ſignificat illum uolūtatis actum, q eſt uelle non qualitercūq;, ſed vt habet pro fine, ac rōne uolēdi Deū, & pro eo quod eſt ad finem, ac re uolita, ſe & ſua in cultu diuino. In ſuperiori nam ... dictū eſt, q velle eſt actus reſpectu finis non ſolū abſolutè, ſed etiam reſpectu finis poſiti in his, q ſunt ad finem. Actus aūt uoluntatis hominis offerentis ſe ipsū Deo ad eius cultum, importat huiuſ modi velle. Nam talis actus, ut in litera dr, eſt reſpectu finis, & claudit etiam ea, quę ſunt ad finem, ſ. ſeipſum quem offert, & cultum diuinum, in quo ſe offert. Sic ergo deuotio, quæ præcipuus eſt religionis actus, importat primò promptè uelle diuinum honorem in noſtra exercitatione ſui cultus, & inde prouenit prompta electio opportunorum ad hoc, & prompta executio conuenientiū. Cuius ſignum eſt, q perſonæ uerè deuotę cum percipiunt aliquid eſſe pro diuino cultu agendū, promptæ adeò ſunt, ut gaudeant ſe aliquid huiuſmodi operaturas, & operati.

In corpo. ar.

Porrectio per totum.

434

Inf. q. 83. ar. 3 ad 1. & art. 15. co. Et q. 104. ar. 3. ad 1.

*Ar. præced.

*C. 4. par. 1. nō mul tū remote a fine.

SVP. Q LXXXII. ART. II.

In ar. 2. eiuſdē q. in reſpōſione ad primum aduerte, q. cū charitas ſit amor amicitiæ ad Deum, & religio ſit honoratiua Dei, ideo diuerſarū rationum ſunt uniones earum ad Deum. Propter quod charitas per ſeipſam vnit mentem Deo p unionem ſpiritus, hoc eſt, voluntatis; ita quòd habentis charitatem, & Dei, fit unum uelle uno uitali impulſu quem ſignificat ſpiritus. Eodem ſiquidem vitali impulſu mouetur hīs. charitatē ut ſic, quo uolunta Dei amici ſe mouet ... de ſcriptum eſt ... adhæret Deo, ... ſpiritus eſt cum eo. Eadem quoque charitas mediāte religio ne,

*Ar. 1. q. præced.

*In ſerm. 8. de Paſſione domini circa princi.

*Ar. prę

*Le. 5. c ... in princ. tom. 5.

ne, ut ſanctitas eſt, applicat mentem deo ut ſubditam honorando, & pp mentē exterra ad honorē, & cultū Dei. Mediāte uerò religione ut religio ē, applicat hoīem ad ipſa opera diuini cult⁹, ut in litera dr̄, & prius declaratum fuit.

*q. præceden. ar. 4. & 7.

Concl. m

¶ In rñſione ad 3. in eod. ar. habes explicitè diſtinctā ſignificationē alterius rōnis i ſpāli huius noīs, deuotio, ab ea, qua utiť in propoſito, nec altera earum eſt impropria. Nec eſt propterea nomen æquiuocū, ſed potius analogum. Proportionaliter namq; ad Deum, & dominos uoluntas ſic affecta, ſe habet in diuerſo famulatu.

SVP. Q. LXXXII. ART. III.

IN ar. 3. eiuſdem q. 82. nota cauſas deuotionis intrinſecas, duas. ſ. alterā ex parte meditationis Dei, & beneficiorum ſuorum: alteram ex parte meditationis propriorū defectuum. In prima ſunt bonitas, miſericordia, charitas &c. Dei ergo hominem; & me, beneficiaque creationis ad imaginē ſuam, redēptionis, baptiſmi, inſpirationum, uocationū per ſe, uel alios, expectationis ad pœnitētiam, Euchariſtiæ, pſeruationis à tot periculis aīæ & corporis, angelicæ cuſtodiæ, & reliquorum beneficiorum ſingularium. In ſcđa, ſunt defect⁹ culpæ, & pœnæ tā in præterito, q̄ in preſenti, labilitas ad peccandum, diſſipatio, propriæ ſubſtantiæ, aſſuefaciendo cogitatus & uoluntates & inclinationes aliarum ſuarū uirium ad malū, habitatio in regione longinqua ab amicitia & conuerſatione diuina, peruerſitas affect⁹ magis temporalia, q̄ ſpūalia cōmoda, uel incommoda ſentientis, nuditas a uirtutibus, uulnera ignorātiæ, malitiæ, infirmitatis, & concupiſcentiæ, uincula manuū, & pedū operum, ſ. & affectuū, in tenebris, in fœtoribus, & amaritudinibus eſſe, nec horrere, uocē paſtoris interius nō agnoſcere,

Perfecta per totum.

435

Inf. ar. 4. cor. Et 4. d. 15. q. 4. ar. 3. q. 2. corp. Et mal. q. 11. ar. 1. ad 7.

Manifeſtum eſt aūt, q̄ operariᶠ ea, quæ pertinent ad diuinū cultū, ſeu famulatum, pertinet ꝓpriē ad religionē, ut ex* pdictis patet. Vnde ēt ad eam pertinet habere prōptam uoluntatē ad hmōi exequenda, quòd eſt eſſe deuotum: & ſic patet, q̄ᵐ deuotio eſt actus religionis.ⁿ

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̄ ad charitatē pertinet immediatè, q̄ hō tradat ſeipſum deo, adhærendo ei per quandā ſpirit⁹ G vnionem: ſed quod hō tradat ſe ipſum Deo ad aliqua opera diuini cultus, hoc immediatè ptinet ad religionē: mediatè autē ad charitatem, quæ eſt religionis principium.

AD II. dicendū, q̄ pinguedo corporalis & gñať p calorē naturalē digerētē, & ipſe naturalis calor hēt pinguedinē, quaſi ei⁹ nutrimētū. Et ſiſiter charitas & deuotionē cāt, inquārū ex a- H more aliq̄s reddiť promptus ad ſeruiēdū amico, & ēt p deuotionē charitas nutriť, ſicut & quælibet amicitia conſeruať, & augetur per amicabiliū operū exercitium, & meditationem.

AD III. dicēdū, q̄ deuotio, q̄ habeť ad ſanctos Dei mortuos, vel viuos, nō terminať ad ipſos, ſed tranſit in Deum, inquātum .ſ. in miniſtris Dei Deum veneramur. Deuotio autem quam ſub I diti dicuntur habere ad dños tēporales alterius eſt rationis: ſicut & tpalibus dominis famulari differt à famulatu diuino.

ARTICVLVS III.

Vtrum contemplatio, ſeu meditatio ſit deuotionis cauſa.

AD TERTIVM ſic proceditť. Vr̄, q̄ cōtēplatio, ſeu meditatio non ſit deuotionis cā. Nulla. n. ᵇ cā impedit ſuū effectū ſed ſubtiles meditationes intelligibiliū multoties deuotionē impediūt. ergo cōtēplatio, ſeu meditatio non eſť deuotionis cā.

¶ 2 Præt. Si cōtēplatio eſſet ꝓpria, & p ſe deuotionis cauſa, oporteret q̄ ea q̄ ſunt altioris cōtēplationis, magis deuotionēᵇ excitarent: huius aūt cōtrariū apparet. frequēter. n. maior deuotio excitať ex conſideratione paſſionis Chri, & alijs myſterijs humanitatis ipſius, q̄ ex cōſideratione diuinæ magnitudinis. ergo contemplatio nō eſt propria deuotionis cauſa.

¶ 3 Præt. Si cōtēplatio eſſet ꝓpria cā deuotionis, oporteret q̄ illi, q ſunt magis apti ad cōtēplationē eſſentᵇ ēt magis apti ad deuotionē, cuius cōtrariū uidemus: q̄a deuotio frequenter magis inueniť in quibuſdā ſimplicib. viris, & in fœmineo ſexu, in quib⁹ inueniť cōtēplationis defectus. ergo contēplatio non eſt propria cauſa deuotionis.

SED CONTRA eſt, q̄ in Pſ. 38. dr̄. In meditatione mea exardeſcet ignis: ſed ignis ſpiritualis cauſat deuotionem. ergo meditatio eſt deuotionis cauſa.

RESPON. dicendū, q̄ ᵐ cā deuotionis extrinſeca, & principalis Deus eſt, * de quo dicit Ambro. ſup Lucā, q̄ Deus, quos dignatur uocat, & quem uult religioſum facit: & ſi voluiſſet, Samaritanos ex indeuotis deuotos feciſſet. ᵖ Cā autē intrinſeca ex parte nr̄a, oportet q̄ ſit meditatio, ſeu cōtēplatio. ᵍ Dictū * eſt. n. q̄ deuotio eſt quidā volūtatis act⁹ ad hoc, q̄ homo prōptē ſe tradat ad diuinū obſequiū. Oīs aūt actus uolūtatis ex aliqua cōſideratione ꝓcedit eo q̄d bonū intellectū eſt obiectū uolūtatis. Vñ & * Aug. dicit i li. de Trin. q̄d uolūtas oriť ex intelligētia. Et iō neceſſe ē q̄ meditatio ſit deuotionis cā, inquātū. ſ. ˢ hō p meditationē concipit, q̄ ſe tradat diuino obſequio: ad quod quidē inducit duplex conſideratio. ᵗ Vna quidē, quæ eſt ex parte diuinę bonitatis, & bñficiorū ipſius, ſm illud Pſal. 72. Mihi adhærere Deo bonum eſt, & ponere in dño Deo ſpem meā: & hæc cōſideratio excitat K dilectionē, q̄ eſt proxima deuotionis cā. Alia uerò eſt ex parte hoīs conſiderantis ſuos defectus, ex quibus indiget, ut Deo innitatur, ſm illud Pſ. 120. Leuaui oculos meos in mōtes, undè ueniet auxiliū mihi. Auxilium meū à Dño, q fecit cœlū, & terram: & hæc cōſideratio excludit pſumptionem, per quā aliquis impediť, ne Deo ſe ſubijciat, dum ſuæ uirtutis innititur.

AD I. ergo dicēdū, q̄ conſideratio eorū, q̄ nata ſunt dilectionē Dei excitare, deuotionē cānt. Cōſideratio uerò quorūcūq; ad hoc nō ptinētiū, ſed ab eis mentē diſtrahētiū, impedit deuotionē.

re, & q̄d oībus peius eſt, Deū pro inimico, & hoſte totiens elegiſ ſe mortaliter peccando & ppea tantā eidē iniuriam feciſſe, ut p Deo refutatus ſit, factuſq; noſter Deus ſit venter, aut p cunia, aut delectatio &c. Ex hmōi nāq; meditationibus, quæ quotidianæ eſſe debēt religioſis, & ſpūalibus pſonis, omiſſo uocaliū orationum multiloquio uoluntario, deuotio, aliæq; cōſequēter gignunť uirtutes: nec religioſi, aut religioſæ, ſeu ſpūales ēt noīe uocari pōt, q ſaltē ſemel in die ad huiuſmodi ſe non trāſfert. Qūo namq; effectus abſq; cā, finis abſque medio, inſularis portus abſq; nauigatione haberi nequit: ſic nec religio in actu abſq; frequentatis actibus ſuarum cauſarum, mediorum, ac vehiculorum.

Conclu. m Cap. 9.

*In rñſione ad tertiū attende, q̄ ſicut remouens prohibens ponitur cā occaſionalis motus, ut auferēs columnam, eſt cauſa occaſionalis mot⁹ grauium ſuperpoſitorū deorſum, & auferens obſtaculum aquæ eſt cā fluxus eiuſdē: ita ſimplices, & mulieres cām i ſe hñt deuotionis, quia. ſ. non habēt prohibēs deuotionē, .ſ. tumorē de ſeipſis. Et q̄a nō ponētibus obicem Deus dat gratiā, & eccleſia fœmineū ſexum deuotum appellat. Nō eſt ergo in culpa ſcia doctorum, nec in laude imperfectio muliebris, ſed abuſus ſcientiæ in magnifaciendo ſe, & rectus uſus imperfectionis in non eleuando ſe: quo longè melior eſſet rectus viſus perfectionis, ut. ſ. & cā haberet, & ex ea non ſe magnificaret, ut ipſe author tam eminentis doctrinæ faciebat.

Conclu. p

*Ar. 1. huius quæſ.

Li. 14. c. 8. tom. 3. Conclu. t

AD

Ad ii dicēdū, ꝙ ea, q̄ ſunt diuinitatis, ſunt ſm ſe maximè excitātia dilectionē, & p cōſequēs deuotionē: qa Deus eſt ſup oīa diligēdus. Sed ex debilitate mētis humanæ eſt, ꝙ ſicut indiget manuductione ad cognitionē diuinorū: ita ad dilectionē p aliqua ſenſibilia nobis nota, iter q̄ pcipuū eſt humanitas Chriſti, ſm qđ in pfatione dr. Vt dum viſibilr Deū cognoſcimus, p hunc in inuiſibiliū amorē rapiamur. Et iō ea quæ pertinent ad Chri humanitatem per modum cuiuſdā manuductionis, maximè deuotionē excitant: cum tñ deuotio principaliter circa ea, q̄ ſunt diuinitatis, conſiſtat.

B Ad iii dicēdū, ꝙ ſciētia, & quicqđ aliud ad magnitudinem pertinet, occaſio eſt, ꝙ hō cōſideret de ſeipſo, & iō non totaliter ſe Deo tradat. Et inde eſt, ꝙ huiuſmodi qñque occaſionaliter deuotionem impediunt: & in ſimplicibus, & mulierib⁹ deuotio abundat elationem comprimendo. Si tñ ſcientiam, & quamcunq; aliam perfectionem hō perfectè Deo ſubdat, ex hoc ipſo deuotio augeť.

Perfecta per totum.

437

SVP. Q. LXXXII. ARTIC. IIII.

*Ar. preç. IN art. 4. einſdē. 82. q. aduerte, ꝙ hinc hēs, ꝙ nō ſunt deuotæ pſonæ, q̄ cōiter triſtes, ac ſylueſtres neſciūt cōuerſari cum aliis, niſi pturbētur, aut diſſoluantur. Nā deuotæ pſonæ ſunt hilares, lętę i animo ſuo nō ſolū ex principali cā, ut in lra dr, ſed ex ſecundaria .ſ. cōſideratione ppriorū defectuū. Nā triſtitia earū eſt ſecūdū Deū, & eā comitatur gaudiū, ſecūdū illud Aug. Doleat, & de dolore gaudeat. Propter quod de ſctīs legimus ꝙ læti, hilareſq; erāt, & merito, utpote inchoātes in terris cęleſtē cōuerſatonē.

Articvlvs IIII.

Vtrum lætitia ſit deuotionis effectus.

Ad qvartvm ſic pcedit. Vr ꝙ lætitia nō ſit deuotiōis effectus: Quia ut* dictū eſt, paſ- C ſio Chri præcipuè ad deuotionē excitat: ſed ex eius cōſideratione cōſequitur in anima qđā afflictio, ſm illud Trē. 3. Recordare paupertatis meæ abſinthij, & fellis qđ ptinet ad paſſionē: & poſtea ſubdit. Memoria memorero, & tabeſcet i me aīa mea. ergo delectatio, ſiue gaudiū ñ ē deuotionis[h] effect⁹.

¶ 2 Præt. Deuotio pcipuè conſiſtit i iteriori ſacrificio ſpūs. ſed D in Pſ. 50. dicitur. Sacrificiū Deo ſpūs contribulatus. ergo afflictio magis ē deuotionis effect⁹ q̄ iucunditas, ſiue gaudium.

* In li. de creat. hominis, ca. 12. a medio.

¶ 3 Præt.* Greg. Nyſenus dicit in lib. de homine, ꝙ ſicut riſus pcedit ex gaudio, ita lachrymæ, & gemitus ſunt ſigna[h] triſtitiæ: ſed ex deuotione cōtingit, ꝙ aliqui prorumpant in lachrymas. ergo lætitia, uel gaudium non eſt deuotionis effectus.

Sed contra eſt, qđ in collecta dr. Quos ieiunia uotiua caſtigāt, ipa quoq; ðuotio ſcā lętificet.

Conclu. m *Ar. preç.

Resp. Dicēdū, ꝙ [m] deuotio p ſe qdē, & principalr ſpūalē lætitiā mentis cauſat, ex cōſequēti autē, & p accidēs cauſat triſtitiā.* Dictū* eſt. n. ꝙ deuotio ex duplici cōſideratione pcedit. Principlr qdē ex cōſideratione diuinæ bonitatis: qa iſta cōſideratio ptinet quaſi ad terminū motus uoluntatis tradētis ſe Deo. Et ex iſta conſideratione p ſe qdē ſequiť delectatio, ſm illud Pſ. 76. Memor fui Dei, & delectatus ſum. Sed p accidens hæc cōſideratio triſtitiā quandā cauſat in his, q nondū plenè Deo fruunť, ſm illud Pſ. 42. Sitiuit aīa mea ad Deū fontē viuū. & poſtea ſeqť: Fuerunt mihi lachrymę meæ &c. Secūdariò uero cauſať deuotio, ut* dictū

*Ar. preç.

A eſt, ex cōſideratione ppriorū defectuū. Nā hæc cōſideratio ptinet ad terminū, à quo hō p motū uolūtatis deuotæ recedit, ut ſ. nō i ſe exiſtat, ſed Deo ſe ſubdat.[p] Hæc āt cōſideratio ecōuerſo ſe hēt ad primā. Nā p ſe qdē nata eſt triſtitiā cāre, recogitādo pprios defect⁹: p accidēs aūt lętitiā, ſ. pp ſpē diuinæ ſubuētionis. Et ſic patet ꝙ ad deuotionē primò, & p ſe cōſequitur delectatio: ſecūdario aūt, & per accidens triſtitia, quæ eſt ſm Deū. Conclu. p

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ in conſideratione paſſionis Chriſti eſt aliqd, qđ cōtriſtet, ſ. defectus humanus, propter quem tollendū Chriſtum pati oportuit: & eſt aliqd qđ lætificet, ſ. Dei erga nos benignitas, quæ nobis de tali liberatione puidit.

Ad ii dicēdū, ꝙ ſpūs, q ex una parte cōtribulať pp pñtis uitę ðfect⁹, ex alia pte cōdelectať ex cōſiderōne diuinæ bonitatis, & ex ſpe diuini auxilij.

Ad iii dicendum, ꝙ lachrymæ prorūpūt nō ſolū ex triſtitia, ſed ēt ex quadā affectus teneritudine, pcipuè cum conſiderať aliquid delectabile cū pmiſtione alicuius triſtabilis: ſicut ſolēt homines lachrymari ex pietatis affectu cū recuperāt filios, uel charos amicos, quos ęſtimauerāt ſe pdidiſſe. Et p hūc modū lachrymæ ex deuotione pcedunt.

QVAESTIO LXXXIII.

De Oratione, in decem & ſeptem articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de oratione.

Et circa hoc quæruntur decem & ſeptem.

¶ Primò, Vtrū orō ſit act⁹ appetitiuę uirtutis, uel cognitiuę.

¶ Secundò, Vtrum ſit conueniens orare Deum.

¶ Tertiò, Vtrū oratio ſit actus D religionis.

¶ Quartò, Vtrū ſolus Deus ſit orandus.

¶ Quintò, Vtrū in oratione ſit aliquid determinate petēdū.

¶ Sextò, Vtrum orando debeamus temporalia petere.

¶ Septimò, Vtrū pro alijs orare debeamus.

E ¶ Octauò, Vtrū debeamus orare pro inimicis.

¶ Nonò, De ſeptem petitionibus orationis dominicæ.

¶ Decimò, Vtrum orare ſit pprium rationalis creaturæ.

¶ Vndecimò, Vtrum ſancti in patria orent pro nobis.

¶ Duodecimò, Vtrum oratio debeat eſſe uocalis.

¶ Tertiodecimò, Vtrum attentio requiratur ad orationē.

¶ Quartodecimò, Vtrum oratio debeat eſſe diuturna.

¶ Quintodecimò, Vtrū orō ſit efficax ad ipetrādū qđ petit.

SVP. Q. LXXXIII. ARTIC. I.

IN arti. 1. q. 83. aduerte diligenter, ꝙ licèt orationis nomē plures ſignificationes habeat, & aliter apud grāmaticos, & aliter apud rhetores, aliter apud theologos ſumatur, ut de ſe patet: nō ideò author etymologiam Caſſiodori, quæ etiā eſt Hieronymi, attulit, ut ſignificationē ſuper etymologiam fundaret, ſed vt ex illa occaſionem haberet ingreſſus ad diſtinctionē orationis ſpeculatiuæ, & practicæ, & ex earū officijs unā manifeſtam orationis ſignificationē, quæ eſt ad ppoſitum, ſ. pro petitione, ſeu dprecatione, locaret in pprio ſubiecto, ac per hoc reſpōderet quæſito. Habes igitur ex hoc loco quid nominis: quia ſignificat petitionē. Habes & quodammodo quid rei: quia petitio eſt actus rationis practicæ, quo homo diſpoſitiuè ordinat aliquid per alium agendum. Per has enim particulas diſtinguitur ab actibus appetitus, & rationis ſpeculatiuæ, & alijs actibus rationis practicæ, ut facilè eſt diſcurrere p ſeipſum.

quin eſſent uanam eſſe expectationem. In orationũ autem fructibus procurãdis ſomniant, tamq̃ orationes inter cauſas non ſint, aut inter remotas valde ſint. Quo fit, vt ſomniantes in cauſis, nil percipiamus in fructibus.

¶ In cõſtitu ad tertiũ eiuſd. ar. aduerte, q; author quia in corpore art. reddiderat cauſam eſſentialẽ neceſſitatis orationis ſecũdũ ordinem diuinæ ſapientiæ, & prouidentiæ, vt ſ. ſicut diſpoſuit multiplicare hoſes medio actu generationis, & triticum mediante ſemine, ac cultura, & domos mediante arte; ſic cum tot medijs ita diſpoſuit multorum ſalutẽ, & multos effectus efficere mediante orõne, reliquoque diuino cultu. Hęc eſt vera, & eſſentialis iõ reddita ſ corpore ar. quã qa reddiderat, nũc ſecundarias, acceſſoriasq; reddit ex parte noſtri in intellectu, vt cognoſcam⁹ ipſum eſſe authorẽ, ad quẽ ſit confugiendum: in uolũtate, ut fiduciam habeamus recurrẽdi ad ipſum: in natura, ut magnificemur ĩ hoc, quòd cum eo loquimur, conuerſamur, petimus &c.

* Li. 2. de bñficijs, c. 1. circa fin.

* 1. 1. q. 22. art. 2. & 4 & q. 115. ar. 6. & q. 116. & q. 19. a. 7. & 8.

Conclu. m

Conclu. p

Part. 1. Concluſio n nit.

* Li. 1. c. 8. a medio.

* In corp. art.

eſt cõueniens, q; Deũ oremus. A

¶ 3 Præt. Liberalius eſt dare aliquid nõ peteti, q̃ dare petenti: quia ſicut * Seneca dicit, Nulla res carius emit, q̃ quę precibus empta eſt: ſed Deus eſt liberaliſſimus. ergo nõ videtur eſſe cõueniens, quòd Deum oremus.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Luc. 18. Oportet ſemꝑ orare, & non deficere.

RESP. Dicẽdũ, q; triplex fuit circa orõnẽ antiquorũ error. B Quidã. n. poſuerũt, q; res humanæ nõ regunt diuina prouidentia, ex quo ſequit q; vanũ ſit orare, & oĩno Deũ colere: & de his dr̃ Malach. 3. Dixiſtis, uanum eſt q ſeruit Deo. Secunda fuit opinio ponẽtiũ oĩa ẽt in rebus humanis ex neceſſitate contingere ſiuẽ ex immutabilitate diuinæ ꝓuidẽtiæ, ſiue ex neceſſitate ſtellarũ, ſiue ex cõnexione cãrum: & ſm hos ẽt excluditur C orõnis vtilitas. Tertia fuit opinio ponẽtiũ qdẽ res humanas diuina prouidẽtia regi, & q; res humanæ nõ proueniunt ex neceſſitate: ſed dicebãt ſilr̃ diſpoſitionẽ diuinæ ꝓuidẽtię uariabilem eſſe, & q; orationibus, & alijs, q̃ ad diuinũ cultũ ꝑtinent, diſpoſitio diuinæ ꝓuidẽtiæ immutat. Hæc aũt oĩa in * 1. lib. improbata ſunt. Et iõ oportet ſic inducere orõnis vtilitatem, ut D neq; rebus humanis diuinæ prouidentiæ ſubiectis neceſſitatẽ imponamus, neq; ẽt diuinam diſpoſitionẽ mutabilẽ æſtimemus. Ad huius ergo euidẽtiam conſiderandum eſt, q; ex diuina prouidentia non ſolũ diſponit qui effectus fiant, ſed ẽt ex quibus cauſis, & quo ordine ꝓueniãt. Inter alias autem cauſas ſunt ẽt quorũdã cauſæ actus humani: vnde oportet homines agere aliqua nõ ut ꝑ ſuos actus diuinã diſpoſitionẽ immutẽt, ſed ut ꝑ actus ſuos impleant quoſdã effectus ſm ordinem à Deo diſpoſitũ: Et idẽ ẽt eſt in naturalibus cauſis: & ſimile ẽt de oratione. Non enim ꝑp hoc oramus, ut E diuinam diſpoſitionẽ immutemus, ſed ut id impetremus, quod Deus diſpoſuit ꝑ orationes ſanctorũ eſſe implendũ, ut ſ. homines poſtulando mereantur accipere, qđ eis Deus omnipotens ante ſæcula diſpoſuit donare, vt Greg. * dicit in lib. dialogorũ.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q; nõ eſt neceſſariũ nos Deo preces porrigere, ut ei noſtras indigentias, uel deſideria manifeſtam⁹, ſed ut nos ipſi cõſideremus, in his ad diuinũ auxiliũ eſſe recurrendũ.

AD II dicẽdũ, q; ſicut dictũ * eſt, orõ noſtra nõ ordinat ad immutationẽ diuinæ diſpoſitionis, ſed vt obtineatur noſtris precibus, qđ Deus diſpoſuit.

AD . . . dicendum, q; Deus nobis multa præſtat ex ſua liberalitate, et non . . . ſed . . . aliqua vult præſtare nobis petentibus, hoc eſt ꝑp noſtra utilitatem, ut ſ. fiduciam quandam accipiamus recurrendi ad Deum, & ut recognoſcamus eũ eſſe bonorum noſtrorum authorem. Vnde * Chryſoſtomus dicit. Conſidera quanta eſt tibi conceſſa fęlicitas, quanta gloria attributa, orationibus fabulari cum Deo, cum Chriſto miſcere colloquia, optarę quod uelis, quod deſideras poſtulare.

* In ſentẽtia id habet in lib. 2. de orando Deũ, non peul a principio.

ARTICVLVS III.

Vtrum oratio ſit actus religionis.

AD TERTIVM ſic ꝓceditur. Vĩ q; oratio non ſit actus religionis. Religio. n. cũ ſit pars iuſtitiæ, eſt in uoluntate ſicut in ſubiecto: ſed oratio pertinet ad partem intellectiuam, ut ex ſupra * dictis patet. ergo oratio non uidetur eſſe actus religionis, ſed doni intellectus, per qđ mens aſcendit in Deum.

¶ 2 Præt. Actus latriæ cadit ſub neceſſitate pcepti: ſed oratio nõ vr̃ cadere ſub neceſſitate pcepti, ſed ex mera uolũtate ꝓcedere, cũ nihil aliud ſit quam uolitorum petitio. ergo oratio non uidet eſſe religionis actus.

¶ 3 Præt. Ad religionẽ ꝑtinere vr̃, ut quis diuinæ naturæ cultum, cæremoniamq; afferat: ſed oratio non vr̃ aliquid Deo afferre, ſed magis aliquid obtinẽdum ab eo petere. ergo oratio non eſt religionis actus.

SED CONTRA eſt, quod dr̃ in Pſal. 140. Dirigatur oratio mea ſicut incẽſum incõſpectu tuo. Vbi dicit gl. q; in huius figurã in veteri lege incẽſum dicebat offerri in odorẽ ſuauẽ domino: ſed hoc pertinet ad religionẽ. ergo oratio eſt religionis act⁹.

RESPON. Dicẽdũ, q; ſicut ſupra * dictum eſt, ad religionem ꝓpriẽ pertinet reuerentiã, & honorẽ Deo exhibere: & iõ oĩa illa, ꝑ q̃ Deo reuerẽtia exhibet, ꝑtinẽt ad religionẽ. Per orationem aũt hõ Deo reuerentiã exhibet, inquãtũ. ſ. ei ſe ſubijcit, & ꝓfitetur orando ſe eo indigere, ſicut authore ſuorum bonorũ. Vñ manifeſtũ ẽ, q; oratio eſt ꝓpriẽ religionis actus.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q; uoluntas * mouet alias potẽtias aĩæ in ſuũ finẽ, ſicut ſupra * dictũ eſt. Et iõ religio, quæ eſt in uoluntate, ordinat actus aliarum potẽtiarum ad Dei reuerẽtiam. Inter alias

SVP. Q. LXXXIII. ART. III.

IN art. 3. eiuſdẽ q. aduerte, q; in oratione, ſeu petitione conſiderari poſſunt tria, ſ. res petita, petitio, & petens. Si conſideremus rem petitã, ſic oratione non damus Deo, ſed ab ipſo dari aliquid poſtulamus. Si cõſideremus petitionẽ ſic orando offerimus Deo: nam ipſe actus petendi eſt actus ſubiectionis, & profeſſionis uirtutis. Qui. n. petit ab aliquo, indiget illo, ac ꝑ hoc ſe ſubijcit illi petendo, in cuius ſignũ ſuperbi potius uolũt indigentiã tolerare, q̃ humiliare ſe petendo aliquid ab aliqua ꝑſona. Rurſus, qui petit, ꝓfitetur petendo in illo, a quo petit, eſſe potentiã ad adiuuandum, eſſe miſericordiã, uel iuſtitiam, uel prouidentiã &c. vnde ſperet exaudiri. Et ꝑp hoc petitio, ſeu oratio ponitur actus religionis, cuius eſt honorem Deo exhibere. Honoram⁹ ſiquidẽ Deũ petẽdo, & tantò magis, quantò vel ex mõ petẽdi, vel re petita profitemur ipſum eẽ ſupra oĩa creationem, promiſſorem, redemptorem &c. Et hoc eſt qd author intendit in corpore ar. Si aũt cõſideremus petẽtem, ſic cũ hõ petat ꝑ mentem, quia petitio eſt actus mentis, & mẽs ſit nobiliſſimũ quod ſit in homine, ſic petẽdo ſubijcim⁹ Deo nobiliſſimam partẽ noſtri, dum utimur ea ad petendũ à Deo, hoc eſt, ad honorandum

* Porrecta per totum.

439 Infr. ar. 15. cor. Et 4. d. 15. q. 4. ar. 1. q. 1. & ar. 5. q. 1. ad 2.

* ar. 1. huius queſt.

* q. 81. ar. 2. & 4.

Conclu. m

Conclu. p D 771.

* Art. 1 huius q. ad 1

dum Deum, vt declaratum eſt. Et ſic orando offerimus, flectendo genua offerimus corpus, sacrificamus mentem, Deo ipſis ad Dei honorem vtendo. Et hoc eſt, quod author intendit in litera in reſponſione ad tertium.

aũt potẽtias aĩæ intellectus altior eſt, & volũtati propinquor. Et iõ poſt deuotionẽ, quæ ptinet ad ipſam uolũtatẽ, oratio, q̃ pertinet ad partem intellectiuam, eſt pcipua inter actus religionis, per quam religio intellectũ hominis mouet in Deum.

Ad II dicẽdũ, ꝙ nõ ſolũ petere q̃ deſideramus, ſed ẽt rectè aliqd deſiderare ſub pcepto cadit: ſed deſiderare quidem cadit ſub pcepto charitatis, petere aũt ſub pcepto religionis: qđ qdẽ pceptũ ponitur Mat. 7. vbi dicitur. Petite, & accipietis.

Ad III dicendum, ꝙ orãdo tradit homo mẽtem ſuã Deo, quã ei p reuerentiã ſubijcit, & quodammõ pſentat, ut patet ex authoritate[a] Dionyſij prius inducta. Et iõ ſicut mẽs humana præeminet exterioribus, & corporalibus mẽbris, uel exterioribus rebus, q̃ ad Dei ſeruitiũ applicantur, ita ẽt orõ præminet alijs actibus religionis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ſolus Deus debeat orari.

AD QVARTVM ſic pcedit. Vr ꝙ ſolus De⁹ debeat orari. Oratio enim eſt actus religionis, ut[a] dictum eſt: ſed ſolus Deus eſt religione colendus. ergo ſolus Deus eſt[b] orandus.

¶ 2 Præt. Fruſtra porrigit oratio ad eũ, qui orationẽ nõ[b] cognoſcit: ſed ſolius Dei eſt orationẽ cognoſcere, tũ quia plerumq; orõ magis agit interiori actu, quem ſolus Deus cognoſcit, q̃ uoce, ſm illud, quod Apo. dicit 1. ad Corin. 14. Orabo ſpiritu, orabo & mente: tũ ẽt quia ut[c] Auguſt. dicit in lib. de cura pro mortuis agenda, Neſciũt mortui etiam ſancti, quid agant ui- E

ui, etiam eorum filij. ergo oratio nõ eſt niſi Deo porrigẽda.

¶ 3 Præt. Si aliqbus ſanctis orõnẽ porrigim⁹, nõ eſt niſi inquãtũ ſunt Deo[h] cõiũcti: ſed qdã ĩ hoc mũdo viuẽtes, uel ĩ purgatorio ẽt exiſtẽtes, ſunt multum Deo cõiuncti p gratiã, ad eos G aũt nõ porrigitur oratio. ergo nec ad ſanctos, q ſunt in paradiſo, debemus orõnẽ porrigere.

Sed contra ẽ, qđ dr̃ Iob 5. Voca, ſi eſt, q tibi rñdeat, & ad aliquem ſanctorum cõuertere.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ orõ porrigĩt alicui dupľr. Vno modo, quaſi per ipſum implẽda: alio mõ, ſicut p ipſum impetrãda.[m] Primo quidẽ mõ, ſoli Deo oratione porrigimus[n]: qa oẽs orõnes noſtræ ordinari debent ad H gratiã, & gloriã cõſequendã, q̃ ſolus Deus dat, ſm illud Pſ. 83. Gratiã, & gloriã dabit Dñs. Sed [p] ſecũdo mõ, orõnẽ porrigim⁹ ſanctis angelis, & hoibus, nõ ut p eos Deus noſtras petitiones cognoſcat, ſed ut eorum precibus, & meritis orõnes noſtræ ſortiant̃ effectũ[q]. Et iõ dr̃ Apo. 8. ꝙ aſcẽdit fumus incẽſorũ de I orõnibus ſanctorũ de manu angeli corã Deo. Et hoc ẽt patet ex ipſo mõ, quo Eccleſia utit̃ in orãdo. Nã à ſancta Trinitate petimus, ut noſtri miſereai: ab alijs autẽ ſanctis quibuſcumq; petimus, ut orent pro nobis.

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ illi ſoli impendimus orando religionis cultum, a quo quærimus obtinere quod oramus, quia in hoc proteſtamur eum bonorum noſtrorum authorem, non autem eis, quos requirimus quaſi interpellatores noſtros apud Deum.

SVP. Q. LXXXIII. ART. IIII.

IN ar. 4. dubiũ occurrit cↄtra rationem in litera redditã, quare ſolus Deus debet orari: qa. ſ. oẽs orationes noſtræ ordinari debent ad gratiam, & gloriã conſequendam, quã ſolus Deus dat. Dupliciter nãq; deficere vr̃, primo in veritate aſſumpti: quia multa licitè põt hõ deſiderare, & facere abſq; ordine ad conſecutionẽ gloriæ, ut patet de deſiderijs, & operib⁹ cõmoditatum corporalium, ſalutis patriæ, honoris parentis, & hmõi apud conſtitutos in mortali pctõ, & infideles &c. Quicquid aũt põt deſiderari licitè, põt quoq; licitè in oratione peti. Scdò, in illatione: quã dato ꝙ finis omnium orationum ſit gloria à ſolo Deo donabilis, multa tamẽ quæ ſunt media ad talem finem, effici poſſũt ab alijs à Deo, vt patet de inſtructione, cuſtodia, & alijs huiuſmodi.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ ratio verũ in primis aſſumit, p ſe loquẽdo de orõne fidelium. Ad cuius euidẽtiam ſciẽ, ꝙ oratio tripliciter inuenitur, ſ. ordinata, inordinata priuatiuè, & inordinata contrariè. Oratio ordinata eſt ſola illa, q̃ ordinat̃ ad ſupremum oium appetibilium, qđ beatitudo æterna eſt. Et rõ eſt, quia primũ in unoquoq; ordine eſt cã omniũ, q̃ ſunt poſt. Ac p hoc ſupremum appetibiliũ eſt cã finalis omniũ appetibiliũ: & ppea omnes petitiones debent ordinari ad talẽ finem. Et qa orõnes fideliũ à religione, & fide pcedunt, ordinatæ ad ſupremũ ſupernaturalem finem, quẽ reſpiciunt pportionabiliter: iõ uerum eſt per ſe loquendo, ꝙ oẽs orationes fideliũ ordinant ad gloriã æternam. & de his loquitur litera. Oratio verò inordinata priuatiuè, eſt quæ caret ordine ad finẽ ultimum charitatis, ut cum quis in peccato mortali orat pro ſanitate corporis, nihil curans an expediat ad uitam æternam, an contrarietur eidem. Et huiuſmodi orationũ habitũ interitum quandoq; eſt maximum malum: & ſunt communes ſecũdum genus ſuum fidelibus, & infidelibus. Nec merent orationes dici ſimpliciter: quia nec ſunt ſimpliciter actus religionis, vtpote ad ipſius ordinem non attinẽtes. Oratio autẽ F inordinata contrariè, eſt petitio habens aliqd contrariũ uitæ æternæ, ut orare p uindicta, uel pro alio malo. Et hæc nõ orationes, ſed execrationes ſunt &c. litera aũt de his, q̃ p ſe ſunt, tm̃ loquitur. Illatio quoq; efficax comprobatur: qm̃ licet multa conducẽtia ad uitam æternam poſſint abſolutè, & ſecundũ ſe effici à creaturis, vt tñ habent rõnem mediorum ad uitã æternam, à ſolo Deo, qui nouit eorũdem hanc orationẽ, ſicut numerum electorũ, fieri poſſunt. Si enim Pauli Apoſtoli angelus ab angelo ſatanæ eum cuſtodiſſet, contra ſalutẽ Pauli operatus eſſet. & ſimile eſt de alijs. Intendit ergo author, ꝙ quia ſolius Dei ẽ dare gloriam æternam, & media ut ſic ad gloriã: ideo oratio, quæ ad gloriam ordinatur, ſoli Deo porrigenda eſt, vt per ipſum implenda.

¶ In reſponſione ad ſecundum in eodẽ articulo aduerte, ꝙ duo sũt modi, quibus ſancti in Verbo uidẽt ſingularia. Alter, quo ipſa uiſio Verbi eſt realiter etiam uiſio ſingularium: & hæc eſt coæua ſanctis a principio ſuæ beatitudinis. Alter eſt, quo ipſa viſio Verbi eſt cauſaliter tm̃ uiſio ſingulariũ: & hæc de nouo aduenit ſanctis, iuxta diuinæ gratię extenſionẽ. Patet enim vtrumq; modũ inueniri in ſanctis. Primũ quidem ex eo, ꝙ cognoſcere quædã ſingularia ad beatitudinem eorum ſpectat. Secũdum autem ex eo, quòd reuelationes eiſdem fiunt de nouo &c. Quo autem horum mõ ſancti uideãt orationes noſtras, non facilè dixerim. Ex hac tamen litera habetur, quòd maximè excellentiam eorum decet, ꝙ cognoſcant petitiões ad eos factas, & conſequenter primo modo uideãt in Verbo eaſdẽ: qm̃ beatitudo ipſa ſumma excellẽtia eſt. Et hoc videtur atteſtari. Eccleſia in ſuo modo interpellandi ſanctos, dum dicit. Sancte Petre, ora pro nobis. Niſi enim præſupponeret oẽs ſanctos ex hoc, ꝙ Deo fruuntur, orationes noſtras cognoſcere, nõ omnes adiret vt orarent pro nobis: ſed orandus prius eſſet Deus, ut eis reuelaret orationes noſtras, & ſic ipſi orarent pro nobis. Maior mihi videtur hæc Eccleſiæ authoritas, quàm cuiuſquam doctoris: propter quod ſic eſſe credo. Cum quo tamen ſtat, ꝙ nouis illuminationibus cognoſcat quid circa ſuos clientulos agẽdũ, aut qd ſimpliciter orãdũ pro eis ſit, ita ꝙ ipſas orationes uident ipſa Verbi viſione. An aũt hoc expediat quod petitur, aut quomodo implẽdũ ſit, & an Deo hoc placeat, & hmõi, ſecundo modo

Marginal notes: [a] Ar. 1. huius q. art. ... — Porrecta per totum. — 440 — 4. d. 15. q. 4. ar. 5. q. 2. & d. 38. q. 1. art. 1. q. 1. ad 2. — [a] Ar. præc. — [b] C. 13. 15. & 16. l. 4. — Conclu. [m] — Conclu. [p]

do mõ diſcuſſ. Et propterea eccleſia Deũ rogat, ut faciat ſctõs orare ꝑ nobis dicẽs. Tribue q̃ſumus Dñe oẽs ſctõs tuos iugiter ꝑ nobis orare. Nã videntes ſancti orationes nr̃as, neſciunt ũ orãdus eſt Deus ſimpliciter pro illa petitione, ut dictum eſt.

*Li. 12. ca. 13. circa prin.

Ad II dicẽdũ, ꝙ mortui ea, q̃ in hoc mũdo agunt, conſiderata eorũ naturali cõditione, ñ cognoſcunt, & ꝑcipuè interiores motus cordis: ſed beatis, ut Greg.* dicit in 12. Moral. i Verbo manifeſtat illud, qđ decet eos cognoſcere de eis, q̃ circa nos agunt, etiam quantũ ad interiores motus cordis: maximè aũt excellentiã eorũ decet, ut cognoſcãt petitiones ad eos fctãs uel uoce, vł corde: & iõ petitiões, quas ad eos dirigim⁹, Deo manifeſtãte cognoſcũt. B

Ad III dicẽdum, ꝙ illi, qui ſunt in hoc mũdo, aut in purgatorio, nondum fruuntur uiſione Verbi, ut poſſint cognoſcere ea, quæ nos cogitamus, vel dicimus. Et iõ eorum ſuffragia non imploramus orando, ſed a uiuis petimus colloquendo.

Porrecta per totum. 441 4. di. 15. q. 4. ar. 4. q. 1 Et opuſ. 3 cap. 140.

Articvlvs v.

Vtrũ in oratione dẽamus aliquid determinatè à Deo petere.

Ad qvintvm ſic ꝑcedit. Vr̃ ꝙ i orõne nihil determinatè à Deo petere dẽamus: Quia, vt* Damaſc. dicit: Orõ, eſt petitio decẽtiũ à Deo. Vñ ineſficax eſt orõ, ꝑ quã petit id qđ nõ expedit, ſm illud Iac. 4. Petitis, & nõ accipitis, eo ꝙ malè petatis: ſed ſicut dr̃ Ro. 8. Quid orem⁹ ſicut oportet, neſcim⁹. ergo ñ dẽm⁹ aliqd orãdo determinatè peterẽ. C

*Libr. 3. fid. orth. cap. 24.

¶2 Præt. Quicunq; aliqd determinatè ab alio petit, nitit uoluntatẽ ipſius inclinare ad faciendũ id qđ ipſe vult: non aũt ad hoc tendere debemus, ut Deus uelit qđ nos uolumus, ſed magis ut nos uelimus, qđ ipſe vult, ut dicit glo. ſuper illud Pſal. 32. Exultate iuſti in Domino. ergo non debemus aliquid determinatè à Deo in oratione petere.

¶3 Præt. Mala à Deo petenda non ſunt, ad bona autẽ Deus nos inuitat: fruſtra autem ab aliquo petitur, ad qđ accipiendum inuitatur. ergo nõ eſt determinatè aliquid à Deo in oratione petendum. D

Sed contra eſt, ꝙ Dominus Matth. 6. & Luc. 11. docuit diſcipulos determinatè petere ea, q̃ continentur in petitionibus orationis dominicæ.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ ſicut* M. Valerius refert, Socrates nihil ultra petẽdũ à diis imortalib. arbitrabat, q̃ ut bona tribuerẽt, qa hi demũ ſcirent, quid unicuiq; eſſet utile: nos aũt plerũq; id uotis expetim⁹, qđ nõ ĩpetraſſe meli⁹ foret.* Quæ qdem ſnia aliquã tr uera eſt, quãtũ ad illa q̃ pñt malũ euentũ hr̃e, quibus ẽt homo põt malè, & bñ uti, *ſic diuitiæ, q̃ ut ibidẽ dr̃, multis exitio fuere: honores ẽt cõplures peſſum dederũt: regna, quorũ exitus ſæpe miſerabiles cernunt: ſplẽdida cõiugia, q̃ nonnunq̃ funditus domos euertũt.* Sunt tñ quædam bona, qbus hõ malè uti nõ põt, quæ ſ. malũ euentum habere non poſſunt.* Hæc aũt ſunt, quibus beatificamur, & qbus beatitudinem meremur: q̃ quidem ſancti orando abſolutè petũt, ſm illud. 79 Oſtende faciem tuam, & ſalui erimus. Et iterum 118. Deduc me in ſemitam mãdatorum tuorum. E

*Li. 7. c. 2 in tit. Extrema: de Socrate Philoſo.

Conclu. m

Conclu. p

Concluſionis pars 2.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ licèt hõ ex ſe ſcire nõ poſſit quid orare debeat: Spiritus tñ, ut ibidem dicitur, in hoc adiuuat infirmitatem noſtram, ꝙ A inſpirando nobis ſancta deſideria recte poſtulare nos facit. Vnde Dominus dicit Ioan. 4. ꝙ veros adoratores, adorare oportet i ſpiritu, & ueritate.

Ad II dicẽdũ, ꝙ cum orando petimus ali qua, q̃ pertinent ad noſtram ſalutem, conformamus uoluntatem noſtram uoluntati Dei, de qua dicit. 1. ad Timot. 2. ꝙ vult omnes homines ſaluos fieri.

Ad III dicẽdũ, ꝙ ſic ad bona Deus nos inuitat, ꝙ ad ea non paſſibus corporis, ſed pijs deſideriis, & deuotis orationibus accedamus.

Porrecta per totum. 442 4. di. 15. q. 4. artic. 5. q. 2.

Articvlvs vi.

Vtrum homo debeat temporalia petere à Deo orando.

Ad sextvm ſic ꝑcedit. Vr̃ ꝙ nõ nõ dẽat tpalia petere à Deo orãdo. Quæ.n. orãdo petim⁹, quærimus: ſed tpalia nõ debemus quærere. dr̃.n. Matth. 6. Primum quærite regnũ Dei, & iuſtitiam eius, & hæc oĩa adiicientur uobis, ſ. temporalia, q̃ non quærenda dicit, ſed adiicienda quæſitis. ergo temporalia non ſunt in oratione a Deo petenda.

¶2 Præt. Nullus petit, niſi ea, de quibus eſt ſolicitus: ſed de temporalibus ſolicitudinem habere nõ poſſumus, ſecundùm quod dicitur Matth. 6. Nolite ſoliciti eſſe animæ ueſtræ quid manducetis. ergo temporalia petere non debemus orando.

¶3 Præt. Per orationem noſtrã mens dẽt eleuari in Deum: ſed petẽdo tpalia deſcendit ad ea, quæ infra ſe ſunt cõtra id, qđ Apoſt. dicebat 2. ad Cor. 4. Non contemplantibus nobis quæ videntur, ſed quæ non vĩr. Quæ.n. uidentur temporalia ſunt: q̃ autem non uidentur, æterna. ergo non debet homo temporalia in oratione a Deo petere.

¶4 Præt. Hõ non debet petere à Deo, niſi bona, & utilia: ſed q̃nque temporalia habita ſunt nociua non ſolùm ſpiritualiter, ſed etiam temporaliter. ergo non ſunt in oratione à Deo petenda.

Sed contra eſt, quod dicitur Prouer. 30. Tribuẽ tantùm uictui meo neceſſaria.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ ſicut* Augu. dicit ad Probã, de orãdo Deũ.* Hoc licet orare, qđ licet deſiderare. Tpalia aũt licet deſiderare, nõ qdẽ principaliter, vt in eis finẽ cõſtituamus, ſed ſicut qdã adminicula, qbus adiuuamur ad tẽdẽdũ i beatitudinẽ, *inquatũ, ſ. ꝑ ea uita corporalis ſuſtẽtat, & inquantũ nobis organicè deſeruiũt ad actus uirtutũ. Vt ẽt* Philoſ. dicit in 1. Eth. & iõ ꝑ tẽporalib. licet orare. Et hoc eſt, qđ Aug. dicit† ad Probã, ꝙ ſufficientiã uitæ nõ indecẽter vult, q̃ſquis eã vult, & non amplius: quæ qdẽ non appetitur ꝑꝑ ſeipſam, ſed ꝑꝑ ſalutẽ corporis, & congruentẽ habitũ pſonæ hominis, ut non ſit inconueniens eis, cum quibus viuendum eſt. Iſta ergo cum habent, ut teneãtur: cum non habentur, ut habeantur orandum eſt.

Epiſ. 121. c. 11. Et c. 4. & 5 t. 2. Conclu. m

Concluſionis pars 1.

Libr. 1. Ethi. ca. 8. ad fi. t. 5. †Epiſ. 121 c. 6 circa med. t. 2.

Concluſionis pars 2.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ temporalia nõ ſunt qdã principaliter, ſed ſecundariò. Vñ Aug. dicit* in lib. de ſerm. do. in mõte. Cum dixit illud, primo quærendũ eſt, ſ. regnum Dei, ſignificauit, quia hoc. ſ. temporale bonũ, poſterius quærendum eſt, non tempore, ſed dignitate: illud taquàm bonum noſtrum, hoc tanquàm neceſſarium noſtrum.

*Li. 2. ca. 24. paulo a princi. tom. 4.

Ad secvndvm dicendum, quòd non quælibet ſolicitudo rerum temporalium eſt prohibita, ſed

* q.55.artic.6.

ſuperflua, & inordinata, ut ſupra habitum * eſt. F

AD III dicēdum, q quando mens noſtra intēdit temporalibus rebus, ut in eis quieſcat, remanet in eis depreſſa: ſed quando intendit eis in ordine ad beatitudinem conſequendam, non ab eis deprimitur, ſed magis eleuatur ſurſum.

AD IIII dicendū, q ex quo non petimus tēporalia, tanq̃ principaliter quæſita, ſed in ordine ad aliud, eo tenore a Deo petimus ipſa, ut nobis cōcedantur ſecundùm quod expediunt ad ſalutem.

ARTICVLVS VII.

Vtrum debeamus pro alijs orare.

Porrecta per totum.

443 3.q.21.ar.3.ad 3 Et 4.di.15.q.4.ar.4.q.3

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Videtur q nō debeamus pro aliis orare. In orando.n. ſequi debemus formam, quā Dominus tradidit: ſed in oratione dominica petitiones ꝓ[h] nobis facimus, non pro alijs dicentes, Panē noſtrum quotidianum da nobis hodie &c. ergo nō debemus pro aliis orare. G

¶2 Præt. Ad hoc oratio fit, [b] ut exaudiat: ſed una de conditionibus, q̄ reqrūtur ad hoc, q oratio ſit exaudibilis, eſt ut aliqs oret pro ſeipſo. unde ſup illud Ioan. 16. Si quid petieris patrem in nomine meo, dabit uobis. * Aug. dicit. Exaudiuntur oēs ꝓ ſeipſis, non aūt pro omnibus: unde nō ſimpliciter dictum eſt, dabit: ſed dabit uobis. ergo vr̄ q nō debeamus pro alijs orare, ſed ſolum pro nobis. H

* Tracta. 102. nō re mote a prin. to. 9.

¶3 Præt. Pro aliis, ſi[b] ſint mali, prohibemur orare, ſm̄ illud Hier. 7. Tu ergo noli orare ꝓ populo, hoc & nō obſiſtas mihi, q̄a nō exaudiā te: ꝓ bonis aūt nō[b] oportet orare, q̄a ipſi ꝓ ſeipſis orantes exaudiuntur. ergo vr̄ q non debeamus pro aliis orare.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Iacob. 5. Orate pro inuicem, vt ſaluemini.

* Ar. præc.

RESPON. Dicēdū, q ſicut * dictū eſt, illud debemus orādo petere, q debemus deſiderare. Deſiderare aūt debemus bona nō ſolū nobis, ſed ēt alijs. Hoc.n. pertinet ad rōnem dilectionis, quam ꝓximis debemus inpēdere, ut ex ſupra dictis * patet: & iō [m] charitas hoc requirit, ut pro aliis oremus. [n] Vnde * Chryſ. dicit ſup Matth. ꝓ ſe orare neceſſitas cogit: ꝓ altero aūt charitas fraternitatis hortatur. Dulcior aūt an̄ Deū eſt oro nō qua neceſſitas trāſmittit, ſed quā charitas fraternitatis cōmēdat. I

* q.25.& 26.

Conclu. m

* Hom. 14 in imperfecto circa princi. tom. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, q ſicut Cyprianus dicit in lib. de oratione Dominica, iō nō dicimus pater meus, ſed noſter: nec da mihi, ſed da nobis: q̄a unitatis magiſter noluit priuatim p̄cem fieri, ut ſ. quis pro ſe tm̄ precetur. Vnū.n. orare pro omnibus uoluit: qm̄ in uno omnes ipſe portauit. K

AD II dicēdū, q ꝓ ſe orare ponit conditio orationis, non qdē neceſſaria ad effectū merendi, ſed ſicut neceſſaria ad indeficientia impetrādi. Cōtingit.n. qn̄que, q oratio pro alio facta nō impetrat, ēt ſi fiat piè, & perſeuerāter, & de ptinentibus ad ſalutē ꝓp impedimentū, qđ eſt ex parte eius, pro quo oratur, ſm̄ illud Hier. 15. Si ſteterint Moyſes, & Samuel corā me, nō eſt anima mea ad populū iſtū. Nihilominus tn̄ oratio meritoria erit oranti, qui ex charitate orat, ſm̄ illud Pſ. 34. Oratio mea in ſinu meo conuertetur. gl. ideſt, etſi non eis proſit, ego tamen non ſum fruſtratus mea mercede.

AD III dicēdū, q ēt pro peccatoribus orandum eſt, ut conuertantur: & pro iuſtis, ut pſeuerēt, & proficiāt. Orātes tn̄ non pro omnibus peccatoribus exaudiūtur, ſed pro qbuſdā. Exaudiūtur.n. pro prædeſtinatis, non aūt ꝓ p̄ſcitis ad mortē: ſicut ēt correctio, qua fratres corrigimus, effectum hēt in prædeſtinatis, non in reprobatis, ſm̄ illud Eccl. 7. Nemo pōt corrigere, quem Deus deſpexerit. Et iō dr̄ 1. Io. 5. Qui ſcit fratrem ſuum peccare peccato non ad mortem, petat, & dabitur ei uita peccanti peccatū non ad mortem. Sed ſicut nulli quandiu uiuit hic, ſubtrahendum eſt correctionis beneficium, q̄a nō poſſumus prædeſtinatos diſtinguere à reprobatis, ut * Aug. dicit in lib. de correptione, & gratia: ita ēt nulli eſt denegandum orationis ſuffragiū. Pro iuſtis ēt eſt orandū triplici ratione. Primo quidē, quia multorū preces facilius exaudiūtur: vñ ſuper illud Rom. 15. Adiuuetis me in orationibus ueſtris, dicit * Gl. Bene rogat Apoſtolus minores pro ſe orare. Multi.n. minimi dum congregantur unanimes, fiunt magni: & multorū p̄ces impoſſibile eſt, q non impetrent illud, ſ. qđ eſt impetrabile. Secundò, ut ex multis gratia agatur Deo de beneficiis, q̄ conferūtur iuſtis, quæ etiam in utilitatem multorum uergunt, ut patet p Apoſtolum 2. ad Cor. 1. Tertiò, ut maiores nō ſuꝑbiāt, dum conſiderant ſe minorum ſuffragijs indigere.

* Cap. 15. tom. 7.

* Eſt Ambro. circa finē commentarij ad 15. ca. ad Rom. tom. 5.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum debeamus pro inimicis orare.

Porrecta per totum.

444 3.diſt. 30. art. 2. cor. Et vir. q. 2 artic. 8. cor. ñ.

AD OCTAVVM ſic procedit. Vr̄ q non debeamus ꝓ inimicis orare: quia, ut dr̄ Rom. 15. Quæcunq; ſcripta ſunt, ad[h] noſtra doctrinā ſcripta ſunt: ſed i ſacra ſcriptura inducūtur multæ imprecationes cōtra inimicos. dr̄.n. in Pſ. 6. Erubeſcant, & cōturbent omnes inimici mei, conuertantur, & erubeſcāt valde uelociter. ergo & nos debemus orare contra inimicos noſtros magis, quàm pro eis.

¶2 Præt. Vindicare de inimicis, in malū [h] inimicorū cedit: ſed ſācti uindictā de inimicis petunt, ſm̄ illud Apoc. 6. Vſquequo nō uindicas ſanguinē noſtrum de his, q habitant in terra? vnde & de uindicta impiorū lætantur, ſm̄ illud Pſ. 57. Lætabitur iuſtus cum uiderit uindictā. ergo non eſt orandum pro inimicis, ſed magis contra eos.

¶3 Præt. Operatio hoīs, & eius oro non debent eſſe cōtraria: ſed homines qn̄q; licitè impugnāt inimicos, alioquin omnia bella eſſent illicita, qđ ē cōtra ſ. * dicta. ergo nos non dēmus h orare ꝓ inimicis.

* q. 40. artic. 1.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Matth. 5. Orate pro perſequentibus, & calumniantibus vos.

SVP. Q. LXXXIII. ARTIC. VIII.

CVm ſtent 5. 6. & 7. in 8. eiuſdē 83. q. artic. dubiū occurrit ſimpliciter, & ad hominem circa illa uerba, Vel ſi uenis peteret. Ad hominem qdē, q̄a ſuperius in q. 25. ar. 7 & 8. ubi de dilectione inimicorū tractatū eſt, ſolus neceſſitatis articulus acceptus eſt. Hic aūt vltra neceſſitatē, excipitur petitio veniæ. Quomodo ſtant hæc ſimul? Simpliciter verò, quia regula gñalis eſt, q præcepta affirmatiua licet obligent ſp, non tamen obligant ad ſemper operandum, ſed ſolo neceſſitatis tēpore. Quomodo ergo nunc extra tempus neceſſitatis diſtinguitur tempus petitionis ueniæ? Et augetur dubium: quia nō apparet ad quem actū dilectionis in ſpeciali teneatur hic propter hoc, q inimicus petit ab eo ueniam. Nam ſi ego diligo in communi inimicum, nec in ſpeciali eum

Resp. Dicendũ, ꝙ orare pro alio, charitatis eſt, ſicut * dictũ eſt: vñ [m] eodẽ mõ quo tenemur diligere inimicos, tenemur ꝓ inimicis orare [n]. Qualiter autẽ teneamur inimicos diligere, ſupra * habitum eſt in tractatu de charitate, ut ſ. in eis diligamus naturã, nõ culpã. Et ꝙ diligere inimicos in gñali eſt in ꝓcepto, in ſpãli aũt non eſt in ꝓcepto, niſi ſm ꝑparationẽ animi, ut ſ. hõ eſſet paratus, ẽt ſpãliter inimicũ diligere, & eum iuuare in neceſſitatis articulo, vel ſi ueniã peteret: ſed in ſpãli abſolutè inimicos diligere, & eos iuuare, pfectionis eſt. Et ſilr [p] neceſſitatis eſt, vt ĩ oĩbus noſtris orõnibus, quas ꝓ alijs facim⁹, inimicos nõ excludam⁹. Quòd autẽ ꝓ eis ſpecialiter oremus, perfectionis eſt: non neceſſitatis, niſi in aliquo caſu ſpeciali [q].

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ imprecationes, q̃ in ſacra ſcriptura ponunt̃, quadrupliciter poſſunt intelligi. Vno mõ, ſm ꝙ ꝓphetæ ſolent in figura imprecantis futura ꝓdicere, ut * Aug. dicit in libr. de ſerm. domi. in monte. Secundo, prout quædam tẽporalia mala peccatoribus quandoq; à Deo in correctionẽ mittunt̃. Tertio, quia intelligunt̃ petere nõ cõtra ipſos hoĩes, ſed contra regnum peccati, vt ſ. correctione hominum pctã deſtruantur. Quarto, conformando uoluntatem ſuã diuinæ iuſtitiæ circa damnationẽ perſeuerantium in peccato.

Ad II dicẽdũ, ꝙ ſicut in eodem libro * Aug. dicit, Vindicta martyrũ eſt, vt euertat̃ regnũ pcti, quo regnãte tãta perpeſſi ſunt. Vel ſicut dr̃ in libro de † quæſtionibus ueteris, & noui teſtamẽti, poſtulant ſe uindicari non uoce, ſed ratione, ſicut ſanguis Abel clamauit de terra: lætantur autem de uindicta non propter eam, ſed propter diuinam iuſtitiam.

Ad III dicendum, ꝙ licitum eſt impugnare inimicos, ut cõpeſcantur à peccatis: quod cedit in bonum eorum, & aliorũ. Et ſic ẽt licet orando petere aliqua tẽporalia mala inimicorũ, vt corrigantur: & ſic oratio, & operatio non erunt contraria.

Articvlvs IX.

Vtrum conuenienter ſeptem petitiones orationes dominicæ aſſignantur.

Ad nonvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ incõuenienter ſeptẽ petitiones orationis dominicę aſſignẽtur. Vanum enim eſt petere ſanctificari illud, quod ſp eſt ſanctum: ſed nomẽ Dei ſemper eſt ſanctum, ſm illud Luc. 1. Sanctũ nomen eius. Regnum etiam eius eſt ſempiternum, ſecũdum illud Pſal. 144. Regnum tuum Domine, regnum omniũ ſæculorum. Volũtas etiam Dei ſemper impletur, ſm illud Iſa. 46. Oĩs uolũtas mea fiet. uanũ ergo eſt petere, ꝙ nomẽ Dei [h] ſanctificet̃, ꝙ regnũ eius [h] aduematt, & ꝙ uoluntas eius [h] fiat.

¶ 2 Præt. Prius [h] eſt recedere à malo, q̃ cõſequi bonũ. inconueniẽter ergo vĩr ꝑordinari petitionęs, q̃ pertinent ad cõſequẽdum bonum, petitionibus, quæ pertinent ad amotionem mali.

¶ 3 Præt. Ad hoc aliquid petit̃, vt donetur: ſed præcipuum donum Dei eſt Spirituſſanctus, & ea q̃ nobis per ipſum dant̃. ergo uidentur incõueniẽter poni petitiones, cum non [h] reſpondeant donis Spirituſſancti.

¶ 4 Præt. Secundum Lucam, In oratione dominica ponuntur ſolum quinque [h] petitiones, ut

---

*ar. præc. — Conclu. m — *q. 25. ar. 6. 8. & 9. — Conclu. p — *Lib. 1. c. 42. a medio to. 4. — *Eod. li. 1 ca. 45. circa med. to. 4. Et li. 2. de q. Euan. ca. 45. to. 4. — †Cap. vel. q. 68. incipit hic li. Deus certe pfectus eſt to. 4.

eum odio habeo & eſt petit veniam, ego nõ teneor illi remitte re pœnam, quam de iure debet, ad quẽ nouum actum obligor ex illius petitione? Si dicatur, vt vulgo dr̃, ꝙ debeo parcere quo ad offenſam, hoc nihil aliud eſt, q̃ eum non habere odio, non velle ei malum, quod a principio habui. Modo autem quæri mus nonum actum poſitiuum, ad quem teneatur tempore petitionis ueniæ. Si dicatur, quòd tenetur ei loqui, mirum eſt, ꝙ melioris ſit cõditionis inimicus petens ueniam, q̃ is, q numq̃ me offendit. Iſti. n. petenti quodcumq; à me, non teneor reſpondere extra articulũ neceſſitatis, & illi tenebor? Minus conſona hæc rationi uidentur.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ cum communiter offenſi hoĩes malã habeant uoluntatẽ contra inimicos ſuos, ſi huic ꝑſumptioni cõiũgatur in ſpeciali, ꝙ inimico petenti ueniam, non annuit, probabilis, aut uiolẽta opinio ſit, quòd malã habet uoluntatem contra inimicũ, ac per hoc & petenti ueniam dat occaſio recidiuæ inimicitiæ, ex quo locum ueniæ non inuenit, & alij ſcãdalum. Vnde ipſa petitio ueniæ tẽpus determinat, quo charitas dẽt neceſſario exire in actũ manifeſtationis cordis ſui erga inimicũ: & ſic tẽpus petitionis ueniæ eſt tẽpus neceſſitatis. Sed ut cõcordes ſcripturas, diſtingue de neceſſitate, q̃ eſt multiplex, quædã ex parte indigẽtiæ perſonæ, vt paſcere fame morientem, & huiuſmodi; quædã ex parte occur. ſentium conditionum, ut corrigere fratrem habendo ꝓbabilem cognitionem, quòd inde liberabitur à peccato. Et licet omnes huiuſmodi neceſſitates comprehendant̃ ſub tempore neceſſitatis, quãdo dicitur, quòd præcepta affirmatiua non obligant niſi tempore neceſſitatis, vna tamen quandoque diſtinguitur cõtra aliã alicubi: & ſic accidit in præſenti litera. Vñ nulla eſt ſimpliciter cõtrouerſia, ut ex nũc declaratis patet. Et ſimiliter nulla eſt inter doctoris dicta cõtrarietas: qa hic neceſſitatẽ ex parte indigẽtiæ pſonæ diſtinxit contra neceſſitatem ex parte conditionũ occurrentiũ. Superius aũt ſub articulo neceſſitatis, omnem neceſſitatis modum comprehendit, cuius ſignum eſt, ꝙ hoc in loco dicit hanc doctrinam eſſe eandem cum ſupradicta, dicens, Vt ſupra habitum eſt in tractatu de charitate.

¶ In reſponſione ad primum, habes latiſſimum campũ interpretãdi ſacrã ſcripturã quoad imprecationes, & ſimul modos, qbus appetitu recto, aliorũ mala nobis cõplacere poſſunt. Nam dempta prima expoſitione, iuxta optatiuum, ꝓ enunciatiuo interpretat̃, fiat, pro fiet, reliquæ ad effectum cõſentientis malo proximi ſpectant. Secunda quidem mala pro correctione hominum, ac ꝓ hoc ꝓ utilitate correctorũ, uel cõi, vult. Tertia vero mala, ꝓ deſtructione regni peccati vult. Quarta autem mala, pro iuſtitia diuina vult: & eſt ſermo ſemper de malo pœnæ. Et eſt hæc diſtinctio ſumenda penes id, quod directe reſpicitur à petente, ſeu optante.

¶ In rñſione ad ſecundum eiuſdẽ, ſcito Nouitie, ꝙ ſanctos pẽtere tũc vindictã, eſt paſſiones ſuas, quæ ſunt tũc vltronis, patẽtes habere. Hoc enim modo ſanguis Abel clamauit tũc. Effuſus enim patẽter fraternus ſanguis, ratio erat vltionis.

¶ In rñſione ad tertiũ, intellige ꝑ unicã cauſam omnes alias licitas cauſas impugnãdi inimicos. Nõ enim ſolũ ut conuertantur à peccatis, ſed ꝑp alias cauſas eſt licitum, ut patet ſuperius de bello. Et eadẽ eſt ratio de omnibus ad hoc vt oratio, & operatio non cõtrarientur. Veruntamẽ licet oratio, & operatio non debeant contrariari, poteſt tamẽ locũ habere oratio, ubi non poteſt locũ habere operatio. Licet enim orando cuilibet propter cõmunis boni petere mortem hæreſiarchæ, uel tyrannizantis, non tamen licet cuilibet occidere illum. Quicquid ergo licet alicui operari, licet illi orare, ſed non eſt econtra.

Portenta per totum. — 445 — 3 d. 34. q. 1. ar. 6. & opuſ. 3. c. 254. vſq; in fin. & opuſ. 7.

SVP. Q. LXXXIII. ARTIC. IX.

In art. 9. eiuſdem quæſtionis aduerte, quòd primæ três petitiones orationis dominicæ, aliter poſſunt ordinari quo ad principale dicti ſenſum, ut ſ. oẽs tres ſpectẽt principaliter ad amorẽ, quo Deũ in ſeipſo diligimus: Secundario autẽ ad amorem, quo nos in Deo diligimus, in cuius ſignũ in ſingulis tribus ponitur pronomen, tuum: in reliquis quatuor pronomen, noſtri. & ſic prima petit eleuationẽ ſtabilẽ diuini nominis cũ effectu. Secunda, quòd ipſe regnet cum effectu, non diabolus, non caro, non mundus, non peccatum. Tertia, quòd ſua impleatur uoluntas cum effectu. Hæc enim nunc non adſunt Deo, niſi ſecundum quid, propter tot peccata, & ocultationem adimpletionis eo modo, quo implentur. Et hoc quod in ſingulis dictũ

eſt cum effectu, intelligatur paſſum ſubiũctum modũ, Sicut in cœlo, & in terra: quia ſingularũ trium eſt modus, ita ꝙ rectum noſtrum deſiderium primo ad hoc tẽdit, hoc optat, hoc petit, quaſi ipſius Dei bonum, vt ipſe in ſuo nomine sãctificetur, idest, ſuper oĩa ſtabiliter eleuetur, ſicut in cœlo, & in terra, ut ipſe regnet, non pẽtũ: ſicut in cœlo & in terra, ut ipſius uolũtas, nõ aliena quæcũq; fiat ſicut in cœlo, & in terra: in quibus tamẽ eiſdẽ petitionibꝰ noſtra bona ſpiritualia maxima ſecundario petimus, ut in litera exponitur. Ordinantur autẽ inter ſe hæ tres ſic, q̃a primo nomen, ſecũdo regnũ, tertio ad nutum executio deſideratur.

Conclu. m

* Epi. 121 cap. 12. in prin. to. 2

Conclu. p

*Epi. 121. cap. 11. in med. t. 2.

* Matt. 6. Et ad Titum ca. 2. tom. 9.

patet Luc. 11. Superfluum ergo fuit ſecundum Matt. quòd ſeptem petitiones ponuntur. F

¶ 5 Præt. In vanũ videtur captare beneuolẽtiã eius, q̃ beneuolentia ſua nos p̃uenit: ſed Deus ſua beneuolẽtia nos p̃uenit, q̃a ipſe prior dilexit nos, vt dicit. Ioan. 4. Superfluè ergo p̃mittit petitionibus, Pater noſter, q̃ es in cœlis: qđ[h] videtur ad beneuolentiam captandum pertinere.

SED IN CONTRARIVM ſufficit G authoritas Chriſti orationem inſtituentis.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ[m] oratio dominica p̃fectiſſima eſt[n]: quia ſicut * Aug. dicit ad Probam. Si rectè, & cõgruẽter oramus, nihil aliud dicere poſſumus, q̃ quod in iſta orõne dominica poſitũ eſt. Quia .n. oratio eſt quodammodo deſiderij noſtri interpres apud Deũ, illa rectè ſolũ orãdo petimus, q̃ rectè deſiderare valemus. In [p] oratione H autẽ dominica non ſolũ petunt oĩa, q̃ rectè deſiderare poſſumus, ſed ẽt eo ordine, quo deſideranda ſunt, ut ſic hæc orõ nõ ſolum inſtruat poſtulare, ſed ẽt ſit informatiua totius noſtri affectus[q]. Manifeſtũ eſt autẽ, ꝙ primo cadit in deſiderio noſtro finis: deinde ea, q̃ ſunt ad finẽ. Finis autẽ noſter Deꝰ eſt, in quẽ noſter affectus tendit dupl'r, uno quidẽ mõ, p̃ut uolumus gloriã Dei: alio mõ, ſm ꝙ uolumus frui gloria eius, quorũ primũ p̃tinet ad dilectionẽ Dei, qua Deum, in ſeipſo diligimus: ſm verò p̃tinet ad dilectionẽ, qua diligimus nos in Deo. Et iõ prima petitio ponitur, Sanctificetur nomen I tuum, per quam petimus gloriam Dei. Secũda uerò ponitur, Adueniat regnum tuum, per quam petimus ad gloriã Dei, & regni eius p̃uenire. Ad finẽ autẽ prædictũ nos ordinat aliquid dupliciter, uno modo per ſe: alio modo per accidens. Per ſe quidẽ bonum, quod eſt utile in finem. Eſt autẽ aliquid utile in finem beatitudinis dupliciter, uno mõ directè, & principaliter ſm meritũ, quo beatitudinem meremur Deo obediendo: & quantũ ad hoc ponitur, Fiat uolũtas tua ſicut in cœlo, & in terra. Alio mõ inſtrumentaliter, & quaſi coadiuuans nos ad merendum: & ad hoc p̃tinet qđ dr̃, Panem noſtrũ K quotidianũ da nobis hodie, ſiuè hoc intelligatur de pane ſacramentali, cuius quotidianus vſus proficit homini, in quo ẽt intelliguntur omnia alia ſacramenta: ſiuè ẽt intelligatur de pane corporali, ut per panẽ intelligatur oĩs ſufficientia uictus, ſicut dicit * Aug. ad Probam: Quia & Euchariſtia eſt p̃cipuũ ſacramentum, & panis eſt p̃cipuus cibus. Vnde & in Euangelio Matthæi ſcriptum eſt, Superſubſtantialẽ, idest, p̃cipuũ, vt * Hieronymus exponit. Per accidẽs autẽ ordinamur in beatitudinẽ p̃ remotionẽ p̃hibẽtis. Tria autẽ ſunt, q̃ nos a beatitudine p̃hibent. Primo quidem pc̃tũ, quod directè excludit à regno, ſm illud 1. ad Cor. 6. Neq; fornicarij, neq; idolis ſeruiẽtes &c. regnũ Dei poſſidebunt: & ad hoc p̃tinet qđ dr̃, Dimitte nobis debita noſtra. Secundo, tentatio, q̃ nos impedit ab obſeruantia diuinæ uoluntatis: & ad hoc p̃tinet, qđ dr̃, Et ne nos inducas in tentationẽ: p̃ quod nõ petimus ut non tentemur, ſed ut à tentatione non uincamur, quod eſt in tentationem induci. Tertio, pœnalitas præſens, ut quæ impedit ſufficientiam uitæ: & quantum ad hoc dicitur, Libera nos à malo.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ſicut * Aug. dicit in lib. de ſerm. dom. in mõte, cũ dicimus, Sanctificetur nomen tuum, nõ hoc petit quaſi nõ ſit ſanctũ nomen Dei, ſed vt ſanctũ ab hominibus habeatur: qđ p̃tinet ad Dei gloriã in hominibus p̃pagandam. Qđ autẽ dr̃, Adueniat regnum tuum, nõ ita dictũ eſt, quaſi Deus nũc nõ regnet, ſed ſicut * Aug. dicit ad Probam: Deſideriũ noſtrum ad illud regnũ excitamus, ut illud nobis ueniat, atq; in eo regnemus. Quod autẽ dr̃, Fiat uoluntas tua: rectè intelligitur, ut obediatur præceptis tuis, Sicut in cœlo, & in terra. i. ſicut ab angelis, ita ab hominibus. Vnde hæ tres petitiones p̃fectè complebuntur in uita futura: aliæ uerò quatuor p̃tinent ad neceſſitatẽ uitæ præſentis, ſicut Aug. dicit * in Enchiridio.

* Lib. 2. c. 10. circa prin. & c. 8. tom. 4.

*Epi. 121. c. 11. ante medium tom. 2.

* Enchiridij, c. 115. tom. 3.

AD II dicendũ, ꝙ cum oratio ſit interpres deſiderij, ordo petitionum nõ reſpondet ordini executionis, ſed ordini deſiderij, ſiue intentionis, in quo prius eſt finis, quàm ea quæ ſunt ad finem, & conſecutio boni, quàm remotio mali.

AD III dicẽdum, ꝙ * Aug. in lib. de ſerm. dom. in mõte, adaptat ſeptẽ petitiones donis, & beatitudinibus, dicẽs. Si timor Dei eſt, quo beati fiũt pauperes ſpiritu, petamus ut ſanctificetur nomen Dei in hoĩbus timore caſto. Si pietas eſt, qua beati fiũt mites, petamꝰ vt veniat regnũ eiꝰ, vt miteſcamꝰ, nec ei reſiſtamꝰ. Si ſciẽtia ẽ, qua beati sũt q̃ lugẽt, oremus vt fiat volũtas eiꝰ, & ſic nõ lugebimꝰ. Si fortitudo ẽ, qua beati sũt q̃ eſuriũt, oremꝰ vt panis nr̃ quotidianꝰ detur nobis. Si cõſiliũ ẽ, quo beati sũt miſericordes, debita dimittamꝰ, vt nobis nr̃a dimittantur. Si itellectꝰ ẽ, quo beati sũt mũdo corde, oremꝰ ne habeamꝰ duplex cor tẽporalia ſectãdo, d̃ q̃bꝰ tẽtationes fiũt ĩ nobis. Si ſapiẽtia ẽ, qua beati sũt pacifici, q̃m filij Dei vocabũtur, oremꝰ vt liberemur à malo. Ipſa .n. liberõ liberos nos faciet filios Dei.

* Lib. 2. c. 18. to. 4.

AD IIII dicẽdũ, ꝙ ſicut * Aug. dicit in Ench. Lucas in orõne dominica petitiones nõn ſeptẽ, ſed q̃nq; cõplexus eſt. Oſtẽdẽs .n. tertiã petitionẽ duarũ p̃miſſarũ eſſe quodãmõ repetitionẽ, p̃termittẽdo eã magis facit intelligi: q̃a .ſ. ad hoc p̃cipuè uolũtas Dei tẽdit, ut eius ſanctitatẽ cognoſcamꝰ, & cũ ipſo regnemus. Qđ ẽt Mat. in vlt. poſuit, Libera nos à malo, Lucas nõ poſuit, vt ſciat vnuſq̃ſq; in eo ſe liberari à malo, ꝙ nõ infertur in tẽtationẽ.

* Ca. 115. in princ. tom. 3.

AD V dicẽdũ, ꝙ orõ nõ porrigitur Deo ut ipſum flectamus, ſed vt in nobiſipſis fiduciã excitemus poſtulãdi: q̃ quidem p̃cipuè excitatur in nobis cõſiderãdo eius charitatẽ ad nos, qua bonũ noſtrũ vult: & ideò dicimus, Pater noſter: Et eius excellẽtiam, qua poteſt: & ideo dicimus, Qui es in cœlis.

ARTI-

Porrecta per totum. 446. 4. diſ. 15. q. 4. art. 6. q. 1. & 3.

ARTICVLVS X.

Vtrum orare ſit proprium rationalis creaturæ.

AD DECIMVM ſic ꝓcedit. Videt̃ ꝙ orare nõ ſit propriũ rõnalis creaturæ. Eiuſdẽ.n. videt̃ eſſe petere, & accipere: ſed accipere cõuenit ẽt perſonis increatis, ſcilicet Filio, & ſpirituiſancto. ergo etiã eis conuenit orare. nã & Filius dicit Ioan. 14. Ego rogabo patrem meum. & de Spirituſancto dicit Apoſtolus: Spiritus poſtulat pro nobis.

¶ 2 Præt. Angeli ſunt ſupra rõnales creaturas, cũ ſint intellectuales ſubſtantiæ: ſed ad angelos ptinet orare, vnde in Pſ. 96. dr̃: Adorate eũ oẽs angeli ei᷑. ergo orare, non eſt proprium rationalis creaturæ. B

¶ 3 Pręt. Eiuſdẽ eſt orare cuius eſt inuocare Deũ, qđ pręcipuè fit orãdo: ſed brutis animalibus cõuenit inuocare Deũ, ſm illud Pſal. 146. Qui dat iumẽtis eſcã ipſorũ, & pullis coruorũ inuocantibus eũ. ergo orare non eſt proprium rationalis creaturæ.

*Ar. 1. huius quęſt. *Ar. 1. huius quęſt.

SED CONTRA. Orare eſt actus rationis, vt ſupra habitũ eſt: ſed rationalis creatura à ratione dicitur. ergo orare eſt proprium rationalis creaturæ.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ex ſupra* dictis patet, oĩo eſt actus rõnis, p quã aliqs ſuperiorẽ deprecatur: ſicut imperium eſt actus rõnis, quo inferior ad aliqd ordinat̃. Illi.n. ꝓpriè cõpetit orare, cui cõuenit rõnẽ habere, & ſuperiorẽ, quẽ deprecari poſſit. C Diuinis autẽ perſonis nihil eſt ſuperius: bruta autem animalia non habent rationem. Vndè neq; diuinis perſonis, neque brutis animalibus conuenit orare, ſed proprium eſt rationalis creaturæ.

Concl.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ diuinis pſonis cõuenit accipere p naturã: orare aũt eſt accipiẽtis per grãm. Dr̃ aũt Filius rogare, vel orare ſm naturã aſſumptã, ſ. humanã, nõ ſm diuinã: Spiritus autẽ ſanctus dicitur poſtulare, quia poſtulantes nos facit.

*D. 1084. 2. 1. q. 79. art. 8.

AD SECVNDVM dicẽdũ, ꝙ intellectus & rõ nõ ſunt in nobis diuerſæ potẽtię, vt in 1. habitũ eſt. D Differũt autẽ ſm perfectũ, & imperfectũ, & ideò quãdoq; intellectuales creaturæ, quæ ſunt angeli, diſtinguũtur à rationalibus: quandoq; autẽ ſub rationalibus comprehenduntur. Et hoc modo dicitur oratio eſſe proprium rationalis creaturę.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ pulli coruorũ dicunt̃ inuocare Deũ ꝑꝑ naturale deſideriũ, quo oĩa ſuo modo deſiderat cõſequi bonitatẽ diuinã. Sic etiam bruta animalia dicuntur Deo obedire, propter naturalem inſtinctum, quo à Deo mouentur.

ARTICVLVS XI.

Vtrum ſancti, qui ſunt in patria, orent pro nobis.

AD VNDECIMVM ſic ꝓcedit. Videt̃ ꝙ ſancti q ſunt ĩ patria, nõ orẽt ꝓ nobis. Actus.n. alicuius magis eſt meritori᷑ ſibi, q̃ alijs: ſed ſancti q ſunt in patria, nõ merent̃ ſibi, nec ꝓ ſe orãt, qa iã ſunt ĩ termino cõſtituti. ergo ẽt neq; ꝓ nobis orant.

¶ 2 Pręt. Sãcti perfectè ſuã voluntatẽ Deo conformant, vt nõ velint, niſi qđ Deus vult: ſed il A lud quod vult, ſemper implet̃. ergo fruſtra ſancti pro nobis orarent.

¶ 3 Præt. Sicut ſancti qui ſunt in patria, ſunt ſuperiores nobis, ita & illi q ſunt in purgatorio, qa iã peccare non poſſunt: ſed illi qui ſunt in purgatorio non orant pro nobis, ſed magis pro eis. ergo nec ſancti qui ſunt in patria, pro nobis orant.

¶ 4 Pręt. Si ſancti q ſunt in patria, ꝓ nobis orarẽt, ſuperiorũ B ſanctorũ eſſet efficacior oĩo. nõ ergo deberet implorari ſuffragiũ orationũ ſanctorũ inferiorum, ſed ſolùm ſuperiorum.

¶ 5 Pręt. Anima Petri, nõ eſt Petrus: ſi ergo animæ ſanctorũ ꝓ nobis orarẽt quãdiu ſunt à corpore ſeparatæ, nõ deberemus iterpellare ſanctũ Petrũ ad orãdũ pro nobis, ſed aĩam eius, cuius contrariũ Eccleſia facit. non C ergo ſancti, ad minus antè reſurrectionem, pro nobis orant.

SED CONTRA eſt, ꝙ dr̃ 2 Macha. vl. Hic eſt q multũ orat pro populo, & vniuerſa ſancta ciuitate Hieremias propheta Dei.

*Hier. cont. vig. Circa finẽ primi folij a prin. epiſ. quæ incipit: Multa in orbe to. 3.

RESPON. Dicendum, ꝙ ſicut Hieronymus* dicit, Vigilãtij error fuit, ꝙ dum viuimus, mutuo pro nobis orare poſſumus: poſtquã autẽ mortui fuerimus, nullius pro alio ſit exaudiẽda oĩo, præſertim cũ martyres ultionẽ ſui ſãguinis obſecrãtes, impetrare nequeãt. Sed hoc eſt oĩno falſum: qa cũ oratio pro alijs facta ex charitate proueniat, ut dictũ* eſt, quãtò ſancti q ſunt in patria, ſunt pfectioris charitatis, tãtò magis orãt ꝓ uiatoribus, q oĩonib᷑ iuuari poſſunt: & quãtò ſunt Deo cõiũctiores, tãto eorũ oĩones ſũt magis efficaces. Habet.n. hoc diuinus or E do, ut ex ſupiorũ excellentia in inferiora refundat̃, ſicut ex claritate Solis ĩ aerẽ. Vñ & de Xp̃o dr̃ Heb. 7. Accedẽs p ſemetipsũ ad Deũ ad interpellandũ ꝓ nobis. Et ꝑꝑ hoc Hierony. cõtra Vigilantiũ dicit. Si Apoſtoli, & martyres adhuc in corpore cõſtituti, qñ ꝓ ſe adhuc debent eſſe ſoliciti, pro alijs orant, quantò magis poſt coronas, uictorias, & triumphos?

Concl. *art. 7. & S.D. 280.

*Loco citato in pri. corp. illius art.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ſanctis, qui ſunt in patria, cum ſint beati, nihil deeſt niſi gloria corporis, pro qua orant. Orant autem pro nobis, quibus deeſt beatitudinis ultima perfectio. Et eorum

orati-

---

damentũ ac radix, vñ ſanctorũ in patria oratio pro nobis ꝓdit, cõſideretur diligẽter, inuenitur locũ habere non ſolùm in ipſis cõprehenſoribus, ſed ẽt in ſanctis qui erant in limbo: qñ charitas eorundẽ in ſtatu ſuperiori ſimpliciter, ponitur rõ orãdi ꝓ nobis. Propter hoc. n. ſcdm excludũtur in rñſione ad tertiũ exiſtentes in purgatorio ab orãdo pro nobis: qa non ſunt totaliter nobis ſuperiores. ſed tñ ne pœnarũ inferiores, & egẽtes noſtris oĩonibus. Coſtat aũt ꝙ ſancti olim in limbo patrũ, erant in charitate cõfirmati, & impeccabiles, & nulli propriæ ſeu nouæ pœna ſubiecti. Nã pœna dãni cõis eſt eis, & viatoribus, extra omnẽ aũt ſenſus pęnam erant eorũ igit erat orare pro nobis. Sed aduertẽda eſt differẽtia ĩter eos: & ſanctos ĩ patria: qa licet vtriſq; cõe ſit orare ꝓ viatoribus, propriũ tñ ſanctorũ in patria eſt videre oĩones viatorũ ſibi directas. Vñ Hieremias tũc orare dicit̃, nõ oĩones, aut preces eorũ audiſſe. Miſcuit ergo author limbũ patrũ cũ patria quo ad oĩones ꝓ nobis: qa eadẽ eſt rõ, & argumentũ à minori aſſumpſit. Nec oportuit aliter ĩ ſpeciali de eis determinare, ex quo allata in litera rõ ĩ eis locũ hẽt, & à purgatorio ſunt diuiſi.

¶ In rñſione eiuſdem art. aduerte, ꝙ ſancti orãtes, neſciũt ſi impetrabunt, ſed petunt æſtimãtes, vt in lr̃a dr̃, id Deo placiturum. Et de hoc orãdo cõſulũt diuinã maieſtatẽ, per qđ diuerſi sãcti abſq; diſcordia voluntatũ cõtraria petũt, quaſi cõtraria ꝓponẽtes aduinati ad Dei bñplacitũ. Vnde Daniel. 10. dicit̃, ꝙ princeps Perſarum reſtitit mihi.

SVP. Q. LXXXIII. ART. XI.

Porrecta per totum. 447. 4. diſ. 15. q. 4. ar. 6. q. 2. Et di. 45. q. 3. art. 3.

IN art. 11. ꝑtermiſſo decimo, dubiũ occurrit ſimpliciter, & ad hoĩem, quo pacto Hieremias qui tpe Machabæorũ nõ erat in patria, ſed in limbo patrũ, orabat pro Hieruſalẽ. Et quare de oĩone ſanctorũ in patria author tractans, miſcuit orationes patrũ in limbo, nec defiuit aliqd de eis, cũ non ſit eadẽ ratio de ipſis, & beatis.

¶ Ad hæc dr̃, ꝙ ſi fun-

orationes habent efficaciam impetrandi ex præcedētibus eorū meritis, & ex diuina acceptione.

Ad ſecvndvm dicendum, ꝙ ſancti impetrant illud quod Deus uult fieri per orationes eorum. Et hoc petunt quod æſtimant eorum orationibus implendum ſecundum Dei voluntatem.

Ad tertivm dicendum, ꝙ illi qui ſunt in purgatorio, etſi ſint ſuperiores nobis propter impeccabilitatem ſunt tamen inferiores quantum ad pœnas, quas patiuntur. Et ſecundum hoc non ſunt in ſtatu orandi, ſed magis ut oretur pro eis.

Ad qvartvm dicendum, ꝙ Deus vult inferiora per oīa ſuperiora iuuari: & ideò oportet non ſolum ſuperiores, ſed ēt inferiores ſanctos implorare, alioquin eſſet ſolius Dei mīa imploranda. Contingit tamen quandoq; quòd imploratio inferioris ſancti efficacior eſt, vel quia deuotius imploratur, uel q̄a Deus vult eius ſanctitatem declarare.

Ad v. dicendū, ꝙ quia ſancti viuentes meruerunt, vt ꝓ nobis orarent: iō inuocamus eos nominibus q̄bus hic vocabant̄, quibus ēt nobis magis innoteſcūt: & iterū ꝑꝑ fidē reſurrectionis inſinuādam, ſicut legit̄ Exod. 3. Ego ſum Deus Abraham.

Articvlvs XII.

Vtrum oratio debeat eſſe vocalis

Ad dvodecimvm ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ oro non dēat eſſe vocalis. Oratio. n. ſicut ex dictis ^a^ patet principaliter[b] Deo porrigitur: Deus autem locutionē cordis cognoſcit. fruſtra ergo vocalis oratio adhibetur.

¶ 2 Præt. Per oronem mens hoīs dēt in Deū, aſcendere, ut dictū teſt:[†] ſed[k] uoces retrahunt hoīes ab aſcenſu cōtēplationis ī Deū ſicut & alia ſēſibilia. ergo ī orationibus nō eſt uocibus utēdū.

¶ 3 Præt. Oratio dēt offerri Deo in[h] occulto, ſm illud Matth. 6. Tu āt cum oraueris[*] intra incubiculum tuum, & clauſo oſtio ora patrē tuū in abſcōdito: ſed ꝑ uocem oratio publicatur. ergo non oīno debet eſſe uocalis

Sed contra eſt, quod dr̄ in Pſalm. 3. Voce mea ad Dominum clamaui, voce mea ad Dominum deprecatus ſum.

Respon. Dicendū, ꝙ duplex eſt oro, cōis, & ſingularis. Cōis quidem oratio eſt, q̄ per miniſtros Eccleſiæ in perſona totius fidelis populi Deo offert̄: & iō[m] oportet, ꝙ talis oro innoteſcat toti populo ꝓ quo profert̄ quod non poſſet fieri, niſi eſſet uocalis.[n] & iō[p] rōnabiliter inſtitutum eſt, ut miniſtri Eccleſiæ hmōi orones ēt alta uoce pronūtiēt,[q] ut ad notitiā oium poſ- F ſint ꝑuenire. Oro uero ſingularis eſt q̄ offert̄ à ſingulari ꝑſona cuiuſcūq; ſiuè pro ſe, ſiuè pro alijs orantis:[r] & de hmōi orationis neceſſitate non eſt ꝙ ſit uocalis: adiungit̄ tñ uox tali orationi triplici rōne.[t] Primo quidem ad excitandū interiorē deuotionem, qua mens orātis eleuetur in Deum: quia ꝑ exteriora ſigna ſiue uocum, ſiuè ēt aliquorum factorum, mouet̄ mēs G hoīs ſm apprehenſionem, & ꝑ cōſequens ſm affectionem. Vñ Aug.[*] dicit ad Probā, ꝙ uerbis & alijs ſignis ad augendū deſideriū ſanctum noſipſos acrius excitamus: & ideò[x] ī ſingulari orone tm̄ eſt uocibus, & hmōi ſignis utendū, quantum proficit ad excitandū interius mētē. Si uero mens ꝑ hoc diſtrahatur uel qualitercumq; impediat̄ eſt à talibus ceſſandū.[*] Quod ꝑci- H puè cōtingit in his, quorū mens ſine hmōi ſignis eſt ſufficienter ad deuotionē parata. Vñ Pſalm. 29. dicebat. Tibi dixit cor meum exquiſiuit te facies mea. Et de Anna legitur. 1. Reg. 1. quòd loquebat̄ in corde ſuo. Secundo, adiungitur uocalis oratio quaſi ad redditionē debiti, ut. ſ. homo Deo ſeruiat ſecundum illud totum, quod ex Deo habet, ideſt, non ſolum mente, ſed etiam corpore, quod præcipue competit orationi, ſecundum quòd eſt ſatisfactoria. Vnde dicitur Oſeæ vlti. Omnem aufer iniquitatem, & accipe bonū, & reddemus uitulos labiorum noſtrorum Tertio adiungitur uocalis ora- I tio ex quadam redundātia ab anima in corpus ex vehementi affectione, ſecundū illud Pſal. 15 Lætatum eſt cor meum, & exultauit lingua mea.

Ad primvm ergo dicendum quòd uocalis oratio nō profertur ad hoc, ꝙ aliquid ignotum Deo manifeſtetur: ſed ad hoc, quòd mens orantis, uel aliorum excitetur in Deum.

Ad II. dicendum, ꝙ uerba ad aliud ꝑtinentia diſtrahunt mentē, & impediunt deuotionē orātis ſed uerba ſignificantia aliquid ad deuotionem ꝑtinens, excitant mentes, præcipue minus deuotas.

Ad III. dicendū, ꝙ ſicut Chryſoſto.[*] dicit ſup K Matthæum. Eo propoſito Dominus uetat in conuentu orare, ut a conuentu videatur. Vñ orans nihil nouum facere debet, quod aſpiciant hoīes uel clamando, uel pectus percutiendo, uel manus expandendo. Nec tñ, ut Aug. dicit in lib.[*] de ſermo. Domini in monte, uideri ab hominibus nefas eſt, ſed ideò hoc agere, ut ab hominibus uidearis.

Porrecta per totum. 448

3. d. 9 q. 1. art. 3. q. 2. ad 3. Et 4. di. 15. q. 4. ar. 2. q. 1. [*] ar. 4. huius quæſt.

[†] art. 1. ad 1.

[*] Epiſt 121 ca. 9. circa princi. to. 2.

[*] Homil. 13. in opere imperfecto poſt medium. tom. 2. Et homi. 19.

[*] li. 2. c. 6. in princ. tom. 4.

SVP. Q LXXXIII. ART. XII.

In art. 12. eiuſdem q̄ōnis nota diligenter, q̄ murmuras de officio eccleſiaſtico, tria, diſtinctionē uocalis orationis, neceſſitatem, conditiones. Diſtinguitur ſiquidē oratio uocalis in cōmunem & propriam ſeu ſingularem. Neceſſitas cōis eſt, quia in perſona Eccleſiæ offertur. Cū. n. Eccleſia ex ſēſitiuis creaturis cōſtet, oportet ſenſibiles, ac ꝑ hoc vocales ꝑ ſuos miniſtros orones offerre, alioquin neſciret offerre per miniſtros orationis cultū, ac munus quod Deo per illos offert. Non nouit. n. Eccleſia niſi quæ foris ſunt. Neceſſitas propria eſt excitanda propria deuotio, ac conſeruanda. Conditiones cōis orationis ſunt duæ, ꝙ. ſ. ſit uocalis, & ꝙ ſit alta. Prima eſt ſimpliciter neceſſaria, vt declaratum eſt. Scda eſt rōnabilis, ut infra dr̄. Propter qđ dicentes priuatas miſſas ita ſubmiſſe de induſtria, vt intelligi auditoribus nequeant, à rōne deuij uidentur, & inexcuſabiles, niſi forte ꝑ accidens coram alijs non celebrent: tunc enim ſufficiens ut, ſi à ſeruitore, proximo audiri poteſt. Et hinc a) patet qualiter utēdum eſt uel cantu, uel uoce ſiue nota. In cōi oratione. ſ. iuxta deuotionē cōem. Hoc tñ ſemper ſeruato, ꝙ quocunq; modo dicatur, ſic intelligibiliter dicatur ut percipi poſſit à ſe, & alijs diſtinctè ſenſus uerborum, unde deuotio excitari Eccleſiæ poſſit. Propriæ autem orationis cōditio eſt etiam ipſa ratio, ſ. propria deuotio. Vnde patet quòd errant, q̄ numerum tot uocalium orationum propriorum explendum quotidie præponunt meditationibus, & mētalibus orationibus. Relinquunt nāque finem: propterea quæ ſunt ad finem. ¶ In reſponſione ad tertium, nota quàm uitandæ ſunt ſingularitates motu ſi &c. in orationibus.

Concl. m

Concl. p

Concl. l

Concl. n

Articvlvs XIII.

Vtrum de neceſſitate orationes ſit, quòd ſit attenta.

Ad tertivmdecimvm ſic procedit̄ur. Videtur quòd

SVP. Q LXXXIII. ART. XIII.

In articu. tertiumdecimum, eiuſdē q̄ q̄ſtion. circa tertiū genus attentionis ad ora-

Porrecta per totum. 449

de neceſſitate orationis ſit, ꝙ ſit attẽta. Dr̃.n.Io.4. Spũs eſt De⁹, & eos q adorãt eũ, in ſpũ & ueritate oportet adorare: ſed oratio non eſt in ſpiritu, ſi non ſit attenta. ergo de neceſſitate orationis eſt, ꝙ ſit attenta.

¶ 2 Prę. Oratio eſt aſcẽſus intellectus in Deũ: ſed qñ oratio nõ eſt attenta, intellectus nõ aſcendit in Deũ. ergo de neceſſitate orationis eſt, quòd ſit attenta. 3

¶ 3 Pr. De neceſſitate orationis ẽ, ꝙ careat oi p̃tõ: ſed ñ ẽ abſq; p̃tõ, ꝙ aliquis orando ſ᷑ euagationẽ mẽtis patiatur. vr̃.n. deridere Deũ, ſicut & ſi alicui hoĩ loquerẽt, & nõ attẽderet ad ea, q̃ ipſe proferret. Vñ Baſilius* dicit, ꝙ diuinũ auxilium eſt implorãdũ nõ remiſsè, nec mẽte huc, vel illuc euagãte, eo ꝙ talis nõ ſolùm non impetrabit quod petit, ſed etiam magis Deũ irritabit. ergo de neceſſitate orationis uidetur, quòd ſit attenta. C

Sed contra eſt, ꝙ etiã ſancti uiri orando quandoque euagationem mentis patiuntur, ſecundùm illud Pſal. 39. Cor meũ dereliquit me.

Respon. dicẽdum, ꝙ quæſtio hæc præcipuè habet locum in oratione uocali, circa quã ſciendũ eſt, ꝙ neceſſarium dr̃ aliqd dupliciter. Vno modo, ꝑ quod melius peruenitur ad finem: &ᵐ ſic attẽtio abſolutè orationi neceſſaria eſt.ⁿ Alio modo, aliqd dr̃ neceſſarium, ſine quo res nõ põt conſeq ſuum effectũ. Eſt ãt triplex effectus orationis. Primus quidem cõis oĩbus actibus charitate informatis, quod eſt mereri, &ᵒ ad hunc effectũ non ex neceſſitate requirit̃, ꝙ attentio adſit orationi ꝑ totũ, ſed uis E primæ intẽtionis, qua aliqs ad orãdũ accedit, reddit totã orationẽ meritoriã, ᵖ ſicut in alijs meritorijs actib⁹ accidit.ᑫ Secundus aũt effectus orationis eſt ei ꝓpri⁹, quod eſt impetrare: & ad hunc ẽt effectũ ſufficit prima intentio, q̃ Deus principaliter attendit.ˢ Si aũt prima intentio deſit, oratio nec meritoria eſt, nec impetratiua.ᵗ Illa.n. orationẽ Deus non audit, cui, q orat, nõ intẽdit, vt Greg. dicit. Terti⁹ ãt effectus orationis eſt, quẽ præſentialiter efficit. ſ. qdã ſpũalis refectio mẽtis. Etˣ ad hoc de neceſſitate reqrit̃ in oratione attẽtio.ᶻ vnde dr̃ 1. Cor. 14. Si orem lingua, mẽs mea ſine fructu eſt. Sciendum tñ ꝙ triplex eſt attẽtio, quæ orationi vocali põt adhiberi, una qdẽ, qua attẽdit̃ ad uerba ne aliqs in eis erret: ſcd̃a, qua attẽdit̃ ad ſenſum uerborũ: tertia, qua attẽdit̃ ad finẽ orationis, ſ. ad Deũ, & ad rẽ ꝓ qua orat, quæ quidẽ eſt maximè neceſſaria, & hanc ẽt pñt habere idiotæ. Et qñque intantũ abundat hæc intentio, qua mẽs fert̃ in Deum, ut etiam omniũ aliorũ mẽs obliuiſcatur, ſicut dicit D Hugo* de ſancto Victore.

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ in ſpũ & ueritate orat, qui ex inſtinctu ſpũs ad orandum accedit, ẽt ſi ex aliqua infirmitate mens poſtmodum euagetur.

Ad secundum dicendũ, ꝙ mens humana ꝑp infirmitatem naturę diu ſtare in alto nõ põt. Pondere.n. infirmitatis humanæ deprimitur anima ad inferiora: & ideò contingit, ꝙ qñ mens orantis aſcendit in Deum per contemplationem, ſubitò euagetur ex quadã infirmitate.

ad orationem, dubium multorum occurrit. Si quis ex propoſito in principio officij diuini, ad quod tenetur, applicet ſe ad meditationem diuinæ bonitatis, aut paſſionis Chriſti, ad hoc vt mentem ſuam teneat cum Deo in hac continua meditatione, ſatisfaciat præcepto Eccleſiæ.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ certo certius conſtat, ꝙ intendens, & ſtudẽs ad hoc, ut mens ſua tam in contemplatione, q̃ in eius prole, hoc eſt, affectione circa Deũ, ſeu ea quæ diuinitatis ſunt, occupetur in toto officio, optimè ſatiſfacit: quĩ habet attentionem optimã maximè neceſſariã, & communem, iuxta vniuſcuiuſque modulum. Intendens autem, & ſtudens ut circa paſſionem Chriſti meditatio ſit, & affectus excitetur in toto officio ſatiſfacit ſine dubio: quia ut melius medium ad diuinitatem ducens fertur, q̃ ſi ſenſui verborum attenderet. Nam paſſio Chriſti (vt in art. 3. q. præcedentis habitũ eſt) optima eſt manuductio ad diuinitatẽ, iuxta illud, Vt dum viſibiliter Deum cognoſcimus, per hunc in inuiſibilium amorem rapiamur. Cum grano tamẽ ſalis hæc intentio habenda eſt per totum, ut, ſi negligatur hæc perſeuerãtia, ſi aſcendere ad ea quæ diuinitatis ſunt, in progreſſu non dabitur, quod debet eſſe principale intentum: ita ꝙ talis orãs mẽs debet ea, quæ ſunt paſſionis Chriſti eligere ut media, non vt finem, ut. ſ. per illa (ſi Deus dederit) aſcendat ad ea quæ diuinitatis ſunt.

*In ſerm. cuius titulus eſt, In ſacutio ad uitam perfectã. & de Orãdo Deũ, poſt mediũ illius. Et in cõſt. exercit. c. 1.

Concl. m

¶ Et v: ſic ſiat hmõi quæſtio, ſcito, ꝙ quæcumque attentionũ in litera numeratarum eligatur ſine p̃ciſione tñ melioris, hoc eſt, ꝙ illa eligat̃ vt medium ſibi accõmodum perueniendi ad meliorem, prout Deus dignabitur miſericorditer concedere, ſatiſfit præcepto Eccleſiæ. v. g. Si quis putat ſuæ paruitati accommodatius medium attendere ne erret, & in hac attentione vult perſiſtere, intendit: hoc ut mediũ, ſi fortè miſereatur ſic Deus & det meliorem attentionem ſic diſpoſito ad meliorem, quam potius vellet. Et ſimile eſt de alijs. Verũ circa attẽtionẽ ad rẽ petitam, caue ne peruerſius ſiat affectus cum oculo tuo. Nam non licet petẽti neceſſaria victui ſic verſari circa meditationem victus, ut diuina ad humana ordinari uideant̃, quaſi oratio ſit mediũ, & vict⁹ finis. Reminiſci ſiquidem oportet doctrinæ ſuperius habitæ in hac eadem q. art. 4. ꝙ quò ad rem petitam, oẽs noſtræ orationes ordinari debent ad gratiam, & gloriam conſequendam. Et hęc eſt res petita, ad quam attendere author tantùm commẽdat in

A litera Attendere.n. ad gloriam æternam, vel gloriam adoptionis filiorum in via, aut virtutes vt media ad æternam patriam, & ornamenta ciuium cœleſtium, ac inchoationes cœleſtis conuerſationis, & hmõi inter optimas attentiones eſt. Et breuiter oĩs res petita, aut finis ipſe cœleſtis gloriæ, aut medium ad illã, vt medij rõnẽ habet ſiuè pro ſe, ſiuè pro alio, in attẽtionis optimo genere locata ẽ in litera, & nulla res alia ut petita.

Concl'm. o

¶ In reſponſione ad tertium, nota diligẽter, quòd quia ex propoſito vagari in oratione peccatũ eſt ex genere ſuo: iõ nõ ſolũ in oratione neceſſaria ex præcepto, ſed ẽt in oratione ſpõtanea, tenet̃ orans attẽdere, ita ꝙ licèt nõ teneat̃ orare, tenetur tñ ſi orat, attentè quantum eſt ex parte propoſiti, orare. Et iõ eſt ſimilis in alijs actibus uirtutum, ꝙ. ſ. homo ſi exercet eos, tenetur eos exercere cum debitis circunſtantijs. Qui.n. recipit hoſpitẽ, qui pro alio aduocatus intercedit, & huiuſmodi, tenet̃ hoc facere cum debitis circunſtantijs, ſi facit. Et ſi non uult facere, vt decet, non ſe exerceat in hmõi operationibus. Per hæc tamẽ nõ intelligas malè agere eum, qui ſponte orat dum ſe veſtit, aut aliquo ſimili opere occupatur, quãtum põt intẽdens orationi attendere, tum qa alia eſt quæſtio de euagatione ex propoſito, & alia de opere, cũ quo ſtat attẽtio. Hmõi.n. opera non impedire orationis attẽtionem experientia teſtatur: & in quibuſdam religioſorum ſtatutis ſcriptum eſt, ꝙ ſurgẽdo dicant officiũ B. Virginis. Beatus quoque pater Dñicus medicinam contra phãtaſmata mala cõem ac fructuoſam, dicebat orationẽ ſolicitã, ſtatim cũ quis ſurgit a ſomno. Nota ſcdo, ꝙ author, Baſilij authoritate utens, euagationem ex negligẽtia cõputat ſub euagatione ex propoſito, iõ ꝙ euagatio ex ꝓpoſito diſtinguit̃ in euagationẽ directè ex induſtria, vt cum qs explicitè uult nõ attẽdere: & euagationẽ ex negligentia, ut cũ quis negligit attendere. Quia.n. negligentia uolũtaria eſt, iõ euagatio voluntaria reputatur: & eſt. Euagatio aũt ex fragilitate excuſatur, vtpote non ex uoluntate, ſed impotentia procedens. Hæc igitur euagatio ſine p̃tõ eſt: prima aũt ſemper cum p̃tõ, mortali. quidem qñ ex contemptu, uel qñ ex induſtria in oratione, quæ eſt ſub præcepto, quis in notabili parte euagatur: perinde namque eſt ac ſi illã omitteret: ueniali uerò, qñ oratione ſpõtaneã abſq; ꝓpoſito attẽdẽdi quis dicit: & qñ ex negligẽtia in oratione de p̃cepto qs nõ attendit, ſaluo ꝓpoſito attẽdẽdi. In neutro aũt caſu

• Vt ſup. dictũ eſt.

Concluſ. q

Concl. x

* In li. de modo orãdi, cap. 2. a medio. tom. 2.

contra

AD TERTIVM dicẽdum, ꝙ ſi quis ex propoſito in oratione mente euagat̃, hoc pc̃tm̃ eſt, & impedit or̃onis fructũ. Et contra hoc Augu.* dicit in regula. Pſalmis, & hymnis cum oratis Deũ hoc verſet̃ in corde, qđ ꝓfert̃ in ore: euagatio verò mentis q̃ fit præter propoſitum, orationis fructum non tollit. Vnde Baſil.* dicit. Si verò debilitatus à peccato, fixè nequis orare, q̃tũcũq; potes teipſum cohibeas & Deꝰ ignoſcit, eo ꝙ nõ ex negligẽtia, ſed ex fragilitate non potes, vt opꝫ, aſſiſtere corã eo.

ARTICVLVS XIIII.

Vtrum oratio debeat eſſe diuturna.

AD QVARTVM DECIMVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ oratio non debeat eſſe diuturna. Dr̃ enim Matth.6. Orantes nolite multum loqui: ſed oportet multum loqui diu orantem, præſertim ſi oratio ſit vocalis. ergo non dẽt eſſe oratio diuturna.

¶ 2 Præt. Or̃o eſt explicatiua deſiderij: ſed deſideriũ tãto eſt sãctius, quãto magis ad vnum reſtringitur, ſm̃ illud Pſal.26. Vnã petij a dño, hanc requiram. ergo & oratio tantò eſt Deo acceptior, quantò eſt breuior.

¶ 3 Præt. Illicitum vr̃ eſſe, ꝙ homo trãſgrediatur terminos à Deo p̃fixos, p̃cipuè in his, quæ ꝑtinent ad cultum diuinum, ſm̃ illud Exod.19. Conteſtare populum, ne fortè velit traſcẽdere terminos ad videndum Dñm & pereat ex eis plurima multitudo: ſed à Deo fixus eſt nobis terminus orandi ꝑ inſtitutionẽ orationis dominicæ, vt patet Matth.6. ergo non licet vltra rationem protendere.

SED CONTRA. Vr̃ ꝙ continuè ſit orandum: quia Dominus dicit Luc.18. Oportet ſemper orare, & non deficere. Et 1. ad The. 5. Sine intermiſſione orate.

RESPON. Dicendũ, ꝙ de oratione dupliciter loqui poſſum*. Vno modo, ſm̃ ſeipsã: alio modo ſm̃ cauſam ſuam. Cauſa aũt orationis eſt deſiderium charitatis, ex quo procedere debet oratio, quod quidem in nobis dẽt eſſe cõtinuum vel actu, vel virtute: manet enim virtus huius deſiderij in omnibꝰ, quę ex

F charitate facimus. Omnia autẽ debemus in gloriã Dei facere, vt dr̃ 1. ad Corinth 10. & ſm̃ hoc oratio debet eſſe cõtinua. Vnde Augu. dicit ad Probam. In ipſa fide, & charitate continuato deſiderio ſemꝑ oramus: ſed ipſa oratio ſm̃ ſe conſiderata, non poteſt eſſe aſſidua, quia oportet alijs operibus occupari: ſed ſicut Aug.* dicit ibidem, Ideò per certa interualla

G horarum, & tꝑorum ẽt verbis rogamus Deum, vt illis rerum ſignis noſipſos admoneamus, quãtumcunq; in hoc deſiderio profecerimus nobiſipſis innoteſcamus, & ad hoc agendũ noſipſos acrius excitemus. Vniuſcuiuſq; aũt rei quantitas dẽt eſſe proportionata fini, ſicut quãtitas potionis ſanitati: vnde & conueniens eſt, vt oratio tantũ duret, quantum eſt vtile ad ex-

H citãdum interioris deſiderij feruorem. Cum verò hanc menſurã excedit, ita ꝙ ſine tædio durare non poſſit, nõ eſt ulterius ꝓtendẽda. Vñ Aug.* dicit ad Probã. Dñr fratres ĩ Aegypto crebras quidẽ hr̃e or̃ones ſed eas tñ breuiſſimas, & raptim quodãmodo iaculatas, ne illa vigilanter erecta, q̃ orãti plurimũ neceſſaria eſt, ꝑ ꝓductiores moras euaneſcat, atque hebetet̃ intentio, ac ꝑ hoc ẽt ipſi ſatis oñdunt hãc intentionẽ ſicut non eſſe obruendã, ſi ꝑdurare nõ põt, ita ſi ꝑdurauerit, non citò eſſe rũpendã. Et

I ſicut hoc eſt attendendũ in or̃one ſingulari ꝑ cõparationẽ ad intentionẽ orãtis, ita ẽt in cõi oratione per comparationem ad populi deuotionẽ.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ſicut Aug.* dicit ad Probam. Non eſt hoc orare in multiloquio, ſi diutius oret̃: aliud eſt ſermo multus, aliud diuturnus affectus. Nam & de ipſo Dñs ſcriptum eſt, ꝙ ꝑnoctauerit in orando, & ꝙ prolixius orauerit, ut nobis p̃beret exemplum, & poſtea ſubdit. Abſit ab oratione multa locutio, ſed non deſit multa p̃catio, ſi feruens perſeuerat intẽtio. Nam multum loqui eſt in orando rem neceſſariam ſuperfluis agere verbis. Plerumque autem hoc negotium plus

K gemitibus, quàm ſermonibus agitur.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ prolixitas or̃onis nõ conſiſtit in hoc, ꝙ multa petatur, ſed in hoc, quòd affectus continuetur ad unum deſiderandum.

AD III dicendũ, ꝙ Dñs nõ iſtituit hãc or̃onẽ, vt his ſolis verbis vti dẽamus in orãdo, ſed qa ad hæc ſola impetrãda dẽt tẽdere nr̄æ or̃onis intẽtio qualitercunque ea proferamus, vel cogitemus.

AD IIII. dicẽdum, ꝙ aliquis continuè orat vel ꝑꝑ cõtinuitatẽ deſiderij, ut dictũ* eſt: uel qa non intermittit quin tꝑibus ſtatutis oret, uel ꝑꝑ effectum ſiuè in ipſo orante, qui etiam poſt orationẽ remanet magis deuotus, ſiuè etiam in alio, puta, cum

contra virtutem, ſed præter eam agitur. Nã orationem ſpontaneã ſic male ꝑſoluere, eſt ſicut recipere hoſpitem & indecenter tractare. In oratione aũt præcepta ex quo ſemper ſaluatur propoſitũ attentionis, eſſentialis bonitas moralis actus ex finis intẽtione ſalua eſt, & remiſſio voluntatis in culpa eſt accidentalis.

SVP. Q. LXXXIII. ARTIC. XIIII.

IN art. tribus. ſ. 14. 15. & 16. eiuſdem q. dubiũ occurrit circa tertiam condõnẽ or̃õnis. ſ. ly, piè, quid importet. Et eſt rõ dubij, quia in rñſione ad 2. ar. 15. author dicit, ꝙ non piè petere eſt petere cõplementũ peccati, ex quo apparet, ꝙ piè petere coincidit cũ ſecũda cõditione. ſ. neceſſaria ad ſalutẽ petere: nã petẽdo neceſſaria ad ſalutem piè petimus. ¶ Et augetur dubiũ, quia in ar. 16 author in corpore articuli dicit, ꝙ in peccatorum oratione ꝑñt inueniri oẽs quatuor cõditiones: & idẽ confirmat in rñſione ad ſecundũ ibidem. In tertio verò libro contra Gẽt. c. 96. author vult amicitiam orãtis cũ Deo interuenire in oratione efficaci, q̃ ſub pietatis noĩe concludi vr̃. Ad hoc dĩ, ꝙ illa conditio, piè, ĩ hoc diſtinguitur ab alijs conditionib ꝙ aliæ ꝑſonã pro qua, rem petitam, & perſeuerantiam ſignificãt iſta intentionẽ referentẽ ad Deum importat. Nã pietas offi cium, ac cultũ cœleſtis patriæ, principi, & pri exhibet. Et propterea diſtinguitur, ꝙ põt dupliciter inueniri, ſ. formata, & informis, vt in rñſione ad ſecundũ 15. articuli apparet. Et hinc reddi põt rõ diuerſorum dictorũ de hac conditione. Nã quia hmõi intentio ad deum põt vtroq; modo inueniri: ideò, & verè dr̃, ꝙ continet amicitiã ad Deũ (verificatur. n. hoc de intentione formata) & ꝙ habet locũ in peccatoribus (verificat̃ n. hoc de informi) & ꝙ excludit petere corpus peccati, qa peccatum non eſt referibile in Deum: & ꝙ nõ coincidit cum illa cõditione, ſ. neceſſaria ad ſalutẽ, ſed diſtinguitur ab ea, quia piè ſpectat ad intentionẽ reſpectu vltimi finis ſimpliciter, q eſt dꝰ: neceſſaria verò ad ſalutem, ſpectat ad rẽ petitam, ac ꝑ hoc illud ſpectat ad amorem amicitię, hoc ad amorem concupiſcẽtię, & vterq. patet haberi informis, & formatus. Poteſt. n. peccator in aliquo opere diligere Deum ꝑꝑ ipſum Deum, vt frequenter contingit in actibus religionis, & obſeruationibus præceptorum multorũ affirmatiuorum, vt eſt redditio votorũ, honor parentũ, redditio iuſti: & negatiuorum, vt non occidere, non furari, nõ negare ſidẽ, & hmõi.

¶ In 3. regula, to. 3

* In Ser. de orãdo Deũ, a medio illius.

Porrecta per totum.

450

4. di. 15. q. 4. ar. 2. q. 2. & 3. Et Ro. 1. lect. 5. Et Coloſ. 1. Et cor. 6. pri. Et 1. Theſ. 5. le. 2. & .

Concl.

* Epi. 121 c. 9. ĩ pri. tom. 3.

Conclu.

* Eo. loco nũc proxime dicto.

Concl.

* Epiſ. 121 c. 10. circa medium. tom. 2.

Conclu.

* Epiſ. 121 c. 10. to. 2.

* In corp. ar.

ta, cū aliqs ſuis beneficijs prouocat aliū, vt pro ſe oret, etiā quando ipſe ab orādo ceſſat, & quieſcit.

Porrecta per totum.

ARTICVLVS XV.

Vtrum oratio ſit meritoria.

451 Sup. ar. 7. ad 2. Et 4. diſ. 15. q. 4. 7 ar. q. 2. per to. & q. 3 c. & ad 3.

AD QVINTVMDECIMVM ſic procedit. Vr̃ ꝙ orõ nõ ſit meritoria. Oē.n. meritū ꝓcedit a grã: ſed orõ p̄cedit grãm, qa ēt ipſa grã ꝑ orōnē impetratur, ſm illud Luc. 11. Pr̃ vr̃ de cęlo dabit ſpiritū bonū petētibus ſe. ergo orõ nõ eſt actus meritorius.

¶ 2 Pręt. Si orõ aliqd mereť, maximè vr̃ mereri illud, qđ orādo petit: ſed hoc nõ ſemꝑ mereť, quia multotiēs ēt ſanctorū orões nõ exaudiūtur, ſicut Paulus nõ eſt exauditus petēs à ſe remoueri ſtimulum carnis. ergo oratio non eſt actus meritorius.

¶ 3 Pręt. Orõ præcipuè fidei innititur, ſm illud Iac. 1. Poſtulet aūt in fide nihil hæſitās: fides aūt nõ ſufficit ad merendū, vt patet in his q habent fidem informem. ergo oratio non eſt actus meritorius.

SED CONTRA. eſt, ꝙ ſup illud Pſal. 34. Orõ mea in ſinu meo cõuerteť, dicit glo. Et ſi eis non ꝓfuit, ego tñ nõ ſum mea mercede fruſtratus: merces aūt nõ debeť niſi merito. ergo orõ habet rõnē meriti.

RESPON. Dicendū, ꝙ ſicut dictū * eſt, orõ p̄ter effectū ſpiritualis cõſolationis, q̃ præſentialiter affert, duplicē habet virtutē reſpectu futuri effect, ſ. virtutē merēdi, & virtutē impetrādi. Orõ autē, ſicut & quilibet alius actus virtutis, habet efficaciā merēdi, inquantū procedit ex radice charitatis, cuius propriū obiectū eſt bonū ęternū, cuius fruitionē meremur. Procedit tñ orõ à charitate mediante religione, cuius eſt actus oratio, vt dictū * eſt, cõcomitantibus ēt quibuſdā alijs virtutibus, quæ ad bonitatē orõnis reqruntur, ſ. humilitate, & fide. Ad religionē.n. pertinet ipſam orationē Deo offerre: ad charitatē verò pertinet deſiderium rei, cuius complemētū orõ petit. Fides autē eſt neceſſaria ex parte Dei quē oramus, vt. ſ. credamus ab eo nos poſſe obtinere, qđ petimus. Humilitas autē eſt neceſſaria ex parte ipſius petentis, q ſuā indigentiā recognoſcit. Eſt etiam & deuotio neceſſaria, ſed hoc ad religionē pertinet, cuius eſt primus actus neceſſarius ad oēs cõſequentes, vt ſupra dictum * eſt. Efficaciā autē impetrandi habet ex gratia Dei, quem oramus, qui etiā nos ad orandū inducit. Vñ Auguſ. dicit * in libro de verbis Domini: Non nos hortaretur vt peteremus, niſi dare vellet. Et Chryſoſt. dicit: Numquàm oranti beneficia denegat, qui vt orantes non deficiant, ſua pietate inſtigat.

* Ar. 13. huius qſt. Concl.
* Ar. 3. huius queſt.
* Ar. 3. eſt. præced.
* Ser. 5. Et 29. non remote a princ. to. 10.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ oratio ſine grã gratū faciēte meritoria nõ eſt, ſicut nec aliqs alius actus virtuoſus. Et tñ ēt orõ, quæ impetrat gratiā gratū facientē, ꝓcedit ex aliqua grã, quaſi ex gratuito dono: quia ipſum orare, eſt quoddā donum Dei, vt Auguſtinus dicit in libro de Perſeuerantia.

Cap. 23. citat hoc ex Ambr. in 1. to. 12.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ ad aliud principaliter reſpicit meritū orationis qñq;, q̃ ad id, qđ petitur. Meritum.n. præcipuè ordinatur ad beatitudinem, ſed petitio orationis directè ſe extendit qñq; ad aliqua alia, vt ex dictis * patet. Si ergo illud aliud, qđ petit aliquis pro ſeipſo, nõ ſit ei ab beatitudinem vtile, non meretur illud: ſed qñq; hoc petendo & deſiderādo, meritum amittit, puta, ſi petat à Deo cõplementum alicuius peccati, qđ eſt nõ piè orare. Qñque verò non eſt neceſſarium ad ſalutem, nec manifeſtè ſaluti contrarium: & tunc licèt orans poſſit orando mereri vitam æternā, non tñ meretur illud obtinere, qđ petiť. Vnde Auguſt. dicit in lib.* ſententiarum Proſperi. Fideliter ſupplicans Deo pro neceſſitatibus huius vitæ, & miſericorditer audiť, & miſericorditer nõ auditur. Quid enim infirmo ſit vtile magis nouit medicus, q̃ ęgrotus. Et propter hoc etiā Paulus non fuit exauditus petens amoueri ſtimulum carnis, quia non expediebat. Si verò id qđ petitur, ſit utile ad beatitudinem hominis, quaſi pertinens ad eius ſalutem, meretur illud non ſolùm orando, ſed etiam alia bona opera faciendo: & ideò indubitanter accipit quod petit, ſed qñ debet accipere. Quædam enim non negantur, ſed ut congruo dentur tempore, differuntur, ut Auguſt.* dicit ſuper Ioannē: quod tñ poteſt impediri, ſi in petendo non perſeueret. Et propter hoc dicit † Baſilius. Ideò qñque petis, & non accipis: quia perperam poſtulaſti, vel infideliter, uel leuiter, uel non conferentia tibi, uel deſtitiſti. Quia uerò homo non poteſt alij mereri uitam ęternam ex condigno, ut ſupra dictum * eſt: ideò per conſequens nec ea quæ ad uitam æternam pertinet, pôt aliquando aliquis ex condigno alteri mereri. Et ꝓp hoc non ſemper ille auditur, qui pro alio orat, ut ſupra habitum * eſt: & ideò ponuntur quatuor conditiones, quibus concurrentibus ſemper aliquis impetrat quod petit, ut ſcilicet pro ſe petat, neceſſaria ad ſalutem, piè, & perſeueranter.

* Art. 6. & 7.
* In lib. q inſcribit Sentētiæ ex Auguſ. decerptæ c. 212. to. 3. inter opera Aug.
* Tra. 102 paulo à princ. to. 9.
† In ſerm. de orādo Deū à medio. Et in cõſt. Exerci. c. 1.
* 1. 2. q. art. 6.
* Art. 7. ad 2. & 3.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ orõ innititur principaliter fidei non quantū ad efficaciā merendi, quia ſic innititur principaliter charitati, ſed quantum ad efficaciam impetrandi: quia per fidem habet homo notitiam omnipotentiæ diuinæ & miſericordiæ, ex quibus oratio impetrat, quod petit.

Porrecta per totum.

ARTICVLVS XVI.

Vtrum peccatores orando impetrent aliquid à Deo.

452 Inf. q. 178 ar. 2. ad 1. Et po. q. 6. ar. 9. ad 5. Et Io. 4. lc. 3.

AD SEXTVMDECIMVM ſic proceditur. Videtur ꝙ peccatores orando nõ impetrent aliquid à Deo. Dicitur enim Ioan. 9. Scimus, quia peccatores Deus non audit: quod conſonat ei, quod dicitur Prouerb. 28. Qui declinat aures ſuas ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis: oratio autem execrabilis non impetrat aliquid à Deo. ergo peccatores non impetrant aliquid à Deo.

¶ 2 Præt. Iuſti impetrāt à Deo illud, qđ merenť ut ſupra habitum * eſt: ſed peccatores nihil poſſunt mereri, qa gratia carent, & etiā charitate, quæ eſt uirtus pietatis, ut dicit glo. 2. ad Timoth. 3. ſuper illud, Habētes qdem ſpeciem pietatis, uirtutem autē eius abnegantes: & ita non piè orāt, qđ reqritur ad hoc, ꝙ oratio impetret, ut ſupra * dictum eſt. ergo peccatores nihil impetrant orando.

* Ar. pce.
* Ar. pce, ad 2.

¶ 3 Præt. Chryſoſt. dicit ſuper Matth. Pr̃ nõ libenter exaudit orationē, q̃ filius non dictauit: ſed in oratione quā Chriſtus dictauit, dr̄, Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris, quod peccatores non faciunt. ergo uel

In ope imperfecto homi. 14.

mentiun-

mentiunt hoc dicẽtes, & ſic nõ ſunt exauditione F
digni: vel ſi non dicant, non exaudiuntur, quia formam orandi à Chriſto inſtitutam non ſeruant.

*Tra. 44. ſ Io. a medio to. 9. † Homi. 18. in opere imperfecto, parum ante medium, tom. 2.

Sed contra eſt, quod Auguſt.* dicit ſup Ioã nem. Si peccatores non exaudiret Deus, fruſtra publicanus Dixiſſet. Dñe, propitius eſto mihi peccatori. Et Chryſoſt.† dicit ſuper Matt. Omnis qui petit, accipit, ideſt, ſiuè iuſtus ſit, ſiuè peccator.

Conel. m

Respon. Dicendũ, q in peccatore duo ſunt cõſideranda, ſcilicet natura, quam diligit Deus: & culpa, quã odit.m Si ergo peccator orando aliquid petit, inquantũ peccator, ideſt, ſm deſideriũ peccati, in hoc à Deo nõ auditur ex miſericordia, ſed qñq; G auditur ad vindictã, dũ Deus permittit peccatorẽ adhuc amplius ruere in peccata.n Deus.n. quædam negat ꝓpitius, quę cõcedit iratus, vt Auguſt.* dicit.p Orõnem verò peccatoris ex bono naturę deſiderio ꝓcedentẽ Deus audit non quaſi ex iuſtitia q qa peccator hoc nõ meret, ſed ex pura miſericordia, obſeruatis tñ quatuor† pmiſſis condõnib*, vt. ſ. ꝓ ſe petat, neceſſaria ad ſalutẽ, piè, & pſeuerãter.

Conclu. p Par. 2. concluſionis. *Trac. 73. ſ Ioã paulo a prin. to. 9. Et de ver. dom. Ser. 54. † ar. pced. ad 2. *Trac. 44. in Ioan. a medio, tomo 9.

Ad primvm ergo dicendũ, q ſicut Aug. dicit * ſuper Ioan. Illud verbum eſt cęci adhuc inuncti, ideſt, nondũ perfectè illuminati, & ideò non eſt ratum: quàmuis poſſit verificari, ſi intelligatur de pec H catore, inquantum eſt peccator, per quem etiam modum oratio eius dicitur execrabilis.

Ad secvndvm dicendũ, q peccator nõ põt piè orare, quaſi eius orõ ex habitu virtutis informet: poteſt tñ eius oratio eſſe pia quantũ ad hoc, q petit aliquid ad pietatẽ pertinens: ſicut ille qui nõ habet habitũ iuſtitię, poteſt aliquid iuſtum velle, vt ex ſupradictis* patet. Et quamuis eius oratio nõ ſit meritoria, põt tñ eſſe impetratiua: quia meritum innititur iuſtitiæ, ſed impetratio innititur gratiæ.

*In corp. ar. & q. 10. ar. 4. & q. 58. ar. 1. ad 3. † ar. 7. ad 1.

Ad tertivm dicendũ, q ſicut dictũ † eſt, oratio dñica profertur ex perſona cõmuni totiũs Eccleſię: & ideò ſi aliquis nolẽs dimittere debita ꝓximo, dicat orõnem dñicam, nõ mentitur, quàmuis hoc qđ dicit, nõ ſit verũ quantũ ad ſuã perſonam: eſt enim verũ quantum ad perſonam Eccleſię, ex qua eſt meritũ, & ideò fructu orationis caret. Quãdoq; tñ aliqui peccatores parati ſunt debitoribus ſuis dimittere: & ideò ipſi orãtes exaudiuntur, ſm illud Eccl. 28. Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata ſoluentur.

Articvlvs XVII.

Vtrum conuenienter dicãtur eſſe orationis partes, obſecrationes, orationes, poſtulatiões, et gratiarũ actiões.

Ad decimvmseptimvm ſic ꝓceditur. Vr q incõueniẽter dicant eſſe orõnis partes obſecrationes, orõnes, poſtulationes, & gratiarũ actiones. Obſecratio. n. vr eſſe quædã adiuratio: ſed ſicut Orig. dicit * ſuper Matth. Non oportet q vir, qui vult ſm Euangeliũ viuere, adiuret ſiliũ: ſi. n. iurare nõ licet, nec adiurare. ergo incõuenienter ponitur obſecratio orõnis pars.

* Origenes Hom. vlt. ſ Matt. circ. non multum remote ſte med. tom. 3.

¶ 2 Pręt.h Orõ, ſm Damaſcenũ, eſt petitio decẽtiũ à Deo. incõuenienter ergo orationes cõtra poſtulationes diuiduntur.

Lib. 3. De fid. ca. 24.

¶ 3 Pręt. Gratiarũ actiones pertinẽt ad pterita, alia verò ad futura: ſed pterita,h sũt priora futuris. incõueniẽter ergo gratiarũ actiones poſt alia ponuntur.

In contrarivm eſt authoritas Apoſtoli 1. ad Timoth. 2.

Conel. m

Respon. Dicendũ, q m ad orationẽ tria requirũtur, quorũ primũ eſt, vt orãs accedat ad Deũ, quẽ orat, qđ ſignificatur nomine orationis: qa orõ eſt aſcenſus intellectus in Deũ. Secũdo, requiritur petitio, quæ ſignificatur nomine poſtulationis, ſiuè petitio proponat determinatè, qđ quidã nominant propriè poſtulationẽ: ſiuè indeterminatẽ, vt cũ qs petit iuuari à Deo, qđ nominãt ſupplicationẽ: ſiuè ſolũm factũ narretur, ſecundũ illud Io. 11. Ecce, quẽ amas, infirmatur, qđ vocant inſinuationẽ. Tertio, requiritur ratio impetrandi qđ petitur, & hoc vel ex parte Dei, vel ex parte petẽtis. Ratio quidẽ impetrandi ex parte Dei eſt eius ſanctitas, ꝓpter quã petimus exaudiri, ſm illud Daniel. 9. Propter temetipſũ inclina Deus meus aurẽ tuã, & ad I hoc pertinet obſecratio, q̃ eſt per ſacra cõteſtatio, ſicut cũ dicimus: Per natiuitatẽ tuã libera nos Dñe. Ratio verò impetrandi ex parte petentis eſt gratiarũ actio: qa de acceptis beneficijs gratias agẽtes, meremur accipere potiora, vt in collecta dicit. Et ideò dicit * glo. 1. ad Tim. 2. q in Miſſa obſecrationes ſunt, quę pręcedũt cõſecrationẽ, in quibus quædã ſacra cõmemorãtur. Orõnes ſunt in ipſa cõſecratione, in qua mẽs maximè K dẽt eleuari in Deũ. Poſtulationes aũt ſunt in ſequẽtibus petitionibus. Gratiarũ actiones in fine. In pluribus ẽt Eccleſię collectis hęc quatuor poſſunt attẽdi, ſicut in collecta Trinitatis, qđ dr; Oĩpotẽs sẽpiterne Deus, ptinet ad orõnes aſcẽſum in Deũ. qđ dr: Qui dediſti famulis tuis &c. ptinet ad gratiarũ actionẽ. qđ dr: Pręſta quęſumus &c. pertinet ad poſtulationẽ. qđ in fine ponitur: Per Dñm noſtrũ &c. pertinet ad obſecrationẽ. In collationibus autem patrum * dicitur, q obſecratio eſt imploratio pro peccatis, oratio cũ aliquid Deo vouemus, poſtulatio cum pro alijs petimus: ſed primum melius eſt.

*Glo. ordinaria 1 prin. commentarij ad cap. 2. 1. ad Timot.

*In collatione 9. c. 11. 12. & 13. ſimul.

Ad primvm ergo dicendum, quòd obſecratio. non

SVP. Q. LXXXIII. ART. XVII.

Porrecta per totum.

455

4. dis. 15. q. 4. art. 3 Et Phil. 4. Et 1. Tim. 2.

In ar. 17. dubiũ occurrit circa illud, ſcilicet, q in cõſecratione maximè mens debet eleuari in Deũ: qm in cõſecratione tenetur ſacerdos conſecrans maximè ad exprimẽda diſtinctè verba conſecrationis, ac per hoc nõ poteſt maximè mens in Deum eleuari: qm quanto magis in Deũ eleuat, tanto minus attendit ad inferiora, vt ſunt verba, & huiuſmodi. ¶ Ad hoc dicitur, q in cõſecratione Euchariſtiæ, de qua eſt ſermo, in qua ſacerdos Deũ quodammodo ducit ad terras, ipſa eleuatio maximè in Dei honoratẽ, quæ ſic dignatur adeſſe nobis, tacito eſt attentionis ad verba in actu exercito, hoc eſt, q ſacerdos diſtinctè, & reuerenter dicat verba illa. Quod aũt à ſcrupuloſis fit, qa ſcilicet occupant ſuã mentem ad hoc, vt velint eſſe intenti, & attenti, euagatio eſt, & non eſt attentio, ſed habere potius attentionẽ pro obiecto. Eleuatio igitur mentis in Deũ in conſecratione debet eſſe maxima nõ inteñuè, & per abſtractionẽ à ſenſibilibus, vt obiecto probauit: ſed debet eſſe maxima obiectiuè, & quoad conatũ, infra latitudinem vñ attentionis, ad dicenda verba vt decet.

¶ In eodẽ articulo in reſpõſione ad tertiũ aduerte, q nõ ſolũm ordinem ſimpliciter inter gratiarũ actiones, & poſtulationes aſſignat, qa ſcilicet prius eſt gratias agere de acceptis, quibus præuenti ſumus, q̃ petere futura, ſed etiã ordinis in Miſſa diſtincti à gloſ. recitati in corpore articuli rationem reddit: oſtẽdẽdo quõ hæc quatuor ſe habẽt reſpectu vnius, & euſdem beneficij. Et locando primo rationẽ accedẽdi ad Deũ, ſecũdo acceſſum, tertio petitione, & quarto gratiarũ actiones, vt gloſ. fecit, primo obſecrationes, ſecundò orationes, tertio petitiones, quarto gratiarũ actiones ponens.

non eſt adiuratio ad complendum, quod prohibe- A tur, ſed ad miſericordiam implorandum.

Ad secvndvm dicendũ, ꝙ oratio cõiter ſumpta includit omnia quæ hic dicuntur: ſm qđ contra alia diuiditur, ĩportat propriè aſcẽſum in deũ.

Ad III. dicendũ, ꝙ in diuerſis præterita præcedunt futura: ſed aliquid vnum & idem prius eſt futurum, ꝗ ſit præteritum. Et ideò gratiarũ actio de alijs beneficijs præcedit poſtulationem aliorum beneficiorum: ſed idem beneficium prius poſtulatur, & vltimo cum acceptum fuerit, de eo gratiæ aguntur. Poſtulationem aũt præcedit oratio, per quam acceditur ad Deum, à quo petimus. Oratio B autem præcedit obſecratio: quia ex conſideratione diuinę bonitatis, ad eum audemus accedere.

QVAESTIO LXXXIIII.

De exterioribus actibus latriæ, in tres articulos diuiſa.

POSTEA conſiderãdum eſt de exterioribus actibus latriæ.

¶ Et primò, de adoratione, per quã aliquis ſuũ corpus ad Deũ venerandum exhibet. Scđò, de C illis actibus, quibus aliquid de rebus exterioribus Deo offertur. Tertio, de actibus quibus ea quæ Dei ſunt, aſſumuntur.

Circa primũ quæruntur tria.

¶ Primò, Vtrum adoratio ſit actus latriæ.

¶ Scđò, Vtrũ adoratio ĩportet actũ iteriorẽ, vel exteriorẽ.

¶ Tertiò, Vtrũ adoratio requirat determinationem loci.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum adoratio ſit actus latriæ, ſiue religionis.

AD PRIMVM ſic procedit. Vr, ꝙ adoratio non ſit actus latrię, ſiuè religioni. Cult⁹ enim religionis ſoli Deo debetur: ſed adoratio[h] non debet ſoli Deo. Legitur.n. Gen.18. quòd Abrahã adorauit angelos. Et 3. Regũ 1. dr̃, ꝙ Nathan Propheta ingreſſus ad regem Dauid, adorauit eũ pronus in terram. ergo E adoratio nõ eſt act⁹ religionis.

¶ 2 Præt. Religionis cultus debetur Deo prout in ipſo beatificamur, vt patet per Aug. in 10. de * ciu. Dei: ſed adoratio debetur ei ratione maieſtatis,[b] quia ſup illud Pſ.28. Adorate Dominum in atrio ſancto eius, dicit gl. De his atrijs venitur in atrium, vbi maieſtas adoratur. ergo adoratio non eſt actus latriæ.

¶ 3 Præt. Vnius religionis cult⁹ A tribus perſonis debetur: non[h] autem vna adoratione adoramus tres perſonas, ſed ad inuocationem trium perſonarũ ſingulariter genu flectimus. ergo adoratio non eſt actus latriæ.

Sed contra eſt, ꝙ Matth. 4. inducitur. Dñm Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſerujes.

Respon. Dicendũ, ꝙ adoratio ordinatur in reuerentiam eius, qui adoratur. Manifeſtũ eſt B autem ex * dictis, quòd religionis propriũ eſt reuerentiã Deo exhibere: vnde[m] adoratio, qua de⁹ adorat̃. eſt religionis actus. (q. 81. ar. 1 ad 3.)

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ Deo debetur reuerentia ꝑp eius excellentiam, quæ aliquib⁹ creaturis cõicatur non ſecundum æqualitatem, ſed ſm quandam participationem. Et ideò alia veneratiõe veneramur deũ quod pertinet ad latriã: & alia C veneratione quaſdam excellentes creaturas, quod pertinet ad duliam, dr̃ qua poſt* dicetur. Et quia ea, quæ exterius aguntur, ſigna ſunt interioris reuerẽtię, quædam exteriora ad reuerentiã ꝑtinentia exhibentur excellẽtibus creaturis, inter quę maximum eſt adoratio: ſed aliquid eſt, quod ſoli Deo exhibetur, ſ. ſacrificium. Vnde Aug. dicit in 10.* de ciu. Dei. Multa de cultu D diuino vſurpata ſunt, quæ honoribus deferuntur humanis ſiuè humilitate nimia, ſiuè adulatione peſtifera: ita tñ ꝙ quib⁹ ea deferuntur, homines haberẽtur, qui dicuntur colendi & venerandi (ſi aũt multum eis addi tur) & adorandi. Quis verò ſanctificãdum cenſuit, niſi eũ quẽ Deum aut ſciuit, aut putauit, aut finxit? Scđm reuerẽtiam ergo, q̃ creaturæ excellenti debetur, Nathan adorauit Dauid. Scđm aũt reuerentiam, quæ debetur Deo, Mardochęus noluit adorare Aman, E timens ne honorẽ Dei transferret ad hominem, vt dr̃ Heſter 3. Et ſimiliter ſm reuerentiam debitã creaturæ excellenti Abrahã adorauit angelos, & ẽt Ioſuæ, vt legitur Ioſuæ 5. Quamuis poſſit intelligi, ꝙ adorauerint adoratione latriæ Deũ, qui in ꝑſona angeli apparebat, & loquebat̃. Scđm autẽ reuerentiã q̃ debetur Deo, prohibitus eſt Ioanes angelũ adorare, Apoc. vlt. tum ad oñdendũ dignitatẽ hoĩs, quã adeptus eſt per Chriſtũ, vt angelis æquet̃: vnde ibi ſubditur, Conſeruus tuus ſum, & fratrum tuorum: tum ẽt ad excludendum idololatriæ occaſionem. Vnde ſubditur: Deum adora.

Ad

SVP. Q. LXXXIIII. ARTIC. I.

Ferr. 3. cont. c. 119.

IN art. 1. q. 84. dubium occurrit de actib⁹ Mardochę. & Ioannis hic expoſitis in reſponſione ad primũ. Nam cum rex præcepiſſet Amã adorari, vt creaturã excellentẽ, non vt Deum, q̃d per hoc patet, ꝙ infra ſe ipſum illum adorari conſtituit, non vr rectè excuſari Mardochæus, dicendo ꝙ ſecundum reuerentiã Deo debitam Mardochæus noluit adorare Aman. Ioãnes quoque, ſi de latriæ adoratione ꝓhibitus eſt, cum ipſe eſſet parat⁹ ad illam adorationẽ, vt patet ex hoc, quod ibi dicitur, ſ cecidi vt adorarem, ſequitur ꝙ Ioãnes peccauerit peccato maximo, à cuius perfecta conſumatione prohibit⁹ fuit ab angelo, quòd eſt incõueniens. Mala igitur eſt expoſitio literæ. (*Porrecta per totum.* 454 3. diſ. 10. q. 1. ar. 2. q. 7. Et 3. contra c. 119.)

¶ Ad hoc dr̃, q; de mẽte Mardochęi ſatis videtur ĩ litera ſcripturæ inſinuatum, ꝙ ea ratione renuerit adorare Aman, ne, ſ. reuerentiam exteriorem Deo conſuetam à Iudæis exhiberi (vt patet 3. Reg. 8. de genuflexione Salomonis) ad hominem talem transferret. Dr̃ enim Heſter 3. ꝙ arguentibus alijs pueris regis Mardochæũ de hoc, dicit ſe eſſe Iudæũ: & quod illi volẽtes experiri an perſeueraret. accuſauerunt eũ ad Aman hoſtem Iudæorum: qm̃ erat de ſtirpe Agag regis Amalechitarum, occiſi à Samuel, 1. Reg. 15. (Lib. 10. c. 1. a medio, to. 5. *Conclu. b*)

Sic ergo patet, ꝙ conuenienter author mẽtem Mardochæi interpretat⁹ eſt. An aũt prudenter in hoc egerit Mardochæus, cũ ſciret Iacob adoraſſe fratrem ſuum Eſau, Gen. 33. & filios ei⁹ incognitũ Ioſeph adoraſſe, Gen. 43. & rõnabile ſit qđ ipſe more Perſarum, adoraret pronus in terrã regem, alia qõ eſt, ex particularibus tunc occurrentibus pẽſanda. Factum aũt Ioannis Euãgeliſtæ ad exteriorem tm̃ actũ ſpectat, itã ꝙ Ioãnes nolebat diuinam reuerentiam angelo exhibere, ſed reuerentiã ſummam in exteriori actu, ſ. proſtrationis, ei exhibere, quã licitè facere poterat, cum hæc poſſit etiã hoĩ excellenti exhiberi, & exhibita fuerit, vt patet in prædictis locis: ſed quia iſta tñ exterior reuerentia deberet reſeruari ſoli Deo, vt aliqua exterior reuerentia eſſet illi propria, ideo angelus dĩ prohibuiſſe eum à reuerentia debita Deo, ita ꝙ ſenſus eſt, quòd ſecundum reuerentiã exteriorẽ debitam Deo, hoc eſt, ex debito honeſtatis reſeruandã ſoli Deo, prohibitus eſt Ioannes in perſona generis humani offerens prædeceſſorũ ſuorum more reuerentiã exteriorem ſummã excellentib⁹ creaturis, ne hanc exhiberet: ſed ſoli deo reſeruaret illam propter vtranque rationem in litera allatã. Et hæc de tota quæſtione 84. ſufficiant. (*Conclu. m* · q. 110. & ſeq. & q. 103. ar. 3. & 4. · * lib. 10. c. 4. circa fin. to. 5.)

Ad II. dicendũ, ꝙ ſub maieſtate diuina intelligitur omnis Dei excellentia, ad quam pertinet ꝙ in ipſo, ſicut in ſummo bono, beatificamur.

Ad III. dicendũ, ꝙ quia una eſt excellentia triũ perſonarum, vnus honor & reuerentia eis debetur, & per conſequens vna adoratio. In cuius figuram cum legitur de Abraham, Gen. 18. ꝙ tres viri apparuerunt; adorans, unum alloquitur dicens. Domine, ſi inueni gratiam &c. Terna autem genu flexio ſignum eſt ternarij perſonarum, non autem diuerſitatis adorationum.

ARTICVLVS II.

Porrecta per totum.

Vtrum adoratio importet actum corporalem.

Ferr. 3. cont. c. 119.

455 Sup. q. 81 ar. 7. Et 3 diſt. 9. q. 1. art. 3. q. 3. & 3. cõtra c p. 119.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur ꝙ adoratio non importet actum corporalem. Dicitur enim Ioan. 4. Veri adoratores adorabunt Patrem in [h] ſpiritu, & veritate: ſed id quod fit in ſpiritu, non pertinet ad corporalem actum. ergo adoratio non importat corporalem actum.

¶ 2 Præt. Nomen adorationis ab orõne ſumit: ſed oratio principaliter conſiſtit in interiori actu, ſm illud 1. ad Cor. 14. Orabo ſpiritu, orabo & mente. adoratio [h] maximè [h] importat ſpiritualem actũ.

¶ 3 Præt. Corporales actus ad ſenſibilẽ cognõnẽ ptinent: [h] Deũ aũt nõ attingim⁹ ſenſus corpis, ſed mentis. ergo adoratio nõ iportat corporalẽ actũ.

Sed contra eſt, quòd ſuper illud Exod. 20. Non adorabis ea, neque coles: dicit ✱ gloſſ. Nec affectu colas, nec ſpecies adores.

Gl. ordinaria ibi.

Respon. Dicendum, ꝙ ſicut Damaſ.* dicit in 4. lib. Quia ex duplici natura cõpoſiti ſumus, intellectuali. ſ. & ſenſibili, [m] duplicẽ adorationẽ deo offerimus. ſ. ſpũalem, quæ conſiſtit in interiori mentis deuotione: & corporalẽ, quæ conſiſtit in exteriori corporis humiliatione. [n] Et quia in oibus actib⁹ latriæ id, qđ eſt exterius, refertur ad id, qđ eſt interius, ſicut ad principalius; ideò [p] ipſa exterior adoratio fit pp interiorẽ, vt videlicet p ſigna humilitatis, q̃ corporaliter exhibemus, excitetur nr̃ affectus ad ſubijciendũ ſe Deo, [q] quia cõnaturale eſt nobis, vt p ſenſibilia ad intelligibilia procedam⁹.

li. 4. Orth. fid. ſ prin cip. c. 13. Concl. m

Concl. p

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ etiam adoratio corporalis in ſpiritu fit, inquantum ex ſpirituali deuotione procedit, & ad eam ordinatur.

Ad II. dicendũ, ꝙ ſicut oratio primordialiter eſt quidẽ in mẽte, ſecundariò aũt verbis exprimit vt ſupra dictũ ✱ eſt: ita ẽt adoratio principaliter quidẽ in interiori Dei reuerentia cõſiſtit, ſecundario aũt in quibuſda corporalib. humilitatis ſignis: ſicut genu flectimus, noſtrã infirmitatem deſignãtes in comparatione ad Deum. Proſternimus autẽ nos, quaſi profitentes nos nihil eſſe ex nobis.

q. 83. a. 12

Ad tertivm dicendũ, ꝙ etſi per ſenſum Deũ attingere non poſſimus, per ſenſibilia tamẽ ſigna mens noſtra prouocantur, vt tendat in Deum.

ARTICVLVS III.

Porrecta per totum.

Vtrum adoratio requirat determinatum locum.

456 1. Tim. 2.

AD TERTIVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ adoratio nõ requirat determinatũ locũ. Dr. n. Ioan. 4. Venit hora qñ [h] neq; in monte hoc, neq; in Hieroſolymis adorabitis Patrem: eadem ratio videtur eſſe & de alijs locis. ergo determinatus locus non requiritur ad adorandum.

¶ 2 Præt. Adoratio exterior ordinat ad interiorẽ: ſed iterior adoratio fit ad deũ, ut ubiq; exiſtẽtẽ. ergo exterior adoratio nõ reqrit[h] đterminatũ locũ.

¶ 3 Præt. Idẽ [h] Deus eſt, qui in nouo, & veteri teſtõ adoratur: ſed in veteri teſtõ fiebat adoratio ad occidentem, nam oſtium tabernaculi reſpiciebat ad orientem, vt hr̃ Exod. 26. ergo eadem rõne etiam nunc debemus adorare ad occidentem, ſi aliquis locus determinatus requiritur ad adorandum.

Sed contra eſt, quod dr̃ Iſa. 56. & inducitur Luc. 19. Domus mea, domus orationis vocabitur.

Respon. Dicendum, ꝙ ſicut dictum * eſt, in adoratione principalior eſt interior deuotio mẽtis ſecundariũ aũt eſt, qđ ptinet exterius ad corporalia ſigna. Mens aũt interius apprehẽdit deũ, quaſi nõ cõprehẽſum aliquo loco, ſed corporalia ſigna neceſſe eſt ꝙ in determinato loco, & ſitu ſint: & iõ [m] đterminatio loci nõ requirit ad adorationẽ principr̃, quaſi ſit de neceſſitate ipſius, ſed ſm quandam decentiam, ſicut & alia corporalia ſigna. [n]

Ar. pced.

Conclu. m

Ad I. ergo dicendũ, ꝙ Dñs p illa verba pñũciat ceſſationẽ adorationis tam ſm ritũ Iudæorũ adorantiũ in Hieruſalẽ, q̃ ẽt ſm ritũ Samaritanorum adorantiũ in monte Garizim. Vterq; .n. ritus ceſſauit veniente ſpirituali Euangelij veritate, ſm quã in omni loco Deo ſacrificatur, vt dr̃ Malach. 1.

Ad II. Dicendũ, ꝙ determinatus locus eligit ad adorandũ non pp Deũ qui adoratur, quaſi loco concludat, ſed pp ipſos adorantes: & hoc triplici rõne. Primo quidẽ, pp loci conſecrationẽ, ex qua ſpũalem deuotionẽ concipiunt orantes, vt magis exaudiãtur, ſicut patet ex adoratione Salomonis. 3. Reg. 8. Scđo, pp ſacra myſteria, & alia ſanctitatis ſigna, q̃ ibi continentur. Tertiò, pp concurſum multorũ adorantiũ, ex quo fit oratio magis exaudibilis, ſm illud Matth. 18. Vbi ſunt duo, vel tres cõgregati in noie meo, ibi ſum ego in medio eorũ.

Ad III. dicendũ, ꝙ ſm quandã decentiã adoramus verſus orientẽ. Primo quidẽ, pp diuinæ maieſtatis indiciũ, qđ nobis manifeſtatur in motu cęli qui eſt ab oriente. Scđo pp paradiſum in oriente conſtitutũ, ut legitur Gen. 2. ſm lr̃am ſeptuaginta interpretũ, quaſi q̃ramus ad paradiſum redire. Tertio, pp Chriſtũ, qui eſt lux mundi, & oriens noĩat Zach. 6. Et qui aſcendit ſup cęlum cęli ad orientẽ: & ab oriente etiã expectatur venturus, ſm illud Matth. 24. Sicut fulgur exit ab oriẽte, & paret uſq; ad occidentem, ita erit & aduentus filij hominis.

QVAESTIO LXXXV.

De his quæ à Deo fidelibus dantur, in quatuor articulos diuiſa.

POSTEA conſiderandum eſt de actib. quibus aliquæ res exteriores Deo offeruntur.

¶ Circa quos occurrit duplex cõſiderõ. Primò qdẽ de his, q̃

SVP. Q. LXXXV. ARTICVL. I.

IN art. 1. 85. dubiũ occurrit circa pricipium corporis articuli, an, ſ. ſit verum, quòd naturalis ratio dictet homini, quòd alicui ſuperiori ſubdatur, à quo egeat adiuuari, & dirigi, & hoc ppter defectus, quos in ſeipſo ſentit

Deo à fidelibus dātur. Secūdò, de uotis, quibus ei aliqua ꝓmittuntur. Circa primum conſiderandum eſt de ſacrificiis, oblationibus primitiis, & decimis.

CIRCA ſacrificia quæruntur quatuor.

¶Primò, Vtrum offerre Deo ſacrificium ſit de lege naturæ.

¶Secundò, Vtrum ſoli Deo ſit ſacrificium offerendum.

¶Tertiò, Vtrum offerre ſacrificiū ſit ſpecialis actꝰ uirtutis.

¶Quartò, Vtrum oēs teneantur ad ſacrificiū offerēdum.

ARTICVLVS I.

Vtrum offerre ſacrificium Deo ſit de lege naturæ.

AD PRIMVM ſic ꝓcedit. Vr ꝙ offerre ſacrificiū Deo non ſit de lege naturæ. Ea.n. q̄ ſunt iuris naturalis,[b] cōia ſunt apud oēs hoīes: nō aūt hoc cōtingit circa ſacrificia. Na quidā legūtur obtuliſſe in ſacrificiū panē, & uinū, ſicut de Melchiſedech dr̄ Gen. 14. & qdā hæc, quidā verò alia, ut aīalia. ergo oblatio ſacrificiorū n̄ ē d̄ iure naturali.

¶2 Præt. Ea q̄ ſunt iuris naturalis oēs iuſti[a] ſeruauerūt: ſed nō legit̄ de Iſaac, ꝙ ſacrificiū obtulerit, neq; ēt de Adam, de quo tñ dr̄ Sap. 10. ꝙ ſapientia eduxit eū à delicto ſuo. ergo oblatio ſacrificij non eſt de iure naturali.

¶3 Præt. Aug. dicit 10. de ciuit. Dei, ꝙ ſacrificia in quadā ſignificatia offerunt:[b] uoces aūt quę ſunt ꝑcipua iter ſigna, ſicut idē dicit i libro[†] de doct. Chriſ. nō ſignificant naturalr̄, ſed ad placitū, ſecundū[†] Philo. ergo ſacrificia non ſunt de lege naturali.

SED CONTRA eſt, ꝙ in qualibet ætate, & apud quaſlibet hominum nationes ſp̄ fuit aliqua ſacrificiorum oblatio: quod autem eſt apud oēs, uidetur naturale eſſe. ergo & oblatio ſacrificiorum eſt de iure naturali.

RESPON. Dicendū, ꝙ[m] naturalis rō dictat homini, ꝙ alicui ſuperiori ſubdat̄[n] ꝑp defectus, quos in ſeipſo ſentit, in quibus ab aliquo ſuperiori eget adiuuari, & dirigi. Et qcqd illud ſit, hoc eſt qđ apud oēs dr̄ Deꝰ. Sicut aūt in reb. naturalib. naturalr̄ iferiora ſuperioribꝰ ſubdūtur: ita ēt naturalis rō dictat huiuſmodi ſm naturalē iclinationē, ut ei qđ eſt ſupra hoīem, ſubiectionē, & honorē exhibeat ſm ſuū modū.[p] Eſt aūt modꝰ cōueniēs homini, ut ſenſibilib. ſignis utat̄ ad aliqua exprimenda,[q] qa ex ſenſibilib. cognitionē accipit: & iō ex naturali ratione ꝓcedit, ꝙ hō qbuſdā ſenſibilibus rebus vtat̄, offerēs eas Deo i ſignū debitæ ſubiectionis & honoris, ſm ſilitudinē eorū, q dominis ſuis aliqua offerūt i recognitionē dñij. Hoc āt pertinet ad rationem ſacrificij: & ideo[r] oblatio ſacrificij pertinet ad ius naturale.[t]

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ ſicut ſupradictū[*] ē, aliqua i cōi ſūt d̄ iure nāli, quorū determinatiōes ſūt d̄ iure poſitiuo, ſicut ꝙ malefactores puniantur, hēt lex naturalis: ſed ꝙ tali pœna, uel tali puniant̄, eſt ex cōſtitutione diuina, uel humana. Similr̄ ēt oblatio ſacrificij i cōi ē de lege naturali, & iō i hoc oēs cōueniūt: ſed determinatio ſacrificiorū ē ex iſtitutiōe humana, vł diuina, & iō i hoc differūt.

AD II dicēdū, ꝙ Adā, & Iſaac, ſicut & alij iuſti, Deo ſacrificiū obtulerūt, ſm ſui tp̄is cōgruentiā, ut patet[*] ꝑ Greg. q dicit, ꝙ apud antiquos ꝑ ſacrificiorum oblationes remittebat̄ pueris pctm̄ originale. Nō tñ d̄ oib. iuſtorū ſacrificiis fit mētio i Scriptura, ſ; ſolū d̄ illis, circa q̄ aliqd ſp̄ale accidit. Pōt tñ eē rō, q̄re Adā n̄ legit̄ ſacrificiū obtuliſſe, ne qa i ipſo notat̄ origo pcti, ſimul ēt i eo ſāctificatiōis origo ſignaret̄. Iſaac verò ſignificauit Chr̄m, i quātū ipſe oblatꝰ ē i ſacrificiū, vñ nō oportebat ut ſignificaret̄ q̄ſi ſacrificiū offerēs.

AD III dicēdū, ꝙ ſignificare cōceptꝰ ſuos ē homini naturale, ſed determinatio ſignorum eſt ſm humanum placitum.

[b] Li. 10. c. 5. & 6. & 19. c. 5.

[†] Li. 2. c. 3. circa medium. t. 3.

[†] Ari. li. 1. Periher. c. 1. t. 10. 2.

[*] 1. 2. q. 95 art. 2.

[*] Li. 4. Mora. c. 2 parum ante medium.

ſtæ. Videtur.n. hoc eſſe falſum: quoniā aut eſt ſermo de defectibus corporis, aut de defectibus animæ, aut utriuſq;. Sed propter defectus corporis non dictat naturalis ratio hominē ſuperiori adiutori, ac directori ſubijci, tum quia defectus corporis communes ſunt nobis, & alijs animalibus: tum quia defectus corporis non ducūt niſi ad corpus ſine defectu, quale ē corpus cœleſte: à corporibus autem non expectatur directionē, q à nuis adiutoriū, ex applicatione eorū dē, ut patet ex illuminatione, & medicinis. Propter defectus verò animæ quo ad partē perceptiuā, ad lumē intellectus agētis recurrens ſiſtit: quo ad poteſtatē uerò appetitiuā, recurrendo ad rōnis regulam naturaliter ſiſtit. Neuter ergo ſingillatim, aut ſimul defectus, naturali dictamine ducit hominē vt cognoſcat ſe ſubijci alicui ſuperiori naturæ, à qua adiuuari & dirigi indigeat.

¶Et cōfirmatur, quia quod naturalis rō dictat, omnibus hominibus commune eſt. Conſtat autem multos uiros illuſtres ſenſiſſe non niſi propter vulgus ſacrificandū eſſe Deo ſenſiſſe, ut Seneca de ſeipſo dicit, & Ariſt. in 12. Metaph. ſentire videt̄, Auerroisq; expreſſè idem ſentit ibidem. Et breuiter omnes negātes diuinā prouidentiā, circa hominum ſingulares actus, ſingulariter hoc ſentiunt. Nō eſt igitur hoc de iure naturæ naturali ratione dictatum.

¶Ad hoc dr̄, ꝙ rōpoteſt dici naturalis in practicis dupliciter.

¶Primo, illa cognitio quæ tanq̄ indita ſtatim, aut quaſi ſtatim homini adeſt, ut ꝙ homo debet uelle ſibi, debet habitare domi, alere filiū, honorare patrē, & huiuſmodi. Et talis cognitio dicitur naturalis ex modo, quia ineſt ad modum naturæ, & rō ſic naturalis diſtinguitur contra rationem inueſtigatā.

¶Secūdo aūt modo, rō di naturalis à naturali principio, q.a.ſ. hi ex uirtute naturalis luminis prouenieus, vel acquiſita: & ſic rō naturalis diſtinguit̄ & cōtra ſupnaturalē, & contra uolūtariā rōnē, & continet ſub ſe oēm cognitionē, quam ex lumine intellectus agētis ſtatim, uel diſcurrēdo, & multū ſtudēdo &c. habere poſſumus. Et hoc mō intellexit author dicens, ꝙ rō naturalis dictat. Ita ꝙ intētio ſua eſt, ꝙ rō naturalis, ut diſtinguitur cōtra ſupnaturalē, qualis ē lex diuina: & contra uolūtariā, qualis eſt lex poſitiua, quæ rō dr̄ uolūtaria, qa à principio nihil differt, ut dr̄ 5. Eth. talis rō dictat hoī, ꝙ ſubditur alicui ſuperiori &c.

¶Ad cuius euidentiā ſcito, ꝙ rō dictans ſacrificiū, eſt rō procedēs ex multis pmiſſis. ſ. ꝙ in natura eſt aliqd ſupremū, & ꝙ illud cognoſcit hominos ſingulares actꝰ ſingulariter, & ꝙ benefactor nī eſt in ſingularibꝰ. Et qm̄ hæc oia rōne naturali cognoſci pnt, ideò rō naturalis fulta tot notitiis dictat hoi, q ſe ſentit defectuoſum quoad aiam ꝑcipuè, ſe ſubdi ſuperiori adiutori, & directori, quem Deū dicimus.

¶Ad primū ergo obiectū dr̄, ꝙ ſermo pñs ē d defectib. hoīs ſecūdū animā, & corporis i ordine ad animā. Et ꝙ quia homo cū toto lumine intellectus agentis, & dependentibus ab eo, deficere ſe experimēto ſentit & in cognitione, & in rectitudine appetitus: & deficiēs i aliquo naturaliter reducitur ad indeficiens tanq̄ depēdens ab illo: iō cognoſcit ſe ſubijci alicui ſuperiori indeficiēti: ac ꝑ hoc recurrēdum eſſe ad illū ut adiutorē, & directorē. Et dato ꝙ hæc non dictaret naturalis rō, tanq̄ neceſſario ſcita, ſaltem tanq̄ rationabilia dictat. In moralibus autem non oportet expetere certitudinem mathematicam; ſed rōnabilia ſufficiunt.

¶Ad cōfirmationem verò dr̄ dupliciter. Primo, ꝙ hoc dictamē eē cōe teſtat̄, ꝙ ut i litera dr̄ in rñſione ad primū, oēs cōiter cōueniūt i hoc, ꝙ ſacrificiū offerat̄. Quòd āt qdā hoc negēt, cōtingit ex hoc, ꝙ dicētes ſe eē ſapiētes, ſtulti facti ſunt, ut dr̄ ad Ro. 1. Alio vero mō dr̄, ꝙ ea q̄ ſūt d dictamine naturali, ut principia, ſūt ſibus cōia: ea verò q̄ ſūt d dictamine naturali, ut cōcluſiōes ſuccēſſiue, n̄ cōcedunt̄ ab oibꝰ, qa nec ab oibus cognoſcuntur.

Porrecta per totum. 457

Conclu.

Conclu.

Conclu.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſoli Deo ſit ſacrificiū offerēdū.

AD SECVNDVM ſic procedit. Vř q̄ non ſo'i ſummo Deo ſit ſacrificium offerendū. Cū.n. ſacrificiū Deo offerri dēat, vř q̄ oi.[a] illis ſit ſacrificiū offerēdū, q[b] diuinitatis cōſortes fiūt: ſed ēt ſancti hoies efficiunt diuinæ naturę conſortes, ut dř 2. Petri. i. Vnde & de eis in Pſal. 81 dř. Ego dixi Dij eſtis. Angeli ēt filij Dei nominantur, ut patet G Iob 1. ergo omnibus his debet ſacrificium offerri.

¶ 2 Prę. Quātò aliqs maior eſt, tātò ei[b] maior honor dēt exhiberi: ſed angeli, & ſcti ſunt multò maiores q̄buſcunq; terrenis principibus, q̄bus tñ eorū ſubditi multò maiorē honorē impendunt, ſe corā eis ꝓſternentes, & munera offerentes, q̄ ſit oblatio alicuius animalis, uel rei alterius in ſacrificium. ergo H multò magis angelis, & ſanctis poteſt ſacrificium offerri.

¶ 3 Præt. Templa, & altaria inſtituuntur ad ſacrificia offerēda: ſed templa, & altaria inſtituuntur angelis, & ſancti. ergo ēt ſacrificia poſſunt eis offerri.

SED CONTRA eſt, q̄ dicitur Exodo 22. Qui immolat dijs, occidetur, pręter Domino ſoli.

RESPON. Dicēdū, q̄ ſicut dictū[a] eſt, oblatio ſacrificij fit ad I aliqd ſignificādū. Significat aūt ſacrificiū qđ offerť exterius, interius ſpūale ſacrificium, quo aīa ſeipſam offert Deo, ſm̄ illud Pſalmiſtæ. Sacrificium Deo ſpūs cōtribulatus: q̄a ſicut ſupdictū[a] eſt, exteriores actus religionis ad interiores ordinanť. Aīa aūt ſe offert Deo in ſacrificiū, ſicut principio ſuæ creationis, & ſicut fini ſuę beatificationis. Secūdū[d] aūt uera fidē ſolus K Deus eſt creator animarum noſtrarū, ut in 1. habitū[e] eſt. In ſolo ēt eo aīmæ noſtræ beatitudo conſiſtit, ut ſupra dictū[f] eſt. Et iō[m] ſicut ſoli Deo ſummo debem[9] ſacrificiū ſpūale offerre, ita ēt ſoli ei dēmus offerre exteriora ſacrificia.[a] Sicut ēt orātes atq; laudantes ad eū dirigimus ſignificātes uoces, cui res ipſas icorde quas ſignificam[b], offerimus, ut Aug. dicit 10.[a] de ciui. Hoc ēt uidem[9] in oī republica obſeruari, q̄ ſūmū rectorē aliquo ſigno ſingulari honorāt qđ cuicūq; alteri đferreť, eſſet crimē lęſę maie. Et iō[9] i lege diuina ſtatuiť pęna mortis his q̄ diuinū honorē aliis exhibēt[9]

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ nomen diuinitatis cōicatur aliquibus non per æqualitatē, ſed per participationem: & iō nec æqualis honor eis debetur.

AD II dicēdū, q̄ in oblatione ſacrificij nō pēſať ꝓtium occiſi pecoris, ſed ſignificatio, qua hoc fit i honorē ſummi rectori toti[9] uniuerſi. Vñ ſicut Aug. dicit 10.† de ciuit. Dei, Dæmones ñ cadauerinis nidorib[9], ſed diuinis honorib. gaudent.

AD III dicēdū, q̄ ſicut Aug. dicit 8.† de ciui. Dei. Nō cōſtituim[9] Martyrib[9] tēpla ſacerdotalia, q̄m nō ipſi, ſed De[9] eorū nobis ē Deus. Vñ ſacerdos nō dicit, Offero tibi ſacrificiū Petre, uel Paule: ſed Deo de illorum uictorij gr̄as agimus. & nos ad imitationē eorum exhortamur.

ARTICVLVS III.

Vtrum oblatio ſacrificij ſit ſpecialis actus virtutis.

AD TERTIVM ſic proceditur. V. q̄ oblatio ſacrificii nō ſit ſpecialis actus uirtutis. Dicit.n. Aug. 10.[a] de ciuit. Dei[h] Verum ſacrificium eſt omne opus quod agitur, ut ſancta ſocietate inhæreamus Deo: ſed oē opus bonū nō eſt ſpecialis actus alicuius determinatæ uirtutis. ergo oblatio ſacrificij non eſt ſpecialis actus determinatæ uirtutis

¶ 2 Præt. Maceratio corporis, quæ fit ꝑ ieiuniū, ptinet ad abſtinentiā: q̄ aūt fit per continentiā, pertinet ad caſtitatē: quæ aūt eſt in martyrio, pertinet ad fortitudinē, quæ omnia uidentur comprehendi ſub[h] ſacrificij oblatiōe, ſm̄ illud Ro. 12. Exhibeatis corpora ueſtra hoſtiā uiuentem. Dicit ēt Apoſto. ad Heb. vlt. Beneficētiæ, & cōionis nolite obliuiſci, talibus.n. hoſtiis promeretur Deus: beneficētia autem, & cōio pertinent ad charitatem, miſericordiam, & liberalitatem. ergo ſacrificij oblatio non eſt ſpecialis actus determinatæ uirtutis.

¶ 3 Præt. Sacrificiū vř quod Deo exhibeť: ſed multa ſunt q̄ Deo exhibenť, ſicut deuotio, orō, decimę primitiæ, oblatiōes, & holocauſta. ergo ſacrificiū nō vř eſſe aliqs[b] ſpālis act[9] determinatæ uirtutis.

SED CONTRA eſt, q̄ in lege ſpecialia præcepta de ſacrificiis dantur, ut patet in principio Leuit.

RESPON. Dicēdū, q̄ ſicut ſupra hitū eſt, q̄ñ act[9] unius uirtutis ordinať ad finē alteri[9] uirtutis, participat quodāmō ſpēm eius: ſicut cū quis furatur, ut fornicet, ipſum furtū accipit quodāmō fornicationis deformitatē, ita q̄ ſi ēt aliās nō eſſet peccatū, ex hoc iā pčtm̄ eſſet, q̄ ad fornicationē ordinať. Sic[m] ergo ſacrificiū eſt quidam ſpecialis actus laudē hās ex hoc, quòd in diuinā reuerentiam fit, propter qđ ad determinatam uirtutem pertinet,

teib: c..

Porrecta per totum.
458
1. 2. q. 102 art. 3. cor. Et 3 q. 48. art. 3. cor. Et 3. contra c. 120. ſi. Et Pſal. 28. col. 2. Et Roma. 1. lec. 7. ſi.

ſequitur. Sic ſtat dictamē naturale ſpectat ſacrificare Deo, & nō primo modo: propterea nō eſt mirum, ſi multi ſapientes huius mundi non acceptant hoc.

¶ In eodē art. nota, q̄ author nō ſolū oſtendit q̄ ad ius naturale ſpectat oblatio ſacrificij, ſed ēt q̄ oblatio ſacrificij exterioris Nā poterat qs dicere, q̄ Deo, utpote intellectualis naturæ, ſufficit oblatio mentis iterior. Et ꝓpterea author ex eo q̄ naturale eſt homini exprimere interiorē mētē exterioribus ſignis, q̄a à ſenſibilibus cognitionē accipit, docet q̄ iō naturale quoq; eſt hominē interiorē oblationē mētis, exteriori oblatione explicare. Et bñ aduerte, q̄ nō ex parte neceſſitatis, q̄a. ſ. alteri homini nō poſſum[9] exprimere aliter mentē nr̄am, niſi ſenſibilib[9] ſignis: ſed ex pte naturalitatis, q̄a exprimere p ſenſibilia ſigna, naturale eſt homini, q̄a à ſenſibilib. accipit cognitionē, author perſiſtit: q̄m rō neceſſitatis nō hēt locū reſpū Dei, q̄ intuet cor, ſed optimè locū habet rō naturalitatis ex parte hominis, qui offert ſacrificiū.

Ar. ptęc.

SVP. Q. LXXXV. ARTIC. II.

Fer. 3. cont. c. 20.

IN art. 2. eiuſdē 85. q. aduerte, q̄ i corpore articuli author rōnē radicalē, q̄a ſ. ſacrificiū exterius dēt cōformari interiori, q̄ ſoli Deo offerť, cōfirmat ſimilitudine ꝓportionali, quia. ſ. ſicſe hēt uox, & cōceptus ſignificatus, & poſtmodū cōcluſionē ipſam ex humana cōſuetudine probat, quā ēt authoritate diuinæ legis d thymiamate, ſeu vnguēto prohibito ſub pœna mortis cōfirmat. Et ſi uis materiā hāc latius uidere, inſpice c. 120. libri 3. contra Gent.

q. 48. ar. 2. & q. 81. art. 7.
D. 178.
q. 118 ar tic. 2.
1. 2. q. 2. & 3. art. 8.
Conclu. m

SVP. Q. LXXXV. ARTIC. III.

IN art. 3 vide q̄ vis rōnis conſiſtit in hoc. Act[9] ex quo alij rā proprias ſpēs habētes, q̄ nō ordinati ad aliū, trahūt ſpēm, eſt actus ſpālis: oblatio ſacrificij ē huiōi. ergo &c. In litera ſiq dē primo maior in exēplo utrorumque ordinatorū ad fornicationē: deinde minor ſimiliter in utriſque ordinatis ad diuinā reuerētiā, declaratur &c. ubi & hēs dñiam inter actus habentes illas ſpē. uirtutis, & nō habētes ſ hoc, q̄ iſti ꝓpriè dñr ſacrificia, illi aūt participatiuè dñr ſacrificia Sicut etiam furtum pp fornicationem eſt participatiuè fornicari, propriè autem actus fornicādi, eſt fornicari.

Conclu. p

¶ In reſponſione ad tertium ibidē habes proprietatem uocabulorum ſcripturæ.

Li. 10. ꝯtra Fauſt. c. 21. 10. 6.
Li. 10. de ciuit. Dei, c. 19 non procul a ſi to. 5.
Li. 8. c. vlt. in princip to. 5.

Porrecta per totum.
459.

Li. 10. c. 6. in prin. tom. 5.

1. 2. q. 18 art. 6.
D. 1175.

Li. 10. ca. 19 paulo a prin. t. 5

Concluſ. m ſcilicet ad religionē*. Contingit aūt & ea quę ſm alias virtutes fiunt, in diuinā reuerentiā ordinari, puta, cū aliqs eleemoſynā facit de rebus ꝓprijs ꝑ Deū, vel cū aliqs ꝓpriū corpus alicui afflictioni ſubijcit ꝑ diuinā reuerētiā: & ſm hoc ēt act⁹ aliarū uirtutum ſacrificia dici poſſunt. Sunt tñ quędam actus, q non habēt ex alio laudē, niſi qa fiūt ꝑ reuerentiam diuinam, & iſti actus propriè ſacrificia dicunt̄, & pertinent ad virtutē religionis.

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ hoc ipſum ꝙ Deo quadam ſpūali ſocietate volumus inhærere, ad diuinam reuerentiā pertinet: & ideò cuiuſcūq; virtutis actus rationem ſacrificij accipit ex hoc, ꝙ agitur, ut ſancta ſocietate Deo inhæreamus.

Ad II dicēdū, ꝙ triplex eſt hominis bonum. Primum quidē eſt bonū aïæ, qđ Deo offertur interiori quodā ſacrificio ꝑ deuotionē, & orōnē, & alios hmōi interiores actus: & hoc eſt principale ſacrificiū. Secundū, eſt bonū corporis, qđ Deo quodam modo offert̄ ꝑ martyrium, & abſtinētiā, ſeu continenciā. Tertium, eſt bonū exteriorū rerum de quo ſacrificium offertur Deo, directè quidē, qñ immediatè res noſtras Deo offerimus, mediatè autem, qñ eas communicamus proximis propter Deum.

Ad III dicendum, ꝙ ſacrificia propriè dñr, qñ circa res Deo oblatas aliqd fit, ſicut ꝙ aïalia occidebant̄, & cōburebantur, ꝙ panis frangitur, & comedit̄, & benedicit̄: & hoc ipſum nomē ſonat. Nā ſacrificium dr̄ ex hoc, ꝙ hō facit aliqd ſacrū. Oblatio aūt directè dr̄, cum Deo aliquid offertur, ēt ſi nihil circa ipſum fiat: ſicut dicunt̄ offerri denarij, vel panes in altari, circa quos nihil fit. Vnde oē ſacrificiū eſt oblatio, ſed non cōuertitur. Primitię aūt oblationes ſunt, quia Deo offerebant̄, vt legitur. Deut. 26. Non aūt ſunt ſacrificia, quia nihil ſacrum circa eas fiebat. Decimæ aūt propriè loquēdo nō ſunt ſacrificia, neq; oblationes: qa nō immediatè Deo, ſed miniſtris diuini cultus exhibentur.

SVP. Q.V. LXXXV. ART. IIII.

Porrecta per totum. 460

In artt. 4 habes, ꝙ duo genera ſacrificij ſint omnibus cōmunia. ſ. interioris mentis oblatio ꝑ deuotionem & orationē, & oblatio actuū aliarū virtutuū. Tertium autē ſacrificij genus eſt proprium ſacerdotibus, & miniſtris Eccleſiæ, qđ hodie in ſola Euchariſtiæ oblatione eſſentialiter conſiſtere videtur: Quàmuis largo uocabulo in iure etiā inueniatur, iuxta illud Gregorij in benedictione cerei: Suſcipe ſancte pater incenſi huius ſacrificium veſpertinum.

Articvlvs IIII.

Vtrum omnes teneantur ad ſacrificia offerenda.

Ad qvartvm ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ non oēs teneantur ad ſacrificia offerēda. Dicit. n. Apo. Rom. 3. Quęcūq; lex loquit̄, his q ſunt in lege loqt̄: ſed lex de ſacrificijs nō fuit oib⁹ data, ſed ſoli populo Hebræorum. ergo oēs ad ſacrificia tenebantur.

¶ 2 Præt. Sacrificia Deo offeruntur ad aliqd ſignificādum: ſed nō eſt omniū hmōi ſignificationes intelligere. ergo nō omnes tenentur ad ſacrificia offerēda.

¶ 3 Pręt. Ex hoc ſacerdotes dñr, ꝙ ſacrificiū Deo offerūt: ſed ñ oēs ſunt ſacerdotes. ergo ñ oēs tenentur ad ſacrificia offerēda.

*Ar. 1. huius quęſt.

Sed contra eſt, quòd ſacrificium offerre eſt de lege naturæ, vt ſupra habitū* eſt. Ad ea aūt quę ſunt legis naturæ, omnes tenentur. ergo omnes tenentur ad ſacrificium Dei offerendum.

Resp. Dicēdū, ꝙ duplex eſt ſacrificiū, ſicut dictum* eſt, quorū primū, & principale eſt ſacrificiū interius, ad qđ oēs tenentur: oēs. n. tenentur Deo deuotam mentē offerre. Aliud aūt eſt ſacrificiū exterius, qđ in duo diuidit̄. Nā quoddā eſt, qđ ex hoc ſolū laudē hēt, ꝙ Deo aliquid exterius offertur in proteſtationē diuinæ ſubiectionis: & ad hoc aliter tenētur illi, q ſunt ſub lege noua, uel ueteri: aliter illi, qui nō ſunt ſub lege. Nā illi qui ſunt ſub lege, tenent̄ ad determinata ſacrificia offerenda ſm legis ꝓcepta. Illi verò q non erāt ſub lege: tenēbant̄ ad aliqua exterius faciēda in honorē diuinū ſm cōdecētiā ad eos, inter quos habitabant, nō aūt determinate ad hæc, uel ad illa. Aliud uerò eſt exterius ſacrificiū, qñ actus exteriores aliarū uirtutū in diuinā reuerētiā aſſumunt̄, quorū quędā cadūt ſub ꝓcepto, ad quos oēs tenent̄: qdā uerò ſūt ſupererogationis, ad quos nō oēs tenent̄.

*Ar. 2 huius quęſt. Concluſ. m

Concluſ. p.

Concluſ. c

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ ad illa determinata ſacrificia, quæ in lege erant præcepta, non omnes tenebantur: tenebantur tamen ad aliqua ſacrificia interiora, vel exteriora, ut dictum* eſt.

*In corp. art.

Ad II dicēdū, ꝙ quāmuis non oēs ſciant explicitè virtutem ſacrificiorum, ſciūt tamen implicitè, ſicut & habēt fidem implicitā, ut ſupra habitū* eſt.

*q. 2. a. 7.

Ad III dicēdū, ꝙ ſacerdotes offerūt ſacrificia, quæ ſunt ſpecialiter ordinata ad cultum diuinum non ſolum pro ſe, ſed etiam pro alijs: quædam uerò ſunt alia ſacrificia, quæ quilibet poteſt pro ſe Deo offerre, ut ex ſupra dictis* patet.

*In corp. ar. & art. 2. & 3.

QVAESTIO LXXVI.

De oblationibus & primitijs, in quatuor articulos diuiſa.

Poſtea cōſiderandū eſt de oblationibus & primitijs.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum aliquæ oblationes ſint đ neceſſitate ꝓcepti.

¶ Secundò, Quibus oblationes debeantur.

¶ Tertio, De qb. reb. fieri dēant.

¶ Quartò, Spāliter đ oblationibus primitiarū, utrum ad eas hoïes ex neceſſitate teneant̄.

SVP. Q. LXXXVI. ART. I.

In ar. 1 q. 86. in reſponſione ad primū, grauis occurrit quæſtio, Quo pacto ſaluatur differentia inter cæremonialia, & iudicialia præcepta legis ueteris, ſi licitè poteſt, & debet modo obſeruari hoc cæremoniale mādatum Exod. 23. Non apparebis in conſpectu meo uacuus. Differentia ſiquidē aſſignata in præcedenti libro, quæ etiam in quæſtione ſequenti, articulo primo replicatur, eſt, quòd iudicialia poſſunt nunc ſeruari, ſi princeps ea ſtatuat, cæremonialia autem nō. Ex quo dubitat̄ ſic. Cū commune ſit utriſque præceptis, quòd non licet ea obſeruare tāquàm viua, hoc eſt, tanquàm obligātia ex authoritate ueteris legis, quia hoc eſſet euacuare fidē Chriſti, qui legis authoritatem ad præfinitum tempus datā terminauit,

Porrecta per totum. 461

* 1. 2. q. 103. ar. 3. & 4.

Articvlvs primvs.

Vtrum homines teneantur ad oblationes ex neceſſitate præcepti.

Ad primvm ſic procedit̄. Vr̄ ꝙ homines non teneantur ad oblationes ex neceſſitate ꝓcepti. Non. n. hoïes tēpore Euāgelij tenent̄ ad obſeruanda cæremonialia ꝓcepta ueteris legis, ut ſupra habitū* ē: ſed oblationes offerre ponit̄ inter cęremonialia ꝓcepta ueteris legis. dr̄. n. Exo. 23. Trib⁹ uicib⁹ ꝑ ſin-

terminauit, differentia iſta cōſiſtit i hoc, q iudicialia quo ad ipſam ſubſtantiā operū licet obſeruare, ſi noua ſtatuantur authoritate: cęremonialia verò non licet noua authoritate ſtatuere aliqn mēbra diuiſionis non contra ſe inuicem ponerentur. Et ſi ſic intelligitur, ſequitur q præceptum de oblationib⁹ nō licitū eſt renouare, aut ſeruare, cuius contrarium in litera hic dicitur, & ab Eccleſia obſeruatur.
¶ Ad hoc dř, q differentia inter cęremonialia, & iudicialia nō eſt itelligēda quo ad ſubſtantiā operum abſolutè, ſed ſecūdū eandem rōnem formalē, hoc eſt, q licitū eſt iudicialia olim in lege facere iudicialia in ciuitate, uel regno: ſed nō eſt licitū cęremonialia olim in lege, facere cęremonialia in Eccleſia Dei. Sic enim intellecta differentia iſta, ex oppoſito mēbro optime diſtincta formaliter ſaluat. Quo ad ſubſtantiam namq; operis licitum eſt id qđ erat cęremoniale facere, ut patet, ſi qs ſe cā ſanitatis circuncideret. Et licèt ſenſus iſte ſit uerus & intentus, ex eo tñ non habetur ſolutio motæ difficultatis de oblationibus, quoniā oblationes inter cęremonias erant, ut hic, & ex pcedenti lib. q. 101. art. 4 ad ultimū habe⁹, & nunc inter cęremonialia continentur: qm Deo eſſerunť in preſtationē ſubiectionis noſtræ, & ipſa oblatio cultus eſt Dei exterior. Sic ergo nō licet olim cęremonialia nūc ut cęremonialia exercere, quomodo licitę ſunt oblationum cęremoniæ uidēdum reſtat.
¶ Si quis aūt diligenter inſpiciat rōnem, quare cęremonialia ſunt mortifera, & Eccleſiæ conſuetudinē, uidebit q nō eſt una omniū cęremonialium rō, & diſtinguet inter ea, atq; inueniet qdā poſſe inſtitui cęremonialia, quæ etiā olim erāt, ſicut de iudicialibus cōſtat: qdā aūt nō. Cęremonialium.n. quædam cōtinent in ſe figuram Chri futuri, ut ſacrificia, & ſacramenta: & hęc aſſumere in cęremonias nihil aliud eſt, q̃ pfiteri Chriſtū adhuc non ueniſſe, ſed uenturū, ut Aug. cōtra Fauſtum, & author in pcedēti li. q. 103 ar. vi. dixerunt. Propter qđ ſine pctō mortali ſeruari nō nequeūt. Quędā uerò ad diuinū reuerentiā tantū ſpectāt, nihil implicantes de Chriſto venturo, aut ſtatu populi Hebræi expectantis Chriſtū, qualis erat mōdū obſeruatio ſabbathi conti[illegible] Et eorū obſeruātia Eccleſia pōt licitè aſſumere in cęremonias, qa ceſſat in his ratio, quare ſint mortifera: [illegible] oblationū. Atteſtať aūt huic diſtinctioni Eccleſiæ authoritas, cū oblationes thuris, & luminū odoriferorum, & ablutionē manuū, & panem azymū aſſumpſit in cęremoniā. Venerationē quoq; templi poſt partum à mulieribus fieri [illegible] probat, extra de Purificatione poſt partū capitulo [illegible] in ueteri lege oīa ad cęremonialia ptinent. Atteſtatur ēt his authoritas ſanctorum ac doctorum in has duas rōnes reſoluentes pctīn obſeruandi legalia, ſ. uel qa in lege ueteri ordinata, ſic n. uīa ſunt mortifera, utpote profeſſiua legem nō eſſe per Chriſtum adimpletam: uel quia continēt Chriſtū futurū, quod eſt etiā contra fidei ueram pfeſſionē. Et propterea illa, quæ ſignificant non facta p Chriſtū ſed futurū, ſed q̃ ſemp fieri, aut haberi debēt, vt[illegible]

* Greg. 7. & habeť de Conſecrat. di. 1. c. Omnis Chriſtianus.
b q. præc. ar. 3.

Concluſionis. Para. 2.
* In corp. art.
D. 936.
Porrecto ter terum.
462
* Ad Heliodorū de laude vitę ſolitariæ à medio to. 1.
* Habeť 10. q. 1. c. hanc conſuetudinem.

gulos annos mihi feſta celebrabitis. & poſtea ſubdit: Nō apparebis i cōſpectu meo uacu⁹. ergo ad oblatiões nō tenenť nūc homines ex neceſſitate pcepti.

¶ 2 Præt. Oblatiões[b] anteq̃ fiat, in uoluntate hois cōſiſtūt, ut vř p hoc qđ Dñs dicit Mat. 5. Si offers mun⁹ tuū ad altare, quaſi hoc arbitrio offerētiū relinquať: poſtq̃ at oblatiões ſūt factæ, ñ reſtat loc⁹ iterato offerēdi eas ergo nullo mō aliqs ex neceſſitate pcepti ad oblatiões tenet.

¶ 3 Præt. Quicūq; aliquid tenet reddere Eccleſiæ, ſi nō reddat, pōt ad id cōpelli p ſubtractionē eccleſiaſticorū ſacramētorū: ſed illicitum vř his q offerre noluerit, eccleſiaſtica ſacramēta denegare, ſm illud Decretū ſextæ ſynodi, qđ habeť 1. q. 1. Nullus q ſacrā cōionē diſpenſat, a pcipiēte gratiā aliqđ exigat: ſi verò exegerit, deponať. ergo non tenentur hoies ex neceſſitate ſalutis ad oblationes.

Sed contra eſt, qđ Gre.* dicit. Oīs Chriān⁹ pcuret ad miſſarū ſolēnia aliqđ Deo offerre.

Resp. Dicēdū, q ſicut dictū* eſt, Nomē oblationis cōe ē ad oēs res, q̃ i cultū Dei exhibenť: ita q ſi aliqđ exhibeať in cultū diuinū, quaſi in aliqđ ſacrū, qđ inde fieri dēat, cōſumēdū ē, & oblatio ē & ſacrificiū. Vñ Exo. 29. dř. Offeres totū arietē in incēſū ſup altare. Oblatio ē Dño odor ſuauiſſim⁹ uictimę Dei. & Leu. 2. dř. Aīa cū obtulerit oblationē ſacrificij Deo, ſimul erit ei⁹ oblatio. Si vero ſic exhibeatur, ut integrū maneat diuino cultui deputādū, vř in uſus miniſtrorū expēdēdū, erit oblatio, & nō ſacrificium. Hmōi[m] ergo oblationes de ſui rōne hēnt, q uolūtariè offerantur[n], ſm illud Exo. 25. Ab hoie q offert ultroneus, accipietis eas. Pōt tñ contingere, q aliqs ad oblationes teneatur quadruplici rōne[q].

Primo qdē, ex pcedēti cōuentione: ſicut cū alicui cōcedit aliqs fundus Eccleſiæ, ut certis tēporibus certas oblationes faciat: qđ tñ hēt rationē cenſus.

Scđo, pp pcedētē deputationē, ſiuè pmiſſionē: ſicut cū aliqs offert donatione īter uiuos, vel cū relinqt in teſtamēto Eccleſiæ aliquā rē mobilē, uel immobilē in poſterū ſoluendam.

Tertio mō, pp Eccleſiæ neceſſitatē, puta, ſi miniſtri Eccleſię nō hērent vñ ſuſtentarētur.

Quarto, pp cōſuetudinē. Tenenť.n. fideles in aliqb. ſolēnitatib. ad aliquas oblatiões cōſuetas: tñ in his duobus ultimis caſib. remanet oblatio quodāmō uoluntaria. ſ. quātū ad quātitatem, uel ſpeciē rei oblatæ.

Ad primvm ergo dicēdū, q i noua lege hoies nō tenenť ad oblationes cā ſolēnitatū legaliū, ut in Exodo dř, ſed ex quibuſdā aliis cauſis, ut dictū* eſt.

Ad II dđm, q ad oblationes faciēdas tenenť aliq, & anteq̃ fiat, ſicut i primo, & tertio, & quarto mō: & ēt poſtquā eas fecerint p deputationē, ſiue pro miſſionē. Tenenť.n. realiter exhibere quod eſt Eccleſię p modum deputationis oblatum.

Ad III dđm, q illi[g] q oblationes đbitas ñ reddūt, pňt puniri p ſubtractionē ſacrorū, nō per ipſū ſacerdotē, cui ſūt oblationes faciēdę, ne uideať p ſacrorū exhibitionē aliquid exigere, ſed per ſuperiorem aliquē.

Articvlvs II.

Vtrum ſolum ſacerdotibus debeantur oblationes.

Ad secvndvm ſic pcedit. Vř q oblatiões ñ ſolū ſacerdotib⁹ dēanť. Inter oblatiões.n. pcipuè videm⁹ eē, q̃ hoſtiarū ſacrificij deputanť: ſed ea q pauperib⁹ danť, in ſcripturis[b] hoſtię dňr, ſm illud Heb. vlt. Beneficētię, & cōionis nolite obliuiſci. Talibus.n. hoſtijs promeretur Deus. ergo multò magis oblationes pauperibus debentur.

¶ 2 Præt. In multis parochijs[h] monachi de oblationibus partē hēnt: alia aūt eſt cura clericorū, alia monachorū, ut Hie.* dicit. ergo nō ſolū ſacerdotibus oblationes dēnť.

¶ 3 Præt. Laici de volūtate Eccl'iæ, emūt oblatiões, ut panes, & hmōi: ſed nō niſi ut hęc i ſuos uſus cōuertāt ergo oblatiões pſūt ēt ad laicos[h] ptinere.

Sed contra ē, qđ dicit Canō Damaſi Papę, & habeť 10. q. 1. Oblationes q̃ intra ſanctā Eccleſiā offerunť tantūmō ſacerdotibus, q quotidie Dño ſeruire vřr, licet comedere & bibere: quia in ueteri teſtamēto phibuit Dñs panes ſanctos comedere filijs Iſrael, niſi tātummodo Aarō, & filijs eius.

RESP. Dicẽdum, ꝙ ſacerdos A quodãmõ conſtituit ſequeſter, & medius iter populũ, & Deũ, ſicut de Moyſe legitur Deut.5. ideo [m] ad eum pertinet diuina dogmata, & ſacraměta exhibere populo: & iterũ ea, quę ſunt populi, puta, ꝓces, & ſacrificia, & oblationes per eũ Dño debent exhiberi, [a] ſm illud Apoſt. ad Hebr.5. Omnis pontifex ex hominibus aſſumptus, ꝓ hominibus conſtituitur in his, q̃ ſunt B ad Deũ, ut offerat dona, & ſacrificia ꝓ peccatis. Et ið [p] oblationes, q̃ a populo Deo exhibẽtur, ad ſacerdotes ꝑtinẽt nõ ſolũ ut eas in ſuos uſus cõuertãt, uerũ ẽt ut fideľr eas diſpẽſent, [q] partim quidẽ expendendo eas in his, q̃ pertinent ad cultum diuinũ: partim uerò in his quæ ꝑtinent ad propriũ uictum: qa q, altari deſeruiunt, cũ altari participant, ut dr̃ 1. ad Corinth.9. C partim etiam in uſus pauperũ, qui ſunt, quantum fieri poteſt, de rebus Eccleſiæ ſuſtentandi: quia & Dominus in uſum pauperum loculos habebat, vt Hierony. [a] dicit ſuper Matthæum.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ea quæ pauperibus danẽ, ſicut non propriè ſunt ſacrificia, dñr tñ ſacrificia, inquantũ eis danẽ ꝓꝑ Deum: ita ẽt ſm eandem rationem oblationes dici pñt, tñ D non propriè dictę, quia non immediatè Deo offeruntur. Oblationes uerò ꝓpriè dictæ in vsũ pauperum cedunt non ꝑ diſpẽſationẽ offerentium, ſed per diſpenſationem ſacerdotum.

AD II dicẽdũ, ꝙ monachi, ſiuè alij religioſi pñt oblationes recipere tripľr. Vno mõ, ſicut pauperes per diſpenſationẽ ſacerdotũ, uel ordinationẽ Eccleſiæ. Alio mõ, ſi ſint miniſtri alta E ris: & tũc pñt accipere oblationes ſponte oblatas. Tertio mõ, ſi parochiæ ſint eorum: & tunc ex debito pñt accipere oblationes tãquàm Eccleſiæ rectores.

AD III dicẽdum, ꝙ oblationes poſtq̃ fuerint conſecratæ, non pñt cedere in uſum laicorum, ſicut uaſa, & ueſtimẽta ſacra: & hoc modo intelligitur dictum [•] Damaſi Papæ. Illa verò, quæ non ſunt conſecrata, pñt in uſum laicorum cedere ex diſpenſatione ſacerdotum ſiuè ꝑ modum donationis, ſiuè per modum uenditionis.

ARTICVLVS III.

Vtrũ homo poſſit oblationes facere de omnibus rebus licitè poſſeſſis.

AD TERTIVM ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ nõ poſſit hõ oblationes facere de oib⁹ reb. licitè poſſeſſis: Quia ſm iura humana, turpiter facit meretrix in hoc ꝙ eſt B meretrix, non tñ turpiter accipit, & ita licitè poſſidet: ſed [b] nõ licet de ea facere oblationẽ, ſm illud Deuter.23. Nõ offeres mercedẽ ꝓſtibuli in domo dñi Dei tui. ergo nõ licet facere oblationẽ d̃ oib⁹ licitè poſſeſſis.

¶ 2 Prętereà. Ibidẽ prohibet, ꝙ pretiũ canis non [m] offerat in domo Dei: ſed manifeſtum eſt, ꝙ pretiũ canis iuſtè uenditi, iuſtè poſſideẽ. ergo nõ licet de omnibus C iuſte poſſeſſis oblationẽ facere

¶ 3 Prętereà. Malac.1. dr̃. Si offeratis claudũ, & lãguidũ, nõne malũ ẽ? ſʒ claudũ, & lãguidũ ẽ aial iuſtè poſſeſſũ. [n] ergo vr̃ ꝙ ñ d̃ oĩ iuſtè poſſeſſo poſſit oblõ fieri.

SED CONTRA ẽ, ꝙ dr̃ Prou.3. Honora dñm Deũ tuum de tua ſubſtantia: ad ſubſtantiã autem hominis pertinet quicquid iuſtè poſſidet. ergo de omnib. iuſtè poſſeſſis poteſt fieri oblatio.

D RESP. Dicẽdũ, ꝙ ſicut Aug. dicit i libro, [•] de uerbis dñi. Si d̃ ꝑdaueris aliquẽ inualidũ, & de ſpoliis eius dares alicui iudici, ſi ꝓ te iudicaret, tãta uis eſt iuſtitiæ, ut & tibi diſpliceret. Nõ eſt talis Deus tuus, qualis nõ debes eſſe nec tu. Et iõ dr̃ Eccl.34. Immolatis ex iniquo oblatio eſt maculata. Vñ patet ꝙ [m] de iniuſtè acq̃ſitis, & poſſeſſis nõ põt oblatio fieri. [a] In ueteri aũt lege, i qua figurę ſeruiebat. quędã ꝓꝑ ſignificationẽ reputabanẽ immunda, q̃ offerre non licebat: ſed in lege E noua oĩs creatura Dei reputaẽ mũda, ut dr̃ ad Titũ 1. Et iõ [p] quantũ eſt de ſe, de quolibet licitè poſſeſſo põt oblatio fieri. Per accidẽs aũt cõtingit, ꝙ de aliquo licitè poſſeſſo oblatio fieri nõ põt: [q] puta, ſi uergat in detrimẽtũ alterius, ut ſi filius aliq̃s offerat Deo id, vñ dẽt prẽm nutrire, quod Dominus improbat Matth.15. Vel ꝓꝑ ſcandalum, uel ꝓpter contemptum, uel aliquid aliud huiuſmodi.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ [d] in ueteri lege prohibebatur oblatio de mercede proſtibuli propter immunditiam: in noua autem lege propter ſcandalum, ne uideatur Eccleſia fauere peccato, ſi de lucro peccati oblationem recipiat.

ue purificatio, ablutio, & azyma, q̃ ſignificãt deuotionẽ, mũditiã, ſynceritatẽ, ac ueritatẽ, aut ſimplicẽ reuerentiã, ut purificatio poſt partu quãdã ad abſtinentiã ingreſſus Eccleſię, & oblationes, licitè fieri poſſint nõ ut legis cęremoniæ, ſed ut ab Eccleſia ſunt, & fiũt. Hæc aũt eſſe de mente authoris inuenies in 3. ſent. di.37. ar.5. quæſtiuncula 3. Et in 4. ſen. tam di.1. qõ.2. ar.5. quæſtiuncula 1. q̃ di.15. q.2. ar.2. quęſtiuncula 3. Et in 3. parte q.83. artic.5. Et ſic ſaluatur dicta differẽtia inter iudicialia, & cęremonialia. ꝙ iudicialia omnia pñt aſſumi: cæremonialia uerò nec oĩa propriè, nec principalia, ſed quædam tantum communia, & ſecundaria aſſumi poſſunt.

Conclu. m

Conclu. p

Concluſionis 2. pars 1.

Pars 2.

Pars 3.

¶ In rñſione ad tertiũ eiuſdẽ articuli, uide ꝙ nõ ad rem, ſed apparẽtiã reſpicit rñ dicens, quare ſacerdos non dẽt priuare ſacramento negantẽ debitas oblationes, ne. ſ. uideaẽ ꝓ ſacrõ exigere. Oportet n. ſãctos ab his, qui foris ſunt, teſtimoniũ haberẽ. Si tñ negaret puniẽdo peccatorẽ, nõ eſſet ſecundũ ueritatẽ ſymoniacus: uſurparet tñ ſibi ſuperioris iuriſdictionẽ, ad quem ſpectat priuatio ſacramenti pro hac cauſa.

[••] Referẽ ſimile 12. q.1. ca. habebat. Ex Hier Math.17. i fi. tom 9.

¶ Sed tũc inſurgit dubiũ, qd faciet ſacerdos in tali caſu. Si miniſtrat ſacramẽtum exiſtenti in peccato mortali, peccat: ſi nõ miniſtrat, peccat: erit ergo perplexus.

¶ Ad hoc dr, ꝙ ſacerdos dẽt charitatiuè monere hoiem non reddẽtẽ debitas oblationes, ut ſaltẽ ſit paratus cõſulere cõſciẽtiæ ſuę iuxta boni uiri iuſtum arbitrium. Et ſi quidẽ conſenſerit, põt illi iã i bono ſtatu per hoc exiſtẽti miniſtrare ſacramenta. Si non cõſenſerit, proteſtari corã aliis debet, ꝙ non propterea quia ad eũ peruenire debent oblationes, ſed quia ille non eſt paratus conſciẽntiæ ſuæ cõſulere, negat ei ſacramẽta, donec ſuperior conſultus prouideat, & ſic dẽt denunciare ſuperiori. Et interim nõ tanq̃ iudex, ſed tanq̃ deuitans participare ĩ peccato mortali cũ illo, negare ſacramẽta illi. Non remanet ergo perplexus, nec oportet eum vſurpare ſibi ſuperioris poteſtatem.

[•] Citatũ ĩ argu. Sed cõtra 10. q.1. Hanc conſue.

Parrochia per totum. 463

SVP. Q. LXXXVI. ARTIC. III.

IN ar.3. eiuſdẽ q̃ſt. omiſſo ſecũdo, aduerte in rñſione ad tertium, ꝙ triplex rõ illicitæ oblatiõis aſſignatur, aut malis, ęgri, aut claudi, ſic diſtinguitur, ꝙ prima penès improportionẽ oblatæ rei ad ſacrificium: ſecũda penes hoc ꝙ res ipſa contẽptibilis cõtemptibilem redderet diuinum cultũ: tertia penès uoti uinculum attendiẽ. Propter primam namq; non licet uinum acetoſum, aut farinam quaſi corruptam offerre ꝓ ſacrificio Euchariſtiæ: qm̃ immaculato ſacrificio ſola immaculata materia ꝓportionata eſt. Propter ſecundã, ueſtes concubinarũ nõ debent, vbi ſunt cognitæ, in ſacras trãſferri ueſtes. Propter tertiã, qui uouit uitulum, non ſatiſfacit, ſi infirmum offert: qa uotũ intelligitur de uitulo in bono ſtatu. Vbi ergo qualem hẽt rem Deo quis offert, & nihil horũ incõuenientium ſequitur, bene facit.

[b] Sermõ 35. ante medium. tom. 10.

Conclu. m

Conclu. p

Pro capite concluſionis 2.

D.957.

AD II dicēdū, ꝙ canis ſm̄ le F gē, reputabatur animal immūdum. Alia tñ animalia immūda redimebantur, & eorū ꝓtiū poterat offerri, ſm̄ illud Leuit. vlt. Si immundum animal eſt, redimet qui obtulerit: ſed canis nec offerebat̄, nec redimebat̄, tum qa idolatræ canibus utebantur in ſacrificijs idolorū: tum ēt qa ſignificant rapacitatē, de qua non pōt fieri oblatio: ſed hæc prohibitio ceſſat in noua legē. G

AD III dicēdum, ꝙ oblatio aīalis cęci, uel claudi reddebat̄ illicita trip̄r. Vno mō, rōe ei⁹, ad quod offerebat̄. Vnde dr̄ Malach. 1. Si offeratis cæcū ad immolandū, nonne malū eſt? ſacrificia aūt oportebat eſſe immaculata. Secūdo, ex cōtēptu. Vñ ibidē ſubdit: Vos polluiſtis nomē meū in eo quod dicitis. Mēſa dñi contaminata eſt, & quod ſupponit̄, contēptibile eſt. Ter H tio mō, ex uoto præcedenti, ex quo obligatur hō, ut integrum reddat, qđ uouit. Vñ ibidē ſubdit: Maledictus doloſus qui hēt ī grege ſuo maſculū, & uotū faciēs imolat debile Dño. Et hæ cāæ manēt in lege noua, qbus tñ ceſſantibus nō eſt illicitum.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ad primitias ſoluendas homines teneantur.

AD QVARTVM ſic ꝓceditur. I Vr̄ ꝙ ad primitias ſoluendās homines nō teneantur: qa Exo. 13. data lege primogenitorū ſubditur. Erit quaſi ſignum in manu tua, & ita vr̄ eſſe præceptum cerȩmoniale: ſed præcepta [h] cerȩmonialia non ſunt ſeruanda in lege noua. ergo neque primitiæ ſunt ſoluendæ.

¶ 2 Præt. Primitiæ offerebantur dño, ꝓ[h] ſpāli bñficio illi populo exhibito. Vñ dr̄ Deutero. 26. K Tolle de cūctis frugib. tuis primitias, accedesq́; ad ſacerdotē q fuerit in diebus illis, & dices ad eū. Profiteor hodie corā dño Deo tuo, ꝙ igreſſus ſū terrā, ꝓ qua iurauit pr̄ibus nr̄is, ut daret eā nobis. [h] ergo aliæ natiōes ñ tenēt̄ ad primitias ſoluēdas.

¶ 3 P. et. Illud, ad qđ aliqs tenetur, dēt eſſe [h] determinatū: ſed nō iuenit̄ nec ī noua lege, nec ī ueteri đterminata quātitas primitiarū. ergo ad eas ſoluēdas ñ tenent̄ homines ex neceſſitate.

SED CONTRA eſt, ꝙ dr̄ 16. q. 7. Oportet decimas, & primitias quas iure ſacerdotū eē ſancimus, ab oī populo accipere.

RESPON. Dicēdū, ꝙ[m] primitiæ ad quoddā genus oblationū ꝑtinent: [n] qa Deo exhibent̄ cū quadā profeſſione, ut habet̄ Deuter. 25. Vñ & ibidē ſubdit. Suſcipiens ſacerdos cartallū. ſ. primitiarū, de manu eius q defert primitias, ponat añ altare dñi Dei tui. Et poſtea mādatur ei, ꝙ dicat. Idcirco nunc offero primitias frugum terræ, quas dñs dedit mihi. Offerebant̄ aūt primitiæ ex ſpeciali cā. ſ. in recognitionē diuini bñficij, quaſi aliqs profiteat̄ ſe à Deo fructꝰ terræ ꝑcipere, & iō ſe teneri ad aliqđ de hmōi Deo exhibēdū, ſm̄ illud 1. Paralipo. vlt. Quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi. Et quia Deo dēmus exhibere id, qđ præcipuū eſt, iōꝰ primitias, quaſi ꝓcipuū aliqđ de fructibus terræ, ꝓceptū fuit Deo offerre. ¶ Et quia ſacerdos conſtituit̄ ꝓ populo in his q̄ ſunt ad Deū, iō [t] primitię oblatæ à populo in uſum ſacerdotū cedebāt. [t] Vñ dr̄ Nū. 18. Locutus eſt Dñs ad Aarō. Ecce, dedi tibi cuſtodiā primitiarum mearum. [s] Pertinet aūt ad ius naturale, ut hō ex rebus ſibi datis a Deo, aliquid exhibeat ad eius honorē: ſed ꝙ talibus pſonis exhibeat̄, aut de primis fructibus, aut in tali quātitate, hoc qdē fuit iure ueteri lege iure diuino determinatū: in noua aūt lege definit̄ ꝑ determinationē Ecclię, ex qua hoīes obligant̄ ut primitias ſoluāt ſm̄ cōſuetudinē pǡię, & idigētiā miniſtrorū Ecclię. [s]

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ cęremonialia propriè erant in ſignum futuri: & ideò ad pręſentiā ueritatis ſignificatę ceſſauerunt. Oblatio autem primitiarum fuit in ſignum pręteriti beneficij, ex quo etiam debitum recognitionis cauſatur ſecundùm dictamen rationis naturalis: & ideò in generali huiuſmodi oblatio manet.

AD II dicēdū, ꝙ primitię offerebant̄ in ueteri lege nō ſolū ꝓp beneficiū fructuū terrę ꝓmiſſionis datę à Deo: ſed ēt propter beneficium fructuū terrę à Deo datorum. Vnde dicitur Deut. 26. Offero tibi primitias frugū terrę, quas dominus Deus dedit mihi. & hęc ſecunda cauſa apud oēs eſt cōmunis. Poteſt etiam dici, ꝙ ſicut Iudęis ſpeciali quodam beneficio terram promiſſionis contulit

SVP. Q. LXXXVI. ARTIC. IIII.

IN ar. 4. eiuſdē q. 86 dubiū occurrit circa illud qđ ꝑtinet ad ius naturale, vt hō ex reb⁹ ſibi datis a Deo aliqđ exhibeat ad ei⁹ honorē. Quoniam cū de rebus exterioribus ſit ſermo, aut author intēdit q ꝑ eas res, q̄ in ſacrificiū offerunt̄, adhuc rō naturalis dictat alias eē Deo offerēdas: aut replicat id qđ de ſacrificio et exteriori oblatione dixit. Si primū itēdit, oportet hoc ſup aliqua rōe fundari. Dicet. n. qſpiā, ꝙ lat eſt rōni naturali, ꝙ aliquo ſenſibili ſacrificio Deū honorem⁹. Offerre aūt aliter q̄ ī ſacrificio, uel in ordine ad ſacrificiū, vt ꝑ altari, & hmōi, q̄ ad ſacrificij oblationē ordinant̄, nulla rōne apparet, cū null⁹ inde appareat Deo honor. Sublata nāque miniſtrorū Dei rōne, q̄ honoris tādem reſtat, ut Deo primitias frugū offeramus? Nam ex quo nō ſacrificātur, ſed p modū ſimplicis oblationis exhibent̄, dicendum eſſet Deo: Suſcipe has fruges, & relinquendæ erūt: quod vr̄ ridiculū. Si verò ſecūdū replicare qđ de ſacrificij oblatione dixerat, ſequit̄ ꝙ nō intēdit ī ſumma qđ intēdit, ꝙ oblationes ſint de iure naturæ, ſed ꝙ ſacrificia tñ, quod nō oportebat iterari: nec erat q̄ſitum de ſacrificio, ſed de primitiis & oblationibus.

Porrecta per totum. 464

¶ Ad hæc dr̄, ꝙ proculdubio author itēdit de oblationib⁹, ut diſtinguuntur cōtra ſacrificia, ut ipſa diſtinctio qōnū, & articulorū teſt. ¶ Vr̄ āt hæc eſſe dīa inter dictamē naturalis rōis ad ſacrificiū, & oblationes, ꝙ ad ſacrificium naturalis rō hñ fulta ueritate naturali dictat quaſi abſolutè ad Deū honorandū: ad oblationes vero dictat quaſi ex ſuppoſitione, hoc e. ſuppoſito ꝙ hæc offerre ſit in honorē Dei, ita ꝙ dictamen rōnis naturalis ad ſacrificiū, dictat ipſum ſacrificiū eſſe honorē Dei: ī oblationib⁹ verò, ſuppoſito ꝙ ſint ī honorē Dei, dictat aliqđ eſſe ex rebus à Deo nobis collatis ipſi offerēdū. Eſſe āt huiuſmodi oblationes ī honorē Dei ſupponit miniſtros diuini cultus diſpenſatores hmōi oblationū, corā qb⁹ fiat hmōi ꝓfeſſio receptarū rerū à Deo. Propter quod à principio ſola ſacrificia fuiſſe uidentur, ut Abel & Cain oblationes teſtantur. Vterque. n. per modū ſacrificij ſua offerebat.

* 16. q. 7. c. decimas

Conclu. m

¶ In reſponſione ad primū eiuſdē articuli, aduerte ꝙ author implicitè ēt hoc ii. loco diſtinguit cæremonialia in cęremonias propriè tacito altero mēbro, qđ erat in cæremonias cōiter. Et vult ꝙ cerimonię ꝓpriè ſunt illæ, de qb⁹ dr̄, ꝙ nō pñt ſine peccato ſeruari, qa ſunt in ſignū futuri: ſecus aūt ē de cæremoniis cōiter. Pñt. n. ut ꝓximus, hęc ſeruari, & cōſtitui ab Eccleſia, ut de primitiis fecit, quas ſub cæremonialibus ꝓceptis cadere nō eſt dubiū, cum in Dei honorem immediatè exhiberentur, & ipſa exhibitio nōnull⁹ eſt cultus Dei.

Concluſionis pars 1.

Conclu. p

Conclu. s

¶ In reſponſione ad ultimū aduerte, ꝙ primitiarū exhibitio hēt ī ſe duo, ipſam rē dandā, & modū dādi. Si cōſideret̄ res data, ſic cadit ſub obligatiōe ꝓcepti ſtatuentis, ꝙ primitiæ dētur. Si uero cōſideret̄ modus dādi, quia. ſ. datur ꝑ modū oblationis q̄ eſt ſpon

Conclu. s

ſpōtanea: ſic hēt, ꝙ nō ſit certa quantitas primitiarū obligata ex lege, ſed vt cōi arbitrio offerentium penſanda relicta &c.

Deus, ita generali beneficio toti humano gñi cōtulit terræ dominiū, ſēm illud Pſ. 113. Terram autem dedit filijs hominum.

Ad III dicēdū, ꝙ ſicut* Hier. dicit, ex maiorū traditione introductū eſt, ꝙ q plurimū quadrageſimā partē dabāt ſacerdotibus loco primitiarū: qui minimū, ſexageſima, vnde vr̄ ꝙ inter hos terminos ſint primitiæ offerēdæ: ſēm conſuetudinē patriæ. Rōnabiliter tñ primitiarū quātitas nō fuit determinata in lege: qa, ſicut dictū * ē, primitię danē p modū oblationis, de cuius rōne eſt, ꝙ ſint uoluntariæ.

QVAESTIO LXXXVII.

De Decimis, in quatuor articulos diuiſa.

Postea conſiderandum eſt de decimis.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrū homines teneantur ad ſoluendas decimas ex neceſſitate præcepti.

¶ Secūdò, De quibus rebus ſint decimæ dandæ.

¶ Tertiò, Quibus debeant dari.

¶ Quartò, Quibus cōpetat eas dare.

Articvlvs primvs.

Vtrum homines teneantur dare decimas ex neceſſitate præcepti.

Ad primvm ſic proceditr. Vr̄ ꝙ homines non teneantur dare decimas ex neceſſitate ꝑcepti. Præceptū.n. de ſolutione decimarū in lege ueteri datur, ut patet Leuit. 27. Oēs decimæ terræ ſiuè de frugibus, ſiuè de pomis arborū, Dñi ſunt. & infra: Omniū decimarū ouis, & bouis, & capræ, q̄ ſub paſtoris virga trāſeūt, q̄cquid decimū venerit, ſanctificabit Dño. Nō[h] aūt pōt cōputari hoc inter præcepta moralia: quia ratio naturalis non magis dictat, ꝙ decima pars debeat magis dari, q̄ nona, vel undecima. ergo uel ē præceptum iudiciale, uel cæremoniale: ſed, ſicut ſupra habitū * eſt, tēpore gratiæ nō obligantur hoies neq; ad ꝑcepta cæremonialia, neq; ad[h] iudicialia ueteris legis. ergo hoies nūc non obligāt ad decimarū ſolutionē.

B ¶ 2 Præt. Illa ſola hoīes ſeruare tenētur tempore gratiæ, quę à Chrō p Apoſtolos ſunt in data, ſēm illud Mat. vlti. Docentes eos ſeruare oīa, quæcumq; mādaui uobis. Et Paulus dicit Actuum 20. Non enim ſubterfugi, quominus annūtiarē vobis omne conſilium Dei: ſed neq;[h] in doctrina. Chri, neq;[h] in doctrina Apoſtolorum aliq̄d continet de ſolutione decimarum.

C Nā ꝙ Dominus de decimis dicit, Mat. 23. Vę vobis, qui decimatis mentā, & rutam &c. hęc oportuit facere, ad tēpus pręteritū legalis obſeruantię referendū vr̄. dicit.n.* Hilarius ſup Mat. Decimatio illa olerū, q̄ in pręfigurationē futurorū erat vtilis, nō debebat omitti. ergo hoīes tēpore gratię non tenentur ad decimarum ſolutionem.

D ¶ 3 Pręt. Homines tempore gratię[h] non magis tenentur ad obſeruantiam legalium, q̄ ante legem: ſed ante legem non dabātur decimę ex pręcepto, ſed ſolū ex uoto. Legitur enim Gen. 28. ꝙ Iacob uouit uotū dicens. Si fuerit Deus mecū, & cuſtodierit me i via qua ambulo &c. cūctorum, q̄ dederis mihi, decimas offeram tibi. ergo etiā neq; tempore gratię tenentur homines ad decimarū ſolutionem.

E ¶ 4 Pręt. In ueteri lege tenebantur hoies ad triplices decimas ſoluēdas, quarū quādā ſoluebāt Leuitis. dr̄.n. Num. 18. Leuitę decimarū oblatione cōtenti erunt, quas in uſus eorū, & neceſſaria ſeparaui. Erant quoq;

SVPER QV. LXXXVII. ART. I.

In art. 1. q. 87. aduerte primo originalem radicē, vnde determinatio decimæ partis exhibēdæ miniſtris diuini cultus prouenerit. ſ. ex duodenario numero tribuū Iſr. Statuit nāq; Deus, cū eſſent duodecim, vt duodecima, q̄ erat Dei miniſtra, in duabus partibus cæteras excederet. Nā ſingulis vndecim tribubus ſingillatim de decē partibus nouē reſtabāt, & decima dabatur duodecimæ Leuitarū. Et ſic q̄libet habebat nouē partes, & duodecima habebat vndecim, quia hēbat decimā quālibet ex vndecim.

* Refert in decretal. lib. 3. titu. 30. c. 1. a medio illius.

Et cū ꝑceptum hoc, vt * in litera dr̄, eſſet iudiciale ordinatum ad æqualitatē in populo illo ſeruādam, duplex rō huius exercitiæ aſſignatur in litera. Primò, ut ſeruaretur æqualitas ꝓportionis, ut ſ. miniſtri diuini cultus, q erant nobiliores, ex hoc ipſo, q ad nobilius miniſterū addicti ſunt, honorabilius viuerent. Secūdò, ut uel ſic ſeruaretur æqualitas ſimpliciter inter Leuitas, & alios: qm̄ inter tot futuras trāſgreſſiones aut nō dādo, aut non exactè, ſaluaretē ſaltē æqualitas ſimpliciter, cum tamen proportionis deberet ſaluari.

* In corp. art.

¶ In eodē ar. dubium occurrit circa hoc ꝙ ꝑceptum decimarū dicitur iudiciale. Nā videt ꝙ ſit cæremoniale: qm̄ differentia inter iudicialia & cęremonialia hæc eſt, q. cæremonialia ad diuinū cultum, iudicialia ad populum, æqualitatē, & pacem ſpectant. Conſtat aūt ꝙ decimæ ad diuinū cultū, immo ad Deū ipſum ordinabantur in recognitionē ſui uniuerſalis dominij, ut patet extra, de decimis. c. Tua nobis. ergo eſt cæremoniale.

Perrecta per totum.

465

Quolı. 2. artic. 8. & quo. 6. ar. 10. cor. Et Hebr. 7.

¶ Ad hoc dr̄, ꝙ differentia inter cæremonialia & iudicialia, intelligenda eſt ſic: cæremonialia ſunt q̄ ad Deū, vel diuinū cultū immediatè referunt. Illa aūt q̄ mediāte æqualitate populi, & miniſtrorū, aut miniſtrorum inter ſe ad Deū referunt, ad iudicialia ꝓpriè ſpectāt. Vnūquodq;.n. penes id qđ directè & immediatè hēt, iudicādum eſt. Quia igitur decimatio p ſe directè, & immediatè ordinat ad æqualitatē inter miniſtros Dei, & populū ſeruandam, ac etiam inter miniſtros

A inter ſe, & mediante hac ordinatur ad Deum: iō inter iudicialia, non cæremonialia, eſt pręcepta cōputandum Decretalis autē illa intelligenda eſt mediatè & facto, non immediatè & inſtituto. Non.n. decimæ ſunt inſtitutæ vt immediatè Deo offerantur in ſignū uniuerſalis dominij, ſicut ſacrificia, oblationes & primitiæ: ſed ſunt inſtitutæ, ut ſit in domo Dei cibus p eius miniſtris, ut dicitur Malach. 3. ſed ex hoc ipſo, q ad honorabilem miniſtrorū Dei victum ab uniuerſis dantur, ſignificatur, ac profeſſio fit, quòd Dominus uniuerſorū eſt ille, cuius miniſtris hæc dantur: ſicut populus tribuēs miniſtris regis, profitetur regem dominū ſuum eſſe.

* 1. 2. q. 103. ar. 3. & q. 104. art. 3.

¶ In eodē ar. dubium occurrit circa illud, q. determinatio decimæ partis ſoluendæ, eſt à iuriſdictione Eccleſiæ tēpore nouæ legis inſtituta ſecundū quādā humanitatē, vr̄. nō minus populus nouæ legis, miniſtris noui teſtamenti exhiberet. Vr̄.n. irrationabilis, atque iniqua huiōi determinatio decimæ, nec cōcludūt p rationes ſuas in litera ad hoc allatas. Et quidē ꝙ ſit irrationabilis, probatur ex hoc, ꝙ non eſt ſimilis proportio tribus Leuitarū ad reliquas tribus, & clericorum curatorū, qbus ſolis debētur decimæ, ad populum Chriſtianum: qm̄ tribus Leuitarum erat duodecima pars illius populi, clerus autem dictus non eſt fortè centeſima pars populi Chriſtiani. Licet.n. ſint multi curati nō habētes centū uiros ſub ſua cura, computando tamen paruas cum magnis parochijs, cōputatis etiā eorū coadiutoribus, ut ſunt canonici cathedralium, & ſimilium eccleſiarum, qbus debētur decimę, ſi tranſcendit centeſimam, non tranſcendit fortè quīquageſimam partē Chriſtiani populi, hoc pręſertim peraccidens ſeruato ſtatu, ꝙ ſcilicet non habent uxores, & alias, quæ in perſonæ in tribu Leuitarum computabantur ad integrandam partem duodecimā. Cū igitur notabilis ualdè exceſſus ſit inter populū Chriſtianum, & ſuum clerum, atque populum Iſrael, & Leuitas, conſequens eſt quòd irrationabile ſit in noua lege ſequi determinationē decimæ partis in lege veteri ſtatutam. Quòd autem ſit iniqua, patet ex hoc, ꝙ quia ſecundum hoc, ſi clerus eſt quinquageſima

* Canone 24. circa medium.

aliæ decimæ, de qb⁹ legit̃ Deutero. 14. Decimā partē ſeparabís de cūctis frugibus tuis, q̄ naſcunt̃ i terra p annos ſingulos, & comedes i cōſpectu Dñi Dei tui in loco quē elegerit Deus. Erant quoq; & aliæ decimę, de qbus ibidē ſubdit̃. Anno tertio ſeparabis aliā decimā ex oib⁹, G q̄ naſcunt̃ tibi eo tēpore, & repones ĩtra ianuas tuas, ueniet que Leuita, q aliā nō hēt partē neq; poſſeſſionē tecū, & peregrinus ac pupillus, & uidua, q intra portas tuas ſunt & comedet, & ſaturabuntur: ſed ad[h] ſecūdas & tertias decimas homines non tenentur tempore gratiæ. ergo neq; ad primas.

¶ 5 Præt. Qđ ſine determinatione tēporis debet, niſi ſtatim ſoluatur, obligat ad pctm̃. Si ergo hoies tēpore gratiæ obligarentur ex neceſſitate pcepti ad decimas ſoluēdas i terris, in qbus decimæ nō ſoluunt̃, oēs eſſent in[k] pctō mortali, & p cōſequēs ēt miniſtri Eccleſiæ, diſſimulando: qđ vr̃ incōueniēs. nō ergo hoies tēpore grę ex neceſſitate tenent̃ ad ſolutionē decimarū.

SED CONTRA ē, qđ Aug. dicit, & habetur* 16. q. 1. Decimę ex debito requrunt̃, & q eas dare noluerint, res alienas inuadūt.

RESPON. Dicēdū, q decimæ in ueteri lege dabant̃ ad ſuſtētationem miniſtrorū Dei. Vñ. dr̃ Malac. 3. inferte omnē decimationē i horreū meū, ut ſit cib⁹ i domo mea. Vñ[m] pceptū đ ſolutione decimarū partim qdem erat morale inditū naturali rōne, partim āt erat iudiciale, ex diuina inſtitutione robur habēs[n]. Qđ. n. eis, q diuino cultui miniſtrabāt ad ſalutem populi totius, populus neceſſaria uict⁹ miniſtraret, rō naturalis dictat, ſicut & his q cōi utilitati inuigilant. ſ. principibus, & militibus, & alijs hmōi ſtipendia uictus debent̃ à populo. Vnde & Apoſtolus hoc pbat 1. ad Cor. 9. p humanas cōſuetudines dicēs. Quis militat ſuis ſtipēdijs vnquã? aut quis plātat uineam, & de fructib⁹ eius nō edit? Sed determinatio certæ ptis exhibēdæ miniſtris diuini cult⁹, nō eſt de iure naturali, ſed eſt itroducta iſtitutione diuina ſm cō- H ditionē illius populi, cui lex dabat̃, q cū in duodecim trib⁹ eſſet diuiſus, duodecima tribus. ſ. Leuitica, q̄ tota erat miniſterijs diuinis mācipata, poſſeſſiones nō hēbat. Vñ cōueniēter inſtitutū eſt, ut reliquę undecim tribus decimā partē ſuorū puentuū Leuitis darēt, ut honorabilius uiuerēt, & qa ēt aliq p negligētiā erant trāſgreſſores futuri. Vñ quātū ad determinationē decimæ partis erat iudicia- I le, ſicut & alia multa ſpāliter in illo populo iſtituta erāt ad æqualitatē inter hoies adinuicē cōſeruādā ſm populi illius conditionē, q̄ iudicialia pcepta dñr: licèt⁹ ex cōſequēti aliqd ſignificarēt in futurū, ſicut & oia eorū facta, ſm illud 1. ad Cor. 10. Omnia in figurā contingebant illis: in quo cōueniebant cū cæremonialibus pceptis, q̄ prin-

pars populi quælibet quadraginta nouem partiū populi nō habebit niſi de decē partibus rerū, nouē: clerus aūt habebit quadraginta nouem partes, habēdo decimam quāq; partem rerū cuiuſlibet quadraginta nouem partium populi, & ſic non excedet clerus populum in duabus partibus, vt Leuitæ excedebant populum, ſed in quadraginta partibus: q eſt iniquū. Quòd uerò neutra rō in litera allata probet intētum, patet ex hoc, q vtraq; pcedit a cōi ad propriū, ſeu à ſuperiori ad inferius determinatè. Licet n. iuſtitia noſtra dēat abundare plus q̄ Iudæorū, nō tñ quo ad hāc improportionatā determinationē. Et ſimiliter licet miniſtri noui teſtamēti ſint honorabiliores, nō tñ debet̃ eis ſtipēdiū in tanto exceſſu. Et augetur hoc dubiū de decimis in noua lege, pp decimas pſonales, & pp hoc q ex integris fructibus decimæ ſoluēdæ ſūt, quæ ſi diligētius cōputent̃, non decima, ſed quinta fortè pars clero addicta inueniatur, ut inferius declarabitur: ac p hoc clerus ſi quinquageſima pars eſſet populi, excederet quālibet aliā partē populi ſibi æqualē nō in quadraginta, ſed octoginta partibus decimis.

¶ Ad hoc dr̃, q quia iudiciū de his, q̄ ſūt ad finē, ex fine ſumēdū eſt, nō ſcdm ea, q̄ ſunt p accidens, ſed ſcdm id qđ eſt per ſe, inter decimas in ueteri lege, & noua, hęc eſt per ſe differentia, q tunc dabātur pro uictu tantum miniſtrorum: nunc uero dantur pro uictu miniſtrorum, & p uſu pauperū. Et hoc eſt, quia miniſtri ueteris teſtamenti erant tñ miniſtri diuini cultus: miniſtri aūt nouæ legis ſunt & miniſtri ſacramentorū, ac diuini cultus, & ſunt patres pauperū ad imitationē Ieſu Chriſti, qui loculos p ſuſtentatione, & pro pauperibus legitur habuiſſe Io. 13. Et rurſus imitandi formā dedit, Ego ſum Paſtor bonus. Paſtor bonus animā ſuā dat pro ouibus ſuis, & à fortiori bona exteriora, qm̃ in maiori includitur minus. Et ſecūdum Apo. 1. ad Tim. 3. Oportet Epiſcopū eſſe hoſpitalē. & ſcdm Hie. ad Damaſum. Quicquid habent clerici, pauperū eſt, ut dr̃ 16. q. 1. c. Quia & Aug. expreſſe decimas dari pro uſu pauperū adeò aſſeuerat, ut non dantem decimas, reum tot homicidiorum dicat, quot pauperes ibi mortui ſunt, ut habetur ibidē c. Decimę. Author quoq; expreſſè in hac q. pluries dicit, decimas dari miniſtris, ut p eos diſpenſentur pauperibus. ex hac autē radice ſolutio omnium oritur. Nā ſi decimæ in ſubſidium tm̃ miniſtrorum dādæ eſſent, ut in ueteri mandatū erat lege, neſcirem ego oppoſitas obiectiones ſoluere, libēterq; ſolutiones audirē aliorū, q ſcirēt tā exceſſiuā diſtributionē ad æqualitatem deducere. Soluere autem ex hoc, q Deus ſic mandauit, aut quòd Eccle- F ſia ſic mādauit, ut daret̃ Deo, cui nō pōt exceſſiuè dari, nihil ualet, tum qm̃ præceptū diuinum in lege ueteri de parte decima ab ipſo Deo Ieſu Chriſto reuocatū eſt in cruce cū cæteris iudicialibus, & cęremonialibus pceptis, cum dixit, Conſummatum eſt: tum qm̃ pceptum erat, ut decima pars realium non perſonaliū cuiuſq; vndecim tribuū daretur duodecimæ parti totius populi, & non q quinquageſimæ parti totius populi daret̃ decima pars cuiuſq; quadragintanouē. Eccleſiā aūt mandare, ut hoc det̃ Deo imediatè, falſum imprimis eſt, quia decimæ quaſi ſtipendia ſunt clericorum. Et deīde, q̄ iuſta ſit iſta rerū diſtributio, ſi ab Eccleſia fit, oportet oſtēdere. Oportet. n. iuſtitiæ diſtributiuæ locū eſſe in diſtribuēdis oneribus, quale eſt on⁹ decimarū. Dicamus igit̃, q qa decimæ dantur miniſtris Dei p ſeipſis, & pauperib⁹, quos ſp habemus nobiſcū, iō iuſta eſt diſtributio oneris hui⁹ quātūcūq; excedat: qm̃ nūquā tanta ē decimæ quātitas, vt pauperibus ſufficiat, ſed ſp pauperes remaneāt nobiſcū iuxta verbū dñi. Et per hoc patet, q nec iniqua, nec irrōnabilis ē iſta diſtributio: ſed pia mater prudēter pauperū filiorum miſerta, ſalubre ſubſidium eiſdem attulit.

¶ Et ſi qs obijciat, q multi miniſtri Eccleſiæ nō ſe exhibēt patres pauperū, Rñdet̃, q cogēdi ſūt nō minus miniſtri ad diſpēſandū pauperibus, q̄ populi ad ſoluēdas decimas, quātoq; ſi in altiori gradu cōſtituti magis tenent̃. Sat. n. eſt iuſtitiæ legali eccleſiaſticæ, ut illis cōmiſſa ſit diſpēſatio I pauperes, qui de iure debēt eſſe patres pauperum. Et ſic patet, q nō reſtat rñdendum K niſi obiectis cōtra rōnes allatas in litera. Et ad utramq; ſimul dicitur, q author non induxit illas ad inferendum determinationem decimæ partis, ſed ad oſtendendum, q populus nouæ legis ad maiora obligetur miniſtris Dei, quàm populus ueteris legis: quod ſatis rationabiliter oſtenditur ex illis, ut patet.

¶ Sed adhuc reſtat literale dubium, quomodo in litera dicitur, quòd Eccleſia ſecundum quandam humanitatem determinauit decimam partem miniſtris ſoluendam, conformando populum nouæ legis populo ueteris legis, cum hoc ſit, ut patet ex dictis, potius ſecundum inhumanitatem.

¶ Sed ad hoc dicitur, quòd qa ſolutio decimæ eſt actus populi ad miniſtros Dei, vtrumq; pōt cōſiderari. ſ. ex parte populi, & ex parte miniſtrorum. Et licèt ex parte miniſtrorum, cōſideratio eorum paucorum honorabili victu, ut decet, non conſonet ueteri legi determinatio decimæ in noua propter ſupradicta: ſi tamen miniſtrorum dignitas attendatur, plus eis debetur q̄ miniſtris ueteris legis. Ex parte tamē populi, ſimpliciter loquēdo, huma-

* Aug. in Sermo. 1. Dominicæ 1. poſt Tri. Et in Ser. de Tēp. 119. 1. to. 10. & habet̃ 16. q. 1. c. Decimæ a medio.

Concluſ.

Concluſionis part. 1.

cipaliter inſtituta erũt ad ſigni
ficãdũ aliqd futurũ: vñ & pce-
ptũ de decimis ſoluẽdis ſignifi-
cat aliqd in futurũ. Qui.n.deci
mã dat, quæ eſt perfectionis ſi-
gnũ, eo q denarius quodãmo-
do numerus pfectus, quaſi pri-
mus limes numerorũ, vltra quẽ B
numerũ nõ pcedũt, ſed reiterã
tur ab vno, nouẽ ſibi partib⁹ re
ſeruatis, pteſtat quaſi ĩ quodã
ſigno ad ſe ptinere impfectio-
nẽ: pfectionẽ verò q̃ erat futu
ra p Chriſtũ eſſe expectandã à
Deo. Nec tñ pp hoc eſt cære-
moniale pceptũ, ſed iudiciale,
vt dictũ * eſt. Eſt ãt hæc differẽ-
tia inter cæremonialia & iudi-
cialia legis pcepta, vt ſupra† di
ximus, q cæremonialia, illicitũ C
eſt obſeruare tpe legis nouæ.
Iudicialia verò etſi nõ obligẽt
tpe gratiæ, tñ poſſunt obſerua
ri abſq; peccato, & ad eorũ ob-
ſeruãtiã aliq obligant, ſi ſtatuã
tur authoritate eorũ, quorũ eſt
cõdere legẽ. Sicut pceptũ iu-
diciale veteris legis eſt, q q fu-
rat⁹ fuerit ouẽ, reddat quatuor
oues, vt legit Exo 22. Qđ ſi ab
aliquo rege ſtatuat, tenent ei⁹
ſubditi obſeruare. Ita ẽt deter- D
minatio decimæ partis ſoluẽ-
dę, eſt authoritate Eccłiæ tpe
nouæ legis inſtituta ſm quãdã
humanitatẽ, vt.ſ.ñ min⁹ popul⁹
nouę legis miniſtris noui teſti
exhiberet, q̃ populus veteris
teſti exhibebat: cũ tñ populus
nouæ legis ad maiora obliget,
ſm illud Mat. 5. Niſi abũdauerit
iuſtitia vr̃a plus q̃ Scribarũ &
Phariſæorũ, nõ intrabitis in re
gnũ cælorũ: & cũ miniſtri noui F
teſti ſint maioris dignitatis, q̃
miniſtri veteris teſti, ut probat
Apoſto. ſecũdę ad Corin. 2. Sic
ergo patet, q ad ſolutionẽ de
cimarũ hoĩes tenent partim q-
dẽ ex iure naturali, partim ẽt
ex inſtitutione Eccleſię: quę tñ
pẽſatis opportunitatibus tẽpo
rũ, & pſonarũ, poſſet aliã par-
tẽ determinare ſoluẽdã. Et per
hoc patet rñſio ad Primum.

Ad 2^m dicẽdũ, q pceptũ de
ſolutiõe decimarũ, quãtũ ad id
qđ erat mortale, datũ ẽ in Euã-
gelio à Dño, vbi dicit Mat. 10.
Dign⁹ eſt opãrius mercede ſua.
& ẽt ab apł̃o, ut patet 1. ad Cor.
9. ſed đterminatio certæ partis
ẽ reſeruata ordinatiõi Eccłiæ.

Ad 3^m dicẽdũ, q añ tp̃s uete
ris legis nõ erãt determinati mi
niſtri diuini cultus: ſed dr̃ q pri
mogeniti erãt ſacerdotes, q du
plicẽ portionẽ accipiebant. Et
iõ ẽt ñ erat đterminata aliqua
pars exhibẽda miniſtris diuini
cult⁹, ſed ubi aliqs occurrebat,
unuſqſq; dabat ei ppria ſpõte,
qđ ſibi uidebat. ſicut Abraham
quodã pphetico iſtinctu dedit
đcimas Melchiſedech ſacerdoti
Dei ſũmi, ut dr̃ Ge. 14. Et ſiłr Ia
cob đcimas uouit ſe daturũ, q̃-
uis ñ uideat đcimas uouiſſe, q̃ ſi
aliqb⁹ miniſtris exhibẽdas, ſed
in diuinũ cultũ, puta ad ſacrifi-
ciorũ conſũmationẽ. Vñ ſignã
ter dicit, Offerã tibi decimas.

Ad 4^m dicẽdũ, q ſcđæ deci-
mæ, q̃ reſeruabant ad ſacrificia
offerẽda, locũ in noua lege nõ
habẽt, ceſſantib⁹ legalib⁹ uicti
mis. Tertiæ uerò decimæ, quas
cũ pauperib⁹ comedere debe-
bãt, ĩ noua lege augent p hoc,
q Dñs non ſolũ decimã partẽ,
ſed oĩa ſupflua pauperibus iu-
bet exhiberi, ſm illud Lucæ. 11.
Qđ ſupereſt, date eleemoſynã.
Ipſę ẽt decimæ q̃ miniſtris Ec-
cleſiæ dantur, per eos debent
in uſus pauperum diſpenſari.

Ad 5^m dicẽdũ, q miniſtri Ec
cleſiæ maiorẽ curã debẽt habe
re ſpiritualiũ bonorũ in popu-
lo promouẽdorũ, q̃ tpaliũ col-
ligendorũ. Et ideò Apoſt. no-
luit uti poteſtate ſibi a Dño tra
dita, ut.ſ. acciperet ſtipẽdia uict⁹
ab his qbus Euãgeliũ prædica-
bat, ne daret aliqđ impedimẽ-
tũ Euãgelio Chri. Nec tñ pec-
cabãt illi, q ei nõ ſubueniebãt,
alioquin Apoſtol⁹ eos corrige
re nõ omiſiſſet. Et ſiłr laudabi
liter miniſtri Eccleſiæ decimas
Eccłiæ nõ requirũt, ubi ſine ſcã
dalo reqri ñ poſſẽt pp diſſue-

do humanũ ualdè eſt, ut non plus in nouo teſtamento, in quo
plus tenent, ut in litera probatur, quis ſoluat, quàm ſoluebat in
ueteri. Et ſcdm hęc intelligenda eſt lr̃a, ut in ipſis tõnibus patet.
¶ In eodẽ ar. dubiũ occurrit, pro quãto dr̃, q decimæ non diui-
na, ſed eccleſiaſtica authoritate impoſitæ ſunt populo Chriſtia-
no. Nã oppoſitũ habe
tur extra de decimis
in pluribus capitulis,
ut patet in ca. Paro-
chianos, & ca. Aliqui
bus. ubi hr̃, q ideò de
cimæ dñr, qa Deus,
nõ homo ſic ſtatuit.
¶ Ad hoc breuiter dr̃,
q pculdubio cõſtat
Deũ in ſua diuina le-
ge decimas dãdas de
creuiſſe, nec hoc in-
ter fideles uertitur in
dubiũ. Sed diuinum
decretum põt referri
ad populũ ueteris te-
ſtamẽti, & ad populũ
nouę legis, & ſi ad pri
mũ referat, hẽt ui obli
gatiuã: ſi ad ſecũdũ,
hẽt uim exẽplarẽ, ita
q ſenſus hmõi Decre
taliũ eſt, Quia Deus
in ueteri lege obliga-
uit populũ ſuum ad
decimã, dedit nobis
exẽplum ſimilis obli-
gationis ſuſcipiendæ
ab eccleſia tãquã iu-
ſtę, & rõnabilis, & pię.
Cũ ergo dr̃, q lege di
uina, aut Deo iubẽte
ad decimas tenemur,
intellige exẽplariter.
Nec aliud ſancti Pa-
tres itellexerũt, q à le
gis onere nos eſſe li-
beros tam quo ad iu
dicialia, q̃ cęremo-
nialia docuerunt.
¶ In rñſione ad quar
tũ tres decimas ſi uis
latè intelligere, uide
Hierony. ſup Mala. 3.
c. & recitatis ĩ Decre-
tis. 16. q. 1. c. Reuertimi
ni. & extra de dec. c. 1.
¶ In rñſione ad qntũ
eiuſdẽ articuli, dubiũ
occurrit, qa cũ dẽant
decimæ partim ex iu
re naturæ, & partĩ ex
authoritate Eccleſiæ,
quis eccleſia poſſit diſ
ſimulare qđ ex eccle-
ſiæ authoritate pen-
det, nõ tñ põt facere,
quin naturæ ius im-
pleat: ac p hoc q ni-
hil decimæ ſoluit, ut
in multis Italiæ locis
cõtingit ex cõſuetudi
ne, à peccato non ex-
cuſatur, utpote iuris
naturæ uiolator.
¶ Ad hoc dicitur du-
pliciter. Primò, q
quandocunq; aliquis
ẽt debitor alicui, ſiu
cui debetur, ſatisfa-
ctum tibi dicit, nulla
eſt uiolatio iuris cu-
iuſq;. Miniſtri autem
Eccleſiæ ubi non pe-
tunt, fateri uidentur
ſibi ſatisfactum. Nec

obſtat, q omittit petere pp ſcandalũ, ac per hoc nõ ſponte: qm̃
uiri ſpirituales, qui ob amorẽ profectus ſpiritualis, in filiis omit
tunt tẽporalia ſibi debita petere, quales ſunt iſti, ſponte hoc fa-
ciunt, qm̃ ex amore charitatis mouentur. Similiter nõ obſtat, q
decimæ nõ ſolùm pp miniſtros, ſed pp pauperes dãtur à popu-
lo Chriſtiano: qm̃ mi-
niſtri ſic ſunt patres
pauperũ in tẽporali-
bus, ut magis ſint pa-
tres pauperũ, & diuitũ
in ſpiritualibus. Et
ppea cũ ſpirituali p-
fectui populi omiſſio
nẽ decimarũ expedi-
re uident, nõ ſunt rei
malæ curæ pauperũ.
Quàm uis facilius di-
ci poſſit de hoc, q de-
cimæ ſunt de iure na
turæ ad uictũ mini-
ſtrorũ, nõ pro paupe-
ribus, ſed hoc ad eleę
moſynæ ius ſpectat.
¶ Secundo dr̃, q qa
de iure naturæ, deci-
mæ dandæ ſunt in
ſubſidiũ miniſtrorũ:
idcirco ſi miniſtri ta-
centes non indigent,
ceſſat ratio obligatio
nis iuris naturæ. Vn-
dè ſi indigẽt, ẽt ſi non
petant, tenentur iure
naturæ eis ſubuenire
oẽs potẽtes, & ſcien-
tes ſuæ curæ cõmiſſi,
iuxta illud Apoſtoli
ad Gala. 6. Cõmuni-
cet is, qui catechiza-
tur ei, qui ſe catechi-
zat in omnibus bo-
nis. Nolite errare,
De⁹ nõ irridet. Qñq;
aũt huiuſmodi omiſ
ſio ſubueniẽdi. ſ. ſuis
curatis indigentibus,
eſt peccatũ ueniale,
& qñq; mortale. Si n.
notabiliter ex huiuſ-
modi omiſſione pa-
tiunt, neſcit cõmittẽ-
tes ſciẽter pro modu
lo ſuo ſubuenire hu
iuſmodi pr̃ibus, excu
ſare a mortali. Viola-
tur nãq; adeò ius na
turæ tũc, vt uirtus iu
ſtitiæ, qua debitũ hu
iuſmodi pr̃ibus debe
mus, non remaneat.
Qũo. n. iuſtitiæ pars
hæc ſaluat cũ notabi
li detrimẽto eius, cui
ius reddendum eſt?
¶ In eadẽ reſpõſione
ad quintũ, dubium
occurrit, quare au-
thor in calce illius ap
poſuit ly fortè, dicen
do, Niſi fortè propter
obſtinationẽ animi.
Videtur nãq; rẽ clarã
ſub dubio dicere.
¶ Ad hoc dicit, q qa
nolentes dare petẽn-
tibus miniſtris deci-
mas, poſſent allegare
aut præſcriptionem,
aut Eccleſiæ Romanę
tacitam donationẽ,
eo quòd iã diuturno
tempore ſciuit,
& tolerauit.

* In iſto art.

† 1. 2. q. 104. ar. 3.

Concl. p

Concl. ſ

tudinē, vel pp aliquā aliā causam. Nec tñ ſunt in ſtatu dānationis, qui nō ſoluūt in locis illis, in quibus eccleſia nō petit, niſi fortè pp obſtinationē animi, habentes voluntatē nō ſoluendi, etiā ſi ab eis peterentur.

ARTICVLVS II.

Vtrum de omnibus teneantur homines decimas dare.

AD SECVNDVM ſic ꝓcedit. Vr̄ ꝙ non de oībus teneantur hoïes decimas dare. Solutio enim decimarū vr̄ eſſe ex veteri lege introducta: ſed in veteri lege nullū præceptū daṫ de pſonalibus decimis, q̄. ſ. ſoluunt de his quæ aliquis acqrit ex proprio actu, puta, de mercationibus, vel de militia.[b] ergo de talibꝰ decimas nullꝰ ſoluere teneṫ.

¶ 2 Præt. De[h] male acqſitis nō dēt fieri oblatio, vt ſupra dictū * eſt: ſed oblatiōes, q̄ imediatè Deo exhibenṫ, magis videntur H pertinere ad diuinū cultū, q̄ decimæ quæ exhibētur miniſtris. ergo etiam nec decimæ de male acquiſitis ſunt ſoluendæ.

¶ 3 Prǽt. Leuit. vlti. Nō mandaṫ ſolui decima, niſi de frugibus, & pomis arborū, & animalibꝰ q̄ tranſeunt ſub virga paſtoris: ſed præter hæc ſunt q̄dā alia minuta, q̄ homini ꝓueniunt, ſicut herbę quæ naſcunṫ in horto, & I alia huiuſmodi. ergo nec de illis homo decimas dare[h] teneṫ.

¶ 4 Prǽt. Homo nō pōt ſoluere niſi id, qđ[h] eſt in eius poteſtate: ſed nō oïa, quæ proueniūt homini de fructibus agrorū, aut animaliū, remanēt in eius poteſtate, qa quędā aliqñ ſubtrahūtur p furtū, vel per rapinā: quędā verò qñq; in aliū transferuntur per uenditionē: quędā etiā alijs debētur, ſicut principibus debenṫ tributa, & operarijs deK benṫ mercedes. ergo de his non tenetur aliquis decimas dare.

SED CONTRA eſt, qđ dr̄ Gene. 28. Cunctorū, quæ dederis mihi, decimas offeram tibi: ſed oïa quę homo habet, ſunt ei data diuinitus. ergo de omnibus debet decimas dare.

RESPON. Dicēdū, ꝙ de unaquaq; re p̄cipuè eſt iudicandū ẜm eiꝰ radicē.[m] Radix aūt ſolutionis decimarū eſt debitū, quo F ſeminātibus ſpiritualia, debenṫ carnalia,[n] ẜm illud Apoſt. 1. ad Cor. 9. Si nos uobis ſpiritualia ſeminauimus, non magnū eſt ſi carnalia uſa metamꝰ. Sup hoc. n. debitū fundauit Eccleſia determinationē ſolutionis decimarū. Oïa autē quæcūq; homo poſſidet, ſub carnalibus continentur: & ideò[p] de omnibus poſſeſſis decimæ ſūt ſoluēdę.[q]

AD PRIMVM ergo dicendū, G ꝙ ſpecialis rō fuit, quare in veteri lege nō fuit datū præceptū de pſonalibus decimis ẜm cōditionē populi illiꝰ, qa. ſ. oēs aliæ tribus certas poſſeſſiones habebāt, de q̄bus poterāt ſuſficiēter ꝓuidere Leuitis, q̄ carebat poſſeſſionibꝰ: nō aūt interdicebaṫ eis, quin de alijs operibus honeſtis lucrarentur, ſicut & alij Iudęi. Sed populus nouæ legis eſt ubiq; per mūdū diffuſus, quorū H plurimi poſſeſſiones nō habēt, ſed de aliquibus negotijs uiuunt, qui nihil cōferrent ad ſubſidiū miniſtrorum Dei, ſi de eorum negotijs decimas nō ſoluerenṫ. Miniſtris ēt nouæ legis arctiꝰ iterdr̄, ne ſe ingerāt negotijs lucratiuis, ẜm illud ſcđæ ad Tim. 2. Nemo militās Deo, implicat ſe ſęcularibꝰ negotijs. Et iō i noua lege tenenṫ hoïes ad decimas perſonales, ẜm cōſuetudinē patrię, & indigentiam miniſtrorum. Vnde Aug. * dicit, & habetur 16. q. 1. cap. Decimæ. de militia, de negotio, & artificio, redde decimas. * Ser. de tēp. 119. In ſer. 1. Dominica. 12. poſt Trini. to. 10. Et habetur 16. q. 1. c. decimæ.

AD SECVNDVM dicēdū, ꝙ aliqua male acqrunṫ I dupl'r. Vno mō, qa ipſa acqſitio eſt iniuſta, puta, qa acqrunṫ p rapinā, aut furtū, aut uſurā, q̄ hō teneṫ reſtituere, nō aūt de eis decimas dare: tñ ſi aliquis ager ſit emptus de uſura, de fructu eius teneṫ uſurariꝰ decimas dare, qa fructꝰ illi nō ſūt ex uſura, ſed ex Dei munere. Quædā uerò dñr male acqſita, qa acqrunṫ ex turpi cā, ſicut de meretricio, & hiſtrionatu, & alijs hmōi, q̄ nō teneṫ reſtituere. Vñ de talibꝰ tenenṫ decimas dare ẜm modū aliarū pſonaliū decimarū. Tñ Eccleſia nō dēt eas recipe, quādiu ſūt i peccato, ne uideaṫ eorū peccatis cōicare: ſed poſtq̄ pęnituerit, pñt ab eis đ his recipi đcimę. D. 543.

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ ea q̄ ordinanṫ in finē, ſūt iudicāda ẜm qđ cōpetūt fini. Decimarū aūt ſolutio eſt debita non pp ſe, ſed pp miniſtros, quorū honeſtati nō cōuenit, ut ēt minima exacta diligētia reqrāt. Hoc. n. in uitiū cōputatur, ut patet per Philoſ. in * 4. Ethic. & ideò lex uetus nō determinauit ut de hmōdi minutis rebus decimæ denṫ, ſed relinqt hoc arbitrio dare uolētiū, qa minima quaſi nihil cōputanṫ. Vñ Phariſęi quaſi pfectā legis iuſtitiā ſibi aſcribētes, ēt de his minutis decimas ſoluebāt. Nec tñ de hoc reprehēdunṫ à Dño, ſed ſolū de hoc, ꝙ maiora. ſ. ſpūalia p̄cepta cōtēnebāt: magis aūt de hoc eos ẜm ſe cōmēdabiles eē oñdit, dicēs hæc *Li. 4. c. 2. aliquātulum a medio. to. 5.

Porrecta per totum. 466. Q. præced.

& tolerauit: idcircò author ſub dubitatiōis nota hæc dixit.
¶ In eadē rńſione ſūcta corpori ar. nota. ꝙ ſi gēs aliqua vellet ſidē chriſtianā amplecti ſine onere decimarum, nō ſolū eccleſia poſſet eis hoc cōcedere, qa eccleſiaſtica authoritate decimę debentur: ſed dēret eis hoc cōcedere, qa maiorē debēt habere curā ſpiritualiū honorū in populo ꝓmouēdorū, q̄ tēporaliū colligendorū. Et Apoſtoli exēplo efficere deberēt, ne decimarū onꝰ præſtaret impedimētū Euangelio Chriſti.

SVP. Q. LXXXVII. ART. II.

IN art. 2. eiuſdem 87. q. dubiū occurrit circa rationē lrǽ i corpore art. ſ. Seminantibus ſpiritualia, debētur carnalia, ſub q̄bus cōtinenṫ quæcūq; poſſidemus. ergo de oībus poſſeſſis debētur decimæ. Videtur nāq; rō hæc in illatione deficere, à carnalibus cōfusè ad carnalia diſtributiuè vniuerſaliter deſcendēdo, qđ non licet. ſicut nō valet, Animal ambulat, ergo oē animal ambulat: vel, ergo oīs ſpeciei animalis aliquod ambulat.
¶ Ad hoc dr̄, ꝙ intentio authoris tēdere videṫ nō ad neceſſitatē, ſed ad rationabilitatē eccleſiaſtici ſtatuti de ſoluenda decima oīum iuſtè poſſeſſorū, & tenet diſcurſus ſuꝰ ſubintellecta hac ꝓpoſitione. ſ. ꝙ non eſt maior rō de vno carnali, q̄ de alio. Hac enim adiūcta ꝓpoſitione, patet nullū vitiū in illatione inueniri. Si. n. carnalia debenṫ, & nō eſt maior rō de vno, q̄ de alio, conſequens eſt ꝙ omnia, aut nullum decimationi ſubſint.
¶ In eodē ar. in rńſione ad vltimū aduerte, ꝙ quia Eccleſia ſic ſtatuit, ꝙ ex integris fructibus decimæ ſoluanṫ, vt patet extra. de decimis. c. Tua nobis, idcirco author rōnē reddere conaṫ huiuſmodi ſtatuti. Et aduerte, ꝙ hoc mō intellectis decimis in veteri lege, cū expenſæ, tributa, ac ſemina medietatē fructuum

Concl. m

fortè adæquent, conſequēs eſt, vt tribus Leuitarū habens vndecim decimas ſi ſe ſeminū expēſarū, atq; tributorū onere excederet quālibet aliā nō in duabus, ſed in ſeptē decimis partibus. Quod ideò notādum duxerim, vt aduertas Deū tā excellētem portionē decreuiſſe ſuis miniſtris, ac per hoc nō detrahas Eccleſiæ, ſi diuini exēplo Decreti mota, excellens quoq; ſtipēdiū Dei miniſtris ſtatuerit. Nemo. n. iudicari pōt iuſtum eſſe, qđ ad diuinā fit imitationē. Et aduerte, ꝙ hæc de decimis fructuū dixi. De decimis aūt v[illegible] habes in c. Paſtoralis. & vniuerſaliter de decimis perſonalibus vide dictū titulum & tandem defer conſuetudini patriæ.

Conclu.

* Ho. 44. ſ Matth. ſ opere im perfecto a medio il lius, to. 2.

hæc oportuit facere. ſ. tpe legis, vt Chry.* expo- A nit. Quod ét vr̃ magis in quandã decentiã ſonare, q̃ in obligationem. Vnde & tunc de huiuſmodi mi nutis rebus non tenentur homines decimas dare, niſi forte propter conſuetudinem patriæ.

AD IIII. dicendũ, q; de his q̃ furto, vel rapina tolluñt, ille à quo auferuntur, decimas ſoluere nõ teneñt anteq̃ recuperet, niſi forte pp culpã, vel negligentiã ſuã dãnũ incurrerit: qa ex hoc Eccl̃ia non dẽt dãnificari. Si verò vẽdat triticũ nõ decimatũ, põt Eccleſia decimas exigere & ab emptore, quia hẽt rẽ Eccleſiæ debitã: & à vẽditore, quia q̃tũ eſt de ſe, Eccleſiã defraudauit, vno tñ ſoluente, B alius non teneẽ. Debeñ aũt decimæ de fructib. terræ, inquãtũ prouenĩũt ex diuino munere: & iõ decimæ nõ cadunt ſub tributo, nec ẽt ſunt obnoxiæ mercedi operariorũ. Et iõ nõ debẽt prius deduci tributa, & p̃tiũ operariorũ, q̃ ſoluanẽ decimæ: ſed ante oĩa debent decimæ ſolui ex integris fructib⁹.

ARTICVLVS III.

Vtrum decimæ ſint clericis dandæ.

AD III. ſic proceditẽ. Vr̃ q; decimæ nõ ſint clericis dadę. Leuitis. n. i ueteri teſtõ decimæ C dabañẽ, quia nõ habebant aliq̃ partẽ in poſſeſſionib. populi, vt hr̃ Nume. 18. ſed clerici in nouo teſtõ habent poſſeſſiones & patrimoniales interdum, & eccleſiaſticas, recipiunt inſuper primitias & oblationes pro uiuis, & mortuis. Superfluum [h] ergo eſt quòd eis decimæ dentur.

¶ 2 Præt. Contingit qñq;, q; aliquis hẽt domiciliũ in vna parochia, & colit agros in alia. Vel D aliqs paſtor ducit gregẽ p vnã partẽ anni in terminis vni⁹ parochiæ, & alia pte anni ĩ termi nis alterius: vel hẽt ouile ĩ una parochia, & paſcit oues ĩ alia, i q̃b. & cõſimilib. caſib⁹ nõ [h] vr̃ poſſe diſtingui qb⁹ clericis ſint decimæ ſoluendæ. ergo non vr̃ quòd aliquibus clericis determinatæ ſint ſoluendæ decimæ.

¶ 3 Præt. Gñalis cõſuetudo hẽt in quibuſdã terris, q; milites de E cimas [h] ab eccleſia in feudũ tenẽt, religioſi ẽt quidã decimas accipiunt. non ergo vr̃, quòd ſolum clericis curam animarum habentibus decimæ debentur.

SED CONTRA eſt, qđ dr̃ Num. 18. Filijs Leui dedi oẽs decimas Iſrael in poſſeſſionẽ pro miniſterio, quo ſeruiunt mihi in tabernaculo: ſed filijs Leui ſuccedunt clerici in nouo teſtõ. ergo ſoli clericis decimæ debentur.

RESPON. Dicendũ, q; circa decimas duo ſũt cõſiderada. ſ. ipſũ ius accipiendi decimas, & ipſæ res q̃ noĩe decimæ dañẽ. Ius aũt accipiendi decimas ſpũale eſt. Cõſequitẽ. n. illud d̃bitũ, quo miniſtris altaris debeñẽ ſũptus de miniſterio, & quo ſeminatibus ſpũalia debeñẽ tpalia, qđ [m] ad ſolos clericos ptinet habentes curã aĩarũ: & iõ eis ſolũ cõpetit hoc ius hr̃e. Res aũt q̃ noĩe decimarũ dañẽ, corporales ſunt: vñ põt⁹ i vſũ quorũlibet cedere, & ſic põt ẽt ad laicos peruenire. ¶

AD PRIMVM ergo dicendũ, q; ĩ ueteri lege, ſicut dictũ* eſt, ſpeciales q̃dã decimæ deputabañẽ ſubuẽtiõi pauperũ: ſed ĩ nouale ge decię dãẽ clericis ñ ſolũ pp ſui ſuſtẽtationẽ, ſed ẽt vt ex eis ſubueniãt paupib. & iõ ñ ſuper fluũt, ſed ad hoc neceſſariæ ſũt poſſõnes eccl̃iaſticæ, & oblões & primitiæ ſimul cum decimis.

AD II. dicendũ, q; decimę pſonales debeñẽ eccl̃iæ, i cui⁹ parochia hõ habitat: decimę verò pdiales rõnabilr magis vñr ptinere ad eccleſiã, i cui⁹ terminis pdia ſita ſũt: tñ iura determinãt q; ĩ hoc ſeruet conſuetudo diu obtẽta. Paſtor ãt, q; diuerſis tpibus ĩ duab. parochijs gregẽ paſcit, dẽt pportionalr vtriq; Eccleſiæ decimas ſoluere. Et qa ex paſcuis fruct⁹ gregis pueniũt, magis d̃bet d̃cima gregis eccleſię, i cui⁹ territorio grex paſcit, q̃ illi, i cui⁹ tritorio ouile locaẽ.

AD III. dicẽdum, q; ſicut res noĩe d̃cimę accepras, põt eccl̃ia alicui laico tradere: ita ẽt põt ei cõcedere vt dãdas decimas ipſi accipiant, iure accipiẽdi miniſtris eccleſiæ reſeruato, ſiuẽ p neceſſitate eccl̃ię, ſicut in qbuſdã militib. decimę debeñẽ ĩ feudũ p eccleſiã cõceſſæ: ſiuẽ ẽt ad ſubuentionẽ pauperũ, ſicut qbuſdã religioſis laicis, vel nõ habentib. cura animarũ aliquę decimæ ſunt cõceſſę p modũ eleemoſynæ: quibuſdã tñ religioſis cõpetit accipere decimas ex eo quòd habent curam animarũ.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum etiam clerici teneantur decimas dare.

AD QVARTVM ſic proceditur. Vr̃ q; ẽt clerici teneant de-

SVP. Q. LXXXVII. ARTIC. III.

Porrecta per totum. 467

IN art. 3 eiuſdẽ q. 87. aduerte, q; ius decimarum conſequit̃ miniſteriũ altaris, & ſeminationẽ ſpũaliũ non ſeparatim, ſed ſimul, ita q; licet aliq ſint miniſtri altaris, vt multi religioſi, & ſeculares clerici, non ppea dẽt eis popul⁹ decimas. Et ſimiliter licẽt aliqui pdicent, & miniſtrẽt populo ſacramenta, non ppea debentur eis decimę. Et rurſus, licẽt aliqui faciãt vtrũq; per accidens, vt multi religioſi ex priuilegio, non ppea debentur eis decimæ, ſed oportet, q; vtrunq; habeãt p ſe, hoc eſt, q; teneantur ad altaris miniſterium pro populo, qđ ſolis curatarũ eccleſiarum clericis cõuenit, reliqui. n. p accidẽs pro populo miniſtrant altari: & q; ex officio teneantur ſeminare ſpũalia ſacramenta, & doctrinã populo, quod ẽt ſolis habentib. aĩarũ curã conuenit. Si ergo de iure ſolis clericis habentibus aĩarũ curã decimæ debenẽ: cæteris autem ratione ipſorum dãtur, vt canonicis eccleſiarum cathedralium, & ſimilibus.

¶ In eodem 3. ar. nota, q; ius decimarum eſt ſpirituale, vt in litera dr̃, & probatur. Et ex hoc habes, q; ius præbendæ annexæ miniſterio altaris, aut curæ aĩarum, ſiue q; pp alterum horũ ordinata ſit præbenda, ſpũale ẽ, cum vtrũque horũ ſpũale eſt, vt patet. Nec obſtat, q; ius decimæ ñ ſit ab Eccleſia. Eſt nãq; ab eccleſia verunq; q̃tũ ad determinationẽ. ſ. q; decima pars, & q; p modum præbẽdæ debeatur: ſed nõ quo ad fundamẽtũ iuris ſ. miniſteriũ altaris, & ſeminationẽ ſpiritualiũ: hæc. n. ſpũalia ſunt, & à Deo ordinata. Et q̃m eadem rõ eſt de iure ex miniſterio diuini cultus, & altaris quo ad ſpiritualitatẽ, quia vtrũque miniſteriũ ſpũale eſt: idcirco ius præbendæ cuiuſq; competens clericis, qa diuino cultui ſunt addicti, ſpũale eſſe ex hoc loco habes. Et hæc benè notabis in materia ſymoniæ.

Concl. Conclu. p. Ar. 1. huius q̃ſt. ad 4. pcipuè

¶ In rñſione ad primum eiuſdem articuli habes clarè doctrinam in 1. art. diſcuſsã de exceſſu decimarũ in noua lege.

SVP. Q. LXXXVII. ART. IIII.

IN art. 4. eiuſdẽ q. obiectio quorundã occurrit, q; illud ĩ rñſione ad primũ. ſ. q; clerici de proprijs prædijs tenentur decimas ſoluere, etiã ſi ſint eiuſdem eccleſię clerici, qm̃ extra de decimis. c. Nouũ, dr̃ q; illi clericis debent ſoluere decimas, qui a clericis ſpiritualiũ miniſteriorũ labores accipiunt. Ex quo patet, q; qa clerici eiuſdẽ Eccleſiæ non accipiunt miniſteria ſpiritualia a clericis, ſed ipſi ſimul populo miniſtrãt, ideò non tenentur ad decimas.

¶ Ad hoc dr̃, q; licẽt ex illa Decretali, quidã contra authorẽ, & Gloſſam ibidẽ hoc opinentur, ſecundũ tñ veritatẽ ex illa Decretali hoc non hr̃: quia Decretalis non dicit, q; illi ſoli teneãtur, ſed dicit, q; illi tenentur, cum quo ſtat q; etiam alij teneantur. Et rõ pro authore eſt ex parte modi habendi vt propriũ, vel cõe, vt patet in litera, & ex parte perſonæ: quia per accidẽs eſt, q; clericus teneatur ſuæ eccleſiæ. Accidit enim q; iſte ho-

Porrecta per totum. 468

mo dominus agri ſit in parochia, ſit cleri cus huius Eccleſiæ.

¶ In eadem rñſione ad primũ, dubiũ occurrit circa illud. ſ. pdia eccleſiæ nõ ſunt ad decimas ſoluẽdas obligata, ẽt ſi ſint infra terminos alterius parochiæ. Nã ex hoc ſequeretur, ꝙ aliqua eccleſia fraudaretur ſuis decimis, vt patet ſi ponamus ꝙ oĩa pdia infra terminos alicuius parochię donarentur, a diuerſis, diuerſis alijs Eccleſijs, tunc alijs Eccleſijs poſſidentib. cunctas, ſpoliata remanet et parochialis illa eccleſia ſuis decimis.

¶ Ad hoc dr, q ſtatutum Eccleſiæ, ꝙ ibi pdia Eccleſiæ curatæ non ſint obnoxia decimis alterius Eccleſiæ curatæ, intelligẽdum eſt cũ grano ſalis. ſ. ſine notabili dãno Eccleſiarũ, vt colligi poteſt ex c. Suggeſtũ, extra, de decimis. Ne contingat, quòd vnus eſuriat, & alius ebrius ſit. Aequitas namque non patitur ſtatuta Eccleſiæ deordinationẽ talem inducere. Propter quã ſimilibus caſib. debẽt prædia extraneis curatis eccleſijs donata cum onere ſuo, vt ſ. ſolitas parochiali Eccleſiæ decimas ſoluant. Et in tali caſu clerici p accidens a clericis decimas exigent. Per ſe nãque exigunt a prædijs ſibi obnoxijs. Vnde non violaretur capitulum ſecundũ in ſui principio extra, de decimis. Quod per ſe regulariter intelligitur.

a In Dec. lib. 3. tit. 30. c. 2.

SVP. Q. LXXXVIII. ARTIC. I.

Concl. m

IN q. 88. art. 1. circa principiũ corporis articuli, vbi dr, Obligat aũt homo ſe homini per modũ promiſſionis dubiũ occurrit, An promiſſio ſine iuramento, ſit obligatoria in foro conſcientiæ.

Conclu. p

¶ Ad hoc dr, ꝙ promiſſio dupliciter fieri põt. Primo, in actu ſignato & exercito ſimul, vt dicẽdo, Promitto tibi ꝙ faciam hoc. Secundo, in actu exercito ſolũ, vt dicẽdo, Faciam hoc. Et quẽcunque fiat pro-

cimas dare: quia de iure cõi Eccleſia parochialis dẽt recipere decimas pdiorũ, q̃ in territorio eius ſunt. Contingit aũt qñq; ꝙ clerici habent in territorio alicuius parochialis eccleſiæ aliqua pdia ꝓpria, vel ẽt aliqua alia Eccleſia hẽt ibi poſſeſſiones eccleſiaſticas. ergo vr ꝙ clerici tenent̃ dare prædiales decimas. F

¶ 2 Præt. Aliqui religioſi ſunt clerici, qui tñ tenentur dare decimas Eccleſijs rõne pdiorum, q̃ ẽt manib. proprijs, excolũt. ergo vr ꝙ clerici b non ſint immunes à ſolutione decimarũ. G

¶ 3 Præt. Sicut Nu. 18. pcipitur. ꝙ Leuitæ à populo decimas accipiant: ita ẽt præcipitur, ꝙ ipſi dent decimas ſummo ſacerdoti. ergo qua rõne laici dẽt dare decimas clericis, eadem ratione clerici debent dare decimas ſummo Pontifici.

¶ 4 Præt. Sicut d̃cimæ debẽt cedere in ſuſtẽtationẽ clericorũ: ita ẽt debẽt b cedere in ſubuẽtionẽ pauperũ. Si ergo clerici excuſant̃ a ſolutione decimarũ, pari rõe excuſant̃ & pauperes: hoc ãt eſt falſũ. ergo & primũ. H

SED CONTRA eſt, ꝙ dicit a Decretalis Paſchalis Papæ. Nouũ genus exactionis eſt, vt clerici à clericis decimas exigant.

RESPON. Dicendum, ꝙ idem non põt eſſe cauſa dandi, & recipiendi, ſicut nec cã agendi, & patiendi. Contingit aũt ex diuerſis cauſis & reſpũ diuerſorũ eundẽ eſſe dantẽ & recipiẽtẽ, ſicut agentẽ & patientẽ Clericis aũt, inquantũ ſunt miniſtri altaris, ſpũalia populo ſeminãtes, decimæ a fidelibus debent̃: vnde m tales clerici, inquantũ clerici ſunt, i. inquantum habẽt eccleſiaſticas poſſeſſiones, decimas ſoluere non tenentur. n EX alia verò cauſa. ſ. p pp hoc, ꝙ poſſident proprio iure, vel ex ſucceſſione parentũ, vel ex emptione, uel quocunque huiuſmodi modo, ſunt ad decimas ſoluendas obligati. q I

Vnde patet rñſio ad PRIMVM: qa clerici de ꝓprijs pdijs tenentur ſoluere decimas parochiali Eccleſię, ſicut & alij ẽt, ſi ipſi ſint eiuſdẽ eccleſiæ clerici: qa aliud eſt hẽre aliquid vt ꝓpriũ aliud ut cõe. Prędia uerò eccleſiæ non ſunt ad decimas ſoluendas obligata, ẽt ſi ſint infra terminos alterius parochiæ.

AD II. Dicẽdũ, ꝙ religioſi, q ſunt clerici, ſi habeãt cura aiarũ, ſpũalia ppło diſpẽſantes, nõ tenent̃ d̃cimas dare, ſed pñt eas recipere. De alijs verò religioſis ẽt ſi ſint clerici, q nõ diſpẽſant ppło ſpũalia, eſt alia rõ. Ipſi. n. tenent̃ de iure cõi decimas dare, habent tñ aliquã immunitatem ſm diuerſas conceſſiones eis a ſede Apoſtolica factas.

AD III. dicendũ, ꝙ i ueteri lege primitię dẽbant ſacerdotib. decimæ ãt Leuitis. Et qa ſub ſacerdotib. Leuitæ erãt, Dñs mandauit, ut ipſi loco primitiarum ſoluerẽt sũmo ſacerdoti decimã decimæ. Vñ nũc eadẽ rõe tenent̃ clerici sũmo Põtifici decimã dar̃, ſi exigeret. Naturalis. n. rõ dictat, ꝙ illis, q habẽt curã aiarũ, de cõi multitudinis ſtatu prouideat̃: unde poſſint exequi ea, q̃ nũc ptinẽt ad cõem ſalutẽ.

AD 4m. dicẽdũ, ꝙ decimæ debẽt cedere i ſubuẽtionẽ pauperũ p diſpẽſationẽ clericorũ: & iõ paupes ñ habẽt cãm accipiẽdi d̃cimas, ſed tenent̃ eas dare.

QVAESTIO LXXXVIII.

De uoto, per quod aliquid deo promittitur, in duodecim articulos diuiſa.

DEINDE conſiderãdum eſt de uoto, p qđ aliqd Deo promittitur. ET circa hoc quæruntur duodecim.

¶ Primò, Quid ſit uotum.
¶ Secundò, Quid cadat ſub uoto.
¶ Tertiò, De obligatione uoti.
¶ Quartò, De utilitate uouendi.
¶ Quintò, Cuius uirtutis ſit actus.
¶ Sextò, Vtrum magis meritorium ſit facere aliquid ex uoto, quàm ſine uoto.
¶ Septimò, De ſolemnitate uoti.
¶ Octauò, Vtrum poſſint uouere qui ſunt poteſtati alterius ſubiecti.
¶ Nonò, Vtrum pueri poſſint uoto obligari ad religionis ingreſſum.
¶ Decimò, Vtrum uotum ſit diſpenſabile, vel commutabile.
¶ Vndecimò, Vtrum in ſolemni uoto continentię poſſit diſpenſari.
¶ Duodecimò, Vtrum requiratur in diſpenſatione uoti, ſuperioris authoritas. 4. di. 38. q. 1. ar. 1. q. 1

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum uotum conſiſtat in ſolo propoſito uoluntatis. Porrecta per totum.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr ꝙ uotũ cõſiſtat in ſolo propoſito volũtatis: Quia ſm quoſdã,

miſſio, non refert. Veruntamen in hoc ſecundo modo loquẽdi, qa põt multiplex ſenſus eſſe, oportet ꝙ tum aĩo promittendi, futuri tpis verbũ in vſum veniat, ſi pmiſſio eſſe debet. Nã cum dr, Faciam hoc, põt tripliciter exponi. Primo, vt ſit enunciatio propoſiti, quaſi diceret, Intẽdo hoc facere. Secundo, vt ſit enunciatio euentus, quaſi diceret, Ponet in effectu facere hoc. Tertio vt enunciat pmiſſionẽ, quaſi diceret, Promitto ꝙ faciã hoc. Et i hoc ſolo tertio ſenſu, habet vim promiſſionis. Vnde quia ea q̃ ſunt in uoce, ſunt in aĩa, oportet ꝙ animus pmittendi adſit, ſi cũ quis dicit, Faciã, aut, Iob, promiſſionẽ ſignificat. Vtroq; igitur modo facta promiſſio ex materia, & eo cui fit, promiſſio iudicãda eſt. Nam ſi fiat pmiſſio de aliquo leui ſimpliciter, vel illi cui, & pp quem promittitur, promiſſio non obligat ad mortale. Si autem de notabili, obligat ad ſui obſeruationem ſub mortali, concurrentibus reliquis conditionibus.

¶ Quòd enim promiſſio ex natura ſua

uotū eſt cōceptio boni ꝓpoſiti cū aīdeliberatiōe firmata, q̄ qua q̄s ad aliq̄d faciendū, uel nō faciēdū ſe Deo obligat: ſed cōceptio boni ꝓpoſiti cū oīb. q̄ addunt, pōt in ſolo motu volūtatis cōſiſtere. ergo uotū in ſolo propoſito uoluntatis conſiſtit. B

¶ 2 Præt. Ipſum nomen uoti uꝛ a uoluntate aſſumptū. dr̄. n. aliquis proprio uoto facere, q̄ uoluntariè facit: ſed propoſitum eſt actus uoluntatis, promiſſio aūt rationis. ergo uotum in ſolo actu ^h uoluntatis conſiſtit.

¶ 3 Præt. Dn̄s dicit Lucæ 9. Nemo mittens manū ad aratrū, & aſpiciēs retrò, aptus eſt regno dei: ſed aliq̄s ex hoc ipſo ꝙ hēt ꝓpoſitū bn̄faciēdi, mittit ^h manū ad aratrū, ergo ſi aſpiciat retrò, d'ſiſtēs à bono ꝓpoſito, nō eſt apt' regno Dei. ex ſolo ergo bono ꝓpoſito aliq̄s obligat̄ apud Deū, ēt nulla ꝓmiſſione facta: & ita uꝛ ꝙ in ſolo ꝓpoſito uoluntatis uotum conſiſtat.

Sed contra eſt, q̄d dr̄ Eccl. 5. Quid vouiſti deo, ne moreris reddere: diplicet. n. ei īfidelis, & ſtulta ꝓmiſſio, ergo uouere eſt ꝓmittere, & uotū eſt ꝓmiſſio.

ſua obliget, in litera habes hic, & in ar. 3. ad primum, & manifeſtè patet ex uſu hoīum. Nam fidei reos dicimus non ſeruantes promiſſum licitum. Hoc n. teſtatur, ꝙ contra fidelitatem agitur, cum promiſſio uiolatur: quo fit, ut idem ſit uiolare ꝓmiſſionem, & uiolare obligationem. Quòd aūt obligatio q̄nque ſit ad mortale, & q̄nque ad ueniale, patet ex hoc, ꝙ quādoq; uiolatur cū modico dāno proximi, parū autē pro nihilo reputat: quandoq; cū notabili detrimento proximi, qd̄ d genere ſuo conſtat eſſe mortale. Sunt tamen duo hic non prætereunda. Alterū ſpectans ad reipſam, ſ. ꝙ oia debent eſſe in mutata, ſi promiſſa ſunt ſeruanda, ut Seneca dixit: ac per hoc, ſi quis promiſiſſet alicui dotare ſiliā ad annū illius filiā, & interim tanto eſt affectus infortunio rerum ſuarū, ut extra ordinē dū ſit, in quo promiſit, non tenetur ad promiſſa, q̄ conſtat quod non promiſiſſet in tali ſtatu. Et ſimile eſt de his, qui promittūt ire aliquo & poſtmodū maiora urgent. Alterum eſt ſpectans ad loquentiū abuſum, quā cōiter uidentur hoies ſimplici promiſſione uti ubi non intendunt ſe obligare ad mortale. Cuius ſignū eſt, ꝙ nolunt ſuper promiſſione iurare non pro reuerentia iuri, ſed ne peccent mortaliter, ſi non ſeruent: ſeu quia nolunt ſe ligare, arbitrantes ex ſimplici promiſſione ſe nō teneri, niſi de quadā beneuola honeſtate. Oēs. n. qui tali animo promittunt, ꝙ ſi tunc quæreretur ab eis ut ſe obligarent ſub peccato mortali ſi non ſeruent, & negarent, conſtat non proprie promittere in rebus arduis. Et hinc ortum eſt, ut parū æſtimentur promiſſiones hominum, iuxta illud, Pollicitis diues quilibet eſſe poteſt.

¶ In eodem ar. 1. q. 88. dubium occurrit, Quo pacto in præcedenti lib. diffinitum eſt, ꝙ ultimus actus rationis practicæ eſt præcipere: & in hoc lib. diſtinguitur actus imperandi contra actum deprecandi, & promittendi, Non ergo ſufficienter fuerat prius determinatum ultimum actus rationis practicæ.

¶ Ad hoc dr̄, ꝙ præcipere, ſeu imperare intelligi pōt dupliciter. Primo, reſpectu electionis abſolutè quia. ſ. aliqs præcipit ſibi ipſi eligere: & ſic præceptū eſt ultimus actus rōnis practicæ ad eligendū, uel faciendū. Alio modo ſumitur præcipere reſpectu aliorū, prout aliquis præcipit ſubditis ſuis: & ſic præcipere diſtinguitur cōtra deprecari, & contra promittere: q̄a præcipere ad inferiores, deprecari ad ſuperiores ut plurimū, promittere eſt ad oēs. Et ſic patet ꝙ oēs hi tres actus diſtinguuntur a præcipere primo modo: ꝑ hoc ꝙ præcipere primo modo, ad cuius rectificationem ponitur prudentia, eſt cā electionis: hi aūt tres actus ſunt materia, & effect' electionis. Nam poſtq̄ homo conſulte elegit imperandum aliis aut orandum, aut promittendum, imperat, orat, & promittit. Nulla ergo eſt inſufficientia in ſuperioribus admiſſa.

¶ In eodem articulo circa primā conditionem ad votū requiſitam. ſ. deliberationem, dubium occurrit, An vota ex facilitate cordis, ex repentino timore, ex nimio dolore, ex magna tribulatione facta, ſint verè vota. Et eſt ratio dubij, quia huiuſmodi promiſſiones fiunt abſq. maturo diſcurſu, quem deliberatio importat. Dicimus. n. ea, q̄ ex paſſionis impetu facimus, nō deliberatè feciſſe: & ſimiliter quæ repente agimus: & breuiter agere ex ſurreptione, paſſione, & facilitate, contra agere ex deliberatione diſtingui cōiter videtur, vt patet ex hoc, ꝙ multa volūtariè agimus, & quandoque iuramento firmamus, quæ tamen nec deliberatè agimus, nec ex deliberatione iuramento firmamus, vt patet in communibus locutionibus.

¶ Et eſt ratio maior, quia deliberatio aut requiritur ad votum, vt propriè ſumitur & diſtinguitur contra propoſitum & promiſſionē: aut vt cōiter ſumitur pro voluntario liberè. Non hoc ſecūdo modo: quia ſic ſufficeret dicere, ꝙ ad votū requirit̄ ꝓpoſitū & promiſſio. ergo primo modo: ac per hoc non ois voluntaria promiſſio Deo facta, eſt votū, quia licet ſit voluntaria cū propoſito, & ſi non ſit deliberata, ſumendo propriè deliberationem.

¶ Ad hoc dr̄, ꝙ nulla eſt hic difficultas, ꝙ deliberatio requiratur ad votū, ſed difficultas eſt quid importat deliberatio ad votū requiſita. Ricardus in 4. diſt. 38. actus voluntarios diſtinguit A in actus deliberatos, & nō deliberatos, appellās deliberatos illos qui ſunt plenè volūtarij: nō deliberatos uerò, qui nō ſunt plenè uoluntarij, qui. ſ. ꝑ ſurreptionem fiunt, & uult ꝙ uota ꝑ ſurreptionem non obligent ad mortale. Petrus uerò de Palude ibidem uult, ꝙ illa deliberatio, quæ ſufficit ad conſtituendū hominem ſeruum diaboli ꝑ peccatū mortale, ſufficiat ad cōſtituendū debitorē Deo ꝑ uotum. Vult tamen, ꝙ uota faciliter facta nō ſunt uſquequaq; obligatoria. Si quis aūt diligēter doctorū dicta cōſideret conuenientem in hoc, ꝙ ad uotū exigitur deliberatio, & quare, facilè ueritatem percipiet. quæſtionis. Aduertendū ē, ꝙ deliberatio duo iportat. ſ. diſcurſū, ſeu collationē inter multa, & determinationē ad unum. Nō enim deliberatio ponitur. n. ſi quādo opponitur multorum eligendorū, ſaltē affirmationis, vel negationis, puta, facere, vel nō facere. Et ſimiliter quouſq; petimus ab aliqua pſona vt deliberet, donec determinet ſe, an velit pacē aut bellū, nuptias an cælibatum, & hmōi. Et conſtat, ꝙ hmōi determinatio, conferē C do conditiones vnius partis cum conditionib. alterius in ordine ad ſe, vel alterum fit experientia teſtante. Et de diſcurſu quidē, ſeu collatione hmōi nulla eſt q̄ō, ꝙ eſt actus intellectus practici. Verū cū determinatio ſit duplex, quædam intellectus practici, q̄ fit in concluſione cōſilij ꝑ actum iudicij, vt patet ex ſupradictis: & quædā voluntatis, quæ fit per actum voluntatis determinatè volentis potius hoc, q̄ illud, puta, nubere, q̄ virginitatē ſeruare, & quantumcumq. aliquis iudicet expedire ſibi magis hoc, quàm illud, non adhuc deliberaſſe dr̄: q̄m multi ſunt iudicantes ſibi magis eligendum fore aliquid, puta, verā pœnitentiā peccatorum, non tamen deliberant illam amplecti, cōſequens eſt vt deliberatio importet determinationē volūtatis: ita ꝙ deliberatio, licet in ſe duo claudat. ſ. collationem practici intellectus, & determinationē voluntatis, vnum tantummodo ſignificat, ſ. ipſam voluntatis determinationem, non abſolutè, ſed vt ex diſcurſu collatione fit. Propter hoc enim vr̄ à Damaſceno di- D ſtinctio illa de voluntate facta, ſ. in voluntatem naturalem, & deliberatiuam. Hinc ēt fit, vt deliberans aliquid facere, ſi eſt bonū, meretur: & ſi eſt malum, peccat vtrumque. n. voluntatis eſt. Nec obſtat ſi q̄n que inueniatur, ꝙ deliberatio eſt actus rōnis q̄m hoc eſt uerum quoad collationem. At ſiquis contendat, ꝙ deliberatio ſignificat collationem non qualitercumque, ſed ut inferentem determinationem voluntatis, meminerit, ꝙ non de re, ſed de vocis ſignificatione q̄ōnem facit. Ex hoc autem quòd deliberatio determinatio eſt voluntatis ex collatione, manifeſtè patet, quòd actus voluntatis, qui non ex collatione, ſed ex ſimplici apprehenſione obiecti prodeunt, deliberati non ſunt, vt appetere beatitudinem, velle eſſe, nolle miſeriam, & huiuſmodi. Sunt enim actus hi a uoluntate non vt deliberatiua, ſed vt natura eſt, vt in ſuperioribus declaratum fuit. His quoq; ſimilis eſt appetitus illorum, quæ vt oblata nobis ſunt, ſtatim complacent, quamuis vt collata fuerint refutentur, vt ſunt primi E motus noſtri appetitus circa mala. Eſt enim tunc quædam appetitio talis obiecti delectabilis, uel utilis abſolutè oblati tamquàm conſonantis, quæ poſtmodum reprimitur conſiderata annexa turpitudine, uel periculo, ut patet in motibus auaritiæ, luxuriæ, & huiuſmodi. Verum, ne fallaris, ſcito quòd dupliciter contingit voluntatium actum eſſe ex collatione, ſ. actualiter, vel virtualiter. Ille actus dicitur eſſe actualiter ex collatione, de quo fuit collatio, an faciendus ſit: ſed hoc contingit dupliciter, ſ. perceptibiliter, & quaſi imperceptibiliter. Exemplum primi, Vt cum quis confert an ducenda ſit vxor, & tandem deliberat uxorari: tunc enim velle vxorem, & ducere vxorem ex deliberatione actualiter & perceptibiliter procedit. Exemplum ſecundi, Vt cum quis ex impetu paſſionis iræ commouetur ad occidendum, vel blaſphemandum, & huiuſmodi, & percutit, vel blaſphemat. Tunc enim offerente paſſione vindictam vt conſonam, occurrit quaſi imperceptibiliter oppoſitum, puta, Quid facis? Oportet enim eum aduertere quid faciat, ſi humanum

manum actū facit ex paſſione, alioquin ſibi imputaretur, & ſic quaſi imperceptibiliter cōfert eligēdo cōſonum paſſioni. Actus quoq; ex collatione virtualiter dupliciter cōtingit. Primo, ille actus dr̄ eſſe virtualiter ex collatione, de quo non in ſeipſo, ſed in ſui principio collatio præceſſit: & hoc mō artifices abſq; actuque actuali delibera-tione, nō tamen abſque virtuali, operantur. Non. n. cum quis pulſat, aut ſcribit, deliberat de ſingulis actibus: ſed deliberauit de initio ſcribendi, aut pulſandi, & vniuerſaliter de vtēdo tūc arte illa. Scdo, actus ille voluntarius dr̄ eſſe ex collatione virtualiter, qui ſic volēti conſonat, vt nolit conferre de illo, vt contingit quando qs operatur ex habitu, ſeu cōſuetudine, aut negligentia. Qui. n. cōſuetudinem ſuam proſequitur in bono, vel in malo, nō deliberat actualiter qñ ſecūdùm illā opatur, nec vnq̄ fortè propoſuit vti illa cōſuetudine: ſed qa refutat collationē, & illud opus acceptat, ac ſi cōtuliſſet, dū ſic acceptat illud, ꝙ fugit oppoſitum, cōſequēs eſt, ꝙ ex collatione virtualiter opatur. Oīs. n. volūtarius actus p̄ter naturales & primos motos ex collatione eſt: ac p hoc deliberatus actualiter vel virtualiter, poſitiuè vel negatiuè, explicitè vel implicitè. Ex eadē quoq; radice patet diſtinctio deliberatiōis à ꝓpoſito qm̄ deliberatio determinationē volūtatis ex collatione ſignificat indifferēter reſpectu p̄ſentis, aut futuri. Deliberamus. n. & nūc pulſare, ſcribere, ire &c. Et deliberamus nos ituros, pulſaturos, miſſuros, & huiuſmodi. Propoſitū aūt & ad futura reſtringit: nullus. n. ꝓponere dr̄, niſi de futuris agēdis, vel omittēdis. Et collationē rōnis præferētis vnū alteri non importat, ſed volūtatis actū ſimplicē ad futurū cōmittendū aut omittendū ſignificat. Cum autem multipliciter contingat in humanis actibus deliberationem interuenire, qualem exigat votum deliberationē, ex ratione, quare ad votū requiritur deliberatio, ſumendum eſt. Si. n. deliberatio exigitur ad hoc, vt votum ſit actus perfectè humanus, conſequens eſt, ꝙ omnis deliberatio ſufficiens ad peccatum mortale ſufficit ad votum: quoniā mortale peccato non eſt in primis motibus quantumque durent, ſed in ſolis actibus perfectis humanis conſiſtit, vt patet de delectatione morola, quæ numquàm eſt peccatum mortale, niſi ratione acceptata. Si verò exigitur deliberatio ad hoc, vt promiſſio ſit diſcuſſa, ac maturè digeſta, nō omnis deliberatio, quæ ſufficit ad peccatum mortale, ſufficit ad votum. Et licèt hic ſecundus dicēdi modus magnæ videatur initi æquitati, quoniam promiſſio tam arduum habens vinculum. ſ. mortis æternæ, nō niſi cōſilio exacto fieri debet, multò magis quàm obligatio ad pœnam proprij capitis, quantò vita æterna pretioſor eſt temporali: primus tn̄ dicendi modus ex authore, ſacris canonibus, & ratione comprobatur verius. Author ſiquidē in litera propterea deliberationem exigi dicit ad votum, quia propoſitū eſt actus voluntatis deliberatæ: ac per hoc docet, ꝙ illa deliberatio ſufficit ad votū, quæ ſufficit ad propoſitum. Cōſtat autem ꝙ omnis deliberatio ſufficiens ad peccandum mortaliter ſufficit ad actū propoſiti. Nam peccatum mortale eſt etiā actus voluntatis deliberatæ. In ſacris quoque canonibus extra de voto, & voti redēpt. cap. Venientis, expreſſe votum factū magis animi facilitate, quàm arbitrio rationis, validum iudicatur. Rationi quoque conſonat, vt ſicut iurans ex conſuetudine mala, aut facilitate, reus eſt periurij in iuramēto aſſertorio, ſi veritas deeſt: ita vouens, ſuo ſe vinculo illaqueat, immò dupliciter hi rei eſſe videntur. Primo, quia actu tanto. ſ. voto, & iuramento tam irreuerenter vtūtur. ſ. abſque exacta diligentia: ſecundo, ꝙ votū, aut iuramentum non ſeruant. Cum his tamen omnibus diſtingue, ꝙ vota dupliciter fiunt, quædam ex diligenti diſcurſu ac propoſito, & hæc plenè ſunt vota, & in his diſpenſandis, aut redimendis, aut cōmutandis, diligens eſt adhibenda prouiſio: quædam verò ex facilitate animi, aut paſſionibus ſtatim fiunt, vt multis pro qualibet re ſtatim vouentibus, contingit: & quidā tot multiplicant faciliter propter eandem rē vota, vt neſciant ad quæ vouendo ſe obligarint. Et talia vota licèt ſint verè vota, & ad peccatū mortale ob-

RESPON. dicendū, ꝙ votum quandā obligationē importat ad aliqd faciendū, vel dimittendū. Obligat aūt hō ſe homini ad aliqd per modū promiſſionis, qui eſt rōnis actus ad quem pertinet ordinare. Sicut. n. hō imperādo, vel deprecādo ordinat quodāmodo qd ſibi ab alijs fiat, ita ꝓmittendo ordinat qd ipſe pro alio facere debeat: ſed promiſſio, quæ ab hoīe fit, homini nō pōt fieri, niſi p verba, vel q̄cūq; exteriora ſigna: Deo aūt pōt fieri promiſſio per ſolā interiorē cogitationē, quia vt

G dr̄ 1. Reg. 16. Hoīes vidēt ea q̄ parent, ſed Deus intuet̄ cor. Exprimuntur tn̄ qñq; verba exteriora vel ad ſuiipſius excitationem, ſicut circa orōnem dictū* eſt: vel etiam ad alios conteſtandum, vt non ſolùm deſiſtat à fractione voti pp timorē Dei, ſed etiam pp reuerentiam hominum. Promiſſio autem procedit ex propoſito faciēdi: propoſitū aūt aliquā deliberationē præexigit, cū ſit actus volūtatis deliberatæ. Sic ergo m ad votū tria ex neceſſitate reqrūt. Primo quidē, deliberatio. Secū

*Q.83.ar.12.

F ligandā, quia ex ꝓpoſito promiſſio talis ſit Deo: nō ſunt tn̄ vſquequaq; obligatiua, pro quanto facilis debet eorū eſſe diſpēſatio, redēptio, aut commutatio, vt in dicto capit. Venientis, apparet. ¶ Ad obiecta autē in oppoſitum dicitur, ꝙ diſtinctio voluntariorū cōtra deliberata, poteſt dupliciter intelligi. Primo, vt ſint actus pfectè humani, ſeu voluntarij, & tn̄ nō ſint deliberati, & ſic eſt falſū. Alio mō, qa ſunt actus aliqui volūtarij, imperfectè tn̄, quia nō ſunt deliberati: & ſic eſt verū, vt patet i primis motibus. Nec eſt verū, ꝙ multa agamus, & iuramēto firmemus ſine deliberatione, niſi qñ nō aduertimus id qd facimus, aut dicimus. Eodē. n. modo excuſaretur a voto, ſi qs non aduerteret ſe vouere. Falſum eſt igitur, ꝙ agere ex paſſione, facilitate, & huiuſmodi, diſtinguatur contra agere ex deliberatione abſolutè: ſed diſtinguitur contra agere ex digeſta deliberatione. Vnde ſi Ricardus p vota ex ſurreptione, intelligit vota ſecundū primos mot°, bn̄ dixit: ſi aūt uota nō ex acta collatione facta, errat.

H ¶ Ad confirmationem autē iam patet reſponſio, ꝙ nō ideò deliberatio diſtinguitur cōtra propoſitū, quia requiratur exacta deliberatio: ſed ideò, qa ex materia propoſiti, & etiam ut conditiones uoti, qđ omnino plenè habet rationē uoti innoteſcant. Dictum eſt enim, ꝙ tale uotum collationem exactā exigit, quæ per liberationem diſtinctam contra propoſitum inſinuatur.

¶ In eodē ar. 1. q. 88. circa ſecūdā conditionē uoti. ſ. propoſitū, dubiū occurrit: quia multi putant, ꝙ propoſitū ſic ſit conditio uoti, ꝙ etiā ſufficit ad uotum qñ cōiungitur alteri actui, puta, ſuſceptioni habitus in religione: & dicūt hoc haberi ex capitulo. Conſulti, extra, de regul. cuius oppoſitum hic docemur.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ poſitū cum quocumq; alio, niſi interueniat promiſſio implicita, uel explicita, aut præſumpta, nūquàm, ſufficit ad uotum. Textum autem illius capituli memini me alibi ex poſuiſſe ex textu capituli, Statuimus, ꝙ. ſ. intelligitur de propoſito habente implicitè promiſſionem: quoniam intelligitur de tali uoluntate mutandi uitam, qualis eſt uoluntas perſeuerantis poſt completum probationis annum: quia de uoluntate

I illius: qui renuntiat anno probationis, intelligitur, ac per hoc ſacientis quantū ex ſe eſt nunc, quod facturus eſt probationis tēpore completo. hoc autē eſt promittere. Quia implicitè igitur promittit, renuntians anno probationis, & textus loquitur de propoſito mutandi uitam, renuntiando probationis anno, ut iungendo utrumque capitulum patet, conſequens eſt, quòd propoſitum non faciat uotum, quàmuis ſit illius conditio.

¶ In eodem articulo circa tertiam conditionē, quæ eſt promiſſio in ordine ad alias duas. ſ. deliberationē, & propoſitū, dubiū occurrit: quia ſola promiſſio ſufficit ad uotū, & aliæ duæ conditiones ſuperfluunt. quod ſic probatur: Quia promittēs uoto ſolēni obedientiā &c. ſine propoſito obſeruandi tā eſſentialia, q̄ cæremonialia religionis intendēs tn̄ uere profiteri, & effici religioſus, uouet: & tn̄ ſine deliberatione, & propoſito faciendi. Non exiguntur ergo ad uotū tot cōditiones, ſed ſufficit ſola ꝓ-

K miſſio Deo. Nec putet inexpertus aliquis caſum dictū impoſſibilem: qm̄ de facto fortè ſæpe accidit in diis, quia ideò profitentur, ut habeant redditus annuos, unde luxurioſè ſic uiuant &c.

¶ Ad huius euidentiam ſcito, ꝙ cum uotum ſit promiſſio alicuius operationis, uel omiſſionis (oīs. n. uouēs promittit aut uelle, aut dicere, aut dare &c. aut non uelle, non facere, non dicere &c.) dupliciter poſſunt concurrere dictæ conditiones ad uotum. Primo, ꝙ omnes ſint circa materiā uoti, hoc eſt, ꝙ iſti tres actus. ſ. deliberare, proponere, & promittere, circa illud idem obiectum uerſentur, quod eſt materia uoti. uerbi gratia, ꝙ aliquis deliberet ieiunare, proponat ieiunare, promittat ieiunare. Alio modo, ꝙ primi duo actus habeant pro obiecto tertiū actū, & non materiam uoti. uerbi gratia, ꝙ aliquis deliberat promittere ieiunium, proponit promittere ieiunium: & tertius actus habeat pro obiecto ipſam uoti materiā. ſ. ꝙ promittit ieiunium. Iſto. n. modo nō deliberat quis ieiunare, nec ꝓponit ieiunare, ſed deliberat, & proponit promittere ieiunium: ita ꝙ ſ. huiuſ tertius

actu

do, propoſitũ volũtatis. Tertio ꝓmiſſio, in qua perficit rõ voti.[n] Superaddunt verò qñq; & alia duo ad quãda voti cõfirmationẽ. ſ. ꝓnũtiatio oris, ſm illud Pſal. 65. Reddã tibi vota mea, q̃ diſtinxernnt labia mea. & iterũ teſtimoniũ aliorũ. Vñ magiſter dicit. 38. diſ. 4. lib. ſent. ꝙ votum eſt teſtificatio q̃da ꝓmiſſionis ſpontaneæ, q̃ Deo, & de his q̃ ſunt Dei, fieri debet: quàmuis teſtificatio poſſit ad interiorem teſtificationem propriè referri.

B

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ cõceptio boni ꝓpoſiti ñ firmat ex ai deliberatione, niſi ꝓmiſſione deliberationẽ cõſequẽte.

Ad II. dicendũ, ꝙ voluntas mouet rõnem ad promittẽdũ aliquid circa ea, quæ eius voluntati ſubduntur. Et pro tãto, votum à voluntate accipit nomen quaſi à primo mouente.

C

Ad III. dicẽdũ, ꝙ ille q mittit manũ ad aratrũ, iã facit aliquid: ſed ille q ſolũ proponit, nondũ aliquid facit, ſed qñ ꝓmittit, iã incipit ſe exhibere ad faciendũ, licèt nondũ ipleat qđ promittit: ſicut ille qui ponit manũ ad arandũ, nondum arat, iam tñ ponit manũ ad arandũ.

Articvlvs II.

Vtrum votum ſemper debeat fieri de meliori bono.

Ad secvndvm ſic procedit. Vr ꝙ votum non ſemp debeat fieri de meliori bono. Dr. n. melius bonũ, quod ad ſupererogationẽ ptinet: ſed votum non ſolũ fit de his quæ ſunt ſupererogationis, ſed ẽt de his q̃ pertinent ad ſalutem. Nã & in baptiſmo vouent hoĩes abrenũtiare diabolo, & põpis eius, &

actus. ſ. promiſſio cadit ſupra materiã voti, puta, ieiuniũ. In primo ãt mõ oẽs tres act⁹ cadũt ſupra materiã voti, puta, ieiuniũ. ❡ Scito ſecundo, ꝙ promiſſio votiua, ſicut aliæ promiſſiones, triplici animo fieri poteſt. Primo, cum animo promittendi, & ſeruandi promiſſum: & talis eſt vndique vera promiſſio. Secũdo, cum animo promittendi, ſed non cũ animo ſeruandi ꝓmiſſum, & talis promiſſio eſt partim vera, & ptim mẽdax. Vera quidẽ, q̃ ñ ad ipſũ actũ promittendi, quia intendit ſe verè obligare per promiſſionẽ. Mendax autẽ quantum ad rem promiſſam, quia promittendo, obligat ſe ad obſeruationẽ promiſſi, & cũ hoc habet intẽtionẽ fallendi, quia intendit non ſeruare promiſſum: cuius ſignum eſt, ꝙ ſi alicui homini aliquis promitteret reddere depoſitã pecuniã cũ intentione non obſeruandi promiſſum quantumcumq; intendat ſe verè obligare promittendo, deceptum illum qui dedit depoſitum dicimus, & deceptorem ab initio vocamus depoſitariũ. Tertio autem modo fit promiſſio ſine animo obſeruandi promiſſum, & ſine animo promittendi: & hæc fit cum ſolo animo proferendi illa verba promiſſoria propter metum, vel quamcumq; aliam cauſam: & talis promiſſio eſt vndique mendax quo ad homines. Examinemus igitur ſingula, vt propoſitæ ſatiſfiat quæſtioni. In primo modo promittendi. ſ. animo promittendi, & ſeruandi promiſſum plena voti ratio inuenitur, & omnes tres actus. ſ. deliberare, proponere, & promittere, ſuper materiam voti cadunt, vt patet. In ſecundo verò modo. ſ. animo promittendi, ſed non animo ſeruadi promiſſum, diminuta, ſeu mõſtruoſa rõ voti inuenitur. Eſt tamen ibi vera ratio eſſentialis voti, & illius vinculũ cum peccato mortali tunc, & quandiu in tali voluntate non ſeruandi promiſſum perſeuerat. Patet enim ibi ſaluari voti eſſentiam, ex eo, ꝙ verè intenditur profiteri, ſeu promittere. Nec minus tenet̃ ſic profitẽs, aut vouens ad obſeruandũ promiſſum, q̃ ille qui vouit animo non ſolũ promittendi, ſed ſeruandi. In hoc aũt modo liquet, ꝙ trium actuũ requiſitorum ad votum, tertius tantum. ſ. promiſſio fertur ſuper materiam voti. Promittit enim caſtitatem, vel ieiuniũ, vel aliquid huiuſmodi. Duo verò antecedentes actus. ſ. deliberare, & proponere, cadunt non ſupra materiam voti, quia nõ intendit ſic promittens ſeruare caſtitatẽ, ſed ſupra ipſum tertiũ actum. ſ. ꝓmiſſionem: qñ ex deliberato propoſito promittit. In tertio autem modo voti. ſ. cum quis profitetur, aut vouet ſola voce, ſine animo promittendi, ratio aut vinculum voti non inuenitur ſecundũ veritatem. vnde nõ eſt ibi votum, ſed voti fictio. Quia tñ homo videt quæ foris ſunt, & ſecundum ea quæ foris aguntur, Eccleſiæ iudicium eſt, & eſſe debet, coram Eccleſia eſt ibi votum. Sicut cum aliquis ſuſcipit ordinem ſacerdotij ab ẽpo ſecundum Eccleſiæ ritum, quàmuis ſuſcipiens non intendat ſuſcipere, ſed ſimulare ſe ſuſcipere, apud Eccleſiam eſt ſacerdos, & habendus eſt, & tractandus vt ſacerdos, licèt in veritate non ſit ſacerdos. Vnde Eccleſia cogit omnes hmõi ad reddẽdum vota ſua, quæ diſtinxerunt labia ſua. Et licèt ſic vouens nõ tenetur ad obſeruandum promiſſum ratione voti, tenetur tñ ratione Eccleſiæ, & ſcandali. Eccleſiæ quidem, quia ſi fraus & dolus nulli debent patrocinari in præiudiciũ vnius perſonæ, multò minus in præiudicium Eccleſiæ. Conſtat autem, ꝙ ſi qs promittat alicui coram teſtibus vnle aliquid, ꝙ ſiuè habuerit animum promittendi, ſiuè non, cogitur à iudice humano obſeruare. Si quis igitur profitetur miniſtris Eccleſiæ, aut vouet coram alijs ſiue habuerit animum, ſiue nõ, cogendus eſt implere, qđ dixit: alioquin nullus poſſet cogi ad ſeruanda ꝓmiſſa, qa ſemper ignoramus animũ promittentis. Et ſi ipſi nõ cre-

Concl. n

dendum eſt, qñ promiſit, cũ eidem credendum erit, dicendo ſe non verè promiſiſſe? Quare magis tunc mendax q̃ nunc? Et ex his patet, ꝙ non eſt credendum ab eccleſia iuranti ſe nõ eſſe profeſſum animo profitendi, niſi oſtendat ſufficientia indicia violentiæ, aut huiuſmodi. Sicut etiam non eſt credendum alteri coniugum iuranti ꝙ non aio coniugij coniugium ſubijt. Et ſi contra hoc dicatur, ꝙ ab aliquibus Eccleſiæ miniſtris datur fides huiuſmodi iuramento religioſorum de ſuo animo in profitẽdo, patet rñſio. ſ. non qđ fit, ſed quod fieri debet ſpectandum eſt. Pñt, ſi volunt, iſti miniſtri facilè videre errorem ſuum ad ſimilia reſpiciendo. Si. n. de proprio aĩo contrario publicis factis ac dictis à ſe, fides dãda eſt iuranti, quotidie matrimonia diſſoluentur, ſacerdotes fient laici, cõtractus oẽs reſcindi poſſent, & breuiter vniuerſa nõ ſolũ eccleſiaſtica, ſed humana conuerſatio deſtrueretur. Et per hoc ẽt patet, q̃tũ ſcandalum daretur non ſeruando hmõi vota. Ex his autẽ haberi poteſt ſolutio quæſtionis, quod ſ. votum non monſtruoſum requirit illas tres conditiones ſic, ꝙ illi tres actus. ſ. deliberare, proponere, & promittere cadant ſuper materiam voti. Vnde in litera dicitur, quòd promiſſio oritur ex propoſito faciendi, & non dicitur ex propoſito promittendi. Naturali namque ordine proponere aliquid, facere, aut omittere, deliberati animi circa illud actus eſt: & ſimiliter promittere aliquid ex propoſito, illud idem faciendi prouenit, vbi ſine fallacia agitur. Aſſignantur aũt huiuſmodi tres conditiones neceſſariæ ad votũ perfectum non ad votum diminutum: ſicut ſi diceretur, quòd partes neceſſariæ ad perſonam humanam, ſunt manus, pedes, D cor &c. verũ diceretur de perſona humana pfecta intelligẽdo: cum quo tñ ſtat, quòd humana pſona poſſet inueniri ſine manibus, & pedibus. Et hoc modo votum inuenitur cum ſola promiſſione cadente ſuper materiam voti abſque reliquis conditionibus, ſeu actibus cadentibus ſuper eandem. Diſtinctio igit̃ voti in votum perfectum, & monſtruoſum quæſtionẽ ſoluit. ❡ In rñſione ad ſecundum eiuſdem primi ar. nota vnde venit nomen voti, & tranſumptio ad ſignificandum deſideriũ. Dicitur enim quis voti compos, cum deſiderium ſuum impleuit.

Porrecta per totum. 476

SVPER Q. LXXXVIII. ART. II.

In titulo ar. 2. eiuſdẽ 88. q. aduerte, ꝙ quia in 1. ar. de forma voti determinatũ eſt, conſequenter in hoc de materia voti quæritur, & determinatur. Et quia materia voti dicitur eſſe bonũ melius, hoc eſt, bonũ ſupererogationis, propterea author quærens de materia voti, quærit, vtrum ſit de meliori bono.

E ❡ In corpore eiuſdem 2. ar. aduerte, ꝙ eorum quæ aliquo modo noſtræ ſubſunt voluntati, ſeptem ſunt genera. Quædã neceſſaria ſimpliciter, vt mori. Quædã neceſſaria ad finẽ æternæ ſalutis, vt præcepta. ſ. diligere Deũ, & proximũ, non adulterari, non occidere &c. Quædam expedientia ad æternã ſalutem, vt conſilia, puta, dare eleemoſynam, ſeruire infirmis, mãcipari diuinis obſequijs, & huiuſmodi. Quædã bona, nec tamen de præcepto, nec de conſilio, vt nubere. Quædã indifferentia, vt tranſire extra muros villæ, vti veſte alba, vel nigra, & huiuſ modi, q̃ ſiuè ſic, ſiuè aliter fiant, nihil refert ſcđm rõnem. Quædam impedientia viam æternæ ſalutis, vt peccata venialia, vt dicere verbum otioſum, & huiuſmodi. Quædam contraria æternæ ſaluti vt peccata mortalia, homicidiũ, adulteriũ, blaſphemia &c. Horum autem ſeptem generũ, quatuor extra q̃ſtionem ſunt, qm̃ manifeſtè conſtat de illis. ſ. primo. 5. 6. & 7. Nam clarè patet primum genus. ſ. neceſſariorum abſolute non poſſe eſſe ma-

teriã voti. Nullus.n.vouere põt ſe moriturũ, niſi ſtultus. Tertiũ autẽ genus.ſ. cõſiliorũ, cõſtat eſſe materiã uoti. De bonis.n. melioribus, ad quæ nõ tenemur, uota nos facere experimur. Sextũ uerò & ſeptimũ.ſ. impedimentiũ, & contrariorũ æternæ ſalutis, nõ poſſe eſſe materiã uoti patet, qa, ut in litera dr̃, nõ eſſet promiſſio, ſed comminatio, ſi qs ſe aliquid diſplicẽs Deo facturum decerneret. Tria autẽ genera.ſ. ſecũdũm, & ſimiliter quartũ, ac quintũ, cõnẽ habẽt, & ſimiliter tertiũ genus quoad ſua oppoſita.ſ. nõ facere opera quæ ſunt de cõſilio, ut nõ mutuare, nõ fideiubere, & huiuſmodi. Et cũ bona quoq; ſupererogationis malũ habẽt annexũ, ſub dubio cadũt, ut uouere religionẽ pp auaritiã, & ſimilia. Vñ qnque ſunt tractãda dubia. Primũ eſt, de neceſſarijs ad ſalutem. Secundum, de oppoſitis conſiliorum. Tertium, de bonis ſupererogationis propter malum finem. Quartum, de indifferentibus. Quintum, de bonis non ſub præcepto aut conſilio.

* Sumit ex Caſſiod. & Auguſ. in hoc loco.

¶ Circa ea igitur quę ſunt de neceſſitate ſalutis, duplex occurrit dubitatio. Prima, An talia cadant ſub uoto propriè dicto. Secunda, An in baptiſmo fiat uerè uotũ: & utriuſq; dubij nõ eſt multiplex ſermo doctorũ. In primo ſiquidẽ dicunt multi, q̃ nõ eſt propriè uotũ, & tamẽ q̃ qui uouet non fornicari, ſi fornicatur, peccat dupliciter.ſ. contra uotum, & contra præceptum. In ſecundo quoque quidam negant, quidam affirmãt eſſe uotum.

¶ Dicendũ eſt ad primum, q̃ ſine dubio neceſſaria ad ſalutem poſſunt eſſe materia uoti propriè dicti, & ratio in litera reddit̃, qa ſunt uolũtaria. Effectus uerò uoti in huiuſmodi neceſſarijs ad ſalutẽ, eſt facere idẽ alio modo Deo debitũ à ſeipſo uouente: ita ut non fornicari, quod erat debitũ ſolùm, ut erat caſtitatis, modo eſt etiam debitum, quia eſt religionis. Manifeſtãtur autem hæc ſic. Vouens non fornicari, ſi poſt fornicatur, nõ ſolum peccat peccato luxuriæ, ſed etiã irreligioſitatis, agens contra uotum. Ergo eſt ibi uera ſpecies uoti. Non.n. circũſtantia mutaret ſpeciẽ, niſi eſſet ibi eſſentialis ratio illius ſpeciei. Vbi aũt ſaluatur eſſentialis ratio alicuius, ibi eſt propriè illud, ut patet diſcurrendo. Quia ergo in huiuſmodi tranſgreſſionibus inuenitur eſſentialis ratio ſpeciei, ad quam trahit circunſtantia cõtra uotum, manifeſtũ fit q̃ ibi propriè fuit uotũ. Nec putes me cõtradicere authori in 38. diſt. 4. ubi uotum de neceſſarijs ad ſalutẽ nõ propriè, ſed communiter uotum eſſe dicit: qm̃, ut ibidem patet, æquiuocamus de proprio. Nam nos accipimus in propoſito ly propriè, ut diſtinguitur contra tranſumptiuè, ut denotat ipſam eſſentiã uoti, quia.ſ. ibi ſaluatur eſſentia uoti. Author autẽ ibidem accipit propriè, non ex parte eſſentiæ uoti, ſed ex parte materiæ uoti, & ut diſtinguitur cõtra cõe ſimiliter ex parte materiæ. Et uocat uotum communiter, quia obligat ad ea, ad quæ communiter homines tenentur. Votum uerò propriè, quod obligat ad ea, ad quæ alius non teneretur: unde nulla eſt in hoc controuerſia, ſed opus eſt intelligentia uocabulorum.

¶ Ad ſecundum uerò dubiũ de uoto baptiſmi, dicendũ eſt, q̃ non eſt ibi propriè uotum: nec Chriſtianus qñ fornicatur, peccat dupliciter.ſ. contra præceptum, & cõtra uotum, ſed ſimpliciter.ſ. contra præceptum, grauius tñ quàm infidelis, ut ſuperius didicimus, quia dignior eſt propter ſacramenta, quibus imbutus eſt. Quòd autem non fiat in baptiſmo uotum propriè, manifeſtatur dupliciter. Primo q̃ non ſit ibi uotum explicitè, ex uerbis quæ dicit baptizandus, quæ ſunt tria.ſ. Abrenuntio, Volo, & Credo. Nullum aũt horũ ſignificat promittere, qd̃ eſt proprium uouere. Abrenunciare.n. diabolo, & pompis, & operibus eius, ſignificat abdicationẽ, non promiſſionẽ. Vnde renuntians ſuo iuri, uel beneficio, nihil promittit, ſed ſpoliat ſe illo. Velle quoq; baptizari, abeſt promittere. Credere in Deũ patrẽ &c. nõ eſt promittere. Secundo, manifeſtatur q̃ nõ ſit ibi uotũ implicitè: hoc n. poſſet dupliciter contingere. Primò, rõne eccleſiaſtici ſtatuti, quemadmodum implicitè fit uotum continentiæ in ſuſceptione ſacri ordinis. Secũdò, ratione ipſius rei.ſ. aſſumptionis noui ſtatus, ac pfeſſionis fidei, quaſi hoc habeat uim uoti. Et quidem quòd non inueniatur in baptiſmo uotum ex præcepto Eccleſiæ, manifeſtatur ex hoc, quod adulto, qui baptizatur

fidẽ ſeruare, vt dicit* glo. ſup illud Pſ. 75. Vouete, & reddite dño Deo veſtro. Iacob ẽt uouit q̃ eſſet ei dñs i Deũ, ut hr̃ Gen. 28. hoc aũt eſt maximè de neceſſitate ſalutis. ergo [h] uotũ nõ ſolum fit de meliori bono.

¶ 2 Prę. Iephte i catalogo ſctõrũ ponit̃, ut patet Heb. 11. ſed ipſe filiã innocẽtẽ occidit pp uotũ, vt hr̃ Iudic. 11. cũ ergo occiſio inocẽtis nõ ſit meli' bonũ, ſed ſit ſm ſe illicitũ, uĩ q̃ uotũ fieri poſſit non ſolũ de meliori bono, ſed etiam de [h] illicitis.

¶ 3 Præt. Ea q̃ redũdãt in detrimentũ perſonæ, uel q̃ ad nihil [h] ſunt utilia, nõ hñt rõnẽ melioris boni: ſed qñq; fiunt aliqua uota de imoderatis uigilijs, & ieiunijs, q̃ uergũt i periculũ pſonæ: qñq; etiã fiunt aliqua uota de aliquibus indifferentibus & ad nihil ualentibus. ergo nõ ſemper uotũ eſt melioris boni.

Sed contra eſt, qd̃ dicitur Deuter. 23. Si nolueris polliceri, abſque peccato eris.

F nullibi inuenit̃ preceptũ q̃ uoueat, ſicut præceptũ eſt ſuſcipientibus ordinẽ ſacrũ, q̃ uoueãt caſtitatẽ: ac per hoc ſi adultus corde cõtrito ſuſcipiat baptiſmũ, nõ intẽdẽs niſi baptiſma ſuſcipere, & ad nihil aliud ſe obligare intẽdens, niſi ad qd̃ baptiſmus obligat, cõſtat q̃ nõ uouet, & nullius eſt reus pcepti, nec eſt alio mõ Chriſtianus iſte, q̃ alij. Et cõfirmat̃, qa Eccleſię nõ eſt multiplicare laqueos in ſacramẽtis neceſſitatis. In cuius ſignũ i ſacramẽto penitẽtiæ, q̃ eſt ſecũda poſt naufragiũ tabula, pænitens renũtiat opibus diaboli per cõtritionẽ, ac cõfeſſionẽ, & uult ſuſcipere pænitentiã & ſuſcipit, & tñ nõ uouet: immò inhibet cõfeſſoribus inducere pænitẽtes ad uouẽdũ abſtinere à peccatis, ne multiplicentur laquei.ſ. pcepti, & uoti. Et cõfirmat̃, qa uouere eſt conſilij, baptizari eſt præcepti. Inconſonum eſt ergo annectere preceptum uoti præcepto baptiſmi: quoniam ſic uouere non eſſet conſilij, ſed præcepti uniuerſaliter, & ſimpliciter, non ſicut in ordine ſacro præcipitur uouere, quia ſuſcipere ordinem non eſt in præcepto. Quod autem non ſit in baptiſmo uotum implicitè ex natura facti, quia ſcilicet aſſumitur
H nouus ſtatus, ſcilicet, chriſtianitatis, & fit profeſſio fidei, quaſi hoc factum habeat uim uoti, uel habeat annexum uotum nouæ uitæ & fidei, ex eo patet, quòd ſecluſis Eccleſiæ ſtatutis cum quis ſuſcipit ſacerdotij ordinem, nouum ſtatum aſſumit, mancipaturque diuinis obſequijs, atque conſecratur ad illa ſine ullo uoto. Ad profeſſionem quoque fidei ſat eſt corde, & ore illam confiteri cum propoſito mutandi uitam. Vnde ſaluator docendos homines eſſe ante & poſt baptiſmum ſtatuit, non exigẽdam promiſſionem, ſed exhibitionem ſui ad baptiſmum prædicandum, dixit. Qui crediderit & baptizatus fuerit, non, Qui uouerit. Vnde licèt plus ſit exhibere ſe ad baptiſmum & fidem, quàm promittere, non tamen includit promittere: ſicut donare plus eſt quàm promittere, donans tamen nihil promittit. In promptu autem ratio eſt, quare baptiſmo non oportet, nec expedit adiungere uotum propriè dictum, quia uotum eſt priuata lex à ſe ſibi uoluntariè impoſita. Cum autem quis baptizatur, legem Chriſti uoluntariè ſu-
I ſcipit, habentem ſufficientem uim coactiuam, & inductiuam ad obſeruantiam fidei, & præceptorum. Non eſt ergo opus quòd baptizatus addat ſibi aliam legem obligantem præcisè ad præcepta. Quòd uerò non expediat, patet ex dictis, quia eſt multiplicatio laqueorum ad nihil quodammodo utilium: quoniam æque cauemus, uel non cauemus à caſu cum tali uoto, & ſine tali uoto, ut experientia teſtatur. Sine dubio igitur non eſt uotum in baptiſmo, niſi largè uoti nomine utendo pro uoluntate nouæ uitæ in profeſſione fidei: & ſic fortè multi doctores exponi poſſunt. Quòd ſi aliqui aliter ſenſerint, ſanctum eſt præhonorare ueritatem. In litera tamen in reſponſione ad primum, author non affirmat in baptiſmo eſſe uotum, ſed ſupponendo hoc à Magiſtro ſentent. in 38. diſt. 4. & à Gloſ. dictum, ubi etiam ipſe approbauit, exponit modum quo hæc comprehenduntur ſub uoto, dicens, quòd hoc modo ſub uoto baptizatorum &c. Auguſt. quoque ad Neophytos, ut habetur
K de conſecr. diſtin. 4. cap. 1. dicens, quod ſpopondiſtis abrenunciare diabolo &c. aut largè ſponſionem accepit, aut ritum forte, qui tunc apud eos erat, expreſſit.

¶ Circa oppoſita conſiliorum, dubium nõ ſimpliciter, ſed quorundam uidetur eſſe, An poſſit quis uouere q̃ non mutuabit, aut dabit eleemoſynam, non ingredietur religionem, & huiuſmodi. Et ratio dubij uidetur eſſe, quia quòd licitum eſt facere, licitum eſt uouere. Conſtat autem quòd licitum eſt non mutuare, non ingredi religionem, & huiuſmodi, quia hæc ſunt de conſilio, quod non tenentur ſequi. ergo.

¶ Sed huius opinionis error facilè deprehenditur, ſi conſideremus cui fit uotum, quia.ſ. fit Deo, ut inferius patet. Certum eſt enim, q̃ etſi non diſpliceat Deo te nõ ſequi conſilium ſuũ, diſplicet tamẽ, ei quòd tu promittas ei, te conſilium ſuũ non ſecuturum: quoniã hoc eſſet facere, quòd promiſſio ſibi facta eſſet uinculum contra conſilium ſuum: ac per hoc Deus ipſe ex vna parte daret conſilium, & ex alia parte prohiberet conſiliũ ſuum,

ſeum, dũ acceptaret uinculum contra ſuũ conſilium. Non eſt A ergo Deo acceptabilis promiſſio cõtra conſilia ſua, ac per hoc nõ eſt uotũ: ſed in hoc hẽt locũ illud, In turpi uoto muta decretũ. Immò ſic uouentes, peccãt abutẽdo promiſſione ad Deum.
¶ Sed tunc inſurgit q̃ſ, quale pctm̃ eſt hoc, ueniale, ſ. an mortale. Vt.n. talis uouens nõ ſolũ irreuerentiã Deo exhibere iniuſte
ar. præc. tẽ ei promittẽdo, ſed & blaſphemiã incurrere, attribuẽdo Deo qđ ei nõ cõuenit, ſ. eſſe ſibi gratũ uinculũ cõtra ſua conſilia, & deliberat proponere cõtra ea q̃ ſunt de neceſſitate ſalutis: quĩ cõſilia in articulo neceſſitatis ſunt præcepta. hoc autẽ eſt peccare mortaliter.
¶ Si diligentius tñ cõſideretur, tria mala ĩ
Conclu. m hmõi uotis inueniri contingit. Primum, ex parte rei pmiſſę, q̃ quandoque, ſ. in articulo neceſſitatis, põt eſſe in pcepto. Et ex hac parte ſi qs tã pertinaci animo uoueret nõ mutuare, nõ dare eleemoſynã, & huiuſ
Conclu. p modi, ut ẽt intendat in articulo neceſſitatis hæc non facere, ſine dubio peccat mortaliter. Secundum, ex parte incluſæ attributionis Deo, quia ſcilicet hic clauditur, q̃ Deo ſit gratum uinculum contra ſua conſilia. Et ſi quis hoc cognoſceret, animaduerteret, & non curaret, blaſphemia eſſet. Sed quoniam hoc magis ſupponitur, quàm fiat à uouente, ſupponit enim ſic uouens Deo acceptum eſſe ſuum votum, iõ hoc malum, niſi fieret ex induſtria, non induceret mortale. Tertiũ ex parte abuſiuæ promiſſionis, quia ſcilicet fit Deo promiſſio ſibi diſplicẽs, iuxta illud, Diſplicet ei ſtulta promiſſio: & in hoc formaliter conſiſtit peccatum iſtud. Et ſi quidem ex intentione aliquis eligeret formaliter diſplicet Deo, cum hoc de genere ſuo ſit mortale, contrarium directè charitati, ſine dubio peccaret mortaliter. Sed cum materialiter eligitur id, quod diſplicet Deo, non oportet eſſe mortale, ut patet cum quis deliberate dicit uerbum otioſum. Conſtat autem quòd talis uouens nõ D ſolum materialiter, ſed etiam ex ignorantia facti excuſabili, quia regnat etiam apud doctos, ut dicitur de Hoſtienſi, facit quod Deo diſplicet. Credit enim ſic uouens ſe obſequium præſtare Deo uouendo, & licite uouere. Propter quod non niſi uenialiter peccant ſi uouentes, & non intendentes contra præcepta Dei uouere, ut communiter accidere uidetur.
¶ Circa bona ſupererogationis, dubium occurrit à Ricardo, in quarto diſt. 38. motum, ſed parum diſcuſſum, An uotum factũ de bono ſupererogationis propter malum finem, ſit uere uotum. Et eſt ratio dubij: quia bonum ſupererogationis propter malum finem, non eſt bonum, ſed malũ formaliter, ut patet de eleemoſyna propter inanem gloriam. Quod autem eſt formaliter malum, non poteſt eſſe materia uoti.
¶ In oppoſitum eſt, quòd ſi quis profitetur religionem Hieroſolymitanam, ſeu aliquam eiuſmodi, ut habeat diuitias unde luxurioſè uiuat, & propter luxurioſè uiuere profitetur, uerè uotũ E emittit boni ſupererogationis. ſ. religionis propter malum finem, ſ. luxurioſam uitam. Poteſt ergo de bono fieri uotũ propter malum finem.
¶ Ad euidentiam huius difficultatis, diſtinguendus eſt ſenſus quæſtionis, & ſingula tractanda ſunt membra, cum ſuis incidẽtibus. Tripliciter igitur poteſt intelligi, quòd homo uoueat bonum ſupererogationis propter malum finem. Primò, ut malus finis ſit finis illius boni, quod dicitur uoueri: ſicut uana gloria eſt finis eleemoſynæ, cum quis uoueret dare eleemoſynã propter inanem gloriam. Secundò, ut malus finis ſit finis non boni quod promittitur, ſed applicationis hominis ad vouendum: ſicut luxurioſa uita eſt finis profeſſionis, cum quis profiteretur aliquam religionẽ ut luxurioſè uiueret. Tertiò, ut malus finis ſit finis ipſius uoti, ita quod ipſum uotũ ordinetur ad malum finem, ut quod eſt ad finem, ordinatur ad finem. Sicut uictoria in bello iniuſto eſſet finis uoti, ſi q's pmitteret Deo q̃ ſi daret illi uictoriam in tali bello, offerret Deo mille aureos.
¶ In primo ergo ſenſu dicendũ eſt, q̃ uotũ nihil ualet, qa nõ eſt uotũ, ſed diabolica promiſſio: qa materia eius nõ eſt aliqđ bonũ, ſed formaliter malũ, ut patet in exẽplo dato, cum qs uouet dare eleemoſynam propter inanem gloriam. Et ratio eſt, quia iuxta hũc ſenſum ordo promiſſę actionis ad malum finẽ cadit ſub uoto, non ſola actio ſupererogationis, v.g. ly, pp inanẽ
Conclu. o gloriam, determinat ly, dare eleemoſynã, quĩ eſt finis illius dare. Ac per hoc materia talis uoti non eſt ſolũmodo dare eleemoſynam, ſed totũ hoc, ſ. dare eleemoſynam propter inanẽ gloriam, quod conſtat eẽ formaliter malũ. Attẽde ergo in huiuſmodi uotis, ſi malus finis ponit̃ finis actionis ſupererogatiuæ, quę eſt materia uoti, ut uides in exẽplo dato. Et cum hoc inueneris, dicito promiſſionem talẽ non
Conclu. n eſſe uotum: quia ſupererogationis bonũ non nudum, ſed ueſtitum tali propter, ponitur materia uoti. In ſecundo autem ſenſu, quando ſcilicet malus finis ponitur finis ſolius applicationis ad vouẽdũ, vt patet in exemplo profeſſionis propter uitam luxurioſam, dicẽdũ eſt, quòd uotum eſt verè uotum & ualidum, q̃uis talis ſic vouẽdo peccet mortaliter. Et in promptu ratio eſt, quia malus finis iuxta hunc ſenſum non eſt finis uoti, aut actionis, uel omiſſionis ſupererogatiuæ. Non.n. qui profitetur, ordinat ſuum obedire ad luxuriam, ſed eſt finis applicationis ad profitendũ. Nã ſi quæratur, propter quid applicas te ad profitendũ, & tot Deo promittendum, reſpondebis, ut uiuam luxurioſè. Ex fine autẽ applicationis ad uouendũ non adimitur, aut datur natura voti. aut illius vinculum. Diſcute igitur & hoc diligenter: quoniã multas quæſtiones inde ſolues de multis uouentibus propter malum finem, puta, ut complaceant alicui ſcelerato in hoc, qđ vouent: in omnibus.n. huiuſmodi verè uotum eſt & bonum, & ſanctum, ſed applicatio ad uouendum eſt diabolica: propter quam, ut dictum eſt, peccat ſic uouens.
¶ Et ex his patet, quòd obiectiones ad utramque partem allatæ concludunt uerum. Prima iuxta primum ſenſum: & ſecunda, iuxta ſecundum. In tertio verò ſenſu, quando finis malus ponitur finis ipſius uoti, diſtinguendum eſt, quia hoc poteſt dupliciter fieri. Primò, ut promittatur executio uoti pro malo obtinendo fine, v.g. Vouet dux belli iniuſti, ſe añ congreſſum belli oblaturum Deo mille aureos pro obtinenda a Deo uictoria. Et ſic cum talis oblationis mille aureorũ finis ſit malus, redit caſus reprobatus in primo ſenſu. Clarè namque patet, quòd ipſa voti executio, ſ. offerre mille aureos pro iniuſta uictoria, eſt actio formaliter mala, non minus q̃ dare eleemoſynam propter inanem gloriam. Non eſt ergo ſic facta promiſſio uotum. Secũdo, ut promittatur executio uoti poſt obtentum à Deo finem. Et in hoc ſenſu difficultas emergit: quia ex quo iſte eſt conſecutus uictoriã, licet iniuſtã, & uictoria iſta eſt à Deo, quia oẽ bonũ eſt à Deo, licèt iniuſtitia eius nõ ſit à Deo, cõſequens eſt, q̃ teneatur iſte ſeruare promiſſum bonum, ſ. offerre Deo mille aureos. Et confirmatur, quia plus tenetur ſeruare promiſſum homo Deo, q̃ alteri homini: ſed homo homini tenetur ſeruare promiſſum bonum, quàmuis ex turpi cauſa, ut patet de promiſſa mercede meretrici. ergo homo tenetur ſeruare promiſſum bonum Deo, quàmuis ex turpi cauſa ſcilicet, uictoria iniuſta.
¶ Sed cum nemo, ut Auguſt. dicit, Deo authore fiat malus, aut peior, & quilibet in aſſequẽdo ſuum malum finem fiat peior, conſequens eſt, quòd Deus non ſit author aſſecutionis mali finis: ac per hoc votum tale blaſphemia potius quàm votum eſt, & ad nihil omnino obligat, niſi ad pœnitentiam. Blaſphemũ eſt namque attribuere Deo, quòd ipſe concedat iniuſtam victoriam, non minus quàm quòd ipſe concedat concubitũ alienæ uxoris. Par enim eſt ratio de quolibet malo fine: & con-

RESPON. Dicẽdũ, q̃ ſicut dictum ª eſt, uotum eſt promiſſio Deo facta. Promiſſio autem eſt alicuius, qđ quis pro aliquo uoluntariè facit. Non.n. eſſet promiſſio, ſed cõminatio, ſi quis diceret ſe cõtra aliquem facturũ. Similiter uana eſſet pmiſſio, ſi aliqs alicui promitteret id, qđ B ei non eſſet acceptũ. Et iõ cum oẽ peccatum ſit contra Deum, nec aliqđ opᵘ ſit Deo acceptũ: niſi ſit uirtuoſum, ᵐ conſequẽs eſt q̃ de nullo illicito, nec de aliquo indifferẽti debeat fieri uotũ, ſed ſolùm de aliquo actu virtutis.ⁿ Sed quia uotum promiſſionem uoluntariam importat, neceſſitas autem uoluntatem excludit: ᵖ id quod eſt abſolutè neceſſarium eſſe, uel non eſſe, nullo modo ſub uoto cadit. ᵠ Stultum enim eſſet, ſi quis voueret ſe eſſe moriturum, uel ſe non eſſe uolaturum.ˢ Illud verò quod non habet abſolutam neceſſitatem, ſed neceſſitatem finis, puta, quia ſine eo nõ poteſt eſſe ſalus, cadit quidem ſub voto, inquantum uolũtariè fit, nõ autem inquantum eſt neceſſitatis.ᵗ Illud autem quod neq; cadit ſub neceſſitate abſoluta, neque ſub neceſſitate finis, omnino eſt uolũtarium: & ideò hoc propriiſſimè cadit ſub voto. Hoc autem dicitur eſſe maius bonũ in comparatione ad bonum, quod communiter eſt de neceſſitate ſalutis: ideò ˣ propriè loquendo, uotum dicitur eſſe de C meliori bono.ᶻ

ſtat,q. ſi quis ꝓmitteret Deo offerre ſibi mille aureos,ſi faceret F q̃ cõcũberet cum uxore proximi ſui,blaſphemus eſſet, faciẽs quãtũ in ſe eſt,Deũ lenonẽ. Quòd aũt dr̃ uictoriã eſſe à Deo,verũ eſt:ſed iſte promittit ꝓ uictoria belli iniuſti,q̃ et ſcit,non eſt à Deo.Sicut ẽt delectatio cõcubitus, & ipſe cõcubitus eſt à Deo, ſed nõ cũ uxore aliena,vt ſic,ꝓ quali concubitu & delectatione ille voueret. Confirmatio quoq; nihil adiuuat: cũ ab hoĩe poteſt obtineri turpe obſequiũ, à Deo aũt nõ. Nec ꝓpea minus ſolida eſt hæc doctrina, qa ſic uouens nõ credit ſe blaſphemare:qm̃ ſecundũ naturã uoti iudicium ſit, non ſecundũ iſtius, aut illius ignorãtiã.

¶ Sed qd dicẽdũ eſt, ſi uotũ fieret ſub conditione talis euentus abſolutè, & non ſub conditione determinata ad patrociniũ diuinũ?v.g.Dux ĩ tali bello vouet ſe oblaturum Deo mille aureos,ſi euenerit victoria,& nõ ſi De⁹ dederit, aut non dederit. Rñdeo,q. qa ſub quacũq; uerborũ forma uotũ fiat,ſecũdũ cõtẽtũ & intẽtũ ſenſum iudicandum eſt:iõ cum in huiuſmodi votis bonũ promiſſum, puta,oblatio, aliquẽ ordinem ex intentione uouentis accipiat ad optatum malũ, puta,iniuſtam uictoriam: quoniam promittendo bonum, ſi malum eueniet, ordinat executionem illius boni ad euentum huius mali, oportet inſpicere qualis ſit iſte ordo promiſſi boni ad malum,& ſecundùm illum iudicare.Si enim promiſſum bonum ordinetur quaſi effectiuum,aut imperatiuum mali, puta,ſi dux ſic uouendo intenderet ut ꝑ hoc uotũ aſſequeretur uictoriã, iam patet ex dictis, quòd blaſphemia potius q̃ uotum eſt.Et eadem ratio eſt, ſi oblatio promiſſa ordinetur ad malum,quaſi recompenſatiuũ pro grauarum actione.Vt ſi dux ſic uouẽdo,intẽdat ſe obligare ad grauarum actiones Deo pro beneficio talis uictoriæ: continet enim hoc eandem blaſphemiam. Si verò promiſſum bonum ordinetur I ad malum ſolo euentu,puta,ſi erit uictoria,offerã mille: quod tñ difficile eſt accidere homini rationali,cuius eſt cõferre vnũ alteri,in tali caſu uotũ eſſet uerè uotum,& aduenientе conditione tenetur ſeruare promiſſum. Et multò magis ualidum eſt votum ſimile, ſi bonum pollicitum ordinatur ad malũ, ut punitiuũ,aut ut præſeruatiuum. Exemplum primi.Si quis uoueret,quòd ſi committeret adulterium, offerret mille pro pœnitentia.Exemplum ſecundi. Si committam adulterium,ingrediar religionem,ut quia ſcit ſe nolle eſſe religioſum,& propterea reddat ſibi adulterium magis alienum,quàm ingreſſum religionis. In his namque,& ſimilibus, ubi nulla eſt mala relatio boni ad malum,aut ad Deum, uotum eſt uere uotum, & ligat conditione extante. Aduerte tamen,quòd ſi quis diſcerneret in optato malo,puta,uictoria in bello iniuſto, bonum à malo, & uoueret offerre mille aureos pro conſequendo eo, quod eſt boni in iniuſta uictoria,cum hoc uerè ſit Dei donum,uota huiuſmodi eſſent uerè uota, & ualida: eſſemus enim tunc extra K caſum,quo promittitur bonum ſupererogationis ꝓpter malũ finem, quoniam finis eſſet bonus. Et eadem rõne ualida ſunt uota de bono ſupererogationis propter aſſecutionẽ bonorum temporalium turpibus cauſis annexorum.v.g. Si quis uouet ſe oblaturum ſtatuam argenteã Deo,ſi ex concubina habuerit ꝓlem, ita quòd beneficium optatum ſit generatio, non illicitus concubitus:conſtat enim hoc eſſe Dei beneficium, & licitũ deſiderium. Et ſimiliter ſi quis uouet ſe oblaturum decimã partem turpis lucri,ita quòd beneficium optatum ſit lucrari,non cauſa eius,ut ſi quis luſurus ad hoc ut lucraretur,uoueret Deo daturum in eleemoſynam decimam partem lucri, uotũ eſſet ualidum:quia licet ludere propter lucrum, ſit malũ,ex quo tamen ludit,lucrari non eſt illicitum.Ex his aũt patet,quid dicẽdum eſt de uotis pugnantium illicitè in duello, quia ſcilicet ſi uoueret quis pro incolumitate,aut uita, aut quacunq; alia re, quam licitè optat,obtinenda, uotum uerum eſt. Si autem pro occiſione aduerſarij, aut quauis re illicite optata obtinẽda,blaſphemia potius q̃ uotum eſt. Nec te moueant quorundam verba contra uota cõditionalia pro tp̃alibus obtinendis, quaſi ſit illicitũ uouere pro tp̃alibus tanq̃ ſit emere tp̃alia ꝑ ſpũalibus, aut ſpũalia pro ſpũalibus: extranea nãq; ſunt hæc à propoſito. nulla eſt hic emptio, nulla cõmutatio.Sed oblatio q̃ eſt religionis actus conditionata, ſi diuina largitas tale beneficium conceſſerit. Stultũ enim eſt uotum emittere, quaſi cõmutãdo cũ Deo: bonorum ſiquidẽ noſtrorum nõ ſolũ non eget, ſed nec aliquid ex nr̃is bonis põt ſibi accreſcere.

¶Circa indifferentia verò ad bonũ, & malũ moraliter, diſtinguendum eſt. Nam indifferentia dupliciter aſſumi poſſunt ĩ materiam voti,ſ.ſalua eorũ indifferẽtia, vel tranſlata de indifferẽtiũ ordine ad ordinẽ bonorũ, ſeu expediẽtiũ ad bonũ.Et primo mõ votum nihil ualet: ſecũdo aũt mõ uotum ligat,v.g. Non filare in ſabbatho eſt indifferẽs:quia nec bonum, nec malũ morale importat. & propterea mulier uouens non filare in ſabbatho,nihil uouet. Et ſi adiungatur ad non filare in ſabbatho,nihil uouet.Et ſi adiungatur ad non filare in ſabbatho, reuerentia beatæ Virginis, adhuc nõ filare ĩ retinet ſuam indifferẽtiam: quia negatio filationis ob reuerentiam beatæ Virginis, nullum bonũ morale importat, quoniam nullam affirmationem habet annexam, quæ ſit materia reuerentiæ beatæ Virginis.Ordinare ſiquidem talem negationem in reuerentiã beatæ Virginis,eſt nihil ordinare,ſicut nec ordinare in eiuſdem reuerentiam filare. Nihil namque magis eſt in reuerentiã unũ,magis quàm alterum. Secus autem eſt,cum quis uouet non facere opera ſeruilia in reuerentiam beatæ Virginis: quoniã hoc hẽt annexam expeditionem ad cultum diuinum, ſicut in diebus feſtis.Sed non filare ſtat cum operibus magis impediẽtib. mentem, & non fit ꝑp expeditionem mẽtis iſta negatio filandi, ſed ex ignorãtia uouendi.Nihil ergo ualent huiuſmodi vota,quorum materia relata ẽt ad aliud,indifferens remanet. Sed quando materia abſolutè eſt indifferens, relata aũt ad aliud eſt bona,aut expediens ad bonum,uotum ualet, ut dictum eſt.uerbi gratia.Ire Pariſium eſt quoddam indifferens, & ſi quis uouet ire Pariſium, nullo uoti uinculo aſtringitur: ſed ſi addatur ad ire Pariſium ob uiſitandum beatum Dionyſium, tunc ire Pariſium non eſt indifferens, ſed actus uirtutis, puta, religionis, & propterea uotum ualet. Et ſimiliter ire domũ talis uiri,eſt act⁹ indifferens,ſed ſi meum ire ad illam domum eſt mihi in ſcandalum propter frequentem abuſum ludi,aut occurſum alicuius mulieris, aut aliquid huiuſmodi, tunc non ire domum illam relatum ad ſecuritatem animæ meæ, eſt de genere expedientium, ac per hoc bonorum, & conſultorum à Domino: iuxta illud. Si manus tua ſcandalizat te, abſcinde eam &c. Et propterea ſi quis ob ſui cautelam uouet non ire illuc, uotum ualet.Sed tunc inſurgit quæſtio, An ceſſante illa ſuperaddita relatione,quæ habet rationem expedientis mihi,ceſſet votum. v.g.Vouit quis non ire ad talem domum, ut fugeret ludũ malum,uel mulierem ibi &c. poſt lapſum temporis in domo illa non eſt amplius huiuſmodi mulier, aut non amplius luditur ibi,an tunc etiam ceſſet voti uinculum,ita quòd liberè poſſit ille ire in domum illam. Et reſpondendum eſt quod licitè poteſt ire in domum illam, quia non ire ad domum illam non eſt amplius materia uoti. Ex hoc namq; nõ ire ad illã domũ erat materia uoti, quia relata erat ad euitandum ſcandalum. Ceſſante ergo fundamento relationis,puta,muliere aut ludo ibi, ceſſat relatio, & mutatur materia illa de relata in non relatã, ac per hoc de expediente in indifferentem, quæ non eſt materia uoti. Sine ergo diſpenſatione aliqua licitè põt ire ad domũ illam in hoc caſu.Et qm̃ de ſimilibus idẽ eſt iudiciũ,docti uiri erunt in huiuſmodi uotis indifferentiũ ſecundũ dicta iudicare.

¶Circa

Ad primum ergo dicendũ,q. hoc mõ ſub uoto baptizatorũ cadit abrenũtiare põpis diaboli,& fidẽ Chri ſeruare: qa uolũtariè fit, licèt ſit de neceſſitate ſalutis. Et ſilr̃ põt dici de uoto Iacob,q̃uis ẽt poſſit ĩtelligi, q. Iacob uouit ſe hr̃e dñm ĩ Deũ G ꝑ ſpãlẽ cultũ,ad quẽ non tenebat, ſicut ꝑ decimarũ oblationẽ, & alia hmõi q̃ ibi ſubdunt̃.

Ad II dicendũ, q. quædam ſunt, q̃ in oẽm euentũ ſunt bona, ſicut opera uirtutis, & alia bona q̃ poſſunt abſolutè cadere ſub uoto. Quædã uerò ĩ omnẽ euentum ſunt mala, ſicut ea q̃ ſecundùm ſe ſunt peccata: & hęc nullo mõ poſſunt ſub uoto cadere. Quędã uerò ſunt q- H dẽ in ſe conſiderata bona,& ſecundũ hoc poſſunt cadere ſub uoto, poſſunt tñ habere malũ euentum, in quo non ſunt obſeruãda. Et ſic accidit ĩ uoto Iepte, qui ut dr̃ Iudicum II. uotũ uouit Dño,dicens.Si tradideris filios Amon in manus meas,q-cunque primus egreſſus fuerit de foribus domus meæ, mihiq; occurrerit reuertenti in pace, eũ offeram holocauſtũ Domino.Hoc aũt poterat malũ euẽtum habere,ſi occurreret ei aliquod animal non immolandũ, ſicut aſinus,uel homo: quod ẽt accidit.Vñ & Hier.dicit:In uouendo fuit ſtultus, quia diſcretionẽ non habuit:& in reddendo,impius:Pręmittit tñ ibidem

¶ Circa bona quæ non ſunt præcepta, nec conſulta, ut nubere, A dubium occurrit, An vouens nubere, uerum votum emittat, & conſequenter teneatur nubere. Videtur enim primò, quòd ſic. Primo, quia votum non minus obligat, quàm iuramẽtum: ſed iurans nuptias, tenetur ad illas, niſi ingrediatur religionẽ ergo eodẽ modo uouens. Et confirmatur: quia votum de minori bono, dummodo nõ ſit excluſiuũ maioris, tenet: alioquin votum nõ poſſet fieri niſi de optimo, aut cõpoſſibili cũ optimo, & ſic multa vota perirent, vt patet de uouentibus ꝑpetua ſeruitia hoſpitalibus, & huiuſmodi, q̃ non ſunt cõpoſſibilia cũ optimo. Scriptum eſt.n. Optimam partẽ elegit ſibi Maria. In oppoſitum eſt: quia uoti materia eſt bonum ſupererogationis: cõſtat autem matrimoniũ nõ eſſe bonũ ſupererogationis. ergo. ¶ Ad euidentiã huius difficultatis aliter oportet ꝓcedere, q̃ in indifferẽtibus, q̃ vana ſunt reſpectu Dei & q̃ in formaliter oppoſitis cõſiliorum. q̃ non ſunt de genere bonorũ, quorũ vinculum diſplicet Deo, vt oſtenſum eſt: qm̃ hæc, de quibus eſt q̃ſtio, ſunt bona moraliter, & ut patet, primæ ad Cor. 7. Qui matrimonio iungit virginem ſuã non ſolũ nõ peccat, ſed bene facit. Cõſiderandũ itaq; eſt, q quoddã eſt boni genus, quod non ſolũ eſt tale bonũ opus, ſed cõtinet in ſe ſtatus mutationem, ut patet de matrimonio. Qui.n. matrimoniũ cõtrahit, ſtatũ mutat: qm̃ de ſtatu cõtinentiũ ad ſtatũ tranſit coniugatorũ. Mutatio aũt ſtatus poteſt eſſe duplex, ſ. deſcenſiua, & aſcẽſiua. Et qa mutatio de ſtatu continentiũ ad ſtatum coniugatorum nõ eſt mutatio aſcẽſiua, ſed deſcenſiua, ut patet primæ ad Cor. 7. conſequens eſt q per ſe loquẽdo, nubere eſt deſcendere à ſtatu meliori ad ſtatum minus bonum. Sed qm̃ ſtatus non ſemper conſonat perſonæ, quoniam multi ſunt in ſtatu continentium q̃ non ſunt continentes, quibus dicitur ab Apoſtolo, Melius eſt nubere quàm uri: ideò diſtinguendum eſt, q uotum nubendi dupliciter fieri poteſt. Primò abſolutè & ſic non ualet: quia eſt votum de declinando à ſtatu continentium ad ſtatum coniugatorum, quæ declinatio etſi ſit licita, eſt tamen minus grata Deo, cui ſit promiſſio uotiua, quàm perſeuerantia in ſtatu continentium, in quo manet vouens. Conſtat enim quòd promiſſio de minus grato alicui, quàm id quod habet nõ obligat illi: quia mallet perſeuerare in eo quod habet. Hæc autem eſt huiuſmodi, qa eſt promiſſio de declinando à meliori. Et de Deo ſcriptum eſt, q inouet ad diſponendum aſcenſiones in corde hominis, quem adiuuat. Non eſt igitur, abſolutè loquendo, uotum, cum quis uouet nubere. Secundò, poteſt dictum uotũ fieri propter fornicationem uitandam, quia ſcilicet cognoſcit ſe labilem, & niſi nubat, cadet in crimina multa: & ſecundum antedicta uotum uidetur ualidum: Quia ſi uotum per indifferẽti abſolutè, differenti autem quoad cautelã a malo, obligat, ut dictum eſt, à fortiori votum de bono remedium daturo tot periculis obligat. Et hæc quidem ratio concluderet, ni ſi eſſet differentia in hoc, quòd indifferens relatum ad cautelam, nullã implicat culpam. Matrimonium autem relatum ad uitandam propriam fornicationem, culpam cõtinet uenialem apud Authorem in quarto ſententiarum. diſt. 31. ratione ſuperfluitatis. Nullum autem culpabile poteſt ſub uoto cadere: & propterea hoc ſequẽdo diceretur, quòd nec ſic uotum nubẽdi ualet. Ego autem non uideo ſuperfluitatẽ aliquam in tali remedio reſpectu humanæ naturæ ſic infirmæ, ut eſt. Quoniã ſi in carne præter carnẽ uiuere, angelicum potius eſt, quàm humanum, conſequens eſt q communiter loquendo, ſuperare ac domare cõcupiſcentias ſub perpetua continentia, angelicum quoq; ſit, & heroicæ virtutis, nõ humanæ: ac p hoc humana rõne utendo, ſapientis uiri, qui non põſſe continere, eſſe vt vti tali remedio: & quicquid detrimẽti actualis rõnis in huiuſcemodi matrimonio cõtinget, recõpenſatur nõ ſolũ ex bono euaſionis tot periculorũ, ſed ẽt ex quiete multò maiore paſſionũ concupiſcẽtiæ, vt experiẽtia teſtatur. Et ſic opinor uotũ nubendi factũ pp fornicationẽ uitandam ab impotente ſe continere pp ſuã fragilitatẽ &c. eſſe ualidũ: qa nulla culpa huiõi matrimonio eſſe vr. Nec ꝓpterea arguo Authorẽ, qui abſolutè loquitur de matrimonij uſu propter fornicationem uitãdam. Hoc tamen in loco ꝓprio, Deo dante, dicetur reſolutè examinando matrimonij bona, vt ẽ officium, ut eſt contractus, ut eſt remediũ, vt eſt ſacramentum. ¶ Ad rõnes igitur in oppoſitũ pro quanto inferũt, q uotum nubẽdi eſt abſolutè validũ, rñdendũ eſt. Et ad primam dr̃, q licet non minus obliget uotum, qũàm iuramentũ, tamen alij obligat uotũ, & alij iuramentum. Nã uotum ſoli Deo fit, iuramẽtum aũt homini præſtatur. Ac per hoc ſicut alios cõtractus terũ iuramento inter hoĩes firmatos, tenetur qs ſeruare, ita contractũ pſonarum. Licet Deo minus grata ſit promiſſio matrimonij, q̃ perſeuerantia in ſtatu continentiæ, homini tñ cui facta eſt ꝓmiſſio matrimonij, magis grata, ac p hoc debita eſt obſeruatio promiſſi, q̃ recedere à ꝓmiſſo. ¶ Ad ſecundam dicitur, quòd uotum de minori bono põt dupliciter intelligi, ſcilicet in genere, uel abſolutè. Si in genere bonorũ ſupererogationis, ſic uerũ eſt, quòd ualidum eſt, ut obijciendo probatur. poteſt enim ſub uoto cadere quodlibet ſupererogationis bonũ, quantũcumq; vnum ſit minus alio. Si abſolutè, ſic non eſt uerum vniuerſaliter, ut patet ex dictis.

Porrecta per totum. 471

D ¶ In reſponſione ad ſecundum, nota, quòd Author non dicit. Quædã ſunt q̃ poſſunt bonum, uel malum euentum habere: ſed dicit, Quædam bona in ſe ſunt, q̃ poſſunt bonum, uel malum euentum habere. Nota autem hoc, quia oportet uotum, ſi votum eſt, habere ꝓpriam materiam, ſcilicet bonum, ſicut uotum Iepte, cuius materia propria fuit immolare Deo: ſed quia materia remota voti, q̃ erat materia ſacrificij, ſcilicet animal immolatum, erat incerta, potuit habere bonum, uel malũ euẽtum, ut habuit. Præſuppone igitur ſemper in uoti materia bonitatem, & deinde ſcrutare euẽtus: quoniam ubi deeſſet bonitas, uotum non eſſet. Et propterea dictum eſt, quòd nec illicita, nec oppoſita conſiliorum, nec indifferentia poſſunt eſſe materia uoti: nihil enim horum eſt bonum.

E ¶ In rñſione ad tertium in articulo ſecundo, nota duo. Primò, q litera non dicit, q qñ obſeruatio uoti eſt manifeſtè nociua notabiliter, requiratur recurſus ad ſuperiorem, ẽt in promptu habitũ: ſed dicit, q cõgruẽtius talia uota ſecundũ ſuperioris arbitriũ &c. Et rõ eſt, quia deſinit in tali caſu res promiſſa, ſ. abſtinere, eſſe pro tunc materia uoti, ex quo non eſt pro tunc actus uirtutis talis maceratio corporis, ut in litera habes. Secundò, q vota de uanis & inutilibus, q talia ſunt indifferentia, ſunt deridenda, & non ſeruanda: & ratio eſt, quia non placent Deo uana, aut inutilia, cui ſola bona placent. Vniuerſaliter quippe uerum eſt, q oportet materiam uoti bonã eſſe moraliter: quàmuis, ut patet ex dictis, hoc non ſufficiat ad uoti materiam.

4. d. 38. q. 1. art. 3. q. 1. & ar. 4. q. 1. cor. & ad 3.

q factus eſt ſuper eum ſpiritus dñi: qa fides & deuotio ipſius, ex qua motus eſt ad vouendũ, fuit à Spiritusancto. Propter qđ ponit̃ in catalogo Sanctorũ, & pp victoriã quam obtinuit: & qa probabile eſt eũ pœnituiſſe de facto iniquo, quod tñ aliquod bonum figurabat.

AD III dicẽdũ, q maceratio proprij corporis, puta, per uigilias & ieiunia, nõ eſt Deo accepta, niſi inquantũ eſt opus virtutis: qđ quidem eſt inquãtum cum debita diſcretione fit, ut ſ. concupiſcentia refrænetur, & natura non nimis grauetur. Et ſub tali tenore poſſunt hmõi ſub uoto cadere: propter quod & Apoſtolus Rom. 12. poſtq̃ dixerat, Exhibeatis corpora ueſtra hoſtiã uiuẽtẽ, ſanctã, Deo placentem: addidit, Rõnabile obſequiũ veſtrum. Sed quia in his q̃ ad ſeipſum ptinẽt, de facili fallit̃ hõ in iudicãdo talia uota, cõgruentius ſm arbitriũ ſuperioris ſunt vel ſeruanda, vel ptermittẽda, ita tñ q ſi ex obſeruatione talis uoti magnum, & manifeſtũ grauamẽ ſentiret, & nõ eſſet facultas ad ſuperiorẽ recurrẽdi, nõ dẽt homo tale uotũ ſeruare. Vota verò q̃ ſunt de rebus uanis & inutilib⁹, ſunt magis deridenda, q̃ ſeruanda.

ARTICVLVS III.

Vtrum omne votum obliget ad ſui obſeruationem.

AD TERTIVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ q non oẽ uotũ obliget ad ſui obſeruationẽ. Hõ.n. magis indiget his, q̃ per alium hominem fiunt, q̃ Deus, qui bonorũ noſtrorum non eget: ſed promiſſio ſimplex homini facta, C

SVPER QV. LXXXVIII. ART. III.

IN articu. tertio quæſt. 88. nota, quòd fides in morali theologiæ doctrina dupliciter ſumitur. Primò, p uirtute theologali, de qua in principio huius libri tractatum eſt. Secundo, pro uirtute morali, qua (vt Auguſtinus ex Cicerone in quarto de rep. inquit) fit dictorum, ſeu pollicitorum, quæ decus eſt principium:

quæ etiam hoſti ſeruatur, quod dictum eſt. Et de hac modo eſt F ſermo, cum fideles, aut infideles in promiſſionibus ſeruandis dicimus.

¶ In eodem 3. ar. in rñſione ad primũ, caue ne fallaris, neſciens vſum vocabulorũ apud authorẽ, & putes ꝙ ſimplex promiſſio obliget ſecũdum honeſtatẽ, hoceſt, congruitatem. error eſt iſte. Vtitur quidẽ author honeſtatis nomine cõtra legẽ exterius coactiuã, ut patet ſuperius in q. 80. Intẽdit nãq; author, ꝙ debitũ eſt duplex, ciuile, & morale. Et hoc vocat alio nomine debitũ ex honeſtate: & hoc morale, ſeu ex honeſtate debitũ, ſubdiuiditur in debitũ morale ſine quo honeſtas morũ ſeruari nequit, & q̃d eſt pp melius, vt patet ibi. Ex hoc igitur ꝙ ſimplex promiſſio obligat ex honeſtatis debito, intellige ꝙ obligat ſecundum debitum morale, quod ſpectat ad forum conſcientiæ. Vnde & in litera dr̃, ꝙ obligat ex naturali iure: quãuis non poſſit ciuiliter cogi, hoceſt, à iudice damnari. & ex his patet doctrinã in primo articulo traditam de obligatione ſimplicis promiſſionis, eſſe conſonam authori.

H ¶ Aduerte quoq; quantum à ſeipſo in 38. diſt. quarti ſententiarum, differat author hic, dum altius naturam, uimq; promiſſionis contemplatus, ex ipſa uim obligatoriam ad Deũ intulit.

¶ In rñſione ad ſecundum in eodẽ tertio articulo, dubium occurrit, An ille qui uouit hanc religionẽ in hoc monaſterio determinatè, & principaliter, & ſine ſua noua culpa repulſus eſt, teneatur ſeruare caſtitatẽ. Et eſt ratio dubij, quia in uoto religionis, & huius, includitur votum continentiæ: ac per hoc ſi nõ poteſt ſeruare uotũ religionis, quia hoc nõ eſt in poteſtate ſua, tenetur ſeruare uotũ cõtinentiæ, quia hoc eſt in poteſtate ſua, ſicut dr̃ in litera de ea quæ uouit uirginitatẽ, & poſtmodum eſt corrupta, ꝙ tenetur ſeruare quod põt, ſ. continentiam. Et confirmatur, quia in litera dr̃, ꝙ ſi illud, quod quis uouet ex quacunque alia, hoceſt, non culpabili cã impoſſibile reddatur, dẽt homo facere quod in ſe eſt, ut ſaltem habeat promptam uoluntatem faciendi quod põt. Ille igitur qui ſic repulſus eſt, ex quo religio quam uouit, facta eſt ſibi impoſſibilis ex aliorum uolũ- I tate, debet habere promptam uoluntatem faciendi quod põt: conſtat autem ꝙ poteſt continere, ergo tenetur continere.

¶ In oppoſitũ aũt eſt, quia cũ quis uouet quod eſt in alterius poteſtate, ſi ille in cuius eſt poteſtate, non vult, uouens eſt abſolutus ipſo facto, tamquàm uotum conditionaliter factũ non extante conditione: ſed hoc eſt huiuſmodi. ergo. & confirmatur, quia acceſſorium ſequitur naturam principalis: continẽtia autem acceſſoria eſt ad religionem. ſi ergo iſte eſt abſolutus à uoto religionis, ergo & à uoto continentiæ in religione incluſæ.

¶ Ad hoc dici poteſt, negando quòd in tali uoto claudatur uotum continentiæ. Poteſt enim uotum religionis dupliciter intelligi, ſcilicet ut ſit religionis conſtitutiuè, uel obiectiuè. Nam ſi eſt uotũ religionis conſtitutiuè, hoceſt, conſtituens religionem, conſtat quòd includit tria eſſentialia religionis uota. Et hoc eſt uotum, quod in profeſſione emittitur. Si verò eſt uotum religionis obiectiuè hoceſt, habens religionem pro obie- K cto tantum, quia ſcilicet uouet ſe futurum religioſum, in tali uoto non clauditur uotum continentiæ: cuius ſignum eſt, quòd ſi antequàm fiat religioſus, fornicaretur, non facit contra uotum caſtitatis.

¶ Sed hæc reſponſio licèt benè diſtinguat, malè tamen ſoluere videtur: quia uouens religionem, & eius perſeuerantiam, uouet hinc ad tantum tempus & aſſumere religionis ſtatum, & perſeuerare in eo. In hoc autem ſecundo includitur caſtitatẽ ſeruare: unde & adueniente tempore quo iſſet in mora, ſi fornicaretur, faceret contra uotum caſtitatis. Manifeſtatur autẽ hoc eſſe uerum ex eo, ꝙ ſi habens tale uotũ, ſtatũ matrimonialem ingrederetur, non poſſet exigere debitum, ſicut habens uotum continentiæ non poteſt exigere. Sed quoniam difficultas iſta, ſcilicet, An in tali uoto claudatur uotum continentiæ, non eſt clara, ideò tractanda eſt pñs quæſtio, præſupponendo ꝙ in uoto ſimplici religionis contineatur uotũ continentiæ impli-

nõ obligat ad obſeruãdum ſm inſtitutionẽ legis humanæ: q̃d eſſe vr̃ inſtitutũ pp mutabilitatem humanæ uoluntatis, ergo multò minus ſimplex promiſſio Deo facta, quæ dicitur uotum, obligat ad obſeruandum.

¶ 2 Præt. Nullus obligatur ad impoſſibile: ſed quãq; id quod quis G vouit, fit ei impoſſibile uel quia dependet ex alieno arbitrio, ſicut cũ quis vouet aliq̃d monaſterium intrare, cuius monachi eũ nolũt recipere: vel pp emergentem defectum, ſicut mulier quæ uouit virginitatẽ ſeruare, & poſtea corrumpitur: vel uir, qui uouet pecuniã dare, & poſtea amittit pecuniam. ergo nõ ſemper uotum eſt obligatoriũ.

¶ 3 Præt. Illud ad cuius ſolutionẽ eſt aliqs obligatus, ſtatim h ſoluere tenet: ſed aliqs non ſtatim ſoluere tenetur illud, q̃d vouit, præcipuè cum ſub conditione futura uouet. ergo uotũ non ſemper eſt obligatorium.

SED CONTRA eſt, q̃d dr̃ Eccl. 5. Quodcumq; uoueris, redde. Multoq; melius eſt nõ uouere,

F citè. Aliter ergo dicitur diſtinguendo de intentione vouentis. Aut enim intendit ſe obligare ad continentiam &c. etiam ſi non poſſet recipi in religione: aut ſi cogitaret quòd non eſſet recipiendus, ad nihil intendit ſe eſſe obligatum. & in primo caſu tenetur ad continentiam, in ſecundo non.

¶ Sed quia hæc rñſio particularis eſt, ſ. reſpectu huius qui hẽt talẽ intentionem, & q̃ſtio eſt de uoto abſolutè, oportet ex natura uoti ſatisfacere q̃ſtioni, & nõ ex particularib⁹ intẽtionib⁹ hui⁹, & illi⁹ uouẽtis.

¶ Dicẽdũ eſt ergo, ꝙ quẽadmodũ in habitibus virtutũ, ſublata rõne formali obiecti, non remanet uirtutis habitus, ita & in voto. Formalis autẽ rõ uoti religionis eſt ſtatus religioſus, ad quẽ quaſi materialiter ſe habẽt uota obedientiæ, paupertatis, & caſtitatis. Rurſus, cũ oẽ uotũ de eo quod in poteſtate alterius, hẽat implicitã conditionẽ, ſi ille uoluerit, ſeu nõ contradixerit, alioquin tale uotũ eſſet illicitum, aut fatuum: & conſtet quòd uotum de aſſumẽdo religionis ſtatu in hoc monaſterio, ſtat in poteſtate prælati, & capituli, conſequens eſt ꝙ tale uotum ſit formaliter de aſſumendo religionis ſtatu, & perſeuerando in eodem in hoc monaſterio, ſi monaſterio placuerit: materialiter aũt de obſeruanda obediẽtia, caſtitate, paupertate &c. Cũ ergo cõditio nõ extet in propoſito caſu, quia monaſteriũ recuſat eũ, & ſic ratio formalis, q̃ ſub cõditione pẽdebat, ceſſet: cõſequẽs eſt ꝙ uotũ totaliter ceſſat, & licitè põt talis perſona nubere abſq; conſcientiæ ſcrupulo. Et confirmatur hoc, quia ſeruare caſtitatẽ & paupertatem &c. in uoto religionis, ſunt uelut acceſſoria: quia repræſentatur naturali ordine uouẽtibus, quòd in religione ſeruare hæc, opportunum & conſonum, nec multum difficile eſt, q̃ remanſuris in ſęculo aut impoſſibilia, aut adeò difficilia uidentur, ut cõiter uouentes religionem, ſi non remanſuros ſe ſcirent, non uouerent hæc. Hoc autem eſt ſignum, quòd natura talis uoti nõ fertur ſuper hæc, niſi p religionis ſtatum, & non aliter: quoniam quod cõmuniter inuenitur, ſignũ naturæ rei eſt. Reddito ergo huic religionis ſtatu, quem uouit, impoſſibili abſq; ſua culpa, abſolutus eſt à uoto non medio, ſed toto. & ex his patet reſpõſio ad obiectionem in contrarium, quia nõ niſi materialiter, ſeu ſecũdariò clauditur uotum continentiæ ſub formali & principali conditione nõ extante. Ad confirmationem uerò dicitur, quod author intelligitur ſic. Debet facere quod in ſe eſt, circa ea ad quæ remanet obligatio uoti. In propoſito autem caſu non remanet obligatio ad reliqua, non extante conditione circa principale.

¶ In eadem reſponſione circa eundem caſum, dubium occurrit, An ſemel refutatus ab hoc monaſterio, teneatur ulterius expectare, ſ. ſi fortè alias admitteret eum.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ attendendum eſt in hoc caſu ad cauſam repulſæ, an. ſ. ſit temporalis, an perpetua. Nam ſi repellunt illum nõ ſimpliciter, ſed pro nunc, tenetur expectare, ex hoc ipſo, ꝙ non eſt ſimpliciter refutatus. Si autem repellitur totaliter, nõ oportet amplius expectare, manifeſtato eiſdem prius ſuo uoto: quia hoc fortè eſſet inductiuum eorum ad recipiendum eum.

¶ In eadẽ rñſione dubiũ occurrit de eo, qui uouit principaliter religionẽ, aut religionẽ talẽ, puta Prædicatorũ, & repulſus eſt à multis religionibus, aut à pluribus locis eiuſdem religionis, an teneatur quærere per omnes religiones, & per omnia loca.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ quãtum eſt ex natura uoti, iſte tenetur omnes requirere, ſi ſpes eſt, quòd alicubi inueniat receptores. Et ratio eſt, quia ex quo obligauit ſe ad id, quod depẽdet à totis, debet omnes, à quibus dependet, requirere. Dixi autem quãtum eſt ex natura uoti, quia ex intentione uouentis poſſet aliter accidere. Nam ſi uouens nõ intẽdebat ſe obligare, niſi ad religiones ſibi notas, & in locis propinquis, nõ tenetur limites ſuę intentionis exire. Vñ adoleſcentula, uel uidua, q̃ uouet ingredi religionẽ, & nullũ in terra ſua, aut propinquis locis inueniẽs monaſteriũ, q̃d illã uelit, p hoc q̃ quieſcit pat ẽter reputãs ſibi eſſe ampli⁹ impoſſibile q̃d uouit, ſatis oſtẽdit facto ſuo, ꝙ nõ itẽdebat ſe obligare ulterius, aut mittere p mũdũ quærẽdo monaſteria. ſimili

modo

modo poteſt diſcerni intentio uouentiũ. Nullus ſiquidẽ in Italia uouen. religionẽ, intenderet ſe obligare ad eundũ in Græciam, Daciam, & ſimilia, ſi hoc ſibi diceretur, quando uouet. A

¶ Sed quid, ſi talis non inuenit niſi monaſteria non reformata parata ad eius receptionem, nunquid obligatur.

¶ Dicendũ: ꝙ ſiue vocentur monaſteria reformata, ſiue non, ſi publicè cõſtat ꝙ non ſeruatur ibi regularis diſciplina, ſed quilibet viuit ad placitu, & reputantur male cõſcientiæ ferè oẽs, nõ tenetur perſona, quæ vouit religionẽ, in ueritate ſubire cõuerſationẽ talium monaſteriorum. Scriptũ eſt.n. cũ peruerſo peruerteris. Secus autẽ eſt, ſi uocarentur vitæ cõis, & tamẽ in veritate benè uiuerent cum timore domini in ſubſtantialibus, & in multis accidentibus ſub prælatorum cura in ueritate: quamuis non ita diſtrictè uiueretur, ut regularis exigit diſciplina. Hoc enim modo omnes antiquæ hodie uidentur eſſe religiones ſecundùm ueritatem: quàmuis ſecundùm uocabula quædam regularis uitæ uocentur, & ſint in reſpectu ad laxiores

¶ In eadem reſponſione, pro quanto ibi tractatur, quando uotũ eſt factũ impoſſibile ex culpa uouẽtis, dubia duo ſimul occurrunt. Primũ eſt, Ad quid tenetur, qui uouit ingredi religionẽ, & poſtmodũ contraxit, & conſumauit matrimonium. Secundũ eſt, Ad quid tenetur, qui vouit perſeuerare in religione, & poſt contraxit, & conſumauit matrimoniũ. In utroque ſiquidem caſu factũ eſt uotum impoſſibile ut obſeruetur, ex culpa uouentis, qui uoluntariè coniugem ſe conſtituit. C

¶ Ad primum horum dicitur, quòd cũ uotum de ingreſſu religionis intelligatur, ſecundum formã Eccleſiæ, ſcilicet ut ingrediatur bona fide probaturus & probandus, manifeſtè patet, ꝙ in tali uoto non clauditur uotum continentiæ, niſi in potẽtia, quæ eſt conditio diminuens: homo enim in potentia, nõ eſt homo, & ſimile eſt de alijs religionis uotis. Vnde durante impoſſibilitate implendi uotum de ingreſſu huiuſmodi, ad ſolã pœnitentiam peccati, quia fecit ſe impotentem, & uoluntatem implendi, quando poterit, remanet obligatus.

¶ Ad ſecundùm uerò dubium, quia ponitur ſub uoto cadere perſeuerantiam in religione, non facilè liquet ad quid remanet obligatus. Diſcordia ſiquidem apparet in principijs, & in applicatione ad concluſionem. In principijs quidẽ, quoniã ut prius tactum fuit uotum ſimplex religionis creditur differre in materia à uoto ſolẽni profeſſionis: ita quòd materia uoti profeſſionis eſt obediẽtia, paupertas, caſtitas &c. Materia autem uoti ſimplicis, cum ſcilicet quis uouet religionem aſſumere, & perpetuò permanere, eſt ipſa profeſſio in ueritate: in hoc enim clauditur, ut perſeueret. Non enim plus tenetur ad perſeuerãdum in religione, qui prius uotũ ſimplex habuit de religione abſolutè, quod includit perſeuerantiam, & poſtmodum eſt profeſſus, quàm qui ſine præcedente ſimplici uoto profeſſus eſt: quoniã nõ plus cadit ſub uoto ſimplici religionis, quàm perſeuerantia debita ex profeſſione, ut patet extra, de uoto cap. Per tuas. vbi Epiſcopo Gebenenſi præhabenti uotũ religionis dicitur, quòd fiat religioſus. Et ſi poſt fuerit iterum ab Eccleſia Gebenenſi factus epiſcopus, poterit eſſe epiſcopus. Idem eſt ergo uouere ſe futurum religioſum, & ſe ingreſſurũ, & perſeueraturum in religione, & ſe profeſſurum religionem. Conſtat autem quòd ſi quis uouet ſe profeſſurum religionem, materia talis uoti eſt ipſa profeſſio, cuius profeſſionis materia ſunt obedientia, paupertas, & caſtitas. Non eſt ergo eadem materia utriuſque uoti religionis ſimplicis ſcilicet, & ſolemnis. Alijs autem uidetur ꝙ materia utriuſque uoti eſt eadem, ſic, quòd tota materia uoti ſolemnis eſt materia uoti ſimplicis, quàmuis non ecõtra: quia etiam ipſum uotum ſolemne eſt materia uoti ſimplicis. Et ratio horum eſt, quia promiſſio eſt propter promiſſum, ac per hoc magis tenditur per uotum ad promiſſum, quam ad obligationem promiſſi: quemadmodum magis tenditur ad terminum, quàm ad uiam. Promiſſio enim, & obligatio propter rẽ promiſſam fit, & ordinatur ad illam, ſicut uia ad terminum. Vnde qui uouet profiteri, cũ profiteri importet promiſſionẽ, & obligationem ad caſtitatem &c. non uouet profiteri, niſi propter eſſe religioſum, obedientem, pauperem, caſtum. Cadit ergo ſub uoto ſuo tota materia profeſſionis, ad quam directè tendit media profeſſione. Et confirmatur, quia ſecundum D E

• Lib. de mẽdacio. c. 20. to. 4. Et epi. 19. poſt mediũ to. 2.

Conclu. m

quàm poſt uotum promiſſa nõ reddere.

RESPON. Dicendum, ꝙ ad fidelitatem hominis pertinet, ut ſoluat id quod promiſit. Vndè ſecundum • Auguſtinum fides dicitur ex hoc, ꝙ fiunt dicta. Maximè autem debet homo Deo fidelitatem, tum rõne dominij, tum etiam ratione beneficij ſuſcepti. & ideo m maximè obligatur homo ad hoc quòd impleat uota Deo facta. n Hoc enim pertinet ad fidelitatem quã homo debet Deo. Fractio autem uoti eſt quędam infidelitatis ſpecies. Vnde Salomon rationem aſſignat quare ſint uota reddenda: quia diſplicet Deo infidelis promiſſio. B

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ſecundũ honeſtatẽ ex qualibet promiſſione homo homini obli-

Anſelmũ, votũ ſe habet ad opera, quæ ſunt illius materia, ſicut arbor ad fructus: ita ꝙ qui uouet dat arborẽ, & fructus, & nõ dat arborẽ reſeruãdo ſibi fructus: quoniam nihil uoueret, nec fructus ſolos, ſicut qui facit bonũ ſine uoto. Conſtat autẽ ꝙ promittẽs arborẽ cum fructibus, habet pro materia promiſſionis utrunque, ſ. arborẽ, & fructus, & tenetur ad utrunque. ergo qui uouet profiteri, habet pro materia uoti profeſſionem, & opera ſequentia, ſcilicet obedire &c. Ex hac autẽ diſcordia in principijs, deducitur diuerſa cõcluſio. Nã ſecundùm primam uiam dicitur, quòd in caſu poſito, tenetur tranſgreſſor vltra pœnitentiam ſolummodo ad uoluntatẽ implendi votum quando poterit. Iuxta ſecundam autem uiam tenetur ad hæc, & opera religionis, quæ poteſt facere in illa impotentia profitendi conſtitutus. A

¶ Duabus autem exiſtentibus his extremis opinionibus, media via incedendum eſt, & dicendũ, quòd uotum quo quis ſe obligat ad eſſe religioſum, habet duplicem materiam, ſcilicet proximam ac immediatam, & remotam ac mediatam: & quòd materia eius proxima ac mediata eſt aſſumere ſtatũ religioſum, ſeu (quod idem eſt) profiteri religionem, ſeu, obligare ſe uoto ſolemni ad religionem. Materia autem remota & mediata eſt obedire, cõtinere, abdicare à ſe proprietate rerum. Declaro ſingula Primo, quòd utrunque ſit materia talis uoti: ſecundò, ꝙ primum ſit materia proxima ac immediata: tertiò, quòd ſecũdum ſit materia remota ac mediata. Quòd enim utrunque ſit materia talis uoti, patet ex hoc, quòd ex ui uoti non per accidens ſed per ſe tenetur quicunque eſt aſtrictus tali uoto nõ ſolum ad profitendum religionem, ſed ad obſeruandam religionem nõ minus, quàm iurans alicui accipere illam in uxorem, tenetur non ſolùm contrahere per verba de præſenti: ſed habere ſe ad illam ut uxorem, & ratio vtrobique eſt eadem, quia ſcilicet, profeſſio, & contractus matrimonij uanè promitteretur, niſi propter opera religionis, & coniugij. Quòd uerò profeſſio ſit proxima & immediata materia talis uoti, patet ex hoc, quòd directè abſque ullo medio tale uotum attingit ipſam. Qui enim promittit ſe religioſum fore, promiſſionem ſuam directè, & immediatè applicat ſuper profeſſione facienda, qua conſtituitur religioſus. Quòd autem opera religionis, ſcilicet, obedire, continere &c. ſint mediata, & remota materia talis uoti, patet ex hoc, quòd non cadunt ſub tali uoto. niſi mediante profeſſione, cuius hæc opera ſunt materia. Sicut qui uouet ſuſcipere ordinem ſacrum in Eccleſia occidẽtali, habet pro materia proxima ſuſcipere ordinem, & obligare ſe ad cõtinentiam: pro materia uerò remota habet ipſam continentiã, quæ eſt materia uoti, quæ in ſuſceptione ordinis ſacri emittitur. Duabus autem talis voti exiſtẽtibus materiis diuerſimodè, ſic quòd una non niſi mediante alia cadit ſub uoto, conſequens eſt, quòd ſecundaria ſequatur naturam primæ: mediata, naturam immediatæ quo ad obligationẽ & non obligationem: quia cum uotum ipſum obligatorium ſit, eodem modo materia uoti refertur ad obligationem, quo refertur ad uotũ. Quod igitur non niſi mediante alio eſt materia voti, illud non niſi mediante eodem eſt materia obligationis: ac per hoc cum opera obedientiæ, continentiæ, & abdicationis proprietatis rerũ nõ niſi mediãte profeſſione cadunt ſub ſimplici uoto religionis, oportet ut non niſi mediante profeſſione cadant ſub obligatione dicti voti ſimplicis. & ex hoc manifeſtè ſequitur, quòd quicquid excuſat à profeſſione, excuſet à conſequentibus, ſeu comitantibus uinculis, & operibus. Ac per hoc ſi quis uouit non ſolùm ingreſſum religionis, ſed etiam perſeuerare, ſeu, quod idem eſt, profiteri, & poſtmodum conſumauit matrimonium, non tenetur ad uota obedientiæ, paupertatis, caſtitatis, & reliqua concomitantia, quàmdiu in ſtatu iſto eſt: quoniam ex quo excuſatur à proxima, & immediata materia uoti, ſcilicet profeſſione, excuſatur quoque à remota & mediata, ſcilicet operibus caſtitatis, obedientiæ &c. quæ non niſi mediante profeſſione fuerunt & ſunt materia ſimplicis uoti. Nec refert quo ad hoc, quòd culpabiliter ſe poſuit in hoc ſtatu: quia culpabiliter ſe poſuiſſe in hoc ſtatu, bene facit quòd iſte peccauit, & quòd tenetur pœnitere, ſed non facit quòd non excuſetur a profeſſione. Executio namque a profeſſione eſt C D

gatur, & hæc ē obligatio iuris naturalis. Sed ad hoc quòd aliquis obligetur ex aliqua promiſſione obligatione ciuili, quædam alia requiruntur. Deus aūt etſi bonis nřis nō egeat, ei tñ maximè obligamur: & ita uotum ei factum, eſt maximè obligatoriū.

G Ad II dicendū, q̄ ſi illud qđ quis uouit, ex quacunque alia cā impoſſibile reddatur, debet hoc facere quod in ſe eſt, ut ſaltē habeat promptā uolūtatē faciendi qđ poteſt. Unde ille qui uouit monaſteriū aliquod itrare, dēt dare operā, quantū pōt, ut ibi recipiatur. Et ſi quidē intentio ſua fuit ſe obligare ad religionis ingreſſum principaliter, & ex cōſequēti elegit hāc religionē, uel hunc locū, quaſi magis ſibi congruentē, tenet, ſi non poteſt ibi recipi, aliā religionem intrare. Si aūt principaľ itēdit ſe obligare ad hāc religionē, uel ad hunc locum pp ſpecialē cōplacētiam huius religionis uel loci, non tenet aliā religionē itrare, ſi eū illi recipere nolūt. Si uero icidit i ipoſſi-

effectus nō culpæ, aut meriti, ſed eſt effectus ſtatus, in quo iſte F inuenitur. Unde & in litera ille, cui ex culpa uotum eſt redditum impoſſibile, non dř, q̄ teneatur ad aliquid plus, quàm ille, cui ſine culpa ſua redditū eſt impoſſibile, ꝑter pœnitentiam. ¶Confirmatur aūt hoc tripliciter. Primo, quia ſi q̄s apud nos vouit ſe poſt annum ſuſcepturū ordinem ſacrū & elapſo anno nō impleat uotū, ſed declinet ad alia &c. iſte licèt peccet non implendo uotū, non tñ peccat nō dicēdo officiū diuinum, ad quod obligaret ordo ſacer, quod [illegible] ſuo uoto conſequenter. Et ſimiliter ſi fornicatur, nō peccat cōtra uotū cōtinētiæ, qđ in ordine ſacro fuerat emiſſurus. Secundò, q̄a cū uotū ſit q̄dā ſingularis lex, quam hō ſibiipſi inſtituit, eodē mō iudicandū eſt de obligatiōe uoti, quo iudicatur de obligatione legis. Cōſtat aūt quòd ſi eſſet lex obligatiua alicuius, ut fieret poſt tale tp̄s ſubdiaconus, aut religioſus, & iſte elapſo tpe non obediret legi, ſed uagaretur ad libitū, nō eſſet in eo culpa, ſecundum affectum, & ſpeciem, niſi omiſſionis eius, quod tenebatur ſuſcipere: nec exigeretur ab eo, quare nō ſeruat paupertatē, H continentiam, obedientiam, aut quare nō dicit officiū &c. ſed quare non ſuſcepit ſubdiaconatū, aut religionem. Tertiò, ducendo ad inconueniens: quia ſi deſtruēdo huius ſolutionis fundamentum dicatur, quòd ſub uoto cadūt opera religionis, & profeſſio eorundem, ſequitur quòd habens tale uotum, ſi eſt coniugatus, teneatur ad uotum paupertatis. (Poteſt enim habere ſolam adminiſtrationem bonorum abſque proprietate in matrimonio.) Sequitur quòd teneatur ad uotum obedientiæ in his, quæ non contrariantur coniugio, & ſimiliter caſtitati: immò ſequitur quòd teneatur dicere horas canonicas, ſi profeſſi tenentur, quæ inconuenientia uidetur. Et ſi quis ſequelas ex uoto obedientiæ conſideret, deducet ſubiectionē huius reſpectu regulæ, & ſtatutorū, & cenſurarum illius religionis, quā uouit aſſumere & ex inde tot, ut abſurdum ſit audire. Dicendū eſt igitur ad quæſitum, quòd ad pœnitentiam magnam tenetur, quia magni reatus peccatum incurrit, & ad uoluntatē profitendi religionem quando poterit: nec uideo quòd teneatur I de neceſſitate ſalutis ad aliud, deberet tamen bonis operibus exhibere ſe quaſi religioſum. Unde collige quòd uotum religionis tripliciter dicitur. ſ. uotum de ingreſſu religionis: & uotum de profeſſione religionis: & uotum de ipſa religione, qđ ſolum propriè dicitur uotum religionis, quod ſi fiat ſine Eccleſiæ approbatione, eſt ſimplex: ſi cum approbatione, eſt ſolēne. Unde etiam uidere potes, quàm differens ſit propria materia in primo, ſecundo, & tertio, & quòd eadem eſt materia tertij, & quarti.

¶Ad rationem uerò aliarum opinionum reſpondendo dicit, quòd prima opinio fauet noſtro propoſito, dum ponit diuerſitatem materiæ: & uerum dicit loquendo de materia proxima, & immediata, penes quam cætera penſantur. Secunda autem opinio fundata in ratione cum ſimilitudine nō habet neceſſitatem: quoniam ex hoc quòd promiſſio eſt propter promiſſum, nihil aliud habetur, niſi quòd uana eſſet promiſſio ab K ſque debito promiſſi: at ex hoc optimè infertur, quòd debitor futuræ promiſſionis, eſt debitor ad conſtituendum ſe obligatum ad exequendum id, quod ſub futura promiſſione cadit. Et non ſequitur, quòd iſta promiſſio prima, qua obligo me ad promittendum, cadat ſub executione futuræ promiſſionis, ut patet in exemplo. Si quis promiſit alicui quòd poſt mēſem ducet eam in uxorem, ſub hac promiſſione non cadit, quod teneatur ei reddere debitum coniugale, ad quod tamen obligabitur ex contracto coniugio, quod eſt quaſi ſecunda promiſſio, ad quam ſecundam promiſſionem tenetur ex prima, ut patet.

¶Ad id verò quod additur, quòd magis quæritur opus, quàm promiſſio, ſicut terminus, quàm uia, reſpondetur, quòd reddēdo ſingula ſingulis reſpectu cuiuslibet promiſſionis, uerum eſt, quòd magis quæritur opus quàm promiſſio. Sed error eſt in hoc, quòd reſpectu primi uoti, ſcilicet ſimplicis, opus eſt ipſa ſolēnis profeſſio, & nō opus obedientiæ &c. Ac p hoc cōceditur, q̄ ſicut pfeſſio fit pp obedire, cōtinere &c. ita uotū ſimplex fit pp profiteri. Hoc eſt. n. opus, ad quod ſolūmodo immediatè ordinatur promiſſio talis uoti ſimplicis, & hoc opus eſt terminus uoti ſimplicis: & eſt opus quod tāti meriti, q̄ ſi abſq; culpa ſua non ſequeretur executio obedientię, cōtinētiæ, aut paupertatis, creditur quod euolaret ad cœlum, quantū eſt ex parte huius meriti. Similitudo aūt ex Anſelmo, q̄uis excludi poſſet ex eo q̄ theologia ſymbolica nō eſt argumentatiua: uerum tamē dicitur primò, quòd male aſſeritur ad propoſitum, quia Anſelmus comparat facere cum uoto, uel ſine voto ad donationem fructuum cum arbore, uel ſine arbore, & non comparat uouentem futurum uotum ad promittentē arborem, & fructus. Dr̄ ſecundò, q̄ amiſſa ſimilitudine ad ppoſitum, debet cum grano ſalis intelligi, diſtinguendo q̄ fructus poſſunt dupliciter promitti. Uno mō, ex æquo cum arbore, ac ſi promittat duo diſparata, arborem ex una parte, & fructus ex altera. Alio mō ordine quodam, ſ. mediationis, & immediationis, ita quòd arbor promittatur immediatè, & fructus mediāte arbore. Qui ergo promitteret arborem ſeorſum, & fructus ſeorſum, ad utrunque tenetur, quia duo promiſit: qui uerò promitteret fructus prout ſunt in arbore, non tenetur niſi ad arborē fructuoſam, nihil ſibi reſeruando. Uotum aūt quo quis uouet ſe futurum religioſum, aſſimilatur promittenti arborē cū fructibus ſecundo modo, & non primo: & propterea non obligat niſi ad profeſſionem fructuoſam, immò ex hac ſimilitudine ſequitur contra arguentē. Quia quemadmodū ſucciſa inutilē arbore, et ab ipſo qui promiſerat, non tenetur recompēſare niſi quantum ualeat illa arbor fructuoſa, nec tenetur ſingulis annis dare ei fructus, qui producti fuiſſent: ita ſucciſa facultate profitendi Deo, niſi de fructuoſa profeſſione, & non de operibus ipſis, qui fuiſſent fructus profeſſionis, tenetur.

¶In eadem reſponſione ad ſecundum eiuſdem tertij articuli, dubium occurrit, de illa quæ uouit uirginitatem ratione non continentiæ abſolutè, ſed continentiæ uirginalis, an corrupta culpabiliter teneatur continere. Et eſt ratio dubij, quia ſi iſta fuiſſet præciſa tui caſus, non uouiſſet, ſicut nec uouiſſet, ſi fuiſſet corrupta. Allegatur ſiquidem dictum authoris in 38. diſtinctione 4. ſententiarum, quæſtione 1. articulo 3. quæſtione 1 ad primum, quòd illud quod uotum fiendum impediret, ſi præſens eſſet, etiam uoto facto obligationem aufert: & ſuper hoc diſcretio obligationis uotorum fundanda dicitur. Conſtat autem in propoſito caſu hoc accidere. ergo. In oppoſitum eſt cōmunis doctorum ſententia de uoto uirginitatis: cum tamē rationabile ſit, multas ſi non eſſent uirgines, non fuiſſe ſe aſtrictas voto.

¶Ad hoc dicitur, quòd de uoto dupliciter loqui poſſumus, ſcilicet, aut ſecundùm naturam uoti, aut ſecundùm intentionem uouentis. Et ſi in propoſito eſt dicendum, ſecundùm naturā talis uoti, ſ. uirginitatis, cum ſeruare uirginitatem non conſiſtat in operatione, ſed in non operando, quoniam conſiſtit in negatione ueneræ uoluptatis uoluntariæ, & hæc negatio nō pro quodam tempore, ſed ſemper fit de ratione uirginitatis (exigitur namque ad virginem, quòd nunquàm uoluntariè veneream admiſerit uoluptatem) conſequens eſt, ut uotum uirginitatis ex ſua natura obliget ad nunquàm voluntariè uenereū admittere opus. Et quia uniuerſali negatiuæ quælibet ſingularis affirmatiua contradicit, ideò uoto de nunquàm admittenda venerea, quocūque tempore admittatur, oppoſitum eſt. Idē eſt ergo amore uirginitatis uouere, & uouere amore nunquā admittendi ueneream uoluptatem. Ac per hoc, ſi qua perſona poſt uotum uirginitatis ſemel deliquit, non liberata eſt ab obligatione nunquam delinquendi. Si autem dicendum eſt ſecundum intentionem uouentis, ſic non eſt dubium, quòd uotum ultra limites intentionis uouentis non obligat. Et ſi aliqua hac præciſè intentione uouiſſet, ut ſi uirginitatem contingat ipſam perdere, non vult amplius obligari, non tenetur

ex vo-

ex voto poſt perditā virginitatē de cætero cōtinere. Perinde.n. A eſſet ac ſi uouiſſet, ſe nō prima vice admiſſurā ueneream uoluptatē. Verū talis intentio non probatur in aliqua pſona ex allatis, dubitādo.ſ.ex hoc, q ſi fuiſſet præſcia ſui caſus, nō vouiſſet. Conſtat namq; innumera pacta, ualida eſſe talia, ſ. q ſi aſ fuiſſet a principio pſcientia futurorum, non fuiſſent facta, vt patet de matrimonijs, & profeſſionib. mulier. Similiter nec ex hoc, q ſi fuiſſet nō virgo, non vouiſſet: hoc namq; ſpectat ad excitationem ad votum, & non ad conditionem obligationis. Non enim ex hoc fit uotum conditionale, ſed incitat ad faciendum uotū abſolutè. Authoritas autem allata authoris non ſuffragatur, & malè uidetur intelligi: quoniam author loquitur de impedimento voti, & non de impedimēto uoluntatis uouentis. Et docet, q quicquid impediret uouiſſendum, auſert voto facto obligationē, ut patet de materia impoſſibili ibidē pluribus exemplis. Oportet. uotum habere materiam poſſibilē: quoniam ad impoſſibile nemo tenetur: & non docet, q quicquid impediret uoluntatem uouentis, ſi præſens eſſet, auferat à uoto obligationem. Hæc enim doctrina uniuerſas religiones cum clero eneruaret: quoniam innumeri euentus, ſi præſentes eſſent quando fit uotum, impedirent uoluntatem uouentis, q tamen non auferunt uoto facto obligationem.

¶ Circa eandem materiam, ſ. uotum continentiæ, occurrunt duo dubia mota ab alijs, ſed minus, ut uidetur, benè ſoluta. Primum eſt, an uotum non nubendi, ſit uotum caſtitatis. Secūdū eſt, An cōcubina, uel meretrix, ut ſatisfaciat lenoni ſuo timēti ne eam deſerat, uouens non nubere, poſſit poſt licitè nubere.

¶ Ad primum dubium, quod in quolibeto noſtro primo tractaui, iterum dicitur, quòd uotum non nubēdi æquiualet uoto caſtitatis, quoad propriam materiam uoti caſtitatis, licèt non quo ad communem materiam, uotis & præceptis.

¶ Ad cuius euidentiam ſcito, quòd uotum caſtitati habet duplicem materiam, ſcilicet communem, & propriam. Materia propria eius eſt caſtitas ſupererogationis, quæ directè opponitur operibus matrimonij: quoniam propria materia uoti eſt bonum ſupererogationis. Materia uerò communis eius eſt caſtitas oppoſita luxuriæ: & propter hanc communem materiā fit, ut habens uotum caſtitatis, ſi fornicetur, faciat contra uotum. Iam enim dictum eſt, quòd uotum propriè dictū, cadit ſuper materiam communem, & non ſolùm ſuper propriā, dū dictum fuit, quòd neceſſaria ad ſalutem poſſunt eſſe materia uoti propriè dicti. In uoto autem non nubendi conſtat, quòd ſola caſtitas ſupererogationis clauditur. Aequiualent ergo uotum non nubendi, & uotum caſtitatis, quo ad propriam materiam uoti: quāmuis ille qui habet uotum non nubendi, ſi fornicetur, non faciat contra uotum. Hæc enim differentia ex materia communi uoti, & non ex propria procedit, ut patet ex dictis. Et quia uota ſecundūm propriam materiam uoti primò conſiderantur, iudicantur, diſpenſantur, & commutantur: ideo eiuſdem rationis ſunt ambo, licèt non aduertentes ad huiuſmodi diſtinctionem, aliter dicere uideantur. E

¶ Ad ſecundum dubium ſub dubitatione relictum in 38. diſ. 4. ſententiarum à Petro de Palude, dicitur cum diſtinctione, q aut mulier talis intendit uerè uotum emittere, & obligare ſe ad id, ad quod tale uotum ex ſe natum eſt obligare, quamuis nō intendat ſeruare caſtitatē, ſed luxurioſè uiuere, & de carne continue cogitare, tale uotum eſt obligatiuum: ſicut pfeſſio illius qui propter auaritiam, & commoda luxuriæ, ueræ pfeſſionis uinculum ſubit nihil intendendo obſeruare, ipſum obligat, ut ſupra dictum eſt. Aut mulier intendit obligare ſe ſolū ad nō nubēdū, ut libertius malefaciat, credēs hoc poſſe cadere ſub uoto, & ſic cū finis ſit malus, & id qd eſt ad finē non ſit de gñe ſuo bonū, quia finis eſt libertas peccādi, & materia, q eſt ad finē, eſt non nubere, qd conſtat non eſſe de gñe ſuo bonū, clarè patet, q votū tale nō eſt uotū, ſed pmiſſio de nō impediendo malū, pcedēs ex errore ſupponētis hoc poſſe eſſe materiā uoti: vñ ad nihil obligat tale votū. Et licèt utraq; intētio poſſit accidere, prima tñ cōiter accidere vr: qm intēdūt uoto illo ſe aſtringere, quo bonæ mulieres ſolitæ ſunt aſtringere, cum uouēt non nubere. & hoc lenones ab eis reqrūt, ut tali uinculo arceātur à matrimonio cōtrahendo.

bilitatem implendi uotū ex ꝓpria culpa, tenet inſup de propria culpa pterita pœnitentiā agere: ſicut mulier q̄ uouit uirginitatē, ſi poſtea corrūpatur, non ſolū debet ſeruare qđ poteſt, ſcilicet perpetuam continentiam, ſed etiam de eo, quod admiſit, peccando pœnitere. B

Ad III dicendum, quòd obligatio uoti ex ꝓpria uolūtate, & intentione cauſatur. Vnde dicitur Deutero. 23. Quod ſemel egreſſum eſt de labijs tuis, obſeruabis: & facies ſicut ꝓmiſiſti dño Deo tuo, & propria uolūtate, & ore tuo locutus es. Et iō ſi in intentiōe & uoluntate uouētis ē obligare ſe ad ſtatim ſoluendū, tenet ſtatim ſoluere. Si aūt ad certū tempus, vel ſub certa cōditione, nō ſtatim tenetur ſoluere, ſed nec dēt tardare vltra q̄ intendit ſe obligare. Dr.n. ibidē. Cum votū uoueris dño Deo tuo, nō tardabis reddere, quia requiret illud dominus Deus tuus: & ſi moratus fueris, reputabitur tibi in pctm̄.

Articvlvs IIII.

Vtrum expediat aliquid vouere.

Ad qvartvm ſic ꝓcedit. Vr q nō expediat aliquid vouere. Non.n. alicui expedit, ut priuet ſe bono qđ ei Deus donauit: ſed libertas eſt unum de maximis bonis, q̄ homini Deus dedit, qua [h] videtur priuari per

¶ In reſponſione ad tertiū eiuſdem tertij articuli, dubiū occurrit de uotis, quæ ſiūt nō ſtatim, nec certo tēpore, ſed ſine determinatione temporis ſoluēda, ut cum quis vouet ieiunare tribus diebus, aut offerre aliquā imaginem &c. & nihil cogitat de tempore, certus tñ eſt, q nō intendebat obligare ad ſtatim. *Porrecta per totum.* 472 3. cont. c. 138.

¶ Ad hoc dicitur, q quando intentio uouentis ignota eſt ſibi ipſi, ita q nihil aliud ſcit de intētione ſua, C niſi q in caſu proponitur, tunc poſſet alicui videri, quòd idem eſſet iudicium de obligatione huiuſmodi votorum, & de obligatione præceptorum affirmatiuorum: quoniam huiuſmodi vota obligant non ad ſemper, quemadmodum affirmatiua præcepta: & ſecundum hoc, ſicut præcepta affirmatiua ſine determinatione temporis obligant ſolum ad tempus neceſſitatis, ita etiam iſta uota non obligarent niſi in articulo neceſſitatis. Sed hoc non rectè dicitur in propoſito: quoniam uotum licet ſit lex quædam ſingularis, non eſt tamen in propoſito de his, quæ ſunt quandoque neceſſaria ad ſalutem, ita ut articulus neceſſitatis determinaturus ſit tempus obligationis, ſicut in præceptis affirmatiuis cōtingit, ut patet de præcepto baptiſmi, & honorandi parentes, & huiuſmodi.

¶ Pręt. Præcepta affirmatiua dantur cōiter hominibus, in quibus eſt tāta varietas, ut unum omnibus neceſſarium tēpus fortè impoſſibile eſſet ſtatuere. Lex aūt votiua eſt ſingularis, uouentem tantum ſponte obligans tempore præfixo à uouente. D

¶ Præt. Obligatio uotiua eſt ex intentione vouentis: contra intentionem autem vouentium communiter uidetur eſſe, quòd expectetur articulus neceſſitatis. Nō eſt igitur de tempore executionis uotorum, ſicut de executione præceptorum affirmatiuorum cenſendum: ſed iuxta ſacræ legis authoritatem allatam in litera, tempus executionis eſt infra tarditatem, ſeu moram iuxta conſcientiam uouentis, quando non eſt tēpus præfixum. Ita quòd ſi conſcientia ſua ſibi dictat, quòd expectare per annum, aut duos annos &c. non eſt contra uinculū ſui uoti, non eſt in mora, non tardat reddere Deo uotum ſuum. Poteſt aūt hoc multipliciter ſcire. Primò, ex recordatione uinculi, quod habet, q numquā occurrit ſibi cum remorſu, quòd non impleuit aut implet, ſed ut poſt implendum. Secundò ex hoc, quòd intentio ſua erat ita obligare ſe promiſſione uotiua, ſicut conſueuit promittere alia, ſcilicet faciendo cum tempore ſatis largè. Tertiò, quia multa tempora ſunt tempora commoda ſecundum ueritatem, quæ tamen ſecundum morem uouentis non reputantur commoda, & ipſe intendebat de tempore commodo in idiomate ſuo. Quòd ſi nec ex his, nec alijs poteſt intentio uouētis haberi, determinatio temporis arbitrio boni uiri, penſatis ſingularibus conditionibus pſonæ, materiæ &c. relinquitur, ſi non poteſt tunc tutiorem partem eligere, ſcilicet reddendo uotum.

SVPER QV. LXXXVIII. ART. IIII.

D. Bon. 4. ſ d. 38. q. 1. art. 1.

In articu. 4. eiuſdem quæſt. 88. aduerte, quòd articulus præſens de utilitate non inquirit, ut diuiſio quæſt. & titulus articuli teſtantur, ita quòd expedire ſignificat in propoſito, utile eſſe, ſicut in Euangelio. Expedit ut unus moriatur pro populo. Propter quod in corpore articu. utilitas uoti monſtratur non reſpectu Dei, ſed noſtri, quo ad utrumq;, ſcilicet promiſſionem, & redditionem, ordine tamen præpoſtero, ab opere

ad principium ꝓcedendo, vt à notioribus, & potiorib⁹ fiat diſciplina.

¶In eodem art. in reſponſione ad primũ circa illud, Talis eſt neceſſitas voti &c. dubium occurrit: quia falſum vr̃ eſſe, ꝙ neceſſitas voti ſit ſimilis neceſſitati nõ peccandi: quia neceſſitas nõ peccãdi eſt neceſſitas ad bonũ, ut diſtinguitur cõtra malũ: neceſſitas uerò uoti eſt neceſſitas ad bonum, ut diſtinguitur contra minus bonũ, quia materia ꝓpria voti eſt bonum ſupererogationis, ut patet ex dictis, ad quod votũ neceſſitat: bonũ autẽ ſupererogationis ut ſic, non opponitur malo, ſed min⁹ bono. igitur.

* Epi. 45. non multũ remote a fine tom. 2.

¶Præterea, uotũ non neceſſitat ad bonum ſupererogationis abſolutè, ſed ad tale bonum ſupererogationis, puta, peregrinationé, ieiunium &c. Hæc aũt bona quandoq; ſunt impeditiua maioris boni, ita ꝙ ſi ille non vouiſſet, quilibet conſuleret ſibi ꝙ eleemoſynas, aut aliquid aliud maius ſupererogationis opus faceret, q̃ peregrinaretur. Ergo uotum neceſſitat ad bonũ, habens per accidens annexũ impedimentum melioris. Cõſtat autem, ꝙ neceſſitas non peccandi nõ neceſſitat ad hmõi bona, ſed ad bonũ. Non eſt ergo talis neceſſitas uoti, ſicut neceſſitas nõ peccandi. Nec eſt habẽs ſimilitudinẽ quandã cũ confirmatione beatorum propter eaſdẽ rationes, quorum oppoſitum in litera dicitur.

* ar. 1. & 2

* Epi. 45. poſt medium illius tom. 2.

¶Ad hæc dubitationem breuiter dr̃, ꝙ ſimilitudo, ſi in omnibus curreret, non eſſet ſimilitudo, ſed identitas: ſufficit nanque ꝙ teneat quo ad id, in quo fit aſſimilatio. Hoc autem eſt in propoſito firmitas, ſeu neceſſitas ab bonum. In hoc autẽ conſtat, ꝙ voti neceſſitas ſimilis eſt libertati à pctõ, & confirmationi in bono, q̃ eſt in beatis, quicquid ſit de neceſſitate ad tale bonũ &c. & hoc

* Eãdem epi. 45. a medio tomo 2.

Pœnela. m

neceſſitatẽ, quã votũ imponit. F ergo non uidetur expediẽs homini, quòd aliquid uoueat.

¶2 Præt. Nullus debet ſe [h] periculis inijcere: ſed quicumq; uouet, ſe periculo inijcit, quia qđ ante uotũ ſine periculo poterat ꝓteriri, ſi nõ ſeruat̃ poſt uotũ, periculoſum eſt. vnde Aug. *dicit in epiſtola ad Armentariũ, & Paulinã. Quia iã uouiſti, iam te obſtrinxiſti, aliud facere tibi nõ licet. Nõ talis eris, ſi nõ G feceris qđ uouiſti, qualis manſiſſes, ſi nihil tale uouiſſes: minor enim tunc eſſes, nõ peior. Modo autem tãto, quod abſit, miſerior ſi fidem Deo fregeris, quãto beatior ſi perſolueris. ergo non expedit aliqd uouere.

¶3 Præt. Apoſtolus dicit primæ ad Cor. 4. Imitatores mei eſtote, ſicut, & ego Chri: ſed nõ legit̃ [h] neq; Chriſtũ aliqd uoluiſſe, nec [h] Apoſtolos. ergo videt̃ H ꝙ nõ expediat aliquid uouere.

Sed contra eſt, quod dicitur in Pſalm. 75. Vouete, & reddite Domino Deo ueſtro.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ſupra dictũ * ẽ, votũ eſt ꝓmiſſio Deo facta. Alia aũt rõne promittit̃ aliqd homini [c] & alia rõne Deo. Homini qdẽ promittimus aliquid ꝑ eius utilitatem, cui utile eſt & qđ ei aliquid exhibeamus, & ꝙ eũ de futura exhibi- I tione prius certificem⁹: ſed ꝓmiſſionẽ Deo facimus non ꝑ eius utilitatem, ſed ꝑ noſtrã. Vñ Auguſtinus * dicit in prædicta epiſtola. Benignus exactor eſt, & non egenus, & q nõ creſcat ex redditis, ſed in ſe creſcere faciat redditores. Et ſicut id qđ damus Deo, nõ eſt ei utile, ſed nobis, q̃a qđ ei reddit̃, reddẽti addit̃, ut Auguſtinus ibidẽ * dicit: ita ẽt ꝓmiſſio, qua Deo K aliqđ uouemus, nõ cedit in ei⁹ vtilitatẽ, quia nobis certificari nõ indiget, ſed ad utilitatẽ noſtrã inquantũ uouendo uoluntatem noſtrã immobiliter firmamus ad id, qđ expedit facere: & iõ [m] expediẽs eſt uouere [n].

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ ſicut non poſſe peccare non diminuit libertatem: ita etiam neceſſitas firmatæ uolũtatis i bonum, non diminuit libertatem,

ut patet in Deo, & in beatis: & talis eſt neceſſitas uoti, ſimilitudinẽ quãdã habẽs cũ cõfirmatione beatorũ. Vñ Aug. dicit * in eadẽ epiſtola, ꝙ felix neceſſitas eſt, q̃ in meliora compellit.

Ad II dicendũ, ꝙ qñ periculũ naſcitur ex ipſo facto, tunc factũ illud nõ eſt expediẽs, puta, ꝙ aliquis per pontẽ ruinoſum trãſeat fluuiũ: ſed ſi periculũ immineat ex hoc, ꝙ hõ deſicit ab illo facto, nõ deſinit ꝑ hoc eſſe expediens. Sicut expediẽs eſt aſcendere equum, q̃uis periculũ immineat cadenti de equo: alioqn oporteret ab omnibus bonis ceſſare, q̃ ẽt ꝑ accidẽs ex aliquo euẽtu poſſunt eſſe periculoſa. Vñ dr̃ Eccleſiaſtes. 11. Qui obſeruat uẽtũ, non ſeminat: & q conſiderat nubes, numquã metet. Periculũ autem vouẽti nõ imminet ex ipſo uoto, ſed ex culpa hominis, q uoluntatẽ mutat tranſgrediẽs uotũ. Vñ Aug. dicit * in eadẽ epiſtola. Nõ te uouiſſe pœniteat, imò gaude iã tibi ſic nõ licere, qđ cũ tuo detrimẽto licuiſſet.

Ad III dicẽdum, ꝙ Chriſto ſm ſe non competebat uouere, tum quia Deus erat: tum ẽt quia inquantum homo, habebat firmatam uoluntatẽ in bono quaſi cõprehenſor exiſtẽs, quàmuis per quandam ſimilitudinem ex perſona eius dicatur in Pſal. 65. * ſecũdum gloſſam. Vota mea reddam in cõſpectu timentium eum: Loquitur autẽ de corpore ſuo, quod eſt Eccleſia. Apoſtoli autẽ intelliguntur vouiſſe pertinentia ad ꝑfectionis ſtatum, quando Chriſtum relictis omnibus ſunt ſecuti.

ſufficit ad propoſitum, ubi ſuſtinetur ꝙ neceſſitas uoti non opponitur libertati, quia eſt neceſſitas ad bonum: ſicut neceſſitas confirmatorũ nõ opponitur libertati, quia eſt neceſſitas ad bonũ. Pro plenitudine tñ doctrinæ ſcito, ꝙ uotũ de bono, qđ quandoq; per accidẽs impediret maius bonũ, non ita neceſſitat ad tale bonũ, qn relinquat uiam ad melius per commutationem uel propria poteſtate, ſicut cum cõmutatur in uotũ religionis: uel authoritate ſuperioris, cum commutatur in alia, ut inferius patet.

* Eadem epi 45. nõ remote a fine to. 2.

SVP. Q. LXXXVIII. ART. V.

In art. 5. eiuſdẽ 88. q. dubium occurrit circa proceſſum literę. Nam ex hoc, ꝙ uotum eſt promiſſio Deo facta, & promiſſio eſt ordinatio promiſſorum in eũ cui promittitur, optimè ſequitur, ergo uotũ eſt ordinatio eorum, q̃ quis uouet, in Deũ: & tamen in litera infertur, ergo eſt ordinatio in diuinũ cultum. Aliud eſt enim ordinari in Deũ, & aliud ordinari ĩ Deũ per uiã cultus. Charitas namque ordinat in Deum, & non per uiam cultus.

* Epi. 45. nõ remote a fine tom. 2.

¶Ad hoc di, ꝙ quia ſermo ſei, nõ res ſermoni debet ſubijci, & in vnaquaq; materia ſermones intelliguntur ſecũdum ſubiectam materiã, idẽ non eſt facienda uis in uerbis, ubi conſtat de rebus. Conſtat autem ꝙ Deo promittimus quicquid ꝓmittimus ſub ratione reuerẽtię, quoniã promittitur ut offerẽdũ Deo. Diuinam autẽ reuerentiam conſtat ad cul-

* Pſ. 21. eſt Aug. ibid.

Porrecta per totum.

Articvlvs v.

Vtrum uotum ſit actus latriæ, ſiue religionis.

AD qvintvm ſic procedit̃. Videtur ꝙ uotum non ſit actus latriæ, ſiuè religionis. Oẽ. n. opus virtutis [a] cadit ſub uoto: ſed ad eãdẽ uirtutẽ ꝑtinere vr̃, ꝓmittere aliqd, & facere illud. ergo uotum ꝑtinet ad quãlibet uirtutẽ, & nõ ſpecialiter ad religionẽ.

¶2 Præt. Secundum * Tullium, ad religionem pertinet cultum, & cæremoniã Deo offerre: ſed ille qui uouet, nondum aliquid Deo [b] offert, ſed ſolum ꝓmittit. ergo uotum non eſt actus religionis.

¶3 Præt. Cultus religionis nõ debet [b] exhiberi niſi Deo: ſed uotũ nõ ſolum fit Deo, ſed etiã ſanctis, &

Inf. q. 18. ar. 2. cor. Et 3. contra c. 138. Et op. 17. cap. 12. & opuſc. 18. cap. 3.

* Lib. 2. de inuentione in fol. 4. anie finẽ libri.

platis, qbus religioſi ꝓfitētes obedientiā uouent. ergo uotū non eſt religionis actus.

Sed contra eſt, qđ dicit̃ Iſaiæ 19. Colēt eū in hoſtijs, & muneribus, & uota uouebunt dño, & ſoluēt: ſed colere Deū ē ꝓpri. religiōis, ſiuē latriæ. ergo uotū ē act⁹ latriæ, ſiue religiōis.

B

Respon. Dicēdū, ꝙ ſicut ſupra dictū * eſt, opus uirtutis ad religionē, ſeu latriā ꝑtinet per modū imperij, ſm ꝙ ad diuinā reuerentiā ordinat̃, qđ eſt proprius finis latriæ. Ordinare aūt alios actus in ſuum finē, ꝑtinet ad uirtutē imperantē, nō ad uirtutes imperatas. Et ideò [m] ipſa ordinatio actuū cuiuſcūq; uirtutis in ſeruitiū Dei, eſt ꝓprius actus latriæ.[n] Manifeſtū eſt aūt ex * p̃dictis, ꝙ uotū eſt qđā ꝓmiſsio Deo facta: & ꝙ ꝓmiſsio nihil eſt aliud, q̃ ordinatio qđā eius, qđ ꝓmittitur in eum, cui ꝓmittitur. Vñ uotū eſt ordinatio qđam eorum, quæ qs uouet in diuinum cultū, ſeu obſequiū. Et ſic patet, ꝙ [p] uouere ꝓpriè eſt actus latriæ, ſeu religionis.[q]

C

Ad primum ergo dicendū, ꝙ illud qđ cadit ſub uoto, qñq; ē actus alterius uirtutis, ſicut ieiunare, & cōtinētiā ſeruare. Qñq; uerò ē act⁹ religiōis, ſicut ſacrificiū offerre, uel orare: utrorūq; tñ ꝓmiſsio Deo facta ad religionē ꝑtinet, rōne iam * dicta. Vñ patet, ꝙ uotorum quoddā ꝑtinet ad religionē rōne ſolius ꝓmiſsionis Deo factæ, q̃ eſt eſſentia uoti: qñq; etiam rōne rei promiſſæ, quę eſt uoti materia.

Ad secundum dicēdū, ꝙ ille q ꝓmittit, inquantū ſe obligat ad dādū, iā quodammō dat: ſicut dr̃ fieri aliqd, cum ſit cauſa eius, qa effectus uirtute continetur in cauſa. Et inde eſt ꝙ nō ſolùm danti, ſed etiam promittenti gratiæ aguntur.

Ad tertium dicēdū, ꝙ uotū ſoli Deo fit, ſed ꝓmiſsio ēt pōt fieri homini: & ipſa ꝓmiſsio boni, q̃ fit homini, pōt cadere ſub uoto, inquātum eſt quoddā opus uirtuoſum. Et ꝑ hunc modum intelligēdum eſt uotum, quo qs uouet aliqd ſanctis, uel p̃latis, ut ipſa ꝓmiſsio facta ſanctis, uel p̃latis cadat ſub uoto materialiter, inquantū. ſ. homo

D

ad cultū Dei pertinere, & propterea ex hoc, ꝙ voto promiſſa ordinātur in Deū, infertur. ergo ordinatur in cultū. Non ergo ex hoc ꝙ aliquid ordinātur in Deū, ſed ex hoc ꝙ aliquod promiſſum ordinatur in Deū, concluditur. ergo ordinatur in cultū diuinum. Vnde et ſi credere, & ſperare, qui ſunt actus theologalium virtutum, & amare Deū, ſi ex voto fiāt, ordinātur vt exeūt a ſubiecto in diuinā reuerentiam, finē religionis, licèt hoc ſit per accidens.

¶ In reſponſione ad ſecundum ar. eiuſdē q. 88. aduerte, q. pro [illegible] po[illegible] pariter accipi. Primo [illegible] ordinat ad [illegible] illam, & [illegible] in litera. [illegible] dicitur [illegible] dare, ſcilicet niſi in cauſa.

Q.83. ar. 7. & ar. 1. ad 1.

Alio modo, ſumit̃ vt eſt in ſe quidā [illegible] actus, quo mens nīa ſe ſubijcit Deo, dum promittit illi aliquid. Et ſic q ꝓmittit Deo, dat Deo non rē dandā, ſed mentē ſecundū [illegible] ſicut dictū eſt, quo eſt oblatio mentis, & ſic vouens cultū Deo offert [illegible] in actu. Vnde Iſaias inter actus religionis nō ſolùm poſuit reddere vota, ſed vouere, dicens. Vota vouebūt Dño &c. vt in litera habes.

Conclu. m

* Ar. 1. & 2.

¶ In rñone ad tertiū eiuſdē quinti articuli, dubiū occurrit de votis, quæ fiunt ſanctis: qm̃ malè videt̃ interpretatā in litera, quia eodē modo promittimus ſanctis, quo accidit Deo. ſ. quia non intercedunt duę promiſſiones, ſicut accidit in votis, quæ fiunt in manus prælatorum. vt patet ex ipſa vocum differentia. Dicimus namque, Voueo tibi ſancte Petre, & non dicimus. Voueo tibi Domine Abbas: ſed voueo Deo & ſanctis, quòd ero tibi obediens.

Conclu. p

¶ Ad hoc dicitur, quòd quia ſancti ſunt medij inter Deum & homines, & medium vtriuſque naturam ſapit, ideò diuerſa de ſanctis ſentiuntur in propoſito. Si enim conſiderētur ſancti vt homines, ſeu creaturæ rationales capaces ſecūdùm ſe honoris, obedientiæ &c ſic promiſſiones quæ eis fiunt, nō ſunt vota, ſed poſſunt eſſe materia voti. Et in hoc conueniunt ſancti cum hominibus viatoribus, & ſic conſiderat eos litera loquens de ſanctis ex ea parte, qua diſtinguuntur à Deo, & verum dicit. Si autem conſiderantur ſancti ut ſunt dij participatiuè, immò ut in eis eſt, & honoratur Deus, ſic promiſſiones eis factæ ſunt uota, quoniam Deo in ipſis fiunt. Et quoniam uoti nomé ſonat promiſſionem Deo factam, ideò cū abſolutè quis uouet ſancto alicui intelligitur uouere Deo in illo ſancto: ſicut blaſphemās aliquem ſanctum, intelligitur blaſphemare Deū in ſancto illo, vt ſuperius dictum eſt, quia blaſphemia ſolius Dei eſt. Simile namque eſt de vouere, quoniam ſoli Deo ſit. Et confirmatur, qa aliter ſanctis, aliter hominibus aliquid promittitur. Sanctis nāque promittitur ſicut Deo. ſ. nō ratione utilitatis ſanctorū, aut certificationis eorundem, ſicut ſit hominibus, vt patet in litera articuli præcedētis. eadem ergo ratione votum ſit Deo, & ſanctis. Nec obſtat ꝙ vouere ſit actus latriæ, ſeu religionis: quoniā eiuſdem virtutis actus eſt vouere, & orare: & conſtat ꝙ oramus ſanctos in ordine ad Deum. Et confirmatur hoc ex eo, ꝙ vouentes nō recurrunt ad ſanctos, niſi ſicut orantes ad eoſdem recurrūt. Et cū certa ratione neſciamus, an ſancti noſtra vota cognoſcāt, quāmuis piè hoc credamus, cōſequens eſt, vt vouēdo ſanctis ad Deum in ipſis recurramus. Conſonat quoque huic interpreta-

A

tioni modus vouendi, quia. ſ. ſanctis abſolutè vouemus, ſicut Deo, prælatis aūt non: ſed vouere nos dicimus Deo, aut ſanctis, ſeruare quæ homini promittimus, vbi manifeſtè ſanctos contra homines diſtinguimus, ponentes illos ex parte Dei. Et hoc de facto ſeruatur in profeſſione fratrum ordinis Prædicatorū uouentium Deo, Beatæ Mariæ, beato Dñico, & oībus ſanctis, ꝙ erunt obedientes prę lato ſuo.

¶ In eadem reſponſione dubium occurrit, An quando in voto concurrunt duæ promiſſiones, altera vt materia, altera vt eſſentia voti, ſi quis tranſgreſſor voti extiterit, peccatū duarum ſpecierum incurrat. verbi gratia. Voueo Deo, quòd ero obediens prælato meo. Si ſum innobediens, an peccem ſolùm cōtra votum, an etiam contra obediētiæ virtutem, vt ſic peccatum ſit & in ſpecie ſacrilegij, & in ſpecie inobedientiæ. Et eſt ratio dubij, quia ſi ſic dicitur, pari ratione vouens ieiunare die ſabbathi, frangēdo poſtmodum ieiunium peccabit etiā dupliciter. ſ. peccato gulæ, & peccato ſacrilegij: quod videtur falſum, cum contingat frangere votum ieiunij abſque violata ſobrietate. Si verò non ſic dicitur, pari ratione frangens ieiunium præceptum ab Eccleſia, non peccaret contra ſobrietatem, ſeu abſtinentiam, ſed ſolùm contra obedientiam, cuius oppoſitum ſuperius, & inferius habetur. Eſt enim votum lex ſingularis, ſicut præceptum lex communis.

* In corp. ar.

¶ Ad cuius euidentiam primo ſciendum eſt, quòd inter præcepta legis, & vota, eſt conuenientia ſecundū aliquid, & differentia ſecundùm aliquid. Conueniunt ſiquidem in hoc, quòd tam præcepti, quàm voti materia eſt actus virtutis: præcipit ſiquidē lex quæ ſunt iuſtitiæ, manſuetudinis, temperantiæ &c. Differunt vero in hoc, ꝙ materia præcepti eſt actus neceſſarius ad virtutem, ſine quo. ſ. virtus ſaluari nequit, ſiuè iſta neceſſitas ſit ex natura actus abſolutè, vt patet de honoratione parentū (ſine ea ſiquidem nō poteſt ſaluari pietas, & de furto, homicidio, adulterio &c. cū quibus non ſtat virtus) ſiuè iſta neceſſitas ſit ex poſitione legis, vt patet de coniunctione carnali cum cōſanguineis, vel affinibus in ſecundo, & alijs gradibus. Eſt enim huiuſmodi abſtinentia neceſſaria ad caſtitatē, nō ex natura actus & virtutis, vt patet in antiquorum ſanctis matrimonijs in talibus gradibus, ſed ex legis determinatione. Et ſimile eſt de ieiunio reſpectu abſtinētię, extractione homicidæ de Eccleſia reſpectu ſacrilegij, & alijs eiuſmodi. Materia vero voti eſt actus ſupererogationis, nec ex voto ſit talis actus neceſſarius ad virtutē illam: quoniam uotum non reſpicit virtutem illam vt finē, ſicut lex, cuius eſt facere homines virtuoſos, ſed ſit ex voto talis actus neceſſarius ad virtutē religionis ex hoc ipſo, ꝙ aſſumitur vt materia voti, ita quòd actus voto promiſſus, puta, ieiunare ſabbatho, qui erat ſuper erogationis reſpectu operātis, & uirtutis illius, ad quē ſpectat actus ille, puta, ieiunare, factus eſt ex ui uoti neceſſarius reſpectu operantis, & reſpectu religionis cuius eſt uouere, & reddere uota, & non eſt factus neceſſarius reſpectu illius uirtutis, cuius actus ieiunare eſt, puta, abſtinentiæ, ita ꝙ ſicut præceptum poſitum ſubſternit actum ieiunij uirtuti abſtinentiæ, tamquàm neceſſarium ad illam, & propterea frangens

E

ieiunium

ieiuniū Eccleſiæ, peccat cōtra abſtinentiā, & non cōtra obedientiā formaliter, ſi deſit contēptus, uita votū ſubſternit actū ieiunij virtuti religionis, tanq̃ neceſſariū ad illā. Et ppea frangens ieiunū uotiuū peccat cōtra religionē, & nō contra abſtinentiā formaliter, ſi deſit ſuperfluitas gulæ oppoſita abſtinentiæ.

¶ Sciendū ſcdo, q̄ ſicut pmiſſio facta Deo, eſt actus religionis, ita promiſſio facta homini, eſt actus fidei, q̃ eſt virtus moralis. Et ideò ſ[illegible] eſt, q̄ eiuſdē virtutis eſt promittere, & reddere pmiſſa. Eſt. n. fides, vt Tullius, & Aug. dicūt, qua fiunt dicta. Fidei igitur actus eſt pmittere nomine: [illegible] valde diuerſa ſunt, quæ cōtingit hominē homini pmittere materia pmiſſionis nō hēt certam & determinatam virtutē. Contingit. n. pmittere homini actū iuſtitię neceſſariū, vt reddere depoſitū, vel mutuū, aut cōferre officiū reipublicæ patri digniori: & actū fortitudinis ſupererogationis, vt pugnare p amico: vel liberalitatis, vt donare prædiū &c. Quibus præmiſſis rñdetur quæſito cū diſtinctione, q̄ qñ in voto ſunt duæ pmiſſiones, ſi pmiſſio quæ dr̃ materia voti, ſecundū ſe obligat ad mortale, tunc tranſgreſſor voti peccat cōtra votū, & cōtra fidē, & vlterius cōtra illam virtutē, q̃a actus promiſſus erat neceſſari⁹ ad virtutē. Vt patet, ſi q̄s nō ſolū promitteret homini reddere depoſitū, ſed voueret Deo q̄ ſeruaret promiſſum hoi. Trāſgrediēdo namq; votū, triplicē deformitatē incurreret, ſacrilegij, infidelitatis, & iniuſtitię. Si autē promiſſio illa facta homini abſolutè nō obligat ad mortale, ſed obligatio ad mortale eſt ſolùm ratione adiuncti voti, tunc tranſgreſſor nō incurrit peccatū niſi cōtra votū, & hoc loquendo de peccato, qđ pfectè eſt peccatū. ſ. mortale. Qđ dico, q̃a poſſent aliæ deformitates leues adiungi. Vnde q̃a promiſſio de obediētia, quæ fit prælatis ex ſe abſolutè obligat ad mortale, [illegible] nū[illegible] voto formaretur, q̃ā eſt in perpetuæ obligationis vinculū: ideo trāſgreſſor voti obediētiæ peccat dupliciter & contra votum, & contra obedientiam.

Ferreſtā per totum.
474
Inf q. 189 ar. 12. cor. Et 3. q. 28 ar. 4. cor. Et 3. cōtr. c. 138. Et opu. 17. c. 12. & opuſc. 18. c. 13 Li. 2. c. 24. in prin. & eſt c. vl. li.
†Li. 5. tex. 6. tom. 3.
*Ar. 4. huius queſt.
Anſel. in
*Ar. prec.

¶ Ex his patet ſolutio primæ obiectionis, & ſimiliū, aſſumēdo p regula, q̄ qñ actus cadēs ſub voto nō eſſet neceſſarius, ceſſante voto, tūc trāſgreſſio vnius eſſet ſpeciei: qñ vero eſſet neceſſari⁹, tūc vltra trāſgreſſionē voti fieret cōtra illā virtutē. Et indē eſt, q̄ licet coniugatus, & [illegible] cū [illegible] habere [illegible] [illegible] tus vti vxore ſua poſt votū petendo debitū, peccat contra votū, & nō cōtra caſtitatē. Nō cōiugatus verò, ſi cognoſcens mulierē, peccat contra votum, & contra caſtitatem.

¶ Scdē quoq; obiectioni [illegible] ſ. nō eſt par rō de præcepto, & voto, licet votum quædā ſingularis lex ſit, qñ præceptum ordinatur ad virtutē illā, cuius actū præcipit, cuius ſignū manifeſtū eſt, q̄ iudex capiēs in eccleſia homicidā, eſt ſacrilegus. Homo autē capiēs nocturnū [illegible], & cognatā cōſanguineā quatro gradu cōmittit inceſtū, quē tñ nō cōmitteret, ſi Eccleſia reſtringeret cōſanguinitatē ad tertiū ſolū gradū. Cōmittentes ſiquidē hæc, ſacrilegij, & inceſtus rei dñr, & nō rebellionis, aut inobediētiæ: hoc enim teſtatur, q̄ præcepta ordinant actū ad virtutē illā, cui ſubſeruiūt. Votum verò ordinat actū ad religionis virtutē, cui actū quē pro materia aſſumit, ſubſeruit: [illegible] votū [illegible] aſſumit talē actū in materiam religionis: ſicut præceptū, vt dictū eſt, aſſumit talē actum in materiā talis, vel talis virtutis. Nō eſt ergo in voto ſupererogationis, n ſi ſimplex trāſgreſſio voti [illegible] eſt tranſgreſſio [illegible] [illegible] ſio obediētiæ debitæ ſuperiori, cui contemptus opponitur, quod in voti tranſgreſſione nō habet locum: quia nō ē ſuperiore, ſed ā ſe pſo votū eſt, niſi fortè adeſſet contemptus diuini præcepti de voto ſeruando.

D. 1175.
*Ca. 8. circa princ. tom. 6.
*Ca. 84.
*Ar. pc. ad. 2.
*Li. 2. c. 4. tomo. 5.
*Q. 14. ar. 1.

vouet Deo ſe impleturū, quod ſanctis, vel prælatis promittit.

ARTICVLVS VI.

Vtrum magis ſit laudabile, & meritorium facere aliquid ex voto, quàm ſine voto.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videt᷑ q̄ magis ſit laudabile & meritoriū facere aliquid ſine voto, q̃ cum voto. Dicit. n. *Proſper in ſecūdo de vita cōtēplatiua. Sic abſtinere, vel ieiunare debemus, vt nō nos [h] neceſſitati ieiunādi ſubdam⁹, ne iā nō deuoti, ſed inuiti rē voluntariā faciamus: ſed ille qui uouet ieiunium ſubdit ſe neceſſitati ieiunandi. ergo melius eſſet ſi ieiunaret ſine uoto.

¶ 2 Præt. Apoſt. dicit 2. Corint. 9. Vnuſquiſq; prout deſtinauit in corde ſuo [h] nō ex triſtitia, aut ex neceſſitate. Hilarē. n. datorē diligit Deus: ſed q̃dā ea q̃ uouēt ex triſtitia faciūt, & hoc uïr pcedere ex neceſſitate, q̃ uotū imponit, q̃a neceſſitas cōtriſtās ē, ut dr̃ 5. † Metap. ergo meli⁹ ē aliqd facere ſine uoto, q̃ cū uoto.

¶ 3 Præt. Votū neceſſariū eſt ad hoc, q̄ [h] firmetur uolūtas hominis ad rē quam uouet, ut ſupra *habitū eſt: ſed non pōt firmari melius uolūtas ad aliquid faciēdum, q̃ cū actu facit illud. ergo non melius eſt facere aliquid cum uoto, quàm ſine uoto.

SED CONTRA eſt, q̄ ſup illud Pſal. 75. Vouete, & reddite, dicit glo. Vouere uolūtati cōſulitur: ſed conſiliū nō eſt niſi de meliori bono. ergo melius eſt facere aliqđ melius ōpus ex uoto, q̃ ſine uoto, K quia q̄ facit ſine uoto implet tm̃ unū conſiliū, ſcilicet de faciēdo: qui autē facit cum uoto, implet duo conſilia, ſcilicet uouendo, & faciendo.

RESPON. Dicēdū, q̄ [m] triplici ratione facere idē op⁹ cū uoto eſt meli⁹, & magis meritoriū, q̃ facere ſine uoto. [n] Primo q̃dē, q̃a uouere ſicut *dictū eſt, eſt actus latriæ, q̃ eſt pcipua inter uirtutes morales. Nobilioris aūt uirtutis eſt op⁹ melius, & magis meritoriū, un [d] actus inferioris uirtutis eſt melior, & magis meritorius ex hoc, q̄ imperat᷑ à ſuperiori uirtute, cuius actus ſit p imperiū: ſicut act⁹ fidei, uel ſpei melior eſt ſi imperet᷑ à charitate. G Et ideò actus aliarū uirtutū moraliū, puta, ieiunare, qđ eſt actus abſtinētiæ & cōtinere, qđ ē act⁹ caſtitatis, ſunt meliora, & magis meritoria ſi fiāt ex uoto, q̃a ſic iā pertinēt ad diuinū cultū, quaſi quædā Dei ſacrificia. Vñ* Auguſt. dicit in lib. de virginitate, q̄ neq; ipſa uirginitas, q̃a uirginitas eſt, ſed q̃a Deo dicata eſt, honorat᷑, q̃ fouet, & cūſeruat cōtinētia pietatis. H Secūdo, q̃a ille q̄ uouet aliquid, & facit, plus ſe Deo ſubijcit, q̃ ille q̄ ſolùm facit. Subijcit. n. ſe Deo nō ſolùm quantū ad actū, ſed ēt quantū ad poteſtatē, q̃a de cætero non pōt aliud facere: ſicut plus daret homini, qui daret ei arborē cū fructibus, q̃ qui daret ei fructus tm̃, ut dicit* Anſelmus in libro de ſimilitudinibus: & inde eſt, q̄ ēt promittētibus gratiæ agunt, ut * dictū eſt. I Tertio, q̃a per uotū immobiliter uoluntas firmatur in bonū. Facere aūt aliquid ex uolūtate firmata in bonū, pertinet ad perfectionē uirtutis, ut patet p* Philoſ. in 2. Ethic. Sicut ēt peccare mēte obſtinata, aggrauat peccatū; & dr̃ peccatum in Spiritum ſanctum, ut ſupra * dictum eſt.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ authoritas illa eſt intelligēda de neceſſitate coactionis, q̃ inuoluntariū cauſat, & deuotionem excludit. Vñ ſignanter dicit: Ne iā nō deuoti, ſed inuiti rē uoluntariam faciamus. Neceſſitas autem uoti per immobilitatem ſit uolūtatis, undè & uoluntatem cōfirmat, & deuotionē auget: & ideò ratio non ſequitur.

AD 2m. dicendum, q̄ neceſſitas coactionis, inquātū eſt cōtraria uolūtati, triſtitiā cauſat, ſm* Philoſ. Neceſſitas aūt uoti in his, q̄ ſunt benè diſpoſiti, inquantum

SVP. Q. LXXXVIII. ARTIC. VI.

IN 6. eiuſdem q. 88. nota, quòd tūm in 4. art. de uoluntate voti, & in quinto de ſpecie bonitatis voti, in ſexto comparatiua ſecundum

Loco citato in arg.

volũtatẽ confirmat, nõ cauſat triſtitia, ſed gaudiũ. Vnde † Aug. dicit in epla ad Armentariũ, & Paulinã. Nõ te vouiſſe pęniteat immò gaude iã tibi ſic non licere, qđ cũ tuo detrimento licuiſſet. Si tñ ipſum opus ẽm ſe conſideratum, triſte, & inuoluntarium redderetur poſt uotũ, dũ tñ remaneat uoluntas uotũ implendi, adhuc ẽ magis meritorium, q̃ ſi fieret ſine uoto: quia ĩpletio voti eſt act⁹ religionis, q̃ eſt potior uirtus quàm abſtinentia, cuius actus eſt ieiunare.

Ad III. dicẽdum, ꝙ ille q̃ facit aliquid ſine uoto, hẽt immobilẽ uoluntatem reſpectu illius opis ſingularis qđ facit, & tũc qñ facit: non aũt manet uoluntas eius omnino firmata ĩ futurum, ſicut vouẽtis, qui ſuam uoluntatem obligauit ad aliquid faciẽdum, & antequàm faceret illud ſingulare op⁹, & fortaſſe ad pluries faciendum.

† Epl. 45. nõ remote a fine. to. 2.

ARTICVLVS VII.

Vtrum votum ſolemnizetur per ſuſceptionem ſacri ordinis, & per profeſſionem ad certam regulam.

AD SEPTIMVM ſic procedit. Vř ꝙ uotum non ſolemnizetur per ſuſceptionẽ ſacri ordinis, & ꝑ profeſſionem ad certam regulã. Votum.n. ut* dictũ eſt, eſt promiſſio Deo facta: ea uero quæ exterius aguntur ad ſolennitatẽ ꝑtinẽtia, non uidẽ

* Infr. ar. 9 co. Et 4. d. 38. q. 1. artic. 2. q. 3. Et quol. 3 ar. 18. co. Et quol. 8. artic. 10. cor.

Ar. 1. huius qſt.

eandum bonitatem quæſtio agitur, an. ſ. ſit melius opus cũ voto, quàm ſine. Et additur in titulo magis meritorium in habẽtibus charitatem, quorum ſolummodo opera ſunt meritoria. ❡ In reſponſione ad ſecũdum eiuſdem 6. art. dubium occurrit. An ille quem pęnitet vouiſſe, ita ꝙ diſplicet ei vouiſſe, et ſi eſſet in ſtatu libertatis, ſicut erat antequã vouiſſet, nollet vouere, ex quo tñ voto aſtringitur, vult ſeruare votum ſuũ, peccet, & ſi peccat, an peccet mortaliter. Vt enim q̃ nõ peccet, quia velle ſuũ fertur in obiectum licitum abſque aliqua mala circunſtantia. Manifeſtatur aſſumptũ, quia idẽ eſt obiectum illius, & obiectum vnius alterius non habentis votũ, qui refutat obligare ſe voto quem conſtat non peccare. Differẽtia nãque inter iſtos duos non eſt ex parte obiecti, ſed ex parte modi volendi: quia habẽs votum fertur in libertatem a voto conditionaliter, ſ. ſi eſſet in ſtatu libero: non habens vero votum fertur in libertatem abſolutẽ, quia eſt in ſtatu libero.

❡ In oppoſitũ autem eſt, quia actus cadens ſuper materia repugnante, eſt malus: ſed actus pænitendi in propoſito cadit ſup materia repugnante, quia ſuper bono. ſ. voto emiſſo, pęnitẽtia enim non debet eſſe niſi mali præteriti. ergo hmõi pęnitentia peccatum eſt. Et vt q; ſit mortale, tum quia ex hoc ipſo q; habet materiam repugnantem, eſt actus malus ex ſuo genere: tũ quia aliquis non religioſus dolens ſe eſſe, fuiſſe, & fore religioſum paratus in vouere religioſe ex quo eſt, eſſet in bono ſtatu. Dolor enim iſte nihil aliud eſt, quàm pęnitentia voti religionis, cum voluntate non vouendi religionem, ſi eſſet liber.

❡ Ad euidentiam horũ, tria videnda ſunt. Primò, quid dicendum ſit de pęnitentia voti abſolutè. Secundò, quid de pęnitentia voti talis, puta, religionis, vel peregrinationis. Tertiò, quid de pęnitentia ſubſecutorum bonorum operum.

❡ Quo ad primum ſciendũ eſt, q; aliud eſt loqui de pęnitentia voti, & aliud de pęnitentia eius qđ eſt ſeciſſe votum. Nam pęnitentia voti eſt dolere de promiſſione: qui aũt dolet de promiſſione promiſſionem non ſeruat, vt patet in his qui de malis promiſſionibus propoſitis & deliberationibus dolentes propoſitũ deliberationemq́, mutant, & promiſſionem non ſeruant. Propter quod pænitentia voti peccatum mortale eſt manifeſtè, & de tali pęnitentia non eſt præſens qõ. Pęnitentia autem eius qđ eſt feciſſe votum, eſt dolor de præterita applicatione ſui ad vouendum, & non de voto ipſo. Dolet.n. talis pęnitens, q; ſe ſubiecit voto, & non mutat propoſitum adimplendi promiſſa propoſita, & deliberata. Et de hac pęnitentia eſt præſens qõ, quæ vocatur abuſiuè de voto, quia eſt de voto quo ad eius omiſſionẽ. De hmõi igitur pęnitentia abſolutè loquendo, dicendum eſt, ꝙ eſt de genere actuum, qui abſolutè ſumpti malè ſonant, qui tñ adiunctis quibuſdam conditionibus honeſtantur. Sicut occidere hoiem, male ſonat: ſed ſi adiungantur debitæ conditiones. ſ. pp iuſtitiam &c. eſt actus honeſtus. Non ſolum namq; votũ, ſed ẽt applicare ſe ad vouendum, eſt actus bonus, ac per hoc male ſonat q; ſit materia pœnitentiæ, quoniam pęnitentia malorum eſt: ſed ſi cauſæ aliquæ rationabiles adiungantur, poterit actus honeſtari. Neq; enim emiſſio voti eſt ita de gñe bonorũ, vt non poſſit licitè eſſe materia actus nolitionis, vt patet in eo, qui vult non vouere, & licitè refutat vouere. Nec obſtat ꝙ emiſſio voti eſt præterita, quia eiuſdem rationis eſt actus præteritus, & futurus. Eiuſdem ſiquidem rationis eſt velle occidere hominem, & velle occidiſſe hominem. Similiter non obſtat, ꝙ actus præteritus eſt iam acceptatus: qm̃ ipſa acceptatio præterita, & futura eiuſdem eſt rationis, & idem eſt de ipſa iudiciũ, & applicatione ad vouendum. Ratio autem quare aliqđ bonũ poteſt licitè eſſe materia nolitionis, ac per hoc pęnitentiæ, eſt quia tale bonũ non eſt neceſſarium ad ſalutem. Quæ enim ſũt neceſſaria ad ſalutem, non põt licitè refutari, & ſimiliter non

poteſt eorum eſſe pęnitentia ſine peccato mortali vt patet.

❡ Quo ad ſecundum differentia eſt inter vota maximorum, & diuturnorum bonorum, & alia vota. Nam pęnitentia votorũ maximorum ac diuturnorum ratione ſuæ materiæ, infert remiſſiorẽ voluntatem in bono, quàm fuerit, q̃ ſine detrimẽto virtutis pſeuerans non eſt. Nã vbi prius iſte, quẽ modo pęnitet feciſſe votũ religionis aut continentiæ, perſeuerabat in complacẽtia inchoata virtuſque. ſ. eius quod eſt facere tale votum, & ipſius voti, modo mutata volũtate circa primũ, nõ pſeuerat in illo, qđ eſt quaſi radix tanti boni. Et conſequenter magis ex neceſſitate, q̃ amore pſeuerat in conſeruãdo continentiam, & religionem, quod ſine peccato veniali non eſt, nec parui periculi ad diſponendum ad mortale. Cui enim minus cõtinentia, aut religio placet, non facilè tot pericula euadet, aut remedia oportuna ſuſcipiet, caſtigando corpus &c. Pænitentia aũt aliorũ votorum, vt peregrinationis, ieiunij, & hmõi, rõne materiæ non inferunt remiſſionẽ voluntatem in bono, qñ ſunt particularia quædam parua bona: & conſtat facilè aliquẽ iſta bona refutare pp meliora. Vnde hmõi votorum pęnitentia nec ratione formæ nec ratione materiæ, eſt peccatum, ſi ex rationabili cauſa ſit: alioquin veniale peccatum eſt.

❡ Quo ad tertium, diſtinguendũ eſt, ꝙ aut pęnitẽtia eſt de operibus bonis factis ex voto, præſuppoſito uoto, & ſic eſt manifeſtè peccatũ mortale. Hoc.n. nihil aliud eſt, quam dolere de præterita obſeruatione voti, quam conſtat fuiſſe de neceſſitate ſalutis. Aut pęnitentia eſt de ipſis eiſdem operibus non pſuppoſito voto, ſed magis cũ eradicatiue voti. v. g. Plantauit quis arborem fructiferam in horto ſuo, multo tpe fructus protulit, pænitet poſt multum temporis dominum plantaſſe in ſuo horto arborem illam, velletq́ue caruiſſe ſemper illa arbore, & fructibus perceptis, potius quàm habere illam cum fructibus. Sic in propoſito, pęnitet aliquem ſe profeſſum eſſe, velletq́ue nunquã profeſſum eſſe, non curans q; etiam non feciſſet tot bona, quæ fecit ſeruando profeſſionem ſuam &c. Pęnitentia ſiquidẽ illa non eſt de obſeruatione voti, ſed de ipſa applicatione ad votũ cum ſubſecutis, nullo præſuppoſito vinculo. Et talis pęnitẽtia eiuſdem eſt rationis, cum pęnitentia talis voti ſecundo loco diſcuſſæ. Ac per hoc, ſi habet pro materia maxima diuturnaq́ue bona, vt caſtitatem, vel religionem, peccatum tãto grauius eſt, quanto remotioris a bono voluntatis eſt, dum oĩa refutaret bona peracta ſi poſſet, intra latitudinem tamen venialium valdo proximorum caſui ad mortale. Si vero habet pro materia particularia parua bona, poſſet eſſe ſine peccato, ſi rationabilis cauſa ſubſiſteret. Et ex his patet reſponſio ad obiecta.

Porrecta per totum.

175

SVPER Q. LXXXVIII. ART. VII.

IN ar. 7 q. 88. dubium occurrit, in quo cõſiſtit ſolemnitas voti. Et eſt ratio dubij, tum ipſa rei obſcuritas, tum diuerſitas opinionum, tum neceſſitas ſciendi hoc: quoniam hinc multarum quæſt. ſolutiones pendent. Et ne in æquiuoco laboremus, quid nominis præponamus. Solemnitatis nomine in propoſito nuncupamus illud, vnde votum habet quòd dirimat matrimonium. In hoc enim ſecundum omnes differt votum ſolẽne à voto ſimplici, quòd votum ſolemne non ſolum impedit, ſed ẽt dirimit matrimonium ſi cõtrahatur. ita quòd matrimoniũ poſt contractum, eſt nullum: votum autem ſimplex impedire ſolummodo matrimonium poteſt.

❡ Eſt igitur triplex de hoc opinio. Prima eſt, ꝙ ſolẽnitas voti cõſiſtit in benedictione, ſeu conſecratione vouentis. Dupliciter enim ſolẽnizatur votum. ſ. per profeſſionem religionis approbatæ, & per ſuſceptionem ſacri ordinis & in ſuſceptione ſacri ordinis manifeſtè interuenit conſecratio vouentis. In profeſſio-

be vero interuenit benedictio, vt patet ex 6. c. Eccleſiaſticæ Hierar. vbi ritus conſtituendi monachum ponitur, & in pontificali ſeu ordinario Romanæ Eccleſiæ, vbi etiam ordo conſtituendi monachũ habetur, licèt aliter quàm tempore Dionyſij fiebat.
¶ Sed hæc opinio falſa eſt, tum qñ ſolemnitas voti non conſiſtit in eo, ſine quo votum ſolẽne inuenitur: ſed votũ ſolẽne religionis ſine omni benedictione vouentis inuenitur. ergo ſolemnitas eius nõ conſiſtit in benedictione vouẽtis. Patet minor dupliciter. Primò, quia profeſſio tacita, voluntate deliberata, acceptata eſt verè votum ſolẽne, non præſumptum, ſed vere actũ, & tñ ſine omni benedictione fit. Secundò quia profeſſio explicita non fit in oĩbus religionibus approbatis cum benedictione, vt patet in ordine Prædicatorũ, ubi ſolæ veſtes benedicũtur poſt profeſſionẽ immediatè. itaq; ẽt hoc fit poſtq̃ eſt ſolẽni voto alligatus ille cuius veſtes benedicuntur. Tum, qñ ſolemnitas voti non cõſiſtit in eo, cum quo ſtare poteſt, ꝙ uotum coniunctum ſit ſimplex: ſed conſecratio ſacri ordinis eſt huiuſmodi, q; cum ipſa ſtare põt, ꝙ votũ continentiæ illi annexũ ſit ſimplex. ergo ſolẽnitas talis voti nõ cõſiſtit in conſecratione. Patet minor ex hoc, ꝙ eccleſia poſſet ſtatuere, ꝙ de cætero ſuſcipientes ordinem ſacrum, nõ niſi ſimplex votũ continentię emittant. Tunc. n. qlibet vouere caſtitatẽ ſuſcipiendo ſacrũ ordinẽ, & tñ nõ niſi ſimplex votũ hret. Tum qñ concurrentib. ſimul voto, & conſecratione, ſeu voto religionis, & benedictione, remota eccleſiæ inſtõne, aut approbatione, non conſtituiſſent votũ ſolẽne, vt patet ex eo, ꝙ ſi qs ſecluſo Eccleſiæ ſtatuto ſuſcipiens ſubdiaconatũ, vt totaliter ſacris mãciparetẽ, voueret continentiã, non ꝓpterea aſtringeretẽ voto ſolẽni, & tñ concurrerent ſimul cõſecratio, & votum tũc cõſecrat omnis emiſſum. Et ſimiliter, ſi quis profiteretur aliquam religionẽ, quæ nunc eſt approbata ſemota approbatione, puta, ꝙ deſineret eſſe approbata, & poſt aliquis eã profiteretur, & benedicerentur, ut de monachis eſt ordinatũ, non propterea aſtringeretẽ voto ſolẽni. Non habet ergo votũ continentiæ ex hoc, ꝙ fit cũ ſuſceptione ſacri ordinis, ꝙ ſit ſolẽne: neq; votum religionis ex hoc quòd fit cum benedictione, quòd ſit ſolemne.
¶ Secunda aũt opinio eſt, ꝙ ſolemnitas voti conſiſtit in exhibitione ſui ipſius, ita quòd votũ ſimplex habet ſolã promiſſionẽ: votum aũt ſolemne habet promiſſionẽ & exhibitionẽ, nõ promiſſorum in ſeipſis, ſed in ſua radice: qũ a habet exhibitionẽ ſuiipſius in nouo ſtatu, in quo radicaliter continentur oĩa pmiſſa. Nam & qui profitetur religionẽ, & qui ſuſcipit ſacrũ ordinẽ, non ſolũ promittit ſeruire &c. ſed ipſo facto mutat ſtatũ, ẽtiã ſi nõ mutaret veſtes, habitationẽ, & conuerſationẽ, vt patet.
¶ Sed nec hæc opinio eſt vera: qñ mutatio ſtatus, mãcipando hoiem ad diuinum cultũ & religioſa opera, ſtare põt cum uoto ſimplici, vt patet, ſi Eccleſia inſtitueret, ꝙ in ſacro ordine, & religione aliqua votum ſimplex fieret. Et rurſus in ſacro ordine mancipatur homo ad diuinum cultum ſine dependentia ab annexo uoto, ut patet in Eccleſia primitiua, & orientali vſq; in hodiernum diem. In religionibus vero quantumcumq; aliquis exhiberet ſeipſum, & conuerteret, niſi Eccleſiæ authoritas interueniret, nunquam votum religionis eſſet ſolẽne, vt patet de votis profitentium religionẽ nõ approbatam, quàmuis ſanctã.

tur ordinari ꝑ ad Deũ, ſed ad homines. ergo ꝑ accidẽs ſe habẽt ad uotum. non ergo ſolemnitas talis eſt propria conditio uoti.

¶ 2 Præt. Illud qđ ꝑtinet ad cõditionẽ alicuius rei, vr̃ poſſe cõpetere oĩb⁹ illis, in quib. res illa inuenitur: ſed multa pñt ſub voto cadere, q̃ non ꝑtinent neque ad ſacrũ ordinẽ, neq; ꝑtinẽt ad aliquã certam regulã, ſicut cũ quis vouet peregrinationẽ, aut aliquid hmõi. ergo ſolẽnitas q̃ fit in ſuſceptione ſacri ordinis, vel in profeſſione certæ regulę non ꝑtinet ad cõditionẽ uoti.[h]

¶ 3 Præt. Votũ ſolẽne idẽ [h] ur̃ eſſe, qđ votũ publicũ: ſed multa alia uota pñt fieri in publico, q̃ uotũ, qđ emittitur in ſuſceptione ſacri ordinis, uel profeſſione certæ regulæ, & hmõi ẽt uota pñt fieri in occulto. ergo nõ ſolum hmõi uota ſunt ſolemnia.

Sed contra eſt, ꝙ ſolũ huiuſmodi uota impediũt matrimoniũ contrahendũ, & dirimũt iam contractũ: quod eſt effect⁹ voti ſolemnis, ut infra* dicetur in tertia huius operis parte.

*Nõ cõpleuit morte pͥuentus.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ unicuiq; rei ſolẽnitas adhibeẽ ſꝫm illius rei conditionẽ, ſicut alia ẽ ſolẽnitas nouæ militiæ. ſ. in quodã apparatu equorũ, & armorũ, & cõcurſu militũ: & alia ſolẽnitas nuptiarũ, q̃ cõſiſtit in apparatu ſpõſi, & ſpõſæ, & cõuentu propinquorũ: uotũ aũt eſt promiſ-G ſio Deo facta. Vñ ſolẽnitas uoti attendit ſꝫm aliquid ſpũale, qđ ad Deum ꝑtineat. i. ſꝫm aliquam ſpũalem benedictionẽ, uel conſecrationem, q̃ ex inſtitutione Apoſtolorũ adhibetur in ꝓfeſſione certæ regulę, ſcđo gradu poſt ſacri ordinis ſuſceptionẽ, ut dicit Dion. 2. c. Eccleſiaſticę Hier. Et huius rõ eſt, qa ſolẽnitates nõ cõſueuerunt adhiberi, niſi qñ aliquis totaliter mãci-H paẽ alicui rei. Nõ. n. ſolẽnitas nuptialis adhibeẽ, niſi in celebratione matrimonij, qñ uterq; cõiugũ ſui corporis poteſtatẽ alteri tradit. Et ſilr̃ [m] uoti ſolẽnitas adhibetur, qñ aliquis ꝑ ſuſceptionẽ ſacri ordinis diuino miniſterio applicaẽ. Et in ꝓfeſſione certę r̃læ, qñ ꝑ abrenũtiationẽ ſęculi, & ꝓpriæ uolũtatis aliq̃s ſtatũ ꝑfectionis aſſumit.[n]

F ¶ Eſt igitur tertia opinio, quæ eſt veritas, ꝙ ſolemnitas voti cõſiſtit in hoc, ꝙ Eccleſiæ authoritate ſtatutum eſt tale votum eſſe ſolẽne. ſ. per quod homo inhabilis eſt ad matrimoniũ, vt in uoto ſacri ordinis, & in voto regularis obedientiæ, caſtitatis paupertatiſque, vt eſt votũ religionis. Probatur aũt hoc eſſe verum tam ex eo ꝙ Eccleſia poſſet ſtatuere ꝙ quicumque coram tribus voueret continẽtiam, faceret votum ſolemne continẽtiæ, ita quòd ipſo facto eſſet voto ſolemni aſtrictus: ſicut ſtatuit, ꝙ quicunq; ſuſcipit ordinẽ ſacrũ, emittat votum continentię, quod uoluit eccleſia eſſe ſolẽne. Conſtat autẽ ꝙ in cauſa dicti ſtatuti nulla benedictio, nulla conſecratio, nulla mutatio ſtatus, niſi conſequẽs dictum votũ interueniret. Sola ergo eccleſię authoritate præueniente votum, quod in ſe eſſet ſimplex, eſt ſolemne.
¶ Et cõfirmatur hoc ex ꝓfitentib. tria vota de facto, hoc eſt ſine Apoſtolica authoritate. ſ. obedientiæ, paupertatis, & caſtitatis in religione nõ approbata ad hoc ꝙ ſit ſimpliciter religio, vt multis perſonis tertij habitus ex deuotionis feruore inuẽtum eſt cõtigiſſe. Huiuſmodi enim vota nõ excedunt vim voti ſimplicis ex hoc ſolo, quòd authoritas Eccleſiæ deeſt. Secus autem hoc eſſe de eiſdem perſonis tertij habitus tria religionis vota profitentibus de licentia ſedis Apoſtolicæ, Sixtus quartus per bullam declarauit. Et hoc eſt, quod in ſexto Bonifacius octauus determinauit dicens, quòd ſolemnitas uoti ſola Eccleſiæ inſtitutione eſt inuenta. Et propterea Apoſtolica authoritate decreuit duo tantũ vota eſſe ſolemnia. ſ. religionis approbatæ, & ordinis ſacri. Et ſi contra dictam doctrinam obijciatur, quòd contradicit authori in litera, quo ad primæ opinionis reiectionem, & in 4. ſent. diſt. 38. tam quoad ſecũdæ opinionis refutationem, q̃ quo ad tertiæ opinionis aſſertionem: Reſpondeo ꝙ quantũ ad primã opinionem ſpectat, in æquiuoco fortè ſumus quia author de ſolemnitate cæremoniali de facto ordinata in huiuſmodi votis adhibenda loquitur: ego aũt de ſolemnitate, qua ipſum vo-K tum abſolutè in ſe habet, quòd ſit ſolemne. Veruntamen de benedictione cuius meminit in litera, latior erit ſermo.

Concl. m

¶ Quantũ vero ad ſecundã, & tertiã opinionẽ, nõ cõtradico authori. Ad cuius euidentiã ſcito, ꝙ exhibitio ſuiipſius, & ſtatutũ Eccleſiæ, pñt dupliciter conſiderari. ſ. ſeorſum: & ſic neutrũ ſufficit ad ſolemnitatẽ voti. Et propterea ſecunda opinio ponẽs in ſola exhibitione conſiſtere ſolemnitatẽ, refutata eſt, & ab ipſo authore refutatur. 4. ſent. diſt. 38. q. 1. art. 2. q. 3. dum dicit, ꝙ quantumcunq; aliquis profiteatur, niſi ſeruato poſitiuo iure hoc faciat, non eſt votum ſolemne. Propterea quoque tertia opinio ab authore ibidem refutatur, ꝙ ſ. ſuper ſimplici ſtatuto Eccleſiæ fundatur. Oportet namque iuxta ſedm diſtinctionis propoſitæ membrum, ambo ſimul concurrere. ſ. & Eccleſiæ authoritatem, & ex parte vouentis impotentia tradendi ſe ipſum alteri, quæ impotentia, quia negatio eſt, fundatur ſup affirmatione: aut approbatæ exhibitionis ſuiipſius, vt author uoluit, & tõm conſonat, quaſi Eccleſia ꝓp hoc inhabilitet ad carnis, ſeu mundi opera, quia approbat exhibitionem ad Dei cultum, ſeu famulatum: aut approbat ſic votũ, ut ex hoc ipſo, ꝙ votum eſt ſic, hoc eſt, cum inhabilitatione vouentis ad matrimoniũ &c. approbatũ prius ab Eccleſia, impotentia illa cõſequaẽ. Vtroque

ſiquidem

ſiquidē modo Eccleſia facere pōt, ex quibus patet primò, q ad A ſolēne votū duo exiguntur. Nā ex parte vouētis requiritur q vo-ueat: ex parte aūt Eccleſiæ, q votū ſit inhabilitās hoīem ad ma-trimoniū &c. Hāc. n. inhabilitantē vim nō poſſe votū ex priua-ta poteſtate habere, ſed ab Eccleſia ſolū, manifeſtè patet ex eo, q ſublata Eccleſiæ ap-probatione, & inſtitu-tione, quātumcunq; aliqs ſuſcipiēdo ſub-diaconatū voueret ca-ſtitatem, & quicq; aliud pfeſſionē alicu-ius religionis faceret, numquā ſolēni voto ligaret, numq̄ inhabi-lis eſſet ad matrimo-niū, q̄uis peccaret cō-trahēdo, vt pote con-tra votū ſimpliciter agens: & in hac vi cō-ſiſtit ſolēnitas voti. Pa-tet ſecundò, q hæc vis inhabilitans ſecū-dūm præſentes Eccle-ſiæ inſtitutiones con-uenit voto rōne exhi-bitionis ipſius vouen-tis ad cultū ordinis ſa-cri, vel famulatū re-ligionis approbatæ. Cuius ſignum euidēs eſt, q ſi quis ſuſcipe-ret ordinem ſacrum à non epiſcopo, ac per hoc non ſuſciperet vt in veritate ſacrum ordinē, nō aſtrin-geretur voto ſolēni ad caſtitatem. Hoc. n. ideò eſt, quia, Eccleſia vim inhabilitātem ſtatuit in voto mediante ordine: & ſimile eſt de profeſſione omnino inualida. Et propterea ius canoni-cum, & omnes dicunt, quòd votum ſolemnizatur per ſuſceptio-nem ordinis ſacri, vel per profeſſionem religionis approbatæ. Patet tertio, q hæc vis inhabilitans nō neceſſario exigit talem exhibitionem ad hoc, q poſſit ineſſe voto ex noua conſtitutio-ne Eccleſiæ: quia poſſet Eccleſia ſtatuere, q vouens coram tribus continentiam emittere, intelligatur votum inhabilitans ad matrimonium, ſeu votum ſolemne continentiæ, quod idem eſt. Et ex his omnibus apparet, q omnes opiniones aliquid ve-ri dixerunt, & q doctrina hæc non contrariatur authori.

D. 12.M.

¶ In eodem 7. artic. tam in corpore, q̄ in reſpōſione ad primū, aduerte, q in voto ſolemni per ſuſceptionē ſacri ordinis, mani-feſtè inuenitur aliquid aliud à voto ſpectans ad Deū. ſ. ipſe or-do ſacer. In voto autē profeſſionis, benedictio ſpiritualis, cuius meminit author, non inuenitur vniuerſaliter. vt cōſuetudo Ec-cleſiæ teſtatur. Non enim miniſtri Eccleſiæ inuocant, vt Deum benedicere putemus, iuxta authoritatem literæ, quæ nō adduci-tur ab authore ad probādum, q in profeſſione ſit benedictio, ſed ad hoc, q qn̄ per miniſtros Eccleſiæ fit benedictio, Deus eſt qui benedicit. Quare autem author benedictionem ad votum ſolemne omnis approbatæ religionis extenderit, ratio eſſe vr, quia attendit ad id, qđ de iure fieri debere debet, & non ad id quod fit: quaſi præſumatur, q profitentes abſq; benedictione, intelliguntur profiteri cū benedictione, ſicut ab Apoſtolis, & Eccleſia inſtitutū eſt de monachis. Sicut profitentes tacitè per habitus geſtationem poſt annū &c. præſumuntur vouere ſolen-niter ſicut ab Eccleſia inſtitutum eſt. Ratio verò, quare benedi-ctionem huiuſmodi tanti fecerit, videtur eſſe, quia aliter ſtabi-liter fundare indiſpenſabilitatem voti ſolemnis religionis iu- E xta decretalem allatam inferius in arti. 11. non poterat.

¶ Ad cuius clariorē notitiā ſcito, q in votis ſolēnibus, q̄ habet Eccleſia, vidit author tria inueniri. ſ. votū, mancipationem ad diuinum cultum, ſeu famulatum: & conſecrationē ſeu benedi-ctionem. Et ſupponit, vt inferius patet, q votū religionis eſſet indiſpenſabile per quācūq; Eccleſiæ authoritatē: & propterea oportuit quòd indiſpenſabilitatem fundaret ſuper aliquo, qđ non ſubijceretur eccleſiaſticæ authoritati quoad illius muta-tionem. Et quia tam votum, quàm mancipatio ad Dei famula-tum, vtpote hominū opera, ab eccleſia mutari poſſunt, ad opus Dei recurſum habuit. ſ. conſecrationē, & benedictionem, vt in his conſtituendo ſolemnitatem voti, indiſpenſabile conclude-ret votum ſolemne quo ad id, quod per ſe ad ſolemnitatē ſpe-ctat, vt in dicto articulo inferius patet. Hæc eſt radicalis ratio, quæ coegiſſe videtur authorem ad ponendum, q ſolēnitas vo-ti cōſiſtit in conſecratione, vel benedictione diuina. Altera au-tē rō, quæ in hac litera affertur ex ſimilitudine ſolēnitatū ſaliſ actibus, ſeu ſtatibus ſ. militiæ, & nuptiarū, fundata ſuper rōne cōmuni, qa. ſ. ſolēnitas vnicuiq; rei adhibetur ſecūdūm illius rei conditionē, efficaciter infert q ſolēnitas cæremonialis in voto debet fieri ſecundùm aliqđ ſpectans ad Deū, puta, ſcđm puri-tatem mentis, cōfeſ-ſionem, & cæremo-nias eccleſiaſticas ad Dei cultū pertinētes: ſicut etiā ipſum votū ad Dei cultū ptinet. cū ſit religiōis actus. Hoc enim optimè in-fertur ex ratione, & ſimilitudine militiæ. & nuptiarū: ſed toto conceſſo, non habe-tur q ſolēnitas, qua votū habet vim diri-mendi matrimoniū, conſiſtat in his cære-monijs, aut diuino effectu p eas. Videt ſi-quidē mihi, q hoc in loco diſtinctio illa lo-cum habeat. ſ. de pri-ma impoſitione no-minis, de trāſlatione eius ad aliud ſignifi-candū. Solēnitas nā-que ſi ſecūdùm pro-priā ſignificationē ſu-mitur, cæremonia-lia, & præcipuè ſacra importare videt, quæ ſingulari quodā rīte fiunt: & indè tranſla-tū eſt ad alia, Et à conſuetudine Eccleſiæ factū eſt, vt cū de voto agit, ſignificet in voto vim dirimēdi mrīmoniū, ſeu id vndè vo-tū habet vim talem. Vnde author ad propriā vocabuli ſignifica-tionē more ſuo aſpiciēs, & in cæremonialibus ſignificatis noīe ſolemnitatis, diuinū opus cōtemplatus, ad ipſum diuinū opus ſ. ſpiritualem benedictionē, ſolemnitatis nomen applicauit, vo-lens q ex tali diuino opere votum habeat vim dirimendi ma-trimonium &c. Vt autē ex dictis patet, hęc benedictio non inue-nitur in omni vero voto ſolemni. Et vbi inuenitur, per accidēs ſe habet ad ſolemnitatem voti non cæremonialem, ſed legiti-mam, de qua eſt qō: quæ voti ſolemnitas ideò vocari pōt legiti-ma, quia legi ſancita, & hoc nomine nuncupata, legis vim ha-bet. Hæc autem ideò dicta ſint, vt mens literæ percipiatur, & vt ſcias ſolemnitatem duplicem eſſe in voto. ſ. cæremonialē, & le- D gitimam quæ ratione cæremoniarum adiunctarum ſortita vi-detur nomen ſolēnitatis. Sed de nomine non eſt qō, ſed de re.

*In corp. art.

¶ In eadem reſponſione ad primum eiuſdem ſeptimi articuli, dubiū occurrit, An diſtinctio voti ſimplicis, & ſolēnis ſit ſpecifi-ca, ſic, q transgreſſor vtriuſq; ſimul incurrat deformitates dua-rum ſpecierum. verbi gratia. Habens votum ſolemne & ſim-plex continentiæ, ſi fornicatur, peccet cōtra continent. à latriā voti ſimplicis, & latriam voti ſolemnis. Apparet enim ex dictis authoris in 4. di. 38 q diſtinguantur hæc vota ſpecie, ſicut ve-getatiuum, & ſenſitiuum: & cōſequenter, quòd duarum ſpecie-rum mala incurrat tranſgreſſor vtriuſque.

¶ In oppoſitū videtur eſſe, quia nihil eſt vinculi, nihil virtutis in voto ſimplici, quod non ſit in ſolemni. Et ſimiliter quicquid tranſgreſſionis eſt in voti ſimplicis violatione, clauditur in vio-latione ſolemnis. Nulla ergo alia additur deformitas ex viola-tione ſimplicis voti de eodem.

E ¶ Ad hoc dicitur, q quemadmodum oculus hominis, & oculus leonis ſunt eiuſdem ſpeciei, inquantum ſunt potentiæ viſiuæ propter identitatem formalē obiecti vtriuſq;, puta, coloris: po-tentiarū. n. diuerſitas, vel identitas formalis, penes obiecti for-malis diuerſitatem, vel identitatē attenditur. Et ſunt diuerſarū ſpecierū, inquātum ſunt naturalia membra hominis, & leonis, iuxta illud Auer. in 1. de anima. Membra hominis, & mēbra leo-nis differunt, quia anima hominis differt ab anima leonis. Hęc ſiquidem diſtinctio ex parte ſubiecti, ſeu habētis, ſe tenet: ita vo-tum ſolemne, & votum ſimplex, ſi ad actus referantur, præſup-poſita identitate materiæ, eiuſdē ſunt ſpeciei, quia vtrūq; cultū Deo affert p̄ promittendo idem. Si autem referantur ad vouen-tem, ſic claudunt in ſe diuerſitatem ſpecificam, ſaltem propter inhabilitatem vouentis ad oppoſita, puta, ad matrimoniū, ad habendum proprium &c. Propter quod votum ſolēne dicitur habere plenē vim obligatiuā, ſimplex autem non: quoniā ſim-plex votum cōtinentiæ ſic obligat ad cōtinentiam, q tamen vis poten-

A ᴅ ᴘʀɪᴍᴠᴍ ergo dicēdū, q hmōi ſolēnitas ptinet nō ſolū ad hoīes, ſed ad Deū, inquantū hēt aliquā ſpiritualē conſecra-tionē, ſeu benedictionē, cuius Deus eſt author, etſi hō ſit mi-niſter, ſm illud Num. 6. Inuoca-bunt nomē meum ſuper filios Iſrael, & ego bñdicā eis: & ideò B votū [d] ſolēne hēt fortiorē obli-gationē apud Deū, quàm uotū ſimplex, & grauius peccat, qui illud trāſgredit. Quod aūt dr, q uotū ſimplex non minus obli-gat apud Deū, quàm ſolemne, intelligendum eſt quantum ad hoc, quòd utriuſque tran-ſgreſſor peccat mortaliter.

A ᴅ ꜱᴇᴄᴠɴᴅᴠᴍ dicendū, q particularib' actibus nō cōſue-uit ſolēnitas adhiberi, ſed aſſū-ptioni noui ſtat', ut * dictū eſt. Et ideò cū qs uouet aliqua par-ticularia opera, ſicut aliquā pe-regrinationē, uel aliqđ ſpecia-le ieiunium, tali uoto non con-gruit ſolēnitas, ſed ſolùm uo-to, quo aliqs totaliter ſe ſubij-cit diuino miniſterio, ſeu famu-latui, in quo tñ uoto quaſi uni-uerſali multa particularia ope-ra comprehenduntur.

C A ᴅ ᴛᴇʀᴛɪᴠᴍ dicēdū, q uota ex hoc q fiunt in publico, pñt habere quādā ſolēnitatē huma-nā, nō aūt ſolēnitatē ſpiritualē, & diuinā, ſicut hñt uota præ-miſſa, etiā ſi coram paucis fiāt. Vnde aliud eſt uotum eſſe pu-blicum, & aliud eſſe ſolemne.

potentiam ad matrimonium,& eius opus. Solẽne autẽ ſic obligat, ꝙ vouens eſt inhabilis ad matrimoniũ, & eius opus, itaq; ſi contrahat, matrimonium eſt nullum: & ſi vtatur illo, peccat mortaliter, etiam reddendo debitum. Et quoniã diſtinctio ſpecifica vitiorũ ex parte obiecti attenditur (vnde non eſt hic diuerſitas) ideò eiuſdẽ ſpeciei eſt transgreſſio voti ſolemnis ſolum, & coniuncti cũ voto ſimplici præcedente, vel ſequente. Immò eiuſdem eſt ſpeciei transgreſſio ſolemnis & ſimplicis, & differunt ſolũ ſecundùm magis & minus graue, Vndè in litera dicit, quòd grauius peccat, qui ſolemne transgreditur. Ad obiectionem autem ex 4. ſentent. dicitur, ꝙ diſtinctio ſpecifica, qua ſenſitiuũ in homine differt ſpecie à ſenſitiuo puro, puta, in leone, non eſt ex parte obiecti, vt patet de oculis, & cæteris ſenſibus, ſed ex parte habentis. Vnde ex hoc non habetur aliquid contra determinationem factam.

Porrecta per totum. 476. Inf. q. 189 ar. 5. Et 4. di. 32. ar. 4 & di. 38. q. 1. ar. 1. q. 4. Et opuſ. 17. c. 12.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum illi, qui ſunt alterius poteſtati ſubiecti, impediantur à vouendo.

AD OCTAVVM ſic procedit. Videtur ꝙ illi qui ſunt alterius poteſtati ſubiecti, nõ impediantur à vouẽdo. Minus.n. vinculũ ſuperatͬ à maiori: ſed obligatio qua quis ſubijcitur homini, eſt minus vinculum, q̃ votum per quod aliquis obligatur Deo. ergo illi, qui ſunt alienæ poteſtati ſubiecti, non impediuntur à vouendo. G

¶ 2 Præt. Filij ſunt ĩ poteſtate pr̃is: ſed filij poſſunt ꝓfiteri ĩ aliqua religione ẽt ſine volũtate parentũ. ergo nõ impeditur aliquis à vouendo per hoc, ꝙ eſt ſubiectus poteſtati alterius.

¶ 3 Præt. Maiꝰ eſt facere, q̃ ꝓmittere: ſed religioſi q ſunt ſub ꝑtãte ꝑlatorũ, pñt aliqua facere ſine licẽtia ſuorũ ꝑlatorũ, puta, dicere aliquos pſalmos, vl̃ facere aliquas abſtinentias. ergo vr̃ ꝙ multò magis poſſint hmõi Deo vouendo promittere.

¶ 4 Præ. Quicũq; facit, qđ de iu-

SVPER QVAEST. LXXXVIII. ART. VIII.

D. Bon. 4. ſ. d. 38. q. 3. a. 1.

IN ar. 8 eiuſdem Sã. q. dubium occurrit, An votũ ſubditi de eo, in quo ſubijcitur, obliget ſubditum ad mortale antequã innoteſcat ſuperiori. Verbi gratia. Vouet religioſus quotidie dicere ſeptem pſalmos pænitentiales, nec hoc votum indicat prælato ſuo, ſi interim trãſgreditur tale votum, an peccet mortaliter. Videtur enim ꝙ non peccet, ſaltem mortaliter, quia tale votum vſquequo innoteſcat prælato, nõ eſt firmũ, vt patet, & in litera dicitur in reſponſione ad tertium & ad quartum. Et ſi nõ eſt firmum. ergo nõ eſt votum, quoniam de ratione voti eſt firmitas. Et ſi non eſt votum, ergo non habet vim obligatiuam ad mortale. In oppoſitum eſt, quia votum conditionatũ extante conditione obligat ad mortale: ſed huiuſmodi votum eſt cõditionatum, vt in litera dicitur in reſponſione ad vltimũ, & conditio extat: nã conditio ſubintellecta eſt, ſi ſuperior nõ contradixerit, & hæc extat quandiu ſuperior neſcit tale votũ. ergo huiuſmodi votum obligat ad mortale neſciente ſuperiore. H

¶ Ad euidentiam huius difficultatis ſciendum eſt, quòd bonũ ſupererogationis quod ſubditus vouet, põt dupliciter ſe habere ad ſubditum vouentem. ſ. vt inhibitum in cõmuni, vel in particulari vel vt non inhibitum. Habet enim ſe ad religioſum, vt inhibitum in communi, opus peregrinationis, quia nõ põt ſine licentia exire clauſtrum: vt inhibitum verò in particulari, opus mortificationis verberando ſe, & huiuſmodi, ſi à prælato prohibentur fieri ſine ſua licentia. Vt nõ inhibitũ vero opus orationis, quando ſibi vacat. Si igitur ſubditus vouet opus ſupererogationis inhibitum, ſubintelligitur conditio affirmatiua. ſ. ſi ſuperior conſenſerit, quoniam aliter materia voti nõ eſſet opus virtuoſum. Opus enim inhibitum ſtante inhibitione cõſtat nõ eſſe opus virtuoſum. Votum autem eſt promiſſio facta Deo, & nõ debet eſſe ridiculoſa. Vnde tenetͬ ſubditus conſenſum ſuperioris requirere, anteqàm ſit in mora perſoluẽdi votum. Niſi enim ipſe ſuperiorem teneretur requirere de relaxando inhibitione, ſeu concedenda licentia, vana & ridiculoſa eſſet promiſſio. K

¶ Et confirmatur, quia in promiſſione quæ fit homini cũ conditione, ſi cõſenſerit amicus, vel cognatus &c aut implicitè ſubintelligitͬ quis debeat requirere cõſenſum, aut ſpecificatur quis teneatur, ſi inter rationales homines ſit cõtractus. In voto autẽ inter hominem & Deum ſit quaſi contractus quidã, & cũ non expectetur qđ Deus ꝓcurare debeat cõſenſum ſuperioris, reſtat vt vouens teneatur ad ſuperioris conſenſum requirendũ. Tempus autem requirendi, vt dictum fuit, eſt antequàm ſit in mora implendi promiſſum. Si autẽ ſubditus vouet Deo opus ſupererogationis nõ inhibitum, tunc conditio ſubintellecta eſt negatiua. ſ. ſi non cõtradicat ſuperior. Et ratio eſt, quia actus ſupererogationis, qui eſt in poteſtate ſuperioris nõ inhibitꝰ, eſt verè actꝰ virtutis, & ſtãte conditione non inhibitionis, eſt in poteſtate vouentis durãte cõditione. ergo põt eſſe materia voti. Nõ requiritur ergo ad hoc, ꝙ tale votũ ſit verè votum cõditionatũ, cõſenſus ſuperioris: quoniam in nullo poteſtatem ſuperioris lædit.

F ¶ Et propterea ad dubium motũ dicitͬ, ꝙ ſi ſubditus quicunq; puta, puella, vxor, religioſus &c. voueat non inhibita, quæ ſunt in poteſtate ſuperioris, tenetͬ ea implere, ſuperiore nihil de hoc ſciente, & peccat mortaliter tranſgrediendo, durante cõditione non contradictionis ſuperioris. Et ad obiectionem in oppoſitũ dicitur, ꝙ votum tale non eſt firmũ ſimpliciter & abſolutè, quia non habet materiam quæ abſolutè ſit in poteſtate vouẽtis, ſed in poteſtate alterius, eſt tamen firmum durante conditione, & propterea obligat durante conditione, & non obligat abſolutè. Et ex his patet ſenſus literæ: & quare author ſua diſtinctione ponat conditionem affirmatiuam, & negatiuam dicendo, Si ſuperiori placuerit, vel non renitatur. Facta eſt. n. hæc diſiunctio propter diuerſam diſpoſitionem materiæ promiſſæ ſecundùm eſſe inhibitum, vel non eſſe inhibitum, vt declaratum eſt.

¶ Sed hic occurrit dubiũ nõ pertranſeundũ ſilẽtio, An ſuperioris cõſenſus, vel contradictio in votis ſubditorum referatur ad opus, qđ eſt materia voti: an ad vinculũ voti. Eſt nãq; dubitare de hoc, quærere, cũ quis ſit ſubditus vouet, verbi gratia, Peregrinationem vel ieiunium, ſi ſuperior negat licentiam peregrinãdi, aut inhibet ieiuniũ. an teneatur manifeſtare ſuperiori vinculũ facti voti de hoc, an ſufficiat, ꝙ ſuperior neſciens contradicat operi. Ex hac ſiquidem cogitatione multa dependent. Vt.n. ꝙ contradictio, vel diſſenſus referatur ad vinculũ voti: qm̃ contradictio ſuperioris nihil aliud eſt, quàm irritatio voti: non irritatur autem uotum à ſuperiore neſciente. Et confirmatur qa Numeri trigeſimo, vbi de hmõi votis eſt ſermo, conſenſus, vel cõtradictio ſuperioris refertur manifeſtè ad votum, vt patet ibi in litera de patre reſpectu puellæ, & viro reſpectu vxoris.

¶ In oppoſitũ aũt eſt, quia oppoſitorũ eadẽ eſt rõ: ſed ad conſtituendũ uoti conditionatũ validũ, ſufficit ſuperioris cõſenſus ad opus, vt patet ex dictis. ergo ad deſtruendam obligationem huiuſmodi voti ſufficit ſuperioris diſſenſus reſpectu operis.

I ¶ Ad hoc dr̃, ꝙ quia conſenſus, vel diſſenſus ſuperioris exigitur ad votũ rõne materiæ, quia. ſ. id qđ voto promittitur, eſt in poteſtate ſuperioris, & ad hoc ꝙ ſit materia voti, oportet ꝙ ſit actꝰ virtutis, nec põt eſſe actus virtutis, niſi ſit à ſuperiore non inhibitus, ideo cõtradictio, vel cõſenſus ſuperioris directè ad opus reſpicit, qđ eſt uoti materia. Et propterea ſi opus inhibetͬ, deſinit eſſe materia uoti, durãte inhibitione. Et obligatio uoti nõ ſe extẽdit ad illud: & ſi opus nõ inhibetͬ, iã hr̃ materia uoti, & obligatio uoti extẽdit ſe ad illud, durãte nõ inhibitione. Ex eo aũt ꝙ ceſſat obligatio uoti rõne materiæ ſubtractæ ab eo cuius eſt, ſequitur ꝙ nõ tenetur indicare uoti ſui uinculũ ſuperiori: qm̃ indicatione opus eſt, qñ obligatio remaneret reſpectu illius operis tunc exequendi, non aũt qñ deſinit eſſe. Sicut nec habẽs uotum ſimplex continentiæ, tenetur coniugi indicare uotũ ſuũ: ſed põt licitè reddere debito eadem rõne, quia. ſ. actus concubitus reddendo debitũ, deſinit eſſe materia uoti caſtitatis, durãte cõiungio. Nec obſtat ſi dicatur, quia ſi indicaret uoti ſui uinculũ ſuperiori inhibenti opus, fortè concederet illud, qm̃ licèt hoc fortè accideret, nõ tñ ad hoc tenetur ex ui uoti. Sicut nec talis coniux tenetur petere à coniuge, ꝙ nõ teneatur reddere debitũ, uel ꝙ non petat debitum. Et rõ eadẽ eſt quæ iã dicta eſt, quia. ſ. obligatio uoti deficit ꝑ ſubtractionẽ materiæ, durãte tali ſtatu, ſeu inhibitione. Dixi aũt ex ui uoti, quia ſecus eſſet qñ intentio alicuius uouẽtis fuiſſet obligare ſe ad manifeſtandũ uotũ illi, in cuius poteſtate eſt materia quã promittit. K

¶ Ad obiectionem uerò in oppoſitum dr̃, ꝙ aliud eſt uotũ irritare, & aliud eſt uoti deſinere ab obligatione totaliter, uel nũc ꝑ defectum materiæ totaliter, uel ad tempus. Irritatio namque requirit notitiam uoti, aut ſaltem ſuperioris uoluntatem irritatiuam uotorũ ſubditi. Et de irritatione loquitur ſcriptura, quæ notitiã ſuperioris põderat. Deſitio aũt ab obligatione defectu materiæ non exigit niſi materię defectũ ſiuè ſciẽter, ſiue ignorãter dñs materiæ illã auferat. Et de hac eſt ſermo in pręſõtiarũ. Sed qm̃ idẽ nõ eſt petere aliquã rẽ, uel aliquod opus abſolutè, & petere hæc eadẽ ut exhibenda Deo ex ſuſcepto beneficio

re facere non pōt, peccat: ſed ſubditi ñ peccat uouēdo, q hoc numq̄ inuenit prohibitū. ergo uī q de iure poſsint uouere.

SED CONTRA eſt, qd̄ Nume. 30. mandatur, q ſi mulier in domo patris ſui, & adhuc in puellari ætate aliquid uouerit, nō tenetur rea uoti, niſi pr̄ eius conſenſerit: & idē dicit de muliere habēte uirū. ergo pari rōe nec aliæ perſonæ alterius poteſtati ſubiectæ pñt ſe uoto obligare.

RESPON. Dicēdum, q ſicut ſupra dictū eſt, uotū eſt promiſſio quædā deo facta. Nullus aūt pōt p promiſſionē ſe firmiter obligare ad id, qd̄ eſt in poteſtate alterius, ſed ſolū ad id quod eſt oīno in ſua poteſtate. Quicunq; aut eſt ſubiectus alicui, B q̄tū ad id, in quo eſt ſubiectus, nō eſt ſuę poteſtatis facere qd̄ uult, ſed dependet ex uolūtate alterius, & ideò non pōt ſe per uotum firmiter obligare in his, in quibus alteri ſubijcitur, ſine conſenſu ſui ſuperioris.

ficio per voti, & vniuerſaliter vt promiſſa Deo, & negat quiſque A quis concedere aliquid abſolutè ſubdito, qd̄ vt Deo exoluendū concederet: ideo tutius eſt dicere, q tenetur petere rē, vel opus vt promiſſa Deo. Nec eſt ſimile de coniuge habente votum caſtitatis, quia nō eſt vti actu venereo reddēdo debitū, nec ēt ſub cōditione cadit ſub voto caſtitatis. Votū aūt ſubditi cōditionaliter cōprehendit opus ēt inhibitum, & hæc via eſt regulariter amplectenda. In caſib⁹ aūt prima via ſufficere vr̄, non tamen ad irritandū votum, vt dictum eſt.

¶ In eodem art. circa vota ſubditorum occurrit aliud dubiū, An ſubditus vouens cū licentia ſuperioris, qui poſt votum factum reuocat licētiam, teneatur adimplere votum. Et vr̄ q nō, Primo, quia hæc Auguſtini ſnīa ſumpta ex 30. c. Numeri, vt patet p ipſum Auguſtinū in eodē loco, cuius verba in parte allegātur à Magiſtro ſententiarū in 32. diſt. 4. & habentur in Decretis. 33. q. 5. c. Manifeſto. Vbi gratianus in fine c. Mulierē. expreſſè hoc explicat. ¶ In oppoſitum aūt eſt, quia ſuperior reuocans peccat, vt patet ex eo q Nume. 30. di de viro reuocante, q portabit iniquitatē ſuam. Et conſtat q ideò peccat, quia iniuſtè inhibet rem deo cū ſuo conſenſu promiſſam, nō dari. Iniuſtis aūt inhibitionibus non eſt obediendū, ſed contradicendū. Igitur ſubditus tenetur fidē pmiſſam Deo ſeruare contra volūtatē ſuperioris iniuſtā. ¶ Ad eius euidentiā præmittenda ſunt duo. Et primo, q cum conſenſus, vel diſſenſus ſuperioris in voto ſubditi, reſpiciat directè materiam voti, quæ quia non eſt ipſius vouentis, ſed ſuperioris, non pōt eſſe materia ſubditi, nullus. n. pōt obligare deo qd̄ ſuum non eſt, conſequens eſt, vt qn̄ ſuperior concedit ſubdito vouere aliquid, puta, ieiuniū, vel orationem, facit actum illū qui eſt materia voti, eſſe vouentis, non ſimpliciter & abſolutè, ſed ad promittendū, & exhibendum Deo quod exigitur. Et ſufficit ad hoc, q res ſit materia voti ſubditi, vt manifeſtius patet in exemplo rerū corporalium. Vir nanq; concedens vxori vt voueat tale vas argenteū Deo, non facit p hanc conceſſionem, q illud vas ſit ſimpliciter & abſolutè vxoris: ſed facit q illud vas ſit vxoris quo ad promittendū, & exinde exhibendū Deo. D Nam vxor non pōt per illam conceſſionem facere quicqd vult de illo vaſe, ſed ſolū promittere, & exinde exhibere illud Deo. Non transfertur ergo p hmōi conceſſionē, vaſis dñium in vxorem ſimpliciter, ſed ſcdm quid. ſ. quo ad promittendū, & inde exhibendum Deo: ſed remanente dñio vaſis apud virū, vxor ſit domina eiuſdem vaſis, quo ad hæc tm̄. Sicut ſi vir concederet tale vas alicui vt daret illud in pignus, non pro ipſo Dño, ſed pro eo cui conceditur vas, dñium vaſis abſolutè remaneret apud virum & is cui conceſſum eſt, eſſet dñs quo ad hoc, quod eſt dare illud in pignus. Eſſet enim vas ſuum quo ad hoc, & nō ſimpliciter. Cum igitur ſuperior conſentit inferioris voto, facit vt materia voti ſit ſua. ſ. ipſius ſubditi. Sua aūt non ſimpliciter ſed ad promittendū, & ex inde exhibendū Deo. Et propterea remanet poſt conceſſionē dñium ſimpliciter illius materiæ apud ſuperiorem. Secundò ſciendum eſt, q qn̄ aliquid cōceditur alicui non abſolutè, ſed ad aliquem actum, res illa ſic conceſſa, nō tranſit in actuale dominium eius cui eſt ſic conceſſa, niſi per a- E ctum illum ad quem eſt conceſſa: ac per hoc donec exerceatur actus ille, res ſic conceſſa non eſt, ēt quo ad hoc, extra dominium ſuperioris qui conceſſit, niſi in potentia, quia. ſ. ſubditus pōt rem illam aſſumere in materiam talis actus. v. g. proſequēdo exemplum poſitum, Vas conceſſum a viro vxori ad vouendum illud Deo, vel ad dandum in pignus, quia non eſt conceſſum abſolutè, ſed ad actum promittendi, & exinde exhibendi, Deo, uel dandi in pignus, ideò non tranſit etiam in dominiū vxoris quo ad hoc. ſ. q ſit ſuum vt materia pmiſſionis &c. niſi in potentia, donec promittat illud Deo. Nam antequàm promittat illud Deo, non eſt illud vas ſuum in actu, vt materia promiſſionis, ſed in potētia, quia. ſ. poteſt illud promittere. Vnde ſi vxor nunquam promiſſionem reduceret ad actum, nunquam vas conceſſum ſibi ad actum promiſſionis tm̄, efficeretur actu ſuum ſcdm quid. ſ. vt materia promiſſionis ſuæ. Ex his aūt principijs rñdedū eſt ad quæſitū, q ſubditus qui vouit de conſenſu ſuperioris poſtea reuocantis ſeu inhibētis exhibitionē rei voto promiſſę, excuſatur à peccato non ſeruando votū: ſuperior verò peccat mortaliter reuocando, ſeu inhibendo. Quòd. n. ſubditus excuſetur, ſequitur ex eo, q res conceſſa ſibi ad promittendū, & exhibendū, licet facta fuerit actualiter ſua vt materia promiſſionis qn̄ vouit, non tn̄ facta eſt ſua in actu, ſed in potētia, vt materia exhibitionis. Et propterea ex quo ſuperior antequā ab eo transferatur dñium, quo ad hoc q res ſit materia exhibitionis rem illā retraxit ad ſe, ſubditus cuius nō erat adhuc actu etiā ſcdm quid res illa, nō tenetur ad exhibendum qd̄ ſuū nō eſt. Quòd verò ſuperior mortaliter peccet inhibendo. ſequitur ex hoc, q licèt apud ſuperiorē remanſerit dñium illius rei exhibendæ Deo, remanet tn̄ dominium obligatum ad exhibēdū rem illam Deo rōne voti ſui ſubditi, quo res illa obligata eſt Deo de conſenſu ipſius ſuperioris. Et ppea tamquàm violator, & deluſor vinculi ad Deū, mortaliter peccat. Et propterea lex diuina Numeri 30. maritum qui poſt conſenſum reuocauit, portare ſuam iniquitatem ſtatuit: vxori aūt C non iuſſit vt inuito marito exequeretur, inſinuans per hoc, vt Aug. expoſuit, vxorem eſſe excuſatam ad obſeruationem voti. Et per hoc patet rñſio ad obiectionem in oppoſitum, quia. ſ. iniuſtè inhibere, aut præcipere contingit dupliciter. Vno modo, vt a iuſtis exequendis ad quem tenemur, abſtineamus, aut iniuſta faciamus, vt ſi quis præciperet furari, aut non credere in Deum: & ſic non eſt obediendum iniuſtè mandantibus. Alio modo, quia tantum ipſe præcipiens, aut inhibens peccat inhibendo, ſeu præcipiendo: & ſic iniuſtè inhibentibus, aut præcipientibus eſt parendum. Et ſic eſt in propoſito, qm̄, vt dictū eſt, ſubditus non tenetur ad exhibendum Deo, qd̄ debebat eſſe ſuū & impeditum eſt ne ſit ſuum, ſed ſuperior impediens poſt vinculum, ne ſit ſubditi ad exhibēdum Deo vt conſenſerat, in culpa ſolus eſt. Caue aūt hoc in loco ne ex dictis accipias, aut inferas, q ſi prælatus conſentiat voto ſui ſubditi, nō poſſit ſine peccato in voto illo poſtea diſpenſare: hoc nāq; non eſt dictum, nec clauditur ſub data doctrina, ſi formaliter intelligatur vt intelligi debet. Sermo namque habitus fuit de ſuperiore, & ſubdito, inquantū hmōi, inquantū. ſ. ſuperior eſt dñs, aut quaſi dñs materiæ voti, & ſubditus dñio illius caret. Magna aūt eſt dña inter ſuperiorem, & eccleſiaſticum prælatum. Nam vir eſt ſuperior reſpectu vxoris, & pater reſpectu filij, & dñs reſpectu ſerui, non tn̄ eccleſiaſticus prælatus. Et rurſus ſuperioris poteſtas eſt ad irritandum vota: eccleſiaſtici aūt prælati vt ſic, poteſtas eſt ad diſpenſandum, vel cōmutandum vota. Et ſuperioritas cōuenit alicui in propria perſona, eadem rōne qua eſt dñs vel quaſi dñs materiæ promittendæ, vt patet de patre, marito &c. Prælato aūt eccleſiaſtica conuenit alicui in pſona Dei, vt inferius in hac eadē q patet ab authore. Vñ hæc duo inueniūtur & ſeparata, & cōiuncta. Qn̄ ſunt ſeparata, vt cōtingit in votis ſæcularium v. g. in votis mulierum habentium viros, poteſtas ſuperioris eſt in marito: poteſtas aūt pl̄ati eſt in epō. Et tunc maior eſt poteſtas ſuperioris quàm prælati, quia ſuperior vtpotè dñs materiæ voti, pōt irritare votum, vtpotè de re ſua ſine ſe factum. Prælatus aūt, vtpotè diſpenſator, non dñs, pōt diſpenſare, uel commutare. Et ppea uxorum vota totius à viris irritantur, quàm a prælatis diſpenſetur: & ſimile eſt de aliorum ſubditorum uotis, quo ad id, in quo ſunt alienis. Qn̄ uerò ſunt cōiuncta in eodē ſuppoſito, ut cōtingit in prælatis religioſorū, qui ſunt & tanquā domini materiæ uouēdæ, & tamq̄ diſpenſatores uotorum in perſona Dei, non ſunt deterioris conditionis ex hoc, q ſunt coniuncta hæc duo in uno, q̄ ſi eſſent ſeparata. Et propterea ſicut in uotis uxoris de conſenſu mariti factis, pōt eps diſpenſare, ita in uotis religioſorū de ſuperioris cōſenſu factis, pōt ipſe idem, inquantū prælatus, in perſona Dei diſpenſare. Nā qn̄ conſenſit uoto ſubditi non ut prælatus in pſona Dei, ſed ut quaſi dominus materiæ pmittēdæ conſenſit. Vnde ſi poſtea in perſona dei diſpenſet, aut cōmutet, non eſt reuocator conceſſionis, aut inhibitor ſeruandæ promiſſionis, ſed diſpenſator. Nec hoc eſt authorizare in facto proprio, ut quidam

actumare

Ar. 1. q. præced.

Concl.

Ad primum ergo dicendū, ꝙ ſub ꝓmiſſione Deo facta nó cadit niſi qđ eſt uirtuoſum, ut ſupra † dictū eſt. Eſt aūt cōtra uirtutem, ut id, qđ eſt alterius, homo offerat deo, ut ſupra * dictū eſt. Et ideò non pōt oīno ſeruari rō uoti, cum quis in poteſtate alterius cōſtitutus uouet id, qđ eſt in poteſtate alterius, niſi ſub cōditione, ſi ille, ad cui⁹ poteſtatē ꝑtinet, nó contradicat.

Ad II dicendū, ꝙ ex quo hó uenit ad annos pubertatis ſi ſit liberæ cōdōnis, eſt ſuæ poteſtatis, quantū ad ea q̄ ꝑtinent ad ſuā perſonā, puta, ꝙ obliget ſe religioni ꝑ uotum, uel ꝙ matrimoniū cōtrahat: nō aūt eſt ſuæ poteſtatis quantū ad diſpenſaſationē domeſticā. Vnde circa hoc nō pōt aliquid uouere, qđ ſit ratū ſine cōſenſu patris. Seruus aūt quia eſt in pōteſtate domini, ēt quantū ad perſonales operationes, nō pōt ſe uoto obligare ad religionē, per quā ab obſequio dñi ſui abſtraheret.

† Ar. 2. huius q̄ſt.

* Q. 32. ar. 7 & q. 36. ar. 5.

æſtimare uidentur, q̄m nihil de proprio facto iudicat: ſed de uoto ſubditi tamq̄ rato & firmo, cui per accidens coniungit, ꝙ ex propria conceſſione ipſius qui diſpenſat, fuerit ratum. Quæ enim ſunt per accidens, tamquam externa relinquuntur.

¶ Circa uota ſubditorū aliud adhuc dubiū incurrit, An ſi irrita ea ſunt ab habēte poteſtatem non ꝑpetuā ſint ſemp irrita, aut ceſſante ſtatuto ſubiectionis illius reuiuiſcāt. Verbi gratia. An puella teneať ad exequendū ſuū uotum à patre irritatū, poſt quā çtate puella ſui iuris facta, facta ē ſui iuris.

¶ Ad hoc dr̄, ꝙ ſiuè uotum fuerit perpetuū, ſiuè tp̄ale, ex quo eſt factū de eo, qđ eſt nō ſuū, ſit ſuperior, à cuius poteſtate túc eſt illud qđ uoto promittitur, irritat uotū amplius nō teneť. Et rō eſt, quia ſi teneretť poſtquàm eſt facta perſona illa ſui iuris, aut abſoluto illo prælato qui irritauit, iſta obligatio cum non ſit poſtea de nouo adueniens, non eſſet niſi ratione continuati uinculi ipſius uoti. Sed uinculum uoti ex quo fuit irritum, deſijt eſſe, & cōſtat ꝙ illud quod non eſt, continuari nō pōt. Non ergo tenetur quis ad implendum uotum ſemel irritum: & hoc aperte in ſacris canonibus patet extra, de conuer. coniu. c. Quidā. &c. Placet. ubi uir profeſſus irritante uxore ſuū uotū, illa mortua, nó tenetur ad religionē. Sed aduerte, ꝙ ſi perſona ſubdita uoueret nunc aliquid non pro nūc, ſed pro tp̄e quo illud erit ſuum, ꝙ uotum tale eſt firmum, adeò ꝙ non pōt à ſuperiore irritari. Verbi gratia. Vxor uouet ieiunare q̄n erit uidua, & ſic de alijs. Et rō eſt, quia res ꝓmittitur pro illo tp̄e quo non erit in poteſtate ſuperioris. Etiā conſtat, ꝙ ideò ſuperior habet poteſtatē irritandi, quia eſt dñs, aut quaſi dñs materiæ quæ promittitur, cuius oppoſitum hic accidit, & non ratione ſuperioritatis reſpectu perſonæ uouētis niſi quatenus ipſa perſona uouentis eſſet uoti materia. Super hoc enim fundamento tota hæc doctrina fundata eſt, & benè.

¶ In reſponſione ad tertium eiuſdem 8. ar. primo declarādus eſt uerus ſenſus literæ: deinde diſcutienda ſunt dubia q̄dā de uotis religioſorum. Scito igitur ꝙ reſponſio iſta cōiter uř malè intellecta, q̄m intelligitur ꝙ hæc litera reddat pro rōne, quare nullum uotum religioſi eſt firmum: quia nullum tempus eſt, in quo prælatus non poſſit ſubditum occupare. Et quia rō iſta I ineſſicax inuenitur, aut reprehenditur author, aut excuſatur cum gloſſis. Et ſalua eorum reuerentia, omnium error accidit, quia uerba literæ ſcd̄m planam eius conſtructionem non conſiderauerunt. Litera namq; in principio reſpōſionis ponit cauſam, quare nullum uotū religioſi eſt firmum tali contextu, ꝙ primo explicat ipſam rem, quæ eſt cauſa, dicens ꝙ religioſus ſubditus eſt prælato quantū ad ſuas operationes ſcd̄m ꝓfeſſionem regulæ, Et ſtatim ſubdit aduerbium cauſale ad inferendā dictam concluſionē, dicens, Et ideò nullum uotū religioſi eſt firmum, niſi ſit de conſenſu prælati. Sed q̄m in contextu literę in ly ideò, & ly nullū uotum, mediat una parentheſis, quia interponitur totum hoc. ſ. (Etiam ſi aliquis ad horā aliquid facere poſſit, quando ad alia non occupatur à prælato, q̄a tamē nullum tempus eſt exceptum, in quo prælatus non poſſit eū circa aliquid occupare) idcirco malè intellecta eſt hæc litera. Vbi aduerte duo. Primo, quod rō illius interpoſitionis fuit, ut reſponderet non tacitæ, ſed expreſſæ obiectioni in argumento, & in ipſa interpoſitione replicatę. ſ. Etiā ſi religioſi poſſint aliqua bona K facere ſine licentia prælatorū. ergo poſſunt promittere. Scd̄o, quia illa concluſio, Nullum uotum religioſi eſt firmū, eſt concluſio illata in cōtextu lr̄æ ex duobus. Primo, ex propoſitione poſita in principio reſponſionis tamq̄ cā concluſionis, ut dictū eſt. Secundo, ex illa aduerſatiua interpoſita. ſ. Quia tamen nullum tēpus eſt &c. non tamq̄ a cauſa concluſionis, ſed tamquā a particulari cauſa excludēte particularem obiectionem. ſ. de uotis, quotū adimplet[illegible] eget tp̄e. Non. n. oīa uota, ēt propriiſſimè reipū boni ſupererogationis, egent tp̄e in executione, ut patet de uoto abſtinētię. Propter hoc. n. ſcd̄m ꝑlenā cōſtructionē literæ, illa cōcluſio utriq; deſeruit. Hic eſt proculdubio ſenſus lr̄æ.

¶ Circa concluſionē autem ipſam. ſ. Nullum uotum religioſi eſt firmum, dubium multiplex oritur. Primū eſt, de eius rōe, qua ſ. ratione habeatur ueritas illius concluſionis. Secundū eſt F de eius ueritate. Nam uř hīc inſtantiam in tribus generibꝰ rerum. Primò, quo ad inhibita, ſeu mandata ex regula, ſeu ſtatutis religionis. Vř enī ꝙ poſſint talia à religioſis uoueri firmiter: q̄m non eſt ſubditus prælato contra regulā, aut ſtatuta, ut ſi q̄s uoueret ieiunare feria ſexta, aut tenere ſilentium in dormitorio. Secundo, ex his quæ ſunt ex genere ſuo pc̄tā uenialia, ut non dicere uerbum otioſum, uř ꝙ religioſus poſſit hæc firmiter uouere, quia in his non eſt ſubditus alicui hoī. Tertiò, in his q̄ ſunt peccata mortalia, ut non furari. In his namque nulli ſubditur: & ſimile eſt iudicium de actibus uirtutum neceſſarijs ad ſalutem, ut cōicari ſemel i anno, colere Deum.

¶ Ad primum dr̄, ꝙ ideò religioſus non pōt uouere, quia Eccleſia ſic ſtatuit, ut hř 20. q. 4. canone Monacho, ubi dř. Monacho non licet uota uouere, ꝙ ſi uouerit, frāgēdū eſt. Sed cū textus iſte ſit ex Baſilio a Gratiano acceptus, & a Concilio, aut apoſtolica ſede, non oſtendatur hīc robur, nulla ex hoc loco eccleſiæ, ſed Baſilij authoritas hī. Et propterea dicens Ricardus, ꝙ Eccleſia diuina authoritate hoc ſtatuit, ſi ſtatutum Eccleſiæ attuliſſet, feciſſet ſatis. Accommodationes uerò quas affert, taceo H quia rōnem efficacem quærimus. Ad rōnem igitur in litera poſitā me cōuerto. ſ. quia religioſus ſubditus eſt prælato quantum ad ſuas operationes ſcd̄m profeſſionē regulæ. Ex hoc. n. hř, ꝙ cum omne uotum habeat pro materia operationes ipſius religioſi, conſequens eſt ut religioſus nō ſit dñs materiæ uoto promittēdæ. Et ſi quidē oēs religioſi operationes ſint ſubditæ prælato, manifeſtè rō currit uniuerſaliter. Si aūt aliquæ ſic, & aliquæ nō, oportet uidere unā uniuerſalis ſequela habeať. Principiū aūt huius euidentiæ hinc ſumendum eſt, ꝙ operationes religioſi quo ad duo pñt ſubijci prælato. Primò, quo ad exercitationē, quia. ſ. prælatus pōt illas, uel earum omiſſiones præcipere exequendas a ſubdito, ut ſunt ire ad chorum, ſeruire infirmis &c. Secundò, quo ad qualitatem operationis, quia. ſ. p̄latus pōt de operatione illicita facere licitā diſpēſando, ut comedere bis feria ſexta, loqui tp̄e ſilentij, & hmōi, quę ſunt operationes ſcd̄m regulā illicitæ, quas tn̄ ſcd̄m regulam pōt, q̄n ei uidebitur, prælatus diſpenſando facere licitas huic ſuo ſubdito. Conſtat ꝙ operationes neceſſariæ ad ſalutem, aut q̄ ſunt peccata ex ſuo genere ſiue uenialia, ſiuè mortalia, neutro modo ſubſunt prælatis religioſorum. Operationes uerò ſupererogationis ſuperexcedentes profeſſionem aliquo modo ſubſunt, & aliquo modo nō ſubſunt prælatis. Nam quo ad exercitationem. ſ. ꝙ fiant a ſubditis, non ſubſunt prælatis. Votum meum, inquit Bernardus, non augeat prælatus ſine mea uoluntate. Non. n. poteſt prælatus regulariter præcipere ieiunium, q̄n ſcd̄m regulam nō tenetur religioſus ieiunare: quod tamen pōt in caſu, q̄n. ſ. tale op⁹ ad ea quæ dicta ſunt regulæ foret opportunum. Quo ad omiſſionem uero ſubſunt prælatis omnia, excepto tranſitu ad altiorem religionem, ſeu ſtatum. Poteſt enim prælatus religioſi ſuo ſubdito quodlibet aliud ſupererogationis opus inhibere, quia illæ operationes poſſunt ordinari ad ea quæ regulæ ſunt, in quibus directè religioſus eſt ſubditus prælato. Opera aūt illicita ex regula, quæ prælatus pōt facere licita ſuo ſubdito diſpenſando, conſtat ꝙ ſubſunt prælato quo ad qualitatem, quia poteſt ſecundum regulam de illicitis facere licita. Et ēt quo ad exercitationem, quia præſuppoſita diſpenſatione poteſt præcipere ſuo ſubdito eorum executionem in ordine ad ea, quæ ſunt ſecundum regulam. Poteſt enim prælatus religioſo ſubdito præcipere, quòd loquatur tp̄e ſilentij, aut bis comedat tempore ieiunij, quando diſpenſando, uinculum regulæ aufert quo ad illum tūc, & neceſſitas, aut pietas hoc ſuadet. Et ratio eſt, quia nihil prohibitum in regula, diſpenſabile tamen a prælato eſt, qđ non poſſit diſpenſatum ad ea quæ ſunt regulæ rationabiliter ordinari. Religioſus autem ſubditus prælato ſecundum regulam, non ſolum ſubditus eſt quo ad operationes, & omiſſiones contentas in regula, ſed quoad eas, quæ ad contenta ſub regula rationabiliter ordinari poſſunt. Alioquin oporteret inter prælatum & ſubditum diſceptationes eſſe, an facere, uel omittere hoc, uel illud propter bonū conuentus, aut obſequiū &c. tenetur,

aetur, qa non eſt hoc expreſſum in regula. Ex quib. omnib. colligitur, ꝙ religioſus ſubditus eſt p̄lato in operationib. exercendis & omittẽdis, omnib. q̃ nõ ſunt de neceſſitate ſalutis, aut peccata, excepto exercitio excedente regulā, & trāſitu ad arctiorē religionē, vel ſtatū: quæ quia ſp intelligunt̃ excepta, iõ abſolutè uerificatur, ꝙ religioſus ẽ ſubditus p̄lato in oĩbus operationib. & omiſſionibus ſuis. Vñ facilè patet rõ, quare nullū religioſi uotū ꝓpriè, ſ. reſpectu boni ſuperogationis, operatiõis, vel omiſſionis, ẽ firmū, qa ſ. eſt ſubditus p̄lato quoad hęc ſecundū regulā: qa eſt ſubditus ei in oĩbus ſuis operationib. & omiſſionibus, q̃ ſunt, aut pñt eſſe oportunę ad regulā, & ad ea q̃ regulæ ſunt. Et ꝓpterea licet religioſus nõ ſubſit p̄lato in oĩbus abſolutè, qa tñ eſt ſubditus ei in oĩbus ſuis, q̃ ſunt, uel eẽ pñt oportuna ſecũdū regulā, iõ bñ infert, ꝙ eſt ei ſubditus in oĩb⁹ ſuis operationib. & omiſſionib. ſuperogatiõis reductiuè ſaltẽ ad regulā, & ea quæ ſunt regulæ. Et propterea nullū illius uotū de huiuſmodi ẽ firmū, vtpote factū de eo quod eſt in poteſtate alterius directè, vel reductiuè: quod magis rñdendo ſingillatim ſingulis dubiis patet.

¶ Vnde ad primum dubiū de uoto eorū, quæ ſunt ſtatuta in regula, dicitur, ꝙ tale uotum eſt uotum ſupererogationis, quando fit de his, quæ ſunt diſpenſabilia a p̄lato: quia eſt de his quę ſunt religioſo ex diſpenſatione licita, & ad quorū oppoſita poteſt cogi a prælato diſpenſante cum eo: qm̃, ut dictū eſt, horum oppoſita ſunt quandoque opportuna ad ea, q̃ religionis ſunt, ꝑpter quod p̄lato commiſſa eſt authoritas diſpenſandi. Nec hoc eſt præcipere contra, aut præter regulam, ſed ſecũdū regulam, qm̃ ſecundū regulā habet p̃tātē diſpenſatiuā: & conſtat ꝙ diſpẽſatione facta, regula nõ obligat. Vñ nihil contra, aut præter eā agitur, ſed ſecundū eam præcipit actū opportunū ad ea q̃ regulæ ſunt. Quo fit ut huiuſmodi vota dupliciter derogãt poteſtati prælati. Primò, quo ad qualitatem actus, quia prælatus põt facere diſpenſando de actu illicito licitum huic ſuo ſubdito. Et ſi uotum ſubditi eſſet ualidum, quantũcunq; prælatus faceret licitū, eſſet illicitū huic qui uouit. Secundò, quo ad exercitationē, ſeu omiſſionē, qa prælatus põt diſpenſando præcipere ſubdito ſuo oppoſitum illius inhibiti, ſeu mandati: & ſi uotū eſſet ualidum, nõ poſſet hoc præcipere. Et ſi bñ proſpexeris, horum inconuenientium cauſa eſt uſurpatio dominij ſuarum operationum. Nam firmitas talium uotorum ex ſola uoluntate ſubditi dominium præſupponit in ſubdito, ut poſſit ſup tales operationes, & quo ad qualitatem reddendo ſibi eas illicitas lege proprij uoti, & quo ad exercitationē obligando ſe ad illa omittenda, aut exequenda, & dicat prælatus quicquid vult. Nõ ſunt ergo firma talia uota ſine conſenſu prælati. Nec obſtat ꝙ prælatus non poſſit hæc facere licita, aut præcipere, niſi diſpẽſando: quoniam poteſtas diſpenſatiua, & factiua de illicito licitū, & præceptiua omnium reductiuè opportunorum ad ea quæ ſunt regulæ, eſt poteſtas prælati ordinaria, contra quam conſtat omne uotum ſubditi eſſe infirmum.

¶ Ad ſecundum uerò dubiū de uoto uitandi ea, quæ ſunt peccata uenialia, ut nõ dicere uerbū otioſum, & huiuſmodi, dr̃ ꝙ huiuſmodi uota religioſorum ſunt firma non minus q̃ ſi a ſęcularibus fierent: quia nõ ſunt de his q̃ ſubſunt poteſtati prælatorū directè, uel reductiuè quo ad qualitatē, aut exercitationē ut patet. Vñ huiõi uota non põt prælatus irritare, ſed põt ea cõmutare in perſona Dei. Et quandoq; ſunt adeò indiſcreta, ut mereret̃ puniri uouẽs ꝓ eo, ꝙ tãto ſe exponit periculo peccãdi mortaliter. Nec author, nec iura de hmõi uotis loquunt̃, cũ de uotis religioſorũ loquunt, qa nõ ſunt d bono ſuperogationis.

D.1107.

Ad III. dicẽdū, ꝙ religioſus ſubditus eſt prælato quantū ad ſuas operationes ſecundum ꝓfeſſionem regulæ. Et ideò etiā ſi aliquis ad horam aliquid facere poſſit, quando ad alia non occupatur a prælato, quia tamen nullum tempus eſt exceptum, in quo prælatus non poſſit eū circa aliud occupare, nullum uotū[a] religioſi eſt firmum, niſi ſit de cõſenſu prælati: ſicut nec uotū puellæ exiſtẽtis in domo, niſi ſit de cõſenſu p̄ris? nec vxoris, niſi ſit de conſenſu viri.

Ad IIII. dicẽdum, ꝙ licet votum eorū qui ſunt alterius poteſtati ſubditi, non ſit firmum ſine conſenſu eorum quibus ſubiiciuntur, non tamen peccant uouendo, quia in eorum uoto intelligitur debita conditio, ſcilicet, ſi ſuis ſuperiorib. placuerit, uel non renitantur.

¶ Ad tertium demum dubium dr̃, ꝙ uota de his quæ neceſſaria ſunt ad ſalutē, a quocunq; fiant, uera vota ſunt & firma: qm̃ in his nullus prælato ſubeſt. Nec oportuit hæc excipi, quia, ut dictum eſt, non habent propriam uoti materiam, ratione cuius ſubditi non poſſunt vouere ſine voluntate ſuperioris.

ARTICVLVS IX.

Vtrum pueri poſſint uoto ſe obligare ad religionis ingreſſum.

AD NONVM ſic procedit̃. Videtur ꝙ pueri non poſſint uoto ſe obligare ad religionis ingreſſum. Cum.n. ad uotū req̃rat animi deliberatio, nõ cõpetit uouere, niſi illis, q̃ habẽt vſū rõnis: ſed hoc deficit in[b] pueris ſicut & i amẽtib. uel furioſis. Sicut ergo amẽtes, & furioſi non poſſunt ſe ad aliq̃d uoto aſtringere: ita ẽt nec pueri, ut vr̃, poſſunt ſe uoto obligare religiõi.

¶ 2 Præt. Illud quod rite põt ab aliquo fieri, non põt ab aliquo irritari: ſed uotum religionis a puero, uel puella factū ante annos pubertatis, põt a parentib. reuocari, uel a tutore, ut hr̃ 20. quæſt. 2. ca. Puella. ergo uidetur ꝙ puer, uel puella ante 14. annos non poſſit rite[B] uouere.

SV. Q. LXXXVIII. ARTIC. IX.

IN art. 9 eiuſdẽ. 88. q̃. notãda ſunt primo tria, dãde dubia ſunt mouenda. Nota ergo primo dñam originis reſpũ efficaciæ in voto ſimplici, vel ſolẽni. Nam voti ſimplicis efficacia ex deliberatione animi eſt, qua quis intẽdit ſe obligare, quod promittendo Deo fit, ut dictū eſt. Voti aũt ſolẽnis efficacia oritur ex ſtatuto Eccleſię ſiue hoc fiat media cõſecratione, aut bñdictione, ut de facto fieri author interpreta: ſiue fiat ſine benedictione, & cõſecratione, vt p̄declaratū eſt. Et ex hoc ſequitur, ꝙ antè factum Eccleſia hẽt maiorem p̃tātē ſupra uotum ſolẽne, q̃ ſupra ſimplex, quoniam ſtatuta Eccleſię ſunt in eius poteſtate. Singulorum autẽ animi interiores motus, in quibus perficit̃ uotū ſimplex, nõ ita ſubſunt Eccleſiæ, ut patet. Et ex hac dñia ſequitur ſecundo notandum, ꝙ. ſ. Eccleſia poteſt ante factum, uotum ſolemne irritum facere ſi fiat, ut patet ex litera dicente, quòd quantumcunque aliquis ſit doli capax, non poteſt obligari uoto ſolemni religionis propter Eccleſiæ ſtatutum. Ex hoc ergo quòd Eccleſia ſic ſtatuit, inhabiles ſunt impuberes ad uotum ſolemne religionis. Et quia plus eſt inhabilitare omnes huiuſmodi impuberes, q̃ habilitare aliquem unum puberem: ideo ſicut poteſt prohibere oẽs impuberes doli capaces, qui ſecundum naturæ ius poſſent ſolemniter ꝓfiteri: ita poteſt prohibere ne aliquis, puta, Petrus, profiteat̃, irritum & inane decernendo ſi ſecus factum fuerit. & iõ iam dicta eſt ſuperius. Et bene aduerte, ꝙ non loquimur de quocũque uoto ſolemni, ſed religionis tãtum: nam ſecus eſt de uoto ſolemni continentiæ. Tale namque uotum, ſi impubes eſt doli capax, ſuſcipiendo ſacrum ordinem emittit.

Porrect. per totum.

477

Inf. q. 189 art. 5. cor. Et 4. d. 27 q. 1. art. 3. cor. Et di. 38. q. 1. ar. 1. q̃õ. 3. Et op. 17. ca. 12. & c. 13 ad 10.

¶ Tertiò, notandum eſt, ꝙ author eſt malè intellectus in illis verbis, Si verò ante pubertatis annos attigit uſum rationis poteſt, quantum in ipſo eſt, ſe obligare. Interpretati namq; ſunt, quòd de omni uoto, etiam religionis loquatur, & impugnauerunt: cum tñ clare conſtet, ꝙ loquitur de uoto diſtincto contra uotum religionis, ut patet per ſequentia, ſ. Quantumcunq; autem ſit doli capax, antè annos pubertatis non poteſt ſe obligare uoto ſolemni religionis. Et ſcito quòd uotum ſolemne religionis, quod non ualet pro ſolemni, propter defectum ætatis non remanet habens uim uoti ſimplicis, declarante, ſeu ſtatuẽte hoc Eccleſia, extra de reg. iur. c. 16. Qui in textu, ubi dicitur ꝙ profeſſus ante completum annum 14. poteſt liberè redire ad ſæculum. Quod non diceret Eccleſia, ſi talis, quantum in ipſo eſt, teneretur ad religionem, aut continentiam.

¶ Occurrit autem primo dubium circa illud, Nec tamen propter hoc, ſcilicet quòd impuberes ſunt doli capaces, in aliquo eximuntur a cura parentum. Videtur namque quòd hoc ſit falſum, quoniam impubes ſi malitia ſupplet ætatem, poteſt contrahere uerum matrimonium, ut patet extra de deſponſatione impuberum. Et ſi poteſt contrahere ac per hoc dare poteſtatem ſui corporis alteri homini inuitis parentibus: ergo ante annos pubertatis eximitur a poteſtate parentum, cuius oppoſitum dicitur in litera. Et rurſum, ſi poteſt corpus ſuum dare inuitis parentibus homini, ergo Deo: cum non debeat eſſe magis liber ad dandum alteri homini, ſi iuſta eſt eccleſiaſtica lex, quàm Deo. Et confirmatur, quia Eccleſia uidetur hoc approbare, vt patet uigeſima

quæſ. 1 capi. Firma. vbi profeſſio uirginitatis, & nuptiæ æquiparātur quo ad ipſ. ¶ Ad hoc dr̄ primo, ꝙ aliud eſt impuberē eſſe doli capacem, & aliud eū eſſe talē, ut malitia ī eo suppleat ætatē reſpū matrimonij, quīa primum importat ſolius animæ diſpoſitionē, ꝙ ſ. habeat uſum rōnis liberum: ſecūdū autem importat animæ & corporis ſimul diſpoſitionem, q̄ ſn tūc malitia dr̄ in propoſito ſupplere ætatē, ꝙ & vſum rōnis habet, & corpus potens ad generandū, alioqn malitia ñ ſuppleret ętatē facientem corpus potēs ad gñandum, nec poſſe corp⁹ ſuū facere alterius de pſenti ad gñationis actū, quod facit contrahens matrimoniū de pñti, ꝑꝑ qđ dr̄ de pñti, aliter eſſet promiſſio corporis potius, q donatio. Author aūt non loquit̄ hic in caſu, quo à iure dr̄, ꝙ malitia ſupplet ætatē añ annos cōis pubertatis, ſed ī caſu quo eſt doli capax, & malitia ſupplere diceretur ætatē quo ad actū interiorē uoti: & iō obiectio non eſt cōtra authorē. Sed quid dicēdū eſt ad obiectionē ſubiunctā, ſ. ꝙ añ annos pubertatis, ſi malitia ſupplet ætatē, ꝑt quis corpus ſuū inuitis parentib. dare homini, ergo Deo? Dicēdum eſt, ꝙ cum iſta ex poſitiuo iure pendeāt, oportet ueram doctrinā iuri conformari, & dicere, ꝙ vtique verū eſt, ꝙ quando malitia ſupplet ætatē, immò ēt añ, ſi ſit doli capax. poteſt puer dare corpus tā Deo, q̄ homini: ſed ñ pōt dare tali mō, ſ. ꝑ ſolēne uotū religionis, Eccleſia ſic ſtatuēte. Cū quo ſtat, ꝙ poſſit illud dare, qa pōt alio mō illud dare Deo, ſ. per uotū ſolēne continentiæ ſuſcipiēdo ordinē ſacrū: quia Eccleſia acceptat tale uotū, immò ſtatuit tale uotū eſſe ſolēne ēt in tali puero doli capace, qđ patet ex eo, ꝙ Eccleſia exigit à tali, ꝙ ſe ſ ſacro ordini, quē ſpōn-

F ¶3 Præt. Religionē intrantibus annus ꝓbationis cōcedit ſm regulā B. Benedicti, & ſecundum ſtatutū* Innocētij 4. ad hoc, ꝙ probatio obligationē uoti præcedat. ergo illicitum vr̄ eſſe, ꝙ pueri uoto obligentur ad religionem añ probationis annū.

Sed contra. Id qđ nō eſt ritè factū, nō ē ualidū, ēt ſi à nullo reuocet̄: ſed uotū puellæ añ annos pubertatis emiſſum, ualidū ē, ſi infra annū à parētib⁹ nō reuocet̄, ut* hr̄ 20. q. 4. ca. Puella. G ergo licitè, & ritè pñt pueri obligari ad religionem, etiam ante annos pubertatis.

Respon. Dicēdū, ꝙ ſicut ex ſup.* dictis patet, duplex eſt uotū, ſ. ſimplex, & ſolēne. Et quia ſolēnitas uoti in quadā ſpūali bñdictione, & cōſecratione cōſiſtit, ut* dictū eſt, quæ fit ꝑ miniſteriū Eccłiæ: iō ſolēnizatio uoti ſub diſpēſatione Eccleſiæ cadit. H Votū aūt ſimplex efficaciā hēt ex deliberatione animi, qua qs ſe obligar̄ itēdit. Qđ āt talis obłō robur nō hēat, dupl̄r ꝑt cōtingere. Vno qdē mō ꝑꝑ defectū rōnis, ſicut patet in furioſis, & in amētibus, q ſe uoto nō pñt obligare ad aliqd, dum ſunt in furia, uel amentia. Alio mō, qa ille q uouet, eſt alterius ptāti ſubiectus, ut ſup.* dictum eſt. Et iſta duo cōcurrūt in pueris añ annos pubertatis, I quia & patiūtur rōnis defectū ut i pluribus, & ſunt naturalr̄ ſub cura parētū, uel tutorū, q ſunt eis loco parētū: & iō eorum uota ex duplici cā robur nō habēt. Cōtingit tñ ꝑꝑ naturæ diſpoſitionē, q̄ legib. humanis nō ſubdit, in aliqb. licet paucis, accelerari rōnis uſum, q ob hoc dr̄ doli capaces. Nec tñ ꝑꝑ hoc in aliquo eximunt̄ a cura parentū, q̄ K ſubiacet legi humanæ reſpicienti ad id, qđ frequēti⁹ accidit. Eſt ergo dicēdum, ꝙ ſi[m] puer, uel puella añ pubertatis annos nōdū hēat uſum rōis, nullo mō ꝑt ad aliqd ſe uoto obligar̄. Si verò añ pubertatis annos attigit vſum rōnis, ꝑt qdē, quātū in ipſo eſt, ſe obligare, ſed uotū ei⁹ ꝑt irritari ꝑ parētes, quorū curæ remanet adhuc ſubiectus. Quātūcunq; tū ſit doli capax, añ annos pubertatis non pōt[d] obligari uoto ſolēni religionis ꝑꝑ Eccłiæ ſtatutū, qđ reſpicit id, qđ ī plurib. accidit. Poſt annos autem pubertatis poſſunt iām ſe uoto religionis obligare vel ſimplici, uel ſolemni, abſque uoluntate parentum.[a]

Ad primum ergo dicendū, ꝙ rō illa procedit de pueris, qui nōdū attigerūt uſū rōis, quorū uota ſunt inualida, ut* dictū ē.

Ad ii dicendū, ꝙ uota eorū, qui ſunt in ptāte aliorū, habēt conditionē implicitam, ſ. ſi nō reuocentur à ſuperiori, ex qua licita redduntur & ualida, ſi cōditio extat, vt* dictum eſt.

Ad iii dicendum, ꝙ ratio illa procedit de uoto ſolēni, qđ fit per profeſſionem.

Articulus x.

Vtrum poſſit in uoto diſpenſari.

Ad decimum ſic ꝓcedit. Vr̄ ꝙ in uoto diſpēſari nō poſſit. Minus.n. eſt cōmutari uotū, q̄ in eo diſpenſari: ſed uotū non pōt commutari. dr̄.n. Leuiti. 27. Aial, qđ immolari pōt Dño, ſi qs uouerit,[h] ſanctū erit, & mutari nō poterit, nec melius malo, nec peius bono. ergo multò minus pōt diſpenſari in uoto.

¶2 Præt. In his q̄ ſunt de lege naturæ, & in ꝑceptis diuinis, ñ pt ꝑ hoiem[k] diſpenſari, ꝑcipuè in ꝑceptis primæ tabulæ, q̄ ordinant̄ directè ad dilectionē Dei, q̄ eſt ultimus ꝑceptorum finis: ſed ipler̄ uotū ē đ lege naturæ, & ē ēt ꝑceptū legis diuinæ, ut ex ſ.* dictis patet, & ptinet ad ꝑcepta primę tabulę, cū ſit act⁹ latrię. ergo i uoto diſpēſari ñ pt.

¶3 Præt. Obłō* uoti fundat̄ ſup fidelitatem, quam hō dēt Deo, ut* dictum eſt: ſed in hac nullus pōt diſpēſare. ergo nec ī voto.

Sed contra. Maioris firmitatis eſſe videtur quod procedit ex cōi uoluntate, q̄ quod procedit ex ſingulari uoluntate alicuius perſonæ: ſed in lege, quæ habet robur ex communi uoluntate, poteſt per hominem diſpenſari. ergo uidetur quod etiam in uoto per hominem diſpenſari poſſit.

Resp. Dicēdū, ꝙ diſpenſatio uoti intelligenda eſt ad modum diſpenſationis, quæ fit in obſeruātia alicuius legis: quia ut ſupra* dictum eſt, lex ponitur[d] reſpiciendo ad id, quod eſt ut in pluribus bonum. Sed quia contingit huiuſmodi in aliquo caſu non eſſe bonum, oportuit per aliquem determinari in illo particulari caſu legem non eſſe

te ſuſcepit, recognoſcat. Et conſtat quòd vult ordini ſacro inſeparabiliter annexū eſſe uotum continētiæ in Eccleſia occidētali. Et ſi inſtetur, ergo doli capax puer pōt inuitis parentib. facere uotum ſolemne continentiæ, & ſe eximere à poteſtate parētum. Rńdendū eſt, ꝙ id, quod eſt inconueniens abſolutè, poteſt per accidēs fieri nō incōueniēs, Et ſic eſt in propoſito, quoniam totum hoc eſt ratione ordinis ſacri, & nō rōne propriæ ptāis pueri. Exēptio namque, & uotū cōſequūtur ordinem ſacrum in ꝓpoſito: author verò & doctores loquuntur abſolutè.

¶ Ad confirmationē aūt dr̄, ꝙ ponderāda ſunt uerba canonis: qīa ibi expreſſè de ętate eſt ſermo, & nō de malitia ſupplente ætatem. Quare autē canonicū ius in matrimonio, & uoto ſolēni continentiæ ordinis ſacri malitiā, uel uſum rōnis ſupplere admiſit ætatē, & nō in uoto ſolēni religionis, iō duplex eſſe potuit. Prima propter mortē ciuilem, quæ in profeſſione religionis interuenit, quæ ardua ualde mutatio eſt, q̄ in alijs non inuenitur. Secūda, ꝑꝑ ſacramēta eccleſiaſtica in illis interuenientia, ſ. ordinis, & matrimonij. In ꝓfeſſione nāque religionis nullū īteruenit ſacramētū.

SV. Q. LXXXVIII. ARTIC. X.

§ Ea. 4. ſ. d. 38. q. 2. a. 2

In artic. decimo eiuſdē 88. quæſtio. nota primo, quòd in litera

*17. q. 2. c. Conſaldus ex Alexandro

*20. q. 2. c. puella.

*Ar. 7. huius quæſ.

*Ar. 7. huius quæſ.

*ar. præc.

Concilio. ...

*In corp. artic.

*ar. 8. & 9

Porrecta per totū m.

478

4. diſt. 38. q. 1. ar. 4. q. 1. cor. & ad 2. & q. ſtio. 2.

*Ar. 3. huius quæſ.

*Ar. 3. huius quæ

*1. 2. q. 9? art. 4.

D. 918.

ſeruãdã: & hoc ꝓpriè eſt diſpẽſare in lege. A Nam diſpẽſatio vr̃ importare quãdã cõmẽſuratã diſtributionẽ, vel applicationẽ cõis alicuius ad ea, q̃ ſub ipſo cõtinentˀ, ꝑ quẽ modũ dr̃ aliqs diſpẽſare cibũ familiæ. Silr̃ aũt ille qui vouet, quodammõ ſibi ſtatuit legẽ, obligãs ſe ad aliqd qđ eſt ſm ſe, & ut in pluribꝰ bonũ. Põt tñ cõtingere, ꝙ in aliquo caſu ſit vel ſimplr̃ malum, vel inutile, uel maioris boni impeditiuũ, B qđ eſt cõtra rõnẽ eiꝰ, qđ cadit ſub voto, vt ex* pdictis patet, & iõ [m] neceſſe eſt, ꝙ determinetˀ in tali caſu votum nõ eſſe ſeruãdũ. Et ſi qdẽ abſolutè determinetˀ aliqđ uotũ nõ eſſe ſeruãdũ, dr̃ eſſe diſpenſatio voti. Si aũt ꝓ hoc, qđ ſeruandũ erat, aliquid aliud imponatˀ, dr̃ cõmutatio voti. Vñ minus eſt votum cõmutare, quam in uoto diſpenſare. C Vtrumq; tamen in poteſtate Eccleſię cõſiſtit [n].

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ aĩal, qđ immolari poterat, ex hoc ipſo ꝙ vouebatˀ, ſanctũ reputabatur, quaſi diuino cultui mãcipatũ. Et hæc erat rõ, quare nõ poterat commutari: ſicut nec mõ poſſet aliqs rẽ quã uouit, iã cõſecratã, puta, calicem vel domũ, cõmutare in melius, vel in peius. Aĩal aũt qđ nõ poterat ſãctificari, qa ñ erat ĩmolatitiũ, D redimi poterat & debebat, ſicut ibidẽ lex dicit. Et ita ẽt nũc cõmutari poſſunt uota, ſi conſecratio non interueniat.

Ad ii. dicẽdũ, ꝙ ſicut ex iure naturali, & p̃cepto diuino tenetˀ hõ implere uotũ, ita ẽt tenetur ex eiſdẽ obedire ſuperiorũ legi, uel mãdato. Et tñ cũ diſpẽſatˀ in aliqua lege humana, non fit ut legi humanæ nõ obediatˀ, qđ eſt cõtra legẽ naturæ, & mãdatũ diuinum, E ſed fit vt hoc, qđ erat lex, nõ ſit ĩ hoc caſu. Ita ẽt authoritate ſuperioris diſpenſantis fit ut hoc, qđ cõtinebatˀ ſub uoto, nõ cõtineatˀ, inquãtũ determinatˀ in hoc caſu hoc nõ eſſe cõgruã materiã uoti. Et iõ cũ plãtus Eccleſiæ diſpenſat in uoto, nõ diſpẽſat in p̃cepto iuris naturalis, vel diuini, ſed determinat id, qđ cadebat ſub obligatione deliberõnis humanę, q̃ ñ potuit oĩa circũſpicere.

Ad iii. dicẽdũ, ꝙ ad fidelitatẽ Deo debitã nõ ꝑtinet, ꝙ hõ faciat id, qđ ad vouẽdũ eſt malũ, uel inutile, *vel maioris boni ĩpeditiuũ, ad qđ tẽdit uoti diſpẽſatio. Et iõ diſpẽſatio uoti ñ eſt cõtra fidelitatẽ Deo debitã.

Articvlvs xi.

Vtrũ in voto ſolemni continentiæ poſſit fieri diſpenſatio.

Ad vndecimvm ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ ĩ voto ſolẽni cõtinẽtiæ poſſit fieri diſpenſatio. Vna enim rõ diſpẽſandi in uoto eſt, ſi ſit impeditiuũ melioris boni, ſicut* dictũ eſt: ſed uotũ cõtinẽtiæ ẽt ſi ſit ſolẽne, põt eſſe impeditiuũ melioris boni: nã bonũ cõmune eſt diuinius, q̃ bonũ unius. Põt aũt ꝑ continentiã alicuius impediri bonum totiꝰ multitudinis, puta, ſi ꝑ cõtractũ matrimoniũ aliquarũ pſonarũ, q̃ continentiã uouerunt, poſſet pax patriæ procurari. ergo [h] vr̃ ꝙ etiam in ſolemni uoto continentiæ poſſit diſpenſari.

¶ 2 Præt. Latria eſt nobilior uirtus q̃ [h] caſtitas: ſed ſi qs uouerit aliquẽ actũ latriæ, puta, offerre Deo ſacrificiũ, põt in illo uoto diſpenſari. ergo multò magis põt diſpenſari in uoto continẽtiæ, quod eſt de actu caſtitatis.

¶ 3 Præt. Sicut uotũ abſtinentiæ obſeruatũ põt uergere in periculũ pſonæ, ita [h] ẽt obſeruatio uoti cõtinẽtię: ſed in uoto abſtinentię ſi uergat in corporale periculũ uouentis, põt fieri diſpẽſatio. ergo pari ratione in uoto cõtinentię. põt diſpẽſari.

¶ 4 Pręt. Sicut ſub ꝓfeſſione religionis, ex qua uotũ ſolẽnizatur, cõtinetˀ uotum cõtinentię, ita ẽt uotũ paupertatis, & obediẽtię: F ſed in uoto paupertatis, & obedientię põt [h] diſpenſari, ſicut patet in illis q̃ poſt ꝓfeſſionem ad epiſcopatum aſſumuntur ergo uidetur quòd in ſolemni uoto cõtinentię poſſit diſpẽſari.

Sed contra eſt, quod dicitur Eccl. 26. Omnis [h] ponderatio non eſt digna animæ continentis.

¶ Præt. Extra, de ſtatu* mona. in fin. illius Decretalis. Cum ad monaſterium, dicitur: Abdicatio proprietatis, ſicut etiam cuſtodia caſtitatis, adeò annexa eſt regulæ monachali, ut contra ea nec ſummus Pontifex poſſit indulgere.

Resp. Dicẽdum, ꝙ in ſolemni uoto continentiæ tria poſſunt conſiderari. Primo quidem, ma-

---

in litera tres cãæ enumeratæ pro rõne diſpenſandi in voto, ſe tenẽ: omnes ex parte materiæ voti, uti patet applicando. Eſſe nãq; malũ, uel inutile, vel maioris boni impeditiuũ ad materiã uoti ſpectat. Neq; enim author oẽs cãs diſpenſandi cõplecti intẽdebat, qa non de his erat qõ: ſed ſat fuit oſtendere, ꝙ diſpẽſari põt ĩ uoto ex natura ipſiꝰ materiæ voti, q̃ põt reddi uel mala, uel inutilis, uel maioris boni impeditiua. Inferius autẽ in art. vltimo huius q. de cauſa diſpenſandi tractabimus.

*Ar. 2. huius quęſt. Concl. m

¶ Nota ſecũdo, ꝙ inter diſpenſationẽ ꝓpriè dictã. & cõmutationẽ uoti, hoc intereſt, ꝙ diſpẽſatio aufert uoti materiã, & uinculũ, qa decernitˀ abſolutè non ſeruandũ: commutatio aũt aufert à uoto materiã, & nõ uinculum. Nã remanet uinculũ, ſeu obligatio uoti ſup alia materia cadẽs. Tenetur. n. ex uoto adimplere id ĩ qđ cõmutatũ eſt, & non ex p̃cepto, propriè loquendo. Vñ nullum interuenit p̃ceptum in cõmutationibꝰ uotorum, ſed habente poteſtatẽ cõmutandi cõmutante, cõcurrit ſola paſſiua acceptatio eius qui uouit, & ſic facta eſt cõmutatio. Et hoc rõni cõſonat, ut ẽt in exequendo cõmutatum actus latriæ inueniatur, ſicut inueniebatˀ in exequẽdo ꝓmiſſũ uoto.

¶ Nota tertio, ꝙ licet veteris legis ratio in rñſione ad primũ dicta optima uideatur, utpote ſup litera ſua data, q̃ uocat huõi animal conſecratum domino: tñ quia lex illa non eſt moralis, ſed ceremonialis, hodie nõ ligat. Non deſunt tñ dicẽtes, ꝙ lex illa nõ uetat mutabilitatẽ aĩalis oĩno, ſed ex ꝑtẽ uouentis, illud, ita ꝙ nõ licebat uouẽti illud mutare in meliꝰ, licuiſſet tñ ſacerdotis authoritate hoc facere. Primũ tñ cõſonat literæ ſtatuẽti alias mutatiões medijs ſacerdotibus agendas, & iſtam abſolute prohibenti.

SV. QV LXXXVIII. ART. XI.

In art. eiuſdẽ q. 88. declarãda eſt litera quãtũ ad tria. Primũ eſt, ꝙ opinio iſta de indiſpenſabilitate voti ſolẽnis religionis, non eſt authoris abſolutè, ſed cũ duabus limitationibus, q̃ habentur in litera. Prima limitatio eſt, quia Decre. extra, de ſta. mona. c. Cum ad monaſterium, ſenit hoc. Inchoat. n. ſic author, Sed qa Decretalis inducta expreſſe dicit, ꝙ nec ſummus Põtifex põt cõtra cuſtod. ã caſtitatis monacho licentiã dare: iõ &c. Secũda limitatio eſt, ꝙ opinatiuẽ author hoc ſentit. Vñ ſtatim ſubdit, Iõ aliter vr̃ dicendũ. Eſt igitˀ illa nõ ſentẽtia, ſed opinio authoris quatenꝰ ex Decretali depẽdet. Et qm̃ eiuſdẽ eſt interpretari canonem, cuius eſt cõdere illum, ſi author vidiſſet ſũmũ Põti. declaraſſe, ꝙ Decretalis illa intelligitˀ ſtãte monachatu, ꝓculdubio nõ ſuſcepiſſet onus huius opinionis ad defenſionẽ illius Decretalis nõ interpretatæ. Vr̃ aũt pluries à Rom. Põtif. interpretata Decretalis illa, ut diximus, dum diſpẽſauit cũ multis religioſis, ut contraherent matrimoniũ, ut de rege Aragonũ, Petrus de Palude in 38. diſt. 4. refert. Et de Cõſtantia filia Rogerij regis, vxoreq; Hẽrici ſexti, q̃ erat ſanctimonialis in Panormo, & iã quinquagenaria, vt hiſtoriæ tradũt, diſpẽſata à Papa Celeſtino 3. quæ genuit ex tali coniugio Federicũ 2. Secũdum eſt, ꝙ nõ incẽdit author, ꝙ ſicut cõſecratio ordinis imprimit chara-

* Alias, qđ ad vitãdũ malũ eſt inutile.

Porrecta per totum. 479. Inf. q. 186. ar. 8. ad 3.

* ar. pręc.

* In Decretali li. 3. ar. 36. c. 6. in fi.

charactere ĩdelebilẽ, ita bñdictio ſpũalis, qua monach⁹ bñdicit, F imprimat aliquã ſpũalẽ formã ĩdelebilẽ ĩ religioſo. Nec ẽ: ſcẽdit. q: poſtquã bñdict⁹ eſt, nõ põt facere Papa, q̃ nõ fuerit bñdict⁹: hoc. n. nec diuinæ ſubiicit prãti, iuxta Agatõis dictũ Eth. 6. Quia eſt impoſſibile qđ fuit, poſtq̃ fuit nõ fuiſſe: ſed ĩtẽdit, q̃ ſicut res q̃ bñdicūt, ut ſũt ſacra, quãdiu uiuit, ſeu ẽ ĩ eẽ ſuo, pſeuerat ſacra, ut patet đ calice, corporali, paramentis &c. ita hõ q̃ bñdicitur ut ſit religioſus, quãdiu uiuit pſeuerat religioſ⁹. & ſic, ſicut ñ põt humana authoritate fieri, ut ſit res illa nõ ſacra, ita non põt fieri ut hõ iſte ſit nõ religioſus. * Iſte ẽ plan⁹ ſenſ⁹ lrẽ, ſcđm quẽ ñ oportet fingere aliq̃ formã ĩdelebilẽ ĩ religioſo, ſicut nec in paramẽtis ſacerdotalib⁹, & aliis hmõi. Tertiũ eſt, q: licẽt Eccleſia poſſit aliter ſolẽnizare uota, q̃ p ſacrũ ordinẽ, & religionis ſtatũ: qa tñ đ facto ñ niſi mediãtib. his uota ſolẽnizari ſtatuit, iõ uotũ cõtinẽtiæ p ſacri ordinis ſuſceptionẽ ſolẽnizati dr ad gradũ ſacri ordinis. Et ſimiliter uota religiõis ad ſtatũ religionis, tanq̃ finis, atq; rõ ſolẽnizatiõis illi⁹, ſit grad⁹ ordinis ſacri, & illorũ ſtat⁹ religioſus. Et ppea author ex cõnexione ad hmõi fines, diſpẽſari, uel ñ diſpẽſari poſſe, deducit in litera uotum ſolẽne continẽtiæ. Hæc quo ad expoſitionẽ lræ. ¶ Circa rõnẽ i lra redditã, quare uotũ ſolẽne religionis ſit indiſpẽſabile, dubium occurrit quãtũ ualeat. Male. n. đ cõcluſione iudiciũ ſit idiſcuſſa rõe illi⁹. Quidã nãq; dñt, q̃ rõ ineficax eſt, tũ qa ſacra pñt deordinari a Papa ab eo, ad qđ p cõſecrationẽ dedicata ſunt, ut ſi Papa pciperet, q̃ nullus cõſecraret ĩ tali calice: tũ qa dato q̃ ſacra ñ poſſint ñ pſeuerarẽ ſacra, pñt in deſinere eẽ obligata ab eo, ad id qđ ex ſolo Eccleſiæ ſtatuto ſunt obligata. Sic āt ẽ in pp̃oſito: qa uotũ religioſi obligare ad cõtinẽtiã, ſic q̃ matrimoniũ cõtractũ poſt nõ ualeat, ex ſolo Eccleſiæ ſtatuto ẽ. ¶ Sed neutrũ hoꝝ ſatiſfacit. Non rõnis primũ, qa aliud eſt inhibere vſus calicis, aliud eſt execrari illũ. Religioſus aũt ſi fiat ſæcularis, execrat. qa nõ ẽ religioſus ſicut calix execraret, ſi poſſet fieri calis, idifferẽs ad cõem potationẽ. Nec ſcđm, qa religioſitati de qua loquimur, non ineſt ex Eccl. ſtatuto inhabilitas ad matrimonium, ut in litera probat, & ẽ illi fatent. Vnde ſi hõ iſte religioſus pſeuerat religioſus, inhabilis eſt ad matrimoniũ, nõ ex ſtatuto, ſed ex natura: ita q̃ oppoſitum implicat cõtradictoria.

D. 1801.

* In 1. argum. ſed contra.

* In arg. 1

teria voti, ſ. ipſa cõtinẽtia. Secũdò, ppetuitas voti, ſ. cũ aliqs voto ſe aſtringit ad ppetuã obſeruãtiã cõtinẽtiæ. Tertiò, ipſa ſolẽnitas voti. Dicũt ergo qdã, q̃ votũ ſolẽne ẽ idiſpẽſabile rõe ipſi⁹ cõtinẽtiæ, q̃ ñ recipit cõdignã recõpẽſationẽ, ut patet ex authoritate* iducta. Cui⁹ rõnẽ G qdã aſſignãt: qa p cõtinẽtiã hõ triũphat đ domeſtico inimico, vĩ qa p cõtinẽtia hõ pfectè cõformat Chrõ ſm puritatẽ aiæ & corpis. Sed hoc ñ vĩ efficaciter dici, qa bona aiæ, vtpotè cõtẽplatio, & orõ, sũt multò meliora bonis corporis, & magis nos Deo cõformãt, & tñ põt diſpẽſari ĩ uoto orõnis, vel cõtẽplationis. Vñ nõ vĩ eẽ rõ, quare nõ poſſit diſpẽſari in voto cõti H nentiæ, ſi reſpiciat abſolutè ad ipſã cõtinẽtiæ dignitatẽ, pſerti cũ Apoſtol⁹ 1. ad Cor. 7. ad cõtinẽtiã inducat pp cõtẽplationẽ dicẽs, q̃ mulier ĩ nupta cogitat q̃ Dei sũt. Finis āt potior ẽ his, q̃ sũt ad finẽ. Et iõ alij rõnẽ huius aſſignãt ex ppetuitate, & vilitate hui⁹ voti. Dicũt. n. q̃ uotũ cõtinẽtiæ ñ põt pteriri, niſi p id, qđ ẽ oĩno cõtrariũ, qđ nunq̃ licet ĩ aliquo voto: ſed hoc ẽ manifeſtè falſũ, qa ſicut uti carnali copula eſt cõtinẽtiæ cõtrariũ, ita comedere carnes vĩ bibere vinũ, ẽ cõtrariũ abſtinẽtiæ à talibus, & tñ ĩ hmõi votis põt diſpẽſari. Et iõ alijs vĩ, q̃ ĩ voto ſolẽni cõtinẽtiæ poſſit diſpẽſari pp aliquã cõem utilitatẽ, ſeu neceſſitatẽ, ut patet ĩ exẽplo* pmiſſo de pacificatione terrarũ ex aliquo mrĩmonio cõtrahẽdo. Sed qa Decretalis iducta expſſe dicit, q̃ nec sũmus Põtifex põt cõtra cuſtodiam caſtitatis monacho licentiã dare: iõ aliter vĩ di I

cẽdũ, q̃ ſicut s.* dictũ eſt, & hr̃ Leu. vlt. Illud qđ ſemel sãctificatũ ẽ Dño, ñ põt ĩ alios vs⁹ cõmutari. Nõ āt põt facerẽ aliqs Eccłæ plat⁹, vt id qđ ẽ sãctificatũ, ſanctificationẽ amittat, ẽt ĩ rebus inaĩatis, puta, q̃ calix cõſecrat⁹ deſinat eẽ cõſecrat⁹, ſi maneat ĩteger. Vñ multò min⁹ põt hoc facerẽ aliqs plat⁹, vt hõ Deo cõſecrat⁹, q̃diu viuit, cõſecrat⁹ eẽ đſiſtat. Solẽnitas āt uoti cõſiſtit ĩ quadã cõſecratione, ſeu bñdictione uouẽtis, ut* dictũ ẽ. Et iõ ñ põt fieri p aliquẽ platũ Eccłæ, q̃ ille q̃ uotũ ſolẽne emiſit, đſiſtat ab eo, ad qđ ẽ cõſecrat⁹, puta, q̃ ille q̃ ẽ ſacerdos nõ ſit ſacerdos: licet poſſit plat⁹ ob aliquã cãm executionẽ ordinis ĩhiberẽ. Et ſiſi rõe Papa ñ põt facere, q̃ ille q̃ ẽ pfeſs⁹ religionẽ, ñ ſit religioſ⁹, licet qdã iuriſtæ ignorãter cõtrariũ dicãt. Eſt ergo cõſiderãdũ, utrũ, cõtinẽtia ſit eſſẽtialr̃ annexa ei, ad qđ uotũ ſolẽnizat: qaſi ñ ẽ eieſſẽtialr̃ ãnexa, põt manerẽ ſolẽnitas cõſecratiõis, ſine debito cõtinẽtiæ: qđ ñ põt cõtigere, ſi ſit eſſẽtialr̃ ãnexũ ei, ad qđ uotũ ſolẽnizat. Nõ ẽ āt eſſẽtialr̃ ãnexũ debitũ K cõtinẽtiæ ordini ſacro, ſđ ex ſtatuto Eccłæ. Vñ ſi⁹ vĩ q̃ p Eccłam poſſit diſpẽſari in voto cõtinẽtiæ ſolẽnizato p ſuſceptionẽ ſacri ordinis*. Eſt aũt debitũ cõtinẽtiæ eſſentiale ſtatui religiõis, p quẽ hõ abrenũtiat ſæculo, totaliter Dei ſeruitio mãcipatus: qđ nõ põt ſimul ſtare cũ matrimonio, ĩ quo incũbit neceſſitas pcurãdæ uxoris, & plis, & familiæ, & rerũ q̃ ad hoc reqrũt. Vñ Apoſtol⁹ dicit 1. ad Cor. 7. q̃ q̃ eſt cũ uxore, ſolicitus eſt q̃ ſunt mundi, quõ placeat uxori, & diuiſus eſt. Vnde nomen mo-

¶ Oportet ergo aut religioſitatẽ ceſſare, aut inhabilitatẽ manere. ¶ Aliter igit alij, quos alibi sũ ĩ hoc ſecut⁹, ſoluũt, dicẽtes q̃: ſacra, etſi ñ poſſint paſſim ad alios trãsferri uſus, pñt tñ trãsferri ad alios uſus ĩ art. neceſſitatis, ut panes ppoſitionis trãſlati sũt ad uſũ Dauid, & ſuorũ pp articulũ neceſſitatis, ut dñs expoſuit. Ac p hoc rõ iſta nõ cõcludit idiſpẽſabilitatẽ ĩ art. neceſſitatis. Põt nãq; q̃ bñdictus eſt, ut ſit religioſus, ĩ neceſſitatis art. ad uſũ matrimonij transferri authoritate Eccleſiæ: quis matrimoniũ repugnet religioſitati abſolutè: ſed huic exceptioni obſtaret, ſi uerũ eẽ cõſtaret, q̃ de Matth. Apoſtolo dr̃, q̃ pou⁹ mortẽ elegit, q̃ diſpẽſare cũ Ephigenia uirgine Deo dicata, q̃ contraheret mrĩmonium cũ rege pmittẽte cõuerſatio nẽ dimidij regni ad fidem, ſi ipſa ſibi matrimonio copularet. Verũ, qa hoc nõ inuenio p authẽtico recipi ĩ Eccleſia, & aliter põt rõnis hui⁹ efficacia diſcuti atq; ueritas uideri, idcirco alia gradiẽdũ eſt uia. Principiũ āt hui⁹ cui dãtæ hic ſumẽdũ ẽ. Bñdictionũ duplex ẽ gen⁹. Nã qdã ſunt inuocatiuæ, & qdã conſtitutiuæ. Bñdict. hes cõſtitutiuas uoco oẽs qb. ea q̃ bñdicunt, cõſtituunt ĩ eẽ ſacro: & tales sũt oẽs bñdictiones ueſtiũ ſacerdotaliũ. Bñdictiones uerò inuocatiuas appello eas, qb. ea q̃ bñdicunt nõ ppea ſunt ſacra, vt ſunt bñdictiones mẽſæ, & domus, & nauis &c. Ad diſcernendũ āt has bñdictiões ab illis, ñ ducit diuerſitas verborum, ut patet ex hoc, q̃ ĩ ueſtiũ ſacerdotaliũ benedictione Eccleſia vtitur cõſecrationis nomine, & ĩ Corpal ñ ĩ bñdictione nõ. & tñ cõſtat Corpale ſacratius eẽ veſtibus, qa ad vſum mag. facti bñdicit, ſ. cõtinentiã Chri corporis imediatè. Nec ducit diuerſitas modi benedicẽdi, ſ. impetratiuè, enuntiatiuè, aut deprecatiuè: qa cõſtat benedictiones vtraſq; fieri depcatiuè, ut patet in Pontificali, & ordinario Ro. Eccleſiæ. Nec ducit diuerſitas miniſtrorũ, puta, epiſcopi, aut ſacerdotis, ut patet de bñdictione cõſtitutiua aq̃ sãctæ a ſacerdote facta. Innoteſcit tñ quandoq; huiuſmodi differẽtia ex miniſtri, cõmunitate: qa benedictio, quæ paſſim cõmunis eſt ẽt miniſterio mulierũ, nõ eſt conſtitutiua, ſicut eſt benedictio quæ dat in cõpletorio, & benedictio veſtiũ in pfeſſione. Vnde illæ ueſtes non ſunt magis benedictæ, q̃ cibus, qui in menſa benedicitur. Sed ad hãc diſcretionẽ uniuerſaliter ducere uidetur reſtrictio uſus ex ui benedictionis, hoc eſt, q̃ ex hoc, quòd hoc eſt benedi-

* ar. præc. arg. 1.

* Ar. 7. huius quæſt. D. 799.

Concl.

ctum, non eſt amplius habile licèt, & ſi alienetur, niſi ad talem A vſum proculdubio ſpirituale. Cū.n. vnūquodq; ſit pp ſuū opus, vt dī in ſecūdo cæli, conſequens eſt, q res conſtituta per benedictionem in nouo eſſe, ad correſpondentē vſum tali eſſe determinetur. Et hoc modo corporale, qđ antè benedictionē erat habile, vt eſſet ſudariolum &c. ex bñdictione cōſtituitur habile tm̄ ad corporis Dñi ſuſceptionē, & ſic de alijs. Et p oppoſitum domus, ſeu nauis ad oēm vſum eſt habilis poſt benedictionē, ad quem eſt habilis antè benedictionē. Et propterea bñdictio horū eſt ſolùm inuocatiua diuinæ aſſiſtentiæ ex ſua gratia, ex memoria paſſionis, ex merito bñdicentiū de congruo &c. Et benè notāq dixi, ex vi bñdictionis, qa ſi res quæ bñdicitur, etiā ſine benedictione ex alia cā deputata eſſet tali vſui ſpirituali, nō haberet ſanctitatē ſuam ex vi bñdictionis, ſed benedictio concurreret ibi ad bene eſſe. Et ſimiliter bñdictio, q, niſi aliter interueniret conſecratio, non admitteretur q eſſet cōſtitutiua, ſed inuocatiua: quia nihil cōſtituit in aliquo eſſe per id, ſine quo haberet illud eſſe: talis aūt eſt benedictio, quæ datur ſuſcipientibus primam tonſurā in collecta prima. Nam ſine tali benedictione eſſet nihilominus data, & ſuſcepta prima tonſura, & conſequenter effectus clericus, qui ſic eam ſuſcepiſſet. Ex quibus ſequitur q benedictio, qua D monachus benedicitur, non eſt conſtitutiua ipſius in eſſe religioſo: quoniā ſi ſola profeſſione fit monachus, ſine benedictione iā conſtitutus eſt in eſſe religioſo, ſed ſolummodo inuocatiua. In cuius ſignum in ordinario Eccleſiæ Rom. collecta illa, in qua continetur benedictio monachi, non appellatur benedictio, ſed oratio: fit nā ꝗ, ibidem pluries diſtinctio benedictionis ab oratione. Vnde ad rationem literæ diceretur, q minor propoſitio, ſcilicet eſſe religioſum, conſiſtit in benedictione: ſicut eſſe ſacrum in calice, conſiſtit in conſecratione, tam reuerentia eſt falſa: qm̄ non ex vi benedictionis eſt quis religioſus, ſed benedictio, ſi qua qāq; fit, eſt inuocatiua tm̄. Manifeſtatur aūt ſic eſſe ex hoc, q multi religioſi non benedicuntur, ut patet de ordine Prædicatorum, & tamen conſtat eos eſſe non minus religioſos, & uoto ſolēni aſtrictos. Alioquin monachi dupliciter eſſent religioſi, ſcilicet ex ui benedictionis, & ex ui profeſſionis: reliqui autem uno tantum modo eſſent religioſi, quod adhuc E non eſt auditum. Et huic ſolutioni nihil ego uideo obſtare authoritatem ſacræ ſcripturæ, aut naturā ſacrorum: Quin potius, ſi Eccleſiæ authoritati & ritui attendimus, uidemus q imperator qui inungitur, benedicitur, & ſanctificatur, non ſolum priuatur imperio, ſicut epiſcopus epiſcopatu: ſed ſic priuatur, ut non remaneat imperator, epiſcopo tñ priuato remanēte Epiſcopo. Quod ſi hæc poteſt eccleſia in imperatore uncto, benedicto, & ſanctificato, quantò magis pōt in monacho ſolum benedicto? Teſtari enim uidētur hæc, quòd omnes huiuſmodi benedictiones, ſanctificationes, & unctiones, ſolū inuocationes ſolemnes ſunt. Fateor tamen quòd ſi conſecratio uirginum, uera conſecratio, aut conſtitutiua benedictio eſt, ita q ex ui conſecrationis ſponſa Chriſti eſſet, non poſſet per eccleſiam diſpenſari plus quam cum calice conſecrato. Nec dirimeretur matrimonium poſt contractum ex ui uoti, ſed ex ui conſecrationis. Nec obſtat hoc non eſſe computatum inter impedimēta dirimētia

Concl. D. 1208.

D. 1090.

D. 1023.

nachi ab vnitate ſumiť p oppoſitū ad diuiſionē pdictā. Et iō p i voto ᵈ ſolēnizato p pfeſſionē rligiōis ñ pt p eccliā diſpēſari, q rōnē aſſignat đcretalis: qa caſtitas ē ānexa regulę monachali.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q piculis rerū ᵈ humanarū eſt obuiādū p res humanas, nō aūt p hoc q res diuinæ cōuertanť in vſum humanū. Profeſſi aūt religionē, mortui ſunt mundo, & viuunt Deo: vnde non ſunt reuocandi ad vitam humanā occaſione cuiuſcumq; euentus.

AD 2ᵐ dicēdū, q in voto tēporalis cōtinentiæ diſpēſari pōt, ſicut & in voto tēporalis orōnis, vel tpalis abſtinētiæ. Sed q in voto cōtinētiæ p pfeſſionē ſolēnizato nō poſſit diſpēſari, hoc nō ē i quātū act⁹ caſtitatis, ſed inquātū incipit ad latriā ptinere p pfeſſionē religionis.

AD 3ᵐ ᵈ dicēdū, q cibus directè ordinať ad directionē perſonæ: & iō abſtinētia cibi directè pōt vergere in piculū pſonæ, vñ ex hac rōne recipit votū abſtinētiæ diſpēſationē: ſed coitus nō ordinať directè ad cōſeruationē pſonæ, ſed ad cōſeruationē ſpeciei: vñ nec directè abſtinētia coit⁹ p cōtinētiā vergit in piculū pſonæ. Sed ſi p accidēs ex ea aliqđ periculū perſonale accidat, pōt aliter ſubueniri, ſcilicet, per abſtinentiam. B vel alia corporalia remedia.

AD 4ᵐ dicēdū, q religioſus q fit epiſcopus, ſicut nō abſoluiť à voto cōtinentiæ, ita nec à voto paupertatis, qa nihil dēt habere tanq propriū: ſed ſicut diſpēſator communiū bonorū eccleſię. Similiter etiā nō abſoluitur a voto obediētiæ, ſed per accidēs obedire nō tenetur, ſi ſuperiorē nō habeat: ſicut nec abbas monaſterij, qui tñ nō eſt C obedientiæ voto abſolutus.

Authoritas verò Eccleſiaſ. q i cōtrariū obijciť, itelligēda eſt qtū ad hoc, q nec fęcūditas carnis, nec aliqđ corporale bonū ē cōparādū bono cōtinētię, q inter bona aiæ cōputať, vt* Augu. dicit in lib. de ſācta Virginitate. Vñ ſignāter dr̄ aiæ continentis, non carnis continentis.

matrimoniū: qm̄ hoc ideò fuit, qa nō conſecranť virgines, niſi pfeſſæ aliquā religionē: ſed ſi de facto Epiſcopus cōſecraret voluntariā virginē, tunc ſi eſſet benedictio, vt dictū eſt, credo q Eccleſia iudicaret ſequēs matrimoniū fore nullū ex vi conſecrationis ab Eccleſia approbatæ. Et qm̄ hoc nō eſſet in poteſtate Eccleſiæ, ſicut nec calicē execrari viuū. Et ideò fortè Matth. Apoſt. pati potius voluit: q uis paſſionis eius poſſit alia reddi rō, ſ qa nō expediebat i principio fidei p talē apparēter irreuerentiā diuinā, fidē ppagari, quæ prædicatione, & ſignis ppagāda erat, ſecundū Dñi mandatum, Marci vltimo.

¶ Circa authoritatē Decretalis inductę in litera ab authore, dubiū quoq; occurrit, quātū valeat ad concluſionē inferēdā. Super ea nāq; fundatur proceſſus literæ, & tāta authoritatis, vt repelli non poſſit.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, q licèt multipliciter exponi videatur, illa in expoſitio literalis eſt, quæ ex rōne in litera reddita hť. Cū ät in textu illo rō indiſpēſabilitatis in voto cōtinentiæ monachi reddať, qa annexa eſt cuſtodia caſtitatis regulæ monachali, clare cōſequēs eſt, q de licētia, ſeu diſpēſatione ſeparāte cuſtodiā caſtitatis à regula monachali loqtur: ita q nihil aliud ex decretalis illius hoc textu habeť, niſi q cuſtodia caſtitatis ē adeò annexa ſtatui monachali, q nec ſūmus Pōtif. pōt illā à tali ſtatu ſeparare: qđ gratis cōceditur. Cū hoc nāq; ſtat, qđ ſūmus pontif. pōt ut ſtatū, ſeu regulā monachalē cū oībus ſibi annexis ſeparare ab iſto hoīe, q eſt monachus. exēplū Proprietas albi eſt eſſe diſgregatiuū uiſus, eſtq; adeò annexa hæc ppríetas albo, ut nō poſſit ab eo ſeparari: cū hoc tñ ſtat, q eſſe albū cū oībus pprietatibus ſuis poſſit ſeparari à ſubiecto, qđ eſt albū. Et hoc eſt qđ dicūt docētes, q Papa pōt diſpēſare in uoto cōtinētiæ religioſi, faciēdo de monacho non monachū. Nō infertur igiť ex illa decretali neceſſario indiſpenſabilitas oīno uoti cōtinentiæ religioſi, ſed ſic. ſ. ſtante monachatu. Cōſonat quoq; hic ſenſus authoritatis illius: qm̄ Innocētius 3. qui fecit illā Decretalē, ſucceſſit immediatè Cęleſtino 3. qui diſpēſauerat Cōſtantiā prædictā. Nec eū latebāt geſta hæc nuperrimè in facie totius orbis, ab eo qui fecit ipſū Cardinalē, & undiq; admirāda pp ætatē quinquagenariā, & ſtatū imperialē: & tāto plus, qtò matrimoniū illud Romæ cōſummatū fuit. Non E eſt.n. rōnabile, ut ſic facta à pdeceſſore, dānare p hæc uerba hāc dānationē nō ſignificātia uoluerit, ex qbus oībus colligi pōt, q nulla apparet ratio, quare uotū ſolemne religionis non ſit diſpenſabile per Eccleſiam in articulo neceſſitatis communis.

¶ In reſpōſione ad 3 eiuſdē 11. ar. aduerte, q inter abſtinentiā, & cōtinentiā hæc eſt differentia, q abſtinētia in periculū pſonę nō eſt actus uirtutis: & ppterea ſi eſt notabile & manifeſte tale periculū, ipſo iure uotū nō ligat ppter defectū materię: qm̄ rationale debet eſſe abſtinētiæ obſequium. Si aūt eſt aliter, diſpenſandū, aut cōmutādū erit. Cōtinentia uerò ēt in periculū perſonæ eſt actus uirtutis, & propterea uotum perſeuerat in ſuo robore. & ratio huius differētię aſſignatur in litera: quia comedere priuatū abſtinentia, directè ordinatur ad ſalutē perſonæ. Coire aūt priuatū continentia, directè ordinatur ad ſpeciē, non ad perſonā. Quòd ſi per accidēs uergat in periculum perſonæ, prouideatur etiā per accidens, ſ. per abſtinentiam, ſuperfluam materiam indiuiduo ſubtrahentem, & alia accidentia.

* In li. de bono cōiugal. ca. xi. in prī ci. to. 6. de uirginitate. c. 7. & 8

ARTICVLVS XII.

Vtrum ad commutationem, uel diſpenſationem uoti requiratur prælati authoritas.

AD DVODECIMVM ſic proceditur. Videtur quòd ad cōmutationem, uel diſpenſationem uoti non requiratur prælati authoritas. Aliqs.n. poteſt G intrare religionem abſque authoritate alicui⁹ ſuperioris p̄lati: ſed ᵃ per introitum religionis abſoluitur homo a uotis in ſęculo factis, etiam à uoto terræ ſanctæ. ergo uoti commutatio, uel diſpenſatio pōt eſſe abſq; authoritate ſupioris p̄lati.

¶2 Præt. Diſpēſatio uoti in hoc conſiſtere vr̄, ꝙ ᵇ determinatur in quo caſu uotum non ſit obſeruandū: ſed ſi prælatus malè determinet, non uidetur eſſe vouens abſolutus à uoto, quia nullus p̄latus poteſt diſpenſare contra præceptum diuinum de implendo uoto, ut * dictum eſt. Similiter ēt ſi aliquis propria authoritate rectè d̄terminet in quo caſu uotū non ſit implendum, non vr̄ uoto teneri: qa votū nō obligat in caſu, in quo habet peiorē euētū, vt * dictū eſt. ergo diſpēſatio uoti nō reqrit authoritatem alicuius prælati.

SVPER QV. LXXXVIII. ARTIC. XII.

IN artic. 12. eiuſdē. 88. qō. dubium occurrit, An uotum poſſit in melius euidenter commutari ab ipſo uouente, abſq; p̄lati authoritate. Et eſt rō dubij, diuerſitas opinionum, & iuriū. Nam quidam tenent partē affirmatiuā: alij tenent partem negatiuā. Ex capit. quoque. Peruenit. cle. ſecundo, extra de iure iurando, habet pars affirmatiua, dum dicitur, ꝙ non infringit propoſitum, aut promiſſum, q in melius illud commutat. Et idem confirmari uidetur capit. Scripturę. extra de uoto & capit. Licet. extra de regu. Oppoſitum autem in capit. 1. extra de uoto habetur.

Porrecta per totum. 480

Sup. ar. 2. ad 3. Et 4. di. 38. q. 1 art. 1. q. 1. ad 4. & art. 4. q6. 1. cor. & ad 2. & q6. 4. per totū.

¶ Ad huius euidentiam ſciendum eſt, quod quemadmodū promiſſio qcę fit homini, fit ut illi rē gratā exhibeamus, & propterea ex eius depēdet gratia cōmutatio promiſſi. Nec eſt dubium, quòd ſi cōſtat gratius fore ei, cui p̄miſſum eſt aliquid aliud loco promiſſi, puta, uitulus, q̄ aries, nō eſt reus uiolatæ fidei ille qui promiſit arietē, ſi exhibet uitulum. Cuius ēt ſignum eſt, quòd recipiendo vitulum, maiores gratias agit ille, cui promiſſus erat aries. Si aūt in dubium uertitur, quod ſit illi gratius, q̄uis non ſit dubium uitulum eſſe meliorem ariete, non p̄ōt qui promiſit, commutare promiſſum ſine uoluntate eius, cui promiſit. Nam licèt uitulus ſit melior, non tamē eſt melior huic, cui fortè eſt minus gratus. Et in hoc ſenſu intelligendū eſt ius ciuile, uolēs ꝙ ſoluens melius non liberatur à debito, quando ſ. dubium eſt, an creditori illud melius ſit magis gratum: ita in uoto, quæ eſt promiſſio de meliori bono facta Deo, dicendū eſt, quod quando euidenter conſtat gratius eſſe Deo opus in quod cōmutatur, q̄ id quod eſt promiſſum, nō eſt reus fracti uoti, qui promiſſum mutat in melius ac gratius Deo. Neque enim agreſtis eſt Deus, aut ab alio quàm à Deo habet homo rationem, qua homo factum ſibi ſatis putat, ſi loco promiſſi melius, & gratius ſibi datum eſt. Ceſſat ſiquidem tunc ratio requirendi ſuperioris arbitrium uice Dei: quoniam conſtat euidenter Deo hoc eſſe gratius. Et hoc eſt quod abſque extorſione aliqua Decretalis, Peruenit. de iureiurādo, docet. Hoc eſt quod ex capit. Scripturæ, extra de uoto, docemur. Nō enim caput illud condit ius nouum, ſed declarat ueritatem ex natura rei exiſtentem, ſ. quòd propria authoritate quilibet pōt uotum temporalis obſequij in perpetuam religionis obſeruātiā commutare. Conſtat namque hoc eſſe longè melius, & gratius Deo. Hoc eſt quod in capitulo, Licet de regularibus, etiam declaratur. Nam neque ibi fit nouum ius, ſed quia licitū fuit trāſire ad aliam arctiorem religionē propter meliorem uitam, nō obſtante uoto ſolemni prioris religionis, quo obligabatur non ſolùm Deo, ſed prælatis illius religionis, & erat eis ius acquiſitum de perſona illa: ideò Papa declarat illum non moleſtandum. Conſtat namque euidenter in illo caſu melius, & gratius eſſe Deo obſequium in meliori religione. Et propterea non requiritur authoritas ſuperioris commutātis, ſed ſolùm petitio licentiæ pro reuerentia, vt ibi dicitur. Ratio aūt quare pōt in tali caſu quis præiudicare prælatis, & religioni priori eſt, qa nō pp ſeipſos, ſed pp Deum prælato & religioni data eſt religioſi perſona. Propter hoc n. ſolius Dei ratio habetur in huiuſmodi commutatione. Et quàmuis textus ille ſanè intelligatus ratione impedimēti, quia ſ. uotum laxioris religionis, eſt in hoc caſu impeditiuum maioris boni: alij tamen textus allati non loquuntur magis de incompoſſibili bono cum meliori, quàm de compoſſibili cum eodem, ſed ſolam cōmutationem in melius penſant, ut patet intuenti: & propterea concludendum eſt, ꝙ commutatio in melius ac gratius Deo, euidēter fieri poteſt in uotis ex ipſo naturæ iure abſq; alia ſuperioris authoritate.

¶ Et confirmatur hoc, qm̄ ſi quis uouiſſet alicui certæ Eccleſiæ offerre decem cēreos, & curā habentes illius Eccleſiæ non p̄lati, ſed uouentibus, p̄ meliori & magis expedienti euidēter Eccleſiæ poterent, ut daret eis, uerbi gratia, cētū aureos, qs adeò deſideret, an diceret oportere adeſſe p̄tātē p̄lati ad huiuſmodi cōmutationem?

F Et confirmatur amplius hoc ex rōne ad primū in hoc art. vbi quāuis author in corpore determinauerit reqri poteſtatē p̄lati in cōmutando rōnē reddit, quare nō reqritur prælati authoritas cū cōmutat uotū in religionē, nō qa canonicū hoc excipit, ſed quia particulare includit in uniuerſali. Similis.n. eſt ratio vbicunq; euidēter in meli⁹ & gratius Deo cōmutat: qm̄ in meliori & gratiori includit bonum, & gratū. Qn̄ uerò nō euidēter conſtat, qđ melius & gratius Deo ſit, ab ipſo Deo, ac p hoc, à gerēte uices eius reqrēdū eſt, ut in litera dr̄, & in capi. 1. extra de uoto: & ſic omnia iura conſonant.

* Arti. 10. huius q̄ſt.

¶ In eodē artic. dubiū occurrit circa cauſas diſpēſandi in uotis, ſ. honorem Chriſti, vel utilitatē Eccleſiæ an altera ſufficiat, ſi nequaquā; neceſſitate ex parte hn̄tis uotū. Et eſt rō dubij in hac litera, qa author in rñſione ad ſecundū, dicēs, Puta ſi p̄latus diſpēſaret cū aliquo in uoto de ingreſſu religionis, nulla apparēte cā obſtāte, inſinuat q aliqua cā obſtās ad impletionē uoti reqrit ad diſpēſationem. Oppoſitum tñ H cōmuniter practicari videtur in cōmutationibus uotorū: ad ſolā enim uoluntatem petentis commutationem fit commutatio.

* Arti. 10. & 2.

¶ Ad euidentiam cauſæ diſpenſandi, & commutandi uota ſciēdum eſt, ꝙ aliud eſt de diſpenſatione, aliud de commutatione iudicium. Nam quia diſpenſatio tollit ex integro uotum, tā ſ. quo ad materiam, q̄ quo ad uinculum, oportet cauſam obſtātē executioni uoti interuenire, ad hoc ut licitè decernatur uotū nō eſſe ſeruandū, alioquin diſſipatio eſt, nō diſpēſatio. Nec refert, an cā obſtans ſit ex natura, puta infirmitate, aut ex malitia hominum excitata, ut ſi bellum ciuile nō poſſet ſedari, niſi puella habens uotum continentiæ, nuberet &c. & hoc intendit author in litera ad ſecūdum. Concurrente aūt obſtante cauſa, q̄ redderet executionē uoti impeditiuam maioris boni diſpenſatio ad honorem maiorem Chri proculdubio fieret: quia facere maius bonū eſt magis honorare Deū. Sed aduerte q̄ dēt eſſe bonū, qđ eſt cā diſpenſandi maius non ſolū bono, qđ erat materia uoti, ſed bono quod erat ipſum uotum, quod eſt actus I latriæ, quoniam utrumque ceſſat, ſcilicet uotum & materia.

¶ In cōmutatione autem uotorum, nec exigitur cauſa obſtans executioni uoti, nec exigitur ꝙ bonū, quod eſt cauſa commutādi ſit maius utroq; ſ. uoto, & materia eius: quoniam uotum remanet, ſed ſufficit ꝙ ſit maius bonum, q̄ bonū quod erat materia uoti: Ita quòd ipſa maioritas boni, in quod cōmutatur, eſt ſufficiens cauſa commutationis. Et quidem quòd nō exigatur cauſa obſtans, & ꝙ maioritas boni ſit ſufficiens commutādi cauſa, patet extra de uoto ca. Quod ſuper his, ubi mulierū. & inutilium ad pugnam uota pro ſubſidio terræ ſanctæ q̄uis habiles ſint ad eundum illuc, redimēda dicuntur: quia melius eſt ſubuenire terræ ſanctæ dē pecunijs, quas cōſumerent in itinere, quàm illas in uia conſumere In ca. quoq; primo ibidem, omnes cauſæ perſonales reſoluendæ dicūtur in hoc, an recōpenſatio ſit melior, & Deo acceptior arbitrio præſidentis, quādo cauſa commutandi ſolum ſe tenet ex parte rei, in quam fit K commutatio. Qn̄ uerò aliqua neceſſitas impotentiæ, uel incōmoditatis, uel ſcandali inuitat ad commutandum, tunc ſufficit cōmutare in æquale: quoniā non pertinet ad infidelitatē diſpenſatoris, ſi debitori dn̄o ſuo in æquale gratū eidem dn̄o acceptando cōmutet ex cauſa: Quinetiam de rigore iuris, ſi ſola cā miſerēdi, ſeu cōdeſcēdendi uouēti, quaſi ut uice Dei ſit gratus illi, qui ſponte Deo ſe obligauit, æque gratū Deo acceptaret, contra fidem boni diſpenſatoris non faceret p̄latus, ſicut nec diſpēſator alicuius domini tēporalis hoc faciendo, infidelitatis argueretur: conſtat autem quòd æquale bonū eſt æque gratū Deo. Secus autem eſſet, quando pro ſola uoluntate prælati hoc fieret, nō cauſa gratitudinis uice Dei. Hæc enim cā manifeſtata uouentibus, prodeſt Eccleſiæ, quia eſt attractiua ad Deum, & eius ſapientes ac pios miniſtros. An autē cā, aut talis poſſit ſubeſſe cā, ut cōmutatio fiat licitè in minus, facile patet ꝙ ſic, miſcēdo cōmutationē diſpēſationi, ita ꝙ parti ſit diſpēſatio, & partim

& partim cõmutatio, qñ ſ. cauſa nõ eſt tãta, ꝙ ſufficiat ad diſpẽ A ſationem abſolutè, eſt tñ tanta, ꝙ excuſat à tãto, etſi nõ à toto: ſed ſtando infra limites puræ commutationis, non poteſt fieri in minus, qm̃ cõmutatio debet eſſe iuſta. Nõ eſt aũt cõmutatio ſine æqualitate rei ad rem, ut patet in 5. Ethicorũ. Et propterea caueant ſibi illi, qui non habẽt poteſtatẽ aliã in uotis, niſi cõmutandi: quia tenentur ad maius, uel æquale, vt dictũ eſt. Illi aũt qui p̃lati ſunt, & utramq; habent poteſtatem, ſcilicet diſpẽſandi, & commutandi poſſunt miſcẽdo vtramq; ex cauſa in minus diſpenſando commutare, ſicut ẽt poſſunt ex cã diſpenſare abſolutè.

¶3 Præt. Si diſpẽſare in uoto ꝑtinet ad poteſtatẽ p̃latorũ, pari rõne ꝑtinet ad[b] oẽs: ſed nõ ꝑtinet ad oẽs diſpenſare in quolibet uoto. ergo nõ ꝑtinet ad poteſtatẽ p̃latorũ diſpẽſatio uoti.

Sed contra. Sicut lex obligat ad aliqd faciendũ, ita & uotũ: ſed ad diſpẽſandũ in p̃cepto legis reqrit̃ ſuperioris authoritas, vt ſupra dictũ * ẽ. ergo pari rõne ẽt in diſpenſatione voti.

*Ar. 10. & 1 2. q. 97. ar. 4.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt, uotũ eſt ꝓmiſſio Deo facta ꝺ aliquo, qꝺ ſit Deo acceptũ. Quid ſit aũt in aliqua ꝓmiſſione acceptũ ei, cui promittit̃, ex ei⁹ pẽdet arbitrio. Prælatus aũt in Eccl̃ia gerit uicem B Dei: & iõ [m] ĩ cõmutatiõe, vel diſpẽſatione uotorũ reqrit̃ p̃lati authoritas, q̃ ĩ ꝑſona Dei determinat qꝺ ſit Deo acceptũ, *ſm̃ illud 2. ad Cor. 2. Nam & ego

¶ In reſponſione ad primũ eiuſdẽ articuli, nota rõnem, quare ipſo iure oĩa uota in ſeculo facta ſpirãt in profeſſione: quia, ſcilicet, homo moritur priori uitę, ad cuius directionem emiſſa erant uota illa. Et præter hoc adduntur duæ aliæ rationes extendentes ſe ad uota emiſſa poſt religionem, quia ſcilicet onus religionis ſufficit, & ſingulares obſeruantiæ non competunt religioni. Et ex hac radice p̃latus poteſt omnia poſt emiſſa uota irritare, tamquàm incompetentia religioni.

¶ In reſponſione ad ſecundum, dubium primò occurrit de ratione reddita in litera ad oſtendendum, quòd prælati nõ poſſunt pro libito diſpenſare in uotis, quãtum ualeat. Videtur. n. inualida, tum quia aliud eſt prohibere uota, aliud irritare: & cõſequenter aliud eſt poſſe prohibere, aliud poſſe irritare. In litera autem hæc duo ſumuntur pro eodẽ: quoniam concludit, ꝙ non poſſunt prælati irritare uota, quia non poſſunt prohibere uota. Et confirmatur, quia ſi iſta duo æquiualent in propoſito, poſſe inhibere uotũ, & poſſe irritare illud, ſequitur, quòd Papa poſſit cuiuſq; religioſi uotum ſolemne irritare, quia poteſt cuiuſque ſolemne uotum prohibere: quoniam ex Eccleſię authoritate hoc pendet: Tum quia ſi radix, & proceſſus rationis eſſet in propoſito efficax, ſcilicet, Non habemus poteſtatẽ, niſi in ædificationem &c. ſequeretur, ꝙ nec prælati religioſorum poſſent ſubditorum uota irritare, quia etiam tales prælati non habent poteſtatẽ niſi in ædificationem: & ſicut nõ poſſunt præcipere actus uitiorum, ita nõ poſſunt prohibere actus virtutum. Ex quo igitur iſta nõ cõcludunt de prælatis religioſorum, ſequitur, quòd nec de alijs concludant. Et ſicut tu ſolues hic, ita ſoluam ibi. Tum quia aliud eſt inhibere actus uirtutum abſolutè, aliud eſt inhibere hunc actum uirtutis. Nã licèt non poſſint prælati inhibere omnes actus uirtutũ, poſſunt tamen inhibere hunc, ut patet in prælatis religioſorum inhibentium uouere: & in Papa, qui poteſt inhibere uotum ſolemne religionis alicui, ut de facto inhibet omnibus doli capacibus infra annos pubertatis. Rõ autem literę procedit ab inhibitione actuum uirtutis abſolutè, ad inhibitionem actus talis, ſ. uoti.

¶ Dubium ſecundò occurrit circa dictæ rationis concluſionẽ, ſcilicet, Prælati non poſſunt ſine obſtante cauſa diſpenſare in uotis, tũ quia in omni obligatione intelligitur authoritas Papæ excepta, quia nihil põt promitti in præiudicium poteſtatis ſuæ: uotum autem importat obligationem, & promiſſionem. ergo. Et confirmatur, quia lex ſingularis non præiudicat poteſtati principis, quæ eſt uniuerſalis: uotum autem eſt uelut lex ſingularis. ergo non præiudicat poteſtati Papæ. Tum quia non minus eſt ſubditus quilibet Chriſtianus Papæ, quo ad ea quæ ſunt Chriſtianitatis, quæ ſunt bona ſupererogationis cadentia ſub Chriſti conſilio, quàm religioſus ſub prælato: ſed in omni voto religioſi intelligitur excepta poteſtas prælati. ergo in omni uoto Chriſtiani intelligitur excepta poteſtas Papæ.

¶ Ad primum dubium dicitur, quòd ratio literæ eſt ſolida, & efficax: Et ad primam obiectionem dicitur, quòd licèt inhibere, & irritare uota non ſint idem, mutuo tamen ſe inferunt in materia uoti, ſi abſolutè, ſeu liberè ſumantur: Ita quòd quicũque poteſt liberè irritare uota alicuius, poteſt etiam liberè inhibere, & econtra, ut patet in prælatis religioſorum, & patre, domino, uiro, reſpectu puellæ, ſerui, uxoris.

¶ Et ad confirmationem dr̃, ꝙ aliud eſt poſſe inhibere vota abſolutè, & aliud poſſe inhibere tale uotum in caſu. Præſens ſermo eſt de inhibitione abſolutè: obiectio aũt loquitur de inhibitione in caſu, & ideò non obſtat. Conſtat namque quòd Papa non põt inhibere abſolutè, ne fiat profeſſio religionis. Hoc enim eſſet directè in deſtructionem Eccleſiæ, nõ in ædificationem, licèt poſſit inhibere talibus, ſcilicet pueris: & ſimiliter alicui ex cauſa rationabili, quòd non profiteatur, & huiuſmodi.

¶ Ad ſecũdũ dr̃, ꝙ quia aliud eſt loq de p̃lato, & aliud de dño: iõ vbi hæc duo cõiũgunt̃ ĩ vnitate ꝑſonæ ſeu officij, ut cõiungit in p̃latis religioſorũ quoad uota, ut patet ex antedictis, oportet diſtinguere de p̃lato inquãtũ p̃latus, & ĩquãtũ dñs, vel quaſi dñs, & dicere, ꝙ rõ iſta hẽt locũ in p̃lato inquantũ p̃latus, & nõ in eo inquãtũ dñs. Propterqꝺ in lr̃a dr̃, Cũ poteſtas p̃lati ſpũalis, q nõ dñs, ſed diſpenſator &c. Prohibere ergo & irritare põt p̃latus religioſorũ uota, tanquã dñs, uel quaſi dñs ſubditorũ ſecundũ regulã, & non tanq̃ prælatus. Non ſic aũt põt dici de alijs prælatis Eccleſiæ, qm̃ nõ ſunt niſi p̃lati i populis. Vnde nihil ex hoc adimitur efficaciæ rationis de prælati poteſtate concludentis.

*Art. 1. & 2. huius quæſt.

Conclu. in

¶ Ad tertiam obiectionem dicitur, ꝙ inhibere abſolutè uota, eſt inhibere non actum unum unius uirtutis, ſcilicet uouere, ſed eſt inhibere actus ſupererogationum omnium uirtutum: quoniam omnis actus ſupererogationis eſt materia uoti.

C ¶ Et ſi inſtetur, ꝙ inhibere uota, non eſt inhibere actus, q ſunt materię uotorum, ſed eſt inhibere uincula, & obligationes ad ipſos actus, ac per hoc non eſt niſi inhibere unum actum, ſcilicet, uouere unius uirtutis, ſcilicet religionis.

¶ Reſpondendum eſt, ꝙ licèt prima facie appareat, ꝙ inhibere uota ſit inhibere unum actum. ſ. uouere totaliter, alios autem actus non totaliter, ſed quo ad libertatem, & firmitatem, quia inhibitus a uoto poteſt quidem actus uirtutis facere, ſed nõ liberè, quia non eſt dominus ſui quo ad illa opera, nam ſi dominus eſſet, poſſet illa abſolutè promittere, nec firmare ſe põt, qa inhibitus eſt: ſi tñ radix poteſtatis inhibendi perſpicacius cõſideretur, apparebit, ꝙ non ſolùm poteſt inhibere actum, qui eſt uouere, ſed actus qui ſunt materia uoti. Nam ideò poſſet inhibere obligationẽ ad illos actus, quia poſſet inhibere actus illos fieri, quando ſibi placuerit uti iure ſuo: ſicut patet de uiro reſpectu uxoris, & patre reſpectu puellæ. Infert igitur optimè cõ literę, ꝙ prelati non poſſunt inhibere uota, quia non poſſunt D inhibere opera uirtutum, quæ ſunt materia uoti. Iſte enim manifeſtè eſt proceſſus literæ, ab operibus uirtutum, non ad unũ tantum opus uirtutis, ſed ad omnia opera ſupererogationis, q̃ materia ſunt uoti, quod eſt etiam opus ſupererogationis. Et propterea in litera concluditur dicendo. Et ideò abſolutè poteſt homo uouere ea, ſ. uirtuti⁹ opera, & non tantum conditionaliter, ut religioſi & alij ſubditi uouere poſſunt.

¶ Ad ſecundæ quæſtionis euidentiam ſciendum eſt, quòd iſta quæſtio eſt propter plenitudinem poteſtatis Papæ, & poteſt in duplici ſenſu tractari. Primo, ut refertur in litera, ſcilicet, quia omnia uota Chriſtianorũ ſunt ſicut uota puellæ in domo, & religioſi &c. ꝙ ſ. habent conditionẽ implicitam, ſi Papa nõ cõtradicat. Et ſecundũ hunc ſenſum nullum uotũ eſſet abſolutè firmũ & ratũ, ſed quodlibet poſſet irritari p Papã. Et contra hunc ſenſum author in litera procedit, & probat quoꝺ uirtutis opera poſſunt abſolutè uoueri à perſonis ſui iuris. Scdo, ut teneamus uota perſonarũ ſui iuris eſſe abſolutè firma & rata, & ta- E men Papa poſſit liberè relaxare omnia uota de plenitudine poteſtatis. Et hũc ſenſum litera non tetigit, & oportet, ut doctrina completa ſit, utrumque tractare. Et qm̃ uotum eſt quædam ſingularis lex habens uim obligatiuã, & quædã promiſſio Deo facta & per modũ legis, & per modũ promiſſionis, perſpiciẽdũ eſt. In uoto igitur eſt primò ipſa eſſentia uoti habẽs uim obligatiuã: & quo ad hoc aſſimilat̃ legi. Eſt ſcdo materia uoti, quę eſt actus uirtutis: & quo ad hoc aſſimilatur legi, cuius materia etiã actus uirtutis eſt, qm̃ legis eſt bonos facere. Virtus autem eſt q̃ bonũ reddit habentẽ. Eſt tertio obſeruatio uoti, quæ in debita executione cõſiſtit: & in hoc ẽt aſſimilat̃ legi, qm̃ eius obſeruatio in debita quoq; executione cõſiſtit. Eſt & quarto ratio, ſeu modus ꝓmiſſionis, qm̃ per modum promiſſionis Deo tenetur qui uouit: & in hoc nõ legi, ſed promiſſionibus factis hominibus aſſimilat̃. Qua circa oportet aliquo horũ quatuor modorũ inuenire in hoĩe poteſtatẽ irritatiuã, aut relaxatiuã votorũ ad li-

qđ donaui, ſi quid donaui, pp uos in pſona Chriſti. Et ſignanter dicit, pp uos: quia oĩs diſpẽſatio petita a p̃lato, debet fieri ad honorem Chriſti, in cuius pſona diſpenſat: uel ad utilitatẽ Eccleſiæ, quæ eſt eius corpus.

G Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ oĩa alia uota ſunt quorundã particulariũ operũ, ſed per religionẽ homo totã uitam ſuam Dei obſequio deputat. Particulare aũt in uniuerſali includitur & ideò Decretalis dicit, ꝙ reus uoti fracti non habetur qui tẽporale obſequiũ in ppetuã religionis obſeruantiã commutat. Nec tñ religionem ingrediens tenetur implere uota uel ieiuniorũ, uel orationum, uel alio- H rum hmõi, q̃ exiſtens in ſæculo fecit: q̃a religionẽ igrediẽs morit priori vitæ. Et ẽt ſingulares obſeruãtię religiõi nõ cõpetũt & religionis onus ſatis hominem onerat, ut alia ſuperaddere non oporteat.

Ad II dicendũ, ꝙ quidã dixerunt, ꝙ ideò p̃lati pñt in uotis pro libito diſpẽſare: q̃a ĩ quolibet uoto includit cõditionaľr uolũtas p̃lati ſuperioris, * ſicut ſupra dictũ eſt, ꝙ in uotis ſubditorũ, puta, ſerui, uel filij, intelligit conditio, ſi placuerit patri, vel dño, uel ſi nõ renitant: & ſic ſubditus abſq; oĩ remorſu conſcientię poſſet uotũ pťermittere, q̃ncunque ſibi a prælato diceret. Sed pdicta poſitio falſo

*Ar. 8 huius quæſt.

bitum, ſi in homine eſt. Sunt autem modi iſti aut ex parte obſeruationis, aut ex parte materiæ, aut ex parte eſſentiæ, aut ex parte eius, cui facta eſt promiſſio. Et ut melius oĩa percipiant, ſingillatim ſingula tractanda ſunt, ordine quo numerata ſunt. Ex parte ſiquidem obſeruationis, clarè patet, ꝙ non eſt in poteſtate hoĩs relaxare nõ ſolum vota, ſed nec ẽt ius poſitiuum, qm̃ implicat duo cõtradictoria, ꝙ uotum, & ius ſtet in ſuo robore ẽt reſpectu illius: & ꝙ ille non teneat̃ obſeruare legẽ, ſeu uotum. Vnde licèt Papa poſſit tollere legẽ poſitiuam totaliter, uel quo ad illum hominẽ, non põt tamen facere ꝙ lex ſtet, etiam reſpectu illius nũc, &c. & ꝙ iſte non teneatur illam obſeruare, qm̃ ſtante lege, obligatio ad obſeruandum eſt de iure naturæ, & non poſitiuo. Et ppterea cõceditur, & bene, ꝙ Papa, qñ diſpenſat in uoto non diſpenſat in iure diuino, aut naturæ, quia non diſpenſat in obſeruatione, ſtante uoto. Obſeruatio. n. de diuino, & naturæ iure eſt. Ex parte verò materiæ clarè patet ex ſupradictis, ꝙ quilibet dñs, aut quaſi dñs, põt irritare uota ſubditorũ in his, in quib. ſubijciuntur. Hinc n. dictum eſt, ꝙ pr̃ puellæ, vir vxoris, dñs ſerui, prælatus ſui religioſi, uota irritare pñt. Sicut uniuerſaliter q̃libet põt de re ſua irritare diſpoſitionẽ ab alio factã ſine ſuo cõſenſu. Et qm̃ Papæ Chriſtiani quo ad bona tp̃alia, & quo ad operationes pſonales non ſubijciuntur abſolutè, ſicut religioſi ſubduntur p̃latis ſuis, inter quos primus eſt Papa, nec ſicut ſerui dñis, nec ſicut puella patri, nec ſicut uxor viro, quo ad ea, ĩ q̃b. naturaliter ſubduntur prædictis, qm̃ nullus horum eſt dñs eorum, in quib. alteri ſubditur: quilibet autem Chriſtianus ſui iuris, eſt dñs & perſonalium ſuarum operationum, & rerum ſuarum, ſi habet bona aliqua. Et propterea ex iſto capite Papa non poteſt irritare uota Chriſtianorum tamquàm facta de ſuo, hoc eſt, Papæ, I ſicut dñs rei, rẽtu ſerui, & prælatus reſpectu religioſi, & pater reſpectu filiæ, & uir reſpectu uxoris irritat, q̃a de ſuo ſunt facta uota. & propterea opinio confutata in litera, quòd uota Chriſtianorum ſint conditionalia, ſ. ſi Papa non contradicat, ſicut contingit in uotis religioſorum, & aliorum ſubditorũ, eſt falſiſſima: qm̃ nõ eſt dñs materiæ Papa. Nec mireris ꝙ materiã uoti diximus actu. uirtutis, & modo deſcẽdamus ad operationes perſonales, & tp̃ales res quas poſſidemus: qm̃ hæc, ſ. operationes perſonales, & bona temporalia, ſunt materia actuum uirtutum, qui ſunt materia uoti, ſicut linum eſt materia fili, qđ eſt materia telæ. Omnes. n. actus virtutis, operationes ſunt perſonales materialiter, & multi eorum res tp̃ales aſſumunt, ut liberalitas, eleemoſyna, magnificentia &c. Ex hac tamen parte, ſ. materiæ uoti, commutationes uotorũ fiunt, ut patet ex dictis: & diſpenſationes etiam fiunt, quando ſ. materia uoti eſt impeditiua maioris boni, vt ſi continentia illius impediat pacem chriſtianitatis. Poteſtas enim a Chriſto data prælatis in ædificationem, ex hac parte commutat, & diſpenſat. Ex parte autẽ eſſentiæ uoti patet, ꝙ non eſt irritabile, aut relaxabile ex diſtãtia inter uotum, & legem poſitiuam. Lex namque poſitiua eſt in poteſtate principis ad libitum, ita ꝙ põt ipſam tollere qñ ſibi placet, nulliuſque amplius obligatur illa ablata: qm̃ uis obligatiua legis ad ipſam legis eſſentiam ſpectat, quæ ſubijcitur principis poteſtati. Eſſentiam autem uoti, cum ſit promiſſio facta ſuperiori, quàm ſit princeps de illius conſilio, quia eſt promiſſio facta Deo, & conſulta a Deo, non ſubijcitur principi, ſicut nec tractatus alicuius cum principe ſubditur proconſuli. Ex parte demum Dei, inquantum ei fit promiſſio, conſtat, ꝙ ſicut quilibet homo põt quamlibet promiſſionẽ ſibi pp ſe factam, liberè relaxare, ſic Deus põt quodlibet uotum relaxare: cũ promiſſio eſt Deo propter Deum facta. Et ſi Dei vicarius plene poteſtate Dei fungeretur in terris, ſine dubio poſſet omnia vota uice Dei relaxare; ſed quoniam non plene fungitur Dei poteſta-

F te, ſed limitate, ſ. ad paſcendum oues, ad clauibus regni cęlorũ vtendum ad ædificationẽ: ideò non põt ad libitum vota relaxare, ſed quantum ædificationi conſonat cõmutare, vel diſpenſare. Relaxare ſiquidem ad libitum vota, pertinet ad claues excellentiæ ipſius Chriſti, qui claudit & nemo aperit, aperit & nemo claudit. Vñ nulla uia remanet, qua Papa poſſit ad libitũ vota irritare, aut relaxare, niſi impediẽdo viã uitæ æternæ.

¶ Ad obiectionẽ aũt primã in oppoſitum, dr̃, ꝙ illa propoſitio, In oĩ obligatione, & promiſſione, intelligitur excepta authoritas Papæ. Et illa, Nihil ꝓbi promitti in pręiudicium poteſtatis Papæ, & ſimiles, pñt bonum, & malũ ſenſum hr̃e, pñt. n. intelligi dupliciter. Primò, ut nulla obligatio &c. poſſit præiudicare poteſtati Papę & ſic ſunt veræ. Secũdò, ut nulla obligatio &c. ſit, quæ non ſubſit poteſtati Papę: & ſic ſunt falſiſſimę. Propter ueritatẽ primi ſenſus, religioſus nõ tenetur obedire ſuo ſuperiori totaliter, uel in aliquib. ſi Papa exemit eũ totaliter, uel in aliquo. Obligatio. n. uoti obedientiæ ſit ſuperiori, & non ligat manus Papæ ad diſponẽdũ de illius ſuperioritate. Et ſimile eſt in alijs hmõi. Hoc. n. non eſt relaxare, nec diſpenſare in uoto obedientię, ſed tollere ſuperioritatem illius prælati. Ex hac autem primi ſenſus veritate nihil hr̃ contra determinata. Nam ad habendum contra determinata, oporteret ſubſumere, ꝙ uouere eſſet in pręiudiciũ poteſtatis Papæ: quod ridiculum eſſe patet ex eo, ꝙ nulli facit præiudiciũ qui iure ſuo utitur. Non pręiudicat ciuitati ciuis, qui, licèt ſit ciuitatis pars, religionẽ ingreditur, quia iure ſuæ libertatis utitur & tñ ciuitas non põt amplius de eo diſponere: & ſic de alijs. Sic enim eſt in propoſito, vt patet, quia quilibet uouens, iure ſuæ libertatis utitur ex Chriſti conſilio. Quòd aũt ſecundus ſenſus ſit falſus, probatione non eget. Nã patet innumeras eſſe obligationes, q̃ nõ ſubſunt Papę ad nutũ, ut patet in cõtractib. inter hoĩem & hoĩem, & multo minus inter hoĩem & deum, cũ quilibet homo ſubditus ſit Papæ, Deus aũt nulli ſit ſubditus. Et ſi inter utrumq; ſubditũ obligatio Papæ non ſubeſt ad libitum, quo cadere põt in mentem ſapientis, ꝙ oĩs obligatio inter unũ ſubditum, & alterum ſuperiorem Papa, Papæ ſubſit ad libitũ? Quin potius ex hoc, ꝙ non oĩs obligatio inter chriſtianos oẽs, quos conſtat ſubijci Papæ, ſubditur Papæ ad libitum, clarè patet, ꝙ chriſtiani non ſunt Papæ ſubditi abſolutè quo ad omnia ſed limitatè, ſ. quo ad ſpiritualia in ædificationẽ corporis Chriſti, & ea quæ ordinantur ad hęc. Et ex his patet reſponſio ad confirmationem, & alteram obiectionem.

¶ In reſponſione ad tertium, dubium occurrit ad hominem, quia author tenet, ꝙ ſolus Papa diſpenſet in uotis perpetuis. hic autem uota ieiuniorũ, & abſtinentiarum, quæ quandoque ſunt perpetua, ut patet, & ab alijs diſpenſabilia dicit.

K ¶ Ad hoc dr̃, ꝙ materia iſta, ſ. quis in quo uoto diſpenſet, iuris eſt poſitiui: & non ſolũ lex, ſed cõſuetudo in his dat, & aufert iuriſdictionẽ. Et propterea aliqua uota minora, vt viſitare limina Apoſtolorum, reſeruantur Papæ. Conſtat. n. ꝙ vicinis ubi longe maior peregrinatio eſt uiſitare S. Thomam in Cãtuaria: unde in his ultra legem, conſuetudo æmulanda eſt. Quod autem de perpetuis obijcitur, diſtinguendo ſoluitur. Nam dupliciter contingit dici uotum perpetuum, ſ. quaſi per ſe, & quaſi per accidens. illa. n. vota dñr perpetua quaſi per ſe, quæ abſolutè, ſine ſ. tempore adiecto, expreſſo ſolo uoto cum materia intelliguntur perpetua, vt uotum continentię, & religionis. Hęc. n. ſtatim ſiue a iure, ſiuè ab homine dicantur, intelliguntur perpetua, ſi nihil aliud addatur. Illa uerò quę ſine adiectione temporis, nõ intelliguntur perpetua, ſunt quaſi per accidens perpetua, ut uota peregrinationis, ieiunij, eleemoſynę. In his enim niſi apponatur, aut ſemper, aut nunquam, aut tali tempore, incertum relinquitur, an temporalia, an perpetua ſint. Loquitur ex

innitiũ: qa cũ poteſtas prælati ſpiritualis, q nõ eſt dñs, ſed diſpẽſator, in ædificationẽ ſit data, & nõ in deſtructionẽ, vt patet. 2. ad Cor. 10. ſicut prælatus nõ põt imparare ea, q̃ ſm ſe Deo diſplicẽt, ſ. peccata: ita nõ põt ꝓhibere ea, q̃ ſcd̃m ſe Deo placẽt, ſ. virtutis opera, & iõ abſo B lutè põt hõ vouere ea. Ad prælatũ tñ ꝑtinet diiudicare qd ſit magis virtuoſũ, & Deo magis acceptũ. Et iõ in manifeſtis diſpẽſatio prælati nõ excuſaret à culpa, puta, ſi ꝑlatus diſpẽſaret cũ aliquo ſup uoto de ingreſſu religiõis, nulla apparẽti cã obſtãte. Si aũt eſſet cã apparẽs, ꝓ quã ſaltẽ in dubiũ uerteret, poſſet ſtare iudicio ꝑlati diſpẽſantis, uel cõmutãtis, nõ tñ iudicio C proprio: qa ipſe non gerit uicẽ Dei, niſi fortè in caſu, in quo id qđ uouit, eſſet manifeſtè illicitum, & non poſſet opportune ad ſuperiorem recurrere.

Ad 3ᵐ dicẽdũ, ꝙ qa ſũmus Põtifex gerit plenariè uicẽ Xpi ĩ tota Eccl'ia, ipſe hẽt plenitudinẽ ptãtis diſpẽſandi in oĩbus diſpẽſabilib⁹ uotis. Alijs aũt iferiorib⁹ ꝑlatis cõmittiẽ diſpẽſatio ĩ uotis q̃ cõiter fiũt, & idigẽt fre D quẽti diſpẽſatione, ut habeant de facili hoĩes ad quẽ recurrãt, ſicut ſũt uota ꝑegrinationũ, & ieiuniorũ, & aliorũ hmõi. Vota uerò maiora, puta, continẽtię, & peregrinationis terræ ſãctę, reſeruantur ſummo Pontifici.

QVAESTIO LXXXIX.

De iuramẽto, in decẽ articulos diuiſa.

DEINDE cõſiderãdũ eſt de actibus exterioribus latriæ, qb⁹ aliqd diuinũ ab hoĩbus aſſumitur: qđ eſt uel ſacrũ aliqđ, uel ipſũ nomẽ diuinũ. Sed de ſacri aſſumptione locus erit tractãdi in tertia huius op̃is parte. De aſſumptione aũt nominis diuini nũc agẽdum eſt. Aſſumitᷣ autẽ diuinum nomẽ ab hoĩe tripliciter. Vno mõ, ꝑ modum iuñ ad propria uerba cõfirmãda. Alio modo, per modũ adiurationis ad alios inducẽdum. Tertio mõ, ꝑ modum inuocationis ad orandum, uel laudandũ. Primo ergo de iuramento agendum eſt.

CIRCA quod quæruntur decẽ.

¶ Primò, Quid ſit iuramẽtum.

¶ Secundò, Vtrũ ſit licitum.

¶ Tertiò, Qui ſint comites iuñ.

¶ Quartò, Cui⁹ uirtutis ſit act⁹.

¶ Quintò, Vtrũ ſit appetẽdũ, & frequẽtãdũ tãq̃ utile, & bonũ.

¶ Sextò, Vtrũ liceat iurare per creaturam.

¶ Septimò, Vtrum iuramentũ ſit obligatorium.

¶ Octauò, Quæ ſit maior obligatio, utrum iuñ, uel uoti.

¶ Nonò, Vtrum in iuramento poſſit diſpenſari.

¶ Decimò, Quando, & in quibus liceat iurare.

…ſo author de perpetuis primo modo, cũ dicit, reſeruat̃a eſſe Pa A pæ perpetua vota, non de perpetuis ſecundo modo. Hæc enim frequenter accidunt, & egent facili recurſu ad prælatum.

In eadem reſponſione, quo ad vota ieiuniorũ, dubiũ male ſolutũ occurrit, an vouens ieiunare tali die, puta, in vigilia natiuitatis beatæ Virginis, ſi non ieiunat illo die, teneatur ſupplere alio die ieiunando.

¶ Ad hoc dubium, vt plena ſit doctrina, cũ diſtinctione dicendũ eſt, ꝙ aut votũ principaliter eſt de ieiunio: & ſecundario quaſi ꝑ accidẽs determinatur tẽpus talis diei, ſicut, cõtingit in ieiu- D. 1027. nijs iniunctis à confeſſore, puta, ꝙ ſingulis vnius anni hebdomadibus ieiunet feria ſexta: ĩ his. n. principale eſt, ꝙ ieiunet ſemel in hebdomada, & ſecũdario, tp̃s. Aut principaliter eſt de tẽpore ꝑp celebritatẽ, vel deuotionẽ, vt cõtingit in his q vouent in die Dñę nr̃æ per totũ annum, hoc eſt, illo die quo celebratur annunciatio beatæ Virginis, per totũ Annũ, abſtinere à carnibus, & lacticinijs. Hic tẽpus principaliter eligitur ꝑp deuotionẽ Dñę nr̃e. In primo caſu tenetur ex voto ad duo, ſ. ad ieiuniũ, & talẽ diem. Et propterea, ſi nõ ieiunat tali die, tenetur alio die ieiunare: ſicut debitor pecuniæ tali die, ſi tũc non ſoluit, tenetur poſt. In ſecundo autem caſu, ſi nõ ieiunat illo die, non tenetur alio die ieiunare, ſed pœnitentiam agere de non ſeruato voto, ſi in culpa fuit: quia onus tẽporis erat ieiunium, ſicut ſunt omnia ieiunia ſtatuta ab Eccleſia. Sunt enim onera illorum tantũ dierum, ſicut horæ canonicæ. In his enim quilibet dies ſolicitus eſt ſibiipſi tantum. Et qm̃ vota, quæ fiunt de ieiunijs in vigilijs ſanctorum, & huiuſmodi, communiter fiunt, vt onera dierum illorum ad imitationem Eccleſiæ, quæ ieiunia in vigilijs ſtatuit: ideò communiter hæc vota non obligant vltra diem illum, nec tenetur tranſgreſſor alio die ieiuna E re. Cuius manifeſtum ſignum eſt, ꝙ ſi eſſet illo die infirmus, ac per hoc excuſatus illo die, nullam ſibi relinqui obligationem tuta conſcientia vouens, benètimens Deum putaret, cuius oppoſitum crederet, ſi ieiunium tali die a confeſſore iniunctum non perfeciſſet per infirmitatem. Ipſa namque diſtinctio teſtatur ibi ieiunium electum, vt onus temporis: hic abſolutè ieiunium electum, licèt cum tali tempore.

SVPER QVAEST. LXXXVIIII. ART. I.

IN art. 1. q. 89. dubiũ occurrit, an iuſm diſtinguatur ſpecie, cũ diſtinguit ꝑ aſſertoriũ, vel ꝓmiſſoriũ: & ſimiliter cũ diſtinguit ꝑ ſimplicẽ cõteſtatiõnẽ, & ꝑ execrationẽ. Et rõ dubij ẽ, quo ad primã diuiſionẽ, differentia inter aſſertionẽ & promiſſionẽ. Quo ad ſcdm verò, rõ qa De⁹ in execratione hẽt ſe nõ ſolũ teſtis, ſed iudicis rõnẽ, vt ſ [illegible] ſione ad tertiũ litera dicit: tũ qa aſſumit maledictio ĩ execratiõe, dũ dr: Puniat me De⁹ ĩ hoc, vel illo.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ differẽtię alicuius dñr, propriè loquẽdo, ſolæ illæ quæ ſunt differẽtiæ per ſe. Nã differẽtiæ per accidẽs, accidẽtia ſunt reſpectu illius, cui ſunt per accidẽs, quãuis ſint per ſe differẽtiæ alterius: vt ſi diſtinguamus animal ꝑ albũ & nigrũ, ſunt differentiæ per accidẽs aĩalis, quæ tñ ſunt differẽtiæ per ſe coloris. In ꝓpoſito ergo cũ iurare, ſit Deũ in teſtẽ ꝓducere, oẽs allatæ differẽtiæ materialiter, & ꝑ accidẽs ſe hñt ad Dei teſtificationẽ. Quòd. n. Deus teſtet̃ ſupra præterito, p̃ſenti, vel futuro, ad materiã teſtimonij ſpectat. Et ſimiliter ꝙ Deus teſtet̃ ſimplici manifeſtatione, vel manifeſtatione punitiua, nõ ad naturã ſpectat teſtimõij, ſed effectũ. Vñ nulla apparet ſpecifica diſtinctio in iuſo. Et licẽt iuſm non diſtinguat̃ ſpecie, nihil tñ ꝓhibet, ꝙ vtẽdo aliJs ſpeciebꝰ moraliũ vitiorũ, vel virtutũ, ĩ multas diffundat̃ ſpecies eo mõ, quo vna ſpecies imperat alteri, ordinãdo illã ĩ finẽ ſuũ. Sicut cũ qs adulterat̃ vt occidat, homicidiũ imperat adulterio. Hoc. n. mõ iuſm imperat maledictiõi, dũ ſit ꝑ execrationẽ. Nã qñ qs iurat, Deus me occidat, ſi non eſt ſic, aut ſi non fecero, ſic iurãs maledictionẽ ſui quoad vitã, aſſumit ad finẽ iuñ, q eſt teſtificatio diuina. Et iuxta ſpecificã multitudinẽ maledictionũ aſſumunt̃ multæ ſpecies ad eũdẽ finẽ. Vñ patet ꝙ iuſm per execrationẽ, qñ. ſ. ad pœnã ſe obligat qs iurãdo, & ſi nõ diſtinguatur ſpecie ſecundùm naturam iuramenti, diſtinguitur tamen per accidens in multas ſpecies ſecundùm naturã aſſumpti mali in pœnam. Aduerte tamen ꝙ iuramentum factũ, aſſumendo benedictionem pro manifeſtatione teſtimonij verbi gratia, Faciam hoc, vel Sic eſt, Ita Deus me adiuuet, & huiuſmodi, non eſt ex vi verborum per execrationem, ſed per conteſtationem Dei in effectu boni, ſcilicet adiutorij diuini, ſalutis vitæ, & huiuſmodi. Solum enim illud iuramentum quod mali euentum aſſumit in manifeſtationem diuini teſtimonij, per execrationem eſt, ſecundum verba. Sed quantum ad ſenſum, quia teſtis ad vtramque partem debet eſſe, ſubintelligitur execratio, ſcilicet, Si non eſt ſic, aut, Si non fecero, Deus non me adiuuet.

¶ Ad id aũt quod obiectũ eſt, ꝙ Deus in execratione eſt ẽt iudex, qui differt ſpecie à teſte, ſoluitur in litera. ſ. ꝙ officium iudicis in iurando imploratur ſub ratione teſtis, qm̃ imploratur ad hoc punitio, vt teſtetur: nõ iudex nõ niſi materialiter cõcurrit. Et propterea in litera cõcluditur, ꝙ iurare, vniuerſaliter loquẽdo, eſt Deũ in teſtẽ exhibendũ inuocare. Cum hoc tñ ſtat, ꝙ periurans execrando ꝑ eo, ꝙ crecat punitionẽ, qua alium [illegible] aſſuror, non incurrit duorũ vitiorum deformitatẽ. ſ. periurij, & maledictionis talis, puta, homicidij: qa maledictionẽ nõ ſibi ex corde ĩprecatur, ſed ſolũ Deo imputã facit, vtẽs eo vt teſte falſitatis.

¶ In ſolutione ad tertiũ eiuſdẽ articuli aduerte, ꝙ ſimiliter, lo- [illegible]

cutiones, De⁹ ſcit, Coram deo loquor, & hmői, pñt dupliciter intelligi, ſ. inuocatiuè, vel enũtiatiuè. Sumunt naq; inuocatiuè cõiter, qñ inducũtur ad cõfirmãdũ qđ dr: & tũc hñt rõnẽ iuramẽti. Sumunt͂ aũt cõiter purè enũtiatiuè, qñ p modũ narrationis hęc dñr. Et hoc frequẽter accidit his q nolũt iurare ad cõfirmandũ dicta ſua, ſed remittere ad diuinũ iudiciũ, & futurã vitã, vbi oĩa erũt palam. Et qñ verba ex intẽtione, & aĩo proferẽtis pẽſantur: ideò ceſſante dolo, & iudicio cuiuſcũq;, ſi aliquis nõ intẽdẽs iurare, ſed ſolũ exprimere, q ipſe hẽt cõſcientiã rectã i hoc, & Deũ præ oculis in nõ mẽtiẽdo, dicat, Deus uidet, q dico veritatẽ, & ſimilia, nõ eſt iuramentũ: qa nõ eſt inuocatio Dei in teſtẽ, ſed ſimplex enunciatio, q De⁹ hoc ſcit, q Deus videt, q ego loquor corã Deo, & huiuſmodi. Et propterea notãter dr in litera, q iurare eſt inuocare Deũ in teſtẽ: & nõ dr q eſt narrare Deũ eſſe teſtẽ. In iudicio aũt, & in p̃iudicia lib⁹ oportet ad cõem intellectũ audientiũ reſpicere, ne erretur.

P verba per totum.
481
Infra ar. 4 cor. & q. 98 art. 2. cor. Et 3. d. 39. ar. 1

* In ſer. 28 de verbis Apoſt. parum ante medium to. 10.
* q. 67. per totũ & q. 70 p totũ.
* Ser. 28. de verb. Apo. parũ ante me. to. 10.

ARTICVLVS PRIMVS. F

Vtrũ iurare, ſit teſtẽ Deum inuocare.

AD PRIMVM ſic ꝓcedit͂. Vr q iurare, nõ ſit teſtẽ Deũ iuocare. Quicũq;. n. inducit authoritatẽ ſacræ ſcripturę, inducit Deũ i h teſtimoniũ, cui⁹ verba ꝓponunt͂ in ſacra ſcriptura. Si ergo iurare, eſt teſtẽ Deũ inuocare quicũq; inducit authoritatẽ ſacræ ſcripturæ, iuraret: hoc ãt eſt falſũ. ergo & primũ.

¶ 2 Præt. Ex hoc q aliqs inducit aliquẽ in teſtẽ, h nihil ei reddit: ſed ille q p Deũ iurat, aliqd Deo reddit. dr̃. n. Matth. 5. Reddes Dño iuramẽta tua. & * Augu. dicit, q iurare eſt ius veritatis Deo reddere. ergo iurare, non eſt Deũ teſtem inuocare. G

¶ 3 Præt. Aliud eſt officiũ iudicis, & aliud teſtis, vt ex ſupra * dictis patet: ſed qñq; iurãdo iplorat hõ diuinũ iudiciũ, ſm illud Pſal. 7. Si reddidi retribuẽtibus mihi mala, decidã meritò ab inimicis meis inanis. ergo iurare, nõ eſt h teſtẽ Deũ iuocare. H

SED CONTRA eſt qđ * Aug. dicit in quodã ſermone de periurio. Quid eſt iurare per Deũ, niſi teſtis eſt Deus?

RESP. Dicẽdũ, q ſicut Apo. dicit ad Heb. 6. Iurm ad cõfirmationẽ ordinat͂. Cõfirmatio aũt in ſcibilibus p rõnẽ fit, quę ꝓcedit ex aliqbus naturaliter notis, quæ ſunt infallibiliter vera: ſed particularia facta cõtingẽtia hominñ, nõ pñt per rõnẽ neceſſariã cõfirmari. Et iõ ea quæ de his dñr, ſolẽt cõfirmari p teſtes. Sed humanũ teſtimoniũ nõ eſt ſufficiẽs ad hmõi cõfirmãdũ pp duo. Primò quidẽ, pp defectũ veritatis humanæ, qa plurimi in mendaciũ labunt͂, ſm illud Pſ. 16. Os eorũ locutũ eſt mendaciũ. Secũdò, pp defectũ cognitionis, qa hoĩes nõ poſſunt cognoſcere neq; futura, neq; cordiũ occulta, vel etiam abſentia, de qbus tñ hoĩes loquunt͂, & expedit rebus humanis, vt certitudo aliqua de his habeat͂. Et ideo m neceſſariũ fuit recurrere ad diuinũ teſtimonium: n qa Deus neq; mẽtiri põt, neq; eũ aliqd latet. p Aſſumere aũt Deũ in teſtẽ, dr̃ iurare. q qa quaſi pro iure introductũ eſt, vt qđ ſub inuocatione diuini teſtimonij dr̃, pro vero habeat͂. Diuinũ aũt teſtimoniũ qñq; inducit͂ ad aſſerendũ præſentia, vel pręterita: & hoc dr̃ iuramentũ aſſertoriũ. Qñq; aũt inducitur diuinũ iuramentũ ad confirmandum aliquid futurum: & hoc dicitur iuramentum promiſſoriũ. Ad ea uerò quę ſunt neceſſaria, & per rationem inueſtiganda, non inducitur iuramentum. Deriſibile enim videretur, ſiquis in diſputatione alicuius ſcientię, vellet propoſitũ per iuramentũ probare. I K

Concl. m
Concl. p

AD PRIMVM ergo dicendũ, q aliud eſt teſtimonio Dei uti iam dato, qđ fit cũ aliquis authoritatẽ ſacræ ſcripturę inducit: & aliud eſt teſtimoniũ Dei implorare ut exhibendũ, quod fit in iuramento.

AD 2m dicẽdũ, q dr aliqs reddere iuramẽta Deo ex hoc, q implet illud qđ iurat: uel qa in hoc ipſo q inuocat Deũ in teſtẽ, recognoſcit eum habere omnium cognitionem, & infallibilem ueritatem.

AD 3m dicẽdũ, q alicuius teſtimoniũ inuocat͂ ad hoc, q teſtis inuocatus ueritatẽ manifeſtet circa ea, quæ dñr. Deus autem manifeſtat, an uerũ ſit q dr dupliciter. Vno modo, ſimpl̃r reuelãdo ueritatẽ uel per interiorẽ inſpirationẽ, uel etiã p facti denudationẽ, dum. ſ. producit in publicũ ea quæ erant occulta. Alio modo, per pœnã mentiẽtis: & tunc ſimul eſt iudex, & teſtis, dũ puniẽdo mendacẽ, manifeſtat mendaciũ. Et ideò duplex eſt modus iurãdi. Vnus qdem per ſimplicẽ Dei conteſtationẽ: ſicut cũ aliquis dicit, Eſt mihi Deus teſtis: uel Corã Deo loquor: uel, Per Deũ, quod idem eſt, ut dicit * Auguſtinus. Alius modus iurãdi eſt per execrationem, dum ſcilicet aliquis ſe, uel aliquid ad ſe pertinens ad pœnã obligat, niſi ſit uerum quod dicit.

* Li. 1. de ſer. dom. in monte cap. 30. tomo 4.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſit licitum iurare.

AD SECVNDVM ſic ꝓcedit͂. Vr q non ſit licitũ iurare. Nihil. n. qđ prohibetur in lege diuina, h eſt licitũ: ſed iurm ꝓhibetur in lege diuina Mat. 5. Ego dico uobis, Non iurare omnino &c. & Iac. 5. dicitur. Antè omnia fratres mei nolite iurare. ergo iuramentũ eſt illicitũ.

¶ 2 Præt. Id qđ eſt h à malo, ur eſſe illicitũ, qa ut dr Mat. 7. Nõ põt arbor mala fruct⁹ bonos facere: ſed iurm eſt à malo. dr̃. n. Mat. 5. Sit aũt ſermo ueſter, eſt: eſt: nõ, non. Quod aũt his abundantius eſt, à malo eſt. ergo iuramentũ uidetur eſſe illicitum.

¶ 3 Pręt. h Exquirere ſignũ diuinæ prouidẽtiæ eſt tẽtare Deũ, qđ eſt oĩno illicitum, ſm illud Deut. 6. Nõ tentabis dñm Deũ tuũ: ſed ille qui iurat, ur exquirere ſignũ diuinæ ꝓuidẽtiæ, dũ petit diuinũ teſtimoniũ, quod eſt per aliquẽ euidentem effectum. ergo uidetur q iurm ſit omnino illicitum.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Deut. 6. Dñm Deum tuum timebis, & per nomen eius iurabis.

RESPON. Dicendum, q nihil prohibet aliquid eſſe ſm ſe bonum, quod tñ cedit in malum eius, qui non utitur eo conuenienter. Sicut ſumere Euchariſtiã eſt bonũ, & tñ qui indignè ſumit, iudicium ſibi mãducat, & bibit, ut dicitur 1. ad Cor. 11. Sic ergo in propoſito dicendum eſt, quòd m iuramentũ ſecundùm ſe, eſt licitũ, & honeſtum: quod patet ex

Conclu. m

SVP. Q. LXXXVIII. ART. II.

D. Bõ. 3. 5. d. 39. q. 1. a. 2

IN ar. 2. eiuſdẽ 89. q. nota duo. Primo, ſententiã illã ex Aug. ſ. q conſuetudo iurãdi non excuſat, ſed inducit ad periurium. Quod benè notent aſſueti.

¶ Nota ſecũdo, q ſecũda rõ reddita in litera in rñſione ad 3. excludit à iuſo pctm tẽtatiõis dei, ẽt in his, q vanè iurant: qm ex hoc, q iurãdo nõ exponit qs ſe periculo alicui, ſi Deus teſtificari noluerit in p̃ſenti, manifeſtè patet, q iurãs nõ tẽtat Deũ, ſed inuocat ipſum in teſtẽ, ſic vt in beneplacito ſuæ maieſtatis relinquat teſtificationẽ in præſenti, abſq; vllius imminẽtis ſeu ſui periculi. Nõ ſic faciũt qui duello expectãt diuinũ teſtimoniũ, ſed tẽtat Deũ: ſicut q igne, aut aqua ſe purgare volunt.

Per recta per totum.
482
Inf. art. 3. cor. Et 3. d. 39. ar. 2. q. 2. Et Ro. 1. lect. 5. Et Heb. 6. lec. 4.

origine & ex fine. Ex origine qdē, quia iuřm eſt introductū ex fide, qua hoies credunt Deum hr̄e infallibilē veritatē, & vlem oium cognitionē, & puiſionē. Ex fine aūt, quia iuřm inducitur ad iuſtificandum hoies, & ad finiendū cōtrouerſitas, vt dr̄ ad Hebr. 6. ſed ᵖ iuřm cedit in malum alicui ex eo, q malè vtitur eo, i. ſine neceſſitate, & cautela debita. ᑫ Vr̄ enim paruam reuerentiam hr̄e ad Deū, qui eum ex leui cauſa teſtem inducit: qđ non præſumeret ēt de aliquo viro honeſto. Imminet ēt periculū periurij: quia de facili homo in verbo delinquit, ſm illud Iaco. 3. Si quis in verbo nō offendit, hic perfectus eſt vir. Vnde & Eccl. 23. dr̄. Iurationi non aſſueſcat os tuum: multi enim caſus in illa.

Conclu. p

Ad primvm ergo dicendū, q * Hierony. ſuper Matth. dicit. Conſidera, q Saluator non p Deū iurare phibuerit, ſed p cęlū, & terrā. Hanc. n. p elementa iurandi peſſimam conſuetudinē hr̄e Iudæi noſcuntur. Sed iſta rñſio non ſufficit, quia Iacob. addidit. Neq; per aliud quodcunq; iuřm. & ideò dicendū eſt, quod (ſicut * Aug. dicit in lib. de mendacio) q Apoſtolus in epiſtolis ſuis iurās, oñdit qūo accipiendū eſſet, quod dictum eſt. Dico vobis non iurare omnino, ne, ſ. iurando ad facilitatem iurādi perueniatur, & ex facilitate iurandi ad conſuetudinem, & a conſuetudine in periurium decidať: & ideò non inuenitur iuraſſe niſi ſcribens, vbi conſideratio cautior non habet linguam præcipitem.

* Sup illud Matt. 5. ego dico uobis nō iurare, to. 2.

* In lib. de mēdacio. c. 15. circa med. to. 4

Ad secvndvm dicēdum, q ſicut * Aug. dicit in lib. de ſerm. Dñi in monte, Si iurare cogeris, ſcias de neceſſitate venire infirmitatis eorum quib. aliquid ſuades, quæ vtique infirmitas malum eſt. Ita que non dixit: Quod amplius eſt, malum eſt. Tu enim non malum facis, qui benè vteris iuratione, vt alteri perſuadeas quod vtiliter perſuadeas: ſed à malo eſt illius, cuius infirmitate iurare cogeris.

* Lib. 1. c. 30. a medio, to. 4.

Ad III dicendū, q ille q iurat, non tētat deum: quia nō implorat diuinū auxiliū abſq; vtilitate, & neceſſitate. Præt. Nō exponit ſe alicui periculo, ſi Deus teſtimoniū adhibere noluerit in pſenti. Adhibebit aūt pro certo teſtimoniū in futuro, qñ illuminabit abſcondita tenebrarū, & manifeſtabit cōſilia cordiū, vt dr̄ 1. ad Corinth. 4. Et illud teſtimoniū nulli iuranti deficiet vel pro eo, vel cōtra eū.

SVP. Q. LXXXIX. ARTIC. III.

In art. 3. eiuſdē q. 89. nota, q ſecūd° iuri comes, i. iuſtitia, vt in litera dr̄, pōt referri ad duo, ſ. ad rē de qua iurař, uel ad cām iurandi. Et dita illa hinc orta vř: qm̄ ſi iſti comites debent eē comites ſub eadē rōne iur. vniuerſaliter, oportet q iuſtitia referatur ad cām iurandi, vt ſ. ſubſit iuſta iurandi cā. Alioquin iuřm aſſertoriū nō haberet iſtos tres cōites: qm̄ iuřm aſſertorium eſt de re mala & iniuſta ſicqui

Porrecta per totum. 483

Infra art. 9. cor. & q. 98. ar. 1 ad 1. Et 3. d. 39. ar. 2 q. 3. Et q l. 5. ar. 27.

† Ti 2. de ſuētione I fol. 4. ā tiā libri. n° 60 a. 1

Articvlvs III.

Vtrum conuenienter ponatur tres comites iuramenti, videlicet iuſtitia, iudicium, & veritas.

Ad tertivm ſic proceditur. Vr̄ q inconuenienter ponantur tres comites iuři, videlicet iuſtitia, iudiciū, & veritas. Ea. n. quorū ᵇ vnū includit in altero, nō ſunt cōnumerāda tanq̄ diuerſa: ſed horū triū vnū includit in altero, qa veritas eſt pars iuſtitiæ † ſm Tulliū. Iudiciū aūt eſt actus iuſtitiæ, vt ſupra * habitum eſt. ergo inconuenienter ponunt tres comites iuramēti.

ᑫ 2 Præt. Multa alia requirūtur ad iuřm, ſ. deuotio, & fides, per quam credamus Deum oia ſcire, & mentiri nō poſſe. ergo vr̄ quòd ᵇ inſufficienter tres comites iuramenti enumerantur.

ᑫ 3 Præt. Hæc tria i quolibet opere humano requirenda ſunt. Nihil. n. dēt fieri cōtra iuſtitiā, aut ueritatem, aut ſine iudicio, ſm illud 1. ad Timo. 5. Nihil facias ſine præiudicio, i. ſine præcedenti iudicio. ergo hæc tria non ᵇ magis d[illegible] aſſociari iuro, q̄ alijs humanis actibus.

Sed contra eſt, qđ dr̄ Hiere. 4. Iurabis, Viuit Dñs, in veritate, in iudicio, & in iuſtitia: qđ exponens * Hieron. dicit. Animaduertendum eſt, q iuſiurandum hos habet comites. ſ. veritatem, iudicium, & iuſtitiam.

* Et hr̄ 22 q. 2. ca. Animaduertēdū

Respon. Dicendū, q ſicut ſupra * dictum eſt, iuřm non eſt bonum, niſi ei qui benè vtitur iuro. ᵐ Ad bonum aūt vſum iuři duo requirūtur. ⁿ Primò quidem, q aliquis non leuiter, ſed ex neceſſaria cauſa, & diſcretè iuret: & quantum ad hoc requiritur iudicium, ſ. diſcretionis ex parte iurantis. Scđo, quantum ad id, qđ per iuřm cōfirmatur, vt ſ. neq; ſit falſum, neq; ſit aliquid illicitū: & quātum ad hoc requiritur veritas, p quā aliquis iuro confirmat qđ verum eſt: & iuſtitia, p quam cōfirmat qđ licitum eſt. Iudicio aūt caret iuramentum incautum: veritate aūt iuramentum mendax: iuſtitia autem iuramentum iniquum, ſiuè illicitum.

* Ar. pce.

Concl. m

Ad primvm ergo dicēdū, q iudicium non ſumitur hic pro executione iuſtitiæ, ſed pro iudicio diſcretionis, ut * dictum eſt. Neq; ēt ueritas hic accipitur ſecundum q eſt pars iuſtitiæ, ſed ſecundum quòd eſt quædam conditio locutionis.

* In cor. ar.

Ad secvndvm dicendū, q deuotio, & fides, & oia hmōi, q̄ exigunt ad debitum modum iurādi, intelliguntur in iudicio. Alia. n. duo ptinent ad rem, de qua iuratur, vt * dictū eſt. Quāuis poſſet dici, q iuſtitia pertinent ad cauſam, per quam iuratur.

* In cor. ar.

Ad III dicendū, q in iuro eſt periculū magnū, tum pp Dei magnitudinē, cuius teſtimoniū inuocatur: tū ēt pp labilitatē linguæ humanæ, cuius verba iuro cōfirmant. Et ideò hmōi magis requirunt ad iuramentum, quàm ad alios humanos actus.

ut de adulterio facto &c. & pp hoc author in ſolutione ad ſcdm, & in 3. ſnīarum diſt. 39. refert iuſtitiā ad cām. Si aūt intelligātur, ut adſint ubi adeſſe debēt, ſic iuſtitia relata ad rē, non eſt comes niſi in iuro promiſſorio, i quo oportet, q homo iuret de re iuſta: alioquin iuramentū non eſt. Et licēt prima aſſignatio adęquata ſit iuro ac per hoc verior videatur: quia tñ ſecūda verū neceſſarium exprimit quo ad hoc q iuřm promiſſoriū exigit materiā iuſtā, & ſermones morales vtilitatis cā ſūt: ideò author iſtā ſecundā aſſignationē hic prætulit, & illius ſolius i corpore meminit. In hac ſiquidē explicať radix ſolutionis multarum qōnum valdè utilis in moralibus.

Articvlvs IIII.

Vtrum iurare ſit actus religionis, ſiuè latriæ.

Ad qvartvm ſic proceditur. Vr̄ q iuřm nō ſit actus religionis, ſiuè latriæ. Actus. n. latriæ ſunt circa aliqua ſacra, ˡ & diuina: ſed iura adhibent circa cōtrouerſias humanas, vt Apl's dicit ad Hebr. 6. ergo iurare nō

SVP. Q. LXXXIX. AR. III. IV.

In art. 4. & 5. ſimul eiuſdē q6. dubiū occurrit, Quo iuim ſe habeat ad verum, quod iuro firmatur, an ſ. ut finis, an ut ad finē. Et quidē q iuramentū non ſit finis uerū, clarè hr̄ i ſolutione ad primū 5 articuli, ubi ponit dna inter

Porrecta per totum. 484

ſunt inter votum, & iurm in hoc, q votum m . teriam . . . facit actũ religionis. iurm autē non. Quòd autē iurm ordinetur ad verū, vt id quod eſt ad finem ordinatur in finē, in reſponſione ad ſcd m 5. ar. patet, vbi dr̄, ꝙ iurans non ordinat iurm ad venerandum, aut diligendum eum, per quem iurat, ſed ad aliquid aliud quod eſt neceſſarium præſenti vitę. hoc autem conſtat eſſe certitudinē veri, quod iuro firmatur. Quòd verò iurm nõ ordinetur ad verum quod firmatur, vt finem, ex eo patet, ꝙ latria non recte ordinatur in res humanas, vt finem, cum finis nobilior ſit eo quod eſt ad finē. Neque. n. fas eſt diuinā reuerentiā humanæ veritati ſupponere.

¶ Ad hoc dubiū, dr̄ quòd in iuro concurrunt duo, alterum, vt exhibitum, ſ. diuina reuerentia, q Deū inuocando in teſtē, exhibetur ipſi Deo: Alterum, vt expectatum, ſ. manifeſtatio veri, q vt fiat, a Deo iurādo imploratur. Primum horum ſpectat ad ipſam eſſentiam iuramēti, vt patet ex hoc, ꝙ iurm eſt actus latriæ, vt in litera dicitur. Secundū autem ſpectat ad effectum ipſius, mediante tamen Deo: & ſimile eſt videre in oratione. ipſa namque oratio eſt actus latriæ. Protectio tamen ab hoſtib. circūſtantibus in ſylua per aliquem petita, eſt effectus orationis diuina mediante ope. Et quemadmodum oratio ipſa ad Deum vt finem, ordinatur, & non ad rem humanam vt finē: effectus tñ orationis, puta ꝓtegi, ordinatur ad rē humanam vt finē, vt puta, vitam corporalem: ita in propoſito ipſum iurm non ordinatur in verū qđ firmatur vt finē, ſed in Deum: effectus tñ iuramenti, ſ. manifeſtari, ordinatur ad verum vt finem. Finis enim quare illud manifeſtatur eſt, vt certum eſſe cognoſcatur. Oportet ergo cautum eſſe lectorē vbi inuenerit iurm ordinari, vel non ordinari ad veri cognitionē, vt diſtinguat diximus. Pro intellectu tamen literæ ſcito, ꝙ de iuro ipſo loquendo, vt author loquitur, dicendū eſt, ꝙ neutrum ad alterum ordinatur, vt in finem. Ita ꝙ nec iurm eſt finis veri quod firmatur, nec econtra. Et quod iurm nõ ſit finis, clarè patet in reſponſione ad primū 5. articuli. Quòd ēt verum non ſit finis iuri, habes in reſponſione ad 3. 4. articuli vbi habes, vt ſicut Deus ꝑꝑ gloriā ſuā, & noſtram vtilitatē operatur, ita nos iuramus ꝑꝑ diuinam reuerentiā, & gloriā, & vtilitatem humanam, & dr̄ hoc reſpõdendo argumento, ꝙ finis religionis eſt Deus, iuramenti aũt confirmatio veri, tāquam ſi apertè diceretur, ꝙ iuramenti finis eſt Deus: confirmatio aũt veri, non eſt finis iuramenti, ſed vtilitas ex iuramento proueniens, ſicut patet in exēplo dato de operatione Dei, cuius finis eſt ipſe. Vtilitas autem eſt bonum noſtrum. Et meritò ſic dixit, quia licèt teſtis vt ſic videretur eſſe propter firmitatem veri ad qđ affertur, excellentia tamen talis ac tantæ perſonæ, quæ Deus eſt, in infinitum eleuat inductionem teſtis, vt patet ex hoc, ꝙ inducere Deum i teſtē eſt actus latriæ, q ſoli Deo exhiberi põt. Ex hoc. n. prouenit, ꝙ veri certitudo non

ª Lib. 2. de inuētione ſũt non. fol. 4. ante pē librī.

ª Ar. 1. huius qſt.

ª Matt. 5. ſup illud: ego autē dico non iurare oĩno to. 9. Lib. 1. c. 3. dū refert opinionē Thaletis, tom. 3.

Concl.

eſt actus religionis, ſed latriæ.

¶ 2 Præt. Ad religionem ꝑtinet cultū Deo offerre, vt ª Tullius dicit. ſed ille q iurat nihil deo offert, ſed deū[h] inducit i teſtē. ergo iurarē n ē act[us] rligiõis, ſeu latrię.

¶ 3 Præt. Finis religionis ſeù latriæ eſt reuerētiā[h] Deo exhibere: hoc aũt nõ eſt finis iuri, ſed potius aliqđ verbū cõfirmare. ergo iurare nõ ē act[us] religiõis.

Sed contra eſt, qđ dr̄ Deu. 6. Dñm Deum tuum timebis, & ipſi ſoli ſeruies, ac per nomen illius iurabis: Loquitur autem ibi de ſeruitute latriæ. ergo iurare eſt actus latriæ.

Resp. Dicēdū, ꝙ ſicut ex ª dictis patet, ille qui iurat, inuocat diuinum teſtimoniū ad confirmādum ea, quæ dicit. Nihil aũt confirmatur, niſi ꝑ aliquid qđ certius eſt, & potius: & ideò in hoc ipſo ꝙ homo ꝑ Deū iurat, profitetur Deū potiorem, vt potè cuius veritas eſt indefectibilis, & cognitio vl̄is: & ſic Deo aliquo modo reuerentiā exhibet. Vnde & Apl̄s dicit ad Heb. 6. ꝙ hoĩes ꝑ maiores ſe iurant. Et ª Hieron. dicit ſuper Matth. ꝙ qui iurat, aut ueneratur, aut diligit eum, ꝑ quē iurat. Philoſ. ēt dicit in 1. Metaph. ꝙ iurm eſt honorabiliſſimū. Exhibere aũt reuerētiam Deo pertinet ad religionem, ſiuè latriam: undè manifeſtum eſt, ꝙ iuramentum[m] eſt actus religionis, ſiuè latrię.[n]

Ad primum ergo dicēdū, ꝙ in iuro duo conſiderant, ſ. teſtimonium qđ inducitur, & hoc eſt diuinum: & [illegible] ſuper quo inducitur teſtimonium, vel qđ facit neceſſitatem teſtimoniū inducendi: & hoc eſt humanum. Pertinet ergo iuramentum ad religionem ratione primi, non autem ratione ſecundi.

Ad II dicendum, ꝙ in hoc ipſo, ꝙ aliquis aſſumit deum in teſtem per modum iuramenti, ꝓfitetur eum maiorem, quod ꝑtinet ad Dei reuerentiam: & ſic aliquid offert Deo, ſcilicet reuerentiam, & honorem.

Ad III dicendū, ꝙ oĩa quæ facimus, debemus in Dei reuerētiā facere: & ideò nihil ꝓhibet, ſi in hoc ipſo, ꝙ intēdimus hoĩem certificare, Deo reuerē-

F tiā exhibeamus. Sic. n. debemus aliquid in Dei reuerētiā facere vt ex hoc vtilitas ꝓximis ꝓueniat: quia ēt Deus operatur ad ſuā gloriā, & noſtrā vtilitatē.

Articvlvs V.

Vtrum iuramentum ſit appetendum, & frequentandum tamquàm vtile, & bonum.

Ad qvintvm ſic procedit. Vr̄ ꝙ iurm ſit appetendū, & frequentandū tanq̃ utile, &
G bonū. Sicut. n. uotū eſt actus latriæ, ita[h] & iurm: ſed facere aliquid ex uoto eſt laudabilius, & magis meritoriū, quia uotū eſt actus latriæ, ut ſupra ª dictū eſt. ergo pari rõne facere, uel dicere aliqd cū iuro, eſt laudabili[us]: & ſic iurm eſt appetendum tāquàm per ſe bonum.

¶ 2 Præt. † Hier. dicit ſuꝑ Matt. ꝙ q iurat, aut venerať,[h] aut diligit eū ꝑ quē iurat: ſed uenerari,
H aut diligere Deū ē appetēdū tāquam ꝑ ſe bonū. ergo & iurm.

¶ 3 Præt. Iurm ordinať ad cõfirmationē,[h] ſeu certificationem: ſed ꝙ homo confirmet ſuū dictū, bonū eſt. ergo iurm eſt appetendum tamquàm bonum.

Sed contra eſt, qđ dr̄ Eccl. 23. Vir multū iurās, replebiť iniquitate, & † Aug. dicit in lib. de mēdacio, ꝙ ꝓceptū dñi de ꝓhibitione iuri ad hoc poſitū eſt,
I ut q̃tū in te eſt, non affectes, vt quaſi pro bono cū aliqua delectatione appetas iuſiurandum.

Respon. Dicēdū, ꝙ id qđ nõ q̃riť niſi ad ſubueniendū alicui defectui, nõ numerať īter ea q̃ ſunt ꝑ ſe appetēda, ſed iter ea, q̃ ſunt neceſſaria: ſicut patet de medicina, q̃ q̃riť ad ſubueniēdū infirmitati. Iurm aũt q̃riť ad ſubueniendū alicui defectui, quo. ſ. unus homo alteri diſcredit. Et ideò[m] iurm non eſt habendū inter ea
K q̃ ſunt ꝑ ſe appetenda, ſed inter ea q̃ ſunt huic vitæ neceſſaria, quibus indebitè utitur quicunq; eis utitur ultrà terminos neceſſitatis.[n] Vnde ª Aug. dicit in lib. de ſerm. Dñi in monte. Qui intelligit non in bonis, id eſt, per ſe appetendis, ſed in neceſſarijs iurationem habendam, refrænet ſe quantum poteſt, ut non ea utatur, niſi neceſſitas cogat.

Ad primum ergo dicendū, ꝙ alia rõ eſt de uoto & iuro. Nā ꝑ uotū aliquid in Dei reuerentiā ordinamus: uñ ex hoc ipſo fit religionis actus, ſed in iuro econuerſò reuerentia diuini noĩs aſſumiť ad ꝓmiſſio cnofirmationē. Et ideo illud qđ iuramento confirmať, non ꝑꝑ hoc fit religionis act[us]: q a ſtra

Porrecta per totum.

485

Sup. q. 89. art. 3. cor. Et 1. 2. q. 107. ar. 2. cor. & ad 2. Et 3. di. 39. ar. 2. q 1. Et Pſ. 14 fi. Et Ro. 1. lect. 5. ª q. 88. ar. 5. & 6.

† Matt. 5. ſup illud ego aũt dico uobis nõ iurare to. 9.

In libr. de mēdacio c. 15. circa mediū to. 4.

Concl.

ª Lib. 1. c. 30. a medio, to. 4.

finē morales act⁹ ſpēs ſortiunt̃.

Ad II. dicēdū, ꝙ ille q iurat, vtit̃ qdē veneratione, aut dilectiōe ei⁹ ꝑ quē iurat, n̄ aūt ordinat iur̃m ad vēerādū, aut diligēdū eū ꝑ quē iurat, ſed aliqd aliud qd̄ ē neceſſariū ꝓſēti uitę.

Ad III. dicēdū, ꝙ ſicut medicina eſt vtilis ad ſanandū, & tn̄ quātò magis ē virtuoſior, tāto mai⁹ nocumētū īducit, ſi nō debitè ſumat̃: ita ēt iur̃m vtile qdē eſt ad cōfirmationē, tn̄ quāto ē magis venerādū, tanto eſt magis p̄iculoſū, niſi debitè inducatur: q̄a vt dr̄ Eccl. 23. Si fruſtrauerit, i. deceperit fratrē, delictū ipſi⁹ ſupra ipſum erit. Et ſi diſſimulauerit, quaſi ꝑ ſimulationē iurādo falſum, delinquit dupliciter: q̄a. ſ. ſimulata ęqtas eſt duplex iniqtas: & ſi in vanū iurauerit, id eſt, ſine debita cauſa, & C neceſſitate, non iuſtificabitur.

Articvlvs VI.

Vtrum liceat per creaturas iurare.

Ad sextvm ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ nō liceat ꝑ creaturas iurare. Dr̄. n. Matt. 5. Ego dico vobis n̄ iurare oīno,[h] neq; ꝑ cęlū, neque ꝑ terrā, neq; ꝑ Hieroſolymā, neq; ꝑ caput tuū. qd̄ exponēs * Hiero. dicit. Conſidera, ꝙ hic ſaluator n̄ ꝑ Deū iurare ꝓhibuit, ſed ꝑ cęlū, & terrā &c.

¶ 2 Præ. Pęna nō debet̃ niſi culpæ: ſed iurāti[h] ꝑ creaturas adhibet̃ pęna. dr̄. n. † 22. quæſt. 1. Clericū ꝑ creaturā iurātē acerrimè obiurgādū, ſi ꝑſtiterit in vitio, excōmunicādū placuit. ergo illicitū eſt per creaturas iurare.

¶ 3 Præ. Iur̃m eſt [n] actus latrię, ſicut * dictū eſt: ſed cult⁹ latrię nō debet̃ alicui creaturæ, vt patet Rom. 1. ergo non licet iurare per aliquam creaturam. E

Sed contra eſt, ꝙ Ioſeph [h] iurauit ꝑ ſalutē Pharaonis, vt legit̃ Gene. 42. Ex cōſuetudine etiā iuratur per Euāgelium, & per reliquias, & per ſanctos.

Resp. Dicēdū, ꝙ ſicut ſupra * dictū eſt, duplex eſt iur̃m. Vnū qdē, qd̄ fit ꝑ ſimplicē cōteſtationē, in qūtū. ſ. teſtimoniū Dei inuocat̃: & hoc iur̃m innitit̃ diuinæ veritati, ſicut & fides. Fides aūt eſt ꝑ ſe qdē, & principaliter de Deo, q eſt ipſa veritas: ſecūdario autē de creaturis, in qbus veritas Dei relucet, vt ſupra habitū ē. Et ſimiliter [m] iur̃m B principaliter refertur ad ipſum Deū, cuius teſtimoniū inuocat̃: ſecūdario aūt aſſumunt̃ ad iur̃m aliquæ creaturæ non ſ̃m ſe, ſed inquantū in eis diuina veritas manifeſtat̃.[o] Sicut iuramus per Euāgeliū, i. per Deū, cuius veritas ī Euāg. manifeſtat̃: & ꝑ ſctōs q hāc veritatē crediderūt, & obſeruauerūt. Alius aūt mod⁹ iurādi eſt ꝑ execrationē: & in [p] hoc iur̃o inducit̃ creatura aliqua, ut in qua diuinū iudiciū exerceatur.[q] Et ſic ſolet hō iurare ꝑ caput ſuū, aut ꝑ filiū ſuū, aut ꝑ aliquā aliā rē, quā diligit. Sicut & Apl̃us iurauit 2. ad Cor. 1. dicēs. Ego teſtē Deū inuoco in aīam meā. Quòd aūt Ioſeph ꝑ ſalutē Pharaonis iurauit, vtroq; mō intelligi pōt vel ꝑ modū execrationis, quaſi ſalutē Pharaonis obligauerit Deo: vel ꝑ modū cōteſtōnis, quaſi cōteſtādo veritatē diuinę iuſtitię, ad cui⁹ executionē pricipes terrę cōſtituūt̃.

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ Dn̄s ꝓhibuit iurare ꝑ creaturas, ita ꝙ eis adhibeat̃ reuerētia diuina. Vn̄ * Hier. ibidē ſubdit, ꝙ Iudæi ꝑ angelos &c. hmōi iurātes, creaturas venerabāt̃ Dei honore. Et eadē rōne punit̃ ſ̃m canones, cleric⁹ ꝑ creaturā iurās, ꝙ ad blaſphemiā infidelitatis ꝑtinet. Vnde in * ſequēti capit. dr̄. Si quis per capillū Dei, vel caput iurauerit, vel alio modo blaſphemia cōtra Deū vſus fuerit, ſi in eccleſiaſtico ordine eſt, deponatur. Et per hoc patet reſponſio ad Secundum.

Ad III. dicēdū, ꝙ cultus latriæ adhibet̃ ei, cuius teſtimoniū iurādo inuocat̃. & iō ꝑcipit̃ Exo. 23. Per nomē externorū deorū nō iurabitis. Nō autē exhibetur cultus latriæ creaturis, quæ in iuramento aſſumuntur, ſecundùm modos prædictos.

Articvlvs VII.

Vtrum iuramentum habeat vim obligandi.

Ad septimvm ſic proceditur. Videtur quòd iuramentum non habeat

---

non finis, ſed vtilitas eſt iuri. Vnde qñ inuenies ꝙ iur̃m ordinat̃ A ad verū, qd̄ firmatur, vt litera dicit in rñſione ad ſecundū 5. ar. intellige de ordine honeſti ad vtile, & nō de ordine vtilis ad honeſtū: honeſtū. n. habet annexū vtile quaſi effectū, & non habet vtile pro fine. Nec te ꝑturbēt illa verba in eadē rñſione dicta, ſ. Iurans non ordinat iur̃m ad venerandū, aut diligendū eū, per quem iurat. Hæc. n. intelliguntur ſic. Iurans nō ordinat abſolutè iur̃m, ſed venerādum, ſed ordinat ex neceſſitate iur̃m ad venerādū. Ex hoc. n. ſenſu directè ſatisfit argumēto ex veneratione Dei inferenti appetibilitatē iuri. Si enim iurare eſſet Dei veneratio abſolute, appetendū eſſet. Si, vt patet, nō eſt veneratio Dei, niſi in neceſſitate, qñ. ſ. oportet verū aliqd certificare, tunc utimur honeſta veneratione, & dilectione, Dei ad vtilitatem humanā, quam talis inuocatio nata eſt parere.

¶ Sed adhuc circa hęc dubiū reſtat, An iuramentū, & uerū qd cōfirmatur, ſe habeāt vt forma, & materia: an aliquo alio modo, aut oīno peraccidēs.

Porrecta per totum. 486 — 3. diſt. 39. ar. 2. & in expo. lit. Et Heb. 6. lect. 4.

¶ Ad hoc dr̄, ꝙ ꝓpriè loquēdo, nullū genus cauſæ & effectus ꝓpriè inuenit̃ inter ea niſi efficiētis, eodē modo quo deprecās inter efficiētes cauſas computatur: ita tn̄ ꝙ cauſalitas iuri ſupra verū nō referatur ad verū in ſe, ſed in ſui certificatione. Qd ex hoc patet, ꝙ inuocās Deū in teſtē inuocat manifeſtatorē veri: eſt tn̄ quædā ſimilitudo materiæ, & formę inter ea quo ad hoc, ꝙ iur̃m ſuperuenit, & quaſi adiacere intelligitur vero qd cōfirmatur: non tn̄ ibi eſt ꝓpriè materia, & forma, ſicut inter votū, & rē promiſſam, qa materia eſt pp formā. Iō aūt dictū eſt, ꝙ verū nō eſt pp iur̃m. Appellatur in verum qd cōfirmatur materia iuri vel pp dictam ſimilitudinē, vel potius ſicut materia agētis, circa quā. ſ. uerſatur agēs: ſicut materia orationis pro ſanitate vocatur ſanitas, & huiuſmodi.

Super illud Matt. 5. Ego dico vobis non iurare to. 6. — † 22. q. 1. c. Clericū. — * Ar. 4. huius quæſ. — * Ar. 3. ad 3. argum.

SVP. Q. LXXXIX. ART. VI.

D. Bo. 3. ſ. d. 39. q. 2. a. 2

IN art. 6 eiuſdē q. 89. dubiū occurrit: An confirmare quod dr̄ dicendo, In veritate, aut per fidem meam, & huiuſmodi ſit iurare. & eſt ratio dubij, inſtructio ſimplicium, & correctio errantium.

¶ Ad hoc breuiter dr̄, ꝙ nihil horū eſt iur̃m, quicqd minus ſcrutātes ſcripſerint. Et rō eſt, quia nō inuocat̃ in his teſtimoniū diuinum, ſed humana addunt̃ adiectiua ad firmitatē. Cū. n. dr̄, In veritate ſic eſt, nihil aliud dr̄, q̄ verè ſic eſt. Nec obſtat, quia De⁹ veritas eſt. Nam licet Deus ſit ueritas, non tn̄ quicquid affirmat̃ de ueritate, affirmat̃ de Deo: quia ueritas cōmunior eſt q̄ De⁹. *Conclu.* Qui aūt dicit, ꝑ fidē meā ſic faciā, uel ſic eſt nō de fide, q̄ eſt uirtus theologica, ſed de fide q̄ eſt uirtus moralis, loquit̃, hoc eſt, fidelitate. & ꝑinde eſt ac ſi diceret, ita hoc faciā ſicut ſū fidelis in promiſſis, uel in dicēdo uerū. Seipſū ergo affert ī teſtē, nō Deū. Sicut reges ꝓmittētes in fide regia, nō iurāt ꝑ hoc, ſed propriā fidelitatē excellentem, qualis debet in rege eſſe afferunt ad confirmādū ut ſic ſeipſos inducāt in teſtes, nō Deū. *Conclu.* Et eſt ſic de ſimilibus, puta, dicere, Ad fidē bonā &c. ſic eſt, aut ſic faciā. Sēper nāque de fidelitate eſt ſermo: quia ſermonū ueritas fidelitati innititur, nō fidei, quæ eſt uirtus theologica: & uerba ſecundū ſubiectā materiā intelligēda ſūt. Hæc aūt debēt ꝑ ſe intelligi, nō ꝑ accidēs: quia ſi iſtę putat, ꝙ dicere iſta ſit iurare, & dicit ꝓculdubio, ex intētione ſua iurat iſte, non ex ui uerborum.

Loco citato in ar. — * 22. q. 1. ca. Si quis per capillum.

SVP. Q. LXXXIX. ART. VII.

D. Bo. 3. ſ. d. 39. q. 2. a. 3
Tho. ab ar. d. 39. q. 1. a. 2.

IN ar. 7. eiuſdē 89. q. duo occurrunt dubia

Porrecta per totum. 487 — 3. diſt. 39. ar. 3. q. 1. Et 2. & 4. diſ. 29. ar. 1. ad 4. Et quoli. 5. ar. 14. & quo. 5. ar. 27. & quo 12. ar. 22.

dubia quotidiana. Primū eſt, An iuſm promiſſoriū de minimis F
ſit obligatoriū. Et eſt ratio dubij, quia votū de minimo bono ſupererogationis, puta, dicendi hęc verba, Aue Maria, eſt obligatorium. ergo pari ratione iuramentum. In oppoſitum autem eſt, quia in omni genere, modicum pro nihilo reputatur.

vim obligandi. Inducit.n. iuſm ad confirmandum veritatem eius, qđ dr̄: ſed qñ aliquis dicit aliqd de futuro, verum dicit, etiã ſi non eueniat qđ dicit: ſicut Paulus, quàmuis non iuerit Corinthum, ſicut dixerat, non tñ eſt mentitus, vt patet. 2. Corin. 1. ergo vr̄ quòd iuramentum non ſit obligatorium.

G

¶ 2 Præt.[h] Virtus nõ eſt virtuti cõtraria, vt dr̄ in * Prędicamẽtis. ſed iuſm eſt actus virtutis, vt † dictum eſt. Qñq; autẽ eſſet contra virtutẽ, aut in aliquod eius impedimentũ, ſi qs ſeruaret id qđ iurauit, ſicut cum aliquis iurat ſe facere aliqđ peccatũ, vel cũ iurat deſiſtere ab aliquo opere virtutis. ergo iuſm non eſt ſemper[h] obligatoriũ.

¶ 3 Præt. Qñq; aliquis inuitus cõpellitur ad hoc, q ſub iuro aliquid promittat: ſed tales à iuri nexibus ſũt per Romanos Pontifices abſoluti, vt habet * extra, de iureiur. c. Verùm, ĩ ea quæſt. &c. ergo iuramentũ non[h] ſemper eſt obligatorium.[h]

¶ 4 Prę. Nullus põt obligari ad

*Lib. 2. Topico. c. 3. & in c. de oppoſitis tom. 1.

†Ar. 2. huius quæſt.

*In Decr. li. 2. tit. 24 c. 15.

¶ Secūdũ dubiũ eſt, An hoĩes ſe inuicẽ p̃uenientes honore, iurãtes ſe nõ p̃ceſſuros in exitu domus, ad hoc vt ille alter p̃cedat in exitu, vt quotidie ſit teneant̄ ſeruare hæc iura. Et eſt rõ dubij, qa poſſũt ſeruari abſq; hoc, q vergant in peiorẽ exitũ. In oppoſitum eſt, qa iſta iura nõ fiũt cũ tali ĩmobilitate animi, vt velint oĩno hæc ſeruare, vt patet ex hoc, q ſtatim faciunt oppoſitum.

¶ Ad primũ dubium dr̄ q proculdubio iuramentũ p̃miſſoriũ de quocũq; minimo ope virtutis eſt obligatoriũ, ſed an obliget ad mortale ſi non ſeruetur, non vſquequaq; patet, propter rationes allatas hinc inde. Quibuſdã nãq; vr̄, q periuriũ huiuſmodi ſit veniale propter dictam rationẽ, quia.ſ. modicum pro nihilo reputatur: vt ſi mater, quę iurauit verberare filiũ, aut dare pomũ, & huiuſmodi, nõ ſeruauit, venialiter tñ peccaſſe dr̄. Et firmatur ratio, H qa videmus in præceptorũ obſeruatione ſic eſſe, q tranſgreſſio in minimis nõ eſt mortalis, vt patet in præceptis iuſtitiæ de nõ auferẽdo, & de nõ detinẽdo alienũ inuito dño. Conſtat.n. q minima auferens, aut detinens, nõ niſi venialiter peccat, propter imperfectionẽ actus, quãuis furtum, & detentio alieni ſit peccatum mortale ex ſuo genere, ſicut periuriũ: ſed ſi perſpicaciter intueamur, apparebit q malè applicat̄ hoc principiũ ad p̃poſitũ. Modicũ nãq;, ſiue parũ relatiuè, cũ dicatur ad aliqd, reſpectu cuius eſt modicũ, aut parũ, tunc pro nihilo haberi intelligẽdũ eſt, qñ vt pars, aut quaſi pars alterius reſpicitur: qñ vero vt totũ quoddã ſecundũ ſe ſumitur, tunc non modici, ſed totius habet rationẽ. verbi gratia. Vouet qs dicere die Dñico Pſalteriũ, ſi dicẽdo omittit vnũ uerſum, non eſt reus fracti voti, qa modicũ pro nihilo reputatur: at ſi ſolũ vouiſſet dicere vnũ verſum, & omiſiſſet illũ, eſſet proculdubio reus fracti voti. Vbi manifeſtè vides, q vnus verſiculus diuerſimodè cadẽs ſub præcepto diuino de ſeruãdis votis, vt pars modica & quoddã totũ diuerſi- I modẽ cadit ſub obligatione. Nã ad illũ verſum, vt modicã partẽ, non obligatur niſi ſub peccato veniali pp̄ impfectionẽ actus: qa modicũ pro nihilo reputatur. Ad eundẽ verò verſum vt totũ, obligatur ſub peccato mortali: hẽt.n. rationẽ perfecti actus.

¶ Inſpice igitur conuenientiã, & differentiã præceptorum naturalium, & diuinorũ, cum præceptis ẽt naturæ, & Dei de uotis & iuramẽtis ſeruandis. Conuenientiã qdẽ in hoc, q ſi uota fiant de aliquo toto, ſicut p̃cepta dãtur de generibus, quaſi de aliquibus totis, puta, de nõ auferendo alienum. (Hoc.n. qđ dico alienũ, habet rationẽ cuiuſdã totius) conſtat, q tranſgreſſor totius peccat mortaliter, & tranſgreſſor in parte modica peccat uenialiter. Et ratio iã dicta eſt, quia tranſgreſſio totius habet rationẽ actus perfecti: tranſgreſſio uerò minimæ partis habet rationẽ actus imperfecti. Nec refert quoad hanc conuenientiæ rationẽ, an quantitas illius totius ſit parua, uel magna in ſe. Formalis nãq; ratio conſiſtit in hoc, q ſit tranſgreſſio totius ſub præcepto cadentis. Differentiã autem in hoc, q præcepta naturæ, & Dei ex ſe non ſunt determinata uniuerſaliter ad minimas res, ſed ad genera rerum ut patet diſcurrendo per præcepta charitatis, religionis, iuſtitiæ, fortitudinis, tẽperantiæ. Et propterea in eis modicũ in ſe, etiã ſi ſeorſum fiat, pro nihilo reputatur, ut patet de accipiẽte alienũ pomum. Sed præcepta de uotis, & iuris ſeruandis, quia à nobis uoto, uel iuro determinantur, res etiam paruæ in ſe, ideò obligant ad minimas eleemoſynæ, liberalitatis, charitatis, aliarumq; uirtutum actiones, qñ ſeorſum, & per ſe ſunt promiſſæ. Noſtra nãq; determinatio ad hoc minimum ut quoddã totum, ſubſternit diuini præcepti uinculo hoc minimum, ac ſi præceptum de hoc minimo factum eſſet. Vnde patet & q uouens dicere Aũe Maria, aut dare pro eleemoſyna potum aquæ frigidę, tenetur ſub mortali, & ſimiliter iurans quodcunq;, uirtuoſum quantumcunq; minimum: cuius euidẽs ſignum eſt, q ſacri canones cogunt ad ſoluendas uſuras iura-

tas, vt patet in c. Debitores, extra, de iureiurãdo: q tñ actus minimum hẽt de virtute, cũ qs non eget amplius vſurario: qm̃ illi.ſ. vſurario nõ tenetur, & ſui vtilitati iã cõſuluit: & q nihil obſtat illa regula, Modicũ pro nihilo reputatur. Quod autẽ refertur de iuramẽtis matrũ circa verberationẽ filiorũ, non ex paruitate p̃miſſi boni, ſ. correctionis paruæ, ſed aliũde iudicãdũ eſt, ſ. vel ex obiecto, qa. ſ. huiuſmodi iura cõiter fiunt ex paſſione iracũdiæ, & verberatio ſub rõne paruæ vindictę, magis q̃ correptionis præſentatur mulieri præſẽti, quæ facilè agit̄ paſſionibus: cuius ſignũ eſt, q ſi in eodẽ ſtaret filius, & mater nõ eſſet irata, nõ p̃mitteret punire illũ. Et ſic huiuſmodi punitio promittitur ſub ratione mali venialis, ac per hoc non tenet̄ ſeruare qñ ſic eſt. Secus aũt eſſet, ſi ut bonũ correptionis promitteret, quãuis ex ira. Vel iudicandũ eſt ex cõmutatione in melius. Quãuis.n. bonum correptionis promiſerit, ſi tñ melius eſt poſt pacatam domum parcere, ne fletus cõturbet domum, cõmutatur iuſm in melius: ſicut Dauid iuſm, quo punire Nabal promiſerat, mutauit in melius, indulgendo. Et quia alterum horum cõiter accidit in huiuſmodi, ideò cõiter non niſi uenialiter peccant, non puniendo ut iurauerant. Cũ autẽ facilè iurat quis dare pomum puero ad alliciendum, niſi puer alliciatur, nõ tenetur, ſicut in cæteris conditionatis iuramentis: allecto tñ tenetur ob iuſiurandum, & ſibi imputet, q in his minimis non ueretur Deum teſtem inducere. Vbi tamen ceſſaret ratio actus uirtuoſi, puta, quia importunus iam eſſet, ſi daret poſt huiuſmodi minima, non teneretur: quoniam iuramentum ad nihil obligat imprudens.

¶ Ad ſecundũ aũt dubium dicitur, q in hmõi actibus in quibus de nullius agitur præiudicio, ſed potius de honoris aĩo, ac ſignis, cõſideranda ſunt duo. Primò, pia intentio iurãtis, qa.ſ. ſic iurando non intendit oĩno ſic facere, ſed cũ grano ſalis, ſ. quãtum ex ſe eſt. Sicut Petrus cũ dixit Chriſto, Nõ lauabis mihi pedes in ęternũ, intẽdebat quãtum ex ſe erat. & hãc intentionem manifeſtat, q ſtatim ad uoluntatẽ alterius facit oppoſitũ: & ſic nec iurãdo, nec faciẽdo oppoſitũ, deeſt iuro ueritas. Secundò, actus qualitas, quia.ſ. iurat in hmõi quis ſæpe de actu, qui eſt in poteſtate alterius, puta, nõ uenies mecũ, nõ tranſibis hoc oſtiũ, & hmõi. Hæc.n. licèt piè interpretãda ſint, ſ. quantum eſt ex parte iurantis, in ueritate tñ indiſcreta ſunt iuramenta. Et propterea ſic iurans communiter peccat uenialiter pp̄ indiſcretionẽ. Faciendo tñ oppoſitum, periurus non eſt: quia non facit contra intentionẽ implicitã, & cõmuniter cognitã in huiuſmodi.

¶ In eodẽ ar. 7. eiuſdẽ quæſt. 89. in reſpõſione ad primum, nota diligenter, q iuſm promiſſorium exigit duplicẽ ueritatẽ, Alterã, in qua cõuenit cum aſſertorio, ut.ſ. dicat uerum, hoc eſt, ut habeat p̃poſitum adimplendi qđ promittit, qm̃ promittendo hoc dicit: qm̃ promiſſio uera includit aĩum adimplendi. Alteram, in qua differt ab aſſertorio, ut ſcilicet faciat eſſe uerũ qđ promittit. Et ſicut habet duplicem ueritatẽ, ita habet duplicem obligationem, alteram cadentem ſuper ipſo actu iurandi, ut.ſ. iuret eſſe uerum, ut in animo promittit: & in hac communicat K cum aſſertorio iuramento: alteram cadentem ſuper rem, quæ implenda iuratur, ut ſcilicet faciat ſic eſſe tempore quo tenetur. Et quoniam prima ueritas, & prima obligatio indiſpenſabilis eſt, nec refert in quacũq; materia ſit, quoniam ſpectat ad ipſum actum iurandi: ideò non minus quo ad hoc, q eſt euadere peccatum mortale, tenetur homo in quacunque etiam minima materia, & indifferenti, & iniqua, dicere ueritatẽ in promiſſorio iuramento, quã in aſſertorio: quàmuis peccet iurãdo promiſſionem iniquam cum animo faciẽdi ex alio capite, ſ. ex iniuſtitia, & iniqua uolũtate perpetrandi malum. Et hæc benè p̃ſpice, & applica: qm̃ hinc habes, q quicumq; iurat ſe aliquid facturum non animo faciendi, peccat mortaliter, utpotè uiolans iuramentum inquantum eſt aſſertorium ſui animi.

¶ In reſponſione ad ſecũdum eiuſdem tertij articuli, dubium occurrit, quantum peccet iurans ſe non facturum aliquod bonũ, qđ facere non tenetur: quia ponit obicem Spirituiſancto.

¶ Ad hoc dicitur, quòd non peccat niſi uenialiter, niſi adeò pertinaciter

duo opposita: ſed q̃nque oppoſitũ eſt qđ intẽdit iurans, & qđ intẽdit ille, cui iurm̃ pſtatur. ergo iuramentum non poteſt eſſe ſemper obligatorium.

Sed contra eſt, quod dicitur Matth. 5. Reddas Domino iuramenta tua.

Respon. Dicendũ, ꝙ obligõ refert ad aliquid, qđ eſt faciendũ, uel dimittendũ. Vnde nõ vr̃ reſpiçere iurm̃ aſſertoriũ, quod eſt de p̃ſenti, uel de p̃terito. Neque ẽt iurm̃ de his, q̃ ſunt p aľs cauſas fienda: ſicut ſi quis iuro aſſereret, ꝙ cras pluuia eẽt futura, ſed ſolũ i his q̃ ſunt fiẽda p illũ q iurat. Sicut aũt iurm̃ aſſertoriũ, qđ ẽ de p̃terito, vel de p̃ſenti, dẽt hr̃e ueritatẽ, ita ẽt & iurm̃ de his q̃ ſunt fiẽda a nobis in futurũ. Et iõ utrunq; iurm̃ B hẽt q̃dã obligationem, diuerſimodè tñ: qa ĩ iuro, qđ ẽ de p̃terito, vel p̃ſenti, obligõ eſt nõ reſpũ rei, q̃ iã fuit, uel eſt, ſed reſpũ ipſius actus iurãdi, ut ſ. iuret id qđ iã uerũ eſt, uel fuit. Sed in iuro, qđ p̃ſtatur de his, q̃ ſũt fienda a nobis, obligatio cadit

tinaciter iuraret, vt etiam in articulo neceſſitatis iuraret ſe nõ A facturum: nam proculdubio peccaret mortaliter ſic iurando, vt in c. Archidiaconum, diſt. 85. de illo dr̃, qui iurauit ſe nunq̃ fore epm̃. Hoc enim eſt contra debitum obedientiæ, vel charitatis, quođ neceſſitatis non ſupererogationis eſt. Si tñ iurm̃ illud criminoſum cẽſendũ eſt, ad qđ textus ſeries non ducit quia põt dici, ꝙ Gregorius voluit illũ liciro iuro, quantum ex ſe erat, aſtrictũ, ſuũ ſeruare iurm̃, & non cogere illũ nulla neceſſitate exiſtente. Et ꝙ non peccet niſi venialiter, patet ex hoc ꝙ ſi quis iurat committere peccatũ veniale, puta dicere verbũ ocioſum, non niſi uenialiter peccat iurando. Et tñ conſtat, ꝙ multò plus obicẽ ponit Spiritui ſancto, qui iurat peccare uenialiter, q̃ nõ facere bonum, ad quod non tenetur: quia plus repugnat gratiæ firmitatis ad faciendum malum, quàm ad non faciendũ bonum, quantumcumque magnum, ſupererogationis.

¶ In reſponſione ad tertium dubium occurrit circa obligationẽ in foro conſcientiæ, tum quia falſum vr̃ ꝙ in promiſſorio iuro ſit duplex obligatio, vna homini, altera Deo. Nam ſi eſſet duplex obligatio, non poſſum ego relaxare iuramentũ mihi pro me factum. Et tenet ſequela, quia ego poſſum relaxare alicui obligationem, qua mihi tenetur, non qua Deo tenetur.

¶ Et cõfirmať, qa ſequereť in ꝓpoſito, ꝙ latro qui coegit ad iu- C randũ, non poſſet relaxare tale iurm̃: quod patet eſſe falſum.

¶ Et confirmatur rurſus, quia ſequeretur ꝙ Eccleſia aut foueret periuria, aut malè relaxaret huiuſmodi iuramenta. Probať ſequela. Nam eccleſia aut fecit hæc iura ipſo iure irrita, aut irritanda in foro conſcientiæ, ex quo in foro iudiciali non admittit illa tanq̃ valida. Si fecit irrita, ergo non ligant in foro conſcientiæ. Et ſi ligant in foro conſcientiæ, ergo non ſunt ipſo iure irrita, & conſequenter Eccleſia iudicando eum, qui coactè iurauit, non implere, foueret periuria nõ occulta ipſi Eccleſiæ. Si aũt cenſet eſſe relaxanda, cum nulla ſuperueniat cauſa, & iuramentum obliget coram Deo, q̃to abſque commutatione & cauſa noua Eccleſia relaxat ius Deo quæſitum, non apparet. Et qm̃ conſtat, ꝙ Eccleſia alterum horum facit, vt ẽt in litera dr̃, & hĩ extra, de his quæ vi. metuue. c. Abbas, & de iureiurando. c. Verũ. & 15. q. 4. in pluribus ca. Tum quia in iuramento coacto non ſaluatur materia iuramenti, ac p hoc non obligat coram Deo. Et ꝙ non ſaluetur materia iuri, probatur. Nam materia iuri promiſſorij eſt ipſa materia promiſſionis, ut patet, puta, dare pecuniã &c. Promiſſionis aũt materia nõ eſt niſi actus virtutis: qm̃ quicquid operis extra actus virtutis eſt, aut pct̃m, aut indifferens eſt. Et conſtat, ꝙ peccata non pñt promitti neque indifferentia, ſalua eorum indifferentia, qm̃ eſſet promittere otioſa, ac p hoc uenialia. Materia igitur iuri promiſſorij in hoc differt a materia uoti, ꝙ propria materia uoti eſt virtutis actus ad ſupererogationem ſpectãs: iuri aũt promiſſorij eſt virtutis actus quicũq;. Vnde arguitur ſic in propoſito. In iuro coacto non promittitur aliquis uirtutis actus. ergo nõ obligat in foro conſcientiæ. Declaratur antecedens. Ioannes coactus promittit Petro latroni inuaſori &c. dare cẽtum ducatos. Iſte actus, qui eſt dare Petro centum, non eſt actus virtutis: quia nõ iuſtitiæ, ut patet, ex hoc ꝙ ceſſante iuro non tenetur, quancumcumq; coactè promiſiſſet. Deficit ſi quidem rõ debiti, ſine qua non põt intelligi actus iuſtitiæ, cuius eſt unicuiq; dare debitũ. E Nec liberalitatis, quia non donat ut patet ex hoc, ꝙ põt repetere. Nec fidei, quia, ut in litera dr̃, coactio illata a latrone tollit talem obligationẽ, vt. ſ. iſte teneatur dare ei qđ promiſit, ac p hoc actus iſte non eſt de neceſſitate fidei. Sed nec ad ſupererogationẽ ſpectans: quia dare bona ſua indignis, ſpeciẽ mali ſaltem habet. Scriptũ eſt aũt: Ab omni ſpecie mali abſtinete vos. Nec põt dici, ꝙ dare iſto, centum eſt actus religionis pp iuiurandum adiunctum, tum quia materia iuramenti debet eſſe actus uirtutis præ ſuppoſitus iuramento, & non fieri actus uirtutis ex iuramento, ut patet de materia uoti: tum quia, author ponendo differentiam inter uotum & iuramentum in reſponſione ad primum 3. ar. huius quæſt. explicitè docet, ꝙ illud qđ A iuramento confirmatur, non propter hoc fit religionis actus.

¶ Et confirmať, qa talis exhibitio cẽtũ, ſ eſt nociua ſpũaliter recceptori, tũ qa recipiẽdo peccat, & q̃uis paratus, adiũgendo tñ actũ exterioris receptionis, fit peior: tum quia recipiendo redditur difficilior ad reditũ in uiã ſalutis, quãtò difficilius eſt reſtituere receptum, q̃ ſolũmodo pœnitere.

¶ Resp. Materia iuri promiſſorij non eſt materia iuri immediatè, ſed mediante pmiſſione. Nã iurm̃ promiſſorium, promiſſionis eſt confirmatio. Q̃ñcunq; aũt extrema iunguť p mediũ, ceſſante medio ceſſat coniũctio extremorũ. Definiente ergo promiſſione deſinit eius materia eſſe materia iuri: ſed in propoſito definit promiſſio, quia, vt in litera dr̃, promiſſio non obligat. ergo iuramenti materia definit. & conſequenter iuramentum non obligat. Concl.

¶ Et confirmatur hæc rõ, quia uidemus ꝙ iurm̃ ſequiť vim ꝓmiſſionis. Nã ſi promiſſio eſt mali uel nociui, aut inutilis, aut impeditiui maioris boni, aut p̃iudicialis alteri, qa ꝓmiſſio non obligat, iurm̃ non obligat, qñ promiſſio obligat, iurm̃ obligat.

¶ Et confirmatur, quia ſicut confirmatio dati nihil dat, ſed firmat datum: ita confirmatio promiſſi nõ promittit, ſed eſt firmitas promiſſi. Ac per hoc quemadmodum ſi donatio fuiſſet inualida, confirmatio non faceret eam ualidam: ita ſi promiſſio fuit inualida, iuramentum confirmatoriũ non facit eſſe ualidam, & ſic ſequitur idem quod prius.

¶ Ad euidentiam huius q̃ſt. ſciendum eſt, ꝙ iura coacta, ſeu ex metu, ex triplici capite pñt conſiderari, ſ. ex parte iurantis, & ex parte cogentis, & ex parte materiæ. Et ſi conſiderentur ex parte iurantis, obligatoria inueniuntur: quia non eſt ibi violẽtia ſimpliciter, ſed mixta, q̃ vt dr̃ in 3. Eth. licẽt hbeat aliqđ de inuolũtario, conſtituit tñ uoluntarium oĩbus conſideratis, ut patet de proijciente merces in mare tpe tempeſtatis: nec in hoc aliqua eſt difficultas. Si uerò conſideretur ex parte cogentis, non ſunt obligatoria: qm̃ iniuſtè cogendo non meretur ſibi obſeruari iurm̃, ad qđ coegit: ſicut nec ſimplicẽ promiſſionẽ, ad quã coegit. Si aũt cõſideretur ex parte materiæ, tunc oportet ſcđm ſubiectam materiã dicere. Si. n. materia eſt actus uirtutis, iurm̃ eſt obligatorium. Et ſi materia non eſt actus uirtutis, iurm̃ non eſt obligatorium, quia uergeret in deteriorem exitum: qm̃ actus iuro promiſſus oportet ꝙ ſit licitus, ac per hoc bonus morali- D ter in indiuiduo, cũ non detur indifferens in indiuiduo. Et ſi non caret in indiuiduo neceſſitate, aut pia utilitate, otioſus, ac p hoc nõ licitus eſt. Oĩs aũt actus bonus moraliter, alicuius uirtutis eſt actus: qm̃ virtus eſt, q̃ bonum reddit habentẽ, & actũ eius bonum, ut dr̃. 2. Eth. Qñ ergo actus qui materia eſt iuri, nõ eſt actus virtutis, iurm̃ vergit in deteriorem exitum: quia obligaret ad actum otioſum ſaltẽ. Et quia hæc ſola cauſa ſufficit ad irritum reddendũ iurm̃, & cõis eſt tam coactis, q̃ ſpontaneis iuris, ideò penſanda eſt. Et vt in propoſito caſu examineť materia, quia cõiter hmõi iura coacta fiunt de actu, qui eſt redemptio vexationis propriæ, vt in caſu propoſito, incidens in latronem promittit ei centum ducatos pro vita ſua &c. ideò ſciendum eſt, ꝙ in hmõi promiſſionibus non cadit ſub promiſſione donare latroni, aut vſurario, & hmõi, centũ: ſed ſolũ exhibere exteriori actu in illius poteſtate, centũ: qm̃ hoc ſufficit ad redemptionẽ vexationis. Iſte aũt actus, qui eſt exhibere centũ latroni, aut uſurario, nullius uirtutis eſt actus, niſi ut induit formã redemptionis. Et ſic ſi redimit vexationem alterius, eſt actꝰ miſericordiæ: ſi propriam, eſt charitatis, cuius eſt uelle ſibi ipſi bonũ, quod redimendo vexationem propriã fit, dum minus damnũ maiori damno præponitur. Quo fit, vt actus iſte qui eſt exhibere centũ latroni, uel uſurario, licet ut terminatur ad recipientẽ, ſit illi nociuus, ut tñ exigit ab agente ſub forma redẽptionis, ſit actus ſanctus. Et propterea iuro aſtrictus ad redemptionem uexationis ſuæ, uel alterius, tenetur adimplere, non propter illum cui exhibetur, ſed propter uinculum ad virtutis actum. Propter quod dicitur extra, de iureiur. c. Debitores, ꝙ qui iurauit ſoluere uſuras, cogendus eſt ad ſoluendum.

¶ Sed tunc duo inſurgunt dubia.

¶ Pri-

¶ Primum eſt, quia ſecundum hoc obligatio ad ſoluendū eſt ꝑ quanto iſte actus induit formam redemptionis. Et ex hoc ſequeretur, ꝙ poſtquam homo euaſit periculum vexationis, non tenetur ſoluere redemptionem promiſſam cum iurō præteritę vexationis. v. g. Ioannes eſt iniuſtè captiuus, & occidendus, niſi det centum: promittit ſub iuro detentori, dare ſibi centum ſi cum liberet. Liberatur ſub hac fide, & redit ad partes ꝓprias vbi nō timet amplius vexari. Nunqd tenebitur dare centum. F

¶ Qm̄ illa ſolutio ſi fiat, non erit redemptio vexationis, qm̄ vexatio ꝑterita non eſt vexatio, ſicut nec hō mortuus eſt hō.

¶ Secundū dubium eſt. Quare ſimplex ꝓmiſſio redemptionis non obliget, & iurm̄ obligat: cum vtriuſq; materia actus virtutis ſit vnus & idem. * q. ꝓced. ar. 3. ad 2.

econtrà ſuper rem, quā aliquis iurō firmauit. Tenet. n. aliquis, vt faciat verū eſſe id qđ iurauit, alioquin deeſt veritas iurō. Si āt eſt talis res, q̄ in eius poteſtate non fuit, deeſt iurō diſcretionis iudicium: niſi fortè qđ erat ei poſſibile, q̄n iurauit, reddat̄ ei īpoſſibile ꝑ aliquem euentum, G puta, cum aliquis iurat ſe pecuniam ſoluturum, quę ei poſtmodum vi, uel furto ſubtrahitur. Tunc enim vr̄ excuſatus eſſe à faciendo quod iurauit, licèt teneat̄ facere qđ ī ſe eſt, ſicut * ēt ſupra, circa obligationē uoti diximus. Si uerò ſit quidē poſſibile fieri, ſed nō dēat, uel q̄a eſt ꝑ ſe malū, uel q̄a eſt boni īpeditiuū, tūc iurō deeſt iuſtitia. Et iō iurm̄ nō eſt ſeruādū in eo caſu, quo eſt peccatū, uel boni īpeditiuū: ſm̄. n. Aug. vtrumq; eorū uergit in deteriorē exitum. Sic ergo dicendū eſt, ꝙ quicunq; iurat aliquid ſe factūrū, obligat̄ ad id faciendū ad hoc ꝙ ueritas impleatur, ſi tamen alij duo comites adſint, ſcilicet, iudicium, & iuſtitia.

¶ Ad primū horū pōt prima facie dici, ꝙ quia ceſſante uexatione ceſſat redēptio illius, & ceſſante forma redēptionis ab actu exhibendi centū, actus ille illicitus eſt, quia hēt ſpēm mali, quia nociuus ſpiritualiter proximo multipliciter, & quia prodigalitatis actus eſt expendere qñ, & quare non oportet, cōſequēter iurm̄ non obligat. Et ꝙ iura, & doctores, dum dicunt ꝙ iurā iſta obligant, intelligi debent ſtante forma redemptionis. H ita ꝙ quàmdiu actus iuratus habet rōnem redemptionis, tamdiu obligatur iſte ex iurō: cum aūt non habet rōnē redemptionis, nō tenetur: quia actus ille non eſt materia iuri, niſi ſub illa forma. Et propterea quotieſcunq; ceſſauit vexatio, & periculum, non obligatur amplius. Hoc tn̄ dictum, licèt ſit verum quo ad Maiorem, ſ. quòd ceſſante forma redemptionis, ceſſat materia talis iuramenti, falſum tamen ſubſumit, ſ. quòd exhibitio iſta non fiat ſub forma redēptionis. Tum quia actus fit ſub forma qua iuratus eſt: conſtat autem quòd eſt iuratus ſub forma redemptionis. ergo exercetur, quandocumque exercetur, ſub forma redemptionis inchoatæ in iurō, conſumandæ in exhibitione, & cum dicitur, Vexatio non eſt, ac per hoc non pōt redimi: dicendum eſt, ꝙ quia vexatio fuit, & redemptio eſt iam inchoata olim qñ erat vexatio, dum iuramento promiſſa eſt, ideò conceditur quòd iſte actus non habet nouam formam redēptionis, ſed antiquā, ſub qua cōſumandus eſt. Hæc. n. rō concludit, I ꝙ non eſt noua redemptio, ſed non ꝙ non ſit actus ſub inchoata iam iurando redēptionis forma: Tum quia iurm̄ huiuſmodi promiſſionibus ideò exigitur, & apponitur, vt Deus ipſe inuocatus in teſtem conſumandæ promiſſionis habeatur veluti fideiuſſor: alioquin nec detentor, nec vſurarius relinqueret ꝓmiſſorem ſub ſola iuramenti fide abſq; pignore, & alia fideiuſſione, quod, vel quam oporteat promiſſorem illū redimere. Vnde ſicut iniuria fieret fideiuſſori hoi, ſi non adimpleretur promiſſum: ita iniuria fit Deo, ſi non impleretur promiſſum. Et hoc ſacris canonibus latis conſonat, & communi proborum hominum conceptioni, qua perfidus æſtimaretur, qui huiuſmodi promiſſa per nomen Domini, non adimpleret.

¶ Ad ſecundum verò dubium dicitur, ꝙ quia promiſſio homini fit non intuitu actus virtutis, ſed ſub ratione vtilis, q̄uis debeat virtutis eſſe ille actus vtilis illi, cui promittitur, & actus redemptionis non eſt vtilis ſecundum veritatem illi cui promittitur: ideò promiſſio non obligat illi ſiuè ſit coacta, ſiue non. Et K de coacta quidem habes in litera: de non coacta habe. in d. c. Debitores, vbi dicitur, quòd licèt promiſerint ſoluere vſuras, non tamen ſunt cogendi ad hoc, niſi iurauerint. Iuramentum verò promiſſorium, quia reſpicit actum ſub ratione boni, & veri, hoc eſt, vt bonum quod iuratur, fiat verum in executione, ideo obligat ad actum redemptionis, qui eſt bonus vt exit ab agente, quamuis ſit malus in recipiente.

¶ Ex his ergo ad principalem quæſtionem dicitur, quòd iurā promiſſoria tam coacta, quàm voluntaria, ſi habent materiam bonā moraliter, obligant in foro conſcientiæ. Et ratio eſt, quia ſeruata non declinant in peiorem exitum. Vnde quo ad obligationem in foro conſcientiæ non eſt recurrendum ad voluntarium multum, vel paruum, ſed ad materiam, ut declaratum eſt.

¶ An autem ſit differentia inter iſta iuramēta in hoc, quòd facta metu cadente in conſtantem, obligent ad ueniale tantū, ſiue autem tali metu obligant ad mortale, quidā in dubium verterunt, vt Pan. in c. Si verò, extra, de iureiurando. Nec deſunt tenentes talem differentiam pro uera: quia, extra, de iureiurando. c. Verum, dicitur, quòd tales ſi non ſeruauerint iuramenta, non ob hoc ſunt tamquàm pro mortali crimine puniendi.

¶ Sed hi grauiter errant, qm̄ iurm̄ obligatorium obligat de præcepto: & uoluntas coacta eſt uoluntas ſufficiens ad vinculum peccati mortalis. & hoc tenet expreſsè Pan. ibidem. Verba autem illius Decretalis potius ſūt contra iſtos, ſi rectè inſpiciantur: quia ibi dr̄, ꝙ non eſt dicēdū iſtis vt non ſeruent, ne detur eis materia deierandi: deierarēt ergo non ſeruando. Quod autem ſubditur, ꝙ non ſunt tamquàm pro mortali puniendi, ad iudiciū præſentis clementiæ ſpectat, non ad diuinæ animaduerſionis iudicium, quod non ſubeſt ſtatutis canonici iuris. Communicant ergo omnia promiſſoria iurā in hoc, ꝙ ſi habent actum virtutis pro materia, obligant ad mortale in foro conſcientiæ. *Hr 22. q. 4. c. ſi aliquid. & c. inter cętera. Conel.

¶ Ad primam aūt obiectionem dr̄, quòd ſequela non ualet, ſed procedit ex malo intellectu literæ. Poteſt ſiquidem habere duplicem ſenſum. Primus eſt, vt in iuramento promiſſorio ſit velut duplex promiſſio ſuper eadem materia, vna homini, altera Deo exhibita. Et hic ſenſus eſt falſus: & tamen iuxta hunc ſenſum procedit obiectio cum prima confirmatione. Clarū quippè eſt, ꝙ ſi promiſſio eſt facta duobus hominibus, vnus eorum non poteſt remittere ius alterius, quantò minus homo poteſt relaxare ius Dei? Alter ſenſus eſt, quòd ſunt duæ obligationes, hoc eſt, duæ rationes vnius obligationis, ſcilicet iurm̄, & promiſſio facta coactori. Et hic eſt verus & internus ſenſus literæ, & vt patet, eſt abſq; obſcuritate aliqua verus. Et quia iurm̄ obligat iurantem vt reddat Deo ſua iurā, & promiſſio obligat vt reddat hoi cui promiſit: ideò duæ dictæ ſunt obligationes ex duplici capite, Deo. ſ. & homine. Iuxta hunc autem ſenſum non tenēt ſequelæ: quia, vt in litera dr̄, iurm̄ ſeruaſſe intelligitur, qui de mihi propter me promiſſo, fecit quod ego uolui. Nec oportet ſolicitum te eſſe de actu virtutis promiſſo non ſeruato: quia ex quo mihi ſatisfactum eſt, iam non eſſet actus virtutis exhibere mihi aliquid vt debitum, aut ut redemptionem vexationis, quoniam & ratio debiti, & redemptionis abolita eſt.

¶ Ad ſecundam aūt confirmationem ſimiliter negatur ſequela, & dicitur ꝙ eccleſia nullum iſtorum iuramentorum, quando habet materiam virtuoſam, ſtatuit irritum eſſe: nec ēt ſi cōſtat de iurō, reddendum illi ius ſtatuit contra iurm̄. ſed præabſoluto a iurō ſuccurrit. Circa irritanda tn̄ hmōi iuramenta Eccleſia magis reſpicit ad hoc, an ſcilicet ſponte, uel magno metu factum fuerit iuramentū, quàm ad materiam, ut patet ex hoc, quod pari exiſtēte materia, ſ. redemptione vexationis propriæ, Eccleſia cogendum ducit eum, qui non ex metu iurauit, ut patet in d. cap. Debitores, extra, de iureiurando de illo qui iurauit ſoluere vſuras, quod nihil aliud eſt, quàm redimere uexationem ſuam: & irritanda ducit iuramenta coacta, ut habes extra de his quæ vi, metuſve cauſa fiunt. c. Abbas. Et ratio eſt, quia princeps boni publici curam habet: & ad ipſum ſpectat reddere homines alienos a coactionibus aliorum. In odium ergo coactionis communi bono nociuæ, lex irritanda coacta iuramenta dicit, ut patet in dicto capitulo. Si vero. Quo fit, ut is qui coactè iurauit, dum ſe præſentat prælato vice Dei petens relaxationem, paratum ſe offerat ad ſatisfaciendum, quoniam ſine relaxatione non vult contrauenire, & prælatus ex cauſa rationabili materiam iuramento ſubtrahat, dum relaxando iuramentum, quaſi ex officio ſuo volens bono communi prouidere, ſubtrahit hanc materiam quaſi fautricem mali, & maioris boni impeditiuam. Aliam rationem innuit Alexander Papa 15. quæſt. 6. cap. Si ſacerdotibus, quia ſcilicet, quæ fiunt coactè, non exeunt de corde: vnde iuxta Domini ſententiam, exeunt periuria, adulteria & c. ſed de neceſſitate exeunt. Et procul dubio utraque ſimul concurrit communiter, & ſufficit ad relaxandum. Sed aduertendum eſt, ne relaxatio cedat in domini blaſphemiam, aut Eccleſiæ contemptum, vt ſi quis iniuſte cap-

Ad primum ergo dicēdũ, ꝙ aliud ē de ſimplici verbo, aliud de iuramento, in quo diuinum teſtimonium imploratur. Sufficit enim ad veritatem uerbi, ꝙ aliquis dicat id, quod proponit ſe facturum, quia hoc iam verũ eſt in ſua cauſa .ſ. in ꝓpoſito facientis: ſed iuramentum adhiberi nõ debet niſi in re de qua aliquis firmiter certus eſt: & ideò ſi iurm̃ adhibeatur pp reuerentiã diuini teſtimonij, qđ inuocatur, obligatur hõ, ut faciat eſſe verum id, qđ iurauit, ſecũdum ſuã poſſibilitatẽ, niſi in deteriorem exitũ uergat, ut * dictũ eſt.

*In corp. art.

Ad II dicendũ, ꝙ iuramentum poteſt uergere in deteriorẽ exitũ dupliciter. Vno modo, C quia ab ipſo principio hẽt peiorẽ exitum, uel quia eſt ſecundũ ſe malũ, ſicut cũ aliquis iurat ſe perpetraturũ adulterium: ſiuè qa ē maioris boni impeditiuũ, puta, cũ aliquis iurat ſe non intraturũ religionem, uel ꝙ non B fiet clericus, aut ꝙ nõ accipiet ꝑlationẽ in caſu, in quo expedit eũ accipere, uel ſi qd aliud ē huiuſmodi. Huiuſmodi.n. iuramentum à principio eſt illicitũ, differenter tamen: quia ſi qs iuret ſe facturum aliquod peccatũ, & peccat iurãdo, & peccat iurm̃ ſeruãdo. Si quis aũt iurat ſe non facturum aliqđ melius bonum, quod tñ facere nõ tenetur, peccat quidem iurando, inquantum ponit obicem

ſtè captiuus apud infideles, ꝓ redimẽda uita ſub iurõ promittet A decẽ millia ducatorũ & non eſſet ei relaxandũ iurm̃ tamẽ factũ ab infideli, ne nomẽ dñi blaſphemaretur ab infidelib. & ſimile eſt in ſimilib. Et queadmodum non ſp ſunt relaxãda talia iura, ita non ſp egent relaxatione, qñ.ſ. hmõi cõſumatio redēptionis ꝓpriæ vexationis manifeſtè ꝑiudicialis ē bono aliorũ ſpũali, vel ꝑpalis: ut ſi quis timore mortis iurauit ſe ceſſurũ eſſe iuri Eccleſiæ cũ ꝑ eſt, & euidenter cõſtet de damno ſpũali animarum ex tali ceſſione, non tenetur ſic ſe redimere pp iurm̃: immo iurando peccauit, ꝑmittẽdo actũ malum pro ſui redẽptione: quia nõ ſunt facienda nec permittenda mala, ut eueniant bona. Et ſimile eſt in omnibus, quãdo actus promiſſus ē illicitus ex circunſtãtiis adiacentibus, licèt abſolutè ſit licit*, ut in exẽplo dato de renunciatione apparet. Stant ergo iſta duo ſimul, & ꝙ coacta iuramẽta obligẽt coram Deo, & ꝙ Eccleſia relaxet & rationabiliter abſque alia commutatione.

¶ Ad ſecundam rationem principalem tendentem ad hoc, ꝙ in iuramento promiſſorio coacto non ſaluatur materia iuramenti, ſ. actus uirtutis iam patet reſponſio: quia ſaluatur actus virtutis, ſ. redemptio propriæ uexationis renunciando, uel dãdo, & ſi quid eſt aliud eiuſmodi: eſt.n. talis actus, ut dictum eſt, charitatis. Nec obſtat, ꝙ ſit ſpiritualiter nociuus proximo, & quaſi fouens malignitatem cogentium: quoniam hæc omnia non habet actus iſte, inquantum actio, ut ſcilicet exit ab agente, ſed inquantum paſſio, hoc eſt, ut recipitur a patiente. Et cõſiderare hæc, ad habentem publici boni curam ſpectat, q propterea relaxat iuramentum, & nõ ad perſonam oppreſſam, cui ſat eſt ſe redimere.

¶ Ad ultimã denique rationẽ principalem de promiſſione deſinente dicitur, ꝙ promiſſio & iuramentum promiſſoriũ, habent quidem eandem materiam, ſed non ſub eadem rõne. Nã quia promiſſio alteri fit, reſpicit actum in ordine ad alterũ: iuramentũ uerò, quia de proprijs ẽt fieri põt, reſpicit actũ eundẽ abſolutè undecunque habeat rationem actus uirtuoſi. Et hinc fit, ut promittens latroni cum iuramento redimere uexationẽ ſuam dando illi centum, habeat iuramentum obligatorium, promiſſionem autem non. Nam latroni non tenetur ſeruare promiſſum, ſed pp diuinum teſtimonium tenetur conſumare charitatis actum in fauorẽ ſuimet, non latronis, ſanctè inchoatum. Solue ergo diſtinguendo, & dicendo, ꝙ promiſſionẽ mediare inter iuramentum & materiam, intelligitur dupliciter. Vno modo, quantum ad rem, quæ iurando promittitur: & ſic eſt uerum. Alio modo, quo ad rationem, qua res promiſſa ſub iuramento cadit: & ſic non eſt uerum uniuerſaliter, ut declaratum eſt. Et propterea ſtat, quod deſinit ius promiſſionis, qa deeſt illius ratio. & non deſinat ius iuramenti ſuper eodem, qa non E deeſt illius ratio. Deficit ſiquidem materia ratio, qua ſubdatur promiſſioni obliganti huic homini cogenti, non tamen deeſt eidem materiæ ratio, qua ſubdatur iuramento, ut declaratum eſt. Et per hæc patet reſponſio ad primam confirmationem.

¶ Ad ſecundam autem, ſ. ꝙ confirmatio nihil dat, dicitur, ꝙ cõfirmatio cadens ſuper uno & eodem actu ſecundum omnino eandem rationem, nihil aliud facit niſi firmitatem, ſed confirmatio cadens ſuper eodem actu, ſecundùm tamen aliam rationem, ex hoc ipſo firmat actum eundem ſecundum aliã rationem. Et ſic eſt in propoſito, ut declaratum eſt.

¶ In eadem reſponſione ad tertiũ, dubium occurrit. Quomodo iuramentum de non denunciando, eſt contra publicam iuſtitiam, cum denunciatio ordinetur ad medelam peccantis, & non ad publicam iuſtitiam, nec proprium commodum denũciãtis. Et augetur dubium, quia paſſus diſpendium in propoſito, nõ ſpectat ad correctionem eius, qui eum coegit, nec mouetur propter bonum coactoris, ſed proprium.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ quia denũciatio ordinat̃ ad publici officij exercitiũ, primarius aũt finis officij publici, eſt bonũ publicũ: ideò denũciatio ẽt ordinatur ad cõe bonũ. Vñ maximè tenemur denũciare prælatis crimina, q̃ ſunt in damnũ ſpũale, uel corporale multitudinis, ut ſeminantes hæreſes, & proditores patriæ, & hmõi. Quod autẽ dr̃, ꝙ accuſatio ad bonũ publicum, denunciatio vero ad bonũ peccantis intẽdit, intelligendum eſt quo ad principales terminos, non quo ad uſũ, hoc eſt, publicũ officium, quod tã denũciator, quàm accuſator implorat ſic, ꝙ accuſatio ad bonũ publicũ principaliter, ut terminum ordinatur: denunciatio uerò ad bonum eius q errauit principaliter ordinatur, ut terminum. Ita quòd nullus tenetur accuſare, niſi propter bonum publicum: denunciare autem tenet̃ quandoque propter publicum, quandoque propter priuatum. & ultra hoc, quandoque poteſt denunciare, etiam ſi non teneatur. Spectat ergo ad publicam iuſtitiam denunciatio ſiuè propter bonum commune, ſiuè propter bonum priuatum fiat: quia ad publici officij iuſtitiæ exercitium ordinatur. Vndè licèt paſſus diſpendium non ſperet correctionem coactoris, ſperat tamen ſemper tria. Primum eſt, commune bonum, quod ſic compellendo coactores ad reſtituendũ, uel coercendo eos publica poteſtate. Secundum eſt, ꝙ coactor releuabitur ab onere reſtituendi de cætero, ac per hoc facilius conuerti poterit. Tertium eſt, propria ſubuentio de ſibi debito unde iuramentum tale abſolutè eſt nullum, quia eius materia eſt negatio actus opportuni ad publicam iuſtitiam, mihi etiam utilem.

¶ In reſponſione ad quartum eiuſdem ſeptimi articuli, dubiũ D occurrit. An iuramentum doloſè factum, ſ. ſine intentione ſeruandi, obliget ad ſeruandum. Et eſt ratio dubij, quia author in litera dicit, quòd debet iuramentum tale ſeruari. & Iſido. ut habetur. 22. quæſtio quinta, cap. Quacunque, plus dicit, ſcilicet quòd Deus iuramentum ſic accipit, ſicut ille cui iuratur intelligit. Multi autem doctores in hoc conuenire uidentur, quòd iuramentum factum non cum animo ſe obligandi, non obligat.

¶ Ad hoc dicitur, quòd cum quæſtio hæc locum non habeat, niſi in iuramento promiſſorio, ex natura promiſſorij iuramenti ueritas deducenda eſt. Sunt igitur in promiſſorio iuramento tria extra, & tria intus, ſcilicet in animo. Eſt ſiquidem exterius ipſum iuramentum, eſt & promiſſio, & hæc duo in præſenti, quando ſcilicet iuratur, ſunt. Eſt & obſeruatio in futuro tamen. Interius autem in animo iurantis tria ſunt, ſcilicet animus ad iurandum, animus ad promittendum, ani- mus ad obſeruandum. Hæc namque omnia clarè patent in promiſſorio iuramento, ſi iuramentum, & non magis periurium eſt, inuenire. Quocirca tripliciter contingit ex defectu debitæ intentionis iurare. Primo, ſi deficit ſolum animus ad obſeruandum. Secundò, ſi cum hoc deficit etiam animus ad promittendum. Tertiò, ſi cum his deficit etiam animus ad iurandum. Exemplum primi patet in his, qui profitentur religionem etiam cum iuramento, ut habeant unde luxurioſe uiuant. Exemplum ſecundi patet in his, qui licèt iurent ſe facturos, in corde tamen non promittunt, ſed mendacibus uerbis ſimulant ſe promittere. Exemplum tertij eſſet in his, qui licèt ore proferant uerba iuramenti ſibi nota, non intendunt tamen iurare, ſed mendacibus uerbis ſimulant ſe iurare. Vnde ſingillãtim ſingulos modos huius doloſi iuramenti diſcutiendo, dicamus, quod ſi primo modo iuretur, ſcilicet cum animo iurandi, & promittendi, ſed non obſeruandi, iuramentum proculdubio obligat ad obſer-

uandum: quia defectus animi ad obſeruandum non excludit uinculū iuri, ſed rectitudinem intentionis. Si uerò iuretur cū animo iurandi, ſed non promittendi, nec obſeruandi, quibuſdā ui, quòd iurm non obliget, quia animum obligandi ſe nō habuit, quia obligatio iurandi ex animo eſt. Et confirmatur per illud Grego. 22. q. 5. c. Humanę aures, ubi dr, quòd diuina iudicia talia foris audiunt nra uerba, qualia ex intimis proferuntur. Quia ergo ex corde nō proferūtur animo obligādi, ſequitur quòd non obligent.

¶Præterea. Iuramentum promiſſoriū nihil aliud eſt, quàm promiſſio firmata iuramento. Vbi ergo nulla eſt promiſſio, licèt ſit promiſſionis ſimulatio, nullū eſt iuramētum promiſſorium, & conſequēter non obligat ad obſeruandum.

¶Sed ſi diligentius cōtemplati fuerimus, inueniemus, ſalua iſtorum reuerentia, falſum eſſe quod dicunt, & in multis à ueritate alienum. In primis alienū à ueritate eſt quod ſupponunt, ſ. quòd obligatio poſſit ſeparari à iuramento, quaſi in poteſtate hominis ſit iurare, & non obligari ex iuramento: hoc enim falſum eſſe conſtat in iuramento aſſertorio. Oportet namque ſi iuratur, obligationem adeſſe ad dicendum uerū. Et proportionaliter eſt apud perſpicaciter ſpeculantes in iuramēto promiſſorio. Nam quia iuramētum promiſſorium, ut ex dictis patet, includit duas ueritates. ſ. aſſertoriam præſentis promiſſionis, & executoriam futuræ obſeruationis, ſuper utranque. n. cadit iuramentum promiſſorium. ſ. & quòd nunc promittit, & quòd in futuro exequetur: idcirco iuramēto promiſſorio duplex obligatio inſeparabiliter annexa eſt, una reſpū præſentis promiſſionis, & altera reſpectu futuræ executionis. Ac per hoc ſicut non eſt in poteſtate iurantis ſeparare à iuramento obligationē ad hoc, quòd in præſenti uerè promittat: ita non eſt in poteſtate eius ſeparare ab eodem iuramēto obligationē ad hoc, ut in futuro uerè exequatur. Alienum deinde à ueritate eſt, quòd obligatio iuramenti ex noſtro ſit animo: eſt namque ex natura ipſius iuramenti obligare. Alienum denique à ueritate eſt, non progredi ex intimis cordis talem obligationē: quoniam ex hoc ipſo, quòd habet animum iurādi, oportet, uelit nolit habeat animū ſe obligandi: quia obligatio à iuramento inſeparabilis eſt, per intellectum abſque contradictione non minus, quàm eſſe diſciplinabilem ab homine. Alienum demum à ueritate eſt, quòd ubi nulla eſt promiſſio, nullum ſit iuramētum promiſſorium. Oportebat dicere. Vbi nulla eſt, nec eſſe debet promiſſio, ibi nullum eſt iuramentum promiſſorium: ſed ſi promiſſio nō ſit ex dolo, debeat tamen eſſe, & iuramentum interuenit, ibi eſt iuramentum promiſſorium, obligatorium ad promiſſionē in præſenti, & executionem in futuro. Alioquin iuramenti uis periret, & iuramentum ſimul eſſet, & non eſſet: quia ſi non obligat, non eſt: & ſi eſt, obligat: in propoſito autem eſſet, & non obligaret, ac per hoc eſſet, & non eſſet.

¶Dicendum eſt ergo, ſi iuratur animo iurandi, licèt non promittendi, nec obſeruandi, tenet iuramentū non ſolum in foro iudiciali, ſed in foro conſcientiæ, & obligat ad obſeruandū. Et ratio eſt, quia ſub iuramēto promiſſorio cōtinetur futura executio duobus modis, ſ. in ſua cauſa, quæ eſt promiſſio præſens: & in ſeipſa, quòd ſ. ponatur in eſſe tempore futuro. Et primū horum patet manifeſtè: ſecundum uerò probatur ratione, & authoritate. Ratio eſt, quia ſi iuramentum caderet ſuper executione in ſua cā tantum, iuramentum promiſſorium nunquam uiolaretur ex defectu executionis, quod eſt manifeſtè falſum. Probatur ſequela, quia ſenſus iuramenti promiſſorij eſſet, Iuro me promittere. Qui enim iurat ſe promittere, iurat executionem promiſſi in ſua cauſa tantum. Tale autem iuramētū, ſ. Iuro me promittere, nō obligat niſi ad ueritatem aſſertoriam, ſcilicet, quòd uerū ſit me promittere, ut patet. Ac per hoc ſi ſic iurans in ueritate promiſit, conſummauit opus iuramenti. Et ſi poſtmodum pœnitet promiſiſſe, & non ſeruat, non eſt periurus: quia nō iurauit ſe ſeruaturū, ſed ſe promittere, quod fuit uerū. Et

Spirituiſancto, qui eſt boni propoſiti inſpirator: non tamē peccat iuramentum ſeruando, ſed multò melius facit, ſi non ſeruet. Alio modo uergit in deteriorem exitum propter aliquid, quod de nouo emerſerat, quod fuit impræmeditatum: ſicut patet in iuramēto Herodis, qui iurauit puellæ ſaltanti ſe daturum, quod petiſſet. Hoc enim iuramētum poterat eſſe à principe licitum intellecta debita cōditione, ſcilicet, ſi peteret quod dare deceret, ſed impletio iuramenti fuit illicita. Vnde* Ambro. dicit in 1. de Officiis. Eſt cōtra officiū nōnunquàm promiſſum ſoluere ſacramentum, ſicut Herodes qui necem Ioannis præſtauit, ne promiſſum negaret.

* Lib 3. c. 12. t. 1. Et habet. 22. q. 4. c. Eſt etiam cō tra.

Ad III. dicēdum, quòd in iuramento quod quis coactus facit, duplex eſt obligatio. Vna quidē, qua obligatur homini, cui aliquid promittit, & talis obligatio tollitur per coactionem: quia ille qui uim intulit, hoc meretur, ut ei promiſſum non ſeruet. Alia aūt eſt obligatio, qua quis Deo obligatur, ut impleat quod per nomen eius promiſit: & talis obligatio non tollitur in foro cōſcientię, quia ma-

ſic nullus erit periurus ex defectu obſeruationis iuſti promiſſorij ſummo, ſi rectè inſpiciatur, ſequitur ex hac opinione, quòd nullū iurm erit promiſſorium, ſed oīa ſunt aſſertoria. Et accidit hic error, quia non diſcernitur dfia inter duo, ſ. iurm promiſſorium, & iurm aſſertoriū promiſſionis. Nā aſſertoriū promiſſionis, eſt ſicut aſſertoriū intentionis, locutionis, & aliorum actuū noſtrorum. Et quia executio continet in aſſerta promiſſione, ut in [illegible] ſ. 16. ut dictū eſt, tale iurm non eſt de executione, niſi in ſua cā. Iurm uerò promiſſorium non ſolū obligat ad aſſertionē promiſſionis, ſed ad executionem ponendā in eſſe futuro tpe. Et ideo ſi non obſeruatur omittēdo executionē iurati, periuriū incurrit: ſicut ſi non ſeruatur omittendo promiſſionem aſſertā, periurium incurrit. Patet igitur, quòd iuramentum promiſſorium obligatiuam uim habet ex natura ſua ad duo, ſcilicet ad promiſſionem ut aſſertam, quod includit habere uim ad executionē in ſua cauſa: & ad executionem in ſepſa, ut ſcilicet ponatur in eſſe. Et propterea ſi omiſſum fuit primum, ſcilicet promiſſio, non ſequitur quòd omittendum ſit ſecundum, ſcilicet executio, ſed potius quòd primo malo additur ſecundum malum, omittendo in futuro executionem. Authoritas eſt S. Tho. in hoc art. in reſponſione ad primum, ubi clarè habes hanc diſtinctionem de ueritate executionis in ſua cauſa, uel in ſeipſa. Et differentiam inter ſimplex uerbum de futuro, & iuramento firmatum, quòd ſcilicet ad illud ſufficit ueritas futuri in cauſa, ad hoc autem ultra hoc exigitur ueritas futuri in ſeipſo: quia obligatur, inquit homo ut faciat eſſe uerum id quod iurauit. Quid clarius, quamuis breuè?

¶Ex quibus patet ſolutio obiectorum in contrarium, & quàm bene dicatur in litera, quòd iurans in dolo, tenetur ſeruare iuramentum ſecundùm ſanum intellectum eius, cui præſtatur: & quàm benè dixerit Iſido. quòd doloſum iuramentum Deus ipſe intelligit, ſicut ille cui iuratur: ſi enim Deus ſic accipit, in foro conſcientiæ obligat. Si autem tertio modo iuratur, ſcilicet ſolo exteriori actu ſine animo obſeruandi, ſine animo promittendi, ſine animo iurandi, tunc nulla eſt obligatio ex iuramento ad executionem in foro conſcientiæ abſolutè: quia nullum eſt in ueritate iuramentum, ſed in apparentia tantùm. Dixi autem abſolutè, quia ex ſuppoſitione ſcandali iudicis, uel partis exigentis ſeruari iuramentum, tenetur in foro conſcientiæ obſeruare propter iuramentum externus, ne ſcandalizet, quantum ex ſe eſt, audientes non ſeruari iuramentum. Neque enim meretur, ut credat ſibi dicenti, ſe non ex animo iuraſſe, ſed ſibiipſi imputet, quod ſe ſic illaqueauit.

¶In eadem reſponſione ad quartum, dubium occurrit, An iurans coactè alicui ſimulatoriis uerbis, animo non ſe obligādi, nec adimplendi, peccet mortaliter ſic iurando. Et eſt ratio dubij quia quidam ſcripſerunt, quòd non, ſi habet aliquam tacitam in mente conditionem, puta, Si debebo, uerbi gratia, Iurat dare latroni centum aureos, in mente tamen ſua intendit, ſi ſum obligatus, & non aliter. Et afferunt, quòd licet uti extra iudiciū ſimulationibus huiuſmodi, ut patet 22. q. 2. cap. Vtilem, ex authoritate Hieronymi. In oppoſitum autem eſt, quia iuramentum mendax eſt mortale.

¶Ad hoc dicitur, quòd hic eſt opus duplici diſtinctione. Prima eſt, de uerbis quæ in huiuſmodi iuramentis aſſumuntur: quia aut ſunt falſa, aut ſunt duplices ſenſus habentia, & in uno uero, & in alio falſa: aut abſolutè uera, ſed ſic artificioſè compoſita, ut audiens alium ſenſum, non uerum accipiat. Secūda diſtinctio eſt, quia aut eſt ſermo in materia præiudiciali alteri, ut ſunt emptiones, vēditiones, actus iudicij, & huiuſmodi: aut ſine cuiuſquàm præiudicio. Et tunc dicitur, quòd in quacunque materia ſit, ſi uerba ſunt falſa, tale iuramentū eſt peccatum mortale. Et ratio eſt, quia ibi eſt mendacium iuramēto firmatum: quia ibi eſt falſæ uocis ſignificatio, cum intentione fallendi iu

ramento

ramento firmata. Vnde 22. q. 2. c. In dolo. dicit Aug. In dolo iurat, qui aliter facturus eſt, q̄ promittit. Vbi Gratianus in ſequenti c. exponens, dicit ille in dolo iurat, aut mendaciter promittit, in cuius mente eſt nō ſic ſe facturum, ut promittit. Nec excuſatur ꝑ implicitā ſubauditionē in mente retentā: qm̄ hmōi ſubauditio nō excuſat, quin ſit falſa uocis ſignificatio cum intentione fallendi illum, vt intelligat ſibi promitti, qđ ille non promittere intendit. Et breuiter habetur ꝑ vniuerſali regula, ꝙ mēdacio interueniēte, ſp iuramentū eſt mortale. Et quia vbicumq; deficit anim⁹ ꝓmittēdi, aut obſeruandi in iuramento promiſſorio, interuenit mēdaciū, ideò ſp eſt mortale. Vbi autē deficit & animus iurandi, & ſolum exterioris iuramenti apparentia interuenit, mortale quoq; peccatū eſt. Et ratio eſt, q̄ exterius iuramentum applicatur mendacio, quod eſt materia omnino contraria iuramento tam interiori, q̄ exteriori. Sicut ſi quis non animo colendi, ſed ſolò actu exteriori, coleret idola, vt de Marcellino dicitur, peccaret mortaliter, quia actū exterioris cultus applicaret cui nō debetur: ita in propoſito actū exterioris iuramēti, qui eſt actus latriæ applicaret materiæ contrariæ, ſcilicet mendacio, dum diceret, Deus eſt mihi teſtis, ꝙ ſic faciam, & non intendit facere. Eſt enim hoc exhibere Deo irreuerentiā coram hominibus, quibus mēdacium manifeſtū fieri debet in non obſeruando. Et ſcriptum eſt. Quicumq; me erubuerit coram hominibus, hunc & filius hominis erubeſcet coram angelis Dei. Si vero non interueniunt uerba falſa, ſed plures ſenſus habentia, & in vno vera, & alio falſa, & à iurante intenduntur in ſenſu quo ſunt uera, ſi non eſt in iudicio, aut materia præiudiciali, quāuis ſit intentio vt audiens fallatur, abſque peccato mortali fit tale iuramentum, quia ueritas, & iuſtitia adſunt, licèt diſcretio deficiat: quoniam nō debet diuinū teſtimonium his immiſceri, quaſi duplicitatibus. Si autem artificiosè compoſita uerba dicuntur, cum iuramento uera quidem, ſed non penetrabilia ab audiente niſi falſo, ceſſante præiudicio iuris, & hominis, abſque peccato fieri poteſt: quoniam contingit huic iuramēto omnes tres adeſſe comites, cum ſ. ex rōnabili cauſa fit. Nec obſtant verba Iſidori allata, ſcilicet quacumque arte verborum &c. quoniam intelligenda ſunt, quando falſa, aut præiudicialia ſunt, quoniam doloſa ſunt tunc.

¶ Ad obiectionem autem in principio allatam, quia ſcilicet ſimulatio vtilis, eſt licita, dicitur, quod accipiendo ſimulatione pro mendacio falſum eſt, quòd quandoque ſit aſſumenda: accipiendo autem largè pro fictione, poteſt quandoque aſſumi. Hoc autem ſecundo modo dicit inferius in q. de ſimulatione author, quòd Hieronymus ſimulationē accepit: in noſtro autem caſu manifeſtè concurrit mendacium.

¶ Ex his autem in tot dubijs de iuramentis coactis, & ſimulatis diſcuſſis patet, quòd ſi quis animo euadēdi iurat redire ad carcerem, in foro conſcientiæ tenetur redire ad carcerē, quantumcumque iniurioſum ſiuè iniuſtè, ſiuè iuſtè patiatur. Et ratio in promptu eſt, quia materia eſt licita, & ſancta. Nam velle pati iuſtum, & uelle pati iniuſtum, ſanctum eſt: materia autē exiſtente ſancta, iuramentum non perdit uim ſuam obligatoriam, ut patet ex dictis. Nec iura, quæ afferuntur in oppoſitum à quibuſdam, ſcilicet extra de his quæ metus cauſa c. 1. & 15. q. 1. c. Lotarius, aliqui probant in contrarium: ſed iuramenta metu facta in foro iudiciali tractant. Et hoc particulare ſit ſcriptum, ut de ſimilibus idem intelligatur iudicium.

¶ Sed reſtāt circa diſcuſſam materiā adhuc dubitationes duæ. Prima eſt, An iurare ſuper vero cum animo nō iurandi, ſit peccati mortale. Secunda eſt, An iurare cum animo ſe non obligandi, ſit interpretandum prò iurare cum animo non iurādi.

¶ Eſt autem primi dubij ratio, quia iurando uerū animo non iurandi, nec Deo, nec homini fit iniuria: qm̄ Deus nō affertur ex iuramēto exteriori in teſtē falſi, quia iuratur uerū: nec homini detrimētū aliquod affertur: quia in nullo homo læditur, niſi in notitiam vnius ſingularis, ſcilicet, ꝙ iſte habet animum iurandi, in quo fallere non excedit limites peccati venialis.

¶ In oppoſitū aūt eſt, ꝙ veritas ſermonis dēt eſſe comes iuramēti, & ſi deſit in materia iuramēti, hoc eſt, in eo, qđ iuramēto cōfirmat, ē mortale. ergo à fortiori, ſi deſit in forma, hoc eſt, i ipſa iuratiōne, q͞a ſ. iuratio ipſa eſt mēdaciū, magis eſt mortale.

¶ Secūdi aūt dubij rō eſt, q͞a intēdens ſe nō obligare, intendit q̄cquid annexū neceſſario eſt ad hoc, ꝙ eſt ſe non obligare: ſed ad iuramentū cū aīo nō obligādi annectitur neceſſario anim⁹ nō iurandi. ergo iurare cum aīo non ſe obligandi, interpretādū eſt pro iurare cū animo non iurandi.

¶ In oppoſitum autē eſt, quia mentiens in vno non eſt interpretādus mētiri in duobus: ſed iurans cum animo ſe non obligandi, mentitur in materia iuramenti, ſcilicet in promiſſione, ad quam non intēdit ſe obligare, vt dicit. ergo non eſt cēſendus mentiri etiā in forma iuramenti. Conſtat enim quò iurare cum animo nō iurandi, eſt mentiri in ipſa iuratione.

¶ Ad euidentiam primi dubij ſciendum eſt, quòd in hac quæſtione non eſt difficultas ex parte materiæ, quia ſupponitur, ꝙ verum dicatur, & iuſtum: ſed ex parte ipſius actus iurandi, in quo mendacium inuenitur, quia iurat uerbo, & non mente. Et propterea oportet ex parte mēdacij uidere ſi ſit pernicioſum: apparet enim quòd non, quia mentiendo, dum dicit: Deus eſt teſtis, non attribuit aliquid non competens Deo: quoniam uerum eſt, quòd Deus eſt teſtis, omnis ueritatis, ſed attribuit ſibijpſi, quod non conuenit, ſcilicet ſe inuocare in teſtem Deū: in hoc enim mentitur, hoc in nullius iniuriam uidetur eſſe. Sed ſi ſubtilius inſpexerimus, apparebit hoc mendacium pernicioſum ex propria natura, quoniam directè cōtrariatur fini iurationis, ſcilicet confirmationi ueritatis: ideò enim iuramus, vt ueritatem confirmemus. Iurare namque non cum animo iurandi, eſt confirmare, & non confirmare ueritatem. Nam quia iurat actu exteriori, firmat ueritatem inquantum eſt ex ſpecie actus exterioris: quia vero non iurat mente, non confirmat ueritatem. Vnde actus iſte ſic peruerſus in ſeipſo, ut ſibiipſi ſit contrarius, eſt pernicioſus toti generi humano, utpote quantum in ſe eſt, tollens à iuramento exteriori finem quare fit, ſcilicet confirmationem ueri. Et ſimiliter, quātum ex ſe eſt eneruans fidem dandam exteriori iuramento. Magis autē apparet directè pernicies huiuſmodi ficti iuramenti, conſiderando iuramētum in ordine ad Deum. Nam ſic iurare, eſt ex ſuo genere illudere diuino teſtimonio quia ex actu exteriori inducit diuinum teſtimonium, & ex actu interiori diſſentit inuocationi diuini teſtimonij, quod nihil aliud uidetur, quàm quædam diuini teſtimonij illuſio: & per hoc patet ſolutio obiectionis in oppoſitum. Nec putes me immemorem ſupraſcriptorū, ſcilicet, quòd iurans ſecum animo non iurādi, non iurat, ac per hoc non iurat. Cū enim homo ſibijpſi loquitur, non habet locum mēdacium nec in materia, nec in forma: ſed ſola ibi interuenit vana, & fatua ꝓlatio illorum uerborum tamquam nihil ſignificātium: ita quòd omnia uerba, etiam ipſa iuratio, materialiter proferuntur, & ſupponunt, nec contingunt hæc perſonis ſani capitis in hoc.

¶ Ad ſecundum dubium dicitur, quòd cum quis fatuè ſecum ſibijpſi iurat, cum animo non ſe obligandi, iurare illud ꝓ uano habendum eſt: quia cum nulla ſit ibi materia, quoniā uerba quæ dicūtur, materialiter ſumuntur, iuramentum ſuper nihilo proferatur, ac per hoc indiſcretè: ſed cum quis alteri promittit, aut dicit ſub iuramento cum animo ſe non obligandi, iuramentum pro iuramento cum animo iurandi interpretandum eſt. Et ratio eſt, quia in iuramento animus iurādi concurrit directè, & manifeſtè ipſi iurāti. Ac per hoc nunquàm interpretandum eſt deeſſe animū iurandi, niſi manifeſta ſit huiuſmodi

gis debet damnum tēporale ſuſtinere, q̄ iuramentum violare. Pōt tñ repetere i iudicio quod ſoluit, vel prælato denunciare, non obſtante ꝙ contrarium iurauit, q͞a tale iuramentum vergeret in deteriorē exitum: eſſet enim contra iuſtitiā publicam. B Romani aūt Pōtifices ab hmōi iuramentis homines abſoluerūt, nō quaſi decernētes hmōi iuramenta non eſſe obligatoria, ſed quaſi huiuſmodi obligationes ex iuſta cauſa relaxātes.

Ad IIII. dicēdū, ꝙ qñ non eſt eadē iurātis intentio, & eius cui iurat, ſi hoc prouenit ex dolo iurantis, debet iuramentum ſeruari ſ͞m ſanum intellectum eius, cui iuramētum præſtatur. Vnde *Iſidor. dicit. Quacumq; arte verborum quis iuret, Deus tñ q cōſciētiæ teſtis eſt, ita accipit, ſicut cui iurat ītelligit. Et ꝙ hoc intelligatur de doloſo iuramēto patet per id, qđ ſubditur, dupliciter reus fit, q & nomē Dei in vanū aſſumit, & ꝓximum dolo capit. Si aūt iurans, dolum nō adhibeat, obligatur ſ͞m intentionem iurantis. Vnde *Gre. dicit 27. Moraliū. Humanæ aures talia verba noſtra iudicāt, qualia foris ſonāt. Diuina verò iudicia talia foris audiūt, qualia ex intimis proferuntur.

* Lib. 2. de ſummo bono. ca. 31. a medio.

* Lib. 27. cap. 7. ante med.

modi intentio iurantis. Regulare ſiquidẽ ac naturale eſt, ut iurantes habeant animũ iurandi. Et quũ ex aio non ſe obligandi, non niſi indirectè, & occultè ſequitur intentio nõ iurandi: ideo ex animo non ſe obligandi non eſt interpretandũ iuramentũ, quod ſit factum animo non iurandi. Quinimmo ex errore vr F
pcedere animus iſte non ſe obligãdi, quia ſcilicet putant poſſe ſe ſeparare obligationem à iuramento.

Porrecta per totum. 488 ¶ Et per hoc patet reſponſio ad obiectionẽ pro contraria parte. Non enim quicũque vult aliqd, vult omne neceſſario annexum ſibi incognitum, quod credit nõ eſſe annexũ: immo, ex errore vult implicitè cõtradictoria latentia apud eum.

SVP. QV. LXXXIX. ART. VIII.

IN art. 8. eiuſdẽ 89. q. nota pro intellectu literę tria. Primũ eſt, q in obſeruatione tam uoti, quàm iuramẽti concurrũt duo, ſcilicet ipſa obſeruatio voti, uel iuramenti, & actus ſeruatus, q promiſſus, vel iuratus erat, puta, dare centum aureos. Commune eſt autem uoto, & iuramento, q ipſa obſeruatio utriuſque ſpectat ad religionem: quoniam ex diuino aliquo cauſatur, ut litera di, & ad diuinum cultum ſpectat reddere Deo tã uota, quàm iuramẽta. Sed differentia inter uotum, & iuramentum eſt quoad actus ſeruatos: quia in uoto etiam actus ſeruatus eſt actus religionis, imperatus tñ. In iuramento autẽ actus ſeruatus relinquitur ſuæ naturæ, & nõ eſt fact⁹ religionis act⁹, vt in articulo quinto huius quæſtionis diximus. Secundum eſt, quòd licet fidelitas & reuerentia, diuerſarum uirtutum ſint, inter homines, vt patet ex diſtinctione virtutũ ordinatarum ad honorandũ, & ad fidẽ ſeruandã, (*Conclu.* m) in ordine tñ ad Deũ fidelitas, & reuerẽtia eiuſdẽ uirtutis ſunt ſcilicet religionis. Decet.n. vt q̃ in inferioribus diuiſa ſunt, in ſuperiori vniantur. Tertiũ eſt, q dictum literæ, Omnis infidelitas irreuerentiam continet, ſi ſecundum ſubiectã materiam reſtringatur, ſcilicet reſpectu domini, clarum eſt. Maxima nã que, ut in litera ſubditur, irreuerentia domini uidetur infidelitas ad eum. Si uerò uniuerſaliter, ut ſonat, intelligẽdũ eſt, nõ caret ſcrupulo, cũ fides etiam ſit ſuperiorum ad infimos. Veruntamen uerificatur ratione contemptus annexi: quia quicumque infidelis alicui eſt, ipſum parui pendere uidetur, ac per hoc dehonorare, quod ad irreuerentiam ſpectat.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum maior ſit obligatio iuramenti, quàm voti.

AD OCTAVVM ſic pceditur. Vr q maior ſit obligatio iuramenti, q̃ uoti. Votum enim eſt ſimplex[h] promiſſio: ſed iuramẽtũ ſupra pmiſſionẽ adhibet diuinũ teſtimoniũ. ergo maior eſt obligatio iuramẽti, q̃ uoti. G

¶ 2 Præt. Debilius ſolet[i] p fortius confirmari: ſed uotũ interdum confirmatẽ iuramẽto. ergo iuramentum eſt fortius, q̃ uotum.

¶ 3 Præt. Obligatio uoti cãtur ex[k] animi deliberatione, ut ſupra* dictum eſt: obligatio autẽ iuramẽti cãtur ex diuina ueritate, cuius teſtimonium inuocatẽ. Cum ergo ueritas Dei excedat deliberationem humanam, uidetur q obligatio iuramẽti ſit fortior, quam obligatio uoti. H

**q. 88. artic. 1.*

SED CONTRA. Per uotũ obligatur aliquis Deo, p iuramẽtũ aũt obligatẽ aliquis interdũ homini. magis aũt obligatur hõ Deo, q̃ homini. ergo maior eſt obligatio uoti, q̃ iuramenti.

RESP. Dicẽdũ, q vtraq; obligatio, ſcilicet uoti, & iuramenti, cauſatur ex aliquo diuino, aliter tamẽ, & aliter. Nam obligatio uoti cauſatur ex fidelitate, quam Deo debemus, ut.ſ. ei promiſſum ſoluamus. Obligatio autem iuramenti cauſatur ex reuerentia quam debemus ei, ex qua tenemur q uerificemus id, quod per nomẽ eius pmittimus. Omnis autem infidelitas irreuerentiam cõtinet, ſed non conuertitur. Vr enim infidelitas ſubiecti ad dominũ eſſe maxima irreuerẽtia: & iõ[m] uotum ex rõne ſua magis eſt obligatorium, quàm iuramentũ[n]. I K

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q uotum eſt promiſſio non quæcumque, ſed Deo facta, cui infidelem eſſe grauiſſimum eſt.

AD II. dicendũ, q iuramẽtũ nõ adhibetẽ uoto quaſi aliquid firmius, ſed ut p duas res immobiles maior firmitas habeatur.

AD III. dicendum, quòd deliberatio animi dat firmitatẽ uoto, quantum ex parte uouentis eſt. Habet tamen maiorem firmitatis cauſam ex parte Dei, cui uotum offertur.

ARTICVLVS IX.

Vtrum aliquis poſſit in iuramento diſpenſare.

AD NONVM ſic proceditẽ. Vr q nullus poſſit diſpenſare in iuramento. Sicut enim ueritas requiritur ad iuramentũ aſſertorium, quod eſt de præterito, uel præſenti: ita ad iuramentum promiſſorium, quod eſt de futuro: ſed nullus poteſt cũ aliquo diſpenſare q de præſentibus, uel præteritis iuret contra ueritatem. ergo etiã nullus poteſt diſpenſare, q non faciat aliquis eſſe uerum id, quod cum iuramẽto in futurum promiſit.

¶ 2 Præt. Iuramentũ promiſſorium inducitur ad utilitatẽ eius, cui fit pmiſſio: ſed ille, ut uidetur, non[l] põt relaxare, quia eſt contra reuerentiã diuinam. ergo multo minus p aliquẽ aliũ poteſt ſuper hoc diſpenſari.

¶ 3 Præt. In uoto quilibet epiſcopus poteſt diſpenſare, exceptis quibuſdam uotis, quæ ſoli Papæ reſeruantur, ut ſupra* habitum eſt. ergo pari ratione in[l] iuramento, ſi eſſet diſpenſabile, quilibet epiſcopus poſſet diſpenſare: quod tamen uidetur eſſe contra iura. non ergo uidetur quòd in iuramento poſſit diſpenſari.

SVPER QVAEST. LXXXIX. ART. IX.

IN ar. 9. eiuſdem 89. q. nota conuenientiam, & differentiam inter uotum, & iuramentum, quo ad diſpenſationis authoritatem. Nã conueniunt in hoc, q utrobiq; diſpenſatio, commutatio, irritatio, aut relaxatio fit ratione materiæ, ut habes clarẽ i litera. Differũt verò in duob⁹ ad ppoſitum, ſ. in qualitate materiæ, & in pſona cui fit. Nã uoti ppria materia eſt ſolũ bonum ſupererogationis, & ſoli Deo uotũ fit. Iuramenti autem propria materia eſt non ſolum bonũ ſupererogationis, ſed etiam bonũ de neceſſitate ſalutis, ut reddere debitũ, ſeruare fidem &c. & uniuerſaliter quodcumq; licitũ: ita tamen quòd non ponatẽ obex Spiritui ſancto. Et ſit iuramentum non ſolũ Deo, ſed frequentiſſimè homini. Et hinc prouenit duplex differentia. Prima eſt, q in uotis diſpẽſandis, ſeu cõmutãdis attẽditur quid magis Deo acceptum ſit, ut prædictũ eſt. In iuramentis aũt oportet reſpicere ad præiudicium hõis, cui factũ eſt, & in cuius fauorem factũ eſt. Et hinc ſequitur altera, ſ. q homo non põt uotum relaxare, q̃a nõ fit homini: ſed iuramentũ põt hõ homini relaxare, ut in litera dicitur in rñſione ad ſecundum: quia fit homini pp ipſum hominẽ, & q prælatus eccleſiaſticus, et Papa, nõ hẽt ita poteſtatem ſuper iuramenta, ſicut ſupra uota: Quia non eſt ita in poteſtate Papæ auferre ius tertij in rebus nõ eccleſiaſticis, ſicut eſt i poteſtate ſua cõmutare in aliquid gratius Deo, quia eſt Dei uicarius, & nõ eſt uicarius illi⁹ hominis: nec ita eſt ſuper eũ, ut poſſit illum rebus ſuis priuare ad libitum. Et hoc non eſt pp defectum poteſtatis Papæ, aut excellentiam iuramenti, ſed ex natura cõtractus iuramento firmati, ſ. inter hominem & hominẽ. Quocirca ceſſante pĩudicio hominis, ita iuramenta ſubijciuntur Eccleſię poteſtati, ſicut & uota. Et cũ iuramentum ſit minus obligatiuum, q̃ uotum, ut præhabitum eſt, conſequens eſt, ut omnia iuramenta ſubſint inferioribus Papæ, quę ſi eſſent uota, ſubeſſent eiſdẽ: quia cui cõceſſum eſt poſſe ordinare i maius, cõceſſum eſt poſſe & in minus. Et ſimiliter uidentur reſeruata ela iuris Papæ, quæ ſi eſſent vota, eſſent Papæ reſeruata, ut iuramentũ de caſtitate, & huiuſmodi. Et ex hac radice Eccleſia diſpẽſat in iuramẽtis coactis, quia ſ. ceſſat præiudiciũ hõis, & audacia malorũ coercetur diſpẽſando.

Porrecta per totum. 489

**q. præc. artic. 11. ad 3.*

Sed contra eſt, ꝙ votū eſt maioris obligationis, quàm iuramentū, vt ſupra * dictum eſt: ſed in voto poteſt diſpenſari. ergo in iuramento.

* Ar. præ.

Resp. Dicēdū, ꝙ ſicut ſupra * dictū eſt, neceſſitas diſpenſationis tā in lege, q̄ in voto, eſt propter hoc ꝙ id qđ in ſe, vel vniuerſaliter conſideratum eſt vtile, & honeſtum ſm aliquem particularem euentū poteſt eſſe inhoneſtum & nociuū: quod B non pōt cadere nec ſub lege, nec ſub voto. Quod autem aliquid ſit inhoneſtū, vel nociuū, repugnat his, quæ debēt attendi in iuramento. Nā ſi ſit inhoneſtum, repugnat iuſtitiæ, ſi ſit nociuum, repugnat iudicio: & ideò m pari ratione etiam iuramento diſpenſari poteſt. n

* Ar. 10. q. præced.

Concl. m

Ad primum ergo dicēdū, ꝙ diſpēſatio quæ fit in iuro, non ſe extēdit ad hoc, ꝙ aliqd contra iurm̄ fiat. Hoc n. eſt impoſſibile, cum obſeruatio iuri cadat ſub præcepto diuino, quod eſt indiſpenſabile: ſed ad hoc ſe extendit diſpenſatio iuri, vt id qđ ſub iuro cadebat, ſub iuramento non cadat, quaſi nō exiſtens debita materia iuramenti, ſicut & de voto ſupra * diximus. Materia autem iuramenti aſſertorij, quod eſt de præterito, vel præſenti, in quandā neceſſitatē D iā tranſit, & immutabilis facta eſt: & ideò diſpenſatio non referretur ad materiā, ſed referretur ad ipſum actū iuri. Vndè talis diſpenſatio directè eſſet cōtra præceptū diuinū: ſed materia iuri ꝓmiſſorij eſt aliquid futurū quod variari pōt, ita. ſ. ꝙ in aliquo euentu poteſt eſſe illicitū, & nociuum, & per conſequens nō eſſe debita materia iuri, & ideò diſpenſari poteſt in iuro promiſſorio: quia talis diſpenſatio reſpicit materiam iuramenti, & non contrariatur E præcepto diuino de iuramenti obſeruatione.

* q. præc. art. 10. ad 2.

Ad secundum dicēdū, ꝙ hō pōt alteri ꝓmittere aliquid ſub iuro dupliciter. Vno modo, qñ ꝓmittit aliquid pertinēs ad vtilitatem ipſius, puta, ſi ſub iuro promittat ſe ſeruiturum ei, vel pecuniā daturum: & a tali pro- A miſſione poteſt abſoluere ille, cui ꝓmiſſio facta eſt. Intelligit̄ enim iā ei ſoluiſſe promiſſum, qñ facit de eo ſm eius vtilitatem. Alio modo, promittit aliquis alteri, qđ pertinet ad honorē Dei, vel vtilitatē aliorū, puta, ſi aliquis ſub iurm̄ promittat alicui ſe intraturū religionem, vel aliqd opus pietatis facturū: & tūc ille, cui ꝓmittitur, nō pōt abſoluere ꝓmittentē, quia promiſſio non eſt facta ei principaliter, ſed Deo: niſi fortè ſit interpoſita cōditio rōne cuius poſſit. ſ. ſi illi videbit cui ꝓmittitur, vel aliqd aliud tale.

Ad tertium dicēdū, ꝙ qñque illud qđ cadit ſub iuro promiſſorio, eſt manifeſtè repugnās iuſtitię, vel qa eſt peccatū, ſicut cū aliqs iurat ſe facturū homicidiū: vel quia eſt maioris boni impeditiuū, ſicut cū ali- C quis iurat ſe nō intraturū religionē. Et tale iurm̄ diſpēſatione nō indiget, ſed in primo caſu tenetur aliquis tale iurm̄ nō ſeruare: in ſecundò aūt caſu licitum eſt & ſeruare, & non ſeruare, vt ſupra * dictū eſt. Qñque verò aliquid ſub iuro d promittitur, de quo dubiū eſt, vtrum ſit licitum vel illicitū, proficuum vel nociuum aut ſimpliciter, aut in aliquo caſu: & in hoc pōt qlibet epiſcopus diſpenſare. Qñque verò ſub iuro promittitur aliquid, qđ eſt manifeſtè licitū, & utile. Et in tali iuro non uidetur habere locum diſpēſatio, uel cōmutatio, niſi aliquid melius occurrat ad cōmunem utilitatem faciendum: quod maximè uidetur pertinere ad poteſtatē Papæ, qui habet curā uniuerſalis Eccleſiæ: uel etiam abſoluta relaxatio, quod etiam ad Papam pertinet in omnibus generaliter, quæ ad diſpenſationem rerum Eccleſiaſticarum pertinent, ſuper quas habet plenitudinem poteſtatis. Sicut & ad unumquemque pertinet irritare iuramētum, quod à ſibi ſubditis factum eſt, circa ea quæ eius poteſtati ſubduntur: ſicut pater poteſt irritare iuramentū puellæ, & uir uxoris, ut dicitur Num. 30. ſicut & ſupra de uoto * dictū eſt.

* Ar. 7. ad 2
D. 799.

* q. præc. ar. 8. & 9.

Articvlvs x.

Vtrum iuramentum impediatur per aliquam conditionem perſonæ, vel temporis.

Porrecta per totum.

490
3. diſt. 39. in expo. lit.

Ad decimvm ſic proceditur. Videtur ꝙ iuramentum non impediatur per aliquam conditionem perſonæ, uel temporis. Iuramentum enim ad confirmationem inducitur, ut patet per Apoſtolum ad Hebræ. 6. ſed cuilibet conuenit h confirmare dictum ſuum, & quolibet tempore. ergo uidetur quòd iuramentum non impediatur per

¶ eodē art. in reſpōſione ad tertiū, nota ꝙ dupliciter contingit fieri relaxationē iuri, ſ. directè, vel indirectè. Directè quidē fit duabus vijs, aut rōne materiæ, quia. ſ. materia eſt poteſtati relaxantis ſubdita, vt contingit in patre reſpectu filij, & viro reſpectu vxoris, & dño reſpectu ſerui, & huiōi: aut rōne publici officij, quia. ſ. ſic expedit facere, quis ille, qui iurauit licitè poſſet ſeruare, vt contingit in iuramētis coactis. Et vtraq; via vtit̄ Eccleſia in relaxatione iuramēti. Prima qdē in diſtributione, ſeu diſpēſatione & rerū eccleſiaſticarū, & officiorū eccleſiaſticorū, ſuper qbus Papa habet plenitudinē poteſtatis in diſpēſando, ſeu diſtribuendo. Et hoc mō relaxari poſſunt iurā facta à bñficiatis de rebus Eccleſiæ, diſponente Papa aliter de rebus illis. Et ſimiliter iurā de cōferendis, aut ſuſcipiendis bñficijs, officijs, aut gradibus eccleſiaſticis, ſic relaxātur, vt pluries fieri videmus, dū relaxātur iurā Baccalaureorū in theologia, de non ſuſcipiēdo alibi magiſteriū. Oium aūt horū cauſa eſt, quia hęc ita ſubſunt inferioribus poteſtatibus, vt Papa ſit magis potēs ſuper hæc diſpēſanda, diſtribuēda, committēda, inhibēda, cōmunicāda, q̄ quęcūque inferior poteſtas tā perſonalis, q̄ collegialis, vt nulli iniuriā faciat vtēdo iure ſuo. Immò in ipſo iuro intelligitur ſemp ſuperioris ius exceptū, vt patet extra de iureiurādo. capitulo. Veniētes. Secūda aūt via, ſ. ex publico officio, vtitur Eccleſia, qñq; quidē in pœnā eius, cuius iurm̄ erat præſtitū, vt patet de relaxatione iurī exhibiti excōmunicato 15. quæſt. 6 c. Nos ſanctorū, & cap. Iuratos. Qñq; verò & in pœnā, & in odiū humanę ſeruitutis, vt fit in relaxatione iuramētorū coactorū, vt patet, extra, de iureiurādo. ca. Si vero. Qñq; verò pp̄ bonū publicum. Sed hic opus eſt ſale, ne cuiquàm fiat p̄iudiciū. Indirectè autē relaxātur ab Eccleſia iurā ex naturali ſequela, vt ſi deponit Epiſcopū, ex naturali ſequela oēs iuro aſtricti illi quatenus Epiſcopo non tenentur ei amplius. Et ſimiliter ſi remouet ſtatuta alicuius religionis, vel collegij ex naturali ſequela nō tenētur qui uouerūt, aut iurarūt ſeruare ſtatuta: quia nō ſunt amplius ſtatuta. Et ſimiliter ſi priuat iuſtè regē regno, oēs qui illi perſonæ iurauerāt ſe fore ſuos illū in regno, non tenentur amplius: quia ex hoc ipſo, ꝙ iudicatus iuſtè eſt indignus regno, nullus tenetur eum amplius fouere in eodē. Conſueuit tñ vt videtur, Eccleſia & qñ directè, & qñ indirectè relaxat iuramētum, mētionem facere de talis vinculi relaxatione, vt ex ſcientia poteſtatem habentis, intelligatur proceſſiſſe relaxatio, ne ſurreptio opponat̄. Et de votis & iuramentis pro nunc dicta ſufficiant, & pro tota hac quæſt. 89.

aliquam conditionem perſonæ, vel temporis.

¶2 Præt.[h] Maius eſt iurare per Deum, q̃ per Euangelia Vũ[a] Chryſ. dicit. Si aliqua cauſa fuerit, modicum uidetur facere, q iurat per Deũ: ſed qui iurat ꝑ Euangelia, maius aliquid feciſſe uidetur. Quib⁹ dicendum eſt: Stulti, ſcripturæ propter Deũ factæ ſunt, non Deus propter ſcripturas: ſed cuiuslibet conditionis perſonæ, & quolibet tempore in cõi locutione conſueuerunt iurare per Deum. ergo multo magis licitum eſt eis iurare per Euangelia.

[a] Homil. 44. ſ Matth. in opere impfecto a medio illius tom. 2.

¶3 Præt. Idẽ [h] non cauſatur ex cõtrariis cauſis, qa contrariæ cauſæ ſunt contrariorũ: ſed aliq excluduntur à iuramento ꝑꝑ defectum perſonæ, ſicut C pueri añ quatuordecim annos, & ẽt illi, qui ſemel fuerunt periuri. non ergo uidetur, quòd aliq ꝓhibeantur iurare uel propter dignitatem, ſicut clerici, aut etiam propter temporis ſolemnitatem.

¶4 Præt. Nullus hõ uiuẽs in hoc mũdo eſt tãtæ dignitatis ſicut angelus. dr̃. n. Matthe. 11. ꝙ q minor eſt in regno cęlorũ, maior eſt illo. ſ. Ioanne Baptiſta adhuc in mundo uiuẽte; ſed angelo cõuenit iurare. dicitur. n. Apoc. 10. ꝙ angelus iurauit per viuentem in ſęcula ſęculorum. ergo [h] nullus homo propter dignitatem debet excuſari à iuramento.

Sed contra eſt, ꝙ hr̃ [a] 2. q. 5. Presbyter uice iu D ramẽti ꝑ ſanctã cõſecrationẽ interrogẽt. Et † 22. q. 5. dr̃. Nullus ex eccleſiaſtico ordine cuiquã laico qcquã ſuper ſancta Euangelia iurare p̃ſumat.

[a] 2. q. 5. c. Presbyter † 22. q. 5. ca. Nullus ex Eccleſiaſtico.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ in iur̃o duo ſunt cõſideranda. Vnũ qdẽ ex parte Dei, cuius teſtimoniũ inducit̃: & quantũ ad hoc debet̃ iur̃o maxima reuerẽtia. Et ꝑꝑ hoc [m] a iur̃o excludunt̃ pueri añ annos pubertatis, q non cogunt̃ ad iurandũ:[n] qa nondũ hñt perfectũ uſum rõnis, quo poſſint cũ reuerentia debita iurm̃ p̃ſtare. Et iterũ [p] piuri, q ad iurm̃ non admittunt̃,[q] quia ex retroactis p̃ſumit̃, ꝙ debitã reuerentiam iur̃o non exhibebunt. Et ꝓpter I hoc ẽt, ut iuramento debita reuerẽtia exhibeat̃, dr̃ [a] 22. q. 5. Honeſtũ eſt, ut q in ſanctis audet iurare, hoc ieiunus faciat cum oĩ honeſtate, & timore Dei. Aliud aũt eſt cõſiderãdũ ex parte hoĩs, cuius dictũ iur̃o confirmatur. Nõ. n. indiget dictũ hominis confirmatione, niſi qa de eo dubitat̃. Hoc autẽ derogat dignitati perſonæ, ut dubitet̃ de ueritate eorũ q̃ dicit: & iõ [a] pſonis magnę dignitatis nõ cõuenit iurare. Propter qđ dr̃ [a] 2. q. 4. c. Si qs presbyter, ꝙ ſacerdotes ex leuica iurare non debent: tũ pro aliqua neceſſitate, uel magna utilitate licitũ eſt eis [a] iurare & præcipuè pro ſpiritualibus negotiis: pro quibus ẽt iuramẽta competit p̃ſtare in ſolemnibus diebus, quibus eſt ſpiritualibus rebus vacandũ: non aũt tunc ſunt iuramenta præſtãda pro rebus tẽporalib⁹, niſi fortè ex magna neceſſitate.

Concluſionis pars 1.

[a] 22. q. 5. ca. Honeſtum.

3

[a] 2. q. 4. vel 5. (ſecũdũ aliques codices) ca. Si qs presbyter.

4

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ quidã ſunt, qui dictũ ſuum confirmare non poſſunt ꝑꝑ defectũ eorum: & quidam ſunt, quorum dictum adeò debet eſſe certum, quòd confirmatione non egeat.

Ad II dicendũ, ꝙ iuramentum ſm ſe conſideratum, tantò fortius eſt, & magis obligat, quantò maius eſt id, per quod iuratur, ut [a] Auguſ dicit ad Publicolam: & ſecundùm hoc, maius eſt iurare p F Deum, quàm per Euangelia. Sed põt eſſe ecõuerſò propter modum iurandi, utpote ſi iuramentũ, quod fit per Euangelia, fiat cũ quadã deliberatione, & ſolẽnitate: iuramentum autem quod fit per Deum, fiat leuiter, & abſque deliberatione.

[a] Epiſ. 154. aliquãtulũ a principio.

Ad III dicẽdũ, ꝙ nihil prohibet aliquid tolli ex contrariis cauſis per modum ſuperabundantię, & defectus: & hoc modo aliqui impediuntur à iuramento, qa ſunt maioris authoritatis, q̃ quòd eos iurare deceat: aliqui uerò, qa ſunt minoris authoritatis, quàm quòd eorum iuramento ſtetur.

Ad IIII dicẽdum, ꝙ iuramentum angeli inducitur non ꝑꝑ defectum ipſius, quaſi non ſit eius ſimplici dicto credendum, ſed ad oſtendẽdum id, quod dr̃, ex infallibili Dei diſpoſitione procedere. Sicut etiam & Deus aliquando in ſcripturis iurans inducitur, ad oſtẽdendum immobilitatẽ eius quod dicitur, ſicut Apoſtolus dicit ad Hebr. 6.

QVAESTIO XC.

De aſſumptione diuini nominis per modum adiurationis, in tres articulos, diuiſa.

Postea cõſiderãdum eſt de aſſũptiõe diuini noĩs per modũ adiurationis.

Et circa hoc quæruntur tria.

¶ Primò, Vtrum liceat adiurare homines.

¶ Secundò, Vtrum liceat adiurare Dęmones.

¶ Tertiò, Vtrum liceat adiurare irrationales creaturas.

Articvlvs I.

Vtrum liceat adiurare hominem.

Ad primvm ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ nõ liceat hoĩem adiurare. Dicit. n. [a] Origenes ſuꝑ Matth. Aeſtimo qm̃ nõ oportet, ut uir q vult ſm Euangelium viuere, adiuret alterum. Si. n. iurare nõ licet quantum ad euangelicum Chriſti mandatum, notum eſt, quia [h] nec adiurare alterũ licet.

¶2 Præt. Manifeſtum eſt, ꝙ Princeps ſacerdotum Ieſum illicitè [b] adiurauit per Deum viuum.

¶3 Præt. Quicunq; [h] adiurat aliquẽ, quodammodo ipſum compellit: ſed non licet alium inuitũ cogere. ergo uidetur quòd nec liceat alium adiurare. K

¶4 Præt. Adiurare eſt [h] aliquẽ ad iurandũ inducere: ſed inducere aliquẽ ad iurandũ eſt ſuperiorũ, qui inferioribus iuramenta imponũt. ergo inferiores ſuperiores ſuos non pñt adiurare.

Sed contra eſt, ꝙ ẽt Deũ ꝑ aliqua ſacra obſecramus, eum obteſtantes. Apoſtolus etiã fideles obſecrat ꝑ miſericordiã

SVPER QV. XC.

In omnibus tribus articulis quæſ. 90. de adiuratione, ſola vna propter ſecũdũ articulũ occurrit dubitatio, quantum ſcilicet ualeat ratio litteræ toties repetita de actibus pertinẽtibus ad quandam ſocietatem cum Dæmone: conſurgunt ſiquidẽ hic duo dubia, An ſ. ceſſante omni inuocatione, reuerentia, & pacto, tam explicitè quàm implicitè, liceat homini uti operatione Dæmonum ad opera non excedẽtia uires naturales eorũ, nec mala, nec propter malum finem. Alterum eſt, ſi nõ eſt licitum, an ſit peccatũ mortalè uti huiuſmodi operibus Dæmonum, puta, locutione, executione, ſeu ſeruitio. Et eſt rõ dubitandi, quia non apparet hic malum ex genere, ſed ex periculo, quia ſcriptũ eſt, Cum peruerſo peruerteris: vel quia prohibitum. 1. ad Corinth. 10. Nolo vos fieri ſocios dęmoniorum, & experientia quotidiana teſtatur, cum arreptitiæ perſonę occurrunt, multos cum dæmonibus colloqui abſque ſcrupulo conſcientiæ. Et author infertius quæſtione nonageſima quinta, art. 5. ad primum dicit. loquit̃ere aliquid à Dæmone ſponte occurrente, quandoque licet propter utilitatem aliorum.

¶ Ad euidentiam huius

Porrectio per totum.

491

Sup. q. 85. articu. 17. ad 1.

[a] Origenes Hom. 35. in Matthe. non multũ remote a. n. te medio mo 3.

Dei, vt patet Rom. 12. qđ vř ad quandā adiurationē pertinere. ergo licitum eſt alios adiurare.

RESPON. Dicendū, ꝙ ille, qui iurat iuramento promiſſorio ꝑ reuerētiam diuini nominis, qđ ad confirmationem ſuæ ꝓmiſſionis inducit, ſeipſum obligat ad faciēdū qđ promittit, quod eſt ſeipſum immobiliter ordinare ad aliqd agēdū. Sicut aūt hō ſeipſum ordinare poteſt ad aliquid agendum, ita ēt alios, ſuperiores quidē deprecando, inferiores aūt imperādo, ut ex ſupra * dictis patet. Cum ergo utraq; ordinatio ꝑ aliquod diuinū confirmaꝛ, eſt adiuratio. In hoc tñ differunt, ꝙ hō eſt ſuorū actuū dominus, non autem eſt dominus eorum, q̄ ſunt ab alio agēda: & iō ſibijpſi poteſt neceſſitatē imponere ꝑ diuini nominis inuocationē. Non autem hāc neceſſitatem pōt alijs iponere, niſi ſubditis, quos poteſt ex debito pſtiti iuramenti cōpellere. Si m ergo aliqs ꝑ inuocationē diuini nominis, uel cuiuſcūq; rei ſacræ alicui nō ſibi ſubdito, adiurādo neceſſitatem agēdi aliqd imponere intēdat, ſicut imponit ſibijpſi iurando, talis adiuratio illicita eſt: n quia vſurpat poteſtatē in aliū, quā nō hēt: tñ ꝑꝑ aliquā neceſſitatē ſuperiores inferiores ſuos tali gñe adiurationis conſtringere poſſunt. Si o verò intēdat ſolūmodo ꝑ reuerētiā diuini nominis, uel alicuius rei ſacræ, aliqd ab alio obtinere abſq; neceſſitatis impoſitione, talis adiuratio licita eſt reſpectu quorūlibet q.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ Origenes loquiꝛ de adiuratione, qua aliqs alicui neceſſitatē imponere intēdit, ſicut imponit ſibijpſi iurando. Sic. n. Princeps ſacerdotū pſumpſit domi num Ieſum Chriſtū adiurare.

AD II dicendum, ꝙ illa ratio procedit de adiuratione, quæ neceſſitatem imponit.

AD III dicēdū, ꝙ adiurare, non eſt aliquem ad iurandum inducere, ſed ꝑ quandam ſimilitudinē iuramēti à ſe inducti, aliū ad aliqd agendum prouocare. Aliter tñ adiuratione utimur ad hominem, & aliter ad Deū. Nā adiurādo hominē, ei⁹ voluntatem ꝑ reuerentiam rei ſacræ immutare intēdimus, qđ qdē nō intendimus circa Deū, cuius voluntas eſt immutabilis: ſed ꝙ à Deo per æternam eius uoluntatem aliquid obtineamus, non eſt ex meritis noſtris, ſed ex eius bonitate.

ARTICVLVS II.

Vtrum liceat dæmones adiurare.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vř ꝙ non liceat dæmones adiurare. Dicit. n. * Origenes ſuper Mat. Non eſt ſm poteſtatē datā à Saluatore h adiurare dęmonia, iudaicum. n. eſt hoc: nō autem debemus Iudæorum ritus imitari, ſed potius uti poteſtate à Chriſto data. ergo non eſt licitum dæmones adiurare.

¶ 2 Præt. Multi nigromanticis incātationibus dæmones inuocāt ꝑ aliqd diuinū, quod eſt adiurare. Si ergo licitū eſt h dæmones adiurare, licitū ē nigromāticis incantationibus uti, qđ patet eſſe falſum. ergo & primū.

¶ 3 Pręt. Quicūq; adiurat h aliquē, ex hoc ipſo aliquam ſocietatē cum ipſo facit: ſed nō licet cū dæmonibus ſocietatē facere, ſm illud 1. Cor. 10. Nolo uos ſocios fieri dæmoniorum. ergo non licet dęmones adiurare.

SED CONTRA eſt, quod dicit Marc. vlt. In nomine meo dęmonia eijciēt: ſed inducere aliū ad aliquid agendum ꝑꝑ nomen diuinum, hoc eſt adiurare. ergo licitum eſt dęmones adiurare.

RESPON. Dicendū, ꝙ ſicut * dictum eſt, duplex eſt adiurandi modus. Vnus quidem ꝑ modum deprecationis, uel inductionis ob reuerētiā alicuius ſacri: alius aūt per modum compulſionis. m Primo aūt mō non licet dęmones adiurare, n qa ille modus adiurādi vř ad quandā beneuolentiā, uel amicitiā

ius difficultas ſciendum eſt, ꝙ hic non eſt quæſtio de inuocatione dæmonum, ut patet ex titulo dubij: qm̄ illa eſt manifeſte illicita, & pctm̄ mortale, ſpectans ad apoſtaſiam, ut infra loco proprio patet: ſed quæſtio eſt de colloquijs, & admiſſione ſeruitiorum, & hmōi, qñ dæmon ſponte ſe offert, aut occurrit. Et dicendū eſt, ꝙ dupliciter hō pōt huiuſmodi cōmunes actus exercere cum dæmone, aut tamq̄ cū hoſte, aut tamq̄ cum ſocio, ſeu non hoſte. Si enim homo inquirit aliquid loquendum, vel faciendū à dęmone tamquàm ab hoſte, nullum pctm̄ eſt: qm̄ dati ſunt nobis ī hoſtes, & hoſtiliter ad eos nos hēre debemus. Et qm̄ cū his hoſtibus nulla eſt induciarū conceſſa libertas, ut ſaltem poſſit hō cum dæmone quaſi treugæ tēpore conuerſari, cōſequēs eſt, ut ſemper hoſtiliter ad eos nos habere oportet. Ad hoſtes aūt dupliciter nos inculpabiliter exhibemus, ſ. expulſiuè, uel cōpulſiuè. Et propterea his ſolis duobus modus per ſe loquēdo, licitè ad dæmones nos habemus, uel expellēdo, ut in exorciſmis & orationib⁹ ſupra arreptitios fit: vel cōpellēdo, ut ſancti uiri ſæpe faciunt ꝑcipiendo eis diuina poteſtate, qua ſe eos cōpellere poſſe ſciūt, ut aliqua dicant, uel faciāt non ut ſpontanei, ſed ut hoſtes in captiuitate ſeruitutis redacti: quomō De⁹, & angeli utuntur miniſterio dæmonum. Si uerò homo ad dęmonē ſe habeat, non ut hoſtem, peccatum eſt q̄nque mortale, qñq; ueniale. Nā habere ſocialem actum cum dæmone, eſt peccatū mortale ex ſuo genere: quia actus ſocialis hēt materiam repugnantē nō qualitercumq;, ſed perniciosè. Et ꝙ ſit materia repugnans, patet ex eo, quòd ſocialis actus terminatur ad hoſtē Dei cæleſtis patriæ, & noſtrum. Conſtat. n. hoſtē repugnare ſocietati, cū ſocietas oīs ſub amicitia cōprehendatur honeſti, delectabilis, uel utilis. Nulla autē cum hoſte amicitia eſt cōceſſa. Quòd aūt ſit repugnans perniciosè, patet ex eo, ꝙ eſt cū hoſte in his, in quibus eſt hoſtis. Nā non pōt in dæmone diſtingui duplex genus uoluntariorū, quoddā ꝑtinens ad hoſtilitatem, & quoddā non, ut inter hoīes adinuicē inimicos contingit: ſed oīa uoluntaria dæmonis, hoſtilia ſunt ꝑꝑ eorum peruerſam, ac obſtinatam uoluntatē in malo, in tm̄ ut in quolibet ſuo uolūtario opere peccent mortaliter, ut in ꝑcedenti habitum eſt libro. Oīs aūt amicitia cum hoſte, in his quæ hoſtilia ſunt, eſt pnicioſa, utpote hoſtilitati cōtraria. Vñ ſequitur, ꝙ ſi cum dæmone exercetur act⁹ ſocialis ꝑfectè, eſt pctm̄ mortale: ſi uerò imperfectè, eſt pctm̄ ueniale. Habet autē rationē actus ſocialis ꝑfectè, ut in dæmonis uoluntaria cōfabulatione, ſeruitio, doctrina, & ſimilibus: hæc. n. ſocialis ſunt uitæ. Imperfectè autē, ſi quis ex leuitate, uel curioſitate, nō credens ſe diuinam amicitiam offendere, cū occurrente dæmone in aſſumpto corpore, uel arreptitio, ꝑ modum trāſeuntis loquitur, inquit curioſa, facit aliquid uanū ab eo fieri, puta, mouere lapidem, tūdet ꝑ tunc. In his namq; actib⁹, licet ſit perfecte ratio humani actus, non tñ eſt perfecte ratio actus ſocialis: & rōne hui⁹ imperfectionis à mortali excuſantꝛ. Sicut in quolibet genere peccati mortalis actus ꝑꝑ imperfectionē, ſunt pctā uenialia. Cum his autem omnibus ſtat, ꝙ per accidens licitum eſſe poteſt ab occurrente dæmone inquirere, & cum eo loqui propter aliorum utilitatē, ut author in allegata authoritate dicit, ſi caſus accidat, quaſi teſtimoniū ab hoſte oblato exigēs. Et tūc tamquàm cū hoſte hæc agenda ſunt, & per modum tranſeuntis. Ex quo namque hoc eſt per accidens, non exigitur cōpulſio, nec expulſio, niſi quo ad finē, hoc eſt, quòd finis proximus ſit imminēs utilitas, hoc expoſcens ad honorem Chriſti: quod raro, aut numquàm accidere uidetur, niſi his qui poſſunt dæmones compellere. Qm̄ mendax cum ſit, & hoſtis, nulla poteſt eius uerbis fides dari, niſi adſit uirtus compulſiua.

*q. 83. artic. 1.

Concluſ. m

Concluſ. p

Porrecta per totum 492

* Homil. vlt. ſ Mat. ſup illud: Adiuro te, dic nobis ſi tu es Chriſtus tom. 3.

* Ar. pręc.

Concluſ. n

pertinere, qua non licet ad dæmones uti. Secundo aũt [p] adiurationis modo, qui eſt ꝑ compulſionem licèt nobis ad aliquid vti, & ad aliquid non licèt. ¶ Dæmones.n.in curſu huius vitæ nobis aduerſarij conſtituunt: non aũt eorũ actus noſtræ diſpoſitioni ſubduntur, ſed diſpoſitioni diuinæ, & ſanctorũ angelorũ, quia vt * Aug. dicit in 3. de Tri. ſpũs deſertor regitur ꝑ ſpiritũ iuſtum. Poſſumus ergo dæmones adiurãdo ꝑ uirtutem diuini nois, tanq̃ inimicos repellere, ne nobis noceãt ſpiritualiter, uel corporaliter, ſm poteſtatẽ diuinã datam a Chriſto, ſm illud Luc. 10. Ecce dedi uobis poteſtatẽ calcandi ſupra ſerpẽtes, & ſcorpiones, & ſupra oẽm uirtutẽ inimici, & nihil uobis nocebit. Non tñ licitũ eſt eos adurare ad aliquid ab eis addiſcendũ, uel ẽt ad aliquid per eos obtinendũ: quia hoc pertineret ad aliquam ſocietatem cũ ipſis habendam, niſi fortè ex ſpeciali inſtinctu, uel reuelatione diuina, aliqui ſancti ad aliquos effectus, dæmonũ operatione utantur: ſicut legitur de beato Iacobo, ꝙ per dæmonem fecit. Hermogenem ad ſe adduci.

Conclu. p · *Li. 3. c. 4 circa mediũ tom. 3.*

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ Origenes loquitur de adiuratione, quæ non fit poteſtatiuè per modum compulſionis, ſed magis per modum cuiuſdam beneuolæ deprecationis.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ nigromãtici utunt̃ adiurationib. & inuocationib. dæmonũ ad aliq̃d ab eis addiſcendũ, uel adipiſcendũ: & hoc eſt illicitum, ut * dictum eſt. Vnde † Chryſ. dicit Marc. 1. exponens illud uerbum Dñi, quod ſpiritui immundo dixit. Obmuteſce, & exi ab homine. Salutiferũ hoc nobis dogma datur, ne credamus dæmonibus quantumcumque denuntient ueritatem.

** In corp. ar.* · *† In cõcio. de 2. d Lazaro iter princ. & med. to. 2*

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ rõ illa ꝓcedit de adiuratione, qua implorat̃ auxiliũ dæmonũ ad aliquid agendũ, uel cognoſcendum: hoc.n. vr̃ ad quandam ſocietatem ꝑtinere. Sed ꝙ aliquis adiurãdo dæmones repellat, hoc eſt ab eorũ ſocietate recedere.

ARTICVLVS III.

Vtrum liceat irrationalem creaturam adiurare.

Porrecta per totum.

492

AD TERTIVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ non liceat adiurare irrationalem creaturã. Adiuratio.n. fit ꝑ locutionẽ: ſed fruſtra ſermo dirigitur ad eũ q̃ nõ [h] intelligit, qualis eſt irrationalis creatura. ergo uanum eſt, & illicitũ irrationale creaturã adiurare.

¶ 2 Præt. Ad eum uidetur competere adiuratio, [h] ad quem pertinet iuratio: ſed iuratio non pertinet ad creaturam irrationalem. ergo uidetur quòd ad eam non liceat adiuratione uti.

¶ 3 Præt. Duplex eſt adiurationis modus, ut ex ſupra * dictis patet. Vnus quidẽ per modum deprecationis, quo non poſſumus vti ad irrationalem [h] creaturã, quæ non eſt dña ſui actus. Alia aũt adiuratio eſt per modum compulſionis, qua etiam, ut vr̃, ad eam [h] uti non poſſumus: quia non eſt nr̃m creaturis irrationalibus imperare, ſed ſolũ illius, de quo dicitur Matt. 8. Quoniam uenti, & mare obediunt ei. ergo nullo modo, ut uidetur, licet uti adiuratione ad irrationales creaturas.

** Art. 1. & 2. pręced.*

SED CONTRA eſt, quod Simon & Iudas leguntur adiuraſſe dracones, & eis præcepiſſe, ut inde-
F ſertum locum diſcederent.

RESPON. dicendum, ꝙ creaturæ irrationales ab alio agũtur ad proprias operationes. Eadem [d] aũt actio eſt eius, quod agitur & mouetur, & eius q̃d agit & mouet, ſicut motus ſagittæ ẽt eſt quædam operatio ſagittantis: & ideò operatio irrationalis creaturæ non ſolũ ipſi attribuit̃, ſed principaliter Deo, cuius diſpoſitione oia mouentur. Pertinet ẽt ad diabolũ, qui ꝑmiſſione diuina utitur aliquibus irrationalibus creaturis ad nocẽdum hominibus. Sic ergo adiuratio, qua quis utitur ad irrationalẽ creaturã, põt intelligi dupl'r. Vno modo, ut adiura-
G tio referatur ad ipſam irrationalẽ creaturã ſm ſe: & ſic [m] uanũ eſſet irrationalẽ creaturã adiurare. Alio modo, ut referat̃ ad eum, a quo irrationalis creatura agit̃, & mouet̃: & ſic [p] dupliciter adiurat̃ irrationalis creatura. ¶ Vno quidẽ modo, ꝑ modũ deprecationis ad Deũ directę, q̃d ꝑtinet ad eos q̃ diuina inuocatione miracula faciunt. Alio mõ, [d] ꝑ modũ cõpulſionis, q̃ refert̃ ad diabolũ, q̃ in nocumentum nr̃m vtitur irrationalib. creaturis: & talis eſt modus adiurãdi in Eccleſię exorciſmis, ꝑ quos dæmonũ ptãs excludit̃ ab irrationalib. creaturis. Adiurare aũt dæmones ab eis auxiliũ implorando,
H non licet. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta.

D 34. · *Conclu. m* · *Conclu. p* · D 82.

QVAESTIO XCI.

De aſſumptione diuini nominis ad inuocandum per orationem, uel laudem, in duos articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandũ eſt de aſſumptione diuini nois ad inuocãdũ ꝑ orationẽ, uel laudẽ. Et de oratione quidem iã dictum eſt. Vnde nũc de laude reſtat dicendũ.

I CIRCA primum q̃runtur duo.

¶ Primò, Vtrum Deus ſit ore laudandus.

¶ Secundò, Vtrum in laudibus Dei ſint cantus adhibendi.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Deus ſit ore laudandus

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ Deus nõ ſit ore laudãdus. Dicit n.* Phil. in 1. Ethi. Optimorũ [h] nõ eſt laus, ſed maius aliquid, & melius: ſed Deus eſt
K ſuper oia optimus. ergo Deo non debetur laus, ſed aliquid maius laude. Vnde Eccle. 43. dr̃, ꝙ Deus maior eſt omni laude.

¶ 2 Præt. Laus Dei ad cultũ ipſi⁹ ꝑtinet, eſt.n. religionis act⁹. ſed De⁹ mẽte colit̃ magis, q̃ ore. unñ Dñs Matt. 15. contra quoſdã inducit illud Iſa. Pp̃s hic labijs me honorat, cor aũt eorũ longè eſt a me. ergo la⁹ Dei magis [h] conſiſtit in corde, quàm in ore.

¶ 3 Præt. Homines ad hoc ore

SVPER Q. XCI.

ART. I. ET II.

IN duob⁹ articulis q. 91. nota primo finem cantus conſiſtere in excitatione devotionis propriæ, vel alienæ ad Deum. Et cum oia q̃ ſunt ꝑ finem, non ſint ꝑ ſe appetenda, nec facienda, niſi inquantum ſunt vtilia ad finem, conſequens eſt, vt in eccleſiaſticis officijs in eccleſijs perſoluendis, debeat im cantari, quantum expedit excitãdæ deuotionis cantantium, ſi alienę deuotionis ratio ceſſat, & nõ plus. Et quia non poteſt prælatus ſingulorum affectus in ſtatera hic, & ſi haberet, ꝓ plus eſt cõis deuotionis, non ſingularis rationem habere in communib⁹: ideò prudentia opus eſt in iſtis, ut pr̃latis conditionibus perſonarum &c. quantum pro excitanda, & cõſeruanda deuotione expedire videbitur, cantetur. Ratio verò alienæ deuotionis ſic habenda eſt, ut propria non deſtruatur. Non.n. debet noſtra eſſe tibi[illegible] aliena ſubuentio, ſecundũ Apoſtoli doctrinam, 2. ad Corinth. 8. Et David,

Porrecta per totum.

493

3. diſ. 9. q. 1. art. 3 q. 3. cor. & ad 2. Et 4. d. 15. q. 4. art. 2. q. 1. cor. Et Pſ. 32. Et Eph. 5. lect. 7. * lib. 1. c. pen. to. 5

David, cũ dixiſſet. Sẽper laus eius in ore meo, ſubiungit, Magnificate dñm mecũ, nõ cõtra me. Vndè a duobus cauendũ eſt, ſ. ne ideo cantetur, quaſi ipſe cantus ſecundum ſe ſit Deo gratior, & ne cantetur cauſa delectationis nr̃æ, uel alienæ in eccleſiaſticis officijs, ut patet ex fine. Et ex authoritate Aug. ex 10. confeſſionum in litera allata.

¶ Nota ſecũdo, ꝙ tpe Diui Thomę Eccleſia nõ utebatur organis.

¶ In cuius ſignũ, adhuc Romana Eccleſia corã ſummo Pontifice nõ utitur. Et ſi rõnem in litera allatã ex 8. Polit. attentius meditati fuerimus, apparebit, ꝙ in eccleſiaſtico officio, ad qd ſuſcipiẽdæ diuinæ interioris diſciplinę gra cõuenimus iuxta illud, Sacrificiũ laudis honorificabit me, & illic iter, quo oſtendã illi ſalutare Dei: nõ ſunt admittẽda talia inſtrumenta muſica. Tantoq́; magis excludẽda ſunt, quãtò diuina diſciplina interior excellentior eſt oibus diſciplinis humanis huiuſmodi inſtra repellẽtibus. Et licèt per ſe loquendo hoc ſit uerũ, põt tñ ꝑ accidens tolerari extenſa iã conſuetudo organorũ, ꝑꝑ nimiã elongationem hoium à diuino cultu, ut uel ſic allecti, diuinis interſint. Qui tñ organa in Eccleſia medicinam animæ à remotis eſſe cogitauerit, parce illis utetur, ne ſanis noceat minuẽdo, uel tollẽdo eorũ deuotiones. Et licèt organorũ uſus licitus iam in Eccleſia ſit

Contra. m

cauſa excitandæ deuotionis, illicitus tñ eſt cauſa delectationis eadem ratione, qua cantus.

¶ Sed occurrit hic dubiũ, An pulſare in organis inter officia eccleſiaſtica ſonos ſæcularium uanitatũ, ſit peccatũ mortale. Et eſt rõ dubij, quia quidã propter irreuerentiã diuini cultus, putant ꝙ ſic. Alij aũt uidentur hãc reſpuere ſententiã, quia ſonus abſtrahit a materia hac, uel illa, &

Cõcl. pars.

ſonus qui ab uno applicatus eſt ad materiã uanam, poteſt ab altero applicari ad materiam ſpiritualem, ut patet.

¶ Ad euidentiam huius oportet vitare ambo extrema, ne ſ. tãti faciamus abſtractionem ſoni à materia, vt omnis ſonus æq; admittẽdus ſit in Eccleſia, quoniam eadem eſt ratio de cantu, & ſono, quoniam cantus abſtrahit etiam à materia, & poteſt vnuſmet cantus applicatus ad malam materiam, euam applicari ad ſpiritualẽ nõ minus, q̃ unuſmet ſonus. Conſtat autẽ ex authoritate Hieronymi in litera allata, quæ habeť in Decretis diſ. 92. ca. Cantantes, ꝙ non oĩs cantus eſt in Eccleſia licitus. Nõ igitur oĩs ſonus eſt in Eccleſia licitus. Neq; etiã oẽm irreuerentiã, ſeu indecentiã diuinis admiſtã, mortale peccatũ dicamus. Contingit nãq; uel ꝑꝑ imperfectionem actus, puta q̃a in re modica, uel ꝑꝑ pietatẽ intentionis, indiſcretam tñ habẽtis media, uenialiter tantum peccare in melius dedecentibus diuina.

¶ Inter hæc igiť, & ex his ꝓcedẽdo, dicẽdũ eſt, ꝙ dupliciter contingit pulſare in diuinis officijs organa cũ ſonis rerũ uanarũ, ſ. ꝑ ſe, & ꝑ accidẽs, hoc eſt, ex intẽtione ingerendi illa uana, & nõ ex intẽtione ingerendi illa uana, ſed tantũmodo ſonũ illũ. Et primo quidẽ modo, ſi res illæ ſunt nõ ſolũ uanæ, ſed ꝓuocatoriæ ad impudicitiã, & hmõi, manifeſtè eſt peccatũ mortale non ſolũ inter eccleſiaſtica, ſed extra: q̃a hoc eſt mortale ex ſuo genere, & tãto grauius, quãto eſt inter diuina. Si uerò ſunt ſolũ uana, tũc nõ deeſt peccatũ ſupſtitionis ĩ tali actu. Eſt nãq; talis actus in prima ſpecie ſupſtitionis, qua Deo cultus exhibeť mõ indebito. Cõſtat nãq; ꝙ ſonus inter diuina, pars diuini cult⁹ eſt, & ꝑ ſolẽnitate diuini cultus adhibetur ab eccleſia, & ꝙ mõ indebito colitur Deus, qñ ſonus uanitatũ ex intẽtione admiſceť loco ſolẽnitatis eccleſiaſticæ. Cõtrariať autẽ talis actus ex ſuo genere diuino cultui. Primò, quo ad finẽ: quia actus iſte ex ſuo genere eſt excitatiu⁹ mentis, & effectus ad uana, & ꝑ hoc directè contrarius actui diuini cultus excitatiui ad deuotionẽ. Secundò, quo ad ueritatem ex parte colẽtis: quia cult⁹ diuinus ꝑ miniſteriũ pulſantis ab Eccleſia Deo reddẽtus, falſificatur, ita ꝙ falſarij ſunt oẽs ſic pulſantes, & ꝓcurãtes, aut cõſentientes, qui ex parte Eccleſiæ cultum cõtra modũ ab ea iuſſum, Deo exhibent, quantum eſt ex natura talis actus, vt inferius in quæſt. 93. artic. 1. ex litera habere potes. Et quoniam ſuperſtitio ex ſuo genere eſt mortale peccatum, & actus iſte ex ſuo genere contrariatur fini diuini cultus: ideò ex intentione pulſare in eccleſiaſticis officijs ſiuè mala, ſiuè vana, peccatum eſt mortale

D. 806.

*In commentario ſuo in Pſ. 64. to. 8. adducta et tranſlatione ſua in Pſ. eundẽ tomo 4.

* Cap. 1. nõ multũ remote ante medium.

*In corp. ar.

*In corp. ar.

Porrecta per ſetum.

494

Locus art. 1. adductus.

laudanť, ut ad meliora ꝓuocentur. Sicut.n. mali ex ſuis laudib⁹ ſupbiũt, ita boni ex ſuis laudibus ad meliora ꝓuocanť. vñ dr̃ Prouer. 27. Qũo probať in conflatorio argentũ, ſic probať hõ ore laudantiũ: ſed Deus per verba hoium non prouocatur ad meliora, tum quia immutabilis eſt, tũ quia ſummè bonus eſt, & non habet quo creſcat. ergo Deus non eſt ħ laudandus ore.

B

SED CONTRA eſt, quod in Pſ. 62. dicitur. Labijs exultationis laudabit os meum.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ verbis alia rõne vtimur ad Deũ, & alia rõne ad hoiem. Ad hoiem.n. vtimur verbis, vt cõceptũ nr̃i cordis, quẽ nõ põt cognoſcere, niſi verbis nr̃is ei exprimamus: & iõ laude oris ad hoiem vtimur, vt vel ei, vel alijs innoteſcat, ꝙ bonã opinionẽ de laudato habemus, vt ꝑ hoc & ipsũ q̃ laudať ad meliora ꝓuocemus, & alios, apud quos laudať, in bonã opinionẽ, & reuerentiã, & imitationem ipſius inducamus: ſed ad Deũ verbis vtimur, non quidẽ ut ei, q̃ eſt inſpector cordiũ, noſtros cõceptus manifeſtemus, ſed ut nosipſos, & alios audiẽtes ad eius reuerentiã inducamus: & iõ [m] neceſſaria eſt laus oris, nõ qdem ꝑꝑ Deũ, ſed ꝑꝑ ipſum laudantẽ, cuius affectus excitať in Deũ ex laude ipſius, [n] ſecundũ illud Pſal. 49. Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter, quo oſtendã illi ſalutare Dei. Et inquantũ homo per diuinam laudẽ affectu aſcendit in Deũ, intantum per hoc retrahitur ab his, quæ ſunt cõtra Deũ, ſm illud Iſa. 48. Laude mea infrenabo te, ne intereas. Prodeſt etiam laus oris ad hoc, ꝙ aliorũ affectus ꝓuoceť in Deũ. unde dr̃ in Pſal. 33. Semper laus eius in ore meo & poſtea ſubditur. Audiant manſueti, & lętentur. Magnificate dominum mecum.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ de Deo dupliciter poſſumus loqui. Vno mõ, quantũ ad eius eſſentiã: & ſic, cũ ſit incõprehenſibilis, & ineffabilis, maior eſt omni [d] laude. Debeť aũt ei ſm hanc cõparationẽ reuerẽtia, & latriæ honor: unde & in Pſal. 64. ſm tranſlationẽ * Hierony. dr̃. Tibi ſilet laus Deus, quantũ ad primũ: &, Tibi reddetur uotum, quantũ ad ſecundũ. Alio modo ſm effectus ipſius, qui in noſtrã utilitatem ordinantur: & ſm hoc debetur laus Deo. unde dicitur Iſa. 63. Miſerationũ Dñi recordabor: laudẽ Dñi annuntiabo ſuper omnibus, quæ reddidit nobis Dñs. & * Diony. dicit 1. cap. de diui. nom. Omnẽ ſanctum theologorum hymnum, ideſt, diuinam laudẽ inuenies ad beatos thearchię, ideſt, diuinitatis proceſſus, manifeſtatiuè, & laudatiuè Dei nominationes diuidentem.

C

AD 2m dicendũ, ꝙ laus oris inutilis eſt laudãti, ſi ſit ſine laude cordis. Tũc.n. loquitur Deo laudẽ, dũ magnalia operũ eius recogitat cum affectu. Valet tñ exterior laus oris ad excitandũ interiorẽ affectum laudãtis, & ad prouocandum alios ad Dei laudem, ſicut * dictum eſt.

D

AD 3m dicendũ, ꝙ Deum non laudamus propter utilitatem ſuam, ſed propter utilitatem noſtram, ut * dictum eſt.

ARTICVLVS II.

E

Vtrum in diuinis laudibus ſint cantus aſſumendi.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videť ꝙ cãtus nõ ſint aſſumẽdi in laudẽ diuinã. Dicit.n. Apoſt. ad Coloſ. 3. Docentes, & commonentes uoſmetipſos in pſalmis, & in hymnis, &

ex

ex ſuo genere.In cui⁹ ſignũ Leuit. 10. Filij Aarõ deuotati ſunt: q̃a ignẽ alienũ in diuino cultu appoſuerũt. Simile nãq; accidit in propoſito: q̃ñ ignis alieni amoris,ſ. carnis,vel mũdi in diuino apponiˆ cultu loco antiphonarum, & laudũ diuinarũ. Par ſiquidẽ eſt ex intẽtione talium,ſono vocis naturalis, aut artificialis hæc in diuino cultu ꝓferre. Conſtat autẽ,ꝙ naturali voce hæc diuino admiſta cultui pniciosiſſima eſſent: ergo &c. Si q̃s tñ neſciens diuino ſe cultoi per hoc facere iniuriã, ſed putãs vanitatẽ ſolũmodo in hmõi interuenire, & ex hmõi ignorantia ingerat pulſando vana delectationis cã, ſicut etiã ꝑdicatores vana aliqua inter ꝑ dicandũ immiſcẽt non tamq̃ prædicatores, ſed pſonæ priuatæ, vanæ delectationis grã, talis nõ niſi materialiter ſuperſtitionẽ cõmittit, & excuſaˆ à mortali ſuperſtitioſo, ex quo paratus erat,ſi cognouiſſet, nõ patrare hoc facinus, ſicut de alijs ſuperſtitionibus ignotis inferius diceˆ. A grauiſſimo tñ peccato, & forte mortali, ſacrilegij nõ excuſatur,q ex intẽtione inter diuina immiſcet talia mundana,quæ ſi verbis exprimeret ibidẽ, null⁹ excuſaret à mortali. Et reduciˆ hoc crimẽ ad eã ſacrilegij ſpeciẽ, qua rebus ſacris iniuria fit vtẽdo diuino cultu in hac parte, vt re quadã nõ ſacra,ex quo nõ vt partẽ diuini cultus iſte pulſans diceret ſe hęc inferre, ſed potius vt extranea interponere, Et nihilominus ꝓ quãto etiã loco ſacro iniuria fit, dũ in dicato ad Dei laudẽ loco ꝓphana hæc fiũt, ad aliã ſacrilegij ſpeciẽ ſpectat, qua loco ſacro iniuria fit. Si verò hoc fit pter intentionẽ cuiuſcũq; materię ex ſola intẽtione ſoni talis ꝓꝑ ſuã conſonantiã,tunc ſecundũ ſe nullũ peccatũ eſt: ſed rõne vſus,vel euẽtus põt ibi eſſe peccatũ.Rõne vſus,ſi accõmodatus cõmuniter eſt talis ſonus ad materiã dedecẽtẽ ſacra: Qm̃ idem eſt de tali ſono iudicium,qđ eſt de cãtu theatrali, aut tragico, qui propter talẽ vſum prohibiti ſunt in Eccleſia. Rõne verò euẽtus, ſi cõmuniterˆ ex tali ſono excitantur auditorũ animi ad mala, vel vana. Propter qđ q̃ñq; põt interuenire etiã peccatum mortale in huiuſmodi, vt ibi patet,ſi ſonus aliquis alicubi ex conſuetudine excitatiuus eſſet ad venerea, aut valde diſtractiuus clericorũ, præcipuè a diuinis. Et quãmuis pia intentio,vt ſcilicet per huiuſmodi ſonorũ delectationẽ,infirmorũ valde, aut malorum animi recreati, attentius vacent diuinis, alleuiet dicta peccata, non tamen excuſat totaliter: quia nõ ſunt facienda mala, vt eueniant bona. Et ſunt dicta omnia hęc accipienda,ſi deſit in his ſcandalum puſillorum.

*Ad Eph. 5.10. 9. hr̃ in decr. diſ.92. ca. cantãtes.

*Lib.4.re giſtri cap. 88. paulo a prin. Et hr̃ di. 92. ca.in ſancta Romana.

*Li.9.ca. 7.tom.1.

*Art.præced.

*Li.8.Polit.c.5.6. & 7.

†Li.1.c.1. Concl.

*Li. 10.c. c.33.to.1.

*Li.9.c.6. circa finẽ tom.1.

b cãticis ſpũalibus:ſed nihil debemus aſſumere ĩ diuinũ cultũ ꝑter ea, quæ nobis authoritate Scripturæ traduntˆ. ergo videtˆ ꝙ non debemus vti in diuinis laudibus cãticis corporalibus, ſed ſolum ſpiritualibus.

¶ 2 Præt.* Hierony.ſuper illud ad Epheſ.5. Cãtantes,& pſallẽtes in cordib⁹ veſtris dño,dicit. Audiãt hęc adoleſcẽtuli:audiãt hi,q̃bus in Eccleſia eſt pſallẽdi officiũ,Deo h nõ voce,ſed corde cãtandũ: nec in tragœdiarũ mopũ guttur,& fauces medicamine liniẽdæ ſunt, vt in Eccleſia theatrales moduli audiantˆ, & cãtica.nõ ergo in laudes Dei ſunt cantus aſſumendi.

¶ 3 Præt.Laudare Deũ cõuenit h paruis, & magnis, ſm illud Apoc.19.Laudẽ dicite Deo nr̃o oẽs ſancti ei⁹, & q̃ timetis Deũ puſilli,& magni:ſed maiores,q̃ ſunt in Eccleſia, nõ decet cãtare dicit.n.* Gregor.& hr̃ in decretis diſt.92.ca.in ſancta Romana Eccleſia. Pręſenti decreto conſtituto,vt in ſede hac ſacri altaris miniſtri cantare non debeant.ergo cantus non conueniunt diuinis laudibus.

¶ 4 Prę.In veteri lege laudabatˆ Deus in muſicis inſtrumẽtis, & humanis cãtibus, ſm illud Pſ. 32. Cõfitemini dño in cithara, in pſalterio decẽ chordarũ pſallite illi. Cãtate ei cãticũ nouũ: inſtrumẽta muſica, ſicut citharas,&pſalteria ñ aſſumit Eccl'ia ĩ diuinas laudes,ne videatˆ iudaizare.b ergo pari rõne nec cãt⁹ in diuinas laudes ſũt aſſumẽdi.

¶ 5 Pręt.Principalior eſt la⁹ mẽtis,q̃ laus oris:ſed la⁹ mẽtis impeditˆ p h cãtus, tũ q̃a cãtantiũ itẽtio abſtrahitˆ a cõſideratiõe eorũ q̃ cãtant, dũ circa cantũ ſtudẽt. tũ ẽtiã q̃a ea quæ cãtantur,minus ab alijs intelligi poſſunt, q̃ ſi ſine cantu proferentˆ. ergo cantus non ſunt in diuinis laudibus aſſumendi.

Sed contra eſt, quod beatus Ambroſius in Eccleſia Mediolanenſi cantus inſtituit, vt* Auguſt. refert.lib.9.confeſſ.

Reſp. Dicẽdũ,ꝙ ſicut dictũ* eſt,Laus vocalis ad hoc neceſſaria eſt, vt affectus hoĩs ꝓuocetˆ in Deũ: & ideò quęcũq; ad hoc

F vtilia eſſe poſſunt,ĩ diuinas laudes cõgruenter aſſumuntˆ. Manifeſtũ eſt autẽ, ꝙ ſecundũ diuerſas melodias ſonorũ, animi hoĩum diuerſimodè diſponuntˆ, vt patet ꝑ Philo.in 8. * Politic. & ꝑ boet. † in prologo muſicę & ideò * ſalubriter fuit inſtitutũ,vt in diuinas laudes cãtus aſſumeretˆ, vt animi īfirmorũ magis ꝓuocarentˆ ad deuotionẽ. a Vndè* Auguſt.dicit in 10. con- G feſſ.Adducor cãtandi cõſuetudinẽ approbare in Eccleſia, vt ꝑ oblectamẽta auriũ, infirmorũ aĩus in affectũ pietatis aſſurgat.Et de ſeipſo * dicit in 9.cõfeſ.Fleui in hymnis, & canticis tuis ſuaue ſonãtis Eccleſiæ tuę, vocibus commotus acriter.

Ad primvm ergo dicendũ,ꝙ cãtica ſpiritualia poſſunt dici nõ ſolùm ea,quæ interius canũtur ſpiritu,ſed etiam ea quæ ex- H terius ore cantantur, inquantũ per huiuſmodi cantica ſpiritualis deuotio prouocatur.

Ad secvndvm dicẽdũ,ꝙ Hiero.nõ ſimpl'r vitupat cantũ,ſed reprehẽdit eos,q̃ in Eccl'ia cantãt more theatrico non ꝑ deuotionẽ excitandã, ſed ꝑ oſtentationẽ, vel delectationẽ prouocandã. Vnde Auguſt. dicit in* 10.confeſ.Cũ mihi accidit,vt me amplius cantus q̃ res quæ cãtatur, mouet, pœnaliter me peccare confiteor,& tũc mallẽ nõ audire cãtantẽ.

*Li. 10.c. 33.nõ ꝓcul a fine, to.1.

Ad tertivm dicẽdũ, ꝙ nobilior modus eſt ꝓ- I uocãdi hoĩes ad deuotionẽ per doctrinã,& prædicationẽ,q̃ per cantũ.Et iõ dyaconi, & prælati, q̃bus cõpetit ꝑ ꝓdicationẽ, & doctrinã aĩos hoium ꝓuocare in Deũ, nõ dñt cantibus inſiſtere,ne per hoc à maioribus retrahantur. Vnde ibidem * Gre. dicit. Conſuetudo eſt valde reprehenſibilis, vt in diaconatus ordine conſtituti, modulationi vocis inſeruiant,quos ad prædicationis officium,& eleemoſynarum ſtudium vacare congruebat.

*Lib.4.regiſtri. ca. 88. circa princ.

Ad qvartvm dicẽdũ,ꝙ ſicut Philoſ.dicit in* 8. Polit.Neq; fiſtulas ad diſciplinã eſt adducẽdũ,neq; aliqđ aliud artificiale organũ, puta,citharam,& ſi qđ tale alterum eſt: ſed quæcũq; faciunt auditores K bonos. Huiuſmodi.n. d muſica inſtrumenta magis aium mouent ad delectationẽ, q̃ per ea formetur interius bona diſpoſitio.In veteri autem teſtamento vſus erat talium inſtrm̃, tum quia populus erat magis durus, & carnalis, vndè erat per huiuſmodi inſtrumenta prouocandus,ſicut & per promiſſiones terrenas: tum etiam quia huiuſmodi inſtrumenta corporalia aliquid figurabant.

*Li.8.c.6. circa me. tom.5.

D. 966.

Ad qvintvm dicẽdũ, ꝙ ꝑ cantũ, quo q̃s ſtudioſè ad delectandũ vtitˆ, abſtrahitur animus a cõſideratione eorum, quæ cantantur: ſed ſi aliquis cantet propter deuotionem, attentius cõſiderat quæ di-

cuntur:

A cuntur, tùm quia diutius moratur ſuper eodē: tùm quia, ut Aug. dicit in 10. confeſſ. Oēs affectus ſpiritus nr̄i pro ſua diuerſitate habent proprios modos in uoce, atq; cantu, quorum occulta familiaritate excitanť. Et eadē ēt eſt rō de audientib. in qb⁹ etſi aliqñ non intelligant, quæ cantantur, intelligunt tamen propter quid cantantur. ſ. ad laudem Dei: & hoc ſufficit ad deuotionem excitandam.

* Li. 10. c. 33. inter princ. & medium tom. 1.

QVAESTIO XCII.

De vitijs religioni oppoſitis, in duos articulos diuiſa.

B POſtea conſiderandum eſt de uitijs religioni oppoſitis. ¶ Et primo, De illis quæ cum religione conueniunt in hoc, ꝙ exhibent cultum diuinum. ¶ Secundò, De vitijs manifeſtā contrarietatem ad religionē habentib. per contenptū eorum, q̄ pertinent ad diuinum cultū. Primum aūt horum pertinet ad ſuperſtitionem: ſm aūt ad irreligioſitatem. Vndè primò conſiderandū eſt de ipſa ſuperſtitione, & de partib. eius. Deindè de irreligioſitate, & partibus eius.

CIRCA primum q̄runtur duo.

¶ Primò, Vtrum ſuperſtitio ſit vitium religioni contrariū.

¶ Secundò, Vtrum habeat plures partes, ſeu ſpecies.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ſuperſtitio ſit vitium religioni contrarium.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr̄ ꝙ ſuperſtitio non ſit vitium religioni contrariū. Vnū enim contrariorū non ponit̄ in diffinitione alterius: ſed religio ponit̄ in diffinitione ſuperſtitionis. dr̄. n. ſuperſtitio eſſet religio ſupra modū ſeruata, vt patet i gl. ad Coloſſ. 2. ſuper illud, Quę ſunt rōnem habentia ſapientię in ſuperſtitione. ergo ſuperſtitio ñ ē vitiū religioni cōtrariū.

¶ 2 Præt. Iſidor. dt̄ i lib. Etym. Superſtitioſos ait Cicero appellatos, q totos dies deprecabant̄, & immolabāt, vt ſui ſibi liberi ſuperſtites fierēt: ſed hoc ēt poteſt fieri ſm veræ religionis cultū. ergo ſuperſtitio non eſt vitium religioni oppoſitū.

¶ 3 Præt. Superſtitio quendam exceſſum importare vr̄: ſed religio non pōt hr̄e exceſſum, qa ſicut ſupra dictum eſt, ſm eā non contingit æquale Deo reddere eius, quod debemus. ergo ſuperſtitio non eſt vitium religioni oppoſitum.

SED CONTRA eſt, ꝙ Aug. dicit in lib. de decem chordis. Tāgis primam chordam, qua colit vnus Deus, & cecidit beſtia ſuperſtitionis: ſed cultus vni⁹ Dei pertinet ad religionem. ergo ſuperſtitio religioni opponitur.

*c. 9. a medio, to. 9.

RESPON. Dicendum, ꝙ ſicut ſupra dictū eſt, religio eſt uirtus moralis. Oīs aūt virtus moralis in medio cōſiſtit, ut ſupra habitū eſt: & ideò duplex uitiū uirtuti morali opponitur. Vnū quidē ſm exceſſum: aliud autē ſm defectū. Contingit aūt excedere mediū virtutis nō ſolū ſm circunſtantiam, q̄ dr̄ quantum, ſed ēt ſm alias circūſtantias. Vnde & in aliquibus virtutib. ſicut in magnanimitate, & magnificentia, uitiū excedit virtutis mediū, non qa ad maius aliquid tēdat q̄ uirtus, ſed fortè ad min⁹. C Tranſcendit tñ uirtutis mediū, inquantū facit aliquid, cui non dēt, uel qñ non debet, & ſimiliter ſm alia hmōi, ut patet per Philoſophū in 4. Ethic. Sic ergo ſuperſtitio eſt vitiū religioni oppoſitū ſm exceſſum, non qa plus exhibeat in cultū diuinū, q̄ vera religio, ſed quia exhibet cultū diuinū vel cui non debet uel eo modo quo non debet.

*q. 81. a. 5

* 1. 2. q. 64. ar. 1.

* Li. 4. c. 3 & 5. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ ſicut bonum metaphoricè dr̄ i malis, prout dicimus bonum latronem: ita ēt nomina uirtutū qñque tranſumptiuè accipiunt̄ in malis, ſicut prudentia qñque ponit̄ pro aſtutia, ſm illud Luc. 16. Filij huius ſæculi prudētiores filijs lucis ſunt, & ꝑ hūc modum ſuperſtitio dr̄ eſſe religio.

AD II dicendum, ꝙ aliud eſt etymologia nois, & aliud eſt ſignificatio nois. Etymologia attenditur ſm id, a quo imponit̄ nomen ad ſignificandū: nois verò ſignificatio ſm id, ad qđ ſignificandum nomen imponit̄, quæ qñque diuerſa ſunt. F Nomē enim lapidis imponitur a læſione pedis, non tñ hoc ſignificat: alioquin ferrū, cū pedē lædat, lapis eēt. Siľr ēt nomē ſuperſtitionis nō oportet ꝙ ſignificet illud, a quo nomē eſt impoſitū.

SVPER Q. XCII.

Hic do Hiſco Tra. 3. p. 3. pa. 3. q. 9.

IN q. 92. articulis duobus, quædam occurrunt ſcribenda ſpectantia ſpecialiter ad ſcđm articulum. Et primò, ꝙ duæ ponuntur in litera ſpecificæ diſtinctiones ſuperſtitionis. Prima penès diſtinctionem obiectorū, ſ. Creatoris, cui debetur cult⁹ latriæ, q̄ĩ idebitè exhibetur, & creaturæ, cui cultus latriæ non debetur. Scđa, penès diſtinctioné finium diuini cultus: qđ nō eſt ſic intelligendū, quaſi cultus diuinus habeat plures fines principales, cū vnus ſit eius adequatus finis. ſ. diuina reuerētia: ſed quia ſub vno principali fine ſunt & alij fines ſecundarij, qui in litera numerantur. Deinde, ꝙ quemadmodum in diuino cultu inueniuntur tria genera diuinorū, primò, ſacrificia, oblationes, decimæ, vota, & huiuſmodi, q̄ directè in Dei reuerentiā ſunt: ſecundò orationes, cōtēplationes, lectiones, & hmōi, q̄ ad inſtructioné noſtrā ordinanť: tertiò, ſacra, benedictiones, ſacramentalia, ieiunia, feſta, & hmōi, q̄ directè conſiſtunt in ritū inſtituto a Deo, & ordinantur ad dirigendos noſtros actus, vt ſunt actus regenerationis, confirmationis, ordinis, matrimonij &c. ita in cultu ſuperſtitioſo ēt primo idolatria, q̄ diuinā reuerentiā exhibet creaturæ: ſecūdo diuinatio, q̄ tot modis inſtructioné à dæmone q̄rit: tertio augurū obſeruatio, qua tam multipliciter & operationes ſuas cōſtruunt, continent, laxant, & aliquas creaturas qnq; aſſumūt

Porrecta per totum.

495 Inf. q. 94. art. 1. cor. Et q. 95. ar. 1. cor. & q. 122. art 3. cor. Et 3. di. 9. q. 1. art. 1. q. 2. ad 3.

*Gl. interlinearis, ibid.

*Lib. 10. c. 38. Icipit, Sapiēs di ctus, ante med.

*q. 81 ar. 3 ad 3.

ad ſua opera, quaſi ſacramentalia q̄dā.

¶ In ſolutione ad primum eiuſdē ſecundi articuli aduerte diligēter tā ſpeculatiuè, ꝙ licet prima fronte appareat, ꝙ quemad modū religio eſt virtus vna ſcđm ſpeciē, eo, ꝙ actus eius adæquatus eſt vnus, ſ. colere Deum, qm̄ i hoc actu clauditur & diuina reuerétia, & hominis ſeruitus reſpū Dei, ad q̄ duo ordināt ur oīa religiõis opera, vt ſuperius in q. 81. ar. 3. ad ſcđm diximus: ita in ſuperſtitione colente creaturā, vna eſt ſpecies, cuius propriū eſt colere creaturā, & illā venerādo ſacrificijs, & illi ſubijciēdo hominem: & in hoc ꝙ inſtrui ꝑ illam curat, & in hoc ꝙ ſignis illius ſe ſubijcit, obſeruando illa: Quia tñ ex cōib⁹ patet, ꝙ multa ad vitiorū diſtinctioné ſufficiunt, q̄ non ſufficiunt ad diuerſificandū virtuté, vt patet in materijs moraliū, i quib. una exiſtēte virtute, duo ſunt vitia. Et rō ſuffragatur cōis, qa ad conſtitutioné boni multa exiguntur: ad malum aūt, quodlibet ſufficit, ut in litera ex Dionyſio dr̄: tñ in ſpeciali intuitus eſt author, ꝙ illi tres fines, ſ. reuerentia, inſtructio, & directio, licèt non ſufficiant ad diſtinguendā religioné, ſufficiunt tñ ad diſtinguendam ſuperſtitioné. Quo fit vt inuolutus vno malo, puta diuinationé non ſit inuolutus altero, puta, idolatriæ: religionis autem virtuté nemo habeat, niſi qui integrè omnibus polleat.

¶ In ſolutione ad ſecūdum aduerte, ꝙ qa vis argumenti ſtat in hoc, ꝙ ſicut religio ē in ordine ad Deum: ita ſuperſtitio cōtraria eſt in ordine ad creaturam, puta, dæmonem, cui cultus exhibetur. Sed diuinatio, & obſeruatio eſt in ordine ad euētus & actus noſtros. ergo non ſunt ſuperſtitionis ſpecies. ideò tñ ſolutio directè ſatisfacit argumento, dicēdo, ꝙ diuinationes, &

*c. 9. a medio, 10. 9.

Concl.

D 926

& obſeruationes inquantum dæmoniacę, ſunt ſpecies ſuperſtitionis, & non inquantū humana opera. Sicut & ſub religione cōprehenduntur opera hominum inquantū diuina, p aſſumptionē alicui⁹ diuini, vt ſupra patuit: ita quā oib. iſtis ſaluatur ordo aliqs reuerentialis ad dæmonē, inuocando ipſum, & ſubijciendo ſe uelt tutis ei⁹: ſicut in religionis multis operibus accidit reſpectu Dei, vt patet i iuro, ſacramentis, & hmõ. Et tu benè ſeruabis hoc in corde tuo, vt inde poſtmodum diſcernas in obſeruationibus, & diuinationibus, rationem peccati mortalis, vel venialis, vt infra declarabimus.

Porrecta per totum. 496

Inf. q. 94. ar. 1.

* Lib. 2. c. 23. to. 1.

Ad iii dicendū, q religio non pōt hr̃e exceſſum ſm quātitatem abſolutam: pōt tamen hr̃e exceſſum ſm q̄titatem proportionis, prout, ſ. in cultu diuino ſit aliqd, qđ fieri non debet.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſint diuerſæ ſuperſtitionis ſpecies.

Ad secvndvm ſic procedit. Vr̃ q non ſint diuerſæ ſuperſtitionis ſpecies, quia ſm * Philoſ. in 1. Topico. Si vnum oppoſitorum [h] dr̃ multipliciter, & reliquum: ſed religio, cui opponitur ſuperſtitio, non habet diuerſas ſpecies, ſed omnes eius actus ad vnam ſpeciem referuntur. ergo nec ſuperſtitio habet diuerſas ſpecies.

¶ 2 Præt. Oppoſita ſunt circa idē: ſed religio, cui opponit ſuperſtitio, eſt circa ea, quib⁹ ordinamur in Deum, vt ſupra habitum ● eſt. non [h] ergo ſpecies ſuperſtitionis, quæ opponitur religioni, poſſunt attendi ſm aliquas diuinationes [h] humanorum euentuum, uel ſecundum aliquas obſeruationes [h] humanorum actuum.

* q. 81. art. 1. & 5.

¶ 3 Præt. Ad Coloſſ. 2. ſuper illud, Quæ ſunt rationem habentia ſapientiæ in ſuperſtitione, dicit glo. * ideſt, in ſimulata religione. ergo [h] etiam ſimulatio debet poni ſpecies ſuperſtitionis.

* Gl. ordinaria ibi. ſup illud: Ad ſaturitatem carnis, ex Ambr.

Sed contra eſt, quòd † Auguſt. in 2. de doctr. chriſt. diuerſas ſpecies ſuperſtitionis aſſignat.

† Lib. 2. c. 20. vſque ad 24. c. 3

Respon. Dicēdū, q ſicut ſupra ● dictum eſt, uitium ſuperſtitionis conſiſtit in hoc, quòd tranſcēdit virtutis medium ſm aliquas circunſtantias, vt ſupra dictum † eſt. Non enim quælibet circunſtantiarum corruptarum diuerſitas variat peccati ſpeciem, ſed ſolum qñ referuntur ad diuerſa obiecta, vel diuerſos fines. Secundū hoc enim morales act⁹ ſpeciem ſortiūtur, ut ſupra * habitum eſt.[m] Diuerſificātur ergo ſuperſtitionis ſpecies. Primò quidē, ex parte obiecti.[n] Poteſt enim diuinus cultus exhiberi, vel cui exhibendus eſt, ſ. Deo uero, modo tñ indebito, & hæc eſt prima ſuperſtitionis ſpecies: vel ei, cui non debet exhiberi, ſ. cuicumq; creaturæ, & hoc eſt aliud ſuperſtitionis genus, quod in multas ſpecies diuiditur, ſm diuerſos fines diuini cultus. Ordinatur enim primo diuinus cultus ad reuerentiam Deo exhibendam: & ſm hoc, prima ſpecies huius generis eſt idolatria, quæ diuinā reuerentiā indebitè exhibet creaturę. Secundo, ordinatur ad hoc, q homo inſtruatur a Deo, quē colit: & ad hoc pertinet ſuperſtitio diuinatiua, q̄ dæmones conſulit p aliqua pacta cum eis inita uel tacita, vel expreſſa. Tertiò, ordinatur diuinus cultus ad quandam directionem humanorum actuum ſm inſtituta Dei, qui colitur: & ad hoc pertinet ſuperſtitio quarundam obſeruationum. Et hæc tria tangit * Aug. in 2. de doctr. chriſt. dicen: ſuperſtitioſum eſſe quicquid inſtitutum eſt ab hominib. ad facienda, & colenda idola ptinens: & hoc ptinet ad primum. & poſtea * ſubdit: Vel ad cōſultationes, & pacta quædā ſignificationum cū dæmonib. placita, atq; fœderata, qđ pertinet ad ſm. & poſt pauca ● ſubdit: Ad hoc genus pertinent omnes ligaturæ, & huiuſmodi, quod pertinet ad tertium.

* Ar. pce. † 1. 2. q. 72. ar. 9.

Concl. m * 1. 2. q. 1 ar. 3. & q. 18. ar. 4. 5 6. 10. & 11

Cōcluſionis pars.

* Lib. 2. c 20. I prin. to. 3.

* Eodē lo co nūcdicto.

* Eo. c. 20 parum a princ.

Ad primvm ergo dicēdū, q dr̃ ſicut Dionyſ. dicit ● 4. cap. de diuin. nomin. Bonum contingit ex vna, & integra cauſa: malum autem ex ſingularibus defectibus. Et ideo uni uirtuti plura vitia opponuntur, vt ſupra * habitum eſt. Verbum autem Philoſophi [d] veritatem habet in oppoſitis, in quibus eſt eadem ratio multiplicationis.

Ca 4. p. 4 4. inter med. & ſi nem.

* Ar. pce. & ſupr. q. 10. ar. 5. D. 714. & 958.

Ad secvndvm dicēdum, q diuinationes, & obſeruationes aliquæ ptinent ad ſuperſtitionē, inquantū dependēt ex aliquib. operationib. dæmonū: & ſic ptinent ad quædam pacta cum eis inita.

Ad tertivm dicēdū, q ſimulata religio ibi dr̃, quando traditioni humanæ nomen religionis applicatur, prout in glo. ſequitur. Vnde iſta ſimulata religio nihil eſt aliud, quam cultus Deo vero exhibitus modo indebito: ſicut ſi aliquis tempore gratiæ uellet colere Deum ſecundum ueteris legis ritum. Et de hac ad literam loquitur gloſ.

QVAESTIO XCIII.

De ſpeciebus ſuperſtitionis, in duos articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de ſpeciebus ſuperſtitionis.

¶ Et primò, De ſuperſtitione indebiti cultus veri Dei.

¶ Secundò, De ſuperſtitione idolatriæ.

¶ Tertiò, De ſuperſtitione diuinationum.

¶ Quartò, De ſuperſtitione obſeruationum.

Circa primū quæruntur duo.

¶ Primò, Verū i cultu veri Dei poſſit eſſe aliqd pnicioſum.

¶ Secundò, Vtrum poſſit ibi eſſe aliquid ſuperfluum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum in cultu veri Dei poſſit eſſe aliquid pernicioſum.

Ad primvm ſic proceditur. Vr̃ q in cultu veri Dei nō poſſit eſſe aliquid pernicioſum. Dicitur enim Ioel 2. Omnis, quicumq; inuocauerit [h] nomē domini, ſaluus erit: ſed quicumque colit Deum quocumque modo, inuocat nomen eius. ergo omnis cultus Dei confert ad ſalutem. nullus ergo eſt pernicioſus.

¶ 2 Præt. Idē Deus eſt, qui colitur a iuſtis quacumq; mūdi ætate

SVP. Q. XCIII. ART. I. ET II.

In duobus articulis q. 93. notandū eſt, q duo culpabilia in cultu veri Dei cōmittuntur, ſ. falſitas, & ſuperfluitas, quorū primum manifeſte mortiferū ſ. & ó ſub pernitioſi nomine in litera proponitur primus artic. Secundus autem in ſuperfluitatis ſtat nomine. Et in promptu horum ratio eſt, qa ſ. in ipſo actu diuini cultus requiritur veritas: quia oportet Deū adorare in veritate, vt dr̃ Ioan. 4. Et requiritur commenſuratio, ſeu proportio ad ſpiritum: quia vt ibidem dr̃, oportet Deum adorare in ſpiritu. Opponitur autem ueritati falſitas, & proportioni ad ſpiritum ſuperfluitas. Quicquid nāque extra neceſſariū, aut vtile ad ſpiritualem eſt cultum, totū ſuperfluum eſt. In corpore primi articuli dubium occurrit de ritu Iudæorum, quo modo in eo inueniatur mendacij ratio. Nam mendacium in verbo, eſt falſa vocis ſignificatio cum intentione fallendi: & proportionaliter mēdacium in facto debet

Porrecta per totum. 497

het eſſe falſa facti ſignificatio cũ intentione fallendi: Cõſtat autem, q iudæi modo utentes ueteri cultu, nõ habent intentionẽ fallendi: quis factis falſum ſignificãtibus, credentes ſe uerum ſignificantia facta exercere, utantur Non eſt ergo in eorũ ritu mẽdaciũ, ſed factũ pernicioſum. Et ĩ in litera mendaciũ reputat.

¶ Ad hoc dicitur q in litera nũquam dicitur, niſi in communi, quòd mẽdacium eſt cũ aliquis exterius ſignificat contrariũ ueritati ſiue uerbo, ſiue facto, & propterea nõ ſumit in particulari, q in tali cultu, ſ. ueteris legis apud Iudæos, nunc ſit mẽdaciũ pernicioſum, ſed q ſit cultus pernicioſus, & q ſit falſitas pernicioſa. Sat. n. eſt quæſtioni mota, q in ueniat in cultu ueri Dei aliquid pnicioſũ, ſiuè falſum, ſiuè mẽdaciũ. Vnde ſicut Iudæus dicens corde, & ore Chriſtũ nõ ueniſſe, ſed uenturũ, non mentitur: ſed falſum pnicioſum dicit: ita colens Deum ritu ueteris legis, profitente facto Chriſtũ uenturum, nõ mẽtitur, ſed factũ tal. um pnicioſe exercet i cultu Dei. Quãmuis poſſet dici q in iſtis falſis eſt mẽdacium quãtũ eſt ex parte actus exterioris, ſ. uerbi, uel facti falſi, licèt nõ ſit mendacium ex parte intentionis interioris: & q in litera diſtinguitur mendacium ex parte rei ſignificatæ, cõtra id, quod eſt ex parte colentis Prima reſponſio, adiuncta hac ſecunda, amplectẽda eſt: quia falſitatem ſignificare in diuino cultu diſtinguitur i litera ex parte rei, & ex parte colẽtis. Inchoauit tñ author à mendacio pernicioſo in hoc corpore articuli: quia pernicioſa eſt huiuſmodi falſitas, ſicut mendaciũ pernicioſum: & quia, ut tactum, eſt, ex parte exterioris actus eſt pernicioſum mẽdacium: nec excuſat Iudæorum ignorãtia tale crimẽ, ſicut nec infidelitatẽ eorundem. In eod. art. quo ad falſum cultum ex parte colentis nota tria. Primo, q cultus iſte eſt pernicioſus iuxta authoris ſententiam, quoniam cum dixiſſet, Et ideò ſi per cultum exteriorẽ aliquid falſum ſignificetur, erit cultus pernicioſus, ſtatim ſubdidit, Hoc autem contingit dupliciter, ſ. ex parte rei ſignificatæ, & ex parte colentis. Vtrumq; ergo falſum, eſt ex genere peccatum mortale. Secundò, quòd tunc eſt falſitas, qñ contra Eccleſiam, non autem ſi præter Eccleſiæ inſtitutionẽ fieret. Vndè author in hoc articulo falſitatẽ ex parte colentis inſtituit in hoc, quod eſt eſſe contra Eccleſiæ inſtitutionem, ſeu conſuetudinem: quia falſitas cultus contra Eccleſiam eſt.

¶ In ſequenti uero art. ſuperfluitatẽ dicit, qñ eſt cultus præter, uel contra cõſtitutionem, ſeu conſuetudinẽ Eccleſiæ. Perſpice igitur differentiã inter cõtra, & præter. Illud pnicioſum, hoc ſuperfluũ conſtituit. Illud contrariatur ueritati, & ideò pernicioſum: hoc utilitati, & ideò minus malũ, & eſt ueniale, licèt poſſit eſſe mortale pp contẽptum, uel præceptũ. Et ideò admiſcetur in litera ſequẽtis artic. ly contra cõſuetudinem communẽ. Tertio, q falſitas iſta habet locũ & in cultu communi, & in cultu ſingulari. Et propterea in litera non dr, Et hoc in cultu cõmuni: ſed dr, Et hoc præcipuè in cultu cõmuni. Inſinuãs per ly præcipuè, q hoc etiã poteſt habere locum in cultu ſingulari, puta, in ieiunio, uel oratione ſingulari non impoſita ab Eccleſia, ut ſi quis contra modum Eccleſiæ ieiunaret in Dominica, aut oraret ſic in propria perſona, quòd nihil ad Eccleſiam, cum quilibet ſit pars Eccleſiæ, & in perſona Eccleſię præceptum habeat orandi à Domino, dicente. Orabitis. Pater noſter: Panem noſtrum: Dimitte nobis &c. Ad falſitatem autem cõmunis cultus ex parte colentis non ſolum ſpectat, ſi ſacramenta contra Eccleſiæ ritum celebrentur, ut habes 16. q. 5. ca. Quicumque, ſed etiam reducitur, ſi miracula falſa quis prædicet, aut docendo ſcribat. Prædicatores namque, & doctores in perſona Eccleſiæ dicere, & prædicare conſtat. Nec excuſantur quacumque pia intentione à pernicioſo cultu: quia, quantum in ſe eſt, fidem Chriſti euacuant ueritate.

Conclu. p · *Conclu. m* · *Porrecta per totum.* 493

* Lib. 12. Epi. ult. in terr. 3. In fine regiſtri ad de cẽ interrogat. Aug ca. 3. · * Ex epiſ. 18. 19. inter opera Aug. to. 2. · * Lib. de mẽdacio cap. 14. in prin. to. 4. · * q. 81. ar. 7. · * 1. ad Corin. 11. ſuper illud: Quicũq; ederit panẽ, to. 5. † Eſt gloſ. Ambr. circa fin. cõmentarij ad col. ca. 2. to. 5. · Sup q. 81. ar. 5. ad 1. Et q. 92. ar. 1. cor. & ad 3. Et infra q. 104. ar. 2. ad 2.

te: ſed ante legẽ datã, iuſti abſq; pctõ mortali colebãt Deũ qualitercũq; eis placebat, vndè & Iacob proprio voto ſe obligauit ad ſpecialem cultum, vt habetur Geneſ. 28.[h] ergo etiã modo nullus Dei cultus eſt pernicioſus.

B ¶ 3 Pręt. Nihil pnicioſũ in Ecclia ſuſtinet: ſuſtinet autem Ecclia diuerſos[h] rit⁹ colẽdi Deũ. vñ * Greg. ſcribit Aug. epo Anglorũ, pponenti, q ſunt diuerſę Eccleſiarũ conſuetudines in miſſarũ celebratione. Mihi, inquit, placet, vt ſiuè i Romanis, ſiuè in Galliarũ partibus, ſeu in qualibet Eccleſia aliquid inueniſti, quod plus oipotenti Deo poſſit placere, ſolicitè eligas. ergo nullus modus colendi Deum eſt pernicioſum.

C SED CONTRA eſt, qđ * Aug. dicit in epiſt. ad Hiero. & hr in gl. ad Galat 2. Quòd legalia obſeruata poſt veritatẽ euangelij diuulgatã, ſunt mortifera, & tñ legalia ad cultum Dei pertinent. ergo in cultu Dei poteſt eſſe aliquid mortiferum.

RESPON. Dicendũ, q ſicut * Aug. dicit i lib. cõtra mẽdaciũ. Mendaciũ maximè pnicioſum eſt, qđ fit in his, quæ ad chriſtianã religionẽ ptinẽt. Eſt aũt mẽdaciũ, cũ aliquis exterius ſignificat cõtrariũ veritati. Sicut aũt ſignificat aliqd uerbo, ita ẽt ſignificatur aliqd facto, & in tali ſignificatiõe facti cõſiſtit exterior religionis cult⁹, ut ex ſupra * dictis patet: & ideò ſi per cultũ exteriorẽ aliqd falſũ ſignificet, erit cultus pnicioſus. Hoc aũt contingit dupliciter. Vno qdẽ modo, ex parte rei ſignificatæ, à qua diſcordat ſignificatio cult⁹: & [m] hoc mõ, tpe nouæ legis, peractis iã Chriſti myſterijs, pnicioſum eſt uti cæremonijs ueteris legis, quibus Chri myſteria ſigurabant futura: [n] ſicut ẽt pnicioſũ eſſet, ſi qs nõ cõfiteret Chrm eſſe paſſũ. Alio mõ, põt cõtingere falſitas in exteriori cultu ex parte colẽtis, & hoc præcipuè in cultu cõi, q p miniſtros exhibet i pſona totius Ecclię. Sicut. n. falſarius eſſet, q aliqua, pponeret ex parte alicuius, q̃ nõ eſſent ei cõmiſſa: [p] ita uitiũ falſitatis incurrit, q ex parte Ecclię cultũ exhibet Deo cõtra modũ diuina authoritate ab Eccleſia conſtitutũ, & in Eccleſia conſuetũ. ¶ Vñ * Amb. dicit. Indignus eſt, qui aliter celebrat myſteriũ, q̃ Chrs tradidit. Et pp hoc etiã † gloſ. dicit ad Coloſ. 2. q ſupſtitio eſt, qñ traditioni humanæ religionis nomen applicatur.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q cũ Deus ſit ueritas, illi inuocãt Deũ, qui in ſpiritu, & ueritate eũ colũt, ut dicit Io. 4. Et ideò cultus continens falſitatẽ, non pertinet propriè ad Dei inuocationem, quæ ſaluat

D AD II. dicendũ, q antè tps legis, iuſti per interiorẽ inſtinctũ inſtruebãtur de modo colẽdi Deũ, quos alij ſequebantur. Poſtmodum uerò exterioribus pceptis circa hoc hoies ſũt inſtructi, q̃ pterire peſtiferũ eſt.

AD III. dicẽdũ, q diuerſæ cõſuetudines Eccleſię in cultu diuino, i nullo ueritati repugnãt: & ideò ſunt ſeruandæ, & eas præterire illicitum eſt.

ARTICVLVS II.

Vtrum in cultu Dei poſſit eſſe aliquid ſuperfluum.

E AD SECVNDVM ſic proceditur. Videt q in cultu Dei nõ poſſit eſſe aliquid ſuperfluũ. Dicit. n. Eccle. 43. Glorificantes Deum quantumcunq; poteritis, ſuperualebit adhuc: ſed cultus diuinus ordinatur ad Deum glorificandũ. ergo nihil ſuper-

SVP. Q. XCIII. ARTIC. II.

IN 2. eiuſdem q. art. uide in litera reſolutionẽ ſuperfluitatis, ſ. quia in exterioribus ſolum conſiſtens, ad interiorẽ Dei cultum nõ pertinet. Cum n. cultus, exterior ad interiorem ordinetur, ſi aliquis extra fiat cultus, qui ad interiorem nõ ordinetur, ſuperfluus eſt. Et quia ad interiorẽ Dei cultum non rectè ordinatur,

natur, q͂d p̄ter Eccleſiæ inſtitutionẽ, aut conſuetudinẽ ſit: ió, dato φ aliquis p̄ter. Eccleſiæ morẽ, ad interiorẽ deuotionẽ intẽderet noua ordinare, ſuperfluitatis uitio nõ caret, & exterius nõ colit: nã interius peccat, ab Eccleſiæ regula declinãs. Quale aũt peccatũ ſit in hmõi ſuperfluitate, quæ inter ſupſtitiones numerat, in litera nõ exprimit. Eſt tñ cõiter ueniale, niſi contẽptus eccleſiaſticæ diſciplinæ, aut interioris cultus adſit, quia nõ eſt ibi perfecta ſuperſtitionis rõ. Nec tñ leue habendũ eſt peccatũ hoc: qñ infra ſuperſtitionis latitudinẽ continet, quæ diuino opponitur cultui. Omne autem peccatum in his, quæ Dei ſunt, magnum eſſe conſtat.

* Enchir. c.3. to.3.

* Li. 2. ca. 18. ſ med. to. 3.

fluum [h] in eo poteſt eſſe.

¶ 2 Præt. Exterior cultus eſt ꝓfeſſio q̃dã cult⁹ interioris, quo Deus colit fide, ſpe, & charitate, ut Aug. dicit * in Enchirid. ſed in fide, ſpe, & charitate non poteſt eſſe aliquid ſuperfluum. [h] ergo neq; in diuino cultu.

¶ 3 Præt. Ad diuinũ cultũ pertinet, ut ea Deo exhibeamus, q̃ à Deo accepimus: ſed oĩa nr̃a à Deo accepimus. ergo ſi totum quicq̃d poſſumus, facimus ad Dei reuerentiã, nihil [h] ſuperfluum erit in diuino cultu.

Sed contra eſt, q͂d Augu. dicit * in 2. de doctr. chriſt. φ bonus, uerusq; chriſtianus etiã in literis ſacris ſuperſtitioſa figmenta repudiat: ſed per ſacras literas Deus colendus oſtenditur. ergo etiam in cultu diuino poteſt eſſe ſuperſtitio ex aliqua ſuperfluitate.

Concl. m

Respon. Dicendũ, φ aliquid dr̃ ſuperfluũ dupliciter. Vno modo, ſm abſolutã quantitatẽ: & [m] ſm hoc non poteſt eſſe aliquid ſuperfluum in diuino cultu: [n] quia nihil poteſt homo facere, quod non ſit minus eo, q͂d Deo debet. Alio modo poteſt eſſe aliquid ſuperfluum ſm quantitatem proportionis quia. ſ. non eſt fini proportionatũ. Finis autem diuini cultus eſt, ut homo Deo det gloriã, & ei ſe ſubijciat mẽte, & corpore: & ideò quicquid homo faciat quod pertinet ad Dei gloriam, & ad hoc, φ mens hominis Deo ſubijciatur, & etiã corpus per moderatam refrænationẽ concupiſcentiarũ, ſecũdum Dei, & Eccleſiæ ordinationem, & conſuetudinẽ eorũ, quibus homo conuiuit, non eſt ſuperfluũ in diuino cultu. [p] Si autẽ aliquid ſit, quod quantũ eſt de ſe, non pertinet ad Dei gloriã, neq; ad hoc, φ mens hominis feratur in Deum, aut φ carnis cõcupiſcentiæ moderatæ refrænentur: aut etiam ſi ſit præter Dei, & Eccleſiæ inſtitutionem, uel contra conſuetudinẽ communem, quæ ſm * Auguſt. pro lege habenda eſt, totum hoc reputandum eſt ſuperfluum, & ſuperſtitioſum: [q] quia in exterioribus ſolùm conſiſtens, ad interiorem Dei cultũ nõ pertinet. Vnde * Aug. in lib. de uera religione, inducit, quod dicitur Luc. 17. Regnũ Dei intra uos eſt: loquitur contra ſuperſtitioſos, qui ſcilicet exterioribus principalem curam impendunt.

Conclus. p

* In epiſ. 86. parũ a princ. to. 2. Et de Eccl. dogm. c. 22. Ca. 3. a med. tom. 1.

Ad primvm ergo dicendum, φ in ipſa Dei glorificatione implicatur, quòd id quod fit pertineat ad Dei gloriam, per quod excluditur ſuperſtitionis ſuperfluitas.

Ad secvndvm dicendum, φ per fidem, ſpem, & charitatem, anima ſubijcitur Deo: unde in eis nõ põt eſſe aliquid ſuperfluũ. Aliud aũt eſt de exterioribus actibus, qui q̃nq; ad hæc non pertinent.

Ad tertivm dicẽdũ, φ ratio illa procedit de ſuperfluo, quantum ad quantitatem abſolutam.

QVAESTIO XCIIII.

De idolatria, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de idolatria. Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum idolatria ſit ſpecies ſuperſtitionis.

¶ Secundò, Vtrũ ſit peccatum.

¶ Tertiò, Vtrum ſit grauiſsimũ peccatorum.

¶ Quartò, De cauſa huius peccati. Vtrum autem cum idolatris ſit communicandum, dictum eſt ſupra, cum de infidelitate ageretur.

Articvlvs primvs.

Vtrum idolatria rectè ponatur ſpecies ſuperſtitionis.

Ad primvm ſic ꝓceditur. Videt φ idolatria nõ ponat rectè ſpecies ſuperſtitionis. Sicut. n. hæretici ſunt infideles, [h] ita & idolatræ: ſed hæreſis eſt ſpecies infidelitatis, ut ſupra * habitum eſt. ergo & idolatria, non autem ſuperſtitionis.

¶ 2 Præt. Latria ꝑtinet ad uirtutẽ religionis, cũ opponit ſupſtitio: ſed idolatria [h] ur̃ uniuocè dici cũ ea latria, q̃ ad uerã religionẽ pertinet. Sicut. n. appetitus falſæ beatitudinis cũ appetitu ueræ beatitudinis uniuocè dr̃: ita cultus falſorũ Deorũ, qui dicitur idolatria, uniuocè uidetur dici cum cultu ueri Dei, qui eſt latria ueræ religionis. ergo idolatria non eſt ſpecies ſuperſtitionis.

¶ 3 Præt. Illud q͂d [h] nihil eſt, nõ põt eſſe alicui⁹ generis ſpecies, ſed idolatria nihil eſſe ur̃. dicit. n. Apoſt. 1. ad Cor. 8. Scimus q͂ nihil eſt idolũ in mũdo. & infra 10. Quid ergo? dico φ idolis immolatũ ſit aliquid, aut φ idolum ſit aliquid? quaſi dicat non: immolare autem idolis propriè ad idolatriam pertinet. ergo idolatria, quaſi nihil exiſtens, non poteſt eſſe ſuperſtitionis ſpecies.

¶ 4 Præt. Ad ſupſtitionẽ pertinet exhibere cultũ diuinũ, cui nõ debet: ſed cultus diuinus ſicut non debetur idolis, ita nec alijs creaturis. unde ad Ro. 1. Quidã uituperãtur de hoc, φ coluerunt, & ſeruierũt potius creaturis, q̃ creatori. ergo inconuenienter huiuſmodi ſuperſtitionis ſpecies idolatria

SVPER QV. XCIIII. ART. I.

Ferr. 3. cont. c. 120.

In art. 1. q. 94. nota duo ꝓ claritate literæ. Primo, φ cũ circa principiũ corporis articuli dr̃, Hmõi aũt cultus diuinus, ſicut creaturæ inſenſibili exhibebat &c. ita cuã econuerſo &c. Senſus eſt, φ ſicut exhibẽdo ſenſibilia ſacrificia inſenſibili creaturæ aſcẽdebat à ſenſibilib⁹ ad inſenſibilia, ita cultũ exhibendo idolis, deſcẽdebat ab inſenſibilib⁹ rebus repreſentatis, uel concretis, ad ſenſibilia idolorum, ut idolis ipſis cult⁹ exhiberetur, diuerſimodè tñ, ut in litera ſubiũgit. Secũdo, φ cũ narrat opinionẽ de mũdo aiato, ly ſicut hõ dr̃ ſapiẽs pp aiam, non pp corpus, referendũ eſt ad ly, qui uero æſtimabant totũ mundũ eſſe uerũ Deũ, nõ pp corporalẽ ſubſtantiã, ſed pp aiam. Ita φ ſẽſus eſt, φ ſicut dicimus, Hõ eſt ſapiens, ita illi dicebãt, Mundus eſt De⁹: uterq; n. dr̃ de toto, rõne partis, ſ. aiæ. Et quia mũdũ dicebãt Deũ, quælibet pars mũdi erat pars Dei, q̃uis nõ deitatis: ſicut q̃libet pars hoĩs eſt pars ſapiẽtis, q̃uis nõ ſapientiæ, ió cuilibet parti mundi cultũ exhibebãt, tanq̃ parti totius ſubiecti deitatis: Quẽadmodũ aliquis ueneratur manus uiri ſapiẽtis tanquàm partẽ totius ſubiecti aiæ ſapientis.

¶ In reſponſione ad primũ eiuſdẽ articuli, dubium occurrit, An chriſtianus cõmittẽs actũ idolatriæ, ſalua integre interiori fide, incurrat pœnas cenſurarũ eccleſiaſticarũ in foro cõſcientiæ: ita φ in ueritate, & non ſolùm in foro exteriori ſit excommuni-

Porrecta per totum.

499

3. di. 9. q. 1. ar. 1. q. 3. ad 3. Et 3. contra Gent. ca. 120.

nominatur, ſed deberet [h] potius nominari latria creaturæ.

SED CONTRA eſt, q̃ Act. 17. dr̃, q̃ Paulus cũ Athenis expectaret, incitabatur ſpũs eius in ipſo, uidens idolatriæ deditam ciuitatem. & poſtea dixit: Viri Athenienſes, p omnia quaſi ſuperſtitioſos uos uideo. ergo idolatria ad ſuperſtitionẽ ptinet.

RESPON. Dicendum, q̃ ſicut ſupra dictũ* eſt, ad ſuperſtitionem ꝑtinet excedere debitum modũ diuini cultus. Quod quidẽ pcipuè fit, qñ diuinus cultus exhibetur, cui non debet exhiberi: debet aũt exhiberi ſoli ſummo Deo, ſ. increato, vt ſupra* habitũ eſt, cum de religione ageret. & ideo cuicumq; [m] creaturę diuinus cultus exhibeatur, ſuperſtitioſum eſt.[n] Hmôi aũt cultus diuinus ſicut creaturæ inſenſibili exhibebat per aliqua ſenſibilia ſigna, puta, ſacrificia, ludos, & alia hmôi: ita ẽt exhibebatur creaturæ repræſentatæ p aliq̃ ſenſibilẽ formam, ſeu figura, q̃ idolum dr̃. Diuerſimodè tñ cultus diuinus idolis exhibebatur. Quidam.n.p quandã nefariam artẽ imagines quaſdã cõſtruebant, q̃ uirtute dæmonum aliquos certos effectus habebant: vñ putabant in ipſis imaginib. eſſe aliquid diuinitatis, & p cõſequens, q̃ diuinus cultus eis deberet. Et hæc fuit opinio Hermetis Trimegiſtij, ut Aug.* dicit in 8. de ciu. Dei. Alij verò nõ exhibebant cultũ diuinitatis ipſis imaginib. ſed creaturis, quarũ erant imagines: & utrumque horũ tangit Apoſt. ad Roma. 1. Nam q̃tum ad primũ dicit. Mutauerunt gloriã incorruptibilis Dei ĩ ſimilitudinẽ imaginis corruptibilis hoĩs, & uolucrium, & quadrupedũ, & ſerpentiũ. Quãtum aũt ad ſm ſubdit. Coluerũt & ſeruierunt potius creaturæ, q̃ creatori. Horũ tñ fuit triplex opinio. Quidam.n. æſtimabant quoſdã hoĩes Deos fuiſſe, quos p eorũ imagines colebãt, ſicut Iouem, Mercurium, & alios huiuſmodi. Quidã uerò æſtimabãt totũ mundum eſſe vnũ Deũ nõ pp corporalẽ ſubſtantiam, ſed pp aĩam, quam Deum eſſe credebãt, dicentes Deũ nihil aliud

A eſſe, q̃ animam motu, & rõne mundum gubernantem: ſicut homo dr̃ ſapiens pp animam, non pp corpus. Vnde putabãt toti mundo, & oĩb. partib. eius, eſſe cultũ diuinitatis exhibendum, cœlo, aeri, aquæ, & oĩbus hmôi partib. & ad hæc referebant noĩa, & imagines ſuorum Deorum, ſicut Varro dicebat, vt narrat* Aug. in 7. de ciu. Dei. Alij verò, ſ. Platonici, poſuerũt B unum eſſe ſummũ Deum cãm oĩum, poſt quẽ ponebant eſſe ſubſtantias quaſdã ſpirituales a ſummo Deo creatas, quas Deos noĩabant, participatione, ſ. diuinitatis, nos aũt eos angelos dicimus: poſt quos ponebãt aĩas cœleſtium corporũ, & ſub his dæmones, quos dicebãt eſſe aerea quædã aĩalia, & ſub his ponebant aĩas hoĩum, quas p virtutis meritũ ad Deorũ, uel dæ- C monũ ſocietatẽ aſſumi credebant, & his oĩb. cultum diuinitatis exhibebãt, ut Aug.* narrat in 18. de ciu. Dei. Has aũt duas vltimas opiniones dicebant ptinere ad phyſicã theologiã, quã philoſophi cõſiderabãt in mũdo, & docebant in ſcholis. Aliã uerò de cultu hoĩum, dicebant ptinere ad theologiã fabularẽ, quæ ſm figmenta poetarum repræſentabatur in theatris. D Aliã verò opinionẽ de imaginib. dicebant pertinere ad ciuilẽ theologiã, quæ p Pontifices celebrabatur in templis.[p] Oĩa aũt hæc ad ſuperſtitionẽ idolatrię pertinebant:[q] unde Aug. dicit* in 2. de doctr. chriſt. Superſtitioſum eſt, q̃cq̃d inſtitutũ ab hoĩb. eſt ad faciẽda, & colẽda idola, uel ptinẽs ad colẽdũ, ſicut Deum, creaturã, ptẽve ullã creaturæ.

F AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ ſicut religio non eſt fides, ſed fidei proteſtatio p aliqua exteriora ſigna: ita ſuperſtitio eſt q̃dã infidelitatis proteſtatio p exteriorẽ cultũ, quã quidem proteſtationem nomen idolatriæ ſignificat, non aũt nomẽ hæreſis ſed ſolũ falſam opinionẽ. Et iõ hæreſis eſt ſpẽs infidelitatis: ſed idolatria ẽ ſpẽs ſuperſtitionis.

AD SECVNDVM dicendũ, q̃ nomẽ latriæ dupl'r põt accipi. Vno.n. modo ſignificat huma-

* q. 92. ar. 1.
* q. 81. art. 1.
* Lib. 7. c. 16. & c. 6. to. 5.
* Li. 18. c. 14. to. 5.
* Lib. 8. c. 23. to. 5.
* Lib. 2. c. 20. i prin. tom. 3.

communicatus. Et ẽ iõ dubij, quia cenſuræ ſunt latæ contra hæreticos. In caſu autem propoſito nulla eſt infidelitas in aĩa ſcdm ueritatem. ergo non incurrunt in foro conſcientiæ huiuſmodi cenſuras. Et cõfirmatur, q̃ ſicut dicens nõ ex intentione infideli, ſed loco verba hęretica, puta, q̃ mortuo corpore eſt mortua ẽt anima non eſt excõicatus: ita dicens facto cult* & non ex intentione idolũ eſſe Deũ, non eſt excõicatus. Pro parte aũt affirmatiua eſt, quia talis eſt verè apoſtata, ac per hoc excõmunicatus. ¶ Ad euidentiã h[uius] ſciendum eſt, q̃ dupliciter contingit aliquem actũ humanũ pernicioſum exercere, ſ. ex aĩo affectu illo vitio, vt ſi quis ex auaritia furetur, ex luxuria fornicetur, ex infidelitate neget Chrm, ex interiori idolatria offerat extra ſacrificium idolis: & de iſtis nulla eſt q̃ő. Alio modo cõtingit fieri ex aĩo refutante ſcdm ſe illud crimẽ, ſed pp alium affectũ conſentiente in actũ exteriorem pernicioſum, vt ſi mulier exoſam habens libidinẽ timore permittat ſe cognoſci. Et ſimiliter hõ exoſum habẽs furtum compulſus à dño, conſentit in exteriorem actũ furti. Et ſimiliter retinens perfectã intus fidẽ, timore victus conſentit in exteriorẽ actũ negandi fidẽ, vt fecit Petrus, aut deſpiciẽs idola in mente ſua, timore, vt Marcellinus, thura exterius offerat idolis. Aut amore populari idem faciat, vt Seneca. Et de hmôi. eſt q̃ő præſens, & iã ex datis exẽplis põt patere ſolutio q̃õnis, q̃ quẽadmodum non excuſatur in foro conſcientiæ a furto, fornicatione, negatione fidei, & idolatria q ex alieno affectu hos actus pnicioſos exterius committit, quia voluntariè cõmittit actus exteriores talium vitiorũ: ita nõ excuſatur in foro conſcientiæ ab eccleſiaſticis cẽſuris latis cõtra committentes talia crimina: ita q̃ ſi eſſet lata excõmunicationis ſententia cõtra fures, illi qui in ſolum exteriorem actum furti conſentiendo, furatus eſt,* proculdubio eſſet excommunicatus in foro conſcientiæ, quia voluntariè furtum commiſit. Similiter Chriſtianus ille, qui ĩ ſolũ exteriorẽ actũ negandi fidẽ cõſenſit, eſt in foro cõſciẽtiæ excõicatus: quia voluntariè conſenſit in actum infidelitatis, & illũ exercuit negando Chriſtum verbo, ut Petrus fecit. Et ſimiliter qui ſolum actum idolatriæ exterius commiſit, excõicatus eſt in foro conſcientiæ: quia actum infidelitatis, & apoſtaſiæ voluntariè exercuit. Eſt enim idolatria ex proprio genere infidelitatis proteſtatio, ut in hac litera dr̃. Et oĩum horum, & ſimilium cõis iõ eſt, quia ille in foro conſcientiæ eſt idolatra, fur &c. Non eñ ſolum dr̃ in foro cõſcientiæ fur, aut idolatra, qui ex affectu furti, aut idolatriæ furatur, aut idola colit: ſed ẽt qui uoluntariè exercet exteriorem actum furti, aut idolatriæ. Concurrunt.n. tunc ad hanc denominationem & actus exterior, & actus interior: quàmuis actus interior videatur quaſi extraneus ab exteriori. Et p hoc patet reſpõſio ad primam obiectionẽ in oppoſitum, dicendo, q̃ hic eſt infidelitas exterior volũtaria. Et quia actus voluntatis quo conſentit in actum exteriorem ad eandẽ ſpeciem ſpectat, in qua eſt actus exterior, iõ in hoc dicto, ſ. infidelitas exterior voluntaria, includitur interior voluntatis act* infidelitatis. Ac per hoc voluntariè negãs Chriſtũ ſolo verbo, non ſolũ extra, ſed ẽt intus, aliquo modo infidelis, q̃uis abſolutè non ſit intus infidelis.

¶ Ad ſecundum dr̃, q̃ dicitur, cognoſcendo quod dicit verba

Conclu. a
Conclu. p

con-

contra fidem ſeriò, proculdubio eſt excõicatus, ut dictũ eſt. Dicens aũt ioco, excõicatus nõ eſt: quia non dicit illa verba, vt ſunt uerba infidelitatis, grauiſſimè tamen peccat.

SVP. Q. XCIIII. AR. II. ET III.

IN art. 2. & 3. ſimul q. eiuſdem 94. dubia duo occurrunt. Alterũ de cõparatione idolatriæ exterioris tñ voluntariæ ad infidelitatẽ. Alterũ, de cõparatione idolatriæ ad oĩa alia crimina. Eſt aũt rõ primi dubij, quia vr ꝙ infidelitas interior ut peccatum grauius, q̃ mendaciũ pniciosũ, quo quis non ex animo colit idola, vt Seneca, aut Marcellin⁹. In oppoſitũ autẽ eſt authoritas Aug. in litera 2. articuli allata, dicentis de Seneca, ꝙ eo damnabilius colebat idola, quo illa, q̃ mendaciter agebat, ſic ageret, vt eum populus veraciter agere exiſtimaret. Et in litera tertij articuli i rñſione ad primum dr, ꝙ infidelitatẽ grauius eſſe peccatũ arguebat, defendendo contrarium. Si uerò ſit exterior tñ idolatria abſque interiori infidelitate, additur culpæ falſitatis, quaſi culpa falſitatis ęquet infidelitati interiori. ¶ Secundi autem dubij rõ eſt, quia odiũ Dei ex genere ſuo eſt grauius peccatum q̃ idolatria: quia directè opponitur amori Dei in ſe ipſo. Idolatria aũt opponitur exteriori cultui ipſi⁹ Dei, & odium Dei tollit, quãtum ex ſe eſt, diuinum eſſe, idolatria minuit. Odium Dei annullat Deum: idolatria æqualẽ illi dat, vnde ex genere ſuo odium Dei grauius eſt quocumque alio. Et augetur dubium, quia author i litera in primo argumento tertij articuli, tangit hanc difficultatem de odio, infidelitate, & deſperatione, & ſoluendo pertranſit. ¶ In oppoſitũ aũt eſt authoritas literæ. ¶ Ad hæc dubia re-

Porrecta per totum.
497
3. Cõtra, c. 10.

num actũ ad cultũ Dei ptinẽtẽ: F & ſm hoc non variatur ſignificatio huius noĩs latria, cuicumque exhibeatur, quia illud cui exhibetur, non cadit ſm hoc i eius diffinitione. Et ſm hoc latria uniuocè dicetur, ſm hoc, ꝙ pertinet ad ueram religionẽ, & ſm ꝙ ptinet ad idolatriã. Sicut ſolutio tributi uniuocè dr ſiuè exhibeatur uero regi, ſiuè falſo. Alio modo accipit latria ꝓut eſt idẽ religioni: & ſic cũ ſit G virtus, de rõne eius eſt ꝙ cult⁹ diuinus exhibeatur ei, cui debet exhiberi, & ſm hoc latria æquiuocè dr de latria ueræ religionis, & de idolatria. Sicut prudentia ęquiuocè dicitur de prudentia quæ eſt uirtus, & de prudentia quæ eſt carnis.

AD III dicẽdũ, ꝙ Apoſtolus intelligit idolum nihil eſſe in mundo, qa imagines illæ, q̃ idola dicebantur, non erant aĩatæ, aut aliquã virtutem diuinitatis H habẽtes, ſicut Hermes ponebat quaſi eſſet aliquid cõpoſitũ ex ſpiritu & corpore. Et ſimiliter intelligendũ eſt, ꝙ idolis nõ eſt aliquid immolatum: quia ꝑ huiuſmodi immolationem carnes immolatitiæ aliquã ſanctificationẽ non cõſequebanť, ut Gẽtiles putabant: neq; aliquã immunditiam, ut putabant Iudæi.

AD IIII dicẽdum, ꝙ ex cõi cõſuetudine, qua creaturas quaſcunq; colebant Gentiles ſub quibuſdã imaginib. impoſitum eſt hoc nomẽ idolatria ad ſignificandũ quẽcumq; cultũ creaturæ, ẽt ſi ſine imaginib. fieret.

ARTICVLVS II.

Vtrum idolatria ſit peccatum.

AD SECVNDVM ſic proceditᷣ. Vr ꝙ idolatria non ſit peccatum. Nihil enim eſt peccatũ, quod uera fides in cultum Dei aſſumit: ſed uera fides imagines qualdã [h] aſſumit ad diuinũ cultum. Nã & in tabernaculo erãt imagines Cherubin, ut legitur Exod. 25. & in Eccleſia quædã imagines ponunť, quas fideles adorãt. ergo idolatria, [h] ſm quã idola adoranť, nõ eſt peccatũ. ¶ 2 Præt. Cuilibet ſuperiori eſt reuerẽtia exhibenda: ſed angeli & aĩæ ſanctorũ ſunt nobis ſuperiores. ergo ſi eis exhibeať [h] re-

uerentia ꝑ aliquẽ cultũ uel ſacrificiorum, uel aliquorum huiuſmodi, non erit peccatum. ¶ 3 Præt. Summus Deus interiori [h] cultu mentis eſt colendus, ſm illud Ioan. 4. Deum oportet adorare in ſpũ & ueritate. Et Augu. dicit * in Enchiridio, ꝙ Deus colitur fide, ſpe, & charitate: põt aũt cõtingere ꝙ aliqs exterius idola colat, interius tñ a uera fide nõ diſcedat. ergo vr ꝙ ſine ꝑ iudicio diuini cultus poſſit aliquis exterius idola colere.

SED CONTRA eſt, qđ Exod. 20. dr. Non adorabis ea, ſ. exterius, neq; coles, ſ. interius, ut gl. exponit: & loquitur de ſculptilibus, & imaginibus. ergo peccatũ [m] eſt idolis exteriorem, uel interiorem cultum exhibere. [n]

RESPON. Dicendum, ꝙ circa hoc aliq dupliciter errauerũt. Quidã. n. putauerunt, ꝙ offerre ſacrificiũ, & alia ad latria pertinentia non ſolũ ſummo Deo, ſed ẽt alijs ſupradictis eſſet debitũ, & ꝑ ſe bonũ, eo ꝙ cuilibet ſuperiori naturæ diuinã reuerẽtiã exhibendã putãt, quaſi Deo propinquiori: ſed hoc irrationabiliter dr. Nã etſi oẽs ſuperiores reuereri debeamus, non tñ eadẽ reuerentia oĩb. debeť, ſed aliqđ ſpãle ſummo Deo debeť, qui ſingulari rõne oẽs excellit: & hoc eſt latrię cultus. Nec põt I dici, ſicut quidã putauerũt, hæc uiſibilia ſacrificia dijs alijs congruere, illi uerò ſummo Deo tamq̃ meliori meliora, ſ. puræ mentis officia: quia ut Auguſt. dicit in 10. * de ciu. Dei, exteriora ſacrificia ita ſunt ſigna interiorum, ſicut uerba ſonantia ſigna ſunt rerũ. Quo circa ſunt orantes atque laudantes ad eum dirigimus ſignificantes uoces, cui tñ res ipſas in corde quas ſignificamus, offerimus: ita ſacrificãtes K non alteri uiſibile ſacrificium offerendũ eſſe nouerimus, q̃ ei, cuius in cordibus noſtris inuiſibile ſacrificium nosipſi eſſe debemus. Alij uero æſtimauerunt latriæ cultum exteriorem non eſſe idolis exhibendum tamquam per ſe bonũ, aut opportunũ, ſed tamq̃ vulgari conſuetudini conſonum, ut Aug. in * 6. de ciu. Dei, introducit Senecam dicentem: Sic, inquit, adorabimus, ut & meminerimus huiuſmodi cultum magis ad amorem, q̃ ad rem ꝑtinere. Et in lib. de * uera religione, Auguſt. dicit, non eſſe religionem a philoſophis quærendã, qui eadem ſacra recipiebant cum populis, & de ſuorum deorum natura, ac ſummo bono diuerſas cõtrariaſque ſententias in ſcholis perſonabant. Et hunc etiam errorem ſecuti ſunt quidam hæretici

* Ench. c. 3. to. 3.
* Li. 10. c. 19. circa prin. to. 5
* Lib. 6. c. 10. to. 5.
* Cap. 5. i prin. to. 1

trogrado ordĩne diſcendũ eſt: quia primum eſt de ſpecie, ſecũdum de genere, vt doctrina ordinata ſit à magis cõi ad minus cõe. Sciendũ eſt igitur, ꝙ comparatio hoc in loco fit inter peccata ſecundũ ſua genera, ut ex pluribus locis tertij articuli apparet. Et quia duorum generũ peccata contingit ſe habere ex additione, ut ſcilicet unum includatur in altero quãmuis non econuerſo: idcirco quando comparatio fit inter peccatum ex additione ſe habens ad aliud, & reliquum ſecundum ſe ſolum, facilis eſt comparatio: quoniam conſtat, ꝙ includens eſt grauı⁹ incluſo, nec pp hoc mouenda eſſet ſolẽnis quæſtio. Sic autẽ eſt in ꝓpoſito, quia idolatria ſecundum ſuum genus, claudit in ſe infidelitatem, & odium Dei, quoniam utriuſque proteſtatio eſt. Colens nãque idola, quantum in ſe eſt, tollit a Deo ſuam ſingularẽ excellẽtiam, qua ſolus eſt Deus: hæc eſt autem ſua deitas: quod ad odium Dei ſpectat, & negat huiuſmodi ſingularitatẽ, quod ad infidelitatem ſpectat: ac per hoc grauius peccatum illis ſecundum ſe eſt.

Concl.

ſeſ. Et ꝓpterea author, qui non mouit q̄ſnē de idolatria in reſpectu ad iſta, ſed vniuerſaliter in reſpectu ad oīa peccata, pertranſiuit facile in reſponſione ad primū tertij articuli, materiam iſtam tamquàm claram.

¶ Ab obiectionē aūt ſ oppoſitū dr̄, ꝙ aliud eſt cōparare peccata ſecūdū ſua gn̄a, & aliud comparare pc̄tm̄ vnius gn̄is ad ſūmitatē alterius gn̄is, vt in argū fit comparando idolatriā ad ſummū odiū Dei, puta, quo qs vellet Deū totaliter non eſſe. Huic enī ſūmo oporteret è regione ponere aliud ſummum, puta, idolatriam ex tali odio, & ſic idolatria inueniretur grauior.

Li. 6. c. 10. tom. 5.

¶ Ad primū autē dubium dr̄, q̄a idolatria tm̄ exterior eſt & ꝓteſtatio infidelitatis, & odij Dei, iō retinet grauitatē ſui gn̄is, ac ꝑ hoc eſt grauior ſecundū ſuū genus infidelitate, & odio Dei. Et includit prẹter ſui gn̄is grauitatē, grauitatē mēdacij ꝑnicioſi. & ꝓpterea ab Aug. dānabilior dr̄, & ab authore ſuſtinet̄: & non dr̄ in lr̄a, ꝙ tale mendacium adæquet, aut excedat īfidelitatē interiorē, ſed, vt dictū eſt, declarat̄ qd idolatriæ exteriori ſcd̄m ſe cōueniat, ſ. ꝙ p̄ſupponat infidelitatē interius, ac ꝑ hoc etiam ſi interior deſit infidelitas, exterior tn̄ quam idolatria ex proprio gn̄e ex hoc, ꝙ eſt interioris īfidelitatis ꝓteſtatio, hēt, nō amittit. Cum his tn̄ ſtat, ꝙ ex parte peccātis grauius pc̄tm̄ ſit deliberare intus negare fidem Chr̄i, & intus odio hr̄e Deū, q̄ volūtarie extra tm̄ idola colere: qm̄ in peccatis intus maior deordinatio ipſius peccātis inueniretur.

1. p. q. 25. art. 3.

In cor. ar.

Porrecta ꝓ totum.

501

1. 2. q. 102. ar. 3. ad 11.

Et mal. q. 2. ar. 10.

Li. 8. c. 10. circa pric.

aſſerētes nō eſſe ꝑiculoſum, ſi qs ꝑſecutionis tp̄e deprehenſus, exteriꝰ idola colat, dū tn̄ fidē i mēte ſeruet: ſed hoc apparet manifeſtè falſū. Nā cū exterior cultꝰ ſit ſignū iteriotis cultꝰ, ſicut eſt ꝑnicioſū mēdaciū, ſi qs uerbis aſſerat contrarium eiꝰ, qđ ꝑ uerā fidē tenet in corde: ita ēt eſt ꝑnicioſa falſitas, ſi qs exteriorē cultū exhibeat alicui cōtra id, qđ ſentit in mēte. Vñ Aug. dicit cōtra Senecā i 6. * de ciu. Dei: ꝙ eo dānabiliꝰ colebat idola, quo illa quę mēdaciter agebat, ſic ageret, vt eū populꝰ ueraciter ager̄ exiſtimaret.

Ad primum ergo dicēdū, ꝙ neq. in ueteris legis tabernaculo, ſeu tēplo, neq; ēt nūc, imagines i Eccleſia iſtituunt̄, ut eis cultus latrię exhibeatur, ſed ad quādā ſignationē, ut per hmōi imagines mētibꝰ hoīum imprimat̄, & confirmet̄ fides de excellētia angelorum, & ſc̄tōrū: ſecus autē eſt de imagine Xp̄i, cui ratione diuinitatis latria debetur ut dicetur * in Tertio.

Ad II & III patet reſponſio per ea, quæ dicta * ſunt.

Articvlvs III.

Vtrum idolatria ſit grauiſſimum peccatorum.

Ad tertivm ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ idolatria nō ſit grauiſſimū pc̄tōrum. Peſſimum.n. opponit̄ optimo, ut dr̄ 8. Eth. ſed cultus interior, qui cōſiſtit in fide, ſpe, & charitate, eſt melior, q̄ cultus exterior. ergo īfidelitas, h deſperō, & odiū Dei q̄ opponunt̄ cultui interiori, ſūt grauiora pc̄tā, q̄ idolatria, quæ opponit̄ cultui exteriori.

¶ 2 Præt. Tantò aliqđ pc̄tm̄ grauius eſt, quantò magis eſt contra Deum: ſed directius aliquis h vr̄ ꝯ̄ Deū agere blaſphemando, uel fidē impugnādo, q̄ cultum Dei alij exhibēdo, qđ ptinet ad idolatriam. ergo blaſphemia, uel impugnatio fidei, eſt grauius peccatum, quàm idolatria.

¶ 3 Præt. Minora mala maioribus malis h puniri ur̄: ſed peccatum idolatriæ punitum eſt peccato contra naturam, ut dr̄ ad Roma. 1. ergo peccatum contra naturam eſt grauius peccato idolatriæ.

Lib. 20. cō tra Fau. c. 5. & 9. circa prine tom. 6.

¶ 4 Præt. Aug. * dicit 20. contra Fauſt. Neque uos, ſ. Manich. paganos dicimꝰ, aut ſchiſma paganorū, ſed cū eis hr̄e q̄dā ſimilitudinē, eo ꝙ multos colatis deos. Verū in hoc eſſe eis lōgè deteriores, q̄ illi ea colunt, q̄ ſunt, ſed pro dijs colēda non ſunt: uos aūt ea colitis, quæ omnino non ſunt. ergo h uitium hr̄ticæ prauitatis eſt grauius, q̄ idolatria.

¶ 5 Pręt. Sup illud ad Galat. 4. Qūo conuertimini iterū ad infirma, & egena elementa, dicit gl. Hier. Legis * obſeruātia, cui dediti tūc erāt, erat pc̄tm̄ h pene par ſeruituti idolorū, cui an̄ cōuerſionē uacauerāt. nō ergo pc̄tm̄ idolatrię eſt grauiſſimum.

Id habet ſn̄ia gl. ut interlinearis. in hoc loco.

Sed contra eſt, ꝙ Leuit. 15. ſuper illud qđ dicitur de immunditia mulieris patientis fluxum ſanguinis, dicit * gl. Omne peccatum eſt immunditia animæ, ſed idolatria maximè.

Gl. ord. ſuper illud Docebitis filios Iſrael, vt caueant immunditias.

Resp. Dicendū, ꝙ grauitas alicuius pc̄ti pt̄ attēdi dupliciter. Vno mō, ex parte ipſius pc̄ti, & ſic m pc̄tm̄ idolatrię grauiſſimū d eſt. n Sicut.n. i terrena republica grauiſſimum eē vr̄, ꝙ aliqs honorē regium alteri impendat, q̄ verò regi, quia q̄tum in ſe eſt, totum reipublicę ꝑturbat ordinem: ita i peccatis, quæ contra Deum committuntur, quæ tamē ſunt maxima, grauiſſimum eſſe videtur, quòd aliquis honorem diuinum creaturę īpendat: q̄a, quātum eſt in ſe, facit alium Deum in mundo, minuens principatum diuinum. Alio modo, poteſt attendi grauitas peccati ex parte ipſius peccantis: ſicut dr̄ grauius eſſe pc̄tū eius q peccat ſcienter, q̄ eius q peccat ignoranter p. Et ſm̄ hoc nihil ꝓhibet grauius peccare hr̄ticos, q ſcienter corrūpūt fidē, quā acceperunt, q̄ idolatras ignorāter peccātes. Et ſimiliter ēt aliqua alia peccata poſſunt eſſe maiora propter maiorem contēptum peccātis q.

Conſ. in D. 716.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ idolatria pręſupponit interiorem infidelitatem, & adijcit exterius indebitum cultum. Si verò ſit exterior tātum idolatria abſque interiori infidelitate, addit̄ culpa falſitatis, vt prius dictum * eſt.

Art. præc.

Ad II dicendum, ꝙ idolatria includit magnā blaſphemiā, inquātum Deo ſubtrahitur dominij ſingularitas, & fidem opere impugnat idolatria.

Ad III dicendum, ꝙ quia de rōne pœnę eſt, ꝙ ſit contra voluntatem, peccatum per qđ aliud punit̄, oportet eſſe magis manifeſtum, vt ex hoc hō ſibiipſi, & alijs deteſtabilis reddatur. Non autem oportet, ꝙ ſit grauius: & ſm̄ hoc, peccatum quod eſt contra naturam, minus eſt peccatum, q̄ idolatriæ: ſed quia eſt manifeſtius, ponitur quaſi cōueniens pœna peccati idolatrię, vt. ſ. ſicut homo per idolatriam peruertit ordinem diuini honoris: ita per peccatum contra naturā, propriæ naturę cōfuſibilem peruerſitatem patiatur.

Ad IIII dicendum, quòd d hæreſis Manich. etiam quātum ad genus peccati, grauior eſt quàm peccatum aliorum idolatrarum, quia magis derogant diuino honori, ponentes duos deos contrarios, & multa vana fabuloſa de Deo fingentes: ſecus autem eſt de alijs hæreticis, qui vnum Deum confitentur, & cum ſolum colunt.

D. 703. & 716.

Ad V dicendum, ꝙ obſeruatio legis tp̄e gratiæ non eſt omnino æqualis idolatriæ ſm̄ genus peccati, ſed penè æqualis: quia vtrumque eſt ſpecies peſtiferæ ſuperſtitionis.

SVP. QV. XCIIII. ART. IIII.

Ferr.3.10.c.c. 120.

Porrecta per totum.

502 2.diſt. 15. q.1.art.2. cor. Et 3. contra c. 120. Et po. q.3.art.4. cor.

IN art. 4. eiuſdem 94.q. dubium occurrit, quo pacto verificetur, q oēs dij gentium dæmonia, & cũ licet colerent multos deos, colebãt & vnum ſummum Deum, de quo non põt dici, q ſit dęmõ, quia eſt verus Deus. Rurſus colebant motores cœlorum, quos cõſtat non eſſe dęmones. Quomodo igitur omnes dij gentiũ dæmonia?

¶Ad hoc dr dupliciter. Primò, vt in lra dr, q dæmonia erãt cauſæ ois cultus idolatriæ. Et propterea oēs dij gentium erãt dæmonia cauſaliter, licet non eſſentialiter. Secundò, dr, q oēs dij gentiũ erant ẽt eſſentialiter, aut participatiuè dæmonia, inquantum erãt dij gentium: qm nõ venerabantur ſecundum id, quod in veritate erant, ſed ſecũdum id, quod non erant, hoc eſt, ſecundum deitatem, cum non eſſent dij, niſi vnus, qui non adorabatur ẽt ſecũdum id, quod erat, ſed ſecundum id, quod ipſi de eo concipiebant. Ac per hoc non adorabãt ipſum Deum ſecũdum ſe, ſed id, qđ ipſi vocabant Deum, quod non eſt verus Deus. Et ſic oēs dij gẽtium aut erãt dæmonia, aut figmẽtia dæmoniaca, quæ participatiuè dæmonia erant, & dicuntur.

Lib.8.Etymol. c.11. paulo à princip.

Lib.21.c.6 à med.illius tom.5

¶In ratione ad ſecũdum, cum legis idolatriã excluſam per virtutem Chriſti in ſexta ætate, non intelligas, q hoc ſit p oi parte ſextæ ætatis perfectæ: ſed quoniã ex magna parte excluſa eſt, & excludentur reliquiæ in eadẽ ætate.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum cauſa idolatriæ fuerit ex parte hominis

ADQVARTVM ſic pcedit. Videtur q cauſa idolatriæ non fuerit ex parte hois. In homine.n. nihil eſt niſi vel natura, vel virtus, vel culpa: ſed cã idolatriæ nõ potuit eẽ ex parte naturę hois, quin poti⁹ naturalis rõ hois dictat, q ſit vnus Deus, & q nõ ſit mortuis cult⁹ diuin⁹ exhibẽdus, neq reb⁹ inanimatis. Similiter ẽt nec idolatria habet cam in hoie ex parte virtutis, qa nõ põt arbor bona malos fructus facere, vt dicitur Matth.7. neq ẽt ex parte culpę, quia, vt dr Sapien.14. Infandorũ idolorũ cultura ois mali eſt & initiũ, & finis, ergo idolatria nõ hẽt cãm ex parte hois.

¶ 2 Præt. Ea, quæ ex parte hois cãnt, oi tpe i hoib⁹ inueniuntur. Nõ aũt ſp fuit idolatria, ſđ
H in ſcđa ætate legit eẽ adinuẽta vel à Nẽbroth, qui, vt dr, cogebat hoies ignem adorare: vel à Nino, q imaginẽ pr̃is ſui Beli adorari fecit. Apud Græcos ãt, vt Iſid.* refert, Promethe⁹ primus ſimulacra hoium de luto finxit. Iudęi verò dñt, q Iſmael prim⁹ ſimulacrũ de luto fecit. Ceſſauit ẽt in ſexta ętate idolatria ex magna parte, ergo idolatria ñ habuit cãm ex pte hois.

¶ 3 Pręt. Aug.* dicit 21. de ciu. Dei. Neq potuit primũ, niſi ĩ illis, ſ. demonib⁹ docẽtib⁹, diſci qd quiſq; illorũ appetat, quid exhorreat, aut quo inuitet nomine, aut quo cogatur, vñ magicę artes, earũq artifices extiterunt: eadem aũt rõ vr̃ eſſe de idolatria: ergo idolatriæ cauſa non eſt ex parte hominum.

SED CONTRA eſt, quòd dr̃ Sapiẽ.14. Superuacuitas hominum hæc, ſ. idola, adinuenit in orbem terrarum.

Concl. RESPON. dicẽdũ q idolatriæ eſt duplex cã. Vna qdẽ diſpoſitiua, & hæc
K fuit ex parte hoium: & hoc tripliciter. Primo qdẽ ex inordinatione affectus, put. ſ. hoies aliquẽ hominẽ, vel nimis amãtes, vel nimis venerantes, honorẽ diuinũ ei impenderunt. Et hæc cã aſſignatur Sap.14. Acerbo luctu dolens pr̃, citò ſibi rapti filij fecit imaginẽ, & illũ, q tũc quaſi hõ mortuus fuerat, nũc tamq̃ Deum colere cępit. Et ibidẽ ẽt ſubdit, q hoies, aut affectui, aut regibus deſeruiẽtes,
F incõicabile nomen, ſ. diuinitatis, lignis, & lapidibus impoſuerunt. Secundò, pp hoc, q hõ naturaliter de repræſentatione delectat, vt Philoſ. dicit in * Poetria ſua. Et iõ hoies rudes à principio videntes per diligẽtiã artificũ imagines hominum expreſſiuè factas, diuinitatis cultum eis impenderunt. Vñ dr̃ Sapiẽ.13. Siquis artifex faber de ſylua lignum rectum ſecuerit, & p ſciam ſuæ artis figuret illud, & aſſimilet imagini hois, de ſubſtantia ſua, & filijs, & nuptijs votũ faciens, inquirit. Tertiò, pp ignorantiã veri Dei, cuius excellẽtiã hoies non conſiderantes, quibuſdam creaturis pp pul- Cap.1.in prin.illius. tom.6.
G chritudinẽ, ſeu uirtutẽ, diuinitatis cultũ exhibuerunt. Vñ dr̃ Sap.13. Neq; opibus attendẽtes, agnouerunt quis artifex eſſet, ſed aut ignẽ, aut ſpiritũ, aut citatũ aerẽ, aut gyrũ ſtellarũ, aut nimiã aquã, aut Solẽ, aut Lunã, rectores orbis terrarum, deos putauerunt. Alia aũt cã idolatrię fuit cõſumatiua ex parte demonum, qui ſe colendos hoibus errãtibus exhibuerũt, in idolis dando rñſa, & aliqua, q̃ videbantur hoibus mirabilia, faciendo. Vnde & in Pſ.95. dicitur: Omnes dij gentium dæmonia.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q cã diſpoſitiua idolatriæ fuit ex parte naturæ hois defectus, vel p ignorantiã intellectus, vel p inordinationem affectus, vt dictum * eſt. Et hoc ẽt ad culpã pertinet. In corp. ar.
Dr̃ aũt idolatria eſſe cã, initium, & finis ois peccati: quia non eſt aliqđ genus peccati, quod interdũ idolatriã non producat, vel expreſſè inducendo per modum cauſæ, vel occaſionẽ prębendo p modũ initij, vel per modum finis, inquãtum peccata aliqua aſſumebãtur in cultum idolorũ, ſicut occiſiones hoium, & mutilationes membrorũ, & alia huiuſmodi. Et tamen aliqua peccata poſſunt idolatriam præcedere, quę ad ipſam hoiem diſponũt.

AD II dicendum, q in prima ætate nõ fuit idolatria pp recẽtẽ memoriã creationis mũdi, ex qua adhuc vigebat cognitio vni⁹ Dei in mẽte hoium.
I In ſexta aũt ætate idolatria eſt excluſa p virtutẽ, & doctrinam Chriſti, qui de diabolo triũphauit.

AD III dicẽdum, q ratio illa procedit de cauſa conſumatiua idolatriæ.

QVÆSTIO XCV.

De ſuperſtitione diuinatiua, in octo articulos diuiſa.

POSTEA conſiderandum eſt de ſuperſtitione diuinatiua.

Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primò, Vtrum diuinatio ſit peccatum.

¶ Secundò, Vtrum ſit ſpecies ſuperſtitionis.

¶ Tertiò, De ſpeciebus diuinationis.

¶ Quartò, De diuinatione, quę fit per dæmones.

SVP. QV. XCV. ARTIC. I.

Ferr.3.cont.c.154.

IN artic. 1. quæſtio. nonageſimæ quintę nota tria. Primo, quòd quia diſputatio de cauſis ad vtrumlibet non eſt moralis, ideò hic pertranſeundo, & cautè tamen loquendo dicitur, quòd ſecundum ſe conſideratæ ſunt neutræ: quoniam oportet eas ad alteram declinare partem, quando cauſant. Secundò, quòd tam de effectibus cauſarũ ad vtrumlibet, quam de

¶Quintò, De diuinatione, quę fit per aſtra.

¶Sextò, De diuinatione, quæ fit per ſomnia.

¶Septimò, De diuinatione, q̃ fit per auguria, & alias huiuſmodi obſeruationes.

¶Octauò, De diuinatione, quę fit per ſortes.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum diuinatio ſit peccatum.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur ꝙ diuinatio nõ ſit peccatum. Diuinatio .n. ab aliquo diuino ʰ noïatur: ſed ea, quæ ſunt diuina, magis ad ſanctitatẽ ꝑtinent, q̃ ad peccatũ. ergo videtur ꝙ diuinatio non ſit peccatum.

¶2 Pręt. Auguſt. dicit* in lib. de lib. arb. Quis audeat dicere diſciplinam ʰ eſſe malũ? & iterũ. Nullo modo dixerim aliquam intelligentiã ʰ malã eſſe poſſe: ſed aliquæ artes ſunt diuinatiuæ, ut patet per Philoſ.* in lib. de memoria. Videtur ẽt ipſa diuinatio ad aliquam intelligentiã veritatis pertinere. ergo vr̃ ꝙ diuinatio non ſit peccatum.

¶3 Pręt. Naturalis ʰ inclinatio non eſt ad aliquod malum, q̃a natura non inclinat, niſi ad ſimile ſibi: ſed ex naturali inclinatione homines ſolicitantur prænoſcere futuros euentus, quod pertinet ad diuinationẽ. ergo diuinatio nõ eſt peccatũ.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Deut. 18. Non ſit qui Pytones conſulat, neq; diuinos. Et in decretis. 26.* quæſt. 5. dicitur. Qui diuinationes expetunt, ſub regulis quinquennij iaceant ſecundùm gradus pœnitentiæ diffinitos.

RESPON. Dicendum, ꝙ nomine diuinationis intelligitur quædam prænunciatio futurorum. Futura autem dupliciter prenoſci poſſunt. Vno quidem modo in ſuis cauſis: alio modo in ſeipſis. Cauſæ aũt futurorũ tripliciter ſe habent. Quædam enim producũt ex neceſſitate, & ſemper, ſuos effectus. Et huiuſmodi effectus futuri per certitudinem prænoſci, & prænũciari pòſſunt ex conſideratione ſuarũ cãrum, ſicut aſtrologi A p̃nũciant eclipſes futuras. Quędã verò cauſę ꝓducunt ſuos effectus non ex neceſſitate, & ſp, ſed vt in pluribus, raro tñ deficiũt. Et ꝑ hmôi cãs pñt p̃noſci effect⁹ futuri, nõ q̃dẽ ꝑ certitudinẽ, ſed ꝑ quãdã coniecturã: ſicut aſtrologi ꝑ cõſideratione ſtellarũ q̃dã p̃noſcere, & p̃nũciare pñt de pluuijs, & ſiccitatibus, & medici de ſanitate, vel morte. Quędã verò cauſę ſunt, B q̃ ſi ſm ſe cõſiderent̃, ſe hñt ad vtrũlibet: qđ p̃cipuè vr̃ de potẽtiis rõnalibus, q̃ ſe hñt ad oppoſita ſm* Phil. Et tales effect⁹ vel ẽt ſi q̃ effectus, vt in paucioribus caſu accidũt, ex naturalibus cauſis ꝑ conſiderõnẽ cãrũ p̃noſci non pñt: q̃a eorũ cauſæ nõ hñt inclinationẽ determinatã ad hmôi effect⁹. Et iõ effectus hmôi p̃noſci non pñt, niſi in ſeipſis cõſiderent̃. Hoïes aũt C in ſeipſis hmôi effectus cõſiderare pñt ſolũ dũ ſunt pñtes, ſicut cũ hõ videt Sortẽ currere, & ambulare: ſed cõſiderare hmôi in ſeipſis, anteq̃ fiãt, eſt Dei ꝓpriũ, q̃ ſolus in ſua æternitate videt ea, q̃ futura ſunt, quaſi pñtia, vt in 1. habitũ* eſt. Vnde dr̃ Iſa. 41. Annunciate q̃ ventura ſunt in futurũ, & ſciemus q̃a dij eſtis vos. Si quis ergo hmôi futura p̃nũciare, aut p̃noſcere quocũq; mõ p̃ſumpſerit, niſi Deo reuelãte, manifeſtè vſurpat ſibi qđ Dei eſt, & ex hoc aliq̃ diuini dñr. Vnde dicit Iſid. in li.* Etym. Diuini dicti quaſi Deo pleni. Diuinitate .n. ſe plenos ſimulãt, & aſtutia quadã fraudulẽtię hoïbus futura cõiectãt. Diuinatio D ergo nõ dr̃, ſi q̃s prænunciet ea, quæ ex neceſſitate eueniunt vel vt in pluribus, q̃ humana rõne præſci pñt: neq; ẽt ſi quis futura alia cõtingẽtia, Deo reuelãte, cognoſcat. Tunc .n. nõ ipſe diuinat .i. qđ diuinũ eſt facit, ſed magis qđ diuinũ eſt, ſuſcipit. Tunc aũt ſolùm dr̃ diuinare, qñ ſibi indebito modo vſurpat p̃nunciationẽ futurorum euentuum. Hoc aũt conſtat eſſe peccatũ: vnde ᵐ diuinatio ſp eſt peccatum. Et ꝑp hoc Hier.* dicit ſup Micheam, quòd diuinatio ſemper in malam partem accipit̃.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ diuinatio non dicitur ab ordinata participatione alicuius E diuini, ſed ab indebita vſurpatione, vt dictũ* eſt.

AD II dicendum, ꝙ artes quędam ſunt ad prenoſcendum futuros euẽtus, qui ex neceſſitate, uel frequenter ꝓueniunt, q̃ ad diuinationẽ non pertinent: ſed ad alios futuros euentus cognoſcendos non ſunt aliquæ veræ artes, ſeu diſciplinæ, ſed fallaces, & vanæ ex deceptione dæmonum introductæ, vt dicit Auguſt. in 21. de ciuit. Dei.

AD III dicendum, ꝙ homo habet naturalem inclinationem ad cognoſcendum futura ſecundũ modum humanum, non autem ſecundùm indebitum diuinationis modum.

q. 14. art. 13. & q. 57 ar. 3. & q. 86. ar. 4

Lib. 8. c. 9. a medio. Et refert. 26. q. 4. c. igit, circa princip.

Concl. m

A med. cõmẽtarij n cap. 3. Micheæ, to. 6

In corp. artic.

de cauſalibus cautè in litera dicit̃, quòd per conſiderationem cauſatum prænoſci non poſſunt: & intẽlit de cauſis, vt p̃dixerat, p̃ſideratis .ſ. ſecũdm ſe. Nam ſic, vel ſunt neutræ, vt potentiæ rõnales: vel ſunt ad oppoſita caſualiũ, vt cauſæ naturales, & ſic nõ hñt determinationẽ aliquã ad huiuſmodi effectus. Cũ his tñ ſtat ꝙ ꝑ eaſdẽ cãs p̃paratas, ſeu diſpoſitas, p̃cognoſci aliquo mõ poſſint cãrum harum effectus, vt patet inter hoïes p̃cognoſci ex diſpoſitione naturæ, aut conſuetudinis, aut paſſionis alicuius, qđ faciet in tali euentu, q̃uis certitudo deſit. Et ſimiliter ſi q̃s ſeminis defectuoſi, & matricis huius cognoſceret diſpoſitionẽ, coniiceret de monſtro. Conſiderandũ eſt ergo ad qualiter ſe hñtem cãm referatur effectus futurus, cum præcognoſcendus ex cã dr̃. Et hoc patet maximè in materia diuinationis obſeruare, quia ſuper hoc fundãtur oẽs excuſationes, vt inferi⁹ apparebit diffuſius. Tertio, quid diuinationis noïe intelligẽdũ eſt apud Theologos, & i Eccleſia. Q̃m, vt in litera dr̃, intelligitur indebita vſurpatio p̃nunciationis futurorũ euẽtuũ. Et dr̃ indebita ab indebito modo præcognoſcendi ea, quia .ſ. nec media diuina reuelatione, nec vigore naturalis luminis, ſed dęmoniaca vanitate implicitè, vel explicitè, vt patebit, hr̃, aut iactat̃. Et quia in hoc conſiſtit formalis rõ diuinationis, & in materialibus diuinationis multa eſt ambiguitas propter incertitudinẽ noſtræ ſciæ, & elõgationem, ac occultationẽ cauſarum reſpectu noſtri: ideò tota præſentis q̃õnis doctrina formaliter eſt intelligẽda, & in quolibet articulo ſecũdũ materiã meditandũ, ac ſecũdum vniuſcuiuſq; naturam ſuſpẽdendum, aut decernẽdum iudiciũ eſt. ¶ In reſponſione ad ſecũdum eiuſdẽ articuli aduerte, ꝙ Ariſtoteles in principio libelli de memoria, & reminiſcentia, incidẽter affert reſpectu futurorum, eſſe ſciam ſperatiuam: quam q̃dã diuinatiuam vocãt. Qualis ſit autem, aut ex q̃bus ꝓcedat, non inuenio in eo. Vnde an hoc retulerit ad dogmata cõiiciendi ex cauſis, & ſignis, vt aſtra, complexiones, lineæ naturales, ſomnia ꝓ aliqua parte, & hmôi credũtur, an ad artes vanas, quæ de facto tũc erant apud idolatras, ſicut, & poſt fuerunt apud Chriſtianos, vt patet 26. q. 1. Sortilegi, neſcio. Author parum de intentione illius hoïs curans, ad rõ ſe conuertit tradendo, permanens in formali, vt dictum eſt. Naturalia namq; ſiuè ſigna ſint, ſiuè cauſæ, vt in pluribus verificantur.

Porrecta 8 notum.

503

2. di. 15. q. 1. art. 3. ad 4. Et 3. cõtra c. 154. Et Iſai. 3. lec. 4. princip.

Li. 1. ca. 1. tom. 1.

Parũ a principio libri tom. 2.

26. q. 5. c. Q diuinationes.

Li. 9. Met. text. 3. & 18. tom. 3.

ARTICVLVS II.

Vtrum diuinatio ſit ſpecies ſuperſtitionis.

AD SECVNDVM ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ diuinatio nō ſit ſpēs ſuperſtitionis. ᵇIdē .n. nō pōt eſſe ſpēs diuerſorū generū ſed diuinatio vr̃ eſſe ſpecies curioſitatis, vt Aug. * dicit in lib. de veram religione. ergo vr̃ ꝙ non ſit ſpecies ſuperſtitionis.

G

¶2 Præt. Sicut religio eſt cultus indebitus: ſed diuinatioᵇ nō vr̃ ad aliquem cultum indebitum pertinere. ergo diuinatio non pertinet ad ſuperſtitionem.

¶3 Pręt. Supſtitioᵇ religioni opponit̃: ſed in vera religione nō inuenitur aliquid diuinationi ꝑ cōtrariū rñdens. ergo diuinatio non eſt ſpēs ſuperſtitionis.

SED CONTRA eſt, qđ Origenes dicit* in Periarchon. Eſt q̃dā opatio dęmonū in miniſterio ꝑſciæ, q̃ artibus qbuſdā ab his, q ſe dæmonibus mācipauerūt nūc ꝑ ſortes, nunc ꝑ auguria, nūc ꝑ cōtēplationē vmbrarū, cōprehendi vr̃. Hæc aūt oīa opatione dæmonum fieri non dubito: ſed, vt* Aug. dicit in 2. de doct. chriſ. Quicqd ꝓcedit ex ſocietate dęmonū, & hominū, ſuperſtitioſum eſt. ergo diuinatio eſt ſpēs ſuperſtitionis.

RESPON. Dicēdū, ꝙ ſicut ſ̄ * dictum eſt, ſuperſtitio importat indebitū cultū diuinitatis.

¶SVPER QVÆST. XCV. ARTIC. II.

Ferr. 3. contr. c. 154

IN art. 1. eiuſdem 95. q. vide in primis, quòd ratio ſuperſtitionis in diuinationibus eſt, quia auxilium dæmoniacū aſſumitur: & ideò ad hoc oportet ſemper inſpicere, & hinc ſcire, ꝙ diuinatio ex genere ſuo mortale peccatū eſt, & ab Eccleſia damnata, tamquàm diabolici cultus pars ex ꝓpria natura operis, vt diffuſè hēs in Decretis 26. q. 1. 2. 3. 4. 5. & 7. vbi materiā iſti⁹ quæſtionis tractatam videre potes.

Porrecta § totum.

504

Infra ar. 3 cor. princ. Et 2. di. 25 q. 1. ar. 3. ad 4. Et 3. cōt. c. 154.

* Cap. 38. & præced. tom. 1.

¶In eod. art. nota, ꝙ duplex in litera ponitur inquiſitio pro diuinatione, ſ. manifeſtè pernicioſa, quæ. ſ. eſt cum expreſſa dæmonum inuocatione: & vana, quæ. ſ. eſt quando aliquis futurum præcognoſcere tentat, vnde præcognoſci non poteſt. Et hæc propter admiſtionem occultam dęmonum eſt pernicioſa, ſed occultè, vt ampli⁹ infra patebit. Et hoc oportet ſeruare pro fundamentis in tota materia diuinandi: quoniam in his conſiſtit formale, ad quod oportet reſoluere. Ex his enim non ſcimus, an talis inquiſitio, puta, per ſomnia, per ſortes, per aſtra, per lineas, &c. ſit vana: ſed tantum in quo formalis ratio dæmoniacæ inquiſitionis reſpectu futurorum conſiſtat, ſcilicet aut in expreſſa inuocatione, aut tacita, ꝑ hoc quòd vana ſit futuri inquiſitio. Si noſſe autem vis, an talis inquiſitio ſit vana, oportet formale ad talem materiam applicare, & videre ſi inde futurum poteſt, vel non poteſt præcognoſci. Et propterea oportebit in ſingulis articulis ſequentibus ſingula examinare, quantum Deus dederit, ne homines docti nos derideant tamquàm rudes auferentes à rebus eas, quæ in eis occultæ ſunt conditiones, & dæmoni attribuentes: & ne ſapientes in occultis ſuis, quaſi ſine ratione dicta omnia promiſcuè deſpiciant, ſed habeant rationes, quibus obedire debet humana ratio. & vt viri boni peccatū non timeant, vbi peccatum non eſt.

¶Occurrit tamen antè oīa dubium, quare vana inquiſitio futurorum ſit pernicioſa. An ex propria natura, an quia prohibita, & damnata ab Eccleſia. Et eſt ratio dubij, quoniam vana appellatur in propoſito inquiſitio ex defectu à fine, quia ſcilicet non poteſt aſſequi intentum finem, qui eſt cognitio futurorum, ſeu occultorum, vt patet ex diffinitione in litera poſita, quæ iā prænotata eſt. Inquiſitio autem ſic vana non eſt ex genere ſuo pernicioſa: quoniam multas conſtat eſſe inquiſitiones vanas non pernicioſas, vt ſi quis quærat Smaragdum in cerebro gallinæ. Nec etiam ex eo, quod ad cognitionem tendit, pernicioſa eſt: quādoquidem & uanè inquirere ſpeculatiuam cognitionem, puta, geometricā à iuriſconſulto, aut practicā ēt in agibilibus, puta, cōſilium de aliquid agendo à puero, ſtultum nō pernicioſum eſt. Nec etiam ex eo, ꝙ ad futura, vel occulta terminatur, pernicioſa eſt: qm̄ ſiquis à ſamet futura, aut occulta ab homine inquireret, vanè inquireret: qm̄ ille nō pōt dare de his notitiā, non tñ pernicioſè inquireret. Et breuiter in hmōi inquiſitionibus magis relucet hominem ſtultum, q̃ pernicioſum eſſe. Et cōfirmatur, quia ſicut non eſt pernicioſum ex ſuo genere committere vanitati fortunæ futurum dominium exterioris rei, & cum periculo perdendi, vt fit in omnibus ludis fortunæ: ita nō eſt pernicioſum cōmittere fortunæ vanitati cognitionem ſingularium, quæ non ſunt de perfectione intellectus, ſine cuiuſque damno: hoc autem importat vana inquiſitio futurorum. Non eſt ergo ex propria natura pernicioſa vana inquiſitio futurorum, ſed ex Eccleſiæ prohibitione, iuxta dictum Gratiani 26. quæſt. 2. cap. Sors.

¶In oppoſitum autem eſt, quia hæc inueniuntur in vtroque teſtamento damnata, ſcilicet à Moyſe, & Paulo Apoſtolo. Huiuſmodi autem non ſunt mala, quia prohibita, ſed ideo prohibita, quia mala.

¶Ad euidentiam huius ſciendum eſt, vanas occultorum inquiſitiones dupliciter fieri poſſe. Primò, vt vana: ſecundo, vt vtilia

F ad cognitionem occultorū. Si fiant vt vana, ſic conſtat, ꝙ fiunt vt in veritate ſunt, quia vana in veritate ſunt. Et ſic cum vacare vanis inquantum huiuſmodi, nullam maiorem culpam, q̃ vanitas ſit, ponat, conſequens eſt, quòd exercere inquiſitiones vanas vt vanas, licèt ſit ſecundùm ſe malum, non tamen pernicioſum eſt. Vnde veniale tm̄ peccatum eſt, ſi quis vtatur huiuſmodi inquiſitionibus vanis, hoc eſt, nō expectans, notitiam ex ipſis niſi à caſu. Si verò fiāt vt vtilia, cum non ſint ſecundum veritatem vtilia ratione ſui, ſed ratione ſecretæ virtutis dęmoniacæ, inquiſitiones iſtæ ex genere ſuo ſunt pernicioſæ: quoniam uti vanis vt vtilibus, ſecundum ſecretam vim dæmoniacam, manifeſtè pernicioſum eſt. Nec obſtat ſi dicatur, quòd inquiſitiones iſtæ, vt vtiles, non fiunt ſecundum ſecretam, vim dæmoniacam, ſed ſecundùm ſecretā quandā uim nobis incognitam. Dicunt

Homil. 26 in Nume. a med. to. 1

Li. 2. c. 20. tom. 3.

q. 92. ar. 1. & q. 94. artic. 1.

H enim inquiſitores iſti, quòd non inuocant, nec inuocare intēdunt dæmonē, ſed vti talibus, quia experiuntur illa eſſe vtilia ad huiuſmodi cognitionem occultorum. Hoc, inquam, nō obſtat: qm̄ ex quo ſecreta illa virtus in veritate eſt uirtus dæmoniaca, niſi homo vtens illa excuſetur propter ignorātiam, diabolicæ ſe ſocietati immiſcet tacitè ex hoc ipſo, quòd vtitur vanis ut utilibus ſecundum ſecretam uim ignotā. Debet. n. curam habere operum ſuorum, ut ſciat quid facit. Qn̄ verò ignorantia in iſtis excuſet à mortali, & quando non, ex communibus ignorantiæ regulis iudicandum eſt. Rōni autem conſonū eſt, vt credentes abſque hæſitatione aliqua inquiſitiones aliquas, quæ in veritate ſunt vanæ ſecundum ſe, vtiles autem ex dæmone, eſſe vtiles ex diuina, aut naturali, ſecreta tñ virtute: & pro tanto eis vtentes, ac eis inhærentes, ſic tamen ꝙ parati ſunt nullo modo facere, ſi ambiguum eſſet, ꝙ ex dæmone eſſent, excuſentur à mortali: niſi fortè laborarent ignorātia affectata, aut craſſa, & ſupina. Hos enim non audeo excuſare. Talis enim videtur ignorantia, qui vtuntur quodam verſiculo Pſalmiſtæ ad hoc, vt annulus ſuper protenſo filo moueatur. Conſtat enim ex Deo non eſſe inditam uirtutem ſacris verbis ad huiuſmodi leuitates, nec ex natura ineſſe verbis illis hanc virtutem, ex dæmone igitur. Et hoc vnum dixerim, vt ex hoc alia ſcias iudicare, diligenter notans, quòd extra de ſortilegijs. cap. Ex tuarū, presbyter in ſecreto loco cum infami ad inſpectionem aſtrolabij pp furtum inueniendum ex zelo, & ſimpliciter accedens, non modicam peccati maculam contraxiſſe dr̃. Iſte ſiquidem animum inuocandi dæmonem non habuit: inuocauit tamen tacitè de facto non ex ignorantia excuſante: quia cum infami, & in loco priuato, presbyter. Rō autem excuſans prima eſt, quia non per ſe, ſed per accidens, & materialiter tantum tales immiſcent ſe tacitè cum dæmonibus. A toto autem omnino excuſantur, qui credulitatem hanc falſam ex conſilio ſapientis acceperunt, & propterea his vanitatibus ſe immiſcuerunt. Sunt igitur huiuſmodi vana, quatenus pro vtilibus habentur, ſecundum genus ſuum ſuperſtitioſa, ac per hoc inquantum uana, & inquantum ſuperſtitioſa: ideò ſunt prohibita, quia mala, & non econuerſo. Et ex hoc, quòd licet Eccleſia moneat abſtinere etiam à licito vſu aſtrologiæ, ſomniorum, linearum, & huiuſmodi in prænunciationibus, propter periculum declinandi in uſum illicitum, ſicut accidit in vſu iuramenti: non tamen abſolutè prohibet in communi loquendo, niſi quatenus ſunt uana, aut ſuperſtitioſa. Dixi autem in communi loquendo, quia in tali materia, puta, in electionibus, quia debet eligi melior, & non debet cōmitti fortunæ electio: ideo in ſpeciali ſunt prohibitæ ſortes, extra de ſortileg. cap. ultim. Et hæ etiam ſunt prohibitæ, quia malæ ſecundum ſe in tali materia: & ſimile eſt in prohibitione ſortiū ex paginis Euangelicis, quo ad ſæcularia negotia, propter ſcilicet diuinam irreuerentiam, ut Auguſt. dicit 26. quæſtio. 2. Hi qui.

I

K

Quòd

Quòd aũt ꝓhibitiones oẽs de his ſic ſint intelligẽdæ, ſ. in quã- tum uana, aut ſuperſtitioſa, aut alias mala, manifeſtat ex quatuor. Primò, ex ſtudio doctorum ad diſcernendum ad quid aſtra, ſomnia, auium motus &c. ſunt vtilia ſecundùm nãm: & ad quid non, concludendo ꝙ vti eis ſecundum ꝙ ſunt ex natura vtilia, nõ eſt peccatum. Si. n. eſſent mala aliqua, quia prohibita, non oporteret hanc diſcretionẽ facere. Secundo, ex hoc ꝙ tot textus, qui hñr in Decret. c. 26. p̃ totã qõẽs diuinationẽ, incantationẽ, vel ſuperſtitionem afferendo, hæc ſpectare ad ritũ paganorum, culturã, vel ſocietatẽ dæmonum inſinuant. Tertio, ex hoc, ꝙ ius diuinum in hac materia. Deut. 18. Nõ inueniatur in te, qui obſeruet ſomnia, & auguria: exponitur ſecundum dictam gl. ſed vana, aut ſupſtitioſa. Multò ergo magis ius humanũ, vbi aliter non exprimitur, interpretabimur ſic. Quartò, ex hoc ꝙ Apoſ. Gal. 4 non dixit, obſeruatoribus tpum, ꝙ in vanum in eis laborauerit: ſed dixit, Timeo ne vanum in vobis laborauerim, ſignãs ſe timere, ne tpa ſupſtitioſè obſeruauerit: & ſic in vanum in eis laboraſſet, vt ẽt Aug. exponit, vt hr̃ 26. q. 7. c. Quis exiſtimaret. Hoc. n. mõ timẽs Eccleſia ne ad ſuperſtitioſa filij ſui declinẽt horret, damnat, punitq; hęc, non inijciẽdo laqueũ aĩabus, ſed prohibendo, q̃ mala ſunt, & monendo ne ẽt licitis in hmõi ſe implicent, ne paulatim declinent in pernicioſa. Et ſi chriſtiani intelligerẽt celſitudinem gradus ſui (quia diuinæ facti cõſortes naturæ aſciti ſunt in membra Chriſti, & datum eſt eis omnibus præeſſe naturalibus, & dæmonibus, iuxta Dñi promiſſionem Mar. vlt. vbi di: Signa aũt eos qui crediderint, hæc ſequentur &c.) neq; a ſignis cęli, neq; ab alijs quæ gentes, q̃ hoĩes non chriani timent, metuẽrent ſibi, ſed chriãnitatis virtute ſuper oĩa ſeipſos agerẽt, fęliciſſimè oĩa calcãtes.

q.59. in p̃fatione, & ar.3. ad 1.

¶ Ad obiectiones aũt in oppoſitum allatas in principio dubij. iam patet rñſio: quia loquũtur de inquiſitionib. iſtis, quatenus vanæ ſunt, & infra vanitatem ſiſtunt, excepta vltima confirmatione, ad quam dr̃, ꝙ non eſt eadem rõ de dñio rei tpalis, & de cognitione: qm̃ caſus fortuitus ex conuentione hoĩm poteſt eſſe vtilis ad tranſlationem dñij, vt patet in ludis fortunæ, & in ſortibus diuiſorijs. Non ſubeſt autem humanæ voluntati, ꝙ caſus fortuitus ſit vtilis ad cognitionem occultorum: & ideo argumentum non valet.

¶ Gratianus autem in oppoſitum allatus verificatur quo ad monitionem Eccleſiæ, vt diximus, & quo ad ceſſationem inqſitionis per ſortes nõ vanas, ſed a Deo olim probatas, pp̃ rõem in hoc art. ad tertium ab authore aſſignatam ex dr̃ia inter legem nouam, & veterem: Quãmuis fuerit etiam alia ratio, ſ. ꝓnitas illius populi ad idolatriam, in qua videbant rñſa dari gẽtilibus. Vnde Saul, cum non haberet a Deo reſponſum, ad Pytonis ſe conuertit diuinationem. 1. Reg. 28.

¶ In reſponſione ad primum, & ſecundum eiuſdem 2. art. nota, ꝙ diuinatio, licèt ſubiectiuè ſit in intellectu, in quo eſt tam inquiſitio, q̃ cognitio, ſiue debitè, ſiue indebitè habeatur, quia tñ includit ordinem ad voluntatem, cuius eſt vti pacto cũ dæ-A moniis: ideo author ex hac parte ponit ipſam ſpeciẽ eſſe ſupſtitionis, quæ vitium in voluntate eſt, ſicut religio eſt virtus in voluntate. Et licèt vti pacto dæmonis, abſolutè loquendo, videatur ad ſocietatem, & non ad cultum ſpectare, ac per hoc diuinationem non eſſe ſpeciem ſuperſtitionis, cuius eſt exhibere cultum creaturæ &c. ſi tamen diligentius attendamus, quod ratione diuinæ excellẽtiæ ſubiectionem profiteri Deo religionis eſt, videbimus, ꝙ ratione affectatæ excellentiæ diuinæ à dæmone, ꝓfiteri ſe ſubiectum dæmoni, implorando illius conſilium, vel auxiliũ, ſuperſtitionis eſt. Conſtat autem, quòd vti pacto cum dæmone, eſt profiteri ſe indigẽtem dæmone, ac per hoc illi ſubditũ. Omnis enim indigẽs, quatenus indigens eſt, ſubijcitur illi, cuius opera indiget. Propter quod propheta deitatem ex nullius indigentia prob. t, dicens. Dixi domino, Deus meus es tu: quoniam bonorum meorum non eges.

Ad cultum autem Dei pertinet aliquid dupliciter. Vno mõ, cũ aliquid Deo offertur vel ſacrificiũ vel oblatio vel aliqd hmõi. Alio mõ, cum aliquid diuinum aſſumitur, ſicut ſ. dictum* eſt de iuro: & ideo ad ſuperſtõnem pertinet non ſolùm cum ſacrificium demonib. offertur p̃ idolatriam, ſed ẽt cum aliquis aſſumit auxilium dæmonum ad aliquid faciendũ, vel cognoſcendum. Oĩs aũt diuinatio ex operóe dęmonum ꝓuenit, vel quia expreſsè dęmones inuocantur ad futura manifeſtanda: vel qa dæmones ingerunt ſe vanis inquiſitionibus futurorũ, vt mentes hoĩum implicent vanitate. De qua vanitate dr̃ in Pſal. 39. Nõ reſpexit in vanitates, & inſanias falſas. Vana aũt inquiſitio futurorum eſt, qñ aliquis futurum p̃noſcere tentat, vñ p̃noſci nõ pt. Manifeſtũ eſt ergo, ꝙ diuinatio ſpẽs ſuperſtõnis eſt.

C

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ diuinatio pertinet ad curioſitatem quantum ad finem intẽtum, qui eſt p̃cognitio futurorum: ſed ꝑtinet ad ſuperſtõnẽ, quantum ad modum operóis.

D

Ad II. dicendum, ꝙ hmõi diuinatio pertinet ad cultum dæmonum, inquantum aliquis vtitur quodã pacto tacito, vel expreſſo cum dæmonibus.

Ad III dicendum, ꝙ in noua lege mens hoĩs arcet a tpalium ſolicitudine: & ideo non eſt in noua lege aliquid inſtitutum ad pręcognitionem futurorum euentuum de tpalib. rebus. In veteri aũt lege, q̃ ꝓmittebat terrena, erãt conſultationes de futuris ad religionẽ pertinentibus. vñ dr̃ Iſa. 8. Et cum dixerint ad vos: Quærite a Pytonibus & a diuinis, q̃ ſtrident incantationib. ſuis, ſubdit quaſi rñſionem: Numquid non populus a Deo ſuo requiret viſionẽ ꝓ viuis, & mortuis? Fuerũt tñ in nouo teſtõ ẽt aliqui prophetæ ſpiritũ hñtes, qui multa de futuris euentib. prædixerũt.

C

ARTICVLVS III.

Vtrum ſit determinare plures diuinationis ſpecies.

AD TERTIVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ non ſit determinare plures diuinõnis ſpẽs. Vbi. n. eſt vna [h] ratio peccãdi, non vñr plures eſſe peccati ſpecies: ſed in oĩ diuinatione eſt vna rõ peccandi, q̃a. ſ. vtitur aliquis pacto dæmonum ad co-

D

SVP. QV. XCV. ART. III.

IN art. 3. eiuſdẽ. q. 95. nota, penes qd diſtinguntur expreſſa à tacita inuocatione dæmonis, ſ. penès intentionem hominis, quam intellige dupliciter haberi pro expreſſa. Primò, cũ inuocat dæmonem. Secundò, cum aliquid facit quod ſcit ex diaboli virtute operari, vt faciunt incantatores. Vtriq; namque expreſsè dæmonem inuocant ex intentione, verbo, vel facto. Et tunc interuenit pactum factum, & ſi non cum illo homine, factum tamen cum aliquo alio, qui aſſiſtet illis operibus oſtendendo, vel operando. Tacita autem inuocatio dæmonum, tunc ſolummodo eſt, quando aliquis talibus ſe implicat, vt dignum ſit dęmonem ſe illis immiſcere, quàmuis hoc ſit præter intentionem talis hominis, vt in multis enumeratis in litera habes.

Porrecta § totum.

505 Opuſc. 25. cap. 4.

¶ In eod. art. circa apparitiones dæmonum nota, ꝙ quinq; modis contingunt huiuſmodi viſiones: Tribus ſecundum ſenſus exteriores, & duobus ſecundùm interiores: Contingit ſiquidem exterius à dæmone induci, primò verum corpus aliunde acceptum, vt cum verum ſemen, & veſtem, & huiuſmodi, offert, aut tunc formatum commiſcendo naturalia actiua, & paſſiua, vt ſerpentes factos per magos Pharaonis, Exod. 7. & volucres factos loco ſociorum Diomedis ſubmerſorum, vt Auguſt. dicit 18. de ciuitate Dei. Contingit ſecundò non verum corpus, ſed ſimilitudinem aliquam corpoream offerre exterius, ex naturalium tamen operatione cõſurgentem, vt Aug. dicit ibidem de Archadibus, & ſocijs Vlyſſis. Et in phialis aquę, vel polito corpore apparent quandoque ſimilitudines, quædam à dæmone procuratæ, cum ad huiuſmodi inuocatur. Et frequenter accidit, cum dæmones in aſſũptis corporibus humanis apparent uigilantibus, conuerſantur cum eis familiariter colloquentes, & concumbentes, quandoque etiam munera vera afferentes eiſdem. Non enim habent veras carnes, & vera oſſa, nec membra: ſed carnis, & membrorum ſimilitudinem non ſolum viſibilem, ſed palpabilem, & ſolidam, ita vt ſentiantur tanquam humanæ perſonæ, vt à multis fide di-

E

F gnoſcendum futura.ergo diuinationis nō ſunt plures ſpēs.

¶2 Præt. Actus humanus ſpēm ſortit̄ ex fine,vt ſ̄ * habitū eſt: ſed oīs diuinatio ordinat̄ ad vnum finem,ſ.ad prenunciationē futurorum. ergo omnis diuinatio eſt vnius ſpeciei.

¶3 Præt. Signa h non diuerſificāt ſpēm peccati. Siuè.n.aliqs detrahat verbis, vel ſcripto, vel nutu,eſt eadē ſpēs peccati: ſed diuinationes nō vn̄r differre,niſi ſm̄ diuerſa ſigna, ex qbus accipitur præcognitio futurorum.ergo nō ſunt diuerſę diuinationis ſpecies.

SED CONTRA eſt, qd* Iſid. in lib. Etymol. enumerat diuerſas ſpecies diuinationis.

RESPON. Dicendū, ꝙ ſicut dictū* eſt,oīs diuinatio vtit̄ ad ꝑcognitionē futuri euentus aliquo dæmonum conſilio, uel auxilio. * Quod quidē vel expreſsè imploratur,vel ꝑter intētionē hoīs ſe occultè demō ingerit ad ꝓnunciandū futura qda,q̄ hoībus ſunt ignota, eis aūt cognita ꝑ modos,de qbus in primo dictum eſt. Dęmones aūt expreſsè inuocati, ſolēt futura ꝓnunciare multipliciter. Qn̄q; qdē ꝓſtigioſis qbuſdam apparitionibus ſe aſpectui, & auditui hoīum ingerentes ad ꝓnunciādū futura:& hæc ſpēs vocat̄ ꝓſtigiū,ex eo ꝙ oculi hominū ꝑſtringunt̄. Qn̄que aūt ꝑ ſomnia: & hęc vocatur diuinatio ſomniorū. Qn̄que verò per mortuorum aliquorū apparitionem, vel locutione: & hęc ſpēs vocat̄ nigromātia, qa vt dicit* Iſid. in li. Etymol. Nigrū Græcè mortuus, mātia verò diuinatio nuncupat̄: qa qbuſdā ꝑcātationib⁹ adhibito ſanguine, vn̄r reſuſcitati mortui diuinare,& ad interrogata r̄ndere. Qn̄q; verò futura ꝓnunciant ꝑ hoīes viuos,ſicut in arreptitijs patet. Et hęc eſt diuinatio ꝑ Pytones. Et vt* Iſido. dicit: Pytones à Pytone Apolline ſunt dicti,q dicebat̄ eſſe author diuinandi. Qn̄q; verò futura ꝓnuntiāt ꝑ aliquas figuras,vel ſigna q̄ in rebus inaīatis apparent, q̄ qdē ſi appareāt in aliquo corpare terreſtri,puta,ī ligno,vel ferro, vel lapide polito, vocat̄ geomantia. Si aūt in aqua, hydromantia: ſi aūt in aere, aeromantia, ſi autem in igne Pyromātia: ſi aūt in viſceribus aīaliū immolatorū in aris demonū, vocat̄ aruſpiciū. Diuinatio aūt q̄ fit abſque expreſſa demonum inuocatione, in duo gn̄a diuidit̄, quorum primū eſt, qn̄ ad ꝓnoſcendū futura aliqd cō ſideramus in diſpoſitionibus G aliquarū rerū. Et ſi qdē aliquis conet̄ futura ꝓnoſcere ex conſideratione ſitus, & mot⁹ ſiderū, hoc ꝑtineret ad aſtrologos, q & genethliaci dn̄r, ꝑꝑ nataliū conſiderōnes dierū. Si verò ꝑ motus, vel voces, auium, ſeu quorūcūq; aīalium, ſiuè ꝑ ſternutationes hoīum, vel mēbrorum ſalt⁹, hoc ꝑtinet gn̄aliter ad auguriū, qd̄ dr̄ à garritu auium, ſicut auſpicium ab inſpe H ctione auiū, quorum primū ꝑtinet ad aures, ſm̄ ad oculos. In auibus.n. hmōi ꝑcipuè cōſiderari ſolēt. Si verò hmōi cōſideratio fiat circa verba hoīum abſq; intentione dicta, q̄ qs retorquet ad futurū, qd vult prænoſcere, hoc vocat̄ omen. Et ſicut Valerius Max. * dicit ominū obſeruatio aliquo cōtractu religioni annexa eſt: qm̄ non I fortuito motu, ſed diuina ꝓuidētia cōſtare credit̄, q̄ fecit: vt Romanis deliberantibus vtrū ad aliū locū migrarēt, fortè eo tp̄e cēturio qdā exclamauit. Signifer, ſtatue ſignum, hic optimè manebim⁹: quā vocē auditā ꝓ omine acceperunt, trāſeūdi cōſiliū omittētes. Si aūt cōſiderent̄ aliquæ diſpoſitiones figurarum in aliqb. corporib. viſui occurētes, erit alia diuinationis ſpēs. Nā ex lineamētis man⁹ cōſi K deratis diuinatio ſumpta, chiromātia vocat̄, quaſi diuinatio manus. Chiros.n. gręcè dr̄ manus. Diuinatio uerò ex quibuſdam ſignis in ſpatula alicuius animalis apparētibus, ſpatulamātia vocatur.

Ad ſecundum autē diuinationis genus, quod eſt ſine expreſſa dęmonum inuocatione, pertinet diuinatio, quæ fit ex conſideratione eorum, quæ eueniunt ex quibuſdam, quæ ab hominibus ſeriò fiunt ad aliquid occultum inquirendum, ſiuè per protractionem punctorum, quod pertinet ad artem geomantiæ: ſiuè per conſiderationem figurarum, quæ proueniunt ex plumbo liquefacto in aqua proiecto: ſiuè ex quibuſdam ſchedulis ſcriptis, vel nō ſcriptis in occulto repoſitis, dum con-

gnis ex propria experiētia narrant hus audiui. In duobus tn̄ deficere ab humanis ꝑcepi corporibus. Primò, in temperamēto carnis. Nā confeſſus eſt ipſe mendacij pater, cū eius caro quaſi glacialis moleſta eſſet tactui humanæ carnis, ſe nō poſſe meli⁹ facere. Non pōt.n. ſic commiſcere naturalia abſq; vera gn̄atione hoīs, vt carnē humanā efficiat. Et ſimili rōne non pōt ſemē humanū efficere ꝑꝑ perfectionem horū, & ſimilium effectuū requirentiū propria naturalia actiua ꝑfecta, & ex hoc patet, ꝙ veriſſimū eſt ꝙ Chriſtus poſt reſurrectionē dixit, Palpate, & videte, quia ſpūs, ſeu dęmonium, carnē & oſſa nō hēt. Io. 20. & Lucę vlt. Secundò, in delectatione tactus, & concubitus. Eſt.n. tanto perſonarum humanarum commiſtio naturalis delectabilior, quantò verum ſuper excedit veriſimili. Et hæc ſunt dicta & pro declaratione veritatis & pro confutatione ſapientū in oculis ſuis negantium dæmones, qui ſi Eccleſiæ non credunt, accipiāt fidei chriſtianæ teſtimoniū vel ab hoſte. Ex eiſdem namq; cognoui, ꝙ volunt dæmones ꝑſonas has fidem Chriſti relinquere. Quorſum hoc, ſi fides Chriſti dæmoni nō diſpliceret? Neq; ſomnia, aut extaſes, aut ſubita, momētaneaue aliqua, ſed diuturnas familiaritates, ſicut inter hoīes ſenſibiliter cū effectib. ſenſibilibus nō vetularū, non inſenſatarū, aut malenconicarum, vt aiūt, ꝑſonarū, narro. Sed quia hēt Moyſē, & ꝓphetas, & ſcriptū eſt, ꝙ fides donū Dei eſt, non hominū voluntatis: & non eſt volentis, neq; currētis, ſed miſerentis Dei, idō &c. Cōtingit tertio ſcdm̄ exteriorē ſenſū apparere aliqua, quæ nec ī veritate, nec ī ſimilitudine extra ſūt, ſed ex parte videntis eā eſt. Et talia vn̄r ꝓręſtigia dæmone cōmouente humores, aut ſpūs hominū. Sicut accidit febrici tantibus videre ſimilitudines in parietibus, & hmōi, vt Philoſ. dicit in lib. de ſomno, & vigilia. Contingit & ſecundūm interiorem ſenſum apparitiones dæmonē cāre, vel ī alienatione à ſenſibus, ſiuè per nimiam attētionem, vt accidit ſuperbis contēplatiuis, qui à dæmone illudūtur in varijs imaginibus, ſiuè per vnctionē corpoream vt accidit ijs, qui ire ſe credunt veſpere quintæ feriæ ad ludos Dianæ, vel ſimilia diabolica. Sūt hęc in imaginatione, vt experiētia teſte uſum eſt à fide digna ꝑſona, quæ mihi narrauit ſe vetulam illā, quæ promiſerat ſe iturā in ſuā camerā, nocte illa inueniſſe nudā in propria camera inſenſibiliter conſtitutā: vndè & poſtea conuertit eā ex tali confuſione. Ego quoque ab vna muliere amante quendā ſcio, ꝙ diabolus vnxit eā nudam ſuadens illi, ꝙ ſic duceret eā ad domū ſui dilecti, & poſtmodum poſtquàm fuit extra ſe multo tp̄e, & crederet ſe cū ſuo dilecto fuiſſe &c. inuenit ſe in ſuo loco ita laſſatā, ꝙ refocillatione indiguit &c. Et niſi ego declaraſſē ei, ꝙ imaginatio fuit, & ex tali nuditate ita læſa eēt, neſciret fortè vſq; hodie, ꝙ illud nō fuerit in veritate. Per hæc tamen non negamus quin diabolus, Deo ꝑmittente, qn̄q; perſonā aliquā voluntariam etiam corporaliter ducat de loco ad locum. Sed hoc rariſ-

q.92.ar.2. & 1.2.q.1. art.1.

Lib.8. c.9.

Art. præc.

Alias, petitione.

q.57.ar.3.

Lib.8. c.9. parum ante med.ij.

Li. 8. Ety. c. 9. a medio.

Lib. 1. c. 5. in princ.

ſideratur quis quam accipiat, vel ét ex feſtucis inæqualibus propoſitis, quis maiorem, vel minorem accipiat, vel taxillorum ꝓiectione, quis plura puncta proiiciat, vel ét dum conſideratur quid aperienti librum occurrat, quę oĩa ſortium nomen habent. Sic ergo patet m triplex diuinationis genus, n quorum primum eſt per manifeſtã dæmonum inuocationẽ, quod pertinet ad nigromanticos. Secundum ât eſt ꝑ ſolã cõſiderõem diſpõnis, vel motus alterius rei, qđ pertinet ad augures. Tertiũ eſt, dum facimus aliquid vt nobis manifeſtet̃ aliqđ occultum, qđ ptinet ad ſortes, ſub quolibet ât horũ multa cõtinentur, vt patet ex* dictis.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ in oĩb. ꝓdictis eſt eadẽ gñalis rõ peccandi, ſed non eadem ſpecialis. Multo enim grauius eſt dęmones inuocare, q̃ aliqua facere, quibus dignum ſit, ut ſæ dæmones ingerant.

AD II dicẽdum, ꝙ cognitio futurorum, vel occultorum eſt vltimus finis, ex quo ſumitur gñalis rõ diuinationis. Diſtinguunt̃ autem diuerſæ ſpẽs ſ̃m propria obiecta, ſiue materias, prout. ſ. in diuerſis rebus occultorum cognitio conſideratur.

AD III. dicendum, ꝙ res, quas diuinantes attendunt, cõſiderant̃ ab eis non ſicut ſigna, quib. exprimãt quod iã ſciunt, ſicut accidit in demõſtratione, ſed ſicut principia cognoſcendi. Manifeſtum eſt ât, ꝙ diuerſitas principiorum diuerſificat ſpẽm, ét de ſciis demõſtratiuis.

tariſſimè vr̃ accidere: ſiue quacũq; alia cã alienatio à ſenſibus contingat, vel ſine alienatione à ſenſibus opat̃ dæmõ in hoĩe, quemadmodum ex infirmitate accidit phreneticis, q vidẽt, & audiunt q̃ non ſunt. Facit aũt dæmon hęc oĩa intus in ſenſib⁹, commouendo humores ſpũs, componendoq; diuerſimode, vt diffusè habes ab authore in q. diſputatis de malo, qõ. 16. q̃ eſt de dæmonibus.

¶ In eod. arti. 3. q. 95. circa duo reliqua gña diuinationis, vbi nõ expreſsè inuocat̃ dæmon, aduerte, ꝙ quia hinc non habes, niſi diuinationẽ ſumptã ex iſtis enumeratis in
Concl. m
lr̃a eſſe illicitã, & ſuperſtitionis ſpeciẽ, & diuinatio ſonat indebitã uſurpationẽ diuinæ cognitionis, non potes hinc damnare iſta, niſi quatenus diuinationis ſunt opa, ac ꝑ hoc ſi aliqua horum ſint, q̃ pñt aliter fieri, q̃ diuinatiuè, cohibe ĩnſam, & liguã, & diſcute pri⁹ ſingula quot modis fieri pñt, anteq̃ dãnes opa abſolute, & tolerabili intẽtione facta. Et licet
In corp. artic.
hoc difficile ſit, conabor ꝓ virib⁹ illud efficere non exeundo terminos morales, in ſingulis art. ſeq. cuncta tangendo.

¶ In rñſionibus argumentorũ aduerte, ꝙ author ſpecies diuinationis tot diſtinxit ex parte intellectus, qa, ſ. ex diuerſis principijs formalibus adinuicẽ nõ reſolubilibus, nec ad alia unius ſpeciei conſtitutiua principia procedunt, puta, ex lineis, ex vocib⁹, ex ſortib⁹ &c. Hæc.n. nec adinuicẽ reducunt̃, nec reſoluunt̃ ĩ aliqua principia ſpecifica, ſed gñica, aut analoga, iuxta eorũ conuenientiã. Et qm̃ formalium pricipiorũ diuerſitas infert formalẽ diuerſitatẽ obiectorũ, idõ author in rñſione ad ſecũdum, diuerſitatem formalem obiectorũ cum dixiſſet, probauit eã in reſponſione ad tertium ex diuerſitate principiorum. Non ergo intelligas in reſponſione ad ſecundum, per diuerſas materias rerum, in quibus cognitio quæritur, diuerſitatem rerum conquiſitarum, puta, auri, argẽti, vel veſtis &c. ſed diuerſitatem declaratam in corpore articuli, puta, in terra, in lineis, in vocibus &c.

¶ SVPER QVÆST. XCV. ARTIC. IIII.

Ferr. 3. contr. c. 154

IN art. 4. eiuſdem 95. q. primò declarandi ſunt termini: deinde diſcutiendæ ſunt rõnes concluſionis. In primis ſcito primo, ꝙ ly illicita, tã in titulo huius articuli, q̃ in titulo quatuor ſequentium articulorum, ſic abſolutè comprehendat illicitum quouis modo, ſ. venialiter, vel mortaliter, & nõ ualeat argumentum, Hoc eſt illicitum, ergo mortale, vbi tñ quæritur de licito, vel illicito ex ſuo gñe, & eſt ſermo de gñe contrario

A virtuti neceſſariæ ad ſalutem, dubium non eſt, ꝙ pctm̃ mortale principaliter quæritur: qm̃ oẽ ſic illicitum, peccatum mortale eſt, niſi ꝑꝑ imperfectionem actus ſit veniale. Et quia ſic eſt in propoſito, qm̃ de diuinatione, & vniuerſaliter de ſpeciebus ſuperſtitionis eſt qõ, & ſuperſtitio vitium eſt gñcum, contrariũ religioni neceſſariæ ad ſalutem æternam: ideò & cum inquirit̃, & cũ in cõcluſione princip. i rñſiua dr̃, ꝙ eſt illicita, intelligit de illicito ex ſuo gñe, ac ꝑ hoc de mortali peccato. Eſt ergo hic ſenſus, ꝙ inuocatio dæmonũ eſt mortale peccatũ ex ſuo genere.

Corr. [illegible] g ritum.

506

Inf. q. 96. art. 1. cor. Et 3 cont. c. 154

ARTICVLVS IIII.

Vtrum diuinatio, quæ fit per inuocationes dæmonum, ſit licita.

AD QVARTVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ diuinatio, q̃ fit ꝑ inuocationes dęmonum, non ſit illicita. Chrs. n. nihil illicitum
B commiſit, ſ̃m illud 1. Petr. 2. Qui peccatum non fecit: ſed Dñs a dęmone h interrogauit, qđ tibi nomẽ eſt? qui rñdit, Legio: multi. n. ſumus, vt hr̃ Mar. 5. ergo vr̃ ꝙ liceat a dęmonib. aliquid occultum interrogare.

¶2 Pręt. h Sanctorum aĩæ non fauent illicitè interrogãtibus: ſed Sauli interroganti de euentu futuri belli a muliere hñte ſpiritum Pytonis apparuit Samuel, & ei futurum euentum
C prædixit, vt legitur 1. Re. 28. ergo diuinatio, q̃ fit ꝑ interrogationẽ a dæmonib. nõ ẽ illicita.

¶3 Præt. Licitum eſſe vr̃, veritatem ab aliquo ſciẽte h inqrere, q̃ vtile eſt ſcire: ſed q̃nque vtile eſt ſcire aliqua occulta, q̃ ꝑ dæmones ſciri pñt, ſicut apparet in inuentione furtorum. ergo diuinatio, q̃ fit per inuocationem dæmonum, nõ eſt illicita.

SED CÕTRA eſt ꝙ dr̃ Deu. 18
D Nõ inueniat̃ in te q Ariolos ſciſcitetur, neq; Pytones cõſulat.

RESPON. Dicẽdum, ꝙ m oĩs diuinatio, q̃ fit ꝑ inuocationes dęmonũ, eſt illicita duplici rõne, quarũ prima ſumit̃ ex parte principij diuinationis, quod. ſ. eſt pactum expreſsè cum dęmone initum per ipſam dæmonis inuocationem: & hoc eſt oĩno illicitum. Vnde contra quoſdã dr̃ Iſa. 28. Dixiſtis, percuſſimus
E fędus cũ morte, & cũ inferno

¶ Scito ſecundo, ꝙ ly pactum cum dæmone initum, põt dupliciter accipi. Vno mõ, pro conuentione aliqua cum dęmone facta, puta, Tu facias, aut dicas hoc, & ego hoc. Alio mõ, pro ſociali actu cum dæmone. Et licet hæc vocabula pactum, & fœd⁹, ſonent conuentionẽ, ac per hoc cũ toties replicantur, hæc verba, vñr ſic accipiẽda: ſi quis tñ diligenter conſideret intentionem, & verba authoris, hãc primã interpretationẽ nõ exiget, ſed in ſcda permanebit, ſ. de actu ſociali. Et intentio quidẽ authoris manifeſta eſt, qm̃ intendit, ꝙ inuocatio dęmonũ ſit illicita, vt per totum, & ſpãliter in rñſione ad primũ patet, ubi diſtinguit inquiſitionẽ inuocatiuã dæmonis cõtra inquiſitionem per occurſum dęmonis. Verba aũt authoris ad hoc in litera clara ſunt in prima rõne, cum dicit, ꝙ. ſ.
Concl. m
eſt pactum expreſsè cum dęmone initum per ipſam dæmonis inuocationẽ. Ex his namq; ſubiũctis verbis, ſ. per ipſam dæmonis inuocationẽ, explanauit in quo cõſiſteret pactum, ſ. in ipſa inuocatione: ita ꝙ inuocatio expreſſa, eſt pactum expreſſum, & inuocatio tacita, eſt pactum tacitum. Conſtat autem ꝙ inuocatio eſt actus ſocialis. ergo.

¶ Amplius in q. ſequenti in art. 1. ad tertium, authoris uerba ſunt iſta. Exquirere cognitionem futurorum à dæmonibus, nõ ſolum eſt peccatum propter hoc, quòd ipſi futura non cognoſcunt, ſed propter ſocietatem cum eis initam, quæ etiã in propoſito habet locum. Vbi clarè manifeſtat, ꝙ appellatione pacti intelligit ſocietatem: ita quòd quando legeris pactum, uel fędus initum, intellige ſocietatem initam expreſsè per inuocationẽ, tacitè per opus, cui merito dęmon ſe immiſcet. Et bene hæc nota, ꝙ actus inuocationis, ſeu cuiuſcunque recurſus ad dæmonem, eſt ſaltem ſocietas inita, quia eſt initium ſocietatis cum dæmone, & uocatur pactũ initũ, ſicut etiã ſocietas inita: qm̃ ſocietas claudit in ſe pactum, fœdus, ſeu conuentionem, &

logicè. qm̃ non me impedio, an iuris intentio ſit, ꝙ cõtra ſortilegos cum iniuria ſacramentorum &c. inquiſitores procedãt. Gaudeat vnaquæque ſcientia ſuis terminis.

¶In rñſione ad ſecundum aduerte, ꝙ iſtorum duorum modorum dicendi, quos ex Aug. author aſſert, neuter vr̃ certus, & vterq; habet pro ſe fauorem. Quòd.n. verè fuerit anima Samuelis, Eccleſ. 46. dr̃, vbi hñr hęc verba de Samuele. Poſt hæc dormiuit, & notum fecit regi, & oſtẽdit illi finẽ vitæ ſuæ. Quòd verò fuerit dæmon in forma Samuelis ſ Decretis 26. q. 5. cap. Nec mirum, habetur ex Aug. de ciuit. Dei. Sub iudice igitur lis eſt.

dominante arte magica, vel potentia, ſed diſpenſatione occulta, quæ Pytoniſſam, & Saulem latebat, ſe oſtẽderet ſpiritus iuſti aſpectibus regis, diuina eum ſñia percuſſurus. Vel non verè ſpiritus Samuelis a requie ſua excitatus eſt, ſed aliquod phantaſma, & illuſio imaginaria, diaboli machinationib. facta, quã ſcriptura Samuelem appellat, ſicut ſolent imagines, rerũ ſuarum nominibus appellari.

AD III dicendum, ꝙ nulla vtilitas tp̃alis p̃t cõparari detrimento ſpiritualis ſalutis, quod imminet ex inq̃ſitione occultorum p dęmonum inuocationẽ.

ARTICVLVS V.

Vtrum diuinatio, quæ fit per aſtra, ſit illicita.

AD QVARTVM ſic pcedit̃. Vr̃ ꝙ diuinatio, q̃ fit p aſtra non ſit illicita. Licitũ eſt.n. ex conſiderõne cauſarum prænunciare effectus h, ſicut medici ex diſpõne ægritudinis prænunciant mortem: ſed corpora cœleſtia ſunt cauſa eorum, quę fiunt in hoc mundo, vt ẽt Dionyſ. dicit 4. c. de diu. nom.* ergo diuinatio, quę fit per aſtra, non eſt illicita.

¶2 Præt. Sciẽtia humana ex experimentis originem ſumit, vt patet per Philoſ.* in 1. Metaph. ſed per multa experimenta aliqui cõperierunt, ex conſiderõne ſiderum aliqua futura poſſe prænoſci. ergo nõ videtur eſſe (B) illicitum h tali diuinatione vti. Lib. 1. c. 1. nõ lõge a prin. to. 3.

¶3 Præt. Diuinatio dr̃ eſſe illicita, inquantum innititur pacto cum dæmonibus inito: ſed hoc non fit in diuinatione, quæ fit per aſtra, ſed ſolùm conſideratur diſpoſitio creaturarũ Dei. ergo videtur, ꝙ huiuſmodi diuinatio non ſit illicita.

SED CÕTRA eſt, quod Aug. dicit in 4. confeſ. Illos planetarios, quos Mathematicos vocant, conſulere nõ deſiſtebam, (C) quaſi nullum eſſet ſacrificium, & nullæ preces ad aliquem ſpiritum ob diuinationem dirigerentur: qđ tamen chriſtiana, & vera pietas expellit & dãnat. Lib. 4. c. 1. in prin. to. 1.

RESPON. Dicẽdum, ꝙ ſicut dictum* eſt, diuinationi, quę ex opinione falſa, vel vana procedit, ingerit ſe operõ dæmonis, vt hoĩum aĩos implicet vanitati, aut falſitati. Vana autem, aut (D) falſa opinione vtit̃, ſi q̃s ex conſiderõne ſtellarum futura velit præcognoſcere, q̃ per ea præco- Ar. 1. & 2.

¶SVP. QV. XCV. ARTIC. V.

Ferr. 3. contr. c. 154.

IN tit. art. 5. nota tã pro ipſo, q̃ pro tribus ſequentibus articulis, ꝙ titulus min⁹ dicit, q̃ ſignat. Dixit namq;, An diuinatio talis ſit illicita, & ſignificat an inquiſitio futurorum talis ſit illicita. De diuinatione namque oĩ definitum eſt, ꝙ eſt illicita; ſed an in tali materia, ſeu via, aut modo inquirendi notitiam futurorum ſit diuinatio propria, diſcutiendum reſtat.

Porrecta p rotum. 507 2. diſt. 15. q. 1. art. 3. ad 4. Et 3. cõ. c. 154. co. Et Gal. 4. lect. 4.

¶In art. eodem repete primo, in quo formaliter conſiſtit illicita p cęleſtia inquiſitio occultorum, ſ. in hoc, ꝙ eſt vana, aut falſa: ita ꝙ ſola illa inquiſitio occultorum per aſtra eſt illicita, quæ eſt vana, aut falſa, & ne ſit q̃ð de vanitatis vocabulo, in litera declaratur, ꝙ tunc eſt vana, aut falſa, qñ per ea vult quis præcognoſcere, quæ per ipſa cęleſtia præcognoſci non poſſunt. Formale ergo ad quod oportet reſolui inquiſitionem, & conſultationes aſtrorum, eſt, ſi id quod quærit, poteſt per cæleſtia præcognoſci. Si enim poteſt præcognoſci, non eſt inquiſitio vana, aut falſa, non eſt illicita, non eſt ſuperſtitioſa, non eſt digna vt dæmon ſe immiſceat, non eſt prohibita. Et ratio in promptu eſt, quia naturalis ſciẽtiæ opiniones, & coniecturæ non ſunt prohibitæ, ſed à Deo nobis in perfectionem intellectus adminiculumq; datæ. Si autem per cęleſtia corpora cognoſci nequeunt, inquiſitio ipſa ex ſua temeritate (E) meretur vt dæmon ſe immiſceat, & quandoque vera, quandoque falſa, prout permittitur iuſtè à Deo, dicat. Et tunc væ hoĩ illi, qui ad hæc tendit: quoniam diuinatio eſt, ſuperſtitio eſt, pernities eſt animæ, vt ex añdictis patet: & huiuſmodi inquiſitio damnata eſt ab Eccleſia, & prohibita. Oportet autem & in hoc formali diligenter diſtinguere modum cognoſcendi, ſeu inhærendi. Nam multum refert, an aliq̃s ex cęleſtib⁹ velit ſcire per certitudinem quid futurum ſit: aut ſcire p cõiecturam, quantum. ſ. eſt ex tali inclinatione. Primo namque mõ, ſ. per certitudinem inquirere cognitionem futurorum contingẽtiũ ex cęleſtibus, eſt vanum, & ſuperſtitioſum, diabolicum, ac damnatum ab Eccleſia. Et ratio eſt, quia futura contingentia nõ de neceſſitate cauſantur à cœlo. Secundo autem modo, inquirere cognitionem inclinationũ, ſiue hominum, ſiue aliarũ corporearum ad electiones nr̃as, quæ naturæ facultatem non excedunt, & alia caſualia, ſiue fortuita, non eſt malum, nec damnatum. Et rõ eſt, quia huiuſmodi inclinationes ſunt effectus cor- (A) porum cæleſtiũ, vt nunc nunc manifeſtabitur. Conari autem ad cognoſcendum effectus cauſarum naturalium per eas, nõ eſt malum. Propterea author in litera concludendo dicit, Si quis vtatur ad cognoſcendum per certitudinem futura opera hominum &c. non dixit ad cognoſcendum, ſed dixit ad cognoſcendum per certitudinem, vt differentiã iſtam, quam declarauimus, intelligeres.

¶In eodem articu. 5. nota regulam vniuerſalem de ſignis corporeis naturalibus, ſcilicet, quòd tribus modis contingunt. Primo, vt ſint non ſolũ ſigna, ſed cauſæ ſignificantes. Secundo, vt ſint effectus ſignificantes cauſam. Et tertio, vt ſint effectus multi vnius & eiuſdem cauſæ. Et tunc vnus effectus eſt ſignum alterius effectus prop̃ter connexionem talẽ in cauſa, quia ſcilicet repræſentant cauſam etiã alterius effectus. Exẽplum primi, aſtra sũt in ſigna, vt ſcriptura dicit in principio Geneſis. Exemplum ſecundi, in litera ponitur fumus ſignum ignis. Exemplum tertij, iris, ſeu arcus ſignum ſerenitatis, q̃ eſt effectus cauſæ communis ſibi, & ſerenitati. Ad aliquid hoc in memento recurrere, quando ſigna corporalia in natura dicuntur, ſi reſolutè appetis intelligere, & loqui. Et hæc bene nota propter imagines, auguria, ſomnia &c.

¶In eodem 5. art. circa exemptionem eorum, quæ fiunt, & sũt per accidens à cauſalitate corporum cęleſtium, qualia ſunt caſualia, & fortuita, nota duo ſimul, & quomodo ſe habet rei veritas iuxta communem philoſophiæ doctrinam, & quãtum, & ad quid valeat ratio literæ ad hæc allata.

¶Scito igitur, quòd ea, quæ iunguntur per accidens, ſiuè ſecundum locum, vt locus ſepulchri, & locus theſauri, cum quis fodiendo ſepulcrum inuenit ibi theſaurum, ſiuè ſecundùm tempus, vt tempus tonitrui, & tempus deambulationis animalis, puta, bouis cum boue deambulante, tonat, ſiuè quomodocunque aliter iunguntur per accidens, poſſunt dupliciter conſiderari. Primo, vt ſic, hoc eſt, inquantum ſint entia per accidens, hoc eſt, quòd conſideretur hoc totum, locus ſepulchri, & locus theſauri, & ſic de alijs. Secundo, ſecundum ambas ſeorſum, puta, locus ſepulchri ſecundùm ſe. Nec ſolùm poſſunt dupliciter conſiderari, ſed ẽt poſſunt referri ſecundùm rei veritatem ad diuerſas cauſas. ſ. naturales, vel rationales. Et eſt tanta internas relationes diſtantia, ꝙ quocunque cõſiderata, ẽt per accidens, ſi ad rõnales cãs referãtur, pñt habere cãm per ſe. Imò oĩa hñt diuinã prouidentiam pro per ſe cauſa: qm̃ nihil ei comparatum eſt præter illius intentionem. Si aũt referantur ad cauſas naturales, quales ſunt oĩa corpora, ſic ſecũdum ſuas partes pñt habere ſuas per ſe cauſas: ita ꝙ hic ſit locus theſauri, ab aliqua eſt cauſa: & ſimiliter, ꝙ hic ſit locus ſepulcri, ab aliqua cã eſt. Seu in naturalibus, ꝙ bos deambulet hora tertia, aliquã habet cauſam: ſed hoc totum ꝙ tempus ambulationis, & tempus tonitrui, ſit vnũ & idem, nullam habet vnam naturalem cauſam: quia hoc totum non eſt vnum, ſed multa ſimpliciter. Omnis autem cauſa naturalis determinata eſt ad vnum, & ad hoc affert ratio literæ. Notanter autem dixi, vnam cauſam naturalem,

quoniam

gnoſci nõ poſſunt. Eſt ergo cõſiderandum, qđ p cęleſtiũ corporum inſpectionẽ de futuris poſſit pcognoſci. Et de his quidem, q̃ ex neceſſitate eueniũt, manifeſtum eſt, q̧ per conſiderationem ſtellarum põt pręcognoſci, ſicut aſtrologi prænunciãt eclipſes futuras. G Circa præcognitionẽ verò futurorũ euẽtuũ ex cõſideratione ſtellarũ, diuerſi diuerſa dixerũt. Fuerũt .n. qui dicerent, q̧ ſtellę potius ſignificãt, q̃ faciant ea, quæ ex earum conſideratione prænũciantur: ſed hoc irrationabiliter dr̃. Omne enim corporale ſignũ, vel eſt effectus eius, cui⁹ eſt ſignum, ſicut fumus ſignat ignem, à quo cauſatur: uel ꝓcedit ab eadem cã, H & ſic dũ deſignat cauſam, per conſequens ſignat effectum, ſicut iris q̃nq; ſignificat ſerenitatem, inquantum cã eius, eſt cauſa ſerenitatis. Nõ poteſt autem dici, q̧ diſpoſitiones cęleſtiũ corporũ, & mot⁹, ſint effectus futurorũ euentuum: nec iterum põt reduci in aliquam ſuperiorẽ cauſam cõem, quæ ſit corporalis. Poſſunt autem reduci in vnã I

cauſam cõem, quę eſt prouidẽtia: ſed alia rõne diſponuntur à diuina prouidentia motus, & ſitus cęleſtium corporũ, & alia rõne euentus contingentium futurorum: quia illa diſponuntur ſm rõnem neceſſitatis, vt ſp, & eodem mõ proueniant, hęc autem ſm rõnem contingentiæ, vt variabiliter contingant. Vnde non põt eẽ, q̧ ex inſpectione ſiderum accipiatur præcognitio futurorũ, niſi ſicut ex cauſis præcognoſcunt̃ effectus. Duplices aũt effectus ſubtrahunt̃ cauſalitati cęleſtiũ corporũ. Primò quidẽ oẽs effectus per accidens contingẽtes ſiue in reb⁹ humanis, ſiue in rebus naturalibus, quia vt ꝓbat̃ in * 6. Metaph. ens per accidẽs nõ hẽt cauſam, & pcipuè naturalẽ, cuiuſmodi ẽ uirtus cœleſtiũ corporũ: quia qđ p accidens fit, neq; eſt ens proprie, neque vnũ: ſicut q̧ lapide cadente fiat terręmotus, vel q̧ hoĩe fodiẽte ſepulcrũ inueniatur theſaurus. Hæc. n. & hmõi non ſunt ſimpliciter vnũ, ſed ſimpliciter multa. Operatio autem naturæ ſp terminatur ad

Lib. 6. tex. 4. 5. & 6. to. 3.

qm̃ illud totum hẽt multas cauſas naturales concurrentes ſimul per ſe, q̃nque non inconuenit, puta, Martem & Saturnum concurrentes in tali ſigno, & aſpectu &c. Nec contra hoc afferť iſta rõ. In cauſis namque naturalibus inueniuntur duo, ſ. virtus cauſatiua, & cõditio cauſarum, vt appropinquatio ſitus &c. Rõ illę inducta eſt ad oñdendum, q̧ cauſę naturales ex virtute cãtiua non põt in ens p accidens ſecũdum ſe totum. An autẽ poſſint ex concurſu cauſarum q̃nque, nihil in lĩa dr. Sed hæc altioris ſunt ſpeculationis, & tractata in 115. q. primi libri. Nec tñ pp hæc q̃ dicta ſunt, ne profitentes philoſophiam, derideant rõnem quaſi inſufficientem, ſupponẽda ſunt caſualia, ſeu fortuita corporibus cœleſtibus, oĩbus ſimul ſumptis: qm̃ ſecundũ veritatem à toto cœlo non neceſſario eueniunt hæc pp naturã poſſibilis, ſeu potẽtiæ contradictionis inuẽtam in iſtis inferioribus, q̃ ſunt materia actionum cęleſtium, vt ibidem declaratũ eſt. Excipiũtur ergo a cęleſtium corporũ omnium ſimul actionibus neceſſario inferẽtib⁹ effectus, duo gña rerum, ſ. entia per accidens, caſualia, vel fortuita, & oĩa voluntaria, vt ſic. Vtraque tñ cęleſtibus cauſis ſubeſſe aliquo mõ non eſt negandum: qm̃ caſualia, ac fortuita ſecundum partes conſtat ad inclinationes aliquas ex cœlo deriuatas, ſequi, vt author expreſsè dicit in lib. 3. contra gent. c. 92. dicens. Põt eſſe, q̧ ex inclinatione cęleſti inclinatur aliquis ad eligendum aliqđ, cui coniungatur per accidens aliqđ commodum, & ex alia inclinatione aliud, & ex tertia tertium, nõ aũt ita q̧ ex vna inclinatione inclinet̃ ad oĩa. hęc ille. Vnde habes, q̧ non minus, [illegible] eſt iudicium de concurſu cauſarũ cęleſtium cauſantium inclinationes, & q̧ põt ſimul cõcurrere inclinatio ad inueniendum theſaurum cum inclinatione ad fodiendum puteum, cum non ſit maior rõ de cõcurſu harum, q̃ aliarum. Veruntñ ſcito, q̧ cõiter iſtæ inclinationes non exeũt ſimul in opa, ſed cõcurrit cõiter inclinatio cęli cũ aliqua actione ordinata ad cognitum finem. Ita q̧ Sortes. v. g. inclinatus ad ſubmerſionem in aqs, ſtimulat̃ p modum paſſionis ad eundum iuxta aquas, vel in aquas, neſciens pp qđ ita incitatur: & K pp aliqđ negotium occurrẽs nauigat, vel ad aquas vadit ex alio propoſito, & ſic ſubmergit̃. & ſimile eſt in alijs. Vñ vides, q̧ ſubmerſio euntis ad tale negotium, ibi eſt effectus caſualis, ſeu fortuitus, & per accidens. Et totum hoc non hẽt vnã, ſed duas cauſas. ſ. cęlum, & propoſitum hoĩs ad eundum: & q̧ ille hõ nõ neceſſitat̃ à cęlo, ſed incitatur per modum paſſionis, hoc eſt, p modum, quo illa triſtitia, amor, odium &c. incitat voluntatem noſtram. Et q̧ ſi in illo hoĩe eſſet tunc vna alia inclinatio cęleſtis ad tale negotium ibi tractandum, quale elegit, tunc tale p accidens eſſet ſcđm vtramque ſui partem à cœlo non neceſſario, ſed inclinatiuè: ac per hoc, totum hoc, ſ. ſubmerſio euntis ad tale negotium, eſſet, inclinatiuè tñ, à cęlo pp cõcurſum inclinationum ſimul. Simili quoq; mõ ſortimur a cœlo inclinationes ad eligendum multa: quibus inclinationibus fit q̃nque, vt ille inclinet̃ ad eligendum caſta, alter venerea, alter naturalia, alter contra naturam, alter religioſa, alter ambitioſa. Habent enim electiones, & opa nr̃a pro cauſis q̃nque nõ ſolã, aut

F puram voluntatem, ſed voluntatem motã à corporibus, in quibus ſunt iſtæ inclinationes à natura prouenientes. Et ppea, q̃uis opa nr̃a, vt ſunt à voluntate, non ſubſint cœlo, vt tñ ſunt à corporalibus, ſubſunt cęlo, ſicut ſubſunt paſſionibus noſtris. Et quemadmodum ſapiens dñatur paſſionibus ſuis, ita dñabitur aſtris. Videat ergo vir ſapiens, vt cum inſtigatur ad mala, aut periculoſa, nõ ſectet̃ ſtimulos hos, ſicut nec paſſiones ſeq[illegible] debet. Cum autẽ ad bona, ſi rõ non obſtet, ſectetur illa, etiã ſi neſciat pp quid: quoniã ad bona agitur quodãm modo a ſuperioribus cauſis. Cauẽdus ergo triplex eſt error in hmõi. Primo, vt non quæramus ex cęleſtibus ſupernaturalia, qualia ſunt myſteria fidei. Secundò, vt nullum contingentium quæramus ex cęleſtibus cognoſcere p certitudinem. Tertiò, vt cognitioni p cõiecturam, quam ex cœleſtibus hẽt q̃rimus, non inhæreamus ſecundum affectum, & executionem tãquàm legi, vt faciunt fortè multi principes, qui non exirẽt domo, aut equitarent ſine calculo cœleſti, habentes quinternos, diarios, vel hebdomad[illegible]os, tamquàm leges ſuorum operum, aſtrologorum computo conditos. Iſte namque error parum, aut nihil diſtat à ſecundo. Secũdus namque eſt error in intellectu contra naturam, & gratiam: iſte autem in voluntate cõtra naturæ, & gratiæ libertatem. Et errantes in ſecundo digni ſũt venia, quia ignorante peccant: errantes autẽ in tertio digni ſunt duplici pęna, qa ſcienter corpora cœleſtia non p uſq̃ paſſiones nr̃as poſſe, ſubiiciũt ſeipſos corporalibus, & in captiuitatem ſeipſos redigunt, non in obſequiũ Chr̃i, ſed diaboli. Et verificatur de eis illud propheticum: Hõ cũ in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Hõ namque ſcđm rõnis dñium ſuper corporalia oĩa in honore eſt. Et qui hoc non intelligit facto, ſed tãquam ſubditus corporalibus opatur ex propoſito, cõparat̃ iumentis, immò vilior iumentis, q̃ natura, non vilitate animi ſubſunt corporalibus. Et ppea iuſtè à Deo ſimilis factus eſt illis, quia. ſ. curam de eo habet Deus, ſicut de iumentis. ſ. pp bonum aliorum, non pp bonum ſui: & ppea traduntur dęmonibus gubernandi, qui tales ſunt. Quilibet. n. horum trium errorum peccatum mortale eſt ex ſuo gñe: quia inhæſionem importat animi humani ad cęleſtia corpora ſupra eorum facultates. Hoc. n. patet ex dictis ſuperſtitioſum, & dæmoniacum eſſe. Sapientes autem, ſi cęleſtes influxus noſſe volunt, non utuntur eis ut legibus, ſed dñantur eis vtentes rõnis iudicio, atque grã diuinæ lumine, & adiutorio, ſi Chriſtiani ſunt. Et ex his patet, quõ intelligendum eſt, q̧ corpora cœleſtia non ſunt ſupra electiones, & opera noſtra voluntaria: & quõ damnata, vel nõ damnata eſt conſultatio aſtrologorũ circa natiuitates hominum, & [illegible]quentia, & hmõi. Hæc. n. ſi ad certitudinem cognitionis contingentium ordinentur, vel, q̧ idem eſt, ſi vt lege vtendũ eſt tali figura natiuitatis &c. diabolica ſunt, damnata ſunt. Et hoc intendit Aug. in 4. confeſſ. &c. Si autem fiant ad coniecturam habendum naturalium inclinationum, & dñandum corporalibus ſapientis, mala non ſunt, prohibita non ſunt, ut patet ex antedictis. Et ſcito, q̧ licet quandoque veritas aliqua ex iſtis habeatur,

habeatur, tam debilis tñ eſt ratio coniecturæ, vt vix coniectura ſit. Et hoc propter humanam ignorantiam, maximè partis cauſarum cęleſtium, & proximarum. Totum.n.id, quod cognoſcimus in hmôi. non meretur dici pars quantumcumq; minima eorum, quæ ignoramus de eodem effectu: Quoniam aſtra ſunt nobis ignota, quomodo ſe habeant adinuicem, & ad nos, & quotidiè vſquequo completus ſit ſemel totus curſus cęleſtium, qui ante triginta ſex millia annorum non côpletur: quotidie inquam, eſt nouus ſtellarum cęli ſitus, qui numq̃ fuit conſideratus, ad quem relati planetæ & aſtra, quis ſcit, q̃ cauſalitatem induât, mutent, perdant? &c. Taceo de calculo motuum, qm̃ impoſſibile fortè eſt habere inſtruméta, qbus adamuſſim ſciât ortû, & occaſum, vt ab ipſis audio aſtrologis.

Lib. 3. tex. 42. com. 2

aliquid vnū, ſicut & procedit ab vno principio, quod eſt forma rei nãlis. Secundo aũt ſubtrahuntur cauſalitati cœleſtiũ corporum actus liberi arbitrij, quod eſt facultas voluntatis, & rõis. Intellectus.n. ſiue rõ, non eſt corpus, nec act⁹ organi corporei, & per ꝯñs nec voluntas, q̃ eſt in rõe, vt patet p Philoſ.* i 3. de Aĩa. Nullum aũt corpus p̃t imprimere in rem incorpoream. Vñ impoſſibile eſt, ꝙ corpora celeſtia directè imprimãt in intellectum, & voluntatem. Hoc.n. eſſet ponere intellectũ non differre a ſenſu, quod Ariſto. in lib.* de Aĩa, imponit his qui dicebant, ꝙ talis voluntas eſt in hoĩb⁹, qualé in die inducit pr̃ virorum deorumque, ſ. Sol, vel cœlum. Vñ corpora cæleſtia non pñt eſſe per ſe cã operõnũ liberi arbitrij. Pñt tñ ad hoc diſpoſitiuè inclinare, inq̃tum imprimunt in corpus humanum, & per conſequens in vires ſẽſitiuas, q̃ ſunt actus corporalium organorum, q̃ inclinant ad humanos actus. Quia tñ vires ſenſitiuæ obediũt rõi, vt patet per Philo. in 3. de Aĩa. & 1.* Ethic. nulla neceſſitas ex hoc libero arbitrio imponit, ſed contra inclinationem cęleſtium corporum hõ p̃t p roẽm operari. Si m quis ergo conſiderõe aſtrorũ vtatur ad p̃cognoſcendos futuros caſuales, vel fortuitos euentus, aut ẽt ad cognoſcẽdum per certitudinem futura opera hoĩm, p̃cedit hoc ex falſa, & vana opinione. Et ſic operatio dæmonis ſe immiſcet: vñ erit diuinatio ſuperſtitioſa, & illicita n. Si p vero aliquis vtaẽ conſiderõe aſtrorum ad p̃cognoſcẽdum futura, quæ ex cœleſtib. cãntur corporib⁹, puta, ſiccitates, & pluuias, & alia hmôi, non erit illicita diuinatio⁹, nec ſuperſtitioſa q. Et ẽm hoc patet rñſio ad primũ.

Lib. 2. tex. 159. to. 2.

AD II dicendum, ꝙ hoc, ꝙ aſtrologi ex conſiderõe aſtrorum frequenter vera prænunciant, cõtingit dupliciter. Vno quidé mõ, qa plures hoĩm paſſiones corporales ſequũtur: & ideò actus eorum diſponunẽ, vt in pluribus, ẽm inclinationem cęleſtium corporum. Pauci autem ſunt, i. ſoli ſapientes, q rõne hmôi inclinationes moderentur: & ideò aſtrologi in multis vera prænunciant, & p̃cipuè in cõibus euentibus, qui depẽdent ex multitudine. Alio mõ pp dæmones ſe immiſcentes. Vnde Aug. in* 2. ſuper Gen. ad lr̃am dicit. Fatendum eſt, qñ a Mathematicis uera dicuntur, inſtictu quodam occultiſsimo dici, quem neſcientes humanæ mentes patiuntur: quod tñ ad decipiendos hoĩes fit ſpirituũ immundorum, & ſeductorum operatione, qui quædam uera de temporalibus reb. noſſe permittuntur. Vnde * concludit. Quapropter bono Chriſtiano ſiue Mathematici, ſiue quilibet impiè diuinãtium, & maximè dicentes uera, cauendi ſunt, ne conſortio dæmoniorum aĩam deceptam pacto quodam ſocietatis irretiant. Et per hoc patet reſponſio ad Tertium.

Li. 1. Eth. c. ul. to. 5. li. 3. de Anima, tex. 42. & 47. to. 2.

Lib. 2. c. 17. nõ procul a fin. to. 2.

Eodẽ. c. 17 in fin. to. 3

ARTICVLVS VI.

Vtrum diuinatio quæ fit per ſomnia, ſit illicita.

AD SEXTVM ſic proceditur. Vr̃, ꝙ diuinatio, quę fit per ſomnia, non ſit illicita.

SVP. QV. XCV. ART. VI.

Ferr. 3. cont. c. 154.

IN art. 6. eiuſdẽ. q. 95. circa cauſas, & ſignificationes ſomniorum, aduertenda ſunt multa. Primo, quoad cauſas naturales intrinſecas, quot modis ſiãt, & qd ſignificent, ad medicos, & phyſicos ſpectat; Significant ſiquidẽ ſemp ſuas cãs naturales, vt humores aliquos cauſantes motus illos in phantaſia, vt in lr̃a dr̃: vel ſuperfluitatem potus vini cauſantis diſtorſionem ſomniorũ, vt Ariſt. inquit de ſom. & vig. & alia huiuſmodi. Secũdo, quoad cãs extrinſecas naturales, & p̃cipuè corpora cęleſtia, ꝙ qñq; cęleſtia corpora vnũ & eundẽ effectũ p̃ducunt in duplici eſſe, ſ. in eſſe materiali naturali, & in eſſe p̃portionali, ſeu ꝯformi. V. g. Pluuia futura primò producit̃ in quodã effectu cõformi ipſi pluuiæ in aĩali crocitãte, & deinde p̃ducit̃ in eſſe materiali, qñ actualiter pluit. Et tunc crocitatio auis eſt ſignũ pluuiæ, tamquàm coeffectus vnius communis cauſæ vtriuſq;. Et hoc mõ ſomnia, quæ à corporibus cęleſtibus habemus, ſunt ſigna futurorum euentuum. Præcauſant namque in hominibus motus phantaſiæ cõformes ipſi communi cauſæ, & effectui futuro: ita ꝙ ſomnium, & futurus effectus, ſunt effectus vnius communis cauſæ cęleſtis, & propterea ſomnium ſignificat illũ effectum futurum. Et propterea author dicit in litera, quòd ſecũdum hoc, pręcognitiones futurorũ plurimũ fiunt ex ſomniis. Qualis aũt huiuſmodi conformitas ſit, non uidetur rõne comprehendi: quoniam in ordine ad cãm ut eſſe analoga q̃dã ſimilitudo, qñ phantaſia noſtra non niſi analogicè cœleſtibus cauſis ſimilis efficit̃. Non.n. eſt in phantaſia ſimilitudo ſideris talis, qñ a tali ſidere mouetur, ſed motus conformis, & analogicè correſpondens, vt effectus proportionatus tali ſideri in tali patiente. In ordine verò ad futurum effectum, qñq; vr̃ habere rõné idoli, ſeu ſimilitudinis. Quemadmodũ apparent in ſpeculo immagines rerũ & experimur in nobis intus habere multorũ ſimulacra. Et hoc Ariſt. in lib. de ſomno & vigilia expreſſit: & dixit artificioſiſſimũ eſſe ſomniorum iudicẽ, qui põt ſimilitudines inſpicere, qm̃ plures impediunt hmôi ſimilitudines pp motus noſtros proprios, ſicut cõtingit in aquis motis idola diſſipari. Et talia fuiſſe ſomnia Ioſeph de manipulis, & Sole, & Luna, & ſtellis, patet, nõ curando à quo fuerint. Quandoque aũt habet rationem non ſimilitudinis, ſed p̃portionis, ſicut ſi motus crocitantis repræſentat pluuiam, non ꝙ fiat in imaginatione animalis imago pluuiæ, ſed quia fit motus qdã correſpõdẽs pluuiæ. Et hoc vr̃ frequenter accidere. Talia auté videntur fuiſſe pincernæ, & piſtoris in carcere cum Ioſeph ſõnia. Sed qa latẽt nos proportiones, & correſpõdentię motuũ phantaſiæ in nobis ad futuros, vel exiſtentes effectus, quia motus cui reſpõdeat effectui: nõ artificioſiſſimus iudex, & interpres ſomniorum eſſet, ſi qs ſciret aut cuius cauſæ cęleſtis ſit effect⁹ talis motus phãtaſiæ, aut cui effectui correſpondeat: ſed hoc ſcire p certitudiné impoſſibile eſt: qm̃ id quod hẽt multas cauſas, neutram determinatè monſtrat, ut in 2. Poſteriorũ patet. Conſtat aũt nullũ eſſe ſomniũ à cęlo, qđ nõ poſſit ex alia cã p̃uenire, & conſequenter non ſignificare illum effectum, quẽ ſignificaret, ſi à cœlo eſſet. Et hoc benè nota tu, qui philoſopharis. Et pp hoc ego, qui tot habui in vita mea ſomnia vera de remotis præcipuè, hoc modo, ſ. per huiuſmodi correſpondentiam, & aliquam ſimilitudinem, vt ſi ea ſcripſiſſẽ cum ſuis euentibus, quorũ fortè aliqui adhuc pendent, nõ mirarentur philoſophi & Theologi, ſed ſtuperent, incertus de cã eorundem, ſto ſuſpenſus, nec vnquàm me, aut mea illis credidi, ne fortè illuſio dæmoniaca ſe immiſceat. Fateor tñ ꝙ paucorum, aut nullorum interpretationem determinatam noui ante euentum. Tertiò, quoad cautelam in ſignificationibus ſomniorum, quoniã oportet omnes cautelas, quæ circa cognitioné futurorum

Conel. m

Concl. p

Ferre. 9a p totum.

508

3. cõtra c. 54. Et opu. 25. c. 4.

turorum ex corporibus cœleſtibus dictæ ſunt, adhibere. Et tantò plus oportet hic eſſe cautiorē, & minus cōiicere ex ſomnio, quātò ſomniū incertiſſimus effectus eſt cęli. Si.n. cognita cęleſti cā in alijs cōiecturarū generibus trepida reſtat cōiectura futurorum, quid dicēdū eſt, qñ ēt ignorat̃, q; hoc iudiciū, ſ. ſomnium à cęleſti eſt cā? Ex ſomnijs igit̃ ſolis ſuſpicioni locus relinquit̃ circa futura contingentia. Quarto, quo ad peccatū, quia inuenit̃ in adhæſione ad ſomnia peccatū oībus ſupradictis tribus modis, quibus inuenit̃ in ſequendo cęleſtia: & vltra hæc inuenit̃ error in attribuēdo ſōniū vni determinatę cauſæ, puta, cęlo. Eſt enī iſte error contra oēm rōnem, vt Ariſt. docet in 2. Poſteriorū: qñ, vt dictū eſt, effectus potēs puenire à pluribus cauſis, nullam earum determinate infert. Incerta eſt ergo oīs ex ſōnio cōiectura pendens ex cā extrinſeca. Et ſi qs icerta cā vt certa vteret̃, proculdubio vanè inquireret quo ad modū, pro quāto ſupponeret certū, qđ eſt dubiū, & conſequēter acciperet coniecturā certā, q̄ eſt dubia. Et periculosè iſte erraret, non tñ perniciosè, ſi infra latitudinē coniecturæ maneret. Quòd.n. periculosè erraret, patet, q͡a faciſe poſſet decipi à dæmone, ex quo īdicia, q̄ incertum eſt eſſe à cęlo, accipit vt certa à cęlo. Nō perniciosè aūt pro quanto infra latitudinē coniecturę ex cęlo, hēti poſſibilis veriat̃. Vñ author in litera duobus modis ſuperſtitionē eſſe in ſōnijs cōcludit, qñ. ſ. eſt expreſſa inuocatio dæmonū, vel qñ ſomnia extēdunt̃ ad ea q̄ nō ſe pñt extēdere, vt ſunt habere certitudinē de cōtingentibus, & alijs quæ ſubterfugiūt ēt cęleſtia corpora &c. Tunc.n. eſt tacita cum dęmone ſocietas. Nihil aūt horū accidit in propoſito caſu, ſed aut mentis cōpos non eſt, aut ignorās valdè, aut pertinax, qui ſic erraret, niſi tot ſigna cęleſtis influxus hēret, vt minus grauiter peccaret. Mortale tñ nō videt̃, niſi rōne contemptus.

Art. 2. & 5.

Vt.n.[h] inſtructione diuina nō eſt illicitū: ſed in ſomniis hoīes inſtruunt̃ a Deo. dr̄.n. Iob 33. Per ſomniū in viſione nocturna qñ irruit ſopor ſuper hoīes, & dormiunt in lectulo, tūc aperit, ſ. Deus, aures virorum, & erudiens eos inſtruit diſciplina. ergo vti diuinatione, quæ eſt p ſomnia, non eſt illicitum.

¶2 Præt. Illi qui interpretantur ſomnia, propriè vtuntur diuinatione ſomniorum: ſed ſancti viri leguntur ſomnia interpretari, ſicut Ioſeph eſt interpretatus ſōnia pincernę Pharaonis, & magiſtri piſtorum, vt legitur Gen. 40. & ſomniū Pharaonis, vt legit̃ Gen. 41. & Daniel interpretatus eſt ſōniū Regis Babylonis, vt hr̄ Dan. 2. & 4. ergo diuinatio[h] ſōniorū nō eſt illicita.

¶3 Præt. Illud, quod cōiter hoīes experiuntur, irrōnabile eſt negare: ſed oēs experiuntur ſomnia hēre aliquā ſignationē futurorū. ergo vanū eſt negare ſōnia hr̄e vim diuinationis. ergo [h] licitū eſt eis intendere.

SED CONTRA eſt, q; dicitur Deut. 18. Non inueniatur in te qui obſeruet ſomnia.

RESP. Dicendū, q; ſicut dcm̄ eſt, * diuinatio, q̄ innitit̃ falſæ opinioni, eſt ſuperſtitioſa, & illicita. Ideo cōſiderare oportet, quid ſit verum circa p̄cognitionē futurorū de ſōniis. Sunt āt ſōnia futurorū euentuum qñq; q̄dem cā, puta, cū mēs alicuius ſolicita ex his q̄ videt ī ſōniis, inducit̃ ad aliquid faciēdū, vel vitandū. Qñq; verò ſōnia ſunt ſigna aliquorum futurorū euētuum, inquantum reducunt̃ ad aliq̄ cām cōem ſomniis, & futuris euentibus: & ſm hoc plurimum p̄cognitiones futurorum in ſomniis fiunt. Eſt ergo conſiderādū q̄ ſit cā ſomniorum, & an poſſit eſſe cā futurorum euētuum, vel ea poſſit cognoſcere. Sciēdum eſt ergo, q; ſomniorū q̄dem qñq; eſt cā interius, qñq; exterius. Interior āt ſomniorū cā, eſt duplex. Vna q̄dem aīalis, inquantum. ſ. ea occurrūt hoīs phantaſiæ in dormiendo, circa q̄ eius cogitatio & affectio fuit immorata in vigilando. & talis cā ſomniorum non eſt cā futurorum euentuum: vnde hmōi ſomnia p accñs ſe hñt ad futuros euentus, & ſi qñq; ſimul cōcurrāt, erit caſuale. Qñq; verò cā intrinſeca ſomniorū eſt corporalis. Nam ex interiori diſpōe corporis format̃ aliquis motus in phantaſia cōueniēs tali diſpōni, ſicut hōi in quo abundant frigidi humores. occurrunt in ſomniis q; vel ſit in aqua, vel niue: & pp hæc medici dn̄t eſſe intendendum ſomniis ad cognoſcendum interiores diſpōnes. Cā aūt ſomniorum exterior, ſimiliter eſt duplex. ſ. corporalis, &

G ſpūalis. Corporalis quidē, inquantum imaginatio dormientis immutat̃ vel ab aere cōtinenti, vel ex impreſſione cęleſtis corporis, vt ſic dormienti aliquæ phantaſię appareant conformes cęleſtium diſpōnum. Spūalis aūt cā eſt, qñq; quidem à Deo, q miniſterio angelorum aliqua hoib. reuelat in ſomniis, ſm illud Nu. 12. Si quis fuerit inter uos propheta Dñi, in viſione apparebo ei, vel per ſomniū loquar ad illum. Qñq; verò operōe dęmonum aliquæ phantaſiæ dormientib. apparēt, ex quib. qñq; aliqua futura reuelant his, qui cum eis hñt pacta illicita. Sic ergo dicendum, q; [m] ſi quis vtatur ſom- Concl.

H niis ad præcognoſcenda futura, ſm q; ſomnia p-cedūt ex reuelatione diuina, vel ex cā nāli intrinſeca, ſiue extrinſeca, quantum p̄t ſe virtus talis extendere, nō erit illicita diuinatio.[n] Si p aūt hmōi diuinatio cauſetur ex reuelatione dæmonum, cū quibus pacta hr̄ expreſſa, q͡a ad hoc inuocantur: vel tacita, quia hmōi diuinatio extenditur ad qđ ſe non poteſt extendere, erit diuinatio illicita & ſuperſtitioſa. Et per hoc patet rñſio ad obiecta. ¶

ARTICVLVS VII.

I *Vtrum diuinatio quæ fit per auguria, & omina, & alias huiuſmodi obſeruationes exteriorum rerum, ſit illicita.*

AD SEPTIMVM ſic p-cedit̃. Vr̄ q; diuinatio, q̄ fit p auguria, & omina, & alias hmōi obſeruationes exteriorū rerū, nō ſit illicita. Si.n. eſſet illicita, ſancti viri ea nō vterent̃: ſed Ioſeph legit̃, q; augurijs[h] intēdebat. Legit̃.n. Gen. 44. q; diſpēſator Ioſeph dixit: Scyphum quē

K furati eſtis, ipſe eſt in quo bibit dñs meus, & ī quo augurari ſolet. & ipſe poſtea dixit fratrib. ſuis: An ignoratis, q; nō ſit ſimilis mei ī augurādi ſcīa? ergo vti tali diuinatione nō eſt illicitū.

¶2 Præt. Aues aliqua circa futuros euēt⁹ tpum naturaliter cognoſcunt, ſecūdum illud Hier. 8. Miluus in cęlo cognouit tp̄s ſuum, turtur, & hirundo, & ciconia cuſtodierunt tēpus aduētus ſui: ſed naturalis cognitio eſt ī fallibilis, & à Deo. ergo vti

SVP. QV. XCV. ARTIC. VII.

Ferr. 3. cont. c. 154.

Porrecta per totum.

509

3. cont. c. 154. Et op. 35. ca. 3. & 5. Et Iſa. a le. 1. pria.

IN art. 7. eiuſdem quæſt. 95. duo tantum ſcribenda ſunt: quoniam ex dictis in præcedentibus patet, quomodo ſigna, ex auibus, & animalibus ſumuntur, & quæ ſubſunt cœleſtibus corporibus. Primum eſt, quòd cum in litera dicit̃, quòd non extendantur ſigna animalium, niſi ad ea quæ aliqualiter poſſunt ad huiuſmodi animalia pertinere, & redditur ratio: quia conſequuntur cognitionem, & inſtinctum ad neceſſaria ſuæ vitæ, non intelligas, p hoc excluſa humana à ſignis animalibus, tanquàm nihil pertinentia ad illa animalia. Oportet namque recolere, quòd vna eademque cœleſtis cauſa mouet animalia, & humana, diſpoſitiuè

tamen

tamen quo ad vo'untaria, ac per hoc eff.-ctum quando.q; causat in aiali conforme effectui causando in humanis.v.g. Cęlum inclinans humana ad bella, causat in aialibus diſpoſitiones colericas, ex qbus ꝓdeūt tales mot⁹, aut voces, mugitus, garrit⁹ &c. aialium. Vndè cognitor hmôi cōformitatū, conjecturā ſumet futuri belli iter hoies Et ſic verificat̃, ꝙ motus aialium ſunt rōne pertinentiū ad ſe, & cū hoc ſignificant qñq; cōis causæ cęleſtis coeffectum in humanis. Quòd aūt directè ex quæ in auib⁹ ſunt, ad noſtra referātur & ſtultū, & ſupſtitioſum eſt. Sed m eſt, ꝙ accipere qñq; omé orone præmiſſa, vel tamq̃ ex diuina datū prouidentia, non eſt peccatū, vt in rñſione ad tertiū hēs. ſi tñ ex hoc pſona non ſe imprudēter periculo exponat mali, qm̃ non ppea excuſaretur: ſua enim credulitas, aut oratio nō dēt facere holem ꝑcipitē. Oportet.n.diuinū ꝑcipere lumen, aut pceptum ad hæc,& non ex ſola hac facili credulitate, aut fiducia moueri ad opus. Omen nāque ad cognitionem, non ad operationem licitum ex nrā erga Deū fiducia, intelligitur.

cognitione auiū ad præcognoſcendū futura, qđ eſt augurari, non videtur eſſe illicitum.

¶ 3 Pręt. Gedeon in numero sāctorū ponit̃, vt patet ad Hebr. 11. ſed Gedeon vſus [h] fuit omine ex hoc, ꝙ audiuit recitationē,& interpretationē cuiuſdā ſomnij, vt Iud. 7. dr̃. Similiter Eliezer ſeruus Abrahæ, vt legitur Geneſ. 14. ergo videtur ꝙ talis diuinatio [h] nō ſit illicita.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Deut. 18. Nō inueniatur in te qui obſeruet auguria.

RESPON. Dicendū, ꝙ motus, vel garritus auiū, vel q̃cūque diſpoſitiones, in hmôi rebus conſideratę, manifeſtū eſt, ꝙ nō sūt cā futurorū euētuū: vñ ex eis futura cognoſci non pñt, ſicut ex cauſis. Relinqt̃ ergo, ꝙ ſi ex eis aliqua futura cognoſcant̃, hoc erit inquantum ſunt effect⁹ aliquarū cārum, q̃ C ēt ſunt cauſantes, vel ꝓcognoſcentes futuros euētus. Cā aūt opationum brutorum aialium eſt inſtinct⁹ qdā, quo mouent̃ motu naturali: nō.n.hñt dñiū ſui actus. Hic aūt inſtinct⁹ pōt ex duplici cā ꝓcedere. Vno qdē mō, ex cā corporali. Cū .n. bruta aialia nō hēant niſi animā ſenſitiuam, cuius oēs potētię ſunt actus corporaliū organorum, ſubiacet eorum aīa di D ſpoſitioni cōtinentium corporum, & primordialiter cęleſtium: & iō nihil ꝓhibet aliquas eorum opationes eſſe futurorū ſigna, inquātum conformant̃ diſpoſitionibus corporū celeſtiū, & aeris continentis, ex quibus ꝓueniunt aliq futuri euentus. In hoc tñ duo conſiderari oportet. Primū quidē, vt opationes hmôi non extēdant̃, niſi ad ꝓcognoſcenda futura, q̃ cauſant̃ per motus cęleſtium corporum, vt ſ̃ dictum* eſt. Secundo, vt non extendant̃, niſi ad ea, q̃ aliqualiter pñt ad hmôi aialia pertinere. Conſequunt̃.n.p cęleſtia corpora cognitionē quandam naturalē, & inſtinctum ad ea, q̃ eorū vitæ ſunt neceſſaria: ſicut ſunt immutationes, q̃ fiunt per pluuias, & ventos, & alia hmôi. Alio modo, inſtinctus hmôi cauſantur ex cā ſpūali.ſ. vel ex Deo, vt patet in columba ſup Chr.ſtū deſcēdente, & in coruo qui pauit Heliā, & in cete qui euomuit, & eiecit Ionam. Vel ēt ex dæmonibus, q vtuntur hmôi operationibus brutorū aialium ad implicādos aīos hoium vanis opinionibus. Et eadē rō vr̃ eſſe de oibus alijs hmôi, pterq̃ de ominibus: qa verba humana, q̃ accipiuntur pro omine, non ſubduntur diſpoſitioni ſtellarum: diſponuntur tñ ſm̃ diuinam prouidentiam,

Art. 5.&c. huius. q.

A & qñq; ſm̃ dęmonum operationem. Sic ergo dicēdum, ꝙ m oīs hmôi diuinatio ſi extendatur vltra illud, ad qđ pōt pertingere ſm̃ ordinē naturæ, vel diuinæ prouidentiæ, eſt ſuperſtitioſa, & illicita. [a] Concl.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ hoc quod Ioſeph dixit, nō eſſe aliquem ſibi ſimilem in ſcīa augurandi, * ſm̃ Auguſt. ioco dixit, non ſeriò, referens fortè hoc ad illud, quod vulgus de eo opinabatur: & ſic etiam diſpenſator eius locutus eſt.

In lib. q. ſup Gen. c. 145. to. 4

AD II. dicendum, ꝙ illa authoritas loqtur de cognitione auium reſpectu eorum, quæ ad eas ptinēt: & ad hæc ꝓcognoſcēda, conſiderare earū vo-B ces, & motus non eſt illicitū, puta, ſi quis ex hoc, quòd cornicula frequenter crocitat, prædicat pluuiam cito eſſe futuram.

AD III. dicendum, ꝙ Gedeon obſeruauit recitationem, & expoſitionem ſomnij, accipiens ea ꝓ omine, quaſi ordinata ad ſui inſtructionē à diuina prouidētia. Et ſimiliter Eliezer attēdit verba puellæ, oratione præmiſſa ad Deum.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum diuinatio ſortium ſit illicita.

AD OCTAVVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ diuinatio ſortiū nō C ſit illicita: Quia ſup illud Pſ. 30. In manib. tuis ſortes meę. * dicit gl Auguſt. [h] Sors nō eſt aliqd mali, ſed res in humana dubitatione diuinam indicās voluntatem.

¶ 2 Pręt. Ea q̃ a ſanctis [h] in ſcripturis obſeruata legunt̃, nō vident̃ eſſe illicita: ſed ſancti viri tā in veteri, q̃ in nouo teſtō inueniunt̃ ſortib. vſi eſſe. Legit̃ D eñ Ioſue 7. ꝙ Ioſue ex ꝓcepto Dñi, iudicio ſortiū puniuit Achā, q de anathemate ſurripuerat. Saul ēt ſorte deprehēdit filiū ſuū Ionatā mel comediſſe, vt hr̃ 1. Reg. 14. Iouas ēt à facie Dñi fugiēs, ſorte deprehēſus eſt, & in mare deiectus, vt legit̃ Ionę 1. Zacharias ēt ſorte exiit vt incenſum poneret, vt legit̃ Lucę 1. Matthias ēt eſt ſorte ab Apoſtolis in apoſtolatū elect⁹, E vt legit̃ Act. 1. ergo vr̃, ꝙ diuinatio ſortium non ſit illicita.

¶ 3 Pręt. Pugna pugilum, q̃ monomachia dr̃.ſ. ſingularis concertatio, & iudicia ignis: & aquæ, q̃ dñr vulgaria, vñr ad ſortes ptinere, qa p hmôi aliqua exqruntur occulta: ſed hmôi non videntur, [h] eſſe illicita, qa & Dauid cum Philiſtæo ſingulare inijſſe certamē legit̃, vt hr̃ 1. Reg. 17. ergo videtur ꝙ diuinatio ſortium non ſit illicita.

SVP. QV. XCV. ART. VIII.

Ferr. 3. cont. c. 154.

IN art. 8. eiuſdē. q. 95. aduerte vnde ſortes primo iudicandæ ſunt, ſcilicet ex cauſa, an expectetur ſortium euentus à Deo, an à cœlo, an à fortuna, an à dæmone. Hic enim oportet primum iacere lapidem: quoniam hoc ſpectat ad rationem ſortis in communi. Multa autem alia cōſideranda sūt, quæ ſpectant ad rationem ſortis talis, puta, diuiſoriè, vel conſultoriè, vel diuinatoriè. Et propterea primo circa examen cauſarū verſabimur, & deinde ad ſpecialia deſcendet ſermo. Si igitur ſortes ea ratione exerceantur, vt à Deo fiat diuiſio, conſilium, vel cognitio, neceſſitas requiritur inducens ad ſortes, vt in litera dicitur, vt Dei tentatio euitetur cum alijs cōditionibus in litera explanatis, ſcilicet, vt ſit reuerentia ex parte hominis recurrentis ad ſortes: proportio ex parte actus, ſcilicet diuina oracula, puta, Euangelia & huiuſmodi, non conuertantur ad ſortes pro temporalibus: & diſpoſitio ex parte materiæ, vt ſcilicet, non ſit materia prohibita fieri p ſortes,

Porrecta ꝑ totum.

510

3. cont. c. 154. Et op. 25. c. 4. & 5 Et Eph. 1. lect. 4. fin. * Augu. in Pſ. 30. concione 2. de medio Pſ. declinādo ad fi. to. 8.

tes, vt ſunt electiones ſpiritualium prælatorum, vt patet extra de ſortilegijs, cap. vlt. Si verò ſortes exerceantur, vt effectus expectetur a cœlo, diſtinguendum eſt: quia aut expectatur à cęlo ratione ſubiectionis actuum noſtrorum concurrentium ad ſortes, quales ſunt extrahere paleã, aut ſchedulam, iacere plura puncta, & hmôi. Et hoc in litera dãnatur, quia actus noſtri non ſubſunt cœlo. Ego aũt intelligo hanc dãnationẽ, qñ quis vtitur noſtris actibus, tãquàm abſolutè atq; ſimpliciter ſubiectis cœlo, & nõ qñ quis vtitur eiſdem vel vt non deliberatis, & tamquàm non humanis, vel vt aliqualiter cęlo ſubditis quo ad inclinationẽ: ad illa tamen quę cęlo ſubſunt. Qm̃ primo modo eſt ibi falſitas: ſecundo autẽ nõ eſt certa falſitas. Et ꝓpterea non eſt damnanda, ſed vitanda, ac timenda. Et iuxta hũc ſenſum intellige authoris verba in tertio contra gent. c. 154. cũ dicit de ſomnijs, & iſtis &c. quòd reducere ea in corpora cœleſtia habet modicã rationem: & ideò exiſtimandum eſt, ꝙ ab aliquo cognoſcente fiãt. Accipe hęc vt dicta ꝓ tutiore parte ad conſulendum, quæ ſanioris doctrinæ ſunt, nõ ad dãnationẽ defendentium hæc fieri quandoq; à cœlo. Et hæc dixerim, vt q legunt, aut docent, non ſint præcipites, ſed caueãt ſibi, & alijs: non damnent tamen, eos qui ſeruatis ſuperius dictis, tñ ſibi de cęlo promittunt. Aut expectatur euentus ſortiũ à cęlo rõne talis tpis, puta, quia occurrit tũc tempus ſuę exaltationis ſcd̃m aſtrologiam, & propterea ſperat ꝙ oĩa in quibus agitur de ipſo cælum inclinabit ſecũdùm ſuas vires in exaltationem ipſius, & ſic fortè cadet ſors ſuper illum illa hora: conſolatio quippe iſta licet leuis ſit, damnanda tñ nõ eſt. Et hæc oĩa toleranda præcipuè ſunt, qñ ſortes non fiunt p̄cisè pp cæleſtẽ actionẽ, ſed partim à fortuna, partim a cęlo, partim a diuina prouidentia ſperatur. Si autem fortunæ committitur euentus per ſortes, tunc ex genere ſuo nullum peccatũ apparet: ſed rõne cauſæ, puta, ſi ex leuitate fiant, vel ratione materiæ, puta, quia in his, quæ per electionem fieri debent, aut aliũde, q̄ ex fortuna cognoſci, aut haberi debent, peccatum eſt. Et qm̃ tam conſilia, q̄ futurorum, & occultorum cognitiones, & magiſtratus, & q. officia ex diuina, aut humana prouidentia, agenda ſecundùm rectam rationem ſunt: ideò nec ſors conſultoria, nec diuinatoria, nec diuiſoria prælationum, & magiſtratuum debet eſſe fortuita. K

¶ Eſt tñ hic dubitandi locus. Qm̃ in litera dicitur nõ eſſe pctm̃ vti ſortibus diuiſoriis in tpalibus dignitatibus, quæ ad terrenã diſpoſitionem ordinantur. Conſtat namq; ꝙ hmôi ſortes fortunæ committuntur, ſub diuina tñ prouidentia, ſicut in rerũ diuiſione. Et ratio dubij eſt, quia in dignitatibus diſtribuendis agitur de malo cõis reip. qm̃ p̄t facilè reſp. incidere in malos rectores, & conſequenter contingit exaltari prauos, & opprimi bonos &c. In diuiſione autem rerũ nulli fit iniuria, ex quo dominium rerum committunt voluntariè fortunę dominium earũ.

¶ Sed hæc ambiguitas facilè ſoluitur, ſi perpenderimus quõ intelligatur, ꝙ ſors eſt licita in dignitatibus temporalibus. Intelligitur namque quantum eſt ex ſuo genere, concurrentibus cæteris quæ ad actum licitum exiguntur. ſ. quòd non ſtultè fiat, ꝙ ſine iniuria alicuius &c. Vnde dupliciter contingit vti ſortibus F in dignitatibus temporalibus. Primo promiſcuè, vt vnuſquiſq; de populo bonus & malus, aptus & ineptus, ſorti ſubſit principatus, vel huiuſmodi regiminis habendi. Et hoc, quia eſt contra naturalem dignitatem rationalis creaturæ, cui datum eſt, vt ratione prouideat ſibi & alijs, & contra cõe reip. bonum, quod quilibet tenetur tutari, & non in diſcrimen ponere, vt hic accideret: ideò peccatũ eſt non ſuperſtitionis, ſed fatuitatis, & iniquitatis cõtra cõe bonũ. Alio mõ, contingit vti ſortibus in dictis dignitatib. poſt nolatos multos, qui pro idoneis ad hmôi officia cõtenẽtur, ſic, ꝙ ſuper illos tñ nolatos, ſeu cõſcriptos ſortes cadere poſſunt. Et ſic ſortes in litera licitè dicũtur in dignitatibus tpalib*, tanq̄ terrenæ hæ adminiſtrões paruipendẽdæ ſint, vtpote ad terrena ordinatę, & propterea nõ ſicut in ſpiritualibus oporteat in electione, & Spiritusſãcto oĩno permanere. Agitur quoq; in tpalib. dignitatib. de re humana tpali: in ſpiritualib. aũt de re diuina, & æterna hæreditate. Et ꝓpterea in illis pax ciuiũ præcipuũ bonũ eſt, ad quod ordinantur ſortes. in iſtis pax Dei, q̄ exuperat oẽm ſenſum, bonum eſt, quod a ſolo Spũſãcto effici p̄t. Et ꝓpterea ſortes repelluntur in dignitatib. ſpũalibus, & non in tpalibus. Si deniq; à dęmone euẽtus ſortiũ expectatur, clariſſimè ſortilegij crimen incurritur. Et ſcito, ꝙ licèt circa expreſſam dæmonum expectationem idem ſit iudicium in ſortibus, & alijs: circa tacitam tamen varium eſt iudicium pp fortunæ admiſtionem. In alijs namque ſupradictis, ſ. aſtris, ſomniis, & ſignis, ſtatim cum vires naturæ exceduntur, ad Deum, aut dæmonem oportet ſe reſoluere dantem operam his: & ſic neglecto Deo, tacita dæmonum incurritur ſocietas. In ſortibus autem, quia fortunę ſe ſępe committunt vtentes non ſolum iocosè, ſed seriò, ſortibus, ſiue prudenter, ſiue ſtolidè hoc faciant: ideo a tacita dæmonũ inuocatione remotior eſt ſortium vſus.

¶ Circa duella, quæ in reſponſione ad tertium tractantur, dubium occurrit, an ſit licita in aliquo caſu ſaltem ex parte requiſiti: Et an principes licitè poſſint in caſu duella concedere. Et eſt ratio dubij: quia ext. de Purgatione vulg. c. Cura ſuſcepti, in K nullo caſu tolerandum dicitur duellum. Et 2. quæſt. 5. can. Monomachiam, duella damnantur. Quidam tamen dicunt licita eſſe in caſu. Et quantum hactenus reperi, vnus caſus ponitur, in quo innocẽs conuictus, morti adiudicatur, aut duello. Inquiũt ꝙ in hoc caſu licitè poteſt acceptare duellum: quia licitum eſt mihi pugnare, quando alio modo non poſſum euadere. Alter caſus, ſi tamen alter dici debet, vniuerſalior ponitur a Nicolao de Lyra ſup. 1. Reg. c. 17. Quando. ſ. lis aliqua criminalis, vel ciuilis non poteſt aliter terminari, quàm duello. Tunc enim ille qui non poteſt aliter ſe, aut ſua ſaluare, niſi acceptando duellum, poteſt, inquiunt, illud acceptare. Et ratio aſſignatur, quia licitum eſt pro defenſione & ſui, & rerum ſuarum, pugnare. De principibus quoque refert idem ibidem, aliquos tenere, quòd in omni caſu peccant mortaliter, concedendo duella. Sibi tamen videtur hoc durum: quia Sanctus Ludouicus Rex Francorum, & Carolus Magnus, & multi Prælati hæc ſuſtinuerunt: & quia licitum eſt tolerare minus mala, vt euitentur maiora, quæ, niſi duella fierent, euenirent, vt vaſtationes, & incen-

26. q. 5. c. Sortes.

SED CONTRA eſt, quod in Decr. 26. q. 5.* dr̃. Sortes, quib. cuncta vos v̄ris diſcriminatis prouinciis, quas patres damnauerunt, nihil aliud q̄ diuinationes, & maleficia decernimus. Quãobrẽ volumus oĩno illas dãnari, & vltrà inter Chr̃ianos nolum* noiari, & ne exerceant, anathematis iterdcõ ꝓhibem*. G

Art. 3. huius quæſt.

RESPON. Dicẽdum, ꝙ ſicut ſupradcm̃ * ẽ, ſortes ꝓpriè dñr cum aliquid fit, vt eius euentu conſiderato aliquid occultum innoteſcat. Et quidem ſi q̄rat̃ iudicio ſortiũ, quid cui ſit adhibẽdum, ſiue illud ſit res poſſeſſa, ſiue ſit honor, ſiue dignitas, ſeu pœna, aut actio aliqua, uocat̃ ſors diuiſoria. Si aũt inq̄rat̃ quid agere oporteat, uocatur ſors cõſultoria. Si verò quærat̃ quid ſit futurum, uocat̃ ſors diuinatoria. Actus aũt hoĩm, qui req̄runt̃ ad ſortes, non ſubduntur diſpõni ſtellarũ, nec ẽt euẽtus ipſorũ. Vñ [m] ſiquis ea intẽtione ſortibus vtatur, quaſi huiuſmodi actus humani, qui requruntur ad ſortes, ſecundùm diſpoſitionẽ ſtellarum ſortiant̃ effectũ, vana & falſa eſt opinio, I & per conſequens non carens dæmonum ingeſtione: ex quo talis diuinatio erit ſupſtitioſa, & illicita [n]. Hãc aũt cã remota neceſſe eſt, ꝙ ſortialium actuũ expectetur euentus vel ex fortuna, vel ex aliqua ſpũali cã dirigente [p]. Etſi quidẽ ex fortuna, quod locum hr̃e p̄t ſolùm i diuiſoria ſorte, non v̄r hr̃e niſi fortè vitiũ vanitatis [q], ſicut ſi aliqui non valentes aliquid cõcorditer diuidere, velint ſortibus ad diuiſionẽ vti, quaſi fortunę exponentes q̄s quã partẽ accipiat. Si verò ex ſpũali cã expectetur ſortium iudiciũ, q̄nq; quidem expectatur ex dęmonibus, ſicut legit̃ Ezec. 21. ꝙ Rex Babylonis ſtetit in biuio, in capitę duarũ viarum, diuinationem q̄rens, cõmiſcens ſagittas interrogauit idola, exta conſuluit: & [r] tales ſortes ſũt illicitę & ſm̃ canones prohibentur [s]. Q̄nq; verò expectat̃ a Deo, ſm̃ illud Prou. 16. Sortes mittunt̃ in ſinum, ſed a Dño temperantur: & [u] talis ſors ſm̃ ſe nõ eſt malum, vt Aug.* dicit. Poteſt tamen in hoc quadrupliciter peccatũ icidere [x]. Primò q̄dẽ, H

Concl. prima.

Concl. 2

Concl. 3

Loco citato in arg. 1

&incendia pauperum, & homicidia, & quia author hic dicit, quòd duella accedunt ad communem ſortium rationem, Sortibus enim in multis caſibus vti licet.

¶ Ad euidentiam huius materiæ inchoare oportet à perſcrutatione, an duellum ſit malum ex genere. Si enim eſt malum ex ſuo genere, vt mendacium vel adulterium, nulla ratione eſt licitum. Et ſi non eſt malum ex ſuo genere, poteſt quandoque eſſe licitum. Duellum igitur cum bellum ſit duorum, ex belli ratione conſiderandum eſt. Et quoniam bellum non eſt malum ex ſuo genere, multa namque ſunt bella iuſta, & vnum & multa nõ variãt ſpeciem, eiuſdem enim ſpeciei eſt homicidium factũ ab vno, & à multis, contingit proculdubio eſſe bellum iuſtũ inter me & alterum, ſicut inter regnum & regnum. Nam quemadmodum iuſtum ſuſcipitur defenſiuũ bellũ à regno impetito &c. ita & iuſtum ego habeo bellum aduerſus inuaſorẽ, & licitè me defendendo occido illum. Et rurſus ego publicus miniſter iuſtitiæ iuſtum habeo bellum aduerſus reum inuaſorẽ, ita q; ex intentione licitè occido illum. Non eſt ergo duellum, hoc eſt, duorum bellum, iniuſtum ex genere, ſed põt eſſe iuſtũ ex vna parte. Oportet ergo ad cauſam inſpicere ſuſcipiẽdi belli talis. Notanter aũt dixi, ly, ſuſcipiendi, & ly, talis. Dixi ſuſcipiendi: quia indicere duellum nunq̃ licet, vt patebit. Dixi, talis: quia aliqua cã põt eſſe iuſta cã ſuſcipiendi belli, q̃ non eſt iuſta cauſa belli talis. ſ. ſingularis, vt patebit. Sex aũt cauſæ finales vĩr potiſſimæ, ad quas ſingularis pugna ordinatur. Prima eſt manifeſtatio veritatis, dum. ſ. aliqui confidunt, q; victoria ſua erit teſtis veritatis, q; ſ. ipſe eſt innocens, aut habet ius, & hmõi. Et tale certamen propriè vocatur duellum, & inter purgationes vulgares computatur, & damnatur ab Eccleſia, extra de Purgatione vulgari, & in c. Monomachiam. 2. q. 5. Et hmõi duellũ licet, vt in litera dicitur, magis accedat ad rõnem ſortiũ, malum tñ eſt ex ſuo genere ſortilegium, quia in propria ratione claudit repugnantiam ad rectam rõnem, ſ. inducere in teſtimonium, quod non eſt teſtimonium: qm̃ conſtat habentes ius ſuccumbere quandoque in duello, vt patet in cap. Significantibus, extra de Purgatione vulgari. Nec ſolum hmõi duellum eſt malum ex ſuo genere, vt mendacium, ſed etiam eſt pernicioſum ex ſuo genere: quia contra rectam rõnem eligit vterq; percutere proximum, & contra rectam rõnem vita vtriuſq; ex propoſito exponitur mortis, & vulnerum periculo, cũ Dei tentatione, & diuini fit vſurpatio iudicii, vt in litera dicit, & diabolica inuentio adimplet, vt in decretis loco allegato dr̃, & in lra tangitur in c. Conſuluiſti, ibidem. Secunda cã, eſt oſtẽtatio virium, vt Goliath Philiſtæis indicebat duellũ 1. Reg. 17. Et tale duellum committere eſt pernicioſum ex ſuo genere, pp eandem cauſam, quia. ſ. contra rectam rõnem eligit vterque alterum velle percutere. Cõſtat namque à rõne alienum eſſe, vt pro oſtentatione virium quis pugnet. Et propterea Dauid excuſatur, q; Spirituſancto motus pugnauerit cum Philiſtæo. Erãt aũt in hac ſicut & prima cã principes concedentes quaſi ſpectaculi cã cum in bellis ſunt, certamina quaſi ſingularia, puta, decem hinc, & decem inde ad oſtentationem virorum fortium. Diabolica ſunt hæc, & ſicut duella iudicanda, eadẽ rõne. Nec excuſat eos tp̃s belli, & conflictus partialis hoſtiũ cũ hoſtibus: Qm̃ iuſti cã belli in hoc partiali conflictu locũ non habet: quia habens iuſtum bellum, vt ſic, non ad oſtentationẽ pugnat. Tertia cã, eſt euitatio ignominiæ, quia. ſ. reputatur vilis, & degeneris animi, ſi non acceptat duellum. Et hæc cã licet apud idiotas plurimũ valere videat, apud tñ ſapientes nulla eſt. Et quia rebus vtendum eſt vt ſapientes, non vt plures: ideò ſcd̃m rectam rõnem non eſt rationi cõſona cauſa hæc. Et propterea duellum tale committere, malum pernicioſum eſt ex ſuo gñe pp eandem rationem: quia contra rectam rationem vterque alterum eligit percutere &c. Quarta cauſa, eſt terminatio litis criminalis, aut ciuilis, qñ. ſ. non poteſt aliter terminari lis, niſi duello acceptato. Alioquin aut non acceptans duellum, iuſtitiam non poteſt conſequi: aut liti ſuccumbit cum ſuo, & multorum qñque magno damno. Et hic oportet conſiderare, q; ad hoc, q; actus moralis ſit licitus, oportet medium non eẽ diſproportionatum fini: huic autem fini, qui eſt terminatio litis proportionatum eſt mediũ, aut conuenientia partiũ, aut ſnĩa iudicis, aut pugna bellica ex parte habentis iuſtitiam cũ conditionibus requiſitis ad iuſtum bellum. Et propterea tunc tñ

ſi abſq; vlla neceſſitate ad ſortes recurrat. Hoc.n. vr̃ ad Dei tẽtationẽ ptinere. Vnde Ambroſ. dicit * ſup Lucã. Qui ſorte eligit, humano iudicio non cõprehendit. Secundò, ſi qs ẽt in neceſſitate abſq; reuerentia Dei ſortibus vtat. Vnde ſuper Act. Apoſt. dicit † Beda. Sed ſi q neceſſitate aliqua compulſi Deũ putãt ſortibus exemplo Apoſtolorũ ꝯſſe conſulendũ, videãt hoc ipſos Apoſtolos nõ niſi collecto fratrũ cętu, & precibus ad Deũ fuſis egiſſe. Tertiò, ſi diuina oracula ad terre-

*cap. 1. in tit. de ingreſſ. Zachariæ in templum, ante me.. tom. 5.

A duellum eſt licitum ad talem finem. ſ. ad terminandas lites, & contentiones, qñ habet rõnem iuſti belli. Quod an ſit poſſibile, hinc apparere poteſt. Bellum iuſtum aut eſt vindicatiuum, aut defenſiuum. Si eſt vindicatiuum, hoc eſt, q; indicitur bellũ ad vindicandam iniuriam illatam patriæ &c. indicens bellum gerit perſonam iudicis, vtpote vtẽs publico gladio contra extraneos impugnatores reipublicæ eadem rõne, qua vtitur cõtra internos perturbatores, vt patet ex ſupradictis, cũ de bello tractaretur. Huiuſmodi autem iudex, & vindex fungit perſona, & officio agen-
B tis. Agens aũt debet ſuperexcedere patiens, vt poſſit illud ſibi ſubijcere. Et propterea huiuſmodi bellum nõ debet niſi à potentiori indici, & ſic potentiori, vt licet varius ſit euentus belli, humana tñ rõne quaſi certa ſit victoria, aut ſaltem nõ ſuccumbere: quemadmodum iudex contra internos perturbatores pacis non procedit, niſi habens tot ſatellites, vt ſit quaſi certus, q; capiet malefactores &c. Hoc aũt in duello ſeruari non põt: quia in ſingulari certamine, aut par eſt vtriuſque conditio, aut vni facile poſſunt accidere in illo actu aliqua, quæ fortiorem faciant ſuccumbere. Et pp hanc rõnem, quàmuis indicere bellum qñque ſit licitum, indicere tñ duellum, nunq̃ eſt licitum: quia eſt contra rectam rõnem ex ſuo gñe. Si uero bellum iuſtum eſt defenſiuum, prout patria aliqua indictũ ſibi bellum oportet, aut ſuſtinere, aut ſuccumbere, tũc ſuſcipiẽs bellum gerit perſonam, ac officium & reſiſtentis, & propulſan-
C tis a ſe iniuriam: & ideò oportet imitari tũc res naturales, quæ quantum poſſunt, reſiſtunt contrarijs ſuis. Et debet in hmõi bello fortificari, quantum fieri poteſt, virtus reſiſtitiua & propulſatiua iniuriæ. Contrarium autem huius fit in duello: quia dum vnus ſolus ponitur ad reſiſtendum vni, & ad propulſandum iniuriam ab eodem, debiliter, ac nimis periculoſe conſulitur huic defenſioni. Et propterea, niſi actualiter vnica pſona inuadatur, debet defendi iuſtitia cum multitudine forti, & nõ committi vnius periculo ſecundum rectam rõnem a ciuitate, ſeu principe, cuius eſt bellum etiam defenſiuũ aſſumere. Aliena eſt ergo natura duelli à natura iuſti belli tã defenſiui, quàm vindicatiui. Et propterea nulla ex parte inuenitur duellum eſſe proportionatum medium ad terminationẽ litis tã ciuilis, q̃ criminalis. Et quia non ſunt facienda mala, vt veniant bona, patiatur potius, qui non põt iura ſua aliter tueri. In vno tñ caſu licitum mihi vr acceptare duellum, qñ. ſ. accuſator euiden-
D ter calumniatur, & præualet contra me innocentem ad mortem, vel mutilationem. Tunc enim ex quo accuſator impetit me iudicis gladio iniuſtiſſimè, ſine dubio occidet, vel mutilabit me, ego non habens aliud refugium, habeo iuſtum bellum defenſiuum contra eũ. Et ppterea ſi ipſe offert mihi duellũ, ego poſſũ acceptare de conſenſu principis, & tueri me meliori mõ quo poſſũ. Hoc.n. licet ſcd̃m apparẽtiã ſit duellum, ſcd̃m veritatem nõ eſt niſi defenſio contra inuadentẽ ſe pſonali et ad mortẽ, vel mutilationẽ. Differt.n. ſcd̃m rẽ nihil, occidere me gladio ꝓprio, & alieno. Vñ & Nathã dixit ad Dauid: Vriã interfeciſti gladio filiorũ Amõ. Secus aũt eſt in alijs cauſis, qm̃ defenſio armata non eſt mihi licita, niſi contra inuadentẽ me armis: in alijs autem cauſis ſola ſnĩa iniuſta fit inuaſio. Nec opus eſt uiolẽtia in executione ex parte iudicis: qm̃ reo nõ reſiſtẽte abſq; armis oĩa fiunt. Quinta cauſa, eſt indulgẽtia multitudinis, qñ. ſ. inter duas patrias eſt bellum, & parcẽdo multi-
E tudini reſoluit de conſenſu partium totum bellum in duellũ, vt legit de Coſdroe filio, & Heraclio, in legenda exaltationis S. Crucis. Ob hanc ſiquidem cauſam nõ eſt licitũ ſubire duellũ. Et rõ eſt, quia declinatur à natura belli ex vna parte iuſti, ad naturam duelli, qd̃ rõni rectæ aduerſari patet ex dictis. Nec verba authoris in hac lrã fauent duello, tanquã cuidam ſorti, ſed damnant duella, vt ferrum candens, & aquã feruentẽ, minus tñ, q̃ illa: quia non expectat miraculum. Et pp hoc dixit, q; magis appropinquat ad ſortis rõnem. Nã ly, magis, comparationẽ ad prædicta dicit. Cum.n. oĩa poſuerit in gñe ſortis, dixit duella magis participare de ſortis rõne, q̃ ignẽ, & aquã, & non dixit eſſe puras ſortes. Fateor tñ q; in caſu, quo pars habens iuſtum bellum cognoſcit vires ſuas, & q; oportet aut confligere & ſuccumbere, aut acceptare duellũ, q; licitè acceptat duellum. Transfert.n. quaſi certum caſum in dubiũ, & in ſpẽ victoriæ vtendo oĩbus ſuis viribus. Nec ſolũ licitũ eſt tali parti in prædicto neceſſitatis articulo conſtitutæ acceptare, ſed ẽt

† Beda in ſ.. com. .. 1. cap. Act. to. 2.

proro-

prouocare tale duellum, reſoluendo bellum in duellum: quia ex parte ſui vtit̃ oĩb⁹ viribus ſuis melius in duello, q̃ in bello, & ꝓpea non peccat. Ex parte verò alteri⁹ partis ſupponit̃, q̃ hẽat bellũ iniuſtũ, & non ſolũ ille qui in duello cõparebit, ſed oẽs parati ſunt ad inuadendum iniuſtè pñiã, vel exercitum, perſonas &c. Ac per hoc offerendo duellum, abducunt̃ à maiori malo, auferẽdo materiã maioris mali non vt faciant totum hoc, ſ. minus malum, ſed vt facturi malũ, peccent minus, qđ eſt officiũ angelorum, vt patet de decẽ viris, qui occiſuro eos obtulerunt, vt acciperet ſuos theſauros. Sexta cã, eſt defenſio. Et ſi quidẽ aliquis actualiter impetat̃, nõ eſt dubium, q̃ vim vi repellere licet cum moderamine inculpatæ tutelæ: ſed hoc non propriè eſt duellum, quia duellum ſonat duorũ bellum ex condicto. Et ꝓpea cũ ex rõne mõſtratum ſit, q̃ duorũ bellũ ex cõdicto nõ ẽ conueniens medium ad defenſionem litis, aut diſcordiæ ciuilis, aut criminalis, quia non põt hẽe rõem iuſti belli ex quacunq; parte, niſi in duobus caſibus ſupradictis: ιõ non eſt licitum duellum pro defenſione. Vñ aũt ĩ hoc quidã falli, q̃ nõ diſcernũt inter hæc duo. ſ. bellum, & duellũ. Et putant q̃ quia licet pugnare ꝓ ſe, & ſuis, ιõ licet duellum cõmittere, qđ tñ mõſtratũ eſt nõ ſequi: quia alia eſt rõ de bello, & alia de duello, vt patet ex dictis. Et ex his patet, quid de principib⁹ cõcedentib⁹ duella, dicendum ſit. Cõſtat.n. q̃ peccãt cõcedẽdo, nõ peccãt autem permittendo ex vrgenti cauſa: ſicut nec peccant permittẽdo vſuras, & meretrices.

Ep. 119. c. 10. in fi. tom. 2. — *In fi. cõm. cap. 1. Act. Apoſ. to. 2* — *Concl. q.* — *Epiſt. 180. Iter med. & fin. to. 2* — *Lib. 2. cap. 18. tom. 3.*

na negotia conuertant̃. Vñ Auguſ. † dicit ad inquiſitiones Ianuarij. His q̃ de paginis euãgelicis ſortes legũt, etſi optandũ ſit vt poti⁹ faciãt, q̃ ad dæmonia cõſulẽda cõcurrant: tñ iſta mihi diſplicet conſuetudo, ad negotia ſecularia, & ad vitę huius vanitates, diuina oracula velle conuertere. Quartò, ſi in electionib⁹ eccleſiaſticis, q̃ Spũſsã cti inſpirõne fieri debent, aliq ſortib⁹ vtant̃. Vñ ſicut Beda dicit* ſuper Act. Apoſt. Matthias añ Pentecoſtẽ ordinatus ſorte q̃rit̃, q.a.ſ. nõdũ erat plenitudo Spũſſancti i Eccleſia effuſa. Septẽ aũt Diaconi poſtea nõ ſorte, ſed electione diſcipulorum ſunt ordinati. Sec⁹ ãt eſt i tpalib⁹ dignitatib⁹, q̃ ad terrenã diſpõnẽ ordinant, in quarũ electione plerũq; hoĩes ſortibus vtunt̃, ſicut & in tpaliũ rerũ diuiſione. ¶ Si verò neceſſitas immineat, licitũ eſt cũ debita reuerẽtia ſortib⁹ diuinũ iudiciũ iplorare. r Vñ Aug. dicit i epiſ.* ad Honor. Si inter Dei miniſtros ſit diſceptatio, q̃ eorũ ꝑſecutionis tpe maneãt, ne fuga fiat oĩum, & q̃ eorum fugiant, ne morte oĩum deſerat̃ Eccleſia, ſi hæc diſceptatio aliter nõ potuerit terminari, q̃tũ mihi vr̃, q̃ maneãt, & q̃ fugiant, ſorte eligẽdi ſunt. Et in primo de doctr. chriſt.* dicit. Si cui abundaret aliqđ, qđ oporteret dari eis q̃ nõ hẽrẽt, nec duob⁹ dari potuiſſet, ſi tibi occurrãt duo, quorũ neuter aliũ, vel indigentia, vel vrgẽte aliqua neceſſitate ſuparet, nihil iuſti⁹ faceres, q̃ vt ſorte eligeres cui dãdũ eẽt, quod dari vtrique non poſſet. Et per hoc patet reſponſio ad Primum, & Secundum.

G H

K Ad III dicẽdum, q̃ iudiciũ ferri candentis, vel aquę feruẽtis, ordinat̃ qđẽ ad alicui⁹ peccati occulti inquiſitionẽ ꝑ aliqđ, qđ ab hoĩe fit, & in hoc cõuenit cum ſortibus: inquantũ tñ expectat̃ aliqs miraculoſus effect⁹ à Deo, excedit cõem ſortiũ rõem. Vñ hmõi iudiciũ illicitũ reddit̃, tũ q.a ordinat̃ ad iudicanda occulta, q̃ diuino iudicio reſeruant̃: tũ ẽt q.a hmõi iudiciũ nõ eſt authoritate diuina ſancitũ. Vñ 2. q. 5.* in decreto Stephani Papæ dr̃. Ferri candentis, vel aq̃ ſeruẽtis examinatione cõfeſſionẽ extorqueri à quolibet, ſacri nõ cẽſent canones. Et qđ ſctõrũ patrũ documẽto ſancitũ nõ eſt, ſupſtitioſa adinuẽtione nõ eſt ꝓſumendũ. Spõtanea.n. cõfeſſione, vel teſtiũ approbatione publicata delicta, habito prę oculis Dei timore, cõceſſa ſunt nr̃o regimini iudicare. Occulta verò & icognita illi ſũt relinquẽda, q̃ ſolus nouit corda filiorum hoĩum. Et eadem rõ vr̃ eſſe de lege duellorum, niſi q̃ pl⁹ accedit ad cõem rõem ſortium, inquantum non expectatur ibi miraculoſus effectus, niſi fortè quando pugiles ſunt valde impares virtute, vel arte.

2. q. 5. cap. Conſului. — *Ri: an med.*

QVÆST. XCVI.

De ſuperſtitionibus obſeruantiarum, in quatuor articulos diuiſa.

POſtea conſiderandum eſt de ſuperſtitionibus obſeruantiarum.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primò, De obſeruãtijs ad ſcientiam acquirendam, quæ traduntur in arte notoria.

¶Secundò, De obſeruantijs q̃ ordinantur ad aliqua corpora immutanda.

¶Tertiò, De obſeruãtijs q̃ ordinant̃ ad cõiecturas ſumẽdas fortuniorũ, vel ifortuniorũ.

¶Quartò, De ſuſpenſionib⁹ ſacrorum verborũ ad collum.

SVP. QV. XCVI. ARTIC. I.

IN art. 1. q. 96. duo tñ notãda occurrũt. Alterum eſt finis artis notoriæ, ſ. ſcia ꝑ infuſionẽ, & ꝓpea inefficax eſt. Si.n. finis eſſet ſcia ꝑ diſciplinã à dęmone docẽte colloquẽdo, licet eſſet illicita, q̃tum tñ eſt ex ꝑtãte naturali dęmonis eſſẽt efficax: quia poſſet facilè docere aliquẽ meli⁹, q̃ quicunque philoſophus, aut Aſtrologus, ſi Deus ꝑmitteret. Alterum eſt in rñſione ad tertiũ, q̃ ſola ſocietas nõ cõſumata, ſed inita cũ dæmone, cõſtituit illicitum peccati mortalis, quod conſtat in obſeruantijs artis notoriæ committi. Qđ nota, propter caſus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum vti obſeruantijs artis notoriæ ſit illicitum.

I AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur q̃ vti obſeruantijs artis notoriæ nõ ſit illicitum. h Dupliciter enim aliquid dicitur illicitum. Vno modo, ſecundum genus operis, ſicut homicidiũ, vel furtum. Alio modo, ex eo quòd ordinatur ad malum finem, ſicut cum aliquis dat eleemoſynam propter inanem gloriam: ſed ea quæ obſeruantur in arte notoria, ſecundum genus operis non ſunt illicita; ſunt enim quædã ieiunia, & orationes ad Deum: ordinãtur etiam ad bonum finem, ſcilicet ad ſcientiam acquirẽdam. ergo vti huiuſmodi obſeruationibus non eſt illicitum.

Porrecta per to um. — *501* — *1. Par. 64 ar. 1. ad 5.*

¶ 2 Præt. Daniel 1. legitur, quòd pueris abſtinẽtibus h dedit Deus ſcientiam, & diſciplinã in omni libro, & ſapientia: ſed obſeruantiæ artis notoriæ ſunt ſm aliqua ieiunia, & abſtinentias quaſdam. ergo videtur q̃ diuinitus ſortiatur ars illa effectum. non ergo illicitum eſt ea vti.

¶ 3 Præt. Ideò videt̃ eſſe inordinatũ, à dęmonibus inquirere de futuris, quia ea h nõ cognoſcunt, ſed hoc eſt ꝓpriũ Dei, vt dictũ* eſt: ſed veritates ſciarũ dęmones ſciunt, quia ſciæ ſunt de his q̃ ſunt ex neceſſitate, & ſp, quæ ſubiacent humanę cognitioni, & multò magis dęmonum, qui ſunt ꝑſpicaciores, vt Aug.* dicit. ergo non vr̃ eſſe pcc̃m vel arte

q. 95. ar. 1 — *li. de Diuinatione dæmonũ cap. 3. & 4. to. 3. Et li. 2. ſuper Gen. c. 17. nõ ꝓcul à fine, to. 3*

notoria,

notoria,etiam ſi per dęmones ſortiatur effectum.

Sed cõtra eſt,qđ dr̃ Deut.18.Nõ iueniat̃ in te q̃ q̃rat à mortuis veritaté,q̃ qdé inqſitio ĩnitit̃ auxilio dęmonũ: ſed p̃ obſeruãtias artis notorię inq̃rit̃ cognitio veritatis p̃ qdã pacta ſignationũ cum dęmonib. inita. ergo vti arte notoria nõ ẽ licitũ.

Resp. Dicendũ,ꝙ ars notoria eſt & illicita, & inefficax. Illicita qdẽ eſt, qa vtit̃ qbuſdã ad ſciam acqrẽdã,q̃ nõ hñt ſm̃ ſe virtuté cãndi ſciam,ſicut inſpectione quarundã figurarũ,& ꝓlatione quorũdã ignotorũ verborũ,& alijs hmõi. Et iõ hmõi ars non vtit̃ his vt cauſis,ſed vt ſignis, nõ aũt vt ſignis diuinitus inſtitutis,ſicut ſunt ſacralia ſigna: vñ relinquit̃ ꝙ ſint ſupuacua ſigna,& p̃ pñs ptinẽtia ad pacta q̃dam ſignationum cum dęmonibus placita atq; fœderata. Et iõ ars notoria penitus eſt repudianda,& fugiẽda a Chriſtiano, ſicut & aliæ artes nugatorię, vel noxię ſupſtitionis, vt Aug.* dicit 2.de doct.chriſt. Eſt ẽt hmõi ars inefficax ad ſciam acquirendã. Cũ.n.p̃ hmõi artẽ nõ intendat̃ acquiſitio ſciæ p̃ modum homini connaturalẽ.ſ. adinueniẽdo,vel addiſcendo,pñs eſt,ꝙ iſte effect⁹ vel expectet̃ à Deo,vel à dęmonibus.Certũ eſt aũt aliquos à Deo ſapientiã, & ſciam p̃ infuſioné habuiſſe,ſicut de Salomone legitur 3.Reg.3.& 2. Paral.1.Dñs ẽt diſcipulis ſuis dixit,Luc.21. Ego dabo vobis os,& ſapientiã,cui nõ poterũt reſiſtere, & contradicere oẽs aduerſarij veſtri: ſed hoc donũ nõ dat̃ qbuſcũq;,aut cum certa obſeruatione, ſed ſm̃ arbitriũ Spiritusſancti, ſm̃ illud 1. ad Cor. 12.Alij qdem datur p̃ ſpũm ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſciæ ſm̃ eundem ſpiritum.& poſtea ſubdit̃. Hæc oĩa opatur vnus atq; idẽ ſpiritus diuidẽs ſinguli prout vult.Ad dęmones aũt nõ ptinet illuminare intellectum, vt habitum * eſt in prima huius operis parte. Acquiſitio aũt ſciæ,& ſapientiæ fit p̃ illuminationẽ intellectus: & iõ nullus vnq̃ p̃ dæmones ſcientiam acquiſiuit. Vnde Aug.* dicit in 10.de Ciui.Dei.Porphyrium fateri theurgicis theletis in operationibus dæmonum aĩæ intellectuali nihil purgationis accidere, qđ eã faciat idoneã ad vidẽdum Deum ſuum,& perſpiciẽnda ea, quę vera ſunt,qualia ſunt omnia ſcientiarum theoremata.Poſſent tñ dæmones verbis hominibus colloquentes,exprimere aliqua ſcientiarum documẽta,ſed hoc non quæritur per artem notoriam.

Li.2.c.23. I medio tomo 3.

Q.109.arti.1.

Li.10. c.9. aliquãtulũ a princip. tom.1.

Ad primvm ergo dicendum,ꝙ acquirere ſciẽtiam bonum eſt, ſed acquirere eam modo indebito non eſt bonum: & ad hunc finem intendit ars notoria,

Ad II.dicendũ,ꝙ pueri illi nõ abſtinebant ſm̃ vanam obſeruantiam artis notoriæ, ſed ſm̃ authoritatem legis diuinæ,nolentes inquinari cibis gẽtilium:& iõ merito obedientiæ conſecuti ſunt a Deo ſcientiam,ſecundùm illud Pſal.118.Super ſenes intellexi,quia mandata tua quæſiui.

Ad III.dicendum,ꝙ acquirere cognitioné futurorum à dęmonibus non ſolùm eſt peccatũ p̃p hoc,ꝙ ipſi futura non cognoſcunt: ſed propter ſocietatem cum eis initam, quæ etiam in propoſito non habet locum.

A

Articvlvs II.

Vtrum obſeruationes ad corporum immutationem ordinatæ puta ad ſanitatem, vel ad aliquid huiuſmodi, ſint illicitæ.

Porrectã p̃ totum.

512

3. cont. c. 105. Et opu. 26. Et Gal.4. lec. 4.

Ad secvndvm ſic ꝓcedit̃.Vr̃ ꝙ obſeruationes ordinatę ad corporũ immutationẽ,puta,ad ſanitatem,vel ad aliquid hmõi,nõ ſint illicitæ.Licitũ.n. eſt vti nalibus virtutib. corporũ ad ꝓprios effectus inducendos: res aũt nãles hñt quaſdã virtutes occultas, quarũ rõ ab B hoie aſſignari non põt,ſicut ꝙ adamas trahit ferrũ, & multa alia q̃ Aug.enumerat 21.*de ciuit.Dei.ergo videtur ꝙ vti huiuſmodi rebus ad corpora immutanda,non ſit illicitum.

Li.21.c.5. & 7. to. 5.

¶2 Pręt. Sicut corpa nãlia ſubdunt̃ corpib. cęleſtib⁹, ita ẽt corpa artificialia: ſed corpa naturalia ſortiunt̃ quaſdã virtutes occultas ſpẽm pñtes ex impreſſiõe cęleſtiũ corpum. ergo C &corpa artificialia,puta, imagines,ſortiũtur aliquã virtutẽ occultã à corpib.cęleſtib.ad aliquos effect⁹ cãndos. ergo vti eis,& alijs hmõi, nõ ẽ illicitũ.

¶3 Prę. Dęmones ẽt pñt multipliciter corpa tranſmutare, vt dicit* Aug.3. de Trin.ſed eorũ virtus à Deo eſt.ergo licet vti eorũ virtute ad aliquas huiuſmodi imutationes faciendas.

Li.3.c.8.& 9.tom.3.

Sed cõtra ẽ,ꝙ Aug.*dicit D in 2.de doct.chri.qđ ad ſupſtitionẽ ptinẽt molimina magicarũ artiũ,& ligaturę,& remedia q̃ medicorũ quoque diſciplina ꝓdẽnat ſiue ĩ p̃cãtationib⁹,ſiuè in qbuſdã notis,quas characteres vocãt, ſiue ĩ qbuſcũq; reb, ſuſpendendis atq, inſignãdis.

Li.2. c.10. tom.3.

Resp. dicẽdũ,ꝙ in his,q̃ fiũt ad aliquos effect⁹ particulares iducẽdos,ꝯſiderãdũ ẽ vtrũ nãliter videant̃ poſſe tales effect⁹ E cãre: ſic.n.nõ erit illicitũ. Licet.n.cãs nãles adhibere ad ꝓprios effect⁹. Vñ ſi nãliter ñ videant̃ poſſe tales effectus cãre, pñs ẽ,ꝙ nec adhibeant̃ ad hos effect⁹ cãndos tanq̃ cauſæ, ſed ſolũ quaſi ſigna: & ſic ptinent ad pacta ſignationũ cũ dęmonib. Vñ Aug.dicit 21.*de ciuit.Dei, Alliciunt̃ dęmones p̃ creaturas, quas non ipſi, ſed Deus condidit, delectationibus ꝓ ſua diuerſitate diuerſis,

Concl. m

Concl. p

Li.21. c.6. circa mediũ, to.5.

SVP. QV. XCVI. ARTIC. II.

Ferr.3.cont.c.105.

In art.2. eiuſdẽ. q. 96. not. in rñſione ad primũ,ly putat̃ habere naturalem virtutẽ:quia hinc hẽs,ꝙ qñ aliqui adhibent lapides,herbas,imagines, vel aliqd hmõi ad ſanãdũ vulnus,vel mitigandum dolorem, & hmõi,putando ꝙ adhibeãt naturales, vel diuinas cãs ẽt ſi errẽt, excuſant̃ à ſupſtitione.niſi ignorantia ſit craſſa & ſupina,excuſationiſq; nõ capax. ¶In eodẽ ar.in rñſione ad 2.dm, qñ occurrit de imaginibus aſtronomicis ſimpliciter,& ad hoiem.Simpliciter qdẽ, qa rõ quare dãnant̃ figuræ aſtronomicæ ẽ, qa in veritate non ſunt cauſæ,ſed ſigna nõ naturalia, ſed dæmoniaca. Rõ aũt quare non pñt eſſe imagines aſtronomicæ de numero cãrum, aſſignat ex parte agentis, qa ſũt à cõceptione artificis ex parte cauſæ formalis, qa forma art ſi a lui eſt ordo,cõpoſitio aut figura,quæ nõ eſt principiũ actionis naturalis. Hæ rõnes hic, & i tertio cõtra Gen. c.105. & i quolib. 12. art.14.ſunt fundamẽta cõcluſionis.Sed hæ rõnes nõ concludunt neceſſario intentum. quoniam quo ad cauſam efficientem dicitur, ꝙ ſicut hic homo generatur ab homine & Sole, ita hæc imago fit ab artifice, & cœleſti corpore, cũ ſit opus corporale, ac per hoc ſubiectum cœleſti actioni. Quo ad cauſam verò formalem dicitur primò, quòd licet figura non ſit principium actionis naturalis, eſt tamen conprincipium actionis naturalis, vt patet in [illegible] grauium. Idem namque graue, puta ferrũ, ſi latæ ſit figuræ,natat in aqua,

ſi acutę, ſubmergitur. Coſicit ergo, vel impedit figura naturalẽ motũ. Apparet quoq; manifeſtè in inſtrumẽtis artiũ quantũ cooperetur figura, vt patet in ſerra, & hmõi. Dr̃ ſecundo, ꝙ licet figura, inquantũ figura, & inquantũ artificialis, non ſit actionis principiũ, inquantũ tñ imago cęleſtis figuræ, gerit vicẽ illius, cui⁹ eſt imago: & ſic remanet q6 ambigua ſimpliciter.

¶ Ad hoĩem verò, q a ant author hic retractat quod cõceſſit in 3. contra Gen. c. 105. aut nõ. Si nõ, ſeqť ꝙ imagines aſtronomicæ ſint tolerabiles, ſi ſine characterib. fiãt: & ꝙ cõcluſio iſtarum rõnũ non vt ſonat in loco hoc ſit accipienda, ſed moderãda, & oportet gloſſam inuenire non deſtruẽtem hunc textum: qm̃ ibi poſt diſcuſſionẽ quõo figura nõ põt ſuſcipere influxũ cęleſtis virtutis, ſubiungit hæc verba, Quia verò figuræ in artificialib. sũt quaſi formę ſpecificę, põt aliquis dicere, ꝙ nihil ꝓhibet, quin cõſtitutionẽ figuræ, quę dat ſpẽm imagini, cõſequať aliqua virtus ex influẽtia cęleſti nõ ſecundũ ꝙ figura eſt, ſed ſecundũ ꝙ cauſat ſpẽm artificiati, quod adipiſcit virtutem ex ſtellis. Sed de literis quibus inſcribiť aliqd in imagine, vel characteribus, nihil aliud poteſt dici, q̃ ꝙ ſigna ſunt. hæc ibi. Si verò retractat iſta ibi dicta, mirũ eſt, ꝙ nõ meminerit hui⁹ obiectionis, ſeu euaſionis de conſtitutione figuræ, ſequãtũ ſpecifica eſt.

D. 513.

Li. 7. text. 46. to. 2.

¶ Ordine retrogrado reſpondendo ad ſcd̃m dubiũ, qđ eſt ad hoĩem, dico, cũ clarè & apertè in hac litera concludať vniuerſaliter, ꝙ corpora artificialia ex impreſſione cœleſtiũ corporum nullam virtutem ſortiuntur, inquantũ ſunt artificialia, ſed ſolùm ſcd̃m materiam naturalẽ: & huic concluſioni repugnet illud, quod ex lib. cõtra Gen. affertur, ſ. ꝙ artificiatum, inquantũ conſtituitur in ſpẽ, ſuſcipiat influxum cœleſtem: qm̃ conſtitui in ſpẽ artificiati conuenit corpori artificiali inquantum artificiale, imo hoc eſt conſtituere ipſum corpus in tali eſſe artificiali: & ruſus hoc non conuenit artificiato ſolùm ſecũdũm materiam naturalẽ, ſed rõne figuræ, quæ eſt forma, in lr̃a aũt expreſsè dr̃, ꝙ non ſortiuntur inquantum artificialia, ſed ſolùm ſcd̃m materiam naturalem: quia, inquam, clarè apparet intentio authoris in litera, quam condidit poſt libros cõtra Gen. vt in principio primæ partis ipſe inſinuat, dicens, ꝙ nõ ſolùm pro doct. &c. iõ dr̃, ꝙ author non retractauit ſe propriè loquendo: quia illa verba non dixit in propria perſona, ſed dixit, Poſſet aliquis dicere: ſed confutauit, & excluſit hoc in loco, quod ibi non excluſit. Quod nullum eſt inconueniens, cũ naturaliter hõ proficiat ſecundùm intellectum: nec oportuit meminiſſe ſpẽaliter figuræ, inquantum reponit in ſpẽ artificiati, ſummariè docẽs de artificiatibus, inquantũ artificialia tã rõne formæ, q̃ materię, vt in litera fit. Sed qm̃ author in lib. cõtra Gen. poſt diſcuſſiam hãc materiã diſtinxit figuram ab alijs formis artificialiũ, & videns eius principatum inter ipſas in hoc, ꝙ ipſa

Li. 10. c. 9. & 11. & li. 21. c. 2. tomo. 5.

non vt aĩalia cibis, ſed vt ſpũs ſignis, quæ cuiuſq; delectationi congruunt per varia gñа lapidum, herbarum lignorum, animalium, carminum, rituũ.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ ſi ſimpliciter adhibeanť res naturales ad aliquos effectus producendos, ad quos putanť naturalẽ hr̃e virtutem, non eſt ſuperſtitioſum, vel illicitũ. Si verò adiungãtur vel characteres aliqui, vel aliqua noĩa, vel aliæ quęcumq; variæ obſeruationes, quæ manifeſtum eſt naturaliter efficaciã non habere, erit ſupſtitioſum, & illicitum.

AD II dicendum, ꝙ virtutes naturales corporum naturaliũ conſequunť eorũ formas ſubſtantiales, quas ſortiunť ex impreſſione cęleſtiũ corporũ. Et iõ ex eorundẽ impreſſione ſortiunť quaſdã virtutes actiuas: ſed [d] corporum artificialium formæ ꝓcedunt ex cõceptione artificis, & cũ nihil aliud ſint q̃ cõpoſitio, ordo, & figura, vt dr̃ in * 1. Phyſ. nõ pñt hr̃e naturalẽ virtutem ad agẽdũ. Et indè eſt, ꝙ ex impreſſione cæleſtium corporum nullã virtutem ſortiunť, inquãtum ſunt artificialia, ſed ſolùm ſm̃ materiam naturalẽ. Falſum eſt ergo qđ Porphyrio videbať, vt Aug. * dicit in 10. de ciuit. Dei, Herbis, & lapidibus, & animãtibus, & ſonis certis q̃buſdã, ac uocibus, & figurationibus, atquè figmentis, quibuſdam ẽt obſeruatis in cœli conuerſione motibus ſiderum, fabricari in terra ab hoĩbus ꝑtãtes idoneas ſiderum uarijs effectibus exequendis, quaſi effectus

G magicarum artium ex uirtute cęleſtium corporum prouenirẽt: ſed ſicut Aug. ibidem * ſubdit, totum hoc ad dæmones ꝑtinet, ludificatores aĩarum ſibi ſubditarum. Vnde ẽt imagines quas aſtronomicas uocant ex opatione dęmonũ hñt effectũ cuius ſignum eſt, ꝙ neceſſe eſt eis iſcribi quoſdã characteres, qui naturaliter ad nihil operãtur. Non.n. eſt figura actionis

H naturalis principiũ: ſed i hoc diſtant aſtronomicæ imagines à nigromãticis, ꝙ in nigromãticis fiunt expreſsè inuocationes, & ꝓſtigia q̃dã. Vñ ptinent ad expreſſa pacta cum dęmonib. inita: ſed i alijs imaginib⁹ ſunt q̃dam tacita pacta ꝑ q̃dã figurarũ, ſeu characterũ ſigna.

AD III. dicẽdũ, ꝙ ad dñium diuinæ maieſtatis pertinet, cui dæmones ſubſunt, ut eis utať

I Deus ad quodcunq; uoluerit: ſed homini non eſt poteſtas ſuper dæmones commiſſa, ut eis licitè poſſit uti ad quodcunq. uoluerit, ſed eſt ei contrà dæmones bellũ indictũ. Vñ nullo mõ licet hoĩ i dæmonũ auxilio vti ꝑ pacta tacita, vel expreſſa.

F eſt velut forma ſpecifica artificialiũ, illã euaſionẽ non eſt proſecutus: vr̃ dicendũ, ꝙ ſi benè perſpiciãtur verba illic dicta in illa euaſione, nõ eſt ſenſus, ꝙ figura inquantũ cauſans ſpẽm artificiati, ſuſcipiat influxũ cęleſtẽ, vt præcedens reſpõſio interpretata eſt: ſed eſt ſenſus, ꝙ figura inquantũ cauſans ſpẽm artificiati materialis. ſ. qđ adipiſciť virtutem ex ſtellis, ſuſcipere põt cęleſtẽ influxũ, ita ꝙ ex hoc, ꝙ figura eſt principalis forma inter artificiales, vtpotè conſtituẽs in ſpẽ, nihil prohibet artificiale ſuſcipiẽdo figurã quaſi ſpecificã formã artificiati cęlo conformis, ſuſcipere ſimul cęleſtẽ aliquam virtutem ad ea q̃ ſubduntur illi ſideri. Et iuxta hũc ſenſum dr̃, ꝙ nõ eſt hic retractatum, ſeu cõfutatũ qđ in li. contra Gentes. dictum, ſeu pmiſſum eſt, & ꝙ nõ repugnat his quæ in hac litera traduntť: qm̃ lr̃a loqť hic, de corporibus artificialibus inquantũ artificialia ſunt, & ꝓpterea ſola materia naturalis relinquitur capax influxus: ibi verò ſecundũ hanc ſingulariſſimã rõnẽ inquãtum conſtituunť in ſpẽ cęleſtis conformitatis, ratione figuræ talis. In cuius ſignũ hoc in loco damnare volens author imagines aſtronomicas, non audet eas dãnare ſine ſigno ſumpto ex characteribus. Ex quo vult ꝙ imaginibus vtantur non ut effectibus cęli, ſed vt ſignis: quia conſtat characteres nihil valere ad operationem naturalẽ, ſed ad ſignificandum tñ, qm̃ illi nullius ſunt actionis principia. Poteſt nihilominus litera (Non.n. eſt figura actionis naturalis principium) referri ad ipſam neceſſitatem characterum: quaſi diceret. Cum figura imaginis nõ ſit naturalis actionis principiũ, neceſſe eſt addere characteres ad hoc, vt imago induat rõnem ſigni, quo mediante dæmõ operetur. Et quocũq; modo hæc verba applicenť, ſat eſt propoſito, ꝙ imagines aſtronomicæ nõ apparent hic damnandæ, niſi ꝑ figurarum, & characterum ſigna. Quæ harum ſolutionũ melius ad hominem dubij eligenda ſit, vt authoris intentioni ſatisfiat, nõ facilè dixerim. Valde naq; magni feciſſe vr̃ author rõnẽ allatã in lr̃a, cũ infert. Falsũ eſt ergo qđ Porphyrio videbať.

Li. 10. de ciuit. Dei, c. 1. a medio.

K ¶ Ad primum dubium ſimpliciter vr̃ mihi, ſaluo meliori iudicio, ꝙ imagines aſtronomicæ abſq; characteribus, nõ vt corpora artificialia ſunt, ſed vt effectus ſunt cęleſtis ſideri (licèt miniſterio humano) non ſint damnandæ. Et rõne mouẽns eſt, qa impreſſio, v. g. figuræ leoninæ in auro ſub tali ſidere, opus eſt corporale ſubiectum cęlo ſuppoſita executione, & cõſtitutio illius imaginis poteſt influxum cæleſtem ſuſcipere: ſicut aggreſſio bellica, quæ voluntaria eſt, & in noſtris conſiſtit actibus, robur ex cæleſti ſidere ſuſcipit in tali tempore. Vnde de Guidone Bonacto Forliuienſi legitur, ꝙ capta hora ſecũdùm aſtrologiã, impetum fecit in hoſtes, & liberauit patriam. Et licèt figura, vt in litera diciť, & bene, nullius appareat naturalis actionis principium, & propterea faciens figuratum non facit actiuum: qa tamen

Porrecta ꝑ totum. tū figura eſt actionis naturalis cōpricipiū, & diſpō ad formā, q̄ eſt naturalis actionis principiū. Nam ſicut
513
Opuſc. 26. Et Gala. 4. lec. 4. figura hoīs eſt conſequens formam hoīs, ita ſimilis figura eſt diſpō in materia ad ſuſcipiendum formā hoīs: & figura cuiuſcumq; organi naturalis, puta, cordis, epatis, manus &c. inter diſpōnes ſunt ad formas organicas, & ad opationes, non quatenus figuræ, ſed quaten⁹ terminationes q̄dam corporum naturaliū: iō nihil prohibere vr̃, quia figura q̄ humano miniſterio terminare ponit̃ tale corpus ſub tali ſidere, ſit velut quædā ſecunda ſtella, pp cōformitatem ad tale ſidus. Non enim negari poteſt, qn̄ figuræ q̄dam cœlo approprient̃, & qn̄ occulti valde ſint nobis modi cœleſtis influxus. Signū quoque cœleſtis cōformitatis eſt, q̄ aiunt imaginē ſub leone factā prodeſſe nō oīb⁹ hoībus, ſed leoninis. Et ſic de alijs, tanq̄ oporteat actiones fieri in patiēte proportionato. Rōnes ergo in lr̃a allatę concludunt intētum de corporibus artificialibus, inquātum artificialia ſunt, ſic enim nihil habēt à cœlo.

¶In rñſione ad tertiū, nota radicē quare oīs ſocietas cū dæmone ex ſuo gñe eſt mortale pctm̃: quia. ſ.
Li. 2. c. 20. tom. 3. eſt cum hoſte iam indicto bello à principe vniuerſi inter nos, & dæmones.

SVP. QV. XCVI. ART. III.

IN ar. 3. intellige titulum ex exemplis allatis in lr̃a, argumētando in oppoſitum, & aduerte q̄ hmōi obſeruationes ſi fiant ex conſuetudine patrię, vt Romę oportet proprium tāgere naſum, cū proximi corporis bona valetudo laudat̃, & dicere, Angelus ſanctus audiat. Et hoc paſſim à mulieribus fit, & qñ ex quacūq; leuitate, vel timore ſimplici corde fiunt, putantes ſe non male facere, ſed vanè, forſan, nō ſunt ſuperſtitionis, ſed vanitatis rei q̄ hæc ſer-

ARTICVLVS III.

Vtrū obſeruationes, quæ ordinantur ad præcognoſcēdum aliqua fortunia, vel infortunia ſint illicitæ.

AD TERTIVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ q̄ obſeruationes, q̄ ordinant̃ ad p̄cognoſcēdum aliqua fortunia, vel īfortunia nō ſint illicitæ. Inter alia. n. īfortunia hoīum ſunt ēt īfirmitates: ſed īfirmitates in hoīb. quędā ſigna præcedunt, quæ ēt à medicis obſeruātur. ergo obſeruare hmōi ʰ ſignificationes non videtur eſſe illicitum.

¶ 2 Præt. Irrōnabile ʰ eſt negare illud, qđ quaſi cōiter oēs experiuntur: ſed quaſi oēs experiuntur, q̄ aliqua tp̄a, vel loca, vel verba audita, vel occurſus hoīum, ſiue aīalium, ſiue diſtorti, aut inordinati actus, aliqđ præſagiū habent boni, vel mali futuri, ergo obſeruare iſta non videtur eſſe illicitum.

¶ 3 Præt. Act⁹ ʰ hoīum, & euēt⁹ ex diuina ꝓuidētia diſponūtur ſcḋm ordinē quendā, ad quē ꝑtinere vr̃, q̄ p̄cedētia ſint ſubſequentiū ſigna. Vñ ea, q̄ antiq̄s patribus contigerunt, ſigna ſunt eorum, quæ in nobis complentur, vt patet ꝑ Apoſt. 1. ad Cor. 10. Obſeruare aūt ordinē ex diuina prouidentia procedentem non eſt illicitum. ergo obſeruare huiuſmodi preſagia non videtur eſſe illicitum.

SED CONTRA eſt, qđ Aug. * dicit in 2. de doct. chriſt. q̄ ad pacta cum dæmonib⁹ inita ꝑtinent milia inanīu obſeruationū, puta, ſi membrū aliqđ ſalierit, ſi iunctim ambulātib⁹ amicis, lapis, aut canis, aut puer medius interuenerit, limē calcare, cū añ domū ſuā aliq̄s trāſit, redire ad lectū, ſi q̄s cum ſe calciat, ſternutauerit, redire domū ſi procedens offenderit, cū veſtis à ſoricibus roditur plus timere ſuperſtitiones mali futuri, q̄ præſens dānum dolere.

RESP. Dicendum, q̄ hoīes hmōi obſeruationes attendūt, non vt quaſdā cauſas, ſed vt ſigna q̄dā futurorū euentuū bonorū, vel malorū. Nō obſeruātur āt ſicut ſigna à Deo tradita cū nō ſint itroducta ex auctori
A tate diuina: ſcḋ magis ex vanitate humana, cooperāte dæmonū malitia, q̄ nitunt̃ aīos hoīm hmōi vanitatib⁹ implicare. Et iō manifeſtū eſt, oēs hmōi obſeruationes eē ſupſtitioſas, & illicitas. Et vñr eſſe q̄dā reliq̄æ idolatrię, ſcḋm quā obſeruabant̃ auguria, & q̄dā dies fauſti, vel infauſti, qđ quodāmō pertinet ad diuinationē, q̄ fit ꝑ aſtra, ſcḋm q̄ diuerſificant̃ dies. Vr̃ ergo q̄
B huiuſmodi obſeruationes ſint ſine rōne, & arte: vnde ſūt magis vanæ, & ſuperſtitioſæ.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̄ infirmitatum cauſę p̄cedunt in nobis, ex quib⁹ aliqua ſigna p̄cedūt futurorū morborū, q̄ licitè à medicis obſeruantur. Vñ & ſi q̄s p̄ſagiū futurorum euētuū conſideret ex ſua cā, non erit illicitū, ut ſi ſeruus timeat flagella uidens iram dñi ſui. Et
C ſimile ēt eſſe poſſet, ſi q̄s timeret nocumētū alicui puero ex oculo faſcinante, de quo dictū * eſt in 1. lib. Sic aūt non eſt in huiuſmodi obſeruationibus.

AD II dicendū, q̄ hoc qđ à principio in iſtis obſeruationib⁹ aliq̄d veri hoīes expti ſunt, hoc accidit caſu: ſed poſtmodū cū hoīes incipiūt ſuū aīum hmōi obſeruantijs implicare, multa ſcḋm hmōi obſeruationes
D eueniūt ꝑ deceptionem dæmonum, vt in his obſeruationib⁹ hoīes iplicati, curioſiores fiāt, & ſe magis inſerāt multiplicibus laqueis ꝑnicioſi erroris, vt Aug. dicit * 2. de doct. chriſt.

AD III dicendū, q̄ in populo Iudæorū, ex quo Chr̄s erat naſciturus, non ſolū dicta, ſed etiā facta fuerunt prophetica, vt Aug. dicit * contra Fauſt. Et iō licitū eſt illa facta aſſumere
E ad noſtrā inſtructionē, ſicut ſigna diuinitus data. Nō aūt oīa quę aguntur per diuinam prouidentiam, ſic ordinantur, vt ſint futurorum ſigna: unde ratio non ſequitur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ſuſpendere diuina uerba ad collum ſit illicitum.

AD QVARTVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ q̄ ſuſpēdere diuina verba ad collū non ſit illicitū. Nō. n. diuina verba minoris ſūt ef

uāt. Multò magis excuſant̃ à ſupſtitionis vitio, q̄ ex timore, ne ex cęleſti influxu p̄ueniens ſiniſtrum aliqđ ſit coeffect⁹ alteri⁹ futuri mali: vt ſi timeat caſū in mane, ſignū depreſſionis futurę ex cōi cā cœleſti. Et breuiter cōiter hæc venialia vñr pctā, vt ſuperius de diuinationib⁹, & augurijs, & cęteris dictum eſt, qñ ſuperfluus eſt timor, aut irrationabilis.

¶SVP. QV. XCVI. ARTIC. IIII.

IN ar. 4. eiuſdē 96. q. aduerte, q̄ multa obſeruant̃ in his, q̄ ꝓ Dei reuerētia agūtur, q̄ ſuperſtitioſa apparent, & tñ fiunt: & dicunt ſe excuſari q̄a habēt talem deuotionem. V. g. Patientes contractionē neruorū, accipiunt primū carlinū oblatū Crucifixo in paraſceue cū adorat̃, & ex eo fit anul⁹, qui geſtat⁹ valet contra illā paſſionē. Dicunt q̄ hñt deuotionē ad hoc, quia ſic didicerūt, & experiuntur. Ego neſcio hoc excuſare à vanitate, niſi putet quis expertus effectum ex deuotione, q̄ Deus alicui ſancto viro hoc inſpirauerit. Sicut hodie, q̄a Greg. triginta diebus orari fec̄ pro defuncto, miſſæ numero triginta dñr ꝓ defuncto. Vñ ergo ſimplici corde ſimilia credentes, & facientes ex deuotione, excuſandi: quia nō peccāt, aut venialiter tā- 1. p. q. 117. ar. 3. ad 2.
tum, ex quo principale, puta, q̄ diuina aſſiſtat virtus, poteſt ſuſtineri: licèt neſciant aliam reddere rōnē, quare has condōnes, quæ vanæ ſunt, obſeruant, niſi quia ſic acceperunt à maiorib⁹. Difficile eſt. n. confutare, quod ſeniorum traditione, & authoritate firmatū, vulgares acceperunt. Non ſunt tñ hæc extendēda, ſed prudenter declaranda, vbi fructus ſperatur, ne deteriora eueniant. Vñr tñ hęc ſic ſimplici corde ex deuotione facta, valde imperfectè ſuperſtitionem ſapere. Sicut mendaciū iocoſum imperfectum eſt in genere peccati in proximum.
Li. 2. c. 23. paulo à prin. to. 3.
Li. 4. c. 2. & li. 22. c. 24. tom. 6.
Porrecta ꝑ totum.
514
Qrol. 12. c. 14.

ficaciæ cũ ſcribunt, q̃ cũ ꝓferunt: ſed licet aliqua ſacra verba [h] dicere ad aliquos effect⁹, puta, ad ſanãdũ infirmos, ſicut, Pr̃ nr̃, vel Aue Maria, vel qualitercũq; nomẽ dñi [h] inuocet, ſm̃ illud Marci vlt. In noĩe meo eiicient dæmonia, linguis loquentur nouis, ſerpentes tollent. ergo vr̃ ꝙ licitũ ſit aliqua ſacra ſcripta collo ſuſpendere in remediũ infirmitatis, vel cuiuſcunque nocumenti.

¶ 2 Pręt. Verba ſacra nõ min⁹ opãt in corporibus hoim, q̃ in corporib⁹ ſerpentũ, & aliorũ aĩalium: ſed incantationes quãdã efficaciã hñt ad reprimẽdũ ſerpentes, vel ad ſanandũ q̃dã alia aĩalia. vñ dr̃ in Pſal. 57. Sicut aſpidis ſurdę, & obturãtis aures ſuas, quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis ſapienter. ergo licet ſuſpendere ſacra verba ad remedium hominum.

¶ 3 Præt. Verbũ Dei nõ eſt minoris ſc̃titatis, q̃ reliqæ ſc̃torũ. vñ Aug.* dicit, ꝙ nõ minus eſt verbum Dei, q̃ corpus Chr̃i: ſed reliqas ſc̃torũ licet homini collo ſuſpẽdere, vel qualitercũq; portare ad ſuã ꝓtectionẽ. ergo pari rõne licet hoĩ verbo, vel ſcripto, verba ſacræ ſcripturę ad ſuã tutelã aſſumere.

Sed contra eſt, qđ Chryſ.* dicit ſuper Matt. Quidã aliquã partem Euãgelij ſcriptã circa collũ portãt: ſed nõne quotidie Euãgelium in Eccleſia legit, vt audiat ab oĩbus? Cui ergo in auribus poſita Euãgelia nihil proſunt, qũo pñt eũ circa collũ ſuſpenſa ſaluare? Deinde vbi eſt virt⁹ Euãgelij? In figuris lr̃arũ, an in intellectu ſenſuũ? Si in figuris, bñ circa collum ſuſpẽdis. Si in intellectu, ergo meli⁹ in corde poſita ꝓſunt, q̃ circa collum ſuſpenſa.

Resp. Dicendum, ꝙ in oĩb⁹ incantationib⁹, vel ſcripturis ſuſpenſis duo cauenda vñr. Primò q̃dẽ, qđ ſit qđ ꝓfert, vel ſcribit: qa ſi eſt aliqd ad inuocationes dęmonũ ꝑtinens, manifeſte eſt ſupſtitioſũ, & illicitũ. Similiter ẽt vr̃ eſſe cauendũ, ſi cõtineat ignota noĩa: ne ſub illis aliqd illicitum lateat. Vñ Chryſ. * dicit ſup Matt. ꝙ Phariſęorũ magnificãtiũ fimbrias ſuas exẽplo, nunc multi aliqua noĩa hæbraica angelorũ, cõfingunt, & ſcribunt, & alligant: q̃ non intelligentib⁹ metuẽda vñr. Eſt ẽt cauẽdũ ne aliqd falſitatis cõtineat: qa ſic ei⁹ effect⁹ nõ poſſet expectari à Deo, q nõ eſt teſtis falſitatis. Deinde cauendũ eſt ſc̃do, ne cũ verbis ſacris cõtineant aliqua vana, puta, aliq characteres inſcripti ꝑter ſignũ crucis. Aut ſi ſpes habeat in mõ ſcribẽdi, aut ligãdi, aut in quacunq; hmõi vanitate, q̃ ad diuinã reuerẽtiã nõ ꝑtineat: qa hoc iudicaret ſupſtitioſum, alias aũt eſt licitum. Vñ in Decretis * dr̃ 26. q. 5. c. Non liceat chr̃ianis &c. nec in collectionibus herbarum, q̃ medicinales ſunt, aliquas obſeruationes, aut incãtationes licet attendere, niſi tm̃ cum ſymbolo diuino, aut dñica orõne, vt tm̃ creator & Deus omnium adoretur, & honoret.

Ad i primum ergo dcdm, ꝙ ẽt proferre diuina verba, aut inuocare diuinũ nomẽ, ſi reſpũs habeat ſolũm ad Dei reuerentiam, a qua expectatur effectus, licitum erit. Si verò habeatur reſpectus ad aliquid aliud vanẽ obſeruatum illicitum erit.

Ad ii dicẽdũ, ꝙ ẽt in incantationib⁹ ſerpentũ, vel quorũcũq; aĩaliũ, ſi reſpũs habeat ſolũ ad verba ſacra, & ad virtutẽ diuinã, nõ erit illicitum: ſed plerũq; tales incãtationes hñt illicitas obſeruantias, & ꝑ dæmones ſortiunt effectum, & pcipuẽ in ſerpentib⁹: quia ſerpẽs fuit primum dæmonis inſtr̃m ad hoĩem decipiendum: Vnde dicit* gl. ibidẽ. Notandum, quia non laudatur à ſcriptura, vndecumque datur in Scriptura ſimilitudo, vt patet de iniquo iudice, qui rogantem viduã vix audiuit.

Ad iii dicẽdum, ꝙ eadẽ ẽt rõ eſt de portatione reliqarum: qa ſi portent ex fiducia Dei, & ſanctorũ, quorũ ſunt reliqæ, nõ erit illicitũ. Si autem [d] circa hoc attẽderetur aliqd aliud vanum, puta, ꝙ vas eſſet triangulare, aut aliquid aliud hmõi, quod non pertineret ad reuerentiam Dei, & ſanctorum, eſſet ſuperſtitioſum, & illicitum.

Ad iiii dicendum, ꝙ Chryſ. loquitur quando reſpectus habet magis ad figũras ſcriptas, quàm ad verborum intellectum.

Marginalia: In lib. 50. Hom. Ho. 26. an mediũ, to. 10. — Homi. 43. in Matth. in ope imperfecto à medio illius to. 2. — Hom. 43. in ope im perfecto, à medio, to. 2. — 26. q. 5. ca. Nõ liceat. — Gloſſ. ord. Pſ. 57. ſup illud, Furor illi ſecũdum ſimilitudinem. — D. 895.

QVÆSTIO XCVII.

De Tentatione Dei, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde cõſiderandum ẽ de vitiis religioni oppoſitis ꝑ religionis defectum, q̃ manifeſtam hñt contrarietatem ad religionem, vñ ſub irreligioſitate continent. Hmõi ãt ſunt ea, q̃ ꝑtinent ad contemptum, ſiue ad irreuerentiã Dei, & rerũ ſacrarũ. Primò ergo cõſiderãdum eſt de vitiis, q̃ ꝑtinẽt directẽ ad irreuerẽtiã Dei. Secundò, de his q̃ ꝑtinent ad irreuerentia ſacrarum rerũ.

¶ Circa primum conſiderãdum occurrit de tẽtatione, qua De⁹ tentat: & de piurio, in quo nomen Dei irreuerenter aſſumit.

¶ Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primò, In quo conſiſtit Dei tentatio.

¶ Secũdò, Vtrum ſit peccatum.

¶ Tertiò, Cui virtuti opponat.

¶ Quartò, De comparatione eius ad alia vitia.

Articvlvs I.

Vtrum Dei tentatio conſiſtat in aliquibus factis, in quibus ſolus diuinæ poteſtatis expectatur effectus.

Ad primvm ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ tentatio Dei nõ cõſiſtat in aliqb. factis, ĩ qb. ſolius diuinę ptãtis expectat effectus. Sicut. n. De⁹ tentat ab hoĩe, ita ẽt hõ tẽtat & à Deo, & ab hoĩe, & à dęmone: ſed nõ [h] qualitercunq tentat hõ, expectat aliqs effect⁹ ptãtis ipſi⁹. ergo ẽt neq; ꝑ hoc ꝙ Deus tentat, expectat ſolus effectus ptãtis ipſius.

¶ Svp. qv. xcvii. Artic. I.

In Ar. 1. q. 97. aſpice in quo cõſiſtit formale interpretatiuẽ tentationis Dei. ſ. in hoc, ꝙ abſque neceſſitate, vel vtilitate reſpuat hõ cauſas ſecũdas. Et aduerte in tñſione ad tertiũ, ꝙ reſpuere corporalẽ medicinã contingit tripliciter. Primo tpe martyrij: & hoc non eſt tentare Deũ, qm̃ vtilitas maxima eſt: & neceſſitas promptitudinis animi ad ſuſtinendũ, & ſic promptẽ teſtimonium ꝑ hibendum fidei chriſtianæ. Nã ſi medicinã corporalẽ ſuſciperet, videretur minus ſpõte hęc pati, & curare paſſionẽ quantũ poſſet, cuius oppoſitũ ſancti martyres facto docuerunt. Secundo, abſolutẽ in toto tpe vitæ ſuę: & hoc eſt de quo Agatha in domino gloriat, & in litera excuſatur ex diuina experientia. Nam de cõi lege hoc eſſet tẽtare Deum. Scriptũ eſt. n. Altiſſim⁹ de terra creauit medicinã, & vir ſapiens nõ deſpiciet illã. Tertio, rõne ſpũalis profectus: & hoc ſi infra limites rõnabilis obſequij fit non eſt tentare Deũ, ſed ſemetipſũ offerre hoſtiam viuẽtẽ Deo. Et hoc modo ſancti, qui dati ſunt in exẽplum cæteris, & præſertim religioſis ĩ hoc mundo

Marginalia: Porrecta ꝑ totum. 3. q. 41. ar. 4. ad 1. & 2. cor.

mundo, dolores iliacos, vlcera &c. q pati ũtur, ſuſcipiunt libẽter & vtunt̃ eis vt inſtris diuinis ſibi cõceſſis ad carnis ſubiectionẽ & mortificationẽ. & ad Ieſu Chriſti paſſionis participationem: & iõ reſpuunt medicinã, & ęgrè ferrent ſi filialis dilectionis ſignũ hoc pderent, ſanitatem recuperãdo. Sed hi licèt īfirment̃ I carne, fortiſſimi sũt ad ſpũalia, ita vt nihil mali videant̃ qñque habere.

Li.6.in Lucã in cap. Qualiter diſcipuli a Chriſto miſſi, to.5.

¶2 Pręt. Oẽs illi q ꝑ inuocationem diuini nois miracula operant̃, expectãt aliquẽ effectũ ſolius diuinę ptãtis. Si ergo in factis huiuſmodi conſiſteret diuina tẽtatio, quicumq; [h] miracula facerent, Deum tentarent.

¶3 Prçt. Ad pfectionẽ hoĩs ptinere vr̃, vt ptermiſſis humanis auxilijs in ſolo Deo ſpem ponat. vñ Amb.* ſup illud Luc.9. Nihil tuleritis in via &c. dicit. Qualis dẽat eſſe, q euangelizat regnũ Dei, pceptis euãgelicis deſignat̃, hoc eſt, vt ſubſidij ſæcularis adminicula non requirat, fideiq; totus inhęrens putet, quo minus iſta requiret, magis poſſe ſuppetere. & B. Agatha dixit: Medicinã corporalẽ corpi meo nũquã [h] exhibui, ſed hẽo Dñm Ieſum Chrum, qui ſolo ſermone reſtaurat vniuerſa: ſed Dei tentatio nõ cõſiſtit in eo qđ ad pfectionẽ ptinet. ergo Dei tentatio non cõſiſtit in hmói factis, in quibus expectatur ſolum Dei auxilium.

Li.22.c.36 à medio tomo 6.

Sed cõtra eſt, ꝙ Aug.* dicit 22. cõtra Fauſtũ, ꝙ Chrus q palã docẽdo & arguendo, & tñ inimicorũ rab ẽ valere in ſe aliqd non ſinendo, Dei demonſtrabat ptãtem, idem tñ fugiendo & latendo hoĩs inſtruebat infirmitatẽ, ne Deũ tẽtare audeat, qñ hẽt qđ faciat, vel qđ cauere oportet, euadat. Ex quo vr̃ in hoc Dei tentationem conſiſtere, qñ ptermittit hõ facere quod poteſt ad pericula euadenda, reſpiciens ſolũm ad auxilium diuinum.

Resp. dicẽdum, ꝙ tentare eſt ppriè experimẽtũ ſumere de eo, q tentat̃. Sumim' aũt experimentũ de aliquo & verbis, & factis. Verbis qdẽ, vt experiamur an ſciat qđ q̃rim', vel poſſit, aut velit illud implere. Factis aũt cũ p ea q̃ facimus, exploramus alteri' prudẽtiã, vel voluntatẽ, vel ptãtem, Vtrũq; aũt horũ contingit dupliciter. Vno qdẽ mõ, aptè: ſicut cũ qs tentatorẽ ſe pfitetur, ſicut Samſon Iudi.14. propoſuit Philiſtęis pblema ad eos tentandũ. Alio verò mõ, inſidioſè & occultè: ſicut Phariſæi tẽtauerunt Chrum, vt legit̃ Matth. 22. Rurſus qñq; quidẽ expreſſè, puta, cũ quis dicto, vel facto intendit experimentum ſumerè de aliquo. Qñq; verò interpretatiuè, qñ. ſ. etſi hoc non intendat vt experimẽtũ ſumat, id tñ agit, vel dicit qđ ad nihil aliud vr̃ ordinabile, niſi ad experimentũ ſumẽdũ.

Concl. m

Sic ergo [m] hõ tẽtat Deũ qñq; verbis, qñq; factis. [n] Verbis quidẽ Deo colloqmur orãdo. Vñ in ſua petitione expreſſè aliqs Deũ tentat, qñ ea intentione aliquid à Deo poſtulat, vt exploret Dei ſciam, ptãtem, vel volũtatẽ. Factis ãt expreſſè aliqs Deũ tentat, qñ p ea q̃ facit, intendit experimentũ ſumere diuinę ptãtis, ſiue pietatis, atq; ſcię: ſed quaſi interpretatiuè Deũ tentat, q etſi non intendit experimẽtũ de Deo ſumere, aliqd tñ petit, vel facit qđ ad nihil aliud eſt vtile, niſi ad pbãdã Dei ptãtem, vel bonitatẽ, vel cognitionẽ: ſicut cũ qs equũ currere facit vt euadat hoſtes, hoc non eſt experimentũ de equo ſumere: ſed ſi equũ currere faciat abſq; aliqua vtilitate, hoc nihil aliud eſſe vr̃, q̃ experimẽtũ ſumere de eq velocitate: & idẽ eſt in oib. alijs reb. [p] Qñ ergo pp aliquã neceſſitatem, ſeu vtilitatẽ cõmittit ſe aliqs diuino auxilio in ſuis petitionibus, vel factis, hoc non eſt Deũ tentare. [q] Dr̃. n. in 2. Paralipomenõ 20. Cũ ignoram' qd agere dẽamus, hoc ſolũ hẽmus reſiduũ, vt oculos nr̃os dirigamus ad te. [r] Qñ verò hoc agitur abſq; vtilitate, & neceſſitate, hoc eſt interpretatiuè tentare Deũ. [t] Vñ ſup illud Deut.6. Nõ tentabis dñm Deum tuũ, dicit gl. Deũ tẽtat, q hñs qđ faciat, ſine rõe cõmittit ſe periculo, experiẽs vtrũ poſſit liberari à Deo.

Concl. p

Concl. ſ

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ hõ ẽt qñque factis tentatur, vtrum poſſit, vel ſciat, vel velit hmói factis auxilium, uel impedimentum præſtare.

Ad II. dicendum, ꝙ ſanct. ſuis precibus miracula facientes, ex aliqua neceſſitate, uel vtilitate mouentur ad petendum diuinæ poteſtatis effectum.

Ad III. dicẽdum, ꝙ pdicatores regni Dei ex magna neceſſitate, & vtilitate ſubſidia tpalia ptermittunt, vt verbo Dei expeditius vacent. & iõ ſi ſoli Deo innitant̃, nõ ex hoc tentant Deum: ſed ſi abſque utilitate, vel neceſſitate humana ſubſidia deſererent, tentarent Deum. Vñ & Aug. dicit 22.* ptra Fauſtum, ꝙ Paulus nõ fugit quaſi nõ credendo in Deum, ſed ne Deum tentaret, ſi fugere noluiſſet, cum ſic fugere potuiſſet. B. verò Agata experta erat erga ſe diuinã beneuolẽtiã, vt vel infirmitates nõ pateret̃, p quib. corporali medicina indigeret, vel ſtatim ſentiret diuinæ ſanationis effectum.

Li.22.c.36 a medio, tom.6.

ARTICVLVS II.

Vtrum tentare Deum ſit peccatum.

Porrecta ꝑ totum. 516

Ad secvndvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ tentare Deum nõ ſit pc̃m. Deus, n. non pcepit aliqđ pc̃m: pcepit aũt vt [h] hoĩes eũ pbent, qđ eſt eũ tentare. dr̃. n. Malach.3. Inferte oẽm decimã in horreũ meũ, vt ſit cib. in domo mea, & pbate me ſup hoc dicit Dñs, ſi nõ aperuero vobis cataractas cęli. ergo vr̃ ꝙ tentare Deum non ſit peccatum.

4.q.112.artic.2, cor.

¶2 Prçt. Sicut aliquis tentat̃ ad hoc ꝙ experientia ſumatur de ſcia, uel potentia eius, ita ẽt & de bonitate. & voluntate ipſi': ſed licitum eſt ꝙ aliqs [h] experimentum ſumat diuinæ bonitatis, ſiue etiã voluntatis. dr̃. n. in Pſal.33. Guſtate, & videte, qm̃ ſuauis eſt dñs. Et ad Roma. 12. Vt probetis, quæ ſit voluntas Dei bona, & beneplacens, & pfecta. ergo tentare Deum nõ eſt peccatum.

¶3 Prçt. Null' vituperat̃ in Scriptura ex eo, ꝙ à pc̃õ ceſſat, ſed magis ſi pc̃m cõmittit. Vituperat̃ aũt Achaz, q dño dicente: Pete tibi ſignum à domino Deo tuo, reſpõdit. Non petã &

SVP. QV. XCVII. ARTIC. II.

In arti.2. eiuſdẽ 97. q. iunge doctrinam in calce art. traditã rõni poſitæ in corpore eiuſdẽ, & vide, ꝙ cũ I Deo ſint tria, poſſe, ſcire, & velle, & tentare Deum ignorantiã, vel dubitationem malã claudat, pñs eſt q ſi qd eſt, ꝙ licet dubitare de Deo, hoc extra tentationẽ Dei ſit, ſi cũ debitis circunſtantijs fiat. Et qm̃ de Dei volũtate, qd circa aliqd particulare uelit neſcimus, licitũ eſt, ſi neceſſitas, aut vtilitas cũ debitis adſit circũſtantijs, per ſignũ inſtructionẽ à Deo petere. De Dei potẽtia, mẽtẽ, ſcia, & veritate dicti diuini, & alijs q̃ ad Dei pfectionẽ, & excellentiã ſpectant, dubitare non licet. Et ppea velle hæc explorare, pc̃m eſt. Et ſcito ꝙ ad primũ modũ. ſ. inſtructionis, ſpectat, ſi qs dubitat, an reuelãs

aut ꝑmittens ſit De⁹. Vñ Iudicum 6. laudat̃ à gloſa Gedeõ, qñ primo explorare voluit, an eſſet angelus lucis, q̃ ei apparuit. Et ſimiliter ſi dubitet, an ſit ꝑmiſſio abſolutè, an ſcd̃m merita ſecundarũ cãrum, qñ hoc expedit ſcire. De vtroq; enim horũ licitũ eſt dubitare. & humiliter petere ſignũ ꝓ opportuna inſtructione, nullũ peccatum eſt.

non ʰ tentabo Dñm. Et dictũ eſt ei. Núqd parũ eſt vobis moleſtos eſſe hoibus, q̃a moleſti eſtis & Deo meo? vt dr̃ Iſa. 7. De Abrahã aũt legit̃ Gen. 15. ꝙʰ dixit ad Dñm. Vñ ſcire poſſum ꝙ poſſeſſur⁹ ſim eã, ſ. terrã repromiſſam à Deo? Similiter ẽt Gedeonʰ ſignũ à Deo petijt de victoria repromiſſa, vt legit̃ Iud. 6. q̃ tñ ex hoc nõ rep̃hẽdũtur. ergo tẽtare Deũ ñ ẽ pctũ.

G SED CÕTRA eſt, qđ ꝓhibet̃ i lege Dei. Dr̃. n. Deut. 6. Nõ tẽtabis dñm Deũ tuũ.

Ar. preced. RESP. Dicendũ, ꝙ ſicut ſ. dictum* eſt, tentare eſt experimentũ ſumere: null⁹ aũt experimentum ſumit de eo, de quo eſt cert⁹. Et iõ oĩs tentatio ex aliqua ignorãtia, vel dubitatione ꝓcedit, vel ei⁹ q̃ tẽtat, ſicut cũ q̃s expimẽtũ de aliqua re ſumit, vt ei⁹ qualitatẽ cognoſcat: ſiue aliorũ, ſicut cũ q̃s experimẽtũ de aliquo ſumit, vt alijs oñdat, ꝑ quẽ modũ Deus dr̃ nos tentare. Ignorare aũt, vel dubitare de his q̃ ꝑtinent ed Dei ꝑfectionẽ, eſt pctm̃. Vñ maniConcl. m feſtũ eſt, ꝙ ᵐ tentare Deũ ad hoc, ꝙ ipſe tentãs coConcl. p gnoſcat Dei virtutẽ, eſt pctm̃. ⁿ Si ᵖ q̃s aũt ad hoc experimentũ ſumat eorũ, q̃ ad diuinã ꝑfectionem ꝑtinẽt nõ vt ipſe cognoſcat, ſed vt alijs demõſtret hoc nõ eſt tentare Deum, cum ſubſit iuſta neceſſitas, ſeu pia vtilitas, & alia q̃ ad hoc cõcurrere debent. ᑫ Sic. n. Apoſtoli petiuerunt à Dño, vt noĩe Ieſu Chriſti fierent ſigna, vt dicit̃ Actu. 4. ad hoc. ſ. quòd virtus Chriſti infidelibus manifeſtaretur.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ ſolutio decimarũ Q. 87. ar. 1 erat in lege p̃cepta, vt ſ. habitum* eſt. Vñ hẽbat neceſſitatẽ ex obligatiõe p̃cepti, & vtilitatẽ q̃ ibi dr̃, vt ſit cib. in domo mea: vñ ſoluẽdo decimas nõ tẽtabant Deũ. Qđ aũt ibidẽ ſubdit̃: Et ꝓbate me, nõ eſt intelligẽdũ cãliter, quaſi ad hoc ſoluere dr̃ent decimas, vt ꝓbarẽt ſi De⁹ apiret eis cataractas cœli: ſed cõſecutiuè, q̃a. ſ. ſi decimas ſoluerẽt, experimẽto ꝓbaturi erant beneficia, quæ eis Deus cõferret.

AD II. dicendum, ꝙ duplex eſt cognitio diuinæ bonitatis, vel voluntatis. Vna q̃dẽ ſpeculatiua: & quantũ ad hãc nõ licet dubitare, nec ꝓbare, vtrum Dei voluntas ſit bona, vel vtrũ De⁹ ſit ſuauis. Alia aũt eſt cognitio diuinę volũtatis, ſiue bonitatis affectiua, ſiue experimẽtalis, dum q̃s experit̃ in ſeipſo guſtũ diuinæ dulcedinis, & cõplacentiã diuinę Ca. 2. par. 1 in fine. voluntatis: ſicut de Ierotheo dicit Dioni. 2. c. de* Diui. no. ꝙ didicit diuina ex compaſſione ad ipſa. Et hoc modo mouemur vt probemus Dei voluntatem, & guſtemus eius ſuauitatem.

AD III. dicẽdũ, ꝙ Deus volebat ſignũ dare regi Achaz nõ ꝓ ipſo ſolũ, ſed ꝓ totius populi inſtructione: & iõ rep̃hendit̃ quaſi impeditor cõis boni, & ſalutis, ꝙ ſignũ petere nolebat. Nec petendo tẽtaſſet Deũ, tũ q̃a ex mãdato Dei petijſſet: tum q̃a hoc ꝑtinebat ad vtilitatẽ cõem. Abrahã aũt ſignũ petijt ex inſtinctu diuino, & iõ non peccauit. Gedeon verò ex debilitate fidei ſignũ petiſſe vr̃, & iõ à pctõ nõ excuſat̃, ſicut ibid. glo. dicit. Sicut & Za- F charias peccauit, dicens Lucæ 1. ad angelũ. Vñ hoc ſciam? Vñ & ꝓp hãc incredulitatem punitus fuit. Sciendum tñ ꝙ dupliciter aliq̃s ſignũ petit à Deo. Vno modo, ad explorãdam diuinam poteſtatem, aut veritatẽ dicti eius: & hoc de ſe pertinet ad Dei tentationem. Alio modo, ad hoc ꝙ inſtruatur, q̃d ſit circa aliquod factum placitum Deo: & hoc nullo modo pertinet ad Dei tentationem.

ARTICVLVS III.

Vtrum tentatio Dei opponatur virtuti religionis.

G ADTERTIVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ tentatio Dei nõ opponat̃ virtuti religionis. Tẽtatio. n. Dei hẽt rõnẽ peccati ex hoc, ꝙ hõ de ʰ Deo dubitat, vt dictũ* eſt: ſed dubitare de Deo ꝑtinet ad pctm̃ ĩfidelitatis, qđ opponit̃ fidei. ergo tẽtatio Dei magis opponit̃ fidei q̃ religiõi. Art. præc.

¶2 Pręt. Eccl. 18. dr̃. Ante orõnem ꝑpara aĩam tuã, & noli eſſe quaſi hõ q̃ tẽtat Deũ. Vbi di- H cit* gl. interlinearis, q. ſ. tentãs Deũ orat quod docuit, ſed non facit quod iuſſit: ſed hoc pertinet ad ʰ p̃ſumptionem, quę opponitur ſpei. ergo videtur ꝙ tentatio Dei ſit peccatum oppoſitum ſpei. Gl. interlinearis ibi.

¶3 Præt. Super illud Pſ. 77. Et tentauerunt Deũ in cordib. ſuis, dicit* glo. ꝙ tentare Deum eſt doloſè poſtulare, vt in verbis ſit ſimplicitas, cum ſit i corde malitia: ſed dol⁹ opponit̃ virtuti veritatis. ergo tentatio Dei nõ opponitur religioni, ſed veritati. Pſ. 77. gl. interlinearis ibid.

SED CÕTRA eſt, ꝙ ſicut ex p̃dicta* gl. hr̃, tentare Deum eſt inordinatè poſtulare, ſed debito mõ po- I ſtulare eſt actus religionis, vt ſ. habitum* eſt. ergo tentare Deum eſt peccatum religioni oppoſitum. In arg. preced. Q. 83. ar. 3

RESP. Dicendum, ꝙ ſicut ex ſ. dictis* patet, finis religionis eſt Deo reuerentiã exhibere: vnde oĩa illa quę directè pertinent ad irreuerentiam Dei, religioni opponuntur. Manifeſtum eſt autem, ꝙ tentare aliquem, ad irreuerentiam eius pertinet. Nullus. n. præſumit tentare eum, de cuius excellentia certus eſt: vnde manifeſtum eſt, ꝙ ᵐ tentare Deum eſt peccatum religioni oppoſitum: ⁿ Q. 81. ar. 1. 2. & 4. Concl. m

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut ſupra dcm̃* eſt, ad religionem pertinet proteſtari fidem K per aliqua ſigna ad diuinam reuerentiã pertinentia. Et ideò ad irreligioſitatem pertinet, ꝙ ex incertitudine fidei homo aliqua faciat, quæ ad diuinam irreuerentiam pertinent, cuiuſmodi eſt tentare Deum: & ideò eſt irreligioſitatis ſpecies. Q. 81. ar. 7

AD II dicendum, ꝙ ille, qui ante orationem aĩam ſuam non præparat, dimittendo ſiquid aduerſum aliquem habet, vel aliàs ad deuotionem ſe non diſponendo, nõ facit qđ in ſe eſt, vt audiat̃ à Deo: & iõ quaſi interpretatiuè tentat Deum. Et q̃uis hmõi interpretatiua tentatio videatur ex p̃ſumptione, ſeu indiſcretione prouenire, tñ hoc ipſum ad irreuerentiã Dei ꝑtinet, vt hõ p̃ſumptuoſè, & ſine debita diligentia ſe habeat in his, q̃ ad Deum

SVP. QV. XCVII. ART. III.

IN art. 3. in rñſione ad ſcd̃m legito literã prudenter, vt inde ſolicitior fias, vt p̃pares aĩam tuã ante orõnem, vt qđ in te eſt faciendo, in irreuerẽtiã diuinã nõ incidas, & ſcrupulum nõ incurras peccati tentationis Dei, ſi negligens fueris: qm̃ nõ niſi extenſo vocabulo, irreuerentia hæc, tentatio Dei eſt. Vndè & dr̃ quaſi tentatio Dei. Porrecta 8 rerum. 517

SVP. QV. XCVII.
ART. IIII.

IN artic. 4. 3. & 2. ſimul dubiũ occurrit, An tentare Deum ſit ſp pctm̃ mortale. Et eſt rõ dubij, qa in ar. 3. ponitur, q; tentare Deũ eſt contra diuinam excellentiã, & i ar. 4. cõparaẽ ſcd̃m grauitaté idolatriæ. Cõſtat autem q; hæc non dñr de peccatis venialib⁹. ergo eſt ſp pctm̃ mortale. Ex alia parte obſtat, quia Zacharias pr̃ Ioãnis Baptiſtæ peccauit tentãdo Deum, & tñ non mortaliter. Et ſimiliter Gedeon, vt in lr̃a dr̃, peccauit petendo ſignum in vellere, & tñ tũc eſt exaudit⁹, & in catalogo ſanctorũ ponitur ad Hebr. 11. ¶ Ad hoc dr̃, q; tentare Deum ex ſuo gñe eſt pctm̃ mortale, qñ contrariatẽ diuinæ excellentiæ, & ex illius dubitatione pcedit, vt in lr̃a dr̃. Propter imperfectioné tamé actus pluries interuenit aliqualis Dei tentatio abſque mortali pctõ: ſicut ét in quolibet gñe pcti inueniẽ aliqd veniale pp imperfectioné actus. Vñ Zacharias, licèt peccauerit petendo ſignũ, non niſi venialiter tñ peccauit, vt ét pœna tpalis cum amplitudine Spiritusſancti cõpleta pęna teſtatur: & pctm̃ ei⁹ fuit, quia nõ credidit verbis Angeli. Videns quippe angelum, & audiens exauditã orõnem ſuam pro ſalute populi, ac ppe eſſe ſaluatorem Meſſiã, ita q; ex eo & vxore naſciturus erat pcurſor ei⁹, vt Helias cum ſciret ipſe ſacerdos ex ſcriptura tp̃s Meſſiæ adeſſe, nõ plenè credidit ſe gñaturũ pcurſoré. Itaq; motꝰ ex cauſis ſecũdis. ſ. ex nãli impoſſibilitate gñationis ex ſene & ſterili ét in ſenectute, nõ plenè credidit iſta annũciari à Deo p angelum ſanctum, quis opinareẽ, q; ille eſſet Angelus ſanct⁹. Et pp hãc fidei debilitaté petebat ſignum vt firmiter adhęreret ſine qua firma adhæſione nõ credimus, ppriè loquendo. In cuius ſignũ Angel⁹ ſtatĩ rñdit, Ego ſũ Gabriel & miſſus ſũ &c. Hęc

Porrecta 3 totum. 518

Gl.ord.in prin.c.17.

Deum ptinẽt. dr̃. n. 1. Petri 5. Humiliamini ſub potẽti manu Dei, & 2. ad Tim. 2. Solicite cura teipſum probabilem exhibere Deo. Vnde huiuſmodi tentatio, irreligioſitatis ſpecies eſt.

AD III dicẽdum, q; i cõparõne ad Deum, q nouit cordis abſcondita, nõ dr̃ aliqs dolosè poſtulare, ſed per reſpectũ ad hoĩes: vñ dolus per accidens ſe habet ad tentationem Dei, & pp hoc non oportet, q; tẽtatio Dei directè opponaẽ veritati.

B

ARTICVLVS IIII.

Vtrum tentatio Dei ſit grauius peccatum quàm ſuperſtitio.

AD QVARTVM ſic pcedĩ. Vr̃ q; tentatio Dei ſit grauius pctm̃ q̃ ſuperſtitio. Maior .n. pęna pro maiori pctõ [h] infertur: ſed graui⁹ eſt punitũ in Iudæis pctm̃ tẽtationis Dei, q̃ pctm̃ idolatriæ, qđ tñ eſt precipuum inter ſuperſtitiones: qa pro pctõ idolatriæ interfecti ſunt ex eis viginti tria millia hoium, vt legitur Exod. 32. p pctõ aũt tentationis oẽs vniuerſaliter in deſerto perierũt, terrã promiſſionis non intrantes, ſm illud Pſal. 94. Tentauerunt me patres veſtri, & poſtea ſubdĩ, Quib⁹ iuraui ĩ ira mea, ſi introibunt in requiem meã. ergo tẽtare Deum eſt grauius peccatum, quàm ſuperſtitio.

C

¶ 2 Præt. Tantò aliqđ pctm̃ vr̃ eſſe grauius, quantò magis virtuti [h] opponitur: ſed irreligioſitas, cuius ſpecies eſt tentatio Dei, magis opponitur virtuti religionis, quam ſuperſtitio, q̃ habet aliquam ſimilitudinem cum ipſa. ergo tentatio Dei eſt grauius pctm̃, quàm ſupſtitio.

D

¶ 3 Præt. Maius peccatum vr̃ eſſe irreuerenter ſe hr̃e ad parẽtes, q̃ [h] reuerentiã parentibus debitã alijs exhibere: ſed Deus eſt honorandus à nobis ſicut oĩum pr̃, vt dr̃ Malac. 1. ergo maius peccatum eſſe vr̃ tẽtatio Dei, per quam irreuerenter nos habem⁹ ad Deũ, quàm idolatria, per quam reuerentia Deo debita, exhibeẽ creaturæ.

E

SED CONTRA eſt, qđ ſuper illud Deut. 17. Cũ repti fuerint apud te &c. dicit* gl. Lex errore, & idolatriã maximè deteſta

A tur. Maximũ. n. eſt ſcelus honoré creatoris ĩpẽdere creaturæ.

RESP. dicendũ, q; in pctĩs q̃ religioni aduerſant, tãto aliqđ grauius eſt, q̃to magis diuinæ reuerentiæ aduerſaẽ: cui quidé min⁹ aduerſatur, q; aliqs de diuina excellentia dubitet, q̃ q; ꝓrium per certitudiné ſentiat. Sicut. n. magis eſt infidelis, qui in errore cõfirmatus eſt, q̃ qui de veritate fidei dubitat: ita et

B magis contra Dei reuerẽtiam agit, q ſuo facto ꝓteſtatur errorem contra diuinã excellentiã, q̃ q proteſtatur dubitationé. Superſtitioſus aũt ꝓteſtaẽ erroré, vt ex dictis patet. Ille ãt q tentat Deũ verbis, vel factis, ꝓteſtatur dubitationé de diuina excellẽtia, vt dictũ * é. Et iõ [m] graui⁹ eſt pctm̃ ſupſtitionis, q̃ peccatum tentationis Dei. [a]

AD PRIMVM ergo dcd̃m, q;

C pctm̃ idolatriæ non fuit punitum illa pœna, quaſi ſufficienti: ſed in poſterum pro illo peccato grauior pœna reſeruabatur. Dicitur enim Exo. 32. Ego autem in die vltionis viſitabo hoc peccatum eorum.

AD II dicendum, q; ſuperſtitio habet ſimilitudiné cũ religione, quãtum ad materialem actum, quem exhibet, ſicut religio: ſed q̃tum ad finé, plus con

D trariatur ei, q̃ tentatio Dei, quia plus pertinet ad diuinam irreuerentiam, vt dictum * eſt.

AD III dicendũ, q; de rõne diuinæ excellentię eſt, quòd ſit ſingularis, & incõicabilis: & ideo idem eſt contra diuinam reuerentiam agere aliquid, & diuinam reuerentiã alteri cõicare. Non eſt autem ſimilis rõ de honore parentum, qui põt ſine culpa, alijs communicari.

E

QVÆSTIO XCVIII.

De Periurio in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de periurio.

¶ Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum falſitas requiratur ad periurium.

¶ Secũdò, Vtrum periurium ſit ſemper peccatum.

¶ Tertiò, Vtrũ ſit pctm̃ mort.

aũt infirmitas fidei nõ fuit de potentia, neq; de excellẽtia, neq; de pudentia diuina, neque de veritate diuini dicti, ſed de nũcio Dei, ſuperflua tñ: qa ex circunſtãtijs, & dictis, & quia nihil ei mãdabaẽ agendũ cũ aliquo periculo, debebat firmare iudicium ſuũ, quo ſibi videbaẽ nũti⁹ Dei eſſe, & pñr credere oĩa futura: & ideo fuit venialis. Gedeon verò à qbuſdã excuſaẽ tanq̃ ex familiaritate diuina petierit illa duo ſigna i vellere. Et poſſet forte excuſari, q; p ampliori Dei gloria manifeſtanda exercitui, cum eſſet nouus dux, non exploratiuè, ſed deprecatiuè cum humilitate pro maiori ſua gloria De⁹ hæc ſigna ꝑpalanda faceret. Si tñ verbis ſolis lr̃æ ſtãdum eſt, vbi non allegaẽ cã vlla, niſi cõditionalis de victoria, cui⁹ prius certificationé p Angelum habuerat, cum authore dcd̃m vĩ, q; non excuſatur à pctõ: veniale tñ illud puto fuiſſe, qa p modum humilis deprecatiõis infirmitatem fidei ſuæ adiuuandã per ꝓ cõſolatione ſignorum, licet crederet, q; prius didicerat ab Angelo. Quaſi fuerit tunc Gedeõ diſpoſitus eo mõ, quo fideles firmiter perſiſtentes in fide, ſunt diſpoſiti qñ tentanẽ intrinſecus de fide. Ita q; imperfectio actus, quaſi vacillandi, ex quo pceſſit humilis ſupplicatio, infra venialiũ latitudinem retinuit actum tentationis. Et per hęc patet reſponſio ad obiecta.

Ar. 1. & in Concl.

In cor. ar.

SVP. QV. XCVIII.
ARTIC. I.

S. Bon. 3. ſ. d. 39. q. 1. a. 1
Scot. 3. ſ. d. 39. q. 1.
Riccar. 3. ſ. d. 39. q. 1.
Duran. 3. ſ. d. 39. q. 5.
Bacco. 3. ſ. d. 39. q. 1.
Palud. 3. d. 39. q. 5.

IN ar. 1. q. 98. dubiũ occurrit, de eo q; dĩ in corpore. Finis iurĩ eſt confirmatio dicti humani. Vñ rĩa hoc aduerſar. primò veritati: quia actus iatriæ, vt eſt iurm, non ordinatur ad cõfirmationem humani dicti vt ad finé: quia nobilibus non habet p fine id qđ eſt minus

¶Quartò, Vtrū peccet ille, q̄ iniungit iuramentū periurio.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrū falſitas eius, quod in iuramēto cōfirmatur, requiratur ad periuriū.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr̄ ꝙ falſitas ei⁹, qđ i iuro confirmatur, non requiratur ad periurium. Vt.n. ſupra dictū * eſt, ſicut veritas debet concomitari iurm̄, ita ét iudiciū, & iuſtitia. Sicut h ergo incurrit periurium per defectū veritatis, ita ēt per defectū iudicij, puta, cū aliqs indiſcretè iurat: & per defectum iuſtitię, puta, cum aliqs iurat aliquid illicitum.

¶2 Præt. Illud ꝑ h qđ aliqd confirmatur, poti⁹ eē vr̄ eo, qđ cōfirmatur ꝑ illud, ſicut in ſyllogiſmo principia ſunt potiora concluſione: ſed in iuro confirmatur dictum hoīs per aſſumptionē diuini noīs. ergo magis vr̄ eē periurium, cum aliqs iurat per falſos deos, q̄ ſi veritas deſit dicto hoīs, quod iuro confirmatur.

¶3 Pręt. Aug. dicit * in ſermone de verbis Apoſtoli Iacobi. Homines falſū iurant, vel cum fallunt, vel cum falluntur. & ponit tria exempla, quorum primum eſt. Fac illum iurare, q verū putat eſſe, pro quo iurat. Scđm é, Da alium q ſcit falſum eē, & iurat. Tertium eſt, Da aliū, q putat eſſe falſum, & iurat, tanq̄ ſit uerum, qđ fortè verum eſt: de quo poſtea ſubdit, ꝙ periurus eſt. ergo aliqs h veritatē iurās, pōt eſſe periurus. Non ergo falſitas requiritur ad periurium.

SED CONTRA eſt, ꝙ periurium diffinitur eſſe mēdacium iuramento firmatum.

RESP. Dicēdū, ꝙ ſicut ſupra dictū * eſt, morales act⁹ ex fine ſpēm ſortiuntur. Finis āt iuri eſt confirmatio dicti humani, cui qdē cōfirmationi falſitas opponitur. Per hoc.n. confirmatur aliqđ dictum, qđ oñditur firmiter eē verum, quod qdem non p̄t cōtingere de eo, quod falſum eſt: vnde falſitas directè euacuat finem iuramenti. Et ꝑpter hoc à falſitate præcipuè ſpecificatur peruerſitas iuramenti, quę periurium dicitur: & m ideo falſitas eſt de ratione periurij n.

AD PRIMVM ergo dcđm, ꝙ

F ſicut Hier. * dicit Hier. 4. Qđcū q: illorū triū defuerit, periuriū eſt, nō tñ eodé ordine. Sed primo qdé, & principaliter, periuriū eſt, qñ deeſt veritas, rōne iā † dicta. Scđariò āt, qñ deeſt iuſtitia. Quocūq:.n. mō qs iurat illicitū, ex hoc ipſo falſitatē incurrit, qa obligat⁹ eſt ad hoc ꝙ ꝯrium faciat. Tertio uero, qñ deeſt iudicium, qa cū indiſcretè iurat, ex hoc ipſo periculo ſe

G cōmittit falſitatem incurrēdi.

AD II dcđm, ꝙ principia in ſyllogiſmis ſunt potiora, tanq̄ hñtia rōem actiui principij, vt dr̄ in * 2. Phyſ. ſed in moralib⁹ actib⁹ pricipalior eſt finis, q̄ principiū actiuū: & iō licet ſit peruerſum iurm̄ qñ aliquis uerum iurat per falſos Deos, tñ ab illa peruerſitate iuri periurium non noiatur, quod tollit iuramenti finem, falſum iurando.

H AD III dcđm, ꝙ actus morales ꝓcedūt à volūtate, cui⁹ obiectū eſt bonū apphenſū: & iō ſi falſū apphendatur, vt verū, erit qdem relatū ad uoluntatē māliter falſū, formaliter āt verū. Si āt id qđ eſt falſū, accipiatur vt falſū, erit falſū & māliter, & formaliter. Si āt id qđ eſt verū, apphēdatur vt falſū, erit verū māliter, & falſum formaliter, & iō

I in quolibet iſtorū caſuū ſaluatur aliquo mō rō periurij propter aliquem falſitatis modum. Sed quia in vnoquoque poti⁹ eſt id quod eſt formale, q̄ id quod eſt māle, non ita eſt periurus ille q falſum iurat, quod putat eſſe verū, ſicut ille q uerum iurat, qđ putat eſſe falſū. Dicit.n. ibi * Aug. Intereſt quemadmodū verbū ꝓcedat ex aio, quia reā linguā non facit niſi rea mens.

K ARTICVLVS II.

Vt non omne periurium ſit pe ca ū.

AD SECVNDVM ſic ꝓceditur. Vr̄ ꝙ nō oē piuriū ſit pctm̄. Quicunq:.n. non implet qđ h iuro confirmauit, periur⁹ eſſe vr̄: ſed qñq. aliqs iurat ſe facturū aliqd illicitū, puta, adulteriū, vel homicidiū, quod ſi faciat, peccat. Si ergo ét nō faciendo peccaret pctō periurij, ſequeretur ꝙ eſſet perplexus.

¶2 Præt. Nul⁹ peccat faciendo quod melius eſt: ſed qñq: aliqs

* Sup. illud Hierem. 4. Et iurabis, dicit Dñs. tom. 5.

† In corp. ar.

Lib. 2. tex. 89. tom. 2.

In Sermo. 28. de ver. Apoſt. aliquantulū a princ. to. 10.

Porrecta ꝑ to. um.

520

---

nobile. Diuina āt ſūt nobiliora humanis. Deinde ſupradictis ſ q. 89. ar. 4. ad 3. vbi author tractans, ꝙ confirmatio dicti humani ſit finis iuri, oppoſitū ſētit ei⁹, qđ hic dr̄.

Porrecta ꝑ totum.

519

Inf. q. 123. art. 3. ad 3. Et 3. d. 39. ar. 4.

* Q. 89. ar. 3.

¶ Ad hoc dr̄ ex authore ſupius i rñſione ad 1. art. 4. q. 98. ꝙ i iuro duo conſiderantur. Primo teſtimonium qđ inducitur, & hoc eſt diuinum: & ex hac parte iurm̄ eſt act⁹ latrię, & finis eius eſt diuina reuerētia. Et hoc ordinatur ad cōfirmationē humani dicti, nō vt ad finem, ſed ut honeſtū ad utile. Scđo, id qđ facit neceſſitatem inducendi teſtimonium: & hoc eſt humanum. Et ex hac parte iurm ordinatur ad confirmationē humani dicti ut ad finē. Quia ig cōfirmatio dicti eſt & rō utilitatis, & finis neceſſitatis iuri, ac ꝑ hoc eſt tota rō, quare ſit licitum iurm̄: iō in lra hac author ex hoc fine deduxit periurium conſiſtere primò in falſitate. Actus ſiquidem humani ex fine ſuæ neceſſitatis, & rōne ſuæ utilitatis ad conuiuendum inter homines iudicantur.

In Ser. 28. & 30. nō remote a principio, t. 10.

¶ In rñſiōe ad primū eiuſdē ar. aduerte, ꝙ author oē illicitum iurm̄, qa vocatur periuriū à Hieronymo, reducit ad falſum aliquo mō, vt ſic falſitas ſit non ſolum principalis rō periurij, ſed cōis ratio oium periuriorū. Et licet ita ſit, ꝙ i oi illicito iuro deſit aliquo mō veritas, vel qa deeſt in potentia piculoſa, vt i iuro īdiſcreto, vel qa deeſt in obligatione, quia ſ. obligatur ad ꝯriū dicti ſui, ut cum quis iurat illicitū: aut non obligatur ad illū verificādū, quis iuret, vt cū iurat nō facere bonū ſupererogationis: vel deeſt veritas in intentione, vt cū quis mendaciter iurat, aut ſi veraciter iurat, mentitur i executione, ꝓpriè tñ & formaliter loquendo de piurio, ſola falſitas orōnis cognita, vel neglecta cōſtituit piurium: q̄m iurm̄ directè Deū in teſtimonium orōnis, q̄ iurās dicit, inducit: & ꝑpea oportet orōnē & eſſe,

Q. 92. ar. 2. & 1. 2. q. 1. art. 3. Et q. 18. ar. 6.

Concluſio

& cognoſci verā. & ſi eſt promiſſoria, vltra hoc oportet dare operā ad illā verificādā. Ex trib⁹ ergo comitib⁹ iuri, ſolū⁹ veritatis defect⁹ culpabilis conſtituit periurium ſimpliciter: iudicij āt, & iuſtitiæ defectus conſtituit piurium ſcđm quid ꝑp dictam rōnem, vt amplius manifeſtabitur.

¶ In rñſione ad tertiū eiuſdem art. aduerte, ꝙ cum quis iurat id qđ in re eſt falſū, putans eſſe verum, ſi adhibuit debitam diligentiam, excuſatur à peccato periurij.

SVP. QV. XCVIII. ART. II. & III.

D. Bona. 3. ſ. d. 39. q. 2. a. 1.

Dur. d. 39. q. 5.

Scot. d. 39. q. 1.

Ric. d. 39. q. 1.

Bacc. d. 39. q. 1.

Tho. ab arg. d. 39. q. 1. a 3.

Nic. de Nyſſe tr. 3. p. 3. po. 3. q. 6.

Ant. And. d. 39. q. 1.

Scotell. d. 36. q. 1.

IN art. 2. & 3. ſimul eiuſdem q. 98. dubiū occurrit non diſſimulandū de doctrina authoris. Nā ſi iungatur articulus articulo, apparet authorē docere, ꝙ oē illicitū iurm eſt piurium, in 1. art. Et oē piuriū eſt pctm̄ in 2. ar. & ꝙ oē periurium eſt pctm̄ mortale, in 3. art. Si hæc doctrina ſuſcipitur, ſequitur qđ quicunq; indiſcrete iurat quid ueriſſimum, peccat mortaliter: qđ a nemine acceptari vr, & ꝙ qui iurat de aliquo faciēdo qđ eſt ueniale, puta, de dicendo mēdacio iocoſo, ꝙ peccat mortaliter, qđ ualde durum videtur.

¶ Ad hoc dr̄, ꝙ periurium dr̄ dupliciter. ſ. ſimpliciter, uel ſcđm quid: & uocatur piuriū ſimpliciter & abſolutè id qđ directè ꝯriatur fini iuri: ita ꝙ licet iuro multæ poſſint inueniri deformitates, ſola illa deformitas q ꝯriatur primo fini iuri, conſtituit ſpeciē pctī periurij. Iā.n. didicimus, ꝙ ex fine ꝓprio ſpecificantur act⁹ humani tam boni, q̄ mali. Proprius āt finis iuri eſt cōfirmatio humani dicti: ita ꝙ ad hoc directè De⁹ inducitur teſtis, vt qđ dr̄, firmū ſit

ſaltum diuino teſtimonio multo plus, q̃ ſi eſſet fultum teſtimonio mille hoium, q̃tumcunq; grauium. Et qm̃ firmitas ex teſte quo ad aſſertorias orones, non facit aliud, q̃ firmare ſic eſſe vt dr̄: & q̃tum ad ꝓmiſſorias ſic futurum eſſe vt dr̄, & in hoc conſiſtit rō veri. ſ. ſic eſſe, uel non eſſe, fore, uel non fore, ut patet 4. metaph. iō fini iuñ ſola falſitas illa, qua aut falſum dicit̄, aut falſificatur quod uerè promiſſum fuit, ꝓriat̄. Veraq; namq; falſitas, & ſolę hę duæ tollũt finem iuñ. Prima nãq; falſitas, ꝓriatur firmitati aſſertoriæ orionis. Scd̃a autẽ firmitati orōnis promiſſoriæ: qm̃ ad hoc directè firmatur promiſſoria oro, ut uerificetur in executione. Reliquas uerò deformitates iuñ, finẽ iuñ non tollere manifeſtat̄. Nã & iurare per falſos deos, finẽ iuñ non tollit: qm̃ ſaluat̄ ibi bonum fidelitatis, qua uerum dr̄. Et iurare indiſcretè, ſi uerum di, finẽ iuñ non tollit: quia ſaluat̄ ibi confirmatio dicti humani. Et iurare ſuper re iniqua, finem iuñ non tollit: quia ſaluat̄ ibi confirmatio dicti human. q̃tum ad ueritatem, quis non ſaluet̄ ibi cõfirmatio dicti humani q̃tum ad obligationẽ ad mãm veritatis. Qñ nãq; e quis iurat committere homicidiũ cũ aio occidendi, inuocatur tunc Deus in teſtẽ ueritatis pñtis in intentione, & uerificationis, ac ueritatis futuræ in executione, & non inuocat̄ in teſtem confirmatiuum obligationis ad occidendum, tum quia obligatio ibi nulla eſt: tum quia teſtis non inducit̄ ad firmandam obligationem, ſed ad infirmãdam ueritatem locutionis in quacunque materia ſit, ſiue ſit obligatiua, ſiue non. Conſtat ãt q & ueritas pñtis, & futuræ iniquitatis, & ueritas ad impletionis iniquitatis, bonum quoddam eſt teſtificabile à Deo, ac per hoc locutio humana hæc dicens, eſt confirmabilis diuino teſtimonio. Sicut eñ cũ aſſertorie iurat quis, Teſtis eſt mihi Deus, q odio habeo ꝓximum, ſuper ueritate actus iniqui, quo actualiter peccat mortaliter, & quem tenet̄ de neceſſitate ſalutis euitare, Deum teſtẽ inuocat abſque periurio: ita cũ iurat ꝓmiſſoriè, Teſtis eſt mihi Deus, q occidam, ſup ueritate futuri actus iniqui, quem tenet̄ de neceſſitate ſalutis euitare, iurat abſq; periurio. Nullum eſt .n. hic mendacium, q̃uis ſit iniquitas: & ꝓpea iurm̃ tale dr̄ malum non defectu ueritatis, ſed defectu iuſtitiæ. Propter qđ iurans facere rem iniquã, ſine aio faciendi illã, eſt periurus, quia

A eſt ibi rō periurij. ſ. mendacium iuño firmatum. Iurãs ãt idem cum aio faciendi, n eſt periurus abſolutè: quia non eſt ibi mẽdacium iuño firmatum, ſed ueritas iniquitatis iuño firmata. Peccat tñ mortaliter, ſi iurat committere mortale, non peccato periurii ſimpliciter, ſed ſcd̃m quid. Et magis propriè diceretur, quòd iuramenti additio grauat peccatum illud, q̃ conſtituat nouam peccati ſpeciem, quia non apparet ibi ſpecies periurij, ſed quædam irreuerentia iuramenti, ꝓ quanto applicat̄ ad mãm, quæ non eſt confirmabilis quo ad obligationem. Venialiter autem peccat, ſi iurat ſe commiſſurũ ueniale, aut non facturum op⁹ ſupererogationis extra caſũ neceſſitatis, propter eandem rationem, quia. ſ. ibi non eſt ſpecies periurij, ſed irreuerentia, minor tñ. Eſt .n. etiam materia iſta non confirmabilis quo ad operationem exequendam.

¶ Et ut melius hæc intelligantur, aduertendum eſt, quòd iuramentum habet duplicem uim. ſ. teſtificatiuam, & obligatiuam. Inter quas eſt hęc differentia, quod uis teſtificatiua eſt iuramento eſſentialis. Nã iurare eſt Deum in teſtem inuocare. Et hæc uis teſtificatiua indifferenter ſe habet, ad quamcunque mãm: qm̃ reſpicit directè id, quod eſt teſtificabile, qđ eſt quodcumque uerum, ĩ quacunque materia ſit. Vñ uis teſtificatiua ꝑtinet ad intellect[illegible], & cognitionem teſtis cuius eſt obiectum uerum: & propterea fit iniuria directè Deo ſi inuocatur teſtis mendacij: quoniam aut attribuitur Deo quòd ignoret ueritatem, aut quòd ſciendo uerum, abuti uelit ſcientia ſua mentiendo, ꝑ hoc, quòd atteſtaretur pro mendacio tãquàm uero. Et ex hoc patet, quòd uis teſtificatiua in iuramento neceſſario fert ſecum uim obligatiuã iurãtis ad ueritatem dicti, ad quod Deum teſtem inducit ſiue locutio ſit de præterito, ſiue de pñti, ſiue de futuro: ſiue de bono, ſiue de malo. Manifeſtè ſiquidem iniuriã faceret mentiens teſtimonio diuino, ut deductum eſt. Et finis ꝓpt[illegible]us iuñ, qui eſt confirmatio dicti humani, quo ad ueritatem tolle[illegible]tur, & ꝓpea eſſet peccatum mortale: ſed præter hanc obligationem ad ueritatem locutionis, quæ eſt [illegible], materia iuramenti conſurgit, ſed non ſemper, & neceſſario, ſed qñque iuxta materiam locutionis una alia obligatio in iurãte. ſ. obligatio ad uerificãdum qđ dicitur. Et hoc non habet

Porrecta ꝑ totum.

periurãdo facit qđ melius eſt, ſicut cum qs iurauit ſe non intraturum religionẽ, vel q̃cũq; opa virtuoſe non facturũ. ergo non oẽ periurium eſt peccatũ.

¶ 3 Pręt. Ille q iurat facere alterius volũtatẽ, niſi [h] eã faciat, vr̄ incurrere piuriũ: ſed qñq; põt contingere q nõ peccat, ſi eius nõ impleat voluntatẽ, puta, cũ ꝓcipit ei aliqd nimis durũ, & importabile. ergo vr̄ q nõ omne periurium ſit peccatum.

¶ 4 Pręt. Iurm̃ ꝓmiſſorium ſe [h] extẽdit ad futura, ſicut aſſertoriũ ad ꝓterita, & pñtia: ſed põt cõtingere q tollat̄ obligatio iuramẽti ꝑ aliqd, qđ in futurum emergat, ſicut cũ aliqua ciuitas iurat ſe aliqd ſeruaturã, & poſtea ſupueniũt noui ciues, q illud non iurauerunt: vel cũ canonicus aliqs iurat ſtatuta Eccleſiæ alicuius ſe ſeruaturum, poſtmodũ aliqua fiũt de nouo. ergo vr̄ q iſte qui tranſgredit̄ iuramentum, non peccet.

Sermo. 28. & 30. non remote à prin. to. 10

SED CÕTRA eſt, qđ Aug. * dicit i ſermone de verbis Apoſt. Iacobi de piurio loquẽs. Videtis, q̃ iſta deteſtãda ſit belua, & de reb. humanis exterminãda.

Q. 89. ar. 1.

RESP. Dicẽdũ, q ſicut ſ. dcm̃ * eſt, iurare eſt Deũ teſtẽ inuocare. Pertinet aũt ad Dei irreuerẽtiã, q aliqs eũ teſtẽ inuocet falſitatis: quia ꝑ hoc dat intelligere vel q De⁹ veritatẽ nõ cognoſcat, vel q falſitatẽ teſtificari velit. Et iō [m] piuriũ manifeſtè eſt pctm̃ religioni cõtrariũ, cuius eſt Deo reuerentiã exhibere. [n]

AD PRIMVM ergo dicendũ, q ille qui iurat ſe facturũ aliqd illicitum, iurando incurrit piurium pp defectum iuſtitiæ: ſed ſi non impleat quod iurauit, in hoc periurium non incurrit, quia hoc non erat tale quid, quod ſub iuño cadere poſſet.

AD II. dicendum, q ille q iurat ſe non intraturum religionẽ, vel non daturum eleemoſynam, vel aliquid hmõi, iurãdo periurium incurrit pp defectũ iudicij. Et iō qñ facit id qđ melius eſt, non eſt periurium, ſed

B periurio contrarium. Cõtrariũ enim eius quod facit, ſub iuramento cadere non poterat.

AD III. dicẽdum, q cũ aliqs iurat, vel ꝓmittit ſe factũrũ voluntatẽ alterius, intelligẽda eſt debita cõditio, ſi. ſ. id, qđ ei mãdatur, licitũ ſit & honeſtum, & portabile, ſiuè moderatum.

AD IIII. dicendũ, q qa iurm̃ eſt actio ꝑſonalis, ille q de nouo fit ciuis alicui⁹ ciuitatis, nõ

C obligat̄ quaſi iuño ad obſeruanda illa, q̃ ciuitas ſeruaturam iurauit: tñ tenetur ex quadã fidelitate, ex qua obligat̄, vt ſicut ſit ſocius bonorũ ciuitatis, ita ẽt fiat particeps onerum. Canonicus verò qui iurat ſe ſeruaturum ſtatuta edita in aliquo collegio, non tenetur ex iuño ad ſeruãdum futura, niſi intenderit ſe obligare ad oĩa ſtatuta ꝓterita, & futura: tenetur tñ ea

D ſeruare ex ipſa vi ſtatutorum, quæ habent coactiuam virtutem, vt ex ſupradictis habetur.

ARTICVLVS III.

Vtrum omne periurium ſit peccatum mortale.

521
1. 2. q. 99. ar. 4. pręci pue.
Sup. q. 70. art. 4. cor.
Et 3. d. 39. ar. 5. q. 2.
* In Decr. l. 2. tit. 24. c. 15.

AD TERTIVM ſic ꝓcedit̄. Vr̄ q nõ oẽ piuriũ ſit peccatum mortale. Dr̄. n. * extra, de

E iureiur. in ea quæſtio, quæ ponitur, An à ſacramenti vinculo abſoluantur, qui illud inuiti pro vita, & rebus ſeruandis fecerunt. Nihil aliud arbitramur, q̃ q anteceſſores nr̄i Ro-

mani Pontifices arbitrati fuiſſe noſcunť, qui tales à iurī nexibus [h] abſoluerunt. Cęterum ut agatur conſultius, & auferatur materia deierādi, nō eis ita expreſsè dicať, ut iurā non ſeruēt, ſed ſi ea nō attēderint, nō ob hoc ſunt tāq̄ ꝓ[h] mortali crimine puniēdi. non ergo omne periurium eſt pc̄tm̄ mortale. G

¶ 2 Præt. Sicut Chryſo. * dicit. [h] Maius eſt iurare per Deum, q̄ per Euangelium: ſed non [h] ſp peccat mortaliter, qui per Dūe iurat aliquod falſum, puta ſi ex ioco, uel lapſu linguæ aliquis tali iurō in cōi ſermone utať. ergo nec etiam ſi aliquis frangat iuramentum, quod ſolemniter per Euangelium iurat, ſemper erit peccatū mortale. H

¶ 3 Pręt. Scd̄m iura, ꝓpter [h] ꝑiurium aliq̄s incurrit infamiā, ut hř * 6. q. c. Infames. non aūt uř ꝙ propter quodlibet periurium aliquis infamiā incurrat, ſicut dicitur de aſſertorio iurō uiolato per periurium. ergo uidetur quòd non omne periurium ſit peccatum mortale.

Sed contra. Oē [d] peccatum, quod contrariať præcepto diuino, eſt pc̄tm̄ mortale: ſed periurium contrariať p̄cepto diuino. dř enim Leuit. 19. Non periurabis in noīe meo. ergo eſt peccatum mortale. I

Respon. Dicendum, ꝙ ſc̄m doctrinam * Philoſophi, Propter qđ unūquodq; tale, illud magis. Videmus autē quòd ea q̄ ex ſe ſunt pc̄tā uenialia, uel ēt bona ex gn̄e, ſi in cōtēptum Dei fiāt, ſunt pc̄tā mortalia. Vn̄ multò magis quicq̄d eſt, qđ de ſui rōne ꝑtinet ad ꝯtēptū Dei, eſt pc̄tm̄ mortale: ꝑiuriū aūt de ſui rōne importat contemptū Dei. ex hoc. n. hēt rōnem culpę vt dc̄m * eſt, q̄a ad irreuerētiam Dei ꝑtinet. Vnde manifeſtum eſt, quòd periurium, ex ſui ratione, eſt peccatum mortale.

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ ſicut ſ. dictū * eſt, coactio nō aufert iurō ꝓmiſſorio vim obligādi, reſpectu eius, qđ licitè fieri pōt: & iō ſi aliq̄s non impleat qđ coactus iurauit, nihilominꝰ periurium incurrit, & mortaliter peccat. Pōt tn̄ ꝑ authoritatē ſūmi Pōtificis ab obligatiōe iurīꝰ abſolui, p̄ſertim ſi coactus fuerit tali metu, qui cadere poſſet i cōſtātē virū. Qđ aūt dř, ꝙ tales nō ſunt puniendi tamq̄ ꝓ mortali crimine, nō hoc iō dř, quia nō peccēt mortaliter: ſed quia pęna eis minor infligitur.

Ad II. dicendū, ꝙ ille qui iocosè periurat, nō euitat diuinā irreuerentiā, ſed quantū ad aliq̄d magis auget: & iō nō excuſať à peccato mortali. Ille aūt qui ex lapſu linguæ falſum iurat, ſi quidem aduertat ſe iurare, & falſum eſſe qđ iurat, non excuſatur à pc̄tō mortali, ſicut nec à Dei ꝯtēptu. Si aūt hoc nō aduertat, nō vř hr̄e intentionē iurandi: & iō à crimine ꝑiurij excuſatur. Eſt ergo grauius peccatum, ſi quis ſolemniter iuret per Euāgelium, q̄ ſi per Deum

loqui niſi in locutione promiſſoria materiæ licitæ. Nec uis iſta eſt alia à vi teſtificatiua ſecd̄m eſſentiā, ſed ſcd̄m effectum: quia vis obligatoria ad veritatē futuræ executionis conſiſtit in hoc, ꝙ Deus inuocať teſtis futuræ veritatis. Sed quia materia futurę veritatis q̄n q; iniqua eſt, & diuinum teſtimonium non debet eſſe vinculū iniquitatis: iō vis hæc obligatoria ad verificādum futurum, nullū habet effectum, q̄n non habet mām capacē. Prima aūt vis ſp hēt ſuū effectum in quacunque materia fiat. Ex his āt patet, ꝙ iurm̄ duplicem firmitatem dicto humano p̄ſtat. ſ. firmitatem veritatis nunc, & firmitatē obligationis ad verificandū futurum. Primā dat ex vi teſtificatiua ſimpliciter, & abſolutè: ſecūdam dat in tali materia. ſ. ꝓmiſſoria. Et ſiquidē iurm̄ induceretur ſimpliciter, & abſolutè ad cōſtituendā utranq; firmitatē, ſicut eſt mortale apponere iurm̄ materiæ non confirmabili, quo ad veritatem. ſ. mendacio, vt cū mendaciū iurō firmať: ita eſſet mortale apponere iurm̄ ꝓmiſſionis iurō non cōfirmabili quo ad obligationem, vt cum q̄s iurat facere illicitū, aut non facere bonū ſupererogationis, q̄m vtrobiq; tolleretur finis iurī, ibi firmitas veritatis: hic firmitas obligationis. Et ꝑp hanc rōnem iudicari vř periuriū, q̄n quis iurat facere malum, aut omittere bonum ſupererogationis. Sed iurm̄ cum nihil aliud ſit q̄ Deum in teſtem inducere, & conſtet ꝙ teſtes non inducunť ad uinculum obligationis inducendum, ſed ad teſtimonium perhibendum veritati, & non ad aliud in quacunque materia ſit, & reſpectu cuiuſcunq; dr̄iæ tp̄is, ꝯn̄s

Referť 22. q. 1. c. Si aliqua cauſa.

6. q. 1. cap. Infames.

D. 1012.

Li. 1. Poſte. tex. 5. non ... tum, ſ ... ne. 10. 1.

eſt, ꝙ ſola confirmatio dicti humani quo ad ueritatē, ſit finis inductionis Dei in teſtē: ac ꝑ hoc falſitas dicti humani ſola ꝯtrať veritati, & eius firmitati, tollatq; finē iurī. Confirmatio āt obligationis ꝓmiſſoriæ in iurante, non eſt finis ꝓpriꝰ iurī, ſed ꝯn̄s ad ipſum iurm̄ in materia diſpoſita. Et ꝑpea licèt nonnulla irreuerentia ſit apponere iurm̄ materiæ eius remotæ hn̄ti repugnantiā reſpectu firmitatis obligationis, ac ꝑ hoc impedienti eā, q̄ ſequereť ex iurō firmitatem obligationis: quia tn̄ materia ꝓxima iurī, q̄ eſt oro vera, eſt materia non repugnans, non tolliť finis ꝓprius iurī: quia uerè confirmatur humanum dictum, quo ad ueritatem p̄ntem & futurum, q̄tum eſt ex intentione inuocātis Deum in teſtem vtriuſq; ueritatis, & Deꝰ verè ꝑ. utriuſq; teſtis eſſe: q̄uis non inferat inuocatio iſta uinculum in iurante ad uerificandum futurum. Et ideo non eſt periurij ſpecies, niſi ſit mendacium iurō firmatum. Atteſtať autē huic doctrinę, q̄m pro diffinitione periurij ... accipiať, quòd eſt mendacium iuro firmatum, & ex 3. ſent. diſtin. 39. Nec author docet hic oppoſitum: q̄m author expreſsè in art. 1. peri... ū fal- K

ſitatē conſtituit. Et in ſcđo pc̄tm̄ ꝑiurij cōtra reuerentiā diuinā decernit ꝑp falſitatem orōnis, vt patet ex rōne, quā affert. ſ. ꝙ vel Deꝰ veritatem non cognoſcat, uel falſitatem teſtificari velit. Et ꝑpea in 3. ar. dicit, ꝙ omne ꝑiuriū eſt mortale. Intendit ſiquidem author de periurio ſimpliciter, & abſolutè, qđ eſt mendacium iurō firmatū cui deeſt veritas: & nō de periurio ſcd̄m qd, qđ eſt ꝑiurium ex defectu iudicij, aut iuſtitiæ. In cuius ſignū author in artic. 2. in rn̄ſione ad primū dicit, Qui iurat ſe factură aliq̄d illicitū, incurrit ꝑiuriū ꝑp defectū iuſtitiæ. Et nō dicit abſolutè, incurrit ꝑiuriū, ſed cū illa additione, ꝑp defectū iuſtitię. Et ſimiliter dicit in rn̄ſione ad ſcd̄m de iurāte ſup ꝓmiſſione indiſcreta, ꝙ incurrit ꝑiuriū ꝑp defectum iudicij. Et nō dixit abſolutè, incurrit ꝑiuriū.

Art. primo.

Q. 89. art. 7. ad 3.

In ar. 2. not. diligēter rn̄ſionē ad tertiū, Q̄uo interpretanda ſunt iura, & obligationes ad mādatū alterꝰ ſubeundū. Et diligentiſſimè in rn̄ſione ad quartū illam regulā, iurm̄ ē actio pſonalis: q̄m ex hoc ſeqť ꝙ nō tranſit in ſecundam pſonā. Et ꝑpea licet hæres teneať ſoluere debitū, qđ pr iurauit ſoluere, nō tn̄ teneť ex iurō, ſed q̄a hęres. Et ſimiliter ſi ꝓcurator iurauit in cā aliqua, licet principalis teneať q̄a p̄cipalis, nō tn̄ teneť ex vi iurī facti à ſuo ꝓcuratore. Et ſimiliter ſi ep̄atus, aut q̄đcunq; aliud officium, aut q̄uis dignitas hēat iurā annexa, videlicet, ꝙ acceptās hoc, ē obligatꝰ ad hoc & illud, & cōſueuit firmari obligatio iurō, ſi aliq̄s abſq; iurō acceptet, nō teneť ad illa ex iurō prædeceſſorum. Et ſi non eſſet aliud vinculum obligās ad illa niſi iurm̄, eſſet oīno liber ab illis obligationibus talis perſona: ſed ſi eſt aliud vinculum obligans officium, ſeu dignitatem, puta, vinculum ſtatuti, aut contractus, rōne hmōi vinculi teneret ſeruare ille, q nō iurauit. Et hæc dicta ſunt, vt facilius ſimilia decernanť. Non ſis tn̄ ita rudis, vt ſic accipias iurm̄ eſſe actionē pſonalē, ꝙ nullo pacto poſſit exhiberi per alium: q̄m conſtat, ꝙ contrahere matrimoniū eſt non minus actio perſonalis, & tamen poteſt per alium contrahi per verba de præſenti: ſed intellige, ꝙ ſicut in coniugio contrahendo facit quis actionem perſonalem alterius, dicendo, Ego nomine Martini accipio te in coniugem; ita in iuramēto pōt dicere, Ego nomine Martini iuro ſic fuiſſe, vel eſſe, vel fore: & tunc ille ſolus, cuius nomine iuratur, tenetur ex vi iuramenti. Qui autem eſt miniſter, ſeu procurator ad ſic iurādum, in nullo tenetur, ſi bona fide iurauit, vt ſibi commiſſum eſt ſiue aſſertoriè, ſiue promiſſoriè: ſicut de procuratore ad contrahendum matrimonium patet.

In art. 3. in rn̄ſione ad primum, eſſet tractanda quęſtio, de iuramento coacto, niſi tractata fuiſſet ſuperius in q. 89. art. 7.

¶In rñsione a:l 3. ibidem nota, q̃ eum q non aduertit se iurare, excusat author a mortali tanq̃ nō exercentem iurm vt actum humanum: sed si quis pp continuam iurand consuetudinem tam vere, q̃ falsò in cōi locutione non aduertit, non excusat̃ a mortali: qm̃ inaduertentia excusans periurium, oportet q̃ sit cā periurij, hoc est, q̃ si aduerteret se periurare, non periuraret. In istis autem sic assuetis, vt dictum est, inaduertentia nō est cā periurij, sed solùm concomitans periurium: nihil enim minus periuraret si aduerteret. Concomitás autem inaduertētia non excusat, sicut nec ignorantia, vt patet ex 3. Ethic.

Porrectã ꝑ totum. SVP. QV. XCVIII. ART. IIII.

522 IN art. 4. in rñsione ad 4. nota, q̃ q̃uis liceat vti iuro iurantis per falsos deos, non tñ licet inducere eū paratum ad iurandū per falsos deos. Et idē est iudicium de quocunq; alio crimine, videlicet, q̃ non licet aliquem, quantúcunque paratum ad crimen prouocare, aut incitare ad illud. Et omnium vna est communis ratio: quia digni sunt morte non solum qui faciūt mala, sed etiam qui consentiunt facientibus. Et idem est de cooperatoribus ad malum iudicium.

3. dist. 39. ar. 5. q. 2.

in cōi sermone iuret tum pp scandalum, tum pp maiorē deliberationē: quibus æqualiter hinc inde pensatis, grauius est si qs per Deum iurãs periuret, q̃ si periuret iurás p Euágeliū.

Ad III dicédū, q̃ nō pp qđlibet pctm̃ mortale aliquis in famis efficit̃ ipso iure. Vñ nō seqr, si ille, q iurat falsum iuro assertorio nō est īfamis ipso iure, sed solum per sniam diffinitiuá latá cōtra eum ī accusatione, q̃ pp hoc nō peccet mortaliter. Ideò auté magis reputat̃ infamis ipso iure, q frangit iurm ꝓmissorium solēniter factum: qa in eius ptáte remanet, postquàm iurauit, vt det suo iuramento veritatem, quod non cōtingit in iuramento assertorio.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum peccet ille, qui iniungit iuramentum ei, qui periurat.

AD QVARTVM sic procedit̃ tur. Vr̃ q̃ ille peccet, q iniungit iurm ei qui periurat. h Aut.n. scit eum verum iurare, aut falsum. Si scit eum verum iurare, ꝓ nihilo ei iurm iniungit: si autem credit eum falsum iurare, quantum est de se inducit eum ad peccandum. ergo vr̃ q̃ nullo modo debeat quis alicui iuramentum iniungere.

¶2 Præ. Minus est accipere iurm ab aliquo, q̃ iurm iniungere alicui: sed recipere iurm ab aliquo non h ur̃ esse licitum, & p̃cipuè si piuret, qa in hoc ur̃ cōsentire peccato. ergo ur̃ q̃ multò minus liceat exigere iurm ab aliquo, q piurat.

¶3 Præt. Dr̃ Leu. 5. Si peccauerit aĩa, & audierit uocem iurátis falsum, testisq; fuerit, q̃ ipse uidit, aut cōscius est, nisi h indicauerit, portabit iniquitatē suá: ex quo ur̃ q̃ aliqs sciēs aliquē iurare falsū, teneat̃ eū accusare. nō igit̃ licet ab eo exigere iurm.

E Sed contra. Sicut peccat ille q falsum iurat, ita ille q p falsos deos iurat, vt Aug.* dicit ad Public. ergo licet iurm exigere ab eo q falsum iurat.

Epis. 54. & 154. non longe a pri. to. 2

Resp. dicédum, q̃ circa eum qui exigit ab alio iurm, distinguendum vr̃. Aut.n. exigit iurm ꝓ seipso ꝓpria sponte, aut exigit iurm ꝓ alio ex necessitate officij sibi commissi. Et si quidem aliquis ꝓ seipso exigit iurm tanq̃ persona priuata, distinguendum vr̃, vt Aug.* dicit in serm. de periuriis. m Si.n. nescit eum iuraturum falsum, & ideo dicit: Iura mihi, vt fides ei sit, non est peccatum, tñ est humana tentatio n, quia.s. ꝓcedit ex quadá infirmitate, qua hō dubitat alium esse verum dicturum. Et hoc

Ser. 28. de ver. Apost. in vlt. col. to. 10

A est illud iurm, de quo Dñs dicit Matt. 5. Quod amplius est, a malo est. p Si autem scit d eum fecisse.s. ꝑrium eius qđ iurat, & cogit eum iurare, homicida est. q Ille.n. de suo periurio se interimit, sed iste manum interficientis impressit. r Si autem aliqs exigat iurm tanq̃ persona publica, s̃m q̃ exigit ordo iuris ad petitionem alterius, non vr̃ esse in culpa, si ipse iuramétum exigat siue sciat eum falsum iurare, siue uerum: t quia non videtur ille exigere, sed ille, ad cuius instantiam exigit.

Concl. ꝑ D. Sco.

Concl. f

Ad primvm ergo dicendum, q̃ obiectio illa ꝓcedit, qñ ꝓ se aliqs exigit iurm, & tñ non semper B scit eum iurare verum, vel falsum: sed qñq; dubitat de facto, & credit eum verum iuraturū, & tunc ad maiorem certitudinem exigit iuramentum.

Ad II dicendum, q̃ sicut* Aug. dicit ad Public. q̃uis dictum sit, ne iuremus, nunq̃ tñ me in scripturis sanctis legisse memini, ne ab aliquo iurationē accipiamus. Vnde ille qui iurationem recipit, non peccat: nisi fortè quando propria sponte ad iurandum cogit eum, quem scit falsum iuraturum.

Epist. 154. ante med. to. 2

Ad III. dicendum, q̃ sicut* Aug. dicit, Moyses non expressit in prædicta authoritate, cui sit indicándum periurium alterius: & ideo intelligitur q̃ C debeat indicari talibus, qui magis pñt prodesse, q̃ obesse periuro. Similiter ēt non expressit, quo ordine déat manifestari: & iō vr̃ seruádus ordo euágelicus, si sit peccatū periurij occultum, & p̃cipuè qñ non vergit in detrimentum alterius: qa in tali casu nō hr̃et locū ordo euangelicus vt s̃.* dcm̃ est.

In lib. q. s̃s per Leuit. q. 1. to. 4

Q. 33. ar. 7 & 8. & q. 68. art. 1.

Ad IIII dicendum, q̃ licet malo vti pp bonū, sicut & Deus vtitur, non tñ licet aliquem ad malū inducere. Vñ licet eius, qui per falsos deos iurare paratus est, iurm recipere, non tñ licet eum inducere ad hoc, q̃ per falsos deos iuret. Alia tñ ratio vr̃ esse in eo, qui per verum Deum falsum iurat: qa D in tali iuro deest bonum fidei, qua vtitur aliquis in iuramento illius, qui verum per falsos deos iurat. Vnde* Aug. dicit ad Publicolam. Vnde in iuro eius, qui falsum per verum Deum iurat, non videtur esse aliquod bonum, quod uti liceat.

Epist. 154. non long: a princip. to. 2.

QVÆSTIO XCIX.

De sacrilegio, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de uitiis ad religiositatem pertinentibus, quibus reb. sacris irreuerentia exhibetur. Et primò, de sacrilegio. Secundò, de symonia.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶Primò, quid sit sacrilegium.

¶Secundò, Vtrum sit speciale peccatum.

¶Tertiò, De speciebus sacrilegij.

¶Quartò, De pœna sacrilegij.

ARTICVLVS I.

Vtrum sacrilegium sit sacræ rei violatio.

AD PRIMVM sic procedit̃. Vr̃ q̃ sacrilegium nō sit sacræ rei uiolatio. Dr̃.n.* 17. q. 4. Committunt h sacrilegium, q

Porrectã ꝑ totum. SVP. QVÆST. XCIX.

523 IN q. 99. multa occurrūt dubia simul mouenda, & tractanda. Primum est, circa quod quid est sacrilegij. Nā definitio ista, s. rei sacræ violatio, hoc

Inf. art. 2. ad 3. & q. 154. ar. 10 ad 3.

**17. q. 4. c. Si qs suadente.*

hoc eſt, irreuerentia, multò plus ſe extendit, q̃ ſacrilegium. Symoniacus nãq; emẽdo, vel vendendo ſacra, & hmõi, manifeſtè iniuriat: & tñ non ſacrilegus, ſed ſymoniacus dr. Rurſum cuiuslibet voti violator rei ſacræ, hoc eſt, ad diuinum cultum ordinatæ per ipſum votum iniuriam facit, & tñ non eſt ſacrilegium omittere ieiunium votiuum.

17. q. 1. c. Cõſtituit, in med.

¶ Secundum eſt, q in lrã in rñſione ad primum 2. art. aſſerit ſacrilegium eſſe, ſi quis peruertat verba diuinæ legis. Et tñ in 3. artic. non inuenitur locus, in quo diuina lex ponatur inter res ſacras, vt patet diſcurrẽti perſonas, loca, & res ibi enumeratas.

Li. 10. Etymol. c. 18. incipit: Sapiens; cir. med.

¶ Tertium eſt, q in litera tertij art. exprimuntur tres ſacrilegij ſpecies, & gradus earum. Et dr̃ in rñſione ad primum, q eſt ibi diuerſitas formalis, q̃ tñ non explicat. nec apparet maior diuerſitas inter illas ſpecies, q̃ inter gradus vnius ſpeciei, puta, inter iniuriam Euchariſtiæ. & furtum vnius agni, q eſſet eccleſiæ.

Q. 81. ar. 5 & 1. 2. qõ. 101. art. 4.

¶ Quartum eſt, q percuſſio Monialis, & ſtuprum eiuſdem, ſint eiuſdem ſpeciei in genere ſacrilegij, vt in rñſione ad ſcdm tertij art. dr̃, cum ſanctitas alia ratione ſit vtrobique, quia ratione voti eſt dicata caſtitas, & ratione eccleſiaſticæ mãcipationis ſit libera a verbere.

Lib. 5. Eth. c. 2. in fine to. 5

¶ Quintum eſt, in quo conſiſtit agere directè cõtra ſanctitatem alicuius loci, perſonę, vel rei, vt propriè ſacrilegium ſit, vt in rñſione ad tertium tertij art. dicitur.

¶ Sextum, an ſacrilegium, quod committitur cõtra ſacrm̃ Euchariſtiæ ſit grauiſſimum inter oĩa ſacrilegia ſimpliciter, an Iter oĩa ſacrilegia tertiæ ſpeciei. Et eſt ratio dubij, qa qũo hoc intelligitur in lrã tertij ar. in corpore, non explicatur.

¶ Septimum eſt, an pcutiẽs Euchariſtiam, committat ſacrilegiũ excommunicatum ab Eccleſia, ita quod

de principis iudicio diſputãt, dubitantes an is dignus ſit honore, quem princeps elegerit: ſed hoc ad nullã rem ſacrã ptinere vr̃. ergo ſacrilegium non iportat ſacræ rei violationem.

¶ 2 Pręt. Ibidem* ſubdit, q ſi qs pmiſerit Iudæos[h] officia publica exercere, velut i ſacrilegum excõicatio proferat: ſed officia publica non vr̃ ad aliquod ſacrum pertinere. ergo vr̃ quòd ſacrilegium non importet violationem alicuius ſacri.

¶ 3 Pręt. Maior eſt virtus Dei, q̃ virtus hominis: ſed res ſacræ a Deo ſanctitatem obtinent. ergo non poſſunt per homines[h] violari. & ita ſacrilegium non videtur eſſe ſacræ rei violatio.

Sed contra eſt, q* Iſid. dicit in lib. Ety. q ſacrilegus dr̃ ab eo, q ſacra legit, i. furatur.

Resp. Dicendum, q ſicut ex s.* dictis patet, ſacrum dr̃ aliqd ex eo, q ad diuinum cultum ordinatur. Sicut autem ex eo q aliquid ordinatur in finem bonum, ſortitur rõnem boni: ita etiam ex hoc q aliquid deputatur ad cultum Dei, efficit quoddam diuinum, & ſic ei quædã reuerentia debet, q̃ refertur in Deum. Et ideo[m] oẽ illud, qđ ad irreuerentiã rerũ ſacrarum pertinet, ad iniuriam Dei pertinet, & habet ſacrilegij rõem.[n]

Ad primum ergo dicendum, q ſm* Philo. in 1. Eth. bonum cõe gentis, eſt quoddã diuinum: & iõ antiquitus rectores rei publicę, diuini vocabantur, quaſi diuinæ prouidentiæ miniſtri, ſm illud Sap. 6. Cum eſſetis miniſtri regni illius, nõ rectè iudicaſtis. Et ſic per quandã noĩs extenſionem illud, qđ ptinet ad irreuerẽtiã pricipis. ſ. diſputare de eius iudicio, an oporteat eũ ſeq, ſm quandam ſimilitudinem ſacrilegium dr̃.

Ad II dicendum, q populus Chriſtianus per fidem, & ſacra Chri ſanctificatus eſt, ſm illud 1. ad Cor. 6. Sed abluti eſtis, ſed ſãctificati eſtis. Et iõ 1. Pe. 2. dr̃: Vos eſtis genus electum, regale ſacerdotium, gens ſãcta, populus acquiſitionis: & ideo id qđ fit in iniuriã populi Chr̃iani, ſ. q infideles ei pręficiant, pertinet ad irreuerentiam ſacræ rei. Vñ rõnabiliter ſacrilegium dr̃.

Ad III. dicẽdum, q violatio hic large dr̃ q̃cunq, irreuerentia, vel exhonoratio. Sicut aũt honor eſt in honorante, nõ ãt i eo q honoratur, vt dr̃ in* 1. Eth. ita ẽt irreuerentia eſt in eo q irreuerenter ſe hẽt, q̃uis ẽt nihil noceat ei, cui irreuerentiã exhibet. Quãtũ ergo ẽ in ipſo rẽ ſacrã violat, licet illa i ſe ñ violet.

Articvlvs II.

Vtrum ſacrilegium ſit peccatum ſpeciale.

Nic. de Nyſſ. tr. 3. p. 3. po. 3. q. 7.

Ad Secundvm ſic proceditur. Vr̃ q ſacrilegium non ſit peccatum ſpeciale. Dr̃. n.* 17 q. 4. Committunt ſacrilegium, q in diuinæ[h] legis ſanctitatẽ aut neſciendo cõmittunt, aut negligẽdo violãt & offendũt: ſed hoc ſit p oẽ pctm̃. nã pctm̃ eſt dcm̃, vel fcm̃, vel concupitũ contra legem Dei, vt* Aug. dicit 22. contra Fauſtum. ergo ſacrilegium eſt gñale peccatum.

¶ 2 Præt. Nullum ſpãle pctm̃ cõtinet ſub[h] diuerſis gñib. peccatorum: ſed ſacrilegiũ ſub diuerſis gñib. peccatorum continet, puta, ſ. ſub homicidio, ſi qs ſacerdotẽ occidat: ſub luxuria, ſi qs virginẽ ſacratã violet, vel q̃cũq; mulierẽ i loco ſacro: ſub furto, ſi qs rẽ ſacrã furat' fuerit. ergo ſacrilegiũ ñ ẽ ſpãle pctm̃.

¶ 3 Præ. Omne ſpãle pctm̃ inuenit[h] diſtinctum ab aliis peccatis, vt de iniuſtitia ſpãli* Phil. dicit in 5. Eth. ſed ſacrilegium non vr̃ inueniri abſq; aliis peccatis, ſed q̃nq; cõiungit furto[t], q̃nq; homicidio, vt* dcm̃ eſt. nõ ergo eſt ſpeciale peccatum.

Sed cõtra eſt, q opponit ſpãli virtuti. ſ. religioni, ad quã ptinet reuereri Deũ, & diuina. ergo ſacrilegiũ eſt ſpãle pctm̃.

Resp. dicendum, q vbicũq; inuenitur ſpãlis rõ deformitatis, ibi neceſſe eſt q ſit ſpeciale pctm̃: qa ſpecies cuiuſlibet rei præcipuè attẽdit ſm rõem formalem ipſius, nõ aũt ſm mãm, vel ſubiectũ. In[m] ſacrilegio autem inuenitur ſpecialis rõ deformitatis[t], qua. ſ. violatur res ſacra per aliquã irreuerentiã:

ſit excommunicatus. Et eſt ratio dubij. quia hinc apparet q ſicut qui violentas manus ingerit corpori ſummi ſacerdotis, qđ in Euchariſtia eſt. Et ſi dicatur, q violẽtia non pertingit ad corpus Ieſu Chriſti, ſed ad ſpecies tm̃ ſacramentales, non obſtat hoc: quia percutiens clericũ, ẽt ſi percuſſio non pertingat ad corpus, ſed ad veſtem, quam indutus actualiter eſt, proculdubio excõicatus eſt. Sic autem eſt in propoſito: qm̃ corpus Chriſti velatum ſpecie ſacramentali, attingitur in ſuo velamine quaſi ſua veſte. ergo.

Lib. 1. c. 5. parum ante med. to mo 5.

Porrecta ſ totum.

524

¶ In oppoſitum autẽ eſt, quia rapiens Euchariſtiam non eſt excommunicatus. ergo nec percutiens. Conſequentia eſt euidẽs, quia vtrobiq; eſt violenta manus in Euchariſtiam. Antecedens autem ab omnibus conceditur. ergo.

17. q. 4. c. Siquis ſuadente, a med.

¶ Ad euidentiam horum ſciendum eſt, q cum ſacrilegium ſit vitium oppoſitum religioni, quæ eſt pars iuſtitiæ, vtpote Deo debitum cultum reddens, conſiderandum eſt, ſicut vitia oppoſita iuſtitiæ, ita vt quẽadmodũ diſtinguuntur penès iuſtitiam commutationes voluntariæ, puta, emere, vendere, mutuare, &c. ab inuoluntariis, puta, furto, rapina, &c. & alia ſunt vitia circa has, alia circa illas; ſic in vitiis religioni oppoſitis inueniri oportet, quòd quędam irreuerentię, violationes, & iniuriæ ſunt circa ſacra per modũ commutationum voluntarium, vt in ſymonia contingit. Et propterea in emptione, & venditione dicitur conſiſtere quædam per modum commutationũ inuoluntariarum, vt contingit in ſacrilegio. Et propterea in violatione rei ſacræ, dicitur conſiſtere. Sonat enim violatio illationem iniurioſã, vt patet. Propter qđ ſymonia, & ſacrilegiũ, licèt conueniant in hoc, q in relatione ad res ſacras vtrumq; iniuriam illis facit, in rela-

Lib. 22. ca. 27. in princip. to. 6

Lib. 5. c. 2. to. 5

Arg. 2. huius art.

Concl.

relatione eſt ad pſonas, q ſunt velut extrema hmõi iniuſtitiæ, differunt: quia ſymonia eſt inter hoĩes ex vtraq; parte, nam hoĩes emunt & vendũt ſacra. Sacrilegiũ autẽ eſt inter hoĩem ſacrilegum ex vna, & Deum ex altera parte, cuius ſignum eſt, q ẽt ſi ſanctitati perſonæ fit iniuria, pſona vt res Dei concurrit. Vnde & in lra primi articuli concludit, q oẽ qd ad irreuerẽtiã rerum ſacrarum pertinet, ad iniuriã Dei pertinet, & habet rõnẽ ſacrilegij. Et Monialis venereis vacãs, ſacrilega eſt, violans ſanctitatem ſuæ perſonę contra uoluntatem Dei. Sonat ergo in diffinitione ſacrilegij, ly violatio, actionem iniurioſam per modum cõmutationis inuoluntariæ. Et per hoc diſtinguit ſacrilegium à ſymonia, q iniuriã facit Deo i rebus ſacris tanq̃ materia commutationis voluntariæ inter homines. Ly rei, cõiter ſumitur, prout continet & perſonas, & loca, & ligna, & res, vt patet ex diuiſione ſacrilegij. Ly ſacræ, cõiter ẽt ſumitur pro ſacro ſubiectiuè, vt perſonæ: & effectiuè, vt ſacramenta: contentiuè, vt loca: & vniuerſaliter relatiuè ad diuinum cultum, vt vaſa, veſtes, bona mobilia, vel immobilia, vt patet ex diuiſione ſacrilegij.

Lib. 4. Orthodo. fidei, ca. 3. circa medium.

Porrecta p tertio.

Int. q. 64. art. 10. ad tertium.

¶ Ad primũ ergo dubiũ dr, q diffinitio ſacrilegij ſanè intellecta, non ſe extẽdit in plus q̃ ſacrilegium, & de drĩa eius à ſymonia, iam dictũ eſt. De tranſgreſſione aũt voti, dr q votum ꝓculdubio actus religionis eſt, & oppoſitum eius eſt propriè loquẽdo, pfidia fidelitati quam Deo debemus cõtraria. Sed hmõi pfidia ſub ſacrilegio comprehenditur: qm eo ipſo q res, vel act', vel pſona Deo ꝓmiſſa eſt, ad diuinũ ordinata eſt cultum: ac p hoc eius ſubtractio, q in tranſgreſſione voti fit, ſacrilegium eſt. Atteſtantur hoc autẽ & ſacri canones decernẽtes ſacrilegum

A & ideò eſt ſpâle peccatum, & opponit religioni n. Sicut.n.* Damaſ. dicit in lib. 4. Purpura, regale indumentum facta, honorat & glorificat, & ſi qs hãc pſorauerit, morte dãnat, quaſi contra regem agens; ita etiam ſi quis rem ſacrã violat, ex hoc ipſo cõtra Dei reuerentiã agit, & ſic p irreligioſitatem peccat.

B AD PRIMVM ergo dicendũ q illi dñr ſacrilegium i diuinæ legis ſanctitatem cõmittere, q legem Dei impugnãt. Sicut hæretici & blaſphemi, qui ex hoc q Deo non credunt, incurrunt infidelitatis peccatum: ex hoc verò q diuinæ legis verba peruertunt, ſacrilegium incurrũt.

AD II dicendum, q nihil ꝓhibet vnã ſpâlem rõem peccati in plurib. peccatorum gñib. inueniri, ſm q diuerſa peccata ad finem vnius peccati ordinant, ꝓut ẽt in virtutib. apparet, q b. imperat ab vna virtute. C Et hoc mõ quocunq; gñe peccati aliqs faciat contra reuerentiã debitã ſacris rebus, ſacrilegiũ formaliter cõmittit, licèt materialiter ſint ibi diuerſa gña peccatorũ.

AD III dcdm, q ſacrilegium interdũ inuenit ſeparatum ab aliis peccatis, eo q act' non hẽt aliã deformitatẽ, niſi qa res ſacra violat, puta, ſi qs iudex capiat aliquẽ de loco ſacro, quẽ i aliis locis licitè capere poſſet.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſpecies ſacrilegij diſtinguantur ſecundùm res ſacras.

AD TERTIVM ſic ꝓcedit. Vr q ſpecies ſacrilegij nõ diſtiguant ſm res ſacras. Mãlis n. diuerſitas nõ diuerſificat ſpeciem, ſi ſit eadem ratio formalis: ſed in violatione quarumcunque rerum ſacrarum vr eſſe eadem ratio formalis peccati, & q non ſit diuerſitas, niſi h materialis. ergo per hoc non diuerſificantur ſacrilegij ſpecies. ¶ 2 Præ. Non vr eſſe poſſibile, q aliqua h ſint eiuſdem ſpeciei, & cum hoc differãt ſpecie: ſed homicidium, & furtum, & illicit' concubit', ſunt diuerſę ſpecies peccatorum. ergo non pñt conuenire in vna ſpecie ſacrilegij. Et ita vr, q ſacrilegij ſpecies diſtinguant ſm diuerſas ſpecies aliorum peccatorũ, & non ſm diuerſitatem rerum ſacrarum. ¶ 3 Præt. Inter res ſacras connumerant pſonæ ſacræ. Si ergo v*na ſpẽs ſacrilegij eſſet, qua violat n pſona ſacra, ſequeret q oẽ peccatum, qd pſona ſacra committeret eſſet ſacrilegium: q a p qdlibet pctm violatur perſona peccantis. non ergo ſpẽs ſacrilegij accipiuntur ſm res ſacras.

SED CONTRA eſt, q actus, & habitus diſtiguunt ſm obiecta: ſed res ſacra eſt obiectum ſacrilegij, vt* dcm eſt. ergo ſpecies ſacrilegij diſtinguunt ſm differentiam rerum ſacrarum.

RESPON. Dicendũ, q ſicut* dcm eſt, pctm ſacrilegij in hoc conſiſtit, q aliquis irreuerẽter ſe habet ad rem ſacram. Debet ãt reuerentia rei ſacræ rõe ſanctitatis: & m ideò ſm diuerſam rõem ſanctitatis rerũ ſacrarũ, q b. irreuerentia exhibet, neceſſe eſt q ſacrilegij ſpecies diſtinguantur. Tantò.n. ſacrilegium eſt grauius, quantò res ſacra, in quam peccat, maiorem obtinet ſanctitatem. Attribuit ãt ſanctitas & pſonis ſacris. i. diuino cultui dedicatis, & locis ſacris, & reb. qbuſdã aliis ſacris. Sãctitas ãt loci ordinat ad ſanctitatem hoĩs, qui in loco ſacro cultum D Deo exhibet. Dr n. 2. Mac. 5. Nõ pp locum, gentem: ſed pp gentem dñs locum elegit. Et p ideo grauius pctm eſt ſacrilegium, quo peccat contra pſonam ſacram, q ꝙ quo peccat ꝯ locum ſacrum. Sunt tñ in vtraq; ſacrilegij ſpecie diuerſi gradus ſm drĩam pſonarum, & locorum ſacrorum. Similiter ẽt & tertia ſpecies ſacrilegij, q circa alias res ſacras committit, diuerſos E habet gradus ſm drĩam rerum ſacrarum, inter quas ſummum locum obtinent ipſa ſacra, q b. homo ſanctificatur, quorum pcipuum eſt Euchariſtiæ ſacrm, quod continet ipſum Chrm. Et ſ ideo ſacrilegium qd contra hoc ſacrm committitur, grauiſſimũ eſt inter omnia t. Poſt ſacra autem, ſm locum tenent vaſa conſecrata ad ſacramentorum ſuſceptionem, & ipſæ imagines ſacrę, & reliquię ſanctorum, in quibus quodammõ

ſi quis pecuniã legatã eccleſiæ nõ ſoluat, vt patet 17. q. 4. c. Sacrilegiũ. Atteſtatur & author in lra, in calce tertij articuli dicens ſacrilegiũ eſſe, ſi virgo Deo dicata fornicet. Conſtat nãq; non ſolum ſolẽni, ſed ſimplici voto virginitatis fieri virginẽ Deo dicatã. Vñ ſicut mulier vouens abſtinentiã à venereis, dicat ſeip. à Deo quoad immunitẽ ab his: ita vouẽs ieiuniũ, vel aliud pſonale, dicat ſeipſã quo ad illud, & ſanctificat perſona quo ad hæc, hmõi votis. Et ppea ſi tranſgredit, peccat contra ſanctitatẽ ſuæ perſonæ peccato ſacrilegij. Si uotum aũt nõ perſonale, ſed reale eſt ſiue de re mobili, ſiue immobili, ſacrilegus eſt cõtra ſanctitatem rerum omittendo adimplere, ſicut negans legatũ eccleſiæ. Et hinc habes, q frangens ieiunium votiuum, peccat pctõ gulę, & ſacrilegij, ſi in ordinatio eſt ẽt cõtra abſtinentiam ſimpliciter: frãgens aũt ieiunium eccleſiæ peccat ſolum de peccato gulæ. & ſic de alijs.

Art. 1. huius quæſt.

Art. 1. huius quæſt.

Concl. 2

¶ Ad ſcdm dubiũ dr, q puertere verba diuinę legis, & vniuerſaliter irreuerẽtia exhibita verbo diuino, ſacrilegiũ eſt tertię ſpeciei. Nã & ſermo diuin' ſactificatu' eſt, iuxta illud Ioã. 13. Vos mũdi eſtis pp ſermonẽ, quẽ locutus ſũ vobis: & repreſentatiu' eſt Dei, ſicut ſermo hoĩs repſẽtat hoĩem. Vñ ſicut ſacrorum, & imaginũ ſacrarũ iniuria eſt i tertia ſpecie, ita iniuria diuini verbi, & tenere vr primũ locum poſt ſacramenta. Nec oportet in lra oĩa ſacrilegia enumerata intelligi: ſed ſat eſt & ſpecies, & grad', ad quas, & quos cæteri reducunt accepiſſe.

Concl. p

¶ Ad tertium dubiũ dicitur, quòd licet in litera nõ appareat explicitè, in quo conſiſtat iſta diuerſitas formalis, vr tamẽ inſinuata per ipſa uocabula, & propterea nõ aliter expreſſa, vz. ſ. rõ pſonæ, loci, & rei, vt diſtinguntur contra perſonam & locum, diuerſæ rationis

Concl. 3

personæ ſctõrum veneranẽ, & dehonoranẽ: deinde quæ pertinẽt ad ornatũ eccleſię, & miniſtrorũ: deinde ea q̃ ſunt deputata ad ſuſtentationẽ miniſtrorũ, ſiue ſint mobilia, ſiue immobilia. Quicumq; autem contra quodcunque prædictorum peccat, crimen ſacrilegij incurrit.

Ad primum ergo dicẽdũ, ꝙ non eſt in oĩbus prędictis eadẽ rõ ſanctitatis: & iõ differentia ſacrarũ rerum nõ ſolum eſt dr̃ia materialis, ſed formalis.

Ad II dicendũ, ꝙ nihil ꝓhibet aliqua duo eſſe ſ̃m aliquid vni⁹ ſpeciei, & ſ̃m aliud diuerſarum, ſicut Sortes & Plato cõueniunt in ſpecie aĩalis: differunt autẽ in ſpecie colorati, ſi vnus ſit albus, & alius niger. Et ſimiliter ẽt poſſibile eſt aliqua duo pctã differre ſpecie ſ̃m materiales actus, cõuenire aũt in ſpecie ſ̃m vnam rõnem formalem ſacrilegij, puta, ſi q̃s ſanctimonialẽ violauerit verberando, vel concumbendo.

Ad III dicendum, ꝙ omne peccatum quod ſacra perſona committit, materialiter q̃dem, & quaſi per accidens eſt ſacrilegium. Vnde * Hier. dicit, ꝙ nugę in ore ſacerdotis ſacrilegium ſunt, vel blaſphemia. Formaliter autem & proprie illud ſolũ peccatum ſacræ perſonæ ſacrilegium eſt, quod agit̃ directè contra eius ſanctitatem, puta, ſi virgo Deo dicata, fornicetur: & eadẽ rõ eſt in alijs.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum pœna ſacrilegij debeat eſſe pecuniaria.

AD QVARTVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ pęna ſacrilegij non debeat eẽ pecuniaria. Pœna.n. pecuniaria nõ ſolet ĩponi ꝓ culpa criminali: ſed ſacrilegiũ eſt culpa criminalis, vnde capitali ſñia punitur ſ̃m leges ciuiles. ergo ſacrilegium nõ debet puniri pœna pecuniaria.

¶ 2 Præt. Idem pctm̃ nõ debet duplici pœna puniri, ſ̃m illud Nahũ 1. Non cõſurget duplex tribulatio; ſed pęna ſacrilegij ẽ excõicatio, maior q̃dẽ ſi violẽtia inferat̃ in perſonã ſacram, vel ſi aliquis incendat, vel frãgat eccleſiã, minor aũt ĩ alijs ſacrilegijs. ergo nõ debet ſacrilegium puniri pęna pecuniaria.

¶ 3 Præterea Apoſt. dicit 1. ad Theſſ. 2. Non fuimus aliq̃n in occaſione auaritiæ: ſed hoc vr̃ ad occaſionem auaritię pertinere, ꝙ pœna pecuniaria exigatur pro violatione rei ſacræ. ergo non videtur talis pœna eſſe conueniens ſacrilegij.

Sed contra eſt, quod dr̃ * 17.q.4. Si quis contumax, vel ſuperbus fugitiuum ſeruũ de atrio eccleſiæ per vim extraxerit, nõgentos ſolidos componat. & ibidem poſtea† ſubdit̃: Quiſquis inuentus fuerit reus ſacrilegij, trigita libras examinati argẽti puriſſimi cõponat.

Resp. Dicendum, ꝙ in pœnis infligendis duo ſunt cõſideranda. Primò q̃dẽ, ęqualitas ad hoc q̃d pęna ſit iuſta, vt.ſ. in quo q̃s peccat, ꝑ hoc torqueatur, vt dr̃ Sap. 11. Et hoc mõ conueniens pęna ſacrilegij, qui ſacris iniuriã infert, eſt excõicatio, per quã à ſacris arcet̃. Scđo aũt cõſiderat̃ vtilitas: nã pœnę quaſi medicinę quędam infligũtur, vt his territi hoĩes, à peccato deſiſtant. Sacrilegus aũt qui ſacra nõ reueretur, nõ ſufficienter vr̃ à peccando arceri per hoc, ꝙ ſacra ei interdicũtur, de quibus nõ curat: & iõ ſ̃m leges humanas adhibetur capitalis pęna, ſ̃m verò Eccleſiæ ſtatuta, q̃ mortem corporalẽ non infligit, adhibet̃ pœna pecuniaria, ꝗ vt ſaltẽ pęnis tp̃alib⁹ hoĩes à ſacrilegiis reuocẽt̃.

Ad primum ergo dicẽdũ, ꝙ Eccleſia mortem corporalẽ non infligit, ſed loco eius infligit excommunicationem.

Ad II dicendum, ꝙ neceſſe eſt duas pœnas adhiberi, q̃n ꝑ vnam non ſufficienter reuocat̃ aliquis à peccando: & iõ oportuit ſupra pœnam excõicationis adhiberi aliquam tp̃alem pęnam ad coercendum hoĩes, qui ſpiritualia contendunt.

Ad III dicendũ, ꝙ ſi pecunia exigeret̃ abſq; rõnabili cã, hoc videret̃ ad occaſionẽ auaritiæ pertinere, ſed q̃n exigitur ad hoĩum correctionẽ, habet manifeſtã vtilitatem: & iõ non ꝑtinet ad occaſionẽ auaritiæ.

17.q.4.c. Si quis cõtumax.

† 17.q.4.c. Quiſquis inuentus.

nis ſanctitatẽ exigat. Nã pſona ſctitatem pſonalẽ q̃ formaliter ſanctum facit, vt ſubiectũ ſctitatis exigit. Loc⁹ verò, vt contẽti uus pſonarũ, ad diuinũ cultũ ſctitatẽ expoſcit. Res verò, licet diuerſimodè ſanctæ ſiat, in hoc oẽs cõueniunt, ꝙ relatiuè ſanctæ ſunt, vel q̃a ſãctũ faciũt, vel q̃a ad ſanctos ordinãtur &c. Et ꝑ hoc patet rñſio ad obiectionẽ, negando ꝙ ſit maior diuerſitas inter gradus vni⁹ ſpeciei, q̃ iter ſpecies, q̃m ſicut inter locũ, & relationẽ eſt diſtinctio gñica, nõ ſic iter relationes inter ſe: ſic inter ſanctitatẽ localẽ, & relatiuã. De pſonali aũt manifeſta eſt diſtãtia nõ ſolũ gñica, ſed ẽt q̃a ſola pſona eſt ſimpliciter, & abſolutè ſancta, & cętera ſunt ſãcta ſcđm q̃d, ſicut cętera ſũt ſana ſcđm q̃d. At ſi alicui hæc nõ ſatisfaciunt, ſueniat meliora.

¶ Ad quartũ dubium dr̃, ꝙ licet diuerſæ ſãctitates vni⁹ pſonæ ex diuerſis cauſis proueniãt, puta, ex uoto, ex ordine &c. oẽs tñ cõueniũt in hoc, ꝙ pſonales ſũt. Et ꝓpea vni⁹ ſpeciei ſacrilegiũ conſtitui dr̃, quæcumque ſanctitas perſonę violetur.

In ſaſa hſ … virginẽ, a … corporis … [partly illegible margin note]

¶ Ad quintũ dubium dr̃, ꝙ ſicut agere contra iurm̃, eſt ſolũ facere, uel uelle facere contra illud, q̃d iuro firmatũ eſt: & ſimiliter agere cõtra votũ, eſt cõmittere oppoſitũ, vel omittere illud q̃d uoto firmatũ eſt: ita agere cõtra ſctitatẽ aliquã, eſt incurrere uolũtariè in illud, ad cui⁹ cõtrariũ ineſt ſanctitas illa. v.g. Perſona cuiuslibet clerici eſt ſancta quo ad hoc, ꝙ nõ põt ſubiici ptãti ſæculari: & ſimiliter loc⁹ quo ad hoc, ꝙ nõ põt ibi extrahi aliq̃s iuolẽter: & poſſeſſiões Eccleſiæ quoad hoc, ꝙ nõ pñt donari &c. Si q̃s oppoſitũ faciat, ſacrilegus eſt. Si quis aũt aliq̃d illud q̃ … longe penis, faciat, et ſi clericus blaſphemet &c. nõ ꝓpea eſt ſacrilegus. Et ſi tu eris memo. doctrinæ habitæ in precedẽti libro uidebis, ꝙ iu-

Porrecta … [partly illegible margin note]

526 Inf.q.154. ar.10. ad 2

tis poſitiui authoritate põt de actu, q̃ nõ eſt ſacrilegium, ꝑ eti nõ ſacrilegium, ut ſi Eccleſia ſtatueret, ꝙ null⁹ homicida ex ꝓpoſito ſaluaret̃ in Eccleſia. & econtra, põt de nõ ſacrilegio facere ſacrilegiũ. Vt ſi Eccleſia ſtatueret, ꝙ nocturn⁹ populator eẽt ſaluus i Eccleſia. Subſternit namq; lex actus uirtutibus uel uitijs, ut ibi dictum eſt.

¶ Ad ſextũ dubiũ dr̃, ꝙ proculdubio ſacrilegiũ commiſſũ contra Euchariſtiam, eſt grauiſſimũ oĩum ſacrilegiorum: q̃m eſt directè contra ipſam humanitatem Chriſti contentã in ſacro illo. Vnde grauius ſacrilegium eſt iniuriari euchariſtiæ, q̃ occidere Papam. Et hoc loquendo de grauitate peccati ex ſua ſpecie, ut etiam habes a S.Tho. in 3. parte q̃ð. 80. ar. 5.

Concl.

¶ Ad ſeptimũ dubiũ di, ꝙ percutiens Euchariſtiã nõ eſt excõicatus. Et iõ eſt, quia hoc ſacrilegiũ, (ut in lra patet) non eſt contra ſanctitatem perſonæ, ſed contra ſanctitatem rei. Diſtinguitur enim ſpecie ſ lrã ſacrilegium contra ſanctitatem perſonæ, à ſacrilegio cõtra ſanctitatem rei. Et ſacrilegium contra Euchariſtiam ponitur in ſpecie ſacrilegij contra ſanctitatem rei. Et rõ huius eſt, quia corpus Chriſti non eſt in Euchariſtia per modum corporis, ut inferius in tertia parte patet, & in 4. ſent.

Concl.

¶ Ad obiectionẽ ergo in oppoſitũ dr̃, ꝙ uiolẽtia in corpus Chr̃i, ad hoc ꝙ ſit ſacrilegiũ pſonale, oportet ꝙ inferatur corpori Chr̃i ꝑ modũ corporis exiſtenti, q̃uo non eſt in ſacro, ſed in cęlo. Violentia.n. q̃ infert̃ ei in Euchariſtia infert̃ quidẽ corpori Chr̃i, nõ ꝑ modum corporis, ſed per modũ rei uelatę ſub ſpeciebus ſacr̃alibus. Et ꝓpea nõ inducit excõicationẽ latã cõtra perſonales iniurias ſacrarũ pſonarum. Et hæc de tota q̃one de ſacrilegio ſufficiant pro nunc.

SVP.

QVÆSTIO C.

De ſymonia, in ſex artic. diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de ſymonia.

Et circa hoc quæruntur ſex.

¶ Primò, Quid ſit ſymonia.

¶ Secundò, Vtrum liceat pro ſacris pecuniam accipere.

¶ Tertiò, Vtrum liceat accipere pecuniã pro ſpũalib. actib.

¶ Quartò, Vtrum liceat vẽdere ea q̃ ſunt ſpiritualib. annexa.

¶ Quintò, Vtrum ſolũ munus a manu faciat ſymoniacum, an etiam munus a lingua, & ab obſequio.

¶ Sextò, de pœna ſymoniaci.

ARTICVLVS I.

Vtrum ſymonia ſit ſtudioſa uoluntas emendi, vel vendendi aliquid ſpirituale, vel ſpirituali annexum.

AD PRIMVM ſic proceditr̃. Vr̃, ꝙ ſymonia non ſit ſtudioſa voluntas emendi, vel vẽdendi aliquid ſpirituale, vel ſpirituali annexum. Symonia.n. eſt hæreſis quędam. dr̃.n.* 1.q.1. Tolerabilior eſt Macedonij, & eorum qui circa ipſum ſunt, Sãcti ſpiritus impugnatorum, impia hæreſis, q̃ ſymoniacorũ. Illi .n. creaturã, & ſeruum Dei Pr̃is & Filij Spm̃ſcm̃ delirando fatẽtur: iſti uerò eũndem Spm̃ſcm̃ efficiunt ſeruum ſuum. Ois.n. dñs quod hẽt, ſi uult, uendit ſiue ſeruũ, ſiue aliquid aliud eorum q̃ poſſidet. Sed infidelitas non conſiſtit in uoluntate, ſed magis ĩ itellectu, ſicut & fides, vt ex ſ̃.* dictis patet. ergo ſymonia nõ dẽt ꝑ uolũtatẽ diffiniri.

¶ 2 Præt. Studioſè peccare eſt peccare ex malitia, qđ eſt peccare in Spm̃ſcm̃. Si ergo ſymonia eſt ſtudioſa uoluntas peccãdi, ſequitur ꝙ ſemper ſit per peccatum in Spiritumſanctum.

¶ 3 Pręt. Nihil eſt magis ſpũale, q̃ regnum cęlorum: ſed licẽt emere regnum cęlorũ. dicit.n.* Greg. in quadã Hom. Regnum cęlorum tantum ualet, quãtum habes. ergo non eſt de ſymonia uelle emere aliquid ſpirituale.

¶ 4 Præt. Nomẽ ſymonię ã Simone mago acceptũ eſt, de quo legit̃ Act. 8. ꝙ obtulit Apoſtolis pecuniam ad ſpiritualẽ ptãtẽ emendam, ut. ſ. quibuſcunq; manus imponeret, reciperẽt Spm̃ ſcm̃: nõ autem legit̃ ꝙ aliqd voluerit uẽdere. ergo ſymonia nõ ẽ uolũtas uẽdẽdi aliqđ ſpũale.

¶ 5 Præt. Multæ aliæ ſunt uoluntariæ commutationes, ꝑter emptionem, vel uenditionẽ: ſicut ꝑmutatio, trãſactio. ergo uĩ ꝙ inſufficient diffiniat̃ ſymonia.

¶ 6 Prę. Oẽ qđ eſt ſpirituali annexum, eſt ſpirituale. ſupflùe ergo addit̃, Vel ſpũali annexũ.

¶ 7 Præt. Papa ſm̃ quoſdã, nõ p̃t cõmittere ſymoniam: p̃t aũt emere, uel uendere aliquid ſpirituale. ergo ſymonia nõ eſt uoluntas emẽdi, uel uẽdẽdi aliqđ ſpirituale, uel ſpũali annexum.

SED CÕTRA eſt ꝙ* Gre. dicit in regiſtro. Altare vel decimas, vel Spiritumſãctum emere, uel uendere, ſymoniacam hæreſim eſſe nullus fidelium ignorat.

RESPON. Dicẽdum, ꝙ ſicut ſ̃.* dcm̃ eſt, actus aliquis eſt malus ex genere, eo ꝙ cadit ſuper mãm indebitam. Emptionis ãt & vendõnis eſt materia indebita res ſpiritualis, triplici rõne. Primò quidẽ, quia res ſpiritualis nõ p̃t aliquo terreno pretio compenſari, ut de Sapientia dr̃ Prou. 3. Pretioſior eſt cunctis opibus, & oĩa q̃ deſiderantur, huic non ualent cõparari. Ideo ẽt Petrus in ipſa ſui radice ſymoniacam prauitatem condẽnans, dixit: Pecunia tua tecum ſit in perditionem: qm̃ donum Dei exiſtimaſti pecunia poſſidere. Secundò, quia id non p̃t eſſe debita venditionis materia, cuius uenditor non eſt dñs, ut patet ĩ authoritate ſ̃. inducta. Prælatus ãt eccleſiæ non eſt dñs ſpiritualium rerum, ſed diſpenſator, ſm̃ illud 1. ad Co. 4. Sic nos exiſtimet hõ ut miniſtros Chr̃i, & diſpẽſatores miniſteriorum Dei. Tertiò, quia venditio repugnat ſpiritualium origini, quæ ex gratuita voluntate Dei proueniunt. Vñ & Dñs dicit Matt. x. Gratis accepiſtis, gratis date. Et ideo aliquid emendo, uel uẽdendo rem ſpiritualem, irreuerentiam exhibet Deo, & reb. diuinis: propter quod peccat peccato irreligioſitatis.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ſicut religio cõſiſtit in quadã fidei proteſtatione, quã

SVP. QVÆST. C. ARTIC. I.

IN art. 1. q. 100. in rñſione ad 1. dm, occurrit circa illa verba, Iuſtitia, & oẽs partes eius, & per conſequens oĩa vitia oppoſita, ſunt in voluntate ſicut in ſubiecto. Vñr em̃ hæc verba contra authorem ipſum: qm̃ cõſtat ꝙ loquit̃ de partibus iuſtitiæ nõ ſolũ integralibus & ſubiectiuis, ſed potentialibus, alioqn nõ loqueret̃ ad propoſitũ: qa de ſymonia loqtur, q̃ eſt vitium oppoſitum religioni, quæ eſt vna pars potentialis iuſtitiæ. Et cũ author ponat ẽt liberalitatem partẽ potẽtialẽ iuſtitiæ, vt patet inferius. q. 117. arti. 5. & ponat eã ſubiectiuè in concupiſcibili, tam inferius, in q. 134. artic. 4. ad primũ, q̃ ſuperius. ſ. i. 2. q. 60. ar. 5. quo ergo ſtant hæc duo ſimul, ſ. ꝙ omnes partes iuſtitiæ ſunt in voluntate, vt in ſubiecto, & aliqua pars eius, ſ. liberalitas, eſt in concupiſcibili vt in ſubiecto?

Porrectã ꝑ terram.

527

4. dĩ. 13. q. 3. ar. 1. q. 1 ꝑ to. & q. 3 cor.

1. q. 1. c. Eos qui ꝑ pecunias.

¶ Ad hoc dubiũ, qđ ẽt motũ fuit in pręcedẽti lib. q. 60. art. 5. dr̃, ꝙ in hac re eſt aliqd manifeſtum, & aliqd ambiguum. Nam clarũ eſt primò, ꝙ oẽs virtutes q̃ ſunt ad alterũ, oportet aliquã habitualẽ pfectionẽ in voluntate vt in ſubiecto ponere ex eo, ꝙ volũtas nec ex natura ſua, nec ex natura volentis inclinatur naturaliter i bonũ alterius, ita vt non egeat habitu perficiente ipſam ad eligendum bonũ ad alterum. Sicut per oppoſitũ ſupra dicimus, ꝙ qa naturaliter in proprium bonũ inclinamur ſcd̃m ſuperiorẽ partẽ appetitus, nõ voluntas in his q̃ ad nos ſunt, nõ eget virtute. Clarũ eſt ſecũdo, ꝙ quia aliq̃ virtutes, vt liberalitas, ſic reſpiciunt operationes ad alterum, puta, dare gratis pecunias alteri, vt oporteat paſſiones cupiditatis domare: ideo ẽt in concupiſcibili oporteat aliquam habitualẽ pfectionẽ ponere. Ambiguũ verò eſt, in qua earum, ſ. in volũtate, an in cõcupiſcibili dicenda ſit eſſe ſimpliciter & abſolutè ſicut in ſubiecto, hmõi virt⁹: qđ euidenter nõ apparet ſine diſcuſſione actuũ ꝓpriorũ hmõi virtutum. Et ꝓptea vſq; ad dictum locum differat̃ vltima definitio. Quantum aũt ad p̃ñtem lrãm, põt gloſſari, ꝙ itelligit̃ de ꝑtibus iuſtitię, q̃ ſtrictè, & propriè ſunt partes iuſtitiæ, quas Tullius enumerauit, q̃. ſ. hñt rõnem debiti ad alterum, ita ꝙ ſine eis nõ ſaluat̃ morum honeſtas. Liberalitas aũt. & hmõi, nõ ſunt hmõi, ſed parum hñt de rõne debiti non ad neceſſitatẽ, ſed ꝓp melius, vt ſuperius in q. 80. patet, vbi de partibus iuſtitię tractatur.

Q. 10. ar. 2

Homi. 5. in Euang. nõ multũ ante mediũ.

Hr̃ 1. q. 3. c. Altare.

¶ In rñſione ad ſeptimum, nota primo, ꝙ Papa põt committere peccatum ſymonię ſicut peccatum adulterij, & aliorũ vitiorũ, q̃uis nullã cenſurã incurrat. & hoc eſt clarum.

1. 2. q. 18. ar. 2.

¶ Nota ſecundo, ꝙ cũ duplex ſit pecunia, quã Papa poſſet recipere ſ. eccleſię, vel ꝓphana: quãcunq; recipiat, vt pretium ſpũalis rei, ſymoniã committit, qa neutra eſt ſua. Et de prophana patet: de eccleſiaſtica verò in litera declaratur: quia Papa non eſt dñs, ſed diſpenſator principalis pecunię eccleſiaſticæ: ac ꝑ hoc pecunia eccleſiæ non eſt ſua abſolutè vt poſſit ad libitum de ea diſponere.

¶ Nota tertiò, ꝙ cum ptãs Papæ, quo ad res tpales Eccleſiæ, ſit poteſtas non dñi, ſed diſpenſatoris, vt in lrã dr, conſequens eſt vt plenitudo ptãtis Papalis circa bona Eccleſię tpalia non exeat limites ptãtis diſpenſatiuæ. Sicut in naturalibus plenitudo potẽtiæ calefactiuæ, non exit limites ptãtis calefactiuæ: & in politicis plenitudo ptãtis regiæ non exit limites regiæ ptãtis. Ac ꝑ hoc non põt Papa ad libitum donare res Eccleſię, ſed põt tamẽ hñs apicem diſpenſatiuæ poteſtatis, multò plus de eiſdem diſpenſare, q̃ quicũq; alius ꝓximus eccleſiæ alicu-

Argum. 1.

Concl. ex gl.

D. 113.

ius

tut prælatus. Et per hoc patet ſolutio qõnis mercatorũ, an. ſ. de uſuris, quas cum clericis varijs, certis tñ, lucrati ſunt, poſſint cũ dño Papa cõponere, puta, ſi vſuræ aſcendũt ad quindecim milia ducatorum, dare Papæ tria, vel quatuor milia, & reſiduum ſibi retinere tuta conſcia. Conſtat nãq; ꝙ non remaneret mercator abſolutus in cõſcia, tum, quia Papa non eſt dñs, ſed diſpẽſator rerum eccleſiaſticarum, & hmõi cõpoſitio non eẽt diſpẽſatio, q̃ diſcretam diſpoſitionẽ importat: tũ qa ẽt ſi Papa eſſet dñs, pſumit̃ veriſimiliter q̃ non libere donaret, ſed redimeret uexationem ſuã accipiendo de ſuo q̃tum hr̃e poſſet. Cuius manifeſtum ſignum eſt, quia conatur componendo rehabere q̃tũ plus põt. Ex eodẽ quoque fundamento. ſ. q̃ Papa non eſt dñs, ſed diſpenſator, ſequit̃, q̃ de plenitudine ptãtis non poſſit ad libitum dare bona eccleſię cui voluerit, aut conſanguineis &c. ſed tenet̃ fideliter diſpenſare, vt recta rõ ſuadet: iuxta illud, Hic iã quęritur inter diſpenſatores, vt ſi ſidelis qs inueniatur. Et rurſus, Fidelis ſeruus & prudens, quem cõſtituit dñs ſuper familiam ſuam, vt det illis in tempore tritici menſuram: & non ad libitum, quantum volet.

Lib. 8. c. 5. in princ.

† In prin. 10. 6.

q. 58. ar. 4

¶ SVP. QVAES. C. ARTIC. II.

Nic. de Nyſſe tr. 3. p. 3. po. 3. q. 8.

IN ar. 2. in rñſione ad primum, dubium occurrit. An in caſu lr̃æ, quo adultus in articulo mortis cõſtitutus nullũ hẽt, qui uelit eum baptizare ſine pecunia, locũ habeat redemptio proprię vexationis. Et ẽ rõ dubij, quia ſi ibi locũ habet, ſequitur q̃ licite poteſt dare pecuniam auaro ſacerdoti ut eum baptizet, non emendo baptiſmum, ſed redimendo ſuã uexationẽ. Et cõſequẽter non dẽt mori abſq; baptiſmo fluminis, cuius oppoſitũ i lr̃a dr̃. Si verò ibi nõ hẽt locũ, mirũ valde eſt, quare Abrahæ nõ in tanta neceſſitate licuit redimere uexationẽ ſuã ſoluendo locũ ſepulcri: & Iacob licuit hoc eodem mõ ſoluere pro primogenitura, vt in art. 4. ad tertium huius qõnis author dicit.

Q. 14. ar. 2

Q. 14. ar. 2
1. q. 3. cap. Saluator, nõ remote a pricipio.

tñ aliquis interdum nõ hẽt in corde: ita ẽt vitia oppoſita religioni hñt quandam ꝓteſtationem infidelitatis, licet qñq; nõ ſit infidelitas in mente. Scd̃m hoc ergo ſymonia, hr̃ſis dr̃ ſm exteriorem proteſtationem: quia in hoc ꝙ aliquis vendit donum Spiritusſancti, quodãmodo proteſtatur ſe eſſe dñm ſpiritualis doni. quod eſt hæreticum. Sciendum tñ ꝙ Simon magus, præter hoc, ꝙ ab Apoſtolis Spiritusſancti grãm pecunia emere voluit, dixit, ꝙ mundus non erat à Deo creatus, ſed à quadam ſupna virtute, vt dicit,* Iſid. in li. Etymo. Et ſic ſm hoc inter alios hr̃ticos ſymoniaci cõputant̃, vt patet in lib. † Aug. de hæreſibus.

Ad II. dicendum, ꝙ ſicut ſ. * dictum eſt, Iuſtitia, & omnes partes eius, & per conſequens oĩa vitia oppoſita ſunt in voluntate ſicut in ſubiecto, & iõ cõuenienter ſymonia ꝑ voluntatem diffinit̃. Addit̃ autem ſtudioſa, ad deſignandum electionem, q̃ principaliter ptinet ad virtutem, & vitium. Nõ aũt oĩs q peccat electione, peccat peccato in Spm̃ſcm̃, ſed ſolum, q peccatum eligit ꝑ cõtemptum eorum, ꝑ quæ hoĩes ſolẽt retrahi a peccando, vt ſ.* dictum eſt.

Ad III. dicendum, ꝙ regnũ cęlorum dr̃ emi, dum qs dat, qđ habet, ꝓpter Deum, largè ſumpto noĩe emptionis ſm ꝙ accipit̃ ꝓ merito, quod tñ non pertingit ad perfectam rõnem emptionis, tum quia non ſunt condignę paſſiones huius temporis, nec aliqua noſtra dona, vel opera, ad futuram gloriam quę reuelabitur in nobis, vt dr̃ Rom. 8. tum quia meritum nõ conſiſtit principaliter in exteriori dono, vel actu, vel paſſione, ſed in interiori affectu.

Ad IIII. dicendum, ꝙ Simõ magus ad hoc emere voluit poteſtatẽ ſpũalem, vt eam poſtea venderet. Dr̃. n. * 1. q. 3. ꝙ Simõ magus donum Spiritusſancti emere voluit, vt ex venditione ſignorum q̃ per eum fierent, multiplicatam pecuniã lucraret̃. Et ſic illi q ſpũalia vendũt, conformantur Simoni mago in intentione: in actu verò illi qui emere volunt. Illi autem q vendunt in actu, imitantur Giezi diſcipulum Heliſæi, de quo

G legitur 4. Reg. 5. ꝙ accepit pecuniam a leproſo mundato: vnde venditores ſpiritualium poſſunt dici non ſolùm Symoniaci, ſed etiam Giezitæ.

Ad V dicendum, ꝙ noĩe emptionis, & venditionis intelligit̃ oĩs contractus nõ gratuitus. * Vnde nec permutatio præbendarum, vel eccleſiaſticorum beneficiorum fieri põt authoritate

H partium abſq; periculo ſymonię, ſicut nec tranſactio, vt iura determinant. Põt tñ ꝓlatus ex officio ſuo permutationes hmõi facere ꝓ cã vtili, vel neceſſaria.

Ad VI dicendum, ꝙ ſicut aĩa uiuit ſm ſeipſam, corpus autem viuit ex unione aĩæ: ita etiam q̃dam ſunt ſpiritualia ſm ſeipſa, ſicut ſacra, & alia hmõi: quędam autem dñr ſpiritualia ex hoc, ꝙ talib. adhærent. Vnde *

I 1. quæſt. 4. dr̃ ca. Si quis obiecerit, quòd ſpiritualia ſine corporalibus rebus non proficiunt: ſicut nec anima ſine corpore corporaliter viuit.

Ad VII dicendum, ꝙ Papa poteſt incurrere uitium ſymoniæ, ſicut & quilibet alius homo. Peccatum. n. tãtò in aliqua perſona eſt grauius, quãtò maiorem obtinet locum. Quàmuis. n. res Eccleſiæ ſint eius, ut

K principalis diſpenſatoris, non tñ ſunt eius ut dñi, & poſſeſſoris. Et ideò ſi reciperet pro aliqua re ſpirituali pecuniam de redditib. eccleſię alicuius, non careret uitio ſymonię. Et ſimiliter ẽt poſſet ſymoniam cõmittere, recipiendo pecuniã ab aliquo laico nõ de bonis eccleſiæ.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſemper ſit illicitum pro ſacramentis pecuniam dare.

AD SECVNDVM ſic ꝓcedit̃ur. Vr̃ ꝙ ñ ſemper ſit illi

F ¶ Ad hoc dicit Petrus de Palude in 4. diſt. 5. ar. 3. ꝙ hic non hẽt locũ redemptio uexationis. Et rõ ſua eſt dña inter vexatores. Nã quidã ſunt qui facto pñt obeſſe, & de iure non pñt prodeſſe. Et ab iſtis licitum eſt redimere ſuam uexationẽ: vt patet, cũ quis electus in epm̃ redimit ſuã uexationẽ à pturbatoribus de facto, qui nihil pñt iuris conferre. Quidam vero ſunt qui & facto obeſſe, & iure ꝓdeſſe pñt: & ab iſtis non licet redimere, vt patet in exẽplo dato reſpũ confirmatoris. Nã ſi confirmator vexaret electũ nolẽdo eũ confirmare, nõ liceret ei pecuniam dare. Et rõ diuerſitatis eſt, quia iſtis dando, pararet ſibi iuſ acquirẽdi epatum, quia a confirmatore dat̃. Et ſimile eſt in ꝓpoſito, quia baptizator confert characterẽ baptizando. Alij aũt diſtinguẽdo dñt, q̃ caſus põt dupliciter cõtingere. Primò, in adulto pro ſeipſo baptizãdo: & ſic concordãt dicentes, q̃ potius dẽt mori, quã ſoluere auaro ſacerdoti. Secũdo, in adulto ꝓ iſfante moriente addẽdo caſui, ꝙ ipſe adultus ſit oĩno impotens ad omnino impotens ad baptizandũ, puta, carens membris: & ſic dñt q̃ licitũ eſt dare pecuniã ſacerdoti, vt baptizet infantẽ, non emẽdo ſacrm̃, ſed redimẽdo uexationem pueri. Et rõ diuerſitatis aſſignat̃, quia adultus poteſt ſaluari per baptiſmũ flaminis: infans aũt eſt in extrema neceſſitate, nullũ aliud habens remedium. Huius opinionis eſt Panor. in c. Cũ in eccleſiæ, extra de ſym. & q̃dã recitati à Ricar. in 4. d. 4. ar. 3. q. ad 8. Ipſe tñ Ricardus declinat ad oppoſitum.

1. q. 4. c. Si quis obiecerit.

¶ Inter opiniones aũt has, rõni magis cõſona vr̃, dicẽs redẽptionẽ vexationis hr̃e hic locũ reſpũ iſfantis in articulo mortis, & nõ reſpũ adulti. Et rõ me mouẽs eſt, quia baptizãdus in hoc caſu patit̃ iniuſtũ à potẽte, & nolente baptizare: qa tenet̃ iſte de neceſſitate pcepti diuini in hoc ar. baptizare occurrẽtẽ baptizandũ in art. mortis ſine alio baptizatore: ſicut teneret̃ paſcere fame morientẽ, ſi occurreret. Conſtat nãq;, uniuerſaliter neceſſe eſſe, q̃ unuſquiſque poteſt licitè à ſe

Porrecta ꝑ totum.

528

4. diſt. 25. q. 3. art. 2. q. 1.

citum pro ſacris pecuniam dare. Baptiſmus.n.eſt ianua ſacrorum, vt in* 3.par.dicet. ſed licet vt vr̃, in aliquo caſu dare pecuniam ꝓ[b] baptiſmo, puta, qñ ſacerdos puerum morientem ſine pretio baptizare nõ vellet. ergo non ſemper eſt illicitum emere, vel vendere ſacraméta.

¶ 2 Prę. Maximum ſacrorum eſt Euchariſtia, q̃ in miſſa ꝯſecrať: ſed ꝓ miſſis cantãdis aliq ſacerdotes ꝓbendã,[b] vel pecuniã accipiũt. ergo licet multò magis alia ſacra emere, vel vendere.

¶ 3 Præt. Sacrm̃ pniæ eſt ſacrm̃ neceſſitatis, quod præcipuè in abſolutione conſiſtit: ſed quidam abſoluẽtes ab excõicatione,[b] pecuniam exigunt. ergo non ſemper eſt illicitum ſacrm̃ emere, vel vendere.

¶ 4 Præt. Conſuetudo facit, vt non ſit peccatum id quod aliàs peccatum[b] eſſet, ſicut* Aug. dicit, ꝙ habere plures vxores qñ mos erat, crimen non erat: ſed apud quoſdam eſt conſuetudo ꝙ in conſecrationib. epõrum, benedictionib. abbatum, & ordinib. clericorum pro chriſmate, vel oleo ſcõ, & aliis hmõi, aliquid detur. ergo videtur, ꝙ hoc non ſit illicitum.

¶ 5 Præt. Contingit qñq; ꝙ aliquis malitioſè impedit aliquẽ vel ab epãtus obtinẽdo, vel ab aliqua alia dignitate: ſed licet vnicuiq; redimere ſuã vexationẽ. ergo licitũ vr̃ in tali caſu pecuniam dare pro epãtu, vel aliqua alia eccleſiaſtica dignitate.

¶ 6 Præt. Matrimoniũ eſt quoddam[b] ſacrm̃: ſed qñq; datur pecunia pro matrimonio, ergo licitum eſt ſacrm̃ uendere.

SED CÕTRA eſt, ꝙ dr̃* 1.q.1. Qui ꝓ pecunia quenq̃ cõſecrauerit, alienus ſit a ſacerdotio. (1.q.1.cap. Qui ꝓ pecunia.)

RESP. Dicendum, ꝙ ſacra nouæ legis ſunt maximè ſpiritualia, inquantum ſunt cauſa ſpiritualis gratiæ, quæ pretio æſtimari non poteſt, & eius rationi repugnat, ꝙ non gratuitè deť. Diſpenſanť autem ſacra
B ꝑ eccleſię miniſtros, quos oportet à populo ſuſtẽtari, ſm̃ illud Apoſt. 1. ad Cor. 9. Neſcitis, qm̃ qui in ſacrario operantur, q̃ de ſacrario ſunt edunt: & qui altario deſeruiunt, cum altario participant? Sic ergo dicẽdum eſt, ꝙ[m] accipe pecuniã pro ſpirituali ſacrorum grã, eſt crimen ſymoniæ, ꝙ nulla conſuetudine põt excuſari: quia conſuetudo nõ ꝑiudicat iuri naturali, uel diui-
C no. Per pecuniam autem intelligiť oẽ illud, cuius pretiũ põt pecunia æſtimari, vt Phil. dicit in 3. Eth.[p] Accipere autem aliqua ad ſuſtẽtationem eorum q ſacra Chri miniſtrant ſm̃ ordinationem eccleſiæ, & conſuetudines approbatas non eſt ſymonia, neque pct̃m.[o] Non.n.ſumiť tamq̃ pretium mercedis, ſed tã q̃ ſtipendium neceſſitatis. Vn-
D de ſuper illud 1. ad Tim. 5. Qui bene præſunt presbyteri &c. dicit* gloſſ. Auguſtin. Accipiant ſuſtentationem neceſſitatis à populo, mercedem diſpenſationis à Domino. (Eſt Aug. li. de Paſtor. c. 9. circa fi. tom. 9.)

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ in caſu neceſſitatis, quilibet poteſt baptizare. Et quia nullo mõ eſt peccandum, pro eodem eſt hñdum, ſi ſacerdos abſq; pretio baptizare non uelit, ac ſi nõ
E eſſet q baptizaret. Vñ ille q gerit curã pueri, in tali caſu licite ꝑt eum baptizare: uel à quocũque alio facere baptizari. Poſſet tñ licite aquam à ſacerdote emere, q̃ eſt purum elementum corporale. Si autẽ eſſet adultus

---

a ſe abiicere iniuſtum quod patitur dato ꝑtio aliquo, cum hoc nihil aliud ſit q̃ vti iniquitate parati, imò facientis iniquitatẽ, ad proprium bonum neceſſarium: & hoc eſt redimere vexationem ſuam. Vnde quia inter infantem & adultum in propoſito hæc eſt dr̃a, ꝙ infans patiť iniuſtum ſi non baptizatur, ꝑdit.n. aditum æternæ vitæ ſibi debitum ab iſto ꝑ actum baptiſmi: adultus aũt non ꝑdit illum quia patet ei aditus ꝑ baptiſmum flaminis: (3.pa.q.68. art.6) iniuſtum quod ille auarus nolẽs baptizare inferat, quãtum in ſe eſt, vtrique iniuſtum, quia teneť & infantem, & adultum baptizare: nõ hñs curã infantis, ſi non ꝑt baptizare, puta, qa mutus licitè pecuniã dat auaro non vt baptizet, ſed vt auferat obicem prohibentem ipſum baptizare, ſ. auaritiam illam, vt impedimentum baptiſmi. Nec hoc eſt contra authorem in lra, q hũc caſum non ponit in lra. Et per hoc etiam patet ſolutio rationis Petri, ſi contra hoc afferatur: quia non dať vexatori pecunia ut ius cõferat, ſed vt iniquum impm̃ auferat, & ꝑñr liberè ius conferat, non impeditus. Nec eſt ſimile de confirmatore electionis: quia non eſt ibi neceſſitas, vt hic, nec conſtat de ſanctitate, & intentione dantis pecuniã, vt hic conſtat, qm̃ nihil tꝑale q̃riť. (Li. 22. contra Fau. c. 47. cir. princip. to. 6)

SVP. QVÆST. C. ART. II. III. ET IIII.

IN ar. 2. 3. & 4. ſimul dubium occurrit, An ſtipendium ſuſtẽtationis ſub pacto ponere liceat ſacerdotibus, prædicatoribus, diuiniſq; cultui miniſtris. Et eſt ratio dubij quia partem negatiuã oĩa iura clamãt, pacta hmõi exterminãtia, & punientia ſi fiãt. Et in lra expreſſè dr in ar. 3. in rñſione ad primum. Si hmõi pacto interueniente fiãt, aut ẽt cum intẽtione emptionis, vel venditionis ſymonia eſſet. Pro parte aũt affirmatiua pugnat cõſuetudo ab Eccleſia approbata, vt videlicet ſacerdotes ſeruitur per annum alicui capellæ, pacto cõueniunt de annua quantitate pecuniæ. Non deſint quoq; prædicatores, qui quantum eis pro quadrageſima ſoluendum eſt, intelligere cũ pacto volunt pro ſuſtentatione ſua. Ratio deinde ſuffragať, qm̃ velle ſtipendium ſuſtentationis, non eſt velle tꝑale ꝓ ſpũali: ergo ex pacto velle tale ſtipendium, non eſt vendere ſpũalia: non ergo eſt illicitum. Prima ꝯña patet: qa pactũ nõ mutat mãm actuũ. Eadem nãq; eſt materia donõis & vendõnis, ſi vas argẽteum dono dať, uel vendiť. Et ꝓpea, abſolutè velle ſtipẽdiũ ſuſtẽta-
A tionis, non eſt velle tꝑale pro ſpirituali. ergo velle idem ex pacto, non eſt velle temporale pro ſpũali, quod eſſet vendere. Secunda vero conſequentia patet, quia non alia ratione hoc eſſet illicitum, niſi quia eſſet ſymonia, videlicet, velle temporale pro ſpũali. Sublata ergo hac mali rõne, reſtat ꝙ non ſit illicitũ.

¶ Dubium ſcdõ occurrit, an in hmõi ſpũalibus liceat vendere laborem perſonalem, & locare operas ſuas ſub pretij pacto. Et eſt rõ dubij. quia pars affirmatiua fouet ex hoc, ꝙ labor corporeus, & ſimiliter opera corporea non ſunt de genere ſpũalium, ſed tꝑalium: vẽdere aũt, aut locare tꝑalia, nullum peccatum eſt.

¶ Et confirmatur, qa ſi hoc eſt illicitum ex ſuo genere, non erit licitum in aliquo ſpirituali, & illicitum in aliquo alio ſpirituali, ſed in toto genere ſpiritualium hoc erit licitũ, aut illicitũ: ſed experientia teſte conſtat in multis ſpiritualib. eſſe hoc licitum. (Concl. m) Nam ſacerdos licitè locat opas ſuas in celebrãdo ter in hebdomada, & hmõi. Et laborẽ quẽ ſuſtinere debet eundo in villã ad celebrandũ, licitè ſub pretio ponit. (Concl. p) Doctor quoq; theologiæ vendit operas ſuas & laborem, ſicut & aduocat* iniuſtum patrociniũ. In alijs igitur ſpũalibus, cũ non ſint iſtis ſpiritualiora, licitum erit.

¶ Partẽ verò negatiuã probant duo. Primũ, qa cũ oĩa eccleſiaſtica, quę ſpũalia dr̃, vt ſacrorum adminiſtratio, ſacrificiũ miſſæ, prędicatio diuiniſq; cultus, cõſtent ex duobus, videlicet ex ſpirituali, & tꝑali, nã ſpirituale in eis eſt gratia, veritas &c. tꝑale verò eſt actio humana, ſi licitum eſt uendere, aut locare hæc ratione actionis humanæ omnia eccleſiaſtica venalia licite eſſent, abſolutè loquẽdo: Ita quòd ſicut licitum eſt uendere calicem ratione materię, ita proportionaliter licitum erit vendere oĩa huiuſmodi ſpiritualia ratione actionis humanæ.

¶ Et confirmatur ex diffinitione ſymoniæ, in qua ponitur vendere annexa ſpiritualibus. Conſtat aũt ꝙ magis annexa ſunt ſpiritualibus ſimultanea, q̃ illa, ad quæ ſpiritualia ſe habent antecedenter: ſed actio humana in iſtis eſt ſimul cum ſpiritualib. ergo eſt magis inuendibilis, quàm beneficium eccleſiaſticum, ad quod ſpirituale ſe habent antecedenter, & dicitur omnino inuendibile. Secundum eſt, quia niſi fiat differentia inter ſtipendium ſuſtentationis, & venditionẽ laboris, ſeu locationem

qui baptiſmum deſideraret, & immineret mortis periculum, nec ſacerdos eum vellet ſine p̄tio baptizare, deberet, ſi poſſet, per aliū baptizari. Quòd ſi non poſſet ad alium hr̄e recurſum, nullo mō dr̄et p̄tium ꝓ baptiſmo dare, ſed poti⁹ abſq; baptiſmo decedere: ſuppleretur .n. ei ex baptiſmo flaminis, quod ei ex ſacramento deeſſet.

Ad II. dicendum, ꝙ ſacerdos nō accipit pecuniam quaſi p̄tiū conſecrationis Euchariſtię, aut Miſſę decantandę. hoc .n. eſſet ſymoniacū: ſed quaſi ſtipendiū ſuę ſuſtentationis, vt* dictū eſt

In cor. art.

Ad III. dicendum, ꝙ pecunia nō exigit̄ ab eo, q abſoluit̄ quaſi pretium abſolutionis. hoc .n. eſſet ſymoniacum: ſed quaſi pœna culpæ præcedentis, pro qua fuit excommunicatus.

Ad IIII. dicendum, ꝙ ſicut* dcm̄ eſt, conſuetudo non p̄iudicat iuri nāli, vel diuino quo ſymonia ꝓhibet̄. Et iō ſi aliqua ex conſuetudine exigant̄ quaſi p̄tium rei ſpūalis cum intentione emendi, vel vendēdi, eſt manifeſtè ſymonia, & p̄cipuè ſi ab inuito exigant̄. Si verò exigant̄ I quaſi q̄dam ſtipendia per ꝯſuetudinem approbata, non eſt ſymonia, ſi tñ deſit itentio emendi, vel vēdendi, ſed intentio referat̄ ad ſolā conſuetudinis obſeruātiā, & p̄cipuè qñ aliqs voluntariè ſoluit. In his tñ oib. ſolicitè cauendum eſt quod hēt ſpeciē ſymonię, uel cupiditatis, ſm illud Apoſt. 1. ad Theſſ. ult. Ab oi ſpē mala abſtinete uos.

In cor. ar. & 1.2.q6. 97.art.3.

Ad V dicendum, ꝙ anteq̄ alicui acquirat̄ ius i ep̄atu, vel quacūq; dignitate, vel p̄benda, per electionem, uel prouiſionem, ſeu collationem, ſymoniacum G eſſet aduerſātium obſtacula pecunia redimere. ſic .n. per pecuniā pararet ſibi uiā ad rē ſpūalē obtinendā: ſed poſtq̄ ius alicui acqſitum eſt, licet per pecuniā iniuſta impedimēta remouere.

Ad VI dicendum, ꝙ qdam dr̄t, ꝙ ꝓ mr̄imonio licet pecuniā dare, qa in eo nō confertur gr̄a; ſed hoc nō eſt uſquequaq; uerum, ut in* 3. par. hui⁹ operis dicet̄. Et ideo aliter dicendum H eſt, ꝙ mr̄imonium non ſolùm eſt Eccleſię ſacr̄m, ſed ēt naturę offm̄. Et ideo dare pecuniam ꝓ mr̄imonio, inquantum eſt naturę offm̄, licitum eſt: inquantum uerò eſt Eccleſiæ ſacr̄m, eſt illicitum. & ideo ſm iura prohibet̄, ne ꝓ benedictione nuptiarum aliquid exigatur.

ARTICVLVS III.

Vtrum liceat dare, & accipere pecuniam pro ſpiritualib. actibus.

AD TERTIVM ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ licitum ſit dare, & accipere pecuniam ꝓ ſpiritualib. actibus. Vſus .n. ꝓphetię eſt ſpiritualis actus: ſed ꝓ uſu ꝓphetiæ olim ᵇaliqd dabat̄, ut patet 1. Reg. 9. & 3. Reg. 13. ergo ur̄ ꝙ liceat dare, & accipere pecuniam pro actu ſpirituali.

¶2 Prę. Orō, p̄dicatio, laus diui

operarum, ſicut aduocato, & doctori quantūcunq; diuiti, licet vendere ſuū docere & patrocinari: ita ſacerdotibus, prædicatoribusq; diuitib. licitum erit locare ſuas opas, vendere ſuos labores, ac per hoc non ſuſtentationis gr̄a, ſed mercedis titulo à populo tpalia ſuſcipere, & conſequenter omnia iura ruent.

¶ Ad euidentiā horū ſciendum eſt, ꝙ inter ſtipendium ſuſtentationis, & ſtipendium locatarum operarum hæc eſt dr̄a, ꝙ ſtipendium locatarum opa rum hēt rōnem mercedis, iuxta illud Math. 25. Voca opařios, & redde illis mercedē. Stipendium autē ſuſtentationis nō hēt rōnem mercedis, ſed ſubuentionis neceſſariæ, vel cōmodæ miniſtris. Et ex hoc ſequit̄, ꝙ q dat aliqd tpale, puta, pecuniam miniſtris Eccleſiæ ꝓ ſuſtētatione eorū, non dat pecuniā pro pretio operarum, aut laboris eorū: ſed ſolùm dat vt ſe ſuſtentent in victu, & veſtitu &c. vt ſic hñtes alimentū, & quibus tegant̄, vacent eccleſiaſticis officijs gratis. Qui verò dat aliquid tpale eiſdē ꝓ locatis operis, mercedē debitā reddit quaſi p̄tium laboris, & operarum eorundem, vt ipſum locationis nomen oſtendit. Ex hoc aūt ꝙ ſtipēdium ſuſtentationis concurrit vt neceſſarium, ſine quo non pōt miniſter, ſalua ſui ſtat⁹ honeſtate, diuina exercere officia, ſequit̄ ꝙ poteſt ſub pacto poni ſtipēdiū ſuſtentationis, non minus q̄ reliquorum opportunorū ad diuina ſeruitia prouiſio .ſ. puta, calicis, ſacrarū veſtiū. & hmōi. Ita ꝙ ſicut ſacerdos celebraturus ad inſtātiā alicui⁹, pōt ſub pacto ponere, ꝙ vocans eum ꝓuideat de calice, altari, veſtib. ſacris & hmōi. ſine qb. nō pōt celebrare: ita pōt ſub pacto ponere ſuſtentationē ſuā, ſine qua nō pōt in ſacerdotij miniſterio deſeruire, & in hoc nulla ſymonia interuenit. Aduertenda tñ ſunt K hic duo. Primo, ꝙ ſuſtentationis noīe ñ tm̄ venit cib. & potus. ſed qcqd eſt neceſſariū ad victū & veſtitū ſui, & eorū, quorū ſibi cura incumbit. Non .n. dēt mendicare ſacerdos pro ſuſtentatione ſuorum, aut parentum antiquorum, aut paruulorum nepotum ſuæ curæ ſcd̄m naturę iura relictorum, & hmōi. Scdò, qd̄ ſuſtentationis ſtipendium dupliciter pōt obuenire, primò, gratuitè, vel ex authoritate ſuperioris: & ſic non exigit neceſſitatem in eo, in cuius ſuſtentationem dat̄, vt patet ex eo ꝙ ep̄o ditiſſimo viſitanti debet̄ ſcd̄m iura ꝓcuratio. Alio mō, ex pacto: & ſic non niſi pauperi indigenti ſuſtentationis ſtipendio licitè ꝓueniri pōt: qm̄ ſacerdos hñs vñ ſcd̄m ſuū ſtatum honeſtè viuat, ſi ex pacto vult ſtipēdiū ſuſtētationis, cōuincit̄ ꝙ mēdax eſt, ꝯueniendo de ſtipēdio vt neceſſario, ſine quo nō p̄t ꝯmodè in ſacerdotio ſeruire, qm̄ ſine illo ſtipēdio p̄t hoc ꝯmodè facere. Vñ ꝯuincit̄, ꝙ ꝯuenit nō de ſtipēdio ſuſtētationis, ſed de ſtipēdio opařū ſuarum: qd̄ an liceat, in ſequēti tractabit̄ dubio. In L hoc ſi qdē primo dubio de ſolo ſtipēdio ſuſtētationis ē ſermo,

F ¶ Ad obiecta ſic in oppoſitum dr̄, ꝙ miniſteria Eccleſiaſtica poni ſub pacto, dupliciter p̄t intelligi. Primò ſimpliciter & abſolutè, vt videlicet dicat̄, Ego volo tantam pecuniam ꝓ miniſterio, vel ſi debeo miniſtrare. Et hæc pacta ſunt ꝓhibita, & dr̄r ſymoniaca in iure, & in lr̄a. Alio modo, ſecundū quid. ſeu cum limitatione. v.g. Si debeo miniſtrare in ſpūalibus, ego volo ꝓ ſtipēdio ſuſtētationis meę tm̄: qa aliter non poſſū miniſterio cōmodè incūbere. Et ſic limitata pacta ab indigētib⁹ miniſtris facta, nō sūt ſymoniaca apud Deū, q cor rectū videt. Nec ſunt ſymoniaca apud eccleſiā, cui cōſtat, vel cōſtare p̄t & de indigētia miniſtri, & de expreſſā limitatione i pacto appoſita, videlicet ꝓ ſuſtētatione neceſſaria. Hæc de primo.

¶ Ad ſcd̄m dubiū dr̄, ꝙ in eccleſiaſticis miniſterijs licitū eſt, abſolutè loquēdo, locare opas ſuas ex pacto, tum: qa hoc hēt eccleſiæ conſuetudo, ut patet in ſacerdotibus, q conducunt̄ vt ſint capellani annuales, uel menſtrui: pactū nāq; interuenit, ꝙ tm̄ debeant̄ eis ſingulis mēſibus: tū quia eadē rō eſt de pacto expreſſo, & pacto iplicito. Sed pactū iplicitū inuenit̄ i iure approbatū, vt patet extra de p̄b.c. Si⁹ gnificatū. ergo licitū eſt ēt explicitè paciſci de p̄tio opařum, tum qa locationem opařū in hmōi, iura, doctoreſq; approbant. Conſtat aūt ꝙ locatio pacto & cōuentione firmari poteſt: tum, quia Apoſ. de hac materia loquens. 1. ad Cor. 9. dicit. Quis unq̄ ſuis ſtipendijs militat? Si .n. non tenet̄ quis militare in eccleſiaſtica militia ſuis ſtipēdijs, pōt de ſtipendio opis ſtipendio paciſci, ſicut miles armatæ militiæ, iuxta rōnē Apoſtoli. & cōfirmat̄: quia Dñs Luc. 10. de Diſcipulorū ope loquēs, ſubdit. Dign⁹ eſt opari⁹ mercede ſua. Quid clari⁹? ergo licitè p̄t ꝯuētio fieri d̄ mercede opis laboriſq; humani i eccleſiaſticis officijs. Firmatq; opinio hæc rōe iā allata, videlicet qa res tpalis pōt ſub pacto poni. Et licèt ita ſit ſcd̄m ueritatē ex parte rei, qa tñ ſcd̄m exteriorē ſpeciē hēt mali⁹ qm̄ ſic uia ſymonię fraudib⁹ a p̄tūō ab eccleſia pacta i hmōi i hibita ſūt. Sed hæc opinio nō vr̄ rōabilis: qm̄ eccleſia iō ꝓhibet pacta, qa illicita ſunt pacta, & nō ecōuerſo, vt patet ex hoc ꝙ doctores i hoc vr̄r varij, q tñ cōueniūt in eccleſiaſtico iure. Vr̄ ergo aliter dcd̄m, interponēdo vnā ꝓpoſitionē ꝓ regula .ſ. ꝙ ſpūale nō p̄t eſſe rō p̄tij, ſeu ęſtimationis. Manifeſtat̄ ſiqdē iſti⁹ regulæ veritas inductiuè: qm̄ & calix cōſecrat⁹ nō p̄t pl⁹ uēdi rōe conſecrationis: & uilla hñs iuriſpatronatus, non p̄t plus uendi rōe iuriſpatronatus: & q ſunt merè ſpūalia, omnino inuendibilia ſunt, vt patet. Poſt hanc regulā diſtinguendū eſt, ꝙ qdā ſunt mixta ex ſpūali & tpali, in quibus principale q̄ſitum eſt id, qd̄ eſt tpale: qdā uerò in quibus principale quęſitū eſt id, qd̄ eſt ſpūale. Et iuxta hāc diſtinctionē dr̄, ꝙ illa in qbus, principale quæſitum eſt tpale, poſſunt ſub pacto poni: illa autem in quibus

Non contemnendum pleniter morte præuentus.

Porrella ſ tertium.

529 q.4. d. 25. q.3. art. 2. queſt. 2. Et quol. 8. ar. 13.

na, ſunt actus maximè ſpũales: ſed ad ipetrandũ orõnũ ſuffragia, pecunia daẽ ſctis uiris, ſm illud Luc. 16. Facite vobis amicos de mãmona iniqtatis. Prędicatorib⁹ ẽt ſpũalia ſeminãtibus tpalia dñr, ſm Apoſ. 1. ad Cor. 9. Celebrãtib⁹ ẽt diuinas laudes i eccleſiaſtico officio, & pceſſiones faciẽtib⁹ [h] aliqd daẽ & qñq; annui reddit⁹ ad hoc aſſignanẽ. ergo licitũ eſt p ſpũalibus actibus accipere aliquid.

¶3 Præt. Scĩa nõ eſt min⁹ ſpũalis, q̃ ptãs: ſed pro uſu ſciæ [h] licet pecuniam accipe, ſicut aduocato licet vẽdere iuſtum patrocinium, & medico conſiliũ ſanitatis, & magiſtro officium doctrinæ. ergo pari rõne vr̃ q
C liceat prælato aliquid accipere pro vſu ſpiritualis ſuæ poteſtatis, puta, pro correctione, vel diſpẽſatione, vel aliquo hmõi.

¶4 Prę̃t. Religio eſt ſtatus ſpũalis pfectionis: ſed in aliquibus [h] monaſterijs aliqd ab his q recipiunẽ, [h] exigiẽ. ergo licet pro ſpiritualibus aliquid exigere.

SED CONTRA eſt, qd dr̃ * 1. q. 1. Quicqd inuiſibilis gratiæ conſolatione tribuitur, numquam quæſtibus, vel quibuſlibet prę̃mijs venundari penitus debet: ſed omnia hmõi ſpũalia per inuiſibilem gratiam tribuũtur. ergo nõ licet ea quęſtibus, vel præmijs venundare.

1. q. 1. cap. Quicqd.

RESP. Dicẽdum, quòd ſicut ſacrã dñr ſpũalia, quia ſpũalem conferunt gratiam: ita ẽt quædam alia dñr ſpiritualia, qa ex ſpũali gr̃a procedunt, & ad eã diſponunt, quæ tñ per hominũ miniſterium exhibentur, quos oportet à populo ſuſtẽtari, cui ſpũalia adminiſtrãt, ſm illud 1. ad Cor. 9. Quis militat ſuis ſtipendijs vmquam? Quis paſcit gregem, & de lacte gregis non manducat? Et [m] iõ uendere qđ ſpũale eſt in hmõi actibus, aut
B emere, ſymoniacum eſt. Sed accipere aut dare aliqd p ſuſtentatione miniſtrantium ſpũalia ſm ordinationẽ Eccleſię, & cõſuetudinẽ approbatã, licitũ eſt. ita tñ qđ deſit intentio emptionis, vel uenditionis, & q ab inuitis non exigaẽ per ſpũalium ſubtractionẽ, q̃ [n] ſunt exhibenda: hoc.n. hẽret q̃dã uendõnis ſpẽm. [p] Gratis tñ ſpũalib⁹ pri⁹ exhibitis, licitè pñt ſtatutæ &
C conſuetæ oblationes, & quicũque alij prouentus exigi à nolẽtib⁹, & valentib⁹ ſoluere, auctoritate ſupioris iteruenięte [q]

AD PRIMVM ergo dicendũ, q ſicut * Hiero. dicit ſuper Michæam. Munera quædam ſponte exhibebantur bonis prophetis ad ſuſtentationẽ ipſorũ, nõ quaſi ad emendum pphetię vſum, quem tñ pſeudoprophetæ retorquebant ad quæſtum.

Poſt mediũ cõm. ad 3. c. Mich. to. 6.

D AD II dicendum, q illi q dãt eleemoſynas paupibus, vt orõnum ab ipſis ſuffragia ipetrẽt, non eo tenore dant, quaſi intẽdẽtes orationes emere: ſed per gratuitam bñficentiam, pauperum aĩos prouocant ad hoc, q pro eis gratis, & ex charitate orent. Prædicantibus etiã tpalia debẽtur ad ſuſtentationem prædicantium, non autem ad emendũ pdicationis verbum.
E Vnde ſuper illud 1. ad Tim. 5. Qui bñ pſunt presbyteri &c.

bus principale quæſitum eſt ſpirituale, non poſſunt ſub pacto A poni. Et vtriuſque concluſionis ratio eſt vna: quia acceſſorium ſequitur principale, ita q non æſtimatur vtrobique illud acceſſorium, ſed concurrit concomitanter ad principale.

¶ Ex his aũt duabus concluſionibus reddenda eſt rõ olum obiectorum, & accidentiũ hinc & inde. Ex his .n. patet primo, quare cantores p capellis Papæ, dñorũ, & eccleſiarum, ſicut & organiſtæ licitè ex pacto locant opas ſuas: qm̃ principale in eis quęſitũ eſt opa humana: nõ ſpũale quid: q̃uis opa humana ad ſpũalia conducanẽ. Quęriẽ .n. in eis vox, artis opus, & hmõi, quę ſẽſibilia ac tpalia ſunt.

¶ Patet ſcđo, quare aduocati, atq; doctores cuiuſcumq; facultatis licitè vendunt opas ſuas: qm̃ principale i eis q̃ſitũ eſt humanũ auxilium vel ad iuſtitiam, vel ad ſciam. Iuriſtũ ſiqdẽ patrociniũ opem fert tpalẽ, æſtimabilem pecunia: & doctor opem tpalem magnam fert diſcipulo declarando, applicando &c.

¶ Patet tertio, quare p celebratione, p orõne, p ſacrorum adminiſtratione, p officio diuino, ſeu mortuorum, pdicatione, p oleo ſctõ, p chriſmate, p bñdictione nubentium, non eſt licitum paciſci, qa. ſ. pricipale in iſtis q̃ſitũ, ẽ ſpũale. Et qcqd tpale in iſtis interuenit, nõ æſtimaẽ niſi ratione ſpũalis. Verumtñ qa in his, q̃ ſunt per accidens, contingit ẽt ſapientes falli, vt dicit Ariſt. iõ aduertendũ eſt, q aliud eſt loq de celebratione miſſæ abſolutè, & aliud eſt loq de obligatione ad celebrãdum miſſam in tali loco, totiẽs in hebdomada, tali hora, & hmõi. Iſtæ nãq; conditiones per accidens iunguntẽ, & ſunt tpales, & ppea pñt ſub pacto poni. Ita q licet ſacerdos nõ poſſit locare actionem ſuam, quam celebrando, prędicando, miniſtrãdo ſacrã &c. exercet: qm̃, vt dictum eſt, rõne ſpũalis, qd principaliter qriẽ, æſtimaẽ & appretiaẽ, põt tñ locare, ſeu uendere obligationem ſuam ad perſonam ſuam continendam, vel pñtandam in tali loco totiẽs in hebdomada, tali tpe &c. qm̃ hęc tpalia ſunt, & impedimenta proprię libertatis notabiliter, & p accidens ſunt coniuncta actui celebrationis, & hmõi. Nõ ſic aũt eſt in eo q non ſe locat, ſed ſponte qñ occurrit celebrat: qm̃ nihil notabile tpale interuenit per accidens in ſic ſponte celebrãte, & ppea de ſpũali pactum faceret, ſi conuenirent de pretio. Quia igiẽ in iſtis menſtruis, vel annuis obligationibus ad celebrandũ, & hmõi. interueniunt hęc tpalia accidentia: iõ dñr licite locare opas ſuas, qđ non admittiẽ de non obligatis ad hęc accidentia. Vñ ad obiectiones in oppoſitum dr̃ ſingillatim. Et

ad primam dr̃, q licet tam labor, q̃ opa humana in ſacrorum adminiſtratione ſit aliqd tpale, quia tñ rõ æſtimationis eorũ eſt id qđ eſt ſpũale, non licet illa uendere, vt patet de oleo ſctõ, & chriſmate. Quodlibet .n. eorum eſt aliqd tpale: quia tñ non æſtimatur niſi ratione ſpiritualis, ideo non licet ea vendere.

¶ Ad ſcđam dr̃, q rõ diuerſitatis eſt manifeſta, qa. ſ. in quibuſdã principale ęſtimatum eſt tpale, in quibuſdam eſt ſpũale. Et de ſacerdote locante ſe, iam dictum eſt. De labore verò quem qs ſuſtinet ad itinerãdũ ad locum celebrationis, vel pdicationis, non eſt ad ppoſitum. qm̃ eſt per accidẽs, & põt ſub pretio poni, ſicut & expenſę, q̃ in itinere fiunt. Labor aũt q i ipſa celebratione, & pdicatione interuenit, pars eſt celebrationis & pdicationis p ſe: qm̃ ſpũalia p tales actus humanos diſpenſat Deus. Doctor quoq; Theologiæ in hoc differt à pdicatore, q doctor qriẽ pp tpale auxiliũ in theologia, ſicut in cæteris ſcientiis: pdicator aũt ſolum pp ſpũalẽ opẽ, quaſi prædicator ſit inſtrũm Spũſſancti ad purgãdum, illuminãdum, perficiendumque hoĩes ſecundum adoptionis grãm. Vñ nullus põt pdicare niſi miſſus, iuxta illud ad Ro. 10. Quõ prædicabunt, niſi mittanẽ? Et iõ non põt prædicator paciſci de opa & labore ſuo in pdicando. Quãmuis ad hoc ẽt ſit alia rõ ex eadem authoritate, qa. ſ. quilibet pdicãs, pdicat ex officio delegationis: & ppea dẽt eſſe contentus ſtipendijs taxatis à delegante, ſ. ſtipendio ſuſtentationis, & non poteſt iterum locare ſe populo, qui ſemel locauit ſe deleganti. Non ſpectat tñ ad ſymoniæ uitium, q prædicator aliquis libẽtius in loco, vbi maiorem ſcit taxatam eleemoſynam q̃ alibi prædicet, ſed ſpectat ad charitatis defectum, quo quis magis tpaliũ, q̃ ſpũalium profectui intendit. De aduocato quoque iã dictum eſt, q tpale auxilium intelligiẽ vendere: & iõ cum ferunt magnum auxilium ex magno conſilio ad magnam cauſam, voluẽ ſibi multum ſolui, & merito: quia tñ valet tam rarum auxiliũ, tot uigiliis, tot laboribus, expenſiſq; comparatum. Et per hæc patet r ſio ad motiua alterius opinionis, niſi ad authoritates Apoſtoli, & Dñi. Ad quarum primam dr̃, q tam Apoſtolus, q̃ Dñs de ſtipendio ſuſtentationis loquitur, vt patet ex concluſione Apoſtoli, videlicet q licet uiuere de Euãgelio. Et hoc Dñm ordinaſſe ipſe ibi Apoſtolus teſtatur, declarans quõ verba illa Dñi. Dignus eſt opatius mercede ſua, in propoſito ſunt accipiẽda. Quod ẽt Matth. 10. c. explanauit, dicens dñm dixiſſe, Dignus eſt operarius cibo ſuo. Qui ẽt ſenſus patet ex eo q dñs tñ

apud Matthæum, q̃ Lucam, postq̃ sine sacculo, & pera iussisset Apostolos ire, sustentationis stipendium, cibum.s. & potũ concessit apud suos auditores. Triplici ergo titulo cum possit pro spũalium exhibitione tpale peti, seu dari, videlicet pro pretio, pro stipendio sustentationis, pro stipẽdio locatarum oparum, primus titulus symoniam cõstituit: secundus à dño ordinatus est i vtroque testõ, & põt in pactum à pauperibus deduci, quando oportet pp inhumanitatem eorum, quibus seruit in spũalibus: tertius in illis, i quib⁹ principale quęsitum est tpale, locum habet, & per accidens in quibusdam spũalibus, vt patet ex dictis.

Et Aug. in l. de Pasto. c. 2. non lõge à fine, tomo. 9.

In art. 3. ad vlt. nota q quemadmodum textus Decr. ꝓhibens aliquid dare, vel recipere pro ingressu mõasterij, glossatur, q intelligitur, qñ petiẽ, vel daẽ tanq̃ pretium pro ingressu qđ tunc est, qñ ex pacto est à non indigente monasterio aliq̃d exigere: sed si monasterium indigeat, & manifeste caueat, q pro necessaria sustentatione oportet tantũ dare, nulla symonia est: ita iura alia de hoc interpretãda sũt. Vñ qñ taxatus est numerus monialium, q̃ põt absq; penuria sustineri, ita q si plures reciperentur, monasterium grauareẽ, ita q alijs sororibus opportunorum aliquid ex hoc deesset, licitè posset statui q supra talem numerũ nulla recipiaẽ, nisi q̃ releuamen grauaminis, qđ sequereẽ, afferret, puta, mille aureos: qm̃ hoc nõ est pro ingressu exigere, sed pro sustentatione. Nec est præcludere uiã alijs, qm̃ ipsa taxatio numeri, q scđm iura fit, claudit viã: sed est aperire uiam ingressius bñficibus tpalia, quib⁹ oũ⁹ monasterij subleuare põt, ac volunt.

dicit* gl. Necessitatis est accipere vñ viuiẽ, charitatis est ꝑbere: non tñ venale est Euãgeliũ, vt ꝓ his ꝑdiceẽ. Si.n. sic uẽdũt, magnam rem uili uendunt pretio. Similiter etiã aliqua tpalia danẽ Deum laudãtibus in celebratiõe ecclesiastici officij siue ꝓ uiuis, siue ꝓ mortuis, nõ quasi pretiũ, sed quasi sustentationis stipendiũ. Et eo ẽt tenore ꝓ ꝓcessionib⁹ faciẽdis i aliquo funere aliq̃ eleemosynę recipiuntur. Si ãt hmõi, pacto ĩteruenĩete fiãt, aut ẽt cũ intentione emptionis, uel venditionis, symonia eẽt. Vñ illicita esset ordinatio, si i aliqua ecclesia statuereẽ q nõ fieret ꝓcessio i funere alicui⁹, nisi solueret certã pecunię q̃titatẽ: qa per tale statutũ ꝑcludereẽ via gratis offm̃ pietatis aliq̃bus impendendi. Magis aũt licita esset ordinatio, si statuereẽ q oibus certã eleemosynã dantib⁹ talis honor exhibereẽ: qa per hoc non ꝑcludereẽ via alijs exhibendi. Et præterea prima ordinatio habet speciẽ exactionis: scđa aũt habet speciem gratuitæ recompensationis.

Ad III dcđm, q ille, cui cõmittitur spũalis ptãs, ex officio obligaẽ ad vsum ptãtis sibi cõmissæ spũalium dispensatione: & ẽt ꝓ sua sustentatione statuta stipendia hẽt ex redditib⁹ ecclesiæ. Et iõ si aliq̃d acciperet ꝓ usu spũalis ptãtis, non intelligereẽ locare opas suas, quas ex debito suscepti officij dẽt ipendere, sed intelligeretur uẽdere ipsum spũalis grẽ usum. Et pp hoc non licet ꝓ quacunque dispẽsatione aliq̃d accipe. Nec ẽt ꝓ hoc q vices suas cõmittant, nec ẽt ꝓ hoc q subditos suos corrigãt, uel a corrigendo desistãt. Licet tñ eis accipere ꝓcurationes, qñ subditos visitãt non quasi ꝑtiũ correctionis, sed quasi debitũ stipendiũ. Ille aũt * q hẽt sciam, & non suscipit cum

G hoc offm̃, ex quo obligeẽ alijs usum sciẽ impendere, licitè põt pretium suæ doctrinæ, vel cõsilij accipere: non quasi ueritatẽ, aut scientiã uendens, sed quasi operas suas locans. Si aũt ex officio ad hoc teneret, intelligeretur ipsam uendere ueritatẽ, vñ grauiter peccaret. Sicut patet in illis, q instituunẽ in aliq̃bus ecclesijs ad docendum clericos ecclesiæ, & alios pauperes, ꝓ quo

H ab Ecclesia bñficium recipiunt, à quibus non licet eis aliquid recipere nec ad hoc quòd doceant, nec ad hoc quòd aliqua festa faciant, uel ꝑtermittant.

Ad IIII dicendũ, q ꝓ igressu monasterij non licet aliquid exigere, vel accipere quasi pretiũ. Licet tñ si monasteriũ sit tenue, quod non sufficiat ad tot personas nutriendas, gratis q̃dem ingressum monasterij exhi

I bere: sed accipere aliq̃d ꝓ uictu personæ q̃ in monasterio fuerit recipiẽda, si ad hoc nõ sufficiãt monasterij opes. Similiter ẽt licitũ est, si pp deuotionem quã al'q's ad monasteriũ oñdit, largas eleemosynas faciendo, facili⁹ i monasterio recipiaẽ. Sicut ẽt licitũ ẽ aliquẽ ecõuerso ꝓuocare ad deuotionẽ monasterij ꝑ tpalia bñficia, ut ex hoc icline tur ad monasterij igressũ, licet

K nõ sit licitũ ex pacto aliq̃d dare, vel recipe ꝓ ingressu monasterij, vt hẽ * 1.q.2.c. Quàm pio.

1.q.2.cap. Quã pio.

In ar. 4. dubium occurrit, An ecclesiastica bñficia liceat uẽdere authoritate Papę. Sed quia hoc sat in nr̃o 1. quol. discussimus, q̃ sup hoc artic. fundanẽ, vbi dẽ, q ius clericale, cui bñficium annectiẽ, estq; spũale, iõ pertranseo. Vide ibi si uis. Vnum tñ dubium restat, quia in permutationibus bñficiorum, quorum unum ditius est altero, licitũ est pecuniam superioris authoritate à minus diuite dari vt ad æqualitatem prouentus tpalis commutatio reducatur, vt hẽ extra de rerum permut. c. Ad q̃ões. Ex hoc.n. insurgit dubium duplex. Primum est, qa qualis est ꝓportio partis ad partem, talis est proportio totius ad totũ: sed pro parte in qua tpalis prouentus alterius excedit, licitum est pecuniã exigere. ergo si alterum illorum bñficiorum nihil oĩno prouentus hẽt, licitum erit ꝓ tota ꝑbenda alterius pecuniã dare. Et sic sequiẽ q

F præbenda tota, seu prouentus bñficij poterit uendi authoritate superioris permutando duo bñficia, quorum alterum nihil tpale, alterum aliquid habet. Falsum est ergo, q dẽ in lrã, q hmõi annexa spũalibus nullo mõ licet uendere. Scđm est, quia quicquid põt licitè dari alteri clerico authoritate Papæ ꝓ annexis spũalibus, põt eadem authoritate licitè dari sibi ipsi Papæ, qa ipse est cuiusq; prouentus ecclesiæ dispensator principalis. Põt ergo Papa donando titulum spũalem, exigere ꝓ ꝓuẽtu q̃rum ualet prouentus, sicut põt præcipere, q hoc pretium deẽ permutanti, si beneficium permutaretur.

D. 242.

¶Ad primum horum põt dupliciter dici. Primò, q non est eadem rõ proportionis inter partẽ, & partẽ, & totum quoad rõnem principalis, vel accessorij: qa pars põt hẽre rõnem accessorij ad totum, quia sequiẽ naturã sui totius. ipsum verò totũ non habet rõnem accessorij, sed principalis. Vnde in proposito dicitur, q quãdo vtrumque beneficium habet suũ ꝓuentum, interuenit ibi ꝯtẽ⁹ pmutationis ꝓuentuum. Et qa in aliqua parte alter alterum excedit, ꝑ uiã sequelę accidit, q suppleaẽ ꝑ pecuniã: sed vbi alterum tm̃ bñficium habet prouẽtus, nullus põt esse ibi ꝯtẽtus permutationis ꝓuentuum, qm̃ qđ non est, non permutaẽ, & sic non esset ibi pmutatio, sed venditio. Iuxta aũt in pmutationibus ꝓuentuũ supplemẽ pecunię admittunt, & non venditionem ꝑbẽdæ. Scđo dẽ, q licet inferiores plati nõ possint, Papa tñ posset, cessantib⁹ scandalis, ex cã rationabili in permutationibus titulorum spiritualium toti prouentui unius concedere, quòd pecunia responderet loco prouentus alterius, qui nihil habet: quoniam solum temporalia, vt sic, æstimarentur ab eo, q ius nouum condere potest. Prima responsio est tutior, pro quanto titulo habenti prouentum, aliquid ipso iure prouẽtuum debetur: ac per hoc non totum adæquari debet pecunia vt principali correspondente. Non abijcio tamen secundam, propter plenitudinem potestatis Papalis, & singularis iuris, quod potest statuere.

¶Ad scđm vero dubium, quod directè est contra hanc responsionem, dicitur, q ibi est sophisma: quoniam quicquid possit dari alteri, possit dari Papæ, non tamen eodem modo, nec eadem rõne. Sicut q̃cquid potest visus, potest intellectus, sed non eodem modo, nec eadem ratione. In proposito ergo permutãti licite dari potest, quia permutat, aut quasi permutat, deputatum

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ſit licitum pecuniam accipere pro his, quæ ſunt ſpiritualib. annexa.

Nic. de Nyſſ. tract. 3. p. po. 3. q. 8.

A AD QVARTVM ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ licitũ ſit pecuniã accipere ꝓ his, q̃ ſunt ſpũalib. annexa. Oĩa. n. tpalia vñr ſpũalib. eſſe annexa, qa tpalia ſunt pp ſpũalia q̃renda. Si ergo non licet vendere ea, q̃ ſunt ſpũalib. annexa, nihil tpale vendere licebit: quod patet eſſe falſum.

B ¶2 Pręt. Nihil vr̃ magis eſſe ſpiritualib. annexum, q̃ vaſa conſecrata: ſed calicẽ licet vẽdere pro redemptione captiuorũ: vt *Amb. dicit. ergo licitũ eſt vendere ea, q̃ ſunt ſpũalib. annexa.

¶3 Pręt. Spũalib. annexa dñr ius ſepulturæ, ius patronat⁹, & ius primogenitureę ſm antiquos, qa primogeniti añ legẽ ſacerdotis offõ fungebanť, & ẽt ius accipiendi decimas: ſed Abrahã emit ab Ephrõ ſpelũcã duplicẽ in ſepulturã, vt hr̃ Gen. 23. Iacob ãt emit ab Eſau ius primogenitureę, vt hr̃ Gen. 25. Ius etiã patronat⁹ trãſit cũ re vẽdita, & i feudũ cõcediť: decimę ẽt ꝯceſſę ſũt q̃buſdã militib. & redimi pñt: ꝓlati ẽt iterdũ retinent ſibi ad tp̃s fruct⁹ p̃bẽdarũ, quas cõferũt, cũ tñ p̃bẽdę ſint ſpũalib⁹ annexę. ergo licet emere, & vẽdeř ea q̃ ſũt ſpũalib. annexa.

SED CONTRA eſt, ꝙ dicit* Paſchalis Papa, & hr̃ 1. q. 3. c. Si qs obiecerit. Quiſqs horũ alterũ vẽdit, ſine quo nec alterũ ꝓuenit, neutrũ inuẽditũ derelinquit. Nullus ergo emat Eccl̃am vel p̃bẽdã, vel aliqđ eccl̃aſticũ.

RESP. Dicendum, ꝙ aliquid p̃t eſſe annexũ ſpũalib. dupl'r. Vno mõ. ſicut ex ſpũalib. depẽdẽs, ſicut hr̃e bñficia eccl̃aſtica, dr̃ ſpũalib. annexum, quia non cõpetit niſi hñti offm̃ clericale: vñ hmõi nullo mõ pñt eſſe ſine ſpũalibus. Et pp hoc, ea nullo mõ vẽdere licet*, quia eis vẽditis intelligunť ẽt ſpũalia vẽditioni ſubiici. Quædã ãt ſunt annexa ſpũalibus, inquantũ ad ſpũalia ordinanť: ſicut ius p̃ronatus, qđ ordinať ad pñtãdum clericos ad eccl̃aſtica bñficia, & vaſa ſacra, q̃ ordinanť ad ſacrorum vſum: vñ hmõi non p̃ſuponũnt ſpũalia, ſed magis ea ordine tp̃is p̃cedunt. Et iõ aliquo mõ vendi pñt, non aũt in quãtum ſunt ſpũalib. annexa.

AD PRIMVM ergo dcđm ꝙ oĩa tpalia annectunť ſpũalib. ſicut fini. Et iõ ipſa qdẽ tpalia vẽdeř licet, ſđ ordo eorũ ad ſpũalia ſub vendõne cadere nõ dẽt.

AD II. dicendũ, ꝙ ẽt vaſa ſacra ſunt ſpũalib. annexa, ſicut fini: & iõ eorum cõſecratio vẽdi non dẽt. Tñ ꝓ neceſſitate Eccleſię & pauperũ, materia eorũ vendi p̃õt, dummõ p̃miſſa orõne pri⁹ ꝯfringanť: qa poſt ꝯfractionẽ ñ itelligunť eſſe vaſa ſacra, ſed purũ metallum. Vñ ſi ex eadẽ mã ſimilia vaſa iterũ integrarenť, idigerẽt iterũ ꝯſecrari.

C AD III. dicendũ, ꝙ ſpelunca duplex, quã Abrahã emit in ſepulturam, ñ hr̃ ꝙ erat terra ꝯſecrata ad ſepeliendũ: & iõ licebat Abrahę terrã illã emere ad vſum ſepulturę, ut ibi inſtitueret ſepulcrũ: ſicut ẽt nunc liceret emere aliquẽ agrũ cõem ad iſtituendum ibi cęmiteriũ, vel ẽt Eccleſiã. Tñ qa apud gẽtiles loca ſepulturę đputata, religioſa reputabanť, ſi Ephron ꝓ loco ſepulturę intendit p̃tiũ accipere, peccauit vẽdẽs, licet Abrahã ñ peccauerit emens: qa ñ D intẽdebat emere niſi terrã cõem. Licet. n. ẽt nunc terrã, vbi quõdã fuit Eccleſia, vendere, aut emere in caſu neceſſitatis, ſicut & đ materia ſacrorũ vaſorũ* dictũ eſt. Vel excuſať Abrahã, qa in hoc redemit ſuã vexationẽ. Quàmuis. n. Ephrõ gratis ei ſepulturam offerret, ꝑpendit tñ Abrahã, ꝙ gratis recipere ſine eius offenſa non poſſet. Ius autem primogenitureę debebať Iacob ex diuina electione, ſm illud Malac. 1. Iacob dilexi, Eſau aũt odio habui. Et iõ Eſau E peccauit primogenita vendens: Iacob aũt ñ peccauit emendo, qa itelligiť ſuã vexationẽ redemiſſe. Ius aũt patronatus ꝑ ſe uendi nõ p̃õt, nec in feudum dari, ſed tranſit cum villa, q̃ uendiť, vel conceditur. Ius autem ſpirituale accipiendi decimas nõ cõcediť laicis, ſed tm̃ modo res temporales, quæ nomine decimæ dãtur, vt ſupra* dictum eſt.

tatum ſibi ſtipendiũ. Papa aũt nõ ſe hẽt vt ꝑmutãs, aut quaſi ꝑmutans deputatum ſibi ſtipendium: ſed potius ſe hẽt vt vendẽs ſtipendia Eccleſiarũ miniſtris deputata. Cũ hic tñ ſtat, ꝙ Papa alio mõ, puta, ꝑ viam vnionis ad menſam ſuã, vel ſubſidij charitatiui, poſſet ex cã rõnabili ꝓuentus vacãtis Eccleſiæ ſibi applicare, & poſt alienare prout op⁹ fuerit, & iõ ſua fuerit eccleſiaſticę tatis.

Porrecta ꝑ totum.

530

Sup. art. 1. ad 6. Et 4. diſ. 25. q. 3 ar. 2. q. 3.

¶ In eo. art. circa geſta Iacob, dubium occurrit: qa inexcuſabilis apparet Iacob, tũ qa inhumanitatis eſt negare fratri laſſo pulmentũ paratũ: tũ qa induxit Eſau ad peccãdũ. vendendo ſibi primogeniturã. Non. n. erat Eſau ad hoc paratus, ſicut vſurari⁹ ſtat paratus ad vſurã: ſed inductus fuit ad hoc à Iacob, dicente, Vende mihi primogenita. Gen. 25. tum qa Eſau non vexabat Iacob in iure primogenituræ, ſed naturali iure illud poſſidebat pacificè, qa primo natus: ac ꝑ hoc non habuit hic locum redẽptio vexationis, q̃ i litera affert. Redimere enĩ vexationẽ p̃ſupponit vexatorẽ. Nec ſufficit dicere, ꝙ dẽbať ius primogenitureę Iacob ex diuina electione: qa ex hoc non ſequiť ꝙ poſſet inducere fratrem ad peccãdum, quia nõ ſunt facienda mala vt veniant bona, vt dr̃ ad Rom. 3. Nec tenebať Eſau renunciare iuri, quod in primogenitura habebat.

Li. 1. de Off. c. 28. to. 1

1. q. 3. c. Si quis obiecerit.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ qa De⁹ reuelauerat Rebeccæ, vt patet ibidẽ, ꝙ maior ſeruiret minori: & rationabile eſt, ꝙ ipſa oĩa dilecto ſibi filio Iacob reuelauerit, p̃ſũs eſt, vt Iacob certus de iure primogenituræ, ꝙ eſſet ſuum ex diuina electione, ab Eſau tanq̃ ab occupatore iuris ſui redimere voluerit ſuã vexationẽ illo tp̃e, quo cõmodè poſſet vti iniqtate alteri⁹ ad ſui iuris cõſecutionẽ. Vñ licèt Eſau peccauerit, vt nõ ſolũ l̃ra dicit, ſed Apoſ. ad Heb. 12. dicens, Ne qs fornicator, aut ꝓphanus vt Eſau, q ꝓp vnã eſcã vẽdidit primitiua: Iacob tñ excuſať, & primò ab inhumanitate, tum qa Eſau, nõ neceſſitatis, ſed delectationis cã motus eſt: tũ quia prudentis viri eſt, negare aliqd occupatori iuris ſui, qñ ſpat ex hmõi negatione rehře qđ ſuũ eſt. Scđò, excuſať ab inductione ad pc̃tm̃, non minus q̃ offerẽs pecuniam occupatori ſui bñficij eccleſiaſtici. Nõ eſt. n. hoc inducere ad pc̃tñ, ſed non ſolum parato. verum actualiter peccãti detinendo mai⁹ offerre redẽptionẽ ſm veritatẽ, quis ſm modum loquendi, & ſm intentionẽ alteri⁹ ſit aliud. Vñ dicens Iacob, Vẽde mihi primogenita, ſenſus erat, Da mihi primogenita, q̃ in veritate ſunt mea, ex quo non vis gratis dare, offero prãdiũ &c. In hoc. n. ſenſu intelligunť oẽs redemptiones vexationũ. Inueniunť nãq; i qualibet redẽptione duo. Alterum licitum, qđ petit redemptor, puta, dari ſibi vitã libertatem, ius bñficium &c. Alterum, iniquum ꝙ non petit, ſed patitur redemptor, q̃uis per modum petentis ſe habeat: quia offert materiam illius iniqtatis parato ad iniqtatem illã vel maiorẽ, vel fortè non minorem, q̃ ſit acceptio p̃cij. Nõ. n. q redimit fratrem, aut filium à latrone, petit vt accipiat latro tñ pecuniã quaſi hoc volens, ſed offert pecuniam patiens, latro illã accipiat, q parat⁹ eſt detinere hoĩem, & ſic de alijs. Nõ induxit ergo Iacob Eſau ad peccandũ, q ſm rẽ occupator erat primogenitureę, & ſic erat vexator, & tenebať renunciare, qa tenebatur obedire diuinę ordinationi đ iure primogenituræ: ſed ipſe Eſau occaſionẽ peccandi ex verbis Iacob accepit. Nec obſtat ſi dicatur, ꝙ Eſau credebat primogenita eſſe ſua inſcius diuinę ordinationis, q̃ Iacob ſciebat, vt creditur, qm̃ etiam ſi ſciuiſſet Eſau diuinã ordinatione, non ꝓpterea ceſſiſſet, ſed in occupatio-

Concl. m

Concl. ꝑ

D. 1457.

D. 551.

D. 5.

In ſolu. ſcd. arg.

Q. 88. ar. 3.

patione perſeueraſſet, vt patet ex eo, quod cognita poſt pœna ordinatione, de eadē re, dixit. Venient dies luctus patris mei, & interficiam Iacob, Gen. 27. Licuit ergo redimere vexationem ſuā ab ignorante, tanto magis, quanto minus peccandi occaſionem accipit ignorans ſe poſſidere alienum, quàm ſciens.

SVP. QVÆST. C. ART. V.

Porrecta 3 notum. IN art. 5. in rñtione ad 3. dubiū occurrit, An preces bñficij cum cura aīarum ꝓ ipſo petente, ſint preces pro indigno. Et eſt ratio dubij diuerſitas opinionum.

531 4. d. 25. q. 3. ar. 3. Li. 2. c. 57. in prin.

¶Ad hoc, licèt diuerſi diuerſa ſcripſerint, vt habes à dño Ioāne de Turrecremata ſuper Decr. in q. 1. ca. Ordinationes. in ar. 3. tota th ambiguitas ad hoc deducit, An ſ. i hmōi petitione interueniat præſumptionis vitiū, ita q ſi pſumptio interuenit in petendo, preces ſunt pro indigno. Si nō interuenit pſūptio in petendo, preces pro ſeipſo aiās digno, non ſunt ꝓ indigno. Et hoc ſatis in lra inſinuat, cū dr, Ex ipſa pſumptione redditur indignus. An aūt petitio ipſa ſimpliciter, vel regulariter pſumptuoſa ſit, videndum eſt. Et nūc ſummarie dicenda occurrunt qnq;. Primū, q petitio curæ ſimpliciter aīarū, regulariter eſt pſumptuoſa, vt patere e patū. Dixi curæ ſimpliciter aīarū, qa vt inferiꝰ patet, curati non hñt ſimpliciter curā aīarum: ſed epi aūt hñtes ſimpliciter curā aīarū totius dioceſis. Dixi regulariter, vt pſerue petitionem e patus in caſu neceſſitatis ipſius Eccleſiæ.

Ibi 1. q. 3. c. Saluator. ante med. Hęc cōcluſio ſatis patet p dicta Doct. & eſt Aug. 19. de ci. Dei, & inferius in trac. de ſtatibus patet. Sc̄dm, q petitio curæ ſimpliciter aīarū in caſu, non eſt pſūptuoſa, ſed ſcīa qū. ſ. clarè conſtat, q

Art. 2. huius quæſt. niſi ipſe dignus petat e patum illū Eccleſiæ illi malè puidebitur. Tunc. n. ſi ſine ſcandalo pt alias dignus, licitè, vt pſit, petit, & manifeſte & directè petit.

Circa collationem vero bñficiorum ſciēdum eſt, q ſi eps añ q̄ bñficiū alicui conferat, ob aliquā cām ordinauerit aliqd ſub trahendū de fructibꝰ bñficij cōferendi, & in pios vſus expendendum, nō eſt illicitum. Si vero ab eo cui beneficiū confert, requirat aliqd ſibi exhiberi de fructibꝰ illiꝰ bñficij, idē eſt ac ſi aliqđ munus ab eo exigeret, & non caret uitio ſymoniæ.

ARTICVLVS V.

Vtrum liceat ſpiritualia dare pro munere quod eſt ab obſequio, uel à lingua.

AD QVINTVM ſic ꝓcedit. Vr̄ q liceat ſpūalia dare ꝓ munere, qđ ē ab obſeq̄o, vel à lingua. Dicit. n. a Greg. in regiſtro. Eccleſiaſticis utilitatibꝰ deſeruiētes eccleſiaſtica dignū eſt remunerōe gaudere: ſed deſeruire b eccl'aſticis vtilitatibꝰ ptinet ad munꝰ ab obſeq̄o. ergo vr̄ q licitū ſit ꝓ obſequio accepto eccleſiaſtica beneficia largiri.

¶2 Pręt. Sicut carnalis vr̄ eſſe intentio, ſi qs alicui det bñficium eccleſiaſticū pro ſuſcepto bñficio, c ita ēt ſi qs det intuitu cōſāguinitatis: ſed hoc non vr̄ eē ſymoniacū, qa non eſt ibi emptio & uenditio. ergo nec primum.

¶3 Præt. Id qđ ſolū ad d pces alicuiꝰ fit, gratis fieri vr̄, & ita nō vr̄ locū hre ſymonia, q̄ i emptione, vel venditione conſiſtit: ſed munus à lingua intelligit, ſi qs ad preces alicuius eccleſiaſticū beneficium conferat. ergo hoc non eſt ſymoniacum.

¶4 Pręt. Hypocritę ſpūalia opa faciūt ut laudē humanā e cōſequant, q̄ ad munꝰ linguę ptinere vīr: nec tñ hypocritę dnr ſymoniaci. non ergo per munus à lingua ſymonia contrahitur.

SED CONTRA eſt, quod f Vrbanus Papa dicit. Quiſquis res eccleſiaſticas non ad quod inſtitutæ ſunt, ſed ad propria lucra munere linguæ vel obſeqj, vel pecuniæ largitur, vel adipiſcitur, ſymoniacus eſt.

RESP. Dicēdum, q ſicut ſ. g dictū eſt, noie pecunię intelligitur cuiuſcūq; ptiū, qđ pecunia menſurari pōt. Manifeſtū eſt āt q obſequiū hois ad aliq utilitatē ordinat, q̄ pt ptio pecuniæ

F æſtimari: vñ pecuniaria mercede miniſtri conducunt. Et ideo idē eſt, q aliqs det rē ſpūalē ꝓ aliquo obſeq̄o tpali exhibito, vel exhibēdo, ac ſi daret ꝓ pecunia data uel promiſſa, qua illud obſequium æſtimari poſſet. Similiter ēt q aliqs ſatiſfaciat pcibꝰ alicuius ad tpalē gratiam q̄rēdā, ordinat ad aliquā utilitatē, q̄ pōt pecuniæ pretio æſtimari. Et m iō ſicut ptrahit ſymo-

G nia accipiendo pecuniā, uel q̄libet aliam rem exteriorem, qđ pertinet ad munus à manu: ita etiam cōtrahitur per munus à lingua, uel ab obſequio. n

AD PRIMVM ergo dicendū, q ſi aliqs clericꝰ alicui plato ipendat obſequiū honeſtum ad ſpūalia ordinatū, puta, ad Eccleſiæ vtilitatē, uel miniſtrorū eius auxiliū, ex ipſa deuotione

H obſeqj reddit dignꝰ Eccleſiaſtico bñficio, ſicut & pp alia bona opa: uñ nō intelligit eē munus ab obſeq̄o, & i hoc caſu loquitur Greg. Si verò ſit inhoneſtū obſequium, vel ad carnalia ordinatū, puta, qa ſeruiuit plato ad utilitatē cōſanguineorū ſuorū, vel pr̄imonij ſui, uel ad aliquid hmōi, erit munꝰ ab obſequio, & eſt ſymoniacum.

Et rō eſt, qa charitatis eſt, nō pſūptionis cōſiliū hoc: qđ ex hoc patet, q. Eccleſia illa grās magnas illi referret, ſi ſciret ex illiꝰ petitione ex propoſito ereptā de manu lupi imminentis. Et ſimiliter ſpōſus ac dñs Eccleſiæ Ieſus Chrs, vt fidelē negotij geſtorē illū recognoſcet et nō uniꝰ q̄ unꝰ hō, cui hoc bñficiū pſtitū fuiſſet. Conſtat namq;, q ſi mea eſſet Eccleſia illa ego tenerer illi ſic petenti grās agere. An forte ingratus, aut tā rigoroſus eſt Chrs, vt non uelit ſuarū Eccleſiarū picula humana rōne obuiā iri? Tertiū eſt, q petitio curæ ēt ſimpliciter aiarū, nō eſt neceſſario pſumptuoſa. Patet hoc, qa i caſu eſt licita: & qa Iſaias purgatū ſe uidens, petijt abſq; pſūptione, Ecce ego, mitte me. Quartū eſt, q petitio curæ aiarum ſcdm qd, ſeu ſecundario, vt eſt petitio parochiæ, archipreſbyteratus, & hmōi, licet aliquid ſapiat præſumptionis, infra tectū regiminis limites ſtando: ubi tamē cōiter eccleſiaſticum regimen corruptū eēt, quia

I AD II dicendum, quòd ſi aliqs aliqd ſpūale alicui conferat gratis pp conſanguinitatē, vel q̄cūque carnalē affectionē, eſt quidē illicita & carnalis collatio, non tñ ſymoniaca: quia nihil ibi accipitur. Vnde hoc non pertinet ad contractum emptionis & uenditionis, in quo fundatur ſymonia. Si tamen aliquis dat beneficium eccleſiaſticum alicui hoc pacto, vel intentione, ut exinde ſuis cōſanguineis prouideat, eſt manifeſta ſymonia.

AD III dicendū, quòd munus à lingua dr̄ vel ipſa laus pertinens ad fauorem humanū, qui ſub pretio cadit, vel ēt preces, ex quibus acquiritur fauor humanus, vel contrarium euitatur: & iō ſi ali-

K quis principaliter ad hoc intendit, ſymoniā committit. Videtur autem ad hoc principaliter intendere, qui preces pro indigno porrectas exaudit: unde ipſum factum eſt ſymoniacum. Si autē preces pro digno porrigantur, ipſum factum non eſt ſymoniacum: quia ſubeſt debita cauſa, ex qua illi, pro quo preces porriguntur, ſpirituale aliquid confertur: tamen poteſt eſſe ſymonia in intentione, ſi non attendat ad dignitatem perſonæ, ſed ad fauorem humanum. Si uerò aliquis pro ſe rogat vt obtineat curam animarum, ex ipſa præſumptione redditur indignus: & ſic preces ſunt pro indigno. Licitè tamen poteſt aliquis, ſi ſit indigens, pro ſe beneficium eccleſiaſticum petere ſine cura aiarū.

A AD IIII dicendum, q hypocrita non dat aliquid ſpūale pp laudem, ſed ſolū demōſtrat, & ſimulando magis furtiuè ſurripit laudem humanam, q̄ emat. Vnde non videtur pertinere ad uitium ſymoniæ.

ARTICVLVS VI.

Vtrum ſit conueniens ſymoniaci pœna, vt priuetur eo, quod per ſymoniam acquiſiuit.

AD SEXTVM ſic proceditur. Vr q non ſit conueniēs ſymoniaci pœna, vt priuetur eo qđ per ſymoniā acquiſiuit. Symonia .n. cōmittit ex eo, q alicui⁹ muneris interuentu ſpūalia acquirunt: ſed q̄dam ſunt ſpūalia, q̄ ſemel adepta non pñt amitti, ſicut omnes characteres, q per aliquam cōſecrationem imprimuntur. ergo non eſt conueniens pęna, vt quis priuetur eo quod ſymoniacè acquiſiuit.

B 2 ¶Pręt. Cōtingit qñq; q ille, q eſt epatum p ſymoniā adeptus, pcipiat ſubdito, vt ab eo recipiat ordines, & vr q ei debeat obedire q̄diu ab Eccleſia toleraf: ſed nullus dēt aliqd recipe ab eo, qui non habet ptātem cōferendi. ergo eps non amittit epiſcopalem poteſtatem, ſi eam ſymoniacè acquiſiuit.

¶3 Pręt. Null⁹ dēt puniri pro eo, qđ nō eſt factū eo ſciente, & volente, quia pęna debet peccato, qđ eſt voluntarium, vt ex s. dictis patet. Contingit autē qñq;, q aliqs ſymoniacè pſeqt aliquid ſpūale, pcurantibus alijs, eo neſciente & nolente, ergo non debet puniri per priuationē eius, quod ei collatū eſt.

¶4 Pręt. Nullus dēt portare cōmodū de ſuo peccato: ſed ſi ille qui conſecutus eſt beneficiū eccleſiaſticū p ſymoniā, reſtitueret qđ percepit, qñq; hoc redūdaret in vtilitatem eorū, q fuerunt ſymonię participes, puta, qñ platus, & totum collegiū in ſymoniā conſenſit. ergo nō ſp eſt reſtituendum, quod per ſymoniam acquiritur.

¶5 Pręt. Qñq aliqs p ſymoniā in aliquo monaſterio recipit, & votū ſolēne ibi facit pfitendo: ſed nullus dēt abſolui ab obligatione voti pp culpam cōmiſſam. ergo non dēt monach⁹, qđ ſymoniacè acqſiuit amittere.

¶6 Pręt. Exterior pęna in hoc mundo non infligit p interiori motu cordis, de quo ſoli⁹ Dei ē iudicare: ſed ſymonia pmittit ex ſola intētione, vel volūtate, vñ & p volūtatē diffinit, vt dictū eſt. ergo non dēt aliqs priuari eo, qđ ſymoniacè acqſiuit.

¶7 Pręt. Multò mai⁹ ē pmoueri ad maiora, q̄ i ſuſceptis pmanere: ſed qñq; ſymoniaci ex diſpēſatione pmouent ad maiora. ergo nō ſp dēnt ſuſceptis priuari.

SED CONTRA eſt, q dr 1. q. 1. c. Si qs eps. Qui ordinat⁹ eſt, nihil ex ordinatione, vel pmotione, quę eſt per negotiationē facta, proficiat: ſed ſit alienus à dignitate, vel ſolicitudine, quā pecunijs acquiſiuit. [1. q. 1. c. Si quis Eps.]

C RESP. Dicendum, q null⁹ pōt licitè retinere id, quod contra voluntatem dñi acquiſiuit, puta, ſi aliquis diſpenſator de rebus dñi ſui daret alicui contra uolūtatem, & ordinationē dñi ſui, ille qui acciperet, licite retinere non poſſet. Dñs āt, cuius eccleſiarum plati ſunt diſpēſatores, & miniſtri, ordinauit ut ſpiritualia gratis darent, ſm illud Matt. 10. Gratis accepiſtis, gratis date. Et iō qui muneris interuentu ſpūalia q̄cunq; aſſequtur, ea licite retinere nō pt.

D Inſuper āt ſymoniaci tā uendentes, q̄ ementes ſpūalia, aut etiā mediatores, alijs pęnis puniuntur. ſ. infamia, & depoſitione, ſi ſint clerici: & excōmunicatione, ſi ſint laici, ut habetur 1. q. 1. cap. Si quis epiſcopus. [1. q. 1. c. Si quis eps ſumit ex concilio Calcedon. 2.]

AD PRIMVM ergo dicendū q ill. qui ſymoniace recipit ſacrū ordinē, recipit quidē characterē ordinis pp efficaciam ſacri, non tñ recipit grām, neq; ordinis executionē, eo q quaſi furtiue ſuſcepit characterem contra principalis dñi uoluntatem, & iō eſt ipſo iure ſuſpens⁹ & quo ad ſe, vt. ſ. de executione ſui ordinis ſe nō intromittat, & quo ad alios, vt. ſ. nullus ei cōicet in ordinis executione ſiue ſit peccatum eius publicū, ſiue occultum. Nec pt repetere pecuniā, quā turpiter dedit, licet alr⁹ iniuſte detineat. Si uero ſit ſimoniacus, quia contulit ordinem

E

---

qa. ſ. nō dant hęc bñficia, niſi petentibus, pſumptione caret, ſi citra cuiuſq̄ p̄iudiciū fit, & eſt aliàs dignus petēs, & ex charitate ad Eccleſiam mouet. Patet hoc ex eo, q in hmōi corruptis regiminibus frequenter fiunt malæ prouiſiones. Ac p hoc in hac diminuta cura aiarū ſufficit dignitas, & charitas ad petēdum mouens abſque eo, q videat in particulari, q mala iminet puiſio. [Porrecta ſ [illegible]] [532] [4. diſt. 25. q. 3. art. 1. q. 1. ad 1.] Quintū eſt, q qñ, vel vbi hmōi corruptū regimē eccleſiaſticū eſſet, petitio hmōi bñficij curati p ſe aliàs digno ex humano affectu pcedens, licèt ſapiat aliqd pſūptionis, pro q̄to petit peſſe, qa tñ verè appetit & intendit pdeſſe & piculum imminet ſp malæ prouiſionis, ſtante hmōi corruptela, & pbi uiri poſtponunt, non plus q̄ venialis vr illa præſumptio. Et ſic preces non ſunt p indigno ſimpliciter, ſed ſcđm qd. Nec mirū ſi Aug. Gregor. author, & alij aliter vñr docuiſſe, qm ipſi docuerunt qd agendum infra legum limites eſt: nos āt qd inter corruptiones legum fieri poteſt, & qñ que debet. Et rurſus ipſi quid abſolutè fieri licet: nos aūt qd in caſu neceſſitatis, vel ſimpliciter, vel pro nunc inter tales.

SVP. QVÆS. C. [1. 2. q. 74. ar. 1. & 2. & q. 71. ar. 5. & 6.]

ART. VI.

IN art. 6. eiuſd. 100. q. dubium occurrit pcipuè in rñſione ad quintum. An ſymoniacus mētalis poſſit tuta conſcia retinere qđ ſimoniace acquiſiuit. Et eſt rō dubij, quia p parte affirmatiua eſt author in lra in rñſione ad ſextum dicēs, q non tenetur abrenunciare bñficio ſymoniaca mēte acquiſito. Et eſt textus iuris extra, de ſymonia. c. Mandato: vñ author rñſionem hanc accipit. Pro parte uero negatiua eſt rō, qa regula gñalis eſt, q qñ tā dare, q̄ accipe aliqđ tpale eſt iniuſtū, non poteſt ſic acquiſitum retineri cū bona conſcientia, ut patet ſuperius in q. 32. art. 7. Conſtat autem q in acquiſitione ex mente ſymoniaca, utrumque tam dare q̄ accipere eſt iniquum: qa ille illicite ex mente ſymoniaca dat bñficium, ſeu pecuniam, ſeu obſequium ſine oī pacto, & ſic iniquè recipit id quod ſimili mente ſymoniaca recipit. [Art. 1. hui⁹ quæſt.] Ergo nullum taliter acquiſitū poteſt retineri cum bona conſcientia.

¶ Et confirmat, quia mirabile ualde apparet ſtāte ſymonia mētali utriq; inter duos, puta, quia eps principaliter pp ſpē hñdæ pecuniæ dat clerico bñficium, qui ēt paratus eſt dare pecuniam epo principaliter pp bñficiū, & ſine oī pacto ſequit conſumat⁹ vtrinque effect⁹: i hoc & ſimili caſu mirabile inquam eſt, q eps teneat non retinere pecuniam acceptam, quia ſymoniace accepit, & clericus poſſit retinere bñficium, cū magis cleric⁹ potuerit donare pecuniā, vtpote uerus pecuniæ dñs, quā m eps bñficium, vtpote diſpēſator tm beneficiorum.

¶ Et confirmatur, qa quēadmodum uſurarius mentalis tenetur ad reſtitutionem, ſi cognoſcit q munus ſibi à mutuario oblatum non ſponte, ſed quaſi vſuras ſoluendo dat, ſine oī tñ conuentione, non minus ſymoniac⁹ mentalis cognoſcens bñficiū, uel pecuniā ſibi ſymoniacè dari, q̄uis ſine oī conuentione, tenet reſtituere, ſeu non retinere taliter receptum.

¶ Adhoc dubiū, qdā diſtinguendo dñt, q in ſymoniacis, qa prohibita, mētalis ſymoniac⁹ non tenet reſtituere acquiſitū tpale, vel ſpūale iuxta dictū c. Mandato. In prohibitis āt, qa ſymoniaca, tenet etiā acquiſitum ex mentali ſymonia reſtituere in foro conſciæ. Et iſtorum ratio eſt qa text⁹ ille nō loqtur niſi de ſymoniacis ex iure poſitiuo, & ppea nō eſt extendēdus ad ſymoniaca ex iure diuino. Quidā āt reprehendunt hāc rñſionē, qa textus indiſtinctè loquitur.

¶ Mihi vr q hæc rñſio non ualeat, qa textus

xtus ille loquiť de ſymonia ẽt diuino iure ꝓhibita.ſ.q̃ cõmittiť ꝓ religionis ſtatu. Conſtat nãq; diuino iure ꝓhibitum eſſe, vt ſpũalis religionis ſtatus uendať, cum ſit inuendibilis, & ſpiritualis ſtatus à Chro cõſtitutus: Si uis pfect⁹ eẽ, vade, vẽde &c.

¶Alij dicunt, q̃ teneri ad reſtõnem contingit dupliciter. ſ. rõne penæ eccleſiaſticæ, vel rõne naturalis iuris: & ſubdunt q̃ ſymoniaci oẽs ex pacto tenentur duplici iure ad reſtõnẽ. ſ. rõne naturalis iuris, qa tã datio, q̃ acceptatio fuit iniuſta, & rõne eccleſiaſticę pœnæ, qa Eccleſia ſic ſtatuit: ſymoniaci aũt mẽtales rõe eccleſiaſticæ pœnę nõ tenenť, & hoc ſolum textus ille dicit. Sed rõne nãlis iuris bñ tenenť ad reſignationẽ, & reſtõnẽ tam ſpũalium, q̃ tpalium, quia iniuſtè accepit, q̃cq̃d ſymoniace accepit. Et hæc tacuit textus ille, quia fori eccleſiaſtici iura ſonabat.

¶Sed hæc rñſio licẽt ſit ſubtilis, à veritate tñ deuia vř, quia textus ille ẽt de foro conſciæ loquiť, & expreſſe dicit, q̃ apud Deũ ſola pnĩa opus eſt. Si namq; ſufficit creatori per ſolam pnĩam ĩ ſymonia mentali ſatisfacere: non ergo vt ſatisfaciat Deo in foro conſciæ, teneť ad aliud, puta, reſignationem, reſtõnẽ &c. Nõ tenentur ergo mentales ſymoniaci ex naturali & diuino iure, niſi ad pœnitentiam. D.1128.

Quia igitur non oportet plus ſapere q̃ oportet, & Decretalis illa vtrumque dicit. ſ. & q̃ apud Deum ſufficit ſola pœnitentia & abſolute, q̃ non tenẽtur ad reſignationem ſpũalium & tpalium, q̃ nullo pacto, ſed affectu animi præcedente vtrinq; taliter acqrunť. iõ abſolutè dicẽdum eſt, q̃ ſymoniaci mentales hoc eſt, ſine omni conuentione, non tenentur etiam in foro conſcientiæ ad reſtitutionem eorum quæ ex mente affectu ſymoniaco acquiruntur, ſiue ſint ſpũalia, ſiue tpalia, ſed ſola eis pnĩa ſufficit. vñ oẽs ſymoniaci à manu, lingua vel obſequio, nõ ex conuentione, ſed ex principali ſpe, ſiue affectu hæc dantes, vel recipientes pp ſpiritualia, peccant mortaliter peccato ſymoniæ, & ſunt in ſtatu dãnationis æternæ, q̃diu perſeuerãt in tali malo aĩo: ſed nõ tenenť ad reſignandũ, aut reſtituendũ taliter accepta, & ſic cõiter ſeruari vř. Ad obiectiones ãt ĩ oppoſitũ, ex qbus clarior fiet veritas, dicendũ eſt. Et ad primã, q̃ difficilis valde ẽ, dř, q̃ datio, vel acceptio p̃t eſſe illicita dupliciter. Vno mõ, ſm̃ ipsã formã exterioris actus, quẽ ſigñat tam datio, q̃ acceptio, vt cum actus dandi, vel accipiendi ex ſua exteriori forma eſt uenditio, emptio, & hmõi. Alio mõ, ex ſolo interiori affectu, puta, qa actus exterior ſm̃ modũ, & formam exterius hẽt rõem donationis gratuitæ, ſed ex ſolo affectu interiori hẽt rõnẽ venditionis. Regula illa, Quando datio & acceptio eſt illicita, nõ põt retineri taliter acquiſitũ, intelligiť de datione & acceptiõe illicita primo mõ, & nõ ſecundo: qm̃ primo mõ datio & acceptatio eſt p ſe illicita. Scdo ãt mõ, eſt illicita p accidẽs, quia nõ ex mõ & forma exteriori, ſed ex adiũcta mala intẽtione. & ſic eſt in propoſito. Cũ. n. ſola ſymonia mẽtalis vtrinq; interuenit, datio & acceptio ẽ illicita nõ ſm̃ exteriorẽ formã, ſed ex adiuncta interiori intentione, ita ſola, q̃ non efficit in actu exteriori illam iniquam exteriorem formam: quoniam ille q̃ dat per modum doni dat, & non per modum venditionis, licet intus habeat hanc iniquitatem. Et ſimiliter ille, qui accipit, p modum doni accipit, licet intus ex iniqua voluntate emat.

¶Ad ſecundam obiectionem dř, q̃ præſupponit vnum falſum F videlicet, q̃ epiſcopus teneatur ad reſtitutionem illius pecuniæ quam ex mentali ſymonia accepit. Patet namque in textu Decretalis illius, q̃ nec ad ſpiritualiũ, nec ad tpaliũ taliter, acquiſitorum tenentur ſymoniaci mentales vtrinque. Ad tertiã obiectionem, quæ à Panor. in d. c. Mandato, diffuſè tractatur, recitando tot rõnes diuerſitatis inter vſurariũ, & ſymoniacũ mẽtales, omiſſis oĩbus, q̃ minus ſufficienter dici vñr, vt rões ibi videre, bř dř, q̃ rõ quare vſurarius mentalis tñr ad reſtõnem eius, q̃d non aĩo donandi à mutuatario datum eſt, ſymoniacus ãt mẽtalis non tñr ad reſtõnem eius, quod à mẽtali ſymoniaco aĩo emendi, vel vendendi, eſt donatũ, qa q̃ taliter dať vſurario, non dať ſpontè, ſed inuoluntariè. Inuolũtariè nãq; ſoluunť redimẽdo vexationẽ. Eſt. n. ibi voluntariũ miſtũ inuoluntario, vt patet ex 3. Ethy. Q̃d ãt dať ſymoniaco mentali, dať volũtariè: qm̃ datur aĩo emẽdi, vel vẽdendi. Cõſtat. n. q̃ tã emere, q̃ vẽdere, volũtarij contractus ſunt abſq; inuolũtario miſto; vt ex 5. Eth. hẽr. Eſt igiť tota diuerſitatis rõ differẽtia inter voluntariũ, & inuolũtarium, qa ibi inuolũtariè dat, & iõ reſtituendũ eſt: hic autem voluntariè, & ideò non eſt reſtitutioni obnoxium. In ſolut. in præc. arg.

¶In reſp. ad 7. eiuſdẽ
I vlt. art. q. 100. aduerte, q̃ litera defectiua vř: qm̃ deſuit, ly ordinatus. Debet. n. dicere ſic, qui eſt ordinatus, vel bñficiatus &c. Nam conſtat ſm̃ omnes, & habetur extra de ſymonia capit. Si quis, q̃ cum ordinato ſcienter ſymoniacè ſolus Papa diſpenſat. Nota tertio, q̃ Papã poſſe diſpẽſare in pœnis cum oĩ ſymoniaco, non eſt dubium: ſed an diſpenſet ipſo facto cũ cõmittẽtib. ſecũ ſymoniã in quæſt. vertitur inter doctores, qbuſdã dicentibus, q̃ Papa intelligiť diſpenſare in tali caſu: qa ſcientia principis purgat. Sicut intelligiť diſpenſare cũ irregulari, cõferẽdo ei ſciẽter ordinẽ, vel bñficiũ, qa intendit, q̃ ſuus act⁹ ſit efficax. De horũ numero eſt Petrus de Palude in 4. d. 25. q. 4. art. 1. Alijs verò ſentientib. oppoſitũ: qa etſi Papa poſſet diſpenſare, nõ tñ cõicando in crimine intelligiť diſpenſare. De horum numero eſt Panor. in c. 1. de ſymonia. Vř ãt mihi, q̃ hæc ſcda opinio rõni, & veritati innitať duplici rõne. Primò, qa cum in tali caſu nõ interueniat diſpenſatio, ſeu iuris relaxatio expreſ
K sè, nõ alia rõne p̃t dici, q̃ hic interueniat diſpenſatio, niſi qa p̃ſumendum eſt, q̃ Papa intendat ipſo ſuo facto diſpẽſare: ſed falſum eſt interuenire hic diſpenſationem p̃ſumptã. ergo nulla hic interuenit diſpenſatio. Probať minor, qa ad p̃ſumendũ, q̃ princeps diſpenſet, requiriť q̃ recta rõ id ſuadeat. Quamuis. n. princeps poſſit ex ſola voluntate diſpenſare, ſi tñ voluntas eius expreſſa non hř, non debet præſumi, q̃ diſpenſet, niſi recta ratione præſumptionem hmõi ſuadente: ſed recta ratio non ſuadet hoc, ſed potius oppoſitum, quia talis diſpenſatio eſt in maximã perniciem Eccleſiæ. Nam ex illa fieret, vt ſacrilegi eſſent legitimi paſtores, & poſſeſſores Eccleſiarum, & paſſim hoĩes iniqui, ſecuri de licita poſſeſſione emerent à Papa bñficia. Et ſic Eccleſia impleretẽ indignis p̃latis, & curatis: quo q̃d pernicioſius eſſe p̃t? Nec obſtat, q̃ iã ſupponimus, q̃ Papa eſt iniquus: qm̃ non eſt princeps præſumendus peior, q̃ opera ſua monſtrent. Longè ãt peior eſſet Papa vendens ſpũalia, & volẽs ementes licitè illa poſſidere illiſque frui, quàm ſi vendat tantum: quoniam hic eſt vnum malum, ibi duplex. Secundo,
quia

ſymoniace, vel qa dedit, vel recepit bñficiũ ſymoniace, vł fuit mediator ſymoniæ: ſi eſt publicũ, eſt ipſo iure ſuſpẽſus & quo ad ſe, & quo ad alios: ſed qñ eſt occultũ, ẽ ſuſpẽs⁹ ipſo iure quo ad ſe tñ, nõ autẽ quo ad alios.

Ad II dcdm, q̃ nec pp p̃ceptũ eius, nec ẽt pp excõicationẽ, dẽt aliqs recipe ordinationẽ ab ep̃o, quẽ ſcit ſymoniacè ꝓmotũ: & ſi ordineť, non recipit ordinis executionem, ẽt ſi ignoraret eũ eẽ ſymoniacũ, ſed ĩdiget diſpẽſatione. Quãuis qdã dñt, q̃ nõ p̃t ꝓbare cũ eẽ ſymoniacũ, dẽt obedire recipiendo ordinẽ, ſed nõ dẽt exeq ſine diſpenſatione. Sed hoc abſque rõe dř, qa null⁹ dẽt obedire alicui ad cõicãdũ ſibi ĩ facto illicito. Ille ãt q eſt ipſo iure ſuſpẽs⁹ & quo ad ſe, & quo ad alios, illicite cõfert ordinẽ: uñ nullus dẽt ſibi obedire, recipiẽdo ab eo quacunq; ex cã. Si ãt ei nõ ꝯſtat, nõ debet pctm̃ credere alterius: & ita cũ bona conſcia dẽt ab eo ordinẽ recipe. Si aũt ep̃s ſit ſymoniac⁹ aliquo alio mõ, q̃ p ꝓmotionẽ ſuã ſymoniacè factã, p̃t ab eo ordinẽ recipere, ſi ſit occultũ, qa nõ eſt ſuſpenſus, quo ad alios, ſed ſolum quo ad ſeipſum, ut dictum eſt.

Ad III dcdm, q̃ ad hoc q̃ aliqs priueť eo q̃d accepit, non ſo-
G lũ eſt pęna pcĩ, ſed ẽt qñq; eſt effectus acqſitionis iniuſtæ, puta, cum aliqs emit rẽ aliquã ab eo, q uendere nõ p̃t. Et iõ ſi aliqs ſcienter, & ꝓpria ſponte ſymoniace accipiat ordinẽ, vel eccleſiaſticũ bñficium, nõ ſolum priuať eo q̃d accepit, vt. ſ. careat executione ordinis, & bñficiũ reſignet cũ fructib⁹ ĩperceptis, ſed ẽt ulteri⁹ puniť, qa notatur ĩfamia: & teneť ad reſtituendos
H fruct⁹ non ſolũ pceptos, ſed ẽt eos q pcipi potuerunt à poſſeſſore diligẽti. Q̃d tñ ĩtelligendũ eſt de fructib⁹, q ſupſunt deductis expenſis factis cã fructuũ, exceptis fructibus illis, q alias expenſi ſunt in utilitatẽ ecclæ. Si verò eo neſciente, nec uolẽte p alios alicui⁹ ꝓmotio ſymoniace pcurať, caret qdem ordinis executione, & tenetur reſi-

quia ſi perſona Papæ ſciret illum cui confert ordinem, vel beneficium, eſſe excõicatum, & abſq; alia abſolutione confert illi ordinem, vel beneficium, non ꝓpea abſoluit eum ab excõicatione, vt habes ex ca. Si ſummus de ſent. excom. in Clemen. vbi in tex. dr. q; ex hoc, q; Papa quouis modo participat ſcienter cum excõicato ĉ, non cenſetur illum abſoluere, niſi hoc ſe velle exprimat. Et glo. ibidem in verbo, Quouis modo, dicit, q; et hoc habet locum in participatione in diuinis. Si. n. Papa conferẽdo ſcienter ordinem, vel beneficium excõicato non abſoluit eum ipſo facto, ſed recipientem relinquit iuris diſpoſitioni, pari rõne non relaxat iuris cõis diſpoſitionem p hoc, q; confert beneficium illi, qui recipiendo eſt ſm iura excõicatus, & fit inhabilis &c. Et cõfirmatur, qa diſpenſationes huiõi cum maximè exorbitent à iure, & bono Eccleſiæ, ſunt ſtrictiſſimi iuris minimè pſumendæ. Ad motiua aũt alteri⁹ opinionis dr, q; licet ſcia principis, inquantum princeps, quæ eſt ſcia publica, ſẽp; excuſet, & non ſp, vt patet in allato ca. ſcia tñ principis, inquantum priuata perſona, niſi aliunde appareat, nõ vi excuſare. Vñ ſi Papa tribuit ſciẽter bñficium irregulari, ſi ſolum hoc ſcit vt priuata pſona, non habeo pro certo, q; præſumatur diſpenſare cũ eo, vt patet ex inducto capitulo in materia abſolutionis, q̃ nõ eſt ita odioſa ſicut diſpenſatio. Sed ſi pſumeret diſpenſare, non ꝓpea ſimile ſequitur in ꝓpoſito caſu, quia in ꝓpoſito nõ Papa peccaret mortaliter diſpenſando cum indigno, q; ſit Paſtor. Diſpenſando ſt cum irregulari, nõ oportet q; peccet. Vñ patet non eſſe ſimiles caſus, nec eandem rõnem præſumendi diſpenſationem hic, & ibi. Ad id uero q; dr, q; princeps intendit actionem ſuam eſſe efficacem, rñdet. q; hoc eſt verum, quãtum eſt ex parte ſui agentis. Sed ex hoc non hr, q; tollat impedimẽta, q̃ ſe tenent ex parte patientis, q̃uis nota ſibi, *In hac ſolutione.* te priuata eſt perſona, ſeu ad partem: qm princeps eſt agens voluntarium, & non tñ agit ſemper quantum poteſt, ſed q̃tum vult. In propoſito autem nec apparet, nec præſumitur eum velle relaxare ius commune ex parte patientis: ſed fortè eſt ignorans, & putat oĩa eſſe valida. Vel ſi habet ſciam, ex quo ab eo

gnare bñficiũ, qđ eſt conſecut⁹ cũ fructib⁹ extantibus: non ãt teneť reſtituere fructus cõſumptos, qa bona fide poſſedit, niſi forte inimicus eius fraudulenter pecuniã daret ꝓ alicuius ꝓmotione: vel niſi ipſe expreſsè cõtradixerit. Tunc. n. nõ teneť ad renunciandũ, niſi fortè poſt modum pacto conſenſerit, ſoluendo quod fuit promiſſum.

Ad IIII dicendũ, q; pecunia, uel poſſeſſio, vel fructus ſymoniacè accepti, debẽt reſtitui eccleſiæ, in cuius iniuriã data fuerunt nõ obſtante, q; platus, vel aliq̃s de collegio illius eccleſiæ fuit in culpa: quia eorum pctñ nõ debet alijs nocere, ita tñ qđ q̃tũ fieri pt, ipſi q peccauerunt, inde cõmodũ nõ cõſequanť. Si uero platus, & totũ collegium ſunt in culpa, tunc debet cum authoritate ſupioris vel paupibus, vel alteri eccleſiæ erogari.

Ad V dicendum, q; ſi aliq̃ ſũt in monaſterio ſymoniace recepti, debent abrenunciare. Et ſi his ſcientibus cõmiſſa eſt ſymonia poſt concilium gñale, ſine ſpe reſtõnis de monaſterio ſuo repellunť, & ad agendã ppetuã pniam ſunt ĩ arctiori regula ponendi, vel ĩ aliquo loco eiuſdẽ ordinis, ſi arctior ordo nõ iueniret. Si uero hoc fuit añ concilĩũ, debent in alijs locis eiuſdẽ ordinis collocari. Et ſi hoc fieri nõ pót, diſpenſatiuè debent ĩ eiſdem monaſterijs recipi, ne ĩ ſæculo euageně, mutatis tamen prioribus locis, & ĩ ferioribꝰ aſſignatis. Si uerò ipſis ignorãtibus, ſiue añ conciliũ, ſiue poſt, ſint ſymoniace recepti, poſtq̃ renunciauerint, pñt de nouo recipi locis mutatis, ut* dictũ eſt.

Ad VI dicendum, q; quo ad Deũ ſola volũtas facit ſymõiacũ: ſed quo ad pęnã eccleſiaſticã exteriorẽ non punitur vt ſymoniacus, vt abrenunciare teneatur, ſed debet de mala intẽtione pęnitere.

Ad VII dicendum, q; diſpenſare cũ eo qui eſt beneficiatus ſymoniace ſcienter, ſolus Papa poteſt. In alĳs autẽ caſibus põt etiã epiſcopus diſpẽſare, ita tamẽ q; prius abrenunciet, quod
B ſymoniacẽ acquiſiuit: & tũc diſpenſationẽ cõſequatur vel paruam, vt habeat laicã cõmunionem: vel magnã, vt poſt pænitẽtiam in alia eccleſia in ſuo ordine remaneat, vel maiorẽ, vt remaneat, in eadẽ, ſed ĩ minorib. ordinibus: vel maximam, vt in eadẽ eccleſia etiã maiores ordines exequatur, non tamen prælationem accipiat.

QVÆSTIO CI.

C *De pietate, in quatuor artic. diuiſa.*

Deinde poſt religionẽ conſiderandum eſt de pietate, cuius oppoſita vitia ex ipſius cõſideratione innoteſcunt.

Circa pietatem ergo quæruntur quatuor.

¶ Primò, Ad quos pietas ſe extendat.

¶ Secundò, Quid per pietatem aliquibus exibeatur.

D ¶ Tertiò, Vtrum pietas ſit ſpecialis virtus.

¶ Quartò, Vtrum religionis obtẽtu ſit pietatis officium prætermittendum.

Articvlvs Primvs.

Vtrum pietas ſe extẽdat ad determinatas perſonas aliquorũ hominũ.

Ad Primvm ſic ꝓcediť. Videtur q; pietas non ſe extẽdat ad determinatas perſonas
E aliquorum hominum. Dicit enim* Augu. in 10. de ciuit. Dei, quòd[b] pietas proprie Dei cultus intelligi ſolet, quã græci euſebiã uocant: ſed Dei cultus nõ diciť per cõparationẽ ad homines, ſed ſolùm ad Deũ. ergo pietas nõ ſe extendit determinatè ad aliquas hominum perſonas.

A non petiuit ſuſpenſio iuris, quo ad illum relinquit ipſum in diſpoſitione iuris, relinquens ementi, & recipienti beneficium curam ſuſpſius. Aut nihil de hoc cogitat occupatus in alĳs, vel male affectus. Tenentur igitur & in foro conſcientiæ, & in foro iudiciali reſignare, & reſtituere quicquid acceperunt ſymoniaci cum Papa, & ſunt excõicati, & eis iuris pœnas incurrũt, niſi Papa ſe uelle ſuſpendere iura quo ad hoc exprimat uel diſpenſet cum eis poſt factum. In hac tñ ſnia non tam fixum firmo pedem, qn titubem a qm ad ſcdam rõnem dici põt, q; lex illa noua in Cle. eſt exceptiua à cõi iure, & quòd ĩ õſ. cta eſt, quia de iure erat oppoſitum: ac ꝓ hoc non eſt extendenda, ſed in ſuo tm̃ caſu intelligenda. Ad primam uerò pt dici, q; de uoluntate tã iniqua pſumendum eſt pñr, vt. ſ. velit illud, qđ ad ſuum puerſum contractum conſequitur. Conſtat ãt q; uenditor uult rem uenditã trãsferre in emptorem. Intendit igiť ſymoniac⁹ Papa, ut qui emit ab ipſo habeat ĩ ueritate bñficium, qđ ipſe uendit, ne fraudulent⁹ uenditor uideať. Quantum hæc ualeãt alĳ uiderint. Fateor ego, q; ſi ſm iura talis ſcia principis purgat, ita q; excuſet à pœna iuris in foro iudiciali, qđ iuriſtis decernendum relinquo, non teneť, qui ſic emit à Papa bñficium, renunciare in foro conſciẽtiæ: quia ſuſpenſæ ſimpliciter intelligerentur pœnæ iuris.

SVP. QVÆS. CI. ARTIC. I.

In ar. 1. q. 101. in rñſione ad ſecundum aduerte, quòd nomen pietatis ad opera miſericordiæ, & Deum extenſi m v detur propter ſimilitudinẽ operum. Quia namque opera miſericordiæ ſimilia ſunt operibus, quæ ex pietate exhibemus ſanguine iunctis ac patriæ, ciuibus, & amicis: ideo opera miſericordiæ, opera pietatis uocata videntur, & qui illis vacant, pĳ appellati. Et hinc mutuatum videtur, quòd Deus pius diciť, quòd pietas diuina hæc, & illa faciat: quoniam Deus maximè exercet miſericordiæ opera. Differunt autem in hoc, quantum ad propoſitum ſpectat, officia pietatis ab officĳs miſericordiæ, quòd pietas id quod impendit, impendit ſub ratione debiti: miſericordia autem ſub ratione gratuitæ ſubleuationis.

Porrecta ꝑ totum.

533

3. d. 33. q. 3. ar. 4. q. ... cor. & ad ſecundu... & 1. Tim. 4. lec. 2.

*Lib. 10. ... 1. a med. ... tom. 5.

Præt.

Lib.1.c.32. parum añ med.to.3. ¶ 2 Præt.Greg.dicit in 1.* Moral. Pietas in die ſuo conuiuium exhibet, quia cordis uiſcera miæ operibus replet: ſed opa miæ ſunt oib⁹ exhibenda, ut patet p Aug.† in 1.de doct.chriſt.ergo ʰ pietas nõ ſe extẽdit determinate ad aliquas ſpãles perſonas. †Lib.1.c.30. parum añ mediũ tom.3.

¶3 Prçt.Multæ ſunt ⁱ aliæ in humanis rebus cõicationes pter conſanguineorum, & conciuium cõicationem, ut patet per Phil.in* 8. Eth. & ſup q̃libet earum aliqua amicitia fundať, q̃ vř eſſe pietatis virtus, ut dicit gloſſ. † 2. ad Tim.3. ſuper illud: Habentes quidem ſpeciem pietatis. ergo non ſolũ ad cõſanguineos, & conciues pietas ſe extẽdit. Lib.8.c.11 Et 12.to.5. † gl.interlinearis, ibidem.

Sed contra eſt, ꝙ Tull. dicit* in ſua rhet. ꝙ pietas eſt per quam ſanguine iunctis, patriæq́; beneuolis officium, & diſigens tribuitur cultus. Lib.2. de inuẽtione in fol.4. añ fi.lib.

Resp. Dicendum, ꝙ homo efficitur diuerſimodè alijs debitor ſm eorum diuerſam excellentiã, & diuerſa bñficia ab eis ſuſcepta. In utroq; autem Deus ſummum obtinet locum, & qui excellentiſſimus eſt, & eſt nobis eſſendi, & gubernationis primum principium. Secundario uero, noſtri eſſe, & gubernationis principia ſunt parentes, & pãria, à quibus, & in qua nati & nutriti ſumus. Et iõ poſt Deum eſt hõ maximè debitor parentibus, & pãriæ. Vñ ſicut ad religionem pertinet cultum Deo exhibere: ita ſecũdario gradu ᵐ ad pietatẽ ptinet exhibere cultũ parentibus, & patriæ ⁿ. In cultu autẽ parentũ includitur cultus omnium conſanguineorum, qa etiam conſanguinei ex hoc dñr, ꝙ ex eiſdẽ parẽtib⁹ pceſſerũt, ut patet per Phil.in 8.* Eth. In cultu autem patriç intelligitur cultus omnium conciuium, & omnium patriæ amicorum. Et ideo ad hos pietas principaliter ſe extendit. Lib.8.cap.12.tom.5.

Ad primum ergo dicendum, quòd in maiori includitur minus. Et ideo cultus, qui Deo debeť, includit in ſe, ſicut aliquid particulare, cultum q debetur parentibus. Vnde dicitur Malac.1. Si ego pater, ubi eſt honor meus? Et ideo nomen pietatis etiam ad diuinum cultum refertur.

Ad II dicẽdũ, ꝙ ſicut, Aug. dicit in* 10. de ciu. Dei. More uulgi nomen pietatis ẽt in operib⁹ miſericordiæ frequentatur: quod ideo arbitror eueniſſe, quia hæc fieri præcipue mandat Deus, eaque ſibi præ ſacrificijs placere teſtatur, ex qua conſuetudine factum eſt, ut & Deus ipſe pius dicatur. Lib.10.c.1.a medio tom.5.

Ad III dicendum, ꝙ cõicationes conſanguineorum, & conciuium magis referuntur ad principia noſtri eſſe, quàm aliæ cõicationes: & ideo ad has nomen pietatis magis extenditur.

Articvlvs II.

Vtrum pietas exhibeat parentibus ſuſtentationem.

Ad secvndvm ſic proceditũ. Vř ꝙ pietas non exhibeat parentibus ſuſtentationem. Ad pietatem.n. vř pertinere illud præceptum decalogi: Honora patrem tuũ, & matrẽ tuam: ſed ibi non præcipitur, ʰ niſi honoris exhibitio. ergo ad pietatem non pertinet ſuſtentationem parentibus exhibere.

¶ 2 Præt. Illis homo debet theſaurizare, quos tenetur ʰ ſuſtẽtare: ſed ſm Apoſtolum, vt hř 2. ad Corinth. 12. filij non debent theſaurizare parentibus. ergo non tenentur eos per pietatem ſuſtentare.

¶3 Prçt. Pietas non ſolũ extendit ſe ad parẽtes, ſed ẽt ad alios cõſanguineos, & cõciues, vt dictum eſt:* ſed nõ tenetur aliqs oẽs conſanguineos, & cõciues ʰ ſuſtentare. ergo nec etiã teneť ad ſuſtentationem parentum.

Sed contra eſt, ꝙ Dñs Matt.15. Redarguit Phariſços, ꝙ impediebant filios, ne parentib⁹ ſuſtentationẽ exhiberent. Art.præc.

Resp. Dicendum, ꝙ parentibus & conciuibus aliqd debeť dupliciter. Vno mõ, per ſe: alio mõ, per accidens. Per ſe qdem debeť eis id, quod decet pãem, inquantũ př eſt, qui cum ſit ſuperior, quaſi principiũ filij exiſtens, debeť ei à filio reuerẽtia, & obſequium. Per accidẽs autẽ aliqd debeť pãi, qď decet eũ accipere ſm aliqd qď ei accidit, puta, ſi ſit infirmus, ꝙ uiſitetur & eius curationi intendať: & ſi ſit pauper, quòd ſuſtentetur, & ſic de alijs hmõi, q̃ oĩa ſub debito obſequio continentur. Et iõ * Tullius dicit, quòd " pietas exhibet & officium, & cultum: ⁿ ut officium referatur ad obſequium, cultus uero ad reuerentiam, ſiue honorem: quia ut dicit Auguſ. in † 10. de ciuit. Dei, Dicimur colere hoĩes, quos honorificatione, vel recordatione, vel pſentia frequentamus. Lib.1.de inuentione, fol.4. ante finem lib. † Lib.10.c.1. in med. tom.5.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ in honoratione parentũ intelligiť oĩs ſubuentio, q̃ debet parentibus exhiberi, vt Dñs interpretatur Matth.15. Et hoc ideo, quia ſubuẽtio fit patri ex debito tamquàm maiori.

Ad II dicẽdum, ꝙ př habet rõem principij, filius aũt habet rõem à principio exiſtentis: iõ per ſe pãi cõuenit vt ſubueniat filio, & pp hoc non ſolũ ad horã debet ei ſubuenire, ſed ad totã ſuã uitã: qď eſt theſaurizare. Sed ꝙ filius aliquid conferat patri, hoc eſt per accidens rõne

Perueſta ꝑ totum. SVP. QVÆST. CI. ART. II. & III.

534 IN art.2. & 3. ſimul eiſdemq. dubium occurrit circa diffinitionem Tullij, & propriam rõem pietatis ab authore aſſignatã. Nam ſecundum Tullium pietas eſt qua officium, & cultus ſanguine iunctis, patriæq; beneuolis exhibetur: ſecũdum uero authorem, pietatis propria ratio formalis conſiſtit in hoc, ꝙ parẽtes, & patriam, ut quoddam noſtri principiũ colimus. Si namque in hoc ratio pietatis conſiſtit, ſequitur ꝙ pietas nõ ſit ad filios, nec inter uirum, & uxorem. Et tenet ſequela, quia filijs officia non impendimus ratione parentũ, ſed quia filij. Et ſimiliter inter uirum, & uxorẽ non interſunt cultus, & officium ratione parẽtum, ſed ſuimet. Et tñ Tullius dicit, ꝙ pietas eſt ad ſanguine iunctos. Conſtat .n. & filios eſſe nobis ſanguine iunctos, & virum, & vxorem ſanguine iungi, cum ſint duo in carne una. Nõ nullum quoq; dubiũ eſt, quomodo pietas vniuerſaliter cultum exhibet ſanguine iunctis, cum parentum non ſit colere filios, ſed econuerſò.

¶ Ad primum dubiũ dr, ꝙ pietas habet plures actus, & reſpicit plures perſonas, ſed præcipuè pſonæ quas reſpicit, ſunt perſonæ parentum, & principalis actus pietatis eſt colere obſequiq; parentibus: qm̃ quilibet homo qui eſt ſubiectum uirtutis pietatis prius habet parentes, q̃ conſanguineos, q̃ vxorem, q̃ filios, q̃ patriam. Ex hoc cũ ꝙ à patribus gñati ſumus, reliqua habem⁹ ſtatim, vt patriã: vel poſtquam adulti ſumus, vt vxores, & filios. Ideo pietas ſcdm ſuum principalem actum ab authore diſtincta eſt, aſſignata.ſ. ratione formali pietatis, ſecundum principalem eius actum, qui eſt reddere debitum patri, & pãiæ, vt principia eſſendi. Cũ quo tñ ſtat, quòd pietas habeat actus ſecũdarios ordinatos ad principalem, vel annexos principali. Ordinatos quidẽ, ut ſunt actus inter virum & vxorem, qm̃ inter cõiuges eſt cultus, & officium adinuicem tãquam coadiutores ad conſeruationem conſanguinitatis utriuſque, quam quilibet coniugum à ſuis hẽt parentibus.

parentibus. Conſeruatur.n. propagatione filiorum vtr.uſq; parẽtis ſanguis. Et idẽ dicimus de filijs, quia.ſ. reſpic.unt à pietatis virtute, vt conſeruatores cõſanguinitatis à parentibus ſusceptæ. Et quia tam coniuges, q̃ filij ſcd̃m ſuaſmet pſonales actiones, & conſiſtentias ad adiuuandum, & conſeruãdum conſanguinitatẽ cõcurrunt, iõ ſcd̃m ſeipſos à pietate reſpiciuntur, tanq̃ ſcd̃m ſeipſos ordinatos ad principale, quod reſpicit pietas.

Li. 2. de inuẽtione, I fol. 4. ante fin. libri.

Porrecta 2 ſecun.

535

¶ Ad ſcd̃m verò dubiũ dr, q pietas tã cultũ, q̃ ſubſidiũ ſanguine patriaq; iũctis oibus. exhibet diuerſimodè. Nã parentibus præcipuè cultũ cũ obſequio: filijs verò aliqualẽ cultũ, dum eos non vt ſeruos non vt illegitimos &c. tractamus, & à ſeruis, & alijs honorari volum⁹, & in loco honeſto locum ſedendi eis damus, & ſimilia. Oibus quoq; ſubſidium aliquod pbemus ex pietate vel cõſeruando, vel ſaltem in præparatione aĩ. Dr.n. in lra ſcd̃i articuli ad vltimum, q tenetur ad hoc ſecundum facultatem, & decentiã pſonarum, pro loco ẽt & tp̃e, cum ſit præceptum affirmatiuum.

Li. 10. c. 1. Rom. 5.

Li. 5. Eth. c. 1. Et 2.

Li. 2. de inuentione i fol. 4. ante fi n. libri.

alicuius neceſſitatis inſtãtis, in A qua teneť ei ſubuenire, non aũt theſaurizare quaſi i lõginquũ: q̃a nãliter nõ parentes filiorũ, ſed filij parẽtũ sũt ſucceſſores.

Ad III. dicendũ, q cultus, & offm̃, vt Tulli⁹ dicit, *debeť oibus ſanguine iunctis, & patriæ bñuolis, nõ tñ æqualiter oibus, ſed p̃cipuè parentibus: alijs autem ſm̃ propriam facultatem, & decentiam perſonarum.

Articvlvs III.

Vtrum pietas ſit ſpecialis virtus ab alijs diſtincta.

Ad tertivm ſic procediť. Vr̃ q pietas non ſit ſpãlis virtus ab alijs diſtincta. Exhibere.n. obſequium, & cultum aliq̃bus, ex amore pcedit: ſed hoc ptinet ad pietatem. ergo pietas nõ ẽ virt⁹ à charitate diſtincta.

B ¶ 2 Præt. Cultũ Deo exhibere ẽ ppriũ religionis: ſed ẽt pietas exhibet cultũ Deo, vt dicit Augu.* 10. de ciu. Dei. ergo pietas non diſtinguitur à religione.

¶ 3 Præt. Pietas q̃ exhibet cultũ, & offm̃ patriæ, vr̃ eẽ idẽ cũ iuſtitia legali, q̃ reſpicit bonũ cõe, ſed iuſtitia legalis eſt virt⁹ gñalis, vt patet p Phil. in 5. Eth. *ergo pietas non eſt virtus ſpãlis.

Sed contra eſt, q ponitur à Tullio † pars iuſtitiæ.

Resp. dicendũ, q aliqua virtus ſpãlis eſt ex hoc, q reſpicit aliquod obiectũ ſm̃ aliquã ſpãlem rõnem. Cũ aũt ad rõem iuſtitiæ pertineat, q debitum alii reddat, vbi inueniť ſpãlis rõ debiti alicui perſonæ, ibi eſt ſpãlis virtus. Debeť aũt aliquid alicui ſpãliter, q̃a eſt connaturale principium producens in eſſe, & gubernans. Hoc aũt principium reſpicit pietas, in quãtũ parẽtib. & patriæ, & his q̃ ad hæc ordinanť, offm̃ & cultũ ĩpẽdit: & iõ pietas eſt ſpãlis virt⁹.

Concl. m

Ad primvm ergo dicẽdum, q ſicut religio eſt q̃dã pteſtõ fidei, ſpei, & charitatis, q̃b. hõ primordialiter ordinať in Deũ: ita ẽt pietas eſt q̃dã pteſtõ charitatis, quã quis habet ad parẽtes, & ad patriã.

Ad II dicendũ, q Deus longè excellentiori mõ eſt principium eſſendi & gubernationis, q̃ pr̃, uel patria: & iõ alia virt⁹ eſt religio, q̃ cultũ Deo exhibet à pietate, q̃ exhibet cultũ parẽtibus, & patriæ. Sed ea quæ ſunt creaturarum, per quandã ſuperexcellentiã & cãlitatẽ transferunť in Deum, vt Dio. dicit in li.* de di. no. Vñ p excellentiã pietas cultus Dei noiatur, ſicut & Deus excellenter dr̃ pr̃ nr̃.

Tex. ca. 1. habetur.

Ad III. dicẽdũ, q pietas ſe extẽdit ad patriã ſm̃, q ẽ nobis quoddã eſſẽdi pricipiũ: ſed iuſtitia legalis reſpicit bonũ patriæ, ſm̃ q ẽ bonũ cõe. Et iõ iuſtitia legalis magis hẽt q ſit virt⁹ gñalis, q̃ pietas.

Articvlvs IIII.

Vtrum occaſione religionis ſint prætermittenda pietatis officia in parentes.

Porrecta 2 ſe unn.

536

Ad qvartvm ſic pcediť. Vr̃ q occaſione religionis ſint prætermittenda pietatis officia in parentes. Dicit.n. Dñs. Luc. 14. Si quis venit ad me, & non odit patrẽ ſuum, & matrẽ, & vxorẽ, & filios, & fratres, & ſorores, adhuc aũt & aĩam ſuã, nõ põt meus eſſe diſcipul⁹. Vñ B & in laudẽ Iacobi, & Ioannis Matth. 4. dr̃, q relictis retibus, & patre, ſecuti ſunt Chrm̃. Et ĩ laudem Leuitarũ dr̃ Deut. 33. Qui dixit patri ſuo, & matri ſuæ, neſcio vos: & fratrib⁹ ſuis, ignoro illos, & neſcierunt filios ſuos, hi cuſtodierunt eloquium tuum: ſed ignorãdo parẽtes, & alios pſanguineos, vel ẽt odiendo eos, neceſſe eſt, q prætermittantur pietatis offiC cia. ergo pp religionem officia pietatis ſunt p̃termittenda.

¶ 2 Præt. Matt. 8. & Luc. 9. dr̃, q Dñs dicenti ſibi, Permitte me primum ire, & ſepelire patrem meũ, rñdit. Sine vt mortui ſepeliant mortuos ſuos, Tu aũt vade, & annuncia regnũ Dei, qd̃ pertinet ad religionem: ſepultura aũt patris ptinet ad pietatis offm̃. ergo pietatis offm̃ ẽ p̃termittendum ppreligionem.

D ¶ 3 Præt. Deus per excellentiam dr̃ pr̃ nr̃: ſed ſicut per pietatis obſequia colimus parentes, ita per religionẽ colim⁹ Deũ. ergo prætermittenda ſunt pietatis obſequia propter religionis cultum.

¶ 4 Præ. Religioſi tenentur ex voto, quod tranſgredi non licet, ſuæ religionis obſeruantias implere, ſecundum quas ſuis parentibus ſubuenire impediuntur, tum pp paupertatem, quia proprio carẽt: tum etiam propter obedientiam, quia ſine licentia ſuorum prælatorum eis clauſtrum exire non licet. E ergo propter religionem prætermittenda ſunt pietatis officia in parentes.

Sed cõtra eſt, q Dñs Matt. 15. redarguit Phariſæos, qui intuitu religionis honorem parentib. debitum ſubtrahere docebant.

Resp. Dicendũ, q religio, & pietas ſunt duæ virtutes. Nulla autem virtus alij virtuti p̃riatur, aut repugnat: q̃a ſm̃ Philoſ.* in Prædicamentis, Bonum non eſt bono pɔtrarium. Vñ non põt eſſe, q pietas, & religio ſe mutuò impediant, vt propter actũ vnius, actus alterius excludatur. Cuiuſl. bet.n. virtutis actus, vt ex ſ. dictis patet, † debitis circunſtantijs limitať, quas ſi prætereat, iam non erit virtutis

In c. de oppoſitis, nõ remote a fine. Et li. 2. Top. c. 3

Concl. m

† 1. 2. q. 7. art. 2. & q. 18. art. 3.

SVP. QVÆS. CI. ART. IIII.

In art. 4. eiuſdem q. I rñſione ad primũ & tertiũ, nota drĩam lræ inter puocationẽ, & inductionẽ ad malum. Nã ſi parentes egentes filiorum, aut filiarum ſeruitijs, ſunt puocatores ad malũ, deſerẽdi ſunt quo ad hoc, vt videlicet non ſequanť eorum puocationes, ſed quo ad hoc eos odio hẽant filij, vt ĩ rñſione ad primum dr̃. Si verò parẽtes nõ tñ prouocatores, ſed inductores sũt ad malum, tunc deſerẽdi ſunt ſimpliciter & abſolutè, & nõ ſolũ quo ad hoc, vt in rñſione ad tertiũ dr̃. Propter qd̃ ſi pr̃ infirm⁹ filiam ſibi ſequiẽtem nitiť violare, & illa nõ timet ſe induci, quia ſcit ſuã & intẽtionẽ, & conſtantiam, nõ tenetur relinquere patris ſui ſeruitia, q̃uis pp ipſi⁹ demerita poſſit illum relinquere, ſi non vult ceſſare à puocatione. Vñ & Ioſeph non reliquit ſeruitia dom⁹, q̃uis hẽet dñam ſuã quotidie ſibi moleſtã, vt dr̃ Geneſi. 39. Si verò ſeruiens videt ſe induci ad pctm̃, relinquere tenetur totaliter parẽtem, iuxta illud. Qui amat patrẽ plus q me non eſt me dignus.

¶ In

tutis actus, ſed vitij. Vñ ad pietatē ptinet, offm̄, & cultum parentib. exhibere ſm̄ debitū modum: nō eſt aūt debit⁹ modus, vt plus hō tendat ad colendum patrē, q̄ ad colendū Deū. Sed ſicut Amb. dicit ſup Luc.* Neceſſitudini gn̄is, diuinę religionis pietas anteferī. Si ergo cult⁹ parētū abſtrahat nos à cultu Dei, iā non eſſet pietatis, parentum inſiſtere cultui ꝯ Deum. Vñ Hiero. dicit in epiſ. ad Heliodorn, † G Per calcatum pge patrem, per calcatā pge matrē, ad vexillū crucis euola: ſummū genus pietatis eſt in hac re fuiſſe crudele. Et iō ᵃ in tali caſu dimittenda ſunt officia pietatis in parentes pp diuinū religionis cultū. Si verò exhibendo debita obſeq̄a parentib. nō abſtrahamur à diuino cultu, hoc iā ptinebit ad pietatē: & ſic nō oportebit pp religionem pietatem deſerere. H

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ Greg.* exponens illud verbum Dñi, dicit ꝙ parentes, quos aduerſarios in via Dei patimur, odiēdo, & fugiendo neſcire dēm⁹. Si.n. parētes nr̄i nos ꝓuocēt ad peccandū, & abſtrahāt à cultu diuino, dēm⁹ quantū ad hoc eos deſerere, & odire. Et hoc mō dñr Leuitæ ſuos cōſanguineos ignoraſſe: quia idolatris ſm̄ mandatū Dñi non peperce I runt vt hr̄ Exod. 32. Iacob. aūt & Ioannes laudanī ex hoc, ꝙ ſunt ſecuti dñm dimiſſo parente, non q̄a eorum pr̄ eos prouocaret ad malum, ſed quia aliter æſtimabant ipſum poſſe vitam tranſigere eis Chr̄m ſequentib.

Ad II. dicendum, ꝙ Dñs iō prohibuit diſcipulum à ſepultura patris: q̄a ſicut Chryſo. dicit. * p hoc eū Dñs à multis ma K lis eripuit, puta, luctibus, & mœroribus, & alijs quæ hinc expectanī. Poſt ſepulturā.n. erat neceſſe & teſtā ſcrutari, & hæreditatis diuiſionē & alia hmōi: & ꝑcipuè quia alij erant qui complere poterant huius funeris ſepulturam. Vel ſicut Cyrillus exponit ſuper Luc. diſciplus ille non petijt, ꝙ patrē iā defunctū ſepeliret, ſed adhuc viuentē in ſenectute ſuſtētareī vſquequo ſepeliretur: qđ Dñs nō conceſ-

F ſit, q̄a erāt alij, qui ei⁹ curā hr̄e poterāt, linea parētele aſtricti.

Ad III. dicendū, ꝙ hoc qđ parētib. carnalib. ex pietate exhibem⁹, i Deū referimus: ſicut & alia miſ̄ o pa, q̄ q̄buſcumq; ꝓximis impendimus, Deo exhibita vr̄r, ſm̄ illud Matth. 25. Qđ vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Et iō ſi carnalibus parētibus nr̄a obſequia ſint neceſſaria, vt ſine his ſuſtētari nō poſſint, nec nos ad aliquid contra Deum inducant, non debemus intuitu religionis eos deſerere. Si aūt ſine pc̄tō eorum obſequijs vacare non poſſumus, vel ēt ſi abſque nr̄o obſequio pñt ſuſtētari, licitum eſt eorum obſequia prętermittere ad hoc, ꝙ amplius religioni vacemus.

Ad IIII. dicendum, ꝙ aliud dicendum eſt de eo q̄ eſt adhuc in ſęculo pſtitutus, & aliud de eo q̄ iā eſt i religione pfeſsus. Ille.n. q̄ ē in ſęculo pſtitutus, ſi hēt parentes q̄ ſine ipſo ſuſtentari nō pñt, non dēt eis relictis religionē intrare, q̄a tranſgredereī ꝑceptū de honoratione parentū: q̄uis q̄dā dicāt, ꝙ ēt i hoc caſu licitè poſſet eos deſerere, eorum curam Deo committens. Sed ſi quis rectè conſideret, hoc eſſet tentare Deum, cū hñs ex humano conſilio q̄d ageret, periculo parentes exponeret ſub ſpe diuini auxilij. Si verò ſine eo parentes uitā tranſigere poſſent, licitum eſſet ei deſertis parentib. religionem intrare. q̄a filij nō tn̄r ad ſuſtentationem parentum, niſi cauſa neceſſitatis, vt dcm̄ eſt.* Ille verò q̄ iā eſt in religione pfeſſus, reputaī iam quaſi mortu⁹ mundo. Vñ non debet occaſione ſuſtentationis parentū exire clauſtrum, in quo Chr̄o conſepeliī, & ſe iterum ſecularib. negotiis implicare: teneī tñ, ſalua ſui ꝑlati obedientia, & ſuæ religionis ſtatu, piū ſtudiū adhibere, qualiter ei⁹ parētib. ſubueniaī.

QVÆST. CII.

De obſeruantia, & partibus eius, in tres artic. diuiſa.

DEinde cōſiderandum eſt de obſeruātia & partib. eius, per quę de oppoſitis vitiis erit manifeſtum.

¶ In eo. art. 4. in rńſione ad quartū dubiū occurrit, An religioſus teneaī ſuccurrere patri nō potenti ſine ſuo ſeruitiō viuere. Et eſt rō dubij, q̄a in lr̄a dr̄, ꝙ ñ teneī, nec dēt, aut pōt, niſi de ꝑlati licentia, & ſeruato religionis ſtatu. Alij aūt doctores afferunī in oppoſitū. Rō autem nō apparet vlla quequaque clara.

ᵃ In Luc. c. 9 & 12. in titu. De ſpirituali intellectu eius, quod Dñs dixit. to. 9.

¶ Ad huius euidentiā ſciendū eſt, ꝙ dupliciter ptingit patrē egere ſeruitio filij religioſi. Primò, citra extremā neceſſitatē: ſcđo, in extrema neceſſitate. Et ſi quidē pr̄ ita eget filio, ꝙ ſine ipſo extrema neceſſitate manifeſtè laboraret, teneī fili⁹ petita, licet non obtenta licentia ſupioris, patri ſubuenire. Et iō eſt, q̄a pceptū iuris naturę & diuini, i extrema neceſſitate ꝑeminet oī voto, & vinculo: nec ſolū ꝓ patre, ſed ꝓ quocunq; hoīe in ſæculi neceſſitate teneī quilibet. Nō.n. dēt vota eſſe impeditiua opum iuſtitiæ. Vñ ſicut licet furari pp extremā alterius neceſſitatē, ita licet actualē obedientia ꝑlato ſubtrahere, & furari bona eccleſię, ſi aliter nō pōt patri ſubueniri. Nec oppoſitū ſenſit hic Author, q̄ de neceſſitate pēna, non de neceſſitate humana loqtur, hoc eſt de neceſſarijs patri à filio, & non de neceſſarijs abſolutè à quocunq; hoīe. Si verò pr̄ citra extremā ē neceſſitatē, tunc religioſus teneī adiuuare patrem ſaluo ſuo ſtatu, & nō aliter, hoc eſt, ſalua obedientia, & regulari obſeruātia: ſicut fili⁹ vxoratus non teneī patri, niſi ſaluo ſtatu cōiugali. Et hoc eſt, qđ in lr̄a dr̄: ita, ꝙ dr̄ia, q̄ ponīt i lr̄a iter filiū anteq̄ ſit religioſus, vel poſt, non intelligo reſpū extremę neceſſitatis in patre, ſed reſpectu cuiuſque neceſſitatis, in qua filius teneī opas ſuas patri exhibere ex præcepto pietatis. Conſtat nāq; ꝙ non exigiī neceſſitas extrema ad hoc, ſed ſufficit neceſſitas hñs magnā latitudinē. Et fortè ſic cōcordareī doctores. Rō igiī ꝙ mouet oppoſitā opinionē, facilē ſoluitur. Nam pręceptū de honore parentū, licet verū ſit, ꝙ priuſquam votū, & ex naturę iure obligat, nec eſt abrogabile p ſupueniēs votū: falſum tñ eſt, ꝙ eodē mō obliget filiū in quocūq; ſtatu: qm̄ eſt pceptū affirmatiuum, & obligat ꝓ tpe vnūquemq;, ꝓut tūc inuenit illū. Nō.n. eodē mō obligat filium liberū, & vxoratum. Nā vxoratus nō obligaī ad actū pmanēdi cū patre: q̄a iā ē obligatus ad cōmanendū cū vxore. Et ſic eſt in ꝓpoſito, ꝙ filius liber teneī ex hoc ꝑcepto ad ſubſidium pr̄nuni ſimpliciter. Fili⁹ aūt religionis vinculo aſtrictus teneī, vt religioſus pōt. Propterea in lr̄a dr̄, ꝙ teneī piū adhibere ſtudium, ſalua religione, vt patri ſubueniatur.

Epiſtol. 1. Ad Heliodorum de laude vitę ſolitariæ, non pcul a prin. to. 1 D. 1033.

Homil. 37 in euang. non multū pcul a princ.

Hom. 28. i Matt. non remote a fin. to. 2.

In Luc. c. 9

SVP. QVÆST. CII. ART. I.

IN art. 1. q. 102. iuncto cū art. 3. dubiū occurrit, de dr̄ia inter pietatē, & obſeruantiā circa pſonas in dignitate conſtitutas. Et eſt rō dubij, quia eiuſdē virtutis eſt colere patriam & patrię principem: ſicut eiuſdē virtutis eſt colere patrē, & reliquā conſanguineorū familiam. Nō ſpectat ergo ad obſeruantiam colere principem ciuitatis, & ad pietatem colere patriam. Si dicatur, vt litera inſinuat in tertio articulo, ꝙ pietas colit principem quo ad cōia, obſeruantia quo ad pſonalia, tunc dubiū primo eſt, quare pietas colit patrē quo ad vtrumque, ſ. & perſonam, & cōicationē familiæ, & obſeruantia colit principē quo ad perſonam tantū. Videtur.n. ꝙ recta ratio velit, vt pietas ad parentes, & conſanguineos: obſequantia verò ad præſidentes, & communitates referatur.

In cor. ar. lit. art. 2.

¶ Dubium ſecundo eſt, quæ ſint tam obſequia, quàm honores, de quibus hic dicitur, ꝙ ſpectāt ad præſidentium perſonalē vtilitatem, vel gloriā. Et ratio dubii eſt, tum quia hic non intelliguntur omnia ſeruitia.

tia pſonalia, quia nō ſeruitia exhibita à ſeruis, nec à filijs, nec à mercenarijs. In quo igif diſcernenda ſunt iſta pſonalia à cōib⁹? Tū qa rō cuiuſq; ſeruitij, aut honoris pſidenti à ſubditis exhibiti, ē dignitas. q̄ eqd ſic impendi pſonę rōne dignitatis, non pſonæ, ſed cōitati vel principi, cui⁹ uices gerit, exhibeł, ut Auctor fateť infer⁹ in q. ſeq. ar. 2. ad 2. Et ſic oīa exhibita pſidētib⁹, inq̄tū pſidentes ſunt, ſpectāt ad pietatē, & non ad obſeruantiam.

Porrecta p totum.

537 Sup. q. 80. ar. vn. cor. Et infr. q. 103. art. 3. corp.

¶ Ad hui⁹ dubij dilucidationē ſciēdū eſt, q̄ regulariter eiuſdē rōnis eſt cōitatē, collegiū, & vniuerſaliter cōicationē aliquā, & illius caput colere. Et ppea ad obſeruantiā ſpectat tā epm q̄ canonicos colere, tā magim q̄ cōdiſcipulos, tā ducē q̄ exercitū, & ſic de alijs: niſi q̄ ab iſta regula excipiť princeps priæ: nā alterius virtutis ē colere priā, & alteri⁹ pricipē priç. Et rō cōceptionis iſti⁹ eſt, q: princeps eſt ſolūmō pricipiū gubernationis: pria āt eſt ēt principium nři eē. Et ppea priæ cult⁹ ad eādē virtutem ſpectat, ad quā ſpectat colere prem, q eſt nři eē pricipiū. Principes āt, qa nō hīit rōem pricipij eēndi, ſed ſolū gubernādi, excludunť ab illa excellētiori virtute videlicet pietate, q colit principia eēndi & gubernādi ſimul, ſ. patrem & priā, & ſequēti uirtuti, ſ. obſeruātię relinquunť. In reliq̄s āt cōicationib⁹, puta, exercit⁹, ſcholæ, collegi, &c. nō eſt hæc admiſtio pricipiorū eſſēdi & gubernādi, ſicut in pria, & in principe priæ, ſed oēs ad gubernationem ſpectāt. Et hāc rōnē habes ab auctore in q. præc. ar. 1. ad ult. ubi reddit rōnem, quare pria colit à pietate, aliæ āt cōicationes non. Et p hæc patet rñſio ad primo obiecta, & quare obſeruātia non reſpicit pricipē quo ad cōia, quæ ſpectāt ad priā, qa. ſ. pricipem ſequeť ſa pietate p excellentiā quam hēt pria, & nō principes, qa. ſ. eſt principiū nři eē. Et ſic ſolida rō pri-

Lib. 2. de inuentione fol. 4. ante fi. lib.

Loco citato in ar. 1.

Q. pc. ar. 1 & 3. & 1. 2. q. 80. & q. 73. ar. 9.

Circa obſeruantiam autem quæruntur tria.

¶ Primò, Vtrum obſeruātia ſit ſpālis virtus, ab aliis diſtīcta.

¶ Secundò, Quid obſeruantia exhibeat.

¶ Tertiò, De cōparatione eius ad pietatem.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum obſeruantia ſit ſpecialis virtus ab aliis diſtincta.

AD PRIMVM ſic pcedit. Vr̃ q̄ obſeruātia non ſit ſpecialis virtus ab aliis diſtīcta. Virtutes. n. diſtinguuntur ſm̄ obiecta: ſed obiectū obſeruantię non diſtinguiť ab obiecto pietatis. Dicit. n. Tull. i ſua rheto. q̄ obſeruantia eſt, p quā hoies aliqua dignitate añtes quodā cultu & honore dignantur: ſed cultum & honorem ēt pietas exhibet parētib. q̄ dignitate añcedunt. ergo obſeruātia nō eſt virtus diſtīcta a pietate.

¶ 2 Prę. Sicut hoib. in dignitate conſtitutis debeť honor & cultus, ita ēt eis q excellunt ſcia & virtute: ſed ñ eſt aliqua ſpālis virtus, p quā honorem & cultum exhibeamus hoib. q ſciæ, & virtutis excellentiam hñt. ergo ēt obſeruantia, p quā cultū & honorem exhibemus his, q nos in dignitate añcedunt, nō eſt ſpālis virt⁹ ab aliis diſtīcta.

¶ 3 Prę. Hoib. in dignitate cōſtitutis multa dēnť, ad q̄ ſoluēda lex cogiť, ſm̄ illud ad Rom. 13. Reddite oib. debita: cui tributū tributum &c. Ea verò, ad q̄ per legem cōpellimur, ptinent ad iuſtitiā legalē, ſeu ēt ad iuſtitiā ſpālem. ergo obſeruātia ñ eſt p ſe ſpālis virt⁹ ab aliis diſtīncta.

SED CŌTRA ē, q̄ Tull. dicit pdiuidēdo obſuātiā aliis iuſtitię partib. q̄ sūt ſpāles virtutes.

RESP. dicendū, q̄ ſicut ex dictis patet, neceſſe eſt vt eo modo p quendam ordinatū deſcenſū diſtiguanť virtutes, ſicut excellētia perſonarum, q b. eſt aliqd reddendum. Sicut aūt carnalis pr̃ particulariter participat rōnem principij, q̄ vniuerſaliter inueniť in Deo: ita ēt pſona, q̄ q̄tum ad aliquid puidentiam circa nos gerit, particulariter participat ,pprietatem pr̃is: q̄ a pr̃ eſt principium & gñationis & educationis & diſcipline, & oīm q̄ ad pfectionem humanæ vitę ptinent. Perſona aūt in dignitate cōſtituta eſt ſicut principiū gubernationis reſpū aliquarū rerū: ſicut priceps ciuitatis i reb⁹ ciuilib⁹: dux āt exercit⁹ in reb. bellicis: magiſter āt in diſciplinis, & ſic eſt in alijs. Et inde eſt, q̄ oēs tales pſonę pr̃es appellanť pp ſimilitudinē curę. ſicut 4. Reg. 5. Serui Naamā dixerunt ad eū: Pr̃, etſi rem grādem dixiſſet tibi ppheta &c. Et iō ſicut ſub religione, p quā cultus tribuiť Deo, quodāmō inuenitur pietas, per quam coluntť parētes: ita ſub pietate inueniť obſeruantia, per quā cultus & honor exhibetur perſonis in dignitate conſtitutis.

AD PRIMVM ergo dcd̃m, q̄ ſicut dictum eſt ſ. q̄ religio p quandam ſupereminentiā pietas dr̃, & tñ pietas ppriè dicta à religione diſtinguitur: ita etiā pietas per quandam excellentiam poteſt dici obſeruantia, & tamen obſeruantia propriè dicta à pietate diſtinguitur.

AD II dicēdū, q̄ aliq̄s ex hoc q̄ eſt in aliqua dignitate conſtitutus, non ſolum q̄dā ſtatus excellentiā hēt, ſed ēt q̄dam ptātem gubernādi ſubditos: vnde competit ſibi rō principij, put eſt aliorum gubernator. Ex hoc aūt q̄ aliq̄s hēt pfectionē ſciæ, vel virtutis, non ſortitur rōem principij q̄tum ad alios, ſed ſolum quandam excellentiam in ſeipſo: & iō ſpecialiter quędam virtus determinatur ad exhibēdum honorem & cultum his, q ſunt in dignitate conſtituti. Verū qa p ſciam, & virtutē, & oīa alia hmōi aliquis idoneus reddiť ad dignitatis ſtatum, reuerētia quæ pp quamcumque excellētiam aliquibus exhibetur, ad eandem virtutem pertinet.

AD III dcd̃m, q̄ ad iuſtitiam ſpālem propriè ſumptam, pertinet reddere æquale ei, cui aliquid debetur, qđ quidē nō pōt fieri ad uirtuoſos, & ad eos qui bñ ſtatu dignitatis vtunť, ſicut nec ad Deū, nec ad parētes. Et iō ad q̄dam uirtutē adiunctā hoc ptinet, nō āt ad iuſtitiā ſpālem, quæ eſt principalis uirtus. Iuſtitia uerò legalis ſe extendit ad actus omnium uirtutum, ut ſ. dictum eſt. Q. 58. ar. 6

mum dubiū ſoluit.

¶ Scd̃m verò dubium ſoluit dicendo, q̄ pſonalia hoc in loco dñr non oīa q̄ pſonę principis à quocunq; exhibenť, nā qđ illi à filio exhibeť, pietatis: qđ à ſeruo, duliæ: qđ à mercenario, iuſtitiæ eſt: ſed ea q̄ non alia rōe illius exhibentur, niſi quia ſunt in dignitate conſtituti, & terminant ad eorū pſonas. Vbi aduerte q̄ hac in re inueniunť duo, ſ. rō exhibendi cultum, & termin⁹ cui exhibeť. Vniuerſaliter ſiquidē rō exhibendi iſtis cultum, eſt dignitas. vñ ſiue boni, ſiue mali ſint hoies in dignitate conſtituti colendi ſunt: terminus āt qui coliť p obſeruātię virtutem, eſt pſona illa q̄ i dignitate eſt cōſtituta, ita q̄ dr̃ia inter exhibita à pietate, & ab obſeruantia principibus ſtat i hoc, q̄ exhibita à pietate directè terminanť ad cōe bonum utilitatis, vel honoris: & principes tunc ſe hñt ut pcipiētes, & non ut termini ſicut cū q̄s inſtituiť a pricipe i publico officio reip. vt in lr̃a tertij art. dr̃. Si quis vero ad ſubleuādum pricipis laborem miniſtraret, ad obſeruātiā ſpectaret actus iſte, qa ad pſonā principis ſeruitiū hoc ordinatur. Et cō, cū pria gloriā ſuā oſtare rōabiliter vellet, & aliqui ciues patriæ cōpat ppea amplius colerent, pietati, nō obſeruātiæ opam darēt, qa ad priā iſte cult⁹ terminat. Honorat ergo ſp ab obſeruātia in pſonis in dignitate cōſtitutis cōitas, ſeu De⁹, cui⁹ ſunt miniſtri, vt rō honorandi: ſed pſona ipſa vt termin⁹, & pſona q̄ honorať. Et p hæc patet ſolutio omniū obiectorum. Nā quicq̄d ipendiť pſonæ in dignitate cōſtitutæ rōe dignitatis impendiť cōitati, uel Deo ut rōi honoris & cultus, & non ut termino. Perſonas enim ipſas licet malas, honoramus ratione dignitatis.

Q. prec. ar. 3. ad 3.

SVP. QVAES. CII. ART. II.

Porrecta per totum.

538 IN art. 2. eiuſdé 103. q. in rñſione ad primū, nota q cultus nomen abſolutè hr cōe ad honorem, & reliquos decētes actus, ut lrã dr: ſed in ppoſita diffinitione Tullij, vbi p honorē diſtinguit, cultus ſumitur p reliqs decentibus actibus tm̄, ne ſuperfluitas, aut incongruum aliquid incurratur.

Lib. 10. ca. 1. in med. to. 5.

¶ In eodē articulo in rñſiō: ad ſcd̃m, vide hinc q omiſſio honoris p̄ſidentib⁹ ppr. p̄ debiti non ſolum eſt pctm̃, ſed eſt punibilis p humanã legem. Omiſſio aūt honoris extraneorum prędētium punibilis nō eſt p q̃tu ad legale debitum nō ſpectat: pctm̄ tn̄ q̃nq; eſt, p quãto qũque p̄ter morē eſt, & à morali propterea debito declinat.

ARTICVLVS II.

Vtrum ad obſeruantiam pertineat exhibere cultum & honorem his, qui ſunt in dignitate conſtituti.

AD SECVNDVM ſic pcedi tur. Vr̃ q ad obſeruantiã non ptineat exhibere cultū, & honorē his, q ſunt in dignitate cōſtituti: Quia ut Aug. dicit in * 10. de ci. Dei, colere dicimur illas pſonas, quas in quodam honore hēmus: & ſic idē eſſe vr̃ cultus & honor, inconuenieter ergo determinatur q obſeruantia exhibet in dignitate cōſtitutis cultum & honorē.

¶ 2 Pręt. Ad iuſtitiã ptinet reddere debitū, vñ & ad obſeruantiã, q̃ ponit iuſtitię pars ptinet: ſed cultū & honorē nō [n] debemus oibus in dignitate cōſtitutis, ſed ſolū his, q ſup nos plationē hñt. ergo inconuenieter determinatur, q eis obſeruantia exhibet cultum & honorē.

¶ 3 Præt. Superioribus nr̃is in dignitate cōſtitutis non ſolum debemus honorē, ſed ēt timorē, & aliquã munerū largitionē, ſm illud ad Rom. 13. Reddite oib⁹ debita cui tributū, tributū: cui vectigal, uectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. Debemus etiam eis reuerentiam & ſubiectionem, ſm illud Hebr. 13. Obedite p̄poſitis vr̃is, & ſubiacete eis. nō ergo [h] cōuenieter determinat quòd obſeruantia exhibet cultum & honorem.

SED CONTRA eſt, qd̃ Tullius * dicit, q obſeruantia eſt, per quam homines aliqua dignitate antecedentes, quodam cultu & honore dignantur.

Lib. 2. de inuentione fol. 4. ante fi. lib.

RESP. Dcd̃m, q ad eos q ſūt i dignitate cōſtituti, ptinet gubernare ſubditos. Gubernare āt ē mouere aliquos i debitū finē, ſicut nauta gubernat nauē ducendo eã ad portū: oē āt mouēs hēt excellentiã quãdã & uirtutē ſupra id, qd̃ mouet. Vñ oportet, q i eo q eſt in dignitate cōſtitutus, primò cōſideret excellētia ſtatus cū quadã ptāte in ſubditos: ſcd̃o, ipſum gubernationis officium. [m] Rōne igit excellentiæ debet ei honor, q eſt q̃dã recognitio excellentiæ alicuius. Rōne autem officij gubernationis debet ei cultus, qui in quodã obſequio conſiſtit, dum. ſ. aliquis eorum obedit imperio, & vicē beneficijs eorum pro ſuo modo rependit. [h]

Concl. m

AD PRIMVM ergo dcd̃m, q i cultu nō ſolū itelligit honor, ſed ēt quęcunq; alia, quæ pertinent ad decentes actus, quibus homo ad alium ordinatur.

AD II dcd̃m, q ſicut ſupra dictū eſt, * duplex eſt debitum. Vnum quidē legale, ad qd̃ reddendū hō lege cōpellitur: & ſic debet homo honorem & cultum his, qui ſunt in dignitate conſtituti, plationē ſuper ipſum hñtes. Aliud autem eſt debitum morale, q̃ ex quadam honeſtate debetur: & hoc modo debemus cultū & honorem his, qui ſunt in dignitate conſtituti, etiam ſi non ſimus eis ſubiecti.

Q. 80. per totum.

¶ AD III dcd̃m, q excellētię eorū, q ſūt i dignitate cōſtituti, debet honor, rōe ſublimioris grad⁹: timor aūt rōe ptātis, quã hñt ad coercendū. Officio uerò gubernationis ipſorū debet obedientia, per quã ſubditi mouentur ad imperiū præſidentiū: & tributa, quæ ſunt quædam ſtipēdia laboris ipſorū.

ARTICVLVS III.

Vtrum obſeruantia ſit potior virtus quàm pietas.

Porrecta per totum.

539 AD TERTIVM ſic pcedit. Vr̃ q obſeruantia ſit potior virt⁹, q̃ pietas. Princeps. n. cui cult⁹ p obſeruantiam exhibet, comparat ad prēm, qui pietate colit, ſicut uniuerſalis gubernator ad particularem, nam familia quam pr̃ gubernat, eſt pars ciuitatis, quæ gubernatur à principe: ſed [h] vniuerſalis uirtus potior eſt, & magis ei inferiora ſubduntur. ergo obſeruantia eſt potior virtus, q̃ pietas.

¶ 2 Pręt. Illi q ſunt in dignitate conſtituti, curã gerunt boni cōis: conſanguinei autem pertinent ad bonum priuatum, qd̃ eſt pp bonum cōe contemnendum, vñ laudabiliter aliqui pro bono cōi periculis mortis ſeipſos exponunt. ergo [h] obſeruãtia, per quam exhibetur cultus his, qui ſunt in dignitate cōſtituti, eſt potior virtus, quàm pietas, quę exhibet cultum perſonis ſanguine iunctis.

¶ 3 Pręt. Honor & reuerentia maximè debet [h] virtuoſis poſt Deū: ſed virtuoſis exhibet honor & reuerentia per obſeruantię uirtutem, ut dictum eſt. * ergo obſeruantia eſt præcipua poſt religionem.

Ar. 1. ad 2.

SED CŌTRA eſt, q p̄cepta legis dãtur de actibus virtutū: immediatè āt poſt p̄cepta religionis, q̃ pertinēt ad primã tabulã, ſubdit p̄ceptū de honoratione parētū, qd̃ pertinet ad pietatē. ergo pietas immediatè ſequitur religionem ordine dignitatis.

RESP. Dcd̃m, q pſonis in dignitate cōſtitutis, pōt aliqd exhiberi dupliciter. Vno mō, in ordine ad bonū cōe, puta, cū aliqs eis ſeruit in adminiſtratione reip. & [m] hoc iã nō pertinet ad obſeruantiã, ſed ad pietatē, [h] q̃ cultū exhibet nō ſolū pr̃i, ſed ēt pr̃ię. Alio mō, exhibet aliqd perſonis in dignitate cōſtitutis ptinens ſpãliter ad pſonalē eorū utilitatē, & gloriã: & [p] hoc pprie pertinet ad obſeruãtiã ſm q à pietate diſtinguit. [q] Et iō cōparatio obſeruãtiæ ad pietatē neceſſe eſt, q attendat ſm diuerſas habitudines diuerſarū perſonarū ad nos, quas reſpicit utraque virtus. Manifeſtū eſt aūt, q perſonæ parentū, & eorū q ſunt nobis ſãguine cōiuncti, ſubſtãtialius nobis cōiungunt, q̃ perſonæ q̃ ſunt in dignitate conſtitutę. Magis. n. ad ſubſtantiã pertinet gñatio, & educatio, cuius principium eſt pr̃, q̃ exterior gubernatio, cuius principium ſunt illi, qui in dignitate conſtituuntur. Et ſm hoc [r] pietas obſeruantię pręeminet, inquantum cultū reddit perſonis magis cōiunctis, quibus magis [s] obligamur.

Concl. m

Concl. p

Concl. ſ

AD PRIMVM ergo dicendum, q princeps cōparat ad prēm, ſicut uniuerſalis virtus ad particularem, quantum ad exteriorem gubernationem, nō autem quãtum ad hoc, q pater eſt principium generationis. Sic enim comparatur ad ipſum virtus diuina, quæ eſt omnium productiua in eſſe.

AD II dicendum, q ex ea parte, qua perſonę in dignitate cōſtitutæ ordinantur ad bonum commu-

ne, non

ne, non pertinet earum cultus ad obſeruantiam, ſed ad pietatem, vt dictum eſt.*

In cor.art.

AD III. dicendũ, ꝙ exhibitio honoris, vel cultus nõ ſolùm eſt ꝓportionanda pſonę cui exhibeẽ ſm ſe conſideratę, ſed ẽt ſm ꝙ ad exhibentes cõparaẽ. Quàmuis ergo virtuoſi ſm ſe conſiderati, ſint magis digni honore, q̃ pſonę parẽtum; tñ filij magis obligant̃ ꝑ beneficia ſuſcepta ab ipſis parẽtibus, & coniunctionem naturalem, ad exhibendum cultum & honorem parẽtibus, q̃ extraneis virtuoſis.

QVÆSTIO CIII.

De Dulia in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderãdum eſt de partibus obſeruãtię. Et primò de dulia, q̃ exhibet honorem, & cætera ad hoc ꝑtinentia, perſonis ſuperioribus. Scdõ, de obedientia, per quã carũ obedit̃ imperio.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶Primò, Vtrũ honor ſit aliqd ſpũale, vel corpale.

¶Scdõ, Vtrum honor debeatur ſolis ſuperioribus.

¶Tertiò. Vtrum dulia, cuius eſt exhibere honorẽ & cultũ ſupiorib⁹, ſit ſpãlis virt⁹ à latria diſtincta.

¶Quartò, Vtrum per ſpecies diſtinguatur.

SVP. QV. CIII. ART. I.

Porrecta ꝑ totum 540

IN art. 1. q. 103. nota duo. Primo, in rñſione ad primũ, ꝙ reuerentia nec eſt adæquatũ motiuũ ad honorandũ, nec eſt adæquatus finis honoris: quĩ & aliqui mouent̃ ad honorandum non ex reuerentia, ſed ex amore, vt patet cũ ſuperiores honorant inferiores quoſdam. Et multi honorant ſolũ ut honorẽ debitum impendãt: ſed diſtinctio inter reuerentiã & honorem ſatis manifeſta eſt i lr̃a ex hoc ꝙ q̃q; eſt principiũ, & c̃hq; finis honoris. Scdò, i rñd. ad ſcdm, ꝙ quia bono, & pulchro debitũ eſt vt manifeſtet̃: iõ tã cõis eſt appetitus gloriæ quaſi debitę cuilibet ęſtimãti i ſe bonum, aut pulchrum aliqd rei, vel operis.

Lib. 1. c. 5. tom. 5.

† Q. 81. ar. 2. ad 1.

*Lib. 4. Ethi. c. 3. aliquãtulũ a prin. to. 5.

ARTICVLVS I.

Vtrum honor importet aliquid corporale.

AD PRIMVM ſic procedit̃. Vr̃ ꝙ honor non importet aliqd corporale. Honor .n. eſt exhibitio reuerentiæ in teſtimonium virtutis, vt põt accipi à Philoſopho in 1.* Ethi. ſed exhibitio [h] reuerentiæ eſt aliquid ſpũale: revereri .n. eſt actus timoris, vt ſ̃. habitum eſt. † ergo honor eſt aliquid ſpirituale.

¶2 Pręt. Scdm Philoſophum in *4. Ethi. Honor eſt ꝑmium virtutis: virtutis aũt, q̃ principaliter in ſpũalib. conſiſtit, ꝑmium non eſt aliquid corporale, cum ꝑmium ſit potius merito. ergo honor nõ cõſiſtit in corpalib⁹.

¶3 Pręt. Honor à laude diſtinguit̃, & ẽt a gloria: ſed laus, & gloria in exterioribus conſiſtunt. ergo [h] honor conſiſtit in interioribus ſpiritualibus.

SED CÕTRA eſt, ꝙ Hier.* exponens illud 1. ad Timot. 5. Qui bñ ꝑſunt preſbyteri, duplici honore digni habeant̃ &c. dicit. Honor in pñtiarũ vel ꝓ eleemoſyna, vel munere accipit̃: vtrumq; aũt horũ ad corpalia ꝑtinet. ergo honor in corporalib. ꝯſiſtit.

In epiſt. ad Gerũtiam ante mediũ incipit Inuer. to. 1

RESP. Dicendum, ꝙ honor teſtificationẽ quãdã importat de excellentia alicui⁹: vñ hoĩes q volunt honorari, teſtimoniũ ſuę excellentiæ q̃runt, vt per Philoſophum patet in *8. Ethic. Teſtimonium aũt reddit̃ vel corã Deo, vel corã hoĩbus. Corã Deo quidem, q inſpector eſt cordium, teſtimonium conſcię ſufficit: & [m] iõ honor, quo ad Deum, põt conſiſtere

Lib. 8. c. 8. tom. 5.

Concl. m

A in ſolo interiori motu cordis, dũ. ſ. aliqs recogitat vel Dei excellẽtiã, vel ẽt alteri⁹ hoĩs corã Deo. Sed quo ad hoĩes, aliqs nõ põt teſtimonium ferre, niſi per aliqua ſigna exteriora, vel verborum, puta, cum aliqs ore ꝓnunciat excellentiã alicuius: vel factis, ſicut inclinõnib⁹, obuiationib⁹, & alijs hmõi: vel ẽt exterioribus rebus, puta, in munerũ oblatione, aut imaginũ inſtõne, vel alijs hmõi: & [p] ſm hoc honor in ſignis exteriorib. & corporalib. cõſiſtit.

Concl. p

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ reuerentia non eſt idem qđ honor, ſed ex vna parte eſt primũ motiuum ad honorandum, inquantum. ſ. aliqs ex reuerentia, quã hẽt ad aliquem, eum honorat. Ex alia

B verò parte eſt honoris finis, inquantum. ſ. aliqs ad hoc honoratur, vt in reuerentia habeatur ab alijs.

AD II. dicendum, ꝙ ſicut Philoſophus* ibidem dicit, Honor nõ [q] eſt ſufficiens virtutis ꝑmium. Sed nihil põt eſſe in humanis rebus & corporalib. maius honore, inquantum. ſ. ipſæ corporales res ſunt ſigna demõſtratiua excellentis virtutis. Eſt aũt debitum bono, & pulchro vt manifeſtetur, ſm illud Matt. 5. Neq; accendunt lucernã, & ponunt eã ſub modio, ſed ſuper candelabrum, vt luceat oĩb. q in domo ſunt: & ꝓ tanto ꝑmium virtutis dr̃ honor.

Lib. 4. c. 3. aũ mediũ tom. 5. D. 710.

C AD III. dicendum, ꝙ laus diſtinguit̃ ab honore dupliciter. Vno mõ, q̃a laus conſiſtit in ſolis ſignis verborum, honor autem in quibuſcunq; exterioribus ſignis: & ſm hoc laus in honore includit̃. Alio mõ, q̃a per exhibitionem honoris, teſtimoniũ reddimus de excellentia bonitatis alicuius abſolutè: ſed per laudem teſtificamur de bonitate alicuius in ordine ad finem, ſicut laudamus bene operantem ꝓpter finem. Honor aũt eſt ẽt optimorum, q̃ nõ ordinãtur ad finem, ſed iam ſunt in fine, vt patet per Philoſophum in * 1. Eth. Gloria autem eſt effectus honoris, & laudis: quia ex hoc ꝙ teſtificamur de

Lib. 1. c. 12. tom. 5.

D bonitate alicuius, clareſcit bonitas eius in notitia plurimorum. & hoc importat nomen gloriæ. Nam gloria dr̃ quaſi claria. Vnde ad Rom. 1. dicit quædã gloſſa Ambr.* ꝙ gloria eſt clara cũ laude notitia.

Id hẽt Auguſt. in li. 83. q. q. 31. circa finẽ tom. 4.

ARTICVLVS II.

Vtrum honor propriè debeatur ſuperioribus.

Porrecta ꝑ totum. 541

AD SECVNDVM ſic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ honor nõ propriè debeat̃ ſuperioribus. Angelus .n. eſt [h] ſuperior quolibet hoĩe viatore ſm illud Matth. 11. Qui minor eſt in regno cęlorũ, maior eſt Io. Bapt. ſed angelus ꝓhibuit Ioan. volentem ſe honorare, vt patet Apo. 19. ergo honor nõ debet̃ ſuperiorib⁹.

Ad Heb. 15 le. 3. prin.

E ¶2 Præt. Honor debet̃ alicui in teſtimonium [h] virtutis, ut dictum eſt. * ſed q̃nq; cõtingit, ꝙ ſuperiores non ſunt virtuoſi. ergo eis non debetur honor: ſicut nec dęmonibus, qui tamen ſuperiores nobis ſunt ordine naturæ.

Ar. præc. & q. 63. ar. 3.

¶3 Pręt. Apoſtolus dicit ad Rom. 12. Honore inuicẽ ꝓuenientes. & 1. Pet. 2. Oẽs honorate: ſed hoc ñ eſſet ſeruandum, ſi ſolis ſuperioribus honor [k] dr̃etur, ergo honor non debetur, ꝓpriè ſuperioribus.

¶4 Pręt. Tobię 1. dr̃, ꝙ Tobias habebat decem talenta ex his, quib. erat honoratus à rege. Legit̃ etiã Heſter. 6. ꝙ Aſſuerus honorauit Mardochæum. & coram eo fecit clamari. Hoc honore dignus eſt, quem

rex

SVPER QVÆST. CIII. ARTIC. III.

D. Bon. 3. ſ. d. 9. q. 4. art. 3.

IN art. 3. eiuſdẽ q. omiſſo ſecundo, nota in corpore articuli, ꝙ Deus non ſolũ eſt maior dñs q̃ homo, quia dñs vniuerſorũ eſt, ſed eſt alia rõne dñs: quia eſt dñs totius cuiuſq; rei, vtpote creator totius: hõ aũt non. Vñ ſeruit⁹ hoĩs ad Deum eſt ſcd̃m totum id, qđ quõlibet eſt. Errat aũt, inquit Hier. de ſeruis hoĩum q ſeruientem in totũ hoĩem deſcendete putat, tũ ꝑ libertatem mentis: tũ quia materiæ dñs nõ eſt hõ, ſed ſol⁹ Deus, q põt anni hilare aĩam, & corp⁹.

Lib. 5. c. 6. ad clarius
Lib. 4. c. 3. & li. 1. c. 12 tom. 5.
* Art. præc.

¶ In rñſione ad tertiũ eiuſdem tertij art. dubiũ primo eſt, An vnaquæq; duarum rñſionum ſit ꝑ ſe ſufficiẽs.

¶ Dubiũ ſcd̃o eſt; An rõ primæ rñſionis, videlicet, qa hõ qñ honorat hoĩem, non ſp actu refert hoc ĩ Deũ valeat. Et eſt rõ dubij qa vr peccare ſcd̃m non cãm vt cãm: qm non requirit ad identitatẽ motus in imaginẽ, & id cui⁹ eſt imago, ꝙ actu ille qui mouet, referat in id, cui⁹ eſt imago, vt patet de adorantibus imaginẽ Chriſti, & ſanctorũ mente euagata. Conſtat. n. ꝙ non actu referunt ad id, cuius eſt imago, ſuã venerõnẽ.

Concl. ∞

¶ Dubium tertio eſt, Quo pacto verificet, ꝙ reuerentia, q̃ exhibetur ipſi Deo, nullo modo ꝑtinet ad eius imaginẽ, cũ ſtatim author in ſequentis calce articuli dicat ꝙ eodẽ honore Chrs, & eius crux honoratur.

¶ Dubium quarto eſt, An venerari hoĩem inquãtum eſt imago Dei, referendo hoc actualiter in Deũ, ſpectet ad latriã, vel duliã. Et eſt rõ dubij, qa ſicut ꝑter amicitias ꝓprias, qb⁹ amamus proximos, vt patrem, vt conciuem, vt commilitonem, ut amicum &c. eſt charitatis amicitia, qua amam⁹ in ꝓximo Deũ. Quare non ꝑter proprias venerationes, quibus colim⁹ patrẽ, pricipes, excellentes viros &c. datur vna veneratio, qua colamus Deũ in hoĩbus, & in oĩbus creaturis tanquã in imagine, & veſtigio ſuo. Et auget dubiũ, qa ſicut dat vnũ vitium, puta, blaſphemia, qua blaſphematur Deus & in ſe, & in qualibet creatura: ita debet dari vnus honor quo & in ſe, & creaturis oĩbus honoretur Deus glorioſus omnium creator.

¶ Ad euidentiã horum noſſe oportet duplex eſſe genus imaginis. Nã q̃dã ſunt, quæ ſcd̃m ſeipſas ſunt capaces honoris: q̃dã verò q̃ honoris capaces non ſunt, niſi vt exercent imaginis offi- F ciũ. Et qm capacia honoris non ſunt q̃ à virtutis capacitate aliena ſunt, cum honor ſit ꝓmium virtutis, ꝯñs eſt vt non niſi rõnalia, ſeu intellectualia ſint ſcd̃m ſeipſa honoris capacia. Inter imaginem ergo Dei in natura intellectuali, & in reb. alijs, hæc eſt dñia, ꝙ id, qđ conſtituit in creatura rõnali imaginẽ diuinã, conſtituẽdo imaginẽ conſtituit ipſam creaturam ſcd̃m ſeipſam honorabilẽ. Id verò qđ conſtituit imaginẽ diuinã in alijs, nõ conſtituit creaturam, niſi ut imaginis exercet officium honorabile. In pñti igit̃ propoſito utraq; rñſio de imagine, ſcd̃m ſe honorabili ſermonẽ habet. Et prima qdem rñſio ex parte imaginis ſe tenet; ſcd̃a verò ex parte eius, cuius eſt imago. Prima namque diſtinguit duplicẽ aĩ motum in imaginem. ſ. ſcd̃m ſe, & inquãtum eſt imago. Et ſufficienter euacuat argũm ſubiungendo, ꝙ dulia eſt motus in rõnalem creaturã ſcd̃m ſe ipſam, hoc eſt, ſcd̃m qđ ipſa ẽ ſecundum ſeipſam honorabilis. Scd̃a autem rñſio ẽt euacuat argũm dicẽdo, ꝙ licet dulia quodã modo redundet in Deũ, non eſt tñ latria, quia latria exhibet Deo, ꝙ nõ illi creaturæ, cui debet dulia. Et per hoc patet reſponſio ad primum dubium.

Porrecta ꝗ torum.

542

3. di. 9. q. 1 ar. 1. Et Pſ. 40. fin.
Glo. interlinearis ibidem.
Li. 8. ca. 8. tomo 5.

¶ Ad ſecundum verò dubiũ dr, ꝙ author ꝑ referre actu in Deũ, non intendit referre actualiter cogitando de Deo, ſed intendit de actu vt cõe quoddã eſt ad actualiter, & virtualiter, hoc eſt, virtute primæ intentionis referre: ita ꝙ vocatur actu referre in Deum ille, qui ab initio hoc intendit, q̃uis in proſecutione nunquã amplius de Deo cogitet. Sicut etiã in ſacris dr quis actu intentionẽ conſecrandi hẽ, q acceſſit ad altare intentione celebrãdi, licet qñ conſecrat, actualiter euagetur. Hmõi aũt actualis rõ eſt vera cã diſtinctiua motus in imaginem ſcd̃m ſe, & motus in imaginem inquãtum imago: & propterea veram dedit rationem, quare dulia non terminatur ad Deum in homine, ſed ad hominem: quia non cadit ſub intentione exhibentis homini duliam, honorare Deum in homine, ſed hominem ipſum.

Lib. 10. c. 1. tom. 5.

¶ Ad tertium autem dubium dicendum eſt poſt diſcuſſionem quartæ dubitationis, quoniam ex illius pendet claritate.

¶ Ad quartum igitur dubium dr, ꝙ difficultas conſiſtit in hoc, quòd creatura rationalis videtur ex vno & eodem conſtituta honora-

rex honorare voluerit, ergo honor ẽt exhibet inferioribus, & ita videtur, quòd honor nõ debetur propriè ſuperioribus.

SED CONTRA eſt, qđ Philoſophus dicit in * 5. Ethic. quòd honor debetur optimis.

RESP. Dicendum, ꝙ ſicut ſ. G dcm̃ eſt, * honor nihil aliud eſt, q̃ q̃dã ꝓteſtatio de excellentia bonitatis alicui⁹. Põt aũt alicuius excellentia cõſiderari ñ ſolũ ꝑ ꝯparõnem ad honorantẽ, vt. ſ. ſit excellentior eo q honorat, ſed ẽt ſm ſe, vel ꝑ ꝯparõnẽ ad aliquos alios: & ſm hoc honor ſp debet alicui ꝑ aliq̃ excellentiã, vel ſupioritatẽ. Non. n. oportet, ꝙ ille q honorat ſit excellentior honorante, ſed fortè quibuſdam alijs, vel etiam ipſo honorante, quantũ ad aliquid & non ſimpliciter.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ angelus ꝓhibuit Ioannem non à quacunq; honoratione, ſed ab honorõne adoronis latriæ, q̃ debet Deo: vel ẽt ab honorõne duliæ, vt oñderet ipſi⁹ Ioãnis dignitatẽ, qua ꝑ Chrm erat angelis adequat⁹ ſm ſpẽm gloriæ filiorũ Dei: & iõ nolebat ab eo honorari tanq̃ ſuperior.

AD II. dicendũ, ꝙ ſi ꝓlati ſint mali, nõ honorant ꝑ excellẽtiã ꝓpriæ virtutis, ſed ꝑ excellentiam dignitatis, ſm quã sũt Dei miniſtri. Et ẽt in eis honoratur tota cõitas, cui ꝓſunt: dæmones autem ſunt irreuocabiliter mali, & pro inimicis habendi magis q̃ honorandi.

AD III. dicendum, ꝙ in quolibet inuenit aliquid, ex quo pt K aliqs eum ſupiorem reputare, ſm illud ad Phil. 2. In humilitate ſupiores inuicẽ arbitrantes: & ſm hoc etiam omnes ſe inuicem debent honore præuenire.

AD IIII. dicendum, ꝙ priuatæ pſonæ interdum honorant à regibus, non qa ſint eis ſuperiores ſm ordinem dignitatis, ſed ꝑ aliquã excellẽtiã virtutis ipſarum: & ſm hoc honorati ſunt Tobias, & Mardochæus à regibus.

ARTICVLVS III.

Vtrum dulia ſit ſpecialis virtus a latria diſtincta.

AD TERTIVM ſic ꝓcedit. Vr ꝙ dulia nõ ſit ſpãlis virtus a latria diſtincta: Quia ſup illud Pſ. 7. Dñe Deus meus ĩ te ſperaui, dicit gl. * Dñe oĩum ꝑ potentiã, cui debetur dulia, Deus per creationẽ, cui debetur latria: ſed non eſt diſtincta virtus, q̃ ordinat in Deũ ſm ꝙ eſt H dñs, & ſm ꝙ eſt Deus. ergo dulia nõ eſt virt⁹ diſtincta a latria.

¶ 2 Præt. Scd̃m Philoſophũ in 8. Ethi. Amari ſimile eſt ei, qđ eſt honorari: ſed eadẽ eſt virtus charitatis, qua amatur Deus. & qua amatur proximus. ergo dulia qua honoratur proximus, non eſt alia uirtus a latria, qua honoratur Deus.

¶ 3 Præt. Idẽ eſt motus quo aliquis mouetur in imaginẽ, & I in rem cuius eſt imago: ſed per duliam honoratur hõ, inquantum eſt ad Dei imaginem fact⁹. dr. n. Sapient. 2. de impijs, ꝙ nõ iudicauerunt honorem aĩarũ ſanctarũ: qm̃ Deus creauit hominem inexterminabilẽ, & ad imaginem ſuæ ſimilitudinis fecit illũ. ergo dulia ñ eſt alia virtus a latria, qua honorat Deus.

SED CÕTRA eſt, qđ Aug. dicit in * 10. de ciu. Dei, ꝙ alia eſt ſeruitus quæ debetur hominibus, ſecundum quam præcepit Apoſtol. ſeruos dominis ſuis ſubditos eſſe, quæ. ſ. græce dulia dicitur: alia vero latria, quæ dicitur ſeruitus pertinens ad colendum Deum.

Resp. Dicendum, ꝙ ſm ea, q̄ ſ dicta* ſunt, vbi eſt alia rõ debiti, ibi neceſſe eſt, ꝙ ſit alia virt⁹ q̄ debitũ reddat. Alia ãt rõne debeť ſeruitus Deo, & hoi: ſicut & alia rõne dñiũ competit Deo, & hoi. Nã Deus plenariũ & principale dñium hẽt reſpũ totius, & cuiuslibet creaturę, q̄ totaliter eius ſubiicť ptãti. Homo ãt participat quãdam ſimilitudinem diuini dñij, ſm qđ habet particularé ptãtem ſup aliquem hominem, vel ſuper aliquam creaturã. Et ideo[m] dulia, q̄ debitã ſeruituté exhibet hoi dominãti, alia virt⁹ eſt à latria, q̄ exhibet debitam ſeruitutem diuino dñio. Et eſt q̄dam obſeruantiæ ſpecies: [r] qa per obſeruantiã honoramus quaſcunq; pſonas dignitate pcellentes: p duliam ãt ꝓpriè ſumptã, ſerui dominos ſuos veneranť. Dulia. n. Græcè ſeruitus diciť.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ ſicut religio per excellentiã dř pietas, inquantũ Deus eſt p excellentiã pr:ita ẽt p excellentiam dř dulia, inquantũ Deus excelléter eſt dñs. Non ãt creatura participat potentia creandi, ratione cuius Deo debeť latria. Et ideo gl. illa diſtinxit attribuens latriam Deo ſm creationem, q̄ creaturæ non cõicať, duliam vero ſm dominium, qđ creaturæ communicatur.

Ad II dicendum, ꝙ rõ diligẽdi proximum, Deus eſt. Nõ. n. p charitatem diligimus in proximo niſi Deũ: & iõ eadẽ charitas eſt qua diligiť Deus, & ꝓximus. Sũt tñ aliæ amicitiæ differentes à charitate ſm alias rõnes, qbus hoies amanť. Et ſimiliter cũ ſit alia rõ ſeruiẽdi Deo, & hoi, aut honorãdi vtrũque nõ eſt eadẽ virt⁹ latria, & dulia.

Ad III dicendũ, ꝙ[d] motus, q eſt i imaginẽ inquantũ eſt imago, referť in rem cuius eſt imago. Non tñ ois motus, q eſt in imaginem, refertur in eam, inquantũ eſt imago: & ideo qñq; eſt alius motus ſpecie in imaginem, & motus in rem. Sic ergo dcẽm ẽ, ꝙ honor, vel ſubiectio dulię reſpicit abſolute quãdam hois dignitatem. Licet. n. ſm illam dignitaté ſit homo ad imaginem, uel ſimilitudinem Dei, non tñ ſemp homo qñ reuerentiam alteri exhibet, refert hoc actu in Deũ. Vel dcẽm, ꝙ mot⁹ q eſt in imaginẽ, quodãmõ eſt in rẽ, non tñ motus, qui eſt in rem, oportet ꝙ ſit in imaginẽ: & iõ reuerentia, q̄ exhibeť alicui, inq̄tũ eſt imago Dei, redũdat quodãmõ i Deũ. Alia tñ, ẽ reuerẽtia, q̄ ipſi Deo exhibeť, q̄ nullo mõ ptinet ad ei⁹. maginẽ

Articvlvs IIII.

Vtrũ dulia habeat diuerſas ſpecies.

AD qvartvm ſic proceditur. Videtur quod dulia hẽat diuerſas ſpecies. Per[h] duliam. n. exhibeť honor ꝓximo. Diuerſa ãt ratione honorantur diuerſi ꝓximi, ſicut rex, pater, & magiſter, vt patet p Phyloſophũ in * 9. Eth. Cum ergo diuerſa rõ obiecti diuerſificet ſpeciẽ virtutis, uř qđ dulia diuidať in uirtutes ſpẽ differẽtes.

¶2 Pręt. Medium differt ſpẽ ab extremis, ſicut pallidum ab albo, & nigro: ſed hyperdulia uř eſſe mediũ inter latriam, & duliam. Exhibetur. n. creaturis, q̄ habent ſpecialem affinitaté ad Deũ, ſicut B. Virgini, inquantũ eſt mater Dei. ergo vř, qđ duliæ ſint ſpẽs differẽtes, una qdẽ dulia ſimplř, alia uero hyperdulia

¶3 Præt. Sicut in creatura rationali inueniť imago Dei, ratione cuius honorať, ita etiam in creatura irrationali inueniť ueſtigiũ Dei: ſed alia ratio ſimilitudinis importať in noie imaginis, & noie ueſtigij. ergo etiã [h] oportet ſm hoc diuerſas ſpẽs duliæ attendi, pſertim cum quibuſdam irrationabilibus creaturis honor exhibeať: ſicut ligno ſãctę crucis, & aliis hmõi.

Sed contra eſt, qđ dulia contra latriam diuidiť: latria autem non diuiditur p diuerſas ſpecies. ergo nec dulia.

Resp. Dicendum, quod dulia poteſt accipi dupliciter. Vno modo communiter, ſm quod exhibet reuerentiam cuicumq; homini ratione cuiuſcumq; excellentiæ, & ſic continet ſubſe pietatem, & obſeruantiam, & quamcunque hmõi uirtutem, q̄ hoi reuerentiam exhibet: & ſm hoc habebit partes [m] ſpe-

Q. 101. ar. 3. honorabilis dupliciter, videlicet & ſecundum ſeipſam, & ſm, quod eſt imago Dei. Nam ex hoc ipſo, ꝙ eſt rationalis, eſt ſm ſeipſam virtutis capax, & imago Dei. Et quia ſecundum ſeipſam honoratur dulia, uideť ꝙ ſm, ꝙ eſt imago: ueneranda ſit latria: ita ꝙ Deus in ipſa honoreť, iuxta illud Augu. in reg. Honorate in vobis Deũ inuicem: Alioquin imago Dei in creatura rationali eſſet deterioris conditionis, q̄ (Concl.) imago eius in ſtatua, vel pictura, inquantũ imago. Et qm̃ eadem eſt ratio de veſtigio in creaturis aliis, niſi ꝙ non conſtituuntur honorabiles ſecundum ſe, ſed ſolum ratione repręſentati. Idem nã que eſt motus in veſtigium vt ſic & in id cuius eſt veſtigium: ideo oportet communem rationem reddere.

¶ Videtur mihi, quòd dicenda ſunt duo. Primum eſt, ꝙ latria de facto non exhibetur, nec eſt exhibẽda creaturæ cuicunque rõnali, etiam inquantum, eſt imago Dei. Et hoc dicere videtur author in litera in ſecunda reſponſione, dicendo ꝙ reuerentia, quæ ipſi Deo debetur, nullo modo pertinet ad ei⁹ imaginem. Loquitur. n. de imagine inquãtum motus in ipſam eſt motus in id cuius eſt imago. Secundum eſt, quòd communis ratio huius dicti eſt euitatio erroris, ne. ſ. Deo ſoli debitum honorem creaturæ videamur impẽdere. Ex hac namque ratione nec creaturis irrationabilibus, inquãtum repræſentãt Deum, nec creaturis rationabilibus, inquantum ſimiles ſunt Deo, diuinum honorem impendimus, vt fugiamus, ſcilicet errorem colentium omnes mundi partes, & errorem exhibentiũ hominibus diuinos (D. 720.) honores: Sicut enim Eccleſia humanitaté Chriſti ſecundum ſeipſam non adorat dulia, ſed Chriſto exhibet latriam, dicendo illi, Miſerere nobis, & nunquam, ora pro nobis, ne occaſionem errandi ex huiuſmodi diſtinctione ſumãt filii, & præcipuè minus docti, & idiotæ: ita in ꝓpoſito diuinũ honorem negat rationalibus imaginibus, & veſtigiis deitatis, ne ex huiuſmodi adoratione occaſionem errandi ſumant populi. Concludendum ergo videtur, ꝙ ſi quis creaturam veneraretť, inquantũ eſt ſimilitudo, uel veſtigiũ Dei, hoc eſt, ꝙ venerareť Deũ in creatura hac (Porrecta ꝑ totum.) vel illa, latriæ cultum exhiberet non creaturę, ſed Deo in creatura, ſicut & blaſphematur Deus in creatura, & amatur, & hoc probant rationes allatæ. Sed quoniam obiecta hęc annexam hñt occaſionem erroris, iõ exhibendus nõ eſt honor latrię iſtiuſmodi imaginibus, & ueſtigiis, ut ſic.

543 3. diſt. 9. q. 1. ar. 2. — Lib. 9. ca. 2. tomo. 5.

¶ Nunc ad 3. dubium dicitur, ꝙ cum imago Dei inueniatur quaſi triplex, primũ pictura ſeu ſtatua ad repręſentandum Deũ, ut quotidie in Eccleſia uidemus: ſecundò, ipſa rõnalis creatura ſecundum ſeipſam. (Eſt. n. ſm ſeipſam imago repręſentans Deum) tertiò, ipſa rõnalis creatura, ut relata in Deũ, author in litera nõ intendit de prima imagine, ut inſtantia obiicit de cruce, ſed directè intendit de ſecunda, cuius ueneratio redundat ſm quendam modũ in Deũ, ꝓ quãto ei⁹ eſt imago id qđ honoratur. Et indirectè uerificať de tertia, ꝑp utriuſque concurſum in identitatem formalé fundamenti utriuſque imaginis: uel rectius loquendo, imaginis utroque modo ſumptæ. Et tunc eſt ſenſus, quòd nullo modo abſque occaſione erroris ſpectat ad eius imaginem latriæ reuerentia. Et enim ſi honor imagini ſic ſumptę impenderet non redundaret quodammõ in Deum, ſed directè tenderet ſimpliciter, & abſolutè.

SVP. QVÆ. CIII. ARTIC. IIII.

IN art. 4. eiuſdem q. 103. dubium occur- (Concl.)

cie diuerſas. * Alio mō, pōt ſumi ſtrictè, prout ſm̄ eam reuerẽtiam exhibet ſeruus dn̄o: nā dulia ſeruitus dr̄, vt dictum eſt. * Et* ſm̄ hoc non diuiditur in diuerſas ſpecies, ſed eſt vna ſpecierum obſeruantiæ, * quā Tullius* ponit, eo q̧ alia rōne ſeruus reueretur dn̄m, miles ducẽ diſcipulus magiſtrum, & ſic de alijs huiuſmodi.

F Ad primvm ergo dicendũ, quòd ratio illa procedit de dulia communiter ſumpta.

Ad II dcẽm, q̧ hyperdulia eſt potiſſima ſpecies duliæ cõiter ſumptæ. Maxima.n. reuerentia debetur homini ex affinitate, quam habet ad Deum.

Ad III dicẽdũ, q̧ creaturę irrationali in ſe cõſideratę nō debeť ab hoīe aliqua ſubiectio, vel honor: q̄ potius oīs talis creatura eſt naturaliter hoī ſubiecta. Qđ aũt crux Chriſti honoreť, hoc fit eodem honore, quo Chr̄s honorať: ſicut purpura regis honorať eodẽ honore, quo rex, vt Damaſ.* dicit i 3. li.

QVAEST. CIIII.

De obedientia, in ſex art diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de obedientia.

Et circa hoc quæruntur ſex.

¶ Primò, Vtrum homo debeat obedire homini.

¶ Secundò, Vtrum obedientia ſit ſpecialis virtus.

¶ Tertiò, De cõparatione eius ad alias virtutes.

¶ Quartò, Vtrum Deo ſit in omnibus obediendum.

¶ Quintò, Vtrum ſubditi ſuis prælatis teneantur in omnibus obedire.

¶ Sextò, Vtrum fideles teneanť ſæcularib. ptātibus obedire.

ARTICVLVS I.

Vtrum vnus homo teneatur alteri obedire.

Ad primvm ſic pceditur. Videtur quòd vnus homo nō teneatur alteri obedire. Nō eſt enim aliquid faciendũ contra inſtitutionem diuinam: ſed hoc habet diuina inſtitutio, ut homo ſuo conſilio regať, ſm̄ illud Ecc. 15. Deus ab initio conſtituit hoīem, & reliquit illũ in manu conſilij ſui. ergo non tenetur vnus hō alteri obedire.

¶ 2 Præt. Si aliquis alicui teneretur obedire, oporteret, q̧ haberet volũtatem pcipientis tanq̄ regulam ſuæ actionis: ſed ſola diuina voluntas, q̄ ſemper eſt recta, eſt regula humanæ actionis. ergo non tenetur homo obedire, niſi Deo.

¶ 3 Præt. Seruitia quanto ſunt magis gratuita, tāto ſunt magis accepta: ſed id qđ hō ex debito facit, nō eſt gratuitum. Si

G ergo hō teneret ex debito alijs obedire in bonis operib. min* acceptabile opus bonũ, qđ ex obedientia fieret. non ergo tenetur homo alteri obedire.

Sed contra eſt, qđ præcipitur ad Heb. ult. Obedite præpoſitis ueſtris, & ſubiacete eis.

Resp. Dicendum, quod ſicut actiones rerum naturaliũ procedunt ex potentiis naturalibus: ita etiam operationes hu-

H manæ procedunt ex humana uoluntate. Oportuit āt in reb. naturalibus, ut ſuperiora mouerent inferiora ad ſuas actiones per excellentiam naturalis uirtutis collatæ diuinitus. Vñ ẽt oportet in rebus humanis, quod ſuperiores moueant inferiores p ſuā uoluntatem ex uiauthoritatis diuinit* ordinatę. Mouere āt per rōnem, & volũtatē, eſt pcipere: & ideo ſicut

I ex ipſo ordine naturali diuinitus inſtituto inferiora in rebus naturalib* neceſſe hñt ſubijci motioni ſuperiorum, ita ẽt in reb* humanis ex ordine iuris naturalis, & diuini, teneñť inferiores ſuis ſupiorib* obedire.

Ad primvm ergo dicendũ, q̧ Deus reliqt hoīem in manu conſilii ſui, non q̄a liceat ei facere oē qđ velit, ſed q̄a ad id qđ

K faciendum eſt, non cogitur neceſſitate naturæ, ſicut creaturę irrationales, ſed libera electione ex pprio conſilio, pcedente. Et ſicut ad alia facienda dẽt pcedere pprio conſilio, ita ẽt ad hoc quod obediat ſuis ſuperioribus. Dicit enim Greg. ult. Moral. * q̧ dum alienæ voluntati nos humiliter ſubdimus, noſmetipſos in corde ſuperamus.

Ad II. dicendum, q̧ diuina uoluntas eſt prima regula, qua regulantur oēs rationales uolun

rit, qm̄ author videť oblitus ſui, dũ hoc in loco ponit obſeruātiā eſſe virtutē gn̄icam, dicendo, q̧ dulia eſt vna ſpecierũ obſeruātiæ. In primo āt ar. q. pc. ex ppoſito poſuit obſeruantiā eſſe virtutē ſpecialē diſtinctam contra pietatem, religionem, & iuſtitiam. ¶ Ad hoc dr̄, q̧ author nō dixit obſeruantiā eſſe virtutē ſpecialem ſpē ſpecialiſsima. Sat .n. eſt intẽto ſuo, q̧ ſit ſpecialis ſpecie ſubalterna. Et hoc ibi inſinuauit dicendo, q̧ ad obſeruantiam ſpectat venerari principẽ, ducẽ, ac magiſtrũ, quos diuerſa ratione conſtat honorari.

ar. 3. huius queſt.

Concl. p

* lib. 2. de inuentione in fol. 4 ante fi. lib.

¶ Sed tunc inſurgunt dubia duo. Primũ eſt, q̧ nulla habereť ppria virt* ad cultũ exhibẽdum principibus noſtris, q̄a obſeruantia genus eſt ad oẽs ſpẽs, quarum alia princeps alia dux &c. coliť. Sm̄ eſt, q̧ nulla eſſet ſpecies obſeruantiæ, ad quam pertineret venerari hoīem pp virtutem eius. Et eſt ratio ſequelæ, quia in litera illius articuli in reſpõſione ad ſm̄ dr̄, q̧ talis cultus ſpectat ad eãdem virtutem, ſed nulla eſt eadem in ſpecie virtus colens omnes in dignitate conſtitutos. ergo nulla vna ſm̄ ſpeciem virt* eſt cuius ſit colere hominẽ pp virtutẽ illi*.

Ex lib. 4. c. 11. & li. 3. c. 8. & 32.

¶ Sed primum horum ſolui poteſt, primo cõcedendo, q̧ nulla ſpecierũ obſeruantiæ eſt noīata, niſi dulia, & hyperdulia. Secundò dicẽdo, q̧ ſicut diſpoſitio eſt nomen gn̄icũ ad habitum, & diſpõnem, & eſt nomen ſpecificum diſpõnis diſtinctæ contra habitũ, ita obſeruantia, & eſt nomen gn̄icum cõe ad omnes obſeruantię ſpecies, & eſt etiam nomen ſpecificum illius ſpeciei, qua coliť caput ciuitatis: Et q̄a de nominib* q̄ō hæc eſt, ſiue ſic ſit, ſiue non, parui refert.

Perr. per to. 544.

Sup. q. 69. ar. 1. cor. & q. 88. ar. 10 ad 2. & infr. ar. 5. co. prin. & ar. 6. ad 2.

¶ Secunda autem dubitat o ſoluitur dicendo, q̧ proprie loquendo honorare hoīem pp virtutem, quia dignus eſt ducatu, ſpectat ad illā obſeruantię ſpeciem, cuius eſt colere ducem: & honorare hoīem pp virtutē, qua dignus eſt, vt caput ciuitatis, ptinet ad illam obſeruantiæ ſpeciem, q̄ colit caput ciuitatis, & ſic de alijs. Et ſic ſemp verificať dictũ authoris, q̧ ſpectant ad eandem virtutē, ad q̄, ſ. ſpectat colere illũ dignitatis ſtatũ. Et qm̄ nulla eſt virtus, q̄ nō habilitet hominem ad aliquem dignitatis ſtatum, vel ſaltem ad illũ referat vt adiutorem, vel miniſtrũ, &c. iō nulla eſt obſeruātiæ ſpecies ponenda pp honorem exhibendum hoī ob virtutē, ſed ſufficiunt virtutes, quarum eſt colere perſonas in dignitate conſtitutas: qm̄ earundem eſt colere omnes pſonas ad dignitatem illā quõlibet ſpectantes.

¶ In rñſione ad ſm̄, nota q̧ coniunctio ſm̄ carnalem conſanguinitatem ad humanitatem aſſũptā à verbo Dei, vocať in litera affinitas ad Deũ, ita q̧ cõſanguinei Chri, inquantum homo, ſunt affines Dei ea rōne, qua Deus deitatis eſt nomen, q̄ nulli eſt cõſanguinea: ſed natura humana ab extra ad deitātis fines attigit, quaſi vxor ab extra adueniens in thalamo vteri virginalis, & iō genitrix illius, affinis Deo cõſtituta dr̄. Nō oībus tñ hmōi affinibus hyperdulia debeť cum eorũ quidā fine forte damnati, de q̄bus ſcriptũ eſt, Neq. n. fratres eius credebant in eum, ſed ſoli B. Virgini, quæ ſola ad fines deitatis ppria opatione naturali attigit, dũ Deũ cõcepit, peperit, & genuit, & lacte proprio pauit.

Concl.

¶ In rñſione ad 3. eiuſdem 4. ar. nota, q̧ directè eſt hic ſermo de cruce illa, in qua Chriſtus eſt paſſus. Illa. n. non ſolùm, vt imago ſicut cęterę cruces, ſed vt coniuncta Chriſto, eo dem honore quo Chriſtus, ſicut rex & eius purpura, venerari dicitur.

SVP. QVAES. CIIII. ART. I.

In ar. 1. q. 104. Aduerte, q̧ ad hoc q̧ vnus hō teneať obedire alteri, exiguñť duo. Primũ ẽ inæqualitas, vt ſ. vnus ſit ſuperior, & alius.

vltim. Moral. c. 12. parum a medio.

aliis inferior. Par nanque in parem non habet imperium. Sm̃, poteſtas unius ſup alterum. Oportet.n.cum, qui obedire tenetᷣ, ſubijci ptãti illiꝰ qui p̃cipit. Quamuis aũt in l'ra primum ſupponi videatᷣ, & ſm̃ deducatᷣ dum ex proportionali ſimilitudine nãlũ corporum ſuperiorũ, & inferiorum in hoc, ꝗ oportet inferiora à ſuperioribus moueri ptãte excellentię diuinitus ordinata, inferrᷣ ſimile oportere eſſe i humanis, uidelicet, ꝗ inferiores à ſuperioribus moueantur ptãte quoq; diuinitus ordinata. Apparet namq; in hoc proceſſu ſupiora, & inferiora ſupponi, & motionem per ptãtem concludi. Si tñ radix conſideretur ex vna & eadem rõne apparebit tam in naturalibus, quam in humanis ſuperiora, & inferiora dari, & tamꝗ per ſe notum aſſumi. Cum.n. vnumquodq. ſic cõuer agatur, ſicut aptum natum eſt agi, & econuerſo, vt patet ex 2. Phyſ. & ad ſenſũ pateat, tam in corporibus nãlibus, quàm i humanis dari ſupiora mouentia inferiora, apparet ſiquidem hoc in oĩbus gẽtibus, rectè concluditur, ꝗ da pportionalia ſunt in virtutibus proprijs nãlia & humana, & in ordine inæqualitatis ad ſuperiora: ſicut oportet in naturalibus inferiora moueri à ſuperioribus, ita in humanis.

¶ In eod. art. non te ꝑturbet verbum illud, Mouere ꝑ rõem & voluntatem eſt p̃cipere, eo ꝗ ẽt pętere eſt mouere per intellectum & voluntatem, vt ſuperius patet. Eſt namque ſermo iſte ſm̃ ſubiectam mãm intelligendus, vt videlicet intelligatᷣ de mouere ſufficienter. Qui.n. p̃cipit, ſufficienter mouet: qa neceſſitatẽ imponit mobili, vt moueatur. Qui autem petit, non imponit illi, à quo petit, neceſſitatem, vt patet.

Porrecta ꝑ totum.
545
2.d. 35. ar. 2. ad 5. & d. 44. q. 2. artic. 1. Et Heb. 2.
* In libr. 2. de paradi. c. 8 parum ante med. tom. 4.
vlt. Moral. cap. 13. aſu medium.
lib. 2. ca. 4. tom. 5.

SVP. QVÆST. CIIII. ARTIC. II.

Aeg. 2. ſent. d. 44. q. 2. art. 1.

IN art. 2. eiuſ. 104. q. dubiũ occurrit, an obiectum obedientiæ ſit præceptum obligans ad mortale peccatum, vel p̃ceptum cõiter, ſiue obligat ad mortale, ſiue uenale. Et eſt iõ dubiũ, quia hinc inde ſunt authoritates, & rõnes. In primis author hic dicit, ꝗ voluntas ſuperioris quõlibet innoteſcat, eſt quoddam tacitum præceptũ. Conſtat.n. ꝗ non oĩs voluntas ſuperioris nota eſt præceptũ obligans ad mortale, vt patet cum innuit ſubdito, ꝗ deferat librum hebdomadario, & hmõi. Et rurſus in reſp õ. ad ſm̃ dicit, Simplex verbum prælati, eius indicans voluntatẽ, cui obedit promptus obediens &c. In oppoſitũ aũt eſt, quia in hoc artic. in rñſione, d primum, l'ra dicit. Ratio præcepti quam attendit obedientia, cõcurrit cum actibus oium virtutum, nõ tñ cum oibus actibus virtutũ: quia non oẽs actᵒ uirtutũ ſunt in p̃cepto. Et in q. ſeq. in ar. 1. ad primum dr̃. Pctm̃ veniale nõ eſt inobediẽtia, quia non eſt cõtra p̃ceptum, ſed præter præceptum. Ex his.n. apparet, ꝗ tã obedientia, quàm inobediẽtia reſpicit ſolummodo præceptum obligans ad mortale. Nam ſic ſumendo p̃ceptũ, aliqui actus virtutũ ſunt in præcepto, & venialia extra inobedientiam ſunt, & non aliter: venialia ſiquidem in tranſgreſſione pręcepti cõmuniter ſum pti conſiſtunt.

¶ Ad hoc dr̃, ꝗ procul dubio obiectum obedientiæ eſt præceptũ communiter ſumptũ prout eſt tertius actus rationis practicæ, de quo ſub imperij rõie in præcedenti libro tractatum eſt.

¶ Ad cuius clariorem intellectum ſcito, ꝗ ſicut in diſpoſitione humanæ uitæ ſm̃ corpus, aliquis eſt cibus contrarius vitę, vt venenum: aliquis eſt minuens aliquid, quod eſt de integritate vitæ, vt cibᵒ nocẽs oculis, vel ſtomacho: & aliquis eſt in nullo minuens, ſed eius omiſſio eſſet melior, vt cibus non nocens, q tñ ſi omitteretur, expedi

Art. præc.
re. 13. to. 6
Concl.
* ca. 3. to. 6 1. 2. q. 96. art. 1.

tates, cui vna magis appropinquat q̃ alia ſm̃ ordinem diuinitus inſtitutum. Et iõ voluntas vnius hominis præcipientis poteſt eſſe quaſi ſecunda regula uoluntatis alterius obedientis.

AD III dcd̃m, ꝗ aliqd põt iudicari gratuitũ dupliciter. Vno modo, ex parte ipſius opis, qa .ſ. homo ad id non obligatur. Alio mõ, ex parte operantis, qa ſ. libera uoluntate hoc facit. Opus aũt redditᷣ virtuoſum, & laudabile, & meritoriũ p̃cipuè ſm̃ qđ ex volũtate ꝑcedit. Et iõ q̃uis obedire ſit debitũ, ſi propria voluntate aliquis obediat, non pp hoc minoratᷣ eius meritũ, maximè apud Deũ, qui non ſolum exteriora opa, verum ẽt interiorem voluntatem videt.

ARTICVLVS II.

Vtrum obedientia ſit ſpecialis virtus.

AD SECVNDVM ſic ꝑcedit. Vr̃, ꝗ obedientia non ſit ſpãlis virtus. Obedientię.n. inobedientia opponitᷣ: ſed inobedientia eſt gñale pctm̃. dicit eñ Ambr.* ꝗ pctm̃ eſt inobediẽtia legis diuinæ. ergo obediẽtia nõ eſt ſpecialis virtus, ſed gñalis.

¶ 2 Pręt. Oĩs virtᵒ ſpãlis aut eſt theologica, aut moralis: ſđ obediẽtia nõ ẽ uirtᵒ theologica, qa neq; continetᷣ ſub fide, neq; ſub ſpe, neq; ſub charitate. Sĩr ẽt ñ eſt virtᵒ moralis, qa non ẽſt in medio ſupflui, & diminuti: q̃to.n. aliqs eſt magis obediens, tanto magis laudatᷣ. ergo obedientia non eſt ſpecialis virtus.

¶ 3 Pręt. Greg. dicit vlt.* Mor. ꝗ obedientia tãto magis eſt meritoria, & laudabilis, q̃to minus hẽt de ſuo: ſed q̃libet ſpãlis virtus tãto magis laudatᷣ, q̃to magis hẽt de ſuo, eo ꝗ ad virtutẽ requiritᷣ vt ſit uolẽs, & eligens, ſicut dr̃ in 2. Eth.* ergo obediẽtia non eſt virtus ſpecialis.

¶ 4 Prӕt. Virtutes differunt ſpẽ ſm̃ obiecta: obiectũ ãt obediẽtiæ eſſe vr̃ ſuperioris p̃ceptũ, qđ multipliciter diuerſificari videtᷣ ſm̃ diuerſos ſuperioritatis gradus. ergo obedientia eſt virtus gñalis ſub ſe multas virtutes ſpeciales comprehendens.

SED CONTRA eſt, ꝗ obediẽtia à quibuſdam ponitᷣ pars iuſtitiæ, vt ſupra dictum eſt.*

A RESP. Dcd̃m, ꝗ ad oĩa opa bona, q̃ ſpãlem hñt laudis rõnẽ, ſpecialis virtus determinatᷣ. Hoc.n. ꝓprie cõpetit virtuti, vt opus bonũ reddat. Obedire ãt ſupiori debitũ eſt ſm̃ diuinũ ordinẽ rebus inditũ, ut oñſũ eſt,* & per conſequens eſt bonũ, cũ bonum conſiſtat in mõ, ſpẽ, & ordine, vt Aug.† dicit in lib. de natura boni. Habet ãt hic actus ſpecialem rõem laudis ex ſpãli

B obiecto. Cum.n. inferiores ſuis ſuperiorıbᵒ multa debeãt exhibere, ĩter cętera hoc eſt vnũ ſpãle, ꝗ tenentᷣ eorũ p̃ceptis obedire. Vñ obediẽtia eſt ſpãlis virtusᵒ, & eius ſpãle obiectũ eſt p̃ceptũ tacitũ, vel expreſſũ. Voluntas.n. ſuperioris quocũque mõ innoteſcat, ẽ quoddã tacitũ p̃ceptum. Et tãto vr̃ obediẽtia promptior, q̃to expreſſum p̃ceptum obediendo præuenit, uoluntate tñ ſuperioris ĩtellecta.

C AD PRIMVM ergo dcd̃m, ꝗ nihil ꝓhibet duas ſpãles rõnes, ad quas duæ ſpãles virtutes reſpiciunt, in vno & eodẽ mãli obiecto concurrere: ſicut miles defendendo caſtrũ regis & impletopᵒ fortitudinis non refugiẽs mortis pericula pp bonũ, & opus iuſtitiæ, debitum ſeruitium dño ſuo reddens. Sic igitᷣ

D rõ p̃cepti, quã attendit obedientia, concurrit cum actibus oĩm uirtutum, nõ tñ cum oĩbus virtutum actibus, qa non oẽs actᵒ uirtutum ſunt ĩ p̃cepto, ut ſ ha bitum eſt.* Sĩr ẽt q̃dã qñq; ſub p̃cepto cadunt, q̃ ad nullã aliã virtutem pertinent, vt patet in his q̃ non ſunt mala, niſi qa ꝓhibita. Sic ergo, ſi obedientia ꝓprie accipiatᷣ ſm̃ ꝗ reſpicit p intentionem formalem rõnem

E p̃cepti, erit ſpãlis uirtus, & inobedientia pctm̃ ſpãle. Secũdum hoc.n. ad obedientiã requiritᷣ, quòd impleat aliquis actum iuſtitię, vel alterius uirtutis, intẽdens implere præceptum, & ad inobedientiã requiritᷣ ꝗ actualiter cõtẽnat ſpãle præceptum. Si uero obediẽtia large accipiatur ꝓ executione cuiuſcunque, qđ pt cadere ſub p̃cepto, & inobedientia ꝓ omiſſione eiuſdem ex quacunque intentione, ſic obedientia erit gñalis uirtᵒ, &

inobedientia gñale peccatum.

Ad II dicendum, ꝙ obedientia nõ eſt uirt⁹ theologica. Non .n. per ſe obiectum eius eſt De⁹, ſed ꝑceptũ ſuperioris cuiuſcunque uel expreſſũ, vel interpretatiuum, ſ. ſimplex verbum ꝑlati eius indicãs voluntatẽ, cui obedit prõptus obediens, ſm illud ad Tit. 3. Dicto obedire. Eſt autem uirtus moralis cum ſit pars iuſtitiæ, & eſt medium inter ſuperfluum & diminutum. Attẽdit autem eius ſuperfluum non quidem ſm quantum, ſed ſm alias circunſtantias, inquantum ſ. aliquis obedit uel cui non debet, uel in quibus non debet, ſicut ſ̄ de religione dictum eſt.* Poteſt ẽt dici, quòd ſicut in iuſtitia ſuperfluum eſt in eo, q̃ retinet alienum, diminutum aũt in eo, cui non reddit quod debet, ut Philoſ. dicit in 5.* Eth. ita ẽt obedientia mediũ eſt inter ſuperfluum, qd̃ attendit ex parte ei⁹ qui ſubtrahit ſuperiori obediẽtiæ debitum, q̃a ſuperabundat ĩ implendo ꝓpriã uoluntatẽ: diminutum autem ex parte ſuperioris, cui non obeditur. Vnde ſm hoc obedientia nõ erit medium duarũ malitiarum, ſicut ſ̄ de iuſtitia dictum eſt.*

Ad III dcd̃m, quòd obedientia, ſicut & q̃libet uirtus, debet G habere promptã uoluntatem ĩ ſuum ꝓprium obiectum, nõ ãt in id qd̃ repugnans eſt ei. Proprium ãt obiectum obedientiæ eſt ꝑceptum, qd̃ q̃dem ex alteri⁹ uoluntate procedit. Vñ obedientia reddit promptam hoĩs voluntatem ad implendũ volũtatem alteri⁹. ſ. ꝑcipientis. Si ãt id qd̃ ei ꝑcipit, ſit propter ſe ei uolitum, etiam abſq; rõe pręcepti, ſicut accidit in ꝓſperis, iam H ex ꝓpria uoluntate tendit in illud, & non vr̃ illud implere ꝓpter ꝑceptum, ſed ꝓpter uoluntatem ꝓpriam: ſed quãdo illud quod præcipitur, nullo modo eſt ſm ſe volitum, ſed eſt ſecundum ſe conſideratum propriæ voluntati repugnans, ſicut accidit in aſperis, tunc oĩno manifeſtum eſt, quòd non imple-

uiorem reddere hoĩem: ita contingit in his q̃ rõ dictat agenda, vel omittenda in ordine ad vitam æternam. Quędam namque indicit vt oĩno neceſſaria ad vitam æternam, & hæc ſunt præcepta obligantia ad peccatum mortale, vt non adulterari &c. Quædam vero indicit non vt neceſſaria ad vitam ęternam, ſed vt ad integritatẽ uitę ſpectãtia: & hęc ſunt præcepta obligantia ad veniale peccatũ, vt nõ dicere verbum ocioſũ, & hmõi. Nã veniale pctm̃ tollit ñ æternam vitam, ſed integritatem vitę alicuius pergentis in vitam ęternam. Quædam vero indicit vt conferẽtia ad vitã æternam & hęc ſunt conſilia, q̃ non obligant, ſed ſiue fiant, ſiue non, nihil illicitum incurrit, vt ſeruare virginitatem ingredi religionem, & hmõi. Ita ꝙ inter conſilia, & præcepta tam primo, q̃ ſecũdo mõ, hęc eſt dr̃ia, ꝙ ꝑceptũ oẽ neceſſitatẽ imponit, licet diuerſimode, quia præceptũ obligans ad mortale, imponit neceſſitatẽ vitæ æternæ, quæ eſt finis: pręceptum vero obligãs ſolum ad veniale, neceſſitatem integritatis vitæ ad vitam ęternã imponit: cõſilia autem nullam imponunt neceſſitatẽ. Et quia inobedientes cõſtat eſſe, qui nolunt parere ſuperiori in his, quę neceſſe eſt eos exequi, ſi peccare nolunt: & ſimiliter obedientes ſunt non ſolum qui obediũt in ſimpliciter neceſſarijs ad vitam æternam, ſed in omnibus ſtatutis, quorum omiſſio illicita eſt: ideo obedientiæ & inobediẽtiæ obiectum eſt præceptum communiter ſumptum, vt diſtinguitur contra conſilium. Et hoc manifeſtum fit ex actu utriuſque. Nam obedientiæ actus proprius eſt facere, vel omittere aliquid vt ſuperioris voluntatem ſibi notam impleat. Inobediẽtiæ vero proprius actus eſt facere, vel omittere aliquid vt contra qualitercumque inſinuatam, vel creditam voluntatem ſuperioris faciat: hoc eſt enim proprie contemnere, contrarie oppoſitum actui obedientiæ. Conſtat namque quòd ſi quis ideo aliquid facit, vel omittit quantumcumque minimum, vt ſuperioris mandatum impleat, de obedientia laudatur: & qui oppoſitum, vt. ſ. contra ſuperioris mandatum faciat, cõtemptor dr̃, & eſt. Propter quod etiam in conſtitutionibus fratrum ordinis Prædicatorum ſub diſiũctione dr̃, Niſi propter præceptum, vel contemptum, tanquam præcepti ſtrictè ſumpti tranſgreſſio, diſtinguatur contra tranſgreſſionem contemptus. Et uere ſic eſt, quia ſiue adſit contemptus, ſiue non, ſola tranſgreſſio præcepti obligantis ad mortale, inducit peccatum mortale: & ſimiliter ſiue adſit præceptum ad mortale, ſiue non, ſolus cõtemptus obligat ad mortale. Qui enim frangeret ſilentium hac intentione vt faceret contra uoluntatem indicentis illud, hic uere contemneret, & mortaliter peccaret. Sine huiuſmodi autem toties dicta intentione, videlicet, vt faciat contra ſuperioris voluntatem, ſeu mandatum, nunquàm eſt contemptus.

Q. 92. ar. 2

li. 5. cap. 4. ante med. tom. 5.

I

K

¶ Ad primam ergo obiectionem in oppoſitum dr̃, ꝙ cum in lr̃a dr̃, Omnes actus virtutum non eſſe in præcepto, ſumit̃ pręceptũ cõiter, vt diſtinguitur contra conſilium: quoniam multi actus uirtutum ſunt in conſilio, vt vouere, q̃ eſt actus religionis, & ſimiles, & non ſumit̃ pręceptum ſtrictè vt diſtinguit̃ contra mandatũ.

¶ Ad ſcd̃am vero dr̃, ꝙ quia inobedientia formaliter importat contrarietatem ad ꝑceptum cõiter, & oẽ pctm̃ mortale importat contrarietatẽ ad id qd̃ eſt ꝑceptum, ſtricte ſumẽdo ꝑceptũ, & nullum pctm̃ veniale importat contrarietatẽ ad ꝑceptũ, vel id qd̃ eſt ꝑceptum: ideo oẽ mortale eſt inobedientia mãliter, vel F formaliter: veniale autem neutro modo: & ꝓpterea dr̃, ꝙ veniale non eſt inobedientia. Cum quibus tñ ſtat oẽ veniale eſſe ſcd̃m quid inobedientiam mãliter, vt reliqua venialia: vel formaliter, vt primus motus inobedientiæ, ſicut primus motus infidelitatis ſpectat ad ſpeciem infidelitatis. Loquitur ſiquidem lr̃a ibi de inobediẽtia ſimpliciter formaliter, vel materialiter.

¶ In eodem 2. artic. in reſponſione ad primum, circa illud, Ratio præcepti, quam obedientia attendit, cõcurrit cum actibus oĩum virtutum &c. dubium occurrit, An hæc differentia intelligatur de concurſu in actu, vel in potentia. Si namque intelligitur in potẽtia, nulla eſt differentia: quia omnis actus uirtutis poteſt cadere ſub pręcepto. Si uero in actu, falſum dicitur: quia aliqua uirtus eſt, cuius nullus actus cadit ſub præcepto, vt magnificentia. Male ergo ponitur differẽtia inter concurſum pręcepti cum actibus omnium virtutum, & nõ cum omnibus actibus virtutum.

Q. 58. ar. 10.

¶ Ad hoc dr̃ dupliciter. Primo, ꝙ ſermo pręſens eſt de virtutibus principalib⁹: ſicut cũ dr̃, ꝙ oẽs virtutes oportet eſſe cõnexas, intelligit̃ de principalibus uirtutibus, quæ ſunt apud nos theologales, & cardinales, quarum quamlibet conſtat cadere ſub pręcepto. Secundo, dr̃ ꝙ cuiuſque virtutis actus aliquis cadit ſub pręcepto, ſed non eodẽ mõ: quia actus poſitiuus cuiuſq; virtutis cadit ſub præcepto affirmatiuo, quod obligat ſp, ſed non ad ſp. Omiſſio aũt contrarij cadit ſub ꝑcepto negatiuo, quod obligat ſp, & ad ſp. Et propterea quilibet tenet̃ obedire præcepto Dei, ſeu naturalis iuris, de actu magnificentiæ pro loco & tpe, quãdo. ſ. habet diuitias, & oportet magnificos facere ſumptus: & nihilominus quilibet, quantumcumque pauper, tenetur nihil velle contra magnificentiam. Stat ergo ſolida differentia aſſignata in litera.

¶ In eadem rñſione ad primũ illud, Quædã q̃nq; ſub præcepto cadũt, q̃ ad nullã aliã virtutẽ ptinent, vt patet de his, quæ non ſunt mala, niſi q̃a ꝓhibita, dubium occurrit, An omittere mala q̃a ꝓhibita ad nullam aliam virtutẽ ſpectet, niſi ad obediẽtiã. Et eſt rõ dubij, quia verbum lrę inductum hoc manifeſte dicit.

¶ In oppoſitũ aũt eſt, q̃a frangere ieiunium Eccleſiæ, qd̃ nõ eſt malũ, niſi q̃a ꝓhibitũ, ſpectat ad gulã: & ſeruare illud, ſpectat ad virtutem abſtinentię: & rapi à iudice homicidã in Eccleſia, qd̃ non eſt malum, niſi quia prohibitum, ſpectat ad ſacrilegiũ, & abſtinere ab hoc, ſpectat ad virtutẽ religionis, & ſic de alijs. Non videtur ergo verum eſſe, quod in litera dicitur.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ vt patet ex præcedenti libro, cum legis ſit facere homines virtuoſos, præcepta de actibus virtutum, uel uitiorum ſic dant̃, vt q̃dam actus ſm̃ ſe ſpectent ad uirtutes, vel vitia, ut colere patriam, non furari, non inebriari, & hmõi: q̃dã aũt ſm̃ ſe ad nullam uirtutem ſpectant, ſed ex hoc ipſo, ꝙ mãdant̃ in tali materia, ſubſternuntur tali virtuti, vel uitio. Si eñ ꝑcipit̃ aliquid ꝓ veneratione ſacrorum, ex hoc ipſo fit act⁹ religionis, & ſic de alijs, vt ibi declarauimus. Sic ergo in hoc ꝙ in propoſito dr̃, ſubintelligenda eſt gloſſ. hæc. ſ. ſm̃ ſe, ita ꝙ ſenſus eſt, Quædam q̃nque ſub præcepto cadunt, quæ ſm̃ ſe ad nullã ſpectant virtutem: & ſic pars negatiua quæſtionis eſt vera, quia etiam ad aliam uirtutem ſpectat omittere mala, quia prohibita. Et pars affirmatiua eſt quodammodo vera: quia talia ſecundum ſe ad nullam aliam virtutem ſpectant, & non eſt mirum ſi diuerſa in diuerſis locis appareat ſententia.

tur, niſi pp pceptum. Et iõ Gregor. dicit in lib.* Moral. q obediẽtia, q̃ hẽt aliqd de ſuo i proſperis, eſt vel nulla, vel minor: qa. ſ. voluntas ppria nõ vr̃ principaliter tendere ad implendũ pceptum, ſed ad aſſequendũ, pprium volitũ. In aduerſis aũt, vel difficilibus eſt maior, qa voluntas ppria in nihil aliud tendit, q̃ in pceptũ. Sed hoc intelligendũ eſt ſm id, qđ exterius apparet: ſm tñ Dei iudiciũ, q corda rimat̃, põt contingere, q ẽt in pſperis obedientia aliqd de ſuo hñs, non pp hoc ſit minus laudabilis, ſi. ſ. ppria voluntas obedientis, non minus deuotè tendat ad impletionẽ pcepti.

AD IIII. dicendũ, q reuerentia directè reſpicit pſonã excellentem, & iõ ſm diuerſam rõnem excellentiæ diuerſas ſpẽs hẽt: obediẽtia verò reſpicit pceptum pſonę excellẽtis, & iõ non eſt niſi vnius rõnis. Sed qa pp reuerentiam perſonæ obedientia debet̃ eius pcepto, pñs eſt, q obedientia hominis ſit eadem ſpecie, ex diuerſis tamẽ ſpecie cauſis procedens.

ARTICVLVS III.

Vtrum obedientia ſit maxima virtutum.

AD TERTIVM ſic proceditur. Vr̃ q obedientia ſit maxima virtutũ. Dr̃. n. 1. Reg. 15. Melior eſt[b] obedientia q̃ victimæ: ſed oblatio victimarum ptinet ad religionẽ, q̃ eſt potiſſima inter oẽs virtutes morales, vt ex ſ. dictis patet.* ergo obedientia eſt potiſſima inter oẽs virtutes.

¶ 2 Prẽt. Greg. dicit vlt. † Moral. q[b] obedientia ſola virtus eſt, q̃ virtutes cęteras menti inſerit, inſertaſq; cuſtodit: ſed cã potior eſt effectu: ergo obedientia eſt potior omnibus virtutibus.

¶ 3 Prẽt. Greg. dicit vlt.* Moral. q nunq̃ per obedientiã malũ dẽt fieri. Aliqñ aũt p obedientiam bonum, quod agimus intermitti debet: ſed nõ ptermittitur aliqd, niſi pro meliori. ergo obedientia, pro qua pmittũtur bona aliarũ virtutum, eſt[b] virtutibus alijs melior.

SED CONTRA eſt, q obediẽtia hẽt laudem ex eo, qđ ex charitate pcedit. Dicit. n. Greg. vlt.* Moral.* q obediẽtia nõ ſeruili metu, ſed charitatis affectu ſeruanda eſt, nõ timore pęnę, ſed amore iuſtitię. ergo charitas ẽ potior virtus q̃ obedientia.

RESP. Dicẽdum, q ſicut peccatum conſiſtit in hoc, q hõ cõtempto Deo cõmutabilib. bonis inhæret: ita meritũ virtuoſi actus cõſiſtit ecõtrario in hoc, q hõ cõtemptis bonis creatis, Deo inhęret ſicut fini. Finis aũt potior eſt his, q̃ ſunt ad finẽ. Si ergo bona creata pp hoc cõtẽnant̃ vt Deo ihęreat, maior eſt laus virtutis ex hoc, q Deo inhæret, q̃ ex hoc q bona terrena contẽnit: & iõ[m] virtutes, qbus Deo ſm ſe inhęret̃, ſ. theologicæ, ſunt potiores virtutib. moralibus, quib. aliquid terrenum contemnitur, vt Deo inhæreatur.[n] Inter virtutes autẽ morales tãtò aliqua potior ẽ, quãto aliqs magis aliqd cõtemnit, vt Deo inhęreat. Sũt autẽ tria gña bonorũ humanorũ, q̃ hõ põt cõtẽnere pp Deũ, quorũ infimũ sũt exteriora bona, mediũ aũt ſunt bona corpis, ſupremũ ãt ſũt bona aĩę: inter q̃ quodãmõ pcipuũ eſt voluntas, inquantum. ſ. per voluntatem hõ oĩbus alijs bonis vtitur. Et[l] iõ,[p] per ſe loquendo, laudabilior eſt obedientiæ virtus, q̃ pp Deum cõtemnit propriã volũtatem, q̃ alię virtutes morales, q̃ pp Deum aliqua alia bona ptemnunt.[q] Vnde Greg. dicit in vlt.* Moral. q obedientia victimis iure pponitur: quia per victimas aliena caro, per obediẽtiã verò voluntas propria mactatur. Vndè etiam quæcunque alia virtutum opera ex hoc meritoria ſunt apud Deum, quòd fiunt vt obediatur volũtati diuinæ. Nam ſi quis ẽt martyriũ ſuſtineret, vel omnia ſua pauperibus erogaret, niſi hæc ordinaret ad impletionem diuinæ voluntatis, quòd rectè ad obediẽtiã pertinet, meritoria eſſe non poſſent: ſicut nec ſi fierent ſine charitate, quæ ſine obedientia eſſe nõ põt. Dr̃. n. primę Io. 2. q qui dicit ſe noſſe Deum, & mãdata eius non cuſtodit, mendax eſt: qui autem ſeruat verba eius, verè in hoc charitas

vlt. li. Moralia. c. 15. ã medium.

¶ In rñſione ad quartum eiuſdem ſecundi art. dubium occurrit, An obedientia reſpectu Dei, & hominis ſit vnius ſpẽi ſpecialiſſimæ. Et eſt rõ dubij, quia in lrã primò ex dña inter obiectum reuerentiæ, & obedientię, concludit de obedientia abſolutè, q non eſt niſi vnius rationis. Poſtmodum verò ſubiungit limitate, q obedientia hominis eſt eadem ſpẽ, quaſi per ly hoĩs, præſeruauerit ſe ab obedientia Dei &c.

¶ Ad hoc dr̃, q obedientia reſpectu Dei, & hoĩs eſt quodãmõ vnius, & quodãmodo alterius rõnis. Nã ſm ppriam dñam obedientiæ, q̃ ex obiecto ſumit̃, vnius eſt rõnis, quia pceptum formaliter a quocunq; fiat, & de quocunque fiat, vnius eſt rõnis, & hoc eſt qđ primo in litera concludit̃. Si vero cõſideret̃ obediẽtia ſm cõem rõem virtutis, vel vitij, ſm quã diſtinguit̃ virtus erga Deũ, vel proximũ, vel ſeipſum: & ſimiliter peccatum contra Deum aut pximum, aut ſeipſum, ſic obedientia diuini præcepti, & obedientia humani pcepti, diuerſarum ſunt rõnum, & ſimiliter in obedientiæ, qm vna reſpicit Deum: & alia hoiem: ſicut in nãlib. figura cęli, & inferioris corporis, ſunt vnius rõnis ſm propriã rõnem figurę, & ſunt diuerſorũ generum ſm cõem rõnẽ entis, qua diuerſificãtur p incorruptibile & corruptibile, & propter dictã diuerſitatẽ author in lrã ſubiũxit limitatẽ de obedientia hoĩs, & ſic omnia conſonãt.

Porrecta ꝑ totum.

546

Philip. 2. lect. 3.

Q. 81. ar. 6

† vlt. Mor. c. 12. paulo à princ.

SV. QVÆST. CIIII. ART. III.

li. vlt. c. 13

IN art. 3. eiuſdẽ 104. quæſt. dubium occurrit de concluſione principali, An. ſ. in litera concludatur, q obedientia eſt maxima virtutum moralium, & eſt rõ dubij obſcuritas literæ.

¶ Ad hoc bñ dr̃, q neque ſm veritatẽ, neq; ſm literam, obedientia eſt maxima virtutum ſimpliciter: quia theologales ſunt præſtantiores ea, vt in litera probatur. Nec eſt maxima in gñe moralium, qa religio ad minus eſt pſtantior ea: quoniã religio ipſum Deum qui præcipit, colit, obedientia verò ad eius pceptum attendit. Conſtat autẽ, q maius eſt Deũ, q̃ Dei præceptum venerari: ſed eſt maxima in gñe moralium talium, quæ. ſ. in contẽptum ſpalium conſiſtunt. Et hanc excellẽtiã non habet obediẽtia quęcunque, ſed illa, qua Deo vniuerſaliter obedimus: ſic. n. & non aliter præcepto eius voluntatem nſam ſubijcimus. Si enim quędam Dei pcepta placet implere, & quædam non, iam non Dei, ſed nſam, qua implenda, & non implenda eligimus, ſequimur volũtatem. Omnes ſiquidẽ hę cõditiones ex lra diligẽter pſpecta hñr. Et ex hac parte conſiderata obedientia, filia ponitur charitatis indiuidua, differẽs ab ea in hoc, q charitas facit hominem cum Deo idem velle, & idẽ nolle per modum amici, obedientia verò per modum ſubditi. Homo. n. recognoſcens ſe tali amico ſubditũ perpendit iuſtum eſſe vt obediat volendo & nolendo vt ſubditus, quicquid ille præcepit. Et ex hac eadẽ parte obedienria cauſat omnium uirtutũ ẽt charitatis, & fidei actus, vt. ſ. impleat Dei præcepta. Et ex eadem parte ponitur, quaſi forma virtutũ aliarum, pro quanto actus reliquarũ fiunt, vt impleantur diuina præcepta, qđ directè ſpectat ad obediẽtiã. Veruntamen quia ipſa impletio præcepti diuini ordinatur ad impletionem diuinæ voluntatis per modũ amicitiæ, quòd eſt ꝓprium charitatis: iõ finis præcepti & obedientiæ ſimpliciter eſt charitas, iuxta illud Apoſt. ad Titum. Finis præcepti eſt charitas.

li. vlt. c. 14 parum ã medium.

¶ In rñſione ad primũ eiuſdẽ articuli aduerte, q obedientia dupliciter ſumitur, cauſaliter, & formaliter. ſi formaliter, ſic vna eſt ſpẽs: ſi cãliter,

Concl. ...

D. 936. Concl. ꝑ

Lib. vlt. c. 12. ãñ medium.

in multis reponitur ſpeciebꝰ, & laus eius, quia anteponitur religionis actui, qui eſt victimas offerre, conuenit ei aliter ſumptę, prout continetur ſub religione, & ſpectat ad potiorem religionis actum, qui eſt deuotio. Et ideo non eſt mirum, ſi hoc modo ꝑponit minori actui religionis, tanq̃ ſi diceret, melior eſt deuotio, q̃ victima: meliꝰ eſt ſacrificiũ interioris voluntatis, q̃ exterioris victimæ, quod eſt per ſe notum. Et hanc rõem reddunt verba Gregorij, dicẽdo ꝙ mactatur volũtas proculdubio in ſacrificium diuinum.

¶ In rñſione ad 3, eiuſdem art. aduerte, ꝙ ꝑ bonum ad qđ faciendum homo ex neceſſitate tenet, non intelligit ſolum de neceſſitate peccati mortalis, ſed ẽt venialis: ita ꝙ nulli hoĩ homo tenet obedire in hisꝰ, q̃ ſunt peccata, quantũcunq; minima, quia non ſunt faciẽda mala, vt veniant bona.

Li. vlt. Mora. c. 12. parũ à principio.

Dei ꝑfecta eſt. Et hoc iõ eſt, q̄a amicitia facit idẽ velle et nolle. F

Ad primvm ergo dicendũ ꝙ obedientia ꝑcedit ex reuerẽtia, q̃ exhibet cultũ, & honorẽ ſuꝑiori. Et quantũ ad hoc ſub diuerſis virtutib. continetur, licèt ſm ſe conſiderata, prout reſpicit rõnem præcepti, ſit una ſpecialis uirtus. Inquãtũ ergo procedit ex reuerentia prælatorum, cõtinetur quodammodo ſub obſeruantia: inquantũ verò ꝑcedit ex reuerentia parentum, ſub pietate: inquãtum verò procedit ex reuerentia Dei, ſub religione, & ꝑtinet ad deuotionẽ q̃ eſt principalis actus religionis. Vñ ſm hoc laudabilius eſt obedire Deo, q̃ ſacrificium offerre: & ẽt quia in ſacrificio immolat̃ aliena caro, per obedientiam ãt propria voluntas, ut Greg.* dicit. Specialiter tñ in caſu, in quo loquebatur Samuel, melius fuiſſet Sauli obedire Deo, q̃ aĩalia pinguia Amalecitarum in ſacrificium offerre contra Dei mandatum. G E

Ad II dicendum, quòd ad obedientiam pertinent oẽs actus virtutum, prout ſunt in præcepto. Inquãtum ergo actus virtutum operantur cauſaliter, vel diſpoſitiuè ad earum generationem, & cõſeruationẽ, in tñ dr̃ ꝙ obedientia oẽs virtutes menti inſerit, & cuſtodit. Nec tñ ſequit̃, ꝙ obedientia ſit ſimpl̃r oĩb. virtutib. prior, ꝑꝑ duo. Primò, quia licet actus virtutis cadat ſub præcepto, ꝑt tñ aliquis implere actum virtutis nõ attẽdens ad rõem præcepti. Vñ ſi aliqua virtus ſit, cuius obiectum ſit naturaliter prius q̃ ꝑceptum, illa virtus dr̃ naturaliter prior, q̃ obedientia: vt patet de fide, per quam nobis diuinæ authoritatis ſublimitas innoteſcit, ex qua competit ei ptãs præcipiendi. Secundò, quia infuſio gratiæ, & virtutum ꝑt præcedere, ẽt tpe, oẽm actum virtuoſum: & ſecundum hoc neque tempore, neq, natura eſt obedientia omnibus alijs virtutibus prior.

Ad III dicendũ, quòd duplex eſt bonũ, quoddam, ad quod faciendum homo ex neceſſitate tenetur, ſicut amare Deum, vel aliquid hmõi: & tale bonum nullo modo debet propter obedientiam prætermitti. Eſt autem aliud bonum, ad quod hõ non tenetur ex neceſſitate, & tale bonum debet hõ q̃nq; ꝑꝑ obedientiam prætermittere, ad quam ex neceſſitate homo tenetur: quia nõ debet homo aliquod bonum facere, culpam incurrendo. Et tñ, ſicut ibidem Greg.* dicit, qui ab vnoquoq; bono ſubiectos vocat, neceſſe eſt vt multa concedat, ne obedientis mens funditus intereat, ſi a bonis oĩb. repulſa penitus ieiunet. Et ſic per obedientiam, & alia bona ꝑt damnum vnius boni recompenſari. K

Li. vlt. Mora. c. 13. circa princi.

Articvlvs IIII.

Vtrum in omnibus ſit Deo obediendum.

Ad qvartvm ſic ꝑcedit̃. Vr̃ ꝙ non in oĩbꝰ ſit Deo obediendum. Dr̃. n. Matth. 9. ꝙ Dñs duobus cęcis curatꝭ ꝑcepit dicẽs: Videte ne quis ſciat. Illi ãt exeuntes diffamauerunt eum ꝑ totam terram illam, nec tñ ex hoc iculpant̃. ergo vr̃ ꝙ ñ teneamur iᵇ oĩb. obedire Deo.

¶ 2 Præ. Nullus tenetur aliquid facere contraʰ virtutem: ſed inueniunt̃ quædam ꝑcepta Dei contra virtutem, ſicut ꝑcepit Abrahæ ꝙ occideret filium innocentem, vt hr̃ Gen. 22. & Iudæis, ut furarent̃ res Ægyptiorum, vt hr̃ Exo. 11. q̃ ſunt cõtra iuſtitiam. & Oſeæ, ꝙ acciperet mulierem adulteram, quod eſt contra caſtitatem ergo non in omnib. eſt obediendum Deo.

¶ 3 Præ. Quicunq; obedit Deo, conformat voluntatem ſuam voluntati diuinæ, etiam inʰ volito: ſed non quantum ad oĩa tenemur conformare voluntatem noſtram voluntati diuinæ in volito, vt ſ. habitum eſt.* ergo non in omnibus tenetur homo Deo obedire.

1. 2. q. 19. art. 10.

Sed contra eſt, ꝙ dr̃ Exo. 24. Oĩa quæcunq; locutus eſt Dñs faciemus, & erimus obedientes.

Resp. Dicendum, ꝙ ſicut ſupradictum eſt,* ille qui obedit, mouet̃ per imperium eius, cui obedit, ſicut res naturales mouentur per ſuos motores. Sicut ãt Deus eſt primꝰ motor oĩm, q̃ naturaliter mouentur, ita etiam eſt primus motor oĩm voluntatum, vt ex ſ̃dictis patet.* Etᵐ ideo ſicut naturali neceſſitate oĩa naturalia ſubdũtur diuinæ motioni, ita etiam quadam neceſſitate iuſtitię, omnes voluntates tenentur obedire diuino imperioⁿ.

Art. 1. huius queſt.

1. 2. q. 9. artic. 6.

Concl.

Ad primvm ergo dcđm ꝙ Dñs cęcis dixit, vt miraculum occultarent, non quaſi intendens eos ꝑ virtutem diuini ꝑcepti obligare, ſed ſicut Gre. dicit 19. Mor.† Seruis ſuis ſeſe ſequentib. exemplũ dedit, vt ipſi q̃dẽ virtutes ſuas occultare deſiderent, & tñ vt alij eorũ exemplo ꝑficiant, ꝑdant̃ inuiti.

†Lib. 19. c. 18. à med.

Ad II dicendum, ꝙ ſicut Deus nihil operat̃ cõtra naturam, quia hoc eſt natura vniuſcuiuſq; rei, quod in ea Deus operat̃, vt hr̃ in gl. ad Ro. 11.* operat̃ tñ aliquid contra ſolitum curſum naturæ: ita etiam nihil Deus ꝑt præcipere contra virtutem, q̄a in hoc principaliter conſiſtit virtus, & rectitudo voluntatis humanæ, ꝙ Dei voluntati conformet̃, & eius ſequatur imperium, q̃uis ſit contra conſuetum virtutis modum. Sm̃ hoc ergo præceptum Abrahæᵈ fcm̃, ꝙ filium innocentem occideret, non fuit cõtra iuſtitiã, q̄a Deꝰ eſt actor mortis & vitæ. Sil̃rᵈ nec fuit contra iũſtitiã ꝙ mandauit Iudæis, vt res Ægyptiorum acciperent, q̄a eius ſunt oĩa, & cui

*Ad Ro. 11 ſup illud, Contra naturã ĩſertꝰ es, in gloſ. ordinar. & ſumit̃ ex Aug. li. 26 contra Fauſtum ca. 3. to. 6. D. 518. D. 801.

SVP. QVÆ. CIIII. ART. IIII.

IN art. 4. eiuſdem q. 104. in rñſione ad primum, dubium occurrit, ãn Dñs Ieſus verè præceptũ fecerit cæcis ne eum manifeſtarent. Et eſt ratio dubij, quia ſi non intendit ꝑcipere, vt l̃ra dicit, ſequit̃ ꝙ Euangeliſta malè expreſſerit verba Dñi dicẽdo, ꝙ ꝑcepit eis. Si autẽ intendit ꝑcipere, male ergo exprimitur in litera oppoſitum.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ Dñs Ieſus, licèt eſſet ſuperior, & poſſet ptãte ꝑceptiua vti, in illo tñ actu non eſt eã vſus, ſed vt vnus hoĩm locutus eſt ad exemplũ aliorum per modum ꝑcipientis, petẽdo ne diuulgaretur. Et ſuberat veritas, quia tanq̃ vnus hõ, quantum ex ſe erat, volebat vt non manifeſtaret̃: & ad oñdendum veritatem talis intentionis per modum ꝑcipientis loquebatur: & ſic omnia conſonant.

Porrecta ꝑ totum.

547 Inf. art. 5. corp. & ad 2. & q. 154 ar. 2. ad 2. Et 2. di. 44 in expo. li. ad 7. Et lo. 2.

cui voluerit, dat illa. Sīr etiā non fuit cōtra caſtitatem ꝑceptum Oſeę factum, ut mulierem adulterā acciperet, q̄a ipſe Deus eſt humanæ gñationis ordinator: & ille eſt debit⁹ mod⁹ mulieribus utendi,
D.4. quem Deus inſtituit. Vñ patet ꝙ prędicti nec obediendo Deo, nec obedire uolendo peccauerunt.

D. 422. Et D.492. D.967. AD III dcd̄m, ꝙ etſi [d] non ſp̄ teneatur hō velle quod Deus uult, [e] ſp tñ tenetur velle quod [f] Deus vult eum uelle. Et hoc homini præcipuè innoteſcit per præceptum diuinum: & ideo tenetur homo in omnibus diuinis præceptis obedire.

ARTICVLVS V.

Vtrũ ſubditi teneantur ſuis ſuperioribus in omnibus obedire.

AD QVINTVM ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ ſubditi teneant̄ ſuis ſuperioribus in oībus obedire. Dicit.n. Apoſt. ad Colo. 3. Filij obedite parētibus [h] per oīa. & poſtea ſubdit: Serui obedite ꝑ [i] oīa dominis carnalibus. ergo eadem rōne alij ſubditi debent prælatis ſuis in oībus obedire.

¶ 2 Præt. Prælati ſunt [k] medij īter Deum & ſubditos, ſm̄ illud Deut. 5. Ego ſequeſter, & medi⁹ fui inter Deum, & vos in tp̄e illo, vt annũciarem vobis verba eius: ſed ab extremo ī extremū nō ꝑuenit̄, niſi per medium. ergo ꝑcepta p̄lati ſunt reputanda tanq̄ ꝑcepta Dei. Vñ & Apoſt. dicit ad Gal. 4. Sicut angelum Dei excepiſtis me, ſicut Chr̄m Ieſum. & 1. ad Theſ. 2. Cum accepiſſetis à nobis verbum auditus Dei, accepiſtis illud non ut verbum hoīum, ſed ſicut vere eſt, verbum Dei. ergo ſicut homo debet Deo obedire in omnibus, ita & prælatis.

¶ 3 Pręt. Sicut religioſi ꝓfitendo, uouent̄ caſtitatem & paupertatem, ita & [n] obedientiā: ſed religioſus tenet̄ quantū ad oīa ſeruare caſtitatem & paupertatem. ergo ſimiliter quantum ad omnia tenetur obedire.

SED CONTRA eſt, ꝙ dicitur Act. 5. Obedire oportet Deo magis q̄ hoībus: ſed qñq; præcepta prælatorum ſunt contra Deum. ergo non in oībus, prælatis eſt obediendum.

RESP. Dcd̄m, ꝙ ſicut dictū eſt*, obediens mouet̄ ad imperium ꝑcipientis quadam neceſſitate iuſtitię, ſicut res naturalis mouet̄ ex virtute ſui motoris neceſſitate naturę. Quòd
A autem aliqua res nālis non moueat̄ a ſuo motore p̄t cōtingere dupliciter. Vno mō, ꝓp impedimentum qd̄ ꝓuenit ex fortiori virtute alterius mouētis: ſicut lignum non cōburit̄ ab igne, ſi fortior vis aq̄ īpediat. Alio mō, ex defectu ordinis mobilis ad motorem, q̄a etſi ſubijciat̄ eius actioni q̄tum ad aliq̄d, non tñ q̄tum ad oīa: ſicut humor qñq; ſubijcit̄ actioni caloris q̄tum
B ad calefieri, non tñ q̄tum ad exſiccari, ſiue conſumi. Similiter ex [m] duobus pōt contingere, ꝙ ſubditus ſuo ſupiori nō teneat̄ in oībus obedire. [n] Vno mō, ꝓp ꝑceptum maioris ptātis. Vt em̄ dr̄ ad Rom. 13. Super illud, Qui ptāti reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt, dicit gl.* Si quid iuſſerit curator, numquid eſt tibi faciendum, ſi contra ꝓcōſulem iubeat? Rurſum, ſi q̄d
C ꝓconſul iubeat, & aliud impator, nunquid dubitat̄ illo contempto, illi eſſe ſeruiēdum? ergo ſi aliud impator, aliud Deus iubeat, contempto illo obtemperādum eſt Deo. Alio modo, non tenet̄ inferior ſuo ſupiori obedire, ſi ei aliquid ꝑcipiat, in quo ei non ſubdat̄. Dicit.n. Seneca ī tertio de Beneficijs.* Errat, ſi quis exiſtimat ſeruitutem ī totum hoīem deſcēdere: pars
D .n. melior excepta eſt. Corpora obnoxia ſunt & aſcripta dñis, mens quidem eſt ſui iuris. Et iō [p] in his q̄ pertinent ad interiorem motum uoluntatis, homo non tenet̄ hoī obedire, ſed ſolum Deo. [q] Tenet̄ āt homo hoī obedire in his q̄ exterius ꝑ corpus ſunt agenda, in quibus tñ [r] ſm̄ ea q̄ ad nām corporis ꝑtinent, homo hoī obedire nō tenet̄, ſed ſolum Deo: [s] quia oēs
E hoīes natura ſunt pares, puta, ī his q̄ pertinent ad corporis ſuſtentationem, & prolis gñationem. Vñ non tenent̄ nec ſerui dñis, nec filij parentibus obedire de mr̄imonio contrahendo, vel virginitate ſeruāda, aut aliquo alio hmōi: ſed [u] in his quæ pertinēt ad diſpōnem actuum, & rerum humanarum tenetur ſubditus ſuo ſuperiori obedire ſm̄ rōem ſuperioritatis, [x] ſicut miles duci exercitus, in his quę

SVP. QVÆ. CIIII. ARTIC. V.

Porrella § ternum.

548 Sup. q.69. ar. 3. ad 1. Et infr. q. 186. art. 2. cor. Et 3. d. 25.

IN ar. 5. eiuſd. 104. q. collige exempta ab obedientia hoīs, & vide eſſe tria. Primò, iuſſa a ſuperiori. Secundo, interiores animi motus. Tertio, ſpectantia ad nām corporis. Reſtare ergo patet, ꝙ in diſpoſitione actuum, & rerum humanarum homo homini ſubditur diuerſi modè iuxta diuerſas poteſtates.

¶ Sed multa dubia occurrunt hic. Primum eſt de interioribus aī motibus, cum Eccleſia excōicet, ſi inquiſitor odio, vel amore &c. Et rurſus confeſſor ſit iudex cogitationum occultarum abſoluendo, uel ligando, vt patet.

¶ Secūdum eſt de ſpectātibus ad naturam corporis. Nam videmus Eccleſiam pręcipere de alimenti priuatione in præcepto ieiunij. Conſtat aūt, ꝙ alimentum ſpectat ad naturam corporis plus quàm generatio, quanto conſeruatio indiuidui naturalior eſt cuique, quàm conſeruatio ſpeciei.

¶ Ad primum horum dr̄, ꝙ actus interiores dupliciter inueniunt̄, ſ. ſm̄ ſe tm̄, & ſic non ſubiciunt̄ iudicio humano, iuxta illud Apoſt. 1. ad Cor. 1. Nolite an̄ tp̄s iudicare, donec dñs manifeſtet conſilia cordiū. Alio mō, vt ſunt rōnes actuum exteriorum, & ſic cōputant̄ cū actib⁹ exterioribus humano iudicio ſubditis: & hoc mō cadūt ſub inhibitionib⁹ Eccleſiæ.

¶ Altera vero obiectio de iudicio confeſſorum ſoluitur dicēdo, ꝙ confeſſor nō vt hō ſed vt Deus exercet confeſſionis iudiciū. Nam q̄d ſcit in cōfeſſione, non ſcit vt hō, ſed vt Deus. Nec hēt ſimile in quocunque alio actu eccleſiaſtico. Et iō non eſt mirum, ſi etiam cogitationes cordis cōfeſſoris ſubduntur iudicio, ſicut ſubduntur diuinæ legi, quæ vetat concupiſcere uxorē, & rem proximi.

¶ Ad ſm̄ dubium dr̄, ꝙ vt in lr̄a intimat̄, inter nām corporis, & actiones alias, ac res poſſeſſas, hæc eſt dr̄ia, ꝙ hoīes in natura ſunt pares, & iō nul- Concl. m lus in alterum impiū habet in his quæ ſunt naturæ, vt alimētum, operimentum, & gñatio: ſed in actionibus & rebus, valde ipares ſumus, dum alij alijs p̄ſtant. Et ad hæc diſponenda, punienda, compeſcenda &c. ſuperiores inſtituūtur. Et ideo in his homo tenetur hoī obedire. Eccleſia autem ꝑ ieiunium non ſubtrahit alimētum, hoc enim præcipere multo minus poſſet, q̄ virginitatem ſeruari: ſed de tp̄e, & qualitate alimenti ordinat ſic, vt naturæ ſuſtentatio neceſſaria non tollatur. Et ſcito Nouitię, ꝙ lr̄a dicens, ꝙ hō non tenet̄ hoī in iſtis obedire, intelligit̄ abſolute, & non de hoīe qui iam ſe voto proprio obligauit ad hæc, puta, ad virginitatem, & hmōi: hi.n. tenentur obedire ratione voti. Cum aūt audis hoīes ſm̄ nām eſſe pares, in- Concl. p telligē non de ęqualitate dignitatis, ſeu nobilitatis, qm̄ & ſcd̄m aīam, & ſm̄ corpus, vnus alio inuenit̄ nobilior à natura: ſed de æqualitate ptātis, q̄a nullus homo in his Concl. ſ quæ ad naturam ſpectant, habet poteſtatē ſuper alium.

¶ In ſolutione ad tertiū eiuſ. 5. ar. dubium occurrit, an religioſus teneat̄ obedire p̄lato ꝑcipienti ea, in quibus p̄t p̄latus diſpenſare, puta, ꝙ comedat carnes, ꝙ loquat̄ in loco ſilētij, & hmōi. Et eſt ratio dubij, quia ex Concl. n quo facere talia non eſt ſm̄ regulā, ſed regulæ relaxatio, non tenet̄ obedire. Ex eo aūt ꝙ p̄latus p̄t relaxare in hoc regulam, ſequit̄ ꝙ p̄t hoc præcipere.

cipere, ſicut alia quæ non ſunt expreſſa in regula.

¶ Ad hoc dr̄, q̄ diſpēſatio pōt fieri dupliciter. Primò, abſolute ſine cauſæ diſcuſſione, quia ſic vr̄ p̄lato ſuperficietenus, aut ſine cura diſpenſanti, vt cōiter fieri vt in iſtis leuibus. Alio mō, cum cauſæ vrgentis diſcuſſione, & concluſione. Si p̄latus ergo p̄cipiat aliquid contra, vel p̄ter regularē vitam diſpenſando, primo mō non tenet̄ ſubditus obedire, ſed debet ſequi potius ſtatutum religionis ſuæ. Et rō eſt, quia diſpenſatio ſine cā legitima ſufficiente ad relaxationem legis in hoc caſu non eſt diſpenſatio, ſed diſſipatio, niſi forte diſpenſans ſit princeps in his q̄ ſunt pure iuris poſitiui. Si vero p̄cipiat aliqd diſpenſando cum cauſa legitima, ſic tenetur ſubditus obedire. Et rō eſt, quia ex quo acceſſit legitima diſpenſatio, opus illud pro tūc non eſt cōtra, aut p̄ter regularem uitā, & ex alia parte ſubeſt cā p̄cipiendi, vt fiat hoc opus pp aliquem finē ſubordinatum regulari conuerſationi, ſeu uitę, ad quam oīa hoīs p̄cepta ordinantur in religione, cōſequens eſt vt nulla rōne excuſet̄ ſubdit⁹ ab hmōi obedientia. Vn̄ Bernardus in libro de diſpenſatione, & p̄cepto inqt, Votū meum non minuat prælatus ſine neceſſitate, inſinuans q̄ qn̄ neceſſitas adeſt, poteſt prælatus præcipere.

Porrecta ꝑ totum.

549

2. di. 44. q. 2. ar. 2. Et quo. 2. art. 9. cor.

SVP. QVÆ. CIIII. ARTIC. VI.

Aeg. 2. ſent. d. 44. q. 2. ar. 2.
D. Bon. d. 44. a. 3. q. 1.
Ricard. d. 44. q. 5.
Dur. d. 44. q. 3.

* Eſt Aug. li. 1. quæſt. euā. c. 23. to. 4.

IN art. 6. eiuſd. 104. q. dubium occurrit in rn̄ſione ad primū, de ſatisfactione rn̄ſionis. Nam non ſatisfacit argumento, quia gloſſa illa ad lrām loquit̄ de libertate quo ad tp̄alia, ſicut textus loquens de libertate à tributis, rn̄ſio āt authoris loquitur de libertate ſpūali, & contraria oīno vr̄ gloſſæ. Et confirmat̄ hoc, qa gloſſa illa ſumpta eſt ex Aug. in q. Euange. vbi añ illa uerba dr̄, Dicit filios eſſe liberos, hoc eſt, non vectigales, vt patet in catena aurea ſuper illo textu.

¶ Ad hoc dr̄, q̄ auctor ſatisfacit argō, exponēdo gloſſā in formaliter de filijs Dei, quatenus ſunt filij, & non quaten⁹ ſunt ſerui. Et qa ī hac vita ſunt filij quo ad animam, & remanet ſeruit⁹ quo ad corpus: iō non eſt intelligenda gloſſa illa niſi de libertate aīę p nunc, corporis aūt qn̄ completa erit filiorū libertas. Poſſet nihilominus aliter exponi gloſſa dicendo, q̄ per filios regis ſeu regni æterni non intelligit oēs Chr̄ianos, ſed eos q̄ p̄ſunt ī regno quaſi filij. Hi aūt ſunt ep̄i, presbyteri, & q̄ relinquentes oīa, Chr̄m ſequunt̄, iudicaturi orbem. Hi. n. in hoc mūdo tanq̄ filij regis, ex eorum ſtatu regnum Dei in alijs propagare fouereq; debent, & liberi ēt à ſeruitute tp̄alium dn̄orum eſſe debent. Et hoc Saluatoris doctrinę conſonat dum Petrum Apoſtolum liberū inſinuat, ſubiungens, Ne ſcandalizemus eos, ſolue p̄ te: & gloſſæ loquenti in hac vita; dum dicit, In quolibet regno terreno liberi eſſe debent filij regni, ſub quo ſunt oīa regna.

Lib. 4. c. 4. prin. to. 3.

*Concl. ***

SVP.

Ar. præ.

pertinent ad bellū: ſeruus dn̄o in his q̄ ꝑtinent ad ſeruilia opa exequēda: filius p̄ri in his, quæ pertinent ad diſciplinā uitę, & curam domeſticā, & ſic de alijs.

Ad primvm ergo dicēdum q̄ hoc qđ Apoſtol⁹ dicit, intelligendum eſt per oīa quantum ad illa quæ pertinent ad ius patriæ, vel dn̄atiuæ poteſtatis.

Ad ii dcđm, q̄ Deo ſubijcit̄ hō ſimpliciter q̄tum ad omnia & interiora, & exteriora: & iō in oībus ei obedire tenet̄. Subditi aūt non ſubiiciunt̄ ſuis ſuperioribus q̄tum ad oīa, ſed q̄tum ad aliqua determinate, & quantum ad illa medij ſunt inter Deum, & ſubditos. Quantum ad alia uero īmediate ſubdunt̄ Deo, à quo inſtruuntur p legem naturalem, uel ſcriptā.

Ad iii dcđm, q̄ religioſi obedientiā ꝓfitent̄ q̄tum ad regularē cōuerſationē, ſcđm quam ſuis p̄latis ſubdunt̄: & iō quantum ad illa ſola obedire tenentur, q̄ ꝑtinet ad regularē conuerſationē ꝑtinere. Et hęc ē obediētia ſufficiens ad ſalutē. Si aūt ēt in alijs obedire voluerint, hoc pertinebit ad cumulū ꝑfectionis, dum tn̄ illa non ſint cōtra Deū, aut cōtra ꝓfeſſionē regulæ, quia talis obedientia eſſet illicita. Sic ergo p̄t triplex obediētia diſtingui, vna ſufficiens ad ſalutem, q. ſ. obedit in his, ad q̄ obligat̄: alia perfecta, quæ obedit in oībus licitis: alia indiſcreta, quæ etiam in illicitis obedit.

Articvlvs vi.

Vtrum Chriſtiani teneantur ſæcularibus poteſtatibus obedire.

AD sextvm ſic ꝓcedit̄. Vr̄ q̄ Chr̄iani nō teneātur ſęcularib⁹ p̄tātib⁹ obedire: qa ſup illud Matt. 17. ergo liberi ſunt filij, dicit gl.* Si in quolibet regno filij illi⁹ regis, q̄ regno illi p̄fert̄, ſunt[b] liberi, tūc filij regis illius, cui oīa regna ſubduntur, in quolibet regno[b] liberi eſſe debent: ſed Chr̄iani per fidēm Chr̄i facti ſunt filij Dei, ſcđm illud Ioan. 1. Dedit eis p̄tātem filios Dei fieri, qui credūt in nomine eius. ergo non tenent̄ poteſtatibus ſæcularibus obedire.

¶ 2 Pręt. ad Rom. 7. dr̄. Mortificati eſtis * legi p corpus Chr̄i, &

F loquitur de lege diuina veteris teſti: ſed minor eſt lex humana p quā hoīes ſæcularibus p̄tātibus ſubdunt̄, q̄ lex diuina veteris teſti. ergo multo magis homines p hoc, q̄ ſunt facti membra corporis Chr̄i, liberantur à lege ſubiectionis qua ſæcularibus principibus aſtringebant̄.

¶ 3 Pręt. Latronib⁹ q̄ p uiolentiā opprimūt hoīes, obedire nō tenent̄: ſed Aug. dicit 4. de ciu.

G Dei *. Remota iuſtitia qd ſunt regna, niſi magna latrocinia? Cū ergo dn̄ia principū ſæcularū plerūq; cū iniuſtitia exerceātur, vel ab aliqua iniuſta vſurpatione principatū ſūpſerint, vr̄ q̄ nō ſit principib⁹ ſęcularibus[e] obediendum a Chr̄ianis.

Sed contra eſt, q̄ dicit ad Tit. 3. Admone illos principibus & p̄tātib⁹ ſubditos eſſe. &

H 1. Petri 2. Subiecti eſtote oī humanæ creaturæ propter Deū, ſiue regi, quaſi præcellenti: ſiue ducibus, tamq̄ ab eo miſſis.

Resp. Dcđm, q̄ fides Chr̄i eſt iuſtitiæ principiū, & cā, ſcđm illud Roma. 3. Iuſtitia Dei p fidē Ieſu Chr̄i: & iō per fidem Chr̄i nō tollit̄ ordo iuſtitiæ, ſed magis firmat̄. Ordo āt iuſtitię reqrit, vt inferiores ſuis ſupiorib⁹ obediāt: aliter. n. non poſſet humanarū rerū ſtat⁹ conſeruari.

I Et[m] iō per fidem Chr̄i non excuſant̄ fideles, q̄n principibus ſæcularib⁹ obedire teneantur[n].

Ad Primvm ergo dcđm, q̄ ſicut ſ̄ dictum[a] eſt, ſeruitus qua hō hoī ſubijcit̄, ad corp⁹ pertinet, non ad aīam, q̄ libera manet. Nunc aūt in ſtatu huius uitæ per grām Chr̄i liberamur à defectibus aīę, nō aūt à defectibus corporis, vt patet per Apoſt. ad Ro. 7. q̄ dicit de ſeipſo, q̄ mente ſeruit legi Dei, carne aūt legi pc̄ti. Et ideo illi qui fiunt filij

K Dei per gratiam, liberi ſunt à ſpūali ſeruitute peccati: non autē à ſeruitute corporali, qua tp̄alibus dn̄is tenentur aſtricti, vt dicit glo. ſuper illud 1. ad Tim. 6. Quicumque ſunt ſub iugo ſerui &c.

Ad ii dcđm, q̄ lex vet⁹ fuit figura noui teſti, & iō debuit ceſſare ueritate ueniente. Non aūt eſt ſimile de lege humana, p quā hō ſubiicitur hoī. Et tn̄ etiā ex lege diuina homo tenetur hoī obedire.

Ad iii dicēdum, q̄ principibus ſæcularibus intantum homo obedire tenetur, inquantum ordo iuſtitię requirit. Et ideo ſi non habeant iuſtū principatum, ſed vſurpatū, vel ſi iniuſta p̄cipiant, non tenent̄ eis ſubditi obedire, niſi fortè per accidens, propter vitandum ſcandalum, vel periculum.

QVÆSTIO. CV.

De Inobedientia, in duos articulos diuiſa.

DEINDE cōſiderandum eſt de inobedientia. Et circa hoc quæruntur duo.

¶Primò, Vtrum ſit peccatum mortale.

¶Secundò, Vtrum ſit grauiſſimum peccatorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum inobedientia ſit peccatum mortale.

Porrecta ꝑ totum.

550

SVP. QVÆST. CV. ARTIC. I.

Supr.q.69. ar.1.con. — IN art.1.q.105.quia iã expoſita ſunt in qō.præc. q̃ in rñſione ad primum dñr, non oportet ĩmorari: ſed ĩ rñſione ad ſm̃ aduerte, ꝙ quia ad quandã excellentiam ſpectat non ſubdi præceptis, eo ꝙ ſubdi ſeruitutē importat, ideo aſtut⁹ tentator Euæ, noſcēs ſuperbã mulieris cōditionem inchoauit. Cur p̄cepit vobis De⁹? vt faſtidio præcepti nomen haberet, ſicut & habuit.

Q.præced. ar.2.arg.1

Li.31. cap. 31. a med.

AD PRIMVM ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ inobedientia nō ſit peccatum mortale. Oē.n.pct̄m eſt inobedientia, vt patet per diffinitionem Ambroſii* ſuperius poſitam. Si ergo inobedientia eſſet peccatum mortale, omne peccatum eſſet mortale.

¶2 Præt.Greg.dicit 31. Mor.* inobedientia orit̄ ex inani gloria: ſed inanis gloria non eſt peccatum mortale. ergo nec inobedientia.

¶3 Pręt.Tunc dr̄ aliqs eſſe inobediens, qñ ſuperioris p̄ceptū nō implet: ſed ſuperiores multoties præcepta multiplicant, q̃ vix, aut nunq̃ oia poſſunt obſeruari. Si ergo inobedientia eſſet pct̄m mortale, ſequeretur ꝙ hō non poſſet vitare mortale peccatum, quod eſt incōueniens. non ergo inobedientia eſt peccatum mortale.

SED CONTRA eſt, ꝙ ad Roman.1. & 2.ad Tim.3. inter alia peccata mortalia computantur parentibus non obedientes.

q.24.a.12. & 1.2.q.72 art.5. & q.88.ar.1. † Q.34.ar. 12. — RESP. Dicendum, ꝙ ſicut s̄ dictum eſt*, peccatū mortale eſt, quod contrariatur charitati, per quã eſt ſpiritualis uita. Charitate autem diligit̄ Deus, & proximus. Exigit autem charitas Dei, vt eius mandatis obediatur, vt s̄ dictum eſt†. Et iō inobedientem eſſe diuinis præceptis eſt pct̄m mortale, quaſi diuinæ dilectioni contrarium. In pręceptis aūt diuinis continetur, ꝙ etiam ſuperioribus obediatur. Et ideo ēt inobedientia, qua qs inobediens eſt pręceptis ſuperiorum, eſt pct̄m mortale, quaſi diuinæ dilectioni contrarium, ſm̄ illud ad Rom.13. Qui poteſtati reſiſtit, *Dei ordinationi reſiſtit*. Cōtrariat̄ inſup dilectioni ꝓximi, inquãtū ſupiori ꝓximo ſubtrahit obediētiã, quã ei debet.

Concl.m

Concl.p

Li. de Paradiſo, ca.8. parum añ med. to.4. — AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ illa diffinitio Ambroſij † dat̄ de peccato mortali, quod habet perfectã pcti rōem. Pct̄m aūt veniale non eſt inobedientia, quia non eſt contra p̄ceptum, ſed p̄ter p̄ceptū. Nec ēt oē peccatum mortale eſt inobedientia proprie, & per ſe loquendo, ſed ſolum tunc, qñ aliqs præceptum contemnit: quia ex fine morales actus ſpeciem habēt. Cum aūt facit aliquid contra p̄ceptum, non ꝓpter præcepti contemptū, ſed ꝓpter aliquid aliud, eſt inobedientia materialiter tm̄, ſed pertinet formaliter ad aliam ſpeciem peccati.

AD II dicendum, ꝙ inanis gloria appetit manifeſtationem alicuius excellentiæ. Et quia vr̄ ad q̃dam excellentiam pertinere, ꝙ hō p̄ceptis alterius non ſubdatur: inde eſt ꝙ inobediētia ex inani gloria orit̄. Nihil aūt prohibet ex peccato veniali oriri mortale, cum veniale ſit diſpoſitio ad mortale.

AD III dicendum, ꝙ nullus obligatur ad impoſſibile: & ideo ſi tot præcepta prælatus aliquis ingerat, ſeu iniungat, ꝙ ſubditus ea implere nō poſſit, excuſatur à peccato. Et ideo prælati abſtinere debent a multitudine præceptorum.

ARTICVLVS II.

Vtrum inobedientia ſit grauiſſimum peccatorum.

Porrecta ꝑ totum.

551

SVP. QVÆST. CV. ART. II.

Opu.64.c. 11. & Heb. lect.2. — IN ar.2.eiuſd.105. q. nota primo, ꝙ in lr̄a inobediētia diuini p̄cepti grauius dr̄ pct̄m, quàm adulterium ex ipſa ratione inobedientię, quia ſcilicet eſt pct̄m contra Deum, illud verò eſt peccatum in hominem. Et ex principio corporis articuli manifeſtatur ſenſus intentus, ꝙ.ſ. intendit de illa inobedientiæ rōne, quæ ſe tenet ex parte p̄cipientis Dei. Nam cum ad præceptum tria concurrãt, ſ. præcipientis excellētia, actus præceptus, & ipſum præceptum, author in litera grauitatem inobedientiæ graduat ex duob⁹ primis, ſcilicet diuerſitate præcipientium, & te præcepta: & ex excellentia Dei pręcipiētis, inobedientiam diuini præcepti præponit peccato in hominem, vt patet in litera. Quo fit vt præſens litera aut intelligatur de ratione cauſali inobedientiæ, eſt enim excellentia pręcipientis ratio cauſalis inobedientiæ, vt in quæſt. præcedente artic.2.ad 4.dixit author: aut intelligatur de ratione formali inobedientiæ, qua conſtituitur in hoc, quod eſt eſſe peccatū contra Deum, iuxta ibidem à nobis explanata. & licet vterque ſenſus in idem deducat, ſenſus tamē formalis eſt &c. Declaranda occurrit deinde litera, quia obſcura apparet. Scito ergo quod litera ab illo loco, Sic ergo oportet ſm̄ diuerſos inobedientiæ gradus, incipit applicare ad propoſitū, & tres, aut quatuor comparationes facere. Prima eſt inter inobedientiam Dei, & peccatum contra

Q.49.ar.3. Q.14.ar.2.

Concl.m

Concl.p

AD SECVNDVM ſic ꝓced.t̄. Vr̄ ꝙ inobedientia ſit grauiſſimum pct̄m. Dr̄.n.1.Reg.15. Quaſi pct̄m ariolandi eſt repugnare, & quaſi ſcelus idolatriæ nolle acqeſcere: ſed idolatria eſt grauiſſimum peccatum, vt ſupra habitū eſt.* ergo inobedientia eſt grauiſſimū pct̄m.

¶2 Præt. Illud pct̄m dr̄ eſſe in Spiritumſanctum, per qd̄ tollūtur ipedimenta pcti, ut s̄ dictū eſt:* ſed per inobedientiã contēnit hō præceptum, quod maxime retrahit hominem à peccãdo. ergo inobedientia eſt peccàtum in Spūmſanctum, & ita eſt grauiſſimum peccatum.

¶3 Pręt.Apoſt.dicit ad Rom.5. Quòd p vnius inobediētiã peccatores multi cōſtituti sūt: ſed cã vr̄ eſſe potior effectu. ergo inobedientia vr̄ eē grauius peccatū, q̃ alia quæ ex ea cauſant̄.

SED CONTRA eſt, ꝙ grauius eſt contemnere p̄cipientem, q̃ p̄ceptum: ſed q̃dam peccata sūt contra ipſam perſonam p̄cipiētis, ſicut patet de blaſphemia, & homicidio. ergo inobedientia nō eſt grauiſſimum peccatū.

RESP. Dicendum, ꝙ nō oīs inobediētia eſt ęquale pct̄m. Pōt.n. vna inobediētia eſſe grauior altera dupliciter. Vno mō ex parte p̄cipientis. Quãuis eñ oēm curã hō apponere debeat ad hoc, ꝙ cuilibet ſupiori obediat, tñ magis eſt debitū ꝙ hō obediat ſupiori, q̃ iferiori ptãti, cuius ſignū eſt, ꝙ p̄ceptū inferioris p̄termittit̄, ſi ſit p̄cepto ſuperioris contrarium. Vñ cōſequens eſt, ꝙ quanto ſuperior ē ille q p̄cipit, tãto ei inobediētē eē ſit grauius, & ſic inobedientem eſſe Deo, eſt grauius q̃ inobedientē eſſe homini. Secūdo, ex parte præceptorum. Nō enim præcipiēs, æqualiter vult impleri oia q̃ mãdat. Magis eñ vnuſquiſq p̄cipiēs uult finem,

& id qđ eſt fini propinquius. Et ideo tãto eſt inobediẽtia grauior quanto præceptũ, qđ quis pterit, magis eſt de itẽtione illius qui præcipit. Et in pceptis qđ Dei manifeſtũ eſt, ꝙ quãto præceptũ dat̃ de meliori, tanto eſt eius inobediẽtia grauior: quia cũ voluntas Dei p ſe feratur ad bonũ, quãto aliquid eſt melius, tãto Deus vult illud magis impleri. Vñ qui inobediens eſt pcepto de dilectione Dei, grauius peccat, q̃ qui inobediens eſt præcepto de dilectione pximi. Volũtas aũt hoĩs non ſp magis fert̃ in melius: & ideo vbi obligamur ex ſolo hoĩs pcepto, non eſt grauius pctm̃ ex eo, ꝙ maius bonũ præteritur, ſed ex eo, ꝙ præteritur illud, quod eſt magis de intentione præcipientis. Sic ergo oportet ſm diuerſos inobediẽtiæ gradus cõparare. Nã inobedientia, qua cõtemnit̃ Dei præceptũ, ex ipſa rõne inobediẽtiæ grauius eſt pctm̃, q̃ pctm̃ quo peccatur in hoĩem, ſi ſecerneretur inobedientia Dei. Et hoc ideo dico, quia qui contra proximũ peccat, ét contra Dei præceptũ agit. Si tñ in aliquo potiori præceptũ Dei contemneret, adhuc pctm̃ grauius eſſet.[u] Inobedientia aũt qua cõtẽnitur præceptũ hoĩs, leuior eſt pctõ quo contẽnitur ipſe præcipiens,[x] quia ex reuerentia præcipientis procedere debet reuerentia præcepti. Et ſimiliter[y] pctm̃, quod directè pertinet ad contemptũ Dei, ſicut blaſphemia, vel aliqđ hmõi grauius eſt ét ſemota per intellectum inobedientia à pctõ, q̃ eſſet illud pctm̃, in quo contemnitur ſolum Dei præceptum.[z]

AD PRIMVM ergo dcẽm, ꝙ illa cõparatio Samuelis non eſt æqualitatis, ſed ſimilitudinis: quia inobedientia redundat in contemptum Dei, ſicut & idolatria, licet idolatria magis.

AD II dcẽm, ꝙ non oĩs inobediẽtia eſt pctm̃ in Spũſctm̃, ſed ſolum illa, cui obſtinatio adhibetur. Non .n. contemptus cuiuſcumque, quod pctm̃ impedit, cõſtituit pctm̃ in Spũſctm̃. Alioquin cuiuſlibet boni contẽptus eſſet pctm̃ in Spũſctm̃, quia per quodlibet bonum põt F hõ impediri à pctõ: ſed bonorũ illorum contemptus facit pctm̃ in Spũſctm̃, quæ directè ducunt ad pœnitentiam, & remiſſionem peccatorum.

AD III dicendum, ꝙ primũ pctm̃ primi parentis, ex quo in oẽs pctm̃ emanauit, non fuit inobedientia ſm ꝙ eſt ſpeciale pctm̃, ſed ſuperbia, ex qua hõ ad inobediẽtiam proceſſit. Vñ Apoſtolus in verbis illis vr̃ ac- G cipere inobedientiã ſm ꝙ gñaliter ſe habet ad oẽ peccatum.

QVÆST. CVI.

De Gratia, ſiue gratitudine, in ſex articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de gratia, ſiue gratitudine, & ingratitudine.

¶Circa gratiam autem quæruntur ſex.

¶Primò, Vtrum gratia ſit ſpecialis uirtus ab alijs diſtincta.

H ¶Secundò, Quis teneatur ad maiorem gratiarum actiones Deo, vtrum innocens, vel pœnitens.

¶Tertiò, Vtrum ſemper teneat̃ homo ad gratias pro beneficiis humanis reddendas.

¶Quartò, Vtrum retributio gratiarum ſit differenda.

¶Quintò, Vtrum ſit menſuranda ſm acceptum beneficium, vel ſecundum dantis affectum.

¶Sextò, Vtrum oporteat aliqđ maius rependere.

ARTICVLVS PRIMVS.

I *Vtrum gratia ſit ſpecialis uirtus ab alijs diſtincta.*

Porrecta p rerum.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ gratia non ſit virtus ſpecialis ab alijs diſtincta. Maxima enim beneficia à Deo, & à parentibus accepimus: ſed honor, quem Deo retribuimus, ptinet ad virtutem religionis: honor ãt, quem retribuimus parentibus, pertinet ad uirtutem pietatis. ergo grã,[h] ſiue gratitudo non eſt virtus ab aliis diſtincta. (Inf. q. 107. a. 1. cor. Et 12. q. 6. ar. 3. cor.)

¶ 2 Præt.[h] Retributio proportionalis pertinet ad iuſtitiam commutatiuam, vt patet per Philo. in 5. Eth.† ſed grẽ reddunt̃ ut retributio ſit, vt ibidem K dicitur. ergo redditio gratiarum, quæ pertinet ad gratitudinem, eſt actus iuſtitiæ. non ergo gratitudo eſt ſpecialis virtus ab alijs diſtincta. (lib. 5. ca. 4. tom. 5.)

¶ 3 Præt.[b] Recompenſatio requirit̃ ad amicitiam conſeruãdã, vt patet p Phil. in 8. & 9. Eth.* ſed amicitia ſe habet ad omnes virtutes, pter quas hõ amatur. ergo gratia, ſiue gratitudo, ad quam pertinet recompenſare beneficia, non eſt ſpãlis virtus. (li. 8. c. pen. & li. 9. c. 2. tom. 2.)

SED CONTRA eſt, ꝙ Tullius† ponit gratiam, ſpecialem iuſtitiæ partem. (lib. 2. de inuent. in f. 4. aũ fi. lib.)

RESP. Dicendum, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt, ſm diuerſas cauſas, ex qbus aliquid debet̃, neceſſe eſt diuerſificari debiti reddendi rationem, ita tñ ꝙ ſemper in maiori, illud qđ minus eſt, continetur. (Q. 101. ar. 1. & 1. 2. q. 60. art. 3.)

In

---

tra hominem, ſecluſa Dei inobedientia. (Concl. ſ) V. g. Inter pctm̃ quo qs contemnit præceptum Dei, & peccatũ quo qnis offendit proximũ adulterio, homicidio, furto &c. & in hac cõparatione dr̃, ꝙ inobedientia Dei eſt grauius peccatum. Secunda eſt inter inobedientiam Dei, & peccatum contra proximum, incluſa inobedientia Dei. Et in hac cõparatione dr̃, ꝙ adhuc inobedientia eſſet grauius peccatum, ſi tñ in aliquo potiori q̃ ſit offenſa illa proximi, præceptũ Dei cõtemneret. Tertia eſt inter peccatum quo contemnit̃ præcipiens, & peccatũ quo contemnit̃ præceptũ. Et hæc, quia tractatur inter hoĩem & ſuum pceptum, & ſimiliter inter Deum & ſuum præceptum, ideo quatuor dicit pñs comparationes. Vna tamen eſt formaliter hæc tertia, & in ea dr̃, ꝙ grauius eſt pctm̃ quo contemnit̃ hõ præcipiẽs, puta, deſpectus ſuperioris, q̃ inobedientia. Et ſimiliter grauior eſt blaſphemia, qua contemnit̃ Deus, quã inobedientia pceptorum eius: & hoc ét ſecluſa à pctõ blaſphemiæ inobediẽtia, hoc eſt, contemptu præcepti. (Concl. u) Hic eſt ſenſus lr̃æ. Et ſic diuerſi gradus inobedientiæ diuerſis aliorum peccatorum gradibus ſunt comparati, vt in lr̃a applicando propoſuit. (Concl. y) Et hinc patet, quibus peccatis quæ inobedientia eſt grauior, & quib⁹ nõ. Rõ primæ comparationis eſt, quia p ſe loquendo, totum genus pctõrum in Deum excedit totum gen⁹ peccatorum in pximũ, cæteris paribus. Inobedientia autem Dei formaliter eſt pctm̃ ĩ Deum vt patet, diſtinguẽdo peccata aut in Deum, aut in ſe, aut proximum. Hæc enim diſtinctio in pcedenti libro reliquis prælata eſt. Et peccatum tã in ſe, q̃ in proximum conſtat comprehendi ſub pctõ in hominẽ, quod minus graue, q̃ inobedientiã Dei eſſe lr̃a dicit. Rõ ſecundæ comparationis eſt inæqualitas rerum præceptarũ, vt ſi quis peccet in proximum furto, contemnendo diuinum præceptum, & aliter inobediẽs quoque Deo periuret, quia præceptũ periurij potius eſt præcepto furti, peior eſt iſta inobedientia, q̃ peccatum in proximum cum inobediẽtia diuina. Rõ verò tertiæ comparationis aperta eſt in litera: quia præcipiens longè maius quid eſt, q̃ ſuum præceptum. Et memento intelligere terminos formaliter. ſ. de inobedientia formaliter, quæ ſolum eſt, cum quis iõ tranſgredit̃, vt faciat contra præceptum, vt prius dictum eſt, & in litera habes.

In Deo aũt primò & principaliter inuenit̃ cá debiti, eo q ipſe eſt primum principium oĩum bonorum nr̃orum. Scd̃ar.ò aũt in patre, q̃a eſt ꝓximum nr̃ę gñationis, & diſciplinę principium. Tertiò autem in pſona, q̃ dignitate p̃cellit, ex qua cõia bñficia procedunt. Quartò aũt in aliquo benefactore, à quo aliqua particularia & priuata bñficia pcepimus, ꝓ q̃bus particulariter ei obligamur. Quia ergo non quicquid debemus Deo, vel patri, vel pſonę dignitate p̃cellẽti, debemus alicui benefactorum, à quo aliqđ particulare bñficium recepimus,

Concl. indè eſt q[m] poſt religionẽ, qua debitum cultũ Deo impendimus; & pietatem, qua colimus parentes; & obſeruantiã, qua colimus pſonas dignitate p̃cellentes, eſt gr̃a, ſiuè gratitudo: q̃ bñfactorib. gra

D. 677. tiam recompenſat: & diſtinguitur[l] à præmiſſis virtutibus, ſicut quodlibet poſteriorum diſtinguitur à priori, quaſi ab eo deficiens.[a]

Ad primvm ergo dicẽdum, q ſicut religio eſt q̃dã ſupexcellens pietas, ita eſt & quedã excellens gr̃a, ſiuè gratitudo: vñ & gr̃arum actio ad Deum

Q. 13. ar. 17 ſ. poſita[*] eſt inter ea, quę ad religionem pertinent.

Ad II. dicendum, q retributio ꝓportionalis ptinet ad iuſtitiã cõmutatiuã, q̃ attendit̃ ſm̃ debitũ legale, puta, ſi pacto firmet̃, vt tñ ꝓ tanto retribuatur: ſed ad virtutẽ gr̃ę, ſiuè gratitudinis retributio ptinet, q̃ fit ex ſolo debito honeſtatis, quam. ſ. aliquis ſpontè facit: vnde & gratitudo eſt minus grata ſi ſit coacta, vt Seneca dicit in lib. de Beneficijs.

Ad III. dicendum, q cum vera amicitia ſ. virtutẽ

Fundm̃ ꝓuocatiuũ, & conſeruatiuũ amicitiæ. fundet̃, q̃cq̃d eſt virtuti ꝯ̃rium in amico eſt amicitię impeditiuũ, & q̃cq̃d eſt virtuoſum, eſt amicitię ꝓuocatiuum. Et ſm̃ hoc p recompenſationem bñficiorum amicitia ꝯſeruat̃, q̃uis recõpenſatio bñficiorum ad virtutẽ gratitudinis ſpãliter ptineat.

Articvlvs II.

Porrecta ꝑ totum.

Vtrum magis teneatur ad gratias reddendas Deo innocens quàm pænitens.

553 Ad secvndvm ſic ꝓcedi tur. Vr̃ q magis teneatur ad gratias reddendas Deo innocens, q̃ pęnitens. Quãtò. n. aliquis maius donũ a Deo percepit, tãtò magis ad gratiarum actiones[b] tenet̃: ſed maius eſt donum innocentiæ, quàm iuſtitię reſtitutę. ergo videtur quòd magis teneatur ad gratiarum actionem innocens, q̃ penitẽs.

¶ 2 Prę. Sicut benefactori debet̃ gr̃arũ actio, ita & dilectio: ſed Aug. dicit in 4. Confeſ.[*] Quis hoĩm ſuam cogitans infirmitatem, audet virib. ſuis tribuere caſtitatem, atque innocentiam ſuam, vt minus amet te, quaſi minus fuerit ei neceſſaria mĩa tua, qua condonas peccata cõuerſis ad te? & poſtea ſubdit.[*] & ideò tantundem, immò amplius te diligat: quia per quem me videt tãtis peccatorũ meorum lãgũoribus exui, per eum ſe videt tantis peccatorum languoribus non implicari. ergo etiam[a] magis tenetur ad gr̃am reddendã innocens q̃ pęnitẽs.

¶ 3 Prę. Quantò gratuitum bñficium eſt magis continuatum, tantò[b] maior ꝓ eo debet̃ gr̃arũ actio: ſed in innocente magis continuat̃ diuinæ gr̃æ bñficiũ, q̃ in pęnitente. dicit. n. Aug. ibidem.[*] Gr̃æ tuæ deputo, & mĩæ tuæ, quia peccata mea tanq̃ glaciem ſoluiſti: gr̃æ tuæ deputo, & q̃cunq; non feci mala. q. d. n. facere non potui? Et oĩa mihi dimiſſa eſſe fateor, & quæ mea ſpõte feci mala, & q̃ te duce nõ feci. ergo magis tenet̃ ad gr̃arũ actiones inocens, q̃ pęnitens.

Sed cõtra eſt, q dr̃ Lu. 7. Cui plus dimittit̃, plus diligit. ergo eadem ratione plus tenetur ad gratiarum actiones.

Resp. Dicendũ, q actio gr̃arum in accipiẽte reſpicit gr̃am dantis. Vñ[m] vbi eſt maior gr̃a ex parte dantis, ibi requirit̃ maior gr̃arum actio ex parte recipientis[n]. Gr̃a ãt eſt, quia gratis dat̃. vñ dupliciter p̃t eſſe ex parte dantis maior gr̃a. Vno mõ, ex quantitate dati, & hoc[p] mõ innocens tenetur ad maiores gr̃arum actiones,[q] quia maius donum ei dat̃ a Deo, & magis continuatum cæteris paribus, abſolutè loquendo. Alio mõ, p̃t dici maior gr̃a, q̃a magis datur gratis: &[s] ſm̃ hoc magis tenet̃ ad gr̃arũ actiones pęnitẽs, q̃ innocens:[t] quia magis gratis dat̃ illud qđ ei dat̃ a Deo. Cum n. eſſet dignus pęna, dat̃ ei gr̃a. Et ſic, licet illud donum, quod dat̃ innocenti, ſit abſolutè conſideratum maius, tñ donum, q dat̃ pęnitenti, eſt maius in comparatione ad ipſum: ſicut etiã paruum donum pauperi datũ, eſt ei maius q̃ diuiti magnum. Et quia actus circa ſingularia ſunt,[u] in his quæ agenda ſunt magis conſideratur qđ eſt hic, vel nunc tale, q̃ quod eſt ſimpliciter tale,[x] ſicut Philoſophus dicit in 3. Ethicorum,[*] de voluntario, & inuoluntario. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta.

Lib. 3. c. 1. tom. 5.

Svp. Qvæst. CVI. Art. II.

Omiſſo 1. ar. q. 106. in ti. 2. ar. aduerte q non eſt, quæſtio de quocumq; beneficio præſtito innocenti & pęnitenti, ſed de ipſo bñficio innocentię, & pęnitentiæ, quis eorũ teneatur ad maiores gr̃as, innocens ꝓ innocentia, an pęnitens pro pœnitentia.

¶ In corpore articuli eiuſdẽ aduerte, q donum innocentię dr̃ in litera donum maius

Li. 2. confeſ. c. 7. in medio, tomo 1. ſm̃ ſe q̃ pęnitentiæ. cęteris parib. in hoc ſenſu, q ſi iuſtitia innocentis eſt, v. g. vt quatuor, & iuſtitia pęnitentis eſt etiã vt quatuor: & ſola dr̃ia inter iſtos eſt, quia illa eſt iuſtitia innocentis,

Rod. lib. 2 c. 7. in fine to. 1 iſta pęnitens, tunc rectè fit comparatio inter innocentem & pęnitentem cęteris paribus. Nam ſi iuſtitia innocens, ſeclusa rõne innocẽtiæ eſſet vt decẽ, & pęnitens vt quatuor, aut econuerſo, ꝑuenſis eſſet comparatio. Cũ ergo dr̃ q donum qđ datur innocenti eſt abſolutè maius cęteris parib[us], ſenſus eſt, q ipſa innocentia mai[us] eſt bonum ſm̃ ſe q̃ pęnitentia, & q donum par, maius eſt ſm̃ ſe adiunctum innocentiæ, q̃ adiunctũ pęnitentię.

¶ In corpore eiuſdem 2. art. dubium occurrit. Primò, q̃a non vr̃ verum, q donum innocentiæ ſit mai[us] abſolutè, tum quia innocẽtia negationem offenſæ importat, negatio autem non auget bonitatem rei, licet q̃ñq; ſit illius conditio: tum q̃a, vt dr̃ in 1. Eth. albedo decem dierum non eſt ꝑfectior albedine vnius diei, ac per hoc innocentia, q̃ nihil; aliud formaliter dicit, q̃ cõtinuitatem in non offendendo, non eſt maius bonum q̃ iuſtitia æqualis reſtituta.

Lib. 2. c. 7. aũ medium tom. 1. Ergo ly dimiſſa ſũt ei peccata multa, Luca 7. intelligitur dupliciter.

Concl. m

¶ Dubium occurrit ſecundò, quia non vr̃ verum, q datum pœnitẽti ſit maius huic,[o] q̃ datum innocenti, tum quia exemplũ literæ non eſt ſimile, qm̃ comparat modicum & magnum datum pauperi, & datũ diuiti, ꝑſuppoſito q iſte ſit pauper, & ille diues. Præſens. n. qđ licèt præſupponat, q pœnitens fuerit peccator, non tñ præſupponit, q alter ſit innocens, & aliquid magnum ei detur, ſed de ipſo dono, quo conſtituitur innocens, q̃rit. Et eſſet ſimile, ſi diceret̃ q maius eſt modicum quod datur pauperi, q̃ ditare aliquẽ. Et tunc hoc negaret̃, quia plus tenetur regi ditatus a rege à natiuitate ſũa, q̃ ali[us] pauperculus ſubleuatus à neceſſitatibus ſuis: tũ q̃a in beneficijs ſuperuenientibus meritis, vel demeritis pſonarum, locũ habet comparatio quid mai[us] in ſe, vel huic: ſed in bñficijs conſtitutiuis ipſarum perſonarũ in bonitate, ſuppoſita ęqualitate naturę, non habet locum hmôi diſtinctio, quia quantũ eſt

Concl. p

Concl. ſ

Concl. v

eſt donum in ſe,tñ eſt huic cui dať,quem cōſtituit bonum. Ac per hoc cum innocentia conſtituat innocentem, quantũ donũ eſt innocentia ſiñ ſe,tñ donum eſt huic, q eſt innocẽs, & pñr; quia maius donum eſt in ſe,vt in lr̃a dr̃:ergo maius donum eſt etiam huic,cuius oppoſitum in litera dicitur.

ARTICVLVS III.

Vtrum homo teneatur ad gratiarum actiones omni homini benefacienti.

AD TERTIVM ſic ꝑcedit. Vr̃ q̃ hō nō teneať ad grãrum actiones oĩ hoĩ benefaciẽti. Pōt.n.aliqs ſibi bñfacere,ſicut,& ſibijpſi nocere, ſ̃m illud Eccl.14. Qui ſibi nequã eſt,cui alij bonus erit? ſed hō ſibijpſi non pōt grãs agere qa grãrum actio vr̃ tranſire ab vno in alterum.ergo non omni benefactori debetur gratiarum actio. G

¶2 Prçt. Gratiarum actio eſt q̃dam[h] grẽ recōpenſatio:ſed aliqua beneficia non cum gratia dantur, ſed magis cum contumelia,& tarditate,vel triſtitia. ergo non ſemper benefactori H ſunt gratiæ reddendæ.

¶3 Præt. Nulli debetur gratiarum actio ex eo q̃ ſuam utilitatem procurat, ſed quandoque aliqui aliqua bñficia dant propter ſuam utilitatem.[h] ergo eis non debetur gratiarum actio.

¶4 Præt.[h] Seruo non debetur gratiarũ actio,quia hoc ipſum qđ eſt,domini eſt:ſed quandoque contingit ſeruum in dñm beneficium facere, uel beneficum eſſe. ergo non oĩ benefactori debetur gratiarũ actio.

¶5 Prçt. Nullus tenetur ad id, quod facere non poteſt honeſte, & utiliter:ſed quandoque contingit, quòd ille qui beneficium tribuit, eſt in ſtatu magnæ fçlicitatis, cui inutiliter[h] aliqd recompẽſaretur ꝑ ſuſcepto beneficio. Quandoque ẽt

¶Dubiũ tertiò occurrit, qa magnitudines duæ doni,q̃ in lr̃a explicantur.ſ.ſiñ ſe, vel ſiñ ꝑportionẽ ad eũ
Porrecta 2 totum, cui dať.ſunt diuerſarum rōnum,ac p hoc
554 iunctæ ſimul non faciunt mai⁹,ſed multiplex. ſicut lõgitudo, & latitudo nō faciũt maius, ſed multiplex quantum. Et ſ̃m hoc donum pęnitẽtis hĩs duas magnitudines, vnã, qa eſt in ſe alicuius bonitatiſ, & i hac exceditur à dono innocentiæ:& alterã ex ꝑportione ad eũ cui dať,quia dať inimico q dr̃et puniri,& i hac excellit innocẽtiam, qa innocentia hanc magnitudinẽ nō hẽt. Sicut ſuperficies paruiſſima excedit lineam quantũcunq; magnã qa hẽt latitudinem, qua linea caret. Scd̃m hoc,inquam,non dẽret concludi,q donum pęnitentis eſt maius, ſed q eſt pluribus modis bonum,q̃ donũ innocentiæ. Et pñr in proceſſu literę cōmittitur ſophiſma figuræ dictionis,mutando multa in maius.

¶Dubium quartò eſt,quia dato q iſtæ duæ magnitudines iunctæ ſimul faciant maius,non apparet,nec probatur q in ꝑpoſito illa vna magnitudo innocẽtiæ excedatur ab vtraq; ſimul iuncta in dono pęnitentiæ. Nō.n.apparet iō,quare iuſtitia vt quatuor,v.g.data vtrique,ſ. innocenti,& pęnitenti, ſit maius bñficium,qa data demerenti,q̃ qa data ad pſeruandum ne demereatur:hæc.n.conditio vr̃ magis beneficum aium concedẽtis oñdere. In cuius ſignum dicimus,q maius beneficium conceſſum fuit B.Virgini ſi pſeruata eſt a peccato originali,q̃ ſi mundata eſt ab illo,Oporteret naq; in lr̃a probari,q iſte modus dandi,ſ.magis gratis,ſit tantæ excellentiæ, q excedat illam maiorem bonitatem,quam habet innocentia in ſe. I

¶Dubium quintò eſt,quia ex rōnè lr̃æ,videlicet,In his quæ agenda ſunt,penſandum eſt magis id,qđ eſt hic,& nunc,q̃ qđ abſolutè conuenit,non hr̃ intentum authoris. Nec ſimilitudo ex 3.Ethic.eſt ad propoſitum,qm̃ penſando innocentiam in rerũ natura in hoc ſingulari,puta,in Adam poſitam,& in eodem iuſtitiam reſtitutam per pęnitentiam cęteris paribus,fit cōſideratio,& iudicium vtriuſq; hic,& nunc,& reſpectu huius:& nō hic de vno ſiñ ſe,& de altero conſideratis oĩbus circũſtantijs actualiter concurrentibus,vt de volũtario,& inuoluntario in 3.Eth. fit. Eſt ergo vitium ęquiuocationis in lr̃a,de ly ſiñ ſe, ſeu in ſe, vt capit in ꝑpoſito,& vt capit in 3.Ethi. Nã in 3.Eth. capiť ſiñ ſe,hoc eſt,non conſideratis circũſtantijs actualiter tunc interuenientibus:hic verò capiť ſiñ ſe,vt diſtinguitur contra ſiñ qd. Nã qđ non eſt maius niſi huic,non eſt maius niſi ſecundũ qd. K

¶Dubium ſexto principale eſt, qa falſa vr̃ concluſio huius articuli,videlicet, Pęnitens tenetur ad maiores gratias,quam innocens, cæteris paribus:quoniam innocentia eſt melior, & magis dilecta a Deo,vt in prima parte,quæſt.20.art.4.ad quartum,author dixit,ac per hoc cōſtituit hunc hominem meliorẽ,& magis dilectum à Deo q̃ pęnitens ſit. Alioquin effectus formalis ſeparaƚetur à forma, ſi bonitas melior non conſtitueret meliorẽ habentem,& conſequenter magis ad gratiarum actiones obligatũ. Tantò namq; magis quis gratias agere debet,quantò melior eſt factus à Deo. Et ſic lr̃a iſtius articuli concludens q oĩb. conſideratis pęnitens magis tenetur quàm innocens, non permanet ſolida:quoniam omnibus conſideratis innocens actualiter eſt melior,& magis dilectus à Deo,& ſupra pęnitentem in vniuerſo locãdus,ac per hoc ad maiores gratias tenetur, quàm penitens. Et confirmatur, quia author in tertio ſententiarum diſt.32.art.5.quæſt.2. ad tertium dicit, q liberare inimicum, quàmuis ſit maius reſpectu illius qui liberatur, non tamen eſt

F maius ſimpliciter. Cuius oppoſitum hic concluditur.

¶Ad euidentiam horum ſciendum eſt,quòd innocentia & pęnitentia ſe habent ſicut ſanitas non interrupta,& ſanitas reparata,& cęteris paribus ſumptæ,puta,q tanta ſit ſanitas reparata in iſto,quanta eſt ſanitas in altero conſeruata, poſſunt dupliciter conſiderari. Primò,vt ſunt in genere donorum,ſeu beneficiorum. Si primò modo ſumantur,ſic innocentia excellit, & importat dignitatem irrecuperabilem, ſicut virginitas. Vnde quãtũcunq; peccator reſurgat per pęnitentiã ad tantam, vel maiorem charitatem, nũquàm tamen reſurget ad tantam dignitatem: & propter iſtã dignitatem innocentia cōſtituit hunc hominem meliorem, & magis dilectũ à Deo. Si autem conſiderentur ſecundo modo, ſic dico duo. Primò,q pęnitentia ſimpliciter excellit, quia eſt maius donum quàm innocentia:ſecundo, q innocentia eſt maius donum in ſe. Hęc ſic manifeſtantur. Donum dupliciter, vt in litera diſtinguitur,dicitur magnum,vel ſecundum quantitatẽ rei q̃ datur,& ſic innocentia eſt maius donum: & ꝓpterea dictum eſt,quòd eſt maius donum in ſe. Nam conſideratis duabus quãtitatibus,ſ.boni innocentiæ,& boni pęnitentiæ,maior eſt quantitas innocentiæ q̃ pęnitentiæ:ſicut cōparatis virginitate,& caſtitate viduali,maior inuenitur virginitas, ꝓp quod in lr̃a dr̃, q eſt maius donum,& magis continuatum. Vel ſiñ quantitatẽ proportionalem,referendo.ſ.donum pęnitentiæ huic ſuppoſito malè merito de Deo,& donum innocentiæ illi alteri ſuppoſito non malè merito:& ſic maius donum inuenitur pęnitentia q̃ innocentia,quia pęnitentia eſt maius donum huic, quàm ſit donum innocentiæ illi,vt in literæ exemplo manifeſtatur. Et I qm̃ eſſe maius donum proportionaliter conſtituit maius donum ſimpliciter,ſicut eleemoſyna,vel oblatio maior proportionaliter,ex Domini ſententia eſt maior ſimpliciter, vt patet de vetula Lucæ 21.de qua dixit Dñs q plus oĩbus obtulit: iō pœnitentia dr̃ ſimpliciter donum maius. Simile namq; eſt in ꝑpoſito,niſi q ibi eſt ſermo de quantitate proportionali reſpectu dãtis,hic verò reſpectu recipientis:ſed hoc non variat veritatem intentam. Nam ſicut in illis oblationibus ſi comparemus duo minuta,& argentum oblatum ab alijs ſecundùm ſuas quantitates,ſic conſtat q alij plus dederunt quàm vidua: ſed ſi ſpectemus ad proportiones hinc & indè,videbis q minutum fuit pl⁹ viduę,q̃ argentum alteri,& quia vidua obtulit plus ſibi, q̃ quicunque alius ſibi,iudicatur a Dño ſimpliciter q plus oĩbus obtulit: Ita in propoſito,vt iam dictum eſt,ſi ad pęnitentiam & innocentiam reſpiciamus quantæ ſint,maior inuenitur innocentia: ſed ſi ſpectemus ad proportiones horum donorum ad eos K quibus dantur,ſic,cum plus ſit pęnitentiæ donum huic malemerito de Deo,q̃ innocentiæ illi: iō ſimpliciter concludendũ eſt,q pęnitentiæ donum eſt maius. Et quia gratiarum actio directè reſpicit quantitati doni,quatenus donum eſt, iō concludiť q ſimpliciter loquendo, pęnitens plus tenetur ad gratiarũ actiones. Hæc eſt intentio literæ:& (vt ſingulis dubijs reſpondendo patebit) huc omnia tendunt.

¶Ad primum ergo dubium dicitur,q innocentia non eſt negatio,ſed dignitas eſt negationẽ interruptionis exigens, & ideò bonitatem auget.

¶Ad obiectionem autem ex 4.Ethic.dr̃, q licet ſanitas decem dierum non ſit maior ſanitas intenſiuè,vt Ariſt.ibi intẽdit, eſt tñ maius bonum,q̃ ſanitas vnius diei. Duratio namque,& non interruptio,licèt non augeant rationem ſpecificam formæ, cuius ſunt extraneæ conditiones, augent tamen rationem tranſcendentem,ſub qua comprehenduntur. Duratio namque eſt quædam bonitas,& quoddam donum,ac magnum beneficiũ. Et propterea augent rationem boni,& doni,ac beneficij. Et iō

ſanitas

cõtingit, ꝙ bñfactor mutat̃ de virtute in vitium, & ſic vr̃, ꝙ ei honeſte ᵘ recõpẽſari non põt. Qñq; ét ille q accepit bñficiũ, pauper eſt, & oĩno recõpenſare non põt. ergo vr̃ ꝙ non ſp teneatur homo ad gratiarum recompenſationem. B

¶ 6 Præt. Nullus debet ꝓ alio facere, ⁿ qđ ei non expedit, ſed eſt ei nociuũ: ſed qñq; cõtigit, ꝙ recõpenſatio bñficij eſt nociua, vel inutilis ei, cui recõpẽſatur. ergo nõ eſt ſp bñficiũ recõpenſandũ p gratiarũ actionẽ.

SED CONTRA eſt, quod dr̃ primæ ad Theſ. vlt. In omnibus gratias agite.

B RESP. Dcdm, ꝙ oĩs effectus naturaliter ad ſuã cãm cõuertitur. Vñ Diony. dicit 3. c. de diu. no. ꝙ * Deus oĩa in ſe cõuertit.

A ſanitas vt quatuor conſeruata, licet nõ ſit maior ſanitas, quàm æqualis ſanitas reſtaurata, eſt tñ maius donum ex hoc ipſo, ꝙ eſt maior extenſiuè extenſione durationis. Et ſimile eſt de innocentia, quæ continuationem ſanitatis aiæ importat, quod videlicet, eſt maius bonum ſimpliciter, q̃ pœnitentia, & eſt maius donum in ſe, q̃ pęnitẽtia in ſe. ¶ Ad ſm̃ verò dubium dr̃, ꝙ datum pęnitenti eſſe maius huic, q̃ datum innocẽti, clare patet. Et ad primam obiectionem dr̃, ꝙ exemplum literæ currit. nam ſicut in exẽplo ſunt duo data, videlicet paruum, & magnum, & duæ perſonæ quibus datur, vilicet pauper & diues: in propoſito ſunt duo data, videlicet, pœnitentia, quæ eſt vt paruum quid, & innocentia, quæ eſt quid magnum, & præſupponuntur duæ perſonæ, videlicet, male merita de Deo, quæ eſt vt pauper, & non male merita, quæ eſt vt diues. Datus namq; innocentia ſimpliciter, & abſolutè, præſuppoſitæ (ordine naturæ ſaltẽ) perſonæ non male meritæ, vtpote quæ nunquàm oſtẽdiſſe ſupponitur, quæ ſola eſt ſuſceptiua doni innocentiæ totalis, quod Dico pp innocentiã ſm̃ partem, ſ. à peccato actuali tñ: in quo ſenſu appellamus innocentes paruulos occiſos ab Herode in Chriſti natiuitate.

¶ Ad ſecundã verò obiectionẽ dr̃, ꝙ vtrũq; horũ bñficiorũ eſt ſuperueniẽs nõ meritis & demeritis, ſed demeritis & non demeritis perſonarũ. C Et hęc diſtinctio pſonarũ ſm̃ demeritũ, vel non demeritũ ſufficit ad diſtinguendũ in beneficijs magnitudinẽ in ſe, vel huic: & ſic eſt in propoſito, vt patet ex dictis. Vnde falſum eſt, ꝙ quanto maius eſt in ſe, quàm aliud in ſe, tanto maius eſt, huic quàm aliud illi alteri.

¶ Ad tertium dubiũ dr̃, ꝙ aliud eſt eſſe magnitudines diuerſarũ rõnum, vt ſunt linea, & ſuperficies: & aliud eſt magnitudines attendi ſm̃ diuerſa, vt magnitudo caloris attendat̃ ſm̃ ſubiectũ, vel ſm̃ agens. Et in propoſito duæ magnitudines, ſ. rei in ſe, & in comparatione ad alterũ, non ſunt diuerſarũ rõnũ ſic, ſed attenduntur ſm̃ diuerſa, ſ. ſm̃ quantitatẽ ſuã, & ſm̃ proportionẽ ad alterum: & vna iſtarũ ſuperueniẽs alteri facit maius, vel minus. Ducatus. n. aureus ſm̃ ſe eſt quoddam bonũ vtile paruæ quantitatis; relatus aũt ad pauperem mendicũ fit de paruo magnum, & fortè maximum bonũ vtile illi: relatus aũt ad regem, pro nihilo hr̃. D Nullus ergo eſt error, ſi paruum in ſe donum, magnũ dr̃ relatũ ad malemeritũ de Deo: nec eſt verũ, ꝙ donũ innocentiæ, nullam habeat magnitudinem relatũ ad eum cui datur, qm̃ gratis datur huic, ac per hoc habeat duas magnitudines, alterã in ſe, ſm̃ quam eſt tantæ bonitatis: alterã in proportione ad eum cui datur pro quanto gratis, & non ex debito datur illi, cui datur. Nullum igitur ſophiſma in litera committitur, nec mutatur maius in multa, aut econuerſo: ſed quantum proportionatum ſic vni, comparatur quanto ſic proportionato alteri in ratione doni, quod eorum maius.

¶ Ad quartum dubium dr̃, ꝙ falſa eſt imaginatio in argumento, dum quærit, ꝙ magnitudo innocentiæ abſolutè debeat excedi ab vtraq; ſimul iuncta magnitudine pęnitentiæ. Nam verſatur hoc in qõne, vt patet in exemplo allato de oblatione viduæ. Nam cum dr̃, ꝙ vidua plus obtulit q̃ alij, non comparamus vtramq; quantitatẽ oblationis viduæ quantitati abſolutè pecunię oblatę ab alijs, ſed vtranq; vnius vtriq; alterius, vt vna E informat̃ altera, hoc eſt, quãtitatẽ minuti, vt ſubſternit̃ relatio ni ad viduã quantitati aurei, vt ſubſtat relationi ad diuitẽ. vt patet ex verbis Dñi, Luc. 21. Reddit. n. rõnem, quare vidua obtulit plus, quia obtulit ſibi neceſſarium, alij aũt minus, quia ſibi ſuperfluũ obtulerunt: vbi apparet ꝙ quantitas exceſſa eſt quantitas aurei non abſolutè, ſumpta, ſed vt relata eſt relationi ſuperflui ad dantem. Et ſic in propoſito donum innocentiæ non abſolutè, ſed relatum ad eum cui datur, dicitur excedi à dono pęnitentię non abſolutè, ſed relato ad male meritũ de Deo, cui datur: & hoc eſt verũ. Nec obſtat exemplũ de præſeruatione beatæ. Virginis, tum quia perſona illa, cui donũ pręſeruationis cõceſſum ſm̃ aliquos fuit, erat obnoxia peccato ex vi carnis ſuæ per propagationẽ immediatè genitã, & cõſequẽter donũ tale fuit ét redemptiuũ, & liberatiuũ perſonæ. Ac per hoc ex cõditione miſerabili perſonę donũ illud reddit̃ maius, q̃ in ſe ſit. Non ſic aũt in innocentia accidit, vbi perſona non ſupponitur obnoxia peccato, quàmuis potens peccare: tum qa A in caſu illo diceret̃, ꝙ beata Virgo accepiſſet maius bñficium ſ. a quãtitatẽ bñficij, ſed nõ maius ſibi, ita ꝙ mũdata à pctõ recepit maius ſibi, præſeruata aũt recepiſſet maius nõ ſibi, ſed abſolutè: & ideo fuiſſet melior, dignior, & magis dilecta à Deo.

¶ Ad quintũ dubiũ dr̃, ꝙ nulla interuenit ęquiuocatio, ſed eodẽ mõ ſumit̃ hic ſm̃ ſe, & ſumit̃ in tertio. Ethicorum. Eſt. n. ſenſus literæ, ꝙ dona innocentiæ, & pęnitentiæ cõparant̃ dupliciter. Vno modo, ſm̃ ſe, hoc eſt nuda, ſm̃ id tm̃, quod ſunt: & ſic donum innocentiæ inuenit̃ maius, & qđ conuenit alicui hoc mõ, vocat̃ in 3. Ethicorum conuenire illi abſolutè. Alio mõ, prout actualiter in rerum natura exercentur, hoc eſt, vt ſunt veſtita tali relatione, ſeu proportione ad talem perſonam, vel finem: & ſic donum pęnitentiæ inuenitur maius, qm̃ ſumendo ex vna parte donum innocentiæ veſtitũ proportione ad eum cui datur. ex alia parte donum pęnitentiæ veſtitum proportione ad eum cui datur, inuenitur, ꝙ donum pęnitentiæ eſt maius huic, q̃ donum innocentiæ illi, quia maius eſt male merito donum charitatis, vt quatuor, quàm non male merito idem donum cum dignitate innocentiæ, qm̃ ille eſt in contraria diſpoſitione ad tale donum, iſte non. Et qm̃ hoc eſſe maius donum huic, q̃ illud illi, eſt eſſe maius C donum conſideratis donis, prout ſunt actualiter in actu exercito veſtita ſuis relationibus ad ſingularia: iõ concluditur donũ pęnitentiæ eſſe maius, ſimpliciter loquendo. Et quia qđ conuenit alicui hoc mõ, diſtinguitur in 3. Eth. contra id, qđ cõuenit ei abſolutè conſiderato, ideo optimus eſt proceſſus literæ.

¶ Ad ſextum dubium, quod eſt principale, dr̃ ꝙ verum eſt ꝙ innocens, cæteris paribus, eſt magis dilectus à Deo, & melior, & in ſuperiori ſede locandus, & habet maius bonum à Deo, q̃ pęnitens, & maius donum ſm̃ ſe, q̃ pęnitens: ſed quia habet minus donũ ſibi, iõ minus tenetur ad gratiarũ actiones, q̃ pęnitẽs. Ita ꝙ penes aliud attenditur quãtitas vinculi ad gratiarũ actiones, & penes aliud quãtitas bonitatis, & dilectionis Dei in iſtis ſ. innocente, & pęnitente. Nã quantitas bonitatis, & dilectionis Dei attẽditur penes magnitudinẽ rei, quam in ſe habet: ille. n. eſt melior, qui maiorẽ habet bonitatẽ, & idẽ magis diligitus a Deo, ſed q̃titas gratitudinis attẽdit̃ penes magnitudinẽ doni D relati ad eum, cui datur. Ille. n. tenetur eſſe plus gratus, qui plus ſibi recipit. Et quia magnitudo iſta in proportione conſiſtens, creſcit ex demerito perſonę cui datur, ideo non eſt mirandũ ſi minus bonus magis tenetur ad gratiarum actiones, cuius ſignũ manifeſtũ eſt, ꝙ quanto quis ad æqualem charitatem ex peiore ſtatu reſurgit, tanto maius donum recipit, & tanto magis tenetur ad gratiarum actiones, & non tñ ppea eſt melior. Notanter aũt dixi, in iſtis, quia ſimpliciter loquendo, quanto quis eſt melior, tanto magis tenetur ad gratiarum actiones Deo, à quo eſt omne bonum: ſed in iſtis, ſ. pęnitente, & innocente, inuenitur aliter per accidens, ſeu ratione materiæ, quia. ſ. pęnitentiæ donum augetur ex demerito pſonæ cui datur. Et ppea author ſpecialem quæſtionẽ mouit de gratitudine maiore inter iſtos: & hinc patet quàm bona fuerit diſtinctio præpoſita de his quę dantur, vt ſunt in genere bonorum, vel vt ſunt in genere donorum. Non ergo contradicunt ſibi inuicem dicta authoris. E Sed alibi docuit innocentem ſimpliciter eſſe meliorem, & magis dilectum q̃ pęnitentem, cæteris paribus: hic verò docet pęnitentem recipere maius donum ſimpliciter, & plus teneri ad gratiarum actiones Deo, quæ ſtare ſimul patet. Et ppea nomine doni hic authorem vſum fuiſſe perſpice, & vide q̃ doctior ſeipſo author fuerit hic, q̃ in 4. ſententiarum diſt. 22. qõ. 1. ar. 2. q. 2. vbi adhuc non penetrauerat pęnitentiam eſſe ſimpliciter maius donum pęnitenti, q̃ innocentiã huic. Cum his tñ intellige, ꝙ propriè, & exactè loquendo, innocens tenetur minus ad gratiarum actionem, ſic tamen, ꝙ tenetur ad maiores gratias agendas. Pęnitens verò ſic tenetur magis ad gratiarum actionem, ꝙ tamen non tenetur ad maiores gratias agendas. Vt ſic ex parte beneficiari modus vinculi reſpondeat modo dandi ex parte dantis: & quantitas gratiarum reſpondeat quantitati rei datæ à donante. Patet namque in litera, quòd ſecundum hæc duo magnificatur gratia donantis, & quòd pęnitenti magis gratis datur, innocenti verò maior gratia datur.

tamq̃ omnium cã. Sp.n. oportet ꝙ effectus ordinetur ad finẽ agentis. Manifeſtum eſt ãt ꝙ bñfactor, inquantum hmõi eſt cã bñficiati. Et ᵃ iõ nãlis ordo requirit, ut ille q̃ ſuſcepit bñficium, per grãrum recompẽſationẽ conuertat̃ ad bñfactorem ſm modum utriuſq;. Et ſicut de pr̃e dictum eſt ſ̃, * bñfactori q̃dem inquantũ hmõi debet̃ honor & reuerentia, eo ꝙ habet rationem principij: ſed per accidẽs debetur ei ſubuentio, vel ſuſtentatio, ſi indigeat. ᵃ

Concluſ. — Q. 101. ar. 2. & q. 31. ar. 3.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ ſicut Seneca dicit in lib. de Benef. * Sicut non eſt liberalis qui ſibi donat, nec clemẽs qui ſibi ignoſcit, nec miſericors q̃ malis ſuis tangit̃, ſed qui alijs: ita ẽt nemo ſibip ſi bñficium dat, ſed naturæ ſuę paret, q̃ mouet ad refutanda nocua, & ad appetenda proficua. Vñ in his, quę ſunt ad ſeipſum, non habet locum gratitudo, & ingratitudo. Non.n. põt hõ ſibi aliquid denegare, niſi ſibi retinendo. Metaphorice tamen illa, q̃ ad alterum proprie dicuntur, accipiuntur in his q̃ ſunt ad ſeipſum, ſicut de iuſtitia dicit Philoſ. in 5. Eth. * inquantum, ſ. accipiũtur diuerſæ partes hominis, ſicut diuerſæ perſonæ.

lib. 5. ca. 9. parum a principio. — lib. 5. c. vl. tom. 5.

Ad II dicendum, ꝙ boni animi eſt, vt magis attendat̃ ad bonum, q̃ ad malum. Et ideo ſi aliquis bñficium dedit non eo modo quo debuit, nõ ideo debet recipiens a grãrum actione ceſſare: min⁹ tñ, q̃ ſi modo debito præſtitiſſet, quia etiam bñficium min⁹ eſt: quia ut Seneca dicit in lib. de Beneficijs. * Multum celeritas fecit, multum abſtulit mora.

Nota. — li. 2. c. 5. in princ.

Ad III dcdm, ꝙ ſicut Sen. dicit in 6. de Benef. † Multum intereſt, verum aliquis bñficium nobis det ſua cã, an ſua & nr̃a. Ille qui totus ad ſe ſpectat & nobis prodeſt, quia & aliter ſibi prodeſſe non poteſt, eo mihi loco hñdus vr̃, quo qui pecori ſuo pabulum proſpicit, ſi me in cõſortium admiſerit: ſi duos cogitauit, ingrat⁹ ſum & iniuſtus, niſi gaudeã hoc illi profuiſſe, quod proderat mihi. Summæ malignitatis eſt non vocare hoc beneficium, niſi quod dantem aliquo incommodo afficit.

† l. 6. c. 13. circa medium. — Nota.

Ad IIII dicẽdum, ꝙ ſicut Sen. dicit in 3. de Benef. * Quamdiu ſeruus præſtat quod a ſeruo exigi ſolet, miniſterium eſt: vbi pluſq̃ a ſeruo neceſſe eſt, beneficium eſt. Vbi enim in affectum amici trãſit, incipit uocari bñficium. Et ideo etiam ſeruis ultra debitum facientibus gratiæ ſunt habendæ.

lib. 3. c. 21. in prin.

Ad V dcdm, ꝙ ẽt paup ingratus non eſt, ſi faciat q̃d poſſit. Sicut.n. bñficium magis in affectu conſiſtit, q̃ in effectu: ita ẽt recompenſatio magis in affectu conſiſtit. Vñ Sen. dicit, in 2. de Benef. * Qui grate bñficium accipit, primam eius penſionẽ ſoluit. Quòd grate aũt ad nos bñficia peruenerint, indicemus effuſis affectibus: q̃d non ipſo tm̃ audiente, ſed vbiq; teſtemur. Et ex hoc patet, ꝙ q̃tumcunq; in fęlicitate exiſtenti põt recõpenſatio bñficij fieri per exhibitionem reuerentiæ, & honoris. Vñ Philoſ. dicit, in 8. Eth. * ꝙ ſuperexcellenti quidem hẽt fieri honoris retributio, indigenti aũt retributio lucri. Et Sen. dicit in 5. de Benef. † Multa ſunt p q̃ quicquid debemus, reddere & fęlicibus poſſum⁹, fidele conſilium, aſſidua conuerſatio, ſermo cõis, & ſine adulatione iocundus. Et iõ non oportet, vt

lib. 2. c. 22. in fi. illius. — lib. 8. c. ul. circa medium, to. 5. † videt̃ inferri ex c. 13. lib. 5.

hõ optet indigẽtiã eius, ſeu miſeriã, qui bñficium dedit ad hoc, ꝙ bñficium recõpenſet̃: quia ut Sen. dicit in 6. de Benef. * Si hoc ei optares, cuius nullũ bñficium haberes, inhumanum erat uotum: quantò inhumani⁹ ei optas, cui bñficium debes? Si aũt ille qui bñficium dedit, in peius mutatus eſt, debet tñ ſibi fieri recompenſatio ſm ſtatum ipſius, ut. ſ. ad virtutem reducat̃, ſi ſit poſſibile. Si aũt ſit inſanabilis pp malitiam, tunc alter eſt effectus q̃ prius erat: & ideo non debetur ei recompenſatio beneficij ſicut prius, & tamen quantum fieri põt ſalua honeſtate, memoria debet haberi præſtiti bñficij, ut patet per Philoſ. in 9. Ethic. †

lib. 6. c. 17. in fi. illius. — lib. 9. ca. 1. tom. 5.

Ad VI dicendum, ꝙ ſicut dictum eſt, * recompẽſatio beneficij præcipue pendet ex affectu: & ideo eo modo debet recompenſatio fieri, quo magis ſit vtilis. Si tñ poſtea per eius incuriam in damnũ ipſius vertatur, non imputatur recõpenſanti, ut Sen. dicit in 6. de Benef. * Reddendum mihi eſt, nõ ſeruandum cum reddidero, ac tuendum.

* In ſolut. ad præced. ſ. arg. — lib. 6. c. 19. paulo a principio.

Articvlvs IIII.

Vtrum homo debeat ſtatim beneficium recompenſare.

Porrecta p totum. 555

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur, quòd homo debeat ſtatim beneficium recompenſare. Illa enim quæ ᵇ debemus ſine certo termino, tenemur reſtituere ſtatim: ſed non eſt aliquis terminus præſcriptus recompenſationi beneficiorum, quæ tamen cadit ſub debito, vt dictum eſt. * ergo tenetur homo ſtatim beneficium recompenſare.

Art. præc.

¶ 2 Pręt. Quanto aliqd̃ bonum ſit ex maiori animi ᵇ feruore, tanto vr̃ eſſe laudabilius: ſed ex feruore animi vr̃ procedere, quòd homo nullas moras adhibeat in faciendo quod debet. ergo vr̃ eſſe laudabilius, quòd ſtatim homo beneficium reddat.

¶ 3 Pręt. Seneca dicit in 2. de Benef. * ꝙ proprium benefactoris eſt libenter, & ᵇ cito facere: ſed recõpenſatio debet beneficium adæquare. ergo debet ſtatim recompenſare.

lib. 2. ex c. 3. circa fi.

Sed contra eſt, quod Sen. dicit in 4. de Benef. * Qui feſtinat reddere, non animum habet grati hominis, ſed debitoris.

lib. 4. in fi. illius.

Resp. Dicendum, ꝙ ſicut in beneficio dando duo conſiderantur, ſ. affectus, & donum: ita etiam hæc duo cõſiderantur in recompenſatione beneficij, & ᵐ quantum quidem ad affectum recompẽſatio ſtatim fieri debet. ᵒ Vnde Senec. dicit in 2. de Benef. * Vis reddere beneficium? accipe benigne. ᴾ Quãtum aũt ad donum, debet expectari tp̃s, quo recompenſatio ſit bñfactori opportuna. ᑫ Si autẽ non conuenienti tp̃e ſtatim velit aliquis munus p munere reddere, non vr̃ eſſe virtuoſa recompenſatio, ſed inuita. Vt enim Senec. dicit in 4. de Benef. * Qui nimis cito cupit ſoluere, inuitus debet, & qui inuitus debet, ingratus eſt.

Concl. m — lib. 2. c. 35. in fi. illius. — Concl. p — lib. 4. in fi. illius.

Ad primvm ergo dcdm, ꝙ debitum legale eſt ſtatim ſoluẽdum, alioquin nõ eſſet conſeruata iuſtitiæ æqualitas, ſi vnus retineret rem alteri⁹ abſq; eius uoluntate: ſed debitũ morale depẽdet ex honeſtate debentis. Et iõ oportet reddi debito tempore ſecundum quòd exigit rectitudo virtutis.

Ad secvndvm dicẽdum, quòd feruor volun-

tatis

tatis non eſt virtuoſus, niſi ſit ratione ordinatus. Et ideò ſi aliquis ex feruore animi præoccupet debitum tempus, non erit laudandus.

AD III dicendum, ꝙ beneficia ẽt ſunt opportuno tp̃e danda: & tunc non eſt amplius tardandũ, cum opportunum tempus aduenerit. Et idem etiã obſeruari oportet in beneficiorũ recõpenſatione.

ARTICVLVS V.

Vtrum gratiarum actio ſit attendenda ſecundùm affectum beneficiantis, an ſecundùm effectum.

AD QVINTVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ beneficiorum recõpenſatio non ſit attendẽda ſm̃ affectum beneficiantis, ſed ſm̃ effectum. Recompenſatio.n. beneficijs debetur: ſed beneficiũ in effectu cõſiſtit, vt ipſum nomen ſonat. ergo recompẽſatio debet attendi ſm̃ effectum.

¶2 Prętereà. Grã q̃ recompenſat beneficia, eſt pars iuſtitię: ſed iuſtitia reſpicit ęqualitatẽ dati & accepti. ergo in grãrum recompenſatione attendendus eſt magis effectus, q̃ affect⁹ bñficiãtis.

¶3 Prętereà. Nullus põt attendere ad id, qđ ignorat: ſed ſol⁹ De⁹ cognoſcit interiorem affectũ. ergo non põt fieri gratiæ recõpenſatio ſecundum affectum.

SED CONTRA eſt, qđ Seneca dicit in primo de Beneficijs.* Nonnunq̃ magis nos obligat q dedit parua magnificè, q̃ exiguum tribuit, ſed libenter.

RESP. Dicendum, ꝙ recõpenſatio beneficij põt ad tres uirtutes pertinere, ſ. ad iuſtitiam, ad gratiã, & ad amicitiam. Ad iuſtitiam quidem pertinet, qñ recompenſatio hẽt rõnem debiti legalis, ſicut in mutuo, & alijs hmõi: & in tali recõpẽſatione dẽt attendi ſm̃ quantitatem dati. Ad amicitiam aũt pertinet recõpenſatio beneficij, & ſimiliter ad virtutem grẽ ſm̃ ꝙ hẽt rõnem debiti moralis, aliter tñ & aliter. Nam in recompenſatione amicitiæ oportet reſpectum haberi ad amicitiæ cãm. Vndè in amicitia vtilis dẽt recompẽſatio fieri ſm̃ vtilitatẽ, quam quis ex beneficio conſecutus eſt. In amicitia autem honeſti dẽt in recõpenſatione hr̃i reſpectus ad electionẽ, ſiuè ad affectum dantis, quia hoc ꝑcipuè requiritur ad virtutem, vt dr̃ in 8. Ethic.* Et ſimiliter, q̃a grã reſpicit beneficium ſm̃ ꝙ eſt gratis impenſum, quod quidem pertinet ad affectũ: iõ ẽt gratiæ recompenſatio attendit magis affectum dãtis, q̃ effectũ.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ oĩs actus moralis ex voluntate depẽdet. Vñ bñficium ſm̃ ꝙ eſt laudabile, prout ei grẽ recõpenſatio dẽtur, materialiter qdem conſiſtit in effectu, ſed formaliter & principaliter in voluntate. Vñ Seneca dicit in primo de Beneficijs.* Beneficium ñ in eo qđ fit, aut dat̃ conſiſtit, ſed ĩ ipſo dãtis, aut faciẽtis aĩo.

AD II dicendũ, ꝙ grã eſt pars iuſtitię, non quidẽ ſicut ſpẽs generis, ſed ꝑ quandam reductionẽ ad genus iuſtitiæ, ut ſ. dictũ eſt. Vñ non oportet ꝙ eadẽ rõ debiti attẽdat̃ i utraq; uirtute.

AD III. dicendum, ꝙ affectum hominis per ſe qdem ſolus Deus uidet, ſed ſm̃ ꝙ per aliqua ſigna manifeſtatur, põt ẽt ipſum hõ cognoſcere. Et hoc modo affectus beneficiantis cognoſcit̃ ex ipſo modo, quo beneficium tribuitur, puta, quia gaudenter, & promptè aliquis beneficium impendit.

ARTICVLVS VI.

Vtrum oporteat aliquem plus exhibere in recompenſatione, quàm ſuſceperit in beneficio.

AD SEXTVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ non oporteat aliquem plus exhibere in recompenſatione, q̃ ſuſceperit in beneficio. Quibuſdã. n. ſicut parentibus, nec ẽt æqualis recompenſatio fieri poteſt, ſicut Philoſophus dicit in 8. Ethic.* ſed uirtus non conatur ad impoſſibile. non ergo gratiæ recompenſatio tendit ad aliquid maius.

¶2 Prętereà. Si aliquis plus recompẽſat, q̃ in beneficio acceperit, ex hoc ipſo quaſi aliquid de nouo dat: ſed ad bñficium de nouo datum tenetur hõ grãm recõpenſare. ergo ille q primò bñficium dederat, tenebit̃ aliqd maius recompẽſare, & ſic ꝓcederet in infinitũ: ſed uirt⁹ non conat̃ ad infinitũ, q̃a infinitũ aufert nãm boni, ut dr̃ in 2. Meta.* ergo grẽ recompenſatio ñ dẽt excedere acceptũ bñficium.

¶3 Prętereà. Iuſtitia in ęqualitate conſiſtit: ſed maius ẽ qdã æqualitatis exceſſus. cũ ergo ĩ qualibet uirtute exceſs⁹ ſit vitioſus, vr̃ ꝙ recõpenſare aliqd mai⁹ accepto bñficio ſit vitioſũ, & iuſtitię oppoſitum.

SED CONTRA eſt, qđ Philoſ. dicit in 5. Eth.* Refamulari oportet ei qui gratiam fecit, & rurſum ipſum recipere: quod quidem fit, dum aliquid maius retribuitur. ergo recompenſatio debet tendere ad hoc, quòd aliquid maius faciat.

RESP. dicendum, ꝙ ſicut dictum eſt, recompenſatio grẽ reſpicit bñficium ſm̃ uoluntatem bñfacientis. In quo quidẽ pręcipuè hoc commendabile vr̃, quòd gratis beneficium contulit, ad quod non tenebatur: & ideo qui beneficium accepit, ad hoc obligatur ex debito honeſtatis, vt ſiꝛ aliquid gratis

---

SVP. QVÆST. CVI.

ART. V.

Ferrella ſuper totum.

556 IN artic. 5. eiuſdem 106. q. dubiũ occurrit, quia diuerſæ virtutes oportet. ꝙ habeant actus ſub diuerſis formalibus rõnibus. Ac per hoc malè in lr̃a dr̃, ꝙ recompẽſatio bñficij ſm̃ eandem rõnem, ſ. affectũ dãtis, ſpectat ad duas virtutes, ſ. gratiam, & amicitiam honeſti. (Sup. art. 5. ad 5. & 6. & inf. ar. 6. ad 8.)

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ aliud eſt loqui de rõnibus formalibus adęquatis ipſis virtutib⁹, & aliud de aliqua vna particulari ratione contenta ſub adæquata. Oportet namq; oẽm actũ vnius virtutis eſſe alterius rõnis ab actu alterius, loquẽdo de rõne formali adæquata virtutis. Sed nõ oportet hoc, loquendo de aliqua rõne particula ri: q̃n ſtat ꝙ vna particularis rõ contineat̃ materialiter ſub formali rõne vtriuſque virtutis. (Lib. 1. c. 7. circa prin.) Vnde in ꝓpoſito, quãtus grã & amicitia conueniant in hac cauſa recompenſandi beneficium videlicet ĩ affectu dãtis, ſub diuerſa tñ rõe vtraq; hoc facit. Nã amicitia honeſti hoc facit in ordine ad amicum ſimpliciter, & abſolutè: gratia autem ad benefactorem vt ſic. (Concl. m) Amicitiæ nãq; obiectum eſt ipſe ꝓximus abſolutè: gratiæ aũt nõ, ſed beneficiã, ſeu benefactor vt ſic. Nec te moueat, ꝙ author amicitiam virtutẽ appellauit, loquens non de amicitia q̃ ponitur inferius pars iuſtitiæ, vocata affabilitas, ſed de amicitia honeſti, de qua eſt dubium an ſit virtus, ut patet 8. Eth. (Concl. p) Vtitur. n. author in verbis ꝓſitione dicente, ꝙ amicitia eſt virtus. Vel q̃a amicitia ſaltẽ eſt cum virtute, idem protulit iudicium de uirtute, & de conſequente ad virtutem. (Li. 8. c. 15. tom. 5.) Amicitia namq; eſt uirtus, aut cum uirtute. Et ꝓpterea põt dici uirtus concomitanter, quia uirtutem conſequit̃. (Concl. ſ) Et nota demum ex litera practicam negotiatorum, ꝙ ſi grati eſſe debent, quantũ lucri ſibi acceſſerit ex beneficio amicitię utilis, conſiderare debẽt. Quo fit ut qui ad quantitatem lucri reſpiciendo remuneret̃ ſupponant benefactorem vtilitatis gratia beneficium pręſtitiſſe abſque pacto &c. (In quo cõſiſtat beneficium.) Nã ſi honeſti gratia beneficium collatum ſupponerent, non metirentur proprium lucrum in recompẽſando beneficium, ſed affectũ benefactoris. (Lib. 1. c. 6. circa prin.) Et hæc de tota hac q̃ſt. & ſequenti dicta ſufficiãt.

Q. 30.

Ferrella ſuper totum.

557 Inf. q. 107. ar. 2. cor.

Li. 8. circa fin. lu. to. 5.

Lib. 2. tex. 8. tom. 3.

Lib. 5. c. 5. paulo poſt princip. tomo 5.

Art. prąc. & ar. 5.

gratis impendat. Nõ aũt vr̃ gratis, aliquid impẽdere, niſi excedat quantitatem accepti beneficij: qa quamdiu, recompenſat minus, vel æquale, non vr̃ facere gratis, ſed reddere qđ accepit: & ideo gratiæ recompenſatio ſemper tendit, vt pro ſuo poſſe aliquid maius retribuat.

G Ad primvm ergo dicendũ, q ſicut dictũ eſt, in recõpenſatione bñficij magis eſt conſiderandus affectus, q̃ effectus. Si ergo conſideremus effectũ bñficij, qđ filius à parentibus accepit. ſ. eſſe, & viuere, nihil æquale filius recõpenſare põt, vt Philoſophus dicit. Si aũt attendamus ad ipſam voluntatẽ dãtis, & retribuentis, ſic põt filius aliqd mai⁹ patri retribuere, vt Seneca dicit in 3. de Bñficijs. † Si tñ nõ poſſet, ſufficeret ad gratitudinẽ recõpenſandi volũtas.

H Ad II dicendum, q debitum gratitudinis ex charitate deriuatur, quæ quanto plus ſoluiť, tanto magis dẽtur, ſm illud ad Rom. 13. Nemini quicquam debeatis, niſi vt inuicẽ diligatis: & iõ non eſt inconueniens, ſi obligatio gratitudinis interminabilis ſit.

I Ad III dicendum, q ſicut in iuſtitia, quæ eſt uirtus cardinalis, attenditur æqualitas rerũ, ita in gratitudine attenditur, æqualitas voluntatum, vt. ſ. ſicut ex promptitudine voluntatis beneficium aliqs exhibuit, ad quod non tenebatur, ita etiam ille qui ſuſcepit beneficiũ aliquid ſ. debitũ recompenſet.

QVÆSTIO CVII.

De ingratitudine, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de ingratitudine. Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primò, Vtrum ingratitudo ſemper ſit peccatum.

¶Secundò, Vtrum ingratitudo ſit peccatum ſpeciale.

¶Tertiò, Vtrum omnis ingratitudo ſit peccatum mortale.

¶Quartò, Vtrum ingratis ſint beneficia ſubtrahenda.

Articvlvs I.

Vtrum ingratitudo ſit ſemper peccatum.

I Ad primvm ſic pcedit. Videtur q ingratitudo

Svper qvæstio. CVII. artic. I.

Nic. de Nyſſ. trac. 3. p3. port. 3. q. 10.

In quæſt. 107. & ſpãliter in art. 3. dubium occurrit circa dictum authoris ibi videlicet. Põt tñ contingere, q talis ingratitudo ſit peccatũ mortale, vel pp interiorẽ contemptũ, vel pp conditionẽ eius quod ſubtrahiť. Et eſt dubij rõ multiplex, Tũ qa ly talis ingratitudo refert ingratitudinẽ, de qua ĩmediatè añ ſermo hť. ſ. q illud non tribuit debitũ, ad qđ non teneť. Conſtat n. q, hõ non peccat mortaliter ex hoc, q non addit bñficio recepto. (Concl. m) Satis eſt. n. ad euitandum mortale peccatum reddere æquiualens. (In corp. & art. 3. ad 5. & 6.) Tum quia ẽt reddere æquiualẽs particulari benefactori nõ obligat, pluſquã reddere debitam obedientiã ſuperiori: ſed non adimplens præceptum ſuperioris citra contemptum, nõ peccat mortaliter peccato inobedientiæ, (Li. 8. Ethi. c. vlt. to. 5.) ergo non gratus citra contemptum beneficij, & benefactoris, quãuis omittat reddere qđ dẽt, (†Li. 3. c. 11 & 17.) multò minus peccat mortaliter peccato ingratitudinis. Cõſiſtit. n. formaliter ingratitudo in contemptu beneficij, ſicut inobedientia in contẽptu pcepti. Tũ qa per illa verba literę, videlicet, Propter cõditionem eius quod ſubtrahiť, qđ ex neceſſitate dẽtur bñficio ſimpliciter, vel in caſu: author intẽdit, q omiſſio ois rei, q ex neceſſitate debetur beneficio ſimpliciter, aut in caſu, eſt peccatũ mortale, & hoc vř valdè abſonum: qm ſequeretur q, ſiqs omitteret honorare, aut revereri benefactorẽ, peccaret mortaliter. Et tenet ſequela ex artic. 3. præcedentis qõnis, vbi dř, q benefactori inquantum hmõi, debetur honor & reuerentia, eo q hẽt rõnem principij, per accidens aũt ſubuentio, ſi indigeať. Falſitas aũt conſequentis pbatur ex eo, q ſiquis ẽt omittit honorare patrem, aut Principẽ, abſq; contẽptu tñ, ſic. n. loquimur, non peccat mortaliter. Et tñ conſtat q peius eſt pietatem, aut obſeruantiam omittere, quam gratitudinem, vt patet ex 1. art. præcedẽtis qõnis. Aut author non intendit quòd concluſio ois rei debitæ ex neceſſitate benefico, ſed q omiſſio alicuius rei neceſſario debitæ benefico illius. ſ. quæ talis eſt conditionis, q eius omiſſio priuationẽ charitatis infert, mortale peccatũ eſt. Et tũc reſtat ſub dubio q̃ eſt iſta conditio rei ex neceſſitate benefico debitæ ſimpliciter: puta, honoris, aut reuerentiæ. Non. n. apparet. Tum quia ingratitudo, vt in litera dř in rñſione ad ſm̃ articu. 1. qõnis præcedentis, non eſt contra debitũ legale, ſed ſolũmodo contra debitũ honeſtatis. Sed omittere id qđ ſolũ ex honeſtate eſt debitum, quãuis minus bonum ſit, peccatum tñ mortale non vř. Et confirmatur, quia ſi eſſet mortale peccatũ, eſſet peccatũ contra pximũ: & cum conſiſtat in ſubtractione, oporteret q conſiſteret in læſione pximi in aliquo notabili ad hoc, q eſſet peccatũ mortale ex ſuo gñe: ſicut cętera vitia, q̃ pximũ lædunt, vt patet de cõtumelia, detractione, &c. In nullo ãt notabili apparet lędi pximũ ab igrato p ſolã omiſſionẽ citra ptẽptũ.

K ¶In eodem articulo dubium aliud occurrit, circa ſubiunctam drĩam, videlicet, qđ ingratitudo prouenient ex peccato mortali habet perfectam ingratitudinis rõnem, quæ vero prouenit ex veniali, imperfectam, quod intendit author. Nam aut loquitur de ingratitudine formaliter, aut materialiter, ſi formaliter, nulla eſt dĩa, quia ex qualicumq; peccato pueniat ingratitudo formalis, habet perfectam rõnem ingratitudinis, vt patet, ſi materialiter, falſum dř q ingratitudo puenient ex mortali hẽt perfectã ingratitudinis rõnem. Nam perfecta ingratitudinis rõ non hť ſine eo quod complet rõnem formalẽ ingratitudinis. Sicut nec hť pfecta rõ nauis, ſi materia tñ habeať ſine forma ipſius nauis, vt patet.

¶Ad horum euidentiam ſciẽdũ eſt, q ingratitudo dupliciter ſumitur, ſ. formaliter & ſic eſt ſolummodo cõtemptus beneficij, ſeu benefactoris; ſicut inobedientia eſt contemptus præcepti, vt ex artic. 2. in rñſione ad primum habes. Et ppea ingratus formaliter ille ſolus eſt, qui ex contemptu omittit retribuere, aut laudare, aut reminiſci, vel committit aliqd cõtra benefactorẽ. Et hoc membrum, ſ. ingratitudo formaliter exprimiť in lřa hac ibi, Propter interiorẽ contemptum. Et quia cõtemptus beneficij, vel benefactoris directè contrariatur virtuti gratitudinis, & tollit charitatem, ex qua tenemur diligere benefactorem, ideò ingratitudo formaliter vi de gñe ſuo peccatũ mortale. Põt tñ eſſe veniale pp imperfectionem actus vel ex parte actus, puta, quia primus motus, vel ex parte materiæ, puta, quia in re minima, vt de furto dicimus. (Porrecta ptorum, 558. Inf. q. 162. art. 4. ad 3.) Cõtemptus. n. in re minima, non eſt contemptus, ſicut furtum rei minimæ, quia minima, non eſt furtum. Secus aũt ſi nõ iõ qa minima res eſt, furatur qs, ſed contemnit, iuxta illud Luc. Qui infidelis eſt in minimo, & in magno infidelis erit. Alio modo ſumitur materialiter, & tam omiſſio triplex in litera numerata, ſ. retributionis in opere, locutione, & memoria, quã cõmiſſio etiam triplex in opere, locutione, & æſtimatione, ingratitudo eſt. Et hoc membrum in litera hac tangitur per totum reſiduũ corporis articuli, vt diſtinguitur contra cõtemptũ interiorẽ. Ita q author in hoc huius articuli corpore ſp loquitur de ingratitudine materialiter, niſi cum loquitur de contemptu: qa tunc loquitur de ingratitudine formaliter, & intendit q ingratitudo formaliter eſt peccatum mortale, vt dictum eſt: materialiter autem non, niſi ex cõditione omiſſi, aut commiſſi, hoc eſt, ſi omiſſum eſt talis conditionis, vt eius ſubtractio ſit mortale peccatum contra proximũ v.g. Socrates expoſuit ſe mortis periculo, vt me liberaret. Ego autem eundem in mortis periculo poſitum poſſum eruere, & negligens ipſum eruere, ſine ipſum occidi. Et ſimiliter ſi benefactorem meum vulnero, aut contumelia afficio.

¶In his. n. & ſimilibus omiſſionibus, & commiſſionibus, ea quæ omittuntur, aut committunť, ſunt talis conditionis, q ingratitudinem, materialiter tñ, manifeſtè ingerunt: ſicut quodlibet peccatũ mortale reſpectu Dei, ingratitudinem annexã hẽt peccatoris. Vnde ſicut ſuperius dictum eſt, q detrahẽs materialiter tñ, nõ peccat mortaliter, niſi ex cõditione mali prolati, qđ videlicet eſt notabiliter lęſiuũ famę pximi: vt ſiqs de bñ reputata muliere, ex loquacitate publicaret eius ſecretũ adulteriũ: ita nũc dr, q igrat⁹ mãliter, ñ peccat mortaliter, niſi ex cõditione omiſſi, aut cõmiſſi, qđ videlicet notabiliter lędit pximũ. Et qa hæc erat intentio authoris, iõ ſtatim ſubiungit differentiã inter ingratitudinẽ cõſequentem peccatum mortale, & veniale.

Hæc

Hæc namq; dñia ad materiã ingratitudinis ſpectat, de qua author rõcinatur in lfa, alio tñ ordine: quia primò diſtinxit modos ingratitudinis, ſ. vel per omiſſionẽ, vel p cõmiſſionem. Et ſubdiuiſit ly p omiſſionem, rõe materiæ, q̃ omitti põt in duo membra. ſ. vel p omiſſionem debiti, ad qđ tñ gratus non teneť ex neceſſitate vt adæquet bñficium, ſed vt abundet, iuxta determinata in art. 6. q. pręced. vel p omiſſionem debiti, ad qđ gratus teneť ex neceſſitate vt adæquet beneficiũ. Et primò qdẽ, author determinat ſimpliciter, q̃ ingrat* per ſolam omiſſionẽ debiti ſuper excreſcẽtis non peccat mortaliter, ſed venialiter. Secũdò, q̃ ingratus p omiſſionem debiti neceſſarij ad adequãdũ, peccare poteſt mortaliter dupliciter vel pp̃ interiorem cõtemptum, vel pp̃ conditionem omiſſi. Tertio, q̃ ingratus p cõmiſſionẽ põt peccare mortaliter pp̃ conditionem commiſſi. Et tu ſubintellige, q̃ multò magis pp̃ cõtemptum põt peccare mortaliter q̃ omittens, quantò contemptus ducens ad committendum, peior eſt omittente tñ. Et quia hoc manifeſtè ſequebať ex dictis de contemptu omiſſionis, ideò tacuit hoc litera.

*Li. 3. c. 1. circa medium.

Li. 3. de li. arb. c. 17. Et li. 1. retracta. c. 9. ante mediũ, to. 1.

¶ Ad primã ergo obiectionem dř, q̃ ly talis ingratitudo, nõ refert ingratitudinem ſupexcreſcentiæ, de qua negauerat litera mortale, & concluſerat veniale peccatum: ſed refert primũ mẽ C brum diuiſionis, ſ. ingratitudinem per ſolã omiſſionẽ, de qua quia dixerat, & manifeſtauerat, q̃ non ſemper eſt peccatũ mortale, modo ſubiungit, q̃ põt eſſe mortale peccatum vel propter contemptum interiorem, vel propter conditionem &c.

¶ Ad ſecundam aũt obiectionem, dř q̃ vtiq; verum eſt, q̃ ſicut inobedientia formaliter conſiſtit in contemptu, ita & ingratitudo: ſed quemadmodum inobedientia materialiter inuenitť mortale peccatum pp̃ conditionem eius quod pręteritur, puta, quia eſt contra Deum, uel proximũ, vt patet in periurio, & adulterio: ita ingratitudo inuenitur materialiter quandoque mortale peccatum propter conditionem eius qđ omittitur, vel committitur: ſimile namque accidit vtrobique.

¶ Ad tertiã verò obiectionem dř, q̃ author p illa verba intendit ſecundã partem diſiunctiuæ propoſitæ, videlicet, q̃ omiſſio alicu* neceſſario debiti benefactori põt eſſe peccatũ mortale*. Et determinatur in litera, qđ eſt illud aliqđ, cum dř, Propter D cõditionem eius &c. Pro cuius pleniori notitia, nota, q̃ q͡a particularis bñfactor eſt etiam nobis proximus, iõ debet ei, & qđ proximo, & qđ benefactori. Ita q̃ tria ei dẽt qui ſuſcepit beneficiũ, ſ. id quod debet ei vt ꝓximo, & qđ ei debet vt benefactori, vt adæquet beneficium ſuſceptum, & id qđ eidem dẽt vt aliqđ plus exhibeat, vt ſic fiat q̃dã adæquatio voluntatum. Hoc tertium in lřa dr ſuperexcreſcens debitum, & diſtinguitur cõtra neceſſario debitum: qđ ex neceſſitate debitum continet tã primum, q̃ ſm. Quemadmodum. n. ea q̃ cõiter ꝓximis debemus, filius magis dẽt patri, q̃ alijs, ita bñficiatus magis debet benefactori ea, quæ cõiter debentur proximis, q̃ alijs. Et quemadmo impietatis materialiter eſt commiſſum in patrem quodcunq; crimen: ita ingratitudinis materialiter eſt omiſſum quodcũq; debitum benefactori, qũocunq; ei debeatur. Non intendit ergo author ſpãliter de honoris & reuerentiæ omiſſione, q̃ debentur per ſe benefactori, ſed de omiſſione cuiuſcunq; ex neceſſita E te qũolibet debiti benefactori. Et docet, q̃ talis conditionis põt eſſe, id qđ omitteť, q̃ erit pctñ mortale, vt patet cum omitteť illud bonum ꝓximi, ad qđ de neceſſitate ſalutis tenetur quis exhibendũ benefactori ſimpliciter, vt eſt cõis amor: vel in caſu, vt eſt ſubuentio. Declaratur aũt hanc eſſe intentionem literę & ex eo, q̃ de ingratitudine materialiter loquitur, & conſtat hęc oĩa eſſe materiam ingratitudinis: & ex eo q̃ par iudicium in litera ſubiungiť de ingratitudine p commiſſionem alio mõ &c. & concludit. Et hoc ẽt ſecundum conditionem eius quod agiť, qñq; eſt peccatum mortale, & qñq; veniale. Leuis. n. offenſa benefactoris ingratitudinem venialem habet annexam.

¶ Ad quartam demum obiectionem dř, q̃ vt in q. 80. ſuperius didicimus, debitum morale eſt duplex, quoddã ſine quo honeſtas morum nõ ſaluatur: quoddam ad bene eſſe. Et vt ibi patet, gratitudo ſpectat ad debitum morale primo modo, ſicut et veritas, & fidelitas. Violatio aũt hmõi debiti, vt p̃dictũ eſt, põt heri dupliciter, materialiter, vel formaliter. Et materialiter, q̃ dem non eſt pctñ mortale, niſi cõditio eius qđ debetur, trahat in mortale, puta, q͡a eſt in notabile ꝓximi nocumentũ. Formaliter aũt non vř regulã gñalem hře: quia qñq; conſiſtit in actu contra dilectionẽ proximi, & qñq; non, vt patet de mendacio. In propoſito tñ, q͡a ingratitudo formaliter conſiſtit in actu contempus benefactoris, iõ ex gñe ſuo vř mortale peccatum. Vñ ſuperius, cũ de iudicio temerario tractareť, didicimus q̃ inquantum non eſt ſine contemptu proximi, peccatum mortale eſt. Ex hoc ergo q̃ contemptus benefactoris contrariať dilectioni, quã ex neceſſitate charitatis illi debemus, ingratitudo formaliter peccatum mortale ẽt in litera poniť, dum dř, q̃ pp̃ interiorem contemptum omiſſio eſt peccatum mortale. Et cum quæritur, qđ tollit ꝓximo ingratitudo formaliter, rñdetur q̃ tollit amorẽ illi debitum, & honorem. Et hæc non qualitercumq; tollit, ſed contemnendo, quo contemptu comittit in benefactorem actu interiore, dum ſaltẽ iõ non vult retribuere, vt velit contra bñfactorem. Sicut. n. contemptus p̃cepti eſt velle facere, vel omittere vt ſit contra p̃ceptum, ita contemptus beneficij, vt ſic, ac ꝓinde benefactoris eſt velle facere, vel omittere vt ſit contra bñfactorem, qđ ex ſuo gñe ſonat contrariũ actũ dilectioni bñfactoris, ac p hoc Dei, vel proximi iniuriã importare vř, q bñfactor eſt. Ad idem. n. uitium ingratitudinis ſpectat contemptus bñficij, & bñfactoris, ſicut ad eãdem virtutem gratitudinis ſpectat vtrũque, cuius oppoſitũ dictũ eſt contingere in obedientia, q͡a contemptus p̃cepti ſpectat ad inobedientiam: contemptus aũt illius q̃ p̃cipit, ſpectat ad obſeruantiæ, vel pietatis contraria, & hmõi. Et rõ eſt, q͡a illi qui præcipiunt, ſpeciali gaudent prærogatiua, vt Deus, pr, princeps, q̃bus proprias ſibi vendicant uirtutes maiores, virtute reſpiciente eorum præceptum: ſed particulares pſonæ quæ benefaciunt, nullam ſupponuntur hře ſpãlem prærogatiuam ultra hoc, quòd beneficium conferunt.

non ſemper ſit peccatum. dicit enĩ Seneca in 3. de beneficijs,* q̃ ingratus eſt, qui non reddit beneficiũ: ſed qñq; aliquis nõ poſſet recõpenſare bñficiũ, niſi peccãdo, puta, ſi auxiliatus eſt homini ad peccandum. cum ergo abſtinere à peccato non ſit B peccatum, videtur, q̃ ingratitudo non ſemper ſit peccatum.

¶ 2 Præt. Omne peccatum eſt in ptãte peccantis, q͡a ſm Aug.* nullus peccat in eo, quod vitare nõ põt: ſed qñq; non eſt in ptãte peccantis ingratitudinẽ vitare, puta, cũ non hẽt vnde reddat, obliuio ẽt nõ eſt in poteſtate noſtra, cum tamen Seneca dicat in 3. de beneficijs,* q̃ ingratiſſimus omnium eſt qui oblitus eſt. ergo ingratitudo non ſemper eſt peccatum.

Li. 3. c. 1. ſ med. illi*. Ingratiſſimus qui.

¶ 3 Pręt. Non vř peccare, q non vult aliquid debere, ſecundũ

¶ Ad dubium ſecundum põt dici, q̃ vtroq; mõ ſumitur ingratitudo, & ſenſus in idem redit. Nã põt dici q̃ ſumiť ingratitudo materialiter, & q̃ ingratitudo materialiter nunc dř hic pfectam rõem ingratitudinis, qñ habet pfectè materiam ingratitudinis. Et q͡a pctñ mortale eſt pfecta materia ingratitudinis, veniale aũt non: iõ ingratitudo cõſequens mortale dř pfecta, alia imperfecta, & ſm quid. Et poteſt dici, q̃ ſumitur ingratitudo formaliter, ſed non ſimpliciter, ſed quo ad materiam: quia ex peccato mortali hř pfecta rõ ingratitudinis ex parte materiæ, ex ueniali non. Prima tñ expoſitio magis literæ conſonat. Et debes ſcire, q̃ ingratitudo formaliter, dupliciter inueniť, vel in ꝓpria ſpecie, vel eleuata in ſuperiori ſpecie: ſicut potentia calefactiua inueniť formaliter in calore, & in luce. Ingratitudo formaliter in propria ſpecie eſt uitiũ, quo q̃s ingratus eſt particulari bñfactori, & opponiť directè uirtuti gratiæ. Ingratitudo ãt formaliter eleuata in peius uitium continetur mõ ſub vno, mõ ſub altero vitio. Nã reſpectu bñficii diuini contineť ſub irreligioſitate, q̃ opponiť religioni, ad quã ſpectat gratiãs agere Deo. Reſpectu verò bñficii paterni contineť ſub impietate, quę opponiť pietati, cuius eſt patri debitas gratias agere. Reſpectu verò principũ ſpectat ad vitiũ cõtrariũ obſeruantiæ, cuius eſt E principalibus gratias debitas reddere. Vñ quicũq; horũ contẽnit bñficiũ, ingratus formaliter dř, & eſt, ſed non ſm vnã rõem q͡a alius ſm rõnem irreligioſitatis, alius ſm rõnem impietatis &c. Et hãc doctrinã colligere potes ab authore pluries repetẽte q̃ religio eſt excellẽter pietas &c. Et ſpãliter in 1. artic. præcedentis quæſtio. vbi loquens de his quatuor virtutibus, ſ. religione, pietate, obſeruantia, & gratia, dixit quòd poſterior diſtinguitur à priori, vt deficiens ab ea: qñ prior includit quod eſt poſterioris. Nam religio dum colit Deum vt patrem, habet qđ eſt pietatis: & pietas dum colit patrem vt principium gubernationis, habet quod eſt obſeruantiæ: & obſeruantia dum colit principes vt benefactores habet quod eſt gratiæ & per conſequens dum cõtemnuntur beneficia Dei, patris, principis, aut particularis benefactoris diuerſæ ſunt ingratitudines formaliter, vt declaratũ eſt. Ingratitudo quoq; materialiter in oĩbus, q̃ materia ingratitudinis, qũolibet ſumptæ, eſſe pñt, inueniť. Et talis ingratitudo, circumſtantia ponitur peccati illius, qđ materia eſt ingratitudinis, & non ad ſpeciem ingratitudinis, ſed ad ſpeciem

ciem illius peccati, cuius eſt circunſtantia ſpectat, vt in art. vlt. q. 88. tertiæ partis, author docet. Notare quoq; debes, quantũ profecerit author, q in 4. ſent. diſt. 22. q. 1. art. 2. q. 1. poſuit ingratitudinem opponi iuſtitiæ. Hic autẽ in art. 2. opponi dicit eã gratię. Cum.n. gr̃a ſit pars potentialis iuſtitiæ, id quod ibi toti attribuit, hic propriè illi* parti tribuit, quia ad diſtinctã cognitionem partis peruenit.

Li. 4. in fine.

q. prec. ar. 4. ad 1. & art. 6.

Concl. m

illud Apoſtoli ad Ro. 13. Nemini qcq̃ dẽatis: ſed q inuitus debet, ingratus eſt, vt Seneca dicit in 4. de Beneficijs.* ergo nõ ſp ingratitudo eſt peccatum. F

Sed cõtra eſt, ꝙ 2. ad Tim. 3. ingratitudo cõnumerat̃ alijs peccatis, cum dr̃. Parẽtibus nõ obedientes, ingrati, ſceleſti.

Resp. dicendũ, ꝙ ſicut dictũ eſt.* debitũ ingratitudinis eſt quoddã debitum honeſtatis, q̃ virtus reqrit. Ex hoc autem aliquid eſt peccatum, ꝙ repugnat virtuti: vñ manifeſtum eſt ꝙ m omnis igratitudo eſt peccatũ n. G

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ gratitudo reſpicit bñficium. Ille aũt qui alicui auxiliatur ad peccandum, non confert beneficium, ſed magis nocumentum: & iõ non debetur ei gr̃arum actio, niſi fortè pp voluntatem bonam ſi ſit deceptus, dum credidit adiuuare ad bonum, & adiuuit ad peccandum. Et tunc non debetur talis recompenſatio, vt adiuuetur ad peccandum: quia hoc non eſſet recopẽſare bonũ, ſed malũ, qđ cõtrariatur gratitudini. H

Ad II dicendum, ꝙ nullus pp impotentiam reddendi, ab ingratitudine excuſatur, ex quo ad debitũ gratitudinis reddendum ſufficit ſola voluntas, vt dictum eſt.* Obliuio aũt beneficij ad ingratitudinem pertinet, nõ quidem illa, quæ prouenit ex naturali defectu, qui nõ ſubiacet voluntati, ſed illa quæ ex negligentia prouenit. Vt.n. dicit Seneca in 3. de benefi.* Apparet illum non ſæpe de reddendo cogitaſſe, cui obrepſerit obliuio.

q. præc. articu. 6. ad 1.

Li. 6. c. 1. I ſi. illius.

Ad III. dicendum, ꝙ debitum gratitudinis ex debito amoris deriuatur, à quo nullus debet velle abſolui. Vñ ꝙ aliquis inuitus hoc debitum debeat, videtur prouenire ex defectu amoris ad eum, qui beneficium dedit. I

Debitum amoris.

Articvlvs II.

Vtrum ingratitudo ſit ſpeciale peccatum.

Nic. de Nyſſ. tr. 3. p. 3. pert. 3. q. 10.

Porrecta p totum.

559 3. q. 88. ar. 4. & 4. diſ. 22. q. 1. ar. 2. q. 1.

Ad secvndvm ſic pceditur. Vr̃ ꝙ ingratitudo non ſit ſpeciale peccatũ. Quicunq;.n. peccat, contra Deum agit, q eſt ſummus benefactor: ſed hoc pertinet ad ingratitudinem. ergo ingratitudo non eſt ſpeciale peccatum.

¶ 2 Prẹt.h Nullum ſpãle peccatum ſub diuerſis peccatorum gñibus continetur: ſed diuerſis peccatorum generibus poteſt aliquis eſſe ingratus, puta, ſi quis benefactori detrahat, ſiquis furetur, vel aliqd aliud huiuſmodi contra eum committat. ergo ingratitudo non eſt ſpeciale peccatum. K

Li. 3. c. circa mediũ.

¶ 3 Præt. Seneca dicit in 3. de beneficijs.* Ingratus eſt qui diſſimulat, ingratior eſt qui non reddit, & ingratiſſimus oĩum qui oblitus eſt: ſed iſta h non videntur ad vnam peccati ſpeciem pertinere. ergo ingratitudo non eſt ſpeciale peccatum.

Sed contra eſt, ꝙ ingratitudo opponitur gratitudini, ſiuè gratiæ, quæ eſt ſpecialiſ virtus. ergo eſt ſpeciale peccatum.

Resp. Dicendum, ꝙ oẽ vitium ex defectu virtutis nominat̃, q. magis virtuti opponit̃: ſicut illiberalitas magis opponit̃ liberalitati, q̃ prodigalitas. Põt aũt virtuti gratitudinis aliqđ vitiũ opponi p exceſſum, puta, ſi recõpenſatio beneficij fiat vel p quibus non dẽt, vel citius, q̃ dẽt, vt ex dictis patet: †ſed magis opponit̃ gratitudini vitium, quod eſt per defectũ, qa virtus gratitudinis, vt s̃. habitum eſt,* in aliqđ amplius tendit: & iõ ppriè ingratitudo nominat̃ ex gratitudinis defectu. Oĩs aũt defectus, ſeu priuatio ſpẽm ſortit̃ ſm habitum oppoſitum. Differunt.n. cęcitas, & ſurditas ſm dr̃iam viſus, & auditus. Vñ ſicut gratitudo, vel gr̃a eſt vna ſpãlis virtus, ita ẽt igratitudo eſt vnũ ſpãle peccatum: n hẽt tñ diuerſos gradus ſm ordinem eorũ q̃ ad gratitudinem reqrunt̃. In qua primum eſt, ꝙ hõ acceptum bñficium recognoſcat: ſm eſt, ꝙ laudet & gr̃as agat: tertiũ eſt, ꝙ retribuat pro loco, & tpe ſm ſuã facultatẽ. Sed qa qđ eſt vltimũ in gñatione, eſt primũ in reſolutione, iõ primus ingratitudinis gradus eſt, vt hõ beneficium nõ retribuat: ſecundus eſt, vt diſſimulet, quaſi non demonſtrans ſe bñficiũ accepiſſe: tertiũ & grauiſſimũ eſt, ꝙ non recognoſcat ſiuè p obliuionẽ, ſiuè quocunq; alio mõ. Et qa in affirmatione oppoſita intelligit negatio, iõ ad primũ ingratitudinis gradũ ptinet, ꝙ aliqs retribuat mala, p bonis: ad ſm ꝙ bñficiũ vituperet: ad tertiũ, ꝙ bñficium, quaſi maleficiũ reputet.

Art. præc. & q. 106. articu. 4. *q. præce. art. 6.

Concl. m D. 677.

Grad* gratitudinis, & contra.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ in quolibet peccato eſt materialis ingratitudo ad Deũ, inquãtũ ſ. facit hõ aliquid, qđ põt ad ingratitudinem pertinere. Formaliter aũt ingratitudo eſt, qñ actualiter beneficium contemnitur, & hoc eſt ſpãle peccatum.

Ad II dcẽm, ꝙ nihil pħibet formalẽ rõnẽ alicui* ſpecialis peccati in pluribus peccatorum generibus materialiter inueniri: & ſm hoc in multis generibus peccatorum inuenit̃ ingratitudinis ratio.

Ad III. dicendum, ꝙ illa tria non ſunt diuerſæ ſpecies, ſed diuerſi gradus vnius ſpecialis peccati.

Articvlvs III.

Vtrum ingratitudo ſemper ſit peccatum mortale.

Nic. de Nyſſ tr. 3. p. 3. pert. 3. q. 10.

Porrecta p totum.

Ad tertivm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ ingratitudo ſemper ſit peccatum mortale. Deo.n. maximè debet aliqs eſſe gratus: ſed peccando venialiter homo non eſt ingratus Deo, alioquin omnes homines eſſent ingrati. ergo h nulla ingratitudo eſt peccatum veniale. 560

¶ 2 Prẹt. Ex hoc aliqđ peccatum eſt mortale, quòd h contrariatur charitati, vt s̃. dictum eſt:* ſed ingratitudo contrariatur charitati, ex qua procedit debitum gratitudinis, vt s̃. dictum eſt. †ergo ingratitudo ſemper eſt peccatum mortale. q. 24. ar. 12

q. præc. ar. 1. ad 3. & art. 6. ad 2

¶ 3 Prẹt. Seneca dicit in 2. de beneficijs.* Hęc beneficij eſt lex, alter ſtatim obliuiſci debet dati, alter memor eſſe accepti: ſed propter hoc, vt videtur, debet obliuiſci, h vt lateat eum peccatum recipientis, ſi contingat eum eſſe ingratum, quod non oporteret ſi ingratitudo eſſet leue peccatum. ergo ingratitudo ſemper eſt peccatum mortale. *Li. 2. c. 10 in fine illius.

Lex beneficij.

Sed contra eſt, quòd nulli eſt danda uia peccandi

Lib. 2. c. 9. in fi. illius.

cādi mortaliter: īdē ſicut Sen. dicit ibidē.* Interdū ꝗ iuuat̃, fallendus eſt vt habeat, nec à quo acceperit ſciat, q̃d vr̃ uiam ingratitudinis recipienti ꝑbere. ergo ingratitudo non ſemper eſt pc̃tm̃ mortale.

Art. præc. & art. 1. ad 2.

Resp. Dicendum, ꝙ ſicut ex ſ̄dictis patet,* ingratus dr̃ aliquis dupliciter. Vno mō, per ſolā omiſſionem, puta, q̄a non recognoſcit, vel nō laudat, vel non retribuit vices ꝓ bñficio accepto. Et[m] hoc non ſp̄ eſt pc̃tm̃ mortale:

Concl. no. q. pc. ar. 6.

[a] q̄a, ut ſ̄ dictum eſt,* debitum gratitudinis eſt, vt hō et aliquid liberaliter tribuat, ad q̃d non tenet̃: & iō ſi illud ꝓtermittit, non peccat mortaliter. Eſt tñ pc̃tm̃ veniale: quia hoc ꝓuenit ex negligentia quadam, aut ex aliqua indiſpoſitione hōis ad uirtutem. Pōt tñ contingere, ꝙ etiam talis ingratitudo ſit mortale pc̃tm̃ vel ꝑꝑ interiorem contemptum, vel etiam ꝑꝑ conditionem eius quod ſubtrahit̃, quod ex neceſſitate debet̃ bñficio ſiue ſimpliciter, ſiue in aliquo neceſſitatis caſu. Alio mō, dr̃ aliquis ingratus, quia nō ſolùm ꝓtermittit implere gratitudinis debitū, ſed

Concl. p

ēt contrarium agit: & [r] hoc etiam ſm̃ conditionē eius quod agitur q̄nque eſt peccatum mortale, quandoque veniale. [q] Sciendum tamen quòd ingratitudo, quæ prouenit ex peccato mortali, habet perfectam ingratitudinis rationem: illa uerò, quæ prouenit ex peccato veniali, imperfectam.

Ingratitudo pfecta, imperf.

Ad primvm ergo dicēdum, ꝙ per pc̃tm̃ veniale non eſt aliquis ingratus Deo ſm̃ perfectam ingratitudinis rōem. Habet tñ aliquid ingratitudinis, inquantum pc̃tm̃ veniale tollit aliquem actū virtutis, per quem homo Deo obſequitur.

Ad ii dicendum, ꝙ ingratitudo, quę eſt cū pc̃tō veniali, non eſt contraria charitati, ſed eſt præter ipſam: quia non tollit habitum charitatis, ſed aliquem actum ipſius excludit.

Ad iii dicendum, ꝙ idem Sen. dicit in 7. de bñficijs.* Errat, ſiquis æſtimat cum dicimus eū qui bñficium dedit, obliuiſci oportere, excutere nos illi memoriam rei, ꝓſertim honeſtiſſimæ. Cum ergo dicimus, meminiſſe non debet, hoc volumus intelligi, prædicare non debet, nec iactare.

Lib. 7. cap. 2. parum a princ.

Ad iiii dicendum, ꝙ ille qui ignorat bñficiū, non eſt igratus ſi bñficium non recompēſet, dummodo ſit paratus recompenſare ſi noſſet. Eſt autē laudabile q̄nque, vt ille cui prouidetur, bñficium ignoret, tum propter inanis gloriæ uitationem, ſicut beatus Nicolaus aurū furtim in domū proijciens uitare uoluit humanū fauorem: tum etiam quia in hoc ipſo amplius bñficium facit, ꝙ conſulit verecundiæ eius, qui beneficium accipit.

Occulte benefacere alicui, q̄nq; melius.

Articvlvs iiii.

Vtrum ingratis ſint beneficia ſubtrahenda.

Porrecta ꝑ totum.

561 Inf. q. 122. art. 5. ad 4.

Ad qvartvm ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ igratis ſint bñficia ſubtrahēda. Dr̃. n. Sap. 16.[h] Ingrati ſpes tamquā hibernalis glacies tabeſcet: non aūt eius ſpes tabeſceret, ſi non eſſet ei bñficium ſubtrahendum. ergo ſunt ſubtrahenda beneficia ingratis.

¶ Præt. Nullus debet alteri ꝑbere occaſionē [h] peccādi: ſed igratus bñficiū recipiēs ſumit occaſionē īgratitudinis. ergo non eſt ingrato bñficiū dādū.

¶ 3 Pręt. In quo quis peccat, per hoc & torquet̃, A ut dicitur Sap. 11. ſed ille qui ingratus eſt beneficio accepto, peccat contra beneficium. ergo eſt beneficio priuandus.

Sed contra eſt, quod dr̃ Luc. 6. ꝙ Altiſſim⁹ benignus eſt ſuꝑ īgratos, & malos ſed eius ꝑ imitationem nos filios eſſe oportet, ut ibidem dr̃. ergo non debemus ingratis beneficia ſubtrahere.

Resp. Dicendū, ꝙ circa ingratum duo conſiderāda ſunt. Primo, q̄d eſt ꝙ ipſe dignus ſit pati, & [m] ſic certum eſt, ꝙ meret̃ beneficij ſubtractionem. [n] Alio mō, conſiderandum eſt, q̄d oporteat bñficium facere. Primo nāq; non debet eſſe facilis ad

Concl. no. Oſt cū m bnfactis duplex.

B ingratitudinem iudicandā: quia frequenter aliqs ut Sen. dicit,* qui non reddidit, gratus eſt, q̄a forte non occurrit ei facultas, aut debita opportunitas reddendi. Scđo, [p] debet tendere ad hoc, ꝙ de ingrato gratū faciat, q̄ſi non p̄t primo bñficio ſatiſfacere, forte faciet ſecundo. Si uero ex bñficiis multiplicatis igratitudinem augeat, & peior fiat, debet à beneficiorum exhibitione ceſſare. [q]

Li. 3. de bñfic. c. 7. 16 procul a ne.

Concl. p

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ authoritas illa loquit̃ q̄tum ad id, quòd ingratus dignus eſt pati.

Ad ii dicendū, ꝙ ille q̄ ingrato bñficiū exhibet non dat ei occaſionē peccādi, ſed magis gratitudi C nis, & amoris. Si uero ille q̄ accipit, igratitudinis exinde occaſionē ſumat, nō eſt dāti imputādum.

Ad iii dicendū, ꝙ ille qui beneficium dat, non ſtatim ſe debet exhibere punitorem ingratitudinis, ſed prius piū medicum, ut. ſ. iteratis beneficiis ingratitudinem ſanet.

Qvæstio cviii.

De Vindicatione, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde cōſiderandum eſt de uindicatione. Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum vindicatio ſit licita.

¶ Secundò, Vtrum ſit ſpecialis uirtus.

D ¶ Tertiò, De modo vindicandi.

¶ Quartò, In quos ſit vindicta exercenda.

Articvlvs Primvs.

Vtrum vindicatio ſit licita.

Porrecta ꝑ totum.

Ad primvm ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ vindicatio non ſit licita. [h] Quicūq;. n. uſurpat ſibi quod Dei eſt, peccat: ſed vindicta pertinet ad Deū. dr̃. n. Deu. 32. ſm̃ aliam literam. Mihi uindictam, & ego retribuam. ergo E omnis uindicatio eſt illicita.

¶ 2 Præt. Ille de quo uidēta ſumit [h] non tolerat: ſed mali ſūt tolerādi, q̄a ſuper illud Cāt. 2. † Sicut lilium inter ſpinas, dicit gl. Nō fuit bon⁹, qui malos tolerare nō potuit. ergo uindicta non eſt ſumenda de malis.

¶ 3 Pręt. Vindicta per pęnas fit, ex quibus cauſatur timor ſerui lis: ſed lex noua non eſt lex timoris, ſed amoris, ut Aug.* dicit contra Adamantium. ergo ad minus in nouo teſtamen-

Svp. Qvæs. CVIII. Art. I.

562 Inf. q. 158. ar. 3. q. 1. ar. 9. cor. & ma. q. 12. ar. 1. cor. & ad 8. & 14. & art 3. ad 5. & Rom. 12. lect. 3.

In articulis primis q. 108 dubium non diſſimulādum de vindicationis virtute occurrit. Et eſt rō dubij, q̄a uindicationis act⁹ non eſt niſi iuſtitię legalis actus, ſm̃ formā cōmutatiuæ iuſtitiæ. Nā q̄ uindicatio non ſit actus ſingularis pſonæ, vt eſt iuſtitia cōmutatiua, & ſūt aliæ partes iuſtitiæ, ex eo patet, ꝙ vindicatio nō eſt licita īter partē & partē, ſicut cōmutatio uerſat̃ inter partē & partem: ſicut gratū actio eſt debita bñfactori à bñficiato, ſed eſt tm̄ licita pſonę publicæ: q̄m ad ipſā ſolā ſpectat ulciſci illatas ſiā iniurias. Actus ēt ꝓprius pſonæ publicæ

† Eſt gloſ. Greg. ho. 38. in euā. ante me.

* ca. 17. inter prin. & med. to. 6

to uindicta fieri non debet.

¶ 4 Prę. Ille dr̃ vĩdicare se, q̃ iiurias suas vlciscit: sđ vt vr̃, nõ licet ét iudici ĩ se delinquẽtes punire. dicit. n. Chr. sup. Mat. † Discam⁹ exẽplo Chr̃i ⁿ nr̃as iiurias magnanimiter sustinere, Dei at̃ iiurias nec vsq; ad auditũ suffer re. ergo vĩdicatio vr̃ eẽ illicita.

¶ 5 Præt. Pctũ multitudinis magis est nociuũ, q̃ pctm̃ vni⁹ tm̃. dr̃. n. Eccl. 26. A trib⁹ timuit cor meũ, zelaturã ciuitatis, & collectionẽ populi: sđ de pctõ multitudinis ᵇ nõ ẽ uidicta sumenda, qa sup illud Mat. 13. Sinite utraq; crescere, ne forte eradicetis triticũ. dicit gl.* ꝙ multitudo ñ est excõicãda, nec princeps. ergo nec alia uindicatio est licita.

Sᴇᴅ ᴄõᴛʀᴀ. Nihil est expectandũ à Deo, nisi qđ est bonũ, & licitũ: sed uindicta de hostibus est expectanda à Deo. dr̃. n. Luc. 18. Deus non faciet uindictã electorũ suorũ clamãtium ad se die ac nocte? quasi diceret immò faciet. ergo uindicatio non est per se mala, & illicita.

Rᴇsᴘ. Dicendũ, ꝙ uindicatio fit ꝑ aliqđ pęnale malum inflictũ peccanti. Est ergo in uindicatione cõsiderãdus uindicãtis aius. ᵐ Si. n. eius intentio ferat̃ principaliter in malũ illius, de quo uindictã sumit, & ibi quiescat, est oĩno illicitũ: ⁿ qa delectari in malo alteri⁹ pertinet ad odium, qđ charitati repugnat, qua oẽs hoies debemus diligere. Nec aliqs excusat, ᵒ si malũ intendat illius, q̃ sibi iniustè intulit malũ: si non excusat̃ aliqs ꝑ hoc, ꝙ odit se odientem. Nõ . n. debet hõ in aliũ peccare ꝑꝑ hoc, ꝙ ille peccauit prius in ipsum: hoc. n. est uinci à malo, qđ Apost. ꝓhibet ad Ro. 13. dicẽs, Noli uinci a malo, sed uince in bono malum. ᵖ Si uero intẽtio vindicantis ferat̃ principaliter ad aliqđ bonũ, ad q̃ ꝑuenit̃ ꝑ pęnã peccantis, puta, ad emẽdationem peccantis, vel saltem ad cohibitionẽ eius, & quietẽ aliorum, & ad iust. tię conseruationem, & Dei honorem, potest esse ᵈ uindicatio licita, alijs debitis circunstãtijs seruatis. ᵗ

Aᴅ ᴘʀɪᴍᴠᴍ ergo dicendũ, ꝙ ille q̃ ẜm gradum sui ordinis

F vindictã exercet in malos, non vsurpat sibi qđ Dei est, sed vtit̃ ptãte sibi diuinitus cõcessa. Dr̃ . n. ad Ro. 13. de principe terreno, ꝙ Dei minister est, uindex ĩ irã ei q̃ malè agit. Si at̃ ꝑter ordinem diuinę institutionis aliquis uindictã exerceat, usurpat sibi quod Dei est, & iõ peccat.

Aᴅ ɪɪ dicendũ, ꝙ mali tolerãtur a bonis in hoc, ꝙ ab eis ꝓprias iniurias patienter sustinẽt

G ẜm ꝙ oportet: non aũt tolerãt eos, vt sustineant iniurias Dei, et proximorum. Dicit. n. Chry. super Matt. † In propriis iniuriis esse quempiam patientem, laudabile est: iniurias autẽ Dei dissimulare, nimis est impium.

Aᴅ ɪɪɪ dicendũ, ꝙ lex Euãgelij est lex amoris iõ illis, q̃ ex amore bonũ opant̃, q̃ soli ꝓpriè ad Euangeliũ pertinent, nõ est

H timor incutiẽdus ꝑ pœnas, sed solũ illis q̃ ex amore nõ mouẽtur ad bonum, qui etsi ĩ numero sint de ecclesia, non tñ merito.

Aᴅ ɪɪɪɪ dicẽdum, ꝙ iiuria q̃ infert̃ psonæ alicui, qñq; redundat in Deũ, & in ecclesiam: & tũc debet aliqs ꝓpriã iniuriã ulcisci. Sicut patet de Helia, qui fecit ignẽ descẽdere super eos, qui uenerant ad ipsum capiendum, ut legit̃ 4. Reg. 1. & similiter Helisæus maledixit pueris

I eum irridentibus, ut hr̃ 4. Reg. 2. & Syluester * Papa excõicauit eos q̃ eũ ĩ exiliũ miserũt, vt hr̃ 23. q. 4. Inq̃tũ uerò iniuria ĩ aliquẽ illata ad ei⁹ ꝑsonã pertinet, dẽt eã tolerare patienter, si expediat. Hmõi . n. ꝑcepta patiẽtię itelligẽda sunt ẜm ꝑparationẽ aĩ, ut Aug.* dicit in lib. de ser. Dom. in monte. Li. 1. c. 34. 35. & 36. to. 4.

Aᴅ v dicendum, ꝙ qñ tota multitudo peccat, est de ea vindicta sumenda vel q̃tũ ad totã multitudinẽ, sicut Aegyptij submersi sunt in mari rubro ꝑsequẽtes filios Israel, vt hr̃ Exod. 14. & sicut Sodomitæ vlr perierunt: vel q̃tum ad magnã multitudi

K nis partẽ, sicut patet Exo. 32. in pęna eorũ, qui uitulũ adorauerũt. Qñq; verò si sperer̃ multorũ correctio, dẽt seueritas uindictæ exerceri in aliquos paucos principaliores, quibus punitis cæteri terreantur: sicut Dñs Num. 25. mandauit suspendi populi principes ꝓ peccato multitudinis. Si autẽ nõ tota multitudo peccauit, sed pro parte, tunc si pñt mali secerni a bonis, debet in eos uindicta exerceri, si tñ hoc fieri possit sine scandalo aliorũ: alioqñ parcẽdũ est multitudini, & detrahendũ seueritati. Et eadem rõ est de principe, quem sequitur multitudo

Vindicta cõtra multitudinem quomodo.

Hinc e pp cõe bonũ ad iustitiã spectat legalẽ vtentẽ cõmutatiua iustitia, dũ æquale debitũ alicui ẜm q̃titatẽ reddit pp cõe bonũ. Ita ꝙ & ex parte subiecti, & ex parte qualitatis debiti apparet, ꝙ vindicatio non est virtus in singulari ꝑsona, nisi concedam⁹ ꝙ vnicuiq; licitũ sit vlcisci illatas sibi iniurias, tãtũdẽ recõpẽsãdo in malis pœnæ: sicut dictũ est, ꝙ unusq̃sq; dẽt susceptis bñficiis vices reddere.

Hom. 5. in Mat. ĩ ope imperfecto, tom. 2

Et hoc forte voluit Tulli⁹, ponẽs uindicationem in malis, sicut grãm in bonis. Sed cũ doctrina chr̃iana oppositũ doceat in malis, mirum est, ꝙ author secutus fuerit Tullium, & non exclu serit hæc dubia.

Gl. ord. ibi dẽ ex Aug.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ difficultatẽ scalcãt duo cõcurrẽtia ad uĩdicationẽ, q̃ vĩr ad iuicẽ repugnare, videlicet, rõ debiti moralis, & act⁹ s. reddere malum pro malo. Nã si ĩspiciam⁹ rõem debiti, inueniemus ꝙ priuata ꝑsona vindicationis est subiectũ: qa hæc est drĩa inter publicã, & priuatã ꝑsonã ĩ ꝓposito, ꝙ ꝑsona publica dẽt debito legali vindicare illatas iiurias sibi cõmissis: priuata at̃ ꝑsona, q̃ iniuriã recepit, dẽt debito morali tm̃ uindicare suã iniuriã. Nõ. n. ꝑt cogi ad hoc, ꝙ uindicet se. Iudex at̃ ꝑt cogi ad uindictã exercẽdã. Si uero spectem⁹ ad nãm actiõis, videlicet reddere malũ ꝓ malo, iueniem⁹ oppositũ, hoc est, ꝙ ꝑsona priuata non est subiectũ vindicatiõis sed ꝑsona publica, seu in ptãte cõstituta. Nã reddere malũ ꝓ malo nõ est licitũ ꝑsonę priuatæ, sed ꝑsonę ĩ ptãte cõstitutæ, ad quam spectat malos hoies castigare, & reddere eis iuxta demerita sua, vt patet 23. q. 4. c. Ea vindicta. & sũt verba Augustini. Et qñ itellectus adæquandus est rebus, & non econ, tra, perspiciendũ est quomo lo possint hęc duo coire, vt veritas elucescat.

Concl. 1a

Concl. 2a

¶ Aduertendũ est igit̃ ꝙ reddere malum ꝓ malo nõ est actus uirtutis, neque ita se hẽt actio ista ad uindicationẽ, sicut se hẽt reddere bonũ ꝓ bono ad gratitudinẽ: qa reddere malũ pro malo, est act⁹ cõtrari⁹ charitati, cuius est velle, & facere cuiq; bonum. Et ꝓpterea in sẽa 1. ar. hui⁹ q. actio ista reprobata ẽ, & attributa odio: sđ reddere malũ ꝓ malo punitiue, seu emẽdatiue, est actus virtutis, non unius tm̃: q̃ñ vt procedit ex affectu priuatæ ꝑsonæ, actio ẽ uindicationis, & ex debito morali procedit: vt at̃ ex uoluntate iudicis emanat, actio est cõmutatiuę & legalis iustitiæ ex debito legali ꝓcedẽs. Est ergo singulare in hac virtute vindicatiõis, ꝙ ꝑsona q̃ est subiectũ uirtutis, nõ põt ꝑ seipsã cõsumare actionem ꝓpriã illi uirtuti pp necessitatẽ materiæ, qa videlicet materia eius est malũ pęnę, qđ coactiuã ptãtẽ exigit in authore. Vñ & supius in pˢ. lib. inter actiones legis connumerata est punitio & ab eis exclusa est remuneratio. Stãt ergo ista duo simul, & ꝙ vindicatio sit virt⁹ priuatę ꝑsonę, & ꝙ nõ possit cõsumare actionẽ suã priuata ꝑsona, nisi adiũcta publica ptãte pp condõnẽ materiæ reddendæ, s. mali pœnæ. Et hæc de principali actu uindicationis dicta sint, hoc est, de ultione iniuriarũ iã receptarũ. Nam de secũdario eius actu loquendo, s. defensione, ne iferant̃ iniuriæ, constat ꝙ cuilibet priuatę personæ licitus est.

Nota.

Hom. 5. in Mat. ĩ ope imꝑfecto a medio tom. 2.

Propriè ad Euangeliũ ꝑtinentes.

Iniuria in aliquẽ dupliciter cõsideratur.

23. q. 5. c. Guilisari⁹.

tudo. Tolerãdũ.n.eſt pc̃tm̃ eius, ſi ſine ſcãdalo multitudinis puniri n̄ poſſet: niſi fortè eſſet tale pc̃tm̃ principis, qđ magis noceret multitudini vel ſpũaliter, vel tpaliter, q̃ ſcandalũ qđ exinde oriretur.

Porrecta ꝑ totum. 563

ARTICVLVS II.

Vtrum vindicatio ſit ſpecialis virtus.

AD SECVNDVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ vindicatio non ſit ſpecialis virtus ab alijs diſtincta. Sicut.n. remunerant̃ boni ꝓ his q̃ bñ agũt, ita puniũtur mali ꝓ his q̃ male agunt: ſed [h] remuneratio bonorum nõ ptinet ad aliquã virtutẽ ſpãlem, ſed eſt actus commutatiuæ iuſtitiæ. ergo pari ratione & vindicatio non debet poni ſpecialis virtus.

¶ 2 Pręt. Ad actũ illũ non dẽt ordinari ſpãlis virt⁹, ad quem hõ ſufficienter diſponit̃ p alias virtutes: ſed ad vindicandum mala [h] ſufficienter diſponitur homo per virtutem fortitudinis, & per zelum, nõ ergo vindicatio debet poni ſpecialis virtus.

¶ 3 Præt. Cuilibet ſpãli virtuti aliquod ſpãle vitiũ opponitur, ſed vindicationi [k] non vr̃ opponi aliquod vitium ſpeciale. ergo non eſt ſpãlis virtus.

Li.2. de inuẽtione in fol.4. ante finem lib. SED CÕTRA ẽ, ꝙ Tulli[b]* ponit eã partẽ iuſtitiæ.

Li.2. Ethi. in prin. li. tom.5. RESP. dicendum, ꝙ ſicut Philoſ. dicit in 2. Eth.* Aptitudo ad virtutem ineſt nobis à natura, licèt cõplementum virtutis ſit per aſſuetudinem, vel ꝓ aliq̃ aliam cãm. Vñ patet ꝙ virtutes pficiunt nos ad ꝓſequendum debito mõ inclinationes nãles, q̃ ptinent ad ius naturale: & iõ ad quamlibet inclinationẽ nãlem determinatam ordinat̃ aliqua virtus ſpãlis. Eſt aũt q̃dã ſpãlis inclinatio naturæ ad remouendũ nocumenta: vñ & aĩalibus dat̃ uis iraſcibilis ſeparatim à ui concupiſcibili. Repellit aũt hõ nocumenta ꝑ hoc, ꝙ ſe defendit cõtra iniurias ne ei inferant̃, uel illatas iam iniurias ulciſcitur nõ intentione nocẽdi, ſed intentione remouendi nocumenta: hoc aũt ptinet ad uindicationẽ. Dicit.n.

Loco iã citato I arg. Sed cõtra. Tullius in ſua rhetorica, *ꝙ uindicatio eſt, ꝑ quã quis, aut iniuria, & omnino quicq̃d obſcurum eſt, i. ignominioſum, defendendo, aut ulciſcendo propulſatur.

Concl. Vnde [m] uindicatio eſt ſpecialis uirtus. [n]

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ſicut recõpenſatio debiti legalis, ptinet ad iuſtitiam cõmutatiuã, recõpenſatio aũt debiti moralis, qđ naſcit̃ ex particulari bñficio exhibito, ptinet ad uirtutẽ grãæ: ita ẽt punitio peccatorũ, ſm̃ ꝙ pertinet ad publicã iuſtitiam, eſt actus iuſtitię cõmutatiuę: ſm̃ aũt ꝙ ptinet ad immutationẽ alicui⁹ pſonę ſingularis, à qua iniuria ꝓpulſat̃, ptinet ad uirtutem uindicationis.

AD II dicendum, ꝙ fortitudo diſponit ad uindictam remouendo prohibens, ſ. timorem periculi imminentis.

Zelus. Zelus autẽ ſm̃ ꝙ importat feruorem amoris, importat primam radicem uindicationis, prout aliquis uindicat iniurias Dei, uel proximorum, quas ex charitate reputat quaſi ſuas. Cuiuſlibet atũ uirtutis actus ex radice charitatis ꝓcedit:

Homil.27 in Euang. circa prin. quia ut Greg. dicit in quadam homilia.* Nihil hẽt uiriditatis ramus boni operis, ſi non procedat ex radice charitatis.

AD III. dicendum, ꝙ uindicationi opponuntur duo uitia, unum quidem p exceſſum, ſ. peccatũ crudelitatis, vel ſęuitię, quę excedit menſuram in pu-

A niendo: aliud autem eſt uitium, quod conſiſtit in defectu, ſicut cum aliquis eſt nimis remiſſus in puniendo. Vñ dr̃ Prouer. 13. Qui parcit uirgæ, odit filium ſuum. Virtus autẽ uindicationis conſiſtit in hoc, ut hõ ſm̃ oẽs circunſtantias debitam menſurã in uindicando conſeruet.

ARTICVLVS III.

Vtrum vindicatio debeat fieri per pœnas apud homines conſuetas.

AD TERTIVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ uindicatio nõ dẽat fieri per pęnas apud hoies conſuetas.

B Occiſio.n. hoïs eſt q̃dã eradicatio ei⁹: ſed Dñs mandauit Mat. 13. ꝙ zizania, ꝑ q̃ ſignificant̃ filij neq̃, nõ eradicarent̃. ergo pc̃tóres n̄ ſunt occidendi.

¶ 2 Præt. Quicunq; mortaliter peccant, eadẽ pęna uñr digni. Si ergo aliqui peccantes [h] mortaliter, morte puniuntur, ur̃ ꝙ omnes tales deberẽt morte puniri: quod patet eſſe falſum.

C ¶ 3 Præt. Cum aliq̃s ꝓ peccato punit̃ manifeſtè, ex hoc peccatum ei⁹ manifeſtat̃, [h] qđ ur̃ eſſe nociuum multitudini, q̃ ex exẽplo peccati ſumit occaſionem peccãdi. ergo ur̃ ꝙ nõ ſit pęna mortis ꝓ aliquo pc̃tõ infligẽda.

SED CONTRA eſt, ꝙ in lege diuina hmõi pęnę determinantur, ut ex ſupradictis patet.*

RESP. Dicendum, ꝙ uindicatio [d] intm̃ licita eſt & uirtuoſa,

D inquantum tẽdit ad cohibitionem malorum. Cohibent̃ aũt aliq̃ à peccando, q̃ affectũ uirtutis n̄ hñt, per hoc ꝙ timent amittere aliqua, q̃ plus amant, q̃ illa quę peccando adipiſcuntur, alias timor non cõpeſceret peccatum: & ideo per ſubtractionem oĩum q̃ homo maximè diligit, eſt uindicta de peccatis ſumenda. Hęc autem ſunt quæ homo maxime diligit, uitam, incolumitatem corporis, libertatem ſui, & bona exteriora, puta, diuitias, patriam, & gloriã. Et ideo vt Aug. refert 21. de ciu. Dei. [m] octo genera pœnarum in legibus eſſe ſcribit Tull. [n] ſ.

E mortem, per quam tollitur vita: verbera, & talionem, ut. ſ. oculum pro oculo perdat: per q̃ amittit quis corporis incolumitatem: ſeruitutem, & vincula, per quę perdit libertatem: exilium, per quod perdit patriam: damnum, per quod perdit diuitias: ignominiam, per quam perdit gloriam.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Dominus prohibet eradicari zizania, quando timetur ne ſimul cum eis eradicetur & triticum. Sed quandoque poſſunt eradicari mali per mortem nõ ſolum ſine periculo, ſed etiam cum magna vtilitate bonorum: & ideo in tali caſu poteſt pœna mortis peccatoribus infligi.

AD II. dicendum, quòd omnes peccantes mortaliter

SVP. QVÆS. CVIII. ARTIC. III.

IN eiuſdem q. ar. 3. ad ſm̃, nota vniuerſalem radicẽ, vñ pęna corpalis mortis iuſtè infligi ab humano iure põt, q̃ñ. ſ. crimen in grauẽ eſt aliorum perniciẽ. Hac ſiq̃dẽ de cã furtũ hodie pęna mortis dãnatur. *Porrecta ꝑ totum.* 564

¶ In rñſione ad primum 4. art. eiuſdem. q. aduerte ꝙ cum dr̃ pc̃tm̃ vnius deriuari in alterum per modũ meriti, & dantur exẽpla de rege hypocrita ꝑꝑ peccata populi, & peſte populi ꝑꝑ Dauid, intelligẽ ĩ primo exemplo, ꝙ peccata multorum part culariũ redundant in alterum particularem, q non peccauit: & ĩõ patit̃ regem hypocritam, acſi ẽt ipſe peccaſſet. In ſecundo ãt, ꝙ qa princeps repræſentat populũ, & qđ princeps facit, vr̃ regnũ facere: iõ peccatũ regis Dauid, quaſi peccatum, ſeu demeritum populi puniturn fuit. Et hæc de tota q. 108. dicta ſufficiant. *1.2. q. 105 art. 2.*

D.792.

Vindicta inquãtũ licita.

Quis timor compeſcit peccatum.

Concl.

Li.21.c.11 parũ a principio, &c.

taliter digni ſunt morte æterna quãtum ad futurã retributionem, q̃ eſt ſm veritatem diuini iudicij, ſed pęnæ pn̄tis vitæ ſunt magis medicinales: & iõ illis ſolis peccatis pęna mortis infligit̃, quæ in grauem perniciem aliorum cedunt.

Ad III. dicendũ, ꝙ q̃n ſimul cũ culpa innoteſcit & pęna vel mortis, vel q̃cunq; alia, quã hõ horret, ex hoc ipſo volũtas eius à peccando abſtrahitur: q̃a plus terret pęna, q̃ alliciat exemplum culpæ.

Articvlvs IIII.

Vtrum vindicta ſit exercenda in eos, qui inuoluntariè peccauerunt.

Perrecta g tuum. 565 Ad qvartvm ſic procedit̃. Vr̃ ꝙ vindicta ſit exercẽda in eos, q inuoluntariè peccauerũt. Voluntas.n. vnius non conſequit̃ voluntatẽ alterius: ſed vnus[h] punit̃ pro alio, ſm illud Exod. 20. Ego ſum Deus zelotes, viſitans iniquitatẽ patrum in filios in tertiã, & quartã gñationem. Vñ ꝓ peccato Cham, Chanaam filius eius maledictus eſt, vt hr̃ Gen. 9. Giezi ẽt peccãte, lepra tranſmittit̃ ad poſteros, vt hr̃ 4. Reg. 5. Sanguis ẽt Chr̃i pęnę reddit obnoxios ſucceſſores Iudæorum, q̃ dixerunt Matth. 27. Sãguis eius ſuper nos, & ſup filios noſtros. Legit̃ ẽt ꝙ pro peccato Achan, populus Iſrael traditus eſt in manus hoſtium, vt hr̃ Ioſue 7. & ꝓ peccato filiorum Heli, idem populus corruit in conſpectu Philiſtinorum, vt hr̃ 1. Reg. 4. ergo aliquis inuoluntarius eſt puniendus.

¶ 2 Præ. Illud ſolùm eſt voluntarium, qđ eſt ĩ ptãte hoĩs: ſed q̃nq; pęna infert̃ pro eo, quod non eſt in eius ptãte, ſicut ꝑ vitium leprę aliq̃s remouet̃ ab adminiſtratione Eccleſiæ, & ꝑ prauitatẽ, aut malitiam ciuium, Eccleſia ꝑdit cathedrã ep̃alem. ergo nõ ſolùm ꝓ peccato voluntario[h] vindicta infert̃.

¶ 3 Præt. Ignorantia cauſat inuolũtarium: ſed vindicta q̃nq;[h] exercetur in aliquos ignorantes. Paruuli.n. Sodomitarum licet hr̃ent ignorantiam inuincibilẽ, cũ parẽtibus tñ perierunt, ut legit̃ Gen. 19. Similiter ẽt paruuli pro peccato Datan, & Abiron pariter cum eis abſorpti ſunt, vt hr̃ Num. 16. Bruta ẽt aĩalia q̃ carent rõne, iuſſa ſunt interfici ꝓ peccato Amalecitarum, vt hr̃. 1. Reg. 15. ergo vindicta q̃nque exercetur in inuoluntarios.

¶ 4 Præt. Coactio maximè repugnat[h] voluntario: ſed aliquis, qui timore coactus aliquod peccatum committit, nõ propter hoc reatum pęnæ euadit. ergo vindicta quandoq; exercetur in inuolũtarios.

In c. 5. Lu. in titu. de aſcenſu Ieſu ad nauẽ Simonis. to. 5. habetur 24. q. 1. c. non turbatur. ¶ 5 Præt. † Ambr. dicit ſuper Lucam, ꝙ nauicula, in qua erat Iudas, turbabatur. Vñ & Petrus q erat firmus meritis ſuis, turbabat̃ alienis: ſed Petr⁹ ñ volebat pct̃m Iudæ. ergo q̃nq; inuoluntarius punit̃.

* Li. 3. de li. arb. c. 17 & lib. 1. retracta. c. 9. to. 1. Sed contra eſt, ꝙ pęna debetur peccato. ſed omne peccatum eſt voluntarium, vt dicit* Aug. ergo in ſolos voluntarios exercenda eſt vindicta.

Resp. Dicendum, ꝙ pęna dupliciter põt conſiderari. Vno modo, ſm rõnem pęnæ, & ſm hoc pęna non dẽtur niſi peccato: quia per pęnam reparatur æqualitas iuſtitiæ, inquantum ille, qui peccando nimis ſecutus eſt ſuam voluntatem, aliquid cõtra ſuam voluntatem patit̃. Vñ cum[d] omne peccatum ſit voluntarium, ẽt originale, vt ſ. habitũ eſt,* D. 1006. 1. 2. q. 81. artic. 1.

F conſequens eſt, ꝙ[m] nullus punitur hoc mõ niſi ꝓ eo, qđ voluntariè factum eſt. Alio mõ, põt conſiderari pęna, inquantũ eſt medicina nõ ſolùm ſanatiua peccati ꝑteriti, ſed ẽt ꝑſeruatiua à peccato futuro, vel ẽt ꝓmotiua in aliqđ bonũ: & ſm hoc aliquis interdum punit̃ ſine culpa, non tñ ſine cã. Concl. Sciendum tñ, ꝙ numq̃ medicina ſubtrahit maius bonũ, vt ꝓmoueat minus bonum: ſicut medicina carnalis numq̃ cęcat oculũ, vt ſanet calcaneũ. Q̃nque tñ infert nocumẽtum in minoribus, vt melioribus auxiliũ ꝑſtet. Et q̃a bona ſpũalia ſunt maxima bona, bona aũt tp̃alia ſunt minima: iõ q̃nque

G punitur aliq̃s in tp̃alibus bonis abſq; culpa, cuiuſmodi ſunt plures pęnæ præſentis vitæ diuinitus inflictæ ad humiliationẽ, vel probationẽ. Nõ aũt punit̃ aliquis in ſpũalibus bonis ſine ꝓpria culpa neq; in ꝑſenti, neq; in futuro: q̃a ibi pęnæ nõ ſunt medicinæ, ſed conſequunt̃ ſpũalem damnationẽ.

Ad primvm ergo dcd̃m, ꝙ vnus hõ pęna ſpũali nunq̃ punit̃ pro pc̃tõ alterius: quia pęna ſpũalis pertinet ad aĩam, ſm quã quilibet eſt liber ſui. Pœna aũt tp̃ali, q̃nq; vnus punit̃ pro peccato alterius triplici rõne. Primò quidem, q̃a vnus hõ tp̃aliter eſt res alterius, & ita in pęnã eius ẽt ipſe punitur;

H ſicut filij ſm corpus ſunt quædã res patris, & ſerui quædã res dñorũ. Alio mõ, inquantũ pct̃m vnius deriuat̃ in alterũ, vel per imitationẽ, ſicut filii imitantur pc̃tã parentũ, & ſerui pc̃tã dñorũ, vt audacius peccent: vel per modũ meriti, ſicut pc̃tã ſubditorũ merentur pc̃tõrem prælatũ, ſm illud Iob 34. Qui regnare facit hoĩem hypocritã ꝑ pc̃tã populi. Vñ & pro peccato Dauid populũ numerãtis, populus Iſrael punitus eſt, vt hr̃ 2. Reg. vlt. Siue ẽt per aliqualem conſenſum, ſeu diſſimulationem: ſicut ẽt interdũ boni ſimul puniuntur tp̃aliter cum malis, quia eorũ peccata non redarguerunt, vt Aug. Peccatum vnius redundat in alterũ multipliciter.

I dicit in 1. de ciu. Dei Tertio, ad cõmendandũ vnitatẽ ſocietatis, ex qua vnus debet pro alio ſolicitus eſſe ne peccet: & ad deteſtationem pc̃ti, dũ pęna vnius redũdat in oẽs, quaſi oẽs eſſent vnũ corpus, vt Aug. dicit de pc̃tõ Achã. * Qđ aũt Dñs dicit. Viſitãs pc̃tã parentũ in filios in tertiã, & quartã gñationem: magis vr̃, ad miſericordiã, q̃ ad ſeueritatem pertinere, dum non ſtatim vindictam adhibet, ſed expectat in poſterum, vt vel ſaltem poſteri corrigantur: ſed creſcente malitia poſterorum, quaſi neceſſe eſt vltionem inferri.

Lib. 1. cap. 9. tom. 5.

In lib. quæſtio. ſuper Ioſue, q. 8. tom. 4.

K Ad II. dicendũ, ꝙ ſicut † Aug. dicit. Iudiciũ humanũ debet imitari diuinũ iudiciũ in manifeſtis Dei iudicijs, q̃bus hoĩes ſpũaliter dãnat ꝓ ꝓprio pc̃tõ. Occulta vero Dei iudicia, q̃bus tp̃aliter aliquos punit, abſq; culpa, non põt humanum iudicium imitari: quia homo nõ põt cõprehendere horum iudiciorum rõnes, vt ſciat quid expediat vnicuiq; & iõ nunq̃ ſm humanum iudicium aliquis debet puniri ſine culpa pęna flagelli vt occidatur. vel mutilet̃, vel verberet̃. Pęna aũt dãni punit̃ aliquis ẽt ſm humanũ iudicium, ẽt ſine culpa, ſed nõ ſine cã: hoc tripliciter. Vno mõ, ex hoc ꝙ aliquis ineptus redditur ſine ſua culpa ad aliquod bonũ habendum, uel conſequendum: ſicut propter

In lib. quæſtio. ſup Ioſue, q. 8. tom. 4.

vitium

vitium lepræ aliq̄s remouet̃ ab adminiſtratione eccleſiæ: & ꝑ bigamiā, vel iudicium ſanguinis aliq̄s impeditur à ſacris ordinib⁹. Scd̄o, quia bonum, in quo damnificat̃, non eſt ꝓpriū bonum, ſed cōe: ſicut ꝙ aliqua eccleſia habeat epatum pertinet ad bonum totius ciuitatis, non autem ad bonum clericorum tm̄. Tertio, quia bonum [d] unius dependet ex bono alterius: ſicut in crimine læſæ maieſtatis, filius amittit hæreditatem pro peccato parentis.

D.615.

Ad iii dicendum, ꝙ paruuli diuino iudicio ſimul puniunt̃ tpaliter cum parentibus, tum q̄a ſūt res parentum, & in eis ēt parentes puniunt̃: tum ēt quia hoc in eorum bonum cedit, ne ſi reſeruarent, eſſent imitatores paternæ malitiæ, & ſic grauiores pœnas mererentur. In bruta vero aīalia, & quaſcunque alias irrationales creaturas, vindicta exercetur: quia per hoc puniuntur illi, quorū ſunt, & iterum propter deteſtationem peccati.

Irrationalia, ꝓ peccato hominum, etiā pœna caſtigantur.

Ad iiii dicendum, ꝙ coactio timoris non facit ſimpliciter inuoluntarium, ſed habet uolūtarium mixtum, vt ſupra habitum eſt. *

1.2.q.6.ar. 5.& 6.

Ad v dicendum, ꝙ hoc modo pro peccato Iudæ cæteri Apoſtoli turbabantur, ſicut pro peccato vnius punitur multitudo ad vnitatem commendandam, vt dictum eſt. †

In ſol. ad 1.& ad 2. arg.

QVÆSTIO CIX.

De Veritate, & vitijs oppoſitis, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde cōſiderandum eſt, de veritate, & vitijs oppoſitis.

Circa veritatem autem quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum veritas ſit virtus.

¶ Secundò, Vtrum ſit ſpecialis virtus.

¶ Tertiò, Vtrum ſit pars iuſtitiæ.

¶ Quartò, Vtrum magis declinet in minus.

Articvlvs primvs.

Vtrum veritas ſit virtus.

Porrecta ꝑ totum.

568

Ad primvm ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ veritas non ſit virt⁹. Prima. n. virtutum eſt fides, cuius obiectum eſt veritas. Cum ergo obiectum ſit prius habitu, & actu, vr̃ [B] quòd veritas nō ſit uirtus, ſed aliquid prius virtute.

¶ 2 Prę. Sicut Phil. dicit i 4. Eth. * ad veritatem pertinet, ꝙ aliq̄s confiteat̃ exiſtentia circa ſeipsū & neq; maiora, neque minora: [h] ſed hoc non ſp eſt laudabile, neq; in bonis, quia ut dr̃ Prou. 27. Laudet te alien⁹, & non os tuū: nec ēt i malis, q̄a ꝯ quoſdā dr̃ Iſa. 3. Pct̄m ſuum quaſi Sodoma prædicauerunt, nec abſconderūt. ergo veritas nō eſt virt⁹.

¶ 3 Prę. Oīs virt⁹, aut eſt theologica, aut itellectualis, aut moralis: ſed veritas nō eſt virt⁹ theologica, quia non hēt Deum pro obiecto, ſed res tpales. dicit em̄ Tull. [z] ꝙ veritas eſt, per quā immutata ea quæ ſunt, aut fuerūt, aut futura ſunt, dr̃. Similiter etiam non eſt virtus intellectualis, ſed finis earū: [h] neque ēt eſt virtus moralis, quia non conſiſtit in medio inter ſuperfluum, & diminutū. Quāto. n. aliquis plus dicit verum, tanto melius eſt. ergo veritas non eſt virtus.

Li. 2. de invent. in f.

Sed contra eſt, ꝙ Phil. i 2. & 3. Ethic. * ponit ueritatem inter cæteras uirtutes.

Lib. 2. c. 7. c. 5.

Resp. Dicendum, ꝙ veritas dupliciter accipi pōt. Vno mō, ſm quòd veritate aliquid dr̃ verum, & [m] ſic ueritas non eſt virtus, ſed obiectum, vel finis uirtutis. [n] Sic. n. accepta [d] ueritas nō eſt habitus, qui eſt genus uirtutis, ſed æqualitas q̄dā itellect⁹, vel ſigni ad rē itellectā, et ſigna tā, vel ēt rei ad ſuā regulā, vt in primo habitum eſt. * Alio mō pt dici veritas, qua aliquis verū dicit, ſm ꝙ per eā aliquis dicit̃ uerax. Et [p] talis ueritas, ſiue ueracitas, neceſſe eſt ꝙ ſit uirtus [q]: quia hoc ipsū qd̄ eſt dicere verū, eſt bonus actus. Virtus āt eſt quæ bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit.

q. 16. ar. 1 & q. 21. a.

Ad primvm ergo dicēdum, quòd ratio illa procedit de ueritate primo modo dicta.

Ad ii dcd̄m, ꝙ cōfiteri id qd̄ eſt circa ſeipsū, inq̄tū eſt cōfeſſio veri, eſt bonū in gn̄e: ſed hoc nō ſufficit ad hoc ꝙ ſit uirtutis actus, ſed ad hoc requirit̃, [D] ꝙ ulterius debitis circunſtātijs ueſtiat̃, quæ ſi non obſeruentur, erit actus uitioſus: & ſm hoc uitioſum eſt, ꝙ aliquis ſine debita cauſa laudet ſeipſum etiam de uero. Vitioſum eſt etiam ꝙ aliquis peccatum ſuum publicet, quaſi ſe de hoc laudando, uel qualitercunque inutiliter manifeſtando.

Laudare ſe ipſum: & contra.

Ad iii dcd̄m, ꝙ ille qui dicit uerū, ꝓfert aliqua ſigna cōformia rebus, ſ. uel uerba, uel aliqua facta exteriora, aut quaſcūq; res exteriores. Circa hmōi aūt res ſunt ſolæ uirtutes morales, ad quas ēt pertinet uſus exteriorum membrorum, ſm ꝙ ſit per imperium uoluntatis: uñ ueritas non eſt uirt⁹ theologica, neq; intellectualis, ſed moralis. Eſt autē in [E] medio īter ſuperfluum, & diminutum dupliciter. Vno quidē mō, ex parte obiecti: alio mō, ex parte actus. Ex parte quidem obiecti, quia uerū ſm ſuam rō em importat q̄dam æqualitatem: æquale autem eſt medium inter maius, & minus. Vñ ex hoc ipſo, ꝙ aliquis dicit uerum de ſeipſo, medium tenet inter eum, qui maiora dicit de ſeipſo, & inter eū, qui minora. Ex parte autem actus medium tenet, inq̄tum uerum dicit qñ oportet, & ſm quod oportet. Superfluum autem cōuenit illi, qui importunè ea quæ ſua ſunt manifeſtat: defectus autem competit illi qui occultat, quando manifeſtare oportet.

Superfluū mediū, diminutum in &c.

SVP. QVÆST. CIX. ARTIC. I.

1. q. 16. art. 4. ad 4. & q. 17. art. 1. cor. Et 3. d. 34. q. 1. ar. 3 cor. & 4. d. 16. q. 4. art. 1. q. 2. cor. & d. 17. q. 3. art. 2. q. 3. Et uer. q. 1. art. 3. ad 12.

* Lib. 4. c. 7

In art. 1. q6. 109. in rñſione ad tertium dubium occurrit circa illa verba, Circa huiuſmodi res ſunt ſolæ virtutes morales. Vr̃. n. ꝙ falſum ſit: nam circa ſigna rerum, vt verba, facta, & res extra, ſunt ēt virtutes intellectuales, vt ſciā, & art. non ergo ſunt ſolæ virtutes morales circa hæc. Si dicat̃ ꝙ authoris verba cum grano ſalis intelligun tur, videlicet, ꝙ circa hæc non abſolute, ſed q̄tum ad vſum, ſunt ſolę virtutes morales, quia vti eſt actus volūtatis: Contra, author ex natura talium rerū ꝓbat veritatem, q̄ eſt circa eas, eſſe virtutē moralem, vt patet in lrā, & non ex eo, ꝙ uti eſt actus uoluntatis. ergo de rebus ipſis ſecūdum ſe, loquitur.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ auctor ꝓculdubio ex natura taliū, puta, verborū, factorū, & rerū extra non abſolute, ſed quatenus ſigna ſunt eorū, q̄ in nobis ſunt, ꝓbat veritatē eſſe uirtutem moralē. Et merito, q̄a ex materia, ſeu obiecto pēſanda eſt natura habit⁹. Signa āt q̄ q̄s ꝓfert dū verū dicit, ſunt materia, circa q̄ verſat̃ veritas ſiue ſint verba dū loq̄mur, ſiue facta dū nutu, aut geſtu aliquo exprimim⁹ mētem nſam, ſiue ſint res extra, vt ſi i obſidione poſiti igne accenſo ſig̃amus his, q̄ extra ſunt, indigentiā nſam, & hmōi. Quāuis. n. de rōe horū abſolute nō ſit aliqd, vñ poti⁹ morali, q̄ alteri⁹ ordinis virtuti ſubdātur: de rōe tā eorūdē, quaten⁹ ſigna eorū, q̄ in nobis ſūt, eſt materia moralis, qm̄ ſūt ſigna volūtaria. Et ꝓpterea circa ipſa, vt ſic, ſolæ virtutes morales ſunt, q̄uis circa ipſa, ſm̄ alias rōes pōt eſſe aliq̄ virtutes. Formaliter ergo loquendo de iſtis, quatenus ſigna ſunt eorum, quæ apud nos ſunt, optimè author dixit, & deduxit intentum.

4. an ſi. lib.

Concl. ꝯ

D. 1161.

Concl. ꝑ

ARTICVLVS II.

Vtrum veritas ſit ſpecialis virtus.

Porrecta ꝑ totum.

567

2.d.16.q.4 ar.1.q.2.c.

SVP. QVÆST. CIX. ART. II.

IN ar. 2. eiuſdē q. in reſponſione ad quartū, vbi dr̄, ꝙ ſimplicitas facit intentionem rectam non directè, intelligendum eſt, nō vt directè diſtinguit̄ contra īdirectè: quūquidē oīs virtus directe intētionem facit rectam, ſicut & electionē, ſed vt diſtinguitur contra ſecundario, quia. ſ. facere intentionem rectam non eſt opus proprium ſimplicitatis, ſed cōi oī uirtuti, ac ꝑ hoc non eſt opus primo conueniens ſimplicitati, ſed ſecundario conueniens ei ex eo, ꝙ eſt ſibi, & cæteris virtutibus cōe. Vbi ſcito, ꝙ intentio pōt fieri recta dupliciter. Primò, in hac vel illa materia, & ſic eſt hu⁹ vel illius virtutis op⁹: & ſic ſimplicitas dr̄ facere intentionem rectam per excluſionem duplicitatis in ſignificando. Alio mō, abſolute, & ſic eſt omnis ſimul uirtutis opus, & non alicuius particularis uirtutis. Et quia illud directe dr̄ ſpectare ad aliquam uirtutem, ad qd̄ ſm̄ ꝓpriā rōem inſtituta eſt: idō in lr̄a abſolute negat̄, ꝙ ſimplicitas directe faciat intentionem rectam.

1.2.q.55. art.4.

AD SECVNDVM ſic ꝓcedit̄ur. Vr̄ ꝙ veritas nō ſit ſpecialis uirtus. Verum.n.& bonū conuertuntur: ſed bonitas nō eſt ſpecialis uirtus, quinimmo omnis uirtus eſt bonitas, quia bonum facit habentē. ergo veritas non eſt ſpecialis uirtus.

¶ 2 Præt. Manifeſtatio ei⁹, quod ad ipſū hoiem ꝑtinet, eſt actus veritatis, de qua nūc loquimur: ſed hoc ꝑtinet ad quālibet uirtutem, q̄libet.n. uirtutis habit⁹ manifeſtat̄ per proprium actū. ergo veritas nō eſt ſpālis virt⁹.

¶ 3 Præt. Veritas uitę dr̄, qua qs recte uiuit, de qua dr̄ Iſa. 38. Memento, q̄ſo quō ambulauerim corā te in ueritate, & in corde perfecto: ſed qualibet virtute recte uiuit̄, ut patet per diffinitionē uirtutis ſ̄poſitam.* ergo ueritas nō eſt ſpecialis uirtus.

¶ 4 Præt. Veritas vr̄ idē eſſe ſimplicitati, quia utriq; opponitur ſimulatio: ſed ſimplicitas non eſt ſpecialis uirtus, quia facit intentionē rectam, quod requirit̄ in omni uirtute. ergo ēt veritas non eſt ſpecialis uirtus.

SED CŌTRA eſt, qd̄ in 2. Eth. connumerat̄ aliis uirtutibus.

RESP. Dicēdum, ꝙ ad rōem virtutis humanę pertinet quòd opus hois bonū reddat. Vn̄ vbi in actu hois inuenitur ſpālis rō bonitatis neceſſe eſt, ꝙ ad hoc diſponat̄ homo ꝑ ſpecialem uirtutem. Cum aūt bonum ſm̄ Aug.* in lib. de natura boni, conſiſtat in ordine, neceſſe eſt ſpecialem rōem boni conſiderari ex determinato ordine. Eſt aūt quidam ſpālis ordo, ſm̄ quod exteriora noſtra uel uerba, uel facta debite ordinantur ad aliquid, ſicut ſignum ad ſignatum: & ad hoc ꝑficitur homo per uirtutem ueritatis. Vnde manifeſtum eſt, quòd veritas eſt ſpecialis uirtus.

cap. 3. to. 6

Concl.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ uerū, & bonum ſubiecto quidē conuertunt̄: qa oē uerū eſt bonū, & oē bonū eſt uerū, ſed ſm̄ rōem inuicem ſe excedunt, ſicut intellectus, & uoluntas inuicē ſe excedunt. Nam intellectus intelligit uoluntatē, & multa alia: & voluntas appetit ea, q̄ pertinent ad intellectum, & multa alia. Vn̄ uerum ſm̄ rōnem ꝓpriā, q̄ eſt perfectio intellect⁹, eſt quoddam particulare bonū, inq̄tum appetibile quoddā eſt. Et ſil'r bonū ſm̄ ꝓpriam rōem, ꝓut eſt finis appetitus, eſt quoddā uerum, inq̄tum eſt quoddam intelligibile. Quia ergo uirtus includit rōem bonitatis, pōt eſſe, ꝙ veritas ſit ſpecialis uirtus, ſicut uerū eſt ſpeciale bonum: nō aūt pōt eſſe, ꝙ bonitas hois ſit ſpālis uirtus, cum magis ſm̄ rationem ſit genus uirtutis.

AD II. dicēdum, ꝙ habitus uirtutē, & uitiorum ſortiunt̄ ſpeciem ex eo qd̄ eſt per ſe intentum, non āt ab eo, qd̄ eſt per accidens, & ꝑter intentionem. Quòd āt aliqs manifeſtet, qd̄ circa ipſum eſt, pertinet q̄dem ad uirtutē ueritatis, ſicut per ſe intentū: ad alias autem uirtutes pōt pertinere ex cōſequenti, ꝑter principalem intentionem. Fortis.n. intendit fortiter agere. Quòd autem fortiter agendo aliquis manifeſtet fortitudinem, quam habet, hoc conſequitur ꝑter eius principalem intentionem.

AD III dicēdū, ꝙ ueritas uitæ eſt ueritas ſm̄ quā aliquid eſt uerum, non ueritas ſm̄ quam aliqs dicit uerum. Dr̄ autem uita uera, ſicut & q̄libet alia res ex hoc, ꝙ attingit ſuam regulam, & menſurā, ſ. diuinam legem, per cuius conformitatem rectitudinem habet: & talis ueritas, ſiue rectitudo, cōmunis eſt ad quamlibet uirtutem.

Veritas uitæ.

AD IIII dicendū, quòd ſimplicitas dr̄ per oppoſitum duplicitati, qua. ſ. aliquis aliud habet in corde, & aliud oſtendit exterius: & ſic ſimplicitas ad hanc uirtutem pertinet. Facit autem intentionem rectam, non quidem directè, quia hoc pertinet ad omnem uirtutem, ſed excludendo duplicitatem, qua homo unum prætendit, & aliud intendit.

ARTICVLVS III.

Vtrum veritas ſit pars iuſtitiæ.

Porrecta ꝑ totum.

568

Ver. q. 1. a. 5. ad 12.

SVP. QVÆST. CIX. ARTIC. III.

IN art. 3. eiuſd. 109. q. circa illa verba, Solū ueritas illa, qua aliquis uita & ſermone talem ſe demonſtrat, qualis eſt, ad hāc uirtutem pertinet, aduerte, ꝙ cum in hac virtute inueniat̄ ſignū & ſignatū, dupliciter potes inueni ſignatū, videlicet aut per ſe & immediatū, aut ꝑ accidens & mediatum. Si reſpicias ad ſignatum per ſe & immediatum, non inuenies aliqd ſignatum, niſi ꝙ apud ſignificātē eſt ī eſſe nāli & cognito ſimul, ut cū qs dicit ſe eē ſanū, aut bonū &c. aut in eſſe cognito tm̄ vt cum quis dicit Romā eſſe in Europa. Si verò ſpectes ad ſignatum ꝑ accidēs & mediatū, ſic inuenies q̄cunque exiſtancia à ſignāte, ſignata eē: cū cōtingit de oībus oſ̄farīā loqui. Et oēm ſm̄ tem, ea quæ extra nos ſunt, non ſignificam⁹ niſi mediantibus his quæ apud nos ſunt, ſaltem ſcīa, & accidit his quæ apud nos ſunt, ꝙ alia extra nos referant, vnde non conuenit omnibus, q̄ apud nos ſunt, ſignificare alia extra nos. Ideo Ariſtoteles, & author ueritatem per ſignata in nobis deffiniunt.

q. 58. ar. 4.

AD TERTIVM ſic ꝓcedit̄. Vr̄ quòd ueritas non ſit pars iuſtitiæ. Iuſtitię.n. ꝓprium eſſe ur̄, quòd reddat alteri debitum: ſed ex hoc, quòd aliquis dicit uerum, non ur̄ alteri debitum reddere, ſicut fit in omnibus p̄miſſis iuſtitiæ partib⁹. ergo ueritas non eſt pars iuſtitię.

¶ 2 Præt. Veritas pertinet ad intellectū: iuſtitia aūt eſt in uolūtate, ut ſupra habitū eſt.* ergo ueritas non eſt pars iuſtitiæ.

¶ 3 Præt. Triplex diſtinguit̄ ueritas ſm̄ Hier.* ſ. ueritas uitæ, & ueritas iuſtitię, et veritas doctrinę: ſed nulla iſtarō eſt pars iuſtitię. Nā ueritas uitæ cōtinet ī ſe oēm uirtutem, ut † dictū eſt. Veritas ēt iuſtitię eſt idem iuſtitię, un̄ non eſt pars eius. Veritas aūt doctrinę pertinet magis ad virtutes intellectuales. ergo ueritas nullo mō eſt pars iuſtitię.

Ht in gloſ ord. Matt. 15. ſup illud: Audito hoc ſcādalizati ſunt.

† art. præc. ad 3.

SED CŌTRA eſt, ꝙ Tull.* ponit veritatē īter partes iuſtitiæ.

RESP. Dicendum, ꝙ ſicut ſ̄. dictum eſt, † ex hoc aliqua uirtus iuſtitiæ annectit̄, ſicut ſecundaria principali, ꝙ partim q̄dem cum iuſtitia cōuenit, partim āt deficit ab eius perfecta ratione. Virtus autem ueritatis cōuenit quidem cum iuſtitia ī duobus.

* li. 2. de inuēt. in f. 4. ante fi. lib.

† q. 80. ar. 1

nierunt, ab his quæ per ſe immediatè cõcurrunt ad veritatis virtutẽ: illã manifeſtantes. Vñ ex hoc ipſo, q veritatis virtus manifeſtat hoiem, qualis eſt, & nihil aliud ſequitur, non q cætera non manifeſtet, ſed quod cętera non manifeſtet niſi ſm quòd ſunt in hoie. V.g. Si ſunt in hoie vt opinata, non dicit ea vt certa, & ſic de alijs: oppoſita aũt vitia aliter q̃ in ſignificante ſint, proferunt quæ dicũt, vt patet de mendacibus &c. Oẽ ergo ab hoie quolibet cognitum, vel imaginatũ, põt per veritatis virtutẽ manifeſtari, ſed non niſi ſm quòd eſt apud ſignificantem. Et hoc ſignificauit, licet obſcurius, et Tullius dicẽs, Veritas eſt per quã oia, quę ſunt, fuerũt, aut futura ſũt, immutata dicuntur, per ly immutata ſignificans, q ſicut ſunt apud dicentem, dici facit veritatis virtus. Hoc quoque pulchre patet in calce huius articuli, vbi & veritas doctrinæ procuidubio moralis, & quęcunq; alia veritas, quæ à nobis eſt, ad hãc virtutẽ ſpectare dr̃.

Concl. 2m

Vno quidem modo in hoc, q eſt ad alterum. Manifeſtatio.n. quã diximꝰ eſſe actũ veritatis, eſt ad alterũ, inquantum ſ. ea q̃ circa ipſum ſũt, vnus hõ alteri manifeſtat. Alio mõ, inquantũ iuſtitia æqualitatẽ quandã in rebus cõſtituit: & hoc ẽt facit virtus veritatis, adæquat.n. ſigna rebꝰ exiſtẽtibus circa ipſum: deficit aũt à ꝓpria rõe iuſtitiæ q̃tum ad rõem debiti. Nõ.n. hæc virtꝰ attẽdit debitũ legale, qđ attẽdit iuſtitia, ſed potius debitũ morale, inquãtũ. ſ. ex honeſtate vnus hõ alteri dẽt veritatis manifeſtationẽ. Vñ [m] veritas eſt pars iuſtitię inquantum annectitur ei ſicut virtus ſecũdaria principali.

Ad primum ergo dcđm, q quia hõ eſt aĩal ſociale, naturaliter vnus hõ dẽt alteri id, ſine quo ſocietas humana ſeruari nõ poſſet. Nõ aũt poſſẽt hoies adinuicẽ cõuiuere, niſi ſibiinuicem crederẽt, tamq̃ ſibiinuicẽ veritatẽ manifeſtãtibus: & iõ virtus veritatis aliquo modo attendit rationem debiti.

Ad II dcđm, q veritas ſm q eſt cognita, pertinet ad intellectũ: ſed hõ per propriã volũtatẽ, per q̃ vtit̃ & habitibus, & mẽbris profert exteriora ſigna ad veritatẽ manifeſtãdã, & ſm hoc manifeſtatio veritatis eſt actus volũtatis.

Ad III dcđm, q veritas, de qua nunc loquimur, differt à veritate vitæ, ut dictũ* eſt. Veritas aũt iuſtitiæ dr̃ dupliciter. Vno mõ, ſm q ipſa iuſtitia eſt rectitudo quædã regulata ſm regulã diuinę legis. Et ſm hoc differt veritas iuſtitiæ à ueritate uitæ: quia ueritas uitę eſt ſm quã aliquis rectè viuit in ſeipſo: ueritas aũt iuſtitiæ eſt ſm quã aliquis rectitudinem legis in iudicijs, quæ ſunt ad alterum, ſeruat: ergo ſm hoc ueritas iuſtitiæ non ptinet ad ueritatem, de qua nunc loquimur, ſicut nec ueritas uitæ. Alio mõ, põt intelligi ueritas iuſtitię, ſm q aliquis ex iuſtitia ueritatem manifeſtat, puta, cum aliquis in iudicio ueritatem cõfitetur, aut uerum teſtimoniũ dicit. Et hęc ueritas eſt quidã particularis actus iuſtitię, & non pertinet directè ad hanc ueritatẽ, de qua nunc loquimur, quia ſ. in hac manifeſtatione ueritatis principaliter hõ intẽdit ius ſuum alteri reddere. Vñ * Phil. in 4. Ethic. de hac uirtute determinans dicit. Non de ueridico in cõfeſſionibus dicimus, neq; q̃cumq; ad iuſtitiã, vel iniuſtitiã contendunt. Veritas aũt doctrinæ conſiſtit in quadã manifeſtatione verborum, de quibus eſt ſcia. Vñ nec iſta veritas directè pertinet ad hãc virtutem, ſed ſolùm veritas, qua aliquis & vita & ſermone talẽ ſe demõſtrat, qualis eſt: & nõ alia q̃ circa ipſa ſint nec maiora, nec minora. Veruntñ quia moralia, inquãtũ ſũt à nobis cognita, circa nos ſũt, & ad nos ptinẽt, ſm hoc ueritas doctrinę põt ad hanc virtutẽ ptinere, & quæcunq; alia veritas, qua qs manifeſtat verbo, vel facto q cognoſcit.

Art. præc. ad 3.

Veritas iuſtitiæ duplex.

Lib. 4. c. 7. parum a medio, tom. 5.

Veritas doctrinæ.

Articvlvs IIII.

Vtrum virtus veritatis magis declinet in minus.

Ad qvartvm ſic pcedit̃. Vr̃ q virtus veritatis nõ declinet in minus. Sicut.n. aliqs dicẽdo maius, incurrit falſitatẽ, ita [h] & dicẽdo minꝰ, nõ.n. magis eſt falſũ quatuor eſſe quinque, q̃ quatuor eſſe tria: ſed oẽ falſum eſt ſm ſe malũ, & fugiẽdum, vt Phil.* dicit in 4. Ethic. ergo veritatis virtus nõ plus declinat in minus, q̃ in maius.

¶ 2 Præt. Qđ vna virtus magis declinet ad vnũ extremũ, q̃ ad aliud, contingit ex hoc, q virtutis mediũ eſt ꝓpinquius vni extremo, q̃ alteri, ſicut fortitudo eſt propinqor audaciæ, q̃ timiditati: ſed veritatis mediũ nõ eſt ꝓpinquius vni extremo, q̃ alteri, quia ueritas, cum ſit æqualitas quædã, in medio punctuali conſiſtit. ergo veritas non magis declinat in minus.

¶ 3 Præt. In minus ur̃ à ueritate recedere, q ueritatẽ negat, ueritati aliqd ſubtrahens, in maius aũt q ueritati aliqd ſuperaddit: ſed magis repugnat [h] ueritati, q ueritatẽ negat, q̃ q ſuperaddit, quia ueritas nõ cõpatit̃ ſecũ negationem ueritatis, compatitur autem ſecum ſuperadditionem, ergo ur̃ q ueritas magis debeat declinare in maius, q̃ in minus.

Sed contra eſt, q Phil.* dicit in 4. Ethi. q hõ ſm hãc uirtutem, magis à uero declinat in minus.

Resp. Dcđm, q declinare in minus à ueritate, cõtingit dupliciter. Vno mõ* affirmando, puta cũ aliquis nõ manifeſtat totũ bonum, qđ in ipſo eſt, puta, ſciam, uel ſanctitatẽ, uel aliqd hmõi, qđ fit ſine ꝑiudicio ueritatis, quia in maiori ẽt eſt minus: & [m] ſm hoc hæc uirtus declinat in minꝰ*. Hoc.n. ut Phil.* dicit ibidem, ur̃ eſſe prudentius, ꝓp oneroſas ſuperabundãtias. Hoies.n. q maiora de ſeipſis dicũt q̃ ſint, ſunt alijs oneroſi, quaſi excellere alios uolentes. Hoies aũt, q minora de ſeipſis dicunt, gratioſi ſunt, quaſi aliis cõdeſcendentes ꝑ quandã moderationẽ. Vñ Apoſt. dicit 2. ad Cor. 12. Si uoluero gloriari, nõ ero inſipiens, ueritatẽ.n. dicam: parco aũt ne qs me exiſtimet ſupra id qđ uidet in me, aut audit ex me. Alio mõ, põt aliqs declinare in minus, negando, ſ. ut neget ſibi ineſſe, qđ ineſt: & [p] ſic nõ ptinet ad hãc uirtutẽ declinare in minus, [q] quia per hoc incurreret falſum. Et tñ hoc ipſum eſſet minꝰ repugnans ueritati, non qdem ſm ꝓpriam rõem ueritatis, ſed ſm rõem prudentiæ, q̃ oportet ſaluari in oibus uirtutibus. Magis.n. repugnat prudentiæ, quia periculoſius eſt, & oneroſius alijs, q aliqs exiſtimet, uel iactet ſe habere quod non habet, q̃ quòd non exiſtimet, uel dicat ſe non habere quod habet. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta.

SVP. QVÆST. CIX. ARTIC. IIII.

In ar. 4. eiuſdẽ 109. q. nota. Nouitie, q declinare in minus affirmatiuè, eſt affirmare minus q̃ ſit: qđ conſtat non eſſe falſum, quia in maiori includit minus. Sicut ſi habens decẽ aureos dicat ſe habere duos. Declinare verò in minus negatiuè eſt negare totã eius quantitatẽ: & hoc cõſtat eſſe falſum. Sicut ſi habẽs decem, dicat, habeo duos tantum.

Porrecta ꝑ totum, 569

Inf. q. 119 ar. 3. ad 5.

Li. 4. ca. 7. ante medium t. 5.

Lib. 4. c. 7. circa medium t. 5.

Alias non affirmando.

Concl. 1m

Li. 4. Ethi. ca. 7. circa med. to. 4.

Homines onerati.

Concl. 2

¶ Super

QVÆSTIO CX.

De vitijs oppoſitis veritati, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE cõſiderandũ de vitijs oppoſitis veritati.

¶ Et primò, De mendacio.

¶ Secundò, De ſimulatione, ſiue hypocriſi.

¶ Tertiò, De iactantia, & oppoſito vitio.

Circa mendacium quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum mendacium ſp opponatur veritati, quaſi continens falſitatem.

¶ Secũdò, De ſpẽbus mẽdacij.

¶ Tertiò, Vtrum mendacium ſemper ſit peccatum.

¶ Quartò, Vtrum ſemper ſit peccatum mortale.

ARTICVLVS I.

Vtrum mendacium ſemper opponatur veritati.

C AD PRIMVM ſic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ mendacium non ſp opponatur veritati.[h] Oppoſita .n. non poſſunt eſſe ſimul: ſed mendacium ſimul põt eſſe cum veritate. qui .n. verum loquitur quod falſum eſſe credit, mentitur, vt Aug.* dicit in libro contra mendacium. ergo mendacium non opponitur veritati.

D ¶ 2. Præt. Vrtus veritatis nõ ſolũ cõſiſtit in verbis, ſed ẽt in factis, q̃a ſm Philoſ.* in 4. Ethi. ſm hanc virtutẽ aliquis verum dicit & in ſermone, & in vita: ſed mendacium conſiſtit ſolũ in [h] verbis. dr̃. n. ꝙ mendacium eſt falſa uocis ſignificatio. ſic ergo ur̃ ꝙ mendacium non directè opponat̃ uirtuti ueritatis.

¶ 3. Pręt. Aug.* dicit in lib. cõtra mẽdaciũ, ꝙ culpa [k] mẽtientis eſt fallẽdi cupiditas: ſed hoc nõ opponit̃ ueritati, ſed magis bñuolẽtię, uel iuſtitię. ergo mẽdaciũ non opponitur ueritati.

SED CONTRA eſt, qđ dicit Aug. in libr. contra mendaciũ. Nemo dubitet mẽtiri eũ, q falſum enũciat cã fallẽdi. Qua ꝓp enunciatio falſi cum uolũtate ad fallendũ prolata, manifeſtũ eſt mendacium: ſed hoc opponitur ueritati. ergo mẽdacium ueritati opponitur.

RESP. Dicendũ, ꝙ actus moralis ex duob. ſpẽm ſortit̃, ſ. ex obiecto & ex fine. Nã finis eſt

A eſt obiectum uoluntatis, quæ eſt primum mouens in moralibus actibus. Potentia autem à uoluntate mota, habet ſuum obiectum, quod eſt proximum obiectum uoluntarij actus: & ſe habet in actu uoluntatis ad finem, ſicut materiale ad formale, ut ex ſupradictis * patet. Dictum † eſt autem, quòd uirtus ueritatis, & per cõſequens oppoſita uitia in manifeſtatione

B conſiſtit, quæ fit per aliqua ſigna: quæ quidem manifeſtatio, ſiue enunciatio eſt rationis actus conferentis ſignum ad ſignatum. Omnis enim repræſentatio conſiſtit in quadã collatione, quæ propriè pertinet ad rationem. Vnde etſi bruta aĩalia aliquid manifeſtent, non tñ manifeſtationem intendunt, ſed naturali inſtinctu aliquid agunt, ad quod manifeſtatio ſequitur: inquantum tamẽ hmõi manifeſtatio, ſiue enunciatio eſt actus moralis, oportet, ꝙ ſit uoluntarius, & ex intẽtione uoluntatis dependẽs. Obiectum aũt proprium manifeſtationis, ſiue enunciationis eſt uerum, uel falſum. Intẽtio uerò uoluntatis inordinatæ poteſt ad duo ferri, quorum unum eſt, ut falſum enuncietur: aliud eſt effectus proprius falſæ enunciationis, ut ſ. aliquis fallatur. Si ergo iſta tria concurrant, ſ. ꝙ falſum ſit id, quod enunciatur, & ꝙ adſit uoluntas falſum enunciandi, & iterũ intentio fallendi, tunc eſt falſitas materialiter: quia falſum dr̃, & formaliter ꝓp uoluntatẽ falſum dicendi, & effectiuè ꝓp uoluntatem falſitatẽ imprimendi. Sed tñ rõ mendacij

E ſumitur à formali falſitate, ſecundum hoc, ſcilicet, quòd aliquis habet uoluntatem falſum enunciandi. Vnde & mendacium nominatur ex eo, quòd contra mentem dicitur. Et ideo ſi quis falſum enunciet, credens id eſſe uerum, eſt quidem falſum materialiter, ſed non formaliter, quia falſitas eſt præter intentionem dicentis: unde non habet perfectam rationem mendacij. Id enim quod præter

SVP. QVÆS. CX. ARTIC. I.

IN tit. 1. art. q. 110. nota, ꝙ quẽadmodũ iuxta diſtinctionẽ habitam in 1. art. q. præcedentis, veritati, qua aliquid dicit̃ verum opponitur ſemp falſitas, & ambæ ſunt in intellectu: ita veritati, quæ eſt in voluntate, qua quiſq; vult dicere verum, opponi vr̃ mendaciũ tamquàm continens falſitatem, vtpote, quo quis vult dicere falſum. Et propterea in diuiſione quæſtionis huius, author proponendo primum articulum dixit, Quaſi cõtinens falſitatem. Verò enim cum non contrarietur niſi falſum, dicenti ex propoſito verum, is qui ex propoſito dicit falſum, qui mendax vocatur, opponi nõ qñque, ſed ſp vr̃; & ideo

570 Infr. ar. 2. cor. Et 3. d. 38. ar. 1.

in quæſtionis articulum vertitur.

¶ In articulo eodem dubium occurrit circa illa verba, Vnde bruta animalia etſi aliquid manifeſtent, non tñ manifeſtationem intendunt, ſed naturali inſtinctu aliquid agunt, ad quod ſequit̃ manifeſtatio. Nam aut litera per ly intendunt, intelligit intentionem propriè dictam, quæ eſt actus volũtatis: & ſic nihil dicit, qm̃ conſtat bruta non habere voluntatẽ: aut per ly intendunt, intelligit actũ appetitus aĩalis, quaſi diceret, Non tñ manifeſtationem appetũt aĩaliter, hoc eſt cognoſcunt, & appetunt: & ſic falſum dicit, qm̃ bruta quemadmodũ cognoſcunt cognitione ſenſitiua, & appetunt comedere, & bibere, ita ẽt manifeſtare effectus ſuos: cuius ſignũ eſt, ꝙ ſi impediantur à manifeſtatione, nituntur cõtra impedientes, ſicut pugnant pro cibo. Lætitia quoq; præſentis manifeſtationis atteſtatur appetitum eiuſdem abſentis.

In lib. de mendacio c. 3. a med. tom. 4.

Li. 4. cap. 7. paulo a prin. to. 5.

Li. de mendacio, c. 3. a me. to. 4.

Li. de mendacio, c. 4. nõ procul. a fine to. 4

¶ Ad huius euidentiã ſciendum eſt, ꝙ vniuerſaliter qñ aliquid fit ꝓp finẽ, nõ ſolùm inueniuntur ibi hæc duo, videlicet, finis, & id quod ad ipſum finẽ ordinat̃, ſed oportet inueniri ibi collationẽ medij ad finẽ, alioquin non magis fieret hoc, q̃ aliud ꝓp talẽ finẽ. Verum operatio ad finem, & collatio operis ad finẽ, quàmuis in opere ſp concurrant ſimul (impoſſibile eſt. n. aliqd fieri ꝓp finem, niſi ſit collatũ fini an ſit ei proportionatum, ſeu conueniens) in operãte tñ non ſp inuenit̃ coniuncta, ſed in aliquo operante cõiungunt̃, & in aliquo ſeparãtur. In artificialibus ſiquidẽ apparet, ꝙ magiſter artis, puta, faber ferrarius facturus gladiũ, non ſolũ ferrũ aſſumit ꝓp gladiũ conſtruendũ, ſed ẽt cõfert ferrum cum fine, puta, opere gladii: & ꝓpterea refutat aurum, & eligit ferrum, vt idoneum ad talem finẽ, puta, inciſionem. Et ſic iunguntur in eodem operante operari ꝓp finem, & conferre medium cum fine.

1. 2. q. 18. art. 6. & 7. † q. præce. artic. 1. 2. ad 3.

In naturalibus autem agẽtibus duo hi actus ſeparati inueniunt̃. Nam agens naturale, puta, arbor, habet vnum actum, videlicet, operari propter finem, dum profert frondes propter fructus protectionem: ſed non habet alterum actum, ſ. conferre tale medium tali fini, vt patet, ſed huiuſmodi collationis actus conuenit inſtitutori, & directori naturæ. Propter quod opus naturæ dr̃ opus intelligentiæ. Qñ ergo inuenitur in aliquo operari ꝓp finẽ abſque collatione, vocatur operari propter finem executiuè. Qñ verò inuenitur in aliquo, ꝙ & operatur ꝓp finem, & confert vnum cum altero, vocatur operari imperatiuè, ſed directiuè. Et ſicut contingunt hęc in naturalibus, ita & in his, quæ ad animã ſpectant, ſentiendum eſt. Non enim omnis anima collatiua eſt, ſed rationalis tantum. Iſti igitur actus animæ, de quibus eſt ſermo, ſcilicet enunciare, manifeſtare, & repræſentare, exigunt in primis hæc duo, ſcilicet ſignum, & ſignatum. Nam opor-

intẽtionem dicentis eſt, ꝑ accidens eſt: vndè non põt eſſe ſpecifica differentia. Si verò [d] aliqs formaliter falſum dicat, hẽns [h] voluntatẽ falſum dicendi, licet ſit verũ id qđ dicitur, inquãtũ tamen hmõi actus eſt voluntarius, & moralis, hẽt ꝑ ſe falſitatem, & per accidẽs veritatẽ: vndè ad ſpeciem mendacij ꝑtingit. Quòd autẽ aliquis intendat falſitatem, in opinione alterius conſtituere, fallendo ipſũ, non pertinet ad ſpẽm mendacij, ſed ad quãdam perfectionẽ ipſius. Sicut & ĩ reb. naturalib. aliquid ſpeciem ſortitur, ſi formã hẽat, ẽt ſi deſit formę effect[a]: ſicut patet in graui, qđ violenter ſurſum detinetur, ne deſcendat ſm̃ exigentiam ſuę formę. Sic ergo patet, ꝙ [m] mendacium directè, & formaliter opponitur virtuti veritatis [n].

AD PRIMVM ergo dicendum quòd vnumquodque magis iudicatur ſecundùm id, qđ eſt in eo formaliter & per ſe, q̃ ſm̃ id quod eſt in eo materialiter, & per accidens. Et ideo [d] magis opponitur veritati, inquantũ eſt virtus moralis, ꝙ aliquis dicat verum, intendens dicere falſum, quàm quòd dicat falſum, intendens dicere verum.

AD II dicẽdum, ꝙ ſicut Augu. dicit in 2. de doct. chriſt. voces precipuum locum tenent inter alia ſigna: & ideò cum dr̃ quòd mendacium eſt falſa uocis ſignificatio, nomine vocis intelligitur omne ſignum. Vnde ille qui aliquod falſum nutibus ſignificare intenderet, non eſſet à mendacio immunis.

AD III dicendum, ꝙ cupiditas fallendi ꝑtinet ad perfectionem [h] mendacii, non ãt ad ſpeciem ipſius: ſicut nec aliqs effectus pertinet ad ſpẽm ſuę cãę.

ARTICVLVS II.

Vtrum mendacium ſufficienter diuidatur per mendaciũ officioſum iocoſum, & pernicioſum.

AD SECVNDVM ſic ꝓcedit. Videtur, quòd mendaciũ inſufficienter diuidatur: per mendacium officioſum, iocoſum, & pernicioſum. Diuiſio enim eſt danda ſecundum ea, quę per ſe conueniunt rei,

A patet per Philoſ. in 7. Metaph.* (Li. 7. t. 45. tom. 3.) ſed intentio effectus eſt pręter ſpeciem actus moralis, & per accidens ſe habet ad ipſum, ut uĩ, undè, & infiniti effect[a] poſſunt conſequi ex uno actu: ſed hæc diuiſio datur ſecundum intentionem effectus. Nam mendacium iocoſum eſt, quod fit cauſa ludi. Mendacium autem pernicioſum eſt, quod fit cauſa nocumẽti. Mendacium autem B officioſum eſt, quod fit cauſa utilitatis. ergo [h] incõuenienter hoc modo diuidĩ mendacium.

¶ 2 Pręt. Aug.* (In lib. de mendacio c. 14. to. 4.) in li. contra mẽdacium, diuidit [h] mendaciũ in octo partes. Quorũ primũ eſt ĩ doctrina religionis. Sm̃ eſt, qđ nulli proſit, & obſit alicui. Tertium eſt, quod ꝓdeſt ita uni, ut alteri obſit. Quartum eſt, quod fit ſola mentiendi, fallendiq; libidine. Quintum eſt, quod fit C placendi cupiditate. Sextũ eſt, qđ nulli obeſt, & ꝓdeſt alicui ad conſeruandam pecuniã. Septimũ eſt, qđ nulli obeſt, & ꝓdeſt alicui ad uitandum mortẽ. Octauum, q̃ nulli obeſt, & prodeſt alicui ad uitãdũ immunditiã corporalẽ. Ergo uĩ ꝙ prima diuiſio mendacij ſit inſufficiẽs.

¶ 3 Præt. Philo.* (Lib. 4. c. 7. tom. 3.) in 4. Eth. diuidĩ [h] mendacium in iactantiam q̃ uerum excedit in dicendo, & D ironiam, q̃ deficit à uero in minus: quæ duo ſub nullo p̃dictorum membrorum continentur ergo uĩ, quòd diuiſio prædicta mendacij ſit incompetens.

SED CONTRA eſt, ꝙ ſuper illud Pſal. 5. Perdes omnes, qui loquuntur mendacium, dicit glo.* (Eſt Aug. ibid. to. 8. Et lib. de mẽdacio, c. 14. to. 4.) qđ ſunt tria gñ̃a mendaciorum. Quædam .n. ſunt ꝓ ſalute, & commodo alicuius. Eſt etiã aliud genus mendacii, qđ E fit ioco. Tertium uerò mẽdacii gen[9] eſt, qđ fit ex malignitate. Primum ãt horum trium dr̃ officioſum: ſm̃ iocoſum: tertium pernicioſum. ergo mendacium in tria prædicta diuiditur.

RESP. dicendum, quod mendacium tripliciter diuidi põt. Vno modo, ſm̃ ipſam mendacii rationem, quæ eſt ꝓpria, & per ſe mendacij diuiſio: & [m] ſm̃ hoc, mendacium in duo diuiditur, [n] ſ. in mendacium, quod

oportet enunciantem aliquo ſigno enunciare, & ſiĩ manifeſtantem, & repręſentantẽ. (D. 867.) Et exigũt deinde collationẽ ſigni ad ſignatũ: alioquin non aſſumeret magis vnũ, q̃ aliud ſignũ ad ſignãdũ tale qd. Concurrẽtib. ãt ad manifeſtationis rõnẽ duob. extremis, ſ. ſigno, & ſignato, & collatione eorundem vt in lr̃a dr̃, ſpectãdũ eſt, ꝙ inter bruta, & rõnalia hęc eſt dr̃a in propoſito, ꝙ brutis cõuenit manifeſtare affectus ſuos ꝑ ſigna ſic, ꝙ non conferunt ſignatis. Vnde non eligunt ad ſignificandum aliquid magis vnum ſignũ q̃ aliud: ſed iuxta naturæ inſtinctum, qđ libet illorum ſignum profert ſui affectus manifeſtatiuũ. Hoĩes ãt ꝑ ſigna ſic manifeſtant (Concl.) q̃ in ipſis ſunt, vt conferant, ꝙ ſit idoneum ſignum ad tale, qd ſignificandum, nunc, hinc, & tũc &c. Et ꝓpterea bruta affectus ſuos manifeſtãt executiuè tm̃. Authoris ãt naturæ, & iſtinctus eorum, eſt conferre illorum ſigna ad ſignata. (D. 874.) Homines ãt manifeſtant, q̃ in ipſis ſunt ĩperatiuè & directiuè: & hæc eſt dr̃a in lr̃a intẽta. Cũ ergo dr̃, quid intelligĩ per ly intendunt: Rñdetur, ꝙ intelligit appetere aĩaliter, & ꝙ manifeſtare, (Li. 2. ca. 3. circa me. tom. 3.) eodẽ modo appetitur à brutis, quo illis natum eſt cõuenire. Et quia nõ cõuenit, eis manifeſtationis actus niſi executiuè, ideo nõ appetiĩ ab eis niſi executiuè. Hoc ãt nõ ẽ appetere manifeſtatiuũ actũ, niſi materialiter: qm̃ de ratione manifeſtationis in actu exercito, ẽ collatio, in actu exercito, q̃ à brutorum cognitione, & appetitu aliena eſt. (D. 938.) Manifeſtãt igitur bruta per ſigna affectus ſuos, ſicut naturalia operantur ꝓpter finem. & quia non cõferunt ſigna ſignatis, ſicut naturalia media ad finẽ: ideo dñr nõ appetere appetitu aĩali manifeſtare formaliter, (Porrecta 3 totum.) ſicut nec vnq̃ pñt manifeſtare formaliter.

(571. 3. di. 38. artic. 2. & 5. Et opuſ. 64 c. 25. & 26. Et Pſal. 5.) ¶ In eodem articulo aduerte gloſam notabilem, ſuper vulgata definitione mendacij .ſ. ꝙ eſt falſa vocis ſignificatio cum voluntate fallendi, ex Aug. 22. q. 2. c. Beatus, videlicet, ꝙ ly fallendi, exponit, hoc eſt, falſum dicendi, ſi per eſſentialia tm̃ deffinitio ẽ accipiẽda, vt ĩ lr̃a dr̃.

SVP. QVÆST. CX. ART. II.

D. Bon. 3. ſen. d. 38. q. 5. arti. 2.

IN artic. 2. eiuſdem 110. q. nota duo. Primum eſt, ꝙ ſpeciale, qd inuenitur in oppoſitis virtuti veritatis, ſ. ꝙ habet vnũ primo oppoſitum, videlicet, mendacium, ſub quo tanq̃ gñe, continentur alia oppoſita, puta, iactantia, & ironia, cum aliarũ virtutũ in medio duarum malitiarum exiſtentium oppoſita aſſignẽtur ĩmediatè extrema, vt liberalitati auaritia, & ꝓdigalitas & ſic de aliis. Accidiĩ ãt hoc fortè, q̃a innominatum, eſt in alijs genus proximũ vtriuſque vitii extremi. In hac ãt materia nominatur mendaciũ, vt cõtinet ẽt in ſe ſimulationẽ, genus proximũ vtriuſq; vitij extremi oppoſiti veritati, vt patet. Scđm eſt, ꝙ de rõne mendacij pernicioſi eſt intentio nocẽdi, vt in literã dĩ, ſicut de rõne mẽdacij iocoſi eſt intentio delectãdi, & de ratione officioſi eſt intẽtio vtilitatẽ afferẽdi. Et qm̃ moralia ſcđm intentũ finẽ maximè pẽſantur, & formaliter cõſiderantur, hinc habes, ꝙ ſicut detrahẽs non intẽtione detrahẽdi, nõ formaliter detrahit, nec peccat mortaliter, niſi fortè per accidens rõne nocumẽti illati: ita proferens mendaciũ pernicioſum nõ aĩo nocendi, licèt ſit formaliter mẽdax, nõ tamen eſt formaliter mendax pernicioſus, nec peccat mortaliter, niſi fortè per accidens, ratione ſ. materiæ, puta, quia in doctrina fidei mentitur: vel ratione damni in audiente, puta, quia credendo commiſit poſt mortale: vel in quocumq; alio notabiliter propterea læſus quis eſt.

¶ In eodem ſecundo articulo dubium Nouitiorũ occurrit, quo pacto mendacium iocoſum (Concl.)

coſum ex intentione delectādi & ſimiliter officioſum ex intētione boni, minuatur, cū ſp remaneat mendaciū, ac per hoc in ſua prauitate quam habet ex ſuo genere.

Li. 4. c. 7. tom. 5.

¶ Ad hoc dr̄, ꝙ qa bonū additum malo, & ſi illud non tollat, minuit tñ illius culpam. minus .n. culpabilis inuenitur qui malū pp bonum, q̄ qui abſolutè malū facit, quū ibi rō faciendi bona adiungiṝ: idcirco dicta mendacia alleuanṝ, non tolluntur, hoc eſt, non ſunt tantæ culpæ cum dictis intentionibus bonis quantę ſunt abſolutè prolata.

Art. præc.

F trāſcendit veritatē in maiꝰ, qđ ptinet ad iactantiā: & in mēdaciū, qđ deficit à veritate in minus, qđ ptinet ad ironiā, vt patet p Phil. in 4. Eth. Hęc āt diuiſio iō per ſe eſt ipſius mendacii, qa mendaciū, inquantum hmōi, opponitur veritati, vt dictū eſt. Veritas āt æqualitas q̄dam eſt, cui p ſe opponiṝ maiꝰ, & minꝰ. Alio mō p̄t diuidi mēdacium, inquantum hēt rōem culpæ ſm̄ ea, q̄ aggrauāt, vel diminuunt culpam mendacii ex
G parte finis intenti. Aggrauat āt culpā mendacii, ſi aliqs p mendaciū intendat alterius nocumentū, qđ vocaṝ mendaciū pnicioſum. Diminuiṝ āt culpa mēdacii, ſi ordineṝ ad aliqđ bonum, vel delectabile, & ſic eſt mendaciū iocoſum: vel vtile, & ſic eſt mēdacium officioſum, quo intendiṝ iuuamentū alterius, vel remotio nocumēti: & ſm̄ hoc diuidiṝ mēdacium in tria pdicta. Tertio mō diuidiṝ mendaciū vniuerſalius ſm̄ ordinē ad finē, ſiuè ex hoc addaṝ, uel diminuaṝ ad culpā mendacii, ſiue nō. Et ſm̄ hoc diuiſio eſt octo membrorum, q̄ dicta eſt: in qua qdem tria prima mēbra continenṝ ſub mēdacio pernicioſo, ꝙ quidem fit, uel contra Deum, & ad hoc ptinet primū mēdaciū, ꝙ eſt in doctrina religionis: uel eſt cōtra hoīem ſiue ſola intentione nocēdi alicui, & ſic eſt mēdaciū ſm̄ qđ. ſ. nulli pdeſt, & obeſt alicui: ſiue ēt intēdaṝ in nocumento vniꝰ, utilitas alterius, & hoc eſt tertiū mēdaciū ꝙ uni pdeſt. & alteri obeſt. Inter q̄ tria primum eſt grauiſſimum: qa ſp peccata contra Deū ſunt grauiora, ut ſ. dcm̄ eſt. Sm̄ āt eſt grauius tertio, qđ diminuiṝ ex intentione utilitatis alterius. Poſt hæc āt tria, q̄ ſuperaddunt ad grauitatē culpæ mēdacii poniṝ quartū, qđ hēt pprīam quantitatē ſine additione, uel diminutione. Et hoc eſt mendaciū, qđ fit ex ſola mētiendi libidine, ꝙ pcedit ex habitu. Vñ & Phi. dicit in 4. Eth. ꝙ mendax, eo ꝙ talis eſt ſm̄ habitū, ipſo mendacio gaudet. Quatuor uerò ſubſequētes modi diminuunt de culpa mendacii: nā qntū eſt mēdaciū iocoſū, ꝙ fit placēdi cupiditate. Alia uerò tria cōtinenṝ ſub mendacio officioſo, in quo intendiṝ, ꝙ eſt alteri utile, uel q̄tū ad res exteriores, & ſic eſt ſextum mēdacium, ꝙ pdeſt alicui ad pecuniam cōſeruandam: uel eſt utile corpori, & hoc eſt ſeptimum mendacium, in quo impediṝ mors hoīs, uel etiam utile eſt ad honeſtatem uirtutis, & hoc eſt octauum mendacium, in quo impeditur illicita pollutio corporalis. Patet autē, ꝙ quanto bonum intentum eſt melius, tanto magis minuitur culpa mendacii. Et ideo ſi quis diligenter conſideret, ſm̄ ordinem predictę enumerationis eſt ordo grauitatis culpæ i iſtis mendaciis. Nam bonum utile p̄ferṝ delectabili, & uita corporalis p̄ferṝ pecuniæ, honeſtas autem ipſi corporali u te. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta.

Conc. p
In argu. 1. ad oppoſitum.
Concl. ſ
Arg. 2. huius art.
1. 2. q. 73. art. 9
Lib. 4. c. 7. tom. 5.

ARTICVLVS III.

Vtrū omne mendacium ſit peccatū.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quod non oē mēdaciū ſit peccatum. Maniſeſtū .n. eſt ꝙ Euangeliſtę ſcribendo Euangelium nō peccauerūt. Vñ tñ aliqd falſum dixiſſe: qa verba Chri, & ēt aliorum frequenter aliter unus, & aliter retulit alius, uñ uṝ quòd alter eorum dixerit falſum. nō ergo oē mendaciū eſt peccatū.

¶2 Præte. Nullus remuneraṝ à Deo, pro peccato: ſed obſtetrices Ægypti remuneratæ ſunt à Deo pp mendacium, dṝ .n. Exo. 1. ꝙ ædificauit illis Deꝰ domos ergo mēdaciū nō eſt peccatum.

H ¶3 Pręt. Geſta ſanctorū narrantur in ſacra ſcriptura ad informationē uitæ humanæ: ſed de qbuſdā ſanctiſſimis uiris legiṝ, ꝙ ſunt mentiti, ſicut Gene. 12. & 20. ꝙ Abrahā dixit de uxore ſua, ꝙ ſoror ſua eſſet. Iacob ēt mentitus eſt dicens ſe eſſe Eſau & tñ bñdictionem adeptus eſt, ut habeṝ Gen. 27. Iudith ēt cō mēdaṝ, q̄ tñ Holofernimētita ē non ergo oē mēdaciū eſt pctm̄.

I ¶4 Præt. Minus malū eſt eligēdum, ut uiteṝ maius malum, ſicut medicus p̄ſcindit membrū ne corrūpaṝ totum corpus; ſed minus nocumentū eſt, ꝙ aliqs gn̄et falſam opinionem in aīo alicuius, q̄ ꝙ aliquis occidat, uel occidaṝ. ergo licitè p̄t hō mātiri, ut unū p̄ſeruet ab homicidio, & aliū p̄ſeruet a morte.

¶5 Præt. Mendacium eſt, ſiquis non impleat quod promiſit: ſed non oīa promiſſa ſunt implenda. dicit .n. Iſid. In malis promiſſis reſcinde fidem. ergo non omne mēdaciū eſt pctm̄.

K ¶6 Præt. Mendaciū ob hoc uṝ eſſe pctm̄, qa per ipſum homo decipit pximum. Vñ Aug. dicit in lib. cōtra mendaciū. Quiſquis eſſe aliquod genus mendacii, ꝙ pctm̄ nō ſit, putauerit, decipiet ſeipſum turpiter, cum honeſtū ſe deceptorē arbitreṝ aliorū: ſed nō oē mendaciū eſt deceptionis cā, qa per mendaciū iocoſum nullus decipiṝ. nō .n. ad hoc dñr hmōi mendacia ut credanṝ, ſed pp delectationem ſolā: unde & hyperbolicę

SVP. QVAES. CX. ART. III.

S. Bon. 3. ſ. d. 38. q. 2. & 3. a. 1
Sco. 3. ſ. d. 38. q. 1.
Riccar. 3. ſ. d. 38. q. 2.
Duran. 3. ſ. d. 38. q. 1.
Bacco. 3. ſ. d. 38. q. 2.
Palud. 3. d. 38. q. 1.
Th. ab arg. d. 38. q. 1. a. 4
Ni. de Ny. ſ. 3. p. p. 3. q. 5
Ant. Andr. d. 38. ar. 1.
Scotell. d. 38. q. 3.

IN arti. 3. eiuſdem q. nota duo, primo, cāſionem ad qntum, in qua author meminit virtutis fidei, q̄ reducit ad virtutem veritatis in q. 80. dixerat. Sed ī fine huius tractatus, ſ. de veritate, & illius oppoſitis, nos dicemus, quod Deus dabit.

¶ Scđo, in rñſione, ad ſextū, ꝙ mendaciū iocoſum p̄ōt dupliciter ſumi, ſ. formaliter, & materialiter. Et vocaṝ in pposito materialiter, quā tota locutio tenet materialiter. Sicut cum aliqs narrat vnā fabellam, aperiens ſe narrare fabellā. Et ſic dicēs infinita mendacia iocoſa, ī nullo peccat, ſi cā delectādi, qñ oportet, & vbi oportet, &c. dicit: qm̄ hoc, qđ eſt falſum dicere, cū intentione falſum dicendi, nō cadit ſub locutione eiꝰ, niſi materialiter. Et hoc nec ex ipſo gn̄e operis natū ē fallere, ſed delectationē afferre tm̄. Formaliter āt mentiṝ, qui ſermone falſo vtiṝ cā delectandi, ſiuè ſeriò, vt cū qs fingit in ſuo ſermone aliqd alicui accidiſſe, vt delectetur infirmus, q nouit illū, putando illud eſſe uerū: ſiuè iocosè, vt cum qs in ſuo ſermone aliqd fingit, vt delectet audientes ſiue credāt, ſiue nō, in ſuſpenſo, quantum ex ſe eſt relinquēs, an verum, an falſum dicat. Quo fit, vt aliq ex faceta inuētione prolata, aliq ex credita, aut quaſi credita delectenṝ. Et quocunq; horum modorum accidat, eſt pprie mendacium iocoſum & quantum eſt ex natura operis natum eſt fallere: quis cōtingat, q; qñq; nec ex intentione dicentis, nec ex mō dicendi fallat, ut patet ī vltimo mō. Et qa ex natura opis natū eſt, fallere, iō formaliter exercens illud peccat venialiter.

Porrecta p̄ terum.
572
Sup. q. 69. arti. 1. & 2. & q. 70. ar. 4. cor. Et 3. d. 38. ar. 5. Et quoli. 8 art. 14.
Referṝ 22, q. 4. cap. in malis.
Cap. vlt. 2. med. to. 4.

locutiones qñq; ẽt in ſcriptura ſacra inueniuntur A non ergo omne mendacium eſt peccatum.

Sed contra eſt, ꝙ dicitur Eccleſ. 7. Noli velle mentiri omne mendacium.

Resp. Dcdm̃, ꝙ eſt ſcḋm ſe malũ ex gñe, nullo mõ pôt eſſe bonum, & licitum: qa ad hoc, ꝙ aliqđ ſit bonũ, requiritur ꝙ oĩa rectè concurrant. Bonũ.n. eſt ex integra cã: malũ verò eſt ex ſingularibus defectibus, vt Dionyſ. dicit 4. c. de diui. nom.* Mendaciũ aũt eſt malũ ex gñe: eſt.n. actus cadẽs ſup indebitã materiã. Cũ.n. voces naturaliter ſint ſigna intellectuũ, innaturale eſt & indebitum, ꝙ aliqs voce ſignificet id, qđ non habet in mente. Vñ Phil. dicit in 4. Ethi.* ꝙ mendacium eſt per ſe prauum, & fugiẽdum: verum aũt eſt bonum, & laudabile. Vnde m oẽ mendacium eſt peccatum, n ſicut etiam Auguſt.* aſſerit in lib. contra mendacium.

Ca. 4. par. 4. inter med. & finem.

Lib. 4. c. 7. ante medium to. 5

Concl. m

Ca. 1. to. 4.

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ nec in Euãgelio, nec in aliqua ſcriptura canonica fas eſt opinari aliqđ falſum aſſeri, nec ꝙ ſcriptores earũ mendaciũ dixerint: qa periret fidei certitudo, q̃ authoritati ſacræ ſcripturę innitiť. In hoc verò ꝙ in Euang. & in aliis ſcripturis ſacris verba aliquorũ diuerſimode recitanť, nõ eſt mendaciũ. Vñ Aug. dicit in li. de conſenſu Euangeliſtarũ, nullo mõ laborandũ eſſe iudicat, q prudenter intelligit ipſas ſnĩas eſſe neceſſarias cognoſcẽdę veritati, qbuſlibet verbis fuerint explicatæ. Et in hoc apparet, vt ibidẽ ſubdit, nõ debere nos arbitrari mentiri quemq̃, ſi plurib9 reminiſcẽtibus rẽ, quã audierunt, vel viderũt non eodẽ mõ, atq; eiſdẽ verbis eadẽ res fuerit indicata.

Lib. 2. c. 12 parũ a medio, to. 4.

Ad II dcđm, ꝙ obſtetrices nõ ſunt remuneratæ ꝑ mẽdacio, ſed ꝓ timore Dei, & bñuolẽtia, ex qua ꝓceſſit mendaciũ. Vñ ſignãter dr̃ Exod. 1. Et qa timuerũt obſtetrices Deũ, ędificauit illis domos. Mẽdacium verò poſtea ſequens nõ fuit meritorium.

Ad III dcđm, ꝙ in ſacra ſcriptura, vt Aug.* dicit. inducunť aliquorũ geſta, quaſi exẽpla perfectæ virtutis, de qbus non eſt æſtimandũ eos fuiſſe mẽtitos. Si qua tñ in eorũ dictis appareãt, q̃ mẽdacia videnť, intelligendũ eſt ea figuraliter, & ꝓphetice dicta eſſe. Vñ Aug.* dicit in lib. contra mendaciũ. Credendũ eſt illos hoĩes, q propheticis tꝑibus digni authoritate fuiſſe cõmemoranť, oĩa, q̃ ſcripta ſunt de illis ꝓphetice geſſiſſe, atq; dixiſſe. Abrahã tñ, vt Aug. dicit in qõnibus ſup Gen.* dicẽs, Sarrã eſſe ſuã ſororẽ, veritatẽ voluit celari, & nõ mendaciũ dici: ſoror.n. dr̃, qa filia patris erat. Vñ & ipſe Abrahã dicit Gen. 20. Verè ſoror mea eſt filia patris mei, & nõ matris meę filia, qa ſ. ex parte patris ei attinebat. Iacob verò myſticè dixit ſe eſſe Eſau primogenitũ Iſaac, qa videlicet primogenita illius de iure ei debebanť. Viſus aũt eſt hoc mõ loquendi ꝑ ſpũm ꝓphetiæ ad deſignandũ myſteriũ, qa videlicet minor populus, ſ. gentiliũ, ſubſtituendus erat in locũ primogeniti. ſ. in locũ Iudæorum. Quidã verò cõmendanť in Scriptura non ꝑ perfectã virtutem, ſed ꝑ quandã virtutis indolem, ſ. qa apparebat in eis aliquis laudabilis affectus, ex quo mouebanť ad quædam indebite facienda: & hoc mõ, Iudith laudatur, non quia mentita eſt Holoferni, ſed ꝑ affectum, quem habuit ad ſalutem populi, pro qua periculis ſe expoſuit. Quàmuis etiam dici poſſit, ꝙ verba eius veritatem habent ſecundum aliqnem myſticum intellectum.

Li. de mendacio, c. 5. ante medium to. 4

Li. de mẽdacio, c. 5. tom. 4.

Li. 22. cõt. Fauſt. c. 34. circa finẽ, tom. 6. D. 2.

Ad IIII dcđm, ꝙ mendaciũ nõ ſolũ habet rõem pc̃ti ex damno, qđ inferť proximo, ſed ex ſua inordinatione, vt dictũ eſt.* Non licèt aũt aliqua illicita inordinatione vti ad impediendũ nocumẽta, & defectus aliorũ: ſicut nõ licet furari ad hoc, ꝙ hõ eleemoſynã faciat, niſi forte in caſu neceſſitatis, ĩ quo oĩa ſunt cõia. Et iõ non eſt licitũ mendaciũ dicere ad hoc, ꝙ aliqs aliũ quocũq; periculo liberet. B Licet tñ ueritatẽ occultare prudẽter ſub aliqua diſſimulõne, ut Aug.* dicit in lib. contra mẽdacium.

In corp. artic.

In lib. de mendacio cap. 10. in fin. tom. 4.

Ad V dcđm, ꝙ ille q aliqđ ꝓmittit, ſi habeat aĩm faciendi qđ promittit, non mentiť: qa non loquiť contra id, quod gerit in mente. Si uerò non faciat quod promiſit, tunc uĩ infideliter agere per hoc, ꝙ animum mutat. Pôt tñ excuſari ex duobus. Vno modo, ſi promiſit id, quod manifeſtè eſt illicitum, quia promittendo peccauit, mutando autem propoſitũ bene facit. Alio mõ, ſi ſunt mutatæ cõditiones ꝑſonarũ, & negotiorũ. Vt.n. Seneca dicit in C lib. de bñficijs.* Ad hoc ꝙ hõ teneať facere qđ promiſit, requiriť ꝙ oĩa immutata ꝑmaneant: alioqn nec fuit mẽdax in promittẽdo, qa promiſit qđ habebat in mente, ſub intellectis debitis cõditionibus: nec ẽt eſt infidelis nõ implendo quod promiſit, qa eædẽ conditiones non extant. Vñ & Apoſtolus non eſt mentitus, qui non iuit Corinthum, quo ſe iturũ eſſe promiſerat, ut dr̃ 2. ad Corinth. 1. Et hoc propter impedimenta, quę ſuperuenerunt.

Li. 4. c. 34. & 35.

Ad VI dcđm, ꝙ operatio aliqua pôt conſiderari dupliciter. Vno mõ, ſcḋm ſeipſam; alio mõ, ex parte operãtis. Mendacium ergo iocoſum ex ipſo gene D re operis habet rõem fallẽdi, q̃uis ex intẽtione dicẽtis nõ dicať ad fallendũ, nec fallat ex mõ dicẽdi. Nec eſt ſimile de hyperbolicis, aut qbuſcũq; figuratiuis locutionibus, q̃ in ſacra ſcriptura inueniuntur: qa, ſicut Aug.* dicit in li. cõtra mẽdaciũ, Quicquid figuratiuè fit, uel dr̃, non eſt mendaciũ. Oĩs.n. enũciatio ad id, ꝙ enũciat referenda eſt: oẽ aũt figuratiuè aut factũ, aut dictum hoc enunciat, qđ ſignificat eis, quibus intelligendum probatum eſt.

Li. de mendacio, c. 5. ante medium to. 4

Articvlvs IIII.

Vtrum omne mendacium ſit peccatum mortale.

E Ad qvartvm ſic proceditur. Vr̃, ꝙ oẽ mẽdacium ſit pc̃m mortale. Dr̃.n. in Pſal. 5. Perdes oẽs qui loquuntur mendaciũ. Et Sap. 1. Os quod mentitur occidit animam: ſed perditio, & mors animæ non eſt niſi peccatum mortale. ergo omne mendacium eſt peccatum mortale.

¶ 2 Præt. Oẽ qđ eſt h contra ꝑceptũ decalogi, eſt ; c̃tm̃ mortale: ſed mẽdaciũ eſt cõtra hoc præceptũ decalogi, Nõ falſum

Svp. Qvæs. CX. Art. IIII.

In arti. 4. eiuſdem 110. q. dubium occurrit, quia præſens diſtinctio videtur aduerſari doctrinæ habitæ in artic. 2. huius q. Nam ibi dictum eſt ꝙ diſtinctio mendacii per ſe non eſt in mendacium pernicioſum, officioſum, & iocoſum, ſed iſta diſtinctio attenditur ſecundum finem intentum, aggrauantem, vel alleuiantem. Hic verò mendacium ꝑnicioſum ponitur, & in mendacio ſim ſe, & in mendacio ratione

Porrecta ꝑ totam.

573

Supr. q. 69 art. 1. & 2. & q. 70. ar. 4. cor. Et 3 d. 38. ar. 4. & 4. di. 36. q. 4. art. 1. q. 3. cor. Et quol. 8 artic. 13 & quol. 9. ar. 14. cor.

tione finis intenti, puta, nocumenti. Quõ ſtant iſta ſimul? Si.n. mendaciũ pernicioſum diffinit̃ penes finẽ nocumenti intẽti, vt ibi dictũ eſt, quo pacto hic duplex mẽdacii pnicioſi genus ponit̃, ſ. ex nocumento intento, & tñ ſe? Et ecõtra, ſi tñ ſe inuenitur pernicioſum ergo non ex ſolo nocumento intento.

Li. 1. c. 26. med. to. 3.

¶ Ad hoc dr̃, q finis vitioſi actus ẽ duplex intrinſecus. v. g. Finis detractionis intrinſecus eſt detrahere famæ: finis verò extrinſecus eſſet damnũ in diuitiis, ſi hoc q̃s detrahendo intẽderet. Et ſicut detractio dupliciter põt eſſe pctm̃ mortale, ſ. ex fine intrinſeco, vt ſi q̃s detrahat cũ aĩo infamãdi: & ex ſolo fine extrinſeco, vt ſi q̃s aĩo damnificandi proximũ in ſtatu, vel diuitijs detrahat ĩ aliquo minimo: ita in propoſito mendaciũ dupliciter dr̃ pctm̃ mortale, ſ. ex fine intrinſeco, & ex fine extrinſeco. Et quia finis intrinſecus mẽdacii in cõi, eſt dicere falſum vt ex diffinitione mẽdacij patet, cõſequẽs eſt, vt finis extrinſecus mendacii in tali materia, ſit dicere falſum in tali materia: ac per hoc, qui mentitur, vt dicat falſum nociuũ diuinis, ſiue humanis, hic mendacium & pernicioſum, & mortale incurrit ex fine intrinſeco intento contra charitatẽ Dei, aut proximi. Qui verò mentitur, vt dicat falſum, quicquid ſit illud, vt noceat diuinis, aut humanis, hic ẽt pernicioſum mendacium, & mortale incurrit ex extrinſeco fine intento cõtra charitatẽ Dei, vel proximi. Et hanc diſtinctionẽ manifeſtẽ intendit litera probans hoc ſũ membrum ex hoc, q ſola intentio peccandi mortaliter conſtituit pctm̃ mortale: quaſi diceret, q licẽt mendacium tale ex propriis non ſit mortale, ex ſola intentione extranea mortalis, ſit mortale. Vnde doctrina præſens nõ aduerſat̃ antedictæ: quia

Li. 18. moral. cap. 2. medio.

Lib. de mẽdacio c. 17 circa med. tom. 4.

Super illũ verſiculũ Perdes omnes qui loquuntur mendaciũ tom. 7.

q. 24. ar. 12 & 35. ar. 3.

teſtimoniũ dices. ergo oẽ mendacium eſt peccatum mortale.

¶ 3 Præt. Aug. dicit in 1. de doctri. chriſt.* Nemo mẽtiens, in eo qđ mentit̃, ſeruat fidẽ. Nam hoc vtiq; vult, vt cu m̃titur, fidem ſibi habeat, quam tñ ei mentiendo nõ ſeruat. Oĩs aũt fidei violator iniquus eſt: nullus autem dr̃ fidei violator,[b] vel iniquus propter peccatum veniale ergo nullum mendacium eſt peccatum veniale.

¶ 4 Præt. Merces æterna nõ pditur, niſi p pctõ mortali: ſed pro[h] mẽdacio pdit̃ merces ęterna cõmutata in tpalẽ. dicit.n. Gre.* q in remuneratione obſtetricũ cognoſcit̃ qđ mẽdacii culpa mereat̃: nã benignitatis earum merces, q̃ eis potuit in æterna vita tribui, p̃miſſa culpa mẽdacii in terrenã eſt remunerationem declinata. ergo ẽt mẽdaciũ officioſum, quale fuit obſtetricũ, quod vr̃ eſſe leuiſſimum, eſt peccatum mortale.

¶ 5 Præt. Aug.* dicit in li. cõtra mẽdaciũ, q perfectorum[h] p̃ceptum eſt, oĩno non ſolum nõ mentiri, ſed nec uelle mentiri: ſed facere contra p̃ceptum eſt pctm̃ mortale. ergo oẽ mendaciũ perfectorum eſt pctm̃ mortale: pari ergo ratione, & omnium aliorum, alioquin eſſent peioris conditionis.

Sed contra eſt, qđ Aug. dicit 5. Pſ.* Duo ſunt gñra mendaciorum, in q̃bus non eſt magna culpa, ſed tñ non ſunt ſine culpa, cum aut iocamur, aut pximo conſulendo mentimur: ſed oẽ pctm̃ mortale habet grauem culpã. ergo mendacium iocoſum, & officioſum non ſunt peccata mortalia.

Resp. Dcẽdm̃, q pctm̃ mortale p̃priẽ eſt, qđ repugnat charitati, per quã aĩa viuit Deo cõiuncta, vt dictum* eſt. Põt aũt mẽdacium cõtrariar̃ charitati tripliciter. Vno mõ, ſm̃ ſe alio mõ, ſm̃ finem intentum: tertio mõ, per accidens. Scđm ſe quidem charitati contrariat̃ ex ipſa falſa ſignificatione: q̃ q̃dem ſi ſit circa res diuinas, contrariat̃ charitati Dei, cuius veritatẽ aliq̃s tali mendacio occultat, vl̃ corrumpit. Vñ hmõi mẽ-

E dacium nõ ſolum opponit̃ virtuti charitatis, ſed ẽt virtuti fidei, & religionis: & iõ hoc[m] mẽdaciũ eſt grauiſſimũ, & mortale[n]. Si verò falſa ſignificatio ſit circa aliq̃d, cui[o] cognitio ptineat ad hoĩs bonũ, puta, q̃ ptinet ad pfectionem ſciæ, & informationẽ morũ,[p] tale mẽdaciũ, inquãtũ infert dãnũ falſæ opinionis pximo, cõtrariatur charitati quãtũ ad dilectionẽ

G pximi: vñ eſt pctm̃ mortale.[q] Si verò falſa opinio ex mẽdacio gñata ſit circa aliq̃d, de quo nõ referat vtrũ ſic, vel alr̃ cognoſcat̃, tũc ex tali mẽdacio nõ dãnificat̃ pximus: ſicut ſi q̃s fallat̃ in aliq̃bus particularibus cõtingẽtibus ad ſe nõ pertinẽtibus. Vñ[s] tale mendaciũ ſm̃ ſe nõ eſt pctm̃ mortale[t]. Rõne verò finis intẽti aliqđ mendaciũ cõtrariat̃ charitati, puta, quod

H dr̃ aut in iniuriã Dei,[u] quod ſp eſt peccatũ mortale,[t] vtpote religioni cõtrarium: aut in nocumentũ pximi, quantũ ad pſonã, diuitias, uel famam, &[u] hoc ẽt eſt pctm̃ mortale[x], cum nocere pximo ſit peccatũ mortale. Ex ſola aũt intẽtione peccati mortalis aliq̃s mortaliter peccat.[y] Si uerò finis itẽtus nõ ſit cõtrarius charitati, nec mẽ-

I dacium ſm̃ hanc rõem erit peccatũ mortale:[z] ſicut apparet in mendacio iocoſo, in quo intẽdit̃ aliqua leuis delectatio, & in mẽdacio officioſo, ĩ quo intenditur ẽt utilitas pximi. Per accidẽs aũt põt cõtrariar̃ charitati rõe ſcandali, uel cuiuſcumq; dãni conſequentis. Et ſic[mm] erit ẽt peccatũ mortale, dum ſ. aliquis non ueretur pp ſcandalum publicẽ mentiri[oo].

K Ad primum ergo dicendũ, q illę authoritates intelligunt̃ de mẽdacio p̃nicioſo, ut exponit gl. ſup illud Pſ. Perdes om qui loquuntur mendacium.

Ad II dicẽdum, q cũ oĩa p̃cepta decalogi ordinent̃ ad dilectionẽ Dei, & pximi, ſicut ſupra dictum* eſt, intantũ mẽdacium eſt contra p̃ceptum decalogi, inquantũ eſt contra dilectionem Dei, & proximi. Vñ ſignanter prohibet̃ contra pximum falſum teſtimonium.

ſtat ſolida doctrina data. ſ. q pernicioſum mendacium cõſtituitur ex intento fine nocumenti. Sed vt declaratũ eſt, hic diſtinguitur finis intentus in intrinſecũ, & extrinſecũ. Oportet namq; pernicioſẽ mẽtientẽ aĩum habere, qđ dicat falſum nociuũ, vel ad nocendũ, ac per hoc intendere nocumentũ. Vñ & in illo articulo author ſub pernicioſo mẽdacio ſtatim locauit tria prima membra enumerata ab Aug. tanq̃ contenta ſub mendacio pernicioſo ex fine intrinſeco intento. Et hic eadem tria membra ponit ſub mendacio ſm̃ ſe contrario charitati, diſtinguens ea cõtra mendacium ex fine intento extrinſeco. Ad id aũt qđ obijcitur, q mendacium hic dr̃ ſecundum ſe pernicioſum &c. Rñdetur, q æquiuocatio accidit. Nam hic dicitur mendacium ſecundum ſe, hoc eſt, ſecundum ſuam propriã materiam, quã conſtat eſſe de ratione eius: ibi verò vocatur mendacium p ſe ſecundum rationem formæ, qua opponitur veritati, & diuiditur in plus, & minus. Vnde & pernicioſum gratia materiæ inuenitur ſub vtraq; ſpecie, ſcilicet iactantia, & ironia.

Concl. m

Concl. p.

Concl. ſ.

Concl. v

Part. concl. x

Concl. y.

¶ In eodem articulo aduerte circa mendacium in materia ſcibili, q ad hoc, q fiat formaliter, oportet q ſit falſa vocis ſignificatio cum intẽtione dicẽdi falſum nociuum proximo: ita q niſi tertia conditio, ſ. nocumẽtum proximi cadat ſub intentione, non incurritur formaliter tale mendacium. Et ex hoc habes quãdo doctor peccat mortaliter dicendo falſa, qñ ſ. aduertit ſe docere falſum in ſcibilib. & tñ aſſertiuẽ illud docet. Conſtat enim, q inexcuſabilis eſt ab intẽt. one nocumenti, qui nociuum ex ſuo genere ſciens, & prẽuidens infert, vt iſte facit. Vtiliter autẽ quicumque ſcienter mendacium dicit contra

Concl. mm

Q. 44. art. 1. & 1. 2. q. 100. ar. 5.

ctor

Ad III dcd̃m, ꝙ ét pct̃m veniale largo mõ ét põt dici iniquitas, inquãtũ eſt prȩter æquitaté iuſtitiæ. vnde dr̃ 1. Io. 3. Oẽ peccatum eſt iniquitas: & hoc modo loquitur Auguſt.

Ad IIII dcd̃m, ꝙ mendaciũ obſtetricum põt dupliciter cõſiderari. Vno mõ, quantum ad effectũ bñuolentiæ in Iudęos, & quantum ad reuerentiã diuini timoris, ex quibus cõmẽdaẽ in eis indoles virtutis: & B ſic debetur eis remuneratio ęterna. Vndè Hiero. exponit, ꝙ De⁹ ędificauit illi domos ſpũales. Alio modo poteſt conſiderari quãtum ad ipſum exteriorem actum mendacii, quo quidem non potuerũt æternã remunerationé mereri: ſed fortè aliquã remuneratioñé tpalẽ, cuius merito non repugnabat deformitas illi⁹ mẽdacij, ſicut repugnabat merito remunerationis æternæ. Et ſic intelligẽda ſunt verba Greg.* nõ ꝙ per illud mendaciũ mererenẽ amittere remunerationé æternam, quã iam ex præcedenti affectu meruerant, vt rõ procedebat.

Ad V. dicendum, ꝙ quidã dicunt, ꝙ pfectis viris omne mẽdacium eſt peccatum mortale. Sed hoc irrõnabiliter dr̃: nulla .n.ᵈ circũſtantia aggrauat in infinitũ, niſi q̃ transfert in aliam ſpeciem. Circunſtantia ãt perſonę non transfert in aliã ſpeciẽ, niſi forte rõne alicuius annexi, puta, ſi ſit contra votũ ipſius: qđ non põt dici de mẽdacio officioſo, vel iocoſo. Et iõ mẽdaciũ officioſũ, vel iocoſũ non eſt pctm̃ mortale in viris perfectis, niſi forte per accidẽs rõne ſcandali. Et ad hoc p̃t referri, qđ Aug.* dicit, pfectis eſſe p̃ceptũ nõ ſolum nõ mẽtiri, ſed nec velle mẽtiri:ᵉ q̃uis hoc Aug. non aſſertiue, ſed ſub dubitatione dicat. Præmittit.n.* Niſi forte ita, vt pfectorũ &c. Nec obſt. ꝙ ipſi ponunẽ in ſtatu conſeruãdæ ueritatis: qa veritaté tenenẽ cõſeruare ex ſuo officio in iudicio, vel doctrina contra q̃, ſi mentianẽ, erit mendaciũ, qđ eſt peccatum mortale, In aliis autem non oportet ꝙ mortaliter peccẽt mẽtiẽdo.

A

QVAESTIO CXI.

De ſimulatione & hypocriſi, in qua tuor articulos diuiſa.

Postea cõſiderãdũ eſt de ſimulatione, & hypocriſi. Et circa hoc quærunẽ quatuor

¶Primò, Vtrum omnis ſimulatio ſit peccatum.

¶Secundò, Vtrum hypocriſis ſit ſimulatio.

¶Tertiò, vtrũ opponaẽ veritati

¶Quartò, vtrũ ſit pct̃m mort.

ARTICVLVS I.

Vtrum omnis ſimulatio ſit peccatũ.

Ad primvm ſic proceditẽ. Vr̃, ꝙ non oĩs ſimulatio ſit pct̃m. Dr̃. n. Luc. vlti. ꝙ Dñs ſe finxit lõgi⁹ ire. & Amb. dicit de Abrahã* i li. de Patriarchis, ꝙ captioſe loquebaẽ cum ſeruulis, cũ dixit Gen. 22. Ego & puer illucuſq; pperantes, poſtq̃ adorauerimus, reuertemur ad vos.ʰ Fingere ãt, & captioſe loq̃ ad ſimulationé ptinet: ſed nõ ẽ dcd̃m, ꝙ in Chr̃o, & i Abrahã fuerit pct̃m. ergo non oĩs ſimulatio eſt pct̃m.

C

¶2 Præt. Nullum pctm̃ eſt utile ſed ſicut Hiero.* dicit. Vtilẽ ſimulationẽ, & in tpe aſſumendã, Iehu Regis Iſrael nos doceat exẽplum, qui interfecit ſacerdotes Baal, fingẽs ſe idola colere velle, vt hr̃ 4. Reg. 10. & D Dauid immutauit faciem ſuam coram Achis rege Geth, vt habetur 1. Reg. 21. ergo non omnis ʰ ſimulatio eſt peccatum.

¶3 Præt. Bonũ eſt malo contrarium: ſi ergo ſimulare bonum, eſt malum: ergo ʰ ſimulare malum erit bonum.

¶4 Præt. Iſa. 3. contra quoſdã dr̃, pctm̃ ſuũ quaſi Sodoma p̃dicauerũt, nec abſcõderũt: ſed abſcõdere pctm̃ ad ſimulatioE nẽ ʰ ptinet. ergo nõ vti ſimulatione iterdũ ẽ rephẽſibile: vitare ãt pctm̃ nunq̃ eſt reprehẽſibile ergo ſimulatio non ſemper eſt peccatum.

Sed contra eſt, ꝙ Iſa. 16. ſup illud, In tribus annis &c. dicit gl.* In cõparatione duorũ malorũ leuius eſt aperte peccare, q̃ ſanctitatẽ ſimulare: ſed apte peccare ſp ẽ pctm̃. ergo ſimulatio ſp ẽ pctm̃.

Resp. Dicendum, ꝙ ſicut dictum * eſt, ad virtutẽ veritatis ptinet, vt quis tale ſe exhibeat exterius p ſigna exteriora, qualis eſt: ſigna ãt exteriora nõ ſolum ſunt verba, ſed ẽt facta. Sicut ergo veritati opponiẽ, q alĩqs p verba exteriora aliud ſigñet, q̃ habet apud ſe, qđ ad mẽdaciũ ptinet: ita ẽt opponiẽ veri-

iudicium, uel doctrinam, mortaliter peccat, vt in rñſione ad vltimum habes. Vbi nota ly contra: qm̃ inde habes, ꝙ ſi iudex, dũ iudicat, mendacia aliqua impertinẽtia immiſceat, licèt peccet, non tamen mortaliter: quia non mentitur contra veritatem iudicij, ſed impertinentium ad iudiciũ. Idem autem eſt iudicium de doctoribus, ſi docendo mentiantur non tamen contra veritatem doctrinę. Sed aduerte, ꝙ prędicator ſemper contra veritatem doctrinæ Chriſtianæ mentitur, quãdo miracula falſa ſciẽter prædicat: qm̃ quãtum in ſe eſt, veritatem miraculorũ Chriſti, & ſanctorum euacuat. Agit.n. ut falſa etiam putentur Chriſti, & ſanctorum miracula. Et ſimile eſt, ſi vitam ſanctorum fingunt aliter q̃ ſit eadem ratione. Mentiẽdo autem in nominibus authorum, aut quotationibus, puta, capitulum 10. pro 12. aut Iſaiam pro Hieremia, vel Hiero. pro Augu. dicendo, qa tunc non occurrit, & turpe putat ſic pertranſire, peccat qdem, ſed non mortaliter: quia non contra, ſed præter veritatem doctrinæ mentitur. Falli nãque in his non eſt falli in doctrina, ſed in accidentibus eius.

Citata in argum.

D. 346. & 995.

SVP. QVÆST. CXI. ART. I.

In q. 111. occurrunt quinque dicenda. Primo, ꝙ author diſtinxit qõnem ſimulationis à quæſ. mendacii, non pp formalẽ, ſed materialem drĩam, dum mendacium eſt falſa uocis ſignificatio: ſimulatio verò eſt falſa facti ſignificatio. Et utrobique requiritur uoluntas, ibi falſum docendi, hic falſum faciendi. Et pp hanc malam voluntatem ſemper ſimulatio eſt peccatum ſicut mendacium formaliter ſumẽdo vtrũque, & qa hẽt ſpãles difficultates in theologia, pp vanã ſimulationis ſpẽm, quæ vocaẽ hypocriſis, qua qs ſimulat factus perſonam iuſti. Secũdo, ꝙ Abraham à ſimulatione, imò à mendacio, pp figuratã locutionem propheticè excuſatur: qa cõmiſiſſe ſe intelligitur Spũiſancto, tanq̃ proferret illa verba ad ſenſum intentum à Spũſancto, q̃uis ſibi ignota. Poteſt tñ aliter excuſari & facilius Abraham, vt intelligaẽ locutus ſecũdũ cõem hoſum morem, ſiñ quẽ erãt poſt adorationem reuerſuri, quaſi dixerit, Deo aliter nõ diſponẽte, reuertemur ego, & puer. Huiuſmodi. n. conditiones generales ſubintelliguntur: ſed pro reuerentia Ambroſij author ſic expoſuit. Tertio, ꝙ de fictione Dauid coram Achis, licet author vtatur gl. & ad myſterium tranſeat, ad literam tamen excuſari vr̃, quia facta niſi ex intentione ſignificandi fiant, ſigniũ nõ per ſe habent ex parte facientis, ut ſuperius dixi. Quarto, ꝙ ſimplicitas, ſeu veritas non intelligiẽ opponi dolo, uel fraudi formaliter, ſed potius cauſaliter, pro quanto opponitur ſimulationi, & mendacio, quæ ſunt effectus doli, uel fraudis. Aſtutus.n. adinueniẽs uias apparentes dolo ſiue fraude, exequitur eas mediante mendacio, & ſimulationis uitio, & aliquo alio quandoque. Et pro quanto eis immiſcetur mendacium, aut ſimulatio p tanto opponiẽ dĩr ſimplicitati ſ ar. 3. ad ſiñ. Nam tñ ſe abſolutè opponi dĩr prudentiæ ſuperius in q. 45. Quinto, qũo hypocriſis conſueuit in ſacra ſcriptura ſumi, ut dñi ar. 4. & pp ea tã deteſtabiliter commemoraẽ. Et hæc de qõ. 3. ſufficiant.

Lib. de mẽda. c. 17. cir med. to. 4.

Lib. de mẽda. cap. 17. circa med. tom. 4.

Porrecta ſ ſerum, 574

In libr. de Abraham, c. 8. in medio, to. 4.

Ad Gal. 2. ſupra illud Cũ veniſſet Pet. Antiochiã, tomo 9.

eſt gl. Hie. in fin. comment. ad 16. c. Eſa. to. 5. q. 109. ar. 3 ad 3. & q. 110. ar. 1.

veritati, ꝙ aliqs p aliqua ſigna factorũ, vel rerũ, aliqd ſignet cõtrariũ eius, qđ in eo eſt: qđ ꝓprie ſimulatio dr̃. Vñ ſimulatio ꝓpriè eſt mẽdaciũ quoddam in exteriorum ſignis factorũ cõſiſtens. Nõ refert ãt vtrum aliquis mentiatur uerbo, uel quocũque alio facto, vt ſupra habitum eſt.* Vnde cũ omne mendacium ſit pctm̃, ut ſupra dictũ † eſt, conſequens eſt, etiam, ꝙ omnis ſimulatio eſt peccatũ."

q. præc. ar. ti. 1. † q. præc. artic. 3.

AD PRIMVM ergo dcđm, ꝙ ſicut Aug. dicit in li. de q. Euang.* non oẽ qđ fingimus, mendaciũ eſt: ſed qñ id fingimus, qđ nihil ſignat, tunc eſt mẽdacium. Cum ãt fictio noſtra referẽ ad aliquã ſignationem, non eſt mendacium, ſed aliqua figura veritatis. Et ſubiungit exemplum de figuratiuis locutionib. in quibus fingiẽ q̃dam res nõ vt aſſeratur ita eſſe, ſed eam proponimus, vt figurã alterius, ꝙ aſſerere volumus. Sic ergo Dñs in Euãgelio finxit ſe longius ire, qa compoſuit motum ſuum quaſi volẽtis longius ire, ad aliud figuratiuè ſignãdũ, ſ. ꝙ ipſe ab eorum fide longè erat, vt Greg.* dicit: vel vt Aug.† dicit, quia cum longius receſſurus eſſet aſcendendo in cęlum, per hoſpitalitatẽ quodãmodo retinebaẽ in terra. Abrahã ẽt^h^ figuratiuè locutus eſt. Vñ Ambroſ.* dicit de Abraham, ꝙ prophetauit qđ ignorabat. Ipſe. n. ſolus diſponebat redire immolato filio: ſed Dñs per os eius locut^9^ eſt, qđ parabat. Vñ patet, ꝙ neuter ſimulauit.

Li. 2. c. 51. in princi. tom. 4.

Grego. homil. 23. in Euang. nõ longe à principio. † Aug. li. 2. q. Euan. q. 51. c. ult. a medio. D. 2. * Amb. li. 1. de Abraham. c. 8. tom. 4.

AD II. dicendum, ꝙ Hiero. vtiẽ largè noĩe ſimulationis pro quacumque fictione. Commutatio ãt faciei Dauid fuit fictio figularis, ſicut gl. exponit in titulo illius Pſal. Bñdicã dñm in oĩ tpe. Simulationem verò Iehu non eſt neceſſe excuſari à peccato, vel mendacio, quia malus fuit, vtpote ab idolatria Ieroboam non recedens. Commẽdaẽ tñ, & temporaliter remuneratur à Deo non pro ſimulatione, ſed pro zelo, quo deſtruxit cultum Baal.

AD III dcđm, ꝙ quidã dñt, ꝙ nullus põt ſe ſimulare eſſe malum, quia per opera bona nullus ſimulat ſe malũ: ſi ãt opera mala faciat, mal^9^ eſt. ſed hęc rõ non cogit. Põt. n. aliquis ſe ſimulare malum p opera, q̃ in ſe non ſunt mala, ſe hñt in ſe quãdam ſpẽm malũ & tñ ipſa ſimulatio eſt mala tum rõne mendacii, tũ rõne ſcãdali. Et q̃uis per hoc fiat malus, non tñ fit malus illa malitia, q̃ ſimulat. Et qa ipſa ſimulatio ſm̃ ſe mala eſt non ratione eius, de quo eſt, ſiue ſit de bono, ſiue ſit de malo, pctũ eſt.

AD IIII dcđm, ꝙ ſicut aliquis verbo mentiẽ, qñ ſignificat, qđ non eſt, non ãt qñ tacet qđ ẽ, qđ aliqñ licet: ita ẽt ſimulatio eſt, qñ aliquis p exteriora ſigna factorum, uel rerum ſignãt aliqd qđ nõ eſt, nõ ãt ſi aliqs ꝑtermittat ſignãre qđ eſt. Vñ aliquis poteſt pctm̃ ſuum occultare abſque ſimulatione. Et ſm̃ hoc intelligendum eſt, qđ Hiero.* dicit ibidem, qđ ſm̃ remedium poſt naufragium eſt pctm̃ abſcondere, ne. ſ. exinde aliis ſcandalum gñeẽ.

Eſa. 3. ſup uerbũ Eſa. citatum ſ arg. to. 5. *Porrecta ꝑ totum.*

ARTICVLVS II.

Vtrum hypocriſis ſit idem quod ſimulatio

575 2. d. 6. q. 4 art. 1. q. 1. per to. & q. 2. ad 2.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ hypocriſis non ſit idẽ quod ſimulatio. Simulatio enim conſiſtit in quodam factorum^h^ mendacio: ſed hypocriſis poteſt etiã eſſe ſi aliqs oſtendat exterius, q̃ interius agit, ſm̃ illud Matt. 6. Cum facis eleemoſynã noli tuba canere ante te, ſicut hypocritæ faciũt. ergo hypocriſis ñ eſt idẽ ſimulationi.

¶ 2 Præt. Greg.* dicit 31. Moral. Sunt nonnulli, q & ſanctitatis habitum tenẽt, & ꝑfectionis meritum exeq non valent. Hos nequaq̃ credendũ eſt in hypocritarum numerũ currere, qa aliud eſt infirmitate, aliud malitia peccare: ſed illi, q tenent habitũ ſcitatis, & meritũ ꝑfectionis ñ exequunẽ, ſũt ſimulatores, qa exterior habit^9^ ſcitatis opa ꝑfectiõis ſignãt. ñ ergo ſimulatio ẽ idẽ ꝙ hypocriſis.

Li. 31. Moral. in pri. & c. 11.

Habitus ſanctitatis quõ qñq; noceat. ui de tñſum.

¶ 3 Prẹt. Hypocriſis in^h^ ſola intentione conſiſtit. dicit. n. Dñs de hypocritis Matt. 23. ꝙ oia opera ſua faciunt, ut ab hoibus videantur. & Greg. dicit 31. Moral. ꝙ nunq̃ quid agant, ſed qũo de actione qualibet hoibus poſſint placere, conſiderant: ſed ſimulatio non conſiſtit in ſola intentione, ſed in exteriori operatione. uñ ſuper illud Iob. 36. Simulatores, & callidi prouocant iram Dei. dicit gl. ꝙ ſimulator aliud ſimulat, & aliud agit: caſtitatẽ ꝓfert, & laſciuiã ſequiẽ: oſtẽdit paupertatẽ, & marſupiũ replet. ergo hypocriſis ñ ẽ idẽ ꝙ ſimulatio.

Li. 31. Mora. cap. 11. paulo à principio.

Magna miseria hypocritarũ ex Grego.

SED CONTRA eſt, ꝙ Iſido. dicit in lib.* Etymologiarum. Hypocrita gręco ſermone, in latino, ſimulator interpretatur, q cum intus malus ſit, bonum ſe palam oſtendit. hypo enim falſum, criſis iudicium interpretatur.

Li. 10. c. 8. inc. humilis cic. me.

RESP. Dicendum, ꝙ ſicut Iſid. dicit * ibidem, nomen hypocritæ tractum eſt à ſpecie eorum, qui in ſpectaculis contecta facie incedunt, diſtinguentes vultum uario colore, vt ad perſonæ, q̃ ſimulãt, colorem ꝑueniant, modo in ſpẽ uiri, mõ in ſpẽ fęminę, vt in ludis populum fallant. Vñ Aug. dicit in li.* de ſermone Dñi in monte, ꝙ ſicut hypocritæ ſimulatores aliarũ ꝑſonarũ agũt partes illi^9^, ꝙ nõ ſunt (non. n. q agit partes Agamemnonis, uerè ipſe eſt, ſed ſimulat eũ) ſic in eccleſijs, & in oĩ vita humana, q ſe vult uideri ꝙ non eſt hypocrita eſt: ſimulat. n. ſe iuſtum, non exhibet. Sic igiẽ dcđm eſt, ꝙ^m^ hypocriſis ſimulatio eſt, non ãt oĩs ſimulatio, ſed ſolum illa, qua quis ſimulat perſonam alterius ſicut cum peccator ſimulat perſonam iuſti. "

Li. 20. etymol. c. huius à medio. Vnde nomen hypocritæ.

Li. 2. ca. 3. cir. princ. tom. 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ opus exterius naturaliter ſignificat intentionem Quando ergo aliquis per bona opera quę facit, ex ſuo genere ad Dei ſeruitium pertinentia, non quærit Deo placere, ſed hominibus, ſimulat rectam intentionem, q̃ non habet. Vñ Greg. dicit 31. Moral.* ꝙ hypocritæ per cauſas Dei, deſeruiunt intentioni ſeculi: qa per ipſa quoque quę ſe agere ſanctaoſtendunt, nõ conuerſionem quærunt hominum, ſed auras fauorum: & ita ſimulant mendaciter intentionem rectam, quam non habent, quamuis non ſimulant aliquod rectum opus, quod non agunt.

Li. 31. c. 11 ante me.

AD II dicendum, ꝙ habitus ſanctitatis, puta, religionis, uel clericatus, ſignãt ſtatũ, quo quis obligatur ad opera perfectionis: & iõ cũ quis habitũ ſanctitatis aſſumit intendens ſe ad ſtatum ꝑfectionis transferre, ſi p infirmitatẽ deficiat, nõ eſt ſimulator, vel hypocrita: qa nõ teneẽ manifeſtare ſuũ peccatũ, ſanctitatis habitum deponendo. Si ãt ad

hoc

hoc ſanctitatis habitũm aſſumeret, vt ſe iuſtũ oſtẽ A taret, eſſet hypocrita, & ſimulator.

Ad III. dicendũ, ꝙ in ſimulatione ſicut in mendacio duo ſunt. Vnũ qdẽ ſicut ſignũ, & aliud ſicut ſignatũ. Mala ergo intentio in hypocriſi cõſideraſ ſicut ſignatũ, qđ non rñdet ſigno. Exteriora autẽ vel verba, vel opera, vel quæcumq; ſenſibilia cõſideranẽ in oĩ ſimulatione, & mẽdacio, ſicut ſigna.

Porrecta ꝑ totum.

ARTICVLVS III.

Vtrum hypocriſis opponatur virtuti veritatis.

576 4.di.16.q.4.art.1.q.2.art.q.ꝑ ver.&cor.

AD TERTIVM ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ hypocriſis nõ opponaſ virtuti ueritatis. In ſimulatione.n. ſiuè hypocriſi eſt ſignum, & ſignatum: ſed quatũ ad utrũq; non vr̃ opponi alicui ſpãli virtuti. Hypocrita.n. ſimulat quamcunq; virtutem, & ẽt ꝑ quęcumque virtutis opa, puta, per ieiunium, orationem, & eleemoſynam, vt hr̃ Matth. 6. ergo hypocriſis non opponitur ſpecialiter virtuti veritatis.

¶ 2 Præt. Omnis ſimulatio ex aliquo dolo vr̃ ꝓcedere. vnde & ſimplicitati opponitur: dolus autem q.55.ar.4. opponitur prudentiæ, vt ſ. habitum eſt.* ergo hypocriſis, quæ eſt ſimulatio, non opponitur ueritati, ſed magis prudentiæ, vel ſimplicitati.

¶ 3 Præt. Spẽs moralium cõſiderantur ex fine: ſed C finis hypocriſis ẽ acqſitio lucri, vel inanis gloriæ. vñ ſuꝑ illud Iob 27. Quæ eſt ſpẽs hypocritæ, ſi aua Eſt Greg. ibid. li. 19 cap. 2. re rapiat &c. dicit* gl. Hypocrita, q latinè dr̃ ſimulator, auarus raptor eſt, q dum inique agens deſiderat de ſanctitate venerari, laudem uitę rapit alienę. cũ ergo auaritia, vel inanis gloria ñ directè opponaſ ueritati, vr̃ ꝙ nec ſimulatio, ſiuè hypocriſis.

SED CONTRA eſt, qa oĩs ſimulatio eſt mendaciũ quoddã, vt dictum* eſt. Mendacium aũt directè op Art. 1. huius quæſt. poniſ veritati. ergo & ſimulatio, ſiuè hypocriſis.

RESP. Dicendum, ꝙ ſm Philoſ.* in 10. Metaph. D Li. 10. tex. 14. & 24. tom. 9. Contrarietas eſt oppoſitio ſm formã, à qua, ſ. res ſpẽm hẽt. Et iõ dicendum eſt, ꝙ ſimulatio, ſiuè hypocriſis põt opponi alicui uirtuti dupliciter. Vno mõ directè: alio modo indirectè. Directa quidem oppoſitio eius, ſiuè eius contrarietas eſt attendenda ſm ipſam ſpẽm actus, qui accipitur ſm ꝓprium Concl. m obiectum. Vnde[m] cum hypocriſis ſit quędam ſimulatio, qua quis ſimulat ſe habere perſonam, quam Art. præc. non hẽt, vt dictũ* eſt, conſequens eſt, ꝙ directè opponatur ueritati, per quam aliquis exhibet ſe talẽ Lib. 4. c. 7. tom. 5. uita, & ſermone, qualis eſt,[n] vt dr̃ in 4. Ethi.* In directa aũt oppoſitio, ſiuè contrarietas hypocriſis E põt attendi ſecundum quodcumq; accidens, puta, ſm aliquem finẽ remotum, uel ſm aliquod inſtrumentum actus, uel quodcumq; aliud huiuſmodi.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ hypocrita ſimulãs aliquam virtutẽ, aſſumit eam ut finẽ, non qdẽ Intentio hypochriſis. ſecũdũ exiſtentiam, quaſi uolens eam habere, ſed ſm apparentiã, quaſi volens uideri eã habere: ex quo non habent quod opponatur illi uirtuti, ſed quod opponatur ueritati, inquantum uult decipere homines circa illam uirtutem. Opera aũt illius uirtutis non aſſumit quaſi per ſe intenta, ſed inſtrumẽtaliter quaſi ſigna illius uirtutis. Vñ ex hoc non habet directam oppoſitionẽ ad illã uirtutẽ.

q.55.art.3 4.& 5. AD II dcdm, ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt,* prudentię directe opponiſ aſtutia, ad quã pertinet adinuenire quaſdã uias apparẽtes, & nõ exiſtẽtes, ad ꝓpoſitum conſequendum. Executio aũt aſtutię eſt ꝓprie per dolum in uerbis: per fraudem aũt in factis. & ſicut aſtutia ſe habet ad prudẽtiã, ita dol⁹, & fraus ad ſimplicitatẽ. Dolus aũt, uel fraus ordinaſ ad decipiẽdũ principaliter, & qñq; ſecũdario ad nocẽdũ: vñ ad ſimplicitatẽ ꝑtinet directè ſe ꝑſeruare à deceptione. Et ſm hoc, ut ſupra dictum eſt,* uirtus ſimplicitatis eſt eadẽ uirtuti ueritatis: q.109.art. 2. ad 4. ſed differt ſola rõne, quia ueritas dr̃ ſm ꝙ concordant ſignatis: ſimplicitas autem dicitur ſecundum ꝙ non tendit in diuerſa, ut ſcilicet aliud intẽdat interius, & aliud prętendat exterius. Aſtutia.

Ad III. dicendum, ꝙ lucrum, uel gloria eſt finis remotus ſimulatoris, ſicut, & mẽdacis. Vñ ex hoc fine ſpeciẽ nõ ſortiſ, ſed ex fine proximo, qui eſt oſtendere ſe alium, q̃ ſit. Vñ qñq; contingit, ꝙ aliquis, fingit de ſe magna, nullius alterius grã, ſed ſola libidine ſimulãdi, ſicut Phil.* dicit in 4. Eth. & ſicut etiam ſupra de mẽdacio dictum eſt,* Hic ergo eſt etiã finis remotus hæretecorum. L b. 4. c. 7. tom. 5. q. 110. ar. 2.

Porrecta ꝑ totum.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum hypocriſis ſemper ſit peccatum mortale.

577 4.di.16.q.4.ar.1.q.3 in hn. cõmenta. ad c.16. Eſa. tom. 5.

AD QVARTVM ſic proceditẽ. Vr̃ ꝙ hypocriſis ſemper ſit peccatum mortale. Dicit.n. Hiero. Iſa. 16.* in gloſ. ꝙ in comparatione duorum malorum, leuius eſt aperte peccare q̃ ſanctitatẽ ſimulare. & ſupra illud Iob 1. Sicut aũt dño placuit &c. gloſ. dicit, ꝙ ſimulata æquitas nõ eſt æquitas, ſed duplex peccatũ. Et ſuper illud Thren. 4. Maior effecta eſt iniquitas pcti populi mei peccati Sodomorũ, dicit gl.* Scelera aĩæ plãgũtur, q̃ ĩ hypochriſim labiẽ, cuius maior eſt iniqtas pctorũ † Sodomorũ: pctã aũt Sodomorũ ſunt pctã mortalia. ergo & hypocriſis ſp eſt peccatum mortale. Gloſ. ordinaria ibi. †Alias peccatis.

¶ 2 Præt Greg. dicit 31. mora.* quòd hypocritæ ex Li. 31. c. 11 malitia peccant: ſed hoc eſt grauiſſimum, quia ꝑtinet ad peccatum in Spiritumſanctum. ergo hypocrita ſemper mortaliter peccat.

¶ 3 Præt. Nullus meretur iram Dei, & excluſionẽ à Dei viſione, niſi ꝑꝑ peccatum mortale: ſed per hypocriſim aliquis mereẽ iram Dei, ſm illud Iob 36. Simulatores, & callidi prouocãt iram Dei. Excluditur ẽt hypocrita à viſione Dei: ſecundùm illud Iob 13. Nõ veniet in conſpectu eius oĩs hypocrita. ergo hypocriſis ſemper eſt peccatũ mortale.

SED CONTRA eſt, quia hypocriſis eſt mendaciũ operis, cum ſit ſimulatio quædam: non autem omne mendacium operis eſt peccatum mortale. ergo nec omnis hypocriſis.

¶ Præt. Intentio hypocritæ eſt ad hoc, ꝙ uideatur bonus: ſed hoc non opponitur charitati. ergo hypocriſis non eſt ſecundum ſe peccatum mortale.

¶ Præt. Hypocriſis naſcitur ex inani gloria, ut Grego. dicit 31. moral.* ſed inanis gloria non ſemper Li. 31. c. 31 à medio. eſt peccatum mortale. ergo neque hypocriſis.

RESP. Dicendum, ꝙ in hypocriſi duo ſunt, ſ. defectus ſanctitatis, & ſimulatio ipſius.[m] Si ergo hy Concluſio pocrita dicaẽ ille, cuius intentio fertur ad vtrũq; vt ſ. aliquis non curet ſanctitatem hr̃e, ſed ſolũ ſanct⁹ apparere, ſicut cõſueuit accipi ĩ ſacra ſcriptura,

ſic manifeſtum eſt, ꝙ eſt peccatũ mortale.[a] Nullus E enim totaliter priuatur ſanctitate, niſi per peccatum mortale.[p] Si aũt dicatur hypocrita ille, q. intendit ſimulare ſanctitatem, à qua deficit ꝑ peccatum mortale, tunc q̃uis ſit in peccato mortali, ex quo priuat̃ ſanctitate, non tñ ſemper ipſa ſimulatio eſt ei peccatum mortale, ſed qñq; veniale.[q] qđ diſcernendum eſt ex fine, qui ſi repugnat charitati Dei, vel proximi erit peccatum mortale, puta, cum ſimulat ſanctitaté, vt falſam doctrinã diſſeminet, vel ut adipiſcatur eccleſiaſticã dignitatẽ indign[o], vel quæcumq; alia tpalia bona, in quibus finẽ cõſtituit. Si verò finis intentus non repugnet charitati, erit peccatum veniale, puta, cum aliqs in ipſa fi- G ctione delectatur, de quo dr̃ 4. Eth.* ꝙ magis vr̃ vanus, q̃ malus: eadem.n ratio eſt de mendacio, & ſimulatione. Contingit tñ qñq: ꝙ aliquis ſimulat perfectionem ſanctitatis, quæ non eſt de ſalutis neceſſitate: & talis ſimulatio nec ſemper eſt peccatum mortale, nec ſemper eſt cũ peccato mortali.[r] Et per hoc patet reſponſio ad obiecta,

Concl. p

Lib. 4. c. 7. a medio.

Concl. ſ

QVÆSTIO CXII.

De Iactantia, in duos articulos diuiſa.

POSTEA conſiderãdum eſt de iactantia, & ironia, q̃ ſunt partes mẽdacij ſm Phil. in 4. Eth. H

Primo autem circa iactantiam quæruntur duo.

¶ Primò, Cui uirtuti opponatur.

¶ Secundò, Vtrum ſit peccatum mortale.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum iactantia opponatur virtuti veritatis.

Porrecta per totum.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ iactantia non opponatur uirtuti veritatis. Veritati.n. opponitur mendacium: ſed quãdoque poteſt eſſe iactantia ẽt ſine mendacio, I ſicut cum aliquis ſuam excellẽtiam oſtentat. dr̃.n. Heſter 1. ꝙ Aſſuerus fecit grande conuiuium, vt oſtẽderet diuitias gloriæ ſuæ, ac regni ſui, ac magnitudinem, atque iactantiam potentiæ ſuæ. ergo iactantia nõ opponitur virtuti veritatis.

¶ 2 Præt. Iactantia ponit̃ à Grego.[y] 21. Moral. vna de quatuor ſpeciebus ſuperbiæ, cum.ſ.q̃s iactat ſe habere, quod non habet. vnde dr̃ Hier. 48. Audiuimus ſuperbiam Moab, ſuperb. K eſt valde. ſublimitatem eius, & arrogãtiam, & ſuperbiam, & latitudinẽ cordis eius ego ſcio, ait Dominus, iactantiam eius, eo ꝙ non ſit iuxta eã virtus eius. Et 31.* Moral. Grego. dicit̃, ꝙ iactãtia oritur ex inani gloria: ſupbia aũt, & inanis gloria opponunt̃ virtuti humilitatis. ergo iactãtia nõ opponitur ueritati, ſed humilitati.

578 SV. QVÆST. CXII. ART. I.

IN art. 1. q. 112. nota duo. Primo, q; iactãtia, licet quo ad vocabuli vſum dicatur ẽt de oſtentatione veri ſupra opinionem, ſeu cognitioné aliorum, vt de Aſſuero dr̃ tñ ſm rẽm, prout eſt nomen vitij ex ſuo gñe (ſic enim tñ propriè ſumitur) non dr̃ niſi de oppoſito veritatis ꝑ modũ exceſſus: qm̃ ſic tm̃ eſt nomen vitij ex ſuo gñe. Oſtentatio namq; veri ſupra cognitionẽ aliorũ, nõ eſt mala ex ſuo gñe, ſed qñque bona, iuxta neceſſitatem, aut vtilitatẽ exigẽtẽ hmõi manifeſtationẽ: & qñq; mala ꝑꝑ malũ, aut vanũ finem. Et ꝑꝑ ea in calce corporis art. concluditur, ꝙ iactantia propriè dicta opponit̃ veritati ꝑ modũ exceſs[o]: & ſic de iactantia eſt in litera reliquus ſermo. Secũdò, ꝙ ex tñſione ad ſm̃ diſcas & diſcernere. & propriè loqui. Nã ſpẽs ſuperbiæ non iactantia, ſed arrogantia intus eſt, q̃ frequenter cauſa eſt iactantiæ, quæ ſpecies eſt menda

* Libr. 21. Mor. & citatur a Magiſt. lib. 2. diſt. 41. Et lib. 23. c. 7 circa princip.

Li. 31. c. 31 a medio.

¶ 3 Præt. Iactantia ex diuitiis cauſari vr̃. vnde dr̃ Sapien. 5. Quid nobis ꝓfuit ſupbia, aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? ſed ſuperfluitas diuitiarum uidetur pertinere ad peccatum auaritiæ, quod opponitur iuſtitiæ, uel liberalitati.[b] non ergo iactantia opponitur ueritati.

cij: & quoniam ſe hñt vt cã, & effectus, ideò vnum poni inuenitur pro alio.

SED CONTRA eſt, quod Philoſ. dicit in 2. & 4. Ethic.* iactantiam opponi veritati.

Li. 2. c. 7. & lib. 4. c. 7.

RESP. Dicendum, ꝙ iactantia propriè importare vr̃ ꝙ hõ verbis ſe extollat. Illa.n. quæ uult hõ longè iactare in altum eleuat. Tunc aũt propriè aliquis ſe extollit, q̃n de ſe ſupra ſe aliquid dicit: quod quidem contingit dupliciter. Qñq; enim aliquis loquitur de ſe non quidem ſupra id, quod in ſe eſt, ſed ſupra id, quod de eo homines opinant̃: quod Apoſt. refugiens, dicit 2. ad Corint. 12. Parco, neqs exiſtimet me ſupra id, quod videt in me, aut audit aliquid ex me. Alio modo, aliquis ꝑ uerba ſe extollit, loquẽs de ſe ſupra id, quod in ſe eſt ſecundùm rei veritatem. Et quia magis eſt aliquid iudicandum ſecundùm ꝙ in ſe eſt, quàm ſecundũ quod eſt in opinione aliorum, inde eſt, quòd magis propriè dicitur iactantia, quando aliquis effert ſe ſupra id, quod in ipſo eſt, quam quando effert ſe ſupra id, quod eſt in opinione aliorum, quàmuis utroque modo iactantia dici poſſit. Et ideò[m] iactantia propriè dicta opponitur ueritati per modum exceſſus.[n]

Concl. m

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ratio illa procedit de iactantia, ſecundùm ꝙ excedit opinionem.

AD II. dicendum, quòd iactantiæ peccatum conſiderari poteſt dupliciter. Vno modo, ſecundum ſpeciem actus: & ſic opponitur veritati, ut dictum eſt.* Alio modo, ſecundùm cauſam ſuam, ex qua etſi non ſemper, tamen frequentius accidit: & ſic procedit quidem ex ſuperbia, ſicut ex cauſa interius motiua, & impellente. Ex hoc enim quod aliquis interius per arrogantiam ſupra ſeipſum eleuatur, ſequitur plerumque, ꝙ exterius maiora quædam de ſe iactet: licet quandoque non ex arrogantia, ſed ex quadam uanitate aliquis ad iactantiam procedat, & in hoc delectetur, quia talis eſt ſecundùm habitum. Et ideò arrogantia, per quam aliquis ſupra ſeipſum extollitur, eſt ſpecies ſuperbiæ, non tamen eſt idem iactantiæ, ſed, ut frequentius, eius cauſa: & propter hoc Gregor.* iactantiam ponit inter ſuperbiæ ſpecies. Tendit enim iactator plerumque ad hoc, quòd gloriam conſequatur per ſuam iactantiam: & ideo ſecundum Gregor.* ex inani gloria oritur ſecundum rationem finis.

In cor. art. & q. 100. art. 2.

Loc. cit. in argu. 2. in princ.

Li. 31. c. 31

AD III dicendum, ꝙ opulentia ẽt iactantiã cauſat dupliciter. Vno modo occaſionaliter, inquãtũ de diuitiis aliquis ſupbit: vndè & ſignanter Prou. 8. opes dicuntur ſuperbæ. Alio mõ, per modum finis, quia vt dicitur in 4. Ethic.* aliqui ſeipſos iactant non ſolũ ꝑꝑ gloriam, ſed etiam propter lucrum, qui de ſeipſis fingũt ea, ex quib. lucrari poſſunt, puta, ꝙ ſint medici, uel ſapientes, uel diuini.

Li. 4. c. 7. a med. 10. 5.

Super

ARTICVLVS II.

Vtrum iactantia ſit peccatum mortale.

F AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr ꝙ iactantia ſit peccatum mortale. Dr.n. Prou.28. Qui ſe iactat, & dilatat, iurgia concitat: ſed concitare iurgia eſt pctm mortale. deteſtatur.n. Deus eos, qui ſeminant diſcordias, vt hr Prouerb.6. ergo iactantia eſt peccatum mortale.

¶2 Præt. Omne quod prohibet in lege Dei eſt peccatum mortale: ſed ſup illud Eccl.6. Non te extollas in cogitatione animæ tuæ, dicit gl.* iactantiam, & ſuperbiam prohibet. ergo iactantia eſt peccatum mortale.

¶3 Præt. Iactantia eſt mendaciũ quoddam: non eſt autem mendacium officioſum, vel iocoſũ, qđ patet ex fine mendacij, quia vt Phil. dicit in 4. Eth.* Iactator fingit de ſe maiora exiſtentibus, qñque nullius gratia, qñque gratia gloriæ, vel honoris, qñque autem gratia argenti. & ſic patet, ꝙ neq; eſt mendacium iocoſum, neq; officioſum. Vnde relinquit, ꝙ ſemper ſit pernicioſum. vr ergo quòd ſemper ſit peccatum mortale.

SED CONTRA eſt, ꝙ iactãtia orit ex inanigloria, ſm Greg.* 31. mor. ſed inanis gloria nõ ſemper eſt peccatum mortale, ſed qñque veniale, quod uitare eſt valde perfectorum. Dicit.n. Greg. ꝙ ualde eſt perfectorum ſic ex oſtenſo opere, authoris gloriam qrere, ut de illata laude priuata neſciant exultatione gaudere. ergo iactantia non ſemper eſt peccatum mortale.

RESP. dicẽdum, ꝙ ſicut ſ dictum eſt,* peccatũ mortale eſt, quod charitati contrariatur. Dupliciter ergo iactantia cõſiderari poteſt. Vno modo, ſm ſe, prout eſt mendacium quoddam: & ſic qñque eſt peccatũ mortale, qñque veniale. Mortale quidem, qñ aliquis iactanter de ſe pfert, qđ eſt cõtra gloriam Dei: ſicut ex perſona regis Tyri dr Ezech.28. Eleuatũ eſt cor tuum, & dixiſti, Deus ego ſum. Vel ẽt contra charitatem proximi: ſicut cum aliquis iactando ſeipſum, prorumpit in contumelias aliorum, ſicut hr Luc.18. de Phariſæo, qui dicebat, Nõ ſũ ſicut cæteri hoĩum, raptores, iniuſti, adulteri, velut ẽt hic Publicanus. Qñque vero eſt peccatum ueniale, qñ.ſ. aliquis de ſe talia iactat, quæ neq; ſunt contra Deum, neq contra proximum. Alio mõ, põt conſiderari ſm ſuam cauſam, ſ. ſupbiam, vel appetitum lucri, aut G inanis gloriæ. Et ſic ſi pcedat ex ſuperbia, vel inani gloria, q̃ ſit pctm mortale, etiam iactantia erit pctm mortale: alioquin erit pctm ueniale. Sed qñque aliquis prorumpit in iactantiã ppter appetitum lucri: & hoc videtur iam pertinere ad proximi deceptionem, & damnum. Et ideo talis iactantia magis eſt peccatum mortale. Vnde & Phil. dicit in 4. Eth.* ꝙ turpior eſt, qui ſe iactat cauſa lucri, H q̃ qui ſe iactat cauſa glorię, vel honoris. Non tamen ſemper eſt peccatum mortale: qa poteſt eſſe tale lucrum, ex quo alius non damnificatur.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ ille q iactat ſe ad hoc, ꝙ iurgia cõcitet, peccat mortaliter: ſed qñq; contingit, ꝙ iactantia eſt cã iurgiorum non per ſe, ſed p accidens. Vnde ex hoc iactãtia I non eſt peccatum mortale.

AD II dcdm, ꝙ gl. illa loquit de iactantia, ſm quòd procedit ex ſuperbia prohibita, quæ eſt peccatum mortale.

AD III dcdm, ꝙ non ſp iactantia importat mendaciũ pnicioſum, ſed ſolum qñ eſt contra charitatẽ Dei, aut proximi, aut ſm ſe, aut ſm ſuam cauſam. Quòd ãt aliquis ſe iactet quaſi ex hoc ipſo delectat, eſt quod K dã uanũ, ut Phil. dicit.* Vnde reducit ad mendaciũ iocoſum, niſi forte hoc diuinæ dilectioni pferret, vt pp hoc Dei pręcepta cõtemneret. Sic.n. eſſet cõtra charitatem Dei, in quo ſola mẽs noſtra debet qeſcere, ſicut in ultimo fine. Videtur autẽ ad mendacium officioſum ptinere, cum aliquis ad hoc ſe iactat, ut gloriam, uel lucrum acqrat, dummodo hoc ſit ſine damno aliorum: quia hoc iam pertineret ad mendacium pnicioſum.

SVP. QVÆS. CXII. ART. II.

Porrecta ſ corum. 579

IN ar.2. eiuſ. q.112. collige primo qnque caſus, in quib' iactãtia eſt mortale peccatum. Primus, qñ iactator de ſe profert id qđ eſt contra charitatem Dei, vt de rege Tyri dr. Secundus, qñ pfert id qđ eſt cõtra charitatem proximi, vt Phariſæus fecit. Tertius, qñ ex ſupbia uel inani gloria mortali, ut cũ qs quaſi nõ acceperit a Deo, ſe iactat. Quartus, qñ ex cupiditate lucri cum dãno pximi, ſeu, vel extra, ut cum quis iactat ſe doctorem, aut medicum, & inde falſã doctrinã ſeminat, vel pecuniã exhaurit, aut corpora lędit. Quintus, cum qs uſq; adeo delectat iactantia, vt in ea finem poneret, puta, qa non curat de pceptis Dei, vt ipleat appetitum ſuũ in ſe iactando. Et hic caſus cõis eſt omnibus vanis, quæ de genere ſuo ſunt uenialia.

Gl. interlinear. ibid.

Lib.4.c.7. circa me. tom.5.

¶ Aduerte ſecundo, ꝙ quia iactantia pprie dicta, de quo eſt ſermo, ẽ ſpecies mẽdacij: iõ in primis duobus caſib', in quib' iactantia ſm ſe eſt pctm mortale, interuenit mendaciũ pnicioſũ, vel directe cõtra Deũ vt in pmo, dũ dixit hõ, De' ego ſũ: vel cõtra pximũ, dũ ſuperbus dixit, Non ſum ſicut cęteri hoĩm, uelut ẽt hic Publicanus. In reliqs aũt caſib' mendacium iactantiæ fit pnicioſum ex cã. Iõ .n. pernicioſe mentit qs ſe medicum, quia pp damnum proximi, uel pp talem ſupbiam, & huiuſmodi, vt patet.

Li.31.c.31 a med.

¶ Circa pñtem articulum; dubiũ occurrit: qa diminuta videtur doctrina hæc de iactantia. Nam contingit, ꝙ quis iactet ſe de malo perpetrato, & tũc conſtat, quòd nõ mẽtitur, & tñ peccat mortaliter iactando ſe. Et ſimiliter contingit, ꝙ aliquis abſque mendacio iactet ſe medicum ex ſupbia mortali, & cupiditate nocendi: & tunc ſimiliter iactantia eſt peccatum mortale. Et hęc in lra pętermittuntur. In qua ẽt prætermittit, cum qs iactat ſe de malo, quod non fecit: qui iactant adpoſita uer tati per exceſſum plu dicit de bono, non de malo. Nam dicere plus de malo ſpectat ad [illegible]niam, quæ dicit min' de bono. E[illegible] nam que [illegible] eſt dicere minus boni, & plus mali: qm minus bonũ mali rationem habet.

q.100.ar.4

Concl. 1

¶ Ad hoc dicit, quòd doctrina præſentis articuli eſt ſufficiens, nec aliquid prætermiſſi opportunum. Nã quòd aliquis iactet ſe de perpetrato malo, non eſt actio iſta iactãtiæ uitij ſed inanis glorię, iuxta illud Pſalmi, Quid gloriaris in malitia? Iactantia enim mendacium exigit: quoniam ſpecies non eſt ſeparabilis à ſuo genere. Inanis autem gloria non requirit mẽdacium. Similiter, quòd iactet ſe quis cum ueritate medicum, aut confeſſorem &c. animo nocendi, aut ex ſuperbia, & huiuſmodi, non eſt actus iſte iactantiæ uitij, ſed ſuperbiæ, aut iniuſtitiæ, aut ſacrilegij, aut luxuriæ, & huiuſmodi, iuxta naturam uitij impetrantis hanc manifeſtationem veri.

Concl. 2

Concl. 3

Li.4. cap.7 a med. to.5.

pars concluſionis 2.

Quando autem aliquis iactat ſe de malo, quod non fecit, hic veræ iactantiæ actus eſt, habens mendacium pernicioſum pro quanto ſeipſum infamat. Et quoniam talis iactator accipit malum ſub ratione boni, & differt nihil bonum, uel apparens bonum, ut dicitur in ſecundo Phyſicorum ideo non ad ironiã, quæ declinationem a bono, ſed ad iactantiam, quę exceſſum in bono uero, vel apparenti dicit. talis loquutio ſpectat. Nec prętermiſſa eſt ab authore, ſed comprehenſa eſt in ſecundo caſu, in quo iactator profert aliquid contra charitatem proximi. Scriptum enim cum ſit, Diliges proximum tuum ſicut teipſum, ſub charitate proximi pratmelligitur charitas ſui ipſius.

Ex logus [illegible] concl.

Lib.4.Eth. c.7. parũ a med. to.5.

SVPER QVÆSTIONEM CXIII.

IN q.113.nihil in ſpecie de ſola ironia occurrit dicẽdũ.Sed vniuerſaliter de oppoſitis veritatis virtuti quærendũ,an virtuti veritatis ſint ſufficienter aſſignata oppoſita vitia. Vi.n.qđ non, Tum quia ad veracem ſpectat dicere verum nõ ſolum circa conditiones perſonæ ſuæ, ſed in quacunq; materia: iactãtia aũt, & ironia ſolum important exceſſum, & defectum veritatis circa conditiones perſonæ propriæ. Multa ergo relinquuntur ſub veritate, quo non pollui poſſunt per hæc vitia: Tum quia ad veracem ſpectat verificare dicta, ſeruando

QVÆSTIO CXIII.

De Ironia, in duos articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de ironia.

Circa quam quæruntur duo.

¶Primò, Vtrum ironia ſit peccatum.

¶Secundò, De comparatione eius ad iactantiam.

promiſſa, vt in q.80. habitum eſt. Sed obſeruationi promiſſorũ neque mendacium, neque ſimulatio, neque iactantia, neque ironia opponitur, ſed perfidia, cuius nulla fit in litera mentio. Inſufficienter ergo determinatum hic videtur de oppoſitis veritati, & de ipſa veritate quo ad actum fidei.

¶Ad primum horum dr̃, ꝙ quia veritas per ſe primò reſpicit conditiones perſonæ dicentis, & alia non reſpicit, niſi prout ſunt in dicẽte, vt patet ex dictis: ſõ veritati & aſſignatũ eſt vniuerſaliter oppoſitũ, qđ ſe extendit ad primò, & ſecundariò reſpecta à veritate, ſ. mẽdaciũ tã verbo, q̃ facto, & aſſignata ſunt ſpecialia oppoſita circa per ſe primò materiam veritatis, conditiones ſcilicet perſonæ dicentis, videlicet iactantia, & ironia.

¶Ad ſecundã aũt non facilè patet ſatisfactio. Oportet ſiquidẽ hic multa diſcutere. Primo, an fides coincidat cum veritate: & ſi non, quõ prætermiſſa eſt fides: Si ſic, quare nõ eſt determinatũ de actu fidei, & eius oppoſitis. Secundo, an fides habeat propriã materiã, & quam. Tertio, an ſit ad oẽs. Quarto, an habeat vim obligatiuam, & quantum peccat frangens fidem. Et primi quidem dubii rõ eſt, quia veritas conſiſtit in conformitate ſignorum exteriorum ad ea, quæ ſunt intus in nobis: fides autẽ cõſiſtit in conformitate factorũ ad dicta. Hæ aũt diuerſæ ſunt cõformitatũ ſpecies, nõ eſt ergo fides idẽ quod veritas. Et confirmatur hoc ex oppoſitis, quia ſ. veritati opponitur directè mendacium: fidei autem directè opponitur infidelitas.

¶In oppoſitum autem eſt authoritas literæ ſuperius in q.80.

I ¶Secundi verò dubii rõ eſt, quia fides eſt, qua fiunt dicta: ſed oĩa poſſunt dici. ergo oĩa poſſunt eſſe materia fidei. Præterea. Quæcunq; poſſunt promitti, poſſunt eſſe materia fidei: ſed omne poſſibile fieri ab aliquo, poteſt promitti. non ergo eſt aliqđ certum genus eorum, quæ ſunt materia fidei.

¶In oppoſitum autem eſt, quia ſpecialis virtus habet ſpecialẽ materiam: fides autem eſt ſpecialis virtus ergo.

¶Tertii aũt dubii rõ eſt, qa fides nõ eſt ad infideles, iuxta illud Atræi i Actio poeta. Neq; dedi, neq; do infideli fidẽ. Præterea. Fides nõ eſt ad latrones, & vniuerſaliter ad extorquẽtes vi, metu aut dolo ꝓmiſſiones, vt patet ex Tullio in primo de officiis.

¶In contrarium aũt eſt, quia fides etiam hoſti ſeruanda eſt, vt dicitur 23.q.1.ca. Noli. Præterea. Niſi eſſet fides mutua inter homines, non poſſemus conuiuere ſed cum omnibus contingit conuiuere ergo ad omnes eſt fides.

¶Quarti demũ dubii rõ eſt, quia ſeruare fidem eſt de præcepto iuris naturæ: quod aũt eſt huiuſmõi, obligat de neceſſitate, ac per

K hoc ſi non fiat, incurrit peccatum mortale. Præterea. Infidelitas tollit conuictum ſocietatis humanę, quĩ niſi fidem ſibiinuicem ſeruarent hoĩes, non poſſent conuiuere. ergo contrariatur charitati, qua homo animal ſociale debet cum aliis cõuiuere, ac per hoc opponitur charitati quantum ad delectationem proximi. ergo eſt mortale ex ſuo genere.

¶In oppoſitum eſt, quia ſimplex promiſſio non obligat ex neceſſitate, ſed de honeſtate. non eſt ergo huiuſmodi infidelitas mortale, ſed veniale peccatum.

¶Ad horũ euidẽtiam ſciendum eſt, ꝙ fides qua fiunt dicta, de qua eſt ſermo, ſumit̃ tripliciter. Primò, vt ex debito legali, ſeu ciuili implet promiſſa, iuxta Tullii diffinitionem in 1. de Officiis. Fides eſt dictorum, conuentorumq; conſtantia, & veritas.

¶Secundò, vt ex debito morali implet promiſſa.

¶Tertiò, vt ex debito implet promiſſa non determinãdo quale ſit illud debitum, an morale, an ciuile. Et ſi primo mõ ſumitur fides, non eſt ſpecialis virtus, ſed coincidit cũ diuerſis vir-

F tutibus. Seruando namque promiſſum, qui reddit debitũ creditori, iuſtitiæ actum exercet: qui implet iuſiurandum, religionis opus complet. Similiter ſi tertio modo ſumit̃, non eſt unius ſpãlis virtutis nomen, ſed cõe nomen eſt ad oẽm fidem, qua fiunt dicta. Scđo aũt mõ ſi ſumat̃, eſt ſpãlis uirtutis moralis nomen.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ironia per quã aliquis de ſe fingit minora, ſit peccatum.

AD PRIMVM ſic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ ironia, per quã aliqs de ſe fingit minora, non ſit

G pctm̃. Nullum enim pctm̃ procedit ex diuina conſortatione [h] ex qua procedit ꝙ aliquis de ſe minora dicat, ſecundum illud Prou. 30. Viſio quã locut[9]

Signat. n. uirtutem illam, qua hõ bñ ſe hẽt ad alterum in hoc, ꝙ facit ut dixit ſ his, ad q̃ non tenetur ex debito legali, ſed morali tñ. Actus nãque iſte humanus bonus moraliter eſt, ſpecialem hñs laudẽ ex hoc ipſo, ꝙ facit, qđ dixit, ſeruata debita materia, & circunſtãtiis, & ad alterum eſt, nec ex debito eſt ciuili. Vñ non põt cogi a iudice ſi non facit qđ dixit, ſed ex debito morali procedit, ſine quo moris honeſtas non ſaluatur. Nam uiolando fidem non reſtat moris honeſtas, vt patet: & propterea exigit ſpecialem uirtutem adiunctam iuſtitiæ. Videtur autem uirtus iſta eadem eſſe uirtuti ueritatis ea rõne, quia eiuſdem moris eſſe videtur, vt homo verum dicat, & ut dicta uerificet. Veritatis quippe eſt verum dicere: fidei uero dictum uerificare. Vnde & Tullius fidem per veritatem diffinit, dicendo, ꝙ eſt dictorum ueritas, cuius ſignum eſt, ꝙ veraces illos appellamus, qui implent quod dicunt. Vocatur ergo uirtus ueritatis

H fides, pro quanto eſt principium uerificandi dicta. & propterea dictum eſt, ꝙ fides reducitur ad veritatem. Actus aũt proprius eius ut ſic, non eſt uere ſignificare, hic enim eſt actus proprius veritatis: ſed eſt uerificare quod dictum eſt. Vnde patet, quòd materia eius propria eſt materia promiſſionis, ita ꝙ quicquid non poteſt eſſe materia promiſſionis, longe abeſt a materia fidei. Quo fit, vt quicquid aut malum, aut maioris boni impedimentum eſt, ſub fide cadere non poſſit. Propter quòd 22.q.4. dicitur. In malis promiſſis reſcinde fidem. Et ſi diligenter conſiderauerimus, eoſdem exigit comites fides, quos iuram promiſſorium, videlicet iuſtitiam, iudicium, & veritatem. Oportet nãque quod faciendum eſt pro fide ſeruanda, eſſe iuſtum, hoceſt, non malum eſſe: diſcretum, hoceſt, rationabile. Et hinc excluduntur indifferentia, & ſtulta: in verificatione autem fides ipſa conſiſtit. Et quoniam tam promiſſio, quàm eius uerificatio, uoluntarius actus eſt, & primus quidem gratuitus, ſecũdus

I ex morali procedens debito, ideo quicquid repugnat gratuitæ, ſeu uoluntariæ promiſſioni, tollit morale debitum fidei. Et propterea, ſi quis vi, metu, aut dolo promiſit, cum promiſſio gratuita non fuerit, quàmuis fuerit uoluntaria, loquendo de uoluntario miſto, non tenetur verificare dictum ſuum. Nõ enim morum honeſtas exigit, ut gratuita fiant coacte. Nec honeſtati cõuenit, ut ex iniquitate reportet quis commodum ſibi, vel ſuis: reportaret autem, ſi teneretur coactus ui, metu, aut dolo, implere promiſſum.

¶Quibus viſis, ſingillatim ad qõnes motas dicendum eſt. Et ad primam quidem dr̃, ꝙ fides coincidit in idem ſpecie, & numero cum ueritate, & ſola ratione ab ea differt: qm̃ ueritas dr̃ pro quanto conformat ſigna ſignatis apud ſe, fides autẽ pro quanto conformat facta dictis. Ab authore autem non oĩno prætermiſſa eſt: quoniam & ſuperius de promiſſione determinauit, & in q.110.art.3.ad quintum, declarauit ꝙ dupliciter aliquis

K ab infidelitate excuſatur, vt ibi patet.

¶Ad primam autẽ obiectionem in oppoſitum dicitur, ꝙ licet conformitas ſigni ad ſignatum, & facti ad dictum, ſint diuerſarum rationum in genere naturæ: ſunt tamen eiuſdem rõnis in genere moris.

¶Ad ſecundam uero dr̃, ꝙ cum conſtet vni virtuti multa uitia opponi ſm̃ diuerſos modos corrumpendi actus illius uirtutis, vt patet de charitatis oppoſitis vltra odiũ, qđ directe illi opponit̃, nullum inconueniens eſt, ꝙ ueritati inquantũ ueritas eſt, directe, & adæquate opponat̃ mendacium: & eidem inquantũ fides eſt, opponat̃ infidelitas, quæ & ſi non ſit proprie mendacij ſpecies, ſapit tñ nonnihil mendacij, dum infidelis aliud habet ex debito in mente, licet non de facto, quia mutauit uoluntatem, & aliud in opere: ac per hoc mentitur debitum.

¶Ad ſecundam uero quæſtionem dicitur, ꝙ fides habet propriam materiam, ſcilicet opus bonũ alias non debitum, poſſibile fieri a promittente. Nullus enim promittit, niſi id quod in ſua eſt poteſtate. Nec ualet promiſſio, niſi ſit alicuius boni.

Porrecta 3 tertium.

580 Sup.q.100 ar.2.cor.& 3.diſt.39. art.2.ad 6.

Et qa affirmatio, & negatio vnius ſunt generis, appellatione operis boni intellige & vel omiſſionẽ boni, vt cũ qs ꝓmittit non ire venatum tali die, ne impediat illius venationẽ. Et ſi aliàs tale bonum eſſet proximo debitum ab hoc, iam non ex ſola fide deberetur.

¶Ad primã autẽ obiectionem in oppoſitũ dr̃, q; non eſt eadẽ rõ de materia uerbi, & de materia fidei: qa & mala, & turpia poſſunt benè dici, nõ tñ poſſunt benè ꝓmitti: & iõ nõ oĩa quæ poſſunt dici, cadunt ſub fide. Secunda uero obiectio vna limitatione excludit̃, ut. ſ. fides æquetur in materia nõ promiſſioni, ſed promiſſioni ſpõtaneę & ſm rectã rõem. Cõſtat. n. quod recta ratio non cõcedit promittere, niſi bonum poſſibile fieri per promittentem &c.

¶Ad tertiã autem qõnẽ di, q; fides, abſolutè loquendo, eſt ad oẽs hoĩes: quĩ omni homini promittit aliqd põt, q; ſeruandũ eſt. Verũ ſicut ex parte materiæ cõtingũt impedimenta, ut patet ex dictis, ita ex parte illius cui ſeruanda ẽ fides. Nã ſi cõpulit, aut decepit, non meretur ut ſibi fides ſeruetur, ut ſuperius dixit author in q. 89. ar. 7. ad tertium, Et hoc vult Tullus. Et ſimiliter ſi infideli, eſt ſ eodẽ negotio tet ſic uerificatur dictũ Actii, loquendo uidelicet d̃ infideli ut ſic. Nã infidelis ut ſic, non minus, q̃ doloſus meret̃ nõ ſibi ſeruari fidẽ: vt ſi mutua fuit quaſi cõuentio, altero non ſeruante fidẽ, abſolutus eſt alter: Quamuis Tullius dicta Actii tã q̃ ab Atreo prolata ſuſcipienda non putet in libro 3. de officiis. Et ꝑ hęc patet ſolutio obiectorum.

Concl. in

Concl. ꝗ

¶Ad quartam demũ dubitationem dr̃, q; violare fidem procul dubio peccatum eſt. Nã ex qualibet ꝓmiſſione hõ obligat̃ in foro cõſciẽtiæ ad verificandũ dictũ. Hoc. n. naturalis rõ ſic dictat, ut eius oppoſitũ manifeſtè noceat trãquillitati humanę ſocietatis. Diſcernere, ãt oportet qñ ẽ veniale, uel mortale pctm̃, mortale illud ſolũ eſt, qđ charitati cõtrariat̃. Sicut ãt de mẽdacio in litera diſtinctũ ẽ, ita & de infidelitate diſtinguendum eſt, nam quædã eſt pernicioſa, quædam non. Et pernicioſa quidem mortale peccatum eſt, cæteræ venialia peccata non tranſcendunt. Eſt aũt pernicioſa, ſi cõtra dilectionem Dei, aut proximi eſt: ut ſi quis promittat alicui ſuccurrere primo mane inchoato bello, & non ſeruet. Et ſimiliter ſi quis promittit tenere aliquod ſecretum, quod magni refert, ſi reuelaretur, [illegible] promittat periclitanti infirmo ſubuenire, qui ſpe fruſtratus notabiliter læſus eſt. Et vniuerſaliter ad conditionem rei ꝓmiſſæ ſpectare oportet, an ſuauis, ſeu neceſſaria proximo, ita q; oppoſitum ſit nociuum proximo, qñ etiã contra eius charitatem eſt. Nam ex ſola ratione promiſſionis violatæ, licèt iõ peccati habeatur, quia eſt cõtra rõnẽ naturalis rectitudinem, nõ tñ habetur rõ peccati mortalis, niſi ad aliqd contra charitatem Dei, aut proximi deſcendatur. Violate nãque promiſſionem ſ niſi fallere importat. Fallere ãt proximum ex genere ſuo nõ eſt mortale, ut patet de mentiente, q ad hoc mentit̃ ut fallat. Et cõſtat, q; non peccat mortaliter, niſi gratia materiæ pernicioſe. Sũt ãt duo ſm Tulliũ caſus, in q̃bus ſine oĩ peccato ſi ei rectè ꝓmiſſa non ſeruat. Primũ eſt, cũ ſeruare fidem factũ eſt inutile ei cui ſeruanda eſt: vt ſi q̃s ꝓmiſiſſet alicui enſem, & interim efficeret furioſus, nõ eſt ei ſeruanda fides. Secundus, cum ſeruare fidem, factũ eſt magis nociuũ mali, q̃ ibi eſſet vtilis obſeruatio: ut ſi quis ꝓmiſiſſet ſe iturum aduocatum ſ cã eius cras, & tunc dit propri filii infirmitas exigens paternã curã, nõ tenet tunc ad ſeruandã fidem. Author ãt ſequens Senecam vnum vniuerſalem caſũ poſuit in q. 110. ſ. mutationem, dum dixit, q; omnia debent eſſe immutata, ſi pacta ſeruanda ſunt. Oportet ergo conſiderare impedimenta ſi peruenientia, & cõferre cum re promiſſa, & collatione facta, qđ recta tũc iõ ſuadet, penſatio cõditionib⁹ locorũ, pſonarũ, temporũ, & negotiorum, honeſtum exequi.

Bonæ mẽtes.

¶Ad primam ergo obiectionem in oppoſitum dr̃. q; non quicquid eſt contra ius naturæ, eſt peccatũ mortale, ut patet de mendacio, q; eſt ſecundũ ſe prauum, ut dicitur in 4. Ethi. Plus enim requiritur ad peccatũ mortale. ſ. q; ſit contra dilectionem Dei, aut proximi. Vnde ex hoc, q; natura ei⁹ violatur, non aliud habetur, niſi q; fidei violatio peccatum eſt.

¶Ad ſecundam autem obiectionem dr̃, q; fides, ut extendit ſe ad debitum ciuile, benè obligat ad mortale: quia eius oppoſitum tolleret, & ius, & ſocialem vitam. Sed fides, ut concludit̃ infra limites debiti moralis oportet q; conſideret iuxta materiã ſubiectam, & diſtinguendo dicatur, q; ut concernit ea, quorum pfidia vergeret contra Deũ, aut proximũ obligat ad mortale, quia talis pfidia tollit ſocietatis diuinæ, & humanæ bonum: ut verò concernit illa, quorum perfidia parum, aut nihil alicui nocet, non obligat ad mortale. Nec huiuſmodi perfidia tollit bonum conuictus humanæ ſocietatis, quamuis aliqualiter impediat trãquillitatem illius: eſt enim præter tale bonum potius quàm contra. Et hæc de toto tractatu de veritatis virtute, & illius oppoſitis dicta ſufficiant.

---

eſt uir, cũ quo eſt Deus & qui Deo ſecũ morante cõfortatus, ait, Stultiſſimus ſum virorũ. & Amos 7 dr̃. Reſpõdit Amos, Non ſum ꝓpheta. ergo ironia. per quam aliquis minora de ſe dicit, non eſt peccatum.

In fine regiſtri in epiſto. Ad Aug. epiſ. Angl. cap. 10. ante medium.

¶2. Præt. Greg.* dicit in epiſtola ad Auguſtinum Anglorum epiſcopum: Bonarũ mentiũ eſt ſuas ibi culpas agnoſcere, ubi culpa non eſt: ſed oẽ peccatum repugnat bonitati mẽtis. ergo ironia non eſt peccatum.

Li. 4. ca. 7. circa med. & a medio, to. 5.

¶3. Prẽt. Fugere ſuperbiam non eſt peccatũ: ſed aliq̃ minora d̃ ſeipſis dicunt fugientes tumidũ, ut Philoſ. dicit in 4. Ethic. *ergo ironia non eſt peccatũ.

In ſer. 29. paulo ante me. & ſer. 31. to. 10.

Sed contra eſt, q; Aug. dicit in libro de uerbis Apoſtoli.* Cũ humilitatis cã mentiris ſi non eras peccator antequàm mentireris, mẽtiendo efficeris.

Respon. Dicendũ, q; hoc ꝙ aliqui minora de ſe dicant, põt cõtingere dupliciter. Vno mõ, ſalua veritate, dum. ſ. maiora, q̃ ſunt in ſeipſis, reticent: quędã vero minora detegunt, & de ſe proferunt, q̃ in tñ in ſe eſſe recognoſcunt, Et ſic minora de ſe dicere non pertinet ad ironiã, nec eſt pctm̃ ſecũdũ genus ſuũ, niſi per alicuius circunſtãtiæ corruptionẽ. Alio mõ, aliq̃s dicit minora à veritate declinãs, puta, cũ aſſerit de ſe aliqd uile, qđ in ſe nõ recognoſcit: aut cũ negat de ſe aliquid magnũ, quod tñ percipit in ſeipſo eſſe.* Et ſic pertinet ad ironiam, & eſt ſemper peccatum.

Ad primum ergo dicẽdũ, quòd duplex ẽ ſapiẽtia, & duplex ſtultitia. Eſt. n. q̃dã ſapientia ſm Deũ, q̃ humanã, vel mũdanam ſtultitiam hẽt adiunctã ſm illud 1. ad Corint. 3. Siquis inter uos ſapiens vr̃ eſſe in hoc ſæculo, ſtultus fiat, ut ſit ſapiẽs Alia verò eſt ſapiẽtia mundana, quę ut ibidem ſubd. ẽ ſtultitia eſt apud Deũ. Ille ergo qui à Deo confortatur, confitet̃ ſe eſſe ſtultiſſimũ ſecundũ reputationẽ humanã, q a. ſ. humana contemnit, quæ hominum ſapientia quærit, vnde & ibidem ſubdit̃. Et ſapientia hominum nõ eſt mecum. & poſtea ſubdit: Et noui ſanctorũ ſcientiã. Vel poteſt dici ſapientia hominum q̃ humana rõe acquirit̃: ſapientia verò ſanctorũ, q̃ ex diuina inſpiratione hẽt̃. Amos aũt negauit ſe eſſe ꝓphetã origine, quia ſ. non erat de genere ꝓphetarũ: unde & ibidẽ ſubdit: Nec filius prophetæ.

Sapiẽtia, & ſtultitia, duplex.

Ad II dicendum, q; ad bonitatẽ mẽtis pertinet ut hõ ad iuſtitiæ perfectionẽ tendat: & iõ in culpã reputat non ſolum ſi deficiat à cõi iuſtitia, quod verè culpa eſt, ſed ẽt ſi deficiat à iuſtitiæ perfectione; quod qñque culpa non eſt. Non aũt culpam dicit, qđ ꝓ culpa non recognoſcit, quod ad ironiæ mẽdacium pertineret.

Ad III dicẽdũ, q; hõ non dẽt vnũ ꝓceptũ facere, ut aliud vitet: & iõ non dẽt mẽtiri qualitercumq;, ut vitet ſuperbiam. Vñ Aug.* dicit ſuper Ioan. Nõ ita caueat̃ arrogantia, ut veritas relinquatur. & Greg. dicit. *q; incautè ſunt humiles, qui ſe mentiendo illaqueant.

Refert̃ 22. q. 2. c. ne quis

Humili incautus.

Li. 26. Moral. c. 2. nõ procul à fine.

Porrectio ſuorum.

581

ARTICVLVS II.

Vtrum ironia ſit minus peccatum, quàm iactantia.

Locus ſup. ar. 1. inductus.

AD SECVNDVM ſic, pcedit̃. Vr̃ q̃ ironia non ſit minus peccatum, q̃ iactantiã. Vtrumque. n. eſt peccatum, inquantum declinat à veritate, quæ æqualitas eſt quędam: ſed ab æqualitate non magis declinat qui excedit, q̃ qui diminuit. ergo [k] ironia non eſt minus peccatum, quàm iactantia.

¶2 Præt. Secundum Phil.* ironia quandoque iactã tia eſt: iactantia auté non eſt ironia. [h] ergo ironia non eſt minus peccatum, quàm iactantia.

¶3 Præt. Prouer. 26. dr̃. Quando ſubmiſerit uocem ſuam, ne credideris ei, quoniam ſeptem nequitiæ ſunt in corde illius: ſed ſubmittere vocem pertinet ad [n] ironiã. ergo in ea eſt multiplex nequitia. G

Lib. 4. c. 7. tom. 5.

SED CONTRA eſt, ꝙ Phil. dicit in 4. Ethic. q̃ irones, & minus dicentes, gratiores ſecundum mores videntur.

q. 100. art. 3. & 4.

RESP. Dicendum, q̃ ſicut dictum eſt,* vnum mẽdacium eſt grauius altero, quandoque quidem ex materia de qua eſt, ſicut mendacium, qđ fit in doctrina religionis, eſt grauiſſimum. Quandoq; auté ex motiuo ad peccandum, ſicut mendacium perniciosum eſt grauius, q̃ officioſum, vel iocoſum. Ironia aũt & iactantia circa idem mentiuntur vel verbis, vel quibuſcumque exterioribus ſignis, ſ. circa conditionem perſonæ, undè [m] quantum ad hoc æqualia ſunt: [n] ſed vt plurimum iactantia ex turpiori motiuo procedit, ſ. ex appetitu lucri, vel honoris: ironia verò ex hoc, q̃ fugit licet inordinatè, per elationem alijs grauis eſſe: & [p] ſm̃ hoc Philoſ.* dicit, q̃ iactantia eſt grauius peccatum, quàm ironia. [q] Contingit tamen quandoque, q̃ aliquis minora de ſe fingit ex aliquo alio motiuo, puta, ad doloſè decipiendũ, & tunc ironia eſt grauior. [r] H

Concl. m

Concl. p

Li. 4. Eth. c. 7. to. 5.

Concl. ſ

I

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ ratio illa procedit de ironia, & iactantia ſecundùm quòd mendacij grauitas conſideratur ex ſeipſo, vel ex materia eius. Sic. n. dictum eſt, quòd æqualitatem hñt.

AD II dicendum, q̃ duplex eſt excellentia. Vna quidem in tpalibus rebus: alia verò in ſpiritualibus. Contingit autem quandoque, q̃ aliquis p verba exteriora, uel ſigna prætendit quidem defectũ in exterioribus rebus, puta, p aliquam ueſtẽ abiectam, aut per aliquid hmõi: & per hoc ipſum intendit oſtendere aliquam excellentiam ſpiritualem, ſicut Dominus de quibuſdam dicit Matth. 6. q̃ exterminant facies ſuas, vt appareant hominibus ieiunantes. Vndè iſti ſimul incurrunt uitium ironiæ. & iactantiæ, ſñ ſecundum diuerſa, & propter hoc grauius peccant. Vnde & Philoſ. dicit in 4. Ethi.* q̃ & ſuperabundantia, & ualde defectus iactantium eſt. Propter quod & de Auguſt. legitur, quòd neque ueſtes nimis pretioſas, neque nimis abiectas habere uolebat, quia in utroque homines ſuam gloriam quærunt. K

Lib. 4. c. 7. ad fi. to. 5.

AD III dicendum, q̃ ſicut dicitur Eccleſ. 19. Eſt qui nequiter ſe humiliat, & interiora eius plena ſunt dolo: & ſecundùm hoc Salomon loquitur de eo, qui ex doloſa humilitate nequiter uocem ſuam ſubmittit.

QVÆSTIO CXIIII.

De amicitia, quæ affabilitas dicitur, in duos articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de amicitia, quæ affabilitas dicitur, & de eius uitijs oppoſitis, quæ ſunt adulatio, & litigium.

Circa amicitiam autem, ſeu affabilitatem, quæruntur duo.

¶Primò, Vtrum ſit ſpãlis uirt⁹.

¶Secũdò, Vtrũ ſit pars iuſtitię.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum amicitia ſit ſpecialis uirtus.

AD PRIMVM ſic, pceditur. Vr̃ q̃ amicitia non ſit ſpãlis uirtus. Dicit. n. Philoſ. in 8. Eth.* q̃ amicitia perfecta eſt, q̃ eſt pp uirtutem: quælibet autẽ uirtus eſt amicitię cauſa, quia bonum omnibus eſt amabile, ut Dio. dicit in 4. c. de diui. no.† ergo amicitia non eſt ſpecialis uirtus, ſed conſequens omnem uirtutem.

¶2 Pręt. Philoſ. dicit in 4. Eth.* de tali amico, q̃ non in amando, uel inimicando recipit ſingula ut oportet: ſed ſi aliquis ſigna amicitiæ oſtendat ad eos, [h] quos non amat, uidetur pertinere ad ſimulationem, quæ repugnat uirtuti. ergo huiuſmodi amicitia non eſt uirtus.

¶3 Præt. Virtus immediatè conſtituitur, prout ſapiẽs determinabit, ſicut dicitur 2. Ethi.* ſed Eccleſ. 7. dr̃, Cor ſapientũ ubi triſtitia, & cor ſtultorum ubi lætitia. Vñ ad vitioſum ptinet maximè à delectatione ſibi cauere, ut dr̃ 2. Ethic.* Hęc autem amicitia per ſe quidem deſiderat [h] condelectare, contriſtare autem [h] reueretur, vt Philoſ. dicit in 4. Ethic. ergo amicitia non eſt uirtus.

SED CÕTRA. Præcepta legis dantur de actib. uirtutum: ſed Eccl. 4. dr̃. Congregationi pauperum affabilem te facio: ergo affabilitas, quæ hic amicitia dr̃, eſt quædam ſpecialis uirtus.

RESP. Dicendum, q̃ ſicut dictum* eſt, cum uirtus ordinetur ad bonũ, ubi occurrit ſpãlis rõ boni, ibi oportet eſſe ſpecialẽ rationem uirtutis. Bonum autem in ordine conſiſtit, ſicut ſupra dictum* eſt. Oportet autem hominẽ conuenienter ad alios homines ordinari in communi conuerſatione tam in factis,

quàm

SVP. QVÆ. CXIIII. ART. I.

IN art. 1. q. 114. nota tria. Primum eſt, q̃ virtus iſta apud græcos innominata eſt, vt vr̃ in 4. Eth. ſed quia ſimilis vr̃ amicitiæ, idõ amicitia vocat̃. Apud latinos aũt vocat̃ affabilitas, vt authori placet, & merito, qa circa colloqa delectabilia principaliter verſat̃, ut dr̃ in 4. Eth. Affabilium aũt eſt colloqui delectabiliter. Vel appellatur comitas, qua qs ad oẽs ſe comiter hẽt, ſuauem cum oĩbus conuerſationem habendo.

¶Secundum eſt, q̃ affabilitatis materia eſt conuerſatio hominis cum alijs non in quibuſcumque, ſed in his quæ ſerio fiunt, aut dicuntur. Et per hoc diſtinguitur ab eutrapelia, ſeu urbanitate, quæ circa delectabilia uerſatur in his, quæ ioco fiunt.

¶Tertium eſt, q̃ affabilitas duo exigit, quorum vnum ſe hẽt vt finis, alterũ vt medium ad finem. Nam finis eius eſt delectabilem ſe alijs exhibere in ſerijs: medium aũt eſt componere verba motuſq; ſuos in ſerijs vt decet ipſum reſpectu illorum cum quibus conuerſatur, conſiderata qualitate negotiorum, & tẽporũ. Ita q̃ ſicut iuſtitia in his quæ fiunt, facit ut ſine iniuria alicuius uerba, negotiaq; fiant, ita affabilitas efficit, ut in his q̃ dr̃, & fiũt hõ non ſit homini, cũ quo conuerſat̃, moleſtus, nec ẽt in modo dicendi, ſed ei delectabilẽ ſe in omnibus ſerijs exhibeat: ſecundum tñ qđ condẽ, negotium decet: & hi vulgariter grat oſi appellantur. Non arcet tñ affabilitas hominem, quin qñq; ingerat quis triſtiam illi cum quo conuerſat̃, qñ ſ. oportet, ut dr̃ in 4. Ethic.

Porrecta ſeorum.

582

Sup. q. 23. ar. 3. ad 1. Et 3. di. 27 q. 2. art. 2. ad 1. Et di. 34. q. 1. ar. 2. corp. Et vir. q. 1. ar. 5. ad 5. & q. 2. art. 2. ad 8.

* Li. 8. c. 3.

† Ca. 4. parte 1. non remotè ante medium.

* Li. 4. c. 6. parum ante mediũ com. 5.

Lib. 2. c. 6. tom. 5.

Li. 2. c. vlt. tom. 5.

Lib. 4. c. 6. tom. 5.

q. 109. ar. 2 & 1. 2. q. 55 art. 3.

q. 109. ar. 2 & 1. 2. q. 5. art. 9.

q in dictis, ut.ſ.ad unumquemq; ſe habeat, ſm qđ decet. Et ideo [m] oportet eſſe quandam ſpecialem uirtutem, quę hanc conuenientiam ordinis obſeruet: & hæc uocatur amicitia, ſiue affabilitas.*

Concl. in D. 87.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ Philoſ.in lib.* Eth.de duplici amicitia loquitur, quarũ una conſiſtit principaliter in affectu,quo unus alium diligit: & hæc poteſt cõſequi quamcumque uirtutẽ. Quæ autem ad hanc amicitiam pertinent, ſ de charitate dicta ſunt.* Aliam uero amicitiam ponit, quæ conſiſtit in ſolis exterioribus uerbis, uel factis, q̃ quidem non habet perfectam rationem amicitiæ, ſed quãdam eius ſimilitudinẽ, inquantum aliquis decenter habet ſe ad illos, cum quibus conuerſat.

Loco citato in arg. to. 5.

q. 23. ar. 1. & art. 3. ad 2.

Ad II dicendum, ꝙ oĩs hõ naturaliter oĩ homini eſt amicus quodam gñali amore, ſicut ẽt dicitur Eccl. 13. ꝙ omne animal diligit ſimile ſibi. Et hunc amorem repræſentant ſigna amicitiæ, quæ quis exterius oſtendit in verbis, vel factis, etiã extraneis, uel ignotis: unde non eſt ibi ſimulatio. Non enim oſtendit eis ſigna perfectæ amicitiæ, quia non eodẽ modo ſe habet familiariter ad extraneos, ſicut ad eos, qui ſunt ſibi ſpeciali amicitia iuncti.

Ad III dicendum, ꝙ cor ſapientum dr̃ eſſe ubi triſtitia, non quidem ut ipſi proximo triſtitiam inferat. dicit.n. Apoſt. ad Rom. 14. Si propter cibum frater tuus contriſtatur, iam non ſm charitatẽ ambulas: ſed ut contriſtantibus conſolationem conferat, ſm illud Eccl. 7. Non deſis plorantibus in cõſolatione, & cum lugentibus ambula. Cor autem ſtultorum eſt ubi lætitia, non quidem ut ipſi alios lætificent, ſed ut ipſi aliorum lætitia perfruantur. Pertinet ad ſapientem, ut condelectationem afferat his, cum quibus conuerſatur, non quidem laſciuam, quam uirtus cauet, ſed honeſtam, ſecundum illud Pſ. 132. Ecce quàm bonum, & quàm iucundum habitare fratres in unum. Quandoque tamẽ pp aliquod bonum conſequens, uel propter aliqđ malum excludendum, non refugiet uirtuoſus eos, quibus conuiuit, contriſtare. ut Philoſ. dicit in 4. Eth.* Vnde & Apoſt. dicit 2. ad Cor. 7. Si contriſtaui vos in epiſtola, non me pęnitet. & poſtea: Gaudeo, non quia contriſtati eſtis, ſed quia contriſtati eſtis ad pniam. Et iõ his, qui ſunt proni ad peccandum, non debemus hilarẽ vultum oſtẽdere ad eos delectandum, ne videamur eorum peccato conſentire, & quodãmodo pc̃ti audaciã miniſtrare. Vnde dicitur Eccl. 7. Filiæ tibi ſunt, ſerua corpus earum, & non oſtendas hilarem faciem tuam ad illas.

Lib. 4. c. 6. to. 5.

Articvlvs II.

Vtrum huiuſmodi amicitia ſit pars iuſtitiæ.

Porrecta 8 tomo.

583

SVP. QVÆS. CXIIII. ARTIC. II.

In art. 2. eiuſd. q. nota primo, q. affabilitas non attendit, ut in lr̃a dr, rõem debiti moralis ex parte debentis, & eius cui debet, ſed magis ex parte debentis. Cum eñ hõ ſit naliter aĩal ſociale, debitũ naturali rõe eſt, vt vnuſquiſq; conuerſet cum altero prout ſocium, & uniuerſaliter, prout conuenientem hoĩem decet. Et qñ cum triſti, aut nõ delectabili perſona eligibilis nõ eſt conuerſatio, ideo & unicuiq; debetur conuerſari cum ipſo hñi delectabilis, & quilibet q conuerſat, debet delectabiliter conuerſari: ſed q̃a debitum hoc non fundat ſup inæqualitate aliqua ex eo q. hic aliqđ acceperit ab eo, ac p hoc debeat recompenſare ut ad æqualitatem reducantur, vt accidit in debito iuſtitię commutatiuæ, & in uirtute gratitudinis: ſed ſup commẽſurabilitate actuũ nõis ad alium in conuerſando. ex hoc nanque q. actus mei ſunt ſm rõem commenſurabiles ſociali uitę, debeo ego cõponere eos prout me decet, in ordine ad uitam ſocialẽ: ideo debitũ hoc magis ſe tenet ex parte ipſius uirtuoſi debẽtis facere quod eũ decet ad omnes.

Eliciť ex 1. 2. q. 60. art. 5. & q. 61. art. 3.

q. 59. ar. 1. Lib. 4. c. 6. ante med. to. 5.

Li. 1. in aſ. ah med. lib.

¶ Nota ſc̃do, q. quia affabilitas ex debito morali eſt, ſine quo honeſtas moris in cõuerſatione humana ſaluari poteſt, ſed nõ bene, ut patet ex his, q in lr̃a habes, & ex q. 80. vbi ſ diſtinctæ ſunt partes iuſtitię: nõ omiſſio affabilitatis extra peccata uenialia non eſt.

q. 109. ar. 3 ad 1.

Ad Secvndvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ hmõi amicitia non ſit pars iuſtitię. Ad iuſtitiã .n. pertinet reddere debitum [h] alteri: ſed hoc non pertinet ad hãc virtutẽ, ſed ſolũ delectabiliter aliis cõuiuere. ergo hmõi uirtus non eſt pars iuſtitiæ.

¶ 2 Pręt. Secundũ Philoſ. in 4. Eth.* Hmõi uirtus cõſiſtit circa [h] delectationẽ, uel triſtitiã, q̃ eſt in cõuictu: ſed moderari maximas delectationes ptinet ad tẽperantiã, ut ſupra habitum* eſt. ergo hæc uirtus eſt magis pars tẽperantiæ, quàm iuſtitiæ.

Lib. 4. c. 6. to. 5.

¶ 3 Pręt. Aequalia inæqualibus exhibere, cõtra iuſtitiã eſt, vt ſupra habitũ eſt:* ſed ſicut Phil. dicit in 4. Eth.* Hæc uirtus [i] ſimiliter ad notos & ignotos, et cõſuetos & inconſuetos operatur. ergo hæc uirt9 nõ ẽ pars iuſtitiæ, ſed magis ei cõtrariatur.

Sed contra eſt, q. Macr.* ponit amicitiã partẽ iuſtitiæ.

Resp. Dc̃m, ꝙ [m] hæc uirtus eſt pars iuſtitiæ, inquantũ adiũgitur ei, ſicut principali uirtuti.* Conuenit.n. cũ iuſtitia in hoc, q. ad alterum eſt, ſicut & iuſtitia. Deficit autem a rõe iuſtitię, quia non habet plenam debiti rõem, prout aliq̃s alteri obligatur vel debito legali, ad cuius ſolutionem lex cogit, uel etiã aliquo debito proueniente ex aliquo beneficio ſuſcepto: ſed ſolum attendit quoddã debitũ honeſtatis, qđ magis eſt ex parte ipſius uirtuoſi, q̃ ex parte alterius, ut.ſ. faciat alteri, quod deceat eum facere.

Concl.

Ad primvm ergo dc̃m, ꝙ ſicut ſ dictũ* eſt, q̃a hõ natura liter eſt aĩal ſociale, debet ex quadã honeſtate ueritatis manifeſtationẽ aliis hoĩbus, ſine qua ſocietas hoĩum durare nõ poſſet. Sicut aũt non poſſet hõ uiuere in ſocietate ſine ueritate, ita nec ſine delectatione: quia ſicut Phil.* dicit in 8. Eth. Nullus põt per diem morari cũ triſti, nec cũ non delectabili. Et iõ hõ tenẽ ex quodã naturali debito honeſtatis, ut aliis delectabiliter conuiuat, niſi propter aliquam cauſam neceſſe ſit aliquando alios utiliter contriſtare.

Lib. 8. c. 5. to. 5. Morari cũ triſti quã graue.

Ad II dicendum, ꝙ ad temperantiam pertinet refrænare delectationes ſenſibiles: ſed hæc uirtus conſiſtit circa delectationes in conuictu, quæ ex ratione proueniunt, inquantum unus ad alterum decenter ſe habet. Et has delectationes non oportet refrænare tamquàm noxias.

Ad III dc̃m, ꝙ verbũ illud Philoſophi nõ eſt intelligendũ, ꝙ aliquis eodẽ mõ debeat colloq, & cõuiuere notis, & ignotis: q̃a ut ipſe ibidem* ſubdit, non ſimiliter conuenit cõſuetos, & extraneos curare, aut triſtare: ſed in hoc attendiť ſimilitudo, quòd ad omnes oportet facere quod decet.

Li. 4. Eth. ca. 6. circ. med. to. 5

SVP. QVÆ. CXV. ARTIC. I.

IN arti. 1. q. 115. in reſponſione ad primum, dubium occurrit circa illud uerbú, Quod peccatum eſſet, ſiquis uellet placere hominibus propter lucrum, uidetur hoc falſum: Tum quia in 4. Ethic. de affabili dicit, quod conlectabit non contriſtare, uel placere, referens ad honeſtum, uel utile, non eſt ergo peccatum referre hoc ad utile ex quo eſt actus uirtutis. Tum quia iſte finis, ſcilicet propter lucrum, non importat aliquid malum ſicut importat ly propter inanem gloriam: & placere hominibus, nec importat malum, nec aliquod ſpirituale non ordinabile ad lucrú. ergo placere hominibus non ſit malum moraliter ex hoc, quòd ſit propter lucrum. Præterea, in ludicris placere hominibus propter lucrum non eſt peccatum, ut patet in his qui de huiuſmodi arte uiuunt in curiis principum, qui hiſtriones uocantur. ergo nec in ſeriis placere hominibus propter lucrum eſt peccatum. Et tenet ſequela, quia utrobique placere hominibus ordinatur ad eorum delectationem in materia temporali.

Porrecta ſ totum. 584

In regiſt. lib. 9. epiſt. 39. ante med. Et 22 mor. ca. 9.

¶ Ad hoc dicitur, quòd quia in ſeriis quilibet ex debito oportet quod ſe habeat in conuerſatione, ut ipſum decet, ideò turpe eſſet ſi ſub pretio hoc poneretur. Quemadmodum ſi quis uellet ſibi ſolui hoc ipſum quod in conuerſando, & colloquendo uerum diceret. Aliena ſiquidem hæc à ratione ſunt: & propterea turpem hominem redderent. qui propter lucrum hoc faceret.

q. 72. arti. 4. & 3.

Glo. interliner. ibid.

q. præceden.

¶ Vnde ad primam obiectionem dicitur, quòd ly honeſtum, & utile non dicit finem affabilitatis, ſed finem actuum, qui ſunt affabilitatis materia, ita quod intendit Ariſt. quòd colloquia, & opera, in quibus affabilitas conlectat

QVÆSTIO CXV.

De adulatione, in duos art. diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de uitiis oppoſitis prædictæ uirtuti.

¶ Primò, De adulatione.

¶ Secundò, De litigio.

Circa adulationé quæruntur duo.

¶ Primò, Vtrum adulatio ſit peccatum.

¶ Secundò, Vtrum ſit peccatú mortale.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum adulatio ſit peccatum.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd adulatio nõ ſit peccatum. Adulatio. n. conſiſtit in quodã ſermone laudis alteri[b] exhibito intentione placendi: ſed laudare aliquem nõ eſt malum ſecundum illud Pro. vlt. Surrexerunt filii eius, & beatiſſimam prędicauerunt, uir eius & laudauit eã. Similiter & uelle placere aliis nõ eſt malú, ſecundum illud 1. ad Cor. 10. Per oĩa oibus placeo. ergo adulatio nõ eſt peccatũ.

¶ 2 Præt. Bono malú eſt contrarium, & ſimiliter uituperium laudi: ſed[h] uituperare malum, non eſt pecccatum. ergo neque laudare bonum, quod uidet ad adulationem pertinere. ergo adulatio non eſt peccatum.

¶ 3 Præt. Adulationi detractio cõtrariat. Vñ Gre.[*] dicit, quòd remediú cõtra adulationé eſt detractio. Sciẽdú eſt, inquit, quòd ne immoderatis laudib[9] eleuemur, plerunq; nři rectoris moderamine detractionib[9] lacerari permittimur, vt quos uox laudãtis eleuat, lingua detrahẽtis humiliet: ſed detractio é malú, ut ſ. habitú[*] é.[h] ergo adulatio é bonú.

SED CONTRA eſt, quòd ſup illud Ezec. 13. Væ qui conſuunt puluillos ſub oĩ cubito manus, dicit glo.[*] ideſt, ſuauem adulationem. ergo adulatio eſt peccatú.

RESP. Dicendum, quòd ſicut ſupra dictum eſt,[*] amicitia prędicta, uel affabilitas etſi principaliter delectare intẽdat eos, qui bus cõuiuit, tñ ubi neceſſe eſt, pp aliquod bonum exequendum, uel malum uitandum, nõ ueretur contriſtare. Si ergo aliquis in omnibus uelit ad delectatioñé alteri loqui, excedit modú in delectando, & iõ peccat per G excessum. Et ſiquidé hoc faciat ſola intentione delectãdi, vocatur placidus, ſecundum[*] Philo. Si aút faciat hoc intentione alicuius lucri conſequendi, vocatur blãditor, ſiue adulator.[m] Cõiter tñ nomen adulationis attribui ſolet oibus, qui ſupra debitú modum uirtutis volunt alios uerbis, uel factis delectare in communi conuerſatione[n].

AD PRIMVM ergo dicendú, quòd laudare aliqué contingit & bene, & male, prout. ſ. debitæ circunſtantiæ vel ſeruantur, uel pretermittuntur. Si. n. aliquis aliqué uelit delectare laudãdo, ut ex hoc eú conſoletur ne in tribulationibus deficiat, uel ét ut in bono proficere ſtudeat aliis, debitis circunſtantiis obſeruatis, pertinebit hoc ad prędictã virtutem amicitiæ. Pertinet aút ad adulationem ſiquis uelit H aliqué laudare, in quibus non eſt laudandus, quia fortè mala ſunt, ſecundum illud Pſal. 9. Laudatur peccator in deſideriis aïę ſuæ: vel quia non ſunt certa, ſñ illud Eccl. 27. Ante ſermonem non laudes uirum. Et iterum Eccl. 11. Non laudes uirum in ſpecie ſua: uel ét ſi timere poſſit ne humana laude ad inané gloriã prouocetur. Vñ dr̃ Eccl. 11. Ante morté ne laudes hoiem. Similiter ét uelle placere hoibus pp I charitaté nutriendã, ut in ea hó ſpũaliter proficere poſſit, laudabile eſt. Quòd aút aliquis velit placere hoibus pp inané gloriam, uel pp lucrú, uel ét in malo, hoc eſſet peccatum, ſñ illud Pſ. 52. Deus diſſipabit oſſa eorum, qui hominibus placent. Et Apoſt. dicit ad Galat. 1. Si adhuc hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem.

AD II dicendum, quòd ét vituperare malú, ſi non adhibeantur debitæ circunſtantiæ, eſt vitioſum: & ſimiliter laudare bonum.

AD III dicendum, quòd nihil prohibet duo uitia eſſe contraria: & ideo ſicut detractio eſt malum, ita & adulatio, quæ contrariatur ei quan- K tum ad ea quæ dicuntur, non autem directè quantum ad finem: quia adulator quærit delectationem eius, cui adulatur, detractor autem non quærit eius contriſtationem, cum aliquando occultè detrahat, ſed magis quærit eius infamiam.

Li. 4. Ethi. c. 6. in fin. tom. 5.

Concluſio

laudare aliquem.

Velle placere hominibus.

delectabile vt ſunt bene. ordinant ad honeſtum, vel vtile: quaſi diceret, quòd ſunt ſerioſa, & non ludicra ſm genus ſuum. Quæ. n. ſeriò dicimus, aut facimus, rectè pp honeſtũ, vel vtile aliqd dicimus, aut facimus.

¶ Ad ſecundam verò dr, quòd quia placere hominibus in ſeriis qñ, quo &c. oportet, eſt debitú, ió non eſt ordinabile vt fiat principaliter pp lucrú. Secus ſi acceſſoriè, vt puta, qa ſi placeo conuerſando, aſſumar in ſociú negotiationis, vel, ad miniſterium lucroſum, & hmõi. Honeſtú namq; cú annexú habeat vtile, non eſt turpe ex honeſto ſperare vtile, vt acceſſorium tamen.

¶ Ad tertiú aút di, quòd placere hoibus in iocis, & ludis nõ conuenit hoi ex debito. Et ppea non eſt mirú ſi faceti, iucundi, & huiuſmodi abſq; turpitudine locant operas miniſterii ſui in excitando delectationem aliis in iocis, aut ludis: ſed in ſeriis ex debito hõ affabilé ſe exhibere tenetur: & ió non eſt eadem ratio de vtrique.

ARTICVLVS II.

Vtrum adulatio ſit peccatũ mortale.

AD SECVNDVM ſic procedi tur. Vr quòd adulatio ſit peccatum mortale, quia ſm Aug.[*] in Enchiri. Malum dicitur,

SVP. QVÆ. CXV. ARTIC. II.

IN arti. 2. eiuſdem q. nota in corpore articuli Nouitie, quòd, quia peccatum veniale non habet perfectè rationem peccati.

Porrecta ſ totum. 585

Mal. q. 7. ar. 1. ad 18

Ca. 11. to. 3

tari, quia non eſt cōtra, ſed præter legem Dei: nō cū dr: adulator laudando pc̄tm̄ alicuius, peccat mortaliter, itellige, ſi laudat hoīem de peccato mortali. Nā ſi de veniali laudat, venialiter peccat, qm̄ materia non eſt contraria charitati, nec contra iuſtitiā Dei, ſed præter illā laudat, q veniale laudat: quia veniale non eſt contra, ſed præter iuſtitiā Dei. Nec cōtra dilectionē proximi loquit̄, fouendo eū in peccato veniali, ſed præter eam, vt patet.

Hie. ad Celantiā de rōe pie viuendi, circa mediū.

*Pſ. 69. eſt Auguſt. in hoc loco tom. 8.

quia nocet: ſed adulatio maximè nocet, ſm̄ illud Pſ. 9. Qm̄ laudatur peccator in deſideriis aīæ ſuæ, & iniquus bñdicitur: exacerbauit dñm peccator. & iō Hier. dicit, q nihil eſt, qđ tam facilè corrumpat mentes hoīum, q̃ adulatio. Et ſuper illud Pſ. 69. Côuertantur ſtatim erubeſcentes, dicit* gl. Plus nocet lingua adulatoris, q̃ gladius perſecutoris. ergo adulatio eſt grauiſſimum peccatum.

¶ 2 Præ. Quicumq; verbis aliis nocet, nō minus nocet ſibi, q̃ aliis: vñ dr̄ in Pſal. 36. Gladius eorū intret in corda ipſorū: ſed ille q alteri adulatur, inducit eū ad peccandū mortaliter. vñ ſup illud Pſ. 140. Oleum peccatoris nō impinguet caput meū, dicit glo.* Falſa laus adulatoris mētes à rigore veritatis emollit ad noxia. ergo multò magis adulator in ſe mortaliter peccat.

In glo. interlineari & ordinari ſimul ex Caſſiod.

¶ 3 Præt. In Decretis ſcribit̄ di. 46. Clericus, q adulationibus & ꝓditionib. vacare deprehendit̄, degradet̄ ab officio: ſed talis pœna non infligit̄ niſi ꝓ peccato mortali. ergo adulatio eſt pc̄tm̄ mortale.

†di. 46. c. Clericus.

Sed contra eſt, quod Aug.* in ſermo. de purga. inter peccata minuta numerat, ſiquis cuiquam maiori perſonæ aut ex voluntate, aut ex neceſſitate adulari voluerit.

In ſer. 4. in die alarum ante medium. tom. 10.

Res. Dcḋm, q ſicut ſ. dictū* eſt, pc̄tm̄ mortale eſt, qđ charitati cōtrariat̄. Adulatio aūt qñq; q.dē charitati contrariat̄, qñq; aūt nō. Contrariat̄ ſiquidē charitati tripliciter. Vno mō rōe ipſius materię, puta, cū aliquis laudat alicuius pc̄tm̄. Hoc.n. cōtrariat̄ dilectioni Dei, contra cuius iuſtitiā hō loquit̄: & cōtra dilectionē proximi, quē in peccato fouet, vñ eſt pc̄tm̄ mortale, ſm̄ illud Iſa 5. Væ qui dicitis malū, bonum. Alio mō, rōne intentionis, puta, cū quis alicui adulatur ad hoc, q fraudulenter ei noceat vel corporaliter, vel ſpūaliter: & hoc ēt eſt pc̄tm̄ mortale. Et de hoc hr̄ Prou. 27. Meliora ſunt vulnera diligentis, q̃ fraudulenta oſcula odiētis. Tertio mō, ꝑ occaſionē, ſicut cum laus adulatoris ſit alteri occaſio peccādi, ēt pręter adulatoris intētionē. Et hoc conſiderare oportet, vtrum ſit occaſio data, vel accepta, & qualis ruina ſubſequatur, ſicut pōt patere ex his quæ ſupra* de ſcandalo dicta ſunt. Si aūt aliquis ex ſola auiditate delectandi alios, vel ēt ad euitandum aliquod malum, vel cōſequendum aliquid in neceſſitate, alicui adulatus fuerit, non eſt contra charitatem: vnde non eſt peccatum mortale, ſed veniale.

q. 110. artic. 2.

Concl.

q. 43. art. 3. & 4.

Concl.

Ad primum ergo dcḋm, q authoritates illę loquunt̄ de adulatore, q laudat pc̄tm̄ alicuius. Talis n. adulatio dr̄ plus nocere, q̃ gladius perſecutoris: quia in potioribus bonis nocet, ſ. in ſpūalibus. Nō aūt nocet ita efficaciter: quia gladius perſecutoris occidit effectiuè, quaſi ſufficiens cauſa mortis: nullus autem adulando poteſt eſſe alteri ſufficiens cauſa peccandi, vt ex ſupradictis patet.*

q. 43. ar. 1. ad 3. & 1. 2. q. 73. ar. 8. ad 3. & q. 80. ar. 1.

Ad ii dcḋm, q rō illa procedit de eo, qui adulat̄ intentione nocendi. Ille enim plus nocet ſibi q̃ aliis, quia ſibi nocet tamquàm ſufficiens cauſa peccandi, aliis autem occaſionaliter tantum.

Ad iii dcḋm q authoritas illa loquitur de eo, qui proditorie alteri adulatur, vt eum decipiat.

QVÆSTIO CXVI.

De litigio, in duos articulos diuiſa.

Poſtea conſiderandum eſt de litigio.

Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primò, Vtrum opponatur virtuti amicitiæ.

¶ Secundò, De comparatione eius ad adulationem.

Articvlvs primvs.

Vtrum litigium opponatur virtuti amicitiæ, ſeu affabilitatis.

Ad primvm ſic procedit̄. Vr̄ q litigiū nō opponat̄ virtuti amicitiæ, vel affabilitatis. Litigiū.n. ad diſcordiā pertinere vr̄, ſicut & contētio: ſed diſcordia opponit̄ charitati, ſicut dictū eſt.* ergo & litigium.

q. 37. ar. 1

¶ 2 Præt. Prou. 26. dr̄. Hō iracūdus incendit litem: ſed iracundia opponitur manſuetudini. ergo & lis, ſiue litigium.

¶ 3 Præt. Iac. 4. dr̄. Vñ bella, & lites in vobis? Nonne ex cōcupiſcētiis veſtris, q̃ militāt in mēbris veſtris? ſed ſeq concupiſcētias vr̄ opponi tēperātiæ. ergo vr̄ q litigium non opponatur amicitiæ, ſed temperantiæ.

Sed cōtra eſt, q Phil. in 4. *Eth. litigiū opponit amicitię.

Lib. 4. c. 6. tom. 5.

Resp. Dcḋm, q ꝓpriè litigiū in verbis cōſiſtit, cū. ſ. vnus verbis alterius contradicit: in qua quidē contradictione duo poſſunt attendi. Qñq;. n. cōtingit contradictio pp ꝑſonā dicētis, cui contradicens, cōſentire recuſat pp defectū amoris aīos vnientis: & hoc vr̄ ad diſcordiā pertinere charitati cōtraria. Qñq; verò contradictio orit̄ rōe perſonæ, quā aliquis contriſtare non veret̄: & ſic fit litigiū, quod prædictæ amicitiæ, vel affabilitati opponit̄, ad quā pertinet delectabiliter aliis conuiuere. Vñ Philoſ. dicit in 4.* Eth. q illi, qui ad oīa contrariantur cauſa eius quod eſt contriſtare, neq; quoſcumque curantes, dyſcoli, & litigioſi vocantur.

Concluſ.

Lib. 4. c. 4. non procul a princ. tom. 5.

Ad primvm ergo dicendū

SVP. QVÆ. CXVI. ARTIC. I.

In ar. 1. q. 116. nota primū drīam inter contentionē, & litigiū in tribus. Primò, in fine: quia finis cōtētionis eſt impugnatio veritatis, vt patet ſuperius q. 38. & ex diffinitione Ambroſij. Contentio eſt impugnatio veritatis cum confidētia clamoris. Finis aūt litigij eſt ꝑturbare quietē animi. Nā cōtriſtatio nihil aliud eſt, q̃ ingerere inquietudinem animi. Et hęc eſt per ſe, & eſſentialis drīa inter hæc duo vitia. Secūdò, differunt in materia ꝓxima: qa contentio eſt in colloquiis, litigiū verò eſt & ī colloquiis, & aliis actibus ad cōuerſationē concurrentibus, ſicut & affabilitas, cui contrariat̄. Tertiò, in radice: quia cōtētio, vt in litera dr̄, eſt ex diſcordia aīorum: litigiū verò nō ex alia eſt cauſa, niſi qa moleſtus natura, vſu, vel paſſione quis eſt aliis in conuerſando.

Porrecta 8 totum.

586

¶ Nota ſecundo, q ſicut contingit detrahere dupliciter, ſ. formaliter, hoc eſt, cum intentione detrahendi: & materialiter, hoc eſt, ex loquacitate nō aīo detrahēdi, ita contingit eſſe aliquos litigioſos dupliciter, ſ. formaliter, hoc eſt, cū intētione contriſtandi proximū, opponere his q dicuntur, aut exhibere ſe grauē, ſeu moleſtū aliis: vel materialiter, ſ. non cū hac intentione, ſed tñ cum effectu, vt accidit his, qui conſueuerunt dare agreſtes reſponſiones, q neſciunt hilariter cōuiuere, & cōuerſari cū aliis, hoc nō ex intentione cōtriſtandi alios, ſed ex complexione, vel malo vſu, aut paſſione. Et hic licèt non ſit formaliter litigioſus, eſt tamen materialiter, & quo ad effectum litigio-

litigioſus: quia in ſuis colloquiis, & ex conuerſatione infert de facto triſtitiam aliis. Nec excuſatur a peccato, quoniam voluntarij ſunt actus iſti deformes: ſicut nõ totaliter excuſatur detrahens ex loquacitate.
Oppoſitionis regula. ¶ No. tertio pro art. 2. quod quia magis contrariatur affabilitati litigium, quàm adulatio, tutius eſt hominem, qui vult eſſe virtuoſus, declinare in extremũ adulationis, quàm litigij, hoc eſt, attẽdere ut in colloquiis, & conuerſatione ſua magis declinet vt potius excedat in placendo, quàm in contriſtando, iuxta illam regulam Philoſ. in 2. Eth. videlicet, quod declinandũ eſt in vitiũ ſimilius virtuti. Et hęc de tota hac q. ſat ſint.

contentio magis propriè pertinet ad cõtradictionẽ diſcordię litigium autem ad contradictionem, quæ fit intentione cõtriſtandi.

Ad II dcēdm, quod directa oppoſitio vitiorũ ad virtutes, nõ attenditur ſecundum cauſas, cum contingat vnum vitium ex diuerſis cauſis oriri, ſed attenditur ſecundum ſpeciem actus. Licèt autem quandoq; litigium ex ira oriatur, poteſt tamen etiam ex multis aliis cauſis oriri: vnde nõ oportet quod directè opponatur manſuetudini.

Ad III dicendũ, quod Iacobus loquitur ibi de concupiſcẽtia, ſecundum quod eſt generale peccatum, ex quo omnia vitia oriũtur, prout dicit gl.* ad Ro. 7. Bona eſt lex, quæ dum concupiſcentiam prohibet, omne malum prohibet.

Eſt Aug. in lib. de ſpiritu & lit. c. 4 a me. to. 3.

Articvlvs II.

Porre. 2a 3 totum.

Vtrum litigium ſit grauius peccatum, quàm adulatio

587 AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quod litigiũ ſit minus peccatum, quàm contrarium vitium. ſ. placiditas vel adulatio. Quantò n. aliquod peccatum plus nocet, tantò peius eſſe videtur: ſed adulatio plus[b] nocet quàm litigium. dicitur n. Iſa. 3. Popule meus, qui beatum te dicũt, ipſi te decipiũt, & viã greſſuũ tuorũ diſſipãt. ergo adulatio eſt grauius peccatum, quàm litigium.

¶ 2 Præt. In adulatione videtur eſſe quædam doloſitas, quia aliud adulator dicit ore, aliud habet in corde: litigioſus autem caret dolo, quia manifeſtè contradicit: ille autem qui cum dolo peccat, turpior eſt, vt Phi. dicit in 7.* Eth.[b] ergo grauius peccatum eſt adulatio, quàm litigiũ.

Lib. 7. c. 6. parum ante me. to. 5

¶ 3 Præt. Verecundia eſt timor de[b] turpi, vt patet per Phil. in* 4. Eth. ſed magis verecundatur homo eſſe adulator, quàm litigioſus. ergo litigium eſt maius peccatum, quàm adulatio.

*lib. 4. cap. vlt. non lõge a princ. to. 4

Sed contra eſt, quod tanto aliquod peccatum videtur eſſe grauius quàto ſpirituali ſtatui magis repugnat: ſed litigiũ magis repugnare videtur ſtatui ſpũali. dicitur n. 1. ad Tim. 3. quod oportet epiſcopum non litigioſum eſſe. & 2. ad Tim. 2. ſeruum dñi non oportet litigare. ergo litigium videtur eſſe grauius peccatum, quàm adulatio.

Resp. Dicendum, quod de vtroque iſtorum peccatorum loqui poſſumus dupliciter. Vno modo, cõſiderando ſpeciem vtriuſq; peccati. Et ſecundum hoc, tanto aliquod vitiũ eſt grauius, quãto magis repugnat oppoſitæ virtuti. Virtus autem amicitiæ principalius tendit ad delectandum, quàm ad contriſtandum: & ideo

Concl. m ==m== litigioſus qui ſuperabundat in cõtriſtando, grauius peccat quàm placidus, vel adulator, qui ſuperabũdat in delectando [n]. Alio modo, poſſunt conſiderari ſecundum

Concluſ. p exteriora motiua. Et[p] ſecundum hoc quandoq; adulatio eſt grauior[q], puta, quando intendit per deceptionẽ indebitũ

Par concluſionis 2. honorem, vel lucrum acquirere.[r] Quandoq; verò litigium eſt grauius, puta, quando homo intendit vel veritatẽ impugnare, vel dicentẽ in contẽptũ adducere.

Ad primvm ergo dicendum, quod ſicut adulator

F poteſt nocere occultè decipiendo: ita litigioſus poteſt interdum nocere manifeſtè impugnãdo. Grauius autem eſt, cæteris paribus, manifeſtè alicui nocere quaſi per violẽtiam, quàm occultè. Vnde rapina eſt grauius peccatum, quàm furtum, ut ſupra* dictum eſt. q. 66. art. 9

Ad II dcēdm, quod nõ ſemper in actibus humanis illud eſt grauius, quod eſt turpius. Decor. n. hominis eſt ex ratione, & ideo turpiora ſunt peccata carnalia, quibus caro dominatur rationi: quamuis peccata ſpiritualia ſint grauiora, quia procedunt ex maiori contemptu. Similiter peccata quæ fiunt ex dolo, ſunt turpiora, inquantum videntur ex quadam in

G firmitate procedere, & ex quadam falſitate rõnis, cum tamen peccata manifeſta, quandoq; ſint ex maiori contemptu. & ideo adulatio quaſi cum dolo exiſtens, videtur eſſe turpior: ſed litigium quaſi ex maiori contemptu procedens, videtur eſſe grauius.

Ad III dicendum, quod ſicut* dictum eſt, verecundia reſpicit turpitudinem peccati. Vnde non ſemper magis verecundatur homo de grauiori peccato, ſed de magis turpi peccato. Et inde eſt, quod magis verecundatur homo de adulatione, quàm de litigio, quàmuis litigium ſit grauius. In arg. 3.

H

QVÆST. CXVII.

De liberalitate in ſex art. diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de liberalitate, & vitiis oppoſitis, ſ. auaritia, & prodigalitate.

Circa liberalitatem autem quæruntur ſex.

¶ Primò, Vtrum liberalitas ſit virtus.

¶ Secũdò, Quę ſit materia eius.

¶ Tertiò, De actu ipſius.

I ¶ Quartò, Vtrum magis ad eũ dare, quàm accipere pertineat.

¶ Quintò, Vtrum liberalitas ſit pars iuſtitię.

¶ Sextò, De comparatione eius ad alias virtutes.

Articvlvs I.

Vtrum liberalitas ſit virtus

Porrect. per totum.

588 AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quod liberalitas non ſit virtus. Nulla n. virtus contrariatur naturali inclinationi: inclinatio autem naturalis eſt ad

K hoc, vt aliquis plus ſibi, quàm aliis prouideat, cuius contrarium pertinet ad liberalem, quia* vt Philoſ. dicit in 4. Eth. liberalis non eſt reſpicere ad ſeipſum, ita quod ſibi minora derelinquit. ergo liberalitas non eſt virtus.

1. Corin. 8 lect. 1. Et 2 Eth. lect. 8

*lib. 4. c. 1. ante med. to. 5

¶ 2 Præt. Per diuitias homo ſuã vitam ſuſtentat, & ad felicitatẽ diuitiæ organicè deſeruiũt, vt dicitur in 1.* Eth. Cum ergo omnis virtus ordinetur ad felicitatem, videtur quod liberalis non ſit virtuo-

Lib. 1. c. 8. ad fi. to. 5

SVPER QVÆST. CXVII.

IN omnibus ſimul art. q. 117. aduerte, quod habitus liberalitatis ad hoc ponitur, vt moderetur amorem, deſiderium, atq; delectationem pecuniæ, ſic vt homo afficiatur ad eam, prout opus eſt ea ad vſum, & non plus, nec minus. Nam homo ſic, & non aliter affectus ad pecuniam, ex tali affectu vtitur pecunia tam ad ſe, quàm ad alios quãdo oportet &c. Ex eo enim quod amat pecuniam, & delectatur in ea, non ſimpliciter, ſed vt opus eſt ea ad vſũ, conſequens eſt cum tempus eſt vtendi, ut amori ſuo ſatisfaciat & delectetur in vſu illius, & quando non eſt tempus utendi, cuſtodiat pro vſu &c. Et quia hęc eſt prima eſſentialis conditio liberalitatis, ideo ex ipſa cæteræ facile patent, ſcilicet quod proxima eius materia ſunt paſſiones concupiſcibilis: quoniam, ut ex dictis patet, eſt medietas amoris cupiditatis, & delectationis pecuniæ, dum in amore, cupiditate, delectatione pecunię, medium rationis cõſtituit, faciens amare eam, ſecundum quòd oportet &cæt.

& quòd

ſus, de quo † Philoſ. dicit in 4. Ethic. φ non eſt acceptiuus pecuniæ, neque cuſtoditiuus, ſed [h]emiſſiuus.

¶ 3 Præt. Virtutes habẽt connexioné adinuicẽ: ſed liberalitas [h]non vr̃ connexa aliis virtutibus. Multi. n. ſunt uirtuoſi, qui non poſſunt eſſe liberales, q̃a non habent quod dent. Multi ẽt liberaliter dant, vel expẽdũt qui tñ alias ſunt uitioſi. ergo liberalitas non eſt uirtus.

SED CONTRA eſt, qđ * Ambroſ. dicit in 1. de Offic. φ in Euãgelio multas doctrinas accepimus iuſtę liberalitatis: ſed in Euãgelio nõ docenĩ niſi ea, quæ ad virtutem pertinent. ergo liberalitas eſt uirtus.

RESP. Dcđm, φ ſicut Aug. * dicit in lib. de lib. arb. bene vti his quibus male vti poſſumus, pertineĩ ad uirtutẽ. Poſſumus aũt bene, & male vti non ſolũ his, quę intra nos ſunt, puta: potentiis, & paſſionibus aïæ, ſed ẽt his, quę extra nos ſunt, ſ. rebus huius mundi conceſſis nobis ad ſuſtentationem vitæ: & ideo [m] cum bene uti his rebus pertineat ad liberalitatem, conſequens eſt, quòd liberalitas uirtus ſit[n].

AD PRIMVM ergo dcđm, φ ſicut* Amb. & Baſilius dicunt, ſuperabundãtia diuitiarũ daĩ aliquibus à Deo, ut meritũ bonę diſpenſationis acquirant. Pauca aũt vni ſufficiunt: & iõ liberalis plura laudabiliter in alios expẽdit, q̃ in ſeipſum. Debet aũt hõ ſp̃ magis ſibi prouidere in ſpũalibus bonis, in quibus unuſquiſque ſibi præcipuè ſubuenire põt: & tñ ẽt in rebus tp̃alibus non pertinet ad liberalẽ, vt ſic aliis intendat, φ omnino ſe, & ſuos deſpiciat. Vñ* Amb. dicit in 1. de Officiis. Eſt illa probanda liberalitas, vt proximos ſeminis tui nõ deſpicias, ſi egere cognoſcas.

AD II dcđm, φ ad liberalem nõ pertinet ſic diuitiis emittere, ut non ſibi remaneat uñ ſuſtẽteĩ, & vñ uirtutis opera exequaĩ, quibus ad fęlicitatẽ peruenitur. Vñ* Philoſop. dicit in 4. Ethicor. quòd liberalis non negliget propria, volens per hoc quibuſdã ſufficere. & † Ambroſ. dicit in lib. de Offi. φ Dñs no vult ſimul effundi opes, ſed diſpenſari. Niſi fortè vt Heliſę[o] boues ſuos occidit, & pauit pauperes ex eo qđ habuit, vt nulla cura teneret domeſtica: qđ pertinet ad ſtatũ perfectionis ſpiritualis vitæ. de quo infra * dicetur.[r] Eſt tñ ſciendũ, φ hoc ipſũ, qđ eſt ſua liberaliter largiri, inquantũ eſt actus virtutis, ad beatitudinẽ ordinaĩ.

AD III dicendum, φ ſicut † Philoſoph. dicit in 4. Ethicor. illi q̃ cõſumũt multas res ĩ intemperãtijs, nõ ſunt liberales, ſed prodigi: & ſimiliter quicũque effundit quę habet p̃p quęcumq; alia peccata. Vñ &* Ambro. dicit in 1. de Offi. Si adiuues eum, qui poſſeſſiones aliorum eripere conatur, non probatur largitas. Nec illa pfẽcta eſt liberalitas, ſi iactãtiæ cã magis, q̃ miſericordiæ largiaris: & iõ illi q̃ carent alijs virtutibus, licèt in aliqua mala opera multa expẽdant, non ſunt liberales. Nihil ẽt ꝓhibet aliquos multa ĩ bonos vſus expẽdere, & habitũ liberalitatis nõ habere: ſicut & aliarũ virtutũ opa faciunt homines anteq̃ habitũ virtutis habeant, licèt nõ eodẽ modo quo virtuoſi, vt ſ. * dictũ eſt. Similiter ẽt nihil prohibet aliquos virtuoſos, licèt ſint pauperes, eſſe liberales. Vnde † Philoſo. dicit 4. Eth. Secundum ſubſtantiã, ideſt, facultatem diuitiarũ, liberalitas dr̃. Non. n. conſiſtit in multitudine datorũ, ſed in dantis habitu. & * Ambroſ. dicit in 1. de Offic. φ affectus diuitem collationem, aut pauperem facit, & pretium rebus imponit.

ARTICVLVS II.

Vtrum liberalitas ſit circa pecunias.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr̃ φ liberalitas non ſit circa pecunias. Omnis eñ virtus moralis eſt circa operationes, vel paſſiones: eſſe aũt circa operationes eſt propriũ iuſtitiæ, vt ✶ dr̃ in 5. Ethicor. ergo cũ liberalitas ſit virtus moralis, videtur φ ſit circa paſſiones, & [b] non circa pecunias.

---

† lib. 4. ca. 1. paulo ante med. to. 5.

& φ remota eius materia pecunia, quæ eſt obiectũ paſſionũ, vtpote amati, deſiderati, & delectãs: & φ ꝓprius actus eiuſdẽ eſt rectè vti pecunia. Ex eo nãq; φ amare facit pecuniã ad vſum cõſequẽs eſt vt ad utẽdũ pecunia inclinet hominem. Fit aũt vti actio liberalitatis nõ per modũ imperãtis, ſic. n. ſolus eſt voluntatis actus, ſed p modũ exequẽtis mediũ, hoceſt, mouentis moti. Cõcupiſcibilis ſiqdẽ ſubeſt ſuperiori poteſtati, habituata liberalitate mota à volũtate, mouet appetẽdo exteriora mẽbra, puta, manus ad uſum pecuniæ, uel linguã ad ſignificãdũ miniſtro, φ det pecuniã &c.

Li. 1. c. 30. circa prin. tom. 1.

Li. 2. c. 19. circa prin. tom. 1.

Vel p modũ remouẽtis ꝓhibens, qm̃ tollit paſſionẽ cupiditatis, & delectationis pecunię, q̃ impediret uolũtatẽ ab actu utẽdi pecunia. Et hic eſt modus cõis oĩbus uirtutibus circa paſſiones impedientes uolunta. ẽ a recto uſu exteriorũ membrorũ, vel rerũ, & eſt certus ac indubitatus: & φ liberalitas cõſiſtit in affectu magis, q̃ in effectu. Ex eo .n. φ amat pecuniam ꝓut oportet ad uſum manifeſtè patet, φ penes quantitatẽ talis affectus liberalior & minus liberalis q̃s eſt & nõ penes quantitate, aut multitudinem eorũ q̃ dat, cum contingat maximè liberalẽ poſſe minus dare & φ liberalis non eſt alicui ex eo, φ amat illũ: hoc. n. mix, aut charitatis eſt, ut in litera dr̃: ſed ex eo q̃ rectè amat pecuniã, ſ. ad uſum, qñ oportet &c. Et ꝓpeaqñ dat, non iõ dat, q̃a illum amet, ſed q̃a decet ipſum dare illi, qđ eſt ex morali debito dare, cuius ſignum in litera aſſertur, quia dat notis, & ignotis.

Concl. 2.

Ambr. in ſer. 81. to. 3. Et Baſi. in ſer. ad diuites auaros.

Li. 1. c. 30. circa prin. tom. 1.

¶ In rñſione ad primũ 3. art. circa illud, Ad liberalitatẽ pertinet bene uti diuitiis inquãtũ hmõi, dubiũ occurrit, q̃a falsũ hoc vr̃, eo φ ſicut magnificentia eſt circa diuitias magnas: ita liberalitas eſt circa diuitias mediocres. vt patet ĩ 4. Eth. Ac p hoc

Lib. 4. Eth. cap. 1. ante med. to. 5.

ceteræ eſt circa diuitias inquantũ huiuſmodi. Diuitiæ. n. vt ſic, abſtrahunt à magnis, & mediocribus. ¶ Ad hoc dr̃, φ cũ author dicit liberalitatẽ eſſe circa diuitias inquantũ hmõi, ly inquantũ, tenetur ſpecificatiuè, & determinat cõditionẽ, qua diuitiæ ſunt materia liberalitatis. Et qm̃ cõditio iſta eſt, φ diuitiæ ſumanĩ ſine aliqua additione, qm̃ diuitiæ abſolutè ſũptæ ſunt obiectũ cõcupiſcibilis, iõ talẽ cõditionẽ ſignificauit per notã ſignificationis rõnis ꝓpriæ ipſarũ diuitiarũ. Ita φ ſenſus eſt, φ liberalis eſt vti diuitijs, inquantum hmõi, hoceſt, diuitijs abſolutè ſine additione aliqua conſiderans. Magnificẽtię verò eſt, vti eis cũ additione arduitatis. Iuſtitiæ aũt cũ additione debiti, vt in lr̃a dr̃. Dicta aũt conditiõ explicaĩ q̃q; ex quãtitate diuitiarũ, nõ φ quãtitas variet rõnẽ materiæ, ſed p viã circũlocutionis explicaĩ differẽtia inter diuitias abſolute, & vt arduas p eẽ magnas, vel mediocres: q̃nia magnæ idoneitatẽ quãdã habẽt vt redđãt ad arduitatẽ, mediocres aũt nõ. At per hoc denotãt diuitias abſolute, quas author hic vocat diuitias inquãtũ diuitias, p excluſionẽ ſc. padditæ rõnis alicui[9]. ¶ In reſpõſione ad primũ 3. ar. aduerte, φ dum author dicit, φ diuina datio ñ ꝓuenit ex eo, φ ſic afficiaĩ ad ea q̃ dat, vt ẽ datio liberalitatis, ſed ex eo φ amat pſonas, qb[9] dat, qđ pertinet ad charitatẽ, corrigere vr̃ qđ dixerat alibi, & ſpecialiter in pſo hui[9] opis lib. q. 21. q̃. ſ. in Deo eſt ꝓprie liberalitas: q̃a tñ diuina datio hẽt de liberali hoc, qđ eſt ſine expectatione & debito, ac p hoc liberalitas ſecluſis imperfectionibus põt ſuſtineri in Deo: iõ author nõ totaliter reprobat dictũ alibi, ſed dicit φ magis ſpectat ad charitatẽ, q̃ liberalitatem diuina datio. Et hæc de tota hac quæſtione ſufficiant.

† li. 1. c. 30. circa m. to. 1.

q. 184. & 186. art. 3. præcipue. reſpõſio ſecunda

† lib. 4. c. 1. circa prin. tom. 5.

Li. 1. c. 30. inter principium & medium, tom. 1.

1. 2. q. 65. art. 1.

† li. 4. Eth. ca. 1. to. 5.

Li. 1. c. 30. inter prin. & mediũ & mediũ tom. 1.

Correctio ſ. totum.

589

Infra art. 3. Et 12. q. 60. art. 5. cor. Et malo. q. 13 art. 1. cor. fin. Et 4. Ethic. ſi.

* lib. 5. ca. 1. tom. 5.

¶2 Prҿt. Ad liberalē pertinet quarūcunq; diuitiarum vſus: ſed diuitiæ naturales ſunt veriores quàm diuitię artificiales, quę in pecuniis conſiſtunt, ut patet per † Phil. in 1. Politic. ergo liberalitas non eſt principaliter [h] circa pecunias.

Li. 1. Polic. cap. 5. & 6. tom. 5.

¶3 Prҿt. Diuerſarum uirtutum [i] diuerſæ ſunt materię: quia habitus diſtinguuntur ſm obiecta: ſed res exteriores ſunt materiæ iuſtitiæ diſtributiuæ, & cōmutatiuę. ergo nō ſunt materia liberalitatis.

SED CONTRA eſt, ꝙ * Phil. dicit in 4. Eth. ꝙ liberalitas vr̄ eſſe medietas quædā circa pecunias.

Lib. 4. cap. 1. circa medium. to. 5.

RESPON. Dicendū, ꝙ ſm * Phil. in 4. Eth. ad liberalem pertinet emiſſiuum eſſe. Vn̄ & alio nomine liberalitas, largitas nominatur, quia qđ largū eſt, non eſt retentiuum: ſed eſt emiſſiuū: & ad hoc idem pertinere vr̄ ēt nomen liberalitatis. Cū. n. aliquis à ſe emittit, quodammodo illud à ſua cuſtodia & dn̄io liberat, & aīum ſuum ab eius affectu liberū eſſe oſtēdit. Ea uerò q̄ emittēda ſunt ab uno hoīe in aliū, ſunt bona poſſeſſa, quę noīe pecunię ſignificantur: & ideò [m] ꝓpria materia liberalitatis eſt pecunia [n].

Lib. 4. cap. 1. tom. 5. — G — Concluſio

AD PRIMVM ergo dicendum, ſicut * dictū eſt, liberalitas non attenditur in quātitate dati ſed in affectu dantis. Affectus aūt dātis diſponiť ſm paſſiones amoris & cōcupiſcentiæ, & ꝑ cōſequēs delectationis & triſtitiæ ad ea, q̄ danť: & ideò immediata materia liberalitatis sūt iteriores paſſiones, ſed pecunia exterior eſt obiectū ipſarū paſſionū,

In ſolut. ad arg. 3. præc. art. — H

AD II dicendum, ꝙ ſicut * Aug. dicit in lib. de diſciplina Chriſt. Totum quicquid homines in terra habent, & oīa quorum ſunt dn̄i, pecunia uocatur; qa antiqui, quę habebāt, in pecoribus habebāt, & * Phil. dicit in 4. Ethi. ꝙ pecunias omnia dicimus, quorum dignitas numiſmate menſuratur.

De diſcip. chriſt. c. 1. à med. to. 9. — I — Lib. 4. Eth. in prin. liber. to. 5.

AD III dicendū, ꝙ iuſtitia cōſtituit æqualitatē in illis exterioribus rebus: nō aūt ad eā ꝓpriè pertinet moderari interiores paſſiones. Vndè aliter pecunia eſt materia libetalitatis, & aliter iuſtitiæ.

ARTICVLVS III.

Vtrum uti pecunia ſit actus liberalitatis.

Porrecta ꝑ totum.

590

Infra. art. 4. Et quo. 5. art. 25. d 1. Et 4. Eth.

AD TERTIVM ſic ꝓceditur. Vr̄ ꝙ uti pecunia nō ſit actus liberalitatis. Diuerſarum. n. uirtutum [h] diuerſi ſunt actus: ſed uti pecunia conuenit aliis uirtutibus, ſicut iuſtitię, & magnificētiæ. non ergo eſt proprius actus liberalitatis.

¶2 Præ. [h] Ad libertatē nō ſolū ꝑtinet dare, ſed ēt accipere, & cuſtodire, ſed acceptio, & cuſtodia non uīr ad uſum pecuniæ ꝑtinere. ergo inconueniēter dicitur proprius actus liberalitatis uſus pecunię

K

¶3 Præt. Vſus pecunię nō ſolū cōſiſtit in hoc, ꝙ pecunia deť, ſed in hoc, ꝙ expēdať: ſed expendere pecuniā referť ad ipſum expendére, & ſic [h] nō vr̄ eſſe actus liberalitatis. dicit. n. * Seneca in 5. de Beneficiis. Nō eſt liberalis aliquis ex hoc, ꝙ ſibi donat. ergo nō qlibet vſus pecuniæ ꝑtinet ad liberalitatē.

Lib. 5. cap. 9. parum e princ.

SED CONTRA eſt, qđ * Phil. dicit in 4. Eth. Vno quoque optimè utitur, qui habet circa ſingula uirtutem. ergo diuitiis utetur optime, qui habet circa pecunias uirtutem: iſte autem eſt liberalis. ergo bonus uſus pecuniarum eſt actus liberalitatis.

Lib. 4. cap. 1. non mul tum à pr. to. 5.

RESP. Dcđm, ꝙ ſpecies actus ſumitur ex obiecto, ut ſ. * habitū eſt. Obiectū aūt, ſiuè materia liberalitatis eſt pecunia, & quicquid pecunia menſurari pōt, vt † dictum eſt. Et qa quælibet uirtus conueniēter ſe habet ad ſuū obiectū, cōſequēs eſt, ut cū liberalitas ſit uirtus, act⁹ ei⁹ ſit ꝓportionat⁹ pecunię. Pecunia aūt cadit ſub rōe bonorū utiliū, qa oīa exteriora bona ad vſū hoīs sūt ordinata: & iō ac * ꝓpri⁹ liberalitatis ē pecunia, vel diuitijs uti [o].

1. 2. q. 18. art. 2. — † art. præc. ad 2. arg. — Concluſio

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ ad liberalitatem pertinet bene uti diuitiis inquantū hmōi, eo ꝙ diuitiæ ſunt propria materia liberalitatis. Ad iuſtitiam aūt pertinet uti diuitiis ſecundum rōnem debiti, prout. ſ. res exterior debetur alteri. Ad magnificentiam autem pertinet uti diuitiis ſecundū quādam ſpecialem rationem, ideſt, ſecundum ꝙ aſſumuntur in alicuius operis magni expletionem. Vndè & magnificētia quodammodo ſe habet ex additione ad liberalitatem, ut infra * dicetur.

Vti diuitiis. — q. 134.

AD II dcđm, ꝙ ad uirtuoſum pertinet non ſolū conuenienter uti ſua materia, vel inſtrumēto, ſed ēt preparare opportunitates ad bene utendum. Sicut ad fortitudinem militis pertinet nō ſolū exercere gladiū in hoſtes, ſed etiam exacuere gladiū, & in uagina conſeruare. Sic etiam ad liberalitatē pertinet non ſolum uti pecunia, ſed etiam eā præparare, & conſeruare ad idoneum uſum,

Officium uirtuoſi.

AD III dcđm, ꝙ ſicut * dictū eſt propinqua materia liberalitatis sūt iteriores paſſiones ſm quas hō afficitur circa pecuniam: & ideò ad liberalitatē ꝑtinet præcipuè, ut hō ꝑp inordinatā affectionem ad pecuniam non prohibeatur à quocumq; debito uſu eius. Eſt aūt duplex uſus pecunię. Vn⁹ ad ſeipſum, q uī ad ſumptus, uel expēſas ꝑtinere. Alius aūt quo quis utiť ad alios, qui pertinet ad dationes; & ideò ad liberalittatē pertinet, ut neq; ꝑp immoderatum amorem pecuniæ aliquis impediať à conuenientibus expenſis, neq; à conuenientibus dationibus. Vn̄ circa dationes, & ſumptus liberalitas cōſiſtit, ſm̄ * Phil. in 4. Ethi. Verbum autem Senecę eſt intelligendum de liberalitate ſcundum ꝙ ſe habet ad dationes. Non enim dicitur aliquis liberalis ex hoc, quòd ſibi aliquis donat.

Art. præc. ad 1. & 3. — Vſus pecunię duplex. — Lib. 4. cap. 1. tom. 5.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ad liberalem maximè pertineat dare.

Porrecta ꝑ totum.

591

Infr. q. 119 art. 1. ad 1. & 3. Et 4. Ethic.

AD QVARTVM ſic proceditur. Vr̄ ꝙ ad liberalē nō maximè ꝑtineat dare. Liberalitas. n. à prudētia dirigiť, ſicut & q̄libet alia uirt⁹ moralis: ſed [h] maxime vr̄ ad prudētiā ꝑtinere, diuitias cōſeruare. uñ & * Phil. dicit in 4. Eth. ꝙ illi q nō acqſierūt pecuniā, ſed ſuſceperunt acqſitā ab aliis, liberalius eā, expēdunt quia ſunt inexperti indigētię. ergo uī ꝙ dare non maxime pertineat ad liberalē,

lib. 4. c. 1. ante medium to. 5.

¶2 Prҿt. De hoc ꝙ aliquis maxime intendit, nullus triſtatur, neq; ab eo ceſſat: ſed liberalis quandoque triſtatur de his quæ dedit, neque etiam dat omnibus, ut * dicitur in 4. Ethi. ergo ad liberalem non maximè pertinet dare [h].

Lib. 4. c. 1. circa medium, to. 5

¶3 Præt. Ad illud implendum, qđ quis maxime intendit, hō utitur uiis qbus pōt: ſed liberalis non eſt petitiuus, vt * Phil. dicit in 4. Ethico. cum per

Lib. 4. cap. 1. tom. 5.

hoc

hoc poſſet ſibi pparare facultatē alijs donandi. ergo videtur ꝙ maximè non intendat ad dandum.

¶ 4 Præt. Magis hō obligatur ad hoc, ꝙ prouideat ſibi, q̄ aliis: ſed expendendo aliquid, prouidet ſibi, dando autem prouidet aliijs. ergo ad liberalem magis [h] pertinet expendere, quàm dare.

Lib. 4. ca. 1. tom. 5.

Sed contra eſt, ꝙ * Philoſ. dicit in 4. Ethic. ꝙ liberalis eſt ſuperabundare in datione.

Resp. Dcđm, ꝙ propriū eſt liberalis vti pecunia. Vſus aūt pecuniæ eſt in emiſſione ipſius: nā acquiſitio pecunię magis aſſimilatͬ gñationi, q̄ vſui. Cuſtodia verò pecuniæ, inquātū ordinatͬ ad facultatē vtēdi, aſſimilatͬ habitui. Emiſſio aūt alicuiꝰ rei q̄tò fit ad aliqͩ diſtātius, tātò à maiori virtute pcedit, ſicut patet i his, q̄ pijciunt: & iō ex maiori virtute pcedit, ꝙ aliquis emittat pecuniā dādo eā aliis, q̄ expendendo eā circa ſeipſum. Propriū eſt aūt virtutis, vt pciſè tendat in id, quod perfectius eſt: nā virtus eſt perfectio quædam, vt * dr̄ in 7. Phyſic. & iō [i] liberalis maxime laudatur ex datione [k].

Li. 7. text. 17. tom. 2. Concl.

Ad primvm ergo dcđm, ꝙ ad prudentiā ptinet cuſtodire pecuniā, ne ſurripiatur, aut inutiliter expendatͬ: ſed vtiliter eā expendere non eſt minoris prudentiæ, q̄ vtiliter eā cōſeruare, ſed maioris: qa plura ſunt attendenda circa vſum pecuniæ, q aſſimilatͬ motui, q̄ circa conſeruationem, quæ aſſimilatur quieti. Qđ aūt illi, q ſuſceperunt pecunias ab aliis acquiſitas, liberalius expendunt, quaſi exiſtentes inopiæ inexperti, ſi pp ſolā hanc inexperiētiā liberaliter expenderent, nō haberent virtutem liberalitatis: ſed qñq; hmōi inexperientia ſe habet ſolū ſicut tollens impedimentū liberalitatis, ita ꝙ promptius liberaliter agāt. Timor. n. inopiæ ex eius experientia pcedens, impedit qñq; eos, q acquiſierunt pecuniam, ne eam conſumant liberaliter agēdo: & ſimiliter amor, quo eam amant, tamquā proprium effectum, vt * Philoſoph. dicit in 4. Ethic.

Li. 4. c. 1. a med. to. 5. † In cor. art. & arti. præced.

Ad ii dcđm, ꝙ ſicut † dictum eſt, ad liberalitatem pertinet conuenienter vti pecunia, & per conſequēs cōuenienter dare, qđ eſt qdā pecuniæ vſus. Quælibet aūt virtus triſtatͬ de cōtrario ſui actus, & vitat eius impedimēta. Ei aūt qđ eſt cōueniēter dare, duo opponunͭ, ſ. nō dare qđ cōuenienter eſt dādū, & dare aliqͩ incōueniēter. Vñ de vtroq; triſtatͬ liberalis, ſed de primo magis, qa plus opponitͬ proprio actui: & iō nō dat oībus. Impediretur. n. actus eius, ſi quibuſlibet daret. Non. n. haberet vnde aliis daret, quibus dare conuenit.

Ad iii dcđm, ꝙ dare, & accipere ſe habent ſicut agere, & pati. Nō eſt aūt idē principiū agēdi, & patiendi. Vñ qa liberalitas eſt principiū dationis, nō pertinet ad liberalem vt ſit promptus ad recipiendum, & multò minus ad petendum. Vnde verſus.

Si quis in hoc mūdo vult multis gratus haberi,
Det, capiat, quærat, plurima, pauca, nihil.

Ordinat aūt ad dandū aliqua ſm conuenientiā liberalitatis. ſ. fructus propriarum poſſeſſionum, quos ſolicitè procurat, vt eis liberaliter vtatur.

Ad iiii dcđm, ꝙ ad expendendū in ſeipſum natura inclinat: vnde ad hoc ꝙ pecuniam quis perfundat in alios, pertinet propriè ad virtutem.

Articvlvs v.

Vtrum liberalitas ſit pars iuſtitiæ.

Porrecta 9 totum. 592

Ad qvintvm ſic pcedit. Vr̄ ꝙ liberalitas nō ſit pars iuſtitiæ. Iuſtitia. n. reſpicit debitū: ſed q̄tò ē aliqͩ magis debitū, tātò minꝰ liberaliter datͬ: ergo liberalitas nō ē pars iuſtitiæ, ſed ei repugnat.

Sup. q. 58. art. 12. ad 1. & q. 117 artic. 2. ad 3. & art. 3. ad 2. Et infr. quæ. 157. art. 1. co. Et 3. d. 27. q. 2. ar. 4. q. 2. cor. Et ma. q. 13. arti. 1. cor. ſi.

¶ 2 Præt. Iuſtitia eſt circa operationes, vt ſupra * habitū eſt: ſed liberalitas eſt præcipuè circa amorē, & concupiſcentiam pecuniarum, quę ſunt [h] paſſiones. ergo magis videturꝰ liberalitas ad temperantiam pertinere, quàm ad iuſtitiam.

¶ 3 Præt. Ad liberalitatē pertinet præcipuè conuenienter [h] dare, vt * dictū eſt: ſed conuenienter dare pertinet ad beneficentiā & miſericordiā, quæ pertinent ad charitatē, vt ſupra † dictū eſt. ergo liberalitas magis eſt pars charitatis, quàm iuſtitiæ.

* q. 58. art. 9. & 1. 2. q. 60. art. 2. & 3. * ar. pręce. ad 2. † q. 30. & 31

Sed contra eſt, qđ * Ambr. dicit in 1. de Officijs. Iuſtitia ad ſocietatē gñris humani refertͬ. Societatis. n. rō diuiditur in duas partes, iuſtitiā. ſ. & bñficientiā, quā eā liberalitatē, aut benignitatem vocant. ergo liberalitas ad iuſtitiam pertinet.

Ambr. li. 1 de offic. c. 28. in princip. to. 1. Concl.

Resp. Dcđm, ꝙ [m] liberalitas nō eſt ſpēs iuſtitię: [n] quia iuſtitia exhibet alteri quod eſt eius, ſed liberalitas exhibet id, qđ ſuū eſt. Habet tñ quandā conuenientiā cū iuſtitia in duobus. Primò quidē, qa principaliter eſt ad alterū, ſicut & iuſtitia. Secundò, quia eſt circa res exteriores, ſicut & iuſtitia, licèt ſm rationem, vt * dictum eſt: & ideo [p] liberalitas à quibuſdam ponitur pars iuſtitiæ, ſicut uirtus annexa ei vt principali [q].

Hic in cor. & art. 2. huius q. ad 3. Concl. p

Ad primvm ergo dcđm, ꝙ liberalitas, etſi non attendat debitū legale, qđ attendit iuſtitia, attendit tñ debitū quoddā morale, quod attenditur ex quadā ipſius decentia, non ex hoc ꝙ ſit alteri obligatus: vñ minimum habet de ratione debiti.

Ad ii dcđm, ꝙ tēperantia eſt circa concupiſcentias corporalium delectationum. Concupiſcentia autem pecuniæ & delectatio non eſt corporalis, ſed magis animalis: vnde liberalitas non pertinet propriè ad temperantiam.

Ad iii dcđm, ꝙ datio bñficentiæ, & miſericordiæ procedit ex eo, ꝙ hō eſt aliqualiter affectus circa eū, cui datͬ & iō talis datio ptinet ad charitatē, ſiue ad amicitiā: ſed datio liberalitatis prouenit ex ex eo, ꝙ dās eſt aliqualiter affectus circa pecuniā, dū eā non concupiſcit, neq; amat: vñ ēt non ſolū amicis, ſed etiam ignotis dat quando oportet. Vnde non pertinet ad charitatem, ſed magis ad iuſtitiam, quæ eſt circa res exteriores.

Articvlvs vi.

Vtrum liberalitas ſit maxima virtutum.

Porrecta per totum. 593

Ad sextvm ſic pcedit. Vr̄ ꝙ liberalitas ſit maxima virtutum. Oīs enim virtus hoīs eſt quædā ſimilitudo diuinæ bonitatis: ſed per [h] liberalitatem hō maxime aſſimilatur Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, vt dicitur Iac. 1. ergo liberalitas eſt maxima virtutum.

¶ 2 Præt. Secundū * Aug. in 6. de Tri. In his q̄ non mole magna ſunt, idē eſt eſſe maius, quod melius: ſed rō bonitatis [h] maximè vr̄ ad liberalitatem pertinere quia bonū diffuſiuū eſt, vt patet per * Dio. 4. cap.

Li. 6. ca. 8. parum ante medi tom. 4. * Dio. c. 4 in prin.

4.cap.de diui.no. Vnde & †Amb. dicit in 1. de Officijs, ꝙ iuſtitia cenſuram tenet, liberalitas bonitatem: ergo liberalitas eſt maxima uirtutum.

†Amb.lib. 1.c.28.circa prin.to. 1.

¶ 3 Præt. Homines honorãtur, & amãtur ꝑ uirtutem: ſed † Boetius dicit in lib. de conſolat. Largitas maximè charos facit: & * Phil. dicit in 4. Eth. quòd inter uirtuoſos maximè liberales amantur. ergo liberalitas eſt maxima uirtutum.

†lib.2.proſ. 5.
*lib.4.c.1. aliquantulum à prin cip.tom.5.

Sed contra eſt, quod †Amb. dicit in lib. de officiis, quòd iuſtitia excellentior uidetur liberalitate, ſed liberalitas gratior.* Philoſophus etiam dicit in 1. Rhetoric. quòd fortes, & iuſti maximè honorantur, & poſt eos liberales.

† lib. 1. ca. 28. circa prin. tom. 1.
* li. 1. Rhethoric. ca. 9 non multum à prin cip. to. 6.

G Resp. Dicẽdum, ꝙ quælibet uirtus tendit in aliquod bonum. Vnde quanto aliqua uirtus in maius bonum tendit, tanto melior eſt. Liberalitas autem tendit in aliqđ bonũ dupliciter. Vno mõ, primo & per ſe: alio mòdo, ex conſequenti. Primo quidẽ & per ſe tendit ad ordinandum propriam affectionem circa poſſeſſionẽ pecuniarum, & uſum. Et ſic[m] ſm hoc prefertur liberalitati temperãtia, quæ moderatur & cõcupiſcentias, & delectiones pertinentes ad proprium corpus: & [m] fortitudo, [n] & iuſtitia, quæ ordinãtur quodãmodo in bonũ cõe, una quidem tempore pacis, alia uero tempore belli. Et [m] omnib. præferuntur uirtutes, quę ordinant in bonum diuinum: nam bonũ diuinũ ꝑeminet cuilibet bono humano. Et in bonis humanis bonum publicum præeminet bono priuato, in quibus bonum corporis præeminet bono exteriorũ rerũ. Alio mõ, ordinatur liberalitas ad aliquod bonum ex conſequenti: & [p] ſm hoc liberalitas ordinatur in oĩa bona ꝑdicta[q]. Ex hoc.n. ꝙ hõ non eſt amatiuus pecunię, ſequitur ꝙ de facili utatur ea & ad ſeipſum, & utilitatem aliorum & adhonorem Dei: & [p] ſecundum hoc habet quandã excellentiam ex hoc, ꝙ utilis eſt ad multa[q]. Quia tñ unumquodque magis iudicatur ſecundum id, quod primo & perſe competit ei, quàm ſecundũ id quod conſequẽter ſe habet: ideo dicendum eſt liberalitatem non eſſe maximam uirtutum[r].

Cõcl. in
Cõcl. prima pars 1.
pars 2
Concl. p
Conc. ſecunda pars.
Concl. ſ

Ad primum ergo dicendum, ꝙ datio diuina prouenit ex eo, ꝙ amat homines quibus dat, non autem ex eo, ꝙ afficiatur ad ea quæ dat: & magis uidetur pertinere ad charitatem, quæ eſt maxima uirtutum, quàm ad liberalitatem.

Ad II dicendum, ꝙ quælibet uirtus participat rationem boni, quantum ad emiſſionem proprii actus. Actus aũt quarundã aliarũ uirtutum meliores ſunt, quam pecunia, quàm emittit liberalis.

Ad III dicendũ, quod liberales maximè amantur, nõ quidem amicitia honeſti, quaſi ſint meliores, ſed amicitia utilis, quia ſunt utiliores in exterioribus bonis, quæ cõiter hoĩes maximè cupiũt: & etiam propter eandem cauſam clari reddũtur.

QVÆSTIO CXVIII.

De uitijs liberali oppoſitis, in octo articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt, de uitijs liberalitati oppoſitis.

Et primo, de auaritia.

F Secundo, de prodigalitate.

Circa primum quærũtur octo.

¶ Primo, vtrũ auaritia ſit pctm.

¶ Secũdo, vtrum ſit ſpãle pctm.

¶ Tertio, Cui vırtuti opponaẽ.

¶ Quarto, Vtrũ ſit pctm mort.

¶ Quinto, vtrum ſit grauiſſimũ peccatorum.

¶ Sexto, vtrum ſit carnale, vel ſpirituale peccatum.

¶ Septimo, vtrum ſit vitium capitale.

¶ Octauo, De filiabus eius.

Articvlvs I.

Vtrum auaritia ſit peccatum.

Ad primvm ſic procedit. Vr ꝙ auaritia non ſit peccatum. Dr.n. auaritia quaſi æris auiditas, quia.ſ. in appetitu pecuniæ cõſiſtit, per quam oĩa exteriora bona intelligi pñt: ſed appetere exteriora[h] bona non eſt peccatum, naturaliter.n. hõ ea appetit, tũ quia ſubiecta ſunt H hoĩ naturaliter, tum quia ꝑ ea vita hoĩs conſeruatur, vnde & ſubſtantia hominis dñr. ergo auaritia non eſt peccatum.

¶ 2 Pręt. Oẽ peccatum, aut eſt in Deum, aut in proximum, aut ĩ ſeipſum, vt ſ.* habitum eſt: ſed auaritia non eſt[b] propriè peccatum cõtra Deum. non.n. opponitur neq; religioni, neq; virtutib. theologicis, quib. hõ ordinatur in Deum. neq; ẽt eſt peccatum in ſeipſum: hoc.n. I propriè pertinet ad gulam, & luxuriam, de qua Apoſtol. dicit 1. ad Corin. 6. Qui fornicatur, in corpus ſuum peccat. Similiter etiã non vr̃ eſſe peccatum in proximum, quia per hoc ꝙ homo retinet ſua, nulli facit iniuriam. ergo auaritia nõ eſt peccatum.

¶ 3 Præ. Et quæ[h] naturaliter adueniunt, non ſunt peccata: ſed auaritia naturaliter conſequi- K tur ſenectutem, & quemlibet defectum, vt * Philoſop. dicit in 4. Ethico. ergo auaritia non eſt peccatum.

Sed contra eſt, ꝙ dicitur ad Heb. vlt. Sint mores ſine auaritia, contenti preſentibus.

Resp. Dicendum, ꝙ in quibuſcunque bonum conſiſtit in debita menſura, neceſſe eſt, quòd per exceſſum, uel diminutionem illius menſurę malum proueniat. In omnibus

SVP. QVE. CX. VIII. ART. I.

N. 8 N. c. 3. p. 3. p. 2. q. 5

In art. 1. q. 118. dubium occurrit circa illud, Mẽſura diuitiarũ eſt, prout ſunt neceſſariæ ad uitã hominis ſm ſuã cõditionẽ, ita ꝙ in exceſſu huius menſuræ cõſiſtit pctm auaritiæ. Nã falſum vr hoc eſſe, quia ſequeretur, ꝙ nemo poſſet licitè cumulare ſibi pecunias, ut mutet ſtatũ quẽ habet in maiorem. Cuius oppoſitũ quotidie fit abſq; remorſu cõſciẽtię, & reprehẽſione aliqua. Et patet ſequela, quia ſi hõ nõ põt excedere mẽſurã neceſſariorũ ad cõditionẽ ſuã, cõſequẽs ẽ ut ſi ad cditionẽ ſuã abundãter ſufficiũt mille, ꝙ nõ poſſit iſte cumulare quatuor, vel decẽ millia ſine exceſſu mẽſuræ requiſitorũ ad cõditionẽ ſuã: ac ꝑ hoc nõ poſſet hac uia mutare ſtatũ ſine pctõ. Et ſi ruſticũ oporteret ſp fore ruſticũ, & artificẽ ſp artificẽ, & ciuẽ ſp ciuẽ, & nunq̃ poſſe emere ſibi dominiũ aliqđ: quæ ſũt manifeſtè abſurda.

Porrecta ſ totum.
594
Inf. q. 119.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ cũ appetitus cuiuslibet inſtri in infinitũ, manifeſtè diſſonet à recta rõne, q d. ẽtat, ꝙ qđcũq; nõ alia rõne eſt bonum, niſi ꝑ aliud mẽſuratè appetatur, quantũ, ſ. opus eſt ꝑ illũ finẽ. Signũ aũt ꝙ apetitus dẽt eſſe menſuratus eſt, ꝙ exterior uſus illius inſtri, ſeu medii oportet, ꝙ ſit cõmenſuratus fini ita ꝙ tã exceſſus, q̃ defectus ab oĩbus uituperatur, ut patet in medicina reſpectu ſanitatis, & in exciſione lignorum, aut lapidum ꝑ aliqđ opus, puta, ꝙ ponantur in angulo, aut fiant laquearia &c. Hinc.n. laudantur opifices, ꝙ cõmenſurata finibus opera efficiũt. Cõſtat aũt ꝙ pecunia, & quicqđ pecuniæ loco poſſidet, i glĩe bonorũ vtilũ cõtinet ũt ꝙ ñ niſi ꝑ aliud expetitur, poſſidetur, & expenditur. Oportet ergo pecuniã & appeti, & amari, & haberi menſuratè quãtũ ſcilicet opus eſt ad finem. Finis aũt proprius in

1. 2. q. 72. art. 4
Lib. 4. c. 1. aliquantulum ante med.

vnoquoq;

autem quæ ſunt propter finem, bonum conſiſtit in quadā menſura. Nā ea q̄ ſunt ad finē, neceſſe eſt comenſurari fini, ſicut medicina ſanitati, ut patet per* Phil. in 1. Polit. bona autem exteriora habent rationē utilium ad finem, ſicut† dictū B eſt. Vnde neceſſe eſt, ꝙ bonum hominis circa ea conſiſtat in qnadam menſura, dum ſ. homo ſecundum aliquam menſuram quærit habere exteriores diuitias, prout ſunt neceſſariæ ad uitam eius ſecundum ſuam conditionem: & ideò in exceſſu huius menſurę conſiſtit peccatum, dum. ſ. aliquis ſupra debitum modum uult eas acquirere, vel retinere: qđ ptinet ad C rōnē auaritiæ, quę diffinit̄ eſſe imoderatus amor habēdi. Vn̄ de patet ꝙ[m] auaritia eſt pc̄tm̄[n].

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ appetitus rerū exteriorū eſt homini naturalis, ut eorū quę ſūnt pp finem: & ideò intantū uitio caret, inquantum contineт̄ ſub regula ſumpta ex rōne finis. Auaritia autem hanc regulā excedit, & ideo eſt pc̄tm̄.

Ad ii dicendum, ꝙ auaritia D pōt importare immoderantiā circa res exteriores dupliciter. Vno mō immediatè, quantum ad acceptionem, uel conſeruationē ipſarum, ut. ſ. hō plus debito eas acquirat, uel cōſeruet. Et, ſm hoc eſt directè peccatū in proximum: quia in exterioribus diuitiis nō pōt unus hō ſuperabundare, niſi alteri deficiat, quia bona temporalia nō poſſunt ſimul poſſideri a mul- E tis. Alio mō, pōt importare immoderantiā circa interiores affectiones, quas q̄s ad diuitias habet, puta, ꝙ imoderate aliq̄s diuitias amet, aut deſideret, aut delectet̄ in eis. Et ſic auaritia eſt peccatū hoīs in ſeipſum: quia p hoc deordinat̄ eius affectus licèt nō deordinet̄ corp⁹, ſicut per uitia carnalia. Ex conſequenti autē eſt pc̄m̄ in Deū, ſicut & omnia peccata mortalia, inquantum hō pp bonum temporale contemnit æternū.

Ad iii dcd̄m, ꝙ inclinationes naturales ſunt regulādę ſecundū rōnem, quæ principatū tenet in natura humana: & iō q̄uis ſenes propter naturæ defectum auidius exteriorū rerū inquirant ſubſidia, ſicut & oīs indigens quærit ſuæ indigētiæ ſupplementum: non tm̄ à pctó excuſant̄, ſi debitā rōnis menſuram circa diuitias excedant.

ARTICVLVS II.

Vtrum auaritia ſit ſpc̄ale peccatū.

AD secvndvm ſic proceditur. Vr̄ ꝙ auaritia nō ſit ſpeciale pc̄m̄. Dicit enim† Auguſt. in lib. de liber. arbit. Auaritia, q̄ grece philargyria dicit̄ non in ſolo argento, vel in nū mis, ſed in omnibus rebus quæ immoderate cupiuntur intelligenda eſt, ſed in omni peccato eſt cupiditas immoderata alicuius rei, quia peccatum eſt ſpreto bono incōmutabili, bonis commutabilibus inhærere vt ſupra* habitū eſt. ergo[k] auaritia eſt generale peccatum.

¶ 2 Pręt. Secūdū† Iſid. in li. Etymol. auarus dicit̄, quaſi auidus ęris, i. pecuniæ. unde & in gręco auaritia philargyria nominat̄, i. amor argēti: ſed ſub argēto, p ꝙ pecunia ſig̃natur, ſignificant̄ omnia[h] bona exteriora, quorum pretium pōt numiſmate mē ſurari, ut ſupra† habitum eſt. ergo auaritia cōſiſtit i appetitu cuiuslibet exterioris rei. ergo vr̄ eſſe generale peccatum.

¶ 3 Prę. Super illud ad Rom. 7. Nā cōcupiſcētiā neſciebā &c.

Lib. 1. cap. 6 in med. & c. 5. cir. fi. to. 5.

† q. præce. ar. 3. & 1. 2 q. 2. ar. 1

Concl.

Perfecta ꝑ torum.

595

In ar. 5. ad 2. Et 1. q. 62 ar. 2. ad 2. & 2. di. 21. in exp. lit. fi, & ma. q. 7. ar. 1. ad 2.

† li. 3. c. 17. circa med. tom. 1.

* 1. 2. q. 71. ar. 6. arg. 3

† li. 10. c. 1. circa med.

† q. præce. ar. 2. ad 2.

vnoquoq; pp quem diuitiæ ſunt ſm̄ rōem rectam, eſt propria A vniuſcuiuſq; vita ſm̄ ſuam condōnem, ita ꝙ in vita propria intelligatur & eorum vita, quorum ſibi curam incūbit. Et appellatione vitæ intellig̃ non ſolùm cibum, & potum, ſed q̄cunq; oportuna commoda, & delectabilia, ſalua honeſtate. Vltra hūc aut finem non ſinit recta ratio appeti, aut hēri diuitias, niſi pp alios, puta pp liberalitatis, miſericordiæ, aut magnificentiæ opera, & ſi qd ē hmōi, vbi, ēt apparet menſura appetitus ex fine. Vnde appetere diuitias i infinitum, & ſic amare, aut velle hēre, a recta rōe deuiat. Et ppea negociatio pp ſolum lucrum, vtpote infinita, vituperat̄ a Philoſo. in 1. Polit. Sunt igitur hic duo indubie vera. Primū eſt, ꝙ amor pecuniæ debet eſſe menſurat⁹ hoī quo ad ſe qdem ſm̄ condōnem ſuam, quo ad alios uerò iuxta opera virtutum. Secundum eſt, ꝙ appetitus in infinitum pecuniæ eſt illicitus, vtpote a recta rōe diſcordās. Dubium autem reſtat, quid dicendum de appetitu mutare volentium ſtatū ex cumulatione pecuniæ ſuperfluæ præſenti eius conditioni. Et dicendum vr̄, ꝙ conditio hoīs eſt duplex, vna cōſequēs ſpeciē humanam, & altera conſequēs indiuidua. Species ſiquidem humana ex eo ꝙ ſm̄ ſuis fœlicitatis capax eſt, rōni conſentaneum eſſe conſtituit, vt quilibet eo vſq; ſeipſum ſuoſq; ducere conet̄, vt fœlicitatis vitæ pñtis particeps eſſe poſſit. Et quia ad fœlicitatem pñtem diuitię, licet non magnæ, requiruntur organicè, vt dr̄ in 10. Eth. idcirco abſq; immoderato pecuniæ amore pōt ſeipſum, & ſuos reducere de opere ſeruilium, mechanicorūq;ue, necnon negociationum neceſſitate, & moderatas diuitias acquirere, quatenus fœlicitatis præſentis, quę ſm̄ virtutis ſupremæ exercitationem eſt, particeps eſſe poſſit ſm̄ ſuum modulū. Singulares autem perſonas multas ab intrinſeco donatas cōſpicimus quadam ſapientia, aut a natura indita, aut exercitatione comparata, ſeu aucta, ita ꝙ inter homines velut aliorum domini nati, vel facti ſint, q̄uis dn̄i non ſint. Et quia his naturalis æquitate debetur regimen aliorum, idcirco ſi iſti appetūt diuitum, ſi ad hoc cumulant pecunias, vt dn̄ium tpale emant, vt cuiuſq; decet ſapientiam, a rōis rectę tramite non recedunt. Et ſimile eſt iudicium de aliis virtutibus, quib. hō idoneus reddit̄ ad mutandū ſtatum, puta, cum quis ad fortitudinis actus præclaros, experiētia teſte, in bello cōſpicitur præparatus ppea dignus ſit præeſſe aliis. In omnibus. n. hmōi menſuratur appetitus pecuniæ ex vita hominis ſecundum ſuam condōnem, vt patet. At ſi quis ſufficienter diues, ꝓ naturali fœlicitate conſequenda ex ſolo appetitu aſcendendi, & gloriæ, cumulat pecunias præſenti ſuæ conditioni ſuperfluas, proculdubio immoderato fertur amore: ſicut illi qui ſolo amore lucri negotiant̄. Vtriuſq; name appetitus ſine fine eſt, quia tam aſcendere, quam lucrari, abſolutè ſumpta, termino carent. Et ſicut non ſic contingit appetentibus lucrum pp opportunam uitam ſuæ familiæ, aut neceſſitatem patriæ, quia menſuratur eorum appetitus ex bono œconomico aut politico: ita non ſic accidit illis, de quibus prædictum eſt, ꝙ cumulant pecuniam vt habeant ſuperiorē ſtatum conſonū ſuæ uirtuti. Menſuratur quippe horum appetitus aſcendendi penes quantitatem ſuæ virtutis. Et ppea iſti poſtq̄ aſcenderint ad gradum ſuæ virtuti conſonum, puta, comitatū, quieſcent, & non cumulabunt iterum, vt aſcendant ad regnum, utpote excedens virtutem ſuam. Qui verò ſola libidine aſcendendi, & gloriæ cumulant, cum aliquid nacti fuerint dominii, iterum cumulant, ut altiora cōſcendant, & ſic in infinitū. Et per hęc patet ſolutio obiectorum. Vtrum autē hi qui illicite cumulāt, propter ſolam libidinē aſcēdendi, peccēt mortaliter, in arti. 4. ad ſm̄ differetur.

SV. QVAE. CXVIII. ARTIC. II.

IN ar. 2. hoc ſolum notandū occurrit ꝙ noīe pecuniæ, vt ē materia auaritiæ, nō intelligit̄ q̄cqđ eſt pecunia cōparabile, ſed ſolūmō quicquid hēt rōnē boni vtilis. Ita ꝙ cū pecunia ſua rōne hēat rōnem boni utilis, ut principale ſui gñis. ſ. boni utilis, ponitur obiectum auaritiæ, ducens ſecū totum ſuū genus. Cū ſt audis auari obiectū eſſe bonum vtile tm̄ memento, ut intelligas id, qđ per ſe eſt de gñe bonorum vtilium, ut ſunt agri, ouilia, armenta, & hmōi: quū per accidens ēt honor, & uoluptas pñt ſpectare ad utilia. ſ. ex intentione alicuius appetentis hæc, & non propter ſe, ſed pp lucrum. Obiecta namque & materiæ uirtutum, & vitiorum penes ea q̄ per ſe ſunt diſtinguuntur, & non penes ea quæ ſunt per accidens.

Eſt Aug. in lib. de ſpi- ritu & lit. c. 4. a med. tom. 3.

dicit * gl. Bona eſt lex, quæ dum concupiſcentiam prohibet, omne malum ꝓhibet: videtur autē lex ſpecialiter prohibere concupiſcētiam auaritię. vnde dicitur Exod. 20. Non concupiſces rem proximi tui. ergo [h] concupiſcentia auaritię eſt omne malum. Et ita auaritia eſt generale peccatum.

SED CÕTRA eſt, qđ ad Ro. 1. Auaritia cõnumeratur inter alia ſpecialia peccata, vbi dr̄. Repletus omni iniq̃tate, malitia, fornicatione, auaritia &c.

1. 2. q. 72. artic. 2.

RESP. Dicendū, ꝙ peccata ſortiunt̄ ſpeciem ſm̄ obiecta, vt ſupra * habitum eſt: obiectum autē peccati eſt illud bonum, in quod tendit inordinatus appetitus. & iō vbi eſt ſpecialis ratio boni, quod inordinatè appetitur, ibi eſt ſpecialis ratio peccati. Alia autem eſt ratio boni vtilis, & boni delectabilis: diuitiæ autem ſecundùm ſe habent rationem vtilis. Ea enim ratione appetuntur inquantū in vſum hominis cedunt: & ideò [m] ſpeciale quoddam peccatum eſt auaritia, ſecundum ꝙ eſt immoderatus amor habendi poſſeſſiones, quæ nomine pecunię deſignant̄ [n], ex qua ſumit̄ auaritię nomē. Verum quia verbum habendi ſm̄ primariam impoſitionem ad poſſeſſiones pertinere uı̄, quarum ſumus totaliter domini, ad multa alia deriuat̄. Sicut dr̄ homo habere ſanitatem, vxorem, ueſtimentum, & alia huiuſmodi, vt patet in prædicamentis per conſequens etiam, & nomen auaritiæ amplia- tum eſt, ad omnem immoderatum appetitum habendi quamcunque rem, ſicut * Greg. dicit in quadam Homi. ꝙ auaritia eſt non ſolum pecuniæ, ſed etiam ſcientiæ, & altitudinis, cum ſupra debitum modum ſublimitas ambitur: & [p] ſecundum hoc auaritia non eſt ſpeciale peccatum: Et hoc etiam modo loquit̄ * Aug. de auaritia in authoritate inducta. Vndè patet reſponſio ad primum.

Concl. m

Homo. 6. in Euāge. inter prin. & med. Concl. p

Citata in argu. 1.

AD II dicēdū, ꝙ omnes res exteriores, quæ ueniunt in vſum humanæ uitæ, nomine pecuniæ intelliguntur, inquā tum habent rationem boni utilis. Sunt autem quædam exteriora bona, quæ pōt aliquis pecunia conſequi, ſicut uoluptates, & honores, & alia hmōi, quæ habent aliam rationē appetibilitatis: & iō illorum appetitus non propriè dr̄ auaritia, ſecundum quòd eſt vitium ſpeciale.

AD III dicendum, ꝙ gl. illa loquitur de concupiſcentia inordinata cuiuſcunque rei. Pōt. n. intelligi, ꝙ per prohibitionem concupiſcentiæ rerum poſſeſſarum, prohibeantur quarumcunque rerum concupiſcentiæ, quæ per res poſſeſſas haberi pñt.

Porrecta ꝑ totum.

196

ARTICVLVS IIII.

Vtrum auaritia opponatur liberalitati.

Sup. q. 117 art. 2. cor. & q. 118. art. 5. ad 3. Et ma. q. 13. ar. 2. ad 10. Et 4. Eth. lec. 4. per & to ... 5. fin.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videt̄ ꝙ auaritia non opponatur liberalitati, quia ſuper illud Matth. 5. Beati qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiā, * Chryſ. dicit, ꝙ duplex eſt iuſtitia, una gñalis, & alia ſpālis, cui opponit̄ [h] auaritia, & idē † Phi. dicit in 5. Eth. ergo auaritia nō opponitur liberalitati.

* Homil. 6 ex uariis locis Matth. tom. 2. † lib. 5. ca. 1. & 2. to. 5

¶ 2 Præt. Peccatum auaritiæ in hoc conſiſtit, ꝙ homo tranſcendit [h] menſuram in rebus poſseſsis: ſed hmōi menſura ſtatuitur per iuſtitiā. ergo auaritia directè opponitur iuſtitiæ, & non liberalitati.

¶ 3 Præt. Liberalitas eſt uirtus media inter duo F uitia contraria, ut patet per † Phil. in 2. & 4. Ethic. ſed [h] auaritia non habet pctm̄ contrariū, & oppoſitū, & ut patet ꝑ * Phyl. in 5. Eth. ergo auaritia nō opponit̄ liberalitati.

† lib. 2. ca. 7. & lib. 4. ca. 1. to. 5.

* lib. 5. cap. 1. & 2.

SED CÕTRA ē, ꝙ ſicut dr̄ Ec. 5. Auar⁹ nō implebit̄ pecunia, & q amat diuitias, fructū ñ capiet ex eis: ſed ñ ipleri pecunia & inordinate eas amare, ē cõtrariū liberalitati, q̄ i appetitu G diuitiarū medium tenet. ergo auaritia opponit̄ liberalitati.

RESP. Dcđm, ꝙ auaritia importat immoderātiā quandā circa diuitias dupliciter. Vno mō, immediate circa ipſam acceptionē. & conuerſationē diuitiarum, inquantū. ſ. aliq̃s acq̃rit pecuniā vltra debitū aliena ſurripiēdo, uel retinēdo, & ſic [m] opponit̄ iuſtitię. [n] Et hoc mō accipit̄ auaritia Ezec. 22. H ubi dr̄. Princepſeius in medio eius quaſi lupi rapientes p̄dā ad effundēdū ſanguinē, & auara lucra ſectāda. Alio mō, importat immoderantiam circa interiores affectiones diuitiarū, puta, cum quis nimis amat vl̄ d̄ſiderat diuitias, aut nimis delectat̄ i eis, ēt ſi nolit rapere aliena: & [p] hoc mō, auaritia op I ponit̄ liberalitati, q̄ moderat̄ hmōi affectiones, [q] ut * dcđm̄ ē. Et ſic accipitur auaritia 2. ad Cor. 6. Præparent repromiſsā bñdictionē hāc paratā eſſe, & ſic quaſi bñdictionē, nō quaſi auaritiam. gl. ſ. ut doleant pro dato, & parū ſit quod dent.

Concl. m

Concl. p

AD PRIMVM ergo dcđm, ꝙ Chryſ. & Phy. loquunt̄ de auaritia primo mō dicta. Auaritiam āt ſcđo mō dictam noīat Philoſophus illiberalitatem.

K AD II dcđm, ꝙ iuſtitia, ꝓprie ſtatuit mēſurā i acceptionib⁹, & cõſeruationib. diuitiarū ſm̄ rōnē debiti legalis, ut ſ. hō nō accipiat, nec retineat alienū, ſđ liberalitas cõſtituit mēſurā rōnis, pricipaliter q̄dē i iteriorib⁹ affectionib⁹, & ꝑ ꝯſequēs i exteriori acceptione, & cõſeruatione pecuniarū, & emiſſione earum, ſm̄ ꝙ exteriori affectione ꝓcedūt, nō obſeruādo rationē debiti legalis, ſed debiti moralis, quod attenditur

SVP. QVÆ. CXVI. ART. III. ET IIII.
Nic. de Nyſſ. trac. 3. p. 3. par. 2. q. 5.

IN arti. 3. & 4. ſimul notæ, ꝙ auaritia, ut opponitur liberalitati, non eſt ex ſuo gñe pctm̄ mortale, ſed ex fine, ſi. ſ. pecunia amaret̄ vt vltim⁹ finis. Et iō in lr̄a dr̄, ꝙ tūc eſt pctm̄ mortale, qñ ꝑponit̄ amori Dei, ꝙ ꝓp̄ eā, trāſgredi q̃s ñ curaret p̄cepta Dei. Hæc. n. declaratio ex cõib. tacite īſinuat ꝙ ex ꝓpria auaritia iſta ñ ē pctm̄ mortale, ſed ex cõi rōe, quia exteri amores bonorū tēporaliū, q̄ fortunę &c. ſūt mortalia pctā ſi excedūt diuinū amorē. ex quo patet, ꝙ īmodera t⁹ appetit⁹ lucri in īfinitū, vt cõtīgit negotiatorib. abſolute, ñ ē mort. pec. ex ſuo gñe. ¶ In eiſdē articulis dubiū occurrit, An hñs de ſupfluo poſſit cogi ad dādū pauperib. Et ē rō dubii, q̄a in ar. 4 in rñſione ad 2. dr̄, ꝙ ex debito legali tenet̄ hñs de ſupfluo dare pauperib. Conſtat āt, ꝙ id, ad qđ hō tenet̄ ex legali debito, pōt homo à iudice cogi, vt patet ſuperi⁹, q. 80 ¶ In oppoſitū āt ē, q̄a nulli cõpetit agere cõtra talē diuitē ꝓ iure ſuo, q̄a nulli paupi ꝗſitū ē ius ſup ſupfluis diuitiis, cū ñ ſit maior rō d̄ uno, q̄ d̄ alio ¶ Ad hui⁹ euidētiam ſciēdū eſt, ꝙ in lr̄a dr̄ non ſolum de hñte ſupfluum, ſed ēt abſolutè d̄ uidēte pauperē in piculo neceſſitatis extremæ, ꝙ ex legali debito tenet̄ erogare ſua pauperib⁹. Et de ſcđo q̄dē caſu, hoc eſt rōne piculi neceſſitatis extremæ, non eſt difficile ꝑſpicere, ꝙ interueniat legale debitū. Nā tpe extremæ neceſſitatis oīa ſunt cōia. Ac ꝓ hoc bona, q̄ alter poſſidet, ſiunt mea ſi patior extremā neceſſitatē. Et ſi poſſidēs ñ ſpōte velit mihi ſubuēire, poſſet iudex cogei. Et ſi hęc via d̄ficit, poſsū occulte quaſi ꝑ modū furti, vel māifeſte, quaſi ꝑ viā rapinę accipere qđ mihi op⁹ ē, qm̄ ñ accipio aliena, ſed cõia negata, & impoſſibilia aliter haberi in extrema neceſſitate.

Concl. m

Concl. p

q. præce. arti. 6. & art. 1. ad 1. & arti. 3. ad 5.

tate. Apparet ergo hic, quòd quia extrema neceſſitas facit res alterius mihi cōes, quòd ex debito legali mihi debentur, & cogi pōt à iudice, & in eius defectu à meipſo propter neceſſitatis articulum. Sed in primo casu, cū quis hēt de ſuperfluo naturæ, & pſonæ, & nullus apparet in extremæ neceſſitatis periculo, nō ita apparet legale debitū. Verū ſi inſpexerimus quòd dupliciter aliquis pōt à iudice cōpelli: Vno mō, propter debitū alicui certæ pſonæ, vt ſi furatus quis fuerit bona alicuius, vel aliàs ei debitor fuerit rōe depoſiti, vel mutui &c. Alio mō, rōne debiti non alicui ſingulari perſonæ, ſed propter cōe bonū, vt ſi quis homicidiū cōmiſerit, & nullus conqueratur, pōt iudex ex officio propter cōe bonū iuſtitię ſeruandū punire hominē: Si hoc, inquā, inſpexerimus, nō apparebit difficile, quòd habēs de ſuperfluo, nec volens ſpōte impartiri indigētibus, pōt à principe cogi ad ſubuētionē indigētiū. Itaque pōt princeps ex officio, vt iuſtitia in diuitiis ſeruetur, à nolente ſuperfluū naturæ, & perſonæ diſpenſare, diſtribuere illud indigētibus, tamquam auferēdo diſpenſationē diuitiarū cōmiſſam diuiti ab ipſo indigno. Nā iuxta ſanctorum doctrinā, diuitiæ ſuperfluæ non ſunt diuiti niſi vt diſpenſatori conceſſæ à Deo, vt habeāt meritū bonæ diſpenſationis. Fundatur ergo legale debitū in hoc caſu ſuper ipſa diuitiarū iuſtitia, quòd cum in gñe boni vtilis ſint, ſuperfluitas non diſpenſata, ſed retenta cōtra vtriuſque vtilitatē, occupatur. Nā & contra retinentē occupatur, quia ſua eſt vt ſibi proſit diſpenſatio. Et contra indigentium vtilitatē occupatur, quia quod in eorum vſum cedere debet, occupatur. Et vt Baſilius dixit, ipſorum indigentium eſt ex debito, licet non de facto. Et ideo indigentibus fit in-

Porrectā per totum. 597 *Mal. q. 13. art. 2.* *In ſerm. ad diuites auaros declinando ad finem. Nota Baſilium in diuites.* *Elicitur ex Homil. 15 in Math. in opere imperfecto declinando ad finem, tom. 2.* † *Eſt Aug. in li. de fide & operibus. ca. 16. to. 4.* *Ar. prece.*

ſecundum regulam rationis.

AD III dicendum, quòd auaritia ſecundum quòd opponitur iuſtitię, nō habet vitiū oppoſitū, quia auaritia conſiſtit in plus habēdo quàm debeat ſecundum iuſtitiā. Et huic opponitur minus habere, quod nō habet rōem culpę, ſed pęnæ: ſed auaritia ſecundum quòd opponitur liberalitati, habet vitium prodigalitatis oppoſitū.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum auaritia ſemper ſit peccatum mortale.

AD QVARTVM ſic procedit. Vr quòd auaritia ſemper ſit peccatū mortale. Nullus. n. eſt dignus morte, niſi pro peccato mortali: ſed propter auaritiā hoīes digni ſunt morte. Cū. n. Apoſt. ad Ro. 1. pmiſiſſet, Repletos oī iniquitate, fornicatione, auaritia &c. ſubdit, qui talia agunt, digni ſunt morte. ergo auaritia eſt peccatum mortale.

¶ 2 Pręt. Minimū in auaritia ē, quòd aliquis inordinatè retinet ſua: ſed hoc vr eſſe pctm̄ mortale. dicit. n. Baſ. Eſt panis famelici quē tu tenes, nudi tunica quam cōſeruas, idigētis argētū quod poſſides. Quocirca tot iniuriaris, quot exhibere valeres: ſed iniuriari alteri eſt peccatū mortale, quia contrariatur dilectioni proximi. ergo multò magis omnis auaritia eſt peccatum mortale.

¶ Pręt. Nullus excecatur ſpūali cęcitate, niſi per peccatū mortale, quod aīam priuat lumine grāæ: ſed ſecundum Chryſ. tenebra aīæ eſt pecuniarū cupido. Ergo auaritia, quæ eſt pecuniarū cupido, eſt peccatum mortale.

SED CONTRA eſt, quòd 1. ad Corinth. 3. ſuper illud, Si quis ædificauerit ſuper hoc fundm̄ &c. dicit † gl. quòd lignū, fęnū, & ſtipula ſuperędificat ille qui cogitat quę mundi ſunt quōmodo placeat mundo, quod pertinet ad peccatū auaritiæ. Ille aūt qui ædificat lignū, fęnū, & ſtipulā, non peccat mortaliter, ſed venialiter. De eo. n. dr quod ſaluus erit ſic quaſi per ignē. ergo auaritia quandoque eſt veniale peccatū.

RESP. Dicendum, quòd ſicut dictum eſt auaritia dupliciter dr. Vno mō, ſecundum quòd opponitur iuſtitię: & hoc mō ex gñe ſuo eſt peccatū mortale. Sic. n. ad auaritiā

A pertinet quòd aliquis iniuſtè accipiat, vel retineat res alienas, quod pertinet ad rapinam, vel furtum, quæ ſunt peccata mortalia, vt ſupra habitum eſt. Cōtingit tamen in hoc gñe auaritię aliquid eſſe peccatū veniale propter imperfectionē actus, ſicut ſupra dictū eſt, cū de futuro agereē. Alio mō pōt accipi auaritia ſecundum quòd opponitur liberalitati: & ſecundum hoc importat inordinatū amorē diuitiarum. Si ergo in tm̄ amor diuitiarum creſcat, quòd pferatur charitati, vt. ſ. propter amore diuitiarum aliquis nō vereatur facere contra amorē Dei, & proximi, ſic auaritia erit peccatum mortale. Si aūt inordinatio amoris intra hoc ſiſtat, vt. ſ. hō, quamuis ſuperfluè diuitias amet, nō tamen pfert earū amorē amori diuino, vt ſi propter diuitias nō velit aliquid facere cōtra Deū, & proximum, ſic auaritia eſt peccatum veniale.

B

C AD PRIMVM ergo dicendum, quòd auaritia connumeratur peccatis mortalib. ſecundum illam rationem, qua eſt peccatum mortale.

AD II dicendum, quòd Baſi. loquitur in illo caſu, in quo aliquis tenetur ex debito legali bona ſua pauperibus erogare vel propter periculum neceſsitatis, vel ēt propter ſuperfluitatem habitorum.

D AD III dicendum, quòd cupido diuitiarū obtenebrat aīam propriè, quando excludit lumē charitatis, pferendo amorem diuitiarum amori diuino.

ARTICVLVS V.

Vtrum auaritia ſit maximum peccatorum.

AD QVINTVM ſic procedit. Vr quòd auaritia ſit maximū pctōrum. Dr. n. Eccl. 10. Auaro nihil eſt ſceleſtius. & poſtea ſubdit. Nihil eſt iniquius quàm amare pecuniā. Hic. n. & aīam ſuā venalē hēt. & Tullius dicit in 1. de offic. nihil eſt tā anguſti aī, tā que parui, quàm amare pecuniā: ſed hoc ptinet ad auaritiam. ergo auaritia eſt grauiſſimū pctōrū.

E ¶ 2 Pręt. Tātò aliquod pctm̄ eſt grauius, quātò magis charitati cōtrariatur: ſed auaritia maximè cōtrariatur charitati. dicit. n. Aug. in li. 83. q. quòd venenum charitatis eſt cupiditas. ergo auaritia eſt maximum peccatorum.

¶ 3 Prӕt. Ad grauitatē pctī pertinet quòd ſit incurabile

Q. 66. art. 6. & 8. *Q. 16. paulo a prin. tom. 4.*

auaritia non diſpēſando ſuperflua, quā iniuriā princeps, qui cuſtos iuſti eſt, ex officio auferre pōt, & debet, ſi conſtat euidenter.

¶ Ad obiectionē aūt in oppoſitū dr, quòd licet nulli determinato pauperi ſit acquiſitū ius vt debeatur ſibi id quòd diues habet de ſuperfluo, quia ex arbitrio diuitis pēdet diſpenſatio vt huic, vel illi indigenti det: quia tamen cōi bono hoīum acquiſitū eſt ius, vt quæ ſuperſunt vnicuique dentur indigētibus: ideo princeps, cuius eſt curam habere de cōi bono, pōt ex officio ad hoc cogere tales diuites. Et quia violatio legalis debiti in diuitiis iuſtitiam violat, non liberalitatē, vt patet ex litera, in iuſtitia aūt ex ſuo gñe eſt peccatū mortale, vtpote contra bonū proximi, vt ex ſuperius habitis dicimus: ideo diues non diſpenſans ſuperflua, ſed cumulās ad extēdū ſibi dominiū, ex ſola aſcendēdi libidine non ſolū illicitè agit propter libidinem dñandi, & inordinatū amorē pecuniæ: ſed mortaliter peccat contra proximorū indigētiam occupādo ſuperflua, quæ pauperibus debentur ex hoc ipſo quòd ſuperflua ſunt, vt habes ex Baſilio, & litera &c. Et per hoc patet ſolutio dubii in 1. art. in ſoluti.

Concl. a † *Q. 66. art. 6. ad 3.* *Concl. b* *Concl. c*

SVP. QVAE. VIII. ART. V.

IN arti. 5. caue ne in verbis literæ erres, & aut fluctues, [illegible] gēs quòd priuatio boni formaliter ſe habet in peccato: conuerſio autem ad commutabile materialiter. Memento quòd de pctō in gñe mali ſimpliciter ſermo eſt: cū cōparantur inter ſe, quod eorū ſit prius, vt hic fit, Cōſtat aūt formale peccati in gñe mali ſimpliciter conſiſtere in priuatione, vt ſuperius pluries dictum eſt.

Porrectā per totum. 598 *Pſal. 15.* *Li. 1. c. cuius titul. eſt: Vera magnanimitas in duobus ſita eſt.*

bile. Vndè & peccatum in Spiritumſanctū dr̄ gra- F uiſſimū, quia eſt irremiſſibile: ſed auaritia eſt peccatum inſanabile. uñ dicit* Philo. in 4. Eth. ꝙ ſenectus, & omnis impotentia auaros facit. ergo auaritia eſt grauiſſimum peccatorum.

Lib. 4. c. 2. declinando ad fi. to. 5.

¶ 4. Pręt. Apoſt. dicit ad Epe. 5. ꝙ auaritia[b] eſt idolorū ſeruitus: ſed idolatria computatur inter grauiſſima peccata, ergo & auaritia.

D. 84. SED CONTRA eſt, ꝙ[l] adulteriū eſt grauius pc̄tm̄ q̄ furtum, vt hr̄ Prou. 6. furtum āt pertinet ad auaritiā. ergo auaria non eſt grauiſſimum peccatorū.

RESP. Dicēdum, ꝙ oē peccatum ex hoc ipſo qđ eſt malum, conſiſtit in quadam corruptione, ſiuè G priuatione alicuius boni. Inquantum aūt eſt uoluntarium, conſiſtit in appetitu alicuius boni. Dupliciter ergo ordo peccatorum poteſt attēdi. Vno modo, ex parte boni qđ per peccatū cōtemnitur, uel corrumpitur, qđ quantò maius eſt, tātò peccatum grauius eſt: &[m] ſm̄ hoc peccatū qđ eſt contra Deum, eſt grauiſſimum, & ſub hoc eſt peccatū, qđ eſt contra perſonam hoīs, ſub quo eſt peccatū, qđ eſt contra res exteriores, quæ ſunt ad uſum hoīs deputatæ: qđ vr̄ ad auaritiam pertinere[n]. Alio modo pōt attendi gradus peccatorum ex parte boni, H cui inordinatè ſubditur appetitus humanus, qđ quantò minus eſt, tātò peccatū eſt deformius. Turpius eſt. n. ſubeſſe inferiori bono, quàm ſuperiori. Bonum aūt exteriorum rerum eſt infimū inter humana bona: eſt. n. minus q̄ bonū corporis, qđ ēt minus ē q̄ bonum aīę, qđ excedit̄ à bono diuino. Et[p] ſm̄ hoc peccatum auaritiæ, quo appetitus humanus ſubiicitur ēt exterioribus rebus, habet quodammodo deformitatem maiorem. Quia tñ corruptio, uel priuatio boni, formaliter ſe habet in peccato: conuerſio aūt ad bonū cōmutabile materialiter, magis eſt iudicanda grauitas peccati ex I parte boni qđ corrumpitur, q̄ ex parte boni, cui ſubiicitur appetitus. Et ideò dicendum eſt, ꝙ[f] auaritia non eſt ſimpliciter maximum peccatorum[r].

Concl. m — Concl. p — Concl. f

AD PRIMVM ergo dcd̄m, ꝙ authoritates illæ loquuntur de auaritia ex parte boni, cui ſubdit̄ appetitus. Vñ & in Eccl ſiaſt. ꝑ rōne ſubditur, ꝙ auarus ſuā aīam hēt uenalē, quia uidelicet aīam ſuā. i. uitā ſuā exponit periculis ꝓ pecunia. & ideò ſubdit, Qm̄ in uita ſua proiecit. i. contempſit, intima ſua, ut. ſ. pecuniā lucraretur.* Tullius ēt addit hoc eſſe anguſti animi, ut ſcilicet uelit pecunię ſubiici.

Loco citato in arg.

AD II dcd̄m, ꝙ Aug. ibi accipit cupiditatē gn̄aliter cuiuſcunq; tpalis boni, non ſm̄ ꝙ accipitur ſpāliter ꝓ auaritia. Cupiditas. n. cuiuſcunq; tpalis boni eſt uenenū charitatis, inquantū. ſ. hō ſpernit bonum diuinum ꝑꝑ hoc, ꝙ inhæret bono tpali. K

D. 1005. AD III dcd̄m, ꝙ aliter eſt inſanabile peccatū in Spm̄ ſctm̄, & aliter auaritia. Nam peccatum in

D. 1019. Spm̄ ſctm̄ eſt[d] inſanabile ex parte cōtēptus, puta, quia hō contemnit, vel miſericordiam, vel iuſtitiā diuinā, aut aliquid horū, per quæ hoīs peccata ſanantur. ideò talis inſanabilitas pertinet ad maiorem grauitatem peccati. Auaritia uerò habet inſanabilitatē ex parte defectus humani, in quē. ſ. ſp ꝓcedit humana natura, q2 quo aliquis eſt magis deficiens, eò magis indiget adminiculo exteriorū rerū: & iō magis in auaritiā labit̄. Vnde per talem inſanabilitatē non oſtenditur peccatum eſſe grauius, ſed quodammodo per hoc eſt periculoſius.

AD IIII dcd̄m, ꝙ auaritia cōparat̄ idolatriæ per quandam ſimilitudinē, quā hēt ad ipſam: q2 ſicut idolatra ſubiicit ſe creaturæ exteriori, ita ēt auar[s], non tñ eodem modo: ſed idolatra quidem ſubiicit ſe creaturę exteriori ut exhibeat ei cultum diuinū: auarus autem ſubiicit ſe creaturę exteriori immoderatè eam concupiſcendo ad uſum, non tamē ad cultum. Et ideo non oportet ꝙ auaritia habeat tātam grauitatem, quantam habet idolatria.

ARTICVLVS VI.

Vtrum auaritia ſit peccatum ſpirituale.

AD SEXTVM ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ auaritia non ſit peccatum ſpirituale. Peccata. n. ſpiritualia videntur eſſe[h] circa ſpiritualia bona: ſed mater. a auaritiæ ſunt bona corporalia, ſ. exteriores diuitiæ. ergo auaritia nō eſt peccatum ſpirituale.

¶ 2 Præt. Peccatum ſpūale contra carnale diuidit̄: ſed auaritia[b] videtur eſſe peccatū carnale. Sequitur enim corruptionem carnis, vt patet in ſenibus, qui ꝑꝑ naturæ carnalis defectū in auaritiam incidunt. ergo auaritia nō eſt peccatum ſpirituale.

¶ 3 Præt. Pc̄tm̄ carnale eſt per qđ etiam corpus hominis deordinat̄, ſm̄ illud Apoſtoli 1. ad Cor. 6. Qui fornicatur, in corpus ſuū peccat: ſed auaritia ēt[b] corporaliter hoīem uexat. vñ &* Chryſ. Mar. 5. Comparat auarum dæmoniaco, q in corpore uexatur. ergo auaritia nō videtur eē peccatū ſpirituale.

SED CONTRA eſt, ꝙ † Greg. 31. Moral. computat auaritiam cum uitijs ſpiritualibus.

RESP. Dicendum, ꝙ peccata præcipue in affectu conſiſtunt. Oēs āt affectiones aīæ, ſiue paſſiones terminant̄ ad delectationes, & triſtitias, ut patet p* Philoſ. in 2. Eth. Delectationū aūt q̄dā ſunt carnales, & q̄dam ſpirituales. Carnales quidē delectationes dn̄r, q̄ in ſenſu carnis complētur, ſicut delectationes ciborū, & uenereorum. Delectationes uero ſpirituales dn̄r, quę complentur in ſola aīę apprehenſione. Illa ergo peccata dicunt̄ carnalia, quæ pficiunt̄ in delectationibus carnalibus:

SVP. QV. CXVIII. ART. VI. VII. ET VIII.

IN articulis reliqs, ſ. 6. 7. & 8. eiuſd. q. ſola rñſio ad 4. vlt. articuli, tractanda occurrit quo ad quatuor. Primò, ꝙ auaritia habere dr̄ ſpēs: & hoc non ſic accipiendum vr̄, vt ſingula enumerata in lr̄a ſint diuerſarum ſpērum. Nā parci, & tenaces eiuſdem vñt rōis differentes ſm̄ magis & minus: ſed quia q̄dam eorum differūt ſpecie, vt aleatores, latrones, lenones, & hmōi, ꝑꝑ quod ī lr̄a non ſimpliciter dr̄, ꝙ ſunt ſpēs, ſed quòd magis ſunt ſpecies q̄ filiæ, quia magis accedunt ad naturam ſpecierum, recipiendo pdicationem auaritię, vt ſuperioris. Et ſuper 4. Ethi. author modo hęc noīat ſpēs, modo noīat modos illiberalitatis. Secundo, ꝙ litera vr̄ corrupta, cum dicit, vel q2 lucratur multa cum paruo labore: qm̄ ex 4. Eth. (vñ hæc recitat author) nō hr̄ hęc ſpēs: ſed oppoſita. ſ. quia lucratur parum ex multo. Ad auaritiam ſiquidē ſpectat valde laborare ꝓ paruo lucro, qm̄ minus decet hoc, & maiorem lucri cupiditatē oſtēdit. Vñ lr̄a corrigenda vr̄ ad tex. 4. Ethic. & legi, Quia lucratur parum cum multo labore. Eſt. n. hic vnus auaritiæ modus. Tertiò, ꝙ primum membrum turpis lucri. ſ. vilia, & ſeruilia opera exercendo per illiberales operationes licet non habeat exemplum in litera. nō ꝓpterea eſt obſcurum. quia in promptu exēpla ſunt auarorum: q ciues

Porrecta 599

Homi. 21. & 29. i Ma. a med. ill. to. 2

† Lib. 31. c. 31.

Lib. 2. c. 3. cir. pr. to. 5

ciues diuites cũ ſint, non verentur vilibus, & ſeruilibus ſe occupare operib. propter lucrũ, vt patet in his qui ſequuntur iumẽta, laborant manibus &c. vt pleniores fructus percipiant pecorum, aut agrorũ &c.

Concl.

Quarto, ꝙ cum in litera aleatores ponuntur ſub iniuſto lucro cum hic, q̃ in 4. Ethi. ab auctore, licet non ab Ariſtotele, intellige hoc dictũ de aleatoribus in caſibus, in quibus tenentur ad reſtitutionem, de quib. ſupra dictum eſt: nam aliàs aleatores nõ iniuſti, ſed auari ſunt, lucrari quærentes ab amicis, quibus liberalitas dandum cenſet. Indè enim turpes ſũt ꝙ cupiunt lucrari vnde nõ debent. ſ. ex amicorum bonis: quĩ deberent cupere vt illa conſeruentur: non vt diminuantur.

illa uerò dñr ſpũalia, quæ perficiuntur in ſpũalibus delectationibus abſq; carnali delectatione: & hmõi eſt auaritia. Delectatur. n. auarus in hoc, ꝙ cõſiderat ſe poſſeſſorẽ diuitiarũ: & iõ auaritia eſt pctm̃ ſpũale.

A Ad primvm ergo dicẽdm, ꝙ auaritia circa corporale obiectũ non q̃rit delectationẽ corporalẽ, ſed ſolùm aialem, put. ſ. hõ in hoc delectatur, ꝙ diuitias poſſideat: & ideò non eſt peccatũ carnale. Rõne tñ obiecti mediũ eſt inter peccata purè ſpũalia, quæ quærunt delectationem ſpũalẽ circa obiecta ſpũalia, ſicut ſuperbia eſt circa excellẽtiã: & uitia purè carnalia, q̃ q̃runt delectationẽ purè corpalẽ, circa obiectũ corpale.

B Ad ii dicẽdũ, ꝙ motus recipit ſpẽm ſm̃ terminũ ad quẽ, non aũt ſecundũ terminum à quo. Et ideo uitium dr̃ carnale ex hoc, ꝙ tendit in delectationem carnalem, non aũt ex eo, ꝙ procedit ex aliquo defectu carnis.

Loco citato in arg. 1

C Ad iii dcdm, ꝙ Chriſ.* comparat auarum dæmoniaco, non quia uexetur in carne ſicut dæmoniacus, ſed per oppoſitum: quia ſicut dæmeniac⁹ ille, de quo legitur Mar. 5. ſe denudabat, ita auarus ſe ſuperfluis diuitiis onerat.

Porrecta 3 totum.

Articvlvs vii.

Vtrum auaritia ſit uitium capitale.

600

2. diſt. 42. q. 2. art. 3. Et mal. q. 8. at. 1. co. & q. 13. ar. 3.

AD septimvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ auaritia non ſit uitium capitale. Auaritia. n. opponitur liberalitati, ſicut medio, & prodigalitati, ſicut extremo: ſed neque liberalitas eſt principalis uirtus, nequè prodigalitas uitium capitale.[h] ergo etiam auaritia non debet poni uitium capitale.

D ¶ 2 Præt. Sicut s.* dictum eſt, illa dñr eſſe uitia capitalia, quæ hñt principales fines, ad quos ordinant̃ fines aliorũ vitiorũ: ſed hoc[h] non competit auaritiæ, quia diuitiæ non habent rationem finis, ſed magis rationem eius quod eſt ad finem, ut dr̃ in 1.* Eth. ergo auaritia non eſt uitium capitale.

1. 2. q. 84. art. 3. & 4. Li. 1. Eth. c. 5. cir. fin. to. 5 †Li. 15. Moral. c. 12. & c. 14. in pr.

E ¶ 3 Præt. †Greg. dicit 15. Mor. ꝙ auaritia quandoq; oritur ex elatione, quandoque per timorem. Dum enim quidam deficere ſibi ad ſumptum neceſſaria æſtimant, mentem ad auaritiam relaxant. Sunt alij qui dum potentiores uideri appetunt, ad alienarũ rerum ambitum ſuccenduntur. ergo[h] auaritia magis oritur ab aliis vitiis, quàm ipſa ſit vitium capitale reſpectu aliorum.

Li. 31. c. 31

Sed cõtra eſt, ꝙ *Greg. 31. Mor. ponit auaritiam inter uitia capitalia.

1. 2. q. 84. art. 3. & 4. D. 302.

Resp. Dicendũ, ꝙ ſicut s.* dictum eſt, Vitium[d] capitale dicitur ex quo alia uitia oriuntur ſm̃ rõnem finis, qui cũ ſit multum appetibilis, propter eius appetitum homo procedit ad multa facienda uel bona, uel mala. Finis aũt maximè appetibilis eſt bèatitudo, vel fęlicitas, q eſt vltim⁹ finis humanę vitæ, ut ſupra* habitum eſt: & iõ quantò aliquid magis participat cõditiones fęlicitatis, tãtò magis eſt appetibile. Eſt aũt una de conditionibus fęlicitatis, ut ſit p ſe ſufficiẽs, alioquin nõ quietaret appetitũ tanq̃ ultimus finis: ſed p ſe ſufficiẽtiã maximè repromittũt diuitiæ, vt* Boet. dicit ĩ 3. de Con. cuius rõ eſt, quia ſicut† Phil. dicit in 5. Ethic. denario utimur quaſi fideiuſſore ad oia habẽda. & Eccle. 10. dr̃ ꝙ pecuniæ obediunt oĩa. & ideò[m] auaritia, q̃ cõſiſtit ĩ appetitu pecunię, ẽ uitiũ capitale.

1. 2. q. 1. ar. 4. 7. & 8.

Li. 3. proſa 3. cir. med. †Li. 5. Eth. c. 5. to. 5

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ uirtus perficitur ſm̃ rõnem. Vitium aũt perficitur ſm̃ inclinationẽ appetitus ſenſitiui. Non aũt ad idem genus principaliter reſpicit rõ, & appetitus ſenſitiuus: & ideò nõ[l] oportet ꝙ principale uitium opponatur principali uirtuti. Vñ licèt liberalitas ñ ſit principalis uirtus, quia nõ reſpicit ad principale bonũ rõnis: auaritia tñ eſt principale uitiũ, quia reſpicit ad pecuniam, quæ habet quandam principalitatem inter bona ſenſibilia rõne iam* dicta. Prodigalitas aũt non ordinatur ad aliquem finem principaliter appetibilem, ſed magis ur̃ procedere ex defectu rõnis. Vndè* Phil. dicit in 4. Ethico. quòd prodigus magis dicitur uanus, quàm malus.

D. 1003. & 1028. & 1179.

In cor. art.

Lib. 4. c. 1. a med. to. 3.

Ad dcdum, ꝙ pecunia ordinatur quidẽ ad aliũ finẽ: inquantũ tñ utilis eſt ad oia ſẽſibilia acquirẽda, cõtinet quodãmodo uirtute oia. Et ideò habet quandam ſimilitudinẽ fęlicitatis, ut* dictum eſt.

In cor. ar.

Ad iii dicendum, ꝙ nihil prohibet uitium capitale interdũ à quibuſdã aliis oriri, vt* dictũ eſt, dum tñ ex eo alia uitia ſoleant plerumque oriri.

Q. 36. art. 4 ad 1. & 1. 2e q. 84. art. 4.

Articvlvs viii.

Vtrum proditio, fraus, fallacia, periuria, inquietudo, uiolentia, & contra miſericordiam obduratio, ſint auaritiæ filiæ.

Porrecta per totum

Nic. de Nyſ. trac. 3. p. 3. par. 2. q. 5.

601

Sup. q. 55. art. 8. Et 2. diſt. 42. q. 2 a. 3. Et ma. q. 8. art. 2. cor. & q. 13 art. 3. *Art. 5.

AD octavvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ non ſint auaritiæ filiæ quæ dñr, ſ. proditio, fraus, fallacia, periuria, inquietudo, uiolentiæ, & cõtra miſeriordiam obduratio. Auaritia. n. opponitur liberalitati, ut* dictum eſt: proditio aũt, fraus, & fallacia, opponuntur prudentiæ, periuria religioni, inquietudo ſpei, uel charitati, quę quieſcit in amato uiolentiæ opponunt̃ iuſtitię, obduratio miſericordiæ. ergo hmõi uitia nõ pertinent ad[h] auaritiam.

¶ 2 Præt. Proditio, dolus, & ſallacia, ad idẽ pertinere vñr, ſ. ad proximi deceptionem. ergo non debent oĩa enumerari tanq̃ diuerſæ filiæ auaritiæ.

¶ 3 Pręt. Iſido. ponit nouem filias, uidelicet, mẽdaciũ, fraus, furtum, periurium, & turpis lucri appetitus, falſa teſtimonia, uiolẽtia, inhumanitas, rapacitas. ergo prima aſſignatio filiarũ fuit inſufficiẽs.

Lib. 4. c. 1. declinãdo ad fin.

¶ 4 Præt.* Phil. in 4. Eth. ponit multa gñа vitiorũ ptinẽtiũ ad auaritiã, quã noĩat illiberalitatẽ, uidelicet parcos, tenaces, chimibiles, liberales opationes õperantes, & de meretricio paſtos, & uſurarios, aleatores, & mortuorũ ſpoliatores, & latrones. ergo vr̃ ꝙ prędicta enumeratio ſit inſufficiẽs.

Li. 4. Eth. c. 1. cir. fi.

¶ 5 Præt. Tyranni maximè violẽtias ſubditis inferũt. Dicit aũt* Phil. ibidẽ, ꝙ tyrannos ciuitates de-

ſolátes, & ſacra prædátes non dicimus illiberales, ſ. auaros. ergo [b] uiolétia nõ dẽt poni filia auaritię.

Li.31.c.31 D.203. Sed contra eſt, ꝙ [*] Greg.31.Moral.aſsignat auaritiæ filias prius enumeratas.

Resp. Dicendum, ꝙ filię [*] auaritiæ dñr uitia, quę ex ipſa oriunt̃, & ꝑcipue ſ͂m appetitum finis. Quia uero auaritia eſt ſuperfluus amor hñdi diuitias, in duobus excedit. Primo.n.ſuperabundat in retinẽdo: & [m] ex hac parte orit̃ ex auaritia obduratio cõ

Concl.no pro filia pri ma. tra miſericordiam, [n] quia.ſ. cor eius miſericordia non emollit̃, vt de diuitijs ſuis ſubueniat miſeris. Scđo, ad auaritiã pertinet ſuperabundare in accipiendo: & ſ͂m hoc auaritia põt conſiderari dupli- G

Concl. pro 2. citer. Vno mõ ſ͂m ꝙ eſt in affectu: & ſic [p] ex auaritia orit̃ inquietudo, [q] inquantum ingerit hoĩ ſolicitudinẽ, & curas ſuperfluas, Auarus.n.non implebit̃ pecunia, vt dr̃ Eccl. 5. Alio mõ, põt conſiderari

Concluſionis ſecunda pars. in effectu: & ſic in acquirendo aliena utitur qñque quidem vi, [p] quod pertinet ad uiolentias: [8] qñque

pro 3. aũt dolo, quod quidẽ ſi fiat in uerbo, [p] fallacia erit

pro 4. quantum ad ſimplex verbum, [8] periurium autem,

pro 5. ſi addatur confirmatio iuramenti. Si autem dolus

pro 6. committitur in opere, ſic quantũ ad res erit fraus:

pro 7. [p] quãtum autem ad perſonas, erit proditio, ut patet de Iuda, qui ex auaritia prodidit Chriſtum. H

Ad primum ergo dicẽdum, ꝙ nõ oportet filias alicuius pcti capitalis ad idem genus uitij pertinere: quia ad finem vnius vitij poſſunt ordinari etiã peccata alterius gñis. Aliud eſt enim peccatum habere filias, & peccatum habere ſpecies.

Ad II dicendum, ꝙ illa tria diſtinguuntur, ſicut

In cor. ar. [*] dictum eſt.

Ad III dcẽm, ꝙ illa nouem reducũtur ad ſeptẽ prędicta: nam mendacium, & falſum teſtimonium continent̃ ſub fallacia. Falſum.n.teſtimonium eſt q̃dã ſpecificatio mendacij, ſicut & furtum eſt q̃dã ſpecificatio fraudis, vnde ſub fraude continetur. I Appetitus autẽ turpis lucri pertinet ad inquietudinem. Rapacitas autem cõtinetur ſub uiolentia, cum ſit ſpecies eius. Inhumanitas autem eſt idem quod obduratio contra miſericordiam.

Ad IIII dcẽm, ꝙ illa q̃ ponit Ariſt. ſunt liberalitatis, uel auaritiæ ſpecies magis, q̃ filiæ, põt.n. aliquis dici illiberalis, vel auarus ex eo ꝙ deficit ĩ dãdo, & ſi quidem parum dẽt, vocat̃ parcus: ſi aũt nihil tenax: ſi cũ magna difficultate det, vocat̃ chimibilis, quaſi chimini uẽditor, quia de paruis magnã uim facit. Qñque aũt aliquis dr̃ illiberalis, vel auarus, quia excidit in accipiendo. & hoc dupliciter. K Vno modo, quia turpiter lucrat̃ uel uilia, & ſeruilia opera exercendo per illiberales oꝑationes, vel q̃a de aliquibus uitioſis actibus lucratur, ſicut de meretricio, vel de aliquo hmõi, vel quia lucrat̃ de eo quod gratis oportet concedere, ſicut uſurarij, vel quia lucratur parua cum magno labore. Alio modo, quia iniuſtẽ lucratur uel uiuis uim inferendo, ſicut latrones, uel mortuos ſpoliando, vel ab amicis, auferendo, ſicut aleatores.

Ad V dcẽm, ꝙ ſicut liberalitas ẽ circa mediocres pecunias, ita & illiberalitas. Vñ tyrãni q. magna ꝑ uiolentiã auferunt, nõ dñr illiberales, ſed iniuſti.

F

QVÆSTIO CXIX.

De prodigalitate, in tres art diuiſa.

DEinde conſiderandum eſt de prodigalitate.

Et circa hoc queruntur tria.

¶ Primò, Vtrum prodigalitas auaritię opponatur.

¶ Secundò, Vtrum prodigalitas ſit peccatum.

¶ Tertiò, Vtrum ſit grauius peccatum quàm auaritia.

SVP. QVÆ. CXIX.

IN q.119. tria no. Primũ eſt, q. q̃ſtio iſta mota eſt in priori lib. q. 84. ar. 1. An cupiditas pro auaritia ſumpta ſit radix omniũ malorum. Et ꝓpter nõ aliter eſt hic in art. 1. I rñſione ad 1. diſcutiẽda. Secũdũ eſt, q. ꝓdigalitas clericorum, nõ ſimplex eſt prodigalitas; ſed habet annexam auaritiam oppoſitam iuſtitię, qñ clericus accipit pecuniã à pauperibus, q̃a pecunia Eccleſiæ eſt pauperũ & dat qñ, cui &c. nõ oporteret. Tertium eſt, q. peccata quę ex minori ſenſu ſiunt ab his q uocant ſimplices, vt contingit in multis actibus bonarum mulierum & hominum deuotorum, qui non pollent prudentia, tantò leuiora ſunt quãto ſoli prudentię opponũtur, ut in reſponſione ad tertium articuli tertii dicitur. Et ratio eſt quia ſeruatur in iſtis effectus ſecundum ſebũ diſpoſitus, dũ putant ſe nõ malefacere. Et hęc de tota hac queſ. ſufficiãt.

Porrecta ꝑ totum.

602

ſup.q. 118. art.3.ad.3. Et infra ar. 2. & 3. cor.

1.2.q.79. artu.3.

Articvlvs I.

Vtrum prodigalitas opponatur auaritię.

AD Primvm ſic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ prodigalitas nõ opponatur auaritię. Oppoſita.n. nõ pñt ſimul eſſe in [h] eodẽ: ſed aliq̃ ſũt ꝓdigi, & illiberales. ergo ꝓdigal.ñ opponit̃ auaritię.

¶ 2 Præt. Oppoſita ſunt [h] circa idẽ: ſed auaritia ſ͂m ꝙ opponit̃ liberalitati, eſt circa paſsiones quaſdã, q.b. hõ afficit̃ ad pecuniã: ꝓdigalitas aũt non vr̃ eſſe circa aliquas aĩæ paſſiones, nõ n. afficit̃ circa pecunias, nec circa aliquid aliud hmõi. nõ ergo prodigalitas opponit̃ auaritię.

¶ 3 Præt. Pctm̃ principaliter recipit ſpẽm [h] a fine, vt s. [*] habitũ eſt: ſed ꝓdigalitas ſp vr̃ ordinari ad aliquem finem illicitum, ꝓp quem ſua bona expendat, & ꝑcipuẽ ꝓp voluptates. vñ & Luc. 15. dr̃ de filio ꝓdigo, ꝙ diſſipauit ſubſtantiã ſuã luxurioſe viuẽdo. ergo vr̃ ꝙ ꝓdigalitas magis opponat̃ tẽpãtiæ, & inſẽſibilitati, q̃ auaritię, & liberalitati.

Sed contra eſt, ꝙ [*] Philoſ. in 2. & in 4. Ethic. ponit prodigalitatem oppoſitam liberalitati, & illiberalitati, quam nunc auaritiam dicimus.

Resp. dicẽdũ, ꝙ in moralib. attendit̃ oppoſitio vitiorum adinuicem, & ad virtutẽ ſ͂m ſuperabundantiam, & defectum. Differunt ãt auaritia, & ꝓdigalitas ſ͂m ſupabundantiam, & defectum diuerſimodè. Nam in affectione diuitiarum auarus ſupabundat, plus debito eas diligens: ꝓdigus ãt deficit, min[9] debito earum ſolicitudinem gerẽs. Circa exteriora verò ad ꝓdigalitatem pertinet excedere quidẽ in dando, deficere ãt in retinendo, & acq̃rẽdo. Ad auaritiã autẽ ꝑtinet ecõtrario deficere q̃dẽ in dando, ſupabundare autẽ in accipiendo, & retinẽdo: vñ patet, ꝙ [m] prodigalitas auaritię opponit̃.

Lib.c.7.& 1.4.c.1.to lmo.5.

Concl. no. Ad primvm ergo dcẽm, ꝙ nihil ꝓhibet eidẽ ineſſe oppoſita ſ͂m diuerſa, ab illo tñ aliq̃d magis denoĩat̃, q̃d ineſt principali[9]. Sicut ãt in liberalitate, q̃ medium tenet, ꝑcipua eſt datio, ad quã acceptio, & retentio ordinant̃: ita ẽt auaritia, & ꝓdigalitas ꝑcipuẽ attendunt̃ ſ͂m dationem. Vñ illi q ſupabundat in dando, vocat̃ ꝓdigus: q ãt deficit in dando, vocat̃ auarus. Contingit autẽ qñq; ꝙ aliq̃s deficit in dando, qui tamen nõ excedit in accipiendo, vt

Plu-

Lib.4. c.1. tom.5. Phi.* dicit in 4.Eth. Similiter ét contingit, ꝙ aliqs excedat in dando, & ex hoc eſt prodigus, & ſimul cũ hoc excedat in accipiendo vel ex quadã neceſſitate, quia dũ ſuperabundat in dãdo deficiũt ei ꝓpria bona, vñ cogiť indebitè acquirere qđ ꝑtinet ad auaritiam, vel ét ꝑꝑ animi inordinationẽ. Dũ n. nõ dat ꝑꝑ bonum, quaſi contempta uirtute, nõ curat undecunque, & qualitercunque accipiat. Et ſic non ſecundum idem eſt prodigus, & auarus.

AD II dicendum, quòd prodigalitas attenditur circa paſſiones pecuniæ, non ſicut ſuperabundãs in eis, ſed ſicut deficiens.

AD III dicendum, ꝙ prodigus non ſp abũdat in dando ꝑꝑ uoluptates circa quas eſt intemperãtia, ſed qñque quidem ex eo ꝙ taliter diſponitur, ut diuitias non curet: quandoque aũt ꝓp aliquid aliud. Vt frequentius tñ ad intemperantias declinant, tum quia ex quo ſuperfluè expẽdũt in alijs, ét in rebus uoluptuoſis expendere non uerẽtur, ad quas magis inclinat cõcupiſcentia carnis: tum ét quia non delectãtur in bonis uirtutũ, quærũt ſibi corporales delectationes. Et inde eſt ut Phil.* 4. Eth. dicit, ꝙ multi prodigorum fiũt intemperati. Lib.4. c.1. a me. to.5

ARTICVLVS II.

Porrecta ꝑ totum. *Vtrum prodigalitas ſit peccatum.*

603 Inf. art.3. ad 1. AD SECVNDVM ſic proceditur. Vř ꝙ prodigalitas non ſit peccatum. Dicit.n. Apoſtol. 1. ad Timo. vlt. Radix omnium malorum eſt cupiditas: ſed non eſt radix prodigalitatis, quæ ei opponitur. ergo prodigalitas non eſt peccatum.

¶2 Præt. Apoſt. 1. ad Tim. ult. dicit. Diuitib. huius ſeculi ꝓcipe, facile tribuere, cõicare: ſed hoc maximè faciunt ꝓdigi. ergo ꝓdigalitas non eſt pctm̃.

¶3 Præt. Ad prodigalitatem pertinet ſuperabundare i datione, & deficere in ſolicitudine diuitiarum: ſed hoc maximè conuenit viris perfectis implentib. quod Dñs dicit Matt.6. Nolite ſoliciti eſſe in craſtinum; & Matt.19. Vende oĩa q̃ hẽs, & da pauperibus. ergo prodigalitas non eſt peccatum.

SED CONTRA eſt, ꝙ filius prodigus vituperatur de ſua prodigalitate.

Art. præc. RESPON. Dicendũ, ꝙ ſicut dcm̃ eſt, prodigalitas opponitur auaritiæ ſm oppõnem ſuperabundantiæ & defectus: mediũ ãt virtutis per vtrunq; horum corrumpiť. Ex hoc ãt eſt aliquid vitioſum & peccatum, ꝙ corrumpit bonum virtutis: vnde Concl. relinquitur, ꝙ prodigalitas ſit peccatum.

AD PRIMVM ergo dcẽm, ꝙ illud verbũ Apoſt. quidã exponunt non de cupiditate actuali, ſed de D.619 quadã habituali cupiditate, q̃ eſt concupiſcentia fomitis, ex qua oĩa peccata oriunť. Alij vero dñt, ꝙ loqť de cupiditate gñali reſpũ cuiuſcũq; boni: & ſic manifeſtũ ẽ, ꝙ ꝓdigalitas ex cupiditate oriť. Prodigus.n. aliqđ bonũ tꝑale cupit cõſeq inordinatè, vel placere aliis, vel ſaltẽ ſatisfacere ſuæ voluntati in dãdo: ſed ſi quis rectè cõſideret, Apoſt. loqť ibi ad lřam de cupiditate diuitiarũ. Nã ſ. ꝓmiſerat, Qui volũt diuites fieri &c. Et ſic dř eſſe auaritia D.56.& 254. & 8144. radix oĩm malorũ, non quia oĩa mala ſp ex auaritia orianť: ſed qa nullũ malũ ẽ, qđ ñ interdũ oriať ex auaritia. Vñ & ꝓdigalitas qñq; ex auaritia naſciť: ſicut cũ aliqs ꝓdigè multa cõſumit intẽtione captãdi fauorẽ aliquorũ, a qb. diuitias accipiat.

AD II dcẽm, ꝙ Apoſt. monet diuites vt facilè tribuãt, & cõicẽt ſua ſm ꝙ oportet, qđ nõ faciunt ꝓdigi, qa ut Phi.* dicit in 4.Eth. dationes eorũ nõ ſunt bonæ, neq; boni grã, neq; ſm ꝙ oportet: ſed qñq; dant multa illis, quos oporteret pauperes eſſe. hiſtrionib. & adulatorib. bonis ãt nihil dant. Lib.4. c.1. poſt med. to.5.

AD III dcẽm, ꝙ ſuperexceſſus ꝓdigalitatis nõ attẽdiť principalr ſm q̃titatẽ dati, ſed magis in q̃tũ excedit id quod fieri oportet. Vñ qñq; liberalis maiora dat q̃ ꝓdigus, ſi neceſſariũ ſit. Sic ergo dcẽm eſt, ꝙ illi qui intentione ſequendi Chřm, oĩa ſua dant, & ab aĩo ſuo oĩm tꝑalium ſolicitudinẽ remouent, non ſunt prodigi, ſed perfectè liberales.

ARTICVLVS III.

Vtrum prodigalitas ſit grauius peccatum, quàm auaritia. Porrecta ꝑ totum.

AD TERTIVM ſic ꝓceditur. Vř ꝙ ꝓdigalitas ſit grauius peccatum q̃ auaritia. Per auaritiã .n. aliquis nocet proximo, cui bona ſua nõ cõicat: per prodigalitatem ãt quis ſibiipſi nocet. Dicit.n. Phil. in* 4.Eth. ꝙ corruptio diuitiarum, per quas hõ uiuit, eſt quædam ipſius eſſe perditio: grauius autem peccat qui ſibiipſi nocet, ſm illud Eccle.14. Qui ſibi nequam eſt, cui bonus erit? ergo prodigalitas eſt grauius peccatum, quàm auaritia. 604 Sup.q.117 ar.2.co.& q.118.a.5. ad 3. Et ma. q.13. a.2.ad 10. Et 4. Eth. lect. 4. per to. & lec.5 fi.

¶2 Præt. Inordinatio, q̃ ꝓuenit cum aliqua cõdõe laudabili, minus eſt uitioſa: ſed inordinatio auaritiæ qñq; eſt cum aliqua laudabili cõdõe, ut patet in illis, q nolunt ſua expendere, ne coganť aliena accipere: ꝓdigalitatis ãt inordinatio ꝓuenit cum cõdõne uituꝑabili. unde ꝓdigalitatẽ attribuimus intemperatis hoĩbus, ut Phil. dicit in* 4.Eth. ergo prodigalitas eſt grauius peccatum, q̃ auaritia. *Lib.4.c.5 cir. princ. to.5. Lib.4. c.5. to.5.

¶3 Præt. Prudentia præcipua eſt inter morales uirtutes, ut ſ. habitũ* eſt: ſed ꝓdigalitas magis opponiť prudentiæ q̃ auaritiæ. dř.n. Prou.21. Theſaurus deſiderabilis, & oleum in habitaculo iuſti, & imprudẽs hõ diſſipabit illud. & Phil. dicit in* 4.Eth. ꝙ inſipiẽtis eſt ſuperabundãter dare, & nõ accipere. ergo ꝓdigalitas eſt grauius pctm̃ q̃ auaritia. q.56.ar.1. ad 1.& 1.2 q.61.art.2 ad 1. Lib.4.c.1. to.5.

SED CONTRA eſt, quòd Phil.* dicit in 4. Ethi. quòd prodigus multum uidetur melior illiberali. Lib.4.c.1. poſt med. to.5.

RESP. Dcẽm, ꝙ prodigalitas ſm ſe cõſiderata minus pctm̃ eſt, q̃ auaritia: & hoc triplici rõe. Primò quidem, quia auaritia magis differt a uirtute oppoſita. Magis.n. ad liberalem pertinet dare, in quo ſuperabũdat ꝓdigus, q̃ accipere, vel retinere in quo ſuperabũdat auarus. Secũdò, qa prodigus eſt multis utilis quib. dat, auarus ãt nulli, ſed nec ſibiipſi, ut dř in* 4.Eth. Tertiò, quia prodigalitas eſt facilè ſanabilis, & per hoc ꝙ declinat ad ętatẽ ſenectutis, quæ eſt contraria prodigalitati, & per hoc ꝙ peruenit ad egeſtatem de facili, dum multa inutiliter conſumit, & ſic pauper factus non pt in dando ſuperabundare: & ét quia de facili ꝑducit ad uirtutẽ ꝑꝑ ſimilitudinem quam hẽt ad ipſam: ſed auarus non de facili ſanatur rõe* ſupradicta. Concl. Li.4.c.1.a med.to.5. In iſto art. & q. præc. art.5.ad 5

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ dřia prodigi, & auari non attenditur ſm hoc, quod eſt peccare in ſeipſum, & in alium. Nam prodigus peccat in

ſeipſum, dũ bona ſua conſumit vñ uiuere deberet. Peccaret in alterũ, conſumẽdo bona ex q̃bus, aliis deberet prouidere: & præcipuè hoc apparet in clericis, qui ſunt diſpenſatores bonorum eccleſię quę ſunt pauperũ, quos defraudant, ꝓdigè expendendo. Similiter ẽt auarus peccat in alios, inquãtũ deficit in dationib⁹: peccat & in ſeipſum, inquantũ deficit in ſũptib⁹. Vñ dr̃ Eccl. 6. Vir cui De⁹ dedit diuitias, nec tribuit ptãtẽ ut comedat ex eis: ſed tñ in hoc ſupabũdat ꝓdigus, q̃a ſic ſibi & q̃buſdã aliis nocet, ꝙ tñ aliq̃b⁹ ꝓdeſt. Auar⁹ aũt nec aliis, nec ſibi ꝓdeſt: q̃a ñ audet vti ẽt ad ſuã utilitatẽ bonis ſuis.

Ad II dicendum, ꝙ cum de uitiis cõiter loquimur, iudicamus de eis ſm̃ propriã rõnẽ ipſorum. Sicut circa prodigalitatẽ attẽdimus, ꝙ ſuperfluè cõſumit diuitias: circa auaritiã verò, ꝙ ſupfluè eas retinet. Quòd aũt quis ꝑ intemperantiã ſuperfluè cõſumat, hoc iã noĩat ſimul peccata multa unde & tales ꝓdigi ſũt peiores, vt dr̃* 4 Eth. Quòd aũt liberalis ſiue auar⁹ abſtineat ab accipiẽdis alienis, etſi i ſe laudabile videatur, tñ ex cã ꝑ q̃ facit, vitupabile ẽ, dũ ideò nõ uult ab aliis accipere, ne cogatur aliis dare.

Ad III dcẽdm̃, ꝙ oĩa uitia prudentię opponunt̃, ſicut & oẽs virtutes à prudentia dirigunt̃: & iõ uitiũ ex hoc ipſo ꝙ opponit̃ ſoli prudẽtię leui⁹ reputat̃.

QVÆSTIO CXX.

De Epijcia ſeu æquitate, in duos articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de epijcia.

Circa quam quæruntur duo.

¶ Primò, Vtrũ epiicia ſit uirt⁹.

¶ Secũdo, Vtrũ ſit pars iuſtitię.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum epiicia ſit uirtus.

Ad primvm ſic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ epiicia non ſit uirtus. Nulla.n. virtus aufert aliã uirtutẽ: ſed epiicia aufert aliã uirtutẽ, quia tollit id qđ iuſtũ eſt ſm̃ legẽ, & opponi ur̃ ſeueritati. ergo epiicia nõ eſt uirt⁹.

¶ 2 Pręt. Aug. dicit* in libro de uera religione. In iſtis tpalib⁹

F legim⁹ quanq̃ de his hoĩes iudicent, cum eas inſtituũt, tñ cũ fuerint inſtitutę, & firmatę nõ licebit iudici de ipſis iudicare, ſed ſm̃ ipſas: ſed epiicia[h] vr̃ iudicare de lege qñ eã exiſtimat non eſſe ſeruãdã i aliquo caſu. ergo epiicia magis eſt uitium quam uirtus.

¶ 3 Pręt. Ad epiiciã vr̃ ptinere vt attẽdat ad intẽtionẽ legiſlatoris, ut Phil. dicit in 5.* Eth.

G ſed [h]interp̃tari itẽtionẽ legiſlatoris ad ſolũ principẽ ptinet. Vñ imperator dicit† in codice de legibus & cõſtitutionibus prin. Inter æquitatẽ iuſq; iterpoſitã interpretationem nobis ſolis, & oportet, & licet ĩſpicere. ergo actus epiiciæ non eſt licitus. ergo epiicia nõ eſt uirt⁹.

Sed contra eſt, ꝙ Phil. in † 5. Eth. ponit eam uirtutem.

Resp. Dicendũ, ꝙ ſicut ſu-

H pra dictũ* eſt, cum de legib⁹ ageret. Quia humani actus de q̃bus leges dant̃ in ſigularibus cõtingẽtibus cõſiſtunt, q̃d infinitis modis uariari pñt, nõ fuit poſſibile aliquã regulã legis iſtitui, q̃ in nullo caſu deficeret: ſed legiſlatores attẽduntad id qđ in pluribus accidit, ſm̃ hoc legem ferentes: quã tñ in aliq̃bus caſibus ſeruare, eſt cõtra æqualitatẽ iuſtitiæ, & contra cõe bonũ, qđ lex intẽdit. Sicut lex inſtituit, ꝙ depoſita reddãtur, quia hoc, ut in pluribus iuſtum eſt. Cõtingit tñ aliqñ eſſe nociuũ, puta, ſi furioſus depoſuit gladium & eum repoſcat dum eſt in furia: uel ſi aliquis repoſcat depoſitum ad patriæ impugnationẽ. In his ergo & ſimilibus caſibus, malũ eſt ſeq legẽ poſitã. Bonũ aũt eſt ꝑtermiſſis verbis legis, ſequi id qđ

K poſcit iuſtitiæ rõ, & cõis utilitas: & ad hoc ordinat̃ epiicia, quæ apud nos dr̃ æquitas. Vnpe patet ꝙ [m] epiicia eſt uirt⁹*.

Ad primvm ergo dcẽdm̃, ꝙ epiicia nõ deſerit iuſtũ ſimpliciter, ſed iuſtũ qđ eſt lege determinatũ: nec ẽt opponit̃ ſeueritati, q̃ ſequit̃ veritatẽ* legis in q̃b⁹ oportet. Seq aũt uerba legis i q̃b⁹ nõ oportet, uitioſũ ẽ. Vñ dr̃ i codice đ legib. & pſti. prin. Nõ dubiũ eſt i legẽ cõmit

SVP. QV. CXX.

In q. 120. nota primo, ꝙ qui eſt epiiciæ, ſeu æquitatis, vt latinè loquantur in lingua latina. Vt.n. ex 5. Eth. patet, equitas eſt directio legis, vbi deficit ꝑ vniuerſale. Dr̃.n. in primis directio, quia cõſiſtit actus eius in hoc qđ ẽ rectificare, & rectum facere opus. Dr̃, legis tam poſitiuæ, q̃ naturalis: vniuerſalis tñ & defectiuæ in aliquibus. Dr̃, vbi deficit ad moſtrãdã propriã materiam æquitatis eſſe actus illos, in quibus lex deficit. Dr̃ ꝑ uniuerſale, quia cauſa defectus eius ad hoc ut æquitas habeat locũ, nõ eſt, q̃ecũq; ſed ſola iſta.ſ. ꝑ uniuerſale deficit, hoc eſt, ſi ideò deficit quia qđ uniuerſaliter ſtatutũ eſt hoc particulari caſu deficit. Ad quorũ pleniorem intellectũ ſcire oportet, ꝙ lex poſitiua cõtinet duo gña ſtatutorũ. Quædam quæ uocãtur, & ſunt iuris poſitiui, q.ſ. à principio nihil differt ſic uel aliter ſtatuere, ut ꝙ hoĩes ſic, uel aliter veſtiant̃, & hmõi. Quædam verò, q̃ vocantur iuris naturæ, ſeu gentium, quæ lex poſitiua magis monſtrat, q̃ ſtatuat. Hæc autem quæ ad naturale ius ſpectãt, ſunt duorum ordinum. Nam quædã ſic ſunt vniuerſaliter vera, vt in nullo caſu deficiant, vt non eſſe mentiendũ, non eſſe adulteriũ perpetrandum, & hmõi: & in iſtis, quia deficere nequeunt, nullum locũ habet ęquitas. Quædam vero ſunt, quæ vt in pluribus rectitudinem continent, in aliquo tñ caſu a rectitudine, declinarent ſi ſeruarentur, vt depoſita reddenda eſſe, rectum eſt vt in plurib. Quia tñ qñq; ſi redderetur depoſitum, eſſet iniquum, oportuit aliquod aliud directiuum inueniri hominum operũ, in quib. lex naturalis depoſitorum deficit: & hoc directiuum vocat̃ virt⁹ æquitatis: & ſimiliter in ſtatutis, quæ ſunt pure poſitiui iuris, oportet ſimile directiuum adeſſe: qñ leges de ſingularib. ſingulariter, vtpote ignotis, non dant̃, ſed oportet q. de ſingularib. vniuerſaliter dic̃, puta, ꝙ quicunq; aſcendit ſine licẽtia muros ciuitatis decapitetur, & ſic de aliis. Cõtingũt aũt ſingulares caſus, in quib. hmõi leges deficiunt, ita ꝙ iniquum eſſet eas ſeruare, vtpote ſi hoſtes ſubito inuadunt ciuitatem, & per ſubitum aſcensũ eorũ, qui ſunt intus, poteſt auxilium ferri & ſaluari. Decernit ſi quidẽ ęquitas in hoc caſu non eſſe legẽ ſeruandã, & in his actibus ipſa æquitas dirigit. Patet ergo, ꝙ vtriuſq; legis.ſ. poſitę poſitiuæ, & naturalis defectiuæ, æquitas directio eſt i his operibus, in quibus deficiũt nõ quolibet, ſed ꝑ uniuerſaliter eſſe poſitas. Nã ſi deficeret lex in caſu aliquo ꝑ priuilegium aliter ꝓpriẽs, q̃ lex cõis, non ſpectat directio actuum priui legii ad æquitatem; qm̃ non deficit tunc lex propterea q̃a erat uniuerſalis, ſed quia legiſlator derogauit legi quoad hos priuilegiatos. & ſimile eſt ſi ex quacunq; alia cauſa lex deficiat. Nunq̃.n. ſpectat directio ad æquitatem niſi deficiat propter uniuerſale: & propterea nõ ſpectat ad æquitatem ſi lex propter obſcuritatem, aut ambiguitatẽ, ſenſuum deficiat, aut deficere dubitetur. Interpretari enim leges authoritatiuè ſpectat ad principem; doctrinaliter autem ad legiſperitos. Propter qđ in litera dicitur in articulo reſponſione ad tertium, quòd æquitas non habet locum niſi ubi manifeſte deficit lex, ubi non conſultatione, ſed executione opus eſt. Et hoc bene notent ſapientes in oculis ſuis, qui etiã quæ iuris ſunt diuini interpretari præſumunt in caſu non eſſe intelligenda, & dicũt ſe uti epiicia, Nõ. enim æquitatis eſt interpretari, an in hoc caſu ſeruanda ſit lex, ſed ubi manifeſte lex deficit propter uniuerſale, dirigere. Diligentiſſimè quodque notandum eſt, quod

Prodigi peiores qui. Li. 4. ca. 1. nõ multo poſt principium, to. 5

Porrectio ꝑ notum.

605

Inf. q. 128. ar. 1. ad 6. & 3. di. 37. ar. 4. cor. fi. & 5. Ethic. lib. 16.

Cap. 31. nõ remote a fine, to. 1.

* Li. 5. Eth. ca. 10. to. 5

† in codice lib. 1. titu. 17. c. inter æquitatem

† li. 5. cap. 10. tom. 5.

1. 2. q. 96. art. 6.

D. 788.

D. 918.

D. 556.

Conclu.

* Alias uerba.

Li. & titulo citatis in arca. Nonum dubium ẽ.

quòd non de quocunque defectu legis propter vniuerſale, eſt A ſermo in hac diſtinctione Ariſtotelis, ſed de defectu obligatiuis. Dupliciter namque contingit deficere legem propter vniuerſale. ſ. negatiue, vel contrarie. Deficit ſiquidem lex propter vniuerſale negatiuè tantum, quando accidit caſus, in quo ceſſat ratio legis, ac per hoc videt, quòd lex in illo caſu non obliget. Si tamen ſeruetur lex nihil mali, nihil inordinati committitur. Verbi gratia. Lata eſt lex, vt quilibet tali die ſacrificet vt ſatisfaciat pro peccatis ſuis, accidit, vt vnus ſciat certè nunc ſe ſatisfeciſſe pro peccatis ſuis: deficit tunc lex in hac particulari propter vniuerſale. Deficit autem defectu purè negatiuo, quia ceſſat ratio legis in illo, & propterea creditur legem non habere vim obligatiuam reſpectu illius, & quòd ſi legiſlator adeſſet certus de hoc, non obligaret illum. Si tamen ille legem ſeruaret, nihil mali, nihil inordinati cõmitteret, ſeruando illam, vt patet de dño Ieſu Chriſto, qui ſeruauit circuncisionis legem in ſeipſo. & ſimiliter beata Virgo, legẽ præſentationis in templo. Contrariè autem deficit lex propter vniuerſale, quando euenit caſus, in quo non ſolũ ceſſat rõ legis, ſed inique ageretur, ſeruando legẽ, vt patet in lege de reddendis depoſitis, ſi redderentur poſcenti ad impugnãdum patriã: & de lege nõ aſcẽdẽdi mœnia ciuitatis, ſi ſi aſcendẽdo permitteret ciuitatem capi, & aliis hmõi, in quibus ſeruare legem eſſet a recto deuiare. Cum igitur propter vniuerſale lex deficit cõtrarie, tũc æquitas directio legis eſt, ne ad obliqua deducat. Quando autẽ deficit pure negatiue, non ſpectat ad æquitatem ordinare act⁹ illos, ſed ſeruanda eſt lex ipſa, quæ quãuis ſm veritatem vim obligatiuam non perdit ex eo, quòd rõ legis ceſſat propter vniuerſale: ſed hoc ex natura vniuerſalis in humanis operationibus cõtingit, quia. ſ. non eſt quandoque totaliter vniuerſale, quin aliquã deficiat.

¶ Probatur ſ. tripliciter materiam æquitatis non eſſe niſi act⁹, qui obliqui eſſent, niſi lex ſeruaretur vniuerſaliter. Primò ostẽ ſine, ex rõne ipſius virtutis, quæ uocatur equitas. Cũ. n. ſit iuſtitia quædã, vt in litera, & in 5. Eth. patet, & iuſtitia uirtus neceſſaria hoĩ ſit ad hoc, vt uirtuoſus ſit, conſequens eſt, ut materia E eius, ſicut & aliarũ ſpecierum iuſtitię, ſit operatio illa, quæ ſine ipſius directione, recta non eſſet. Videmus aũt, quòd cõmutationes ſine cõmutatiua iuſtitia, diſtributiones ſine diſtributiua, recte non fierent. Operationes igitur illæ, quæ obliquarẽt à recto, ſeruando legẽ uniuerſalem, ſunt propria materia æquitatis, & propter eas ſolas neceſſaria eſt directio. & propter hoc merito vocata eſt à Phil. principe directio legis. Non enim eget directione lex niſi vbi a rectitudine cadit, vbi à recto abduceret.

¶ Secundo, probatur ducendo ad inconueniens. Nam ſi ad æquitatem ſpectaret dirigere, ea in quibus lex pure negatiue deficit propter vniuerſale, ſequeretur & quòd ſimplex fornicatio quandoque eſſet æqua, & quòd multa alia crimina quandoque eſſent iuſta & ſancta. Declaratur ſequela in ſimplici fornicatione. Legis namque ratio in ſimplici fornicatione eſt bonum prolis, non generationis, ſed educationis, inſtitutionis, curæ, & huiuſmodi. Propter quæ oportet, coniugali copula iungi marem & fœminam in humanis, ne. ſ. proles fornicarie nata, priuetur tali bono, ſeu incurrat tale damnum, ut in 3. contra. Ge. c. 122. author dicit. Huiuſmodi autem legis ratio põt in caſu aliquo ceſſare, puta, ſi utraque pars carnalis copulæ ſit ſui iuris, & li[..]et, & prouiſionem omnem proli neceſſariam ordinent &c. & conſequenter in tali caſu licita eſſet talis copula carnalis cum ſol[u]ta. Quod conſtat eſſe falſum, cum eſſent fornicarii de quibus dr ad Gal. 5. quòd regnum Dei nõ poſſidebunt. Adimplenda eſt ergo lex uniuerſalis, etiam ſi ratio legis ceſſãt in caſu aliquo, dummodo ad obliqua nõ ducat in caſu aliquo. Nam ſi ad obliqua in caſu duceret, æquitate tunc opus eſt, ne lex deducat ad malum: quod eſt contra legis intentionem. Si uerò ad obliqua nõ ducat, licet in caſu ceſſet legis ratio, ſeruanda eſt lex, quæ ex his quæ ut in pluribus inueniuntur, ſtatuta eſt ſic, ut nunquam ad obliqua declinet, ut inferius in q. 154. ar. 2. de fornicatione author dicit.

¶ Tertiò, probatur authoritate. Nam in 3. ſent. diſt. 37. q. 1. ar. 4 diſtinguit author inter caſum in quo ſalua intentione legis poſſunt præcepta prẽteriri, à caſu in quo lex à legis intentione diſcederet, dicens quòd in primo caſu op⁹ eſt diſpenſatione, in ſecundo autem non: ſed epiicia ad hoc perficit.

tere cũ, quæ verba legis amplex⁹, contra legiſlatoris nititur uoluntatẽ.

AD II dicendum, quòd ille de lege iudicat, qui dicit eam non eſſe bene poſitã: qui uero dicit uerba legis nõ eſſe in hoc caſu ſeruãda, nõ iudicat de lege, ſed de aliquo negotio particulari quod occurrit. B

AD III dicendum, quòd interpretatio locum hẽt in dubiis, in quib⁹ nõ licet abſq; determinatione pricipis a verbis legis recedere: ſed in manifeſtis nõ ẽ opus iterpretatione, ſed executione.

ARTICVLVS II.

Vtrum epiicia ſit pars iuſtitię.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd epiicia non ſit pars iuſtitiæ. Vt. n. ex ſupradictis * patet, duplex eſt iuſtitia, C vna particularis, alia legalis: ſed epiicia non eſt pars iuſtitiæ particularis, quia ſe extendit ad omnes virtutes ſicut & iuſtitia legalis. Similiter etiã nõ eſt pars iuſtitiæ legalis, quia operatur præter id quòd lege poſitũ eſt. ergo videtur, quòd epiicia nõ ſit pars iuſtitiæ.

¶ 2 Præte. Virtus principalior nõ aſſignatur virtuti minus principali, ut pars. Cardinalib. n. uirtutib. quaſi pricipalib. aſsignãtur ſecundariæ uirtutes, ut partes, ſed epiicia videtur eẽ pricipalior uirtus, quàm iuſtitia, ut ipſũ nomẽ ſonat. dicitur enim ab epi quod eſt ſupra, & caion quod eſt iuſtũ ergo epiicia non eſt pars iuſtitię.

¶ 3 Præt. Videtur quod epiicia ſit idem quod modeſtia. Nã ubi Apoſtolus ad Phil. 4. dicit modeſtia veſtra nota ſit oĩbus hoĩbus: in Græco habet epiicia: ſed ſecundum * Tulliũ modeſtia eſt pars tẽperãtię. ergo epiicia nõ eſt pars iuſtitię.

SED CONTRA eſt, quòd Philoſophus dicit in 5. Eth. quòd epiicia eſt quoddã iuſtum.

RESP. Dicendum, quòd ſicut ſupra dictum * eſt, uirtus aliqua triplicẽ habet partẽ. ſ. partem ſubiectiuã, partem integralem, & partẽ potẽtialẽ. Pars aũt ſubiectiua eſt de qua eſſẽtialiter prædicatur totũ, & eſt minus: quod quidẽ contingit dupliciter. Quãque. n. aliquid prædicatur de pluribus ſecundum vnã rõnẽ, ſicut aĩa de equo, & boue: quandoq; aũt prædicatur ſecundum prius & poſterius, ſicut ens prædicatur de ſubſtantia, & accidente. Epiicia ergo eſt pars iuſtitiæ communiter dictę, tanquam iuſtitia quædam exiſtens, ut Philo. dicit in * 5. Ethico. Vnde patet, quòd * epiicia ẽ pars ſubiectiua

Porrecta p[..]torum.

660

Sup. q. 80. arti. unico ad 5. & 3. di. 33. q. 3. art. 3. q. 5. cor. & ad 5 & 4. Ethic. lect. 16.

q. 58. ar. 5. 6. & 7.

ἐπιείκεια.

Li. 1. de inuentione fol. 4. ante finem lib. Eth. 5. c. 10 a me. 10. 5.

q. 48.

Li. 5. c. 10. [..]o n. 5.

Concl. m

SVPER QVÆST. CXX ARTIC. II.

IN art. 2. dubium occurrit circa illud, Iuſtitia dr per prius de æquitate quàm de legali iuſtitia, & circa illius rõnem. Nam legalis iuſtitia dirigitur ſm æquitatem. Vr namq; verumq; falſum Primum quidem, quia legalis iuſtitia nobilior eſt oĩbus moralibus uirtutibus, ut di in 5. Eth. adeo quòd neque heſperus neq; lucifer eſt ita admirabilis ſicut iuſtitia legalis: at per hoc per prius iuſtitia dicitur de legali, quàm de æquitate. Secundum uerò, quia æquitas non eſt directio legis, ſeu legalis iuſtitiæ abſolute: ſed in paucioribus, in quibus deficit propter uniuerſale, vt in 5. Eth. dr, Ex hoc aũt quòd æquitas in caſu dirigit legalẽ iuſtitiã, non ſequitur quòd ſimpliciter & abſolute dirigat illã ſed ſecundum quid tantum, & conſequenter non ſequitur quòd ſit nobilior illa ſimpliciter, ſed ſecundum quid.

¶ In eodẽ ar. 2. in ſolutione ad primũ occurrit aliud dubiũ circa diſtinctionẽ iuſtitiæ legalis, & æquitatis. Nã male ſonat quòd iuſtitia legalis diſtincta cõtra æquitatẽ obtẽperet legi quãtũ ad uerba legis tantũ: quoniam in 5. Eth. expreſſe diſtinguitur æquitas cõtra iuſtitiã legalẽ penes id quod eſt ut in pluribus, & id quod in caſu accidit. Conſtat aũt quòd iuſtitia ut in pluribus non ſolum verba, ſed intentionem attendit, ut patet in reddendo depoſitum, quod pertinet ad iuſtitiam legalem. Reddit namque quis depoſitum ut bonum, & iuſtum ſeruet: quod eſt intentio legis.

¶ In eodẽ ar. dubiũ. 3. occurrit circa illud, Aequitas eſt quaſi ſuperior regula humanorũ actuũ, Tũ quia regula humanorum actuũ vt in pluribus, nõ eſt inferior regula eorũdẽ ut in paucioribus. æquitas aũt eſt regula in paucioribus, iuſtitia legalis ut in pluribus. ergo. Tũ quia ſuperior regula debet ſumi ex ſuperiori cã: æquitas aũt & iuſtitia legalis nõ ſic ſe habẽt, quòd reſpiciãt duos fines. ſ. ſuperiorẽ, & inferiorẽ, ſed reſpiciũt eũdẽ finẽ, ut patet in lege, ne peregrini aſcẽdãt mœnia ciuitatis, & in lege depoſi-

iuſtitiæ, & de ea iuſtitia dr̄ per prius q̄ de legali. Nam legalis iuſtitia dirigitur ſecundū epiciam. Vnde epicia eſt quaſi ſupior regula humanorū actuū.

Ad primvm ergo dicēdū q epicheia correſpōdet ꝓpriè iuſtitiæ legali, & quodāmodo G cōtinet ſub ea, & quodāmodo excedit eā. Si.n. iuſtitia legalis dicat̄, q̄ obtēperat legi, ſiue q̄tū ad uerba legis, ſiuè quantū ad intentionem legislatoris, q̄ potior eſt, ſic epicheia eſt pars potior legalis iuſtitiæ. Si verò iuſtitia legalis dicat̄ ſolum quę obtēperat legi ſm̄ verba legis, ſic epicheia nō eſt pars legalis iuſtitię, ſed eſt pars iuſtitię cōiter dictæ, diuiſa contra iuſtitiā legalem, ſicut excedens ipſam.

Ad ii dcd̄m, q ſicut Philoſ. dicit in * 5. Eth. epicheia eſt melior quadā iuſtitia, ſ. legali, quę obſeruat uerba legis: quia tn̄ & ipſa eſt iuſtitia quædam, nō eſt melior omni iuſtitia.

Ad iii dcd̄m, q ad epicheiā ptinet aliqd moderari. ſ. obſeruātiā uerborū legis: ſed modeſtia, quæ ponitur pars tempeſātię, moderatur exteriorē hominis uitam, puta, in inceſſu, uel habitu, uel alis hmōi. Pōt tn̄ eſſe q nomē epicheiæ apud Græcos per quandā ſimilitudinem trāsferr̄ ad oēs moderationes.

QVÆSTIO CXXI.

De Pietate, in duos art. diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de dono correſpondēte iuſtitiæ, ſcilicet de pietate. Et circa hoc quæruntur duo. ¶Primò, utrum ſit donum Spirituſſancti. ¶Scd̄o, Quid i beatutidinibus & fructibus ei correſpōdeat.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum pietas ſit donum.

Ad primvm ſic procedit̄. Vr̄ q pietas nō ſit donū. Dona.n. à uirtutibus differūt, vt ſupra hab. tū * eſt [b] ſed pietas G eſt q̄dā uirtus, ut ſupra dictum * eſt. ergo pietas non eſt donū.

¶2 Pręt. Dona. excellētiora sūt uirtutibus maximè moralibus. ut ſupra habitum * eſt: ſed inter partes iuſtitiæ religio eſt potior [h] pietate. ergo ſi aliqua pars iuſtitię debeat poni donū uidet̄ q magis religio debeat eſſe donum quàm pietas.

¶3 Pręt. Dona manēt in patria, & [h] actus donorū, ut ſupra habitū * eſt: ſed actus pietatis non H pōt manere in patria. dicit.n. Gre. 1. † Mor. q pietas cordis uiſcera mię operib' replet. & ſic nō erit in patria, ubi nulla erit mia. ergo pietas non eſt donū.

Sed contra eſt, quòd Iſaię 11. ponitur inter dona.

Resp. Dicendum, q ſicut ſ̄ dictū * eſt, dona Spūſſancti sūt quędam habituales aiæ diſpoſitiones, quibus eſt promptè mobilis à Spirituſſancto. Inter cæ- I tera aūt mouet nos Spūſsāctus ad hoc q affectū quēdā filialē habeam' ad Deū, ſm̄ illud. Rō. 8. Accepiſtis ſpūm adoptionis filiorū, i quo clamamus Abba pr̄. & qa ad pietatē ꝓpriè ptinet officiū & cultū patri exhibere cōſequēs eſt, q pietas ſm̄ q̄ cultum, & officium exhibemus Deo, ut patri p inſtinctum Spūſsācti, ſit Spūſsācti donū.

Ad primvm ergo dicēdum, K quòd pietas, quę exhibet patri carnali officium & cultum eſt uirtus: ſed pietas q̄ eſt donum, hoc exhibet Deo vt patri.

Ad ii dcd̄m, q exhibere cul-

---

cord. Nā finis legis ibi eſt ſalus ciuitatis ne pegrini noceāt. Acci- F dente āt caſu, quo pderet ciuitas niſi pegrini aſcēderēt mœnia finis æquitatis eſt ēt ſalus ciuitatis: & ſimiliter reddendi depoſitū finis eſt bonū uolētis. In caſu āt quo furioſus eſt, æquitas negat depoſitū ex eodem fine, qa. ſ. eſſet ei nociuum tunc hre gladiū. Non eſt ergo æquitas ſuperior regula humanorum actuum.

¶ Ad hæc dubia ordine retrogrado rñdendo, dr ad tertium, q quēadmodū i intellectu practico iudicatiuo reſpū ſingularium agibilium poſitę ſunt duæ virtutes, ſ. ſyneſis, & gnome, quarum prima ſm̄ cōes regulas eſt recte iudicatiua de agibilibus occurrētibus: altera aūt eſt recte iudicatiua de agibilib. occurrētib. pter cōes regulas: ita i parte appetitiua ē duplex iuſtitia, vna inclinatiua ad iuſtū ſm̄ leges cōes, & hæc vocat̄ iuſtitia legalis: altera inclinatiua ad iuſtū extra cōes leges, & hæc vocat̄ æqtas. Et quemadmodū illæ q̄ ad iudicandū pficiūt ſic ſe hñt, q iudicās præter cōes regulas ad altiora reſpic t principia, Li. 5. c. 10. com. 5. q̄ iudicans ſm̄ cōes leges, vt ſupius in q. 51. ar. 5. author dixit: ita iſtæ q̄ ad volēdū pficiunt, ꝓportionaliter ſe hñt ſic, q iuſtitia legalis inferiores ſortit̄ fines, & æqtas ſuperiores. Fines. n. appetibilū, pricipia appetēdi, & opandi sūt. Vñ ad primam obiectionem dr, q. falſum aſſumit̄, vt clare in loco allegato author dixit.

¶ Ad ſcd̄am āt negat̄ min. r. & ad exempla rē ꝓbationē dr̄, q ēt in illis exemplis patet ꝓpoſitū nrum. Nā in lege peregrinorū finis ꝓximus eſt ſecuritas ciuitatis a peregrinis: finis āt æqtatis i caſu eſt ſalus ciuitatis. Cōſtat āt q altior finis ē ſalus ciuitatis, q̄ ſecuritas a pegrinis: qa ſecuritas iſta ordinatur ad ſalutē ciuitatis ut ad finē. Et ſimiliter in lege depoſitorū finis ꝓximus eſt ut cuique ſuū reddat̄: finis āt æquitatis negātis in caſu eſt utile, qa. ſ. in caſu hoc illud ſuum nō eſt illi utile, ſed nociuum. Conſtat autem q altior finis eſt dare alicui ſuum utile, quàm ſuum: quia ideo datur alicui ſuum, vt ſit utile. datur enim ſub ratione finali boni utilis. Habet ergo ſe æquitas ad iuſtitiam legalem, quaſi regula ſuperior: quia nomē regulæ ad partem cognoſcitiuam ſpectare uidetur. Et tamen uere ſuperior, quia ſuperiorem intendit finem.

¶ Ad ſm̄ dubium dr̄, q cum in lr̄a diſtinguit̄ lex q̄tum ad uerba tm̄, & q̄tum ad intentionem, intelligit̄ diſtingui intētio extrinſeca, contra uerba cum ſua intrinſeca intentione: ita q verba, finis eorum intrinſecus ſunt unum membrum, & finis intrinſecus eſt aliud membrum, ut patet i exemplis expoſitis. Verba. n. legis depoſiti. ſ. Reddenda ſunt depoſita ei in ſuo intrinſeco fine. ſ. ut ſuum dño reddat, ſunt unum membrum: & finis vlterior, quia ſ. eſt illi bonum utile, eſt alterū membrum, & ſic de alis. Non excluditur ergo a uerbis omnis finis, ſed finis extrinſecus. Vnde patet ſolutio obiectionis. Porrecta ſ totum.

607

¶ Ad primū dubium dr, q procedebat & tm̄ authorem, & ſm̄ Ariſt. in 5. Eth. æquitas eſt pſtantior iuſtitia legali, limitata in ſtra cōes leges. Dr̄ enī expreſſe in 5. Eth. q æquum eſt melius iuſto quodā: & loquitur de iuſto ſm̄ cōes leges. Laus aūt illa in prima obiectione allata, de iuſtitia legali non limitata, ſed extenſa ad æqtatis principia, & cōprehendente æquitatem ut partē accipienda eſt. Quod āt in ſcd̄a obiectione dr̄ dupliciter ſoluit̄. Primo, ſuſtinendo quòd æquitas quo ad ſua principia, eſt directio legis abſolute, & ſimpliciter, pro quanto principia æqtatis sūt fines extrinſeci legū, altiores finibus proximis ipſarum legum. Scd̄o, q ex hoc ipſo q æquitas eſt directio legis in caſu quo obliquaret pp uniuerſale uato q nō ſecuatur, Ergo dirigit lege ſimpliciter: ſequitur ēn, Ergo eſt ſimpliciter nobilior ipſa legali iuſtitia: quia ſequitur q intēdat ad altiorē finem, ut ex dictis habes: ac per hoc q. ſit ſimpliciter nobilior.

3.d.43. q. 3. ar. 2. q. 3

* 1.2.q.68 ar.1.

Q. 102. ar. 3.

1.2. q. 68. ar. 8.

1.2. q. 68. ar. 6.

† Lib. 1. c. 32. parum an med.

1.2. q. 69. art. 1. & 3.

SVP. QVÆS. CXXI.

Concl.

In q. 121. nihil dubitādum occurrit, Nouitiis tamen declarandum eſt, q cū pietatis doni principale obiectum ſit Deus ut pater, & conſequenter omnia ſpectantia ad Deum ut patrem: actus uero ſit habere ſe ad Deum ut patrē, colendo ac ſeruiendo eidem, & ſimiliter habere ſe ad alios, & alia, ut filios & res patris, conſequens eſt ut pietati dono magis reſpondeat ueis iuſtitiæ: quoniam nōnulla iuſtitia eſt patri cultum officiumque reddere, & ad paterna recte ſe habere, & ſimiliter reſpondeat miſericordia reſpectu paternorum in miſeria conſtitutorum. Et quoniam pietas in affectu, ſcientia in intellectu ponitur ad illius directionem, ideo eædem beatitudines ad ſcientiam ſpectant magis, quàm luctus. & per hæc clarior eſt litera, quæ pro tota hac quæſtione ſufficiant.

tum Deo vt creatori, qđ facit religio, eſt excellentius q̃ exhibere cultũ patri carnali, qđ facit pietas, q̃ ẽ uirtus: ſed exhibere cultũ Deo ut pri eſt adhuc excellẽtius, q̃ exhibere cultũ Deo ut creatori, & domino. Vnde religio eſt potior pietate uirtute, ſed pietas ſm quòd eſt donum, eſt potior religione.

A D III dicẽdũ, q ſicut p pietatẽ q̃ eſt uirtus, exhibet hõ officium & cultum non ſolum patri carnali, ſed ẽt oĩbus ſanguine iunctis, ſm q pertinẽt ad patrẽ: ita ẽt pietas, ſm q eſt donũ, nõ ſolũ exhibet cultũ & officiũ Deo, ſed ẽt oĩbus hoĩbus inquãtũ pertinẽt ad Deũ. Et pp hoc ad ipsã pertinet honorare ſanctos, nõ cõtradicere ſcripturę ſiue intellectę, ſiue nõ itellectæ, ſicut Aug. dicit* in 2. de doctr. Chriſt. Ipſa ẽt ex cõſequẽti ſubuenit in miſeria cõſtitutis. Et q̃uis iſte actus nõ habeat locũ in patria, pcipue poſt diẽ iudicii, hebit tñ locũ pcipuus actus eius, q eſt reuereri Deũ affectu filiali, qđ præcipuè tũc erit ſm illud. Sap. 6. Ecce quõ cõputati ſunt inter filios Dei. Erit ẽt mutua honoratio ſanctorum adinuicem. Nunc aũt ante diem iudicii miſerẽtur ſancti etiã eorũ, qui in ſtatu huius miſeriæ uiuunt.

Vide ergo quæ hæretici, uel ẽt alij, uocantur impii.

Li. 2. c. 7. ſ princ. to. 3

ARTICVLVS II.

Vtrum dono pietatis reſpondeat ſecunda beatitudo. ſcilicet, beati mites.

Porrecta ſ totum. 608

A D SECVNDVM ſic pcedit. Vr, q dono pietatis non reſpondeat ſecunda beatitudo. ſ. beati mites. Pietas. n. eſt donum reſpõdens iuſtitię, ad quam magis pertinet quarta beatitudo. ſ. beati qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam. uel etiam quinta beatitudo, uidelicet, beati miſericordes: quia, ut dictũ *eſt, opus miſericordiæ pertinet ad pietatem. non ergo ſecũda beatitudo pertinet[h] ad donũ pietatis.

Sup. q. 83. ar. 9. ad 3. 1. 2. q. 69. ar. 3. ad 3. Et 3. d. 33. q. 1. art. 4. & ar. 6. cor Et Mat. 5.

¶ 2 Pręt. Donũ pietatis dirigitur dono ſciẽtiæ, qđ adiungitur in connumeratione donorum Iſa. 11. ad idem autem ſe extendunt[h] dirigẽs, & exequẽs. Cum ergo ad ſciẽtiam pertineat tertia beatitudo, ſcilicet beati qui lugent, vr quòd non pertineat ad pietatem ſecunda beatitudo.

¶ 3 Præt. Fructus rñdent beatitudinib. & donis, vt ſ. habitũ* eſt: ſed inter fructus bonitas, & benignitas[h] magis videntur conuenire cum pietate, quàm manſuetudo, quæ pertinet ad mititatem. ergo ſecunda beatitudo non reſpondet dono pietatis.

Q. 70. ar. 3

S E D C O N T R A eſt, q Aug.* dicit in li. de ſerm. dom. in mon. Pietas congruit mitibus.

Li. 1. c. 1. ante mediũ. tom. 4.

R E S P. Dicendum, q in adaptione beatitud. nũ ad dona, duplex cõuenientia pt attendi. Vna qdẽ ſm rõem ordinis, quã vr Aug.* fuiſſe ſecutus.[m] Vñ primam beatitudinem attribuit infimo dono. ſ. timoris: ſecũdam aũt. ſ. beati mites, attribuit pietati, & ſic de aliis.[n] Alia conuenientia pt attendi ſm propriam rõem doni, & beatitudinis. Et ſm hoc oporteret adaptare beatitudines donis ſm obiecta & actus: &[p] ita pietati magis rñderet quarta & quinta beatitudo, q̃ ſecunda. Secũda tñ beatitudo hẽt aliquam conuenientiam cum pietate, inquantum. ſ. per manſuetudinem tollunt impedimenta actuum pietatis.[q] Et p hoc patet rñſio ad Primũ.

Concl. m Li. 1. de ſermo. Do. in monte. ca. 9. tom. 4.

Concluſ. p

A D II dicendum, q ſm proprietatem beatitudinum, & donorum oportet q eadẽ beatitudo reſpondeat ſciæ, & pietati: ſed ſm rõnem ordinis, diuerſę beatitudines eis adaptantur, obſeruata tamen aliquali conuenientia, ut ſupra dictum * eſt. In cor. art.

A D III dicẽdũ, q bonitas, & benignitas in fructibus directè attribui poſſunt pietati: manſuetudo autem indirectè, inquantum tollit impedimenta actuum pietatis, ut dictum* eſt. In cor. art.

QVÆSTIO. CXXII.

De præceptis iuſtitiæ, in ſex articulos diuiſa.

D E I N D E conſiderãdũ eſt de pceptis iuſtitiæ. Et circa hoc quæruntur ſex.

¶ Primò, utrum præcepta decalogi ſint præcepta iuſtitiæ.

¶ Secundò, De primo præcepto decalogi.

¶ Tertiò. De ſecundo.

¶ Quartò, De tertio.

¶ Quintò, De quarto.

¶ Sextò. De aliis ſex.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum præcepta decalogi ſint præcepta iuſtitiæ.

A D PRIMVM ſic procedit. Vr q pcepta decalogi nõ ſint præcepta iuſtitiæ. Intentio. n. legiſlatoris eſt ciues[h] facere uirtuoſos ſm oẽm uirtutẽ, ut dr in[a] 2. Eth. vnde & 5. Eth. dr, q lex præcipit de omnibus actib. omnium virtutum: ſed præcepta decalogi ſunt prima principia totius diuinæ legis. ergo præcepta decalogi non pertinent ad ſolam iuſtitiam.

¶ 2 Pręt. Ad iuſtitiam vr pertinere præcipuè[h] præcepta iudicialia, quæ contra moralia diuidunt, vt ſ. habitũ ẽ: ſed pcepta decalogi sũt pcepta moralia, vt ex dictis* patet. ergo pcepta decalogi nõ ſunt pcepta iuſtitiæ.

¶ 3 Præt.[h] Lex pcipuè tradit pcepta de actib. iuſtitiæ pertinentibus ad bonum cõe, puta, de officiis publicis, & aliis hmõi: ſđ de his ñ fit mẽtio in pceptis decalogi. ergo vr q pcepta decalogi nõ ptineãt pprię ad iuſtitiã.

¶ 4 Præt. Præcepta decalogi diſtinguuntur in duas tabulas, ſecundum dilectionem Dei, & proximi, quæ pertinent ad virtutem charitatis. ergo præcepta decalogi magis pertinent[h] ad charitatem, q̃ ad iuſtitiam.

S E D C O N T R A eſt, q iuſtitia ſola vr eſſe virtus, per quã ordinamur ad alterum: ſed per oĩa præcepta decalogi ordinamur ad alterum, vt patet diſcurrenti per ſingula. ergo oĩa præcepta decalogi pertinent ad iuſtitiã.

SVP. QVÆ. CXXII. ARTIC. I.

I N arti. 1. q. 122. dubium occurrit circa illud in princ. corporis ar. Præcepta decalogi sũt prima principia legis, q̃bus ſtatim rõ naturalis aſſẽtit tanq̃ manifeſtiſſimis. Vr nãq; hoc eſſe falſum, atq; cõtra doctrinã in pcedenti libro habitã. Nã in q. 100. ar. 3. excluſa ſunt a pceptis decalogi principia p ſenota tã in moralibus, q in fide, ut ibi patet. Quõ ergo nunc, dicitur, q ſunt prima principia man. feſtiſſima? ¶ Ad hoc dr, q. aliud eſt, loq. de principiis intrinſecis legis, & aliud de principiis extrinſecis, q̃ ſunt velut prima principia ſpeculabilibus. Nã principia intrinſeca legis ea duntaxat infra latitudinem eorũ, q indigent editione, q̃m ſunt partes legis, quã conſtat oportere promulgari, ſunt tñ primo edita inter oĩa q̃ in lege continentur, & ppea vocant prima, & cõia legis principia. Principia uerò extrinſeca editione non egent, ſed ſolo naturali, ſeu infuſo lumine in nobis exiſtente contenta ſunt. Et propterea vocantur non prima principia legis, ſed prima principia cõia abſolutè, vtpote ante leges exiſtẽtia. Et hęc ſunt per ſe nota lumine naturali, vt nulli eſſe nocendum, & bona eſſe proſequenda, vel infuſo, vt credere in Deum, diligere

Porrect. per totum. 609

Sup. q. 56. art. 1. ad 1. & art. 2. & q. 140. art. 1. ad 3. & q. 148. a. 2. ad. 1 1. 2. q. 95. a. 5. ad 1. & q. 100. art. 2. cor. & ar. 3 ad 3.

Lib. 2. c. 1. & li. 5. c. 1. & 2. to. 5.

1. 2. q. 95. ar. 4.

1. 2. q. 100. art. 3.

re Deū, & hmōi. Illa verò non ſunt per ſe nota, ſed modica cōſideratione manifeſta. Propter quod in litera dr̄, Non ꝙ intellectus, ſed rō naturalis ſtatim eis aſſentit: qm̄ cognitio horū ad diſcurſum non diſciplinæ, ſed naturæ ſpectat: Ita qđ inter principia intrinſeca legis, & principia prima ſimpliciter in moralibus, nō ſolum eſt differentia quoad materiā, quia

Concl. 2a principia legis ſunt velut principia propria, principia verò prima ſunt cōia, ſed ēt quoad modū notitiæ. quia illa noſcunť diſcurſu naturali tm̄, hoc eſt nō egente humano doctore, iſta verò cognoſcuntur abſque diſcurſu quocūque cognitis terminis. Nō contradicūt ergo hæc ſuperius dictis, quia de primis principijs legis, hoc eſt, cōtentis in lege, & cōſtitutis reſpectu cōtentorum in lege, & manifeſtiſſimis inter

In cor. art. contenta in lege, eſt hic ſermo. Superius aūt de primis principijs moraliū ſimpliciter, & cōibus ſimpliciter & per ſe notis eſt ſermo.

ᵉ In eodē art. 1. nota, ꝙ rō debiti requiſita ad præceptum aliter inuenitur in præceptis naturalis & diuini iuris, & aliter in p̄ceptis iuris poſitiui. Nam in illis rō debiti fundat præceptum in iſtis verò rō debiti fit à præcepto. Præcepta namq; illa affirmatiua iõ iubent aliquid, qa debitum eſt illud fieri, puta, honorare parentes, tpe aliquo diuino cultui deputare, & hmōi. Et ſimiliter negatiua iõ prohibent, qa debitum eſt non fieri illud, puta, non furari, non colere plures Deos, & hmōi. In poſitiuis verò præceptis patet ꝙ iõ eſt debitū aliqđ fieri, vel

Porrectā p̄ ritam. omitti, qa præceptū eſt qm̄ à principio nihil differt, quod ſ. ſpectat ad ius poſitiuū, vt

610

1. 2. q. 110. art. 6. & 7. Et 3. d. 36. art. 2. dicitur in 5. Ethicor. Præcepti igitur ratio debiti rationem exigit, diuerſimode tamen, vt cauſam ſcilicet, vel effectum.

Resp. Dicēdū, ꝙ p̄cepta decalogi ſunt prima principia legis, & qbus ſtatim rō naturalis aſſētit, ſicut manifeſtiſſimis principijs. Manifeſtiſſimè aūt rō debiti, q̄ requirit ad p̄ceptū, apparet in iuſtitia, q̄ eſt ad alterū, qa in his q̄ ſunt ad ſeipſum vr̄ primò aſpectu ꝙ hō ſit ſui dn̄s, & ꝙ liceat ei facere quodlibet: ſed in his q̄ ſunt ad alterū, manifeſtè apparet ꝙ hō eſt alteri obligatus ad reddendū ei qđ debet, & iõᵐ p̄cepta decalogi oportuit ad iuſtitiā ꝑtinere.ⁿ Vñ tria prima p̄cepta ſunt de actibus religionis, q̄ eſt potiſſima pars iuſtitiæ. Quartum aūt præceptū eſt de actibus pietatis, quæ eſt pars iuſtitię ſecūda. Alia verò ſex dantur de actibus iuſtitiæ cōiter dictæ, quæ inter æquales attenditur. G

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ lex intendit oēs hoīes facere virtuoſos: ſed ordine quodā vt. ſ. prius tradat eis præcepta de his in qbus eſt manifeſtior ratio debiti, vt dictum * eſt. H

Ad II dicēdū, ꝙ iudicialia p̄cepta ſunt quædā determinationes moraliū p̄ceptorū, prout ordinanť ad proximū: ſicut & cæremonialia ſunt q̄dā determinationes p̄ceptorū moraliū, ꝓut ordinanť ad Deū. Vñ neutra præcepta continenť in decalogo: ſunt tñ determinationes præceptorū decalogi, & ſic ad iuſtitiam pertinent. I

Ad III dicēdū, ꝙ ea quæ pertinēt ad bonū cōe oportet diuerſimode diſpēſari ſm̄ hoīum diuerſitatē: & iõ non fuerunt ponenda inter præcepta decalogi ſed inter præcepta iudicilia.

Ad IIII dicēdū, ꝙ p̄cepta decalogi ꝑtinēt ad charitatē, ſicut ad finē, ſm̄ illud 1 ad Tim. 1. Finis præcepti eſt charitas: ſed ad iuſtitiā ꝑtinēt, inquantū immediate ſūt de actibus iuſtitię. K

Articvlvs II.

Vtrum primum præceptum decalogi conuenienter tradatur.

Ad secvndvm ſic ꝓcedit. Vr̄ ꝙ primū præceptū decalogi inconuenienter tradať. Magis. n. hō eſt obligatus Deo quàm patri carnali, ſm̄ illud ad Heb 12. Quantò magis obtemperabimus patri ſpirituū & uiuemus? ſed præceptum pietatis, qua honoratur pater ponitur affirmatiuè, cū dr̄, Honora patrem tuum, & matrem tuam. ergo multò magis primum præceptum religionis, qua honorať De⁹, debuit ꝓponi, affirmatiue: p̄ſertī cū affirmatio nāliter ſit prior negōne.

¶ 2 Præt. Primum p̄ceptum decalogi ad religionem ꝑtinet, vt dcm̄ * eſt: ſed religio cum ſit vna virtus, hēt ᵇ vnum actvm. In primo āt p̄cepto ꝓhibentur tres actus: nam primò dr̄, Non habebis deos alienos coram me: ſecundo dr̄, Non facies tibi ſculptibile: tertio uerò, Non adorabis ea, neque coles. ergo inconuenienter traditur primum præceptum. Art. præc.

¶ 3 Præt. Aug. * dicit in lib. de x. chor. ꝙ p primum p̄ceptū excludiť vitium ſuperſtōnis: ſed multe ſūt aliæ noxiæ ſupſtōnes præter idolatriam, vt ſ. dcm̄ eſt *. ᵇ inſufficienter ergo prohibeť ſola idolatria. Ca. 9. a me d. o. 10. 9 / q. 92. art. 2

In contrarivm eſt ſcripturæ authoritas.

Resp. Dcđm, ꝙ ad legem pertinet facere hoīes bonos. Et iõᵐ oportet p̄cepta legis ordinari ſm̄ ordinem gn̄ationis, qua. ſ. fit hō bonus ⁿ. In ordine āt gn̄ationis duo ſunt attendenda, quorum primū eſt, ꝙ prima pars primo cōſtituť: ſicut i gn̄atione aīal's primo gn̄atur cor: & in domo primò poniť fundm̄: & in bonitate aīæ prima pars eſt bonitas voluntatis, ex qua aliquis hō bn̄ utiť qualibet alia bonitate. Bonitas āt uoluntatis attendiť ad obiectum ſuum, quod eſt finis: & iõᵖ in eo q erat p legem inſtituendus ad virtutē primò oportuit quaſi iacere quoddā fundm̄ religionis, per quam homo debitè ordinať in Deum, qui eſt vltimus finis humanæ uoluntatis.ᑫ Secundò attendendū eſt in ordine gn̄ationis, ꝙ primo contraria, & impedimēta tolluntur. Sicut agricola primò purgat agrum, & poſtea proijcit ſemina, ſm̄ illud Hie. 4. Nouate uobis nouale, & nolite ſerere ſpinas, & tribulos. Et iõʳ circa religionem primò hō erat inſtituendus ut impedimenta uerè religionis excluderet. Præcipuum āt impm̄ religionis eſt, ꝙ homo falſo Deo inhęreat, ſm̄ illud Matth. 6. Non poteſtis Deo ſeruire, & mammonę: & ideò in primo præcepto legis excluditur cultus falſorum deorum ˢ. Concl. 1a / Concl. 2a / Concl. 3a

Ad primvm ergo dcđm, ꝙ ēt circa religionē poniť unum præceptum affirmatiuum. ſ. Memēto ut diē ſabbathi ſanctifices: ſed erāt ꝑtermittenda p̄cepta negatiua, q b. impedimētā religionis tollerenť. Quàmuis. n. ᵈ affirmatio nāliter ſit prior negatione, tñ in uia gn̄ationis negatio, qua remouenť impm̄a, eſt prior, ut dcm̄ * eſt. Et p̄cipuè in reb. diuinis, in q b. negationes p̄ferunť affirmationib⁹, ꝑp inſufficientiam nr̄am, ut Dion. * dicit 2. c. cęl. hier. D. 88. / In cor. ar. / Cap. 2. cęl. hier. parũ ante med.

Ad II dcđm, ꝙ cultus alienorum deorum dupliciter apud aliquos obſeruabať. Quidā. n. quaſdam creaturas pro dijs colebant abſque inſtitutionem imaginum: Vnde Varro dicit, ꝙ antiqui Romani diu ſine ſimulacris deos coluerūt: & hic cultus prohibetur primo cum dr̄, Non habebis deos alienos. Apud alios autem erat cultus falſorum deorum ſub quibuſdam imaginibus: & ideò opportunè prohibetur & ipſorum imaginū inſtitutio, cū dicitur, Nō facies tibi ſculptibile. & ip-

ipſarum imaginū cultus, cum dr̄, Nō coles ea &c.

Ad III dicendum, q̄ oēs aliæ ſuperſtōnes procedunt ex aliquo pacto cum dæmonib. inito tacito, vel expreſſo: & ideo oēs intelliguntur prohiberi in hoc quod dicitur, Non habebis deos alienos.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſecundum præceptum decalogi conuenienter tradatur.

Porrecta ſ totum. 611

AD TERTIVM ſic proceditur, Vr̄ q̄ ſm præceptum decalogi nō conuenienter tradatur. Hoc.n.præceptū, Nō aſſumes nomē Dei tui in vanū, ſic[h] exponitur in * gl. Exo.20. Nō exiſtimes creaturā eſſe filiū Dei, p̄ qđ prohibetur error contra fidem & Deut. 5. exponitur, Non aſſumes nomē Dei tui in uanū.ſ.nomē Dei ligno, uel lapidi attribuendo, p̄ qđ ꝓhibetur falſa cōfeſſio, q̄ eſt actus īfidelitatis, ſicut & error: actus aūt infidelitatis eſt prior ſuperſtitione, ſicut & fides religione. ergo hoc p̄ceptū đ buit præmitti primo, in quo prohibetur ſuperſtitio.

Locis ſup. ar. 1. inductis. Gloſ. interlinearis ibid.

¶ 2 Præ. Nomē Dei ad multa aſſumitur, ſicut ad laudādū, ad miracula faciēdū, & uniuerſaliter ad oīa q̄ dr̄, uel fiūt à nobis, ſm illud ad Col. 3. Oē qđcunq; facitis uerbo, uel opere, in noie Domini facite. ergo preceptum, quo prohibetur nomen Dei aſſumi in uanum, vr̄ uniuerſalius eſſe q̄ præceptum, quo prohibetur ſuperſtitio, & ita debuit ei [h] p̄mitti.

¶ 3 Præt. Exo. 20. exponitur illud uerbū, Non aſſumes nomen Dei tui in uanum, iurando.ſ.pro nihilo unde ur̄ per hoc prohiberi uana iuratio, q̄ eſt, ſ.ſine iudicio: ſed multò grauior eſt falſa iuratio, q̄ eſt ſine ueritate, & iniuſta iurō, q̄ eſt ſine iuſtitia. ergo magis debuerūt illa ꝓhiberi p̄ hoc p̄ceptum.

¶ 4 Præt. Multò grauius peccatum eſt blaſphemia, uel quicquid fiat uerbo, uel facto in contumeliam Dei, q̄ periuriū.[1] ergo blaſphemia, & alia hmōi debuerunt magis per hoc præceptum prohiberi.

¶ 5 Præ. Multa ſunt Dei noīa. ergo nō debuit indeterminate dici, Nō aſſumes nomē Dei tui ī uanū.

SED IN CŌTRARIVM eſt authoritas Scripturæ.

RESP. Dicendum, q̄ oportet prius impedimenta veræ religionis excludere in eo, qui inſtituitur ad uirtutē, q̄ eum in uera religione fundare. Opponitur aūt veræ religioni aliquid dupliciter. Vno mō, per exceſſum, qñ.ſ.id qđ eſt religionis, alteri indebite exibetur: qđ pertinet ad ſuperſtitionem. Alio modo, quaſi per defectū reuerentiæ, cū.ſ. Deus contemnitur: qđ pertinet ad uitium irreligioſitatis, ut ſupra habitū * eſt. Superſtitio aūt impedit religionem quantū ad hoc, ne ſuſcipiatur Deus ad colendum. Ille aūt, cuius animus implicatus eſt alicui cultui indebito, non pōt ſimul debitum Dei cultū ſuſcipere, ſm illud Iſa. 28. Coanguſtatum eſt ſtratū ita ut alter decidat.ſ. Deus uer[*], vel falſus, à corde hoīs: & palliū breue utrunq; operire non pōt. Per irreligioſitatem aūt impeditur religio quantum ad hoc, ne Deus, poſtq̄ ſuſceptus eſt, honoretur. Prius autem eſt Deū ſuſcipere ad colendum, q̄ eū ſuſceptum honorare: & ideo[m] præmittitur præcep̄tū quo prohibetur ſuperſtitio, ſecundo p̄ceptū quo prohibetur periuriū ad irreligioſitatē p̄tinet.

Q. 97. in diuiſione quæſt. & in ſequentibus.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̄ illæ expoſitiones ſunt myſticæ. Literalis aūt expoſitio eſt quæ habetur Deut. 5. Non aſſumes nomen Dei tui in vanum ſcilicet iurando pro re, quæ non eſt.

AD II dcđm, q̄ non prohibetur quælibet aſſumptio diuini noīs p̄ hoc præceptū: ſed propriè illa, qua aſſumitur diuinū nomen ad confirmationē humani verbi per modū iuris: quia iſta aſſumptio diuini noīs eſt frequentior apud hoīes. Pōt tñ ex conſequenti intelligi, q̄ p̄ hoc prohibeatur omnis inordinata diuini nominis aſſumptio: & ſm hoc procedūt illæ expoſitiones, de q̄bus ſupra dictū * eſt. In corp. huius art.

AD III dcđm, q̄ pro nihilo iurare dr̄ ille, q̄ iurat pro eo quod non eſt, qđ pertinet ad falſam iurationē, quæ principaliter periuriū nominatur, vt ſupra dictū * eſt. Qñ.n. aliquis falſum iurat, tunc iuratio eſt vna ſm ſeipſam, quia non habet firmamētū veritatis. Qñ āt aliquis iurat ſine iudicio ex aliqua leuitate, ſi verum iurat, non eſt vanitas ex parte ipſius iuramenti, ſed ſolum ex parte iurantis. Q. 98. ar. 1. ad 3.

AD IIII dcđm, q̄ ſicut ei q̄ inſtruitur in aliqua ſcīa, primò proponuntur quędā cōia documenta: ita ēt lex, quæ inſtituit hoiem ad virtutē in præceptis decalogi, quæ ſunt prima, propoſuit ea vel prohibendo, vel mandando, quæ cōius in curſu vitæ humanæ ſolent accidere. Et iō inter præcepta decalogi prohibetur periurium, quod frequētius accidit q̄ blaſphemia, in quā hō rarius prolabitur.

AD V dicendm, q̄ noibus Dei debetur reuerentia ex parte rei ſignificatæ, q̄ eſt vna: non aūt rōe uocū ſignificātium, quę ſunt multę. & iō ſingulariter dixit, Nomen Dei tui in vanū: quia nō differt per quodcunq; nomen Dei periurium committatur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum tertium decalogi præceptum conuenienter tradatur, ſcilicet, de ſanctificatione ſabbathi.

AD QVARTVM ſic proceditur. Vr̄ q̄ inconuenienter tertiū p̄ceptū decalogi tradatur, ſ de ſanctificatione ſabbathi. Hoc.n. pręceptū ſpūaliter īntellectū eſt gñale. dicit.n. Ambr.* ſuper illud Luc. 13. archiſynagogus indignans q̄ ſabbatho curaſſet. Lex, inqt, i ſabbatho nō iubet hoiem curare, ſed ſeruilia opera facere.i. p̄ctis grauari prohibet. Secundū aūt literalē ſenſum eſt p̄ceptū[h] cęremoniale. dr̄.n. Exod. 31. Videte ut ſabbathū meum cuſtodiatis q̄a ſignum eſt inter me, & uos in gñationibus ueſtris: p̄cepta aūt decalogi & ſunt præcepta ſpūalia, & ſunt præcepta moralia inconuenienter ergo ponitur inter præcepta decalogi.

¶ 2 Præt. Cæremonialia legis p̄cepta cōtinent ſacra, ſacrificia ſacra, & obſeruantias, ut ſupra habitum † eſt: ad ſacra aūt per-

SVP. QVÆ. CXXII. ART. IIII.

In art. 4. omiſſis ſecūdo & tertio, nota diligētiſſimè, q̄ p̄cep tū de ſanctificatione ſabbathi ad literā nō eſt de interiori, ſed de exteriori Dei cultu datum. Colebatur ſiquidem Deus ſabbatho in ipſa exteriore quiete ab operibus ſeruilibus, quia quieſcebant: & repræſentandam diuinā quietem à creatione mundi. In noua verò lege exterior cultus eſt dicere, vel audire miſſam. Quies aūt à ſeruilibus operibus eſt ad remouenda exteriora impedimenta quietis mētis in Deo. Vñ ex duobus capitibus excluditur phantaſia dicentiū, q̄ hō tenetur in die feſto cōtritionem habere de peccatis q̄ habet. Primò, ex hoc q̄ contritio eſt actus interior, præceptum aūt decalogi eſt de cultu exteriori. Secundò, quia contritio eſt actus ſpē attentiæ virtutis, præceptum aūt de ſancti eſt

Porrecta ſ totum. 212

12. q. 100. 5. 2. ad 2. & q. 103. artic. 4. ad 10. Et 37. artic. 5. Et Iſa. 56. Et Ioh. 3. lect. 4. Et col. 2. lect. 4.

* Ca. 13. li. 7. in Luc. in c. de curatione mulieris, circa medium, t. 5.

† 1. 2. q. 10 art. 4.

ficatione feſtorum, eſt de actu religionis. & confirmatur: quia, actus interior religionis, puta, deuotio, & oratio, non continetur ſub hoc præcepto, vt in litera dicitur, multò minus continentur ſub eodem præcepto interiores actus aliarum virtutū, de quorum numero eſt contritio. A veritate ergo longe errāt, dicentes ſub præcepto teneri hominem in die feſto ad dolendum de peccatis quæ habet, aut ad orandum, aut ad quieté mentis in Deo. Et minus perſpexerunt literæ huius doctrinā, dicentes, q. ſm oés tenetur quis ſub præcepto ad quietem mentis in Deo in feſto. Finis. n. præcepti non eſt ſub præcepto: quia aliud eſt de quo datur pręceptū, & aliud ad qđ intendit lex p præceptum hominē ducere, vt in q. 100. ar. 9. author dicit in lib. præcedenti.

¶ In eodem ar. in reſponſione ad tertiū, dubium occurrit circa illa verba. Magis contra hoc præceptū agit qui peccat in die feſto, quàm qui aliud corporale opus licitū facit. Nam videtur ſententia hæc falſa eſſe, ex eo q. ſequeretur, q. circunſtantia diei feſti variaret ſpeciem peccati cōmiſſi in feſto, quod nulla rōne probatur. & tenet ſequela: quia tūc fornicatio commiſſa in die feſto eſſet contra virtutem religionis cuius actus cadit ſub hoc præcepto, & non ſolū eſſet ſpés luxuriæ. ¶ Ad hoc dr̄, q. cū duo in hoc præcepto concurrant. ſ. finis, & id qđ eſt ad finé: & finis ſit duplex, intrinſecus, & extrinſecus (cultus. n. interior eſt finis extrinſecus, cultus exterior, puta, audire Miſſam, eſt finis intrinſecus: ceſſare ab opibus ſeruilibus eſt id qđ eſt ad finé) & cū finé extrinſecū, cultū videlicet interiorē conſtet nō cadere ſub præcepto, vt in litera dr̄, ſed ſolū exteriorē cultū, & ceſſationé à ſeruilibus opibus, conſequēs eſt vt id ſolū cadat ſub hoc præcepto ad literā, qđ contrariatur directe exteriori cultui. Hoc aūt eſt opus ſeruile. Clare aūt liquet, q. ſicut ſanctitati ſacerdotis non contrariatur quodlibet peccatum: ſed ſolū illud qđ cōtrariū eſt ei, ad quod ſanctificatus eſt, puta, ſi percutiat ſeipſum, aut abutatur ſacerdotio, & hmōi: ita ſanctitati tpis deputati ad exteriorem cultum non contrariatur quodlibet peccatum, ſed illud tm̄, quod cultū illū adimit, aut violat. Non prohibetur ergo quodlibet peccatū per hoc p̄ceptum inquātū præcipit diuinū cultū, ſed ſolū illud irreligioſitatis, ſeu ſacrilegij peccatū, quod diuino cultui tunc debito cōtrariatur. Sicut vniuerſaliter cū actus alicuius virtutis præcipitur, non prohibetur per hoc oē peccatum: ſed ſolū contrariū ei qđ præcipitur, vt patet de præceptis tēperantiæ, fortitudinis, manſuetudinis, & huiuſmodi. Opus aūt ſeruile ad literā nō eſt peccatū, tū quia non propriè, ſed metaphoricè ſeruile opus dr̄ de peccato: ſicut eſſe ſeruū peccati, metaphorice dr̄ de faciēte peccatū, nā nullus eſt ſeruus ſuijpſius. Sed ſicut iuſtitia metaphorice in hoíe dr̄ reſpectu ſui. rōe diuerſarū partiū hominis, puta, rōnis, & ſenſualitatis, ita ſeruitus, & alia huiuſmodi. Senſus aūt metaphoricus vbi inuenitur ſenſus proprius conſonus literæ ſine metaphora, non pertinet ad ſenſum literalem: alioqn ſenſus metaphoricus ſemper eſſet literalis. Sic aūt eſt in propoſito: quia opa ſeruilia ad literā ſm̄ propriā rōnem ſunt illa, in quibus ſerui diſtinguuntur à liberis, ad quæ. ſ. ſeruos deputatos habemus: qualia ſunt opera mechanicarum artium diſtinctarum contra artes liberales. Tum quia author in 3. ſent. diſt. 37. ar. 5. expreſſe dicit, q. opera ſeruilia myſtice dicuntur peccata. K

tinebāt non ſolū ſacri dies, ſed ēt ſacra loca, & ſacra vaſa, & alia hmōi. ſimiliter ēt erāt multi ſacri dies p̄ter ſabbathū. [h] incōueniēs ē ergo q̄ p̄termiſſis aliis oibus cæremonialibus, de ſola obſeruātia ſabbathi fiat mētio.

¶ 3 Præt. Quicūq; transgredit̄ præceptū decalogi, peccat: ſed in veteri lege aliq trāſgredientes obſeruātiā ſabbathi, nō peccabāt, ſicut circuncidētes pueros octaua die, & ſacerdotes in tēplo ſabbathis opātes, & Helias tū quadragīta dieb. p̄ueniſſet ad mōtē Dei Oreb, p̄ns ē q̄ i ſabbatho itinerauit. Similiter ēt ſacerdotes dū ſeptē dieb. circūferrēt arcā dn̄i, vt legitur Ioſue 6. intelliguntur eā ſabbatho circūtuliſſe. dr̄ ēt Luc. 13. Nonne vnuſquiſque veſtrū ſoluit bouem ſuū, aut aſinū, & ducit adaquare? ergo inconueniēter ponit̄ iter p̄cepta decalogi. G H

¶ 4 Pręt. Pręcepta decalogi sūt ēt i noua lege obſeruāda; ſed i noua lege non ſeruat̄ hoc p̄ceptū nec quātū ad diē ſabbathi, nec quantū ad diē Dominicā, I in qua & cibi coquuntur, & itinerantur, & piſcātur hoies, & alia multa huiuſmodi faciūt. ergo incōuenienter traditur p̄ceptū de obſeruatione ſabbathi.

Sed contra eſt, Scripturæ authoritas.

Respon. Dcdm̄, q̄ remotis ipedimētis veræ religionis per primū, & ſm̄ præceptū decalogi, vt ſ. dictū eſt, cōſequēs fuit vt tertiū præceptū poneretur, per qđ hoies in vera religione fundarentur. Ad religionē aūt p̄tinet cultū Deo exhibere, Sicut aūt in ſcriptura diuina tradit̄ nobis cultus iterior ſub aliquibus corporaliū rerū ſimilitudinibus: ita cultus exterior Deo debetur p aliqđ ſenſibile ſignū. Et quia ad interiorē cultū qui cōſiſtit i oratione, & deuotione, magis inducit̄ hō ex iteriori Spritusſancti iſtinctu, p̄ceptū legis dādū fuit de exteriori cultu ſm̄ aliqđ ſenſibile ſignū. Et quia p̄cepta decalogi ſunt quaſi quædā prima, & cōmunia legis principia, iō in tertio præcepto, decalogi p̄cipit̄

F & hic in reſponſione ad primū, reſpondendo ad eandem Ambroſij authoritatem, q. lex prohibet hominē in ſabbatho grauari peccatis, dicit q. ceſſare à peccato pertinet ad ſenſum myſticum moralem huius præcepti. Vnde quod in quodā de hac reſcripſi quolibeto, maioribus rationib⁹ apparet hic cōfirmari. ¶ Ad obiectionē autem in oppoſitum dr̄ dupliciter. Primò, q. author loquitur de hoc præcepto ſpiritualiter intellecto. Vel, & melius, dicitur, q. loquit̄ de hoc præcepto quantum ad ſuum finem, qui non eſt in præcepto, vt patet ex eius ratione, quia. ſ. magis impediunt peccata applicationem hominis ad diuina, quàm corporalia opera licita. Cum autem audis, & legis in litera. interiorem cultum deuotionis, & orationis non iuberi hoc pręcepto intellige de cultu interiori ſecundum ſe. Talis. n. hic non iubetur, ſed eſt finis p̄cepti. Cum quo tn̄ ſtat, q. cultus interior vt ratio, ſeu conditio cultus exterioris ſit in præcepto. Tenetur. n. audiens Miſſam in Dominica interiorem & exteriorem hominem cultui Miſſæ exhibere: ſicut ſacerdos tenetur ad attente ſoluendū horas canonicas, hoc eſt, vt ex propoſito, ſeu aduertenter, non notabiliter mentem auertat.

Art. 2. & 3. huius. q.

Concl. 10

¶ In eodem ar. in reſponſione ad tertium, dubium occurrit circa illam comparatiuam, videlicet, Magis agit contra hoc præceptum qui peccat, quàm qui opus corporale alias licitum facit, quia peccatum magis impedit, quàm corporale opus. Videtur hoc eſſe falſum: quia exercens in feſto die opus corporale alias licitum, puta, fodiens terram, vel ædificāns domum, magis impedit finem huius præcepti, quia impedit & ex genere operis, quia facit opus ſeruile: & ex deformitate peccati, quia peccat mortaliter. Qui autem committit aliquod peccatum mortale abſque exercitio mechanico, ſolum præſtat impedimentum fini præcepti huius ex parte peccati. Male ergo dicitur, quòd magis facit contra hoc præceptum qui peccat, quàm qui laborat.

¶ Ad hoc dicitur, q. cum comparatio omnis ſit inter diſtincta, & non inter idem & ſeipſum, nō eſt in hac cōparatione ſumendum ex vna parte peccatum, & ex alia peccatum & opus mechanicum: quia hoc eſſet cōparare peccatum ſibijpſi cōiuncto cum alio. ſed ex vna parte ſumitur peccatum mortale, & ex alia op⁹ mechanicum ſm̄ ſuum genus. Hæc. n. duo cōicant in hoc, q. vtrumq; eſt contra finem præcepti huius, quia vtrumq; impedit quietem mentis in Deo: & ideo vtrumq; eſt contra hoc præceptum quo ad finem, non quia prohibitum: ſed econtra, ideo prohibitum, quia impeditiuum finis. Sed quia actus peccati mortalis ex ſuo genere plus cōtrariatur quieti mentis in Deo, quàm actus exercitationis mechanicæ, ideo magis, agit contra hoc præceptum quo ad finem eius, qui peccat mortaliter, quā qui corporale opus exercet.

¶ Ad obiectionem ergo in oppoſitum dr̄, q. male ſumit extrema comparationis: quia hic comparantur hæc duo genera impedimentorum finis præcepti huius, vt patet ex ratione quæ in litera redditur. ſ. ex ratione peccati, & ex ratione corporalis operis: & non comparantur peccatum commiſſum in feſto, & peccatum tranſgreſſionis feſti in opere ſeruili, vt argumentum aſſumit. Cōtingit namq; peccatum commiſſum in feſto,

eſſe

eſſe grauiꝰ, puta, blaſphemiã, vel odiũ Dei: cõtingit & eẽ letiꝰ ex ſuo gñe, puta gulã. Trãſgreſſio nãq; feſti opponit̃ religioni, q̃ eſt iter p̃cipuas uirtutes, ac p hoc iter grauia cõputat̃ pctã ex ſuo gñe. Vñ & pęna mortis primus uiolator affectus eſt Leu. 24.
¶ In eod. ar. 4. collige opera corporalia licita in feſto, q̃ in litera ponunt̃, & inuenies primo opera corporalia ad cultũ Dei pertinẽtia, exẽplo geſtantiũ arcã dñi, & uiolãtium ſabbathũ ſine crimine. Secũdo corporale exercitiũ cuiuſcunque ſpũalis actus, exẽplo doctoris uerbo, uel ſcripto. Tertiò, actus corporales neceſſarios ad ſalutem corporis proprij exẽplo Helię, Machabeorũ & diſcipulorũ Chriſti. Quartò, actus neceſſarios ad ſalutẽ corporis p̃ximi, exemplo Chriſti, q totũ hoiem curauit i ſabbatho. Quintò, actus corporales opportunos ad immĩnẽs dãnũ exterioris rei uitãdũ, exẽplo leuantiũ in ſabbatho ouẽ, q̃ cecidit. Sextò, coquere cibos, itinerare, & hmõi ex ꝯſuetudine populi Chriſtiani. Septimò, piſcari ex indulgẽtia eccleſiæ q̃nque diſpẽſantis. Rõ primi eſt, quia p̃ceptũ de ſabbatho nõ cõtrariat̃ actui religionis. Rõ ſecũdi eſt, qa actus ſpũales ſunt liciti in feſto. Rõ tertij, & quarti, & quinti eſt, qa actus tales nõ ſunt ſeruiles, ſed cões liberis, & ſeruis: q̃m qlibet debet eos exercere. Rõ ſexti, & ſeptimi eſt, qa non eſt ita arcta obſeruatio feſtorũ i lege grę, ſicut erat in lege ſcripta.
¶ Et qm̃ ambiguitates circa obſeruationes, ſeu uiolationes feſtorum cões ac frequentes ſunt: ideò latius ſingula diſcutiẽda ſunt. Antè oĩa aũt ſcire oportet, ꝙ ultra præceptum de ceſſatione ab oĩ opere ſeruili ex ueteri lege acceptũ, ab Eccleſia renouatum, ut patet in c. Licet. extra, de feriis: inuenimus Eccleſiã multa alia opa in feſtis inhibere, ut patet ibidem in c. Oẽs, & in c. Conqueſtus. Nam ibi quinq; prohibent̃. ſ. mercatũ, placitũ, iudiciũ mortis uel pęnę, & iurium niſi pro pace, uel alia neceſſitate: & iudicialis ſtrepitus intm̃ quieſcere iubet̃, ut annullet̃ tã proceſſus habitus, q̃ ſententia promulgata in feſto, ẽt de cõſenſu partiũ, niſi neceſſitas vrgeat, aut pietas ſuadet. Cũ igit̃ p̃ceptũ de obſeruatione feſtorũ, quantũ ad tp̃is & operum determinationẽ, ſit nõ de iure diuino, quia ſic erat cæremoniale, & ceſſauit, ſed ex eccleſię cõſtitutione, & cõſuetudine: poſſet. n. Eccleſiã aliter tempus feſtiuũ decernere, puta, ꝙ uſque ad meridiem tantum eſſet feſtum; & ſimiliter quantũ ad opera tã poſitiua, puta, mutare præceptum de auditione Miſſæ, q̃ negatiua, puta, concedere aliqua talia opera, quæ nunc ſunt prohibita: & licèt quo ad opera nulla appareat neceſſaria mutatio, quo ad tempus tñ multis videtur, ꝙ oporteret feſtum eſſe ſolum mane, & hoc pp cõiter accidentia; quia poſt prandium in feſtis cõiter committuntur infinita peccata, quæ aliis diebus non fiunt, nec fierent ſi liceret laborare, quia, inquam, præ-

F ceptum hoc huiuſmodi eſt, conſequens eſt, ut duo genera operum inueniamus in feſto prohibita. ſ. opera ſeruilia, & quædã non ſeruilia, quæ enumerauimus ex textu Decretalium.
¶ Verũ quia in duobus operibus non ſeruilibus. ſ. iuramento & iudiciali proceſſu, ſeu ſententia, exceptio fit caſuũ neceſſitatis & pietatis; ideò ſtatim dubiũ cõſurgit. An ſimilis exceptio itelligẽda ſit in cæteris prohibitis tã ſeruilibus q̃ nõ ſeruilibus. & eſt hoc quærere, An pp neceſſitatẽ, vel pietatẽ licitũ ſit i feſtis facere qđcunq; oportuerit, uel expedierit facere. Et eſt rõ dubij, tũ, qa exceptio in numeratione multorũ appoſita quibuſdã, nõ vr̃ extẽdẽda ad oĩa. Nã ſi extenderet̃ ad oĩa, minus eruditè apponeret̃, quibuſdã tũ enumeratorũ. Sic aũt eſt in p̃poſito: qa in ca. Oẽs, enumeratis illis quatuor. ſ. mercato, placito, iudicio, & ſacramento, nõ apponit̃ exceptio neceſſitatis, vel pietatis niſi vl timo. tũ qa dato, ꝙ exceptio unius extendat̃ ad oĩa ſimilia, nõ tñ extendit̃ ad maiora. In p̃poſito āt ſũt duo gñã p̃hibitorũ, ſ. opera ſeruilia, & q̃dã non ſeruilia: & cõſtat ꝙ magis prohibita ſunt opera ſeruilia, q̃ illa non ſeruilia, quia illa ſunt prohibita per ſe: iſta per accidens. Exceptio verò eſt appoſita ad opera minus prohibita. ſ. non ſeruilia, ut ſunt proceſſus, ſententiæ. ſ. ac iã. ergo nõ extendẽda eſt exceptio iſta ad opera ſeruilia, quæ ſunt magis prohibita: ac per hoc nõ eſt licitum opera ſeruilia in feſto facere uniuerſaliter cauſa neceſſitatis, aut pietatis. In oppoſitum autem multi ſunt, qui de feſtorum obſeruatione ſcripſerunt.
¶ Ad hoc dubiũ, qa duas partes habet ſm̃ duas cauſas. ſ. neceſſitatis, & pietatis, ſingillatim dicendum eſt, & primò, ꝙ ſi neceſſitas urgeat, ut textus dicit, nullum eſt opus ſiue ſeruile, ſiue nõ ſeruile, qđ non fiat rõne neceſſitatis urgentis licitũ in feſto, & in litera huius articuli rõ reddit: quia uidelicet cũ neceſſario exercenda imminent, iã nõ ſunt ſeruilia, ſed cõia liberis, & ſeruis: qa quilibet dẽt ad ſui ac proximorũ cõſeruationẽ, & damnum imminens uitandum, neceſſariam prouiſionem facere. De pietate uerò ſuadente diſtinguendũ eſt: qm̃ pietas tripliciter ſumit̃. ſ. pro religione, pro miſericordia, pro ſpãli parte iuſtitiæ, quæ uocat̃ pietas, per quã ſanguine iunctis patriæq; beneuolis officiũ & diligens tribuitur cultus, vt à Tullio diffinita eſt. Primo mõ pietatis noĩe vtitur Auguſtinus: ſecundo modo utitur uulgus, intantũ ut ẽt Deũ piũ appellet: tertio mõ utunt̃ philoſophi. Si ſumat̃ ergo pietas p̃ religione, vt gl. ibidẽ exponit, tunc diſtinguendũ eſt, ut inferius tractando primũ caſum inter ſeptẽ collectos ex litera, dicetur concludendo, ꝙ uniuerſaliter nõ eſt licitum. Si verò ſumatur pro miſericordia, ut & gloſſa ibidẽ accipit, & benè: ſic dicendũ eſt, ꝙ quãmuis ſola miſericordię ratio ſufficiat ad excuſandũ iudicialia opera in feſto.

exterior Dei cultus ſub ſigno cõis beneficii: quod p̃tinet ad hoĩes. ſ. ad repñtandum opus creationis mundi, a quo requieuiſſe dr̃ Deus ſeptima die: in cuius ſignum dies ſeptima mãdat̃ ſanctificanda. i. deputãda ad vacandum Deo. Et ideo Exo. 20. G præmiſſo præcepto de ſanctificatione ſabbati aſſignat̃ rõ: qa ſex dieb. fecit Deus cęlũ, & terrã, & in ſeptima die requieuit.

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ præceptum de ſanctificatione ſabbathi literaliter intellm̃, eſt partim morale, partim aũt cæremoniale. Morale quidem, quantum ad hoc, ꝙ hõ deputet aliquod tp̃s vitæ ſuæ ad vacandum diuinis. Ineſt. n. hoĩ naturalis inclinatio ad hoc ꝙ cuilibet rei neceſſariæ deputetur aliquod tp̃s, ſicut corporali refectioni ſomno, & aliis hmõi. Vñ ẽt ſpũali refectioni, qua mens hoĩs in Deo reficit̃ ſm̃ dictamẽ naturalis rationis, aliquod tp̃s deputat homo: & ſic habere aliquod tp̃s deputatum ad vacandum diuinis, cadit ſub præcepto morali: ſed inquantum in hoc precepto determinatur ſpeciale tp̃s in ſignum creationis mundi, ſic eſt præceptum cæremoniale. Similiter ẽt cæremoniale eſt ſm̃ allegoricam ſignationẽ, prout fuit ſignum quietis Chriſti in ſepulchro, q̃ fuit ſeptima die: & ſimiliter ſm̃ moralem ſignationem, prout ſignificat ceſſationem ab omni actu peccati, & quietem mentis in Deo; & ſm̃ hoc quodammodo eſt præceptum generale. Similiter ẽt cæremoniale ſm̃ ſignificationẽ anagogicã, prout. ſ. p̃figurat quietem fruitionis Dei, quæ erit in patria. Vñ præceptũ de ſanctificatione ſabbathi ponit̃ inter p̃cepta decalogi, inquantum eſt præceptum morale, nõ inquantum eſt cæremoniale.

Inclinatio naturalis.

Ad II dicendum, ꝙ aliæ cæremoniæ legis ſũt ſigna aliquorum particularium effectuum Dei: ſed obſeruatio ſabbathi eſt ſignũ gñalis beneficii. ſ. p̃ductionis uniuerſę creaturę; & ideò cõueniẽtius debuit poni inter præcepta gñalia decalogi, q̃ aliqđ aliud cęremoniale legis. H

Ad III dicendũ, ꝙ in obſeruãtia ſabbathi duo ſunt cõſiderãda quorũ unũ eſt ſicut finis: & hoc eſt ut hõ vacet rebꝰ diuinis, qđ ſignificat̃ i hoc ꝙ dicit, Memento ut diem ſabbati ſanctifices. Illa. n. dñr ſãctificari in lege, q̃ diuino cultui applicant̃. Aliud aũt eſt ceſſatio operum, q̃ ſignificat̃ cũ ſubdit̃, I Septima die dñi Dei tui non facies oẽ opus: ſed de quo opere intelligatur apparet per id qđ exponitur Leu. 23. Oẽ opus ſeruile nõ facietis in eo: opus aũt ſeruile dr̃ à ſeruitute. eſt aũt triplex ſeruitus. Vna quidẽ qua homo ſeruit peccato, ſm̃ illud. Qui facit peccatũ, ſeruꝰ eſt peccati: & ſe-

Sanctificari quid eſt.

K

cundū hoc, oē opus peccati dr̄ ſeruile. Alia verò ſeruitus eſt, qua hō ſeruit hoī. Eſt aūt hō alterius ſeruus non ſm̄ mētem, ſed ſm̄ corpus, vt ſupra habitū eſt: & iō opera ſeruilia ſm̄ hoc dn̄r opera corporalia, in qbus vnus hō alteri ſeruit. Tertia aūt eſt ſeruitus Dei, & ſm̄ hoc, opus ſeruile poſſet dici opus latriæ, qđ ptinet ad Dei ſeruitiū. Si āt ſic itelligat̄ opus ſeruile, nō prohibet̄ in die ſabbathi, qa hoc eſſet cōtrariū fini obſeruationis ſabbathi. Hō n. ad hoc ab aliis operibus abſtinet in die ſabbathi, vt vacet operibus ad Dei ſeruitutē ptinētibus: & inde eſt, q ſicut dr̄ Ioan. 7. circuncisionē hō accipit in ſabbatho, vt nō ſoluatur lex Moyſi. Inde ēt eſt q ſicut dr̄ Matt. 12. Sabbathis ſacerdotes in tēplo ſabbathū violant. i. corporaliter ī ſabbatho operantur, & ſine crimine ſunt: & ſic ēt ſacerdotes ī ſabbatho circunferētes arcā non tranſgrediebant̄ pceptum de ſabbathi obſeruatione. Similiter ēt nullius ſpūalis actus exercitiū eſt cōtra obſeruātiā ſabbathi, puta, ſi qs doceat verb. o. vel ſcripto. Vn̄ Numeri 28. dicit gloſ. q fabri, & hmōi artifices ociātur in die ſabbathi. Lector aūt diuinę legis, vel doctor, ab opere ſuo nō deſinit, nec tn̄ cōtaminat̄ ſabbathū ſicut ſacerdotes in tēplo ſabbathū violāt, & ſine crimine ſunt. Sed alia opa ſeruilia, q̄ dn̄r ſeruilia primo, vel ſecundo mō, contrariantur obſeruantiæ ſabbathi, inquantū impediūt applicationē hoīs ad diuina. Et qa magis hō impedit̄ à rebus diuinis p opus peccati, q̄ per opus licitū, q̄uis ſit corporale: iō magis contra hoc pceptū agit q peccat in die feſto, q̄ q aliud corporale opus licitū facit. Vn̄ Aug. dicit in li. de decem chordis. Melius faceret Iudæus in agro ſuo aliquid vtile, q̄ ſi in theatro ſeditioſus exiſteret: & melius fœminæ eorū die ſabbathi lanam facerēt, q̄ q tota die in neomeniis ſuis impudicè ſaltarent. Non. n. qui peccat venialiter in ſabbatho, cōtra hoc pceptum facit, quia pctm̄ veniale non excludit ſanctitatem. Opera. n. corporalia ad ſpūalem Dei cultum nō ptinentia, intantum ſeruilia dicunt̄, inquantum proprie pertinēt ad ſeruientes: in quantū vero ſunt cōia ſeruis, & liberis ſeruilia non dn̄r. Quilibet aūt tam ſeruus, q̄ liber tenetur in neceſſarijs prouidere non tm̄ ſibi, ſed ēt proximo, præcipue quidem in his quæ ad ſalutem corporis pertinent, ſm̄ illud Prouer. 24. Erue eos, q ducunt̄ ad mortē. Secundario aūt ēt in dāno rerum vitando, ſm̄ illud Deut. 22. Non videbis bouem fratris tui, aut ouē errantē, & pteribis, ſđ reduces fratri tuo: & iō opus corporale ptinens ad conſeruandā ſalutē proprii

G H I

feſto, non tn̄ ſufficit ad excuſandum opera ſeruilia oīa in feſto, niſi adſit ſimul neceſſitas, aut vitatio damni imminentis: & ratio eſt, quia præceptum de feſtorum obſeruatione eſt de actu religionis, vt vacemus Deo. Nec debet impedimentum præſtari cultui diuino ex occupatione ſeruili circa proximos extra articulum neceſſitatis.

Quòd aūt dicit ibi gl. q in operibus miſericordiæ non eſt diſcretio dierum, intelligendum eſt cum grano ſalis, hoc eſt, in illis operibus, quæ de genere ſuo ſunt opera miſericordiæ, qualia ſunt veſtire nudum, paſcere eſurientem, potum dare ſitienti, viſitare infirmum &c. quę opera miſericordiæ appellātur: & non intelligitur de oīb. opib. ſeruilib. quæ cauſa miſericordiæ fieri poſſent: qm̄ hæc per accidens ſunt opera miſericordiæ, & per ſe ſunt ſeruilia. Propter quod non eſt licitum pp miſericordiam colere agros pauperum, aut alia huiuſmodi facere in die feſto. Si aūt pietas ſumatur propriè tertio mō, tunc dicendum eſt, quòd à nullo prohibito opere pietas excuſat in feſto: quoniam nec propter cōſanguineos, aut patriæ beneuolos licet in feſtis iudicialia exercere: & multò minus ſeruilia opera. Vn̄ ſequitur falſum eſſe q licet, ſi neceſſitas non adſit, laborare in feſtis pro refectione pontis, aut viæ pp pietatē publicę vtilitatis: ſicut non licet pp pietatem conſanguineorum hæc eadē facere, cum eadem virtus pietatis ſit ad conſanguineos & patriā: & ſicut nō licet, agros ſerere, metere, arare &c. pp patriam extra neceſſitatis articulū. Et decepti videntur, dicētes oppoſitum ex pietatis vocabulo: & quia non conſiderarunt q religionis opera non ſunt præmittenda propter pietatem, quæ eſt ad proximos extra neceſſitatis articulū in ſeruilibus operibus. Concludendum eſt ergo. q. ad literam Decretales illæ intelligendæ ſunt vt ſonant. ſ. in caſib. in quibus applicantur, & ſimilibus, licet poſſint propter veritatem ſubſiſtentem quoad caſum neceſſitatis vigentis extendi. Vnde non oportet ad obiecta aliter reſpondere.

Q. 104. artic. 5. & arti. 6. ad 1. arg.

Docere ſcripto licet in feſtis.

¶ Redeundo igitur ad diſcuſſionem ſeptem caſuum ex litera collectorum in primo caſu, videlicet de operibus pertinentibus ad Dei ſeruitium, dubium occurrit, An licitum ſit in feſto quodlibet ſeruile opus ad Dei ſeruitium facere. Vr̄ enim q ſic, tum quia non videtur maior ratio de vno quàm de alio ſeruili opere, ac per hoc aut omnia licita ſunt ad Dei ſeruitium, aut nullum licitum erit, tum quia quodcumque opus non malum moraliter, ex hoc quòd fit ad Dei ſeruitium, fit etiam actus religionis: ac per hoc conſonat fini huius præcepti, qui eſt, omiſſis aliis, vacare operibus ad Dei ſeruitutem pertinentibus, vt in lr̄a dr̄. In oppoſitum āt eſt, quia ſi ſic eſſet, liceret eccleſiarū quantūcunq; diuitum agros colere, terras fodere, domos fabricare, & alia hmōi facere, ad Dei ſeruitium: quod eſt falſū.

K

F ¶ Ad hoc dr̄ q corporalia opera ad Dei ſeruitutem pertinentia ſunt triplicis ordinis. Quædam ſunt conſiſtentia in ipſo cultu diuino: vt olim erat geſtare arcam dn̄i, & mō eſt geſtare ſanctorum ſtatuas argenteas, vel aureas in proceſſionibus, & deferre crucem, & hmōi, & hæc ſunt omnino licita, & amplectenda, quia ſunt pars diuini cultus. Quędā verò ſunt præparatoria ad diuinum cultū: & hæc in duo ſecantur genera. Nā quædam ſunt præparatoria ſimultanea cum cultu, vt olim erat præparatio victimarum, excoriando, lauādo, & huiuſmodi, & nunc eſt pulſare campanas ad miſſam, veſperas: & hæc quoq; procul dubio ſunt oīno licita, & ſancta: & ſunt illa de quibus dr̄ Mat. 12. quod ſacerdotes in tēplo ſabbathum violant, & ſine crimine ſunt. Quædam verò ſunt præparatoria, q poſſunt præcedenti die fieri, vt ornare tēplum, mūdare illud, conficere hoſtias pro miſſis celebrandis, & hæc ſine rōnabili cauſa non debent in die feſto fieri. Ex cā āt rōnabili licita ſunt in feſto, & ratio eſt, quia dies feſtus dicatus eſt diuino cultui, & annexis ſibi pro tpe illius diei. hæc aūt opa ad diuinum cultū illius diei prēſupponunt̄. Et ppea niſi rationabilis cauſa adſit, debent congruo tpe, hoc eſt, ante feſtum fieri, & non in die feſto. Eſſet aūt rationabilis cauſa faciendi hec in feſto, ſi feſtum aliquod eueniret, vet. gratia, in Sabbatho ſancto. Tunc. n. cum non decuerit prius ornare templū propter luctū paſſionis Domini, rationi conſonat vt ſine crimine parent pro paſchali ſolemnitate. Similiter ſi continuatis feſtis templa ad concurſum immunda reddita ſunt, mundāda ſunt, ne immunditia inter ſolemnitates duret, & ſic de ſimilibus. Et licet huiuſmodi præparatoria opera ex cā rōnabili licita ſint, & ſine ea illicita, ſi ſimplici tn̄ corde fiant in feſto, veniale tm̄ pctm̄ eſt: quia ſunt infra ea, quę per ſe ordinantur ad diuinum cultū, & per ſe ſpectant ad Dei ſeruitiū. Quædā verò ſunt per accidens ordinata ad diuinum cultū, quia. ſ. ex hoc ſolo ſpectant ad diuinum cultum, quia ob Dei ſeruitiū fiunt, cum ex ſuo genere non ordinentur ad cultū diuinū, vt arare, metere, fabricare, fodere, & hmōi. & hęc non niſi neceſſitatis cauſa licita ſunt in feſto, puta, ſi eccleſia eſt paupercula, ita vt nō poſſit prouidere ſibi de hmōi neceſſariis. Neque hoc auderē dicere, niſi qa multi hoc ſentiunt, & de facto qſq; fit abſq; reprehenſione: & nullam video huius rationem, niſi quia vacant in veritate ſeruitio diuino, & eccleſia nō reprehendit. Quare aūt extra neceſſitatis articulum illicita ſint hæc opera in feſto, ratio eſt: quia iſta ſunt opera ex ſuo genere ſeruilia, non per ſe ſpectantia ad Dei ſeruitutem, ſicut ſpectant reliqua oīa tam primi, quàm ſecundi ordinis opera. Et confirmatur hoc ex conſuetudine populi chriſtiani, quæ eſt optima

D. 345. & 499.

Ca. 5. ante medium. to. 9.

legum

legum interpres, quia uix, & fortè non niſi alicubi ſine ſcandalo toleratur, huiuſmodi labores fieri in obſequium pauperculárum eccleſiarum.

¶ Ad primam ergo obiectionem in oppoſitũ dicitur, q alia eſt rõ de his quæ ſunt in primo & in ſecundo ordine, & alia de his quæ ſunt in tertio: qa illa per ſe ptinent ad Dei ſeruitutem, cum ſint aut pars cultus diuini, aut præparationes ad illũ: iſta vero extranea, ac per accidens ordinantur ad Dei ſeruitium.

¶ Ad ſecundam verò dr, q ad hoc præceptum ſpectat occupari in operibus, q p ſe ſpectant ad Dei ſeruitutem, non aũt in operibus extraneis, q p accidens ordinanť ad Dei ſeruitium, qualia ſunt opera tertij ordinis.

¶ In ſecũdo caſu de corporali exercitio ſpũalis actus duo occurrunt dubia. Alterum de ipſa vniuerſali regula, videlicet, Nullus ſpũalis actus, exercitiũ eſt contra obſeruantiam ſabbathi. Alterum de exẽplo, videlicet, Docere uerbo, uel ſcripto. Dubitať nãq; de ueritate illius regulę. Nam ſi ſpirituale dr à Spirituſancto, eo mõ quo dñr ſpũalia ſacramenta, & ſacra doctrina, ſic ſequereť q docere philoſophiã nõ eſſet licitũ in feſto, q falſũ eſt: Si uerò ſpũale ſumiť à mente nrã eo mõ, quo uirtutes oẽs, & opa intellectus dñr res & actus ſpũales, ſic ſequereť, q oia opa artium eſſent licita in die feſto, qa ars eſt uirtus intellectualis, ut patet in 6. Ethi. ac p hoc liceret in feſtis texere, ſeu fabricare, & hmõi. Sequereť ẽt q licitũ eſſet dieb. feſtis aduocatis patrocinari in cauſis iuſtis, cum actus iſte ſit ſciẽtię vſus.

¶ Dubitať quoq; de actu ſcribendi, An ex ſuo gñe ſit opus ſeruile. Et eſt rõ dubij, qa inueniť licitus qñq; I feſto, puta, docẽdo: & dr qñq; in feſto illicitus, puta, tranſcribendo libros. Si. n. eſſet ex ſuo gñe opus ſeruile, ſp eẽt ſeruile: & ſimiliter ſi eſſet opus liberum, ſp eſſet liberum.

¶ Ad primum horum dicitur, q ſpiritualis actus ſiue à ſpiritu mentis noſtræ, ſiue à ſpiritu gratiæ ſumatur, non refert in ppoſito, niſi ſecundum magis & minus, quia. ſ. ſpũales actus penes ſpiritum gratiæ non ſolum liciti ſunt, ſed etiam præcepti ſunt in feſtis, vt orare, prædicare, laudare Deum, docere ſacram ſcripturam, miniſtrare ſacramẽta, viſitare eccleſias, & clericos mo-

corporis non violat ſabbathũ. Non. n. eſt contra obſeruantiã ſabbathi q aliquis comedat, & alia hmõi faciat, qbus ſalus corporis conſeruať. Et pp hoc Machabæi non polluerunt ſabbathũ pugantes ad ſui defenſionẽ die ſabbathi, vt legiť 1. Machabæor. 2. Similiter nec ẽt Helias fugiẽs à facie Iezabel in die ſabbathi. & pp hoc ẽt Dñs Matth. 12. excuſat diſcipulos ſuos, qui colligebant ſpicas in die ſabbathi pp neceſſitatem, quã patiebantur. Similiter opus corporale, qđ ordinať ad ſalutẽ corporalem alterius, non eſt cõtra obſeruantiam ſabbathi. Vñ dr Io. 7. Mihi indignamini, qa totum hoiem ſaluum feci in ſabbatho. Similiter ẽt opus corpale, qđ ordinatur ad imminens damnum rei exterioris uitãdũ, nõ violat ſabbathum. Vñ dicit Dñs Matth. 12. Quis erit ex vobis hõ, qui hẽt vnam ouem, & ſi ceciderit ſabbatho in foueã, nonne tenebit & leuabit eam?

AD IIII. dicendũ, q obſeruantia diei dñicæ in noua lege ſucceditobſeruantiæ ſabbathi nõ ex vi pcepti legis, ſed ex conſtitutione Eccleſiæ, & cõſuetudine populi chriſtiani. Nec. n. huiuſmodi obſeruatio eſt figuralis, ſicut fuit obſeruatio ſabbathi in ueteri lege. & iõ ñ eſt ita arcta phibitio operandi in die dñica ſicut in die ſabbathi: ſed qdã opa conceduntur in die dñica, q in die ſabbathi phibebanť ſicut decoctio ciborum, & alia hmõi. Et ẽt in quibuſdam operibus prohibitis facilius propter neceſſitatem diſpenſatur in noua q in veteri lege: quia figura pertinet ad proteſtationẽ veritatis, quam nec in modico pterire oportet. Opera autem ſecũdum ſe conſiderata immutari poſſunt pro loco, & tẽpore.

A re religioſo abſque ſtrepitu iudiciali, & alia hmõi q in art. 5. q. 100. ſuperius habes, vbi de actibus ſpũalib. qõ vertiť. Actus vero ſpũales penes ſpiritũ mentis noſtræ liciti quidem, ſed non mandati ſunt in feſto. Sed à quocunq; ſpiritu actus dicantur ſpũales, oportet conſiderare, q in propoſito dñr ſpũales non ſolum à principio, ſed etiam à termino, ita q illi dñr ſpũales qui per ſe terminanť ad ſpũale, ita q ſi actio à ſpũali principio proueniat p corporale miniſterium, oportet ad hoc quod ſit ſpũalis, quod p ſe ordineť ad ſpiritualem paſſionem inferendam, vt actio doctrinæ ordinať ad inferendam diſciplinam, q eſt ſpirituale opus. Et ſimiliter laus Dei terminať ad excitationem ſpũalem mentis, & Dei gloriã & ſic de aliis. Actiones verò q ad corporalem inferendam paſſionem per ſe ordinanť, non computantur inter ſpũales, quis à ſpirituali ſint principio, ut patet de artib. q p ſe ordinanť ad perfectionem corporalium operum, ut fabrilis ad gladium, vaſa, domos, &c. conſtituendum. Vndè patet ſolutio primę obiectionis.

Porrectã ꝑ totum.

613

3. d. 37. ar. 1. q. 2.

Q. 101. & 102.

q. 101. ar. 2

¶ Ad ſecundã autem dr, q ſicut licitum eſt docere philoſophiam, & cęteras diſciplinas, ita licitum eſt aduocatis prẽſtare patrocinium. Ordinatur. n. patrocinium aduocati ad notitiã & perſuaſionem veritatis cauſę. Cõſtat autem noſſe, & perſuaderi eſſe ſpiritualia. Et ex his patet, q in feſto licitum eſt ciuibus ad conſilia conuenire, qin cõſiliari ſpirituale opus eſt undique, qin ex prudentia oriť, & terminus conſilii electio eſt, q ſpũalis ẽ, & oĩ tpe licita. Nec obſt. q ſit electio ad tpalia officia, aut negotia: qm hæc materialiter ſe habẽt ad electionem, quæ formaliter & p ſe eſt terminus conſilii. Aduerte tñ in hac regula, q intelligenda eſt quantum eſt ex gñe operis, q ppea dico, qa ex prohibitione Eccleſiæ aliquis actus ſpiritualis eſt illicitus in feſto, ſ. vſus ſpiritualis poteſtatis prelatorum ad exercenda iudicia, & proceſſus, ut patet ex ſupra allegatis. Et propterea omnis actus ſpiritualis, qui non ſpecialiter eſt prohibitus ab Eccleſia in feſto, eſt pculdubio licitus in feſto, Et hinc fit, q prelati poſſunt poteſtate ſua in feſtis vti, niſi in prohibitis, quæ dicta ſunt, & infra diſcutientur ſingillatim.

ARTICVLVS V.

Vtrum conuenienter tradatur quartum preceptum de honoratione parentum

ADQVINTVM ſic proceditur. Videtur q incõueniẽter tradatur quartum præceptum de honoratione parẽtũ. B Hoc enim eſt pręceptum, quod pertinet ad pietatem: ſed ſicut pietas eſt pars iuſtitiæ, ita etiã obſeruantia, & gratia, & alia de quibus dictum * eſt. ergo [b] videtur, q nõ debuit dari ſpeciale præceptum de pietate, cum de aliis non detur.

¶ 2 Præ. Pietas non ſolum exhibet cultum parẽtib. ſed patrię, C & etiãm aliis ſanguine cõiunctis, & patriæ beneuolis, ut ſupra dcm * eſt. Inconuenienter ergo [h] in hoc quarto præcepto fit mentio ſolum de hmõi honoratione patris, & matris.

¶ 3 Præ. Parentibus non ſolum debetur honoris reuerẽtia, ſed etiam ſuſtentatio. ergo inſufficienter ſola parentum honoratio [h] præcipitur.

¶ 4 Præt. [h] Contingit quandoque quod hi qui honorant paD rentes, cito moriuntur: & ecõtrario, qui parentes non honorãt, diu viuũt. Incõueniẽter ergo crediť huic pcepto hæc promiſſio, vt ſis lõgęuus ſup terrã.

IN CONTRARIVM eſt ſacræ ſcripturæ authoritas.

RESP. Dicendũ, q præcepta decalogi ordinanť ad dilectionem Dei, & proximi. Inter pximos ãt maxime obligamur parentib. & iõ [m] immediate poſt E pcepta ordinãtia nos in Deũ, poniť pceptum ordinans nos ad parẽtes, q ſunt particulare principiũ noſtri eſſe, ſicut Deus eſt vniuerſale principiũ: * & ſic eſt qdam affinitas huius præcepti ad præcepta primæ tabulæ.

AD PRIMVM ergo dcđm, q

¶ Ad

ſicut ſup. dictum* eſt pietas ordinat̃ ad reddendum debitũ parentibus, qđ cõiter ad omnes p̃tinet: & iõ inter p̃cepta decalogi, quę ſunt communia, magis debet poni aliqd pertinens ad pietatẽ, q̃ ad alias partes iuſtitię q̃ reſpiciũt aliqđ debitũ ſpãle.

Ad II dcđm, q; per prius aliquid debet̃ parentib. q̃ patriæ, & conſanguineis: q̃a per hoc q; ſumus nati à parentib. pertinet ad nos & conſanguinei, & patria. & ideo cũ p̃cepta decalogi ſint prima p̃cepta legis, magis ordinat̃ hõ per ea ad parẽtes, q̃ ad patriã, vel ad alios conſanguineos: nihilomin⁹ tñ in hoc p̃cepto, quod eſt de honoratione parẽtũ, intelligit̃ mãdari qcquid pertinet ad reddendũ debitũ cuicunq; perſonę, ſicut ſecundariũ includit̃ in principali

Ad III dicendum, q; parentibus, inquantũ hmõi, debet̃ reuerentiæ honor: ſed ſuſtẽtatio, & alia hmõi debet̃ eis ratione alicui⁹ accidentis, puta, inquãtum ſunt indigentes, vel ſerui, vel aliquid hmõi, vt ſup. dictũ* eſt. Et q̃a q; eſt per ſe, pri⁹ eſt eo quod eſt per accidens: ideo inter prima etiam p̃cepta legis, quę ſunt p̃cepta decalogi, ſpecialiter p̃cipit̃ honoratio parẽtum, in quo, ſicut i quodã principali, intelligit̃ mãdari ſuſtẽtatio, & qcqd aliud parẽtib⁹ dẽt̃.

G Ad IIII dicẽdum, q; lõgeuitas p̃mittit̃ honorantib. parentes non ſolum q̃tum ad futurã vitam, ſed ẽt quantum ad p̃ſentem, ſm̃ illud Apoſt. 1. ad Tim. 4. Pietas ad oĩa utilis eſt, p̃miſſionẽ habens uitæ, q̃ nunc eſt, & futuræ. & hoc rõnabiliter. Qui.n. eſt gratus bñficio, 'meretur ſm̃ quandam congruentiã, vt ſibi bñficium conſeruet̃. Pro-

H pter ingratitudinẽ ãt meret̃ aliquis bñficium perdere. Bñficiũ autẽ vitæ corporalis poſt Deũ à parentib. habemus: & iõ ille qui honorat parentes quaſi bñficio gratus, meret̃ uitæ conſeruationẽ: qui autẽ non honorat parẽtes, tanq̃ ingrat⁹ meret̃ vita priuari. Quia tñ p̃ſentia bona, uel mala nõ cadunt ſub merito, vel demerito, niſi inq̃tum ordinant̃ ad futuram remunerationẽ, vt dcm̃* eſt: iõ q̃nq; ſm̃

I occultam rõnem diuinorum iudiciorum, q̃ maximè futuram remuneratione reſpiciunt aliqui qui ſunt pij in parẽtes, citi⁹ vita priuant̃: alij vero q ſũt impij in parẽtes, diutius viuũt.

¶ Ad ſecundum dubium dr̃, q; ſcribere de gñe ſuo non eſt act⁹ ſeruilis, ſed cõis liberis, & ſeruis. Vnde & Reges, p̃latosq; oẽs non dedecet ſcribere: quin potius turpem principem putam⁹ neſcientem exprimere cõceptum, aut ſecretum ſuum propria manu. Quare autem q̃nque ſit licitum, & q̃nque non, in dieb. feſtis, ratio eſt, quia ſcribere q̃nque eſt quaſi ſpecies quædã locutionis, & tũc eſt opus liberũ: ita q; locutio quaſi diuidit̃ in locutionem ſucceſſiuam, & locutionem permanentem illa ſit labiis, & lingua, & inſtrumentis naturalibus tãtum: iſta ſit ſcriptura. Q̃nque autem non egreditur latitudinẽ corporalis operis, ſicut mechanicum quoddam opus exiſtẽs, vt pingere, & ſtatuã facere, & tunc eſt opus ſeruile. Proptèr quæ ſcribere literas, ſcribere per ſe, vel per alium docẽdo, & huiuſmodi, licitum eſt in feſto: quoniam hoc non eſt aliud q̃ loqui permanenter. Tranſcribere autem illicitum eſt, q̃ñ mechanicum, quoniam corporalis operis limen non exit.

q. 101. ar. 3

Reſponſio ſecunda.

¶ In tertio caſu, & duobus ſequentibus aduerte diligenter, & perſpicaciter eorũ rationem. Ad cuius euidentiam ſcito, q; operum corporalium quædam ſunt ex ſuo gñe ſeruilia: & hęc ſunt propria ſeruis, vt opera mechanica. Quædam ex ſuo gñe libera: & hæc ſunt p̃pria liberis, vt op̃a artiũ liberaliũ. Quædã verò ex ſuo gñe cõia ſeruis, & liberis, vt ſcribere, & itinerare. Cum autẽ ſola ſeruilia prohibita ſint in feſto, libera ãt, & cõia remanſerint licita in feſto, intuĩt litera vtriť licentia cõium, q; nõ ſolum cõia ex ſuo gñe, ſed etiam quæ ſeruilia ſunt ex ſuo gñe: ſi in caſu induunt rõnem cõium, licita ſint, vtpote exuta tunicam ſeruilitatis, & veſtita formam cõium. Induũt autem rõnem cõium, vt in litera dr̃, cum ſunt neceſſaria ad ſalutem corporalem propriam, vel proximi, vel euitandũ imminens damnum exteriorum rerum tam ſuarum, q̃ proximi. Et p̃p̃ea tertius, quartus, & quintus caſus, liciti ſunt in feſto. Et hinc patet multorum licentia operũ in feſto, ſ. medicorũ, tã phyſicorũ q̃ chirurgicorum, phlebotomantium, tõdentium capita, & vniuerſaliter ſeruitiorum oĩum neceſſariorum ad ſanitatem corporis. Hinc longæ fugæ, & bella in feſtis licent. Hinc ẽt ipſum diuinum cultũ auditionis Miſſæ, licitè omittunt cuſtodes, ac ſeruientes infirmis, q̃ñ vtrunq; fieri neq̃t. Hæc.n. oĩa, & ſimilia ex hoc ipſo, q; neceſſaria ſunt ad corporalem ſalutem, cõia ſunt ſeruis, & dominis, ac p hoc ſine alia diſpenſatione licita, vtpote extra genus p̃hibitorum exiſtentia. Hinc quoq; imminente bello licitè laborat̃, faciendo foſſas, aggeres, propugnacula, & hm̃õi in feſto, vt ſ. euitetur imminens damnum exteriorũ rerũ, & ſicut imminente publico bello ac dãno hæc licẽt, ita imminẽte hic priuato dãno ex priuato bello iniuſto, quod dñs ſuus habet aduerſus eũ, dum vult ipſum dãnificare in reb. aut p̃ſona, niſi fodiat in feſto, licitè ad vitandũ imminens dãnũ, laborat in feſto. Hinc imminente pluuia vitat̃ licitè dãnũ rerũ ſub diuo damnificandarũ, auferendo inde eas q̃cunq; res ſint. Sic licitè ſubleuant̃ beſtię à caſu hmõi. Hinc mater rõnabiliter timens damnum ſtupri in puella, quàm non debet ſecum

q. 101. ar.

F ducere ad Eccleſiam, nec habet cui tutè committat, licitè in feſto omittit Miſſam. Hinc ad vitandum commune damnum reipublicæ, & multorum priuatorum, licitè in feſto exercent̃ communes artes, quæ continuationem operis abſque diſcretione dierum requirunt: ita q; ſi oporteret diſcernere inter diem, & diem, non inuenirent̃ artes iſtæ utiles ac neceſſariæ reipublicæ, & priuatis multis: hmõi autem ſũt ars nauigatiua, maritima, & ſimiliter curſores pedites, ſiue q̃rentes coquẽtes lateres, calcem, ſaponem, & quicquid hmõi eſt. Nam ſi oporteret q̃ceſcere feſtis diebus, nullus inueniretur marinus nauta: quoniam damnoſa eſſet ars, & impoſſibilis ſæpe. Sic ſimiliter nullus inueniretur curſor ad hoc opus deputatus, ut infra tot horas ſit in loco diſtanti &c. q̃ñ habendo rõem dierũ, impoſſibile frequenter eẽt hoc efficere, cũ tñ hoc ſæpe oporteat fieri. Nec rũni vr̃ conſonum, vt ſpectet ad curſores diſcutere ſufficiẽtiam neceſſitatis cauſæ, p̃ qua mittit̃. Sicut vniuerſaliter alij artifices non q̃runt ad q̃d vis hunc gladium, hęc arma, hanc lanã &c. Similiter non inuenirentur q coquerent lateres, & hmõi multos dies exigẽtes ad coctionem, uel q̃a damnoſa eſſet ars, uel impoſſibilis eſſet, ubi pluſquã ſex dies exiguntur: cum ſeptimus quiſq; dies feſt⁹ ſit. Hinc quoq; in itinere licitum eſt die feſto equo ferrum reparare, & hmõi, ad vitandum imminens damnum cœpti itineris, aut perdẽdæ ſocietatis in itinere inchoando. In his ſiquidem omnibus, & ſimilibus, rõ uitandi damnum imminens, opera conſtituit extra prohibita in feſto: quia vel transfert illa in ordinem communiũ dominis, & ſeruis, vel ad imitationẽ dicti ordinis reducit.

Q̃đo p̃ſentia cadant ſub merito. 1. 2. q. 114 ar. 10.

¶ In ſexto caſu, ubi licita ex conſuetudine locantur, diſcutiẽda primò ſunt non ſeruilia ex ſtatuto Eccleſiæ, & deinde oĩa de cõ-

K ſuetudine licita tractãda. Prohibitorũ igit̃ ab Eccleſia in feſtis primum eſt mercari, vbi prohibet̃ contractus emptionis, & venditionis, & vniuerſaliter negotiationes, locationes, ac cõductiones. Sunt namq; ſpecies uendõnis, q̃ñ uſus rerum uendit̃, uel emit̃: & q̃uis hæc opera non ſint ſeruilia, fundata tñ eſt p̃hibitio iſta Eccleſiæ ſuper obſeruatione ſabbathi apud Iudæos, q nõ emebant ẽt aromata, ut patet ex Luc. 23. ubi dr̃, q; mulieres ſabbatho ſm̃ mandatum ſiluerunt. & ex Marc. 16. ubi dr̃, Dum tranſiſſet ſabbathum, emerunt aromata. Emere autem, & uendere comeſtibilia pro illo die, nullo forte tpe fuit prohibitum. ¶ Secundum autem prohibitorum eſt litigare. Vbi in dubium uertit̃, An liceat informare iudicem in diebus feſtis, cũ aduocato, & procuratore, & rõ dubii, quia eadẽ uĩ rõ, q; prohibeatur informatio, & q; p̃hibeat̃ litigatio, cum ipſa informatio, & partes, & iudicem ualde diſtrahat à diuinis. In oppoſitum aũt eſt, quia informatio nõ eſt iudicialis actus, ac per hoc nõ p̃hibit⁹. ¶ Sed ad hoc dicendum eſt, q; licitum eſt: quia hoc non niſi ad illuminationem iudicis ordinatur, ac per hoc ad ſpirituale, & nullibi inuenitur prohibitum: quin potius continuè hoc ſit in dominicis, & feſtis diebus in Romana curia, quando die ſequẽti proponẽda eſt cã in Rota: & licet iſta opera diſtrahant à diui-

nis

tū, quia tñ ex ſuo genere non ſunt ſeruilia, & expoſitiua lege non ſunt prohibita, reſtat ut ſint licita. Prohibentur ergo homines litigare, quo ad iudiciales actus, in diebus feſtis, actu appellandi excepto, qui in omni tpe licitus reputatur. Tertiū autem prohibitorū eſt iudicare ad mortem, vel ad pœnā, & vniuerſaliter procedere, & ſniam ferre. Sub qua inhibitione non intelligo ꝓhibitas ſētētias excōmunicationis, quas prælati faciunt inhibendo ne aliquid fiat: qm̄ hoc non eſt ꝓcedere, aut iudicare, ſed quaſi legem condere. Et qm̄ ius excipit à proceſſu, & iudicio cauſas neceſſitatis, vel pietatis, rōnabiliter vī, q̄ cum immanitas ſceleris notorii exigit captū ſubito ſuſpendi, aut decollari abſque proceſſu & ſētentia, ut ſæpe cōtingit publicis latronib. licitè poſſint in die feſto morte affici, ut conſuetudo vī ſeruare de facto, dū multi in nemoribus ſuſpenduntur, & huiuſmodi. Quartum ꝓhibitorū eſt iurare, niſi ꝓ pace, vel alia neceſſitate, quod intelligo ſolū de iuramento iudiciali: alioquin ſub præcepto caderet nō iurare in feſto, ſi Canon ille præceptū cōtinet: & ſic quilibet indiſcretè, nō tñ falſo, iurans in feſto peccaret mortaliter, qd̄ cōſtat eſſe falſum. Sed tunc obiicitur: quia ex quo lites, & iudicia ſunt prohibita in feſto, ſuperfluè iuramenta iudicialia ꝓhibentur. Sed hoc pōt tripliciter ſolui. Primò, q̄ tpe quo conditus eſt ille Canon in concilio Compendiē. adhuc nō erant eccleſiaſtica iudicia prohibita, q̄ poſtmodū Greg. nonus in ca. Cōqueſtus, ꝓhibuit. Secundò dī, q̄ quia adhuc reſtant iudicia aliqñ in feſtis licita. ſ. cā neceſſitatis, uel pietatis, inhibenī iuramenta præſtanda in feſtis, ut author exponit ſuperius in q. ix. 89. art. vlt. pro rebus temporalibus, niſi fortè in magna neceſſitate, non aūt pro ſpiritualibus negotiis. Et rō ſua eſt, quia feſtis diebus eſt ſpiritualibus rebus vacandum, non temporalibus. Poteſt & tertiò dici iuxta iſtam authoris diſtinctionē, q̄ lex exprimere voluit in ſpecie, iuramenta iudicialia pro temporalibus cauſis intelligi prohibita. Quia enim actus iurandi de ſe habet quandam ſpiritualitatem, cum ſit actus religionis, uideri ſiquidem poterat, q̄ conſonus eſſet fini dierum feſtorum: & idcirco non ſuperfluum fuit ſpecialiter inhibere iuramenta iudicialia in feſto.

¶ His igitur expeditis, ad ſextū caſum redeundo. Ex cōſuetudine multa opera ſeruilia, & non ſeruilia, q̄ tñ ꝓhibita ſūt hodie licitè exercentur, ut coquere cibos, itinerare longo itinere, q̄ in veteri lege non fiebat, qa quaſi ſeruiliter fit longū iter: emere, & uendere in nundinis, quas prælati ſcientes conſuetas eſſe non reprehendunt: carnes vendere in macello, nauigare fluminibus, locare conducereque equos, ac operarios pro die ſequēti: ut dicere ruſticis vbi eſt conſuetum, uendere authoritate publica pignora in ſubhaſtatione in locis, vbi emptores aliis diebus nō cōparent & ſic fieri conſueuit cū eqs, aut mulis continuare vecturam, præcipuè ad partes remotas: inchoare verò abuſionis eſſet. Non tñ dī inchoare, qui die feſto cum mulis vacuus ad locum accedit, ut ſequenti die inueniat ſe cū mulis ibidē, qm̄ hoc non eſt niſi itinerare. Infra ēt itinerare, comprehende opera mulionum agentium mulos cum lectis & & hmōi neceſſariis ad iter, qm̄ hæc ꝑ accidens fiunt, ꝑ ꝑ iter. ſ. & eadem ratione licita ſunt, qua iter licitum eſt. Vendere quoque, & emere calceos, & ſimilia, alicubi licitum eſt ruſticis, nō

A niſi feſtis diebus ad oppidum venientibus cum pecunia, ut emere poſſint talia: ſicut Romæ licitum eſt diebus feſtis emere, ac vendere aſinos, equos, quia ſic eſt conſuetudo in publico foro in diebus feſtis ſpectante mundo. Hæc enim omnia, ubi antiquata eſt conſuetudo, ac per hoc à prælatis ſcita, cū ſint omnibus notoria, licita ſūt ex ipſa conſuetudine fundata ſuper libertate euangelica, qua non tenemur ſtricto iuri veteris legis de obſeruatione feſtorum. Et eadē rōne licitū eſt barbitonſoribus artem ſuam exercere vſque ad tot noctis horas iuxta patriæ conſuetudinē, vacando tñ per vigintiquatuor horas: qa feſta quo ad principium & finē inchoant ſecundū cōſuetudinē regionū, ut extra, de fer. in ca. Qm̄, di. Nec obſtat ſi dicatur: q̄ vna ars non facit conſuetudinē, tum quia concurrit populus qui tondetur, ad hanc conſuetudinem: tū quia ſcientia prælatorum abſq; reprehenſione per ſe. vel parochianos. uel prædicatores licita facit opera illius artis. q̄ conſueta tolerant, ut patet in exemplo dato de venditione caballorum Romæ. Similiter nō obſtat, q̄ cap. illud exprimat extenſionē tēporis, & ñ reſtrictionē: qm̄ cap. illud non vnū tantū ſed multa exprimit diſperata inter ſe, ſcilicet, quòd finis, & initium feſtorū ſit iuxta regionum conſuetudinem, & quòd iuxta ſolennitatem ma-
D iorem prior præuentio. & ſubſequens retardatio abſtinentiæ ab operibus fiat. Moderationis tamen illius memento in huiuſmodi, ut non dilatentur, nec conſueta poſt horam veſperorum extendantur ad totam diem, & huiuſmodi. Eadem quoque ratione excuſantur à diuino cultu audiendi miſſam puellæ. ubi conſuetum eſt quòd non exeant, ita quod nec ipſæ nec matres peccant propter hoc. Et ſimiliter quæ conſueuerunt uno menſe domum non exire propter viri mortem. Et omnium prius. & nunc dictorum communis ratio eſt. quòd omnia hæc ſunt de iure poſitiuo: quod conſtat per contrariam conſuetudinem abrogari prælatis ſcientibus, & non reprehendentibus. Nec eſt opus uidere ſi conſuetudo ſit rationaliter introducta: ſufficit enim quòd ita ſit. Venari autem ſolatii cauſa, ut domini faciunt: & ludere cum magna, vel parua ſphæra. & huiuſmodi. & ſimiliter ſonare muſicis inſtrumētis, & choreas ducere: & ſimilia, ſi modi-
E co temporis ſpatio fierent cum debitis circunſtantiis, licitum eſſet, cum non poſſit homo diem abſque delectatione tranſire, ut dicitur in 9. Ethico. Sed quòd toto quaſi die, vel magna feſti parte, hæc fiant, illicitum eſt: quia hæc contrariantur fini huius præcepti, qui eſt, vacare diuinis: impeditur enim, propter hæc à vacatione diuinorum. Non tamen eſt peccatum mortale, quia non eſt contra id quod præcipitur hoc præcepto. Iam enim dictum eſt, quod aliud eſt de quo datur præceptum, & aliud quod eſt finis præcepti. Et ſcito quòd multa diximus licita ex conſuetudine: quæ ex ratione quaſi damni imminentis, etiam uidentur licita, ut patet de vectoribus rerum ad longa itinera, quibus niſi pretia rerum mutarentur, damnoſa eſſet eorum ars, aut ratione pietatis, vt ius dicere ruſticis: aut ratione quaſi neceſſitatis, ut ars laniorum in æſtate, quando carnes corrumperentur inter continua feſta. & ſic de ſimilibus. Complementum tamen omnium quòd liceant, videtur mihi conſuetudo populi chriſtiani.

Marginal notes: g. diſt. 73. & cau. 2. q. 2. — Q. 64. & ſequentibus. — Concl. m

ARTICVLVS VI.

Vtrum alia ſex præcepta decalogi conuenienter tradantur.

AD SEXTVM ſic proceditī. Videtur q̄ alia ſex p̄cepta decalogi inconuenienter tradanī. Non. n. ſufficit ad ſalutē, q̄ aliqs proximo ſuo nō noceat, ſed requiritur, q̄ ei debitū reddat ſm̄ illud ad Rom. 13. Reddite omnibus debita: ſed in ſex vltimis præceptis ſolùm prohibetur nocumentū proximo inferendū. ergo incōuenienter prædicta p̄cepta tradūtur.

¶ 2 Præt. In prædictis p̄ceptis ꝓhibenī homicidium, adulteriū, furtū, & falsū teſtimoniū: ſed multa alia nocumenta poſſunt proximo inferri, ut* patet ex his quę ſupra determinata ſunt. ergo vī q̄ incōuenienter ſint tradita hmōi præcepta.

¶ 3 Præt. Cōcupiſcētia dupliciter pt̄ capi, vno mō, ſm̄ qd̄ eſt actus volūtatis, vt dī Sp. 6. Cōcupiſcentia ſapientiæ deducit ad regnū perpetuum: alio modo, ſm̄ q̄ eſt actus ſenſualitatis, ſicut dī Iacob. 4. Vñ bella, & lites in uobis? nōnè ex concupiſcentiis q̄ militāt in membris veſtris? ſed per præceptū decalogi nō ꝓhibeī cōcupiſcētia ſenſualitatis, qa ſm̄ hoc primi motus cēnt peccata morta-
B lia, utpotè cōtra pręceptū decalogi exiſtētes: ſimiliter ēt nō [h]prohibeī cōcupiſcētia volūtatis, qa hæc icluditī in quolibet p̄cepto, ergo inter p̄cepta decalogi inconuenięter ponunī q̄dā cōcupiſcētię prohibitiua.

¶ 4 Præ. Homicidiū eſt grauius pctm̄ q̄ adulteriū, uel furtū: ſꝫ nō ponit aliqd̄ p̄ceptū prohibitiuū cōcupiſcētiæ homicidii. ergo incōuenięter ponunī q̄-
C dā præcepta prohibitiua cōcupiſcentiæ, furti, & adulterii.

SED IN CONTRARIVM eſt authoritas Scripturę.

RESP. dcd̄m q̄ ſicut ꝑ partes iuſtitię debitū redditī aliqb. determinatis ꝑſonis, qb. hō aliqua ſpāli rōne obligatī: ita ēt ꝑ iuſtitiā ꝓpriè dictā aliqs debitum reddit cōiter oibus.[m] Et iō poſt

p̄cepta tria ptinētia ad religionē, qua reddiť debitū Deo, & poſt quartū præceptum, qđ eſt pietatis, qua redditur parentibus debitū, i quo includiť omne debitū, qđ ex aliqua ſpeciali rōne debeť, neceſſe fuit ꝙ ponereňť conſequenter aliqua p̄cepta pertinentia ad iuſtitiā ꝓpriè dictam, quæ indifferēter omnibus debitum reddit.

AD PRIMVM ergo dicēdum, ꝙ cōmuniter ad hoc obligať hō: ut nulli inferat nocumētū. Et iō p̄cepta negatiua, qbus ꝓhibenť nocumenta, q̄ poſſunt ꝓximis inferri, tanq̄ cōmunia fuerūt ponēda inter præcepta decalogi. Ea verò q̄ ſunt ꝓximis exhibenda, diuerſimodè exhibētur diuerſis. Et iō ñ fuerūt inter p̄cepta decalogi ponēda de his affirmatiua p̄cepta.

AD II dicendum, ꝙ omnia alia nocumēta, q̄ proximis inferunť, poſſūt ad iſta reduci, q̄ his p̄ceptis prohibentur tanq̄ ad quædam communiora & principaliora. Nā omnia nocumenta, quæ in pſonā ꝓximi inferuntur, intelligūtur ꝓhiberi in homicidio, ſicut in principaliori. Quæ verò inferuntur in pſonā coniunctā, & maximè p modū libidinis, intelliguňť prohiberi ſimul cū adulterio. G Quæ verò ptinent ad damnaī rebus illata, intelliguňť ꝓhiberi ſimul cum furto. Quæ autē ptinet ad locutiones: ſicut detractiones, blaſphemiæ, & ſi qua huiuſmodi, intelliguňť ꝓhiberi in falſo teſtimonio, qđ directius iuſtitiæ contrariatur.

AD III dicēdū, ꝙ p p̄cepta ꝓhibitiua cōcupiſcētiæ, nō intelligiť ꝓhiberi primus mot⁹ cōcupiſcētiæ, q̄ conſiſtit infra limites ſēſualitatis. H Sed ꝓhibeť directè cōſenſus volūtatis, qui eſt in opus, uel delectationē.

AD IIII dicēdū, ꝙ homicidiū ſm ſeñ ē ꝯcupiſcibile, ſđ magis horribile, q̄ ñ hēt de ſe rōē alicuius boni. Sed adulteriū hēt rōnē alicui⁹ boni, ſ. đlectabilis.

¶In ſeptimo caſu de indulgentia Eccleſiæ, vnū in iure indultum inuenio, ſ. piſcationem halecum, ut patet in cap. Licet ex tra, de ferijs. Quod ideo in iuris corpore poſitum puto, ut ex eo ſimiles caſus diſpēſati intelligāť, puta piſcatio tunnorū & ſimilium: eqñ eadem eſt rō, quia ſ. non omni tempore capiuntur. Verū ſi beneficio huius indulgentiæ vtuntur aliq in ſimili caſu memores ſint ſuffertē adiunctū onus, vt. ſ. eccleſijs circumpoſitis & Chriſti pauperibus honeſtā de lucro portionē faciant. Quotiens quoque repentinus aliqs caſus occurrit, aut neceſſitas aliqua, ita ꝙ clarum nō ſit an liceat laborare in illo feſto, ad Epiſcopū, & ipſo deficiente, ad ſacerdotē cuius eſt maior authoritas, recurrēdo, & ſi ille minus pſpicaciter licētiā cōcedēdo erraret, excuſatur à crimine, q in feſto laborāt: qm ut in litera dř, in noua lege diſpenſatio circa hoc non eſt difficilis ſicut erat in antiqua, ac per hoc non tāta opus eſt ſubtilitate. ¶Poſt omnes ſpeciales caſus communis omnibus generibus mortalium actuum, caſus occurrit: iō tacitus in litera, q̄ cōmunis eſt, videlicet, ꝙ modicū pro nihilo reputatur, ac propterea facere modicū cuiuſcumque ſeruilis operis in feſto, nō eſt contra præceptū hoc. Et hinc prouenit, ꝙ domini aliq in feſtis diebus raſurā barbæ propriæ volunt pp nuptias, uel quia I ex itinere venerūt, aut quia aſſueti ſunt ſecundo aut tertio quoque die releuationē huiuſmodi habere &c. Aiunt enim ꝓinde eſſe ac ſi ſaluari mundarique faciant ſibi vultum. Tolerari hoc poteſt quoniam mortale peccatum non eſt tondere vnam barbam, quoniam pauciſſimo tempore hoc fit.

¶Dubium vnum non diſſimulandū reſtat. An opera in feſto licita, reddanť illicita ex hoc ꝙ fiunt mercenariè, ſeu pp lucrū. Apparent enim rōnes contrariæ. Nam ꝙ reddantur illicita ꝓbatur ex hoc, ꝙ quæcumque opera fiunt mercenariè, fiunt ſeruiliter, qm̄ fiunt propter alium, ſcilicet dantem mercedem. Liber enim in hoc differt à ſeruo, quòd liber ſui cauſa eſt, ut dicitur in procemio Metaphyſi. ſeruus autem non. Opera autem ſeruilia ſunt illicita die feſto. & confirmatur ex ratione literæ. Nam ideò opera ex ſuo genere ſeruilia, licita eſſe in feſto conceſſum eſt ratione neceſſitatis, aut imminentis damni, quia tranſeunt tunc in eorū naturam dominicis. & ſeruis. ergo ecōtra, K opera communia, uel libera illicita eſſe debeant in feſto, ſi tráſeunt in ſeruilia. Et quia quæcūque ratione neceſſitatis, aut imminentis dāni fiunt mercenariè, ex hoc ipſo ꝙ fiunt mercenariè, tranſeunt in ſeruilia: ideò conſequens eſt ut omnia huiuſmodi quæ mercenariè in feſto fiunt, illicitè fiant. In oppoſitum autem eſt, quia nemo cogitur gratis operas ſuas impēdere ei, qui poteſt mercedem reddere. Conſtat autem ꝙ neceſſarijs in feſto ſeruitijs pro ſalute corporis, uel propter imminens damnum, cogerentur homines gratis ſeruire, ſi non poſſent abſque peccato propter mercedem ſeruire. Et ex hoc vlterius ſequeretur, quòd inuenirentur nunquàm, aut rarò ſeruitores pro huiuſcemodi: quoniam omnes quærunt naturaliter q̄ ſua ſunt, & raræ eſt virtutis alieno ſtudere bono.

¶Ad hoc dubium à quibuſdam dicitur, quòd ſi quis ſeruiat, ſeu operetur in feſto, principaliter propter mercedem, ſeu lucrū, illicitè agit. Si aūt principaliter facit ut ſeruiat homini patienti neceſſitatē, ſeu periculū, ſecundario aūt pp lucrum, nō peccat. Et ſimile datur iudicium de operibus liberis, quæ fiunt F mercenariè, ut docere, ſtudere, & huiuſmodi. Secundum enim dictā diſtinctionē hæc oīa & ſimilia licita, vel illicita iudicant. Mihi āt altius ordiendo aliter dicēdum vř, pmittēdo duo. Primo, ꝙ ſpes lucri non reddit opus ex nō ſeruili ſeruile. Probať, q̄ cum lucri ſpes maximè inueniať, & quaſi p ſe primo in negatione, qm̄ negotiatio directè ordinať ad lucrum cōſequēs eēt ꝙ negotiatio eēt op⁹ ſeruile, qđ cōſtat eē falſum, q̄ negotiari eſt liberorum, q ſoli ſunt dñi pecuniarum & rerum, & nō ſeruorum q nihil hñt. Vñ negociatio nō eſt prohibita in feſto, q̄ nō eſt opus ſeruile, ſed alia rōne, ut dictum eſt. Et ex hoc patet ꝙ nō bñ dñt dicentes, ꝙ ſtudere pp ſpem lucri, eſt op⁹ ſeruile formaliter. Et de ſimilibus idem eſt iudicium. ¶Secundò ꝙ merces non reddit opus ex non ſeruili ſeruile. Probatur hoc tripliciter. Primo, q̄ opera ſeruilia inueniuntur ſine mercede, ut patet in his, qui operantur ſeruilia opera propter ſeipſos, vt qui faciunt calceos, vacant texturæ &c. pp proprium vſum. Ex eo. n. ꝙ hi ſeruilia exercēt opera ſine mercede, apparet ꝙ ſeruilitas operis non penes mercedem attendiť: ſed aliud eſt opus eſſe ſeruile, aliud opus eſſe mercenarium. Scđo, q̄ operari ſeruiliter diſtinguunť contra operari mercenariè. Nā operari ſeruiliter, ñ eſt operari pp ſe, q̄ ſeru⁹ qcqd operať, dño operať: operari āt mercenariè, eſt I operari pp ſe. Nā mercenarius operať principaliter pp mercedem ſibiipſi neceſſariam, aut vtilem. Repugnāt ergo adinuicem operari ſeruiliter, & operari mercenariè, q̄ ſeruo nō redditur merces aliqua, mercenario āt oportet mercedem reddi ac p hoc ille nō pp ſe, iſte pp ſe principaliter operatur. Non reddiť ergo opus ſeruile ex hoc ꝙ ſit pp mercedem, cum ſeruile opus ſit qđ ꝓprium eſt ſeruorum, ad qđ ſeruos deputatos habemus. Tertio, q̄ licèt opus mercenarium in hoc aſſimileť ſeruili, ꝙ ipſum opus ꝙ q̄ pp mercedem facit operať ꝓpter alium, puta, arat agrum alterius, ſuit veſtem alterius &c. tamen ſi reſoluatur totum opus mercenarium in ſuas partes, apparebit ꝙ non eſt ſeruile, ex duobus ſiquidem conſtat, ſ. ex vinculo mercedis, & operari ad alium. Sed ex operari ad alium conſtat ꝙ non eſt ſeruile, q̄ contingit operari ad alium non ſeruiliter, puta, gratis. Et vinculum mercedis diſtinguiť cōtra vinculum ſeruile, quia vinculum ſeruile eſt per dominum, vin K culum autem mercedis eſt propter ſeipſum. Non fit ergo operari ad alium opus ſeruile niſi ex vinculo ſeruili, ſi ex ſuo genere non eſt opus ſeruile. Minus ergo bene diſtinxerunt quidam opus ſeruile in formaliter, & materialiter ſeruile penes finem lucri, ſeu mercedis, qm̄ hæc impertinentia ſunt ad ſeruilia opera. Propter quod diuinum authoris ingenium nunquàm in tertio ſententiarum, aut hic tractans de ſeruilibus operibus, meminit lucri, aut mercedis.

¶His præmiſſis, qm̄ vniuerſale ex ſingularibus colligendum, ſeu abſtrahendum eſt, intuendum eſt quid obſeruatio chriſtiani populi abſque ſcrupulo conſcientiæ habeat. Muſici in primis locant operas ſuas præcipuè, pro diebus feſtis in pulſandis organis in eccleſia: doctores illuſtres locāt operas ſuas ad legendum diebus feſtis lectionem publicam, vel aſtrologiæ, uel moralem, vel Theologiæ, vel aliam huiuſmodi, vt patet Romæ, Pariſijs, Paduæ: & ita debet eſſe in alijs ſtudijs. Muſici iterum, & coqui locant operas ſuas diebus feſtis cum nuptiæ celebrantur, vt patet. Aduocati & procuratores locant

Conſenſus voluntatis in delectationem eſt mortale.

ſunt opas informando in cauſis diebus feſtis, vt patet Romæ. A Medici, minutores, & hmõi, ita ꝑ mercede opant̃ diebus feſtis ſicut alijs, natnæ ſimiliter. Et hĩ manifeſte abſq; tergiuerſatione aliqua liquet, ꝙ opantes in diebus feſt:s opa q̃ reputant̃ licita in illis diebus eadem intentione, vt pacta, & conuentiones, & conditiones ſeruitiorũ teſtant̃, eadẽ, inq̃, intẽtione opant̃, qua alus diebus illa opantur, ſ. pp mercedẽ. Et cum hæc utpote notoria conſtent, & abſq; ſcrupulo fiant, colligendũ eſt uniuerſale, Quòd. ſ. opa q̃ licite pñt in feſto fieri ſiue pp conſuetudinem, ſiue pp neceſſitatem corporalis ſalutis. ſiue pp imminens dãnum, ſiue ex ſuo gñe, pñt licite fieri ꝑpter mercedem, ſeu mercenarie, ſicut alus diebus fiunt mercenarie quo ad intentionem mercedis. Vbi ſcito, ꝙ in his opibus, q̃ licite fiunt in feſto, duplex inuenit̃ finis, alter operis: alter opantis. v. g. Finis, ſeu rõ opis in minutore eſt adiuuare nãm hois egẽtis minutione: in doctore, eſt illuminare intellectum: in muſico, delectare, vel ſolemnizare diuinum cultum, & ſic in alus. Finis aũt, ſeu rõ operantis eſt merces, ita ꝙ hi qui in feſto operantur, pro rõne operis habent neceſſitatẽ vel imminens periculum, vel genus operis per ſe licitum, uel cõſuetudinem, & ſi qd eſt eiuſmodi: pro ratione autem applicandi ſe ad illa opera, habẽt mercedem. Ideo namque Ioannes paratus eſt locare operas ſuas in feſto ad coquendum, & non ad arandum, quia coquere eſt de conſuetudine licitum, arare autem non: & ideo applicat ſe ad locandum operas ſuas ad coquendum, quia indiget pecunia, quæ erit eius merces. Et ſi non indigeret, ſine dubio non locaret ſuas operas neque in feſto, neque in alus diebus, ſed uiueret vt nobilis dñs. Iſta eſt cõis diſpoſitio, & intentio operantium tam in feſto, q̃ extra: & vt ex conſuetudine & ratione apparet, nullum hic peccatum inuenies. Ex eo namque quòd opus facio conceſſum in die feſto, non pecco: ex eo uero quòd ad opus illud me applico, vt ſubueniam meæ indigentiæ, nulla deformitas apponitur, nihil contra finem feſti facio: quoniam non minus abſtrahor a diuinis faciendo illud met opus abſque mercede, quàm propter mercedem. Nihil facio contra id quod uetitum eſt præcepto E feſti, quia non propterea opus illud afficitur ſeruilitate, vt probatum eſt. cur ergo peccatum hic timetur, vbi nulla culpę ratio inuenitur? Vnde ad dubium motum dicitur, ꝙ opera nõ ſunt, neque fiunt ſeruilia ex eo ꝙ fiunt mercenarie, vel propter lucrũ tanquam pp finem principalem applicandi ſe ad opus: ſed dñr ſeruilia ex ſuo gñe, vt ſunt opera mœchanica, ad quæ ſeruos deputatos habemus, vt author docuit. Et propterea ſecunda obiectio nihil obſtat, neque prima aliud concludit, quàm ꝙ opera mercenaria habent aliquid de ſeruili, quia. ſ. operantur propter alterum. Sed hoc non ſufficit ad opus ſeruile proprie dictum: quia exigit vel quòd ſit ex ſeruili uinculo, vel quod ſit opus mechanicum, quod tamen in multis caſibus tranſit in commune, & licitum in feſto: & propterea quando iam exiuit a ſeruilitate, & tranſijt in commune, aut licitum, non redit in ſeruilitatem ex hoc ſolo, quòd fit propter aliud, aut mercenarie: quoniam neutrum horum nec vtrumque ſimul conſtituit ſeruilitatem, vt probatum prius eſt.

Furtum etiam habet rationem alicuius boni, ſ. utilis. Bonum autem de ſe habet rationem concupiſcibilis. Et iõ fuit ſpecialibus præceptis prohibenda concupiſcentia furti, & adulter.j: non autem concupiſcẽtia homicidij. B

QVÆST. CXXIII.

De fortitudine, in duodecim articulos diuiſa.

CONSEQVENTER poſt iuſtitiam conſiderandum eſt de fortitudine. Et primò de ipſa virtute fortitudinis.

¶Secundò, De partibus eius.

¶Tertiò, de dono ei correſpondente.

¶Quartò, De præceptis ad ipſam pertinentibus. C

¶Circa fortitudinem autẽ conſideranda ſunt tria.

¶Primò quidem, de ipſa fortitudine.

¶Secundò, De actu præcipuo eius, ſcilicet, de martyrio.

¶Tertiò, De uitijs oppoſitis.

Circa primum quæruntur duodecim.

¶Primò, Vtrum fortitudo ſit virtus.

¶Secundò, Vtrum ſit uirtus D ſpecialis.

¶Tertiò, Vtrum fortitudo ſit ſolum circa timores, & audacias.

¶Quartò, Vtrum ſit ſolùm circa timorem mortis.

¶Quintò, Vtrum ſit ſolum in rebus bellicis.

¶Sextò, Vtrũ ſuſtinere ſit præcipuus actus eius.

¶Septimò, Vtrũ operetur propter proprium bonum.

¶Octauò, Vtrum habeat delectationem in ſuo actu.

¶Nonò, Vtrum fortitudo maximè conſiſtat in repẽtinis.

¶Decimò, Vtrum vtatur ira in ſua operatione.

¶Vndecimò, Vtrum ſit uirtus cardinalis.

¶Duodecimò, De comparatione eius ad alias uirtutes cardinales.

ARTICVLVS I.

Vtrum fortitudo ſit uirtus.

AD PRIMVM ſic ꝑcedit̃. Vr̃ ꝙ fortitudo non ſit uirtus. Dicit. n. Apoſtol. 2. ad Corinth. 12. Virtus in infirmitate perficitur: ſed fortitudo [b] infirmitati opponit̃. ergo fortitudo non eſt uirtus.

SVPER QVÆST. CXXIII. ART. I.

IN q. 123. incipit ſexta pars huius libri, in qua tractat̃ de fortitudine. Occurrit ãt i hoc tractatu, & ſequẽti de temperantia, nouus S. Tho. ĩpugnator doctor Pariſ. q ex ꝓpoſito duos libros edidit ꝑ modũ qõnũ. Alterũ de fortitudine, alterũ de tẽperantia, conaturq;, vt audio, q̃tum pt dicti authoris ĩpugnare: ꝓp qđ decreui obiecta ei referre, & cũ D. Thomæ auxilio ſoluere, ſolidã eius doctrinã clarificando.

¶In primo igitur art. huius q. dubiũ occurrit ex dicto doctore, q vocatur Martinus de Magiſtris, cuius ſuperius in tractatu de odio & inuidia, corrigẽdo meminimus, circa rõem redditam in corpore ar. ad oñdendum, ꝙ fortitudo eſt uirtus, qa. ſ. tollit impedimenta abducẽtia uolũtatẽ a rectitudine rõis. Arguit ſiq̃dẽ contra hoc prima ſua q. ſex medijs. Primo ſic, Oĩs uirtus moralis hẽt ponere rectitudinẽ in opib. humanis. igit̃ fortitudo non eſt pſe uirtus ex hoc ꝙ tollit impedimẽta rectitudinis ponendæ ĩ opibus humanis. Añs probat̃ inductiue ſic, Rectitudo iſta, ſ. pugnãdũ eſt cõtra hoſtẽ oppugnãtẽ ciuitatem ponẽda eſt ab aliqua uirtute morali, & non a prudentia, nec tẽperantia, nec iuſtitia. ergo a fortitudine. Similiter, Rectitudo iſta, abſtinendũ eſt ab uxore aliena, ponẽda eſt, & nõ a iuſtitia, nec fortitudine. ergo a temperantia: de iuſtitia uero non oportet ꝓbare ꝙ ſit poſitiua rectitudinis, qa in lra author fatet̃, & nõ ſũt plures morales uirtutes: qa prudẽtia eſt uirtus intellectualis. ergo &c. Scdo, Oĩs cã cui cõuenit opatio & remotio impedimenti magis debet denominari ab opatione, q̃ a remotione impedimenti: uirtus eſt hmõi. ergo. Tertio, Rectitudo rõis pt poni in opibus humanis tã ſi ſint ad alterum, q̃ ſi ſint ad ſe: ſed iuſtitia ponit rectitudinem in his q̃ ſunt ad alterũ. ergo aliæ uirtutes ponunt rectitudinem in his q̃ sũt ad ſe. Quarto, authoritate Ariſt. in 1. Rhet. diffiniendo uirtutẽ dicendo, ꝙ eſt potentia bñ factiua. Quinto, Stante æquali periculo, & æquali actu in cõtemnendo periculum, adhuc unus põt fortius facere q̃ alter: & non niſi rõe actus humani, in quo ponitur rectitudo rationis. ergo fortitudo habet ponere rectitudinem in operibus humanis. Sexto, Sublato impedimento tali, ponitur rectitudo, aliter ſublatio impedimenti eſſet otioſa: ſed huiuſmodi rectitudo non ponitur per temperantiam, neque per iuſtitiam, vt patet, ergo per fortitudinem.

¶Ad horũ euidentiã recolenda eſt doctrina in ꝑced. lib. habita ſ. ꝙ uolũtas humana ex ſua natura determinata eſt ad rõis bonũ in opib. humanis, q̃ ſunt ad ſe, ita ꝙ non eget in ſeipſa uirtute aliqua ad hoc. Et rõ eſt, quia inclinatur nãliter in ꝓprium bonum ſuppoſiti ſui: & quia non inclinatur nãliter in bonum alterius, iõ eget voluntas virtute aliqua in ſemetipſa voluntate, ad hoc ꝙ recte uelit bonum alterius. Et ꝑpea iuſtitia, quæ perficit in operibus ad alterum, eſt in uoluntate: fortitudo autem & temperantia, quę perficiunt humanos actus in ordine ad ipſum operantem, non ſunt in voluntate, ſed in appetitu ſenſitiuo, vt rõnalis tamen eſt per participationem, vt patet ex 3. Ethic. in principio cap. 2. de Temperantia. ex hac namque radice pullulat, quòd voluntas quantum eſt ex parte ſua eſt recte electiua tam in his quæ ſunt temperantiæ, quàm in his quæ ſunt fortitu-

Porrecta ſ totum.

a 1 5 Infra ar. 3. 4. & 5. cor. & q6. 1: 4. ar. 2. co. & 3. d. 33. q 3. ar. 3. q. 1 cor. Et op. 42. li. 4. ca. 17. Et Pſa. 17. Et 2. Ethic. lec. 18. fin.

¶2 Præt. Si eſt uirt⁹ aut eſt theologica, aut intellectualis, aut moralis: ſed fortitudo neq; cõtinetur inter virtutes theologicas, neq; inter itellectuales, ut ex ſupra dictis* patet: neque vr̃ eſſe uirt⁹ moralis, qa ut Phil. dicit in† 3. Eth. uĩr aliqui eſſe fortes pp ignorátiã, aut pp experiẽtiã, ſicut milites, quæ magis ptinent ad artẽ q̃ ad uitutẽ moralẽ. Quidã ẽt dñr eſſe fortes pp aliquas paſſiones, puta, pp timorẽ cõminõnũ, uel de honorõnis, aut ẽt pp triſtitiam, uel iram, ſeu ſpe: in uirtus aũt moralis nõ operatur ex paſſione, ſed ex electione, ut ſup. habitũ eſt. ergo fortitudo non eſt virtus. G

¶3 P ręt. Virt⁹ humana maximè coſiſtit in aĩa, eſt. n. bona qualitas mẽtis, vt ſ. dcm̃* eſt: ſed fortitudo vr̃ conſiſtere in corpore vel ſaltem corporis complexionem conſequitur. ergo videtur ꝙ fortitudo non ſit virtus. H

Sed contra eſt, ꝙ* Aug. in lib. de morib. Eccleſiæ fortitudinẽ inter uirtutes enumerat.

Reſp. Dcẽm, ꝙ ſm Phil. in* 2. Eth. uirtus eſt quę bonum facit habẽtẽ, & opus eius bonũ reddit: undè uirt⁹ hominis, de qua loquimur, eſt quæ facit bonũ hoĩem, & opus eius bonum reddit. Bonum aũt hoĩs eſt ſm rõnẽ eſſe, ſm Dion. 4. c.* de diui. no. Et ideo ad uirtutẽ humanã pertinet ut bonũ faciat hominẽ, & opus eius ſm rõnem eſſe. Quod quidem tripliciter contingit. Vno modo, ſm ꝙ ipſa rõ rectificat̃, quod fit per virtutes intellectuales. Alio mõ, ſm ꝙ ipſa rectitudo rõis in rebus humanis inſtituit̃, qđ pertinet ad iuſtitiam. Tertio mõ, ſm ꝙ tolluntur impedimenta huius rectitudinis in rebus humanis ponendæ. Dupliciter ãt impedit̃ uoluntas humana ne rectitudinem rõis ſequat̃. Vno mõ, per hoc ꝙ attrahitur ab aliquo delectabili ad aliqd aliud q̃ rectitudo rõis reqrat, & hoc impm̃ tollit virtus tẽperantię. Alio mõ, per hoc quod uoluntatẽ repellit ab eo quod eſt ſm rõnem, pp aliquod difficile qđ incumbit. Et ad hoc impm̃ tollendum requiritur fortitudo mentis, qua. ſ. hmõi difficultatibus reſiſtat: ſicut & homo per fortitudinem corporalẽ impedimenta corporalia ſuperat, & repellit. Vñ manifeſtum eſt ꝙ ᵐ fortitudo eſt uirtus, inquãtũ facit hominem ſm rõem eſſe. ⁿ

Ad primvm ergo dicẽdum, quòd virtus animæ non perficitur in infirmitate animæ, ſed ĩ infirmitate carnis, de qua Apoſt. loquebat̃: hoc ãt ad fortitudinem mẽtis pertinet, quòd infirmitatem carnis fortiter ferat, quod pertinet ad virtutem patientię, uel fortitudinis: & ꝙ hõ propriam infirmitatem recognoſcat, qđ pertinet ad pfectionem, quæ dr̃ humilitas. I

---

fortitudinis. Et niſi ex motibus appetitus ſenſitiui. ſcilicet, timore & audacia impediretur uoluntas, ipſa uoluntas recta rõne regulata abſque habitu fortitudinis rectitudinem poneret in operibus humanis, quæ ſunt fortitudinis. Sed qm̃ impedit̃ ex huiuſmodi paſſionibus, ideò opus eſt fortitudinis habitu in appetitu ſenſitiuo, ita ꝙ habitus fortitudinis habet duo officia propria. Alterum reſpectu ſuperioris, ſ. uolũtatis, & hoc eſt tollere impedimenta rectæ electionis, tũ quia uoluntas exercere debet electionem rectã eligẽdo mediũ, ſeu moderamen in paſſionibus timoris & audaciæ reſpectu periculorũ mortis: tũ quia paſſiones immoderatæ mouent uolũtatẽ ad malè eligendum: tũ quia electio recta debet participari in ipſo appetitu ſẽſitiuo, & cõſtat ꝙ participari nequit in ſuſceptiuo impedito p immoderatas paſſiones. Alterum reſpectu ſui ſubiecti in quo eſt: & hoc eſt reddere ipſum firmũ ac potentem ad prõpte & faciliter moderandũ timorẽ & audaciã inſtantibus periculis mortis bellicæ. Tertiũ aũt officium, ſ. directè rectitudinẽ ponere in operibus exterioribus fortitudinis, officium eſt principaliter uoluntati rectæ eligentis, & utẽtis oĩbus viribus humanis. Secũdariò autem & inquantũ pendent huiuſmodi opera, & earũ rectitudo ex paſſionibus appetitus ſenſitiui, ſ. timoris & audacię, eſt act⁹ à fortitudine emanãs, ita ꝙ uirtus fortitudinis ſi rectè peſpiciatur, eſt in primis cauſa rectę electionis quæ eſt à uoluntate, non eliciendo illam, ſed impedimenta illius tollendo. Eſt deinde cauſa per modũ habitus eliciriuè, ſcilicet in appetitu ſenſitiuo participatę electionis moderatæ, & timẽdi & audendi in periculis. Eſt demũ ex utroque officio diuerſimodè cauſa rectitudinis ponendæ in exterioribus operibus, inſtantibus periculis mortis. K

1. 2. q. 57. & 62.

Lib. 3. c. 16 & ſeq. to. 5

1. 2. q. 55. art. 4

Cap. 15. & 22. to. 2

Lib. 2. c. 6. circ. princ. to. 5

Bonum eſt ſecundum rationem viuere.

Cap. 4. par. 4. nõ multũ procul a ſi.

Ad primũ ergo argumentũ dr̃ cum duplici diſtinctione, ut clarior ſit doctrina. Prima eſt, ꝙ ly ponere rectitudinẽ, cõtingit, nõ uno mõ, ſed multis, ſ. uel directè cauſando illã, uel tollẽdo impedimẽta illius: & rurſus principaliter, uel ſecundario. Scda diſ. eſt ꝙ ly in operibus humanis, põt dupliciter intelligi. Primò, p oĩbus opib⁹ humanis partis appetitiuæ, & executiuæ neceſſariis ad opus illius uirtutis. Scđo, p qbuſdã tñ paſſionibus, Iuxta has diſt. dr primò, ꝙ cũ in litera author ponit drĩã inter officiũ iuſtitiæ, & aliorũ moraliũ, ſ. fortitudinis, & tẽperantiæ, locutus eſt de ponere, ſeu facere rectitudinẽ, directè cauſando illã. Et ſimiliter locutus de operibus humanis oĩbus, nõ his, uel illis p ſe tñ concurrentibus ad opus uirtutis. Ita ꝙ ſo a iuſtitia inter morales uirtutes eſt directè affectiua rectitudinis in oĩb⁹ humanis opibus cõcurrẽtibus ad opus ſuæ virtutis: qa ipſa ſola eſt elicitiua rectæ electionis, & medii in opibus humanis. Hęc ſiquidẽ duo ponunt̃ in diffinitione uirtutis moralis i 2. Eth. dũ dr̃, ꝙ virtus eſt habitus electiuus in mediocritate cõſiſtẽs. Fortitudo aũt, & tẽperantia non ſunt directè cauſatiuę electionis rectæ, quia ſunt in appetitu inferiori: ſed cauſatiuæ illius alio modo, ſ. tollẽdo impedimenta illius. Et hic eſt uerus, & planus literæ ſenſus, contra quem ſi argumenta tendant, facilè ordinatè ſoluũtur. Et primũ ſiquidem añs diſtingue, quia ſi intelligit de ponere rectitudinẽ quouis mõ, verũ eſt, & nihil contra authoritatem dicit, quia fortitudo ponit rectitudinem in operib. humanis tollẽdo impedimenta illius, & paſſiones directè modificãs. Si ãt intelligit de ponere rectitudinem, & de opib. humanis concurrentib. falſum eſt. Et ad probationem inductiuam, cum dr̃. Ponere rõis rectitudinem in hoc opere, pugnandũ eſt contra hoſtem ciuitatem oppugnãtẽ, non pertinet ad iuſtitiam &c. Rñdet̃, ꝙ rectitudo iſta ſpectat ñ ad vnã, ſed ad plures morales virtutes: qa pro quanto pugna eſt actus ad alterum, hoc eſt, ad hoſtem contra quem ſit, rectificanda eſt a iuſtitia. & ppea oportet bella eſſe iuſta. Pro quanto verò hõ debet in ſeipſo benè moraliter diſponi pertinet ad fortitudinem, ſed non illo modo, ut. ſ. directè cauſet rectitudinem illã in oĩb. actib. concurrentibus, ſed vt in aliquo cauſet rectitudinem, tollendo impedimenta, puta, in electione, & in aliquo directè, puta, ĩ paſſionibus: & in aliquo ſecũdario, puta, in operationibus exterioribus. Et ſi inſtetur ponere directè huiuſmodi rectitudinẽ ſimplicit̃ ſpectat ad aliquã uirtutẽ. ergo: Rñdẽdum eſt p interpretationẽ, qm̃ recta electio talis opis p quãto cedit ĩ ppriũ opantis bonũ (ſic. n. ſolũ cadit ſub fortitudine ſola) nulla eget virtute morali directè cãtiua illi⁹, ſed ſolũ ablatiua ipedimẽtorũ ei⁹, & rectificatiua iferioris appetitus. Fallunt̃ aũt arguentes in hoc, ꝙ putant actũ, qui rectificat̃ ſua virtute, vno tñ mõ. ſ. directè, rectificari: cũ tñ alio mõ contingit. ſ. tollendo ipedimẽta, vt monſtratũ eſt, Ita ꝙ ſi rectè pſpiciat̃, ñ negat̃ act⁹ hmõi rectificari à fortitudine, & tẽperãtia: ſed dr̃, ꝙ ñ vno, ſed diuerſis modis diuerſi act⁹ ad id cõcurrẽtes, à fortitudine rectificant: qa electio, q̃ eſt in volũtate rectificat̃, vt dictũ ẽ, a fortitudine, tollẽdo ipedimẽta, Paſſiones ãt q̃ ſunt in appetitu ſenſitiuo rectificant̃ à fortitudine directè, cãndo earũ rectitudinem. Opa aũt exteriora p quãto ex paſſionib⁹ pẽdent, ſcđario rectificat fortitudo, directè tñ: quo ad principale verò eorundem rectificatiuũ, qđ eſt voluntas eligẽs & utens, cõcurrit fortitudo, tollendo ipedimẽta. Et ſic fortitudo oĩa cõcurrentia rectificat, ſed nõ oĩa directè. qa nõ eſt opus; quia qdã. ſ. actus voluntatis requiſiti, habent directè rectificatiuum eorundem longe excellentius, ſcilicet inclinationem naturalem voluntatis in rationis bonum proprium ſuppoſito. Ex hoc. n. ꝙ habitus imitatur naturam dum inclinat per modum naturæ, & cõſuetudo dici-

Concluſio

tur altera natura, euidenter patet, ꝙ inclinatio naturę preemi- A
net oĩ habitui. ¶Ad ſecundum dr̃ ẽt cum diſtinctione, ꝙ cã eſt duplicis ordinis, q̃dam ordinata immediatè ad propriam opationem, vt calor ad calefaciendum: quædam immediatè ordinata ad actionem ſuperioris cauſæ, & mediante illa ad operationem propriam. In primo gñe cãrum, vera eſt maior, ꝙ cã habens operari, & tollere impedimenta magis ſecundũ operari, q̃ ſecundùm tollere impedimenta, iudicãda eſt: in ſecundo aũt cãrum gñe non eſt vera. Et in promptu rõ diuerſitatis eſt, q̃a in iſtis cauſis precipuum eſt, quo reſpiciũt cãm ſuperiorem: in illis verò principale eſt reſpicere propriã operationẽ. Et ppea in illis cauſis principalius, & immediatius conſiderať ablatio ĩpedimentorum ſuperioris cauſæ, q̃ facere operationẽ propriam, quã mediante ſuperioris cauſæ actione cauſant. hæc ad maiorem. Ad minorem verò dr̃, verum eſſe, ꝙ uirtus hẽt vtrũque, ſ. operari, & tollere impedimẽta: ſed non vno mõ quęlibet uirtus hæc duo hẽt, qm̃ q̃dam virtutes ſunt velut cauſę ſuperioris ordinis: & hæc primò operãtur, & ſecundario tollũt impedimẽta, vt iuſtitia facit. Quædã ſunt inferioris ordinis, q̃ primò ordinantur ad opationẽ ſuperioris, & mediãte illa ad operationẽ propriã, vt fortitudo, & temperãtia: q̃n primò ordinatur quælibet moralis virtus ad rectam electionẽ, q̃ eſt actus voluntatis. Virtus.n. eſt habitus electiu', 2. Ethic. Et hæ primò tollunt impedimenta rectæ electionis: ac per hoc participando electionẽ rectã moderatè operantur, paſſiones rectificãdo, & cõſequẽter exteriora opa. ¶Ad tertium iã patet rñſio, concedendo ꝙ fortitudo, & temperãtia ponunt rectitudinem in operibus humanis, q̃ ſunt ad ſe, ſed nõ directè, nec vno, & eodẽ modo in omnibus operibus eius, vt iam bis declaratum eſt.
¶Ad quartum conceditur, ꝙ virtus, & fortitudo eſt habitus beneficiuus: ſed non uno, ſed multis modis rectificat diuerſos actus concurrentes ad ſuum beneficium.
¶Ad quintum gratis conceditur, ꝙ fortitudo ponit rectitudinẽ in actibus humanis diuerſis modis reſpectu diuerſorum actuũ, non niſi tollendo impedimenta reſpectu principalis actus, qui eſt electio.
¶Et per hoc etiam patet reſponſio ad ſextum: Nos.n. docemus, ꝙ ſublatis impedimentis, voluntas non per habitum iuſtitiæ, ſed per naturalem inclinationem iam expeditè ponit rectitudinem in electione ſua, & quaſi infert rectitudinem in electione participata in appetitu ſenſitiuo, cooperante ad hoc uirtute fortitudinis, vt patet ex dictis. Stat ergo ſolidum fundamentum literæ, ꝙ virtus non vno mõ dr̃, & ꝙ fortitudo .ſ. uirtus eſt, q̃a tollit impedimenta rectitudinis rationis: q̃m hoc eſt pcipuũ & immediatum ſuũ officium, & in hoc ſuo officio continetur reliquum, quod ſibi cõuenit, ſ. moderari paſſiones: q̃m ipſa eſt in appetitu ſenſitiuo nõ abſolutè, ſed vt ſubeſt voluntati, ac per hoc eſt firmatiua appetit' vt mouetur à voluntate, & per hoc eſt moderatiua timoris, & audaciæ vt eligibiles quodãmodo ſunt ab appetitu ſẽſitiuo. Nũquam.n. moderarẽť has paſſiones fortitudo, niſi electionis impedimenta abſtuliſſet: & p hoc ipſum, ꝙ impedimenta rectæ electionis aufert, electionis rectę participatiuum habile conſtituit, vndè reliqua recta ſequuntur.

Lib. 5. c. 8. tom. 5.

In ſolu. ad 1.

1. 2. q. 63. art. 1. *Porrecta p totum.*

616

2. 2. q. 61. art. 3. & 4. Et 3. di. 33 q. 1. art. 1. q. 3. cor. & ad 2.

AD II dicẽdũ, ꝙ exteriorem uirtutis actũ quãq; aliq efficiũt, nõ hñtes virtutẽ ex aliqua alia cã q̃ ex virtute. Et ió Phil. i* 3. Ethic. ponit quinq; modos eorum, q ſimilitudinariè dñr fortes, quaſi exercentes actũ fortitudinis pter virtutẽ: qđ quidẽ cõtingit tripliciter. Primò qdẽ qa feruntr in id qđ eſt difficile, ac ſi nõ eſſet difficile: qđ in tres modos diuidiť. Quãque.n. hoc accidit pp ignorãtiã, quia.ſ. hõ nõ percipit magnitudinẽ periculi. Quãq; hoc accidit pp hoc, ꝙ hõ eſt bonæ ſpei ad pericula vincenda, puta, cum expert' eſt ſe ſæpe pericula euaſiſſe. Quãq; aũt hoc accidit pp ſciam & artẽ quandã, ſicut cotingit in militibus, qui pp peritiã armorũ, & exercitiũ, nõ reputãt grauia pericula belli, æſtimãtes ſe per ſuã artẽ poſſe cõtra ea defendi, ſicut Vegetius dicit* in li. de re militari. Nemo facere metuit, qđ ſe bñ didiciſſe cõfidit. Alio mõ agit aliquis actum fortitudinis ſine virtute pp impulſũ paſſionis, ſiuè triſtitiæ, quam vult repellere, uel ẽt iræ. Tertio modo pp electionẽ non quidẽ finis debiti, ſed alicuius tpalis cõmodi acquirẽdi, puta, honoris, voluptatis, vel lucri: vel alicuius incõmodi vitandi, puta, vituperij, afflictionis, uel dãni.

AD III. dicẽdũ, ꝙ ad ſimilitudinẽ corporalis fortitudinis dr̃ fortitudo aĩę, q̃ ponit virtus, vt dictũ* eſt: nec tñ eſt cõtra rõnẽ virtutis, ꝙ ex nãli cõplexione aliq's hẽat naturalẽ inclinationẽ ad uirtutẽ, ut * ſ. habitũ eſt.

ARTICVLVS II.

Vtrum fortitudo ſit virtus ſpecialis.

AD SECVNDVM ſic pceditr. Vr ꝙ fortitudo nõ ſit ſpãlis virtus. Dr̃.n. Sap. 8. ꝙ ſapientia ſobrietatẽ & prudẽtiam docet, iuſtitiã, & virtutẽ, & ponit ibi virt' p fortitudine. Cũ ergo nomẽ[h] uirtutis ſit cõe oĩbus, vr̃ ꝙ fortitudo ſit generalis uirt'.

¶2 Præt. Ambr.* dicit in 1. de off. Non mediocris ai eſt[i] fortitudo, q̃ ſola defendit ornamẽ- B ta uirtutũ oĩum, & iudicia cuſtodit, & p inexpugnabili plio aduerſus oĩa uitia decertat, inuicta ad labores, fortis ad pericula, rigidior aduerſus uoluptates, auaritiam fugat tanquã labem, quãdã, quæ uirtutẽ effeminet, & idẽ poſtea ſubdit de alijs uitijs: [l]hoc aũt non põt cõuenire alicui ſpãli uirtuti. ergo fortitudo eſt generalis uirtus.

C ¶3 Prẹt. Nomẽ fortitudinis à firmitate[h] ſumptum eſſe ur̃: ſed firmiter ſe hr̃e, ptinet ad oẽm uirtutem, ut dr̃* in 2. Eth. ergo fortitudo eſt uirtus generalis.

SED CÕTRA ẽ, ꝙ 22. Moral.† Gre. pnumerat eã alijs virtutib.

RESP. Dicendum, ꝙ ſicut ſ. dictũ* eſt, nomen fortitudinis dupliciter accipi põt. Vno mõ, ſm ꝙ abſolutè importat quandam animi firmitatem: & [m] ſm hoc D eſt gñalis uirtus, vel potius cõditio cuiuſlibet virtutis, [n] quia ſicut Philoſ. dicit in * 2. Ethic. ad uirtutem requiritur firmiter & immobiliter operari. Alio modo, poteſt accipi fortitudo, ſecundum quòd importat firmitatem animi in ſuſtinendis, & repellendis his, in quib. maximè difficile eſt firmitatem habere, ſ. in aliquibus periculis grauibus. Vndè Tullius * dicit in ſua Rhet. quòd fortitudo eſt conſiderata periculorum ſuſceptio, & laborum perpeſſio: & ſic [p] fortitudo ponitur ſpecialis uirtus, [q] utpotè materiã determinatam habens.

Li. 1. c. 39. in princ. tomo 1.

Lib. 2. c. 4. tom. 5.

† Lib. 22. Moral. c. 1 2. medio.

1. 2. q. 61. art. 3. & 4. Et q. 65. art. 1. *Concl. m*

Lib. 2. c. 4.

Li. 2. de Inuentione fol. 3. ante fin. libri.

Concl. p

¶In eodem art. dubiũ ex eodẽ Martino occurrit, circa illud qđ in litera dr̃, ꝙ temperantia tollit impedimẽta à delectabili puenientia. contra inquit. Perſeuerantia pertinet ad temperantiam, & tollit impedimenta prouenientia à contriſtabili, vt patet in 7. Ethic. ergo tẽperantia malè dr̃ tollere impedimenta à delectabili.
¶Ad hoc dicitur primo, ꝙ cum temperantia ſit circa delectationes, & triſtitias, vt inferius patebit: quia tñ principaliter eſt circa delectationes, iõ merito, & vere dictũ eſt, ꝙ tollit impedimenta a delectabili puenientia. Nihil ergo obſtat veritati huius literæ, ſi etiam ſecundario impedimenta à triſtabili tollat. Secũdò dr̃, ꝙ perſeuerantia non eſt uirtus, ſed imperfectum quid in genere uirtutis, vt inferius patebit: aliudque eſt de ea, & aliud de temperantia iudicium, quoniam illius prima materia eſt triſticia: iſtius uerò principalis materia eſt delectatio.
¶In eodem primo art. in reſponſione ad ſm̃, dubiũ occurrit circa hoc, ꝙ contra uerè fortes diſtinguuntur exercẽtes fortitudinis actũ, puta, pugnare propter damnũ uitandũ uituperij, afflictionis, aut dãni. & eſt rõ dubij, quia iſtæ ſunt cauſæ iuſti belli, & per hoc pugnando pro his, veræ fortitudinis actus exerceť.
¶Ad hoc dr̃, ꝙ cũ finis uirtutis nõ ſit aliquid inferius ipſa uirtute,

tute, cum nihil ſit p̄ꝑ vilius ſe tanquã finē, & oĩa bona exteriora ſunt minus bona q̄ virtutes ipſæ, q̄ ſunt interiora aĩ bona, q̄ nec dari pñt, nec auferri ab oĩbus, conſequens eſt, q̄ finis fortitudinis nõ rectè ponatur quodcũq; tp̄ale bonum, puta, honor, voluptas, aut lucrum, & p̄pea pugnantes pro gloria, aut imperio dilatãdo, q̃uis fortiſſimè ſe hēant, non ſunt tñ verè fortes, ſed fortib. ſimiles, & quia vitare mala oppoſita, puta, vituperium, triſtitiam, & dãnum, oritur ex amore bonorum, quorũ priuationes annectũtur malis: iõ eadē rõne non rectè ponitur fortitudinis finis pugnare propter tp̄ale damnum uitandum tanq̃ propter finem. ¶ Ad obiectionē autē in oppoſitum dr̄, q̄ temporalia bona dupliciter conſiderãtur. Primò abſolutè, & ſic nõ excitant bellum. Alio modo vt ſunt adminicula virtutum, & ſic reddũt iuſta bella. Litera autem loquitur quãdo in ipſis bonis tp̄alibus conſtituitur finis. Vndè dicit tertio modo propter electionem non quidem finis debiti, ſed alicuius temporalis. Vbi inſinuat quòd tēporale præſtituatur vt finis: quod conſtat eſſe licitum, quia debet reſpici ut ad finem, virtutem. ſ. ſeu verã fœlicitatem, quæ eſt ſecundum virtutem.

Lib. 1. tex. 116. co. 2.

Lib. 5. tex. 17. co. 3.

Ad primvm ergo dicendũ, q̄ ſm Philo.* in primo de cœlo, nomen uirtutis refertur ad vltimũ potentiæ. Dr̄ aũt vno mõ potentia nãlis, ſm quam aliq̄s põt reſiſtere corrumpentibus. Alio modo ſm q̄ eſt principiũ agendi, vt patet in* 5. Metaph. & iõ q̄a hæc acceptio eſt cõior, nomen virtutis ſm q̄ importat vltimum talis potentię, eſt cõe. Nã virtus cõiter ſumpta, nihil aliud eſt quàm habitus, quo q̄s põt bene operari. Secundũ aũt q̄ importat ultimum potentiæ primo modo dictæ, qui quidē eſt modus magis ſpecialis, attribuitur ſpeciali uirtuti, ſ. fortitudini, ad quã p̄tinet firmiter cõtra q̃cunq; impugnãtia ſtare.

Ad II. dicendum, q̄ Ambroſ. accipit fortitudinē largè, ſm q̄ importat animi firmitatē reſpectu quorumcũq; impugnãtiũ. Et tñ ēt ſm q̄ eſt ſpãlis uirtus hñs determinatam materiam, coadiuuat ad reſiſtēdum impugnationibus omnium uitiorũ. Qui. n. põt firmiter ſtare in his quæ ſunt difficillima ad ſuſtinēdum, conſequens eſt, quòd ſit idoneus ad reſiſtendum alijs, q̄ ſunt minus difficilia.

Ad III. dicēdum, q̄ obiectio illa procedit de fortitudine primo modo dicta.

ARTICVLVS III.

Vtrum fortitudo ſit circa timores, & audacias.

Ad tertivm ſic proceditur. Vr̄ q̄ fortitudo non ſit circa timores, & audacias. Dicit enim* Greg. 7. Moral. Iuſtorum[h] fortitudo eſt carnem, vincere, proprijs uoluptatibus contraire, delectationem præſentis vitæ extinguere. ergo fortitudo magis uidetur eſſe circa delectationes quàm circa timores, & audacias.

SVPER QVÆST. CXXIII. ART. III.

In art. 3. eiuſdē quæſt. omiſſo ſecundo, dubium ex eodē Martino occurrit circa concluſionem literæ. videlicet. Fortitudo eſt circa timores & audacias quaſi cohibitiua timorum, & audaciarum moderatiua. Ipſe enim q. 4. dicit ſe contra dictum S. Thom. arguere 6. medijs, primò ſic. Fortitudo eſt cohibitiua utriuſque, ſ. timoris & audaciæ. ergo non eſt timoris cohibitiua, & audaciæ moderatiua. probatur antecedens dupliciter. Primo, quia fortitudo hēt cohibere ne timor & audacia inſit, aut non contineantur, aut ne exeant in affectum: ſecundo ex dictis S. Tho. quia. ſ. fortitudinis eſt remouere impedimenta &c. Conſtat enim, q̄ vtraque paſſio impedit. ergo vtraque eſt cohibenda. Secundo, omnis virtus eſt cohibitiua vitij ſibi oppoſiti, ſed tam timor q̃ audacia opponitur fortitudini. ergo. Tertiò, Fortitudo inclinat ne act⁹ fortis ſit audacia, ſicut ne ſit timor. ergo non plus eſt cohibitiua timoris q̃ audaciæ. Quarto, Moderari audaciam non eſt aliud, quàm facere vt audeamus quando oportet &c. & non aliter: & ſic etiam oportet facere in paſſione timoris. ergo ſi fortitudo eſt moderatiua audaciæ, eſt ēt moderatiua timoris. Quinto, Ad hoc, q̄ ex audaci fiat fortis, oportet ſibi addere q̄d deficit, & ſubtrahere quod ſuperabũdat: & ſimiliter ad hoc, q̄ ex timido fiat fortis. ergo par eſt rõ vtriuſque. Sexto, ſm Ariſt. Inclinatus in vnũ vitium dēt transferre ſe in aliud oppoſitũ, vt tandē veniat ad mediũ. ergo nõ plus cohibed⁹ eſt timor q̃ audacia, nec plus moderãda audacia q̄ timor. ¶ Ad hoc, tria dicenda ſunt. Primũ eſt, q̄ iſta verba. ſ. Cohibere, & moderari, quibus author vſus eſt, non ſunt vt diſparata, aut compoſita intelligenda, vt iſte bonus homo voluit intelligere. Expreſsè namque in hac eadem quæſt. author vtič repreſſionis vocabulo, reſpectu audaciæ, vt patet in art. 6. in corpore: & moderationis vocabulo reſpectu timoris, vt patet in art. 4. ad 1. Vnde manifeſtum cuilibet eſſe poteſt, quòd ſecundum ſuam doctrinã fortitudo eſt repreſſiua audaciæ. Conſtat. n. q̄ reprimere in idem redit q̄ cohibere, & q̄ eſt moderatiua timoris. Non eſt ergo cõtra authoris doctrinam intellectum, q̄ fortitudo eſt cohibitiua timoris & audaciæ, nec quòd fortitudo eſt moderatiua utriuſque: ac per hoc totus labor arguendi in oppoſitum cõtra S. Tho. vanus fuit. Secundò dicendum eſt, quòd author propriè loquendo, optimè diuerſis illis uocabulis vſus eſt, ad inſinuandum, q̄ fortitudo maiorem habet conuenientiam cū audacia, quę animoſitatem quandam ſonat, quàm cum timore, q̄ retroceſſum quendam importat: quoniam fortitudo in animi virilitate conſiſtit, v tetius nomen ſonat. Tertio dicendum eſt, q̄ arguens intendit arguere contra illam comparatiuam. Fortitudo magis eſt cohibitiua timoris atq; audaciæ, facilè reſpondetur, dicendo quod nõ quàm hæc concluſio confutatur ex aſſumptis, vt patet ſingulatim. Nam ex hoc q̄ fortitudo eſt cohibitiua vtriuſque, & opponitur utrique, vt medium extremis, & excludit vtrumque, & moderatur vtrumq; & quod ex tranſitu ex quocumque extremo tum ad medium oporteat addere & ſubtrahere, & inclinatus ad vnum extremum debeat quaſi tranſire in aliud, nõ ſequitur, quòd æqualiter ambo diſtēt a medio, aut q̄ æqualiter opponantur medio, vt patet in naturalibus. Pallidũ enim eſt inter nigrũ & album, & tamē non æqualiter opponitur vtrique extremo, nec æqualiter diſtat ab vtroque, licèt utrumq; excludat. Vnde fortitudo magis aſſimilatur audaciæ, quàm timori, licet neuter ei conſonet, & magis diſtat fortis à timore q̃ audacia: & magis contrariatur fortitudini timor q̃ audacia: Et propterea oportet, quòd fortitudo magis ſit cohibitiua timoris, quàm audaciæ, vtpotè magis contrariæ. Nec hæc egent probatione: quoniam & experientia teſtis eſt, quod timor non ſolum aufert actus fortes, ſed ſimiles fortibus, quoniam facit fugere. Audacia autem facit actus ſimiles fortibus, dum facit aggredi. Et in 2. Ethic. conſuluit acquiſituro virtutes, vt in extremum ſimilius uirtuti declinet. Conſtat namque, quòd ſimilius virilitati animi eſt audere quàm timere. Liquet ergo q̄ hęc Martini argumēta vana ſunt vndique. ¶ In reſponſione ad tertium eiuſdem artic. dubium ex eodem Martino ibidem occurrit, quoad duo. Primo quoad id quod ibi dicitur, quòd timor & audacia ſunt circa idem obiectum, ſ. malum. Dicit enim quòd hoc non uidet ſibi uerum: quia licet ſit idem obiectum realiter utriuſque, eſt tamen aliud formaliter, tum quia obiectum timoris formaliter eſt terribile, audaciæ autem eſt auſibile. In cuius ſignum Ariſt. 3. Ethic. obiectum fortitudinis ponit terribile, & auſibile: tum quia auſibile contrarium eſt timendo, ut dicit Ariſtot. in 2. Reth. tum quia auſibile ſecundum quòd huiuſmodi, importat rõnem boni, timendum uero rationem mali. Secundo quo ad ipſam rõem, q̄ nõ ſatisfiat argõ, q̄a auſibile retrahit à bono fortitudinis ſicut terribile: & ſpes ſicut audacia, inquantum per ſpem circa auſibile ferimur in ipſum inconſulte, & contra rõnis iudiciũ. ¶ Ad euidentiam horum recolere oportet in præcedenti libro de timore & audacia tractata, breuiterq; ſciendum eſt quòd obiectum timoris & audaciæ eſt vnum & idem materialiter, & formaliter ex parte rei, quoad rationem formalem mali: ita, quòd utriuſque obiectum eſt formaliter malum, ſcilicet ipſa mors, ſeu mortis pericula: & mani feſte patet in 3. Ethicor. ubi expreſſe uult Ariſt. circa idem uerſari timidum & audacem, ſed ille deficiendo, iſte exuperando: ſed differentia eſt ex parte cognitionis, ſeu apparentiæ. Cum enim appetitus obiectum ſit bonum, vel malum apprehenſum, non eſt differentia inter malum quod timidus fugit, & malum quod audax inuadit, ex parte mali: quoniam non ſolum vnum & idem malum eſt obiectum utriuſque, ſed etiam eiuſdem quantitatis, puta, æquale periculum mortis æqualiter prope ex parte rei. Quod patet ex hoc, quòd reſpectu huiuſmodi æqualis periculi mortis in bello æqualiter prope, fortis bene ſe habet, audax

Porrecta § totum.

617

Inf. art. 6. corp. & q. 126. art. 2. corp. & q. 137. art. 1. corp. & q. 141. art. 1. corp. & ad 2. Et 1. q. 21. ar. 1. ad 2. & q. 95. art. 3. ad 2. Et 3. di. 33 artic. 2. Et vir. q. 1. ar. 4. cor. fi. & ar. 5. cor.

* Li. 7. c. 9. in princ.

A audax ſuperabundat, & timidus deficit: & non oportet eſſe maius periculum, quod timidus fugit, q̄ illud qđ audax ſuperat, aut fortis ſubit, vt patet: & eſt ſp ſermo de timendo & auſibili humano: qđ dico pp terribilia humanam uirtutem excedentia, circa quæ vt Ariſt. dicit in 3. Eth. non eſt fortitudo, qa fortē dicim⁹ vt hoīem: ſed dr̄ia eſt ex parte apprehenſionis, qa idem periculum bellicæ mortis apprehēdit̄ ab vno ut propè exiſtens, & vt magnę potentiæ ad valde cōtriſtandum & nocendum, & ſic habet rōnem timendi: & ab alio apprehēditur ut longe exiſtens, & vt meabilis, ſeu ſeparabilis reſiſtentiæ, & ſic hēt rōnem auſibilis. ꝓbat̄ āt ita eſſe ex eo qđ experimur, qa talia ſunt quæ ut timēda occurrunt: & ſimiliter ad q̄ audemus, & ex doctrina Ariſt. 2. Eth. Vbi primum diffinit timenda per hæc duo, ſ. per excellentiam potentię nociuæ, & per propinquitatem: & deinde addit contrarium eē timidum auſibili, & hn̄: quia contrarias habet conditiones, ſ. ſubiectionem potentiæ, & longe eſſe, quas condōnes nō eſſe in re, ſed in apprehenſione cōſtat. Differt quoq; obiectū audaciæ ab obiecto timoris ex parte apprehenſionis, per accidēs tn̄, qa. ſ. periculum apprehendit̄ non ſolum vt ſuperabile & lōge, ſed apprehendit̄ coniunctum ſibi bonum uictoriæ ſuperādo illud malum: & ad tale bonum non fert̄ audacia, ſed ſpes quę eſt mr̄ audaciæ. Ex hoc namque ꝙ ſperat quis bonum, audet aggredi malum periculi bellicæ mortis, quantumcunque ex parte rei ſit maximum & propinquum: & pp hoc Ariſt. poſuit ſpē ibidem ſalutarium eſſe audaciam, non realiter nec formaliter, ſed cauſaliter, quia eſt audaciæ cauſa, vt dictum eſt.

Li. 2. de inuenti. ſ. 3. ante fi. lib.

1. 2. qō 45. art. 1. ad 2.

Lib. 2. Eth. c. 6. in pri. & c. 9. 10. 5

¶ Ex his igit̄ ad ea q̄ primo obiiciunt̄, dr̄ ꝙ obiectum timoris & audaciæ, ex parte rei tam realiter, q̄ formaliter eſt idem: ſed ex parte apprehenſionis diſtinguit̄ formaliter. Et quia rō mali ſe tenet ex parte rōnis formaliter ex parte rei, ideò optime dixit author ꝙ timor & audacia non opponunt̄ ex parte obiecti, pro quanto vterque eſt reſpectu mali. Sed bene ſic opponuntur timor & ſpes, quia iſta eſt reſpectu boni, & propterea diſtinctio formalis ex parte apprehēſionis nihil obſtat literæ vtpote impertinens propoſito. Propter hanc enim diuerſitatem ex parte apprehenſionis Ariſt. diſtinguit auſibile & timendum, & dicit eſſe contraria, vt ſecunda inducebat inſtantia.

¶ Ad tertiam autem dr̄, ꝙ falſum eſt, ꝙ auſibile inquantū huiuſmōi, habeat rationem boni: qm̄ non habet rationem boni, niſi per aliud adiunctum, ſ. bonum, quod eſt obiectum non audaciæ, ſed ſpei cauſantis audaciam.

¶ Ad id vero quod contra ſatisfactionem rn̄ſionis arguitur, dr̄ ꝙ manifeſte falſum eſt, ꝙ auſibile abducat ſicut terribile, ſi, ſicut, notet æqualitatem, vt patet ex 3. Eth. & experientia teſtat̄. Longe enim magis abducit terribile q̄ auſibile: quin potius auſibile confert quodammodo ad bonum fortitudinis, vtpote ꝓpinquius. Falſum quoque ſimiliter eſt, ꝙ ſpes abducat a fortitudinis bono ſicut audacia: quia audacia abducit immediate a fortitudinis bono, vtpote extremum uitium circa idem extingens: ſpes autem abducit ab eodem mediante audacia, qa cauſando audaciam facit hominem præcipitem in aggreſſu. Et propterea patet, quòd reſponſio authoris ſtat ſolida, & ſatisfaciens optime argumento.

¶ In eodem art. aduerte, ꝙ fortitudo eſt circa timores & audacias: tanquàm circa propriam materiam, in q̄ua fortitudo ponit ſuam rectitudinē, ita quòd timere, & audere circa pericul. &c. qn̄ oportet, vbi, & ſicut oportet, ſunt actus fortitudinis eliciti ab ipſa fortitudine exiſtente ſubiectiue in appetitu ſenſitiuo, q vocat̄ iraſcibilis. Probat̄ autem hoc authoritate, & rōne. Ariſt. in 3. Eth. expreſſè hoc dicit in capitulo illo, Terribile autem. Vbi habet hæc verba, Qui quidem igit̄ q̄ oportet, & cuius grā ſuſtinet, & timet vt oportet, & qn̄. Similiter āt & audet fortis. Sm̄ dignitatē. n. & vt rō poſcit, patit̄, & opat̄ fortis. Vbi manifeſte Ariſt. dicit, & ꝓbat, ꝙ fortis timet & audet qn̄ oportet, & pp qđ oportet &c. Certū eſt. n. ꝙ loquit̄ de forti inquantum fortis, & de actibus fortis inquātum fortis, vt patet ex probatione allata, ſ. Secundum dignitatem. n. & vt rō poſcit, patitur, & opat̄ fortis. Rō ēt ad hoc ducit: qm̄ ſicut prudētię actus eſt pręcipere recte, qm̄ ipſū pceptum eſt propria ipſius materia, quā in ꝓprio ſubiecto rectificat: & ſimiliter iuſtitiæ actus eſt velle reddere ius ſuū unicuique, qm̄ hmōi velle eſt propria materia, q̄ in ꝓprio ſubiecto rectificat: & vniuerſaliter q̄libet uirtus hēt ꝓ actu rectā opationē, q̄ in potentia in qua eſt, ſiue eſt illi vt ꝓpria materia rectificata ab ea: ita oportet vt fortitudo, q̄ eſt ſubiectiue in iraſcibili habeat pro actu illos iraſcibilis motus, qui ſunt propria materia ipſi⁹ fortitudinis. Nō qualitercūq; aūt hēt fortitudo ꝓ actibus tales motus, ſed rectificatos: ita ꝙ timere quæ, & qn̄, & cuius grā oportet, & ſimiliter audere, ſunt actus eliciti à fortitudinis uirtute, & ſunt ēt actus prudentiæ regulantis fortitudinem, ut imperati a prudētia: & ſunt actus uoluntatis naturaliter inclinatæ ad bonum fortitudinis ſimiliter ut imperati a uoluntate.

Art. 1. huius quæſt.

1. 2. qō. 42 art. 5.

¶ Et quoniam Martinus in dicta quæſtione oppoſitum conat̄ probare, tenendo quòd fortitudo non eſt circa has paſſiones vt actus, ſed vt obiecta partialia interioris ſui actus: & primum dictum ſuum non probat, & monſtratum eſt eſſe falſum: ſecundum ēt abſolute loquendo, eſt falſum, licèt poſſit ad aliquem bonum ſenſum reduci, ideo tres ſuas rationes intendo ſoluere inquantum militant contra ſuperiorē doctrinam. Primo ergo probat ſic. Omnis uirtus, q̄ eſt circa aliquem actum, eſt tam q̄ circa partiale obiectum circa omne illud, quod ſcitum eſt eſſe

D impedimentum illius actus: ſed fortis ſcit quòd timor & audacia ſunt impeditiua ſui actus. ergo. Maior patet, quia quantum fortitudo inclinat ad actum ſuum, tantum inclinat ad remouendum impedimenta. Secundo. Quicquid eſt obiectum prudentiæ directiuæ fortitudinis, illud eſt obiectum fortitudinis: ſed prudentia talis habet has paſſiones pro obiectis, ergo. Probatur maior, quia aliàs non eſſet actus uoluntatis ſufficienter conformis actui rationis. Tertio. Per actus fortitudinis, timor & audacia ſunt noliti formaliter, vel æquiualenter. ergo ſunt obiecta. Probatur ſequela, quia nolitū eſt obiectum actus, quo eſt nolitum.

¶ Ad huius rei ampliorem euidentiam ſciendum eſt, ꝙ tollere impedimenta actus non uno mō dr̄. Nam aliqn̄ dicitur effectiue, aliquando formaliter. v. g. Quando combuſtiuum ligni tollit aquoſitatem, quæ eſt in ligno, dicitur tollere impedimētum effectiue, & tale impedimentum habet ſe vt obiectū partiale,

E excludendum tamen. Qn̄ uero prudentia præcipit, quando oportet, & quod oportet &c. præcipiendo aufert actualiter ab actu pcipiendi conditiones oppoſitas, non ita ꝙ conditiones oppoſitæ q̄ excludunt̄, ſint obiecta actus præcipiendi: ſed ſicut actus præcipiendi dr̄ elicitus à prudentia, ita conditiones eius ſunt elicitæ velut conditiones actus eliciti. Et ſic actus in formanis talibus conditionibus excludit formaliter oppoſitas conditiones, ſicut albedo in ſubiecto excludit formaliter nigredinē ab eodē ſubiecto. Sic aūt tollere contraria impedimēta, non eſt hēre impedimenta ꝓ obiecto actus, ſed pro contrarijs, ſeu priuationibus ipſius actus recti. Et qm̄ fortitudinis actus non primo mō, ſed ſecundo tollit impedimenta timoris & audaciæ, iō timor & audacia vt opponunt̄ fortitudini, tollunt̄ ab ei⁹ actu nō vt obiecta partialia ei⁹, ſed formaliter vt cōtraria, ſeu priuationes ei⁹. Hoc āt fit manifeſtū ex eo, ꝙ actui fortitudinis nō cōtrariat̄ ipſe timor aut ipſa audacia qualitercūq;, ſed ſolū ſi deordinatione rōis ueſtiant̄. Iā. n. dictū ē, ꝙ fortis, & timet, & audet. Sed in hoc medi⁹ eſt inter timidū & audacē, qa contrarias ex-

¶ 2 Præt. Tullius dicit † in ſua Rhet. ꝙ ad fortitudinem pertinet ſuſceptio periculorum, & perpeſſio laborum: ſed hoc nō vr̄ pertinere ad paſſionē timoris, vel audaciæ, ſed magis ad actiones hominis laborioſas, vel ad exteriores res periculo- B ſas. ergo fortitudo non eſt circa timores, & audacias.

¶ 3 Præt. Timori non ſolum opponit̄ audacia, ſed ēt ſpes, ut ſ̄ habitum † eſt, cum de paſſionibus ageret. ergo fortitudo nō magis debet eſſe circa audaciā, quàm circa ſpem.

SED CONTRA eſt, ꝙ Phil. dicit in 2. & 4. Ethic. quòd fortitudo eſt circa timorem & audaciam.

RESP. dicendum, ꝙ ſicut ſupra dictum † eſt, ad uirtutem fortitudinis pertinet remouere impedimentum, quo retrahit̄ uoluntas a ſequela rōnis. Quòd autem aliquis retrahat̄ ab aliquo difficili, ptinet ad rōnē timoris, qui importat receſſum quendā a malo difficultatem hn̄te, ut ſ̄ habitū † eſt, cum de paſſionibus ageret: & ideo fortitudo principaliter eſt circa timores difficiliū rerū, q̄ retrahere pn̄t uoluntatē a ſequela rōis. Oportet aūt hmōi rerū difficilium impulſum non ſolum firmiter tolerare cohibendo timorem, ſed etiam moderate aggredi, quādo. ſ. oportet C ea exterminare ad ſecuritatem

in poſterū hñdam: qđ vř pertinere ad rōem audaciæ. Et iō [m] fortitudo ē circa timores, et audacias quaſi cohibitiua timorū, & audaciarū moderatiua. *

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ Greg. ibi loqͧtur de fortitudine iuſtorum, ſm ꝙ cōiter ſe hēt ad oēm uirtutem. Vñ ꝓmittit qđdā ptinentia ad tēperantiā, ut dictū* eſt. & ſubdit† de his, q̄ pertinent propriè ad fortitudinem ſm quòd eſt ſpecialis uirtus, dicens huiuſmodi aſpera pro æternis præmijs amare.

AD II dcdm, ꝙ res periculoſæ, & actus laborioſi, nō retrahunt uoluntatē à uia rōis, niſi inqͣtum timenť. Et iō oportet ꝙ fortitudo ſit immediate circa timores, & audacias: mediate āt circa picula, & labores, ſicut obiecta pdictarū paſſionū.

AD III dicēdū, ꝙ ſpes opponiť timori ex parte obiecti: qa ſpes ē de bono, timor de malo. Audacia āt eſt circa idem obiectum, & opponiť timori ſm acceſſū, & receſſū, ut ſ dictū* eſt. Et quia fortitudo ꝑprie reſpicit tpalia mala retrahētia a uirtute, vt patet p diffinitionem † Tullij, ide ē ꝙ fortitudo ꝑprie ē circa timorē & audaciā, nō āt circa ſpē, niſi inqͣtum cōnectiť audaciæ, ut ſupra habitum eſt. †

ARTICVLVS IIII.

Vtrum fortitudo ſit ſolum circa pericula mortis.

AD QVARTVM ſic ꝓcediť. Vř ꝙ fortitudo non ſolū ſit circa picula mortis. Dicit. n. Aug.* in lib. de moribus Eccleſie, ꝙ [h] fortitudo eſt amor facile tolerans oia ꝑ p id, qđ amať: & in ſexto muſicæ † c. 15. dicit, ꝙ fortitudo eſt affectio, q̄ nullas aduerſitates mortemq; formidat. ergo fortitudo nō eſt ſolum circa pericula mortis, ſed circa omnia alia aduerſa.

¶ 2 Præt. Oportet oēs paſſiones aïæ per aliquam uirtutē ad mediū reduci: ſed [h] nō eſt dare aliquā aliā virtutē reducētē ad medium alios timores. ergo fortitudo non ſolum eſt circa timores mortis, ſed etiam circa alios timores.

¶ 3 Prꝫt. Nulla uirtus eſt in [k] extremis: ſed timor mortis eſt in extremis, quia eſt maximus timorum, ut dř in † 3. Eth. ergo uirtus fortitudinis non eſt circa timores mortis.

SED CONTRA eſt, quod Andronicus dicit, quòd fortitudo eſt uirtus iraſcibilis non facile obſtupeſcibilis à timoribus, qui ſunt circa mortem.

RESP. dicendum, ꝙ ſicut ſupra dictum * eſt, ad uirtutem fortitudinis ꝑtinet, ut uoluntatem hominis tueatur, ne retrahatur a bono rationis propter timorem mali corporalis. Oportet aūt bonum rōis firmiter tenere contra qđcūque malū, qa nullū bonum corporale æqualet bono rōis: & iō oportet ꝙ fortitudo aī dicať, q̄ firmiter retinet uolūtatē hoīs in bono rōis cōtra maxima mala: qa q ſtat firmus contra maiora, cōſequēs eſt ꝙ ſtet firmus contra minora, ſed non conuertiť. Et hoc ēt ad rōem uirtutis ꝑtinet, vt reſpiciat vltimū. Maxime āt terribile inter oia corporalia mala, eſt mors, q̄ tollit oia corporalia bona. Vñ Aug. dicit* in lib. de moribus Eccleſiæ, ꝙ uinculum corporis, ne concutiať, atq; uexeť labore, uel dolore: ne auferať autē atq; perimatur,

extremi hñt cōditiones in ipſis actibus. Ille timet nō q̄, aut qñ; aut pp qđ oportet: & ſimili mō aliter audet. Fortis āt & timet, & audet qñ, vbi, q̄, ſicut, & pp qđ oportet. Exercendo ergo fortitudinis actū, fortis tollit timorē & audaciā non tollendo ipſos actus, ſed tollendo eorum condōnes nō aliter, q̄ ponendo primaria intētione ſuas conditiones, & ex conſequēti expellēdo contrarias. Et quia actus fortitudinis ſeipſū cū ſuis conditionibus, ſ. qñ oportet &c. ponit formaliter, iō contrarias cōditiones tollit formaliter: & ſic patet *, ꝙ falſa eſt maior primæ obiectionis, ſ. Oīs uirtus, q̄ eſt circa aliquē actū, eſt tanq̄ circa partiale obiectū circa oē illud, qđ ſcitum eſt eſſe impīm illius actus: qm̄ ſtat, ꝙ ſit circa impīm tanq̄ circa contrarium, ſeu priuationem formaliter illius recti actus. Probatio aūt maioris nihil concludit in oppoſitum dictorū: qm̄ conceſſo aſſumpto, ſ. Fortitudo qͣtum inclinať in ꝓpriū actum, tm̄ ad tollēdū impīm inclinať, nō ſequitur, ꝙ tollat impedimēta tali mō, ſ. vt obiecta partialia, qm̄ ſtat ꝙ tollatur per ſuum actum alio modo, ſ. formaliter.

¶ Ad ſcđam quoq; dr, ꝙ maior eſt falſa, vt manifeſte patet de ipſo actu fortitudinis. Conſtat namq; ꝙ ille cognitus eſt p pruden tiā, ac p hoc illius obiectū: & tñ non eſt obiectū, ſed actus fortitudinis. Nō ergo quicqd eſt obiectū prudētiæ regulantis fortitudinem, eſt obiectum fortitudinis: ſed ſtat ꝙ ſit uel obiectū, vel actus fortitudinis, vel conditio actus, & ſiqd eſt hmōi. Probatio āt maioris, ſ. quia aliàs non eſſet actus uoluntatis ſufficienter conformis actui rōnis, nihil ualet, loquēdo de conformitate, qua natus eſt actus uolūtatis eſſe conformis rōi, q̄ eſt conformitas rectitudinis: quinimmo p hoc eſt rōi cōformis, ꝙ exercet ut actū id qđ eſt cognitū, ac pceptū a prudentia. Loquendo autem de conformitate naturæ concedatur obiectum: Quia uoluntas eſt ualde difformis naturæ a natura intellectus, vt patet. Sed hoc eſt impertinēs ꝓpoſito. Ad tertiā aūt obiectionem negať ſequela: q eſſe volitum, vel nolitum contingit dupliciter, ſ. vt obiectum, & ut actus. Cum. n. qs uult, uel non uult ſcribere, ly ſcribere, eſt uolitum, ſeu nolitum ut obiectū: ſed ly uult, aut nō uult eſt uolitum ut actus, uti ūque. n. eſt uoluntariū. Et dīa eſt inter hos duos modos uoliti, ſeu noliti: qa uolitū, ſeu nolitū vt obiectū, eſt uolitū illo actu uoluntatis, quo dr uolitū, aut nolitū, ita ꝙ eſt illius obiectū, vt in exēplo dato, ſcribere eſt obiectū actus uoluntatis, quo uult, aut non uult ſcribere. Volitū aūt, ſeu nolitum vt actus uolendi, uel nolendi, non alio q̄ ſeipſo eſt volitum, aut nolitū: qm̄ ſeipſo formaliter eſt uoluntarius actus in actu exercito. Quia igiť qlibet actus uolūtarius uolitus non ut obiectū, ſed ut actus, eſt uolit⁹ formaliter, vel æqualenter, & non eſt obiectū act⁹ alicui⁹ quo ſit uolit⁹: iō non ualet ſequela, Impedimēta ſunt nolita p actū fortitudinis formaliter, vel æqualēter. ergo ſūt obiecta actus, quo dicit nolita, qm̄ ſtat ꝙ ſint nolita ut act⁹. Et verè ſic eſt, ꝙ ſunt æqualēter nolita p actū fortitudinis ut priuationes, ſeu contraria ipſius actus. Eodē ſiquidem mō, quo actus fortitudinis eſt uolit⁹ ut act⁹, eodē mō cōtraria, ſeu priuationes illius ſūt nolita ut act⁹. Ex hoc. n. ipſo ꝙ fortis timet & audet, qñ, q̄, & ſicut oportet, eijcit formaliter ab appetitu ſuo qđ eſt æqualēter nolle, non qñ, non q̄, nō ſicut oportet. Nō ſunt ergo à fortitudine iſta Impedimenta nolita ut obiecta actus fortitudinis, ſed vt formaliter cōtraria, ſeu priuatiua act⁹ fortitudinis. Et ſcito ꝙ principiū errādi in hoc eſt, quia credit ꝙ ſol⁹ act⁹ uolūtatis, puta, electio, & actus exterior, vt exponere ſe piculo mortis bellicæ, qñ ubi &c. ſint actus fortitudinis, cū ſm ueritatē ꝑ pateſactā, fortitudo ſit ſubiectiue in appetitu ſenſitiuo, & actus eius ſit participata electione timere, & audere in periculis mortis bellicæ, qñ, vbi, q̄ ſicut &c. oportet. Vt. n. dictum eſt, ſi appetitus ſenſitiuus non eſſet natus ꝓprio motu appetere ꝓpter, & contra bonum rōis, non eſſet neceſſaria uirt⁹ fortitudinis, ſed ſola uoluntas naturaliter inclinata in ꝓprium ſuppoſiti bonū rōis innixa prudētiæ, ſufficeret ad opa fortitudinis: & ꝓpterea nunc exigit fortitudo ut habiliter appetitū, vt particeps eſt libertatis, ad firmiter prompteq; actus timendi, atque audendi exercēdos, quando, ſicut, in quibus, & propter quod oportet.

Concl. 10

In arg.

† loco citato in arg. Fortitudinis Chriſtianæ eſt amare aſpera ꝓ præmiis æternis.

1. 2. q. 45. ar. 1.

Loco citato in arg. 2

Art. 2. huius quæſt.

Porrecta ꝑ totum.

618

Inf. ar. 11. & 12. cor. & 3. di. 33. q. 2. ar. 3. ad 6. & 4. d. 49. q. 5. art. 3. q. 2.° ad 8. & vir. q. 1. ar. 12. ad 6. & 23. & q. 5. art. 1. & 4. cor. & 3. Eth. lec. 18.

* Cap. 15. circa finē, tom. 1.

† Lib. 6. ca. 15. a med. to. 1.

Lib. 3. c. 6. a medio, to. 5.

Art. præc.

Bonū rōis præpondatat omni bono corporali.

Cap. 22. parū a princ. to. 1.

SVPER QVÆST. CXXIII. ART. IIII.

IN ar. 4. dubiū occurrit circa cōcluſionē iunctā titulo: nā titulus dubij eſt, An fortitudo ſit ſolū circa picula mortis. Cōcluſio aūt ē, Fortitudo eſt circa picula mortis, vbi patet ꝙ deficit a qͣſito: qa quæſitū eſt, an circa hoc ſolū ſit, & nihil rñdetur quo ad ly ſolum. & augeť dubium: qa ex articulo iſto non hř rñſio ad hoc, quoniam & diciť ꝙ fortitudo ſe extendit ad alia pericula.

mala, & dr̃ ꝙ eſt fortis ſimpliciter, niſi reſpectu maximorũ malorum, quæ dicit eſſe pericula mortis: & non dicit ꝙ iſta ſola ſunt maxima mala. Non caret ſiquidem quõnis ſcrupulo, an ſolũ mortis pericula ſint maxima mala, qm̃ cruciatus, & tormenta peiora ſunt q̃ pericula mortis: qm̃ appetibilius eſt mori in bello, q̃ cruciatus, & tormenta ſuſtinere. Cõſtat aũt ex 3. Eth. ꝙ nemo eſt tolerantior malorũ viro forti. Pertinet ergo ad fortitudinem ſuſtinere non ſola pericula mortis.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ cruciatus, & tormenta aut ſunt ducentia ad mortẽ, q̃uis non tam repente, & hæc ſunt maxima pericula, nec ſunt extra pericula mortis: aut non ducunt ad mortẽ, vt verbera non multũ grauia, abſciſſio manus, eruulſio oculi, & huiuſmodi: & talia non ſunt maxima pericula. Quia ergo ſola mortis pericula maxima mala ex ſuo genere ſunt, q̃uis inter illa ſit latitudo, quia quædam ſunt maiora mala quibuſdam, & fortitudo eſt circa maxima mala, iõ fortitudo eſt ſimpliciter circa ſola pericula mortis, circa alia aũt eſt fortitudo ſm̃ qd. Et hæc concluſio hr̃ ex litera articuli, & propterea ſatisfacit quęſito et quo ad ly ſolum. Et per hoc patet ſolutio omnium.

mortis terrore aĩam quatit. Et iõ [m] virtus fortitudinis eſt circa timores ꝑiculorũ mortis [n].

Ad primvm ergo dcd̃m, ꝙ fortitudo bene ſe hẽt in oĩbus aduerſis tolerandis, non tñ ex toleratione oĩum aduerſorum reputat̃ hõ ſimpliciter fortis, ſed ſolũ ex hoc, ꝙ benè tolerat ẽt maxima mala: ex alijs aũt dr̃ hõ fortis ſecundum quid.

Ad II dcd̃m, ꝙ q̃a timor ex amore naſcit̃, quęcumq; virtus moderatur amorem aliquorũ bonorũ, cõſequens eſt vt moderetur contrariorũ malorũ timorẽ. Sicut liberalitas q̃ moderatur amorẽ pecuniarũ, per cõſequens ẽt moderatur timorẽ amiſſionis earum. Et idem apparet in tẽperantia, & in alijs virtutibus: ſed amare propriã vitã eſt naturale, & iõ oportuit eſſe ſpecialem virtutem, quæ moderetur timores mortis.

Ad III dcd̃m, ꝙ extremũ in virtutibus attendit̃ ſm̃ exceſſum rõis rectæ: & iõ ſi aliquis maxima ꝑicula ſubeat ſm̃ rõnẽ, non eſt virtuti contrariũ.

Articvlvs V.

Vtrum fortitudo propriè conſiſtat circa pericula mortis, quæ ſunt in bello

Ad qvintvm ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ fortitudo nõ conſiſtat ꝓpriè circa pericula mortis, quę ſunt in bello. Martyres .n. ꝓcipuè de fortitudine cõmendant̃: ſed martyres nõ cõmendant̃ de reb. [h] bellicis. ergo fortitudo nõ ꝓpriè conſiſtit circa pericula mortis, q̃ ſunt i bello.

¶ 2 Præt. Ambr.* dicit in li. de offic. ꝙ fortitudo diuidit̃ in res bellicas, & domeſticas. Tullius ẽt dicit in primo de Officijs. Cũ pleriq; arbitrent̃ res bellicas maiores eſſe, q̃ vrbanas, minuẽda eſt hęc opinio. Sed ſi verè volum⁹ iudicare, multæ res extiterũt vrbanæ maiores clarioresq; q̃ bellicę: ſed circa maiora maior fortitudo cõſiſtit. ergo nõ ꝓpriè cõſiſtit fortitudo circa mortẽ, q̃ in [h] bello eſt.

¶ 3 Præt. Bella ordinantur ad pacem temporalem reip. conſeruandam. Dicit enim Auguſtin. 19. de ciuitate Dei, quòd

*Lib. 1. c. 35. in principio, to. 1.

Li. 19. cap. 11. tom. 5.

Verr. per to. 619

Inf. q. 124 arti. 1. cor. & q. 141. art. 8. cor. Et 2. di. 44 q. 2. art. 1. ad 3. & 3. diſt. 33. q. 3. ar. 3. q. 8 cor.

SVPER QVÆST. CXXIII. ARTIC. V.

Capr. 4. d. 17. q. 1. conc. 3.

In ar. 5. dubium occurrit ex Martino q. 3. circa illud dictũ literæ ſ. Fortitudo ẽ ẽt circa pericula mortis in bello particulari, cũ ſ. quis vt deſerat virtutẽ, impugnat̃ vſq; ad mortẽ. Vult ſiquidẽ Martinus hoc eſſe falſum, affertq; cõtra hoc plura motiua. Primo igit̃ arguit ſic. Fortitudo eſt tñ circa illa mortis pericula, in quibus eſt contrapugnatio ſm̃ vires exteriores contra mortẽ. ſed in ſolis periculis mortis, q̃ eſt in bello cõiter dicto, eſt hmõi contrapugnatio. ergo in his ſolis eſt fortitudo, & conſequenter non eſt in illis, quæ ſuſtinentur ꝑꝑ virtutẽ ſeruandã ſine exteriori defenſione. Maior probat̃, inquit, per rõem Ari. in 3. Ethi. dicẽtis, Similiter aũt & viriliter agunt, in quibus eſt fortitudo, & bonũ mori. Deinde probat̃ rõe., In illis ſolis mortis periculis, in quibus eſt contrapugnatio, de qua loquimur, reperit̃ timor, & audacia. ergo in illis ſolis eſt fortitudo. Cõſequẽtia patet, & añs probatur, quia in actibus illis, in quibus pro iuſtitia, aut fide ſeruanda ſine contrapugnatione ſubimus pericula mortis, audere ſp̃ eſt laudabile, q̃a audere ibi fit tm̃ per actũ, quo malumus ſubire mortẽ q̃ relinquere virtutẽ. Timere aũt, ſeu fugere, ſp̃ eſt inhoneſtũ, quia timere fit per actũ contrariũ audaciæ rectæ. In illis verò in quibus eſt contrapugnatio, cadit actus audendi honeſtè. ſ. in contrapugnatione aſſumenda &c. Et præterea in executione huius actus cadit audacia, cadit timor, cadit fortitudo media, & rurſus põt ẽt ſtante imperio executionis ad contrapugnandũ peccare peccatis oppoſitis fortitudini per audaciã aggrediendo, vel expectando, cũ vtilius eſſet cedere his, q̃ tñ longè proculdubio numero & robore, & armis validiores ſunt, ita vt certa ſit eorũ victoria, ſi expectentur. ergo &c. Tertio, in ſubeũdis periculis mortis cõtingentibus aliter q̃ in bello contrapugnatiuo dirigunt̃ hoĩes ſufficienter per alios habitus a fortitudine. ergo fortitudo non eſt circa illa, cõſequẽtia patet, & añs probatur longo proceſſu, diſtinguendo ſecundum Ariſtote. vt ipſe dicit, virtutem in ipſam ſimplicem, & in eius gradus tres, quorum primus eſt continentiæ & perſeuerantiæ, ſecundus, temperantiæ, tertius heroicus, ita ꝙ ad virtutem liberalitatis ſimpliciter ſpectat expendere, & donare prout oportet, & quem oportet abſolutè. Ad liberalitatem vero vt continentem ſpectat donare, & expendere ſuperando blanditias, vel quæcunque obleſtamenta in oppoſitum. Et ſimiliter ad liberalitatem vt perſeuerantem, pertinet donare, & expendere ſuperando quęcũque triſtitia ab hoc abducentia. Ad liberalitatem verò vt temperantiam, ſeu temperãtem ſpectat donare, & expendere, dominis iñ triſtitijs, delectationibus ac cupiditatibus, & vniuerſaliter paſſionibus in oppoſitum. Ad liberalitatem demum heroicam ſpectat donare, & expendere, ẽt ſi periculum mortis immineat, inhibente aliquo ſub pœna mortis & cruciatuum ne expendat, aut donet, quoniam permanere in huiuſmodi virtutis opere non obſtãte cruciatu, aut morte, communem hominum facultatem excedit. Quibus prælibatis dicit, ꝙ perſiſtere in virtute contra mortis pericula cum contrapugnatione cõtra mortẽ ipſam ſpectat ad fortitudinem. Sine contrapugnatione verò dicta ſuſcipere, & tolerare mortem potius q̃ à virtute recedere, ſpectat ad illam met virtutẽ, in qua perſiſtitur. puta, fidem, iuſtitiam, liberalitatem, caſtitatem &c. ſub gradu tamen heroico. Et adeo ſic eſſe dicit, vt etiam ſubire pericula mortis ſine contrapugnatione in mortem illam propter actum fortitudinis, puta, ſi quis comminetur militi mortem, ſi in bello defendat patriam, miles pugnando quidem fortis ſit: ſed ſubeundo periculum mortis propterea comminatæ, fortis heroicè ſit. Deinde allato exemplo Buridani de muliere coniugata tentata de adulterio quadruplicites ſcilicet primo per blanditias & laſciuias: ſecundò, per terrores verberum & mortis, tertiò, per pretium, quartò, per falſas ſuaſiones, probare nititur quòd huiuſmodi mulier in caſtitate, non obſtante periculo mortis, perſiſtit per temperantiam heroicam, & non fortitudinem: quod eſt probare aſſumptum ſcilicet quòd per alias virtutes ſufficienter dirigantur homines in ſubeundis periculis mortis propter virtutem ſine contrapugnatione. Arguit contra ſic. Contingit aliquando quòd mulier illa pudica vincat huiuſmodi timorem mortis, & non per fortitudinem, nec per iuſtitiam. ergo per temperantiam. Probatur ſecunda pars aſſumpti, quia poſſibile eſt, quòd quæ ſic impugnatur, nunquàm ſe exercuit in materia iuſtitiæ, & fortitudinis ſpectantis præcipuè ad pudicitiam, ac per hoc nec iuſtitiam, nec fortitudinem habeat, & conſequenter defendendo, ſe non niſi per temperantiæ virtutem ſe defendit. Secundò quia dato etiam ꝙ talis mulier cum temperantia habeat iuſtitiam & fortitudinem, non tamen ſic ſe defendet per illas virtutes, ꝙ actus elicitus, quo mauult ſubire mortem, q̃ adulterari, ſit actus fortitudinis, & non actus temperantiæ. immò temperantia huius mulieris eſt generatiua fortitudinis, ita, ꝙ temperantia, mediãte actu ſuo elicito eſt ꝓductiua actus fortitudinis formaliter. Nã inter cõminatiões pudica illa mulier apud ſe dicit, pudicè viuã, deinde, malo cruciatũ q̃ impudicitiã, & deinde cruciatũ ſuſtinendum non refugit. Ecce quõ temperantia parit fortitudinem.

¶ Ad huius difficultatis euidentiam, qm̃ iſte homo dicit ſic ſe habere fortitudinem, quam inter virtutes ponit Ariſt. idcirco

ex

ex ipſa Ari. doctrina oſtendendum eſt propoſitũ: deinde declaranda amplius natura fortitudinis eſt, quo ad propoſitũ, & demũ ſatisfiet argumentis. Ariſt. 3. Eth. tractans, in quibus periculis mortis eſt fortitudo, primò vult q̃ ſit circa mortē non oēm, ſed eam quæ eſt in optimis. & ex hoc infert, Ergo in his quæ ſunt in bello. Deinde probat illationem, quia in maximo & optimo periculo. & affert ad hoc teſtimonium ab honoribus, qui exhibentur his qui ſe iſtis exponunt. Deinde extendens fortitudinē, dicit q̃ principaliter fortis dr̃ qui impauidus circa bonā mortē, & quæcunq; repētina exiſtentia inferunt mortem. Et talia ſubſumit. Maximè q̃ ſm̃ bellum. Secundario quoque fortis eſt, qui impauidus, circa mortē in ægritudinibus, & in mari, aliter tñ q̃ nautæ &c. Et demũ addit de fortibus, q̃ viriliter agunt, in q̃bus eſt fortitudo, & bonũ mori. Hæc Ari. Ex quibus manifeſtè liquet primò, & rõ formalis, quare circa bellicam mortem ſit fortitudo, eſt quia in maximo & optimo periculo cõſiſtit. Et ex hoc capite habemus ſtatim intentum ſubſumendo, Sed ſubire mortem pp fidem, vel iuſtitiam conſtanter tolerando ſine contra pugnatione viriũ exteriorum, qñ oportet &c. conſiſtit in maximo & optimo periculo. Ergo hic eſt verè propriè dicta fortitudo virtus poſita ab Ariſto. Minor probatur, & q̃ periculum ſit maximum, quia eſt de morte, & q̃ ſit optimum, quia pp optimũ, ſ. bonum animi interius, quo nihil nouimus melius in nobis. Concordant quoque & his honores principibus, & ciuitatibus, qñ tales maximè honorantur. Et apud Chriſtianos patet de ſanctis martyribus: & apud gentiles Marcus Attilius, qui pp fidem ſuſtinuit cruciatum, tantopere commendatur: & à Tullio inter fortes locatur, vt patet in 1. de Officijs, de fortitudine. Liquet ſecundo, q̃ fortis principaliter dr̃, qui circa bonam mortem, & quæcumque repentina exiſtentia inferũt mortem, impauidus eſt. Et ex hoc capite habetur ēt ſtatim intentum, ſubſumendo Sed qui pp virtutem abſque contrapugnatione exteriorum viriũ qñ oportet &c. conſtanter ſuſtinet mortem, eſt circa bonam mortem, & repentina inferentia mortem impauidus. Ergo talis eſt verè & propriè fortis in principali gradu fortitudinis exiſtens apud Ariſt. Probatur minor. Et q̃ ſit impauidus circa bonam mortem patet, quia optima eſt hmõi mors pp virtutem conſeruandam. Et q̃ ſit impauidus circa repentina inferentia mortem, qñ hæc ſunt magis repentina inferentia mortem, q̃ ea quæ ſunt in bello cõi: qm̃ bellica ſunt præuiſa; iſta autem ſæpe omnino repente adueniunt, vt patet in geſtis martyrium ex improuiſo apprehenſorum &c. & in caſibus infinitis accidentibus repente in iſtis particularibus impugnationibus ob deſtruendam virtutem aliquam in aliquo, vt patet de iudicibus, de mulieribus, & de infidelibus. Liquet tertio, q̃ fortes in quibus eſt fortitudo, & bonum mori, viriliter agunt qñ oportet, & pp quid oportet, & ſicut oportet. & non aliter: ſic. n. procul dubio intendit Ariſto. Ex hoc capite habetur intentum, ſubſumẽdo, q̃ in impugnatione particulari homo impauidus quando, & ſicut oportet, agit viriliter ſecundum quòd oportet ſcilicet actibus interioribus & exterioribus opportunis, puta, fidei confeſſione, & vlterius non fugiendo, neque declinando mortem, ſed promptè corpus exhibendo ad cruciatum, & mortem: immò quãque quaſi aggrediendo, vt de beato Vincentio legitur, q̃ moras carnificum arguendo ad pœnam properabat. Hoc. n. eſt viriliter agere in his, quibus eſt fortitudo, & bonum mori. Probatur aliter contrapugnationem exteriorum virium non eſſe conditionem periculorum mortis, circa quæ eſt fortitudo: & probat ſic. Contrapugnatio minuit periculum. ergo non eſt conditio periculi, circa q̃ eſt fortitudo. Añs patet, quia ex hoc ipſo q̃ oportet contrapugnationem interuenire, minus eſt periculum, q̃ ſi à contrapugnatione abſtraheret periculum conſequentia probatur, quia fortitudo eſt ſolum circa pericula maxima. Si enim fortitudo eſt ſolum circa maxima, ſequitur vt nõ exigat cõtrapugnationē, quę pericula facit minora. Similiter oſtenditur alio mõ. Cõtrapugnatio exteriorũ viriũ multotiens minuit rationem optimi in periculo, & morte. ergo non eſt conditio requiſita ad pericula mortis, in quibus eſt fortitudo. Conſequētia patet, quia de ratione fortitudinis eſt q̃ ſit circa optima pericula mortis, vt patet 3. Ethi. Et añs probatur, quia impugnata fidei ſæpe recta ratio habet vt nõ contrapugnetur viribus exterioribus, ſed ſola fidei prædicatione: & confeſſione, offerendo corpus morti, & cruciatibus. Et conſtat q̃ melius eſt ſic mori, meliora quoq; ſunt hæc pericula, q̃ mori in bello contra Infideles. Minuit ergo rationem optimi periculi, & optimæ mortis contrapugnatio. Hæc de primo.

¶ Quo ad ſm̃ ſciẽdum eſt primo, in hoc differre fortitudinẽ à iuſtitia, q̃ iuſtitia eſt rectificatiua operationum quæ ſunt ad alterũ, vt ſic: fortitudo aũt operationũ q̃ ſunt ad ſeipſum operantem. Et quia exterior contrapugnatio eſt actio ad alterũ contra quem pugnatur, iõ vt prius dictum fuit, rectificare cõtrapugnationem exteriorem, non ſpectat ad fortitudinem, niſi inquantum ſpectat ad rectam diſpoſitionem hominis in ſeipſo. Et hinc ſimiliter prouenit, q̃ fortitudinis opus proprium eſt ſolummodo rectificare diuerſimodè ſm̃ electionem, & timorem, & audaciam, & actus conſequens reſpectu talium obiectorum, qualia deſcripta ſunt ad hoc, & vt homo rectè diſpoſitus in ſeipſo ſm̃ virtutem ſit. Rectificare ſiquidem cõtrapugnationem, & cæteros exteriores actus quatenus ad alterum ſunt, iuſtitiæ eſt, vt prædictum eſt. Sciendum eſt ſecundò, in hoc differre materiam fortitudinis, circa quã eſt fortitudo, ab impauiditatis materia in periculis mortis pp ægritudinem, vel tempeſtatem maris, vt in litera optimè di: quia forti imminent pericula directè pp aliquod bonum conſeruandum &c. & propterea ſunt optima pericula, circa quæ eſt fortitudo, puta, pp patriam, fidē, caſtitatem &c. Ægritudinis autem, & maris pericula non imminent directè pp boni impugnationem, etiam ſi pp pias & ſanctas cauſas nauigant. Quod ex eo patet, quod communia ſunt omnibus in mari tunc exiſtentibus ex quacumque cauſa. Ex hoc ſiquidem habes, q̃ in fortitudinis exercitio ſp oportet interuenire duo ſcilicet id de quo eſt pugna, puta, fides, iuſtitia, regnum &c. & hoc ex parte materiæ circa quam: & pugnam ipſam inter impugnantem, & impugnatum: & hoc ex parte formæ, ſeu habitus fortitudinis. Quod. n. exigatur id de quo eſt pugna patet, quia aliter fortitudo nõ haberet propriam materiã. ſ. pericula mortis optima ſunt namque optima pp bonum, de quo eſt pugna. Quod verò exigatur pugna aliqua, patet, quia aliter fortis non perſiſteret in boni proprii exercitatione. Ex primo verò documento habes, q̃ quia fortitudo eſt virtus rectificatiua hoīs in ſeipſo, & ad rectam diſpoſitionem hominis in ſe non ſemper exigitur contrapugnatio exteriorum virium contra mortem: ſed quando recta ratio exigit, q̃ pugnetur actibus exterioribus & interioribus, puta, locutione, abſque contrapugnatione per vires corporeas, vt patet cum eſt directè pugna de fide, iuxta doctrinam Domini, Ecce ego mitto vos ſicut oues inter lupos, & hoc quo ad contrapugnationẽ virium exteriorum. Eſtote fortes in bello, & pugnate cũ antiquo ſerpente, & hoc quo ad pugnã interiorē, & prædicet oēs, ac

confeſſionem

---

intẽtione pacis bella gerunt: ſed pp pace tpali reip. [h]nõ vr̃ q̃ aliquis dēat ſe periculo mortis exponere, cũ talis pax ſit multarũ laſciuiarũ occaſio. ergo vr̃ q̃ virt⁹ fortitudinis nõ cõſiſtat circa mortis bellicæ pericula.

SED CONTRA eſt, q̃ Phil.* dicit i 3. Ethi. q̃ maxime eſt fortitudo circa mortē, q̃ eſt i bello.

Li. 3. ca. 6. parum ante finem & cap. 9:

G

RESP. Dcdm, q̃ ſicut dictũ* eſt, fortitudo cõfirmat aīum hoīs contra maxima pericula quæ ſunt pericula mortis. Sed quia fortitudo virtus eſt, ad cuius rationē ptinet q̃ ſp tēdat in bonũ, conſequens eſt, vt hõ pericula mortis nõ refugiat pp aliquod bonũ conſequendũ. Pericula aũt mortis q̃ sũt ex ęgritudine, vel ex tēpeſtate maris, vel ex incurſu latronum, vel ſi qua alia ſunt hmõi, non vĩr alicui directe imminere ex hoc, q̃ proſequat̃ aliquod bonũ: ſed pericula mortis, q̃ ſunt in bellicis directe imminent hoī pp aliquod bonũ, inquantũ videlicet defendit bonũ cõe p iuſtũ bellum. Põt aũt aliqđ eſſe iuſtũ bellũ dupliciter. Vno mõ gñale ſicut cũ aliqui decertant in acie: alio mõ particulare, puta, cum aliquis iudex, vel ēt priuata perſona non recedit à iuſto iudicio timore gladii imminētis, vel cuiuſcunq; periculi ēt ſi ſit mortiferum. Pertinent aũt ad fortitudinē firmitatē animi præbere cõtra pericula mortis non ſolũ quę imminent in bello cõi, ſed ēt quę imminent in particulari impugnatione, q̃ cõi noīe bellũ dici põt & ſm hoc cõcedendũ eſt, q̃m fortitudo ppriè eſt circa pericula mortis, q̃ eſt in bello, ſed & circa pericula cuiuſcũq; alterius mor-

Art. præc.

H

confeſſioné fidei, & morú. Nõ ergo exigit fortitudo, q́ ſit actu vel propoſito contrapugnatiua ſm̃ exteriores vires, ſed q́ agat viriliter quando oportet, & quæ oportet &c. Ac per hoc cõcludendo, fortitudo eſt circa maxima & optima pericula mortis, vt Ariſt. dixit, abſtrahendo à cõtrapugnatione exteriorú viriũ & à nõ contrapugnatione earundem: qũ quãq; recta ratio dictat in talib. periculis eſſe contrapugnandú ſm̃ exteriores vires, vt cũ de potentia, aut domi nio temporali, cum ſi delibus aut infidelib. pugna eſt: quãq; autem nõ, vt cum de fide aut morib. directè pugna eſt, & ratio eſt, quia victoria, ad q̃ pugnans tendit, melius acquiritur in talibus, ſanctis moribus, prædicatione, & cõfeſſione fidei, ac exemplari vita, & ſuſtinẽdo etiam mortem, q̃ contra pugnando militib. &c. Nec oportet hęc ꝓbare: qũ experiẽtia teſtatur ſic ſanctos viciſſe tyrannos, & mundum totú inimicum eiſdem, & conanté exterminare illos. Eſt ergo contrapugnatio aliqua de ratione fortitudinis, ſm̃ q̃ ſp̃ viriliter agunt, ſed non ſm̃ exteriores vires, licet quãq; hic ſit fortitudinis actus, vt declaratum eſt. Hæc de ſecundo.

Caſus peſti entiæ.

¶ Quo ad tertium, respondẽdo argumentis iam patet, q́ primi falſa eſt maior. ſ. fortitudo eſt in ſolis periculis mortis, in quibus eſt dicta contrapugnatio. Prima uero probatio illius ex Ariſt. ſophiſtica eſt, arguendo, Fortes agunt viriliter, ergo agunt contrapugnando ſm̃ vires exteriores. Stat. n. q́ agunt viriliter pugnando pro bono, quo eſt pugna, & non per exterioris militiæ exercitium: ſed per actus virtuoſos, quibus bonum illud defendunt, & augent. Secunda vero probatio, ſ. q́ timor & audacia ſint ſolum vbi eſt dicta contrapugnatio, falſiſſima eſt, & ad eius probationem dicitur, q́ q̃uis non ſit opus in omni exercitio fortitudinis interuenire timorem, & audaciã ſimul, vt ipſum ẽt arguentẽ oportet fateri, dicentẽ q́ fugere qñq; eſt actus fortitudinis: tunc. n. nulla eſt audacia, ſed timor eſt cauſa fugæ: nihilominus in hmõi particularibus bellis utramq; paſſionem habere locum ſicut in bello cõi, ſed non quo ad omnẽ actum, ſicut neri põt. Nã q́ ſic poſſit eſſe audacia nimia, patet in his qui temere ſe ingerunt his periculis: q́ etiam timor nimi⁹ patet in his qui propter timorem mortis perdũt caſtitatẽ, aut fidem: & conſequenter q́ in his ſit medietas laudabilis, ſ. timere, & audere moderatè ſm̃ q́ oportet, & qñ, & ſicut oportet, patet in his qui vincunt tyrannos, ſeu impugnatores, conſeruando virtutem moderãtur ſiquidem tunc hi & audaciam, ne inſiliat temere: & quãq; vt audeat offerre corpus tormentis, & morti paratum. Moderantur, & timorem, ne ſuperetur à tot malis. Vnde audere ſm̃ rectã rationem ſp̃ eſt laudabile tam hic q̃ in communi bello. Et ſimiliter timere ſm̃ rectam rationem vtrobique eſt laudabile ſp̃. Et ſicut audere & non timere abſtrahẽdo à recta ratione non eſt laudabile in bello communi, ita & in particulari. Et ſimiliter ſicut poſt inchoatum commune bellũ contingit peccare contra fortitudinem per audaciã, vel timorẽ, ita ẽt poſt inchoatũ bellũ particulare, vt patet. Vñ nihil penitus valent contra propoſitum, q̃ in illa probatione narrant.

¶ Ad tertium negat antecedens. ſ. q́ in ſubeundis periculis aliter q̃ in bello contrapugnatiuo ſufficienter prouideat per alias virtutes: hoc. n. falſiſſimum eſt, & eſt cõfuſio virtutum. Et [illegible] dr̃, q́ ad liberalitatẽ ſeu temperantiam ſm̃ gradum heroicum ſpectat ſubire periculum mortis propter ſeipſam conſeruandã dicitur, q́ aliud eſt iudicium de principio elicitiuo talis actus in hñte uirtutem fortitudinis & vtente illa: & aliud in non hñte, aut non vtente. Nam ſi iudex impugnatus de iuſtitia, aut mulier de pudicitia habet habitú fortitudinis, & utitur illo, hoc eſt, ſi reſiſtit, & ſuſtinet eo modo quo fortes reſiſtunt, & ſuſtinẽt tunc talis actus. ſ. ſubire pericula mortis, quæ contra iuſtitiam, aut pudicitiam inferuntur, eſt actus proprius fortitudinis elicitiuæ. Et quia fortis, vt infra patebit, operatur tanq̃ p̃p propriũ & proximum finem, vt fortiter ſe habeat, ideo nec imperatiuè

tis, fortis bñ ſe hẽt, *præſertim quia & cuiuſcunq; mortis hõ põt periculum ſubire propter uirtutem puta, cum aliquis nõ refugit amico infirmãti obſeq. p̃p timorẽ mortiferæ infectionis, vel cũ non refugit itinera ri ad aliquod pium negotium proſequendum propter timorem naufragii, uel latronum.

Ad primum ergo dicendũ, q́ martyres ſuſtinent perſonales impugnationes ꝓpter ſummum bonum, q́ eſt Deus. Ideo eorum fortitudo præcipue cõmẽdat: nec eſt extra genus fortitudinis, q̃ ẽ circa bellica. Vñ dñr fortes facti in bello.

Ad II dicendũ, q́ res domeſticæ, uel urbanæ diſtinguuntur contra res bellicas, quæ. ſ. pertinent ad bella cõia. In ipſis tñ rebus domeſticis, uel urbanis poſſunt imminere pericula mortis ex impugnationib. quibuſdam, quæ ſunt quædam particularia bella. & ita etiam circa huiuſmodi poteſt eſſe proprie dicta fortitudo.

Ad III dicẽdũ, q́ pax reipub. eſt ſm̃ ſe bona, nec reddit̃ mala ex hoc q́ aliqui male ea utuntur. Nam & multi alii ſunt, q bñ ea utuntur, & multo peiora mala per eam prohibentur, ſ. homicidia, ſacrilegia, q̃ ex ea occaſionentur: quæ præcipue pertinent ad uitia carnis.

temperantia, aut iuſtitia eſt principium talis actus, niſi ex parte materiæ, quia. ſ. temperantia, ſeu iuſtitia eſt finis materiæ, circa quã fortis verſatur. Eſt ſiquidem finis periculorum mortis, p̃p quem mortis pericula reddunt̃ bona, ſeu optima. Vnde ut q́ tẽperãtia, ſiue iuſtitia ſi imperet fortitudini in tali caſu, ſed poti⁹ materiã fortitudini p̃beat ꝓpriẽ loquẽdo, ita q́ iudex, ſeu mulier fortis nõ hẽt pro fine actus fortitudinis pudicitiam, ſeu iuſtitiam, ſed fortiter agere in tali caſu, vt infra latius patebit. ſed habet iuſtitiam, ſeu pudicitiam pro vtilitate conſequente ad ſuum proprium finem. Ita q́ cum dr̃, quòd fortis ſuſtinet propter iuſtitiam, vel pudicitiã non denotatur finis fortitudinis: ſed finis materiæ fortitudinis & utilitas conſequẽs ex proprio fine fortitudinis, & poſſet appellari ſecundarius finis fortitudinis. Et quia rariſſimè inueniri videtur fortis in veritate operans eo modo, quo fortes debent operari: ideo frequenter talis actus iudicis, aut mulieris volentium potius ſubire mortis pericula q̃ iuſtitiã, aut pudicitiã deſerere, eſt actus tẽperantiæ, ſeu iuſtitiæ imperatiuè tantum: elicitiue. n. ſemp̃ eſt fortitudinis, aut principiorum fortitudinis. Patet autem imperiũ ex hoc, q́ in ſubeundo hmõi mortis pericula, magis eſt temperata mulier q̃ fortis, & ſimiliter magis eſt iuſtus iudex q̃ fortis: ſicut q́ furat̃, vt mœchet̃, magis eſt mœchus q̃ fur. Sic ẽt ſe hñt nõ hñtes fortitudinis habitum, aut habentes, & pro tunc eo non vtentes eo modo quo fortes vtuntur. ſ. p̃p q́ proximè oportet, qñ malunt pericula mortis ſubire q̃ virtutem quamcunq;, quę impugnatur, deſerere. Vñ de talium tali actu loquendo dr̃, quòd talis actus, ſ. malle mortem ſubire q̃ temperãtiam, verbi gratia, deſerere ſpectat elicitiue ad fortitudinem, imperatiue autem ad temperantiam. & in promptu ratio eſt: qm̃ ſicut vitium imperat actum vitii alterius, vt cum quis propter intemperantiam, puta, laſciuias amatas in bello exiſtens timet, & fugit (tunc. n. intemperantia imperat actum timiditatis, & fuga eſt actus timiditatis elicitiue ex ſua natura, & eſt actus intemperantiæ imperatiue: quia fuga ordinatur ad finem intemperantiæ) ita virtus imperat alterius virtutis actum, ac per hoc ſi de iuſtitia pugna eſt, puta, cum iudex impugnatur ad mortẽ vſque, ſi ſ. erit iuſtitiam, tunc iuſtitiam imperando, fortitudinis actum, facit iudicem audacem, & intimidũ, vt oportet &c. & ſic ſubire tunc pericula mortis eſt actus iuſtitiæ imperatiue, quia ad finẽ iuſtitiæ ſubire mortem ordinatur. Semper. n. reſpiciens finem propter quem actus exercentur, tunc imperat actus, quia ordinantur ad finem illum. Notanter autem dico, tunc, quia licet ſimpliciter & abſolute imperare ſit ſuperioris virtutis, & imperari inferioris, quia ad finem ſuperioris ordinantur inferiora & non econtra, ſi ſpectetur ad ordinem virtutum ex parte earũ ſi tamen ex parte operantis ordo cõſideretur virtutum, contingit ſm̃ rectam rationem, nunc in tali neceſſitatis articulo virtutem inferiorem imperare alicui ſuperiori, vt temperantiam actui fortitudinis, qm̃ & hoc recta rõ habet, ut in articulo neceſſitatis cõſtitutæ temperantiæ, quia. ſ. vehementer impugnatur ſeruiat pro tunc actus fortitudinis in ordine ad communem vtriuſq; finem, ſuperiorem. ſ. rationis bonũ tuendum. Hoc. n. non eſt temperantiam imperare fortitudini, neq; fortitudinis actui quatenus fortitudinis eſt, ſed actui qui ex ſuo gñe eſt act⁹ fortitudinis: & non ſit eo modo quo fortes habent illum, quẽ conſtat eſſe actum imperfectum. & rurſus imperium hoc ex parte operãtis prouenit, & non actuum imperantium, & imperati.

¶ Ad primum autem argumentum in oppoſitum ſubiunctum applicando ad exemplum mulieris tentatæ de adulterio, dr̃ primo q́ impoſsibile eſt mulierem habere temperantiæ uirtutem in eſſe completo, & perfecto, quale eſt eſſe heroicũ: & non habere omnes quatuor cardinales virtutes: qm̃ virtutes ſunt connexæ: ſed quia præſens negotium non eget tranſitu ad iſtam aliã

quæ-

quæstionem, dicitur secundo q dato, q nullam habeat virtuté, hét tñ actus qui attribuuntur virtutibus, & ita hét actú tépe ratum volendo seruare castitaté: & iustú, volendo seruare fidé marito. & p actus eiusmodi sperat actus q de gñe suo est actus fortitudinis. ita q sine oi virtute acqsita possunt hæc euenire

Porrecta §

620

Supra arti. 3. cor. & 15. art. 8. cor. & art. 10. ad 3. & ar. 11. ad . & q. 124. art. 2. ad 3. & q. 141. art. 2. & 3. cor. Et 2. dist. 33. q. 2. ar. 5. ad 6. & q. 3. art. 3. q. 1. cor. Et uirt. q. 1. ar. 12. cor. * li. 2. c. 3. circa fine, tom. 5.

Ad sm aút dr, q falsum est téperantiam actu suo elicito pducere fortitudiné, cú actus elicitus téperantiæ sit in côcupiscibili, & sit actus imanés non excedens elicitiué propriú subiectú: fortitudo auté sit in irascibili. Sed distinguédú erat de producere imperatiue & elicitiuè: & dicendú, q téperantiæ actus in casu posito, imperatiuè coadiuuat ad productionem fortitudinis, à recta electione in irascibili participata frequéti exercitio producédæ. Et si vtra que virtus inest sm exercitiú propriú, téperátia nó imperat, vt dictú est, actú fortitudinis: sed solú materiá dat fortitudini ex hoc ipso q reddit tale periculú mortis optimú, ac p hoc materia, circa quá Fortis fortiter se hêat sustinendo: ita q actus ille quo mulier téperata, & fortis mauult pericula mortis sustinere, q pudicitiá amittere est actus fortitudinis circa pericula optima pp téperantiá: & nó est actus téperátiæ nec eliciuè, nec imperatiuè pprié loqué: forte ex parte materiæ circa quá ê fortitudo: quasi imperare dicatur, qa excitat fortitudiné constituendo materiá circa quá versatur. Et hæc sat sint Martini dictis, quatenus propositú impugnant: quatenus aút virtuté quálibet graduat modo supradicto, & dicit hæc esse tradita ab Arist in 7. Eth. alteri negotij est. ¶ In eodé ar. 5. nota, q cú Ari. i 3. Ethic. posuerit forté principaliter respicere pericula maxima & optima, qualia sunt bellica: & scdario bñ quoq; se habere circa quæcunq; alia mortis pericula, quia impauidus existit, author húc secundariú actú extendit, & traxit ipsum ad maiorem approximationem ad principalem, ostendens in eo quoq; inueniri rationem boni ex intentione opantis, dú. s. aliquis pp virtutem subit periculú pestiferæ infectionis, ac per hoc periculum mortis per ægritudinem: vel nauigare, & sic periculum mortis in tempestatibus: vel itinerari in locis, vbi non sine latronum metuitur. Impauidum siquidem esse in huiusmodi periculis quacunque occasione inueniatse in his homo, spectat siquidem scdario ad fortem, vt in 3. d c tur. Ethicor. sed impauidum esse in eisdé pp aggressum opus virtutis, multò propinquius spectat ad fortem: qm huiusmodi pericula mortis sunt ét bona, qa pp bonú virtutis. Deficiunt aút à principali materia fortitudinis, qa mala huiusmodi non directè & per se tendunt ad bonú virtutis: qm non id immineant vt virtutem destruant, sed tátundem imminerent, si quacunq; ex cã illic homo inueniretur. Fortitudo. n. circa maxima & directe optima est pericula, q. s. directe tendunt côtra optima, hoc est, virtutes. ¶ In eodem 5. ar. in responsione ad tertium. aduerte, q pax reipub. pro qua fit bellum, est actus virtutis, aut sm virtutem, cum sit sm Augusti. 19. de ciuitate Dei ordinata côcordia: & ppea non est tpale bonum, sed, virtutis finis belli iusti qd pro pace fit. Nó. n. est pax, sicut nec amicitia vera, nisi secundum uirtutem.

ARTICVLVS VI.

Vtrum sustinere sit principalis actus fortitudinis

AD SEXTVM sic procedit. VR, q sustinere nó sit principalis act⁹ fortitudinis. Virt⁹ eñ ê circa difficile, & bonú, vt dr in * 2. Ethic. sed difficilius est aggredi, q sustinere. ergo sustinere nó est pcipuus act⁹ fortitudinis. G ¶ 2 Præt. Maioris poté tiæ eé vr, q aliqd possit i aliud agere, q q ipsum ab alio nó immutet: sed aggredi est in aliud agere, sustinere aút est imobile perseuerare. cú ergo fortitudo pfectioné potentiæ nomineť, vr q magis ad fortitudinem pertineat aggredi, q sustinere. H ¶ 3 Præt. Magis distat ab vno contrariorú aliud contrariú, q simplex eius negatio: sed ille q sustinet, hoc solú hét, q non timet. ille aút qui aggreditur côtrariè mouetur timéti, quia insequitur. ergo videtur q cum fortitudo retrahat maximè animum à timore, q magis pertineat ad eá aggredi, q sustinere.

SED CONTRA est, quod Philo. † dicit in 3. Ethico. q in sustinendo tristia maximè aliqui fortes dicuntur. I

†li. 3. ca. 9. circa principiú, to. 5

RESPON. Dicendú, q sicut s. dictú * est. Philos. † dicit in 3. Ethic. fortitudo est magis circa timores reprimédos, q circa audacias moderádas. Difficili⁹ eñ est timoré reprimere, q audaciá moderari, eo q ipsum periculú, quod est obiectú audaciæ, & timoris de se côfert aliqd ad repressioné audaciæ, sed opatur ad augmentú timoris. Aggredi aút ptinet ad fortitudinem sm q moderatur audaciam: sed sustinere sequitur repressionem timoris. & ideò principalior actus fortitudinis est sustinere. i. immobiliter sistere in periculis, q aggredi.

*Ar. 3. huius quæst. †li. 3. ca. 9. in principio, to. 5.

AD PRIMVM ergo dicédú, q sustinere ê difficili⁹ q aggredi, triplici rôe. Priò quidé, qa sustinere vr aliquis ab aliquo fortiori inuadente: qui auté aggredit, inuadit p modú fortioris. Difficilius aút est pugnare cum fortiori q cum debiliori. Scdo, qa ille q sustinet iá sentit pericula imminentia: ille aút q aggredit, hêt ea vt futura. Difficilius aút est non moueri à præsentibus q à futuris. Tertio, qa sustinere importat diuturnitatem tpis: sed aggredi pôt aliqs ex subito motu. Difficilius aút ê diu manere immobile, q subito motu moueri ad alıqd arduú. vñ Phil. dicit in 3. Ethi. q quidá sunt puolantes añ pericula, in ipsis auté discedunt: fortes auté econtrario se hént.

lib. 3. capi. 8. tom. 5.

AD II dicédú, q sustinere iportat qdé passioné corporis, sed actú aiæ fortissimè inhærétis bono: ex quo sequitur q nó cedat passioni corporali iá imminenti. Virtus aút magis atté dit circa animá q circa corpus.

AD III dicendum, q ille q sustinet, non timet præsente iá causa timoris, quam nó habet præsentem ille qui aggreditur.

SV. QVÆ. C. XXIII. ARTIC. VI.

IN arti. 6. eiusdem q. aduerte, q tres illæ rônes assignatæ in respósione ad primum, quare sustinere est difficilius q aggredi, intelligendæ sunt formaliter: Respectu siquidem periculi uni⁹ & eiusdem aliter se habet sustinens, & aliter aggrediens: qa sustinens se habet ut patiens, ac p hoc se habet ad periculú ut agens i se, qd est se habere ad ipsú periculú vt ad forti⁹: quia cú sit agens ut sic, fortius esse patiente, aliter nó ageret in illud. Aggrediens vero è côtra se habet ut agens superatiuus ac p hoc p modú fortioris. Similiter quoque patet, q sustinere ex propria rône, morá quandá iportat: qm iportat imobiliter persistere, qd sine mora quadá nó est intelligibile. Huiusmodi sic mora in moralibus diuturnitas qdá esse vr, qa talis ur esse moralis mora: aggredi aút nec moraliter, nec naturaliter moram aut diuturnitatem iportat, q uis eps côsignificet, quo aggressio fit, sicut cetera uerba. Hoc. n. côe est oibus. ¶ In responsione ad secundum eiusdem articuli nota, q sustinere, licet ex parte corporis importet passionem, ex parte tamen animæ importat actionem, ut infra dicitur, multiplicem. Prima est, firmiter uelle bonum, de quo est pugna, puta, fidem, pacem &c. quod est finis remotus fortitudinis, & est finis ex parte materiæ circa quam est fortitudo, ut infra patebit. Et hæc actio est causa omnium sequentium, quando inuenitur tale uelle distinctum à uelle proprium fortitudinis bonum, qd id dico. quia pôt esse pugna de ipso fortitudinis bono. Scda est, uelle bonum rônis, qd est proximus finis fortitudinis, & proximum bonum fortitudinis: & hoc est, cuius meminit litera. Tertia, q ex ista oritur, est electio moderatiua timoris, & audaciæ. Quarta, q ex oibus antedictis oritur, est imperij, electionis, & vti respectu ipsius sustinere, cum & id pcipit sustinere, & uolútas eligit sustinere, & ipsa eadem utit corpore ad sustinendú, firmiter tenendo illud sub periculis, ictib⁹, uulnerib⁹ &c. ita q firmiter & immobiliter pati in corpore, oritur ex firmiter & immobiliter agere ipsius animæ. Et proptérea sustinere ex parte animæ consistit in agere, licet ex parte corporis dicat pati.

Sustinere quid sit.

¶ Super

ARTICVLVS VII.

Vtrum fortis operetur propter bonum proprij habitus.

AD SEPTIMVM ſic ꝓcedit. Vr̃ q fortis nõ operet̃ pp bonũ proprii habitus. Finis.n. in rebus agendis, & ſi ſit prior intentione, eſt tñ poſterior in executione: ſed actus fortitudinis in executione eſt poſterior, q̃ ipſe fortitudinis habitus. nõ ergo põt eſſe q fortis agat pp bonum proprii habitus.

¶ 2 Præt. Aug. dicit 13 de Tri. Virtutes quas ſolum pp beatitudinem amamus, ſic perſuadere quidam nobis audent. ſ. dicẽdo eas pp ſe appetendas, vt ipſam beatitudinẽ non amemus Quod ſi faciunt, ẽt ipſas amare vtiq; deſiſtemus, qñ illã, pp q̃ ſolã iſta amauimus, nõ amamus: ſed fortitudo eſt q̃dã uirtus. ergo actus fortitudinis nõ eſt ad ipſam fortitudinẽ, ſed ad beatitudinem referendus.

Li.13.c.8.a med.to.3.

¶ 3 Præt. Aug. dicit in lib. de moribus Eccleſiæ, q fortitudo eſt amor oĩa pp Deum facile perferens: Deus aũt non eſt ipſe habitus fortitudinis, ſed aliquid melius, ſicut oportet finẽ meliorem eſſe his quæ ſunt ad finem. non ergo fortis agit propter bonum proprii habitus.

Ca.15.circa finem, tom.8.

SED CONTRA eſt, quod Philoſ. dicit in 3. Ethi. q forti fortitudo eſt bonum: talis autem eſt finis.

Li.5.ca.7. ante med. tom.5.

RESP. Dicendum, q duplex

SVPER QVÆS. CXIII. ARTIC. VII.

IN ar.7. eiuſdem q. aduertendum eſt, q concluſio literæ acceptatur, cum diſtinctione tñ. Diſtinguitur liquidẽ, & dr̃ q finis habitus eſt duplex, vnus connaturalis: & hic eſt operatio propria. & ſic litera verificatur. Alter præſtitutus ab operãte: & hic eſt quem dicunt, q ex præſtitutione operantis, per operationẽ habitus conſequi intendimus. Et hic finis non eſt operatio perfecta fortitudinis ſed illud quod per illã conſequimur, puta, pax patriæ. Diſtãt autem hi à veritate, & authore in duobus. Primo in hoc, q ex propriis non determinant fortitudinis naturã, ſed ex remotis, & non neceſſariis, qualia ſunt extrinſeca bona, quæ ꝑ fortitudinem conſequimur. Secundo in iſta negatiua. ſ. q perfecta operatio fortitudinis non ſit, nec poſſit eſſe finis præſtitutus reſpectu habitus fortitudinis, & fortis. Hoc.n. falſum eſſe conſtat: qm̃ põt ſolum fortitudinis morale bonum impugnari, vt ſi Tyrãnus aliquis, ad hoc ſolum vt eos quos verè fortes & impauidos intelligit eſſe, tormentis variis mortis afficeret, vt fortitudinis bono priuaret. Conſtat namque, q illi ſuſtinẽdo ſicut oportet &c. fortiſſimi eſſent, dicente Ariſt. in 3. Ethic. Principaliter aũt vti que dicetur fortis, qui circa bonã mortẽ impauidus, & quæcũque repentina exiſtentia inferunt mortem. & tñ hi per fortitudinẽ, & fortitudinis actum nullum aliud bonum conſequi intendunt, niſi fortitudinis actum perfectum continuare, quod eſt in fortitudinis bono perſeuerare. Quapp ſoluenda ſunt argumenta Martini, quæ ad probandã dictam negatiuã falſam, affert in q.6. dubio 3. Probat ergo quinq; mediis intentam negatiuam. ſ. Perfecta operatio fortitudinis non eſt finis ſm̃ præſtitutionem ipſius habitus. Primo ſic. Actus, & habitus habent eundem finem præſtitutum: ſed actus fortitudinis non eſt finis actus per præſtitutionẽ. ergo nec habitus. Secundo, Nullus elicit fortitudinis actum conformiter ad rectam rõnem niſi gratia alicuius alterius quod cõſequi intendit per actum illum. ergo. Tertio, Si non eſſet neceſſe præſtituere aliquem finem actui, ſequeretur q liceret duobus principibus, inter quos nulla eſt de iure, vel iniuria, vel contentio, congregare exercitus, & pugnare pp fortitudinẽ exercendã: hoc eſt falſum. ergo. Patet ſequela: quia actus illi poſſent habere oẽs circunſtantias requiſitas ad actum fortitudinis, ex quo non requiritur alius finis præſtitutus. Nec valet dicere, q actus haberet iniuſtitiã annexam, puta, mortem innocentum: quia rñdebitur q volenti non fit iniuria. Quarto, Quæcumq; ita ſe habent, quod poſtremum ordine natũ eſt haberi ꝑ primũ, & primũ nõ poneret̃ ſi poſtremũ ſine eo haberetur, tunc poſtremum eſt verus finis prioris: ſed prohibitio iniuriæ vt poſtremum, & actus fortitudinis vt primum, ita ſe habent. ergo. Minor patet, quia prohibitio iniuriæ nata eſt haberi per actum fortitudinis, & non oporteret fortitudinẽ exercere ſi prohibitio iniuriæ ſine actu eius haberi poſſet. Eſſet .n. temeritatis non fortitudinis actus. Maior probatur, quia eſſe tale eſt gratia cuius aliquid fit. Quinto, Nullus actus bonus, & laudabilis, quo læditur proximus, habet ſeipſum pro fine ex præſtitutione, quia lædere proximũ non eſt ex ſe bonũ ſed tñ gratia alicuius alterius a ſe: ſed per actum fortitudinis læditur proximus, quia vulneratur, ſpoliatur, occiditur. ergo præter actũ ipſum neceſſe eſt eſſe alium finem proprium ex præſtitutione.

¶ Arguit quoque idem Martinus ibidem contra expoſitionem authoritatis Ariſt. in litera allatæ, dicens q male exponitur bonum pro fine, & fortitudo pro operatione, cum dr̃, Forti autem fortitudo bonũ, vt authorem accipere dicit. & probat ſic, Ariſt. vult ibi probare q fortitudo operatur gratia boni, ita. ſ. q operatio fortitudinis ſit alicuius gratia boni, quod numquàm poſſet probari per hoc, Operatio fortitudinis eſt finis Fortis. Et q loquatur ibi de fine operationis, patet ex textu rotundo. Finis, inquit, omnis operationis eſt qui ſecundum habitum.

¶ Ad euidentiam huius q̃onis altius ordiri oportet. Et vt clarẽ res tã occulta eluceſcat oĩbus, triplici diſtinctione vtemur. Prima eſt, de fine proprio actus ſm̃ ſe, vel per aliud. Finis.n. proprius actus ſm̃ ſe eſt ille, qui eſt proprius finis, pp quem habens talem habitum operatur. Finis aũt eiuſdem per aliud, eſt quodcũq; aliud, pp quod faciens talem actũ operatur. V.g. In vitiis finis actus furandi eſt ille, pp quẽ fur vt ſic operatur: finis aũt per aliud eſt quodcunq; aliud pp quod aliquis furatur puta, vt luxurietur. Tanta hinc ad propoſitum dñia emanat, vt ſicut qui furatur vt mœchetur, magis mœchus q̃ fur ſit, qui aũt furatur vt aliend auferat, ille verè & propriè fur ſit (primus namque ex alio principio. ſ. inclinatio ad mœchiam, & ex alio fine ſcilicet delectabili venereo furtum committit: alter autem ex proprio furandi principio & fine, furtum committit) ita in actu temperantiæ, fortitudinis, & aliarum eſt virtutum. Qui enim fortitudinis actum facit pp temperatum eſſe, aut iuſtum eſſe, magis eſt temperatus, aut iuſtus q̃ fortis, qm̃ ex alio principio & alio finem fortem actum facit. ſ. ex principio inclinatiuo in temperantiam, & illius proprio fine: vel inclinatiuo in iuſtitiam, & illius proprio fine: fortem actum facit. Qui vero fortitudinis actum exercet vt fortiter agat, ille verè & propriè fortis eſt, qa ex principio inclinatiuo in fortitudinis opera, & pp proprium finem operum fortitudinis, operatur per ſe primò, & non pp aliud vt proprium finem. Patet ergo facile inducendo in vitiis & virtutibus hæc prima diſt. Secunda diſtin. eſt de operatione virtutis, q dupliciter de ea loqui poſſumus. Primò, de ipſa operatione, ſm̃ ſuam ſubſtantiam, puta, in propoſito de timere, audere, ſuſtinere &c. Secundò, de ipſa ſm̃ formam conditionum quas ſortitur ex habitu illius virtutis. Valde enim refert loqui de ſuſtinere, vel loqui de ſuſtinere qñ oportet, quæ oportet, ſicut oportet &c. Et hanc diſt. vtpote claram, non oportet aliter manifeſtari, ſed ex ea ad propoſitum ſcire, q cum operatio ſecundum ſubſtantiam ſit a potentia naturali, puta, imperare, eligere, timere, audere, ſuſtinere, aggredi, & uniuerſaliter pati, & agere voluntaria: conditio autem, ſeu qualitas eius ſit ab habitu, puta, quando, quæ, ſic, vbi, propter quid oportet, ſicut habitus ſe habet ad potentiam naturalem vt forma ad materiã, ita ſe habet id quod per habitum fit, & eſt ad operationem: ita q operatio eſt materia eius, q ſecundum habitum fit, & eſt. Et qm̃ materia eſt propter formam, & finis generationis eſt forma, vt patet ex 2. Phy. ideo proprius finis operationis cuiuſcũque virtutis eſt id quod ſecundum habitum illius virtutis in operatione fit. Et hoc eſt quod Ariſt. in 3. Ethi. aſſumit, dicens in textu rotundo. Finis enim omnis operationis eſt qui ſm̃ habitum. Hoc eſt quod author docet in litera, ponendo propriũ finem fortis non operationem, ut arguens male interpretatus eſt, ſed ſimilitudinem, ſeu conuenientiam habitus in operatione politam, quæ nihil aliud eſt, q̃ forma, vel quaſi forma operationis ſaltem in eſſe morali. Tertia diſt. eſt propria huic materiæ, & eſt de fine fortitudinis, & de fine materiæ fortitudinis Bonum ſiquidem de quo eſt pugna, (quicquid illud ſit, ſiue ſit aliud à bono fortitudinis, vt iuſtitia &c. ſiue ſit ipſum propriũ bonũ fortitudinis, inquantum eſt bonum, de quo eſt pugna) non eſt proprius finis fortitudinis, ſed proprius finis materiæ circa quam eſt fortitudo reddens illam bonam, ſeu optimam. verbi gratia. Extat bellum propter repellẽdam iniuſtam patriæ vexationem. Salus patriæ eſt directè proprius finis propter quẽ pericula mortis in bello ſunt optima, & mors ipſa ibidem redditur bona. Quòd enim iſte finis ſe teneat ex parte materiæ, circa quam eſt fortitudo & ratione, & authoritate patet. Ratione quidem, quia fortis circa pericula maxima & optima

Porrecta ꝑ totam. 621

eſt finis, ſ. ꝓximus, & vltimus. Finis aũt proximus vniuſcuiuſq; agentis eſt, ut ſimilitudinẽ ſuę formę ĩ alterũ inducat: ſicut finis ignis calefaciẽtis eſt, ut iducat ſimilitudinẽ ſui caloris in patiente: & finis ædificatoris eſt, ut inducat ſimilitudinẽ ſuæ artis in materia. Quodcũq; aũt bonũ ex hoc ſequ.t, ſi ſit intentũ, pōt dici finis remotus agẽtis. Sicut aũt in factibilibus materia exterior diſponitur per artẽ: ita ẽt in agibilib. ꝑ prudentiã diſponunť actus humani. Sic ergo dcẽm eſt, q̄ fortis ſicut proximũ finẽ, intẽdit, ut ſimilitudinẽ ſui habitus exprimat in actu: intendit.n. agere ſ̃m conuenientiã ſui habitus. Finis autem remotus eſt beatitudo, uel Deus *.

G Et ꝑ hoc patet rñſio ad obiecta. Nã prima rō procedebat ac ſi ipſa eſſentia habitus eſſet finis, non aũt ſimilitudo eius in actu, ut dictum * eſt. Alia uerò duo ꝓcedunt de fine vltimo.

...ma tamquàm circa propriam materiã verſatur: ſed pericula, ſi F cut non ſunt maxima, niſi ſint mortalia. ita non ſunt optima niſi ꝓꝑ bonũ virtutis, qđ impugnatť. Redduntur ergo pericula optima ex tali fine, ac per hoc pericula maxima fiunt materia fortitudinis ex hoc, q̄ ſunt optima ex tali fine. & potes formare rōem ſic. Pericula maxima ac optima ſunt materia fortitudinis. ergo id quo ſũt optima ſpectat ad materiã fortitudinis: ſed non ſunt optima a bonitate intrinſeca ea denominante, ſed ex ordine ad optimũ finem. ſ. bonum virtutis, de quo eſt pugna vt patet: ergo bonũ de quo eſt pugna, finis eſt materiæ circa quã eſt fortitudo. Quod aũt illud idẽ bonũ nõ ſit finis proprius fortitudinis, probatur ex hoc, q̄ finis proprius vnius virtutis cōis eſſet multis virtutibus. V.g. Eſſe temperatum eſt proprius finis tẽperantiæ, & ſ̃m hoc eſſet ẽt proprius finis fortitudinis, quod eſt impoſſibile. Implicat namq. dicere, finẽ propriũ vnius virtutis eſſe finẽ propriũ pluriũ virtutũ eiuſdẽ ordinis. Authoritate verò, nam in 3. Ethi. Ariſt. inueſtigando materiã fortitudinis clare concludit, q̄ non circa oĩa pericula mortis, ſed circa optima eſt: & conſtat q̄ non hmōi ſunt pericula bona bonitate in eis. ergo ꝓꝑ ordinem ad bonum, ꝓꝑ quod non effectiuè, nec exemplariter, vt patet, ſed finaliter ſunt optima. Et poſt non immediatè, ſed tum determinat de actu formato ipſius fortitudinis, probat q̄ fortis boni gratia operatur, vbi numquàm meminit alicuius boni in ſpeciali, niſi fortitudinis, aperte oſtendens, q̄ proprius finis fortis, & virtutis fortitudinis eſt fortitudo actualis, quæ eſt forma, vel quaſi forma operationis ſubſtractæ fortitudini actuali. Subſternitur.n. ly timere, audere, ſuſtinere, aggredi. &c. actuali fortitudini, quæ ſ̃m conuenientiam ad habitum fortitudinis apponitur hmōi actibus dum ſuſtinet, vel aggreditur &c. quando oportet, quid oportet, ſicut oportet.

¶ His prælibatis, non eſt difficile intueri veritatem quæſtionis iſtius, quæ conſiſtit in hoc, q̄ finis proprius fortis, & habitus fortitudinis tam præſtitutus, q̃ connaturalis, eſt actualis fortitudo, tum a cõibus inchoando (quia vnum quodque eſt ꝓꝑ ſuam operationem, vt dr in ſecundo cœli: proprium autem opus fortis vt ſiẽ, & habitus fortitudinis, non eſt operatio ſecundũ ſuã ſubſtantiam, puta, ſuſtinere ſecundum ſuam formam, ac per hoc eſt fortitudo actualis, quæ ſignificat formam in tali operatione, ſicut ſimitas ſignificat curuitatem in naſo) tum quia ſicut finis proprius iuſtitiæ eſt iuſtitia in actu exercito, eo mō quo fit à iuſtis: & ſimiliter finis temperantiæ ꝓprius, eſt temperatè ſe habere in actu exercito, eo mō quo tẽperati ſe habent: & finis proprius liberalis eſt liberalitas in actu exercito eo mō quo liberales ſe exercent, & ſic de aliis: ita finis proprius fortitudinis, & fortis, ut ſic, eſt fortiter operari, eo mō quo fortes operantur. Et omnium eſt una communis ratio, quia habitus ſunt ꝓꝑ proprias perfectiones actuales, quas apponunt operationibus in actu exercito. Sunt.n. habitus velut potentiæ quædam mediæ inter potentiam, & actum: & ꝓpea ſunt inſtituti propter actuales perfectiones tamquàm omnino actus. Tum, K quia fortis, occurrente materia fortitudinis, puta, maximo & optimo periculo, puta, iuſto bello, præſtituet ſibi, inquantum fortis non alium finem niſi fortiter agere actu interiori: & hoc ſecundùm rectiſſimam fit rationem, quia fortitudo ipſa actualis eſt bonum fortis, & eſt finis ſuæ operationis, puta, ſuſtinere, aggredi. Hæc.n. oĩa opeťať vt fortiter agat, & huius boni gratia agit fortis & potes hinc formare rationem. Fortis habet pro fine proprio fortitudinem actualem tamquàm ſufficiens, & proprium motiuum intentionis ſuæ ad hoc vt ſuſtineat, aggrediatur &c. ergo non oportet alium finem proprium quærere, ſicut nec in aliis uirtutibus. Et ex his habes triplicem modum fortitudinis actualis. Primus & perfectiſſimus in ſuo genere eſt cum quis ex habitu fortitudinis tendit actualiter ad hunc finẽ, vt fortiter ſe habeat circa optima, ac maxima pericula: hic enim ad finem proprium fortitudinis ſe habet eo modo quo ſe habent fortes. Secundus eſt minus perfectus, cum quis nõ ex habitu fortitudinis, quia caret illo, ſed ex intentione circa optima ac maxima pericula, ad eundem finem, hoc eſt, fortiter ſe habere, actualiter tendit: hic.n. deficit à primo in hoc, quòd non operatur fortiter eo modo quo fortes operantur. ſ. promptè, ac faciliter. Tertius imperfectiſſimus, cum quis non propter fortiter ſe habere, ſed propter aliud bonum, puta, pacem, vel iuſtitiam, fortiter ſe habet: hic enim tam parum habet de fortitudinis uirtute, ut magis ſit iuſtus quàm fortis: ſicut mœchatus, vt furetur, magis fur quàm mœchus eſt. Et ex his clarè patet q̄ cum fortis ut ſic, agat ſcienter, & ex electione &c. ꝓprio fine præſtituto habet illudmet bonũ quod eſt ſibi finis connaturalis: & q̄ ſicut in iuſto ac iuſtitia, tẽperato ac temperantia, non eſt diſtinguẽdus finis proprius præſtitutus a fine proprio connaturali, ſed ille qui ſecundum habitum eſt, ipſemet præſtitutus eſt: ita nec in fortitudine diſtinguẽdum eſt de fine proprio connaturali, vel præſtituto: ſecus autem eſt loqui de fine remoto.

Regula de agibilibus.

Concl.

In corp. ar

¶ Ad primum ergo argumentum in oppoſitum, & oĩa ſequentia ſimul, dr q̄ iſte hō deceptus eſt in hoc, q̄ nõ diſcreuit inter operationem, quam aſſumit fortitudo & fortis, puta, ſuſtinere, H & id quod ſ̃m conuenientiam habitus operationi opponitur, quorum utrumq; importat operatio perfecta, ſeu actus perfectus, ſeu formatus, & cõputant pro uno & eodem utrumque, cum tñ ualde diſtent: cum alterum materia, alterum forma, alterum finis, alterum ꝓꝑ finem ſit. Vnde propriè loquendo debemus dicere, nõ q̄ operatio fortitudinis eſt eius finis, ſed q̄ fortitudo actualis in operatione eſt finis naturalis, & ꝓſtitutus.

¶ Singillatim aũt rñdendo dr, concedendo maiorẽ de operatione ſecundum ſubſtantiam: ſed negando minorem ſi rectè ſubſumeretur. ſ. Fortitudo actualis non eſt finis actus ſecundum ſubſtantiam, alioquin nihil obſtat.

¶ Ad ſecundum negatur maior, loquendo de actu formato, qui eſt ſecundum rectam rationem: quoniam ut fortis, eligit fortiter agere circa optima pericula, quia fortiter agere eſt ſecundum ſe bonum.

I ¶ Ad tertium negatur ſequela, quia deficeret propria materia fortitudinis in caſu illo. ſ. periculum optimũ, ac per hoc nõ ſe exercerent in fortitudine vera. Falſiſſimũ quoq; eſt, quod additur ibi, q̄ qa vult quis percuti, uel occidi, iō non fit iniuſte ſi quis percutiatur, uel moriatur, niſi apud eos qui putant q̄ hō poſſit per ſeipſum, uel alium, ad libitũ licitè ſe occidere, uel percutere, quod conſtat eſſe alienum a ueritate, & ratione.

¶ Ad quartum negatur maior, loquendo de proprio fine. Stat enim quòd ſit finis materiæ circa quam eſt, & non ſit proprius finis illius. Probatio autem nihil probat, niſi fortè hoc quòd eſt aliquo modo finis illius uel alicuius ad illud requiſiti, puta, materiæ eius: cum quo ſtat quòd non ſit proprius finis illius, quod erat probandum: Ita quòd, ut uno uerbo dicatur, id de quo eſt pugna &c. eſt quidem finis fortis ex parte materiæ, ſed non eſt proprius finis fortitudinis ex parte operationis, & habitus.

K ¶ Ad quintum negatur maior: qm̃ actus bonus, & laudabilis quo læditur proximus, poteſt eſſe ſecundum ſe bonus, non inquantum eſt læſiuus proximi, ſed inquantum eſt ſecundum ſe actus uirtutis circa propriam materiam. Et ſic eſt de fortitudine, cuius non eſt reſpicere operationem ſuam inquantum eſt ad alterum, ſed inquantum eſt ad ſe, ſaluata materia propria. ſ. optimo & maximo periculo. Ad id uerò quod contra expoſitionem authoris afferri dr, reſpondetur, q̄ male intellectus eſt author. Nam author per fortitudinem non exponit operationem: ſed fortitudinem actualem, quæ eſt ſimilitudo fortitudinis habitualis, & eſt proprium bonum ipſius habitus fortitudinis, & fortis, & proprius finis utriuſque, & operationis ſecundũ ſubſtantiam puta, ſuſtinere, aggredi. Et propterea ad probationem dicitur. quòd optimè per hoc probatur intentum Ariſtotelis, ſ. q̄ fortis operatur propter fortitudinem actualem ut proprium finem, quia finis omnis operationis eſt qui ſecundum habitum. Et propterea optimè concludit, quòd operatur, & patitur boni gratia, quia gratia actualis fortitudinis ſuſtinet, & facit quicquid operatur.

¶ Super

ARTICVLVS VIII.

Vtrum fortis delectetur in suo actu.

AD OCTAVVM ſic ꝓcedi tur. Vr̃ ꝙ fortis delectet̃ in ſuo actu. Delectatio.n.eſt operatio cõnaturalis habit⁹ nõ impedita, vt dr̃ in* 10. Eth. ſed opatio fortis ꝓcedit, ex habitu q̃ agit i modũ naturæ. ergo fortis hẽt delectationẽ i ſuo actu.

¶2 Præt. Ad Gal. 5. ſuper illud, Fructus ãt ſpiritus eſt charitas, gaudium, & pax, dicit* Amb. ꝙ opera uirtutũ dñr fructus, quæ mentem hois ſancta, & ſyncera delectatione reficiũt: ſed fortis agit opera uirtutis, ergo habet delectationem[b] in ſuo actu.

¶3 Præt. Debilius uincit̃ à fortiori: ſed fortis pl⁹ amat bonũ virtutis, q̃ propriũ corpus, qđ periculis mortis exponit. ergo delectatio debono uirtutis euacuat doloré corporalem: & ita delectabiliter omnino operat̃.

SED CONTRA eſt, qđ Phil.* dicit in 3. Eth. ꝙ fortis i ſuo actu nihil delectabile ur̃ habere.

RESP. Dcđm, ꝙ ſicut s̃. dictũ* eſt, cũ de paſſionibus ageret̃, duplex eſt delectatio, una quidem corporalis, quæ conſequit̃ tactum corporalẽ: alia aũt aĩalis, q̃ cõſequit̃ apprehẽſionẽ aĩæ: & hęc ꝓpriè cõſequit̃ opera virtutũ, q̃a in eis cõſiderat̃ bonũ rõn: s. Principalis uerò act⁹ fortitudinis eſt ſuſtinere aliqua triſtia ſm̃ apprehẽſionem aię, puta, ꝙ hõ amittat corporalẽ uitã quã uirtuoſus amat nõ ſolũ in quãtũ eſt quoddã bonũ naturale: ſed ẽt inquantum neceſſaria eſt ad opera uirtutum, & q̃ ad eam pertinent. Et iterum ſuſtinere aliqua doloroſa ſm̃ tactũ corporis, puta, vulnera, vel flagella: & iõ[m] fortis ex vna parte hẽt, vñ delectet̃. ſ. ſm̃ delectetionem aĩalem. ſ. de ipſo actu virtutis, & de fine eius. Ex alia vero parte hẽt vñ doleat, ẽt aĩaliter, dum conſiderat amiſſionem ꝓpriæ vitæ, & corporaliter.[n] Vñ legit̃ 2. Mac. 6. ꝙ Eleazar* dixit. Diros corporis ſuſtineo dolores: ſm̃ aiam vero ꝓꝑ timorem tuum libenter hæc patior.[o] Senſibilis ãt dolor corporis facit non ſentiri aĩalem delectationem virtutis, niſi fortè ꝓꝑ abũ

A dantem Dei grãm, q̃ fortius eleuat aĩam ad diuina, in q̃b. delectat̃, q̃ a corporalib. pœnis affi-ciat̃.[q] Sicut B. Tiburtius, cũ ſuper carbones inceſos nudis plãtis incederet, dixit, ꝙ videbat̃ ſibi ſuper roſeos flores ambulare.[p] Facit tñ virtus fortitudinis ſit rõ non abſorbeat̃ a corporalib. doloribus. Triſtitiã ãt aĩalẽ ſuperat delectatio virtutis, inq̃

B tum hõ p̃fert bonũ virtutis corporalis vitę, & q̃buſcũq; ad eã pertinentibus. & iõ Phil.* dicit in 3. Eth. ꝙ a forti non req̃rit̃, vt delectet̃ quaſi delectationẽ ſentiẽs, ſed ſufficit ꝙ nõ triſtet̃.

AD PRIMVM ergo dcđm, ꝙ vehementia actus, vel paſſionis unius potẽtię ipedit aliã potentiã i ſuo actu: & iõ ꝑ doloré ſẽſus ipedit̃ mens fortis, ne in ꝓpria operõe đlectationẽ ſẽtiat.

C AD II dcđm, ꝙ opera virtutum ſũt delectabilia p̃cipue ꝓꝑ finem. Pñt ãt ex ſui natura eſſe triſtia, & p̃cipuè hoc cõtingit i fortitudine. Vñ Phil. dicit* in 3. Eth. ꝙ non in oĩb. virtutib. operari delectabiliter exiſtit, præter inquantum finem attingit.

AD III dcđm ꝙ triſtitia aĩalis vincit̃ i forti a delectatione virtutis ſed quia dolor corporalis eſt ſenſibilior, & apprehenſio

D ſenſitiua magis eſt hoĩ in manifeſto: inde eſt, ꝙ a magnitudine corꝑalis doloris euaneſcit delectatio ſpũalis, q̃ ẽđ fine virtutis

ARTICVLVS IX.

Vtrum fortitudo maximè conſiſtat in repentinis.

AD NONVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ fortitudo non maximè conſiſtat in repentinis. Illud.n. vr̃ eſſe in repentinis, qđ ex inopinato ꝓuenit: ſed Tull.* dicit

E in ſua Rhet. ꝙ fortitudo eſt[b] cõſiderata p̃iculorũ ſuſceptio, & laborũ ꝑpeſſio. ergo fortitudi nõ cõſiſtit maximè i repẽtinis.

¶2 Præt. Amb. dicit in* 1. de off. [b] Fortis viri eſt non diſſimulare cum aliquid immineat, ſed p̃tẽdere, & tanq̃ de ſpecula quadã mẽtis obuiare cogitatione ꝓuida rebus futuris, ne fortè dicat poſtea, Iõ in iſta incidi, quia nõ arbitrabar poſſe euenire: ſed ubi eſt aliqđ repentinũ, ibi non p̃t ꝓuideri i futuro ergo operõ

Porrecta § totum. 622

SVP. Q. CXXIII. ART. VIII.

IN ar. 8. eiuſdem q. aduerte ꝙ author intendit, quòd fortis fortiter operãs actualiter ſuſtinendo vulnera, & mortem, ſic ſe habet quòd ad actum ſuum perfectum eſt ∎ ſequitur naturalis delectatio. *(Li. 10. ex c. 6. & 8. to. 5)* Ex eo nanque quòd cognoſcit fortis, ſe fortiter agere in ſuſtinẽdo vulnera & mortem, & in perdendo vitam neceſſariam ad virtutes, delectatur. *(In li. de Paradiſo c. 13 innuitur, to. 4. Et in Epiſtol. ad Gal. cap. 5.)* Hoc eſt enim delectari de actu, & fine fortitudinis. Videt enim ſe conſequi tunc intentum finem, quod eſt fortiter ſe habere. & hæc delectatio ſuperat triſtitiam naturalem ex hoc, quòd apprehendit fortis ſe per mortem priuari maximis bonis, puta, præſentibus virtutibus ratione mortis: quoniam magis diligit vnum excellentiſſimum actuale bonum *(Li. 3. c. 9. tomo. 5.)* ſcilicet fortiter ſemel agere, quàm manere in multis habitualibus bonis: *(1. 2. q. 31. arti. 3. & 4. & 5.)* ſed impeditur à triſtitia, ſeu dolore corporali ne ſentiatur à forti: & vt dr in 3. Ethico. videtur euaneſcere. Fundamentum autem eius ſcilicet ex ratione, & electione fortiter perſiſtere, nõ abſorbetur, nec euaneſcit: ſed quo ad hoc ſuperat omnes dolores ſenſibiles, vt in litera dicitur. Et hinc habes duo. Primum quo ad omnes, quòd nulla tormenta vincunt, aut deijciunt fortem ab actu virtutis, aut deducunt ipſum ad vitium aliquod: & ſi vincuntur, fortes nõ ſunt. *(Concl. 1)* Secundum, quo ad beatam Virginem, quòd triſtitia quam habuit in paſſione & morte filij, non abſorbuit rationem eius, cum fuerit vere fortis: & etiã ſi mortem ſuſtinuiſſet, non euanuiſſet, nec abſorptum fuiſſet ſuum fortiter ſuſtinere & ratione, & electione. *(Concl. 2)* Tanto igitur minus à triſtitia naturali quam habuit, abſorpta fuit eius ratio. At per hoc falſum videtur, ꝙ paſſa fuerit ſpaſmum quo vſus rationis impeditur, ſeu abſorbetur per triſtitiam: ſicut econtra in coitu per delectationem abſorberi quoque dicit Ariſtoteles.

SVP. QV. CXXIII. ARTIC. IX.

(Conclusio 2. pars.)

IN ar. 9. eiuſdem q. dubium occurrit. An fortitudo conſiſtat circa repentina quantum ad electionem. & eſt ratio dubij, quia Martinus in q. 6. dubio ſecundo nominatim contra Sanctum Thomam, *(Li. 2. c. 5. in princ. & li. 3. ex c. 7. & 9. tom. 5.)* dicit ſe tenere partem affirmatiuam, allegando verba, quę in principio corporis articuli huius author dicit ſcilicet. In operatione fortitudinis duo ſunt conſiderãda, vnum quidem quantum ad electionem ipſius: & ſic fortitudo non eſt circa repentina. Contra iniquit; quinque medijs probans fortem circa repentina eligere ſuſtinere, & aggredi, vt oportet &c. *(Li. 3. ca. 9 nõ procul a fine, tomo. 5.)* ſed ego nolo implere folium ſuperfluis argumentis, & ideò iſta nõ recito. Iſte nomo aut noluit intelligere, aut non intellexit S. Tho. cum tamen in promptu eſſet planus ſenſus verborũ eius. Dupliciter ſiquidem intelligi poteſt, quòd non ſit electio circa repentina. *(Nota vim doloris & tristitiæ.)* Primò, quod repentinis occurrentibus non ſit electio ſuſtinendi, & aggrediendi vt oportet &c. & *(Porrecta § totum. 623)* attribuere hanc negationem forti, eſt dicere fortem non eſſe fortem: & eſt contra dicere directè authori in hoc articulo volenti, quòd in repentinis fortis facit ea, quæ ſunt virtutis fortitudinis: *(Li. 2. de inuẽtione in fol. 3. ante fine libri.)* & in hoc manifeſtat ſe habere fortitudinis habitum firmatum. Pręcipuum autem in virtute morali eſt electio. *(Li. 1. c. 36 circa medium tomo. 1.)* Ex electione igitur in repentinis operatur fortitudo apud authorem. Nec vnquam etiam ſomniauit author oppoſitũ, quod iſte homo imponit eidem. Alio ergo modo poteſt intelligi, ꝙ circa repentina

fortitudinis ſi ẽ circa repẽtina.

¶ 3 Præt. Phil. dicit* i 3. Eth. q͛ [b] fortis eſt bonę ſpei: ſed ſpes expectat aliquid i futurum, q͛ repugnat repentino. ergo operatio fortitudinis non conſiſtit circa repentina.

Sed contra eſt, q͛d Phil. * dicit i 3. Ethi. q͛ fortitudo maximè eſt circa quęcumq; mortẽ inferunt, repentina exiſtentia.

Respon. Dcẽm, q͛ in operatione fortitudinis duo ſũt cõſiderãda, vnũ q̃dẽ, quantũ ad electionẽ ipſius: & [m] ſic fortitudo ñ ẽ circa repẽtina. [n] Eligit.n. fortis pmeditari picula, q̃ poſsũt iminere, vt eis reſiſtere poſſit, aut facilius ea ferre: q̃a, vt Gregori⁹ dicit* i quadã Hom. Iacula q̃ puidenĩ, minus feriunt: & nos mala mũdi facilius ferim⁹, ſi cõtra ea clypeo pſciẽtiæ pmunimur. Aliud vero cõſiderãdũ ẽ in ope fortitudinis, quãtũ ad manifeſtationẽ uirtuoſi habit⁹, & [p] ſic fortitudo maximè ẽ circa repẽtina: [q] qa ſm Phil. in * 3. Ethi. In repẽtinis piculis maxime manifeſtaĩ fortitudinis habitus. Habitus.n. agit in modũ naturæ. Vñ q͛ aliquis abſq; præmeditatione faciat ea quę ſunt virtutis, cũ neceſſitas imminet pp repentina pericula, hoc maximè manifeſtat, q͛ ſit fortitudo habitualis in aĩa cõfirmata. Põt ãt aliqs, ẽt q habitu fortitudinis caret, ex diuturna pmeditatione animum ſuum contra pericula præparare, qua ẽt præparatione foris vtitur, cum tempus adeſt. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta.

Articvlvs x.

Vtrum fortis vtatur ira in ſuo actu.

Ad decimvm ſic pcediĩ. Vr q͛ fortis nõ vtaĩ ira in actu ſuo. Null⁹.n. dẽt aſſumere quaſi iſtrm ſuæ actionis illud, [b] quo ñ pt vti p ſuo arbitrio: ſed G hõ nõ pt vti ira p ſuo arbitrio, vt.ſ. poſſit eã aſſumere cũ velit, & deponere cũ velit. vt.n. Phil. * dicit in libro de Memoria, qñ paſſio corporalis mota eſt, non ſtati qeſcit vt hõ vult. ergo fortis non debet aſſumere iram ad ſuam operationem.

¶ 2 Præt. Ille q p ſeipsũ ſufficit ad aliqd peragẽdũ, ñ dẽt [h] in auxiliũ ſui aſſumere id, q͛d ẽ infirmi⁹, & iperfecti⁹: ſed rõ p ſeip- H ſã ſufficit ad opus fortitudinis exequẽdũ, in quo iracũdia deficit. vñ Seneca * dicit in libro de Ira. Nõ ad puidẽdũ tñ, ſed ad res gerẽdas ſatis ẽ p ſeipſã rõ: & q͛d ſtultius eſt, q̃ hãc ab iracundia petere præſidiũ? rẽ ſtabilem ab incerta, fidelem ab infida, ſanam ab ægra? ergo fortitudo non debet iram aſſumere.

¶ 3 Præt. Sicut aliq p irã opa fortitudinis vehemẽti⁹ exequũtur, [h] ita ẽt pp triſtitiã, vel cõcupiſcẽtiã. unde Phil. * dicit in 3. Ethi. q͛ feræ pp triſtitiã, ſiue dolorem incitanĩ ad pericula, & adulteri pp cõcupiſcentiã multa audacia opantur: ſed fortitudo non aſſumit ad actum ſuum neque triſtitiam, neque concupiſcentiam. ergo pari ratione non debet aſſumere iram.

Sed contra eſt, q͛d Phil. * dicit in 3. Ethicor. q͛ K furor cooperatur fortibus.

ua non ſit electio tã q̃ circa electã cõdõnẽ obiecti: & ſic intendit author, nec ſolum intendit, ſed dicit & probat. Intendit ſiquidẽ q͛ fortitudo ex parte electionis non exigit q͛ ſit circa repẽtina: ſed bñ hoc requirit ex parte manifeſtationis, quia maxime manifeſtatur in repentinis. Dicit verò in verbis allatis, dũ dicit q͛ in opatione fortitudinis duo ſunt conſideranda, vnũ quidẽ quantum ad electionẽ ipſius, proculdubio opationis: & ſic fortitudo nõ eſt circa repentina, q̃ nihil aliud ẽ, q̃ dicere q͛ fortitudo non eligit opationẽ eſſe circa repentina: & ſtati pbat ſubdẽs. Eligit.n. fortis pmeditari pericula &c. (Lib. 3. c. 8. ad fi. to. 5.) Eſt ergo doctrina authoris, q͛ eſſe repẽtinũ nõ ſit cõdõ electa à forti, quia fortis eligit potius oppoſitã cõdõnẽ.ſ. pmeditari. (Concl. …) Si tñ occurrat talis cõdõ in piculis maximis, fortis fortiter ſe hẽbit proculdubio non ex ebrietate, aut paſſione, ſed electione, & recta rõne. Ex quibus patet, q͛ in promptu erat planus ſenſus, & verus & intentus. quare &c. (Homil. 35 in Euang. in princ.)

Svp. Qv. C.XXIII. Artic. X.

In art. 10. eiuſdẽ q. in reſponſione ad tertiũ, dubia occurrũt tria ex Martino in q. dubio primo impugnante hãc reſpõſionẽ quo ad tria. (Conclus. p) Primũ eſt, q͛ fortitudo nõ aſſumit iram ad actũ ſuſtinendi. (Lib. 3. c. 8. ad finem, tomo. 5.) Contra hoc dupliciter arguit. Primo, Ira maxime facit hominẽ inſenſibilẽ inter vulnera, & ictus: ergo maxime facit hominẽ perdurare in tolerantia paſſionũ, q͛d eſt ſuſtinere. Scdo, Ad iram moderatam pertinet inſilire, qñ inſiliẽdũ eſt. ergo ad eandẽ pertinet qñq; ſuſtinere, vt tandẽ cõmodius inſiliat. (A ly põt &c. intellige difficultatem cognoſcendi virtuoſos ſimiles ãſu virtuoſi.) ¶ Scdm eſt, Triſtitia nõ coadiuuat ad aggrediendũ niſi per accidens, qa ſm propriã rõnẽ ſuccũbit nociuo. Cõtra hoc arguit tripliciter. Prio, Si hoc eſt p accidẽs coadiuuare aggreſſum.ſ. q͛ aliqs ſe exponat p[er]iculo, vt triſtitiã effugiat, ſequeretur q͛ ira ẽt nõ adiuuaret ad aggrediendũ niſi per accidens, inquantum.ſ. aliquis periculo ſe exponit, vt de aduerſario vleiſcatur. Scdo, Quia triſtitia rerũ pertinentiũ ad bellũ, puta, deſolationis patriæ, filij occiſi, & hmõi, facit homines regulariter pugnaces. ergo coadiuuat non per accidens ad aggrediendũ. Tertio, Triſtitia moderata nõ eſt deijciens, nec abſorbens, ſed afficiens tñ. ergo nõ ſuccũbit nociuo, quinimmo ipſa ira triſtitia eſt. Nõ valet ergo rõ authoris, qa immoderatæ triſtitiæ eſt ſuccũbere nõ moderatæ, q̃ adiuuat fortitudinis executionem. ¶ Tertiũ eſt, Cõcupiſcentia p accidens qñq; adiuuat ad aggreſſũ, inquantũ.ſ. aliquis vult potius in pericula incidere, q̃ delectabili carere: & nõ per ſe, quia cõcupiſcentia p ſe tendit ad delectabile. Cõtra hoc arguit ſex medijs. Primo, exẽplis poſitis.

¶ Scdo, qa q vult per ſe efficaciter aliqd, vult per ſe tollere oẽm cãm impeditiuã illius. Tertio, qa hoĩes cõcupiſcentes fiunt pugnatores. Quarto, qa pp cõcupiſcentiã fit, vt ablatio rei concupitę videaĩ eſſe maior paruipenſio, & ita cõcupiſcentia augmẽtat irã. Quinto, qa ex hoc concupiſcentia tendit in delectabile, & ipediĩ, ſequitur q͛ ſcdario tendat ad remotionẽ huius ipedimẽti. (Porrecta p totum.) Sexto, & eſt authoritas cõis, ẽt ad pcedentẽ materiã de triſtitia. (624) Dicit.n. Ariſto. in 3. Ethico. Feræ pp triſtitiã & dolorẽ incitãtur ad picula: & adulteri pp concupiſcentiã. (Infra arti. 11. ad 1. Et ver. q. 26. arti. 7. cor. fin. Et 5. Eth. lec. 17) Non ſunt ergo iſta p accidẽs ſolũ adiuuantia aggreſſu, ſed p ſe licet non ita directè & imediate ſicut ira. (Ca. 4. to. 2p.)

Ad horũ oĩum euidẽtiã pmittendũ ẽ, q͛d ſignificat aſſumere irã, vel aliã paſſionẽ ad actũ aliquẽ. Et breuiter explicando dr, q͛ ſignificat eligere illã, & vti illa vt inſtrõ ad illũ actũ. Hoc nãque mõ dr q͛ fortitudo aſſumit iram ad actũ ſuũ, vt patet in litera in rñſione ad ſm. Hoc pmiſſo, ad primũ argm contra primũ dr, q͛ ex hoc q͛ ira reddit hoĩem pro tũc inſenſibilem vulnerum, non ſeqĩ, ergo eſt inſtrm fortitudinis ad ſuſtinẽdũ. (Li. 1. c. 16. inter priu. & mediũ.) Nõ.n. omne faciens ad inſenſibilitatem vulnerum eſt inſtrm fortitudinis aut ſuſtinendũ: alioqn ebrietas eſſet inſtrm fortitudinis. Ad hoc.n. q͛ aliqua paſſio aſſumat vt inſtrm ad ſuſtinendũ oportet q͛ directe cooperetur ad ſuſtinendũ: q͛d non facit ira. (Li. 3. c. 8. a medio, tomo. 5.) Reddere ãt hominem minus ſentientem vulnera, non eſt proprius effectus iræ, ſed eſt cõis effectus oĩs vehementis intẽtionis aĩæ applicatæ ad aliud. Ex cõib⁹ ãt iræ, & alijs non hr, q͛ ira ſit inſtrm. (Li. 2. ca. 8. tomo. 5.) Poſſet quoq; dici, q͛ moderata ira, quam aſſumere natus eſt fortis non reddit hominem inſenſibilem, ſed ira immoderata. Et ratio eſt, quia immoderata eſt quæ abſtrahit hominem à cæteris, & totaliter trahit ad vindicandum, & non moderata: & propterea vndique argumentum hoc ruit. Ad ſecundum quoque negatur ſequela, quoniam ira eſt inſtrumentum fortitudinis ad opportunam aggreſſionem, & non ad opportunam tolerantiam. Neque oportet q͛ id, quod eſt inſtrumentum alicuius ad vnum actum, illudmet ſit eiuſdem inſtrumentum ad alium actum tam diſparate, quàm ſi ſubordinetur primo, vt patet in artib. utẽtib. diuerſis inſtrĩs: & ad diſparata opera, puta, ſectionem, & inciſionem: & ad ſubordinata, puta, ſectionem, complanationem, figurationem &c. pertinet ergo ad fortem mediante ira aggredi quando oportet: & ad eundem fortem pertinet ſuſtinere. Sed nihil ad hoc opus habet iræ adminiculo, quin potius oporteret, ſi eſſet, cohibere iram, vt ſuſtineat promptius.

¶ Ad

A ¶Ad argumenta contra ſecundum dr̃, q fortis non vtitur triſtitia, vt inſtrumento ad aggrediendum, nec triſtitiam eligit ad hoc, ſed potius econtra aggreditur, vt fuget triſtitiam. Vñ triſtitia non ſe habet ad aggrediendi actum vt inſtr̃m, ſed vt præexiſtens malum propulſandum per aggreſſum. Vnde ad primũ negatur ſequela, quia non eſt par ratio: qm̃ ira eſt inſtr̃aliter cooperatiua ad aggrediẽdum, non ſic triſtitia. Ad ſecundum dr̃ etiã negando ſequelã: qm̃ hmõi triſtitiæ pertinentes ad bellum nõ vt inſtr̃a ad aggrediẽdum, aut pugnandũ, ſed vt mala fuganda & exterminanda conferunt: quod conſtat non niſi per accidens concurrere, quia. ſ. operans eſt ſic affectus, & non iõ q ſit inſtr̃m ad aggrediẽdum. Ad tertium dr̃, q cũ paſſiones animæ cõſiſtãt quaſi in conſtrictione & dilatatione, ſicut motus cordis in tractu & pulſu, & triſtitia conſiſtat in quadam contractione, vnde & retrahuntur ſpiritus in triſtib. magis q̃ in timẽtibus, directè triſtitia contrariat̃ motui vitali, qui in quadam diffuſione conſiſtit, vt patet in præcedenti libro, cõſequẽs eſt, vt triſtitia ex propria rõe ſuccumbere habeat nociuo ex hoc ipſo, q ex propria rõe in quadam retractione conſiſtit. Et in hoc non eſt dr̃ia inter moderatam & immoderatam: ſed dr̃ia eſt, qa moderata non retrahit plus, quàm oportet &c. immoderata autem retrahit non quando oportet, vel plus quàm oportet.

1.2.q.24. art.2

1.2.q.24. art.2

Concl.m

¶Ad argumenta contra tertium dr̃, q ſicut triſtitia ſe habet ad aggrediendum, vt quoddam in forti præexiſtens malum propulſandum: ita cõcupiſcentia ſe habet vt quoddam bonum in eodem pexiſtens ad iuuandum. Vnde fortis non eligit concupiſcere, nec vtitur concupiſcere ad aggrediendũ, ſed potius quaſi econtra aggreditur, vt adiuuet concupiſcentiam. Vñ fortitudo propugnatrix cõcupiſcentiæ delectabiliũ eſt, ſicut iraſcibilis eſt propugnatrix reſpectu concupiſcibilis. Aliud ſt eſt paſſioné aliquam adiuuandam eſſe per actũ aggrediendi: aliud eſt paſſioné aliquam aſſumendam eſſe, vt inſtr̃m ad actum aggrediendi.

¶Vnde ad primum dicitur, q exempla nulla apparent, niſi ad hoc, q concupiſcentia ſe habet ad aggreſſum vt adiuuanda. E Quæſtio autem eſt de paſſione, directè adiuuante inſtrumentaliter ipſum aggreſſum.

¶Ad ſecundum dr̃, q aliud eſt loqui de ſuppoſito, quod eſt agẽs principale habens multa inſtruméta, & aliud de vno inſtr̃o, puta, concupiſcentia. Nam ſi perſona vult efficaciter aliquid, vult etiam fugare impedimenta. Sed ſi vna paſſio tendit in aliquid, non propterea ſequitur q ſit ipſamet ablatiua omnium impedimẽtorum, vt patet in exemplo de vna arte pluribus inſtr̃is ad unum totalem, & perfectum effectum perueniente, dum alio aufert vnum impedimentum, & alio alius; & alio diſponit, alio per &c. Et in natura noſtra, quia appetitus concupiſcibilis non poteſt auferre ſua impedimenta, datus eſt appetitus iraſcibilis, tanquàm propugnatrix concupiſcibilis.

¶Ad tertium negatur ſequela, ſ. Ex concupiſcẽtia fiunt pugnationes. ergo ipſa eſt directè inſtrumentum aggrediendi: qm̃, vt iam patet, aliunde prouenire poteſt eſſe pugnationem.

¶Ad quartum dicitur, quòd argumentum ſoluit ſeipſum: quoniam ex hoc ipſo q concupiſcentia adiuuat, quia excitat iram, ſequitur q per accidens adiuuet, ſcilicet per iram.

¶Ad quintum patet ſolutio ex reſponſione ad ſecundum.

¶Ad ſextum negatur ſequela. Ex hoc namque q triſtitia & concupiſcentia incitant, non ſequitur ergo per ſe miniſtrant fortitudini ad aggrediendum: quod eſſet probandum.

RESP. Dicẽdum, q de ira, & de cæteris animę paſſionibus, ſicut ſupra dictũ* eſt aliter ſunt locuti Peripatetici, & aliter Stoici. Stoici. n. iram, & omnes alias paſſiones aię ab aïo ſapiẽtis, ſiuè uirtuoſi excludebant. Peripatetici uerò, quorũ princeps fuit Ariſtoteles, irã & alias aïæ paſſiones attribuebant uirtuoſis, ſed moderatas rõne: & forte quantum ad rem non differebant, ſed ſolùm quantũ ad modum loquendi. Nam Peripatetici omnes motus appetitus ſenſitiui qualitercunq; ſe habentes, paſſiones aię nominabant, vt ſupra dictum* eſt. Et quia appetitus ſenſitiuus mouetur per imperium rõnis ad C hoc, q cooperetur ad prõptius agendum: idcirco ponebant & iram, & alias paſſiones aïæ aſſumendas eſſe uirtuoſis moderatas ſm imperium rõnis. Stoici verò uocabant animę paſſiones immoderatos quoſdam affectus appetitus ſẽſitiui: uñ nominabãt eas ęgritudines, vel morbos, & iõ penit⁹ eas à virtu D te ſeparabãt. Sic ergo irã moderatã aſſumit fortis ad ſuum actũ, nõ aũt irã immoderatã.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd ita moderata ſm rõnem, ſubijcitur imperio rationis: vndè conſequens eſt, vt homo ea vtatur pro ſuo arbitrio, nó autem ſi eſſet immoderata.

AD II dicendũ, quòd rõ non B aſſumit irã ad ſuum actũ, quaſi auxiliũ ab eo accipiens, ſed qa utit̃ appetitu ſẽſitiuo vt inſtr̃o, ſicut & membris corporis: nec eſt inconueniens, ſi inſtrumentum ſit imperſectius principali agente, vt martellus fabro. Seneca autem ſectator fuit Stoicorum, & directè contra Ariſt. verba præmiſſa proponit.

AD III dicendum, quòd qa fortitudo, ſicut dictum* eſt, habet duos actus, ſ. ſuſtinere, & aggredi, non aſſumit iram ad actum ſuſtinendi: quia hunc actum ſola rõ per ſe facit, ſed ad actum aggrediendi, ad quẽ magis aſſumit irã quàm alias paſſiones: quia ad irã pertinet inſilire in rem contriſtantem, & ſic directè cooperatur fortitudini in aggrediendo. Triſtitia autem ſecundùm propriam rõnem ſuccumbit nociuo: ſed p accidens coadiuuat ad aggrediẽdũ, vel inquãtũ triſtitia eſt.

¶In eodem 10. art. in eadem reſpõſione ad tertiũ, dubium occurrit circa illud. Quia hunc actum, ſ. ſuſtinere, ſola ratio per ſe facit: quia ſi ſic eſt, ſequeretur q fortitudo numquã eſſet circa timorem vtẽdo illo ad ſuum actum: quoniã ad actum aggrediendi vtitur non timore, ſed audacia: & ad actum ſuſtinendi nec vtitur timore nec audacia ſecundum hãc literam. ergo numq̃ aſſumit timorem ad actum ſuum. Præterea. Ad ſuſtinendum oportet hominem tenere corp⁹ ne fugiat: hoc autem animoſitatem quandam, quam audacia ſonat, importat. Non igit̃ ſola rõ, ſed mediãte audacia ſuſtinendi actum fortitudo facit. Art.6. huius quæſt.

¶Ad huius euidentiã ſciendum eſt, q fortitudo dupliciter ſe habet ad paſſiones. Primo, vt eligens ipſam paſſionem, & moderamen eiuſdem ſicut cũ aſſumit audaciam, & iram ad aggrediendi actum. Fortis namq; tunc ex intentione eligit & audere, & iraſci, & moderationem vtriuſque; qm̃ vtitur vtraq; paſſione pro inſtr̃o adiuuante directè ad actũ aggrediẽdi, vt dictũ eſt. alio mõ, vt eligens moderamé tm̃ paſſionis, ita q paſſioné ipſam habet tamq̃ ex neceſſitate naturę conſurgenté, & non q pp actũ illum vtile eſſet eligere ipſam. Moderamé tñ conſurgentis paſſionis oportet eligere, ne impedimẽtũ pręſtet actui exercendo, vt patet cum fortis ad ſuſtinendi actum moderatur timoré. Præſentibus namq; periculis maximis, quę tunc oportet ſuſtinere, non excitat fortis ex electione in ſeipſo timoré, qm̃ timor ex ſua propria rõe eſt natus abſtrahere à ſuſtinendo, & cauſare diuerſionem à ſuſtinendo, ad cuius oppoſitum tendit fortis: ſed quia timor ex neceſſitate naturæ imminentibus talibus conſurgit, fortis ex electione moderatur timorem, cohibendo illum ne impediat ſuſtinendi actum.

¶His pręmiſſis dr̃ ad primã obiectioné, negando ſequelã: quia licet fortitudo non aſſumat timoré ad alterũ iſtorũ duorum actuũ, qui ſunt principales, aſſumit tñ illũ ad actũ cunctandi, cum ſ. fortis eligit morari ad tpˢ pp hoſtes ſuperiorũ virium &c. vt de Fabio Maximo legit̃ contra Annibalé. Expedit ſiquidé ad conctandũ, timorem incutere ſuis & ſibi, qm̃ ad hoc timor directè ſeruire vr̃. Et ſimiliter ad fugiendũ, ſeu expectandum qñ oportet, qui videntur ſecundarii actus fortitudinis, eligere timorem, & eum moderatum confert, vt patet.

¶Ad ſm̃ dicendum, q ad ſuſtinendum oportet tenere corpus ne diuertat: ſed hoc nec eſt proprium opus audaciæ, nec eſt immediatus effectus audaciæ, ſed mediante inuaſione: ita q audacia directè inuadit mala, & mediante illa tenet corpus in malis quæ inuadit: ſed quia ad actũ ſuſtinẽdi vt ſic, vt diſtinguit̃ contra actũ aggrediendi: non exigitur inuaſio ideo nec eligit̃ ad ſuſtinendum. Sed fortitudo ad actum ſuſtinendi moderamen vtriuſq; paſſionis eligit, principaliter quidem timores,

ne abducat à ſuſtinendo: Secundario aũt audaciæ, ne fortè p̄ſumat inuadere. Et ſic fortitudo neutra paſſione vtiť ut inſtro ad actum ſuſtinendi: ſed tollit vtriuſq; impedimentum, qđ ꝑuenire poſſet interiori electioni, & exteriori executioni in ſuſtinendo. Et hinc apparet primo, q̃ optimè dixerit author, q fortitudo eſt virtus inquantum tollit impedimenta, tum qa hoc verum eſt vniuerſaliter, ſ. reſpectu omnis actus fortitudinis, qa ad omnem fortitudinis actum oportet fortitudinem concurrere vt tollentem impedimenta: tum qa hoc eſt verum reſpectu principalis actus, non ſolùm interioris, q eſt electio, ſed exterioris. Apparet ſecundò, q cum dicitur fortitudinem eſſe operatiuam timoris & audaciæ, & fortem timere, & audere, nõ intelligitur vniuerſaliter, qa non in omni actu hæc facit: nec intellectualiter, q ſemper quando aliquid horum habet, habeat ex electione: quoniam qñdoque habet ex neceſſitate naturæ paſſionem, & ſolum moderamen eius ex electione, ſed intellectualiter & timet, & audet, quando oportet, vbi oportet &c.

1.2.q6. 47 art.1.& 3.

Li.3. c.8.a medio, to. 5.

Porrecta ꝑ totum.

625

Inf.[q.141 art.7. Et 1.2.q.61.ar.2.&3.& q.66.ar.2.& 4.cor. Et 3. diſt.33.q.2.art.1.q.3.& 4. Et virt.q.1.articu.12.ad 25. & 26. & q.5.artic.2.

Art. præc.

cauſa iræ, vt s̃. dictũ* eſt: vel inquantum aliquis exponit ſe periculo, vt triſtitiam fugiat. Similiter & concupiſcentia ſm propriam rõnem tendit in bonum delectabile, cui per ſe repugnat aggreſſio ꝑiculorum. Sed ꝑ accidens quandoq; coadiuuat ad aggrediendũ, inquãtum, ſ. aliquis vult potius in pericula incidere, quàm delectabili carere. Et ideo Philoſ.* dicit in 3. Ethicorum, quòd inter fortitudines quę ſunt ex paſſione, naturaliſſima eſſe videtur, quæ eſt per iram, & accipiens electionem, & cuius gratia, ſ. debitum finem, fortitudo fuit.

G

ARTICVLVS XI.

Vtrum fortitudo ſit virtus cardinalis.

AD VNDECIMVM ſic proceditť. Vř q fortitudo non ſit uirtus cardinalis. Ira.n.ut dictum* eſt, maximam affinitaté habet ad[h] fortitudinem: ſed ira nõ ponitur paſſio principalis, nec etiam audacia quæ ad fortitudinem pertinet. ergo nec fortitudo debet poni virtus cardinalis.

H

¶2 Præt. Virtus ordinatur ad[h] bonum: ſed fortitudo non directè ordinatur ad bonum, ſed magis ad malum, ſ. ad ſuſtinendum pericula & labores, vt Tullius dicit. ergo fortitudo non eſt virtus cardinalis.

¶3 Præ. Virtus cardinalis eſt circa ea, in quib. præcipuè verſať vita humana, ſicut oſtium in cardine vertiť: ſed fortitudo eſt [h]circa pericula mortis, q̃ raro occurrunt in vita humana. ergo fortitudo non dẽt poni virtus cardinalis, ſiue principalis.

SED CONTRA eſt, q Greg. 22.* Mor. & Amb. ſuper † Luc. & Aug. in lib.* de moribus Eccleſiæ, numẽrant fortitudinem inter quatuor virtutes cardinales, ſiue principales.

* lib. 22. Mora. cap. 1.

† Amb. li. 5. in Luc. in cap. beatitudinũ, tom. 5.

* Aug. lib. de morib. eccle. c. 15. to. 1

SVPER QVÆSTIO. CXXIII. ART. XI.

IN art. xj. eiuſdem q. dubia quatuor occurrunt ex eodem Martino, ſupra quatuor hic dicta impugnata ab eo in q. 2. Primũ eſt contra illud, Virtutes cardinales dñr, quæ præcipuè ſibi vendicant id quod communiter pertinet ad virtutes. Contra hoc arguit dupliciter. Primò, quia ſequeretur q eſſent tm̃ tres virtutes cardinales. Probatur ſequela, quia tria tm̃ ſunt quę pertinẽt cõiter ad virtutes, vt patet ex 2. Eth. ſ. q ſciens ac eligens. & ꝑꝑ finem, & firmiter ac immobiliter. Secundo. Hæc tria ſic ſunt cõia omnibus virtutibus, q non magis inſunt vni quàm alteri, niſi fortè vna virtus ſit magis intenſa q̃ altera. ergo nulla uirtꝰ vř cardinalis ex hoc, q ꝑcipuè ſibi vendicat conditioné cõem virtutũ. Antecedens patet, qa oĩs virtus moralis hẽt hæc oĩa.

¶ Secundum eſt contra illud, Fortitudo iõ eſt cardinalis, qa laudem firmitatis potiſſimè ſibi vendicat. Contra hoc arguit dupliciter. Primò, Oĩs virtus ſecundum gradum heroicum habet firmitatem æqualiter laudabilem. ergo fortitudo non eſt virtꝰ cardinalis, quia æquẽ laudabilem ſibi vendicat firmitatem. Antecedens probatur, Omnis virtus ſecundũm gradum heroicũ habet actum imperatiuum mortis ſubeundæ potius q̃ deferendæ virtutis, hac aũt firmitate nulla eſt maior, aut laudabilior. ergo. Secundò, Cum huiuſmodi firmitate ſtat q uita humana non voluatur circa talem virtutem tanq̃ circa cardinem. ergo non eſt ex huiuſmodi firmitate cardinalis.

I

¶ Tertium eſt contra concluſionem principalem, ſ. Fortitudo ꝓpriè dicta, quæ. ſ. eſt diſtincta virtus à magnanimitate, de qua tractat Ariſt. 3. Ethic. eſt virtus cardinalis. Contra hoc arguitur quadrupliciter. Primo, argumento quod in hoc articulo facit author tertio loco. ſ. Virtus cardinalis eſt circa ea, in quibus verſatur vita humana: ſed pericula bellica ſunt rara. ergo. Secundo non eſt veriſimile q viri ſancti & perfecti, in morali honeſtate careant aliquo vno toto genere virtutum cardinaliũ: ſed innumeri tales caruerunt fortitudine propriè accepta tã actu interiori quàm exteriori. cum multi nec vrbes incolerent, nec reſpublicas adminiſtrarent. ergo. Tertio, Humilitas eſt vnũ de maximis fundamentis, & vnus de cardinibus moralis honeſtatis. ergo vel eſt virtus cardinalis, vel pars eius: ſed non eſt cardinalis. ergo pars eius. Sed non eſt pars niſi magnanimitatis. ergo fortitudo, vt cõmuniter ſignificat fortitudiné propriè, & magnanimitatem, eſt virtus cardinalis ſicut iuſtitia vt communis eſt commutatiuæ & diſtributiuæ. Quarto, Omnes authores qui virtutem in quatuor cardinales diuidunt, de magnanimitate, & fortitudine indifferenter loquuntur. ergo fortitudo non ꝓpriè, ſed communiter ſumpta, eſt virtus cardinalis. Aſſumptũ patet ex Amb, Greg. Seneca, & Tull.

F

¶ Quartum eſt contra rñſionem ad 3. ubi dicit, q occaſiones periculorum mortis frequenter occurrunt. Non, inquit, mihi placet hæc rñſio: qa mori ꝑꝑ iuſtitiam ſine bello non pertinet ad fortitudinem, ſed ad iuſtitiam ſecundum gradum heroicum.

¶ Ad euidentiam horum recolendum eſt, q in priori lib. q. 61. docuit author, q ſcilicet iſtæ quatuor virtutes, quæ dicuntur cardinales, pñt dupliciter accipi. Primò, vt quælibet earũ importat rectitudiné vnius conditionis cõis oĩb. virtutibus, vt. ſ. prudẽtia bonitatem diſcretionis, iuſtitia rectitudinis ſeu debiti, fortitudo firmitatis, temperãtia modi, ſeu moderaminis. Et ſic non ſunt virtutes ſpãles, niſi ſola prudentia, & tñ ſic de eis loquuntur authores eccleſiaſtici, & philoſophi multi. Et ꝑꝑea qcqd eſt firmitatis, tribuunt fortitudini: & qcqd moderaminis, temperantiæ: & quicquid recti, iuſtitiæ: & quicquid diſcreti, prudẽtiæ. Alio modo ſumuntur, ut qlibet earum dicit habitum circa illã materiá, in qua difficillime & principaliter cõditio illa habeť. V.g. Tẽperãtia ut modũ ponat ĩ delectationibus tactus, in qbus & difficillimũ eſt ꝑſiſtere, & in qbus pricipaliter oportet ꝑſiſtere: qm̃ q ꝑſiſtit in maximis, ꝑſiſtit in minoribus. Iuſtitia ut rectitudiné debiti & æqualis ſeruet ad alterũ: qm̃ & hoc difficillimũ eſt, & in hoc principaliter oportet hoiem recta facere. ſ. ad alterũ. Hoc. n. maximũ uirtutis opus eſt, ut dř 5. Eth. qm̃ ſeipſum nãliter hõ amat. Prudentia, ut bñ ꝑcipiat opationibus ac paſſionibus ſuis. Hoc etenĩ & difficillimũ eſt, & præcipuũ ualde, qñ eſſe ſuiipſiꝰ dñm, difficillimũ & ſupremũ dominiũ eſt. Et ſic ſunt ſpãles uirtutes habentes ꝓprias materias, & dñr uirtutes cardinales, hoceſt, principales in morali uita: quia uerè circa principales materias uitæ moralis rectitudiné cõditionis redũdãtis in oẽs uirtutes apponũt, ut pulchrè declarat author in dicta. q. art. 4. ad primum.

I

¶ Quibus ꝑmiſſis ſingillatim ad ſingula, reſpõdẽdo dř ad primũ arg. cõtra primũ, q cõſequẽtia nõ ualet. Nec ꝓbatio ex 2. Eth. aliqd ualet, ꝑꝑ tria. Primũ, qa falsũ manifeſtè dicit q Ariſt. tres tm̃ cõditiones ponat, cũ in tex. ſint 4. ſ. ſi ſciens, ſi eligens, & ꝑꝑ hoc, & firmiter: iſte aũt ex duobꝰ primis fecit unã. Scđo, qa iſta quatuor appropriari pñt quatuor uirtutibus cardinalibus, ut adaptanť ab autore in q. eadẽ art. 4. in arg. 3. & illiꝰ rñſione. Tertio, qa gñales cõditiones, de qbus loquiť author ĩ litera, nõ sũt, ꝓpriè loquẽdo, illæ quas Ari. poſuit, ſed illa quas ſupra diximus, ſ. diſcretio, rectitudo, moderamen & firmitas.

K

¶ Ad ſm̃ dĩ, q deficit ꝑꝑ tria. ſ. & qa nõ de illis enumeratis ab Ariſt. eſt propriè ſermo, & quia falsũ eſt qđ nihil illorũ ſibi magis una q̃ alia uirtus uẽdicet, cũ prima conditio, ſ. ſcire, ſit propriũ prudẽtię, & oĩs alia uirtus hãc habeat rõne prudẽtię, & qa aliqua uirtus põt aliqđ illorũ ſibi ut ꝓprium uendicare quoad materiã principalẽ. Et ſic fortitudo, qa hẽt materiã principalẽ reſpectu firmitatis in qua. ſ. difficillimũ & ꝑcipuum eſt firmitaté habere, ut ſunt pericula mortis, ideò uendicat ſibi firmitaté ut magis propriã. Et cũ hoc ſtat q rõne habitualis diſpoſitionis, quia. ſ. quælibet uirtus eſt habitus, cõe ſit omni uirtuti firmiter operari. Eſt ergo ſolidum literę fundamentum.

¶ Ad

¶Ad primum obiectionum contra ſm̃, negaẽ maior: qm̃ virtus A q̃tumcumq; in gradu heroico non excedit ꝓpriam mãm, ſed infra ꝓpriæ materiæ limites heroica eſt. Pericula aũt optima mortis non ſunt oĩs virtutis materia, ſed ſolius fortitudinis, vt patet ex diſtinctione virtutũ penes ſuas proprias materias, 2. Ethic. Vñ probatio falſum aſſumit, ꝙ virtus heroica eſt ex ſua natura circa ſubeunda pericula mortis, qñ oportet &c. Hoc .n. non niſi mediante fortitudine habet.

* 2.2.q.61 ar.3.& 4.

¶Ad ſm̃ dr̃ negando aſſumptum: qm̃ cum firmitate aĩ circa optima mortis pericula non ſtaẽ quin humana vita circa hãc uerſeẽ tamq̃ vnum principale ſuſtinẽs uitam moralem, qđ eſt circa cardinem uolui: qm̃, vt i lra dr̃, occaſiones periculorũ bonę mortis frequenter occurrentes, exigunt aĩum firmum circa illa.

lib.2.ca.4. com.5.

¶Ad primũ obiectorum contra tertium rñdeẽ cum authore i lra, ꝙ occaſiones periculorum bonæ mortis frequenter, & non raro occurrunt.

lib.38.qũ. q.36. ante medium, to.4.

¶Ad ſm̃ dr̃, ꝙ ſancti viri, qui vnam habuerunt virtutem acquiſitam, oẽs habuerunt, qm̃ connexæ ſunt. Et ibi conceditẽ ꝙ habuerunt fortitudinem ſicut iuſtitiam. Nec ad hoc opᵘ fuit vt urbes incolerent, aut reſpublicas adminiſtrarẽt: qm̃ fortitudo in aĩo põt haberi circa optima pericula mortis, quãdo, & vbi oportet.

¶Ad tertium dr̃ cum authore, ꝙ uirtutes dñr cardinales, ſeu principales rõe principalis materiæ, qualẽ non hẽt humilitas. Et ppea dr̃ ꝙ humilitas nec eſt virtus cardinalis, nec pars ſubiectiua eius, ſed pars potẽtialis temperãtię: qm̃ eſt ſpecies modeſtiæ, q̃ pars potentialis eſt temperantiæ, ut infra patet. Dr̃ aũt humilitas fundañ uirtutum non directe, ſed remouẽdo prohibens, ſ. ſuperbiam, ut in tractatu de humilitate infra patet. Ex hoc autẽ ꝙ eſt ſic fundamentum, non ſequitur, ergo eſt uirtus cardinalis, quæ principalis dicitur ex materiæ propriæ principalitate.

1.2.q6.25 art.4.

¶Ad quartum dr̃, ꝙ tam theologi, quàm philoſophi, qui permiſſiue utuntur noĩbus uirtutum, primo modo loquuti de uirtutibus uidentur: nos autem loquimur ſecundo modo.

¶Ad obiectionẽ cõtra quartum iam patet ex ſupradictis, ꝙ falſo innitiẽ fundõ, ſ. ꝙ ſubire mortem pp iuſtitiam, aut temperantiam impugnantem, non ſpectat ad fortitudinem. Superius namque oſtendimus ex doctrina Ariſt. nõ requiri ad fortitudinem cõtra pugnationem exteriorum virium: ac per hoc ſufficere ad pericula mortis, circa quæ eſt fortitudo, ꝙ ſint in bello vel communi, vel particulari, vt declaratum fuit.

Resp. Dcd̃m, ꝙ ſicut ſ̃ dictũ * eſt, uirtutes cardinales, ſiue principales, dñr, quæ pręcipuè ſibi uendicant id, qđ pertinet cõiter ad uirtutes. Inter alias autem cões uirtutis conditiones vna ponitur: firmiter operari, vt patet in 2.* Ethic. Laudem autem firmitatis potiſſimè ſibi uendicat fortitudo. B Tãto enim magis laudaẽ qui firmiter ſtat, quanto hẽt grauius impellens ad cadendũ, vel ad retrocedendum. Impellit autẽ hoiem ad diſcedendum ab eo quod eſt ẽm rõem, & bonum delectans, & malum affligens: ſed grauius impellit dolor corporis, q̃ uoluptas. Dicit.n. Auguſt. * in lib. 83. q. Nemo eſt q̃ nõ magis fugiat dolorem, q̃ af- C fectet uoluptatem. Nãq; uidemus & immaniſſimas beſtias a maximis uoluptatib. exterreri dolorũ metu. Et inter dolores aĩ, & pericula maxime timentᷣ ea, q̃ ducunt ad mortẽ, contra q̃ firmiter ſtat fortis, vñ [m] fortitudo eſt uirtus cardinalis. [n]

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ audacia, & ira nõ cooperanẽ fortitudini ad actum eius, qui D eſt ſuſtinere, in quo præcipue commendaẽ firmitas eius. Per hunc eñ actum fortis cohibet timorem, qui eſt paſſio principalis, ut ſupra dictum * eſt.

Ad ii dicendũ, ꝙ uirtus ordinatur ad bonum rõnis, quod conſeruari oportet contra impulſus malorum. Fortitudo ãt ordinaẽ ad mala corporalia ſicut ad cõtraria, qbᵘ reſiſtit: ad E bonum autem rõis ſicut ad finem, quẽ intendit conſeruare.

Ad iii dicendum, ꝙ q̃uis pericula mortis raro imminẽant, tñ occaſiones illorum periculorũ frequenter occurrunt dum. ſ. homini aduerſarij mortales ſuſcitantur propter iuſtitiam quam ſequitur, & ẽt propter alia bona quæ facit.

Articvlvs xii.

Vtrum fortitudo præcellat inter omnes alias uirtutes.

Ad dvodecimvm ſic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ fortitudo pręcellat inter omnes alias virtutes. Dicit enim * Ambroſ. in primo de offi. Eſt fortitudo uelut cæteris [h] excelſior.

¶2 Prẽt. Virtus ẽ circa * difficile & bonum: ſed fortitudo eſt circa difficillima. ergo eſt maxima nirtutum.

¶3 Prẽt. Dignior eſt pſona hoīs q̃ res eius: ſed fortitudo eſt circa pſonã hoīs, quã aliqs piculo mortis exponit pp bonum virtutis: iuſtitia ãt & alię virtutes morales ſunt circa alias res exteriores. [h] ergo fortitudo eſt præcipua inter omnes uirtutes morales.

Sed contra eſt, qđ Tulliᵘ * dicit in 1. de offic. In iuſtitia uirtutis ſplẽdor eſt [h] maximus, ex qua uiri boni nominantur.

¶2 Præt. Phil. dicit † in 1. Rhet. Neceſſe eſt maximas eſſe uirtutes, q̃ maxime alijs utiles ſunt: ſđ liberalitas [h] vr̃ magis vtilis q̃ fortitudo. ergo ẽ maior virtᵘ.

Resp. Dicẽdum, ꝙ ſicut * Auguſ. dicit in 6. de Trin. in his q̃ nõ mole magna ſunt, idẽ eſt eẽ maius, qđ melius. Vñ tanto aliqua uirtus maior eſt, quãto melior eſt. Bonũ aũt rõnis eſt hominis bonum, ẽm Dionyſ. 4. c. * de diuin. nomin. Hoc autem bonum eſſentialiter quidẽ habet prudentia, quæ eſt perfectio rationis. Iuſtitia autem eſt huius boni factiua, inquãtum .ſ. ad ipſam ptinet ordinem ra-

SVPER QVÆST. CXXIII. ART. XII.

In ar. 12. eiuſd. qõ. dubiũ occurrit circa calcem corporis, ſ. Et poſt has cæterę uirtutes. Et eſt dubium ad hominem, qa ipſemet author inferius tractando de humilitate, ꝑponit ipſã fortitudini, & tẽperantiæ. Quõ ergo cardinales excedũt cæteras, ſi humilitas excedit duas harũ? Ad hoc dubiũ dr̃, ꝙ nunc nõ eſt ſermo de cęteris virtutibus abſolute, ſed de his quę ſunt circa aliquam particularem mãm: humilitas autẽ circa oĩa bñ diſponere vr̃. Sed quia diſcutere hæc ſupponit tractatũ humilitatis, ıõ illo uſque reſerue. ut hoc dubiũ ſoluendũ, vbi excellentiam uirtutum apud authorẽ ex oĩbus ſuis dictis graduare ſine diſcordia conabimur, iã cũctis uirtutibus excellẽtibus diſcuſſis.

Ly dum. ſ. &c. experimẽto quotidiano cõprobatur.

Porrecta ꝑ totum.

626

lib.1.c.35. in prin. & c.28. to.1.

¶In eodem artic. 12. dubium etiam ad hominem, & veritatẽ occurrit ex reſponſione ad tertiũ. Nam ibidem dr̃ ꝙ hõ perſonam ſuam periculis mortis non exponit, niſi pp iuſtitiam conſeruandam. Hoc enim aduerſaẽ ſupradictis, ſ. ꝙ fortis agit pp bonũ proprij habitus, ut proximũ & proprium finem. Et ꝑ hoc non eſt uerum ꝙ agit ſolum propter iuſtitiam conſeruandã.

lib. 1.c. de Iuſtitia circa prin. li. 1.c.9.parũ a prin. tomo 6.

li.6.c.8.parum ante med.to.3.

¶Præterea. Cum hic dr̃, Niſi pp iuſtitiam conſeruandam, aut eſt ſermo de iuſtitia particulari, & tũc falſum dr̃: quia homo teneẽ ſubire periculũ mortis pp alias uirtutes, puta, temperantiam, fidem &c. aut de iuſtitia legali, & tũc etiam falſum eſt: quia homo licite ſubit mortis periculũ, non propter commune bonum, ſed proprium bonum tantummodo, ut ſi homo impugnetur de ipſa uirtute fortitudinis in ſeipſo, & non ſit pars alicuius reip. ſed ſolitarius, talis fortiter aget ſuſtinendo ſolum propter propriũ bonum proprii habitus, & non propter iuſtitiam quamcumq; ſeruandam, niſi iuſtitia metaphorice ſumatur, quod eſt à propoſito alienum.

c.4. par.4. nõ remota a fine.

¶Ad primum horum dicitur, ꝙ hic non eſt ſermo de fine fortitudinis ex ui actus, ſed de fine eiuſdem ex parte materiæ: ita quòd ly propter iuſtitiam, denotat finẽ ex parte materiæ:

tionis ponere in oībus rebus humanis. Aliæ aūt uirtutes sūt cōſeruatiuæ huius boni, inquātum. ſ. moderantur paſſiones, ne abducant hoīem à bono rōnis. Et in ordine harum fortitudo tenet locū pcipuum, quia timor periculorum mortis maximè eſt efficax ad hoc, q̃ hominem faciat recedere à bono rōnis: poſtquam ordinatur tēperantia, quia et delectationes tactus maximè inter cętera impediunt bonum rōnis. Id autem qđ eſſentialiter dr̄, potius eſt eo, qđ dr̄ effectiuè: & hoc etiā potius eſt eo qđ dr̄ cōſeruatiue ſm̄ remotionem impedimēti. Vñ inter uirtutes cardinales ē potior prudentia, ſcđa iuſtitia, tertia fortitudo, q̃rta tēperātia & poſt has cæterę virtutes.

Ad primum ergo dicendū, q̃ Amb. fortitudinem alijs virtutibus pręfert, ſm̄ quandam gñalem utilitatem, prout ſcilicet, & in rebus bellicis, & in rebus ciuilib⁹, ſiuè domeſticis vtilis eſt. Vñ ipſe ibidem* pmittit, Nunc de fortitudine tractem⁹: q̃ velut excelſior cęteris diuidit̄ i res bellicas, & domeſticas.

Ad II. dicendum, q̃ rō uirtutis magis conſiſtit in bono q̃ in difficili. Vnde magis eſt menſuranda magnitudo uirtutis ſecundum rationem boni, quàm ſecundum rationem difficilis.

Ad III. dicendum q̃ hō nō exponit perſonam ſuā mortis periculis, niſi pp iuſtitiam conſeruandam: & ideò laus fortitudinis dependet quodammodo ex iuſtitia. Vndè Amb.* dicit in 1. de offic. q̃ fortitudo ſine iuſtitia iniquitatis eſt materia. Quo enim validior eſt, eo promptior, ut inferiorem opprimat.

Qvartvm concedimus.

K Ad v dcđum, q̃ liberalitas utilis ē i q̃buſdā particularib. bñficiis: ſed fortitudo hēt utilitatē gñalē ad cōſeruādū totū iuſtitię ordinē. Et ideò Philoſ. *dicit in 1. Rhet. quòd iuſti, & fortes maximè amantur, quia utiles ſunt ī bello, & in pace.

QVÆSTIO CXXIIII.

De Martyrio, in quinque articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de martyrio. Et circa hoc quæruntur quinque.

¶ Primò, Vtrum martyrium ſit actus uirtutis.
¶ Secundò, Cuius virtutis ſit actus.
¶ Tertiò: De perfectione huius actus.
¶ Quartò, De pœna martyrij.
¶ Quintò, De cauſa.

Articvlvs I.

Vtrum martyrium ſit actus virtutis.

AD primvm ſic pceditur. Vr̄ quòd martyrium nō ſit actus uirtutis. Oīs. n. actus uirtutis eſt uoluntarius: ſed martyrium qñq; non eſt uoluntarium, vt patet de innocentibus pro Chr̄o occiſis, de q̃bus dicit *Hil. ſuper Matt. q̃ in ęternitatis profectum per martyrij gloriam efferebant̄. ergo martyriū non eſt actus uirtutis.

¶ 2 Pręt. Nullū illicitū eſt actus virtutis: ſed occidere ſeipſū eſt illicitū, ut ſ̄ habitū* eſt, p quod tñ martyrium conſumat̄. dicit. n. Auguſ. in 1.* de ciuit. Dei, q̃ q̃dam ſanctæ feminæ tempore perſecutionis, ut inſectatores ſuæ pudicitiæ deuitarent, ſe in fluuiū deiecerūt, eoq; mō defunctæ sūt, earumq; martyria in catholica Eccleſia veneratione celeberrima frequentant̄. nō ergo martyrium eſt actus uirtutis.

¶ 3 Præt. Laudabile eſt, q̃ aliqs ſpōte ſe offerat ad exequendū actū virtutis: ſed non eſt laudabile q̃ aliqs martyrio ſeīgerat, ſed magis vr̄. eſſe præſumptuoſum & periculoſum. non ergo martyrium eſt actus uirtutis.

Sed contra eſt, q̃ pmium beatitudinis non debetur niſi actui uirtutis, debet̄ āt martyrio, ſm̄ illud Matth. 5. Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, qm̄ ipſorum eſt regnum cœlorum. ergo martyrium eſt actus uirtutis.

Resp. Dicendum, quòd ſicut dictum* eſt, ad uirtutē pertinet q̃ aliquis in bono rationis conſeruet̄. Conſiſtit autē bonum rōis in ueritate, ſicut in pprio obiecto: & in iuſtitia, ſicut proprio effectu, ſicut ex ſupradictis* patet. Pertinet autem ad rationem martyrij, ut aliquis firmiter ſtet in ueritate, & iuſtitia cōtra perſequentium impetus. Vnde maniſeſtò eſt quòd martyrium eſt actus uirtutis.

Ad primvm ergo dcđm, q̃ q̃dā dixerunt, q̃ innocentibus

G H

quoniam niſi pericula mortis ſint pp iuſtitiā bona, fortis non ſe exponit illis. Hoc aūt non contradicere ſupradictis, ſ. q̃ fortis operatur propter bonum proprij actus, ut proximum finē actus & habitus, patet. Et quòd iſta ſit intentio literæ inſinuatur ex eo quòd ſubditur, Et ideo laus fortitudinis dependet quodāmodo ex iuſtitia. Dicens, quodammodo, inſinuat quòd ſecundum aliquid dependet, ſ. ſecundum materiam.

¶ Ad ſecundum dicit, quòd hic proculdubio eſt ſermo de iuſtitia communiter, vt claudit in ſe legalem, (Concluſio) ſeu de ipſa legali: & quòd ſemper pericula, circa quæ verſatur fortis, ſunt bona propter iuſtitiam legalem: quia homo eſt naturaliter aīal politicum, ac per hoc pars cōmunis alicuius boni, ac per hoc omne bonum reddens pericula bona, vt circa ea fortis verſetur, ordinatur ad bonum commune vt pars ad totum, & ſic ſpectat ad iuſtitiam legalem bonificare pericula mortis, circa quæ eſt fortitudo. Ad id autem quòd de ſolitario homine obiicitur pōt multipliciter dici. Primò, quòd ſermo pręſens eſt de virtutibus iſtis politice ſumptis. Secundo, q̃ ſermo moralis ſufficit q̃ uerificetur ſm̄ id quod eſt ut in pluribus. Conſtat autem, q̃ vt in pluribus, homines non ſolitarij, ſed politici ſunt. Tertio, q̃ ēt in caſu fortis ſolitarij pericula mortis ſunt bona propter iuſtitiam legalem, etſi non actu, tamē aptitudine: quia bonum proprium illius uirtutis, quod impugnatur in ſolitario per mortis intentationē, etſi non actu ordinetur ad commune bonum, eſt tñ ordinabile ad illud, & ſic ſpectat ad iuſtitiam legalem.

L. 1. de offi. cap. 35. in prin. to. 1.

lib. 1. c. 35. ante med. tom. 1.

lib. 1. ca. 9. nō multū a prin. to. 6

SVP. QV. CXXIIII. ART. I.

IN art. 1. q. 124. aduerte, q̃ cum ī lra dr̄, q̃ bonum rōis conſiſtit in veritate ſicut in proprio obiecto. & in iuſtitia ſicut in pprio effectu, per bonū rōis non intelligas ſolum bonum rōis practicę, quod prudentia ponit, ſed etiam bonum rōnis ſpeculatiuæ, qđ fides infuſa ponit. Et ſimiliter p iuſtitiam non intelligas ſolum iuſtitiæ uirtutē diſtinctam contra alias, ſed uniuerſaliter bonum partis appetitiuę, quę iuſtitia uocatur, q̃ eſt p fidem Ieſu Chri: ita q̃ p hęc duo comprehēſum eſt bonum uirtutum oīum theologicaliū, & moralium tam acquiſitarum, quàm infuſarū. Bonum namque appetitus a bono rationis deriuari neceſſe eſt, & eſſe proprium illius effectū eo modo, quo ea quæ in rōne ſunt, cauſant ea quæ appetitus ſunt.

¶ In eodem primo artic. in rñſione ad primum, aduerte quòd martyrium innocentum apud authorem, ita eſt meritorium cœleſtis palmæ, ſicut baptiſmus paruulorum eſt meritorius uitæ æternæ. Nā ſicut paruuli, rōe baptiſmi merentur præmium vitę æternę, non ex aliquo proprio merito, ſed merito Ieſu Chri eis per baptiſmum cōicato innocētibus, & ſimiliter quibuſdam infantibus pro Chriſto occiſis, etiā in matris vtero, effuſio ſanguinis eſt meritoria æternæ palmę nō pprio merito, ſed merito paſſionis Chri eis cōicato per baptiſmū ſanguinis. Et hæc ſint dicta propter Martinum in dicto de fortitudine tractatu de martyrio q. eſt. 1. oppoſitum ſenſum ex his literæ verbis aſſumentem. Author namque

Porrecta 8 verum. 627

Cap. 1. in Matth. in fi. illius.

q. 64. ar. 5.

lib. 1. c. 26. in princ. to. 5.

Ar. 12. præced. q.

Art. ult. q. 109. art. 1.

eamque expreſsè ponit martyrij Chriſti meritum in innocentibus, & non ſolùm prẽmium gloriæ, nec ex ſpeciali priuilegio dicit hoc competere innocentibus. Et conſtat ꝙ eadem eſt ratio de oĩbus infantibus propter Chriſtum occiſis, puta, quia ſũt chriſtianorum filij. Nã chriſtianitas eſt quæ mortis cã eſt. Mortui aũt rõne chriſtianitatis martyres ſũt, vt infra patebit.

¶ In eodem 1. art. in rñſione ad ſm̃ Martinus in eadem q. occurrit contra authoris ſolutionem, directè arguens, dicendo ꝙ cũ hac ſolutione adhuc ſtat uis rationis, quia ſi occiderũt ſe, actum illicitum, & non martyrij habuerunt. Vñ & aliter rñdet dupliciter. Primò, ꝙ nõ occiderunt ex intentione, quia licèt actũ cõmitterent vnde ſequebatur mors earũ, non tñ intẽdebant ꝑ hoc mori, ſed ſeruare pudicitiam. Secundò, ꝙ ignorantia iuris adiuta ex feruore pudicitiæ, excuſauit eas ne hoc imputaretur eis ad demeritum, quod alias fuit peccatum.

¶ Sed hæc Martini dicta facilè oſtendũtur à veritate aliena: quũ ſola authoris ſolutio ſatisfaciat argumento tendens ad hoc, ꝙ ex ſpãli diuino inſtinctu mulieres illæ ſe occiderunt, ita ꝙ martyres ſeipſas facerẽt diuina authoritate. Excuſationes ſiquidem ambæ allatæ à Martino, falſę atq; pernitioſæ ſunt tam ex parte voluntatis, q̃ ex parte intellectus. Si quidem ex parte ignorãtiæ, errat: q̃a ignorantia iuris naturalis cõtra ꝑcepta priora præceptis decalogi nullum excuſat. Conſtat autem ꝙ non occidere ſeipſum eſt prius præceptum, quàm Non occides, quod eſt præceptum decalogi: ſicut amor ſuimet prior, & naturalior eſt, quàm amor alterius. Prima aũt ex parte intentionis implicat, ſicut proteſtatio contra factum. Ridiculum, immò fatuum eſt, aliquem ſuſpendere ſe lethaliter, & nõ intẽdere mori, aut percutere ſe in corde &c. ad mortem, & non intendere mori: & ſimiliter proijcere ſe in ignem, aut fluuium, aut mare, & non intendere ſubmergi, aut comburi, niſi quis vſque adeò deſipiat, vt dicat id ſolùm eſſe ex intentione, quod eſt principaliter intentum: & propterea ſecũdario volita non imputari. Nam ſic Iudas excuſatur, qui non propter mori ſe ſuſpendit, ſed vt pęnitentiam ageret, vel euaderet miſeriam. Et eadem eſt ratio de cęteris ſe interficientib⁹, quia omnes aliud à morte principaliter intendunt per actum illum voluntarium, quo mortem cauſant, ſciendo quòd actus ille infert mortem, vt eſt in propoſito. Et ex hoc habes unde à Martino ibidem cauere debeas dicente, quòd in caſu, in quo chriſtianus à tyranno conſtitutus coram idolo ſic, quòd hẽat ante ſe foueam ita altam, vt caſus ſit mortalis. & hẽat ſtatutum à tyranno ſibi impoſitum, quòd ſi ſtat, intelligit̃ adorare idolum, nec poteſt declinare à ſtando ante idolum, niſi præcipitando ſe in foueam mortis, ꝙ ſi ex ſuo ſtare, & proteſtando verbis, quòd non intendit adorare idolum, ſcandalizantur aſtantes, ꝙ benefacit præcipitare ſe in foueam non intendendo mori, ſed committendo ſe diuinæ prouidentiæ. Iã. n. patet, ꝙ iſta nõ uolitio mortis, implicatio eſt. Eſſet namq; hoc tentare Deum, A peccatum mortaliſſimum. Neque ipſe daret occaſionem ſcandali circunſtantibus, ſed ipſi acciperent ex ſe ſcandalum. Semp ergo occidere ſeipſum eſt illicitum, niſi diuina id authoritate fiat quod authoris ſolutio dicit.

¶ In eodem 1. art. in reſponſione ad tertium, dubium occurrit de martyribus, q ſpõtè ſe martyrio obtulerunt: quũ vñr dediſſe tyrannis occaſionem iniuſtè agendi, quando non erat de neceſſitate præcepti ſubire martyrium, ſed poterant ſalua conſcientia ſe non offerre.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ ſancti martyres ſpontè procedebant, qñ eis expedire videbatur ad actus fidei exteriores, puta prædicationem, vel confeſſionem, vel ad actus fraternæ charitatis, vt in art. 3. author dicit, & ſi nõ erant in præcepto pro tunc hi actus, ſcientes ꝙ indè tyranni ſumerent occaſionem affligendi, & occidẽdi eos & non ꝓcedebant ad prouocandum eos ad afflictionem, vel mortem inferendam. Et ideò non dabant tyrannis occaſionẽ iniuſtè agendi, ſed ipſi accipiebant talem occaſionem ex bonis actibus, quibus dabãt ſpõtè operam imperterriti ſancti illi. Et ꝓpterea dñr ſpontè ſe ad martyrium obtuliſſe. Vñ & de B. Antonio legitur, ꝙ ibat quidem cum martyrib⁹, optans eſſe martyr, & triſtabatur, quòd non habebatur martyrio dignus. Numquàm tamen prouocauit ad ſui mortem tyrannos.

Porrecta ſ torum. 628

accelerat⁹ eſt miraculosè liberi arb. vſus, ita ꝙ etiã voluntariè martyriũ paſſi ſunt. Sed q̃a hoc ꝑ authoritatẽ Scripturę nõ cõprobat̃, iõ melius dicẽdũ eſt, ꝙ martyrij gloriã, quã in alijs ꝓpria uoluntas meretur, illi paruuli occiſi ꝑ Dei grãm ſunt aſſecuti. B Nã effuſio ſanguinis ꝑꝑ Chriſtũ vicem gerit baptiſmatis. Vñ ſicut in pueris baptizatis per grãm baptiſmalem meritum Chriſti operatur ad gloriã obtinendã, ita & in occiſis ꝑꝑ Chriſtum, meritũ martyrij operatur ad palmam martyrij conſequẽdam. Vñ Aug. dicit in quodã ſermone de epiphania quaſi eos alloquens. Ille de veſtra corona dubitabit in paſſione pro Chriſto, qui ẽt paruulis baptiſmũ ꝓdeſſe nõ æſtimat Chriſti. Nõ hẽbatis ætatẽ, qua in paſſurũ Chriſtum crederetis, ſed hẽbatis carnem, in qua ꝓ Chriſto paſſuro paſſionem ſuſtineretis.

Li. 1. de Ciuit. Dei, c. 26. circa principiũ, tom. 5. Et in ſerm. de Epiphania

AD II dicendum, ꝙ Aug. ibidem* dicit eſſe poſſibile, ꝙ aliquib. fide dignis teſtificationibus diuina ꝑſuaſit authoritas Eccleſię, vt dictarum ſanctarũ memoriam honoraret.

Q. 108. ar. 2. ad 4.

AD III. dicendum, ꝙ ꝑcepta legis dãtur de actibus virtutũ. Dictum aũt eſt* s. quædam præcepta legis diuinæ tradita eſſe ſm præparationem animi, vt. ſ. hõ ſit paratus hoc, vel illud faciẽdi, cum fuerit opportunum: ita ẽt & aliqua ꝑtinent ad actũ virtutis ſecundùm ꝑparationẽ aĩ, vt. ſ. ſuperueniente tali caſu hõ ſecundum rationem agat. Et hoc præcipuè videtur obſeruandum in martyrio, quod cõſiſtit in debita ſuſtinentia paſſionum iniuſtè inflictarum. Nõ autem debet homo occaſionẽ dare alteri iniuſtè agendi: ſed ſi alius iniuſtè egerit, ipſe moderatè tolerare debet.

C

ARTICVLVS II.

Vtrum martyrium ſit actus fortitudinis.

AD SECVNDVM ſic ꝓcedit̃. Videtur ꝙ martyrium nõ ſit act⁹ fortitudinis. Dr̃. n. martyr in græco, quaſi teſtis. Teſtimoniũ aũt redditur fidei Chriſti, ſecundum illud Act. 1. Eritis mihi teſtes ĩ Hieruſalẽ &c. & Maximus dicit in quodã ſermone. Mater martyrij eſt fides catholica, in qua illuſtres athletæ ſuo ſanguine ſubſcripſerũt. D ergo martyrium eſt potius act⁹ fidei, [h]quàm fortitudinis.

¶ 2 Pręt. Act⁹ laudabilis ad illã virtutẽ ꝑcipuè ꝑtinet, [h]quæ ad ipsũ inclinat, & [h]q̃ ab ipſo ma-

SVPER QVÆSTIO. CXXIIII. ART. II.

IN art. 2. dubiũ occurrit ex Martino in d. tractatu. cap. 5. volente quòd martyrium eſt actus illius uirtutis, in gradu tñ heroico, ad quam ſpectat actus ille, pro cuius perſiſtentia patitur, vt ſi patit̃ ꝑ iuſtitia, eſt actus iuſtitiæ &c. Arguit ergo directè contra authorẽ quinq; medijs. Primo ſic, Volitio iuſtitiæ tã firma, E vt nec ꝓ cruciatu & morte velit eam deſerere, eſt actus iuſtitiæ: ſed martyrium mentale pro iuſtitia non eſt aliud q̃ hmõi volitio. ergo martyrium mentale pro iuſtitia eſt actus iuſtitiæ, & cõſequenter martyrium exterius imperatum. Maior probatur, Omnes uolitiones, quæ hñt idem obiectum cõe, pertinent ad idem genus uirtutis, licèt per diuerſas circunſtãtias, quę ſe hñt ut obiecta partialia uolitionum, uel nolitionum poſſent ad diuerſas ſpecies ꝑtinere: ſed hæ duæ volitiones, ſ. uolitio iuſtitiæ abſolutè, hoceſt, ſine conditione mortis, & uolitio iuſtitiæ cum conditione circunſtantiæ mortis, habent idem obiectum commune, ſcilicet, opus iuſtitiæ. ergo ambæ pertinent ad idem genus uirtutis: ſed prima pertinent ad iuſtitiam. ergo & ſecunda. Secundo, Volitio cum contemptu mortis imperatiua executionis ne deſeratur iuſtitia, aut ſpectat ad iuſtitiam tantum, & habetur intentum, aut ad fortitudinem tantum, & hoc non quia fortitudo non inclinat ad actum iuſtitiæ per ſe, & immediatè, ille autem actus eſt uolitio iuſtitiæ, aut ad utranque, & hoc non, tum quia ille actus eſt unius. ergo pertinet ad unum genus uirtutis, & non ad duos: tum quia omnis

niſeſtaṫ, & ſine qua ipſe nõ valet: ſed ad martyrium præcipuè inclinat charitas. vñ in quodã ſermone Maximi dr̃. Charitas Chriſti in ſuis Martyribus vincit. Maximè ẽt charitas ꝑ actũ martyrij maniſeſtatur, ſm̃ illud Ioan. 15. Maiorẽ dilectionẽ nemo hẽt, q̃ vt aĩam ſuam ponat qs pro amicis ſuis. Sine charitate ẽt martyriũ nihil valet, ſm̃ illud primæ ad Corin. 13. Si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero nihil mihi prodeſt. ergo martyrium magis eſt actus charitatis, quàm fortitudinis.

¶ 3 Prǽt. Aug. dicit in quodam ſermone de ſancto Cypriano, Facile eſt martyrem celebrãdo venerari, magnum verò fidem eius & patientiam imitari: ſed in vnoquoq; actu virtutis ꝑcipuè laudaṫ virt⁹, cui⁹ eſt actus.
G ergo martyrium magis eſt act⁹ patientiæ, quàm fortitudinis.

Sed contra eſt, quod Cyprianus* dicit in epiſt. ad Martyres, & Confeſſores. O beati Martyres, q̃b. vos laudib. prædicem? O milites fortiſſimi, robur corporis veſtri quo ꝑconio

In li. 2. epiſto. epiſt. 6 non remo te a princ.

actus, qui refertur in aliqua duo, in vnum tanquàm in ſubſtantiam actus, & in alterum tanquàm in circunſtantiam, pertinet ad illud virtutis genus, ad quod pertinet ſubſtãtia actus: ſed huiuſmodi volitio fertur in opus iuſtitiæ tanquàm in ſubſtantiã actus, & obiectum primum, & principale: & fertur in cruciatus, & mortem contemnẽdo. ſ. tanquàm in circunſtantiam: quia vt ponitur in caſu, faciens iuſtitiam proponitur cõditio mortis, & cruciatuũ. Maior iſtius propoſitionis probatur: quia aliàs idem actus poſſet ratione ſubſtantiæ ſpectare ad vnum virtutis genus, & ratione vnius circunſtantiæ ad aliud, & ratione alterius ad aliud: q̃d eſt omnino abſurdũ, & contra omnem doct. nam philoſophorum moralium, & ſanctorum, qui in doctrinis ſuis declarant actus virtutis per nullas circunſtantias variare genus virtutis. Tertio. Oĩs actus qui eſt circa vnum tanq̃ finem, & circa aliud tanq̃ id quod eſt ad finem, ꝑtinet ad illud genus, ad quod ſpectat ille qui eſt circa finẽ, vt velle adulterari cã diuitiarum acquirendarum pertinet ad auaritiam: velle furari vt intemperatè viuat, ad intemperantiam. Et hanc Maiorẽ hẽt Ariſto. expreſsè in 4. Ethic. ſed volitio iuſtitiæ cum contẽptu mortis, hẽt opus iuſtitiæ pro fine, & cõtemptum mortis tãquàm medium ad finem, vt ipſemet ſanctus Thom. in quæſtionis huius art. 3. dicit. ergo huiuſmodi volitio pertinet ad iuſtitiam. Quar. 2. Iuſtitia eleuata ſupra omnem iuſtitiam, quæ ſolet in hominibus reperiri, pertinet ad genus iuſtitiæ, & ſimiliter eſt de temperantia, & cæteris: ſed aliquod martyriũ non eſt aliud quàm iuſtitia eleuata ſic ſupra omnem iuſtitiam, & aliq̃d non eſt aliud niſi temperantia ſic eleuata ſupra omnem temperantiam. ergo quoddam martyrium ſpectat ad vnam heroicã virtutem, & quoddam ad aliam. Quinto. Ad omnem virtutem in gradu heroico ſpectat inclinare habentem ipſam vt vincat omnes difficultates impedientes actum eius: ſed ex conditione mortis propoſita iuſto, uel temperato, prouenit difficultas in actu heroico, qui non poteſt vinci niſi per cõtemptum mortis. ergo ad iuſtitiam, vel temperantiam &c. heroicam, pertinet facere contemptum mortis impedientis &c.

¶ Ad huius difficultatis euidentiam præmittendum reor quod ſit martyrium: ſic enim poſtea clarum eſſe poterit cuius ſit act⁹ virtutis. Martyr cũ idem ſit quod teſtis, martyrium nil aliud eſt q̃ teſtimonium. Sed q̃m in Eccleſia chriſtiana martyres, ſeu teſtes per antonomaſiam appellantur illi ſoli, qui pro Chriſto, ſeu diuina lege mortui ſunt, ideò martyrium in propoſito non ſignificat quodcumq; teſtimonium, ſed teſtimonium Chriſti, vnde martyres Chriſti dicuntur. Et ipſe dixit, Eritis mihi teſtes. Act. 1. Nec quodcunq; teſtimonium, quia teſtimonium Chriſti verbo prædicationis, aut confeſſionis, aut cuiuſcumque operis ſufficit ad martyrium, vt patet ex hoc q; non ex quocumq; modo teſtimonij martyres dicimus, ſed exigitur teſtimonium tale factum, ſ. q; per tolerantiam mortis. Oẽs. n. & ſolos tales martyres dicere ſolet Eccleſia, iuxta illud. Hic eſt verè martyr, qui pro Chriſti nomine ſanguinem ſuum fudit. Ex quibus patet, ad rationem martyrij quatuor concurrere. Primo, ipſa teſtificatio exterior, quoniã oportet quòd ſit teſtimonium de natura ſua coram hominibus, quibus ſola exteriora certa ſunt. Secundo, ſpecies facti aſſumpti ad teſtificandum, ſ. ſuſtinere mortem. Tertio, id de quo teſtimoniũ redditur, puta veritas fidei. Quarto, is, in cuius fauorem teſtimonium redditur, puta, Deus, qui ꝑ Filium ſuum veritatem fidei reuelauit. Et quoniam diuerſorũ generum conditiones concurrunt ad actum martyrij, oportet à multis diuerſorum generum virtutibus actum martyrij elici, diuerſimodè tamen ſecundum diuerſas conditiones. Diuerſimodè quidem, quia ab vna elicitiuè, & ab alia imperatiuè: ſecundũm verò diuerſas conditiones, quia ab vna ſecundũ vnã, & ab alia ſecundum aliam conditionem, vt patebit. Et vt à primo inchoemus, Actus martyrij inquantum eſt teſtimoniũ veritatis fidei, oportet q; ſit a uirtute fidei. Nam ſicut teſtimoniũ de veritate quacumque eſt à notitia illa, quam teſtis habet de

F illa veritate, quia q; ſcimus loquimur, & quod vidimus teſtamur. Et teſtimonium ferre quòd Iuppiter & Saturnus fuerunt in tali coniunctione, ſpectat ad aſtrologiã vt ſic: & teſtimoniũ reddere, quòd talis tali die fecit teſtamentum, ſpectat ad notitiam, qua audiuit & vidit & præſens, & ſic de alijs: ſic teſtimonium de veritate fidei, ad notitiam quã de fidei veritate habemus, ſpectat. Hæc autem eſt notitia habitualis, & actualis fidei. A fide ergo emanat martyriũ inquantum eſt teſtimonium quoddam ipſius. Et confirmatur hoc, q̃a ſicut teſtimoniũ de veritate fidei, q̃d verbo fit, eſt actus fidei, vt patet, ita & teſtimonium eiuſdẽ q̃d facto fit, eſt actus fidei. Idem autem martyrij actus inquãtum eſt voluntariè, ac impauidè toleratiu⁹ mortis, optimè eſt actus fortitudinis, vt patet ex ſupradictis de fortitudine, & eius actu, atque obiecto. Eſt quoque idem actus, quatenus eſt in fauorem, & gloriam Chriſti, ſeu Dei, actus charitatis. Qui enim uitam ponit pro Deo, facto diligit Deum
H ſupra omnia, iuxta illud Ioan. 15. Maiorem dilectionem nemo habet &c. Et licèt martyrium ſit ſemper harum trium virtutum actus ratione dictarum eius conditionum, charitatiſ tamen, & fidei non niſi imperatiuè eſt: fortitudinis autem elicitiuè. Fides namque per dilectionem operans, vt dicitur ad Galat. 5. mediante fortitudine elicit martyrij actum his veſtitum conditionibus. Patet autem ſic eſſe, & reſpectu fortitudinis quidem, quia ipſe actus in quo teſtificatio conſumatur, ſcilicet ſuſtinere mortem optimam, eſt principalis actus fortitudinis, vt patet ex prædictis. Actus namque à pluribus procedens virtutibus, eſt elicitiuè vltimæ, cui directè r̃ndet actus ille: ſicut actus emanans à pluribus potentijs, ſpectat elicitiuè ad infimam illarum potentiarum, vt concupiſcere quando oportet, &c. eſt à voluntate, & à concupiſcibili, ſed elicitiuè eſt à concupiſcibili: reſpectu uerò charitatis, quia charitas imperat actus omnium virtutum: reſpectu autem fidei, quia fides eſt quæ per dilectionem operatur, & ab authore ſuperius in q. 3. ar. 2. ad tertiũ hẽs.
I ¶ His præmiſſis ad argumenta in oppoſitum reſpondendo dicitur primò, quòd primi argumenti maior eſt falſa, intelligẽdo ipſam ad ſenſum arguentis. ſcilicet quòd talis volitio ſit actus iuſtitiæ ſolius: quoniam ex hoc ipſo quòd ad ſuſtinere viriliter bonam mortem declinat, genus iuſtitiæ exit, & ad genus fortitudinis venit: Velle ſiquidem iuſtitiam quantumcumq; firmiſſime, & perfectiſſime, ad iuſtitiam ſpectat: ſed uelle ſuſtinere mortem optimam ſiue propter iuſtitiam, ſiue q̃dcunque aliud genus virtutis, fortitudinis eſt. Ex quo patet, q; probatio eius aſſumit falſum, q̃ ultra cõe obiectum apponitur aliud obiectum alterius generis, vt eſt in propoſito: quoniam ſecunda uolitio ſiue ſit una, ſiue multiplex, non curando pro nunc, includit actum & obiectum alterius generis, ſ. fortitudinis, puta, ſuſtinere mortem optimam. Dr̃ ſecundo, q; minor quoque eſt falſa: ſed martyrium mentale pro iuſtitia non eſt aliud quàm huiuſmodi volitio.
K Nam martyrium mentale, ꝑ iuſtitia econtra ſe habet ad hæc duo obiecta ſ. iuſtitiam, & tolerãtiam mortis: q̃m martyrium mentale reſpicit tolerantiam mortis ut proprium obiectum, & iuſtitiam ut cauſam: q̃m teſtis directe reſpicit teſtificationem ut proprium actum: ac per hoc uelle teſtificari quod eſt martyrium mentale, directe reſpicit ipſum ſuſtinere, quod eſt teſtificari ut proprium obiectum: iuſtitia autem pro cauſa, cuius oppoſitum minor aſſumit.

¶ Ad ſecundum dicitur, quòd uolitio imperatiua executionis ad ſuſtinendum mortem ne deſeratur iuſtitia, ſpectat ad vtramque uirtutem, ſcilicet fortitudinem, & iuſtitiam. Et ad primam improbationem negatur ſequela. Actus eſt vnus, ergo ſpectat ad unum genus uirtutis: quoniam ſtat quòd unus numero ſm̃ ſubſtantiã actus ſit in pluribus uirtutũ generib.

¶ Ad ſecundam improbationem dicitur, quòd maior eſt falſiſſima. Et ad eius probationem dicitur, quòd nullum inconueniens eſt eundem actum ratione unius circunſtãtiæ ſpectare ad unum genus uirtutis, & ratione alterius ſpectare ad

aliud

aliud genus. Nec hoc eſt contra Doctores ſanctos, aut philoſo- A phos. Immo oppoſitum eſt contra ſanctos, & Theologos dicentes aliquā circunſtantiam trahere actum extra genus ſuum. Vt cum quis fornicat in eccleſia, conſtat q fornicatio eſt in gñe intemperantiæ, & trahit ad ſacrilegium, qđ eſt in gñe iuſtitiæ ex circunſtantia loci, cui fit iniuria. Hoc. n. conſtat ſm̃ omnem moralem philoſophiam, & theologiam eē verū. Et mirum eſt quòd i manifeſto errore citet omnes ſanctos, & philoſophos. Et quod in gñibus vitiorum oñdimus, idem patet in generibus uirtutū. Nam ſeruare caſtitatem propter Deum cui dicata eſt, ſpectat ad temperātiæ genus ſm̃ ſpeciem operis, ſ. caſtitatem, & ad iuſtitiæ genus rōe circunſtantiæ finis, nam religio iuſtitiæ pars eſt. Ad tertium dr̄, q licet maior, poſſit negari, & ſit manifeſte falſa ad ſenſum arguentis, loquendo tñ ſimpliciter & abſolutè diſtinguenda eſt, quòd dupliciter poteſt intelligi. Primo, qñ iſta duo, ſ. finis, & id quod C eſt ad finem, ſm̃ ſe non ſunt diuerſorum generum moralium. Secundo, quādo iſta duo ſm̃ ſe ſunt diuerſorum generum. Si .n. iſta duo non ſunt ſecundum ſe diuerſorum generum, maior eſt vera: ſi autem ſunt diuerſorum generum, maior eſt falſa. Et quia in propoſito iuſtitia, & ſuſtinere mortem ſunt ſecundum ſe diuerſorum generum, ideo maior, vt eſt ad propoſitum arguentis, eſt falſiſſima. Nam in ſenſu uero habet falſam minorem pro quāto includeret, q hæc duo non ſunt diuerſorum generum. Probationes autem ab exemplis, falſum aſſumunt, niſi meretrices quis putet eſſe ſic auaras, vt non peccent peccato Intemperantiæ. Et ſimiliter fures ac latrones vt luxurientur, putet quis ſic eſſe luxurioſos, ut nec fures ſint, nec latrones. qđ conſtat ad ſenſum eſſe falſum. Nec eſt uerum q Ariſt. in 4. Eth. dicat illam maiorem, vt iſte aſſumit: immo dicit oppoſitum, dum dicit q qui furatur vt mœchetur, magis eſt mœchus quā fur. Eſt ergo ſecundum Ariſt. & fur, & mœchus, ſed magis mœ- D chus. Et hæc eſt veritas.

¶ Ad quartum negatur minor. ſ. Aliquod martyrium non eſt aliud q̄ iuſtitia eleuata ſuper omnem iuſtitiam &c. Iam. n. dictū eſt falſum eſſe, quòd omnis uirtus in gradu heroico eſt per ſeipſam toleratiua mortis: hoc enim non niſi mediante fortitudine facere poteſt.

¶ Ad quintum dr̄, vt ſuperius dictum fuit, q vincere impedimēta propria quę. ſ. ex propriis contrariis emergunt, ſpectat ad eādem virtutem, ad quam ſpectat actus qui impeditur. v. g. Ad tēperantiam ſpectat uincere impedimenta ex inſenſibilitate, & intemperantia: ad iuſtitiam, ex iniuſtitia: ad liberalitatem, ex auaritia, & prodigalitate, & ſic de alijs: ſed uincere impedimenta extranea, hoceſt, ab aliorum contrariis propriis prouenientia, non ſpectat ad illam uirtutem, ſed ad alteram. illam. ſ. q̄ medium inter illa contraria tenet. & iō huius diuerſitatis eſt ipſa diuerſitas virtutum ſm̃ diuerſitatem propriarum materiarum. Et hinc prouenit, q quælibet virtus eget alia ut. ſ. ab extraneis impedimentis protegat eam. Propter quod oportet q qui vnam habet virtutem perfectè, omnes habeat. In propoſito autem impedimenta mortis reſpectu temperantiæ, aut iuſtitiæ ſunt impedimenta extranea, & non ſpectat ad iuſtitiam heroicam, nec ad temperantiā heroicam vincere talia impedimēta.

¶ In eod. 2. art. in rñſione ad primum occurrit dubium ex Martino ibidem directè contra hanc rñſionem arguente, pro quāto hic dr̄, q firmare aīum in bono iuſtitię contra pericula mortis, ſpectat ad fortitudinē: qa ſic ſequeretur q fortitudo haberet oēs materias virtutum pro obiecto cōi, & principali. Probat ſequela. Confirmatio hoīs in bono iuſtitiæ, aut fidei contra pericula mortis, non eſt aliud q̄ uolitio iuſtitiæ nō obſtante ꝑpoſita ſibi cōdōne mortis: ſed hæc volitio directiſſimè ptinet ad iuſtitiā, & mortis ... olitio non ſe habet niſi tanq̄ circunſtantia, ergo. Deinde arguit argumentis allatis in ꝓcedenti dubio, pſertim, Oīs virtus inclinat ad tollendum impedimenta actus ſui, quia q... inclinat in actum ſuum, tm̃ inclinat ad tollendum impedimenta illius: ſed timor mortis impedit actum iuſtitiæ.

¶ Ad primū negat ſequela. Et ad ꝓbationem illius dr̄ primo, q maior eſt falſa: qñ ut ex dictis patet, confirmatio hoīs in bono iuſtitiæ cōtra pericula mortis d... ... ctè eſt uelle ſuſtinere mortē. & iuſtitia ſe habet ut circunſtantia, cuius oppoſitum argm̃ aſſumit. Dr̄ ſcdo, ut ēt dictum eſt, q qa in hoc ope īplicant duo gña obiectorū moralium, qđcunq; eorū ponat vt circunſtātia, transfert actū in aliud genus: ita q dato q velle ſuſtinere mortē eſſet circūſtantia, dr̄ q circunſtantia talis reponit uolitionem ſui in gñe fortitudinis. Et ſic iſta uolitio eſſet in duobus gñibus moralibus rōe diuerſarū conditionū eius, qđ nullum eſſe inconueniēs monſtratum eſt.

¶ Ad ſm̃, & reliqua nō oportet repetere rñſiones. Iā. n. diſtinctū eſt de impedimentis. Nec ꝓbatio allata. ſ. Quātū inclinat uirt' ad actum proprium, tm̃ ad tollendum illius impedimenta, ad C aliud ualet, niſi ad impedimenta eiuſdem generis: qm̃ ſicut uirtus non inclinat ad actum ſuum niſi in propria materia, ita nec ad tollendum impedimenta niſi cōicantia in materia, qualia non ſunt quæ ex extraneis ſui generis proueniunt. Quæ autem non conueniunt in materia, ab iſta tollenda ſunt virtute, q̄ circa illam verſat mām. Et qm̃ timor mortis eſt impedimentum in materia diuerſa a materijs aliarū uirtutū, qm̃ vt patet 3. Eth. eſt propria fortitudinis materia: iō tollere hoc impedimētum reſpectu cuiuſcumque virtutis ſpectat ad fortitudinem tāquam habitum elicientem: ad alias autem uirtutes, tanquam ad finē materiæ. Et ſi bñ aduertamus, ponere q q̄libet virtus tollit oīa impedimenta ſui actus, eſt confundere materias virtutum, cuilibet virtuti attribuendo materiam omnis virtutis. Et ſic quia temperantiæ actus pōt impediri per pecuniam, per honorem, per timorem mortis, ꝑ uindictæ affectum &c. ad temperantiæ actū ſpectare mediū cōtra auaritiā, cōtra ambitionē, contra ti- D miditatē, contra irā &c. eligere, qđ eſt ridiculū apud diſtinguētes uirtutes penes materias, iuxta Ariſt. doctr. in 2. Eth. Et ſi cōtra hæc obiiciat, q aduerſant' hæc dictis ſuperius, hoceſt, in q. 65. præcedentis libri de connexione uirtutum loquendo; quia ex hoc ipſo, ſ. quòd temperantiæ eſt tollere quæcumque annexa impedimenta, illatum eſt, q exigit prudentiam totalē: non ſtant enim dicta ibi cum dictis hic: Reſpondetur, quòd uirtus moralis poteſt dupliciter conſiderari, Primo, ut electiua præciſe: & ſic proculdubio non ſe extendit ad connexas materias, quæ ſunt propriæ aliarum moralium uirtutum. Et hoc eſt q hic dicimus. loquimur enim de uirtute fortitudinis ſm̃ ſe, vt eſt electiua proprij medij. Alio modo conſideratur, vt eſt electiua & imperatiua omnium ad ſui ſalutem neceſſariorum: & ſic ꝓculdubio nulla moralis uirtus eſt ꝑfecta, niſi ſit & electiua medij excludēdo impedimenta ꝓpria, & imperatiua actuū excludentiū īpedimenta alia ab extra occurrentibus. Et ſic in præc- E lib. de virtute morali perfecta tam elicitiue, q̄ imperatiue verificent' dicta. Temperantia. n. licet ut elicitiua tm̃ eſt, ſit ſolum excluſiua impedimentorum ex intemperantia, aut inſenſibilitate ꝓuenientium: qa tñ excluſio horum non ſufficit ad ſaluādam temperantiam in aīo, vt patet de muliere, q̄ non ob delectationem, ſed auaritiam fornicat', corrumpit' enim illius temperantia ab extraneo contrario ut patet: iō oportet ad hoc vt temperantia ſit ita perfecta vt ſit ſufficiens ſaluare ſeipſam, q ſit etiam perfecta imperatiue, hoceſt, ut habet actum imperij ad alios actus excluſiuos extraneorum contrariorum, puta, ad imperandum actui fortitudinis, ne ꝑ timorem mortis perdat temperantia, ad imperandum actui liberalitatis, ne. ſ. ꝓpter lucrum perdatur temperantia, & ſic de alijs. Nulla ergo eſt inter dicta ibi, & hic contrarietas. Et ſcito quòd ex uirtute morali, puta, temperantia perfecta, primo inferri optimè poteſt connexio eius cum prudentia totali: qm̃ temperantia exigit prudentiā neceſſariā ad ſuā ſalutem, vt patet: ſed ad ſuam ſalutem exigitur prudentia totalis. Quod probatur, & patet ex hoc, qa tēperantia nata eſt corrumpi à contrarijs aliarū uirtutū cardina-

...vocis explicem? Quilibet autē laudatur ex virtute cuius actū exercet. ergo martyrium eſt actus fortitudinis.

q. præc. ar. 1. & aliis.

RESP. Dicendum, q ſicut ex ſ dictis* patet, ad fortitudinem pertinet ut cōfirmet hoīem in bono virtutis, et maxime cōtra pericula, & præcipue cōtra pericula mortis, & maximè eius q̄ eſt in bello. Manifeſtum eſt aūt, q in martyrio homo firmiter confirmatur in bono virtutis, dum fidem & iuſtitiam non deſerit propter imminentia pericula mortis, quæ etiam in quodam certamine particulari a ꝑſecutorib' imminēt. Vñ Cypr. dicit* in quodā ſerm. Vidit admirans pñtium multitudo cęleſte certamen, & in prelio ſtetiſſe ſeruos Chr̄i voce libera, mēte incorrupta, virtute diuina: vñ manifeſtū eſt, q* martyriū eſt fortitudinis act'.* Et ꝓpter hoc de martyribus legit Eccleſia. Fortes facti ſunt in bello.

Li. 2. epiſt. epiſt. 6. ad martyres & cōfeſſores, non remote a principio.

[illegible]

AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd in actu fortitudinis duo ſunt conſideranda, quorum unum eſt, bonum, in quo fortis firmatur: & hoc eſt fortitudinis finis. Aliud eſt ipſa firmitas qua quis nō cedit cōtrariis ꝓ-

hibentibus ab illo bono: & in hoc cõſiſtit eſſentia fortitudinis. Sicut autem fortitudo ciuilis firmat animum hominis in iuſtitia humana, propter cuius conſeruationem mortis pericula ſuſtinet: ita etiam fortitudo gratuita firmat animũ hoĩs in bono iuſtitię Dei, quæ eſt per fidẽ Chriſti Ieſu, ut dr̃ ad Rõ. 3. & ſic martyrium comparat̃ ad fidẽ ſicut ad finẽ, in quo aliquis confirmatur: ad fortitudinẽ aũt ſicut ad habitũ elicientẽ.

G

Ad II dicendum, q̃ ad actũ martyrii inclinat quidem charitas ſicut primum, & principale motiuum per modum uirtutis imperantis: fortitudo aũt ſicut motiuum proprium per modũ uirtutis elicientis. Et indè eſt q̃ martyrium eſt actus charitatis ut imperãtis, fortitudinis autẽ vt elicientis: indè ẽt eſt, q̃ utrũque uirtutẽ manifeſtat. Quòd autem ſit meritorium, hoc habet ex charitate, ſicut & quilibet uirtutis actus, & ideò ſine charitate non ualet.

Ad III dicẽdum, q̃ ſicut dictũ eſt, principalior actus fortitudinis eſt ſuſtinere, ad quẽ pertinet martyriũ: nõ aũt ad ſecundariũ actũ eius, q eſt aggredi. Et qa patientia deſeruit fortitudini ex parte actus pricipalis, q̃ ẽ ſuſtinere: indè eſt, q̃ comitãter ĩ martyrib⁹ patiẽtia cõmẽdat̃.

H

F

hium. ſ. ab iniuſtitia, & timiditate, vt patet de adultera non pp̃ delectationẽ, ſed ut uiolet fidem marito: & de fornicaria ex timore mortis. & ſimiliter eſt de fornicaria ex auaritia. Niſi em̃ adſit rectũ iudiciũ, conſiliũ, ac p̃ceptũ circa hmõi impedimenta, cõſtat q̃ p̃dit̃ tẽperantia declinando a medio in venereis, & eligendo alterũ extremũ. ſ. intẽperantiã. Perſpicuũ autẽ eſt, q̃ prudere oĩbus hmõi impedimentis ad prudentiã totalẽ ſpectat, hoc eſt, ad prudentiã ſimpliciter, & non in hac ſola materia: qm̃ vniuerſa materia agibiliũ, i his cõprehẽdit̃ potentib. ĩpedire, vt patet. Et hæc ſint dicta, vt ſcias connexionẽ uirtutũ undiq; neceſſariã intueri, & nõ oportere recurrere ad uirtutẽ pfectã imperatiuè: q̃ licet clarius connexionẽ conuincat, & ueritati innitat̃ abſolute, nõ tñ ex diffinitione virtutis data 2. Eth. hr̃ primo: qm̃ diffinitio virtutis ſm̃ electionem, in p̃pria eĩ materia, intelligenda proprie eſt, q̃uis a me fuerit extenſa ad eandem ſibi imperium ad ſui ſalutem neceſſarium, qđ non primo, ſed ſc̃do ad virtutẽ ſpectat: & iõ ex diffinitione uirtutis hr̃ ſecundario perfectio imperatiua uirtutis. Et qa veræ ac p̃fectæ uirtuti conuenit, licet ſecundario, conuincit connexionem uirtutũ, vt ibi monſtratum eſt, & p̃ñti ſeruit propoſito, vbi dicimus q̃ iuſtitia non infra limites ſiſtens proprios, ſed vt imperat actui fortitudinis ſuſtinet mortem pp̃ ſaluandam iuſtitiam, & ſimiliter tẽperantia, & aliæ uirtutes faciunt. Vnde non confunduntur materiæ uirtutum, ſed connectuntur tam uirtutes, quàm earũ materiæ, & reflectitur actus vnius ſuper actu alterius.

¶ In eadẽ rñſione ad primũ eiuſdẽ ſc̃di art. circa illud, Qđ hoc ſ. bonũ in quo aliqs firmat̃, eſt fortitudinis finis, dubiũ occurrit: qa ex hoc ſequeret̃, q̃ cũ qs ſuſtinet mortẽ pp̃ caſtitatẽ, ac p̃ hoc firmat̃ in bono caſtitatis, q̃ finis fortitudinis eſſet bonũ temperantiæ: qđ eſt inconueniens, qm̃ finis eſt nobilior eo qđ

I

eſt ad finem: fortitudo ãt eſt tẽperãtia nobilior, & nõ ẽ cõtra. Et auget̃ dubium, qa authorem loq̃ de fine fortitudinis ex parte actus fortitudinis p̃bat̃ ex uerbis eiuſdem in ſeq. art. ubi dicit, Tolerare mortem non eſt laudabile ſm̃ ſe, ſed ſolum ſm̃ q̃ ordinat̃ ad aliquod bonum, quod cõſiſtit in actu virtutis, puta ad fidem, & ad dilectionem Dei. Vnde ille actus uirtutis cũ ſit finis melior eſt. hæc ille. Ex ultimis ſiquidem uerbis hr̃, q̃ ille actus virtutis, propter quem fortis ſuſtinet, & in quo firmatur, eſt finis, & melior actu fortitudinis.

¶ Ad hoc dubium dicetur ſequenti articulo, vbi allegata verba diſcutientur.

¶ In eadem reſponſione dubiũ aliud ex Martino ibidem occurrit, directè contra hanc reſponſionem arguente, pro quanto dicit, q̃ martyrium comparatur ad fidem ſicut ad finem, in quo quis firmatur: & ad fortitudinem vt ad habitum elicientem.

K

Iſta inquit ſolutio non videtur ſufficere, tũ quia falſa: quoniam non ideò quis firmatur in fide, quia pro fide ſuſcipit martyriũ ſed econtra, quia firmatus eſt iam in fide, ideò pro fide ſuſcipit martyrium: tum quia non ſatiſfacit argumento, quia dato quòd fides ſit finis martyrij, non propter hoc tamen habetur, quòd ſit mater, quia mater non eſt propter quam res eſt, ſed per quam res eſt. Hæc Martinus.

¶ Poteſt & contra idem argui, quia per martyrium fides martyris euacuatur: quoniam martyr per martyrium tranſit ad patriam cœleſtem. ergo fides martyris non eſt finis ſui martyrij. Finis.n. acquiri, aut conſeruari debet per id quod eſt ad finẽ, & non debet deſinere eſſe, vt de fide contingit in propoſito.

¶ Ad primum Martini dr̃, q̃ quia cauſæ ſunt inuicem cauſæ, nõ inconuenit utrumque verum eſſe, ſ. quia firmus in fide, iõ imperatiuè ſuſcipit martyrium: & econtra, quia ſuſcipit martyriũ ideo & meritorie, & ut per medium ad finem, & ſaltem per redundantiam firmatur in fide.

¶ Ad ſecundum eiuſdem dicitur, q̃ quia finis in operabilibus

F

eſt ſicut principiũ in ſpeculabilibus, & virt⁹ ad quã ſpectat finis eſt imperatiua actib⁹ uirtutũ obſequẽtiũ ad finem: iõ ex hoc ipſo q̃ bonum fidei eſt finis martyrij, ſequit̃ q̃ fides ſit finis martyrij, vt pote primario imperio generans illud ad p̃priũ ipſius fidei bonũ. Vñ ad p̃bationẽ dr̃, q̃ licet mr̃ non habeat rõnem finis, tñ hẽt rõnem generantis, q̃ conuenit virtuti, ad quam ſpectat finis, q̃ eſt fides. Propter qđ Nouitijs dicito, q̃ fides, hoc eſt virtus fidei, eſt mater martyrij: quia fides, hoc eſt, bonũ fidei, eſt finis martyrij: qa ex hoc ipſo habet ipſa virtus quòd imperet.

¶ Ad aliud argm̃ dr̃, q̃ quanto tp̃e martyr ſuſtinet martyrium, tanto tp̃e fides firmatur: qa nõ ſuſtinet niſi dum uiuit, quo tp̃e fides eſt, & firmatur. Euacuatio autem fidei fit poſt hanc uitã. Poſſet quoque, ſed nõ oportet dic, q̃ martyr per martyriũ firmatur in fide acquirendo uiſionem, quæ ſuccedit fidei, qua viſione fit in eo firmitas euidentiæ reſpectu eorum quæ ſunt fidei. q. præc. artic. 6.

¶ In rñſione ad ſm̃ eiuſdem artic. dubium occurrit ex Martino ibidem volente aliqđ martyrium non eſſe actum charitatis, & imperatiue: quia ſtat aliquem fidelem in peccato mortali ſubire mortem, vt non neget fidem Chriſti: tale.n. martyriũ eſt ſine charitate, ac per hoc nullo modo à charitate. Et ſi dicatur, q̃ tunc ei confertur gratia, ſicut ei qui baptizatur, hoc nõ obſtat, tum quia hoc non vr̃ verum uniuerſaliter, quia forte ponit obicem: tum quia ſi datur charitas, illa ſequitur naturaliter actum martyrij, ac per hoc non eſt imperatiua martyrij.

¶ Ad hoc dr̃, q̃ martyrium non ſm̃ opinionẽ hoĩm, ſed ſm̃ ueritatem ut. ſ. importat ſuſtinere mortem pp̃ fidei ueritatem, ſm̃ ſuum genus eſt actus charitatis, ĩperatiue tñ, ut p̃dictum eſt. Et rõ eſt, qa ponens uitam p̃ Chr̃o, ipſo facto p̃ponit Chr̃m uitæ ſuæ, ac per hoc oĩbus bonis minoribus uita: & conſequenter oĩbus exterioribus bonis tã corporalibus, q̃ ſpũalibus, puta honori, gloriæ, & famæ. Hæc.n. oĩa ſm̃ ueritatẽ minora ſunt uita, & minima bona ſunt: & ulterius p̃ponit habituali bono oĩm quas hẽt uirtutum, p̃ quanto ſunt in p̃ñti uita. Vñ ſicut actus interioris dilectionis, quo Deus vt finis æternæ fęlicitatis reuelatę diligit̃ ſuper omnia, eſt actus charitatis elicitus: ita exterior actus, quo Deus ut finis &c. diligit̃ facto ſuper omnia, eſt ex ſuo genere actus charitatis, imperatus tamen. Et p̃pterea Saluator martyrij actum charitati attribuit dicẽs, Maiorem charitatem nemo habet &c. Verum quia nullus actus exterior eſt ita ex ſuo genere bonus, quin poſſit male fieri, vt patet diſcurrendo per actus exteriores fidei, ſpei, charitatis, iuſtitiæ &c. iõ exterior martyrij actus põt male fieri, puta ſi q̃s, vt non neget fidem Chriſti, ſuſtineat mortem pp̃ inanem gloriam: tunc enim actus imperandus, quantum eſt ex ſe ex charitate, imperatus eſt ab inani gloria. Et qa talis latentem celat eṗuerſitatem ſuæ intẽtionis,

K

corã Deo eſt martyr diaboli: coram hoĩbus autem haberet̃ pro Chriſti martyre. Sic ſuſtinens mortem pro fide Chr̃i, non habuit uerum martyrij actum, de cuius rõe eſt, q̃ ſuſtinere mortem ſic fiat pp̃ bonum fidei, vt non ordinet̃ ad aliquid contrarium alicui ſpectanti ad ueritatem fidei. Conſtabit aũt in art. ult. huius q. q̃ omnis uirtus moralis ſpectat ad ueritatem fidei: ac per hoc omne peccatum illi contrariatur. Quo fit ut martyrium habens cæteras ſuas debitas conditiones, ſ. q̃ ſit uoluntaria toleratio mortis pp̃ veritatem fidei Chriſtianæ in fauorẽ, ſeu honorem Dei tanq̃ finis ultimi, nunquàm ſit imperatus niſi à charitate propter allatam rationem, quia. ſ. talis actus ex ſuo genere exigit imperium charitatis.

¶ Ad primum autem argumentum Martini dicitur, quòd ſi qs in peccato mortali exiſtens, ſuperueniente p̃ſequutore in uoluntarium huiuſmodi actũ prorumperet, ſtatim charitatẽ a Deo haberet: ita quòd charitas infunderet̃ in termino deliberationis ac p̃poſiti, & principio imperij actus talis: & ſic totus actus martyrij eſſet imperatus à charitate, aut ſaltem infunderetur

poſt

post inchoatum imperium, ante ſũ mortẽ. Et tunc quia inter A instans infuſionis charitatis, & mortis oportet eſſe tempus medium, martyrium erit imperatũ à charitate: & ſi non ab initio propter obicem ex parte hominis, tamen quo ad proſecutionem. Et hoc ſufficit ad ſaluandum, ꝙ martyrium ſemper eſt actus imperatus à charitate. Primum tamẽ horum ita veritati innititur, vt nõ ſit opus ad hoc ſecundum recurrere. Nam homo, qui veraciter ſibi emori pro Chriſto deliberauit ac propoſuit, ſic vt paratus ſit ſtatim imperare executionem, quantum eſt ex ſe, ſeparauit ſe ad gratiam & charitatem, ac per hoc decet Deũ liberaliſſimũ ſtatim charitatem infundere in principio imperii: ita quòd primum inſtans imperii eſt inſtans infuſionis charitatis, quaſi imperium informatum charitate ſit terminus temporis immediatè præcedentis, quo deliberatum, & propoſitum eſt.

Porrecta § totum.

629 Infr. q6. 184. art. 5. ad 3.

¶ Et per hæc patet ſolutio vtriuſque obiectionis Martini, quia & vniuerſaliter verum eſt, ꝙ in principio imperii adeſt charitas qñ obex nullus obſtat: nec charitas huiuſmodi eſt conſequens, ſed imperans martyrium. At ſi contra hoc aſſeratur illud authoris in quolibeto 4. q. 10. arti. 1. ſ. Quòd aliquis abſque C charitate põt ſufferre martyrium, iuxta illud Apoſtoli, Si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatẽ aũt non habeam &c. Rñdeo, ꝙ ibi author loquitur de poſſibili potentia peruerſę voluntatis. Põt. n. peruerſa voluntas humana ex ſua libertate peruerſa, & obſtinate velle perſeuerare in concubinatu quãdiu vixerit, & ſimul velle potius mori, ꝗ fidem Chriſti negare. Et ſicut hoc poteſt homo ſimul velle, ita poteſt ſimul efficere, vt ſcilicet in concubinatus affectu perſeuerans voluntariè occidatur, ne fidem Chriſti neget: hæc enim nullam contradictionem implicare manifeſtum eſt. In præſenti verò loco, dicendo martyrium eſſe actum a charitate imperatum, ſecundum regularem curſum loquimur, iudicantes actum martyrii ſecundum ſuarum conditionũ merita, & quod ei imperatiuũ principiũ, aut quod elicitiuũ conueniat, ex ſuis conditionibus determinamus: & ſi Martinus intendebat ita poſſe eſſe martyriũ ſine charitate, non errauit. Poſſet ẽt quis in peccato mortali exiſtẽs, ex D improuiſo dormiens occidi, quia Chriſtianus. tunc enim quia martyrio adulti, ratio generis moralium actuũ. ſ. voluntariũ deeſt, martyriũ non eſt propriè loquendo: & iõ regulariter loquendo, ille ſic occiſus, non eſſet ſaluus. Vterq; ergo horũ martyrum damnatus eſſet ꝑꝑ obicem appoſitum, licet ex diuerſis cauſis proximis qa in primo ex pertinacia, in ſecundo ex priori negligentia, qua iuit dormitũ ſine contritione. Si hoc nãq; feciſſet, martyrium effectum ſuum habere in dormiente contrito non minus eſt credendum, quàm in innocentibus.

ARTICVLVS III.

Vtrum martyrium ſit actus maximæ perfectionis.

AD TERTIVM ſic ꝑcedit̃. Vr̃ ꝙ martyrium non ſit actus maximæ perfectionis. Illud enim ad perfectionem uidet̃ pertinere, quod cadit ſub conſilio, non ſub præcepto, qa ſcilicet non eſt de neceſsitate ſalutis: ſed martyrium uidetur eſſe de neceſsitate ſalutis. dicit enim Apoſtolus ad Roma. 10 Corde credit̃ ad iuſtitiã, ore autem fit confeſſio ad ſalutem. & 1. Ioann. 3. dicitur, ꝙ nos debemus pro fratribus animas noſtras ponere. ergo martyriũ non pertinet ad perfectionem.

¶ 2 Præt. Ad maiorem ꝑfectionem vr̃ ꝑtinere ꝙ aliquis det Deo animam, quod fit per obedientiã, ꝗ quòd Deo det propriũ corpus, quod fit per mar-

SVP. QVÆST. CXXIIII. ARTIC. III.

IN ar. 3. eiuſdem q. 124. dubiũ occurrit circa rõnem literæ, ad concludendum ꝙ martyrium relatum ad fortitudinẽ, non eſt actus perfectiſſimus. Et eſt ratio dubii, qm̃ cum dr̃, Quia tolerare mortem non eſt laudabile ſm̃ ſe, ſed ſolum ſm̃ ꝙ ordinatur ad aliquod bonum, quod conſiſtit in actu virtutis &c. aut ſumitur ly tolerare mortem, ſm̃ ſolam actus ſubſtantiam, aut ſm̃ ꝙ eſt actus fortitudine informatus. Si namque ſumitur primo modo, verum dr̃, ſed non infert concluſionem intentam. Verum ſiquidem eſt, ꝙ tolerare ſm̃ ſe non eſt laudabile, quoniam nihil boni moralis ponit paſſio iſta. Sed ad intentam concluſionem, ſcilicet, Martyrium relatum ad fortitudinem non eſt actus perfectiſſimus, nihil facit: qm̃ martyriũ ſic acceptum, nõ importat ſolummodo tolerare mortem, ſed fortiter tolerare mortem. Si verò ſumatur ſecundo modo, tunc falſum aſſũmitur. ſ. Tolerare fortiter mortem non eſt ſecundum ſe laudabile: quoniam hic actus includit actualem fortitudinem vt formam, qua eſt morale bonum, & proximus finis tolerationis ſecundum ſuam ſubſtantiam, vt patet ex ſupradictis ac per hoc eſt ſecundum ſe laudabilis.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ cum fortitudo ſit circa mortis pericula optima vt patet ex 3. Ethico. ad fortitudinis actum duplex, ſeu dupliciter oportet concurrere bonum moralis virtutis. Primo ad conſtituendum materiam eius optimam, hoc eſt, conſtituenda mortis pericula in optimo eſſe, aliter non eſſent materia circa quã verſaret̃ fortitudinis virtus: præſupponit ſiquidem fortitudo pericula circa ꝗ verſatur, eſſe maxima & optima. Secundo, ad informandũ actum ſuſtinendi, vel aggrediendi, timendi, vel audendi &c. Oportet nãq; ſuſtinere qñ, ſicut, vbi &c. oportet. Quodcumque enim horum defuerit, deficit fortitudinis ratio. Nec refert in propoſito, an ſint bonitates diuerſarum, aut eiuſdem rationis iſtę duæ. Eadem namq; ratio eſt ſi pericula mortis reddantur bona ꝑꝑ fortitudinis bonum, puta, quia directè imminent, vt auferãt fortitudinis virtutem ab hoſte: & bonitas fortitudinis bonificaret materiam & actum fortitudinis. Vel ſi pericula reddantur bona ꝑꝑ iuſtitiæ bonum, puta, ſi directè immineant, vt deſeratur iuſtitia: & ſic alterius rationis erit bonitas materiæ, ſ. iuſtitia, & bonitas actus, ſ. fortitudo, nihil inquam refert ad propoſitum vtro mõ contingat: ſat. n. eſt propoſito vtramq; bonitatem requiri ad fortitudinis exercitium. Et qm̃ actus dependet ex obiecto, conſequens eſt vt fortitudinis actus formatus ex bonitate obiecti dependeat vt à ma- C teria circa quam eſt. Et ꝑpea in litera dr̃, ꝙ tolerare mortem vt eſt actus fortitudinis, non eſt ſecundum ſe laudabile, vt ly ſecundum ſe, denotat præciſionem à bonitate materiæ circa quã eſt: qm̃ ſecluſa per intellectum conditionalem ſaltem, bonitate materiæ circa quam eſt, tolerare mortem quantumcunque ad fortitudinem referatur, non eſt laudabile. Iſta ſiquidem conditionalis eſt vera. Si fortis toleraret mortem non bonam ſm̃ finem materiæ circa quam, non eſſet laudabilis. Intendit igitur author, ꝙ martyrium relatum ad fortitudinem dependet ex bonitate bonificante mortem illiuſq; pericula, ita ꝙ ſine tali bonitate materiæ, martyrium non eſſet laudabile: & hæc ſufficiunt ad motum dubium. Sed qm̃ in litera ſubditur, ꝙ huiuſmodi bonum bonificans materiam, in quod ordinatur martyrium relatum ad fortitudinem, conſiſtit in actu virtutis, & ꝙ actus ille cum ſit finis, eſt melior actu fortitudinis: ideo vidẽdum eſt an vniuerſaliter, aut particulariter verum eſt, ꝙ bonum D bonificans materiam fortitudinis ſit finis fortitudinis melior ipſa: hoc enim erit reſpondere dubio in præcedenti articulo in reſponſione ad primum, & declarare ſimul hæc, & prius dicta, atq; ſimilia. Sciẽdum eſt ergo, ꝙ aliter eſt dicendum ſi omnino vniuerſaliter de fide bonificante materiam fortitudinis loquimur, & aliter ſi de eodem regulariter ſermo eſt.

¶ Ad cuius euidẽtiam recolere oportet, ꝙ fortitudo eſt triplex, ſ. monaſtica, politica, & gratuita. Monaſtica vocatur fortitudo abſolutè vt. ſ. bonum fortis eſt: politica verò vt à legali iuſtitia imperatur, & ad cõe bonum ordinatur: gratuita aũt, vel eadem vt à charitate imperatur, vel quæ infuſa eſt. Inter quas in propoſito hæc differentia eſt, quòd bonum bonificans materiã fortitudinis politicæ eſt formaliter determinatum, quia iuſtitia legalis eſt: & ſimiliter determinatum eſt bonificans materiam fortitudinis gratuitæ, quia iuſtitia fidei eſt, vt clarè habes de his duobus in art. præcedenti in reſpõſione ad primum: bo- E nũ aũt bonificans materiam fortitudinis monaſticæ nõ eſt determinatũ, quia põt eſſe bonum cuiuſq; virtutis ipſius fortis: quo fit vt aliter ſe habeat fortitudo monaſtica ad tolerandum mortem ꝑꝑ caſtitatem, & ſimilia, & aliter politica atque gratuita: qm̃ caſtitas ad bonificandum pericula mortis reſpectu fortitudinis monaſticæ concurrit omnino formaliter vt proprius materiæ finis: ad bonificandum verò eadem pericula reſpectu fortitudinis politicæ, ſic ſe habet formaliter, ꝙ tñ eſt materia iuſtitiæ legalis, ac per hoc non ipſa abſolutè, ſed ut ordinata per legalem iuſtitiã ad commune bonum eſt finis bonificans materiam. Et propter hoc dictum eſt, quòd finis bonificans materiam politicę fortitudinis eſt determinatus formaliter: & ſimiliter caſtitas ut ordinata ad iuſtitiam, quæ eſt ꝑ fidem, & dilectionẽ Dei, eſt bonificans materiam fortitudinis gratuitæ, ac per hoc finis bonificãs materiam gratuitæ fortitudinis eſt formaliter determinans, ex quib. ſequit̃ differentia ſoluens difficultatem motam. Nam ex his ſequitur, ꝙ in fortitudine tã politica quàm gratuita, unus & idẽ finis formalis eſt fortitudinis ex parte materiæ, & ex parte actus, licet diuerſimodè:

modè, quia reſpectu materiæ eſt finis prox:mus, reſpectu verò actus eſt finis non proximus, principalis tñ: non proximus quidem, qm proximus finis actus eſt fortitudo actualis, principalis tñ eſt, quia eſt finis ipſius actualis fortitudinis, Et rõ eſt, quia in vtraq; fortitudine finis materiæ eſt nobilior fortitudine ét actuali: & pp ipſum

li. vlt. c. 12 ante medium.

fortis fortiter ſe hēt. In monaſtica aũt fortitudine nõ ſp ſic eſt finis fortitudinis ex parte materiæ, & ex parte actus: quia qñq; finis proximus ex parte materię eſt bonum ignobilioris virtutis q̃ ſit fortitudo, & tũc fortis non agit fortiter pp illius alterius

li. 1. c. 2. in fine, to. 5.

virtut: bonum, vt finem ſui actus principalē, ſed vt finē ſecũdariũ ſui actus, & proximũ finē ex parte materiæ. Et qm hõ naturaliter eſt aïal politicũ, & hõ Chriſtianus ciuis ẽ cęleſtis patriæ, ideirco regulariter fortitudinis actus formatus, & martyriũ relatũ ad fortitudinē ordinat̃ ad viteriorem finem, qui eſt

c. 46. circa finé, to. 6.

melior, vt in litera dr̃, fortitudine: & eſt proximus finis materiæ fortitudinis, qñ tam iuſtitia legalis, q̃ iuſtitia fidei nobilior eſt fortitudine. Et hoc intēdebat author in litera, dũ in rñſione ad primum præcedentis ar. q. ſ. regulariter bonũ, in quo fortis firmat̃, & ad quod ordinatur vt finem proximum materiæ circa q̃, eſt finis fortitudinis ét ex parte actus. Cum quo tamen ſtat, quòd in hoc non eſt vſquequaque vniuerſaliter verum: quia in fortitudine monaſtica bonum in quo fortis firmatur, & ad quod tamquàm in bonum materiæ circa quam ordinatur, fortiter agere eſt ſolũ finis principalis fortitudinis ex parte materiæ, & ex parte actus non eſt niſi ſecundarius finis. Et per hæc patet ſolutio huius difficultatis, & intellectus plurium dictorum.

¶ In eodem 3. art. dubium occurrit ex Martino in dicto tract. q. 2. circa illud, Martyriũ inter cæteros actus humanos eſt perfectior ſm̃ ſuũ genus quaſi maximæ charitatis ſignum. Arguit ſiquidē Martinus dupliciter. Primò, cõtra negatiuã, ſ. Martyriũ relatũ ad virtutē proximè elicientē, non eſt actus pfectiſſimus. Secundò, contra affirmatiuã, ſ. Quòd martyriũ eſt actus pfectiſſimus, quaſi maximę charitatis ſignum. Arguit̃ igit̃ primò ſic. Idē eſt martyriũ qd̃ elicit̃ proximè ab aliqua virtute, & ad quod primo mouet charitas: ſed martyrium ad qd̃ primò mouet charitas, eſt actus perfectiſſimus. ergo martyriũ ſm̃ q̃ elicit̃ proximè ab aliqua virtute, eſt perfectiſſimus actus. Et ſi ad hoc rñdeatur, q̃ ex præmiſſis ſimpliciter & abſolutè, non ſequitur concluſio cum ly ſm̃ q̃, & tñ infertur hic q̃ martyrium ſm̃ q̃ elicitur à virtute proxima, eſt actus perfectiſſimus. contra hanc ſolutionem. Virtus proximè eliciens martyrium aut elicit tolerat. etiam mortis ſm̃ ſe, & hoc non, quia S. Tho. dicit hoc non eſſe laudabile: aut ſecundum q̃ ordinatur ad fidem, & dilectionem Dei, & ſic elicit martyrium per comparationem ad primum motiuum eius. ergo per comparationem ad elicientē virtutem, martyrium eſt actus perfectiſſimus.

¶ Contra affirmatiuã aũt arguit, Perfectum in rõne ſigni non eſt niſi extrinſeca denominatione pfectum, ergo ex hoc q̃ eſt eſſe ſignũ maximæ charitatis, non pōt probari, q̃ martyriũ ſit perfectiſſimus inter humanos actus. & cõfirmat̃ hoc per exemplũ. Nã licet muſca ex nihilo creata, ſit ſignũ perfectiſſimæ potentiæ ſcilicet creatiuæ, nullus tamen ex hoc concederet, quòd ipſa eſſet perfectior, quàm equus ex quo genitus.

¶ Ad primum horum non oportet aliter rñdere, quia bene reſponſum eſt: nec ſolutio quo ad formam aliqualiter improbat̃, ſed quoad materiam. Vnde ad improbationem dr̃, q̃ diuiſio eſt in ſufficiens, quia datur tertiũ. Virtus enim proximè eliciēs martyrium quantum ex ſe eſt nec elicit tolerare mortem ſecundum ſe, nec in ordine ad fidem, & charitatem, ſed vt fortiter operet̃. Iam enim probatũ eſt ſuperius quòd fortitudo agit propter bonum proprii habitus, vt proprium & proximum finem Dixi aũt quantum eſt ex ſe, quia vt fortitudo imperata à charitate elicit martyrium integraliter, ita quòd elicit tolerare mortem & propter bonum fortitudinis ex propria virtute, & propter bonum fidei & charitatis vt imperata. Ad obiectionem autem contra affirmatiuam partem, ſcilicet, Martyrium eſt perfectiſſimus actus quaſi ſignum &c. reſpondetur quòd ſignũ eſt duplex, quoddam purè ſignum, & de tali procedit argumentum, ſed non eſt ad propoſitum: quoddam non purè ſignũ, ſed vera res, hoceſt,

lib. 83. q6. q. 36. inter principiũ, & mediũ, tom. 4.

operatio illius cuius dicitur ſignum, & de tali eſt ſermo. Tale enim ſignum intrinſece claudit in ſe ſuã perfectionem iuxta modum ſui generis, & ſigni rationem induit ea ratione, quia demõſtrat ſuum principium. Quia ergo conſtat q̃ author loquitur de actu charitatis, qui eſt illius operatio, ac per hoc non loquitur de puro ſigno, conſequens eſt q̃ argumentum non ſit ad propoſitum, quia de puro ſigno procedit, & non aliter.

¶ Ad confirmationem aũt ex exemplo de ſigno, quod eſt effectus, ſcilicet, muſca creata, dicitur q̃ non rectè applicatur exēplum, qm̃ ſermo eſt de operatione, & non de illius effectu: muſca aũt non eſt operatio, ſed effectus. Et rurſus muſca creata nõ eſt ſignum perfectiſſimum potentiæ rõne effectus, qui eſt muſca, ſed rõne operationis, quæ eſt creatio: & pp̃ea non debet inferri, ergo muſca eſt perfectiſſimus effectus: ſed ergo creatio muſcæ eſt perfectiſſima factio, vtpotè perfectiſſimæ potentiæ ſignum, vt operatio eius. & hoc eſt verum. Et ſimiliter infertur in litera, ergo martyrium eſt operatio perfectiſſima, quaſi maximè charitatis ſignum, vt operatio eius ſcilicet.

K ¶ In eodem 3. ar. nota perſpicaciter verba cõcluſionis principalis in litera. ſ. Martyriũ inter cæteros actus humanos eſt perfectior ſm̃ ſuum genus. nam ly martyrium, ſupponit pro martyrio integraliter, vt ſ. eſt ét actus charitatis, & comparatur ad reliquos oēs humanos actus tam interiores, quàm exteriores. Nullum. n. excluſit dicendo, Inter cæteros actus humanos, hoceſt, voluntarios: ſed limitata eſt illius excellentia per ly ſm̃ ſuum genus, poteſt namque actus aliquis humanus, eſſe perfectior, aliquo martyrio, & vnius martyrium eſſe perfectior actus quàm martyrium alterius. Actus namque dilectionis, quo beata Virgo diligebat Deum, perfectior fuit actus humanus q̃ martyrium. ſ. Petri, & reliquorum ſanctorum, ſed non fuit perfectior ſecundum ſuum genus, ſed ſecundum gradum maiorem charitatis. Si namque ad genus operis attendamus, martyrium charitatis actus eſt præponens Deum rei maximè amatæ, ſ. vitæ. & hoc, non ſolũ voluntate aut verbo, ſed opere executionis conſumato. Nullum aũt genus actus maioris perfectionis, aut dilectio-

tyriũ. vñ Greg.* dicit vlti. moral. q̃ obedientia cunctis victimis præfert̃. ergo martyrium nõ eſt act⁹ maximę pfectionis.

¶ 3 Præt. Melius eſſe vr̃ aliis pdeſſe q̃ ſeipſum in bono cõſeruare, q̃a bonũ gētis melius eſt q̃ bonum vnius hoïs, ſm̃ Philoſophum in * 1. Ethic. ſed ille q̃ martyrium ſuſtinet, ſibi ſoli prodeſt, Ille aũt qui docet, proficit multis. ergo actus docēdi, & gubernãdi ſubditos eſt perfectior [b] quàm actus martyrii.

SED CÕTRA eſt, q̃ Aug.* in li. de ſancta uirginitate, pfert martyrium uirginitati, quæ ad perfectionem pertinet. ergo martyrium maximè ad perfectionem pertinere uidetur.

RESP. Dcẽdm, q̃ de aliquo actu uirtutis loqui poſſumus dupliciter. Vno mõ, ſm̃ ſpēm actus ipſius, prout cõparat̃ ad uirtutē proximè elicientē ipſum: & [m] ſic non pōt eſſe q̃ martyriũ, qd̃ conſiſtit in debita tolerātia mortis, ſit perfectiſſimus inter virtutis actus: [n] quia tolerare mortem non eſt laudabile ſm̃ ſe, ſed ſolũ ſm̃ q̃ ordinat̃ ad aliquod bonum, quod cõſiſtit in actu uirtutis, puta, ad fidē, & ad dilectionem Dei: uñ ille actus uirtutis cum ſit finis melior eſt. Alio mõ, pōt conſiderari actus uirtutis ſm̃ q̃ cõparat̃ ad primum motiuum, qd̃

G eſt amor charitatis. Et ex hac parte pcipue aliquis actus hēt q̃ ad pfectionē uitæ ptineat: q̃a ut Apoſtolus dicit ad Col. 3. Charitas eſt uinculũ pfectionis. Martyrium aũt inter oēs act⁹ uirtuoſos maxime demõſtrat pfectionē charitatis: quia tãto magis oſtendit aliq̃s aliq̃ rē amare, quãto p ea rē magis amatã contemnit, & rē magis odioſam eligit. Manifeſtũ eſt

H aũt q̃ inter oïa alia bona pręſentis uitę maxime amat hõ ipſam uitã, & ecõtrario, maxime odit ipſam mortē, & pcipue cũ doloribus corporaliũ tormentorum, quorum metu ét bruta aïalia à maximis uoluptatib⁹ abſtrahunt̃, ut Aug.* dicit in lĩa. 83. q. Et ſm̃ hoc patet, q̃ martyriũ inter cæteros actus humanos eſt pfectior ſm̃ ſuũ genus, quaſi maximæ charitatis

I

tatis ſignũ, ſm illud Io. Maiorẽ charitatẽ nemo hẽt, q̃ vt aĩam ſuã ponat quis pro amicis ſuis.

Ad primvm ergo dcẽm, ꝙ nullus eſt actus ꝑfectionis ſub conſilio cadens, qui in aliquo euentu non cadat ſub ꝓcepto quaſi de neceſſitate ſalutis exiſtens, ſicut Aug.* dicit in libro de adulterinis coniugijs, ꝙ aliquis incidit in neceſſitatẽ continentiæ ſeruãdæ ꝑꝑ abſentiã, vel infirmitatem vxoris: & iõ non eſt cõtra perfectionẽ martyrij, ſi in aliquo caſu ſit de neceſsitate ſalutis. Eſt.n. aliquis caſus in quo martyrium ꝑferre nõ eſt de neceſſitate ſalutis, puta, cũ ex zelo fidei, & charitate fraterna multotiẽs legunt̃ ſancti martyres ſpõte ſe obtuliſſe martyrio. Illa ãt ꝓcepta ſũt intelligẽda ſm ꝓparationem aĩ.

Ad II dicẽdum, ꝙ martyriũ complectit̃ id quod ſummum in obedientia eſt, vt ſ. aliquis ſit obediens vſq; ad mortem, ſicut legitur de Chriſto, ad Phil. 2. ꝙ factus eſt obediens vſq; ad mortẽ. Vñ patet, ꝙ martyrium ſecundum ſe eſt perfectius, q̃ obedientia abſolutè dicta.

Ad III. dicendum, ꝙ ratio illa procedit de martyrio ſm propriam ſpẽm actus, ex qua nõ hẽt excellẽtiã inter oẽs act⁹ uirtutũ: ſicut nec fortitudo eſt excellẽtior inter oẽs virtutes.

Articvlvs IIII.

Vtrum mors ſit de ratione martyrij.

Ad qvartvm ſic proceditũ. Vr̃, ꝙ mors non ſit de rõne martyrii. Dicit enim Hier.* ĩ ſermone de Aſſumptione, Rectè dixerim quòd Dei Genitrix virgo & martyr fuit, q̃uis ĩ pace vitã finiuerit. & Gre.† dicit. Quàmuis occiſio perſecutionis deſit, hẽt tñ pax ſuum martyrium: quia etſi carnis colla ferro non ſubiicimus, ſpũali tñ gladio carnalia deſideria mẽte trucidamus. ergo abſq; paſſione mortis p̃t eſſe martyriũ.

¶ 2 Præt. Pro integritate carnis ſeruanda aliquæ mulieres legũtur laudabiliter cõtempſiſſe vitã ſuã, & ita vr̃ quòd corporalis integritas caſtitatis ꝑferat̃ uitæ corporali: ſed qñque ipſa integritas carnis auferẽ, aut auferri intentat̃ pro confeſſione fidei Chr̃ianæ, vt patet de Agnete, & Lucia.[h] ergo ur̃ ꝙ martyriũ magis debeat dici, ſi aliqua mulier ꝓ fide Chr̃i integritatẽ carnis ꝑdat, q̃ ſi ẽt ꝑderet corporalẽ vitã. Vñ & Lucia dixit. Si me ĩuitã feceris uiolari, caſtitas mihi duplicabit̃ ad coronã.

¶ 3 Præt. martyrium eſt fortitudinis actus. Ad fortitudinẽ ãt [a]pertinet non ſolum mortẽ nõ formidare, ſed nec alias aduerſitates, ut Aug.* dicit ĩ 6. muſicæ ſed multæ ſũt aliæ aduerſitates

c.13.to.6.

Ferrella g torum,

630

4.di.45.q 5.ar.3.q.2

* inter medium & finem incipit, Cogitis me o Paula. to. 2.

†Greg. Homi.3.ĩ Euãge. in h.

lib. 6. capa 15. à med. tom. 1.

dilectionis poteſt inueniri. Et propterea Deus dixit: Maiorem charitatem nemo habet &c. Si verò ad gradum charitatis in hoc, vel illo ſubiecto attendamus, ſic inuenitur, & ꝙ martyriũ vnius, puta S. Petri, eſt perfectius martyrio alterius, puta, ſ. Quintini, vtpote ex maiori charitate procedens: & ſimiliter aliquis actus interior, vel exterior, puta, dilectio interior Beatæ Virginis, & ſimiliter explanatio quæ diſcipulos Domini, quæ de filii annuntiatiõe, cõceptione, natiuitate &c. nouerat, docuit, ꝑfectior actus ex parte maioris charitatis in ipſa B. Virgine fuit, q̃ martyrium aliquod, puta, beati Petri, nõ tñ fuit perfectior actus, q̃ quodcunque martyriũ: quia martyrium Chriſti, qui ad hoc venit in mũdum, vt teſtimoniũ perhiberet veritati, eſt actus & ſm ſuum genus, & ex parte gradus charitatis in ſubiecto ſimpliciter perfectiſſimus inter omnes actus humanos. & merito ſic eſſe debuit ad hoc, ut ſupremum genus actuum humanorum, quod eſt martyriũ, habeat ſui ſupremũ, hoc eſt, martyriũ ſupremũ ſimpliciter, hoc eſt, ſupremũ ſimpliciter inter oẽs actus humanos. hoc n. ordo vniuerſi expetere uidetur.

SV. QVÆ. CXXIIII ART. IIII.

In arti. 4. eiuſdem q. 124. dubium occurrit ex Martino in dicto trac. q. 4. volente, ꝙ actualis tolerãtia mortis nõ ſit de rõne martyrii. Arguitq; contra S. Th. dupliciter. Primò. Poteſt eſſe ꝑfecta dilectio fidei cum contemptu vitæ propter eam formaliter imperatiua executionis indicata ſignis exterioribus non fallacibus, nec duplicibus, ſed tam certis ꝙ nullus apprehendens, rationabiliter poterit dubitare talem contemnere mortem actualiter, & interpretatiuè omnia alia quæ dicuntur bona præſentia, pro bono fidei ſine actuali tolerantia mortis: ſed poſitis prioribus ponitur perfecta ratio martyrii. ergo ad perfectam rationem martyrii non exigitur actualis tolerantia mortis. Minor probatur: quia poſitis illis oĩbus hr̃ & apud Deum, & apud homines ſufficiens teſtimonium contemptus vitæ pro fide. Maior iterum probat̃, & ẽt minor, ponendo, ꝙ tyrannus ſe habeat ad aliquẽ paſſurum ꝓ fide, ſicut Abrahã ad Iſaac, ita ꝙ extendat gladium ſuper eum, & ab angelo prohibeat̃. Tunc enim omnia ſine morte concurrunt, & ſufficiens teſtimonium apud Deum, & homines. Scđo. Si ad rationem martyrii exigitur tolerantia mortis, aut actus martyrii eſt poſt mortem: & hoc non, quia ſic martyrium non eſſet actus meritorius: aut eſt in inſtanti aliquo ꝓcedente inſtãs mortis: & hoc non, qa inter illud inſtans, & inſtans mortis eſt tp̃s mediũ. ergo põt naturaliter, vel ſupernaturaliter nõ cõſeq mors. Et ponendo ꝙ ꝑ diuinam potentiam non ſequat̃ mors, oportet alterum duorũ concedere, vel ꝙ ad martyrium nõ exigitur mors, vel ꝙ actus iſte, qui conceſſus eſt fuiſſe martyrium, nunquam fuit martyriũ, qđ S. Tho. nõ cõcederet. Aut eſt tpe præcedenti: & hoc non, quia tunc idem ſequitur, quia in ſcđa medietate eius poterit per diuinam potentiam impediri ne ſequatur mors: & tamen in prima medietate actus ille fuit martyrium. ergo actus qui fuit martyrium, poteſt nunq̃ fuiſſe martyrium. Aut eſt in inſtanti mortis: & hoc non, quia tunc hõ nõ eſt amplius viator, nec habetur tunc actus meritorius.

¶ Ad idem quoq; arguit idem Martinus in q. 1. dicti tracta. de martyrio, quinq; medijs. Primo, qa aliàs ſequeretur, ꝙ duo oĩno æquales in ꝓpoſito grauiſſimorũ ſuppliciorũ pro Chr̃o; in hoc ſolum differẽtes, ꝙ furor tyranni ſæuit in vnum, & nõ in alium, ſic in merito differrent, ꝙ vnus eſſet martyr, & alter non: conſequens eſt falſum. ergo. Probat̃ falſitas cõſequentis. Quorũcunq; actus interiores ſunt eiuſdẽ rationis, & intentionis, eorum merita ſunt eiuſdem rationis, & æqualia: ſed actus interiores iſtorũ ſunt hm̃õi, vt ſupponimus. ergo vterque eſt martyr. Scđo, quia aliter ſequeret̃, ꝙ ꝑ aliquid merè violentum, quod nõ eſt in poteſtate virtuosè operantis, aliquis de non martyre fieret martyr: conſequens eſt falſum. ergo. Conſequentia patet, quia per tolerantiam mortis violentæ, quæ nõ eſt in poteſtate martyris, de non martyre fieret martyr. Tertiò. Diues eſt liberalis deficiente paupere cui det, ſi non ſolũ eſt paratus, ſed extrahit pecuniam, vt det his, quos credit pauperes: ſed cõperto, ꝙ ſint ſimulatores, retrahit manum. ergo Chriſtianus poteſt eſſe martyr deficiente, qui eum occidat, ſi ipſe non ſolum eſt paratus, ſed imperet actu executionem paſſionis mortis. Quartò. Actus formaliter imperatiuus paſſionis mortis pro Chriſto, eſt ita proprius habitui elicitiuo martyrii, ꝙ non põt ab alio habitu elici. ergo habens ipſum eſt verè martyr. Conſequentia nota, & antecedens patet, qa nulli alii habitui põt attribui. Quintò. Omnis actus, ex cuius frequentatione natus eſt generari habitus elicitiuus martyrii, eſt actus martyrii, ſed actus ſic imperatiuus eſt huiuſmodi. Ergo eſt actus martyrii. Probatur minor: quia aut ex iſtis volitionib. imperatiuis frequentatis inſufficienter generantur habitus martyrij, aut vltra hoc requiritur actualis mors. Si primum, habetur intenta minor: ſi ſecundum, ſequitur primo quòd nunquam in aliquo viatore eſſet habitus martyrii. Sequitur ſecundò, ꝙ habitus martyrii non poteſt naturaliter generari ex pluribus volitionibus, ſed vna tñ. Sequit̃ tertio, ꝙ nullus habitus martyrii acquiſitus inclinabit in actum martyrii. & patet ſequela: quia talis non eſt capax amplius martyrii, cum iam ſit mortuus.

¶ Ad huius rei euidentiam nõ oportet aliud iacere fundamentum, quam illud quod in litera poſitũ eſt: ſed illud, q̃ ſolidum ſit oſtendere. Tota ſi quidem res in hoc ſtat, ꝙ martyrium, eſt Chriſti teſtimoniũ facto, ſeu opere, quo ponitur vita pro Chriſto. Et ratio literæ eſt, quia aliter non eſt perfecta ratio teſtimonii.

prçter mortem, quas aliq poſſunt ſuſtinere pro fide Chri. ſ. carcerem, exilium, rapinam bonorum, vt patet ad Heb. 10. Vñ & ſancti Marcelli Papæ martyrium celebraẽ, qui tñ fuit mortuus in carcere. ergo non eſt de martyrii neceſſitate, ꝙ aliqs ſuſtineat pęnam mortis.

¶ 4. Præte. Martyrium eſt actus meritorius, vt* dcũ eſt, ſed actus meritorius, nó poteſt eſſe poſt mortem. ergo ante mortẽ: & ita mors ñ ẽ de rõe mart.

SED CONTRA eſt, ꝙ Maxim* dicit i quodã ſermone de martyre, ꝙ vincit ꝓ fine moriẽdo, qui vinceret̃ ſine fide uiuendo.

H

RESP. Dicendum, ꝙ ſicut* dictum eſt, martyr dr̃ quaſi teſtis fidei chriſtianç, ꝑ quam nobis uiſibilia pro inuiſibilibus cõtemnẽda proponunẽ, ut dr̃ ad Hebr. 11. Ad martyriũ ergo

G

pertinet, ut hõ teſtificeẽ fidẽ ſe opere oſtendens omnia præſẽtia cótemnere, ut ad futura, & inuiſibilia bona ꝑueniat. Quádiu aũt hoĩ remanet uita corporalis, nondum ſe opere oſtẽdit corporalia cũcta deſpicere. Conſueuerunt.n. hoĩes & conſanguineos, & oĩa bona poſſeſſa cõtẽnere, & ẽt dolores corporis pati, ut uitã cõſeruẽt, Vñ & Satã cõtra Iob induxit, Pellem pro pelle, & cũcta quæ hõ habet, dabit pro aĩa ſua, ideſt, pro uita ſua corporali. Et ideò * ad perfectã rõnẽ martyrii re-

monii, quoniam durante vita ſemper aliquid reſtat operis apponendi ad teſtimonium, quia ſemper reſtat ponere vitam. Patet autem fundamentum hoc ſolidum eſſe, primo ex ipſa rõne perfecti, & teſtimonii opere. Conſtat ſiquidem teſtimoniũ operis, cui ſemper aliquid operis reſtat, non eſſe perfectũ: ſed durante vita ſemp teſtimonio, qd̃ cõſiſtit in opere, aliquid operis teſtificatiui reſtat: quia reſtat hoc opus, ponere vitam. ergo. Et ne aliquis hæſitet in illa propoſitione, ſcilicet, Martyrium eſt Chriſti teſtimonium conſiſtẽs in opere, probatur. Quod enim martyrium cõſiſtit in actu exteriori ex hoc patet, ꝙ martyrium teſtimonium Dei eſt apud homines. Homo autem nó intuetur cor, ſed videt, q̃ foris ſunt, vt dr̃ 1. Reg. 16. Quòd autẽ non conſiſtat in actu exterioris locutionis tñ: & ſimiliter ꝙ nõ conſiſtat in quocunque exteriori opere citra ponere vitã, & ex parte dilectionis, & ex parte teſtimonii patet. Ex parte ſiquidem teſtimonii, qa martyr dr̃ teſtis anotomaſicè: & ſimiliter martyrium dr̃ teſtimonium per excellentiam. ergo martyrium eſt teſtimonium ſummum in genere exteriorum teſtimoniorum. ergo martyrium conſiſtit in opere, quod eſt ponere vitam. Et patet ſequela: quia tam locutio quæcunque, quàm præparata exhibitio ad mortẽ, q̃ ẽt pati cruciatus, & dolores, ſunt minora opera ſm̃ ſuum genus, quàm ponere vitam. Vñ, vt in litera dr̃, multi cruciatus ſuſtinent, vt mortem euadant, vt patet de his qui à iudicibus maleficiorum torquentur. Ex parte verò dilectionis, martyrium eſt actus maximæ charitatis. ergo eſt ponere vitam pro Deo. Antecedens eſt per ſe clarum. conſequentia patet ex ſententia Dñi, Maiorem charitatem nemo habet, q̃ vt animam ſuam ponat. Non dixit vt animam, ſuam, hoceſt, vitam ponere imperet, ſed ponat: ponere ſiquidem uitam differt ab actu imperatiuo ponẽdi, ſicut executio ab imperio. Et licèt hęc ſufficiant, ſoliditas tñ concluſionis oſtenditur ẽt ex eo, ꝙ oẽs verè martyres Chri ſunt ſalui, ſed non oẽs imperantes executiuè ſubire mortem ſunt ſalui, qa ante mortẽ poſſet qs peccare mortaliter, tũ qa poſſet ꝑꝑ tormenta deſiſtere à confeſſione fidei, vt patet, & de facto multis hoc accidiſſe videẽ: tum quia poſſet poſt diu inſuper viuere, & variis peccatis implicari, & ſic verũ eſſet, ꝙ multi Chri martyres ꝑfectè ſunt damnati ſm̃ adinuentionem huius nouellæ doctrinæ, qd̃ Eccleſia Chri horret audire. Sequereẽ etiã, ꝙ vnus & idẽ poſſet eſſe centies verè & ꝑfectè martyr, qd̃ alienum eſt à cõi theologia. Sequereẽ ẽt ꝙ Io. Euãgeliſta eſſet martyr, qd̃ iſte homo negat. Et patet ſequela, quia in ferventis olei dolium miſſus, habuit actũ imperatiuũ executionis mortis, cum feruẽtis olei doliũ mortis ſit ꝓculdubio illatiuũ. Et ſi qs ẽ ñ ꝑſpiciat, iſta noua adinuentio ſibiipſi diſſonat: qm̃ vniuerſaliter verũ videmus, ꝙ iõ ꝓpoſitũ, vel imperiũ alicuius actus exterioris requirit̃ ad virtutẽ, aut ſalutem, qa ꝑfectio cõſiſtit in illo actu exteriori. Iõ.n. requirit̃ ad ſalutem propoſitũ baptiſmi, qa ꝑfectio ſalutaris cõſiſtit in exteriori baptiſmo. Iõ ad virtutẽ iuſtitiæ requirit̃ ꝓpoſitum reſtituendi, quia ꝑfectio iuſtitiæ habentis alienum, cõſiſtit in exteriori reſtõne. Iõ in peccatore requirit̃ ad penitentiam propoſitum confeſſionis, qa ꝑfectio conſiſtit in exteriori confeſſione, & receptione clauium. Iõ in medico requirit̃ imperium medicinæ, & in ægro non ſufficit imperiũ executionis, ſed oportet actualiter ſuſcipere medicinã, quia ꝑfectio conſiſtit in actu exteriori, & ſic de aliis. Et ꝑpea conſequẽs eſt, ꝙ iõ imperium executionis ponendi vitam requirit̃ ad martyrium, quia ꝑfectio martyrii cõſiſtit in actuali poſitione vitæ. Dicere ergo ꝙ ad martyriũ requirit̃ actus imperatiuus ponendi vitã, & ꝙ martyrii ꝑfectio non cõſiſtat in ponere vitã, eſt diſſonare à veritate, & ſeipſo. Ex dicto igit̃ ſolido fundõ videlicet, martyrium conſiſtit in teſtimonio ſummi facti exterioris, hoc eſt, ponere vitam pro Deo,

Art. præc. & 2. ad 2. argum.

Ex arti. 2. huius q. elicitur.

I

K

ad oppoſita rñdendum eſt. Sed debes ſcire prius regulam tã bonitatis, q̃ malitiæ conſiſtentis in actu exteriori. Et eſt, ꝙ ex propoſito, vel imperio illius actus, aliquis eſt, & dr̃ talis ſm̃ quid, ex ſolo ãt illo facto actualiter eſt, & dicitur aliqs talis ſimpliciter & abſolutè. Declaratur regula in vitioſis, & virtuoſis actib. Quia .n. homicidium cõſiſtit in facto, quo aufert̃ vita hoĩs, ideo quicunque proponit occidere aliquẽ, eſt homicida ſecundũ quid, hoceſt, incarnatis, iuxta illud. Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt. Et ſimiliter qcunq; extẽdit actualiter gladiũ ad occidendum aliquem, qui tñ nõ moriẽ, homicida eſt ſm̃ qd, ſ. inchoatiuè, & quantũ eſt ex ſe: nũquàm tñ eſt ſimpliciter, & abſolutè homicida, niſi verè inferat paſſionem mortis. Vñ & nunq̃ eſſet irregularis, niſi actio ſua inferret mortis paſſionem. Similiter quia reſtitutio eſt actus exterior iuſtitiæ, & conſiſtit in facto, quo alteri quod ſuũ eſt reddit̃, quantumcunque qs ꝓponat reſtituere, aut proponat reſtõnem, niſi ſequat̃ hoc factum, ꝙ. ſ. dño, vel illi q ſuccedit ꝓ dño, det ꝙ ſuũ eſt, nunq̃ aliquis eſt ſimpliciter iuſtus iuſtitia, q̃ penes reſtõnem attendit̃, ſed ſp imperfecta reſtõ, ac ꝑ hoc illius ꝓprie iuſtitia imperfecta eſt ratione defectum patiens in ꝓprio ſuo actu. Et ſimile eſt de martyrio, qd licet ex ꝓpoſito, & ex imperio executionis, & cum aliquo pacto, puta, paſſione cruciatuum multorum pẽdentium ad mortẽ, non tñ illã inferentium efficaciter, dicat̃, & ſit aliquis martyr ſm̃ qd, puta, mẽtalis, aut inchoatiue, nunq̃ tñ eſt aliquis ſimpliciter, & abſolute martyr, niſi actualiter ponat vitã pro Deo, & hoc ꝑꝑ imperfectionem actus, quouſque perueniat̃ ad factum, in quo conſiſtit martyrium, ut patet ex antedictis.

Concl.

¶ Ad primum ergo duorum primo obiectorum negat̃ minor. ſ. Sed poſitis olb. illis, ponit̃ ꝑfecta rõ martyrii: qm̃ deeſt paſſio mortis. Ad probationẽ ãt illius, ſ. ꝙ tali actu hr̃ apud Deum, & apud hoĩes ſufficiens teſtimonium contẽptus vitæ ꝓ Chro, rñdet̃, ꝙ aliud eſt haberi teſtimonium ſufficiẽs, & aliud eſt haberi teſtimonium ſummũ ex gñe operis inter act* exteriores. Ad martyrium non ſat eſt teſtimonium ſufficiens, ſed exigit̃ teſtimonium ſummum, qa martyrium importat teſtimoniũ ꝑ excellẽtiam, ſeu antonomaſice. Conſtat.n. liquido ꝙ tale teſtimonium ſine paſſione mortis nõ eſt ſummũ: qm̃ excellentius genus eſt teſtimonium ipſius paſſionis mortis, ac ꝑ hoc illud non eſt ſummũ genus teſtimonii. Et ꝙ teſtimoniũ ipſius mortis ſit excellẽtius, q̃uis ridiculũ ſit dubitare, ex eo tñ cõuincit̃, ꝙ poſt imperiũ &c. remanet ſpes vitæ pñtis. Multi.n. poſt hmõi imperia vixerunt, vt in exemplo ſuo de Iſaac patet: & ꝓculdubio, qa uiuere pt̃, remanet ſm̃ ſe vita in ſpe, q̃uis iſte hõ nõ ſperet. Sed hoc eſt ꝑ accidens, qa de natura talis act* ſm̃ ſe loquẽdũ ẽ.

¶ Ad ſm̃ dr̃, ꝙ proprie loquendo, diſtinctio illa quatuor menſurarũ, in qua eſt actus martyrii, eſt inſufficiens, ut iacet in lra: Dat̃ ſiquidem quinta menſura, & eſt tp̃s immediate p̃cedens inſtans mortis. Actus ſiquidẽ martyrii, licet añ inchoet, niſi tñ ad tp̃is immediate p̃cedentis inſtans mortis menſurã ꝑueniat non eſt martyrium, niſi ſm̃ quid, quia non pt̃ conſiſtere in facto ſummi teſtimonii, niſi illo tp̃e menſureẽ. Et ſi contra afferat̃, quia pt̃ per diuinam potentiam in ſecunda medietate illi* tp̃is impediri ſequela mortis &c. Rñdet̃, ꝙ hoc eſt incompoſſibile poſito. Nam poſito ꝙ actus martyrii menſureẽ tp̃e immediate p̃cedente inſtans mortis, incõpoſſibile eſt, ꝙ mors nõ ſit in inſtanti immediate ſequente illud tp̃s: qm̃ hoc eſt ponere, ꝙ tp̃s illud ſit immediatũ inſtanti mortis, & ꝙ non eſt immediatũ eidem, ꝙ implicat contradictionem, nec ſubiacet diuinæ potentię: Ex eo namque ꝙ actus martyrii menſuratur tp̃e immediata præcedente inſtans mortis, ſequit̃ ꝙ mors ſit immediate tempori illi. Ex eo vero ꝙ ponit̃ impediri mors, ſequitur ꝙ mors non ſit immediata tempori illi. Cum his tamẽ

duerte

quiritur, quòd aliquis mortem ſuſtineat propter Chriſtum.

Ad primum ergo dicendum, q illæ auctoritates, & ſi q̃ ſimiles inueniunt, loquunt de martyrio per quandam ſimilitudinẽ.

Ad II dicẽdum, quòd in muliere, q̃ integritatem carnis perdit, uel ad perdendã eam dãnat occaſione fidei chrĩanę non eſt apud hoĩes manifeſtum, utrum hoc mulier patiat propter amorem fidei chriſtianæ, uel magis pro contemptu caſtitatis: & iõ apud hoĩes non reddit per hoc teſtimonium ſufficiẽs. Vñ hoc nõ propriè habet rõem martyrij. Sed apud Deum, qui corda ſcrutatur pót hoc ad prӕmium deputari, ſicut Lucia dixit.

Ad III dicendum, q ſicut ſ.[a] dictum eſt, Fortitudo princi

aduerte, q quia in inſtanti mortis homo ſimul morit, & mortuus eſt. Ideo quatenus de martyre in illo mortis inſtanti verificatur q moritur, ita verificatur quod meretur, ſuppoſito, vt de facto eſt, q mori martyris ſit meritorium. Nam pro quacumq; menſura durationis verificat q martyr morit pro eadem, patet manifeſtè q verificat q morit meritoriè. Qualitas ſiquidem actus importata per ly meritoriè, ſub eadem eſt menſura, qua eſt actus quẽ qualificat. Ac per hoc quia in propoſito qualificat mori, ergo pro quacunq; menſura verum eſt q martyr moritur: verũ etiam eſt, q moritur meritoriè, qđ eſt mereri. Quemadmodũ ergo in tpe immediatè præcedente inſtans mortis martyr moritur, vt in uia immediatè ad mortem, & in ipſo inſtanti moritur ut in termino, ita martyrium, ac per hoc actus meritorius menſuratur tempore immediatè præcedente, ut actus uiatoris immediatus ad terminum, & menſuratur inſtanti ut in termino. Ita quòd quatenus in inſtanti mortis martyr moritur ut in termino uitę, eatenus martyrium conſumat, & meretur ut in termino uitæ. Sic enim mereri, ſ. ut in termino uitæ, non repugnat illi qui ſic eſt mortuus, quòd tunc primo eſt uiator in termino, ſicut ſic mortuo, non repugnat tũc etiam mori, vt patet in 5. Phyſic.

¶ Ad primũ autem obiectorum dicitur quòd argumentum in duobus deficit. Primò, in illa conditione in conſequente poſita, ſ. In hoc ſolùm differentes, q furor tyranni ſæuit in unũ, & non in aliũ: qm̃ hæc differentia quæ exprimitur eſt occaſionalis & inuoluntaria ex parte ſanctorum. Sed illa quæ tacet, eſt uoluntaria, & uerè cauſa differentię, ſcilicet q tantum unus ſentit uoluntariè mortem. Ex hac enim differentia prouenit, q unus eſt martyr, & alter non. Secundo, deficit, quia conſequens tunc eſt uerũ. Et ad probationem dicitur, q ſtante æqualitate interiorum, conceditur q æqualiter meretur quo ad præmium eſſentuale: ſed ex hoc non ſequitur, ergo uterque eſt martyr: ſed eſt ſophiſma figuræ dictionis, quoniam mutatur quid in quale, ſeu quomodo. Poteſt enim eſſe, & de facto ita eſſe credimus, ut multi confeſſores ſint multis martyribus æquales in præmio eſſentiali, non tamen propterea ſunt martyres.

¶ Ad ſecundum negatur ſequela. Et ad probationem dr̃, q in morte martyrum concurrunt actio tyranni, & paſſio martyrũ. Et licet actio nõ ſit in poteſtate martyrum, paſſio tamen eſt in poteſtate eorum, quia eſt uolũtaria, & meritoria. Vndè de Chriſti paſſione dr̃ illud, Actio diſplicuit, paſſio grata fuit. Et per huiuſmodi paſſionem uoluntariam uiolentæ mortis, de non martyre fit homo martyr. & nõ per actionem tyranni: nec inconuenit huiuſmodi tm̃ bonum dependere occaſionaliter ex iniqua actione tyranni. Et dixi, occaſionaliter, quia licet tyrannus occidendo ſit per ſe cauſa mortis, non tamen eſt niſi occaſio tanti boni, ſcilicet, uoluntariæ, & meritoriæ mortis. Martyrium namque à Dei gratia & martyre eſt, non à tyranno.

¶ Ad tertium dicitur, quòd diues in huiuſmodi caſibus non niſi imperfectè eſt liberalis, quia non niſi inchoatiuè.

¶ Ad quartum conceditur gratis, quòd ad eundem habitum ſpectat ponere animam pro Deo, & proponere, & eligere, quod plus eſt, quàm imperare hoc. Sed tam propoſitũ, quam electio eſt actus imperfectus reſpectu martyrij: quoniam neutrum eſt martyrium perfectum, ſed uirtuale, aut inchoatiuè: & ideò ex hoc non ſequitur, ergo eſt uerè martyr, quia martyr ab actu perfecto exteriori ſummi teſtimonii dicitur, & non ab habitu, aut ab actu inchoato.

¶ Ad quintum dicitur, quòd gratis conceditur, quòd electio executionis mortis pro Deo, quæ electio eſt effectus imperij, qui actus eſt prudentiæ, ut patet in ſexto Ethicorum, huiuſmodi, inquàm, electio includens imperium &c. eſt actus martyrii inchoatiuus, ſed non habet perfectam rationem actus martyrij: quia deficit factum, in quo conſiſtit excellentia teſtimonii. Et aduerte hic q ſi in hac ratione quæritur, aut ſupponitur, q martyriũ ſit habitus, falſum quęritur, aut ſupponitur. Si autẽ per habitum martyrii intelligat quis habitum elicitiuum martyrii, tunc dr̃ q talis eſt fortitudo, imperatiuus autem charitas, ut patet ex ſupradictis. & charitas quidẽ cum fortitudine gratuita à Deo infunduntur, & non eſt habitus acquiſitus. Fortitudo verò acquiſita nõ neceſſario requiritur ad actũ martyrij. Vnde

A nullus habitus acquiſitus elicitiuus martyrij requiritur ad martyrium, nec ex frequentatis electionibus, ſeu imperiis (concordando cum iſto in uocabulis minus propriis) generat alius habitus, q̃ fortitudo, quæ poteſt vocari habitus martyrij pro quãto firmat circa pericula maxima, & optima. Nec ad generationẽ fortitudinis requirit martyriũ ſimpliciter, ſicut nec ad gñationem tẽperãtiæ requiritur q actualiter exerceatur ſupremũ tẽperantiæ actũ perfectũ. Sed ſicut fabricando fabri ſimus: ita exercendo nos in occurrentibus actibus opportunis uirtutes acquirimus. Argumẽtum aũt procedit ac ſi martyrium eſſet habitus generãdus ex actibus martyrii, qđ eſt ridiculum. Maiorem, inquit Chriſtus Ieſus, charitatem nemo habet &c. & non dixit, Maius martyrium nemo habet, docens q charitas mediante infuſa fortitudine, eſt habitus quo quis ponit animam pro Deo amico, quod eſt eſſe martyrem. Nec oportet ponere aliquem habitum acquiſitum inclinatiuum ad martyrium, quoniam habitus infuſi exiguntur, & ſufficiunt. q.Præced. art.4.& 5.

¶ In reſponſione ad ſecundum, dubium occurrit ex Martino, ubi ſupra quæſt. 4. dicente, quòd iſta reſponſio relinquit multa dubia: primum, an carnis integritas ſit pretioſior vita, quod tamen petebat argumentum, cui hic reſpondetur: ſecundum, quid eſt teſtimonium ſufficiens, & cuius: tertium apud quẽ: &
C quartum, an mulier patiens corruptionem propter Chriſtum ſit uerè martyr apud Deum.

¶ Ad hoc dicitur breuiter, q falſum eſt q argumentum peteret, an per ſe integritas carnis ſit pretioſior uita. Sed argumentum, hoc ſuppoſito, arguit, q pati uiolationem integritatis, eſt martyrium, ut patet in litera: & ideo ſi dicta quæſtio non determinatur in hac reſponſione, nihil obſtat: quia author reſpõdet non curando de tali ſuppoſitione, ita q cum potuiſſet reſpondere dupliciter, ſcilicet ad ſuppoſitionem, & argumentum, dimiſſa ſuppoſitione reſpondit argumento, quod non eſſe reprehenſibile patet: & argumentum quidem dicit, q non conſtat apud homines utrum talis mulier patiatur in contemptum fidei, uel in contemptum caſtitatis. Videtur nanque quod tam Agneti, quàm Lucię, licet occaſione chriſtianitatis, tamẽ in caſtitatis contemptum principaliter fortè pœna hæc data eſſet.
D Vtraque namque caſtitatem prętulerat, ut patet in geſtis utriuſque. Ad ſuppoſitionem autem dici potuit, quòd perdere carnis integritatem contingit dupliciter, ſcilicet uolũtariè & inuitè, & quòd integritas uolũtaria pretioſior eſt uita, quoniam includit moralem bonitatem: integritas autem quæ poteſt perdi inuitè, non eſt pretioſior uita. Poſſet aliter dici, quòd integritas carnis ſecundum ſe non eſt pretioſior uita: ſed integritas carnis vt cuſtos uirtutis, eſt pretioſior uita. Commiſtio namque carnalis uiri eſt multum potentiſſima ad luxuriam, ſaltem uenialem, inducendam, quam integritas carnis obſtruit. Et quia hoc officium habet carnis integritas ex natura ſua, & ut in pluribus peccatum aliquod, ſaltem ueniale, interuenit in hoc, q eſt pati commiſtionem uiri: ideò ſi mulier damnata ad alterũ duorum, ſcilicet ad patientiam commiſtionis: uel ad patientiã mortis, dicat ſe paratam potius ad patiendum mortem, rectè eliget: quoniam eligendum eſt potius pati mortem ſi inferatur, quæ ad nullum malum morale ducit, quàm pati commi-
E ſtionem, quæ potentiſſima eſt ad inducendum ad peccatum, immo quæ ut in pluribus inducit peccatum in patiente. Et cõfirmatur, quia tentatio carnalis intrinſeca, qua ſcilicet caro cõcupiſcit aduerſus ſpiritum, nunquam eſt eligibilis, quoniam nonnullum peccatum eſt, ut Auguſtin. dicit. Eligendo autem patientiam commiſtionis, eligitur, ſecundario tamen, tentatio carnalis intrinſeca: quoniam naturaliter nata eſt in tali commiſtione inueniri. Et propterea mulieres laudabiliter contemnunt uitam pro ſeruanda integritate carnis, ut caſtitatis cuſtode. Et quia, ut dictum eſt, hoc habet integritas carnis non in hac, uel in illa, ſed communiter, ideò ſuppoſitionem illam quaſi ueram author pertranſit inſinuatione præmiſſa in argumento, quòd de integritate carnis in ordine ad caſtitatem eſt ſermo, cum dixit, Et ita uidetur q corporalis integritas caſtitatis pferatur vitæ corporali. Ly enim caſtitatis, innuit q de corporali integritate, vt caſtitatis ſignaculo loquitur. Ad reliqua dubia dicitur, quòd etiam iſta reſponſio relinquit ſub dubio

paliter conſiſtit circa pericula mortis, circa alia aũt cõſequenter. Et ideo nec martyriũ propriè dr̄ pro ſola tolerantia carceris, vel exilij, vel rapinæ diuitiarum, niſi forte ſecundum ꝙ ex his ſequitur mors.

G Ad IIII dicendũ, ꝙ meritũ martyrii non eſt poſt mortem, ſed in ipſa voluntaria ſuſtinentia mortis, prout ſ. aliquis voluntarie patitur inflictionem mortis. Contingit tamen qñq; quòd aliquis poſt mortalia vulnera pro Chriſto ſuſcepta, vel quaſcunq; alias tribulationes continuatas vſq; ad mortem, quas à perſecutoribus patitur pro fide Chriſti, diu viuat: in quo ſtatu actus martyrii meritorius eſt, & etiam ipſo eodem tempore, quo huiuſmodi afflictiones patitur.

ARTICVLVS V.

Vtrum ſola fides ſit cauſa martyrij.

Porrecta § totum.

631 4.di.49.q.5.ar.3.qo.2. cor. & ad 9.10.& Et Rom.8 lect.7.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr ꝙ ſola fides ſit cauſa martyrii. Dr̄.n.1.Petri 4. Nemo autem ueſtrum patiatur quaſi homicida, aut fur aut aliquid huiuſmodi. Si autem vt Chriſtianus, non erubeſcat: glorificet autem Deum in iſto no-

bio, an Deus, ſit trinus & vnus, & an ſol ſit maior tota terra, & ſimilia talia, non põt tñ ppea reprehendi: quia dubia iſta ſunt impertinentia ad reſponſionem. Oĩa tñ illa tria in hoc art. ſoluuntur. Nam ſiũ in corpore art. vbi dr, ꝙ oportet ꝙ ſit teſtimonium ſummum, hoc eſt, in opere mortis, & ꝙ ſit fidei chriſtianæ teſtimonium. Tertium in hac reſponſione, vbi dr̄, Apud hoĩes. Quartum in eadem reſponſione, vbi dr̄, Non ꝙ propriè habet rationem martyrij. Si.n. non propriè habet rationem martyrij nec apud Deũ, nec apud homines, eſt propriè martyrium.

¶ In reſponſione ad tertium aduerte, ꝙ Martinus dicit in eadem 4. quæſt. ꝙ carcer, ad quẽ ſequitur mors præuiſa, & contempta, eſt martyrium: & ſubdit, Huic concluſioni vr̄ contradicere Thomas in reſponſione ad tertium 4. art. de martyrio. Mirum eſt de iſta interpretatione huius reſponſionis. Nã cum dixit author, Niſi fortè ſiũ quod ex his ſequitur mors: ex dictis in corpore artic. & ex ſubiunctis in reſponſione ad quar- H tum intelligi voluit: ex his namque conſtat, quòd ad martyrium exigitur ſubire voluntariè mortem. Et ppea qui patitur carcerem voluntariè, & non mortem inde ſequentem, non eſt martyr, & ſi carcer eſt de ſua natura mortalis, a principio voluntariè carcerem talem volens, martyrij actum incipit.

¶ In reſponſione ad quartum eiuſdem 4. art. dubium occurrit ex Martino in eadem q. 4. Si huiuſmodi tolerantia afflictionũ eſt apud te actus martyrii meritorius, aut eſt pro inſtanti terminante continuationem earum ad mortem, & hoc non, quia tale inſtans eſt inſtans mortis: aut eſt in inſtanti, aut tpe præcedente: & hoc non, tum primò, quia tunc nõ eſt tolerantia mortis: tum ſecundò, quia poſſibile eſt per diuinam potentiam ne mors ſequatur: ergo actus qui fuit martyrium, poterit nunquã fuiſſe martyrium: tũ tertiò, quia ſi de facto impediretur, ſicut in multis martyribus impedita eſt mortis ſequela, oritur qõ, An talis eſſet martyr, aut non. ſi non, ergo ad martyrium non I ſufficit tolerare afflictiones naturaliter continuandas. ſi ſic, ergo ſine actuali tolerantia mortis poteſt eſſe martyrium.

¶ Ad hoc bñ fouendo ſupradicta dr̄, in hmõi tribulationibus continuatis vſque ad mortem, ipſum voluntariè pp Deum ſuſtinere vſque ad mortẽ, eſt actus martyrij meritorius, & menſuratur hic actus tpe immediatè præcedente inſtans mortis, vt menſura ſucceſſiua, & inſtanti mortis, quatenus tunc martyr moritur, vt termino ſucceſſiuæ menſuræ: & hoc ſub alijs verbis dr̄, ꝙ ſicut menſuratum eſt ſuſtinere continuatum ad mortẽ, ita menſura eſt tp̃s terminatum ad inſtans mortis. Ita ꝙ ſuſtinere, vt continuatur morti, eſt martyrium: & tp̃s, vt terminatum ad inſtans mortis, eſt menſura martyrii, & in hoc fige pedem. Vñ patet rñſio ad primum, quia ſ. diuiſio eſt inſufficiens: quia datur hoc aliud membrum, quod dictum eſt. Et ſi contra hoc afferantur tres obiectiones allatæ contra tp̃s mortem præcedẽs, rñdetur, & ad primam negatur aſſumptum: quia in tpe immediatè præcedente inſtans eſt tolerantia mortis, vt in via indefectibili oĩno à morte: & in ipſo inſtanti eſt toleratio mortis vt in termino, in quo non inconuenit mereri vt in termino.

¶ Ad ſecundum dr̄, ꝙ non eſt compoſſibile per quamcumque poteſtatem tribulationes eſſe continuas vſq; ad mortem, & tribulationes eſſe ſine mortis termino, quoniam implicat contradictoria, vt patet.

¶ Ad tertium dr̄ primò, ꝙ author non dicit, ꝙ ſuſtinere tribulationes cõtinuandas naturaliter ad mortem eſt martyriũ: ſed dicit, ꝙ ſuſtinere tribulationes cõtinuandas ad mortẽ, eſt martyrium, & ppea argũ quod de continuandis & non continuatis loquitur, non eſt contra literã, contra quam iſte arguit. Dr̄ nihilominus ſecundo ad propoſitum caſum, ꝙ dupliciter contingit impediri mortales paſſiones à morte. Vno modo, per viam impedimenti ſimpliciter, vt accidit beato Ioanni euangeliſtæ, cum ante portam Latinam miſſus eſt in feruentis olei dolium: quoniam fuit impedita mors totaliter, ne ſcilicet tunc, vel vllo vnquàm tempore ex illo oleo feruente moreretur. Et cum ſic impedimentum præſtatur dicendum eſt, ꝙ talis non eſt propriè martyr, ut de ipſo beato Ioan. patet. Alio modo, per viam ſuſpenſionis ad tempus, vt accidit beatæ Cæciliæ dicenti, Impetraui a Domino inducias martyrii mei: & videtur hoc accidiſſe frequenter ſctis martyribus ex eo ꝙ in talibus tormẽtis tamdiu vitam habuerũt integræ virtutis vitalis, vt loquela, & actus eorum manifeſtare videntur. Et tale impedimentum, quia ad tempus eſt, nõ impedit rationem martyrii, quoniam omnino tandem paſſio quam ſuſtinet, continuatur ad mortem ita quòd ex illa ſequitur mors, impedimento, quod ſuſpendebat, ſublato ab ipſomet qui illud appoſuerat, Deo ſcilicet glorioſo, in cuius ſignũ quandoq; oraſſe legitur martyres, vt iam ſpiritum Deo redderent. Et propterea nullum ex hac doctrina ſequitur incõueniens, ſed ſemper ſtat ſolidum illud fundamentum, ꝙ ad martyrium requiritur actualis paſſio mortis.

SVPER QVÆST. CXXIIII. ARTIC. V.

IN artic. 5. eiuſdem quæſtio. 124. dubium ſtatim in titulo occurrit, de quo genere cauſæ eſt quæſtio hic, cum de cauſa martyrii quæritur, vtrum ſit ſola fides. Conſtat enim ꝙ non de effectiua: quia iſta eſt charitas &c. nec de formali, vt patet: nec de materiali, quia materia martyrij, cum ſit actus fortitudinis, ſunt ad intra paſſiones, ad extra verò pericula mortis: nec de finali, quia inquantum eſt actus fortitudinis, habet pro fine bonum proprii habitus: inquantum verò eſt actus fidei, & charitatis habet pro fine Deum, qui eſt finis omnium theologalium virtutum.

¶ Ad hoc dr, ꝙ martyrium dicit duo, ſcilicet teſtimonium, & tale teſtimonium, ſcilicet per mortem: & ꝙ inquantum eſt teſtimoniũ, quæſtio eſt de cauſa finali proxima. quĩ teſtimoniũ vt ſic, ordinatur ad manifeſtationem veritatis vt proximum finem. Et ppea quæritur, vtrum ſola fides ſit, ad quam manifeſtandam ordinetur teſtimonium martyrii. Inquantum autem teſtificatio, hæc fit per mortẽ. Eſt ẽt qõ de cauſa finali martyriũ ex parte materiæ: quĩ finis bonũ ſicans mortem eſt bonum veritatis, cui teſtificatur martyr per mortem. Ideo namq; mors illa eſt bona, quia eſt pp bonũ cuius teſtat. Nec huic obſtat ꝙ Deus ſit finis proximus virtutum theologalium: quia martyrium non eſt actus elicitus, ſed imperatus à theologalibus virtutibus. Et ideo non eſt mirum ſi habet Deum pro fine principali, bonum autem veritatis fidei pro fine proximo.

¶ In eodem 5. art. circa illud. Omnium virtutum opera relata in Deum, poſſunt eſſe martyrii cauſa. Dubium ex Martino occurrit in dicto tract. queſt. 5. ponente in ſeptima concluſione, ꝙ non pro quolibet virtutis opere poteſt quis ſubire martyrium. K Et probat hoc tripliciter. Primo, quia quædam ſunt opera virtutis tam paruæ neceſſitatis & vtilitatis, ꝙ non licet ſecundum dictamen rectæ rationis pro eis ſe exponere morti, ſed recta rõ dictat, ꝙ ſũt intermittenda. Probatur hoc authoritate Ariſt. 3. Ethic. cap. de violento, dicentis, quòd turpiſſima ſufferre pro nullo, vel modico bono, praui eſt. Secundo, quia pro operibus eutrapeliæ, vel affabilitatis, ſimiliter pro paruis operibus miſericordiæ, & liberalitatis, nemo ſapiens debet ſe exponere morti. Tertio, quæ iuſtè & rationabiliter prohiberi poſſunt à ſuperiori ne cauſent ægritudinem, non ſolum põt, ſed debent intermitti propter timorem mortis: ſed aliqua virtutis opera ſunt huiuſmodi, ergo. Maior patet, & minor probatur per Gregor. in regiſtro. indictione quarta. epiſtola 15. vbi Epiſcopo Rauennati vomitum ſanguinis patienti, præcipit ne ieiunet, ne prædicet &c. quia ſic dicunt propter infirmitatem medici.

¶ In eodẽ quoq; articulo dubium aliud, ſi tamen aliud eſt occurrit ex eodem ibidem inficiante hanc literæ rationẽ, ſeu illationem

mine: ſed ex hoc dicit͠ aliquis Chriſtianus, qui [h] tenet fidem Chriſti. ergo ſola fides Chr͠i dat patientib. martyrii gloriã.

¶2 Præt. Martyr dicitur quaſi teſtis, teſtimonium ãt non redditur niſi ueritati. Non autem aliquis dr͠ marty. ex [h] teſtimonio B cuiuslibet ueritatis, ſed ſolum ex teſtimonio ueritatis diuinæ Alioquin ſi qs moreret͠, p confeſſione ueritatis geometricæ, uel alterius ſpeculatiuæ ſcientiæ, eſſet marty. q ur͠ ridiculũ. ergo ſola fides eſt martyrii cã.

¶3 Prꝗt. Inter alia uirtutũ opera illa ur͠ eſſe [h] potiora, quæ ordinant͠ ab bonũ cõe: qa bonum gentis melius eſt, q̃ bonũ unius hoĩs, ſm̃* Phyl. in 1. Eth. C Si ergo aliquod aliud bonum eſſet cã martyrii, maxime uideretur, q illi eſſent martyres, q pro defenſione reipublicæ moriuntur, quod Eccleſiæ obſeruatio non habet: nõ. n. militũ qui in bello iuſto moriuntur, martyria celebrantur. ergo ſola fides ur͠ eſſe martyrij cauſa.

SED CONTRA eſt, q dr͠ Matth. 5. Beati qui perſecutionem patiunt͠ ꝓpter iuſtitiam, quod pertinet ad martyrium, ut* gl. ibid. dicit: ad iuſtitiam autem pertinet non ſolùm fides, ſed etiã aliæ uirtutes. ergo & aliæ uirtutes põt eſſe martyrij cã.

RESP. Dicendum, quòd ſicut* dictum eſt, martyres dñr quaſi teſtes, quia. ſ. corporalib. ſuis paſſionib. vſq; ad mortem teſtimonium perhibent ueritati non cuicunque, sed ueritati quæ ſecundum pietatem eſt, q̃ per Chr͠m nobis innotuit. unde & martyres Chriſti dicunt͠ quaſi teſtes ipſi'. Hmõi autem eſt ueritas fidei, & ideo cuiuslibet martyrij cauſa eſt fidei ueritas. Sed ad fidei ueritatẽ non ſolũ ꝑtinet ipſa credulitas cordis, ſed ẽt exterior ꝓteſtatio,

Et gl. Hie. in húc locum habet. to. 9.

Ar. præce.

Veritas ſecundũ pietaté, quæ.

latiouem. Pro proteſtatione fidei licitum eſt ſubire martyriũ, A ſed in omni opere bono quod fit, & in omni opere malo, quod vitatur propter Chriſtum, fit proteſtatio fidei. ergo pro quolibet bono opere faciendo, & quolibet malo vitando pp Chriſtum, licitum eſt ſubire martyrium. Ad hanc, inquit, Thomæ rationem concedo antecedens, & nego conſequentiam: quia eſt, aliquod bonum opus ſecluſa circunſtantia mortis qđ, poſita mortis circunſtantia, deſinit eſſe bonũ, vt opus eutrapeliæ, & opus ieiunij. Eſt etiam aliquod opus malum, ſecluſa circũſtãtia mortis, quod, eadem poſita, non eſt opus malũ, vt verbum otioſum, mendacium iocoſum occultatio veritatis, vt Abrahã tacuit Saram eſſe coniugem.

¶ In eodem quoque articulo parum diſtãs dubium ex eodẽ Martino ibidem occurrit circa reſponſionẽ ad ſecundum, pro quanto ibi dicitur, quòd vitiatio mendacii cõtra quamcunque veritatem ſit, inquantum mendacium eſt diuinæ legi cõtrarium, poteſt eſſe martyrij cã.

Lib. 1. c. 2. in fi. to. 5.

Inquit enim quod nõ conſtat adhuc omne mendacium eſſe peccatum veniale, vel mortale, nec adhuc etiam conſtat peccatum veniale eſſe diuinæ legi contrarium. Vel, licèt omne mendacium, ſecluſa circunſtantia alicuius exceſsiuè triſtis, & doloroſi, ſit peccatũ mortale, vel veniale, multa tamen ſunt quæ nec mortalia, nec venialia ſunt, poſita circunſtantia alicuius exceſſiuè triſtis, & doloroſi, ſicut grauium D cruciatuum, aut incommodorum, aut mortis.

¶ Ad horum euidentiam declarandum eſt vnde hic difficultas apparet, & quam nulla ſit difficultas, ſi opus virtutis in actu, & excellentia illius perſpecta fuerit. Sciendum eſt igitur, q aliquod opus poteſt dici opus virtutis dupliciter. Primò, ex ſuo gñe tantum, ſecundò, ex genere, & omnibus circunſtantijs, quãdo, vbi, ſicut &c. Exemplum primi, reſtituere depoſitum ei qui depoſuit, ſubuenire indigentiam patienti, mala pœnæ voluntariè ſuſtinere ad euitandum malum culpæ. Exemplũ ſecundi. Reddere quod ſuum eſt vnicuique, quando, vbi, ſicut &c. oportet, opera miſericordiæ exercere, quando, vbi, ſicut oportet, ieiunare quando, propter quid, ſicut oportet, & ſic de alijs. Eſt ãt inter hæc tanta differentia, quod opera bona ex ſuo genere tãtum, nõ ſunt uniuerſaliter opera virtutis, niſi ſint etiam bona ex circunſtantiis, qm̃ bonum conſurgit ex cauſa integra. Immò ſi abſque debitis circunſtantijs fiant, mala moraliter ſunt, quoniam ſaltem ſunt contra prudentiam, quæ forma eſt virtutum moralium, quæ circunſtantias omnes exigit ad opera vir- E tutis, & ex hoc ipſo quòd homo ſe applicat ad quodcumque opus virtutis ex ſuo genere, quando, vel vbi &c. non decet, peccat. Et ex hoc te habere volo, quòd cum in litera dicitur, quòd omne opus virtutis põt eſſe cauſa martyrii, intelligitur de opere virtutis non partialiter, quale eſt opus virtutis ex ſolo genere, ſed totaliter, ita quòd hic, nũc, coram iſtis &c. eſt opus uirtutis. Quòd enim non eſt nunc, hic coram iſtis &c. opus uirtutis, non eſt tunc agendum, & conſequenter non eſt pro eo agendo moriendum. Hoc eſt primum in quo deficiunt argumenta allata ex Martino, quoniam accipiunt per opera uirtutis, opera ſolùm ex ſuo genere bona, cum tamen conſtet, quòd niſi ſint ex circunſtantiis quoque bona, non ſunt virtutis opera niſi partialiter. Aliud autem eſt, quoniam non æqua lance bonum honeſtum, & malum culpæ, bono commodi, & malo pœnæ comparantur. Noſſe namque oportet, quod bonum moris, quod integrè, ut dictum eſt, bonum moris eſt, præſtat omni bono exteriore, puta, diuitiis, honoribus, regnis &c. & A corporalibus, puta, pulchritudine, ſanitate, & breuiter ipſa uita, quod patet apud Philoſophos: quia bona animi, quæ nõ poſſunt auferri ab inuitis, ſunt cæteris excellentiora: & apud chriſtianos, quia talia ſola ſunt quæ ad Deum, hominem appropinquant. Et ex hoc volo te ſcire, q ſiue magnum, ſiue paruũ fuerit op' virtutis, dummodo ſit integrè op' virtutis, pro eo faciẽdo poteſt homo ſubire mortem: qm̃ præelegit maius bonum, præferendo bonum moris vitæ corporeæ, & ſi, pro quia, hoc eſt faciendum pro bono moris, quantò magis faciendum eſt hoc ꝑ bono moris relato in Deum? illud ſiquidẽ bonum eſt hominis ſecundùm animum, hoc autem bonum eſt hominis ſecundũ aium, & ultra hoc eſt bonum diuinum ex hoc ipſo q ſit propter Deum. Et ſic conſtituitur cauſa martyrij, vt in litera dr͠, inquantum, ſ. bonum moris, non martyriũ ſed ſimplici fortitudinis actui cauſam daret. Et propterea in litera dr͠, omne opus virtutis, ſecundum q refert͠ in Deum, eſſe cauſa martyrij. Tertium uerò ex his deducendum eſt, q cum duæ ſint partes iuſtitiæ, ſcilicet declinare a malo, & facere bonum. & vitare malum culpæ nulla egeat circunſtantia ad hoc, q ſit bonum moraliter niſi circunſtantia finis, ſcilicet virtutis amore, iuxta illud, Oderunt peccare mali formidine pœnæ &c. quoniam præcepta negatiua diuini, uel naturalis iuris obligant ſemper, & ad ſemper, ideò uitatio mali culpæ ex circunſtantia imminentis mortis nunquàm deſinit eſſe bona, ac per hoc facere contra, vel præter præcepta negatiua diuini, uel naturalis iuris, nunquàm ſit bonum, aut non malum moraliter ex timore mortis: quamuis, ut in tertio Ethic. Ariſt. dicit, quandoque ſit uenia dignum. Et ex hoc habes, q nunquàm dicere uerbum otioſum, aut mendacium ex quacunq; circunſtãtia ſit licitum, quia negatiua ſunt præcepta de nõ mentiendo, de non dicendo uerbum ocioſum: facere aũt bonum, qđ per præcepta affirmatiua præcipit͠, multis eget circunſtantiis, quæ qm̃ circa ſingularia ſunt, multipliciter uariantur, & quo ad hoc uerum & indubitatum eſt, q circunſtantia imminentis mortis põt facere de opere, qđ aliàs eſſet bonum, tunc non bonum, immò malum: uerbi gratia. Si perſona ualde utilis Eccleſiæ, exoſa eſſet tyranno, adeò ut credatur q ſi coram illo compareret, occideretur ab illo. & adueniente die ſolẽni quo miſſarum ſolennijs tyrannus, intereſſe debet, perſona illa deberet ex officio cantare miſſarum ſolemnia, imprudenter faceret perſona illa ſi celebraret coram tyrãno pp imminens periculum mortis, quia poteſt per alium ſine illo ſcandalo miſſa celebrari, & Eccleſiæ ſanctæ ſua perſona conſeruari: & ſic uti officio ſuo, quod alias eſſet ſanctum, tunc ex huiuſmodi circunſtantia efficeretur imprudens, ac per hoc malum moraliter. Et in promptu huiuſmodi, & ſimilium ratio eſt, quia ſcilicet præcepta affirmatiua non obligant ad ſemper, ſed pro loco, tempore, circunſtantiiſque alijs. His igitur prælibatis, ad dubia & argumenta reſpondendum eſt. Et ad primum dicitur, q ſiuè ſit parua, ſiuè magna neceſſitas, aut utilitas, nihil refert quoad hoc, quòd eſt licitè ſubire martyrium propter opus uirtutis, ſi tamen eſt tunc uirtutis opus integraliter, ut patet ex dictis. Eſt tamen ex hoc differentia quoad teneri ex præcepto, uel ex conſilio: & rurſus ad teneri ex obligatione contra, uel præter præceptum ad martyrium. Quando namque opus imminet, cuius oppoſitum eſſet mortale peccatum, tenetur ſub præcepto ad martyrium: qñ uerò oppoſitum eſſet peccatum ueniale, tenetur quidem ad martyrium ſic, q præ-

ter

q̄ quidē fit non ſolum per uerba, q̄bus aliquis cōfitetur fidē, ſed ēt ꝑ facta, q̄bus aliq̄s fidem ſe habere oſtendit, ſm̄ illud. Iaco. 2. Ego oſtendā tibi ex operibus fidem meā. Vñ & de quibuſdā dr̄ ad Titū. 1. Confitenť uerbis ſe noſſe Deū, factis aūt negāt. Et ideò ᵐ oīum uirtutū opera ſm̄ ꝙ referūtur in Deū, ſunt quędam proteſtationes fidei, per quā nobis innoteſcit, ꝙ Deus huiuſmodi opera à nobis requirit, & nos pro eis remunerat, & ſm̄ hoc poſsūt eſſe martyrii cā *. Vñ & beati ᵈ Io. Baptiſtę martyriū in Eccleſia celebratur, qui non pro neganda fide, ſed pro reprehenſione adulterij mortem ſuſtinuit.

Ad primvm ergo dcđm, ꝙ Chriſtianus dr̄, qui Chriſti eſt. Dr̄ aūt aliquis eſſe Chriſti non ſolū ex eo ꝙ habet fidem Chriſti, ſed ēt ex eo ꝙ Spiritu Chriſti ad opera uirtuoſa procedit, ſm̄ illud ad Rom. 8. Si quis Spiritum Chriſti nō habet, hic nō eſt eius. Et ēt ex hoc ꝙ ad imitationem Chriſti, peccatis moritur, ſm̄ illud ad Galat. 5. Qui Chriſti ſunt, carnem ſuā crucifixerunt cum uitijs & concupiſcentijs. Et ideò ut Chriſtianus patitur non ſolùm qui patitur pro fidei confeſſione, q̄ fit per uerba: ſed ēt quicunque patiť pro quocunque bono faciendo vel pro quocunque peccato vitando propter Chriſtum quia hoc totum pertinet ad fidei proteſtationem.

G Ad II dicendum, quod ueritas aliarum ſcientiarum non pertinet ad cultū diuinitatis: & ideo nō dr̄ eſſe veritas ſecūdum pietatem, unde nec eius confeſsio pōt eſse directe martyrii cauſa. Sed q̄a oē mēdaciū peccatum eſt, ut ſupra* habitū eſt, uitatio mendacii contra quamcūq; veritatē ſit, inquantum mendaciū eſt diuinæ legi contrariū, pōt eſse martyrii cā.

H Ad III dcđm, quod bonum Reipublicæ eſt præcipuum inter bona humana, ſed bonum diuinū, quod eſt ꝓpria cā martyrii, eſt potius, q̄ humanum: tamē quia bonum humanum poteſt effici diuinum, ut ſi referatur in Deum, ideo poteſt eſſe quodcunque bonum humanum martyrii cauſa ſecundum quod in Deum refertur.

QVAESTIO CXXV.

De timore, in quatuor artic diuiſa

I Deinde conſiderandum eſt de vitiis oppoſitis fortitudini. Et primo, De timore. Secundo De intimiditate. Tertio, De audacia.

---

ter non contra præceptum facit, ſi peccat venialiter, vt non moriatur: quando autem tale opus eſt, quod eſt integrè bonum, ſi tunc fiat, & nihilominus ſi prætermitteretur, nullum peccatum eſſet, tunc martyrium eſt de conſilio. Ad authoritatem Ariſtot. dr̄, ꝙ Ariſt. dicit pro nullo, aut modico bono: & non dicit, ꝓ bono morali, ſeu virtutis: & iterum dicit, ꝙ preferre modicum bonū vtile magnę ignominiæ, praui animi ē, vt faciunt qui patiuntur turpiſſimas ſibi inferri iniurias, puta, adulterij pro pecunia, & ſimiles. Nos autem loquimur đ bono virtutis moralis, de quo dicit ibidem Ariſtot. (Concl. 10) diſtinguendo, ꝙ quędam facere, quæ non oportuit ꝓpter timorem mortis, quandoque dignum videtur venia: quędam autem talia sūt, ꝙ potius eſt moriendum: ex quib. patet ꝙ Ariſto. numq̄ (D. 846) excuſat facere, q̄ non oportet, ſed digna venia ponit quādoque. Certum eſt. n. ꝙ venia non egent niſi culpæ: & hoc etiam nos dicimus, ꝙ quandoq; ꝑꝑ timorem mortis peccare, non niſi veniale (Ver° Chriſtianus, q.) eſt: vt ſi quis mendacium officioſum diceret ne moreretur: cū quo tñ ſtat, quòd licitè poſſet eligere ſubire mortem pro euitādo illud veniale, & tāto plus, quanto vitatio illius venialis relata in Deum quid diuinum fit, quod Ariſto. latuit.

¶ Ad ſecundum dicitur, quòd pro operibus eutrapeliæ, affabilitatis, liberalitatis, & miſericordiæ paruiſſimis, ſi tunc ſunt opera virtutis integraliter relatis in Deum, vir ſapiens licitè ſubit martyrium.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ Grego. loquitur de præceptis operibus, vel prohibitis affirmatiuis, vel à iure poſitiuo, quæ exigunt debitas circunſtantias ad hoc, ꝙ ſint virtutis opera integra, ut ſunt ieiunium, vel prædicationis officio, & huiuſmodi. hæc enim niſi prudentibus circunſtantiis veſtiantur, non ſunt virtutum opera. Scriptum eſt enim, Rationabile obſequium veſtrū, ad Rom. 12. Et propterea gratis concedimus, ꝙ talia quandoq; ſunt licita, & quandoque non. Et propterea non ſemper ſunt cauſa martirij, quia non ſemper ſunt virtutum opera.

¶ Ad ſecundum dubij argumentum dicitur, quòd mirum eſſet de iſta negatione conſequentiæ, niſi iam conſtaret ex his, quod iſte æquiuocat de opere virtutis: qm̄ author loquitur de virtutis opere integrè, quod implicat ex aliqua circunſtantia deſinere eſſe bonum: iſte verò accipit opus virtutis ex ſuo tm̄ gñe. Et propterea ratio literæ ſtat ſolida. Quod autem ille dicit eſſe malū aliquod ſecluſa mortis circunſtantia, ꝙ illa appoſita non eſt malum, dupliciter poteſt intelligi. Primò, de actu per ſe malo, vt eſt mendacium, furtum &c. Et de hoc eſt falſum, quia qđ eſt ſecundum ſe malum moraliter, nulla poteſt circunſtantia fieri non malum: qm̄ ad malum quilibet ſingularis defectus ſufficit, vt Dion. dicit 4. c. de di. nom. Secundo, pt intelligi de actu qui eſſet malus ſine tali circunſtantia, puta, dicere aliqđ verbū ſine neceſſitatis, aut vtilitatis cā, eſt ocioſum & malum. Et ſi ex aliqua circunſtantia fieret neceſſarium, aut vtile non eſſet otioſum: & de tali malo verum dicitur. Sed nihil obſtat doctri- F næ authoris: quoniam nos dicimus, quòd pro euitando verbo ocioſo ſalua hac ratione quòd tunc ſit ocioſum, licitè patitur quis martyrium referendo vitationem illius peccati ad Deum vt prædictum eſt. Argumentum autem concludit, quòd pro vitando verbo, qđ alias fuiſſet ocioſum, tunc tñ non eſt ocioſum nō eſt moriendū. Qđ gratis concedimus, q̄a tunc nō imminet vitatio verbi ocioſi.

¶ Ad tertii dubii nouellam ſapientiam dicitur, quòd conſtat mendacium omne eſſe peccatum ex Aug. in lib. contra mendacium, ex Greg. cū tractat de mendacio obſtetricum, vt patet ſuperius in q. de mendacio: & ex Ariſt. in in 4. Ethi. Mendaciū eſt ſm̄ ſe prauum, ergo ſemper eſt prauū, quia nunquam perdit ſeipſum ex quacunque appoſita circunſtantia. (q. 110, ar. 3) Et ex ratione, quia mendacium eſt actus cadens ſuper indebitā materiā, vt habes ſuperius in q. dicta. Cōſtat etiam quòd peccatum veniale eſt contra legem Dei, hoc eſt prohibitum à lege Dei, quamuis non ſit contra legem, vt ly contra, diſtinguitur à præter legem, quia prohibitorum per legem Dei aliquod tollit charitatem, & hoc eſt contra legem Dei: & aliquod non tollit charitatem, ſed feruorem eius, & hoc eſt ꝑter legem Dei. Verumque tamen ita cōſtat eſſe contra legem Dei vt pro eo moriendum ſit, vt patet extra, de his q̄ vi, metuſue cauſa fiūt. c. Sacris. Et ex ratione prius allata, quia bonum moris relatum in Deum quantumcunque minimum, præſtantius eſt, quàm bonum vitæ corporalis. Vnde eiicienda eſt procul ab eccleſiaſtica etiam diſputatione præſumptio iſta, volens mendacia excuſare totaliter à peccato. Scriptum eſt enim, quòd proles eſt diaboli, procul à Chriſtianis abiicienda finibus.

VP. QVAEST. CXXV.

K IN tota q. 125. dubium vnum tantum occurrit, An timor mortis excuſet à prohibitis, uel præceptis legis poſitiuæ, ſeu hominis. Et eſt ratio dubii, quia in litera articuli tertii dicitur, quòd ſi quis contra prohibita, uel præcepta diuinę legis facit propter timorem, eſt peccatum mortale, alioquin eſſet peccatum ueniale. Cum enim conſtet, quòd agens contra legem poſitiuam, aut præceptum hominis, non agit contra legem diuinam, quia lex humana diſtinguitur à diuina, & pręceptum hominis utraque lege, conſequens eſt, quòd non niſi venialiter peccet huiuſmodi tranſgreſſor propter timorem, ſi ſententia literæ uera eſt.

¶ Præterea. Secundum iura citatus ſub cenſuris, perſonaliter nō tenetur comparere, ſi tutus acceſſus non patet. ergo timor mortis, & tormentorum ſaltem excuſat à præcepto hominis. Conſequentia nota eſt, & antecedens patet.

¶ Ad hanc quæſtionem in præcedenti li. reſponſum eſt, & nunc occaſione huius literę, q. eidem moræ dicitur, quòd ſine dubio timor mortis eximit hominem à præceptis & prohibitis per legem poſitiuam. Et hoc clarè patet ex cap. Sacris, extra de

his

his q̃ ui metuſve cã fiũt. Vbi participatio in diuinis cũ ex cõlea tis pro nullo metu excuſari dr̃, quia ut ibi dr̃, eſt pctm̃ mortale. Et tñ conſtat, q̃ talis prohibitio de iure poſitiuo eſt, quia de licentia Papæ eſt licita. Obligat ergo ius poſitiuum quandoque ad peccatũ mortale, & conſequenter nullo motus metu declinãdũ eſt ab obſeruatione poſitiui iuris.

¶ Præt. Ius ciuile põt obligare ſub pœna capitis. ergo ius canonicũ põt obligare ſub pœna peccati mortalis. Et Patet ſequela, qa ſicut ad ciuile ius ſe habet mors corporis ita ad eccleſiaſticũ ius mors aiæ. De p̃ceptis aũt, uel prohibitis ab hoíe idem eſt iudiciũ qđ de præceptis, & prohibitis à poſitiuo iure, qđ ab hois authoritate robur habere dignoſcitur, qm̃ princeps eſt cuſtos iuſti, ut dr̃ in 5. Eth. & ueluti lex animata. Vñ in hm̃oi diſtinguendũ ut, qa quędam imponũtur ab homine directè, ut dum aliquis citať, aut mittitur, aut iubetur facere, uel omittere hoc, aut illud: quædam uerò indirectè ex ſententia hois conſequuntur. v. g. Epiſcopus excommunicauit tales, uel poſuit interdictum &c. Ex hoc enim ſequiť, q̃ quilibet tenetur illos excommunicatos uitare non ex præcepto epiſcopi, ſed ex iuris diſpoſitione. Et in iſtis, qa præceptũ iuris eſt obligans eiuſdẽ eſt iudicium idẽ eſſe. In illis uerò ubi ſolum hominis præceptum eſt, idem quoque eſſe iudicium patet uidentibus q̃ lex, & principes eandem habent poteſtatem, & uterque in foro ciuili põt p̃cipere ſub pœna capitis, & facere præcepta ſimpliciter: & propterea cum huiuſmodi pręcepta ab hoíe fiunt, interpretanda ſunt ſicut ſi à lege fuiſſent facta. Et ſi extant circunſtantiæ, tunc cum quibus lex obligaret, pręceptum, quoque hominis obligat: ita q̃ ſicut timor mortis non excuſaret à trãſgreſsione legis, ſi eſſet ſuper hoc lata, ita nõ excuſat à tranſgreſſione præcepti lati ab homine, Si uerò circunſtantionatus aliter inuenitur, tunc actus, ut lex, ſi eſſet lata, non obligaret, nec A pręceptum hominis tunc ligat.

Porrecta ſ̃ eorum.

632

1. 2. q. 13. art. 4. & q. 42.

†lib. 2. c. 5. tom. 5.

*lib. 2. Ortho. fidei. c. 4. & 30.

†lib. 3. c. 7. in medio. tom. 5.

q. 109. art. 2. & q. 114. art. 1.

¶ Et per hoc patet reſponſio ad ſecundam obiectionem in oppoſitum, quia citatus perſonaliter carens tuto acceſſu, ideo nõ tenetur, quia nec ẽt ſi lex hoc pręcepiſſet, teneretur. Qm̃ aũt ad acceſſus non eſt tutus ex parte iudicis, puta, quia ſęuus tyrannus, & tunc cõſtat, q̃ non declinat iudicẽ. ſed ſęuitatem tyranni, qđ lex cõcedit. Aut nõ eſt tutus p̃p alios, & tũc excuſať à lege, quia nõ poſſet cõparere. Quia. n. nõ põt tutè cõparere, perinde eſt ac ſi non poſſet comparere.

¶ Ad primã aũt obiectionẽ dr̃, q̃ litera nõ accipit legẽ diuinam hoc in loco, ut diſtinguitur ab aliis legib⁹, qđ ex duobus patet. Primò, ex eo q̃ ſequereť, q̃ ex timore mortis facere contra ius naturale, eſſet ſolũ pctm̃ ueniale, qđ ridiculũ eſt imponere tãto doctori. Et patet ſequela, qa ius naturale diſtinguiť cõtra diuinũ p̃priè ſumptũ, ut patet in p̃cedenti lib. ſcđo, ex eo q̃ ſequereť, q̃ ex timore cuiuſcũq; tp̃alis mali tráſgredi ius poſitiuũ ſolũ eſſet ueniale, qđ eſt ridiculũ. puta, q̃ aliqs ex timore ne p̃dat palliũ, celebrando miſsã ſine ſacris ueſtibus, & ſine altari, & uaſis ſacris, ſolũ peccaret uenialiter. Et patet ſequela, qa in litera dr̃, Propter timorẽ, quo refugit periculũ mortis, uel qđcunq; aliud tp̃ale malũ. Conſtat. n. q̃ perdere palliũ, quoddam tp̃ale malũ eſt. Intelligit ergo author per legem diuinam, ipſam. diuinam inſtitutionem, ut firmat & ius naturę, & ius poſitiuum, & pręcepta hominum, datque omnibus uim obligatiuam in foro conſcientiæ. Hoc. n. omnia iura, & pręcepta habent ex eo, q̃ à Deo immediatè, uel mediatè procedunt. Et pręterea, ex hac litera firmatur doctrina data: quoniam hinc habes, q̃ quicumq; contra p̃cepta hominis, uel poſitiui, aut cuiuſcunque iuris facit, contra legem diuinã facit, ac per hoc timor ſiue mortis, ſiue alterius mali, non excuſat à toto licet à tanto, ut in 4. Ethicor. habes.

Concl. ſ a.

Li. 2. Eth. ca. 5. tõ. 5.

Porrecta ſ̃ eorum.

1. 2. q. 23. artic. 5.

†glo. ordi. pſal. 127.

Circa primum quæruntur quatuor,

¶ Primo utrum timor ſit peccatum.

¶ Secundò, Vtrum opponatur fortitudini.

¶ Tertio, Vtrum ſit peccatum mortale.

¶ Quartò, Vtrum excuſet, uel diminuat peccatum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum timor ſit peccatum.

AD SECVNDVM ſic p̃ceditur. Vr̃ q̃ timor nõ ſit peccatum. Timor. n. eſt paſſio quædam, ut ſupra* habitum eſt: ſed ex paſſionibus non laudamur, neque uituperamur, ut patet in † 2. Eth. Cum ergo omne peccatum ſit uituperabile uidetur C quòd timor non ſit peccatum.

¶ 2 Præt. Nihil[b] quod in lege diuina mandatur, eſt peccatũ, qa lex Domini eſt immaculata, ut dicitur in Pſal. 18. ſed timor mãdatur in lege Dei, dicitur enim ad Epheſ. 6. Serui, obedire dominis carnalibus cum timore, & tremore. ergo timor non eſt peccatum.

¶ 3 Pręt. Nihil quod naturaliter ineſt homini eſt peccatũ. quia peccatum eſt contra naturam, D ut* Damaſc. dicit in 2. libro: ſed timere eſt homini naturale, vñ † Phil. dicit in 3. Eth. q̃ erit aliquis inſanus, uel ſine ſenſu doloris, ſi nihil timeat, neque terremotum, neq; inundationes. ergo timor non eſt peccatum.

SED CONTRA eſt, qđ Dominus dicit Matt. 10. Nolite timere eos qui occidunt corpus, & Eze. dicitur. Ne timeas eos, neq; ſermones eorum metuas. E

RESPON. Dicendũ, q̃ aliqd dicitur eſſe peccatũ in actibus humanis p̃p inordinationem. Nã bonũ actus humani in ordine quodam conſiſtit, ut ex ſupra* dictis patet. Eſt aũt hic debit⁹ ordo, ut appetit⁹ regimini rõnis ſubdatur; Rõ aũt dictat aliqua eſſugienda, & aliqua eſſe proſequenda: & inter fugienda, quædam dictat magis fugienda, q̃ alia. Et ſir̃ ẽt inter proſequenda, quædã dictat eſſe magis proſequenda, q̃ alia: & quantum eſt bonum proſequendũ, tm̃ eſt aliquod oppoſitum malum fugiendum. Inde eſt q̃ ratio dictat quædam bona magis eſſe proſequenda, q̃ quędã mala fugienda.[m] Qñ ergo appetitus fugit ea, quæ rõ dictat eſſe ſuſtinenda, ne deſiſtat ab aliis q̃ magis proſequi debet, timor inordinatus eſt, & habet rõne peccati. Qñ aũt appetitus timẽdo fugit id, qđ eſt ſecũdum rõnem fugiendum, tũc appetitus nõ eſt inordinatus, nec pctm̃[n].

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q̃ timor cõiter dictus ſm̃ ſuam rõnem importat uniuerſaliter fugam: unde quantum ad hoc nõ importat rone boni, vel mali, & ſir̃ eſt de qualibet alia paſſione. Et ideò* Phil. dicit, q̃ paſſiones non ſunt laudabiles, neque uituperabiles, quia. ſ. non laudantur, neque uituperantur qui iraſcuntur, uel timent: ſed qui circa hoc aut ordinate, aut inordinate ſe habent.

AD II dicendũ, q̃ timor ille, ad quẽ inducit Apoſtolus, eſt conueniens rõi, ut ſcilicet ſeruus timeat ne deficiat in obſequiis, quę dño debet ĩpẽdere.

AD III dicendum, q̃ mala, quibus homo reſiſtere nõ põt, & ex quorum ſuſtinentia nihil boni prouenit homini, ratio dictat eſſe fugienda: & ideò timor talium non eſt peccatum.

ARTICVLVS II.

Vtrum peccatum timoris opponatur fortitudini.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr̃ q̃ peccatũ timoris nõ opponatur fortitudini. Fortitudo. n. eſt circa pericula mortis, ut ſupra* habitum eſt: ſed peccatum[h] timoris nõ ſemper p̃tinet ad pericula mortis. quia ſuper illud Pſ. 127. Beati omnes qui timent Dominum. † gloſ. dicit, q̃ humanus timor eſt, quo timemus pati pericula mortis, uel p̃dere mũdi bona:

Eſt Aug.li. 1. q.Euange.c.47.t.4 & ſuper illud Mat. 26. Orauit tertio eundẽ ſermonem &c. dicit* glo. ꝙ triplex eſt malus timor, ſ. timor mortis, timor doloris, & timor utilitatis. nõ ergo peccatum timoris opponitur fortitudini.

¶ 2 Præt. Præcipuũ qđ cõmendatur in fortitudine, eſt ꝙ ipſa exponit ſe periculis mortis: ſed qñq; aliqs ex timore ſeruitutis, vel ignominiæ exponit ſe morti, ſicut* Aug. in 1. de ciu. Dei narrat de Catone, q ut nõ incurreret Cęſaris ſeruitutem, morti ſe tradidit. ergo peccatũ timoris non opponit fortitudini, ſed magis habet ſimilitudinẽ cũ ipſa. Lib.1.c.24 to.5

¶ 3 Præt. Omnis diſperatio procedit ex aliquo[h] timore: ſed diſperatio non opponitur fortitudine, G ſed magis ſpei, ut ſupra* habitum eſt, ergo neque peccatum timoris opponitur fortitudini. *q.20.ar.1 & 1. 2. q. 40.art.4

Sed contra eſt, ꝙ † Phil. in 2. & 3. Eth. timiditatem ponit fortitudini oppoſitam. †c.7.to.5

Resp. Dicendũ, ꝙ ſicut ſ.* dictũ eſt, oĩs timor ex amore procedit: nullus enim timet niſi contrariũ eius qđ amat, amor aũt nõ determinatur ad aliqđ genus uirtutis, uel uitii: ſed amor ordinatus includit in qualibet uirtute, quil bet. n. uirtuoſus amat proprium bonum uirtutis: amor aũt inordinatus includitur in quolibet peccato. Ex amore. n. inordinato procedit inordinata cupiditas: uñ ſimiliter[m] inordinatus timor includit in quolibet peccato[n], ſicut auarus timet amiſſionem pecunię, intẽperatus amiſſionẽ uoluptatis, & ſic de alijs: ſed timor pcipuus eſt periculorũ mortis, ut probatur in* 3. Eth. & iõ talis timoris inordinatio opponit fortitudini, q̃ eſt circa pericula mortis & pp hoc[p] antonomaſice dr̃, timiditas fortitudini opponi[q]. Sup q. 19. a. 3. & 1. 2. q. 43. a. 1. H Concl. Lib.3.c.6. to.5 Concl. p

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ authoritates illę loquuntur de timore inordinato communiter ſumpto, qui diuerſis uirtutibus opponi poteſt.

Ad II dicendum, ꝙ actus humani pręcipuè dijudicantur ex fine, vt ex ſupra* dictis patet. Ad fort. aũt pertinet, ut ſe exponat periculis mortis pp bonum: ſed ille qui ſe periculis mortis exponit, vt fugiat ſeruitutem, uel aliquid laborioſum, a timore uincitur, qđ eſt fortitudini contrarium. Vndè* Phil. dicit in 3. Eth. ꝙ mori fugientem inopiã, uel captionem, uel aliquid triſte non eſt fortis, ſed magis timidi. Mollities eſt enim fugere laborioſa. I 1.2. q. 1. a. 3. & q. 18. art.6

Ad III dicendũ, ꝙ ſicut ſ.* dictum eſt, ſicut ſpes eſt principium audaciæ, ita timor eſt principium deſperationis. Vñ ſicut ad fortem, qui utitur audacia, moderatè præexigitur ſpes, ita econuerſo deſperatio ex aliquo timore procedit. Nõ aũt oportet, ꝙ quęlibet deſperatio procedat ex timore quolibet, ſed ex eo qui eſt generis ſui. Deſperatio autẽ quę opponitur ſpei, ad aliud genus refertur, ſcilicet ad res diuinas: timor autẽ qui opponitur fortitudini, ptinet ad picula mortis. Vñ rõn ſeqtur. 1.2. q. 45. art.2. K

Articvlvs III.

Vtrum timor ſit peccatum mortale.

Porrec. per tot. 634

AD TERTIVM ſic proceditr. Vr̃ ꝙ timor nõ ſit peccatum mortale. Timor. n. ut ſ.* dictũ eſt, eſt in iraſcibili, quæ eſt pars ſenſualitatis: ſed in ſenſualitate eſt tm̃ peccatum ueniale, ut ſupra † habitum eſt[b]. ergo timor non eſt peccatum mortale. 2. 2. q. 23. art. 1. † 1. 2. q. 74 art. 4.

F ¶ 2 Præt. oẽ peccatum mortale[b] totaliter cor auertit à Deo: hoc aũt nõ facit timor, quia ſuper illud Iud. 7. Qui formidoloſus eſt &c. dicit* gl. ꝙ[h] timidus eſt qui primo aſpectu cõgreſſum trepidat, nõ tamen corde terretur, ſed reparari & animari poteſt. ergo timor non eſt peccatum mortale. Gl. ord. ib. ex Iſid.

¶ 3 Præt. Peccatum mortale non ſolum retrahit à pfectione, ſed et à pręcepto, ſed[h] timor nõ retrahit à pcepto. ſed ſolũ à perfectione, quia ſuper illud Deut. 20. Quis eſt hõ formidoloſus, & corde pauido &c dicit* gl. Docet non poſſe quenquam pfectionẽ contemplationis, vel malitiæ ſpiritualis accipere, qui adhuc nudari terrenis operibus pertimeſcit. ergo timor non eſt peccatum mortale, Gl. ord. ib. ex Iſid.

Sed contra eſt, ꝙ pro ſolo peccato mortali debet pęna inferni, quę tñ debetur timidis, ſm illud Apo. 21. Timidis, & incredulis, & execratis &c. pars erit in ſtagno ignis & ſulphuris: qđ eſt mors ſecunda. ergo timiditas eſt peccatũ mortale.

Resp. Dicẽdum, ꝙ ſicut ſupra* dictũ eſt timor peccatum eſt ſm ꝙ eſt inordinatus, prout ſcilicet refugit, qđ nõ eſt ſm rõnem refugiendũ. Hæc aũt inordinatio timoris quandoque quidem cõſiſtit in ſolo appetitu ſenſitiuo non ſuperueniente conſenſu rõnalis appetitus &[m] ſic non põt eſſe peccatũ mortale, ſed ſolum ueniale[n]. Quandoque verò hmõi inordinatio timoris pertingit uſque ad appetitũ rõnalem, qui dr̃ uoluntas, quę ex libero arbitrio refugit aliquid non ſm rõnem: &[p] talis inordinatio timoris quãque eſt peccatum mortale, quandoq; ueniale[q]. Si enim aliquis pp timorem, quo refugit periculum mortis, uel quodcunque aliud temporale malum ſi diſpoſitus eſt, ut faciat aliquid prohibitum, uel prætermittat aliquid qđ eſt pręceptum in lege diuina, talis timor eſt peccatum mortale: alioquin erit peccatum ueniale. Art. 1. huius q. Concl. Concl. p

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ ratio illa procedit de timore ſecundum ꝙ cõſiſtit infra ſenſualitatẽ.

Ad II dicendũ, ꝙ ẽt gl. illa poteſt intelligi de timore in ſenſualitate exiſtente: uel poteſt melius dici, ꝙ ille toto corde terretur, cuius animum timor vincit irreparabiliter. Põt aũt contingere, ꝙ ẽt ſi timor ſit peccatum mortale, non tamen aliquis ita obſtinatè terretur, quin perſuaſionibus reuocari poſſit: ſicut quandoque aliquis mortaliter peccans, concupiſcentię conſentiendo, reuocatur, ne opere impleat quod propoſuit facere.

Ad III dicendum, ꝙ glo. illa loquitur de timore reuocãte hominem à bono, ꝙ non eſt de neceſſitate præcepti, ſed de perfectione conſilij. Talis aũt timor non eſt peccatum mortale, ſed quandoque ueniale, quandoque ẽt non eſt peccatum. puta, cum aliquis habet rationabilem cauſam timoris.

Articvlvs IIII.

Vtrum timor excuſet à peccato

Porrec. per totum. 635

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd timor non excuſet à peccato. Timor enim eſt peccatum, ut* dictum eſt: ſed[i] peccatum nõ excuſat a peccato, ſed magis aggrauat ipſum. ergo timor non excuſat à peccato. Art. 1. huius q.

¶ 2 Præt. Si aliquis timor excuſat à peccato, maximè

mẽ excuſaret timor mortis, qui dr̃ cadere in conſtãtem virum: ſed hic timor nonʰ vr̃ excuſare, quia cum mors ex neceſſitate immineat oibus, non vr̃ eſſe timenda. ergo timor non excuſat à peccato.

¶ 3 Præt. Oĩs timor aut eſt mali tpalis, aut ſpũalis: ſed timor mali ſpũalis nõ põt excuſare pctm, quia non inducit ad peccandũ, ſed magis retrahit à peccato ᵇ. Timor ẽt mali tpalis non excuſat à peccato, quia ſicut * Philoſ. dicit in 3. Ethi. inopiam non oportet timere, neque ægritudinem, neque quæcũque non à propria malitia procedunt. ergo videtur ꝙ timor nullo modo excuſet à peccato.

Li. 3. ca. 6. ante med. tom. 5.

B Sed contra eſt, quod dr̃ in * Decreta. 1. q. 1. Vim paſſus, & inuitus ab hæreticis ordinatus, colorem habet excuſationis.

24. q. 1. cap. conſtat.

Reſp. Dcdm, ꝙ ſicut ſupra * dictum eſt, timor intantum habet rõem peccati, inquantum eſt contra ordinem rationis. Ratio aũt iudicat quædam mala eſſe magis aliis fugienda: & ideò ᵐ quicumque, vt fugiat mala, quæ ſm rõem ſunt magis fugienda, non refugit mala, quæ ſunt minus fugienda, non incurrit peccatum: ⁿ ſicut magis eſt fugienda mors corporalis, q̃ amiſſio rerum tpalium. Vñ ſi quis pp timorem mortis, latronibus aliquid promitteret, aut daret, excuſaṫ à peccato quod incurreret, ſi ſine cauſa legitima prætermiſſis bonis, quibus eſſet magis dãdum, peccatoribus largiretur. ᵖ Si aũt aliquis per timorem fugiens mala quæ ſm rõem ſunt minus fugienda, incurrat mala quæ ſm rõnem ſunt magis fugienda, non poſſet totaliter à peccato excuſari, quia timor talis inordinatus eſſet. Sunt aũt magis timenda mala aiæ, q̃ mala corporis: corporis aũt magis, q̃ mala exteriorum rerum. Et iõ ſi quis incurrat mala aiæ, ideſt, peccata, fugiens mala corporis, puta, flagella, vel mortem, aut mala exteriorum rerum, puta, damnum pecuniæ, aut ſi ſuſtineat mala corporis, vt vitet damnum pecuniæ, non excuſatur totaliter à peccato. ᵖ Diminuitur tñ ſm aliquid eius peccatũ, ᑫ quia minus voluntarium eſt, quod ex timore agitur. Imponitur. n. homini quædam neceſſitas aliquid faciendi pp timorem imminentem. Vnde * Philoſophus huiuſmodi, quæ ex timore fiunt, dicit eſſe non ſimpliciter voluntaria, ſed miſta ex voluntario, ʳ & inuoluntario.

Art. 1. huius quæſt.

Concl. a

C

Concl. p

Concluſ. 2. pars.

D

Li. 3. Ethi. ca. 1. to. 5.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ timor non excuſat ex ea parte qua eſt peccatum, ſed ex ea parte qua eſt inuoluntarium.

E Ad II dcdm, ꝙ licet mors omnibus immineat ex neceſſitate, tñ ipſa diminutio tẽporalis vitæ eſt quoddam malum, & per conſequens timendũ.

Ad III dcdm ꝙ ſm Stoicos, qui ponebant bona temporalia non eſſe hominis bona, ſequitur ex conſequenti, ꝙ mala temporalia non ſint hominis mala, & per conſequens nullo modo timenda: ſed ſecundum * Aug. in lib. de liber. arbit. huiuſmodi temporalia ſunt minima bona, quod etiam Peripatetici ſenſerunt. & ideo contraria eorum ſunt quidem timenda, non tamen multum, vt pro eis recedatur ab eo, quod eſt bonum ſecundum virtutem.

Li. 2. c. 18. & 19. to. 1.

QVÆSTIO CXXVI.

De vitio intimiditatis, in duos articulos diuiſa

Deinde conſiderãdũ eſt, de vitio intimiditatis. Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primò, Vtrum intimidum eſſe ſit peccatum.

¶ Secundò, Vtrum opponatur fortitudini.

ARTICVLVS I.

Vtrum intimiditas ſit peccatum.

Ad primvm ſic procedit. Vr̃ ꝙ intimiditas non ſit pctm̃. ᵇ Quod. n. ponitur in cõmendationem viri iuſti, nõ eſt peccatum: ſed in commẽdationem viri iuſti dr̃ Prou. 28. Iuſtus quaſi leo cõfidens abſque terrore erit. ergo eſſe impauidum non eſt peccatum.

¶ 2 Præt. Maximum terribilium eſt mors, ſm * Phil. in 3. Eth. ſed nec mortem oportet ʰ timere, ſm illud Matt. 10. Nolite timere eos qui occidũt corpus &c. nec etiã aliquid quod ab hoĩe poſſet inferri, ſm illud Iſa. 51. Quis tu, vt timeas ab homine mortali? ergo impauidum eſſe non eſt peccatum.

¶ 3 Præt. Timor ex amore naſcitur, vt ſupra * habitũ eſt: ſed nihil ʰ mundanũ amare ptinet ad pfectionẽ virtutis, qa ut † Aug. dicit 14. de ciui. Dei, amor Dei vſque ad contemptum ſui facit ciues ciuitatis cæleſtis. ergo nihil humanum formidare, videtur non eſſe peccatum.

Sed cõtra eſt, quod de iudice iniquo dicitur Luc. 18. ꝙ nec Deum timebat, nec hominem reuerebatur.

Reſp. Dicendum, ꝙ quia timor ex amore naſcitur, idem iudicium videtur eſſe de amore, & timore. Agitur autem nunc de timore, quo mala temporalia timentur, qui prouenit ex temporalium bonorum amore. Inditum autem eſt vnicuique naturaliter, vt propriam vitam amet, & ea quæ ad ipſam ordinantur cum debito modo, vt ſcilicet amentur huiuſmodi non quaſi finis conſtituatur in eis, ſed ſecundum quòd eis vtendum eſt propter vltimum finem. Vnde quòd aliquis deficiat à debito modo amoris ipſorum, eſt contra naturalem inclinationẽ, & per conſequẽs eſt peccatum. Numquàm tamen à tali amore aliquis totaliter decidit, quia id quod eſt naturale, totaliter perdi non poteſt: propter quod Apoſtolus dicit ad Ephe. 5. Nemo vnquam carnem ſuam odio habuit. Vnde ẽt illi qui ſeipſos interimunt ex amore carnis ſuæ hoc faciunt, quam volunt a præ-

SVP. QV. CXXVI.

IN tot. q. 126. nihil aliud occurrit ſcribendũ, niſi attentos reddere lectores, ꝙ author in ar. 2. in rñſione ad tertium, in calce nõ dicit, ꝙ fortitudo ſm̃ diuerſa media hẽat diuerſa extrema, ut Martinus imponit ſibi ex hac rñſione, bis, ſ. in q. 1. & q. 12. Sed dicit, ꝙ non eſt incõueniens, ꝙ fortitudo ſm̃ diuerſa, habeat diuerſa extrema. Aliud eſt. n. dicere, ſm̃ diuerſa: & aliud, ſm̃ diuerſa media fortitudo nãque vnum tm̃ medium habet formaliter, ſ. ad maxima, & optima pericula inclinare ſm̃ ꝙ oportet, quã ubi, ſicut &c. Sed qa hoc medium in pluribus paſſionibus ponit tamq̃ i materiis: iõ nõ inconuenit ſm̃ diuerſas paſſiones habere diuerſa extrema: & hic eſt ſenſus literæ. Vñ inferius in q. 131. artic. 2. ad primum, author ponens plura extrema p exceſſum, reſpectu magnanimitatis, clarius hanc ſniam replicat dicens, Non eſt incõueniens ſm̃ diuerſa, eſſe plures exceſſus unius medii. hæc ille: ſed de his latior erit in quæſtio. 128. ſermo, vbi Martino reſpondebitur.

Porrec. per totum.

636

Li. 3. c. 6. a medio. tom. 5.

Ar. præce. art. 2.

† lib. 14. ca. 28. i prin. tom. 5.

Inclinatio naturalis ad temporalia qualis.

præſentibus anguſtiis liberare. Vñ cõtingere põt, ꝙ aliqs minus, q̃ debeat timeat mortẽ, & alia tpa ſ'a mala, pp hoc, ꝙ minus debito amet ea: ſed ꝙ nihil horũ timeat, nõ põt ex totali defectu amoris cõtingere, ſed ex eo, ꝙ æſtimat mala oppoſita bonis q̃ amat, ſibi ſubuenire nõ poſſe. Qđ qñq; cõtingit ex ſupbia animi de ſe præſumentis & alios cõtẽnentis, ſm ꝙ dr̃ Iob 41 Factus eſt, ut nullũ timeret, oẽ ſublime videt. Qñq; aũt cõtingit ex defectu rõis, ſicut* Philoſo. dicit in 3. Eth. ꝙ ſtulti pp ſtultitiã nihil timẽt. Vñ patet ꝙ[m] eẽ ĩpauidũ ẽ uitioſũ ſiuè cauſeẽ ex defectu amoris. ſiue cauſeẽ ex elatione animi, ſiue cauſetur ex ſtoliditate, quæ tamẽ excuſat à peccato ſi ſit inuincibilis.*

Lib. 3. c. 7. tom. 5. Concl. m

F

AD PRIMVM ergo dcđm, ꝙ iuſtus cõmẽdaẽ à timore ñ retrahẽte eũ à bono, ñ ꝙ ſit abſq; oĩ timore. Dicitur enim Eccl. 1. Qui ſine timore eſt, non poterit iuſtificari.

AD II dcđm, ꝙ mors, uł qcqđ aliud ab hoĩe mortali põt iferri, ñ eſt ea rõe timendũ, ut à iuſtitia recedaẽ. Eſt tñ timendum, inquantũ p hoc hõ põt impediri ab operibus virtuoſis uel quantũ ad ſe, uel quantum ad profectum, quem in aliis facit. Vnde dicit Prouer. 14. Sapiẽs timet, & declinat a malo.

AD III dcđm, ꝙ bona tpalia dẽnt cõtẽni inquantũ nos impediunt ab amore, & timore Dei: & ſm hoc ẽt non debent ameri. unde dr̃ Eccl 34. Qui timet Deum, nihil trepidabit. Non aũt debent contemni bona tpalia, inquãtũ inſtrumentaliter nos iuuant ad ea quæ ſunt diuini timoris, & amoris.

ARTICVLVS II.

Vtrum eſſe impauidum opponatur fortitudini.

Per. per to. 637

AD SECVNDVM ſi procedĩ. Vr̃ ꝙ eẽ ipauidũ nõ opponatur fortitudini. De habitibus n. iudicamus p actus: ſed[h] nullus actus fortitudinis impedĩ p hoc, ꝙ aliquis eſt impauidus, remoto. n. timore aliqs & fortiter ſuſtinet, & audacter aggredĩ. ergo eẽ ipauidũ, ñ opponĩ fortitudini.

2. di. 25. q. 2. art. 2. ad 4. Et di. 34 q. 1. arti. 2. cor. fin. Et di. 44. q. 2. art. 1. ad 4.

¶ 2 Prẽt. Eſſe impauidum eſt vitioſum uel pp defectum debiti amoris, vel propter ſuperbiam, vel pp ſtultitiam: ſed defectus debiti amoris opponitur charitati, ſuperbia autem humilitati, ſtultitia autem prudentiæ, ſiue ſapientiæ. ergo vitium[i] impauiditatis non opponitur fortitudini.

¶ 3 Prẽt. Virtuti opponunĩ vitia ſicut extrema medio: ſed vnũ mediũ ex vna parte non hãt niſi vnũ extremũ. Cum ergo fortitudini ex vna parte opponaĩ timor, ex alia verò parte opponatur ei audacia, vr̃ quod impauiditas ei non opponatur.

SED CONTRA eſt, quòd* Philoſo. in 3. Eth. ponit impauiditatem fortitudini oppoſitam.

Lib. 3. c. 7. tom. 5.

RESPON. Dicendum, ꝙ ſicut ſupra* dictũ eſt, fortitudo eſt circa timores, & audacias. Oĩs autẽ virtus moralis ponit modum rõis in materia circa quam eſt. Vñ ad fortitudinem pertinet timor moderatus ſm rõem, ut. ſ. homo timeat q̃ oportet, & qñ oportet, & ſimiliter de aliis. Hic aũt modus rõis corrũpi põt, ſicut per exceſſum, ita & per defectum. Vnde[m] ſicut timiditas opponĩ fortitudini per exceſſum timoris, inquantũ. ſ. hõ timet, ꝙ non debet, vel ſm quòd non debet, vel ſecũdum quòd non oportet: ita etiam impauiditas opponĩ ei per defectum timoris, inquantum ſcilicet aliquis timet, quod oportet timere.*

q. 123. art. 3.

Concl. m

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd actus fortitudinis eſt timorem ſuſtinere, & aggredi non qualitercunque, ſed ſecundum rationem, quod non facit impauidus.

AD II dicendum, ꝙ impauiditas ex ſua ſpecie corrumpit medium fortitudinis, & iõ directè opponitur fortitudini: ſed ſecundum ſuas cauſas nihil prohibet, quin opponatur aliis virtutibus.

G

AD III dicendum, quòd vitium[l] audaciæ opponĩ fortitudini, ſm exceſſum audaciæ: impauiditas autem ſecundum defectum timoris: fortitudo autem in vtraque paſſione medium ponit. Vndè non eſt inconueniens, quòd ſecundum diuerſa habeat diuerſa extrema.

D. 35 p.

QVÆSTIO CXXVII.

De audacia, in duos articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de audacia. Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primò, Vtrum audacia ſit peccatum.

¶ Secundò. Vtrum opponatur fortitudini.

H

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum audacia ſit peccatum.

AD PRIMVM ſic procedĩ. Vr̃ quòd audacia non ſit pctm̃. Dr̃. n. Iob. 39. de equo per quẽ deſignaĩ bonus pdicator, ſm* Gregor. in Moral. ꝙ audacter in occurſum pergit armatis: ſed nullum vitiũ cedit in cõmendationẽ alicuius.[k] ergo eſſe audacem non eſt peccatũ.

Lib. 31. ca. 18. circa fin.

I

¶ 2 Prẽt Sicut* Philoſ. dicit in 6. Ethi. oportet conſiliari quidẽ tarde, operari autem velociter conſiliata: ſed[h] ad hanc velocitatem operãdi iuuat audacia. ergo audacia non eſt peccatũ, ſed magis aliquid laudabile.

Lib. 6. ca. 9. tom. 5.

K

¶ Prẽt. Audacia eſt quædã paſſio, q̃ cãtur a ſpe, ut ſupra* habitum eſt, cũ de paſſionibus agereĩ: ſed ſpes nõ ponĩ peccatũ, ſed magis virtus. ergo[n] nec audacia debet poni peccatum.

1. 2. q. 45. ar. 2.

SED CONTRA eſt qđ dicitur Eccl. 8. Cum audaci nõ eas in uia, ne fortè grauet mala ſua in te: nullius aũt ſocietatis eſt declinanda, niſi pp peccatum. ergo audacia eſt peccatum.

RESPON. Dicendum ꝙ audacia, ſicut ſupra* dictum eſt,

q. 125. art. 3. & 1. 2. q. 23. ar. 1. & 3. & q. 45.

SVP. QV. CXXVII.

IN tota quæſtione 127. duo tantum dubia occurrunt circa reſponſionem ad tertium ſecundi articuli. Primum eſt, An ſecundum rem inueniatur vitium defectus paſſionis audaciæ, oppoſitum fortitudini propter defectum audaciæ, & ſimiliter oppoſitum vitio audaciæ. Secundum eſt. An author in litera reddat rationem, quòd tale vitium non inuenitur ſimpliciter, aut quare non inueniaĩ poſitum ab aliis.

Por. per to. 638

¶ Ad horum euidentiam ſciendum eſt, ꝙ nõ vertitur in dubium, An inueniatur peccatum in audendo minus quã oportet in materia fortitudinis: quoniã hoc clarum eſt dari. Ita ꝙ cõſtat quadruplex peccatum committi contra fortitudinis actum. ſ. nimis timere, & nimis audere, parum ſeu nihil timere, & parum ſeu nihil audere: ſed in dubium vertitur, An peccatum quod committitur deficiendo in audacia, ſit ſolum: peccatũ ex conſequẽtia, ſeu concomitãtia ad exceſſum timoris: ita quòd ſolùm peccans directè & principaliter in nimis timendo, peccet ex conſequenti in nihil, aut parum audendo. & propterea tali pctõ non audendi non aſſigneĩ proprium vitium: quoniã his, quę ex alio-

eſt quędā paſſio. Paſſio aūt q̄nq; quidē eſt moderata ſm rōnē, q̄nque autē caret moderatione uel per exceſſum, vel per defectum: & ſm hoc eſt paſſio vitioſa. Sumuntur aūt q̄nq; nomina paſſionum à ſuperabundanti, ſicut ira dr̄ nō quæcūq;, ſed ſuperabundans, prout. ſ. eſt vitioſa: & hoc ēt modo. audacia per ſuperabundantiam dicta, ponitur eſſe peccatum.

A Ad primvm ergo dicēdū, q̄ audacia ibi ſumit̄, ſm q̄d eſt moderata rōne: ſic enim pertinet ad virtutem fortitudinis.

B Ad II dicendū, q̄ operatio feſtina commendabilis eſt poſt conſilium, quod eſt actus rōis: ſed ſi quis ante cōſilium vellet feſtinè agere, non eſſet hoc laudabile, ſed vitioſum. Eſſet.n.q̄dā pręcipitatio actionis, q̄d eſt vitiū prudētiæ oppoſitū vt ſupra* dictū eſt: & ideò audacia q̄ operat̄ ad velocitatem operandi, in tātū laudabilis eſt, inquantum a ratione ordinatur.

C Ad III dicenddū, q̄ q̄dam vitia innominata ſunt, & ſimiliter q̄dā virtutes, ut patet per* Philoſo. in 4. Eth. & ideò oportuit quibuſdā paſſionibus uti nomine virtutū, & uitiorum. Pręcipuè autē illis paſſionib⁹ vtimur ad vitia deſignāda, quorum obiectū eſt malum, ſicut patet de odio, timore, ira, & audacia. Spes autem & amor habent bonum pro obiecto: & ideò magis eis vtimur ad deſignanda nomina virtutum.

ARTICVLVS II.

Vtrū audacia opponatur fortitudini.

AD SECVNDVM ſic p̄cedit̄ tur. Vr̄ q̄ audacia nō opponatur fortitudini. Superfluitas.n. audaciæ vr̄ ex animi præſumptione procedere: ſed præſūptio pertinet ad ſuperbiā, q̄ opponitur humilitati. ergo audacia magis opponitur humilitati, quàm fortitudini.

E ¶2 Præt. Audacia nō vr̄ eē vituperabilis, niſi inquantū ex ea p̄uenit uel nocumētū aliq̄d ipſi audaci, q̄ ſe p̄iculis inordinatè ingerit, vel ēt aliis, quos per audaciā aggredit̄, uel in periculā p̄cipitat: ſed hoc vr̄ ad iniuſtitiā p̄tinere. [b] ergo audacia ſm q̄ eſt pc̄m, nō opponit̄ fortitudini, ſed iuſtitiæ.

¶3 Præt. Fortitudo ē circa timores & audacias, vt* dictū eſt, ſed q̄a timiditas opponit̄ fortitudini ſm exceſsū timoris, hēt aliud vitiū oppoſitū timiditati ſm defectū timoris. q. 123. [b] Si ergo audacia opponat̄ fortitudini pp̄ exceſsū audaciæ, pari rōe opponet̄ ei aliq̄d vitiū pp̄ audaciæ defectum: ſed hoc nō inuenit̄. ergo nec audacia debet poni vitiū oppoſitum fortitudini.

Sed contra eſt q̄* Philo. in 3. & 4. Ethic. ponit audaciā fortitudini oppoſitam. Li. 3. ca. 7. tom. 5.

Respon. Dicendū, [c] q̄ ſicut ſupra* dictū eſt, ad virtutē moralē p̄tinet modū rōis ſeruare in materia circa quā eſt: & iō oē vitiū, q̄ iportat imoderantiā circa materiā alicuius virtutis moralis, opponit̄ illi uirtuti morali, ſicut imoderatū moderato. q. præced. art. 2. [m] Audacia āt, ſm q̄ ſonat i vitiū, iportat exceſsū paſſionis, q̄ audacia dr̄: undè [d] manifeſtū ē, q̄ opponit̄ virtuti fortitudinis, q̄ eſt circa timores & audacias, [n] ut ſupra* dictum eſt. q. 123. ar. 3.

Ad primvm ergo dcd̄m, q̄ oppoſitio vitii ad virtutē non attendit̄ principalr̄ ſm cām uitii, ſed ſm ipſam vitii ſpēm: &

D iō n̄ oportet q̄ audacia opponat̄ eidē virtuti, cui opponitur prę̄ſumptio, q̄ eſt cauſa ipſius.

Ad II dicendū, q̄ ſicut directa oppoſitio vitii non attēdit̄ circa eius cām, ita etiam non attendit̄ ſm eius effectum. Nocumentum autē quod p̄uenit ex audacia. eſt effectus ipſius: unde nec etiā ſecundum hoc attenditur audaciæ oppoſitio.

Ad III dicendū, q̄ motus audaciæ conſiſtit in inuadendo id quod eſt hoi contrarium, ad q̄d natura inclinat, niſi inquantum talis inclinatio impeditur per timorem patiendi nocumentum ab eo: & ideò vitium quod excedit in audacia, non habet contrarium defectum, niſi timiditatem tantum: ſed audacia non ſemper concomitatur tantum defectum timiditatis, quia ſicut* Philoſo. dicit in 3. Ethico; audaces ſunt præuolantes, & uolētes antè p̄icula, ſed in ipſis diſcedūt, ſ. p̄ timore. Li. 3. ca. 7. non mul. tum a fin. tom. 5.

QÆSTIO CXXVIII.

De partibus fortitudinis.

DEINDE cōſiderādū ē. de partibus fortitudinis. ¶ Et primò, cōſiderandum eſt, quæ ſint fortitudinis partes.

ſtem ſolum concomitantia fiunt, nec propria ars, nec propria idea. nec p̄priū generans, & conſequēter nec p̄priū vitiū aſſignat̄, ut patet de ſubiecto & p̄pria paſſione. Pōt ſ̄r dubitatio iſta dupliciter ſolui. Primò, tenēdo partē affirmatiuā. ſ. q̄ defectus audaciæ ſolū cōtingit ex nimio timore, ut author in hac litera ſentire vr̄, dū dicit, q̄ motus audaciæ conſiſtens inuadēdo contrariū, q̄a ſequit̄ inclinationem naturalē, qua vnumquodque potēs inuadit ſuū cōtrariū. niſi p̄ timorē impediat̄, officiū naturalis inclinationis exequit̄ & p̄pea infert non inueniri vitiū oppoſitū audaciæ p̄ defectū. Sed q̄m defectus audaciæ nō ſolū ex nimio timore, q. 53. ar. 3. ſed ex parua, uel nulla ſpe ſuperandi contraria mala q̄nq; fit: nā ſicut ſpes eſt cā audaciæ, ita defectus ſpei eſt cā defectus audaciæ: iō aliter dubitatio hęc ſoluit̄ tenēdo partē negatiuam, & dicendo, ſicut dat̄ Li. 2. ca. 7. a medio, & li. 4. c. 4. 6. & 7. to. 5. quadruplex pc̄m contra actū fortitudinis, ita & quadruplex vitiū contra virtutem fortitudinis, quorum tria ſūt nominata ab Ari. & in litera: Quartū 3ı, ð quo eſt ſō ab aliq̄bus nominat̄ vecordia, & merito, pro quāto uel in compoſitione ſumit̄ pro ſine, quia qui n̄ audet, quaſi ſine corde eſt, & vecors dici p̄t. Nec oportet aliā rōem huius vitii reddere, q̄ q̄ actus eius. ſ. n̄ audere, q̄n, aut quantū oportet, eſt actus ſm ſe ex p̄pria ſpecie contrarius fortitudini directe, & non ſolum ex concomitantia alterius vitii exurgens, vt Porrec. per tot. 636 p̄batum eſt. Et cōfirmat̄, quia ſi hō nō timeret, & tn̄ diffideret de victoria, deficeret in audendo, & hoc pc̄m incurreret. Videmus quoq; in aliis, hoīes quoſdā, qui nō timore principaliter acti, ſed quadā animi paruitate, nō audent attentare aliquid: q̄ oīa oſtendunt defectū audaciæ aliunde q̄ ex timore principaliter q̄nq; cāri. Author ae rōem reddit in litera, quare nō inuenit̄ hoc uitiū poſitū ab authoribus, q̄a ut in pluribus pc̄m tale cōmittit̄ ex conſequenti ad pc̄m timoris. Poſſet quoque dici, q̄ author reddit rōem, quare non inuenit tale vitiū, referendo ad merita propria obiecti proprii ipſius audaciæ & timoris, & referēdo hominē ad illud obiectum: nāq; vtriuſq; obiectū p̄priū ē malū arduū. Ex p̄prius āt meritis malū non fugat, aut minuit inuaſionē contra ſe, niſi ingerēdo timorē. Nec homo inuadens deſiſtit ab inuadēdo malū contrarium, ſola mali contrarii rōne habita, niſi q̄a malū ingerit hoī timorē: cū quo tn̄ ſtat, q̄ referendo hominem ad obiectū audaciæ compoſitū ex malo & bono, ſicut audacia ex hac parte cāt̄ ex ſpe, ita defectus audaciæ à defectu ſpei. Siue ergo intelligas literā Concl. in hanc. quare n̄ inueni D. 355. tur tale vitium poſitum. ſiue quare n̄ inuenit̄ referēdo ſolum ad p̄prium obiectum q. 125. ar. 3. ex reuerētia aliorum, quā author ſnatā habuit, dictum puto.

SVP. QVÆST. CXXVIII.

ARTICVL. I.

IN q. 128. arti. vnico dubia multa ex Martino occurrunt. Prin. ūeſt circa illud, Fortitudo n̄ ē ſpālis virtus,

virtus, non hēt partes ſubiectiuas. Contra hoc ſiquidē arguit Martinus & in q.1.& in q.12. directè contra hanc literam. Primò, quia fortitudinis ſicut cuiuslibet alterius virtutis sūt tres gradus ſpecie differentes. ſ. continentia, temperantia, heroica ergo. Secundò, qa aliqui habitus fortitudinis habēt circūſtantias pro obiectis: ſed i illis variata quacumque circunſtātia ſemper variatur habitus ergo. Tertio, Duo sūt actus principales fortitudinis, ſ. aggredi & expectare, qui ſunt ſpecie diſtincti. ergo duo ſunt, vel eſſe pnt habitus fortitudinis ſpecie diſtincti. ſecunda pars antecedentis ꝓbat̃, Primo. Multi laudabiliter ſe hēnt in vno & nō in alio, ergo. Secundo, Prudētiæ directiuæ talium actuū ſunt diſtinctæ ſpecie. ergo habitus morales virtuoſi inclinantes ad illos sūt diſtincti ſpecie. Antecedens probat̃, qa sūt aliæ, & aliæ diſciplinę militares de aggrediendo, & de expectando. Tertio, Cū obliquatione in aggrediendo ſtat rectitudo in expectando. ergo rectitudo vtriuſque non eſt eadem ſpecie. Quarto, Rectitudini in aggrediendo nō contrariatur obliquitas in expectando, ſed in aggrediendo ergo non ſunt eiuſdem ſpeciei. Et tenet ſequela, quia in indiuiduis eiuſdem ſpeciei, quicquid contrariatur vni, contrariatur & reliquo. Quintò, Vbicunq; eſt alia & alia medietas, ibi ſunt habitus morales diſtincti ſpecie ſed hic ſunt duæ medietates. ergo. Probatur minor, quia alia eſt medietas in expectando, & alia in aggrediendo. Et confirmatur, qa ſunt quatuor extrema & duo media. ſ. intimiditas & timor extrema medietatis in expectando, & audacia & cecordia extrema medietatis in aggrediendo. Et hæc poteſt eſſe quarta rō ad principale, Quia virtus habens duas medietates ſpecie diſtinctas cum ſuis extremis non eſt vna ſpecie ſpecialiſſima: ſed fortitudo eſt hmōi. ergo. Et confirmatur, quia timor & audacia non ſunt contraria. qa pñt eſſe in eodē ſimul. Quintò, principaliter arguitur, qa hoc vr̃ ſenſiſſe S. Th. in q. 126. ar. 2. ad 3. dicens, ꝙ nō eſt inconueniens, ꝙ ſm̃ diuerſa media habeat diuerſa extrema. Eſt, inqt, mihi omnino non intelligibile, ꝙ eadē fortitudo ſm̃ ſpeciem habeat diuerſa media ſm̃ ſpeciem. ¶Secundū dubium eſt, circa rōem in litera ſubiunctum, ſ. Quia fortitudo eſt circa materiā valde ſpecialem. Arguit contra hoc Martinus q. 12. Circa eandem materiam quantūcunq; ſpecialem poſſunt eſſe actus moraliter boni ſpecie diſtincti. ergo & habitus virtuoſi ſpecie diſtincti. Antecedens probatur ex dictis S. Th. quia fiducia, magnificentia, patientia, & perſeuerantia, circa materiā fortitudinis habent actus bonos ſpecie diſtinctos, alias tres eorū ſuperfluerent. ergo. Secundo, Circa materiā fortitudinis reperiunt̃ iſta quatuor, & ſunt habitus boni, & ſpecie diſtincti, & cōtinent̃ ſub fortitudine ſicut inferiora ſub ſuperiore. ergo. Primæ duæ partes antecedentis patent: tertia probatur, qa aliter non eēnt partes integrales heterogeneæ ipſius fortitudinis, qđ eſt cōtra S. Th. hic. Quarta pars probat̃, quia continētur ſub hoc tōi, qđ eſt virtus, & non immediatè, ergo mediante aliquo genere virtutis: ſed non niſi fortitudine, ergo continentur ſub fortitudine tanq̃ inferiora ſub ſuperiori. & confirmatur ex dictis S. Tho. hoc dicentis de iſtis quatuor, ſi coarctent̃ ad propriā materiam fortitudinis. ſ. pericula mortis, ſunt quaſi partes integrales, ſi at referantur ad alias materias, ſunt virtutes adiunctæ fortitudini, diſtinctæ ab ea ſm̃ ſpeciem, ex quibus, inquit, verbis arguo ſic. Iſtæ quatuor virtutes arctatæ ad materiam fortitudinis, nō ſunt virtutes adiunctæ fortitudini, nec ſunt virtutes oīno ſeparatæ à fortitudine. quia tunc nullo mō partes integrales eius dici deberent. ergo ſunt virtutes ſub fortitudine cōtentæ. Tertio, Quæcūq; ſunt diſtincta inter ſe ſpecie, & nō ſunt diſtincta ſpecie à fortitudine, ſunt diuerſę ſpecies ſub fortitudine. ſed iſtæ quatuor ad materiā fortitudinis arctatæ ſunt hmōi. ergo. Minor pro ſecūda parte eſt. S. Th. ꝓ prima ꝓbata eſt. Quarto, Iſta quatuor nec ſunt eadē ſpecie cū fortitudine, nec diuerſa ſpē à fortitudine: & ipſa sūt ſpēs ergo fortitudo non eſt ſpēs ſpecialiſſima. ergo fortitudo ē genus ipſorū. Antecedēs ꝓ prima parte ꝓbat̃, quia nō sūt eadē ſpecie ſpecialiſſima iter ſe. ergo nec cū fortitudine. Secūda pars ꝓbat̃, qa diſtincta ſpecie à fortitudine cōtinent̃ ſub iuſtitia, tēperātia &c. ſđ iſta arctata ad materiā fortitudinis nō cōtinent̃ ſub aliis. ergo nō ſunt diſtincta à fortitudine. Prima conſequentia ꝓbat̃: qa quotcunq; multorū, quorū qđlibet eſt ſpecies, illa ſunt eadem ſpecie, aut diſtincta ſpecie. Scđa verò cōſequentia ꝓbat̃, qa iſta continentur ſub vno genere, puta, virtus, & nō æq immediate: qa fortitudo nec genere, nec ſpecie ab eis diſtiguitur. ergo uel fortitudo continet̃ imediatius, q̃ iſta quatuor: & hr̃ intentū, qa immediatius ſupremo eſt ſuperius ad mediatè contenta: vel e cōtra, quod conſtat eſſe falſum. quia ſic fortitudo eſſet pars iſtorum.

Porrec. partes.

640

In q.129. art.5. & q.134. artı.4. & q.136. ar.4. & q.161. art.4. ad 3. Et 3. di.33. q.3. ar.3. q.1.2 & 4.

*lib. 2. de inuentione in fol. 3. ante finem lib.

†lib.4. c.2. tom.5.

†q.117. ar.3.

¶Secūdò, De ſingulis partibus eſt agendum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum partes fortitudinis conuenienter enumerentur.

AD PRIMVM ſic ꝓcedit̃. Videtur ꝙ inconuenienter partes fortitudinis enumerent̃. *Tullius. n. in ſua Rhetor. ponit fortitudinis quatuor partes, ſ. magnificentiā, fiduciam, patientiā, & perſeuerantiā. & vr̃ ꝙ inconuenienter. Magnificentia. n. vr̃ ad liberalitatem ptinere, quia vtraque eſt circa pecunias, & neceſſe eſt magnificum liberalem eſſe, ut † Philoſ. dicit in 4. Eth. ſed liberalitas ē pars iuſtitiæ, ut ſupra † habitū eſt. ergo magnificentia non debet poni pars fortitudinis. G H

¶2 Præt. Fiducia nihil aliud videt̃ eſſe, q̃ ſpes: ſed ſpes non vr̃ ad fortitudinē ptinere, ſed potius ꝑ ſe ē uirtus. ergo fiducia nō dēt poni pars fortitudinis.

¶3. Præt. Fortitudo facit hominē bñ ſe habere circa picula: ſꝫ magnificentia, & fiducia ñ important in ſui rōe aliquā habitudinē ad picula, ergo, ñ ponūt̃ ꝯuenienter partes fortitudinis. G

¶4 Præt. Patiētia ſm * Tullium īportat difficiliū perpeſſionē, quod ēt ipſe attribuit fortitudini. ergo patientia eſt idem fortitudini, & nō eſt pars eius.

Li. 3. de inuentione fol. 3. ante finē libri.

¶5 Præt. illud qđ requirit̃ ī qualibet virtute, nō dēt poni pars alicuius ſpecialis virtutis: ſed perſeuerantia reqritur in qualibet virtute. dr̃. n. Matt. 24. Qui pſeuerauerit vſq: in finē, hic ſaluus erit, ergo pſeuerātia nō H

¶Tertiū dubiū eſt circa eādem rōem literæ. Nā dupliciter deficit. Primò, qa ex valde ſpāli materia infert fortitudinem indiuiſibilem formaliter, quaſi vnitas, & diſtinctio ſpecifica ex materia ſumat̃, qđ rōi non conſonat. Scđo, qa aut eſt ſermo đ ſpecialiſſima materia in eſſe naturæ, aut in eſſe morali: nō in eſſe naturæ, qa picula maxima sūt diuerſarū ſpecierū, ut cōburi, ſubmergi, percuti, iugulari: nec in eſſe morali, tū, quia hoc erat ꝓbandū: tū quia picula maxima optima diuerſarū ſunt ſpecierū moraliū, ſi pp iuſtitiam, vel pp pietatem, uel religionē, vel propter caſtitatem, & cætera, imminent. I

¶Quartum dubium eſt in eodem ibidem circa literā, inquantum ponit partes integrales fortitudinis diſtinctas à partibus potentialibus eiuſdem. Contra hanc ſiquidem literā directè & nominatim arguit. Primo, Omnis pars ordinata ad aliquem actū alicuius uirtutis non habens in ſe totā ptātem illius virtutis, eſt pars potentialis eius: ſed omnis pars integralis fortitudinis eſt huiuſmodi. reſpectu fortitudinis. ergo omnis pars integralis fortitudinis eſt pars potentialis. Maior eſt nota, & minor ꝓbatur, quia ſm̃ Sanctum Thomam ad perfectum actum fortitudinis, & aliarum virtutum neceſſe eſt multa concurrere, immò etiam concurrunt multi habitus, quorum quilibet dicitur pars integralis. Aut ergo primo primus illorum habituum cōtinet totam poteſtatem fortitudinis, & tunc reliqui ſuperfluūt: aut non, & tunc habetur intentum. K

¶Ad hanc rōem, inquit Martinus, poteſt reſpondere Beatus Thomas negando maiorem. quia ad partem potentialem requirit̃, ꝙ ordinet̃ ad aliquos ſecundarios actus, vel materias, ut ipſe ſuperius in qōnis quadrageſimæoctauæ articulo primo dixit, & conſequenter diceret, ꝙ fiducia, magnificentia, patiētia, & perſeuerantia ordinant̃ ad principales fortitudinis actus & non ad ſecundarios. Contra. Primò, quia ſm̃ eum ibidem, nutritiuum & ſenſitiuum ſunt partes potentiales animæ, & tamen conſtat quòd non ordinantur ad ſecundarios, ſed principales actus animæ. Secundò, quia ſecundum eum ibidem, ſineſis, & eubulia, & gnome ſunt partes potentiales prudentię, & tamen ordinantur ad principales actus prudentiæ. Probatur, quia licet aliquis actus, puta, præcipere ſit principalior, tamen alii ſunt etiam principales. Sicut intelligere eſt principalior actus animæ, & tamen ſentire, & vegetare ſunt & iam principales, & intellectiuum eſt etiam pars potentialis animæ. Tertio. Partes potentiales prudentiæ ſunt circa actus magis principales, quàm partes prudentiæ integrales apud ipſum ibidem. ergo nihil reſtat, per quod partes potentiales diſtinguantur ab integra-

debet poni pars fortitudinis.

¶6 Præt.[a] Macrobius ponit ſeptem partes fortitudinis, ſ. magnanimitatem, fiduciam, ſecuritatem, magnificentiam, conſtantiam, tolerantiam, firmitatem. Andronicus etiam ponit ſeptem uirtutes annexas fortitudini, quæ ſunt eupſychia, lenia, magnanimitas, uirilitas, perſeuerantia, magnificentia, *andragathia.[b] ergo uidetur quod inſufficienter Tullius partes fortitudinis enumeret.

Lib. 1. in ſomni. Scip. in ſo. 2. an med. lib.

* al. andragathenia.

¶7 Præt.† Ariſt. in 3. Eth. ponit quinque[h] partes fortitudinis quarum prima eſt politica, quæ fortiter operatur propter timorem vel exhonorationis, uel pœnæ. Secunda eſt militaris, quæ fortiter operatur propter artem, uel experientiam rei bellicæ. Tertia eſt fortitudo, quæ fortiter operatur ex paſſione, præcipue iræ. Quarta eſt fortitudo, quæ fortiter operatur propter conſuetudinem uictoriæ. Quinta eſt fortitudo, quæ fortiter operatur propter inexperientiam periculorum: has autem fortitudines nulla prædictarum enumerationum continet, ergo prædictæ enumerationes partium fortitudinis uidentur eſſe inconuenientes.

Lib. 3. c. 8. to. 3

A B

RESP. Dicendum, quod ſicut ſ.[*] dictum eſt, alicuius uirtutis poſſunt eſſe triplices partes, ſ. ſubiectiuæ, integrales potentiales.[m] Fortitudini autem ſecundum quod eſt ſpecialis uirtus non poſſunt aſſignari partes ſubiectiuæ[n], eo quod non diuiditur in multas uirtutes ſpecie differentes, quia eſt circa materiam ualde ſpecialem.[p] Aſſignantur autem ei partes quaſi integrales, & potentiales[i]. Integrales quidem ſecundum ea quæ oportet concurrere ad actum fortitudinis: potentiales autem ſecundum ea quæ fortitudo obſeruat circa difficillima, ſcilicet, circa pericula mortis, aliquæ aliæ uirtutes obſeruant circa quaſdam alias materias minus difficiles, duæ quidem uirtutes adiunguntur fortitudini ſicut ſecundariæ principali. Eſt autem ſicut ſupra[a] dictum eſt, duplex fortitudinis actus. ſ. aggredi, & ſuſtinere. Ad actum autem aggrediendi duo requiruntur, quorum primum pertinet ad animi præparationem, ut. ſ. aliquis promptum animum habeat ad aggrediendum: & quantum ad hoc, ponit[o] Tullius fiduciam. Vnde dicit, quòd fiducia eſt,

C D

Integralibus. Conſequentia patet & aſſumptum probatur, quia eubulia, ſyneſis, & gnome ſunt circa principaliores actus prudentiæ, quam memoria, intellectus, euſtochia, docilitas, & ratio, quia hæc ordinantur ad prudentiam quatenus cognoſcitiua eſt: illa verò habent perficere cognitiones ipſas. ſ. conſilium, & iudicium.

¶ Si dicatur, inquit Martinus, quod eubulia, ſyneſis, & gnome ſunt partes potentiales reſpectu prudentiæ propriſſimè acceptæ, hoc eſt, ſecundum quod eſt præceptiua, & ideo actus earum ſunt ſecundarii ad actum prudentiæ. Contra dupliciter. Primò, quia ſecundum hoc, partes integrales adhuc eſſent circa actus magis ſecundarios, & remotiores ab actu præcipiendi, ac per hoc ſtat argumentum. Secundò, quia ſecundum hoc nutritiuum, & ſenſitiuum dicerent partes potentiales actus intelligendi, quia eſt principalior, & illi ſunt ordinati ad ipſum.

¶ In eodem articulo dubium quintum occurrit circa calcem corporis articuli, An ſecundum authorem ponendæ ſint duæ patientiæ, & duæ perſeuerantiæ, ita quod una ſit arctata ad materiam fortitudinis, & altera ad quaſcunque materias difficiles: an una & eadem ut reſpicit materiam fortitudinis, ſit pars integralis eius, & ut reſpicit quaſcunque materias difficiles, ſit pars eius potentialis. Et eſt ro dubii, quia in litera iſtæ ut partes potentiales, ponuntur uirtutes ſpecie diſtinctæ à fortitudine, ac per hoc ut integrales, contra iſtas diſtinctæ, non uirtutes ſpecie diſtinctæ à fortitudine, & conſequenter ponendæ ſunt duæ patientiæ. In oppoſitum autem eſt, quia patientia, uel perſeuerantia, ut reſpicit quaſcunque res difficiles, reſpicit etiam materiam fortitudinis ut aliquid contentum ſub rebus difficilibus. ergo ipſa ſufficit ad adiuuandum fortitudinem, nec ponenda eſt ſuperfluè alia patientia, uel perſeuerantia.

¶ Ad primum dubium de partibus ſubiectiuis fortitudinis, dicitur cum authore, quod fortitudo eſt ſpecies ſpecialiſſima non habens aliquam ſub ſe ſpeciem.

E

¶ Et ad primum argumentum in oppoſitum, negatur quod illi ſint gradus fortitudinis, & quod ſint ſpecie diſtincti: quoniam fortitudo, ſi qua eſt ſecundum gradum continentiæ, non eſt uirtus, ſed imperfectum quid in genere uirtutis: ſecundum autem gradus temperantiæ, & heroicum non diſtinguuntur ſpecie: & ſic ambæ propoſitiones aſſumptæ ſunt falſæ.

¶ Ad ſecundum negatur maior. Nullus enim habitus fortitudinis, habet pro obiecto circunſtantiam obiecti fortitudinis: immò hoc uidetur implicare.

¶ Ad tertium dicitur, quod aggredi, & ſuſtinere non ſunt ſpecie diſtincti in genere moris, quamuis diſtinguantur ſpecie in genere naturæ. Ex eodem ſiquidem more procedit circa maxima & optima pericula aggredi, uel ſuſtinere, quando, ubi ſicut &c. oportet & propterea ſi antecedens intelligitur in genere moris, negatur. Et ad primam probationem eius negatur ſequela, ſimiliter ad tertiam & quartam: quoniam ex ſpecifica diſtinctione in eſſe naturæ talium actuum, & ex imperfectione habitus, quod non eſt fortitudo, ſed imperfectum quid in genere uirtutis, aliquando potentiæ, quod aliquis laudabiliter ſe habet in uno, & non alio: & ſimiliter quod ſit rectitudo in uno, & non in alio, & quod non contrarietur ſemper rectitudo unius, obliquitati alterius: ſed ſi eſſet ſermo de rectitudine, quæ in vera uirtute conſiſtit, falſa ſunt omnia aſſumpta, quoniam non laudabiliter laude uirtutis Fortitudinis poteſt ſe habere quis in uno, & non in alio, inquantum eſt ex parte uirtutis. Et ſimiliter cum rectitudine unius non ſtat obliquitas alterius, quatenus eſt ex parte uirtutis: & ſimiliter quicquid ex parte uirtutis repugnat rectitudini unius, repugnat rectitudini alterius. Quia n. non diſtinguit inter rectitudinem uirtutis. ſ. & rectitudinem actus, ideo falli contingit. Operatur namque fortia, quidam ſine uirtute fortitudinis, & iuſta ſine uirtute iuſtitiæ &c. ut patet in 2. Eth. ſed non operantur ut fortes, neque ut iuſti. q. 48. Concl. 1

¶ Ad ſecundam autem probationem dicitur, quod falſum eſt eſſe multas ſecundum ſpeciem prudentias directiuas aggreſſionis, & expectationis, quamuis ſint multæ partes unius ſecundum ſpeciem prudentiæ: quia prudentia non eſt niſi unius ſpeciei in quacunque materia cuiuſcunque uirtutis moraſticæ, ac per hoc, ſecundum diſciplinæ militares ſunt prudentiæ, non diſtinguuntur ſpecie reſpectu diuerſorum actuum fortitudinis. Concl. 2

¶ Ad tertiam probationem negatur, quod ſit alia medietas formalis in utroque actu. Vna namque & eadem ſecundum ſpeciem eſt medietas formalis utriuſque, quamuis materialiter, hoc eſt, ſecundum ipſos actus diuerſos diſtinguant numero: & licet ſint quatuor extrema, non enim ſunt duo, media, ſed unum tamen. Nec eſt verum, quod author hoc dicat, ſed iſte bonus homo ſubintellexit ly media, cum author dixerit, Non inconuenit ſecundum diuerſa habere plura extrema ex una parte. Et per hoc patet ſolutio quarti & quinti principalis. Confirmatio uerò illa, Timor, & audacia poſſunt ſimul eſſe in eodem: ergo, non ſunt contraria, nihil ualet, quia ſunt ſimul reſpectu diuerſorum: ſicut etiam aliquis eſt ſimul prodigus, & auarus reſpectu diuerſorum, ſcilicet rapiendo hinc, & effundendo illinc. q. 123. ar. 3. & 6 Loco citato ad arg. 1

¶ Ad ſecundum dubium de ratione allata in litera, ſ. Quia fortitudo eſt circa materiam ualde ſpecialem, dicitur unica diſtinctione præmiſſa, quod aliud eſt loqui de diſtinctione ſpecifica ſimpliciter, & aliud eſt loqui de diſtinctione ſpecifica ſecundum quid, v.g. In naturalibus dicimus, quod mas & fœmina in qualibet ſpecie ſunt eiuſdem ſpeciei: & rurſus dicimus, quod mas & fœmina cuiuſcunque ſpeciei diſtinguuntur ſpecie, ut ſunt in genere ſexus. Primum enim eſt verum ſimpliciter: ſecundum, ſecundum quid, hoc eſt, cum iſta additione, vt ſunt ſub genere ſexus. Similiter dicimus, quòd caro, oſſa, nerui &c. hominis, diſtinguuntur ſpecie à carne, oſſibus, neruis &c. leonis, loquendo de diſtinctione ſpecifica ſimpliciter: ſicut anima hominis diſtinguitur ſpecie ab anima leonis, iuxta illud Auerrois primo de Anima commenta. 65. Membra hominis non diſtinguuntur à membris leonis, niſi quia hominis anima diſtinguitur ab anima leonis. Et rurſus dicimus, quod caro, & oſſa inter ſe diſtinguuntur ſpecie ut partes integrales, quia ſunt partes heterogeneæ, & hoc eſt uerum, loquendo de diſtinctione ſpecifica ſecundum quid, hoc eſt, ut partes ſunt. Vnde caro, oſſa, & nerui hominis, non ſunt multæ ſpecies ſimpliciter, quod patet de duobus, tum ex eo, quod ſunt unius ſpeciei ſimpliciter, ſcilicet humanæ: tum ex eo, quòd ſi oſſa conſtituerent unam per ſe ſpeciem ſimpliciter, ſequeretur quòd oſſa hominis, & oſſa leonis, & caro hominis & caro leonis, eſſet ſimpliciter unius ſpeciei: ſed ſunt hæc in-

in qualibet animalis ſpecie ſeorſum multarum ſpecierum, ut partes & unius ſpeciei ſimpliciter, & pp hoc diſtinguunt̃ ſpecie ſimpliciter à ſimilibus in leone. Ex naturalibus igit̃ ad moralia procedendo, dicimus q̃ (licèt circa materiam fortitudinis ſint illę quatuor partiales uirtutes) non tñ ſequitur ergo circa illam ſunt multæ uirtutes ſpecie diſtinctæ. Et cũ arguit̃, Poñt eſſe circa eã plures actus moraliter boni ſpecie diſtincti, di. q̃ loquẽdo de diſtinctione ſpecifica ſimpliciter, falſum aſſumitur loquendo aũt de diſtinctione ſpecifica ſm q. 1, uerũ dr̃. Et hoc probat̃ per authoritatem. S. Thom. ponẽtis illas quatuor partes fortitudinis unius ſpeciei ſimpliciter, & diuerſarum, ut partes ſũt; ac per hoc nulla ſuperfluit.

Loco citato in arg.

¶ Ad ſm̃ dr̃, q̃ tertia pars antecedẽtis. ſ. Et ſunt ſpecie diſtincti, iam diſtincta eſt, quõ uera, & quõ falſa eſt, ac p hoc quarta pars eiuſdẽ ẽ ſimpliciter falſa. ſ. q̃ contineat̃ ſub fortitudine, ut inferiora ſub ſuperiore eſſentiali, ſicut nec cor, & hepar hominis ſub homine.

¶ Ad probationẽ cũ dr̃, Continentur ſub hoc cõi, qđ eſt uirt[9], negatur. Ut.n. patet ex verbis authoris ab arguẽte allatis nihil horum quatuor eſt propriè uirtus. Ad cõfirmationem ex uerbis authoris dr̃, q̃ iſta quatuor contracta ad materiam fortitudinis, non ſunt uirtutes propriè loquendo, nec ſunt uirtutes adiunctæ, nec ſeparatæ, nec cõtentæ ſub ea ſed ſunt conditiones uirtutis uelut partes ipſius.

Lib. 4. c. 2. & 3. co. 5.

¶ Ad tertiũ dicitur, q̃ diſtincta inter ſe, & ſpecie, dupliciter ſunt ſimpliciter, & ut partes. Iſta quatuor ſunt ſcđo mõ tñ diſtincta inter ſe ſpecie, & ſunt idiſtincta ſpecie ſimpliciter à fortitudine: & propterea non ſequitur concluſio, quę accipit diſtingui ſpecie uno modo, ſcilicet ſimpliciter.

¶ Et per hoc patet reſponſio ad quartum, diſtinguendo de diſtinctione, & identitate ſpecifica abſolutè, & ut partes ſunt.

¶ Ad tertium dubium dr̃. q̃ proculdubio ſermo eſt de materia ſpecialiſſima in eſſe morali. Ex materię enim circa quam eſt uirtus unitate i eſſe morali, ſumitur unitas ul rnitis: ita q̃ unitas rationis formalis materiæ circa quam, dat unitatem uirtutis. Et quoniam eſſe morale attenditur penes eſſe ſecundum rõne, ideò ex hoc q̃ pericula maxima, & optima, ut ſubſunt rectæ rationi, unam indiuiſibilem formaliter habent rationem, quare hõ uiriliter ſe habet ad ea ſuſtinendo, timendo: ac au'ẽdo ideò ſpecialiſſima ſpecies ponitur fortitudo. Et cum cõtra hoc obiicitur, q̃ hoc erat probandum, reſpõdetur q̃ quia hoc eſt confeſſum communiter, & à principe peripateticorum ex 3. Eth. acceptum, author ut confeſſum communiter aſſumpſit, abſq; probatione alia. Et quidẽ q̃ pericula maxima nõ habeant moralem diuiſibilitatem ſecundum ſpeciem inquantũ maxima, ex eo patet, q̃ unius motiu eſt, quomodolibet ſm̃ eſſe

E naturæ hmõi pericula uarientur, ſuſtinere. Non.n. refert formaliter ad rectã rõnem, ſi ferro, ſi ligno, ſi igne, aut aqua immineãt maxima pericula, ad quæ oporteat uiriliter ſe habere: ſed materialiter hæc ſe hñt. Et ſimiliter ad mãlẽ diſtam[9] ſpectat, q̃ maxima pericula ſunt optima ex ordine ad hãc uel illã uirtutẽ, puta, caſtitatẽ, uel iuſtitiã. Conſiſt i.n. formale huius materię in hoc, q̃ pericula ſũt maxima, & optima. Vndecũq; aũt ſint optima materialiter, cõcluditur ſub illa unica rõne formali, q̃ ſunt pericula maxima, & optima, & vocantur optima reſpectu bonorũ tã delectabiliu, q̃ utiliũ. Optimũ.n. genus boni eſt bonũ honeſtũ, magnã tñ habẽs intra ſuũ genus latitudinẽ. Vñ patet ſolutio ſecũdę obiectionis. Iſtæ nãq; differẽtiæ uirtutũ, ex qbus pericula maxima ſũt optima, licet ſint morales, & formales, in ſe, nõ ſunt tñ formales, ſed materiales reſpectu huius. ſ. materiæ circa quã fortitudinis. Quẽadmodũ maſculinũ, & fœminũ ſunt in ſe differẽtiæ materiales, & formales, reſpectu tñ ſpeciei humanę ſũt differentię materiales.

¶ Ad quartũ dubiũ ex Martino cõtra diſtinctionẽ partiũ integraliũ à partib[9] potẽtialibus fortitudinis, dr̃, q̃ maior ẽ falſa: & ipſe ibidẽ rñdet ad illã maiorẽ. Pars ſiquidẽ potẽtialis ordinat̃ ad perficiendũ actũ ſecundariũ, uel in materia ſecundaria: ita q̃ ſortit̃ propriã pfectionem in illo actu, uel materia et ſi per intellectũ abſtraheremus ordinẽ ad actũ, ſeu materiã principalem, ut patet de eubulia reſpectu cõſilii, & potentia uegetatiua reſpectu aię intellectiuę. Pars uerò integralis actũ ſuũ ponit circa actũ, ſeu materiã principalẽ, ita q̃ ſine actu, ſeu materia principali, nihil quodãmodo eſt, ut patet de memoria reſpectu cõſilii, ſeu iudicii &c. & cautela ac circunſpectione reſpectu præcepti. Et ad primum in oppoſitum dr̃, q̃ nutritiuum, ſenſitiuum, & intellectiuum tripliciter ſumuntur. Primo, ut ſunt aię: ſecundo, ut ſunt gradus uiuentium: tertio, ut ſunt potentię. Primo mõ ſunt partes ſubiectiuę alę: ſecundo, ſunt partes ſubiectiuę gradus uiuentium: tertio, ſunt partes ſubiectiuæ potentiarum aíæ, ut alibi diffusè habes.

q. 17. art. 5. & 1. 2. q. 61. art. 5.

¶ In propoſito ergo nutritiuum, & ſenſitiuum, ut continentur in intellectiua anima, quemadmodum trigonũ in tetragono, ut dicitur in 2. de anima, dicuntur partes potentiales animę intellectiuę: & ſic conſtat, q̃ ordinantur ad actus ſecundarios animę intellectiuę, quoniam ad actus ſeruientes animę intellectiuæ ut ſic. Quãmuis ſenſitiuum, ut eſt anima, ſeu gradus, ſeorſũ ordinetur ad principalem actum.

¶ Ad ſecundum dr̃, quòd falſum eſt, q̃ eubulia, ſineſis, & gnome ordinentur ad actus principales prudentiæ: ordinantur.n. ad actus miniſtrantes prudentiæ. Conſtat autem actus miniſteriales eſſe non principales, ſed ſecundarios. Et ad probationem

per quã magnis, & honeſtis rebus multum ipſe animus in ſe fiduciæ cum ſpe collocauit. Secũdũ aũt ptinet ad operis executionẽ, ne. ſ. aliquis deficiat i executione illorum: quæ fiducialiter inchoauit: & quãtũ ad hoc ponit[*] Tullius magnificẽtiã. Vñ dicit, q̃ magnificentia eſt rerum magnarum, & excelſarum cum animi ampla quadã, & ſplendida propoſitione cogitatio, atq; adminiſtratio, id eſt, executio, ut. ſ. amplo propoſito adminiſtratio nõ deſit. Hęc ergo duo ſi coarcentur ad ppriã materiã fortitudinis, ſ. ad pericula mortis, erũt quaſi partes integrales ipſius, ſine quibus fortitudo eſſe nõ põt. Si ãt referantur ad aliquas alias materias, in quibus eſt minus difficultatis, erunt uirtutes diſtinctę à fortitudine ſm ſpẽm ſuã: tñ adiungentur ei, ſicut ſecundariũ principali. Sicut magnificentia à [*] Phil. in 4. Ethi. ponit̃ circa magnos ſumptus: magnanimitas aũt, quę vr̃ idem eſſe fiducię, circa magnos honores. Ad aliũ aũt actũ fortitudinis, qui eſt ſuſtinere, duo requiruntur, quorũ primũ eſt, ne difficultate imminentiũ malorũ animus frãgat̃ p triſtitiã, & decidat à ſua magnitudine: & quãtũ ad hoc ponit patientiã. Vñ dicit q̃ patientia eſt honeſtatis, aut utilitatis cauſa, rerũ arduarũ, aut difficiliũ uoluntaria ac diuturna ppeſſio. Aliud aũt ẽ. ut ex diuturna difficiliũ paſſione hõ non fatigetur uſque ad hoc, q̃ deſiſtat, ſm illud Heb. 12. Non fatigemini, animis ueſtris deficiẽtes: & quantũ ad hoc ponit pſeuerãtiã. Vñ

G dicit, q̃ perſeuerantia eſt in oratione bñ conſiderata, ſtabilis & perpetua pmãſio. Hęc ẽt duo ſi coarcent̃ ad propriã materiam fortitudinis, erunt partes quaſi integrales ipſius: ſi ãt ad quaſcũque materias difficiles referant, erũt uirtutes à fortitudine diſtinctę, & tñ ei adiũgent̃ ſicut ſecũdariæ pricipali.

H Ad primum ergo dicendũ, q̃ magnificentia circa materiã liberalitatis, addit quandã magnitudinẽ, quę pertinet ad rõnem ardui, qđ eſt obiectũ iraſcibilis, quam principaliter pficit fortitudo, & ex hac parte pertinet ad fortitudinem.

Ad II dcđm, q̃ ſpes quaquis de Deo cõfidit, ponitur uirtus theologica, ut ſupra[*] habitum eſt: ſed p fiduciã, quę nũc ponitur fortitudinis pars, homo ha-

I bet ſpẽ in ſeipſo, tñ ſub Deo.

Ad III dicendũ, q̃ quaſcũq; res magnas aggredi, vr̃ periculoſum eſſe, q̃a i his deficere eſt ualde nociuũ. Vnde etiã ſi magnificentia, & fiducia circa q̃cumq; magna operãda, uel aggrediẽda ponant̃, habent quãdã affinitatẽ cum fortitudine ratione periculi imminentis.

AD IIII. dicendum, q patientia non ſolú patitur pericula mortis, circa q̃ eſt fortitudo, abſq; ſuperabundanti triſtitia, ſed ét quæcúq; alia difficilia, ſiue periculoſa: & ſm hoc poniẽ virt' adiuncta fortitudini Inquantum aũt eſt circa pericula mortis, eſt pars integralis ipſius.

AD V dicendum, q perſeuerantia, ſm q dicit continuitatem boni operis vſq; in finem, circũſtãtia oĩs virtutis eſſe põt. Ponitur autem pars fortitudinis, ſecundum q dictum eſt.*

AD VI dicẽdum, q Macrobius ponit quatuor prædicta à Tullio* poſita, ſ. fiduciã, magnificẽtiam, toleratiã, quã ponit loco patientiæ & firmitaté, quã ponit loco perſeuerantiæ. Superaddit aũt tria, quorũ duo. ſ. magnanimitas, & ſecuritas, à Tullio ſub fiducia comprehendunẽ: ſed Macrobius* magis p ſpecialia diſtinguit. Nã fiducia importat ſpem hoĩs ad magna. Spes aũt cuiuſlibet rei p̃ſupponit appetitũ in magna protenſum p deſiderium, quod pertinet ad magnanimitaté. Dictũ eſt.n.s.* q ſpes p̃ſupponit amoré, & deſiderium rei ſperatæ. Vel põt melius dici, q fiducia ptinet ad ſpei certitudiné: magnanimitas aũt ad magnitudiné rei ſperatę. Spes aũt firma eſſe nõ põt, niſi amoueaẽ contrariũ. Qũq;.n. aliquis, quantũ ex ſeipſo eſt, ſperat aliquid: ſed ſpes tolliẽ pp impedimentum timoris. Timor.n. quodammodo ſpei contrariaẽ, vt ſupra habitum eſt:* & iõ Macrobius addit ſecuritaté, quę excludit timorem. Tertium aũt addit, ſ. conſtantiam,[d] quæ ſub magnificentia comprehendi põt. Oportet.n. in his, q̃ magnifice aliquis facit, conſtanté aĩum habere: & iõ * Tullius ad magnificentiã ptinere dicit non ſolũ adminiſtrationé rerũ magnarũ, ſed ét animi amplã excogitationem ipſarum. Põt ét conſtantia ad perſeuerantiam pertinere, vt perſeuerans dicaẽ aliquis ex eo, q nõ deſiſtit pp diuturnitaté: conſtans aũt ex eo, q non deſiſtit pp quæcumque alia repugnantia. Illa ét, q̃ Andronicus ponit, ad eadem pertinere vñr. Ponit.n. perſeuerantiã, & magnificentiã cum * Tullio, & Macrobio: magnanimitaté aũt cum Macrobio. Lenia aũt eſt idem, q patiẽtia, uel tolerantia: dicit.n. q lenia eſt habitus promptus tribuens ad conari qualia oportet, & ſuſtinere, quæ rõ dicit. Eupſychia aũt, ideſt, bona animoſitas, idẽ uẽ eſſe quod ſecuritas, dicit.n. q eſt robur aĩæ ad perficiendũ opera ipſius. Virilitas auté uẽ idem eſſe, quod fiducia. Dicit.n. q uirilitas eſt habitus per ſe ſufficiens, tributus in his, quæ ſm uirtutem ſunt. Magnificentiæ auté addit andragathian, quaſi uirilem bonitaté, q̃ apud nos ſtrenuitas põt dici. Ad magnificentiã aũt pertinet, non ſolum, q hõ conſiſtat in executione magnorum operũ, quod pertinet ad conſtantiam, ſed etiam cum quadam uirili prudentia, & ſolicitudine ea exequatur, quod pertinet ad andragathiam, ſiue ſtrenuitatem, unde dicit, quòd andragathia eſt uiri uirtus adinuentiua cõicabilium operum. Et ſic patet, quòd omnes huiuſmodi partes

---

...ſt. ſ. Intelligere eſt actus principalior, tñ ſẽtire eſt actus & principalis ipſi aĩæ, iam dictũ eſt, q ſentire, & intelligere, reſpectu aĩarum, intellectiuæ ſeorſum, & ſenſitiuæ ſeorſum, ſunt principales actus aĩę: ſed reſpectu aĩæ intellectiuæ continentis id, qđ eſt ſenſitiuæ, ſentire eſt ſecundarius actus, quia adminiculũ intellectus eſt. Intelligere aũt, & velle, & vniuerſaliter actus intellectiuæ partis, ſolum ſunt principales act'.

¶ Ad tertiũ negat ãns vniuerſaliter. Ad cuius euidentiã oportet aduertere, q illas octo partes integrales prudentiæ ſuperius aſſignatas, nõ deputauit author prudentiæ vt diſtinguiẽ contra adiunctas ſibi virtutes, ſ. gnomen, ſineſim, & ebuliã, ſed quaſdam, ſ. tres earũ tñ poſuit integrare prudentiã propriè dictã diſtinctã ab aliis, vt principalis virtus diſtinguitur à ſibi adiunctis. Et ppea de illis tribus, puta, circumſpectione, cautela &c. loquendo, dr̃, q ſunt circa actũ prudentiæ principalẽ. ſ. præcipere, circa quẽ nulla eſt pars potentialis. Et ppea iſtæ partes integrales ſũt multò propinquiores prudẽtiæ propriè dictæ, q̃ partes potentiales, quia ſunt circa potentialem actum. Potentiales aũt ſunt circa actus ſecundarios, ſ. conſiliari, & iudicare. Remanet ergo diſtinctiuum ab authore aſſignatum inter partes integrales, & potentiales virtutis, quia. ſ. illę circa principalẽ actũ: iſtæ circa ſecundarium actum, vel ſecundariam materiam verſantur. De aliis verò quinque partibus integralibus prudentiæ loquẽdo dicimus cũ authore ibidem, q ſunt circa eoſdẽ actus circa quos ſunt virtutes, quas integrant: ita q vt concurrunt ad rectum cõſilium, ſunt partes integrales eubuliæ: & prout concurrunt ad iudicium ſunt partes integrales gnome, vel ſineſis. Ex quo patet, q referendo ſingula ſingulis ſp inueniuntur diſtinctæ partes integrales, & potentiales prudentiæ cum ſuis diſtinctiuis. Eſt ergo antecedens vniuerſaliter falſum, ſ. q partes potentiales prudentiæ ſint circa actus magis principales, q̃ partes integrales: qm̃ loquendo de prudẽtia propriè dicta, & ſuis integralibus partibus, ipſa cum dictis partibus eſt circa præcipere: potentiales verò ſunt circa conſiliari, & iudicare. De reliquis verò partibus conceditur, q ipſæ partes potentiales ſint principalius circa ſuos actus, q̃ partes integrales ſuæ, quæ communi vocabulo appellatæ ſunt partes integrales prudentiæ. Ad primum autem argumentum contra reſponſioné ibi recitatam, quæ bona eſt, ſ. q eubulia, ſineſis, & gnome ſunt partes potentiales reſpectu prudentiæ propriè dictæ vt eſt præceptiua, dr̃ falſum eſſe, q partes integrales propriè prudentiæ ſic ſumptæ, reſtent remotiores ab actu principali prudentiæ. Vt.n. iã dictum eſt, circumſpectio, cautio, & prouidentia, circa ipſum actũ pcepti ſunt, circa qué nõ ſunt potentiales.

¶ Ad ſm verò negaẽ ſequela, vt iacet: ſed deberet inferri ſic, Ergo nutritiuũ, & ſenſitiuũ eſſent partes potẽtiales reſpectu aĩæ intellectiuæ; & hoc iã ex dictis patet eſſe verum. Neque.n. dicimus, q ſineſis eſt pars potentialis præcepti, ſed prudentiæ, quæ eſt præceptiua. Et propterea non reſpectu actus intelligẽdi, ſed aĩæ intellectiuæ, ſenſitiuum ponitur pars potentialis.

¶ Ad quintũ dubiũ, de duplici potentia &c. rñdetur, q ſine dubio apud authoré ponendæ ſunt duę patientiæ, duæ perſeuerantiæ, duæ magnanimitates, duæ magnificentię, quę inter ſe ſpecie diſtinguuntur, non ſicut ſpecies perfectæ, ſed vna cuiuſq; combinationis eſt verè virtus. Altera modus, ſeu conditio virtutis, & non propriè virtus, vt author expreſsè dicit in ſeq. q. ar. 6. ad tertium, de fiducia, quã magnanimitatem vocauit: & idẽ eſt de aliis iudicium. Diſtinguuntur aũt inter ſe iſta quatuor vt virtutes ſunt & vt partes virtutis, vt dictũ eſt, quantum ad materiam: quia vt partes virtutis habent pro materia ſolam materiam fortitudinis: vt uirtutes verò, habent ſuas proprias materias diſparatas à materia fortitudinis: ita q virtus patientiæ eſt non circa oẽs triſtitias, quia non circa triſtitias, quæ ſunt in periculis maximis, & optimis, quę ſunt fortitudinis materia, ſed circa alias triſtitias, vt author in reſponſione ad quartum dicit: & ſimile eſt de perſeuerantia &c. Inter ſe verò iſtæ quatuor partes integrales fortitudinis ſic diſtinguũtur, quòd duæ earum ſunt reſpectu boni, & duæ reſpectu mali. Fiducia ſiquidem, & magnificentia, vt partes ſunt fortitudinis, ſunt reſpectu boni ſed illa reſpectu boni vt pmii, ſeu finis ſperati: iſta reſpectu boni ut operis quod fit. Oportet enim virum fortem in aggrediendo habere ſpem firmam, quam fiducia facit habere de bono ſperato: ſic enim magnum cauſabit aggreſſum. Spes.n. eſt cauſa audaciæ aggredientis. Et oportet rurſus, quam prius concepit ſpem de fortiter operando, indeficiẽti animo ſeruare dũ fortiter agit, quod magnificentia facit: ita q vtraq; circa ſpem ponenda videtur reſpectu boni dupliciter, vt dictum eſt. Et

conſonat

Margin notes:

In cor. art.

Loco citato in arg. 1

Loco citato in arg. 6

1. 2. q. 40. art. 7.

2. 2. q. 40. art. 4. ad 1.

D. 387.

Li. 2. de inuẽtione in fol. 5. ante fin.

Locis citatis in arg. 4. & 6.

εὐψυχία

ἀνδραγαθία

conſonat literæ ponenti ambas circa aggreſſum alteram reſpectu præparationis, alterã reſpectu executionis. Patientia verò, & perſeuerantia reſpectu mali, quod triſtitia importat, ſunt: illa quidem, ne animus frangatur triſtitiis, quæ ſunt in periculis mortis &c. iſta verò, ne ipſum diu ſuſtinere talia triſtia, quæ ſunt in periculis mortis &c. animum fatiget. Et propterea hæ partes in concupiſcibili ponendæ ſunt, in qua eſt triſtitia. Vnde fortitudo, licèt ſit in iraſcibili, in qua ſunt timor, & audacia, exigit tñ modificatam ſpem & triſtitiam ad actum ſuorum perfectionem: & ppea vocantur modificantia hæc partes integrales. Et per hoc patet, ꝙ non ſuperfluè, ſed neceſſario multiplicantur hmõi morales diſpoſitiones, & habitus, vt ſcilicet in qualibet materia propria virtus cũ conditionibus requiſitis inueniatur, quaſi totum cum ſuis partibus heterogeneis, & euitetur confuſio indiſtinctas relinquens naturas totorũ & partiũ. Ac per hoc patet tia, cum eſt totum, fiat pars, aut econtra.

q. 123. a. 2 & 3.

quatuor principales reducuntur, quas Tullius ponit.

Ad vii dcd̃m, ꝙ illa quinq; quæ ponit Ariſt. deficiunt à vera rõne virtutis, qa etſi conueniant in actu fortitudinis, differunt tñ in motiuo, vt ſupra* habitum eſt. Et ideo non ponuntur partes fortitudinis, ſed quidam fortitudinis modi.

QVÆSTIO CXXIX.

De magnanimitate, in octo articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de ſingulis fortitudinis partibus, ita tñ, ꝙ ſub quatuor principalibus, quas Tullius ponit, alias comprehendamus, niſi ꝙ magnanimitatem, de qua etiam Ariſt. tractat, loco fiduciæ ponemus.

¶ Primò ergo conſiderandum erit de magnanimitate.

¶ Secundò, De magnificentia.

¶ Tertiò, de patientia.

¶ Quartò, De perſeuerantia.

¶ Circa primum primò cõſiderãdũ eſt, de magnanimitate.

Secũdò, de vitiis oppoſitis.

Circa primum quærũtur octo.

¶ Primò, Vtrum magnanimitas ſit circa honores.

¶ Secundò, Vtrum magnanimitas ſit ſolum circa magnos honores.

¶ Tertiò, Vtrum ſit virtus.

¶ Quartò, Vtrum ſit virtus ſpecialis.

¶ Quintò, Vtrum ſit pars fortitudinis.

¶ Sextò, Quomodo ſe habeat ad fiduciam.

¶ Septimò, Quomodo ſe habeat ad ſecuritatem.

¶ Octauo, Quomodo ſe habeat ad bona fortunæ.

SVP. QV. CXXIX. ARTIC. I.

In ar. 1. q. 129. dubium occurrit, An magnanimitas ſit circa magna operari, tamquam proprium actum, & obiectum: an ſit circa magna operari, vt circunſtantiam rectè ſperandi honores magnos. Et eſt ratio dubii, quia de magnanimitate diuerſa dicuntur. Dr̃ namque hic, & in 4. Ethicorum, ꝙ eſt virtus circa honores magnos, vt propriã materiã, & in litera hac exprimitur, ꝙ proprius actus eius eſt rectè vti magnis honoribus. Dr̃ rurſus in 4. Ethicorum, ꝙ magnanimi eſt, quod in vnaquaq; virtute magnum. Vbi author exponendo dicit, quòd per hoc magnitudo eſt ſpecialis virtus diſtincta ab aliis, quia tendit ad rationem magni in cuiuſlibet virtutis opere. verbi gratia. Fortitudo intendit fortiter agere: magnanimitas intendit magna operari in fortiter agẽdo, & ſic de aliis. In eodem quoque quarto dicitur, quòd magnanimus moderatè delectatur de honore, nec ipſum multum æſtimat, & quòd medietas in appetitu honoris conſiſtit, ſi appetitur, vnde oportet, & vt oportet. Ex quo apparet, quòd quia magna operari eſt, vnde oportet appetere honorem, ſ ideo magnanimitas attendit ad magna operari, vt circunſtantiam, vnde magnos honores appetat, vnde oportet, & vtatur vt oportet. Ex altera autem parte apparet, ꝙ magnanimitas principaliter intendit ad operandum magna, & ex conſequenti ad rectè appetendum magnos honores, quibus magna opera ſunt digna.

¶ Ad huius difficultatis euidentiam oportet cautè in conſideratione procedere, ne dum ab excellentia Ariſtotelis, & diui Thomæ deficimus, declinemus in proprias phantaſias, nouaque cudamus, quia vetera non intelligamus. Sciendum eſt ergo, quòd ſicut fortitudo aliter ſe habet ad materiam quam modificat, puta, timorem mortis, & aliter ad proprium actum, quia proprius actus eſt fortitudinis proprius finis: materia autem moderata, vt propter finem: moderatè ſiquidem timet, & audet fortis, vt fortiter aggrediatur, & ſuſtineat, & non econuerſo: ita proportionaliter contingit in magnanimitate. Actus ſiquidem proprius eius eſt operari magna, ſicut fortis proprius agere. Sed quoniam hic actus ex ſpe magnorum, puta, honoris, & gloriæ, impeditur, & promouetur, & ideò oportet moderari ſpem honoris: multi enim propter ſpem honoris exceſſiuam à magna operando deſiſtunt, vt ambitioſi, & inanis gloriæ cupidi, qui aliunde, quàm vnde oportet hoc ſperantes, & habentes, quandoque de operibus verè magnis non curãt. Alii propter incuriã honoris ſimiliter nõ operantur magna, idcirco magnanimitas moderatur appetitum honoris magni, vt magna in qualibet virtute operetur. Vnde magnus honor non eſt obiectum, ſed materia magnanimitatis: obiectum autem eſt magnum in cuiuſuis virtutis opere, ex vtroque tamen magnanimitas dicitur. Ex obiecto quidem, quia formale obiectum eius, eſt magnum in cuiuſque virtutis opere: ex materia verò, quia magnus honor inter omnia exteriora bona, bonum maximum eſt. Et ſicut obiectum eius diſtinguitur à materia eius, ita actus eiuſdem circa obiectum ab actu circa materiam. Nam obiectum ſuum attingit in hoc ipſo, quòd operatur magna: materiam autem attingit in hoc, quòd aſſumit ſpem moderatam magni honoris futuri: & ſimiliter moderatam delectationem magni honoris præſentis, vt patet in 4. Ethicorum. Eſt autem vtriuſque actus neceſſitas, quia n ſi magnanimus tenderet directè in magna, quæ ſunt non in genere minimorum bonorum, qualia ſunt exteriora bona, ſed verè magna bona, quæ ſunt ſola animi bona, non eſſet verè magnanimitas, vtpotè non tẽdens in verè & ſimpliciter magna

Porret. per totum.

ARTICVLVS I.

Vtrum magnanimitas ſit circa honores.

Ad primvm ſic pcedit̃. Vr̃ ꝙ magnanimitas non ſit circa honores. Magnanimitas .n. eſt in iraſcibili, quod ex ipſo noĩe patet. nam magnanimitas dr̃ quaſi magnitudo animi. Animus autẽ pro vi iraſcibili ponitur, ut patet in 3. de anima, *vbi Philoſ. dicit, ꝙ in ſenſitiuo appetitu eſt deſiderium, & aĩus, id eſt, concupiſcibilis: ſed honor eſt quoddam b bonum concupiſcibile, cum ſit præmiũ virtutis. ergo vr̃ ꝙ magnanimitas non ſit circa honores.

¶ 2 Præt. Magnanimitas cum ſit virtus moralis, Oportet ꝙ ſit circa paſſiones, uel opationes: nõ aũt eſt circa opationes, qa ſic eſſet pars iuſtitiæ. & ſic relinquit̃, ꝙ ſit circa paſſiones: honor aũt b nõ eſt paſſio. ergo magnanimitas nõ ẽ circa honores.

¶ 3 Præt. Magnanimitas vr̃ pertinere magis ad proſecutionẽ q̃ ad fugã. dr̃. n. magnanimus, qa ad magna tẽdit: ſed uirtuoſi nõ laudant̃ ex hoc, ꝙ cupiunt honores, ſed magis ex eo, ꝙ eos fugiunt. ergo magnanimitas non eſt b circa honores.

Sed contra eſt, qd̃ *Phil. dicit in 4. Ethic. ꝙ magnanimitas eſt circa honores, & inhonorationes.

Resp. Dcd̃m, ꝙ magnanimitas ex ſuo noĩe importat quandã extẽſionẽ animi ad magna. Cõſideratur aũt habitudo uirtutis ad duo. Primo ad materiã, circa quam operatur: alio mõ ad actum proprium, q conſiſtit in debito uſu talis mater.

641 Sup. 3. 28. cor. & infra preſenti q. art. 4. & 8. cor. & q. 132. ar. 2. cor. Et 3. d. 26. q. 2. ar. 2. ad 4. Et di. 33. q. 3. art. 3. q. 1. cor. & ad 2. Et d. 34. q. 1. ar. 2. cor.

*Li. 3. tex. 42. to. 2.

Li. 4. ca. 4. ante medium to. 5

magna bona: & niſi appetitū, delectationemq; magni honoris gloriæq; humanæ moderaretur, non eſſet circa honores vt propriam materiā. Ex quibus patet, quid ad q̃onem dicendum ſit, ſ. q ſimpliciter, & abſolutè loquēdo, operari magna ſpectat ad magnanimū vt principalis eius actus. Secūdum quid aūt, hoc-eſt, loquendo de magnanimitate in ordine ad actū eius circa materiā ipſius, operari magna eſt circūſtātia, aut quaſi circūſtātia, vñ ſequitur. Finis namq; proprius alicuius non eſt proprie inter circunſtantias. Proprius autem finis, quare aliquis eſt magno proſequēdus honore, eſt, qa magnū virtutis opus fecit, facit, cuſtodit &c. Teſtimoniū n. virtutis ad virtutē, & virtuoſum ordinatr vt finē. Vñ rectius loquendo, dicendū eſſet, q nec ēt reſpectu ſecūdarii actus eſt circūſtātia, ſed eſt proprius finis: & q Aū. poſuit ly vñ, inter requiſita ad rectū appetitū honoris, nō inter circunſtancias, niſi largo vocabulo circunſtantias appellādo oīa requiſita ad rectitudinē actus. Ex his quoq; patet ſolutio alterius q̃onis, ſ. An magnitudo, q̃ eſt obiectū magnanimitatis, ſit illius formale obiectū, vt relata ad magnum honorem: an abſolutè, inquantum. ſ. eſt excellentia in opere virtutis. Patet, inquam, ſolutio: qa hinc patet, q magnanimitas non habet honorē pro obiecto. Et ſi tenderet in magna formaliter, inquantum ſunt digna magno honore, iam haberet honorē magnum pro obiecto, qa ſub eius ratione tenderet in quæcunque. Sed qm̄ habet magnum in cuiuſuis virtutis opere pro formali obiecto; & ſic magnum eſt ſuapte natura dignum magno honore: ideo magnanimitas eſt circa magna vtroque modo, ſed principaliter prout ſunt abſolutè magna. Et hinc prouenit, q habeat pro materia, appetitus, & delectationes magnorum honorum. Quocirca cum dicitur, quòd magnanimus eſt magnis dignus, intelligitur & de magnis operibus, de magnis honoribus. Expreſſè ſiquidem in 4. Ethicorum dicitur, quòd puſillanimus priuat ſe magnis virtutum operibus, & adinuentionibus, quibus dignus eſt. Solus namque magnanimus eſt, cui magna operari proportionatum eſt, nec præſumptionis argui poteſt, quòd magnis virtutis operibus ſe dignificat, hoc eſt, tamquàm dignum talia ſe exhibet, & quòd magnis ſe honoribus dignum æſtimet, ſperet, velit, ac faciat. Nec obſtant dictæ deciſioni verba authoris in art. 4. huius q. vbi dicit, quòd magnanimus intendit magna operari in qualibet virtute, inquātum ſ. tendit ad ea, quæ ſunt digna magno honore. Et rurſus, quia honor eſt cuiuſq; virtutis præmium, ideo ex conſequenti rōne ſuæ materiæ reſpicit oēs virtutes. hæc ille. Sunt n. hæc intelligenda ex ea parte, qua magnanimitas diſtinguitur ab aliis virtutib. ſ. ex parte ſpālis materiæ: cum quo ſtat, q vt diſtinguitur ab eis ex parte formalis obiecti, aliter ſe habeat: vtroq; namq; mō ab aliis virtutib. magnanimitas diſtinguitur, vt infra latius patebit. q. 123. ar. 3 & 4.

D. 710. · q. 103. art. 1. & 2. · Concl. [margin notes]

riæ, Et qa habitus uirtutis principaliter ex actu determinatr, ex hoc principaliter dr aliqs magnanimus, qa habet aīum ad aliquē magnum. Aliquis aūt actus pōt dici dupliciter magnus, uno mō ſm proportionem: alio mō abſolutè. Magnus B quidem pōt dici actus ſm proportionē ēt, qui cōſiſtit in uſu alicuius rei paruæ, uel mediocris, puta, ſi aliquis illa re optimè utatur: ſed ſimplr, & abſolutè magnus actus eſt, qui conſiſtit in optimo uſu rei maximæ. Res aūt, quæ in uſum hoīs ueniunt, ſunt res exteriores, inter quas ſimplr maxima, eſt honor, tum quia propinquiſſimū eſt uirtuti, utpote, teſtificatio C q̃dā exiſtens de uirtute alicuius, ut ſ. habitum* eſt: tum etiā quia Deo, & optimis exhibetr: tum ēt quia hoīes pp honorem conſequendum, & uituperium uitandum, alia oīa poſtponūt. Sic aūt dr aliquis magnanimus ex his, quæ ſunt magna abſolutè, & ſimplr, ſicut dr aliqs fortis ex his, quæ ſunt difficilia ſimplr. Et ideo conſequens eſt, q m magnanimitas conſiſtat D circa honores n.

Ad primum ergo dicēdū q bonum, uel malum, abſolutè quidem conſiderata, pertinēt ad concupiſcibilem, ſed inquātum additur ratio ardui, ſic pertinent ad iraſcibilem. Et hoc modo honorem reſpicit magnanimitas, inquantum ſcilicet honor habet rationem magni, uel ardui.

Ad II dcēm, q honor, etſi E nō ſit paſſio, uel operatio, eſt tū alicuius paſſionis obiectū, ſ. ſpei, quæ tendit in bonum arduū. Et iō magnanimitas eſt quidem immediate circa paſſionem ſpei, mediate autem circa honorem, ſicut circa obiectum ſpei: ſicut & de ſpirituali ſ.* dictum eſt, quòd eſt circa pericula mortis, inquātum ſunt obiectum timoris, & audaciæ.

Ad III dicēdum, q illi, qui contemnunt honores hoc modo, q pro eis adipiſcendis nil inconueniens faciunt, nec eos nimis appretiātur, laudabiles ſunt. Si quis āt hoc modo contemneret honores, q non curaret facere ea, quæ ſunt digna honore, hoc vituperabile eſſet. Et hoc modo magnanimitas ē circa honores, vt videlicet ſtudeat facere ea, quæ ſūt honore digna: non tñ ſic, vt pro magno ęſtimet humanum honorem.

ARTICVLVS II.

Vtrum magnanimitas de ſui ratione habeat, quòd ſit circa magnum honorem.

AD SECVNDVM ſic procedit. Videtur q magnanimitas de ſui ratione non habeat q ſit circa magnum honorem. Propria n. materia magnanimitatis eſt h honor, ut dictum* eſt: ſed magnū, & paruū accidunt honori. ergo de rōne magnanimitatis non eſt, q ſit circa magnum honorem.

¶ 2 Præt. Sicut magnanimitas ē circa honores, ita manſuetudo eſt circa iras: ſed h nō eſt de rōe manſuetudinis, q ſit circa iras magnas, vel paruas. ergo ēt nō eſt de ratione magnanimitatis q ſit circa magnos honores.

¶ 3 Præt. Paruus honor minus diſtat a magno honore, q̃ exhonorō. ſed magnanimitas h bene ſe hēt circa exhonorationes. e

SVP. QV. CXXIX ARTIC. II.

IN art. 2. q. 129. dubium occurrit ex Martino in eod. lib. de fortitudine, tractatu de Magnanimitate, quæ. 1. vbi recitata dīa poſita hic in lra inter paſſiones ſ. hoc, q quædam ſunt, quæ hñt magnā vim reſiſtendi rōi principaliter ex parte paſſionis: & quædam principaliter ex parte rerum, quę ſunt obiecta paſſionum &c. ſubdit, q iſta op. n. S. Th. vr mihi deficere in aliquibus, Primò, in ipſa diſtōne: quia ſi hoc valeat, conſtat q vnū membrum intelligit cum præciſione alterius, quia ſi vnum includeretr in alio, nulla eſſet dīa inter mēbra. Tunc arguo ſic. Quantamcumque repugnantiam rōi nata ē facere cupiditas pecuniæ ex parte obiecti, tantam natus eſt facere timor ex parte obiecti, ſ. periculorum mortis in bello. igitur diſtō Thomæ nulla. Añs probat. 1, quia quantumcūque pecunia ſiue parua, ſiue magna eſt amabilis, tm̄ terribile ſiue paruum, ſiue magnū eſt fugibile, imò plus: & ſimiliter pt argui de iis reſpectu par[...] penſionis fugiend[...] & vindictæ am[...] Secundō, oēs paſſiones in hoc conue[...] q poſitæ in [...] reſiſtunt [...] & nō potentia ſint, ſiue [...] ſitæ non reſiſtunt: & vtrumque h[...]um eſt, ſiue c[...] hoc conueniūt, non ſint. Omnia quoque obiecta paſſionum [...] apprehenſa cauſent paſſionem in [...] q non reſiſtunt rationi, niſi [...] & ſi apprehenſa cāni paſſionem in appetitu: & ſimiliter q reſ[...]iones reſiſtunt ut paſſiones. & oēs: & appetitu. ergo ſi aliquæ p[...]ū, & omnes. Tertiò. Timor, [...] ſi aliquæ ex parte obiecti [...] inquantum [...] tum timor, non ſuſpenſione, inquantum triſtitia, non plus tas: & triſtitiæ [...] difficultatis rerum difficilium gerendarum reſiſtit rōi. Quartò, Nulla obiecta reſiſtunt rōi, niſi ratione paſſionum ab eis cauſatarum: & omnia, quæ cauſant huiuſmodi paſſionem, reſiſtunt rationi. ergo diſtinctio nulla.

¶ Secundo

Côtemnere honores quãdo bonum. · For. per tot. 42 · Sup. q. 60. a. 3. cor. Et int. preſenti q. art. 4. ad 1. & q. 130. a. 2. ad 2. Et 3. d. 9 q. 1. art. 1. q. 2. cor. & q. 3. ad 1. Et diſt. 34. q. 1, art. 2. corp. · *Art. 1 tacit.

¶Secundo deficit opinio S.Th.in hoc dicto, ſ. q̄ circa paſſiões primi generis non eſt aliqua virtus: niſi circa illud, qđ eſt magnũ. Probat, qa circa paruas concupiſcentias, circa paruas iras, & paruos timores, p̃t aliquis deficere. ſupabundare, & mediocriter ſe habere. ergo circa hæc oĩa eſt aliqua virtus. & per conſequens circa paruas cõcupiſcentias ẽ ita bñ tẽperãtia, ſicut circa magnas, & ſimiliter mãſuetudo circa paruas iras &c. Et circa hoc multiplicat Martinus multas rõnes, quas ptranſeo: quia nõ pcedũt contra ſenſum literæ verũ, ſed cõtra male acceptũ ab ipſo ſenſũ, vt patebit reſpõdẽdo

Li.2.ca.7. ante mediũ to.5.

Lib.7. tex. 17. & 18. com.2.

¶In eodẽ 2. ar. dubiũ occurrit circa illud. Res exterius exiſtentes, ẽt ſi ſint paruæ, ſunt multũ appetibiles. vtpotẽ, neceſſariæ ad vitã hominis. Vi .n. cum hoc ad literã dicatur de pecunia & honore, & dupliciter deficere. Primò i hoc, q̄ non ſolũ parua pecunia, aut honor, ſed paruus cibus aut potus eſt multũ appetibilis pp eãdẽ rõem, quia.ſ. neceſſarius eſt ad vitam hominis. Secundò in hoc, q̄ honorẽ ponit inter neceſſaria ad vitam hoĩs, cum non ſit neceſſarius, ut patet,

Li.2. ca. 3. in fi. to.5.

¶In eodẽ 2. art. in reſponſione ad tertiũ, dubiũ occurrit, Quõ magnanimitas ſit in circa paruos honores ut in litera dr̃. & cum hoc diſtinguatur ab alia uirtute, quæ eſt circa paruos honores, & ſimiliter ab aliis virtutibus, puta, tẽperantia, fortitudine, & manſuetudine in hoc, quòd illæ ſũt circa magna principaliter, & parua ſecũdario: magnanimitas aũt circa magna ſolùm.

Ca. 4. par. 4. ali. anteculũ a fin mo.

¶Ad euidentiam primi dubii ſciendum eſt, q̄ locum autho ... formã, & ... Nõ dr̃ intelligẽda. ... igit ergo paſſiones cũ obiectis, aut ... membro accipit paſſiones cũ ſuis obiectis. & obiecta cũ ſuis paſſionib*. Ne diſtiguit paſſiones cõtra paſſiones, puta. amorẽ, deſideriũ, delectationẽ &c. cõtra timorem, audaciã &c. quoniã vna & eadẽ paſſ. cũ diuerſo tñ obiecto, ſub vtroq; mẽbro cõtinetur ... delectatione ... & de eiſdẽ paſſionib. amore, deſiderio, & dele ... diſtinguit paſſiones cũ quibuſdã aliis ſuis obiectis paruitatis: Sed dr̃ vim magnã reſiſtẽdi rõi hẽnt principaliter ex ... hoc, q̄ q̃ ... nis: q̃ dã principaliter ex parte obiecti. Vbi nota triſte paſſio author non dicit, q̄ quædam ex parte paſſionis, & qdã, q̄ ex parte obiecti: ſed dicit, quædam principaliter hinc, & quæ

go etiam & circa paruos honores. non ergo eſt ſolũ circa honores magnos.

SED CONTRA eſt. q̃d Phil. dicit in 2. Ethi. quòd magnanimitas ẽ circa magno honores.

RESPON. Dicendũ. quod ſecundũ* Philo. in 7. Phyſic. uirtus eſt pfectio quædã, & intelligit̃ eſſe pfectio potentiæ, ad cuius vltimũ ptinet, ut patet i 1. de cęlo. Perfectio autẽ potentię non attenditur in qualicũque operatione, ſed in operõne, q̃ hẽt aliquam magnitudinẽ, aut difficultatem. Quælibet .n. potentia, quantũcunq; impfecta, poteſt in aliquã operõnẽ modicã, & debilem, & ideo ad rõem virtutis ptinet, vt ſit circa difficile, & bonũ, ut dr̃ in 2. Eth. Difficile aũt, & magnũ, quæ ad idẽ ptinent, in actu virtutis p̃t attẽdi dupliciter. Vno mõ, ex parte rõis, inquantum .ſ. difficile eſt mediũ rõis adinuenire, & in aliqua materia ſtatuere: & iſta difficultas ſolum inuenitur in actu virtutũ intellectualium, & ẽt in actu iuſtitiæ. Alia autem difficultas ẽ ex parte materiæ, quæ de ſe repugnãtiã habere põt ad modum rõis, qui eſt circa eam ponẽdus & iſta difficultas p̃cipuè attẽditur i aliis virtutibus moralib*, q̃ ſũt circa paſſiones, qa paſſiones pugnãt contra rõnem, ut Dionyſ.* dicit 4. cap. de diuin. nomin. Circa quas conſiderandũ eſt, q̄ quædam paſſiões ſũt, quæ habent magnam vĩ reſiſtẽdi rõni, principaliter ex parte paſſionis: quædam verò principaliter ex parte rerum, quæ ſunt obiecta paſſionũ. Paſſiones autem nõ habent magnam vim repugnandi rõni, niſi fuerint vehemẽtes, eo q̄ appetitus ſenſitiuus, in quo ſunt paſſiones, naturaliter ſubditur rõni: & ideo [m] virtutes, q̃ ſunt circa hmõi paſſiones, non ponũtur, niſi circa id, quod eſt magnum in illis paſſionibus.* Sicut G fortitudo eſt circa magnos timores, & audacias: tẽperantia aũt circa maximarum delectationum cõcupiſcentias, & ſil'r mãſuetudo eſt circa maximas iras. Paſſiones ãt q̃dam hñt magnã vim repugnandi rõi ex ipſis rebus exterioribus, quæ ſunt paſſionum obiecta, ſicut amor, vel cupiditas pecuniæ, ſiue honoris. Et [p] in his oportet eſſe virtutem non ſolum circa id, quod H eſt maximum in eis, ſed ẽt circa mediocria, uel minora [q]. qa res exteri* exñtes, ẽt ſi ſint paruæ, ſunt multum appetibiles, vtpote, neceſſariæ ad uitam hoĩs. Et iõ circa appetitum pecuniarũ ſunt duæ uirtutes, una quidem circa mediocres, uel moderatas, ſ. liberalitas: alia aũt circa pecunias magnas, ſ. magnificẽtia. Sil'r ẽt & circa honores ſũt duę uirtutes, una quidem circa I mediocres honores, quę innominata eſt: noĩatur tñ ex ſuis extremis, quę ſunt philotimia, ideſt, amor honoris: & aphilotimia, i. ſine amore honoris. Laudatur.n. q̃nq; qui amat honorem, q̃nq; aũt qui non curat de honore, prout.ſ. utrumque moderatè fieri põt: circa magnos aũt honores eſt magnanimitas. Et ideo dicendũ eſt, q̄ *propria materia magnanimi K tatis, eſt magnus honor, & ad ea tendit magnanimus, q̃ ſunt magno honore digna [a].

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̄ magnum, & paruum per ac

F dam principaliter inde: ita q̄ differentia conſiſtit in ly, principaliter. Secundò, q̄ vt patet ex præcedenti lib. q.22. operationes appetitus ſenſitiui habent rationem paſſionis ex adiuncta tranſmutatione corporali, quæ per ſe cadit in ratione earum, vt ibi dicitur: ita q̄ attribuere aliquid paſſioni ex parte paſſionis, eſt attribuere illi ex parte corporalis tranſmutationis ſibi iunctę: quoniam ſic eſt ſermo formalis de paſſione, vt ſic. *Conclu.* Tertiò, q̄ obiectum paſſionis appetit* dupliciter conſideratur, ſ. vt actiuum, & ut obiectum: & propriè loquẽdo, tunc ſumitur formaliter vt obiectum, qñ ſumitur ut terminus appetitiui motus: vt actiuus aũt ſumitur, qñ vt facit appetitiuum motum conſideratur. Ex his ſiquidem tribus patẽt termini, & membra diſtõnis, ipſiusq; ſenſus. Inquit ſiquidem diuinum authoris ingenium, q̄ quę- *Concl. p* dã ſunt morales materiæ integræ, ſ. paſſiones cum ſuis obiectis, in quib. vis magna reſiſtendi rationi prouenit principaliter nõ ex parte obiecti, hoceſt, termini: ſed ex parte paſſionis hoceſt, tranſmutationis corporalis, quę fit in nobis. ut ſunt delectationes carnales, timores mortis, & iræ. Quædam verò ſunt, in quib. magna reſiſtendi vis principaliter eſt ex parte obiecti terminantis, vt ſunt appetitus honorum, & pecuniarum. Nec eget probatione hæc diſtinctio: quoniam experimur in nobis hanc differentiã, dũ in carnalibus concupiſcentiis adeo trãſmutamur, & ardemus in corpore, vt rõ non poſſit euadere. Et ſimiliter accidit ſ. paſſione iræ, & timore mortis, & hmõi. *Concl. ſ* In appetitu verò pecuniæ, aut honoris, non tam exardeſcit, aut mutatur corpus, vt experientia teſtat; ſed ex parte rei, quæ appetitur, impugnatio magnificatur principaliter. Ex his autẽ patet ſolutio argumentorum Martini. Supponit nanq; primo falſum hoc, q̄ diſtinctio iſta hẽat pro membro vno paſſionem, pro altero obiectum; & ppea cum alterius præciſione vtrũque intelligatur. Argumenta deinde quatuor contra hoc. non militant contra diſtõnem literæ. Vnde primum comparans vires obiectorum inter ſe, puta. mortis, & pecuniæ, non eſt ad propoſitum: & ſimiliter ſecundum aſſerens conuenientiam oĩm paſſionum & obiectorum inter ſe, nõ eſt ad propoſitum. Tertium autem comparans diuerſas inter ſe paſſiones ſecundum ſuas ſpecies, puta, cupiditatem, & triſtitiam, extra propoſitum quęſtionis

cidens ſe habēt ad honorē ſm ſe conſideratum: ſed magnam dr̄iam faciunt, ſm ꝙ comparā tur ad rationem, cuius modum in vſu honoris obſeruari oportet, qui multò difficilius obſeruatur in magnis honoribus quàm in paruis.

Ad II dcd̄m, ꝙ in ira, & in aliis materiis, nō habet difficultatē notabilē, niſi illud, quod eſt maximū, circa qđ ſolū oportet eſſe virtutē. Alia aūt eſt rō de diuitiis, & honorib. q̄ ſunt res extra animam exiſtentes.

Ad III dcd̄m, ꝙ ille, q bene magnis vtit̄, multò magis pōt bene vti paruis. Magnanimus ergo intēdit magnos honores, ſicut qbus eſt dignus: vel ēt ſicut minores his, quibus eſt di- C gnus, qa ſ. virtus non pōt ſufficienter honorari ab hoīe, cui debet̄ honor à Deo. Et iō non extollitur ex magnis honoribus, qa non reputat eos ſupra ſe, ſed magis eos cōtemnit: & multò magis moderatos, aut paruos. Et ſimilr̄ ēt dehonorationibus nō frangitur, ſed eas contemnit, utpote, quas reputat ſibi indigne afferri.

ARTICVLVS III.

Vtrum magnanimitas ſit virtus.

Porro. per totum.

643

Inf. q. 130. ar. 2. c. o. Et 2. di. 4 2. q. 2. arti c. 4 cor. Et 4 di. 33. q. 3. ar 2. ad 1. Et mal. q. 8. artic. 2. corp. 1. 2. 4. ca. 3. 1. 2. q. 55. art. 1.

AD TERTIVM ſic ꝓcedit̄. Vr̄ qđ magnanimitas nō ſit virt⁹. Oīs. n. virtus moralis[h] in medio cōſiſtit: ſed magnanimitas non conſiſtit in medio, ſed in maximo, quia maximis dignificat ſeipſum, vt dicitur in 4. Ethic.* ergo magnanimitas non eſt virtus.

¶ 2 Præt. Qui vni virtutem habet,[h] habet oēs, ut ſupra* habitū eſt: ſed aliquis pōt habere aliquam uirtutē non habens magnanimitatē. dicit. n. Phil. in 4. Ehic.* ꝙ qui eſt paruis dignus, & his dignificat ſeipſum, temperatus eſt, magnanimus autem non. ergo magnanimitas non eſt uirtus.

Lib. 4. c. 3. circa prin. tom. 5.

¶ 3 Præt. Virtus eſt bona[h] quali B tas mētis, ut ſ. habitum eſt: ſed magnanimitas habet quaſdam corporales diſpoſitiones. dicit. n. Phil. in 4. Ethi.* ꝙ motus lē tus magnanimi ur̄, & uox grauis, & locutio ſtabilis. ergo magnanimitas non eſt uirtus.

Lib. 4. c. 3. non multum ante finem to. 5

¶ 4 Præt. Nulla[h] uirtus opponit̄ alteri uirtuti: ſed magnanimitas opponit̄ humilitati. n. magnanimus ſe dignū reputat magnis, & alios contemnit, ut dr̄ in 4. Ethi. ergo magnanimitas non eſt uirtus.

Li. 4. c. 3. a med. to. 5.

¶ 5 Prēt. Cuiuſlibet uirtutis[h] ꝓprietates ſunt laudabiles: ſed magnanimitas habet quaſdā ꝓprietates uituperabiles. Primò quidē, qa non eſt memor beneficiorū: ſecundò, qa eſt ocioſus & tardus: tertiò, qa utit̄ ironia ad multos: quarto, qa non pōt aliis conuiuere: quinto, quia magis poſſidet infructuoſa, q̄ fructuoſa. ergo magnanimitas D non eſt uirtus.

SED CONTRA eſt, qđ in laudē quorundam dr̄ 2. Macha. 14. Nichanor audiens uirtutū comitum Iudæ, & animi magnitudinem, q̄ pro patriæ certaminibus habebant &c. laudabilia aūt ſunt ſolum uirtutū opera. ergo magnanimitas, ad quā pertinet magnum animum habere, eſt uirtus.

RESP. Dcd̄m, ꝙ ad rōem uirtu E tis humanæ pertinet, ut in rebus humanum bonum rationis ſeruetus, quod eſt pro-

ſtionis eſt: & ſimiliter quarū conuenientiā afferens obiectorū. Oia ſiquidē hæc à cōparatione literæ longe ſunt: qm̄ vt patet ex dictis, in litera cōparātur paſſiones integræ, hoceſt, cum talibus obiectis, paſſionibus integris, hoceſt, cum aliis obiectis in hoc, ꝙ eſt reſiſtere principaliter ex parte paſſionis, i. tranſmutationis corporalis, vel principaliter ex parte obiecti: cū hæc. n. dr̄ia ſtāt oēs cōuenientiæ arguendo allatæ.

¶ Ad ea aūt q̄ Martinus ſecūdo loco obiicit, dr̄ ꝙ nō cōtra authorē bene intellectū procedunt. Nā nō intendit author ſubtrahere paruas iras, paruos honores, paruaſq; cōcupiſcentias carnales, à virtutis moderamine, vt ille intellexit. ſed intēdit, ꝙ circa pdicta parua, nulla eſt virtus ſimpliciter tamq̄ circa materiā propriā ſimpliciter. Cum quo tn̄ ſtat, ꝙ circa pdicta tamq̄ relata ad propriā materiā ſit virtus: virtus, inquā, non alia, ſed illamet. Ita ꝙ temperātia, v. g. quę ſimpliciter eſt circa maximas carnis delectationes, tamq̄ circa materiam propriā ſimpliciter, eſt ēt ſm̄ qđ circa paruas delectationes carnis, tamq̄ circa materiā eiuſdē ſm̄ quid. Patet autē hanc eſſe verā authoris intentionem ex duobus. *Primò* ex eo ꝙ ſuperius expreſſè dixit, ꝙ circa pericula alia eſt fortitudo ſm̄ quid. Secūdò, ex eo ꝙ ſic directè conſtituitur intenta dr̄ia in litera inter virtutes, quæ ſunt circa honores, & pecunias, & virtutes, quæ ſunt circa bona, & mala carnis, qm̄ in illis diſtinguntur duæ virtutes ſimpliciter altera circa magnum: altera circa mediocre vt ꝓpriā materiam tam in honoribus, q̄ pecuniis, ut patet in 4. Ethi. & hic, & ſuperius. In iſtis uerò ponitur vna tm̄ virtus ſimpliciter circa maximū in quolibet gn̄e, tamq̄ circa ꝓpriā mām. Circa mediocre verò, aut paruum, nulla ponit̄ propria virtus ſimpliciter vt circa propriā materiam: ſed illamet, quæ eſt circa maximum illius generis, extenditur ad mediocre, & paruū tamq tàm ad id, quod reducitur ad propriam materiam, vt imperfectum ad perfectum in illo genere.

¶ Ad tertii dubii primam obiectionem dr̄, ꝙ cibus, & potus poſſunt dupliciter appeti. Primò, vt delectabiles ſecundum tactum, vt ſunt materia ſobrietatis, ſeu abſtinentiæ: & ſic quantumcumque parui cibi, vel potus ſpectant ad maximas delectationes, quæ ſunt delectationis tactus. Et propterea ſunt extra propoſitum huius membri: quoniam ſpectant ad illammet virtutē, ad quam ſpectat moderati maximas delectationes circa A alimenta. Alio modo, poſſunt appeti, ut poſſidendi: & ſic cōprehenduntur ſub pecuniæ nomine, & cadunt ſub hoc membro, & habent paruæ pecuniæ rationem.

¶ Ad ſecundam verò dr̄, ꝙ licet honor non ſit neceſſarius ad vitam corporalē hoīs, eſt tn̄ neceſſarius ad vitā politicā: adeò vt ēt famuli ſtabulariorū, & coquorum ſuos velint honores. Homo aūt eſt naturaliter animal politicū.

¶ Ad dubium vltimo motum in reſponſione ad tertium, reſpondetur, quòd de magnanimitate verè negatur, ꝙ eſt circa paruos honores vt propriam materiā: quia circa magnos honores ſolum vt ꝓpriam materiam. Cū quo tamen ſtat, quòd eminenter eſt quodammodo circa paruos honores, & priuationem honoris, ſcilicet deſpiciendo illos, & priuationem eorundem. Virtus autem innominata, quæ eſt circa mediocres honores, eſt circa illos, vt propriam materiam: & priuationem illorum reſpicit ex illa parte, qua reſpicit contrarium ſibi vitium per defectum. Priuatio enim alibi ex parte nigri ſe tenet.

SVP. QV. CXXIX. ARTIC. III.

De his quę proprietatib. vide in reſponſio, quid ſentiendum.

IN ar. 3. eiuſdē 129. q. in reſponſione ad ſecundum, dubiū ex Martino in dicto tractatu q. 2. occurrit. Vbi contra hanc reſponſionem arguit, ꝙ non ſatis cōſonat ſibiipſi. Propinqua, inquit, diſpoſitio ad habitum non eſt niſi mediante actu generatiuo illius habitus, ita quòd eſt prius diſpoſitio ad actum, quàm ad habitum. ergo virtutes magis ſunt connexæ ſecundum actus, quàm ſm̄ habitus: ſed non ſunt connexæ ſecundum actus, vt hic dicitur propter quantumq; diſpoſitionem propinquam actum. ergo nec dicentur connexæ ſecundum habitus propter quamcumque diſpoſitionem ad habitum.

¶ Ad hoc dubium dicitur, ꝙ reſponſio literæ optimè ſibi, & veritati conſonat, & ꝙ illa propoſitio eſt falſa, Propinqua diſpoſitio ad habitum non eſt, niſi mediante actu generatiuo illius habitus. Habētur ſiquidem habitus ſecundariarum virtutum, puta, magnificentiæ, magnanimitatis, & hmōi, in propinqua diſpoſitione ex hoc ipſo, ꝙ habentur virtutes principales, quæ cardinales vocantur. Illa quoque propoſitio adiuncta. Prius eſt diſpoſitio ad actum, q̄ ad habitum virtutis diſtinguenda eſt: quia de actu virtutis contingit loqui dupliciter. Primò, vt eſt actus virtutis, vt ſ. fit à virtuoſo, & ſic falſa eſt: qm̄ prius oportet habere virtutē, q̄ actū virtutis, eo modo, quo a virtuoſis actus

exerceatur

priū hoīs bonū. Inter cæteras aūt res humanas exteriores, honores p̄cipuū locū tenēt, ſicut* dictū eſt: & iō[m] magnanimitas quæ modū rōis ponit circa magnos honores, eſt uirtus[n].

Ad primvm ergo dcd̄m, q̄ ſicut ēt Phil. dicit in 4. Ethic.* magnanimus eſt quidē magnitudine extremus, inquantū. ſ. ad maxima tendit: eò aūt q̄ ut oportet, medius, q̄a uidelicet ad ea quæ ſunt maxima, ſm̄ ranē tendit. Eo. n. q̄ ſm̄ dignitatē ſeipſum dignificat, ut ibidē dr̄,* quia. ſ. ſe non extendit ad maiora, quàm dignus eſt.

G

Ad II dcd̄m, q̄ connexio uirtutum non eſt intelligenda ſm̄ actus, ut ſ. cuilibet cōpetat habere act⁹ oīum uirtutū. Vñ act⁹ magnanimitatis non competit cuilibet uirtuoſo, ſed ſolum magnis, ſed ſm̄ principia uirtutum, quæ ſunt prudentia, & gratia, omnes uirtutes ſunt[t] cōnexæ ſm̄ habitus ſimul in anima exiſtentes uel in actu, uel in propinqua diſpoſitione. Et ſic poteſt aliquis, cui non competit actus magnanimitatis, habere habitū magnanimitatis, per quem ſcilicet diſponitur ad talem actum exequendum, ſi ſibi ſecundum ſtatum ſuum competeret.

H

Ad III dcd̄m, q̄ corporales motus diuerſificātur ſm̄ diuerſas aīę apprehenſiones, & ſm̄ hoc contingit, q̄ ad magnanimitatem conſequuntur quædā accidentia determinata circa motus corporales. Velocitas .n. motus prouenit ex eo, q̄ hō ad multa intendit, q̄ explere feſtinat, ſed magnanimus intendit ſolū ad magna, quæ pauca ſunt, quæ ēt indigent magna attentione, & iō habet motum tardū. Similiter ēt acuitas vocis, & velocitas, precipuè cōpetit his, q̄ de quibuslibet contēdere volunt: qd̄ non p̄tinet ad magnanimos, q̄ non intromittunt ſe, niſi de magnis. Et ſicut p̄dictæ diſpoſitiones corporaliū motuū conueniunt magnanimis ſm̄ modum affectionis eorū: ita ēt in his, qui ſunt naturaliter diſpoſiti ad magnanimitatem, tales conditiones naturaliter inueniuntur.

I

Ad IIII dcd̄m, q̄ in hoīe inuenit aliquid magnū, quod ex dono Dei poſſidet: & aliq̄s defectus, qui cōpetit ei ex infirmitate naturæ. Magnanimitas ergo facit, q̄ hō ſe magnis dignificet ſm̄ conſiderationē donorū, quæ poſſidet ex Deo: ſicut ſi habet magnā virtutē animi, magnanimitas facit q̄ ad perfecta opera virtutis tendat. Et ſimiliter eſt dcd̄m de vſu cuiuslibet alterius boni, puta, ſcię, vel exterioris fortunæ. Humilitas aūt facit q̄ hō ſeipſum paruipēdat ſm̄ conſiderationem proprii defectus. Similiter ēt magnanimitas contēnit alios ſm̄ q̄ deficiunt à donis Dei. Non .n. tm̄ alios appretiatur, q̄ pro eis aliquid indecens faciat: ſed humilitas alios honorat, & ſuperiores æſtimat, inquantum in eis aliquid inſpicit de donis Dei. vnde dr̄ in Pſal. 14. de viro iuſto, Ad nihilum deductus eſt in conſpectu eius malignus: quod pertinet ad contemptum magnanimi. Timētes aūt Dñm glorificat: quod pertinet ad honorationem humilis. Et ſic patet, q̄ magnanimitas, & humilitas non ſunt contraria, q̄uis in cōtraria tendere videantur, quia procedunt ſecundum diuerſas conſiderationes.

K

---

exercetur, vt patet. Secundò, vt eſt actus ſm̄ ſpeciem tñ virtututis, eo mō, quo ēt vir quantumcunq; iniuſtus, q̄nq; facit iuſtum, ſoluendo. quod debet: & talis actus præcedit virtutem, q̄a fabricando fabri fimus. Sed cū de connexione virtutū eſt ſermo non de iſtis imperfectis, ſed de perfectis actibus virtutis ſermo eſt. Et p̄pea in p̄poſito negandum eſt, q̄ prius eſt diſpoſitio ad actū, q̄ ad habitū, q̄m econtra eſt verū: & ideo argumentum nihil valet.

Concluſio Art. 1. huius q. & 1. 2. q. 2. art. 2. ad 1.

¶ In eodē art. in r̄ſſione ad quartū, dubiū occurrit ex eodē Martino, in eadem quæſt. contra hanc r̄ſionē directè ſic arguente. Humilitas facit q̄ hō ſm̄ conditionē magnorū bonorū, quę à Deo poſſidet, ſe magnis dignificet, & ad magna opera conformia illis bonis tēdat: & magnanimitas facit, q̄ ſm̄ conditionē defectuū ſuorum ſe paruipēdat. ergo nulla penitus eſt d̄ſia inter magnanimum, & humilem in ſe dignificando, & non dignificādo magnis bonis.

Li. 4. ca. 3. paulo à prin. to. 5.

Li. 4. ca. 3. com. 5.

Añs pro prima parte probatur, tum primò quia ſm̄ Sanctū Thomam humilitas facit honorare alios, & dignificare, inquātū in eis inſpicit aliq̄d de donis Dei. ergo humilitas, ſi ſimilia inſpicit q̄s in ſe, facit q̄ dignificet ſe magnis bonis: tū ſecundo, quia vel humilitas impedit ne humilis cognoſcat dona Dei quę habet, eſſe in ſe, aut nō. Nō primū, q̄a humilitas nec ſenſum, nec intellectū hebetat. Si ſm̄ ergo humilis cognoſcit ſe dona Dei ēt magna. Aut ergo ſm̄ ea magnis bonis ſe dignificat, aut nō. Si ſic, ergo humilitas eodē mō inclinat, ſicut magnanimitas. Si non, ergo contrarietas inter magnanimitatem, & humilitatē eſt: humilitas .n. inclinaret ad nō ſe dignificandū. Secunda verò pars añtis probat, quia magnanimus iudicat ſic veritatem ergo ſi ſunt aliq̄ defectus in eo, magnanimitas ſua inclinat eū ad minus æſtimandum de ſe tm̄, quantū illi defectus ſunt impedimentum virtuoſarū operationū. Secundò principaliter poſito caſu, q̄ ſit aliquis maximè magnanimus, & maximè humilis, digmus aliqua certa ardua adminiſtratione, & ſic exiſtimetur à ciuibus &c. cōmittentibus illā illi. Tunc ſic. Aut iſte p̄ vtramq; virtutem ſimul iudicabit ſe dignum illa, & ſuſcipiet, aut p̄ vtrāque iudicabit ſe indignū, & refutabit, aut p̄ magnanimitatem iudicabit ſe dignum, & per humilitatem ſe indignum. Nō primum, nec ſm̄, quia ſic haberetur intentum de eadem, aut ſimi-

F

li vtriuſq; inclinatione. ergo tertiū, quod eſt impoſſibile, tū q̄a duo contradictoria eſſent ſimul uera, tum q̄a erunt in eodem duo iudicia contraria: tum q̄a vel ſuſcipiet, & tunc aget contra dictamen humilitatis: uel reiiciet, & tunc aget cōtra dictamen magnanimitatis, uel neutrū faciet, & ſic aget contra vtrumque dictamen, uel ſimul ſuſcipiet, & reiiciet, & tunc erunt duo cōtradictoria ſimul. Sed fortè, inquit, r̄ſibitur, q̄ ſm̄ conſiderationē donorum Dei iudicat ſed dignū: ſm̄ verò conſiderationem propriorum defectuū iudicat ſe indignum. Contra primo. Quorumcumq; cōſequentia repugnant, añtia quoq; repugnant, ſed hæc cōſequentia, Iſte eſt dignus hac adminiſtratione, & iſte nō eſt dignus hac adminiſtratione, repugnāt ergo & añtia, ſed antecedentia ſunt iſta. Iſte ſm̄ conditiones bonorum, quæ à Deo habet, uerè iudicat q̄ eſt dignus hac adminiſtratione, & iſte ſecūdum defectus quos habet, uerè iudicat quòd non eſt dignus eadem. ergo iſta duo antecedentia repugnant. Probatur ſubiuncta minor, ſ. Sed añtia ſunt iſta &c. quia bene ſequitur, Iſte ſecundum hanc cōſiderationem verè iudicat ſe eſſe dignū tali adminiſtratione. ergo iſte eſt dignus illa. Et ſm̄ hanc aliam conſideratōem, verè iudicat ſe eſſe indignum illa eadem. ergo eſt indignus eadem. Secundò, quia vel defectus impediunt, habita etiam ratione tot honorum ab adminiſtratione, aut non. Si ſic, ergo magnanimus, cui ſunt noti defectus, non dignificabit ſe illa; Si non ergo non reddunt eum indignum, & conſequenter humilitas non inclinabit ad non dignificandum ſe hac adminiſtratione.

¶ Ad hanc dubitationem Martini confundentem humilitatem & magnanimitatem, reſpondetur, negando antecedens. Et ad primam probationem primæ partis dicitur, quòd non eſt eadem ratio de aliis, q̄ de ſeipſo reſpectu humilis vt ſic, quoniam humilitas inclinat ad reſpiciendum in aliis bona, & in ſe mala, ſeu defectus. Ad ſecundam verò dicitur, quòd humilitas non impedit hominem humilem à cognitione donorum Dei, quæ habet ipſe. Sed ex hoc non ſequitur. ergo ad ipſam ſpectat dignificare ſe ſecūdum illa. Sicut nec humilitas impedit cognitionem iuſtorum, uel temperatorum, vel fortiū operum, & tamen non ſequitur. ergo ad ipſam ſpectat inclinare in

re in

Ad v dicendum, ꝙ proprietates illæ, ſm ꝙ ad magnanimũ pertinent, non ſunt vituperabiles, ſed ſuperexcedenter laudabiles. Quod.n. primò dr̃, ꝙ magnanimus non hẽt i memoria à qbus beneficia recipit, B intelligendũ eſt quãtũ ad hoc, qđ non eſt ſibi delectabile, ꝙ ab aliquibus bñficia recipiat, quin ſibi maiora recõpenſet: qđ ptinet ad perfectioné gratitudinis, in cuius actu vult ſuperexcellere, ſicut & in actib⁹ aliarũ virtutũ. Similiter ẽt ſecũdo dr̃, ꝙ eſt ocioſus, & tardus, nõ qa deficiat ab operando ea q̃ ſibi cõueniunt, ſed qa nõ ingerit ſe quibuſcunq; operibus, C ſed ſolũ magnis, qualia decẽt eum. Dr̃ ẽt tertio, ꝙ vtitur ironia, nõ ſm quod opponit̃ veritati, ut. ſ. dicat de ſe aliqua vtilia, q̃ nõ ſunt, uel neget aliqua magna, quæ ſunt: ſed qa nõ totam magnitudiné ſuã mõſtrat, maximè quantũ ad inferiorũ multitudinem: qa ſicut ẽt Philoſophus ibidem * dicit ad magnanimũ pertinet magnũ eſſe D ad eos, qui in dignitate, & bonis fortunæ ſunt, ad medios aũt moderatũ. Quarto ẽt dr̃, ꝙ ad alios non poteſt conuiuere, ſ. familiariter, niſi ad amicos, quia omnino vitat adulationem, & ſimulationem, quæ ptinent ad animi prauitatem. Conuiuit tñ omnibus & magnis, & paruis, ſecundum ꝙ oportet, ut dictum eſt *. Quinto etiam dr̃, ꝙ vult habere magis infructuoſa non quæcumque, ſed bona, ideſt, honeſta. Nã in omnibus præponit honeſta vtilibus tanquam maiora. Vtilia enim quæruntur ad ſubueniendũ alicui defectui, q magnanimitati repugnat.

Li. 4. ca. 3. tom. 5.

In ſolu. ad 2. argum.

Articvlvs IIII.

Vtrum magnanimitas ſit uirtus ſpecialis.

Ad qvartvm ſic pcedi tur. Vr̃ ꝙ magnanimitas non ſit ſpecialis virtus.[b] Nulla .n. ſpãlis virtus operat̃ in omnibus uirtutibus: ſed Philo: in 4. Ethic.* dicit, ꝙ ad magnanimũ ptinet, quod eſt in vnaquaque virtute magnũ. ergo magnanimitas nõ eſt ſpãlis virtus.

¶ 2 Præt. Nulli ſpeciali uirtuti attribuit̃ actus[h] diuerſarũ virtutũ: ſed magnanimo attribuuntur diuerſarum uirtutũ actus. dr̃.n. in 4. Ethi.* ꝙ ad magnanimũ ptinet non fugere cõmouẽtẽ, quod eſt actus prudẽtiæ: neque facere iniuſta, qđ eſt actus iuſtitiæ, & ꝙ eſt prõptus ad benefaciendum, quod eſt actus charitatis: & ꝙ miniſtrat prõptè, qđ eſt actus liberalitatis: & ꝙ eſt veridicus, qđ eſt actus veritatis: & ꝙ ñ ẽ planctiuus, qđ eſt actus patiẽtiæ. ergo magnanimitas nõ ẽ ſpãlis virtus.

¶ 3 Præt. Quælibet virtus eſt q̃dã ſpecialis ornatus animę, ſecundũ illud Iſa. Induit me Dominus veſtimẽtis ſalutis. & poſtea ſubdit, Quaſi ſponſam ornatã monilib. ſuis: ſed magnanimitas eſt ornatus oim virtutũ, ut dr̃ in 4. Eth.* ergo magnanimitas eſt[h] uirtus generalis.

Sed contra eſt, ꝙ Philoſ. E in 2. Ethi.* diſtinguit eam contra alias virtutes.

Respon. Dcẽm, ꝙ ſicut ſupra dictũ ẽ,* ad ſpãlẽ virtutẽ ptinet, ꝙ modũ rõis ĩ aliqua determinata materia ponat. Magnanimitas ât ponit modũ rõ-

Porret. poſt ſor.

644

Infra ar. 5. ad 2. & q6. 134. art. 2. ad 2. Et 2. diſ. 42. q. 2. arti. 4. cor. & diſt. 44. q. 2. arti. 1 cor. Et 3. diſt n. 9. q. 1. arti. 1. q. 2. cor. & diſt. 33. q. 3. ar. 3. q. 4. cor. & ad 1. Et 4. diſt. 14. q. 1. arti. 1. q. 3. ad 2. & diſ. 16. q. 4. artí. 1. q. 2. ad 2. Et ma. q. 8. ar. 2. ad 1.

* Li. 4. c. 3. ante medium to. 4.

† Li. 4. ca. 3. tom. 5.

Lib. 4. ca. 3 ante medium to. 5.

Lib. 2. c. 7. tom. 5.

q. 123. arti. 2.

A ...vel fortia &c. cũ arguitur, Aut humilitas ſic, dignificat ſe, aut non: reſpondetur, ꝙ non. Et cum refertur, Ergo eſt contraria magnanimitati humilitas, nihil valet ſequela, qa aliud eſt humilitatem non inclinare ad dignificandũ hominẽ bonis. qbus eſt dignus: & aliud eſt humilitatem inclinare ad ñ dignificandum hominẽ bonis, quibus ẽ dignus. Nã in primo ẽ pura negatio, in ſecũdo affirmat inclinatio ad oppoſitũ: & primũ verificat de humilitate, nõ ſm. & tñ arguens ſm imponit humilitati. Ad ſcdam verò partẽ antecedẽtis pricipalis, ſ. q magnanimitas facit, ꝙ nõ tm cõditionem defectuũ ſuorũ ſe paruipendat. dr, ꝙ ñ eſt falſa ſic prima pars: qa magnanimitas tendit ad magnũ in qualibet virtute: ac p hoc, inquantũ tendit ad magnũ in humilitatis ope, facit quodãmõ qđ humilitatis eſt. Nõ ſic ât humilitas deijcit magnanimitatem, ſicut magnanimitas magnificat humilitatẽ: & iõ prima pars dicti antecedentis ſimpliciter negata eſt. Ad ſm argumentũ principale dr, q reſponſio ibi recitata eſt bona, & ſũpta ex litera pſenti.

¶ Ad improbationem ât dr, q diſtinctio inter dign ĩ ſimpliciter vel ſm hoc, ſoluit qõnem. Humilitas namque ĩdignum ſm qd hoc eſt, ſm ppriõs defectus: magnanimitas verò dignũ ſimpliciter, hoc eſt, oibus conſideratis, iudicat. qđ patet ex duobus. Primò, ex hoc, q humiles inuenimus nõ niſi quãtũ ex ſe eſt ſubtrahere ſe à magnis, ut patet de Ioãne Baptiſta, Ego à te debeo baptizari: & tñ baptizauit Chriſtum. Et in veteri teſtamẽto Moyſes, & Hieremias à diuina legatione ob ppriós defectus ſe ſubtrahebant quam ſimpliciter parati erant ſuſcipere, ut fecerũt. Secundò ex rõe: quia humilitas ñ eſt retractiua à virtutũ opib⁹ ſed cuſtos omniũ, ſp inclinans hominem ad nihil ſibi ſapiendum, qđ ſpectat ad ſm qd: magnanimitas autem ad cuiuſque virtutis magnã tendens non ſm qd, ſed omnibus cõſideratis; etiam eo q ad humilitatem ſpectat, dignificat ſimpliciter hominem his bonis, in quibus dignus eſt. Et licet fundamentum dignitatis bonorum ſint dona Dei, hoc tñ non facit dignum ſecundum quid: quia quicquid eſt homo, & hominis. & in homine, eſt donũ Dei. Non ſic ât de defectibus: qm nõ quicquid eſt homo &c. eſt defectus. Ex hoc igitur, q magnanimus ſe dignificat ſimpliciter, & humilis ſm quid tantum ſe indignificat, hoc eſt, indignum ſe eſtimat in relatione ad ſuos defectus, patet, q̃ nec antecedentia, nec conſequentia repugnant, ut putabatur repugnare, accipiendo dignum ſemper ſimpliciter. Et ſimiliter patet, quod humilis magnanimus procedet ad actus magnos, ſemper tamen indignum ſe credens. cognoſcens. & dicens in relatione ad proprios defectus. Vnde de angelis cæleſtibus dicimus, ꝙ tremunt ante Deum, referendo hoc ad defectum naturæ, quæ ex ſe poteſt deficere: quãuis ſemper felices aſſiſtant. & miniſtrent Deo.

SVP. QV. CXXIX.

ART. IIII.

In artic. 4. eiuſdem 129. quæſt. dubiũ occurrit circa illud. Proprius actus magnanimi eſt tendere in magnum in cuiuſq; virtutis opere. quod habetur in 4. Eth. Et facit difficultatem magnã in pſenti ar. Author ſiquidem ex parte materiæ diſtiguit magnanimitatem ab alijs: Hoc ât difficultatem facit ex parte formalis rõnis: & eſt ratio dubii, quia magnũ, & paruũ cuiuſque actus virtutis non diſtinguunt ſpecie, ac p hoc eiuſdem virtutis eſt tendere in actũ ſuũ ſiue magnũ ſiue paruum. Et ſic magnanimitas coincidit cum qualibet virtute, inquãtum facit ſuum actum magnum: & ſic non eſt virtus ſpecialis, ſed qlibet virtus, ut exercens magnum actũ. Nõ eſt ergo magnanimitas vna uirtus, ſed eſt maxima fortitudo, maxima iuſtitia, maxima temperantia, & ſic de alijs: quælibet. n. harum tendit in magnum ſuum actum.

¶ Præterea. Magnum in actu temperantię, vel iuſtitiæ aut habet rõem ardui. aut non. Si habet rõem ardui, ergo maxima temperantia non poteſt in magnum actum temperantiæ. Si nõ, ergo magnum in tali actu ñ eſt obiectum magnanimitatis, quia cum ſit in iraſcibili, oportet obiectum eius eſſe quoddam arduum,

¶ Præterea. Magnum in cuiuſcunque virtutis opere, quod dr̃ obiectum magnanimi, aut ſignificat magnam quantitatem actus virtutis ſubſtratæ, puta, temperantiæ, uel fortitudinis, & ſic redeunt difficultates præmiſſarum rationum, aut ſignificat aliquid ſuperadditum quantitati actus illius ſubſtratæ uirtutis. Et tunc aſſignetur illud, quod non apparet cum magnanimus fortiſſimus tendit in maximum fortitudinis actum, ꝙ in aliã tendat magnitudinem, q̃ fortitudinis ad intra, & honoris ad extra: de quo non eſt ad præſens propoſitum loqui.

b Ad

nis circa determinatā materiā, ſcilicet, circa honores, ut ſupra dictū* eſt: honor autem ſecundum ſe conſideratus, eſt quoddā ſpeciale bonum: & ſm hoc magnanimitas, ſm ſe conſiderata, eſt ſpecialis quedā uirtus.* Sed quia honor eſt cuiuſlibet uirtutis pręmiū, ut ex ſupra* dictis patet: ideò ex conſequenti ratione ſuę materiæ reſpicit omnes uirtutes.

G

AD PRIMVM ergo dicendū, q magnanimitas non eſt circa honorē quēcumque, ſed circa magnū honorē. Sicut āt honor debet uirtuti, ita & magnus honor debet magno operi uirtutis: & idè eſt, q magnanim⁹ intēdit magna opari in qualibet uirtute, inquantū ſ. tēdit ad ea, quæ sūt digna magno honore.

H

AD II dcēm, q quia magnanimus tendit ad magna, conſequēs eſt, q ad illa præcipue tendat, quæ importāt aliquā excellentiā: & illa fugiat, quę pertinēt ad defectū. Pertinet aūt ad quandam excellētiam, q aliqs benefaciat, & q ſit cōicatiuus, & pluriū retributiuus. Et ideò ad iſta promptum ſe exhibet, inquantum habent rōnem cuiuſdā excellentię: non aūt ſm eam rōnem, qua ſunt actus aliarum uirtutum. Ad defectū autē pertinet, quia aliquis intantū magnipendat aliqua exteriora bona, vel mala, q pro eis à iuſtitia, vel quacunque uirtute recedat declinet. Similiter ēt ad defectum pertinet omnis occultatio veritatis, quia vr ex timore pcedere. Quod ēt aliquis ſit planctiuus, ad defectū ptinet, quia per hoc vr animus exterioribus malis ſuccūbere: & ideò hæc, & ſimilia vitat magnanimus ſecundū quandā ſpecialē rōem, ſ. tamq̄ contraria excellētiæ, vel magnitudini.

AD III dicendum, quòd q̄libet virtus habet quēdā decorē, ſiue ornatū ex ſua ſpecie, q eſt pprius vnicuiq; virtuti: ſed ſuperadditur alius ornatus ex ipſa magnitudine operis virtuoſi per magnanimitatem, q̄ omnes virtutes maiores facit, ut dicitur in 4. Ethic.*

(Magnanimitas facit omnes uirtutes maiores. — Lib. 4. c. 3. tom. 5.)

ARTICVLVS V.

Vtrum magnanimitas ſit pars fortitudinis.

(Perrec. per totum.)

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd magnanimitas non ſit pars fortitudinis. Idem enim nō eſt pars ſuiipſius: ſed magnanimitas videtur idem eſſe fortitudini. dicit enim Seneca in libro* de quatuor virtutibus. Magnanimitas, quę & fortitudo dicit, ſi inſit cordi tuo, cum fiducia magna viues. et Tullius* dicit in primo de Officiis. Viros fortes magnanimos eoſdem eſſe volumus ueritatis amicos, minimeq; fallaces. ergo magnanimitas nō eſt pars fortitudinis.

I

(In c. de magnanimit. in prin. — Li. 1. in ca. cuius titulus eſt. Fortitudinem ſi ab honeſtate recedat.)

¶ 2 Præt. Philoſ. in 4. Ethic.* di-

(Li. 4. c. 3. & me. to. 5.)

(Art. 1. & 2. huius q.)

¶ Ad huius difficultatis euidentiā ſciēdū eſt primo, q magnū, & paruū, ut in Prædicamētis dr, eſt relatiuū circa quantitatē. Propter qd importat ultra ſubiectum quantitatē, & relationē. Et licèt ex parte quātitatis magnū, & paruū non diſtinguātur ſpecie, quia eiuſdem eſt ſpecies linea parua, & magna, & ſimiliter ſuperficies, & corp⁹: & ſimiliter ex parte ſubiecti, ſeu rei quantæ, non exigunt magnum, & paruum differentiā ſpecificā: Magna ſiquidem, & parua aqua eiuſdem eſt ſpeciei, & ſimiliter magna, & parua albedo: ex parte tamē relationis ſpecificè diſtinguunt magnū, & paruū. Sūt. n. relatiua ſpecie diſtincta, ſicut duplū, & dimidiū: ſpectāt. n. nō ad relatiua ęquiparātię, ſed ſuppoſitionis. Quocirca licet magnū, & paruū nō diſtinguant ſpecie rei, q̄ dr magna, uel parua, puta, albedinis, caloris, honoris pecuniæ &c. nec ſpecie quantitatis: ſunt tā relatiua īter ſe diſtincta ſpecie. Sciēdū eſt ſcdo, q ī effectib⁹ naturalib⁹ duo inueniūtur. ſ. res ipſa, q̄ ē terminus formalis actionis, & magnitudo ipſius. Sic cū ignis calefacit aquā, eſt ibi & calor, q formaliter terminat calefactionē, & quantitas eius, puta, q eſt calor, ut duo &c. Ad hæc aūt duo naturale agēs ita ſe habet, q primū ē. ad qd directe ītēdit, qdq; ex rōne formæ qua agit: directè pducit. Scdm vero ex cōdōne ipſi⁹ formæ pueniт. Calidū īquātū calidū facit calidum. Sd qa intēt⁹ eſt actiu⁹ calor, ideò in patiēte diſpoſito fit nō ſolū calor, ſed calor ītēſus. Ita q calidū, actiuū directè non intēdit, niſi calidū facere tanq̄ proprium, & formalem effectum. Intēſionem āt caloris efficit nō tanquàm ex forma intēta directè; ſed tanq̄ cōditionē concomitantē naturaliter tale agēs, in hoc paſſo &c. Et quia in aīa intellectus natus eſt adunata diuidere, & aīa natura quædā eſt, in hoc aīa excedit materiā, q efficit magnitudinē actus uirtutis non ſolū per modū naturæ, ſ. ut cōditionē actus, ſicut de calore dictū eſt, ſed ēt per mediū aīæ, ſ. p directā intentionē ipſius magnitudinis, ut cuiuſdā rōis formalis: ita q homo ualde fortis, & magnanimus dupliciter tendit in magnū fortitudinis actum. Primo, per modum naturæ, inquātum fortis: ex rōne nāq; ſuæ fortitudinis exit in magnum fortitudinis actum, ſicut magnus calor, in magnam calefactionem. Secundò, per directā intētionem ipſius magnitudinis, inquātum magnanimus: ex rōne namque magnimitatis tendit in magnitudinem actus fortitudinis, ut propriam rōnem formalē intentā. Ita q magnitudo actus fortitudinis à fortitudine fit, & reſpicitur, ut conditio concomitans actum ex magnitudine fortitudinis: à magnanimitate verò fit, & reſpicit, ut formale obiectum ipſius. Et ppea diſtinguuntur ſpecie fortitudo, & magnanimitas, utpote habētes diuerſas rōnes formales obiectiuas. Fortitudinis namq; obiectū eſt forte, magnanimitis vero magnū, q̄uis coincidant in hoc, q id quod eſt vnius obiect. conditio, illudmet eſt alterius formalis rō obiectiua. Sciendū eſt tertio, q inter magnū ſm ſe ſumptū, & magnum non ſm ſe, ſed p aliud, tanta eſt differentia in moralibus, ut magnū ſm ſe, qa excellēs qd ac difficile, altūq; ſonat, ardui rōem habeat: nō ſm ſe aūt ſed p aliud reſpectū, infra limites illius, q pricipaliter reſpicit, cōtineat. Ac per hoc magnū tēperantiæ opus, ſi referatur ad magnā tēperātiā, nō hēt rōem ardui: qa tēperātia p ſe primò reſpicit ipſū temperātiæ op⁹, circa qd pricipaliter eſt, & ex conſequēti reſpicit magnitudinē opis. Et ppea non exit ſic limites cōcupiſcibilis magnū tēperātię op⁹. Sed ſi idē opus referat ad magnanimitatē, tūc p ſe primò refert ad ipſā, nō quatenus opus tēperātię, ſed quatenus magnū. Hēt. n. magnanimitas p ſe primò circa magnū: & ppea ut ſic, hēt rōem ardui, & exiēs terminos cōcupiſcibilis, ad iraſcibilis obiectum tranſit.

(Concl. in — q. 103. ar. 1 ad. 2. — Concl. p)

¶ Ad primū ergo argumentū dr. q magnū, & paruū ut ſunt modi alterius, non diſtinguūt ſpēm illius rei, cuius ſunt modi, tñ magnū, & paruū ſm ſe diſtinguuntur ſpē: & ex hac parte magnū hēt rōne ardui, & paruū ñ. Et ppterea diſtiguunt ſpecie in moralibus, qñ. ſ. magnū īduit rōem ardui. Et ſic eſt in pposito: qm & magnū ī ope cuiuſq; virtutis, & magnū in honorib. hēt rōnem ardui. Cōſtat āt arduū diſtingui ſpecie à nō arduo.

(645 — Sn. q. 128. co. & locis ibid. nota.)

¶ Ad ſm dr, q magnū opus tēperantiæ dupliciter cōſiderat. Primò, ut ly magnū, dicit modum alterius. ſ. operis temperantiæ: & ſic, quia non per ſe reſpicitur ab habitu, ſed rōe alterius ſ. operis temperati, non habet rōem ardui, & ad temperantiā ſpectat. Secundo, ut ly magnum, dicit rationem formalē, qua opus ab habitu reſpicitur: & ſic habet rationem ardui, & ad magnanimitatem ſpectat.

K

¶ Ad tertium dicitur, quòd non eſt hic diuerſitas rei ſignificatæ per ly magnum onus temperantiæ vno, vel altero modo: ſed eſt diuerſitas rationis, quam induit ly magnum, ut reſpicitur à temperantia, & à magnanimitate: magnitudo ſiquidem operis temperati ſemper ſignificatur. Sed cum refertur huiuſmodi magnitudo ad temperantiam, habet rationem modi, & ſecundario reſpecti ab ea, ut dictum eſt. Quando verò refertur ad magnanimitatem, habet rationem rationis formalis primò, & per ſe reſpectæ ab ea, & propterea magnanimitas habet pro formali obiecto, & fine magnum in cuiuſcumque virtutis opere: temperantia verò, & aliæ virtutes hēnt pro formalibus obiectis ipſa temperata, iuſta, fortia, & huiuſmodi. Magna autem hæc ipſa ex conſequenti attingunt, vt dictum eſt.

eſt ꝙ magnanimus non eſt philokindinos, ideſt, [h] A amator periculi: ad fortem autem pertinet ſe exponere periculis. ergo magnanimitas non conuenit cum fortitudine, ut poſſit dici pars eius.

¶ 3 Præt. Magnanimitas reſpicit magnum in bonis ſperandis. Fortitudo aūt reſpicit magnū in malis timendis, uel audiendis, ſed bonum eſt [h] principalius quam malum. ergo magnanimitas eſt principalior uirtus q̃ fortitudo. non ergo eſt pars eius.

Li. 1. ſomnium Scipionis in fol. 2. ante mediū libri.

SED CONTRA eſt, ꝙ Macrobius & Andronicus ponunt magnanimitatem fortitudinis partem.

*q. præce. & q. 48. & 1. 2. q. 61. art. 6.

* Li. 2. c. 4 tom. 5.

Firmiter ſe habere, requiritur in omni uirtute.

RESPON. Dicendum, ꝙ ſicut ſupra dictū eſt, * principalius uirtus eſt, ad quā ꝑtinet aliquē gn̄alē B modū uirtutis cōſtituere in aliqua materia principali. Inter alios aūt gn̄ales modos uirtutis un* eſt firmitas animi, q̄a firmiter ſe hr̄e reqritur in omni uirtute, vt dr̄ in 2.* Ethic. Præcipue tñ laudatur hoc in uirtutib. q̃ in aliquod arduū tendunt, in q̃bus difficillimū eſt firmitatē ſeruare. Et iō quantò difficilius eſt in aliquo arduo firmiter ſe hr̄e, tātò principalior eſt uirtus, quæ circa illud firmitatem pſtat animo. Difficilius aūt eſt firmiter ſe hr̄e in periculis mortis, in quib. cōfirmat animū fortitudo, q̃ in maximis bonis ſperandis, uel adipiſcendis, ad q̃ confirmat animū magnanimitas: q̄a ſicut homo C maxime diligit uitā ſuā, ita maxime refugit mortis pericula. Sic ergo patet ꝙ magnanimitas cōuenit cū fortitudine, inquantū confirmat animū circa aliqd arduū. Deficit aūt ab ea in hoc, ꝙ firmat animum in eo circa quod facilius eſt firmitatē ſeruare. Vñ [m] magnanimitas ponit̃ pars fortitudinis, quia adiungitur ei ſicut ſecundaria principali. [n]

Concluſio.

*Li. 5. c. 1. cir. med. & c. 5. tomo 5.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ ſicut Philoſophus dicit in 5.* Eth. carere malo accipitur in rōne boni. Vñ & non ſuperari ab aliquo graui malo, puta à periculis mortis, accipit̃ quodammō ꝓ eo, qđ eſt attingere ad magnū bonū, quorum primū ptinet ad fortitudinē, ſed ſcḋm ad magnanimitatem: & ſm̄ hoc fortitudo, & magnanimitas pro eodē accipi pn̄t. Quia tñ alia rō difficultatis eſt in utroq; prædictorum, iō propriè loquendo magnanimitas a Philoſopho * ponit̃ alia uirtus a fortitudine. D

* Libr. 2. Eth. ca. 7. tom. 5.

AD II dicēdū, ꝙ amator periculi dr̄, q̇ indifferēter ſe periculis exponit: quod vr̄ pertinere ad eū, q̇ idifferēter multa quaſi magna exiſtimat, qđ eſt cōtra rōnē magnanimi. Nullus. n. vr̄ pro aliquo ſe periculis exponere, niſi illud magnum exiſtimet. Sed ꝓ his, q̃ uerè ſunt magna, magnanimus promptiſſimè ſe periculis exponit: q̄a operatur magnū E in actu fortitudinis, ſicut in actib. aliarū uirtutum. Vñ & Philoſophus ibidem* dicit, ꝙ magnanimus nō eſt microkindinos. i. pro magnis periculis periclitans. Sed eſt megalokindinos. i. ꝓ magnis periclitans. & Seneca dicit in libro† de quatuor uirtutibus, Eris magnanim9, ſi pericula nō appetas vt temerarius, nec formides ut timidus. Nam nil timidū facit animū, niſi rephenſibilis uitæ conſciētia.

*Li. 4. c. 3. a med. t. 5

*In ca. de magnanimit. in fine illius.

AD III. dicēdum, ꝙ malū inquātū hmōi, fugiēdū eſt. Quod aūt cōtra ipſum ſit pſiſtēdū eſt ꝑ accidēs. i. inquātū oportet ſuſtinere mala ad conſeruationē bonorū. Sed bonū de ſe eſt appetendū: & ꝙ ab eo refugiatur, non eſt niſi per accidēs, inquātum. ſ. exiſtimatur excedere facultatē deſiderātis. Sp aūt quod per ſe eſt, potius eſt q̃ illud qđ eſt ꝑ accidens: & iō magis repugnat firmitati animi arduum in malis, q̃ arduum in bonis, & iō principalior eſt uirtus fortitudinis, q̃ magnanimitatis. Licēt. n. bonum ſit ſimpliciter principalius q̃ malū, malum tamen eſt principalius quantum ad hoc.

ARTICVLVS VI.

Vtrum fiducia pertineat ad magnanimitatem.

AD SEXTVM ſic proceditur. B Vr̄ ꝙ fiducia non ꝑtineat ad magnanimitatem. Poteſt. n. aliquis habere fiduciam non ſolū de ſeipſo, ſed ēt de alio, ſecūdùm illud 2. ad Corint. 3. Fiduciam autem talem habemus ꝑ Chriſtum Ieſum ad Deum, non ꝙ ſufficiētes ſimus cogitare aliquid a nobis quaſi ex nobis: ſed hoc [h] vr̄ eſſe contra rōnē magnanimitatis. ergo fiducia ad magnanimitatē non pertinet.

C ¶ 2 Præt. Fiducia vr̄ eſſe timori oppoſita, ſm̄ illud Iſa. 12. Fiducialiter agam. & nō timebo: ſed carere [h] timore magis pertinet ad fortitudinem. ergo & fiducia magis ad fortitudinē pertinet, quam ad magnanimitatē.

¶ 3 Præt. Præmiū non debetur niſi [h] uirtutis: ſed fiduciæ debet̃ pmium. dr̄. n. ad Heb. 3. ꝙ nos ſumus domus Chriſti, ſi fiduciam & gloriam ſpei vſq; in finē firmam retineamus. ergo fiducia D eſt quædā uirtus diſtincta à magnanimitate: quod ēt uidetur ꝑ hoc quòd Macrobius * eam magnanimitati condiuidit.

SED CONTRA eſt, ꝙ Tullius * in ſua Rhetorica uidetur ponere fiduciam loco magnanimitatis, ut ſupra dictum eſt. †

RESP. Dicēdū, ꝙ nomen fiduciæ ex fide aſſumptum eſſe uidetur. Ad fidem autem perti- E net aliqd, & alicui credere. Pertinet aūt fiducia ad ſpem, ſecundū illud Iob. 11. Habebis fiduciā, ꝓpoſita tibi ſpe: & iō nomē fiduciæ hic principaľr ſignificare uidetur, ꝙ aliquis ſpem concipiat ex hoc, ꝙ credit uerbis alicuius auxiliū ꝓmittētis. Sed quia fides dicit ēt opinio uehemens, contingit aūt aliquid uehementer opinari non ſolū ex eo, quod eſt ab alio dictū, ſed etiā ex hoc quòd eſt in alio conſideratum: inde eſt ꝙ fiducia etiam poteſt dici, qua aliquis ſpē alicuius

SVP. Q. CXXIX. ARTIC. VI.

IN ar. 6. eiuſdem q. in reſponſione ad tertium pro quanto ibi dicitur, ꝙ fiducia pro ſpe certa in materia magnanimitatis nō eſt uirtus, ſed cōditio uirtutis, dubium ex Martino occurrit in eodē tract. quæſt. de fiducia, ꝓbāte primo, quòd eſt ſpecies magnanimitatis. Primo, Fiducia cōtinetur ſub aliqua virtute, ut inferius ſub ſuperiore eſſentiali: ſed nulla eſt alia, niſi magnanimitas. ergo. Minor patet, quia reſtricta eſt ad materiā magnanimitatis. Maior ꝓbatur. q̄a actus fiduciæ eſt actus ꝑ ſe virtuoſus. ergo habitus eſt per ſe uirtus. Dicit ſecundò, ꝙ nō valet, qđ dicit Thomas, ꝙ fiducia importat quēdā modum ſpei quia fiducia eſt ſpes roborata ex firma opinione, quia poſſet quæri, quid ꝑ modū ſpei itelligat. Aut. n. intelligit ipſam ſpē, aut aliud a ſpe. Et ſi aliud, aut itrinſecū, aut extrinſecum: & facilè deducerentur membra. Ego autem dico, quòd fiducia non eſt aliud quàm ſpes, nō quælibet, ſed habens coniunctam certitudinē. Et ſi hoc intelligat per modū ſpei, nō contradico. ¶ Ad hoc dicitur, negādo quòd fiducia, ut eſt pars integralis fortitudinis, ut ſcilicet reſtricta eſt ad materiā fortitudinis ſit virtus ꝓpriè loquēdo: & ꝓpterea non continet̃ ſub aliqua uirtute, vt inferi* ſub ſuo ſupiori eſſentiali. Et ad probationē, quia act* fiduciæ eſt actus per ſe uirtuoſus. ergo habitus

Porrecta per totum. 646

Supra q. 128. cor. Et 3. d. 33 q. 3. art. 3. q. 1. cor.

* Lib. 1. in ſomniū Scipionis in fol. 2. ante mediū libri.

*Lib. 3. de inuentione in fol. 3. ante finem.

† q. præc. & q. 129. in diuiſione.

go habitus eſt per ſe uirtus. Negatantecedēs, quia actus fiduciæ non eſt uirtuoſus per ſe, ſed ut pars [illegible] ſcilicet ſer[illegible] ad[illegible]: ſicut ner[illegible] cor, hepatis, a[illegible] cerebri ē actus per [illegible], ſed ut partis, q[illegible] [illegible] eſt, [illegible]. Vnde author dicit, q nō eſt fiducia uirtus, quia alienam materiam reſpicit, ſ. fortitudinis materiā: ad uirtutem autem ſpēm propria ex[illegible] materia. Ad improbationem autem ſecundo loco authoris per interrogationem, reſpondetur, q robur ſpei eſt modus ſpei addens ſupra ſpem firmitatem rectam. Et ſic patet q eſt aliud à ſpe, & ē qualitas, vel relatio ſuperaddita ſpei ſecundùm diuerſas opiniones de bonitate & malitia morali in paſſionibus poſita uel elicitiuè, uel imperatiuè &c. Hæc enim ſunt propoſito impertinētia, & ſunt in præcedenti libro tractata.

*Art. 1. ad 2. argum.

*Li. 4. c. 3. declinando ad fin. tom. 5. D. 679.

Concluſ. m

Quare homo eſt animal ſociale.

rei concipit ex aliquo cōſideratio. Quādoque quidē in ſeipſo, puta, cū aliquis uidens ſe ſanū, confidit ſe diu uicturū. Quādoque aūt in alio, puta, cum aliqs conſiderans aliū amicū ſuū eſſe, & potētem, fiduciam habet adiuuari ab eo. Dictum eſt aūt ſupra,* q magnanimitas propriè eſt circa ſpem alicuius ardui: & ideò quia fiducia importat quoddā robur ſpei ꝓueniēs ex aliqua cōſideratione, q̄ facit vehemētē opinionem de bono aſſequēdo, inde eſt q [m] fiducia ad magnanimitatem pertinet.

AD PRIMVM ergo dicendū, q ſicut dr̄ in 4. Ethi.* ad magnanimum pertinet nullo[d] indigere, quia hoc deficientis eſt: hoc tñ debet intelligi ſm modū humanū, vñ addit, uel uix. Hoc eſt.n. ſupra hoīem, ut omnino nullo indigeat. Indiget.n. omnis homo, primò quidem diuino auxilio: ſecundò aūt ēt auxilio humano, quia homo eſt naturalr animal ſociale, eo q ſibi nō ſufficit ad uitam. Inquantum ergo indiget alijs, ſic ad magnanimum pertinet, ut habeat fiduciam de alijs: quia hoc etiam ad excellentiam hominis pertinet, q habet aliqs in promptu, qui cum poſſint iuuare. Inquantum autem ipſe aliquid poteſt, intantum ad magnanimitatem pertinet fiducia, quam habet de ſeipſo.

AD II dicēdū, q ſicut ſupra* dictum eſt, cū de paſſionibus ageretur, ſpes quidē directè opponit deſperationi, q̄ eſt circa idem obiectū, ſ. circa bonum: ſed ſm obiectorum contrarietatem opponit timori, cuius obiectum eſt malum. Fiducia autem quoddam robur ſpei importat, & iō opponitur timori, ſicut & ſpes. Sed quia fortitudo propriè firmat hominem circa mala, magnanimitas aūt circa proſecutionem bonorū: inde eſt q fiducia magis propriè pertinet ad magnanimitatem, quàm ad fortitudinem. Sed quia ſpes cauſat audaciam, q̄ pertinet ad fortitudinem, inde eſt quòd fiducia ex conſequenti ad fortitudinem pertinet.

*1.2. q. 23. ar. 2. & 3. & q. 40. art. 4.

AD III. dicēdum, q fiducia, ut dictum* eſt, importat quēdam modum ſpei: eſt enim fiducia ſpes roborata ex aliqua firma opinione. Modus autem adhibitus alicui affectioni poteſt pertinere ad cōmendationem ipſius actus, ut ex hoc ſit meritorius: non tamen ex hoc determinatur ad ſpeciem uirtutis, ſed ex materia. Et ideò fiducia non poteſt propriè loquendo, nominare aliquam uirtutem, ſed poteſt nominare conditionem uirtutis. Et ꝓpter hoc numeratur inter partes fortitudinis, non quaſi uirtus adiuncta, niſi ſecundùm quòd accipitur pro magnanimitate à Tullio,* ſed ſicut pars integralis, ut dictum eſt.

*In corp. art.

*Loco citato in argu[illegible] cō[illegible]

*q. 128. art. 1.

ARTICVLVS VII.

Vtrum ſecuritas ad magnanimitatem pertineat.

AD TERTIVM ſic proceditr. Videtur q ſecuritas ad magnanimitatem non pertineat. Securitas.n. ut ſup. habitū* eſt, importat quietē quādam à perturbatione timoris: ſed hoc [h] maximè facit fortitudo. ergo ſecuritas vī idē eſſe, qđ fortitudo: ſed fortitudo nō ꝑtinet ad magnanimitatē, ſed potius econuerſo. ergo neque ſecuritas ad magnanimitatem pertinet.

¶ 2 Præt. Iſi. dicit in li. Etymol.* q ſecurus dī quaſi ſine cura: ſed[h] hoc vī eſſe contra uirtutem, q̄ curā habet de rebus honeſtis, ſm illud Apoſtoli 2. ad Timo. 2. Solicitè cura teipſum probabilem exhibere Deo. ergo ſecuritas non pertinet ad magnanimitatem, quæ operatur magnū in omnibus uirtutibus.

¶ 3 Præt. Nō eſt [h] idem uirtus, & uirtutis ꝑmiū: ſed ſecuritas ponitur uirtutis præmiū, ut patet Iob 11. Si iniqtatē, q̄ eſt i manu tua, abſtuleris, defoſſus ſecurus dormies. ergo ſecuritas nō ꝑtinet ad magnanimitatem, neque ad aliā uirtutē, ſicut pars eius.

SED CONTRA eſt, qđ Tullius dicit in 1.* de Officiis, quòd ad magnanimū pertinet neq; ꝑturbationi animi, neq; homini, neque fortunæ ſuccūbere: ſed in hoc conſiſtit hominis ſecuritas ergo ſecuritas ad magnanimitatem pertinet.

RESPON. Dicendum, q ſicut Phil. dicit in 2.* ſuæ rhetoricæ, Timor facit hoīes cōſiliatiuos, inquantum. ſ. curā habēt qualr poſſint euadere ea, q̄ timent. Securitas aūt dī per remotionem huius curæ, quā timor ingerit: & iō ſecuritas importat quādā ꝑfectā quietē animi à timore, ſicut fiducia importat quoddā robur ſpei. Sicut aūt ſpes directè ꝑtinet ad magnanimitatē, ita timor directè ꝑtinet ad fortitudinē: & iō [m] ſicut fiducia immediatè ꝑtinet ad magnanimitatem, ita ſecuritas immediatè ꝑtinet ad fortitudinem. Conſideradū tñ eſt, q ſicut ſpes eſt cauſa audaciæ, ita timor eſt cauſa deſperationis, ut ſupra habitum eſt.* cū de paſſionibus ageretur: & ideò[a] ſicut[b] fiducia ex conſequenti pertinet ad fortitudinem, inquantum

Portello per totum.

*q. præce. ad 6.

*Li. 10. ca. 1. & incipit: Sapiēs parū ante medium.

*Lib. 1. in c. cuius ti tu. eſt Magnanimi in duobus ſita eſt.

*Li. 2. c. 5. a med. t. 8

*1.2. q. 45. art. 2.

Concluſ. m *Concluſ. p*

SVP. Q. CXXIX. ARTIC. VII.

IN ar. 7. eiuſdē q. dubiū ex Martino in dicta quæſt. de fiducia, occurrit, ponēte directè contra S. Thomam, q præter fiduciā non ſit ponenda ſecuritas, tanq̄ aliqd ad magnanimitatē pertinens. Arguit ergo primo. Securitas nō eſt aliud ſecundū S. Tho. q̄ ꝑfecta quies animi à timore: ſed habita fiducia habet perfecta quies animi à timore. ergo ꝓpter fiduciā non eſt ponēda ſecuritas. Probat minor, quia certa ſpes, quæ eſt fiducia, aufert tīmorē inquietantē: & ſi eſt timor inquietans, non eſt ſpes certa. Secūdo, Fiducia eſt ſpes roborata ex vehementi opinione ſecundū S. Th. ergo eſt ſine timore, quia ex tali ſpe boni aſſequendi ceſſat timor. Tertio, Oē uirtuoſum per ſe expulſiuū deſperationis ē ſecuritas: fiducia eſt huiuſmodi. ergo. Maior probatur. Securitas eſt expulſiua deſperationis, ut Thomas dicit. ergo quodlibet uirtuoſum, qđ expellit eam, eſt ſecuritas. Minor probatr, quia implicat, q aliquis ſimul cōfidat, & deſperet. Quarto. Oīs pars magnanimitatis, eſt uel fiducia, uel magnificentia, vel perſeuerantia: ſed ſecuritas nihil illorū triū eſt. ergo eſt fiducia. Maior eſt Tullij recepta a beato Thoma. Quinto, quia S. Thomas in q. 128. dicit, Securitatem, quam ponit Macrobius comprehendit Tullius ſub fiducia: ſed Macrobius p magis ſpecialia diſtinxit. ergo fiducia eſt ſuperius ad ſecuritatem. non fuit ergo diſtinguenda ſecuritas contra fiduciam. Sexto, Securitas aut dicit actum intellectus, aut uoluntatis. Si uo-

al voluntatis, aut eſt volitio ſimplex, aut imperatiua. Si ſecundum, ipſa non eſt diſtincta à magnificentia. Si primum, cum connotet ex parte intellectus certitudinē quandā, ſic eſt eadē ſpei. Si autem ſit actus intellectus, non uidetur eſſe niſi certitudo. Et hoc dicebam* eſſe connotatum per fiduciam.

¶ Ad hoc dubium dr̄, ꝙ ſecuritas optimè ponitur vltra fiduciā. Et cum dr̄. Habita fiducia habetur omnes à timore, reſpōdetur dupliciter. Primò, ꝙ cū ſpes ſit de bono, & timor de malo, quāto firmior eſt ſpes alicuius boni, tantò minor eſt timor oppoſiti mali, hoc eſt, priuationis, ſeu carentię illius boni: & ꝙ rōne negationis boni ſperati non oportet ponere ultra fiduciam, ſecuritatem, ſed rōne aliorum malorū. ver. gra. In materia fortitudinis ponitur fiducia ratione victorię, & nō oportet ponere ſecuritatē reſpectu priuationis uictorię: ſed ponitur ſecuritas reſpectu malorū. ſuſtinenda imminent, puta, vulnerum &c. Et ſic fiducia, & ſecuritas ponūtur reſpectu diuerſorum obiectorum. Dr̄ nihilominus ſecundo, ꝙ eſt alia neceſſitas ponendi vtramq; ex parte diuerſarum paſſionū. Nam fiducia reſpicit ſpem, ſecuritas timorem. Et oportet vtramq; paſſionem habere proprium rectificatiuū. Vnde ex hoc ipſo, ꝙ fiducia parit ſecuritatē, oſtenditur nec ſuperfluitas, nō identitas, ſed concomitātia reſpectu eiuſdem, ſi concurrunt. Prima reſponſio, quæ cathegorica ē, ſufficit, q̄m oſtēdit ꝙ in diuerſis paſſionibus reſpectu diuerſorum obiectorū partialiū oportet ponere plures modos, ſeu conditiones uirtuoſas. Et per hoc patet ſolutio ſecundi.

¶ Ad tertium dicit, ꝙ maior eſt falſiſſima, nec probatio aliquid apparentiæ habet.

¶ Ad quartum, licet poſſit argui maior,

Virtuoſus eſt cæleſtis beatitudinis particeps licet deficienter. * 1. 2. q. 5. art. 3. & 7.

Porrecta per totum. 648

* ar. 4. huius quęſt.

* l. 1. in capite magnanimi in duob* potiſſ. ſi. nè eſt.

* Eodē loco nūc dicto.

* Li. 4. c. 3. ante medium to. 5.

vtitur audacia, ita & ſecuritas ex conſequenti pertinet ad magnanimitatem, inquantum repellit deſperationem *.

Ad primum ergo dicēdū, ꝙ fortitudo non præcipuè laudatur ex hoc, ꝙ non timeat, quod pertinet ad ſecuritatem: ſed inquantum importat firmitatem quandam in paſſionibus. Vnde ſecuritas nō eſt idē quod fortitudo, ſed eſt q̄dā conditio eius.

Ad II dicendū, ꝙ non q̄libet ſecuritas eſt laudabilis, ſed q̄n deponit aliquis curam, ꝓut dēt, & in q̄bus timere nō oportet: & hoc mō eſt conditio fortitudinis, & magnanimitatis.

Ad III dicendū, ꝙ in virtutibus eſt q̄dam ſimilitudo, & participatio futuræ beatitudinis, ut ſupra habitū eſt: * & iō nihil prohibet ſecuritatē quādā eſſe conditionem alicuius uirtutis, quāuis perfecta ſecuritas ad præmium uirtutis pertineat.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum bona fortunæ conferant ad magnanimitatem

AD OCTAVVM ſic proceditur. Vr̄ ꝙ bona fortunæ nō cōferāt ad magnanimitatē: quia, vt Seneca dicit in lib. de ira. Virtus ſibi h ſufficiens eſt: ſed magnanimitas facit omnes uirtutes magnas, ut dictum * eſt. ergo bona fortunæ non conferunt ad magnanimitatem.

¶ 2 Præt. Nullus uirtuoſus cōtēnit, ea q̄bus h iuuat: ſed magnanimus contēnit ea, q̄ pertinent ad exteriorē fortunam. Dicit. n. Tullius in libro de Offic. * ꝙ magnus animus in externarum rerum deſpicientia commendatur. ergo magnanimitas non adiuuatur a bonis fortunæ.

¶ 3 Præt. Ibidem Tullius * ſubdit, ꝙ ad magnanimū pertinet ea, quæ uidentur acerba ita ferre, ut nihil à ſtatu naturę diſcedat, nec a dignitate ſapientis. & Ariſtot. dicit in 4. Ethicorum, * ꝙ magnanimus in infortunijs nō eſt triſtis: ſed acerba, & infortunia opponūtur bonis fortunę, quilibet enim triſtatū de ſubtractione eorum quibus iuuatur: ergo exteriora bona fortunæ nō cōferūt ad magnanimitatē.

SED CONTRA eſt, quod Philoſoph. dicit in 4. Ethicorum, * ꝙ bona fortunæ uidentur conferre ad magnanimitatem.

RESPON. Dicēdū, ꝙ ſicut ex ſupradictis patet, magnanimitas ad duo reſpicit, ad honorē quidem ſicut ad materiam, & ad aliquid magnum operandū ſicut ad finem: ad utrumq; autē iſtorum bona fortunæ cooperantur. Quia enim honor uirtuoſis non ſolū a ſapientibus, ſed etiā a multitudine exhibetur, q̄ maxima reputat huiuſmodi exteriora bona fortunæ, fit ex cōſequēti ut ab eis maior honor exhibeatū his, * q̄bus adſunt exteriora bona fortunæ. Sil'r etiam ad actus virtutū organicè bona fortunæ deſeruiūt, quia per diuitias, & potentias, & amicos datur nobis facultas operandi: & ideò manifeſtum eſt, quòd bona * fortunæ conferunt ad magnanimitatem *. *Conclu. 10*

Ad primum ergo dicendum, ꝙ uirtus ſibi ſufficiens eſſe dicitur, quia ſine his etiam exterioribus bonis eſſe poteſt: indiget tamen his exterioribus bonis ad hoc, quòd expeditius operetur.

Ad II dicendū, ꝙ magnanimus exteriora bona contemnit, inquantum non reputat ea bona magna, pro quibus debeat aliquid indecens facere. Non tamen quantum ad hoc contemnit ea, quin reputet ea utilia ad opus uirtutis exequendum.

Ad III dicendum, ꝙ quicumq; non reputat aliquid magnum, neque multum gaudet, ſi illud obtineat, neq; multū triſtatur, ſi illud amittat. Et ideò quia magnanimus non æſtimat exteriora bona, ſcilicet, bona fortunæ, quaſi aliqua magna, inde eſt quòd nec de eis multum extollitur ſi adſint, neque in eorum amiſſione multum deijcitur.

QVAESTIO CXXX.

De præſumptione, in duos articulos diuiſa.

DEINDE cōſiderandum eſt de vitijs oppoſitis magnanimitati.

¶ Et primò de illis quæ opponūtur ſibi per exceſſum, quę ſunt tria, ſcilicet præſumptio, ambitio, & inanis gloria.

¶ Scd'ò, de puſillanimitatæ, quę opponitū ei per modū defectus.

Et circa primū quærūtur duo.

¶ Primò, Vrū ꝓſūptio ſit pc̄tm̄.

¶ Secundò, Vtrum opponatur magnanimitati ꝑ exceſſum.

ARTICVLVS I.

Vtrum præſumptio ſit peccatum.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd præſumptio nō ſit peccatum. Dicitur enim

* Li. 4 c. 3. nō multū ante medium to. 5.

* Ar. 1 huius quęſt.

quia partes illæ ſunt poſitæ reſpectu fortitudinis, non magnanimitatis, poſ tn̄ dici vt ad quintum, ꝙ ſecuritas cōprehēſa eſt ſub fiduciæ nomine. Nō ꝙ ſecuritas ſit inferius reſpectu fiduciæ, quia fiducia eſt boni, ſecuritas à malo: ſed propter concomitantiam earundē reſpectu oppoſitorū. Securitas enim à malo aliquo infert quādā fiduciā de bono oppoſito, & econtra.

¶ Ad ſextū dicitur, ꝙ ſecuritas nec ē actus intellectus, nec uolūtatis: ſed eſt in iraſcibili habitus quietatiuus à timore.

SVPER QV. CXXX. ART. I.

IN ar. 1. q. 130. in reſponſione ad primū circa illud, Præſumptuoſum eſſet, ꝙ aliquis in ſtatu imperfectæ uirtutis attentaret aſſeq ſtatim ea, quę ſunt perfectę uirtutis, dubium occurrit ex Martino, in tractatu dicto q. 1. de pſumptione, ubi tripliciter contra hoc dictū uniuerſaliter intellectum arguit. Primò. Quia hiſtorijs eccleſiaſticis nō conſonat, cū multos legimus in ſtatu imperfectæ uirtutis volaſſe ad eremum, aut religionem: alios expoſuiſſe ſe martyrio ꝓ fide Chriſti. Secundo, Quia non conſonat rationi morali. Na

Porrecta per totum. 649

Sup. q. 21. ar. 3 ad 1. & q. 70. ar. 3 ad 2.

Apoſt. ad Philippen. 3. Quæ retro ſunt obliuiſcẽs, ad anteriora me extendo: ſed hoc vr̃ ad p̃ſumptionẽ ꝑtinere, ꝙ aliq̃s tendat ĩ ea, q̃ h̃ ſunt ſupra ſeipſum. ergo p̃ſumptio non eſt pc̃m̃.

¶2 Præt. Philoſ. dicit in 10.* Eth. ꝙ oportet nõ ſm̃ ſuadẽtes humana ſapere hominem entem neq; mortalia mortalẽ, ſed inquantũ cõtingit immortalẽ facere. & in 1.* Metap. dicit, ꝙ hõ dẽt ſe trahere ad diuina inquantũ põt: ſed diuina, & immortalia maximè vr̃ eſſe ſupra h̃ hominẽ. Cũ ergo de rõne præſumptionis ſit, ꝙ aliqd tẽdat in ea, quæ ſunt ſupra ſeipſum, vr̃ ꝙ pręſumptio non ſit peccatum, ſed magis ſit aliquid laudabile. C

¶3 Præt. Apo. dicit 2. ad Cor. 3. Nõ ſumus ſufficientes aliqd cogitare a nobis quaſi ex nobis. Si ergo p̃ſumptio, ſm̃ quã aliq̃s nitit̃ in ea, ad q̃ h̃ nõ ſufficit, ſit pc̃m̃, vr̃ ꝙ hõ nec cogitare aliqd bonum licitè poſſit: quod eſt inconueniens. non ergo pręſumptio eſt peccatum. H

SED CONTRA eſt, qđ dr̃ Eccl. 37. O p̃ſumptio nequiſſima, vñ creata es? Vbi rñdet gl.* de mala, ſ. voluntate creaturæ: ſed omne quod procedit ex radice malæ uoluntatis eſt peccatum. ergo præſumptio eſt peccatum.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ cum ea, quæ ſunt ſm̃ naturam, ſint ordinata rõne diuina, quam humana rõ dẽt imitari, quicquid ſm̃ rõnẽ humanam fit, quod eſt cõtra ordinem cõiter in naturalibus rebus inuentũ, eſt uitioſum & pc̃m̃, Hoc autem communiter in omnibus rebus naturalibus inuenitur, ꝙ quęlibet actio cõmenſuratur uirtuti agentis. Nec aliquod agẽs naturale nititur ad agendũ id, quod excedit ſuam facultatẽ, & iõ uitioſum eſt, & pc̃m̃, quaſi contra ordinem naturalem exiſtens, ꝙ aliquis aſſumat ad agendum ea, q̃ præferuntur ſuæ uirtuti: quod pertinet ad rõnẽ præſumptionis, ſicut & ipſum nomen manifeſtat. Vnde manifeſtum eſt, ꝙ [m] præſumptio eſt peccatũ [n]. I K

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ nihil prohibet aliquid eſſe ſupra potẽtiam actiuam alicuius rei naturalis, quod nõ eſt ſupra potẽtiã paſſiuã eiuſdem. Ineſt enim aeri potentia paſſiua, per quam põt tranſmutari in hoc, qđ habeat actionem, & motũ ignis, quæ excedunt potentiam actiuã aeris. Sic ẽt uitioſum eſſet, & præſumptuoſum, ꝙ aliquis in actu imperfectæ uirtutis exiſtẽs, attẽtaret ſtatim aſſequi ea, q̃ ſunt perfectæ uirtutis: ſed ſi q̃s ad hoc tendat, ut proficiat in uirtutẽ perfectam, hoc nõ eſt præſumptuoſum, nec uitioſum. Et hoc mõ Apoſtolus in anteriora ſe extendebat, ſcilicet per continuum profectum.

AD II. dicendũ, ꝙ diuina, & immortalia ſm̃ ordinem naturæ ſunt ſupra hominem. Homini tamen ineſt quædam potentia naturalis, ſcilicet, intellect⁹, per quam poteſt coniungi immortalibus, & diuinis: & ſecundum hoc Phil.* dicit, ꝙ oportet hominem ſe trahere ad immortalia, & diuina, non quidem ut ea operetur, quæ decet Deum facere, ſed ut eis uniatur ꝑ intellectum, & uoluntatem.

AD III. dicendũ, ꝙ ſicut Philoſ. dicit in 3. Ethico.* Quæ per alios poſſumus, aliqualiter per nos poſſumus: & ideo quia cogitare, & facere bonum poſſumus cum auxilio diuino, non totaliter hoc excedit noſtram facultatem. Et ideò non eſt pręſumptuoſum, ſi aliquis ad aliquod opus virtuoſum agendum intendat: eſſet autem præſumptuoſum ſi ad hoc aliquis tenderet abſque fiducia diuini auxilij.

ARTICVLVS II.

Vtrum præſumptio opponatur magnanimitati per exceſſum.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd præſumptio non opponatur magnanimitati per exceſſum. Pręſumptio enim ponitur ſpecies peccati in Spiritumſanctum, ut ſupra habitũ eſt:* ſed peccatum in Spiritumſanctum nõ opponitur magnanimitati, ſed magis charitati. ergo h̃ etiam neque pręſumptio opponitur magnanimitati.

¶2 Præt. Ad magnanimitatem pertinet, ꝙ aliquis ſe magnis dignificet: ſed aliquis dicitur h̃ pręſumptuoſus, etiam ſi ſe paruis dignificet, dũmodo hoc excedat propriam facultatem. non ergo directè præſumptio opponitur magnanimitati.

cuiuſlibet virtutis moralis actus, eſt in plena facultate liberi arbitrij adiuti ſpecialiter à Deo. ergo exiſtens in ſtatu imperfectæ uirtutis, põt appetere op⁹ pfectę virtutis. Tertiò, qa opus perfectũ, per qđ generatur perfectus habitus, præcedit habitũ perfectũ. ergo opus perfectum hr̃ pro tẽpore, pro quo nõ hr̃ adhuc niſi habit⁹ imperfectus. Non eſt ergo præſumptuoſum vniuerſaliter, quòd aliquis habẽs imperfectum habitum, attentet opus perfectæ virtutis.

¶Ad hoc dubiũ dr̃, ꝙ verba authoris ſunt vniuerſaliter uera, ſanè tñ intellecta, ut ſ intelligi debent: notanda ſiquidẽ ſunt uerba literę. Vñ ad primam obiectionẽ dr̃, ꝙ illi, qui ad eremũ, aut religionem abſq; p̃ſumptione ingreſſi ſunt, nõ attentabant ſtatim aſſeq ea, quæ ſunt pfectis uirtutis, ſed attentarunt uiã perfectæ uirtutis: qđ in litera approbatur manifeſtè. Religio enim ſchola eſt uirtutis perfectæ, nõ pfeſſio pfectę uirtutis. Quos aũt martyr oſe expoſuerũt, licet quo ad nos uiderent eſſe imperfectæ uirtutis, vtpote inchoantes: quo ad Deũ tñ erant pfectæ uirtutis, ipſo Domino atteſtante, Maiorem charitatẽ nemo habet. Charitas ſiquidẽ unius incipientis poteſt eſſe maior charitate alterius, qui multo tempore pfecit: quoniã vnicuiq; datur charitas ſecundum menſurã donationis Chriſti, & non eſt menſura aliqua intuj. Similiter illi, qui ſtatim ad ſolitariã uitam rectè proceſſerunt, à perfecta uirtute inceperunt, vt Antonius, & Benedictus, propter iã dictam diuinæ largitatis menſurã, quæ [illegible] tribuit [illegible] uno, quãtũ non ĩ ẽbit alius poſt quadraginta annos ĩ religione.

¶Ad ſecundam dr̃, ꝙ ſoluit ſeipſam ĩ hoc, ꝙ dicit, Specialiter adiuti à Deo. Quilibet enim quantumcunque imperfectæ virtutis, ſi ſpecialiter adiuuatur a Deo ad opus aliquod quantumcunq; magnũ, põt abſq; p̃ſumptione tendere in illud. Author autem loquitur de iperfectę uirtutis homine abſq; alia appoſitione auxilij ſpecialis.

¶Ad tertiam autem dr̃ primò, ꝙ falſum eſt opus perfectum p̃cedere habitum pfectum. Eſt. n. oppoſitum uerum. Fabricando ſiquidem imperfectè, fabri ſimus, & fabricamus poſt pfectè. Et ſimiliter cantãdo, & pulſando imꝑfectè, muſici ſimus, & cantamus, & pulſamus perfectè, ut experiẽtia teſtatur. Generat autẽ imperfecti actus habitum perfectum in uirtute ſuperioris principij, ut in præcedenti libro dictum eſt. Dicitur nihilominus ſecundo, ꝙ aliud eſt hẽre actũ perfectum ante perfectum habitum: & aliud eſt poſt imperfectam uirtutem ſtatim attentare ea, quę ſunt perfectæ virtutis. Stat. n. ꝙ poſt imperfectam uirtutem multo ſtudio, exercitio, & conatu, habeat quis aliquem actum quaſi perfectum ante perfectam uirtutem: & ſic non præſumet, quia nõ ſtatim attentat.

SVPER QV. CXXX. ART. II.

IN art. 2. eiuſdẽ q. in rñſione ad primũ dubiũ occurrit ex Martino ibi q. 2. circa oppoſitionem p̃ſumptionis, de qua in litera fit mentio, ad magnanimitatẽ, & charitatem. Et primo arguit, ꝙ talis p̃ſumptio qualis in litera deſcribit, nõ opponat magnanimitati: qa nullus affectat cõtemptũ diuinæ iuſtitiæ tamquàm rem honorabi-

* Li. 10. c. 7. non procul a fin. tom. 5.
* Li. 1. c. 2. declinando ad finẽ id innuit, x. 3.
* Gl. interlin. ibid.
Contra m
* Loco citato i argum.
* Li. 3. c. 3. a medio tom. 5.
Porrecta per totum.
650
Inf. q. 105 art. 1. cor. Et mal. q. 8. artic. 3. ad 1.
* q. 14. ar. 2. & q. 21. art. 1.

honorabilẽ. ergo nõ eſt p̃ſumptio oppoſita magnanimitati. Secũdò, q; nõ opponit̃ ꝓpriè charitati, qa magis opponitur ſpei. Secũdũ.n.authoré in q.de malo, præſumptio eſt iordinata ſpes. Tertiò, Inordinata cõfidẽtia d' diuina miſericordia ñ opponit̃ magnanimitati, ergo. Probat̃ aſſumptũ, qa nõ eſt reſpectu arduorũ agendorum, ſed reſpectu impunitatis in extremo iudicio.

Li.4.c.3. circa medium.t.5.

Lib.2. c.7. & li.4 c.3. ad fin. t.5

¶ Ad hoc dr, q; p̃ſumptio, qua qs inordinatè confidẽs de diuina miſericordia, contẽnit diuinã iuſtitiã & rõne radicis, & rõne ipſius cõtẽptus manifeſtè opponit̃ magnanimitati. Radicis q.dẽ, qa talis ut ſic, dignificat ſe magnis, q.bus nõ eſt dignus. Dignificat ſe ſiq.dẽ diuina adoptione, & viſione, qbus nõ eſt dignus. Rõne verò contẽptus: qa ipſum contẽnere eſt actus magnus excedẽs facultatẽ hoĩs talis: qa cõtẽnere uindicatiuã iuſtitiã eſt hoĩs ſancti, & iuſti. Vñ patet reſpõſio ad primũ. Quilibet.n. p̃ſumptuoſ⁹ cõtẽnẽs, exercet ipſũ actũ ut magnũ, & honorabilẽ, utpotè, ut actũ iã ſecuri d' Deo. Et ſimiliter patet reſpõſio ad tertiũ: quia arduiſſimũ agendũ, eſt regnare cũ Chr̃o, videre Deũ, aſſequi opera fęlicitatis æternæ, q̃ iſte ſperat. Ad ſecũdũ verò ex litera patet, q; nõ dr̃ opponi ſimpliciter charitati, ſed rõe materiæ, inquãtũ.ſ. eſt aliquid diuinũ: qđ nõ impugnat̃ ab argumento.

q. præc. ar.3.ad 1.

Concl. m

Conclu. p

¶ 3 Præt. Magnanim⁹ exteriora bona reputat quaſi parua: ſed ſm Phil. in 4. Ethi.* p̃ſumptuoſi ꝑꝑ exteriorẽ fortunã fiunt deſpectores, & iniuriatores aliorũ, quaſi magnũ aliqđ æſtimantes exteriora bona. ergo p̃ſumptio nõ opponit̃ magnanimitati ꝑ exceſſũ, ſed ſolũ ꝑ defectũ.

A

SED CONTRA eſt, q; Phil. dicit in 2. & 4. Eth. q; magnanimo opponit̃ ꝑ exceſſum chayn⁹, i. furioſus, uel uentoſus, quẽ nos dicimus præſumptuoſum.

B

RESP. Dicẽdũ, q; ſicut ſupra dictũ eſt,* magnanimitas conſiſtit in medio nõ quidẽ ſm quãtitatẽ eius, in qđ tendit, qa tendit in maximũ: ſed cõſtituit̃ in medio ſm ꝓportionẽ ad ꝓpriã facultatẽ. Nõ.n. in maiora tendit, q̃ ſibi cõueniant.ᵐ Præſumptuoſus aũt quantũ ad id, in qđ tẽdit, nõ excedit magnanimũ: ſed multũ qñq; ab eo deficit.ⁿ Excedit autem ſm proportionẽ ſuæ facultatis, quã magnanimus nõ trãſcendit: & ᵖ hoc mõ opponitur præſumptio magnanimitati per exceſſum.ᑫ

C

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q; nõ quælibet p̃ſumptio ponitur pc̃m in Spiritumſanctum, ſed illa, qua qs diuinã iuſtitiam cõtẽnit ex inordinata cõfidentia diuinæ miſericordiæ. Et talis p̃ſumptio rõne materiæ, inquantum.ſ. per eam cõtemnit̃ aliqđ diuinum, opponitur charitati, vel potius dono timoris, cuius eſt Deum revereri. Inquantum tñ talis cõtemptus excedit proportionẽ ꝓpriæ facultatis, poteſt opponi magnanimitati.

D

AD II. dicendũ, q; ſicut magnanimitas, ita & p̃ſumptio in aliquod magnum tẽdere videt̃. Non.n. multum conſueuit dici aliqs præſumptuoſus, ſi in aliquo modico uires ꝓprias tranſcendat. Si tamen talis præſumptuoſus dicatur, hæc præſumptio nõ opponitur magnanimitati: ſed illi virtuti, q̃ eſt circa mediocres honores, ut dictũ eſt.*

E

q. præc. artic. 2.

AD III. dicendum, q; nullus attentat aliquid ſupra ſuam facultatem, niſi inquantum facultatem ſuam æſtimat maiorem, q̃ ſit. Circa quod põt eſſe error dupliciter. Vno mõ ſecundùm ſolam quantitatem, puta, cum aliquis æſtimat ſe habere maiorem uirtutem, ſcientiam, uel aliquid aliud huiuſmodi, q̃ habeat. Alio modo, ſecundũ genus rei, puta, cum aliquis ex hoc æſtimat ſe magnum, & magnis dignum, ex quo non eſt, puta, propter diuitias, uel propter aliqua bona fortunæ. Vt n. Philoſ. dicit in 4. Eth.* qui ſine uirtute talia bona habent neq; iuſtè magnis ſeipſos dignificant, neque rectè magnanimi dñr. Similiter et illud, ad quod aliqs tendit ſupra uires ſuas, quandoq; quidem ſecundùm rei ueritatem eſt magnũ ſimpl̃r: ſicut patet de Petro, qui tẽdebat ad hoc, q; pro Chr̃o pateretur, quod erat ſupra uirtutem ſuam: qñq; verò non eſt aliquid magnum ſimpliciter, ſed ſolùm ſm ſtultorum opinionem, ſicut pretioſis ueſtibus indui, deſpicere, & iniuriari aliis: quod quidẽ ptinet ad exceſſum magnanimitatis non ſecundùm rei ueritatem, ſed ſm opinionem. Vnde Seneca dicit in lib.* de quatuor uirtutibus, q; magnanimitas ſi ſe extra modum ſuum extollat, faciet uirum minacẽ, inflatum, turbidũ, inquietũ, & in quaſcunque excellẽtias dictorũ, factorumq; neglecta honeſtate, feſtinũ. Et ſic patet, q; præſumptuoſus ſm rei ueritatem, quandoque deficit a magnanimo: ſed ſecundùm apparentiam in exceſſu ſe habet.

Li 4.c.3. circa mediũ, to. 5.

Iniuriari aliis eſt ſolũ ſecundum ſtultorum opinionem aliquid magnum.

In ca de moderanda fortitudine.

QVAESTIO CXXXI.

De ambitione, in duos articulos diuiſa.

DEINDE conſiderãdum eſt de ambitione. Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primò, Vtrũ ambitio ſit pc̃m.

¶ Secundò, Vtrũ opponat̃ magnanimitati per exceſſum.

ARTICVLVS I.

Vtrum ambitio ſit peccatum.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur q; ambitio non ſit peccatum. Importat.n. ambitio ʰ cupiditatẽ honoris: honor aũt de ſe quodam bonũ eſt, & maximũ inter exteriora bona. vñ & illi, q de honore non curant, uituperant̃. ergo ambitio non eſt peccatũ, ſed magis aliquid laudabile, ſecũdùm q; bonum laudabiliter ʰ appetitur.

¶ 2 Prẽt. Quilibet abſque uitio põt appetere illud, qđ ſibi d'betur, ꝓ ʰ præmio: ſed honor eſt p̃mium uirtutis, ut Philo. dicit in 1. & 8. Ethi.* ergo ambitio honoris non eſt peccatum.

¶ 3 Præt. Illud, ʰ ꝑ qđ ho ꝓuocatur ad bonũ, & reuocatur a malo, nõ eſt pc̃m: ſed ꝑ honorẽ homines ꝓuocantur ad bona facienda, & mala uitãda, ſicut Phil. dicit in 3. Ethi.* quòd fortiſſimi uident̃ eẽ, apud quos timidi ſũt ihonorati, fortes autẽ honorati. & Tullius* dicit in lib. de Tuſculanis quęſtionibus quòd honor alit artes. ergo ambitio non eſt peccatum.

SVP. QV. CXXXI. ART. I.

IN art. 1. q. 131. dubiũ primo occurrit circa illud, id in quo homo excellit, dat̃ homini a Deo, ut ex eo aliis proſit. Videtur enim dici hoc ſine ratione aliqua: nec apparet verum, quoniam quãdoque datur homini, ut in ſeipſo perfectior ſit.

Porrecta per totum 651

¶ Dubium ſecundò occurrit circa diſtinctionem trimembrẽ inordinati appetitus honoris, an ſit ſufficiens. Inquit enim Martinus in prima quæſtio. de ambitione, quòd uidentur ſibi eſſe alij modi præter iſtos. Vndè quatuor modos ponit, ſcilicet ratione quantitatis, finis, mediorum, & uehementiæ. Sub his ſiquidẽ modis tribus in litera aſſignatis, non cõprehẽditur ambitio digni ſecundùm ſe aliquo honore, ſed indigni: quia habet digniorem ſe illo honore, qui non poteſt utriq; dari, ut eſt honor epiſcopalis &c. Et ſimiliter nec ambitio eius, qui per quæcumque media quærit honorẽ, quo dignus eſt. Et ſimiliter nec ambitio ei⁹, qui uehemẽtius affectat, vel quęrit, quam oporteat.

Li. 3.c.1. & li.4.c.3 tom.5.

Li.3.c.8. tom.5.

Li.1. non remote a pri.

¶ Dubium tertio eſt, circa ueritatẽ tertij mẽbri diſtinctionis

dubium

dictæ. Videtur ſiquidem rationi conſonum, ꝙ ſi quis appetat honorem ſuæ uirtuti debitum, ea ratione, quia ſibi eſt debitus, vt habenti talem virtutem, non referendo aliter ad vtilitatem aliorum, in nullo à rectitudine declinet. Sicut appetens pecuniam ſibi debitam, quia eſt ſibi debita, in nullo peccat.

¶ Dubiũ quarto eſt, An iſtæ relatiões honoris in Deũ, & ꝓximũ in lra poſitæ requirant actualiter, an habitualiter. Et eſt ratio dubij, quia requi actualiter nimis durũ eſt, & intolerabile: cũ frequẽtiſſimè honoremur abſq; cogitatione aliqua de Deo, & ꝓximo. Habitibus aũt nec meremur, nec demeremur, ut patet in dormientibus, & vigilantibus, qñ non actualiter utunť habitibus, quos habẽt.

¶ Ad primũ dubium dr̃, ꝙ cũ bonũ ſit naturaliter ſuipſi⁹ diffuſiuũ, ex hoc ipſo ꝙ aliqs cõſtituit à Deo ĩ aliquo bono excellẽtiori, conſtituitur ad hoc, ut ꝓſit alijs. Debẽt.n. ſuperiora inferiora diffundi. Et qm̃ iõ iſta in prõptu clara erat, iõ author nõ adiecit rõnẽ in dicto tã uero, & rõnabili: ꝓſertim cũ Deus vniuerſi curam habens, vniuerſi partes diffundat, ut ſuapte natura cõicabiles ſint. Cõſtat aũt, ꝙ pfectiora ĩ ſeipſis nata ſunt aliis prodeſſe. Ad hoc igitũ à Deo facta ſunt perfectiora, vt aliis ꝓſint, & non ſolum, ut in ſeipſis perfectiora ſint. Ex hoc.n. ipſo, ꝙ conſtituta ſunt ſuperiora ratione excellẽtiæ, inſtituta ſunt, ut inferioribus non ſolum præſint, ſed proſint, ut ſic omnia ſuauiter diſpoſita inueniantur.

¶ Ad ſecundum dubium dicitur, ꝙ diſtinctio trimembris in litera facta, ſufficiẽs videtur ita ꝙ omnis inordinatus appetitus honoris ad aliquod membrũ illius reducitur. Nã appetitus honoris, quo quis ſecundũ ſe dignus eſt, ſed ratione præiudicij alterius dignioris redditur illicitus, ad primum membrum ſpectat, quo quis appetit honorari de excellentia, quam non hẽt. Multipliciter ſiquidem contingit non habere excellentiam aliquam, primò, abſolutè: ſecundò, relatiuè. uerbi gratia. Ego abſolutè ſum dignus epiſcopatu, quia tamen eſt alter magis dignus illo epiſcopatu, ego non ſum dignus reſpectiuè ad illum. Ac per hoc ſi tunc appeto honorem epiſcopalem, appeto teſtimonium excellentię, quam non habeo: ſcꝫ appeto teſtimoniũ dignioris, cum tñ non ſim dignior. Et ſimiliter cum quis abſolute dignus multis dignitatibus, quia tñ ſunt multi digni, qui ex coaceruatione dignitatum in unum hominem, priuantur illis, non appetit licitè tot dignitates, quia appetit teſtimonium excellentiæ, quam non habet, ſ. dignioris: cum non ſit dignus [illegible] Qui autem per [illegible] media [illegible] honorem, ſub eodem membro clauditur: [illegible] ꝙ per illicita media appetit, aut quærit, indignus ſit: ac per hoc quærit honorem, quo non eſt ſimpliciter dignus nunc, licèt aliàs eſſet dignus, ſi non per talia media quæreret. Qui demum magis affectat honorem, quàm oporteat, ad idem membrum reducitur, pro quanto excellentia quam habet, vehementiam appetitus non adæquat, ſed exceditur ab ipſa.

¶ Ad euidentiam tertij, & quarti dubij aduertendum eſt, ꝙ honor cum ſit in genere bonorum utiliũ quo ad hoc, quòd propter aliud eſt appetibilis, ad hoc quod ordinatè appetatur, aut delectet, oportet ꝙ referatur in debitũ finẽ, ad quẽ ordinãdus eſt. Et quia ordinatur ad excellentiã hõis, eſt.n. honor teſtimoniũ excellentiæ, & excellentia ordinatᷣ ad utilitatẽ aliorum: iõ de primo ad ultimũ honor mihi exhibitus ordinatᷣ ad utilitatẽ aliorũ. Et ſimiliter, qa excellẽtia mea eſt principaliter a Deo, iõ honor exhibitus meæ excellentiæ, ordinatᷣ principaliter ad Deum vt authorẽ excellentiæ illi⁹. Et hæc ſunt ꝓculdubio uera. Sed qđ difficultatem ingerit eſt, quia nõ oportet omnem rectum uſum alicui⁹ referre in omne id, ad quod natũ eſt referri: ſed ſufficit ꝙ referat illud ad aliquẽ licitum finẽ, in quẽ eſt natum ordinari. verbi gratia. Pecunia ordinatur principaliter ad commutationẽ, & poteſt ſecundario ordinari ad depoſitionem, uel aliquid aliud. Nec oportet ꝙ quilibet vtẽs pecunia, cõmutet, ſed ſufficit, quòd ordinet ad aliquem licitum finem. Ita in ꝓpoſito, honor ordinatur ad tres, ſcilicet ad Deũ, vt actorẽ excellentiæ: & ad perſonã excellentem, vt habentem illã: & ad ꝓximos, ut proſit illis. Si is qui excellit, appetit honorem, aut delectatur honore infra proprios limites, ſcilicet præcisè, vt habens excellentiã, ex hoc ipſo reſeruat locum ſuũ Deo, ut authori: & proximis, ut quibus proſit: quoniam relinquit honori relationes, quas habet, ex hoc ipſo, ꝙ non uſurpat, aut deſpicit relationem illius honoris ad Deum, aut proximos. Intelligo igitur ego, eſſe inordinatum appetitũ honoris propter non referre in Deum, ut actorem, & proximos, ut quibus proſit, ſi non referre ſumitur contrariè, aut priuatiuè: & non ſi ſumitur purè negatiuè. Notanter autem dico in Deum, ut actorẽ excellentiæ, hoc eſt, ut ipſe principaliter honoretur tanquàm author excellentiæ, quoniam non eſt hic ſermo de Deo, ut eſt finis ultimus omnium. Hoc enim non eſt de propriis huiuſmodi quæſtionis, ſed de communibus circũſtantiis omnium humanorum operum. Non enim uideo me, cũ honoror, teneri ad aliud quàm ad referendum honorem mihi exhibitum in finem proportionatum. Conſtat autem, quòd ego, ut habens excellentiam dignam tali honore ab hoc, tunc ſum proximus, & commenſuratus finis, ad quem ſuapte natura honor ordinatur. In nullo igitur pecco, ſi omitto relationes ad Deum ut actorem, & proximos: quoniam præceptum affirmatiuum de his relationibus exercendis nulla ratione ꝓbatur, quòd obliget pro tunc, niſi aliqua alia neceſſitas ſubſit. Sicut cum appeto, aut recipio pecuniam mihi debitam, teneor referre eam ad talem, uel talem uſum: peccatum autem eſſet, ſi homo in tantum delectaretur honore, ut non curaret, an honoretur Deus ut actor, dummodo ipſe habens honoretur. Et ſimiliter pro nihilo haberet, an honor utilis eſſet ꝓximis, dũmodo ipſe honoraretur. Hoc enim eſſet quaſi priuare, quantũ eſt ex parte ſui affectus, Deum, & proximos relationibus debitis ad illos, dum in affectu contemnuntur: hoc enim eſſe quieſcere in ipſo honore, & proprios egredi limites cum affectu ad demolitionẽ aliorum. Vnde patet ſolutio tertij dubij, & quarti, ſ. quòd illæ relationes non exiguntur actualiter, nec habitualiter in ſpeciali ad euitandum peccatum: quàmuis exigi videantur uirtualiter ad hoc, quod appetitus honoris ſit meritorius

Sed contra eſt, ꝙ dr̃ 1. ad Cor. 13. ꝙ charitas nõ eſt ambitioſa, non q̃rit q̃ ſua ſunt: nihil aũt repugnat charitati, niſi peccatũ. ergo ambitio eſt peccatũ.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt,* honor importat quãdã reuerentiã alicui exhibitã in teſtimonium excellẽtię eius. Circa excellentiã aũt hõis duo ſunt attendenda. Primo quidẽ, ꝙ illud ſecundùm ꝙ homo excellit, nõ habet hõ a ſeipſo, ſed eſt quaſi quiddã diuinũ in eo: & iõ ex hoc non debetur ſibi principalr̃ honor, ſed Deo. Secũdò, conſiderandũ eſt, ꝙ illud in quo hõ excellit, datur homini à Deo, ut ex eo aliis proſit. undè intantũ debet homini placere teſtimoniũ ſuæ excellentiæ, qđ ab aliis exhibetᷣ, inquãtũ ex hoc paratur ſibi uia ad hoc, ꝙ aliis ꝓſit. Tripl'r aũt appetitum honoris cõtingit eẽ iordinatũ. Vno mõ per hoc ꝙ aliquis appetit teſtimoniũ de excellentia quã non hẽt, quod eſt appetere honorẽ ſupra ſuam proportionem. Alio mõ per hoc, ꝙ honorẽ ſibi cupit nõ referẽdo in Deũ. Tertiò per hoc, ꝙ appetitus eius in ipſo honore quieſcit non referens honorẽ ad utilitatem aliorum. Ambitio aũt importat inordinatũ appetitũ honoris: vñ manifeſtũ eſt, ꝙ ambitio ſemper eſt peccatum.*

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ appetitus boni dẽt r'ari ſm rationem, cuius regulam ſi trãſcẽdat, erit uitioſus: & hoc mõ uitioſum eſt, ꝙ aliquis honorẽ appetat nõ ſm ordinem rõnis. Vituperantur autem qui nõ curant de honore, ſecundũ ꝙ ratio dictat, ut ſ. non uitent ea, quæ ſunt contraria honori.

Ad II. dicẽdũ, ꝙ honor non eſt p̃miũ uirtutis quo ad ipſum virtuoſum, ut ſ. hoc pro p̃mio expetere debeat: ſed pro p̃mio expetit beatitudinem, q̃ eſt finis uirtutis. Dicitur aũt [d] eſſe p̃mium uirtutis ex parte aliorũ, q nõ habent aliquid maius, qđ virtuoſo retribuant, quàm honorem, qui ex hoc ipſo magnitudinem habet, ꝙ perhibet teſtimonium uirtuti. undè patet, ꝙ non eſt ſufficiens præmium, ut dicitur in 4. Ethicor.*

Ad III. dicendũ, ꝙ ſicut per appetitũ honoris, quãdo debi-

*q. 63. ar. 3. & q. 103. ar. 1.

Concl.

*Li. 2. c. 3. ante medium to. 5.

to mō appetitur, aliqui prouocātur ad bonū, & reuocantur à malo: ita ēt ſi inordinatè appetāt, pt eſſe homini occaſio multa mala faciēdi, dū ſ. aliquis non curat qualitercūq; honorē conſequi poſſit. vñ Salluſtius * dicit in Catilinario, ꝙ gloriā, & honorē, & imperiū bonus & ignauus æq; ſibi exoptāt. Sed ille, ſ. bon[9], vera via vtit: huic ſ. ignauo, quia bonę artes deſunt, dolis, atq; fallacijs cōtendit[r]. Et tñ illi, qui ſolum propter honorē vel bona faciūt, uel mala uitāt, nō ſunt uirtuoſi, ut patet ꝑ Philoſ. in 3. Ethico. * vbi dicit, quòd non ſunt verè fortes, qui propter honorem fortia faciunt.

B

ARTICVLVS II.

Vtrum ambitio opponatur magnanimitati per exceſſum.

C

AD SECVNDVM ſic proceditr. Vr ꝙ ambitio non opponatur magnanimitati ꝑ exceſſum. Vni [h] enim medio non opponit ex una parte niſi unū extremū: ſed magnanimitati per exceſſum opponit ꝑſumptio, vt dictum eſt. * ergo non opponitur ei ambitio per exceſſum.

¶ 2 Præt. Magnanimitas ē circa honores: ſed ambitio vr pertinere ad [h] dignitates. dicitur enim 2. Mach. 4. ꝙ Iaſon ambiebat ſūmū ſacerdotiū. ergo ambitio nō opponitur magnanimitati.

D

¶ 3 Præt. Ambitio vr ad [h] exteriorem apparatū pertinere. dr enim Act. 25. ꝙ Agrippa, & Bernice cum multa ambitione introierunt prætorium. & 2. Paralipomenon 16. ꝙ ſuper corpus Aſa mortui cōbuſſerūt aromata, & vnguēta ambitiōe nimia: ſed magnanimitas ñ ē circa exteriorē apparatū. ergo ambitio nō opponitur magnanimitati.

E

SED CONTRA eſt, quod Tullius in 1. de Offic. * dicit, ꝙ ſicut quiſq; magnitudine animi excellit, ita maximè vult omnium princeps eſſe ſolus: ſed hoc ꝑtinet ad ambitionem. ergo ambitio pertinet ad exceſſum magnanimitatis.

RESP. dicēdum, ꝙ ſicut dictum eſt, * ambitio importat appetitum inordinatum honoris. Magnanimitas autem eſt circa honores, & utitur eis ſecundum quòd oportet. Vnde manifeſtum eſt, quòd * ambitio opponitur magnanimitati, ſicut inordinatum ordinato [n].

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ magnanimitas ad duo reſpicit, ad vnum quidem, ſicut ad finē intentum, quod eſt aliquod magnū opus, quod magnanimus attentat ſm ſuam facultatem: & quantum ad hoc opponitur magnanimitati per exceſſum præſumptio. Præſumptio. n. attentat aliquod magnū opus ſupra ſuam facultatē. Ad aliud autē reſpicit magnanimitas, ſicut ad materiā, qua debitè utit, ſ. ad honorē: & quātū ad hoc opponit magnanimitati ꝑ exceſſum ambitio. Non eſt autem inconueniens ſecundum diuerſa eſſe plures exceſſus unius medij.

AD II. dicēdū, ꝙ illis, q. ſunt conſtituti in dignitate, ꝑp quādam excellentiam ſtatus debetur honor: & ſm hoc inordinatus appetitus dignitatum pertinet ad ambitionē. Si quis enim inordinatè appeteret dignitatem non ratione honoris, ſed propter debitū dignitatis uſum ſuam facultatem excedentem, non eſſet ambitioſus, ſed magis præſumptuoſus.

AD III. dicēdū, ꝙ ipſa ſolēnitas exterioris cultus ad quendam honorē pertinet: vñ & talibus cōſueuit honor exhiberi. Qđ ſignificatur Iacob. 2. Si introierit in conuentū ueſtrū vir anulū aureū habens in ueſte cādida, & dixeritis ei: Tu ſede hic &c. Vñ ambitio non eſt circa exteriorē cultum, niſi ſecundum quòd pertinet ad honorē.

---

totius æternæ vitæ: quia charitas virtualiter omnia meritoria ſeruiter diſponit. Sed declinare ab aliqua harum relationum ſiuè contrariè, ſiuè priuatiuè, peccatum conſtituit ambitionis.

¶ In eodem primo articulo in reſponſione ad ſecundū, dubiū occurrit ex Martino ibidē, in q. 1. de ambitione, dicente, ꝙ hæc ſolutio nō placet, tum quia non eſt uerū, ꝙ virtutis præmium ſit beatitudo æterna, ſed ſolū uirtutis meritoriæ: tum quia ſolutio hæc nō eneruat, ſed corroborat argumentum. Nā ſi honor eſt præmiū inſufficiens virtutis, nō ſequitur ꝙ appetitus eius ſit inordinatus: immò oppoſitū, q̃ ſi aliud non obſtet, vr ſequi, ꝙ quantuſcumq; honor appeti poſſit ab habente exiguam valdè virtutem.

x In cōiuratiōe Catilinæ nō remote a prin. in c. cuius initiū: Vrbē Romam a medio.
Reſpon. 2. Vide non virtuoſos.
** Li. 3. c. 8. tom. 5.*

¶ Ad hoc dr, ꝙ prima obiectio peccat, tum quia author non dicit, Virtutis pmiū eſt beatitudo ęterna, ſed beatitudo: ſicut Philoſophus poſuit finem oīs virtutis fęlicitatē. Nec obſtat, ꝙ ipſa fęlicitas ſit actus uirtutis pfectiſſimæ. quīn ſicut inordinat[9] actus ſibi ipſi non eſt pœna, ita fęlicitas eſt pmium felicis animi: tum qa apud Theologum uirtus non meritoria nō eſt uirtus, niſi ſecundum quid in ſtatu naturæ lapſæ: quia nō eſt diſpoſitio perfecti ad optimum ſimpliciter.

Porrecta per totum. 652
** q. præc. art. 2.*

¶ Ad ſecundam uerò obiectionem dr, ꝙ ex hoc ipſo, ꝙ honor negatur uirtutis præmium ſimpliciter, & aſſirmatur virtutis pmium ſecundū quid ex parte aliorū. ſatis habetur, q. honor nō ē de numero bonorum ſimpliciter, ſed vtilium: ac per hoc ꝙ appetitus eius nō eſt ordinatus, ſi eſt appetitus eius ut finis. Et hoc ſufficit ad ſolutionē argumenti uolēns, quod appetitus honoris ſit appetitus licitus, quia eſt appetitus præmij uirtutis, quod habet rōnē finis. Habetur nihilominus ad pfectionem doctrinæ hinc, quòd appetitus honoris ſi debet eſſe ordinatus, debet eſſe ut appetitus boni utilis, qui debet eſſe ſecundum cōmenſurationem ad finē, & nō in infinitum, vt patet vniuerſaliter de recto appetitu utilium. Et propterea non pōt quicumq; habens uirtutē, appetere quantumcumque honorem, ſed commēſuratum ſecundum patriæ morē uirtuti illi. Honor enim cum ab alijs exhibeatur excellentiæ alicui, diuerſis excellentijs diuerſi honores accommodari ſunt: & propterea appetitus rectus non eſt, qui incommenſuratum ſuę virtuti honorem appetit. Et quàmuis nullus honor ſit cuicumque uirtuti ſufficiens ſimpliciter vt præmium, eſt tamē tali virtuti, ab hominibus talib[9], talis honor ſufficiens ut teſtimoniū humanū: & tali virtuti, talis alius honor, & ſic de alijs. Et propterea uitioſum eēt, ſi doctor ſtheologiæ uellet honorari ut imperator triumphans, & ſic de alijs.

x Lib. 1. in c. Fortitudinem, ſi ab honeſtate recedat.
** Præced. art.*

SVP. QV. CXXXI. ART. II.

Conclu.

IN art. 2. eiuſdē q. in rñſione ad primum, dubium occurrit ex Martino ibidē in q. 2. diſcedente ab hac ſolutione ꝓpterea qa diſtinguit magnanimitatē in multas magnanimitates, puta, in eam, quę habet pro obiecto rem honorabilem, puta, dignitatem: & eam quæ habet pro obiecto honorem, ſicut illa, qua quis cupit honorem ſuæ dignitati debitum. & ideo concludit ꝙ nec ambitio, nec pſumptio cuilibet magnanimitati opponitur &c.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ iſte homo in hoc videtur decept[9], quòd diſtinguit magnanimitatem in ſpecies, ubi debet diſtingui in actum ut eſt circa obiectum, & actū ut eſt circa materiam, vt in litera fit. Magnanimitas ſiquidem ut eſt appetitus magnorum operum, habet pro exceſſu præſumptionem. Et ipſa met, & non alia vt appetitus eſt honoris, habet pro exceſſu ambitionem. Et ſimiliter ut eſt appetitus gloriæ, habet ꝑ exceſſu inanem gloriam. Eadē ſiquidem eſt magnanimitas habens pro fine opus magnum, & pro materia honorem, & gloriam, rectèque ad omnia hęc ſe habet: ac per hoc ex cuiuſque horum defectu corrūpitur. Vnū eſt ergo mediū magnanimitatis conſtitutum ex cauſa integra: plures autem ſunt exceſſus diuerſorum concurrentiū ad perfectionem illius unius medij. Si verò eſſent diuerſæ magnanimitatem ſecundum ſpeciem, non eſſet medium unum, ſed quælibet haberet ſuum medium.

QVAESTIO CXXXII.

De inani gloria, in quinque articulos diuiſa.

DEINDE cōſiderandum eſt de inani gloria.

ET CIRCA hoc quæruntur quinque.

¶ Primò, Vtrum appetitus gloriæ ſit peccatum.

¶ Secundò, Vtrum magnanimitati opponatur.

¶ Tertiò, Vtrū ſit pcm̄ mortale.

¶ Quartò, Vtrum ſit vitium capitale.

¶ Quintò, De filiabus eius.

ARTICVLVS I.

Vtrum appetitus gloriæ ſit peccatum.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr̄ ꝙ appetitus gloriæ nō ſit pctm̄. Nullus enim peccat in hoc, ꝙ Deo aſſimilatur, quinimmo mandatur ad Eph. 5. Eſtote imitatores Dei, ſicut filij chariſſimi: ſed in hoc, ꝙ hō quærit [h] gloriam, vr̄ Deum imitari, q ab hominibus gloriā quærit. vnde dr̄ Iſai. 43. Affer filios meos de lōginquo, & filias meas ab extremis terræ, & omnē, q inuocat nomē meū, in gloriā meam creaui eum. ergo appetitus gloriæ non eſt peccatum.

¶ 2 Præt. Illud, [h] ꝑ qđ aliquis ꝓuocatur ad bonum, non videt̄ eſſe peccatum: ſed per appetitū gloriæ homines prouocantur ad bonum. dicit enim Tullius* i libro de Tuſcula. q̄ſtionibus, ꝙ homines ad ſtudia impelluntur gloria. In ſacra ēt ſcriptura ꝓmittitur gloria pro bonis operibus, ſm̄ illud ad Roma. 2. His quidem, qui ſunt ſecundum patientiam boni operis, gloriam, & honorē. ergo appetitus gloriæ non eſt peccatum.

¶ 3 Præt. Tulli[2]* dicit in ſua Rhetorica, ꝙ gloria eſt frequens de aliquo fama cum laude, & ad idem pertinet quod Ambr. dicit,* ꝙ gloria eſt quaſi clara cū laude notitia: ſed appetere [h] laudabilem famam non eſt pctm̄, quinimmò vr̄ eſſe laudabile, ſecundum illud Eccl. 41. Curā habe de bono nomine. & ad Roma. 12. Prouidētes bona non ſolum coram Deo, ſed etiam corā oibus hominibus. ergo appetitur inanis gloriæ non eſt pctm̄.

SED CONTRA eſt, quod Aug. dicit 5. de ciuitat. Dei. Sanius videt, qui amorem laudis, uitium eſſe cognoſcit.

RESP. dicēdum, ꝙ gloria claritatem quādam ſignificat: vnde gloriari idem eſt, ꝙ clarificari, ut Aug.* dicit ſuper Io. Claritas aūt, & decor quandam habent manifeſtationem: & iō nomē gloriæ ꝓpriè importat manifeſtationē alicui⁹ de hoc, qđ apud homines decorum vr̄, ſiuè illud ſit bonū corporale aliquod, ſiuè ſpirituale. Quia verò illud quod ſimpliciter clarū eſt, à multis conſpici pōt, & à remotis: iō propriè per nomen gloriæ deſignatur, ꝙ bonū alicuius deueniat in multorū notitiam, & approbationem, ſecūdum ꝙ Salluſtius dicit in Catilinario: Gloriari ad unū non eſt. Largius tamen accepto gloriæ nomine non ſolum conſiſtit in multitudinis cognitione, ſed ēt paucorū, uel unius, aut ſui ſolius, dū ſcilicet aliquis propriū bonū conſiderat, ut dignū laude: quod [m] aūt aliquis bonum ſuū cognoſcat, & approbet, nō eſt peccatū[n]. dr̄ enim 1. ad Cor. 2. Nos autem non ſpiritum huius mundi accepimus, ſed ſpiritum qui ex Deo eſt, ut ſciamus, quæ à Deo donata ſunt nobis. Similiter etiam [p] non eſt peccatum, ꝙ aliquis velit bona opera ſua ab alijs approbari.[q] dicit enim Matt. 5. Luceat lux ueſtra corā hominibus: & ideò[s] appetitus gloriæ de ſe non nominat aliquid uitioſum. Sed appetitus inanis, uel uanæ gloriæ uitium importat[t]: nā quodlibet uanū appetere vitioſum eſt, ſm̄ illud Pſ. 4. Vt qd diligitis vanitatē, & q̄ritis mēdaciū? Pōt aūt gloria dici uana tripliciter. Vno mō, ex parte rei, de qua quis gloriam quærit, puta, cum quis quærit gloriam de eo quod non eſt, uel de eo quod non eſt gloria dignum, ſicut de aliqua re fragili, & caduca. Alio modo, ex parte eius, à quo quis gloriam quærit, puta, hominis, cuius iudicium non eſt certum. Tertio, ex parte ipſius, qui gloriam appetit, qui uidelicet appetitum gloriæ ſuæ nō refert in debitū finem, puta, ad honorem Dei, uel ꝓximi ſalutē.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ſicut Auguſt.* dicit ſuper illud Ioann. 13. Vos uocatis me magiſter, & Domine, & bene dicitis. Periculoſum ē ſibi placere, cui cauendum eſt ſuperbire. Ille aūt q

---

SVP. Q. CXXXII. ART. I.

IN ar. 1. q. 132. dubium ex Martino in 1. q. de inani gloria occurrit, impugnante quòd gloria largiori vocabulo ſignificat etiā notitiā ſolius ipſiuſmet, qui gloriatur, tum quia ſecūdum omnes gloria importat alienā opinionem: tum quia 2. Rhetoricæ frequēter videtur poni bona opinio ꝓ gloria: tum quia gloria inter externa bona habita eſt.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ oīa hæc facilè vnico verbo excluduntur, dicēdo, quòd loquūtur de gloria ꝓpriè. Largiori autem uocabulo, ſicut iuſtus ē quis ſibiipſi, ita glorioſus eſt quis in ſua opinione.

¶ In eodē primo articulo circa ſufficientiam trium modorū in litera poſitorū de inani gloria, dubium ex Martino ibidē occurrit, dicente dari alios modos, ſcilicet, cum quis gloriā ſuā quærit cū alienæ gloriæ detrimēto: & rurſus cū quis nimis ardet amore gloriæ.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ hi duo modi ſpectāt ad tertium modum in litera poſitum, q eſt ex parte ipſius, q gloriam appetit. Oēs ſiquidem defectus, & deformitates annexę non ex parte rei, de qua, vel ei⁹ à quo gloria quęritur, ſiue ſint finis, ſiuè modi, ſiuè damni, ſiuè vtilis, & huiuſmodi, ex parte inordinati affect⁹ illius, qui gloriam appetit, ſe tenent: quis authoris ſolam circūſtantiam finis, & vtilis, utpote principalem in hoc membro expreſſerit. per hæc enim inſinuauit reliqua ex eodem capite procedentia, ſcilicet ex parte appetentis. Sicut ad primū membrum, ſcilicet, ex parte rei, reducitur omnis defectus ex parte rei, de qua maior gloria quæritur.

¶ In eodem 1. art. dubiū occurrit circa ſecundum membrum inanis gloriæ, ſcilicet, ꝙ gloria eſt inanis ex parte eius, à quo quis gloriā quærit: puta, hominis, cuius iudicium nō eſt certum. Videtur ſiquidē hoc falſum. Nam ſi gloria quæſita ab homine ex hoc ipſo quòd quęritur ab homine, eſt uana, ac per hoc deformis, ſequitur ꝙ nulla rōne ſine peccato poteſt quæri gloria ab homine: ac per hoc non liceret appetere gloriam humanam propter profectum aliorū, nec propter profectum proprium, nec propter honorem Dei: quod eſt inconueniens, cū gloria humana ſit quoddam bonū utile referibile in bonū finem.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ quærere gloriam ab homine, ut homine, non eſt ſecundum ſe prauum vt allata ratio probat. Sed ſi q̄ratur gloria humana vltra humanos limites, uel quia quæritur ab homine tamq̄ à certo, uel magno teſtimonio, aut etiam vltimo teſtimonio, tunc uitium eſt inanis gloriæ: & hoc modo intelligenda uidetur litera. Gloria ſiquidem humana ſi quęratur tamquàm magnum, aut certū aliquid, cum minimū quid, & incerti ſit teſtimonij, uana eſt ex parte eius, à quo quęritur. Si uero quærat infra humanæ magnitudinis, & certitudinis limites, uana ſi eſt ex parte ei⁹, à quo quæritur. Et hoc ſi aduertiſſet Martinus in q. 3. non putaſſet oppoſitū eſſe de mente authoris, ut in ſequenti art. verba authoris ad primum, manifeſtant.

¶ In eodem art. in reſponſione ad primū, cum dicitur, ꝙ Deus quærit.

Porrecta per totum.

653

Mal. q. 9. ar. 1. & 2. cor.

* Li. 1. nō remote a princip.

* Lib. 2. de inuentione fol. 3. ante fi. h.

* Id habet Aug. ſ libi 83. quæſt. q. 31. circa fi. to. 4.

Li. 5. c. 18. in princ. tom. 5.

* Tra. 82. & 100. nō longe a pri. & 104 non procul a fin. tom. 9.

Conclu. [m]

Conclu. [p]

Conclu. [s]

Gloria vana tripliciter.

* Trac. 58. non mul tū procul a princi. tom. 9.

quærit gloriā ſuam non pp ſe, ſed pp nos, non intelligitur vt ly pp, denotat cauſam finalē: qm̄ Deus gloriā ſuā, & oīa vult pp ſe tamq̄ finē uſum creatorum, & creabiliū: ſed intelligitur ly pp vt denotat terminū vtilitatis. Nos. n. ſumus ad quorū vtilitatē, Deus quærit ſuā gloriā. Nā de ipſo ſcriptū eſt, Bonorū noſtrorū, inter quæ eſt gloria, non indiges.

¶ In eodē art. in rñſione ad ſecundū, vbi de prouocatione ad virtutū opera ex gloriæ appetitu tractatur, ſcito q̄ ſi gloria vt finis virtutū ponit, virtutē deſtruit: ſi autē vocat, ad virtutem excitat, ad virtutē acquirendā humanū animū adiuuat magis q̄ cætera bona vtilia: quoniam in genere vtilium, gloria tenet principatum.

¶ In eodē art. in rñſione ad tertiū, dubiū occurrit: qm̄ appetere gloriā humanā, vt debitā ſuæ virtuti, quæ in veritate illi debet̄, nullū peccatum eſt: & tn̄ talis appetitus humanæ gloriæ ſiſtēs in ea, vt habet rōnem debiti ſibi ratione virtutis, quā habet, aut fecit, non habet aliqd̄ trū in litera numeratorū: quia nec ad hoc, q̄ Deus honoretur, nec ad hoc q̄ proximi ꝓficiant, nec ad hoc q̄ ipſemet proficiat, tēdit: ſed ad hoc, q̄ gloria ſibi debita ab hominibus, detur ab illis. Vt ſi quis appetat geſta ſuæ virtutis conſcribi, aut manifeſtari, vt debitas ſibi laudes habeat nō plus quàm oportet.

¶ Ad hoc dr̄, q̄ ex hoc ipſo, q̄ gloria ordinatur immediatè ad virtutē, & habentē ipſam vt ſic, ſequitur q̄ ordinet̄ mediatè ad Deū, qui eſt ordinatius finis virtutis, & habentis ipſam vt ſic. Ac p hoc talis appetitus gloriæ eſt appetitus gloriæ vt vtilis ad hoc, q̄ Deus ab hominibus glorificetur: licet non immediatè, tamen mediatè.

Lib. 5. c. 12. tom. 5.

SVP. Q CXXXII. ART. II.

IN art. 2. eiuſdem 132. q. dubium occurrit ex Martino, vbi ſupra q. 3. impugnante literæ huius rationem, q̄ non concludat: quia iſta conſequentia nihil valet, Hæc ſe habent ſicut cauſa, & effectus. igitur ad eandem virtutem pertinent: qd̄ tamen præſupponit ratio illa. Fortitudo enim bellica eſt cauſa honoris, & tamen ad diuerſas virtutes ſpectant fortitudinis actus, & honor.

¶ Ad hoc dicitur, q̄ conſequentia literæ non præſupponit illā vniuerſalē propoſitionem, ſ. Cauſa, & effectus ſpectant ad eandem virtutem, ſed tamen conſequentia in his ſpecialibus termi-

ſuper oīa eſt, quantſcunq; ſe laudet, nō extollit ſe. Nobis nāque expedit Deū noſſe, nō illi: nec eū quiſq; cognoſcit, ſi nō ſe iudicet ipſe q nouit. Vndè patet, q̄ Deus ſuā gloriā nō quærit pp ſe, ſed pp nos. Et similiter etiā homo laudabiliter pót ad aliorum vtilitatem gloriam ſuam appetere, ſm̄ illud Matt. 5. Videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum qui in cælis eſt.

B

Ad II. dicendū, q̄ gloria q̄ hr̄ à Deo, non eſt gloria vana, ſed vera: & talis gloria bonis operibus in præmiū repromittit̄, de qua dr̄ 2. ad Cor. 10. Qui gloriatur, in Dño glorietur: nō enim qui ſeipſum comēdat, ille probatus eſt, ſed quē Deus cōmendat. Prouocant̄ ēt aliqui ad virtutū opera ex appetitu gloriæ humanæ, ſicut ex appetitu aliorū terrenorū bonorū: nō tn̄ eſt verè uirtuoſus qui propter humanam gloriam opera uirtutis operatur, ut Aug. probat in 5. de ciuita. Dei.

C

Ad III. dicendū, q̄ ad perfectionē hominis pertinet, q̄ ipſe cognoſcat: ſed qd̄ ipſe ab alijs cognoſcat, nō pertinet ad eius pfectionē, & ideò nō eſt p ſe appetendū. Pót tn̄ appeti inquantū eſt utile ad aliqd ue ad hoc q̄ Deus ab hominibus glorificetur: uel ad hoc q̄ homines proficiant ex bono, qd̄ in alio cognoſcunt, uel ex hoc q̄ ipſe homo ex bonis quæ in ſe cognoſcit per teſtimoniū laudis alienæ, ſtudeat in eis perſeuerare, & ad meliora ꝓficere: & ſm̄ hoc laudabile eſt, q̄ curam habeat aliquis de bono nomine, & q̄ ꝓuideat bona corā Deo, & hōibus: nō tū q̄ in hominum laude inaniter delectetur.

D

ARTICVLVS II.

Vtrum inanis gloria magnanimitati opponatur.

AD SECVNDVM ſic procedit̄. Videt̄ q̄ inanis gloria magnanimitati nō opponat̄. Pertinet. n. ad inanē gloriā vt dictū eſt, * q̄ aliquis glorietur in his quæ non ſunt, qd̄ pertinet ad falſitatē, vel in rebus terrenis & caducis, qd̄ pertinet ad cupiditatem: vel in teſtimonio hominum, quorū iudiciū non eſt certum, qd̄ pertinet ad imprudentiam: huiuſmodi autem vitia non opponuntur magnanimitati. ergo inanis gloria non opponitur magnanimitati.

¶ 2 Præ. Inanis gloria non opponit̄ magnanimitati p defectū, ſicut puſillanimitas, quę inani gloriæ repugnās uidetur, ſimiliter etiā nec per exceſſum: ſic enim magnanimitati pręſumptio, & ambitio opponūtur, ut dictū eſt, * à quibus inanis gloria differt. ergo inanis gloria nō opponitur magnanimitati.

¶ 3 Pręt. Ad Philip. 2. ſuper illud, Nihil per contentionē, aut inanem gloriam, dicit gloſſ. * erant aliqui inter eos diſſentientes, inquieti, inanis gloriæ cauſa contendentes: contentio autem non opponitur magnanimitati. ergo neq; inanis gloria.

Sed contra eſt, qd̄ Tullius * dicit in 1. de officijs, Cauenda eſt gloriæ cupiditas. Eripit. n. animi libertatem, pro qua magnanimis uiris omnis debet eſſe contentio. ergo opponitur magnanimitati.

E

Resp. Dicendū, q̄ ſicut ſupra dictū eſt, * gloria eſt quidā effectus honoris, & laudis. Ex hoc

nis, gloria ſcilicet, & honore, ratione ſimilitudinis vltra connexionem cauſalem: ita q̄ ex hoc, q̄ gloria eſt effectus quaſi homogeneus honoris (qd̄ potuit declarari in multis ad ꝓpoſitū) tenet rō Ambo ſiquidē ſunt bona externa, ſimilia, teſtimonia, ac quaſi pmia virtutis ſuprema inter humana, eadē rōne appetibilia. Ex hoc ſiquidē q̄ honor eſt cauſa talis effectus, ſequitur q̄ vna met virtus hēt p materia vtrumq;.

¶ In eodē 2. artic. dubiū occurrit, An ſicut diſtinguitur honor in magnū & mediocrē ſic vt ſpectent ad diuerſas virtutes, ita diſtingueda ſit gloria in magnā, & mediocrē, ita q̄ magna ſpectet ad magnanimitatē, & mediocris ad aliā virtutē, ac p hoc inanis gloria magna opponatur magnanimitati, mediocris verò alteri virtuti. Et ſi ſic eſt, cur author hoc tacuit?

Porrecta per totum. 654

2. d. 42. q. 2. art. 4.

ar. præ

¶ Ad hoc dr̄ primò, q̄ ſicut de honore diſtinctū eſt, ita de gloria diſtinguendū eſt: ita q̄ magna gloria eſt materia magnanimitatis, parua autem eſt materia illius virtutis, cuius materia eſt paruus honor. Tacuit aūt hoc author, dimittēs hoc ꝓ claro, & apto ex hoc, q̄ gloria cōſequitur ad honorē, & proportionabiliter illi reſpondet.

q. 130. ar. 2. q. pc. art. 2.

¶ Dicitur ſecundò, quòd gloria ſimpliciter dicta non conſequitur niſi magnos honores, reuerētias, & laudes: quoniam qui mediocriter honore, aut laude digni ſunt, non ſunt ſimpliciter clari, ſed ſecundùm quid. Et propterea inanis gloria eſt unum tantum uitium, ad quod reductiuè ſpectat quæcumque mala gloriatio: ſicut ſecundùm quid tale, reducitur ad ſimpliciter tale. & hæc ſolutio eſt uera. Ideo author non diſtinxit de honore, ſicut nec de gloria: quia gloria ſimpliciter ſumpta, non eſt diſtinguibilis in magnam & mediocrem, quàmuis una gloria ſit maior altera: ſicut etiam inter magnos honores unus eſt maior altero honore.

Eſt glo. Ambro. in hunc locum to. 5.

Lib. 1. in c. Magnanimit. in duob. poſtrime ſita eſt. Cupiditas gloriæ eripit libertatē cupienti.

q. 132. ar. 1. ad. 3.

¶ In eodem artic. in reſponſione ad primū, nota illa verba. Magnitudini animi repugnat, q̄ aliquis glorietur in teſtimonio laudis humanæ, quaſi hoc magnum aliquid æſtimetur. Ex his namq; ultimis uerbis apparet Martinum non penetraſſe literam hanc, & propterea dixiſſe, q̄ ſecundùm S. Tho. quærere gloriam humanam ſemper uidetur uanum: cum author hic explicet tunc eſſe peccatum, ſeu uanum, quando humana gloria quæritur ut aliquid magnum, ut ſuperius probauimus.

glo-

enim ꝙ aliqs laudatur, uel quęcumq; reuerentia ei exhiberet, reddit clarus in notitia aliorū. F Et qa magnanimitas eſt circa honorē, ut ſupra ● dictū eſt, cōſequens eſt ēt, ut ſit circa gloriam, ut. ſ. ſicut aliquis moderatè utitur honore, ita ēt moderatè utatur gloria: & ideò ᵐ inordinatus appetit ᵒ gloriæ directè magnanimitati opponitur. ⁿ

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ hoc ipſum magnitudini animi repugnat, ꝙ aliquis res modicas tm̄ appretiet, ꝙ de eis glorietur. G Vndè in 4. * Ethico. dicit de magnanimo, ꝙ ſibi ſit honor paruus. Similiter etiam & alia quæ pp honorē quærūtur, puta, potētatus, & diuitiæ, parua reputātur ab eo. Similiter ēt magnitudini animi repugnat, ꝙ aliquis de his, quæ non ſunt glorieť. Vndè de magnanimo dicitur 4. * Ethic. ꝙ magis curat ueritatē, q̄ opinionem. Similiter etiam magnitudini animi repugnat, ꝙ aliquis glorietur in teſtimonio laudis humanæ, quaſi hoc magnū aliqd æſtimetur. Vñ de magnanimo dicitur in 4. † Ethic. ꝙ nō eſt ei cura, ut laudetur: & ſic ea quæ alijs uirtutibus opponuntur, nihil prohibet opponi magnanimitati, ſecundùm quòd habent pro magnis: quæ parua ſunt. I

Ad II. dicendū, ꝙ inanis gloriæ cupidus, ſm̄ rei ueritatē deficit à magnanimo, quia uidelicet gloriat in his, quæ magnanimus parua æſtimat, ut dictū eſt: ● ſed conſiderādo ęſtimationē eius, opponitur magnanimo per exceſſum, quia uidelicet gloriam quam appetit, reputat aliquid magnum, & ad eam tendit ſupra ſuam dignitatem.

Ad III. dicendū, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt, * oppoſitio uitiorum non attenditur ſecundùm affectum: ʳ & tamen hoc ipſum magnitudini animi opponitur, ꝙ aliquis contentionem intendat. Nullus enim contendit niſi pro re, quam æſtimat magnam. Vndè Philoſoph. dicit in 4. * Ethico. ꝙ magnanimus non eſt contentioſus, quia nihil æſtimat magnum. K

Articvlvs III.

Vtrum inanis gloria ſit peccatum mortale.

Ad tertivm ſic procedit. Videtur ꝙ inanis gloria ſit peccatum mortale. Nihil enim ᵇ excludit mercedem ęternam, niſi peccatum mortale: ſed inanis gloria excludit mercedem æternam. dicitur enim Matth. 6. Attendite ne iuſtitiam ueſtrā faciatis coram hominibus, ut uideamini ab eis, alioquin mercedem non habebitis apud patrem ueſtrum, qui in cælis eſt. ergo inanis gloria eſt peccatum mortale.

¶ 2 Præ. Quicumq; ſurripit ſibi, qđ eſt Dei proprium, mortaliter peccat: ſed per appetitū inanis gloriæ ᵇ aliquis ſibi attribuit, quod eſt proprium Dei. dicitur enim Iſaiæ 42. Gloriam meam alteri non dabo. & 1. ad H Timoth. 1. Soli Deo honor, & gloria. ergo inanis gloria eſt peccatum mortale.

¶ 3 Pręt. Illud peccatum, quod eſt ʰ maximè periculoſum, & nociuum, uidetur eſſe mortale: ſed peccatum inanis gloriæ eſt huiuſmodi, quia ſuper illud 1. ad Theſſalonicenſes 2. Deo qui probat corda noſtra. dicit gloſ. ● Auguſtini. Quas vires nocendi habeat humanæ gloriæ amor non ſentit, niſi qui ei bellum indixerit: quia etſi cuiuſquàm facilè eſt laudem non cupere dum negatur, difficilè tamen eſt ea non delectari cum offertur. Chryſoſtomus etiam dicit * Matth. 6. quòd inanis gloria occultè ingrediť, & oīa quæ intus ſunt inſenſibiliter aufert. ergo inanis gloria eſt peccatum mortale.

Sed contra eſt, quod Chryſoſtom. dicit ſuper Matthæ. * quòd cum uitia cætera locum habeant in ſeruis diaboli, inanis gloria etiam locum habet in ſeruis Chriſti: in quibus tamen nullum eſt peccatum mortale. ergo inanis gloria non eſt peccatum mortale.

Reſp. Dicendū, ꝙ ſicut ſupra dictū eſt, ● ex hoc aliqđ peccatū eſt mortale, ꝙ charitati cōtrariatur. Peccatū aūt inanis gloriæ ſm̄ ſe conſideratū, non vř contrariari charitati quantū ad dilectionē proximi: quātū aūt ad dilectionē Dei, pt cōtrariari charitati dupliciter. Vno mō, rōne materiæ, de qua qs gloriať, puta, cū qs gloriatur de aliquo falſo, qđ cōtrariatur diuinæ reuerētiæ, ſm̄ illud Ezech. 28. Eleuatū eſt cor tuū, & dixiſti, Deus ego ſum. Et 1. ad Corin. 4. Quid habes, qđ nō accepiſti? Si autē accepiſti, quid gloriaris quaſi nō acceperis? Vel ēt cū quis bonū temporale, de quo gloriatur, pręfert Deo. quod prohibetur Hierem. 9. Non glorietur ſapiēs in ſapiētia ſua, nec fortis in fortitudine ſua, nec diues in diuitijs ſuis: ſed in hoc glorietur qui gloriatur, ſcire, & noſſe me. Aut etiā cum quis præfert teſtimonium hominum teſtimonio Dei. Sicut

contra

¶ In eodem ſecundo ar. in rñſione ad ſecūdum, dubiū ex Martino ubi ſupra occurrit, impugnante hāc rñſionem, pro quanto dicit, ꝙ cupidus gloriæ, ſecundùm rei ueritatē deficit à magnanimo: quia cupidus gloriæ ex dignis cupit maiorē gloriā, q̄ dignus ſit, & ex nō dignis cupit gloriā: magnanimus aūt ex dignis proportionatam, ex nō dignis nullā. ergo ſecundū ueritatē opponiť magnanimo per exceſſum.

*q. 125. ar ti. 1. & 2.

Conel. m

¶ Ad hoc dř. ꝙ in magnanimi opibus duo cōſiderantur. Primū eſt, id undè eſt dign⁹: ſecundùm, id quo eſt dignus. Et quoad primum, cupidus deficit à magnanimo, qm̄ id unde magnanim⁹ gloriam honoremq; habet, eſt uerè magnum, nec eſt minus quàm reputetur. Id uerò unde cupidus gloriam quærit, aut non eſt uerè magnū, quale eſt omne humanum bonū externum aut eſt minus magnum q̄ æſtimetur, ut cum appetit maiorem gloriam, q̄ ſua uirtus mereatur. Et ſic ſecundùm ueritatem rei qua dignus ęſtimatur gloria, deficit à magnanimo cupidus, ut in litera dicitur.

*Lib. 4. ca. 3. ante medíū. to. 5. Cordi magno oīa tranſitoria parua.

* Lib. 4. c. 3. aliquantulum ante fin. ca. tom. 5.

†lib. 4. c. 3. aliquantulū ante fin. to. 5.

SVP. Q. CXXXII. ART. III.

In art. tertio eiuſdē quæſtionis collige quatuor modos, quibus inanis gloria eſt peccatum mortale, ſ. tres ſe tenentes ex parte materiæ, quorum primus eſt de bono, falſo tñ. & contra diuinam reuerentiam uel uſurpando diuinitatem, uel non recognoſcendo dependentiam. Secūdus, de bono temporali amato præ Deo. Tertius, de teſtimonio humano prælato teſtimonio diuino. Et unum ex parte intentionis gloriãtis.

* In ſolutio. ad pręced. argu.

* q. 127. ar. 2. ad 2.

Reſpōſio 2.

¶ Sed accidit hic dubium: quia prętermiſſus eſt modus ex parte materiæ, cum quis gloriatur de peccato mortali, iuxta illud Quid gloriaris in malitia?

* Lib. 4. c. 3. nō multū ante fi. to. 4.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ author diſtinxit peccatum mortale inanis gloriæ in duo capita, ſcilicet ex parte materiæ, & ex parte gloriantis. Nec aſſumpſit prouinciam ponendi exempla omnium modorum, qui ſe tenent ex parte materiæ: quoniam diſtinguendum fuiſſet de materia bona, uel mala. Sed author ſolicitus fuit circa materiam propriam gloriæ, quæ eſt bonum: & de bono dedit quatuor exempla, dicendo, puta, cū quis &c. de malo autem nullum tamquam manifeſtum relinquens, ꝙ gloriari de mortali peccato eſt peccatū mortale inanis gloriæ ratione materiæ, quia eſt gloria de eo, quod eſt contra diuinum honorem: gloriari autem de ueniali, eſt ueniale.

Porrecta per totum. 656

Mal. q. 9. artic. 2.

*Lib. 4. c. 3. aliquantulum ante fin. to. 5.

*Habetur in glo. ordinaria ex Aug.

* Homil. 13. i Mat. opere imperfe. to. 2

* Homil. 13. i Mat. in opere imperfe. tom. 2.

* q. 24. ar. 12. Et q. 110 ar. 4. Et q. 112. ar. 2.

contrà quoſdam dr̄ Ioan.12. Qui dilexerũt magis A gloriam hoĩum, q̃ Dei. Alio modo, ex parte ipſius glorianṫis, qui intentionẽ ſuam refert ad gloriam tamq̃ ad vltimum finẽ, ad quem, ſ. ordinat ẽt virtutis opera, & pro quo conſequẽdo non ꝑtermittit facere ẽt ea q̃ ſunt contra Deũ: & ſic ᵐ eſt peccatum mortale.ᵃ Vndè Aug. dicit in 5. de ✱ ciu. Dei, ꝙ hoc vitium, ſ. amor humanę laudis, tam inimicũ eſt piæ fidei, ſi maior in corde ſit cupiditas glorię, q̃ Dei timor, uel amor, vt diceret Dñs Ioã.5. Quõ poteſtis credere, gloriã ab inuicẽ expectantes, & gloriam q̃ a ſolo Deo eſt, non quærentes? Si autẽ amor humanæ gloriæ, quãmuis ſit inanis, non tñ B repugnet charitati neque quantum ad id de quo eſt gloria, neque quantum ad intentionẽ gloriam quærentis, non eſt peccatum mortale, ſed ueniale.

Concl. m

ᵃLib. 5. c. 14. paulo a princi. tom. 5.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ nullus peccãdo meretur ᵈ uitam æternã. Vndè opus virtuoſum amittit uim merendi vitã æternã, ſi ꝑp inanẽ gloriam fiat, ẽt ſi illa inanis gloria non ſit peccatũ mortale. Sed qñ aliquis ſimpliciter amittit æternã mercedẽ ꝑp inanem gloriã, & non ſolũ quantum ad vnum actum, tunc inanis gloria eſt peccatum mortale.

D 882.

AD II dicendum, ꝙ non oĩs qui eſt inanis gloriæ cupidus, appetit ſibi illam excellentiã, q̃ cõpetit ſoli Deo. Alia enim eſt gloria quæ debetur ſoli Deo, & alia quæ debetur hõi virtuoſo, uel diuiti.

AD III dicendũ, ꝙ inanis gloria dr̄ eſſe periculoſum peccatum non tantum ꝑp grauitatem ſui, ſed etiam propter hoc, ꝙ eſt diſpoſitio ad grauia peccata, inquantum ſcilicet per inanem gloriam redditur homo præſumptuoſus, & nimis de ſeipſo confidens. Et ſic etiam paulatim diſponit ad hoc, quòd homo priuetur interioribus bonis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum inanis gloria ſit vitiũ capitale. E

AD QVARTVM ſic procedit. Vr̄ ꝙ inanis gloria 1 non ſit vitiũ capitale. Vitiũ. n. ꝙ ſemꝑ ex altero oritur, non vr̄ eſſe capitale: ſed inanis gloria ſemper ex ſuperbia naſcitur. ergo inanis gloria nõ eſt uitiũ capitale.

¶ 2 Præt. Honor vr̄ eſſe aliquid principalius,ʰ q̃ gloria, q̃ eſt ei⁹ effectus: ſed ambitio, q̃ eſt inordinatus appetitus honoris, non eſt uitium capitale. ergo ẽt neque appetitus inanis gloriæ.

¶ 3 Præt. Vitiũ capitale hẽt aliqua principalitatẽ: ʰ ſed inanis gloria non vr̄ hr̄e aliquã principalitatem neq; quantum ad rõnem peccati, quia non ſemper eſt peccatum mortale, neq; ẽt inquantum ad rõnem boni appetibilis, quia gloria humana vr̄ eſſe quiddã fragile, & extra hominem exiſtens. ergo inanis gloria nõ eſt uitium capitale.

A SED CONTRA eſt, ꝙ Greg. 31. ✱ Moral. numerat inanẽ gloriã inter ſeptem uitia capitalia.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ de uitijs capitalibus dupliciter aliqui loquuntur. Quidã enim ponũt ſuperbiam unum de uitijs capitalibus. Et hi non ponunt inanẽ gloriã iter uitia capitalia. Greg. autem in 31.✱ Moral. ſuperbiã ponit reginam oĩum uitiorum: & inanẽ gloriã, quę immediatè B ab ipſa oritur, ponit uitium capitale. & hoc rõnabiliter. Superbia enim, ut infra dicetur,✱ importat inordinatũ appetitũ excellentiæ. Ex oĩ autẽ bono qđ quis appetit, quandã perfectionẽ & excellentiã conſequitur: & ideò fines oĩum uitiorum ordinantur in finem ſuperbiæ. & propter hoc vr̄ ꝙ habeat quandam generalẽ cauſalitatẽ ſuꝑ alia uitia, & non debeat cõputari inter ſpecialia uitiorũ princi C pia, quæ ſunt uitia capitalia. Inter bona autem, ꝑ quæ excellẽtiam homo conſequit̃, ꝑcipuè ad hoc operari vr̄ gloria, inquãtum importat manifeſtationẽ bonitatis alicuius. Nam bonum naturaliter amatur, & honorat̃ ab omnib. & ideò ſicut ꝑ gloriã quæ eſt apud Deum, conſequit̃ homo excellentiam in rebus diuinis; ita ẽt per gloriã hoĩum cõſequitur homo excellentiã in reb. humanis. Et iõ ꝑp propinquitatẽ ad excellentiam, quam hoies maximè deſiderãt, conſequẽs eſt, ꝙ ſit multũ appetibilis & quia ex eius iordinato appetitu multa vitia oriunt̃, iõ inanis ᵐ gloria eſt uitiũ capitale.ᵃ

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ aliquod uitiũ oriri ex ſuperbia non repugnat ei, quod eſt eſſe uitium capitale, eo ꝙ, ſicut ſupra dictũ eſt,✱ ſuperbia eſt regi E na, & mater omniũ uitiorum.

AD SECVNDVM dicẽdum, ꝙ laus, & honor cõparant̃ ad gloriam, vt ſupra ✱ dictũ eſt, ſicut cauſæ ex quibus ſequitur gloria. Vndè gloria comparatur ad ea ſicut finis. Propter hoc enim aliquis amat honorari, & laudari, inquantum per hoc aliquis æſtimat ſe in aliorum notitia fore præclarum.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ inanis gloria habet principalem rõnẽ appetibilis rõne iam dicta: ✱ & hoc ſufficit ad rõnẽ uitij capitalis. Non aũt requiri

Lib. 31. c. c. 31.

Lib. 31. c. 31.

Q. 161. ar. 1. & 2.

Conclu. m

1. 2. 84. ar. 2 & 4. ad 4.

Ar. 2. hui⁹ q̃ſt. & q. 103. art. 1. ad 3.

In cor. ar.

Porrecta per totum.

657

Inf. art. 5. & locis ibidem. notatis.

SVP. Q. CXXXII. ARTIC. IIII.

Nic. de Niſsi Tra. 3. p. 3. pa. 1. q. 1.

IN ar. 4 eiuſdem q. 132. multa occurrunt ex Martino, in q. 5. dubia, circa multas propoſitiones lię. Primũ eſt circa dñã inter ſuperbiam, & inanẽ gloriã, ꝙ ſuperbia eſt inordinat⁹ appetitus excellentiæ: inanis gloria verò inordinatus appetitus manifeſtationis ipſi⁹ excellentiæ: qñ aut ſuperbus appetit excellere ſcdm veritatẽ aut ſecundũ apparẽtiam. Si primo mõ, hoc non vr̄ malum. Si ſecũdo, hoc eſt appetere manifeſtationẽ excellentię, quam non habet, quod ſpectat ad inanẽ gloriã ſecundum ipſum.

¶ Secundum eſt circa illam propoſitionẽ, Ex oĩ bono qđ quis appetit quandã perfectionẽ & excellentiã conſequit̃ &c. quia aut hoc eſſet ſecundum veritatem, aut ſcdm opinionẽ appetẽtis. Nõ primo q̃ ꝑ oẽm iordinatũ appetitũ, delectabilis aut vtilis, fit q̃s ſcdm veritatẽ iperfectior: nec ſecundo modo, quia libidinoſus, & auarus opinatur ſe imperfectiorẽ. Et indè eſt ꝙ refugit hoc facere cotam hominibus, putans ſe deſpici, ſi hæc ſciantur.

¶ Tertium eſt circa illã propoſitionẽ, Fines oĩum uitiorũ ordinãtur in finem ſuperbiæ: qñ finis puſillanimitatis, timoris, luxuriæ, accidiæ, & irãꝫ, non ordinã tur in finẽ ſuperbię, ſ. excellentiæ appetitum. Et ex his oĩbus infert, ꝙ author non ſufficientẽ rõnẽ reddit, quare ſuperbia regina uitiorũ ponit̃.

¶ Ad primũ dubium dr̄, ꝙ ſuperbus appetit excellere ſcdm rẽ, & ꝙ hoc eſt peccatũ: quia excellẽtia appetita nõ eſt proportionata appetẽti uel ſimpliciter, uel quoad modum habendi.

¶ Ad ſcdm dubium dr̄, ꝙ aliud eſt loqui de bono qđ appetit̃, puta, delectabili, vel vtili: aliud de modo appetẽdi, ſeu habendi bonum illud, puta inordinatè, ſeu iniuſtè. Ex omni ſiquidem bono tam delectabili q̃ utili, qđ homo appetit, cõſequit̃ homo ꝑfectionẽ aliquã, ac ꝑ hoc excellẽtiã reſpectu non habentium illam. Auarus ſiquidẽ pecunia perficitur quoad potentiã: quia põt per illã, quod ſine illa nõ poterat. Libidinoſus perficitur in ſatietate appetitus, q̃ nonnulla felicitatis pars eſt, quamuis ex modis habendi deterior non perfectior fiat. In litera aũt dicitur, quòd ex omni bono

quis

quis perficitur, & non ex omni modo habendi bonū. Et ex turpitudine modi prouenit, q̄ refugiunt homines iſta coram alijs committere. Eſt ergo vera literæ propoſitio proportionaliter, q̄ ex bono conſecuto ſecundum rem, perficitur ſecundum rē: conſecuto autem ſecundum apparentiam, perficitur ſecundū apparentiā, ſeu opinionem.

¶ Ad tertium dr̄, q̄ cū omnia vitia machinētur vel ad bonū cōſequendum, vel tuendū, vel ad malū vitādum verè, vel apparēter, & vtrumq; horū ad excellentiam ordinabile ſit, conſequēs eſt, vt nullum excipiatur vitiū a fine ſuperbiæ. Puſillanimes nāque, & timidi retrahūt ſe a bono, vel cauēt à malo, vt conſeruent qd̄ habent, vt patet de ſeruo, qui abſcondit talentū, & ſic de alijs: & ex his patet, q̄ benè deductum eſt in litera, ſuperbiā eſſe reginam vitiorū.

Porrecta per totū. 658

Sup q. 21. ar. 4. & q. 105. ar. 1. ad 2. Et inf. q. 138. ar. 2. ad 1. Et 2. diſt. 42. q. 2. artic. 3. cor. Ethi. le. 2. Et ma. q. 8 artic. 1. cor. & q. 9. art. 3. & q. 13. ar. 3. cor.

*Libr. 23. c. 1. 7.

¶ In eod. arti. 4. nota, q̄ quia finis, & mediū ad finem aliter ſe habent ſecundùm ordinem intētionis, & aliter ſecundum ordinem executionis: prius enim eſt in intentione ſanitas, q̄ medicina: in executione autē prius adhibetur medicina, q̄ acquiratur ſanitas: ideò cū ſuperbia, & inanis gloria ſe habeant, vt finis, & medium, prior eſt in intentione excellētia, q̄ eſt finis ſuperbiæ, & cōſequēter apparētia, quæ eſt finis inanis gloriæ: ſed ſecundùm ordinē executionis primo quærimus apparere, vt manifeſti iam & clari, excellētiam conſequamur. Quærunt ſiquidē ſuperbi manifeſtare ſe tamquā virtute, aut poteſtate, aut induſtria p̄ditos, ut manifeſti amentur, & honorentur. Bonum .n. vt in litera dr̄ naturaliter amatur & honorat̄ cū manifeſtū eſt. Amati aūt, & honorati clari habentur. Qui autem glorioſi habentur, propinqui ſatis ſunt, vt exaltentur ad dignitates, & excellentias: & ſic gloria eſt medium ad excellentiā acquirendam, vt in litera ex hac ratione probatur. Et ſic oritur inanis gloria ex ſuperbia, ſicut medium ex fine. Oritur nihilominus gloria ex excellentia, tamquàm quaſi paſſio ex ſubiecto, dum excellere minus æſtimamus, niſi effluat in aliorū notitiā, iuxta illud. Scire tuū, nihil eſt, niſi te ſcire hoc ſciat alter. Ambæ aūt dictæ propinquitates, connexiones, & depēdentiæ, ſe tenēt ex parte rerum ſecūdū ſe: & propterea ſecūdùm ſe loquēdo inanis gloria ex ſuperbia eſt. Quod aūt autumat nouiter Martinus contra cōem doctrinam, inanem gloriam eſſe vitium capitale reſpectu ſuperbiæ, non eſt verum ſecundùm ſe, ſed quoad nos q̄nq; & ideò eſt ſimpliciter falſum. Et tantò minus ſuſcipiendum, quantò ſimul cum hoc negat inanem gloriā eſſe capitale vitium reſpectu luxuriæ: qm̄ ex parte noſtri, ſicut poſſumus excellentiam ordinare in vanam gloriā vt finē, ita poſſumus ordinare luxuriæ actus in vanā gloriā vt finem, cum multi de his glorientur, & multi ideò luxurientur, vt æſtimentur magni.

¶ Vndè ad argumenta Martini in q. 5. dicendum breuiter.

¶ Ad primum quidem, quòd multi excellere ordinant in gloriam, iam patet, quòd hoc ex parte noſtri eſt.

¶ Ad ſecundū vero de Lucifero, q̄ quia glorioſus appetijt æqualitatem diuinam, dicitur quòd ſi, quia, dicit finem, falſum aſſumitur. Non .n. propter inanem gloriam appetijt æqualitatē. Si autem ly, quia, denotat diſpoſitionem ex parte appetētes, verum aliqualiter eſt, ſed non ad propoſitum. Ex eo namque q̄ Lucifer erat in ſeipſo magnus ac glorioſæ naturæ, propinquus fuit ut appeteret aliquid ſuperius, ſed non propter gloriam, ſed propter excellere.

¶ Ad authoritatem vero Caſſiani, collatione quinta dicitur, quòd ex parte noſtri ſalutari poteſt.

tur q̄ uitiū capitale ſemper ſit peccatū mortale: quia ēt ex ueniali peccato pōt mortale oriri, inquantum ſcilicet veniale diſponit ad mortale.

ARTICVLVS V.

Vtrum conuenienter dicātur filiæ inanis gloriæ eſſe inobedientia, iactantia, hypocriſis, contentio, pertinacia, diſcordia, & nouitatū præſumptio.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur q̄ inconueniēter dicantur filiæ inanis gloriæ eſſe inobedientia, iactantia, hypocriſis, contentio, pertinacia, diſcordia, nouitatū p̄ſumptio. [a] Iactātia enim ſecundū Greg. 23. Moral.* ponit̄ inter ſpecies ſuperbiæ: ſuperbia autem non orit̄ ex inani gloria, ſed potius econuerſo, vt Gregor. dicit 31. Moral.† ergo iactantia non debet poni filia inanis gloriæ.

¶ 2 Præt. Contentiones, & diſcordiæ vīr ex [h] ira maximè ꝓuenire: ſed ira eſt capitale vitiū inani gloriæ cōdiuiſum. ergo vr̄ quòd nō ſint filiæ inanis gloriæ.

¶ 3 Præt. Chryſ. dicit ſup* Matth. q̄ vbiq; vana gloria [b] malum eſt: ſed maximè [i] philāthropia, ideſt, in miſericordia, quę tamē non eſt aliquid nouū, ſed in conſuetudine hoīum exiſtit. ergo p̄ſumptio nouitatū nō dēt ſpecialiter poni filia inanis gloriæ.

SED CONTRA eſt [m] authoritas Greg. in 31. Moral.† vbi p̄dictas filias inanis glorię aſſignat.[n]

RESPON. Dicendum, q̄ ſicut

† Libr. 31. c. 31.

* Innuit Homi. 19. a medio ſ opere .imperfecto, tom. 2.

†Lib. 31. c. 31.

Conclu.

SVPER Q. CXXXII. ART. V.

Nic. de Niſſetra. 3 p. 3. pr. 1. q. 1.

IN articulo 5. eiuſdem quæſtionis 132. multa Martini in quęſtione ſexta, ibidem citata occurrunt contra hunc articulum. Primum eſt, Quòd iactantia ſit tantum verbis, vt vult Thom.

¶ Secundum eſt, Non placet quod ait Thomas de pertinacia, q̄ pertinet ad intellectum: cum ipſe ponat eam opponi virtuti perſeuerantiæ, & vitio mollitiei, quæ ſunt habitus partis appetitiuæ, & non intellectus.

¶ Tertium eſt, Non puto verū quod ait Thomas, q̄ ira non cauſat contentionē, & diſcordiā niſi cū adiūctione inanis gloriæ. Nā cum ita ex diſpendio lucri ꝓuenit, nō ſit contētio de gloria, ſed de lucro, vel damno: nec talis cōtēdit, q̄a glorioſum putat non cedere alteri, ſed propter lucrum habēdum, vel dānum vitandum, à quo deficeret, ſi nō cōtenderet.

¶ Quartū eſt, Quod vitia iſta, quæ dicunt̄ filiæ inanis gloriæ, poſſunt tripliciter inueniri. Primò, nullius gratia, vt cū ſe iactat aliquis non pp aliud, ſed delectatus ipſa iactātia. Scdo, pp lucrū, vt cum quis iactat ſe medicū vt lucretur, vt dr̄ in 4 Ethi. Tertio, propter gloriam, vt cum quis ſe iactat propter inanem gloriā. Et q̄ non primo, nec ſecūdo modo ſunt filiæ inanis gloriæ, ſed tertio tantùm modo: q̄a tunc ſolùm habent pro fine gloriā. Et q̄ iſta met vt non filiæ inanis gloriæ, diſtinguuntur ſpecie à ſeipſis, vt filijs inanis gloriæ, quia iſtæ habent gloriam pro obiecto, illæ non. Probatur, quia actus, & habitus per ſe bonus, aut p̄ ſe malus habet finem, & quamlibet circunſtantiam exterioris actus bonificatiuam, vel malificatiuam pro obiecto: ſed gloria in iſtis eſt finis, in illis nec eſt finis, nec circunſtantia. igitur.

¶ Ad primum horum de iactantia dicitur, quòd falſo imponitur illud authori: quoniam licèt dicat, quòd iactantia ſit verbis, non tamen dicit, quòd ſit tantùm verbis: immò expreſſè docuit oppoſitum ſuperius bis in articu. 2 q. 113. Sed diſiunxit hic iactantiam contra præſumptionem & hypocriſim, ſecundùm verba & facta, quia iactantia principaliter ſit per verba.

¶ Ad ſecundum de pertinacia dicitur, quòd pertinacia ſpectat ad intellectum materialiter ratione ſententiæ, in qua pertinax firmatur, licèt ſit in appetitu formaliter, ſicut perſeuerantia, & mollities. Et propterea non eſt abſurdum dicere, quòd pertinacia pertinet ad intellectum.

¶ Ad tertium, quòd commiſtio vitiorum multorum non excludit, quin inanis gloria ſit admiſta, præcipuè illo modo quo in litera dicitur, ſcilicet indirectè. Quamuis enim quandoque contendens principaliter, & directè, contendat propter lucrū, cum hoc tamen ſtat, quòd ideò clamat contentiosè, ne videatur minor. Et ſic indirectè contentio eſt filia inanis gloriæ.

¶ Ad quartum dicitur, quòd licèt diſtinctio de modo triplici ſit vera quo ad finem directè principaliter intentum: falſa tamen eſt extendēdo ſermonem ad finem indirectè. Et quoniam filiæ inanis gloriæ, vt in litera dicitur, non omnes directè, & principaliter ordinantur ad gloriam, ſed aliqua directè, & aliqua indirectè: ideo non ſunt iſta vitia ſic diſtinguendá, vt ſolum ſint filiæ inanis gloriæ, quando directè ordinantur ad illam, vt Martinus facit: Quoniam ſi ſic intelligerentur filiæ, ſic inanis gloriæ filiæ eſſent non ſolū iſta ſeptem vitia, ſed oīa vitia quæ poſſunt ordinari principaliter ad inanem gloriam vt finem principalem. Et ſic rapina, prodigalitas, & ſæuitia &c. eſſent filiæ inanis gloriæ: & ſic eſſet confuſio filiarum, cū quodlibet poſſit ordinari ad quodlibet. Vnde vitia iſta nō ſolùm ſi ordinantur ex operantis intentione ad gloriam vt finem principalem, ſed ſecundum ſeipſa ſunt filiæ inanis gloriæ: quia ſecundùm ſeipſa nata ſunt communiter ordinari directè, vel indirectè in manifeſtationem propriæ excellentiæ, ſiue cum hoc ordinentur ad aliud vitium, ſiue non. Et propterea iſta ſpecialiter dicuntur filiæ inanis gloriæ, & non aliæ vitia. Iactātia ſiquidem ſecūdùm ſe ordinatur ad manifeſtationem excellētiæ. Et propterea cum quis ex malo habitu ſola iactātiæ vanitate delectatus, ſe iactat, non effugit filiationem inanis gloriæ, quia ipſa iactantia ſecūdū ſe ad illam ordinatur. Inobedientia ſimiliter, diſcordia &c.

ſecundum

* q.34.ar.5.&q.35.ar.4.&1.a.q.34.ar.3.&4.

ſecundū ſe habētan-nexā oſtēſionē nō minorationis, ac ꝑ hoc indiſtinctè excellētię. Qui.n. manifeſtat ſe non minorē, aſſumat æqualitatē ꝑ ſi tamē excellentiā quādā. Ipſa quoque etiā uitia ex hoc ꝙ directè ſūt pro lucro, aut aliquo huiuſmōi, nō effugiunt, quin habeāt admiſtā inanē gloriā. Qui.n. iactat ſe medicū, ut lucretur, nō effugit, quin uelit manifeſtare excellētiā ſuā, quis illā ſubordinet auaritiæ. Licet.n. talis ſit magis auarus q̄ uanus, eſt tñ ēt uanus. Sicut q furatur ut mœchetur, eſt magis mœchus, q̄ fur, eſt tñ etiā fur. Et ſimile eſt de cōtentione, & aliis, quæ indirectè ordinantur ad inanis glorię finē. Oſtendēs ſiquidē de lucro, nō effugit, quin iō clamet, ne uideat minor, licet hoc ipſū ordinet ad lucrū. Stat ergo ſolida huius articuli doctrina.

¶ ar. præc. & ar. 1. huius quęſt.

SVP. Q. CXXXIII. ARTIC. I.

IN tota q. 133. unū dubiū occurrit ꝓpriū 2. ar. Quonā pacto author ponit retrahere ſe à magnis actū puſillanimitatis ſecundū ꝓpriā ſpeciē in primo membro, & rurſus in tertio mēbro idē ponit effectū puſillanimitatis. Coincidūt ſiquidē mēbra hæc, ſcilicet primum, & tertium.

* q. 112. ar. 1. ad 2.

¶ lib. 4. c. 7 tom. 5.

¶ Ad hoc dr̄, ꝙ cū magnanimitas ſit uirtus moralis rectificās primo ſpē magnorū, cōſequens eſt, ꝙ puſillanimitas ſit ēt primo circa interiorē appetitus diſpoſitionē circa magna, ac per hoc in puſillanimitate inuenitur duplex retractio à magnis. Prima eſt ſecundūm affectū in hoc, ꝙ animus retrahitur à magnis, cōmenſuratis ſibi: & hæc ponit̄ ab authore in primo mēbro, & eſt ipſa actualis puſillanimitas. Altera eſt ſecūdū exteriorē executionē, dū recto animo à magnis deſiſtit ab executione, ſeu ſuſceptione, & aggreſſione magnorū: & iſta ponitur in litera in tertio mēbro, eoq; eſt effectus primæ. Et ad hāc retractionem, quę eſt in executione, ſpectat pigritia, de qua in ſecundo argumēto literæ ſit mētio, & rñdendo dr̄, quòd procedit de puſillanimitate ex parte effectus. Pigritia ſiquidē conſequitur ad animi paruitatē. Nā ex hoc ꝙ animus à magnis retrahitur, ſit homo piger ad utēdū talēto ſuo, & ad aggrediēdū magna ſibi ꝓportionata.

Porrecta per totum. 659

4. Ethic. lec. 11.

ſupra dictū eſt. * illa vitia q̄ de ſe nata ſunt ordinari ad finē alicuius vitij capitalis, dr̄ filię ei⁹. Finis aūt inanis gloriæ eſt manifeſtatio ꝓpriæ excellētię, vt ex ſupra dictis patet. † Ad quod pōt hō tēdere dupl'r. Vno mō, directè ſiuè ꝑ verba, & ſic eſt iactātia: ſiuè ꝑ facta, & ſic ſi ſint verba habētia aliquā admirationē eſt ꝓſumptio nouitatū, quas hoies ſolent magis admirari: ſi aūt ꝑ falſa ſit, ſic eſt hypocriſis. Alio aūt mō nitit̄ aliqs manifeſtare ſuā excellentiā indirectè, oſtēdendo ſe non eſſe alio minorē. & hoc quadrupliciter Primò quidē, quātū ad intellectū: & ſic eſt ꝑtinacia, per q̄ hō nimis innitit̄ ſuę ſententię, nolēs credere ſentētię meliori Secundò, quantū ad voluntatē: & ſic eſt diſcordia, dū non vult à propria voluntate diſcedere, vt alijs concordet. Tertiò, quātum ad locutionē: & ſic eſt contentio cū aliquis verbis clamoſè cōtra alium litigat. Quartò, quantū ad factū: & ſic eſt inobedientia, dum. ſ. aliquis non vult exequi ſuperioris præceptum.

A

B

C

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ ſicut ſupra dictū eſt, * iactantia ponit̄ ſpecies ſupbiæ quātū ad interiorē cām eius, quæ eſt arrogātia. Ipſa aūt iactātia exterior, vt dr̄ in 4. Ethic. † ordinat̄ qñq; quidē ad lucrum, ſed frequentius ad gloriā, & honorē: & ſic oritur ex inani gloria.

D

AD II. dicendū, ꝙ ira nō cauſat diſcordiā & contentionem, niſi cū adiunctione inanis gloriæ, ꝑ hoc. ſ. ꝙ aliquis ſibi glorioſum reputat, ꝙ non cedit voluntati, vel verbis aliorum.

AD III. dicēdū, ꝙ inanis gloria vituperat̄ circa eleemoſynā ꝑꝑ defectū charitatis, quæ videtur eſſe in eo qui præfert inanē gloriam vtilitati proximi, dū ꝑꝑ hoc illud facit. Non aūt vituperatur aliquis ex hoc, ꝙ præſumat eleemoſynam facere, quaſi aliquid nouum.

E

QVAESTIO CXXXIII.

De Puſillanimitate, in duos articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandū eſt, de Puſillanimitate. ET circa hoc quæruntur duo.

¶ Primò, Vtrum puſillanimitas ſit peccatum.

¶ Secūdò, Cui virtuti opponat̄.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum puſillanimitas ſit peccatum.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur ꝙ puſillanimitas non ſit peccatum. Ex omni. n. peccato aliquis efficitur [h] malus, ſicut ex omni virtute aliqs efficitur bonus: ſed puſillanimus non eſt malus, vt Philoſophus dicit in 4. Ethi. * ergo puſillanimitas non eſt peccatum.

* Lib. 4. ca. 3. paulo ante finē, to. 5.

¶ 2 Præt. Philoſo. † dicit ibidem, ꝙ maximè videtur puſillanimus eſſe, qui magnis bonis [h] dignus exiſtit, & tamen his non dignificat ſeipſum: ſed nullus eſt dignus magnis bonis niſi virtuoſus, quia vt Philoſoph. * ibidem dicit, ſ̄m veritatem ſolus bonus eſt honorandus. ergo puſillanimus eſt virtuoſus. Non ergo puſillanimitas eſt peccatum.

† lib. 4. c. 3 non multū a principio to. 5

* lib. 4. c. 3. ante mediū to. 5

¶ 3 Præt. Initium omnis peccati eſt ſuperbia, vt dicitur Eccleſiaſt. 10. ſed puſillanimitas [n] non procedit ex ſuperbia, quia ſuperbus extollit ſe ſupra id quod eſt: puſillanimitas autem ſubtrahit ſe ab ipſis, quibus dignus eſt. ergo puſillanimitas non eſt peccatum.

¶ 4 Pręt. Philoſoph. dicit in 4. Ethico. * ꝙ qui dignificat ſe minoribus, quàm ſit dignus, dicitur puſillanimus: ſed quandoque ſancti uiri dignificant ſeipſos minoribus quàm ſint digni, ſicut patet de Moyſe, & Hieremia, qui digni erāt officio, ad quod aſſumebantur à Deo, quod tamen uterque eorum humiliter recuſabat, ut habetur Exod. 3. & Hiere. 1. non ergo puſillanimitas eſt peccatum.

* Lib. 4. c. 3. paulo poſt principiū to. 5

SED CONTRA Nihil in moribus hominum eſt uitandum niſi peccatum: ſed puſillanimitas eſt uitanda. dicitur enim ad Coloſ. 3. Patres, nolite ad indignationē prouocare filios ueſtros, ut non puſillo animo fiant. ergo puſillanimitas eſt peccatum.

RESP. Dicendum, ꝙ omne illud quod contrariatur naturali inclinationi eſt peccatū, quia contrariatur legi naturæ. Ineſt autē unicuiq; rei naturalis inclinatio ad exequendū actionē commenſuratam ſuæ potentiæ, ut patet in omnibus rebus naturalibus tā animatis, quàm inanimatis. Sicut autē per præſumptionē aliquis excedit ꝓportionē ſuę potentiæ, dū nititur ad màiora q̄ poſſit: ita puſillanimus etiam deficit à proportione ſuę potentiæ, dū recuſat in id tendere, qđ eſt ſuæ potentiæ commēſuratū: & ideò [m] ſicut præſumptio eſt peccatū, ita & puſillanimitas. [n] Et indè eſt ꝙ ſeruus, q acceptā pecuniā dñi ſui fodit in terrā, nec eſt operatus ex ea propter quēdam puſillanimitatis timorem, punitur à dño, ut habetur Matth. 25. & Luc. 19.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ Philoſop. illos nominat malos, qui proximis inferunt nocumenta. Et ſ̄m hoc puſillanimus dicitur nō eſſe malus: quia nulli infert nocumentum niſi per accidens, inquantum ſcilicet deficit ab operibus, quibus poſſet alios iuuarē. Dicit enim Greg. * in paſtorali, ꝙ illi qui

* Parte 1. c. 5. circa finem.

qui prodeſſe vtilitati proximorũ in ꝑdicatione re F fugiunt, ſi diſtrictè iudicent, ex tantis rei ſunt, ex quantis uenientes ad publicũ prodeſſe potuerunt.

Ad II. dicẽdũ, ꝙ nihil ꝓhibet aliquẽ habentẽ habitũ uirtutis peccare, uenialiter qdẽ, ẽt ipſo habitu remanẽte: mortaliter aũt cũ corruptione ipſius habitus uirtutis gratuitæ. Et iõ põt cõtingere, ꝙ aliqs ex uirtute quã hẽt, ſit dignus ad aliqua magna faciẽda, q̃ sũt digna magno honore. Et tñ per hoc ꝙ ipſe nõ attẽtat ſua uirtute uti, peccat qñq; qdẽ uenialiter, qñq; aũt mortaliter.* Vel põt dici, Rñſio 2. ꝙ puſillanimus eſt dignus magnis ſm habilitatem ad uirtutem quæ ineſt ei, uel ex bona diſpoſitione G naturæ, uel ex ſciẽtia, uel ex exteriori fortuna, quibus dũ recuſat uti ad uirtutẽ, puſillanimus reddit.

Ad III. dicẽdũ, ꝙ ẽt puſillanimitas aliquo mõ ex ſupbia põt oriri, dũ. ſ. aliqs nimis ꝓprio ſenſu innitit, quo reputat ſe inſufficientẽ ad ea, reſpectu quorũ ſufficientiã hẽt. Vñ dr̃ Prouer. 26. Sapiẽtior ſibi piger uidetur ſeptẽ uiris loquentibus ſententias. Nihil.n.prohibet ꝙ ſe quãtum ad aliqua deijciat, & quantum ad alia ſe in ſublime extollat. Vndè Gregor. in paſtorali de Moyſe dicit,* ꝙ ſuperbus fortaſſe eſſet, ſi ducatum plebis ſuæ ſine trepidatione ſuſciperet: & rurſum, ſuperbus exiſteret, ſi authoris imperio obedire recuſaret.

*Parte 1. c. 7. poſt medium.

Ad IIII. dicendũ, ꝙ Moyſes & Hieremias digni erãt officio, ad quod diuinitus eligebantur ex diuina gratia: ſed ipſi conſiderantes propriæ infirmitatis inſufficientiam, recuſabant, non tamen pertinaciter, ne in ſuperbiam laberentur.

ARTICVLVS II.

Porrecta per totum.

Vtrum puſillanimitas opponatur magnanimitati.

660 AD SECVNDVM ſic ꝓceditur. Videt ꝙ puſillanimitas nõ opponatur magnanimitati. Dicit.n. Philoſoph. in 4. Eth.* ꝙ puſillanimus ignorat ſeipſum. Appeteret.n.bona, quibus dignus eſt, ſi ſe cognoſceret: ſed ignorantia ſui uidetur opponi prudentiæ.[h] ergo puſillanimitas opponitur prudẽtię.

Inf.q.162 ar.1 ad 3. Et 4 Ethi. lec.11.fin. *lib.4.c.3 ad fi.to.5.

¶ 2 Præt. Mat. 25. Seruũ qui ꝑp puſillanimitatem pecunia uti recuſauit, uocat Dñs malum, & pigrũ. Philoſoph. etiam dicit in 4. Ethic.* ꝙ puſillanimi uidentur pigri: ſed pigritia opponitur ſolicitudini, quæ eſt actus prudentiæ, ut ſupra habitũ † eſt. ergo puſillanimitas nõ opponitur magnanimitati.

*Li.4.c.3. ad fin. to. 5. † q.47.ar.9.

¶ 3 Præt. Puſillanimitas uidet ex inordinato timore ꝓcedere. Vñ dr̃ Iſaię 35. Dicite puſillanimes, cõfortamini, & nolite timere. Videtur ẽt ꝓcedere ex inordinata ĩra, ſm illud ad Coloſ. 3. Patres, nolite ad indignationẽ ꝓuocare filios ueſtros, ut nõ puſillo aĩo fiant: ſed inordinatio timoris opponit fortitudini, inordinatio aũt iræ manſuetudini.[h] ergo puſillanimitas non opponitur magnanimitati.

¶ 4 Prę. Vitium qđ opponitur alicui uirtuti tãtõ[h] grauius eſt, quãtõ eſt magis uirtuti diſſimile: ſed puſillanimitas magis eſt diſſimilis magnanimitati, q̃ præſumptio. ergo ſi puſillanimitas opponeret magnanimitati, ſequeretur ꝙ eſſet grauius peccatũ, q̃ præſumptio, qđ eſt contra illud, quod dr̃. Eccleſ. 37. O præſumptio nequiſſima, unde creata es? nõ ergo puſillanimitas opponitur magnanimitati.

Sed contra eſt, ꝙ puſillanimitas, & magnanimitas differunt ſecundum magnitudinem, & paruitatem animi, ut ex ipſis nominibus apparet: ſed magnum & paruum ſunt oppoſita. ergo puſillanimitas opponitur magnanimitati.

Respon. Dicendũ, ꝙ puſillanimitas põt tripliciter cõſiderari. Vno modo, ſm ſeipſam: & ſic manifeſtũ eſt, ꝙ ſm propriã rõnem opponitur magnanimitati, à qua differt ſm differentiã magnitudinis, & paruitatis circa idem. Nam ſicut magnanimus ex animi magnitudine tendit ad magna: ita puſillanim' ex animi paruitate ſe retrahit à magnis. Alio modo, põt conſiderari ex parte ſuæ cauſæ, quæ ex parte intellectus eſt ignorãtia proprię cõditionis, ex parte aũt appetitus eſt timor deficiendi in his, quæ falſe æſtimat excedere ſuã facultatem. Tertio modo poteſt conſiderari quantum ad effectũ, qui eſt retrahere ſe a magnis quibus eſt dignus. Sed ſicut ſupra dictum eſt,* oppoſitio uitij ad uirtutem attenditur magis ſm propriam ſpeciem, quàm ſecundùm cauſam, uel effectum: & ideò puſillanimitas directè magnanimitati opponitur.

*q. præc. ar. 2. ad 3 Concl.

Ad I. ergo dicendũ, ꝙ rõ illa procedit de puſillanimitate ex parte cauſæ, quã habet in intelle- H ctu. Et tñ non propriè poteſt dici, ꝙ opponatur prudentiæ etiam ſm cauſam ſuam: quia talis ignorantia non procedit ex inſipientia, ſed magis ex pigritia conſiderandi ſuam facultatẽ, ut dicitur in 4. Ethic.* uel exequẽdi quod ſuæ ſubiacet poteſtati.

*Lib. 4. c. 3. ad fin. tom. 5.

Ad II. dicendum, quòd ratio illa procedit de puſillanimitate ex parte effectus.

Ad III. dicendũ, ꝙ ratio illa procedit ex parte cauſę. Nec tñ timor cauſans puſillanimitatẽ ſemper eſt timor periculorũ mortis. Vndè etiã ex hac parte nõ oportet ꝙ opponatur fortitudini. Ira aũt I ſm rationem proprij motus, quo quis extollitur in uindictã, nõ cauſat puſillanimitatẽ quæ deijcit animum, ſed magis tollit eam. Inducit aũt ad puſillanimitatem ratione cauſarum iræ, quæ ſunt iniuriæ illatæ, ex quibus deijcitur animus patientis.

Ad IIII. dicendũ, ꝙ puſillanimitas eſt grauius peccatũ ſm propriã ſpeciem, q̃ præſumptio: quia per ipſam recedit homo à bonis, qđ eſt peſſimum, ut dicitur in 4. Ethic.* ſed præſumptio dicitur eſſe nequiſſima ratione ſuperbiæ, ex qua procedit.

*Lib. 4. c. 3. declinã do ad fin.

QVAESTIO CXXXIIII.

De magnificentia, in quatuor articulos diuiſa.

K DEINDE cõſiderandũ eſt de magnificentia, & uitijs oppoſitis.

Circa magnificentiam autem quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum magnificentia ſit uirtus.

¶ Secundò, Vtrũ ſit uirtus ſpecialis.

¶ Tertiò, Quæ ſit materia eius.

¶ Quartò, Vtrum ſit pars fortitudinis.

SVP. Q. CXXXIIII. ARTIC. I.

IN quæſt. 134. de magnificentia circa tres primos articulos ſimul, dubium occurrit ex Martino in dicto tractatu. q. de magnificentia. ponente quandam aliã magnificentiam ſpecialem virtutem non circa ſumptus magnos. ſed circa opera magna, quæ ſunt in public . adminiſtrationibus, v ſunt pontificatus, im perium, regnũ, epiſcopatus, ducatus,

ARTICVLVS PRIMVS. A

Vtrum magnificentia ſit virtus.

AD PRIMVM ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ magnificentia non ſit virtus. Qui.n. habet vnā virtutem, hẽt [b] oẽs, vt ſupra * habitū eſt: ſed aliqs p̃t hr̃e alias virtutes ſine magnificentia. dicit.n. Philo. in 4. Eth.* quòd non omnis liberalis eſt magnificus. ergo magnificentia non eſt uirtus.

¶ 2 Præt. Virtus moralis conſiſtit i medio, [b] ut patet in 2. Eth.* B † ſed magnificentia non vr̃ cōſiſtere in medio: ſuperexcellit.n. liberalitatem magnitudine. magnū aũt opponit paruo ſicut extremum, quorū mediū eſt ęquale, vt dr̃ i 10. Metaph.* & ſic magnificentia nō eſt in medio, ſed in extremo. ergo nō eſt uirtus.

¶ 3 Præt. Nulla virt⁹ cōtrariat naturali [b] iclinationi, ſed magis ꝑficit ipſam, vt ſupra habitum eſt:* ſed ſicut Philoſ. dicit in 4. Eth † magnificus non eſt p̃lumptuoſus in ſeipſo, qđ eſt contra C naturalē inclinationē, per quā aliquis maximè prouidet ſibi. ergo magnificentia nō eſt virtus.

¶ 4 Præt. Secundū Philoſ. in 6. Eth.* ars eſt recta ratio factibiliū: ſed magnificētia eſt circa [b] factibilia, vt ex ipſo noīe apparet. ergo magis eſt ars, q̃ virtus. D

SED CONTRA. Humana virt⁹ eſt participatio quædam uirtutis diuinæ: ſed magnificētia ꝑtinet ad uirtutem diuinam, ſẽm illud Pſal. 67. Magnificentia eius, & uirtus eius in nubibus. ergo magnificentia eſt virtus.

RESPON. Dicendū ꝙ ſicut dr̃ in 1. de Cœlo.* Virtus dr̃ ꝑ cōparationem ad vltimum, in qđ potentia poteſt, non quidē ad vltimum ex parte defectus, ſed ex parte exceſſus, cuius rō conſiſtit i magnitudine. Et ideò operari aliquid magnū, ex quo ſumit nomē magnificentiæ, propriè ꝑtinet ad rōnē uirtutis: vñ magnificentia noīat virtutē.[m] E

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ non oĩs liberalis eſt magnific⁹ quantū ad actum: quia deſunt ſibi ea, quibus uti neceſſe eſt ad actum magnificum. Tamen oĩs liberalis habet habitum magnificentiæ uel actu, vel in propinqua diſpoſitione, vt ſupra dictum eſt,* cum de connexione uirtutum ageretur.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ magnificentia conſiſtit quidē in extremo conſiderata quantitate eius quod facit: ſed tamen in medio conſiſtit conſiderata regula rationis, a qua non deficit, nec etiam excedit, ſicut etiā de magnanimitate dictum eſt.*

AD III dicendum, ꝙ ad magnificentiā pertinet facere aliquid magnum. Quod aũt pertinet ad perſonam uniuſcuiuſq; eſt aliquid paruum in comparatione ad id, quod conuenit reb. diuinis, uel rebus cōmunibus. Et ideò magnific⁹ nō principaliter intendit ſumptus facere in his, quæ pertinent ad perſonā propriam, non quia bonū ſuū nō quærat, ſed quia non eſt magnum. Si quid tñ in his quæ ad ipſum pertinent, magnitudinē habeat, hoc etiā magnificè magnificus proſequitur: ſicut ea q̃ ſemel fiunt, vt nuptiæ, uel aliquid aliud huiuſmodi, uel ẽt ea quæ permanentia ſunt: ſicut ad magnificum pertinet præparare conuenientem habitationē, vt dicitur in 4. Ethicor.

AD IIII dicendum, ꝙ ſicut dicit Phil. in 6. Ethic.* Oportet artis eſſe quādam uirtutem, ſcilicet moralem, per quam ſcilicet appetitus inclinetur ad rectè utendū ratione artis: & hoc pertinet ad magnificentiam. Vndè non eſt ars, ſed uirtus.

ARTICVLVS II.

Vtrum magnificentia ſit ſpecialis uirtus.

AD SECVNDVM ſic procedit. Vr̃ quòd magnificentia nō ſit ſpecialis uirtus. Ad magnificentiam enim uidetur pertinere, facere [b] aliquid magnū: ſed facere aliquid magnum poteſt conuenire cuilibet uirtuti, ſi ſit magna, ſicut qui habet magnam uirtutem temperantiæ, [o] facit magnum temperantiæ opus. ergo magnificentia non eſt aliqua ſpecialis uirtus, ſed magnificat ſtatum perfectum cuiuſlibet uirtutis.

¶ 2 Præt. Eiuſdē ur̃ eſſe aliquid facere, & tendere in illud: ſed tēdere in aliqd magnū [b] ꝑtinet ad magnanimitatē, vt ſupra di-

Porrecta per totum. 661

cat⁹, legatio, & amōr & vult ꝙ Tullius, Macrobius, & Andronicus, de hac locuti fuerint. Probat igr̃ non oēm magnificentiā, q̃ eſt ſpālis virtus, eſſe circa ſūptus magnos dupliciter. Primo, In Chro fuit excellētiſſima magnificētia, & non circa magnos ſūptus. igitur. Antecedens ꝓbatur ꝑ illud, Eleuata eſt magnificentia tua ſup cęlos, qđ de Chriſto dr̃, denotando magnificētiā eius eſſe cauſam ſuæ eleuationis ſuper cœlos Scdō, per illud Pſ. Sanctitas & magnificentia in ſanctificatione eius. & Exo. 15. Magnificus in ſanctitate. Cōſtat. n. ꝙ hęc magnificentia nō cōſiſtit in magnis ſumptib. ſed in executione operis ſancti arduis &c. & ideò paulo poſt in eodē pſalmo inuitat ad laudē huius magnificētiæ ſub dens. Dicite in nationibus, quia Domin⁹ regnauit a ligno.

¶ Ad hoc breuiter dr̃, ꝙ author Ariſtotelē ſequitur, qui manifeſtè inter virtutes morales magnificentiā numerans, ponit ipſam circa magnos ſūptus. Nec oppoſitum credendū eſt ſenſiſſe Tullium, & alios, licet fortè magnificentiā cōius qñq; accepe rint, vt non eſt ſpālis virtus. Vnde illam fictam magnificentiā cū ficta materia magnanimitatis & ipſi⁹ fugiendo, & peripatetica via incedendo, ad argumenta Martini dr̃ primo, ꝙ mirū eſt ꝙ magnificentiā iſtā tuam a tot philoſophis hauſerit, & cū ad probandū eā veniatur, recurratur ad ſolum Chrm. Dr̃ ſecundo, ꝙ ſcriptura, ad literam non vr̃ ſumere ſemper magnificētiā pro ſpeciali virtute, ſed qñque cōmuniter, vt ſi portat facere magna uirtutis opera quōlibet, ut in litera ſecundi articuli dr̃. Quod patet ex illo Exod. 15. Magnificus in ſanctitate. Ad literam enim vr̃ laudari Deus de hoc, ꝙ magna facit in his quæ ad ſanctitatem ſpectant. Quòd n. fieret per ſumptus, ſpecta-

rei ad magnificentiā propriè dictam. Et de huiuſmodi cōiter dicta magnificētia ꝑōt interpretari illud, Eleuata eſt magnificētia tua. Illud aũt, Sanctitas & magnificentia, de propriè dicta magnificentia optimè intelligitur: quia vt in quarto dr̃ Eth. magnificus expēdet in his q̃ ad Deū ſunt. Dr̃ tertio, ꝙ in Chro fuit magnificētia ꝓpriè dicta circa ſumptus, eminentius ſi q̃ ſumptus exteriorū rerū quas poſſidem⁹ quæ cōi noīe appellātur pecuniæ. Sicut fuit propriè ſanguis ſuus pretiū empti-onis niæ ad conſtituēdā domū ſuā, quæ eſt Eccleſia, iuxta illud 1. Empti eſtis ꝑtio magno. In hoc ergo ꝙ Chriſt⁹ maximos ſūptus ſanguinis, & pœnarum ſuarum fecit, ad maximum opus diuinæ domus, & diuini honoris, magnificus fuit. Et propterea eleuatus eſt ſup cœlos, iuxta illud. Propter qđ & Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen.

SVP. Q. CXXXIIII. ARTIC. II.

IN Arti. 2. eiuſdem 134. quæſt. in reſponſione ad ſecundum, dubiū primò occurrit ex Martino ibidē, circa id quod de magnanimitate dr̃, ꝙ ad magnanimum ſpectat operari magnū in qualibet uirtute, ita ꝙ magnanim⁹ reſpicit circa hoc ſolā rōnē magni &c. Hæc opinio, inquit, mihi non vr̃ vera, tum primò: qa ſequeretur ꝙ omne opus magnū ſcdm ꝙ magnū, fieret a magnanimitate, hoc eſt falſum, quia ſpectat ad magnificentiam: tum ſecundò, quia magnanimus nō ſolū cōſiderat magnitudinē operis, ſed ẽt rectitudinē, puta, ꝙ eſt opus iuſtitiæ, aut fortitudinis &c. non ergo reſpicit ſolā rationem magni. Probatur antecedens, quia ſi ſola ratio magni reſpiceretur, ſequeretur quòd ratio boni eſſet ei impertinens, & conſequenter

Porrecta per totum. 662

Marginal notes: 4. Eth. le. 6 · * 1. 2. q. 65 ar. 1. · * Li. 4. c. 2. paulo a princ. t. 5. · † Lib. 2. c. 6. to. 5. · Li. 10. tex. 17. 18. & 19. to. 3. · q. 127. ar. 1. arg. 1. & q. 108. a. 2 · † Lib. 4. c. 2. to. 5. · * Li. 6. c. 4. to. 5. · * Li. 1. tex. 116. to. 2. · *Conclu.* · q. 128. ar. 3. ad 2 & 1. 2. q. 65. ar. 2. · q. 129. ar. 3. ad 2. · Li. 6. c. 5 in med. to. 5

ctū eſt. ergo & facere aliquid magnū ptinet ad magnanimitatē. nō ergo magnificētia ē virtus diſtincta à magnanimitate.

¶ 3 Præt.[b] Magnificētia vr̄ ptinere ad sāctitatē: dr̄.n.Exod.15. Magnificus in ſanctitate, & in Pſal.95. Sāctitas, & magnificentia in ſanctificatione eius: ſed ſā- 6 ctitas eſt idē religioni, vt ſupra habitū eſt.* ergo magnificentia vr̄ idē eſſe religioni. nō ergo eſt virt⁹ ſpecialis ab alijs diſtincta.

SED CONTRA eſt, quòd Philoſ.* connumerat eam alijs virtutibus ſpecialibus.

RESPON. Dicendū, ꝙ ad Magnificentiā ptinet facere aliqd magnū, ſicut ex ipſo noīe apparet. Facere aūt dupliciter pōt accipi. Vno mō ꝓpriè: alio modo H cōiter. Propriè aūt facere dicit̄ operari[d] aliquid ī exteriori materia, ſicut facere domū, vel aliqd aliud hmōi. Cōiter aūt dr̄ facere pro quacūq; actione, ſiuè tranſeat in exteriorē materiā, ſicut vrere, & ſecare: ſiuè maneat in ipſo agēte, ſicut intelligere, & velle.[m] Si ergo magnificētia accipiat̄ ſcd̄m qđ factionē alicuius magni īportat, ꝓut factio ꝓpriè dr̄, ſic magnificētia ē ſpecialis virt⁹.* Opus.n.factibile ꝓducit̄ ab arte. In cuius qdē vſu pōt attēdi vna ſpecialis rō bonitatis, ꝙ ipsū opus factū p artē ſit magnū, ſ.in quantitate, ꝓtioſitate, vel dignitate, qđ facit magnificentia: & ſecūdùm hoc magnificētia eſt ſpecialis virt⁹. Si verò nomē magnificētiæ accipiatur ab eo, ꝙ eſt facere magnum, ſecūdùm ꝙ facere communiter ſumitur, ſic magnificentia non eſt ſpecialis virtus. ¶

AD I. ergo dicendum, ꝙ ad quālibet virtutem pfectā pertinet magnū facere ex ſuo genere ſecūdùm ꝙ facere cōiter ſumitur: non autem ſecundùm qđ ſumitur propriè: ſed hoc eſt ꝓprium magnificentiæ.

AD II. dicēdū, ꝙ ad magnanimitatē ptinet nō ſolū tēdere in magnū, ſed ēt in oībus virtutibus magnū operari vel faciendo, uel qualitercūq; agendo, vt dr̄ in 4. Ethi.* ita tn̄ ꝙ magnanimitas circa hoc reſpicit ſolum rōnem magni: aliæ autem virtutes, quæ ſi ſint perfectæ,

---

ſer, quòd faceret etiam opus prauum modo eſſet magnū. Tū F tertio, qa aut magnanimus ꝓducit magnitudinē operis iuſti, & iuſtus ipſum opus ſcd̄m ꝙ eſt debitis circunſtantiis veſtitū: aut tam magnanimus, q̃ iuſtus producit vtrūq;, ſed magnanimus non fert intētionem ſuam niſi ad magnitudinem, & iuſtus niſi ad iuſtum. Primum
q.129. ar. 1. & 2. horum nō eſt intelligibile: qa magnitudo operis non eſt quātitas ſupaddita rei magnæ, ſed eſt ipſa operatio magna: ſicut arduitas operis non eſt niſi opus arduum, & difficultas opus difficile. Contra ſecundū autem dicendi modum militat primo iā pcedens: quia ex hoc indiſſolubiliter ſequit̄, ꝙ magnanim⁹
* q.81. ar. 8. ſecūdū quod hmōi, non plus operat̄ magnum in bono, q̃ in malo. Secundò, Ma-
* Lib.2. Ethi.c.7. & li.4.c.2.10 mo 5. gnanimus ſcit opus ſuū eſſe bonum. igit̄ intentio ſua nō eſt ad magnum tātum, ſed ad bonū. Tertiò, Magnanim⁹ operās magnū opus iuſtitiæ attingit de facto op⁹ iuſtum. Aut ergo pter, aut contra intentionē, aut ex intētione.
D.946. non primo, nec ſecūdò. ergo tertio mō. Et cōfirmatur: quia aut attingit illud naturaliter, aut cauſaliter, aut ex electione: non primum, nec ſecundū, ergo tertiū. Quartò, Magnanimus in-
Conclu. m terdum iudicat, ꝙ ad benè gerēdum ſuſceptam adminiſtrationem, oportet facere opus arduum iuſtitiæ: ſed omnis uolens facere opus iuſtitie ar- I duum non tantum dirigit intentionem ſuam ad opus ſecundum ꝙ magnum: ſed etiam ſecundùm quòd iuſtum. igitur magnanimitas non ſolum dirigit intentionem ſuam ad opus ſecundum quod magnum. Et tandem concludit opinionē hanc in hoc deficere, quod ſecundùm eam omne opus magnum, ſecundum quòd magnum, pertinet ad magnanimitatem. Et poſtea addit, quòd magnanimitas eſt ſolum circa graues adminiſtrationes. & probat. Illa ſola opera ſpectant ad magnanimū, quibus homo dignificat ſe magnis honoribus, quibus eſt dignus: ſed per ſola opera publicæ adminiſtrationis eſt homo dignus magnis honoribus. igitur. Probatur minor: quia per reliqua opera homo non dicitur magnanimus, aut puſillanimus, aut ambitioſus &c. ſed per ſola illa.

¶ In eadem reſponſione ad ſecundum, dubium aliud occurrit, An magnanimitas ſit circa magnum in opere magnificētiæ. Et eſt rō dubij, quia pro parte affirmatiua eſt litera quarti Ethic. & præſentis articuli, ſcilicet, Magnanimi eſt operari magnum in qualibet virtute, & magnanimitas intendit magnum in omni materia. Pro parte autem negatiua eſt, tum quoniam ad magnū in ſua materia magnificētia tēdit directè, ac per hoc oporteret duas virtutes, ſcilicet magnanimitatem, & magnificentiā tendere directè ad magnum in eadem materia, quod eſt inconueniens. Tū quoniam magnificentia in hoc differt a cæteris virtutibus ſub magnanimitate, quòd aliæ virtutes, vt in litera dicitur, faciunt magnum conſecutiuè ex quantitate virtutis perfectæ. Magnificentia autem ex intentione tendit ad magnum in tali materia, ſicut magnanimitas in omni materia. Videtur ergo excipienda magnificentia a materia magnanimitatis.

¶ Ad euidentiam horum ſcito, quòd primum dubium, licèt ſpectet ad tractatum de magnanimitate, vbi adhuc non aduerteram ibi cum tanto labore traditam doctrinam haberi, in hac reſponſione ab authore tam breuiter; ſed quoniam ibi explanata eſt diffusè, & hic ab authore explicatur, & à Martino hic impugnatur: ideò hic quoq; reſpondendum eſt, ꝙ quēadmodum ſimitas ſignificat curuitatem non ſimpliciter, ſed in naſo, & non ſignificat vtrumq; ſcilicet curuitatem & naſum, ſed formaliter curuitatem, in hac tamen materia cōtractam: ita magnum qđ eſt obiectum magnanimi, non eſt magnū abſolutè, ſed eſt magnum in opere virtutis, ita quòd magnitudo eſt id qđ formaliter ſignificat, & reſpicit à magnanimitate, Opus autem virtuoſum, in cōi nō cōtractum ad ſpeciē huius virtutis, vel illius magnitudinis, ē proxima materia illius magnitudinis contrahens magnitudinē, Conclu. materialiter tn̄, ad obiectum magnanimitatis: ſicut naſus contrahit curuitatem, & contraheret ad obiectum ſcientiæ propriæ de ſimitate, ſi qua eſſet. Recolendū rurſus ex ſupradictis, ꝙ magnitudo virtuoſi operis, vt habet rationem conditionis conſequentis quantitatē virtutis ꝓducentis ipſam, non habet rationem ardui, & ideò à qualibet pfecta virtute fit. Et ipſamet, vt induit rōnē formæ, habet rōnem ardui: & ideò à ſola magnanimitate reſpicitur in opere virtuoſo, vt in materia. Vn- *Lib. 4. c.10. de magnanimitas, ornatus dicitur oīum virtutū, quarto Ethi. quia magnitudo ipſa, rationem habet formæ ornantis omnes virtutes.

¶ Ad argumenta primi dubij reſpondendo conceditur, quòd omne opus virtuoſum quatenus magnum formaliter, & ex intentione directa ſpectat ad magnanimū, nec aliquod tale vt ſic ſpectat ad magnificum.

¶ Ad ſecundum dicitur, ꝙ magnanimus dupliciter reſpicit ad bonitatem. Primò materialiter, quia materia ſuæ formæ eſt opus bonum. Et propterea vt dicitur in 4. Ethicor. oportet magnanimum eſſe virtuoſum. Secundò formaliter, ſicut quælibet virtus in actu ſuo eligit ſcienter bonum &c. Cum ergo in litera dicitur, quòd magnanimus reſpicit ſolam magni rationem circa hoc, notandum eſt ꝙ ly, circa hoc, quia denotat materiā primam, ſcilicet opus virtuoſum, ita quòd circa opus virtuoſum uerſatur vt materiam, ac per hoc non indifferenter ſe habet ad ipſum bonitas materiæ. Notandum eſt etiam, quòd reſpicere ſumitur pro directè & primò intendere, & quòd ly, ſo-
K la, non excludit concomitantia omnes virtutes, quæ in 2 Ethicorum numerantur, puta, quòd ſciens, & eligens, & propter hoc &c. ſed excludit ſpeciales, ſeu differentiales rationes virtutum, puta, iuſtitiæ vt ſic, manſuetudinis vt ſic, & ſic de alijs. Et per hoc patet reſponſio ad omnia argumenta de reſpectu ſolius magnitudinis.

¶ Ad tertium autem de productione dicitur, ꝙ magnanimus facit magnitudinem vt formam, & iuſtus iuſtitiam, & magnitudinem ut conditionem. Nec eſt verū ꝙ idem ſit opus magnum, & ſua magnitudo, præcipuè vt forma: immò diſtinguūtur genere in eſſe morali, vt arduum ab abſolutè appetibili.

¶ Ad reliqua verò dicitur, ꝙ magnanimus faciēdo magnum in opere iuſtitiæ attingit de facto opus iuſtum, materialiter tn̄, ſed ſolam magnitudinem formaliter. Et ad omnia quę afferuntur, conceditur, ꝙ ſcienter ex intentione & electione eligit magnū & bonum dupliciter, vt prius dictum eſt, ſ. formaliter quoad formale proprij actus, & materialiter quoad materiam pro-

priæ

magnū operanē, non principaliter dirigunt intentionē ſuam ad magnū, ſed ad id qđ eſt propriū unicuiq; uirtuti. Magnitudo aūt cōſequitur ex quantitate uirtutis. Ad magnificentiam verò ptinet nō ſolū facere magnū, ſm q facere ꝓpriè ſumiṫ, ſed ēt ad magnum faciendū tēdere animo. Vndè Tullius dicit * in ſua rhetorica, q magnificētia eſt rerū magnarum & excelſarum, cum animi quadam ampla, & ſplēdida ꝓpoſitione cogitatio atque adminiſtratio: ut cogitatio referaṫ ad interiorē intentionē adminiſtratio autē ad exteriorē executionē. Vnde oportet q ſicut magnanimitas intendit aliquod magnū in omni materia, ita & magnificentia in aliquo opere factibili.

Ad III. dicēdum, q magnificētia intēdit opus magnū facere: opera aūt ab hominib. facta ad aliquē finē ordinanṫ. Nullus aūt finis humanorum operum eſt adeò magnus, ſicut honor Dei: & iō magnificentia prçcipuè magnū opus facit in ordine ad honorē Dei. Vñ Philo. dicit in 4. Eth.* q honorabiles ſūptus ſunt maximè, q ptinēt ad diuina ſacrificia, & circa hos maximè ſtudet magnific⁹. Et iō magnificētia cōiūgiṫ ſanctitati, qa pcipuè eius effect⁹ ad religionē, ſiue ad ſctitatē ordinaṫ.

ARTICVLVS III.

Vtrum materia magnificentiæ ſint ſumptus magni.

AD TERTIVM ſic procediṫ. Vr̃ q materia magnificentiæ nō ſint ſumptus magni. Circa eadē. n. h materiā nō ſūt duæ virtutes: ſed circa ſumpt⁹ ē liberalitas, ut ſup. habitū eſt.* ergo magnificētia nō ē circa ſūpt⁹.

¶ 2 Præt. Ois magnificus ē h libe ralis, ut dr̃ in 4. Eth. † ſed liberalitas eſt magis circa dona, q̃ circa ſumptus. ergo ēt magnificentia non præcipuè eſt circa ſumptus, ſed magis circa dona.

¶ 3 Præt. Ad magnificētiā pertinet aliqđ opus exterius facere. Nā aūt quibuslibet ſumptib. fit aliquod exterius opus, ēt ſi ſint ſumptus magni, puta, cū aliqs multa expendit in xenijs mittēdis. h ergo ſumptus non ſunt ꝓpria materia magnificentiæ.

¶ 4 Præt. Magnos ſumptus non pñt h facere niſi diuites: ſed oēs virtutes pñt habere ēt pauperes, qa uirtutes non ex neceſſitate idigent exteriori fortuna, ſed ſibiipſis ſufficiūt, ut Seneca dicit in li. de Ira. ergo magnificētia ñ ē circa magnos ſūptus.

SED CONTRA eſt, q Phil. dicit in 4. Ethi.* q magnificētia non extēdiṫ circa oēs operationes q̃ ſunt i pecunijs, ſicut liberalitàs, ſʒ circa ſūptuoſas ſolū, i qb. excellit liberalitatē magnitudine. ergo ē ſolū circa magnos ſūpt⁹.

RESP. Dicēdū, q ad magnificentiā, ſicut dictū eſt,* ptinet intēdere ad aliqđ magnū opus faciendum. Ad hoc autem q aliqđ magnum opus cōuenienter fiat, reqrūtur ꝓportionati ſumptus. Nō. n. pñt magna opera fieri, niſi cū magnis expēſis. Vñ ad magnificētiā ptinet magnos ſumptus facere ad hoc, q opus magnū cōueniēter fiat. Vñ & Philo. dicit in 4. Eth. q magnificus ab æquali. i. a ꝓportionato ſumptu, opus faciet magis magnificum. Sumptus aūt eſt quædam pecuniæ emiſſio, à qua pōt aliqs prohiberi per ſupfluum amorem pecuniæ. Et iō p materia magnificentiæ pñt dici & ipſi ſumptus, quib. utiṫ magnificus ad opus magnū faciendum: & ipſa pecunia, qua utiṫ ad ſumptus magnos faciendos, & amor pecuniæ quem moderaṫ magnificus, ne ſumptus magni impediantur.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q ſicut ſup. dictū ē,* virtutes illę q̃ ſunt circa res exteriores, hñt aliquā difficultatē ex ipo gñe rei, circa quā ē uirt⁹, & aliā difficultatē ex magnitudine ipſi⁹ rei; & iō oportet circa pecuniā & uſum eius, eſſe duas uirtutes, ſ. liberalitatē, q̃ reſpicit cōiter uſum pecuniæ, & magnificētiā, quę reſpicit magnum pecuniæ uſum.

AD II. dicendū, q uſus pecuniæ aľr ptinet ad liberalē, & aľr ad magnificum. Ad liberalē. n. ptinet ſm q ꝓcedit ex ordinato affectu circa pecunias. Et ideo omnis uſus debitus pecuniæ, cuius impedimentum tollit moderatio amoris pecuniæ, ptinet ad liberalitatē. ſ. & dona, & ſumptus: ſed vſus pecuniæ pertinet ad magnificum in ordine ad aliquod magnum opus quod faciendum eſt, & talis vſus non poteſt eſſe ſine ſumptu, ſiuè expenſa.

AD III. dicendū, q magnificus ēt dat dona, vel xenia, ut dr̃ in 4. Ethi.* nō tñ ſub ratione doni, ſed potius ſub ratione ſumptus ordinati ad aliquod opus faciendū, puta, ad honorandum aliquē, uel ad faciendū aliquid, undè proueniat honor toti ciuitati: ſicut cū facit aliqd, ad qđ tota ciuitas ſtudet

AD IIII dicēdū, q principalis act⁹ uirtutis ē interior electio, quā uirt⁹ pōt hr̃e abſq; exteriori fortuna, & ſic ēt pauper pt eē magnific⁹: ſed ad exteriores act⁹ uirtutū reqrunṫ bona fortunæ, ſicut q̄dā inſra, & ſm hoc pauper nō pt actū magnificētię exteriorē exercere i his q̃ ſunt magna ſimpľr, ſed fortè in his q̃ ſunt magna p cōparationē ad aliqđ opus, qđ etſi in ſe ſit paruū, tñ pt magnificē-

---

ꝓpriæ formæ & finis principaliter intēt. Ex quibus patet, q poſitio authoris in nullo deficit, dicēs oē opus bonū, quatenus magnū, ex principali itētione ſpectare formaliter ad magnanimitatem. Ad id verò qđ addiṫ de materia magnanimitatis, dr̃ q minor eſt falſa, & probatio nihil ualet: qm̃ ſecluſa oī adminiſtrat. ōe publica dr̃ qs magnanimus, ſi magnū opus virtutis facit ex intētione: puſillanimus, ſi non audet ad illud, ut patet de ſeruo, q abſcōdit talētū: & p umptuoſus, ſi attētat actus ſupra uires, ut Petrus, Si oēs ſcādalizati fuerint &c. Vñ iſte homo propriū magnanimi, extraneū fecit, ſ. operari magnū in qualibet uirtute, & extraneū. ſ. adminiſtrationē publicā, ꝓpriam facit: cum tamen in 4. Eth. ſolum primum didicerit.

¶ Ad aliud dubiū ſecūdo loco motū dr̃, q magnanimitas tēdit in magnū, & facit illud ēt in operatiōe magnifici. Nec cōtra hoc obſtant obiecta, qm̄ alia eſt materia, in qua magnific⁹ appetit, & facit magnū alia in qua magnanimus appetit, & facit magnū. Magnificus ſiquidē facit magnū in materia exteriori, ſ. in aliquo opere factibili, puta, domo tēplo, nuptijs &c. Magnanimus aūt facit magnū in actu elicito ipſius magnificentiæ: ita q act⁹ magnificentiæ, ſicut & aliarū uirtutū act⁹, ſunt quos magnanim⁹ ornat magnitudine. Nō eſt ergo eadē magnitudo directè intēta ab utraq; uirtute: ſed magnificentia intendit ad magnum in materia exteriori, magnanimitas autē ad magnum in ipſo actu magnificentiæ, & hoc per ſe primò, inquantum eſt actus virtuoſus, & nō inquantū eſt actus magnificētiæ. Obiectio aūt ſecūda ſimiliter i æquiuoco laborat: qm̄ magnificētia cōuenit cū alijs uirtutibus in hoc, q non p ſe primò tendit ad magnū in operatione ſua, ſed ſi facit operationē ſuam magnā facit, ut cōditionē cōſequentē ex ſtatu uirtutis, quia. ſ. eſt pfecta in actu. Oportet ſiquidē magnanimitatē adeſſe, ad hoc ut per ſe primò intēdatur ad magnū in operatione magnificentię. Facere autem magnum in re exterius factib. li ſpectat ad magnificētiam.

* Lib. 2. de inuētione fol. 3. ante finem.

* Li. 4. c. 2. paulo ante mediū tom. 1.

Confunduntur a Philoſopho pagano templorum &c. deſtructores & huiuſmodi.

Porrecta per totum.

663

Inf. q. 152 art. 3. cor. & q. 160. art. 1. co. Et 1. 2. q. 60. art. 5. cor. Et 3. d. 34 q. 1. art. 2. Et 4. di. 7. q. 2. art. 2. q̄ō 2. cor. & diſ. 17. q. 3. art. 2. q. 3. co. & di. 33. q. 3 ar. 2. cor. Et 4. Eth, lec. 6.

* q. 117. artic. 2.

† Li. 4. c. 1. parū poſt princ. t. 5.

* Li. 4. c. 2. ante medium. t. 5.

* Ar. prçc.

Concl.

* Li. 7. c. 2. añte mediū, to. 5.

Concluſ.

* q. 129. artic. 2.

* Li. 4. c. 4. tom. 5.

Reſponſ. 2.

fieri ſecũdum proportionem illius generis. Nam paruum & magnum dicuntur relatiuè, vt Philoſo. dicit in prædicamentis.*

In prędicamẽto ad aliqd, to. 1.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum magnificentia ſit pars fortitudinis.

AD QVARTVM ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ magnificẽtia nõ ſit pars fortitudinis. Magnificentia.n. conuenit in hac materia cum liberalitate, ut dictum eſt:† ſed liberalitas non eſt pars fortitudinis, ſed iuſtitiæ. ergo magnificẽtia non eſt pars fortitudinis. G

† Ar. pręc.

¶2 Præt. Fortitudo eſt circa timores & audacias: magnificentia aũt in h nullo vr̃ reſpicere timorẽ, ſed ſolùm ſumptus, qui ſunt operationes quędã. ergo magnificentia magis vr̃ pertinere ad iuſtitiã, q̃ eſt circa operationes, quam ad fortitudinẽ.

¶3 Præt. Phil. dicit in 4. Ethic.* ꝙ magnificus ſcienti aſſimilat̃; ſed h ſcientia magis conuenit cum prudentia, quam cum fortitudine. ergo magnificẽtia nõ debet poni pars fortitudinis.

* Li. 4. c. 2. paulo a princ. c. 2. tom. 5.

SED CONTRA eſt, ꝙ Tullius, & Macrobius, & Andronicus * magnificentiam partem fortitudinis ponunt.

* Lib. 1. in ſomniũ Scipionis in fol. 2. ante lib. medium.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ magnificẽtia ẽm ꝙ eſt ſpecialis uirtus, nõ pt̃ poni pars ſubiectiua fortitudinis, qa non cõuenit cũ ea i materia: ſed ponit̃ pars ei inquantũ adiũgitur ei ſicut uirtus ſecundaria principali. Ad hoc aũt ꝙ aliqua uirtus adiungat̃ alicui principali, duo reqrunt̃, ut ſup. dictũ eſt,* quorum unũ eſt, ut ſecũdaria cõueniat cũ principali: aliud aũt eſt, ut i aliquo excedat̃ ab ea. Magnificẽtia aũt cõuenit cũ fortitudine in hoc, ꝙ ſicut fortitudo tendit i aliqđ arduũ & difficile, ita ẽt & magnificẽtia. Vñ ẽt vr̃ eſſe in iraſcibili, ſicut & fortitudo: ſed magnificentia deficit a fortitudine i hoc, ꝙ illud arduũ in qđ tẽdit fortitudo, hẽt difficultatẽ ꝑꝑ periculũ qđ imminet pſonæ. Arduũ aũt in quod tendit magnificentia, hẽt difficultatẽ ꝑꝑ diſpendiũ rerũ, qđ eſt multo minus, quàm periculum perſonæ: & ideò magnificentia ponit̃ pars fortitudinis. I K

Concl. ꝑ

* q. 80. & 128.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ iuſtitia reſpicit operatiões ẽm ſe, ꝓut in eis conſiderat̃ rõ debiti: ſed liberalitas, & magnificẽtia cõſiderãt operatiões ſũptuũ ẽm qđ cõparant̃ ad paſſiones aïæ, diuerſimodè tñ. Nã liberalitas reſpicit ſumpt9 ꝑ cõparationẽ ad amorẽ, & cõcupiſcẽtiã pecuniarũ, q̃ ſunt paſſiones cõcupiſcibilis, q b. nõ impedit liberalis ĩ dationib. & ſumptib. faciendis, vñ eſt i cõcupiſcibili. Sed magnificẽtia reſpicit ſumptus ꝑ cõparationẽ ad ſpem, attingendo ad aliquid arduũ nõ ſimpl̃r ſicut magnanimitas, ſed in determinata materia. ſ. in ſumptibus: unde magnificentia uidetur eſſe in iraſcibili, ſicut & magnanimitas.

AD II. dicendũ, ꝙ magnificentia, etſi non conueniat cum fortitudine in materia, conuenit tamen cum ea in conditione materiæ, inquantum. ſ. tendit in aliquid arduum circa ſumptus, ſicut & fortitudo in aliquid arduum circa timores.

AD III. dicẽdum, quòd magnificentia ordinat vſum artis ad aliquid magnum, ut dictum eſt: ars autem eſt in ratione. Et ideo ad magnificum pertinet benè uti ratione in attendẽdo proportionem ſumptus ad opus, quod faciendũ eſt. Et hoc præcipuè neceſſarium eſt propter magnitudinẽ utriuſque, quia niſi diligens conſideratio adhiberetur, immineret periculum magni damni. H

QVAESTIO CXXXV.

De Paruificentia, in duos articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de uitijs oppoſitis magnificentiæ.

ET CIRCA hoc quæruntur duo.

¶ Primò, Vtrum paruificentia ſit vitium.

¶ Secundò, de vitio ei oppoſito.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum paruificentia ſit uitium.

Porrecta per totum. 665

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ paruificentia nõ ſit uitium. Virtus.n. ſicut eſt moderatiua magnorum, ita etiam eſt moderatiua paruorum, vñ & liberales, & magnifici aliqua parua faciunt: ſed magnificentia eſt uirtus. ergo ſimiliter paruificentia magis eſt uirtus quàm uitium.

4. Eth. lec. 7.

¶ Præt. Phil. dicit in 4. Eth.* ꝙ diligentia rõcinij eſt paruifica: ſed h diligentia ratiocinij vr̃ eſſe laudabilis, qa bonũ hois eſt ẽm rõnẽ eſſe, ut Dion. † dicit in 4. c. de diui. no. ergo paruificẽtia nõ eſt vitiũ.

* Li. 4. c. 2. aliquãtulũ a princip. c. 5.

† Cap. 4. par. 4.

¶4 Præt. Phil. dicit in 4. Eth.* ꝙ paruificus h conſumit pecuniam triſtatus: ſed hoc pertinet ad auaritiã, ſiuè ad illiberalitatem. ergo paruificentia non eſt uitium ab alijs diſtinctum.

* Li. 4. c. 2. in fi. to. 5.

SED CONTRA eſt, ꝙ Phil. in 2. & 4. Ethic.* ponit paruificentiã ſpãle uitiũ magnificẽtiæ oppoſitũ.

* Li. 2. c. 7. & li. 4. c. 2 tom. 5.

RESP. dicẽdum, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt,* moralia ſpeciẽ a fine ſortiuntur: unde & a fine ut plu ries nominantur. Ex hoc ergo dr̃ aliquis paruificus, ꝙ intendit ad aliquid paruum faciẽdum. Paruum autem & magnum ẽm Philoſo. in prædicamentis

* 1. 2. q. 1. ar. 3. & 1. 18. ar.

SVP. Q. CXXXIIII. ART. IIII.

Porrecta per totum. 664

Sup. q. 28. & locis ibi notatis.

IN articulo quarto eiuſdẽ quæſtionis dubiũ occurrit ex Martino, ub dẽ tripliciter arguẽte, ꝙ iſtę duæ conditiones quæ in litera ponuntur, non ſufficiũt ad eſſe uirtutem adiũctam vt ſecũdariam principali. Primò, qa ſic omnis uirtus exceſſa à fortitudine eſſet ſecundaria uirtus reſpectu eius. Probatur, quia habet ambas conditiones. ſ. & ꝙ conuenit cum ea (omne. n. exceſſum cõuenit in aliquo cũ excedente) & ꝙ exceditur ab ea. Secũdò, qa ſic liberalitas, eutrapelia, & ſic de multis alijs, eſſet ſecundaria uirtus reſpectu iuſtitiæ, quia habet has conditiones. Tertiò, quia iuſtitia, & omnis uirtus requiſita ad gratiam adminiſtrationem, eſſet ſecũdaria reſpectu magnanimitatis: q̃ omnia ſunt abſurda.

¶ Ad primũ horũ dicitur, ꝙ prima conditio in litera poſita, ſ. Conuenientia in aliquo non eſt ſic intelligenda ut ſonat, cũ omne ens cum omni ente in aliquo cõueniat: ſed intelligẽda eſt ſanè, ut expoſuit author ſuperius in q. 128. ubi partes fortitudinis aſſignauit. ſ. ꝙ conueniat in modo, quem principalis uirtus ſeruat in ſua materia, puta, in iuſtitia, ꝙ ſit ad alterum: in fortitudine, ꝙ ſit ad arduum: in temperantia, ꝙ conſiſtet in moderatione: & ſic non omnis uirtus exceſſa conuenit cum uirtute excedente. Secunda ſimiliter conditio, ꝙ ſit exceſſa, intelligit̃ quo ad rationem, hoc eſt, ꝙ adiuncta uirtus deficiat a perfecta ratione iuſti, fortis, uel tẽperati. ut patet etiam ex dictis 1. q. 81. & inferius in 143. Nihil ergo ualet prima, obiectio.

Concl. m

D. 833.

¶ Ad ſecundum verò dicitur, quòd liberalitas uerè eſt adiuncta iuſtitiæ, quia eſt ad alterum, ſub ratione debiti moralis tamen. Eutrapelia autem pars ponitur temperantiæ, ut infra patebit, quia modeſtia quædã eſt act' omnium ludicrarum.

¶ Ad tertiũ dicitur, ꝙ conſequentia non ualet, nec ſequitur ex dictis literæ ſanè intellectis. Et hæc de hac quæſtione, & ſequenti, de paruificẽtia, & cõſumptione, dicta ſufficiunt. D. 835.

*In pdicamẽto ad aliqd, t. 1. mẽtis * relatiuè dñr. Vñ cũ dr̃, ꝙ paruificus intẽdit A aliqd paruũ facere, intelligẽdũ eſt in cõparatione ad genus operis qđ facit: in quo qdem paruum & magnũ põt attendi dupl̃r. Vno mõ, ex parte operis ſiẽdi: alio mõ, ex parte ſumptus. Magnificus ergo principaliter intẽdit magnitudinẽ operis, ſecũdario intẽdit magnitudinẽ ſumptus, quã nõ uitat, vt faciat magnũ opus. Vñ & Phil. dicit in 4. Eth.* ꝙ magnific⁹ ab ęquali ſũptu op⁹ facit magis magnificũ. Paruificus aũt ecõuerſo, principal̃r qdẽ intẽdit paruitatem ſumptus. Vñ & Phil. dicit in 4. Eth.* ꝙ intẽdit qualiter minimũ cõſumat: ex cõſequenti aũt intẽdit paruitatẽ operis, quã. ſ. non re- B cuſat, dũmodo paruũ ſumptũ faciat. Vñ Phil. dicit ibidẽ,* ꝙ paruificus maxima cõſumẽs in paruo. ſ. ꝙ nõ vult expendere, bonũ pdit. ſ. magnifici operis. Sic ergo patet ꝙ paruificus deficit à ꝓportione, quæ debet eſſe ſecundum rationem inter ſumptus, & opus. Defectus autem ab eo quod eſt ſecũdum rationem, cauſat rationem uitij. Vnde manifeſtum eſt, quòd [m] paruificentia uitium eſt [n].

*Li. 4. c. 2. tom. 5.

*Li. 4. c. 2. non procul a fine tom. 5.

*Li. 4. c. 2 nõ remotea fine, tom. 5.

Conclu. m

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ virtus moderatur parua ſm̃ regulã rationis, à qua deficit paruific⁹, vt dictũ eſt.* Nõ enim dr̃ paruificus qui parua moderatur, ſed qui in moderãdo magna, uel parua, deficit à regula rationis: & ideò habet vitij rationem. C

*In corp. art.

Ad II dicendũ, ꝙ ſicut Phil. dicit in 2. Rhetor.* Timor facit cõſiliatiuos: & iõ paruificus diligenter rõcinijs intẽdit, qa iordinatè timet bonorum ſuorũ cõſumptionẽ, ẽt in minimis. Vñ hoc nõ eſt laudabile, ſed uitioſũ & uituperabile: qa non dirigit affectum ſuum ſm̃ rationem, ſed potius rationis uſum applicat ad inordinationem ſui affectus.

*Li. 2. c. 5. parum a med. t. 6.

Ad III. dicẽdũ, ꝙ ſicut magnificus cõuenit cũ liberali i hoc, ꝙ prõptè & dlectabiliter pecunias emittit: ita ẽt paruificus cõuenit cũ illiberali, ſiue auaro in hoc, ꝙ cũ triſtitia, & tarditate expenſas D facit. Differt aũt in hoc, ꝙ illiberalitas attenditur circa cões ſumptus: paruificẽtia aũt circa magnos ſumptus, quos difficilius eſt facere. & iõ minus uitiũ eſt paruificẽtia, q̃ illiberalitas. Vñ Phil. dicit in 4. Eth.* ꝙ q̃uis paruificentia & uitium oppoſitum ſint malitiæ, non tamen opprobria inferunt: quia nec ſunt nociua proximo, nec ſunt ualdè turpes.

*Li. 4. c. 2. in fine, tom. 5.

Porrecta per totum.

666

4. Ethico. lect. 7.

Articvlvs II.

Vtrum paruificentiæ aliquod vitium opponatur.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur ꝙ paruificentiæ nullum uitium opponatur. Paruo. n. opponit[h] magnum: ſed magnificẽtia nõ eſt uitiũ, ſed uirtus. ergo paruificẽtiæ nõ opponitur uitiũ. E

¶ 2 Præt. Cũ paruificentia ſit uitium ex defectu, ut dictum eſt,* vr̃ ꝙ ſi al. quod uitium eſſet paruificẽtiæ oppoſitum, ꝙ conſiſteret ſolum in ſuperabundanti conſumptione: ſed illi qui cõſumunt multa, vbi pauca conſumere oporteret, conſumunt pauca ubi multa oporteret cõſumere, ut dicitur in 4. Eth.* & ſic habent [h] aliquid de paruificentia. non ergo eſt aliquod uitium paruificentiæ oppoſitũ.

*Ar. præc.

*Li. 4. c. 2. circa finem, t. 5.

¶ 3 Præt. Moralia ſortiuntur ſpeciem ex [h] fine, ut dictũ eſt:* ſed illi qui ſuperfluè conſumunt, hoc faciunt cã oſtentationis diuitiarum, ut dicitur in 4. Etic.† hoc autem pertinet ad inanem gloriam, ꝙ opponitur magnanimitati, ut dictũ eſt.* ergo nullum uitium paruificentiæ opponitur.

*ar. præc. & 1. 2. q. 1. ar. 3.

†Li. 4. c. 2. circa finẽ

*q. 131. artic. 2.

Sed contra eſt authoritas Philo. qui in 2. & 4. Ethi.† ponit magnificentiam medium duorum oppoſitorum uitiorum.

†Li. 2. c. 7 & li. 4. c. 2 tom. 5.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ paruo oppoĩt magnũ. Paruũ aũt & magnũ relatiuè dñr, ut dictũ eſt*. Sicut autẽ cõtingit ſumptũ eſſe: paruũ ꝑ cõparationem ad opus, ita ẽt cõtingit ſumptũ eſſe magnũ in cõparatione ad op⁹, ut ſ. excedat ꝓportionẽ, q̃ eſſe dẽt ſumptus ad opus ſm̃ regulã rõnis. Vñ manifeſtũ eſt ꝙ [m] uitio paruificẽtiæ, qua aliqs deficit à debita ꝓportione expẽſarum ad opus, intẽdẽs minus expẽdere q̃ dignitas operis requirat, opponĩt uitiũ, quo aliqs dictam ꝓportionẽ excedit, ut ſ. plus expendat, q̃ ſit operi proportionatum[n]: & hoc uitium Græcè quidem dr̃ banauſia à furno dicta, qa uidelicet ad modum ignis qui eſt in furno omnia conſumit. Vel dr̃ apyrocalia. i. ſine bono igne, qa ad modũ ignis oĩa cõſumit non pp bonum. Vnde latinè hoc uitium poteſt nominari conſumptio.

*ar. præc.

βαναυσία.

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ magnificẽtia dr̃ eſſe ex eo ꝙ facit magnum opus: nõ aũt ex eo ꝙ in ſumptu excedat proportionem operis. Hoc enim pertinet ad uitium, quod opponitur paruificẽtię.

Ad II dicendũ, ꝙ idẽ uitiũ cõtrariaĩ uirtuti, q̃ eſt in medio, & cõtrario uitio. Sic ergo uitiũ conſumptionis opponĩt paruificẽtiæ in eo, ꝙ excedit i ſumptu operis dignitatẽ expẽdẽs multa, ubi pauca oporteret expẽdere. Opponĩt aũt magnificentiæ ex parte operis magni, quod præcipuè intendit magnificus, inquantum ſcilicet, ubi oportet multa expendere, nihil, aut parum expendit.

Ad III dicendum, ꝙ conſumptor ex ipſa ſpecie actus opponitur paruifico, inquantũ trãſcẽdit regulã rationis, à qua paruificus deficit. Nihil tñ prohibet, quin hoc ad finem alterius uitij ordinetur, puta, inanis gloriæ, uel cuiuſcumq; alterius.

QVAESTIO CXXXVI.

De Patientia, in quinque articulos diuiſa.

Deinde cõſiderandum eſt de patientia.

Et circa hoc quærũtur quinq;.

¶ Primò, Vtrũ patiẽtia ſit uirt⁹.

¶ Secundò, Vtrum ſit maxima uirtutum.

¶ Tertiò, Vtrum poſſit haberi ſine gratia.

¶ Quartò, Vtrum ſit pars fortitudinis.

¶ Quintò, Vtrum ſit idem cum longanimitate.

Articvlvs I.

Vtrum patientia ſit virtus.

Ad primvm ſic ꝓcediĩ. Vr̃ ꝙ patiẽtia nõ ſit uirtus. Virtutes. n. ꝑfectiſſimè [h] ſunt i patria, ut Aug. dicit in 4. de Tri.* ſed ibi nõ eſt patientia, qa nulla ſunt

SVP. Q. CXXXVI. ARTIC. I.

In art. 1. q. 136. dubiũ occurrit Martini in eodẽ tractatu ſ q. 1. de patiẽtia cõtra rõnẽ literæ in corpore huius articuli, dicẽtis, q. hæc rõ intellecta ut iacet, nimis pplexa eſt. Quod. n. primo conclu [illegible], vr̃ falſum, & cõſequentia multum obſcura. Arguit. n. ſic. Inter alias paſſiones triſtitia impedit bonum rõnis. ergo neceſſaria eſt uirtus, qua bonũ rõnis cõſeruetur contra triſtitias. Contra Tum primò, quia uolũtas ſine uirtute, habitu hoc poteſt. ergo Antecedens ꝓbatur, quia aliaſ nũquam poſſet [illegible] primum actum. Tũ ſecũdò quia dicetur quod

Porrecta per totum.

667

Infra art. 5. cor. & ſupra. 128 cor.

*Li. 14 de. tri. cap. 9. tom. 3.

SI 2

q̄ oīs virtus conſeruat bonū rōnis cōtra triſtitias, & ſic per hoc mediū nō probatur q̄ vltra alias uirtutes ſit neceſſaria patientia. Tertiò deficit, qa non aſſignat niſi vnam paſſionem quam moderetur. ſ. triſtitiam: & tñ oīs virtus moralis eſt media inter duas paſſiones, aut ſaltē dupliciter circa eandē paſſionem: ſicut māſuetudo ē medietas inter exceſſum & defectū iræ. Quarto, qa oīs uirtus pugnat cōtra triſtitiā impediētē bonū rōnis delectiuæ ſui, ut patet de perſeuerantia. Quintò, quia ſecundū ſanctos patientia eſt utilis ad tollendā inſenſibilitatē, & inducendā triſtitiam, ubi nulla eſſet ex malis ſequutura triſtitia, ſicut de facto Chriſtus ſuſcepit triſtitiā. Triſtis, inquit, eſt anima mea. Vnde patientia nō ſolum eſt cohibitiua triſtitiæ excedentis, ſed excitatiua triſtitiæ deficiētis: q̄ patet ex manſuetudine reſpectu irę, q̄ vtrūq; facit, & ex hoc q̄ oīs virt[9] moralis eſt media inter duo extrema uitia, & ex authoritate Greg. in Moralibus ſuper illud, Surrexit Iob, ſcidit veſtimēta ſua & tonſo capite adorauit. Vbi cōtra nimiū dolorum ſenſum contraponit inſenſibilitatem, & vtrūq; damnat, afferens contra ſecūdos illud prophetæ. Percuſſiſti eos, nec doluerūt: attriuiſti eos, & noluerūt accipere diſciplinā: & ſimilitudinē mēbrorum ſtupidorum, quæ inciſa dolere non poſſunt.

Patientia miſera auarorum.

† 1.2.q.70. art.3. ad 3. præcipue.

* Ca.1. in prin. t.4.

* q.123. ar.1.

¶ Ad hoc dī, q̄ iō ſanè intellecta, bona eſt & ad primam obiectionem dī, q̄ aliud eſt poſſe in actu uirtutis, aliud eſt eā poſſe in illum actum eo modo quo uirtuoſus exercet. Non. n. ponitur iuſtitiæ uirtus ut uoluntas poſſit uelle iuſtū, ſed ut poſſit eo modo quo iuſti uolunt iuſta. & ſimile eſt de alijs uirtutibus. Et ideò oportet poni patientiam contra triſtitias, ut homo ſe habeat in triſtitijs uirtuosè, quod ſine uirtute moderatiua triſtitiarum fieri nequit. Si namque indomitæ eſſent, licet homo poſſet, non tamē poſſet, ut patientes ſoliti ſunt, rectitudinē in aduerſis ſeruare. ¶ Ad ſecundā uero obiectionē, quæ coincidit cū quarta, & multū hēt apparentiæ, adeò q̄ vr̄ inſufficienter ſuadere rō literæ, qm̄ quælibet uirtus ſicut moderatur timorē contrariorū ſuorum, ita & triſtitiā eorundem. Liberalitas ſiquidē moderatur timorem amiſſionis pecuniarū, & triſtitiā amiſſarū. Similiter tēperantia moderatur timores & triſtitias contrarias delectabilibus ſcđm tactum, & ſic de alijs. Verumtamen uidetur cum authore, q̄ quia nulla alia uirtus eſt directè moderatiua triſtitiæ, & triſtitia eſt paſſio ualdè impeditiua boni rōnis, iō conueniens eſt ponere unam uirtutē circa triſtitiam directè. Rurſus ſingulæ uirtutes ſunt circa ſingulas triſtitias oppoſitas in ordine ad quoddā particulare bonū rōnis. Iſta aūt uirtus ponitur

* Ca.2. in prin. t.4.

ibi mala tolerāda, ſm illud Iſa. 49. & Apo. 21. Nō eſuriēt, neq; ſitiēt, & ñ pcutiet eos ęſt[9], neq; Sol. ergo patiētia nō eſt uirtus.

¶ 2 Præt. Nulla h virtus in malis pōt inueniri, qa uirtus eſt q̄ bonū facit habētem: ſed patientia qñq; in malis hominibus inuenit, ſicut patet in auaris q multa mala patienter tolerant, ut pecunias congregent, ſm illud Eccl. 5. Cunctis diebus uitę ſuæ comedit in tenebris, & in curis multis, & in ærumna atq; triſtitia. ergo patiētia nō eſt uirtus.

G

¶ 3 Præt. Fruct[9] à virtutib[9] differūt, vt ſ. habitū ē: † ſed patiētia ponit inter fructus, ut patet ad Gal. 5. ergo patiētia nō ē uirt[9].

SED CONTRA ē, qđ Aug. dicit in lib. de patiētia.* Virt[9] animi q̄ patiētia dr̄, tā magnū Dei donū eſt, ut ēt ipſius, qui nobis eā largitur, patientia prædicetur.

H

RESP. Dicēdū, q̄ ſicut dictū eſt ſupra,* uirtutes morales ordinant ad bonū, inquātū cōſeruāt bonū rōnis cōtra impetus paſſionū. Inter alias aūt paſſiones triſtitia efficax eſt ad impediēdū bonū rōnis, ſm illud 2. ad Cor. 7. Sæculi triſtitia mortem operat. & Eccl. 30. Multos occidit triſtitia, & nō eſt utilitas in illa. Vñ neceſſe eſt hēre aliquā virtutē, p quā bonū rōnis conſeruet cōtra triſtitiā, ne. ſ. rō triſtitię ſuccūbat: hoc aūt facit patiētia. Vñ Aug. dicit in lib. de patiētia,* q̄ patiētia hoīs eſt, qua mala æquo aīo toleram[9], i. ſine pturbatione triſtitiæ, ne aīo iniquo bona deſeram[9], p q̄ ad meliora pueniamus. Vñ manifeſtū eſt patientiā eſſe uirtutem.

I

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ virtutes morales nō remanent ſm eūdē actū in patria, quē habent in uia. ſ. p cōparationē ad bona p̄ſentis uitæ, q̄ nō remanebūt in patria, ſed p cōparationē ad finē, q erit ī patria, Sicut iuſtitia nō erit in patria circa emptiones & uēditiones, & alia q̄ ptinent ad p̄ſentem uitā, ſed ī hoc, qđ ē ſubditū eē Deo. Siīr actus patiētiæ in patria nō erit in ſuſtinēdo aliqua, ſed in fruitione bonorū, in quo peruenire uolebamus patiendo. Vñ Aug. dicit in 14. de ciuit. Dei,* q̄ in patria nō erit ipſa patiētia, q̄ neceſſaria non eſt, niſi ubi tolerāda ſūt mala: ſed æternū erit id, quo p patientiam peruenit.

AD II dicēdū, q̄ ſicut Aug. dicit ī lib. de patiētia,* patiētes pprie dr̄, q malūt mala nō cōmittēdo ferr, q̄ ñ ferēdo cōmitter. In illis āt, q mala ſuſtinēt ut mala faciāt nec mirāda, nec laudāda ē patiētia, q̄ nulla eſt, ſed mirāda duritia, negāda patiētia.

AD III dicēdū, q̄ ſicut ſupra dictū ē, † fructus ī ſui rōne importat quādā delectationē. Sūt āt operōnes uirtutū delectabiles ſm ſeipſas, ut dr̄ in 1. Eth. Cōſuetū eſt aūt, ut nomine uirtutis ēt virtutū actus ſignificent, & iō patiētia quātū ad habitū ponit virtus, quātū aūt ad delectationē quā hēt in actu, ponit fructus. Et præcipuè quantū ad hoc, q̄ per patientiā animus p̄ſeruatur, ne obruatur triſtitia.

F ca triſtitiā in ordine ad bonū rōnis abſolutè, vt ſ. ſic moderetur triſtitias, ut in nullo mēs à bono auertatur, ſeu declinet pp triſtitiam quamcumq;, præcipuè tñ pp triſtitiam illatā ab extra. Demum cum uirtus iſta ponatur principaliter pp bonum ſupernaturale, ut ſ. hō pp triſtitias quæ occurrunt, non declinet à bono ſuo ſupernaturali, qđ ē maximū bonum rōnis, ſeu ſuperioris partis noſtrę ſcilicet intellectus & volūtatis. & triſtitiæ paſſio materia ppria ſit moralis, & non theologalis uirtutis, rōnabilius eſt ponere q̄ charitas mediāte patientia moderetur triſtitias, q̄ q̄ per ſeipſam ad illas deſcendat. Oportet nāque charitati attribuere pugnam cōtra triſtitias impediētes amorem cæleſtis patriæ. Rōnabilius autē hoc, ut dictum eſt, facit mediāte p uirtutē patientiæ, quæ directè circa triſtitias ſit in ordine ad bonum rōnis ſupernaturale principaliter: & cōſequenter ad bonum rōnis ſimpliciter & abſolutè. Vt autē inferi[9] patebit, author patientiā ponit directè virtutem circa triſtitias, ut ratio à bono ſupernaturali cōtra triſtitias conſeruetur.

Conclu. p.

* Li.14. c.9 declinando ad finem, to.5

¶ Ad tertiam dī, q̄ ſufficit virtuti una paſſio, ut propria materia moderanda, ut patet de manſuetudine, cui ut propria materia aſſignatur ira. Quòd aūt patientia ſit circa triſtitias media inter duo uitia extrema, non repugnat literæ, neq; authori, qui inferius expreſſe in ſequenti libro q.46. ar. 6. ad ſecundum, dicit q̄ uirtus moralis mitigat triſtitiam, ponēdo in ea medium rationis, ſequēs Peripateticos contra Stoicos omnino triſtitiam ab animo ſapientis remouentes. K Vnde cum triſtari de malo ſit ſecundum naturalē ordinem noſtræ naturæ, reſpectu talis obiecti appropinquati, utrūque uidetur uitioſum. ſ. & plus triſtari quam oportet, & minus triſtari quàm oportet. Nulla ſiquidem triſtitia de malo coniuncto, cognitæ naturæ noſtræ derogat: ac per hoc patientia eſt circa triſtitiam, ſicut manſuetudo circa irā: & eſt in medio duarum malitiarum, ut aliæ uirtutes morales, quæ ſunt circa paſſiones. Et ex his patet, quòd quinta obiectio non eſt contra doctrinam authoris.

* Ca.1. in medio, & c.5. à medio to.4. … tia, & ſa ſa.

† 1.2.q.11. art.3.

Lib.1.c.8. à medio, tom.5.

¶ In eodem 1. ar. in reſponſione ad primum, dubium occurrit ex Martino ibidem reprehendente reſpōſionem hanc in hoc, quòd ponit patiētiam remanere in patria ratione iſtius actus, qui eſt frui bonis, ad quæ per patientiam peruenire uolebam[9], & duo impugnat. Primò, ipſa uocabula: ſecundò, rationem. Inquit primò, q̄ eſt abuti uocabulo patientiæ, ita q̄ eſſet multo rōnabilius dicere album nigrū, aut calidū frigidum, qa iſta ſcđm aliquos ſe cōpatiuntur in aliquibus gradibus: patientia

autem

ſtatem & ſumma delectatio, non. Et hic multa inculcat. Ingeſſe A cũdò, q̃ exemplũ de iuſtitia q̃d remanet in pãtria nõ reſpũ emptionũ &c. ſed quoad hoc, q̃d eſt eſſe ſubditum Deo, nõ valet qm̃ eſt una ſpecies iuſtitiæ, cuius actus eſt eſſe ſubditum Deo. Nulla aũt eſt patiẽtia, cuius actus ſit illa fruitio, q̃ eſt in patria.

¶ Ad hæc dr̃. q̃ nulla eſt abuſio vocabulorũ: qm̃ cum patiẽtia habeat pro proximo fine fruitionem boni, pro quo triſtitia ſuſtinet, dicere quòd non remanet in patria ipſa patientia in ſeipſa, ſed in ſuo fine, null⁹ abuſus, nulla obſcuritas interuenit. Sed ſicut dicim⁹, q̃ militia in victoria remanet, & in triũpho: ita patientia in fruitione bonorum patriæ, pro quibus quis paſſus eſt in via.

Porrecta per totum. 668

¶ Ad ſecundam verò obiectionem dicitur, quòd ſimilitudo de iuſtitia tenet quoad hoc, quòd ẽ remanere reſpũ finis & ad hoc ẽ allata ab authore. Vnde non oportet fingere patiẽtiam, cuius actus ſit frutio patriæ: quoniam expreſſè author dicit in litera, q̃ non remanet ſecundùm ſeipſam, ſed ſecundùm ſuum finẽ tantũ, qui attribuitur patiẽtiæ, ſicut triũphare attribuitur militiæ.

2.2.q.66. ar.5.ad.1

ARTICVLVS II.

Vtrum patientia ſit potiſſima virtutũ.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur q̃ patientia ſit potiſſima uirtutum. Id.n. quod eſt [h] perfectum, eſt potiſſimum in unoquoque genere: ſed patientia habet opus perfectum, ut dicitur Iacobi 1. ergo patientia eſt potiſſima uirtutum.

¶ 2 Præt. Omnes uirtutes ad bonum animæ ordinãtur: ſed hoc præcipuè uidetur pertinere ad patientiam dicitur.n. Luc. 21. In patiẽtia ueſtra poſſidebitis animas ueſtras ergo [h] patientia eſt maxima uirtutum.

B

¶ 3 Præt. Illud, q̃d eſt conſeruatiuũ, & cã aliorum, uidetur potius eſſe, ſed ſicut Greg. dicit in quadã Homil. † Patiẽtia eſt radix, & cuſtos oĩum uirtutũ. ergo patiẽtia ẽ maxima uirtutũ.

†Hom. 35 in euang. nõ remote añ medium.

SED CONTRA eſt, q̃ nõ enumeratur inter quatuor uirtutes, quas Grego.* 22. Moral. & Aug. † in lib. de moribus Eccleſiæ, uocant principales.

* Greg. li. 22. c. 1. † Au. c. 15 & 22. c. 1.

RESPON. Dicẽdũ, q̃ uirtutes ſm̃ ſuam rõnem ordinantur ad bonum. Eſt.n. uirtus q̃ facit bonũ habentẽ, & opus eius bonũ reddit, ut dr̃ in 2. Ethic.* Vndè oportet, q̃ tãto prĩcipalior ſit uirt⁹ & potior, quãtò magis & directi⁹ ordinat hoĩem ĩ bonũ. Directius aũt ad bonũ ordinãt hominem uirtutes q̃ ſunt cõſtitutiuæ boni, q̃ illæ quæ ſunt impeditiuæ eorũ, quę abducunt a

*Li. 2. c. 6 circa principium.

SVPER Q. CXXXVI. ART. II.

IN ar. 2. eiuſdẽ q. multa occurrunt ex Martino dubia in q. 4. Primum eſt de comparatione iuſtitię ad patientiam contra hoc, quòd ideò iuſtitia eſt perfectior patientia, quia iuſtitia cõſtituit hominem in bono: patientia autem ſeruat tantum contra impedimenta boni. Arguitque ſic. Patientia non tantũ impedit ea quæ a bono retrahunt, ſed etiam conſtituit animum in bono principaliter, propriè, & per ſe. ergo. Antecedens probatur, Primò, quia patientia conſtituit hominem in ęquanimitate, quæ eſt bonum magnum. Secundò, quia patientia inclinat hominem ad ſequelam rectæ rationis: hoc autem eſt bonũ ergo. Tertio, quia huiuſmodi uirtutes firmant animum in bono: propter quod ſubimus pericula, ſuſtinemus triſtitia &c.

¶ Quarto arguitur, q̃ illa propoſitio, Omnis uirtus conſtituens animum in bono, excellentior eſt uirtutibus tollentibus impedimenta boni, non eſt uniuerſaliter uera, tum quia tollere impedimenta magnorum bonorum eſt multò melius quàm conſtituere in paruis bonis: tum quia fortitudo excellit affabilitatem, eutrapeliam, & ueritatem, quæ tamen conſtituunt animum in bono communicationis humanæ: & ſimiliter poteſt argui de manſuetudine reſpectu earundem.

D

¶ Secundum dubium eſt de comparatione fortitudinis ad patientiam, quòd non ideo fortitudo eſt excellentior patiẽtia, quia tollit maiora impedimenta, ſ. pericula mortis: quia patiẽtia firmat animum contra pericula mortis cum incumbunt. Quod probatur dupliciter. Primò, quia pericula mortis ſunt inter aduerſa. Secundò, quia hoc dicit expreſsè Thomas in artic. 4. q. de patientia. & hoc ſuppoſito, multiplicat tot & tanta Martinus, quæ taceo: quia falſum hoc ſupponit.

¶ Tertium dubium eſt de comparatione temperantiæ ad patiẽtiam, quòd. ſ. temperantia eſt fortior patientia. Probatur. Secũdum Ariſt. difficilius eſt pugnare contra triſtitias, quàm cõtra delectationes: ſed patientia contra triſtitias, temperantia contra delectationes pugnat. ergo. Antecedens probatur, quia cruciatus, & comminationes &c. plus retrahunt à bono opere, q̃ delectationes & promiſſiones. Et confirmatur, quia omnium vulgata uox ac ſententia eſt, quòd timor malorum in conſtantem uirum cadens excuſat ab impletione præceptorum. Concupiſcentia autem, aut delectatio carnalis & ciborum &c. non excuſat. Plus ſunt igitur retractiua a bono mala contriſtãtia, quàm bona delectantia, cuius contrarium dicit hic Tho. volẽs quòd delectationes tactus plus retrahunt à bono, quàm triſtitia aduerſorum, quæ eſt patientia.

E

¶ Quartum dubium eſt rurſus de iuſtitia, q̃. ſ. patientia eſt perfectior q̃ iuſtitia, q̃ eſt ad proximum. Probatur. Melius eſt eſſe patientem, & carere iuſtitia, q̃ eſſe iuſtum, & carere patiẽtia. ergo. Probatur aſſumptum: q̃a patiens non iuſtus, eſt diſpoſitus ad iuſtitiam, ad manſuetudinẽ, & omnem honeſtam cõicationẽ. Qui verò eſt iuſt⁹ & non patiens, non eſt diſpoſitus ad patientiam, cum multi iuſti ſint in aduerſis ĩpatientiſſimi. Secundo, quia iuſtus non patiẽs nõ eſt diſpoſitus ad ullã uirtutem ſecundũ gradũ perſeuerantiæ, niſi primò ĩclinet ad actũ patiẽtiæ: ſed patiẽs ſine iuſtitia eſt diſpoſit⁹ ad oẽm uirtutẽ ſecũdũ gradũ perſeuerãtię igit.

¶ Quintum dubium eſt in rñſione ad primum circa gl. illius. Patientia opus perfectũ hẽt, nõ ſimpliciter, ſed in aduerſorũ toleratione. Dupliciter ſiquidem hoc impugnat. Primò, Ordinẽ paſſionũ in litera ex aduerſis. ſ. primò triſtitia, indè ira, indè odiũ, ĩde iuſtitia, ſeu iniuſtum nocumentũ. Nã cũ ira ſit appetitus uindictæ, ac per hoc iniuſti nocumenti, ira ſine quocunq; medio fertur in iniuſtum nocumentum. Secundo, ex hac ſolutione probat excellẽtiam patientiæ. Multò difficilius eſt rectè ſe habere circa aduerſa in tota uita humana, quàm circa proſpera: ſed in aduerſis tolerandis patientia eſt perfectior, ut ipſe Tho. dicit, ergo. Probatur maior, tũ quia aduerſa multò frequentius contingunt q̃ proſpera: quoniam & in ipſis proſperis multa aduerſa cõmiſcẽtur. Minor probatur tũ ex ipſo Thoma: tũ quia habita patientia ex aduerſis nec ira, nec odiũ, nec iniuſtũ nocumẽtum facimus: habita uerò iuſtitia, adhuc hr̃ odiũ, ira, & triſtitia. Habita quoq; charitate, quantũ eſt ex parte habitus, adhuc hr̃ ira, & triſtitia. Habita ẽt manſuetudine, adhuc hr̃ triſtitia. Et confirmatur: quia quicquid habet optimum perfectum, ita ut habẽs ipſum in nullo deficiat, eſt perfectiſſimum ſimpliciter ſed patientia eſt huiuſmodi, ut patet authoritate Iacobi. ergo.

C

¶ Sextum dubium eſt in reſponſione ad ſecundum circa gloſſã illius, In patientia ueſtra poſſidebitis, quod. ſ. intelligitur per remotionem aduerſitatum inquietantium poſſeſſionem animę. Poſſeſſio.n. importat quietum dominium. Contra, inq̃t Martinus, hanc ſolutionẽ arguitur ſimiliter ut prius. Si aliqua virtus, ẽt circa proſpera, eſt perfectior patientia, ſequitur q̃ per patientiam non poſſidemus animas noſtras. Probatur, quia carẽs uirtute perfectiore non habet quietum dominium ſupra animam ſuam. Nulla ergo uirtus eſt perfectior patientia.

D

¶ Septimum dubium eſt in reſponſione ad tertium circa gl. illius dicti Greg. Patientia eſt radix, & cuſtos omnium uirtutum non directè cauſando & promouendo, ſed ſolũ remouẽdo prohibens. Contra, inquit Martinus ibidem, uolo q̃ aliquis hẽat patientiam perfectam, & notitiã agendorũ, & careat omni alia uirtute. Tunc ſic, Talis rectè aget in materia, cuius uirtutẽ non habet. ergo. Aſſumptum probatur, quia non peccabit in materia iuſtitiæ, niſi aut odio, aut amore, aut aliqua ſimili paſſione. ſed in huiuſmodi ſemper interuenit non ſufferre aliquod malum uel in ſe, uel in alio. ergo. Et tandem dicit, q̃ hoc. ſ. reſpectu omnium aliarum uirtutum a ſe habere radicaliter uel remouendo prohibẽs, uel effectiuè cauſando, nulli alteri uirtuti morali conuenit: & ideò patientia eſt cæteris uirtutibus ad uitam humanam tranſigendam accommodatior. Multa quoque affert ad probandum excellentiam patientiæ, quæ omitto: quoniam ex hac elucidatione omnia clara reddi puto.

E

¶ Ad primum dubium dicitur, quod falſum eſt antecedẽs aſſumptum ab arguente. Eodem ſiquidem modo reſpõdendum eſt hic, ſicut ſuperius reſpõſum eſt de fortitudine in principio tractatus huius. Vndè ad primam, ſecundam, & tertiam probationes illius dicitur, quòd patientia per ſe primò moderatr̃ triſtitias in cõcupiſcibili, & mediante hac moderatione cõſtituit æquanimẽ, inclinat ad bonum, & firmat in bono. Arguens.n.

bono. Et ſicut inter eas, q̃ ſunt cõſtitutiuę boni tātò aliqua potior ē, quāto i maiori bono ſtatuit hoiem, ſicut fides, ſpes, & charitas, q̃ prudētia, & iuſtitia: ita & inter illas, q̃ ſunt impeditiuę retrahētiũ a bono, tātò aliqua eſt potior, quātò id qđ ab ea ipedit, magis a bono rtrahit. Plus aũt à bono retrahũt pericula mortis circa q̃ ē fortitudo vel delectationes tact⁹, circa q̃ ē tēperātia, q̃ quis aduerſa, circa q̃ eſt patiētia. & iō⁹ patiētia nó eſt potiſſima uirtutũ, ſed deficit nó ſolũ a uirtutib. theologicis, & prudētia, & iuſtitia, q̃ directè ſtatuũt hoiem i bono: ſed ēt à fortitudine, & tpātia, q̃ rtrahũt a maiorib. ipedimētis.[n]

H Ad primvm ergo dicēdũ, ꝙ patientia dr̃ habere opus pfectum in aduerſis tolerandis, ex quib. primo procedit triſtitia, quā moderatur patientia: ſecũdò ira, quā moderatur manſuetudo: tertiò odiũ, qđ tollit charitas: quartò iniuſtũ nocumentũ, quod prohibet iuſtitia. Tollere.n. principium uniuſcuiuſque eſt pfectius. G Nec tñ ſeqt, ſi in hoc patiētia eſt perfectior, ꝙ ſit perfectior ſimpliciter.

Ad ii. dicēdum, ꝙ poſſeſſio importat quietũ dñium: & iō p patientiam dr̃ homo ſuam animam poſſidere, inquantũ radicitus euellit paſſiones aduerſitatum, quibus aia inquietatur.

Ad iii. dicēdũ, ꝙ patientia dr̃ eſſe radix & cuſtos omnium uirtutum non quaſi directè eas H cauſando, & conſeruando, ſed ſolùm remouendo prohibens.

deberet probare nó ꝙ patientia hæc det aliquo mõ, ſed ꝙ principaliter, & immediatè &c. cõſtituat in bono, nó mediāte moderatione triſtitiæ, ſicut facit iuſtitia, & prudētia, quarũ utraq; directè & primò cõſtituunt bonũ uolũtatis & intellectus. Quarta aũt obiectio, q̃ eſt cõtra illā uniuerſalē. V. tius cõſtituēs i bono pſtat uirtuti tollēti impedimētũ, excludit dicendo, ꝙ eſt vera cæteris paribus: & rurſus ē uera quo ad nobilitatē ſubſtātialē: ita ꝙ pat ētia ſecundũ ſui gnis rõnē ē ignobilior iuſtitia acqſita: quia tollat ipedimenta maioris boni. ſ. ſupnaturalis. & rurſus patiētia abſolutè ignobilior eſt iuſtitia infuſa, qa cætera sũt paria: & hæc iuſtitia cõſtituit i bono gratuito. Patiētia aũt tollit boni gratuiti impedimēta triſtitię. Nec eſt inconueniēs, ꝙ ueritas ſit ſecũdũ gnis ſui conditionē hanc nobilior fortitudine, quæ ſi aliũde pemineat ueritati. De eutrapelia aũt, & affabilitate ñ oportet ſolicitari: qa ſunt circa delectatiões, & nó directè cõſtituũt hominem in bono, ſed ponunt medium in paſſionib. ſicut patientia, & fortitudo.

Comel. m

¶ Ad ſecundum dubium dicitur, ꝙ patientia, quæ eſt ſpecialis uirtus, non eſt circa pericula mortis. & ad primam probationē negatur, ꝙ patientia, ut eſt uirtus ſpecialis, ſit circa omnia aduerſa: quoniam eſt ſolum circa aduerſa alia ab his, quæ mortis ſunt, circa quæ eſt patientia pars integralis fortitudinis. Et p hoc patet reſponſio ad ſecundam: quoniam id, quòd author dicit in illa reſponſione, quam allegat arguens, declarat ibidē in reſponſione ad ultimum, diſtinguendo de patientia parte integrali fortitudinis, & patientia ſpeciali uirtute: primæ attribuendo mala mortis, ſecundæ cætera mala.

¶ Ad tertium dubium de temperantia reſpectu patientiæ dicitur, ꝙ ſi arguens benè aduertiſſet ordinem, qui ponitur in litera inter impedientia bonum rationis, non dixiſſet ea q̃ dicit. I Expreſsè namque author ponit plus impedire mala mortis & cruciatus, quæ opponuntur bono corporis, q̃ delectabilia ſecũdũm tactum: & ideò præponitur fortitudo temperantię. Vnde quod iſte obiicit de tormentis, & cruciatibus, non eſt cõtra authorem, niſi quis adeò rudis ſit, ut putet timorem huiuſmodi malorum poni ab authore in primo loco, & nó triſtitiā eorundem: ſed quoniam rudium eſt, non meretur audiri. Eſt ergo mēs authoris, ꝙ quia bonum corporis naturaliter plus amat̃ q̃ bonũ externum iō, & timor, & triſtitia malorum corporis maximè impediunt bonum rationis. Quia autem delectabilia ſecũdum tactum naturaliter ſunt nobis magis cõnaturalia & ſenſibilia, ac percepta, q̃ bona extrinſeca, ideo cõiter magis nati ſumus impediri ab iſtis bonis, quàm a bonis aliis, & eorum contrariis, circa quæ eſt patientia. Vnde delectabilia ſecundùm tactum non præponuntur ab authore in impediendo rõnis bo- K num omnibus aduerſis, ſed quibuſdam, illis. ſ. quorũ bona, q̃ tollunt, ſunt minus connaturalia, ſenſibilia, & percepta. Vnde cum dicitur, quòd difficilius eſt pugnare contra triſtitias q̃ cõtra delectationes, uerum eſt cæteris paribus: quia facilius eſt abiicere uoluntaria, quàm nolita. Quæ.n. nobis inuitis nos tangunt, non ſunt in poteſtate noſtra, ſicut ea quæ uolentibus nobis accidunt. Conſtat autem ꝙ triſtitia de nolito, delectatio de amato eſt. & propter hanc rationē metus & triſtitia excuſant, & non delectatio: quia illa ſ. ſunt de nolito, iſta de uolito: ac p hoc delectatio eſt in poteſtate noſtra longe pluſquàm triſtitia, & metus. Cum his ſi ſtat, ꝙ delectatio carnalium magis impediat rationis bonum, quàm triſtitia exteriorum bonorũ, quantum eſt ex natura delectabilium, & triſtabilium. Quod dico, qa p accidens ex parte hominis auari, uel aliter diſpoſiti cõtinget oppoſitum: ſed doctrina datur ſecundùm ea quæ ſunt per ſe.

¶ Ad quartum dubium de comparatione patientiæ ad iuſtitiā F ad proximũ dr̃, ꝙ ſi uirtutes poſſent ſeparari, & cõparet̃ patientia acquiſita, de qua loquit̃ arguēs, ad iuſtitiā reſpectu proximi, & acquiſitā, negat̃ aſſūptũ. ſ. ꝙ melius eſt: quĩ melius eſt eſſe iuſtũ, q̃ patientem. Quĩ ut dr̃ in 5. Eth. in hoc maximè commēdatur bonus homo, quòd etiam aliis eſt bonus. Iuſtus autem talis eſt, patiens aũtē ſibi ſoli bon⁹ eſt. Nec eſt uerũ ꝙ iuſtus ſit minus diſpoſitus ad virtutes, q̃ patiēs: imò iuſtitia magnũ ē principium & patiētiæ, & oium uirtutũ: qm̃ uolens, & reddēs vnicuiq; quod ſuũ eſt, totā legē implet. Propter quod oia pcepta legis ſunt præcepta iuſtitiæ, vt ſuperius patet, & ad fortitudinē ſe accingit, ut debitum patriæ reddat: & ad temperantiā, a nó ſua muliere abſtinendo: & ad patientiā, ſuperiori parti animæ ſuæ reddēs quod debet. ſ. cõſeruationē boni ipſius. Quod autem dicit̃, quòd aliq iuſti ſunt impatientiſſimi, qa de facto loquit̃, negandum eſt: quoniā ſi uerè ſunt iuſti, habent tantum patientiæ, ut uitio impatiētiæ careant, ac per hoc non ſunt impatientiſſimi: quàmuis nó oporteat omnes iuſtos habere patientiam perfectam, ut patet de his, quæ de connexione uirtutum dicta ſunt.

¶ Ad quintum dubiũ, Quomodo patientia habeat opus perfectum, ſ, dicitur quòd id quod primo obiicitur contra ordinem paſſionum, nihil obſtat. Nam non dicit author ꝙ oportet irā cauſare prius odium, & deinde iniuſtũ nocumētũ: ita ꝙ odiũ oporteat mediare, ut iſte intellexit, ſed dixit quòd naturalis pgreſſus mali moris in animo noſtro ex aduerſis pręſentib. eſt, quòd primo triſtitia &c. Præter quem tamen naturalem progreſſum poteſt aliquis malè ſe habere in aduerſis. Nullus ſiquidem dubitat, quòd ira creſcat in odium, non tamen opus eſt I omnem iram peruenire ad odium. Ad id uerò, quod ſecundo loco obiicitur ad probandum patientiæ excellentiam, dicitur, quòd ſi per proſpera iſte intelligit omnia non aduerſa, circa q eſt patientia, antecedens eſt falſiſſimum: quoniā multò difficilius eſt habere reliquas uirtutes, iuſtitiā, magnanimitatē &c. quàm patientiam. Si autem per proſpera intelligit quædā bona delectabilia, nihil ualet conſequentia inferens patientiam eſſe perfectiorem ſimpliciter cæteris uirtutibus: quoniam dato quòd eſſet perfectior illis, quæ eſſent circa tales proſperitates, non ſequitur. ergo eſt perfectior cæteris ſimpliciter. Peccat quoque dicta ratio & in hoc, quia præſupponit patientiæ uirtutem eſſe circa omnia aduerſa, cum circa ſummè aduerſa. ſ. mortis pericula, ſit fortitudo. Peccat & tertio, quia perfectionē uirtutis ſola difficultate graduat, cum perfectio uirtutis, de qua dicitur in 2. Ethic. quòd eſt circa bonum, & difficile, magis penſetur ex bono, quàm ex difficili. Quæ uerò addit, quòd K habita patientia habent̃ illæ uirtutes, puta, manſuetudo, charitas, & iuſtitia, non eſt uerum, ſi ſecludatur connexio uirtutum niſi negatiuè, hoc eſt, quia habita patientia, tollitur iracundia, odium, & iniuſtitia non ſimpliciter, ſed quantum eſt ex triſtitia aduerſorum. Poſſet.n. patientia ſola præditus ex alio capite, odio habere proximum, & illi nocere, puta, ex crudelitate, uel auaritia, uel tyrānide, ſeu libidine dominādi, excellēdi &c. Quod uerò econtra dicitur de charitate, quòd quantum eſt ex parte habitus, ſit ſine patientia, falſum eſt. Nā teſte Apoſtolo, Charitas patiēs eſt. & probatur ratione, quia charitas ex ſui proprij habitus ratione præter Deum omnibus, ac per hoc omnibus contriſtantibus: & propterea Apoſtolus poſuit primogenitam charitatis patientiam. Et ne hic occupemus tēpus, breuiter argumentum ſatis abundat falſitatibus. Vltima demũ probatio. ſ. Quicquid habet opus perfectũ, ita vt habens ipſum in nullo deficiat, eſt perfectiſſimum ſimpliciter, concludit, quòd patientia eſt Deus. Illa enim maior, ut iacet, ſoli conuenit diui-

næ perfectioni: habere namque opus perfectum ſic vt nullo in- A digeat, ſolius Dei eſt. Omnis enim creatura ſic eſt perfecta, ut alio indigeat: & ideò aut Martinus corrigat maiorem, aut fateatur patientiam eſſe deitatem.

¶ Ad ſextum dubium dr̃, q̃ quies animi, ſeu quieta ſui poſſeſſio dupliciter ītelligi poteſt. ſ. q̃ ſit omnino perfecta: & hæc non

Porrect. a per totum. niſi p æternam beatitudinem, quæ in pa-

669 tria erit, præſtatur. Et de tali quieta poſſeſſione verum eſt, q̃ non hr̃ quandiu deficit aliqua uirtus maior nata hēri &c. ſed talis quieta poſſeſſio non ponitur à Chriſto effectus patientiæ in hac uita, ſed in futura tñ. Alio modo intelligitur, q̃ ſit quieta in genere perturbabilium ut ſic: & talis qeta poſſeſſio ani-

* Ca. 3. in prin. t. 4. mæ ponitur effectus patientiæ. Nec exigit q̃ ipſa ſit perfectiſſima uirtus: quoniam cum hoc, q̃ eſt alia virtus ipſa pfectior, ſtat q̃ habēs ipſam, ſi careat illa alia, poſſideat ſuam animam quiete in genere perturbabiliū, hoc eſt, ut homo ſit imperturbabilis à multis cōtriſtantibus. Peccat quoq; dicta obiectio in hoc, quòd ſupponit uirtutes non eſſe connexas, cum falſiſſimum eſſe conſtet hoc de patientia, quæ eſt uirtus gratuita. Conſtat enim, omnes uirtutes infuſas eſſe connexas: ac per hoc non admittitur, quòd patiens careat illa uirtute perfectiore, cum habeat charitatem, & cæteras uirtutes.

¶ Ad ſeptimum dubium de gloſ. dicti Gregor. dicitur, q̃ caſus incompoſſibilia continet. Nam impoſſibile eſt habere patiētiā perfectè, & carere reliquis uirtutibus, tū quia uirtutes ſunt cōnexæ: tū quia charitas ſemper coniugitur patientiæ, ut infra patebit. Admiſſa tñ conditionali. ſ. Si patientia eſſet ſine ulla alia uirtute, reſpondetur negando, q̃ patiēs rectè ageret in materia iuſtitiæ, niſi fortè per accidens. Sermo autem doctrinalis debet eſſe de his, q̃ per ſe inſunt. & ad probationem, quia ſi nō rectè ager, hoc erit ex amore, uel odio, uel aliqua paſſione, ī qua interuenit aliquod nō ſufferre, dicitur q̃ ex nulla paſſione, ſed D ex ſola electione mali, iniuſtū faciet, ut iniuſtus facit delectat* de iniuſtitia, & nō propter aliud, ut patet ex 4. & 5. Ethic. Ad illud uerò q̃ ſubditur de excellentia patiētiæ, dicitur q̃ iuſtitia ſecundum ſe totam multò excellētius ad omnes uirtutes ſe habet: præſertim quia legalis iuſtitiā ad cōmunē bonum omnes habet uirtutes, omnis eſt uirtus, oēs parit, omnibus imperat.

ARTICVLVS III.

Vtrum patientia poſſit haberi ſine gratia.

AD TERTIVM ſic proceditr. Vr̃ q̃ patientia poſſit haberi ſine gratia. Id enim, ad quod rō magis inclinat, magis poteſt implere rōnalis [a] creatura: ſed B magis eſt rōnabile q̃ aliqs patiatur mala pp bonum, quam propter malum: aliqui autē patiuntur mala pp malū ex propria virtute, ſine auxilio gratiæ. dicit. n. Aug. in lib. de patientia, * q̃ multa in laboribus & doloribus ſuſtinent homines pp ea, quæ uitioſè diligunt. ergo multò magis hō pōt mala ſuſtinere pp bonum, quod eſt verè patientē eſſe, pter auxiliū grãæ.

¶ 2 Præt. Aliqui nō exiſtentes in ſtatu grãæ magis abhorrēt mala vitiorū, q̃ corporalia mala. Vñ quidam gentilium legunt multa mala toleraſſe, ne patriā pderēt, aut aliqd aliud ihoneſtū cōmitterēt: ſed hoc eſt [b] uerè patiētem eſſe. ergo vr̃ q̃ patiētia poſſit hēri abſq; auxilio grãæ.

¶ 3 Præt. Manifeſtè apparet, q̃ aliqui pp ſanitatē corporis recuperādā grauia quędā, & amara patiunt: ſalus aūt aiæ non eſt minus appetibilis q̃ ſanitas corporis. ergo pari rōne pro ſalute animæ poteſt aliquis multa mala ſuſtinere, quod eſt [b] verè patientē eſſe abſq; auxilio gratię.

SVPER QV. CXXXVI. ART. III.

IN ar. 3. eiuſdē q. dubia occurrunt multa ex Martino ubi ſupra q. 4. Primum circa illam probationem literæ, illud bonū propter quod aliquis uult malū, eſt magis uolitum & amatū, quam illud bonum cuius priuatio ingerit dolorē, quem patiēter toleramus. Contra. Patientia eſt reſpectu malorum ſimpliciter ineuitabiliū, nō propter aliquod aliud magis uolitum, ſed quia decet æquanimiter tolerare. nō ergo patientia ſemper eſt E propter bonum magis amatum. Et confirmatur, quia huius generis fuit patientia ipſius Iob. Et neſcio, inquit, quomodo hoc patientiæ genus à beato Tho prætermiſſum eſt.

¶ Ad idem præterea reſpondet ad authoritatem Augu. in litera, quæ eſt fundamentum dictę propoſitionis, & dicit quòd duplex eſt patiētia, quædam ſpontanea, & quo ad æquanimitatē, & quo ad tolerationem: ita quòd in poteſtate noſtra eſt nō tolerare mala, & pdere bonū, pro quo toleramus: & de tali loquitur Auguſt. ut inſinuat per ly, Sponte ſuſcipere quod cruciat. Quædam uerò eſt ſpontanea quidem quo ad æquanimitatē, ſed non quo ad tolerantiam: quia uelit nolit oportet illa mala pati: & hæc fuit in Iob. & de hac non loquitur Auguſtinus.

¶ Secundum dubium eſt circa illud, Quod patientia ſecūdum q̃ eſt uirtus, non poteſt haberi ſine charitate, & gratia gratum faciente. Contra hoc arguit multipliciter. Primò, Aliquis actus patiētiæ pōt eſſe bonus moraliter, & nō meritorius uitæ æternæ. ergo. Secundò, Poſſibile eſt q̃ aliquis ſine gratia & charitate habeat habitum patientiæ firmum & intenſum. ergo poteſt exire in actum ſine charitate & gratia. & probatur manifeſtè, quia fides poteſt eſſe & exire in actum ſine charitate. ergo. Tertiò, Quia ſi aliquis habens habitum patientiæ firmum & intēſum, peccet mortaliter, & perdat charitatē, poterit nihilominus ſine charitate exire in actū, ut patet ſicut cæteri habitus remanentes, ergo. Quartò, Oīs creatura rationalis habens actuale iudiciū, quo iudicat gratuita eſſe pferēda omnibus bonis naturalibus, pōt p fidem informē cū ſpeciali auxilio Dei, ſine charitate tñ, habere velle conforme ad tale dictamen. ergo. Aſſumptum patet, quia aliter uoluntas non eſſet libera. Quintò, Multi gentiles habuerunt uirtutem patientiæ &c. Similiter multi pro bono ſanitatis patiūtur inciſiones &c. ergo nec ualet ſolutio C Thomæ in reſponſionibus argumentorum: dicentis, q̃ bonum politicæ uirtutis commenſuratū eſt naturæ humanæ: bonum aūt gratiæ eſt ſupernaturale. Et ſimiliter propter ſanitatē pati, procedit ex amore naturali: patientia uerò ex amore ſupernaturali. Commenſuratio, inquit, boni amati ad naturam eſt omnino impertinēs ad hoc, quòd ppter ipſum ſint æquanimiter mala toleranda, immò propria ratio huius tolerātiæ eſt amor huius boni: ſed ad amorē ſufficit cum libertate uoluntatis iudiciū rōnis æquanimū cum auxilio Dei, ſine charitate tñ. Contra. Quia ſequeretur quòd nullus in peccato mortali exiſtens poſſit pati pro Chriſto: hoc eſt falſum, ut patet de hæreticis, q̃ arbitrātur obſequium ſe præſtare Chriſto ergo. Nec ualet, inquit, dicere quòd ſecundum ueritatem non patiuntur p Chriſto quia ſufficit, quòd credant ſe pati pro Chriſto.

¶ Tertium dubium eſt contra rationem. ſ. Tho. in litera, Nullus eligit pati triſtitiam propter ſe, ſed eam horret ſecundū ſe, ſed ſolum propter finem magis amatum &c. Ad hanc, inquit, rationem, loquēdo de patientia ſpontanea ſolum quo ad æquanimitatem, rñdeo diſtinguēdo de fine, uel increato, & ſic hoc eſt dubium, de quo alibi: uel creato, & tūc uel alio ab opere honeſto, & ſic nego: uel quomodolibet, & ſic concedo quòd ille finis, puta, honeſtitas, eſt magis amatus: ſed quia nō eſt finis extrinſecus operi patientiæ, ideò nihil ad propoſitum.

¶ Quartum dubium eſt contra rationem Thomæ in litera. ſ. q̃ aliquis præferat bonum gratiæ omnibus naturalibus bonis, ex quorum amiſſione poteſt dolor cauſari, pertinet ad charitatē: hoc autem ſpectat ad patientiam. ergo. Ad hanc, inquit, rationem nego maiorem, & minorem. Dico enim quòd habēs fidē informē cum auxilio Dei & libertate uoluntatis, poteſt præferre Deum omnibus bonis naturalibus: & multò magis ſi habeat charitatem acquiſitam, ad quam ſpectat diligere Deum ſuper omnia. Minor quoque negata eſt, quia patiens pro Chriſto &c. non ſemper patitur priuationem omnium bonorum naturalium: & ideò non poteſt cōcludi uniuerſaliter, quòd omnis patiens præfert Deum omnibus bonis naturalibus. Et confirmatur: quia ſicut reperitur iuſtus in uno gradu & non in alio, ita & patiens, & reperti ſunt multi, qui patienter ſuſtinuerunt carceres &c ſed non mortem. Quare &c.

¶ Ad primum dubium dicitur primò ſecundum ueritatē, q̃ patientia ſemper patitur propter bonum extrinſecū magis amatum, quia propter amorem Dei, ut in hoc patet artic. Iob ſiquidē, & quilibet patienter ferens ineuitabilia propter cæleſtē patriā, habet actum uirtutis patientiæ, qui eſt non pati, ſed faciendo de neceſſitate uirtutē, æquanimiter & libenter ſufferre aduerſa, ut Dei uolūtas impleatur. Vnde Iob dixit, Sicut Domino placuit, ita factū eſt: ſit nomen Domini benedictum. Dicitur ſecūdo, q̃ ſi ēt patiētia poneretur uirtus acquiſita adhuc ſaluaret q̃ patiens pp bonum magis amatū vult pati: qm̃ aliud eſt dicere pp bonum magis amatū, & aliud pp bonū extrinſecū ma-

 gis

SED CONTRA eſt qđ dr̄ in Pſ.61. Ab ipſo.ſ.Deo patientia mea.

RESP. Dicēdū, ꝙ ſicut Aug. dicit in lib. de patiētia* Via deſiderioru facit tolerantiam laborū, & dolorū: & nemo niſi pro eo qđ delectat, ſpontè ſuſcipit ferre qđ cruciat. & hui⁹ rō eſt, qa triſtitiā & dolorē, ſcdm ſe, abhorret animus. Vñ nūquā eligeret eā pati ꝑꝑ ſe, ſed ſolū ꝑꝑ finē. ergo vr̄ ꝙ illud bonū, ꝑꝑ qđ aliqs vult pati mala, ſit magis volitū & amatū, q̃ illud bonū, cuius priuatio ingerit dolorē: quē patiēter toleramus. Quod aūt aliqs ꝓferat bonum gratię oībus naturalib⁹ bonis, ex quorū amiſſione pōt dolor cauſari, ꝑtinet ad charitatē, q̃ diligit Deū ſuper oīa. Vñ manifeſtum eſt, q̄m patiētia, ſcdm ꝙ eſt uirt⁹, à charitate cātur*, ſcdm illud 1. ad Cor. 13. Charitas patiēs eſt. Manifeſtū ē aūt ꝙ charitas nō pōt hēri, niſi ꝑ gratiā, ſcdm illud ad Rom. 5. Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris ꝑ Spiritum ſanctū, qui datus eſt nobis. Vñ patet ꝙ r patientia nō poteſt haberi ſine auxilio gratię.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ in natura humana, ſi eſſet integra, ꝓualeret inclinatio rōnis: ſed in natura corrupta ꝓualet inclinatio concupiſcentiæ, q̃ in hoīe dominat̄. Et iō ꝓnior eſt hō ad ſuſtinēdū mala in qbus concupiſcētia delectat̄ præſentialiter, q̃ tolerare mala ꝑꝑ bona futura, quę ſecundum rationem appetuntur: quod tamen pertinet ad ueram patientiam.

AD II. dicēdū, ꝙ bonū politicæ uirtutis commenſuratum eſt naturæ humanæ: & ideò abſque auxilio gratiæ gratum faciētis poteſt uoluntas humana in illud tendere, licèt non abſq; auxilio gratiæ Dei. Sed bonum gratiæ eſt ſupernaturale, unde in illud non poteſt tendere homo per uirtutem ſuæ naturæ. & ideo non eſt ſimilis ratio.

AD III. dicēdū, ꝙ tolerantia etiam malorum, quæ quis ſuſtinet propter corporis ſanitatem, procedit ex amore, quo homo naturaliter diligit ſuam carnem: & ideo non eſt ſimilis ratio de patientia, quæ procedit ex amore ſupernaturali.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum patientia ſit pars fortitudinis.

AD QVARTVM ſic proceditr. Videtur ꝙ patientia nō ſit pars fortitudinis. Idē enim non eſt pars ſui ipſius: ſed patientia * videtur idem eſſe fortitudini, quia, ſicut ſupra dictū eſt,* ꝓprius actus fortitudinis eſt ſuſti

---

ꝑꝑ amatū. Nec valet argumentū, Non vult pati ꝑꝑ bonum extrinſecū magis amatū. ergo nō vult pati ꝑꝑ bonū magis amatum: quia procedit à negatione inferioris ad negationē ſuperioris, vt ſi diceret, Non eſt album, ergo nō eſt coloratū. Ex hoc igitur ꝙ aliquis ineuitabilia ſuffert, quia bonum eſt æquanimiter aduerſa ſufferre, ſequitur ꝙ ꝑꝑ bonū magis amatum uelit pati. ſ. ꝑꝑ bonū æquanimitatis. Nec omiſit author patiētiā hāc, ſed poſuit ipſam habere vlteriorē finē. ſ. cæleſtem patriā. Ad gloſ. autē à Martino datā ſuper authoritatem Aug. dr̄, ꝙ volūtaria eſt, & contra Aug. q̄m Aug. loquitur de patientia tam cōmēdata in ſcriptura. Conſtat aūt ꝙ maximè cōmēdatur in ſcriptura patientia Iob, quam illa doctrina Auguſtini excludit. Nec inuit Auguſt. illū ſenſum, per ly, Spontè ſuſcipere qđ cruciat. quoniam Aug. ut in litera hac patet, nō dicit ſic: ſed dicit, Spontè ſuſcipit ferre quod cruciat. Ita ꝙ Augu. non ponit ꝙ patiens ſpontè ſuſcipit cruciatum: ſed ꝙ ſpontè ſuſcipit ferre cruciatū, ut ſic ſpontanea ſuſceptio non refeatur ad cruciatum, ſed ad ſufferendū cruciatū ſiuè euitabilem, ſiuè non. Si.n. Iob ſpontè ſuſcepit tolerare ineuitabilia aduerſa, qui nō ſpontè ſuſcepit aduerſa.

*C. 4. circa finem, tom. 4.

Contra ... *Contra.* ...

¶ Ad ſecundum dubium dicitur, ꝙ quicquid ſit de ueritate antecedentis, conſequentia nō ualet, ut patet de actu fidei. Aliqs enim actus fidei pōt eſſe bonus moraliter, & non meritoriè. ergo fides ſcdm ꝙ eſt virtus, pōt haberi ſine charitate. Nihil, inquā, ualēt hmōi conſequentiæ. Stat.n. ꝙ aliquis in peccato mortali credat Deū trinum & unum &c. quoniam oportet &c. moraliter: & tamen carebit fide ut eſt virtus. Et quia de patientia in litera dicitur, ꝙ ſecundum ꝙ eſt uirtus, non poteſt haberi ſine gratia & charitate: ideò conſequentia nihil ualet. An autem patientia poſſit eſſe informis ſicut fides, non determino nunc, ſed poſt inquiretur. Sat eſt propoſito, quòd conſequentia non ualet.

K ¶ Ad tertium dicitur, quòd antecedens eſt impoſſibile, loquendo de patiētia ut eſt uirtus & ad probationem de fide dicitur, quòd fides informis non eſt ſimiliter uirtus, ut patet ex ſuperius dictis ab authore, & per hoc patet ſolutio tertij. ſ. ꝙ poſt lapſum in mortale peccatum, dum quis eſt ſine charitate, nō poteſt exire in actum patientiæ vt eſt virtus.

¶ Ad quartū negatur aſſumptū: q̄m præferre in ueritate cæleſtē patriā omnibus, nō pōt creatura rōnalis ſine charitate. Nec ꝓpterea ſequitur ergo uoluntas nō eſt libera: ſed bene ſequitur. ergo eſt impotens ad celſitudinem tātī actus, cū eſt actus ꝓprius charitatis, ac ꝑ hoc ſupernaturalis. Poſſet fortè & aliter dici, diſtinguendo ꝙ præferre cæleſtē patriam omnibus cōtingit dupliciter. Vno mō, quo ad ſubſtātiā actus: alio mō uirtuoſè, & ꝙ licèt creatura rōnalis poſſet primū ex fide informi & ſpeciali auxilio Dei, nō pōt tñ ſcdm ſine charitate ſola. Prima rñſio tñ ſolida eſt: quia ipſo facto ꝙ quis in ueritate pfert Deū, ut principem patriæ cæleſtis omnibus in ſua uolūtate, [illegible] charitate

F eſt. cū charitas nil aliud ſit q̃ amor Dei ſic ſumpti ſup oīa. Nec ulla charitate acqſita ad hūc actū in ueritate ducere ſufficit: ſed ad aliquē actū, quē æſtimamus eſſe iſtū: q̃ tñ in veritate ab iſto deficit uel quia eſt cum aliquo mortali occulto, uel qa eſt reſpectu Dei non propter ſeipſum Deum ut finem ſupernaturalem.

¶ Ad quintum dr̄, ꝙ ſolutio authoris eſt bona & ad improbationē dr̄, ꝙ deſtruit ſeipſum, q̄m ex una parte dicit, ꝙ cōmenſuratio boni amati ad naturā eſt impertinens: & ex alia parte dicit, ꝙ amor huius boni eſt propria rō tolerantiæ. Conſtat namq; ꝙ cōmenſuratio boni amabilis ad amantem non eſt impertinēs ad amorem: immò naturaliter amamus cōmenſurata, & incommenſurata naturæ aut fugimus, aut non amamus. Ex hoc aūt ꝙ cōmenſuratio ꝑtinet ad amorem, optimè reddita eſt ratio patientiæ, quę ex amore naſcitur. Nec eſt uerū, vt patet ex dictis, ꝙ ad uerum amorē ſupernaturalium &c. ſufficiāt cętera ſine charitate.

¶ Ad ſextū concedit̄ cōſequētia de pati, ut eſt actus patiētiæ uirtutis. Nec hęreticus* aliquis ſic vnquā patit̄ pro Chrō. Quòd aūt iſte dicit, ꝙ in ueritate licèt non patiatur pro Chriſto, ſufficit quòd ipſe credat pati pro Chriſto: non eget alia reſpōſione: quoniā deſtruit fundamenta theologiæ, & philoſophiæ moralis. ſ. Bonū conſurgit ex cauſa integra, malum aūt ex particulari defectu. Cū enim hic ſit apparentia, & deficiat ueritas, iſte ſomniat eſſe actū uirtutis patientiæ, ac per hoc bonum, quod eſt ridiculum.

Porrecta per totum.

670

q. ſup. 128 & locis ibi notatis.

* q. 124. art. 6.

¶ Ad tertium dubium patet reſponſio ex dictis in primo dubio. Nam patientia quælibet, ſi eſt uirtus, reſpicit & finē increatū, & finē creatum, qui eſt fruitio æternæ patriæ, & finē intrinſecum. Nec ullus horum eſt extra propoſitum uirtutis patientiæ.

¶ Ad quartū dubiū, pro quanto negat maiorem, & ponit poſſe diligi ſuper omnia Deū ſine charitate, iam reſponſum eſt in ſecūdo dubio. Pro quanto uero negat minorē, dr̄ ꝙ licèt patiens ꝓ Chriſto nō quolibet actu patiendi patiatur priuationē omnium naturaliū, ipſa tamen patientiæ uirtus nata eſt dare hoc, ut homo ꝓferat Deū non huic, uel illi, ſed oībus naturalibus bonis.

L ¶ Ad confirmationem dr̄, ꝙ licèt aliqui ſint magis patientes q̃ alij, omnes tñ uirtutem patientiæ habentes ut ſic, conueniunt in hoc, ꝙ Deum præferant omnibus naturalibus, ſicut omnes iuſti in hoc, ꝙ vnicuiq; uolunt quod ſuum eſt. Illi uero q tolerato carcere &c. deficiunt in toleranda morte, ſi à principio vſq; ad carcerem tantum parati erant, non paſſi ſunt ex uirtute patientiæ, ſed ex ſua inclinatione, & æſtimatione. Si uerò à principio diſpoſiti erant ad omnia pro Chriſto ſuſtinenda, ſed poſtmodum defecerunt, paſſi quidem ſunt ex uirtute patiētię ſicut ex charitate: ſed qa nō pſeuerauerūt ex nimio amore præſentis uitæ, ideo patiētiæ uirtutē ſimul cū charitate pdiderūt.

SVPER QV. CXXXVI. ART. IIII.

IN ar. 4 eiuſdē 136. q. dubiū ex Martino occurrit in q. 2. cōtra cōcluſionē principalē. ſ. Quod patientia ſit uirtus adiuncta

fortitudini,

nere, & hoc etiā pertinet ad patientiā. dicitur enim in lib. ſententiarum Proſperi, quòd patientia conſiſtit in alienis malis tolerandis. ergo patientia non eſt pars fortitudinis.

¶ 2 Præ. Fortitudo ē circa timores & audacias, vt ſupra habitū eſt, * & ira eſt i iraſcibili: ſed patiētia vr̄ eſſe circa triſtitias, & ita uideť eſſe in concupiſcibili. [h] ergo patiētia nō eſt pars fortitudinis, ſed magis [h] tēperātiæ.

B

¶ 3 Prę. Totū nō pōt eſſe ſine [h] parte. Si ergo patiētia ſit pars fortitudinis, fortitudo nūquàm poſſet eſſe ſine patientia, cū tn̄ fortis qnq; nō toleret patienter mala, ſed etiam aggrediatur eū, qui mala facit. ergo patientia non eſt pars fortitudinis.

SED CONTRA eſt, ꝙ Tullius in ſua Rhetorica, * ponit eam fortitudinis partem.

RESP. Dicendū, ꝙ [m] patiētia eſt pars fortitudinis quaſi potētialis, [n] qa adiūgitur fortitudini ſicut virtus ſecūdaria principali. Ad patientiā. n. pertinet aliena mala æquanimiter ꝑpeti, vt Greg. dicit in quadā Homil. * In malis aūt quę ab alijs inferunť, pręcipua ſunt & difficillima ad ſuſtinēdū illa, quæ ꝑtinēt ad pericula mortis, circa quæ eſt fortitudo. Vndè patet, ꝙ in iſta materia principalitatē tenet fortitudo, quaſi vendicās ſibi id qđ principalius eſt in hac materia. Et ideò patientia adiungitur ei ſicut ſecundaria virtus principali.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ ad fortitudinē pertinet nō qualiacūq; ſuſtinere, ſed illud, qđ eſt ſummè difficile in ſuſtinendo, ſcilicet ſuſtinere pericula mortis. Ad patientiam autem poteſt pertinere ſuſtinētia quorumcumque malorum.

AD II. dicendū, ꝙ actus fortitudinis nō ſolū cōſiſtit in hoc ꝙ aliquis in bono perſiſtat contra timores futurorū periculorū, ſed ēt vt nō deficiat ꝑp præſentē triſtitiā, ſiue dolorē, & ex hac parte habet affinitatē cum fortitudine patientia. Et tn̄ fortitudo eſt principaliter circa timores, ad quorū rōnem pertinet fugere, ꝙ vitat fortitudo.

C

Patientia verò principalius eſt circa triſtitias. Nā patiens dicit aliquis nō ex hoc ꝙ non fugit, ſed ex hoc ꝙ laudabiliter ſe habet in patiendo, quæ præſentialiter nocent, vt. ſ. non inordinatè ex eis triſtetur. Et ideò fortitudo eſt propriè in iraſcibili, patientia autē in concupiſcibili. Nec hoc impedit, quin patientia ſit pars fortitudinis, quia

D

adiunctio virtutis ad uirtutē nō attenditur ꝫm ſubiectum, ſed ꝫm materiam, uel formā. Nec tamen patientia ponitur pars temperantiæ, quàmuis utraque ſit in concupiſcibili: quia temperantia eſt ſolùm circa triſtitias, quæ opponuntur de-

---

fortitudini. Qualis eſt ordo habituū, talis eſt ordo actuū. Vbi ergo actus nullū habent ordinē inter ſe, nec habitus: ſed actus patiētiæ ſpōtaneæ tm̄ quoad æquanimitatē, nō habet ordinē ad quēcūq; actū fortitudinis. ergo. Et eodē modo arguit de actu patiētiæ circa quæcūq; mala, ſecluſo periculo mortis. Secūdò, arguitur ex dictis ipſius Thomæ: qa ſecundū ipſum in rſiſione ad primū huius articuli, Fortitudo eſt circa pericula mortis tm̄: patiētia verò circa quæcūq; mala. ergo fortitudo eſt adiūcta patiētiæ, & nō ecōtra. Tertio arguiť ad idē ex dictis Thomæ in rſiſione ad ſecūdū illius articuli ſic, Fortitudo eſt principaliter circa timorē futurorū: patiētia prīcipaliter eſt circa præſentiū triſtitias. ergo fortitudo eſt adiūcta patiētiæ. & tenet ſequela: qa plus eſt ſuſtinere pſentia, quàm futura eadem mala timere.

* q. 123. ar. 3.

¶ Præterea, Suſtinere pſentia mala eſt principalior, & difficilior actus, q̄ nō fugere ꝑp futura, & iſte ordinať in illū. Nā non multū ꝓdeſſet nō fugere futura, niſi ſubſequeretur laudabilis tolerantia pręſentiū. ergo magis patiētiæ fortitudo, q̄ ecōtra, ſubordinatur ſecūdū hæc in hac ſolutione dicta. Sic dicatur, ꝙ patiētia quātū ad tolerantiā malorū mortis, non eſt virtus adiūcta fortitudini, ſed inquantū tolerat alia, ut ipſe Thomas in rſiſione ad tertiū huius articuli innuit.

*Lib. 2. de inuentione in fol. 3. ante fi. lib.

* Homil. 35. I euāg. nō multū ante medium.

Cōtra, Ex hac, inquit, in primis reſpōſione confirmatur vnū aſſumptū, ſ. ꝙ patientia eſt tā circa pericula mortis, q̄ etiā circa alia mala. Deinde iſta ſolutio cōtinet duo, quæ videntur falſa. Primum eſt, ꝙ patientia, vt eſt circa pericula mortis, eſt pars integralis fortitudinis. Secundum eſt, quòd patientia, vt eſt circa alia mala à malo mortis, eſt virtus adiuncta virtuti fortitudinis, vt ſecundaria principali.

¶ Contra primum arguitur, Patientia quæ eſt circa mortis pericula, eſt ſecundùm doctrinam eius fortitudo ergo nō eſt pars integralis fortitudinis. Antecedens probatur. Patiens martyrium vſque ad mortem pro Chriſto, ſecundùm iſtum doctorē, eſt patiens, & fortis actu quo tolerat malum mortis. Aut ergo eſt patiens & fortis eodem actu: & tunc habetur intentum, quia ibi actus non eſt diſtinctus, nec habitus. Aut vno actu eſt fortis, & alio patiens: & tunc quæritur, qui ſint illi. Non enim ſunt ibi duæ tolerantiæ mortis, nequè duo alij actus. Nequè potes dicere, quòd non fugere eſt actus fortitudinis: & laudabiliter ſe habere in tolerando, eſt actus patientiæ, quia ſequeretur, quòd aggredi, & perdurare laudabiliter in periculis mortis non eſſet actus fortitudinis, quod eſt contra eundem doctorem dicentem in reſponſione ad ſecundum, Actus fortitudinis non ſolum conſiſtit in hoc, quòd aliquis in bono perſiſtit contra timores futurorum periculorum, ſed etiam vt non deficiat propter præſentium triſtitias,

A

¶ Præterea, Laudabiliter ſe habere in malis præſentibus, eſt actus patientiæ: non deficere autem propter præſentium triſtitiam, eſt actus fortitudinis ſecundùm iſtam reſponſionem, & iſte ſecundus coincidit cum primo. ergo patiētia eſt fortitudo.

¶ Contra ſecundū aūt Falſum, militant, inquit, tōnes quatuor primo allatæ, ꝙ patiētia nō eſt adiūcta magnanimitati, quas omitto: quia vt nullius ad propoſitum valoris videntur.

¶ Præterea, inqt. Ego non video quō hæc patientia ſit diſtincta à magnanimitate. Nā ſecundū Tulliū in primo de offic. Magnus aīmus ſicut fortis cernitur in gerendo res magnas, plenaſq; laborū, & periculorū. Tūc ſic, Eadē ſunt pericula circa quæ verſatur magnanimitas & patiētia iſta. ergo. Neq; pōt dici ꝙ magnanimitas firmat animū in maximis bonis ſperādis, patiētia vero in malis tolerādis: qa cū bona de ſe alliciant ad ſe, nō eſt opus uirtute firmante ad ſe niſi ꝑp mala & pericula quæ contingūt in proſecutione eorū. eiuſdē igitur virtutis eſt firmare animū in bonis adipiſcendis, & firmare ipſum contra mala, & pericula occurrentia in eorum adeptione.

¶ Ad hoc dubiū rñdendo dr, negando primi argumenti minorē: quia inter actū fortitudinis, & patiētiæ eſt ordo ex parte materiæ. Nam materia fortitudinis ſunt maxima mala, ſ. mortis: materia verò patientiæ ſunt minora mala. Conſtat autem inter maiora & minora mala pœnæ, de quibus eſt ſermo, eſſe ordinem aliquem. Patientia igitur adiungitur fortitudini quaſi circa ſecundariam in malis materiam exiſtens.

¶ Ad ſecundum ex dictis authoris dr, ꝙ hic æquiuocatio accidit de patientia. Nā patiētia, ut eſt circa oīa aduerſa, nō eſt unū quid, ſed eſt vox ſignificans virtutē patiētiæ ad mala alia à mortis periculis, & ad patientiam modum virtutis, ſeu partē integralem fortitudinis, quæ eſt circa mala ſpectantia ad mortis pericula. Vndè aut author in reſponſione ad primum uſus eſt nomine patientiæ ut cōmuniter ſignificat utramq; patientiā, quia in reſponſione ad tertium erat ibidem hoc explanaturus, vt explanauit. Aut per ly, quæcumq; mala, ſubintellexit alia à dictis, ſcilicet periculis mortis. Et ſic accepit patientiam propriè pro uirtute patientiæ, ut in reſponſione ad tertium explanauit. Et ſic nil contra authorem, quouis modo dicatur, ſequitur.

E

¶ Ad tertium ex dictis authoris in reſponſione ad ſecundum dicitur, quòd ſi interpretanda ſunt dicta uerba de patientia uirtute, patet, quòd nulla eſt difficultas in comparatione: quia talis patientia non eſt circa præſentia mala, ſcilicet pericula mortis. Plus enim eſt ſiſtere contra timores maximorū malorū, quàm ſuſtinere minora mala. Si uerò exponatur de patientia parte integrali fortitudinis, tunc dicendum eſt, ꝙ fortitudo habet pro actu ſuo principali immobiliter ſiſtere & cōtra timores, & [illegible] triſtitias.

triſtitias, quæ in periculis mortis interuenerunt, ita q actus eius F eſt & ſuperatis timoribus, & triſtitiis taliũ malorũ immobiliter pſiſtere qđ eſt plus q̃ ſuperare timores, & plus q̃ ſuperare triſtitias. Et hoc intẽdit author, dicẽs q ad fortitudinẽ ſpectat nõ deficere pp triſtitias &c. Cũ hoc tñ ſtat, cõparando iſtas paſſiones, ſ. timorẽ & triſtitiam reſpectu periculorũ mortis, q timor ſit principalior materia fortitudinis q̃ triſtitia: qa timor eſt reſpectu hmõi periculorũ, ut habent rõnem ardui: triſtitia aũt non, qm̃ hæc eſt concupiſcibilis paſſio, ille eſt paſſio iraſcibilis. Vnde fortitudo per ſe ipſam firmat cõtra timorẽ, & per manum ſuã, hoc eſt, patientiã partẽ integralem firmat [illegible] triſtitias. [illegible] eſt ſu[illegible] præſentia, q̃ futura timere, rũdetur [illegible] eſt ſub ea rõne: ſed nõ eſt ſic cõparando triſtitiam præſentiũ præciſè, & timorẽ periculorum mortis præciſè, quia timor reſpicit illa ſub rõne ardui: triſtitia autẽ reſpicit illa abſolutè. Et ſic non ſunt cætera paria. Rurſus dato q difficilius eſſet ſuperare triſtitias iſtas q̃ timores iſtos, non tñ ſequitur, q patientia principalior ſit fortitudine: quia fortitudo habet pro principali actu perſiſtere cũ ſuperatione utriuſq; diuerſimodè tñ, qa cũ ſuperatione timoris, immediatè: cũ ſuperatione uerò triſtitiæ, mediatè nõ media alia uirtute, ſed media ſua parte. Et per hæc patet reſpõſio ad aliud, ſ. ſuſtinere mala præſentia eſt principalius q̃ non fugere pp timores. Vtraq; ſiquidẽ rñſio data habet hic locum, & q non fugere excellit pp arduitatẽ, q eſt in obiecto, & q fortitudinis actus nõ eſt tãtummodo propter timores non fugere, ſed non fugere propter timores & triſtitias, & quæcumq; ſint annexa damna. Nec eſt uerum, quòd non fugere ordinetur ad tolerandum præſentia mala, ſed utrumque ordinatur ad principalem fortitudinis actum, qui eſt immobiliter perſiſtere, non obſtantibus timoribus, & triſtitiis. Quod autem iſte addit, quòd ſi diſtinguatur de patientia, ut dictum eſt ex authore in reſponſione ad tertium, habetur unum intentum, ſcilicet, quòd patientia extendit ſe ad omnia aduerſa, falſum eſt, niſi ſumatur patientia pro uoce, quoniam nec patientia uirtus extendit ſe ad omnia, nec patientia pars uirtutis extendit ſe ad omnia.

* Hom 5. in Matth. inter medium & finé, to. 2.

† Epiſt. 5. ante medium to. 2.

Porrecta er totum.

671

Sup. q. 117 ar. 5. ad 5. Et, 1. 2. q. 70. ar. 3. co. Et 1. cor. 6. lec. 2. prin. Ca. 1. to. 4.

lectationibus tactus, puta, quæ ſũt ex abſtinẽtia ciborũ uel uenereorũ: ſed patiẽtia pcipuè eſt circa triſtitias, quæ ab alijs inferũtur. Et iterũ ad tẽperantiam pertinet refrænare hmõi triſtitias, ſicut & delectationes contrarias. Ad patientiã autem pertinet, ut pp huiuſmodi triſtitias, quantæcumq; ſint, homo non recedat à bono uirtutis. G

Ad III. dicẽdũ, q patiẽtia põt quantum ad aliqđ ſui poni pars integralis fortitudinis, de qua parte obiectio pcedit, put ſcilicet aliqs patienter ſuſtinet mala, quæ pertinẽt ad pericula mortis. Nec eſt cõtra rõnẽ patiẽtiæ, q aliqs qñ opus fuerit, inſiliat in eũ, q mala facit: qa ut Chryſ. dicit ſup illud Matth.* Vade ſatana: In iniurijs pprijs patientẽ eſſe laudabile eſt: iniurias aũt Dei patiẽter ſuſtinere, nimis eſt impiũ. Et Auguſt. dicit in quadã epiſtola cõtra Marcellinũ, † q præcepta patiẽtiæ nõ contrariant bono Reipublicę, p quo cõſeruando cõtra inimicos pugnat. Secundùm uerò, q patiẽtia ſe hẽt circa quæcũque alia mala, adiũgit fortitudini, ut uirtus ſecundaria principali. H I

ARTICVLVS V.

Vtrum patientia ſit idem quod longanimitas.

AD QVINTVM ſic pceditur. Vr̃ q patiẽtia ſit idem qđ longanimitas. Dicit. n. Aug. in lib. de patiẽtia,* q patiẽtia Dei prædicat nõ in hoc, q aliquod malũ patiatur, ſed in hoc, q expectat malos ut cõuertant. Vñ Eccleſ. 5. dr̃. Altiſſimus patiens redditor eſt. ergo h uidet q patiẽtia ſit idẽ qđ longanimitas. K

¶ 2 Præt. Idẽ non eſt oppoſitũ h duob9: ſed impatiẽtia opponit lõganimitati, per quã aliqs moram expectat. dr̃ enim aliquis impatiens moræ, ſicut aliorum malorum. ergo uidetur q patientia ſit idem longanimitati.

¶ 3 Præ. Sicut tps eſt qdã circũſtãtia malorũ, q̃ ſuſtinent, h ita ẽt loc9: ſed ex parte loci nõ ſumit aliqua uirt9 q̃ diſtinguat à patiẽtia. ergo ſilr, nec lõganimitas, q̃ ſumit ex parte tpis, inquantũ ſcilicet aliquis diu expectat, diſtinguitur à patientia. G

Sed contra eſt, q ſup illud ad Rom. 2. An diuitias bonitatis eius, & patiẽtiæ, & lõganimitatis contẽnis, dicit glo.* Vr̃ lõganimitas à patiẽtia differre: qa q infirmitate magis q̃ propoſito delinquũt, ſuſtẽtari p lõganimitatẽ dicunt. Qui uerò pertinaciter exultant in delitijs ſuis, ferri patienter dicendi ſunt. H

Reſpon. Dicẽdũ, q ſicut magnanimitas dr̃, per quã hẽt aliquis aĩum tẽdẽdi in magna, ita etiã longanimitas dr̃, per quã aliquis habet aĩum tendendi in aliquid qđ in longiquũ diſtat. Et iõ ſicut magnanimitas magis reſpicit ſpeciẽ tendentẽ in bonũ, q̃ audaciã, uel timorẽ ſiuè triſtitiã, quæ reſpiciunt malũ, ita etiã & lõganimitas. Vndè m Lõganimitas maiorẽ conuenientiã uidet habere cũ magnanimitate, q̃ cũ patientia. Poteſt tñ conuenire cum patientia duplici rõne. n Primo quidẽ, quia patientia ſicut & fortitudo ſuſtinet aliqua mala pp aliquod bonum. Quod ſi ex propinquo expectetur, facilius eſt ſuſtinere: ſi aũt in lõginquũ differatur, difficilis eſt expectatio. Mala autẽ in præſenti ſuſtinere difficilius eſt. Secũdò, qa hoc ipſum qđ eſt differri bonũ ſperatũ, natũ eſt cauſare triſtitiã, ſm illud Pro. 13. Spes, quæ differtur af- I K

¶ Ad ea uerò quæ obiiciũtur cõtra ſolutionẽ authoris rñdendo dr̃, q utrumq; dictũ authoris eſt uerũ. Et cum contra primũ de patientia parte arguitur, negatur antecedẽs, ſ. q patiẽtia ſit fortitudo. Et ad probationẽ, q ſuſtinens pro Chriſto martirium, propriè loquendo, non deberet dici fortis & patiens, ſed integrè fortis, ſicut nõ debet dici, q eſt homo integer, aut q eſt prudẽs & bonę rõnis. Si tñ ſic dicatur, nullus eſt error. Cõceditur ergo, q eſt fortis & patiẽs. Et cũ dr̃, Aut eodem, aut diuerſis. Dicitur, q eodẽ, & diuerſis. Diuerſis quidẽ, quia patiẽs eſt in æquanimiter tolerãdo præſens malũ: fortis uerò in immobiliter perſiſtẽdo, nõ obſtante & timore, & triſtitia. Eodẽ uerò, quia ad illũ principalẽ actũ ſubſeruit actus patiẽtiæ. Propter qđ martyres laudantur de patientia tãquam ſeruiente fortitudini. Et ſic act9 fortitudinis eſt quodammodo patientię adiuuãtis ad illũ, ſicut ecõtra fortitudo imperat patientiæ. *Glo. ordinaria, illud ex Auguſt.

¶ Ad ultimũ contra hoc membrum dr̃, q laudabiliter tolerare præſentẽ triſtitiã eſt actus patientiæ: & nõ deficere pp triſtitias in proſequẽdo mortis pericula, eſt actus fortitudinis, & non ſunt idẽ actus, ſed primus eſt in cõcupiſcibili: ſecũdus, qui per negationẽ circunlocutus eſt, ſ. immobiliter pſiſtere in mortis periculo, nõ obſtante triſtitia, eſt in iraſcibili, ſeu uoluntate.

¶ Ad obiecta contra aliud dictũ, ſcilicet, de patientia uirtute adiuncta fortitudini ut ſecundaria principali, dicitur, q patientiæ diſtinctio à magnanimitate clara eſt: quia magnanimus tendit ad magnum in qualibet uirtute, patientia non. Magnanimitas eſt circa ſpem magnorum bonorum ut materiam, patientia circa triſtitiam. Et cum dicitur, Eadem ſunt aduerſa, ſeu pericula, circa quæ eſt magnanimitas & patientia, ergo. Reſpondetur primò, q non ſunt eadem adequatè: ſecundo, quòd non ſub eadem ratione reſpiciuntur ab utraque uirtute, quia à magnanimitate ſub ratione magni, à patientia uerò abſolutè, & in ordine ad cæleſtem patriam. Falſum quoque eſt quod dicitur, ſcilicet, quòd quia bona de ſe alliciunt ad ſe, non eſt opus uirtute, niſi propter pericula, & labores: quoniam ad bona opus eſt uirtute, uel quia non ſufficienter natura inclinamur ad illa, ut patet de iuſto, uel quia paſſiones ad illa egent moderamine, ut eſt in pro-

Conclu. m

in propoſito de ſpe magnorum, Quod demum dr̃. q eadem eſt virtus boni & mali oppoſiti, gratis conceditur. Sed hoc non obſtante, ſuperius oſtenſum eſt rationabiliter poni patientiã virtutem gratuitam reſpectu malorũ in ordine ad patriã cæleſtẽ.

¶ Circa relictum dubium, An patientia diſtinguatur in formatam, & informẽ, dicẽdũ eſt, q cum virtus, immò & habitus quilibet, corrũpatur ex hoc ipſo q rõ formalis, ſeu obiecti, ſeu materiæ ceſſat: & tadiu ſit quandiu rõ formalis ſaluatur in eo, vt patet de ſciẽtia quæ pdi[illegible] & quãdiu mediũ applicatũ hr̃, ſciẽtia eſt: & ſimiliter in habitibus infuſis, fides tamdiu ſ[illegible] aliquo ẽ, quam[illegible] qs credit oĩa reuelata à Deo Eccleſiæ Chriſtianæ, ita q ſtatim, q quis aliqd pertinaciter crederet, quãtũcũq; oppoſitũ determinaretur ab Eccleſia, habitũ infuſæ fidei ſtatim p[illegible] pro circa ad vidẽdum an aliqua virtus poſſit eſſe informis ſpectãdũ eſt, an ſua formalis rõ, qua attigit obiectũ ſuũ, ſaluet ſine charitate, Si.n. põt ſine charitate ſaluari, põt eſſe informis. Si nõ põt ſaluari ſine charitate hmõi rõ, nõ põt eſſe informis. Propter hoc.n. fides põt eẽ informis, prudẽtia aũt nõ, vt patet ex ſuperi⁹ dictis. Quãtũ aũt ab authore cõcipio, q poſuit patientiã, vt eſt ſpecialis virtus, eſſe virtutẽ gratuitã nõ politicam, rõ formalis patiẽtiæ cõſiſtit in æquanimi tolerãtia aduerſorũ pp ſupnaturalia bona. Hoc aũt nõ põt eſſe informe, cũ ſine charitate eſſe nequeat, vt in litera pbatr̃. Vnde virtus patiẽtiæ ſic eſt charitatis comes, q aut non eſt, aut eſt cum charitate. Et pp hoc Apoſtolus poſuit primogenitã charitatis patientiam.

Concl. | In li.2. de ſucceſſione l fo.3. ante fin. libri. | Locus citatus in arg. Sed côtra.

¶ Sed occurrit hoc in loco dubiũ maius cõtra doctorẽ, quia ex hoc ipſo q ad patiẽtiam, ſcdm q eſt virtus, ſpectat omnia tolerare propter bonum ſopernaturale, ſequitur quòd ad ipſam ſpectet etiam ſuſtinere am[illegible] vitæ, q eſt ſummum bonum naturale. Et ſi hoc conceditur, ergo non eſt virtus adiuncta fortitudini, ſed excedens potius ipſam.

¶ Ad hoc dr̃, q author loquitur in hoc articulo de patiẽtia cõiter, hoc eſt, vt cõprehẽdit patiẽtiã ſpecialẽ virtutẽ, & patiẽtiam partẽ fortitudinis infuſæ, Sic.n. accepta patiẽtia, ad oĩa aduerſa ſe extẽdit pro futuræ patriæ bono tolerãda. Nec obſtat q dicat, Patiẽtia ſecũdũ q ẽ virt⁹: quia p hoc nõ ſolũ intelligit q ſit ſimpliciter virt⁹: ſed q attingat ad perfectionẽ virtutis ſimpliciter: paſſa ſiquidẽ hæc ſunt quo ad ppoſitũ. Et hoc ſecũdũ inuenit in patiẽtia parte itegrali fortitudinis infuſæ: & adiũgit vniuerſaliter patientia fortitudini vel quaſi pars integralis, vel vt pars potẽtialis: quia æquanimis triſtitia ſecũdariò cõcurrit ad

fligit animã. Vndè & ĩ ſuſtinẽdò hmõi afflictionẽ põt eſſe patiẽtia, ſicut & in ſuſtinẽdo quaſcũque alias triſtitias. Sic ergo ſcdm q ſub eadẽ ratione mali cõtriſtãtis põt cõprehendi & dilatio boni ſperati, quæ pertinet ad lõganimitatẽ, & labor quẽ homo ſuſtinet in cõtinuata executione boni operis, qd̃ ptinet ad cõſtãtiã, tã lõganimitas, q̃ ẽt cõſtãtia, ſub patiẽtia cõprehẽdũtur.¶ Vndè & Tullius diffiniens patiẽtiã dicit, q patiẽtia eſt honeſtatis ac vtilitatis cauſa uolũtaria, ac diuturna ppeſſio rerũ arduarũ ac difficiliũ. Qd̃ dicitur arduarũ, ptinet ad cõſtãtiã in bono. Qd̃ dicit difficiliũ, pertinet ad grauitatẽ mali, quã ppriè reſpicit patientia. Qd̃ vero addit, diuturna ſiuè diutina, ptinet ad longanimitatem ſecundùm q conuenit cum patientia. Et per hoc patet reſponſio ad 1. & 2.

AD III. dicẽdũ, q illud qd̃ ẽ lõginquũ loco, q̃uis ſit remotũ à nobis, nõ tñ eſt ſimpliciter remotũ à natura rerũ, ſicut id qd̃ eſt lõginquũ tẽpore: & ideò nõ eſt ſimilis rõ. Et pręterea, qd̃ eſt lõgiquũ loco, nõ affert difficultatem, niſi ratione tpis: quia qd̃ eſt longiquũ loco à nobis, tardius tpe ad nos põt peruenire.

AD IIII cõcedimus. Tñ cõſiderãda eſt rõ illius dr̃ię, q̃ glo. aſſignat: qa in his q ex infirmitate peccãt, hoc ſolùm vr̃ iportabile, q diu pſeuerãt in malo: & ideò dr̃ q ex longanimitatẽ ſupportant. Sed hoc ipſũ q aliqs ex ſupbia peccat, ĩportabile vr̃: & ideò p patientiã dũr ſuſtineri illi, q ex ſuperbia peccant.

QVAESTIO CXXXVII.

De perſeuerantia, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandũ eſt de pſeuerantia, & vitijs oppoſitis.

CIRCA perſeuerantiam autem quęruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum perſeuerantia ſit virtus.

¶ Secundò, Vtrum ſit pars fortitudinis.

¶ Tertiò, quõ ſe hẽt ad cõſtãtiã.

¶ Quartò, Vtrum indigeat auxilio gratiæ.

ARTICVLVS I.

Vtrum perſeuerantia ſit virtus.

AD PRIMVM ſic proceditr̃. Vr̃ q pſeuerãtia nõ ſit virtus: qa, vt Philoſ. dicit in 7. Ethic.* cõtinẽtia eſt potior q̃h pſeuerãtia: ſed cõtinẽtia non eſt virtus, vt dicitur in quarto Ethi.† ergo perſeuerantia non eſt virtus.

¶ 2 Præt. Virtus ẽ q̃ rectè viuit, ſm Augu. in li. de li. arbi.* ſed ſicut ipſe dicit in li. de pſeuerantia,† null⁹ põt dici h pſeuerãtiã habere quãdiu viuit, niſi perſeueret vſq; ad mortem. ergo perſeuerantia non eſt virtus.

¶ 3 Præt.h Immobiliter pſiſtere ĩ ope virtutis reqrit ad oẽm virtutẽ, vt patet in ſcd̃o Ethi.† ſed hoc ptinet ad rõnẽ pſeuerãtię. dicit.n. Tulli⁹ in ſua Rhet.† q pſeuerãtia eſt in rõne bñ cõſiderata ſtabilis & ppetua pmãſio. ergo pſeuerãtia non ẽ ſpecialis virtus, ſed conditio oĩs virtutis.

SED cõtra ẽ, qd̃ Andro. dicit, q pſeuerãtia ẽ habit⁹ eorũ, q b. immanẽdũ ẽ, & nõ immanẽdũ,

immobiliter pſiſtẽdũ in arduis, ad quæ directè r[illegible] fortitudo. qm̃ triſtitia eſt circa mala nõ vt ardua, ſed abſolutè: eo ſit paſſio cõcupiſcibilis, & ad ſeruiẽdũ fortitudini aſſumatur. Et propterea dato q excederet fortitudinẽ quo ad numerũ malorũ, exceditur tamen à fortitudine quo ad excellentiam & difficultatẽ obiecti: qm̃ eſt circa maxima mala ſub rõne ardui. Patiẽtia autẽ, vt ſępe dictum eſt, verſatur circa mala abſolutè, non ut ardua, quia eſt in concupiſcibili.

SVP. Q. CXXXVII. ART. I.

IN art. 1. q. 137. dubia duo occurrunt circa corpus articuli ex Martino in q. 1. d̃ pſeuerãtia in eodem tractatu. Primũ ẽ circa rõnem, quæ in litera affert̃, Vbi occurrit ſpecialis ratio difficultatis & boni, ibi ẽ ſpecialis virt⁹: ſed ĩ oĩ opere virtutis occurrit ſpecialis rõ difficultatis & boni ex ipſa diuturnitate tẽporis. Nam hoc ipſũ, qd̃ eſt diu iſiſtere alicui difficili, ſpecialẽ difficultatẽ habet: & ideò perſiſtere diu in aliquo bono vſq; ad cõſummationẽ, ſpectat ad ſpecialẽ virtutẽ. Arguit ſiquidẽ contra hãc rõnẽ dupliciter. Primò, quia ſequeretur q ſecũdum quãlibet circũſtãtiã, quæ põt afferre difficultatẽ in opere, ponẽda eſſet vna ſpecialis virtus, ut ponit̃ pſeuerãtia. Probat̃ ſequela, ſub maiore S. Tho ſubſumẽdo, Sed ex circunſtãtijs loci, modi agẽdi, finis, pſonæ, in oĩ virtute ẽ ſpecialis rõ difficultatis boni. Nã difficili⁹ eſt continere iã cũ par[illegible] penſus eſt homo in publico, q̃ i priuato: & cum à ſeruo, quam cum à dño vel ſocio. Et ſimiliter difficili⁹ eſt exercere iuſtitiam cõtra potẽtẽ, q̃ cõtra pauperẽ, & p tẽpore quo eges alicuius auxilio, q̃ p tpe, quo nõ eges illo. Secũdo, Sicut ſpecialis difficultas ex diuturnitate temporis a[illegible] ex frequẽti repetitione operis, ut patet in ieiunio quadrageſimæ, & in quotidiana perſolutione officij diuini, & pſertim in choro. Et tñ beatus Tho. nõ ponit aliquã ſpãlẽ virtutẽ pp difficultatem ex frequenti repetitione operis. ergo.

¶ Secũdũ dubiũ eſt circa cõcluſionẽ principalẽ, ſ. Perſeuerantia eſt ſpecialis uirtus. Contra, Inquit, Perſeuerantia nõ eſt aliud q̃ virtus perſeuerãs, accipiendo virtutẽ cõiter ad actũ, & ad habitũ. Probatur, tũ quia iuſtitia, & ſic de alijs, inclinat ad eliciẽdũ exequendũ, & continuãdũ tandiu quãdiu recta rõ dictat. Nõ ergo eſt neceſſaria alia virtus pp diuturnitatẽ. Antecedẽs probat̃ ex Ariſto. 2. Eth. ponente cõditiones virtutis ex parte operantis, ſcilicet q operetur ſciens & eligens, & pp hoc firmiter & immobiliter, tũ qa poſito recto dictamine, & electione recta, & opere iuſto continuato vſq; ad finem operis, remotis quibuſcũq; alijs virtu-

Conclu. in 672

Inf art. 2. cor. & ad 1. & 2. qu. 138 art 1. cor. Et 3. diſt. 33. q. 3. art. 3. q. 1. ad 4. & q. 4. ad 1.

*Li.7. c 7. circa me. tom.5.

†Lib.4. circa h. to.5.

*Lib.2. de lib. arbi. c. 19. tom.1.

†Aug li. d̃ bono pſeuerãtiæ, c. 1. tom.7.

*Li.2. c.4. to 5.

†Lib.2 de inuentione in fol. 3. ante fi. libri.

& neutrorū: ſed habitꝰ ordinās nos ad benefaciēdū aliquid, vel omittendum, eſt virtus. ergo ꝑſeuerantia eſt virtus.

RESPON. Dicēdū, ꝙ ſm Philo. in 2. Ethi.† virtꝰ ē circa difficile, & bonum. Et ideò vbi occurrit ſpecialis rō difficultatis, vel boni, ibi eſt ſpecialis virtus. Opus aũt virtutis pōt habere bonitatē, & difficultatē ex duobꝰ. Vno qdē mō, ex ipſa ſpecie actus, q accipit̃ ſm rōnē proprij obiecti: alio mō ex ipſa diuturnitate tpis. Nã hoc ipſū, qđ ē diu īſiſtere alicui difficili, ſpecialem difficultatē hēt. Et ideò diu ꝑſiſtere ī aliquo bono vſq; ad cōſumatiōnē, ꝑtinet ad ſpecialē virtutē.[m] Sicut ergo tēperātia, & fortitudo[d] ſūt ſpeciales virtutes, eo ꝙ altera eorū moderat̃ delectationes tactus, qđ de ſe difficultatē hēt, altera aũt moderat̃ timores & audacias circa pericula mortis, qđ ēt ſm ſe difficile eſt: ita ēt ꝑſeuerantia ē qdā ſpecialis virtꝰ, ad quā ꝑtinet ī his, vel ī alijs virtuoſis operibꝰ diuturnitatē ſuſtinere, ꝓut neceſſe eſt.[e]

AD 1. ergo dicendū, ꝙ Philoſophus accipit ibi ꝑſeuerātiam ſm ꝙ aliquis perſeuerat in his, ī quibꝰ difficillimū eſt diu ſuſtinere. Non eſt aũt difficile diu ſuſtinere bona, ſed mala. Mala aũt, q̃ ſunt pericula mortis, vt plurimū nō diu ſuſtinētur, qa vt frequetius cito tranſeūt: vñ reſpectu illorū nō ē ꝓcipua laus perſeuerantiæ. Inter alia autē mala ꝓcipua ſunt illa, quæ opponuntur delectationibus tactus: qa hmōi mala attēdunt̃ circa neceſſaria uitæ, puta, circa defectū ciborū, & aliorū hmōi, q̃ qñq; imminēt diu ſuſtinēda. Nō eſt aũt difficile hęc diu ſuſtinere illi, q circa hoc nō multū triſtat̃, nec
G ī oppoſitis bonis multū delectatur: ſicut patet ī tēperato, ī quo hmōi paſſiones nō ſūt vehemētes. Sed maximè hoc difficile ē ī eo, q circa hoc vehemēter afficit̃, vtpotè nō habēs ꝑfectā virtutē modificantē has paſſiones. Et ideò ſi accipiat̃ hoc mō ꝑſeuerātia, nō eſt uirtꝰ ꝑfecta, ſed ē quoddā īperfectū ī gñre virtutis. Si aũt accipiamꝰ ꝑſeuerātiā ſm qđ aliqs ī quocūq; bono dif-
H ficili diu ꝑſiſtit, hoc pōt cōuenire ēt habēti ꝑfectā uirtutē, cui ēt ſi ꝑſiſtere ſit minꝰ difficile, ꝑſiſtit tñ in bono magis ꝑfecto, uñ talis ꝑſeuerātia pōt eſſe uirtus: quia ꝑfectio uirtutis magis atiendit̃ ſcđm rationem boni, quàm ſm rationem difficilis.

AD II. dicendū, ꝙ eodē noīe quandoq; nominat̃ & uirtus, & actus uirtutis, ſicut Augu. dicit ſuper Ioā.[e] Fides eſt credere qđ
I nō uides. Poteſt tñ contingere, ꝙ aliquis habeat habitum uirtutis, qui tñ nō exercet actū: ſicut aliqs pauꝑ habet habitum magnificentię, cū tñ actum nō exerceat. Qñq; uerò aliquis habens habitū incipit quidē exercere actum, ſed nō perficit, puta, ſi ædificator incipiat ædi-

virtutibus ponit̃ perſeuerātia. ergo perſeuerātia iuſtitiæ nō eſt alia virtus à iuſtitia, & ſic de alijs. Scđo, Si perſeuerantia eſt virtus diſtincta à virtute perſeuerāte, ſequeret̃ proceſſus in infinitū: qa perſeuerare diu in ipſa pſeuerātia habet eādē rōnē difficilis & boni ex ipſa diuturnitate tpis, quā habēt opera aliarum virtutū. Qua ergo rōne ponit̃ pſeuerātia diſtincta ab aliis, ponēda eſt diſtincta ab iſta, & ſic in infinitū. Aut eadem rōne qua ipſa pſeuerātia ponit̃ circa diuturnitatem ſui actus, aliæ quoq;
*Lib. 2. Ethic. c. 3 in ſi. to. 5. virtutes cōcedantur circa diuturnitatem proprij actus.

¶ Ad euidentiā horū ſcito, ꝙ ſicut magnanimitas reſpicit magnū in opere cuiuſcūque virtutis, ita pſeuerātiæ virtus reſpicit diuturnū in opere cuiuſcunq; virtutis. Et ppea ſicut magnū dupliciter cōſideratū eſt ſuperius, ſcilicet vt cōditio operis abſolutè, & vt rō principaliter obiecta & intenta: ita diuturnitas cōſiderat̃ & ut circunſtātia operis, & ſic ſpectat ad eādē virtutē, ad quā ſpectat illud opꝰ: & vt rō principaliter intēta, & ſic ponit̃ obiectū ſpecialis virtutis, q̃ dr̃ pſeuerātia pp rōnem literæ.

¶ Et ad primā rōnem cōtra eā negat̃ ſequela loquēdo de circun-
D. 1026. tijs vt ſic: qm̃ nec perſeuerātia ponit̃ circa diuturnitatem, vt eſt circūſtātia. Veruntñ conceditur, ꝙ quæcūq; circunſtātia pōt trāſferri in rōnē formalē alicuius boni moralis ſecundū ſpeciē diſtincti ab alijs, conſtituere poteſt ſpecialem virtutē. Quæ autem affert arguēs ſūt circunſtantię vt ſic, & ideò non variant ſpeciem, ſed magis, aut minus in eadem ſpecie.

¶ Ad ſecundam dicitur, quod frequens eiuſdem operis repetitio ad obſeruationem vnius totalis operis conſumandi ſub diuturnitate comprehenditur: quoniam eiuſdem moris eſt ex intentione tendere ad diu inſiſtendum operis conſumationi, ſi opus vnū pluries propterea repetendum eſt, etſi opera ſuccedentia ſint diuerſa.

¶ Ad ſecundum dubiū negatur primò aſſumptū: vel diſtinguatur ꝙ perſeuerantia ſumitur dupliciter, ſcilicet ex cōditione, & ex principali intentione: & quòd perſeuerātia ex cōditione habitus eſt ipſa virtus perſeuerans. Nā quilibet habitus ex conditione immobilitatis firmat ad diu ꝑſiſtendū. Sed perſeuerantia quæ ex principali intētione in quolibet opere tendit ad ipſam diuturnitatē, nō eſt ipſa virtus iuſtitiæ, tēperātiæ &c. quæ perſeuerat, ſed alia. Et ꝑ hoc patet reſponſio ad vtrāq; probationem antecedentis: quoniam gratis cōceditur, ꝙ q̃libet virtus poteſt perſeuerare ex conditione, ſed non ex principali intentione.

¶ Ad ſecundū argumētū negatur ſequela, proceſſus in infinitū: qm̃ illa ſpecialis virtus, quæ eſt perſeuerantia, q per ſe primo tēdit ad diuturnitatē in quocūq; actu virtutis, ſufficit ad tendēdū ad diuturnitatē proprij actus, ſicut & aliorū. Nec eſt par ra-
F tio de aliis virtutibus, quia nulla earū tēdit ad diuturnitatem per ſe primò, ſeu ex principali intētione. Et ppea alię egent iſta per ſe primò in diuturnū tēdēte: iſta verò quia ex ſe hoc habet, non eget aliqua alia tendēte ad diuturnitatem ſui operis.

¶ In eodē primo artic. in reſponſione ad ſecūdū, dubiū ex Martino occurrit ibidem qu. 2. ubi recitata hac reſponſione dicit, Sequentes hāc opinionē habent concedere quę ſequunt̃. Primò, ſequitur ꝙ de aliquo actu aliqñ eſt verum dicere, ꝙ fuit perſeuerātia, de quo nūquā fuit verū dicere ꝙ ē perſeuerantia. Scđo, ꝙ ꝑ mortem actus q nunquā fuit perſeuerantia, incipit eſſe ꝑſeuerantia. Tertiò, ꝙ actus proprius alicuius virtutis pro tempore quo fit, nō ſortiatur denominationē ab illa. Quartò, ꝙ perſeuerātia eſt uirtus, & tñ eiꝰ operatio virtuoſa non pōt eſſe pſeuerantia: quia vel eſſet perſeuerātia anteq̃ eſſet, & hoc non: vel qñ eſt, & hoc non, quia adhuc nō eſt finis uel poſt: & hoc nō, quia tunc nō eſt. Quintò, ꝙ duorum oīno uniformiū intus & extra uſque ad aliqđ inſtans, de uno verè, dicet̃ ꝙ perſeuerauit, & alio nō, ut patet ſi unus moriatur in illo inſtāti, & aliꝰ non. Iſta ſunt quę ſequuntur ex dicta opinione, ad quā tñ ponendā nec rō, nec au-
thoritas cogere vr̃. *Trac. 79. paulo à prin. to. 9.

¶ In eadem reſpōſione dubium occurrit ex eodem circa illud, Per ſe ad perſeuerantiā pertinet, ꝙ aliquis perſeueret vſq; ad finē opis virtuoſi. Contra arguitur, quia qñque aliquis verè perſeueraſſe dr̃, qui non cōpleuit opus, ſed impeditus fuit per mortem, vel uiolentiam.

¶ Ad euidentiam eorū q̃ in primo dubio tangunt̃, ſcito ꝙ qa vnumquodq; ens tūc pōt verè enūciari eſſe ſimpliciter, vel de aliquo, qñ iuxta natu-
K ræ ſuæ cōditionē hēt eſſe. Vñ ſucceſſiua entia tunc dr̃ eſſe, qñ ſūt nō ſimul, ſed ī ſucceſſione ꝓpria inchoata. Dr̃ nāq; hodiernus dies eſſe, qñ iā inchoatus eſt. Vndè ab inchoatione vſq; ad terminū diei verificatur de illo tpe, hodie. Et ſimiliter cum domus ædificat̃, dicimus ꝙ ædificatio domus eſt, q̃uis nihil horū totū ſit, & poſſit impediri ne terminetur. Proportionabiliter in ꝓpoſito dicimus, ꝙ qñcunq; aliquis incepit actū perſeuerādi, iā actu pſeuerat, & de illo actu uerè dr̃, ꝙ eſt perſeuerantia. Nec obſtat, ſi nō cōſumetur, ſicut nō obſtat ſi domus ædificatio nō cōſumatur, quin ædificatio cępta fuerit ædificatio, & domificatio. Et ſi hodiernus dies nunq̃ cōſumaret̃, nō auferret quin fuerit verū prius dicere, hodie, in primis horis eiꝰ. Quocirca aliud eſt loqui de perſeuerātia, & aliud de perſeuerātia cōſumata. Ad verificādū ſiquidē de aliquo actu ꝙ eſt perſeuerātia, ſufficit ꝙ actus ille perſeuerādi ſit cū debitis cōditionibꝰ inchoatus, & ſic in ſucceſſione habeat eſſe. Sicut ad verificandum quod aliquis actus ſit motus, ſufficit quòd inchoatus motus ſucceſſione ſit. Si

enim

A enim non conſumatur, non ſequitur ergo perſeuerantia non fuit perſeuerantia, ſicut non ſequitur, ergo motus non fuit motus: ſed ſequitur, ergo perſeuerantia non eſt conſumata, ſicut ergo motus non eſt conſumatus.

¶ Ad verificandum verò de aliquo actu, ꝙ eſt perſeuerantia cõſumata, oportet terminũ conſumationis expectare, & tunc põt primò dici, ꝙ eſt perſeuerãtia cõſumata, qm̃ tũc eſt in ſuo termino, nec aliud eſſe requirit. Sicut motus conſumatus non niſi in termino põt primò dici motus conſumatus, nõ curando in propoſito quõ terminetur poſitiuè, vel negatiuè. Negatur ergo ꝙ ſectantes diui Thomæ doctrinã de pſeuerãtia, oporteat illa cõcedere, quæ arguens affert. Actus ſiquidẽ perſeuerãdi vſque ad mortẽ habuit hanc ueritatẽ in uita, ꝙ iſte perſeuerat. Nec per mortẽ fit perſeuerantia, ſed in illo inſtanti fit conſumata. Et ꝓpterea patet, ꝙ propterea cũ ſit actus uirtutis perſeuerantiæ, ab illa denominatur perſeuerantia, & eſt perſeuerãtia qñ eſt in ſucceſſione. Nec obſtat ꝙ adhuc nõ ſit finis: qa nõ exigitur niſi ad cõſumatã perſeuerantiã. Ad caſum demũ quinto loco dr̃.* ꝙ de illo qui moritur, verificatur perſeuerãtia cõſumata, qa iã eſt inſtans cõſumationis eius. In alio uerò uerificatur ꝙ perſeuerat, ſed nõ cõſumatè, qa adhuc nõ eſt in termino. Vndè nullũ inconuenĩẽs hic accidit, ex quo ponitur vnius terminus, & alterius non. Vndè patet, ꝙ non ſequuntur ex ſancti Thomæ opinione quę arguẽs dicit, & ꝙ rationabiliter ponit̃ illa virtus ſicut magnanimitas.

* Loco citato in argum.

¶ Ad ſecundum dubium dicitur, ꝙ ſicut per ſe cõuenit homini, qđ gñet hoĩem, & ꝙ leo gñet leonem, & tamẽ poteſt impediri: ita per ſe conuenit perſeuerantiæ virtuti, quòd intendat perſiſtere vſque ad finem. Si tamen impeditur ab extra, hoc eſt, per accidens, & nihil obſtare conſtat naturæ virtutis, cui ex propria natura conuenit inclinare ĩ hoc quòd perſiſtat vſq; in finem. Argumentum A ergo nil obſtat doctrinæ authoris, niſi apud eos qui putant naturales, & morales operationes, ſi poſſunt impediri, non per ſe conuenire ſuis principijs: quod eſt puerile, & ſatis rude.

Porrecta per totum. 673

Sup. q. 128 cor. & ad 5. & 6. Et 3. dist. 33. q. 3. ar. 3. q. 1. 2. & 4. cor.

* Li. 7. c. 4.

ficare, & non compleat domũ. Sic ergo dicendũ eſt, ꝙ nomen perſeuerantiæ quandoq; ſumitur pro habitu quo quis eligit perſeuerare: quãq; aũt pro actu quo quis perſeuerat: & quãque quidẽ habens habitũ perſeuerantiæ, eligit quidẽ perſeuerare, & incipit exequi aliquandiu B perſiſtendo nõ tñ cõplet actũ, quia nõ perſiſtit vſq; ad finem. Eſt autẽ duplex finis. Vnũs quidem, qui eſt finis operis, alius aũt qui eſt finis humanæ vitæ. Per ſe aũt ad perſeuerantiã pertinet ut aliquis perſeueret vſq; ad terminũ virtuoſi operis: ſicut ꝙ miles Perſeueret uſq; ad finẽ certaminis, & magnificus vſq; ad cõſummationẽ operis. C Sunt aũt quædã uirtutes, quarum actus per totã uitã debẽt durare, ſicut fidei, ſpei, & charitatis, qa reſpiciunt vltimum finẽ totius uitæ humanę. Et ideò reſpectu harũ uirtutũ, quę ſunt principales, non conſumatur actus perſeuerantiæ vſq; ad finem uitæ. Et ſm hoc Aug.* accipit perſeuerantiam pro actu perſeuerantiæ conſumato.

AD III. dicẽdũ, ꝙ virtuti poteſt aliqd cõuenire dupliciter. D Vno modo, ex ꝓpria intẽtione finis: & ſic diu perſiſtere vſq; ad finẽ in bono, ꝑtinet ad ſpecialẽ virtutẽ, q̃ dr̃ perſeuerãtia, quę hoc intendit, ſicut ſpecialẽ finem. Alio modo ex cõparatione habitus ad ſubiectũ: & ſic immobiliter perſiſtere cõſequitur quãlibet uirtutem, inquantum eſt qualitas difficilè mobilis.

ARTICVLVS II.

Vtrũ pſeuerãtia ſit pars fortitudinis. E

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videt ꝙ perſeuerantia nõ ſit pars fortitudinis. Quia ut Philoſ. dicit in 7. Ethic.* perſeuerantia eſt circa triſtitias tactus: ſed huiuſmodi pertinet ad temperantiam. h ergo perſeuerantia magis eſt pars temperantiæ, quàm fortitudinis.

¶ 2 Præt. Oĩs pars virtutis moralis eſt circa aliquas paſſiones, quas virtus moralis moderatur: ſed perſeuerãtia B nõ importat moderantiã paſſionum, quia quantò vehemẽtiores fuerint paſſiones, tãtò aliquis ſecũdũ rõnem perſeuerãs laudabilior videtur. ergo videt ꝙ perſeuerantia non ſit pars alicuius uirtutis moralis, ſed magis prudentiæ, quæ perficit rationem.

¶ 3 Præt. Aug.† dicit in lib. de pſeuerãtia, ꝙ C perſeuerantiam nullus põt amittere, alias autẽ virtutes põt homo amittere. ergo pſeuerãtia eſt potior oĩbus alijs uirtutibus: ſed uirtus principalis eſt potior q̃ eius pars. ergo perſeuerantia non eſt pars alicuius uirtutis, ſed magis ipſa eſt uirtus principalis.

E SED CONTRA eſt, quòd Tullius* ponit perſeuerãtiam partem fortitudinis.

RESP. Dicendũ, ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt,* virtꝰ principalis eſt, cui principaliter aſcribitur aliquid qđ pertinet ad laudẽ virtutis, inquantũ. ſ. exercet illud circa propriã materiã, in qua difficillimũ & optimũ eſt illud obſeruare. Et ſecũdũ hoc dictũ eſt,* ꝙ fortitudo eſt principalis virtus: quia firmitatẽ ſeruat in his, in qbus difficillimũ eſt firmiter perſiſtere, ſ. in periculis mortis. Et iõ neceſſe eſt, ꝙ fortitudini adiungatur ſicut ſecundaria uirtus principali oĩs illa uirtus, cuius laus conſiſtit in ſuſtinẽdo firmiter aliqđ difficilẽ. Suſtinere aũt difficultatẽ, q̃ ꝓuenit ex diuturnitate boni operis, dat laudẽ perſeuerãtiæ: nec hoc eſt ita difficile, ſicut ſuſtinere ꝑicula mortis. Et iõ* pſeuerãtia adiungit fortitudini, ſicut uirtꝰ ſecũdaria principali.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ annexio ſecũdariæ uirtutis ad principalẽ nõ ſolũ attendit ſm materiã, ſed magis ſecũdũ modũ: qa forma i unoquoq; potior eſt, q̃ materia. Vñ licẽt perſeuerantia magis uideatur conuenire in materia cũ tẽperantia, q̃ cũ fortitudine, tñ in modo ma-

SVPER Q. CXXXVII. ART. II.

IN art. 2. eiuſdẽ quæſt. dubiũ ex Martino ibidẽ occurrit circa rõnem in corpore articuli ad concluſionẽ principalem, ſcilicet. Omnis illa uirtus, cuius laus conſiſtit in ſuſtinendo aliqđ difficile, eſt adiuncta fortitudini ſicut ſecundaria principali: ſed laus perſeuerãtiæ eſt in ſuſtinẽdo difficultatem ex diuturnitate boni operis. ergo. Probatur maior: qa fortitudo firmat animum in ſuſtinendo difficillima, quę ſunt pericula mortis. Contra, inquit, Martinus, maior eſt falſa. quod probatur, qa aliàs ſequeretur, ꝙ omnis virtus eſſet adiuncta fortitudini: quia omnis virtus eſt circa difficile, & aĩum firmat contra aliquid difficile. Probatio quoq; maioris non infert apparenter, niſi virtutes quę ſunt circa eandem materiam, eſſe adiunctas. Et adhuc queſtio eſt, an hoc ſufficiat. Iuſtitia enim perſeuerãs facit ſuſtinere diuturnitatem operis iuſti, & ſic de alijs.

† Ex ca. 1. hab. & c. 5. to. 7.

* Lib. 2. de inuẽtione ſ fol. 3. ante fin. lib.

* Q. 123. ar. 11. & 1. 2. q. 61. ar. 3. & 4.

* q. 123. art. 2.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ maior eſt veriſſima, & negatur ſequela. Et ad probationem dicitur, quòd falſum eſt omnis virtutis laudem principaliter conſiſtere in ſuſtinendo aliquid difficile, cum iuſtitiæ laus conſiſtat in rectè operando ad aliũ, & temperantiæ laus in moderatione. Et vt excludantur omnes apparentiæ, notato quod diximus, ſcilicet, ꝙ laus virtutis illius cõſiſtat principaliter in ſuſtinendo difficile. Nam dato quòd omnis uirtus aliquo modo ſuſtinendi actum participaret, vel haberet, non tamen principaliter conſiſtit circa ſuſtinendum. Iam autem dictum eſt, quòd virtutes ex principali intentione penſantur. Et per hoc patet ſolutio obiectorũ de iuſtitia, & alijs uirtutibus perſeuerãtibus ex conditione, non ex principali intentione, ut ꝓdictũ eſt.

Concl. D. 1025.

¶ Super

SVP. Q. CXXXVII. ART. III.

IN hoc 3. articulo eiusdē q. dubiū occurrit Martino ibidē, quæst. 2. occurrit circa differentiam inter perſeuerantiā, & conſtantiā. Arguit ſiquidē dupliciter. Primò ſic. Cōtinuet aliquis aliquem virtutis actum, & deinde ſola diuturnitate victus deſerat, talis nec pſeuerās, nec cōſtans eſt. ergo cōſtantia nō reſpicit extrinſeca impedimēta, vt dr. Secūdo, Ariſtoteles expreſſe ponit pſeuerantiā circa vehemētes triſtitias &c. ergo i vſu terminorum debemus conformari antiquis doctoribus, n ſi conſtet de abuſu.

D. 1025.

¶ Ad hoc dr, q dupliciter aliquis pōt continuare actū virtutis, primò ex intentione diuturnitatis, Et ſic inchoās, & aliquanto tēpore cōtinuās, & victus poſt à diuturnitate deſiſtēs, habuit quidē perſeuerātiæ actū, ſed adueniēte oppoſito, factus eſt mollis. Si verò cōtinuauit actū ex cōditione virtutis, & poſt occurrente diuturnitate ſuperante, deficit, in mollitiē declinauit non ex cōtrario, ſed ex priuatiuo, hoc eſt, non ex perſeuerantia, ſed ex non mollitie.

* Porrecta per totum. 674

* q. præc. art. 5.

¶ Ad ſecundum verò dr, q licet Ariſt. perſeuerātiæ nomine vſus fuerit in illo habitu cohibitiuo triſtitiarū impfecto in genere virtutis: ex hoc tñ nō ſequitur q ſit abuſus vti eodē vocabulo in habitu virtutis circa diuturnitatē, quā vocabulū perſeuerātiæ reſpicere magis conſtat, q triſtitias. Perſeuerans enim cōmuni, & frequēti vſu dr, qui diu durat in aliquo. Et ſimpliciter perſeuerans, qui vſq; ad finē durat in opere.

* Lib. 1. in ſōn. Scipionis in fol. 2. ante med. lib.

† q. 128. argum. 6.

gis conuenit cū fortitudine, inquantū firmitatē ſeruat cōtra difficultatem diuturnitatis.

AD II. dicendū, q illa perſeuerātia, de qua loquitur Philoſ. nō moderat aliquas paſſiones, ſed cōſiſtit ſolùm in quadā firmitate rōnis, & volūtatis. Sed perſeuerantia ſm q ponit uirtus, moderat aliquas paſſiones, ſcilicet timorē fatigationis, aut defectus propter diuturnitatē. Vnde hæc uirtus eſt in iraſcibili, ſicut & fortitudo.

AD III. dicēdū, q Aug. ibi loquit de pſeuerātia nō ſm q nominat habitū uirtutis, ſed ſm q nominat actū uirtutis cōtinuatū uſq; in finē, ſm illud Matth. 24. Qui perſeuerauit uſq; in finē, hic ſaluus erit. Et ideò contra rōnē perſeuerantiæ ſic accepræ eſſet, q amitteretur, quia jam non duraret uſq; in finem.

ARTICVLVS III.

Vtrum conſtantia pertineat ad perſeuerantiam.

AD TERTIVM ſic procedit. Vr q cōſtantia nō ptineat ad perſeuerātiā. Cōſtantia. n. pertinet ad patientiā, ut ſupra dictū eſt: * ſed patientia differt à perſeuerātia. ergo conſtantia non pertinet ad perſeuerantiā.

¶ 2 Præ. Virtus eſt circa difficile bonū: ſed in paruis operibus cōſtantē eſſe, nō ur eſſe difficile, ſed ſolū in operibus magnis, q pertinent ad magnificentiā. ergo cōſtātia magis ptinet ad magnificantiā, q ad perſeuerātiā.

¶ 3 Præ. Si ad pſeuerātiā ptineret conſtātia, in nullo uideret à pſeuerātia differre, q a utrūq; immobilitatē quādā importat: differunt aūt. Nā Macro. * condiuidit cōſtātia firmitati, per quā intelligitur pſeuerātia, ut ſupra dictū eſt. † ergo cōſtantia non pertinet ad perſeuerantiam.

SED CONTRA eſt, q aliquis dr eſſe conſtans ex eo, q in aliquo ſtat: ſed immanere aliquibus pertinet ad perſeuerantiā, ut patet ex diffinitione quam Andronicus ponit. ergo conſtantia pertinet ad perſeuerantiam.

RESPON. Dicendum, q perſeuerantia, & conſtantia cōueniūt quidē in fine: quia ad utrumque pertinet firmiter perſiſtere in aliquo bono. Differunt autem ſecundū ea, quæ difficultatē afferunt ad perſiſtendū in bono. Nā uirtus perſeuerantiæ propriè facit firmiter perſiſtere hominem in bono contra difficultatem, quæ prouenit ex ipſa diuturnitate actus. Conſtantia autem facit firmiter perſiſtere in bono contra difficultatem, quæ prouenit ex quibuſcumq; alijs exterioribus impedimentis. Et ideò principalior pars fortitudinis eſt perſeuerantia, q cōſtantia: quia difficultas quæ eſt ex diuturnitate actus, eſt eſſentialior actui uirtutis, quàm illa quæ eſt ex exterioribus impedimentis.

Concl. Concl. 1. pars. Conclu. 2.

AD PRIMVM ergo dicendū, q exteriora impedimenta perſiſtendi in bono præcipuè ſunt illa, quæ triſtitiā inferunt: circa triſtitiā aūt eſt patiētia, ut dictū eſt. * Et ideò conſtantia ſm finem conuenit cum perſeuerantia: ſm autem ea quæ difficultatē inferunt, conuenit cum patientia. Finis autem potior eſt. & ideò conſtantia magis pertinet ad perſeuerantiam, quàm ad patientiam.

* q. præc. art. 1.

AD II. dicendū, q in magnis operibus pſiſtere, difficilius eſt: ſed in paruis, & mediocribus diu perſiſtere habet difficultatem, & ſi non ex magnitudine actus quam reſpicit magnificentia, ſaltem ex ipſa diuturnitate quam reſpicit perſeuerantia. Et ideò conſtantia poteſt ad utrumque pertinere.

AD III. dicendū, q cōſtātia pertinet quidē ad perſeuerantiā, inquantum conuenit cū ea, non tñ eſt idem ei, inquantum differt ab ea, ut dictum eſt.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum perſeuerantia indigeat auxilio gratiæ.

AD QVARTVM ſic procedit. Vr q pſeuerātia non indigeat auxilio gratiæ. Perſeuerantia. n. eſt quædā uirtus, ut dictū eſt: * ſed uirtus, ut Tullius dicit in ſua Rhet. † agit in modum naturæ. ergo ſola inclinatio uirtutis ſufficit ad perſeuerandū. Non ergo ad hoc requiritur aliquod auxilium gratiæ.

¶ 2 Præ. Donū gratiæ Chriſti eſt maius q nocumentū, qđ Adam intulit, ut patet ad Rom. 5. ſed antè peccatum ſic cōditus fuit homo, ut poſſet pſeuerare p id qđ acceperat, ſicut Aug. dicit i lib. de correct. * & gratia. ergo multò magis hō p gratiā Chriſti reparatus, poteſt perſeuerare abſq; auxilio nouæ gratiæ.

¶ 3 Præ. Opera peccati qūque ſunt difficiliora, q opera uirtutis. undè ex perſona impiorū dr Sap. 5. Ambulauimus uias difficiles: ſed aliqui perſeuerant in operibus peccati abſq; alterius auxilio. ergo & in opibus uirtutū pōt homo perſeuerare abſq; auxilio gratiæ.

SED CONTRA eſt, qđ Aug. dicit in lib. de perſeuerantia. Aſſerimus donum Dei eſſe perſeuerantiam, qua uſquè ad finem perſeueratur in Chriſto.

RESPON. Dicendum, quòd ſicut ex dictis patet,

SVP. Q. CXXXVII. ARTIC. IIII.

Ferr. 3. cont. c. 155.

IN ar. 4. eiuſdē q. In rñſione ad 1. dubiū occurrit ex Martino ibidē quæſt. 3. cōtra hāc rñſionē arguēte, q nō ſatiſfacit: q a nemo dubitat, an opus virtutis ſit de neceſſitate eliciendūm, quia ſi eſſet neceſſariū, nō eſſet meritoriū Quo ergo eſt cōceſſo q nō eſt neceſſariū, q habent habitū virtutis immobiliter vtatur eo vſque ad mortem. Verū tñ poſſit habitu ſuo vti cum auxilio generali Dei vſq; ad mortē, & ſi nō, vnde prouenit, maximè cū poſſit vti illo per vnū, aut duos dies, & per hoc habitus augeatur, & fortificetur.

¶ Ad huius euidentiā ſcito, q actualis pſeuerantia vſq; ad finē, de qua eſt qō, cū nō ſufficiētet cauſet à volūtate ex virtute naturæ, & libertatis, vt patet ex eo q volūtas eſt ad oppoſita, & vertibilis ad bonum & ma-

Porrecta per totum. 675

1. 2. q. 109 a. 9. & 10. & q. 114. ar. 2. cor. Et 2. d. 29 in expoſ. & ad 2. Et 3. cōtra c. 155. Et ue ri. q. 24. ar ti. 13. & q. 27. art. 5. ad 3. Et pſal. 31 Et Ioan. 1. lect. 2. principio.

* Artic. 1.

† Lib. 2 de inuētiōe in fol. 4. ante fin. libri.

* Cap. 11. in med. to mo. 7.

* Cap. 1. in prin. to. 7.

ꝑſeuerantia dupliciter dr̄. Vno mó, ꝓ ipſo habitu ꝑſeuerātiæ ſm̄ q̄ ē virt⁹: & hoc mō indiget dono habitualis grę, ſicut & cæteræ virtutes infuſæ. Alio mó, pōt accipi ꝓ actu ꝑſeuerātię durāte vſq; ad mortē. Et ſecūdū hoc nō idiget ſolū gr̄a habituali, ſꝫ ēt gratuito Dei auxilio cōſeruātis hoīem in bono vſq; ad finē vitæ, ſicut ſupra dictū ē, cū d̄ gr̄a ageret. Quia cū lib. arb. de ſe ſit vertibile, & hoc ei nō tollat̄ ꝑ habitualē gr̄am pñſētis uitæ, nō ſubeſt poteſtati liberi arb. ēt ꝑ gratiā reparati, vt ſe imobiliter in bono ſtatuat, licèt ſit in ptāte ei⁹ q̄ hoc eligat. Pleruñq;.n. cadit in nr̄a poteſtate electio, ſed non executio.

C Ad I. ergo dicēdū q̄ virtus ꝑſeuerātiæ quātū eſt de ſe, inclinat ad ꝑſeuerādū: q̄a tñ habitus eſt quo q̄s vtit̄ cū voluerit, non eſt neceſſarium, q̄ habēs habitum virtutis, immobiliter, vtatur eo vſque ad mortem.

Ad II. dicēdū, q̄ ſicut Aug. dicit i libr. d̄ cor. & gr̄a, † primo homini datū eſt nō vt ꝑſeueraret, ſed ut perſeuerare poſſet per lib. arbi. q̄a nulla corruptio tūc erat i humana natura, q̄ ꝑſeuerandi difficultatē ꝑberet. Sed nunc ꝓdeſtinatis ꝑ gr̄am Chr̄i, nō ſolum dat̄ vt ꝑſeuerare poſſint, ſed ut ꝑſeuerēt. Vñ primus hō, nullo terrēte cōtra Dei terrētis īperiū lib. uſus arbit. nō ſtetit in tanta fęlicitate cū tāta nō peccādi facilitate: iſti aūt ſęuiēte mūdo ne ſtarēt, ſteterūt i fide.

¶ Ad III. dicēdū, q̄ homo ꝑ ſe pōt cadere i pctm̄, ſed nō poteſt per ſe reſurgere à peccato

B ſine auxilio gr̄æ. Et ideò ex hoc ipſo q̄ hō cadit in pctm̄, quātū de ſe ē, facit ſe in peccato ꝑſeuerātē, niſi gr̄a Dei liberet. Nō autē ex hoc q̄ facit bonū, facit ſe ꝑſeuerātē in bono, quia d̄ ſe potens eſt peccare: & ideò ad hoc indiget auxilio gratiæ.

QVAESTIO CXXXVIII.

De vitijs oppoſitis perſeuerantiæ, in duos articulos diuiſa.

DEINDE cōſiderādū eſt de vitijs oppoſitis perſeuerantiæ.

ET cica hoc quæruntur duo.

¶ Primò, De mollitie.

¶ Secundò, De pertinacia.

ARTICVLVS I.

Vtrū mollities opponatur ꝑſeuerantię.

AD PRIMVM ſic procedit. Vr̄ quòd mollities nō opponatur ꝑſeuerāntiæ, q̄a ſup illud I. ad Corin. 6. Neque adulteri, neque molles, neque maſculorum

D kōcubitores. glo. exponit molles, i. pathici, hoc eſt, muliebria patientes: ſed hoc opponit̄ caſtitati. ergo mollities nō eſt uitium oppoſitum perſeuerātiæ.

---

*Ar. 1. ad 2. & ar. 2. ad 3.

Conclu.

*1. 2. qu. 109. artic. 10.

*ca. 11. in medio to mo 7.

†Donum Chr̄i maius, q̄ delictum. Rom. 5.

& malum, & ad malum quidem ſufficienter, ad bonum autem non, iuxta illud: Perditio tua Iſrael ex te, ſalus autē ex me. oportet q̄ cauſetur: vel ab habitu, vel ab extrinſeca cauſa. Et ſi ab aliquo habitu cauſāri ſufficienter ponitur, neceſſe eſt q̄ habitus ille ſic perficiat voluntatem, vt immobiliter ipſam in appetitu boni: alioquin nūq̄ ſufficiēs cauſa ꝑſeuerātiæ ponit̄. Nā ſi nō immobiliter liberū arbitriū, remanebit vertibile ad malū, & cōſequēter nō (ſufficiēte tali habitu ad retrahēdū ab appetitu mali) appetet nūque ma[lu]m, & ſic nō ꝑſeue[ra]bit v[ſq;] ad mortē. Efficacia [er]go re[q]ſita ad habitū, [ſuff]icientē cauſam perſeuerātiæ actualis vſq; ad mortem in noſtra uoluntate, ē imobilitare liberū arbitriū ad bonū. Et ꝓpterea intuitus hoc author, quia q̄ſtio erat, an poſito habitu virtutis ꝑſeuerantię &c. remaneret indigētia alterius gr̄æ Dei, radicalem cauſā attulit, quare habitus relinquit indigētiam talē, quia, ſcilicet non immobilitat voluntatē ad bonū: ſed relinquit ipſam vertibilem ad malū. Ex hoc aūt q̄ nō ſufficiēter cauſat̄ talis ꝑſeuerātia à voluntate informata charitate ſub intellectio generali auxilio Dei, manifeſtè patēt duo. Primū eſt, q̄ remanet homo indigēs ad talē perſeuerantiā ſpeciali Dei auxilio ꝓtegentis, & cuſtodiētis hominē ne declinet ad malū: quoniā hoc maximū bonum eſſe conſtat, & ab extrinſeco oportet cauſari, ex quo ab intrinſeco ſufficientē cauſam in via hac nō habet, niſi quis tale, & tantum bonum à caſu ponat, aut abſque propria cauſa ſufficiente, quod eſt ridiculum. Secundum eſt, quòd authoris reſponſio directè ſatisfacit argumento radicalem cauſā aſſignans, quare habitus uirtutis non ſufficit cauſare perſeuerantiam actualem vſque ad mortem, ac per hoc, quare relinquit indigentiam diuini auxilij ad talem perſeuerantiam. Vndè cum arguens dicat, Nemo dubitat, an opus virtutis ſit neceſſario eliciendum, dicitur quòd licèt non dubitet de hoc: dubitant tamen, an habitus virtutis ſit tantæ efficaciæ, quòd ſit ſufficiens cauſa perſeuerandi vſque ad mortem. Et ad declarandum, quòd omnis noſter in via habitus eſt inſufficiens; reddita optimè eſt ratio, quia non immobilitat ad bonum. Et ſi hoc penetraſſet arguens, non oppoſuiſſet quæſtionem alio modo, quàm ab authore formetur. Dicta enim ratio omnem difficultatem excludit, & cauſam aſſignat indigentiæ extrinſecæ cauſæ, quæ proculdubio eſt Deus.

¶ In eodem quarto ar. in reſponſione ad tertium, dubiū occurrit ex Martino ibidem arguente contra hanc reſponſionem, q̄ nō ſatisfacit: quia ſupponit vnum, cuius cōtrariū argumētum nititur probare, nec tamē illud ſolutio euacuat. Supponit enim quòd homo pōt de ſe peccare, & tamē nō poteſt per ſe reſurgere à peccato, immò nec bonum facere. Cōtra quod directè, procedit argumentum quò arguitur, quòd opera peccati ſunt difficiliora quàm opera uirtutis. & ideò videtur mihi, quòd niſi ad hoc reſpondeatur, non eſt ſufficienter ſolutum.

¶ Ad quod dicitur, quòd reſpōſio authoris directè tendit, & ſatisfacit argumento quoad principalem difficultatem eius, ſcilicet, quare homo poteſt ſeipſum peccando facere perſeuerantem in peccato, & non poteſt benè operando facere ſe perſeuerantem in virtute vſq; ad mortem. Hæc enim difficultas euacuatur per hoc, quòd homo peccando conſtituit ſe in ſtatu, vndè non poteſt reſurgere, & propterea remanet perſeuerās in malo vſque ad mortem, quantum eſt ex ſe: ſed virtuosè agendo non poteſt ſe ſtatuere in ſtatu, vndè non poſſit ex ſeipſo declinare. Ex hac autem vniuerſali conditione cuiuſque peccati mortalis, & cuiuſcumque operis meritorij patet, quòd nihil obſtare relinquitur illud aſſumptū, ſcilicet, opera peccati ſunt quandoq; magis difficilia, quam opera uirtutis. Hæc eſt enim vna particularis in nullo obſtās vniuerſali conditioni mortalis peccati, & meriti, ex qua ſoluꝰ fit in litera argumento. Et propterea non opus fuit, quòd author in litera aliter reſponderet.

*Ob hoc, ſemel ēt, morabiliter peccās æternā pęnā meret.

SVP. Q. CXXXVIII. ARTIC. I.

Porrecta per totum. 676

Infra. ar. 2. cor.

Glo. interlineatis ibidem.

IN arti. I. q. 138. dubia multa occurrunt ex Martino in eodem tracta. in q. de mollitie. Primum eſt circa illud qd̄ in corpore articuli dicitur, ſcilicet, Secundū Philoſophū propriè mollis dicitur, qui recedit à bono ex triſtitia cauſata ex defectu delectationum, quaſi cedens debili mouenti. Contra hoc ſiquidem dupliciter procedit. Primò, arguendo quòd non ſolùm tali triſtitiæ cedens eſt mollis, ſed ēt cedens aliquibus triſtitijs, ex poſitiuis cauſis afflictiuis, cauſatis. Secundò, quod non omnis cedens tali triſtitiæ, ita vt recedat à bono, eſt mollis. & ad primum quidem multa affert. Sed quoniam primum non eſt contra authorem, quàmuis arguēs putauerit, & dixerit ſe impugnare in hoc, San. Thom. ideò non affero [ſu]a argumenta, ſed oſtendo vndè non intellexerit authorem. Ly enim, propriè, in hac litera æquiualet ad ly principaliter, & non æquiualet ad ly ſolùm, vt iſte interpretatus

E eſt: ita quòd non eſt ſenſus literæ, quòd mollis eſt ſolùm recedens à bono propter triſtitiam ex carentia delectationum cauſata, ſed eſt ſenſus quòd mollis eſt principaliter recedens à bono propter huiuſmodi triſtitias. Vndè in hac eadem litera d[icitur], quòd mollis eſt, qui de facili recedit à bono propter diſ[ficult]a[tes], quæ ſuſtinere non poteſt. Per hæc enim verba in principio corporis articuli, author diffinit mollem. Et poſtmodū excludens eum, qui à magnis triſtitiis vincitur à numero mollium, tres gradus retrahentium à bono ponit, ſcilicet metum, delectabile, & carentiam delectationum, concludens quod ex his propriè, hoc eſt, principaliter aliquis dicitur mollis ſecundùm Philoſophum, quod eſt verum. Cum hoc tamē ſtat, quòd etiam ille qui à mediocribus triſtitijs, ex aliquibus contriſtantibus illatis vincitur, ſit etiam mollis. Dictum etiam eſt ſupra, quod propriè fortitudo eſt circa pericula mortis in bello, &

per

¶2 Præt. Philoſophus dicit in 7. Ethi.* q delitia, mollities quędā eſt: ſed eſſe[h] delitioſum vr̄ pertinere ad intemperantiam. ergo mollities non opponit̄ perſeuerantiæ, ſed magis temperantiæ.

¶3 Præt. Philoſophus ibidē dicit,* q luſiuus eſt mollis: ſed eſſe immoderatè[h] luſiuum opponit̄ eutrapeliæ, quæ eſt virtus circa delectationes ludorum, vt dicit̄ in 4. Ethic. † ergo mollities non opponitur perſeuerantiæ.

SED CONTRA eſt, quod Philoſophus dicit in 7. Ethic.* quod molli opponitur pſeuerātiuus.

RESPON. Dicēdum, q ſicut ſupra dictum eſt,* laus pſeuerātię in hoc conſiſtit, q aliquis non recedit à bono propter diuturnā tolerantiā difficiliū, & laborioſorū[m] cui directè vr̄ opponi, q aliquis de facili recedat à bono pp aliqua difficilia, quę ſuſtinere non pōt: & hoc ptinet ad rōnē mollitiei. *Nā molle dr̄, q facilè cedit tangenti. Non autē iudicatur aliquid molle ex hoc, q cedit fortiter impellēti, nam & parietes cedūt machinæ percutiēti: & ideò nō reputatur aliquis mollis, ſi cedat aliquib⁹ valdè grauiter impellentib⁹. Vndè Philo. dicit in 7. Ethic.* q ſi quis à fortibus, & ſuperexcellentib⁹ delectationibus vincit̄, vel triſtitijs, nō eſt admirabile, ſed cōdonabile, ſi contra tēdat. Manifeſtū eſt aūt, q grauius impellit metus periculorū, q̄ cupiditas delectationū. Vnde Tullius dicit in primo de Offic. * Nō eſt conſentaneū qui metu non frangatur, eū frangi cupiditate: nec qui inuictū ſe à labore pſtiterit, vinci à voluptate. Ipſa ēt voluptas fortius mouet attrahēdo, q̄ triſtitia de carētia voluptatis retrahēdo: quia carentia voluptatis eſt purus defect⁹. Et ideò ſm Philoſophū*, ppriè mollis dr̄, qui recedit à bono pp triſtitias cauſatas ex defectu delectationū, quaſi cedēs debili mouenti.

AD I. ergo dicēdū, q prædicta mollities cauſat̄ dupliciter. Vno modo, ex cōſuetudine. Cū enim aliquis conſuetus eſt voluptatib⁹ frui, difficilius pōt earū abſentiā ſuſtinere. Alio mō, ex naturali diſpoſitione, qa videlicet hēt animū min⁹ cōſtātē pp fragilitatē complexionis: & hoc modo comparantur fœminę ad maſculos, vt Philoſo. dicit in 7. Ethico.* & ideò illi qui muliebria patiuntur, molles dicuntur, quaſi muliebres effecti.

AD II. dicendū, q voluptati corporali opponit̄ labor: & iō res laborioſę tātū impediūt voluptates. Delitioſi aūt dr̄ , qui non pn̄t ſuſtinere aliquos labores, nec aliquid qd̄ voluptatem diminuat. Vndè dr̄ Deut. 28. Tenera mulier, & delicata, q̄ ſuper terrā ingredi nō valebat, nec pedis veſtigiū figere pp mollitiē: & iō delitia mollities quædam eſt. Sed mollities ppriè reſpicit defectū delectationū, delitię autē cām ipeditiuā delectationis, puta, laborē, vel aliquid hmōi.

AD III. dicēdum, q in ludo duo eſt cōſiderare. Vno quidem modo delectationē, & ſic inordinatè luſiuus opponitur eutrapeliæ. Alio mō, in ludo conſiderat̄ quędam remiſſio, ſiuè quies, q̄ opponit̄ labori: & ideò ſicut non poſſe ſuſtinere laborioſa pertinet ad mollitiem, ita etiam nimis appetere remiſſionem ludi, vel quamcumque aliquam quietem.

ARTICVLVS II.

Vtrum pertinacia opponatur perſeuerantiæ.

AD SECVNDVM ſic procedit̄. Videtur quòd pertinacia

---

per hoc declaratum non eſt excludi, quin ſecundario ſit etiam circa alias mores ſuſtinendas. Aduertere quoq; hic expedit, q ſicut author aliter perſeuerantiæ nomine vtitur quàm Ariſtot. ita & mollitiem aliter accipit. Nam apud authorem pro vero vitio ſumitur, apud Ariſto. autem pro imperfecto in genere vitij, vt patet ex oppoſitis bonis, ſ. perſeuerātia in virtute, & perſeuerātia in imperfecto genere virtutis, ſicut etiam & continētia.

*Lib. 7. c. 7. tom. 5.

¶ Quod autem ſecundo loco confutatur, eſt contra authorem in hoc loco in reſpōſione ad primum, & ideo afferenda ſunt argumenta eius. Primum ex authoritate Ariſto. 7. Ethic. quòd vinc a carentia delectabilium propter naturam generationis, aut propter ægritudinem, nō eſt mollities.

*Lib. 7. Ethi. cap. 7. 3 oſt med. tom. 5.

†Lib. 4. ca. 8. to. 5.

*Lib. 4. ca. 8. to. 5.

*Q. præc. art. 1. & 2. D. 1025.

¶ Secundum eſt, quia ſecundum Ariſto. aliquę delectationes ſūt neceſſariæ, & propter carentiam talium delectationū recedere à bono non eſt mollities, ſed propter carētiam ſuperfluarum delectationum.

Conclu. m

¶ Tertium dubium ex eodem eſt circa reſponſionem ad ſecūdum. Hæc, inquit, ſolutio non mihi placet, tum quia ſi delitia eſt quædam mollities, ergo eſt ſpecies mollitiei, ergo non habent illas diuerſas connotationes, quas dicit Thomas: tum quia ex nominibus ipſis videtur oppoſitum, & propriè delitioſus eſt, qui non poteſt ſufferre abſentiam delectationum. Tertiò, quia omnis delitia pertinet ad intemperantiam: ac per hoc ſi eſt quædā mollities, pertinebit ad intemperantiam, ergo mollities non eſt totaliter oppoſita perſeuerantiæ.

*Lib. 7. ca. 7. a med. tom. 5.

*Li. 1. ſ ca. Vera magnanimitas i duobus ſita ē.

¶ Quartum dubium eſt circa reſponſionē ad tertium. Hæc, inquit, reſponſio nō vr̄ mihi conſona dictis eiuſdem doctoris. Arguo. n. ſic. Appetere remiſſionem ſecūdùm q hmōi, aut eſt delectabile, aut carens labore. Si primum, ergo luſiuus ut appetēs remiſſionē, non eſt dicendus mollis, ſed incontinens, quia propter delectationem deſerit bonum. Si ſecundum, ergo mollities nō eſt vniuerſaliter circa triſtitiam ex defectu delectationis, cuius oppoſitū determinat idem doctor. Patet conſequentia, quia luſiuus vt appetit remiſſionem, fugit laborem contriſtantem & moleſtantem.

¶ Ad obiecta ſecūdi dubij dr̄, q ſermo Ariſto. formaliter intellectus non infert, qd̄ arguens intendit, qm̄ Ariſtot. vult non poſſe carere delectationibus quibuſdā, propterea quia ſic nutriti ſunt vt reges Scytharum, vel propter infirmitatē cōplexionis, vt mulieres, nō eſt vitij. Et verū eſt, qm̄ tecta rō habet, vt cōplexionis, & conſuetudinis rō habeat, ita q id qd̄ eēt mollities vitium in vno, nō eſt mollities ī alio: ſicut ēt qd̄ eſſet ebrietas in vno, eſſet ſobrietas in alio. Sed, vt patet, ex hoc nō ſequit̄ cōcluſio arguentis, ſ. Nō oīs cedēs triſtitiæ ex carētia delectationum, ita vt recedat à bono, ē mollis. Scda quoq; obiectio nō obſtat, quia ſequi delectationes neceſſarias nō eſt vitioſum. Sed ſi pp carētiā ſuperfluarū declinet à bono, ē manifeſtè mollis. Si verò pp carētiā neceſſariarū aliqs declinaret à bono, ita q nō propter carētiam ſubtracti, ſed ipſius delectationis vt ſic, à bono recederet, mollis quoq; eſſet: qm̄ delectationes neceſſarię non ſūt petēdę, ſed pp ſubtracta, puta, cibū, vel potū. Vn̄ ſi q declinaret à virtute, qa cibus nō delectat eū, q tn̄ pdeſt, mollis eſſet. Quis delectatio cibi ſit neceſſaria pp cibationē, & vitā aīalium: nō eſſet aūt mollis ſi cibo nō delectāti ppōnit delectātē, qa nō p hoc recedit à virtutis bono. Et ſi in hoc excederet, ad gulæ vitium ſpectaret.

*Lib. 7. Ethi. ca. 7. a med. dicitur. to. 5.

*Lib. 7. ca. 7. a med. tom. 5.

¶ Ad tertiū reſpondēdo dubiū, dicitur ad primum, q delitia eſt ſpecies, vel quaſi ſpecies mollitiei. Et negatur cōſequētia. Ergo nō differūt penes cōnotata, vt dicit Tho. Stat. n. q aliqd exprimat ſpecies, qd nō exprimit ſuperius. Ad ſcdm vero dr̄, q malè exponitur delitia. Ad tertiū negat̄ aſſūptū. ſ. q ōis delitia ſpectat ad intēperantiā, nā confūdendo vitia.

¶ Ad quartū dubium dr̄, q appetere remiſſionē in pposito ē appetere negationem laboris. Et cum dr̄, ergo luſiuus vt mollis, fugit laborē cōtriſtātē, cōcedit̄. Et cū dr̄, Mollities nō ē pciſæ circa triſtitias ex abſentia delectabilium, conceditur. Et cū dr̄, q author oppoſitum determinauit, negatur, ut patet ex ſupradictis, & ex hac litera, vbi expreſſè dicit, quòd nō poſſe ſuſtinere laborioſa pertinet ad mollitiem.

Porrecta per totum.

SVP. QVAEST. CXXXVIII. ART. II.

IN art. 2. eiuſdem q. 138. dubium ex Martino occurrit ibidem, in quæſt. de pertinacia, arguente quòd concluſio nō eſt cōfor

non opponaſ perſeuerātiæ. Dicit.n.Greg.31.Moral.* ꝙ pertinacia oriſ ex inani gloria: ſed inanis gl̃ia non opponiſ pſeuerātiæ, ſed magis magnanimitati, ut ſup.dictū ē.† ergo pertinacia non opponiſ pſeuerantiæ.

G ¶2 Præt. Si opponiſ pſeuerātię, aut opponiſ ei p exceſſum, aut per defectum: ſed non opponiſ ei per exceſſum, quia et pertinax cedit alicui delectationi, & triſtitiæ, qa ut dicit Philoſ.in 7. Eth.* Gaudent uincētes, & triſtantur ſi ſniæ eorū infirmæ appareant: ſi aūt per defectū, erit idem quod mollities, quod patet eſſe falſum. nullo ergo mō ptinacia opponitur pſeuerātię.

H ¶3 Præt. Sicut pſeuerās pſiſtit i bono cōtra triſtitias, ita cōtinēs & tēperatus cōtra delectationes, & fortis cōtra timores, & māſuetus cōtra iras: ſed ptinax dr̃ aliquis ex eo, ꝙ nimis in aliquo perſiſtit. ergo pertinacia non magis opponitur perſeuerantia, quàm alijs uirtutibus.

Sed contra eſt, ꝙ Tul. dicit in ſua rhetor.* ꝙ ita ſe habet ptinacia ad perſeuerātiā, ſicut ſuperſtitio ad religionē: ſed ſuperſtitio opponitur religioni, ut ſup.dictum eſt.* ergo & pertinacia perſeuerantię.

I Resp. Dicendū, ꝙ ſicut Iſid. dicit in lib.Ety.* pertinax dicit aliquis, q eſt impudēter tenax, quaſi omnia tenēs. Et hic idem dicitur pertinax, eo ꝙ in ꝓpoſito ſuo ad uictoriam perſeueret. Antiqui.n.dicebant uitiam, quā nos uictoriam: & hos Phil. uocat in 7.Eth. † is chyrognomones. i. fortis ſniæ, uel idiognomones.i.proprię ſniæ, qa.ſ. pſeuerant in propria ſnia plus q̄ oportet. Mollis aūt minus q̄ oportet: perſeuerans autē ſecundum ꝙ oportet. Vnde patet ꝙ perſeuerantia laudatur ſicut in medio exiſtens: pertinax aūt uituperatur ſm exceſſum medij, mollis aūt ſm defectum.

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ ideò aliquis nimis perſiſtit i propria ſentētia, quia per hoc vult ſuā excellentiam manifeſtare: & iō oriſ ex inani gl̃ia ſicut ex cā. Dictum eſt aūt ſup.* ꝙ oppoſitio uitiorum ad uirtutes non attenditur ſm cām, ſed ſecundùm propriam ſpeciem.

Ad II. dicendum, ꝙ ptinax excedit quidem in hoc, ꝙ inordinatè perſiſtit in aliquo contra multas difficultates: hēt tamen aliquā delectationē in fine, ſicut & fortis, & ēt perſeuerans. Quia tñ illa delectatio eſt uitioſa ex eo ꝙ nimis appetit eā, & contrariā triſtitiā fugit, aſſimilaſ incōtinēti, uel molli.

Ad III. dicendum, ꝙ aliæ uirtutes, etſi pſiſtant contra impetus paſſionum, non tñ propriè laus earū eſt ex pſiſtendo, ſicut laus pſeuerātiæ. Laus verò continētiæ magis vr̃ ex uincendo delectationes: & iō ptinacia directè opponitur perſeuerātiæ.

QVAESTIO CXXXIX.

De Dono fortitudinis, in duos articulos diuiſa.

Deinde cōſiderādū eſt de dono, qđ rñdet fortitudini, quod eſt fortitudinis donum.

K Et circa hoc quęruntur duo.

¶Prio, Vtrū fortitudo ſit donū.

…mis alijs dictis eiuſdē Thomæ. Nā ſecundū eum non oīs perſiſtens in ſnia ſecundū ꝙ oportet, eſt pſeuerans, ſed ille tm̃ q pſiſtit non obſtante moleſtia diuturnitatis. Si ergo ptinacia directè opponitur perſeuerantiæ, oportet ꝙ nimis perſiſtat contra diuturnitatis moleſtiam, ſed ſecundū eum pertinacia non eſt tale uitiū: ſed aliquis dr̃ pertinax, eſto ꝙ nihil ex diuturnitate ſentiat moleſtiæ. Nō conuenit ergo cōcluſio cum alijs dictis Thomę. Secundò, qa ſequeretur nullū vitiū eſſe pertinaciam niſi vbi diuturnitatis circunſtantia de bono malum tráſferret. Et tenet cōſequētia, quia ſi directè opponitur perſeuerantiæ, oportet ꝙ includat in ſua rōne diuturnitatem, ſicut pſeuerantia. Tertiò, qa pertinax ſecundum Iſid. eſt qui immanet ſententiæ, cui nō dēt immanere. Talis aūt excedit pertinacē oppoſitum perſeueranti, quia perſeuerans eſt nō obſtante triſtitia, & ſimiliter ſuus pertinax. ergo pertinacia accepta ab Iſido. & Thoma, non opponitur perſeuerātiæ. Quarto, quia pertinax ut de eo loquitur Thomas, immanet ſniæ pp delectationē. ergo nō opponitur perſeuerantiæ ſed continentiæ. Probatur aſſumptū, qa ptinax immanet ſententiæ propter victoriam. ergo propter delectationem. Probatur hoc ultimum antecedens, tum ex ipſo Tho. hic: tùm ex Ariſto. 7. Ethic. dicente, quòd iſti propriæ ſententiæ uincuntur a delectationibus. Gaudent.n. vincentes ſi nō tranſuadeantur: & concludit, quòd ſunt magis ſimiles incōtinētibus, q̄ continētib. ¶Ad horum euidentiam ſcito, quòd ſicut magnanimitas, & facit magnum in qualibet virtute, & ponit medium in appetitu magnorū horū nec oportet quodlibet oppoſitū illi vitiū reſpicere appetitū honoris, ſed ſufficit q magnum honorē reſpiciat uel per exceſſum, uel per defectū, ut patet de præſumptione, quę non excedit in appetitu honoris, ſed actus incōmēſuratiſta proportionabiliter perſeuerantia & facit ex intētione pſiſtēuā opportunā in qualibet uirtute, & medium ponit in ſiſtendo in ſententia. Et propterea uitia oppoſita eidē, ſi extrema ſunt eius quod eſt ſiſtere in ſententia, perſeuerātiæ opponuntur. Sicut ambitio, & eius oppoſitum extrema ſunt magnanimitatis, quia extrema ſunt eius, quod eſt appetere magnos honores.

¶His prælibatis ad primum in oppoſitum dicitur, q perſiſtere in ſententia bene operando, aut malum uitando, contingit dupliciter. Vno modo, ex conditione habitus operantis: & ſic perſiſtens non eſt pſeuerās ſecūdū authorē. Alio mō, ex principali intentione, & ſic pſiſtēs eſt pſeuerās: qm̃ ſic pſiſtere intendēs, directè intēdit tā diu inſiſtere, q̄ diu oportet. Hoc.n. importat ly pſiſtere, ſicut puigilare eſt vſq; ad finem vigilare. Vnde cū dicitur, ꝙ actus perſeuerantiæ eſt perſiſtere in ſententia cū executione, nō oportet addere cōtra moleſtias diuturnitatis: qm̃ ipſum perſiſtere hoc importat, ſ. ꝙ ſi eſt directè intētū, ſuper moleſtiam cauſabilē a diuturnitate. Et cum ex hoc infertur, ergo pertinacia perſeuerantiæ oppoſita nō eſt, niſi nimis pſiſtat cōtra diuturnitatis moleſtias, negaſ ſequela: ſed ſufficit, ꝙ nimis ex itētione perſiſtat in ſententia vndecunq; hoc accidat: ſicut ſufficit ad intemperatū ꝙ excedat in delectationibus tactus, undecūq; ad hoc ueniat, puta, ex auaritia, ut meretrix: vel ex vindicta, ut occiſor &c. Et rō eſt quia ad poſitionē vitij alicuius non requiriſ, quòd principalis intētio hōis ſit diuertendi a medio ꝓprio, ſed ſat eſt ꝙ ipſum uitiū ex propria natura ſit primo receſſiuum à medio proprię uirtutis. Mediū aūt i pſeuerātia, ut dictū eſt, eſt pſiſtere in ſententia. Pertinax aūt ex intētiōe excedit hoc, qm̃ immanet ſententiæ, qū non oportet, uel cui nō oportet. Hoc aūt eſt recedere à pſiſtētia ſecūdū ꝙ oportet ſiue moleſtiæ diuturnitatis faciāt hūc receſſum, ſiue nō. Et ſimiliter mollis eſt undecūq; quis ex intentione non perſtet in ſentētia ſecūdū ꝙ oportet, & nō ſolū ſi pp laborē diuturnitatis nō pſtet in ſententia pp eādē rationē. ſ. quia ex natura ſua talis nō pſtās recedit a pſiſtētia ſcđm ꝙ oportet. Iā.n.dictū eſt, ꝙ in pſiſtētia claudiſ diuturnitas. Et p hoc patet reſponſio ad ſecundum, dicendo ꝙ receſſus à perſiſtētia includit receſſum a diuturnitate ſecundum ꝙ oportet: & per hoc patet rñſio ad 3. Aliud eſt.n. loqui de receſſu uitij a medio, & aliud de receſſu operantis uitioſè: qm̃ cā mouens vitioſum pōt eſſe multiplex & non tollit naturam uitij. Pertinax.n. eſt, qui nimis ex intentione perſtat undecunq; iſte hō moueaſ ad immanēdū ſniæ qn̄, uel cui nō oportet. Ad quartū dr̃ cū authore, ꝙ ptinax ex parte delectationis appetitæ eſt ſimilis incōtinēti, ut Ari. dicit: ſcđm tñ id qđ directè intēdit. ſ. immanere propriæ ſententiæ, opponitur perſeuerantiæ: & ſecundūm finē opponitur magnanimitati, pro quanto eſt inanis gloria.

SVPER QV. CXXXIX. ET CXL.

N q.139.& 140. de dono, & pręceptis fortitudinis nihil occurrit ſcribēdum, niſi ꝙ aduertas donū fortitudinis nō arctari

Marginal notes: *Li.31.ca.31. — † q.132. art.2. — *Li.7.c.9. ante me. tom.5. — *Lib.2.de inuentione in fol.4. ante fi. libri. — *q.92.artic.1. — *Li.10.c.25. & incipit prudēs quaſi, parū ante medium. — †Li.7.c.9. com.5. — Concl. … — *q.127.arti 2. ad 1. & q.133. art.2.

ad materiã fortitudinis, ut eſt ſpãlis uirt^e, ſed extẽdit ad totam materiã fortitudinis ut eſt uirt^e gñalis, ut in ar. 1. ad 3. in litera hẽs, & excedere illam quoad finẽ tã reſpũ bonorũ, q̃ malorũ, ut in corpore ibidẽ hẽs. & hæc de fortitudine dicta ſufficiant.

^e Porrecta per totum. 678 3. diſt. 34. q. 1. art. 2. cor. & q. 3 ar. 1. q. 1.

¶ Secundo, Quid rñdeat ei in^F beatitudinibus, & fructibus.

ARTICVLVS I.

Vtrum fortitudo ſit donum.

AD PRIMVM ſic procedit. Vr q fortitudo nõ ſit donum. ^h Virtutes enim a donis diſferunt: ſed fortitudo eſt uirtus. ergo non debet poni donum.

¶ 2 Præt. ^h Actus donorũ manẽt in pñia, ut ſup. habitũ eſt: ● ſed actus fortitudinis nõ manet in pñia. dicit. n. Greg. in 1. Moral.† q fortitudo dat fiduciã trepidãti contra aduerſa, q̃ nulla erunt in patria. ergo fortitudo nõn eſt donum.

^e 1. 2. q. 68 art. 6.

† Lib. 1. c. 32. ante med.

¶ 3 Præt. Aug. dicit in 2. de doctri. Chriſt. ● q fortitudinis eſt ab omni tranſeuntium mortiſera iucũditate ſeipſum ſequeſtrare: ſed circa noxias iucunditates, ſeu ^h delectationes magis conſiſtit temperantia, q̃ fortitudo. ergo uidetur quòd fortitudo non ſit donum reſpondens uirtuti fortitudinis.

^e Li. 2. c. 7. in medio to. 3.

SED CONTRA eſt, q Iſa. 11. fortitudo inter alia dona Spiritusſancti computatur.

RESP. dicẽdum, q fortitudo importat quandã animi firmitatem, ut ſup. dictum eſt: ^e & hæc quidẽ firmitas animi requirit & in bonis faciendis, & H in malis perferendis, & præcipuè in arduis bonis, uel malis. Homo autem ſm proprium, & connaturalem ſibi modũ hanc firmitatem in utroque põt habere, ut non deficiat à bono pp difficultatẽ uel alicuius ardui operis implendi, uel alicuius grauis mali perferendi: & ^m ſm hoc fortitudo ponit uirtus ſpecialis, uel gñalis, ^n ut ſupra dictum eſt. ● Sed altius a Spũſancto mouetur animus hoïs ad hoc, q perueniat ad finẽ cuiuslibet operis inchoati, & euadat quæcunq; pericula imminentia: quod qdẽ excedit naturam humanam. Quadoq;. n. nõ ſubeſt poteſtati hoïs, ut cõſequatur finem ſui operis, uel I euadat mala, ſeu pericula, cum quãque opprimat ab eis in morte: ſed hoc operatur Spiritusſanctus in homine, cum perducit eũ ad uitam æternã, quæ eſt finis omnium bonorũ operum, & euaſio omniũ periculorum. Et huius rei infundit quãdã fiduciam menti Spiritusſanctus contrarium timorẽ excludẽs: ^p & ſecundùm hoc fortitudo donum Spiritusſancti ponitur. ^q Dictum eſt. n. ſupra, q dona reſpiciunt motionem animæ à Spiritusſancto.

^e q. 123. ar ti. 1. & 1. 2 q. 61. ar. 3

Concin. ^m

^e q. 123. art. 2.

Bonula. ^p

AD PRIMVM ergo dicendũ, q fortitudo, quæ eſt vſus, perficit animum ad ſuſtinendum quęcunque pericula, ſed non ſufficit dare fiduciam euadendi K quæcunque pericula, ſed hoc pertinet ad fortitudinem, quæ eſt donum Spiritusſancti.

^e 1. 2. q. 68. art. 2.

AD II. dicendum, q dona non habent eoſdem actus in patria quos habent in uia, ſed ibi habent actus circa pfruitionem finis. Vñ actus fortitudinis ibi ẽ pfrui plena ſecuritate a laborib. & malis.

AD III. dicendum, q donum fortitudinis reſpicit virtutem fortitudinis non ſolùm ſecundùm q cõſiſtit in ſuſtinendo pericula, ſed etiam ſecundũ q conſiſtit in quocunque arduo opere faciendo. Et ideò donum fortitudinis dirigitur a dono cõſilij, quod videtur præcipuè eſſe de melioribus bonis.

ARTICVLVS II.

Vtrum quarta beatitudo, ſcilicet Beati qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam, reſpondeat dono fortitudinis.

Porrecta per totum. 679 Inf. q. 83. ar. 9. ad 3 Et 12. q. 69. art. 3. ad 3 Et 3. di. 34. q. 1 ar. 4 & 6 cor.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd quarta beatitudo. ſ. Beati qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam, non reſpõdeat dono fortitudinis. Donum enim fortitudinis non reſpondet uirtuti^h iuſtitiæ, ſed potius donum pietatis: ſed eſurire, & ſitire iuſtitiam pertinet ad actũ iuſtitiæ. ergo beatitudo illa magis pertinet ad donum pietatis, q̃ ad donum fortitudinis.

¶ 2 Præt. Eſuries, & ſitis iuſtitiæ importat deſide- G rium boni: ſed hoc propriè ^h pertinet ad charitatem, cui non reſpondet donum fortitudinis, ſed magis donum ſapientiæ, ut ſupra habitum eſt. ^e ergo iſta beatitudo non reſpondet dono fortitudinis, ſed dono ſapientiæ.

^e q. 45. in diuiſione quæſtio.

¶ 3 Præt. Fructus conſequuntur ad beatitudines, quia de ratione beatitudinis eſt delectatio, ut dicitur in 1. Ethic. ^e ſed in fructibus ^h non uidetur aliquid poni, quod pertineat ad fortitudinem. ergo neque beatitudo aliqua ei reſpondet.

^e Li. 1. c. 8. a medio, to. 5.

SED CONTRA eſt, quod Aug. dicit in lib. de ſermone Dom. in monte. ^e Fortitudo congruit eſurientibus: laborant enim deſiderãtes gaudium de veris bonis, amorem à terrenis auertere cupiẽtes.

^e Li. 1. c. 4. ante medium. 4.

RESPON. Dicẽdum, q ſicut ſup. dictũ eſt, ^e Aug. † attribuit beatitudines donis ſm ordinẽ enumerationis, cõſiderata tñ aliqua cõueniẽtia: & ideo ^m quartã beatitudinẽ ſ. de eſurie, & ſiti iuſtitiæ, attribuit quarto dono. ſ. dono fortitudinis. Eſt tñ ibi aliqua cõueniẽtia. ^n qa ſicut dictum eſt, ● fortitudo in arduis conſiſtit. Eſt autem ualde arduum, quòd aliquis non ſolùm opera uirtuoſa faciat, quę communiter dicuntur opera iuſtitiæ: ſed quòd faciat ea cum inſatiabili quodam deſiderio, quod poteſt ſignificari per famem, & ſitim iuſtitię.

^e q. 8. ar. 1. † Loco citato. arg. ſed cõtra. Concil. ^m ^e Ar. præc. ad 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, q ſicut Chryſ. dicit ſuper Matth.† Iuſtitia hic poteſt accipi nõ ſolum particularis, ſed etiam vniuerſalis, quę ſe hẽt ad omnium uirtutum opera, ut dicitur in 5. Ethic. in quibus arduum intendit fortitudo, q̃ eſt donũ.

† Hom. 6. ex uarijs locis in Matt. 1. 2. Li. 5. ethi. c. 1. & 2.

AD II. dicẽdũ, q charitas eſt radix oïum donorũ & uirtutũ, ut ſup. dictũ eſt † & iõ quicqd pertinet ad fortitudinẽ, põt ẽt ad charitatem ptinere.

† q. 23. ar. 8. ad 3. & 1. 2 q. 68. ar. 4. ad 3.

AD III. dicendum, q inter fructus ponuntur duo, quę ſufficiẽter correſpõdent dono fortitudinis, ſcilicet patiẽtia, quę reſpicit ſuſtinentiam malorum, & longanimitas, quę reſpicere poteſt diuturnam expectationem, & operationem bonorum.

QVAESTIO CXL.

De Præceptis fortitudinis, in duos articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de præceptis fortitudinis.

¶ Et Primò, De pręceptis ipſius fortitudinis.

¶ Secundò, De pręceptis partium eius.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum conuenienter in lege diuina, præcepta fortitudinis tradantur.

Porrecta per totum. 680

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd non conuenienter in lege diuina, pręcepta fortitudinis

tudinis tradantur. Lex enim non perfectior eſt ueteri lege:ſed in ueteri lege ponuntur aliqua præcepta fortitudinis, ut patet Deute. 20. ergo & in noua lege aliqua[h] præcepta fortitudinis danda fuerunt.

¶2 Præt. Præcepta affirmatiua vñr eſſe potiora pceptis negatiuis, qa affirmatiua includūt negatiua, ſed non econuerſo. Inconuenienter ergo in lege diuina ponuntur præcepta fortitudinis ſolum negatiua timorem prohibentia.

¶3 Præt. Fortitudo eſt una de uirtutibus principalibus, ut ſupra habitū eſt*: ſed pcepta ordinantur ad virtutes ſicut ad fines, vñ debēt eis pportionari. ergo[h] & pcepta fortitudinis debuerūt poni iter pcepta decalogi, q̃ ſunt principalia legis pcepta.

* q. 123. art. 11. & 1. 2 q. 61. ar. 2.

SED CONTRARIVM apparet ex traditione ſacræ ſcripturæ.

RESP. Dicēdū, q̧ pcepta legis ordinant̃ ad intētionē legiſlatoris. Vñ[m] ſm diuerſos fines, quos intēdit legiſlator, oportet diuerſimodè pcepta legis inſtitui[n]. vñ & in rebus humanis alia ſunt pcepta democratica, alia regia, alia tyrānica. Finis aūt legis diuinæ eſt, ut hō īhæreat Deo: & iō pcepta legis diuinæ tā de fortitudine, q̃ de alijs uirtutibus dant̃ ſm q̧ cōuenit ordinatiōi mētis i Deū[o]. Et pp hoc Deut. 20. dr: Nō formideris eos, qa dñs De[9] ve ſter in medio ueſtri eſt, & p uobis cōtra aduerſarios dimicabit. Leges aūt humanæ ordinant̃ ad aliqua mūdana bona, ſm quorū conditionem præcepta fortitudinis in humanis legibus inueniuntur.

Conclu. m
Conclu. p

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̧ vetus teſtamētū habebat tēporalia pmiſſa, nouū aūt ſpūalia & æterna, ut Aug. dicit cōtra Fauſt.* & iō neceſſariū fuit ut i ueteri lege popul[9] iſtrueret̃ qualiter pugnare dēret ēt corporaliter p terrena poſſeſſione acqrēda. In nouo aūt teſtamēto iſtruēdi fuerūt hoies qualiter ſpūaliter certādo, ad poſſeſſionem uitæ æternæ puenirēt. ſm illud Matt. 11. Regnū cælorū vī patit̃, & uiolēti rapiūt illud. Vñ & Petr[9] pcipit. 1. Pet. vlt. Aduerſari[9] ueſter diabol[9] tamq̃ leo rugiēs, circuit qrēs quē deuoret, cui reſiſtite fortes ī fide. & Iac. 4. Reſiſtite diabolo, & fugiet a uobis. Quia tñ hoies ad ſpūalia bona tēdētes, ab eis retrahi poſſent p corporalia pericula, fuerūt ēt in lege diuina danda fortitudinis præcepta ad ſuſtinenda fortiter temporalia mala, ſecundum illud Matt. 10. Nolite timere eos, qui occidunt corpus.

* Li. 4. c. 2. in princ. tom. 6.

AD II dicēdum, quòd lex in ſuis præceptis debet habere communem inſtructionem. Ea uerò q̃ ſunt agenda in periculis non poſſunt ad aliquod commune bonum reduci, ſicut ea quæ ſunt uitanda: & ideò præcepta fortitudinis magis dantur negatiuè, quàm affirmatiuè.

AD III dicendum, quòd ſicut dictum eſt*, præcepta decalogi ponuntur in lege ſicut prima principia, quæ ſtatim debent eſſe omnibus nota. Et iō præcepta decalogi debuerunt eſſe principaliter de actibus iuſtitiæ, in quibus manifeſtè uidetur eſſe ratio debiti: non autem de actibus fortitudinis, quia non ita manifeſtè uidetur eſſe debitum, q̧ aliquis pericula mortis non reformidet.

* q. 122. ar. 1.

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter tradantur præcepta in lege diuina de partibus fortitudinis.

Perfecte Petrum. 681

AD SECVNDVM ſic pcedit. Vr̃ q̧ incōuenienter tradant̃ pcepta i lege diuina de partib[9] fortitudinis. Sicut .n. patiētia, & pſeuerātia ſunt partes fortitudinis, ita[h] magnificētia, & magnanimitas, ſiue fiducia, ut ex ſupradictis patet*: ſed de patientia iueniūt aliqua pcepta tradita i lege diuina, ſilr ēt & đ pſeuerātia. ergo pari rōe de magnificētia, & magnanimitate aliqua pcepta tradi debuerūt.

* q. 128.

¶2 Præt. Patiētia ē uirt[9] maximè neceſſaria, cū ſit cuſtos aliarū uirtutū, ut Gre. dicit.† ſed de alijs uirtutib. dant̃ abſolutè pcepta. ñ ergo đ patiētia fuerūt dāda pcepta, q̃ itelligant̃ ſolū ſm pparōnē animi, ut Aug. dicit in lib. de ſermon. Dni in monte*.

† Homil. 35. i euā. nō remotē añ medium.
* Lib. 1 de ſer. dom. in monte ca. 34. 35. & 36. t. 4.

¶3 Præt. Patiētia, & pſeuerātia ſunt partes fortitudinis, ut dictū eſt*: ſed de fortitudine nō dant̃ pcepta affirmatiua, ſed ſolū negatiua, ut ſupra habitū eſt. † ergo[h] ēt neq; dē patiētia, & pſeuerantia fuerūt dāda pcepta affirmatiua, ſed ſolū negatiua.

* q. 128. & 136. 2. 4. & 137. ar. 2.
† ar. præc. ad 2.

SED CONTRARIVM habetur ex traditione ſacræ ſcripturæ.

RESP. Dicēdū, q̧ lex diuina pfectè i format hominē de his, q̃ ſunt neceſſaria ad rectè uiuēdū. Indiget āt hō ad rectè uiuēdū ñ ſol i uirtutib. principalib[9], ſed ēt uirtutib[9] ſecūdarijs, & adiūctis: & iō i[m] lege diuina ſicut dant̃ cōueniētia pcepta đ actibus uirtutū pricipaliū, ita ēt dant̃ cōueniētia pcepta de actibus ſecūdarū uirtutū, & adiūctarū*.

Conclu. m

AD PRIMVM ergo dicēdum, q̧ magnificētia, & magnanimitas nō ptinēt ad gen[9] fortitudinis, niſi ſm quādā magnitudinis excellētiā, quā circa propriā materiā cōſiderāt. Ea āt q̃ ptinēt ad excellentiā, magis cadūt ſub cōſilijs pfectionis, q̃ ſub pceptis neceſſitatis: & iō đ magnificētia, & đ magnanimitate nō fuerūt dāda pcepta, ſed magis conſilia. Afflictiones āt, & labores pſentis uitæ ptinēt ad patiētiā, & pſeuerātiā nō rōne alicui[9] magnitudinis i eis cōſideratæ, ſed rōe ipſi[9] gñis: & iō de patiētia, & perſeuerantia fuerūt danda præcepta.

AD II. dicēdū, q̧ ſic ſ. dictū ē*, pcepta affirmatiua etſi ſp obligēt, nō tñ obligāt ad ſp, ſed p loco, & tēpore: & iō ſicut pcepta affirmatiua, q̃ de patiētia dantur, ſunt accipienda ſm præparationem animi, ut ſcilicet homo ſit paratus ea adimplere cum opus fuerit, ita etiam & præcepta patientiæ.

* q. 3 ar. 2

AD III. dicēdū, q̧ fortitudo, ſm q̧ diſtinguit̃ à patiētia, & perſeuerantia, eſt circa maxima pericula, in qbus eſt cautius agēdū. Nec oportet aliqd determinari in particulari quid ſit faciendum, ſed patiētia & pſeuerātia ſunt circa minores afflictiones, & labores, & iō magis ſine periculo pt in eis determinari qd ſit agēdū, maximè ī uniuerſali.

QVAESTIO CXLI.

De tēperātia, in octo articulos diuiſa.

CONSEQVENTER conſiderādum eſt de temperātia. Et primò quidem de ipſa tēperantia. Secūdo, de partibus eius. Tertiò, de præceptis ipſius.

SVP. Q. CXXXXI. ARTIC. I.

Septima pars huius libri hic incipit, in qua de tēperātia tractatur. Et quia Martinus antea... edidit ēt tractatū de tēperātia, ubi doctri-

nā authoris ex ꝓpoſito impugnat: iō ſicut in tractatu de fortitudine eidem reſpondimus, ita quoq; in pſenti diuum Thomā ab eius obiectis tueri intendimus.

IN 1.ar.q.141 nota in corpore artic.q cū ibi legis, tēperātiā iō eſſe uirtutē, qa inclinat ad bonū, non aliter intelligit q̄ ſuperius dictū eſt, ubi poſita eſt differentia inter prudētiā iuſtitiamq; ex vna, & fortitudinē ac tēperantiā ex alia parte. ſ. q illæ directe faciūt bonū rōnis, iſtæ bonū rōnis tuentur contra paſſionū impetꝰ. Inclināt ergo oēs in bonum, ſed diuerſimodè. Illæ directè faciendo illud, illæ tuendo idem. Nam temperātia modificādo paſſiones concupiſcibilis, bonam uoluntatem cuſtodit, fouet, implet, & p hæc facere quodammodo dr̄. ¶In eodē articulo in rñſione ad primū nota, q caute author loquitur, dicēs, q tēperātia nō cōtrariatur inclinationi naturæ humanæ: quā ſermo eſt de inclinationibꝰ complexionū indiuidualium aliquorum hominū. Contrariatur ſiquidē tēperatia naturali inclinationi illius, q natus eſt ad luxuriādum &c. Naſci namq; quoſdā iracūdos, quoſdā intēperatos, quoſdā beſtiales, clarū ē: ſicut quoſdam cōtemplatiuos, quoſdā pictores &c. ¶ In eodē articulo in rñſione ad tertium, aduerte, q qa de nullo reſtat dono tractādū, iō author in principio tractatus huius expedit ſe de correſpōdētia doni ad uirtutem temperantiæ.

Porrecta per totum. 682

Inf.q.186 art.1.cor. Et vir. q. 1. art.12. ad 13. Et 3. Eth.le. 19.

*Lib. 2.in prin. lib. tom 5.

†c. 3.& 5.

* 1. 2. q. 65.ar.1.

†1.2.q.68

*Lib 6.c. 15. circa medium tom.1.

†1.2.q.55 ar.3.

*C.4.par. 4.non remote a fine.

Conclu. m

Natura ut ſic inclinat in unicuique conuenientia.

Circa tēperātiā āt primò cōſiderare oportet de ipſa tēperantia. Secūdò, de vitijs oppoſitis. Circa primum quærūtur octo.

¶Primò, Vtrū tēpantia ſit uirtꝰ.

¶Scdō, Vtrum ſit uirtus ſpālis.

¶Tertiò, Vtrū ſit ſolū circa cōcupiſcētias, & delectatiōes.

¶Quartò, Vtrum ſit ſolum circa delectationes tactus.

¶Quintò, Vtrū ſit circa delectationes guſtus, inquantum eſt guſtus, uel ſolum inquātum G eſt tactus quidem.

¶Sextò, Quæ ſit regula temperantiæ.

¶Septimò, Vtrum ſit uirtus cardinalis, ſeu principalis.

¶Octauò, Vtrum ſit potiſſima virtutum.

ARTICVLVS I.

Vtrum temperantia ſit virtus.

AD PRIMVM ſic ꝓcedit. Vr̄ q tēperātia nō ſit virtꝰ. Nulla.n.virtus repugnat inclinationi naturæ, eo q in nobis eſt naturalis aptitudo ad uirtutē, ut dr̄ 2.Eth.* ſed temperātia retrahit à delectationibus, ad quas natura inclinat, vt dr̄ in 2. Eth. †ergo tēperātia non eſt uirtus.

¶2 Præt. Virtutes ſunt cōnexæ adinuicē, ut ſ.habitū ē, *ſed aliq hēnt tēperātiā, q nō hēnt alias virtutes. multi.n. inueniunt tēperati, q tñ ſunt auari, uel timidi. ergo tēperantia nō eſt uirtus.

¶3 Præt. Cuilibet uirtuti rñdet aliqđ donum, ut ex ſupradictis patet: †ſed tēperantiæ non vr̄ aliquod donum rñdere, quia iā in ſuperioribus dona oīa ſunt alijs uirtutibus attributa. ergo temperantia non eſt uirtus.

SED CONTRA eſt, quod Aug. dicit in 6.muſicæ.* Ea eſt uirtꝰ, quæ temperantia nominatur.

RESP. Dicēdū, q ſicut ſ.dictū eſt†, de rōne uirtutis eſt ut inclinet hoīem ad bonū. Bonū āt hoīs eſt ſm rōnē, eſſe, vt Dio. dicit 4.c.de diui.no.* & iō uirtus humana eſt q̄ inclinat ad id, qđ eſt ſm rōnē. Maximē āt ad hoc inclinat temperantia: nam in eius nomine importatur quædam moderatio, ſeu temperies quam ratio facit: & ideo temperātia eſt uirtus.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q natura inclinat i id, qđ eſt cōueniēs vnicuiq;. Vñ hō naturaliter appetit delectationē ſibi cōueniētē. Quia verò hō, inquantum hmōi, eſt rōnalis, conſequens eſt q delectationes ſint homini conuenientes, q̄ ſunt ſm rationem. & ab his non retrahit tēperantia, ſed po-F tius ab his quæ ſunt contra rationem. Vnde patet q temperantia non cōtrariatur inclinationi naturæ humanæ, ſed conuenit cū ea. Contrariatur tñ inclinationi naturæ beſtialis non ſubiectæ rōni.

AD II. dicēdū, q tēperātia ſm q pfectè hēt rōnē uirtutis, nō ē ſine prudētia, qua carēt qcūq; uitioſi. Et iō illi, q carēt alijs uirtutibꝰ oppoſitis uitijs ſubditi, nō hēnt tēperātiā, q̄ ē uirtus, ſed operant actꝰ tēperātię ex quadā naturali diſpoſitiōe, ꝓut uirtutes qdā iperfectæ ſunt hoībꝰ naturales, vt ſ.dictū eſt*. Vel p conſuetudinē acqſitā, q̄ ſine prudētia ñ hēnt pfectionē rōis, ut ſupra dictū †ē.

*1.2.q.65 ar. 1.

†1.2.q 65 ar.1. & q. 58. ar.4.

AD III dđm, q tēperātię ēt rñdet aliqđ donū. ſ. timoris, quo aliqs refrenat a d lectationib. carnis, ſm illud Pſ.118. Cōfige timor tuo carnes meas. Donū āt timoris principalr qdē reſpicit Deū cuiꝰ offenſā uitat: & ſm hoc corrñdet uirtuti ſpei, ut ſ.dictū ē*. Scdario āt pt reſpicere qcūq; aliqs refugit ad uitādā Dei offenſā. Maximè āt hō idiget timor diuino ad fugiēdū ea, q̄ maximè alliciūt, circa q̄ ē tēperātia: & iō tpantię ēt corrñdet donū timoris.

*c. 19 ar. 9. ad 1.

ARTICVLVS II.

Vtrum tēperantia ſit ſpecialis uirtus.

AD SECVNDVM ſic procedit. H Vr̄ q tēperātia ñ ſit ſpālis virtus. Dicit.n. Aug.in li.de moribus Eccl.* q ad tēperātiā ptinet Deo ſe itegrū icorruptū q; ſeruar: ſed hoc cōuenit oī uirtuti. ergo tpantia eſt uirtꝰ gñalis.

¶2 Præt. Amb. dicit i de offic.†q i tēperātia maximè trāquillitas animi ſpectat, & quærit: ſed hoc ptinet ad omnē uirtutem. ergo tēperātia eſt gñalis uirtꝰ.

¶3 Præt. Tulli.dicit in 1.de offic. I * q decorū ab honeſto neqt ſeparari, & q iuſta oīa decora ſūt: ſed decorū ꝓpriè cōſideratur in tēperantia, ut ibidē dr̄. ergo tēperātia non eſt ſpālis uirtus.

SED CONTRA eſt, quòd Philoſoph.in 2.& in 4 Eth.* ponit eam ſpecialem uirtutem.

RESP. Dicēdū, q ſm cōſuetudinē humanæ, locutionis, aliqua nomina cōia reſtringuntur ad ea, q̄ ſunt pcipua iter illa q̄ K ſub tali cōitate cōtinent, ſicut nomē urbis accipit antonomaticè ꝓ Roma. Sic ergo nomē tēperatiæ dupl'r accipi pt. Vno mō, ſm cōitatem ſuæ ſignificationis, & ſic tēperātia non eſt uirtus ſpālis, ſed gñalis: qa nomē tēperātiæ ſignificat quādā tēperiē.i. moderationē, quam rō ponit in humanis operationibus, & paſſionibꝰ, qđ eſt cōe in oī uirtute morali. Differt tñ rōne tēperantia a fortitudine

SVPER QV. CXLI. ARTIC. II.

IN ar. 2. eiuſdē 141. q. dubiū occurrit ex Martino in tractatu de tēperantia. q.1. circa differētiā I corpore articuli poſitā inter tēperātiā & fortitudinē, ut ſunt uirtutes gñales. Hæc inquit, opinio mihi nō placet & cōt a eā tripliciter arguit. Primò, Fortitudo ſcdm q hmōi, hēt modum ponere timori & audaciæ. ergo eſt tēperantia hoc mō accepta. Scdo. Aut operatio fortitudinis ut ſic hēt circunſtātiā debiti modi, aut non. Si nō ergo operatio fortitudinis ut ſic, nō eſt uirtuoſa. Si ſic, ergo fortitudo ut ſic, eſt tēperātia. Tertio, Audacia quoq; nimia eſt ad ſubeundū pericula belli. Tūc ſic. Aut moderatio audaciæ ſpectat ad fortitudinē ut ſic, aut ut eſt tēperātia. Si ſcdm q tēperātia, ergo fortitudo vt ſic, non eſt mediocritas inter timorē & audaciā. Si ſecūdū q fortitudo, ergo fortitudo, ut retrahit ab his quæ cōtra rōnem appetitum alliciūt, & ſic non ſaluatur differentia poſita inter fortitudinē, & temperantiam. ¶Ad hoc dr̄, q arguēs æquiuocat. Nam fortitudo, & temperantia ut ſunt uirtutes gñales, non habēt diſtinctas materias, ſed diſtingun-

Porrecta per totum. 683

Inf ar. 4. ſecundū.

*c. 15.circa ſinē & c.19.to.1.

†li.1.c.43 in principio to. 1.

*Li.1.in c. de temperātia non procul a princip.

*Li.2.c.7 li. 4.c. 5.

Conclu. m

diſtinguunt in eadẽ materia, diuerſas habẽdo cõdõnes virtuoſas: & tñ iſte arguẽdo accipit fortitudinem ut unã ſpãlẽ uirtutẽ, & pp̃ea argumẽta nil ualẽt contra authorẽ contra quẽ tñ noiatim aſſert. Vñ ad primũ dr̃, q̃ fortitudo ĩ oĩ materia dat firmitatẽ, temperantia aũt dat modum. Negatur ergo antecedens de fortitudine ut eſt virtus generalis.

Conclu. p

¶Ad ſecũdũ dr̃, q̃ operatio fortitudinis, ut eſt uirtus gñalis. ñ habet modũ, niſi in temperantiam, ut eſt uirtus generalis, & cũ dr̃, Operatio fortitudinis nõ eſt uirtuoſa, cõcedit q̃ niſi adſit rõ temperãtiæ nõ eſt uirtuoſa, q̃ã firmiter opari ſine mõ, non eſt uirtuoſum.

*Loco citato in argumen.

¶Ad tertiũ dr̃, q̃ moderari ſpẽ uictoriæ, ex qua audacia nimia fit, ſpectat ad fortitudinẽ ut eſt tẽperãtia. & cũ infert, ergo fortitudo nõ eſt mediocritas inter timorẽ & audaciam dr̃, q̃ æquocatur a fortitudine gñali ad ſpeciẽ fortitudinis. Poſſet quoq; negari ſequela, dicẽdo q̃ fortitudo gñalis uirtus, eſt mediocritas timoris & audaciæ, nõ ut ꝓpriæ materiæ, ſed ut præſtans firmitatem animi in eis ſecundũ quod oportet.

*ar.4.& 5

*C.4.par. 1.cir.me.
†ar.4.& 5 Et q. ſeq. ar.4.
*Li.10.in c. cui9 initiũ eſt humilis. in prin.illi9.
†q.ſeq.artic.4.

SVP. QV. CXLI. ART. III.

IN ar.3.eiuſdẽ, 141. q̃õ. dubiũ occurrit circa dñam in lr̃a poſitã inter motũ appetitus ſenſitiui proſequẽtis bonũ, & fugiẽtis malũ: q̃ ille præcipuè cõtrariat rõni rõne immoderantiæ, iſte rõe effect9. Vr̃.n. ſã dña, q̃ eius rõ nulla. Dña quidẽ, q̃a ſicut cõcupiſcẽtia boni ſenſibilis ex hoc ẽ mala, q̃a nõ ſecũdũ rõnem eſt, ita timor mali, puta, mortis, ex hoc eſt malus, q̃a nõ ſecũdum rõnẽ eſt. Et ita vtrobiq; immoderantia rõni repugnat & ſimiliter utrobiq; effectus rõnem deprimit. Nam ſicut ex nimio timore mali rõ declinat à bono, ita ex nimio appetitu delectabilis, rõ declinat à bono honeſto. Alia

Correcta per totum.
684
Sup.q.21. artic.1.ad primũ. & q.23.ar.4. ad 3.& q. 95. arti.3. ad ſecundum, Et inf.q.147 arti.2. ad tertiũ. Et 1.2.q.35. ar.6.ad 3. Et 3.Ethi. le.19.
*In lib.2. de inuentione, in fol.3.ante fin. lib.

etiam ſm q̃ utraq; ſumitur vt virtus cõis. Nam temperãtia retrahit ab his quæ cõtra rõnem appetitum alliciunt: fortitudo aũt impellit ad ea ſuſtinenda, vel aggredienda, pp quæ hõ refugit bonum rõnis. Si vero cõſideret anotomaſicè tẽperãtia ſm q̃ refrænat appetitũ ab his q̃ maximè alliciũt hoiem ſic eſt ſpãlis virtus, vtpotè habẽs ſpecialẽ mãm, ſicut & fortitudo. A

Ad primum ergo dicẽdũ, q̃ appetitus hois maximè corrũpit p ea, q̃bus allicitur hõ ad recedẽdũ a rña rõnis, & legis diuinæ: & iõ ſicut ipſum tẽperãtiæ nomẽ põt dupl'r ſumi, vno mõ communiter, alio mõ excellenter, ita & integritas, quam temperantiæ Aug. attribuit.* B

Ad II. dicẽdũ, q̃ ea circa q̃ eſt tẽperãtia, maximè põt animũ inquietare pp hoc, q̃ ſunt homini eſſentialia, ut infra dicet:* & iõ tranquillitas animi p quandã excellentiã attribuitur temperantiæ, q̃uis communiter conueniat oĩbus virtutibus. C

Ad III. dicẽdũ, q̃ q̃uis pulchritudo cõueniat cuilibet virtuti, excellẽter tñ attribuit tẽperãtiæ duplici rõne. Primò q̃dẽ, ſm rõnem cõem temperantiæ, ad quã ptinet q̃dam moderata, & conueniens proportio, in qua conſiſtit rõ pulchritudinis, vt patet p Dio.n.4.ca.de diui.no.* Alio mõ, q̃a ea, a q̃b. refrænat temperãtia, ſunt infima in hoĩe conueniẽtia ſibi ſm naturã beſtialẽ, ut infra dicet:† & iõ ex eis maximè natus eſt homo deturpari: & per cõſequẽs pulchritudo maximè attribuit tẽperantiæ, q̃ præcipuè turpitudinẽ hoĩs tollit & ex eadẽ rõne honeſtũ maximè attribuit temperãtiæ. Dicit.n.Iſid.in lib.Etymolog.* Honeſtus dr̃, q̃ nil hẽt turpitudinis. Nam honeſtas dr̃ quaſi honoris ſtatus, qui maximè conſideratur in temperantia, quæ repellit vitia maximè opprobrioſa, vt infra dicet.† D

ARTICVLVS III.

Vtrum temperantia ſit ſolùm circa concupiſcentias, & delectationes.

AD TERTIVM ſic procedit. Vr̃ q̃ temperantia non ſit ſolũ circa concupiſcentias, & delectationes. Dicit.n. Tullius ĩ ſua Rhetorica,* q̃ tẽperãtia eſt rõnis in libidinẽ,h atq; in alios ñ rectos impet9 animi firma & moderata dominatio: ſed ipet9 animi dñr oẽs animæ paſſiões. ergo videtur quòd temperãtia non ſit ſolũ circa concupiſcentias, & delectationes.

¶2 Præt. Virt9 ẽ circa difficile & bonũ: ſed difficili9 vr̃ eſſe tẽperare timorẽ maximè circa pericula mortis, q̃ moderari cõcupiſcẽtias, & delectationes, quæ pp dolores & pericula mortis cõtẽnunt, vt Aug. dicit in li.83. q.† h ergo vr̃ q̃ tẽperantiæ uirtus non ſit præcipuè circa concupiſcentias, & delectationes.

¶3 Præt. Ad tẽperatiam ptinet moderationis grã, ut Amb. dicit ĩ 1.º de of.* & Tulli9 dicit ĩ 1. de offi. q̃ ad tẽperãtiã ptinet h oĩs ſedatio pturbationum animi, & rerũ mod9: oportet autẽ modũ ponere nõ ſolũ in cõcupiſcẽtijs, & in delectabilib. ſed ẽt in exterioribus actibus, & q̃buslibet exteriorib. ergo tẽperantia nõ eſt ſolũ circa cõcupiſcentias, & delectationes.

Sed contra eſt, q̃ Iſid. dicit ĩ li. Etymol. q̃ tẽpantia eſt qua libido, cõcupiſcẽtiaq; refrenat.

Respon. Dicẽdũ, q̃ ſicut ſupra dictũ eſt,* ad virtutẽ moralẽ ptinet cõſeruatio boni rõis cõtra paſſiones rõni repugnantes. Mot9 aũt paſſionũ aĩæ ẽ duplex, ut ſup. dictũ eſt† cũ de paſſionib. ageret. Vnus q̃dẽ ſm q̃ appetitus ſenſitiuus proſequitur ſenſibilia, & corporalia bona; alius autem ſecũdum q̃ refugit ſenſibilia, & corporalia mala. Primus autẽ motus appetitus ſenſitiui præcipuè repugnat rationi per immoderantiam. Nam bona ſenſibilia, & corporalia ſecundum ſuam ſpeciem conſiderata non repugnant rõni: ſed magis ſeruiũt ei ſicut inſtrumẽta, q̃bus rõ vtitur ad conſecutionem proprij finis. E Repugnant autem ei præcipuè ſecundùm q̃ appetitus ſenſitiuus in ea tendit non ſecundùm modũ rõnis, & ideò ad virtutem moralem pertinet propriè huiuſmodi paſſiones moderari, quæ importat proſecutionem boni. Motus autem appetitus ſenſitiui refugientis mala ſenſibilia præcipuè cõtrariatur rationi non quidem ſecundùm ſuam immoderantiam, ſed maximè ſecundum ſuum effectum, prout ſcilicet, aliquis refugiendo mala ſenſibilia, & corporalia, quæ interdum concomitantur bonum rationis, per conſequens diſcedit ab ipſo bono rationis: & ideò ad virtutem mo-

ta uerò rõ in litera p primo mẽbro, q̃a. ſ. bona corporalia, & ſenſibilia ſecundũ ſe ñ repugnãt rõni, ſed ſeruiũt ei inſtrũaliter ad bonũ, ſi aliq̃d ualet, cõcludit idẽ p ſecũdo mẽbro. Nam & mala corporalia & ſenſibilia ſecũdũ ſe ñ repugnãt rõni: ſed fuga eorũ eſt inſtrũm rationis ad fęlicitatẽ, q̃ eſt ſecũdũ uirtutẽ. Et propterea ex hac ratione concluditur in ſecundo membro, q̃ fuga mali eſt mala ꝓpter immoderantiã, ſicut & appetitus boni ſenſibilis.

¶Ad hoc dr̃, q̃ aliud eſt loqui de nimio timore, & amore ſenſibili, ſignificãdo p ly nimio, exceſſum contra rõnẽ: & aliud eſt loqui de eodẽ, ſignificãdo quãdã magnitudinẽ abſolutè. Nã dubitare, an timor nimius, hoc eſt, excedẽs metas rõnis ex hoc ipſo rõni aduerſet, ñ eſt niſi propriã uocẽ ignorantis. Sed dubitare de timore ſenſibili magno abſolutè, an ex magnitudine, an aliunde principaliter aduerſet rõni, ñ eſt irrõnabile. Et ſic loquitur hic author. Vñ nõ intẽdit, q̃ concupiſcentia ſit mala ex immoderãtia, hoc eſt, ex magnitudine, & timor non: aut q̃ timor ſit malus ex effectu, & concupiſcentia non: ſed intendit q̃ ſenſibilis amor

*Li.83.q. q.36.to.4.
*Li.1.c.45 in princi. tom.1.
*q.123.ar ti.1.& 2.& q.131. art.1.
†1.2.q.23 art.2.

amor. & ſenſibilis timor in hoc differunt, ꝙ uterq; ſi ponatur abſolutè magnus, ſtatim ut amor dr̄ nimius, ſonat ex ipſa magnitudine aliqd rōni aduerſum. Sed cum timor dr̄ nimius, anteq̄ aliquid aduerſum rōni inſinuetur, recurrimus ad effectū, an ſ. declinare fecerit timentē a recto. Et hoc in nřis quotidianis iudiciis experimur laudando, uel uituperādo. Nimis.n. concupiſcentes ſtatim vituperamus, ad nil aliud ſpectātes, q̄ ad ipſam concupiſcentiæ magnitudinē. Nimis autem timentes. nō ſtatim uituperam', ſed prius intuemur, an ex timore declinent a bono. Hæc.n. præſeferunt drīam in litera poſitam inter appetitus ſenſitiui motum in bonum ſenſibile, & motum eiuſdē declinando mala, quòd. ſ. ille hoc ipſo quòd nimius eſt, qđ in litera uocatur ex immoderantia, primò, & principaliter aduerſatur rationi: iſte autem nō primò, & principaliter aduerſatur rationi ex hoc ꝙ eſt nimius, ſed ex hoc ꝙ a recto abducit. Laus.n. & uituperium, quæ ſunt ad extra, ſunt ſigna eorū q̄ ſunt intus. Ex his autē patet, ꝙ non oportet obiectis aliter reſpōdere, qm̄ ex falſo ſenſu ſic procedunt.

Concluſio — D. 255. — * 1.2. q. 25 art. 1. & 2.

¶ Ad obiectionē autē contra rationem dicitur, ꝙ ratio illa nō eſt allata ad concludendam differentiā intentā, ſed ad oſtendēdum, ꝙ appetitus ſenſitiui motus i bonum ſenſibile nō eſt malus ex obiecto. Et hoc optimè probat. Et ex hoc conſequenter ſequitur, quòd ſit malus ex exceſſu rationis. Sed an ſit principaliter malus ex excellētia, an ex effectu nōdū deductū eſt ex illa rōne, & propterea non obſtat propoſito. Cū aūt legis fortitudinē firmitatē præſtare in bono rōnis, non intelligas aliter q̄ ſupra, quaſi fortitudo ponat aliquam firmitatem in uoluntate, aut rōne. Hoc.n. aduerſatur ſupradictis, ſ. quoniam firmando appetitum inferiorem, uoluntas in recta uolitione ſolidatur, ſicut dum temperantia moderatur inferiorem appetitum, uoluntas in bonum rationis inchoationem protendit.

¶ In reſponſione ad ſecundum eiuſdem articuli aduerte, quòd reſponſio conſiſtit in hoc, ꝙ timor non eget temperatione, qa non conſiſtit in proſecutione: ſed eget firmitate, quia conſiſtit in fuga. Et ideo licèt ſit difficilioris refrenationis, non tamen ſpectat ad temperantiam, cuius eſt moderari proſecutiones delectabilium.

talem pertinet in hmōi firmitatē præſtare in bono rōnis. [m] Sicut ergo uirtus fortitudinis, de cuius rōne eſt firmitatē præſtare, ꝓcipuē cōſiſtit circa paſſionē pertinentē ad fugā corporaliū malorum, ſ. circa timorē ex conſequenti aūt circa [d] audaciā, quę aggredit terribilia ſub ſpe alicuius boni: ita ēt temperantia, q̄ importat moderationem quanda, præcipuè conſiſtit circa paſſiones tendentes in bona ſenſibilia. ſ. circa cōcupiſcētiā, & delectationē: ex cōſequenti aūt circa triſtitias, q̄ contingūt ex abſentia taliū d'lectationū. [n] Nam ſicut audacia præſupponit terribilia, ita etiam triſtitia talis prouenit ex abſentia prędictarum delectationum.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ ſicut ſup. dictū ē * cū de paſſionibus ageret, paſſiones q̄ ꝑtinent ad fugā mali ꝓſupponūt paſſiones q̄ ꝑtinēt ad ꝓſecutionē boni, & paſſiones iraſcibilis ꝓſupponūt paſſiones cōcupiſcibilis. Et ſic dum tēperantia directè modificat paſſiones cōcupiſcibilis tēdētes in bonū, ꝑ quādā cōſequentiā modificat oēs aľs paſſiones, iquātū ad moderātiā priorū paſſionū ſeqˀt moderantia poſteriorū. Qui.n. nō imoderatè cōcupiſcit, cōſequēs eſt ut moderatè ſperet, & moderatè d' abſētia cōcupiſcibiliū triſtet.

AD II. dicēdū, ꝙ cōcupiſcētia iportat impetū quēdā appetitus i delectabile, q indiget refrenatione, qđ ꝑtinet ad tēperātiā: ſed timor importat retractionē quādā animi ab aliqbus malis, cōtra qđ idiget hō animi firmitate, qu. ꝓſtat fortitudo. Et ideo temperatia propriè eſt G circa concupiſcentias, fortitudo circa timores.

AD III. dicēdū, ꝙ exteriores actus procedunt ab interioribus animæ paſſionibus: & iō moderatio eorū depēdet à moderatione interiorū paſſionū.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum temperantia ſit ſolū circa cōcupiſcentias, & delectationes tactus.

AD QVARTVM ſic procedit. Vī ꝙ tēperātia nō ſolū ſit circa cōcupiſcētias, & delec H tiones tactus. Dicit.n. Aug. in li. de moribus Eccliæ, * ꝙ uirt' tēperātiæ eſt in coercēdis ſedandiſq; cupiditatib. qb. uertimur i ea, q̄ nos auertūt a legib. Dei, & a fructu bonitatis ei'. & poſt pauca ſubdit, † ꝙ officiū tēperātiæ eſt contemnere oēs corporales illecebras, laudemq; popularē: ſed [h] non ſolū cupiditates delectationū tactus auertūt nos a legib. Dei, ſed ēt cōcupi I ſcētiæ delectationū aliorū ſenſuū, q̄ ēt pertinēt ad illecebras corporales, & ſiľr cupiditates diuitiarū, uel ēt mūdanæ gľiæ. vñ dr̄ 1. ad Timoth. vlti. ꝙ radix oīum malorū ē cupiditas. [b] ergo tpantia nō eſt ſolū circa concupiſcētias delectationum tactus.

SVPER QV. CXLI. ARTIC. IIII.

IN art. 4. eiuſdem q. 141. dubium ex Martino occurrit in eodem tractatu de temperantia, q. 4. cōtra ratione in articulo allatam. Arguit ſiquidem quadrupliciter contra eā. Primò, Ariſtoteles inueſtigans circa quas delectationes eſt temperantia, non ex eo quòd ſunt maximæ, ſeu ex magnitudine, ſed ex uſu F loquentiū inueſtigat, quia. ſ. tales appellantur intemperati. Secundò, quia magnanimitas, & fortitudo, cardinalis uirtus eſt circa pericula, & tamen non circa maxima tm̄. Et ſimiliter māſuetudo circa iras, & tñ non tm̄ circa maximas iras. Et ſimiliter iuſtitia, & prudentia nō ſunt tm̄ circa maxima. ergo nec tēperantia circa maximas delectationes ē ponēda. Tertiò, Delectationes animæ. ſaltem aliquæ. uidētur multo maiores, q̄ delectationes corporis, & tñ circa eas nō eſt tēperantia. Añcedēs patet de fęlicitate delectatione. Quartò, Quia Ariſt. 7. Eth. ꝓbat, ꝙ tales nō ſunt delectationes, niſi ꝑ accidens, quia conſequuntur indigentiā: illæ uerò ſunt ueræ: & per ſe delectationes, quæ nullam indigētiā cōſequūtur.

¶ Ad horū euidentiā aduertēda duo. Primò, ꝙ cōcluſio literæ, eſt ꝙ temperantia eſt ſolum circa delectationes tactus principaliter & propriè, ut patet ex rñſione ad primum, ubi iſtæ limitationes opponuntur. Ex eo.n. patet, ꝙ temperantia ſecundariò poteſt extēdere ſe ad alias delectationes. Secūdò, quia temperātia eſt uirtus cardinalis, ſeu principalis, ac per hoc omnium moralium uirtutū, q̄ conſiſtunt in moderādo, caput eſt, ſicut fortitudo reſpū uirtutum cōſiſtentium in firmitate animi, iō oportet temperantię tanquam principali uirtuti principalem materiam reſpondere. Præcipua autē materia inter delectabilia, eſt delectabile ſecundum tactum, ut in litera probatur, & iō tēperātiæ tribuit.

Porrectio per totum — 685 — Infr. par. q. 59. ar. 4 ad 3. Fer. 2. q. 61. ar. 3. ... Et 3. d. 33. q. 2. ar. 2. q. 2. Et 4. di. 49. q. 3. ar. 5. q. 6. 2. cor. Et vir. q. 1 ar. 12. ad 23. & 26. — * C. 19. circa prin. † Eo li. & ca. dict.

¶ Ad primum autē argumentum Martini dicitur, quòd locus ab authoritate negatiuè nihil ualet. Male ſiquidem cū humano ingenio actum eſſet, ſi nihil ſcire poſſemus, niſi quæ Ariſtotel. dixit.

¶ Ad ſecundum dicitur, quòd fortitudo uirtus cardinalis eſt K circa maxima pericula tantum principaliter & propriè, ut patet in 3. Ethic. Et ſimiliter dicimus de temperantia. De iuſtitia autem & prudentia non eſt ad propoſitum, quia illa eſt circa operationes, & non circa paſſiones: iſta autem eſt circa omne agibile. Sermo autem præſens eſt de uirtutibus principalib. circa paſſiones, ut propriam & principalem materiam. Et propterea etiam patet excluſio manſuetudinis, quæ non eſt uirtus cardinalis. Quāuis falſum ſit, quòd manſuetudo ſit non principaliter, & propriè circa maxima illius generis, ut ex ſupradictis patet.

¶ Ad tertium dicitur cum authore in litera, quòd non ex hoc ꝙ delectatio eſt maxima, ſed ex hoc quòd delectatio in tali genere. ſ. ſenſibilium ac regulabilium eſt maxima, ponitur materia temperantiæ. Et per hoc patet reſponſio ad quartum. Gratis ſiquidem concedimus, corporales delectationes eſſe imperfectas, & minores ſecūdum ſe ſpiritualibus: ſed nobis ſunt maximæ, & ualde ac crebro à bono nos abducunt.

¶2 Præt. Phi. dicit in 4. Eth.* ꝙ ille, q eſt paruis dignus, & his dignificat ſeipſum, eſt^h tēperat*, nō āt magnanim*: ſed honores parui, uel magni, de qbus ibi loquit̄, nō ſūt delectabiles, ſḿ tactū, ſed ſḿ apphēſionē aīalē. ergo tēperātia nō ē ſolū circa cōcupiſcētias delectationū tact*. B

¶3 Præt. Ea q̄ ſunt uniusʰ gn̄ris. vn̄r eadē rōne ptinere ad materiā alicuius uirtutis: ſed omnes delectationes ſenſuum uidētur eſſe uni* generis. ergo pari rōne ptinēt ad materiā tēperātię.

¶4 Præt. Delectationes ſpūales ſunt h maiores q̄ corporales, ut ſupra habitū eſt*, cū de paſſionibus agereſ: ſed qn̄q; pp cōcupiſcētias delectationū ſpūaliū aliqui diſcedunt à legibus Dei, C & a ſtatu uirtutis, ſicut pp curioſitatem ſciētiæ. vn̄ & primo homini diabol* ſciētiā pmiſit, Gene. 3. dicens, Eritis ſicut dij ſcientes bonum & malum. ergo non ſolum temperantia eſt circa delectationes tactus.

¶5 Præt. Si h delectationes tact* eſſent ppria materia tēperantiæ, oporteret ꝙ circa oēs delectationes tactus tēperantia eſſet: non aūt eſt circa oēs, puta, D circa eas q̄ ſunt i ludis. ergo delectationes tactus non ſunt ppria materia temperantiæ.

Sed contra eſt, quod Phil. dicit in 3. Ethi.* ꝙ temperantia propriè eſt circa concupiſcentias, & delectationes tactus.

Resp. Dicēdū, ꝙ ſicut ſupra dictū eſt*, ita eſt temperātia circa cōcupiſcētias, & delectationes, ſicut fortitudo eſt circa timores, & audacias. Fortitudo E āt eſt circa timores, & audacias reſpectu maximorū malorū, qbus ipſa uia extinguit̄, q̄ ſunt pericula mortis. Vn̄ ſiſr tēperantia oportet ꝙ ſit circa cōcupiſcētias maximarum delectationū. Et qa delectatio cōſequitur operationē naturalē, tātò aliquæ delectationes ſunt uehemētiores, quātò cōſequuntur operōnes magis naturales. Maximè āt naturales aīalibus ſūt operōnes, qb* cōſeruat̄ natura indiuidui p cibū & potū, & natura ſpēi p cōiūctionē maris & fœminæ: & iō circa delectationes ciborū & potuum, & circa delectationes uenereorū, ē ppriè tēperātia. Hmōi aūt delectationes cōſequunt̄ ſenſum tactus: vn̄ relinquit̄, ꝙ^m tēperātia ſit circa delectationes tactus*.

Ad primum ergo dicēdū, ꝙ Aug. ibi vr̄ accipere tēperantiā nō ſḿ ꝙ eſt ſpālis uirtus habēs determinatā materiā, ſed ſḿ ꝙ ad eā ptinet moderatio rōnis i quacūq; materia, qđ ptinet ad gn̄alē cōditionē uirtu*. Quāmuis ēt dici poſſit, ꝙ ille qui pōt refrænare maximas delectationes, multò ēt magis pt refrænare minores delectationes. Et iō ad tēperātiā principaliter qdē, & ppriè ptinet moderari cōcupiſcētias delectationū tact*, ſecūdario āt alias cōcupiſcētias.

Ad ii. dicendū, ꝙ Phi. ibi refert nomē tēperātiæ ad moderationē exteriorū rerū, dum. ſ. aliqs tēdit in aliqua ſibi cōmenſurata, nō aūt, put refert̄ ad moderationē affectionū aīæ, quæ ptinet ad uirtutē temperātiæ.

Ad iii dicēdū, ꝙ delectationes aliorū ſenſuū aliter ſe hēnt in hoībus, & aliter in alijs aīalibus. In alijs. n. animalibus ex alijs ſenſibus nō cāntur delectationes, niſi in ordine ad ſenſibilia tactus: ſicut leo delectat̄ uidēs ceruū, uel audiēs uocē eius pp cibum. Hō aūt delectat̄ ſḿ alios ſenſus nō ſolum pp hoc, ſed ēt pp cōuenientiam ſenſibi-

¶ In reſponſione ad tertiū eiuſdem articuli dubium ex Martino ibidem occurrit non morale, ſed naturale, circa differentiā in litera poſitā inter hominem, & alia animalia erga delectationes trium ſenſuum, ſcilicet odoratus, auditus, & uiſus.

¶ Arguit ſiquidem multipliciter Martinus, ꝙ ādam alia aīalia delectant̄ in iſtis ſenſibus, ſecluſo ordine ad guſtū, & tactū. Et primò inquit, nō haberi ab Ariſt. uniuerſalē illā. ſ. ꝙ nullum aliud aīal delectet̄ in illis ſenſibus trib* ſecūdū ſe, q̄uis hēatur, ꝙ hō nō cōiter cōuenit cū alijs aīalibus. Deinde probat rōne. Oīs potētia pceptiua al cuius obiecti, quæ triſtat̄ in proportione illius obiecti, delectatur ſcdm ſe in proportione talis obiecti: ſed uiſus brutorū eſt hmōi, qa cōtriſtatur in excellēti luce. ergo delectatur brutū uidendo cōuenientem lucē. Et eodē mō arguit pōt de auditu excellentis ſoni. Arguit quoque multis ſignis. Primò, Aues delectantur in cantu nō ſolum ſuo, ſed ēt alieno. ergo. Patet ſequela, tū qa & in cantu ſuo, & in cātu alterius cōmaſculi non pp tactū, nec pp guſtū delectant̄: tū quia delectant̄ in cantu, & ſermone humano, ut ſibilis, & imitationibus audiūt, diſcūt, & lætè poſt cantant, aut loquuntur. Secūdo, quia canes delectantur in olfactu, & uiſu magiſtrorū ſuorum, ut patet ex applauſu. Tertiò, quia olor moriturus ſuauiſſimè i aquis cātat iuxta illud Ouidij.

Sic vbi fata vocāt, udis abiect* i vndis.
Ad vada Mæandri concinit albus olor.

¶ Ad hæc, quantum locus iſte exigit, dr ꝙ ab Ariſtot. non ſolū in 3. Ethi. ſed etiā in de Senſu & ſenſato, capite de odore, habetur expreſſe excluſio cæterorum animalium, dum dī, ꝙ proprium eſt hominis delectari in odoribus ſecūdum ſe. Et rationem reddit. Ad rationem ab arguente allatā dr̄ primò, ꝙ ſi ualet, cōcludit ꝙ oīa aīalia habētia oēs ſenſus cōiter delectantur in oībus ſenſibus ſcdm ſe: qđ eſt cōtra arguentem. Soluitur ergo ſecundo p omnibus dicendo, ꝙ minor eſt falſa, loquēdo de triſtitia animali. Quilibet enim ſenſus, & quælibet potētia, delectatione, hoceſt, quiete naturali in ſibi proportionato delectatur, hoceſt, quieſcit, & in oppoſito triſtatur, hoceſt, repugnat illi: ſed hoc non ſufficit ad delectationem, & triſtitiā animalem, ſed ultra hoc exigitur, quòd interiori apprehēſione cognoſcatur illa cōuenientia, aut diſconuenientia proportionis coniunctæ: quod eſſet probandum in brutis inueniri. Apparet nāque oppoſitum in brutis quo ad odorés, & fœtores, dum nil curare uidentur de tot fœtidis odoribus. Vnde dicit etiam Ariſtoteles ibidem, Contingit animalia fugere huiuſmodi fœtida, ſi ſunt contraria tāgibilibus: quēadmo. & nos grauamur ex fumo, & ſulfure. & eodem mō aīalia declināt oculos ab excellēti luce uapore lædente organi complexionē, ſicut declinant à ſpinis. Iā. n. ut tactui cōtraria, ſentiunt̄ in oculis, in capite &c.

¶ Ad primū ſignū dr̄, ꝙ aues nō delectant̄ in cātu quōcūq; ſecūdū ſe ut eſt cātus, put. ſ. cōſonat auditui: ſed ut ſunt aut affectus, aut uiæ, aut aliquo mō ſe habentia ad guſtabilia, uel tāgibilia. Nō. n. cantāt, ut ſcdm auditum delectent̄, ſed uel uocādo ad coitū, aut appetēdo, aut ex cōplexione excitata natura ad uoces. ſicut experimur in nobis ꝙ cōgregatis multis ad cor ſpiritibus, cogimur clamare. Nō. n. cātat gallus qa eum ſua uox delectat, ſed ex neceſſitate naturæ, uel pp uictoriam impugna habitā, & breuiter pp quācūq; cām inclinent̄ ad cātū, nō inclinātur pp hāc ut delectentur ſecūdū auditū in uoce tā ſua, quàm aliena. Quòd aūt lætè cātēt, hoc eſt qa cā cantus eos delectat, puta, qa peperit, aut cōcepit, aut ouum emiſit &c. quaſi ad tactum, aut guſtū ptinentia intus, vel extra. Nec delectantur in ſermone humano aliter q̄ in alienis: diſcunt enim aues nō ſolū ab homine, ſed alijs auib*. Sed quia naturaliter inclinantur ad quandā diſciplinabilitatē, delectabiliter illam exequuntur ex naturæ inſtinctu, non ex induſtria, nec ex aīali delectatione circa locutiones, aut uoces ſecundū ſe. Accedit quam plurimum ad hoc cibi potuſq; indigentia, iuxta illud, Quis expediuit Pſitaco ſuum chære? Quòd autem canes, & ſimilia animalia delectentur odore, & uiſu domini ſui, & plaudant, in promptu cauſa eſt: quia in his eſt relatio ad cibū, ad uerbera, ad conſeruationé, & tutelam. & propterea contra extraneos tamquām aduerſantes ſuo paſtori, & conſeruatori latrant, mordent. Ad id quod ultimo de olore dicitur, eodē mò reſpondetur, ꝙ nonpropter delectationem auditus cantat, ſed ex naturæ inſtinctu, & complexione ad uoc mouetur.

* Li. 4. c. 3 circa pri. com. 5.
* 1. 2. q. 31. ar. 5.
* Lib. 3. c. 10. to. 5.
* ar. præc.
Reſpon. 2.

¶In rñſione ad quartum eiuſdẽ articuli, dubium ex Martino ibidem occurrit contra ſecundã rñſionẽ hic datam arguente, dicendo q nõ poteſt ſtare. Primò, qa ſi delectatio ſpũalis, puta, ſcientiæ, retrahit à pcepto orãdi, aut retrahit per ſe, aut per aliud. Nõ p aliud, qa illud nõ eſt dabile, & ſine illo alio impediret. ergo per ſe. Ergo p ſe eſt refrænãda. Secũdò, Si cupiditas pecuniæ, aut honoris nõ retraheret ab aliqua alia potiori, & magis debita, ipſa nõ eſſet moderãda, nec circa eã eſſet ponẽda virtus. Ergo ex hoc ipſo, q delectatio ſpiritualis retrahit ab alia magis debita, eſt moderanda &c.

Reſpon. 2. ¶Ad hoc dr̃, q delectatio ſpũalis non ſecũdũ ſe, ſed p aliud, hoc eſt, pp temporis concurſum, quo alia debet exerceri operatio, repugnat q̃nque rõni. Corporalis aũt, ẽt ſecluſa quacumq; alteri* impeditione, eſt ex proprij generis excellẽtia immoderata, & cõtra rõnẽ. Et p hoc patet rñſio ad ſecũdũ. Cupiditas .n. pecuniæ & honoris, ẽt ſi non impediret alias bonas operationes, eſt ſecũdũ ſe moderanda quia hẽt in pprio genere extrema uitioſa. Non ſic autẽ eſt de ſpirituali delectatione, qua ſolum per accidẽs eget fræno, aut modo.

Porrecta per totum. 686

3. Ethico. le. 9.

¶In rñſione ad quintũ eiuſdẽ articuli, dubiũ ex Martino ibidem occurrit, cõtra hãc rñſionẽ arguẽte, qa multę delectationes tactus ordinatæ ad conſeruationẽ naturę, ſunt præter delectationes alimenti, & ueneris. Non ergo bene determinantur quæ ſunt delectationes tactus pertinentes ad temperantiam per hoc, q ordinantᷓ ad conſeruationẽ naturę. Probatur aſſumptũ de exercitio paruæ ſphæræ, & ſimilibus ordinatis ad conſeruationẽ naturæ, quia ordinantur ad regimen ſanitatis.

* art 3. & 4 præced.

*li. 2. tex. 28. to. 2.

*Li. 7. c. 4 5. & 7. lib. 3. ca. 10. a medio, to. 5.

¶Ad hoc dr̃, q limitatio authoris. ſ. q delectationes tactus ordinatæ ad conſeruationẽ naturę ſunt materia temperãtiæ, vr̃ ſcientifica, & per cauſam propter quã ſunt maximè, ac per hoc principalis uirtutis materia.

¶Ad obiecta in oppoſitũ dr̃, q alius eſt ordo p ſe, & alius p accidẽs, ſeu ex parte ordinantis. Author ſiquidẽ loquitur de ordine quẽ delectationes p ſe ex parte ſui habẽt, nõ de ordine per accidens, quẽ ex parte ordinantis ſortiuntur. Delectatio ſiquidem ludi paruæ ſphęræ, & ſimiliter uenationũ & hmõi, nõ per ſe, ſeu ex parte ſui ordinantᷓ in cõſeruationem naturę: ſed animi, ſeu ſenſuum quietẽ, & uniuerſaliter ad ſuperuenientia naturæ bona, q̃uis ab iſto, uel illo ordinentur ad naturæ conſeruationẽ. Sed delectationes alimẽti, & ueneris ſuapte natura ſtatutę ſũt, ut natura in indiuiduo & in ſpecie conſeruetur. Vnde obiectio nil obſtat doctrinæ authoris.

*li. 3. Ethi. c. 10. a medio, to. 5.

* ar. præc.

Li. 2. tex. 28, to. 2.

delectationes aliorũ ſenſuũ, in F quantũ referunt ad delectationes tact*, eſt tẽperãtia, nõ principaliter, ſed ex cõſequẽti. Inquãtũ ãt ſenſibilia aliorũ ſenſuũ ſunt delectabilia pp ſui cõueniẽtiã, ſicut cũ delectatur homo ĩ ſono bene harmonizato, iſta delectatio non pertinet ad cõſeruationẽ naturæ. Vñ non habent huiuſmodi paſſiones illã principalitatem, ut circa eas antonomaſicè tẽperãtia dicat. G

AD IIII dicẽdũ, q delectationes ſpũales etſi ſm ſuam naturã ſint maiores delectationib. corporalibus, tñ non ita percipiũtur ſenſu, & per conſequẽs nõ ita uehementer afficiũt appetitum ſenſitiuũ, contra cuius impetum, bonum rõnis conſeruatur per moralem uirtutẽ. Vel dicendũ, q delectationes ſpirituales, per ſe loquẽdo, ſunt ſm rõnem: undè non ſunt refrænã H dæ niſi p accidẽs, inquantum. ſ. una delectatio ſpũalis retrahit ab alia potiori, & magis đbita.

AD V. dicendum, q non oẽs delectationes tactus ptinẽt ad naturæ conſeruationẽ: & iõ nõ oportet q circa omnes delectationes tactus ſit temperantia.

ARTICVLVS V.

Vtrum circa proprias delectationes guſtus ſit temperantia.

AD QVINTVM ſic pcedit. Vr̃ I q circa pprias delectationes guſt* ſit tẽperãtia. Delectationes .n. guſtus ſunt in cibis, & potib*, q magis ſunt neceſſarij ad hõis uitã, q̃ delectatiões uenereorũ, q ptinẽt ad tactũ: ſed ſm prædicta* tẽperantia eſt circa delectationes eorum, quæ ſũt neceſſaria ad uitã hõis. ergo tẽperãtia ẽ magis circa pprias delectationes guſtus, q̃ circa proprias delectationes tactus. K

¶2 Præt. Tẽperantia eſt circa paſſiones magis q̃ circa res ipſas: ſed ſicut dr̃ i 2. de Aĩa* tact* vr̃ eſſe ſenſus alimẽti quãtũ ad ipſã ſubſtãtiã alimẽti: ſapor ãt, q eſt pprie obiectũ guſtus, eſt ſicut delectamẽtũ alimentorũ. ergo temperantia magis ẽ circa guſtum, quam circa tactum.

¶3 Præt. Sicut dr̃ in* 7. Ethi. circa eadẽ ſunt tẽperãtia & intẽperãtia, cõtinẽtia & incontinẽtia, pſeuerãtia & mollities, ad quã ptinẽt deliciæ: ſed ad delicias vr̃ ptinere delectatio, q ẽ in ſaporibus, q ptinent ad guſtũ. ergo tẽperãtia eſt circa delectationes proprias guſtus.

SED CONTRA eſt, qđ Phil. dicit,* qđ tẽperantia & intẽperãtia vñr guſtu parũ, uel nihil uti.

RESP. Dicẽdũ, q ſicut dictũ eſt*, tẽperãtia cõſiſtit circa pcipuas delectationes, q maximè ptinẽt ad cõſeruationẽ humanæ uitæ vel in ſpecie, uel in indiuiduo: in qbus cõſiderãt aliqd principaliter, aliqd ſecundariò. Principaliter qdẽ ipſe uſus neceſſariorũ, puta, uel fœminę, q eſt neceſſaria ad conſeruationẽ ſpeciei: uel cibi & potus, q ſunt neceſſaria ad cõſeruationem indiuidui. Et ipſe uſus horũ neceſſariorũ hẽt quandam eſſentialẽ delectationem adiunctã. Secundariò ãt cõſideratur circa utrũq; uſum aliquid quod facit ad hoc, q uſus ſit magis delectabilis, ſicut pulchritudo & ornat* fœminæ, & ſapor delectabilis in cibo, & ẽt odor. Et iõ * principaliter tẽperãtia eſt circa delectationẽ tactus*, q p ſe cõſequit ipſum vſum neceſſariarũ rerũ, quarum omnis uſus eſt in tãgendo. *Conclu. 1* Circa* delectationes autẽ guſtus, uel olfactus, uel uiſus, eſt temperantia & intemperantia ſecundariò, inquantum ſenſibilia horum ſenſuum conferunt ad delectabilem uſum rerum neceſſariarum, quæ ptinent ad tactum. *Conclu. 2* Quia tamen guſtus propinquior eſt tactui, quam alij ſenſus, ideò * temperantia magis eſt circa guſtum, quàm circa alios ſenſus*. *Conclu. 3*

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q ẽt ipſe uſus ciborũ, & delectatio eſſentialiter ipſum cõſequens, ad tactum pertinent. Vñ Phil. dicit in 2. de anima,* q tactus eſt ſenſus alimẽti. Nutrimur enim calido & frigido, humido & ſicco: ſed ad guſtũ ptinet diſcretio ſaporũ, q cõferũt ad delectationẽ alimenti, inquantũ ſunt ſigna conuenientis nutrimenti.

AD II. dicendum, quòd delectatio ſaporis eſt quaſi ſuperueniens: ſed delectatio tactus per ſe cõſequitur uſum cibi, & potus.

AD III dicẽdũ, q deliciæ principaliter qdem conſiſtunt in ipſa ſubſtantia alimenti: ſed ſecũdariò in exquiſito ſapore, & præparatione ciborũ.

Porrecta per totum. 687

Inf. q. 142 ar. 2. cor. Et 1. 2. q. 63. art. 4 cor. Et 4. di. 15. q. 3 ar. 1. q. 4. corinc. Et Mal. q. 14 ar. 1. ad 1.

ARTICVLVS VI.

Vtrũ regula temperantiæ ſit ſumenda ſecundũ neceſſitatẽ præſentis vitæ.

A SEXTVM ſic proceditur Videtur q regula tẽperãtiæ non ſit ſumenda ſecundum ne-

SVP Q. CXXXXI. ART. VI.

IN artic. 6. eiuſdem q. omiſſo quinto, dubium occurrit ex Martino in eodem tractatu in quæſtio. illius

ceſſitatē pſentis uitæ. Superius A enim non regulat̄ ab inferiori: ſed tēperantia cū ſit uirtus aīæ, eſt ſuperior q̄ neceſſitas corporalis. h ergo regula tēperantiæ non debet ſumi ſecundùm neceſſitatem corporalem.

¶ 2 Præt. Quicūq; excedit regulam, peccat. Si ergo h neceſſitas corporalis eſſet regula tēperantiæ, quicūq; aliqua delectatiōe vteret̄ ſupra neceſſitatē naturę, q̄ ualdè modicis cōtēta eſt, B peccaret cōtra tēperantiā: qđ videtur eſſe inconueniens.

¶ 3 Præt. Nullus attingēs regulā peccat. Si ergo neceſſitas corporalis eſſet regula tēperātiæ, quicūq; uteret̄ aliqua delectatione pp neceſſitatē corporalē, puta, pp ſanitatē, eſſet immunis à peccato: hoc aūt uī falſum. ergo h neceſſitas corporalis non eſt regula tēperantiæ.

SED CONTRA eſt, qđ Aug. dicit in lib. de moribus eccleſ.* Habet uir tēperatus in rebus hui* uitæ regulā utroq; teſtamento firmatā, ut eorū nil diligat, nil p ſe appetēdū putet: ſed ad uitæ hui* atq; officiorū neceſſitatē, quātū ſatis eſt, uſurpet utentis modeſtia, non amantis affectu.

RESPON. Dicēdū, q ſicut ex *ſupradictis patet, bonū uirtutis moralis præcipuè cōſiſtit in ordine rōnis. Nā bonū hoīs eſt ſecūdū rōnē eſſe, ut * Dion. dicit 4. ca. de di. no. Præcipuus aūt ordo rōnis cōſiſtit in hoc, q aliqua in finē ordinat, & in hoc ordine maximē cōſiſtit bonū rōnis. Nā bonū habet rōnē finis, & ipſe finis eſt regula eorū quę ſunt ad finē. Oīa aūt delectabilia, quæ in uſum hoīs ueniunt, ordinātur ad aliquā huius uitæ neceſſitatē ſicut ad finē: & ideò m tēperantia accipit neceſſitatē huius uitæ ſicut regulā delectabiliū, quibus utitur, ut. ſ. tm̄ eis utatur, quantum neceſſitas huius uitæ requirit. n

AD PRIMVM ergo dicendū, q ſicut* dictū eſt, neceſſitas huius uitæ hēt rōnē regulę, inquantū eſt finis. Cōſiderādū eſt aūt, q q̄nq; aliud eſt finis opantis, & aliud finis operis. Sicut patet q ædificationis finis eſt dom*, ſed ędificatoris finis q̄nq; eſt lucrū. ſic ergo tēperantiæ ipſius finis & regula eſt beatitudo: ſed eius rei, qua utit̄, finis & regula eſt neceſſitas humanæ uitæ, infra quā eſt id qđ ī uſum uitæ uenit.

AD II. dicendū, q neceſſitas humanæ uitæ pōt attendi dupliciter. Vno modo, ſm q dr̄ neceſſariū illud, ſine quo res nullō modo poteſt eſſe, ſicut cibus eſt neceſſarius animali. Alio modo, ſm q dicitur neceſſarium illud, ſine quo res non poteſt conueB nienter eſſe. Temperantia autē non ſolùm attendit primā neceſſitatem, ſed etiam ſecundā. Vndè * Philo. dicit in 3. Ethi. q temperatus appetit delectabilia propter ſanitatē, uel pp bonam habitudinē. Alia uerò quæ ad hoc nō ſunt neceſſaria, poſſunt dupliciter ſe habere. Quædā. n. ſunt impedimenta ſanitatis, uel bonę habitudinis, & his temperatus nullo modo utitur: hoc. n. eſſet peccatū contra temperantiā. Quædā uerò ſunt, quæ non ſunt his impedimēta: & his moderatē utitur pro loco, & tēpore, & cōgruentia eorū quibus cōuiuit. Et ideo ibidē * Philo. dicit, q etiā tēperatus appetit alia deleC ctabilia, quæ. ſ. nō ſunt neceſſaria ad ſanitatē, uel ad bonā habitudinē, nō impedimēta his exiſtētia.

AD III. dicendū, q ſicut * dictū eſt, temperātia reſpicit neceſsitatē quantum ad conuenientiā uitæ, quæ quidē attenditur non ſolùm ſm cōuenientiam corporis: ſed etiam ſm conuenientiam exteriorum rerum, puta, diuitiarū, & officiorū, & multò magis ſm conuenientiam honeſtatis. Et ideò * Philoſo. ibi ſubdit, q in delectationibus, quibus tēperatus utitur, non ſolùm cōſiderat ut nō ſint impeditiua ſanitatis, & bonæ habitudinis corporalis: ſed etiam ut non ſint pręter bonū. i. cōtra honeI ſtatē, & q nō ſint ſupra ſubſtantiā. i. ſupra facultatem diuitiarū. Et * Augu. dicit in lib. de moribus Eccleſiæ, q tēperatus reſpicit non ſolùm neceſsitatem huius uitæ, ſed etiam officiorum.

ARTICVLVS VII.

Vtrū tēperātia ſit uirtus cardinalis.

AD SEPTIMVM ſic procedit̄. Vī q tēperātia nō ſit uirtus cardinalis. Bonū. n. uirtutis cardinalis a rōne depēdet: ſed tēperantia eſt circa ea quæ magis h diſtant à rōne, ſ. circa delectationes, quæ ſūt nobis & bruE tis communes, ut dicitur in 3. * Ethi. ergo temperantia non uidetur eſſe principalis uirtus.

¶ 2 Præt. Quātò aliquid eſt magis h impetuoſum, tantò difficilius uidetur eſſe ad refrenandū: ſed ira quam refrænat manſuetudo, uidetur eſſe impetuoſior quàm concupiſcentia, quam refrænat temperantia. dicitur enim Prouerb. 27. Ira non habet miſericordiam, nec erumpens furor: & impetum concitati ſpiri-

huius titul.. An regula temperātię ſumatur ex neceſſitate pſentis vitæ. Reprehēdit ſiqde authorē in hoc, q cōcluſit neceſſitatem pſentis vitæ eſſe regulā tēperātiæ vtpote finē eius. Ait. n. q ſi neceſſitas eſt regula, oportet q p oēm rectū vſum tollatur aliqua neceſſitas, ſeu indigētia: ſed hoc nō eſt verum, vt patet de recto vſu nō neceſſariorū, quæ tn̄ nō impediūt ſanitatē, aut bonā habitudinē, nec excedūt facultates, & honeſtatē. Affert quoq; multa cōtra eandē cōcluſionem: ſed quia, vt patebit, non ſunt contra eam, omitto.

¶ Ad euidentiā horū nō oportet aliūde inquirere, ſed ex litera ipſa reſoluere; q̄m clarè in rñſione ad tertiū, author explicat q̄ ſit neceſſitas, quæ regula eſt tēperantiæ, ſ. neceſſitas cōgruentiæ vitæ, quàm exprimit nō ſolùm attēdi ſecūdùm corporis indigētiā & diſpoſitionem, ſed etiā ſecūdùm facultates, officia, & honeſtatē. Vndè qđ implicitè inchoauit ac fundauit author in corpore articuli, in ſolutionibus argumentorū cōſummauit. & rō nō eſt ſoluēda, ſed ſoluēda rō allata in corpore articuli. & cum obiicitur. ergo quilibet rectus uſus delectabiliū ſecūdùm tēperantiā tollet aliquā indigentiā, rñdetur, q indigentia, ſeu neceſſitas regulat nō ſolùm ut ſuppleatur qđ deficit, ſed etiā ne deficiat qđ eſt, aut eſſe debet. & ſic oīs rectus uſus delectabiliū tollit aliquā indigentiā uel corporis, uel officij, uel honeſtatis ſimpliciter perfectionis, alioquin nō eſſet rectus uſus. Vt. n. in litera patet, tēperatus utitur neceſſariis ad corporis conſeruationē, & bonā habitudinē, & cōgruis iuxta facultates, officia, cōſeruationē, & honeſtatem. Hæc. n. oīa tollunt aliquā indigentiā, quæ eſt, uel eſſet ſine tali uſu. Nā qui conuiuiū celebraret nō conformū gradui ſuo, & conuiuatū, iuxta facultates & honeſtatem, nō eſſet factū ſatis neceſſitati congruentiæ præſentis uitæ, ac conſeruationis. Neceſſitas ergo congruentiæ præſentis uitæ eſt regula tēperantiæ, ſecūdùm quā etiā imperat alijs uirtutibus, puta, liberalitati, urbanitati, & ſi qua alia opus quandoque eſt.

* Ca. 21. circa fin. tom. 1.
* Ar. 1. huius q & q. 109. art. 2. & q. 123. ar. 1.
* Ca. 4. nō multum procul a fine.
Concl. m
* In corp. ar.
* Li. 3. c. 11 ad fi. to. 5.
* Lib. 3 Ethi. c. 11. nō procul a fi. to. 5.
* In corp. ar.
* Li. 3. ca. 11. to. 5.
* Cap. 21. circa fin. tom. 1.

SVP. Q. CXXXXI. ART. VII.

IN ar. 7. eiuſdem q. dubiū ex Martino in eodē tractatu q. 2. occurrit, arguente cōtra rōnem literæ, qua tēperātia ponitur uirtus cardinalis: qa moderatio, q̄ i omni uirtute requiritur, pręcipuè laudat̄ in delectationibus tactus, quæ ſunt materia tēperantiæ. Probat ergo q moderatio nō eſt præcipuè laudabilis in delectationibus tactus. Primò, qa moderatio ardua laudabilior eſt non ardua: ſed moderatio in delectationibus tactus non eſt ardua.

Porrecta per totum.
689
1. 2. q. 71. & q. 66. artic. 1 & 4. cor. Et 3. diſ. 33. q. 2. ar. 3. Et uir. q. 1. artic. 12. ad 24. 25. & 26. & q. 5. art. 1.
* Li. 3. ca. 10. a med. tom. 5.

ardua ergo. Secũdo. Moderatio in omni virtute eſt id qđ potiſſimè laudat̃. ergo ſi tẽperantię p̃pria eſt moderatio, ipſa eſſet excellẽtiſſima virtutũ, cuius oppoſitũ ſẽtit author. (*1. 2. q. 25 art. 4.) Antecedẽs probatur, qa oĩa quæ laudabilia ſunt in uirtute, ideò laudant̃, qa ad moderationẽ ordinata ſunt. Tertio, Moderatio delectationũ tactus nõ eſt difficilior cæteris. (*Li. 2. c. 36 ãte med.) ergo nõ eſt præcipuè laudabilis. Conſequẽtia tenet ex dictis authoris. Antecedẽs verò p̃batur: (*q. 123. ar. 11: & 1. 2. q. 61. ar. 3.) qa difficilius eſt vincere retrahentia à bono in materia fortitudinis, ut ipſemet author fatetur. moderatio ergo fortitudinis eſt difficilior.

¶ Ad primũ horũ dr̃, ꝙ maior eſt vera cæteris paribus. ſed in p̃poſito nõ ſunt paria. Moderatio nãq; mãſuetudinis licẽt ſit ardua, nõ tñ eſt ĩ materia ita naturali, neceſſaria, cõmuni, diuturna, ac vehementer (*Ar. 4. huius quæſ. Concl. [m]) motiua oppetitus noſtri, qualis eſt materia tẽperantiæ, ut in litera patet in corpore articuli, & reſponſionibus argumentorũ.

¶ Ad ſecundũ negat̃ antecedẽs: qm̃ moderatio p̃priè, vt diſtinguitur, cõtra alias cõditiones virtutũ, non eſt potiſſima. Nec eſt verũ, ꝙ quęcũq; ſunt laudabilia in uirtute, laudentur in ordine ad modũ, q̃uis ſine modo nõ laudabilia ſint. Diſcretè ſiquidẽ agere potior eſt cõditio q̃ moderatè, & ſimiliter rectitudo potior eſt: cũ tñ prima prudentiæ, ſecunda iuſtitiæ tribuatur.

¶ Ad tertiũ negat̃ aſſumptũ. Et ad probationẽ dr̃, ꝙ materia impediens bonũ in fortitudine, non eget principaliter moderatione, ſed firmitate animi. Et propterea cõcedendũ ꝙ difficilius vincũtur retrahẽtia à bono in fortitudine, nõ ſequitur, ergo difficilius eſt illa moderari: ſed ſequit̃, ergo difficilius eſt ibi bonũ rationis habere. qđ gratis cõcedit̃: ſed nõ moderando, ſed firmãdo, vt patet ex ſupradictis. Et ſi iu-

tus ferre quis poterit? ergo mã- F ſuetudo eſt principalior uirtus quàm temperantia.

¶ 3 Præ. Spes eſt[h] principalior mot[9] aiæ q̃ deſideriũ, ſeu cõcupiſcẽtia, ut * ſupra habitũ ẽ: ſed humilitas refrænat p̃ſũptionẽ imoderatæ ſpei. ergo humilitas uidetur eſſe principalior uirtus quàm temperantia, quæ refrænat concupiſcentiam.

Sed contra eſt, ꝙ * Greg. in 2. Moraliũ ponit temperan- G tiã inter uirtutes principales.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ ſicut* ſupradictũ eſt, uirtus principalis, ſeu cardinalis dr̃, q̃ principalius laudat̃ ex aliquo eorũ, quę cõiter requiruntur ad rõnẽ uirtutis. Moderatio aũt quæ in oĩ uirtute reqritur, præcipuè laudabilis eſt in delectationib[9] tact[9], circa quæ eſt tẽperantia, tũ qa tales delectationes ſunt magis nobis naturales, & iõ difficilius H eſt ab eis abſtinere, & cõcupiſcẽtias earũ refrænare: tũ ẽt qa earũ obiecta magis ſũt neceſſaria p̃ſenti uitæ, ut ex dictis patet. & iõ [m] tẽperãtia ponit̃ uirtus principalis, ſeu cardinalis. [n]

Ad 1. ergo dicendũ, ꝙ tãtò maior oſtẽdirur agentis uirtus, quãtò in ea q̃ ſunt magis diſtãtia, põt ſuã operationẽ extẽdere. Et ideò ex hoc ipſo oſtendit̃ maior uirtus rõnis, ꝙ põt etiã I concupiſcentias, & delectationes maximè diſtantes moderari: undè hoc pertinet ad principalitatem temperantiæ.

Ad II. dicẽdũ, ꝙ impetus irę cauſat̃ ex quodã accidẽte, puta, ex aliqua lęſione cõtriſtãte. & ideò cito trãſit, q̃uis magnũ impetũ habeat. Sed impetus cõcupiſcẽtiæ delectabiliũ tactus, p̃cedit ex cauſa naturali, undè eſt diuturnior & cõmunior: & K ideò ad principaliorẽ uirtutem pertinet ipſum refrænare.

Ad III. dicẽdũ, ꝙ ea quorũ eſt ſpes, ſunt altiora his quorũ ẽ cõcupiſcẽtia, & p̃p hoc ſpes ponit̃ paſſio principalis in iraſcibili: ſed ea, quorũ eſt cõcupiſcẽtia & delectatio tactus, uehemẽtius mouẽt appẽtitũ, qa ſunt magis naturalia. & ideò tẽperantia, quę in his modum ſtatuit, eſt uirtus principalis.

Articulus VIII.

Vtrũ tẽperãtia ſit maxima uirtutum.

AD octavum ſic procedit̃. Vr̃ ꝙ tẽperantia ſit maxima uirtutũ. Dicit. n. Ambr. in 1. de * Offic. (*Li. 1. c. 45 in prin. to mo 1.) ꝙ in tẽperantia maximè honeſti cura, decoris cõſideratio ſpectat̃, & quęritur: ſed uirtus laudabilis eſt, inquantũ eſt [g] honeſta & decora. ergo tẽperãtia eſt maxima uirtutum.

¶ 2 Præt. Maioris eſt uirtutis operari id qđ eſt [h] difficili[9]: ſed difficilius eſt refrænare cõcupiſcẽtias, & delectationes tactus, q̃ refręnare actiones exteriores, quorũ primũ pertinet ad tẽperantiã, ſecundũ ad iuſtitiã. ergo temperantia eſt maior uirtus quàm iuſtitia.

¶ 3 Præt. Quantò aliqd eſt [i] cõmunius, tantò magis neceſſariũ uidetur eſſe & melius: ſed fortitudo eſt circa pericula mortis, quæ rarius accidũt q̃ delectabilia tactus, q̃ quotidie occurrunt, & ſic uſus temperantiæ eſt communior q̃ fortitudinis. ergo temperãtia eſt nobilior uirtus quàm fortitudo.

Sed contra eſt, qđ * Philo. dicit in 1. Rhet. ꝙ (*Li. 1. c. 9. nõ multũ a prin. to. 6.) maximè uirtutes ſunt, quæ alijs maximè ſunt utiles: & p̃p hoc fortes, & iuſtos maximè honoram[9].

Respon. Dicendum, quòd * ſicut Philo. dicit in (*Li. 1. c. 2. circa fin. tom. 5.) 1. Ethic. bonum multitudinis diuinius eſt quàm bonum unius: & ideò quantò aliqua uirtus magis pertinet ad bonum multitudinis, tantò melior eſt. Iuſtitia autem, & fortitudo magis pertinent ad bonum multitudinis quàm temperantia, quia iuſtitia conſiſtit in communicationibus quæ ſunt ad alterum. Fortitudo autem in periculis bellorum quæ ſuſtinentur pro ſalute communi. Temperantia autem moderatur ſolùm concupiſcentias, & delectationes eorum quæ pertinent ad ipſum hominem. Vndè manifeſtum eſt, quòd [m] iuſtitia & fortitudo ſunt excellentiores uirtutes, quàm temperantia, quibus prudentia & uirtutes theologicæ ſunt potiores. [n]

Ad primum ergo dicendum, quòd honeſtas, & decor maximè attribuuntur temperantię non propter principalitatem proprij boni, ſed propter turpitudinem contrarij mali, à quo retrahit, inquantum ſcilicet moderatur delectationes, quæ ſunt nobis & brutis communes.

Ad II. dicendũ, ꝙ cũ uirtus ſit circa difficile & bonum, dignitas uirtutis magis attenditur ſ̃m rationem boni, in quo excedit iuſtitia, q̃ ſecundùm rationem difficilis, in quo excedit temperantia.

Ad III. dicendum, ꝙ illa communitas, qua aliquid pertinet ad multitudinem hominum, magis facit ad excellentiam bonitatis, q̃ illa quæ conſideratur ſ̃m ꝙ aliquid frequenter occurrit, in quarum prima excedit fortitudo, in ſecunda temperantia. Vndè ſimpliciter fortitudo eſt potior: licet quo ad aliquid poſſit dici temperantia potior non ſolùm fortitudine, ſed etiam iuſtitia.

ſtatetur, qa audaciã in fortitudine eſt propriè moderãda: rñdetur, ꝙ uirtutes iudicãtur & p̃ẽſantur ſecundũ principales ſuos actus. Principale autẽ in fortitudine eſt firmare: moderari autẽ audaciã &c. eſt ſecundariũ. Et p̃pterea laus moderationis tẽperãtiæ præcipuè tribuitur, qa ipſa p̃ principali actu moderari habet. Et inter oẽs habentes moderationẽ, pro principali actu ipſa obtinet principatũ rõne materiæ tã communis, diuturnæ, neceſſariæ, naturalis, ac vehemẽter motiuæ.

QVAE

QVAESTIO CXLII.

De uitijs quæ aduerſantur temperantiæ, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de uitijs oppoſitis temperantiæ.

ET circa hoc quęruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum inſenſibilitas ſit peccatum.

¶ Secundò, Vtrum intemperātia ſit uitiū puerile.

¶ Tertiò, De comparatione intemperantiæ ad timiditatem.

¶ Quartò, Vtrum uitium intemperantiæ ſit maximè opprobrioſum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum inſenſibilitas ſit uitium.

Porrecta per totū. 691

2. Eth. lec. 8. & lib. 3. lect. 21.

AD PRIMVM ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ inſenſibilitas non ſit uitium. Dr̄ .n. inſenſibiles, qui deficiunt circa [b] delectationes tact[9]: ſed ī his penit[9] deficere uī̄ eſſe laudabile, & uirtuoſū. dr̄ .n. Dan. 10. In dieb[9] illis ego Daniel lugebam triū hebdomadarū tp̄s, panem deſiderabilem non comedi, & caro, & uinū non introierunt in os meum, ſed neq; unguēto unctus ſum. ergo inſenſibilitas non eſt peccatum.

¶ 2 Præt. Bonū hoīs eſt ſecundum rōnē eſſe, ſcd̄m *Dion. c. 4. de diui. no. ſed abſtinere ab [h] oīb[9] delectabilib[9], tactus maximè, ꝓmouet hoīem in bono

*Ca. 4 pa. 4. nō multū procul a fine.

C rōnis. dr̄ .n. Danie. 1. ꝙ pueris, qui utebant̄ leguminibus, dedit Deus ſcientiā & diſciplinā in oī libro & ſapientia. ergo inſenſibilitas quæ uniuerſaliter repellit huiuſmodi delectationes, non eſt uitioſa.

¶ 3 Pręt. Illud, per qđ maximè, [h] receditur à pc̄tō, non uidetur eſſe uitioſum: ſed hoc eſt potiſſimum remedium abſtinēdi a pc̄tō, ꝙ aliq̄s fugiat delectationes, qđ ꝑtinet ad inſenſibilitatē. dicit .n. Philoſ. in 2. *Ethi. ꝙ abiiciētes delectationē, minus peccabimus. ergo inſenſibilitas non eſt aliqđ uitioſum.

*Libr. 2. c. vlt. to. 5.

SED CONTRA. Nihil opponit̄ uirtuti niſi uitiū: ſed inſenſibilitas uirtuti tēperātiæ òpponit̄, ut patet p *Phil. in 2. & 3. Ethi. ergo īſēſibilitas eſt uitiū.

*Li. 2. c. 7. & lib. 3. c. 11. to. 5.

RESPON. Dicendum, ꝙ oē illud, qđ contrariatur ordini naturali, eſt uitioſū. Natura aūt delectationem appoſuit operationib[9] neceſſarijs ad uitā hominis: & ideo naturalis ordo requirit, ut hō intātū hmōi delectationib[9] utat̄, quantū neceſſarium eſt ſaluti humanę, uel quātū ad cōſeruationē indiuidui, uel quantum ad conſeruationem ſpeciei. Si [m] q̄s ergo intātū delectationē refugeret, ꝙ prętermitteret ea q̄ ſunt neceſſaria ad cōſeruationē naturę, peccaret quaſi ordini naturali repugnans: & hoc ꝑtinet ad uitium inſenſibilitatis.[n] Sciendū tñ, ꝙ [a]b hmōi delectationib[9] conſequentibus hmōi operationes qñq; laudabile, uel ēt neceſſarium eſt abſtinere ꝑꝑ aliquem finē,[9] ſicut ꝑꝑ ſanitatē corporalē aliqui abſtinēt à quibuſdam delectationibus cibi potus, & uenereorū. Et ēt ꝑꝑ alicuius officij executionē: ſicut athletas, & milites neceſſe eſt a multis delectationib[9] abſtinere, ut officium ꝓpriū exequant̄. Et ſimiliter pęnitētes ad recuperandā aīæ ſanitatem abſtinētia delectabiliū quaſi quadam diæta utuntur. Et hoīes uolentes contemplationi, & rebus diuinis uacare, oportet ꝙ ſe magis à carnalibus deſiderijs abſtrahant. [p] Nec aliquid prædictorum ad inſenſibilitas uitium pertinet [q]quia ſunt ſecundùm rationem rectam.

Conclu. m

Concl. p

AD I. ergo dicendum, ꝙ Daniel illa abſtinentia à delectationibus vtebatur, nō quaſi ꝑꝑ ſe abhorrens delectationes vt ſm̄ ſe malas, ſed ꝑꝑ aliquem finem laudabilem, vt ſcilicet idoneum ſe ad altitudinem contemplationis redderet, abſtinendo. ſ. à corporalibus delectationibus. Vndè & ſtatim ibi ſubditur de reuelatione facta.

Concluſ 2. Part.

AD II. dicendum, quòd quia ratione homo vti non poteſt ſine ſenſitiuis potentijs, q̄ indigent organo corporali, ut in 1 *habitū eſt, neceſſe eſt ꝙ homo ſuſtentet corpus ad hoc, ꝙ ratione vtat̄. Suſtentatio aūt corporis fit per operationes delectabiles. Vndè nō pōt eſſe bonū rationis in hoīe, ſi abſtineat ab oībus delectationibus. Secundùm tamē ꝙ hō nō ex equēdo actū rōnis plus, uel minus indiget corporali uirtute, ſm hoc plus, uel min[9] neceſſe habet delectabilibus corporalibus uti. Et ideò homines q̄ hoc officiū aſſumpſerūt, ut cōtēplationi uacēt, & bonū ſpirituale quaſi quadā ſpirituali ꝓpagatione in alios trāſmittant, a multis delectationibus laudabiliter abſtinent, à quibus, illi quib[9] ex officio cōpetit operibus corporalibus, & generationi carnali uacare, laudabiliter non abſtinent.

*Q. 85. ar. 3.

AD III. dicendum, ꝙ delectatio fugienda eſt ad uitandum peccatum non totaliter: ſed vt vltrà non quæratur, quàm neceſſitas requirat.

ARTICVLVS II.

Vtrum intemperantia ſit puerile peccatum.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr̄ ꝙ intemperantia nō ſit puerile peccatū: Quia ſuper illud Matth. 18. niſi cōuerſi fueritis, & efficiamini ſicut paruuli &c. dicit* Hieron. ꝙ paruulus nō perſeuerat in iracūdia, læſus non meminit, uidens pulchram mulierē non delectat̄: quod contrariatur intemperātiæ. ergo intemperātia nō eſt[h] puerile pc̄m̄.

¶ 2 Præt. Pueri non habent niſi cōcupiſcētias cōnaturales: ſed circa[h] connaturales cōcupiſcentias parū aliqui peccant per intemperātiā, ut Philoſ. dicit in 3. *Ethi. ergo intemperantia non eſt peccatum puerile.

¶ 3 Præt. Pueri ſunt[b] fouendi & nutriendi: ſed concupiſcentia & delectatio, circa quæ eſt intemperātia, eſt ſemper diminuenda & extirpanda, ſecundùm illud ad Col. 3. Mortificate membra veſtra ſuper terram, quæ ſunt concupiſcentia &c. ergo intemperantia non eſt puerile peccatum.

SED CONTRA eſt, qđ Philoſ. dicit in 3. Ethico. ꝙ nomē intēperātiæ referimus ad puerilia peccata.

RESPON. Dicēdū, ꝙ aliquid dr̄ eſſe puerile dupliciter. Vno mō, quia conuenit pueris: & ſic* Philoſ. non intendit dicere, ꝙ peccatum intēperantiæ ſit puerile.

*Matt. 18. ſup illud, Quicūq; humiliauerit ſe ſicut &c. to. 9.

* Li. 3. ca. 12. to. 5.

Libr. 3. c. ult. to. 5.

*Li. 3. ca. vlt. to. 5.

SVP. QV. CXLII. ART. II.

Porrecta per totū. 692

IN tota q. 142. ſunt nō dubitanda, ſed notanda quædam.

¶ In 2. ſiquidem arti. in reſponſione ad 2. ſcito, quòd reſponſio conſiſtit in hoc, Concupiſcentia naturalis eſt duplex. Primo, q̄ eſt rei ordinatę ad naturæ conſeruationē. Secundò, quia eſt rei requiſitę à natura ad ſui conſeruationem. Sub primo membro continentur omnia delectabilia ad alimētum, & venerea ordinem habētia. Sub ſecundo ea tātùm quæ natura requirit. Et ꝓpterea in ſecundo parum cōtingit errare.

*3. Ethic. lec. vlt.

Concluſ. m

puerile. Alio mō, ſm quādā ſimſdinē: & [m] hoc mō pćtā itēperātiæ puerilia dñr. [a] Pćtm̄.n. itēperātiæ ē pćtm̄ ſupflue cōcupiſcētiæ, q̄ aſſimilaſ puero quo ad tria. Primò qdē, quantū ad id, qđ vterque appetit. Sicut.n. puer, ita & cōcupiſcentia appetit aliquid turpe: cuius rō eſt, quia pulchrum in reb⁹ humanis attendiſ ꝓut aliquid eſt ordinatū ſm rōnē. Vndè [*] Tullius dicit in 1. de offic. ꝙ pulchrū eſt qđ cōſentaneū eſt hominis excellētiæ in eo, in quo natura eius à reliquis animātib⁹ differt. Puer aūt non attēdit ad ordinē rationis. & ſimiliter cōcupiſcentia nō audit rōnē, vt dř in [*] 7. Ethi. Scđò, cōueniūt quātū ad euentū. Puer.n. ſi ſuæ volūtati dimittaſ, G creſcit in ꝓpria volūtate. undè Eccl. 30. dř, Equus indomitus euadit durus, & filius remiſſus euadit p̄ceps: ita ēt & cōcupiſcentia, ſi ei ſatisfiat, mai⁹ robur accipit. Vñ Aug. dicit in 7. Cōfeſ. Dū ſeruiſ libidini, facta ē cōſuetudo: & dū cōſuetudini non reſiſtiſ, facta eſt neceſſitas. Tertiò, quātū ad remediū qđ vtriq; prębeſ. Puer.n. emendaſ ꝑ hoc, ꝙ coercetur. vndè dř Prouerb. 23. Noli ſubſtrahere à puero diſciplinā: tu virga ꝑcuties eū, & aiam eius de iferno liberabis. Et ſimiliter dū cōcupiſcētiæ reſiſtiſ, reducit ad debitū honeſtatis modum. Et hoc eſt qđ Aug. dicit in 7. Muſicæ, ꝙ mēte in ſpiritualia ſuſpē H ſa atq; ibi ifixa & manēte, cōſuetudinis.ſ. carnalis cōcupiſcētię ipet⁹ frāgiſ, & paulatim repreſſus extinguiſ. Maior n. erat cū ſequeremur, non omnino nullus, ſed certè minor cum refrænamus. & ideò [*] Philoſo. dicit in 3. Ethicor. quòd quemadmodum puerum oportet ſecundùm præceptum pædagogi viuere, ſic & concupiſcibile conſonare rationi.

[*] Li. 1. c. de tēperātia, aliquātulū à prin.

[*] Li. 7. c. 6. circa prīc. tom. 5.

Creſcētia cōcupiſcētiæ, vnde.

Remediū cōcupiſcētiæ.

Cap. 11.

[*] Li. 3. c. vl ti. I ſi. to. 5

Ad 1. ergo dicendū, ꝙ ratio illa procedit ſm illum modum, quo puerile dř id quod in pueris inuenitur. Sic aūt non dicitur peccatum intemperātiæ puerile, ſed ſm ſimilitudinem, vt [*] dictum eſt.

I [*] n̄ corp. ar.

Ad II. dicendū, ꝙ cōcupiſcētia aliqua pōt dici I naturalis dupliciter. Vno mō ſm gen⁹ ſuū, & ſic tēperātia, & intēperātia ſunt circa cōcupiſcētias naturales. Sūt.n. circa cōcupiſcētias ciborū, & venereorum, q̄ ordinanſ ad cōſeruationē naturæ. Alio mō pōt dici cōcupiſcētia naturalis quātum ad ſpeciem eius, qđ natura ad ſui cōſeruationē reqrit: & ſic nō multū cōtingit peccare circa naturales cōcupiſcētias. Natura.n. nō requirit niſi id, ꝑ qđ ſubuenit neceſſitati naturę, in cuius deſiderio nō contingit eſſe pćtm̄, niſi ſolū ſm quātitatis exceſſum: & ſm hoc ſolū peccaſ circa naturalē cōcupiſcentiā, vt [*] Philo. dicit in 3. Ethi. Alia verò, circa q̄ plu- K rimū peccaſ, ſunt quædam concupiſcentiæ incitamenta, quæ hominū curioſitas adinuenit, ſicut curioſè p̄parati cibi, & mulieres ornatæ. Et q̄uis iſta non multū requirāt pueri, nihilominus tñ intēperantia dř puerile peccatum ratione iam dicta.

[*] Li. 3. c. 11. tom. 5.

In cor. ar.

Ad III. dicendū, ꝙ id quod ad naturam pertinet, in pueris eſt augmentādum, & fouendum. Q̄t autem pertinet ad defectum rationis in eis, nō eſt fouendum, ſed emendandum, vt [*] dictum eſt.

In cor. ar.

SVP. QV. CXLII. ART. III.

Articvlvs III.

Vtrum timiditas ſit maius uitium, quam intemperantia.

Porrecta erratū

IN 3 autem artic. in reſponſione ad primum, habes vndè reſpondeas regulæ topicæ, puta, ꝙ oppoſitū meliori eſt peius. [a] gloſſabis hinc, ꝙ itelligit non ſimpliciter, ſed ex illa parte qua opponitur illi bono maiori, ex quo melius habet ꝙ ſit melius. Sunt enim hic quatuor.ſ. fortitudo, tēperātia, timiditas, & intēperātia. Et fortitudo ē ſimpliciter melior tēperantia. Timiditas autē, q̄ fortitudini opponit, nō eſt ſimpliciter peior q̄ intēperantia: ſed ex illa parte ē peior, qua priuat bono cōi, ex quo habet fortitudo excellētiā ſimpliciter. Quāmuis poſſit aliter hmōi regula gloſſari.ſ. ꝙ intelligiſ formaliter.ſ. de oppoſitis vt oppoſita ſunt. Quāto.n. melius ē qđ tollitur, tanto peius ē illud tollens vt ſic.

1. Ethi. le. 2.

Q. Præced. ar. 6. ad 1. & to ſimul artic. 2. huius quæſ.

[*] Li. 7. c. 7. a med. tomo 5.

[*] Li. 2. c. 3. ad ſi. to. 5.

F Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd timiditas ſit maius vitium, ꝙ intēperantia. [a] ex hoc.n. aliqđ vitiū uituperaſ, ꝙ opponiſ bono virtutis: ſed timiditas opponiſ fortitudini, q̄ eſt nobilior uirt⁹ q̄ tēperantia, cui opponiſ intēperantia, vt ex ſupradictis patet. ergo timiditas eſt maius uitiū q̄ intēperantia.

¶ 2 Præt. Quātò aliquis deficit i eo qđ difficili⁹ uinciſ, tantò minus uituperaſ. Vñ [*] Philoſ. dicit i 7. Eth. ꝙ ſi quis à fortib⁹ & ſuꝑexcellētibus delectationib⁹ vincitur, vel triſtitijs, nō ē admirabile, ſed cōdonabile: ſed difficilius vř uincere delectationes q̄ alias [b] paſſiones. Vñ in 2. [*] Ethic. dř, ꝙ difficilius ē cōtra uoluptatē pugnare q̄ cōtra irā, q̄ vř eſſe fortior q̄ timor. ergo intēperātia q̄ vinciſ à delectatiōe, min⁹ peccatū ē q̄ timiditas, q̄ viciſ à timoř.

H ¶ 3 Præt. De rōne pćti eſt, ꝙ ſit volūtariū, ſed timiditas eſt magis volūtaria q̄ intēperantia. nullus.n. cōcupiſcit intēperatus eſſe. Aliqui tñ cōcupiſcunt fugere pericula mortis, qđ ꝑtinet ad timiditatē. ergo timiditas eſt pćtm̄ [b] grauius q̄ intemperantia.

Sed contra eſt, quod [*] Philoſ. dicit in 3. Ethic. quòd intemperantia magis aſſimilatur uolūtario q̄ timiditas. ergo plus habet de ratione peccati.

[*] Lib. 3. ca. 12. in prī. tom. 5.

Respon. Dicēdū, ꝙ unū uitiū pōt alteri cōparari dupř. Vno mō, ex parte ipſius materiæ, vel obiectis. Alio mō, ex parte ipſius hoīs peccantis: & [m] vtroq; mō itēperatia ē graui⁹ uitiū q̄ timiditas. [n] Pri I mo nāq; ex parte materię. Nā timiditas refugit ꝑicula mortis, ad q̄ uitāda inducit maxima neceſſitas cōſeruādę vitę. Intēperātia aūt ē circa delectationes, quarū appetit⁹ ñ ē adeò neceſſari⁹ ad uitę cōſeruationē, qa vt [*] dictū ē, itēperātia magis ē circa quaſdā oppoſitas delectōes, ſeu cōcupiſcentias, q̄ circa cōcupiſcētias, ſeu delectōnes nāles. quāto āt illud qđ cōmouet ad peccādū, vř eē magis neceſſariū, tātò pćtm̄ leui⁹ ē: & iō itēperātia ē grauius vitium q̄ timiditas ex parte obiecti, ſiuè materiæ mouētis. Similiter ēt ex parte ipſius hoīs peccātis, & hoc triplici rōne. Primò qdē, qa quāto ille q̄ pec- K cat magis ē cōpos ſuæ mētis, tantò graui⁹ peccat: vñ alienatis nō imputanſ pćtā. Timores aūt & triſtitiæ graues, & maximè i ꝑiculis mortis, ſtupefaciūt mētē hoīs, qđ nō facit delectatio, q̄ mouet ad intēperātiā. Scđo, qa quātò aliqđ pćtm̄ eſt magis uolūtariū, tātò ē grauius. Intēperātia āt pl⁹ hēt de uolūtario q̄ timiditas. & hoc duplici ratione. Vno mō, qa ea q̄ ꝑ timorē fiūt, pricipiū habēt ab exteriori ipellēte: vñ ñ sūt ſimpliciter uolūtaria, ſed mixta, vt dř i 3. Eth. [*] Ea āt q̄ ꝑ delectationē fiūt, ſunt ſimpř uolūtaria. Alio mō, qa ea, q̄ sūt intēperati, sūt magis uolūtaria i particulari, min⁹ aūt uolūtaria i vniuerſali. Null⁹.n. vellet itēperatus eē: allicitur

Concluſ. m

Ar. præce. ad 2.

Lib. 3. c. 1. tom. 5.

tñ homo à ſingularibus delectationibus, q̄ intēperatū faciūt hoīem. Propter qđ ad vitandū intēperantiā maximū remediū eſt vt nō immoret̄ hō circa ſingularū cōſiderationē: ſed in his q̄ ꝑtinēt ad timiditatē, eſt ecōuerſo. Nā ſingularia q̄ imminēt, ſunt minus voluntaria, vt abijcere clypeū, & alia hmōi. Sed ipſū cōmune eſt magis uoluntariū, puta, fugiēdo ſaluari. Hoc aūt eſt ſimpl̄r magis volūtariū, qđ eſt magis voluntarium in ſingularibus, in q̄bus eſt actus: & iō intēperantia cū ſit ſimpl̄r magis voluntariū q̄ timiditas, eſt maius vitiū. Tertiò, q̄a cōtra intēperantiā pōt magis de facili remediū adhiberi, q̄ cōtra timiditatē, eo ꝙ delectationes ciborū & venereorū, circa quas eſt intēperatia, per totā vitā occurrūt, & ſine ꝑiculo pōt homo circa ea exercitari ad hoc, ꝙ ſit tēperatus. Sed pericula mortis rarius occurrūt, & ꝑiculoſius in his hō exercitatur ad timiditatē fugiendā: & ideò intēperantia eſt ſimpliciter maius peccatū quam timiditas.

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ excellētia fortitudinis ſupra tēperantiā pōt conſiderari dupliciter. Vno mō, ex parte finis, qđ pertinet ad rōnē boni, q̄a. ſ. fortitudo magis ordinat̄ ad bonū cōmune q̄ tēperātia. Ex hac ēt parte timiditas hēt quandā excellentiā ſupra intēperantiā, inquantū. ſ. per timiditatē aliqui deſiſtūt à defenſione boni cōmunis. Alio mō, ex parte difficultatis, inquātū. ſ. difficilius eſt ſubire ꝑicula mortis, q̄ abſtinere à quibuſdā delectabilib⁹: & quātū ad hoc, nō oportet ꝙ timiditas ꝓcellat intēperantiā.[d] Sicut. n. maioris virtutis eſt nō vīci à fortiori, ita ēt ecōtrario, minoris vitij ē à fortiori vici & maioris vitij à debiliori ſuparari.

D. 1003. & 1179.

Ad ii. dicendū, ꝙ amor cōſeruationis vitę, ꝑp quā vitantur pericula mortis, eſt multò magis connaturalis, q̄ quæcūq; delectactiones ciborū, vel uenereorū, quæ ad cōſeruationē vitæ ordinātur: & ideò difficilius eſt uincere timorē periculorū mortis, q̄ concupiſcentiā delectationū, quæ eſt in cibis & uenereis: cui tñ difficilius eſt reſiſtere q̄ iræ, triſtitiæ, & timori quorundam aliorum malorum.

Ad iii. dicēdū, ꝙ in timiditate cōſiderat̄ magis uolūtariū in uniuerſali, min⁹ tñ in particulari: & iō in ea eſt magis uolūtariū ſm q̄d, & nō ſimpliciter.

Articvlvs IIII.

Vtrum peccatum intemperantiæ ſit maximè exprobrabile.

AD qvartvm ſic ꝓceditur. Vr̄ ꝙ peccatū intēperātię nō ſit maximè exprobrabile. Sicut. n. honor debet̄ uirtuti, ita[h] exꝓbratio debet̄ peccato: ſed q̄da peccata ſūt grauiora q̄ intēperātia, ſicut homicidiū, blaſphemia, & alia huiuſmodi ergo peccatum intemperantiæ non eſt maximè exprobrabile.

¶ 2. Præt. Peccata q̄ ſunt magis cōia, uident̄ minus eſſe[h] exprobrabilia, eo ꝙ de his hoīes minus uerecundat̄: ſed peccata intēperantiæ ſunt maximè cōia, q̄a ſunt circa ea q̄ cōiter in usū humanæ uitæ ueniunt, in q̄bus etiam plurimi peccant. ergo peccata intemperantiæ non ur̄ eſſe maximè exprobrabilia.

¶ 3 Præ.* Philo. dicit in 7. Ethi. ꝙ tēperātia & intēperātia ſunt circa cōcupiſcētias & delectationes humanas: ſūt aūt q̄dā cōcupiſcētię & delectatiōes[h] turpiores cōcupiſcētijs & delectationibus humanis, q̄ dn̄r beſtiales & ægritudinales, ut in eodē lib.* Phil. dicit ergo itēperātia nō eſt maximè[n] exprobrabilis.

Sed contra ē, q̄d* Phi. dicit in 3. Eth. ꝙ intēperātia iter alia uitia ur̄ iuſtè exꝓbrabilis eſſe.

Resp. Dicēdū, ꝙ exꝓbratio opponi ur̄ honori & gloriæ, honor aūt excelletiæ debet̄, ut * ſupra habitū eſt: gloria aūt claritatē importat.[m] Eſt ergo intēperantia maximè exprobrabilis ꝑp duo.[n] Primò quidē q̄a maximè repugnat excellentiæ hominis. Eſt. n. circa delectationes cōmunes nobis & brutis, ut * ſupra habitum eſt. Vndè in Pſal. 48. dr̄. Homo cum in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Secundò, quia maximè repugnat eius claritati, uel pulchritudini, inquantum. ſ. in delectationibus, circa quas eſt intemperantia, minus apparet de lumine rationis, ex qua eſt tota claritas, & pulchritudo uirtutis. Vnde & huiuſmodi delectationes dicuntur ſeruiles.

* Li. 7. c. 4. & ſequentibus, 10. 5

* Li. 7. c. vſ. a med. & c. 5. 10. 5

* Li. 3. ca. 13. circa prin. 10. 5.

* Q. 103. ar. 1.

* Q. 141. ar. 2. ad 3.

Tota claritas hominis eſt ex lumine rationis.

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ ſicut* Greg. dicit, Vitia carnalia, quæ ſub intēperantia cōtinent̄, etſi ſint minoris culpæ, ſunt tñ maioris infamiæ. Nam magnitudo culpæ reſpicit deordinationem à fine: infamia autem reſpicit turpitudinē, quæ maximè conſideratur ſecundùm indecentiam peccantis.

* Li. 3. Mora. ca. 11. parū ante med. ad ſenſum.

Ad ii. dicendū, ꝙ conſuetudo peccādi diminuit turpitudinē, & infamiam peccati ſm opinionem hominū, non autem ſm naturā ipſorum uitiorum.

Ad iii. dicēdū, ꝙ cū dr̄ intēperātia eſſe maximè exꝓbrabilis, eſt itelligēdū inter uitia humana, q̄. ſ. attēdunt̄ ſm paſſiones humanæ naturæ aliqualiter cōformes. Sed illa uitia, q̄ excedūt modū humanæ naturæ, ſūt magis exꝓbrabilia: & tñ etiā illa uidentur reduci ad genus intēperātiæ ſm quēdā exceſſum: ſicut ſi aliq̄s delectaret̄ in comeſtione carniū humanarū, aut in coitu beſtiarum, aut maſculorū.

QVAESTIO CXLIII.

De partibus temperantiæ in generali, in duos articulos diuiſa.

DEinde cōſiderādū eſt de partib⁹ tēperātiæ.

¶ Et primò de ipſis partibus in generali.

¶ Scd̄ò, De ſingulis earū i ſpāli.

Farrella per totum.

694

Inf. q. 143. cor. & q̄ō. 144. art. 1. ad 2. & q. 151. art 4. ad 2. & 3.

SVP. Q. CXXXXII. ARTIC. IIII.

IN 4. autē articulo tuere authorē à Martino in q. 4. de tēperantia, dicente, Neſcio q̄uō Thomas dicit, q̄ ſecūdū Ariſtotelē, beſtialitas eſt exprobabilior, q̄ intēperantia, cū expreſſè vbi ipſe allegat eū, Ariſt. habeat oppoſitū, vt expreſſè declarat idē Thomas in cōmēto ſuo ſup 7. Eth. Nō aduertit ſiquidē Martinus ad formalē ſermonē. Author ſiquidē dicit ꝙ beſtialitatis vitium eſt exprobrabilius: q̄d etiā Ariſto. in 1. c. 7. Eth dixit, dum ait q̄ hos ſuperinfamamus: nec inueni in authore hactenus oppoſitū. Martinus aūt fortè fundauit ſe ſuper 8. c. eiuſdē. 7. Ethi. vbi dr̄ q̄ beſtiales nō ſunt continentes, neq; incontinētes ſimpliciter: & q̄ beſtialitas eſt minus mala q̄ intēperantia. & vtrobiq; eſt eadem ratio. ſ. defectus intellectus: ſed hęc nō ſūt ad propoſitū. Quia enim de rōne continentiæ & incontinentiæ eſt rōnale bellū, iō negatur continentia in illis irrationalibus hominibus. Et ſimiliter dr̄ minus mala, hoc eſt, minus nociua: quia, vt dr̄, innocētior eſt prauitas ſine intellectu. Cū his tñ ſtat, q̄ ſit turpior, & magis exprobabilis & infamiæ maioris, vtpote maximè ſimilē beſtiis reddens hominē voluntariè.

SVP. Q. CXXXXIII. ARTIC. I.

IN ar. vnico q. 143. de partibus temperantiæ dubia multa ex Martino occurrunt in q. 3 Primum dubiū eſt de partibus integralibus. Quia. n.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Tullius conuenienter aſſignet partes temperantiæ, continentiam, clementiam, & modeſtiam.

AD PRIMVM ſic ꝓcedit. Vr̄ ꝙ Tullius in ſua * Rhetorica incōuenięter aſſignet partes tēperātiæ, quas dicit eſſe cōtinētiā, clementiā, & modeſtiā. h Cōtinētia. n. cōtra virtutē diuiditur in 7. † Ethic. ſed tēperātia cōtinetur ſub uirtute. ergo cōtinentia nō eſt pars tēperantiæ.

¶ 2 Pręt. Clemētia vr̄ eſſe mitigatiua odij, vel irę: tēperantia aūt nō eſt circa hmōi, ſed circa delectatiōes tact⁹, vt * dictū ē. ergo clemētia nō eſt pars h tēpantię.

¶ 3 Pręt. Modeſtia cōſiſtit ī exterioribus actib⁹. vñ & Apoſt. dicit ad Phili 4. Modeſtia vr̄a nota ſit oībus hoibus: ſed actus h exteriores sūt materia iuſtitiæ, vt † ſupra habitū eſt. ergo modeſtia magis ē pars iuſtitię, q̄ tēpātię.

¶ 4 Pręt. * Macrobius ſup ſomniū Scipionis ponit multò plures tēperātiæ partes. dicit. n. ꝙ tēperātiā ſeqtur modeſtia, verecūdia, abſtinētia, caſtitas, honeſtas, moderatio, parcitas, ſobrietas, pudicitia. Andronicus etiā dicit, ꝙ familiares tēperantiæ ſunt auſteritas, continētia, humilitas, ſimplicitas, ornatus, bona ordinatio, per ſe ſufficientia. Vr̄ ergo h īſufficiēter Tulli⁹ enumeraſſe tēperantiæ partes.

RESP. Dicēdū, ꝙ ſicut * ſupra dictū eſt, alicui⁹ uirtutis cardinalis triplices partes eſſe pñt. ſ. integrales, ſubiectiuæ, & potētiales. Et dr̄ partes integrales alicui⁹ uirtutis cōditiones, quas neceſſe ē cōcurrere ad uirtutē: & m ſm hoc sūt duæ partes integrales tēperātiæ n. ſ. uerecūdia, p quā aliqs refugit turpitudinē tēpātię cōtrariā, & honeſtas, p q̄. ſ. aliqs amat pulchritudinē tēperātiæ. Nā ſicut ex * dictis patet, ꝓcipuè tēperātia iter uirtutes uēdicat ſibi q̄ndā decorē, & uitia intēperātiæ maximè turpitudinē hn̄t. p Partes aūt ſubiectiuæ alicuius uirtutis dr̄ ſpēs eius. Oportet aūt diuerſificare ſpēs uirtutū ſm diuerſitatē materię, uel obiecti. Eſt aūt tēperātia circa delectatiōes tact⁹, q̄ diuidunt̄ ī duo genera. Nā q̄dā ordinant̄ ad nutrimētū: & d in his quātū ad cibū ē abſtinētia, q̄tū aūt ad potū propriè ſobrietas. Quædā uerò ordinant̄ ad uim gn̄atiuā: & in his quātū ad delectationē pricipalē ipſi⁹ coitus ē caſtitas, quātū aūt ad delectatiōes circūſtātes, puta, q̄ sūt in oſculis, tactib⁹, & amplexib⁹ attēdit̄ pudicitia. ¶ Partes aūt potētiales alicui⁹ uirtutis pricipalis dr̄ virtutes ſecūdariæ, q̄ modū, quē principalis uirt⁹ obſeruat circa aliquā principalē materiā, eundē obſeruāt in qbuſdā alijs materijs, in quibus non eſt ita difficile. Pertinet autē ad

ponit author verecundiā, & honeſtatē partes integrales tēperātiæ. Arguit duplicitet Martinus cōtra hoc. Primò, Nō plus ſpectat ad tēperantiā fugere turpitudinē illi oppoſitā, & amare pulchritudinē eius, q̄ ad fortitudinē refugere turpitudinē, & amare pulchritudinē eius: ſed pp hoc verecūdia, & honeſtas nō ponūtur partes fortitudinis. ergo pp illud nō ſunt ponēdæ partes tēperantiæ. Secundò, Verecūdia, & honeſtas cōmunes ſunt oībus uirtutibus: qa in omni materia turpe eſt recedere a recta rōne, & honeſtū conformare ſe illi. ergo non ſunt partes propriæ temperantiæ.

Porrecta per totum. 695

Inf. q. 145 ar. 4. & q. 157. ar. 3. & q. 160. ar. 1. & 2.

¶ Secundū dubiū eſt de partibus potētialibus tēperātiæ. Arguit enī q; partes aſſignatæ in litera ut potentiales, puta, modeſtia, & māſuetudo, nō sūt partes tēperātiæ potētiales. Primò, Quia ſi eſſet hoc, ideò eſſet, qa modū illū quē obſeruat tēperantia in materia principali, illæ obſeruāt in materia minus principali: ſed hoc non eſt. ergo. Probatur minor, tū qa materia tēperātię, & iſtarū uirtutū non ſunt cōnexæ ergo nō eſt una principalis, & alia minus principalis: tū quia actus, puta, moderatio illarū, nō pendet à moderatione tēperantiæ, aut ecōtra, ac p hoc non eſt vnus actus principalis, & alius ſecundarius. Secundò, Quia ſequeretur q; iuſtitia, & fortitudo eſſēt partes potētiales tēperantiæ. Probatur ſequela, qa ſecundū authorē moderatio eſt difficilior in tēperantia q̄ in iuſtitia, & fortitudine. Tertiò, Quęcūque ſe habent ut partes potentiales, & totū, hoc ideò eſt aut quia certum modum ſubordinationis habent reſpectu unius actus, aut reſpectu plurium actuum ſubordinatorum: ſed hoc eſt falſum, tum quia hæc nō ſufficiunt, tum quia temperantia, & illæ ad nullum unū actum ſubordinantur, tum quia actus illarum non ſubordinantur actibus temperantiæ. Quartò, Quia uidetur multis q; moderatio māſuetudinis ſit difficilior, quam temperantiæ. Nec ualet dicere, q; licèt ſit maioris impetus ira, non tamen eſt tantæ durationis. Hoc enim falſum uidetur de his, quos Ariſt. duros appellat. Quintò, Quia ſequeretur q; affabilitas, ueritas, & eutrapelia eſſent partes potentiales manſuetudinis: quod eſt falſum. Probatur ſequela, quia materia manſuetudinis eſt principalior quàm materiæ iſtarum, & moderatio eius eſt difficilior, quàm moderatio iſtarum.

d. 44. q. 2. ar. 1. ad 3. Et 3. diſt. 33. q. 3. ar. 2.

* Lib. 2. de inuent. in 3. fol. ante fin. lib. † Li. 4. ca. ult. ad fi. tomo 5. * q. 141. art. 4. † q. 58. ar. 8. * Li. 1. ſ. ſõnium Scipionis in 2. fol ante mediū lib. † Lib. 2. de Inuent. in fol. 3. ante fin. lib. * q. 48. & 119.

¶ Tertium dubiū multa continet. Eſt namque de multis in doctrina huius articuli expoſitis. Refert ſiquidem illū ibidē Martinus de uerbo ad uerbum. Deinde ſubdit, Hæc opinio in multis deficit. Primò in hoc, q; quæcūq; uirtus moderatur in alia materia eſt pars temperantiæ: quia ſic omnis uirtus moralis eſſet pars temperātiæ, qm̄ omnis operatur, & moderatur in alia materia. Secūdò deficit in hoc qd dicit, Cōtinētia moderatur motum uoluntatis commotæ ex impetu paſſionis. Primò namq; inquit, uellē ſcire quos motus moderatur cōtinentia, ſi iſti ſunt alii ab his quos moderatur tēperātia, vt author ꝓteſtatur. Secūdò, Volo q; tēperātia moderet aliquos motus. & quæro, an volūtas tunc, uel paulò ante, eſt cōcitata illis motibus, uel nō. Si non, ergo nō habet motus illos. Si ſic, ergo nō ſolū cōtinentia, ſed & moderatur tēperantia motū uoluntatis commotæ ex impetu paſſionis. Tertiò, Cōtinētia p te præter illos motus, quos moderatur tēperantia, moderatur motū uoluntatis impetu paſſionis cōcitatæ. aut p tunc illū motū tēperantia immediatè aliqd poteſt, aut nō. Si non, ergo tēperantia nō uniuerſaliter moderatur oēs delectationes tactus. Si ſic, ergo no eſt opus cōtinētia. Quartò, Volo q; tēperantia moderauerit in aliquo oēs ſuos motus. Hoc ſtante, quæro an poſſibile ſit uoluntatē cōcitari impetu alicuius paſſionis ad cōtinentiam ſpectātis, aut nō. Si ſic, ergo tēperātia nō moderauit oēs motus, contra hypotheſim. Si nō, ergo præter tēperantiā nō eſt opus cōtinentia. Iſtæ, inquit, demōſtrationes uidentur mihi apparentes multum contra opinantem.

Conclu.

* q. 141. ar. 2. ad 3.

Concl. p

D. 1130. *Pars* 1. *Pars* 2. *Pars* 3. *Pars* 4.

¶ Ad primū dubium habetur rñſio in litera. Quo ad uerecundiā quidē in q. ſeq. ar. 1 ad ſecundū: quo ad honeſtatem uerò q. 145. ar. 4. ad tertium. utrobiq; ſiquidē dicitur, q; tam uerecundia, q̄ honeſtas communis eſt multis uirtutibus: ſed appropriatè conueniunt tēperantiæ propter turpitudinem, quā particulariter ſibi uendicant intemperantiæ uitia. Verecundia nāque timor eſt turpis, & opprobrii: honeſtas autem decorem oppoſitum turpitudini, & obſcuritati importat. Vnde ad primum dicitur, q; aliud eſt loqui de turpitudine contracta ad hoc vitium, & aliud de turpitudine abſolutè. Et q; licet cuilibet uirtuti conueniat fugere turpitudinem ſuam, hoc eſt, contractum ad ſuam materiam: quia tamen turpitudo abſolute magis ſaluatur in una materia quam in alia, ideo magis ad unam uirtutem quàm ad aliam ſpeciat fugere turpitudinē. Et propter hanc cauſam magis ſpectat ad temperantiam refugere turpitudinem, quàm ad fortitudinem, licèt temperantia non refugiat niſi ſibi oppoſitā turpitudinem: & ſimile eſt de amore honeſtatis, quia penes oppoſitū attēditur, iuxta illud Apoſtoli. Quæ inhoneſtiora ſunt &c. & per hoc patet ſolutio ad ſecundū, q; ſ. licèt hæc cōmunia ſint multis, appropriatè tñ ſunt partes integrales temperantiæ. Intellige tñ hoc cum grano ſalis inferius in q. 144. ar. 4. ad 4. appoſito. ſ. q; uerecundia eſt pars integralis temperantiæ non tāquam intrans eius conſtitutionē, quia in uirtuoſis non remanet uerecundia, ſed tamquàm diſponens ad temperantiam, iuxta illud Ambroſij. Verecundia iacit prima temperantiæ fundamenta.

¶ Ad ſecundum dubiū de partibus potentialibus dr̄ negando minorē primi argumenti. Et ad probationē primā dr̄, q; materia temperantiæ, & dictarum uirtutum ſunt connexæ uinculo ſimilitudinis, & ordinis in eſſe morali: quoniam omnes conue-

niunt

aiunt in hoc, q̄ præcipua laus earum cōſiſtit in fræno: & inter eas principalior eſt cōcupiſcentia delectabilium tactus. Per hoc patet reſponſio ad ſecundam probationem eiuſdem minoris, quia ſcilicet non requiritur alia dependentia actuum, ſed ſat eſt ſimilitudo & ordo inter actus, vt expoſitum eſt.

¶ Ad ſecundum argumētū negatur ſequela: quia ad hoc, q̄ virtus aliqua ſit adiūcta temperātiæ, non ſufficit q̄ habeat ſaciliorē moderationē, ſed exigit̃ neceſſario q̄ principalis laus illius virtutis conſiſtat in moderatione. *Concluſ.* Conſtat aūt q̄ iuſtitiæ principalis laus non eſt in modo, ſed in debitū reddendo, ſeu rectitudine. Fortitudinis quoq; præcipua laus non eſt in fræno, ſed ī firmitate: & per hoc patet ratio, quare aliquæ virtutes, & non omnes ponūtur partes temperantiæ.

¶ Ad tertium dicitur, quòd actus tēperantiæ ſubordinaī actus adiūctarum: ita q̄ in toto & parte ſunt diuerſi actus, quorū ſecundū ſubordinatur principali nō effectiuè aut finaliter, ſed formaliter, eo modo quo formæ imperfectiores ſubordinātur formis perfectiorib. Iam n. declaratū eſt, quòd eſt inter hæc ſimilitudo & ordo.

¶ Ad quartum dicit̃, quod reſpōſio ibi dicta, quæ eſt authoris. ſ. quòd paſſiones ſecundùm tactū ſunt diuturniores, q̄ paſſiones iræ, eſt bona. Et cū opponitur de duris, reſpōdetur, q̄ paſſiones ſecundùm tactum ſunt, per ſe loquendo, diuturniores q̄ ira durorū: quia in illis eſt continua per totam vitam pugna, in iſtis eſt ad tempus, ſcilicet vſque ad vindictam.

¶ Ad quintum negatur ſequela, tum quia nec veritas, nec affabilitas principaliter laudatur ex modo: ſed veritas ex debito, & affabilitas ex debito condecentiæ, ut patet ex ſupradictis. Et ideò poſitæ ſunt partes iuſtitiæ, tum quia manſuetudo nō eſt virtus principalis, ſed eſt ſub temperantia, vt principali. Nullum tamē inconueniens video, ſi manſuetudini, aut alteri ſecūdariæ virtuti adiungerent̃ aliquæ virtutes ut partes potentiales habētes ſe ad ipſam, ſicut ipſa ſe habet ad prīcipalē ſimpliciter in illo gñe.

¶ Ad tertium dubium, in quo corpus articuli examinatur dicitur, quòd vt ex dictis patet, doctrina authoris in primo nō deficit, ſed ſtat ſolida. Nec ſequitur quòd omnis alia virtus ſit pars temperantiæ, quia licèt qualibet virtus moderetur, non tamen quælibet virtus moderaī, ita quòd moderatio ſit actus ex quo præcipuè laudatur: ſic enim intelligenda ſunt verba authoris. Nec etiam in ſecundo deficit de continentia, quoniam continentia non differt à temperantia, vt arguēs putat. ſ. quòd continentia eſt gradus ſuperueniens temperantiæ, ſed continentia realiter & eſſentialiter differt à temperantia. Continentia enim non moderatur paſſiones, ſed voluntatis motū, ne à multa paſſione cōmota declinet à bono. Temperantia verò moderaī directè paſſiones ipſas ne inſurgant, aut valde paruum. Et ſic per tēperantiam voluntas tamquam in tranquillo operatur: per cōtinentiam verò tamquàm fluctibus agitata. Et per hoc patet ad primū quæſitum, q̄. ſ. cōtinentia moderatur directè actum voluntatis, non paſſiones: temperantia verò ipſas paſſiones.

¶ Ad ſecundum verò dicitur, quòd motus paſſionum antè temperantiam concitant voluntatem, ſed genita temperantia motus nō fluctuant amplius.

¶ Ad Quæſtionem ergo de motibus paſſionū prægeneratorum temperantiæ dī, q̄ ſicut fluctus paulatim decreſcunt ante tranquillitatem maris, ita & motus paſſionum adeò ut propè tranquillitatem tēperantiæ tā parui fiant motus paſſionū, ut aīa diſpoſita ſit ad verā trāquillitatem, & ſic per tales motus non concitatur, aut parū, volūtas: & propterea ſola continentia moderatur motum volūtatis inter fluctus paſſionum, temperantia autē moderatur motum voluntatis cōpeſcendo ne inſurgant fluctus. Diſpoſitio verò propinqua ad tēperantiam mitigādo eoſdem, moderatur motum volūtatis parum, aut nihil cōmotæ. Et quia modicum pro nihilo reputatur, ideo ſoli continentiæ attribuitur moderari motum volūtatis cōmotæ ex fluctib. paſſionū. Et cum dī, ergo voluntas non habuit illos, cōceditur: quia tam parui erāt, vt non commouerēt volūtatem. Paſſiones enim non ſunt in voluntate, ſed in appetitu ſenſitiuo, ī quo eſt temperantia, & non continentia.

Loco citato l arg. 4. — *Loco citato l arg. 4.* — *Q. 155. artic. 1.* — *D. 369.* — *In corpo. artic.*

¶ Ad tertium negatur aſſumptum. ſ. q̄ continentia moderetur & motus quos moderatur tēperantia, & motum voluntatis, ut patet ex dictis. Iſte enim ſupponit vnum falſum. ſ. q̄ continentia & temperantia ſint ſimul in aīa, cum hoc ſit impoſſibile: qm̄ ſi eſt in anima temperantia, iā eſt tranquillitas & continentia non eſt, quæ non niſi in fluctibus inuenitur.

¶ Ad quartum dicitur, q̄ ut patet ex dictis, habita tēperantia & ſtante, non eſt locus continentiæ. Ad id verò quod quæritur, an temperatus poſſit habere motum paſſionis commouentis volūtatem, reſpondet̃ q̄ motus paſſionis cōtra bonum rationis dupliciter poteſt inſurgere in hoīe. Primò, ut inchoet ex imperio volūtatis: & ſic, q̄a tēperatus pōt agere præter, & cōtra ſuum habitum, pōt cōmouere paſſiones concupiſcentiæ, in quibus exardeſcet amplius voluntas &c. ſed hoc non ſpectat ad continētiam vel incontinentiam, ſed ad malitiam: quia continentia & incōtinentia incipiūt à fluctibus paſſionū, ut patet 7. Ethic. Alio modo, ut inchoet ab ipſo appetitu ſenſitiuo: & hoc dupliciter, ſecūdùm duplicem modū, quo natura operatur. ſ. vel vt in pluribus, & per ſe vel vt rarò, & per accidēs. Diſtat ſiquidē tēperatus à cōtinente & incontinēte ex parte appetitus ſenſitiui in hoc, q̄ tēperati appetitus eſt ſic diſpoſitus, ut regulariter, & ut in pluribus non poſſit appetere cōtra bonū rationis. Cōtinētis verò & incōtinētis appetitus ſenſitiuus communiter, & ut in pluribus mouetur cōtra rationis bonū. De poſſibili autē rarò & per accidēs poteſt cōtingere, ut appetitus tēperati, & manſueti vehemē

temperātiam moderari delectationes tactus, quas difficillimū eſt moderari. Vndè* q̄cunq; virtus moderationem quandā operatur in aliqua materia, & refrænationem appetitus in aliquid tēdētis poni poteſt pars tēperantiæ, ſicut virtus ei adiuncta: qđ quidē cōtingit tripliciter. * Vno modo, in interioribus motibus animi. Alio modo, in exterioribus motib⁹, & actibus corporis. Tertio modo, in exteriorib⁹ rebus. Præter motum aūt cōcupiſcentiæ, quē moderatur & refrænat tēperantia, tres motus inueniuntur in anima in aliquid tendentes. Primus quidē eſt motus volūtatis commotæ ex impetu paſſionis: & hūc motū refrænat cōtinētia, ex qua fit vt licet hō immoderatas cōcupiſcētias patiatur, voluntas tñ non vincit. Alius aūt motus interior in aliquid tēdēs eſt, motus ſpei & audaciæ, quæ ipſam conſequit: & hunc motū moderaī, ſiuè refrænat humilitas. Tertius aūt mot⁹ eſt iræ tendens in vindictā, quē refrænat manſuetudo, ſiuè clemētia. Circa motus aūt & act⁹ corporales moderationē & refrænationē facit modeſtia, quā Andronicus in tria diuidit, ad quorū primum ptinet diſcernere qđ ſit faciendū, & quid dimitēdū, & quid quo ordine ſit agēdū, & in hoc firmiter perſiſtere: & quantum ad hoc ponit bonā ordinationē. Aliud aūt eſt, q̄ hō in eo quod agit, decentiam obſeruet: & quātū ad hoc ponit ornatum. Tertium autem eſt in colloquijs amicorū, vel quibuſcunq; alijs: & quantū ad hoc ponit auſteritas. Circa exteriora verò duplex moderatio eſt adhibenda. Primò quidē, vt ſuperflua nō requirant: & quantū ad hoc ponit à * Macrobio parcitas, & ab Andro. p ſe ſufficiētia. Secundò verò, vt hō non nimis exquiſita requirat: & quātū ad hoc ponit* Macro. moderationē, Andro. verò ſimplicitatem.

Ad I. ergo dicēdū, q̄ continentia, differt quidē à virtute, ſicut imperfectum à perfecto, ut *infra dicet, & hoc modo cōdiuiditur virtuti. Conuenit* tñ cū temperantia & in materia, quia eſt circa delectationes tactus: & in modo, quia in quadā refrænatione conſiſtit: & ideò conuenienter ponit pars temperantiæ.

Ad II. dicendum, q̄ clementia, ſiuè manſuetudo non ponit pars temperantiæ propter conuenētiam materiæ, ſed quia cōuenit cum ea in modo refrænandi & moderandi, vt* dictum eſt.

Ad III. dicendū, q̄ circa exteriores actus iuſtitia attēdit id, quod eſt debitū alteri. Hoc aūt modeſtia nō attēdit, ſed ſolum moderationē quādā: & ideò nó

ter moueatur contra bonũ rõnis, ſicut in naturalib⁹ contingit mõſtrũ fieri Sed qm̃ doctrina moralis de his eſt q ſũt vt ĩ pluribus, & cõtinẽtia ac incõtinẽtia, tẽperãtia, & mãſuetudo, & vniuerſaliter virtutes ſecundũ ea q̃ vt ĩ pluribus inueniũtur penſant, ideò de poſſibili morali loquẽdo, dicẽdũ eſt, ꝙ nõ põt inſurgere apud temperatũ & mãſuetũ motus paſſionis cõmouẽtis voluntatẽ, qui pertineat ad continentiam, uel incontinentiam.

*In corp. ar.

ponit̃ pars iuſtitię, ſed tpantię. F

Ad IIII. dicẽdũ ꝙ Tulli⁹ ſub modeſtia cõprehẽdit oĩa illa q̃ ptinẽt ad moderationẽ corporaliũ motuũ, & exteriorũ rerũ, & ẽt moderationẽ ſpei, quã *diximus ad humilitatem ptinere.

QVAESTIO CXLIIII.

De partibus temperantiæ in ſpeciali, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde conſiderãdũ eſt de partib⁹ tẽperantiæ in ſpeciali. Et primò, de partibus quaſi integralibus, quæ ſunt verecundia, & honeſtas. G

Circa verecundiam autem quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum verecundia ſit virtus.

¶ Secundò, De quibus ſit verecundia.

¶ Tertiò, A quibus homo verecundatur.

¶ Quartò, Quorum ſit verecundari.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum verecundia ſit virtus.

Perfecta per totũ.

696

3. diſt. 23. q. 1. art. 3. q. 2. ad 2. Et 4. diſt. 14. q. 1. at. 1. q. 2. ad 5. Et veri. q. 26. artı. 6. ad 15. Et 4. Ethi. le. 17. pri. Lib. 2. c. 6. tom. 5. †Li. 2. c. 7

Ad primvm ſic proceditur. Videtur ꝙ verecũdia ſit virtus. Eſſe. n. in medio ſecũdum determinationẽ rationis, eſt proprium virtutis, vt patet ex diffinitione virtutis, quæ ponitur in 2. *Ethi. ſed verecundia cõſiſtit in tali medio, vt patet per† Philo ibidem. ergo ʰ verecundia eſt uirtus. H

¶ 2 Prẹt. Oẽ laudabile vel eſt uirtus, vel ad virtutẽ ptinet: ſed verecundia eſt, quoddã laudabile, nõ eſt aũt pars alicuius uirtutis. Nõ. n. eſt pars prudẽtiæ, qa non eſt in rõne, ſed in appetitu: neq; ẽt eſt pars iuſtitiæ, quia uerecundia paſſionẽ quandã importat, iuſtitia aũt non eſt circa paſſiones. Similiter õn eſt pars fortitudinis, quia ad fortitudinem, pertinet perſiſtere & aggredi, ad verecundiam autem refugere aliquid. ʰ Neque etiam eſt pars temperantiæ, quia temperantia eſt circa concupiſcẽtias, uerecundia autẽ eſt timor quidã, ut patet per *Philo. in 4. Ethi. & per Damaſ. in 2. *lib. Relinquitur ergo ꝙ verecundia ſit uirtus.

*Li. 4. ca. vlt. to. 5. Dama. li. 2. c. 5.

¶ 3 Præt. ʰ Honeſtum cum virtute conuertitur, ut patet per† Tullium in 1. de Offi. ſed uerecundia eſt quædam pars honeſtatis. dicit. n. *Amb. in 1. de offic. ꝙ verecũdia eſt ſocia, ac familiaris mẽtis placiditati, proteruiam fugitãs, ab omni luxu aliena, ſobrietatẽ diligit, & honeſtatẽ fouet, & decorẽ requirit. ergo uerecundia eſt uirtus.

*Lib. 1. in ca. de tẽperantia. *Amb. li. 1. cap. 42. paulo ... ī in. to. 1

¶ 4 Præt. Oẽ uitium ᵏ opponit̃ alicui ʰ virtuti: ſed quędam uitia opponuntur uerecundiæ, ſcilicet inuerecũdia, & inordinatus ſtupor. ergo uerecũdia eſt uirt⁹.

¶ 5 prẹt. Ex actib⁹ ſimiles habitus generant̃, vt dr̃ ĩ 2. *Ethic. ſed uerecũdia iportat actũ laudabilẽ. ergo ex multis talib⁹ actibus cauſatur ʰ habitus: ſed habitus laudabilium operum eſt uirtus, ut patet per Philoſ. in 1. *Ethic. ergo uerecundia eſt uirtus.

*Li. 2. c. 1. & 2. to. 5.

Sed contra eſt, quod *Phi lo. dicit in 2. & 4. Ethic. uerecundia non eſſe uirtutem.

*Lib. 2. c. 5. & 6. hũ *Lib. 2. c. 7. nõ multum a fine, & lib. 4. c. vlt. tomo 5.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ uirt⁹ dupliciter accipit̃, ꝓpriẽ. ſ. & cõiter. Propriè qdẽ uirtus pfectio qdã ẽ, ut dr̃. 1 7. †Phyſi. & iõ oẽ illud qđ repugnat pfectioni, ẽt ſi ſit bonũ, deficit à rõne uirtutis: uerecũdia ãt repugnat pfectioni. ẽ. n. timor alicui⁹ turpis, qđ. ſ. ẽ exprobrabile. Vñ *Damaſ. dicit, ꝙ uerecũdia ẽ timor de turpi actu. Sicut ãt ſpes ẽ đ bono poſſibili & arduo, ita ẽt timor eſt de malo poſſibili & arduo, vt *ſup. habitũ ẽ, cũ de paſſionib⁹ agere tur. Ille ãt q ẽ pfect⁹ ſm habitũ virtutis, nõ apprehẽdit aliqd ex ꝓbrabile, & turpe ad faciendũ, vt poſſibile & arduũ. i. difficile ad uitandũ: neq; ẽt actu facit aliqd turpe, vñ opprobriũ timeat. Vñ *uerecũdia, ꝓpriẽ loquẽdo, nõ ẽ uirt⁹, *deficit. n. à pfectiõe uirtutis. Cõiter ãt dr̃ uirt⁹ oẽ qđ ẽ bonũ & laudabile ĩ humanis actib⁹, uel paſſionib⁹: & ᵖ ſm hoc qñq; uerecũdia dr̃ uirtus, ᵍ cum ſit quędam laudabilis paſſio.

+ Libr. 7. tex. 17. & 18. tom. 2. *Li. 2. ca. 15.

*1. 2. qu. 40. artı. 1. & q. 42. artic. 3. & q. 41. artı. 2.

Ad I. ergo dicendũ, ꝙ eſſe in medio non ſufficit ad rõnẽ uirtutis, q̃uis ſit una particula poſita in virtutis diffinitione: ſed requirit̃ ulterius, ꝙ ſit habitus electiuus. i. ex electione operãs. Verecundia aũt nõ nominat habitũ, ſed paſſionẽ: neq; mot⁹ ei⁹ ẽ ex electiõe, ſed ex ipetu quodã paſſio. vñ deficit à rõne uirtutis. I

Ad II. dicendũ, ꝙ ſicut *dictũ eſt, uerecũdia eſt timor turpitudinis, & exprobrationis. *Dictũ ẽ aũt ſupra, ꝙ vitiũ itẽperantię eſt turpiſsimũ & maximẽ exꝓbrabile: & iõ uerecũdia pricipali⁹ ptinet ad tẽperãtiã, q̃ ad aliquã aliã virtutẽ rõne motiui, qđ eſt turpe nõ aũt ſm ſpeciẽ paſſiõis, q̃ ẽ timor. Scđm tñ ꝙ uitia alijs uirtutib⁹ oppoſita ſunt turpia & exꝓbrabilia, põt ẽt uerecũdia ad alias uirtutes ptinere. K

In corp. art.

Q. 142. artic. 4.

Ad III. dicẽdũ, ꝙ uerecũdia fouet honeſtatẽ remouendo ea q̃ ſũt honeſtati cõtraria, ñ ita ꝙ ptigat ad pfectã rõnẽ honeſtatis.

SVP. Q. CXLIIII. ARTIC. I.

In art. 1. q. 144. dubium occurrit ad hominẽ circa rõnẽ: Quare uerecũdia nõ ſit virtus: qm̃ ſi rõ allata in litera valet, ſequitur ꝙ pęnitẽtia nõ erit virtus: qm̃ ſicut non cõuenit uiro pfecto virtute cõmittere, aut timere turpe & exꝓbrabile, ita nõ cõuenit eidem cõmittere crimẽ, qd eſt materia pęnitentiæ. Et ſi cõmiſiſſe peccatũ ſufficit ad virtutẽ pœnitẽtiæ, ſufficere quoq; debet cõmiſiſſe turpe ad virtutẽ uerecũdię. ¶ Ad hoc reſpõdet author inferius in quæ. 85. tertiæ partis, vbi dicit nõ eſſe eandẽ rationẽ de pœnitentia & verecũdia, quia verecundia reſpicit turpe nõ ſolùm vt præteritũ, ſed vt pſens: pęnitentiam aũt vt pteritũ. Repugnat autẽ virtuoſo habere turpe pſens, nõ autẽ habuiſſe, cũ ex vitioſo fiat quis virtuoſus. Veruntamẽ cũ his omnibus teneas pœnitẽtiam non eſſe virtutẽ niſi ex ſuppoſitione: quoniam non pertinet ad perfectionem hominis ſimpliciter, ſed ex ſuppoſitione peccati, vt in vlti. arti. ibidẽ author docet. Et ꝓpterea in primo articul. ibidem dicit, magis de pœnitentia quàm de verecundia poteſt dici, quòd eſt virtus propter dictam rationem. Notanter dixit ly magis, quia neutra eſt ſtudioſa, niſi ex ſuppoſitione. ¶ In reſponſione ad tertium eiuſdem articuli, aduerte diſtinctionem, ꝙ ſcilicet ex frequentatis laudabilibus actibus ſimilib⁹ generatur quandoq; habitus uirtutis ad ſimiles actus, ſicut fabricãdo faber fimus: & quandoque generatus virtutis habitus non ad ſimiles actus, ſed ad effectus eorũ. Ex multotiens enim verecundari non cauſatur virtus verecundandi, ſed uirtus vitãdi turpia, quod eſt effectus verecundiæ: timens ſiquidem turpe, vitat illud. Ratio autẽ diuerſitatis eſt, quia actus quidam ſecundùm ſuum genus ſpectãt ad genus virtutis, vt operari iuſtum, fortè, aut temperatum &c. Quidã uerò ſecundũ ſe non attingunt ad virtutis genus, ſed ſecundum ſuum effectum. Et propterea in illis ex operibus iuſtis fit iuſtitia, & ex operibus fortibus fortitudo. In iſtis autem ex operibus verecundiæ, non verecũdiæ virtus, ſed temperantiæ virtus fit. Per hoc autem quòd negamus ex talibus operibus generari virtutem verecũdiæ, intelligas quòd

Conclu. 1

Concl. 2

Diffinitio uirtutis.

etiam

etiam negamus gra- tia ex talib. habituale quandā diſpoſitionē ad uerecūdādū, q̄ nō eſt uirtus. Ex frequē- tibus ſiquidē actibus uerecundiæ aſſueſcit pars ſenſitiua ad act^9 uerecundiæ, ſicut ex aliis cōſueti ſumus ad ſimilia. Et in tantum hoc vr̄ inue- niri, ut ēt q̄nq; perfe- ctos uiros uerecūdos eſſe beati Bernardi vita teſtari uideatur.

SVP. QV. CXLIIII. ARTIC. II.

IN art. 2. eiuſdē q̄ſt. colligē materiā ue- recūdiæ ,ppriā eē vi- tuperiū, & cōſeq̄uen- ter actū turpē, vel de- fectū: q̄m deſpicitur primò culpa, & apud hoīes defectus igno- bilitatis, paupertatis & hmōi. Vituperia aūt pp uirtutes non ſunt materia uerecū- diæ, q̄ eſt timor lau- dabilis, ſed potius ti- moris uituperabilis, q non ſignificaī noīe verecundiæ, ut patet 2. Eth. ubi uerecūdia inter laudabilia com putaī. Et hęc ſufficiāt pro ſequentibus duobus articulis.

Ad IIII. dicendū, q̄ qlibet defectus cauſat uitium, nō aūt quodlibet bonū ſufficit ad rō- nem uirtutis: & iō non oportet q̄ omne illud, cui directè oppo nitur uitium, ſit uirtus: quamuis oē uitiū opponatur alicui vir- tuti ſecundum ſuam originem. Et ſic inuerecundia inquantum prouenit ex nimio amore tur- pitudinū, opponitur tēperātię.

Ad v. dicendum, q̄ ex multo tiēs uerecundari cauſatur habi tus uirtutis acqſitæ, per quam aliquis turpia uitet, de qbus eſt verecundia: non aūt ut aliquis vlterius verecundeī. Sed ex illo habitu uirtutis acquiſitæ ſic ſe hēt aliqs, q̄ magis verecunda- reī, ſi materia verecūdię adeſſet

ARTICVLVS II.

Vtrum uerecundia ſit de turpi actu.

Perrecta per totum. 697

ADSECVNDVM ſic proceditur. Vr̄ q̄ verecūdia non ſit de turpi actu. Dicit n. Philoſophus in 4.* Ethi. q̄ uerecundia eſt ti- mor h ingloriationis: ſed q̄nq; illi qui nil turpe operantur, in- gloriationem ſuſtinent, ſecūdū illud Pſ. 68. Propter te ſuſtinui opprobrium, operuit confuſio faciem meam. er- go uerecundia non eſt propriè de turpi actu.

4. diſt. 14. q. 1. art. 3. q. 2. ad 5. Et ver. q. 26. arti. 4. ad 7. & ar ti. 6. ad 15 Et pſal. 43 Et 4. Ethi. lec 17.

* Li. 4. ca. vl. i prin. tom. 5.

¶2 Præt. Illa ſolùm uidentur eſſe h turpia, quæ ha- bent rationem peccati: ſed de quibuſdā homo ve- recundatur quæ non ſunt peccata, puta, ſi aliquis exerceat ſeruilia opera. ergo videtur quòd vere- cundia non ſit propriè de turpi actu.

¶3 Præt. h Operationes uirtutū nō ſunt turpes, ſed pulcherrimæ, ut dr̄ in 1.* Eth. ſed q̄nq; aliqui vere- cundanī aliqua opera uirtutis facere, ut dr̄ Luc. 9. Qui erubuerit me, & meos ſermones, hūc fili^9 hois erubeſcet &c. ergo uerecūdia nō eſt de turpi actu.

*Li. 1. c. 8. a medio, tom. 5.

¶4 Præt. Si verecūdia ,ppriè eēt d̄ turpi actu, opor teret q̄ de h magis turpib. hō magis uerecundareī: ſed q̄nq; hō plus uerecundaī de his q̄ ſunt minus peccata, cū tn̄ de grauiſſimis qbuſdā peccatis glo rietur, ſm̄ illud Pſ. 51. Quid gloriaris in malitia? er go uerecundia non propriè eſt de turpi actu.

Sed contra eſt, q̄ * Damaſ. dicit in 2. lib. & * Greg. Nyſſenus, quòd uerecundia eſt timor in tur- pi actu, uel in turpi perpetrato.

* Damaſ. li. 2. c. 15. * Nyſſen^9 libr. 4. de creat. ho- minis. ca. 24.

Respon. Dicēdū, q̄ ſicut * ſupra dictum eſt cùm de paſſione timoris ageret, timor ,ppriè ē de ma- lo arduo, quod. ſ. difficile uitaī. Eſt aūt duplex tur- pitudo. Vna quidem uitioſa, quæ. ſ. conſiſtit in de- formitate actus voluntarij: & hęc ,ppriè loquēdo, non hēt rōnē mali ardui. Quod. n. in ſola uolunta te conſiſtit, non vr̄ eſſe arduum, & eleuatū ſuper hois poteſtatem, & pp hoc non apprehendit ſub rōne terribilis. Et pp hoc Philoſophus dicit in 2.* Rhet. q̄ horum malorum non eſt timor. Alia autē

* 1. 2. q. 41 ar. 2. & 42 ar. 3.

*Li. 2. c. 5. cir. med. tom. 6.

eſt turpitudo quaſi pœnalis, quæ quidem cōſiſtit in uituperatione alicuius, ſicut quædā claritas glo riæ cōſiſtit in honoratione alicuius. Et quia hmōi uituperiū hēt rōnē mali ardui, ſicut honor habet rōnē boni ardui, m verecūdia q̄ eſt timor turpitu- dinis, primò & pricipr̄ reſpicit vituperiū, ſeu op- probriū.* Et qa uituperiū ,ppriè debeī uitio, ſicut honor uirtuti, iō m et ex cōſequēti uerecundia re- ſpicit turpitudinē vitioſā: * vñ ſicut Phil. dicit i 2.* Rhet. minus hō uerecūdaī de defectib. q nō ex ei^9 culpa ,pueniūt. m Reſpicit aūt vere cūdia culpā du plr̄.* Vno mō, ut aliquis deſinat uitioſa agere pp timorē uituperij. Alio mō, ut hō in turpibus quæ agit, uitet cōſpectus publicos pp timorē uitupe- rij, quorū primū, ſm̄ Greg. Nyſſenū ptinet ad eru beſcentiā, ſecundū ad uerecūdia. Vñ ipſe dicit, q̄ q verecundaī, occultaī ſe in his quæ agit: qui ve- rò erubeſcit, timet incidere in ingloriationem.

Conclu. m

Concluſio- nis prima pars 1.

*Li. 1. c. 6. ah mediū tom. 6.

Concluſio- nis ſecūda pars 2.

* Nyſſen^9 libr. 4. de creat. ho- minis, ca. 14.

Ad primvm ergo dicēdum, q̄ verecūdia reſpi cit propriè ingloriationem ſm̄ q̄ debetur culpa, quæ eſt defectus uoluntarius. Vnde Phil. dicit in 2. Rhet. q̄ omnia illa hō magis uerecūdaī, quorum ipſe eſt cā. Opprobria aūt quę inferuntur alicui pp uirtutem, uirtuoſus quidem contemnit, quia indignè ſibi irrogantur: ſicut de magnanimis Phi- loſophus dicit in 4.* Ethi. & de Apoſtolis dr̄ Act. quinto, q̄ ibant Apoſtoli gaudentes à conſpectu concilij: quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ie ſu contumeliam pati. Ex imperfectione autē vir- tutis contingit q̄ aliquis uerecundetur de oppro brijs, quæ ſibi inferuntur propter uirtutem: quia quantò eſt aliquis magis uirtuoſus, tantò magis contemnit exteriora bona, uel mala. Vnde dicit Iſa. 51. Noli timere opprobrium hominum.

li. 2. ca. 6. aliquātu- lum ante med. c. 6. * li. 4. c. 3. tom. 5.

A ly eo &c. conij- ce, quis ſit perfe- ctus uel im perfectus uirtute.

Ad II. dicēdū, q̄ ſicut honor, ut * ſupra habi- tum eſt, q̄uis nō debeatur verè niſi ſoli uirtuti, re- ſpicit tn̄ quandam excellentiam: ita etiam uitupe- rium, q̄uis debeatur propriè ſoli culpæ, reſpicit ta men ad minus ſm̄ opinionem hominum, quęcūq; defectum. Et iō de paupertate, & ignobilitate, & ſeruitute, & alijs huiuſmodi aliquis uerecundaī.

*q. 63. ar- tic. 3.

Ad III. dicendū, q̄ de operibus uirtuoſis, in ſe conſideratis, non eſt uerecūdia. Contingit tn̄ per accidens q̄ aliquis de his verecundeī vel inquātū hn̄r ut uitioſa, ſecundùm hominum opinionem, vel inquantum homo refugit in operibus uirtutis notam de præſumptione, aut ēt de ſimulatione.

Ad IIII. dicēdum, q̄ q̄nq; contingit aliqua gra uiora peccata minus eſſe verecūdabilia, vel quia minus habent de rōne turpitudinis, ſicut peccata ſpūalia q̄ carnalia, vel qa in quodā exceſſu tpalis boni ſe habēt: ſicut magis uerecundaī hō de timi- ditate, q̄ de audacia, & de furto, q̄ de rapina, pp quandam ſpeciem poteſtatis. Et ſimile eſt in alijs.

ARTICVLVS III.

Vtrum homo magis verecundetur à perſonis coniunctis magis.

Perrecta per totum. 698

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur q̄ homo non magis verecundeī a perſonis magis con iunctis. Dicitur enim in 2.* Rhet. q̄ homines ma- gis erubeſcunt ab illis, à qbus uolūt in admiratio- ne

li. 2. ca 6. circa me- dium & poſt me.

ne haberi:ſed hoc maximè appetit homo a melioribus,qui quandoque non ſunt magis coniuncti. ergo hō non magis erubeſcit de magis coniūctis.

¶2 Præt. Illi vīr eſſe magis coniuncti, qui ſunt ſimiliū operū: ſed hō non erubeſcit de ſuo pctō ab his, quos ſcit ſibi pctō ſubiacere, qa ſicut dr̄ in 2.* Rhet. Quæ qs ipſe facit, hæc pximis nō uetat. ergo hō nō magis verecundat̄ a maximè coiūctis.

* colligit ex li. 2. c. 6. to. 6.

¶3 Præt. Philoſophus dicit in 2.* Rhet. q̄ hō magis verecundat̄ ab his, qui ppalant multis qđ ſciunt, ſicut ſunt irriſores, & fabularū fictores: ſed illi q ſunt magis coniuncti non ſolent vitia propalare. ergo ab eis non maximè eſt verecundandum.

* Li. 2. c. 6 a med. t. 6

¶4 Præt. Philoſophus * ibidem dicit, q̄ hoīes maximè uerecundantur ab eis, inter quos in nullo defecerunt, & ab eis a quibus primò aliquid poſtulant, & quorum nunc primò volūt eſſe amici: huiuſmodi autem ſunt minus coniuncti. ergo non magis verecundatur homo de magis coniunctis.

* Li. 2. rhe to. ca. 6. a med. t. 6.

Sed contra eſt, q̄ dicitur in * 2. Rheto. q̄ eos, qui ſemper aderunt, homines magis erubeſcunt:

* Li. 2. c. 6 a med. t. 6

Respon. Dicēdū, q̄ cū uituperiū honori opponat̄, ſicut honor iportat teſtimoniū quoddā de excellētia alicui9, & pcipuè q̄ ē ſm̄ uirtutē: ita ēt opprobriū, cuius timor eſt uerecūdia, importat teſtimoniū de defectu alicui9, & pcipuè ſm̄ aliquā culpā. & iō quātò teſtimoniū alicui9 reputat̄ maioris pōderis, tātò ab eo aliqs magis uerecūdat̄. Pōt āt teſtimoniū aliqđ maioris pōderis reputari, vel pp eius certitudinē ueritatis, vel pp effectū. Certitudo aūt ueritatis adeſt teſtimonio alicui9 pp duo. Vno qdē mō, pp rectitudinē iudicij, ſicut patet đ ſapiētib. & virtuoſis, a qb. hō & magis deſiderat honorari, & magis verecūdat̄. Vñ a pueris, & beſtijs null9 verecūdat̄ pp defectū recti iudicij, q ē ī eis. Alio mō pp cognitionē eorū de qb. eſt teſtimoniū, qa unuſqſq; bñ iudicat q̄ cognoſcit: & ſic magis uerecūdamur a pſonis cōiūctis, q̄ facta nr̄a magis cōſiderāt. A peregrinis aūt & omnino ignotis, ad quos facta nr̄a nō pueniunt, nullo mō verecūdamur. Ex effectu aūt eſt aliqđ teſtimoniū magni pōderis, pp iuuamētū & nocumētū ab eo pueniens: & iō magis deſiderant hoīes honorari ab his q pñt eos iuuare, & magis verecūdātur ab eis qui pñt nocere. Et inde ēt eſt, q̄ quātū ad aliquid magis uerecūdamur a pſonis cōiunctis, cum quibus ſp ſumus conuerſaturi, quaſi ex hoc nobis ppetuum proueniat detrimentū: quod aūt puenit à peregrinis, & tráſeuntibus, quaſi citò ptrāſit.

Conclu. m

Conclu. p

Ad primvm ergo dicēdū, q̄ ſilis rō eſt pp quā verecūdamur de meliorib. & magis cōiūctis: quia ſicut meliorum teſtimoniū reputat̄ magis efficax pp uniuerſalē cognitionē, quā habēt de rebus, & immutabilē ſniam à ueritate: ita ēt familiariū pſonarum teſtimoniū vr̄ magis efficax pp hoc, quia magis cognoſcūt particularia, q̄ circa nos ſunt.

Ad II. dicēdū, q̄ teſtimoniū eorū, q ſūt nobis cōiūcti ī ſilitudine pcti, ñ reformidam9: qa ñ æſtimamus q̄ defectū nr̄m ap pɫēdat, ut aliqđ turpe.

Ad III. dicendū, q̄ a propalantibus uerecundamur propter nocumentum indè proueniens, quod eſt diffamatio apud multos.

Ad IIII. dicendū, q̄ ēt ab illis, inter quos nihil mali fecimus, magis uerecūdamur pp nocumētū ſequēs, qa. ſ. p hoc amittimus bonā opinionē, quā de nobis hēbant: & ēt qa cōtraria iuxta ſe poſita maiora vīr. Vñ cū aliquis ſubito de aliquo, quem bonū æſtimauit, aliqđ turpe pcipit, apphēdit hoc ut turpius. Ab illis aūt a qb. aliqđ de nouo poſtulamus, uel quorū nūc primò uolum9 eē amici, magis uerecūdamur pp nocumētū idē, puenies, qđ ē impedimētū iplēdę petitiōis, & amicitię cōſumādę.

Articvlvs IIII.

Vtrum etiam in uirtuoſis hominibus poſſit eſſe uerecundia. — Porrecta per totum.

Ad qvartvm ſic procedit. Vr̄ q̄ etiam in uirtuoſis hominib. poſſit eſſe verecundia. Contrariorū.n. cōtrarij ſunt effectus: ſed illi qui ſunt ſupabūdātis malitię ñ uerecūdant̄, ſm̄ illud Ier. 3. Frōs mulieris meretricis fctā eſt tibi, neſciſti erubēſcer̄. ergo illi q ſūt uirtuoſi magis verecūdant̄. 699

Pſalm. 41 Et 4. ethi. lect. 17.

¶2 Præt. Philoſophus dicit in 2.* Rhet. q̄ homines non ſolùm erubeſcunt uitia, ſed etiam ſigna uitiorum, quæ quidem contingunt etiā eſſe in virtuoſis. ergo in uirtuoſis poteſt eſſe uerecundia.

* Li. 2. c. 6. a med. t. 6

¶3 præt. Verecūdia eſt timor ingloriationis: ſed cōtingit aliquos uirtuoſos inglorioſos eſſe, puta, ſi falſę diffamentur, uel ēt indignè opprobria patiant̄ ergo uerecundia pōt eſſe in hoīe uirtuoſo.

¶4 Præt. Verecundia eſt pars tēperantiæ, ut* dictū eſt: pars aūt non ſeparat̄ à toto. cū ergo tēperātia ſit in homine uirtuoſo, vr̄ q̄ ēt uerecundia.

* q. præc.

Sed contra eſt, quod * Philoſophus dicit in 4. Eth. quòd uerecundia non eſt hominis ſtudioſi.

* Lib. 4. ca. vl. i med. tom. 5.

Respon. Dicēdū, q̄ ſicut* dictū eſt, uerecundia eſt timor alicuius turpitudinis. Quòd autē aliqđ malū nō timeat̄, pōt pp duplicē rōnē cōtingere. Vno mō, quia nō æſtimat̄ ut malū. Alio mō, quia nō æſtimat̄ ut poſſibile, uel ut difficile uitari: & ſm̄ hoc, verecundia deficit in aliquo dupłr. Vno mō, quia ea q̄ ſunt erubeſcibilia, nō apphendunt̄, ut turpia: & hoc mō carēt uerecūdia hoīes in peccatis profundati, qbus ſua peccata nō diſplicent, ſed magis de eis glorianī. Alio mō, qa nō apphendūt turpitudinē ut poſſibilē ſibi, uel quaſi nō facilè uitabilē: & hoc mō, ſenes, & uirtuoſi uerecundia carēt. Sūt tñ ſic diſpoſiti, ut ſi in eis eſſet aliqđ turpe, de hoc uerecūdarēt: Vñ Philoſophus dicit in 4. Eth. q̄ uerecūdia eſt ex ſuppoſitiōe ſtudioſi.

* ar. 1. & 2 huius qſt.

Conclu. m

Conclu. p

Ad primvm ergo dicēdum, q̄ defectus uerecūdiæ cōtingit in peſſimis, & optimis uiris ex diuerſis cauſis, ut* dictū eſt. Inuenit̄ aūt in his, q mediocriter ſe habēt ſm̄ q̄ eſt in eis aliqđ de amore boni, & tamen non ſunt totaliter immunes à malo.

Li. 4. c. vlt. ad fi. to. 5

* In corp. art.

Ad II. dicēdum, q̄ ad uirtuoſum ptinet nō ſolū uitare uitia, ſed ēt ea q̄ habēt ſpēm uitiorū, ſm̄ illud 1. ad Theſ. 5. Ab oī ſpecie mala abſtinete uos. Et Philoſophus dicit in 4.* Eth. q̄ uitanda ſunt virtuoſo tam ea quæ ſunt mala ſecundùm ueritatē, q̄ ea quæ ſunt mala ſecunnùm opinionem.

Officiū verecundiæ uirtuoſi.

* Li. 4. ca. vlt. t. 5.

Ad III. dicendum, q̄ infamationes, & opprobria uirtuoſus, ut* dictū eſt, cōtēnit, quaſi ea quib. ipſe non eſt dignus. Et ideo etiā nec de his multū

* artic. 2. ad 2.

verecun-

verecundatur. Eſt tñ aliquis motus verecundię p̄ueniens rationem, ſicut & cæterarum paſſionum.

AD IIII. dicēdũ, ꝙ verecũdia non eſt pars tēperātiæ quaſi interās eſſentiā eius, ſed quaſi diſpoſitiuè ſe habens ad ipſam. Vñ* Amb. dicit in lib. de offic. ꝙ verecũdia iacit prima temperantię fundamēta, inquantũ. ſ. incutit horrorem turpitudinis.

* Lib. 1. c. 43. parũ a principi. tom. 1.

SVPER QV. CXLV.

IN tota q. 145. hoc unum ſcribendũ occurrit, ꝙ honeſtũ aliter ſumitur hic, & aliter in prima parte, ubi bonum cõuerſum cum ente diuiſum eſt ſufficiēter p honeſtũ, utile, & delectabile. Aliter autē dico, non in ſignificatione, ſed in amplitudine. Vtrobiq; ſiquidem ſignificat appetibile pp ſe, ſed ibi in tota ſua amplitudine: hic uerò ſumit appropriatè ad moralia. Et iõ honeſtum coincidit hic cũ uirtute, ſeu uirtuoſo, & fęlicitas ac Deus ſupra honeſtatē, ſicut ſupra uirtutem eminent. Rõ aũt appropriationis in art. 1. in reſpõſione ad ſecundum explicatur: q̄a ſcilicet ſuperiora ſũt nobis p experiētiam incognita in uirtutibus aũt quotidie nos exercere oportet. Honeſtũ ergo appropriatè ſumptum, eſt idē ꝙ decorũ, & concurrit in idem ſubiecto tam cum utili, ꝗ cũ delectabili, particulariter tamen & non uniuerſaliter utroq; ſumpto, quia ſcilicet omne honeſtum eſt aliquod utile, & aliquod delectabile.

QVAESTIO CXLV.

De honeſtate, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE cõſiderandum eſt de honeſtate.

Et circa hoc quęrunt̄ quatuor.

¶ Primò, Quomodo honeſtum ſe habeat ad uirtutem.

¶ Secundò, Quomodo ſe habeat ad decorem.

¶ Tertiò, Quomodo ſe habeat ad utile, & delectabile.

¶ Quartò, Vtrum honeſtas ſit pars temperantiæ.

ARTICVLVS I.

Vtrum honeſtum ſit idem virtuti.

Porrecta per totum. 700 Inf. art. 2. cor. & ad 3, & ar. 3. cor.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur ꝙ honeſtũ non ſit idem virtuti. Dicit enim* Tulli⁹ in ſua rhetor. honeſtum eſſe qđ pp ſe appetitur: uirtus autem non appetitur pp ſeipſam, ſed pp fęlicitatem. dicit enim Phil. in 1.† Ethic. ꝙ fęlicitas eſt præmium uirtutis & finis. ergo honeſtum non eſt idem uirtuti.

* lib. 2. de inuentione in fol. 4. ante fi. † Li. 1. c. 9. tom. 5.

¶ 2 Præt. Secundum* Iſid. honeſtas dr̄ quaſi honoris ſtatus: ſed multis alijs dētur honor q̄ uirtuti. nā virtuti propriè debetur laus, vt dicitur in 1.† Ethi. ergo honeſtas non eſt idem uirtuti.

* L. b. 10. etymol. ca. 8. incipit: humilis ī prin. illius. † cap. 12.

¶ 3 Præt. Principale uirtutis cõſiſtit in interiori electione, ut Philoſophus dicit in 8* Eth. honeſtas autem magis uidetur ad exteriorem cõuerſationem pertinere, ſecundum illud 1. ad Cor. 14. Omnia honeſtè, & ſecundum ordinem fiant in uobis. ergo honeſtas non eſt idem uirtuti.

* Lib. 8. c. 13. in fine tom. 5.

¶ 4 Præt. Honeſtas uidetur cõſiſtere in exterioribus diuitijs, ſecundum illud Eccleſ. 11. Bona & mala, uita & mors, paupertas & honeſtas, utraque à Deo ſunt: ſed in exterioribus diuitijs non conſiſtit uirtus. ergo honeſtas non eſt idem uirtuti.

SED CONTRA eſt illud, qđ* Tullius dicit in 1. de offic. & in 2. rhetor. diuidens honeſtum in quatuor principales uirtutes, in quas etiam diuiditur uirtus. ergo honeſtum eſt idem uirtuti.

* Li. 1. ſe. de 4. uirtutib⁹, vñ oĩa officia manant.

RESP. Dicēdũ, ꝙ ſicut* Iſid. dicit, honeſtas dicitur quaſi honoris ſtatus. unde ex hoc uidet̄ aliquid dici honeſtum, quod eſt honore dignum. Honor aũt, ut* ſupra dictum eſt, excellētiæ debetur. Excellentiæ aũt hominis maximè conſideratur ſecundum uirtutem, quæ eſt diſpoſitio perfecti, ut

* Loco citato ī argu. 2.

A dicitur in 7.* Phyſic. Et ideò * honeſtum, propriè loquendo, in idem refertur cum uirtute*.

* q. præt. v. 2. ad 2. * li. 7 tex. 17. & 18. tom. 2. *Conclu.*

AD PRIMVM ergo dicēdũ, ꝙ ſicut† Philoſophus dicit in 1. Eth. eorum, quæ pp ſe appetuntur, quędam appetuntur ſolum pp ſe, & numquam ꝑpter aliud, ſicut fęlicitas quæ eſt ultimus finis: quædam uerò appetuntur & pp ſe, inquantum habent in ſeipſis aliquam rõnem bonitatis, ēt ſi nihil aliud boni p ea nobis accideret, & tñ ſunt appetibilia pp aliud, inquantũ. ſ. perducunt nos in aliqđ bonũ pfectius: & hoc mõ uirtutes ſunt pp ſe appetēdæ. Vñ Tullius dicit in 2.* rhetor. ꝙ quiddā eſt qđ B ſua ui nos allicit, & ſua dignitate trahit, ut uirtus, ueritas, ſcientia: & hoc ſufficit ad rõnem honeſti.

† Li. 1. c. 7. tom. 5. * Lib. 2. de inuentione in fol. 4. ante finē libri.

AD II. dicēdum, ꝙ eorum quæ honorantur p̄ter uirtutem, aliquid eſt uirtute excellentius, ſcilicet Deus, & beatitudo: & hmõi non ſunt nobis p experientiam nota, ſicut uirtutes, ſecundũ quas quotidie operamur: & iõ uirt⁹ magis ſibi uēdicat nomē honeſti. Alia uerò q̄ ſunt infra uirtutē, honorant̄ inquātũ coadiuuāt ad opera virtutis, ſicut nobilitas, potētia, & diuitiæ. Vt n. Philoſophus dicit in 4.* Eth. hmõi honorant̄ à quibuſdam, ſed ſm veritatē ſolus bonus eſt honorandus. Bonus autē C eſt aliquis ſm uirtutem: & ideò virtuti quidem debetur laus ſecũdũ ꝙ eſt appetibilis propter aliud: honor autem prout eſt appetibilis propter ſeipſum: & ſecundum hoc habet rationem honeſti.

* Li. 4. c. 3. aũ medi. tom. 5.

AD III dicēdũ, ꝙ ſicut* dictum eſt, honeſtũ importat debitum honoris. Honor autē eſt cõteſtatio q̄dam de excellentia alicuius, vt* ſupra dictum eſt. Teſtimonium aũt non profertur niſi de rebus notis. Interior aũt electio non innoteſcit homini niſi p exteriores actus: & iõ exterior conuerſatio habet rationem honeſti ſecundum ꝙ eſt demonſtratiua interioris rectitudinis. Et propter hoc ra- D dicaliter honeſtas conſiſtit in interiori electione, ſignificatiuè autem in exteriori conſeruatione.

* In cor. art. * q. 103 ar tic. 1.

AD IIII dicēdũ, ꝙ quia ſm vulgarem opinionē excellentia diuitiarum facit hominem dignũ honore, inde eſt quòd quàndoque nomen honeſtatis ad exteriorem proſperitatem transfertur.

ARTICVLVS II.

Vtrum honeſtum ſit idem quod decorum.

Porrecta per totum. 701 Infr. art. 4. cor.

AD SECVNDVM ſic procedit̄ur. Vr̄ ꝙ honeſtum non ſit idem quod decorum. Rõ. n. honeſti ſumitur ex appetitu. Nam honeſtum eſt quod p ſe appetitur: ſed decorum magis reſpicit conſpectũ E cui placet. ergo decorũ non eſt idem qđ honeſtũ.

¶ 2 Præt. Decor quandam claritatem requirit, q̄ ptinet ad rõnem gloriæ: honeſtũ aũt reſpicit honorē. Cum ergo honor, & gloria differant, vt* ſupra dictum eſt, vr̄ ꝙ etiam honeſtũ differat à decoro.

* q. 103. a. 1. ad 3.

¶ 3 Præt. Honeſtũ eſt idē uirtuti, ut* ſupra dictũ ē: ſed aliqs decor cõtrariat̄ virtuti. vñ dr̄ Ezech. 16. Habēs fiduciā in pulchritudine tua, fornicata es in nomine tuo. ergo honeſtũ non eſt idē decoro.

* ar. prçc.

SED CONTRA eſt, qđ Apoſtolus dicit 1. ad Cor. 12. Quæ inhoneſta ſunt noſtra, abũdātiorē honeſtatē hñt: honeſta āt noſtra nulli⁹ egēt. Vocat āt ibi inhoneſta, mēbra turpia: honeſta aũt mēbra pul-

chra. ergo honeſtũ & decorum idem eſſe videnẽ. F

*c.4.par. 1. circa medi. illius.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ ſicut accipi pt ex verbis* Dio. 4.c.de diui.nomi.ad rõnẽ pulchri, ſiuè decori concurrit & claritas, & debita proportio. Dicit.n. ꝙ Deus dr̃ pulcher, ſicut vniuerſorũ cõſonantię, & claritatis cã. Vñ pulchritudo corporis in hoc cõſiſtit, ꝙ hõ hẽat mẽbra corporis bene ꝓportionata cũ quadã debiti coloris claritate. Et ſiĺr pulchritudo ſpũalis i hoc cõſiſtit, ꝙ cõuerſatio hominis, ſiuè actio eius ſit benè ꝓportionata ẽm ſpũalem rõnis claritatẽ. Hoc aũt ꝑtinet ad rõnem honeſti, qđ *diximus idẽ eſſe virtuti, q̃ ẽm rõnẽ moderatur oẽs res humanas. Et iõ honeſtũ eſt idẽ ſpũali decori. Vñ* Aug. dicit in lib. 83. q. Honeſtũ uoco intelligibilẽ pulchritudinẽ, quã ſpũalẽ nos propriè dicimus. Et poſtea ſubdit, ꝙ multa ſunt pulchra uiſibilia, quæ minus propriè honeſta appellantur. G

*ar.præc. Conclu. m *Li.83.q. q.30. parũ a prin. tom.4.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ obiectum mouẽs appetitum eſt bonum apprehenſum: quod autẽ in ipſa apprehenſione apparet decorum, accipit ut cõueniẽs, & bonũ. & iõ dicit* Dio. 4.c. de diui.nomi. ꝙ omnibus eſt pulchrum & bonum amabile. Vnde & ipſum honeſtum ẽm ꝙ habet ſpiritualẽ decorem, appetibile redditur. Vnde & * Tullius dicit in 1. de offic. Formam ipſam & tamquàm faciẽ honeſti vides, quæ ſi oculis cerneretur, mirabiles amores, ut ait Plato, excitaret ſapientiæ.

*c.4.par. 1.an med. & par. 4. circa pri. *Li.1.ſm mediate ante c. in quo agit de 4. uirtutibus princ.

Ad II. dicẽdum, ꝙ ſicut † ſupra dictũ eſt, gloria eſt effectus honoris. Ex hoc enim ꝙ aliquis honoratur, vel laudatur, redditur clarus in oculis aliorum: & ideò ſicut idẽ eſt honorificum & glorioſum, ita etiam idem eſt honeſtum, & decorum.

†q.103.a. 1. ad 3.

Ad III dicẽdũ, ꝙ obiectio illa procedit de pulchritudine corporali. Quamuis poſſit dici ꝙ etiã ꝑꝑ pulchritudinem ſpiritualem aliquis ſpiritualiter fornicaẽ, inquantũ de ipſa honeſtate ſuperbit, ẽm illud Ezec. 28. Eleuatum eſt cor tuum in decore tuo: Perdidiſti ſapientiam tuam in decore tuo. I

Reſpon. 2.

ARTICVLVS III.

Vtrum honeſtum differat ab vtili, & delectabili.

Porrecta per totum. 702 1.q.5.a.6.

Ad tertivm ſic procedit. Vr̃ ꝙ honeſtũ non differat ab utili, & delectabili. Dr̃.n. honeſtũ, quod ꝑꝑ ſe appetitur: ſed delectatio propter ſe appetitur. Ridiculum.n. videtur quærere propter quid aliquis uelit delectari, vt* Philoſophus dicit in 10. Eth. ergo honeſtum non differt à delectabili.

*Li.10.c. 2. tom.5.

¶2 Præt. Diuitiæ ſub bono vtili cõtinenẽ. dicit.n.* Tullius in 2. Rhetor. Eſt aliqđ nõ ꝑꝑ ſuã uim & naturã, ſed ꝑꝑ fructũ & utilitatẽ appetẽdũ, qđ pecunia eſt: ſed diuitię hẽnt rõnẽ honeſtatis. dr̃.n. Eccl. 11. Paupertas & honeſtas, ideſt, diuitiæ à Deo sũt. & 13.c. Põdus ſup ſe tollit qui honeſtiori, ideſt, ditiori ſe cõicat. ergo honeſtum nõ differt ab vtili. K

*Lib.2.de inuent. i fo. 4. ante finem li.

¶3 Præt. * Tullius ꝓbat in lib. de offic. ꝙ nihil põt eſſe utile, qđ nõ ſit honeſtũ: & hoc idẽ hr̃ p* Amb. in lib. de offic. ergo utile non differt ab honeſto.

*Lib.2.de offic. c.2. *Ambro. lib.2.c.6. tom.1.

Sed contra eſt, quod † Augu. dicit in lib. 83. q. Honeſtum dicitur, quod ꝑꝑ ſeipſum appetendũ eſt: vtile aũt quod ad aliquid aliud referendũ eſt.

†Li.83.q. 30. circa prin. t. 4.

Respon. Dicendũ, ꝙ honeſtũ cõcurrit in idem ſubiecto cũ vtili, & delectabili, a quibus tñ differt rõne*. Dr̃ enim aliquid honeſtũ, ſicut* dictum eſt, inquantũ hẽt quendam decorem ex ordinatione rõnis. Hoc aũt quod eſt ẽm rõnẽ ordinatũ, eſt naturaliter conueniens homini. Vnum quodq; autẽ naturaliter delectatur in ſuo conuenienti: & ideò honeſtũ eſt naturaliter homini delectabile, ſicut de operatione virtutis Philoſophus probat in 1.* Eth. Non tñ omne delectabile eſt honeſtum, quia põt ẽt aliquod conueniens eſſe ẽm ſenſum, & nõ ẽm rõnem: ſed hoc delectabile eſt præter hominis rõnem, quę perficit naturam ipſius. Ipſa ẽt uirtus, quæ ẽm ſe honeſta eſt, refertur ad aliud ſicut ad finẽ. ſ. ad fœlicitatem: & ẽm hoc idem ſubiecto eſt honeſtum, & utile, & delectabile, ſed rõne differunt. Nam honeſtum dr̃ ſecundum ꝙ aliquid hẽt quandam excellentiam dignã honore ꝑꝑ ſpũalẽ pulchritudinem: delectabile aũt inquantũ quietat appetitũ: utile aũt inquãtũ refertur ad aliud. In pluribus tñ eſt delectabile q̃ utile, & honeſtũ: qa oẽ utile & honeſtũ eſt aliqualiter delectabile, ſed non conuertitur, ut dicitur in ſecundo* Ethicorũ.

Conclu. m *ar.præc. *Li.1.c.8. tom.5. Conclu. p *Li.2.c.3. tom.5.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ honeſtum dicitur quod propter ſe appetitur appetitu rationali, qui tendit in id quod eſt conueniens rõni. Delectabile autem propter ſe appetitur appetitu ſenſitiuo. H

Ad II. dicẽdũ, ꝙ diuitiæ uocantur nomine honeſtatis ſecundum opinionem multorum, qui diuitias honorant: uel inquantum ordinantur organicè ad actus uirtutum, ut *dictum eſt.

*ar.1.ad 2.

Ad III dicẽdũ, ꝙ intẽtio Tullij, & Ambroſij eſt dicere, ꝙ nihil põt eſſe ſimpĺr & verè vtile, qđ repugnat honeſtati: qa oportet ꝙ repugnet ultimo fini hoĩs, qđ ẽ bonũ ẽm rõnẽ. Quàmuis poſſit fortè eſſe vtile ẽm qd, reſpectu alicuius finis particularis. Non aũt intendunt dicere, ꝙ omne utile in ſe conſideratum pertingat ad rationem honeſti.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum honeſtas debeat poni pars temperantiæ.

Porrecta per totum. 703 Sup q.145 & locis ibi notatis.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur ꝙ honeſtas non debeat poni pars temperantiæ. Non enim eſt poſſibile, ꝙ idem reſpectu eiuſdẽ ſit pars & totũ: ſed tẽperãtia eſt pars honeſti, ut Tulli* dicit in 2.* rhet. ergo honeſtas nõ eſt pars tẽperãtię.

*Lib.2 de inuen. in fol. 3. ante fin. lib.

¶2 Præt. Secundo Eſdræ c. 3. dicitur, ꝙ uinum præcordia facit honeſta: ſed vſus vini præcipuè ſuperfluus, de quo ibi loqui uidetur, magis pertinet ad intemperantiam quàm ad temperantiam. ergo honeſtas non eſt pars temperantiæ.

¶3 Præt. Honeſtum dr̃, quod eſt honore dignum: ſed iuſti, & fortes maximè honoranẽ, ut dicit Phi. in 1. rhe. ergo honeſtas nõ ꝑtinet ad tẽperãtiam, ſed magis ad iuſtitiã, uel fortitudinẽ. Vñ & Eleazarus dixit, ut dr̃ 2. Mach. 6. Fortiter pro grauiſſimis ac ſanctiſſimis legibus honeſta morte perfungar.

Li.1.rhet. ca.9. non multũ a prin. t. 6.

Sed contra eſt, ꝙ *Macrob. honeſtatem ponit partem temperantiæ. † Ambr. etiam in 1. de offic. temperantiæ ſpecialiter honeſtatem attribuit.

*Lib.1.in ſomnium Scipionis i fol. 2 a med. †Ambro. li.1.c.43. tom.1.

Resp. Dicendum, ꝙ ſicut* ſupradictum eſt, honeſtas eſt quædã ſpũalis pulchritudo: pulchro aũt opponiẽ turpe. Oppoſita aũt maximè ſeinuicem manifeſtant: & iõ ad temperantiã ſpecialiter honeſtas

*ar.2.huius quæſt.

neſtas ꝑtinere vr̃, quæ id quod eſt homini turpiſſimũ, & indecentiſſimũ repellit.ſ. brutales voluptates. Vñ & ipſo noie temperantiæ maximè intellr bonum rõnis, cuius eſt moderari & tẽperare concupiſcentias prauas. Sic ergo honeſtas, ꝓut ſpeciali quadam rõne tẽperantiæ attribuitur, ponit pars eius nõ q̃dẽ ſubiectiua, uel ſicut virt⁹ adiuncta, ſed pars integralis ipſius, ſicut q̃dã ei⁹ cõdõ.

D. 389.

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ temperantia ponitur pars ſubiectiua honeſti, prout ſumit in ſua cõmunitate: ſic aũt non ponitur temperantiæ pars.

Ad II. dicẽdũ, ꝙ vinum in ebrijs facit præcordia honeſta ſecundùm eorum reputationem, quia videtur eis quòd ſint magni, & honorandi.

Ad III. dicendũ, ꝙ iuſtitiæ, & fortitudini debetur maior honor quam temperantiæ, propter maioris boni excellentiam. Sed temperantiæ debetur maior honor propter cohibitionem vitiorũ magis exprobrabiliũ, ut ex dictis patet: & ſic honeſtas magis attribuit tẽperãtiæ ſm rl̃am Apoſtoli 1. ad Cor. 12. ꝙ in honeſta nr̃a maiorẽ habẽt honeſtatẽ, ſ. remouentem quod inhoneſtum eſt.

*In corp. art.

SVP. QV. CXLVI. ART. I.

In arti. 1. q. 146. ad ſecundũ, dubium occurrit circa diſtinctionẽ ibidẽ datã de moderatione ciborũ ſecũdum diuerſa, & propter fines diuerſos. Nam ad abſtinẽtiam ſpectat totũ primum membrum, ſ. moderatio ciborum ſecundùm quantitatem, & qualitatem, ut patet ex ſpeciebus gulæ, quæ penes hæc diſtinguũtur. Et rurſus ad abſtinentiam ſpectat moderatio ciborum in ordine ad ſanitatẽ corporis, ut patet in 3. Ethico. ab Ariſtotele, & patet etiam ſuperius in ar. 6. quæſt. 141.

¶Ad hoc dicit, ꝙ diſtinctio authoris in litera intelligẽda eſt ut in utroque membro ſit ſermo de propria & principali materia moderaminis, & ſimiliter de ꝓprio & pricipali fine eiuſdẽ. De his ſiquidẽ loquendo patet primũ membrũ non claudi ſub ſecundo, ſed ex oppoſito mẽbro diuiſionis diſtinguũtur. Nã moderatio reſpiciens quantitatẽ, aut qualitatẽ ciborum i ordine ad ſanitatem corpori, ut propriũ, & principalẽ finem, non ſpectat ad tẽperantiã, ſed medicinæ artem. Sed moderatio concupiſcẽtiæ ci-

Porrecta per totum.

704 Sup. q. 143 art.

*Ex gloſ. Aug. li. 2. q. Euãgel. c. 11. to. 4.

QVAESTIO CXLVI.

De abſtinẽtia, ĩ duos articulos diuiſa.

Deinde conſiderandũ eſt de partib. ſubiectiuis tẽperãtiæ. Et primò, de his quæ ſunt circa delectationes ciborũ. Secũdò, de his quæ ſunt circa delectationes venereorum.

¶Circa primum conſiderandũ eſt de abſtinentia, quæ eſt circa cibos & pot⁹, & de ſobrietate, quę eſt ſpecialiter circa potũ.

Circa abſtinentiam autem conſideranda ſunt tria.

¶Primò, de ipſa abſtinentia.

¶Secundò, De actu eius, qui eſt ieiunium.

¶Tertiò, De oppoſito vitio, quod eſt gula.

Circa abſtinentiam autem quęruntur duo.

¶Primò, Vtrum abſtinentia ſit virtus.

¶Secũdò, Vtrũ ſit uirtus ſpãlis.

Articvlvs I.

Vtrum abſtinentia ſit virtus.

Ad primvm ſic procedit. Vr̃ ꝙ abſtinẽtia nõ ſit uirtus. Dicit. n. Apoſtolus 1. ad Cor. 14. Nõ eſt regnũ Dei in ſermone, ſed in uirtute: in abſtinẽtia aũt nõ conſiſtit regnũ Dei. dicit. n. Ap̃lus Ad Ro. 14. Nõ eſt regnũ Dei eſca & pot⁹: ubi dicit gl. nec in abſtinendo, nec in manducando eſſe iuſtitiam: ergo abſtinentia non eſt virtus.

¶2. Præt. Aug. dicit in 10. confeſ. ad Deũ loquẽs. Hoc me docuiſti, ut quẽadmodũ medicamẽta, ſic alimẽta ſumptur⁹ accedã; ſed medicamẽta moderari ñ ꝑtinet ad uirtutẽ, ſed ad artẽ medicinæ. ergo pari ratione moderari alimenta, quod pertinet ad abſtinentiam, non eſt actus uirtutis, ſed artis.

¶3. Præt. Oĩs uirtus in medio conſiſtit, ut hr̃ in 2. Eth. abſtinentia autem non vr̃ in medio conſiſtere, ſed in defectu, cum ex ſubtractione nominetur. ergo abſtinentia non eſt uirtus.

¶4 Pręt. Nulla virtus excludit aliam: ſed abſtinentia excludit patientiã: dicit. n. Grego. in paſt. ꝙ abſtinentium mentes plerunque impatientia excutit a ſinu tranquillitatis. Ibidem etiam dicit, quòd cogitationes abſtinẽtium nonnunquàm ſuperbiæ culpa transfigit, & ita excludit humilitatem. ergo abſtinentia non eſt uirtus.

ti, & talis cibi conſortii, ſ. ſanitati corporis, aut ſaltẽ nõ impediriui illius, ſpectat ad tẽperãtiã in ordine ad bonũ rõnis, ita ꝙ propria & principalis materia temperantiæ eſt cõcupiſcẽtia. Quantitas aũt, & qualitas cibi ſunt obiecta cõcupiſcẽtiæ, ac ꝑ hoc materia remota temperãtiæ. Finis aũt proprius eſt bonũ rõnis, ſub quo tẽperantia ſanitatem corporis ſeruat mediãte naturali amore, quo nemo unq̃ carnem ſuam odio habuit.

*li. 10. ca. 31. ſi multum procul a prĩ. tom. 1.

*Lib. 2. Ethi. c. 6.

* parte 3. ca. 20. iter princi. & med.

Sed contra eſt, ꝙ dr̃ 2. Pet. 1. Miniſtrate in fide veſtra uirtutem, in uirtute autem ſciẽtiam, in ſciẽtia autem abſtinentiam: ubi abſtinentia alijs virtutibus connumeratur. ergo abſtinentia eſt uirtus.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ abſtinãtia ex ſuo noĩe ĩportat ſubtractionẽ ciborũ. Duplr ergo nomẽ abſtinẽtiæ accipi põt. Vno mõ, ſm ꝙ abſolutè ciborũ ſubtractionẽ deſignat: & hoc mõ abſtinẽtia nõ deſignat neq; uirtutẽ, neq; actũ uirtutis, ſed quod dã indifferẽs. Alio mõ põt accipi ſm ꝙ eſt rõne regulata: & tũc ſignificat uel habitũ uirtutis, uel actũ. Et hoc ſignificatur in præmiſſa authoritate Petri, ubi dicitur, in ſcientia eſſe abſtinentiam miniſtrandam, ut ſ. homo a cibis abſtineat prout oportet pro congruentia hominũ, cum quibus uiuit, & pſonæ ſuæ, & ꝓ ualetudinis ſuę neceſſitate.

Concl.

Conclu. p

*In argu. Sed cõtra.

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ uſus ciborũ, & eorũ abſtinẽtia, ſm ſe cõſiderata, nõ ꝑtinẽt ad regnum Dei. Dicit n. Apoſtolus 1. ad Cor. 1. Eſca nos nõ cõmẽdat Deo. Neq;. n. ſi nõ mãducauerimus, deficiemus: neq; ſi mãducauerim⁹, abũdabimus, ſ. ſp̃ualr. Vtrunque aũt horum ſecundùm ꝙ fit rõnabiliter ex fide & dilectione Dei pertinet ad regnũ Dei.

Ad II. dicẽdũ, ꝙ moderatio ciborũ ſm quãtitatẽ, & qualitatẽ, ꝑtinet ad artẽ medicinæ i cõparatione ad ualetudinẽ corporis: ſed ſm interiores affectiones i cõparatiõe ad bonũ rõnis, ꝑtinet ad abſtinẽtiã. Vñ Aug. dicit i lib. de q̃ſt. euãg. Nõ intereſt oĩno, ſ. ad uirtutẽ, qd alimẽtorũ, uel quãtũ qs accipiat, dummõ id faciat pro cõgruẽtia hominũ cũ quibus uiuit, & perſonæ ſuæ, & ꝓ ualetudinis ſuæ neceſſitate: ſed quãta facilitate & ſeueritate animi his ualeat cũ oportet, vł neceſſe ẽ carere.

* lib. 2. q. euã. c. 11. añ medi. tom. 4.

Ad III. dicendũ, ꝙ ad temperantiam pertinet refrænare delectationes, q̃ nimis animũ ad ſe alliciũt, ſicut ad fortitudinẽ ꝑtinet firmare animũ cõtra timores a bono rõis repellẽtes. Et iõ ſicut la⁹ fortitudinis cõſiſtit i quodã exceſſu, & ex hoc denominantur

nominantur oẽs partes fortitudinis, ita etiam laus temperantiæ cõſiſtit in quodam defectu, & ex hoc ipſa & omnes partes eius denominantur. Vndè & abſtinentia, quia eſt pars temperantiæ, denominatᷓ a defectu, & tñ conſiſtit in medio, inquantũ eſt ſecundum rationem rectá. G

Ad IIII. dicẽdũ, ꝙ illa vitia proueniunt ex abſtinẽtia, ꝓut non eſt ſ̃m rationem rectã. Ratio enim recta facit abſtinere ſicut oportet, ſcilicet cum hilaritate mentis, & propter quod oportet. ſ. propter gloriã Dei, non propter gloriam ſuam.

ARTICVLVS II.

Vtrum abſtinentia ſit ſpecialis uirtus.

AD SECVNDVM ſic proceditᷓ. H Videtur ꝙ abſtinentia non ſit ſpecialis virtus. Omnis.n. virtus ſecundùm ſeipſam eſt laudabilis: ſed abſtinentia non eſt ſ̃m ſe laudabilis. dicit.n.* Greg. in paſtorali, ꝙ uirtus abſtinentiæ non niſi ex alijs virtutibus commendatur. ergo abſtinentia non eſt ſpecialis uirtus.

¶2 Præt.* Augu. dicit de fide ad Petrum, ꝙ abſtinentia ſanctorum eſt a cibo & potu, non qa aliqua creatura Dei ſit mala, I ſed pro ſola corporis caſtigatione: hoc autem pertinet ad h caſtitatẽ, ut ex ipſo nomine apparet. ergo h abſtinẽtia non eſt uirt᷒ ſpãlis a caſtitate diſtincta.

¶3 Præt. Sicut hõ dẽt eſſe contetus moderato cibo, ita & moderata ueſte, ſecundùm illud 1. ad Timot. vlt. Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſimus: in moderatione autem ueſtium non eſt aliqua ſpecialis uirtus. K h ergo neque abſtinentia, quæ eſt moderatiua alimentorum.

SED CONTRA eſt, ꝙ* Macr. ponit abſtinẽtiam ſpecialem partem temperantiæ.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ ſicut * ſupra dictum eſt, uirtus moralis conſeruat bonũ rationis contra impetus paſſionum: & ideò ubi inuenitur ſpecialis ratio, qua paſſio abſtrahit a bono rationis, ibi neceſſe eſt eſſe ſpalẽ uirtutem. Delectationes autem ciborum natæ ſunt abſtrahere hominem a bono rationis, tũ propter earum magnitudinem: tum etiam propter neceſſitatẽ ciborum, quibus homo indiget ad uitæ conſeruationẽ, quã maximè homo deſiderat: & ideò m abſtinẽtia eſt ſpecialis uirtus. n

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ virtutes oportet eſſe cõnexas, vt* ſupra dictum eſt: & iõ una uirtus adiuuatur, & commẽdatur ex alia, ſicut iuſtitia ex fortitudine. Et per hunc etiam modum uirtus abſtinentiæ cõmendatur ex alijs virtutibus.

AD II. dicendũ, ꝙ per abſtinentiam corpus caſtigatur nõ ſolũ contra illecebras luxuriꝫ, ſed ẽt contra illecebras gulæ: quia dũ homo abſtinet, magis redditᷓ fortis ad impugnatiões gulæ uincẽdas, quꝫ tãtò fortiores ſunt, quanto magis hõ eis cedit. o Et tñ non prohibetur ꝑ hoc abſtinentiam eſſe ſpecialẽ virtutem, ꝙ ad caſtitatẽ ualet, quia una uirtus ad aliam iuuat.

AD III. dicendũ, ꝙ uſus ueſtimẽtorum eſt introductus ab arte, uſus autem ciborum à natura. Et ideò magis debet eſſe uirtus ſpecialis circa moderationem ciborũ, q̃ circa moderationem veſtimentorum.

SVPER QV. CXLVI. ARTIC. II.

IN ar. 2. eiuſdem 146. quæſtionis, duo occurrunt. Primum eſt in reſponſione ad primum articuli ſecundi, quòd reſpõſio authoris non ſolùm dicit abſtinentiam commendari ex alijs virtutibus, ſed etiam non commendari, niſi adiũctam habeat laudem ex alijs virtutib᷒, ut authoritas Gregorij expoſcit. Sumitur aũt ſenſus iſte ex eo quòd in reſpõſione dicitur, quòd oportet uirtutes eſſe connexas, ac per hoc abſtinentiam nõ eſſe virtutem niſi connexa ſit alijs, & conſequenter nõ eſt laudabilis, niſi ex alijs cõmendetur, cum quo patet ſtare quòd habet propriã laudem ſicut cæteræ uirtutes morales &c.

¶Secundum eſt in reſponſione ad tertiũ eiuſdem articuli: eſt ſiquidem in illa duplex dubium. Vnum eſt, quia falſum videtur, ꝙ vſus veſtimentorum ſit arte introductus: quoniã licèt veſtimenta fiant per artem, ꝙ utamur tamẽ ueſtimento, à natura habemus, q̃ nos indigentes ueſtimento produxit. Neque enim minus naturaliter homo eſt animal ueſtibile, quàm politicum.

Porrecta per totum.

705

a Par. 3. c. 20. a medio.

¶Alterum eſt, qa dato ꝙ uſus ueſtimentorum eſſet ab arte, ex hoc non rectè infertur, quòd circa ipſum non ſit aliqua ſpecialis uirtus. Et obijcit Martinus in prædicto tractatu, in quæſt. 1. de abſtinentia, Quia neque circa pecuniam, & delectationes oppoſitas, neque circa magna ædificia, neque circa ludos multos, quorũ vſus eſt ab arte, eſſent ponendæ ſpãles virtutes, quod eſt falſum. ergo &c.

b c. 42. cir. pr. n. 1. 3.

¶Ad primum horũ facile dicitur, ꝙ uſus ueſtimentorũ eſt naturalis homini ſecũdũ quòd eſt animal rationale, ſicut eẽ politicum: ſed non eſt naturalis eidem ſecũdùm naturam ſenſitiuam, niſi inchoatiuè, pro quanto complexio corporis, præparata eſt, ut ueſtimento melius conſeruetur. Quod autem non plus quam ſic naturalitatis habet, ab arte ponitur eſſe.

¶Ad ſecundum uerò dicitur, quòd uerba authoris poſſunt intelligi dupliciter. Primò, vt differentia in hoc quòd uſus cuiuſque materiæ eſt a natura, uel ab arte, ſit cauſa differentiæ in hoc, ꝙ in illa materia ſit uirtus ſpecialis, uel non. Et hic ſenſus eſt acceptus ab arguente, ſed non eſt intentus ab authore.

¶Secundo modo poteſt intelligi, quòd differentia dicta, ſcilicet a natura, uel arte, poſita in talibus materijs, ſ. vſu alimentorum & ueſtimentorum, eſt cauſa quòd ſit circa alimẽta ſpecialis virtus, & non circa ueſtimenta. Et hic ſenſus concedatᷓ, quãuis etiam non habeatur plene in litera: quoniam apponitur ly magis, dicendo, Et ideò magis debet eſſe uirtus ſpecialis circa alimenta, quàm circa ueſtimenta. Directa ſiquidem intentio literæ eſt ſatisfacere argumento per hoc, quòd non eſt paritatio de ueſtimentis & alimentis ad ſpecialẽ uirtutẽ ſibi vendicandum. Hoc. n. ſoluit argumentum à ſicut, ſeu à ſimilitudine, & imparitatem rationis oſtendit per hoc, quòd uſus alimentorum eſt a natura, ueſtimẽtorum verò ab arte.

* libr. 1. in ſomniũ Scipionis in fol. 2. ante medũ libri.

* q. 141. ar. 3. & q. 136 art. 1.

¶Ad cuius euidentiã ſciendum eſt, ꝙ dicẽdo uſus alimentorũ, dico vſum neceſſariorũ ſimpliciter ad uitam animalis. Et ſi ſupra talium uſum adiungas, ꝙ eſt à natura, habebis ſtatim ꝙ natura in tali uſu appoſuit aliquã maximam, ac propriã tali uſui delectationẽ: om̃ ſolicita circa neceſſaria (ſic neceſſaria ſua) ualde ẽ. Ac ꝑ hoc, ſtatim hẽs indigẽtiã ſpãlis moderationis. Dicendo autem, uſus ueſtimentorũ, ſignifico uſum rei non omnino, ſed ad benẽ eſſe neceſſariæ. Et ſi ſuper hoc appoſueris quòd talis rei uſus eſt ab arte, non habes aliquid ſpeciale & proprium retractiuũ à bono rõnis: ſicut ibi erat tam magna delectatio ſenſibilis. Poteſt enim talis rei uſus, qui eſt ab arte, cõcurrere cum aliqua alia materia, ad eandem formam moderaminis ſubinducendam. Et ideò ex hac ratione optimè illatum eſt in litera, quòd potius debet poni ſpecialis virtus circa uſum alimẽtorum moderandũ, quàm veſtimentorũ. Et per hæc patet, ꝙ non oportet Martino aliter reſpondere, qui non contra literam ſic intellectã, ſed primò tantummodo arguit: quàmuis falſum dicat de tot ſpeciebus uirtutum, quas ponendas eſſe putat. Nec eſt uerum quòd aliqua uirtus ſpecialis ſit circa pecuniam: quoniam tam liberalitas, q̃ magnificentia ſine pecunia ex commutatione naturalium diuitiarum exercen poteſt, ut patet. Similiter nulla ſpecialis uirtus moralis eſt circa magna ædificia, aut ludos artificiales aut delectationes appoſitas, ſed hæc coincidunt cum ſimilibus, ſibi materijs uirtutum. Delectationes enim appoſitæ, coordinantur cum naturalibus, & eſt circa eas abſtinentia, uel caſtitas. Ludi quoque omnes ad eutrapeliam ſpectant. Magna ædificia ſub magnis ſumptibus comprehenduntur ſpectantibus ad magnificentiam.

Concl.

* 1. 2. q. 65 art. 1.

Vnde fortitudo contra gulam.

Reſſon.

QVAESTIO CXLVII.

De ieiunio, in octo articulos diuiſa.

DEINDE cōſiderandum eſt de ieiunio.

ET circa hoc quæruntur octo.

¶ Primò, Vtrum ieiuniū ſit act⁹ virtutis.

¶ Scdò, Cuius virtutis ſit actus.

¶ Tertiò, Vtrum cadat ſub præcepto.

¶ Quartò, Vtrū aliq̄ excuſent ab obſeruatiōe hui⁹ pcepti.

¶ Quintò, De tempore ieiunij.

¶ Sextò, Vtrum ſemel comedere requiratur ad ieiunium.

¶ Septimò, De hora comeſtionis ieiunantium.

¶ Octauò, De cibis, à quibus debent abſtinere.

ARTICVLVS I.

Vtrum ieiunium ſit actus virtutis.

AD PRIMVM ſic pcedit. Vr̄ q̄ ieiuniū nō ſit act⁹ uirtutis. Oīs.n. actus virtutis Deo ē acceptus: ſed ieiuniū nō ſp ē Deo acceptū ſm illud Iſaiæ quinquageſimooctauo. Quare ieiunauimus, & non aſpexiſti: ergo ieiunium non eſt actus uirtutis.

¶ 2 Præt. Nullus act⁹ uirtutis recedit à medio uirtutis: ſed ieiunium recedit à medio uirtutis, qd̄ qdē in uirtute abſtinentiæ accipit̄ ſm hoc, ut ſubueniatur neceſſitati naturæ; cui per ieiuniū aliq̄d ſubtrahitur, alioquin non ieiunantes non haberent uirtutem abſtinentiæ. ergo ieiunium non eſt actus uirtutis.

¶ 3 Præt. Id quod cōiter oībus cōuenit & bonis & malis, non eſt actus uirtutis: ſed ieiunium eſt hmōi. quilibet enim anteq̄ comedat, ieiunus eſt. ergo h ieiunium non eſt actus uirtutis.

SED CONTRA eſt, quòd cōnumeratur alijs uirtutū actibus, ſecundæ ad Cor. 6. vbi Apoſtolus dicit, In ieiunijs multis, in ſcientia, in caſtitati &c.

RESP. Dicēdū, q̄ ex hoc aliquis actus eſt uirtuoſus, q̄ per rōnē ordinatur ad aliquod bonum honeſtū: hoc aūt conuenit ieiunio. Aſſumitur enim ieiunium principaliter ad tria. Primo qdē ad cōcupiſcentias carnis reprimendas. Vñ Apoſtolus dicit i authoritate inducta,* In ieiunijs, in caſtitate: q̄a p ieiunia caſtitas conſeruat. Vt enim A Hie. dicit:* Sine Cerere & Baccho friget Venus. i. p abſtinentiā cibi & potus tepeſcit luxuria. Secūdò, aſſumit̄ ad hoc, q̄ mēs liberi⁹ eleuet̄ ad ſublimia contempl̄da. Vñ dr̄ Dan. 10. q̄ poſt ieiuniū triū hebdomadarū, reuelationē accepit à Deo. Tertiò, ad ſatisfaciēdū pro peccatis. Vnde dr̄ Ioel. 2. Conuertimini ad me i toto corde ueſtro, in ieiunio, & fletu, & plāctu. Et B hoc eſt quod Aug.* dicit i quodam ſermone de oratione, & ieiunio. Ieiunium purgat animā, mentē ſubleuat, propriā carnē ſpiritui ſubijcit, cor facit contritū & humiliatum, concupiſcētiæ nebulas diſpergit, libidinū ardores extinguit, caſtitatis uerò lumē accendit. Vñ patet q̄ ieiunium eſt actus uirtutis*.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ C cōtingit q̄ aliqs actus, q ex genere ſuo eſt uirtuoſus, ex aliqbus circūſtātijs adiūctis reddit uitioſus. Vnde ibidem dr̄: Ecce in diebus ieiunij ueſtri inuenit̄ uoluntas ueſtra. & paulò poſt ſubdit̄: Ad lites, & cōtentiones ieiunatis, & pcutitis pugno impiè. Quod exponens Grego. in paſtorali dicit:* Volūtas ad litē pertinet, pugnus ad iram. Incaſſum ergo p abſtinentiā corpus atteritur, ſi inordinatis mo D tibus dimiſſa mēs uitijs diſſipatur. Et Aug. in prædicto ſermone dicit,* q̄ ieiuniū uerboſitatem nō amat, diuitias ſuperfluitatē iudicat, ſuperbiā ſpernit, humilitatem commendat, pſtat homini ſeipſum intelligere q̄ eſt infirmum, & fragile.

AD II dicēdum, q̄ medium uirtutis non accipitur ſecundū quantitatem, ſed ſm rationem rectam, ut dicitur in 2. Ethic.* E Ratio autem iudicat quòd propter aliquam ſpecialem cauſām aliquis homo minus ſumat de cibo, quàm ſibi competeret ſecundum ſtatum cōmunem: ſicut propter infirmitatē uitandam, aut ad aliqua opera corporalia expeditius agenda. Et multò magis rō recta hoc ordinat ad ſpiritualia mala uitanda, & bona proſequenda: non tñ ratio recta tantum de cibo ſubtrahit, ut natura conſeruari nō poſſit: quia ut Hieronymus dicit,* Non differt utrum magno, uel paruo tempore te interimas: q̄a de rapina holocauſtū offert, q uel ciborū nimia egeſtate, uel māducādi, uel ſomni penuria immoderatē

*Li. 2. cōtra Iouinianū in fine 3. fo. incipiendo a pri. tom. 3.

*in ſerm. 230. de tēpore circa princ. tom. 10.

* parte 3. c. 20. parū a medio.

* In ſer. 230. de tēpore, tomo 10.

*Li. 2. c. 6. tom. 5.

* Refert de cōsec. diſt. 5 ca. Non mediocriter.

SVP. QV. CXLVII. ART. I.

IN art. 1. q. 147 in ſolutione ad ſecundum, aduerte primo duo, q̄ recta rō obſeruati ſubtractione alimenti, ſ. conſeruationē naturæ, & potentiam ad opera debita. Ex primo ſiquidē habetur, quòd nō eſt virtutis ſic abſtinere, vt uita minuat̄ quo ad tēpus, ſiuè hoc fiat vnico actu puta, inedia multorū dierū, ſiuè fiat frequētibus exceſſibus puta, crebris inedijs ſupra uires, ut patet ex authoritate Hier. Non differt utrū paruo, uel magno tēpore te interimas. Ex ſecundo aūt habes, q̄ qui tenetur ad aliqd opus uel liberale, puta, ad legēdum, prædicandū, cantandum: uel mechanicū, puta, ad fodiendum, ædificandū &c. abſtinētia impediens potentiā ad hæc, nō eſt actus virtutis. Et ſimile eſt de viro qui tenet̄ ad reddendum debitū coniugale uxori: abſtinētia ſiquidem impediens hoc non eſt actus uirtutis.

Porrecta per totum. 706

Supra. q. 146. ar. 1. Et 4. d. 15 q. 3. ar. 1, q. 2.

¶ Sed accidit hoc in loco dubiū deuotarū pſonarū. Feruētes ſiquidē ſpiritu, aiunt ſe uelle mortificare, nec curare an decem annis minus uictur.æ ſint. Et augetur dubium ex eo, q̄ perſonas ſpirituales q̄ exceſſerunt in abſtinētijs, & hmōi, quamuis arguendas credamus, non tñ damnamus homicidij, aut ſæuitiæ in ſeipſas, qd tñ iudicium fieret, ſi ſtatim ſe occidiſſent, aut ſimile damnū ſibi intuliſſent. Differt ergo an magno, uel paruo tēpore te interimas.

¶ Ad hoc dr̄, q̄ quia, vt ex dictis patet, regula tēperātiæ eſt neceſſitas uitæ præſentis & quantū ad eſſe, & quātū ad bene eſſe, etiā in ordine ad alios, ſi quis ex intentione abſtineat ut moriatur, aut infirmet̄, aut impotens ſit ad debita officia peragenda, huiuſmodi abſtinētia directè cōtrariatur tēperantiæ, vtpote ex parte regulæ & finis eius. Si qs verò abſtineat ut carnē ſpiritui ſubijciat, aut ad pœnitentiam p peccatis ſuis agendam, & in hoc excedat, aut aduertit ſe excedere, & putat ſe bene facere, & tunc proculdubio peccat, Cōiter tñ eſt peccatū ueniale hmōi exceſſus pp rectam intentionē, & nocumenti ignorātiam, quo ad notabilitatē. Apprehendunt.n. nocumēta corporis, puta, dolorem ſtomachi &c. quaſi nihil. Et tantò plus excuſantur, quātò ſanitas corporis cōſideratur ab eis nō abſolutè, ſed in ordine ad ſeruitium ſpiritus. Et ſecundū morales regulas. 2. Ethi. declinandū eſt in eā partem uitij, q̄ eſt ſimilior uirtuti. Conſtat aūt abſtinentiæ magis aſſimilari nimiā abſtinentiam, q̄ competenter ſe nutrire. Si aūt non aduertit ſe excedere utēdo illa, quam habet, diſcretione, nullū peccatum eſt.

*In argu. Sed contra.

Conclu.

¶ Ad primā obiectionem dr̄, q̄ uerba piarum perſonarū ſunt piè interpretāda. Intendunt ſiquidē dicere, q̄ uacādo actibus uirtutis, & rōnabili abſtinentiæ non curant diminutionē uitæ, & in hoc rectè ſentiunt. Et non intendūt dicere, quòd uoluntaria abſtinere, ut anticipent mortē.

¶ Ad confirmationē dr̄, q̄ authoritati Hieron. non contrariat̄ cōe iudicium: quoniā Hier. loquitur de interimentibus, uel impedientibus ſe ex intentione, uel aduertendo notabilem exceſſum nocumenti. Commune autē iudicium extra hos caſus eſt.

Q. id tenſeras animæ ieiunium.

SVPER

SVP. QV. CXLVII. ARTIC. II.

IN ar. 2. eiuſdem q̄ſtionis in reſpōſione ad ſecundum, dubium ex Martino occurrit, ubi ſupra i q̄ſtione de ieiunio, arguente cōtra authorē in hac ſecunda ſolutione ſic, Ieiuniū nō includit negationē aliorum uitiorū tamq̄ actus principales, neq; tamq̄ circunſtantiam. ergo ieiuniū poſitus, uel remotis alijs uitijs ē uelſtitū oī circūſtantia debita. ergo eſt actus virtuoſus ſiuè alia uitia ponant̄, ſiuè non. ¶ Ad hoc dubiū dr̄, negando conſequentiam: qm̄ actus ieiunij ut actus eſt uirtuoſus, etſi nō exigat negationes aliorum uitiorū ut actus principales, aut proprias circunſtantias, exigit tn̄ eas ut concomitantes formam communē oīs uirtuoſi actus moralis. Eſt enim forma moralium prudentia: quam exigit oīs moralis uirtus, & neceſſariò conſtatuit omnem moralē uirtutē, ut patet ex his quæ de connexione virtutum dicta ſunt. Aduerte autem hic, ꝙ notanter dicimus, ieiunium ut eſt actus uirtutis, ſeu uirtuoſus. Dicit.* enim ad differentiā ieiunij ut eſt actus uirtuoſus, & ieiunij ut eſt actus ex proprio tātum genere uirtuoſus. Tripliciter ſiquidem contingit actum aliquē ex ſuo genere bonū inueniri. Primò, ut ordinatum ad finē malum, puta, inanē gloriam: & tunc eſt imperatiuè actus illius uitij, ac per hoc eſt actus uitioſus. Secundò, ſecundū ſeipſum abſq; tū propria uirtute elicitiua ipſi⁹, ut cum iniuſtus, & auarus reddit creditori qđ ſuum eſt, fit enim tūc actus iuſtitiæ abſque iuſtitiæ uirtute, & ſic de alijs: & ſic luxurioſus, & blaſphemus &c. ieiunans, facit actum abſtinētiæ ex ſuo genere abſq; abſtinentiæ uirtute. Et per hoc liberat ſe à pc̄tō tranſgreſſionis p̄cepti Eccleſiæ de ieiunio. Tertio, ut elicitum ab ipſa uirtute; & ſic ſolū uocat̄, & eſt actus uirtuoſus ſeu virtutis ſimpliciter. Et hoc mō loquitur author in litera de ieiunio, ut eſt actus elicitus à virtute abſtinentiæ, quæ eſt cōnexa cæteris uirtutibus in forma uirtutum, quæ eſt prudētia. Sic aūt acceptum ieiunium non cadit ſub p̄cepto Eccleſiæ: quia, ut ſuperi⁹ didicim⁹, non p̄cipit lex modū operis, ſcilicet ꝙ ex habitu uirtutis operentur, ſed ipſa opera, quę ex ſuo genere nata ſunt eſſe opera uirtutum.

SVP. QV. CXLVII. ARTIC. III.

IN art. 3. eiuſdē q̄ſtionis, & ſpecialiter in rōſione ad ſecundum, dubiū occurrit, An is qui non eget ieiunij remedio ad deletionem cohibitionemque culpæ, nec mentis eleuationem, teneatur ad ieiunium Eccleſiæ ex præcepto. Et eſt ratio dubij, quia ſecūdum authoris doctrinam apparet pars negatiua uera: qm̄ & in reſponſione ad primū expreſſe dicitur, ꝙ ieiuniū abſolutè nō eſt de neceſſitate p̄cepti, ſed eſt de neceſſitate præcepti unicuique tali remedio indigenti. Et in reſponſione ad ſecūdum dicitur, ꝙ præcepta quæ per modum ſtatuti communis proponūtur, non eodem mō obligant oēs, ſed ſecundū ꝙ requiritur ad finē, quem legiſlator intēdit. Affirmatiua aūt pars probat̄. Primo, ex cōi ratione obligationis præceptorum. Nam ut ſuperi⁹ didicimus, ſub p̄cepto non cadit finis, ſed id quod ſtatuitur faciēdū q̄d eſt ordinatum ad finē. Vnde

Marginal notes: * Referē loco nūc dicto. — Porrecta per totum. 707 4. d. 15. q. 3. ar. 1. q. 3. per tot. & q. 5. ad 1. Et quo. 3. art. 12. ad 3. — * Hoc primū dictū habet formaliter Beda Marc. 9. c. 38. ſecundum eius ordinem tom. 2. — * Et gl. ordinaria ſ hoc loco. — † Homil. 16. i Euā. a medio. — * 1. 2. q. 87 — † q. 143. & q. præce. — Concluſ. — R. ſpon. 1. — * ar. prēc. ad 1. — * q. præc. ar. 2. ad 2 & 1. 2. q. 18. ar. 7. — Porrecta per totum. 708 4. d. 15. q. 3. ar. 1. q. 4 & q. 5 ad 1. & 2. 2. q. 1. — * c. 1 parum al. ē medium tom. 1. — * In epi. 119. c. 19 circa finē, to. 2. — * Incipit hæc epiſ. Nec opinanti mihi, circa ā. tom. 1.

corpus affligit. Similiter ēt rō recta nō tm̄ de cibo ſubtrahit, vt hō reddat̄ impotēs ad debita opera peragenda. Vn̄ dicit* Hier. ꝙ rōnalis hō dignitatem amittit, q̄ ieiuniū charitati, vel vigilias, ſenſus ītegritati p̄fert.

AD III dicendū, ꝙ ieiunium naturæ, quo quis dr̄ ieiunus anteq̄ comedat, conſiſtit in pura negatione, vnde non pōt poni actus uirtutis: ſed ſolum illud ieiunium, quo quis ex rationabili propoſito à cibis aliqualiter abſtinet. Vnde primum dicitur ieiunium ieiuni, ſecundum uerò ieiunium ieiunātis, quaſi ex propoſito aliquid agentis.

ARTICVLVS II.

Vtrum ieiunium ſit actus abſtinentiæ.

AD SECVNDVM ſic procedit. Vr̄ ꝙ ieiunium nō ſit actus abſtinentiæ: Quia ſuper illud Matt. 17. Hoc genus dæmoniorum &c. dicit* Hier. Ieiunium non ſolum eſt ab eſcis, ſed à cūctis illecebris abſtinentia: ſed hoc pertinet ad omnem uirtutem. ergo ieiuniū non eſt actus ſpecialiter abſtinentiæ.

¶ 2 Præt.† Greg. dicit in Homil. Quadrageſimę, ꝙ ieiuniū quadrageſimale eſt decima totius anni: ſed dare decimas eſt actus religionis, ut* ſupra habitū eſt. ergo ieiunium eſt actus religionis, & non abſtinentiæ.

¶ 3 Præt. Abſtinētia eſt pars tēperantiæ, ut † dictū eſt. Temperantia aūt contra fortitudinem diuidit̄, ad quā pertinet moleſtias ſuſtinere: quod maximè uidetur eſſe in ieiunio. ergo ieiunium non eſt actus abſtinētiæ.

SED CONTRA eſt, quod Iſi. dicit, ꝙ ieiunium eſt parſimonia victus, abſtinentiaq; ciborum.

RESP. dicendum, ꝙ eadē eſt materia habitus, & actus. Vnde omnis actus uirtuoſus, qui eſt circa aliquam materiam, ad illam uirtutē pertinet, quæ mediū in illa materia cōſtituit. Ieiuniū aūt attēditur in cibis, in quibus mediū adinuenit abſtinētia. Vnde manifeſtum eſt, ꝙ ieiuniū eſt abſtinentiæ actus*.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ ieiuniū propriè dictum conſiſtit in abſtinēdo à cibis. Sed metaphoricè dictū cōſiſtit in abſtinendo à quibuslibet nociuis, q̄ maximè ſunt pc̄tā. Vel poteſt dici, ꝙ etiam ieiunium propriè dictū eſt abſtinētia ab omnibus illecebris: quia per quælibet uitia adiuncta deſinit eſſe actus uirtuoſus, ut* dictum eſt.

AD II dicēdum, ꝙ nihil p̄hibet actū unius uirtutis pertinere ad aliam uirtutem, ſm ꝙ ad eius finem ordinatur, ut ex* ſupradictis patet. Et ſm hoc nihil prohibet ieiunium pertinere ad religionē, uel ad caſtitatem, vel ad quamcūq; aliā uirtutem.

AD III dicēdum, ꝙ ad fortitudinem ſm ꝙ eſt ſpecialis uirtus, non pertinet p̄ferre quaſcūq; moleſtias, ſed ſolum illas, quæ ſunt circa pericula mortis. Sufferre āt moleſtias q̄ ſunt ex defectu delectabiliū tactus, p̄tinet ad tēperātiā, & ad p̄tes ei⁹: & tales ſunt moleſtiæ ieiunij.

ARTICVLVS III.

Vtrum ieiunium ſit in præcepto.

AD TERTIVM ſic p̄cedit̄. Vr̄ ꝙ ieiuniū nō ſit in p̄cepto. Præcepta. n. nō dant̄ de operibus ſupererogationū, q̄ cadunt ſub cōſilio: ſed ieiuniū ē op⁹ ſupererogatiōis, alioqn vbiq;, & ſp̄ æqualiter eēt obſeruādū. ergo ieiuniū n̄ cadit ſub p̄cepto.

¶ 2 Præt. Quicūq; tráſgreditur p̄ceptum, peccat mortaliter. Si ergo ieiuniū eſſet i p̄cepto, oēs non ieiunantes mortaliter peccarent, per quod vr̄ magnus laqueus hominibus eſſe iniectus.

¶ 3 Præt.* Aug. dicit in lib. de uera religione, ꝙ ab ipſa Dei ſapiētia homine aſſumpto, à quo in libertatē uocati ſumus, pauca ſacramēta ſaluberrima conſtituta ſunt, q̄ ſocietatem Chriſtiani populi, hoceſt, ſub uno Deo liberæ multitudinis, cōtinerēt. Sed nō minus vr̄ libertas populi Chriſtiani impediri per multitudinē obſeruātiarū, q̄ p multitudinē ſacramētorū: Dicit enim* Aug. in lib. ad inquiſitiones Ianuarij, ꝙ quidam ipſam religionem noſtrā, quā manifeſtiſſimis & pauciſſimis celebrationū ſacramētis Dei miſericordia uoluit eē liberā, ſeruilibus p̄munt oneribus ergo vr̄ ꝙ non debuit per Eccleſiam ieiuniū ſub p̄cepto inſtitui.

SED CONTRA eſt, quod* Hie. ad Lucinium dicit de ieiunijs loquens. Vnaquæque prouincia abundet in ſuo ſenſu, & præcepta maiorum leges apoſtolicas arbitretur. ergo ieiunium eſt in præcepto.

Vndè dictū eſt, ꝙ ſub præcepto de ſanctificatione feſtorū non cadit quies ſpiritualis, quæ eſt finis, ſed quies corporalis à ſeruilibus, quæ eſt ſtatuta pp quietem ſpiritualē vt finem. Et ſic in propoſito abſtinentia eſt quæ cadit ſub præcepto, & nō aliquod illorum trium quæ ponuntur finis abſtinentiæ. Ac per hoc ſiuè finis abſtinentiā exigat in aliquo, ſiuè nō, tenet implere id qđ ſub præcepto cadit. Secūdo, ex eo ꝙ aliter liceret cuilibet cōmutare ſibi ieiunium in alia opera. verbi gratia, delere peccata eleemoſyna, vel noua cōtritione cohibere peccata multa cautela, & oratione, eleuatā mentem habere parco alimēto, abſq; ieiunio tñ. Et tenet ſequela: quia cōmutatione tali vtens nō indiget remedio ieiunii ad hos fines, ſed meliori remedio vtitur.

¶ Ad hoc dr̄, ꝙ procul dubio quilibet non impeditus, ſiuè egeat, ſiuè non remedio ieiunii, ſubiacet præcepto ieiunii. Et ratio eſt, quia lex ieiunii data eſt omnibus potentibus ieiunare: quia oēs tales indigent remedio ieiunii vel pro peccato præterito delendo, vel cauendo futuro. Cōſtat. n. oēs eſſe peccatores quādiu in vita hac ſumus. Et ſiquis non egeret tali remedio in ſpecie, quia tñ lex data eſt de tali ſpecie remedii, qua communiter homines egent, ſubiacet etiam ille dictæ legi. Pro vniuerſali ſiquidem regula eſt habendum, ꝙ lex quæ communiter fit ad omnes vt ſingulares perſonas, pro remedio, vel quocūq; alio medio exequendo ligat oēs non impeditos: quia licèt ratio legis ſit indigentia remedij, vis tñ coactiua eius eſt ad non impeditos: qm̄ hoc expedit, & ad communem legis finem, qui eſt facere homines virtuoſos, & communem hominum ſubiectionē ſub lege, & eſt de natura vis coactiuæ legi. ſ. obligare ſi impedimentum non obſtat. Sicut competit naturalibus agentibus agere efficaciter in paſſum non impeditum.

*art. præced.

Concl. m

RESPON. Dicēdū, ꝙ ſicut ad ſæculares principes ptinet pcepta legalia iuris naturalis determinatiua tradere de his q̄ ptinēt ad vtilitatē cōem in tēporalibus rebus: ita ēt ad platos eccleſiaſticos ptinet ea ſtatutis pcipere, quę ad vtilitatē cōem fideliū ptinent in ſpiritualibus bonis. * dictū eſt aūt ꝙ ieiuniū vtile eſt ad deletionē, & cohibitionē culpæ, & ad eleuationem mētis in ſpiritualia. Vnuſquiſq; aūt ex naturali rōne tenet̄ tm ieiunijs vti, quantū ſibi neceſſariū eſt ad pdicta: & iō [m] ieiuniū in cōi cadit ſub pcepto legis naturæ. Sed determinatio tpis, & modi ieiunādi ſm̄ conuenientiā, & vtilitatē populi chriſtiani, cadit ſub pręcepto iuris poſitiui, quod eſt à prælatis Eccleſiæ inſtitutū: [n] & hoc eſt ieiuniū Eccleſiæ, aliud verò eſt naturę.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ ieiuniū ſm̄ ſe cōſideratū nō nominat aliqd eligibile, ſed pęnale qddā. Reddit̄ aūt eligibile ſm̄ ꝙ eſt utile ad finē aliquē. Et iō abſolutè cōſideratū non eſt de neceſſitate præcepti, ſed eſt de neceſſitate pcepti vnicuiq; tali remedio indigēti. Et qa multitudo hoīum ut plurimū indiget tali remedio, tū quia in multis oēs offendimus, vt dicitur Iac. 3. tùm etiam, quia caro cōcupiſcit aduerſus ſpiritū, ut dr̄ ad Gal. 5. cōueniēs fuit ut Eccleſia aliqua ieiunia ſtatueret ab

¶ Ad primum ergo in oppoſitum dicitur, quòd ſenſus literæ eſt, ꝙ ieiunium, quia eſt de genere vtilium non cadit ſub præcepto, niſi in ordine ad finem. Hoc enim ſonat nomen remedii: ꝙ gratis conceditur, quia ratio legis ieiunii eſt determinare remedium cuilibet communiter opportunum: quoniam quilibet potens eget tali remedio vel vt curatiuo, vel vt præſeruatiuo, vt prædictum eſt.

¶ Ad ſecundum verò dicitur, ꝙ obligatio legis dicitur ligare vnumquęq; ſecundùm requiſitionem ad finem, quia ordo cōmunis ad finem eſt ratio obligandi quemlibet potentem, & impedimenta talis finis per huiuſmodi medium, ſunt rationes excuſantes ab obſeruatione legis huius: ita quòd neceſſitas ieiunii ad finem in quolibet ſingulari, non ponitur cauſa legis niſi ex communi conditione, & non ex partiali diſpoſitione cuiuſq;. Excuſantia autem ex particularibus impedimentis impotentię iſtius, vel illius conditionis perſonarum, vel ipſarum perſonarum, ſumuntur habita ratione finis.

¶ In eodem articulo in reſponſione ad ſecundum, dubium occurrit, An frangens Eccleſiæ ieiunium non in contemptum, ſine cauſa rationabili tamen, peccet mortaliter? Et eſt ratio dubii diuerſa diuerſorum ſententia.

¶ Ad huius euidentiam ſciendum eſt, ꝙ in ieiunii eccleſiaſtici, de quo eſt ſermo, obſeruatione duplex uirtus inuenitur, ſ. obedientia, & abſtinentia. Nam ieiunando exequitur homo Eccleſiæ præceptum, & per hoc obedit, & medium ab eccleſiaſtica prudentia determinatum in cibo & potu ſeruat, & per hoc abſtinet. Iuxta dictas autem uirtutes duo quoq; uitia contrariantur ieiunio, ſ. inobedientia, & gula. Et ex parte ſiquidem inobedientiæ non eſt peccatum mortale tranſgredi ſimplicia ſtatuta iuris poſitiui, niſi pp contemptum: qm̄ ſolus contemptus eſt formaliter inobedientia mortalis, ut patet ex dictis in tractatu de obedientia. Ex parte uerò abſtinentiæ, quæ ut remedium quoddam præcepta eſt, nō eſt peccatū mortale, niſi impediatur finis intentus per talē abſtinentiā. Sic. n. in hac litera de utroq; A modo tranſgrediendi ieiuniū habes, cuius authoritatē ſi quis contēnat, vel hoc modo tranſgrediatur ꝙ impediatur finis intentus, peccat mortaliter. Verū quia in primo oēs conueniūt, ſ. ꝙ violās ieiuniū Eccleſiæ ex contēptu, peccat mortaliter, & in ſecundo conſiſtit difficultas duplex. Prima, quæ, aut qualis eſt trāſgreſſio ieiunii impediens finē. Secunda, ſi talis trāſgreſſio cōſtituit mortale peccatū. ideò vtrūq; conſiderandū eſt. Requiruntur igitur ad primū duæ cōditiones. Altera eſt, vt ſit tranſgreſſio medij ſtatuti ab Eccleſia: altera eſt, vt ſit impediens finē. Ob defectū primæ cōditionis, comedēs nimis quaſi vſq; ad crapulam in die ieiunii, non incidit in caſum iſtū: qa talis exceſſus nō eſt trāſgreſſio medii ab Eccleſia ſtatuti. Nā Eccleſia nō obligauit ad quantitatē cibi in die ieiunii, ſed quo ad quātitatē reliquit vnumquēq; in iure naturæ. Si. n. huiuſmodi exceſſus contrariaretur ſtatuto Eccleſiæ, cum habeat alterā conditionē, ſ. ꝙ impedit finē (nā uenter plenus ſpumat libidinē, & mentē deprimit, & uitium facit, aut auget) ſequeretur, ꝙ eſſet ſolutio ieiunii cū peccato mortali. Ob defectū ſecundæ conditionis, qui non ſeruat medium ab Eccleſia ſtatutum, ut paſcat ſe, gregemq; ſuum pane uitæ & intellectus, immunis eſt à peccato: quoniam talis finem ieiunii non impedit, ſed promouet in ſe, & in aliis, ut patet. Et prima quidem conditio omnibus nota eſt: quoniam penès conditiones ieiunii ab Eccleſia appoſitas, puta, tempus, qualitatem cibi, horam, unitatemq; manducandi, conſiſtit. Secunda uerò ab ipſo authore expoſita in 4. ſenten. diſtin. 15. quæſt. 3. art. 1. quæſtiuncula 4. ad 3. inuenitur, dum dicit, Intentioni legiſlatoris obuiat, qui ex contemptu, uel ſine aliqua rationabili cauſa, ordinationem non ſeruat. Et hanc mei expoſitionem hoc in loco inſinuat, dum contra tranſgreſſionem uel ex contemptu, uel ex impedimento finis, diſtinguit D non ſeruare ex rationabili cauſa, ſubdendo. Si autem ex aliqua rationabili cauſa &c. Et per hæc clarè patet quę, & qualis eſt trāſgreſſio impediens finem. An autem ſit mortale peccatum ſemper huiuſmodi tranſgreſſio, apud authorem non uertitur in dubium: quia expreſsè in litera dicitur, ꝙ talis tranſgreſſio eſt peccatum mortale. Sed ex aliorum dictis dubium habet. Nam quidam uidentur uelle quòd tranſgreſſio ieiunii ex contemptu ſola eſt peccatum mortale: quidam autem etiam illa quæ eſt ſine cauſa, eſt peccatum mortale. Nam illa quæ fit ex cauſa, non ex toto ſufficiente, peccatum ueniale eſt. Inter iſtas autem opiniones prima à ratione longè eſt, ſuppoſito quòd Eccleſia ieiunium præceperit, quoniam ſolam obedientiam in Eccleſiæ præceptis conſiderauit: cum tamen ultra communem conditionē præceptorum, quam attendit obedientia, oporteat conſiderare actum uirtutis, qui ſub præcepto ponitur, & finem eius. Et propterea author duas radices tranſgreſſionis poſuit, alterā ex parte E authoritatis præceptiuæ, & alteram ex parte finis intenti per actū imperatum à lege. Hæc enim duo ſunt principalia in qualibet lege, ad quæ cætera ordinantur. Et propterea penès ambo tranſgreſſio mortalis, quaſi principium legalis uitæ tollens, determinatur. Secunda uerò opinio multum inniti uidetur æquitati, ne lex poſitiua nimis dura ſit: & poteſt ad authoris doctrinam reduci, diſtinguendo de cauſa rationabili, ſcilicet, ſimpliciter & abſolutè, uel ſecundùm æſtimationē. Nam non ſeruare ieiunium ex cauſa rationabili ſimpliciter & abſolutè, non eſt contra præceptum Eccleſiæ: quod intelligitur ceſſante rationabili cauſa ad oppoſitum. & hoc eſt clarum. Et ſimiliter ſi non ſeruo ieiunium ex cauſa rationabili ſecūdùm meā æſtimationem abſq; fraude, puta, quia uidetur mihi ꝙ ſim adeò debilis, ut non comprehendar ſub obligatis ad ieiunium, quāmuis in ueritate non ſit in me debilitas ſufficiens ad eximendum me à uinculo ieiunii, excuſor à peccato mortali: quāmuis peccem uenialiter, ſi abſque paſtoris indulto negligenter meas uires examinans.

oībus cōiter obſeruanda, non quaſi præcepto ſubijciens id, qđ ſimpliciter ad ſupererogationē pertinet, ſed quaſi in ſpeciali determinanr id quod eſt neceſſarium in communi.

AD II. dicēdū, ꝙ præcepta, quæ per modū cōmunis ſtatuti ꝓponunī, nō eodē modo obligāt oēs, ſed ſm ꝙ requiritur ad finē quē legiſlator intendit, cuius authoritatē ſi aliqs trāſgrediēdo ſtatutū cōtēnat, uel hoc mō trāſgrediat̄, ꝙ impediāt̄ finis quē intēdit, peccat mortaliter talis trāſgreſſor. Si aūt ex aliqua rōnabili cauſa qs ſtatutū nō reſeruet, ꝓcipuè in caſu, in quo ēt ſi legiſlator adeſſet, non decerneret eē ſeruādū, talis trāſgreſsion̄ cōſtituit pc̄tm̄ mortale. Et idē ē ꝙ nō oēs, q ñ ſeruāt ieiunia Eccl̃iæ peccāt mortal̃r.

minans uiolari ieiunij. Ad quæſitū ergo rñdendo dr̄, ꝙ ſoluēs F Eccleſiæ ieiunium ſine cauſa rōnabili tā abſolutè, q̃ ſecundùm æſtimationē ſuam, peccat mortaliter: qm̄ talis & tranſgreditur medium abſtinentiæ ſtatutum ab Eccleſia, & tranſgreditur ſic, ut impediat legiſlatorem à fine intento in ipſo homine potentiæ ieiunare, dum ſine omni rationabili cauſa medium tenuit in ſeipſo ad finem. Hoc namque eſt euidenter impedire intentionem legis talis, ut perueniat ad finem, ac per hoc eſt directè legi obuiare. Soluens autem illud ex cauſa rationabili ſecūdùm æſtimationem ſuam abſq; fraude, uel aliorum melius iudicantium ſcrupuloſos, nō peccat mortaliter: qm̄ infra latitudinē cauſæ rationabilis cōtinetur uterque modus rationabilitatis in tali materia, ut cōmunis opinio, & conſcientia hominum timentium Deum approbare uidetur. Et ſcito, quòd niſi communis chriſtianę Eccleſiæ interpretatio ſuſciperet ſtatutum ieiunij eſſe non ſimplex ſtatutum, ſed habere uim preceptiuā, ſtrictè ſumendo præceptum, uerum proculdubio eſſet, ꝙ non niſi propter contemptum tranſgreſſio ieiunii eſſet peccatū mortale: quoniam in ſimplicium ſtatutorum materia, tranſgreſſio medii, & impeditio finis, licèt ſit mala, non tamen mortale inducit peccatum, niſi materia illa ad charitatem Dei, aut proximi neceſſaria ſit, quod in propoſito conſtat non habere locum: quia ieiunium huiuſmodi conſtat nec ad Dei, nec ad proximi dilectionem eſſe neceſſarium. Et hæc dixerim, quia ex ui uerborum nullibi ieiunium eccleſiaſticum inuenitur præceptum, loquendo de præcepto ſtrictè.

¶ In eodem articulo dubiū occurrit de cauſa rationabili, ex qua potentes ieiunare non tenentur ad ieiunia. De impotētibus namque dubium non eſt: & de quibuſdam conditionibus perſonarum, an. ſ. reddant homines impotentes, vt pueritia, ſenectus, & huiuſmodi, in ſequenti articulo erit ſermo. Nūc quæſtio occurrit de cauſa rationabiliter excuſante potentes aliàs ieiunare, an ſit neceſſitas ſola, an etiam pietas. Et eſt ratio dubii, quia hinc apparet ꝙ ſola neceſſitas excuſet: quoniam dicitur ꝙ itinerantes, & operarii, qui poſſunt iter, aut opus minuere, aut differre abſque damno, tenentur ad ieiunia. Indè autem apparet, quòd etiam pietas: quoniam dicitur quòd peregrinatio feſtina ex deuotione ad aliquod feſtum, excuſat à ieiunio. I

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ rationabilis imprimis cauſa ꝙ aliàs potentes ieiunare, non ieiunent, eſt neceſſitas alicuius impedimentis ieiunium, quod oportet fieri uel ad conſeruandum uitam, uel ſanitatem, uel ſtatum temporalem, uel uitandum damnū, aut acquirendum aliquid raro contingens. Declaro ſingula. Si oportet aliquem laborare, quia ex ſolo labore uiuere poteſt, aut ſine talis laboris mercede non poteſt habere omnia neceſſaria ad ſanitatem, uel ſtatum temporalem ſui, & ſuorum, puta, quia eſt faber, & ſine continuo exercitio non poteſt uiuere ipſe cum ſua familia iuxta gradum ſuum, & dotare filias, & tenere filium in ſtudio, & ueſtire ſuos ut decet ſuam conditionem, & alia huiuſmodi. Similiter ad uitandum damnum non ſolùm repente occurrens, puta propter bellum imminens, ſed ſimpliciter, puta, quia mercator ſi nō citò pergit, aut perficit talia opera, dānificatur in rebus ſuis. Et ſimiliter ſi damnum lucri ceſſantis repente accidit, ut de piſcatione alecium dicitur. In omnibus enim dictis caſibus, & ſimilibus neceſſitas excuſat à ieiunio Eccleſiæ, ex quo ſimul cum his operibus nō poſſunt ieiunare. Excuſat quoque multò magis neceſſitas ſpiritualis. Nam ſi ad uitam ſpiritualem ſui, uel alterius, oportet aliquid incōpatiens ieiunii perficere, puta, longam dietam facere, aut ex officio, uel obediētia prædicare, uel cōfeſſiones audire, docere uerbo uel ſcripto, aut

AD III. dicendū, ꝙ Aug. ibi loqtur de his, quæ neq; ſacrarū ſcripturarū authoritatibus cōtinent, nec in cōcilijs epiſcoporū ſtatuta inueniunt̄, nec cōſuetudine uniuerſalis Eccleſiæ roborata ſunt. Ieiunia uerò q̃ ſūt in ꝓcepto, ſunt in cōcilijs epiſcoporū ſtatuta, & cōſuetudine uniuerſalis Eccleſiæ roborata. Nec ſunt cōtra libertatē populi fidelis, ſed magis ſūt utilia ad impediendū ſeruitutē peccati, quæ repugnat libertati ſpirituali, de qua dr̄ ad Gal. 5. Vos enim, fratres, in libertatem uocati eſtis, tantū ne libertatem detis in occaſionem carnis. G

ARTICVLVS IIII.

Vtrum omnes ad ieiunia Eccleſiæ teneantur. H

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur ꝙ omnes ad

F aliquid huiuſmodi: ita ꝙ talis homo non pōt ieiunando aliqd huiuſmodi adimplere, excuſat̄ à ieiunio. Et ſimile eſt de oībus quæ quis tenetur adimplere. Eccleſia. n. præcipiens ieiunia, non abſoluit hoīem ab his, ad quæ aliàs tenetur, ut prætermiſſis illis ieiunet. Et ꝑ hanc rōnem uxor quæ ex ieiunio macilenta, minuſque grata uiri ſui oculis apparet, & hinc deſpici, aut minus amari ſe conſpicit ab eo, excuſatur à ieiunio: qm̄ ipſa tenetur ſe cōſeruare gratā uiro ſuo. Pincernæ quoque principū etiam mane comedētes, excuſantur quo ad illos actus, quibus præſumūt aliqua pro ſecuritate dominorū ſuorum quoniā ad hoc alias tenebantur. Nec ſpectat ad eos iudicare, an domini ſui excuſentur à ieiunio: ſed iuxta Apoſtoli ſententiam, Qui non mā ducat, manducātem non iudicet, ſed præſumat ipſum uel diſpēſatum à Papa, uel à conditione aliqua occulta ſibi. Et ex eadem radice excuſantur etiam ſi pro huiuſmodi ſecuritate dominorū infirmorum, aut diſpenſatorum, credentiam facerent in cibis prohibitis, ſ. ouis, & carnibus. Non abſoluuntur tamen iſti propterea à ieiunii uinculo, ſed illas ſumptiones cōputare debent, ac ſi non fuiſſent ex alio capite, quia. ſ. nō fiunt manducandi gratia, ſed ex neceſſitate ſeruitii cōiungunt. Pietas deinde excuſat quoties ieiunium maioris boni inuenitur impeditiuum, ut habes in cap. Non mediocriter de conſ. diſt. 5. Et ratio eſt, quia ieiunium præceptum eſt ut medium promotiuū ad ſpirituale bonum. Conſtat autem ꝙ ſi obſeruaretur, quando eſt impeditiuum maioris boni, tunc contra intentionem legis ageretur, quæ ieiunium ut promotiuum, & non ut impeditiuū boni præcepit. Intentioni ſiquidem promouendi ad bonū obſtat impedire maius bonū. Nec obſtat quod de conſe. diſt. 5. cap. Ieiunia, Gelaſius Papa dicit, Ieiunia ſine rationabili neceſſitate non ſoluat: quoniam extra rationabilem neceſſitatem non eſt pietas, quoniam ualdè neceſſaria eſt, & magis q̃ corporalis ieiunii exercitatio, iuxta illud Apoſtoli. Exerce teipſum ad pietatem &c. Et hinc fit ut excuſentur à ieiunio qui ex pietate ſpontè uacant operibus miſericordiæ tam corporalis, quàm ſpiritualis, ſi ieiunium eos ab huiuſmodi operibus impediret. Qui aūt uacant iſtis propter lucrum ut mercenarii, ex hoc capite nō excuſantur, ſed forte ex alio capite ſuperius dicto. ſ. ex neceſſitate: quia iſti nō pietatis, ſed mercedis gratia operantur. Et propter hoc illi qui prædicant, aut confeſſiones audiunt ſua ſpōte ut lucrentur pecunias, ſi non poſſunt ſimul ieiunare, nō excuſantur propterea à ieiunio. Et quia ieiunium impedire maius bonum contingit, non ſolùm quaſi per ſe, hoc eſt, ex parte ieiunātis, ſed per accidens, hoc eſt, ex parte alterius, cuius perſona tenetur cōuiuere, ideò ſi propter improbitatem uiri uxor potens ieiunare K compellitur ad non ieiunandum, poteſt ex diſpenſatione ieiunium ſoluere: quoniam caſus eſt talis, in quo ſi legiſlator adeſſet, mallet pacem domus quàm ieiunium uxoris, cōpatiendum quippe eſt ſexui. Debet tamen per alia pia opera uxor ieiuniū ſuum redimere, & hoc authoritate epiſcopi. In utroq; autem. ſ. neceſſitatis, uel pietatis caſu, ſcito ꝙ quicquid excuſaret à cuſtodia diei feſti, excuſat à ieiunio, ſi eſt illi incompoſſibile: quoniam præceptum ieiunii minus eſt, & minus arctum. In omnibus autem caſibus, in quibus rationabilis eſt cauſa ſoluendi ieiunium, ſi aliquid ambiguitatis habet, ſuperioris arbitrium cauſa cognita, uel commutatio licitam tutè reddit ſolutionem ieiunii, quoniam ſuperioris iudicium ſuplet defectum huiuſmodi.

Nota uerū ſenſū Aug. contra impugnantes ꝑ hoc dictū præcepta Eccleſiæ.

Tranſfodit̄ ab Apoſtolo libertas hæreticorum.

Porrecta per totum.

709

Inf. art. 7. ad 3. Et 4. diſt. 15. q. 3. ar. 2. q. 1. 2. 3. & 4

SVP. QVAEST. CXXXXVII. ART. IIII.

IN ar. 4. eiuſdē quæſt. 147. dubiū occurrit, an in cauſa dubia circa conſeruādum ieiunium Eccleſiæ poſſint Ordinarii diſpenſare.

ſpenſare. Et eſt ratio dubij, quia ꝙ non poſſint habetur ex hoc A ꝙ ordinarij nõ habent poteſtatem ſuper lege vniuerſalis Eccleſiæ, qualis eſt lex ieiunij. Et confirmatur ex conſuetudine populi Chriſtiani recognoſcentis ſolam Apoſtolicam ſedem ſuper hac lege. Oppoſitum autem apparet, quia ſecundum hoc eſſet minus benè prouiſũ populo Chriſtiano: qm̃ iſti caſus dubij frequenter accidunt, & authoritas prouiſiua caſibus iſtis eſſet inacceſſibilis tẽpore caſus: qm̃ Papa in vno tantũ eſt loco, & impoſſibile eſſet ex toto terrarũ orbe in tã frequẽtib⁹ caſibus recurſum ad ipſũ habere.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ diſpenſare in ieiunio cõtingit dupliciter. Vno modo abſolutè tollẽdo, vel cõmutãdo vinculum legis quo ad hanc perſonã: & hoc ſpectat ad Papã, qui ſolus eſt ſuper vniuerſalia iura poſitiua. Et hoc eſt q atteſtatur conſuetudo populi Chriſtiani. Alio modo, in hoc particulari caſu: & hoc ſpectat ad epiſcopos, & ẽt ad preſbiteros, curatos, & vniuerſaliter ad prælatos reſpectu ſuorum ſubditorum ꝑ rationem ſupradictã, atteſtante hoc authore in 4. ſententiarum, diſt. 15 ubi cẽte expreſſè q. 4. art. 2. ad vltimũ, de laborantibus, ꝙ poſſunt ſecũdùm diſpẽſationem ſacerdotis ſui ieiuniũ ſoluere, & in hoc loco ad tertiũ, Niſi fortè ubi eſt ita conſuetum, quia ex hoc ipſo quòd prælati diſſimulant, uidentur annuere. Ex quibus uerbis patet, quòd non de ſolo Papa loquimur: quoniam locorum conſuetudines nõ præſumitur Papam ſcire, ſicut nec ſtatuta municipalia. Minus ergo ſapiũt prælati, qui petentibus ſubditis in cauſa dubia diſpenſationem cœnandi in ieiunijs Eccleſiæ, aut aliter ieiunium ſoluendi præueniendo horam ieiunij, remittunt eos in conſcientia ſua. Debẽt enim compati infirmis, & commutare ad cautelam ieiunium in ſeptem Pſalmos, uel aliquid huiuſmodi. Et eadem ratione poſſunt diſpenſare in qualitate ciborum prælati, in caſu.

¶ In eodem articulo in reſponſione ad primum dubium occurrit ex Martino in dict. tractat. quæſt. 4. de ieiunio, arguente contra hæc uerba, Præcepta Dei ſunt præcepta iuris naturalis, quæ ſecundum ſe ſunt de neceſſitate ſalutis. Contra, Sacramenta nouæ legis, quę ſunt neceſſitatis, ſunt præcepta Dei, & non ſunt præcepta iuris naturalis. ergo. Præterea, Accedere ad ſuam eſt pręceptum Dei, & tamen non eſt præceptum iuris naturalis.

¶ Ad hoc dicitur, quòd præcepta Dei in hoc loco appellantur non quæcunque præcepta ſunt à Deo quocunque modo, puta, per reuelationem, aut per medium Chriſtum hominem, ſed ſolũ illa quæ ſunt à Deo per ſeipſum præcepta per hoc, quòd ſunt ab ipſo indita rationali creaturæ, quæ patet eſſe pręcepta iuris naturalis. Sacramenta autem Eccleſiæ non ſunt hoc modo pręcepta Dei. Quod autem dicitur de acceſſu ad ſuam, vel non ſuã, falſum eſt non eſſe pręceptum iuris naturalis.

¶ In eodem articulo quarto in reſpõſione ad ſecundum, dubiũ ex Martino ibidẽ occurrit, quòd ratio authoris ad excuſandos pueros non concludit vniuerſaliter de oĩbus Eccleſię ieiunijs, ſed de quadrageſimali tantum. Arguit. n. ſic, Secũdum iſtos bonum eſt quòd pueri aſſuefiant ad ieiunia, ieiunando bis, aut ter in quadrageſima. ergo in tot ſeptimanis ter ieiunare non eſt pueris nociuum, Nam ſi noceret, non eſſet bonum; ſed ieiu-

ieiunia Eccleſiæ teneant. Præcepta. n. Eccleſiæ obligant,[h] ſicut Dei pcepta, ſm̃ illud Luc. 10. qui vos audit, me audit: ſed ad pcepta Dei ſeruãda oẽs tenent. ergo ſimiliter oẽs tenent ad ſeruãda ieiunia, q̃ ſũt ab eccl iſtituta.

¶ 2 Præt. Maximè vidẽtur excuſari pueri à ieiunio ꝑꝑ ætatem: ſed pueri[h] non excuſantur. dr̃. n. Ioel 2. Sanctificate ieiunium, & poſtea cõgregate paruulos, & ſugẽtes vbera. ergo multò magis oẽs alij ad ieiunia tenentur.

¶ 3 Pręt. Spiritualia ſunt tẽporalib⁹ pferẽda, & neceſſaria nõ neceſſarijs: ſed opa corporalia ordinant ad lucrũ tẽporale. peregrinatio. n. etſi ad ſpiritualia ordinet, non eſt neceſſitatis. C Cũ ergo ieiuniũ ordinetur ad ſpiritualẽ utilitatem, & neceſſitatẽ habeat ex ſtatuto Eccleſiæ, vr̃ ꝙ non ſint ieiunia Eccleſię[h] prętermittenda ꝑꝑ peregrinationem, vel ꝑꝑ corporalia opera.

¶ 4 Præt. Magis eſt aliqd faciendũ ex ꝓpria uolũtate, q̃ ex neceſſitate, ut patet p Apoſt. 2. ad Cor. 9. ſed pauperes ſolẽt ex neceſſitate ieiunare ꝑꝑ defectum D alimentorũ. ergo multo magis[h] dẽnt ex ꝓpria volũtate ieiunare

Sed contra vr̃, ꝙ nullus iuſt⁹ teneat ieiunare. Præcepta. n. Eccleſię ñ obligãt[h] cõtra doctrinã Chr̃i: ſed Dn̄s dixit Luc. 5. ꝙ nõ poſſunt filij ſpõſi ieiunare quãdiu cum ipſis eſt ſponſus: eſt autẽ cũ omnibus iuſtis ſpiritualiter eos ĩhabitãs. vnde Dn̄s dicit Matth. vlti. Ecce ego uobiſcum ſum vſq; ad conſumationem ſæculi. ergo iuſti ex ſtatuto Eccleſiæ non obligant ad ieiunandũ.

Respon. Dicẽdum, ꝙ ſicut ſupra[a] dictũ eſt, ſtatuta cõia proponuntur ſecundũ ꝙ multitudini cõueniũt: & ideò[m] legiſlator in eis ſtatuẽdis attẽdit id, quod cõiter habetur, & in plurib⁹ accidit. Si quid autem ex ſpeciali cauſa in aliquo inueniatur, qđ obſeruãtię ſtatuti repugnet, nõ intendit talẽ legiſlator ad ſtatuti obſeruãtiã obligare, ĩ quo tñ eſt diſcretio adhibẽda.[a] Nam ſi cauſa ſit euidẽs, p ſeipſum licitè põt homo ſtatuti obſeruãtiã pręterire, pſertim cõſuetudine interueniẽte: uel ſi nõ poſſet de facili recurſ⁹ ad ſupiorẽ haberi.

nia quatuor temporũ & maiorũ ſolẽnitatũ, non ſunt crebriora q̃ ieiunare ter in quadrageſima. ergo ex iſta rõne non excuſant pueri à ieiunijs quatuor tẽporũ & maiorũ ſolemnitatum.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ ratio literæ concludit vniuerſaliter importantiam puerorum ad non ieiunandum abſolutè, & non pro tot, vel tot diebus. Nec obſtat ꝙ ſubdatur, bonũ eſſe aſſuefieri ad ieiunia, quia hoc non eſt exceptionis aut uinculi, ſed cõſilij. Nam ſicut poſſent pro maiori neceſſitate, non obſtante damno aliquo, quandoque cogi ad ieiunia pueri, vt in litera dicit: ita poteſt eis conſilium dari, quod aliquod quandoq; damnum ſuſtineant ex ieiunio, non obſtante libertate eorũ propter ætatis impotentiam. Hac ergo ratione ſunt pueri abſoluti ſimpliciter ab omni eccleſiæ ieiunio, quàmuis bene faciant ſi quandoque ieiunẽt aut abſtineãt. Ratio ſiquidem concludit libertatem puerorum: conſilium autem infert ſupererogationem eorundẽ.

[a] 1. 2. quæ. 40. art. 2. & q. 98. art. 2. & 6. D. 918. Concluſio

¶ In eadem reſponſione dubium eſt de ſenibus, in quibus eſt euidens etiam neceſſitas ex prima ratione in litera allata. ſ. ꝓpter debilitatem naturę, ex qua prouenit quòd egent frequenti cibo, & non multo ſimul aſſumpto. Dubium quoque occurrit de mulieribus prægnantibus & lactantibus, in quibus videtur euidens neceſſitas propter ſecundam rationem literæ, quia ſcilicet indigent multo nutrimento propter alimentum fœtus, ſeu prolis, quod ex ſuperfluo proprij alimenti fit.

¶ Ad primum de ſenibus dicitur, quod quia ſenectus nõ eſt euidenter omnibus vna, ſicut ętas augmenti: quoniam ętas augmẽti determinatur ab ortu, qui certus eſt: ętas verò ſenectutis à naturali occaſu, qui incertus eſt: Sunt enim quidam ſexagenerij ita fortes ſicut alij quadragenarij, & vnus altero habet multo plures circulationes cęleſtes, propter quod contingit fortè aliquem eſſe ſenem in trigeſimo, aliquem in quadrageſimo, vel aliquo huiuſmodi anno: ideò non determinatum eſt tempus quando homines propter ſenectutẽ excuſantur à ieiunio. Formaliter tamen loquendo, quandocunque quis eſt uerè ſenex, nõ tenetur ad ieiunia Eccleſię. Et ratio eſt quia natura eſt adeò E debilis in ſene, vt nõ poſſit multũ ſimul cibum digerere, & propterea egent frequenti alimento modico, ſicut infirmi. Cõiter autẽ uidetur hoc accidere anno ſexageſimo ętatis, cũ ſcriptum ſit, Dies annorum noſtrorum ſeptuaginta anni, & quod veteraſcit, & ſeneſcit, propẽ interitũ eſt, vt dicitur ad Hebræos. Eſt ergo ſexagenarius communiter propẽ naturalem interitum, ac ꝑ hoc ſenex. Vnde niſi euidenter conſtet, ꝙ poſſint alimentũ pro ieiunio opportunum digerere & tolerare, nõ debent conari ad ieiunium, ſed debilitati quã ſentiunt, ſubuenire frequenti, bono, & modico alimento: qm̃ ſenectus morbus eſt incurabilis.

¶ Ad ſecũdũ de prægnantibus & lactãtibus dr̃, ꝙ niſi ſint mulieres adeò robuſtę naturę, vt vnica comeſtione poſſint tñ alimẽti ſumere & digerere, qđ ſat ſit ꝓ ſe & fœtu, ſeu ꝓle, nõ tenent ad ieiuniũ, immò peccarẽt ieiunãdo, ꝑꝑ nocumẽtũ ꝓlis. Cõiter aũt mulieres nõ ſunt tã robuſtę naturę. Propter qđ cõcludẽdũ eſt, ꝙ ſecũdũ legẽ q̃ fit ut in pluribus, appellatione potentiũ ieiunare non ueniunt mulieres prægnãtes, aut lactãtes. Et ſic ſub lege illa, Omnes potẽtes ieiunare ieiunent &c, nõ cõprehenduntur.

¶ In

¶ In eodem articulo circa operarios, aduerte quòd cum ab authore, & aliis audis, ꝙ peccant, qui nolunt cõducere operarios, niſi cum pacto ꝙ non ieiunent, intelligitur, ſi nolũt eos cõducere ẽt modificata mercede, iuxta modificationẽ operis, vel cum æquali mercede, ſtante qualitate operis ſolũ tempore non ieiunij. Et non intelligit, ſi nolũt minuere mercedem iuxta diminutionẽ operis. Nã conductor operariorum non tenetur operario plus promittere, aut dare q̃ opus ſuũ meteatur. Et ppea ſi operarius, qui ſcit teneri ad ieiuniũ, qui hẽt aliunde: vndè uiuat, & vult minuere laborẽ, debet ẽt minuere mercedem, alioquin ipſe, non conductor peccaret. In primo autem caſu conductor peccaret, ꝑ quãto deterioris cõditionis ab eo redderentur ieiunantes iuxta Eccleſiæ præceptum, q̃ inobediẽtes, & ſic daret occaſionẽ peccãdi. Si tamen neceſſitas operis feſtinationem exigat, põt tutè dicere, Inuenias aliũ cõductorẽ &c. In ſecundo verò caſu manifeſtè peccat conductor, inducens obligatũ potẽtẽ & uolentem ieiunare, ad peccatum.

¶ Occurrit hoc in loco dubium de inuitãtibus ad comedendũ, ac miniſtrantibus comedentibus in die ieiunij, vbi cõiter creditur, aut ſcitur ꝙ nolũt ieiunare. Et eſt rõ dubij, quia hinc apparet ꝙ peccent, quia cooperant ad ſolutionẽ ieiunij abſq; rõnabili cauſa: indè aũt apparet ꝙ nõ peccet, qa nec ex propoſito, nec ex intentione tendũt inuitantes, aut miniſtrãtes ad hoc vt ſoluatur ieiuniũ. Peccata aũt ex intentione iudicant. & ſpecificant. ¶ Ad hoc dr, ꝙ hic nõ vertitur i q̃ſtionẽ, an peccẽt illi, qui directè ad ſoluẽdum ieiuniũ inuitant, aut miniſtrant: quia horum peccatum eſt manifeſtum, ſicut inuitãtiũ, aut cooperantiũm ad furtum, & alia mala. Nec ẽt eſt quæſtio, an peccent illi, qui præſumentes quemlibet ſalutis ſuæ memorẽ, & neſciẽtes potentiã, vel impotẽtiã priuilegiaq; hoĩum, ſimpliciter eos inuitant ad comedẽdũ pro vrbanitate, aut hoſpitalitate &c. vel petẽtib᷒ cibos miniſtrant: qm̃ horũ excuſatio eſt manifeſta ex eo, ꝙ non tenẽtur ſcrutari potentiam, aut conſcientiam proximi. Sed q̃ſtio eſt de miniſtrantibus, aut inuitantibus ad comedendũ potentes, & nolẽtes ieiunare abſq; priuilegio, vt cõiter credit. Et eſt ſermo de comeſtione, quæ ſi fiat, ſolueret ieiunium, puta, de cœna poſt ſumptum prãdium, vel comeſtione ſummo mane, & hmõi. ¶ Et ad hoc dr, ꝙ miniſtrantes cibos iſtis, excuſantur à peccato, qm̃ non cooperantur comeſtioni quatenus eſt ſolutiua ieiunij, vt procedit à mala voluntate non ieiunantis: ſed cooperant comeſtioni quaten᷒ eſt actus deſeruiens nutritiuæ, & ſubſtẽtationi naturæ. Hoc. n. licitũ eſſe ex eo conſtat, ꝙ Deus ipſe cooperat illi comeſtioni quatenus ſeruit naturæ. Miniſtri autẽ ciborũ vt ſic, abſolutè loquẽdo, actui comedendi ſeruiunt, vt eſt actus hominis, non uitij: & ideò, vt dictum eſt, excuſantur. Inuitantes aũt ad comedendũ, aut credũt inuitationẽ ſuã fore occaſionẽ illis exequẽdi violationẽ ieiunij, quã non exequerent fortè niſi inuitati, quãuis parati ſint ad nõ ieiunandũ: & tũc nõ excuſantur: qm̃ nõ licẽt ẽt paratos ad malũ inducere ad illius executionẽ. Si aũt oĩno cœnaturi ſunt, & ego inuito eos ad mecũ cœnãdũ, nõ inuito eos, niſi ad locum & ſocietatẽ cœnę, vel miniſtro illis cibos. Ex nullo aũt horum apparet pctm̃ aliqd, & ppea excuſãtur: ſicut etiã hoſpites cœnaturos inuitãt vt in ſuo hoſpitio, magis q̃ in alio cœnent.

SVP. QV. CXLVII. ART. V.

IN ar. 5. in reſpõſione ad tertiũ, dubiũ occurrit, de ieiunio exulta

Si verò cã ſit dubia, debet aliqs ad ſuperiorẽ recurrere, qui habet poteſtatẽ in talibus diſpenſandi: & hoc eſt obſeruandũ ieiunijs ab Eccleſia inſtitutis, ad quæ omnes cõiter obligantur, niſi in eis fuerit aliqđ ſpeciale impedimentum.

G Ad I. ergo dicẽdũ, ꝙ ꝓcepta Dei ſunt ꝓcepta iuris naturalis, q̃ ſm̃ ſe ſunt de neceſſitate ſalutis. Sed ſtatuta Eccleſię ſunt de his, q̃ nõ ꝑ ſe ſunt de neceſſitate ſalutis, ſed ſolũ ex iſtitutione Eccleſię: & iõ pñt eſſe aliqua impedimẽta, ꝓꝑ q̃ aliqui ad obſeruanda ieiunia hmõi nõ tenent.

H Ad II. dicendum, ꝙ in pueris maximè eſt euidens cauſa non ieiunandi, tũ ꝓꝑ debilitatem naturę, ex quo ꝓuenit, ꝙ indigẽt frequenti cibo, & non multo ſimul aſſumpto: tùm ẽt quia indigẽt multo nutrimẽto ꝓꝑ neceſſitatem augmenti, qđ fit de reſiduo alimẽti. Et ideò quãdiu sũt in ſtatu augmẽti, quod eſt vt in pluribus, vſq; ad finem tertij ſeptẽnij, non tenent ad eccleſiaſtica ieiunia obſeruãda. Conueniens tñ eſt vt etiã in hoc tpe ſe ad ieiunandũ exerceat plus, vel minus, ſm̃ modũ ſuę ętatis. Qñque tñ magna tribulatione imminente in ſignũ pœnitentię arctioris ẽt pueri ieiunia indicũtur: ſicut ẽt de iumentis legitur Ionæ 3. Hoies, & iumẽta nõ guſtent quicq̃, nec aquam bibant.

I Ad III. dicẽdum, ꝙ circa peregrinos, & oparios diſtinguendum vr̃: quia ſi peregrinatio & operis labor commodè differri poſſit, aut diminui abſq; detrimẽto corporalis ſalutis & exterioris ſtatus, q̃ requiritur ad cõſeruationem corporalis, vel ſpiritualis vitæ, nõ ſunt ꝓꝑ hoc Eccleſiæ ieiunia prætermittẽda. Si autem immineat neceſſitas ſtatim peregrinãdi, & magnas diætas faciendi: vel ẽt multũ laborandi vel ꝓꝑ conſeruationẽ uitæ corporalis, uel ꝓꝑ aliquid neceſſarium ad uitam ſpirituałẽ, & ſimul cũ hoc non poſſint Eccleſiæ ieiunia obſeruari, non obligatur homo ad ieiunandũ: quia non vr̃ fuiſſe intentio Eccleſię ſtatuẽtis ieiunia, ut ꝑ hoc īpediret alias pias, & magis neceſſarias cauſas. Vr̃ tñ in talibus recurrẽdũ eſſe ad ſuperioris diſpẽſationẽ, niſi fortè vbi eſt ita cõſuetũ, qa ex hoc ipſo ꝙ p̃lati diſſimulant videntur annuere.

Ad IIII dicẽdũ, ꝙ pauperes, qui poſſunt ſufficienter habere qđ eis ſufficiat ad vnã comeſtionem, non excuſantur ꝓꝑ paupertatem à ieiunijs Eccleſiæ, à quibus tamen excuſari uidentur illi, q̃ fruſtatim eleemoſynas mẽdicant, qui nõ poſſunt ſimul habere qđ eis ad victum ſufficiat.

Ad V. dicendũ, ꝙ illud uerbũ Dñi tripliciter poteſt exponi. Vno mõ, ſcđm Chryſ.* q̃ dicit, ꝙ diſcipuli, qui filij ſponſi dñr, adhuc imbecilli᷒ diſpoſiti erãt, vñ ueſtimento ueteri cõparantur: & ideò in pſentia corporali Chr̃i erãt magis fouẽdi in quadã dulcedine, q̃ in auſteritate ieiunij exercendi. Et ſm̃ hoc magis cõuenit, ut cũ imꝑfectis, & nouitijs in ieiunijs diſpẽſetur, q̃ cũ antiquioribus & perfectis, vt patet in * gl. ſuꝑ illud Pſal. 130. Sicut ablactatus ſuꝑ matre ſua. Alio mõ põt dici ſm̃† Hieron ꝙ Dñs ibi loquit de ieiunio veterũ obſeruantiarũ. Vñ per hoc ſignificat Dñs, ꝙ Apoſtoli nõ erant in veterib᷒ obſeruãtijs detinendi, quos oportebat gratiæ nouitate ꝑfundi. Tertio mõ, ſm̃ * Augu. q̃ diſtinguit duplex ieiuniũ, quorũ unum ꝑtinet ad humilitatem tribulationis: & hoc modo non competit uiris

K perfectis, qui dicuntur filij ſponſi. vndè ubi Luc. dicit, non poſſunt filij ſponſi ieiunare, dicit Mar. Non poſſunt filij ſponſi lugere. Aliud autem eſt, quod pertinet ad gaudium mentis in ſpiritualia ſuſpenſæ: & tale ieiunium conuenit perfectis.

* Homil. 31. in Matth. a med. illi᷒ to. 2.

Pſal. 130. glo. ordi. ibidem.

ARTICVLVS QVINTVS.

Vtrum conuenienter determinentur tempora ieiunij Eccleſiæ.

Porrecta per totũ.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur ꝙ inconuenienter determinentur tempora ieiunij Eccleſiæ. Chriſtus. enim legitur Matth. quarto, ſtatim poſt baptiſmum ieiunium inchoaſſe:

710
4. d. 15. q. 3. ar. 8. 9.

exultationis, an ſit in pcepto. Et eſt rō dubij, qa in lra dr & q nō dēt cadere ſub pcepto, & q Eccleſia nō pcepit. In oppoſitū aūt eſt, qa ieiuniū vigiliæ Pētecoſtes, & quatuor tēporū infra hebdomadā Pentecoſtes, eſt ieiuniū exultationis: qñ eſt in tpe paſchali, in cuius ſignū nō fiunt tunc in Eccleſia pſtrationes. Et tñ ieiunia ita ſunt in pręcepto, ſicut alia Eccleſiæ ieiunia.

Li. 2. c. 27. nō remote a fine. tom. 4.

Ad hoc dr, q ieiunia hæc ſecūdùm authorē nō ſunt in pcepto, ſunt tñ rōnabiliter ſtatuta intra illud tps, vt exultationis ieiunia principaliter & ſecūdario (iuxta Leonis diſt. 76. c. Legitur, ſententiã) ad caſtigāda delicta, q inter paſcalia gaudia ex negligentia & immoderata lætitia cōmiſſa ſūt, vt in 4. ſentētiarū diſtin. 15. qō. par. ᵹ. qſtiuncula prima ad quintū, habes. Quia verò cōſuetudo & tollit, & facit legis vinculū, & cōiter hoīes reputāt non minus eſſe in pcepto hæc, q̃ alia quatuor tēporū ieiunia: iō ex cōſuetudine ſunt in pcepto ſicut cætera, ita q vinculū qd lex nō fecit, cōſuetudo induxit. Et pp hoc author in litera cautè loquutus eſt, dicēs, q ieiuniū exultationis nō dēt cadere ſub pcepto, & q ab eccleſia nō eſt inſtitutū, ſ. ſub pcepto, ieiuniū i toto paſcali tpe.

ar. 1. & 3.

Concluſio

ſed nos Chriſtū imitari debe- A mus, ſm illud 1. ad Cor. 4. Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Xpi. ergo & nos debemus ieiuniū pagere ſtatim poſt Epiphaniā, i qua baptiſmus Xpi celebrat.

¶ 2 Præt. Cęremonialia veteris legis nō licet in noua lege ob ſeruare: ſed ieiunia i qbuſdā determinatis mēſibus ptinēt ad ſolēnitates veteris legis. dr. n. Zach. 8. Ieiuniū quarti, & ieiuniū quinti, & ieiuniū ſeptimi, & ieiu B niū decimi erit domui Iudæ in gaudiū & lætitiā, & in ſolēnitates præclaras. ergo ieiunia ſpecialiū menſium, quæ dicuntur quatuor temporū, in Eccleſia inconuenienter obſeruantur.

¶ 3 Præ. Secūdùm Aug. in lib. de cōſenſu Euāgeliſt. Sicut eſt ieiuniū afflictionis, ita eſt ieiunium exultationis: ſed maximè exultatio ſpūalis imminet fidelibus ex Xpi reſurrectiōe. ergo i C tpe Quinquageſimæ, i quo Ecclia ſolēnizat pp dñicā reſurrectionē in diebus dñicalibus, i qbus memoria reſurrectionis agit, debent aliqua ieiunia indici.

Sed contra eſt cōmmunis Eccleſiæ conſuetudo.

Resp. Dicēdū, q ſicut ſupra dictū eſt, ieiuniū ad duo ordinatur, ſ. ad deletionē culpæ, & eleuationē mētis in ſupna. Et iō illis tēporibus ſpecialiter fue- D rūt ieiunia indicenda, in qbus oportebat hoīes à peccato purgari, & mētē fideliū eleuari in Deū p deuotionē: quæ quidē pcipuè imminēt ante paſchalē ſolēnitatē, in qua & culpæ per baptiſmū relaxantur, q ſolēniter in vigilia paſchæ celebrat; qñ recolitur dñica ſepultura: qa p baptiſmū cōſepelimur Chriſto in mortē, vt dr ad Ro. 6. In feſto ēt paſchę oportet maximè mentē hoīs per deuotionē eleuari ad æternitatis gloriā, quā Chriſtus reſurgendo inchoauit. Et iō immediatè antè ſolēnitatē paſcha E lē Eccleſia ſtatuit eſſe ieiunandū. Et eadē rōne in vigilijs præcipuarū feſtiuitatū, in qbus præparari nos oportet ad feſta futura deuotè celebrāda. Similiter ēt conſuetudo eccleſiaſtica hēt, ut in ſingulis quarti anni ſacri ordines cōferant, in cuius ſignū Dñs quatuor milia hoīum de ſeptē panibus ſatiauit, p quos ſignificant anni noui teſti, ut Hiero. dicit ibidē, ad quorū ſuſceptionē oportet ieiuniū pparari & eos q ordinant, & illos q ordinādi ſunt, & ēt totū populū, p cuius utilitate ordinant. Vñ & legit Lucæ 6. q Dñs antè diſcipulorū electionē exiuit in monte orare: qd exponēs Amb. dicit. Quid te facere cōuenit cū uis aliqd officiū pietatis adoriri, qñ Chriſtus miſſurus Apoſtolos prius orauit? Rō ēt numeri, quantū ad quadrageſimale ieiuniū, eſt triplex ſm Greg. Primò qdem, qa uirtus decalogi p libros quatuor ſancti Euāgelij implet: denarius aūt quater ductus in quadragenariū ſurgit. Vel qa in hoc mortali corpore ex quatuor elemētis ſubſiſtimus, p cuius uolūtatē pceptis dñicis cōtrahimus, q p decalogū ſunt accepta. Vñ dignū eſt, vt eādē carnē quaterdecies affligamus. Vel qa ita offerre cōtēdimus Deo decimas dierū. Dū. n. p trecētos & ſexaginta dies annus dr, nos aūt p triginta ſex dies affligimur, q ſunt ieiunabiles in ſex ſeptimanis Quadrageſimæ, quaſi anni nři Decimas Deo damus. Secūdùm Augu. aūt addit quarta rō. Nā creator eſt trinitas, Pr, & Filius, & Spiritusſanctus: creaturę uerò inuiſibili debet ternarius numerus. Diligere. n. iubemur Deū ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mēte. Creaturę uerò uiſibili debet quaternarius pp calidū & frigidū, humidū & ſiccū. Si ergo p denariū ſignificant oēs res, q ſi ducat per quaternariū, qui cōpetit corpori, p qd adminiſtratio gerit, quadrageſimū numerū conficit. Singula uerò ieiunia quatuor tēporum tribus diebus cōtinentur pp numerū menſiū, qui cōpetit cuilibet tēpori: uel propter numerū ſacrorum ordinum, qui in his temporibus conferuntur.

Eccleſia ſtatuit quadrageſimam.

ca. 15. in Marc. to. 9.

in tit. de orat. Ieſu in monte circa medū to. 5. homil. 16. i euāg. a medio.

Lib. 2. de doct. chriſt. a c. 16. a med. tomo 4.

Ad primum ergo dicēdū, q Chriſtus baptiſmo nō indiguit pp ſeipſum, ſed ut nobis baptiſmū cōmendaret. Et ideò ſibi nō competebat ut antè baptiſmū ſuū ieiunaret, ſed poſt baptiſmum, ut nos inuitaret ad ieiunandum antè noſtrum baptiſmū.

Ad II. dicēdū, q Eccleſia nō ſeruat ieiunia quatuor tpum, nec oīno eiſdē tpibus, qbus Iudæi, nec ēt pp cauſas eaſdē. Illi. n. ieiunabāt in Iulio, qui eſt quartus mēſis ab Aprili, quē primū hñt: quia tunc Moyſes deſcēdēs de mōte Sinai, tabulas legis confregit, & iuxta Iere. muri primū rupti ſūt ciuitatis. In qnto aūt mēſe, q apud nos uocat Auguſtus: qa pp exploratores ſeditio eſſet orta in populo, iuſſi ſūt i mōtē nō aſcēdere. Et in hoc mēſe à Nabuchodonoſor, & poſt à Tito tēplū Hieroſolymis eſt incēſū. In ſeptimo uerò, q appellat October, Godolias occiſus ē, & reliquę ppli diſſipatę. In decimo uerò mēſe, q apud nos Ianuarius dr, pplus cū Exechiele in captiuitate poſitus, audiuit tēplū eſſe ſubuerſū.

Ad III. dicēdū, q ieiuniū exultationis ex inſtinctu Spiritusſancti procedit, qui eſt ſpiritus libertatis: & ideò hoc ieiuniū ſub pcepto cadere nō dēt. Ieiunia ergo quæ pcepto Eccleſiæ inſtituunt, ſunt magis ieiunia afflictionis, quæ non conueniunt in diebus lætitiæ. Propter qd non eſt ieiuniū ab Eccleſia inſtitutū in toto paſchali tempore, nec etiā in diebus dñicis, in quibus ſiquis ieiunaret contra cōſuetudinē populi chriſtiani, quæ, vt Aug. dicit, eſt pro lege habēda, uel etiā ex aliquo errore (ſicut Manichęi ieiunāt, quaſi neceſſariū tale ieiuniū arbitrantes) non eſſet a peccato immunis, quāuis ipſum ieiunium ſm ſe conſideratum omni tempore ſit laudabile, ſm q Hier. dicit ad Lucinium. Vtinam omni tempore ieiunare poſſemus.

ep. 86. paruin a prin. to. 2.

Refert. diſt. 76. c. Vtinam.

SVP.

SVPER Q. CXXXXVII. ART. VI.

IN art. 6. dubiũ occurrit de comeſtione, quæ conſueuit fieri à ieiunãtibus hora cœnæ, An frangatur ieiuniũ, ſi comedãt ea, quæ aſſumũtur ad nutrimentũ, vt fructus, panis, & huiuſmodi. Et eſt ratio dubij, quia, vt in litera dicitur, electuaria & potus ideò non frangunt ieiunium, quia eorum vſus non eſt ſecundũ ſe principaliter ad nutrimentũ. ergo illa, quorũ vſus principalis eſt ad nutriendũ, frangunt ieiuniũ. Et confirmatur: quia author in 4. ſententiarũ diſt. 15. q. 3. art. 4. dicit, ꝙ omnia quorũ vſus eſt manducare frãgunt ieiuniũ vltra vnicã comeſtionem ſumpta. In oppoſitũ eſt populi chriſtiani conſuetudo.

Porrecta per totum.

711

4. di. 8. q. 1. ar. 4. q. 2. ad 2. Et diſ. 15. q. 3. ar. 4. q. 1. per to. & q. 2. co. art. 1. & 2. huius quæſt.

¶ Ad huius euidentiam ſcito, ꝙ hic ſunt quinq; dubia. Primũ, An vnica comeſtio ſit ab Eccleſia ſtatuta in ieiunijs, quia nullũ dicitur haberi ius expreſſum. Secundum, An vſus comeſtibiliũ ſit per modũ medicinæ licitus tã veſpertina hora, quàm alijs horis. Tertiũ, An pro ſuſtẽtatione naturæ liceat illa eadem refectione vti hora veſpertina, qua ieiunantes vtuntur per modum medicinę. Quartum, An liceat pro ſuſtentatione naturæ vti refectione veſpertina in mane, & prandere veſpere abſque ſolutione ieiunij. Quintum, An neſciens aut non cogitãs iſtas cauſas medicinæ, vel ſuſtentationis naturæ, ſed ſimplici corde tãquàm conſuetudine communi ſumens refectionẽ veſpertinã, violet ieiunium.

Concluſio

¶ Et primi quidem dubij ſolutio eſt, ꝙ vnica comeſtio magis videtur in præcepto ieiunij præſuppoſita, tamquàm communiter intellecta, quàm expreſſa, ita ꝙ hoc modo eſt ſtatuta ab Eccleſia, & non ſolùm ex conſuetudine, iuxta illud literæ, Eccleſiæ moderatione ſtatutum eſt, vt ſemel in die &c. Probatur autem quod dicimus, tùm ex eo ꝙ ieiunium tamquàm à patribus veteris teſtamenti acceptum, Eccleſia indixit. Conſtat autem ꝙ apud Iudæos ſemel tantum in die comedebatur, ſcilicet ad veſperum: tùm ex capitulo, Quadrageſima, de cõſecratione. diſtin. 5. vbi inter dies ieiunij & dominicos in quadrageſima, differentia ponitur, dicendo, ꝙ dies dominici abſtinentiæ ſubtrahuntur. Et conſtat ꝙ non in aliquo alio ſubtrahuntur, quàm in multiplicata comeſtione, quoniam in qualitate ciborum conueniunt.

K

¶ Secundi autem dubij ſolutio eſt, ꝙ licèt priſcis temporibus nõ fuerit fortè licitum ſumere fructus, herbas, aut buccellam panis, ne potus lauet ſtomachum, quia horum vſus ſecundùm ſe eſt mãducatio, vt author dicit: hodie tamen omnia licita ſunt per modum medicinæ in veſpertino potu, fraude ceſſante: quoniam iam conſueuit chriſtianus populus vti per modum medicinæ huiuſmodi, his quorũ vſus eſt manducatio. Deferendum tamen eſt conſuetudini loci, ſcilicet vbi non conſueuit ſumi panis, non ſumatur ſine rationabili cauſa. puta quia fructus no- F cerent, aut non habentur, aut non poſſunt conteri dentibus.

¶ Tertij verò ſolutio eſt, ꝙ licet Panormita extra, de obſeruatione ieiunij putauerit licitũ, ſecũdùm tñ veritatem nõ eſt licitum: quoniam cibus directè ſumitur ad ſuſtentationẽ naturæ per viã nutrimenti, & nõ ad delectationẽ. Et propterea Eccleſia interdicendo binam comeſtionem, inhibet eã vt comeſtio ordinatur ad nutriendum corpus. Vult. n. ieiunãtes affligi in corpore. Et ex hoc patet ſolutio quarti dubij, ꝙ ſ. pro ſuſtentatione naturę nec veſpere, nec mane licet manducare: ſecus autẽ, vt dictum eſt, pro medicina, aut neceſſitate. Nã ſi quis non poſſet aliter ieiunare, niſi huiuſmodi refectionẽ ſumendo in mane, vel veſpere, rectè faceret ſi illã ſumeret, & ſic pro ſuis viribus ieiunium perſolueret. Satisfaceret ſiquidem iſte optime eccleſiaſtico præcepto. Et ſi in aliquo dubitaret, tutè poſſet hoc facere cũ ſuperioris arbitrio, vt de alijs dubijs caſibus eſt dictũ: nec propterea debet iſte omnino prætermittere ieiuniũ, ſicut qui non poteſt totã quadrageſimã, ſed ter in hebdomada ieiunare, debet ſic facere.

¶ Ad quintum demũ dubium dicitur, ꝙ quia illa quæ ex relatione ad aliquid fiunt, ad illius naturam reducuntur, ideò refectiones quæ prætextu conſuetudinis fiunt, cum conſuetudo rationabilis ſit, ad rationabilem vſum talis refectio reducitur: & propterea excuſantur tales a peccato. Inſtruendi tamen ſunt huiuſmodi ſimplices de fundamento conſuetudinis, ſcilicet quòd ſuper modo medicinæ fundata eſt &c.

¶ In eodem artic. 6. in reſponſione ad ſecundum, dubium occurrit de potu. qui dicitur ſumi ad alterationem corporum, & digeſtionem ciborum, cum medici teſtentur potum tam vini, quàm aquæ poſt horam lædere corpus, digeſtionemque impedire, & breuiter quaſi venenum eſſe ieiunantibus huiuſmodi potus, qui fiunt communiter cibo indigeſto.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ aliud eſt loqui de potu, & aliud eſt loqui de potu poſt horam inchoatæ digeſtionis ſuper cibo indigeſto. Author ſiquidem loquitur de potu abſolutè, qui proculdubio ad alterandum, & digeſtionem ciborum aſſumitur. Et quia non principaliter ſumitur ad nutriendum, ideò dicitur licitus tẽpore ieiunij. De potu autem tam aquæ quàm vini ſuper cibo indigeſto, non eſt theologi, ſed medici docere. Expedit tamen vt tẽperantiæ deſeruiat huiuſmodi artis, quo ad hoc, notitia: quoniam ad tẽperantiam ſpectat, vt dicit Ariſtoteles, refutare ea quæ contra ſanitatem corporis ſunt. Vndè magna abuſio eſt illorũ, qui cibo adhuc indigeſto, veſpere bibunt ieiunãtes. Et quod peius eſt, ne potus noceat, ſumunt aliquod cõmeſtibile, vt duo cruda, cibus ſcilicet & potus, addantur indigeſto. Propter quod multi infirmi & imbecilles rationabiliter cũ tẽpore fiunt, & alijs cauſis.

ARTICVLVS VI.

Vtrum requiratur ad ieiunium, quòd homo tantùm ſemel comedat.

AD SEXTVM ſic proceditur. Vr ꝙ non requiratur ad ieiunium, ꝙ homo tñ ſemel comedat. Ieiunium enim, vt dictum eſt, eſt actus uirtutis abſtinentiæ, quæ quidẽ nõ minus obſeruat debitam quantitatem cibi, quàm comeſtionis numerum: nõ autem taxatur ieiunãtibus quantitas cibi.[h] ergo nec numerus comeſtionis taxari debet.

¶ 2 Præ. Sicut homo nutrit cibo, [h] ita & potu, vñ & potus ieiuniũ ſoluit, ꝓpter qđ nõ poſſumus poſt potũ Euchariſtiã accipere: ſed non eſt prohibitũ quin pluries bibam diuerſis horis diei. ergo ẽt nõ dẽt eſſe ꝓhibitũ ieiunantibus, quin pluries comedant.

¶ 3 Præ. Electuaria quidã [h] cibi ſunt, quæ tñ à multis in diebus ieiunij poſt comeſtionẽ ſumuntur. ergo vnitas comeſtionis non eſt de ratione ieiunij.

SED in cõtrariũ eſt cõmunis conſuetudo populi chriſtiani.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ ieiuniũ ab Eccleſia inſtituit ad cõcupiſcẽtiã refrænandã, ita tñ ꝙ natura ſaluet. Ad hoc aũt ſufficere vr vnica comeſtio, ꝑ quã hõ põt & naturæ ſatisfacere, & tñ concupiſcẽtiæ aliquid detrahit, diminuendo comeſtionũ vices. Et ideò [m] Eccleſiæ moderatione ſtatutum eſt, vt ſemel in die à ieiunantibus comedatur.[n]

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ quãtitas cibi nõ potuit eadem oĩbus taxari ꝑꝑ diuerſas corporũ cõplexiones, ex quibus cõtingit ꝙ vnus maiori, alter minori cibo indiget: ſed vt plurimũ, oẽs poſſunt naturæ ſatisfacere per vnicã comeſtionem.

G

AD II. dicẽdũ, ꝙ duplex eſt ieiuniũ. Vnũ quidẽ naturæ, qđ requirit ad Euchariſtiæ ſumptionẽ: & hoc ſoluit ꝑ quẽlibet potũ, ẽt aquæ, poſt quẽ ẽt non licet euchariſtiã ſumere. Eſt aũt aliud ieiuniũ Eccleſiæ, qđ dr ieiuniũ ieiunantis: & iſtud nõ ſoluitur niſi ꝑ ea, quæ Eccleſia interdicere intẽdit inſtituẽdo ieiuniũ. Nõ aũt intendit Eccleſia interdicere abſtinentiã potus, qui magis ſumitur ad alteratione corporis, & digeſtionẽ ciborum aſſumptorũ, quàm ad nutritionẽ, licèt aliquo modo nutriat: & ideò licet pluries ieiunantibus bibere. Si autẽ quis immoderatè potu vtatur, poteſt peccare, & meritũ ieiunij perdere: ſicut etiã ſi immoderatè cibum in vna comeſtione aſſumat.

H

AD III. dicendum, ꝙ electuaria etiã ſi aliquo modo nutriant, non tamen principaliter aſſumuntur ad nutrimentum, ſed ad digeſtionem ciborum. Vnde non ſoluunt ieiuniũ, ſicut nec aliarum medicinarũ aſſumptio, niſi fortè aliquis in fraudẽ electuaria in magna quantitate aſſumat per modum cibi.

I

ſis, quæ* parum, aut nihil in cauſa ſunt, attribuuntur infirmitates eorum. Et ex hoc patet, quòd non licet ieiunantibus cauſa medicinæ ſuper indigeſto ſumere aliquid comeſtibile, ne cibus noceat, ſed poſt completam digeſtionem hoc licet. Et ad hoc introducta eſt Eccleſiæ conſuetudo.

A ſitate, non negaretur eſſe ieiunium, quod tam notabiliter anticipatur. Tenetur ergo quilibet ad conſuetam horam prandii in ieiunio; ſicut tenetur ad ieiunium ipſum. Et hæc eadem ratio applicata ad unicam comeſtionē, probat q̄ vnica comeſtio eſt de neceſſitate ieiunii, aſſumendo quòd communis animi conceptio Chriſtianorū eſt, quòd in hoc diſtinguuntur dies ieiunii ab alijs, quòd in illis ſemel tantum in die, in alijs pluries comedimus. *arti. 1. 3. & 5.

¶ In eodem artic. dubium occurrit, An ſicut hora, ita & officiū clericis ſit taxatū, puta, q̄ teneantur ad veſperas antè prandiū tempore quadrageſimæ. Et eſt rō dubij, opinio diuerſa.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, quòd ſicut in ieiunijs quatuor temporum non tenentur dixiſſe nonā antequā comedant, ita nec in quadrageſima tenentur dixiſſe ueſperas antè prandium (niſi cauſa tamen rationabilis aliud ſuadeat) deberent qui tenētur ad officiū & ieiuniū, dixiſſe nonam in vigiliarum quatuor tēporum ieiunijs, & ueſperas in quadrageſima ante prādium, ut in cap. ſolent. de conſec. diſt. 1. inſinuatur. *Conclu.* Nec moueor alia ratione ad hoc, niſi q̄a nec ſcriptæ legis, nec conſuetudinis præcepto ad hæc arctant̄.

¶ In eodem articulo in reſponſione ad vltimum, dubium occurrit, An egēs diſpēſatione in una cōditione ieiunij, & propterea diſpenſatus, ſit totaliter liber à uinculo p̄cepti de ieiunio. Verbi gratia, in caſu qui ponitur in litera. Et eſt ratio dubij, q̄a hinc eſt authoritas literæ pro parte negatiua. Indè autem eſt, q̄ diſpenſatus de vnica comeſtione, eſt totaliter liber à ieiunio. Vnica uero comeſtio eſt una conditio ieiunij.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, quòd proculdubio egens diſpenſatione in una ſola conditione ieiunij, etiam ſi illa conditio ſit de E neceſſitate ieiunij, & in illa ſola diſpenſatus ſiuè à prælato, ſiuè à neceſſitate ſit, non eſt propterea diſpenſatus, ſeu abſolutus à ieiunio. Verbi gratia, Si quis eſt non potens expectare horam cōſuetam prandii, ſed poteſt ſummo mane comedendo, ieiuniū quo ad reliqua ſeruare: & diſpenſatur à prælato quacunq; hora uoluerit, non propterea eſt abſolutus à vinculo ieiunij, ſed debet, ſicut poteſt, ieiunare. Et eadem ratione tenetur ſic ieiunare, ſi neceſſitas euidens ipſum diſpenſet quo ad dictam conditionem. Et hoc ſatis ex authoritate huius literæ habetur. Et ratione firmatur: quia impotens ſeruare præceptum Eccleſiæ quo ad omnes eius conditiones, debet ſeruare illud ſecundùm illas, quas poteſt. Nō eſt autem eadem ratio de unica comeſtione, & alijs conditionibus: quoniam ieiunium noui teſtamenti ex abſtinentia carnium, & unica comeſtione conſtat tamquam ex ſubſtātialibus: ita quòd unica comeſtio eſt eſſentialior ieiunio, vtpotè à principio ieiunii inſtituta in ueteri teſtamento, in quo vſque ad ueſperam affligendum hominem ieiunio ſtatutum

ARTICVLVS VII.

Vtrum hora nona conuenienter taxetur ad comedendum his qui ieiunant.

AD SEPTIMVM ſic procedit. Videtur q̄ hora nona non conuenienter taxetur ad comedendum his qui ieiunant. Status enim noui teſtamenti eſt[h] perfectior, quèm ſtatus ueteris teſtamenti: ſed in ueteri teſtō ieiunabant uſq; ad ueſperam. dicitur. n. Leuit. 23. Sabbathū eſt, affligetis aīas ueſtras: & poſtea ſequit̄: A ueſpere uſq; ad ueſperā celebrabitis ſabbatha ueſtra: ergo multò magis in nouo teſtō ieiuniū debet indici vſq; ad ueſperā.

¶ 2 Præt. Ieiunium ab Eccleſia inſtitutum omnibus imponit: C ſed nō oēs poſſunt[k] determinatè cognoſcere horā nonam: ergo uī̄ q̄ taxatio horæ nonæ nō dēat cadere ſub ſtatuto ieiunij.

¶ 3 Præt. Ieiunium eſt actus uirtutis abſtinentię, ut* ſupra dictū eſt: ſed uirtus moralis non[l] eodem modo accipit mediū quo ad omnes, quia quod eſt multū uni, eſt parum alteri, ut dicitur in 2. Ethicor. ergo non debet ieiunantibus taxari hora nona.

SED CONTRA eſt, qd̄ cōciliū Calcedonenſe dicit.* In quadrageſima nullatenus credendi ſūt ieiunare, qui antè manducauerint, quàm veſpertinum celebretur officium, quod quadrageſimali tempore poſt nonam dr̄. ergo uſq; ad nonam eſt ieiunādū.

RESPON. Dicendū, q̄ ſicut* dictum eſt, ieiunium ordinatur ad deletionem & cohibitionē culpę. Vndè oportet q̄ aliquid addat ſupra communem cōſuetudinem, ita tamen q̄ per hoc nō multum natura grauet̄. Eſt autē debita & cōis conſuetudo comedendi hominibus circa horā ſextam, tum quia iam vr̄ eſſe cōpleta digeſtio nocturno tempore, naturali calore interius reuocato pp̄ frigus noctis circūſtās, & diffuſio humoris p membra, cooperante ad hoc calore diei vſq; ad ſummum ſolis aſcēſum: tum etiā quia tunc pręcipuè natura corporis humani indiget iuuari contra exteriorem aeris calorē, ne humores interi⁹ adurant̄. Et ideò ut ieiunans aliquā afflictionē ſentiat pro culpę ſatisfactione,[m] conueniens hora comedendi taxatur ieiunantib⁹ circa horam nonam. Conuenit ēt iſta hora myſterio paſſionis Chr̄i, quæ cōpleta fuit hora nona, qñ inclinato capite tradidit ſpiritum. Ieiunantes. n. dum ſuā carnem affligunt, paſſioni Chriſti conformantur, ſecundùm illud ad Gal. 5. Qui autem Chriſti ſunt, carnem ſuam crucifixerunt cū uitijs, & cōcupiſcentijs.

AD 1. ergo dicendū, q̄ ſtatus ueteris teſtamenti comparatur nocti: ſtatus uerò noui teſtamēti, diei, ſecūdùm illud ad Ro. 13. Nox pręceſſit, dies autē appropinquauit: & ideò ī ueteri teſta-

SVP. Q. CXLVII. ART. VII.

Perrecta per totū. IN artic. 7. dubium ex Martino in q. 3. de ieiunio occurrit cōtra opinionem authoris arguēte, Quia homines cōiter conſueuerunt comedere hora tertia, ac p hoc hora ſexta debet eſſe hora comedendi ieiunantibus. 712 4. diſt. 15. q 3. art. 3. q. 5.

¶ Dubium ſecūdo occurrit ex opinātibus, q̄ nimia anticipatio horæ taxatæ non uiolat ieiunium, ſed eſt tantū peccatū veniale: quia capit. Solent de conſec diſtin. 1 potius loquitur de perfectione, q̄ de neceſſitate. Nec aliquod inuenitur præceptū obligatiuum ad mortale circa horam comedendi in die ieiunii.

¶ Ad euidentiam horum ſciendum eſt, q̄ quia materia iſta eſt iuris poſitiui, quod ſicut conſenſu vtentiū firmatur, ita cōtraria cōſuetudine infirmatur & fallitur, ſic q̄ accidit, vt quod prius exactus, nō ſit amplius de iuris neceſſitate, & qd prius nefas erat, licitum poſtmodū ſit. Tempore igitur diui Thomæ, ut patet in litera, communiter homines comedebāt hora ſexta, hoc eſt, i meridie: tunc enim eſt ſummus ſolis aſcenſus, & ieiunantes comedebāt hora nona, quæ conſequēter eſt tertia hora poſt meridiem, in qua hora cōſtat Chriſtum expiraſſe: & propterea author adinuenit rationem congruam iuri & facto. Ex eo autem q̄ hodie homines communiter comedūt hora tertia, & ieiunantes hora ſexta, currit ratio authoris de dilatione prandij ieiunantium proportionaliter: quia ſicut ſe habet hodie prandium horæ ſextæ ad prandium horę tertię, ſic ſe habebat prandium horæ nonę ad prandium horę ſextę. Et per hoc patet reſponſio ad Martinum. Ad alios verò dicitur, q̄ canon ille allegatus apertè teſtatur eſſe ex ſtatuto, uel conſuetudine taxatam horam ſaltem nonam, ad ieiunium, dato quòd cōſilij ſit expectare perſolutum officium veſpertinum: quoniam teſtatur quod anticipantes, ſtatim ut pulſabatur ad nonā, ibant prantum. Sed his omiſſis, conuincuntur iſti ex hac propoſitione. Communis animi cōceptio Chriſtianorum eſt, quòd comedens ſummo mane in die ieiunij, nō ieiunat. Quę patet ex hoc, quòd quilibet Chriſtianus videns aliquem in die ieiunii ſummo mane comedentem, dicit. Iſte non ieiunat. Verba namque ſunt ſigna conceptuū. Ex hoc autem q̄ omnes homines cōiter iudicant non ieiunare illos, qui tam notabiliter ante conſuetā horam, qua ieiunantes ſolent prandere, comedūt, euidenter patet, quòd hora conſueta comedendi pro ieiunio, quæcumque hora ſit illa, eſt de neceſſitate ieiunij. Si enim non eſſet de neceſ-

*Ar. præc. arg. 1.

*Li. 2. c. 6. tom. 5.

*Hr̄ d cōſec. diſt. 8. ca. Solent.

tum eſt. Nullus tñ cibus veſpere prohibitus erat. Patet&c ex hoc, φ Eccleſiæ conſuetudo traxit horam prandij in ieiunio à nona in ſextã. In vnica tñ comeſtione perſeuerat, niſi in diebus dominicis, quibus ſe non abſtinere fatet. Diſpẽſatus ergo à prælato in euidenti neceſſitate de vnica comeſtione, ẽ ſimpliciter diſpẽſatus de ieiunio, & ecõtra: quia ablato eſſentiali, aufertur res. Sed diſpenſatus in alijs cõditionibus, nõ eſt diſpenſatus à ieiunio: quoniã ſine iſtis põt ieiunium quo ad ſubſtantialia remanere.

SVP. Q. CXLVII. ART. VIII.

IN art. 8. eiuſdẽ 147. qu. dubium occurrit, An hi qui non cõprehenduntur ſub pręcepto Eccleſiæ de ieiunio, teneantur abſtinere à cibis uetitis, puta, carnibus, ouis, & lacticinijs. Et eſt ratio dubij, quia in litera expreſſè dr̃, qualitatem ciborum interdictam ieiunantib⁹. Nõ ieiunantibus ergo legitimè non eſt interdicta. Et confirmat: quia pueris ex cõſuetudine oua dantur in quadrageſima. In oppoſitum autem videtur cõmunis opinio. ¶ Ad hoc dicitur, φ quia conſuetudo eſt optima legum interpres, & cõiter in populi Chriſtiani obſeruatione inuenitur, φ diſpenſati ex impotẽtia euidenti ab abſtinentia carnium ſunt totaliter abſoluti à pcepto ieiunij: potẽtes vero abſtinere a carnibus, non potentes aũt abſtinere ab ouis, aut à lacticinijs non abſoluuntur à pręcepto ieiunij. Et rurſus potentes abſtinere ab his omnibus, ſed impotentes ad ſeruandã unicam comeſtionẽ, liberantur à ieiunio ſolum, & non abſtinẽtia phibitorũ in quadrageſima: nã in alijs ieiunijs quo ad vſum ouorũ, & lacticiniorum, ſtat cõſuetudini loci. Ideò dicendum eſt, φ tam ieiunãtes, q̃ non ieiunantes tenent ad abſtinẽtiam à cibis prohibitis, conſuetudine pręceptũ Eccleſiæ ſic interpretante. Et eadem rõne paruuli pueris dant licitè oua, vel carnes iuxta patrię conſuetudinem in quadrageſima.

Porrecta per totũ.

713

4. d. 15. q. 3. art. 4. q. 2.

*ar. 6. huius queſt.

† 1. 2. qu. 30. at. 1.

¶ Circa ieiunium, poſtremo dubiũ occurrit, An frãgendo ieiu-

mento ieiunabãt uſq; ad noctẽ, non autẽ in nouo teſtamento.

Ad II. dicendũ, φ ad ieiuniũ requirit hora determinata non ſm̃ ſubtilem examinationẽ, ſed ſm̃ groſſam æſtimationẽ. Sufficit. n. quòd ſit circa horam nonam: & hoc de facili quilibet cognoſcere poteſt.

G

Ad III. dicendũ, φ modicũ augmentũ, vel ẽt modicus defectus non multũ poteſt nocere: Non eſt aũt magnũ tp̃is ſpatiũ, qđ eſt ab hora ſexta, in qua cõiter hoĩes comedere conſueuerũt, vſq; ad horam nonã, q̃ ieiunantibus determinat: & ideò talis taxatio tẽporis non multum põt alicui nocere cuiuſcũq; cõditionis exiſtat: vel ſi fortè pp infirmitatẽ, vel ætatẽ, aut aliqd hmõi, hoc eis in magnũ grauamen cederet, eſſet cum eis in ieiunio diſpenſandum, vel vt aliquantulũ præuenirent horam.

H

ARTICVLVS VIII.

Vtrum conuenienter ieiunantibus indicatur abſtinentia à carnibus, & ouis, & lacticinijs.

AD OCTAVVM ſic pcedit. Vr̃ φ inconuenienter ieiunantibus indicatur abſtinẽtia à carnibus, & ouis, & lacticinijs. Dictum eſt. n. ſupra*, φ ieiuniũ eſt inſtitutum ad cõcupiſcẽtias carnis refrenandas: ſed magis concupiſcẽtiã prouocat potus vini q̃ eſus carniũ ſm̃ illud Prou. 20. Luxurioſa res eſt uinum. & ad Epheſ. 5. Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria. cum ergo nõ interdicatur ieiunantibus potus vini, videtur φ non debeat interdici eſus carnium.

I

¶ 2 Præt. Aliqui piſces ita delectabiliter comedunt, ſicut quædam animalium carnes: ſed concupiſcẽtia eſt appetitus delectabilis, vt* ſupr. habitũ eſt. ergo in ieiunio, qđ eſt inſtitutum ad cõcupiſcentiam refrenandã, ſicut nõ interdicitur eſus piſcium, ita non debet interdici eſus carniũ.

¶ 3 Præt. In quibuſdã ieiuniorũ dieb⁹ aliq̃ ouis, & caſeo vtunt. ergo pari rõne in ieiunio quadrageſimali talibus hõ vti põt.

SED CONTRA eſt communis fidelium conſuetudo.

RESPON. Dicendũ, φ ſicut* ſupra dictum eſt, ieiunium ab Eccleſia eſt inſtitutum ad reprimẽdas concupiſcentias carnis, quę quidẽ ſunt delectabilium ſm̃ tactum, quę conſiſtunt in cibis, & venereis: & ideò illos cibos Eccleſia ieiunantibus interdixit, q & in comedẽdo maximè habẽt delectationẽ, & iterũ maximè hominẽ ad venerea prouocant. Hmõi autẽ ſunt carnes animalium in terra naſcentium, & reſpirantium, & quæ ex eis procedunt: ſicut lacticinia ex greſſilibus, & oua ex auibus. Quia. n. hmõi magis conformant humano corpori, plus delectãt, & magis cõferunt ad humani corporis nutrimentum: & ſic ex eorũ comeſtione plus ſuperfluit, vt vertatur in materiã ſeminis, cuius multiplicatio eſt maximum incitamẽtũ luxurię. Et ideò ab his cibis pcipuè, ieiunãtibus Eccleſia ſtatuit eſſe abſtinẽdum.

Ad I. ergo dicendũ, φ ad actum generationis tria concurrunt. ſ. calor, ſpiritus, & humor. Ad calorẽ quidem maximè cooperatur vinum, & alia calefaciẽtia corpus. Ad ſpiritus aũt vidẽtur cooperari inflatiua: ſed ad humorẽ maximè cooperatur vſus carnium, ex quibus multũ de alimento generatur. Alteratio autẽ caloris, & multiplicatiõ ſpirituum citò tranſit, ſed ſubſtantia humoris diu manet. Et ideò magis interdicitur ieiunantib⁹ vſus carnium, quàm vini, vel leguminum, quæ ſunt inflatiua.

K

Ad II. dicẽdũ, φ Eccleſia ieiuniũ inſtituẽs, intẽdit ad id qđ cõius accidit. Eſus aũt carniũ eſt magis delectabilis cõiter q̃ eſus piſciũ, quamuis in quibuſdam aliter ſe habeat. Et ideò Eccleſia magis ieiunantibus prohibuit eſum carniũ, quam eſum piſcium.

Ad III. diceddu, φ oua, & lacticinia ieiunantibus interdicuntur, inquantum ſunt ex animalibus exorta carnes habẽtibus: vñ principalius interdicunt carnes q̃ oua, uel lacticinia. Similiter ẽt inter alia ieunia ſolẽni⁹ eſt quadrageſimale ieiuniũ, tũ

F nium totiens quis in die eodem peccet mortaliter, quotiens comedit, an ſemel tantum. Et eſt ratio dubij, quia violatio ieiunij in qualitate ciborum totiens eſt nouum peccatum, quotiens comedũtur cibi vetiti. ergo pari ratione quotiẽs receditur ab vna comeſtione, vel hora conſueta notabiliter anticipatur, totiens peccatur. In oppoſitũ aũt videtur cõis opinio tenens φ niſi adſit nouus cõtẽptus, ſemel tantũ peccatur. ¶ Ad hoc dr̃, φ licet diuerſæ ſint in hac quęſtione opiniones, rõnabiliter diſtigui poteſt, φ cũ ieiuniũ contineat tres negatiões, ſ. nõ veſci carnib⁹ &c. non comedere plus q ſemel in die, & nõ comedere ante horã cõſuetam, nõ eodem tñ modo ſe habẽt ad ieiunium iſtæ negationes, ſed duæ vltimæ cadunt ſub præcepto ieiunij nõ niſi vt partes, vel quaſi partes cõſtitutiuæ ieiunij. Prima aũt cadit ſub pcepto abſolutè, durante tñ tpe illo, puta, quadrageſimæ, quatuor temporũ, vigiliarũ. Et propterea quotiẽs quis comedit carnes, aut alios phibitos cibos i die, totiẽs de nouo peccat mortaliter iuxta regulam tranſgreſſionis pceptorũ negatiuorũ. Cadit nãque ſub Eccleſiæ pręcepto, φ in toto, illo die nõ comedant carnes, ſicut cadit ſub pcepto Dei, φ in toto tẽpore huius vitæ non furemur. Et ſicut qui cõmiſit ſemel, uel bis furtum, nõ excuſatur quin tertio peccet, ſi tertio furetur: ita qui iam ſemel, & bis comedit carnes durãte tempore prohibitionis, non excuſat quin tertio peccet, ſi tertio comedat carnes. Nõ quotiens autem quis comeſtiones multiplicat in die ieiunij, totiens peccat: quia nõ cadit ſub pręcepto Eccleſiæ nõ multiplicare comeſtionẽ abſolutè, ſed vt reqrit ad ieiunium.

*ar. 6. huius queſt.

Concluſio

Quadrageſimale ieiunium ſolẽnius.

nium. Ex quo aũt negotio comeſtionis nõ põt amplius pro illo die eſſe cõditio ieiunii, q̃a tã ieiuniũ ſolutũ eſt, ſequitur ꝙ nõ cadat ſub ꝓcepto ieiunii. Nõ fit ergo exceptio in materia hac à regula ꝓcepti negatiui, ſed declaratur ſub qua rõne hmõi negationes cadũt ſub præcepto, ſ. vt ſunt cõditiones ieiunii. Et quia prima ſolutio ieiunii facit has conditiones non poſſe pro illo die inducere conditionẽ ieiunii, ideò nõ cadũt amplius ſub ꝓcepto ieiunii. Nõ ſic autem eſſe patet de negatione eſus carniũ, & prohibitorũ, q̃a abſolutè, & nõ ſolũ vt cõditio ieiunii cadit ſub præcepto illius tpis, Vñ & diebus dñicis quadrageſimæ viget præceptũ illud. Et per hoc patet communis opinionis veritas, & rõ.

* In epiſt. ad Lucinũ, quæ incipit, Nec opinanti mihi, circa finẽ, to. 1.

SV. Q. CXXXXVIII. ARTIC. I.

Nic. de Nyſe Tra. 3. p. 3. po. 2. q. 6.

IN Art. 1. qõ. 148. in rñſione ad ſecundum, dubiũ occurrit, An excedere mẽſurã in comedẽdo non ꝑ cõcupiſcentiã, ſed ꝑ imperitiã, ſit vitioſũ, & cuius vitii opus ſit. Et eſt rõ dubii, q̃a huiuſmodi imperitia vr̃ arti, nõ prudẽtiæ contraria: ac ꝑ hoc nullius moralis vitii act⁹ vr̃ talis exceſſus. In oppoſitũ aũt eſt, q̃a peccatũ ex ignorãtia ad eandẽ ſpeciẽ ieiunii ſpectat, ad quã ſpectaret ſi fieret ſcienter. Homicidiũ. n. accidẽs ex ignorãtia tráſeuntis hoĩs, ad homicidii ſpeciem reducitur. Et ebrietas ex ignorãtia potẽtiæ vini, ad ebrietatis ſpeciẽ ſpectat. Exceſſus ergo in comedendo ex imperitia, ad gulã quæ circa exceſſum in comedendo uerſatur, ſpectat, cuius contrarium in litera dicitur.

Porrecta per totum. 714 Mal. q. 14. ar. 1. & ar. 2. & 3. co.

* Lib. 30. c. 28. ante medium.

* Lib. 10. c. 31. non multũ a fine, to. 1.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ exceſſus in edendo ex imperitia cõtingit dupliciter. Qñq; n. contingit ex imperitia culpabili, ſ. eius qđ ſcire dẽt, puta, ſi infirmus poteraſſe cuſtodire à nociuis, quia eſt diues &c. nõ curat ſcire quid ſibi noceat, & ſic ex imperitia errat

De primis motibus.

* Li. 20. c. 26. parũ a princip.

quia obſeruat ad imitationem Chriſti: tũ ẽt q̃a per ipsũ diſponimur ad redẽptionis nr̃ę myſteria deuotè celebrãda, & iõ i quolibet ieiunio interdicĩt eſus carniũ. In ieiunio aũt Quadrageſimali interdicunĩ vniuerſaliter ẽt oua & lacticinia, circa quorũ abſtinentiã in alijs ieiunijs diuerſæ cõſuetudines exiſtunt apud diuerſos, quas quiſque obſeruare debet ſecũdum morẽ eorũ, iter quos cõuerſatĩ. Vñ * Hiero. dicit de ieiunijs loquẽs. Vnaquęq; ꝓuincia abundet in ſuo ſenſu, & ꝓcepta maiorũ, leges Apl̃icas arbitretur.

QVAESTIO CXLVIII.

De gula, in ſex articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandũ eſt de gula.

ET circa hoc quæruntur ſex.

¶ Primò, Vtrũ gula ſit peccatũ.
¶ Scd̃ò, Vtrũ ſit pc̃tm̃ mortale.
¶ Tertiò, Vtrum ſit maximum peccatorum.
¶ Quartò, De ſpeciebus eius.
¶ Quĩtò, Vtrũ ſit vitiũ capitale.
¶ Sextò, De filiabus eius.

ARTICVLVS I.

Vtrum gula ſit peccatum.

AD PRIMVM ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ gula nõ ſit pc̃tm̃. Dicit. n. Dñs Matth. 15. Qđ intrat in os, h nõ coinquinat hoĩem: ſed gula eſt circa cibos, qui intrant in hoĩem. Cum ergo omne peccatũ coinquinet hominem, videtur ꝙ gula non ſit peccatũ.

¶ 2 Prę. Nullus peccat in eo, qđ vitare h non põt: ſed gula cõſiſtit in immoderãtia cibi, quam nõ põt hõ vitare. dicit. n. Greg. 30. Moral. * Quia per eſum voluptas neceſſitati miſcetur, q̃d neceſſitas petat, & q̃d voluptas ſuppetat, ignoratur. & * Auguſ. dicit in 10. cõfeſ. Quis eſt Dñe, qui aliquantulũ extra metas neceſſitatis cibum nonſumit? ergo gula non eſt peccatum.

¶ 3 Præt. In quolibet genere peccati ꝉ primus motus eſt peccatũ: ſed primus motus ſumendi cibũ nõ eſt peccatũ alioquin fames & ſitis eſſent peccata. ergo gula non eſt peccatum.

SED CONTRA eſt, qđ * Greg. 30. Moral. dicit, ꝙ ad conflictũ ſpũalis agonis nõ aſſurgiĩ, ſi nõ A prius intra noſmetipſos hoſtis poſitus, gulę videlicet appetitus, edomatur: ſed interior hoſtis hominis eſt peccatum. ergo gula eſt peccatum.

RESP. Dicendũ, ꝙ gula non nominat quẽlibet appetitũ edẽdi, & bibendi, ſed inordinatum. Dr̃ autẽ appetitus inordinatus ex eo, ꝙ recedit ab ordine rõnis, in quo bonũ virtutis moralis conſiſtit. Ex hoc autem dr̃ aliquid eſſe peccatũ, B ꝙ virtuti cõtrariatur: vndè manifeſtum eſt, quòd " gula eſt peccatum. "

AD PRIMVM ergo dicendũ ꝙ id qđ intrat in hoĩem per modum cibi ſm̃ ſuã ſubſtantiã & naturã, non coinquinat hoĩem ſpiritualiter: ſed Iudæi, contra quos Dñs loquiĩ, & Manichæi opinabantur ꝙ aliqui cibi immundos facerent non propter propriam naturam. C Inordinata aũt ciborũ concupiſcentia ſpiritualiter hoĩem coinquinat.

AD II. dicendũ, ꝙ ſicut dictũ eſt, * uitiũ gulæ nõ conſiſtit in ſubſtãtia cibi, ſed in cõcupiſcẽtia nõ regulata rõne: & iõ ſi aliquis excedat in quantitate cibi non ꝑ cõcupiſcentiã cibi, ſed æſtimans id ſibi neceſſariũ eſſe, non pertinet hoc ad gulam, ſed ad aliquã imperitiam. Sed hoc ſolũ pertinet ad gulam, D ꝙ aliquis propter concupiſcentiam cibi delectabilis ſcienter excedat menſuram in edendo.

AD III. dicendũ, ꝙ duplex eſt appetitus. Vnus quidẽ naturalis, qui pertinet ad uires aĩæ uegetabilis, & in quibus non poteſt eſſe uirtus & uitium, eo ꝙ non poſſunt ſubijci rationi: undè & uis appetitiua diuiditur contra retentiuam, digeſtiuam, & expulſiuam, & ad talem appetitũ pertinet eſuries, & ſitis. Eſt aũt & alius appetitus ſenſitiuus, in cuius concupiſcentia uitiũ gulæ conſiſtit. E Vndè primus motus gulę importat inordinationẽ in appetitu ſenſitiuo, qui non eſt ſine peccato.

in comedendo: & ſic excedere in qualitate, aut quãtitate &c. non ex concupiſcentia ſed ex imperitia eſt peccatũ gulæ non formaliter, ſed materialiter. Qñq; aũt contingit ex imperitia inculpabili, puta, quia homo ſanus comedit cõſueta, & credit non eſſe ſibi nimis qđ comedit, aut nõ eſſe nociuum: & ſic hmõi exceſſus non eſt peccatũ, & propterea nullius vitii actus eſt. Cũ igitur in litera dr̃, ꝙ hoc ſolum pertinet ad gulam, ꝙ aliquis ꝑ concupiſcentiam cibi delectabilis ſcienter excedat menſurã in edẽdo de gula formaliter intellige. Nã, vt dictũ eſt, gula materialiter aliter eſſe poteſt: ſicut & detractio materialiter eſt, quæ abſq; detrahendi intentione ex loquacitate fit. Et ꝑ hoc patet ſolutio obiectorum. Nã & prima ratio concludit verum de imperitia inculpabili. Secunda quoque concludit verum de actu, qui fit ex imperitia ſeu ignorantia culpabili. Spectant enim hi actus ſaltem materialiter, & reductiue, ad ſpecies, quarũ eſſent, ſi ſcienter fuiſſent voliti.

Concluſio.

* In corp. art.

SV. Q. CXXXXVIII. ARTIC. II.

Nic. de Nyſe Tra. 3. p. 3. po. 2. q. 6.

IN articulo ſecundo quæſtionis eiuſdem, dubium occurrit ex Martino in quæſtio.

ARTICVLVS II.

Vtrum gula ſit peccatum mortale.

AD SECVNDVM ſi proceditur. Videtur quòd gula non ſit peccatum mortale. Omne enim peccatum mortale h contrariatur alicui pręcepto decalogi, quod de gula non uidetur. ergo gula non eſt peccatum mortale.

¶ 2 Præ. Omne pc̃tm̃ mortale cõtrariaĩ charitati, ut ex * ſupradictis patet: ſed gula nõ opponiĩ cha-

Porrecta per totum. 715 Inf. q. 154 ar. 2. ad 6. Et mal. q. 14. art. 2. Et Ro 13. lec. 3. Et Gal. 5. lc. 4 * q. 132. art. 3.

ritati,[h] neque quantum ad dilectionem Dei, neque quantum ad dilectionẽ proximi, ergo gula non eſt peccatum mortale.

¶ 3 Præt. † Aug. dicit in ſermone de purgatorio. Quotiens aliq̃s in cibo, aut potu [h] plus accipit q̃ neceſſe eſt, ad minuta peccata pertinere nouerit: ſed hoc ꝑtinet ad gulam. ergo gula computatur inter minuta, id eſt, inter uenialia peccata.

† Serm. 4. in die animarũ, ante med. tomo 10.

Sed contra eſt, ꝙ * Greg. dicit in 30. Moral. Dominãte gulæ uitio oẽ quod hoĩes fortiter egerũt,[h] ꝑdũt, & dũ uenter nõ reſtringit, ſimul cunctæ uirtutes obruuntur: ſed uirtus nõ tollitur niſi per pctm̃ mortale. ergo gula eſt peccatum mortale.

* li. 30. ca. 26. circa medium.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ ſicut dictũ eſt,* uitiũ gulæ ꝓpriè cõſiſtit i cõcupiſcẽtia inordinata. Ordo aũt rõnis cõcupiſcẽtiam ordinãtis dupł̃r tolli põt. Vno mõ, quãtũ ad ea q̃ ſunt ad finẽ, ꝓut ſ. nõ ſunt ita cõmẽſurata, ut ſint proportionata fini. Alio mõ quãtũ ad ipſum finẽ, ꝓut ſ. cõcupiſcentia hoiem auertit a fine debito. Si [m] ergo inordinatio cõcupiſcẽtię accipiat in gula ſm̃ auerſionẽ a fine ultimo, ſic gula erit pctm̃ mortale.[n] Quod q̃dẽ cõtingit, qñ delectationi gulæ inhæret hõ tãquam fini, ꝑp quẽ Deũ cõtẽnit, paratus, ſ. cõtra ꝑcepta Dei agere, ut delectatiões hmõi aſſequat.[p] Si uerò in uitio gulę intelligat

* Ar. 1 huius quæſ.

quæſt. 2. de gula, eiuſdẽ tractatus circa determinationẽ peccati mortalis gulæ. Inquit. n. Iſta opinio, iudicio meo, nõ ſufficiẽter oñdit gulã eſſe pctm̃ mortale. Arguitq; octo argumẽtis, ꝙ gula non eſt pctm̃ mortale: q̃a directè auertit a fine ultimo, & ꝑceptis diuinis. Quia vel hoc intelligit de præcepto diuino de actu ipſius gulę: & hoc nõ quia ſecũdũ eũdẽ doctorẽ in diſtinctione ad primũ, nullũ eſt tale ꝑceptũ. Aut intelligit de ꝑcepto diuino, qđ eſt de alijs actib. puta, furto, adulterio, &c. Et tunc gula non eſſet alio mõ peccatũ mortale, q̃ dare eleemoſynam, orare, vel ſtudere, q̃a. ſ. iſta nõ ſunt ſecundũ ſe mortalia. Si quis tamen ita eſſet affectus ho[illegible] alicui, ut eſſet paratus facere contra præcepta Dei, propter hæc eſſent peccata mortalia. Alia autem argumẽta omitto, q̃a iuxta hunc ſecundùm ſenſum præciſè procedunt, q alienus eſt a mente, & uerbis doctoris, vt patebit. Duo tamen non ſunt prætermittenda, quę militant aduerſus illud verbum, Contra præcepta Dei. Primum eſt, Gula, qua quis frangit ieiunium quadrageſimæ, eſt peccatũ gulæ mortale: & tamen non contra præceptum Dei, ſed Eccleſiæ. nõ ergo gula ex hoc diffinienda eſt peccatum mortale, quia. ſ. eſt contra præcepta Dei. Secundum eſt, Gula, qua quis veſcitur ob delectationem carnibus humanis, eſt peccatum mortale: quia eſt beſtialitas, & gula contra naturam, ſicut ſodomia luxuria contra naturam, & tamen non eſt contra præceptum diuinũ, quia nullum diuinum præceptum de hoc fit. ergo.

¶ Ad horum euidentiam ſcito, quod uerba literæ poſſunt dupliciter accipi. Primò confuſè, quaſi author voluerit ex multis circumlocutiuè declarare, quando gula eſt peccatum mortale ex auerſione a fine, ex contemptu Dei, & præparatione ad faciẽdum contra præcepta Dei. Et hic ſenſus ſatis rudis eſt, & alienus ab authoris excellentia, & doctrina. Secundò, diſtinctè, & formaliter: ita quod iuxta diſtinctionem, quæ fit communi de ablatione ordinis rationis, ſcilicet tollendo finem, uel ea quæ ſunt ad finẽ, ſubſumptum eſt in particulari de gula, ꝙ quãdo tollit finem vltimum tunc eſt mortale, & quòd tunc tollit finẽ vltimum, quando quis delectationi gulæ inhæret ut fini vltimo. Sicut etiam inanis gloria tunc eſt mortalis, quando q̃s humanæ gloriæ inhæret vt vltimo fini. Et hanc eandem, quo ad vitium, ſententiam habes ex Ariſto. in 3. Ethic. dicente de intẽperato, quòd a cupiditate adeò ducitur, vt illam cæteris omnibus anteponat. Et hic ſenſus eſt uerus manifeſtè, & expreſſius, non implicitè poſitus in litera, cum dicitur. Quod quidẽ tunc contingit, quando delectationi gulæ inhæret homo tanquam fini, propter quem Deum contemnit, hoc eſt, tanquàm fini vltimo. Et idem replicatur in reſponſione ad ſecundum. Sic enim contemnitur Deus, qui eſt ex ſua natura finis ultimus: quoniam dignitas ultimi finis attribuitur tali delectationi, & fit guloſi Deus iuxta illud, Quorum Deus uenter eſt. Subiuncta aũt verba in litera de præparatione ad agendum contra præcepta Dei ꝑp huiuſmodi delectationes, ad duo appoſita ſunt. Primò, ad explicandum effectum diffinitæ gulæ. Effectus ſiquidẽ dictæ gulæ eſt, ꝙ homo eſt paratus tranſgredi præcepta Dei ꝓpter illam: quoniam delectatio illa amatur ut ultimus finis, ac per hoc præceptis Dei anteponitur, & ſic facit hominẽ tranſgreſſorem aliorum præceptorum propter illam aſſequẽdam. Secundo, ad declarandum a poſteriori, quando delectatio gulę affectatur ut ultimus finis. Quia enim hoc ſæpe latere uidet, ſicut de appetitu gloriæ, pecuniæ, & ſimilium: ideò expediens fuit docere, unde poſſemus cognoſcere, quãdo homo ponit in delectatione gulæ, & ſimilium finem ultimum, quãdo ſcilicet propter illam adipiſcendam paratus eſt trãſgredi ꝑcepta Dei, puta, quia eſt paratus luxuriari, aut furari, aut aliquid eiuſmodi perpetrare. Ex quibus patet, ꝙ argumenta Martini, quę ſubiuncta verba literæ de præparatione ad agendum cõtra præcepta Dei, ſupponũt poſita eſſe ad definiẽdũ pctm̃ mortale in gula, in uanũ laborãt, q̃a falſum ſupponit: q̃m pctm̃ mortale ĩ gula cõſtituitur prius ex hoc, ꝙ delectatio gulæ appetitur finis vltimus. Et ex hoc appetitu efficitur alius appetitus agendi contra præcepta Dei. Et cum Martinus dicit, ꝙ ſecundũ authorẽ nullũ eſt diuinũ præceptũ de ordinato appetitu gulæ, falſum dicit, nec author hoc dicit: ſed dicit ꝙ nullum ꝑceptũ decalogi ẽ directè de hoc. Cõſtat aũt ꝙ aliud eſt loqui de ꝑceptis diuinis, & aliud de præceptis decalogi ſicut aliud eſt loqui de colore, & aliud de albedine. Nõ. n. oĩa præcepta diuina ſunt ꝑcepta decalogi, ſed ecõtra. In diuina autem ſcriptura ꝓhibet gula. Attẽdite ne grauẽtur corda ueſtra crapula. Luc. 21. & ab Apoſtolo, Non in comeſſationib. ad Ro. 13. & ad Gal. 5. expꝛ̃ſſè dr̃ de comeſſationibus, ꝙ q̃ talia agũt, regnum Dei non cõſequentur. Et benè nota, ꝙ non dicimus vehementiorẽ appetitum delectationis eſſe peccatum mortale, quaſi exceſſus gradualis concupiſcentiæ faciat peccatum mortale: ſed dicimus ꝙ appetitus delectationis talis ut ultimi finis, eſt peccatum mortale. Multum. n. hęc differunt: quoniam magis, uel minus appetere ſe tenent ex parte appetentis, & ſunt gradus appetitionis: ſed appeti ut finem ultimum, tenet ſe ex parte appetibilis, & eſt ratio rei appetitæ. Amatur enim ſub ratione finis ultimi: & ideò quantumcunque remiſſè, deliberatè tamen, quis appetat delectationem cibi ut finem ultimum, peccat mortaliter. Et quantumcunque intensè quis appetit hmõi delectationem, citra tamen ultimum finem, non peccat mortaliter. Vñ ſi q̃s furatur propter delectationem gulæ, duplici deformitate mortali peccat, ſicut cum quis furatur ut mœchetur: & non una tantum, ſicut cum quis furatur, ut det eleemoſynam. Et ratio diuerſitatis eſt, quia ibi ſunt duo mala, alterum oppoſitum abſtinentiæ, alterum oppoſitum iuſtitiæ. ſ. delectatio gulæ ut finis, & furtum. Hic autem eſt unum tantum malum, ſ. oppoſitum iuſtitiæ, furtum. Dare namque eleemoſynam non eſt malum.

Concl.

Conclu.

¶ Sed occurrit hic non poſt habẽda quæſtio ſpeculatiua, Quare dare eleemoſynam non eſt malum alterum a furto in caſu ꝓpoſito, cum ex hoc ipſo, quòd eſt finis furti, ſequatur quòd dare eleemoſynam appetatur ut finis ultimus: quia ꝓpter ipſam homo contemnit Deum in præceptis ſuis, furtum committẽdo. Videtur enim quòd etiam hic ſint duę deformitates, altera oppoſita charitati, dum ultimus finis ponitur in dare eleemoſynam: & altera oppoſita iuſtitiæ, dum furtum committitur propter dandam eleemoſynam.

¶ Sed ad hoc dicitur, quòd dupliciter contingit amari aliquid ut ultimum finem. Primo modo, ita quòd illud in ſeipſo ametur ut ultimus finis: ſicut cum quis fornicatur, amat delectationem illam pro tũc in ſeipſa ut finem ultimum. Et ſimile eſt in alijs peccatis mortalibus ex ſuo genere. Alio modo ita, ꝙ illud non ſecundum ſe, ſed ut rõ alterius operis amatur ut ultimus finis: ita quòd ametur ut ultimus finis. Sicut cũ quis non ponit finẽ ſuum in dando eleemoſynã, ſed dare eleemoſynam ordinat in Deum, cum hoc tamen ex nimio affectu dandi eleemoſynã, furatur ut det eleemoſynam. Et qm̃ primus modus infert ſecundum, & non econtra, quoniam quod abſolutè amat ut finis ultimus, amatur etiam ut finis ultimus tanq̃ rõ aliorũ, ſed non econtra, ut patet in exemplo dato: ideò cum quis furatur ut det eleemoſynam, una tantum deformitate peccati, ſcilicet furti, peccat. Non enim talis præponit dare eleemoſynã abſolutè Deo, ſed ut eſt ratio furti. Sicut ecõtra, ſi quis daret eleemoſynam ut furtum committeret, unica quoq; deformitate fœdaretur: quoniam dare eleemoſynam hoc ſolo, quòd

ordina-

inordinatio cõcupiſcentiæ tñ ſm ea quæ ſunt ad finem vtpote qa nimis cõcupiſcit delectationes ciborum, non tñ ita, ꝙ ꝓp hoc faceret aliquid cõtra legem Dei, eſt pctm̃ ueniale.

A D PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ vitiũ gulæ hẽt ꝙ ſit pctm̃ mortale, inquãtũ auertit à fine ultimo: & ſm hoc per quandam reductionem opponitur ꝓcepto de ſanctificatione ſabbathi, in quo ꝓcipit̃ qes in fine ultimo. Nõ.n. omnia pctã mortalia directè cõtrariantur ꝓceptis decalogi, ſed ſolum illa q̃ iniuſtitiã cõtinẽt: qa ꝓcepta decalogi ſpãliter pertinent ad iuſtitiã, & partes eius, ut * ſupra habitũ ẽ.

A D II. dicendũ, ꝙ inquantũ auertit à fine ultimo, contrariatur gula dilectioni Dei, qui eſt ſuper omnia ſicut finis ultimus diligendus: & ſecundum hoc ſolum, gula eſt peccatũ mortale.

A D III dicendũ, ꝙ illud uerbum Aug. intelligitur de gula, inquantum importat inordinationem concupiſcentiæ ſolum circa ea quæ ſunt ad finem.

A D IIII dicẽdũ, ꝙ gula dicit̃ virtutes auferre non tam ꝓp ſe, quàm etiam propter uitia, q ex ea oriuntur. Dicit.n. Greg.* in Paſtorali. Dum uenter in ingluuiem tenditur, uirtutes animę per luxuriam deſtruuntur.

*Parte 3. 20.

ARTICVLVS III.

Vtrum gula ſit maximum peccatorũ.

A D TERTIVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ q; gula ſit maximum peccatorum. Magnitudo.n. peccati ex magnitudine pœnę conſideratur: ſed[h] pctm̃ gulę eſt grauiſſimè punitũ. dicit enim Chryſ.* Adã incontinentia uentris expulit à paradiſo. Diluuiũ quod fuit tẽpore Noe ipſa fecit, &

*Hom. 13 in Matt. nõ remote a prin. tom. 2.

ordinatur ad furtum, deformitate furti fœdatur. Et hinc prouenit, ꝙ mulieres amantes propriam uitam, aut ſuſtentationem &c. nõ ut finẽ ultimũ abſolutè, ſed ſolum ut rõnem fornicandi, quia ſ ne occidantur, aut ut habeant unde uiuant, fornicantur, non niſi una ſpecie peccati fœdãtur, ſ. fornicationis. Et ex iſtis cauſis honeſtis & licitis in ſe, peccata commiſſa alleuiationem quandã hñt. Oſtenditur ſiquidẽ ex hoc, ꝙ animus non per ſe ad uitia tẽdit, ſed ſub rõne boni honeſti, aut liciti. Habes quoq; ex hac theorica, ꝙ ſi quis ex ueniali ſecundum ſe affectu delectationis gulæ, aut gloriæ furatur, unã tñ mortalẽ deformitatem incurrit, ſ. furti. Finis autẽ talis delectationis, licet in aliã trãsferat uitij ſpeciem, puta, gulæ, aut inanis gloriæ, quia tñ nõ aggrauat in infinitum, non apponit aliam mortalem deformitatem.

¶Ad primum Martini contra illud, ſcilicet, Pręcepta Dei &c. dicitur, quòd præcepta Dei in propoſito comprehẽdunt omnia iuſta præcepta, quæ à Deo mediatè ſunt, iuxta illud. Qui vos ſpernit, me ſpernit. Et rurſus: Omnis poteſtas à Deo eſt, ad Rom. 13.

* q. 122. ar. 1.

¶Ad ſecundum verò dicitur, ꝙ beſtialitas, qua quidem ueſcũtur carnibus humanis, eſt contra præcepta iuris naturalis. Sicut enim naturaliter ſola fœmina humana eſt habilis ad coitum hominis, ita naturaliter ſola uegetabilia, & animalia irrationabilia ſunt materia habilis ad nutriendum hominem. Vnde Deus primo dedit Adæ uegetabilia: deinde Noe dedit animalia. Contra naturæ ergo ordinem eſt, quòd ueſcaturq; humanis carnibus: ſed quia ex hoc non habetur ꝙ ſit peccatum mortale, quoniam dicere mendacium eſt contra ius naturale, & non tamẽ eſt de genere ſuo mortale: & comedere carbones, aut calcem ſine læſione ex mala complexione, non eſt mortalis gula, quàmuis beſtialis: ſicut ambulare manibus & pedibus, ad beſtialitatis uitium ſpectat, & tamen non eſt mortale: ideò cautus eſto, & non admittas conſequentiam. Eſt peccatum beſtialitatis, ergo mortale. Ad hoc enim quòd ſit mortale, exigitur quòd ſit cõtra charitatem Dei, ſuijpſius, aut proximi. Propter hoc enim mendaciũ nõ eſt ex ſuo genere mortale, & ſimiliter ambulare manibus, & huiuſmodi. Ad argumentum ergo dicitur, quòd quia præcepta iuris naturalis ſunt præcepta Dei, ideo peccans gula contra naturam, peccat contra præceptum iuris naturalis, & diuini. Mortaliter autem tunc ſolum per ſe loquendo in beſtialitatis gula peccat, quando cibus eſt contra bonum ſui, aut proximi. Et ex hac parte repugnat carni humanæ eſſe cibum hominis: quoniam cibus humanus poteſt iure priuari uita ſua, ut ſumatur in cibum. Licitè enim mortificamus uegetabilia, & occidimus animalia in uſum noſtri cibi. Homo autem non poteſt occidi, ut ſit nutrimentum noſtrum: & propterea talis beſtialitas eſt peccatum mortaliſſimum, per ſe loquendo. An autem per accidens quandoque liceat, puta, quia homines ſunt iam occiſi in bello, & nõ ſubeſt cibus alius, alterius rationis eſt: & neceſſitas excuſare uidetur ex quo nocumentum proximi non eſt, & inhumanitatem urgens neceſſitas apud ſe, & alios operit.

¶In reſponſione ad primum eiuſdem artic. 2. dubium occurrit ex Martino ibidem dicente. Non placet mihi quod dicit S. Th. concupiſcentiam gulæ mortalem eſſe cõtra præceptum ſanctificationis ſabbathi, qua præcipitur quies in fine ultimo: quoniam tunc omne peccatum mortale eſſet contra ſanctificationem ſabbathi, quia quolibet peccato mortali auertitur ſecundum Thom. quis à fine ultimo.

¶Ad hoc dicitur, quòd author non dicit peccatum gulæ eſſe contra præceptum ſabbathi abſolutè, ſed cum duabus modificationibus, altera eſt cõtra illud ꝑ quandã reductionem: altera contra illud ſpiritualiter intellectum. Et hoc denotauit in illo uerbo. In quo præcipitur quies in fine ultimo. Et ſic peccatum gulæ nec directè, nec ad literam contrariari dicitur pręcepto de ſanctificatione ſabbathi, ſed reductiuè, & myſticè, qđ patet uerum eſſe. Et cum dicitur, Quia ſic omne peccatũ mortale eſſet contra hoc præceptum, reſpondetur ꝙ omne peccatum mortale eſſe ſic cõtra hoc præceptũ, nõ inconuenit: quoniam ſic acceptum eſt præceptum generale imponens, ceſſationẽ ab omni peccato, & quietem mẽtis ĩ Deo vltimo omniũ fine, ut ſuperius in q. 122. ar. 4. ad primum patet. Specialiter tñ appropriat̃ hoc peccato gulę ꝓpter duas gulæ conditiones, ſcilicet quia eſt peccatũ mentem deprimens, & ſubmittens delectationibus communibus nobis, & brutis, & cum hoc nullo præcepto decalogi directè prohibetur: quæ duæ conditiones ſimul in nullo alio uitio apparent. Nam luxuria etſi ſimiliter deprimat, & ſubmittat, tamen habet duo ꝓcepta quibus contrariatur, ſcilicet, Non Mœchaberis: & Non concupiſces uxorem proximi tui. Superbia caret prima conditione &c. Merito ergo huiuſmodi peccata reducuntur ad huiuſmodi præceptum myſticè ab authore.

Porrecta per totum. 716

SVPER QV. CXLVIII. ART. III.

IN ar. 3. eiuſdem quæſt. dubium ex Martino in quæſtione de gula ſub hoc eodem titulo occurrit. Nã contra hoc, ſcilicet, grauitas peccatorum principaliter attenditur ſecundum materiam, in qua peccatur &c. arguit. Primò, quia ſi ſic, nullũ peccatum niſi circa res diuinas eſſet maximum. Secũdò, quia eſſet ſimpliciter deterius, & grauius non colere Deum in die dominico, quàm homicidium, aut adulterium.

¶Ad primum horum dicitur, quòd quia maximum dicitur dupliciter, ſcilicet ſimpliciter, uel in genere, conceditur quòd ſolum peccatum in diuina eſt maximum ſimpliciter. Aliquod autem aliud poteſt dici maximum in genere, ut uitium contra naturam in genere luxuriæ, eſt maximum.

¶Ad ſecundum uerò dr̃, ꝙ quia peccata contra præcepta primæ tabulæ ſunt ex ſuo genere grauiora peccatis contra ſecundam tabulam: ideò cõceditur, ꝙ uiolatio cultus diuini eſt grauius ſimpliciter quàm homicidiũ, quàmuis hoc ſit magis nociuum: ſicut etiam periurium iocoſum eſt grauius homicidio.

¶In eodem ar. 3. nota, ꝙ aliud eſt loqui de peccante, & aliud talı peccante, ut patet: & quod author dicit, quòd peccatum gulæ ex parte peccantis alleuiatur, & non dicit, ꝙ ex parte talis, uel talis peccantis alleuiatur. Vnde probat quod dicit ex communibus omni peccanti in gula, ſcilicet ex neceſſitate cibi, & difficultate diſcernẽdi. Et ex hoc habes unde ſoluas obiecta ex parte talis, uel talis peccantis in gula in caſu &c. Non. n. ſunt contra præſentem doctrinam formaliter intellectam.

¶In eodem ar. 3. eiuſdem 148. q. in reſponſione ad tertium, dubium occurrit circa hoc, quòd nocumentum corporis ex gula per accidens ſe habet ad gulam, & nõ directè pertinet ad gulæ grauitatem. Et eſt ratio dubij, quia oppoſita conditionibus requiſitis ad uirtutem aliquam, ſpectant directè ad uitiũ oppoſitũ illi uirtuti: ſed cõmenſuratio cibi ad ſanitatem, & bonam habitudinem ſpectat ad temperantiam, ut patet in 7. Eth. & ſupradictis. ergo incommẽſuratio cibi ad ſanitatem ex gulæ delectatione ſpectat ad gulam per ſe, & non per accidens.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ quia neceſſitas humanæ uitæ, ſanitatis, & hmôi, non eſt finis tẽperantiæ, vt in quæſtione de tẽperantia artic. 6. ad primũ patet, ſed rerum quibus tẽperantia vtitur: ideò modificatio in ordine ad ſanitatem, & ad facultates, & huiuſmodi, non per ſe & proximè ſpectat ad temperantiam, ſed mediantibus alijs virtutibus, uel quaſi uirtutibus. Pro quãto nãque liberalitas ſumptuũ deſeruit tẽperantiæ, tẽperatus modum in ordine ad facultates ſeruat. Et pro quanto naturalis amor ſui ordinatus cooperatur tẽperantiæ, tẽperatus modificat cibos in ordine ad ſanitatẽ. Nec aliud intẽdit Ariſt. in 3. Ethic. Et propterea dicitur, quòd huiuſmodi cõditiones nec virtutis abſtinentiæ per ſe, & proximè, nec earum oppoſitę vitij gulę ſic ſunt, quia virtus abſtinẽtię p ſe cõſiſtit in moderatione delectabilis cibi ſecundũ ꝙ oportet &c. ad bonũ rõnis & gula in immoderata delectatione eiuſdẽ. Et ꝙ ſi propter huiuſmodi delectationẽ facultates excedat, inquantũ ꝓdigalitate vti. facit. Et ꝙ ſi ſibi ipſi noceat, mediãte iniuſtitia cõtra ſeipſum (ſi ſic loqui licet) facit, & ſic de alijs. Et per hæc patet rñſio ad Martinũ vbi ſupra arguentẽ hãc authoris rñſionem: qa penes nocumentũ corporis ſumitur primũ genus gulæ, & qa prius peccat ille guloſus ex nocumento qđ ſibi infert, q̃ ex delectatione quã intẽdit. Cõceſſo nãq; hoc ſecũdo, nõ ſequitur. ergo plus peccat peccato per ſe gulę ex nocumẽto: ſed ſequit, ꝙ plus peccat ex peccato quod oritur ex gula, quam ex ipſa gula: quia maius peccatum eſt odium ſuiipſius quàm gula. Prima autem obiectio falſum ſupponit, vt in ſequenti articulo patebit magis.

* Eſt glo. Caſſiod. i hoc loco.

* Lib. 33. Moral. c. 11. parũ ah med. ad ſenſũ,

Conclu. m

Conclus. p

Conclu. ſ

nam Sodomorũ, ſm illud Ezec. 16. Hæc fuit iniquitas ſororis tuæ Sodomæ, ſaturitas panis & uini. ergo peccatum gulæ eſt maximum peccatorum.

¶ 2 Præt.[h] Cauſa in quolibet genere eſt potior: ſed gula uř eſſe cauſa aliorũ peccatorũ, quia ſuper illud Pſal. 135. Qui percuſſit G Aegyptũ cũ primogenitis eorũ, dicit * glo. Luxuria concupiſcentia, ſuperbia, ſunt ea quæ uenter generat. ergo gula eſt grauiſſimum peccatorum.

¶ 3 Præt. Poſt Deũ hõ dẽt ſeipſum maximè diligere, ut ſupra habitũ eſt: ſed p uitiũ gulæ hõ infert ſibi ipſi nocumẽtũ. dř. n. Eccl. 37. Propter crapulã multi obierunt.[h] ergo gula eſt maximũ peccatorũ, ad minus pręter H peccata quæ ſunt cõtra Deum.

Sed contra eſt, ꝙ uitia carnalia, inter quę cõputatur gula ſm * Greg. sũt minoris culpæ.

Respon. dicẽdũ, ꝙ grauitas alicuius peccati põt tripliciter cõſiderari. Primò quidẽ & principaliter ſm materiã, ĩ qua peccatur. Et ſm hoc peccata, quæ sũt circa res diuinas, ſunt maxima: unde[m] ſm hoc uitiũ gulæ non eſt maximũ.[n] Eſt. n. circa I ea quæ ad ſuſtentationẽ corporis ſpectant. Secũdò aũt ex parte peccãtis. Et[p] ſm hoc peccatũ gulæ magis alleuiatur q̃ aggrauetur. tũ pp neceſſitatẽ aſſumptionis ciborũ, tũ etiã pp difficultatẽ diſcernẽdi, & moderãdi id qđ in talibus conuenit. Tertiò uerò modo ex parte effectus cõſequentis. Et[ſ] ſm hoc uitiũ gulæ habet quandam magnitudinem, inquantum ex ea occaſionãtur diuerſa peccata.[t]

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ illæ pœnæ referũtur magis ad uitia quæ ſunt conſecuta ex gula, uel ad gulæ radicẽ, q̃ ad ipſam gulã. Nã primus homo expulſus eſt de paradiſo pp ſuperbiã, ex qua proceſſit ad actũ gulæ. Diluuiũ autem, & pœna Sodomorum ſunt inducta propter peccata luxurię pręcedentia ex gula occaſionata.

Ad II. dicendũ, ꝙ rõ illa procedit ex parte peccatorũ q̃ ex gula oriunt. Nõ aũt oportet ꝙ cauſa ſit potior, niſi in cauſis p ſe. Gula aũt nõ eſt cauſa illorũ uitiorum per ſe, ſed quaſi per accidens, & per occaſionem.

Ad III. dicendũ, ꝙ guloſus nõ itẽdit ſuo corpori nocumẽtũ inferre, ſed in cibo delectari. H Si aũt nocumentũ corporis ſequatur, hoc eſt p accidẽs: unde hoc nõ directè ptinet ad grauitatẽ gulę, cuius culpa tñ aggrauatur, ſi quis corporale detrimentũ incurrat propter immoderatam cibi aſſumptionem.

Articvlvs IIII.

Vtrum conuenienter ſpecies gulæ diſtinguantur ſecundùm has quinq; cõditiones præpropere, lautè, nimis, ardenter, ſtudioſe.

Ad qvartvm ſic proceditř. Vĩ ꝙ inconuenienter ſpecies gulæ diſtinguãtur à Greg. qui 30. Moral.* dicit. Quinque modis nos gulæ uitium tentat. Aliquãdo nãq; indigentiæ tempora præuenit, aliquando lautiores cibos quærit, aliquando quæ ſumenda ſunt, præparari accuratius appetit, aliquando in ipſa quantitate ſumẽdi, menſuram refectionis excedit, ali- K quando ipſo æſtu immenſi deſiderij aliquis peccat. Et continentur in hoc uerſu.

SV. Q. CXXXXVIII. ART. IIII.

IN artic. 4. eiuſdem 148. q. dubia multa ex Martino in eodem tractatu in quæſt. 1. de gula occurrunt. Primum eſt circa ſufficientiam quinque ſpecierum gulæ aſſignatarum in litera. Arguit ſiquidem directè contra tripliciter. Primò, quia utens cibo prohibito, puta, carnibus in die Veneris, peccat peccato gulæ, & tamẽ ſecundùm nullam iſtarum ſpecierum. ergo. Minor probatur inductiuè. Secundo. Comedens pluries quàm debet, puta, in die ieiunij, uel q̃uàm honeſtum ſit, peccat peccato gulæ: & in nulla dictarũ ſpecierũ. ergo. Minor pbatur inductiuè. Tertio, Sumens cibũ contrariũ bonæ diſpoſitionis animi, vel corporis, peccat peccato gulæ; & tñ nulla dictarũ ſpecierũ. ergo. Mi-

F nor patet inductiuè. Deindè firmat ſuam opinionem, & arguit. Quartò, Gula diuiditur in tria genera, ſ. in cõcupiſcentiam cibi contra bonam habitudinem corporis uel animæ: & concupiſcentiam cibi contra honeſtatem, puta, quia contra præceptũ, uel rationis iudicium ꝓpter conſuetudinem, locum, uel tempus: & in concupiſcẽtiam cibi ſupra ſubſtantiam, uel ſtatum, & ſub his continentur multò pluries ſpecies, quàm iſtæ quinque. ergo. Et aſſumptum probatur ex 3. Ethic. ubi Ariſtoteles hæc tria ponit.

¶ Dubium deinde eſt circa rationem ſufficientiæ iſtarum quinque ſpecierum aſſignatam in litera, ſcilicet quia inordinata concupiſcentia poteſt attendi aut penès ipſum cibum, aut penès eius ſumptionem &c. Arguit ſiquidem Martinus ibidem contra ſex dicta authoris in hac litera. Primum eſt ipſa diſtinctio, cum dicitur, quòd inordinatio concupiſcentiæ attenditur aut penès cibum, aut penès ſumptionem cibi. Contra inquit, diuiſionẽ admitto quamuis ſecundùm rigorem ſermonis omne uitium gulæ ꝓueniat ex parte ſumptionis, quia quantumcunque cibus eſt & magnus, uel delicatus, ſi non ſumeretur, non eſſet gulæ uitium ratione cibi cauſatum.

¶ Secũdum eſt, quòd una ſpecies attenditur penès cibũ quantum ad ſubſtantiam, ſeu ſpeciem cibi: & ſic quærit cibos lautos, hoc eſt, pretioſos. Contra. Hoc membrum, ſcilicet quantum ad ſubſtantiam, eſt diuiſibile, & tamẽ tamquam indiuiſibile ponitur. ergo. Antecedẽs probatur: quia quo ad ſubſtantiam dupliciter contingit, uel quia pretioſi ſunt cibi, uel quia inconſueti. Et hoc uel uniuerſaliter, ut carnes humanæ, uel pro tempore, ut carnes ĩ Quadrageſima.

Porrecta per totum.

717

1. 2 q. 72. ar. 9. cor. & ad 3. Et 4. diſt. 15. q. 3. ar. 4. * lib 30. c. 27. i prin.

¶ Tertium eſt, quòd una ſpecies gulæ attenditur penès qualitatem cibi, dum concupiſcuntur cibi accuratè præparati, quod importat ly, ſtudioſè. Contra. Hoc membrum, ſcilicet quantum ad qualitatem, eſt diuiſibile. probatur, uel quia qualitas eſt nociua, uel quia minus accuratè procuratur ut inſit cibo qualitas delectans.

¶ Quartum eſt, ꝙ inordinatio ex parte ſumptionis contingit dupliciter, ſcilicet ex parte temporis, uel modi.

¶ Quintum eſt, quòd ex parte modi exponitur, ardenter. Contra. Hęc, inquit, diuiſio non eſt ſufficiens: quia non ſolùm illis duobus modis fit inordinata ſumptio, & quia ſecundùm membrum,

Præproperè, laute, nimis, ardenter ſtudioſè.

Prædicta enim diuerſificantur ſecundùm diuerſas circunſtantias: ſed circunſtantiæ cũ ſint accidentia actuum, non diuerſificant ſpeciem. ergo ſecundùm prædicta non diuerſificantur ſpecies gulæ.

¶ 2 Præt. Sicut tẽpus eſt quædã circunſtantia, ita & locus. Si ergo ſecũdùm tempus una ſpecies gulæ accipitur, uidetur ꝙ pari ratione ſecundum locum, & alias circunſtantias.

¶ 3 Præt. Sicut tẽperantia obſeruat debitas circũſtantias, ita ẽt & aliæ uirtutes morales: ſed in vitijs, q̃ opponunt alijs uirtutibus moralibus, nõ diſtinguunt ſpecies ſm diuerſas circunſtantias. ergo nec in gula.

SED CONTRA eſt uerbũ Gregor. inductum.*

RESP. Dicendum, ꝙ ſicut dictum eſt,* gula importat inordinatam concupiſcentiam edẽdi. In eſu autem duo conſiderantur, ſcilicet ipſe cibus, qui comeditur, & eius comeſtio. Poteſt ergo inordinatio concupiſcentiæ attendi dupliciter. Vno quidem modo, quantum ad ipſum cibum qui ſumitur:

* Lib. 30. Moral. c. 27.
* Ar. 1 huius quæſt.

brum, ſ. ex parte modi, eſt diuiſibile, probat quadrupliciter. Primo, Quia ſumptio inordinata eſt interdũ, quia frequẽtior eſt q̃ oportet: ut ſi quis ſine cã decies in die reficiatur. Secũdò interdũ, quia ... cũ eſt prohibita, ut ſi qs in die ieiunij bis reficeretur. Tertiò interdũ, quia loco prohibito, ut in Eccleſia. Quartò interdũ, quia pp finem malum, puta, luxuriæ.

¶ Sextũ eſt, ꝙ una ſpecies ex parte ſũptionis attendit ſecundũ tp̃s, qd̃ iportat ly præpropere. Cõtra, hoc ẽt mẽbrum eſt diuiſibile. Nã puẽtio tẽporis interdũ eſt p comparationẽ ad exigentiam naturæ, ut cum ſup indigeſto comeditur. Interdum per comparationem ad præceptum, uel laudabilem conſuetudinem, ut ſi quis in die ieiunij notabiliter p̃uenitet horam prandij: aut celebraturus, prius comederet: aut antequàm diuinum officium dixiſſet. Et ꝙ hæc, & prædicta ſint diuerſarum ſpecierum patet ex hoc, qa ſunt diuerſorum generum. Nam prima præuentio pertinet ad primum genus, ſ. contra bonum animæ, uel corporis. Secunda ad ſecundum, ſ. contra honeſtatem. Et ſic facile eſt in ſupradictis aſpicere diſtinctionem genericam iuxta tria genera gulæ ſupradicta, ex Ariſ. 3. Eth. quem, inquit Martinus, ſequor, & diſcrepare uidetur a tot doctoribus ſacris.

¶ Dubium tertio principaliter eſt circa doctrinã literæ in hoc, quod dr̃, ſpecies. ſ. gulæ accipi ſecundùm differentiam motiuorũ. Repetitur ſiquidem hoc pluries in litera reſpondendo ad argumenta. Contra, inquit Martinus ibidem. Primò, quia eadẽ cibi concupiſcentia fit ut ego in hac die ieiunij excedã in quantitate nimis comedendo, & tu in numero contra Eccleſiæ præceptum bis comedendo. ergo diuerſæ ſpecies habent idem motiuum. Secundò, quia eadem ſimiliter concupiſcẽtia fit ut ego voraciter, & tu exceſſiuè comedas. ergo diuerſæ ſpecies habẽt idem motiuum. Tertiò, quia tp̃s & locus non ſe habent ut motiua. Nullus. n. poteſt rationabiliter dicere, ꝙ præuentio tẽporis ſe habet ut motiuum reſpectu cibi ſumendi. Quartò, quia inordinata concupiſcentia eſt, quæ mouet ad metas modi, tẽporis, quantitatis &c. tranſgrediendum, & non econtra: ex quibus patet & ꝙ fundamentum dictæ opinionis diſtinguẽtis ſpecies gulæ penès motiua eſt omnino nullum, & quòd non eſt eidem opinioni conſonum, cum in multis ſpeciebus enumeratis ab iſta opinione idem motiuum reperiatur, ut patuit.

¶ Ad primi dubij argumenta contra ſpecierum gulæ ſufficientiam, ordinatè reſpondendo dicitur ad primum, ꝙ comedens carnes feria ſexta peccat in prima ſpecie gulæ, in qua attendit̃ quid ſumitur. Nec obſtat ꝙ lautior, aut pretioſior interdum ſit piſcis, q̃ caro: quoniam conſtat ꝙ ſecundùm ſe melior cibus eſt caro, & ꝙ in prima ſpecie conſideratur ſubſtantia cibi. Et exponitur ab authore per pretioſitatem, quia pretium eſt menſura rerum: & ex menſura intendit nobilitatem menſurati. ſ. cibi deſcribere.

¶ Ad ſecundum dicitur, quòd comedens pluries q̃ debet, peccat in quarta ſpecie gulæ, in qua attenditur præuentio temporis: quoniam ... prima uice, v. g. pranſus eſt in die ieiunij hora debita, cum ſecunda uice comedit, præuenit tempus comedendi, quia vſque in diem ſequentem comedendi non eſt tempus.

¶ Ad tertium dicitur, ꝙ utens cibo nocẽte corpori, uel animo, non peccat peccato gulæ ſecundùm ſe, ſed ut eſt ratio alterius vitij, quo ſ. quis ſibiipſi eſt nequam. Species autem gulæ aſſignatæ ſunt de peccatis gulæ ſecundùm ſe. Iam enim ex dictis ab authore patet, ꝙ huiuſmodi nocumenta per accidens ſe habent ad peccatum gulæ.

¶ Ad quartum dicitur, ꝙ in 3. Ethi. Ariſt. dicit quidem temperatum non exire terminos ſanitatis, honeſtatis, & facultatum, & benè: quia temperatus contra nullam debet agere virtutem: & non dicit, ꝙ ſecundùm hæc tria attendantur genera, aut ſpecies intemperantiæ. Ex dictis autem authoris manifeſtè apparet, ꝙ nocumentum animæ & corporis eſt per accidens ad gulam, ac per hoc excluditur primum genus: & ſimiliter tertiũ, quod in nocumento facultatum conſiſtit eadẽ rõne. Secundũ aũt tanq̃ connumeratũ his q̃ ſunt p accidẽs, manifeſtat ſe non poſitũ ut unũ triũ generum. Et ſecundũ ueritatẽ ſpectat ad vitium contrariũ illi honeſtati, v. g. Si qs indebitè comedat in Eccleſia, inhoneſtas hæc ſpectat ad ſacrilegij uitiũ, & ſic de alijs.

¶ Ad ſecũdi dubij argumenta cõtra rõnẽ ſufficientiæ, rñdẽdo ordinatè, dr̃ ad obiectionẽ contra primũ dictum. ſ. ipſam diuiſionem, ꝙ diuiſio eſt optima, & formali ſermone artificioſa. Nã cũ gula ſit circa cõcupiſcentiam delectationis in cibo, & cibus non hẽat rõnẽ cibi, niſi i ordine ad eſum, nõ diſtinguit̃ cibus a comeſtione tanquàm ſint diuerſæ materiæ gulę, ſed tanq̃ duo requiſita, & cõcurrẽtia ad materiã gulæ. Oportet enim concurrere cibum & actũ, quo quis vtit̃ cibo, quem conſtat eſſe non uidere, aut audire, vendere, aut emere, ſed comedere: & neutrum ab altero ſeparabile eſt. Et conſtat ꝙ aliquæ conditiones ſpectãt ad cibum, vt ſubſtantia, quantitas, & qualitas cibi; & aliquæ ad ipſum actũ utendi illo, ut tempus, & modus. Falſum eſt ergo formaliter loquendo, ꝙ omnis inordinatio ſit ex parte actus utendi, licèt ſimul ſit cum ipſo actu in potentia, uel in actu. Et ad probationem, Si non ſumeretur, non eſſet gulæ uitium, dicitur ꝙ gulæ uitium eſt etiam ſi nunquàm ſumatur cibus inordinate appetitus. Loquendo autem de ſumere in potentia, dicitur ꝙ probatio nihil ualet: quia poſſe ſumi eſt de ratione cibi, & a conditionali negatiua unius inſeparabilis non ſequit̃ cathegorica poſitiua rationis. uerbi gratia. Licèt illa ſit uera, Si non eſt riſibilis, non eſt homo. non tamen ualet, ergo ratio hominis ſumitur ex riſibilitate. Ita non ualet. Si cibus non poſſet ſumi, non cauſaretur uitium gulæ. ergo cauſare uitium gulæ conuenit cibo ratione ſumptionis. Sicut non ualet, ergo eſſe cibum conuenit ſibi ratione ſumptionis. Sumitur enim quia eſt cibus, & non quia ſumatur, ideò eſt cibus.

¶ Ad obiecta contra ſecundum dictum, ſ. de una ſpecie gulæ ſecundùm ſubſtantiam cibi, dicitur ꝙ illud membrum eſſe diuiſibile contingit dupliciter. Vno modo, in eſſe morali formaliter ſecundùm per ſe differentias gulæ: & ſic negatur. Alio mõ, ſecundũ differentias per accidens: & ſic conceditur, ſed nõ eſt contra doctrinam authoris: quoniam ſpecies debẽt per ſe differentijs formalibus illius generis conſtitui, & non differẽtijs per accidens. Et per hanc regulam reſpondetur ad obiecta contra indiuiſibilitatem tam huius, q̃ aliarum ſpecierum. Vnde cũ contra iſtam ſpeciem affertur, Quia ſubſtantia cibi diuiditur in pretioſam, & inſuetam, diciturquòd diſtinctio iſta eſt per accidens ad ſubſtantiam cibi. Accidit enim delectabili cibo, ꝙ ſit prohibitus lege, uel conſuetudine. Vnde quicunque cibus ſecundùm ſeipſum inordinatè appetitur infra humanos limites, ſiue hoc ſit ex nobilitate cibi, ſiue ex prohibitione, ut carnes ſunt in ieiunijs prohibitæ, ad eandem ſpeciem gulæ ſpectant. Ciborum uerò appetitus extra humanos limites, ut carbonũ, calcis, carnium humanarum, & ſimilium, ad beſtialitatem ſpectant, quæ ſub his ſpeciebus non continetur, quoniam gula ut eſt humanum uitium, diſtincta eſt.

¶ Ad obiecta contra tertium dictum, ſ. de unitate ſpeciei gulæ quantum ad qualitatem cibi, dicitur negando huiuſcemodi membri diuiſibilitatem formalem, & per ſe, ut dictum eſt. Et cum dicitur, quia diuiditur per qualitatem præparatam, ... nociuam, iam patet reſponſio, quòd eſſe nociuum accidit cibo ut obiectum eſt gulæ, quia accidit cibo, ut eſt delectabilis. Eſt. n. præter guloſi intentionem, ut author dixit.

¶ Ad obiecta contra quartum & quintum dictum reſpõdetur negando utrunque aſſumptum, ſ. & quòd ex parte ſumptionis ſint plures differentiæ formales per ſe in genere gulæ, & ꝙ ſecũdũ mẽbrũ, ſ. ex parte modi, ſit diuiſibile formaliter &c.

¶ Et ad primam probationem. ſ. quia ſumptio inordinata eſt quandoque, quia frequentior eſt quàm oportet, reſpondetur ꝙ huiuſmodi deordinatio comprehenditur ſub ſpecie quarta,

Et ſic quantum ad ſubſtantiã, uel ſpẽm ſibi q̃rit aliq̃s cibos lautos.i. pretioſos. Quantũ ad qualitatẽ quærit cibos nimis ac curatè præparatos. i. ſtudioſè. Quantum ad quantitatẽ, excedit nimis in edendo. Alio uerò mõ attenditur inordinatio concupiſcẽtiæ quatũ ad ipſam sũptionẽ cibi, uel q̃a p̃uenit debitum tp̃s comedẽdi, q̃d eſt præpropere, uel q̃a non ſeruat modum debitum in edendo, quod eſt ardenter. Iſido.* uerò cõprehẽdit primum & ſecũdum ſub uno, dicens, ꝙ ᵐ guloſus excedit in cibo ſm quid, quantum, quomodo, & quando.ⁿ

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ corruptio diuerſarũ circunſtantiarũ facit diuerſas ſpẽs gulæ p̃p diuerſa motiua, ex q̃bus moralium ſpẽs diuerſificantur. In eo enim qui quærit lautos cibos, excitatur cõcupiſcẽtia ex ipſa ſpecie cibi. In eo uero ꝙ præoccupat tempus deordinatur concupiſcentia propter impatientiam moræ, & idem patet in alijs.

Ad II. dicendum, ꝙ in loco, & in alijs circunſtantijs nõ inuenitur aliud differẽs motiuũ pertinens ad uſum cibi, quod faciat aliam ſpeciem gulæ.

Ad III. dicẽdũ, ꝙ in q̃buſcũque alijs uitijs diuerſæ circunſtantiæ habẽt diuerſa motiua, oportet accipi diuerſas ſpẽs uitiorũ ſecundũ diuerſas circunſtantias: ſed hoc non contingit in omnibus, ut dictum eſt. †

ARTICVLVS V.

Vtrum gula ſit uitium capitale.

Ad qvintvm ſic procedit. Videtur quòd gula non ſit uitium capitale. Vitia.n. capitalia dicunt, ex quibus alia oriun

ſcilicet, præuentionis tp̃is. Nã dũ reperitur comeſtio inordinata, nõ peccatur, quia tp̃s congruũ comeſtioni nõ expectatur. Et p idem uidetur ad ſecũdã de multiplicata comeſtione in die ieiunij. Añ tp̃s ſiquidem debitum comedit q uiolat ieiunium bis comedendo: q̃m uſque in diem craſtinum differẽda eſſet comeſtio, ut prædictum eſt.

¶Ad tertiã aũt obiectionẽ d loco, & quartã de fine, dr̃, ꝙ huiuſmodi ĩordinationes ad aliorũ uitiorũ ſpẽs ſpectant, nec cõſtituunt ſpẽs gulæ. Si quis.n. p̃p adulterandũ comedit, non gulæ, ſed adulterij macula ſe polluit. Et ſimiliter ſi q̃s in Eccleſiæ cõtẽptũ in illa comedit, non gulæ, ſed ſacrilegij crimen incurrit. Deformitates ſiquidẽ iſtæ q̃a p accidens ſe habent ad gulã, non ſufficiunt ad intrinſecas gulæ ſpecies cauſandas.

¶Ad obiecta contra textũ dictũ. ſ. de vnitate ſpẽi gulæ ex p̃uẽtione tp̃is, uidet̃ negando, ꝙ ſpecies iſta ſit diuiſibilis formaliter &c. ut patet in dictũ [illegible] p̃uentione, quia præuẽtio poteſt eſſe uel in ordine ad exigẽtiã naturæ, uel ad p̃hibitionem &c. uidetur, q. oẽs aliæ differentiæ per accidẽs ſe habẽt ad gulam, aut nullam faciunt formalẽ differentiam. Nam præuentio tẽporis contra præceptum naturæ, uel contra p̃ceptum Eccleſiæ, eiuſdem eſt rationis. Vitia.n. non diſtinguuntur penès præcepta a quibus auertunt, ſed penès obiecta ad quæ tẽdunt. Idem autem eſt obiectum. ſ. tẽporis præuentio in cibo a quocũque ſit prohibita, & ſimile eſt in alijs uitijs. Inceſtus enim ſiue a natura, ſiue ab Eccleſia inhibitus, eiuſdem eſt ſpeciei. Si q̃s autem celebraturus comedit, ſacrilegij crimen committit contra ſacramentorum reuerentiam debitam agẽs. Quod autem ſubiungitur, quòd hæc ideò diſtinguuntur ſpecie, quia diſtinguuntur genere, iuxta tria genera gulæ ab ipſo Martino aſſignata, eadem facilitate negatur, qua dicitur. Nam ut patet ex dictis, ex his quæ ſunt per accidens, conficta ſunt ſub gula genera illa. Quo fit ut arguens, & doctorum theologorum cõem doctrinam deſerat, & Ariſtotelem non ſequatur, ut putauit.

¶Ad obiecta in tertio dubio de ſpecificantibus peccata gulæ. ſ. ꝙ ſunt obiecta motiua appetitus, reſpondendo dicitur. Ad primum, quòd falſum aſſumitur, ꝙ eadem ſecundùm ſpeciẽ concupiſcentia cibi ſiat, ut unus nimis, alter plures in die ieiunij comedat. Et ſimiliter negatur aſſumptum in ſecundo. Vtrunque ſiquidem petit principium: quoniam concupiſcentiæ diſtinguuntur ſpecie ſicut delectationes. Alterius autem delectationis eſt delectabile in quantitate cibi, à delectabili ſumptione ante tempus, & a delectabili uoracitate &c. cum hæc moueãt ad inordinatam concupiſcentiam ſui.

¶Ad tertium, cum dicitur quòd nullus poteſt rõnabiliter dicere, ꝙ tempus ſe habeat ut motiuum appetitus in cibo ſumendo, negatur aſſumptum: quoniam nec tempus excludit a motiuis appetitus, ut experimur in nobis, dum quia talis hora eſt, mouemur ad tale opus: nec tempus applicatum ad ſumptionẽ cibi minus mouet nos, q̃ applicatum ad agriculturam mouet ad illam. Ad quartum dicitur, quòd quia finis eſt prior in intẽtione, & poſterior in executione, & obiectum appetitus h̃et rationem finis, ideò delectabile in ſubſtantia, qualitate, & quantitate, præuentione, uel uoracitate cibi primò mouet appetitum ad ſui concupiſcentiam inordinatam, & cõcupiſcẽtia inordinata mouet ad adipiſcendum tale delectabile ſumẽdo cibũ illum ſic, talem, prius, uel ſic. Vndè uerum dicit arguens in hoc, ꝙ concupiſcentia inordinata mouet ad gulæ peccatum in actu exterioris executionis: ſed falſum dicit in hoc, quòd delectabile non prius moueat ad inordinatam concupiſcentiam. Obiectũ.n. appetibile conſtat eſſe prius appetitione, & mouere appetitum, immò eſſe primum motorem, utpote mouentem non motum, ut patet in 3. de anima. Vndè patẽt fundamentũ authoris eſſe ſolidum, peripateticum, & conſonũ nõ ſolũ ſibi, ſed ſacris doctoribus, quos quia ſummè ueneratus eſt author, iõ intellectum oĩum quodammõ ſortitus eſt. Scriptum eſt.n. ꝙ declaratio diuinorũ ſermonũ illuminat, & intellectũ dat paruulis. Dantibus ergo operam declarationi diuinorum ſermonũ per p̃phetas, apoſtolos, doctoreſq; ſacros, lumen datur & itellectus, utpote paruulis in oculis ſuis, & ſeipſos ſubmittẽtibus illorũ doctrinæ.

SVP. QV. CXLVIII. ART. V. ET VI.

In ar. 5. & 6. eiuſdẽ q. 148. dubium ex Martino ubi ſup. in q. An gula ſit uitium capitale, occurrit, impugnãte quòd uitiũ capitale dicit̃ ex quo natura ſunt multa oriri uitia ſecũdùm rationem cauſæ finalis. Probat autẽ hoc ſpecialiter de quinq; gulæ filiabus, quæ in 6. articu. tractantur, uolens quòd non oriuntur ex gula ſecũdùm rationem cauſæ finalis: quia nemo appetit actus iſtorum quinque propter actum gulæ, neque delectationem in iſtis propter delectationẽ gulæ: quoniam nullus appetit hebetudinem mentis, ut delectetur in cibis & potibus.

¶Ad hoc dicitur dupliciter. Primò, ꝙ ſecundùm doctrinã authoris, licèt ſit uerum, ꝙ uitium capitale ſit, ex quo ſecundùm rõnem finis multa oriuntur uitia, non t̃n hi ab ipſo hæc p̃poſitio cum dictione excluſiua, hoc eſt, ꝙ ſolùm ſic oriantur ex illo alia uitia, immò ſuperius in quæſtione de auaritia ar. vl. dicit, ex quo oriuntur alia uitia, & præcipuè ſecundùm rationẽ cauſæ finalis. Vbi patet non excludi alios modos cauſandi alia a uitio capitali. Secundò dr̃, ꝙ iſtæ quinque filiæ gulæ aſſignatæ a Gregorio oriuntur ex gula ſecundùm rationem cauſæ finalis. Et cum contra arguitur, quia nemo appetit iſta p̃p gulã, uidetur, ꝙ appeti aliquid p̃p finem non contingit uno mõ, ut arguens aſſumit, ſed plurib. Aliquid.n. appetitur p̃p finem, ut medium ad conſequendum finem, ſicut appetitur equus ad quietius, uel celerius peragendum iter. Et hoc modo iſta quinque non appetuntur propter gulam ut finem. Et hoc ſolũ probat arguens. Aliquid autem appetitur propter finem, ut acceptatum ex finis appetitu, dummodo intentum finẽ conſequatur: ſicut appetitur damnum exilij a uindicante ſe, ſciens ꝙ ex uindicta incurret exilium. Ex nimia namque affectione ad finem, puta, uindictam acceptat incurrere exilium. Et hunc modum arguens prætermiſit: & tamen hoc modo quinque dictæ filiæ gulæ ex gula oriuntur ſecundum rationem finis. Eſt.n. guloſus tam affectus delectationi cibi & potus, ꝙ non curat, dũmodo illam expleat, incurrere damna ineptæ lætitiæ, ſcurrilitatis, immunditiæ, multiloquij, & mentis hebetudinis. Et licèt hoc non ſit, iſta uitia ſecundum ſe oriri ex gula ut fine, ſed eſt habere ipſa uitia ex gula ut fine: quoniam actus iſtorum uitiorum non ordinantur ſecundum ſe ad finem gulæ, ſed incurrere dicta uitia procedit ex fine gulæ, ut declaratum eſt, ſufficit tamen ad horum filiationem reſpectu gulæ ut finis, huiuſmodi dependentia finalis. Quòd.n. non ita directè requiratur ad filiationem uitiorum cauſalitas finalis illorum ſecundùm ſeipſa, ex quæſtio. 35. ſuperius de filiabus acediæ, in art. ult. inſinuatur: quamuis, ut in prima reſponſione dictum eſt, nõ oporteat ſemper cauſalitatem finalem in filiatione uitiorum ſaluari. Stant ergo ſolida fundamenta authoris.

¶In reſponſione ad primum dicti 5. ar. ſpecialiter aduerte duas radices, ex quibus ſtabit gula, ꝙ ſit uitium capitale, alteram

ex cibo,

*Elicitur ex li. 2. de ſummo bono, ca. 21. nõ p̃cul a fine, & c 42.

Cancl. m

†Ad 2. ar. & 1. 2. q. 72. ar. 9.

Per recta per tot m.

718

Mal. c. 8 art. 1. cor. co. 3. & ad 9. & q. 13. art. 3. cor. & q. 14. art. 4.

tur ſm rõnem cauſæ finalis: ſed A cibus[h] circa quem h eſt gula, nõ habet rationem finis, nõ enim propter ſe quæritur, ſed ꝓpter corporis nutritionem. ergo gula non eſt uitium capitale.

¶2 Præt. Vitiũ capitale aliquam principalitatẽ[b] hẽre vr̃ in rõne pcti: ſed hoc nõ cõpetit gulæ, qa vr̃ eſſe ſm ſuum genus minimũ peccatorum, utpotè plus appropinquans ad id, quod eſt ſecundum naturam. ergo gula B non uidetur eſſe uitiũ capitale.

¶3 Præt. Pctũ cõtingit ex hoc, ꝙ aliquis recedit à bono honeſto pp aliquid utile pſenti uitæ, vel delectabile ſenſui: ſed circa bona q̃ hñt rõnẽ utilis, ponit unũ tm̃ uitiũ capitale, ſ. auaritia. ergo h & circa delectationes vr̃ eſſe ponendum unum tantũ uitiũ capitale: ponit aũt luxuria, q̃ eſt maius uitiũ q̃ gula, & circa maiores delectationes. er C go gula non eſt uitiũ capitale.

Sed contra eſt, quòd Gregor. 31. Moral.* computat gulam inter uitia capitalia.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt,* uitium capitale dr̃, ex quo alia uitia oriuntur ſm rõnẽ d cauſæ finalis, inquatũ ſ. hẽt finẽ multũ appetibilẽ. Vñ ex eius appetitu homines ꝓuocant multipliciter ad peccandũ. Ex hoc aũt aliquis finis red D dit multũ appetibilis, ꝙ habet aliquã de cõditionibus fęlicitatis, q̃ eſt naturaliter appetibilis. Pertinet aũt ad rõnem fęlicitatis delectatio, vt patet in 1. & 10. Eth.* & iõ m vitiũ gulæ, qđ ẽ circa delectationes tactus, quæ sũt pcipuæ inter alias, cõueniẽter ponit inter uitia capitalia n.

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ ipſe cibus ordinat qdem ad aliquid ſicut ad finem: ſed quia ille E finis, ſ. cõſeruatio uitæ, eſt maximè appetibilis, q̃ ſine cibo cõſeruari nõ põt, inde ẽt eſt ꝙ ipſe cibus eſt maximè appetibilis: & ad hoc ferè totꝰ labor humanæ, uitæ ordinatur, ſm illud Eccl. 6. Ois labor hominis i ore eius r. Et tñ magis gula vr̃ eſſe circa delectationes cibi, q̃ circa cibos. Proptèr quod, vt Augu. dicit in libro de uera religione. *Quibus utilis corporis ſalꝰ eſt, malũt ueſci, in quo ſcilicet delectatio eſt, quam ſaturari: cum omnis finis illius uoluptatis ſit non ſitire atque eſurire.

Ad II. dicẽdũ, ꝙ finis in peccato accipitur ex parte cõuerſionis, ſed grauitas pcti accipitur ex parte auerſionis: & iõ nõ oportet uitium capitale, qđ habet finẽ maximè appetibilem, habere magnam grauitatem.

Ad III dicendum, ꝙ delectabile eſt appetibile ſm ſe: & iõ ſm eius diuerſitatẽ ponuntur duo uitia capitalia, ſ. gula, & luxuria. Vtile aũt ex ſe non habet rõnem appetibilis, ſed ſm ꝙ ad aliud ordinatur. Et iõ in omnibus utilibꝰ uidetur eſſe una rõ appetibilitatis: & propter hoc circa huiuſmodi non ponitur niſi unum uitium capitale.

Articvlvs VI.

Vtrum conuenienter aſſignentur gulæ quinque filiæ, ſcilicet, inepta lætitia, ſcurrilitas, immunditia, multiloquium, & hebetudo mentis circa intelligentiam.

Ad sextvm ſic proceditũ. Vr̃ ꝙ inconuenienter aſſignẽtur gulæ quinquæ filiæ, ſ. inepta lætitia, ſcurrilitas, immunditia, multiloquium, hebetudo mentis circa intelligentiam. Inepta h enim lætitia cõſequitur omne peccatum, ſecundum illud Prou. 2. Qui lætant cũ male fecerint, & exultant in rebus peſſimis. Siĩr ẽt D h hebetudo mentis inuenitur in omni peccato, ſecundum illud Proue. 14. Errant qui operantur malum. ergo inconuenienter ponuntur filiæ gulæ.

¶2 Præt. Immũditia, q̃ maximè conſequitur gulã, vr̃ ad uomitũ ptinere, ſm illud Iſa. 28. Oẽs menſæ repletæ ſunt uomitu ſordium: ſed hoc non vr̃ eſſe pctm̃, ſed pœna pcti, vel ẽt aliquid utile ſub conſilio cadens, ſm illud Eccleſ. 31. Si coactus fueris in edendo multum, ſurge è medio, & vome, & refrigerabit te. ergo h nõ debet poni inter filias gulæ.

¶3 Præt. Iſidorus ponit ſcurrilitatem filiam luxuriæ. Non h ergo debet poni inter filias gulæ.

E Sed contra eſt, quòd Grego. 31. Moral.* has filias gulæ aſſignat. *Lib. 31. c. 31.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ ſicut dictum eſt, gula propriè conſiſtit circa immoderatam delectationem, quæ eſt in cibis & potibꝰ: & iõ m illa uitia inter filias gulę cõputantur, q̃ ex immoderata delectatione cibi & potus cõſequũtur: q̃ quidem poſſunt accipi uel ex parte aĩę, uel ex parte corporis n. Ex parte aũt aĩę quadrupliciter. Primò q̃dem, quantum ad rõnẽ, cuius acies hebetat ex immoderatione cibi & potus. Et quãtũ ad hoc ponitur filia gulę hebetudo ſenſus circa intelligentiam, pp fumoſitates ciborum perturbantes caput, ſicut ẽcõtrario ab- Ar. 2. & 3. Conclu. m

ex cibo, q eſt uitæ [illegible] ſeruatiuus. Eſt enim hoc valdè appetibile, & pp hoc multa ualdè & ſunt, & tolerantur. Aliterã ex delectatione in cibo & potu, quæ ſapit cõditionẽ fęlicitatis, quæ eſt ſummè appetibilis. Nam dum homo in delectabili moratur, felix quodãmodo eſt. Vnde & homines qui ſemper uerſantur circa delectabilia, fęlices putaremus, niſi mala annexa, & conſequentia conſideremus.

¶ In ſexto ſpecialiter ar. dubium de ſcurrilitate occurrit, quantum pctm̃ ſit. Et eſt ratio dubij, quia tã geſtus, q̃ verba inhoneſta vñr ex ſuo genere peccata mortalia, licet ex imperfectione actos, puta, quia leuiter, & ſine mala intentione, & riſus gratia dicuntur, uideantur qñq; uenialia.

*Li. 31. c. 31. ¶ Ad hoc dr̃, ꝙ tã geſtus, q̃ verba inhoneſta dupliciter exerceri poſſunt. Primò, in ordĩe ad aliqđ peccatum mortale, operis, uel delectationis. *1. 2. q. 84 ar. 4. D. 302. Exemplum primi, Si qs diceret uerba inhoneſta, ut prouocaret ad fornicationẽ, aut ad uindictã. Exẽplum ſecũdi, Si quis diceret uerba inhoneſta ut delectaret, uel qa delectat uindicta, aut fornicatio, de qua eſt ſermo. Et ſic proculdubio hmõi peccata uerborũ, uel geſtuum ſunt peccata mortalia. Alio modo, quia delectãt, uel *Li. 1. c. 8. & lib. 10. ca. 5. & ſequẽtibus. Conclu. m ut delectent ipſi inhoneſti geſtus, ipſa inhoneſta locutio, & ſic hilariter trãſeunt, uel tranſeant. Et hoẽ propriè vr̃ ad ſcurrilitatẽ & turpitudinẽ pertinere, de quibus Apoſ. loqtur ad Eph. 5. Et ſic non ſunt peccata mortalia, ſed uenialia ualdè periculoſa. Scriptum eſt. n. Corrumpunt bonos mores colloquia praua. Vnde Apoſtolus pcipit nec nominari hæc inter Chriſtianos. Et ꝙ nõ ſint pec- Reſpon. 2. cata mortalia ſuadetur rõne, & authoritate. Nam hmõ pec- *C. 53. circa princ. tom. 1. cata non ſunt contra bonum proximi, ſed ad delectationẽ directe ordinantur. Conſtat quoque non eſſe contra bonum diuinum, aut propriũ illius qui hæc committit: nec quantũ ad bona aĩæ, aut corporis, aut exteriorum. Apoſtolus quoq; ibidẽ, ut gloſſa notauit, & bene, prohibet multa uitia dũ dicit, Fornicatio, & oĩs immũditia, & auaritia, nec nominetur in uobis: nec turpitudo, uel ſtultiloquiũ, aut ſcurrilitas, q̃ ad rem non pertinet. Et deinde ſubiungens pœnam criminum eſſe excluſionem ab hæreditate regni Dei, non reſumit niſi tria prima uitia dicens, Intelligentes, ꝙ oĩs fornicator, aut immundus, aut auarus, non hẽt hæreditatem &c. ex hoc inſinuans, quòd alia tria nõ excludũt ea ſuo genere à regno Dei. Quod etiã de ſcurrilitate inſinuauerat, dum dixerat, Quę ad rem non pertinet, declarans p hoc deformitatẽ eiꝰ conſiſtere in uanitate, & tanquàm quid uanum, ſeu inutile, eſſe ueniale. *Porrecta per totum.* 719 Mal. q. 14. art. 4.

ſtinentia confert ad ſapientiæ perceptionem ſm F illud Eccl. 2. Cogitaui in corde meo abſtrahere à vino carnem meam,ut animum meum transferrē ad ſapientiā.Secundò,quantum ad appetitū, qui multipliciter deordinatur per immoderantiā cibi & potus,quaſi ſopito gubernaculo rōnis.Et quantum ad hoc ponitur inepta lætitia: quia oēs aliæ inordinatæ paſſiones ad lætitiā,& triſtitiā ordinā-
* Lib.2.c.5.tom.5. tur,vt dr̄ in 2.Eth.* & hoc eſt,quod dr̄ 2. Eſdræ 3. ꝙ vinum omnē mentē conuertit in ſecuritatē, & in iucūditatē.Tertiò,quantū ad inordinatum verbum:& ſic ponitur multiloquium,quia vt Gre. di-
* Parte 3. cap. 10. in prin. cit in Paſtoral.* Niſi gulæ deditos immoderata lo G quacitas raperet,diues ille,qui epulatus quotidie ſplēdidè dr̄,in lingua grauius non arderet. Quartò,quātū ad inordinatū actum: & ſic ponitur ſcurrilitas,ideſt,iocularitas quædā proueniens ex defectu rōnis,ꝗ ſicut nō pōt cohibere verba, ita nō pōt cohibere exteriores geſtus. Vñ ad Eph.5.ſup illud, Aut ſtultiloquium,aut ſcurrilitas, dicit glo. ꝙ à ſtultis ſcurrilitas dr̄,ideſt,iocularitas, ꝗ riſum mouere ſolet. Quàmuis poſſit vtrumq; horum referri ad uerba,in quibus contingit peccare, uel ratione ſuperfluitatis, quod ꝑtinet ad multiloquiū: vel rōne inhoneſtatis, qđ pertinet ad ſcurrilitatē. H Ex parte aūt corporis ponit immūditia, quæ pōt attendi ſiuē ſm inordinatam emiſſionē quarumcumq; ſuperfluitatū, uel ſpecialiter quantum ad emiſſionem ſeminis. Vñ ſuper illud ad Eph. 5. Fornicatio aūt,& oīs immunditia &c. dicit glo.ideſt, incōtinentia pertinens ad libidinē quocunq; mō.

Ad primvm ergo dicendū,ꝙ lætitia, quæ eſt de actu peccati,vel fine,conſequitur omne peccatū, maximè quod procedit ex habitu: ſed lætitia uaga incompoſita,quæ hic dicitur inepta,præcipuè oritur ex immoderata ſumptione cibi, vel potus. Similiter etiam dicendum,ꝙ hebetudo ſenſus quan-
In corp. art. tum ad eligibilia, communiter inuenitur in omni peccato: ſed hebetudo ſenſus circa ſpeculabilia, maximè procedit ex gula, ratione iam dicta.

Ad II dicēdum, ꝙ licèt vtilis ſit vomitus poſt ſuperfluam comeſtionem, tamen uitioſum eſt, ꝙ aliquis huic neceſſitati ſe ſubdat per immoderantiam cibi, vel potus. Poteſt tamen abſque culpa, vomitus procurari ex conſilio medicinæ in remedium alicuius languoris.

Ad III dicēdum, ꝙ ſcurrilitas procedit quidē ex actu gulæ,non aūt ex actu luxuriæ,ſed ex eius voluntate: & iō ad vtrumq; vitium pōt pertinere.

QVAESTIO CXLIX.

De ſobrietate,in quatuor articulos diuiſa.

Deinde cōſiderandum eſt de ſobrietate,& uitio oppoſito,ſcilicet ebrietate.

Et circa ſobrietatem quęruntur quatuor.

¶ Primò, Quæ ſit materia ſobrietatis.

¶ Scđò, Vtrum ſit ſpālis uirtus.

¶ Tertiò, Vtrum vſus vini ſit licitus.

¶ Quartò, Quibus pręcipuè cōpetat ſobrietas.

Articvlvs I.

Vtrum materia ſobrietatis ſit potus.

Ad primvm ſic proceditur. Videtur quòd materia ſobrietatis non ſit potus. Dr̄.n.ad Roman. 12. Non plus ſapere ꝗ̄ oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatē. ergo [h] ſobrietas eſt circa ſapientiam,& non ſolum circa potum.

¶ 2 Præt.Sap.8.dicitur de Dei ſapientia,ꝙ ſobrietatē, & prudētiam docet,iuſtitiam, & uirtutem,ubi ſobrietatem[h] ponit ꝑ tēperantia:ſed temperantia nō ſolum eſt circa potus,ſed ēt circa cibos, & uenerea. ergo ſobrietas nō eſt ſolū circa potus.

¶ 3 Præt. Nomē ſobrietatis à [h] mēſura ſumptum eſſe vr̄:ſed in I omnibus, ꝗ ad nos pertinent, debemus mēſurā ſeruare,ut dicitur ad Titum 2.Sobriè, & iuſtè, & piè viuamus in hoc ſæculo, vbi dicit gloſ.* Sobriè in nobis.& 1.ad Timo.2. dicitur, Mulieres in habitu ornato, cū verecundia & ſobrietate ornātes ſe, & ſic vr̄ ſobrietas eſſe non ſolū in interioribus, ſed etiā in his quæ pertinēt ad exteriorē habitum. nō ergo propria materia ſobrietatis eſt potus.

Sed contra eſt, quod dicit Eccleſ.31. Aequa uita hominis, vinum in ſobrietate potatum.

Resp. dicendum,ꝙ virtutes, ꝗ ab aliqua generali conditione virtutis nominantur,illā materiā ſibi ſpecialiter uendicant, in qua difficillimū, & optimū ē cōditionē eius obſeruare: ſicut fortitudo, pericula mortis: & tēperàtia delectationes tactus. K Nomē aūt ſobrietatis ſumit à menſura. Dr̄ enim aliquis ſobrius,quaſi briā, ideſt, mēſurā ſeruans: & iō illā materiā ſpecialiter ſibi ſobrietas aſcribit,in qua maximè laudabile eſt mēſuram ſeruare. Hmōi autē eſt potus inebriare valens,quia eius vſus menſuratus multū confert, & modicus exceſſus multū lædit, quia impedit vſum rōnis magis etiam ꝗ̄ exceſſus cibi.Vñ Eccl.31.Sanitas eſt animæ & corporis ſobrius potus.Vinū multum potatum irritationem, & iram, & ruinas multas facit.Et ideo[m] ſpecialiter Conclu. m

SVP. QV. CXLIX. ARTIC. I.

In art. 1.q.149. dubium ex Martino in eodem tractatu in quæſtione de ſobrietate occurrit. Arguit ſiquidem cōtra corpus hui⁹ articuli multipliciter. Primò, qa bria non eſt nomen menſuræ abſolutè, ſed mēſuræ uinariæ, vt Donatus dicit ſuper Terētium, ac per hoc ſobrietas non ꝑ appropriationē, ſed proprietatē, importat menſuram potus vini. Secundò, quia non eſt uerū uniuerſaliter ꝙ uirtutes ꝗ ab aliqua generali cōditione uirtutis nominantur, illam materiā ſibi ſpecialiter vendicāt, in qua difficillimū & optimū eſt conditionē illam obſeruare. Sequeretur.n. primò,ꝙ temperantia ſibi uinum, aut concubitum pro materia uendicaret. Sequeretur ſecundò, ꝙ iuſtitia uendicaret ſibi aliquā ſpecialem materiam: & idē ſequeret̄ tertiò de prudentia. Tertiò, qa ad hmōi appropriationem non ſufficit, ꝙ optimū & difficillimū ſit ī tali materia, ſed requiritur loquētiū vſus. Quuamuis ergo bria ſignificaret menſuram, non tñ ſufficientem propter hoc cauſam huius appropriationis S.Thomas tet git.

Perrecta per totum. 720 Sup.q.143 cor. prin.

¶ Ad primum horū dicitur, quòd argumentū de uocabulis ad grammaticos ſpectat, qui diſcordes uidentur,dum alij briā menſurā uinariā, ut arguens affert Donatū: alij uas uinariū, ut Seruius ſuper Virgiliū: alis menſuram, ut in Catholicon habes. Vnde commendandum eſt authoris ingenium, qui ueruā ſignificationem ſecutus, rationem reddit quare ſobrietas habeat potū pro materia: nam multò facilius fuiſſet hoc dicere, ſequendo primas ſignificationes. * Glo. interlinea. ibid.

¶ Ad ſecundum dr̄, ꝙ illa maior eſt vera cōmuniter: & hec ſufficit propoſito. Nec aliqua inſtantia in oppoſitum militat. Nō prima de temperantia, quoniā & in ipſa hoc uerificatur: quoniam a temperare dicta, delectationes tactus ad naturam ſpectantes

ſtantes ſibi ſpecialiter uendicat pro materia, quas difficillimū, & optimum eſt temperare. Et non oportet deſcēdere ad ſpecialiſſimam materiam, puta, potum, ſed ſat eſt materiam ſpecificā ſubalternam ſibi ſpecialiter uendicare. Nec ſecunda de iuſtitia quia etiā iuſtitia adiuſtat, ſeu adæquat operationes ad alterum vt materiā propriā, quas difficillimum, & optimum eſt ad æqualitatē adducere, à qua iuſtitia dicitur. Nec demū tertia de prudētia, qm̄ & ipſa rōnis actus ꝓpriam materiā habet, q̄bus difficillimū, & optimum eſt vti ad ꝓcul videndū, unde prudentia dicta eſt.

D. 1130.

Conclu. p

¶ Ad tertiū dr̄, ꝙ author uſum loquētiū ſupponit. Cōſtat nāq; ꝙ ſobrietate propriè vtimur cum de potu loqmur, ſicut & ebrietate. Et ſuppoſito loquentium vſu, reddit rōnem appropriationis ſatis ſufficiētem, & ſolidam, ut patet ex iam diſcuſſis.

¶ In eodem ar. in rñſione ad primū, Martinus occurrit ibidē, dicens ꝙ licèt ſolutio iſta ſit bona, nō eſt tñ expoſitio conueniēs dicto Apoſtoli, Calix enim ſapientiæ inebriás eſt præclarus, ſapere tñ non ad ſobrietatem non eſt p̄clarū, ſed uitioſum. Quia ergo in aſſecutione ſapientiæ ebrietas eſt laudabilis, ideò non videtur conuenienter aptata per Thomam ſimilitudo.

¶ Ad hoc dr̄ & ꝙ ſolutio principalis, & expoſitio eſt optima, ſi rectè intelligatur, & diſcernatur ad quid affertur. Nā ad nihil affertur niſi ad declarandum, ꝙ ſobrietas metaphoricè locum habet in ſapiētia. Per hoc enim ſatisfit authoritati Apoſtoli directè dicendo, quòd ſobrietas ibi non propriè ſumitur, ſed metaphoricè. Et ꝙ ſobrietas metaphoricè in ſapientia inueniatur, manifeſtatur ex hoc, quòd etiam ebrietas metaphoricè in illa inuenitur, iuxta illud, Calix meus inebrians &c. Impertinens eſt autem huic propoſito, an tam ebrietas, quàm ſobrietas ſapientiæ ſit laudabilis, quæ tamen impertinentia arguens ingerit, & nihil obſtat propoſito.

Porrecta per totum.

721

2. cor. 5. le. 3. Et Ti. 2. le. 3.

ſobrietas attendit[d] circa potū, non quēcumq;, ſed eū, qui ſua fumoſitate natus eſt caput cōturbare, ſicut vinū, & omne qđ inebriare pōt.[p] Cōiter autē ſumendo nomen ſobrietatis pōt in quacumque materia dici,[q] ſicut & ſupra dictum eſt * de fortitudine, & temperantia.

* q. 123. ar. 2. & q. 141. ar. 2.

B

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ ſicut vinū materiale īebriat corporaliter, ita etiā metaphoricè cōſideratio ſapientiæ dr̄ potus inebriās ꝓp hoc, ꝙ ſua delectatione animū allicit, ſecūdū illud Pſal. 22. Calix meus inebriās q̄ præclarus eſt: & ideò circa cōtēplationē ſapiētiæ per ſimilitudinē quandam ſobrietas dr̄.

Ad ii. dicēdū, ꝙ oīa quæ ad tēperantiā ꝓpriè ꝑtinent, neceſſaria ſunt p̄ſenti uitæ, & eorū exceſſus nocet: & ideò in oībus neceſſariū eſt adhibere mēſurā, qđ ꝑtinet ad officiū ſobrietatis. Propter qđ noīe ſobrietatis tēperantia ſignificatur: ſed modicus exceſſus in potu plus nocet, q̄ in alijs: & ideò ſobrietas ſpecialiter eſt circa potum.

C

Ad iii. dicendū, ꝙ q̄uis menſura in omnibus requiratur, nō tamē ſobrietas ꝓpriè in omnibus dicitur, ſed in quibus menſura eſt maximè neceſſaria.

D

Articvlvs ii.

Vtrum ſobrietas ſit per ſe virtus ſpecialis.

Ad secvndvm ſic procedit. Vr̄ ꝙ ſobrietas nō ſit ꝑ ſe quædā ſpecialis virtus. Abſtinētia.n. attendit & circa cibos, & circa potus: ſed circa cibos non eſt ſpecialr̄ aliqua ſpecialis virtus.[h] ergo nec ſobrietas, q̄ ē circa potū, eſt aliqua ſpālis virt°.

¶ 2 Præ. Abſtinētia, & gula ſūt circa delectationes, inquantū ſenſus eſt alimenti: ſed cibus & potus[h] ſimul cedunt in alimentum, ſimul enim indiget animal nutriri humido, & ſicco. ergo ſobrietas, quæ eſt circa potū, non eſt ſpecialis uirtus.

¶ 3 Præ. Sicut in his, quæ ad nutritionē ꝑtinēt, diſtinguit̄ cib° à potu, ita ēt diſtinguunt̄ diuerſa genera ciborū, & diuerſa genera potuum. Si ergo ſobrietas eſſet per ſe quædā ſpecialis virtus, vr̄ ꝙ circa[h] quamlibet differentiā potus, vel cibi, ſit quędā ſpecialis virtus, quod eſt incōueniens. nō ergo videtur ꝙ ſobrietas ſit ſpecialis virtus.

Sed contra eſt, ꝙ Macrobius * ponit ſobrietatē ſpecialem partem temperantiæ.

* Li. 1. in ſomniū Scipio. in fol. 2. ante med.

Resp. Dicendū, ꝙ ſicut ſupra dictū eſt, * ad uirtutē moralem pertinet conſeruare bonū rōnis cōtra ea, q̄bus pōt impediri: & ideò vbi inuenit̄ ſpeciale impedimētū rōnis, ibi neceſſe eſt eſſe ſpecialē uirtutē ad illud remouendū. Potus autē inebrians habet ſpecialē rōnē impediendi uſum rationis, inquātum .ſ. perturbat cerebrū ſua fumoſitate: & ideò[m] ad remouendum hoc impedimentum rationis, requiritur ſpecialis virtus, quæ eſt ſobrietas.[n]

* q. 136. ar. 1. & q. 141. ar. 3. & q. 146. ar. 2. & 1. 2. q. 65. artic. 2.

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ cibus & potus cōmuniter impedire poſſunt bonum rationis,

Svper Q. CXXXXIX. Art. II.

In art. 2. eiuſdem q. aduerte primo, ꝙ Martinus imponit ob corruptum ſortè ſuum codicem, ꝙ author diuerſas de abſtinentia tenuerit opiniones, ita quòd ſuperius in q. 147. author diſtinxit abſtinentiam, & ſobrietatem penès cibum & potum: hic uerò diſtinguit, quia abſtinentia eſt circa cibum & potum communiter: ſobrietas uerò circa potum inebriare ualentem. Falſum ſiquidem manifeſtè eſt, quòd primo dicit. Nam in principio q. 146. vbi diſtinguit partes ſubiectiuas temperantiæ, expreſsè diſtinguit iſtas dicendo, Conſiderandum eſt de abſtinentia, quæ eſt circa cibos & potus. & de ſobrietate, q̄ eſt ſpecialiter circa potum. Eandem ergo ſententiam vtrobiq; tenuit author.

A

¶ In eodem art. dubium occurrit circa diſtinctionem ſobrietatis ab abſtinentia. Videtur enim ꝙ diſtinctio ſit ſuperflua, & nulla formaliter. Superflua quidem, quia ſola abſtinentia ſufficit ad tollendum impedimentum, quod rationi præſtare poteſt potus inebrians. non ergo præter abſtinentiam oportet ponere ſobrietatem. Probatur antecedens: quia abſtinens in omni potu ſeruat modum rationis. ergo ēt in potu inebriare potēte. Nulla autem, quia nullū inuenitur diſtinctiuū formaliter: in litera ſiquidem aſſignatur pro diſtinctiuo ſpecialis ratio impediendi rationem. Et explicat in quo conſiſtit iſta ſpecialis ratio impediendi rationem, ſcilicet quia per viam fumoſitatis natus eſt pot° inebriatiuus impedire, aut perturbare rationem. Sed hæc ratio aut non diſtinguit formaliter, aut ſobrietas eſt ſpecies abſtinentiæ. Probatur, quia litera in reſponſione ad ſecundum dicit, quòd abſtinentia eſt circa cibos, & potus inquantum impediunt rationem. Tunc ſic, Impedire rationem, & impedire ratiōnē per uiā fumoſitatis, non conſtituunt diuerſas ſpecies, ſed potius q̄uaſi genus, & ſpeciē, ſi diſtinguuntur formaliter. ergo uel ſobrietas eſt ſpecies abſtinentiæ, uel non diſtinguuntur formaliter. Si dicatur ex litera in reſponſione ad primum, quòd non abſolutè attribuitur abſtinentię, quòd ſit contra impedimenta rationis ex cibo & potu: ſed ſic, ſcilicet per immoderantiam delectationis, ita quòd contra impedimenta rationis ex cibi & potus immoderata delectatione ponitur abſtinentia: contra impedimenta uerò rationis ex potus inebriatiui fumoſitate, ponitur ſobrietas; Contra. Sobrietas eſt ſpecies temperantiæ, quam conſtat eſſe circa delectationes tactus. ergo ſobrietas eſt circa tale delectabile ſecundùm tactum: alioquin non eſſet per ſe ſpecies temperantiæ, ut patet exercitatis in Metaphyſica. ergo ſobrietas eſt etiam contra impedimenta rationis ex potu delectabili. Et ſic ſequitur ut prius, ſcilicet quòd ſit ſpecies abſtinentiæ, aut non diſtinguatur ab ea formaliter, quorum utrumque eſt contra authorem in reſponſione ad tertium, utramque uirtutem ſpecialiſſimam tenentem. Et per hæc videtur, ꝙ licet ebrietas ſit diſtinctum uitium à gula, quia gula opponitur moderatæ delectationi cibi & potus, & ebrietas opponitur ſaluti rationis, non tamen ſobrietas diſtinguenda eſt ab abſtinentia, quia abſtinentiæ utrumque ponit, ſcilicet & moderatam delectationem, & rationem expeditam.

Conclu. m

E

¶ Ad

¶ Ad huius euidentiā ſciendū eſt, q̄ bonū rōnis conſeruandū à mortalibus uirtutibus cōtra impetus paſſionū eſt duplex, ſ. rectitudo, & uſus. Vtrūq; ſiquidē per paſſiones impedit. Nā timor, & amor, delectatio, ira &c. rōnē à rectitudine flectūt, ut cōtinuè experimur. Et ſi fuerint uehemētes paſſiones, qñq; rōnis uſum tollūt, ut patet de nimia triſtitia, & delectatione, & ira. Circa uſum tñ rōnis impediēdū, q̄ a pluribus modis poteſt impediri & culpabiliter, & ſine culpa, ut patet cū impedit ꝑ dormitationē, aduertēdū eſt, q̄ dupliciter paſſio pōt impedire uſum rōnis. Vno modo, ex ſua immoderātia, ita q̄ ipſa immoderatio paſſionis eſt rō peccati, & tātò grauioris, quātò pertingit uſq; ad impediendū rationis uſum. Et hoc mō impedire uſum rōnis ad idē uitiū ſpectat, ad qđ ſpectat inordinatio illius paſſionis, v.g. ad timiditatē, ſi ex nimio timore perdit q̄s uſū rōnis, qm̄ ad timiditatis uitiū ſpectat immoderatio timoris. Et ſimiliter ad illāmet uirtutem, ad quā ſpectat ordinatio talis paſſiōis, pertinet & cōſeruare uſum rōnis cōtra immoderātiā illius paſſionis. Ver. gra. ad fortitudinē ſpectat cōſeruare & rectitudinē, & uſū rōnis cōtra immoderantiā timoris. Alio modo, paſſio poteſt impedire uſum rōnis ex eo, q̄ eſt rō alicuius impedientis uſum rōnis, ita q̄ ex hoc primo paſſio hēt rōnē deformis, quia eſt rō īpedimēti uſus rōnis: & ſic impedire uſum rationis pertinet ad aliud uitium ab illo, quod reſpicit immoderantiā illius paſſionis in ſeipſa. Et ſimiliter conſeruare bonum rationis in rectitudine, & uſu contra paſſionem, quæ ex hoc deordinatur, quòd eſt ratio impedimenti uſus rationis, ſpectat ad moralem uirtutem aliam ab illa, quæ moderatur paſſionem illam in ſe. Quod antequam probemus, manifeſtemus exemplis in propoſito. Et delectabili potu contingit dupliciter rationis bonum lædi. Primò, quia delectatio potus eſt in ſe immoderata. Immoderata enim delectatio alimenti uel quantum ad quid uel quantum, uel quale &c. eſt ratio peccati, & obliquat rationem, & quandoque etiam abſorbet: & hoc ſpectat ad uitium gulæ. Conſeruare autem bonum rationis contra huiuſmodi immoderatam delectationem, ſpectat ad abſtinentiam. Secundò, quia delectatio, ut ratio potus fumoſi perturbatiui rationis uſus, eſt inordinata delectatio: ſi quidem potus ex hoc inordinat, & rectam rationem obliquat, & uſum rationis impedit, atque tollit ad tempus. Et ſpectat huiuſmodi delectatio ad uitium ebrietatis, & ſeruare rationis bonum contra ſic delectabile, ſobrietatis eſt. Probatur uerò diſtinctio ſpecifica uirtutum abſtinentiæ, & ſobrietatis ex formali diſtinctione impedimentorum rationis. Nam alterius rationis eſt delectabile ex immoderantia ſua impediens rationis bonum, & alterius rationis eſt delectabile ex eo, quòd eſt ratio fumoſitatis impediens rationis bonum.

* In corp. art.

Porrecta per totum.

722

abſorbēdo eā, ꝑ immoderantiā delectationis: & quantū ad hoc cōmuniter circa cibū & potū eſt abſtinentia. Sed potus inebriare ualens, impedit ſpeciali rōne, ut dictum eſt, * & ideò requirit ſpecialem uirtutem.

Ad II. dicēdū, q̄ uirtus abſtinētiæ nō eſt circa cibos & potus, inquātū ſunt nutritiua, ſed inquantū impediunt rōnem: & ideò non oportet q̄ ſpecialitas uirtutis attendatur ſecundùm rationem nutritionis. G

Ad III. dicendū, q̄ in oībus potibus inebriare ualētibus eſt una & eadē rō impediēdi rōnis uſum: & ſic illa potuū diuerſitas ꝑ accidens ſe habet ad uirtutē: & propter hoc, ſm̄ huiuſmodi diuerſitatem uirtutis non diuerſificantur. Et eadem ratio eſt de diuerſitate ciborum. H

ARTICVLVS III.

Vtrum uſus uini totaliter ſit illicitus.

AD TERTIVM ſic procedit. Vr̄ q̄ uſus uini totaliter ſit illicitus. Sine ſapiētia.n. nō pōt aliquis eſſe in ſtatu ſalutis. dicit enim Sapien. 7. Neminē diligit Deus, niſi eū, qui cum ſapientia inhabitat. & infra 9. Per ſapientiā ſanati ſunt quicūq; placuerūt tibi à principio: ſed uſus uini [h] impedit ſapientiā. dicitur enim Eccl. 2. cogitaui abſtrahere a uino carnā meam, ut transferrem animum meum ad ſapientiam. ergo potus uini eſt uniuerſaliter illicitus.

¶ 2 Præt. Apoſt. dicit ad Rom. 14.[h] Bonū eſt nō māducare carnem, & non bibere uinū, neque in quo frater tuus offenditur, aut ſcandalizatur, aut infirmatur: ſed ceſſare à bono uirtutis eſt uitioſum, & ſimiliter fratribus ſcandalum ponere. ergo uti uino eſt illicitum.

¶ 3 Præt. Hiero. * dicit, q̄ uinū cū carnibus poſt diluuiū eſt dedicatū: Chriſtus autem uenit in fine ſæculorum, & extremitatē retraxit ad principium. ergo tempore chriſtianæ legis uidetur eſſe [h] illicitum uti uino.

* Hi diſt. 35. ca. Ab exordio ex Hiero. li. 1. cōtra Iouianū, tom. 3.

SED CONTRA eſt, qđ Apoſt. dicit 1. ad Timoth. 5. Noli adhuc aquā bibere, ſed modico uino utere ꝑꝑ ſtomachū tuū, & infirmitates frequētes. & Eccleſ. 31. dr̄, Exultatio animæ, & cordis uinum moderatè potatum.

RESP. Dicēdū, q̄ nullus cib⁹, uel potus ſm̄ ſe cōſideratus eſt illicitus ſm̄ ſententiam Dñi dicentis Matth. 15. Non quod intrat in os coinquinat hominē: & ideò [m] bibere uinum, ſm̄ ſe loquendo, non eſt illicitum. Poteſt tamen reddi illicitum per accidens, [n] quādoq; quidem ex conditione bibentis, quia uino de facili læditur, uel quia ex ſpeciali uoto obligatur ad uinum non bibendum: quandoq; autē ex modo bibendi, quia ſcilicet menſuram in bibendo excedit: I

Concl.

num. Nec oportet probare hæc eſſe de mente authoris: quoniam in articulo hoc, & ſpecialiter in reſponſione ad primum clarè patet hanc eſſe doctrinam eius.

¶ Ad primā ergo obiectionē in oppoſitum dr̄, q̄ diſtinctio ſobrietatis ab abſtinentia non eſt ſuperflua, ſed neceſſaria. & cū dr̄, Si homo eſt abſtinens ſeruat menſurā in potu, ac per hoc nō eget ſobrietate: Rñdetur, q̄ ſeruare menſuram in potu contingit dupliciter. Vno modo, ſecundùm q̄ potus eſt delectabilis in ſeipſo. Alio modo, ſecūdùm q̄ potus delectabilis eſt ratio fumoſitatis perturbatiuæ rōnis. Abſtinēs ſeruat menſurā in potu primo modo. De ſecundo autē modo nō ſe impedit, quia eſt ſibi impertinens, & relinquit hoc ſobrietati. Et ſi inferetur, ergo abſtinens ſalua abſtinentia pōt inebriari, negatur ſequela: quia uirtutes ſunt connexæ, & qui una caret, nullam habet.

¶ Ad ſecūdā obiectionem iam patet rñſio, q̄ diſtinctiua nō ſūt, impedire rationē, & impedire rationē per fumoſitatē, ſed ſunt delectabile ex immoderātia ſua impediēs rationē, & delectabile ex eo, q̄ eſt rō fumoſitatis &c. impediens rōnē, quæ duo conſtat q̄ non ſe habent ſicut ſuperius, & inferius, ſed q̄ ſpecificè inter ſe diſtinguuntur: ac per hoc ſobrietas nec eſt ſpecies abſtinentiæ, nec coincidit cū illa. Vnde patet, q̄ non negamus ſobrietatem eſſe circa delectabile, ut ſubiuncta obiectio opponit, ſed dicimus q̄ utroque uirtus eſt circa delectabile in potu, ſed ſecundùm diuerſas rationes, ſecundùm quod potus delectabilis natus eſt diuerſis rationibus impedire rationis bonum, ut declaratum eſt. Ex quibus patet, quòd non ſolùm ebrietas eſt diſtinguenda à gula, ſed ſobrietas ab abſtinentia: & quòd falſum eſt, quòd abſtinentia ponat utrumque bonum, ſcilicet, K oppoſitum utrique uitio. Ponit enim moderatam delectationem in potu. ſed ponit rationem expeditam à potu delectabili, ut eſt ratio fumoſitatis, ſed ſolummodo à potu delectabili ſecundùm ſe.

SVP. QVAEST. CXXXXVIIII. ART. III.

IN articulo 3. eiuſdem quæſtionis in reſponſione ad primū, aduerte, quòd Martinus ubi ſupra, dicit, Nec placet mihi opinio Thomæ dicentis, quòd licèt ad acquirendum ſapientiam quantum ſufficit ad ſalutem, non exigatur omnino abſtinere à uino: ad acquirendum tamen eam ſecundùm quendam perfectionis gradum, requiritur in aliquibus, quòd omnino abſtineant, niſi uelit ſaluare per hoc quod adiungit, Secundùm conditiones quarundam perſonarum, & locorum: quia non uidetur mihi, quòd uſus ſobrii uini noceat acquiſitioni excellentis ſapientiæ.

¶ Ad

Qñque autem ex parte aliorũ, qui ex hoc ſcandalizantur.

Ad I. ergo dicendum, ꝙ ſapientia põt haberi dupliciter. Vno modo, ſm̃ modum cõem, prout ſufficit ad ſalutem: & ſic non requiritur ad ſapientiã habendam, ꝙ aliquis à vino omnino abſtineat, ſed ꝙ abſtineat ab immoderato vſu vini. Alio modo, ſecũdum quendam pfectionis gradum: & ſic requirit̃ in aliquibus ad pfectè ſapientiã pcipiendã, ꝙ omnino à uino abſtineant, ſm̃ conditiones quarundam perſonarum, & locorum.

Ad II. dicendũ, ꝙ Apoſtolus non ſimpliciter dicit bonũ eſſe abſtinere à uino, ſed in caſu, in quo ex hoc aliq̃ ſcandalizant̃.

Ad III. dicẽdũ, ꝙ Chriſtus retrahit nos à quibuſdã, ſicut omnino illicitis: à quibuſdã verò ſicut ab impedimentis perfectionis. Et hoc mõ retrahit aliquos à vino pp ſtudiũ perfectionis, ſicut à diuitijs, & alijs huiuſmodi.

Articvlvs IIII.

Vtrum ſobrietas magis requiratur in maioribus perſonis.

Ad qvartvm ſic pceditur. Vr̃ ꝙ ſobrietas magis requiratur in maioribus perſonis. Senectus. n. excellentiam quandã homini pſtat, undè & ſenib⁹ honor & reuerentia debetur, ſm̃ illud Leuit. 19 Corã cano capite conſurge, & honora perſonam ſenis, ſed Apoſtolus ſpecialiter ſenes dicit eſſe ad ſobrietatem exhortandos, ſm̃ illud ad Tit. 2. Senes, ut ſobrij ſint. ergo ſobrietas maximè requiritur in excellentioribus perſonis.

¶ 2 Pręt. Epiſcopus in Eccleſia excellentiſſimũ gradum habet, cui p Apoſtolum inducitur ſobrietas, ſm̃ illud 1. ad Timoth. 3. E Oportet epiſcopũ irreprehenſibilem eſſe, unius uxoris uirũ, ſobrium, prudẽtem &c. ergo ſobrietas maximè requiritur in perſonis excellentioribus.

¶ 3 Pręt. Sobrietas importat abſtinentiã à vino: ſed vinum interdicit̃ regibus, q̃ tenent ſummũ locum in humanis rebus. cõcedi tur autẽ his qui ſunt in ſtatu deſolationis, ſecũdum illud Prou. 31. Noli regib⁹ dare uinũ. & poſtea A ſubdit, Date ſicerã mœrentib⁹, & uinum his qui amaro animo ſunt. ergo ſobrietas magis req̃rit̃ in excellentioribus perſonis.

Sed contra eſt, qđ Apoſt. dicit 1. ad Timot. 3. Mulieres ſimiliter pudicas, ſobrias &c. & ad Tit. 2. dicitur, iuuenes ſimiliter hortare, ut ſobrii ſint.

Respon. Dicendũ, ꝙ uirtus habet habitudinẽ ad duo. Vno quidem modo, ad contraria vitia q̃ excludit, & concupiſcentias quas refrænat. Alio modo, ad finẽ, in quem perducit. ſic ergo aliqua uirtus magis requirit̃ in aliquib⁹ duplici ratione. Vno modo, quia in eis eſt maior pronitas ad concupiſcentias, quas oportet per uirtutem refrænari: & ad uitia, quæ per uirtutem tolluntur: & ſm̃ hoc ſobrietas maximè requiritur in iuuenib⁹, & mulieribus, quia in iuuenib⁹ C uiget concupiſcentia delectabilis pp feruorem ætatis: in mulieribus autem non eſt ſufficiẽs robur mẽtis ad hoc, ꝙ cõcupiſcẽtijs reſiſtant. Vnde ſm̃ Valeriũ Maximum, mulieres apud Romanos antiquitus non bibebãt vinum. Alio verò modo, ſobrietas magis requiritur in aliquib⁹ utpotè magis neceſſaria ad pꝓpriam operationem ipſorũ. Vinum autem immoderatè ſum- D ptum præcipuè impedit vſum rationis: & ideò ſenibus, in quibus ratio debet vigere ad aliorũ eruditionẽ, & epiſcopis, ſeu quibuſlibet Eccleſiæ miniſtris, qui mente deuota debent ſpiritualibus officijs inſiſtere, & regibus, qui per ſapientiam debẽt populum ſubditum gubernare, ſpecialiter ſobrietas indicit̃. Et per hoc patet rñſio ad obiecta.

QVAESTIO CL.

De ebrietate, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de ebrietate.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum ebrietas ſit peccatum.

¶ Secundò, Vtrum ſit peccatum mortale.

¶ Tertiò, Vtrum ſit grauiſſimum peccatorum. *Porrecta per totum.*

¶ Quartò, Vtrum excuſet à peccato.

Articvlvs primvs.

Vtrum ebrietas ſit peccatum. 724 *Mal. q. 14. a. 4. ad 2. Et ad Ti. 2 lec. 1. fi. Et 3. Ethic. lect. 12. E.*

Ad primvm ſic proceditur. Videtur quòd ebrietas non ſit peccatum. Omne enim peccatum habet aliud peccatum ſibi oppoſitum, ſi-

¶ Adhanc ſiquidem Martini obiectionem nõ oportet reſpondere, tũ quia litera clarè dicit, ſecundum conditionem perſonarũ, & non dicit abſolutè, ꝙ pot⁹ vini impediat à perfecta ſapientia. Vndè hoc non eſt ſaluare doctrinam, qua ſi periclitantem vt arguens ſonat, ſed ſua obiectio eſt manifeſta diuiſio cõtextus: tum quia etiam ſi author non ſubiunxiſſet illa uerba, Secundùm cõditiones perſonarum &c. ex quo dixerat, ꝙ hoc requiritur in aliquibus, ſatis ſe præſeruauerat ab vniuerſaliter, & cõiter. Prodeſt ergo acquiſitioni ſapientię perfectæ abſtinentia à vino aliquibus, quibus ſcilicet abſtinere à vino eſt bonum ſupererogationis, ſicut ieiunium, & alia huiuſmodi. Et ꝑ oppoſitũ talibus non abſtinere à vino nocet, ſicut non ieiunare, quia impedit progreſſum ad perfectã ſapientiam, qua beati pacifici, qui filij Dei vocabuntur.

Porrecta per totum. SVP. Q. CXLIX. ART. IIII.

723 *1. Ti. 2. lec. 2 co. 3.* In artic. 4. eiuſdẽ q. dubiũ occurrit ex eo, ꝙ non bene ratio, quare ſenibus, epiſcopis, & regibus, ſpecialiter indicitur ſobrietas magis, q̃ iuuenibus, & mulieribus aſſignatur: qm̃ iuuenibus, & mulieribus opus eſt ſobrietate & propter concupiſcentias, & propter [illegible] operationem: ſenib⁹ autem pp operationẽ tantum, male ergo videtur diſtinctio iſta rationum aſſignata.

¶ Ad hoc dr̃, quòd diſtinctio, & ratio eſt optima, ſi formaliter intelligatur. Cõis neceſſitas quippè ſobrietatis in omnibus eſt pp cõem operationẽ rationis, ſ. pp vſum rationis, vt patet ex ipſa ſobrietatis natura. Sed loquendo de diuerſis conditionibus, & ſtatibus perſonarũ ſecundũ ſibi pprias: ita q. in iuuenibus, & mulieribus cõſiderẽtur & propriæ operationes, & concupiſcẽtiæ, & ſimiliter ī alijs, ſ. ſenibus, regibus, & epiſcopis, tunc ſ. formaliter loquendo iuuenibus, & mulieribus eſt neceſſaria ſobrietas pp concupiſcentias, & vitia. Nam his ſecluſis, nulla eſt operatio iuuenis ut ſic, aut mulieris ut ſic, q̃ exigat ſobrietatẽ ſpecialiter: quoniã nulla talis operatio exigit excellentiã puræ mẽtis. In ſenibus autem, epiſcopis, & regibus, ſecluſis concupiſcentijs, quia propriæ eorũ ut ſic operationes exigunt mentis puritatem excellẽtem pp eorum officia, vt patet in litera, ideò ex hac parte egẽt ſobrietate. Obiectio autẽ in oppoſitum procedit de operatione cõmuni omnibus, ſcilicet, vti rõne. Sermo autẽ pſens eſt de operatione propria conditionum, & ſtatuum. *Conclu.*

SVP. QV. CL. ART. I.

In art. 1. q. 150. circa ſignificationem ebrietatis, nota cõditiones primi ſignificati, quia defectus rationis non abſolutè, ſed ut cauſat⁹ ex multo vino potato, ſignificatur nomine ebrietatis primo modo, & ꝙ ſic non eſt nomen culpæ, ſed pœnæ ex culpa. Vbi appellatione vini intelligitur oẽ potabile inebriatiuũ, vt ceruiſia. Intelligun tur. n. ſecundario ſub principali, ſicut etiã ſunt adinuẽta ad ſupplendum principale. Et propterea debẽtes abſtinere aliquo die à uino, tenentur etiã abſtinere à ceruiſia. Sumit enim loco vini. Et quoniam uinum cauſare poteſt aliquid, potatum, vel non *Concl.*

Li. 2. c. 1. in titu. de vſu vini mulieribus interdicto.

cut timiditati audacia, & puſillanimitati præſumptio opponitur: ſed ebrietati nullum peccatum opponitur. ergo ebrietas non eſt peccatum.

¶ 2 Præt. Omne [h] peccatum eſt voluntarium: ſed nullus vult eſſe ebrius, quia nullus vult priuari vſu rationis. ergo ebrietas nõ eſt peccatum.

¶ 3 Præt. [h] Quicumq; eſt alteri ratio peccãdi, peccat. ſi ergo ebrietas eſſet peccatum, ſequeretur q illi, qui alios inuitãt ad potũ quo inebriantur, peccarent, quod videtur eſſe valdè durum.

¶ 4 Præt. Oĩbus peccatis [h] correctio debeẽ, ſed ebrijs non adhibeẽ correctio. dicit.n. Grego. q cum venia ſuo ingenio ſunt relinquendi, ne deteriores fiant, ſi à tali conſuetudine euellantur. ergo ebrietas non eſt peccatũ.

SED CONTRA eſt, qđ Apoſt. dicit ad Rom. 13. Non in comeſſationibus, & ebrietatibus.

RESPON. Dicendũ, q ebrietas dupliciter põt accipi. Vno mõ, prout ſignificat ipſum defectũ hoĩs, qui accidit ex multo vino potato, ex quo fit ut non ſit cõ
G pos rationis: & [m] ſm hoc ebrietas non nominat culpã, ſed defectum pœnalem conſequentem ex culpa.[n] Alio mõ, ebrietas poteſt nominare actum, quo quis in hunc defectum incidit, q põt cauſare ebrietatem dupliciter. Vno mõ, ex nimia vini fortitudine pter opinionẽ bibentis, & [p] ſic ẽt ebrietas põt accidere ſine pctõ, pcipuè ſi nõ ex negligẽtia hoĩs contingat: [q] & ſic credit Noe [4] inebriatus fuiſſe, vt legiẽ
H Gen. 9. Alio modo, ex inordinata cõcupiſcentia, & vſu uini: & [s] ſic ebrietas ponitur eſſe peccatum, & continetur ſub gula, ſi-

F non potatum, ſubiungitur ly potato, ad differentiam defectus rationis, qui conſequi poteſt ex vino odorato. Aiunt enim quoſdam ſolo odore vini, rationis vſũ perdere: talis enim defectus non eſt ebrietas, ſicut nec defectus rationis ſomno, vel quacumque cauſa alia à vino potato. Additur autem in littera, ly multò, quia vinum potatum non inebriat, niſi ſit multũ reſpectu illius qui bibit, quantumcunque in ſeipſo parũ ſit qđ bibitur: multum autem dicimus cõiter in quantitate. Poteſt tamen cõtingere, q multum ſ virtute tãtum, & nõ quãtitate inebriet, puta, ſi tãtundem ab eodem tunc benè dilutum bibitum nõ inebriaſſet. Tunc.n. multitudo virtutis, non quantitatis in cauſa eſt. Eſt autem defect⁹ iſte, qui ebrietas uocatur, pœna ex culpa actuali ſemp, ſed originali ſaltem. In ſtatu ſiquidem innocẽtiæ, ẽt ſi vſus vini fuiſſet, nullus fuiſſet ebrius, quia nullus error, aut infirmitas.

¶ In eodem articulo primo aduertẽ, quòd ebrietas pro actu inebriatiuo ad hoc q nõ ſit peccatum, duas habet conditiones. Prima eſt, q præter opinionem bibentis potus ſit inebriatiuus. Secũda, q nulla in hoc bibẽtis negligẽtia cõcurrat. Nam ſi credit quis, aut dubitat ſe inebriari, nõ excuſaẽ. Et ſimiliter, ſi non adhibet diligentiã ſuam in aduertẽdo quãtũ bibit, & cuius vigoris ſit vinũ, & qualiter ipſe bibẽs eſt diſpoſitus, puta, qa eſt valde calefactus, non excuſaẽ.

¶ In eodem art. 1. aduerte, q ebrietas ex inordinata concupiſcẽtia, & vſu vini ſemper eſt peccatum, ita q peccatum conſiſtit in actu, quo quis inordinato appetitu vtiẽ vino inebriatiuo, hoc eſt, inquantum eſt inebriatiuum. Iam enim dictũ eſt, quòd ad gulæ uitium, non ad ebrietatem ſpectat inordinatus vſus potus abſolutè: ad ebrietatem autem quatenus inebriatiuus.

¶ In eodem art. 1. circa illud, Ebrietas continetur ſub gula, ſicut ſpecies ſub genere, aduerte, quòd gula eſt nomen æquiuocum ad genus comeſſationis & ebrietatis, & ad ipſam ſpeciẽ comeſſationis, ita quòd tractatus habitus ſuperius de gula, non eſt habitus de gula ut eſt genus, ſed ut eſt ſpecies: quoniam tractatũ eſt de gula vt eſt uitium oppoſitum abſtinentiæ, vt expreſsè in principio q. 164. diuidendo dicitur. Et inter ſpecies gulæ nõ eſt computata ebrietas, quæ hic dicitur ſpecies gulæ, vt eſt genus, ſed ſolummodo enumeratæ ſunt ſpecies gulæ, quæ continenẽ ſub comeſſatione. Perinde igitur fuit tractare de gula, ac ſi de comeſſatione tractaretur: ſed quia ſpecies illa nomen generis ſibi vſurpauit, ſub gulæ nomine tractata eſt. In hoc autẽ loco gula non ſimiliter ſumitur, ſed pro genere communi ad gulam pro comeſſatione, & ebrietate.

¶ In eodem articulo in reſponſione ad primum, dubium occurrit ad hominem. Superius namque author in quæſtione de gula artic. 3. ad tertium dixit, quòd nocumentum proueniens ex delectabili in cibo & potu, per accidens ſe habet ad gulam. In hac autem reſponſione de uitio oppoſito ebrietati tractans, ex nocumento naturæ culpam in abſtinendo à vino conſtituit. Si enim eſt per accidens, non debet ex hoc culpa conſtitui: & ſi ex hoc culpa conſtituitur, non eſt per accidens.

¶ Ad hoc dicitur dupliciter. Primò, quòd aliud eſt dicere, quòd ex naturæ nocumento ſit culpa, & aliud quòd ex naturæ nocumento ſit culpa talis, ſcilicet oppoſita ebrietati. Author non dicit ſecundum, ſed primum, quod conſtat eſſe uerũ: quia eſt culpa, contra naturalẽ amorem ſui ipſius, quãmuis nõ opponatur ebrietati. Secundò dicitur, quòd per grauamen naturæ author intendit grauamen naturę quoad vſum rationis: & talis culpa, qua quis quoad vſum rationis ex abſtinentia vini grauaret naturam, oppoſiti conceditur ebrietati, quæ vſum rationis tollit ex nimio vſu vini. In ſuperioribus autem author dixit, q nocumẽtum corporis ſe habet per accidens ad gulam, & non dixit, q nocumentum rationis ſe habet per accidẽs: quin potius de nocumento rationis dixit in quæſtione præcedẽti articulo 2. q ſe habet per ſe ad abſtinentiam, ſobrietatem, & gulã, & ebrietatẽ.

¶ In eodem ar. 1 in reſponſione ad ſecũdũ dubiũ primò ex Martino in q. 1. de ebrietate occurrit contra authorem in hac ſolutione arguente dupliciter. Primò, qa hæc ſolutio non cõſonat doctrinæ ſequẽtis articuli, vbi dicitur, q ſi quis aduertit potum vini eſſe immoderatum, & inebriare potentem, magis tamen vellet ebrietatem incurrere, quàm à potu abſtinere, talis ppriè dicitur ebrius. Ex quibus arguitur ſic, Omnis, qui magis vult inebriari potu vini, q̃ à potu abſtinere, vult inebriari: ſed omnis propriè ebrius eſt huiuſmodi. ergo defectus ebrietatis eſt volũtarius. Secundo, Ratio peccati ebrietatis conſiſtit in volitione potus immoderati, & inebriantis ſciti q eſt talis. ergo ad ebrietatem formaliter, & propriè dictam, exigitur quòd potus ſecundùm quòd inebrians, ſit volitus. Conclu. m Concl. p D. 534. Concluſ. s

¶ Dubium deinde occurrit, quia falſum eſt, quòd nullus velit carere vſu rationis ex potu, cum aliqui ſint, qui ex induſtria ad hoc bibant vt inebrientur, & hoc delectantur, quod ſeipſos eximunt à rationis curis.

¶ Ad dubium ex Martino dicitur, quòd non inconuenit aliqđ eſſe voluntarium vno modo, quod alio modo eſt inuolũtariũ. Multipliciter enim dicitur uoluntarium, & inuoluntarium: ſed quãtum ad propoſitum ſpectat, dicitur dupliciter: ſcilicet dire-
I ctè, & in ſeipſo: vel indirectè, & in cauſa, ſeu alio, Ver. gra. Cum quis ſpontè currit, & indè fatigatur, curſus eſt directè, & in ſeipſo uolitus: laſſatio autem conſequens eſt indirectè, & in alio, hoc eſt, in curſu, ad quem cõſequitur volita, & nõ in ſeipſa, nec directè: & hi duo modi voluntarij, communes omnibus peccatis uidẽtur. Nam in peccato eſt aliquid, quod directè volumus, puta, accipere alienum, vti muliere nõ ſua &c. & aliquid, quod indirectè volumus, ſ. deformitatem peccati, quæ annexa eſt illi actui. Differunt autem huiuſmodi uoluntaria inter ſe in hoc, quòd primum eſt omnino voluntarium: ſecũdum autẽ eſt aliquo modo voluntarium, ſ. indirectè, & in cauſa, & aliquo modo inuoluntarium, ſ. directè, & in ſeipſo. Sic autem eſt in propoſito. Potus ſcitus quòd eſt immoderatus, & inebriatiuus, eſt in ſe, & directè uolitus: defectus autem rationis conſequens non eſt uolitus in ſeipſo, & directè, ſed tantummodo indirectè, & in ſua cauſa. In hac ergo ſolutione author loquitur de voluntario
K in ſeipſo, & directè, & dicit quòd defectus rationis eſt inuoluntarius, & benè: quia non eſt in ſe, & directè uolitus. In ſequenti autem articulo loquitur de uoluntario indirectè in ſua cauſa, non in uerbis allatis à Martino: quia in illis uerbis author loquitur nõ de defectu rationis conſequente, ſed de actu potatoris potẽte inebriare, quem diximus eſſe directè uolitum: ſed in verbis ſubiunctis, ſcilicet, quia ſecundùm hoc homo volens, & ſciens priuat ſe vſu rationis: & per hoc patet ſolutio primæ obiectionis.

¶ Ad ſecundam verò conceditur totum, ſed non eſt contra id quod diximus: quoniam aliud eſt potum inebriatiuum, ut ſic, eſſe cognitum & uolitum directè, & in ſeipſo: & aliud eſt defectũ rationis conſequentem ex huiuſmodi potu eſſe directè, & in ſeipſo uolitum. Ebrius propriè, & formaliter dicitur nõ à defectu rationis, qui cauſatur ex potu, ſed ex ipſo actu potente inebriare cognito, & uolito directè, qui ebrietas dicitur. Nam ſicut fornicator propriè ille eſt, qui ſcit hanc mulierem non eſſe ſuam,

& vult

cut ſpecies ſub genere.[a] Diuidit enim gula in comeſſationē, & ebrietatem, quæ prohibet Apoſtolus in authoritate inducta.

A D I. ergo dicēdum, ꝙ ſicut Philoſ. dicit in 3. æthic.* Inſenſibilitas, quæ opponitur tēperantiæ, non multum contingit. Et ideò tam ipſa, quàm omnes eius ſpecies, quæ opponuntur diuerſis ſpeciebus temperantiæ, nomine carent. Vndè & vitium qđ opponitur ebrietati, innominatum eſt: & tamen ſiquis ſcienter intantum à uino abſtineret, vt naturā multum grauaret, à culpa immunis non eſſet.

* Lib. 3. c. 11. tom. 5.

A D II. dicendū, ꝙ obiectio illa procedit de defectu cōſequēti, qui eſt inuoluntarius: ſed immoderatus uſus vini eſt uolūtarius, in quo peccati rō cōſiſtit.

A D III. dicendum, ꝙ ſicut ille qui inebriatur, excuſat à peccato, ſi ignorat fortitudinē vini: ita etiā ille qui inuitat aliquē ad bibēdum excuſatur à peccato, ſi ignoret talem eſſe conditionē bibentis, vt ex hoc potu inebrietur: ſed ſi ignorantia deſit, neuter à peccato excuſatur.

De inuitātibus ad bibendū.

A D IIII. dicendum, ꝙ aliquādo correctio peccatoris eſt intermittenda, ne fiat inde deterior, vt ſup. dictū eſt*. Vñ Augu. dicit in Epiſtola ad Aureliū epiſcopū, * de comeſſatiouibus & ebrietatibus loquens. Nō aſperè, quantū æſtimo, non durè, nō impetuosè iſta tollūtur, ſed magis docendo q̄ iubendo, magis mouendo q̄ minando. Sic .n. agēdum eſt in multitudine peccantium: ſeueritas autem exercenda eſt in peccato paucorum.

* q. 33. ar. 6.

* Epiſtol. 64. parū ante medium, tomo 2.

Ex Augu. vide modū corrigēdi multitudinē.

A R T I C V L V S II.

Vtrum ebrietas ſit peccatum mortale.

B A D SECVNDVM ſic procedit. Videtur ꝙ ebrietas non ſit peccatum mortale. Auguſt. n. in ſermone de purgatorio * dicit, ebrietatem eſſe peccatum mortale, ſi ſit[b] aſſidua: ſed aſſiduitas importat circunſtātiā, quę non trahit in aliam ſpeciem peccati: & ſic nō pōt in infinitum aggrauare, vt de ueniali faciat mortale, ſicut ex ſupradictis patet.† ergo ſi aliàs ebrietas non eſt peccatum mortale, nec ēt hoc modo erit peccatum mortale.

* in ſer. 4. in die animarū, to. 10.

† 1. 2. q6. 88. artic. 7.

G ¶ 2 Præt. Auguſt. dicit in eodem ſermone. * Quotiēs aliquis in cibo, aut[h] potu plus accipit q̄ neceſſe eſt, ad minuta peccata nouerit pertinere: peccata autem minuta dicuntur venialia. ergo ebrietas, quę cauſatur ex immoderato potu, eſt pctm̄ veniale.

* Serm. 4. in die animarū ante mediū, tom. 10.

¶ 3 Pręt. Nullum peccatum mortale eſt faciendum propter medicinam: ſed aliqui[h] ſuperfluè bi-D bunt ſcd̄m cōſilium medicinę, vt poſtea per uomitum purgētur, & ex hoc ſuperfluo potu ſequit̃ ebrietas. ergo ebrietas non eſt peccatum mortale.

S ED CONTRA eſt, quod in canonibus Apoſtol.† legitur. Epiſcopus, aut presbyter, aut dya-

† Can. 42.

& vult vti illa, quod eſt fornicari: ita ebrius eſt, qui ſcit hunc potum eſſe inebriatiuum, & uult illo uti, quod eſt inebriari, ut inebriari ſonat actum moralem. Ex hoc enim tamquàm ex intento per ſe & directè, ut in ſequenti litera dicitur, ſumit ſpeciem ebrietatis uitium non ex defectu conſequente, qui indirectè, & in ſua cauſa tantum eſt volitus.

¶ Ad ſecūdū dubium dicitur, quòd inebriare ſe ex īduſtria ut careat vſu rationis, videtur eſſe ualdè paucorum: qm̃ carere uſu rationis, cōiter ebrij incurrunt magis quā appetāt. In quibus tamen appetitus directè tendit ad carētiā vſus rōnis, & ad hoc ebrietate utuntur tāquàm inſtrumēto delectabili, uitium plusquàm humanum uidetur, & ad beſtialitatis uitia pertinere. Velle namque directè ſe priuare vſu rationis nil aliud eſt, q̄ uelle ſe facere irrationale, ac brutum animal pro tunc. Author autē de ebrietate, ut eſt humanum uitium, loquit̃ ſecūdum id, quod cōmuniter in hominib. inuenitur. Conſtat nāque ꝙ cōiter nullus directè uult ſe priuare uſu rationis.

S V P E R Q. CL. ART. II.

IN artic. 2. eiuſdem q. 150. dubiū occurrit, An potus uini ex hoc ipſo reddatur culpabilis mortaliter, ꝙ priuat ſciētem, & uolentem uſu rationis. Et huic annectitur alterum dubiū, an huiuſmodi pot⁹ habeat rationē peccati mortalis ex ipſo dāno vſus rationis, an ex periculo, qa ſcilicet exponit hominem periculo peccatorū mortalium, an ex utroq; ſimul. In litera ſiquidem utrumq; ſimul ponitur. Eſt ſiquidem primi dubij ratio, quia nulla cōditio, quæ poteſt ſaluari tam in actu virtuoſo, quàm uitioſo, facit ex ſe ſufficienter actum mortaliter culpabilem: ſed iſta conditio, ſcilicet inferre priuationē vſus rationis, pōt ſaluari in actu virtuoſo & uitioſo. ergo actus potus ex hoc quòd eſt priuatiuus uſus rationis, non eſt peccatū mortale. Minor probatur multipliciter. Primò, quia ſciēs & volens dormire, vult ſe priuare vſu rationis, & tamen non peccat. Secundò, quia propter uomitum inebrians ſe nō peccat. Nec valet, inquit Martinus, quòd ait Thomas in reſpōſione ad tertiū, quòd quia uomitus poteſt fieri per aquam tepidam, ideò propter hanc cauſam non excuſaretur quis ab ebrietate, tum quia potus tepidæ aquæ non prouocat uomitum in hominibus omnibus; tum quia uomitus ex alia & alia cauſa prouocatus, alias ſuperfluitates emittit. Tertiò, quia ſi quis eſſet talis complexionis, q ex uino quantumcūq; & qualitercumq; ſumpto inebriaretur, & ex alio potu grauius læderetur in corpore, ille eſſet perplexus, ſi non liceret ſibi uti minus malo bibendo vinum, p hoc ſcienter inebriando ſe. Quartò, ad euitandam ſæuitiam tyrāni, vel infidelis, in caſu homo poſſet ſe inebriare, vt ſic relinqueret pro cōi bono &c. Hæc ſunt motiua ſumpta ex Martino ubi ſu-

A pra. Qui etiam ibidem tenens concluſionem dictarum rationū, ſoluit rationes authoris in hoc art. Negat ſiquidem illam maiorem. Quicumque ſciens & uolens priuat ſe vſu rationis, pp inſtantias ſupradictas. Ad ſecundum uerò rationem de periculo dicit tria. Primò, quòd huiuſmodi pericula non ſunt cōia omnibus ebrijs. Secūdò, quòd huiuſmodi pe riculis poteſt prouideri ne ſequantur, pcipiendo prius ꝙ caueatur, & obſeruetur cū erit ebrius. Tertiò, ꝙ duplex eſt periculū, circundans, uel inuolués. Et quòd licet nō poſſit quis exponere ſe periculo inuoluenti, ſecus eſt de periculo circundante, quale eſt iſtud quandoq;. Et ad authoritatem Ambroſij in litera allatam dicit, ꝙ loquit̃ Ambr. non vniuerſaliter, ſed ſecundū id, quod multis accidit. Ad rationem verò allatam in litera arguēdo in oppoſitū ex canonibus Apoſtolorū, dicit duo. Primò, ꝙ non loquitur, niſi de aſſiduis in ebrietate, ut oſtendit ly deſeruiens ebrietati. Secundò, q. huiuſmodi pœnæ non ſolū pro mortali, ſed etiam aliquādo pro ueniali, & ſine culpa, non tamē ſine cauſa imponuntur, pcipuè propter indecētiam, & exprobrationem factū, ut eſt ebrietas. Secūdi autem dubij ratio ex Martino iā dicta eſt. Et aſſignatur alia, quia pericula conſequētia per accidens ſe habent. Species autem mortalis peccati non attendit̃ ſecūdùm ea, quę ſunt per accidens, ſed ſecūdùm id, quod per ſe ē obiectum actus.

Porrecta per totū.

725

1. 2. q. 88 ar. 5. ad 1. Et 2. d. 24 q. 2. art. 6. co. Et ma. q. 2. art. 8. ad 3. Et Ro. 13. lec. 3. Et 1. cor. 5. lect. 3.

¶ Ad euidētiam horū ſciēdū, ꝙ author nō dicit, ꝙ priuare ſe vſu rationis conſtituat peccatū mortale, aut veniale: ſed docet, quòd priuare ſe uſu rationis ex inordinata concupiſcentia uini, eſt peccatum mortale. Et ſi quæratur, in quo conſiſtit iſta inordinatio: In promptu eſt reſponſio, quòd conſiſtit in hoc, quòd E propter delectationem in potu non curat ſciens, & uolens priuare ſe uſu rationis, ita quòd non priuatio uſus rationis abſolutè, nec delectatio in potu uini abſolutè, culpam conſtituit, ſed delectio in potu vini inebriantis in ſciente, & uolente illam, conſtituit rationem culpæ mortalis. Et in hoc propriè conſiſtit actus ebrietatis, qui cum intemperantiæ ſpecies ſit, eſt circa delectabile ſecundùm ſenſum tactus, quale eſt potus vini ebriantis. Ex hoc autem fundamento patet primo, quòd rationes Martini non ſunt contra authoris doctrinam de ebrietate formaliter loquendo: ſed allatæ ſuæ rationes ſi concludunt, inferunt tantum, quòd ebrietas materialiter, hoc eſt, bibere aduertenter vſque ad mentis alienationem non propter delectationem potus, ſed propter aliquam honeſtam in ſe cauſam eſt licita, quod nunc non affirmo, nec inficior. Sed in reſponſione ad tertium hæc quæſtio tractabitur. & ſi Deus lumen dederit, determinabitur. Patet ſecundò, quòd ſolutio Martini ad primam rationem authoris

conus aleæ, aut ebrietati deſeruiēs, aut deſinat, aut deponat. Subdiacon⁹ aūt, aut lector, aut cātor ſimilia faciēs, aut deſinat, aut cōione priuet, ſilr & laicus: ſed tales pœnæ nō inſligunt: niſi pro peccato mortali. ergo ebrietas eſt peccatum mortale.

G RESP. Dicēdū, ꝙ culpa ebrietatis, ſicut dictū eſt, * cōſiſtit in inordinato vſu & cōcupiſcētia vini. Hoc aūt cōtingit eſſe tripliciter. Vno mō ſic, ꝙ neſciat potū eſſe immoderatū, & inebriare potentē: & ſic ebrietas pōt eſſe ſine peccato, vt dictū eſt.* Alio mō ſic, ꝙ aliqs percipiat potū eſſe immoderatū, nō tñ æſtimat potū inebriare potentē: & ᵐ ſic ebrietas pōt eſſe cū peccato veniali.ⁿ Tertio modo, pōt eſſe ꝙ aliquis benè aduertat potū eſſe immoderatum & inebriantē, & tñ magis vult ebrietatē incurrere, q̄ à potu abſtinere: & talis propriè dicitur ebrius, quia moralia recipiunt ſpeciē nō ab his, quæ per accidens eueniūt præter intentionē, ſed ab eo qđ eſt per ſe intentū. Et ᵖ ſic ebrietas eſt peccatum mortale, ᑫ quia ſecundùm

authoris data, nihil ualet, quia loquitur de priuatione uſus rōnis abſolutè, & author loquitur de priuatione uſus rationis ex delectabili inebriatiuo potu. De dictis autē ad rationem de periculo, & obiectione allata in ſecundo dubio, dicendum eſt, ꝙ cū ebrietas directè opponatur bono rationis humanæ, hoc eſt, uſus rationis humanæ, & reliqua uitia eſſentialiter ex ſuis directè malis ſpeciem, grauitatéq; habeāt, non eſt aliter de ebrietate dicendū, ſed diſtinguēdū potius eſt, ꝙ ebrietas habet duplicē grauitatē, unā ſubſtantialem, & hæc attēditur ſecundùm ipſum rationis uſum & delectabili potu priuatū: alterā conſequenter ſe habentē, & hæc attenditur penès periculū mala committendi, & penès omiſſionem bonorū, quæ operari, aut conſequi debuiſſet. Et licèt hæc ſe habeant per accidens pro quāto ſunt extra ſpeciem, non tamen ſe habent per accidens pro quanto ſunt regulariter, ſeu communiter conſequentia, & præuiſa in cōmuni, uel ſaltem in ſua cauſa. Vnde ad dubium dico, quòd non ex hoc primo habet ebrietas, quòd ſit peccatum, & quòd H ſit mortale, ſed hoc habet primo, ut dictum eſt, ex ſuo genere, & ſecundario habet ex hoc, ſcilicet, ex periculo mortalis peccati, cui ſe ſciens, & uolens committit. Quòd autem huiuſmodi pericula non ſint communia omnibus ebriis, ut prima Martini obiectio dicit, nihil obſtat, ſi ſunt conſequentia ut in pluribus. Moralis enim doctrina attendit id, quod communiter accidit. Quòd uerò huiuſmodi periculis poſſit prius ebrius prouidere per alios ne occurrant, ut ſecundo obiicitur, falſum primò eſt quoad concupiſcentias, & malas locutiones, puta, uelle percutere, uel occidere, uel adulterari, & dicere turpia, quamuis in quibuſdam potantibus uerum ſit quoad executiones exteriores, puta, ne percutiant, uel occidant claudendo ipſos in camera. Deinde, quia iſtæ prouiſiones ſunt per accidens, & paucis conueniunt: ideò attendendo ad ea, quæ conſequuntur actum ebrietatis ex ſua natura, vt author docet, dicitur quòd hæc ſecundaria grauitas non excuſatur propter huiuſ- I modi potentiam prouidendi, quàmuis ſi prouiſiones apponerent, diminueretur, & excuſarentur à tanto, ſed non à toto. Diſtinctio demum tertio loco adducta de periculo circunſtante, & inuoluente, non ſoluit, ſi communiter pericula mortalis peccati conſequuntur, quia tunc eſſet periculum inuoluens hominem in peccato mortali. An autem ebrii communiter in hoc incidant, fateor me neſcire, quia non uidi multos ebrios. Quàmuis autem reſponſio iſta quoad grauitatem ex periculo, quoad primam partem ſit optima, quòd ſcilicet grauitas ſubſtantialis eſt ex ſuo genere conſequens ex periculo, quoad ſecundam tamen partem, ſcilicet quòd ſit ebrietas etiam mortalis ex periculo, non uidetur uera, nec habetur in litera ab authore. Litera enim debet ſic punctuari, Vel ly, Et ſicut peccat mortaliter, ſit concluſio ſequens ex præcedenti medio, quia ſcilicet ſciens, & volens priuat ſe &c. & poſtmodum ſubiungi, Committens ſe periculo peccandi. Coniungendum eſt K enim cum ſequenti probatione ex authoritate Ambroſij, ita quod ly, Committens ſe periculo peccandi, non eſt expoſitio, aut redditio alterius rationis, aut adminiculum præcedentis rationis, quare peccat mortaliter, ſed eſt ſubiunctio communitatis ad ebrietatem aggrauantis ipſam. Cuius ſignum eſt, quod non dicit author, Committens ſe periculo peccandi mortaliter, ſed periculo peccandi: & hoc etiam in communi probat ex Ambroſio. Conſtat autem quòd ex periculo peccandi non peccat homo mortaliter, & ſic proculdubio intendit author: & hoc etiam uidetur uerum ſecundùm ſe, quia non apparet quantum ego ſcio, quòd communiter ebrii incurrant actus peccatorum mortalium, ſed multi dormiunt, multi ſunt otioſi &c. Doctrina autem moralis ſecundùm communiter accidentia tradenda eſt. Nec obſtat, quòd poſt hoc author infert. Vndè ebrietas per ſe loquendo, eſt peccatum mortale: quoniam illatio iſta ex ratione inducta, de damno uſus rationis intelligenda eſt, quam comitatur periculum peccan-

F di in communi: ſiuè mortaliter, ſiuè uenialiter.

¶ Ad dicta autem Martini contra argumentum authoris ex pœna in canonibus Apoſtolorum, facilè dici poteſt, ꝙ author non inducit illum canonem, niſi vt argumentum pro altera parte, ad quod non requiritur ꝙ neceſſario concludat, ſed ſat eſt ꝙ eſt probabile. Dicitur tamen ſecundo, ꝙ tales pœnæ ſic modificatæ monitorio præmittendo, non niſi pro mortali peccato imponi uidentur. Ex eo enim quòd moneri prius mandatur ut deſinant, actus culpabiles oſtendūtur exerceri. Ex eo uero quòd obſtinatis priuatio communionis, & depoſitionis apponitur, inſinuatur, quòd culpa non eſt toleranda: & ſic uidetur mortale.

¶ In reſponſione ad primum eiuſdem ſecundi articuli dubiū ex Martino occurrit ubi ſupra, arguente contra hanc ſolutionem, quòd relinquat multa ſub dubio: & arguit dupliciter. Primò. Quæro de illo qui primò, & ſecundò ſe inebriando, cognoſcit hæc duo, quæ in litera ponuntur, ſcilicet fortitudinem uini, & habilitatem propriam H ad ebrietatem, utrum tertia ebrietas ſit peccatum mortale. ſi ſic, ſequitur quòd ebrietas non aſſidua, eſt peccatum mortale. ſi non, ſequitur quòd ex concupiſcentia uini, ſciens & uolens ebrius non peccat mortaliter, contra ipſum Thomam. Secundò, quòd poſito caſu, in quo quis aſſidua ebrietate uenerit in dictam cognitionem, & ſtatim abſtineat, adeò quòd ex aſſiduitate genitus habitus corrumpatur, & poſt ex paſſione concupiſcentiæ inebrietur ſcienter. Tunc ſic. Aut ille peccat mortaliter in iſta ebrietate, aut non. ſi ſic, ergo aliquis non aſſiduus inebriando ſe, peccat mortaliter. ſi non, ergo uolens & ſciens ex concupiſcentia uini ebrius non peccat mortaliter: quod eſt contra Thomam.

¶ Ad hæc dicitur, quòd ex malo intellectu, immò ex appoſitione extranei ſenſus huic literæ, procedunt obiectiones. Non enim dicit, aut ſomniauit etiam author, quòd aſſiduitas requiratur ad hoc, quòd ebrietas ſit peccatum mortale, ut I obiectiones imponunt: ſed Auguſtinum opponentem conditionem aſſiduitatis reuerenter gloſſat, quod intelligitur de aſſiduitate quoad effectum, qui eſt cognoſcere fortitudinem uini, & habilitatem propriam ad ebrietatem. Et quoniam huiuſmodi cognitio non eſt effectus proprius aſſiduitatis ebrietatis, quoniam ſine tali aſſiduitate poteſt talis cognitio haberi: idcirco ſine aſſiduitate tam præſenti, quàm præterita eſt ebrietas peccatum mortale, ſi adſit dicta cognitio. Nec hoc eſt contra Auguſtinum, quoniam ipſe dicit affirmatiuam, ſcilicet ꝙ ebrietas aſſidua, id eſt, habens talem cognitionem, eſt mortale: & non negatiuam, ſcilicet, niſi ſit aſſidua. Quàmuis etiam ſi diceret negatiuam, gloſſaretur ut dictum eſt, aſſidua, hoc eſt, habens cognitionem fortitudinis uini, & propriæ habilitatis: quia de aſſiduitate non ſecundum ſe, ſed ratione talis effectus intelligitur.

¶ Ad utramque ergo obiectionem, ſeu quæſtionem dicitur, ꝙ K utrobique eſt peccatum mortale, quia interuenit effectus aſſiduitatis neceſſarius ad ebrietatem, quamuis non interueniat aſſiduitas, ut patet ex dictis. Sciens enim & uolens ex delectatione uini in utroque caſu inebriet ſe.

¶ In eodem articulo in reſponſione ad ſecundum dubium ex Martino ibidem occurrit, arguente contra hanc ſolutionem dicendo. Hæc ſolutio non uidetur euacuare uim authoritatis Auguſtini: & arguitur ſic. Cum ſumitur potus uſque ad ebrietatem, ſumitur pluſquàm neceſſe ſit. ergo non quoties ſumitur pluſquam neceſſe ſit, pertinet ad minuta peccata, aut ebrietas pertinet ad minuta peccata. Hoc eſt contra Thomam. Maior eſt certa: concluſio eſt contra Auguſtini authoritatem arguendo allata.

¶ Ad hoc dicitur, quòd obiectio procedit ex nō formali intellectu literæ. Nā peccatū cōſiſtens in hoc, quòd delectatio cibi, uel potus facit hominem comedere, aut bibere plus quàm oportet, ita quòd ex hoc formaliter habeat ſpeciem, ſpectat ad gulam, ut

prius

* Ar. præced.

* Ar. præced.

Concl. m

Concl. p

prius paruit: Delectatio aũt trahens hominem ad bibendũ vſq; ad ebrietatem, licèt inferat etiam potum pluſquàm oportet, nõ tamen ex hoc trahit ſpeciem, ſed ex hoc quòd eſt inebrietatiua. Et propterea illa propoſitio. Cũ ſumitur potus vſq; ad ebrietatem, ſumitur pluſq̃ oportet, diſtinguenda eſt: q̃ ſi intelligitur formaliter & completiuè, ita q̃ ly pluſquã oportet, ſit in quo cõpleatur peccatũ, falſa eſt. Si aũt intelligitur circunſtãter, ita q̃ ad ebrietatẽ cõcurrit, vt circunſtantia quędã, ly pluſquàm oportet, ſic eſt vera. Auguſtinꝰ ergo, & author tradũt q̃ ſumere pluſquàm oportet formaliter & cõpletiuè, ita q̃ in ly plus, cõpletur rõ peccati, ſpectat ad peccata minuta, & ad gulã. Et quia hoc intendit author, vt patet ex ſupradictis, ideò patet quòd reſponſio authoris optimè facit ſatis authoritati Auguſtini.

*Lib. 1. de Abrahã, ca. 6. non ꝓcul a fine, to. 4.

hoc homo uolens & ſciens priuat ſe uſu rationis, quo ẽm uirtutem operatur, & peccata declinat: & ſic peccat mortaliter periculo peccandi ſe cõmittẽs. Dicit. n. Ambr. in lib. de Patriarchis, *Vitandam dicimus ebrietatẽ, per quam uitia cauere non poſſumus. Nam quę ſobrij cauemus, per ebrietatem ignorãtes committimus: undè ebrietas, ꝑ ſe loquendo, eſt pctm̃ mortale.

¶ In reſponſione ad tertium iam tactum & promiſſum dubiũ occurrit. An ebrietas ſcienter nõ ex delectatione potus, ſed propter medicinam, ſit licita. Et ultra ſuperius allata ex Martino occurrit alia dubitandi ratio, quia in littera author non dicit ſimpliciter non licere propter medicinam, ſed dicit non licere propter vomitum, quia põt aliter procurari uomitus. Et propterea reſtat quæſtio de iſta conditionali, Si medici conſulunt ebrietatem pro ſanitate recuperanda, nunquid liceat.

¶ Ad hoc dicitur, quòd ſi medicinæ ars diſponeret ebrietatem eſſe neceſſariam ad euacuationem, ſeu curam alicuius infirmitatis, ebrietas in illo caſu non eſſet ebrietas formaliter, quæ eſt peccatum, ſed materialiter tantum, quoniam non eſſet ex delectatione in potu uini, & eſſet licita. Et ratio eſt illa, quã author in hac littera explicat, ſcilicet, quia talis potus eſſet moderatus infirmo, qui non eſt moderatus ſano. Iſta enim propoſitio directè ſubſumitur ſub uniuerſali regula in littera tradita de cibo, vel potu immoderato reſpectiue. An autem ita ſit de facto, q̃ medicina diſponat in aliquo caſu neceſſariam eſſe ebrietatem, non eſt philoſophi moralis, nec theologi, ſed ſcientię medicinę opus. Nec huic concluſioni obſtant uerba ſubiuncta in littera, de vomitu per aquam tepidam, vt Martinus obiecit, quoniam author loquitur de vomitu formaliter, & non de tali uomitu, nec de uomitu talis perſonæ. Et intendit, quòd quia ad procurandum vomitum, ut ſic nõ eſt neceſſaria ebrietas, ideò nõ ex-
D cuſaretur ab ebrietate, ſi quis propterea inebriaretur, vtpotè inferendo ſibiipſi malũ ſinè neceſſitate. Secus autem eſt de tali vomitu, aut de uomitu in tali perſona: ſi neceſſaria eſt ebrietas ad talem vomitum, aut talem perſonam. Ex his autem ad duos caſus Martini ſupra recitatos, dicendum eſt. Et ad illum quidẽ de homine ſic cõplexionato, ſeu infirmo, quòd cum vino inebriatur, ſine uino grauius infirmatur, ſtãdum eſſet conſilio medicinæ, eo q̃ regula cibi & potus infirmorum in ordine ad ſanitatem corporis ad artem medicinę ſpectat. Ad alterum verò de ebrietate ad euitandum ſæuitiam tyranni, aut infidelis, reſpõdetur, quòd cum potus talis in ordine ad proprium & proximum finẽ ſit immoderatus, quia in ordine ad corpus & vſum rationis eſt immoderatus, & huiuſmodi immoderatio ſcienter facta ſit peccatum ex ſuo genere, & non ſint facienda mala, vt eueniant bona, non excuſaretur à peccato non ſolum qui inebriaretur, ſed nec ſi medium excederet in cibo & potu ut euaderet ſæuitiam tyranni, aut infidelis. Non ſunt enim hæc congrua media ad huiuſmodi finem.

¶ In eodem ſecundo articulo q. 105. dubium circa principalem concluſionem occurrit, An ſcilicet ebrietas ſit mortale peccatũ. Videtur namque ratio in oppoſitum, quoniam delectatio impeditiua uſus rationis, ſeu concupiſcentia vini impeditiua vſus rationis quæ aſſignatur pro cauſa peccati mortalis, non eſt ſufficiens ratio peccati mortalis, quàmuis ſit ſufficiens cauſa peccati: quoniam nec delectatio, ſeu concupiſcentia vini ſecundũ ſe eſt peccatum mortale, niſi in ea ponatur finis ultimus, quod eſt extra propoſitũ: nec priuare ſe vſu rationis abſolutè eſt peccatum mortale, vt patet de dormiente uoluntariè. Si igitur eſt hæc peccatum mortale, oportet q̃ ſit ex utroq; ſimul iuncto, ſcilicet ex hoc quòd concupiſcentia, ſeu delectatio vini eſt ablatiua uſus rationis, & hoc ſuperius affirmauimus: ſed q̃ hæc duo ſimul non ſufficiant ad peccatum mortale, probatur dupliciter.
A ter. Primò, ducendo ad inconueniens, ſcilicet quòd ſciẽs, & uolens dormire ſuperfluè ex delectatione, quam percipit in aquę ſtillantis ſonitu, peccaret mortaliter: quoniam utrobiq; ex delectabili volens & ſciens priuat ſe quis uſu rationis. Et ſimiliter quicumque ex aliqua cauſa veniali ſecundum ſe volens & ſciẽs ſine neceſſitate dormiret, peccaret mortaliter, quia ex propoſito, & cauſa mala priuaret ſe uſu rationis. Nil. n. plus mali culpę aſſignatur in cauſa ebrietatis, quàm in iſtis. Deinde probat oſtenſiuè: quia priuate ſe uſu rationis contingit dupliciter, ſcilicet ſimpliciter, & ad modicũ tempus. Primo modo eſt maximum malum, ut patet in amentibus & nullo modo licet, multò minus, quàm priuare aliquem uiſu corporali. Sed ſecundo modo conſtat, q̃ non eſt peccatum mortale ex ſuo genere, vt patet ex ſomno, & dormiente ſuperfluè ſcienter. Oportet ergo aliquid apponere, vnde habeat rationem peccati mortalis: ſed ex adiuncta concupiſcentia, aut delectatione potus uini, hoc non habetur, quia ſecundùm ſe aut non eſt peccatum, aut veniale. ergo.

Ad I. ergo dicendũ, q̃ aſſiduitas facit ebrietatẽ eſſe peccatũ mortale non propter ſolam iterationem actus: ſed quia nõ poteſt eſſe, q̃ homo aſſiduè inebriet, quin ſciẽs & uolẽs ebrietatẽ incurrat: dũ multotiens experit̃ fortitudinem uini, & ſuã
B habilitatem ad ebrietatem.

Ad II. dicendũ, q̃ plus ſumere in cibo & potu, quàm neceſſe ſit, pertinet ad uitium gulæ,

¶ Ad hoc poteſt dici, nouam introducendo opinionem, immò prius antiquam renouando, quòd ebrietas niſi ſit aſſidua, non eſt peccatum mortale non quod iteratio actus faciat de ueniali
C mortale, ſed quia virtus aſſiduæ ebrietatis eſt notabiliter impeditiua uſus rationis, & per hoc notabilis nocumenti illatiua hominis, qui ſecundùm rationem uiuere debet. In una autẽ ebrietate non eſt huiuſmodi vis damnificatiua notabiliter uſus rationis, vt experientia teſtari uidetur. Sicut ergo gutta cauat lapidem ex frequenti caſu, ita ebrietas efficit notabile damnum homini ex aſſiduitate. Et quia peccatum mortale ex ſuo genere non eſt, niſi ſit notabiliter contra bonum Dei, proximi, aut ipſius peccantis: ideò ebrietas non niſi aſſidua, eſt peccatum mortale. Et hæc uidetur doctrina Auguſtini in allegato ſermone de purgatorio, vbi diſtinguendo peccata mortalia à nõ mortalibus ponit ebrietatem, ſi ſit aſſidua, inter mortalia. Hoc idẽ ſentit Gloſ. ad Gal. 5. in uerbo, Ebrietates, & diuus Thomas met ibidem gloſſãs aſſiduè & in quęſt. de malo q. 8. art. 8. ad tertiũ, & q. 7. art. 4. ad primum, ſentit quòd ebrietas non eſt peccatum mortale ex ſuo genere. Hęc opinio ſequaces multos inueniret,
D niſi authoritas tanti doctoris, hic & ſuperius in præcedenti libro q. 88. arti. 5. ad primum, & ſuper epiſtolam ad Roman. 15. expreſſe obſtaret.

¶ Ad cuius euidẽtiã, quia tota difficultas conſiſtit, An una ebrietas inferat notabile nocumẽtum, aduertendum eſt, quòd vſus rationis eſt multò maius bonum, quàm uſus domus. Cõſtat autem quòd priuãs aliquem uſu ſuæ domus nõ ſolùm totaliter, hoc eſt, in perpetuum, ſed etiam ad tempus, puta, vno die, peccat mortaliter: quoniam vſus priuatus eſt bonum notabile, & temporis circunſtantia non facit vt pro nihilo habeatur. Quanto ergo magis priuans proximum ſuum vſu rationis per vnũ diem, peccat mortaliter? Et eadem ratione priuans ſeipſum vſu rationis peccat mortaliter: quoniam vſus rationis nõ eſt bonũ volũtariũ ſicut domus, ſed eſt bonũ naturale, ſicut oculus &c. naturalia. In naturalibus autem ita peccat mortaliter priuans ſeipſum, ſicut priuans proximum: quia homo nõ eſt dominus
E ſuorum naturalium, vt poſſit ſe priuare illis cum vult, ſicut poteſt donare domũ, & illius vſum. Inuenitur ergo in ebrietate, quæ uſum rationis violenter tollit, iniurioſa priuatio notabilis boni ex ſuo genere, nec ex imperfectione actus, ꝓpter breue tẽpus excuſat, ſicut nec excuſaretur ſi tanto tempore quis violenter impediret aliquem ab vſu manuum ſuarum ligando illas.

¶ Ad obiectionem autem in oppoſitum de dormiente ſuperfluè ex delectatione, vel alia illicita cauſa, reſpondetur, quòd nõ eſt ſimile propter duo. Primò, quia priuatio vſus rationis ꝑ ſomnum, eſt priuatio naturalis: priuatio autem per ebrietatem, eſt priuatio uiolẽta, quoniã illa fit media quiete ſenſuum, in qua conſiſtit ſomnus: iſta fit perturbatione ægritudini, vt patet in ebrijs uigilantibus. Secundò, quia in vſu rationis conſiderãtur tria. Primò, ipſe actualis vſus rationis. Secũdò, rationis ſolutio, ut poſſit quis ea vti ſi vult. Tertiò, expeditio ad ſolutionem rationis in ſomno. Prima duo tolluntur: in ebrietate autem tollit̃ et tertium, qm̃ ebrietas non ſolùm vinculum rationi imponit,

ſed etiam neceſſitatem permanendi in tali vinculo. Vnde dormiens aliquo forti ſono facto excitatur, & ſoluta ratione potitur. Ebrius autem quamuis vigilet, neceſſitatem violentam vinculi rationis patitur. Et rurſus, dormiens poteſt diſponere vt per hominem, aut horologium &c. tali hora excitetur, ebrius autē ſi ordinauerit, nil p-deſt, quia tali hora violētæ neceſſitati vinculi rationis ſubiacebit. Quod ergo author in prioribus libris pertranſierat, ſupponendo cum alijs, quod ebrietas erat veniale, poſtmodum ad altiora diuini luminis cum acceſſiſſet, in ſumma hoc determinauit dicendo, quòd eſt mortale peccatum ex ſuo genere, quia tanto bono, ſcilicet vſui rationis opponitur. Nec obſtat hoc ſuperius dictis, ſcilicet quòd ebrietas materialiter, ſi neceſſaria eſt ex cōſilio medicinæ, eſt licita. Non n. ſequitur ex his, quòd peccatū ex ſuo genere ſit licitum propter bonum finem: ſed bene ſequitur, quòd materia peccati ex ſuo genere licita ſit propter bonum finē bonum quādoque, quod non eſſe conueniens patet. Detractio n. ex ſua ratione eſt peccatum mortale, detractio tamen materialiter eſt quandoque licita, puta ſi aliter nō poteſt peccatum proprium confiteri, aut ſi propter bonum animę illius expedit reuelare peccatum illius. Qui enim ex medicinæ neceſſitate ſe inebriat, vel alium nō niſi materialiter ebrietatem incurrit: quoniā non tendit ad delectabile, quod eſt formale in ſpeciebus intemperātię, de quarum numero eſt ebrietas.

* Li. 10. c. 31. ante mediū in mo 1.

* q. 141. ar. 6.

Ad reſpon. 2

Porrecta per totum.

726

* Hom. 1. ad popul. Antiochenū. a medio illius, tom. 5.

† In decr. diſ. 35. ca. ante oīa.

SVPER Q. CL. ART. III.

IN artic. 3. eiuſdem 150. q. in reſpōſione ad primum, Martini obiectio occurrit vbi ſupra, contra authorem hic arguentis, quod non reputat veram hanc ex poſitionem authoris, cum multa uitia ſint magis cō.a, quàm ebrietas: immo qui ſe inebriant, pauci ſunt in cōparatione ad alios.

¶ Ad hoc dicitur, quod obiectio non ſolùm contra intentionē, ſed contra verba authoris ſenſum accipit. Author ſiquidem dicit, quod peccata intemperantiæ ſunt communiſſima quoad pronitatem & non dicit, quod ebrietas eſt maximè communis, ita quod author non intendit, quod Chryſoſtomus ſpeciebus intemperantiæ attribuit tantam amicitiam cum dæmone propter generis ſui frequentiam, quantam amicum reddit ex moni.

¶ In eodem ar. 3. in reſponſione ad ſecundum, dubium occurrit, quia reſponſio authoris aut eſt falſa, aut non ſoluit argumentum. Reſponſio enim ſua cōſiſtit in hoc, quod malus malum eſt vitium, ſeu peccatum, quàm amiſſio vſus rationis: quia maius bonum eſt virtutis bonum, quod eſt ſemper bonū, quàm vſus rationis, qui poteſt eſſe bonus & malus. Sub hac autem diſtinctione & doctrina aut author intendit ſubſumi debere, quod ebrietas tollit vſum rationis, & non bonum virtutis, ac per hoc nō magis contrariatur rationi, & ſic falſum dicit, quoniam ebrietas tollit vtrunque bonum, ſ. & uſum rationis, & ponit peccatum contrarium bono ſobrietatis: aut intendit, quod per ebrietatē tollat vtrūque bonum, & ſic verū dicitur. Sed argumentum remanet, quia ebrietas totaliter tollit bonū rationis, quia & quantum ad bonū moris, & quātum ad bonum naturæ.

* In li. de Helia. & ieiunio, ca. 5. parū ante mediū. to. 4.

* Lib. 33. Moral. c. 11. parū āte med.

¶ Ad hoc dicitur, quod nulla falſitas eſt in hac reſponſione, & quod optime euacuat argumentum. Intendit ſiquidē author, quod cum duobus modis, ſeu quoad duo tollatur bonum rationis, ſ. quo ad bonū naturæ, quod eſt vſus rationis, & quo ad bonū moris, quod eſt bonū virtutis, cōparatio vitiorum in grauitate non eſt tā cōmenſuranda penes bonum, vel malū naturæ, quàm penes bonum, vel malum moris: quia bono naturæ, quale eſt uſus rōnis, pōt quis benè & male uti. Bonū verò moris, quale eſt bonū virtutis moralis &c. ē bonum ſemper. Et ſub hac regula nō eſt ſubſumendum, quòd ebrietas tollat ūm bonum naturæ, ſ. vſum rationis, q̄ñ in veritate tollit & bonū naturæ tollēdo vſum rōnis, & bonū moris ponendo peccatū cōtrarium bono uirtutis, q̄ eſt ſobrietas. Cōe ſiquidē eſt omni uitio, ac peccato tollere bonū moris. Peculiare autē eſt ebrietati, quòd etiam tollat bonū naturę in ipſa ratione, ſicut alia vitia tollunt alia bona vel naturæ in corpore, vt homicidium tollit vitam, vel fortunæ, ut furtum tollit pecuniam &c. Sed ſubſumendū eſt, quòd grauitas peccatorum præcipuè penſanda eſt ex contrarietate ad bonum moris, ita quod vitium magis contrarium bono rationis morali eſt grauius: ac per hoc licèt ebrietas ſit contraria bono rationis & naturali, & morali, quia tamen aliqua alia uitia magis contrariantur bono morali rationis, ideò ex hac ratione, quia ſcilicet ebrietas tollit bonum rationis totaliter, ſ. quia etiam tollit vſum, non ſequitur quòd grauiſſimum ſit peccatorum, ſed illa vitia, quæ tollunt multo maius bonum rationis morale, ſunt grauiora.

Conclu.

---

quæ non ſemper eſt peccatum mortale: ſed plus ſumere in potu ſcienter vſque ad ebrietatē, hoc eſt peccatū mortale. vndè Aug. dicit in 10. confeſſ.* Ebrietas lōgè eſt à me, miſereberis ne appropinquet mihi: crapula autē nonnunq̄ ſubrepſit ſeruo tuo.

G Ad III. dicendum, quod ſicut dictū eſt,* cibus, & potus eſt moderandus, ſecundum quod competit corporis valetudini: & ideò ſicut quandoque contingit vt cibus, vel potus, qui eſt moderatus ſano, ſit ſuperfluus infirmo: ita etiam poteſt econuerſo contingere, vt ille qui eſt ſuperfluus ſano, ſit moderatus infirmo. Et hoc modo cū aliquis multum comedit, vel bibit ſecundum cōſilium medicinæ ad vomitum prouocandum, non eſt reputandus ſuperfluus cibus, vel potus. H Nec tamē ad vomitum prouocandum requiritur quòd ſit potus inebriās, quia etiam potus aquæ tepidæ vomitum cauſat: & ideò propter hanc cauſam nō excuſaretur aliquis ab ebrietate.

ARTICVLVS III.

Vtrum ebrietas ſit grauiſſimum peccatorum.

I AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd ebrietas ſit grauiſſimum peccatorum. Dicit enim Chryſ.* quod nihil ita eſt dæmoniacum, ſicut ebrietas, & laſciuia, quæ eſt mater omniū uitiorum. Et in decreto dicitur diſtin. 35.† Antè omnia clericis vetatur ebrietas, quę omnium vitiorum radix, & nutrix eſt.

¶ 2 Præt. Ex hoc dicitur aliquid eſſe peccatum, quod bonū rationis excludit: ſed hoc maximè facit ebrietas. ergo ebrietas eſt maximum peccatorum. K

¶ 3 Præt. Magnitudo culpæ ex magnitudine pœnæ oſtēditur: ſed ebrietas videtur eſſe maximè punita. dicit. n. Ambro.* quod non eſſet in homine ſeruitus, ſi nō fuiſſet ebrietas: ergo ebrietas eſt maximum peccatorum.

SED CONTRA eſt, quod ſecundum Grego.* vitia ſpiritualia ſunt maiora, q̄ carnalia: ſed ebrietas continetur inter vitia carnalia. ergo non eſt maximum peccatorū.

RESPON. Dicēdū, quod ex hoc dicitur aliquid eſſe malū, quod priuat bonū: vnde quātò maius eſt bonū, quod priuat per malū, tātò malū grauius eſt. Manifeſtū eſt autem quod bonum diuinū eſt maius, q̄ bonum humanū: & ideò peccata, q̄ ſūt directè cōtra Deum, ſunt grauiora peccato ebrietatis, quod directè opponitur bono rationis humanæ.

H Ad I. ergo dicēdū, quod ad peccata intēperātię maximè homo habet pronitatē propter hoc, quod huiuſmodi concupiſcentię, & delectatiōes connaturales nobis ſunt: & ſecundum hoc dicūtur huiuſmodi peccata eſſe maximè amica diabolo, non quia ſint alijs grauiora, ſed quia ſūt apud homines frequentiora.

Ad II. dicendū, quod bonum rationis impeditur dupliciter. Vno modo, per id quod eſt cōtrariū rationi: alio modo, per id quod aufert vſum rationis. Plus autem habet de rōne mali id, quod cōtrariatur rōni, q̄ quod ad horā vſum rōnis aufert. Vſus. n. rōnis pōteſt eſſe & bonus, & malus, qui tollitur per ebrietatem: ſed bona virtutū, quæ tolluntur per ea, quæ cōtrariantur rōni, ſunt ſemper bona.

Ad III. dicendū, quod ſeruitus eſt conſecuta ex ebrietate occaſionaliter, inquantum Cham maledictionē ſeruitutis in ſua poſteritate accepit per hoc, quod irriſit patrē inebriatū, nō autem ſeruitus fuit directè pęna ebrietatis.

SVP. QV. CL. ARTIC. IIII.

IN articulo 4. eiuſdem quæſtio. 150. dubia multa occurrunt. Primum eſt, an peccata commiſſa ab ebrio ſine ſua culpa, totaliter excuſata ſint. Et eſt rō dubij, quoniam Martinus in hac quæſtione ꝓbat partē negatiuā quo ad aliqua peccata, quæ ſcilicet ebrius cognoſcēdo ex paſſionum motibus cōmittit, q̃ etiam ſine ebrietate eſſet facturus, & gaudet poſt ebrietatem ſe commiſiſſet quoniam talia peccata ebrij nec per ignorātiam, nec ignorantes cōmittunt. In oppoſitū uidetur litera, dicens, ꝙ ſequens peccatum totaliter excuſatur a culpa.

Porrecta per totum. 727

1. 2. q. 76. ar. 4. ad 2 & 4. Et 2. di. 22. q. 2 ar. 2. ad 2

*Li. 3. c. 5. in medio

¶ Secūdum dubium eſt. An peccatum cōmiſſum ab ebrio ex ſua culpa excuſetur à toto, uel potius aggrauetur: & eſt ratio dubij, quia ſingula mēbra habēt ꝓprias opiniones. Martinus ſiquidē ubi ſupra, ꝓbare nititur, ꝙ ebrietas culpabilis quandoque aggrauat peccatum ſequens, probatque hoc ſupponendo, ꝙ actus exterior non habet ex ſe propriam bonitatem, uel malitiam, licèt in ratione actus interioris, & hoc ſuppoſito, ponit duos caſus ſimiles, unum de ebrio cognoſcente coniugatā, quia non recolit eſſe iam nuptam. Alterum de Lot, ſupponendo ebrietatem eius culpabilē, ipſum putaſſe ſe cognoſcere tūc propriam uxorem. Iſte namque cōmiſit inceſtum, & ille adulterium ex ebrietate, cūm tamen ex uoluntate Lot reddere debitum, ille autem ſolū fornicari uolebat. Ebrietas igitur auget quandoque peccatum. Et quàmuis nullum ſciam in ſecundo membro dubitare, ſanè intellecto, quia ſcilicet conſtat ebrium minus peccare in his malis, quæ tunc facit, quàm ſi ſobrius illa met faceret: & propterea proculdubio excuſatur a tāto: dubiū tñ non paruum eſt, an excuſetur a toto: & eſt ratio dubij diuerſitas opinionum, & rationum. Quibuſdam enim probabilius uidetur, quòd excuſetur a toto, & his ratio ſuffragatur, quia mentis inopes non poſſunt peccare de nouo, quàmuis peccauerint ponendo ſe in tali ſtatu mentis: & confirmatur hoc, quia furioſi, & amentes ſiue culpabiliter, ſiue non, excuſantur a toto. Alijs autem uidetur oppoſitum, & de eorum numero uidetur author in litera, dum dicit, Diminuitur ſequēs peccatum, & non dicit, Tollit ſequens peccatum diminutio enim quantitatis magnitudinem aufert, non ſpeciem ſubſtantialem. & his ratio quoque ſuffragatur: quia peccatum ſequens eſt in ſeipſo actus deformis, & eſt uoluntarius in ſua cauſa, quam potuit, & debuit iſte uitare. ergo habēt omnia requiſita ad hoc, ꝙ ſit formaliter peccatum in genere moris. Non ſubeſt igitur cā rationabilis, quare excuſabile ſit quin committenti imputetur, licet minus, quàm ſi ſobriè committeret illud.

*Li. 6. c. 5. & 11.

¶ Ad horum euidentiam diſtinguenda ſunt hæc, quæ in præcedenti libro quæſtionis 76. dicta ſunt de peccatis ebriorum, & ſimilium, ut clara notitia caſuum habeatur. Dicendum igitur mihi uidetur, quòd ebrius ex ſua culpa dupliciter ſe habet ad ſequens ex ebrietate peccatum, ſcilicet præuidendo, uel nō præuidendo illud. Reputatur autem præuiſum peccatum, non ſolùm ſi ſit pręuiſum in ſua ſpecie, puta, quia nouit qs ſe ebrium proximis detrahere, aut in ſuo genere, puta, quia nouit quis ſe ebrium uitio linguæ irretiri, quamuis modo detractione, modo contumelia, modo blaſphemia, modo iriſione, modo turpiloquio, ſed etiam ſi ſit præuiſum in communi, puta, qa ſcit ſe ebrium in aliquo peccare, licèt neſciat in quo genere tunc peccabit. Reputatur rurſus præuiſum, non ſolùm ſi ſit præcogitatum, ſed ſi debuit eſſe præuiſum præcogitando, puta, quia expertus eſt inclinationes ſuas pronas, quantò magis bibit, ad peccata: uel quia aliàs in alienatione mentis, uel prope, incidit in peccatum. Aeſtimatur autem non præuiſum peccatum ex ebrietate, quando nullo modo præuiſum eſt, præuideri que rationabiliter non potuit humano more. Quando igitur peccatum ſequens ebrietatē culpabilem eſt præuiſum, tūc peccatum illud non excuſatur a ſpecie ſui peccati, ſed reddit ad naturam ſuæ ſpeciei rōne uoluntarij in ignorantia iſta incluſi terminati ad præuiſum, licèt excuſetur à tanto, quia non tm̄ peccat, quātū peccaret ſi ſobrius illud cōmitteret, quia aliquo mō inuoluntarium eſt pctm̄ iſtud, aliter nō ex ebrietate cauſaretur: & tunc ſunt duo peccata, ebrietas, & illud pctm̄ in ſuis ſpeciebus, & quo ad hoc uera eſt opinio dicentium, ꝙ ebrietas culpabilis excuſat a tanto, ſed nō a toto. Licèt n. ſine rationis uſu, abſolutè loquendo, non poſſit quis de nouo peccare, quia tñ prius hñs rōnis uſum ꝓuidet, ꝙ ſi ſe priuat rōnis uſu, actū peccaturus ſit, & culpabiliter priuat ſe rōnis uſu, iā uult nūc ꝓ tūc, ſ. quādo ſine rationis uſu erit, peccatū incurrere. Et ſi quæratur, Quando iſte cōmittit illud ſequens peccatum, rñdetur, ꝙ committit illud, actu quidē interiori qñ inebriatur, quoniam tunc vult ebrietatem, & ſequens peccatū: actu uerò exteriori, quando iam ebrius peccatum illud exercet, percutiendo, uel detrahendo. Et uidetur quoque poſſe contingere in huiuſmodi hominibus, quibus huiuſmodi caſus oportet eſſe præuiſos, ꝙ alienatio mentis ex furia, uino, uniuerſaliter infirmitate curabili, uel quacunque ſimili cauſa (q̃ ſecundùm ſe eſſet uenialis) propter præuiſum actū futuri peccati mortalis, fiat mortalis, utpotè cum uoluntate non curāte incurſum peccati mortalis. Quando autem nulla timendi futurum caſum ſubeſt ratio, puta, ebrius aſſuetus eſt dormire in ſua pace &c. tunc ſi caſu ebrius culpabiliter aliquod peccatum committeret, peccatum illud excuſaretur a toto, hoc eſt, a ſpecie. ita quòd ebrietas, & ille actus non ſunt duo peccata, ſed ille actus eſt circunſtantia quid: hoc eſt effectus ebrietatis non intētus, nec præuiſus, & nihil, aut parum aggrauat ebrietatē, nihil per ſe, pro quanto non intentus, nec præuiſus. parum per accidens, pro quanto culpabiliter iſte ſe poſuit in ſtatu cauſandi iſtum effectum, ut ſic aliquid de uoluntario imputabili habeat. Et quia ſic Lot inceſtum commiſit, ideò culpandus eſt ſecundùm Auguſtinum non quantum inceſtus, ſed quantum illa ebrietas meruit: & ſecundùm hoc uera eſt opinio dicentiū, ꝙ excuſantur a toto ebrij.

*Li. 22. c. 44. tom. 6

*Ar. 1. huius quęſt.

Conclu. m

Conclu. p

D. 534.

Conclu. o

¶ Sed reſtat hic dubium, de homine inexperto, primò ſe inebriante ex propoſito, nihilque cogitante de periculo ſequentium peccatorum, An ſequens ex tali ebrietate peccatum excuſetur ut non præuiſum, aut imputetur ut præuiſum. Et ad hoc cum diſtinctione dicendum uidetur, ꝙ peccata, quæ ſolent ab ebrijs committi, quàmuis non omnes ebrij illa committant, collocanda ſunt ſub genere pręuiſorum: quoniam debuerunt præuideri ab illo, qui ſe inebriauit, ex quo multorum ebriorū actiones contingit eſſe tales. Sicut enim inter præuiſa homicidia computatur, ſi quis caſu hominem in monte occidit, non præſciens an mons ille ſit meabilis ab homine, an non, ex quo aliqui ſunt meabiles, aliqui non. ſic inter præuiſa peccata numeranda ſunt, quæ aliquis neſciens ſi in ſe hæc ſequentur, quæ in multis ebrijs ſequuntur, ebrietati, & ſuæ diſpoſitioni ſibi ignotæ quo ad hoc ſe committit, cum poſſit utraque pars contingere. Peccata autem, quæ magis in paſſione, quàm in actione conſiſtunt, quæ non ex ipſis ebrijs, ſed ab alijs captantibus tempus ebrietatis emergunt, uidentur computanda ſub non præuiſis, quoniam hæc ſubterfugiunt humanam diligentiam communiter, quale fuit inceſtus Lot. Hoc enim excogitabile quodammodo eſt ad cauendum: & propterea non uidetur cadere ſub uoluntatem ebrietatis, niſi ſicut euentus, ſeu effectus in ſua cauſa poſſibilis.

¶ Et quoniā in hoc ultimo dubio tractatur propriè de ebrij ve

ARTICVLVS IIII.

¶ *Vtrum ebrietas excuſet à peccato.*

AD QVARTVM ſic procedit. Videtur ꝙ ebrietas non excuſet a peccato. Dicit [h] enim Philoſ. in 3. Eth.* ꝙ ebrius meretur [h] duplices maledictiones. ergo ebrietas magis aggrauat peccatum, quàm excuſet.

¶ 2 Præt. Non excuſatur peccatum per [h] peccatum, ſed magis augetur: ebrietas autē eſt pctm̄ ergo non excuſat a peccato.

¶ 3 Præt. Philoſ. dicit in 6. Ethi.* quòd ſicut ratio hominis ligatur per ebrietatem, [h] ita ligatur per concupiſcentiam: ſed concupiſcentia non excuſat a peccato. ergo etiam neq; ebrietas.

SED CONTRA eſt, quòd Lot excuſatur ab inceſtu propter ebrietatem, ut Aug.* dicit contra Fauſtum.

RESP. Dicendū, ꝙ in ebrietate duo attenduntur, ſicut dictū eſt,* ſcilicet defectus conſequens, & actus præcedens. Ex parte autem defectus cōſequētis, ī quo ligatur uſus rationis, [m] ebrietas hēt excuſare a peccato, inquantum cauſat inuoluntarium per ignorantiam. [n] Sed ex parte actus præcedētis vr̄ eſſe diſtinguendum, qa ſi [p] ex actu illo præcedente ſubſecuta eſt ebrietas ſine pctō, tūc pctm̄ [q] ſequens totaliter excuſat a culpa, [s] ſicut fortè accidit de Lot.[t] Si aūt actus præcedens fuit culpabilis, ſic nō totalr̄ ali

quis excuſaŧ à peccato ſequēti, quod ſ. redditur voluntariū ex voluntate præcedētis actus, inquantum.ſ. aliquis dās operā rei illicitę, incidit in ſequēs peccatum[i]. [p] Diminuitur tñ peccatū ſequens, ſicut & diminuit rō voluntarij. [q] Vndè Auguſ. dicit contra Fauſtum,* ꝙ Lot culpādus eſt non quantum ille inceſtus, ſed quātū ebrietas meruit.

G

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ Philoſophus non dicit, ꝙ mereatur grauiorē maledictionē ebrius, ſed ꝙ mereatur duplicem maledictionem ꝑp duplex peccatum. [r] Vel pōt dici, ꝙ loquitur ſecundùm legē cuiuſdā Pitaci, qui, ut dr̄ in 2. Politic.* ſtatuit ꝙ ebrij ſi percuterent, H plus punirentur q̄ ſobrij, quia pluries iniuriant in[t] quo ut Ariſto. ibidem dicit,* uidetur magis reſpexiſſe ad utilitatem, ſ. ut cohiberentur iniuriæ, quàm ad ueniam, quam oportet habere de ebrijs propter hoc, quòd non ſunt ſui compotes.

Ad ii. dicendū, quòd ebrietas habet excuſare peccatum nō ex parte qua eſt peccatum, ſed ex parte defectus conſequētis, ut dictum eſt.*

Ad iii. dicendum, quòd cōcupiſcentia[d] nō totalr̄ ligat rationē, ſicut ebrietas, niſi fortè ſit tanta ꝙ faciat hominem inſanire:* & tamen paſſio concupiſcentiæ diminuit peccatum, quia leuius eſt ex infirmitate, quàm ex malitia peccare.

QVAESTIO CLI.

De Caſtitate, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de caſtitate.

¶Et primò, de ipſa uirtute caſtitatis.

¶Secundò, De uirginitate, quæ eſt pars caſtitatis.

¶Tertiò, De luxuria, quæ eſt vitium oppoſitum.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶Primò, Vtrū caſtitas ſit virtus.

¶Secundò, Vtrum ſit uirtus generalis.

¶Tertiò, Vtrum ſit uirtus diſtincta ab abſtinentia.

¶Quartò, Quomodo ſe habeat ad pudicitiam.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum caſtitas ſit uirtus.

Ad primvm ſic proceditur. Vr̄ ꝙ caſtitas non ſit uirtus. Loquimur.n. nunc de virtute animæ: ſed [b] caſtitas uidetur ad corpus pertinere, dicitur.n. aliquis caſtus ex eo, quòd aliqualiter ſe habet ad vſum quarundam corporis partium. ergo I caſtitas non eſt uirtus.

¶2 Præt. Virtus eſt habitus volūtarius, ut dr̄ in 2. Ethic.* ſed caſtitas[h] non vr̄ eſſe aliquid volūtarium, cum per uiolentiam auferri uideatur mulieribus violenter oppreſſis. ergo, videtur

e, peccatis in præcedentibus verò de tali, vel tali ebrio, ideò ſe F cundùm hæc tam authoris, quàm noſtra in præcedenti libro dicta de peccatis ebriorum, interpretanda relinquimus.

¶His prælibatis reſpondetur directè ad primum dubium, & dicitur, ꝙ peccata ſequentia ebrietatem uocantur illa ſolùm, q̄ cauſantur ex ebrietate, inquantū tollit rationis uſum: & ideò ſi aliqua ex parte remanet rōnis uſus liber, nō eſt ſermo de illis peccatis: ſimiliter ſi peccata fiāt ex ebrietate ob affectata peccata. (*Concluſionis 3 pars*) Huiuſmodi.n. ebrietas aggrauat, ꝓculdubio, ſicut ignorantia affectata. Sed hæc nō eſt cā q. peccet ꝑ ignorātiam, (Li. 22. ca. 44. to. 6.) immò ipſa ignorātia ē inſtrm ad peccandū liberius. In peccatis aūt, ad quæ ebrietas ſe habet tm̄ cōcomitanter, regulæ ignorātiæ concomitantis ſeruandæ ſunt, ꝙ ſ. nec excuſat, nec accuſat, (*Reſpon. 2.*) & ꝓpea vr̄ redire peccatum in naturā ſuæ ſpeciei. Author aūt loquitur de peccatis ex ebrietate cauſatis, (* Li. 2. Polit. in fin. tom. 5.) ita ꝙ ab illo ſobrio nō fierent, & dicit illa ex toto excuſari, ſi ebrietas eſt inculpabilis. (* Eodē loco núc dicto.)

¶Ad obiecta autem Martini in ſecundo dubio ꝓ aggrauatione peccatorum ex ebrietate in illis duobus caſibus dr̄ dupliciter. Primo in neutro illorum caſuum ebrius eſſet reus adulterij, aut inceſtꝰ, niſi fortè in primo, quia debuit præuidere caſum. (*In corp. 11.) Dicitur ſecūdo, & meliꝰ, quòd aliud eſt dicere. Ebrietas facit incurrere peccatum grauioris ordinis: (D. 357. & 372. & 726.) & aliud, quòd ebrietas aggrauet peccatum. (*Reſpon. 2.*) Primum.n. gratis conceditꝰ, quia ebrius incurrit & quandoque blaſphemiam, & quandoque homicidium &c. Secundum autem negatur, quoniam illud peccatum cuiuſcunque ordinis ſit, quod ebrius ex ebrietate committit, ita quòd ſobrius nō committeret, minus eſt, & ex ipſa ebrietatis conditione alleuiatur. Nec huius oppoſitum caſus allati probant, ſed primum, quòd ſcilicet ille adulteratur, qui non adulteraretur.

¶Ad rationem pro opinione omnino excuſante peccata omnia ebriorum, quia mentis inopes nequeūt de nouo peccare, Rñdetur ꝙ mentis inopes nō poſſunt totaliter de nouo peccare, ſed bñ poſſunt ex antiqua uoluntate de nouo peccare excūdo in peccatum exterius. Dicitur enim in litera, quòd ſequens peccatum redditur uoluntarium ex uoluntate ꝑcedētis actus. Ad confirmationē de amentibus & furioſis, dr̄ ꝙ quia abſolutè loquendo iſta ſunt in genere inuoluntariorum, ſeu pœnarum & ægritudinum, ideò ſimpliciter excuſant a toto. An autē ſi accideret huiuſmodi defectus voluntariè, peccata ſequentia excuſarentur a toto, licèt diuerſa fortè ſit opinio, ratio tamen conuincere uidetur, quòd idem ſit de talium, & ebriorū uoluntariè peccatis, hoc adiecto moderamine, quod furioſi & amentes poſſunt fieri uoluntariè venialiter, uel mortaliter. Et ſi uenialiter tm̄ fierent, reliqua conſequentia non excederent grauitatem venialem. Ebrietas autem culpabilis propriè dicta, nō niſi mortaliter peccando incurritur, vt patet in artic. 2.

¶Accedit ad hæc Ariſt. in 3. Ethic. authoritas, qui ex eadem cauſa ebriorum ignorantiam atque peccata, & malos habitus, & orbitates corporales uoluntarias, & ignorantiam legū ob negligentiam reprehendit, quia ſcilicet in poteſtate noſtra eſt, ut ſiamus, uel non ſiamus tales, puta, ebrij, iniuſti, cæci, ignorantes. Simile ſiquidem eſſe conſtat in caſu poſito, ſcilicet ꝙ ſi uoluntariè quis ſiat amens, aut furioſus. Et hoc intantum verum uidetur, ut non ſolum in moralibus, ſed etiam in iudicijs ſecundum leges, ſi conſtaret, quòd aliquis voluntariè ſe furioſum feciſſet, puniretur, & eſſet irregularis ſi occidiſſet hominem: quoniam in Sexto furioſus abſolutè, non furioſus uoluntariè excuſatur ab irregularitate homicidij. Leges enim, ut Ariſto. ibidem dicit, uoluntarias ignorantias arguunt ac puniunt, non excuſant. (*Porrecta per totum.*)

¶Ad rationem uerò alterius opinionis, quòd nullum peccatum culpabiliter ebrij excuſetur a toto, hoc eſt, (725) (3. Eth. lec. 22.) quin ſit formaliter in ſe peccatum, dicendum eſt, quòd peccata, quæ rationabiliter ꝓuiſa ſunt non ſequi, aut ſunt de raro contingentibus, quæ ab extra cauſantur, aut non ſunt uoluntaria in cauſa, (*Lib. 2. ex ca. 4. & 6. videtur poſſe haberi, to. 5.) ita quòd debuerit ille uitare ebrietatem vt cauſam horum, licèt debuerit ipſam uitare abſolutè. Et propterea iſta non imputantur ut peccata, ſed ut euentus conſequentes peccatum ebrietatis.

SVP. QV. CLI. ARTIC. I.

K In ar. 1. q. 151. in reſponſione ad ſecūdum, aduerte Nouitie, ꝙ quia uiolentia non pōt inferri animo, in quo eſt conſenſus, ſed corpori: idō mulier tunc tm̄ dr̄ uiolenter oppreſſa, quando nō conſentit ēt in pati actum venereū, q̄uis corpus compellatur, ut patiatur actum illum. Sic.n. non perditur caſtitatis virtus, ſed perſeuerat cum duplici corona, ut Lucia dixit. Sed ſi mauult ſe opprimi, q̄ clamare, & in linguas loquentium incidere, ut multæ uidentur mulieres facere, quo ad impudicitiā, aut q̄ percuti, occidi, & infamari, ut Lucretia dicitur feciſſe, nō ſalua remanet caſtitas. Oportet ſiquidem aut Suſannam imitari, aut declinare, ſi fieri poteſt, contagionem.

¶In eodem articulo in reſponſione ad tertiū Martinus occurrit in quæſt. 1. de caſtitate, dicens, ꝙ hæc opinio uidetur multis dura, & quòd eſt in uno ſenſu vera. ſ. de infideli. nec Chriſtiano, nec illuminato ad bonam operationem: ſed in genuli concedenda eſt uirtus uera, & ſic Augu. loquitur, & ut puto, Thomas: alias ſequeretur, quòd nūquam ex infideli poſſet fieri fidelis,

delis, qa non fiet fideils per malam operationem, ergo per bonam. ergo antequā n ſit fidelis, fuit in eo bona, & laudabilis operatio.

¶ Ad hoc dr, ꝙ nec Auguſtini, nec Thomæ mens habeť, qm̄ loquuntur iſti de uirtute ſimpliciter, hoc eſt, in ordine ad vltimum finem ſimpliciter, qui eſt beatitudo humano generi promiſſa per gratiam, ut patet ex Aug. ratione Abſit, ut iuſtus, niſi ex fide viuat. Hmōi autē uirtus in nullo eſt infideli, ut patet. Obijciens autem loquiť de uirtute infra bonum humanum, de qua in præcedēti libro diſputatum eſt, an egeat grā, uel &c. Et conſtat, ꝙ in infidelibus pōt eſſe aliqua operatio uere bona humano more, ut honorare parentes, reddere depoſitū domino, ſeruare fidem cōiugalem &c. Et per ſimilia bona opera accedit infidelis paulatim ad fidem.

*Cap. 3. a medio, tomo 9.
*Lib. 3. c. ple. 10. 5.
*2. 2. q. 64 art. 1.
Conclu.
D. 319.

quòd caſtitas non ſit virtus.

¶3 Præt. Nulla[h] virtus eſt in infidelibus: ſed aliq infideles ſunt caſti. nō ergo caſtitas eſt virtus.

¶4 Præt. Fructus a virtutibus diſtinguunť:[i] ſed caſtitas iter fructus ponitur, vt patet ad Gala. 5. ergo caſtitas non eſt virtus.

Sed contra eſt, qđ Aug. dicit ī li. de decē chordis.* Cū debeas in uirtute p̄cedere uxorē, qm̄ caſtitas eſt uirtus, tu ſub uno impetu libidinis cadis, & B uis uxorem tuam eſſe uictricē.

Resp. Dicēdū, ꝙ nomē caſtitatis ſumiť ex hoc, ꝙ p rōnem cōcupiſcētia caſtigať, q̄ ad modū pueri eſt refrænanda, ut patet p Phil. in 3. Eth.* In hoc aūt rō uirtutis humanæ conſiſtit, ꝙ ſit aliqd ſm rōnē modificatū, ut ex ſupradictis patet:* vn̄[m] manifeſtū eſt caſtitatē eē uirtutē[n].

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ caſtitas[d] cōſiſtit qdē in anima, E ſicut in ſubiecto, ſed materiam hēt, in corpore. Pertinet. n. ad caſtitatem, ut ſecundum iudicium rationis, & electionē uoluntatis, aliquis moderate utatur corporalibus membris.

Ad ii. dicendū, ꝙ ſicut Aug. dicit in 1. de ciu. Dei.* Propoſito animi permanente, per quod etiā corpus ſanctificari meruit, nec ipſi corpori aufert ſanctitatē uiolētia libidinis alienæ, quā ſeruat pſeuerantia cōtinentiæ ſuæ. Et ibidē dicit,* ꝙ eſt uirtus animi, q̄ comitē hēt fortitudinē, q̄ potius q̄libet mala tolerare, q̄ malo conſentire decreuit.

*Li. 1. c. 18 poſt mediū to. 5.
*Eiuſdē 1. lib. c. 18 tom. 5.
*Li. 4. c. 3. aliquantulum a prin. to. 7

Ad iii dicendum, ꝙ ſicut Aug. dicit in 4. cōtra Iulianū*. Abſit, ut ſit in aliquo uera uirtus, niſi fuerit iuſtus. Abſit autem vt ſit iuſtus uerè, niſi uiuat ex fide. Et ideò concludit, quòd in infidelibus neque eſt uerè caſtitas, neque aliqua alia uirtus, qa ſcilicet non referuntur ad debitum finem. & ſicut ibidem ſubdit. Non officijs, ideſt, actibus, ſed finibus à uitijs diſcernuntur uirtutes.

Ad iiii. dicendum, ꝙ caſtitas, inquantum eſt quidem ſecundum rationem operans, habet rationem virtutis: inquantum autem habet delectationem in ſuo actu, connumeratur inter fructus.

SVPER QV. CLI. ARTIC. II.

{Porrecta per totum. 729

In art. 2. eiuſdēq. in rñſione ad ſecūdum, dubiū occurrit ad hominem, quia author falſum dicere uidetur reddendo rationem, quare concupiſcentia delectabilis maximè aſſimilatur puero, eo ꝙ appetitus[e] delectabilis eſt nobis cōnaturalis &c. Nam author in principio iſtius rñſionis refert ſe ad ſupradicta. Conſtat autem ꝙ ſuperius in q. 142. ar. 2. vbi ex propoſito ſimilitudo inter puerum, & intemperatū tractata eſt, non habetur iſta ratio, q̄ hic aſſignatur. Falſum ē ergo quod hic dicitur, Supra dictū eſt.

¶ Ad hoc dicitur dupliciter. Primò, ꝙ ly ſupra dictum eſt, nō refertur ad ratonē ſimilitudinis, ſed ad ipſam ſolam ſimilitudinem. Nā ſuperi* dictum eſt, ꝙ appetitus delectabilis maximè aſſimilatur puero. ſed ratio ſubiuncta eſt noua. Secūdò, dicitur ꝙ vtrumque ſuperius dictum eſt, ſed diuerſimodē, qa ſimilitudo explicata ſatis eſt. Ratio uerò ſimilitudinis inſinuata eſt & in ſecūda, & in tertia ſimilitudinis cōuenientia, ſ. in euentu augmenti, & in indigētia remedij caſtigatiui. Nā quia eſt nobis connaturalis, ideò maximè augetur delectabilis appetitus ſibi derelictꝰ. Et ſimiliter, quia connaturalis eſt nobis, iō caſtigatione eget, ne indomitus efferatur.

*Cap. 10. poſt med. tom. 4
*Lib. 1. in ſom. Scipionis, in fol. 2. an med. libri.
Conclu.

Articvlvs II.

Vtrum caſtitas ſit virtus generalis.

Ad secvndvm ſic proceditř. Vr̄ ꝙ caſtitas ſit uirtus generalis. Dicit. n. Aug. ī lib. de mēdacio,* ꝙ[b] caſtitas animi eſt ordinatus animi motus nō ſubdēs maiora minoribus: ſed hoc ptinet* ad quamlibet uirtutem. ergo caſtitas eſt generalis uirtus.

A ¶2 Præt. Nomē caſtitatis à[h] caſtigatione ſumiť: ſed q libet motus appetitiuæ partis debet caſtigari à rōne, cū ergo p quālibet uirtutem moralem refrænetur aliquis appetitiuus motus, uidetur quòd quælibet uirtus moralis ſit caſtitas.

¶3 Præt. Caſtitati[h] fornicatio opponiť: ſed fornicatio uideť ad oē genus pcti pertinere. dicitur enim in Pſal. 72. Perdes omB nes, qui fornicantur abs te. ergo caſtitas eſt generalis uirtus.

Sed contra eſt, quod Macrobius* ponit eam partē temperantiæ.

Resp. Dicendum, ꝙ nomen caſtitatis dupl'r accipitur. Vno mō, ꝑpriè, & ſic[m] eſt ſpālis uirtus[n] habēs ſpālē materiā, ſ. cōcupiſcētias delectabilium quæ ſunt in uenereis. Alio mō, nomē caſtitatis accipiť metaphoE ricè. Sicut. n. in corporis cōmiſtione cōſiſtit delectatio uenereorū, circa qua ꝑpriè eſt caſtitas, & oppoſitū uitiū, ſ. luxuria: ita ēt in quadā ſp̄uali coniunctione mētis ad res aliquas cōſiſtit q̄dā delectatio, circa quā eſt q̄dā delectatio, circa quā eſt q̄dā ſp̄ualis caſtitas metaphoricè dicta, uel ēt ſp̄ualis fornicatio hoīs ſilr metaphoricè dicta. Si. n. mēs hoīs delecteť in ſp̄uali coniunctione ad D id, cui dēt coniungi, ſ. ad Deum, & abſtinet ſe ne delectabiliter alijs cōiungať contra debitū diuini ordinis, dicetur caſtitas ſp̄ualis, ſm illud 2. ad Cor. 11. Deſpondi uos uni uiro uirginē caſtā exhibere Chriſto. Si autem delectabiliter contra debitū diuini ordinis coniungatur mens quibuſcumq; alijs rebus, dicetur fornicatio ſpiritualis, ſecundum illud Hier. 3. Tu autem fornicata es cū amatoribus multis: &[p] hoc mō accipiendo caſtitatē, caſtitas eſt generalis uirtus[q], quia per quamlibet uirtutē retrahitur mēs humana ne rebus illicitis delectabiliter cōiungatur.[r] Principaliter tamen rō huius E caſtitatis conſiſtit in charitate, & alijs uirtutibus thelogicis, quibus mens hominis cōiungiť Deo[s].

Conclu.
Concluſionis. 2. Part.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ratio illa ꝑcedit de caſtitate metaphoricè dicta.*

Ad ii. dicēdū, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt,* concupiſcentia delectabilis maximè aſſimilať puero, eo ꝙ appetitus delectabilis eſt nobis connaturalis, & præcipuè delectabilium ſm tactum, quæ ordinantur ad conſeruationem naturę: & indè eſt, ꝙ ſi nutriať horū delectabiliū concupiſcentia per hoc, ꝙ ei conſentiatur, maximè augebitur, ſicut puer, q ſuæ uoluntati relinquitur. Et ſic concupiſcētia horum delectabilium maximè indiget caſtigari: & iō

*In corp. art.
*ar. prec. q. 142. artic. 2.
Vnde augetur, & maxime, concupiſcentia.

circa huiuſmodi concupiſcentias antonomaſicè dicitur caſtitas: ſicut & fortitudo eſt circa ea, in quibus maximè indigemus animi firmitate.

Ad III dicendum, ꝙ ratio illa procedit de fornicatione ſpirituali metaphoricè dicta, quæ opponitur caſtitati ſpirituali, vt dictum eſt.*

*In corp. art.

ARTICVLVS III.

Vtrum caſtitas ſit virtus diſtincta ab abſtinentia.

AD TERTIVM ſic ꝓceditur. Vr ꝙ caſtitas nõ ſit uirtus diſtincta ab abſtinentia. Quia circa materiam unius generis ſufficit vna uirtus: ſed[b] vnius generis uidentur eſſe, q̃ pertinent ad unũ ſenſum. cũ ergo delectatio ciborũ, circa quã abſtinentia, & delectatio uenereorũ, circa quam eſt caſtitas, pertineât ad tactum, uidetur quod caſtitas ñ ſit alia uirt⁹ ab abſtinẽtia.

¶2. Præt. Phil. in 3. Ethi.* omnia uitia intẽperâtiæ aſſimilat puerilibus peccatis, quæ caſtigatione indigent: ſed caſtitas nominatur a caſtigatione uitiorũ oppoſitorũ. ergo cum per abſtinẽtiam[b] cohibeantur quædam uitia intemperãtiæ, uidetur quòd abſtinentia ſit caſtitas.

*Lib. 3. c. vlt. to. 5.

H ¶3 Præt. Delectationes aliorum ſenſuũ pertinent ad temperantiã, inquãtũ ordinantur ad delectationes tactus, circa quas tẽperãtia: ſed delectationes ciborũ, circa quas eſt abſtinẽtia,[b] ordinant ad delectationes uenereorũ, circa quas eſt caſtitas, vñ dicit Hier.* Vẽter, & genitalia ſibi metipſis vicina ſunt, ut ex uicinitate mẽbrorũ, confœderatio intelligatur uitiorũ. ergo abſtinẽtia, & caſtitas non ſunt uirtutes ab inuicem diſtinctæ.

Sed contra eſt, quòd Apo. 2. ad Corin. 6. connumerat caſtitatem ieiunijs, quæ ad abſtinentiam pertinet.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ ſicut dictũ eſt,* tẽperantia eſt propriè circa cõcupiſcẽtias delectationũ tactus: & ideo oportet ut ubi ſunt diuerſæ rationes delectationis, ibi ſint diuerſæ uirtutes ſub tẽperãtia cõprehenſæ. Delectationes aũt ꝓportionatur operationibus, quarũ ſunt ꝑfectiones, ut dr̃ 9. Ethic.* Manifeſtum eſt autem ꝙ alterius generis ſunt operationes pertinen-

*q. 141. ar. 4.

*Lib. 9. ex capit. 7. a med. habet to. 5.

F tes ad uſum ciborũ, quibus natura indiuidui cõſeruaẽ: & operationes ꝑtinentes ad uſum uenereorũ, qbus conſeruatur natura ſpeciei. Et iõ * caſtitas, q̃ ẽ circa delectationes uenereorũ, eſt virt⁹ diſtincta ab abſtinẽtia, q̃ ẽ circa delectatiões ciborũ.*

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ temperãtia nõ conſiſtit principaliter circa delectationes tactus quãtũ ad iudiciũ ſenſus de G tãgibilibus, qđ eſt eiuſdem rõnis in oĩbus, ſed quantum ad ipſum vſum tangibilium, ut dicit in 3. Eth.* Eſt aũt alia ratio utẽdi cibis, & potibus, & uenereis: & ideò oportet eẽ diuerſas uirtutes, licèt ſint unius ſenſus.

*Lib. 3. c. 10. to. 5.

Ad II. dicẽdũ, ꝙ delectationes venereæ ſunt uehementiores, & magis opprimentes rõnem, q̃ delectationes ciborum, & ꝑp hoc magis indigent caſtigatione, & refrænatione: qa ſi eis cõſentiaẽ, magis ex hoc increſcit uis cõcupiſcẽtiæ, & deijcitur virtus mentis. Vnde Aug.* dicit in 1. ſoliloquiorum. Nihil eſſe ſentio, quod magis ex arce deijciat animum uirilem, quàm blandimenta fœminæ, corporumque ille cõtactus, ſine quo uxor haberi non poteſt.

*Li. 1. c. 10 ante medium to. 1.

I Ad III dicẽdũ, ꝙ delectationes aliorũ ſenſuũ nõ pertinent ad naturã hominis conſeruandã, niſi prout ordinanẽ ad delectabilia tactus, & ideò circa huiuſmodi delectationes nõ ẽ aliqua alia uirtus ſub tẽperãtia cõprehenſa: ſed delectationes ciborũ, q̃uis aliqualiter ordineaẽ ad delectationes uenereorũ, tñ ẽt per ſe ordinantur ad uitam hominis conſeruandã, & iõ ẽt per ſe habent ſpecialẽ uirtutẽ, q̃uis illa uirtus, quę abſtinentia K dicitur, ordinet actum ſuum ad finem caſtitatis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum pudicitia pertineat ſpecialiter ad caſtitatem.

Porrecta per totum. 731

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd pudicitia non pertineat ſpecialiter ad caſtitatẽ. Dicit enim Aug. in 1. de ciuita. Dei,* quòd[a] pudicitia eſt quædam uirtus animæ. non ergo eſt aliquid ad caſtitatem pertinens, ſed eſt per ſeipſam uirtus à caſtitate diſtincta.

Sup. q. 143 cor.

¶2 Præt. Pudicitia à[b] pudore dicĩ, qui uidetur idẽ eſſe uerecundiæ: ſed uerecundia ſecundum Damaſcenum,* eſt de turpi actu, quod conuenit omni actui uitioſo. ergo pudicitia non magis ꝑtinet ad

*Lib. 1. c. 18. parũ a prin. & Li. 2. orth. fid. ca. 15.

SVPER QV. CLI. ARTIC. III.

Porrecta per totum. 730

2. diſt. 24. q. 2. ar. 1. ad 3. Et vir. q. 1. a. 4. cor. fi.

IN ar. 3. eiuſdẽ qõ. in rñſione ad ſecũdum, dubiũ occurrit, quia delectationes uinariæ magis opprimunt rõnem, quàm venereæ: quoniam ebrijs ratio eſt magis deperdita, quàm uacantium uenereis.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ aliud eſt loqui de delectationibus ſecundum ſe, & aliud de illis ſecundũ earũ effectus. Delectationes ſiquidem uenereæ ſunt ſe maiores, & ipſæmet ſunt magis opprimentes rõnem, q̃ delectationes, quas ſentimus in bibendo vinũ. Sed effectus uini delectabilis, ſ. fumalis euaporatio ad cerebrum, magis opprimit rationem, q̃ delectatio uenerea. Author autem loquitur de delectationibus, & non de effectibus earum.

¶ In rñſione ad tertiũ eiuſdem articuli, dubiũ occurrit de hoc, ſcilicet, Delectatiões aliorũ ſenſuum non pertinent ad naturã hominis conſeruandam, niſi prout ordinantur ad delectabilia tactus. Nã Ariſt. in lib. de ſenſu & ſenſato, prærogatiuã hominis inter alia animalia ponit, ꝙ delectatur odore ſecundum ſe. Et hoc prouidit natura ad ſalutẽ hominis ꝑpter frigiditatem cerebri humani contemperandam, ut ibi dr̃. Sunt ergo ſine ordine ad tactum delectabilia ad conſeruandũ hominem, delectabilia odoratus, cuius oppoſitum in litera dr̃: ac ꝑ hoc oportet aliquã temperantiæ ſpeciẽ circa hæc ponere.

*Ad Amãdum, aliquantulũ a princi. tom. 4.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ ordinari ad delectabilia tactus multipliciter cõtingit, & nõ uno tantum modo. Ordinatur ſiquidẽ aliqđ ad delectabilia tact⁹ uel quia ordinatur ad cibum, aut potum, aut uenerea: uel quia ordinatur ad ipſa qualia, q̃ ſunt delectabilia ſecundum tactũ, puta, ad frigida, humida, calida, & ſicca. Iſta ſiquidem tangibilia ſunt, ex quibus ſumus, & nutrimur. Senſibilia igiẽ aliorũ ſenſuum ſiuè ꝑ unã uiam, ſiuè per aliam numq̃ pertinent ad conſeruandã noſtrã naturã, niſi ordinenẽ ad tangibilia. Odor ſiquidem florum, q ſecluſis cibo, potu, atque venereis hominem delectat, illique prodeſt, non niſi rõne tangibilium ſanitatẽ operatur contẽperando ſ. frigiditatẽ cerebri, ut ibidem dicit Ariſt. Natura ſiquidem hominis nõ cõſeruatur odore, cũ non nutrit, ſed cõſeruatur calidis, & frigidis, humidis & ſiccis contẽperatis, ex quibus conſtat. ſunt igiẽ uera authoris uerba. Nec eſt opus aliqua ſpeciali uirtute propter delectationẽ huiuſmodi odorũ, qui non referuntur ad cibum, potum, atque uenerea: quoniã huiuſmodi delectabilia ſecundum ſe non tãti ſunt ut uirtute egeant propria, quoniã uirtus circa difficile eſt.

Concl.

SVPER QV. CLI. ART. IIII.

IN ar. 4. eiuſdem q. 151. dubiũ ex Martino occurrit ubi ſupra arguente contra aſſignatã diſtinctionem pudicitiæ a caſtitate & dicente, ꝙ hæc opinio nõ vr̃ rõnabilis, nec dictis eiuſdem doctoris in eodẽ art. conſona. Et arguitur ſic. Pudicitia eſt de illis actibus, de quibus

bus maximè verecundamur: ſed homines magis verecundant de actibus venereis, q ſunt ſigna venereorum. ergo pudicitia eſt magis circa venereos actus, ꝙ circa ſigna eorum. Maior eſt S. Thomæ. Minor eſt per ſe vera. Concluſio eſt contra authorē. Secundo, quia ſecundum Hugutionem, pudicitia habet cōtrariam ſignificationē.

* Li. 3. ca. 12. tom. 5.

Tertio, Si pudicitia eſſet talis virtus, tūc ſtaret aliquē eſſe pudicum, & non caſtū, puta, rectè ſe habendo circa ſigna, & male circa actum venereum: & econtra eſſe caſtum, & impudicum, habendo ſe oppoſito modo.

* cap. 20. paulo a princ. t. 7.

¶ Ad hęc quod Martinus gloſſando, vel trahēdo ad ſe authorem dixerit, reſpōdetur, quòd pudicitia apud authorem eſt circa utraq;. ſ. ſigna, & actū venereum: & ſimiliter caſtitas eſt circa utraq;. Differētia ergo non eſt ex hoc, caſtitas circa actū, & pudicitia circa ſigna, ut prīa, & tertia obiectio ſupponit. Et propterea nō oportet eas aliter ſolvere: quia ex hac falſa imaginatione procedunt. Sed differentia eſt, ut in litera dr̄, in explicatione, qa pudicitia explicat magis virtutē illam quo ad ſigna, ꝓp duo. Primò, quia ut in litera dr̄, ſigna magis ſolēt deprehendi, ac per hoc ſunt magis materia occaſionās pudorē, qui conſiſtit in hoc, ꝙ turpe manifeſtatur: erubeſcētia.n. reſpectu aliorū eſt. Secūdo, quia pudor ſimpliciter non eſt, niſi ſe extēdat ad ſigna. Paruus.n. perſonarum illarū pudor eſt, quæ de ſolo actu venereo erubeſcunt. Pudicitia ergo ſimpliciter non eſt niſi ad ſigna venereorū ſe extendat continēda. Caſtitas autem a caſtigatione appellata, caſtigatam concupiſcentiā quo ad appetitum delectabiliū huiuſmodi, ſonat, non explicando ſic ſigna, vt pudicitia à pudore ſumpta.

* In arg. 1 huius artic.

Vnde maxime verecundia.

* Li. 14. c. 18. cir. medium t. 5

* Li. 2. c. 6. poſt mediū to. 6.

¶ Ad ſecundam obiectionem ex Hugutionis authoritate dicitur, quòd quia unaquæq; ars proprijs terminis, ſeu uocabulis gaudet: ideò nos in moralibus rectius moralium patrem diuum Thomam, quàm extraneum quempiam ſequimur.

SVPER QV. CLII. ARTIC. I.

Capr. 2. d. 20 q. 1. con. 2.

IN art. 1. q. 152. dubium ex Martino in 1. quæſt. de uirginitate occurrit, contra authorem arguente quo ad tria. Primū eſt, Propoſitum perpetuæ incorruptionis per ſe pertinet ad virginitatem. Contra, inquit, Propoſitum nubendi non repugnat virginitati. ergo. Aſſumptum probatur, quia aliàs nunquàm virgo uoluntariè deſponderetur uiro. Præterea, Tales ſunt caſtæ, & non ſunt uiduæ, nec coniugatæ. ergo virgines.

caſtitatem, q̃ ad alias uirtutes.

¶ 3 Præt. Phil. dicit in 3. Ethic.* ꝙ omnis intemperantia generaliter eſt maximè exprobrabilis: ſed ad pudicitiam pertinere vr̄ fugere ea, quæ ſunt exprobrabilia ſunt. ergo pudicitia pertinet ad oēs partes tēperātię, nō autem ſpecialiter ad caſtitatē. B

SED CONTRA eſt, ꝙ Augu.* dicit in lib. de pſeuerantia, Prædicanda eſt ēt pudicitia, ut ab eo q habet aures audiēdi, nihil genitalibus mēbris illicitū perpetretur: ſed uſus genitaliū mēbrorum propriè pertinet ad caſtitatē. ergo pudicitia propriè ad caſtitatem pertinet.

RESP. Dicendū, ꝙ ſicut dictū eſt,* nomen pudicitiæ a pudore ſumitur, in quo verecundia C ſignificat: & iō oportet, ꝙ pudicitia propriè ſit circa illa, de quibus homines maximè verecundantur. Maximè aūt uerecūdantur hoīes de actibus venereis, ut Aug. dicit in 14. de ciui. Dei.* intantum ꝙ ēt cōcubitus coniugalis, qui honeſtate nuptiarū decoratur, uerecundia nō careat: & hoc ideò quia motus genitalium membrorum nō ſubijcit̄ imperio rōnis, ſicut mo- D tus aliorū exteriorū membrorū. Verecundatur aūt hō nō ſolùm de illa commiſtione venerea, ſed ēt de quibuſcunque ſignis eius, ut Philo. dicit in 2. lib. rhetoric.* Et iō pudicitia attēditur propriè circa uenerea, & pcipuè circa ſigna uenereorū, ſicut ſunt aſpectus impudici, oſcula, & tactus. Et qa hæc magis ſolent deprehendi, ideò pudicitia magis reſpicit huiuſmo E di exteriora ſigna: caſtitas autē magis ipſam uenereā commiſtionē. Et iōm pudicitia ad caſtitatē ordinat̄ nō quaſi uirtus ab ipſa diſtincta, ſed ſicut exprimens caſtitatis circunſtantiam quandam: interdum tamē vnū pro alio ponitur.*

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ Auguſt. ibi accipit pudicitiam pro caſtitate.

AD II. dicēdū, ꝙ q̃uis omnia vitia habeāt turpitudinē quandā, ſpecialr̄ tn̄ uitia intemperātiæ, ut ex ſupra dictis patet.

AD III. dicedū, ꝙ inter vitia intēperantię præcipuè ſunt exprobrabilia peccata venerea, tum ꝓp inobedientiam genitalium membrorum, tum ēt propter hoc, ꝙ ratio ad huiuſmodi maximè abſorbetur.

QVAESTIO CLII.

De Virginitate, in quinque articulos diuiſa.

DEINDE conſiderādum eſt de Virginitate.

ET CIRCA hoc quæruntur quinque.

¶ Primò, In quo conſiſtat virginitas.

¶ Secundò, Vtrum ſit licita.

¶ Tertiò, Vtrum ſit virtus.

¶ Quartò, De excellentia eius reſpectu matrimonij.

¶ Quintò, De excellentia eius reſpectu aliarum uirtutum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Virginitas conſiſtat in integritate carnis.

AD PRIMVM ſic procedit̄. Vr̄ ꝙ uirginitas nō cōſiſtat in integritate carnis. Dicit.n. Augu. in lib. de nuptijs & concupiſcentia,* ꝙ uirginitas eſt in carne corruptibili incorruptionis perpetua meditatio: ſed meditatio nō pertinet ad carnē. h ergo uirginitas n̄ cōſiſtit i carne.

¶ Secundum eſt. Integritas ſignaculi virginalis per accidens ſe hēt ad virginitatem. Hoc ſiquidē cōcedit Martin⁹ abſolutè, ſed non modificatè opināns, ꝙ integritas virginalis ſignaculi oppoſita corruptioni libidinoſę, eſt de rōne virginitatis, & ad eā p ſe ptinet. Et intendit p corruptionem libidinoſam agitationē membrorū genitalium ad opus venereum. Et probat hoc quadrupliciter.

Conclu.

¶ Primo, illud, ſine quo nō cōſiſtit uirginitas, p ſe ptinet ad rōnē uirginitatis: ſed talis ītegritas eſt huiuſmodi ergo. Maior pbatur: quia ſi aliqd ſpectat per accidens uū ad uirginitatē, illo poſito, uel remoto nihil minu conſiſteret uirginitas. Secundo, illud qd eſt p ſe obiectū uolitionis, q̃ eſt eſſentialiter virginitas, per ſe pertinet ad uirginitatē: ſed talis integritas eſt huiuſmodi. ergo. Tertio, Quicquid eſt de diffinitione uirginitatis, per ſe ptines ad virginitatē: ſed talis integritas eſt hmōi. ergo. Quarto, Illa integritas eſt de rōne virginitatis, ſecundū quam feruntur iudicia humana de virginitate: ſed ex integritate ſignaculorū naturaliū fiunt iudicia de uirgine. ergo &c.

¶ Tertiū eſt, Immunitas à delectatione in ſeminis reſolutione eſt de rōne uirginitatis tanq̃ materia. Cōtra, Poſito propoſito integritatis oppoſitę corruptioni libidinoſæ, & ipſa ītegritate, ponit̄ uirginitas: altero aūt eorum remoto, remouetur uirginitas. ergo immunitas a delectatione ſeminis non eſt de ratiōe uirginitatis. Antecedens probat̄, qa ſi per poſſibile uel impoſſibile puella habens dictam integritatem. & illius propoſitum, quantumcunque haberet delectationem uoluntariè in reſolutione ſeminis, manet uirginitas. Secundo, Pono duas puellas, quarum una eſt paſſa non procuratam reſolutionem ſeminis cum delectatione in ſomno, & in uigilia, cum meminit eius: altera nihil cogitans de delectatione, ſed pecunia ſubducta conſentit uiro, ſed nec delectationem ſentit, nec ſeminat, & poſtea proponit interdum non conſentire delectationi venereæ. Tunc ſic, Prima eſt virgo, & ſecunda non. ergo propoſitum integritatis dictæ, & non propoſitum immunitatis a delectatione, eſt Virginitas.

Porrecta per totū.

732.

4. diſt. 33. q. 3. art. 1. & diſ. 34. q. 1. art. 5. ad 4. & d. 49. q. 5. arti. 3. qō. 1. cor. & ad 4.

Et quolibet 5. art. 24. ad 2. & quol. 6 ar. 18. cor.

* Id habet Aug. li. de virginitate. c. 13. in princ. t. 6.

Tertio, ſequeretur quòd virgo conſentiens viro, & ſeminans, propter vim tamen doloris non delectata, eſſet virgo ſecũdùm corpus. Probatur ſequela, quia in ea non eſſet illa delectatio, quam ponit Thomas.

¶ Deinde ex doctrina authoris infero, inquit Martinus, quinq; corrolaria. Primum, Mulier non conſentiens violento corruptori eſt uerè uirgo

*Li.1.c.18 tom.5. ¶ Secundũ eſt, Mulier cognoſcẽs q cum de d.e cogitationẽ habet circa ũenerea, de nocte patitur in ſomno pollutionem circa eadem delectabilia, ſi ex propoſito habeat huiuſmodi cogitationem cum nocturna ſequela ii dicta, pdit uirginitatẽ: qa delectatio ſeminis ex mẽ-

*Li. 1.ca. 18. circa med. to. 5 tis ꝓpoſito procedit.

¶ Tertiũ eſt, q ſcientes ſe impotentes ad ſeminis reſolutionẽ, ut de perfecte ſciaticis dicit Ariſt. in problematibus ſuis, quãtumcumq; concuberẽt, & ſi ãgerẽtur clauſtra pudoris &c. ſemper eſſent uirgines: quia nec in actu, nec in propoſito ſeminis reſolutionẽ habeant.

¶ Quartũ eſt, q naturaliter ꝓt eſſe, q uirgo pariat. Probatur de puella uiolenter corrupta, & grauida.

¶ Quintũ eſt, q ſi ſint duæ puellæ uirgines, quarum una commiſceatur uiro per menſem ſine ſeminis effuſione: altera uerò conſentiat in commiſtio-

*Cap.13. in princ. tom.6. nem, & per menſem, ſed impedita non cõmiſceretur, ſequeretur q prima eſſet ita immunis à corruptione oppoſita uirginitati, ſicut ſecunda.

¶ Ad euidentiam horum ſcito primo, quòd uirginitas ſumitur dupliciter, ſ. naturaliter, uel moraliter. Et rurſus moraliter ſumitur dupliciter, ſcilicet pro quodam caſtitatis ſtatu, & prout eſt ſpecialis uirtus à caſtitate diſtincta. Virginitas naturalis conſiſtit in naturali integritate membrorum. Secundum cõmunem n. uſum loquendi, illas appellamus uirgines, quę integritatem carnis, quam a natura habent, ſeruant: & ad hoc inſpiciuntur quãdoque mulieres ſi ſint uirgines. Virginitas, ut eſt ſtatus caſtitatis, requirit duas conditiones. Primò, quòd perſona non ſit uoluntariè polluta. Secundo, q ſit in propoſito ſic ſe ſeruandi, niſi matrimonio iungatur: & hoc modo puellæ nubiles caſtæ dicuntur uirgines. Virginitas prout eſt ſpecialis uirtus, addit ſupra uirginitatis ſtatũ ꝑpetuitatẽ uoto firmatã, ut patebit: & hoc modo author tractat de uirginitate hoc in loco. Scito deinde, q noua hæc opinio, quam Martinus introducere nititur de uirginitatis materia, ſcilicet quòd eſt integritas oppoſita corruptioni per libidinoſum actum, irrationabilis eſt, & procul à piis, & pudicis auribus abiicienda: quod monſtratur & oſtenſiuè, & ducendo ad inconueniens. Oſtenſiuè quidem, quia libidinoſus ille actus, quem etiam turpe eſt dicere, per ſe ordinatur ad ſeminis delectationẽ. Quod manifeſtè patet ex hoc, q uterq; ſexus ab huiuſmodi actibus ceſſat, cum ad reſolutionem ſeminis peruẽtum eſt: & numquàm naturali ordine ceſſat, quouſque ad hoc perueniat. Quia ergo intemperantia eſt circa delectabile ſecundum tactum, & omnes eius ſpecies ſunt circa aliquod delectabile præcipuum ſecundùm tactum, conſequens eſt ut uirginitas ſit circa præcipuum delectabile ſecundùm tactum inter ea, quæ ad ipſam ſpectant: ſed præcipua delectatio non eſt in iſtis libidinoſis actibus, ſed in ipſa ſeminis reſolutione. ergo talis delectatio eſt propria materia uirginitatis. Et confirmatur, quia

F ubi vnũ pp alterum, ibi vnũ tm: ſed actus libidinoſus eſt, et fit & naturaliter pp ſeminis reſolutionẽ, & illa delectatio propter iſtã delectationẽ. ergo ſola delectatio in ſeminis reſolutione eſt materia virginitatis. Et confirmatur rurſus ab oppoſitis: quia cætera vitia luxuriæ ſecundum perfectam ſuæ ſpeciei rationẽ conſtituuntur ex aliqua reſolutione ſeminis, ut patet de fornicatione, adulterio, inceſtu, mollitie, ſodomia &c. ergo ſtuprũ cõſiſtit etiã in aliqua inordinata ſeminis emiſſione, ac per hoc uirginitas oppoſitã

* Ca.8. in in fi.to.6

conſiſtit in abſtinentia ab huiuſmodi delectatione. Ducit autẽ ad inconueniens maximum hæc nouitas: qm ſecundùm hoc iã mulier, quàm uir uoluntariè in moroſis delectationibus inhoneſtatis manentes, & aduertenter nolẽtes indè ſequi pollutiones, quæ ſic diſpoſitis communiter adueniunt, tũc poſt mille pollutiones uoluntarias, ſine exteriori tamen procuratione, eſſent uirgines mora-

*In lib. de uirgin. in 2.fo. a pri̅ 1.li b.to 2

liter: qua integritatẽ oppoſitam libidini ſę corruptioni omnino ſeruare uolunt. Hoc autem non ſolùm uiri docti, ſed ipſæ mulieres uirgines nõ admittunt: & quo modo poteſt ſuſtineri, ut illuſtrior portio gregis Chriſti uirginitas compatiatur ſecũ, quæ communis caſtitas non compatitur? Communis ſiquidẽ animi conceptio omnium Chriſtianorum eſſe uidetur, quòd uirginitas ſanctior eſt caſtitate. Quo autem pacto ſanctior, ſi ſecum compatitur tot peccata mortalia, carnalia, naturalia, confirmata, quæ caſtitas conſtat, quòd non compatitur ſecum? Et benè nota, quòd hoc inconueniens non eſt inconueniens ex aliquo caſu per accidens in infirmitate, ſed ſtando infra naturalem communemque curſum rerum, frequenter iſtud inconueniens accideret. Sequendo ergo patrum ueſtigia, ad obiecta reſpondendum eſt.

¶ Ad duas obiectiones in primo dubio iam patet reſponſio ex dictis, ſcilicet, quòd de ratione uirginitatis, ut eſt ſtatus caſtitatis, non eſt perpetuitatis propoſitum: & ſecundum talem caſtitatis ſtatum uirgo uoluntariè nubit, & diſtinguitur ſtatus uirginalis à coniugato, & uiduali. Sed author loquitur, ut eſt ſpecialis uirtus ipſa uirginitas à caſtitate diſtincta ſecundùm ſpeciẽ.

K Nec ſomniauit author, aut ex ſe poſuit perpetuitatem de ratione uirginitatis, ſed, ut in litera patet, ex Aug. hoc accepit.

¶ Ad obiecta in ſecundo dubio dicitur ordinatè. Et ad primũ, quòd maior eſt falſa, quoniam ſubiectum non eſt ſine propria paſſione, & tamen propria paſſio non eſt de ratione ſubiecti. Et probatio eius aſſumit falſum, ſcilicet, quòd eſt ſine eo, quod per accidens ſe habet, nihilominus remanet res, ut patet in inſtãtia data. Paſſio enim per accidens, hoc eſt, extra eſſentiã, eſt ſubiecto: & tamen ſine illa non eſt, ſaltem naturaliter, ſubiectum. Apparet autem manifeſtè error in iſta maiore, & probatione: quia plus exigitur ad eſſe ratione alicuius, quàm inſeparabiliter ſibi connexum eſſe. Non adulterari namque neceſſario annexum eſt uirginitati, ita quòd ſine hoc non conſiſtit uirginitas: & tamen nõ adulterari non eſt de ratione uirginitatis. Vndè ad minorẽ dicitur, q dato q ſine tali integritate non ſaluaretur uirginitatis, ex hoc non habetur, q ſit de ratione uirginitatis, ſed q radix huiuſmodi integritatis, ut ſit de ratione eius, ſicut radix

¶2 Præt. Virginitas pudicitiam quandam importat: ſed Auguſ. dicit in 1. de ciuitate Dei,* quòd [b]pudicitia conſiſtit in anima. ergo uirginitas non conſiſtit in carnis incorruptione.

¶3 Præt. Carnis integritas vr̃[b] cõſiſtere in ſignaculo uirginalis pudoris: ſed qñq; abſq; uirgi- G nitatis ꝑiudicio frangit illud ſignaculũ. dicit n. Aug. in 1. de ciuit. Dei,* q illa mẽbra poſſunt diuerſis caſibus uulnerata uim ꝑpeti, & medici qñq; ſaluti opitulãtes hoc ibi faciũt, qđ horret aſpectus: obſtetrix ẽt uirginis cuiuſdã integritatem manu uelut explorãs, dũ inſpicit, perdidit. & ſubdit: Nõ opinor quẽquã tã ſtultè ſapere, ut huic periſſe aliqd exiſtimet etiã de ipſius corporis ſanctitate, q̃uis membri illius integritate iã perdita. ergo uirginitas non conſiſtit in carnis incorruptione.

¶4 Prę. Corruptio carnis maximè i ſeminis[h] reſolutione cõſiſtit, q̃ pt fieri ſine cõcubitu uel in dormiẽdo, uel etiã uigilãdo: ſed ſine cõcubitu nõ ur̃ ꝑdi uirginitas. dicit n. Aug. in lib. de uirginit.* q uirginalis integritas, I & per piã continentiã ab omni cõcubitu immunitas, angelica portio ẽ. ergo uirginitas nõ cõſiſtit in carnis incorruptione.

Sed contra eſt, qđ Aug. in eodẽ lib. dicit,* q uirginitas eſt cõtinentia, qua integritas carnis ipſi creatori aĩæ & carnis uouetur, cõſecratur, ſeruatur.

Respon. Dicendũ, q nomen uirginitatis à uirore ſumptũ ur̃: & ſicut illud dr̃ uirẽs, & in ſuo uirore ꝯſiſtere, qđ nõ eſt ex ſuperabũdantia caloris aduſtionẽ expertũ: ita etiã uirginitas hoc importat, q perſona, cui ineſt, immunis ſit à cõcupiſcentiæ aduſtione, q̃ eſſe ur̃ in conſumatione maximæ delectationis corporalis, qualis eſt uenereorũ delectatio. Vñ Amb.* di- H cit in libro de uirginitate, q caſtitas uirginalis eſt expers cõtagionis integritas. In delectatione aũt uenereorũ tria eſt cõſiderare. Vnũ qdẽ, qđ eſt ex parte corporis, ſ. uiolatio ſignaculi uirginalis. Aliud aũt eſt, in quo coniungitur id qđ eſt aĩæ, cum eo quod eſt corporis, ſ. ipſa reſolutio ſeminis delectationem ſenſibilem cauſans. Tertium

aūt eſt ſolùm ex parte aiæ, ſ. ꝓpoſitū perueniendi ad talē delectationē. In quibus tribus id, qđ primò poſitū eſt, ꝑ accidens ſe habet ad moralē actum, q non cōſideratʳ per ſe, niſi ſm ea quæ ſunt animæ. Secūdū verò materialiter ſe habet ad actū moralē: nã ſenſibiles paſſiones ſunt materia moraliū actuū. Tertium uerò ſe hēt formaliter, & cōpletiuè, qa rō moralium in eo qđ eſt rōnis cōpletʳ. Quia ergo virginitas dr̄ ꝑ remotionē ꝑdictæ corruptionis, cōſequēs eſt ꝙ* integritas mēbri corporalis per accidens ſe habeat ad virginitatē. Ipſa autē immunitas à delectatione, q̄ cōſiſtit in ſeminis reſolutione, ſe hēt materialiter. Ipſū aūt ꝓpoſitū ꝑpetuò abſtinēdi à tali delectōe, ſe hēt formaliter, & cōpletiuè in virginitate.*

Ad I. ergo dicendum, ꝙ illa diffinitio Aug. tangit quidem in recto id, qđ eſt formale in virginitate: nam per meditationē intelligitur propoſitū rōnis. Qđ autē addit, ꝑpetua, non ſic intelligitʳ, ꝙ oporteat uirginē ſemꝑ actu talē meditationē habere, ſed qa hoc debet in propoſito gerere, ut ꝑpetuò in hoc pſeueret. Id verò qđ eſt materiale, tagitur in obliquo, cū dr̄, incorruptionis i carne corruptibili, qđ additur ad oſtendendā uirginitatis difficultatem. Nam ſi caro corrumpi non poſſet, non eſſet difficile perpetuã incorruptionis meditationem habere.

Ad II. dicendū, ꝙ pudicitia eſt quidem eſſentialiter in aīa, materialiter autem in carne, & ſimiliter uirginitas. Vndè Aug. dicit in lib. de virginitate,* ꝙ licèt uirginitas in carne, ſeruetʳ, ac per hoc corporalis ſit, tamē ſpiritualis eſt, quã fouet, & ſeruat continentia pietatis.

Ad III. dicēdū, ꝙ ſicut dictū eſt,* integritas corporalis mēbri per accidēs ſe habet ad virginitatē, inquātum ſ. per hoc, ꝙ ex propoſito uolūtatis abſtinet quis à delectatione uenerea, remanet integritas in mēbro corporeo. Vndè ſi contingat, ꝙ ꝑ alium modum aliquo caſu mēbri integritas corrūpatur, non magis pręiudicat uirginitati, q̄ ſi corrumpatur manus, aut pes.

Ad IIII. dicendū, ꝙ delectatio, q̄ eſt ex ſeminis reſolutione, dupliciter pōt cōtingere. Vno modo, ut procedat ex mentis ꝓpoſito: & ſic tollit virginitatē, ſiuè fiat ꝑ concubitū, ſiuè abſq; concubitu. Facit autē mētionē Auguſt.* de concubitu, quia hmōi reſolutio cōiter, & naturaliter ex concubitu cauſatur. Alio modo, pōt prouenire ꝑter propoſitum mētis uel in dormiēdo, vel per uiolentiã illatã, cui mēs nō cōſentit, q̄uis caro delectationem experiatur: uel ēt ex infirmitate naturæ, ut patet in his, q fluxum ſeminis patiuntur: & ſic non perdit uirginitas, quia talis pollutio non accidit ꝑ impudicitiam, quã uirginitas excludit.

eius, quod eſt non adulterari, & ſimiliter radix eius, quod eſt non libidinosè corrumpi, ſ. non ſeminare uoluntariè, eſt de ratione uirginitatis, & non ipſa integritas oppoſita, niſi ut via ad immunitatem ſeminariæ delectationis.

¶Ad ſecūdum dicitur, ꝙ hmōi integritas, ſecluſa pollutione, nō eſt per ſe obiectū propoſiti virginalis, ſed cadit ſub ꝓpoſito virginali, ut uia ad immunitatē à pollutione ſeminis. Et ꝑ hoc patet reſpōſio ad tertium: qm̄ integritas hmōi non niſi ratione immunitatis à pollutione, ſeu ordinis ad illã in rōne uirginitatis clauditur, ſi aliqua talis diffinitio inueniretur.

¶Ad quartū iam patet, ꝙ æquiuocat de virginitate: qm̄ apparent uirginitatis naturalis, non moralis, ut declaratum eſt.

Concl. ¶Ad obiecta in tertio dubio reſpondetʳ. Et primò, negatur antecedens: qm̄ poſita tali integritate, & illius propoſito, non ponitʳ virginitas, ut patet, q̄ ſtat cum hoc ꝙ nullꝰ perdat caſtitatem cōſumatè uoluntaria pollutione procurata per ſolas moroſas delectationes. Vndè patet, quòd probatio petit principium.

¶Ad ſecundum verò dr̄, ꝙ in caſu illo, prima ideò diceretʳ uirgo, quia nunq̄ habuit uolūtariam pollutionē. Approbatio enim poſt factum non reddit ꝑteritam uoluntariam, ſed uſ æquiualere deſiderio, ſeu uolūtati pollutionis, quæ uirginitatem mentalem ſolã tollit. Secūda autē eſt per accidēs ex parte corporis, ſeu materiæ virgo, ſicut per accidēs non ſeminauit in actu cōcubitus. Ea autē quę ſunt ꝑ accidens, non debent inducere mentē doctorum ad mutãdas virtutū diffinitiones, quæ attenduntur penès id quod eſt ut in pluribus, & per ſe. Idem eſt enim iudicium de iſta, & quacumq; alia, quæ incæpit perdere uirginitatem, & per accidens non eſt perdita conſumatè.

¶Ad tertium negatur ſequela. Mulier enim conſentiens ſtupro, & ſeminans, omnino perdit uirginitatem. Et ad probationem, quia præ dolore non ſentit delectationem, reſpondetur, ꝙ huiuſmodi non ſentire eſt per accidens. Sat eſt enim ad uiolationem uirginitatis, quòd delectatio in reſolutione ſeminis adſit, licet non ſentiatur: quia etiam ſi aliqua eſſet mulier, quæ non ſentiret in huiuſmodi reſolutione delectationem aliquam, nil obſtaret: quoniam ſat eſt, quòd reſolutio ſit ſecundùm ſuam naturam delectabilis, & ita de facto eſt, ut in pluribus. Naturalia ſiquidem, & moralia iudicantur ſecundùm ea, quę ut in pluribus apta nata ſunt inueniri.

¶Ad obiecta in corollariis conceditur primum corollarium.

¶Ad ſecundum verò dicitur, ꝙ magni refert inter habere pollutionem in ſomno eo propoſito, & habere ex propoſito cogitationem, quæ nō latuit futura in ſomno cauſa pollutionis: & ſic arguens quaſi ſynonimis iſtis utitur. In primo enim, propoſito obiectum eſt ipſa pollutio: in ſecundo autē eſt cogitatio. Primū nō poteſt eſſe licitum: ſecundum poteſt etiam cum merito eſſe, ſi ſ. cogitatio eſt neceſſaria, nec ſequens pollutio præcognita eſſet peccatum. negatur ergo ſecundum corollarium, ut iacet.

¶Ad tertium autē dr̄, ꝙ ſcientes ſe omnino impotentes, & coeuntes, per accidēs tñ, remanent, ut dictū eſt, quo ad aliquid virgines, quia ſcilicet deeſt eis materia ſtupri. Vndè per ſe & formaliter loquēdo, iſti & ſupradicta mulier, quæ poſita eſt nō ſeminare, non ſunt uirgines, ſed materialiter & ꝑ accidens ex parte materiæ remanent uirgines. Sicut per oppoſitum, pauperes excellēti prædicti animo, ſūt formaliter magnifici, remanent tamen materialiter non magnifici propter defectum materiæ.

*Ca. 8. per rū à prin. tom. 6.

*In corp. ar.

¶Ad quartum dr̄, ꝙ iſta ꝓpōſitio eſt naturaliter vera, Virgo moraliter parit. non autē iſta. Virgo naturaliter parit. Nec hoc ē admiratione dignū, niſi in uerbo: qm̄ uirgo moraliter pōt eſſe naturaliter corrupta, & grauida, ut potè uiolēter oppreſſa.

Pollutio qñ tollat uirginitatem.

*Loco citato in arg.

¶Ad quintum negatʳ ſequela, qm̄ prima non niſi per accidens ex parte materiæ immunis eſt à materia ſtupri. Quãtum. n. in ſe eſt, dedit operã corporaliter naturalē ad huiuſmodi materiã, quod non fecit ſecūda, quæ ſolum ſecundùm mentem corrupta eſt.

¶Aduertendum quoque inter hæc eſt, ꝙ licèt cōiter ante annos pubertatis utroq; ſexus impotens ſit ad generandū: quandocumq; tamen perſonam aliquam contingit uolūtariè ſeminare, perditur virginitas. Et quoniam ſexus fœmineus inuenitur ſeminare, ſi prouocatus ad hoc fuerit nō ſolùm parum ante pubertatē, ſed in ſexto ætatis anno, & ſupra, ut ipſæ mulieres ex parte teſtantur, ita ꝙ quantum ex auditis conijcio, non eſt hoc per accidēs, ſed puto poſſe fieri uniuerſale, & ut in pluribus ineſt eis potentia hæc: ideo longè citius poſſunt mulieres irreparabiliter uirginitatem perdere, q̄ uiri. Quantūcunq; autem infra tēpus, quo impotens quis eſt naturaliter ad ſeminādum, operam det venereis citra ſeminationem, & uirginitatem perdat mentalem, non perdit ita uirginitatem, quin per pœnitentiam reparetur. Differt ſiquidem puer à uiro per infirmitatem impotēte, ꝙ puer eſt per ſe impotēs, uir autem infirmus eſt per accidēs impotens. Et propterea puero per ſe deeſt materia ſtupri, uiro autem per accidens: ac per hoc puer remanet uirgo per ſe ex parte materiæ, ſeu corporis: uir autem remanet ex parte corporis per accidens uirgo. Et propterea non eſt dubium, quin pueris uirginitas ſit reparabilis per pœnitentiam. Sed an ſit etiam reparabilis ſic perdita infirmi uiri uirginitas, non facilè dixerim. Tranſitus forte id quod eſt per accidens, ad id quod eſt per ſe.

Porrella per totum.

733

Inf. art. 3. & 4. cor. Et 4. d. 33 q. 3. ar. 2. ad 2. Et 5. cõ. c. 136. Et Mal. q. 15. art. 2. ad 13. Et virt. q. 1. ar. 13. ad 6. Et 2. Eth. lect. 1. fi.

SVPER QV. CLII. ARTIC. II.

IN art. 2. eiuſdem quæſtionis in reſpõſione ad primum Martinus, vbi ſupra, occurrit dicens, Nec mihi placet opinio Thomæ dicentis, q lex iſta tantum obligat multitudiné, qa credo q pro aliquo tempore ſatis longo obligauit vnumquéque de multitudine ad multiplicationé generis humani.

¶ Ad hoc di, q cum de vinculo præcepti alicuius eſt ſermo, oportet q iudicium feratur ſecũdum id, quod per ſe reſpicit tale præceptum. Inter hæc autem duo naturalia præcepta, ſcilicet, de alimento ſumendo, & de prole procreanda, manifeſtè hæc eſt differentia, q primum per ſe reſpicit ſingulos homines: ſecundum autem multitudinem. An aũt per accidens pp penuriam hominum in aliquo tempore præceptum hoc obliget ſingulos, qa per accidens eſt, naturã præcepti non variat. Et propterea etiã ſi verum eſſet, q aliquo tẽpore ſinguli tenerentur, adhuc reſpõſio, & dec ſio authoris in ſua ſoliditate p ſtat, formaliter, & per ſe loquendo.

Lib. 2. c. 2. a medio: & lib. 3. c. 11. to. 5.

*Ca. 3. nõ multum procul a fine, to. 5.

ARTICVLVS II.

Vtrum virginitas ſit illicita.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr q virginitas ſit illicita. Omne. n. quod contrariatᵘʳ præcepto legis naturæ, eſt illicitũ: ſed ſicut p̃ceptum legis naturæ ad cõſeruationẽ indiuidui eſt, qđ tangitur Gen. 2. De omni ligno quod eſt in paradiſo comede, ita ẽt p̃ceptum legis naturæ eſt ad cõſeruationẽ ſpeciei, qđ ponit Gen. 1. Creſcite, & multiplicamini, & replete terrã. ergo ſicut peccaret, qui abſtineret ab omni cibo, vtpote faciẽs contra bonum indiuidui: ita ẽt peccat, qui omnino abſtinet ab actu generationis utpote faciens contra bonum ſpeciei. C

¶ 2 Præt. Oẽ illud, quod recedit à medio virtutis vr eſſe vitioſum: ſed virginitas recedit a medio virtutis ab oĩbus delectationibᵘ venereis abſtinẽs. dicit enim Phil. in 2. Eth. q q oĩ uoluptate potiť, neq; ab vna recedit, intemperatus eſt: q aũt oẽs fugit, agreſtis eſt, & inſenſibilis. ergo virginitas ẽ aliqd vitioſũ. H

¶ 3 Præt. Pœna nõ dẽtur niſi uitio: ſed apud antiquos puniebaturᵃ ſm leges illi, q ſp cælibem vitã ducebant, ut Maximus Valerius dicit. Vñ & Plato ſecũdũ Aug.ᵃ in lib. de vera religione, ſacrificaſſe dicitur, vt perpetuæ eius continentia tamquam peccatum aboleretur. ergo virginitas eſt peccatum. I

SED CONTRA eſt, q nullũ pc̃m rectè cadit ſub cõſilio: ſed virginitas rectè cadit ſub cõſilio. dr̃. n. 1. ad Cor. 7. De virginibus autem præceptum Domini non habeo, conſilium autem do. ergo virginitas non eſt aliquid illicitum.

RESP. dicendum, q in humanis actibus illud eſt vitioſum, qđ eſt p̃ter rectã rõnẽ. Hẽt aũt hoc rectaᵈ rõ, vt his, q ſunt ad finẽ, utatur aliquis ſm eã mẽſurã, q cõgruit fini. Eſt aũt triplex hominis bonũ, ut dr̃ in 1. Eth. Vnum qdẽ, qđ conſiſtit in exterioribus rebus, puta, diuitijs. Aliud aũt, quod cõſiſtit in bonis corporis. Tertium autem, quod conſiſtit in bonis aĩæ, inter quæ etiam bona contẽplatiuæ uitæ ſunt potiora bonis uitæ actiuæ, ut Phil. probat in 10. Eth. & Dominus dicit Luc. 10. Maria optimã partẽ elegit: quorum bonorum exteriora quidem ordinantur ad ea, quę ſunt corporis: ea uero, q ſunt corporis ad ea, quæ animæ: & ulterius ea, quæ ſunt uitæ actiuæ ad ea, q ſunt uitæ contẽplatiuæ. Pertinet igitur ad rectitudinem rõnis, ut aliquis vtatur exterioribus bonis ſm eam menſurã, quæ competit corpori, & ſimiliter de alijs. Vñ ſi quis abſtineat ab aliquibus poſſidendis, q alias eſſet bonum poſſidere, ut conſulat ſaluti corporali, uel etiam cõtemplationi ueritatis, nõ eſſet hoc uitioſum, ſed ſm rationem rectam. Et ſimiliter ſi quis abſtinet a delectationibus corporalibus, ut liberius uacet contẽplationi ueritatis, pertinet hoc ad rectitudinem rõnis. Ad hoc autem pia uirginitas ab oĩ delectatione venerea abſtinet, ut liberiᵉ diuinæ contemplationi uacet. Dicit enim Apo. 1. ad Corin. 7. Mulier innupta, & uirgo cogitat quæ Domini ſunt, ut ſit ſancta & corpore, & ſpiritu. Quæ autem nupta eſt, cogitat quæ mundi ſunt, & quõ placeat uiro. Vnde relinquitur, q uirginitas non eſt aliquid uitioſum, ſed potius laudabile.

D. 1185.

Lib. 1. c. 4. in fin. t. 5.

Li. 10. c. 7. tom. 5.

F

Conclu.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q præceptum habet rationem debiti, ut ſupra dictum eſt.ᵃ Dupliciter autem aliquid eſt debitum Vno modo, ut impleat ab uno: & hoc debitum ſine peccato præteriri nõ poteſt. Aliud aũt eſt debitum implendum à multitudine: & ad tale debitum implendum non tenet quilibet de multitudine. Multa enim ſunt multitudini neceſſaria, ad quæ implenda unus nõ ſufficit: ſed implẽt à multitudine, dum unus hoc, alius illud facit. Præceptũ igitur legis naturæ homini datum de comeſtione, neceſſe eſt q ab vnoquoque impleatur: aliter enim indiuiduum conſeruari non poſſet. Sed præceptum datum de generatione reſpicit totã multitudinẽ hominum, cui neceſſariũ eſt non ſolũ q multiplicetur corporaliter, ſed ẽt q ſpiritualiter proficiat: & iõ ſufficienter prouidetur humanę multitudini, ſi quidam carnali generationi operam dent, quidam uerò ab hac abſtinentes contemplationi diuinorũ uacent ad totius humani generis pulchritudinẽ, & ſalutẽ. Sicut ẽt in exercitu qdã caſtra cuſtodiũt, quidam ſigna deferunt, quidam gladijs decertant: q tñ omnia debita ſunt multitudini, ſed p unũ impleri non poſſunt.

* q. 122. ar. 1.

Mira doctrina de præceptis, contra impetentes virginitatem.

AD II. dicendũ, q ille qui abſtinet ab omnibus delectationibus p̃ter rõnẽ rectam, quaſi delectationes ſm ſe abhorrens, eſt inſenſibilis, ſicut agreſtis: Virgo aũt nõ abſtinet ab oĩ delectatione, ſed ſolum a delectatione uenerea: & ab hac abſtinet ſm rõnem rectam, ut dictũ eſt.* Medium autẽ uirtutis non ſm quantitatẽ, ſed ſm rationem rectam determinatur, ut dicitur in 2. Ethic.* Vnde de magnanimo dicitur in 4. Eth.† quod eſt magnitudine extremus, eo autem quòd ut oportet, medius.

*In corp. ar.

*Li. 2. c. 6 tom. 5.

†Li. 4. c. 3. tom. 5.

ADIII dicendũ, q legesᵈ feruntur ſecundũ ea, quæ ut in pluribus accidunt. Hoc autem ratũ erat apud antiquos, ut aliquis amore ueritatis contemplandæ ab omni delectatione uenerea abſtineret, quod ſolus Plato legitur feciſſe. Vnde non ſacrificauit quaſi hoc peccatum reputaret, ſed peruerſę opinioni ciuium cedens, ut ibidem Aug.* dicit. K

D. 912.

*Loco citato in arg.

Porrella per totum.

734

Inf. q. 155 art. 1. cor. & ad 5 E. 4. diſ. 33. q. 3. ar. 2. & diſ. 49. q. 5. ar. 3. q. 1. corin. Et 2. Eth. le. 2. fin.

ARTICVLVS III.

Vtrum virginitas ſit virtus.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd Virginitas non ſit uirtus. Nulla. n. uirtᵘˢ ᵇ ineſt nobis a natura, ut Phi-

SVPER QV. CLII. ARTIC. III.

IN art. 3. eiuſdem q. 152 dubia multa occurſunt Primũ, ex Buridano apud Martinum

Martinum, q virginitas nõ ſit uirtus, quia uirtus ſemper, & in quolibet eſt uirtus: ſed uirginitas nõ in quolibet ſemper eſt uirtus, ſed quandoq; eſt uitiũ, ut patet in multis caſibus. ergo &c.
¶ Ad hoc breuiter dr, q de uirtutibus, & vitiis nõ eſt iudicandũ ſecundùm ea quæ ſunt per accidẽs, ſed ſecundùm id qđ eſt per ſe. Cõſtat aũt q uirginitas moraliter ſumpta, ut ſ. importat ppoſitum perpetuæ incorruptionis pp Deũ, eſt bona moraliter, & ſemper eſt in quolibet, cũ importet ordinẽ rectiſſimæ rõnis, quo inferiora ſuperioribus bonis ſubiiciũtur, & maxima minoribus præferũtur. Perinde aũt eſt dicere q uirginitas nõ eſt uirtus qa in aliquo caſu peccaret virgo, ac ſi diceretur, q religio non eſt uirtus, qa in aliquo caſu uacãs religioni peccaret, impediẽdo aliud neceſſariũ bonũ. Dicito ergo, q aliud eſt dicere. A. eſt uirtus, ſiuè act9 uirtuoſus ſimpliciter, & in quolibet, & ſemp: & aliud eſt dicere. A. ſemp & in omni caſu uirtuosè poteſt exerceri. In primo. n. dicto cõſideratur habitus, & actus, ſecundũ ſuã rõnem. In ſecundo aũt conſiderãtur circũſtantiæ, & accidẽtia circa executionẽ actus. Cõſtat autẽ q multarũ uirtutum actus poſſunt ſic impediri aliqñ ab executione, ita q licet abſolutè ſint uirtuoſi, ſi tñ tunc fierent, eſſent uitioſi, ut ſi quis celebraret, quando infirmus illius eget uiſitatione, & ſi quis redderet gladium furioſo. Errant igitur fortè aliqui in hac re non aduertentes qđ uirginitas ut eſt nomen moralis habitus, aut actus importet, propoſitum ſcilicet perpetuę integritatis propter Deum, ut hic in reſponſione ad ſecundum in litera exprimitur. In hac enim ratione manifeſtè apparet rectiſſimus rationis ordo ſecundùm ſe, & abſolutè.

* In prin. lib. 10. ſ.

* Ad Euſtochium de cuſtodia uirginitatis in fol. a pric. tom. 1.

* Li. 1. de uirginib. nõ multũ longe a prin. to. 1

losophus dicit in 2. Ethic.* ſed virginitas ineſt nobis à natura, quilibet. n. mox natus virgo eſt. ergo virginitas non eſt uirtus.

¶ 2 Præ. Quicũq; hẽt unã uirtutẽ, [b] habet oẽs, ut ſupra habitũ eſt: ſed aliqui hñt alias uirtutes, qui nõ habẽt uirginitatẽ, alioquin cũ ſine uirtute nullus ad regnũ cælorũ perueniat, nullus ſine uirginitate ad ipſum poſſet peruenire, quod eſſet matrimonium damnare. ergo virginitas non eſt uirtus.

¶ 3 Præt. Oĩs [h] uirtus reſtituitur p pænitentiã: ſed uirginitas nõ reparatur per pænitentiã. undè Hieron.* dicit. Cũ cætera Deus poſſit, nõ põt uirginitatẽ poſt ruinam reparare. ergo uidetur q uirginitas non ſit uirtus.

¶ 4 Præ. Nulla [h] uirtus pditur ſine peccato: ſed uirginitas pdit ſine peccato, ſ. p matrimoniũ. ergo uirginitas non eſt uirtus.

¶ 5 Prę. Virginitas cõdiuidit [h] uiduitati, & pudicitiæ coniugali: ſed neutrũ illorũ ponit uirtus. ergo uirginitas non eſt uirtus.

Sed contra eſt, qđ* Amb. dicit in lib. de uirginitate. Inuitat uirginitatis amor, ut aliquid de uirginitate dicamus, ne ueluti tranſitu quodã perſtricta uideatur, quæ principalis eſt uirtus.

Resp. Dicendũ, q ſicut ſupra dictũ eſt,* in uirginitate eſt ſicut formale & cõpletiuũ, ppoſitũ ppetuò abſtinẽdi à delectatione uenerea. Qđ qdẽ ppoſitũ laudabile redditur ex fine, in quantũ ſ. hoc fit ad uacandũ rebus diuinis. Materiale autem in uirginitate eſt integritas carnis abſq; oĩ experimento uenereæ delectationis. Manifeſtũ eſt aũt q ubi eſt ſpecialis materia boni habens ſpecialẽ excellentiã, ibi inuenitur ſpecialis rõ uirtutis: ſicut patet in magnificẽtia, quę eſt circa magnos ſumptus, & ex hoc eſt ſpecialis uirtus à liberalitate diſtincta, quę cõiter ſe habet circa oẽm pecuniarũ uſum. Hoc aũt qđ eſt conſeruare ſe immunẽ ab experimento uenereæ delectationis, hẽt quandã excellentiã laudis ſupra hoc, qđ eſt cõſeruare ſe immunẽ ab inordinatione uenereæ uoluptatis: & ideò [m] uirginitas [d] eſt qdã ſpecialis uirtus, habens ſe ad caſtitatẽ, ſicut magnificentia ad liberalitatem.*

¶ Secundum ex Ricardo in 33. diſtin. 4. quòd uirginitas non eſt uirtus diſtincta à caſtitate, ſicut magnificẽtia à liberalitate: quia materia uirginitatis, & materia caſtitatis ſe habent ut magis & minus, & nõ ſicut alterius & alterius rationis, ſicut materia magnificentiæ & liberalitatis. ergo. Et propterea cum dicitur in litera, Vbi eſt ſpecialis materia boni habens ſpecialem excellẽtiã, oportet addere, aut ſubintelligere, alterius rõnis. Et ſic minor eſt falſa. non ualet ergo ratio literæ. Et augetur quæſtio, quia ſi uirginitas eſt, ut in litera dicitur, ſequitur quòd uirginitas ſit ſubiectiuè in iraſcibili, & caſtitas in concupiſcibili, & obiectum illius ſit arduum, illius verò bonum abſolutè, ut proportionaliter ſe habebãt, ut magnificentia & liberalitas: ſed hæc patet eſſe falſa. ergo nõ ſe hẽt ad caſtitatẽ, ut magnificẽtia ad liberalitatẽ.
¶ Ad hoc dicitur, quòd uirginitas poteſt cõſiderari dupliciter. Primo, infra limites temperantiæ purè. & ſic uirginitatis materia eſt materia uirtutis, ſed non diſtinctè à caſtitate, & ſimiliter uirginitas eſt uirtus, ſed non diſtincta à caſtitate. Et ſic benè ſaluatur Ricardus, nec oppoſitũ ſenſit author: & hoc concludunt argumenta allata. Nam materia uirginitatis non eſt alterius rationis, ſicut materia magnificentiæ: nec uirginitas eſt circa arduum, cum non ſit circa actum aliquem iraſcibilis, ſed concupiſcibilis, delectationem ſcilicet ueneream. Si autem conſideretur in ordine ad diuinum obſequium, quoniam uirgo cogitat quæ Domini ſunt &c. ſic uirginitatis materia conſtituit materiam ſpecialiter bonam, & alterius rationis à materia caſtitatis:

A & ſic uirginitas ſe habet ad caſtitatẽ, ut magnificentia ad liberalitatem, nõ q ſimilitudo iſta teneat quoad oĩa, vt obiectiones quaſi ſupponunt, ſed quoad duo. ſ. q ſicut illæ differunt penès mediocre & magnũ, ita iſtæ penès excellens, & mediocre: & ſicut ibi magnũ diſtinguitur ſpecie à mediocri, ita hic excellens à mediocri. Sed quoad rõnẽ diuerſificans ſpecificẽ non aſſimilantur: quia ibi magnũ diſtinguitur ſpecie, qa ingreditur ordinẽ arduorũ: hic uerò excellens diſtinguit ſpeciẽ qa trahitur ad ordinẽ diuinorũ. Vndè patet q ſolida ſtat doctrina authoris.
¶ In rñſione ad tertiũ, dubiũ ex Martino occurrit directè contra authorẽ hic, arguente in qõ. 2. de uirginitate, probareq; nitente, q per pænitentiã nec materiale, nec formale uirginitatis reparari põt. Et primo, qa in quocunq; non põt eſſe p quãcumq; pænitent. ã propoſitũ ſeruandi integritatẽ carnis, in eo non põt per pænitentiã reparari formale uirginitatis: ſed corrupta eſt huiuſmodi. ergo. Probatur minor: quia tali non poteſt reparari integritas carnis per pęnitentiam, ut ipſe Thomas fatetur. Secundo, Virginitas, caſtitas coniugalis, & caſtitas uidualis formaliter & ſpecificè differunt, ut probabitur: ſed non niſi per hoc, quod de ratione uirginitatis eſt propoſitum ſeruandæ integritatis, & hoc propoſitum non eſt reparabile per pænitentiam. ergo. Tertio, quia propoſitum ſeruãdi integritatem carnis aut eſt materiale tantum in virginitate & hoc non: aut formale tantum, & habeo intentum: aut compoſitum ex utroq;, & hoc nõ, tùm quia corrupta credens ſe integram, ſuo errore poſſet reparare ſibi uirginitatem, intendens ſeruare integritatẽ: tùm quia materiale uirginitatis eſt integritas non obiecta uoluntati, ſed inexiſtens carni: ideò, inquit, dico quòd ſunt aliquæ uirtutes per pænitentiam irreparabiles.
¶ Ad hoc dicitur cum authore, quòd reparatio uirtutum eſt intelligenda, ſicut connexio earundem. Et propterea ſicut decrepitus poteſt eſſe fortis, & pauper magnificus, ita corrupta perſona põt eſſe uirgo quoad formale: ſed formale uirtutis aliter inuenitur coniunctum ſuæ materiæ, & aliter ſeparatum ab ea. tam cum materia uirtutis ſubeſt, per formale ſimpliciter determi-
E natur. Cum. n. adeſt pecunia magna, uirtuoſus magnificentia præditus determinat eam ad ſumptus magnos. Cum autem uirtuoſo pecunia deeſt, non pecunia abſolutè, ſed pecunia ſi adeſſet, à magnificentia determinatur: & ſimile eſt in alijs. Et ſicut ſaluatur hoc modo in paupere magnificentia formaliter, ita ſaluatur in corrupta uirginitas formaliter ex ppoſito integritatis ſeruandæ ſi adeſſet: & hoc ſufficit. Nec requiritur propoſitum ſaluandæ integritatis abſolutè ad formale uirginitatis ſeparatum à materia, ſed ad coniunctum ſuæ materiæ. Et quia huiuſmodi propoſitum patet eſſe reparabile per pænitentiã, ideò patet omnes virtutes eſſe reparabiles per pænitentiam quoad ſuum formale, cum omnes ſint connexæ. Et hoc magis cõſonat & ſacræ doctrinæ, ſecundùm quam filio prodigo data eſt ſtola prima, & philoſophiæ morali, ſecundùm quam qui una caret uirtute, nullam habet. Et per hoc patet ſolutio omnium.
¶ In eodem 3. art. in reſponſione ad quartum, dubiũ occurrit ex Martino, ubi ſupra dicente, q hæc concluſio ponitur contra

* Ar. 1. huius queſt.

Conclu. D. 1166.

tra Thomã, ſ. Virginitas nullo voto firmata eſt virtus. Et probat quinq; medijs. Primò, qa eſt actus humanus bonus & laudabilis in medietate cõſiſtens. Secundò, qa eſt actus rõni conformis. Tertiò, quia eſt actus qui eſt materia voti. Quartò, quia eſt temperantia. Quintò, quia in aliquo caſu virginitas nõ voto firmata, eſt laudabilior, ꝗ voto firmata. Probat aſſumptũ. Si frater regis Frãciæ cognoſceret probabiliter, ꝙ rege ſine hærede decedẽte, regnũ tranſiret ad tyrannũ crudeliſſimũ, cõſultius ageret ſine voto ſeruare uirginitatem, ꝗ uouere.

¶ Ad hæc breuiter dr̃, ꝙ aut rõnes iſtæ non militant cõtra doctrinam authoris, cõtra quã inducuntur, aut nihil ualent. Nã ex rõnibus illis intẽdit cõcludere ꝙ virginitas ſine uoto eſt uirtus, aut ꝙ talis uirginitas eſt uirtus ſpecie diſtincta à caſtitate. Si primũ, nõ eſt contra authorẽ: qũ grãtis oẽs fatemur, virginitatis propoſitũ eſſe actũ caſtitatis. Si ſecundũ, rõnes nihil valẽt. Nã licèt cõcludant, ꝙ ſine uoto uirginitas ẽ ſub tẽperãtia, & actus uirtuoſus, &c. non tñ cõcludunt diſtinctionẽ ſpecificã eius à caſtitate. Et tñ author ponit virginitatẽ nõ ad hoc ꝙ ſit uirtus, ſed ad hoc, ꝙ ſit ſpecialis cõtra caſtitatẽ, uirtus diſtincta, exigere firmitatẽ uoti. Nec huius oppoſitum Martinus ꝓbauit: quin etiã reſpõſio Martini ad rõnẽ in litera huius argumẽti tactã, ſ. Nulla virtus ꝑditur ſine peccato, nil valet: dũ dicit, ꝙ oẽs virtutes quę ſunt de actibus cadẽtibus ſub conſilio, perduntur ſine peccato, vt voluntaria paupertas. Hoc namq; nihil valet, tùm quia nulla virtus eſt, quæ ſit circa cõſilia, quin eadẽ ſit circa præcepta, vt patet diſcurrenti per oẽs virtutes morales, iuſtitiã, fortitudinẽ, temperantiam, prudentiam, & partes earum. Sed videtur deceptio cõtingere: quia aliud eſt loqui de aliquo excellenti actu virtutis, & aliud de ipſa virtute. Poteſt ſiquidem excellens actus uirtutis omitti abſq; peccato, quia excellentia illa eſt in conſilio. Et ſic contingit de actu uirginitatis, & paupertatis voluntariæ, & ſimilibus, non ꝙ virtus aliqua per horum omiſſionem perdatur. Patet autẽ nullam uirtutẽ perdi ſine peccato: quia vt in prædicamentis dicitur, contrarium bono ex neceſſitate eſt malum. Quicquid ergo contrariatur uirtuti, quam conſtat eſſe bonum morale, oportet eſſe malum ꝑorale, quod eſt peccatum, ſeu uitium.

¶ Sed contra hanc authoris doctrinam urget magnum occurrit dubiũ: qũ ſi firmitas voti exigitur ad conſtituendũ virginitatẽ in eſſe virtutis ſpecificè diſtinctę à caſtitate, cũ cõſtet, ꝙ votum eſt actus religionis, & trahat ad ipſam religionis ſpeciẽ materiã, ſuper quã cadit virginitas firmata voto, erit quidẽ diſtincta ſpecificè à caſtitate, qa erit religio, aut religionis pars: ſed nõ erit diſtincta a caſtitate, vt una ſpecies temperantiæ diſtinguitur ab alia tẽperantiæ ſpecie. Diuerſorũ ſiquidẽ generũ, & non ſubalternatim poſitorũ diuerſæ ſunt ſpecie differentiæ, vt in Prædicamentis dicitur.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ ſicut adulteriũ ponitur ſpecies luxuriæ, & tñ nõ per differentiã per ſe intemperantię, ſeu luxuriæ diſtinguitur à ſpeciebus luxurię, ſed per differentiã per ſe iniuſtitiæ, vt inferius patet: ita virginitas ponitur ſpecies temperantiæ, & tñ nõ per differentiã per ſe temperãtiæ, ſed per religionis differentiã diſtinguitur ab alijs tẽperantiæ ſpeciebus. Eſt autem vtrobique eadem ratio, ſcilicet, quia materia ibi eſt luxuriæ, hic temperantiæ. Et quod plus vrget, quia ſic locuti ſunt non ſolùm populi ratione materię, ſed priſci patres, quorum venerationem decuit authorem, decet & omnes moralia docentes ſapere ad ſobrietatem, & ſpecies temperantiæ, & luxuriæ appellare etiam ex non per ſe illius generis differentiis. Vndè & author vt uirginitatem poneret ſpecialem virtutem, ſeipſum in 4. diſtinct. 33. correxit, ubi virginitatem tam cũ uoto, quàm ſine voto, minus tunc ſciens, poſuerat, vt magnificentiam.

¶ In reſponſione ad tertium eiuſdem articuli aduerte, quòd hinc habes, quòd licèt peccatum luxurię in vidua ſit grauius, quàm in alijs fornicarijs, non tamen diſtinguitur ſpecie, cũ vidualis caſtitas non ſit ſpecialis virtus, cui huiuſmodi luxuria opponatur. Aliunde ſiquidem non haberet diſtinctionem ſpecificam ſatis apparet, ex quo ſoluta eſt à viri lege.

¶ In eadem reſponſione dubium ex Martino in eodẽ lib. quæſtione de viduitate occurrit, nitente probare, ꝙ viduitas eſt virtus diſtincta ſpecie à virginitate, & caſtitate coniugali. Et quidẽ quòd ſit virtus probat: quia eſt habitus electiuus immediatè conſiſtẽs indeterminata ratione. Quòd vero ſit [illegible] ſpecie ab alijs, probatur: quia habent obiecta ſpecie diſtincta. Nam obiectum virginitatis eſt integritas carnis, obiectum viduitatis eſt continentia perpetua.

¶ Ad hæc breuiter dicitur, ꝙ viduitas non eſt nomen virtutis, ſed

* Cap. 11. in princ. to. 6.

Cõnexio virtutũ, vnde.

* q. 129. ar. 3. ad 2.

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ hoies ex ſua natiuitate hñt id qđ eſt materiale i virginitate, ſ. integritatẽ carnis immunẽ ab experimento venereorũ. Non tñ habent id, quod eſt formale in virginitate, vt. ſ. habeant propoſitũ ſeruandi huiuſmodi integritatẽ propter Deum: & ex hoc habet rationem virtutis. Vndè* Aug. dicit in lib. de virginitate. Nec nos in virginibus prædicamus, ꝙ virgines ſunt, ſed quòd Deo dicatæ pia continentia virgines ſunt. G

Ad II. dicendũ, ꝙ cõnexio virtutum accipitur ẜm illud qđ eſt formale in uirtutibus, idest, ẜm charitatem, uel ẜm prudentiam, ut ſupra habitũ eſt,* non autem ẜm id, quod eſt materiale in uirtutibus. H Nihil enim ꝓhibet alicui uirtuoſo ſuppetere materiã unius uirtutis, non autem materiã alterius. Sicut pauper habet materiã tẽperantiæ, non autẽ materiã magnificentiæ: & hoc modo alicui habenti alias uirtutes deeſt materia uirginitatis, id eſt, prædicta integritas carnis. Tñ poteſt id, quod eſt formale in uirginitate habere, ut. ſ. ſit in præparatione mẽtis, prædictæ integritatis cõſeruandæ propoſitum, ſi hoc ſibi cõpeteret. I Sicut pauper poteſt in præparatione animi habere propoſitũ magnificos ſumptus faciendi, ſi ſibi competeret. Et ſimiliter ille qui eſt in proſperitate, habet in pręparatione animi propoſitum aduerſa ęquanimiter tolerandi, & ſine hac pręparatione animi non poteſt eſſe aliquis uirtuoſus.

Ad III. dicẽdũ, ꝙ uirtus per pænitentiã reparari põt quantum ad id, qđ eſt formale in uirtute, nõ autẽ quantũ ad id, qđ eſt materiale in ipſa. Nõ.n. ſi qs magnific* cõſumpſerit diuitias ſuas, ꝑ pęnitẽtiã peccati reſtituunt ei diuitiæ: & ſiĉ ille q uirginitatẽ ꝑ peccãdo amiſit, ꝑ pænitentiã nõ recupat uirginitatis materia, ſed recupat uirginitatis ꝓpoſitũ. Circa materiã aũt uirginitatis eſt aliqd, qđ miraculoſè reparari poterit diuinitus, ſ. integritas mẽbri, quã dicimus accidẽtaliter ſe ad uirginitatẽ habere. Aliud autẽ eſt, qđ nec miraculoſè reparari põt, ut. ſ. ꝙ q expertus eſt uoluptatẽ venereã, fiat non expertus. Nõ enim Deus poteſt facere, ut ea quę facta ſunt, nõ ſint facta, ut in primo * habitum eſt.

D. 1168.

D. 499.

* 1. 1. q. 25 art. 4.

Ad IIII. dicendũ, ꝙ uirginitas, ẜm ꝙ eſt uirtus, importat propoſitũ uoto firmatũ integritatis perpetuo ſeruãdę. Dicit. n. * Aug. i lib. de uirginitate, ꝙ per uirginitatem integritas carnis ipſi creatori animę & carnis uouetur, conſecratur, ſeruatur. Vndè uirginitas ẜm quòd eſt uirtus, nunquàm amittitur niſi per peccatum.

* Ca. 8. in fin. to. 6.

D. 1168.

Ad V. dicendũ, ꝙ caſtitas cõiugalis ex hoc ſolo habet laudẽ, ꝙ abſtinet ab illicitis uoluptatibus; undè nõ habet aliquã excellentiã ſupra cõmunẽ caſtitatẽ. Viduitas autẽ addit quidem aliquid ſupra caſtitatẽ cõmunem: non tñ peruenit ad id qđ eſt perfectũ in materia iſta, ſcilicet, ad omnimodã immunitatẽ venereæ uoluptatis, ſed ſola uirginitas. E Et ideò ſola uirginitas ponitur uirtus ſpecialis ſupra caſtitatẽ, ſicut magnificentia ſupra liberalitatem.

ſed ſtatus continentium. Claudit autem in ſe virtutem caſtitatis, & dicit perfectionem gradum caſtitatis, q caſtitatis coniugalis. Omnis tamen huiuſmodi caſtitas ſub vna caſtitatis virtute comprehenditur, quod probatur ex eo, q numquàm peccatur, niſi contra uirtutem caſtitatis agatur. Vidua enim ſi nubit, non peccat. Nulla autē virtus ſine peccato perdit. Et licèt hoc Martinus negauerit, à veritate tñ actus, immemor ſuæ negationis aſſeruit poſt in q. 1 de luxuria, concluſione tertia, aſſerendo q nihil deiicit animum à ſtatu virtutis, niſi peccatū. Et p hoc pbat, q non omnis actus venereus deiiciat animū à uirtute, quāuis deiiciat ab arce & excellētia perfectionis.

Porrecta per totum.
735
2.d.30.q.2.ar.3.ad 6.& d.33 q.3.art.2.ad 5.& ar.3.ad 1. Et 3.con.capi.137.
ca.21.in fine, to.6.

¶ Ad obiectionē ergo in oppoſitū conceditur, q viduitas eſt virtus caſtitatis, ſeu claudit illam: caſtitas.n. ſufficit ad medietatē eligendam in vidua.

¶ Ad ſecundū uerò dicitur, q non quæcumque diſtinctio obiectorū, ſed ſola formalis in eſſe morali, hoc eſt, in ordine ad rationē, diſtinguit ſpecie virtutē à virtute. Seruare autem ſe immunem ab illicita delectatione uenerea, qd pertinet ad caſtitatē, & ſuper hoc nolle licitis venereis delectationibꝰ ſe immiſceri, qd addit uidualis caſtitas, nō diſtinguuntur formaliter: ſed ſicut actus neceſſarius, & actus ſupererogationis ſub eadem formali ratione qua perſona circa uenereas delectationes rectè ſe habet. Plus enim, vt in litera dicitur, exigitur ad conſtituti ōnē ſpecialis uirtutis, q̄ aliquid plus dignitatis, ſeu excellētiæ habere.

a Li.1.c.2. in fi.to.5.
† cap.16.ī prin.to.6.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum virginitas ſit excellentior matrimonio.

AD QVARTVM ſic procedit. Videtur q virginitas nō ſit excellentior matrimonio. Dicit enim* Aug. in lib. de bono cōiugali. Nō impar meritū eſt continentiæ in Ioanne, qui nullas expertus eſt nuptias, & in Abrahā, q filios generauit: ſed maioris virtutis maius eſt meritū. ergo virginitas non eſt potior virtus, quam caſtitas coniugalis.

¶ 2 Præt. Ex virtute depēdet laus virtuoſi. Si ergo virginitas præferretur continentiæ coniugali, vr̃ eſſe conſequens, q quælibet virgo eſſet laudabilior qualibet coniugata: hoc autem eſt falſum. ergo virginitas non præfertur coniugio. C

¶ 3 Præt. Bonum cōe potius eſt bono priuato, vt patet p Philoſoph.* 1. Eth ſed coniugiū ordinatur ad bonum cōe. dicit.n. † Augu. in lib. de bono cōiugali. Quod eſt cibus ad ſalutē hominis, hoc eſt concubitus ad ſalutē humani generis: virginitas autem ordinatur ad bonū ſpeciale, ut ſ. vitent tribulationem carnis quā ſuſtinent coniugatæ, ſicut patet p Apoſto. 1. ad Cor. 7. D ergo virginitas non eſt potior continentia coniugali.

SED CONTRA eſt, quod dicit *Aug. in lib. de uirginitate. Certa ratione, & ſanctarum ſcripturarum authoritate nec peccatū eſſe nuptias inuenimus, nec eas bono aut virginalis continētiæ, B uel etiam uidualis æquamus.

RESPON. Dicendū, q ſicut patet in lib. Hier. contra Iouinianum, hic error fuit Iouiniani, q poſuit uirginitatem nō eſſe matrimonio præferendam. Qui quidem error præcipuè deſtruitur & exemplo Chriſti, qui & matrem uirginē elegit, & ipſe uirginitatem ſeruauit, & ex doctrina apoſtoli, qui 1. ad Cor. 7. uirginitatem conſuluit tamq̄ melius bonum. Et etiā ratione, tum quia bonum diuinum eſt potius humano bono: tum quia bonū animæ præfertur bono corporis, tum etiam quia bonum cōtemplatiuæ uitæ præfertur bono actiuæ. virginitas aūt ordinatur ad bonum animæ, ſm uitam contemplatiuam, qđ eſt cogitare ea quæ ſunt Dei: coniugium autem ordinatur ad bonum corporis, quod eſt corporalis multiplicatio generis humani, & ptinet ad vitā actiuā: q̄a vir & mu

SVPER Q. CLII. ART. IIII.

Ferr. 3. cont. c. 137.

IN art. c. 4. eiuſdem q. in reſponſione ad primum, dubium ex Martino in, q. 3. de virginitate occurrit dicente. Iſta ſolutio non mihi uidetur rationabilis, tùm primò, quia Abraham nūquam habuit coniugium in opere, & uirginitatem in præparatione animi, cum nihil habeamus in præparatione animi, niſi quod eſt nobis poſſibile, niſi apud inſipientes. Nec iuuat inducta Auguſtini authoritas: quia non dicit, q Abrahā habuit virginitatem in habitu. ſed continentiam, uel cælibatum, qui etiā uiduis conuenit. Tùm quia habere aliquam uirtutem in actu & opere multò perfectius eſt, quàm habere eam ſecundùm præparationem animi: ſed Ioannes habuit uirginitatem in opere, & abraham in ſola præparatione animi. ergo. E

¶ Ad euidentiam horum aduerte, quòd author nō æquat opus coniugij operi uirginali: ſed adæquat meritum continentiæ Abrahæ merito continentiæ uirginalis Ioannis Baptiſtæ. Hæc autem conſtat diſtare valdè. Vndè in principio reſponſionis author dicit, quòd meritum non ſolùm penſatur ex genere actus, ſed magis ex animo operantis. Per hoc enim quod dixit ex genere actus, denotauit primam inæqualitatem. Nam ex genere operis uirginitas præſtat continentiæ coniugali. Per hoc uerò quod ſubdit, Sed magis ex animo operantis, denotauit adæquationem ſecundo loco dictam quo ad præmium ſubſtantiale.

¶ Ad primam igitur Martini obiectionem dicitur, q Abraham habuit ſemper uirginitatem in præparatione animi. Nec eſt verum quod ſolum id quod eſt poſſibile nobis, habeamus in animi præparatione, cū ſenex impotēs pertinax in luxuria, habeat in præparatione animi adulteria, ſtupra &c ſi poſſet. Et ſicut inimicus alicuius, quàmuis priuatus manibus, omniq; ſpe occidendi inimicum, habeat animum præparatum occidendi illum ſi poſſet, & ſic de alijs. Et ſicut iſti quo ad damnū, & pœnam ſenſus ſubſtantialē ſunt ita rei ſicut adulteri, & homicidæ, & fortè plus iuxta animi maiorem ardorē ad hæc: ita Abraham uirtuoſus priuatus pp neceſſariam cauſam exercitio uirginitatis perſeuerabat in præparatione animi ad uirginitatem, ſi eſſet cōueniens tunc. Authoritas quoque Auguſt. allata adiuuat, quoniā continētia ibi ab Auguſt. pro continentia tollente coniugiū ſumitur, quam conſtat eſſe virginalem ſolā. Vidualis enim nō ſimpliciter, ſed poſt tempus tollit cōiugium. Patet autē Auguſtinū ſic accipere ibi continentiam, quia loquitur de ea, quam non habebat in opere Abrahā, ſed in animo, & Ioannes in opere.

*Cap. 19. fi. tom. 6
*Li. 1. non remote à prin. to. 3.

¶ Ad ſecundum autē dicitur, q licèt quārū ad bonitatē ex genere affectus, & penes pmiū accidentale plus ſit habere uirtutem in opere, q̄ in ſola præparatione animi, tamē quātum ad bonitatē meriti ex animo operantis, & quantū ad meritum ſubſtantiale non oportet q ſit plus, ſed quandoque eſt minus, ut patet ex dictis: & ideò ratio nihil ualet. D. 1185.

¶ In reſpōſione ad tertiem eiuſdem articuli, dubium ex Martino, ubi ſupra, occurrit dicente, Hæc ſolutio non placet mihi. Et uidetur concedendū, q multiplicatio, ſiue conſeruatio ſpeciei humanæ eſt ſimpliciter melior, quàm contemplatio diuinorum quantumcumque ſint diuerſorū generum. Si.n. finis uirginitatis eſſet melior ſimpliciter quàm finis coniugij, uideretur q propter conſeruationem humanæ ſpeciei non eſſet deſerenda uirginitas etiam firmata uoto, nec pro pace unius regni poſſet Papa diſpenſare, q̄a diſpenſatio non fit niſi propter melius: hoc autem eſt error.

¶ Ad hoc dr̄, q cōparatio rerum in bonitate nō eſt conſiderāda ſecundùm caſus aut euētus, ſed abſolutè. Conſtat autem ſecundum oēs, q bonum aīæ pfertur bono corporis, & q contēplatio diuina eſt magnum animæ bonū, multiplicatio aūt hominum per generationem, corporale bonū ſecūdùm ſuū genus eſt. Generatio ſiquidem carnalis carnale bonum directè facit, iuxta illud Ioānis 3. Quod natum eſt ex carne, caro eſt. Igitur optimè author dixit, q finis virginitatis ſecūdùm genus ſuū, eſt ſimpliciter melior, quàm multiplicatio hoīum, quæ eſt finis cōiugij.

¶ Ad obiectionē aūt Martini negatur utraq; ſequela. Prima quidem, quia in caſu, quo ſpeciē humanā oporteret cōſeruari, præceptū iuris naturę præualeret uoto uirginitatis, & ſic ſimpliciter melius eſt philoſophari q̄ ditari: pro tēpe tñ neceſſitatis oppoſitū agēdū eſt. Ita licet ſimpliciter melior ſit uirginitas matrimonio, pro tēpe tñ neceſſitatis melius eſt nubere. Secūda aūt, quia in pace unius regni non tenditur ad bonum temporale tantum, ſed ad bonum ſpirituale, uirtutū. ſ. in regno, q̄ diſcordiis, ſeditionibus, belliſq; impediuntur, tollūtur. Et uniuerſaliter dī, q diſpenſatio poteſt fieri nō ſolùm propter melius ſecundùm ſuum genus, ſed propter melius ex circunſtantia, puta hic, in tali euentu.

re in matrimonio uiuentes neceſſe habent cogitare quæ ſunt mundi, vt patet per Apoſtolũ 1. ad Corinth.7. Vndè [m] indubitanter virginitas præferenda eſt continentiæ coniugali. [n]

Conclu. m

AD 1. ergo dicendum, ꝙ meritũ non ſolùm penſatur ex genere actus, ſed magis ex animo operantis. Habuit aũt animum Abraham ſic diſpoſitum, vt paratus eſſet virginitatem ſeruare, ſi eſſet tẽpori congruum, ex quo meritum continentiæ coniugalis in ipſo, æquatur merito [d] continentiæ virginitatis in Ioanne reſpectu præmij accidentalis, non aũt reſpectu præmij ſubſtantialis. Vndè * Auguſ. dicit in lib. de bono coniugali, ꝙ Ioannis cælibatus, & Abrahę connubium pro temporum diſtributione Chriſto militauerunt, ſed continẽtiam Ioãnes in opere, Abraham uerò in ſolo habitu habebat.

D.1. — *ca.21. in ſine, to.6.

AD II. dicendum, ꝙ licèt virginitas ſit melior, q̃ continentia coniugalis, poteſt tñ coniugatus melior eſſe, q̃ virgo, duplici rõne. Primò quidẽ ex parte caſtitatis, ſi ſ. ille qui eſt coniugatus, habeat animũ magis paratum ad virginitatẽ ſeruãdã, ſi oporteret, q̃ ille qui eſt actu virgo. Vndè * Augu. inſtruit virginem in libr. de bono coniugali, vt dicat. Ego non ſum melior, q̃ Abraham, ſed melior eſt caſtitas cælibum, quam caſtitas nuptiarũ. & rationem poſtea * ſubdit, dicens. Quod.n. nunc ago, melius ille egiſſet, ſi tunc agendũ eſſet. Quod autẽ illi egerunt, ſic ego nõ agerem, ẽt ſi nunc agendum eſſet. Secundò, quia fortè ille qui nõ eſt virgo, habet aliquam excellentiorem virtutem. Vndè * Auguſti. dicit in libr. de virginitate. Vndè ſcit virgo, quàmuis ſolicita quæ ſunt Domini, ne fortè ꝑꝑ aliquam ſibi incognitam infirmitatem non ſit matura martyrio, illa vero mulier, cui ſe præferre geſtiebat, iam poſſit bibere calicem dominicæ paſſionis?

*c.22. ante mediũ, tom.6. — *Ibidẽ. — *ca.44. in fine, to.6.

Collatio boni priuati ad bonũ cõe.

AD III. dicendum, ꝙ bonum cõe potius eſt bono priuato, ſi ſit eiuſdẽ generis: ſed põt eſſe ꝙ bonum priuatum ſit melius ſecũdum ſuum genus: & hoc modo virginitas Deo dicata præfertur fœcũditati carnali. Vndè * Aug. dicit in libr. de virginitate, ꝙ fœcunditas carnis, ẽt illarum, quæ in hoc tẽpore nihil aliud in coniugio, quàm prolem requirunt, quam mancipent Chriſto, pro amiſſa virginitate compenſari non poſſe credenda eſt.

*Ca.9. in prin. to.6.

SVPER Q. CLII. ART. V.

Perfecta per totum. — Ferr.3 cont.c.134.

736 — Inf.q.155. ar.1. & q.185. ar.4. Et 4.d.33. q.3. art.3. Et 3. cõtra g.134.

IN artic. 5. eiuſdem q. nihil ſcribendũ occurrit, niſi ꝙ illud, quod in fine articuli de cantico nouo, ſeu gaudio ſingulari de integritate carnis ſeruata, cũ de aureolis tractabitur, declarandum eſt.

ARTICVLVS V.

Vtrum virginitas ſit maximum virtutum.

AD QVINTVM ſic procedit. Vr ꝙ virginitas ſit maxima virtutum. Dicit.n. * Cyprian. in libr. de virginitate. Nunc nobis ad uirgines ſermo eſt, quarum quo [h] ſublimior eſt gloria, eo eſt maior cura: flos eſt ille eccleſiaſtici germinis decus atque ornamentum gratiæ ſpiritualis, [h] illuſtrior portio gregis Chriſti.

*In tract. de habitu virginũ nõ remote à prin. Incipit hic ſi Diſciplina cuſtos. — *eſt gloſſ.

¶ 2 Præt. [h] Maius præmium debetur [h] maiori uirtuti: ſed virginitati debetur maximum præmium, ſcilicet fructus centeſimus, ut patet † Matth.13. in gl. ergo virginitas eſt maxima uirtutum.

Hierony. ibidẽ c.9.

¶ 3 Præt. Tãtò aliqua virtus eſt maior, quãtò ꝑ eam aliqs Chro [h] magis cõformat: ſed maximè aliqs cõformat Chro ꝑ uirginitatẽ. dr̃.n. Apocal.14. de virginibus, ꝙ ſequuntur agnum quocumq; ierit, & ꝙ cantant canticum nouum: quod nemo alius poterat dicere. ergo uirginitas eſt maxima virtutum.

SED CONTRA eſt, quod * Aug. dicit in lib. de virginitate. Nemo, quantũ puto, auſus fuit virginitatẽ ꝑferre monaſterio. & in eodẽ lib. † dicit. Præclariſſimum teſtimoniũ perhibet Eccleſiaſtica authoritas, in qua fidelibus notũ eſt quo loco martyres, & quo defunctę ſanctimoniales ad altaris ſacramẽta recitentur, per quod dat̃ intelligi, ꝙ martyrium virginitati ꝑfertur, & ſimiliter monaſterij ſtatus.

*Ca.46. ſ fine, to.6. †ca.45. in prin. to.6

RESP. Dicendũ, ꝙ aliquid põt dici excellentiſſimũ dupliciter. Vno modo, in aliquo genere: & [m] ſic virginitas eſt excellẽtiſſima. ſ. in genere caſtitatis. [n] Traſcendit.n. & caſtitatẽ uidualem, & cõiugalem. Et quia caſtitati antonomaſicè attribuitur decor: ideò virginitati ꝑ cõſequẽs attribuitur excellẽtiſſima pulchritudo. Vndè & Amb. dicit in li. de uirginitate. Pulchritudinẽ quis põt maiorem æſtimare decore virginis, q̃ amatur à rege, probatur à iudice, dedicat̃ Dño, cõſecrat̃ Deo? Alio modo, põt dici aliqđ excellentiſſimũ ſimpliciter: & [p] ſic uirginitas nõ eſt excellẽtiſſima uirtutũ. [q] Sẽper.n. finis excellit id qđ eſt ad finẽ. & quãto aliqđ efficacius ordinat̃ ad finẽ, tãtò melius eſt. Finis aũt ex quo uirginitas laudabilis reddit̃, eſt uacare reb' diuinis, ut * dictũ eſt. Vnde ipſę virtutes theologicæ, & ẽt virtus religionis, quarũ actus eſt ipſa occupatio circa res diuinas ꝑferunt̃ uirginitati. Similiter ẽt vehemẽtius operant̃ ad hoc, ꝙ inhæreant Deo martyres, q. ad hoc poſtponũt propriã uitã, & uiuẽtes in [d] monaſterijs, q. ad hoc poſtponũt propriã uolũtatẽ, & oĩa quæ poſſunt habere, q̃ uirgines quæ ad hoc poſtponunt venercam uoluptatẽ: & ideò uirginitas non ſimpliciter eſt maxima uirtutum.

Concl. m — Concluſ. p — *Ar.4. huius queſt. — D.262.

AD I. ergo dicẽdum, ꝙ uirgines ſunt illuſtrior portio gregis Chriſti, & eſt earum ſublimior gloria per comparationem ad uiduas & coniugatas.

AD II. dicendũ, ꝙ cẽteſimus fructus attribuitur uirginitati ſm̃ * Hier. ꝑꝑ excellentiam quam habet ad uiduitatem, cui attribuitur ſexageſimus, & ad matrimonium, cui attribuitur triceſimus: ſed ſicut * Aug. in lib. de quæſtionibus Euãgelij, centeſimus fructus eſt martyrum, ſexageſimus uirginũ, & triceſimus coniugatorum. Vndè ex hoc non ſequit̃, ꝙ uirginitas ſit ſimpliciter maxima uirtutum omnium, ſed ſolùm in alijs gradibus caſtitatis.

*Loco citato I arg. — Lib.1.c.9. ſ prin. t.4.

AD III. dicendum, quòd uirgines ſequuntur agnum quocumque ierit: quia imitantur Chriſtum non ſolum in integritate mentis, ſed etiam in integritate carnis, ut * Auguſtinus dicit in lib. de virginitate. Et ideo in pluribus ſequuntur agnum: non tamen oportet, quòd magis in propinquo, quia aliæ uirtutes faciunt propinquius inhærere Deo per imitationem mentis. Canticum autem nouũ, quod ſolæ uirgines cantant, eſt gaudium quod habent de intergritate carnis ſernata.

Cap.27. a med. to.6

SVPER Q. CLIII. ART. I.

IN art. 1. q. 153. aduerte, quòd quia par eſt, vt quælibet ars gaudeat proprijs vocabulis: ideò in morali philoſophia & theologia, luxuriæ nomen propriè ſumitur pro ſuperfluitate in materia delectationum venereatū, & per ſimilitudinē ad quēlibet abūdantē exceſſum tranſlata dī. Nā cū in Eccleſia dicimus luxuriæ peccatū, ſine cunctatione intelligimus peccatū in venereorū exceſſu: ſed apud grāmaticos cōtrarius uidetur trāſlationis ordo, quoniam prius ſignificata eſt apud eos luxuriæ nomine ſolutio cuiuſcūq; libidinis, & deinde aſſociata eſt ad ſolutionē libidinis in materia venereæ delectationis, quæ ſolutio in ſuperfluitate venereæ delectationis manifeſtè conſiſtit. Et ſō diuerſæ trāſlationes, quia iſti ex parte nominis ſignificantis, illi ex parte rei ſignificatæ tranſlationem ordinarunt.

Porrecta per totum. 737

1. Ethic. 5. le. 2. co. 3.

* lib. 2. c. 6 a med. to. 2.

A

QVAESTIO CLIII.

De uitio luxuriæ, in quinque articulos diuiſa.

DEINDE cōſiderandū eſt, de uitio luxuriæ, quod opponitur caſtitati. Et primò, de ipſa in generali. Secundò, de ſpeciebus eius.

CIRCA primum quæruntur quinque.

¶ Primò, Quæ ſit materia luxuriæ.

¶ Secundò, Vtrum omnis concubitus ſit illicitus. B

¶ Tertiò, Vtrum luxuria ſit peccatum mortale.

¶ Quartò, Vtrum luxuria ſit uitium capitale.

¶ Quintò, De filiabus eius.

ARTICVLVS I.

Vtrū materia luxuriæ ſint ſolū concupiſ. ſ. etiā & delectationes venereæ.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vī quòd materia luxuriæ nō ſolùm ſint cōcupiſcētię, & delectationes venereę. Dicit. n.* Auguſt. in lib. cōfeſ. quòd luxuria ad ſatietatē atq; abundantiā ſe cupit uocari: ſed ſatietas pertinet ad cibos & potus, abūdātia aūt ad diuitias. ergo luxuria nō eſt propriè circa concupiſcentias, & uoluptates venereas. G

¶ 2 Præt. Prouerb. 20. dī. Luxurioſa res eſt uinum: ſed uinum pertinet ad delectationem cibi & potus. ergo circa ea maximè uidetur luxuria eſſe.

¶ 3 Præt. Luxuria dī eſſe libidinoſæ uoluptatis appetitus: ſed libidinoſa uoluptas nō ſolū eſt in uenereis, ſed etiam in multis alijs. ergo luxuria nō eſt ſolū circa cōcupiſcētias, & uoluptates venereas.

* Aug. lib. de uera rel. c. 3. a medio, to. 1.

SED CONTRA eſt, quod dī in lib.* de uera religione de luxurioſis. Qui ſeminat in carne, de carne metet corruptionem: ſed ſeminatio carnis fit per uoluptates venereas. ergo ad has ptinet luxuria.

* Lib. 10. c. 11. incipit, Luculēt⁹, a med. illius.

RESP. Dicendum, quòd ſicut Iſidor.* dicit in lib. Etymol. Luxurioſus aliquis dicitur, quaſi ſolutus in uoluptates. Maximè autem uoluptates venereæ animum hominis ſoluunt: & ideò circa uoluptates venereas maximè luxuria conſideratur.

Conclu.

AD 1. ergo dicendum, quòd ſicut temperantia principaliter quidem & propriè eſt circa delectationes tactus, dī autem ex conſequenti, & per ſimilitudinem quandam in quibuſdam alijs materijs: ita etiā luxuria principaliter quidem eſt in uoluptatibus venereis, quę maximè & pręcipuè animū hominis reſoluunt: ſecundariò aūt dī in quibuſcumq; alijs ad exceſſum pertinentibus. Vnde ad Galat. 5. dicit gloſ.* quòd luxuria eſt quælibet ſuperfluitas.

* Gl. interlinearis ſuper illud: impudicitia, luxuria &c.

AD II. dicendum, quòd uinum dī res luxurioſa, uel ſcdm hunc modum quo in qualibet materia abundātia ad luxuriā refertur, uel inquantum ſuperfluus uſus uini incentiuum uoluptati venereæ præbet.

AD III. dicēdū, quòd libidinoſa uoluptas etſi i alijs materijs dicatur, tñ ſpecialiter hoc nomē ſibi uēdicāt venereæ delectationes, in quibus etiā ſpecialiter libido dicitur, ut* Aug. dicit in 14. de ciuit. Dei.

* Lib. 14. c. 15. & 16. tomo 5.

ARTICVLVS II.

Vtrum nullus actus venereus poſſit eſſe ſine peccato.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vī quòd nullus actus venere⁹ poſſit eſſe ſine peccato. Nihil enim uī impedire uirtutē niſi peccatū: ſed omnis actus venereus maximè impedit uirtutē. dicit. n.* Auguſt. in primo ſoliloquiorū. Nihil eſſe ſentio, quod magis ex arce deijciat animum uirilem, quàm blandimenta fœminæ, corporumq; ille cōtactus. ergo nullus actus venereus uidetur eſſe ſine peccato.

* Lib. 1. ca. 10. ante med. to. 1.

¶ 2 Præt. Vbicūq; inuenitur aliquid ſuperfluū, per quod à bono rōnis recedī, hoc eſt uitioſum, quia uirtus corrūpitur per ſuperfluū & diminutū, ut dī in 2. Ethic.* ſed in quolibet actu venereo eſt ſuperfluitas delectationis, quæ intantū abſorbet rationē, quòd impoſſibile eſt aliquid intelligere in ipſa, ut * Philoſ. dicit in 7. Ethic. Et ſicut Hiero. † dicit, In illo actu, ſpiritus prophetiæ nō tangebat corda prophetarū. ergo nullus actus venere⁹ poteſt eſſe ſine peccato.

* Lib. 2. c. 6. tom. 5.

* Lib. 7. c. 11. a med. to. 5.

† Hier. de Monogamia, ad Gieron. Et refert. 32. q. 2. c. connubia.

D ¶ 3 Præt. Cauſa potior eſt, quàm effectus, ſed peccatū originale in paruulis trahitur a cōcupiſcētia, ſine qua actus venereus eſſe nō poteſt, ut patet per Aug. * in lib. de nuptijs & cōcupiſcētia. ergo nullus actus venereus poteſt eſſe ſine peccato.

* lib. 1. c. 24. circa med. to. 7.

SED CONTRA eſt, quod Aug. † dicit i lib. de bono cōiugali. Satis reſponſum eſt hęreticis, ſi tñ capiūt, nō eſſe pctm quod neq; cōtra naturā cōmittitur, neq; cōtra morē, neq; contra præceptū. Et loquitur de actu venereo, quo antiqui patres pluribus cōiugibus utebātur. ergo nō omnis actus venereus eſt peccatum.

† ca. 25. circa princi. tom. 6.

E

RESPON. Dicendum, quòd peccatum in humanis actibus eſt, quod eſt contra ordinem rationis. Habet autem hoc rationis ordo, ut quælibet conuenienter ordinet in ſuum finem: & ideò non eſt peccatum, ſi per rationem homo utatur rebus aliquibus ad finem, ad quem ſunt: modo & ordine conuenienti, dummodo ille finis ſit aliquod uerè bonum. Sicut autem eſt uerè bonum, quod conſeruetur corporalis natura unius indiuidui, ita ēt eſt quoddam bonū excellens, quòd conſeruetur natura

SVPER Q. CLIII. ARTIC. II.

Porrecta per totum. 738

Mala. q. 15. art. 1.

IN art. 2. eiuſdē q. nota primo cōtra ſcrupuloſas mentes, quòd ſine omni peccato venereus actus exerceri pōt & exercerī, quando debitis eſt circunſtantijs honeſtatus actus cōiugalis, inter quas circūſtātias nō eſt ut perſona non delectetī, aut nō cōplaceat ſibi delectatio. Hoc. n. inſenſibilis, aut ſtulti eſt. Cōplacentia. n. uoluntaria in delectatione operis talis alias benè circunſtantionati, puta, pp plē, &c. nullū oīno peccatum eſt, ſed donū Dei eſt abſolutè generis humani, collatū homini, & cæteris animalibus. Vndè nō debet perſona de huiuſmodi delectatione percepta dolere, ſed poti⁹ Deo gratias agere.

¶ Nota ſecundo, quòd author in rñſione ad ſecundū, theologalē rationem reddit, quare delectatio venerea nō ſubiacet moderationi rōnis, ſ. ex originali peccato, nō quòd ignoret hoc eiſe naturale, ſed ſicut mors, cū hoc quòd eſt naturalis, eſt etiā pœna peccati originalis, quia per gratiā adēpta nobis erat neceſſitas moriendi: ita quia hmōi perturbatio rōnis adēpta nobis erat per donū originalis iuſtitiæ, quo inferiora ſuperioribus ſubiecta erant in homine, facta eſt pœna originalis peccati.

ra ſpeciei humanæ. Sicut aũt ad cõſeruationẽ vitæ F
vnius hois ordinat̃ vſus ciborũ, ita ẽt ad cõſerua-
* Cap. 16. in princ. to. 6. tionẽ totius humani generis vſus venereorũ. Vñ *
Aug. dicit in lib. de bono cõiugali. Qđ eſt cibus ad
ſalutẽ hois, hoc eſt cõcubitus ad ſalutẽ generis. Et
Conclu. m iõ m ſicut vſus ciborũ põt eſſe abſq; peccato, ſi fiat
debito modo & ordine ſm ꝙ cõpetit ſaluti corpo
D. 858. ris: ita etiã & vſus d uenereorũ poteſt eſſe abſq; oĩ
peccato, ſi fiat debito modo & ordine, ſm quòd
eſt conueniens ad finem generationis humanæ. *

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ aliquid põt impedi
re dupliciter uirtutẽ. Vno mõ, quantũ ad cõem ſta
tũ uirtutis: & ſic non impedit̃ uirtus niſi per pctm̃. G
Alio mõ, quantũ ad perfectũ uirtutis ſtatũ, & ſic
põt impediri uirtus per aliquid qđ nõ eſt pctm̃, ſed
eſt minus bonũ. Et hoc modo, uſus fœminæ deiicit
animũ nõ à uirtute, ſed ab arce, ideſt, perfectione
* Cap. 8. a m edio, to mo. 6. D. 1185. uirtutis. Vndè Aug. dicit in lib. * de bono coniuga-
li. Sicut bonũ erat, qđ Martha faciebat occupata
circa miniſteriũ ſanctorũ, ſed melius d qđ Maria au
diens uerbũ Dei: ita etiam bonum Suſannæ in ca-
ſtitate coniugali laudamus, ſed bonum uiduæ An-
næ, & magis Mariæ uirginis anteponimus.

* q. 152 ar. 1. ad 2. & 1. 2. q. 64. ar. 2. Ad ii. dicẽdũ, ꝙ ſicut ſupra * dictũ eſt, medium
uirtutis nõ attẽdit̃ ſm quantitatẽ, ſed ſecundũ ꝙ H
cõuenit rõni rectæ: & iõ abũdãtia delectationis, q
eſt in actu uenereo ſm rõnem ordinato, nõ cõtra-
riat̃ medio uirtutis. Et pterea ad uirtutẽ nõ ptinet
quantũ ſenſus exterior delectet̃, qđ cõſequit̃ cor-
poris diſpoſitionẽ, ſed quãtũ appetitus interior ad
hmõi delectationes afficiat̃: nec ex hoc ẽt, ꝙ rõ nõ
põt liberũ actũ rõnis ad ſpiritualia conſiderãda ſi-
mul cũ illa delectatione habere, oſtendit̃ ꝙ actus il
le ſit uirtuti cõtrarius. Nõ. n. eſt uirtuti cõtrariũ, ſi
rõnis actus aliqñ intermittat̃ aliquo, qđ ſm rõnẽ
fit: alioquin ꝙ aliqs ſe ſomno tradit, eſſet cõtra uir
tutẽ. Hoc tñ ꝙ cõcupiſcentia, & delectatio uene- I
reorũ nõ ſubiacet imperio & moderationi rõnis,
ꝓuenit ex pœna primi peccati, inquantũ. ſ. ratio
rebellis Deo meruit habere ſuam carnem rebel-
* Lib. 13. c. 13. to. 5. lem, ut patet per Auguſt. 13. * de ciuita. Dei.

† Loco citato in argu. Ad iii. dicendũ, ꝙ ſicut Aug. † ibidẽ dicit, ex cõ
cupiſcentia carnis, quæ regeneratis non imputat̃
in peccatũ, tãquàm ex filia peccati proles naſcit̃,
originali obligata peccato. Vndè non ſequitur, ꝙ
actus ille ſit peccatum, ſed quòd in illo actu ſit ali-
quid pœnale à peccato primo deriuatum.

Articvlvs iii.

Vtrum luxuria, quæ eſt circa actus uenereos, poſſit eſſe peccatum.

Ad tertivm ſic procedit̃. K
Vr̃ ꝙ luxuria quæ eſt circa
actus uenereos, nõ poſſit eſſe
aliqđ peccatũ. Per actũ. n. uene
reorũ ſemen emittitur, qđ eſt h
ſuperfluũ alimenti, ut patet per
Philoſ. * in lib. de generatione
animaliũ: ſed in emiſſione alia-
rũ ſuperfluitatũ, nõ attenditur
aliqđ peccatũ. ergo neq; circa
actus uenereos poteſt eſſe ali-
quod peccatum.

¶ 2 Præ. Quilibet põt h licitè uti,
ut libet, eo qđ ſuũ eſt: ſed ĩ actu
uenereo homo non utit̃ niſi eo,
qđ ſuũ eſt, niſi fortè in adulte-
rio, uel raptu. ergo in uſu uene-
reo non põt eſſe peccatum, &
ita luxuria non erit peccatum.

¶ 3 Præ. Oẽ peccatũ habet h ui
tiũ oppoſitũ: ſed luxuriæ nullũ
uitium uidetur eſſe oppoſitum.
ergo luxuria non eſt peccatũ.

Sed contra eſt, ꝙ cauſa eſt
potior ſuo effectu: ſed uinum
prohibet̃ pp̃ luxuriã, ſm illud
Apoſtoli ad Epheſ. 5. Nolite ine
briari uino, in quo eſt luxuria.
ergo luxuria eſt prohibita.

¶ Præt. Galat. 5. enumeratur in-
ter opera carnis.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ quãtò ali
quid eſt magis neceſſariũ, tãtò
magis oportet, ut circa illud rõ
nis ordo ſeruet̃: uñ ꝓ cõſequẽs
magis eſt uitioſum, ſi ordo rõ-
nis ꝑtermittat̃. Vſus aũt uene-
reorũ, ſicut dictũ eſt, * eſt ualdè
neceſſarius ad bonũ cõmune,
qđ eſt cõſeruatio humani gene
ris: & ideò circa hoc maximè at
tẽdi debet rõnis ordo, & ꝓ con
ſequẽs ſi qd circa hoc fiat præ
ter q̃ ordo rõnis habet, uitio-
ſum erit. Hoc autẽ pertinet ad
rationem luxuriæ, ut ordinẽ &
modum rationis excedat circa
uenerea: & ideò m abſque du-
bio luxuria eſt peccatum. *

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ
ſicut * Philoſ. in eodẽ libro di-
cit. Semẽ eſt ſuperfluũ quo indi
getur. Dr̃. n. ſuperfluũ ex eo, ꝙ
reſiduũ eſt operationis uirtutis
nutritiuæ, tñ indiget̃ eo ad opꝰ
uirtutis generatiuæ: ſed aliæ ſu
ꝑfluitates humani corporis ſũt,
qbꝰ nõ indiget̃, & iõ nõ refert
qualitercũq; emittant̃, ſalua de
cẽtia cõuictus humani: ſed non
eſt ſimile in ſeminis emiſſione,
quæ taliter debet fieri, ut cõue
niat fini ad quem eo indigetur.

Ad ii. dicẽdũ, ꝙ ſicut Apoſt. dicit 1. ad Corin. 6.
cõtra luxuriã loquẽs. Empti eſtis ꝑtio magno, glo-
rificate, & portate Deũ in corpore ueſtro. Ex eo
ergo ꝙ aliqs inordinatè ſuo corpore utit̃ ꝑ luxu-
riã, iniuriã facit Deo, qui eſt principalis dñs corpo * Cap. 10. circa me diũ to. 9.
ris nr̃i. Vndè & Aug. * dicit in lib. de decem chor-
dis Dñs qui gubernat ſeruos ſuos ad utilitatem il-
lorum, non ſuam, hoc præcipit, ne per illecebras,

Porrecta per totum.

Svper Q. CLIII. ARTIC. III.

739 *Ferr. 3. cont. c. 121.*
Sup. q. 35. ar. 3. cor. & q. 26. art. 3. cor. Et 4. di. 33 q. 1. ar. 3. q. 2. Et 3. con. 121. Et mal. q. 15. art. 2. Et 1. co. 6. lect. 3. *Nic. de Nyſe tra. 3. p. 3. fo. 3. q. 7.*
* lib. 1. c. 19. to. 2.

In ar. 3. eiuſdẽ qõ. in reſponſione ad pri-
mũ, dubiũ ex Martino occurrit, in q 1 de
luxuria, dicente Hæc
ſolutio nõ ſatisfacit,
tũ quia circa emiſſio-
nẽ aliarũ ſuperfluita
tũ põt eſſe inordina-
tio uel in quantitate
cõtra ſanitatẽ corpo-
ris, ꝓcurãdo nimis ea
rum emiſſionẽ: uel in
uia, puta, ꝑ uias inna
turales, puta egere
per os, tũ qa illi q nõ
habent ſemẽ aptũ ge
nerationi aut pp ætatẽ,
aut pp cõplexionẽ,
nõ peccarẽt luxuriando,
dũ quomodolibet
emitterent ſeminis
talis ſuperfluitatẽ.
¶ Ad primũ horũ dr̃,
ꝙ vt ſæpe dictũ eſt, authoris
ſermo & doctrina
eſt formalis, & nihil
detrimẽti patit̃ ex
his quæ ſunt per accidens.
Inter emiſſionẽ
ergo ſeminis, & aliarũ
ſuperfluitatũ per
ſe, & ſecũdùm ſua genera
iudicãdo actus,
hæc eſt differentia, ꝙ
emiſſio ſeminis ex
ſuo genere hẽt, ꝙ ad
finẽ generationis ordinet̃
ſecũdùm rectã
rõnẽ: emiſſio aũt aliarũ
ſuperfluitatum ex
ſuo genere nullũ hẽt
ordinẽ ad rõnẽ, niſi
pro quãto hẽt decentiã
humani cõuictus
annexã. Per accidens
aũt, puta, qa nõ eſt ſuperfluũ,
qđ ſuperfluũ
credit̃: & ideò nimis * In corp. ar.
procuratur, aut quia
admiſſũ eſt bonũ naturæ,
aut qa hõ abutitur
mẽbris officialibus
corporis, peccatũ
in hmõi emiſſionibꝰ
cõſtituitur. Ad ſecundũ
quoq; dr̃, ꝙ ſemẽ
puerorũ dr̃ ineptũ generationi
nõ qa generat,
ſed quia deficit à
ꝑfectione generationis,
ſiuè ꝓlis generandæ.
Et ſimile de ſemine Concluſio
inepto pp cõplexionẽ
vt. Si tñ daret̃, ꝙ
alicuius ſemẽ nõ eſſet * Loco citato in argum.
pro tunc ſaltẽ generatiuũ,
vt patet de
ſemine mulierũ poſt
quàm amplius nõ patiuntur
mẽſtrua, non
ꝓpterea ſubtrahunt̃ à
rõne in litera aſſignata
ex parte finis: qa ꝑcepta
moralia attendũt
ad id, qđ ſecundùm
naturã eſt, & nõ
ad id, qd per accidẽs
in hac uel cõplexione,
uel ætate inuenit̃.
Per ſe autem ſemen
à natura

à natura ordinatum eſt ad prolis generationem, alioquin ſemẽ non eſſet: & ideò circa ſeminationem quamlibet, cõia pcepta q maximè ex fine qui eſt generatio, ſumuntur, ſeruãda ſunt quãtumcumq; per accidens generatio tunc ſequi non poſſit. Falſiſſima eſt ergo, & deſtructiua moralis doctrinæ conſequentia allata. Quòd ſi ex fine, puta, generatione, puenit ordo, & pſtin ſ emiſſione ſeminis, habentes ſemen ineptũ generationi, non peccarent. Procedit n. ex cõfuſione eius quod eſt per ſe cum eo qđ eſt per accidẽs, qđ ſæpe in moralibus, & in cæteris facit errare. Cõtingit n. & ſapientes in his, quæ ſunt p accidens falli.

¶In eodem art. in reſponſione ad ſecũdũ aduerte, q author reddens theologam rõnẽ, inſinuauit ſimul & moralem naturaliter, quare homò non põt uti mẽbris ſuis, & corpore ſuo ut vult, quia ſ. ipſe non eſt dñs naturaliũ ſuorum totaliter, ſed pſtituta ẽ ſibi à natura naturæq; actore ratio ſui dominii in ordine ad finem. Dictat ſiquidẽ naturale ius in nobis non quodlibet, ſed ut decet, homini cõceſſum eſſe ꝓprij corporis vſum.

Porrecta per totum.
740
*Mal. q6. 15. artı. 4.
*Glo. ſter linearis ſup illud: Oĩs fornicatio.
†Greg. li. 31. ca. 31.
§lib. 2. ca. 39. in pri.

¶In rñſione ad tertiũ aduerte, q nõ reddere debitum coniugi, act⁹ duorũ quãq; ponitur uitiorũ. ſ. iniuſtitię, qua ſubtrahit̃ illi, qđ ſuũ eſt: & inſenſibilitatis, qua uſum venereũ totaliter pſona refutat. Et licẽt rarò talis negatio debiti ab inſenſibilitate pcedat, ab iniuſtitia tñ ſæpe contingit. Et eſt proculdubio mortale peccatum ſiuè alterum, ſiuè vtrumq; habeat deformitatẽ: quia ad reddendum debitum coniugi tenet ſaltem de neceſſitate pcepti, ſicut ad cætera pcepta iuſtitiæ. Et qa reddere debitum eſt actus ſub præcepto affirmatiuo cadẽs, ideò obligat p loco alijſq; circunſtantijs cõcurrentibus. Nõ n. tenetur impotens, aut infirmus cũ notabili dãno perſonæ, aut in loco incõgruo, puta, publico, uel ſacro: quis teneatur oĩ tpe quantumcunq; ſacro, aut cõiunis præteritę, vel futuræ, debitum reddere. Et ratio diuerſitatis patet, quia locus publicus eſt contra honeſtatem, ſacer verò contra diuinam reuerentiam. Damnum autem notabile pſonæ ad huiuſmodi debiti perſoluenda. Tempus aũt ſacrũ non uiolatur propterea, nec communio impeditur, aut detorpatur. Illa enim quæ ſunt ad benè eſſe, debent ſine coniugis præiudicio de conſenſu utriuſq; fieri, vt Apoſtolus docet. An autem pe-

*q. 35. ar. 4.
*Li. 31. c. 31.
*q. 148. ar ti. 5. Et 1. 2. q. 84. ar tic. 3. & 4.

& illicitas voluptates corruat tẽplũ eius, quod eſſe cœpiſti.

Ad III. dicendum, q oppoſitũ luxuriæ nõ cõtingit i multis, eo q hoies magis ſũt pni ad delectationes, & tñ oppoſitũ vitiũ cõtinetur ſub inſenſibilitate: & accidit hoc vitiũ in eo, qui intantum deteſtat̃ mulierum vſum, q ẽt vxori debitum non reddit.

Articvlvs IIII.

Vtrum luxuria ſit vitium capitale.

Ad qvartvm ſic procedit. Vr̃ q luxuria nõ ſit vitium capitale. Luxuria n. vr̃ idem eſſe[h] immunditiæ, vt patet p gl. *ad Epheſ. 5. ſed immunditia eſt [b]filia gulæ, ut patet per Grego. 31. Moral. †ergo luxuria non eſt vitium capitale.

¶2 Præt. Iſido. dicit in lib. de ſummo bono, *q ſicut per ſuperbiã mentis itur in proſtitutionem libidinis, ita per humilitatem mẽtis ſalua ſit caſtitas carnis: ſed cõtra rationẽ capitalis vitij eſſe vr̃, q ex alio vitio oriatur. ergo luxuria nõ eſt vitium capitale.

¶3 Pręt. Luxuria[h] cauſatur ex deſperatione ſm̃ illud Epheſ. 4. Qui deſperãtes, ſemetipſos tradiderũt impudicitię: ſed deſperatio nõ eſt uitium capitale, quinimmò ponit̃ filia accidiæ, ut ſupra habitũ eſt.* ergo multò minus luxuria eſt vitium capitale.

Sed contra eſt, quòd Gregor. 31. Moral. *ponit luxuriam inter vitia capitalia.

Respon. Dicendum, q ſicut ex dictis patet, * vitiũ capitale eſt, q habet finẽ multũ appetibilẽ, ita q eius appetitu homo pcedat ad multa peccata perpetranda, quæ oĩa ex illo uitio tãquã ex principali oriri dicũtur. Finis autem luxuriæ eſt delectatio venereorũ, quę eſt maxima. Vndè hmõi delectatio eſt maximè appetibilis ſm̃ appetitum ſenſitiuum, tum pp vehemẽtiã delectationis: tum etiam pp cõnaturalitatem hmõi concupiſcẽtiæ. Vndè manifeſtum eſt, q luxuria eſt vitium capitale.

Ad I. ergo dicendum, quòd immunditia ſecundum quoſdam, quę ponitur filia gulæ, eſt quædã immunditia corporalis, vt ſupra dictũ eſt: * & ſic obiectio nõ eſt ad propoſitum. Si uerò accipiatur pro immunditia luxuriæ, ſic dicendum, q ex gula cauſatur materialiter, in quãtũ ſcilicet gula miniſtrat materiã corporalem luxuriæ, nõ autem ſm̃ rationem cauſæ finalis, ſecundùm quam potiſſimè attẽditur origo aliorum uitiorum ex uitijs capitalibus.

Ad II. dicendum, q ſicut ſupra dictum eſt,* cũ de inani gloria ageretur, ſuperbia ponitur communis mater omnium peccatorum: & ideò etiam uitia capitalia ex ſuperbia oriuntur.

Ad III. dicendum, q à delectationibus luxuriæ præcipuè aliqui abſtinẽt pp ſpem futuræ glorię, quam deſperatio ſubtrahit: & ideò cauſat luxuriam ſicut remouens prohibens, non ſicut per ſe cauſa, quod requiri uidetur ad uitia capitalia.

Articvlvs V.

Vtrum conuenienter dicãtur eſſe filię luxurię, cęcitas mentis, inconſideratio, præcipitatio, inconſtantia, amor ſui, odium Dei, affectus præſentis ſęculi, & horror futuri.

Ad qvintvm ſic procedit. Videtur quòd inconuenienter dicantur eſſe filiæ luxuriæ, cæcitas mentis, inconſideratio, pręcipitatio, incõſtantia, amor ſui, odium Dei, affectus præſentis ſęculi, horror uel deſperatio futuri. Quæ cæcitas mentis,

tenti tempore menſtrui, aut modo indebito, teneatur reddere, in ſequenti quæſtione clarum fiet.

Svper q. CLIII. Artic. IIII.

Nic. de Nyſſ. tract. 3. p. 3. pa. 3. q. 7.

In artic. 4. eiuſdem 153. q. in reſpõſione ad primũ, dubiũ ex Martino occurrit ibidem, arguente cõtra hanc reſponſionem, q hoc vr̃ eſſe cõtra intentionem Caſſiani, collatio. 5. ubi de origine, maximè naturali, loquens, dicit q incrementũ gaſtrimargiæ, ſeu gulę, eſt initium luxurię.

Concl. 12

¶Præt. Illa origo quę eſt ex parte finis ẽ minus naturalis, qa ubi põt haberi finis luxurię ſine actibus aliorũ vitiorum, non producit aliquod eorum.

*q6. 148. ar. 6.
D. 102.

¶Ad hęc dr̃ primò, q licet Caſſianus affirmet id qđ author in litera dicit, ſ. q gula miniſtrat materiam luxuriæ, ex hoc tñ nõ ſequit̃ quin oriri ex uitio finaliter, ſit magis oriri ſecundũ moralẽ generationẽ uitiorum. Origo ſiquidẽ uitiorũ põt dupliciter conſiderari. Primò, ſecundùm naturæ progreſſum. Et ſic luxuria oritur ex gula, quia ſine Cerere & Baccho friget uenus. Alio modo, ſecundũ moralẽ ortũ. Et ſic qa finis in moralibus habet rationẽ principij, ideò ortus uitij, ex fine maximè a moralibus cõſiderandus eſt. Et propterea totũ oppoſitum eſt eius, qđ Martin⁹ dixit. In moralibus maximè naturalis eſt ortus ex fine, utpotè ex principio in genere moris: & minimè naturalis ẽ ortus ex parte materiæ, utpote nõ formalis, ſed materialis tñ. Optimè ergo dixit author hic & alibi, ortũ uitiorũ ex capitali vitio ratione finis ponẽs. Ad id aũt qđ additur obijciendo, qa vbi finis põt haberi ſine talibus uitijs &c. reſpondetur, q oriri ex fine uitij non contingit uno modo. ſ. vt medium ad finẽ, ſed etiam ut acceptatum propter nimiam finis concupiſcentiam, & delectationem. Sicut adulter non curat incurrere odiũ multorum, quod tamen nõ eligit ut medium ad finẽ. Et hoc modo filiæ luxuriæ oriuntur ex luxuriæ fine. Luxurioſus ſiquidem in tñ delectationi venereæ afficitur, ut non curet incurrere cæcitatem mentis, præcipitationẽ, inconſiderationẽ &c. non q hæc eligantur pp luxuriã exercendam. Et ſi arguens hunc totũ modum ortus ex fine tangit, ſ. ut medij ad finẽ. Et propterea argumentum

*q6. 132. ar. 4.

Porrecta per totum.
741
Sup. q. 55. artic. 6. Et mala q. 8. art. 1. cor. & q. 13. ar ti. 3. & co. & q. 15. ar tic. 4.

& inconſideratio, & præcipitatio, pertinent ad imprudentiã, quæ inuenitur in omni peccato, ſicut & prudẽtia in omni virtute. [h] ergo non debẽt poni ſpeciales filiæ luxuriæ.

¶ 2 Præt.[h] Conſtantia ponit̃ pars fortitudinis, vt ſupra* habitum eſt: ſed luxuria nõ [h]opponit̃ fortitudini, ſed tẽperantiæ. [h] ergo inconſtãtia nõ eſt filia luxuriæ.

¶ 3 Præt.[h] Amor ſui vſq; ad contemptum Dei, eſt principiũ omnis peccati, ut patet per* Augu. 14. de ciuit. Dei. non ergo debet poni filia luxuriæ.

¶ 4 Præt. Iſidor. ponit[h] quatuor, ſcilicet turpiloquia, ſcurrilia, ludicra, ſtultiloquia. ergo prædicta enumeratio vr̃ eſſe ſuperflua.

Sed contra eſt, authoritas *Gregorij 31. Moral.

Respon. Dicendũ, ꝙ qñ inferiores potẽtiæ vehemẽter afficiuntur ad ſua obiecta, conſequens eſt ꝙ ſuperiores vires impediantur, & deordinentur in ſuis actibus. Per vitiũ autem luxuriæ maximè appetitus inferior, ſ. concupiſcibilis vehementer intendit ſuo obiecto, ſ. delectabili, ꝑ vehementiam paſſionis & delectationis: & ideò conſequẽs eſt, ꝙ[m] per luxuriam maximè ſuperiores vires deordinẽtur, ſ. ratio, & uolũtas.[n] Sunt autem rõnis quatuor actus in agẽdis. Primò quidẽ, ſimplex intelligentia, quæ apprehẽdit aliquẽ finem vt bonum: & hic actus impeditur per luxuriam ſm̃ illud Danie. 13. Species decepit te, & cõcupiſcẽtia ſubuertit cor tuũ; & quantum ad hoc ponitur cæcitas mentis. Secundus actus eſt conſilium de his quæ ſunt agenda propter finem: & hic etiã impeditur per concupiſcentiã luxuriæ. Vndè* Teren. dicit in Eunucho, loquens de amore libidinoſo: Quæ res in ſe neq; conſilium neque modũ vllũ habet, eã conſilio regere nõ potes: & quantum ad hoc ponitur præcipitatio, quæ importat ſubtractionẽ conſilij, vt ſupra* habitum eſt. Tertius actus eſt iudiciũ de agẽdis: & hic ẽt impedit̃ ꝑ luxuriã. Dr̃. n. Daniel. 13. de ſenib⁹ luxurioſis, Auerterũt ſenſum ſuũ, vt nõ recordarent̃ iudiciorũ iuſto-

F rũ & quantum ad hoc ponit̃ inconſideratio. Quartus aũt act⁹ ẽ ꝓceptũ rõnis de agẽdo, q̃ etiã impeditur ꝑ luxuriã, inquãtũ. ſ. hõ impedit̃ ex impetu cõcupiſcẽtię, ne exequat̃ id qđ decreuit eſſe faciendũ. Vndè* Terẽ. dicit in Eunucho, de quodã q̃ dicebat ſe receſſurum ab amica, hęc verba, Vna falſa lacrymula reſtringet. Ex parte aũt uoluntatis

G cõſequit̃ duplex actus inordinatus, quorũ unus eſt appetitus finis: & quãtũ ad hoc ponit̃ amor ſui, quãtũ. ſ. ad delectationẽ quã inordinatè appetit, & ꝑ oppoſitũ ponit̃ odiũ Dei, inquãtũ. ſ. ꝓhibet delectationẽ cõcupitam. Alius autẽ eſt appetitus eorũ q̃ ſunt ad finẽ: & quãtũ ad hoc ponit̃ affectus ꝓ̃ſentis ſęculi, i. quo. ſ. aliq̃s vult frui voluptate, & ꝑ oppoſitũ ponit̃ deſperatio futuri ſęculi, q̃a dũ nimis detinet̃ car-

H nalib⁹ delectationib⁹, nõ curat ꝑuenire ad ſpuales, ſed faſtidit.

Ad 1. ergo dicendũ, ꝙ ſicut* Philoſophus dicit in 6. Ethi.[d] intemperãtia maximè corrumpit prudentiam. Et ideò vitia oppoſita prudentiæ, maximè oriunt̃ ex luxuria, quę eſt præcipua intẽperãtiæ ſpecies.

Ad 11. dicẽdũ, ꝙ[d] cõſtãtia in arduis, & terribilib⁹ ponit̃ pars fortitudinis: ſed cõſtantiã habere in abſtinẽdo à delectationib⁹ ꝑtinet ad cõtinentiam, q̃ ponit̃ pars tẽperãtiæ, ſicut ſupra* dictũ eſt: & ideò

I inconſtãtia, q̃ ei opponit̃, ponitur filia luxurię. Et tñ ẽt prima inconſtãtia ex luxuria cauſatur, inquãtum emollit cor hominis, & effeminatũ reddit, ſm̃ illud Oſee 4 Fornicatio, & uinum, & ebrietas auferunt cor. & Vegetius dicit in lib. de re militari, ꝙ minus mortem metuit, qui minus deliciarum nouerit in vita:[r] nec oportet, ſicut ſępe* dictum eſt, ꝙ filiæ uitij capitalis cum eo in materia conueniant.

Ad 111. dicẽdũ, ꝙ amor ſui quãtũ ad quæcũq; bona, q̃ ſibi aliq̃s appetit, eſt cõe principiũ peccatorũ. Sed quãtũ ad hoc ſpecialiter ꝙ aliq̃s appetit ſibi delectabilia carnis, ponit̃ amor ſui filia luxurię.

K Ad 1111. dicẽdum, ꝙ illa, q̃ Iſidorus ponit, ſunt quidã inordinati actus exteriores, & ꝓ̃cipuè ad locutionẽ ꝑtinẽtes, in qua eſt aliq̃d inordinatũ quadrupliciter. Vno mõ, ꝑ materiã, & ſic ponunt̃ turpiloquia. Quia. n. ex abundãtia cordis os loquit̃, vt dr̃ Matth. 12. Luxurioſi, quorum cor. eſt turpib⁹ cõcupiſcentijs plenũ, de facili ad turpia uerba prorũpunt. Secũdo, ex parte cauſę. Quia. n. luxuria incõſiderationẽ & ꝓcipitationem cauſat, cõſequẽs eſt, ꝙ faciat prorumpere in verba leuiter, & inconſideratè dicta, quæ dicuntur ſcurrilia. Tertio, quãtũ ad finem. Quia enim luxurioſus delectatione quęrit, verba ſua ad delectationem ordinat, & ſic pro-

rumpit

mentũ hic peccat, q̃a finis luxurię, licèt poſſit haberi ſine his medijs, ad ipſum tñ mõ dictoconſequitur incurſus horũ uitiorũ: & ideò filiæ illius vitij dicuntur in ſequẽti articulo.

SVPER Q. CLIII. ART. V.

*q. 128. & q. 137. ar. 3. In ar. 3. eiuſdẽ 153. qõ. aduerte duo ex Martino ibidem. Primum eſt, ꝙ Martino nõ ſufficit inconſtantiã eſſe rationis uitiũ, ſed appetitus, ac illud uitij gradum quẽ Ariſtoteles vocat incontinentiã. Alterum eſt i reſponſione ad quartum, in qua imponit authori, ꝙ illa enumerata ab Iſidor. dicunt tñ inordinatos actus exteriores. Et arguit tùm quia luxuria primo ponit inordinationẽ in actibus interioribus qb⁹ ſubordinantur actus iſti exteriores: tùm quia deſiderare, dicere, vel audire, turpiter, ſcurriliter. & ludicre, ſunt actus interiores geniti à luxuria, eiſq; ſubordinãtur actus exteriores nominati. ergo cũ authores ponunt hęc eſſe filias luxuriæ, magis dicendũ eſt, ꝙ intelligunt de interioribus actibus primò, & conſequenter de exterioribus.

*Lib. 14. cap. 24. in prin. & c. ulti. to. 5.

*Lib. 31. c. 31.

Conclu.

¶ Ad primum horum nõ oportet aliter rñdere, q̃a q̃ſtio de vocalibus eſſet. Ad obiecta autẽ ſcđo loco dr̃ primo, ꝙ author nõ appoſuit ly tñ, ſed arguẽs impoſuit, ut patet in litera. Dr̃ ſecundo, ꝙ inter filias luxuriæ aſſignatas a Gregorio, & aſſignatas ab Iſidoro, eſt hæc manifeſta differentia, ꝙ illarum nomina formaliter important actus, ſeu diſpoſitiones interiori animi ut patet diſcurrẽdo per ſingula. Horũ uerò nomi-

* Scena prima paſũ à prin.

na. formaliter importãt act⁹ exteriores humanos vt patet. Turpiloquia. n. ſcurrilia, ludicra, ſtultiloquia, exteriora ſonant: & ꝓpterea author ex interioribus reddit horũ rationẽ. Vndè patet rñſio ad primam obiectionẽ, ꝙ. ſ. quia luxuria primo parit deordinationẽ intus q̃ hos actus, ideò ex his q̃ intus ſunt, rõ in

*q. 53. ar. 3.

litera reddit̃ exterior & nõ dr, ꝙ ſunt exteriora tñ. Ad ſcđm dicitur, ꝙ aliud eſt turpiloquiũ, & aliud eſt deſiderare turpiloquiũ. Si Iſidorus dixiſſet deſiderũ turpiloquij ſcurrilium &c. actum interiorem ſignificaſſet, ſicut Gregorius ſignificauit affectum ꝓ̃ſentis ſęculi, & deſperationẽ futuri. Sed turpiloquium &c. poſuit q̃ exteriores actus sũt humani, ideò iſti ſunt Itelligẽdi ſi formaliter & moraliter ſermo ſterpretandus eſt doctorum. Ex hoc aũt, ꝙ actus exteriores oriũtur ex interioribus, nõ ſequit̃ ꝙ noĩe exteriorum itelligãtur interiores, niſi ut cauſę. Sed tñ ſequitur, ꝙ intelligantur act⁹ exteriores humani, ſeu voluntarii, alioquin nõ eſſent vitioſi, vel virtuoſi. Hoc enim cõmune eſt omnibus peccans cõſiſtẽtibus in actu exteriori, ut patet de adulterio, furto, rapina, homicidio. Peruerſa ergo eſt interpretatio Martini.

*Scena 1. incipit: Quid igr̃ faciam? a med. illi⁹.

*Vr̃ haberi lib. 6. c. 5. Sed clare hr̃ libr. 7. cap. 11. D. 438. D. 387.

*q6. 143. Rñſio 2.

Rñſio 3. q. 35. arti. 4. & q. 36. ar. 4. & q. 148. ar. 6.

SVP. QV. CLIIII. ARTIC. I.

IN ar. 1. q. 154. dubiũ circa distinctiua ſpecierum luxuriæ ex Martino in q̃ſtione ſecũda de luxuria, occurrit quoad duo. Primum eſt, ꝙ ſpẽs luxuriæ oportet accipere ex parte materiæ. Secũdum eſt, ꝙ ſpecies luxuriæ magis diuerſificanẽ ex parte fœminæ quàm viri, quia fẽmina ſe habet ut pat.ẽ. & materia. Cõtra primum, inquit, ꝙ ſpecies luxuriæ non ſolũm accipiunẽ ex parte materiæ, probatur: quia aliqua ſpecies peccati cõntra naturã ſumitur non ex indebita materia, ſed ex indebito mõ, ut ſi uir cognoſcat ſuam nõ i uaſe debito, aut nõ debito mõ. Cõtra ſecũdum dicit primò, ꝙ diſtinctio harum ſpecierum præter ſtuprum, æque ex parte uiri, ſicut ex parte fœminæ ſumitur, vt patet diſcurrendo. Dicit ſecũdo, ꝙ duæ perſonæ humanæ ſexu differẽtes, ut ſic, ſunt materia naturalis actus uenerei humani. Probatẽ. Illa ſunt materia naturalis actus uenerei humani, quæ natura ordinauit ad generationem prolis humanę: ſed duæ perſonæ ſexu &c. ſunt tales. ergo. Et confirmatur p illud Geneſeos primo, Maſculũ & fœminã creauit eos, & benedixit. Creſcite &c.

¶ In eodẽ ar. cum rñſione ad quartum, dubium aliud ex Martino ibidem occurrit ẽt circa diſtinctiua ſpecierũ luxuriæ. Et intendit probare ꝙ oportet ponere plures ſpecies luxuriæ quàm iſtas: & quòd doctrina authoris in reſponſione ad quartũ, nõ eſt intelligibilis. Arguit ergo, ꝙ peccatum coniugatorũ in actu uenereo oportet quòd habeat aliquam ſpeciem aliam à prædictis, ſic. Circunſtantia transferens actum de uirtute in uitium, conſtituit ſpeciem: ſed iſta eſt huiuſmodi. ergo. Minor patet, quia ex tali circunſtantia actus coniugalis eſt peccatum. Maior probatur. Talis circunſtantia transfert in genus uitij. ergo in aliquam ſpeciem, quoniam nihil eſt in genere, quod nõ ſit in aliqua eius ſpecie. Hoc enim patet, & ꝙ præter ſex dictas ſpecies oportet aliam ponere, & ꝙ non ex parte materiæ, ſed circunſtantiæ: & ꝙ reſponſio ad quartum non eſt intelligibilis dũ dicit, ꝙ peccatum coniugati eſt ſecundùm aliquam circunſtãtiam, quæ non conſtituit ſpeciem moralis actus. In hoc conſiſtũt omnia motiua Martini circa hoc, licèt ab ipſo plurificenẽ.

¶ Dubium demum ex Martino ibidẽ eſt, eo ꝙ nititur ſoluere rationes duas authoris in litera. Et ad illam .ſ. Circunſtantia nõ dat ſpeciem actui morali, reſpondet ꝙ circunſtantia actus exterioris eſt obiectum actus interioris, & ideò dat illi ſpeciem ut obiectum. Ad aliam, Si mulier magis ſe habet in rõne patientis & materiæ, quàm uir, reſpondet ꝙ uterque eſt materia reſpectu alterius, & uterque eſt agens reſpectu concubitus.

¶ Et multa addit ad probandum ꝙ utraque perſona eſt diſtinctiua ſpecierum luxuriæ, quæ omitto, quia nõ ſunt cõtra nos.

¶ Ad horum euidentiã ſciendum eſt, ꝙ ſi de ſpeciebus luxuriæ loquendũ eſt, ſicut de ſpeciebus gulæ. ut ſ. aſſignentur ſpecies oẽs luxuriæ tã mortalis, q̃ non mortalis ſecũdum proprias earum rõnes, ſic pculdubio ſunt plures ſpecies luxurię, q̃ illę ſex hic enumeratæ. Sunt.n. ultra iſta ſex, oẽs ſpẽs q̃ attẽdunẽ ſcdm circunſtantias diuerſas habẽtes diuerſa motiua, puta, cum ex ſolo motiuo dlectationis cõiugatus cognoſcit ſuã, & ſic d alijs. Et hoc cõuincitẽ ex authoris doctrina de circũſtãtiis dãtibus ſpeciẽ. Et vt patebit ẽt in hac materia, hoc inſinuauit author alibi,

rũpit in uerba Ludicra. Quarto, quantum ad ſententiam verborum, quam peruertit luxuria propter cęcitatem mentis quam cauſat, & ſic prorumpit in ſtultiloquia, utpote cum ſuis verbis præfert delectationes quas appetit, quibuſcunque B aliis rebus.

QVAESTIO CLIIII.

De Luxuriæ partibus, in duodecim articulos diuiſa.

DEINDE conſiderãdum eſt de luxuriæ partibus.

ET CIRCA hoc quæruntur duodecim.

¶ Primò de diuiſione partium luxuriæ.

¶ Secundò, Vtrum fornicatio ſimplex ſit peccatũ mortale. C

¶ Tertiò, Vtrum ſit maximum peccatorum.

¶ Quartò, Vtrum in tactibus, & oſculis, & aliis huiuſmodi illecebris conſiſtat peccatum mortale.

¶ Quintò, Vtrum nocturna pollutio ſit peccatum.

¶ Sextò, De ſtupro.

¶ Septimò, De raptu.

¶ Octauò, De adulterio.

¶ Nonò, De inceſtu.

¶ Decimò, De ſacrilegio.

¶ Vndecimò, De peccato cõtra naturam.

¶ Duodecimò, de ordine grauitatis in prædictis ſpeciebus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrũ conuenienter aſſignentur ſex ſpecies luxuriæ, ſcilicet fornicatio simplex, adulterium, inceſtus, ſtuprũ, raptus, & uitium contra naturam.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd inconueniẽter aſſignentur ſex ſpecies luxuriæ, ſcilicet fornicatio ſimplex, adulterium, inceſtus, ſtuprum, raptus, & uitia contra naturã.[h] Diuerſitas enim materiæ non diuerſificat ſpeciem: ſed prędicta diuiſio ſumitur ſecundùm materiæ diuerſitatem, prout ſcilicet aliquis commiſcetur coniugatæ, uel uirgini, uel alterius conditionis mulieri. ergo uidetur ꝙ per hoc ſpecies luxuriæ nõ diuerſificẽtur.

A & hic. Sed loquẽdo de luxuria ſimpliciter, & ſecũdũ cõſũmatiõ illius actus ſecundũ ſeipſum, & ſecundũ cõem doctrinã theologorum rõnabiliter traditã, ſic iſtæ ſex tm̃ ſpecies luxuriæ ponuntur. Dixi de luxuria ſimpliciter, ad differentiã luxuriæ ſecundũ quid, qm̃ luxuria ſimpliciter, & abſolutè ſignificat peccatũ, ſeu uitium ex ſuo gñe mortale, ſicut iuſtitia, & nõ niſi ex iperfectione actꝰ, ſeu ſecundũ quid ſonat peccata uenialia circa uenerea. Et ex hoc prouenit, ꝙ ſpẽs eius non ſunt, niſi illæ, quę ſecundũ ſuas proprias rõnes ſunt pctã mortalia: hæc aũt ſolũ ſunt prædictæ ſex. Merito igiẽ luxuriæ ſimpliciter, illæ tm̃ ſpecies ſunt [i] aſſignatæ, q̃ ſub peccato mortali ex propria rõne continenẽ, quis ſecundùm qd plures ſint ſpẽs. Dixi ſecundũ conſumatũ illius actũ ſecũdũ ſeipſum, qm̃ ex hoc capite idẽ patet. Nã ut in litera hac dicitur, & ſub alijs uerbis in articulo tertio quæſt. 15. de malo, dupliciter contingit peccare, ſeu deordinationẽ eſſe in delectatione uenerea. Primò, ea parte actus ſecũdum ſeipſum, hoc eſt, ꝙ actus cõſumatus (ſ. ſeminatio uolũtaria) ſecundũ ſeipſum eſt inordinatus, ſeu ut i lrã dr̃, ex parte materiæ ipſius actus. Alio mõ, ex parte cõditionũ, ſeu cõcupiſcẽtiæ. Et qa deformitates, ſeu peccata ipſius actus ſecundũ ſe ſunt ſimpliciter peccata, alia aũt ſunt peccata ſcdm qd, iõ aſſignãdo ſpẽs peccatorũ luxuriæ, illæ tm̃ ſex fuerunt aſſignandæ, q̃ ſe tenẽt ex parte actus ſecundũ ſeipſum, qa illæ ſolæ cõſtituũt peccata ſimpliciter, aliæ aũt ſpẽs, utpote ad peccata ſecũdum qd ſpectãtes, dimiſſæ ſunt. Dixi ſecũdũ cõem doctrinã rõnabiliter traditã: qm̃ nõ latuit authorẽ qn plures potuiſſent aſſignari ſpẽs. Sed qm̃ magiſter Sententiarũ in 4. diſtin. quarti & Gratianus. 36. q. 1. ſine contradictione has introduxiſſe uidentur ſpecies, iõ author ſolita ſua reuerentia utẽs, nõ tã docuit, q̃ rõnẽ reddidit, quare hæ ſolæ ſpecies poſitæ ſunt. Vnde & ſacrilegiũ, quo polluiẽ p̃ſona habens uotum caſtitatis, ad adulterium reduxit, cum tamẽ euidenter conſtet, quòd diſtinguitur ſpecie ab adulterio, ſicut religio a iuſtitia. Rationabiliter autem doctores has tantũ ſpẽs tradiderunt, quia, ut dictum eſt, ad mortalia peccata, quæ ſola ſunt ſimpliciter peccata, & luxuriam ſimpliciter reſpexerunt.

¶ Ad primũ ergo dubium dr̃, ꝙ ſpecies luxuriæ ſimpliciter, ſeu ex parte actus inordinati ſecundũ ſe, ſumunẽ ex parte materię: E de iſtis .n. ſolis loquitur author. Et ad obiectionẽ de pctõ cõtra naturã ex parte modi, rñdetur quòd modus contra naturã eſt duplex. Vnus, quo ſtante poteſt ſequi generatio: alter, quo ſtante non poteſt ſequi generatio, & quòd quicunque modus contra naturam, ex quo non poteſt ſequi generatio, reducitur ad inordinationẽ ex parte materiæ. Nam ſi non ſeruatur uas debitũ, nõ eſt ibi materia partialis debita, quoniã mulier non recipit ſecundũ illã partẽ, qua debet eſſe materia. Et ſimiliter ſi aliquis eſſet modus quo generatio impediretur, ad materiam partialem non reduceretur, quia ſ. non poteſt recipere ſemen in illa parte interiori, in qua natum eſt recipi. De modo autem in naturali non impediente generationẽ, dicitur uel ꝙ ſpectat ad ſpecies ſecundũ quid, & peccata nõ mortalia ex genere ſuo. Et propterea nihil obſtat quòd illa luxuriæ ſpecies ſit omiſſa, ſicut aliæ ſimiles. Huiuſmodi.n. peccata non conſiſtunt in deordinatione actus ſecundũ ſeipſum, ſed ſecundũ aliquam eius conditionem. Actus enim coniugij, ex quo poteſt ſeq genera-

[i] *Porrecta per totum.*

742 4. diſt. 41. art. 4. q. 1. & 2. Et mal. q. 15. art. 3.

¶2 Præt. Species uitij unius nō vñr h diuerſificari p ea quæ ptinent ad aliud vitiū: ſed adulterium non differt à ſimplici fornicatione niſi in hoc, q aliquis accedit ad eā quæ eſt alterius, & ſic iniuſtitiam committit. ergo uidetur quòd adulteriū nō debet poni ſpecies luxuriæ. G

¶3 Præt. Sicut contingit q aliqs commiſcetur mulieri, quæ eſt alteri uiro p matrimoniū obligata, ita ēt contingit quòd aliquis commiſcet mulieri, q̄ eſt obligata Deo p uotū. Sicut ergo adulterium ponit ſpēs luxuriæ, ita etiam ſacrilegium ſpecies luxuriæ poni debet.

¶4 Præt. Ille qui eſt mr̄imonio iūctus nō ſolū peccat ſi ad aliā mulierem accedat, ſed ēt ſi ſua coniuge inordinatè utatur: ſed hoc pctm̄ ſub luxuria continetur. h ergo deberet inter ſpecies luxuriæ computari. H

¶5 Præt. Apoſtolus 2. ad Corin. 12. dicit. Ne iterū cum uenereo humiliet me Deus apud uos, & lugeam multos ex his qui ante peccauerūt, & nō egerūt pœnitentiā ſuper immunditia, & fornicatione, & impudicitia quā geſſerūt. h ergo vr̄ q etiam immunditia, & impudicitia debeant poni ſpecies luxuriæ, ſicut & fornicatio.

¶6 Præt.[h] Diuiſum non condiuiditur diuidētibus: ſed luxuria condiuiditur prædictis. dicitur enim Gal. 5. Manifeſta ſūt opera carnis, quæ ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria. ergo uidetur quòd inconuenienter fornicatio ponatur ſpecies luxuriæ.

SED CONTRA eſt, quòd prædicta diuiſio ponitur in * Decretis 36. quæſt. 1.

RESP. Dicendū, q ſicut* dictum eſt, peccatum luxuriæ cōſiſtit in hoc, quòd aliquis non ſecundùm rectam rationem delectatione uenerea utitur: qđ quidem contingit dupliciter. Vno modo, ſecundùm materiam, in qua huiuſmodi delectationem quærit. Alio modo, ſecundum quòd, materia debita exiſtente, non obſeruātur aliæ debitæ conditiones. Et quia circunſtantia, inquantū huiuſmodi, non dat ſpēm actui morali, ſed eius ſpēs ſumitur ab obiecto, qđ eſt materia actus: ideò[m] oportuit ſpēs luxuriæ aſſignari ex pte materiæ, uel obiecti:[n] q̄ qdē pt nō cōuenire rōni rectæ dupl'r. Vno mō, quia habet re- I

*36. q. 1. c. lex præteritoru.

* q. præc. a. 1. 2. & 3.

tio, ex hoc ſolo deordinatus, q innaturali mō fit, nō eſt ſecūdū ſeipſum deordinatus, ſed ſecundū illā conditionē tm̄, & iō extra has ſpēs illa luxuria uenialis eſt. Vel, & melius dī q, reductiuè ſpectat ad uitiū cōtra naturā, ſicut imperfectū reducitur ad ſpēm perfecti, q præter naturā reducitur ad cōtra naturā. Hoc enim perfectè cōtrariatur naturæ, illud imperfectè opponitur naturæ. F

¶Ad obiecta cōtra ſecundū dictum, ſ. q illæ ſpecies magis ex parte fœminæ ſumuntur, rñdet. Et ad primū dr, q falſum aſſumi, patet diſcurrēdo: quia raptus cōiter attenditur ex parte fœminæ, ut patet legenti in Decretis in loco allegato. Ad ſecundū dr, q illa propoſitio. Duæ pſonæ humanæ ſexu differentes, ſunt materia naturalis actus uenerei humani, eſt falſa. Et probatio eius falſiſſima, ſ. illa q̄ ſunt ordinata a natura ad generationē, plus humanæ ſunt materia naturalis act⁹ venerei humani. Nam natura non ſolū materiā, ſed agens ordinauit ad generationē. Maſculus. n. ordinatus ē à natura ad actum uenereū non ut materia eius, ſed ut efficiens illius, fœmina autē ut patiēs, quod eius actus, qui eſt recipere, teſtatur. Materiæ enim eſt recipere, adeò ut et ſi forma recipiat aliquid, in hoc ſapit rationem materiæ, ſeu potentiæ paſſiuæ.

¶Ad tertium dicit, q ex hoc, quòd Deus maſculum & fœminam fecit, & benedixit, non habetur quòd vterque ſit materia, ſed potius quòd ſint agens & patiens: quoniam in omni natura, ut dicitur in tertio de Anima, oportet hæc duo concurrere, alterum ut agens, alterum ut patiens. Et aduerte quòd author non dicit quòd iſtæ ſpecies ſolùm ex fœminæ conditione conſiderentur: quoniam hoc conſtat eſſe falſum, ut patet cum religioſus, aut coniugatus cognoſcit ſolutam &c. Nec hoc author ſomniauit, ſed dicit quòd iſtæ ſpecies magis diuerſificantur, per ly magis, oſtendens quòd etiam ex parte uiri diuerſificantur, ſed nominum ac rationum diuerſitas magis ex parte fœminæ ſumpta eſt. Ratio ſiquidem raptus, & ſtupri manifeſtè ſecundùm ea quæ mulierum ſunt, datur. Adulterium quoque ſecundùm communem uſum, non niſi ad nuptam accedatur, dicitur. Et ſimiliter ſacrilegium, niſi ad Deo dicatam mulierem, in cuius ſignum peccatum presbyteri quandoque dicitur ſimplex fornicatio, quādoque adulteriū, quandoque ſacrilegium, & tamen conſtat ex parte ſui ſemper eſſe ſacrilegium. Nec damnatur adulterij iniuria quiſquã coniugatus ad ſolutam accedēs, nec ſacrilegij presbyter meretricē cognoſcens. Hæc enim ſatis teſtantur quòd ſpecies illæ magis diuerſificantur ex parte fœminæ &c.

¶Ad dubium ſecundùm dicitur, quòd gratis concedimus plures ſpēs luxuriæ quàm iſtas hic enumeratas. Sed iſtæ ſolæ ſunt ſpecies luxuriæ ſimpliciter, reliquæ ſecundùm quid. Iſtæ ſolæ ſunt peccata mortalia ex proprijs rationibus, cæteræ verò non. Iſtæ ſolæ actum conſumatum inordinatum ſecundùm ſe ponunt, reliquæ ad conditiones, ſeu accidentia ſpectant. Vnde cōceditur, quòd conditio actus cōiugij faciēs de nō peccato peccatum, affert nouam peccati ſpeciem. Et cum dicit, author hoc negat in rñſione ad quartum, rñdetur q non negat hoc ſi formaliter intelligatur. Nam ipſe loquitur non de quacunq; ſpecie, ſed de ſpecie actus conſumati ſecundùm ſeipſum. Nec loquitur de quibuſcunq; differentijs luxuriæ, ſed de differentijs actus uenerei conſumati ſecundùm ſe. Et docet q, quia deordinationes q̄ ſunt in actu coniugati non ſunt ſecundū differētias actus cōſumati, ſed ſunt ſecundū circunſtantias eius: iō ut ſic, hoc eſt, ut circunſtantiæ nullā cōſtituunt ſpēm luxuriæ. Et rurſus iō nullam conſtituunt ſpeciem luxuriæ infra latitudinē ſpecierū, de qbus eſt ſermo, ſ. ſecundùm differentias ipſius actus. Et utrunq; horū eſt uerum. Cum quibus tñ ſtat, q illa met circunſtantia, quæ deordinat actum cōiugati, non ut circunſtātia actus illius, ſed ut differentia luxuriæ ſecū dùm ſe orum ſuū ambitum det nouā ſpeciē peccati luxuriæ. Tunc. n. habet rationem obiecti motiui ut finis, & non circūſtantiæ, ut patet ex ſupra habitis de circunſtantijs. Ex quib. patet, quòd doctrina authoris in reſponſione ad quartū eſt optimè intelligibilis, ut intellecta & vera.

¶Ad tertium dubiū dicitur, quòd ſolutio primæ rationis ē ipſa authoris doctrina, ſcilicet quòd circunſtantia ut obiectum dat ſpeciem, ſi tamen eſt aliud obiectum formaliter ab obiecto actus. Nā quando circunſtantia & actus cadunt ſub eodem obiecto formaliter, circunſtantia quantumcunque ſit obiectū actus interioris non daret ſpeciem, ut patet cum quis furatur aurū multum, ita quòd ex propoſito fertur ſpecialiter ad multum. Vnde author in principio corporis huius articuli dicit, Circūſtantia inquantum huiuſmodi, non dat ſpeciem actui morali, per hoc oſtendens ſecus eſſe inquantum obiectum. Sed ex hoc nō ſoluitur ratio literæ, quæ, ut patuit, de circunſtantia actus coniugati, inquantum circunſtantia illius actus eſt, loquitur. Et iō concluditur, quòd non conſtituit ſpeciem moralis actus, ut dictum eſt. Et per ly ut dictum eſt, manifeſtē patet, q de circūſtantia inquantum circunſtantia eſt, loquebatur: quoniam ſic in principio corporis dixerat, Solutio uerò alterius. ſ. Mulier magis ſe habet in ratione patientis, nullam excluſionem requirit, quia nulla eſt, & ſola uerba appoſita dicit abſque probatione aliqua. Author enim probat in litera, mulierem habere rōnem materiæ, quia ſe habet in ratione patientis: & hoc conſtat, qa maſculus eſt agens, & oportet aliquod patiens eſſe: nullū aliud aūt apparet niſi mulier. Iſte aūt, ut dictū eſt, nullā rōnem affert cōtra hoc, ſed conat' oſtendere, q uterq; ſexus eſt diſtinctiuus ſpecierum luxuriæ: quod in nullo contrariatur dictis, ut iam oſtenſum eſt. Potuiſſet aūt dicere, & bñ, q utraq; pſona poteſt dici materia non actus uenerei, ſed actus moralis, puta, concupiſcentiæ, quia eſt materia concupita, deſiderata, electa &c. K

¶In eodem artic. primo in reſponſione ad quartū, dubium occurrit circa prædicta ex eo, q peccata coniugatorum ſunt quādoque ſecundum indebitam materiam, ut patet, tùm primo, cum extra uas naturale ſeminatur: tùm ſecundò, cùm ſe abſq; concubitu polluunt; tum tertio, cum coniux habet uotū con-

Conclu.

tinentiæ.

meretrix: tũ quartò, cũ hẽt impedimentum impediẽs petitionẽ debiti, puta, affinitatẽ ſuperuenientẽ matrimonio: tum quintò, cum alter coniugũ eſt in publico adulterio obſtinato: tũ ſextò, cũ alter negat debitũ coitus, aut ſeminis. In his ſiquidẽ omnibus pctũ coniugati eſt ex parte materiæ. Et in primis quidem duobus patet. In tertio autem, quarto, & quinto, manifeſtè eſt materia impedita. In ſexto nõ redditur debitum cui debetur, quod vocatur hic materia actus moralis. Et ſũt quoq; ſecundũ circunſtantias cõſtituentes pctã mortalia, ut patet primo de loco, ſi fiat in loco ſacro. Secũdo, de mõ, puta, ſi mulier ſupergrediatur. Tertio, de effectu, ſi cauſat aborſum, aut prolem infectam, ſeu monſtruoſam tẽpore menſtruali, aut in ipſo coniuge notabile damnum uel pp debilitatẽ, uel propriã infectionẽ, quod nouit ex altero contrahi. Quarto de fine, ſi quis tã ardẽter amat cõiugẽ, ut uel finem ponat ultimũ in illa delectatione: uel omittat neceſſaria ad ſalutem propter eam, uel cognoſceret illam etiam ſi eſſet alterius, aut non ſua. Quinto, de tactibus, & oſculis ſolius delectationis cauſa. In omnibus ſiquidem his interuenit peccatum luxuriæ in coniuge ſecundum aliquam circunſtantiam: & quodlibet horum eſt peccatum mortale, & tamen in nulla iſtarũ ſex ſpecierum enumeratur. Malè ergo dixi ego, etſi non author q; reliquæ ſpecies non ſunt peccata mortalia ex ſuo genere. D.4.

¶ Ad horum euidentiam dicitur, quòd non ſolum eſt uerũ quod Author dicit in litera ſcilicet, quòd peccatum coniugati cum ſua uxore non eſt ſecundũ materiã, ſed circunſtantias, quæ ut ſic, non dant ſpeciem, & ideò ſecundum hmõi peccata nõ ponuntur ſpecies luxuriæ, ſcilicet ſecundum differentiam actus conſumati, ut expoſitũ eſt. Sed etiam uerum eſt quod ego addidi, ſcilicet quod reliquæ luxuriæ ſpecies non ſunt ex ſuo genere mortale pctm, ſed utrumque oportet ſanè intelligere. Dictum ſiquidem authoris intelligendũ eſt de peccato non quocumq;, ſed luxuriæ & coniugati ut ſic, hoc eſt, actum matrimonialẽ exercentis. Et rurſus loquitur de coniugato, nõ de coniugato tali, puta, impedito, phibito, & huiuſmodi, ſic namq; eſt ſermo formalis. Dictũ autem meum intelligo de reliquis ſpeciebus luxuriæ, quatenus infra ſolũ luxuriæ genus ſunt, & non quatenus luxuria ad alia uitia, trahitur, uel alijs uitijs eſt annexa, uenerea ſed etiam bona opera ex connexione, uel appoſitione aliorũ uitiorũ mortalia peccata fiunt, ut patet, ſi quidã daret eleemoſynã, ponendo in ea ultimum finem, ſeu in contemptum Dei. Hæc enim cõmunia ſunt bonis & malis, & in omni materia ſubintelliguntur. Nos autem de proprijs cõſtitutiuis ſpecierum luxuriæ tractamus. Et de illis infra hoc genus quod quaſi pro uno gñe cõputatur, oſtendo dicimus, q; nullum apparet mortale pctm niſi ſupradicta ſex, & quæ ad ea reducuntur.

¶ Ad ſingula autem obiecta ſingillatim deſcendendo dicitur, q; in primo caſu, cum ſcilicet uir extra uas naturale ſeminat, procul dubio peccatum eſt ex parte materiæ partialis, & ideo ſpectat ad unam iſtarum ſex ſpecierum, ſcilicet peccatum contra naturam, & hoc ſiuè in toto actu utatur uxore extra uas naturale, ſiue in fine tantum, ut filij Iudæ abutebantur Thamar: ſiue ſeminando intra uas naturale, detur opera ut non ſequatur conceptio, aut ex parte uiri, aut ex parte fœminæ, quacumq; id arte, uel induſtria fiat, quoniã tũc ex intentione ſeminatio impeditur à naturali ſuo fine. Et parum differt a procuratione quod ſeminetur totaliter extra uas naturale: differt enim ſecũdum differentiam magis & minus. Et propterea ad eandem ſpeciem ſpectat, & eſt peccatum mortale ex ſuo genere, quia ex intentione contrariatur fini naturali concubitus. Nec hoc contradicit litera; quia tale peccatum non eſt coniugati ut ſic, cum vxore, quoniã non eſt uxor eius ad huiuſmodi vſum: au-

pugnãtiã ad finẽ venerei actus. Et ſic, inquãtũ impedit gñatio prolis, ẽ vitiũ cõtra naturã, quod ẽ ĩ omni actu uenereo, ex quo gñatio ſequi nõ põt. Inquantũ aũt impeditur debita educatio & pmotio plis natæ, eſt fornicatio ſimplex, q̃ eſt ſoluti cũ ſo- B luta. Alio mõ materia ĩ qua exercet act⁹ uenereus põt eſſe nõ cõueniẽs rõi rectę p cõparationẽ ad alios hoĩes. & hoc dupliciter. Primò qdẽ ex parte ipſius fęminæ, cui aliqs cõmiſcet, qa ei debit⁹ honor nõ ſeruat: & ſic eſt inceſtus, qa cõſiſtit in abuſu mulierũ cõſanguinitate, uel affinitate iũctarũ. Scd'ò ex parte eius, in cuius poteſtate eſt fęmina, q̃ ſi eſt in poteſtate uiri, eſt C adulteriũ: ſi aũt eſt in poteſtate patris, eſt ſtuprũ, ſi non inferat violẽtia, rapt⁹ aũt ſi inferat. Diuerſificant aũt iſtæ ſpẽs magis ex parte fęminæ q̃ uiri, quia in actu uenereo fęmina ſe hẽt ſicut patiẽs, & p modũ materiæ, vir aũt p modũ agentis. *Dictũ eſt aũt q; pdictæ ſpẽs ſm differentiam materiæ aſſignantur. *In iſto art.

Ad primum ergo dicendũ, q; prędicta diuerſitas materię hẽt annexã diuerſitatem formalẽ obiecti, quæ accipitur ſm diuerſos modos repugnantiæ ad rõnem rectam, ut* dictum eſt. *In corp. art.

Ad II. dicẽdũ, q; nihil prohibet in eodẽ actu diuerſorũ uitiorũ deformitates cõcurrere, ut ſupra* dictum eſt: & hoc mõ adulteriũ cõtinet ſub luxuria, & ſub iuſtitia. Nec deformitas *1.2. q.18 art.7.

A thor aũt de peccato coniugato formaliter loquitur. Ad ſecundum dr eodem modo, q; hmõi peccatum eſt peccatum contra naturam, quod uocatur mollities, & non eſt coniugatorum ut ſic. Ad tertiũ & quartum ſimul dr, q; author loquitur de coniugato, & non ſemiconiugato quo ad actus, qualis eſt tam habẽs votũ qui comittit ſacrilegiũ petendo debitũ, q affinis prius, qui ſimiliter cõmittit inceſtum petendo debitũ. Et ſimile eſt de alijs phibitis. Sũt enim ſemiconiugati quo ad actũ. Et ſicet poſſit per hoc reſponderi ad quintum, q; ſcilicet maritus uxoris publicæ adulteræ eſt ſemimaritus propter ſcandalũ annexũ, qñ patronus turpitudinis fit cognoſcẽdo eã: aliter tamẽ poteſt dici, quòd maritus non peccat cognoſcendo talẽ peccato pprie luxuriæ, de quo ſermo eſt, ſed peccato alieni adulterij fouendo illud, & ſcandali, & inæquitatis in omittendo debitam correctionem vxoris per ſubtractionem actus coniugij, & alia remedia iuxta iuris diſpoſitionẽ. De hac tamen materia, ſi uxor innocens excuſatur à peccato, ſi uir eſt publicus concubinarius, habes in quolibeto noſtro ſecundo diffuſè quæſtionem unam. Ad ſexti primum caſum dicitur, quòd negare debitum uxori nõ eſt peccatum luxuriæ, ſed iniuſtitiæ fugientis potius luxuriã: author autem, ut iam dictum eſt, de peccatis luxuriæ loquitur. D.84.

¶ Ad ſecundum uero caſum, ſcilicet ſi uir non negat coitum, ſed ſeminationem, dicitur quòd huiuſmodi peccatum iniuſtitiæ quoque eſt, quia maritus nõ ſolum tenetur ad coitum, ſed ad ſemen, quoniam tenetur ad coitum, ex quo ſecundum ſe poſſit ſequi generatio. Conſtat autem quòd ex coitu ſine ſemine nõ poteſt ſequi generatio. Et ſicut peccat mortaliter maritus negando debitum totaliter, ita peccat mortaliter negãdo debi- D tum quo ad ſemen propter eandẽ rationem. Sed quid ſi vxor non curat de ſemine, tunc cum ceſſet ratio debiti, ſolum peccatum luxurię remanet in coniugibus commiſtis abſque ſeminatione uiri. Ad hoc dicitur, q; quia talis coniugum cõmiſtio reductiuè ſpectat ad peccatum contra naturam, quia eſt ibi conſumatus coitus fœminæ, ex quo non poteſt ſequi generatio. Dicitur enim in litera, quòd omnis actus uenereus ex quo nõ poteſt ſequi generatio, ſpectat ad uitium contra naturam: ideò talis commiſtio non conuenit cõiugatis ut coniugati ſunt, ſed quemadmodum uiro ſeminante extra uas debitum peccatur contra naturam, quia materia partialis contrariatur naturæ: ita fœmina ſeminante abſque commiſtione cum uirili ſemine peccatur contra naturam, quia partiale obiectum naturale, uoluntariè omittitur, ſcilicet ſemen uirile. Secus autem eſſet, ſi uir ex impotentia temporali non ſeminaret, concumbens cum ſpe, & conatu ad ſeminandum ſicut accidit cuidam, qui ex pri- E ma uxore genuerat, & cum ſecunda concumbens non poterat ſeminare per multos annos. Hic enim ex conſilio bonorũ continuè ſic reddens debitum, tandem poſt ſex annos genuit ex illa. Et reuera non peccauit, quoniam ſemper actum naturalem conſumare intendebat.

¶ Ad primum autem obiectorum circa peccata coniugatorum ex parte circunſtantiarum dicitur, quòd actus matrimonij in loco ſacro, ad ſpeciem ſacrilegij tranſit, & non conſtituit nouã luxuriæ ſpeciem.

¶ Ad ſecũdum de modo, dicitur quòd modus ex quo poteſt ſequi generatio, de quo ſolo eſt ſermo faciẽs de non peccato peccatũ, conſtituit nouam ſpeciem luxuriæ, ſed ex ſuo genere uenialẽ. Et ego nullũ hactenus legi, aut audiui modum conſumandi actus in uaſe debito, ex quo nõ poſſit ſequi generatio. Sed nec rationẽ intellexi ullam, niſi quòd quidã dicunt, q; mulier non eſt uxor ad tales actus, ſed naturali mõ tñ, & q; uariatur ritus ſacramẽti matrimonij. Sed hæc facile excluduntur dicendo, q;

iniuſtitiæ omnino ꝑ accidēs ſe hēt ad luxuriā: oſtenditur enim luxuria grauior, quæ intantum concupiſcentiam ſequitur, ꝙ etiam in iniuſtitiam ducat.

Ad III. dicēdū, ꝙ mulier uouēs cōtinentiā, quoddā ſpūale matrimoniū facit cum Deo, & ſacrilegium qđ committitur in G violatione talis mulieris, ē qđdam adulterium ſpūale. Et ſimiliter alij modi ſacrilegij reducūtur ad alias ſpecies luxuriæ.

Ad IIII. dicēdū, ꝙ pctm̄ cōiugati cū ſua uxore nō eſt ſm̄ idebitā materiā, ſed ſm̄ alias circūſtātias, q̄ non cōſtituunt ſpeciē moralis actus, vt * dictū eſt.

* In cor. art. & 12. q. 18.

Ad V. dicēdū, ꝙ ſicut * gloſſ. dicit ibidē, immūditia ponit ꝓ H luxuria contra naturā: impudicitia āt ē q̄ fit cū liberis à uiro: vñ vr̄ ad ſtuprū ꝑtinere. Vel ēt pōt dici, ꝙ impudicitia ꝑtinet ad quoſdā actus circunſtantes actum uenereū, ſicut ſunt oſcula, tactus, & alia huiuſmodi.

* Gloſ. interlinearis, ibidē.

Ad VI. dicēdū, ꝙ luxuria ſumitur ibidem pro quacumq; ſuperfluitate, ut glo. * ibidē dicit.

* Gloſ. interlinearis, ibidē.

ARTICVLVS II.

Vtrum fornicatio ſimplex ſit peccatum mortale.

Porrecta per totum.

743

Ad secvndvm ſic procedit. Vr̄ ꝙ fornicatio ſimplex nō ſit pctm̄ mortale. Ea.n. quæ ſimul connumerantur, vr̄ eſſe vnius rōnis: ſed fornicatio connumeratur quibuſdam, quæ nō ſunt peccata mortalia: dicitur

4. diſt. 41. ar. 4. q. 1. corp. pri. Et q. 2. corin. & ad 2.

vxor eſt vxor ad omnem actum, ex quo pōt ſequi generatio. Ex F quo non dat tantam latitudinē in huiuſmodi actibus, quàmuis vnus ſit principalis. Vel dicēdo quòd iſti modi ſunt accidētaliter ꝑternaturales, quia non contrariantur fini. Et propterea ſunt uenialia tñ peccata, ſi ſine neceſſitate fiant. Nec mutatur ritus ſacramenti, ꝙ nullus eſt, ſed modi actus, ꝙ eſt officiū naturæ, uariantur. Rit⁹ ſiquidem ſacramēti ab Eccleſia cōſtituitur, ſicut & ſacramentū, nō à natura. Immò & rō, & experientia in oppoſitum vr̄. Rō quidem, quia ſemen nō intrat matricem ꝑ modum deſceſus, aut proiectionis, ſed attractionis. Et ideò pōt attrahi ēt muliere ſupergrediēte. Experientia uerò, quoniā à fide digna crebro generāte, & cōtinuo uarijs modis à uiro ſe cognoſci patiente, ꝑcepi ꝙ ex his modis non impediebatur concipere, experientiā, inquit, teſtor. Dixit tamē ꝙ uidebatur ſibi tunc maximè à conceptione elongari, quando ſupergredi eam oportebat, veruntamen nec tūc impediri, ſed ſuſcipere ſe ſemē aiebat non impedita. Poſſet tamen dici, quòd intentio authoris hic eſt, quòd peccatū coniugati non conſtituit ſpeciem luxuriæ ex materia. Reduci tamen poteſt ad ſex dictas, & quòd peccatum ſecundum modū innaturalem reducitur ad peccatum contra naturam, iuxta ultima uerba articuli duodecimi iſtius quæſtionis.

¶ Ad ſecundum dicitur, quòd actus matrimonij cauſans abortum tranſit in homicidiū. Cauſans uero prolem infectam, aut monſtruoſam, ſi peccatū eſt, in iniuſtitiam tranſit, ſeu impietatē, qua ſanguine iunctis debitum exhibemus. Dixi autē ſi peccatū eſt, quia in leproſis nō eſt peccatū, & ſimiliter in mēſtruis in naturalibus. In mēſtruis autem naturalibus, licèt ſcienter petere peccatū ſit propter indiſpoſitionem naturæ ꝓ tūc ad huiuſmodi actum, mortale tamen peccatum non eſſe ſatis conſtat ex rōne Petri de Palude in 4. di. 32. Sententiarum, quia I ſcilicet accedere ad uxorem genituram prolem infectā, nō eſt ex ſuo genere malū moris, alioquin núquàm eſſet licitum. Quod patet eſſe falſum in leproſis. Nulla aūt ex mēſtruis naturalib⁹ circunſtantia, aut conditio adiungitur aggrauans in infinitū. ergo &c. Similiter actus matrimonij cauſans notabile damnū in propria perſona, in odij proprij ſpeciem tranſit, quando peccatum eſt. Quod ideò dico, quia ſi ſanus, aut ſana coniunx non curat periculum infectionis propriæ ex contagione ꝓpter amorē coniugis, non ſolum à peccato excuſatur ſed ſi ex charitate facit, meretur. Videmus quotidie noſtris temporibus, coniuges non ſe deſerere quo ad torū & habitationem, propter iſtā grāde malum & contagioſum, quale eſt malum vulgariter appellatum Gallicum. Extra quoque de coniugio leproſorū, Alexander tertius dicit, quod nulla ex hoc caſu exceptio inuenitur à generali præcepto debiti coniugalis reddendi.

¶ Ad quartum dicitur, quòd quia peccatum ex fine transfert K actum in ſpeciem illius finis, & non in ſpeciem illius generis, in quo eſt actus: ideo actus matrimonij deordinatus ex ratione finis appoſiti, nō conſtituitur in ſpecie luxuriæ, niſi finis ille ad luxuriam ſpectet. Et niſi ſpectet ad aliquam dictarum ſex ſpecierum, ſemper eſt ueniale, quantum eſt ex parte actus. Cū enim quis cognoſcit coniungem ob ſolā uenercam delectationem, ad luxuriæ ſpeciem ex fine ſpectat. Cum cognoſcit eam ut fratricidium, aut adulterium committat, ad homicidiū, uel adulteriū ex fine trahitur. Similiter cum quis cognoſcit uxorem, ita ut ſi non eſſet ſua, aut ſi eſſet alterius, uteretur ea, ad fornicationē in primo, & adulterium in ſecundo tranſit. Quādo ergo in contemptum Dei utitur matrimonio, in odiū Dei ſimiliter tranſit. Quando autem coniunx in delectatione coniugalis actus ultimum ſibi finem conſtituit, proculdubio mortaliter peccat & in genere luxuriæ: ſicut ponens ultimum ſuū finem in gloria humana, peccat mortaliter peccato inanis gloriæ. Sed quoniam peccatum hoc luxuriæ non ex parte actus ſed ex parte affectus interioris ſe tenet: ideò hæc ueritas nihil obſtat doctrinæ præſenti, quæ de ſpeciebus ex parte actus exterioris, & circunſtantiarum ipſius actus exterioris ſecundum ſe tractat. Et per hoc patet ſolutio omnium obiectorum ex parte finis iſtius, uel illius coniugis, ſic, uel ſic affecti in hoc, uel illo caſu. Nam ſiue peccatum coniugis in illo caſu ſit in genere luxuriæ directè, puta, ſi motiuum ſuit delectatio uenerea ſ actu coniugij, ſiue quodcumque aliud, ſat eſt quòd peccatum non ex parte act⁹, nec circunſtantiæ actus ſecundum ſe eſt peccatum mortale, ſed ex affectu inordinato coniugis in tali caſu, puta, periclitantis patriæ, & hm̄oi &c. Et ſemper annectitur tali peccato, alterius uitij deformitas, puta, odij diuini quoniā delectatio uenereī actus annectitur ut finis ultimus, uel impietatis, cum debita patriæ ſubuentio ꝓpterea omittitur, & ſic de alijs. Et nihilominus ponere finem ultimum in delectatione actus coniugij, peccatum eſt ex circūſtantia appoſiti finis, qui non eſt finis ſecundum ueritatem talis actus. Et reducitur huiuſmodi peccatum ad ſpeciem adulterij, quia in iniuriam coniugalis actus ordinatio ipſius in delectationem ut finem vltimum, ſit. Vnde nullū relinquitur peccatum mortale luxuriæ infra limites luxuriæ, quod non ad aliquam aſſignatarum ſpecierum reducatur.

¶ Ad quintum dicitur, quòd oſcula, & tactus coniugatorum, aut nō ſunt peccata, aut ſunt uenialia, aut ſi ſint mortalia, ſunt circunſtantiæ reductæ ad aliquam dictarum ſex ſpecierum, & præcipue mollitiei, ut in proprio de his articulo dicetur. Et hæc reſponſio communis ſit omnibus peccatis luxuriæ ex circunſtantijs in coniugatis: & ſic optimè ſtat doctrina literæ ſolida, ut patet ex dictis. Sed quando impudicitia eſt peccatum mortale & quando non, inferius patebit. Nunc autem ſat eſt noſſe, quòd inter circunſtantias actus, computantur impudicitiæ oſculorum, & huiuſmodi, ut in reſponſione ad quintum in litera habes.

¶ In eodem primo articulo in reſponſione ad ſecundū, nota quòd quia adulterium ſignificat duas deformitates, alterā in genere luxuriæ, alteram in genere iniuſtitiæ, & ambæ determinant actum concubitus naturalis, & altera alteram contrahit. Nam luxuria contracta per iniuriam mariti aſcendit ad adulterium: & ſimiliter iniuſtitia contracta per concubitum cum coniuge alterius, deſcendit ad adulterium, ideo ex eis nec ꝓpter conſurgit una ſpecies, nec apparet quid ſit in adulterio formale, & quid materiale. Perſpicaciter tamen intuentibus innoteſcit, & quòd ſub duobus generibus ponitur ratione diuerſorum ut in litera dicitur, & quòd communiter in perpetratione adulterij iniuſtitia ſe hēt materialiter, & luxuria formaliter: quia formale ex parte finis ſe tenet, materiale autem ex parte eius quòd eſt ad finem. Cōſtat autem quòd finis adulterij communiter eſt delectatio uenerea, & quòd propter illā non curat iniuſtitiæ crimen incurrere. Et ideo adulteriū abſolutè ponitur ſpecies luxuriæ, utpote formaliter ad luxuriam ſpectans, & ad luxuriam trahens iniuſtitiam, quæ ut in litera dicitur, non omnino per accidens ſe habet ad illam: quia ex magnitudine luxuriæ procedit iniuſtitia, dum intantum quis ardet uenereo amore alicui perſonæ, ut non curet de alterius iure. Et hoc quod de adulterio dictum eſt, intellige de ſtupro, & raptu: quoniam idem eſt in eis iudicium de iniuria, quam importat in actu luxuriæ.

SVPER QV. CLIIII. ARTIC. II.

In articulo ſecūdo eiuſdem quæſtionis cēteſimæquinquageſimæquartæ, dubium ex Mal. uno in quæſtione tertia, de luxuria,

enim Act. 15. Abſtineatis uos ab ĩmolatis ſimulacrorũ, & sãguine, & ſuffocato, & fornicatiõe: illorũ ãt uſus nõ eſt pctm̃ mortale, ſm̃ illud 1. ad Timot. 4. Nihil reiiciẽdũ eſt, qđ cũ gr̃arũ actione percipitur. ergo fornicatio non eſt pctm̃ mortale.

B ¶ 2 Præt. Nullũ mortale h pctm̃ cadit ſub præcepto diuino: ſed Oſee 1. p̃cipitur a Dño, Vade, ſume tibi uxorẽ fornicariã, & fac filios fornicationũ. ergo fornicatio non eſt pctm̃ mortalẽ.

¶ 3 Præt. Nullũ pctm̃ mortale i ſcriptura ſacra h abſq; reprehẽſione cõmemorat̃: ſed fornicatio ſimplex cõmemorat̃ in ſcriptura in antiquis p̃ribus ſine reprehẽſione, ſicut legit̃ Gen. 16. de Abrahã, ꝙ acceſſit ad Agar ancillã ſuã, & inf. 30. legit̃ đ Iacob, ꝙ acceſſit ad ancillas uxorũ ſuarũ Balã, & Zelphã. & ĩfra 38. legitur, quod Iudas acceſſit ad Thamar quã æſtimauit meretricem. ergo fornicatio ſimplex non eſt peccatũ mortale.

¶ 4 Præt. Oẽ pctm̃ mortale contrariat̃ charitati: ſed fornicatio ſimplex nõ cõtrariat̃ charitati neq; quãtũ ad dilectionẽ Dei, qa nõ eſt directè pctm̃ contra Deũ, nec h ẽt quãtũ ad dilectionẽ ꝓximi, qa p hoc hõ nulli homini facit iiuriã. ergo fornicatio ſimplex ñ ẽ pctm̃ mortale.

¶ 5 Præt. Oẽ pctm̃ h mortale ducit in p̃ditionẽ æternã. Hoc ãt nõ facit fornicatio ſimplex, qa ſup illud 1. ad Timo. 4. Pietas ad oĩa utilis eſt, dicit* gloſ. Ambr. Omnis ſumma diſciplinę Chriſtianæ in miſericordia & pietate C eſt, quã aliqs ſequẽs, ſi lubricũ carnis patit̃, ſine dubio uapulabit, ſed ñ p̃ibit. ergo fornicatio ſimplex ñ ẽ pctm̃ mortale.

*Ambro. ſup iſtũ locũ Per li. to. 5

ſuria occurrit, contra rõnẽ in litera allatã procedẽtẽ, multipliciter arguendo & ſoluendo. A Licèt, inquit, concluſio ſit vera, nõ tñ ſufficienter vĩ probata. Primò, quia non probat efficaciter niſi de fornicatione meretricia, ad quã non unus tñ, nec duo, nec tres, ſed indifferenter q uolunt, accedũt. Secundò, qa non probat ꝙ uagus concubit9 maſculi ſit peccatum mortale, ſed tñ hoc probat de uago concubitu fœminæ: qa ibi nõ eſt icertitudo ꝓlis, ſicut cũ mulier uagat̃ cũ pluribus, vt patet de concubinis regum. Solus ergo uagus cõcubit9 fœminæ eſt, qui directè opponitur educationi ꝓlis. Tertio, qa adhuc non probat̃, ꝙ oĩs ſimplex fornicacio ſit pctm̃ mortale, ſed ſola illa, vñ ꝓles ęſtimat̃, aut dubitaretur uerîſimiliter generanda. Vñ ſtatim ſequit̃, ꝙ non probat̃ coitũ meretricium, vbi nõ ſolitũ eſt gñari, eſſe pctm̃ mortale, qa in tali nõ militat rõ. Quartò, quia nõ ꝓbat de cõcubitu ꝙ ſit pctm̃ mortale, cũ talis nõ ſit cõcubitus uagus, ſed determinatũ ad determinatã & interdum ad longum t̃pus, & cũ interpoſitione iuramẽti de fide ſeruanda, de prole educanda, erudienda &c. In tali enim non videtur militare prædicta ratio. Sed reſpõdet, inqt, ad hoc beatus Thõmas, quòd id quod cadit ſub legis determinatione, iudicatur ſecundùm id quod cõmuniter accidit, non ſecundùm id quod in aliquo caſu poteſt accidere. Hæc autẽ ſolutio eſſet probabilis, ſi ipſe iam probaſſet fornicationem eſſe lege prohibitam, quod nondum probauit, ſed nititur naturali ratione conuincere eſſe peccatum mortale. Et cum ratio oſtenditur manifeſtè deficere, iam recurrit ad legem, de qua nõ fecit adhuc fidem. Quintò, quia ſi ſic, ſequeretur quòd ſimplex D fornicatio non eſſet de ſe mala, ſed tantũ ratione iniuſtitiæ, q̃ ex ea ſequi poteſt in hoc, ꝙ pater non reddit proli debitam naturæ educationẽ & inſtructionem. Et ex hoc ſequitur primo, ꝙ aliqua ſimplex fornicatio non eſt peccatum mortale. Patet conſequentia de illa fornicatione, ad quam nulla ſequitur iniuſtitia, puta, illa ex qua non generatur proles, & illa ex qua genita proles religioſè educatur. Et probatur conſequentia p ſimile de iactu lapidis, uel ſagittæ in loco, in quo facilè quis põt lædi. Conſtat. n. ꝙ ſi quis diligenter prouiſo quòd nemo lędat̃, ita iaciat, non peccat. Licèt ergo ex fornicatione nata ſit ſeq iniuria prolis, ſi tamen de facto ita præuideatur, ꝙ non ſequat̃, non erit peccatum. Sequitur ſecundo, quòd fornicatio meretricia erit licita, & bona. Et probatur conſequentia. Omnis actus conformis legi, rationi rectæ conformi, cuius actus ioti culpæ quæ ex eo communiter euenire poteſt, per aliam legem ſufficienter præuiſum eſt, eſt actus licitus & bonus: ſed lex de meretricibus in ciuitate habendis eſt rectæ rationi conformis, ut patet ex Aug. Tolle meretricem ex Eccleſia, & eam repleſ concubinis, & adulteriis. Et per aliam legem ſufficienter prouiſum eſt aut prouideri faciliter poteſt, iniuriæ prolis generãdæ: illis autẽ malis quæ oriuntur ex ablatione legis meretricij, nulla põt lege prouideri. ergo actus cõformis legi de meretricio cõcubitu eſt licitus, & inculpabilis. Sextò, aut eo ipſo aliqd eſt pctm̃ mortale, ꝙ ex eo nata eſt ſequi alterius iniuria: aut quia de facto ſequitur. Si ſecundum, tota ratio nulla eſt: quoniam ex ea non infertur, quòd omnis fornicatio eſt mortalis, ſed ea tantũ quã de facto ſequitur iniuria prolis. Nec poteſt dici primum: quia ſic omnes negotiationes ciuiles, actiones fori exterioris, & omnes penè hominum communicationes eſſent peccata mortalia, quia ex his natæ ſunt ſequi culpæ mortales, fraudes, mendacia, periuria &c. Sequeretur etiam ꝙ iurare eſſet peccatum mortale, quia eſt periculum caſus in frequẽti iuratione. Ex his patet quòd ratio Thomæ non eſt ſufficiens ad probationem, ꝙ ſimplex fornicatio eſt peccatum mortale.

¶ Rurſus ibidem Martinus, Nõ ideò, inquit, omnis fornicatio ſimplex eſt peccatum mortale, qa directè committit̃ contra uitã hominis naſcituri, tùm primo, quia multi ſunt qui intẽdũt generare: tũ ſecũdò, quia multi ſunt q intẽdunt religioſè educare prolẽ ex tali concubitu: tũ tertiò, qa de mille nõ inuenit̃ q directè, & p ſe intẽdat nocumẽtũ prolis: tũ quartò, qa lege recta, & conuenienti poteſt prouideri ne hoc nocumẽtũ ut in pluribus ſequatur.

¶ Demũ ad tria dicta in litera rñdet ſingillatim. Primũ ẽſt. Fornicatio ſimplex importat inordinationẽ, quæ uergit in nocumentũ uitæ naſcituri. Ad hoc rñdet negãdo hanc ꝓpoſitionẽ in politia bñ inſtituta: qm̃ hmõi politia uitæ nati ſufficiẽter prouidet. Secũdũ eſt, ꝙ fornicatio priuat prolem cura Patris &c. Ad hoc reſpondet, negando ꝙ fornicatio rectis legibus regulata priuet eãdem cura patris, aut æquiualenti, & aliis ad eruditionem requiſitis, maximè cum huiuſmodi proles raræ ſint reſpectu natorum ex matrimonio. Tertiũ eſt, quòd fornicatio, ſeu uagus concubitus tolleret certitudinem prolis. Ad hoc reſpondet, tũ quia poteſt inſtitui lex, per quã erit certitudo ſufficiens ad educationem prolis: tum quia ſi mulier illa paucis ſe cõmunicet, erit facilis certitudo: ſi multis, erit rara proles.

¶ Ad euidentiam horum non oportet noua fundamẽta iacere, ſed ſuper literæ fundamenta hic quidem ſummariè p̃ſtricta. In tertiò uerò contra Gent. capitulis 122. & 123. extenia tantæ molem ſapientiæ naturalis conſtituere. Differẽtia igitur inter per ſe, & per accidens, monſtrat fornicationẽ eſſe pctm̃ mortale, & ſoluit omnes difficultates motas. Sume ergo tres propoſitiones. Prima eſt, Seminatio humana ſecundũ ſe ordinatur naturaliter ad generationem, educationem, inſtructionemque prolis. Hæc facilè patet ex natura ſeminis, & prolis neceſſitate ſecundùm corpus, & ſecundùm animam. Secunda eſt, ꝙ omnis ſeminatio humana ad hoc quòd ſit ſecundum rectã rõnẽ, oportet quòd habeat ſecundùm ſe dictum ordinem, ſcilicet ad generationem, educationem, & inſtructionem prolis. Iſta etiam patet ex eo, quòd actus naturales cum uoluntariè exercentur, oportet ꝙ ordinentur ad finem ſuũ naturalẽ, alioquin abutimur naturalibus. Explicatur autem ly ſecundũ ſe, propter concubitum cum uxore uetula, qui ſine culpa eſt, licet ab hoc ordine deficiat: quia deficit per accidens, & non per ſe, ab ordine. Seminatio namque fit in loco naturali, unde nata eſt E ſequi generatio &c. ſed per accidens, ſcilicet ex conditione illius perſonæ eſt, quòd non poſſit ſequi generatio. Bonitas enim ſpecifica moralis in actibus naturalibus attenditur ſecũdum id quod eſt per ſe, & non ſecundùm ea quæ ſunt per accidens. Tertia eſt, Omnis ſeminatio naturalis carens ordine dicto, eſt deformis deformitate priuationis debiti ordinis ad ſuum naturalem finem. Iſta euidenter patet: & ex hoc patet, quòd omnis huiuſmodi ſeminatio non ſolùm eſt moraliter mala, ſed eſt ſic mala, quód eſt mala moraliter ex propria ratione. quoniam cum hic ſint tres ordine quodam ſe habentes fines naturales ſeminationis humanæ, ſcilicet generatio, educatio, & inſtructio, & cuiuslibet horum bonorum priuatio ſit ſecundùm ſe mortale peccatum (nam inſtructio tantum bonum eſt prolis, & adeò debitum, ut priuare prolem illa procuidubio notabiliter damnificet illam, & ſic de alijs) conſequens eſt ut in ſeminatione humana priuatio ordinis ad quodcunque horum trium cõſtituat ex propria ratione mor-

¶ 6 Præt. Sicut * Aug. dicit i li. de bon. cõiug. Quod eſt cib⁹ ad ſalutẽ corporis, hoc eſt cõcubit⁹ ab ſalutẽ gñis: ſed nõ [h] ois inordinatus uſus ciborum eſt pctm̃ mortale. ergo nec ois inordinatus cõcubitus, qđ maxime vñr de fornicatione ſimplici, q̃ minima eſt inter ſpẽs enumeratas [G]

SED CONTRA eſt, q dr̃ Tob. 4. Attẽde tibi ab oi fornicatione, & pter uxorẽ tuã nũquã patiaris crimẽ ſcire: crimẽ aũt iportat pctm̃ mortale. ergo fornicatio, & ois concubitus q eſt præter uxorẽ, eſt peccatũ mortale.

¶ Præt. Nihil excludit a regno Dei, niſi pctm̃ mortale: fornicatio aũt excludit, ut patet p Apoſtolũ ad Gal. 5. ubi pmiſſa fornicatione, & qbuſdam alijs uitijs [H] ſubdit, q qui talia agũt, regnũ Dei ñ cõſequent. ergo fornicatio ſimplex eſt pctm̃ mortale.

¶ Præt. In * Decretis dr̃ 22. q. 1. Noſſe debent talẽ de periurio pęnitentia imponi debere, qualẽ de adulterio, & fornicatiõe, & đ homicidio ſpõtè cõmiſſo, & de cęteris criminalib⁹ vitijs, ergo fornicatio ſimplex ẽ peccatum criminale, ſeu mortale.

RESPON. Dicẽdũ, q[m] abſque [I] oi dubio tenẽdũ eſt, q fornicatio ſimplex ſit pctm̃ mortale, [n] nõ obſtãte q Deut. 23. ſuper illud. Nõ erit meretrix &c. dicit* gl. ad eas phibet accedere, quarũ eſt uenialis turpitudo. Nõ. n. dẽt dici uenialis, ſed uenalis, qđ eſt ppriũ meretricũ. Ad hui⁹ aũt euidẽtiã cõſiderãdũ eſt, q peccatũ mortale eſt oẽ peccatum qđ cõmittit̃ directè cõtra uitã hoĩs. Fornicatio ſimplex importat inordinationẽ, quæ vergit in nocumentũ uitæ eius, q eſt ex tali cõcubitu naſciturus. Videmus. n. in oibus aĩalibus, ĩ quibus ad educationẽ prolis requirit̃ cura maris, & fęminę, q in eis non eſt uagus cõcubitus, ſed maris ad certam fœminam unam, uel plures, ſicut patet in oibus auibus. Secus aũt in animalibus, in qbus ſola fœmina ſufficit ad educationẽ fœtus, in qbus eſt uagus cõcubit⁹, ut patet in canibus, & hmõi alijs animalibus. Manifeſtũ eſt aũt q ad educationẽ hominis nõ ſolum requirit̃ cura mr̃is, a qua nutritur, ſed multo magis cura pr̃is, a quo eſt iſtruẽdus, & defendẽdus, & in bonis tã iterioribus q̃ exterioribus pmouẽdus. Et iõ cõtra naturã hominis eſt, quòd utat̃ uago cõcubitu, ſed oportet q ſit maris ad determinatã fęminã, cũ qua pmaneat nõ p modicũ tp̃s, ſed diu, uel ẽt p totã uitam. Et indè eſt q natura- [illegible]

tale peccatũ, utpotè naturalẽ delectationẽ notabili malo offendens. Sub his aũt propoſitionibus claris & euidentibus ſubſumendum eſt, q fornicatio ſimplex eſt cõcubitus priuatus naturali ordine ad naturalẽ educationẽ & inſtructionẽ prolis. Et ſic patebit cõcluſio, ſ. q fornicatio ſimplex ſecundùm naturale ius, eſt peccatũ mortale. Manifeſta eſt autẽ hæc ſubſũpta de fornicatione ppoſito. Cõcubitus inter pſonas nõ naturali vinculo cõuenientes ad educationẽ & inſtructionem prolis, caret naturali ordine ad educationẽ & inſtructionẽ: ſed ois fornicatio ſimplex eſt cõcubitus inter pſonas non naturali uinculo deuinctas ad educationẽ & inſtructionẽ. ergo ois fornicatio ſimplex caret naturali ordine ad educationẽ & inſtructionẽ prolis. Dixi in maiore, nõ naturali vinculo deuinctas, vt explicetur id qđ ſubintelligendũ eſt per ſe. Nam q prouideatur proli de educatione & inſtructione, põt contingere dupliciter, ſ. per ſe, & per accidens. Per ſe quidẽ prouidetur, qñ extremã ſeminationis, hoc eſt, pr̃ & mr̃ cõueniũt cum naturali ordine ad educationẽ & inſtructionẽ. Tunc aũt uñ cum naturali ordine ad hæc conueniunt, qñ conueniũt cum naturali vinculo ad hæc: quoniã naturalis ordo ad hæc non eſt ſine naturali vinculo utriuſq; ad illa, ut patet in auib⁹ egentibus utroq; parẽte ad educationẽ. Naturale autem vinculum non ſaluatur in ſimplici fornicatione, quę includit oppoſitum, quia eſt ſolu ti ad ſolutã. Alio modo per accidens, ſ. ex aliquo accidẽtali vinculo, uel ordine, puta, ſi mater ſit diues, & habens prudentes inſtructores, & promittat prouidere proli de omnibus. Hoc. n. per accidens conuenit tali ſeminationi. Per ſe enim talis concubitus caret ordine ad educationẽ & inſtructionem, quia caret naturali ordine ad hæc. Nec per accidens datur ſibi naturalis ordo, ſed annectitur ordo accidentalis ex conditione ploſnæ talis. Et ſic reſtat ſeminatio deordinata ordine naturali ad educationẽ & inſtructionẽ. Ac per hoc, ut oſtenſum eſt, omnis [K] fornicatio ſimplex ex propria ratione eſt peccatum mortale. Nec obſtat uox Durandi in 33. diſ. quarti Sententiarum, dicentis, q non intelligo hoc, quoniam naturale ius nihil nouit, nihilque dicit de morte æterna, a qua peccatum dicitur mortale: quoniam etſi naturalis ratio non noſcat mortem æternã, quæ eſt pœna peccati mortalis, & à qua vocabulum hoc ſumptũ videtur, nouit tamen peccata quæ ſunt contra bonum humanæ generationis, educationis, inſtructionis, & uniuerſaliter dilectionis, quæ ſunt ſecundùm ſe digna morte æterna, quãmuis non intellexerint relationẽ ad pœnam æternam. Et propterea ſicut ſtante huiuſmodi relationis ad pœnã æternã ignorantia, naturalis ratio nouit homicidium, ſodomiam, & huiuſmodi, eſſe peccata illa quæ illuſtrati a Deo uocamus mortalia, ita nouit ſimplicẽ fornicationẽ eſſe pctm̃, qđ nos uocamus mortale.

¶ Ad primam ergo obiectionem Martini non oppoſitum, ſcilicet q non probat ratio literæ, niſi de concubitu meretricio, re- [F] ſpondetur, q probat uniuerſaliter de oi cõcubitu ſolutorũ: qa in oi ſolutorum cõcubitu deficit naturalis ordo ad debitã educationẽ & inſtructionẽ prolis, ut declaratũ eſt. Et per hoc patet rñſio ad ſecundam: qm̃ rõ non fundatur ſup incertitudine plis, q̃uis hæc ẽt annexa ſit tali ſeminationi ſecundum ſe: qa ex quo uterq; eſt ſolutus, non eſt ibi naturale uinculum certitudinis prolis. Põt. n. cõcubina alteri ſe tradere, cũ ſoluta ſit, q̃uis per accidens non ſe tradat. Vndè in litera certitudo prolis affert̃ pro ſigno, ſeu effectu, & nõ p principali fundamento, ut patet in litera dicẽte, Et inde eſt q naturaliter ineſt maribus ſolicitudo de certitudine prolis &c. Sed fundatur iõ ſup defectu naturalis ordinis ad educationẽ & inſtructionẽ &c. qui inuenit̃ in uago cõcubitu ex parte vtriuſque ſexus.

¶ Ad tertiam dr̃, q ex oi ſimplici fornicatione p ſe loquendo, nata eſt ſequi gñatio, q̃uis per accidens ratione conditionũ aliquarũ perſonarũ nõ ſequatur: ſed ſpecies moralis actus ex eo quod eſt per ſe, non ex eo quod eſt p accidens conſideratur.

¶ Ad quartã dr̃, q reſponſio recitata, ſ. q in cõcubinatu aliqñ inuenitur p accidẽs prouiſio plis, ſed hoc non attenditur, ſed id qđ eſt p ſe, ẽ optima. Nec obſtat inſtantia Martini, q author ñ pbauit fornicationẽ eſſe lege phibitã: qm̃ iam optime probatũ eſt eſſe prohibitã lege naturali, & oppoſitũ concubitũ. ſ. matrimonialem, determinatum eſſe lege etiam poſitiua, ex eo q ad bonum commune iſte actus ordinatur.

¶ Ad quintam negatur ſequela, ſ. Sequeretur q fornicatio ſimplex non eſſet de ſe mala, ſed tm̃ ratione iniuſtitiæ quæ ex ea ſequi põt. Nam ipſa eſt de ſe mala, quia de ſe importat ſeminationẽ deordinatã priuatione naturalis ordinis ad debitã educationẽ prolis: ita quòd iſta deordinatio ordinis naturalis ad talẽ finẽ nõ eſt aliqua iniuſtitia cõſequẽs fornicationẽ, ſed eſt đ ſua rõne. Vñ in litera dr̃, q fornicatio ſimplex importat inordinationẽ, quæ uergit in nocumentũ uitę eius q eſt naſciturus & non dr̃, q importat iniuſtitiam conſequentẽ, ſed inordinationem præſentem, quæ uergit in nocumentum &c. Et propterea nulla fornicatio excipitur: quia talis priuatio eſt de ratione omnis fornicationis, licẽt nulla ſequatur proles per accidẽs, aut per accidens religioſè proles educetur. Et ad probationem conſequentiæ per ſimile de iactu lapidis, uel ſagittæ, prouiſo q nullus lædatur, iam patet reſponſio ex ipſa diſſimilitudine: qa actui fornicationis per ſe conuenit priuatio naturalis ordinis ad debitam educationẽ, & inſtructionẽ, quia ad rõnẽ eius ſpectat. Sed iactui lapidis, uel ſagittæ non per ſe conuenit occidere, aut percutere, ſed per accidens, inquantum fit improuidè. Et propterea ſi aufertur ly improuidè (quod quia accidens eſt, poteſt auferri) tollitur culpa. Sed non poteſt a ſimplici fornicatione tolli per naturalem potentiam illa priuatio, quæ p ſe ineſt, & propterea non poteſt tolli illius culpa. Ad id verò q ſubditur ſeq̃ ſecũdo de cõcubitu meretricio, q ſublectus, quia ſupgletur

* Cap. 16. in princi. tom. 6.

* 22. qō. 1. ca. Prędicandũ in medio.

Concl.

* Et Aug. in li. q. ſuper Deut. qõ. 37. in med. to. 4

liter eſt maribus ĩ ſpecie humana ſolicitudo de certitudine ꝓlis, q̃a eis imminet educatio ꝓlis: hęc aũt certitudo tolleretur, ſi eſſet vagus cõcubitus. Hæc aũt determinatio certę fęminę, matrimoniũ vocaĩ, & iõ dr̃ eſſe de iure naturali. B Sed q̃a cõcubitus ordinaĩ ad bonũ cõe totius humani gñis, bona aũt cõia cadũt ſub determinatione legis, ut ſupra* habitũ ẽ, cõſequẽs ẽ ꝙ iſta cõiũctio maris ad fęminã, q̃ matrimoniũ dr̃, lege aliqua determinetur. Qualiter aũt ſit apud nos determinatũ, ĩ tertia parte huius operis diceĩ, cũ de matrimonij ſacramẽto tractabiĩ. Vñ cũ fornicatio ſit cõcubitus uagus, utpote p̃ter mr̃imoniũ exiſtẽs, C eſt cõtra bonũ ꝓlis educãdæ: & iõ eſt pctm̃ mortale. Nec obſtat ſi aliq̃s fornicãdo aliquã cognoſcẽs, ſufficiẽter ꝓuideat ꝓli de educatione, q̃a id[d] quod cadit ſub legis determinatiõe, iudicatur ſecundũ id, qđ cõmuniter accidit, & nõ ſm̃ id quod in aliquo caſu poteſt accidere.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ fornicatio illis cõnumeraĩ, nõ q̃a hẽat eãdẽ rõnẽ culpæ cum alijs, D ſed quãtũ ad hoc ꝙ ex his q̃ ibi ponunĩ, ſilr poterat diſſidiũ gñari inter Iudęos & Gẽtiles, & eorũ unanimis cõſenſus impediri: q̃a apud Gẽtiles fornicatio ſimplex nõ reputabaĩ illicita pp corruptionẽ naturalis rõnis: Iudęi ãt ex lege diuina inſtructi, eã illicitã reputabant. Alia uerò q̃ ibi ponunĩ Iudæi abhominabanĩ pp cõſuetudinẽ legalis cõuerſatiõis: vñ Apoſtoli ea Gentilibus inter dixerunt non quaſi ſecundum ſe illicita, ſed quaſi Iudæis abhominabilia, ut ẽt ſupra* dictum eſt.

AD II. dicẽdũ, ꝙ fornicatio dr̃ eẽ pctm̃, ĩquãtũ ẽ cõtra rõnẽ rectã. Rõ ãt hoĩs recta ẽ ſm̃ ꝙ regulaĩ volũtate diuina, q̃ ẽ prima & sũma regula. Et iõ qđ hõ facit ex uolũtate Dei, ei⁹ p̃cepto obediẽs, nõ eſt cõtra rõnẽ rectã, q̃uis uideaĩ eſſe cõtra cõem ordinẽ rõnis: ſicut ẽt nõ eſt cõtra naturã qđ miraculoſè fit virtute diuina, q̃uis ſit cõtra cõem curſum naturæ. Et iõ ſicut[d] Abrahã non peccauit filiũ innocẽtẽ volẽdo occidere pp hoc, ꝙ obediuit Deo, q̃uis hoc ſm̃ ſe cõſideratũ ſit cõiter contra rectitudinẽ rõnis humanæ: ita ẽt Oſee nõ peccauit fornicãdo ex p̃cepto diuino, nec talis cõcubitus ꝓpriè fornicatio dẽt dici, q̃uis fornicatio nominetur referẽdo ad curſum cõem.

pletur per aliã legem. Dr̃ primò, ꝙ ſequela nihil ualet: quia nõ iniuſtitia conſequens fornicationem, ſed priuatio ſpectans ad illius rõnem, reddit fornicationem illicitam, ut patet ex dictis. Et propterea nulla humana lex poteſt a ſimplici fornicatione tollere culpam. Dicitur ſecundò, ꝙ nulla lex recta concedit coitum meretriciũ ſed permittendũ ſtatuit. & hoc eſt ꝙ Aug. dicit. Ex hoc autem ꝙ fornicatio ſimplex ſtatuitur permittẽda ad vitãdum maiora mala, nõ ſequitur ꝙ talis cõcubitus ſit cõformis rectæ legi, ſed ꝙ ſit ꝑmiſſus ab aliqua recta lege, cum quo ſtat ꝙ ab aliqua alia ſuperiore lege puniatur.

¶ Ad ſextũ dr̃, ꝙ neutro modo in propoſito dr̃ fornicatio peccatũ mortale, ſed tertio modo, ſ. ex eo ꝙ in ſe continet deordinationẽ à naturali & debito fine, quod eſt continere in ſe iniuriã humanæ uitæ, ut patet ẽt ſi nihil aliud ſequatur. Et propterea omnia q̃ ſubdit, vana ſunt ad propoſitum, & ratio literæ ſufficiens ſolidaque ſubſiſtit.

* 1. 2. q. 91. ar. 3. & q. 95. ar. 2.

Nõ cõplet uit morte ꝓuentus. Vide i 4. diſt. 26. & ſequent.

¶ Ad rurſus obiecta à Martino cõtra hoc, ꝙ fornicatio ſimplex iõ eſt mortale peccatũ, quia eſt directè, & per ſe contra humanam vitã, reſpõdendo, dr ad primum, ꝙ licet multi fornicãtes ſint qui non intendunt generare, ipſe tñ concubitus ad generationẽ per ſe ordinatur. Vñ perſonarũ taliũ intẽtio eſt per accidens ad intẽtionem ipſius actus ſecũdum ſe ſpectãdo: intendit enim natura ſeminationem propter generationẽ.

D. 918.

¶ Ad ſecundum dicitur, quòd intentio educandi prolem relicta ſeu fornicarijs eſt per accidens. Oportet enim intentionẽ eſſe per ſe ex naturali ordine & uinculo.

¶ Ad tertium dicitur ſimiliter, ꝙ non loquitur de intentione hominis, qui fornicatur, ſeu ex parte operantis, ſed de intẽtione ex parte actus fornicationis, qui per ſe ordinatur ad generationem prolis, & non ad debitam educationem, & inſtructionem in coitu fornicatio. Et propterea patet eſſe contra uitam humanam non prout uiuere uiuẽtibus eſt eſſe, ſed ut uita educationem, & inſtructionem ſub ſe comprehendit.

¶ Ad quartũ dr̃, ꝙ nulla creata lege poteſt fieri, ut fornicaria ſeminatio non habeat hanc deformitatem, & priuationẽ: q̃uis poſſit forte lege priuata, puta, mulieris, aut viri potẽtis, aut publica, in aliqua ciuitate ꝓuideri, ꝙ nocumẽtũ quod deordinatio illa affert, nõ ſequaĩ in prole, ordinando de educatione, & inſtructione. Sed q̃m nihil horũ aufert à fornicatione, quin ipſa ſit habẽs talẽ deordinationẽ, ex qua eſt pctm̃ & culpa: iõ nihil horũ obſtat q̃n ſit pctm̃ mortale. Ita n. ſe habet hmõi prouiſio ad cõcubitũ naturalẽ deordinatũ à ſuo fine, ſicut ſe haberet ſimilis ꝓuiſio ad intẽtionẽ mẽtalẽ deordinatã alicuius de furãdo, vel de nõ educãdo, aut inſtruẽdo filiũ. Nã ſicut ex parte operantis cũ quis intendit furari, aut non educare, aut non inſtruere filium, & reſpublica, aut alter parens prouidet ne exeat in actum furti, aut ut puer educetur & inſtruatur, non propterea tollitur peccatum illius, ſed prouidetur ne exterius nocumentum ſequatur: ita ex parte ipſius operis ipſe coitus ſolutorum tendit ad malum, carens naturali ac debito ordine ad debitũ A bonum educationis, & inſtructionis. Et per hoc ꝙ prouideĩ ne producat fructũ nocumenti prolis, educando aliter, & inſtruẽdo prolẽ, non tollitur quin coitus ille ſit in ſe deordinatus ad pctm̃, ſed prouidet ne noceat proli. Et ſi bene inſpiciatur hmõi prouiſio ſiuè fiat per legem alicubi, ſiuè per priuatã perſonam, atteſtatur ꝙ fornicarius cõcubitus eſt in ſe inordinatus. Nam ſi deordinatus non eſſet, nõ oporteret huiuſmodi prouiſiones adinuenire ut proles ſine nocumento educaretur.

¶ Ad demũ datas reſponſiones ad tria dicta authoris in litera, dicitur ꝙ illi dicto, Fornicatio importat nocumẽtum naſciturae prolis, nõ ſatisfit, dicendo, ꝙ non eſt uerum in politia benè ordinata, tum quia quantumcumq; politia aliqua tolleret nocumenta in prole, non poſſet tñ tollere quin coitus ipſe ſolutorum in ſeipſo eſſet priuatus naturali ordine ad bonum debitum proli: & ita licet politia tolleret quòd fornicatio non inferat actu nocumentũ proli, nunq̃ tamen tolleret quin ipſa in ſe non contineat nocumentum prolis, qđ author dicit: & ſic ſtat dictum authoris ſolidum. Et licèt hoc ſufficientiſſimè ſufficiat, ad plenitudinẽ tamẽ doctrinæ dicitur quoq;, ꝙ quia nulla politia eſt melior politia Chr̃i, quã in Eccleſia ſtatuit, & in hac fornicatio eſt nociua proli. ergo Dicitur quoq; quòd lex quæ tolleret huiuſmodi nocumẽtum ne ſequeretur in prolem, atteſtaretur quòd coitus ipſe eſſet nociuus proli. Nam iõ non prouideret ſeminationi matrimoniali, & prouideret fornicariæ, quia illa non eſt nociua proli, & iſta ſic: & ideò iſti afferunt remediũ. Dr̃ quoq;, ꝙ ordo prouiſionis prolis ex lege eſſet accidentalis, nõ naturalis. Coitus autem debet iudicari rectus, uel nõ rectus moraliter ex ordine, uel deordinatione naturali nõ accidentali, ut ſæpe dictum eſt. Dicitur quoque quòd politia iſta, ut experientia magiſtra rerum teſtatur, eſt de numquàm, aut ualdè raro cõtingẽtibus in humano genere, in quo tam latè diffuſa eſt fornicatio. Actus autem morales non ſunt ex raro cõtingentibus excuſandi: & per hæc eadẽ omnino patet, quòd ſecundum dictum, ſcilicet, E Fornicatio priuat prolem cura parentis, ſtat ſolidum, & ꝙ prouiſio legis nihil excuſat pctm̃ &c. vt primo modo diximus. Tertium autem dictum ſcilicet, Fornicatio tollit certitudinem prolis, nõ excluditur per hoc, quòd poteſt fieri lex prouidẽs de certitudine ſufficiente ad educationem prolis, tum quia pater in humano genere ſolicit⁹ naturaliter eſt non de qualicumq; certitudine, ſed de certitudine excludente alienum concubitum cum illa muliere. Coitus autem ſolutorum non ponit per ſe uinculum excludens alienum concubitum, nec oppoſitum poteſt facere lex quin implicet duo contradictoria, cum quia hoc etiam eſſet per accidens, & non ex natura concubitus. ſimiliter non excluditur per hoc, quòd ſi mulier paucis ſe communicat, facilis eſt certitudo. ſi multis, rara eſt proles: tũ quia primum eſt falſum, quòd facilis ſit certitudo in paucis, immo coniugatæ, cum altero tamen coeuntes, neſciunt an uiri, an adulteri ſit filius, ut ipſæ teſtãtur, tum quia mas eſt naturaliter

* 1. 2. q. 105. ar. 4. ad 3.

* D. 4.

Vñ* Aug. dicit 5. cōfeſſ. Cū De⁹ aliqd cōtra morē, aut pactum quorūlibet iubet, & ſi nūquam ibi factū eſt, faciēdū eſt. & poſtea ſubdit. Sicut enim in poteſtatibus ſocietatis humanę maior poteſtas minori ad obediendū ꝓponiť, ita Deus omnibus. G

Ad III. dicendū, ꝙ* Abrahā & Iacob ad ancillas acceſſerūt nō quaſi fornicario cōcubitu, ut īfra* patebit cū de matrimonio ageť: Iudā āt nō eſt neceſſarium à pćtō excuſare, qui etiā author fuit vēditionis Ioſeph.

Ad IIII. dicēdū, ꝙ fornicatio ſimplex cōtrariať dilectioni ꝓximi quātū ad hoc, ꝙ repugnat bono ꝓlis naſcituræ, ut* oſtenſum eſt, dū ſcilicet dat operam generationi non ſecundum ꝙ conuenit proli naſcituræ. H

Ad V. dicēdū, ꝙ ꝑ opera pietatis ille q̃ lubricū carnis patiť, liberať à perditione æterna, inquātū ꝑ hmōi opera diſponitur ad hoc, ꝙ gratiā cōſequatur ꝑ quā pęniteat, & inquātum per hmōi opera ſatisfacit de lubrico carnis cōmiſſo. Nō aūt ita, ꝙ ſi in lubrico carnis perſeueret impęnitens uſq; ad mortē, per pietatis opera liberetur.

Ad VI. dicēdū, ꝙ ex uno concubitu pōt unus hō gñari. Et iō inordinatio cōcubitus, q̃ impedit bonū ꝓlis naſcituræ, ex ipſo gñe actus eſt pćtm̄ mortale, & nō ſolū ex inordinatione cōcupiſcētiæ. Ex vna āt comeſtione nō impediť bonū totius uitę unius hoīs: & iō ille act⁹ ex ſuo gñe nō eſt pćtm̄ mortale. Eſſet tñ, ſi qs ſcienter cibū comederet, q̃ totā cōditionē uitæ eius immutaret, ſicut patet de Adā. Nec tñ fornicatio eſt minimū pćtōrū, q̃ ſub luxuria cōtineť: minus enim eſt concubitus⁴ cū vxore, qui fit ex libidine.

ſollicitus de certitudine per excluſionem etiam unius alterius: tum quia oīa hęc ſunt per accidens. Nā per ſe ex quo ſoluta eſt, certitudo non adeſt ex natura uinculi. Ridiculū aūt eſt obijcere, ꝙ ſi cum multis, rara eſt proles. Nā nec raritas, nec frequentia prolis facit culpam, ſed deſtitutio naturalis ordinis à debito naturali q̃, ſine tāti boni humani. Ex oib⁹ aūt dictis patet, q̃ uera ac ſolida ſit authoris doctrina ac rō, docēs fornicationē eſſe mortale pćtm̄ ſecundū ſe, cum facillimè ſine omni fuco, ſine adminiculis oēs difficultates accidentes ex illo uno fundamēto ſolutæ ſint. Dr̄ enim in 4. Phy. quòd quid eſt ſoluit omnes difficultates.

*Li. 5. c. 8. nō multū a princip. tom. 1.

D. 3.

¶ Supereſt mō monſtrare dicentibus, ꝙ fornicatio ſimpliciter non eſt mortale pćtm̄, niſi qa prohibita diuina lege, quòd ignorāt diuinā legē. Lex diuina in nouo teſtamento nullum ꝑceptū purè morale continet, niſi de actibus ex ſuo genere bonis, aut malis: ſed ꝑceptū de fornicatione eſt præceptum purè morale. ergo ſic negatiuum eſt de actib⁹ per ſe malis, & nō de per ſe malis uenialiter, quia nullum in lege noua inuenitur purè morale præceptum obligans ad mortale de actu per ſe malo uenialiter. ergo eſt de actu per ſe malo mortaliter, quod eſt intentū. Dixi, purè morale, propter præceptū de fide fideiq; ſacramētis, ut q̃ nō crediderit, & baptizatus fuerit, condemnabitur &c. Minor eſt per ſe nota, ſ. Præceptum de nō fornicādo eſt purè morale. Et declarari poſſet ex diſtinctione ꝑceptorū moraliū ab alijs, ſed núc nō oportet. Maior autē probatur. Primò, inductiuè diſcurrēdo per omnia præcepta moralia Chriſtianæ uitæ. Niſi quis afferat inſtātiā de ipſa fornicatione, q̃ ēt inſtātia nulla rōne fulta eſſet. tum quia fornicatio connumeratur ad Gal. 5. & ad Ephe. 5. pluries, & Apoc. 9. & 20. & ad Rom. 1. Secundæ ad Cor. 12. inter mala ex ſuis ſpeciebus. Non ergo ipſa ſola non eſt mala ex genere, ſed tantū quia prohibita: tum quia Deus non inuidet homini, & reliquas licitas delectationes homini concedit. Cur ergo iſtam ſolā uetuit? tum quia ratio ſubeſt manifeſtè, quòd fornicatio eſt ex ꝓpria ſpecie mala. Probatur deinde ratione, quia omne præceptum morale humanū diuinæ legis in hoc uno uerbo impletur, Diliges proximum tuum ſicut teipſum, ut ad Rom. 13 dr̄. Vbi expreſſe dicitur poſt, Non adulterabis, Non occides &c. & ſi quod eſt aliud mandatū, in hoc uerbo inſtauratur, Diliges proximū tuum ſicut teipſum. Plenitudo ergo legis eſt dilectio. Dixi, humanum præceptum, propter præcepta quæ ſunt de Deo, ut Diliges dominum Deū tuū, & hmōi. Ex hac autem apoſtolica doctrina habetur, quòd præcepta negatiua ſunt contra humanū bonū: quia ſunt contra dilectionem hominis, qua homini bonum uelle debemus. Vndè præmiſit, Nemini quicquàm debeatis, niſi ut inuicē diligatis. Si ergo præceptum de non fornicando eſt ꝑceptum diuinæ legis, ergo eſt de actu contra humanū bonum: alioquin non impleretur diligendo proximū ſicut ſeipſum. Si autem eſt de actu contra humanum bonum, ergo eſt de actu, qui ex ſua propria ratione eſt peccatum mortale, & eſt prohibitus quia malus, & non malus quia prohibitus. Et confirmatur: quia fornicatio in ſe aut eſt contra dilectionem proximi, ſeu humanam, aut non. Si eſt contra dilectionem proximi, aut humanam, habetur intentum. Si non, ergo plenitudo legis non eſt dilectio, contra Apoſtolū. Nec effugitur hæc ratio dicēdo, quòd fornicatio eſt ex propria ratione mala moraliter, ſed non adeò mala quòd ſit peccatum mortale, ſicut mendaciū eſt ſecundum ſe prauum, non tamen eſt peccatū mortale ex ſuo genere. Hoc enim eſt mutare quæſtionē, & reducere ad principium, cur Deus hoc ſolū ueniale ex genere, conſtituit ex prohibitione mortale, cū oīa reliqua mala moralia ex ſuo genere uenialia, nō niſi ut uenialia prohibuerit. Numquid gaudet Deus in multiplicādis peccatis mortalibus? Et cū nulla poſſit rōnabilis cā huius ſingularitatis aſſignari, reſtat ut fateamur, ꝙ ideo eſt à Deo ꝓhibita, qa eſt ſecundū ſe mala: & iō ſub æterna pœna ꝓhibita quia eſt non ꝓter, ſed contra bonum notabile humano generi debitū ut declaratum eſt. Et gratias agamus diuo Tho. qui nos hæc docuit. Sed ꝙ multos in hac, & in alijs moralib⁹ materijs decipit eſt, quia nō penetrāt ꝙ rectitudo naturalis ī humanis actibus non eſt ſecundū ea q̃ per accidens contingunt, & q; certitudo mathematica nō eſt expetēda in moralibus, ſed demonſtrationes morales tunc ſunt certæ, cū oſtendunt id qđ ꝑ ſe, & ut in pluribus rectum, aut nō rectum eſt: & hæc ad conſtructionē uniuerſalis in moralibus ſufficiunt, niſi apud diſciplinæ incapaces &c. Quo fit ut ſatis ineruditè dicať, D. 85. ꝙ priuatio ordinis ad gñationē non eſt adæquata & propria rō, quare concubitus reddať illicitus: quia concubitus cū ſterili vxore nō eſt aptus ad gñationem, & tñ eſt licitus, ita ꝙ nō erubeſcunt dicere, ꝙ quantumcumq; concubitus cū ſterili ꝑ accidens ſit ineptus ad generationē, ex hoc ſequitur ꝙ nō ordinari ad generationē, non eſt præciſa, & adæquata ratio illiciti: quia vbicūq; inueniretur ex quocūq; accidēte, cōſtitueret illicitū. Hic. n. Martini error intolerabilis, deſtructiuus totius philoſophiæ moralis miſcēdo ꝑ ſe, & ꝑ accidēs: & ex his q̃ ſunt ꝑ accidēs falſificans uniuerſale ex his q̃ ſunt ꝑ ſe, ſatis excluſus eſt ab I Ari. docēte qualis ī moralib⁹ certitudo, qualia ſint moralia uniuerſalia, ꝓſitus & excluſus ē ab authore ī libro cōtra Gētiles, & hic. Perit oīs doctrina, niſi ſiſtať ī his q̃ ſunt ꝑ ſe. De rōne ſeminationis volūtariæ eſt, q; ſcdm ſe ordinetur ad gñationem, nec hoc vnquā auferri pt̄: ſed ex accidētibus ægritudinis, uel ætatis &c. fit ꝑ accidēs, ut in hac nō ſortiatur effectū generationis. Hoc aūt nō accuſat cōcubitū cōiugalē, quia per accidens eſt: ſicut nec id quod eſt ꝑ accidens, excuſat cōcubitum fornicariū.

¶ In eodem ar. 2. in calce corporis articuli aduerte primo ex authore in 123 capitulo cōtra Gētiles, ꝙ inter actus naturales ſola generatio directe ordinatur ad cōe bonum. Comeſtio. n. & alia ad perſonale bonum ordināt̄ur. Et ꝓpea oportet hmōi actū legibus diuinis, & humanis determinare: cū ſit de rōne legis eſt ꝙ reſpiciat cōe bonum, ut patet ex diffinitione legis in præcedenti libro data. Aduerte ſecundo, ꝙ fornicatio ſimplex concludiť K in litera, & ꝙ eſt uagus concubitus. quia eſt præter matrimonium, qđ importat per ſe, ſeu naturale. hoc eſt, ſcdm naturam, uinculū ꝑſonarum coeuntium ad generationem, educationē, inſtructionem, defenſionem, promotionemque prolis. Eſt ſiquidem fornicatio concubitus ſolutorum, & quòd eſt peccatū mortale, quia eſt contra bonum prolis educandæ.

¶ In reſponſione ad ſecundum eiuſdē articuli Martinus occurrit, non inficiās doctrinam reſponſionis, ſed conſonantiam ad hiſtoriam: quia Oſee non præcepit Dominus quòd fornicaretur, ſed eam, quæ fuerat fornicaria, acciperet in uxorem. Nec præcepit ut ex ea generaret fornicando filios, ſed ut iam natos filios fornicarios faceret ſuos per adoptionem. Et hoc probat authoritate Augu. & Greg. dicentium, quòd meretrix recepta eſt in caſtum coniugium, ſeu pudicitiam.

¶ Ad hoc dicitur, quòd licèt de hoc actu Oſee diuerſimodè dicatur, ut alibi author dicit, quantum tamen ad propoſitum ſpectat, author reſpondet, admittendo q; fuerit coitus uere fornicarius

carius ſecundùm communem curſum: quũ ſi cum iſta admiſ- A ſione ſtat, ꝙ ſimplex fornicatio eſt de ſe peccatum mortale, multo magis ſtat ſine iſta admiſſione. Vndè amplectenda erat illa reſponſio, etiam ſi hiſtória aliter exponi poſſit, quam non eſt præſentis negotii diſcutere, cum etiam diuerſitas literarum certitudini obſtare videatur.

Porrecta per totum.

744 Mal. q. 1. ar. 1. ad 3. & q. 2 ar. 10. cor. & q. 15. ar. 2. ad 6.

¶ In rñſione ad tertiũ, Martini moleſtia primò occurrit, hanc reſponſionẽ dicẽs eſſe obſcurã nimis, qa au. ancillæ erãt vxores, aut nõ. Si non, ergo erat fornicarius cõcubitus. Si ſic, hoc erat in rñſione exprimẽdũ. Occurrit deinde Petrus de Plaude in 4. diſt. 31. q. 1. ar. 3. dicens, non uideri uerum, ꝙ Iudas mortaliter peccauit uendẽdo Ioſeph, ut author dicit, qa hoc fecit ad liberãdũ eũ à morte.

¶ Ad Martinũ dr̃, ꝙ author expreſsè remittit claritatẽ ſolutionis ad futurũ tractatum de matrimonio, ut in proprio loco tractaret quamq; materiã. Et ideò Martinus truncatã hãc reſponſionẽ ſine iſta remiſſione referens & arguens, melius feciſſet tacendo.

¶ Ad Petrum autem dicitur, ꝙ ex quo Ioſeph erat in ciſterna ſine aqua, undè poterat extrahi cum uita & libertate, non erat opus eripere libertatẽ Ioſeph, ut ſaluaret illius uitam: & ideò non excuſatur à uenditione fratris, licèt excuſetur a tanto propter bonam intentionem. Poterat enim facile cum Ruben conferre, aut patri ſecreto indicare, aut eum D extrahere occultè à fratribus. & ſic fecit contra illud præcepũ, Non ſunt facienda mala, ut eueniant bona.

ARTICVLVS III.

Vtrum fornicatio ſit grauiſſimum peccatum.

AD TERTIVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ fornicatio ſit grauiſſimũ peccatũ. Tãtò. n. vr̃ peccarũ grauius, quãto ex maiore libidine procedit: ſed maxima libido eſt in fornicatione. dr̃. n. in glo. 1. ad Corinth. 7. ꝙ ardor libidinis in luxuria eſt maximus. ergo videtur quòd fornicatio ſit grauiſſimum peccatum.

¶ 2 Præt. Tantò aliqs magis peccat, quãtò iu rẽ ſibi magis coniunctã delinquit, ſicut grauius peccat q pcutit patrẽ, q̃ q percutit extraneũ: ſed ſicut dr̃ 1. Corin. 6. Qui fornicat̃, in corpus ſuũ peccat, qđ eſt homini h cõiunctiſſimũ. ergo vr̃ ꝙ fornicatio ſit grauiſſimum peccatum.

¶ 3 Præt. Quãtò aliqđ bonũ eſt maius, tãtò peccatũ qđ cõtra illud cõmittitur, vr̃ eſſe grauius: ſed peccatum fornicationis vr̃ eſſe contra bonum totius humani generis, ut patet ex * prædictis, eſt etiam cõtra Chriſtũ, ſm illud 1. ad Corin. 6. Tollens mẽbra Chriſti faciam membra meretricis? h ergo fornicatio eſt grauiſſimum peccatum.

* Ar. præced.

SED CONTRA ẽ, qđ * Gre. dicit ꝙ peccata carnalia sũt minoris culpæ, q̃ peccata ſpiritualia.

* Lib. 33. Moral. c. 11. parũ ante medium.

B RESP. Dicendũ, ꝙ grauitas alicuius peccati põt attẽdi dupliciter. Vno modo, ſm ſe: alio modo, ſm accidẽs. Secũdùm ſe quidẽ attendit̃ grauitas peccati ex rõne ſuæ ſpeciei, q̃ cõſideratur ſm bonũ cui peccatũ opponitur, fornicatio autẽ eſt cõtra bonũ hoĩs naſcituri: & ideò m eſt graui* peccatũ ſm ſpeciẽ ſuã peccatis q̃ ſunt cõtra bona exteriora, n ſicut ẽ furtũ, & alia hmõi. p Minus eſt aũt peccatis C quæ ſunt directè cõtra Deũ, & peccato qđ eſt cõtra uitã hominis iã nati, q ſicut eſt homicidiũ.

AD 1. ergo dicendũ, ꝙ libido quæ aggrauat peccatũ, eſt q̃ cõſiſtit in inclinatione uolũtatis. Libido aũt quæ eſt in appetitu ſẽſitiuo, diminuit peccatũ: qa quãtò aliquis ex maiori paſ-

SVP. QVAEST. CLIIII. ART. III.

IN articulo 3. eiuſdem 154. quæſtio. dubium occurrit ex Martino ibidem in quæſtio. 4. circa concluſionem, ſcilicet Fornicatio eſt peccatum grauius furto &c. & illius rationem, ſcilicet quia eſt contra bonum hominis naſcituri. Arguit ergo contra. Primò, Furtum eſt expreſſius contra præceptum Dei datum Moyſi, quàm fornicatio ſimplex. ergo. Antecedens probatur, quia furtum expreſsè continetur in decalogo: fornicatio autem ſimplex non niſi per uiam ſequelæ, ſi continetur inter illa. Secundò, Qui furatur, facit iniuriam certo & determinato proximo, & reipublicæ, turbando pacificum ſtatum eius: qui eſt fornicator nulli determinato proximo facit iniuriã. ergo. Probatur minor, quia ſi ſic, hoc maximè eſt, ut dicit Thom. quia facit iniuriam homini naſcituro: ſed hoc non, quia ſi facit illi iniuriam fornicando, uel hoc facit quia non generat, uel quia nõ nutrit, nec educat, uel quia illegitimat ſed nõ primũ, ut patet: nec tertiũ, quia hoc non ſpectat ad uitam hominis: nec ſecundũ, quia iſti actus non ſunt actus fornicationis, ſed iniuſtitiæ à quolibet actu fornicationis diſtincti. Tertio, Quicqd dat alicui actui grauitatem culpæ, illud dat grauitatem culpæ cuicumq; E actui in quo reperitur: ſed eſſe contra uitam hominis naſcituri, non dat cælibatui quamcumq; grauitatem culpæ, in quo tamẽ per ſe, & ex intentione reperitur. ergo nõ dat actui fornicario, in quo etſi reperiatur, non tñ per ſe, nec ex intentione. Quartò, ſuppoſito ꝙ fornicatio inferat nocumentũ vitæ hominis naſcituro, arguit̃. Fornicatio non tenetur non eſſe cauſa huiuſmodi nocumenti: fur tenetur non eſſe cauſa nocuméti. ergo. Si dicatur, ꝙ licèt non teneatur nõ eſſe cauſa illius nocuméti, teneA tur tñ nõ eſſe cauſa per actum fornicarium, ex hoc habetur intentum. ſ. ꝙ hoc quod eſt agere contra bonum hominis naſcituri, nõ eſt in ſe malum, nec dat actui fornicario grauitate, ſed econtra. Nam cum quis ſine actu fornicario, uel alio actu culpabili agit contra vitam hominis naſcituri, tunc non infert culpabiliter nocumentũ: ſi aũt mediante fornicario actu, tunc infert culpabiliter. ergo nocumentũ culpabilitatẽ reſpicit ab actu, & nõ ecõtra. ergo furtũ per ſe, & ex intentione, eſt in nocumentũ proximi: fornicatio nõ eſt per ſe, & ex intentione cõtra uitam hominis. ergo &c. Sextò, Furtũ nominat actuale damnũ proximi, cũ quo nõ ſtat utilitas proximi: fornicatio non dicit actuale damnũ prolis, cũ qua ſtat utilitas. ſ. nutritio & educatio prolis debita cõuentẽs. ergo &c. Septimò, Furtum nihil penitus includit utilitatis circa proximũ. ſimplex fornicatio quotiens ponit nocumenta hominis naſcituri in educatione, ponit bonum eius in eſſe. ergo &c. Octauò, Fornicatio ſimplex non eſt cõtra uitam hominis naſcituri, nec aufert per ſe ex intentione ea quæ ad conſeruandã, & meliorandam uitã ſpectant, nec intẽdit per ſe aliquid, ad quod huiuſmodi ablatio neceſſario ſequatur. ergo ratio authoris non uidetur.

Concluſio

Conclu. p

¶ Ad primum horum negatur ſequela. Grauitas namq; maior peccati non attenditur penès expreſſionem in decalogo, ut patet ex eo, ꝙ ſodomia eſt grauius peccatum quàm furtum, & tñ non eſt expreſſa in decalogo, furtum autem eſt expreſſum.

¶ Ad ſecundum negatur ſecunda pars antecedentis: quoniam qui fornicatur, ſicut certum & determinatum ſemen emittit, ita certæ & determinatæ proli iniuriatur. Et cum contra hoc arguitur, quia ſi iniuriatur proli, uel quia &c. reſpondetur ꝙ nullo illorum modorum, ſed quarto modo, ſcilicet, quia eſt actus uenereus priuatus debito ordine ad bonum prolis. Talis autem actus eſt actus fornicationis, & non eſt actus iniuſtitiæ diſtinctus ab actu fornicationis, ut patet.

¶ Ad tertium dicitur, ꝙ maior non eſt uera, niſi adiungatur ly eodem modo, ita ꝙ dicatur, Quicquid dat alicui grauitatẽ culpæ, illud eodẽ modo, ſeu ſub eadem ratione inuenitur in quocũq; alio quod dat grauitatem culpæ illi: ſed tunc minor eſt falſa. Eſſe enim contra uitam hominis naſcituri, ut ſtat ſub deordinata ratione, dat grauitatem culpæ, fornicationi, & cuicũque alteri in quo ſic reperitur: ſed non ſic reperitur in cælibatu, in quo etiam inuenitur per accidens, quoniam per ſe cælibatus tendit ad cogitandum quæ Domini ſunt.

¶ Ad quartum dicitur, ꝙ fornicator ut ſic, infert nocumentum proli inquantum in ſe eſt. & tenetur non eſſe cauſa, quia tenetur ad non exercendum actum deordinatũ tali priuatione. Reſponſio autem quæ ibi recitatur, poteſt reduci ad bonũ ſenſum nunc dictum, & impugnatio nihil ualet. Aduertendum namq; eſt ꝙ bonum, & mala tam naturæ, quàm fortunæ, non faciunt differentiam actuum, & habituum moralium, niſi præintelligãtur ingredi ordinem moralium. Ordo autem moralũ ex habitudine ad rationem ſtatuitur: ita ꝙ huiuſmodi bonũ uel malũ, prout conforme rationi, rectificat actum appetitus tam elicitũ, quàm imperatum, ut difforme autem reddit ipſum malũ. Malum ergo humanæ uitæ poteſt eſſe obiectũ & conforme, & difforme rationi, & ideò ſecundùm ſe nec bonũ, nec malũ reddit actum

actum. Nam ſi malum humanæ uitæ ſumatur ut conforme rectæ rationi, puta, vt pœna debita ab eo qui poteſt talem pœnam infligere, ſic actus contra bonum humanæ vitæ eſt bonus, vt patet cum iudex interficit latronem. Si verò conſideratur, vt difforme rationi, puta, ut illatũ abſq; rationabili cauſa authoritate &c. ſic reddit actũ malum. Et quia bono humanæ vitæ vt obiectũ eſt actus uenerei, debetur ꝙ ſit intentũ ab eo ſecundùm ſe, conſequens eſt, ꝙ omnẽ actum uenereum deſtitutum tali ordine reddit malum, ac per hoc reddit actum fornicationis.

*Habetur expreſſe ſ li. de honeſtate mulierũ ca. 1. ante med. to. 9

†Li. 2. cap. 39. circa finem.

¶ Ad quintum negatur ſecunda pars antecedentis: quĩa fornicatio per ſe, & ex intẽtione operis intendit nocumentum prolis, quàmuis non ex intentione operantis, quia eſt actus deſtitutus debito ordine ad bonum prolis.

¶ Ad ſextum negatur ſecunda pars antecedentis, loquendo per ſe: quĩa cũ fornicatione nõ ſtat per ſe educatio & inſtructio debita prolis. Loquendo autem in antecedente per accidens, negãda eſt conſequentia, quia ex his quæ ſunt per accidens non variatur ſubſtantialis grauitas criminis.

¶ Ad ſeptimum negatur conſequentia: quĩa bonũ quo quantum in ſe eſt, priuat fornicatio, eſt maius quàm bonum quo priuat furtum, quanto educatio, & inſtructio maior eſt exterioribus bonis, quæ furto ſubiacent. Grauitas. n. ſubſtantialis peccatorum, de qua agitur, penſatur ex obiecto per ſe, & non ex circunſtantiis utilitatis, aut damni adiuncti.

¶ Ad octauum dicitur, ꝙ ut ſæpe dictum & probatum eſt, fornicatio directè & per ſe ex parte operis intendit ad malum educationis, & inſtructionis, quàmuis poſſit effectus impediri, quod nõ aufert malitiam ſuã actui: & ideò tàm ratio quàm cõcluſio authoris ſtat ſolida. Et tu hinc bene nota, ꝙ peccata carnis dr̃ minoris culpæ nõ reſpectu peccatorũ, quibus proximus offenditur in bonis exterioribus, ſed reſpectu ſpiritualiũ peccatorũ.

ſione ĩpulſus peccat, tãtò leui⁹ eſt peccatũ: & hoc mõ libido in fornicatione eſt maxima. Et indè eſt qđ Aug.* dicit in lib. de Agone chriſtiano, ꝙ inter oĩa chriſtianorũ certamina, duriora sũt ꝑlia caſtitatis, ubi eſt quotidiana pugna, & rara uictoria. & Iſidoru. † dicit in lib. de ſummo bono, ꝙ magis ꝑ carnis luxuriã humanũ genus ſubdit̃ diabolo, ꝗ̃ per aliqđ aliud, quia. ſ. difficilius eſt uincere uehementiam huiuſmodi paſſionis.

AD II. dicendũ, ꝙ ille q̃ fornicat̃, dr̃ peccare in corpus ſuũ, nõ ſolũ qa fornicationis delectatio cõſumat̃ in carne, qđ ẽt in gula accidit: ſed ẽt qa cõtra bonũ proprij corporis agit, qui H fornicat̃, inquantum. ſ. indebitè reſoluit illud, & inquinat, & alteri cõmiſcet. Nec tñ ꝓp hoc ſequitur, ꝙ fornicatio ſit grauiſſimum peccatum, quia ratio in homine præualet corpori: undè ſi ſit peccatum magis repugnans rationi, grauius erit.

AD III. dicendũ, ꝙ peccatũ fornicationis ẽ cõtra bonũ ſpeciei humanę, inquantũ impedit generationẽ ſingularẽ uni⁹ hominis naſcituri. Magis aũt ꝑtingit ad rõnẽ ſpeciei qui actu iã participat ſpeciẽ, q̃ qui eſt potẽtia hõ: & ſcḋm hoc etiã homicidiũ eſt grauius q̃ fornicatio, & oẽs luxuriæ ſpecies, tamq̃ magis bono ſpeciei humanæ repugnans. Bonũ ẽt diuinũ eſt maius bono ſpeciei humanæ: & ideò etiã peccata, quæ ſunt contra G Deũ, ſunt maiora. Nec fornicatio eſt directè peccatũ in Deũ, quaſi fornicator, Dei offenſam intẽdat: ſed ex cõſequẽti ſicut & oĩa peccata mortalia. Sicut. n. mẽbra corporis nr̃i, ſunt mẽbra Chriſti, ita ẽt & ſpiritus nr̃ eſt unũ cum Chriſto, ſcḋm illud 1. ad Cor. 6. Qui adheret Deo, unus ſpiritus eſt. Vnde etiã peccata ſpiritualia ſunt magis contra Chriſtum, quàm fornicatio.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum in tactibus, & oſculis, conſiſtat peccatum mortale.

AD QVARTVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ in tactibus, & oſculis nõ cõſiſtat pc̃tm̃ mortale. Apoſt. n. ad Epheſ. 5. dicit. Fornicatio aũt, & oĩs immunditia, & auaritia nec nominet̃ in uobis, ſicut decet ſanctos. ſubdit autẽ, aut turpitudo, *gl. vt ĩ oſculis & amplexibus: aut ſtultiloquium, ut I blãda uerba: aut ſcurrilitas, quę à ſtultis curialitas dicit̃, ideſt iu-

Porrecta per totum: 745

1. 2. q. 74. ar. 10. Et veri. q. 15. ar. 4. co. Et ma. q. 15. artic. 2. ad 18. Et Eph. 5.

* Glo. interlinearis ibid.

SVP. QVAEST. CLIIII. ART. IIII.

IN artic. 4. eiuſdẽ 154. q. dubia duo difficillima occurrunt. Alterum de intentione authoris, quid. ſ. intelligat author nomine oſculi, tactus, amplexus &c. libidinoſi poſiti inter peccata mortalia. Alterum de ueritate dubii huius, An. ſ. oſculum ſic libidinoſum cauſa delectationis ſenſibilis, quæ in oſculo ſentitur ſiſtendo ibi, ſit peccatum mortale. Eſt autem primi dubii ratio, quia oſculum, amplexus, & tactus, dupliciter poſſunt dici libidinoſa. Primo, ex intentione ordinantis hæc ad opus malum, uel moroſam delectationẽ operis mali, puta, fornicationis, adulterii &c. & ſic non eſt dubium quin ſint peccata mortalia quæcumque ad hoc ordinantur. Alio modo ex intẽtione ordinãtis hæc ad ſolam delectationem, quæ in iſtis actibus ſentitur. Conſtat enim oſcula ſic facta, infra latitudinem libidinoſorum claudi: quĩa delectatio iſta eſt delectatio ſecundùm tactum infra latitudinem uenereorum: undè & materia impudicitiæ ponitur. Sed an ſint libidinoſa mortaliter, de quibus author in litera loquitur, non conſtat. Apparet autẽ ex tribus in litera, ꝙ per libidinoſa nõ F intẽdit author niſi ordinata ab exercẽte hęc ad actũ, uel delectationem mortalẽ. Primò, quia expreſsè in litera contra peccata ex ſua ſpecie, diſtinguunt̃ peccata ex cauſa. & manifeſtatur hoc in eleemoſyna ꝓꝑ hæreſim: & ſic oſculũ dr̃ mortale, ſicut eleemoſyna propter malum finem. Secundò, quia ſubſumitur ꝙ oſcula &c. cum ſiunt propter delectationẽ operis mortalis, ſunt mortalia. & ſubditur, Et ſic ſolũ ſunt libidinoſa. Tertiò, apparet etiã hoc idẽ ex hoc, ꝙ ſi oſcula ſic libidinoſa eſſent mortalia, iã eſſẽt mortalia ex ſuo genere: quia ex propria ratione, abſq; eo ꝙ ordinẽtur ad delectationẽ cuiuſcumq; mortalis operis: habent enim huiuſmodi, delectationẽ ſenſibilẽ. Et ſic nõ diſtinguerentur in litera cõtra peccata mortalia ex ſua ſpẽ. In oppoſitum autem eſt, quia ſi author intendit ꝙ oſcula, & huiuſmodi hac ſolũ ratione ſunt peccata mortalia. ſ. ſi ex intentione operãtis ordinãtur ad mortale peccatũ, nõ oportuiſſet hunc laborem aſſumere: quĩa de hoc nullus umq̃ dubitauit, ꝙ poſſint eẽ mortalia ex fine operãtis, cum etiã opera bona poſſint ſic eſſe mortalia. Aliud ergo quæritur q̃ ex fine operantis, cũ quæritur, an in oſculis conſtet mortale peccatũ: & aliud determinatur, cũ tñ detur ꝙ oſculũ libidinoſum eſt mortale peccatum.

¶ Secundi uerò dubii ratio. Primò ex Martino tenẽte partẽ negatiuã. ſ. ꝙ nõ eſt mortale: & attribuẽte authori partẽ affirmatiuã, & contra arguente. Tũ primò, quia nec exercitiũ horũ actuum, nec delectatio ipſa cõſequens, alicubi reperitur prohibita ſub pœna peccati mortalis. Tùm ſecũdò, quia ſecũdùm authorem hic in reſponſione ad primum, Apoſtolus non replicauit turpitudinem inter mortalia: quia non habent nomen peccati oſcula, amplexus &c. niſi ſecundùm qđ ordinantur ad præcedentia. ſ. fornicationem, immunditiam &c. Conſtat. n. ꝙ ſiſtens in illa delectatione, non ordinatur in fornicationem &c. Tum tertiò, qa nec authoritas Domini Mat. 5. allata in litera, Qui uiderit mulierem ad concupiſcendum eam &c. iuuat: quia ut patet, loquitur de ordinatis ad actum malum &c. Nec allata authoritas Cy K priani, quia loquitur contra impudicitiã uirginum, quæ dormiebant cum maſculis, & nihilominus ſe uirgines dicebant. Et intendit quòd illi actus crimen confitentur non per exiſtentiam criminis, ſed per illectionẽ & teſtificationem, quia. ſ. alliciunt ad crimina, & atteſtantur crimini ut ſigna propinqua. Tum quartò, quia ratio literæ non ualet. Conſenſus in delectationem peccati mortalis eſt peccatum mortale. ergo ſi oſcula, tactus, & amplexus propter delectationẽ ſiant, ipſa erunt mortalia peccata. Licet enim antecedens ſit uerum, conſequentia tamen nihil ualet, ut patet. Tum quintò, quia oſcula, & huiuſmodi, ut ſiſtunt in delectatione, ſunt antecedentia ad actum & delectationem coitus, & non conſequentia, ac per hoc poſſunt habere proprios conſenſus antecedentes conſenſus tam in actũ, q̃ in delectationem, & non conſequi illos. In oppoſitum autẽ eſt, quòd ad Gal. 5. ponitur impudicitia peccatum mortale.

¶ Ad euidentiam horum ſimul tractandum eſt dubium utrique, & ſciendũ, ꝙ oſcula tactus, & amplexus, quatenus ſunt de-

lectabilia

lectabilia quædam ſecundũ ſenſum tactus, ſicut ſecundũ ſuam natură actus circunſtantes coitũ. De amplexu quidẽ & cõtactu, patet manifeſtè: de oſculis aũt eadem apud oẽs eſt ratio. & animalia, alia & cõis, vt puto, hõium venereis actibus uacantiũ inclinatio, ſeu vſus teſtatur, & ſuperius 1 art. 1. huius q. author hoc dixit, & rõne comprobatur, quia natura directè hos actus ordinauit ad cõcubitũ, & ideò poſuit in eu delectationem. Hęc aũt propoſitio, ſi iungat illi vniuerſ. li regulę. ſ. Circunſtãtiæ actus, ut circunſtantiæ ſũt, habẽt idem motiuũ, ſeu obiectum moraliter, quod habet actus quem circunſtant. Et hæc nõ eget probatione, qũ non aliter eſſent eiuſdẽ ſpeciei. Ex his duabus ꝓpoſitionibus ſequitur manifeſtè, ꝙ oſcula, tactus, & amplexus, quaten⁹ delectabilia quædam ſunt ſecũdũ tactum, ad unã & eãdem delectationis ſpeciẽ ſpectẽt, ad quã ſpectat delectatio cõſequẽs coitũ, quẽ circunſtarẽt, ſi adeſſent. Et hinc manifeſtè ſequit̃, ꝙ oſcula, & hmõi cũ uxore ad concubitus matrimonialis delectationẽ, cũ ſoluta ad fornicationis delectationẽ, cum conſanguinea ad inceſtus delectationem ſpectent. Et propterea cũ uxore nõ ſunt peccata mortalia, cum alijs autem ſunt mortalia peccata. Et qm̃ huic rationi pòt reſponderi dicẽdo, ꝙ habet locũ in oſculis &c. quando ſunt circunſtantiæ coitus, non autem quando nõ ſunt circunſtãtię coitus, ſed ſecũdũ ſe, vt de ipſis nunc eſt q̃ſtio, oportet hoc excludere. Et primò excludit̃ per hoc, ꝙ in prima propoſitione aſſumptũ eſt. ſ. ꝙ amplexus, & huiuſmodi quatenus ſũt delectabilia ſecundum tactum, ſunt ſcdm ſuam naturã circunſtantiæ coitus. Ex hoc. n. ſequitur ꝙ ſiuè circunſtẽt actu coitũ, ſiue non, hãc habent naturã, ꝙ ad bonitatem vel malitiã moralẽ non ſpectãt, niſi vt circunſtantiæ, ex quo ſunt ſcdm ſe actus circunſtantes. Et ſi hęc non ſunt bona uel mala moraliter, niſi ut circunſtãtiæ, oportet ꝙ eiuſdem bonitatis, vel malitiæ ſint & ſecundum ſe, & ut circunſtant actum coitus, qd eſt intentum. Excluditur ſecundo per hoc, ꝙ actus iſti quatenus ſecundũ tactũ delectabiles ſunt, directè & per ſe ordinati ſunt à natura ad cõcubitum, ut in alijs animalibus natura teſtatur. Ac per hoc qñ fiunt inquantum ſecundum tactum delectabiles, ſi ordinant̃ ad concubitum, uel illius delectationem ex intẽtione operantis, cõſumatam perfectionem ſui ordinis acquirunt. Si uerò ex intentione operantis ab ordine ad concubitum, & illius delectationẽ retrahantur, ex quo m̃ conſentitur eis ſecundùm illud ex quo quantum in ſe eſt ordinantur directè ad concubitum, uel illius delectationẽ. ſ. ſecundùm ꝙ ſunt delectabiles ſecundùm tactũ, licèt non conſentiatur in ipſum ordine ad cõcubitum, uel illius delectationẽ, redeunt ad naturam ſuæ ſpeciei: qm̃ non referre hos actus ut delectabiles ad ſuum quantum in ſe eſt, finem, non aufert illis propriam ſpeciem, quia propriã ſpeciem habeat ex hoc, ꝙ ſecundum ſe ordinantur ad talem finem, & non ex hoc, ꝙ ab operante ordinant̃ ad talem finẽ, ſicut de ſeminatione humana ſuperius dictum eſt, ꝙ nõ ex fine operãtis, ſed ex fine operis ſecundùm ſe ſpecificatur. Quòd autẽ hæc ſit doctrina authoris hoc in loco, manifeſtatur. Primò ex hoc, ꝙ diſtinguit oſcula, & huiuſmodi in duo genere. ſ. ſecundum ſe. & libidinoſa, quæ cẽſet mortalia. Conſtat aũt ꝙ actus iſti quatenus delectabiles ſecundũ tactum, ſunt libidinoſi, tùm qa ipſe coniungalis cõcubitus ſi fiat delectationis cã, libidinoſus dr̃, vt ẽt in calce 2. art. huius q. habes: tùm qa conſcientię remorſus ac ſtimulus vnumquemque his tetrectum ſolicitat vt reum, & non irretitum arcet, ut peccatum uenereum hæc ingerens: tum quia agere hæc ob delectationem uerentur perſonæ coram alijs, ipſam talium actuũ impudicitiam ſuo pudore atteſtãtes. Cuius ſignum eſt ꝙ cõiuges inter quos p̃ſumit̃ ꝙ delectationis cauſa hęc exerceant, cauent ſibi ab hmõi actibus coram alijs. Secundò, patet ex ipſo proceſſu literæ, qui nil omnino valeret ſine hac propoſitione, Oſcula &c. propter delectationem ordinantur ad delectationẽ, concubitus. Nam in litera fit iſta maior, Conſenſus in delectationem fornicationis &c. eſt peccatum mortale. & ſubſumitur una cauſalis. ſ. Et ideò cũ oſcula, & amplexus huiuſmodi ꝓpter

cularitas. poſtea autem ſubdit: Hoc. n. ſcitote itelligẽtes, ꝙ oĩs fornicator, aut immundus, aut auarus, qđ eſt idolorũ ſeruitus, nõ hẽt hęreditatẽ i regno Chr̃i & Dei. Vbi non replicat de turpitudine, ſicut nec de ſtultiloquio, aut ſcurrilitate.[b] ergo iſta non ſunt peccata mortalia.

B

¶ 2 Præt. Fornicatio dicitur eſſe peccatum mortale ex hoc, ꝙ ꝑ eã impedit̃ bonum prolis generandæ & educandę: ſed ad hoc[h] nihil operant̃ oſcula, & tactus, ſiuè amplexus. ergo in his non contingit eſſe pctm̃ mortale.

A delectationem hmõi fiant, cõſequẽs eſt ꝙ ſint peccata mortalia. In qua ꝓpoſitione cauſali, niſi includat̃ illa minor. ſ. Oſcula &c. propter delectationem ordinãtur ad delectationem cõcubitus. nullus ſenſus ſecũdũ planã literæ expoſitionem haberet̃. Dicendo nãque, Et ideò cũ iſta fiant propter delectationẽ hmõi. i. concubitus antedicti, aptè ſupponit iſta ordinari ad delectationẽ cõcubitus ut ad finẽ, & confirmatur ex eo, ꝙ ſtatim ſubiũgitur, ſ. Et ſic ſolùm dñr libidinoſa. Cõſtat n̄ hoc nõ eſſe verum niſi cõprehẽda hæc, ut fiũt quatenus delectabilia ſecũdum tactum, qm̃ ſic patrata cõſtat claudi ſub libidinoſis. Ad intelligendũ autẽ plane literã ſcito, ꝙ oſcula &c. dupliciter ſumuntur. Primò abſolutè, & ſic non ſignificant aliquid inordinatũ, & propterea poſſunt licitè fieri in ſignum beneuolentiæ iuxta patriæ conſuetudinẽ, uel in ſignum pacis &c. & ſic ſumpta excludunt̃ in litera ab his, q̃ ſunt mala, ſeu peccata mortalia ex ſua ſpecie. Alio modo ſumuntur ut ſunt delectabilia ſecundum tactum: & ſic rurſus non important aliquid inordinatum, ſicut nec concubitus humanus importat aliquid inordinatum: ſed important actus ſecundùm naturam ordinatos ad concubitum. & ꝓpea ſequuntur in bonitate & malitia concubitum, & illius delectationem. Et ꝓpea ſicut concubitus, ſi ſit ex libidine, eſt peccatum, & ſi ex libidine mortali, puta, cum nõ ſua, eſt mortale, ita hmõi actus, ſi fiant ex libidine, ſunt peccata, & ſi ex libidine mortali, puta, cũ non ſua, ſunt mortalia. Et ſicut concubitus ex hoc, ꝙ fit principaliter propter delectationem, fit ex libidine: ita huiuſmodi actus cum fiunt ꝓp delectationem principaliter, fiũt ex libidine. Dixi autem principaliter, ꝓp oſcula coniugatorum, quæ ſecundùm naturam ad concubitum, ſeu illius delectationem ordinãtur: qm̃ talia ſic facta nullum habent peccatum, ſicut nec cõcubitus delectabilis eorundem peccatum aliquod eſt. Oportet igit̃ actus iſtos, vt delectabiles ſecundum tactũ, ex cauſa reddi inordinatos, ſ. ex fine: & cum finis ſit, duplex. ſ. operãtis, & operis, de fine operis eſt hic ſermo, ita. ſ. ut cum iſta ut delectabilia, quantum in ſe eſt, ordinantur ad finem mortalẽ, ſunt mortalia: cum ad venialem, venialia. & propterea author oſcula, & huiuſmodi inter peccata mortalia ex ſua cauſa finali collocauit. Et licèt exẽplum dederit de cauſa finali ex parte operantis in eleemoſyna propter hæreſim, ſubiunxit tamen in propoſito de cauſa finali quodammodo ex parte operantis, & quodãmodo ex parte operis. Nã delectatio concubitus, ſi referatur ad oſculum &c. abſolutè, ſic eſt finis ex parte operantis: ſed ſi referat̃ ad actus iſtos, vt delectabiles ſecundùm ſenſum tactus, ſic eſt finis ex parte operis. & primũ quidẽ inſinuauit author ex exemplo dato. Secundũ autem ex proceſſu ſubiuncto, in quo claudit̃ ꝙ perpetratio horum actuũ claudit in ſe conſenſum, aut in actum cõcubitus, aut in illius delectationẽ: quia conſenſus in delectationem horum actuum, eſt conſenſus in id qđ ſecundùm ſe ordinatur in cõcubitum, uel illius delectationẽ. Et ſic cũ iſta ordinantur ſecũdùm ſe ad concubitũ moralẽ, ſeu illius delectationẽ, ſunt pctã mortalia, & ſic vocant̃ fieri ex libidine: & ſub his ſubſumas ꝙ actus iſti, ut ſecundùm tactũ delectabiles, cum nõ ſua, ordinant̃ ſecundum ſe ad fornicationem, uel eius delectationem: cũ conſanguinea, ad inceſtũ, & ſic de alijs, cõſequẽs eſt ꝙ iſta ſic facta ſint peccata mortalia. Hic mihi vr̃ planus literæ ſenſus concordans cum uerbis authoris alibi. ſ. in q. 15. de malo. ar. 10. ad ultimũ. Vbi rñdendo ad argu. qđ in hoc articulo ponit̃ primo loco. ſ. ex authoritate Apoſtoli ad Ephe. 5. non replicantis inter mortalia turpitudinẽ, dr̃ ꝙ oſcula, amplexus, & tactus, quia nõ ſunt ſecundùm ſuã ſpeciem mortalia, ſed ſolũ ſecundùm ꝙ conſequuntur ad conſenſus in actũ, uel delectationem fornicationis, ideò &c. & explicãdo dr̃, ꝙ hæc inquantum ordinantur in actũ fornicationis, conſequunt̃ conſenſum in fornicationẽ. inquantum verò ordinãtur in ſolã delectationẽ, conſequuntur conſenſum in delectationẽ, qui eſt peccatũ mortale, & ideò vtroq; modo ſunt peccata mortalia. Ex quibus apparet quòd conſenſus in ſolam delectationem oſculorum, tactuum &c. cum ſoluta, includit

¶ 3 Pręt. Illa quæ ſm̃ ſe ſunt peccata mortalia, numq̃ poſſũt benè fieri: ſed oſcula, & tactus, & hmõi poſſunt quandoque fieri abſq; peccato. ergo non ſunt ſecundùm ſe peccata mortalia.

Sed contra. Minus eſt aſpectus libidinoſus q̃ tactus, amplexus, vel oſculum: ſed aſpectus libidinoſus eſt pctm̃ mortale, ſm illud Matth. 5. Qui viderit mulierẽ ad cõcupiſcẽdũ eã, iã mœchatus eſt eã in corde ſuo. ergo multò magis oſculũ libidinoſũ, & alia hmõ ſunt pctã mortalia.

¶ Pręt. Cyprian⁹ ad Pomponiũ

C D E

cludit, conſenſum in delectationem venereã cum ſoluta, quam F delectationem conſtat eſſe delectationem conſequentem actũ fornicationis, & ideò eſſe peccatum mortale.

¶ Ad primum ergo dubium dr, ꝙ intentio authoris eſt ꝙ oſcula amplexus &c. quatenus fiunt propter ſolam delectationem tactus cũ non ſua, ſunt peccata mortalia, qa conſenſus in talẽ delectationẽ, eſt conſenſus in delectationem fornicationis, quàmuis non in opus. Et cũ primo obijcitur, ꝙ author non appellat libidinoſa, niſi quæ ab exercente ordinantur ad cõcubitũ illicitũ, vel eius delectationẽ, dr primo, ꝙ hoc ẽ falſum: qa ſufficit ꝙ ex natura operis ordinẽtur ad aliquod horũ. Dr ſecũdo, ꝙ licet ab exercente hæc poſſit auferri relatio ad concubitum, & futuram illius delectationẽ in executione: non tñ poteſt auferri, quin ipſa quæ tunc conſequitur delectatio, ſit inchoatio, ſiuè pars illius, & hoc modo p ſe ordinata ad illam, ut initiũ ſeu pars illius, & eiuſdẽ moris cum illa: & propterea conſentiendo in delectationẽ horum actuũ, conſentit in delectationem cõcubitus. Si.n. conſentiens in delectationẽ fornicationis cogitatæ peccat mortaliter, H quanto magis conſentiens in delectationem fornicationis inchoatæ, uel rectius loquendo, in delectationem quæ eſt principium, aut pars delectationis fornicariæ peccat mortaliter? & ſic ut eſt ex parte operãtis eo ipſo ꝙ oſculũ, amplexum &c. facit cũ ſoluta pp ſolam delectationẽ, ordinat ipſa in delectationem fornicationis, quia ordinat ipſa ut in principium, aut partẽ illius. Et confirmatur, quia nõ poteſt aliter intelligi ꝙ oſcula, amplexus, & huiuſmodi, fiant abſq; uoluntate concubitus propter delectationem illius, niſi quia ipſa delectatio in oſculis &c. eſt aliquid illius delectationis. Ex quo.n. ponitur, ꝙ ille non intendit coitum, & cõſequẽter delectationem quæ coitum conſequitur, cum illa nõ habeatur niſi cogitatione ſine actu, non reſtat alius modus quo oſcula, & huiuſmodi fiant abſque uoluntate actus propter delectationem mortalem, ut propter finẽ, niſi quia conſenſus in delectationem ipſorum oſculorum &c. includit cõſenſum in delectationem concubitus, ſiuè hoc ſit ut finis includitur I in initio ſui, ſiuè ut totum ſucceſſiuũ in parte ſua, ſiuè quouis alio modo. Parui ſiquidem refert quouis modo hoc ſit: ſat eſt ꝙ delectatio iſtorum actuum eſt eiuſdem rationis cum delectatione concubitus. Et propterea conſenſus in delectationem horum, etiam abſquè intentione alia, eſt conſenſus in delectationem concubitus: & ſic oſcula, & huiuſmodi, propter delectationem ſolam cum non ſua, continentur ſub ordinatis ab exercente ad delectationem mortalem &c.

¶ Ad obiectionem uerò ſecundam dr, ꝙ in litera non dr, ꝙ cum iſta fiunt propter delectationem huiuſmodi: ſed dicitur, Sed cũ fiant. Conſtat autem ꝙ inter hæc magna eſt differentia, quia ſi diceret, cum fiunt, diſtingueret quòd quandoq; fierent propter delectationem huiuſmodi, & quandoque non. Dicendo, cum fiat, affirmat quòd fiunt propter huiuſmodi delectationem.

¶ Ad tertiam autem obiectionem dicitur, quòd aliud eſt dicere, oſcula, amplexus &cæt. ſunt mortalia peccata ex ſuo genere: & K aliud eſt dicere, oſcula propter delectationem cum nõ ſua ſunt ex ſuo genere mortalia peccata. In litera negatur primum, & probatur ſecundum, quod concidit cum hoc, ſcilicet ꝙ oſcula libidinoſa, ſeu ex libidine ſunt mortalia.

¶ Ad obiectionem quoque in oppoſitum, quia non uſquequaq; claudit venam, iam patet quid dicendum, quòd. ſ. loquendo de oſculis &c. abſolutè, ſic ex ſola intentione operantis ſunt mala. Loquendo autem de oſculis cauſa delectationis, ſic ex fine operis. ſ. ex concubitus illiciti delectatione, quam includunt, ſunt mortalia, & propterea opus fuit labore quæſtionis.

¶ Ad ſecundum autem dubium iam patet ex dictis reſponſio, ꝙ. ſ. oſcula, amplexus, & tactus cum non ſua, in ſola delectatione ſiſtendo ſunt peccata mortalia. Et ad primam Martini obiectionem dr, ꝙ delectatio iſta prohibita ſimul intelligitur cum prohibitione delectationis illiciti coitus, qm eiuſdẽ moris eſt cũ illa, utpote illius ſecũdùm naturã circumſtantiæ initium, pars.

de virginitate dicit, Certè ipſe cõcubit, ipſe amplex*, ipſa cõfabulatio & oſculatio, & cõiacẽtiũ duorũ turpis & fœda dormitio, quãtũ dedecoris & criminis ſit, cõfitẽt. Ergo p pdicta hõ fit re* criminis, i. peccati mortalis.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ aliqd dr eſſe pctm mortale dupliciter. Vno G modo, ſm ſpeciẽ ſuam: & * hoc modo oſculũ, amplexus, uel tactus, ſm ſuam rationem non nominant peccatũ mortale.* Poſſunt.n. hæc abſque libidine fieri uel pp conſuetudinẽ patriæ, vel pp aliquam neceſſitatẽ, aut rationabilẽ cauſam. Alio mõ, dr aliqd eſſe pctm mortale ex ſua cauſa, ſicut ille qui dat eleemoſynã, ut aliquẽ inducat ad hæreſim, mortaliter peccat pp itentionẽ corruptã. Dictũ ẽ aũt* ſupra, ꝙ cõſenſus in delectationẽ pcti mortalis, ẽ pctm mortale, & nõ ſolũ conſenſus in actũ. Et ideò cũ fornicatio ſit pctm mortale, & multò magis aliæ luxuriæ ſpecies, cõſequens ẽ ꝙ cõſenſus in delectationẽ talis pcti ſit pctm mortale, & nõ ſolũ cõſenſus in actũ: & ideò cum oſcula, & amplexus huiuſmodi pp de-

*Li.1.Epi. Epiſto.11. circ.med.

Concl. in

* 1.2.q.74.ar.7.&8.

¶ Ad ſecundum dr, ꝙ authoritas authoris in nullo obſtat, quia loquitur de oſculis &c. abſolutè. Et etiam quia etiã iſta, ut ſunt peccata mortalia, non ſunt alterius ſpeciei, quàm illa alia enumerata. ſ. fornicatio, immunditia, & ſimilia: & propterea replicatis iſtis intelligitur replicata turpitudo, inquãtum eſt mortalis.

¶ Ad tertium dr, ꝙ authoritas Dñi adiuuat quoad hoc: qa plus ẽ cum cõſenſu experiri delectationem veneream inchoatiuẽ cum non ſua, aut aliena, ꝙ uidere illam ad cõcupiſcendum, quãto tactus plus ad luxuriã ſpectat, quã uiſus. Cypriani quoq; authoritas apertè propoſito fauere uf: quia de amplexu ſine uoluntate operis loquitur. & gl. dicens ꝙ cõfitetur crimen non exiſtẽs, ſed pſumptum, uoluntaria eſt: & eadem facilitate cõtemnitur, qua dicitur.

¶ Ad quartũ vf ꝙ conſequentia literæ nõ integre recitatur: quoniam in litera additur ly huiuſmodi: vndè dicitur, Et ideò cum oſcula, & amplexus huiuſmodi, ideſt, inter perſonas illegitimas, inter quas ſunt ſpecies luxuriæ, fiant propter delectationem huiuſmodi, ſcilicet illiciti coitus. Hæc autem conſequentia optimè valet.

¶ Ad quintam, quam ego addidi, dicitur, quòd licèt oſcula &c. ſint antecedentia actum fornicationis, & delectationis eius ſecũdum ſuam conſumationem, ſunt tamen conſequentia conſenſum in delectationem inchoatã, ita ꝙ non poſſunt habere proprios conſenſus diſtinctos à conſenſibus in delectationem, uel opus: ſed, vt dictum eſt, conſenſus in ipſorum amplexuum delectationem, eſt conſenſus in delectationem illiciti coitus.

¶ In rñſione ad ſecundum eiuſdem ar. 4. aduerte ꝙ ſicut delectatio moroſa eſt peccatum mortale, non quia ſit contra bonũ generationis humanæ directè, ſed quia procedit ex eodẽ motiuo, obiecto. ſ. ex quo procedit concubitus contra bonum humanũ, puta, fornicatio, adulterium &c. Delectatio namque de fornicatione ſequitur naturam fornicationis: & delectatio adulterij ſequitur naturam adulterij &c. quas luxuriæ ſpecies cõſtat ex obiectis ſpecificari. Et propterea ſicut delectatio moroſa reductiuè ſpectat ad ſpecies luxuriæ, quæ ſunt contra bonum humanum: ita delectatio in oſculis, amplexibus &c. etſi non ſit directè contra bonum humanũ, quia tamen reductiuè ſpectat ad dictas luxuriæ ſpecies, quæ ſunt contra bonũ humanum, ideò eſt peccatum mortale, ſicut ſpecies ad quã ſpectat. Et quia libido eſt naturalis radix ſpecierum luxuriæ (ante omnem.n. ſpeciem luxuriæ ducuntur homines utriuſq; ſexus cõmuniter, & ut in pluribus ex libidine, & ex libidine procedunt oſcula, amplexus &c, propter delectationẽ &c.) ideò author ex libidine radicãte ſpecies luxuriæ reddit rationẽ, quare huiuſmodi delectatio eſt peccatũ mortale. Et ſimile eſt ac ſi de delectatione moroſa libidinẽ pro cauſa mortalis peccati quis aſſignaret. Interpretanda ſunt quippe verba huiuſmodi de libidine vt radicante ſpecies luxuriæ. Talis nãq; libido eſt mortalis: & ex tali procedunt tam delectationes moroſæ, quàm oſculorum, & tactuum, quæ dñr peccata mortalia. Ex quibus patet, ꝙ non ſolùm oſcula cõiugatorũ propter delectationem, ſed ẽt ſponſarum per uerba de præſenti, excuſantur à mortali peccato, eo ꝙ ſecũdùm ſe ordinant ad cõcubitũ coniugalem, & illius delectationem, quàmuis per accidens tunc non circunſtent coniugalem cõcubitum, puta, quia nolunt ultra progredi. Nec obſtat ſponſis de præſenti, ꝙ cõſuetum eſt alicubi expectare benedictionem antè cõcubitum cõiugalem, qm̃ hoc per accidens ſe habet ad naturam actuum in ſe: ſed ſponſis de futuro obſtat, ꝙ adhuc poſſunt diſſolui. Videtur autem ꝙ ſicut ſponſaliuum inchoatio quædam eſt coniugii: ita huiuſmodi actus, inchoatio quædã eſt carnalis copulæ. Et quẽadmodum conceſſum eſt, vt inter ſponſalia ſuſpirent ſe inuicẽ, iuxta illud Aug. Ne vilem habeat maritus oblatã, quam non ſuſpirauit ſponſus dilatam: ita conceſſa uidẽtur huiuſmodi oſcula inter eoſdẽ, ſecũdùm indulgentiam tamẽ, qua uenialia cõcedunt. Et niſi ut hmõi inchoationes permiſſæ venialiter in ordine ad promiſſas nuptias excuſentur, neſcio excuſare ſponſorũ de futuro propter delectationem &c. oſcula, amplexus &c. De

oſculis

lectationem hmōi fiant, conſequēs eſt, ꝙ ſint peccata mortalia, & ſic ſolùm dr̄ libidinoſa. Vnde [f] hmōi ſm qđ libidinoſa ſunt, ſunt peccata mortalia. ¶

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ Apoſt. ideò nō reſumit illa tria, q̄a nō habēt nomē peccati, niſi ſm ꝙ ordinant̄ ad ꝑcedentia. B

Ad ii. dicendū, ꝙ oſcula & tactus, q̄uis ſm ſe nō impediāt bonum prolis humanæ, procedunt tamen ex libidine, quæ eſt radix huiuſmodi impedimenti: & ex hoc habent rationem peccati mortalis.

Ad iii. dicendū, ꝙ ratio illa cōcludit, ꝙ hmōi non ſunt peccata ſecundùm ſuam ſpeciem.

Articvlvs v.

Vtrum pollutio nocturna ſit peccatū. C

Ad qvintvm ſic ꝓcedit̄. Vr̄ quòd nocturna pollutio ſit peccatū. Meritū. n. & demeritū habent fieri circa idē: ſed dormiens [h] pōt mereri, ſicut patet de Salomone, qui dormiens à Dn̄o donū ſapientiæ impetrauit, ut dicit̄ 3. Reg. 3. & 2. Paralip. 1. ergo in dormiēdo pōt aliquis demereri. & ita uidetur ꝙ nocturna pollutio ſit peccatū.

¶ 2 Præ. Quicūq; habet [h] uſum rōnis pōt peccare: ſed in dormiēdo aliquis habet uſum rōnis q̄a frequēter aliquis in ſomnis rōcinatur, & prælegit unū alteri, cōſentiens, uel diſſentiens. ergo in dormiēdo poteſt aliquis peccare. Et ita propter ſomnū nocturna pollutio nō impedit̄ quin ſit peccatum, cum ex genere actus ſit peccatum.

¶ 3 Præt. Fruſtra increpat̄, & inſtruitur [h] q nō pōt uti, uel agere ſm rationē, uel cōtra rōnē: ſed homo in ſomnis inſtruitur à Deo & increpatur, ſecūdū illud Iob, 33. er ſomniū in uiſione nocturna qn̄ ſopor ſolet occupare hoīes, tūc apperit aures uirorū, & erudiens eos inſtruit diſciplina. ergo in ſomnis pōt aliqs agere ſm rōnē, uel cōtra rationem: quod eſt benè agere uel peccare. Et ſic uidetur quòd nocturna pollutio ſit peccatū.

Sed contra eſt, qđ Aug. * dicit 12. ſuꝑ Gen. ad literā, Ipſa phantaſia, quæ fit in cogitatione ſermocinātis, cū expſſa fuerit in uiſione sōniātis, ut inter illā & uerā coniūctionē corporū nō diſcernat̄ cōtinuè mouet̄ caro, & ſequitur qđ eū motum ſequi ſolet, cū hoc tam ſine peccato fiat, q̄ ſine peccato à uigilantibus dicitur, quod ut diceretur ſine dubio cogitatum eſt.

Reſp. Dicendū, ꝙ nocturna pollutio dupliciter poteſt conſiderari. Vno modo ſm ſe, & hoc modo nō habet rōnē peccati. Omne. n. peccatū depēdet ex iudicio rōnis, [d] quia ēt primus motus ſenſualitatis nō habet ꝙ ſit peccatū, niſi inquantū iudicio rōnis reprimi pōt: & iō ſublato iudicio rōnis tollit̄ rō D peccati. In dormiendo aūt rō non habet liberū iudiciū. Nullus. n. eſt dormiens, qui nō intēdat aliquibus ſimilitudinibus phantaſmatū, uelut rebus ipſis, ut patet * ex his quę in primo dicta ſunt. Et iō id qđ agit homo dormiēs, qui non habet liberū iudiciū rationis, nō imputatur ei ad culpā, ſicut nec illud, qđ agit furioſus, aut amens. Alio modo pōt cōſiderari nocturna E pollutio per comparationē ad ſuā cauſam, quæ poteſt eſſe triplex. Vna quidē corporalis. Cū

* Li. 12. c. 15. in medio, to. 3.

* 1. p. q. 84. ar. 8.

oſculis autem & amplexibus inter eos ad beneuolentiæ & familiaritatis ſigna, nō loquor: quia licita proculdubio ſunt, excuſaturq; ſpōſa credens ſponſum beneuolētiæ cauſa ea facere, quæ honeſtas morū admittit fieri pro beneuolētia. Secus aūt de tactibus impudicis, quos non oportet exprimere. Habes quoq; ex his ꝙ tactus q in choreis leuitatis cauſa fiūt, ut cū iuuenis digitos mulieris nō ſuæ intorquet: hmōi, cū nō delectationis illi*, quæ ex tactu eſt (quā diximus ex libidine appeti) cauſa, fiāt, nō sūt peccata mortalia. *Concluſ. p*

¶ Circa hmōi tactus dubium occurrit, An mulier ſciēs ſe tāgi ab alio mala intentione, & nō cōſentiēs, peccet nō retrahēdo ſe. cum nō pōt ſine ſcādalo ſe retrahere. & eſt rō dubii, q̄a hinc apparet, ꝙ peccet mortaliter, tenendo corpus ſuū in cōtactu quē ſcit libidinoſum & perniciosū ex parte illius qui eā tangit. Scriptū eſt. n. ad Rom. 1. ꝙ digni ſūt morte nō ſolū qui faciunt: ſed qui cōſentiunt faciētibus. Hæc aūt mulier in tali caſu, etſi non conſentit abſolutè, conſentit tn̄ oībus cōſideratis, q̄a ſcilicet mauult ſe tāgi q̄ ſe retrahere: & ideò vr̄ voluntariè tangi, ſicut voluntarium eſt proiicere merces in mare tēpore tēpeſtatis. In oppoſitū autē eſt, quia ſicut mulier ſciens ſe uideri ad cōcupiſcentiā peſſimam ab aliquo, non tenetur inde, recedere & ſubtrahere ſe tali aſpectui, ſed ſatis eſt ꝙ nō conſentiat ita ſi inuita tangatur, ſatis eſt ꝙ non conſentiat, & cum commodè poteſt, ſe ſubtrahat.

Porrecta per totum. 746

3. q. 80. artic. 7. cor. Et 4. diſt. 8. ar. 4. q. 1. ad 1. & q. 2. ꝑ to. Et opu. 64 c. 16.

¶ Ad huius dubii euidentiam diſtinguendum eſt, ꝙ tactus humani ſunt in duplici differentia, quidam ſunt tanquàm ex ſuo genere uenerei, ut tactus pudendorū, oſcula furtiua, & ſi quid eſt eiuſmodi: quidam ſunt nō ſolùm ex ſuo genere non uenerei, ſed liciti coram omnibus, ut tactus manus, oſcula obuiantis, ſecundùm patrię morem, confeſſio conſanguineorum, & huiuſmodi. Inter quos hæc eſt differentia, quādo vtrique fiunt ex libidine ab altero tantum, quod primi tactus deformitatem ſuam in exteriori actu manifeſtam deferunt, ac per hoc tamquàm mali ex ſuo genere cēſentur. Secundi autem tactus nullam in actu exteriori deformitatē oſtendūt, ſed ſolū ſciens hæc fieri ex libidinoſa intentione nouit deformitatem eorum, & ideò tamquàm non mali ex genere cenſentur. Ex hac autē differentia oritur, ꝙ mulier primos tactus nullo pacto ſuſtinere debet, quantumcumq; ſecreto fiant, aliis nō diſcernētibus, ſicut nec ſuſtinere debet ꝙ ille in aliqua corporis A parte, etiā ſic ſecreto, abutatur ea, ſed debet oīno ſe ſubtrahere. & ſi aliud no poſſet, cū Suſanna clamare. Vnde ſcriptū eſt, ꝙ virgo in ciuitate oppreſſa, rea eſt mortis, quia nō clamauit, cū poſſet ſe clamore tueri. Nihil. n. aliud eſſet nō ſubtrahere ſe ab iſtis actibus exterius impudicis, q̄ malle illos q̄ recedere, ſeu clamare, qđ cōſtat eē mortale peccatū & uolūtariū ſicut ꝓiectio mercis in mare. Secūdos aūt act⁹ nō tenet̄ mulier de neceſſitate euitare, q̄m ſuſtinēdo actus exteriores, nihil mali ſuſtinet: & conſentiēdo actibus exterioribus nulli malo cōſentit: ſed cōſentit opi bono uel nō malo, qđ ille libidinoſus ex mala intētione ordinat ad malū. Verbi gratia. Reuertit̄ cōſobrinus mulieris & de more oſculat⁹ eſt eā. Licet illa ſciat ꝙ iſte ex libidine oſculabit̄ eā, nō tenet̄ tn̄ aduenientē repellere corā aliis ab oſculo licito, nec conſentiendo tali oſculo, libidini illius, q ex mala intētione illud facit, ſe ſociat: ſed bono mori, q ille abutit̄ in corde ſuo, & ui̇̄ accipit ſcandali occaſionē nō ſibi datā. Ex ex hac rōne excuſatur mulier q nō omittit itinera, aut opera ſua, in loco ubi ſcit ſe uideri ad cōcupiſcētiā. Cōſentiēdo ſi quidē, ꝙ uideatur, ex hoc ꝙ trāſit ꝑ loca, in quibus ſic uiſa nulli malo cōſentit: ſed alii uidēdo apponūt libidinē ſuā uiſioni q̄ licita de ſe eſt & cōis. Et per hæc patet reſpōſio ad quæſitum, & obiecta. D. 989.

SVPER Q. CLIIII. ART. V.

IN art. 5. eiuſdē q. 154 aduerte titulum, ꝙ nomine nocturnæ pollutionis intelligit author pollutionem in ſomno*, quam appellauit nocturnam, quia ſomnus communiter fit nocte.

¶ Circa cōcluſionem principalem. ¶ Pollutio nocturna nūquā eſt peccatum, ſed qñque eſt ſequela peccati præcedentis, dubiū occurrit, quo ad primam eius partem, tùm quia dormiens ideò, ut uel ex ſomno, aut ſomnio, aut ſitu tali dormienti ſequatur pollutio, non ſolùm peccat antequam dormiat: ſed in ipſa ſubſequente pollutione, cum pollutio illa ſit uoluntaria, & procurata mediante ſomno: tùm quia pollutio nocturna affectata in uigilia, eſt peccatū, & non ſolū ſequela peccati. Probatur, quia eſt uoluntaria in ſua cauſa, ita ꝙ poteſt & debet homo cauſam huiuſmodi prohibere. Niſi. n. huiuſmodi uoluntaria ſint peccata, perit doctrina de uoluntario indirectè, quod imputatur agenti.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ cum dicitur in ſomno non poſſe hominem peccare, intelligitur per ſe, quia ſcilicet homo in ſomno nō eſt

dominus

dñt ſuorū actuū, ſed per accidens, ſi ſ. homo non utitur ſomno ut ſomno, hoc eſt, vt uinculo naturali liberi arbitrii: ſed ut inſtrumēto liberæ malitiæ ad executionē mali pōt homo in ſomno peccare mortaliter, non imperatiuè, ſed executiuè, ita ꝙ exequatur per ſomnū ut inſtrumentū, executionē ſui ſceleris. & ſic perſona, quæ ideò obdormiunt ut polluat̄, uel ex ipſo ſomno, uel ſitu dormiētis, uel ab alio, peccat mortaliter, ita ꝙ peccatū inchoat elicitiuè & imperatiuè in uigilia, & cōſumat̄ p inſtrm ſōni executiuè in ipſa pollutiōe. Nec obſtat ꝙ nō eſt in poteſtate ſua, ex quo dormit, inhibere pollutionē, ſicut nō obſtat peccato homicidii per longū iactū bōbardæ, ꝙ ex quo emiſſa eſt, nō eſt in poteſtate eius q emiſit, inhibere homicidiū. Sat eſt. n. ꝙ I principio fuerit uoluntariè imperata, & applicata ſint inſtrumēta executiua: & p hoc patet rñſio ad dubiū, & utrūq; argumentū. Nam uerū eſt ſimpliciter & abſolutè, per ſe loquēdo, ꝙ pollutio in ſomno nō eſt peccatū, ſed ſequela qñq; peccati. Cū quo tñ ſtat, ꝙ per accidens ſiquis utatur ſōno in inſtrō ad peccandum pollutio eſt peccatum, eo modo quo actus exterior in executione eſt peccatū: qđ primū ingerebat argumentū. Et qa pollutio nocturna, q̄ in uigilia fuit affectata ſolū, nō habet ſomnū pro inſtrō, ac per hoc ipſa nō eſt executio imperii, ſed ſolū obiectū affectus cū euētu in rerū natura: ideò talis pollutio relinquitur in ordine pollutionū nocturnarū per ſe, quas in litera docemur non eſſe peccata, ſed ſequelas præcedentiū peccatorum, qñ accidit, ut in propoſito huius ſecūdi argumēti. Et ad pbationē in oppoſitū, negatur ꝙ iſta pollutio ſit voluntaria in ſua cauſa, qm̄ deſiderium non eſt cauſa rei deſideratæ, ac per hoc pollutio affectata non eſt, propriè loquendo, uoluntaria, ſed uolita. Voluntarium enim ſignificat quod eſt à uoluntate, uolitū aūt obiectū eius. & ſi inſtetur, quia hmōi affectio præſumitur, & qñque eſt cauſa ſequentis pollutionis nocturnæ, reſpondetur ꝙ huiuſmodi affectus contingit dupliciter. Primò, ut commotiuus corporis ad pollutionem: & ſic habet rationem cauſæ. Alio modo F abſolutè, ut deſideriū oīn: & hoc quidē modo remotus eſt à ratione cauſæ. Primò autē modo habet rationem cauſæ, ſed imperfectè. ſ. diſpoſitiuè, & per accidens, pro quanto nō aſſumitur ut inſtrumentū rediuiuū in ſomno ad pollutionē nocturnam, & ideò relinquit nocturnam pollutionem in ſuo ordine, ita ꝙ non eſt in ſe magis peccatum huiuſmodi pollutio nocturna, quàm pollutio ex cogitationibus moroſis ſine uoluntate pollutionis. Eiuſdem ſiquidē rationis ſunt quo ad cauſam: qm̄ utrobique nō niſi diſpoſitio eſt. Voluntarium autē in cauſa non dicitur ex eo quòd eſt uolitum in ſua diſpoſitione.

¶ In eodē ar. 5. aduerte illud uerbum ſcilicet. Ita ꝙ quandoque formantur in imaginatione phantaſmata ■ ptinentia ad emiſſionē taliū ſuperfluitatum, intelligi proculdubio de phantaſmatibus compoſitorum. Sicut ex phantaſmate auri & montis fit phantaſma montis aurei. Hoc. n. modo ex diuerſis in nobis phantaſmatibus formātur phātaſmata cōpoſitorum ſpectantiū ad ſeminationem. Non uidetur autē remoui quin etiā formari poſſit aliqđ phantaſma ſimplicis, ſimile tñ alicui prius per ſenſum accepto, uel aliqua intētio noua ex ipſis phantaſmatibus eliciatur, cū imaginatiua in ſomno ſoluta appareat.

¶ In rñſione ad tertiū ibidē nota benè hanc philoſophiam diſtinguentem de actu apprehenſionis, & de actu iudicii: qm̄ apprehēdere cognitorū, & penetratiōe eorūdē præcipuè cōſiſtit, iudicium autem in reſolutione. Aut ideò hoc omnino impeditur in ſomno, quia reſolutio noſtra ad principia ſenſibus innixa, oportet quòd fiat. Illa uerò non omnino impeditur, quia & recipere à ſuperioribus, & inſpicere in phantaſmatibus intellectus noſter poteſt nobis dormientibus.

*Lib. 1. c. vl. a med. tom. 5.

*Li. 12. c. 15. ad fi. tom. 3.

*In collatione 22. c. 6. in pri.

Conclu. ■

*Li. 12. c. 15. in fin. tom. 3.

*1. p. q. 84 ar. 8.

Porrecta per totum.

enim humor ſeminalis ſupabūdat i corpe, uel cū facta eſt humoris reſolutio, uel p nimiā calefactionē corpis, uel p quācūque aliā cōmotionē ſōniat dormiēs ea, q̄ ptinēt ad expulſionē hmōi humoris abūdātis, uel reſoluti, ſicut ēt cōtigit qñ natura grauat ex aliqua alia ſupfluitate: ita ꝙ qñq; formant̄ i imaginatione phātaſmata ptinētia ad emiſſionē taliū ſupfluitatū. Si igit̄ ſupabūdātia talis humoris ſit ex cauſa culpabili, puta, cū ex ſupfluitate cibi uel pot⁹, tūc nocturna pollutio hēt rōnē culpæ ex ſua cā. Si aūt ſupabūdātia, uel reſolutio talis humoris nō ſit ex aliqua cā culpabili, tūc nocturna pollutio non ē culpabilis nec in ſe, nec i ſua cā. Alia uerò cā nocturnæ pollutiōis pōt eē aīalis iterior, puta, cū excogitatiōe p̄cedēti cōtingit aliquē dormiētē pollui. Cogitatio aūt q̄ i uigilia p̄ceſſit, qñq; ē purè ſpeculatiua, puta, cū aliqs cā diſputatiōis cogitat de peccatis carnalibus: qñq; aūt ē cū aliqua affectiōe uel cōcupiſcētiæ, uel horroris. Cōtingit aūt magis pollutio nocturna ex cogitatiōe carnaliū uitiorū, q̄ ſunt cū cōcupiſcētia taliū delectationū, qa ex hoc remanet qđdā ueſtigiū & inclinatio i aīa: ita ꝙ dormiēs facili⁹ inducit̄ i ſua imaginatione ad aſſentiēdū actib⁹, ex qbus ſeq̄t pollutio. Et ſm hoc Philo. dicit* i 1. Ethi. ꝙ inquantū paulatim ptrāſeūt qdā mot⁹ à uigilātibus ad dormiētes, meliora ſūt phātaſmata ſtudioſorū q̄ quorūlibet. Et Aug.* dicit 12. ſup Gen. ad literā, ꝙ pp bonā aīę affectionē, quædā eius merita ēt in ſomnis clarent, & ſic patet ꝙ nocturna pollutio habet rationē culpæ ex parte ſuæ cauſæ. Qñque tñ cōtingit ꝙ ex præcedenti cogitatione carnaliū actuū, ēt ſpeculatiua, uel ſi ſit cū horrore, ſeq̄t in ſōnis pollutio: & tūc nō hēt rōnē culpæ nec i ſe, nec in ſua cā. Tertia uerò cā eſt ſpūalis extrinſeca, puta, cū ex opatione dæmonis cōmouent̄ phātaſmata dormiētis i ordine ad talē effectū: G & hoc qdē qñq; eſt cū pctō p̄cedēti. ſ. negligētia p̄parādi ſe cōtra dæmonis illuſiōes. Vñ & i ſero cātat̄. Hoſtēq; nrm̄ cōprime, ne polluāt̄ corpora. Qñq; uerò ē abſq; oī culpa hoīs ex ſola neqtia dęmōis. Sicut i collationib⁹ patrū legit̄ * de quodā, q̄ ſemp in dieb⁹ feſtiuis pollutionē nocturnā patiebat̄, hoc diabolo pcurāte, ut impediret̄ à ſacra cōmunione. Sic igit̄ patet ꝙ ■ nocturna pollutio nūquam eſt peccatū, ſed qñq; eſt ſeq̄la pcti p̄cedentis. ■

H AD I. ergo dicendū, ꝙ Salomō nō meruit in dormiēdo ſapiētiā a Deo, ſed fuit ſignū p̄cedentis deſiderij, pp qđ dr̄ talis petitio Deo placuiſſe, ut Aug. dicit 12. * ſuper Gen. ad literā.

AD II. dicēdū, ꝙ ſm ꝙ uires ſēſitiuę iteriores magis uel minus opprimunt̄ à ſomno pp uaporis turbulētiā, uel puritatē, ſm hoc uſus rōnis magis uel minus ipedit̄ i dormiēdo. I Semp tñ q̄tū ad aliqd ipedit̄, ut nō poſſit oīno liberū iudiciū hr̄e, ut in 1. par. dictū * eſt, & iō nō imputat̄ ei ad culpā qđ tunc agit.

AD III. dicēdū, ꝙ apprehēſio rōnis nō ita ipedit̄ à ſomno ſicut ei⁹ iudiciū, qđ pficit̄ p cōuerſionē ad ſēſibilia, q̄ ſunt prima principia cogitationis humanæ. Et iō nihil prohibet hoīem ſm rōnē apprehēdere ali- K quid de nouo in dormiēdo, uel ex ipſi⁹ reliqjs p̄cedētiū cogitationū & phātaſmatib⁹ oblatis, uł ēt ex reuelatiōe diuina, aut imiſſione angeli boni, uel mali.

ARTICVLVS VI.

Vtrū ſtuprū dēat pōi una ſpēs luxuriæ.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur ꝙ ſtuprū non de-

747

SVPER Q. CLIIII. ART. VI.

Sup. ar. 1. cor. Et 4. di. 41. ar. 4 qō. 1. & 2. co. Et mal. q. 15. ar. 3. cor.

IN ar. 6. eiuſdem q. 154. dubium multiplex occurrit circa ſpeciem ſtupri. Primū eſt, quia differentia eius non uidetur habere locum in puella ſpontanea de uoluntate parētū ſic acquirente dotem pro matrimonio. Talis. n. ex ſtupro fit habilior ad matrimo-

beat poni vna ſpecies luxuriæ. Stuprū. n. importat illicitā virginū deflorationē, vt hr̄ in decretis * 36. q. 1. ſed hoc pōt eſſe ſoluti cum ſoluta, quod pertinet ad fornicationem. ergo ſtuprū non debet poni ſpecies luxuriæ à fornicatione diſtincta.

¶ 2 Præt. Ambr. dicit * in li. de Patriarchis. Nemo ſibi blandiatur de legib⁹ hoīum, oē ſtuprū adulteriū ē. Sed ſpecierū ex oppoſito diuerſarū vna nō cōtinetur ſub alia. cū ergo adulteriū ponatur ſpēs luxuriæ, vt vr̄ ꝙ ſtuprū ſpēs luxuriæ poni non debet.

¶ 3 Præt. Inferre alicui iniuriam vr̄ magis ad iniuſtitiā, q̄ ad luxuriā ptinere: ſed ille q ſtuprū cōmittit, iīuriā facit alteri. ſ. patri puellæ, quā corrūpit, q pōt ad animū ſuum iniuriā reuocare, & agere actione iniuriarum contra ſtupratorē. ergo ſtuprū nō debet poni ſpecies luxuriæ.

Sed contra eſt, ꝙ ſtuprum ꝑpriè cōſiſtit in actu venereo, quo uirgo deflorat̄. Cū igr̄ luxuria ꝑpriè ſit circa venerea, vr̄ ꝙ ſtuprum ſit ſpecies luxuriæ.

Resp. Dicēdū, ꝙ vbi circa materiā alicuius vitij occurrit aliqua ſpecialis deformitas, ibi debet poni determinata ſpēs illi⁹ vitij. Luxuria aūt eſt pc̄tm̄ circa venerea exiſtens, vt ſupra dictū * eſt, in uirgine aūt ſub cuſtodia patris exiſtēte quædā deformitas ſpecialis occurrit, ſi corrūpat̄, tū ex parte puellæ quæ ex hoc ꝙ violat̄, nulla pactione cō iugali ꝓcedēte, impedit̄ à legitimo matrimonio cōſequēdo, & ponit̄ in uia meretricandi, à quo retrahebat̄ ne ſignaculum virginitatis amitteret: tū ēt ex parte patris, qui de eius cuſtodia ſolicitudinem gerit, ſcd̄m illud Eccleſ. 42. Sup filiā luxurioſam confirma cuſtodiā, nequando faciat te in opprobriū uenire inimicis. Et ideò manifeſtū eſt, ꝙ ſtuprū, quod importat illicitā uirginum deflorationē ſub cura parentū exiſtentiū, eſt determinata luxuriæ ſpecies.

Ad 1. ergo dicēdum, ꝙ q̄uis uirgo ſit ſoluta à uinculo matrimonij, non tamen eſt ſoluta à patris poteſtate. Habet ēt ſpeciale impedimētum fornicarij cōcubitus uirginitatis ſignum, quod non debet niſi per matrimonium auferri. Vndè ſtuprū non eſt fornicatio ſimplex, ſed concubitus qui fit cum meretricibus. i. mulieribus iam corruptis, ut patet per * gloſſ. 2. ad Corinth. 12. ſuper illud, Qui nō egerunt pœnitētiam ſuper immunditia & fornicatione &c. (Gl. interlinearis ibi.)

Ad 11. dicēdū, ꝙ Amb. ibi aliter accipit ſtuprum, prout. ſ. cōmuniter accipitur pro oī pec-

(* 36. q. 1. c. Lex illa p̄teritorū)
(* Libr. 1. de Abrahā c. 4. iter princip. & medū, to. 4.)
(* Q. pcē. ar. 1. & 3.)

matrimonium. Nec patri fit iniuria, quia ſcienti & uolenti non fit iniuria. In muliere quoque virgine ætatis grandæuæ, puta, quinquaginta annorū, quæ amplius nō eſt habilis generationi, nec eſt ſub cuſtodia alicuius, locum non vr̄ habere ratio ſtupri.

¶ Secundum dubium eſt, An maſculus ꝑdēdo ſuam uirginitatē, puta, prima ſeminatione ſua concubens cū meretrice, cōmittat pc̄tm̄ alterius ſpeciei à ſimplici fornicatione, puta in ſpecie ſtupri. Et eſt rō dubij, quia ſi non, ſequeret̄, ꝙ nō oēs luxuriæ ſpecies ſe tenerēt ex parte utriuſq. ſexus: q̄n ſtupri ſpecies ex parte fœminæ tm̄ inueniretur, & ſequeret̄, ꝙ maſculus eſſet capax aureolæ propriæ virginū, & non vitij proprij oppoſiti virginitati ſub ſtupri ſpecie locatæ. Si ſic, oportet ſaluare i tali peccato differentiam conſtitutiuam ſtupri, quod non apparet.

¶ Tertium dubiū eſt, An mulier uirgo quæ ſeipſam polluēdo veneream experitur delectationē, peccet peccato ſtupri. Et eſt rō dubij, quia uirginitas non perditur irreparabiliter & illicitè: niſi per ſtuprum, ſaltē i fœmina: cū ſtuprum directè virginitati, in muliere opponatur. Per omnem autē uolūtariam pollutionē extra matrimonium aduenientem virgini, perditur irreparabiliter & illicitè virginitas mulieris. ergo eſt ſtuprum. In oppoſitū autem eſt, quia p talē pollutionē non ꝑdit̄ virginitatis ſignaculum, cuius priuatione minus habilis redditur mulier ad cōiugium: ſine hac autem priuatione non committitur ſtuprum.

¶ Quartum dubium huic tertio annexū eſt, An illicitus cōcubitus cum muliere integra polluta tm̄ per mollitiē, ſeu ſodomiā, ſit ſtuprū. Et eſt ratio dubij, quia ꝙ non ſit ſtuprum, apparet ex eo ꝙ ibi non eſt uirginis defloratio, quia non eſt uirgo. ut ex ſupradictis de uirginitate patet. Et confirmatur, quia cum dr̄. ſtuprum eſt illicita uirginis defloratio, aut ly virgo eſt nomen virtutis, aut naturalis ſtatus. Si eſt nomen uirtutis, hr̄ intentum: quia illa non eſt virgo formaliter, nec materialiter. Si naturalis ſtatus, ſequitur ꝙ ſtuprum, quod directè ei opponitur non eſt vitium: quia uitium opponitur virtuti non naturali ſtatui, niſi vt eſt materia uirtutis. Sed hoc dici nō pōt ſecundum authoris doctrinam, dicentis integritatē carnis non niſi per accidens ſe habere ad virginitatē. Conſtat nāq; ꝙ uitia non contrariantur virtuti ſecundùm ea quę per accidens ſe habēt ad virtutē: aliter eſſent infinita uitia contra unam uirtutē, eo ꝙ infinita uni accidunt. In oppoſitum autem eſt, quia in tali coitu inuenitur vtrumque ad ſtupri differentiam ſpectans, ſcilicet & uiolatio ſignaculi virginalis, & iniuria paternæ cuſtodiæ.

¶ Quintum dubium eſt ex Martino in quęſt. de ſtupro, uolente quòd ſtuprum non ſortitur rationem ſuę ſpeciei ex adiūcta parentum cuſtodia: quia poſita ſola illicita oblatione virginitatis per coitum, ponitur ſtuprum & ea remota, quocunq; alio poſito, non ponitur ſtuprum. ergo ad ſtupri rationem ſat eſt illicita per coitum defloratio, Antecedens pro prima parte probatur,

Si ponatur puella ſine cuſtodia, defloratio illius non eſſet ſimplex fornicatio, non adulterium, non raptus, non inceſtus ergo ſtuprum. Quo ad ſecundam uerò, quia concubitus cum puella in domo patris iam ſtuprata, non eſt niſi ſimplex fornicatio.

¶ Ad euidentiam horum ſciendum eſt, ꝙ naturale luxuriæ genus in ſtupri ſpeciem trahitur per naturale ſignaculū virginitatis mulieri attributū ſub naturali cuſtodia parentum: ita ꝙ naturali ſignaculo non p accidēs, ſed naturaliter debet̄ paterna cuſtodia pp infirmitatem muliebrem in conſeruando proprium decus. Propter quod dr̄ Eccl. 7. c. Filiæ tibi ſūt, cuſtodi corpus earū. Et q̄n hęc naturali ordine cōnexa ſunt, ut. ſ. cuſtodia paterna ſignaculo adſit uirgineo, & econtra, q̄n ſecundùm naturæ ordinem ſub mariti cura & iure, mulier deinceps eſſe debet, quę in adiutorium ad generādum proculdubio creata eſt: ideò defloratio uirginis extra coniugium offendit quidem duo. ſ. ſignaculum virginitatis, & paternam cuſtodiā, alterum in fœmina, alterum in parente. Sed quoniā naturalis eſt connexio inter iſta, ideò non ex altero tā tum, ſed vtroq; ſimul differētia propria ſtupri ſumēda eſt. Et cū vnum eorum dr̄, alterum cointelligendū eſt. Paterna namq; cuſtodia non cuiuſcumque, ſed ſignaculi virginalis eſt. Nam ſicut naturali ordine patris eſt alere filiam, & prouidere illi uſque ad nuptias incluſiuè: ita eiuſdem eſt cuſtodire filiam benè habilem ad matrimonium. Minus autem habilis eſt mulier corrupta, quantum in ſe eſt, ad matrimonij copulam, vt patet, ſi ſciretur ipſam eſſe corruptam, quoniam non inueniret ſuę conditionis virum. Et ſic cum ſtuprum contra paternam dicitur cuſtodiam, cointelligitur eſſe etiam contra ſignaculum cuſtoditū. Et ſimiliter quia ſignaculum huiuſmodi habilem ſeruans mulierem ad matrimonium, naturaliter eget paternæ cuſtodia, & ſub illo naturali ordine eſt, ſeu eſſe debet: ideò contra ſignaculum virgineum agens, iniuriā paternæ facere cointelligitur cuſtodiæ. Illius eſt ſiquidem ſignaculū illud ita patris quo ad conſeruationem, ſicut mulier eſt mariti quo ad uſum venereum.

¶ Ad primum igitur dubium dicitur, ꝙ mulier ex ſtupro acquirens dotem, redditur quidem habilior ad matrimonium quo ad bona fortunæ, ſed redditur inhabilior, quo ad bona naturæ tam corporis, quàm animæ. Stuprum autem penès dānum naturalis boni attenditur, & non penès bona exteriora. Conſenſus quoque tam ſuus, quàm paternus etſi ſtupratoris iniuriam minuet, non tamen tollit, tum quia huiuſmodi conſenſus nō eſt omnino voluntarius ſed mixtus, ſicut proijciens merces in mare propter neceſſitatem maiorem: tum, præcipuè & propriè, quia conſenſus in his, quorum nō ſumus pro libito domini, nō tollit quin ſcienti & conſentiēti fiat iniuria, ita quòd cum dicitur, Scienti & uolenti non fit iniuria: &, Nullus patitur iniuſtum volens, intelligitur in his tantū, quorum homo eſt dominus ſecundum libertatem ſuæ uoluntatis, ut ſunt bona fortunæ: & nō in his

cato luxuriæ. Vñ ſtuprũ ibi nominat cõcubitum viri cõiugati cũ quacumq; alia muliere præter uxorẽ: quod patet ex hoc, ꝙ ſubdit. Nec viro licet, quod mulieri nõ licet. Et hoc modo etiam accipitur Numeri. 5. ubi dicitur. Si latet adulterium, & teſtibus argui non poteſt, quia non eſt inuenta in ſtupro &c.

G

Ad III. dicendũ, ꝙ nihil ꝓhibet unum peccatũ ex adiunctione alterius deformiꝰ fieri. Fit autẽ deformius pctm̃ luxuriæ ex peccato iniuſtitiæ: quia vr̃ concupiſcentia eſſe inordinatior, q̃ à delectabili non abſtinet, ut iniuriam uitet. Habet aũt duplicẽ iniuriã annexam, Vnam quidẽ ex parte uirginis, quã etſi non vi corrumpat, tñ eam ſeducit, H & ſic tenet̃ ei ſatisfacere. Vndè dr̃ Exod. 22. Si ſeduxerit qs uirginem nondum deſponſatam, dormieritq; cũ ea dotabit eam, & habebit vxorem. Si aũt pater uirginis dare noluerit, reddet pecuniã iuxta modũ dotis, quã uirgines accipere cõſueuerunt. Aliã uero iniuriam facit patri puellæ: vñ & ei ſm legẽ tenetur ad pœnã. Dr̃.n. Deut. 22. Si inuenerit uir puellã uirginẽ, quę nõ habet ſpõſum, & apprehendẽs concubuerit cũ illa, & res ad iudiciũ uenerit, dabit q dormiuit cũ ea, patri puellæ 50. ſiclos argẽti, & habebit eã uxorẽ: & qa humiliauit illã, non poterit dimittere eam cũctis diebus uitæ ſuæ. & hoc ideò, ne uideat̃ ludibrium feciſſe, ut Auguſt.* dicit.

quæ etſi noſtra ſint, non tamen poſſumus, vt uolumus, de illis F ordinare, ut patet in naturalibus. Nam licèt manus tua, ſit tua: non tñ propterea põt de conſenſu tuo à te tolli ſine iniuria tua. Eſſet.n. mutilationis ſuæ reus, qui hoc facinus patraret. Et ſimiliter uxor tua non poteſt de cõſenſu tuo ſine tua iniuria cognoſci ab altero. Eſſet.n. adulterij reus cõcumbens, ẽt te uolente, cũ ea. Et rõ dicta eſt, quia non ſumus ſecũdùm noſtræ uoluntatis libertatem, talium dñi: ſed ab altiori principio ſunt hæc noſtra quo ad aliquid ſeruato certo ordine, cõtra quẽ ſi fiat, iniuriæ locus reſtat. Et qa ſignaculũ virginitatis nec mulieris, nec patris ſubeſt libertati ad libitum, ſed à natura tributũ. vtriq; eſt ſeruãdũ uſque ad nuptias: ideò neutrius iniuria euitat̃ ex utriuſq; cõſenſu contra naturale debitum, quo vterque cõmendatũ hoc decus ſeruare tenet̃.

Ad obiectionẽ autem de muliere grãdæua, dr̃ ꝙ quandiu virgo eſt, ſemper quantũ eſt ex habilitate naturalis decoris, apta eſt cõiugio: & ideò ſemper ex uiolatione redderetur inhabilis coniugio. Quòd autẽ ſub nullius cuſtodia ſit, quàmuis de facto ſit poſſibile, quia tñ hoc eſt per accidens, non tollit quin talis defloratio eſſet ſtuprum: qm̃ morales ſpecies attenduntur ſecũdùm id quod cõiter inueniri natum eſt. Cõſtat autem ꝙ cõiter in humano genere uirgines ſub parentum, uel alicuius loco parentum cuſtodia ſunt & eſſe debent: & ideò uirginũ defloratio abſolutè & per ſe ſtuprum eſt, ad quam ſpeciẽ deflorationes, quæ per accidens aliter contingunt, reducendæ ſunt.

¶ Ad ſecundum dubium dicitur, ꝙ cum ſpecies rerum ſint ſicut numeri, ut dicitur 8. Meta. in quibus ſublatio unitatis variat ſpeciem, & in maſculo primò cocunte cum meretrice differentia ſtupri non ſaluetur, quia nec ſignaculum aliquod naturale perdit, quo inhabilior redditur coniugio, nec aliquid perdit quod I paternæ cuſtodiæ naturaliter commendatum ſit ſeruandũ vſque ad coniugium, ut patet ex hoc, quòd filij antè coniugium. poſt pubertatis annos abſque ulla cuſtodia communiter diſcurrunt, repugnante natura ſi oppoſitum fieret. Quod communiter in naturalibus fit, oſtendit ſic natum eſſe fieri, ut dicitur in 2. Phyſic. Et propterea ex eo quòd naturali inclinatione fœminæ antè coniugium cuſtodiuntur, maſculi non: ſed ſi cuſtodire quis eos uellet, cõtra naturalem morem agere diceretur, ſignũ habemus naturalis cuſtodiæ in fœminis uſque ad coniugium, & libertæ facultatis in maſculis, conſequens eſt ꝙ cõcubitus maſculi primus cum meretrice non eſt in ſpecie ſtupri, aut proportionali, ſed ſimplex tantum fornicatio. Nec obſtat quòd ex primo concubitu reddatur habilior ad luxuriam, utpote expertus. Hoc enim commune eſt omni primo peccato in quolibet genere, ꝙ ex primo reddatur habilior ad ſimile, & conſtat ꝙ nõ omne primum peccatum habet propriam ſpeciem diſtinctam a ſecunde & tertio &c. Et hinc habes ꝙ ſi maſculus confitetur de K luxuriæ peccato, non oportet quærere ſi erat uirgo.

¶ Ad primam ergo obiectionem in oppoſitum, cõceditur quòd non omnis ſpecies luxuriæ ſumitur ex parte utriuſque ſexus.

¶ Ad ſecundam verò dicitur, ꝙ ſtuprum non ſignificat uitium oppoſitum uirginitati adæquatè, ſed in muliere tantum. Et propterea obiectio nihil obſtat. Et præterea uirginitatis aureola nõ opponitur tantum uitio contra virginitatem, ſed etiam caſtæ amiſſioni virginitatis. vndique ergo ruit ratio illa.

¶ Ad tertium dubium dicitur, ꝙ cum ſtuprum ſit ſpecies luxuriæ naturalis, & propterea tam à magiſtro ſententiarum, quàm à Gratiano quinque tantum ſpecies numerantur luxuriæ, & nõ fit mentio de uitio contra naturam, utpotè nõ pertinente ad dictum genus: & mollities, qua mulier ſeipſam polluit, non ſit luxuria naturalis, ſed contra naturam, dicendum eſt quòd huiuſmodi pollutio non eſt ſtuprum, ſed eſt longè maius peccatum, ſcilicet contra naturam, tollẽs irreparabiliter virginitatem. Falſum eſt enim quòd in muliere virginitas ſolùm tollatur per ſtuprum, nec ſtuprum opponitur adęquatè virginitati in muliere. Vni namque virtuti multa opponi ex ſupradictis patet uitia.

¶ Ad quartum dubium dicitur, quòd talis concubitus eſt ſtuprum, quia ibi ſaluat̃ propria differẽtia ſtupri, quã addit ſupra illicitum naturalẽ cõcubitum, dũ aufert̃ ſignaculum uirginale paternæ cuſtodię cõmendatum, qđ natũ eſt mulierẽ habilem ſeruare ad coniugiũ. Redditur ſiquidẽ mulier ad cõiugium inhabilis, ꝓpriè loquẽdo, non ex mollitie, aut ſodomia cũ fœmina, ſed ex huiuſmodi violatione ſignaculi, cuius ſignũ eſt, ꝙ ſi ſciret̃ puella mollitie ſola polluta, non pp hoc cõiugiũ eius deſpiceret̃ quaſi non uirginis.

¶ Ad obiecta aũt in oppoſitum dr̃, ꝙ cũ ſtuprum ponitur illicita uirginis defloratio, ly uirginis, ꝓpriè & directè eſt nomen naturalis ſtatus, qui, qm̃ eſt materia virtutis. ſ. caſtitatis, uel uirginitatis diſtinctæ contra caſtitatẽ, ideò penès uiolationem illius poni poteſt unum ſpeciale uitium, ita ꝙ ſicut magnanimitati ſecũdùm diuerſa opponunt̃ multa uitia, puta, pſumptio, ambitio, inanis gloria &c. ita uirginitati, ſeu caſtitati ſecundùm diuerſa opponunt̃ plura uitia. Nã ſecundum ſeminationem opponitur quodcumq; luxuriæ uitium ad ordinationem ſeminationis ſpectãs, & propterea tam caſtitas quàm uirginitas uirtus perditur per molliciẽ &c. Secundum uerò uirginalem ſtatum, opponitur illi ſtuprũ: ſecundum autem cõiugalem, opponitur illi adulterium &c. Et cum obiicitur, ꝙ huiuſmodi ſtatum, ut eſt materia uirtutis, per accidẽs ſe habet ſignaculum uirginale, reſpondetur ꝙ integritas fœminei mẽbri dupliciter poteſt cõſiderari. Primò, ut eſt quædã carnis integritas: & ſic verum eſt, ꝙ per accidens ſe habet ad ſtatum uirginalem, ut eſt materia uirtutis, & hoc ſupra docuit author ex Aug. Alio modo, ut eſt ſignaculum uirginale, ſ. cõcluſiuum uteri & animi ad amplexum uirilem. Et ſic non per accidẽs, ſed per ſe ſpectat ad ſtatum uirginalem, ut eſt materia uirtutis: & propterea ſi ſic perditur, reddit mulierem minus habilem ad coniugium. Si autem perderetur primo tãtum modo ob caſum, uel infirmitatis curandæ neceſſitatem, nõ propterea minus habilis ad coniugiũ eſſet. Vnde in nullo patris cuſtodię iniuria fieret, ſi ſic perderet̃.

¶ Ad quintum dubium dr̃, ꝙ ſtuprum ſumit ſpeciẽ propriã ex adiuncta ſupra illicitum concubitũ iniuria paternæ cuſtodiæ non reſpectu cuiuſcumque, ſed ſignaculi uirginalis ut ſic: ita ꝙ paterna cuſtodia põt dupliciter ſumi. Vno modo, ut reſpicit filiã ut cuſtoditã, ſiuè ſit uirgo, ſiuè non: & ſic nõ conſtituit ſtupri ſpeciem. Et propterea cognoſcens filiã alicuius iam ſtupratam in domo parentum, nõ committit ſtuprũ, ſed ſimplicẽ fornicationẽ tantò grauiorem, quantò offendit ẽt patrẽ, ſub cuius adhuc cuſtodia eſt ante nuptias. Alio modo, ut reſpicit filiã ſecũdùm uirginale ſignaculũ, & ſic conſtituit ſtupri ſpeciẽ. Et cum obijcit̃, ꝙ remota paterna cuſtodia à uirginali ſignaculo, adhuc cõſtitueret ſtuprũ, dicendum ꝙ licet ſignaculũm uirginale poſſit fortè eſſe ſine paterna cuſtodia, nõ põt tñ eſſe ſine indigẽtia naturali, quãtũ in ſe eſt, paternæ cuſtodiæ. Ac per hoc non põt abſolui ab ordine ad paternam cuſtodiã, & ideò caſus non eſt admittendus. Et ſi inſtetur, ꝙ iſta cõditionalis eſt uera. Si ſignaculũ uirginale eſſet ſine paterna cuſtodia, adhuc illius illicita violatio eſſet ſtuprum, reſpondetur, ꝙ intelligendo per paternam cuſtodiam, ordinem ad paternam cuſtodiam, à quo nõ poteſt ſignaculum uirginale abſolui, iſta conditionalis eſt falſa, quoniam deſtruit ſeipſam: quoniam ſi ſignaculum uirginale eſſet ſine ordine ad paternam cuſtodiam, non eſſet ſignaculum uirginale, ſed eſſet ſicut uirginitas naturalis maſculorum. Sicut ẽt iſta conditionalis eſt falſa, Si pater eſſet ſine filio, eſſet pater.

*In li. qq. ſup Deu. quæ. 34. à med. to. 4

SVPER QVÆ. CLIIII. ARTIC. VII.

IN ar. 7. eiudem 154. q. occurrunt dubia quatuor. Primum circa principium corporis ar. quo pacto ſtant iſta duo ſimul. ſ. ꝙ raptus ſit una ſpēs luxuriæ diſtincta ab aliis, & tamen coincidat cū ſtupro, & aliis ſpeciebus luxuriæ. Species namque eiuſdē gñis nō coicidūt.

¶Secundum dubium eſt in reſponſione ad ſm̄, quia magnitudo luxuriæ impellēs hominem ad violentiā inferendā, nō variat ſpeciē luxuriç: maior .n. & minor luxuria ñ differūt ſpē ex maiori magnitudine.

Porrec. per tot.

748

Sup. art. 1. co. Et 4. d. 41. ar. 4. q. 1. co. fi. & q. 2. cor. & ad 6. Et ma. q. 15. ar. 3. cor.

*Li. 5. Ethymo. ca. 26. ante medium.

¶Tertium dubiū eſt in reſponſione ad tertiū ex Martino impugnante illud literç. Nec tñ raptus matrimoniū iā contractū dirimit. Arguit ſiquidem, ꝙ matrimoniū inter raptorem & raptam ſit nullum ante condignam pœnitentiam, ēt conſenſu puellæ poſt raptū accedēte. Excommunicatus non eſt capax ſacramētorū, raptor āt eſt excommunicatus, nec ante condignā penitentiam abſolui debet. Probat āt raptorē eſſe excōmunicatum per multos tex. 36. q. 2. ſ. c. Eos. c. de puellis. c. ſi quis, c. Nullus. ca. ſi aūt, & c. Placuit. Nec iura, inquit, iſta abrogata ſunt, nec eis contradicit Hiero. quia concilium illud non prohibet totaliter coniugium inter raptorē & raptam, ſed decernit non ſufficere ad horum coniugiū dotationem, parentum conſenſum, ſuſceptionem nuptialem: q a requiritur ꝙ rapta parentibus reſtituat̄, & raptor penitentiæ publicæ ſubiiciatur, alioquin manebit excommunicatus.

¶36. q. 1. c. Lex illa ꝑ territorum

Habet 36. q. 2. c. Placuit, in pr.

¶Quartū dubium eſt in eadē reſponſione ad tertiū circa illud, Raptus impedit matrimonium cōtrahēdum: quñ non vr̄ hoc verum, niſi ſit raptus alienæ ſponſç, ut dicitur 27. quæſtio. 2. Statutum.

ARTICVLVS VII.

Vtrum raptus ſit ſpecies luxuriæ diſtincta a ſtupro.

AD SEPTIMVM ſic ꝓceditur. Vr̄ ꝙ raptus n̄ ſit ſpēs luxuriæ diſtincta a ſtupro. Dicit.n.* Iſidorus in li. Etymo. ꝙ ſtuprū[h] i. raptus, propriè eſt illicitus coitus à corrūpendo dictus; uñ & q raptu potit̄, ſtupro fruitur. ergo uidetur ꝙ raptus non debeat poni ſpecies luxuriç a ſtupro diſtincta.

¶2 Præt. Raptus vr̄ quādā violentiā iportare. Dr̄.n. in Decretis 36.† q. 1. ꝙ raptus cōmittit̄, cum puella violēter a domo patris abducit̄, ut corrupta in vxorē habeat̄: ſed hoc ꝙ violentia alicui inferat̄,[h] p accidēs ſe hēt ad luxuriā, q̄ p ſe reſpicit delectationē cōcubitus. ergo videt̄ ꝙ raptus non debeat poni determinata ſpecies luxuriæ.

¶3 Præt. Pc̄tm̄ luxuriæ p matrimoniū cohibet̄. Dr̄.n. 1. ad Co. 7. Propter fornicationē vnuſquiſq; ſuā vxorē habeat: ſed raptus impedit matrimoniū ſequēs. dr̄.n. in cōcilio* Meldēſi. Placuit ut hi q̄ rapiunt[h] feminas, uel furant̄, uel ſeducūt,[h] eas nullatenus habeāt vxores, q̄uis eas poſtmodum nuptialiter cum conſenſu parentū ſuorū ſuſceperint. ergo raptus nō eſt determinata ſpēs luxuriæ.

¶4 Præt. Aliqs p̄t cognoſcere ſuā ſponſā abſq; pc̄tō luxuriç: ſed[h] raptus p̄t cōmitti ſi aliqs violenter ſponſā ſuā auferat de domo parentū, & eā carnaliter cognoſcat. ergo raptus nō dēt poni deteīata ſpēs luxur.

SED CONTRA ē, ꝙ raptus ē illicitus coitus, vt Iſid.* dicit. ſꝫ hoc ꝑtinet ad pc̄tm̄ luxuriç. ergo raptus eſt ſpēs luxuriæ.

Li. 5. Ethymo. c. 26. ante med.

RESP. dcd̄m, ꝙ* raptus, ꝓut nūc de eo loqmur, eſt ſpēs luxuriæ. Et qñq; qdē in idē cōcurrit cū ſtupro: qñq; āt inuenitur raptus ſine ſtupro: qñq; vero ſtuprū ſine raptu*. Cōcurrūt qdē in idē, qñ aliquis violentiā infert ad uirginē illicitè deflorandā, quæ quidē violentia qñq; infert̄ tā ipſi uirgini, quā patri: qñq, āt infertur patri, ſꝫ nō uirgini, puta, cū ipſa cōſentit ut per uiolētiā de domo patris abſtrahatur. Differt ēt uiolētia, & raptus alio mō: q a qñque puella uiolenter abducit̄ a domo parētū & violēter corrūpit̄: qñq; āt etſi uiolēter abducat̄, nō tñ uiolenter corrūpit̄, ſed de uoluntate uirginis, ſiue corrūpat̄ fornicario cōcubitu, ſiue matrimoniali. Qualitercūque.n. uiolētia adſit, ſaluat̄ rō raptus. Inuenit̄ āt raptus ſine ſtupro, puta, ſi aliqs rapiat uiduā, uel puellā corruptā. Vnde Symmach⁹ Papa* dicit. Raptores uiduarū, uel uirginū ob immanitatē facinoris tāti deteſtamur. Stuprū uero ſine raptu inuenit̄ qñ aliqs abſq; uiolētiç illatiōe uirginē illicite deflorat.

Conclu.

Habet 36. q. 2. c. Raptores.

AD PRIMVM ergo dcd̄m, ꝙ q a raptus plerunq, cū ſtupro in idē concurrit, ideo quandoque unum pro alio ponitur.

AD II Dcd̄m, ꝙ illatio uiolentiç ur̄ procedere ex magnitudine concupiſcētię, ex qua aliqs nō refugit periculo ſe immittere uiolentiæ inferendæ.

AD III dcd̄m, ꝙ aliter ē dicē

¶Ad primum dubium dr̄, ꝙ cum ſpēs moralium ſint accidentia actuum humanorum, non inconuenit plures ſpecies circa eundē actum concurrere: & ſic coincidere materialiter nō formaliter. Et hoc modo idem concubitus eſt in ſpecie ſtupri, q a eſt illicita defloratio uirginis: & in ſpecie raptus, quia uiolentus. Et ſimile eſt de adulterio, cum rapitur aliena coniunx.

¶Ad ſecundum dubium dicitur, ꝙ raptus ſm̄ finem ſignificatū formaliter ponitur ſpecies luxuriæ, ſicut adulterium, & ſimilia. Secundum autem conditionem ... qū eſt ad finem, ꝙ etiam ſignificatur ut materia, ponitur ſub rapina, ſicut adulterium ſub vſurpatione rei alienæ. Nec in litera oppoſitū docemur, ſed oſtēditur ꝙ non omnium per accidens huiuſmodi deformitates iniuſtitiæ adiunguntur luxuriæ: quñ tanto maior grauior eſt luxuria, quanto minus curat ſubire iniuſtitiæ offenſas, pericula &c. Et non oſtenditur per hæc, ꝙ ipſa luxuria ex ſua magnitudine, aut quocunq; ſui generis habeat ſpecificas differentias per ſe in ſuo genere, ut in primo huius q. ar. ad ſm̄ in litera habes. Simile eſt.n. de adulterio, ſacrilegio &c. iudicium. Læto ſiquidē vocabulo, ſpecierū luxuriæ ſortita ſunt nomina.

¶Ad tertiū dubiū dī ꝙ tā maior in ſenſu in quo ſit, q̄ minor ē falſa. Nā licet excōmunicatus ſit incapax, hoc eſt, excluſus a ſacris, ita ꝙ non, niſi cū pc̄tō mortali p̄t accedere ad ea: ñ tñ eſt incapax ſic, ut ſi recipiat ſacramentū, illud ſit nullum. Nā ſi excommunicatus confirmet̄, aut ordinetur, non ꝓpea ſacramentū eſt nullū, unde nō dēt iterari. Et ſimiliter ſi matrimoniu ſacramentum contrahit, validū ē. Vnde & cōſtat, ꝙ inter impedimenta impedientia matrimoniū cōtrahendū, & dirimentia cōtractū, nō cōputat̄ excōmunicatio, ut patet in 4. ſen. Raptor quoque ñ ē ipſo facto excōicatus, ſed excōicandus i iurib. allegatis dī ita clare, ꝙ ñ ē opus gl. niſi in c. Si qs, ubi dr̄, Anathema ſit, ꝙ gloſſat̄ Anathema ſiat, qđ ex eo patet, ꝙ collectores cenſurarū i iure cōueniūt i hoc, ꝙ raptor nō ē excōicatus. Mirūāt eſt de hoc homine, ꝙ duo impedimēta dirimentia matrimonii adducere ſe ſuadeat cim a tota Eccleſia approbatis nō aduertit, ſ. excommunicationem, & raptū, aut unū compoſitum ex utroque. Ad id autē quod addit contra primam reſponſionem authoris ad c. Placuit, dī, ꝙ uere ca. illud ex concilio Aquiſgrani eſt abrogatū, qm̄ cōſtat ꝙ ñ ligat. Et ꝙ Hiero. intendit contrariū, dū docet coniugium inter raptorem & raptam poſſe eſſe legitimum de conſenſu partium, & capitulum illud manifeſte ſtatuit oppoſitum, ita ut non ſit capax expoſitionis Martini: quoniam expreſſe prohibet totaliter coniugium inter raptorem & raptam etiā poſt dicendo, Placuit ut qui rapiunt fœminas, nullatenus eas habeant vxores, q̄uis eas poſtmodū nuptialiter cū parentū cōſenſu ſuſceperint. Quid clarius? De requiſitis autem ante cōiugiū inter raptorem & raptam, ſciendū eſt ꝙ ſicut raptor pecuniæ, aut armenti reſtituiſſe dicitur, cum ſatiſfecerit domino rei raptę quando ſcilicet fecit de re rapta vt dominus rei diſpoſuit; ita raptor filiæ reſtituiſſe eam patri cenſetur, ſi de filia diſpoſuit ut pater uult. Et propterea ſi patri placet, ut puella voluntaria maneat cum eo qui rapuit, non eſt amplius reſtitutioni obnoxius. De penitentiæ autem publicæ

debito non inuenio q; impediat matrimonium & contrahendum: qm̃ ſolam pœnitentiam ſolemnem inuenio impedire cōtrahendum matrimonium, ut dr̃ 27. q. 2. c. de his. ubi de pœnitentia non iterabili manifeſte eſt ſermo. Nulla tñ pœnitentia dirimit contractum. Sed & in foro conſcientiæ: ſi raptor cōfeſſus eſt, & abſolutus, & recōciliatus puellæ, & parentibus &c. ad nullā vr̃ amplius pœnitētiā obligat⁹, ex quo ei non imponit.

¶ Ad quartū dr̃, q; qa impedimenta impedientia tm̃ contrahēdū matrimoniū, nō videntur ita exactè diſcuſſa, ſicut impedimenta, q̃ impediunt & dirimunt: ideo nō eſt mirū ſi doctor aliqs inter impedientia tantum aliquid cō nunc diceret q; alii tacēt. De raptu ſiquidē alienæ ſponſæ ex allato textu ſatis conſtat, q; impedit tm̃ contrahendū. Et de raptu vniuerſaliter vr̃ i capitulo, Si āt inſinuari 36. q. 2. per illa verba. Iterare coniugiū nō pſumat. Et ppea forte author abſolute dicit de raptu, q; nō dirimit, etſi impediat contrahendū qd̃ tñ non oportet ex ui huius literæ vniuerſaliter intelligere: ſed ſatis ſaluat̃ veritas literæ, ſi negatiua q̃ allegat̃. ſ. Nō dirimit, eſt vera vniuerſaliter: & affirmatiua quæ cum aduerbio aduerſatiuo ſubiungitur, eſt uera permiſſiuè, & particulariter. ſ. Etſi impediat contrahendum, ita q; ipſe loquendi modus permiſſiuam verificationem, quæ particularis eſſe pōt inſinuet. Et ſic videt̃ exponendum, ne nouitates inducātur. Et ſic ad huiuſmodi literæ verificationem ſufficit, quòd raptus aliquis impediat cōtrahendum, ſ. raptus alienæ ſponſæ.

Refertur 36. q. 2. c. Tria.

Reſpo. 2.

36. q. 1. c. Lex illa pteritorū.

dū de raptu puellarū, quæ sūt aliis deſpōſatæ, & aliter de raptu illarū, q̃ nō ſunt aliis deſpōſatæ. Illę. n. q̃ ſunt aliis deſpōſatæ, reſtituēdæ ſunt ſuis ſpōſis, q̃ i eis ex ipſa deſpōſatione ius hēnt. Illę āt quæ nō sūt aliis deſponſatæ, primò reſtituēdę G ſunt patris ptāti, & tunc de voluntate parentū licitè poſsūt eas in vxores accipere. Si āt aliter fiat illicitè matrimoniū cōtrahit̃. Tenet̃. n. quicūq; rem rapit, ad eius reſtitutionē. Nec tñ raptus dirimit matrimoniū iā cōtractū, etſi impediat cōtrahēdū. Qd̃ āt dr̃ in prædicto conſilio dictū eſt in deteſtationē illius criminis, & eſt abrogatū. Vñ Hier.* contrariū dicit. Tria, H inquit, cōiugia legitima in ſcripturis legant̃. Primū eſt, uirgo caſta in uirginitate viro data legitimè. Secundū eſt, uirgo in ciuitate dephēſa a uiro, & illi p vi copulata, ſi uoluerit pater eius dotabit eā iſte uir quātū iudicauerit pater, & dabit ptiū pudicitię eius. Tertiū āt eſt qñ aufert̃ ei, & tradit̃ alteri de uolūtate patris. Vel pt̃ intelligi de illis q̃ sūt aliis deſpōſatæ, & maximè per uerba de pręsēti.

Ad IIII dcēm, q; ſponſus ex ipſa deſpōſatione habet aliquod ius in ſua ſponſa, & ideo quàmuis peccet uiolentiam inferendo, excuſatur tamen à crimine raptus. Vñ Gelaſius Papa* dicit, Lex illa pteritorū pricipium ibi raptū dixit eſſe commiſsū, ubi puella, de cuius nuptiis nihil actum fuerat, uidebatur abducta.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum adulterium ſit determinata ſpecies luxuriæ ab aliis diſtincta.

AD OCTAVVM ſic pceditur. Vr̃ q; adulteriū nō ſit determinata ſpēs luxurię ab aliis diſtincta. Dr̃. n.[h] adulteriū ex eo q; aliquis ad alterā accedit pter ſuā, ſicut dicit q̃dam glo.* ſuper Exodū ſed alia mulier pter ſuā pt̃ eē diuerſarū cōditionum. ſ. uel uirgo, uel in G ptāte patris exiſtens uel meretrix, uel cuiuſcūq; alterius conditiōis. ergo vr̃ q; adulterium ñ ſit ſpēs luxurię ab aliis diſtīcta.

¶ 2 Præt. Hiero.* dicit, q; nihil intereſt ex qua cā quis iſaniat. vñ Sixtus pythagoricus[b] Adulter inqt, ē amator ardētior in ſuā vxorē, & pari rōe in quamlibet aliā mulierē: ſed in omni luxuria eſt amator ardētior debito. ergo adulteriū inuenitur H in omni luxuria. non ergo debet poni luxuriæ ſpecies.

¶ 3 Præt. Vbi eſt eadē rō deformitatis, ibi nō vr̃ eſſe alia ſpēs peccati: ſed in ſtupro & adulterio vr̃ eſſe[h] eadē rō deformitatis: qa vtrobique uiolatur mulier alienę ptāti ſubiecta. ergo adulteriū non eſt determinata ſpecies luxurię ab aliis diſtīcta.

SED CONTRA eſt, qd̃ Leo Papa dicit, q; adulteriū cōmittit̃ I cū ppriæ libidinis iſtinctu, vel alieno cōſēſu cū altero, vel altera, cōtra pactū cōiugale cōcūbit̃: ſed hoc īportat ſpālē deformitatē luxuriæ, ergo adulteriū ē determinata ſpēs luxurię.

RESP. Dcēm, q; adulteriū ſicut ipsū nomē ſonat, eſt acceſſus ad alienū torū. In quo qdē dupliciter contra caſtitatem, et humanæ gñationis bonum aliquis delinquit, Primo quidem K inquantum accedit ad mulierē non ſibi matrimonio copulatum, qd̃ requirit̃ ad bonum plis ppriæ educandæ. Alio mō, qa accedit ad mulierē alteri p matrimoniū copulatā, & ſic i-

SVP. Q. V. CLIIII. ARTIC. VIII.

IN ar. 8. q. eiuſdem 154. in reſpōſione ad primum ex Martino dubiū occurrit contra hanc reſponſionem dicentem, q; iſta expoſitio eſt obſcura, & ponit incompoſſibilia. Obſcura quidem, quia non dicit planè, utrum in tali caſu concubitus mulieris ſit adulteriū: nec etiam dicit, utrum uir ex parte mulieris adulteretur, an non. Et licet de vtraq; ne magis uideatur beatus Thomas dicere q̃ non, in tali tñ caſu, qui frequenter contingit, & multorum conſcientias pulſat, fuerat loquendum apertius. Incompoſſibilia āt dicit hęc duo. ſ. q; vir ex parte ſua committit adulterium, & q; diuerſæ ſpecies luxurię ſumantur ſecundum diuer- F ſas mulierum conditiones. Ex ſecundo. n. arguitur contra primum. Species luxuriæ ſumuntur ſecundum diuerſas conditiones mulierum: ſed quantum eſt ex conditione mulieris ſolutę, cum qua coniugatus concumbit, non cōmittitur adulterium. ergo iſte ſimpliciter non committit adulterium. Immò nec ex parte ſua iſte committit adulteriū: qa adulteriū ſm̃ ſniam ſecundi dicti, nunq̃ cōmittit̃ ex cōditione uiri, ſed tm̃ ex cōditione mulieris. Et ut beatus Thomas dicere, q; ſimpliciter loquēdo, cū cōiugatus coit cū ſoluta, nō eſt adulteriū, nec ex parte viri, nec ex parte mulieris, quia ex parte viri nulla ſumit̃ ſpecies luxuriæ, & ex parte mulieris cōſtat non eſſe adulteriū. ergo nullo mō cōmittit adulteriū. Præt. Vir ſolutus cognoſcēs mulierē coniugatam, minus peccat, q̃ coniugatus cognoſcens ſolutā: ſed primus cōmittit adulteriū, & ſecundus non cōmittit grauiorem luxuriā q̃ adulteriū. ergo committit adulterium. Antecedens probatur, quia coniugatus agit contra fidem, ad quam in facie Eccleſiæ ſe obligauit, ſolutus autē non & cętera ſunt paria in eis. igitur &c.

¶ Ad hoc dr̃, q; reſpōſio illa eſt clariſſima & ſibi ipſi conſona ac aliis. Et ad probationem obſcuritatis dr̃, q; rō iſta clare docet, quòd concubitus coniugati tam cū ſoluta, quàm cum quacunque, eſt ſp adulterium quātum eſt ex parte uiri. Et ex hoc manifeſte habetur, quòd mulier cum illo peccans, adulterii crimen incurrit, clariſſimeque dicit q; in tali concubitu uir ex parte mulieris qñque adulterii, quandoque ſtupri, quandoque ſacrilegii &c. iuxta varias cōditiones mulierum, crimē incurrit. Et hoc tam aperte dicitur, ſummariè tamen, ut decebat librum, quod nec Martinus, nec alius clarius dixit.

*Eſt, Aug in li. quæ in Exodū q. 71. a medio. to. 4.

Refertur 32. q. 4. c. Origo. E ſumit̃ ex Hie. li. 1. cōtra Iouinianū circa ſi. to. 3.

¶ Ad probationem autem incompoſſibilitatis dictorum dicitur, quòd primum dictum exponit ſecundum in litera non nouiter dictum. ſed repetitum ac allegatum ex ſupradictis. Nam ex hoc dicto ſcilicet, Concubitus coniugati cum quacunque ſemper eſt adulteriū, quia ibi ex parte viri uiolatur fides coniugalis, manifeſte docemur, quòd ſpecies luxuriæ ſic ſumi dictum eſt ex parte mulieris, ut etiam ſumatur ex parte viri, ubi ſimilis adeſſet conditio diuerſificatiua ſpecierum luxuriæ

Por. per to. 749 4. d. 41. a 4. q. 2. co. Et mal. q. 15. art. 3. ad 5.

pedit bonū ꝓlis alienę. Eadem rō eſt de muliere cōiugata, q̄ ꝑ adulteriū corrumpit̄. Vñ dr̄. Eccle. 23. Oīs mulier relinquens uirū ſuū peccabit. Primò. n. in lege altiſſimi incredibilis, fuit, ī qua. ſ. ꝓcipit̄, Nō mœchaberis. Et ſecundo, vitiū ſuū derelīqt, in quo facit cōtra certitudinē ꝓlis eius. Tertiò, in adulterio fornicata eſt, & ex alio uiro filios ſtatuit ſibi, qđ eſt cōtra bonū propriæ prolis. Sed primū eſt cōe in oībus pc̄tis mortalibus: alia verò duo ſpāliter pertinent ad deformitatē adulterij. Vñ manifeſtū eſt ꝙ[m] Adulterum [*] eſt determinata ſpecies luxuriæ, utpote ſpecialem deformitatem habens circa actus venereos.[a]

AD PRIMVM ergo dcd̄m, ꝙ ille qui habet vxorē, ſi ad aliā accedat, pc̄t̄m eius pōt denominari, vel ex parte ſua, & ſic ſp eſt adulterium, quia contra fidē matrimonii agit: uel ex parte mulieris ad quam accedit, & ſic qñq; eſt adulteriū, puta, cū coniugatus accedit ad vxorem alterius. Qñq; aūt habet rōnē ſtupri, uel alicuius alterius, ſm̄ diuerſas conditiones mulierū ad quas accedit. Dictum eſt autem [*] ſupra, ꝙ ſpecies luxuriæ accipiuntur, ſecundum diuerſas mulierum conditiones.

AD II dcd̄m, ꝙ matrimoniū ſpecialiter eſt ordinatū ad bonū humanæ prolis, ſicut dictū [*] eſt. Adulterium aūt ſpecialiter matrimonio contrariat̄, inquantū violat matrimonii fidē, quā quis coniugi d. t. & qa ille qui eſt ardentior amator vxoris, facit contra bonum matrimonii, inhoneſtè eo vtēs, licet fidē nō violet: iō aliqualiter pt̄ adulter nominari, & magis q̄ ille qui eſt ardentior amator alterius mulieris.

AD III dcd̄m, ꝙ vxor eſt in ptāte viri, ſicut ei matrimonio copulata: puella āt ſub ptāte patris ſicut ꝑ eū matrimonio copulāda. Et iō alio mō cōtra bonū matrimonii ē pc̄t̄m adulterii, alio mō pc̄t̄m ſtupri: & ꝓpter hoc ponunt̄ diuerſę luxurię ſpēs. De aliis āt ad adulteriū ꝑtinētib⁹, dicet̄ i tertia parte, cū de m̄imonio tractabit̄.

C

ARTICVLVS IX.

Vtrum inceſtus ſit determinata ſpecies luxuriæ

AD NONVM ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ īceſtus nō ſit ſpēs determinata luxurię. Inceſtus. n. dr̄ [b] ꝑ priuationē caſtitatis: ſed caſtitati vr̄ opponit̄ luxuria. ergo uī ꝙ inceſtus non ſit ſpecies luxurię, ſed ſit ipſa luxuria.

¶ 2 Præ. In Decretis dr̄ 36. [*] q. 1. ꝙ īceſtus ē cōſāguinearū, vel affiniū abuſus: ſđ affinitas differt a [h] cōſāguinitate. ergo īceſtus ñ ē vna ſpēs luxuriæ, ſed plures.

D

¶ 3 Prę. Illud qđ [h] đ ſe ñ īportat aliquā đformitatē, ñ ꝯſtituit aliquā determinatā ſpēm vitii ſed accedere ad cōſāguineas, uel affines non eſt ſecundū ſe deforme, alias nullo tempore licuiſſet. ergo inceſtus nō eſt determinata ſpecies luxuriæ.

SED CONTRA eſt ꝙ ſpēs lu

E

A

ueriç, & ꝙ non eſt intelligendum illud ſuperius dictū mō repetitū. ſ. ꝙ ſpecies luxuriæ ſumuntur ſm̄ diuerſas conditiones mulierū, cum ly, tm̄, ut Martinus imponit. Verū ſiquidem eſt, ꝙ ſpecies luxuriæ ſumuntur penes mulieres, ſed non tm̄. quia ſumuntur ēt penes uiros, qm̄ ſimilis in uiro conditio eſt in adulterio, fornicatione, inceſtu &c. Ita. n. pōt eſſe uir coniugatus, ſolutus, cōſanguineus, uel affinis &c. ſicut mulier. Repetit aūt author hic hanc doctrinā de ſpecificatione ex parte mulierū, ad probandū qđ dicebat. ſ. ꝙ talis coitus poterat cū hoc ꝙ eſt adulteriū, eſſe aliarū ſpecierū & eiuſdē ex parte fœminæ. Vñ argm̄ Martini apponens ſecundo dicto ly, tm̄, non arguit ex ſecundo dicto authoris, ſed ex ſua fictione: nec ſimpliciter, nec apud authorem ualet. Talis coitus nō eſt adulterium ex coitione fœminæ. ergo non eſt adulteriū. Minimi eſt aūt quō Martinus hęc ſomniauit q̄ de authore dicit.

Concl. 1. D. 84.

¶ Ad ſm̄ aūt argm̄ negatur aīs pro prima parte. ſ. ꝙ minus peccet ſolutus cognoſcēs coniugatā. Et ad probationem negat̄. ꝙ cætera ſint paria. Ad cuius euidentiā ſcito ꝙ adulterium ex cōditione mulieris, & adulterium ex conditione uiri, poſſunt dupliciter comparari. ſ. ſimpliciter, uel ſm̄ quid. Si cōparentur ſm̄ quid, nihil prohibet grauius eſſe in uiro adulteriū ex cōditione uiri, pro quāto contra expreſſam à ſeipſo fidem agit, qđ nō facit ſolutus. Sed ſi compararentur abſolute, lōge grauius eſt in uiro adulterium ex conditione mulieris, quod patet ex eo, ꝙ coitus magis recepens a licito eſt peior qm̄ malum graduat̄ penes receſſum à bono. Ille. n. eſt magis cæcus, ſeu luſcus, qui magis eſt remotus à viſu. Conſtat aūt coitū cū cōiugata eſſe magis remotum a licito coitu, q̄ coitū cū coniugato, tum quia iſte, qm̄ mos erat, pc̄t̄m non erat, ut Aug. dicit: ille aūt ſp damnatus fuit: tum quia ille contra certitudinem prolis eſt ex hoc ipſo ꝙ mulier coniugata eſt. Venter. n. unius. ſ. mariti, duorū eſt: ſed iſte non eſt contra certitudinem prolis ex hoc ꝙ iſte eſt uir alterius, qm̄ non portat ipſe prolem in corpore ſuo: tum quia ille eſt longe magis contra naturalem zelum, qm̄ conſtat ꝙ eſt maior zelus, ne coniugata adulteret, q̄ ne coniugatus coeat cum altera, ut patet: tū quia ille omni lege punitur, iſte autem ſola diuina lege. Vnde patet quanta eſt h nc & inde diſparitas.

Art. 1. huius queſt.

Art. 2. huius queſt.

¶ In reſponſione ad ſecundum eiuſdem 8. ar. aduerte ꝙ comparatio in litera facta inter ardentiorem amatorem uxoris, & ardentiorem amatorem mulieris non uxoris, penes adulterii crimen, pōt intelligi dupliciter. Vno mō referendo utrobiq; ad coniugatum. Alio modo, abſolutè. In primo ſenſu non loquit̄ author, qa conſtat ꝙ magis eſt adulter coniunx amator ardētior alterius mulieris, q̄ ſuæ. In ſecundo autem ſenſu verū eſt quod in litera dr̄, qm̄ abſolute loquēdo, ardentior amator mulier non ſuæ, non eſt adulter: nec adulterii denominationē habet, qm̄ nihil de m̄imonii uiolatione aut iniuria claudit, niſi eo modo quo omnis illicitus amor, licito qui ſolus e matrimonialis, iniuriatur. Sed quia iſte eſt magis elongatū a matrimonio q̄ ardētior amor coniugis, qa claudit inhoneſtatē ipſius cōiugis explicite: iō iſte magis adulterii denominationē ſuſcipit, q̄ ardentior amator mulieris nō ſuæ abſolutè.

D. 85.

SVP. QV. CLIIII. ARTIC. VIIII.

IN art. 9. eiuſdē q. 154 in rñſione ad ſm̄ obiectiones occurrunt Martini in qōne de inceſtu, contra authorē hic, in hoc ꝙ incōuenientia conſāguinitatis & affinitatis eſt eiuſdē rōis. Prima eſt, qa licet affinitas ex cōſāguinitate naſcat̄, diuerſa tñ ē rō utriuſq;. Probat̄ aſſumptū hoc qa inceſtus mētalis cōſāguineorū aliud habet obiectū q̄ inceſtus affiniū, qa aliæ ſunt perſonæ cōſāguineę, & aliæ affines. Et in multis conſanguinitatis gradibus fit inceſtus, in qbus affinitatis non fit inceſtus. Probat̄ ſecūdo: qa peccata iſtorū inceſtuū differunt in grauitate, ut conſtat, & non tm̄ ſm̄ intentionem ergo ſecundum ſpeciem. Secunda eſt, quia ſub inceſtu continetur commiſtio contra cognationem ſpiritualē & legalem. ergo nō eſt ſpecies ſpecialiſſima: immo nec conſāguineorum commiſtio eſt ſpēs ſpecialiſſima. ¶ Ad hoc dr̄, ꝙ cū perſone naliter coeuntes conſummatæ, reputētur in huiuſmodi vna caro, conſequens eſt, quòd affinitas nil aliud ſit q̄ quàm conſanguinitas carnis ſuę ac per hoc eiuſdem rationis eſt indecentia vtrobique, ſcilicet violare conſanguinitatem carnis ſuę quamuis diuerſimode caro ꝑ generationem accepta, & per commiſtionem ſit ſua, quod ſpectat ad differentiam inter ipſas perſonas coeuntes, nō ad differentiā carnis ad ſibi coniunctos, quoniam vtrobique eſt conſanguinitas. Quia igitur affinitas ad conſanguinitatem ordinatur, ut ad proprium finē (quoniam ad hoc directe & proxime eſt, ut conſanguinitas carnis ſibi commiſtæ honoretur, & ex proprio fine ſpecificetur ordinatum ad finem) conſequens eſt ut eiuſdem rationis inconuenientia ſit dehonorare affinitatē & conſanguinitatē, quòd fit per inceſtum, ſicut ēt ad adulterii ſpeciem ſpectat quicquid propter adulterium fit. Non ſolum ergo dependet affinitas a conſanguinitate, in hoc, quia non eſſet ſine illa, ſed ut a proprio fine ut in litera hac declaratum eſt. hoc enim ſignificant uerba literę ſi [illegible] ter per-

Pore. ꝑ tot. 766

Sup. ar. 1. co. Et 3. d. 41 ar. 4. q. 1 & 2. co. Et mal. q. 15. ar. 3. co

[*] 36. q. 1. c. Lex illa pteritorū a medio.

xuria diſtinguuntur ſecundum cōditiones mulierum, quibus aliqui abutūtur: ſed in inceſtu importatur ſpecialis conditio mulierum, quia eſt abuſus conſanguinearum, uel affiniū, ut dictum* eſt. ergo inceſtus eſt determinata ſpecies luxuriæ:

G RESP. Dicendum, ꝙ ſicut dictū *eſt, ibi neceſſe eſt inueniri determinatam ſpeciē luxuriæ, ubi inuenit aliquid repugnās uſui debito uenereorū. In uſu autē conſanguineorū, vel affiniū inuenit aliquid incongruū cōmiſtioni venereæ triplici rōne. Primò quidem, quia naturaliter hō debet quandam honorificentiā parentibus, & per conſequens aliis conſanguineis, q ex eiſdem parentibus de propinquo originē trahunt, intm ꝙ apud antiquos, vt Maximus *Valeri⁹ refert, nō erat fas filiū ſimul cū pr̄e balneari, ne ſe inuicē nudos cōſpicerēt. Manifeſtū

ſpōſa. Et ideo non eſt affinitatis & conſanguinitatis diuerſa ratio quoad formale, ſed quoad materiale ſicut finis, & illius quod eſt ad finem, eſt una & eadem ratio quoad formale, licet ſit diuerſa quoad materiale.

¶ Et ad primam probationem in oppoſitum dicitur, quòd inceſtus mentalis conſanguineorum & affinium habet idem obiectum formaliter, diuerſum materialiter. Et ad materialem diuerſitatem ſpectat diuerſitas perſonarum affinium & conſanguineorum, diuerſitaſque graduum, & ſi quid aliud eiuſmodi eſt. (Ar. 2. hui⁹ quæſt.)

¶ Ad ſecundam uerò dicitur, ꝙ uerum eſt hmōi inceſtus differre non ſolum ſecundum intenſionem & remiſſionem mali affectus ex parte peccantis, ſed etiam ſecundum grauitatē abſolute, quia grauius eſt ſm ſe peccatum inceſtus cum ſorore, q̄ cum ſorore uxoris, ſed ex hoc non ſequitur diuerſitas ſpecifica. Grauius namque eſt furari mille quàm decem, & tamen non differunt ſpecie. (Ar. 1. & 6. huius q6.)

¶ Ad ſecūdā obiectionē de cognatione ſpūali & legali dr̄, ꝙ quia coniunctio talis non ordinatur ad conſanguinitatem ut proprium ac proximum finem, ſed ſecundum quandā aſſimilationē: ideò illius uiolatio metaphoricè dr̄ inceſtus. Et hinc habes, ꝙ peccatum carnale commiſſum cum conſanguinea eiuſdem eſt ſpeciei cum commiſſo cum affine, ita ꝙ non oportet te in huiuſmodi circunſtantiæ diuerſitate ſolicitari de neceſſitate. Quia cū grauius eſt contra conſanguinitatem, q̄ cōtra affinitatem agere, iō ſicut circunſtantia aggrauans, tantum habenda eſt. Et hæc quoad peccatum dicimus, qm̄ quoad impediendū matrimonium, ſeu eius actum uiolatio affinitatis præpōderat, diſponente ſic iure canonico, vt patet de impedimentis matrimonii non dirimentibus, ſed impedientibus tantum. Nā qui cognouit conſanguineā vxoris ſuæ, nec ab ipſa pōt debitū exigere, nec pt̄ poſt illius mortem quācunq; uxorem ducere, aut ſi duxit debitum petere ab ea ſine diſpenſatione, ut dr̄ extra de eo qui cognouit conſanguineam uxoris ſuæ. c. Transmiſſę. & 32. q. 7. in pluribus capitulis. Et licet quidam dicant, ꝙ oīs inceſtus impedit matrimonium, allegantes capitulum de inceſtu. 35. q. 3. ſm tn̄ ueritatem ſolus inceſtus cum conſanguineis coniugis impedit, & merito, quia talis inceſtus ex propria rōe habet ꝙ impediat exactionem debiti à coniuge, qm̄ ex hoc eſt affinis. Et ex hoc ꝙ non eſt ueritus coniugem facere ſibi affinē, meretur ut nunquam amplius coniugium renouare poſſit cū quacunq; Hæc textus ille, qui clarius dr̄, iuuat, ſed oppoſitum dicit, ſubiungens in calce. Sane quibus illicita coniungia inhibentur, ineundi meliora coniungia libertatem habent. Nec capitulum, Si duouiri. 35. q. 6. hoc diſponit, ſed mandat quod inceſtuoſi ſi ſint iuuenes, nō prohibeantur ab alio matrimonio & loquitur de inceſtu cum propriis conſanguineis. Hoc. n. non eſt diſponere, ꝙ ſi non ſint iuuenes prohibeatur, ſed cauſam non futuræ prohibitionis ab homine determinare.

¶ In rñſione ad tertium eiuſdem art. dubium occurrit circa illa uerba. Aliæ uero perſonæ non habent ita ex ſeipſis indecētiā. &c. An extra parentes & proles concubitus ſit contra ius naturale, ita ꝙ nulla diſpenſatione humana poſſit eſſe licitus. Et eſt rō dubii, quia ſi eſſet contra ius naturale, ſequeretur, ꝙ nulla neceſſitate potuiſſet unq̄ inter tales eſſe matrimonium, quia nulla neceſſitas facit licitam uiolationem iuris naturæ, niſi ab authore naturę aliter ordinetur. Conſtat autem ꝙ inter fratrē, & ſororem olim fuit licitum matrimonium. ergo coniunctio talium non eſt contra ius naturale. In oppoſitum aūt eſt, quia hmōi concubitus eſt contra naturalem rōem quoad tria, quæ in prima, ſecunda, & quarta rōne literæ afferuntur. ſ. contra debitum honorem propinquorum, contra debitam fortitudinē animi, contra moderationem debitam amoris uenerei. Et augetur rō dubii, quia in litera non dr̄, Aliis uerò perſonæ non habēt indecētiā: ſed dr̄, non habent ita ex ſeipſis indecentiā. In quibus uerbis non excluditur indecentia, ſed modus ac rō indecentiæ: ſ. ꝙ non ita ex ſeipſis, ſicut parētes & proles: ac p hoc uidetur ꝙ ſecundum authorem inter illas perſonas eſt indecētia naturalis, licet non illo modo, & illa ratione. In oppoſitum autem uidentur ſubiuncta uerba. ſ. Sed uariatur circa hoc de-

F centia vel indecentia ſm cōſuetudinē, & legem humanam, vel diuinam. Nam quod ex conſuetudine vel adiuncta lege tam decens, q̄ indecens redditur, non repugnat ſm ſe naturali iuri. Vñ in 5. Ethi. dr̄, ꝙ ius poſitiuum eſt quod à principio nihil differt. Augetur ſurſus dubium, quia præcepta quæ in lege Moyſi dantur circa talium perſonarum inhabilitatē ad matrimoniū, inter pcepta moralia computantr̄, vt patet ex rōne ibi reddita. ſ. ne reueleť turpitudo proximorū. Leui. 18. Conſtat autē ꝙ præcepta diuini iuris moralia ad ius naturæ ſpectant, & perſeuerāt adeo, ꝙ indiſpenſabilia ſunt authoritate humana. In oppoſitū eſt quia Papa pōt in his diſpēſare. Conſtat autē ꝙ non pōt in naturali iure diſpenſare: qm̄ Papa eſt ſubditus naturali iuri, & nō eſt ſupra ipſum vt poſſit illud tollere, aut mutare, ſicut pōt tollere, vel mutare ius poſitiuū & ꝙ Papa poſſit ex geſtis Romanorū Pontif. patet. Nā modernus rex Portugalliæ Emanuel, duas ſorores, quarū altera ſupereſt, ſucceſſiuè vxores habuit, ita ꝙ ēt cum prima conſumauerat matrimoniū. Moderna quoq; Regina Angliæ, conſumauerat prius matrimonium cum olim fratre iſtius Regis Angliæ

(Nota Valerium. Id habet Valerius li. 2. ti. c. 9. & eſt de honeſtate lauandi cū neceſſariis)

H ſui mariti. Ferdinandus quoq; iunior Rex Siciliæ citra Pharū, ſororem patris ſui Ioannam, quæ adhuc ſupereſt, in vxorem duxit, diſpenſante Alex. 6. Hæc autem conſtat eſſe in diuina lege prohibita, in dicto ca. ergo.

¶ Ad euidētiam horum ſciendum eſt, varias eſſe in hac quęſtione, opiniones, præcipue quia hinc diuinum ius in hmōi præceptis, inde authoritas Romani Pontificis occurrunt. Quidā enim putant Papam non poſſe diſpenſare in gradibus prohibitis diuino iure. quia moralia præcepta ſunt. Quidam putant Papam non poſſe tollere prohibitionem diuino iure in his præceptis contentam. ſed in caſu, in quo ratio legis ceſſaret, diſpenſare, quia præcepta moralia ſunt diuini iuris. Alii autem putant Papam poſſe ſimpliciter diſpenſare. Vt autem veritas eluceſcat. conſiderandum eſt ꝙ præcepta iſta ſunt partim moralia, & partim iudicialia. Nam quantum ad hoc, ꝙ cum proximus & quibuſdam determinate non debet eſſe matrimo-

I nium, ſunt moralia ſimpliciter: ſed quātū ad determinationē tot perſonarum, habent aliquid morale, & aliquid iudiciale & morale quidem in eis eſt, quicquid & quantum morali rationi conforme eſt, iudiciale autem eſt omnimoda determinatio tot perſonarum. Nec hic ego ſomnio, ſed ex ipſo cap. Leui. 18. accepi. Tum quoniam inter hæc præcepta de commiſtione venerea ibidem ponitur præceptum de vitanda muliere menſtruata. Conſtat autem ex authore in 4. Senten. præceptum hoc eſſe partim morale, & partim iudiciale. Non igitur oportet omnia illa præcepta totaliter moralia eſſe. Qua. n. ratione præceptum de vitanda menſtruata diſcutitur, & tam ſubtiliter in ea diſcernitur quid rationis naturalis in eo ſit, & quantum, & quid non ad rationem naturalem, ſed iudicialia ſpectet illius populi, eadem ratione hæc præcepta ſimul tradita diſcutiēda ſunt, vt appareat clare quid in eis morale, & quid iudicialis vinculi in eis fuerat. Tum quia in principio dicti cap.

K præmittitur præceptis iſtis inhibitio legum extranearum, & expreſsè bis ſubiungitur impoſitio iudiciorum dicendo, Facietis iudicia mea, & præcepta mea. & cuſtodite leges meas atque iudicia. Ex hoc enim quòd iudicialia extranea vetare, & iudicialia peculiaria illis clare Deum commemorat Moyſes, ſignificauit, quòd non pure moralia pręcepta ſubiungenda erant. Tum quia præcipitur ibi vt ſororuxoris non ſumatur in vxorē ſorore viuente, & ſic non propter inceſtum eſt iſta prohibitio, quia committeretur. etiam ipſa mortua, inceſtus: ſed propter aliam cauſam, puta, diſcordiam vitandam inter ſorores. Ac per hoc conſtat iudiciale eſſe præceptum hoc ſuper quadam honeſtate fundatum non reſpectu generationis, aut prolis, ſed naturalis pacis non deducendæ in emulationem. Tum quia ibidem ſecundus gradus tam conſanguinitatis, quàm affinitatis in quibuſdam perſonis interdictus inuenitur. Et extra de diuortiis. capit. Gaudemus, dicitur quòd Pagani in ſecundo gradu coniuncti, ſi conuertuntur, non ſunt ſperandi. Quod non ſtatutum eſſet, ſecundus gradus inceſtum cauſaret ex

ſaret ex

eſt āt ſm prædicta, ꝙ in actibus venereis maximè conſiſtit quædā turpitudo honorificentiæ cōtraria, vñ de his hoïes verecūdanẽ & iō icōgruū ē ꝙ commiſtio venerea fiat taliū pſonarū adinuicē. Et hæc cā vr̃ exprimi Leu. 18. ubi dicit̃, Mater tua
B eſt nō reuelabis turpitudinem eius. & idē poſtea dr̃ i aliis. Secunda rō eſt, qa pſonas ſanguine cōiūctas neceſſe eſt adinuicē ſimul cōuerſari. Vñ ſi hoïes nō arcerenẽ à cōmiſtione venerea, nimia opportunitas dareẽ hoïbus venereæ cōmiſtionis, et ſic animi hoïum nimis emolleſcerēt p luxuriā: & iō ĩ veteri lege illæ pſonæ ſpāliter uñr
C ꝓhibitæ eē, quas neceſſe eſt ſimul cōmorari. Tertia rō eſt, qa p hoc impedireẽ multiplicatio amicorū. Dū.n. hō uxorē extraneā accipit, iungunẽ ſibi quadā ſpāli amicitia oēs cōſāguinei vxoris, ac ſi eēnt ꝯſāguinei ſui. Vñ Aug. dicit 15. de ciuitate Dei. Habita ē rō rectiſſima charitatis, ut hoïes qbus eſſet vtilis atq; honeſta cōcordia, diuerſarū uiciſſitudinū vinculis necterenẽ, nec vnus ĩ vno multas haberet, ſed ſingulæ ſpargerenẽ in ſingulos. Addit āt Ari. quartā rōem in 2. Politic. quia cū naturaliter hō conſanguineam diligat, ſi adderet̃ amor qui eſt ex cōmiſtione venerea, fieret nimius ardor amoris: et maximū libidinis incentiuū, qđ caſtitati repugnat. Vñ manifeſtum eſt, quòd ᵐ inceſtus eſt determinata luxuriæ ſpecies.ⁿ

Ad primvm ergo dcđm, ꝙ abuſus coniunctarū pſonarū maximè induceret corruptelā caſtitatis, tū ꝑꝑ oportunitatē: tū ēt ꝑꝑ nimiū ardorē amoris, ut dictum *eſt, & ideo antonomaſicè abuſus talium perſonarum uocatur inceſtus.

Ad II dcđm, ꝙ perſona aſſi

A ret ex præceptis pure moralibus diuinæ legis: qm̃ talibus omnes homines ſubiecti ſunt. Sciebat.n. Papa tam excellentis præſertim ſcientiæ. ſ. Innocentius tertius fuiſſe diuina lege prohibita multa coniugia in ſecundo gradu, & multa in eodē gradu à ſacris canonibus prohibita: & tñ quia ſacris canonibus, quibus cauet̃ huiuſmodi matrimonia eſſe nulla, pagani ſubiecti non ſunt, liberè ac licitè matrimonia inter Paganos in ſecundo gradu indiſtincte poſt conuerſionē ꝑſeuerare, dixit. Ex hoc.n. manifeſte ſequitur, ꝙ ꝑcepta illa tā parum moralitatis hñt, ut ſine ulla diſpenſatione apud Paganos in ſcđo gradu licite cōtrahunẽ coniugia, nullo inceſtus vitio iteruenięte. Diſcernere igit̃ oportet moralitatē vnius ꝑcepti à moralitate alterius, ꝑſpicacius intuendo rōem naturalē cuiuſq;. Et qm̃ rōnes oēs naturali lumine fultæ naturalē indecentiā afferunt oportet ipsā diſcernere. Nā naturalis indecentia ꝑ tres vltimas rōes allata, nō eſt talis indecentia, q̄ conſtituat pſonā inhabilē ad coniugiū, ſed ad cautelā conſequētis mali, vel impediti boni ſpectat. Molities.n. animi ex nimia opportunitate pſonarū ad coniugiū habitū. q̄ ex ſecunda rōne cauet̃, ad defectū pſonę conſequētē ex abuſu familiaris, ſeu domeſticæ cōuerſationis ſpectat. Nam recta rōe conuerſantes, donec a parentibus deputati eēnt cōiuges, ad hm̃ōi amorē non declinarent, ut patet de Iacob, & cōſobrinis eius, quas poſt habuit in vxores. Et ad idē ſpectat nimis ardor, q in quarta rōe cauendus dr̃ ex multiplicato vincu-
D lo, cū ſint uincula diuerſarū rōnum conſanguinitas, & cōiugiū. Impedimentū āt multiplicandę amicitiæ, quod in tertia rōne affert̃, manifeſte ad bonū non debitū, ſed ad bñ eſſe ſpectās reſpicit. Nō.n. tenet̃ quis niſi forte in caſu ad amicitiā cū extraneo talē. ſ. ꝑ coniugii vinculū. Sed hoc ad bñ eſſe humanæ amicitiæ confert. Poteſt quoque ꝑ conſuetudinē diſciplinæ bonę, q̄ in ciuitate ac domo eſſe dēt, primū inconueniens facile euitari. Secundū āt fortè nullū eſſet, ſi conſuetudo eſſet ut conſanguinei coniuges eſſent, in cuius ſignum conſanguinei diſpēſati ad coniugium non plus ardere videntur, q̄ alii coniuges. Poſſent nihilominus coniugia cum extraneis fieri, qm̃ ob amicitiam opus eſſet, ut tertiū inconueniens ceſſaret. Vnde licet indecētia allata ex his tribus rōibus nōnihil moralitatis afferat, non tñ talem, ut propterea perſonæ conſanguineæ reddantur inhabiles ad coniugium. Prima autem ratio de naturali reuerē-
E tia, & de honoratione diſtinguitur in litera in reſponſione ad tertiū. ꝙ. ſ. quædam eſt naturalis reuerentia cōſequēs per ſe & immediatam coniunctionem carnalem perſonarum, & hęc ē inter parentes & proles. Quędā uerò eſt quæ conſequit̃ coniunctionem carnalem non per ſe & immediatè, ſed mediante cōiunctione in parentibus, ſeu filiis: & hæc eſt inter reliquas pſonas tā conſanguinitate, q̄ affinitate coniunctas. Nam nullæ tales per ſeipſas iunctæ ſunt ſm̃ carnem, ſed mediante patre, aut matre, ſeu filio, aut filia, ut patet diſcurrendo. Inter has autem hæc differentia in litera aſſignatur, ꝙ reuerentia naturalis conſequens coniunctionem carnalem perſonarum per ſe & immediatè coniunctarum, efficit ꝙ commiſtio inter tales ſit ſecundum ſe indecens, & repugnans naturali rationi, ac per hoc nulla ratione naturali licita. Et ex hoc patet ꝙ reddit tales perſonas inhabiles ad coniugium inter ſe. Coniunctio autem reliquarum perſonarum cum annexa reuerentia naturali nō efficit, quòd commiſtio talium ſit ſecundum ſe indecens, & repugnans naturali rationi: ſed cum ipſa ſtat, quòd ſit commiſtio

A talium decens, vel indecens ſecundum conſuetudinem, uel legem diuinam, vel humanam. Et per hoc habetur quòd talis commiſtio non ex extremis, ſed ex conſuetudine, uel lege ſuperueniente redditur decens, uel indecens.

¶ Sed eſt hic dubium, quō dicta differentia perſonarum penes coniunctionem ſm̃ ſe, & nō ſm̃ ſe eſt radix inhabilitatis, & habilitatis ad coniugiū inter ſe: qm̃ aut hunc effectū parit dicta cōiunctio. quia pater & filia, mater & filius ſūt naturaliter una caro: & in coniugio oportet ex duobus fieri unā carnem & hoc non, tū quia Eua non minus fuit vna caro cum Adā, q̄ filia cum patre, iuxta illud. Hoc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea & tñ coniuncta eſt illi in vxorem, & nō inhabilis erat ad cōiugiū. Aut quia dicta coniūctio eſt propria cauſa naturalis reuerentiæ, et hoc non, quia naturalis reuerentia, uel irreuerentia, quę propria rō eſt inhabilitatis ad coniugium non habet pro ꝓprio fundamento, ſeu propria cauſa, cōiunctionem per ſe & immediatam perſonarum, ut patet ex hoc, ꝙ maior reuerentia debetur auo quam patri, & tamen cum auo non eſt coniūctio per ſe & immediata, ſed per alium. ſ. mediante patre, Non apparet ergo unde dicta coniunctio cauſet huiuſmodi inhabilitatem.

Li. 15. c. 16 circa princ. to. 5.

Conclu.

In car. ar.

¶ Soluitur autem dubium hoc dicendum, quòd dicta cōiūctio ratione primi confert propoſito: ratione vero ſecundi, directe
D & efficaciter eſt uera radix inhabilitatis. Nam ex hoc, ꝙ mater & filius ſunt una caro, non qualitercumque, ſed ſecundum naturalem coniunctionem immediatè, qm̃ filius ex matris ſubſtantia eſt, conſequens eſt ut nō ſint habiles naturaliter ad hoc, ꝙ ex eis fiat de nouo vna caro, ad quod ordinatur coniugiū. Et hoc tangitur in uerbis Adæ cum dicitur, Relinquet patrem & matrem, cum quibus eſt homo naturaliter vna caro, & duo, qui non ſunt vna caro, erunt in carne vna. Et quidem bona ratio eſt ad propoſitum principale. Nec eſt inſtantia de Eua: quoniam non naturaliter erat una caro cum Adam. In ꝑceptis.n. naturalis iuris ad naturalia oportet inſpicere, non ad miracula. Directa autem coniunctio & immediata perſonarum, inquantum propria radix naturalis reuerentię, inhabilitat perſonas tales ad coniugium.

¶ Ad cuius euidentiam ſcito, quòd coniunctio perſonarum ꝑ ſe & immediata, de qua eſt ſermo, eſt coniunctio originis natu-
E ralis. Et qm̃ naturalis productio alicuius ab aliquo, in cōmuni loquendo, poteſt eſſe per ſe, & per accidens, & rurſus mediate, uel immediate: Sol enim & homo generant hominem, ut dr̃ 2. Phyſico. ideo in litera ponuntur conditiones iſtæ, ita quòd perſonarum coniunctio naturalis ex hoc, quòd eſt ſecundum ordinem originis, radix eſt naturalis reuerentię, quoniam perſona cauſata naturaliter ſe habet ad perſonam cauſantem ipſam ut ad principium ſui eſſe, ac per hoc honorare tenetur ipſam, ut patet. Ex hoc uero quòd eſt inter extrema talis originis, ſcilicet producentem & productum, infert naturalem reuerentiam per ſe inter talia per ſe extrema originis, quæ ſunt pater ac mater, & filius filiaque, & infert naturalem reuerentiam per accidens inter extrema per accidens dictæ originis, quæ ſunt tam auus quàm auia, & tam nepos quam neptis. Secundum namque rectam philoſophiam Petrus eſt per ſe productus à patre & matre ſua, ſed per accidens ab auo & auia, quoniam accidit patri meo ut ipſe habeat, vel habuerit patrem & matrem. Nihil enim minus Abel & Cain, & Seth

nis coniungitur alicui pp pſonā cõſāguinitate coniunctā: & iõ qa unum eſt pp alterū eiuſdem rõnis, inconuenientiam facit ꝯſāguinitatis, & affinitas.

Ad III dcđm, ꝙ in cõmiſtione pſonarū coniunctarū aliqd ē, ꝙ ē ſm ſe idecēs, & repugnās naturali rõi ſicut, ꝙ cõmiſtio fiat inter parētes & filios, quorū é per ſe & imediata cognatio: nā filii naturaliter honoré dēnt parētibus. Vñ Philo. * dicit in 9. de aīalibus, ꝙ quidam equus, qa deceptus fuit vt matri cõmiſceretur, ſeipſum ꝑcipitauit quaſi præ horrore, eo ꝙ ēt aīalibus aliquibus ineſt naturalis reuerentia ad parentes. Aliæ verò perſonę q̄ nõ coniūgunt ſm ſeipſas, ſed p ordinē ad parētes, nõ hēnt ita ex ſeipſis indecentiā: ſed variat circa hoc decētia, uel idecētia ſm cõſuetudinē & legé humaná, uel diuiná: qa ut dictū *eſt, uſus ve-
G nereorū, q ordinat ad bonum cõe, ſubiacet legi. Et ideo ſicut Auguſti.† dicit 15. de ciuitate Dei, ca. 26. Commiſtio ſororū, & fratrum quantò fuit antiquior cõpellente neceſſitate, tantò poſtea facta eſt damnabilior religione prohibente.

Honeſtus brutorum lib. 9. de hiſtoria animalium c. 47. tom. 4.

fuerunt filii Adæ & Euæ, q̄ ſi habuiſſent auos & auias. Sunt ſm apud philoſo. & benè, omnes aui & auiæ cauſę p accidens ordinatæ reſpectu mei. Et qa id quod eſt per accidens excludit ab arte. & à fortiori à natura. qm̄ natura parens eſt artis: iõ ſolū modo inter parentes ꝓximos, hoc eſt, patrem & matré & filios ſeu filias, eſt naturalis reuerentia p ſe, & ꝓpterea iſtæ ſolæ pſonę inhabiles reddunt ad cõiugium ex rõne naturalis reuerentię. Et qa hæc ſola rõ, inuenitur urgens, ideo author optimè has ſolas perſonas excluſit à matrimonio ex naturali rõe: reliquas āt conſuetudine, & legibus ſuperadditis diuinis, uel humanis regulandas dixit. Vñ tã ſubtrahentes perſonas in veteri lege prohibitas, ꝙ ſubtrahentes perſonas omnes in linea recta aſcēdentium & deſcendentium humanæ diſpenſationi, ab authoris doctrina & ueritate ꝓcul ſūt. Ab authore quidem, quia expreſſe hic dr̃, ꝙ pſonæ per ſe immediatè coniunctæ, non niſi contra naturalé rõnem commiſceri poſſunt, ꝙ reliquæ decenter, uel indecenter ſm̃ conſuetudiné, uel legem diuinam, uel humanam coniunguntur. A ueritate āt, quia voluntariè, aut inſufficienter loquū tur. Voluntariè namque Scotus in 40. diſt. 4. Sententiarū gloſauit uerbum illud Adæ. Relinquet hõ patrem, ꝙ intelligit non ſolum de patre proximo, ſed de patre remoto, ita ꝙ Adam ſi viueret, non inueniret uxorem. Hoc. n. abſque vlla rõe dicit, & é contra rõem allatam. ſ. ꝙ meus auus non eſt pater meus, niſi p accidens, ea autem quæ ſunt per accidens, relinquuntur. Inſufficienter verò Petrus de Palude in 40. ſimiliter diſtinctio. 4. Sententiarum, probat primo, ꝙ linea recta in infinitum ſit prohibita, quia magis reueremur auum, q̄ patrem. Hoc enim non eſt uerum de reuerentia naturali, quia ad patres per ſe, ad auum per accidens eſt naturalis reuerentia, dato, ꝙ ſit uerū de reuerentia politica, qua unum viuentem ut primum dominū rerum, & primum in gubernando principium reueremur. Secundo, quòd omnes gradus prohibiti in lege veteri ſint indiſpenſabiles à Papa, quia ſunt de iure diuino: qm̄ ut iam clarius patet, determinatio tot perſonarum ſpectat ad iudicialia. non ad moralia ſimpliciter iuris diuini, quoniam ratio naturalis ñ inhabilitat tot pſona ad cõiugiū, quot ibi definiunt inhabiles. Ad obiectiones ergo in oppoſitum primo propoſitas dicitur, ꝙ nulla rõnum in litera allatarum infert deordinationem, ſeu deformitatem aliquam in concubitu, ſeu coniugio reliquarum perſonarum coniunctarum, inueniri per ſe, ut patet diſcurrēdo per ſingulas. Prima namque de naturali honorificentia cõiunctorum, non concludit de perſonis reliquis a patre & matre, niſi per accidens, ut patet ex dictis. Secunda de mollitie animi, & ſimiliter quarta de nimio ardore, pericula tantum boni moralis accepta, magis quàm data, & indirecte, ſeu ſecūdariò ad matrimonium ſpectantis, inferunt. Nam non inferunt ipſa mala, ſed pericula eorum adeſſe ex libero coniugio inter coniūctas perſonas. Sequerentur enim hęc mala apud inordinatos animos, & non apud ordinatos mentis homines, & propterea magis accepta q̄ data dixerim hęc pericula. Et licet finis ſecūdarius coniugii ſit repreſſio concupiſcentiæ, quia eſt non ſolū in officium ſed in remedium indirecte tamen coniugium eſt in remedium concupiſcentiæ per uiam ſatisfactionis, iuxta illud. Melius eſt nubere q̄ vri: & Vnuſquiſque ſuam vxoré habeat pp fornicationem, dum habendo coniugem abſtinet ab aliis. Tali autem modo reprimendi concupiſcentiam nõ repugnat commiſtio coniunctarum perſonarum, immò magis confert ex dictis conditionibus opportunitatis & incentiui: & ppea repreſſio concupiſcentiæ, quam auget libertas coniugii conſequenter perſonas coniunctas ex domeſtica cõuerſatione & naturali amore propinquitatis non niſi indirecte, ſeu ſecundario ſpectat ad coniugium, dum ſ. expleta concupiſcentia, nõ tam facile alii magni motus libidinis inſurgunt. Sed quòd huiuſmodi pericula non inhabilitent perſonas ad coniugiū ex eo, āt coniectura eſt, ꝙ mulieres naturaliter pulchræ ualde nõ ſūt

F inhabiles ad coniugium, quarum tamen conditio magis hēt annexum periculum horum bonorum motuum. ſ. fortitudinis animi, & moderati amoris. Tertia āt rõ de multiplicanda amicitia, patet quòd non infert impedimentum boni debiti quando ubi &c. ſed eius qđ eſt ad bene eſſe. Quia tamen dictæ rões monſtrant decens cautum, utileque eē ut non ſit liberū coniugium cū multis reliquis perſonis coniūctis. ideo oſtendunt rõnabiles eſſe conſuetudines, ac leges huiuſmodi libertatem coniugii adimentes. Ad verba āt literæ ſecundo loco obiecta, ſcilicet, Aliæ uero pſonæ non hēnt ita ex ſeipſis indecētiā, dr ꝙ per hęc uerba cum ſolam negat omnem modi & rationis indecentiæ ſignificent, non poteſt accipi ꝙ affirment aliquam indecentiam: ſed hoc tantummodo. ſ. quòd p hęc verba non excludit omnis indecentiæ modus. Et reſpondeo, ꝙ gratis conceditur, qm̄ per ſubiuncta uerba explanatur, uariatur in his decentia, uel indecentia & conſuetudine, & lege.

ar. 2. huius queſt.

lib. 15. c. 16. circa principiū tom. 5.

¶ Ad obiectionem demum tertio loco allātam ex prohibitione
H perſonarum proximarum per pręcepta diuinæ legis, iam dictū eſt, ꝙ præcepta illa quo ad tot perſonarum inhabitationem, ſunt iudicialia, non moralia ſimpliciter, ſed ſm̄ quid ſcilicet quantum ad naturalem reuerentiam per accidens, quam Moyſes tangit in reliquis perſonis non violandam ex naturali coitus turpitudine: & ideo hodie nõ ligant. niſi quatenus ab eccleſia ſunt aſſumpta. Et ppea pt Papa diſpenſare cū oībus pſonis coniunctis, niſi cum matre & patre, ut matrimoniū cõtrahāt. Et hoc author ex authoritate Auguſtini inſinuat in litera, dicēdo ꝙ cõmiſtio fratrū & ſororū ñ natura: ſed religione ꝓhibēte, facta é dānabilis. Hoc idé oés ēt q negant, fatent dicēdo, ꝙ ſoli pater & mater de iure naturæ excluduntur à matrimonio. Omnia enim præcepta moralia ſunt de iure naturæ. Hoc idem geſta Romanorum pontificum frequenter atteſtantur.

¶ In eodé articulo ac eadé reſponſione ad tertiū, dubiū occurrit. An in aliquo caſu licitus eſſe poſſit abſq; diuina diſpenſa-
I tione, cõcubitus patris cum filia, aut matris cum filio: & eſt rõ dubii, qa bonum cõe ꝑfertur ſm̄ rectā rõem bono particulari, ac p hoc in caſu quo ſolus pater cum filia, aut ſola mater cū filio reſtaret ad conſeruationé ſpéi humanæ, poſtponi deberet honor pſonalis, qui violat ex turpitudine coitus, cõi bono conſeruationis ſpéi. Prærerea, Si Adā, inquit Martinus in quæſtione de inceſtu ex Eua ſolas fœminas generaſſet, & cognouiſſet quod Eua ex ſua complexione eſſet inhabilis ad generandum maſculos, debuiſſet aſſumere in vxorem aliquam ex ſuis filiabus. ut maſculus aliquis naſceretur ad conſeruationem ſpeciei, alioquin nec Deo pręcipienti, Creſcite & multiplicamini &c. nec rationi naturali hoc indubitanter ſuadenti, ſatisfeciſſet. In oppoſitum autem eſt, quia in præceptis naturæ ſolus naturæ author diſpenſare poteſt. Talis autem commiſtio iure naturæ prohibita eſt. ergo &c.

¶ Ad hanc dubitationem dicitur, ꝙ cum non ſint faciéda mala ut veniant bona, nec deberet, nec licitè poſſet homo dicere vnum mendaciū, ut conſeruaret totū mundum cū ſuis ſpeciebus quia mendacium eſt ſm̄ ſe prauū, conſequens eſt, ut eadē rõe, quia. ſ. talis cõmiſtio eſt ſm̄ ſe praua, nullo poſſit bono fine excuſari: & propter hoc filiæ Lot non excuſantur ab inceſtu. Quod autem talis commiſtio ſit per ſe praua, patet ex hoc, ꝙ actus cadit ſuper indebita materia qm̄ perſonæ iſtæ ſunt naturaliter inhabiles ad coitum ſecundum ſeipſas, non in ordine ad prolem: quoniam inter ipſas eſt naturalis pudor, qui eſt cõtrarius directæ commiſtioni earum.

¶ Ad primá āt obiectionem in oppoſitum dr̃, ꝙ licet bonum humanæ ſpeciei ſit maius bono naturalis honoris iſtius perſonæ, hõ tñ qui non eſt dominus naturalium, non poteſt licitè priuare ſe, aut aliam perſonam bono naturalis honoris ſibi debiti ꝓ illud maius bonum; quia priuando incurreret proprium malum moris, qđ non eſt admittendum pro quocunq; cõmuni bono

ni bono ſiue naturali, ſiue morali. Sicut maius bonū eſt ſalus & A uita patriæ, q̄ unius priuati ruſtici: non poſſem tñ ego priuata authoritate, ruſtici uitam tollere, ut toti patriæ uitam darē, qa nō licet facere malum, ut eueniat bonum. Et ſi quæritur, quid facient mr & filius tantūmō relicti? Rñdetur, Recurrent deuotè ad authorem naturæ, cui incumbit cura conſeruandarū ſpecierum, quiq; ſtatuit cauſis ſecundis ſpeciē cōſeruandā non per matrē & patrē. Et procul dubio Deus, qui non deficit in neceſſariis, prouideret.

Porrec. per tot.

751 Sup. art. 1. ad 3.; Et 4. d. 41. art. 4 q. 2. ad 7.

¶ Ad ſecundā aūt obiectionē dr, q casus non eſt dimittēdus, qa claudit incompoſſibilia. ſ. q Deus præceperit, ut de facto præcepit primis parētibus, Creſcite, & replete terrā, & q Euam talis complexionis fecerit, vt eſſet inepta ad gñem maſculorum. Repugnāt n. hæc duo adinuicē, qm ex primo ſequit oppoſitum ſecundi, & ex ſecūdo oppoſitum primi. Nā ſi ipſi primi parētes præceptum acceperūt ut generarēt, ex ſeipſis repleturos terrā, oportuit Euā eſſe fœcūdā vtriuſq; ſexus, alioquin iā nō ex Adā & Eua, ſed ex una alia neceſſario requiſita repletio eſſet terræ, vt à primis parētibus, quoniam illa alia eſſet prima mater maſculorum.

q. 99.

36. q. 1. ca. Lex illa p̄teritorum

lib. 15. c. 16 parū a medio, to. 5.

Præterea, Incompoſſibile eſt primis parentibus, ut ſint imperfecta principia, imperfectione priuationis naturalis quoniam ut dicitur in ſecundo Metaphyſic. perfecta principia naturaliter ſunt ante imperfecta. Conſtat autem, q talis caſus ponit parentes primos principia imperfecta humanæ ſpeciei imperfectione naturalis priuationis, quoniam eſſent priuata naturali fœcunditate maſculorum. Falſum quoq; ex dictis eſſe patet, q ratio moralis indubitanter ſuadet, commiſtionem talem propter conſeruandam ſpeciem eſſe licitam.

ARTICVLVS X.

Vtrum ſacrilegium poſſit eſſe ſpecies luxuriæ.

AD DECIMVM ſic proceditur. Vr q ſacrilegium non poſſit eſſe ſpēs luxuriæ. Eadē.n. ſpēs nō inuenit ſub diuerſis generib.ñh ſubalternatim poſitis: B ſed ſacrilegiū eſt ſpēs irreligioſitatis, vt ſ. dcm* eſt. ergo ſacrilegiū nō pt poni ſpēs luxuriæ.

¶ 2 Præt. In Decr. 36.* q. 1. ſacrilegium non ponitur inter alia, q̄ ponuntr ſpēs luxuriæ. ergo vr q non ſit luxuriæ ſpecies.

¶ 3 Præt. Sicut per luxuriam cōtingit aliquid fieri contra aliq̄ rem ſacram, h ita ēt per alia vitiorum genera: ſed ſacrilegium C non ponitur ſpecies gulæ, aut alterius alicuius vitij. ergo etiā nō debet poni ſpecies luxuriæ.

SED CONT. eſt, q Aug. dicit 15. de* ci. Dei, q ſicut iniquū eſt auiditatem poſſidēdi trāſgredi limitē agrorū, ita ēt eſt iniquū libidine concūbēdi ſubuertere limitē morū: ſed trāſgredi limitē agrorū in reb. ſacris eſt pctm̄ ſacrilegij. ergo pari rōe ſubuertere limites morū libidine concumbendi in reb. ſacris facit ſacrilegij vitium: ſed libido concūbēdi ptinet ad luxuriā. ergo ſacrilegium eſt luxuriæ ſpecies.

RESP. dcd̄m, q ſicut ſ. dcm̄* eſt, act⁹ vnius virtutis, vel vitii ordinat⁹ ad finē alteri⁹ aſſumit ſpēm illius, ſicut furtū qd̄ pp adulteriū cōmittit, trāſit i ſpēm adulterij. Manifeſtū ē āt q obſeruatio caſtitatis ſm q ordinatur ad cultum Dei, fit actus religionis, vt patet in illis qui uouent, & ſeruant virginitatē, vt patet p Aug. in lib.* de virgin. Vñ manifeſtū eſt, q ētm luxuria ſm q violat aliquid ad diuinū cultū pertinēs, ptinet ād ſpēm ſacrilegii. Et ſm hoc ſacrilegiū poteſt poni ſpecies luxuriæ. n

AD PRIMVM ergo dcd̄m q luxuria, ſm q ordinat ad finem alterius vitij, efficit illius vitij ſpēs: & ſic aliqua luxuriæ ſpēs pt ēt eſſe ſpēs irreligioſitatis, ſi

q. 99. ar. 1. ad 2. Et 2. q. 18. a. 7.

li. 1. de vir g. c. 8. to. 6 ſ med. m

SVPER QVÆS. CLIIII. ART. X.

IN ar. 10. eiuſdem q. 154. aduerte Nouitie, q ex his quę in litera dicuntur, non accipias luxuriam ordinari ad irreligioſitatem in uiolatione monialis, ſicut caſtitas illius ordinatur: ſed ex his ſume tñ maiorem, ſeu vniuerſalem regulā, q qñ actus unius uitii ordinatur ad aliud, tranſit in ſpeciem illius, ſicut accidit ēt in virtutum actibus, & ſubſumas, Qñ per luxuriam polluitur perſona ſacra, irreligioſitas ordinatur in luxuriam: qm ex nimio appetitu luxuriæ cōiter hō acceptat violationem perſonæ ſacræ, & non econtra, & ſic ſacrilegium fit ſpecies luxuriæ, E vtpote pp luxuriam commiſſum. Sicut qñ ex vindicta percutit perſona ſacra, ſacrilegium idem fit ſpecies iræ: & hoc eſt verū ſm cōem curſum, vt dictum eſt. Pōt tn ſpecies luxuriæ ordinari in irreligioſitatem vt finem, vt ſi quis ideo polluat potius monachalem, quàm aliam, ut iniuriam diuino cultui inferat.

¶ Aduerte ſecundo, q cum in reſponſione ad primum dr, q luxuria pōt eſſe ſpecies irreligioſitatis ſicut cuiuſdam ſuperioris generis, ly ſicut, non denotat proprietatem, ſed ſimilitudinem. Luxuria.n. non eſt proprie genus medium inter irreligioſitatē, & ſpecies luxuriæ: ſed aſſimilatur generi medio pro quanto irreligioſitas tenet locum generis communioris, vtpote extenſi ad luxuriam, auaritiam, iram &c.

¶ In eodē articulo in rñone ad ſm, dubiū occurrit circa verba authoris, quonā pacto verū eſt q ibi. ſ. in Decretis, enumerant alia q ſunt ſpēs luxuriæ ſm ſeipſa, repugnat ſiquidē hoc ſupra dictis. Nā raptus & adulteriū ſm ſeipſa, nō luxuriæ, ſed iniuſtitiæ ſunt ſpēs, & ad luxuriā nō ſpectant, niſi rōe finis dum ex nimia libidine acceptat quis inferre iniuriam, aut alienū totū uiolare.

A ¶ Ad hoc dr q, inter enumeratas prius ſpecies luxuriæ. ſ. fornicationē, ſtuprū &c. & ſacrilegiū, hæc eſt differētia manifeſte, q ī ſignāto pprio cuiuſcunq; illarū, claudit venereus act⁹ explicite, ſiue ex pprietate hois ſignificātis, ut patet de ſtupro, adulterio &c. ſiue ex appatitione uſus, ut contingit in raptu. In pprio aūt ſignato ſacrilegii, nō cōtinet explicite act⁹ uenereus, immo ſacrilegiū ēt perſonale cōe eſt actibus diuerſorū gñum, vt patet. Et hic hi dicta, quæ ponitur in lra. ſ. q illa ſm ſeipſa continentur ſub luxuria, quia ſm actus explicite ſignatos, ſub luxuria ſunt: ſacrilegium vero nō ſm ſuū ſignatum, ſed ſm q ſuum ſignatum refert ad luxuriæ actū ſpēs ponitur luxuriæ.

¶ Ad obiectionem vero in oppoſitum di, q pñs ſermo non cōtrariatur ſupradict. s. Nam cum hoc ſtat, q multę illarum ſpecies ſint ſm famoſam determinationem, & lato vocabulo ſpecies luxurię, quod ſup. dcm̄ eſt. Cum hoc. n. q adulterium ſm ſuum pprium ſignatum eſt ſpecies luxuriæ, ſtat q ly ſpecies verificetur de ſpecie ſm famoſā determinationem, & extentionem vocabuli. Nec obſt. ēt q eodē modo ſe hēat luxuria in adulterio & ſacrilegio. ſ. vt finis: qm licet in ipſa perpetratione talium peccatorum carnaliū luxuria cōiter ſe habeat ut finis, & uiolatio iuſtitiæ, aut rei ſacræ ut id qd eſt ad finē, differentia tn D magna eſt in ſignificatis nominum aliarum ſpecierum: & ſacrilegii: quia nomine adulterii, ſtupri, raptus &c. explicite ſignificat ipſe finis. ſ. luxuriæ actus, & determinatio ſiue contractio eius p id quod eſt ad finē, puta, iniuria coniugis, uiolentia &c. ſacrilegii uero nomine explicatur id q, irreligioſitatis eſt tm: & iō illa ponunt & ſub iniuſtitia, & ſub luxuria rōne diuerſorū: ſimpliciter tn & abſolute ſub luxuria, quia luxuria ſe hēt ut finis. & ex fine rō actus ſumit. Sacrilegium āt ut abſolute ē ſub irreligioſitate, nihil hēt in ſuo ſignificato vñ reponatur ſub luxuria, & propterea ex ſola relatione ad finē, actū. ſ. luxuriæ nō ſignificatū, ad luxuriam ſpectat, & propterea non eſt ſpecies ſi connumerata cum aliis a Gratiano. & Magiſtro ſententiarū.

¶ In eadē rñſione ad ſm aduerte diligētiſſime differētiā uerborū, ac p hoc ſenſum in lra, dū ſacrilegiū ad inceſtū, uel adulterium, & dū ad ſtuprū uel raptū reducit. Nam in illis dr q eſt ſacrilegiū ad modū inceſtus, & per modū adulterii: in iſtis uero nō dr q eſt ad modū, uel p modum: ſed dr q eſt quoddam E ſpirituale ſtuprum, & q eſt ſpiritualis raptus. Docet ſiquidē per hanc differentiā author, q violatio ſpiritualis cognationis p venereā cōmiſtionē ſm veritatē eſt ſacrilegiū, ſed hēt modum inceſtus, qui aſſimilat violationi conſanguinitatis: & ſimiliter violatio ſponſæ Chriſti in veritate eſt ſacrilegium, ſed hēt modum adulterii, quia mulier illa aſſimilat ſponſę. Hēt eñ ſe ut ſponſ. ſicut illæ ſe hēnt ut filii, & cognati. Violatio āt venerea virginis Deo ſacratæ eſt pp non ſolum ſacrilegium rōne voti quo Deo dicata eſt, ſed ēt ſtuprum rōe ſignaculi virginalis ſub cura non carnalis, ſed ſpiritualis patris, prælati. ſ. eccleſiaſtici, qui loco carnalis patris ſuccedit, habens ſub ſpirituali cura ēt carnalem cuſtodiam virginis, ita quòd eſt uere & pprie ſtuprum, & grauius quàm ſtuprum pure carnale, quanto cuſtodia ſpiritualis cui fit iniuria, eſt maiori veneratione digna, q̄ cuſtodia pure carnalis. Et propterea dr in litera, ſtuprum ſpirituale, ita q ly ſpirituale, nō eſt conditio diminuens, ſed augēs rōem ſtupri a dignitate ſupaddita. Et ſimiliter ſi violentia inferatur eidem erit proprie raptus ſpiritualis ex hoc ipſo gra-

uior, quòd etiam ſpirituali patre rapitur, ut declaratum eſt &c.

cut cuiuſdã ſuperioris generis.

AD II dcdm, q ibi enumerantur illa quę ſunt ſpẽs luxuriæ ſm ſeipſa. Sacrilegiũ aũt eſt ſpecies luxuriæ, ſm q ordinatur ad alterius uitii finem, & põt concurrere cum diuerſis luxurię ſpeciebus. Si. n. aliquis abutatur perſona cõiuncta ſibi ſm ſpũalem cognationem, cõmittit ſacrilegiũ ad modũ inceſtus. Si aũt abutatur uirgine Deo ſacrata, inquantũ eſt ſponſa Chriſti, eſt ſacrilegiũ per modũ adulterii: inquãtũ verò eſt ſub ſpũalis patris cura conſtituta, erit quoddã ſpũale ſtuprũ. Et ſi uiolentia inferatur, erit ſpũalis raptus, q ẽt ſm leges ciuiles grauius punitur, q̃ alius raptus. Vnde Iuſtinianus Imperator* dicit. Siquis nõ dicam rapere, ſed attentare tantummodo matrimonii coniungendi cauſa ſacratiſſimas uirgines auſus fuerit, capitali pœna feriatur. (In codice lib. 9. titu. 13.)

AD III dcdm, q ſacrilegiũ cõmittitur ĩ re ſacrata. Res aũt ſacrata eſt uel pſona ſacrata, q̃ concupiſcitur ad concubitum, & ſic pertinet ad luxuriã: uel q̃ cõcupiſcitur ad poſſidendum, & ſic pertinet ad iniuſtitiã. Põt ẽt ad irã ptinere ſacrilegiũ, puta, ſi aliqs ex ira iniuriã inferat pſonæ ſacræ, uel ſi guloſè cibum ſacrũ aſſumat ſacrilegiũ cõmittit. Spãlius tñ ſacrilegiũ attribuitur luxurię, quæ opponitur caſtitati, ad cuius obſeruantiã aliquæ pſonæ ſpãliter cõſecrãtur.

ARTICVLVS XI.

Vtrum uitium contra naturam ſit ſpecies luxuriæ.

G AD VNDECIMVM ſic pcedit. Vr q uitium contra naturã non ſit ſpecies luxuriæ. Quia in* prædicta enumeratione ſpecierum luxuriæ nulla fit mentio de uitio contra naturã. ergo non eſt ſpecies luxuriæ. (Perrec. per tot.) (752) (4. di. 41. ar. 4. q. 2.) (Art. 1. huq. poſita.)

¶ 2 Pręt. Luxuria opponitur uirtuti, & ita ſub malitia cõtinetur: ſed uitium contra naturam nõ continetur ſub malitia, ſed ſub

H beſtialitate, ut patet per Phil.* in 7. Eth. ergo uitium contra naturã non eſt ſpecies luxurię. (Li. 7. c. 5. tomo. 5.)

¶ 3 Præt. Luxuria cõſiſtit circa act* ad gñationẽ humanã ordinatos, ut patet ex* ſupradictis: ſed uitiũ cõtra naturã conſiſtit circa actus, ex quibus non põt gñatio ſequi. ergo uitium cõtra naturam nõ eſt ſpecies luxurię. (q. præced. art. 2. & 5.)

SED CONTRA eſt, q 2. Cor.

I 12. cõnumeratur aliis luxuriæ ſpeciebus. ubi dr. Et non egerunt pęnitentiã ſuper immũditia, &

SVP. QVÆ. CLIIII. ARTIC. XI.

IN art. 11. eiuſdem, q. 154. nota differentiã in litera poſitam, q cum oĩa peccata luxuriæ conueniant in hoc, q actus uenerei repugnat rectę rationi, naturalia tñ peccata à peccatis contra naturam in hoc differunt, q naturalia rõnali ordini ſolum, innaturalia autem non ſolum rõnali, ſed naturali ordini actus uenerei in humana ſpecie repugnant, & propterea appellantur uitia contra naturã. Contra naturalem namq; ordinẽ naturæ eſt omnis concubitus, & ſeminatio, ui nõ põt, quantum eſt ex natura actus, ſequi gñatio hominis cum, ad conſeruationem ſpeciei humanæ ordinetur à natura uis generatiua cum ſuis membris. Et ſimiliter contra naturalem ordinem quo ad modum, eſt omnis modus alius à naturali mõ cõcumbendi, q ſpẽs humanæ idit* ẽ.

In eodem art. 11. multa occurrunt dubia, q qm de inominabili ſunt uitio, & ideò parũ diſcuſſa, diſcutiẽda cẽſui, ut ambiguitatibus excluſis omnis nominentur à confeſſoribus, & citius expediant ſe de iſtis. Eſt ergo primum dubium, An hi quatuor modi in litera poſiti, ſint diuerſæ ſpecies peccati contra naturam. Et eſt ratio dubii, qa non apparet ratio diuerſitatis ſpecificæ.

¶ Secundum dubium eſt, An peccatum mollitiei ſit plurium ſpecierũ. Et eſt rõ dubii, quia põt eſſe mollities per pollutionem multipliciter procuratã, & p nõ procuratã. Et ĩ litera nõ fit mẽtio niſi de ꝓcurata.

¶ Tertium dubium eſt, An beſtialitas ſit plurium ſpecierum. Et eſt rõ dubii, tum propter ſexus diuerſitatem: tum propter dæmonẽ incubum in forma maſculi naturaliter concumbẽtis, nũc contra naturam, nunc in eodem ſexu, nunc in formali beſtiæ, nunc in forma conſanguinei, nunc in forma alicuius ſancti cõcumbentem cum femina. Nõ. n. liquet an ſint hęc omnia unius ſpeciei: tum propter differentiam plus quàm genericam inter dæmonem, & bruta.

¶ Quartum dubium eſt, An peccatum concubitus uiri cum muliere extra uas debitum, ſit eiuſdem ſpeciei cum aliis peccatis circa modum concumbẽdi. Et eſt ratio dubii, tum quia apparet hic diuerſitas ſpecifica, quia ex primo non poteſt ſequi generatio, ex aliis ſic, & tamen in litera ſimul ponuntur ſub contrarietate ad modum concubitus: tum quia talis concubitus eiuſdem ſpeciei eſt cum peccato ſodomitico, cum maſculus in maſculũ turpitudinem operatur.

¶ Quintum dubium eſt, quia ſuperius dictum eſt, q concubitus uiri uoluntariè non ſeminantis, & mulieris ſeminantis eſt contra naturam, & tamen peccatum ſub nullo iſtorum quatuor modorum clauditur. quoniã ſeruatur debita ſpecies, debitus ſexus, debitum inſtrumentum debitus modus &c.

¶ Sextum dubium eſt, An omnia hæc peccata contra naturam ſint peccata mortalia. Et eſt ratio dubii, quia peccatũ in ſolo modo non uidetur peccatum mortale.

¶ Ad primum dubium dicendum, q cum bonum conſurgat ex

F eſt integra: malum aũt ex particularibus defectibus & ordo naturalis actus humani uenerei multa exigat, cõſequens eſt, q malum dicti ordinis conſurgat ex defectibus ſingulorum requiſitorum ad dictum ordinem, & conſequenter q ſpecies malorum oppoſitorum dicto ordini accipiantur penes diuerſarum rõum bona, ex quibus cõſurgit ordo naturalis actus humani uenerei. Conſtat aũt q naturalis ordo actus uenerei humani, cui directè contrariatur peccatũ uenereũ cõtra naturã cõſiſtit in quinq;. Primò, in concubitu, Secundo, hominum. Tertio, utriuſq; ſexus. Quarto, ſm utriuſque naturalis ad gñationẽ inſtra: Quinto, ſm debitũ modũ. Ac p hoc mollities directè tollẽs bonũ concubitus, & beſtialitas directè tollẽs bonũ ſpeciei humanæ, & ſodomia directè tollẽs bonum ſexus i ſuppoſito, & peccatũ innominatũ directè tollens bonũ naturalis inſtri, & peccatum quoque innominatum directè tollẽs bonum naturalis modi, diuerſarum rationũ uitia contra naturã conſtituere uidẽr. Nihil. n. huic diuerſitati obſtãs apparet, niſi q oĩa hæc bona pp unũ uñ reſſe. ſ. bono cõſeruandæ ſpeciei humanæ: ad hoc enim oĩa hæc à natura ordinantur ut ad finẽ. Sed hoc non obſtat, quia iſta ſic ſunt bona pp conſeruandam humanã ſpec. ẽ ut ẽt ſm ſeipſa ſint quædam bona, q per hæc peccata tolluntur. Nam concubitus ipſe, bonum importat formaliter coniũctionis inter actiuum & paſſiuum, quod conſtat ſm ſe eſſe bonũ in omni natura. Identitas ẽt ſpecifica perſonarum concubentium conſtat ẽt q ſm ſe bona eſt, utpote in omni natura animalium coeũtium à natura inſtituta. Diuerſitas quoque ſexuum ſm ſe ponit bonum proportionis naturalis inter actiuum & paſſiuum. Proprietas inſtrumentorum ſm ſe ponit ultra naturalem proportionem bonum naturalis coniunctionis proximorũ principiorũ generationis &c. Modus autem concũbendi conſtat q bonum quoddam naturale eſt ſm ſe, cum modus peculiariter bonum conſtituat. Conſiſtit. n. bonum in modo, ſpecie, & ordine. Vndè uitium uenereum contra naturam in has quinq; ſpecies diſtingui uidetur, ita tñ q ultima ſpecies ut imperfecta ſpecies

K ſub tali genere comprehendatur: qm non contra, ſed præter naturam fit, cum in ſolo modo concũbendi erratur. Sed hæc rñſio deficit in hoc, q æquiuocat de bono: qm licet hæc ſint bona ſm ſe diuerſarum rõum in eſſe naturæ, ut tñ ueniunt in uſum humanum ſunt unius bona, qm ut ſubſunt humano uſui, non ſunt bona niſi bonitate generationis humanæ, ad quam omnia ordinantur. Qđ probatur quia non ſunt ſm ſe appetibilia ab appetitu humano recto ſine ordine ad generationem humanam tñ. Nã concubitus & ſexus eiuſdem ſpeciei & inſtrumentorum naturalium coniunctio, ſecluſo ordine ad generationem humanam, bona humana non ſunt, nec recto appetitu humano appetibilia. Et ſimiliter oppoſita iſtis una & eadem, ac ſola rõe ſunt mala humana, qa. ſ. quodlibet ponit actũ uenereũ, ex quo non põt ſequi gñatio. Ideò, n. ſeminatio ſine concubitu eſt malum humanum, quia ex ea nõ põt ſequi generatio humana. Similiter abuſus ſexus, uel alterius ſpeciei, uel inſtrumẽti, uel modi, eſt

fornicatione, & impudicitia: vbi dicit* gloſ. immunditia .i. luxuria contra naturam.

Gl. interl. ibid.

Reſp. Dcd̄m, ꝙ ſicut ſ. dictū *eſt, ibi eſt determinata luxuriæ ſpecies, vbi ſpecialis rō deformitatis occurrit, quæ facit indecentē actū uenereū. Quod quidē pōt eſſe dupliciter. Vno quidē mō, quia repugnat rōni rectę, quod eſt cōe in omni uitio luxuriæ. Alio mō, quia ēt ſup hoc repugnat ipſi ordini naturali venerei actus, q conuenit humanæ ſpeciei, quod dr̄ vitium contra naturā. Qḋ quidē pōt pluribus modis contingere, Vno qdē modo, ſi abſq; oī concubitu cā delectationis uenereæ pollutio procuretur, quod pertinet ad pctm̄ immūditiæ, quā qdā mollitiē vocāt. Alio mō, ſi fiat per concubitū ad rē non eiuſdē ſpeciei, quod vocat̄ beſtialitas. Tertio, ſi fiat p cōcubitū ad nō debitū ſexū, puta, maſculi ad maſculū, uel fęminę ad fęminā, ut Apo. dicit ad Ro. 1. qḋ dr̄ Sodomiticū uitiū. Quartò, ſi nō ſeruet̄ nālis modus cōcūbendi, aut quantū ad inſtrm̄ nō debitū, aut quantum ad alios monſtruoſos, & beſtiales concumbēdi modos.

Art. 6. & 9. huius q.

Ad primum ergo dcd̄m, ꝙ ibi enumerant̄ ſpecies luxurię, quæ non repugnant humanæ naturæ: & ideo prætermittitur uitium contra naturam.

Ad II dcd̄m, ꝙ beſtialitas

---

de, eſt malum humanū, quia ex eo non pōt ſequi humana gn̄atio. Si .n. poſſet humana gn̄atio ſequi, nihil horum eſſet malū humanū, q̄uis fortè eſſent mala naturæ, qm̄ ſpecies vitiorum non diſtinguuntur penes mala naturæ ſm̄ ſe: ſed ſm̄ ꝙ ſubſunt aut contrariantur humano vſui: ideo non apparet vnde inter peccata contra naturā diuerſitas ſit ſpecifica. Et hoc innuit author, ponendo ipſam determinatā q̄ōnem luxuriæ, & nullā mentionē faciendo de diuerſitate illius ſpecifica: q̄uis hoc nō cogat, qm̄ author in 1. ar. huius q. numerando ſpecies luxuriæ, dixit in numero plurali, Vitia contra naturā: & in ar. vi. huius q. dicit ēt pluraliter, in vitiis q̄ ſunt contra naturam tranſgredit̄ &c. Pluralis ſiquidē numerus inſinuare vr̄ pluralitatem uitiorum ſpecificā: nam rōe numeralis diſtinctionis non fieret ſermo pluralis. & verè ſic eſt. Nā ſpecies moraliū uitiorū non ſp̄ ſumuntur penes bonorū priuatorū, ſed ēt penes diuerſa motiua per ſe ſufficientia ad priuationē vnius, & eiuſdē boni, ut patet in duobus extremis uitiis tēperantiæ, q̄ idē bonū tollunt, ſed diuerſimode .ſ. per exceſſum, & per defectū, Vbicunque .n. occurrunt diuerſa motiua, quorum quodlibet eſt per ſe ſufficiēs ad priuandū bonū alicuius uirtutis moralis, ibi diuerſa vitia ſm̄ ſpeciē ponenda ſunt, vt patet in exēplis datis, & in ſpeciebus gulæ: ſed diuerſa conſtat eſſe motiua in his peccatis contra naturā, ita ꝙ quodlibet motiuū eſt p ſe ſufficiens ad corruptionē naturalis ordinis actus venerei humani: igitur diuerſæ ſunt ſpecies peccati contra naturā. Minor probatur, quia mollē mouet ſola expletio voluptatis venereę. Sodomitā mouet perſona indebiti ſexus. Beſtialem mouet ſuppoſitum alienæ ſpeciei. Abutentem fœmina extra vas mouet delectatio in parte indebita. Et ultimum mouet delectatio indebiti modi. Et quodlibet horum eſt per ſe ſufficiens motiuū ad corrumpendū naturalē ordinē ſtatutū in actu venereo humano, vt patet. Rationabile eſt igitur ponere has quinque ſpecies uitii contra naturam. Cōſonatque diſtinctio iſta metaphyſicæ doctrinæ: qm̄ cū uitium contra naturā cōſtituatur impoſſibilitate gn̄ationis humanæ ex ſeminatione humana, conſequens eſt, ꝙ vbicumq; quædam gn̄ationis humanæ in ſeminatione committitur, ibi per ſe diuerſitas ſit: qm̄ ſicut fixio pedis pedalitas quædam eſt, & ideo eſt per ſe diuerſificatiua pedis, ita ſeminatio in ſexu indebito impoſſibilitas quædam eſt gn̄ationis humanæ ex ſemine, & ſic de aliis. Conſonat & hæc diuerſitas ſpecifica moralibus diſtinctiuis, quia quodlibet iſtorum motiuorum diſſonat ſm̄ ſe à ratione naturali, & eſt per ſe motiuū ex parte actus venerei, licet ex parte operantis poſſit aliud eſſe motiuum: & eſt per ſe corruptiuum boni ſpecialis uirtutis moralis, puta, caſtitatis. Conſonat demum propriis huius vitii: qm̄ vt patet in litera, uitium iſtud hoc habet proprium, ꝙ naturali ordini actus humani uenerei ſm̄ ipſum actum opponitur. Prędicta aūt motiua oia ſm̄ oppoſita ēt naturaliter dicto naturali ordini attenduntur. Nec obſtat ꝙ author non fecerit mentionem de ſpecifica diuerſitate huius uitii, qm̄ locus ab authoritate negatiuè non valet, & plurali numero illam inſinuauit. Nec eſt verum ꝙ iſta peccata vna & eadem ratione ſpecificā ſpecialiſſima ſint mala moraliter, quāuis vnum ſolum bonum morale tollant: qm̄ ſunt vnum genere penes priuationem generationis humanæ, & ſunt multa ſpecie penes diuerſa motiua per ſe ſufficientia ad priuationem generationis humanæ.

Concl. ro — *Vitium cōtra naturā multiplex*

¶ Ad ſm̄ dubium dr̄, ꝙ cum vitium mollitiei venereæ conſtituitur ex uoluntaria pollutione abſq; concubitu quocumque, nulla apparet dr̄ia formalis, quæ diſtinguat hanc ſpeciem. Siue .n. ſit procurata extrinſeco adminiculo proprio, uel alieno per quodcumq; coniunctum, uel ſeparatū inſtrm̄ dummodo abſit concubitus: ſiue ſit procurata per ſolum interiorem actum poſitiuè, uel negatiuè, nulla fit diuerſitas ſpecifica: qm̄ hæc oia materialiter, vel per accidens ſe habent ad uoluntariam ſeminationem abſq; concubitu. Grauius tn̄ peccatū cū alieno hoc adminiculo fit, ratione ſocietatis in peccato alterius. Et hæc intellige loquendo de tali ſpecie peccati ſm̄ ſe: qm̄ loquendo de eodem peccato, vt ſubordinatur moroſæ delectationi, aut deſiderio adulterii, recipit ēt adulterii deformitatem: & ut ſubordinatur moroſæ delectationi, aut deſiderio inceſtus, admittit deformitatē inceſtus & ſic de aliis.

¶ Ad tertiū dubium dr̄, ꝙ uenereæ beſtialitatis vitium ſpecies ſpecialiſſima eſt. Nā neque ſexus, aut vaſis diuerſitas in beſtia diuerſitate motiui in ordine ad rationē habet: ſed ſub eadē mouendi rōe comprehēditur, qua beſtia ipſa mouet .ſ. vt extraneū à ſpecie humana, ſicut oīs cōcubitus maſculi cū maſculo inter hoīes eiuſdē ſpeciei, quia ſub eadē ratione mouet mas, & q̄libet eius pars marē ad actū uenereū, & mulier mulierē, neque nata eſt ſequi gn̄atio humana ex cōmiſtione cū ſexu diuerſo beſtiæ, ſicut accidit in commiſtione hoīum. Et per hoc ēt dr̄, ꝙ oīs concubitus cum dæmone eſt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimæ, quia ſub vna ratione mouet vt ſuppoſitum non eiuſdem ſpeciei: & hæc intellige quantum eſt ex natura actus, hoc eſt, ipſius concubitus ſm̄ ſe cum ſuppoſito non eiuſdem ſpeciei: qm̄ ex parte affectus, utputa, ſiquis ēt beſtia affectu ſodomitico abutatur, aut cum dæmone p affectū ad delectationē ſodomiticā, uel cū cōſanguineo &c. coeat, pctm̄ ultra beſtialitatis vitiū, deformitatē ſodomiæ, vel adulterii, vel inceſtus, uel ſacrilegii &c. induit. Pōt quoq; ex parte effectus adiuncto qn̄q; patientis affectu, ſeu conſenſu, uariari beſtiale pctm̄ mulieris cū dæmonę, puta, ſi dæmon non confectū a ſeipſo ſemen, qḋ non eſt verū ſemē humanū, ſed quidā humor ſemini humano ſimilis: ſed uerū ſemē humanū acceptū ab aliquo viro, concūbendo trāſfundat. Tale .n. pctm̄ ex parte concubitus eſt beſtialitas, ex parte uerò commiſtionis ſeminū, ad ſimplicē fornicationē reductiuè ſpectat, eo ꝙ ſolā delectationē uenereā in conſumatione uagi concubitus importat. Perinde .n. eſt quo ad hoc, ac delectari in ſuſceptione uagi ſeminis humani, qḋ ad ſimplicē ſpectat fornicationē, niſi aliqua alia cōditio ſuperaddat̄. Vn̄ ex tali concubitu gn̄ari pōt hō filius illius uiri, à quo deciſum eſt ſemē. Nec obſtat ſi uir, ille ſit pater illius mulieris, ſi iſta tn̄ hoīs ſemen petierit, non patris proprii, qm̄ ex intentione & propoſito peccata diſtinguuntur. Diuerſitas aūt plus q̄ generica inter dæmonem & bruta in eſſe naturæ eſt, non in eſſe morali in ordine ad concubitū humanum: qm̄ dæmon ut extremum concubitus humani, concurrit ut ſimile aiali, quod ſm̄ naturam pōt eſſe extremum concubitus. Format .n. & mouet corpus aereum in ſimilitudinem aialis illius, puta, hoīs, aut beſtiæ, ac per hoc ſm̄ affectum trahit peccatum in ſpeciem illius concubitus, cui aſſimulatur. Quia tn̄ ſm̄ ueritatem notam talis concubitus eſt cū extremo extraneæ ſpeciei ab hoīe, & motiuum ad tale peccatum eſt delectatio uenerea in extremo alterius ſpeciei, quod motiuum cōe eſt omni uenereæ beſtialitati: ideo ex parte actus nulla apparet ſpecifica dr̄ia luxuriæ. Differt tn̄ ſpecie concubitus cum dæmone à concubitu cum beſtia ex admiſtione alterius uitii .ſ. irreligioſitatis, non ſm̄ ſpeciem ſacrilegii, ſed ſuperſtitionis illius, ad quam ſpectat ſocietas cum dæmonibus. Eſt enim in tali concubitu directè ſocietas cum dæmone.

¶ Ad quartum dubium dr̄, ꝙ peccatum hoīs cum muliere extra uas naturale, ſpecie differre vr̄ a peccato in modo concumbendi cum muliere non ꝓ obiectiones allatas, ut patebit reſpondendo ad illas, ſed propter diuerſitatem motiuorum: qm̄ ad uſum mulieris extra uas naturale mouet delectatio partis, ſeu inſtrumenti innaturalis, ad uſum uerò mulieris in uaſe naturali modo indebito mouet delectatio ipſius modi innaturalis, ut prius dictum eſt.

¶ Pro prima tñ obiectione ſciendũ eſt, q modus innaturalis cõ- tingit dupliciter. Vno mõ, ita q non põt ſequi gñatio, & tunc ſolum pctm̃ in mõ, eſt in proprie pctm̃ contra naturã. Et q hoc ſit verũ & de intentione authoris, patet ex primo huius .q. artic. vbi dicit, q impedire gñationẽ prolis conſtituit vitiũ cõtra naturã, & ex eo q aliter non eſt contra, ſed ꝑter naturã. Alio mõ, ita q põt ex eo ſequi gñatio: & talis modus non cõprehendit ſub peccato contra naturã niſi reductiuè, eo mõ quo id qđ eſt prę ter naturã reducitur ad cõtra naturam. Talis tñ modus, licet abſolute deformitatem quãdã importet, ꝑp receſſum à naturali mõ, non tñ ita habet deformitatẽ annexã quin ex eã poſſit eſſe licitus, puta, ſi diſpoſitio corporis non patiatur aliter fieri.

Porrecta ꝑ totum.

753 Inf. q. 170 art. 1. ad 2 Et 1. 2. q. 73. artic. 7. cor. Et 4. di. 41. art. 4. queſt. 3. corp. n.

¶ Pro ſecũda aũt obiectionẽ iã põt patere ex dictis, q cõmiſſio viri cũ muliere contra naturã, & cũ puero diſtinguit̃ ſpecie, quia motiua ſunt diuerſarum rationũ. ſ. delectatio in perſona ſexus quidẽ debiti, ſed ſm̃ partẽ indebitã. Alia .n. rõe repugnat rõni & naturæ, q ipſa perſona concumbens eſt contra naturã: & alia rõe q perſona ipſa concumbens non eſt contra naturã, ſed illa pars eius. Ibi .n. extrema concubitus, quæ ſunt perſonæ, repugnantiam habent: hic aũt extrema non habent repugnantiam, ſed aliunde repugnantia oritur. ſ. ex ſola inſtr̃ali parte. Vñ inter modos quatuor vitii contra naturam in litera numeratos, ſolus quarta ſpecies ſubalterna inuenitur.

¶ Ad quintũ dubium dr̃, q tale pctm̃ ſub vitio contra naturam per abuſum inſtr̃i naturalis, ſeu per omiſſionem illius, concluditur. qm̃ inſtr̃a naturalia ad gñationem humanam ſunt duplicia. ſ. ipſa membra pudenda maris & mulieris ad concubitũ ordinata, & ſemina vtriuſque. Ac per hoc ſicut vir ſeminans extrã vas naturale mulieris, peccat contra naturam, omittendo inſtr̃m naturale mulieris: ita mulier ſeminãs ſine viri ſeminatione, peccat contra naturam, omittendo uoluntariè naturale inſtr̃m uiri ad gñationẽ. Quia .n. ad gñationẽ magis concurrũt inſtr̃a fluida. ſ. ſemina, q̃ inſtr̃a ſolida. ſ. membra pudenda, vt patet manifeſtè ex parte viri, & maxima delectatio venereorũ conſiſtit in vſu inſtrorum fluidorum emittendo ea, conſequẽs eſt q pctm̃ venereum contra naturam, ad quod delectatio venerea contra naturalẽ ordinem mouet non ſolũ penes inſtr̃a ſolida, ſed penes inſtr̃a fluida conſideretur, ita ut abuſus inſtr̃i ſiue ſolidi, ſiue fluidi tollens gñationem humanam, peccatum contra naturam ſit. Et quia in tali concubitu, abuſus eſt inſtr̃i fluidi mulieris, qm̃ contra naturalẽ ordinẽ eſt, q mulier ſeminet niſi ꝑp gñationem, ut patet cum mulier peccat peccato mollitiei, conſtat aũt ex tali concubitu non poſſe ſequi gñationem: ideo talis concubitus peccatum eſt contra naturã in quarta ſpecie peccati contra naturam, in qua ſeruata ſpecie & ſexu, K concubitus ꝑp inſtr̃alem abuſum tollit generationem humanã. Et bene nota abuſum inſtr̃alem, qm̃ ſi aliunde prouenit q alter tm̃ ſeminet, cum vterque intendat, & det quantum in ſe eſt operam conſumationi naturalis concubitus, nulla interuenit moralis deordinatio. Et ſimiliter ſi aliunde prouenit, q prius ſit ſeminatio vnius q̃ alterius, continuatio concubitus ad hoc vt reliquus ſeminet non eſt contra naturam, qm̃ ad conſumationẽ concubitus naturalis ſemi completi ordinatur, & non ad hoc q ſola vna pars ſeminet, ut accidit in caſu principali. Deberet tñ dari conſilium coniugi tardiori ad ſeminandum, vt ante concubitum aliqua prouocatione ſui uteretur tali & tanta, vt diſponeret ad ſimultaneam ſeminationem. Et quoniam hoc eſt rationabile auxilium naturæ, nullum in huiuſmodi prouocatione peccatum eſt.

¶ Ad ſextum dubiũ dr̃, q oĩa peccata venerea contra naturam, ſunt peccata mortalia ex ſuo genere, quia ſic ſunt contra naturalẽ ordinẽ actus venerei humani, q tollunt illius finẽ. ſ. gña- F tionẽ humanã, quæ eſt longe maius bonum, q̃ diuitiarũ, & aliarum rerũ exteriorum bonum. Nec obſtat q non oĩs innaturalis modus eſt peccatũ mortale, qm̃ ut iam dictũ eſt, non oĩs innaturalis modus eſt contra naturam, ſed ſolus ille qui impedit gñationem. Reliqui .n. ſunt ſolum præter naturã. Similiter nõ obſtat in caſu quinto diſcuſſo, q vir non tenet̃ conſumare inchoatum actũ venereũ cum vxore, qm̃ licet ſit verum abſolutè, tenet̃ tñ ex ſuppoſitione. ſ. ſi vxor ex concubitu ducit̃ ad ſeminandũ: tunc .n. tenetur conſeminare. Alioquin concubitus tũ ſe tollit naturalem gñationẽ ꝑp abuſum inſtrumenti fluidi mulieris, & illius concubitus conſumati ex parte mulieris.

differt à malitia, q̃ humanæ virtuti opponitur ꝑ quẽdã exceſſum circa eandẽ naturam, & iõ ad idem genus reduci poteſt.

Ad III dcđm, q luxurioſus non intendit gñationẽ humanã, ſed delectationẽ venereã, q̃ põt aliquis experiri ſine actib9, G ex qbus ſequitur humana gñatio. Et hoc eſt quod quæritur in vitio contra naturam.

ARTICVLVS XII.

Vtrum vitium contra naturam ſit maximum peccatum inter ſpecies luxuriæ.

AD DVODECIMVM ſic ꝑcedit̃. Vr̃ q vitiũ cõtra naturã non ſit maximũ pctm̃ inter ſpẽs luxuriæ. Tanto .n. aliquid pctm̃ eſt grauius,[h] quantò H magis contrariatur charitati: ſed magis vident̃ contrariari charitati proximi adulterium, ſtuprũ, & raptus, quæ vergunt in iniuriã ꝓximi, q̃ peccata cõtra naturã per quę nullus alteri iniuriatur. ergo peccatum contra naturam non eſt maximum inter ſpecies luxuriæ.

¶ 2 Pręt. Illa peccata vident̃ eſſe grauiſſima, q̃[h] contra Deũ cõmittunt̃: ſed ſacrilegiũ directè cõmittit̃ cõtra Deũ, qa vergit in iniuriã diuini cultus. ergo ſacrilegium eſt grauius pctm̃ quàm uitium contra naturam.

¶ 3 Pręt. Tantò aliqđ pctm̃ vr̃ eſſe grauius, quãtò exercet̃ in perſonã, quã magis diligere debemus: ſed ſm̃ ordinẽ charitatis magis debemus diligere ꝑſonas nobis cõiũctas, quæ pol-

SVP. Q. CLIIII. ART. XII.

IN ar. 12. eiuſdem q. 154. dubia duo occurrunt. Primum eſt, An peccata contra naturã tranſeant in deformitates vitiorum naturalium, ita q vnum & idem peccatum ſit ſub vitio contra naturam & ſub vitio naturali, puta, ſub ſodomia, & inceſtu, uel adulterio, uel ſacrilegio &c. Et eſt ratio dubii, quia hinc apparet pars affirmatiua uera. Nam ſi quis concumbat cum uxore aliena contra naturam, facit iniuriam marito illius, utpote utendo ad venereum concubitum perſona quæ eſt alterius ad concubitum venereum. Nec minus ſacrilegii reus eſt abutens moniali contra naturam, quàm abutens illa naturaliter. Nec minus raptus reus eſt, qui uiolentiam infert mulieri ad concubitum contra naturam, quàm naturalem. Pars autem negatiua apparet uera, tum ex eo q impoſſibile eſt eundem concubitum eſſe contra naturam, & naturalem ſiue bonum, ſiue malum moraliter. Ac per hoc impoſſibile eſt concubitum contra naturam habere propriam differentiam conſtitutiuam concubitus naturalis in eſſe mali moralis. E Conſtat autem q inceſtus, adulterium, & ſtuprum non ſunt accidentia communia, ſed propriè differentiæ conſtitutiuæ concubitus naturalis ſub genere moralis mali. ergo non inueniuntur extra naturalem concubitum: tum ex eo q ex concubitu contra naturam non contrahitur affinitas, quam tamen contrahere oporteret, ſi inceſtus deformitatem haberet, quia ſi eſſet inceſtus concumbere contra naturam cum ſorore vxoris propriæ, ſequeretur quòd vxor propria eſſet facta illi affinis: & ſi non eſt facta ex hoc ſibi affinis. ergo ille concubitus non fuit inceſtus.

¶ Secundum dubium eſt, quia in litera in reſponſione ad vltimum dr̃ q inter peccata contra naturam infimum locum tenet mollities. Videtur enim q minus graue peccatum in modo contra naturam concumbendi cum fœmina, ſeruato vaſe naturali, quod in litera ultimo numeratur.

¶ Ad primum dubium dr̃, q in hac q̃õne eſt aliquid clarum, & aliquod obſcurum. Duo ſiquidem ſunt hic manifeſta. Alterum eſt q peccatum luxuriæ contra naturam aggrauatur per conditiones ſignificatas ſpeciebus luxuriæ naturalis. Conſtat namque grauius eſſe abuti contra naturam muliere coniugata quàm ſoluta, & matre quàm extranea, & violenter q̃ voluntariè &c. Alterum eſt, q huiuſmodi grauitas addit circunſtantiam alterius ſpeciei in quibuſdam, ut patet, ſi addatur raptus, uel ſacrilegium ad concubitum contra naturam. Obſcura autẽ ſunt ẽt duo. Primum eſt an in aliis grauitas addita variet ſpeciem. Secundum eſt, an ſi uariet ſpeciem, coincidant illæ ſpecies cum ſpeciebus naturalis luxuriæ. Oportet autem ad veritatis intellectum cõſiderare q in ſpeciebus naturalis luxurię eſt aliquid ſpectans ad ipſum genus luxuriæ, puta, concubitus &c. & aliquid ſpectans ad aliquod aliud genus, puta, iniuſtitiæ, uel irreligioſitatis &c. Et quoniam luxuria contra naturã diſtinguitur ex oppoſito contra luxuriam naturalem, nec coincidere poſſunt: ideo nulla eſt quæſtio de concurſu

vtriuſque

utriuſque luxuriæ in eodem concubitu: ſed tota quæſtio eſt de concurſu deformitatum alterius generis, quæ determinant luxuriam naturalem. Quæ quæſtio ex hoc ipſo ſoluitur, q nihil prohibet deformitates alterius generis eſſe cões luxuriæ naturali, & cõtra naturam: ita q ſicut ſacrilegium, quod importat iniuriam rei ſacrę, & in propoſito perſonæ ſacræ, transfert concubitum naturalem viri cum ſanctimoniali in ſacrilegiũ, non minus transfert concubitum contra naturam cum eadem in ſacrilegiũ, propter eandem rationem, quia utrobique agitur contra caſtitate Deo dicatam. Et ita hoc quod eſt perſonã eſſe coniugatam, non ſolum transfert concubitum alienum cũ ipſa in ſpeciem iniuriæ maritalis: ſed etiã concubitum alienum cum eadem contra naturam trãsfert in ſpeciem maritalis iniuriæ, quia utrobiq; perſona quæ eſt alterius quo ad concubitum polluitur. Et ſimile eſt de inceſtu, & ſtupro: quia utrobique fit iniuria uel naturali reuerentiæ, puta, ſi quis cognoſcat contra naturam propriam matrem, vel paternæ cuſtodiæ, cui non ſolum uirginale ſignaculum, ſed ipſum filiæ corpus commendatum naturaliter eſt, iuxta illud. Filiæ tibi ſunt, cuſtodi corpus earum. Et ſic nõ ſolum deformitates raptus, & ſacrilegii, ſed adulterii, inceſtus, ac ſtupri, poſſunt cum concubitu contra naturam concurrere. Ac per hoc huiuſmodi circunſtantiæ ſi concurrant nõ ſolum aggrauant, ſed uariant ſpeciem. quod in prima quæſtione quæſitum eſt. Et ſi pſpicaciter intuiti fuerimus, apparebit q deformitates iſtæ ſunt eiuſdem ſpeciei cum deformitatibus ſimilibus in uitiis luxuriæ naturalis. Nam ex parte ipſarum deformitatum nulla apparet formalis differentia, ſed alicubi inuenitur ſolus quidam defectus conſũmata iniuria, puta, in concubitu contra naturam cum aliena uxore, & cum filia alterius uirgine. Nam maior iniuria fit marito ſi concubitus eſt naturalis, quia tunc non ſolum perſona uxoris, quæ eſt mariti, ſed etiam uas quod eſt mariti, polluitur. Et ſimiliter paternæ cuſtodię maior iniuria fit per concubitum naturalem, quo non ſola pſona polluitur, ſed ſignaculum uirginale aufertur. quod præcipuè cuſtodiendum erat. Et ideò concludendum uidetur, q circunſtãtiæ non ſolum uariãt ſpeciem concubitus contra naturam, ſed transferunt in eaſdem ſpecies, in quas transferunt per modum differẽtię concubitus naturalis. Quocirca concubitus contra naturam cum aliena uxore, conſanguinea, & habẽte uotum caſtitatis, non eſt proprie adulterium, nec proprie inceſtus: quia oẽs ſpecies luxuriæ naturalis ſignificant deformitatem in concubitu naturali, ſicut ſimum curuitatem in naſo. Et propterea ex huiuſmodi circunſtantiis in crimine contra naturam, non contrahitur affinitas, nec incurruntur pęnæ adulterorum, inceſtuoſorum. Eſt tamen proprie ſacrilegium, quia ſacrilegium non ſignificat deformitatem in tali materia determinate. ſ. in concubitu naturali. ſed abſolute, in quacunq; materia contra rẽ Deo dicatam agatur. Et eſt reductiue ſpectãs ad ſpeciem adulterii & inceſtus pp ſimilitudinem deformitatis iniuriæ, & irreuerentiæ naturalis quarum prima ad iniuſtitiam, ſecunda ad impietatem ſecũdũ ſe ſpectat. Et ſic ſecũdæ quæſtionis ſolutio patet.

E

¶ Ad ſecundum dubium dr, q quia author ponit peccatum in modo, eſſe cõtra naturam, & grauius mollitie, & ponit in eo latitudinem, ſeu differentiã, dicendo, Magis autem ſi non ſit debitũ uas, q̃ ſi ſit inordinatio ſm̃ aliqua alia pertinentia ad modum concumbendi: ideo ex hoc ipſo oſtendit, q per peccatum in mõ, in propoſito intendit talem unde nõ poſſit generatio ſequi, ut ſi quis ita cõcũbat, vt ad os uaſis naturalis vis attingat, vt quaſi cogatur extra ſeminare ex tali mõ, q̃uis ſm̃ vas naturale concumbat. Niſi. n. ſic exponatur, non ſaluatur ly magis proprie: nec ſaluatur q quartus modus ſit ſupra mollitiem ſm̃ ſe totum, ſed ſolum ſm̃ ſui ſupremũ, qđ tñ author ex propoſito intendit, ponens ſupra mollitiem totum, magis tñ ſm̃ ſui ſupre-

Refert 32. q. 7. c. Quęadmodũ. in fine: & ca. Adulterii.

luuntur per inceſtum, q̃ perſonas extraneas quę polluũtur p uitium contra naturam. ergo inceſtus eſt grauius peccatum quàm uitium contra naturam.

¶ 4 Præt. Si uitium contra naturam eſt grauiſſimum, vr̃ q tãto ſit grauius, quanto [b] eſt magis cõtra naturam: ſed maxime vr̃ eſſe contra naturam peccatum immunditię, ſeu mollitiei, quia hoc ur̃ eſſe maximè ſm̃ naturã ut alterum ſit agens, & alterũ ſit patiens. ergo ſm̃ hoc immũditia eſſet grauiſſimum inter uitia cõtra naturã: hoc ãt ẽ falſũ. ergo uitia cõtra naturã nõ ſunt grauiſſima inter pctã luxurię.

B

SED CONTRA eſt, qđ Aug. * dicit in lib. de adul. cõiungiis, q oium horum uitiorum. ſ. quę ad luxuriam pertinẽt, peſſimũ eſt quod contra naturam fit.

C

RESPON. Dcđm, q in quolibet gñe peſſima eſt pricipii corruptio, ex quo alia dependent. Principia aũt rõis ſunt ea quæ ſunt ſm̃ naturam. Nã rõ pręſuppoſitis his, quæ ſũt a natura determinata, diſponit alia ſm̃ q conuenit: & hoc apparet tã in ſpeculatiuis q̃ in practicis. Et ideo ſicut in ſpeculatiuis error circa ea, quorũ cognitio eſt homini naturaliter indita eſt grauiſſim9, & turpiſſim9: ita i agẽdis agere cõtra ea quæ ſunt ſm̃ naturã determinata, eſt grauiſſimũ & turpiſſimũ. [m] Quia ergo in uitiis, quę ſunt cõtra naturã

A

mum, quàm infimum. Obiectio autem procedit de modo præter naturam, qui non impedit generationem, quod diſtat à mollitie ſicut ueniale à mortali.

¶ In eodem 12. art. dubium occurrit arduum circa rõem mollitiei, & ſodomitici uitii in mulieribus, qua. ſ. rõne conſtat tales actus mulierum eſſe peccata mortalia. Et ẽ rõ dubii, quia peccatum mortale oportet q ſit cõtra bonũ diuinum, aut humanum, ſeu creaturæ intellectualis alioquin nõ eſſet cõtra charitatem. In huiuſmodi autem actibus mulierũ non agitur contra bonum diuinũ, ut patet, nec contra bonum angelicum, ut patet, nec contra bonum humanum. Probatur, quia ſi hoc eſſet, ideo eſſet, quia eſſet contra bonum generationis humanæ, ut in mollitie uiri, & ſodomia maſculorũ patet ſed hoc non eſt, quia ſeminatio mulieris non concurrit ad generationem niſi per accidẽs. Ea aũt quæ ſunt per accidens ommittunt ab arte. Et propterea hi actus mulierum non exeunt limites peccatorum, quæ ſunt circa tactus & amplexus, in quibus ſm̃ ſe cõſtat non conſiſtere peccatum aliquod contra naturam, qđ cõſtituitur ex hoc, q tollit finem ſeminationis humanæ. ſ. gñationẽ hominis. Qđ aũt fœminę ſemen non requiratur per ſe ad generationẽ, teſtatur Ariſt. in 1. de generatione animalium circa finem, quẽ ſequitur author in 3. parte q. 31. art. 5. ad 3. Et qa Galenus & Auicen. in 9. & Albertus in 15. de Aĩalib. tenent oppoſitum, reſtat vt dubium ſaltem ſit, an hi actus mulierum ſint peccata mortalia, ſicut dubium reſtat pp varietatem opinionũ, an ſemen mulieris per ſe requiratur ad generationem.

Conclu.

¶ Ad euidentiam q. huius ſciendum eſt, q licet non ſit hic qõ, an hi actus mulierum ſint peccata mortalia, qm̃ hoc p conſtãti ſupponitur, vtpote ab uniuerſa Eccleſia acceptatũ, Nullus. n. apparet catholicus contradicens: nec ſit qõ, an ſemen mulieris p ſe concurrat ad gñationẽ, quia qõ hæc ad naturalẽ ſpectat philoſophiam, ſed ſit qõ de certitudine, ſeu euidentia rõis nãlis, quare huiuſmodi actus ſunt peccata mortalia: quia tñ qõ hæc pendet ex notitia hmõi actuum in gñe naturæ, qm̃ pctm̃ cõtra naturam fundatur ſuper hoc, q actus eſt contra naturę ordinẽ, & peccatum mortale in genere eorum quæ contra natura ſunt, fundatur ſuper malo humano in his, alioquin non eſſet cõtra charitatem: ideo duo facienda ſunt. Primo, tractabitur ipſa naturalis quæſtio. Secũdo: directe quæſito reſpondebitur. Quo ad primum Ariſt. ſententia eſt, q ſemen fœminæ non eſt humor ſeminalis, ſed eſt ſuperfluitas propria uteri. Nec cõcurrit ad generationem quouis modo, quia nec ut agẽs nec ut materia. Probat autem quod dicit, rõne, & quibuſdam ſignis. Ratio eſt quia mẽſtruum eſt quod in fęmina proportionaliter reſpondet ſemini in uiro. ergo ille alius humor quod ſemen in muliere dicimus, non eſt illud quod correſpondet in fœmina proportionaliter ſemini uiri. Aſſumptum probatur ex ſenſibilibus. quia. ſ. proportionaliter incipiunt, & deſinũt ſemen uiri & menſtruũ mulieris. ſ. in pubertate & ſenectute. Vox in utroque proportionaliter tunc mutatur in utroque pili generantur tunc, & mẽbra receptiua utriuſque humoris diſtenduntur. Conſequentia probatur, quia ſi menſtruum eſt illud proportionale, ergo non ſemen. & ſi ſemen, ergo non menſtruum. Impoſſibile ſiquidẽ eſt dari ſemini uirili duo pportionalia naturalia in eodẽ. Qđ poſſet probari tum ex parte naturę, quia ſicut non deficit in neceſſariis, ita non abundat in ſuperfluis: tum ex rõne propriæ cãæ, quia ſi utrunq; eſt illud proportionale, neutrum eſt illud. Indicia autem ſunt multa. Primum eſt, q mulieres ſępe concipiũt ſine illa delectatione quæ in ſeminis emiſſione ſentitur. Secũdum eſt, q concurrente utroque ſemine ſine menſtruo non cõcipiunt mulieres. Tertium eſt, q huiuſmodi ſemen non conuenit omnibus mulieribus, ſed nitidis, & ſeminatibus ut plurimum, nõ autem fuſcis, & quæ ſunt uiragines. Quartum eſt, ex quantitate

tráſgredit̃ hō id qđ eſt ẽm naturā determinatū circa vſū venereū, inde eſt ꝙ in tali materia hoc pctm̃ eſt grauiſſimū. Poſt qđ eſt inceſtus ° q ſicut dictū ° eſt, eſt cōtra naturalē reuerētiā quam perſonis coniunctis debemus. Per alias autē luxuriæ ſpēs pterit̃ ſolum id qđ eſt ẽm rōem rectam determinatum, ex preſuppoſitione tñ naturalium principiorum. Magis aūt repugnat rōi, ꝙ aliquis venereis utatur nō ſolum contra id qđ cōuenit proli gñandę, ſed ēt cū iniuria alteri⁹: & ideò ʳ fornicatio ſimplex, q̄ cōmittitur ſine iniuria alteri⁹ pſonę, eſt minima inter ſpēs luxuriæ. ⁹ Maior āt iniuria eſt, ſi quis abutat̃ muliere alteri⁹ ptāti ſubiecta ad uſum gñationis, q̄ ad ſolā cuſtodiā. & iō ˢ adulteriū eſt grauius q̄ ſtuprum ᵗ, & utrūq; aggrauat̃ per uiolentiam: I p qđ ᵘ raptus virginis eſt graui⁹ q̄ ſtuprū, & raptus uxoris q̄ adulteriū. ˣ Et ʸ hæc oia ēt aggrauant̃ ẽm rō-

quãtitate, quia. ſ. multum excedit interdum quãtitate ſeminis & uariat̃ in plus & minus ſm̃ cibi rationem, nam quidam cibi acres ſaporis augent ipſum. Quintum eſt ex genere ſęminarū, quia. ſ. talis humor non conuenit omnibus ſęminis. Sextū eſt, quia ex contactu non emittunt ſęminæ ſemen per illas partes. Diui āt Thomę ſententia conſentit Ari. in hoc, ꝙ ſemen mulieris nō eſt neceſſarium ad gñationem. An āt ſit utile ad generationē, aut omnino extraneū, vt Ari. ſenſit, non dicit: ſed cū Ari. dixit ſemen mulieris non eſſe humorē ſeminalē, ſed eſſe ſuperfluitatē uteri, ſeu matricis: diu⁹ Tho. dicit ipſū eē imperfectū quid in genere ſeminis. Et ex hoc intulit, ꝙ nō eſt materia neceſſaria in generatione. Quia eñ ſemē ſm̃ generis ſui rōem eſt in gñe cauſæ effectiuæ, ut patet in ſeminibus vegetabiliū, & expreſſa ſcriptū eſt in 5. Metaph. & 2. Phy. c. de cauſis, conſequens eſt ut ſi ſemen mulieris ſit in gñe ſeminis, ſit quid imperfectū, ꝙ non ſit p ſe ordinatū a natura ut ſit materia gñationis. Quod. n. eſt ordinatū per ſe ut ſit ſemen, non eſt per ſe ordinatū ut ſit materia ſeminis, ac p hoc nō eſt materia neceſſaria ad gñationē: qm̃ talis eſt propria materia ſeminis. H Aui. vero in c. 3 noni de animalibus, & Alber. in fine 15. de animalibus, putãt, ſemen mulieris p ſe concurrere ad gñationem non ut ſemen niſi æquiuocè ſeminis nomine vtendo, ſed concurrere ut pximā materiā gñationis, ita, ꝙ ſanguis mẽſtruus eſt materia pura egens adhuc decoctione ad hoc, ꝙ ſit pxima materia gñationis. & ppea eſt uelut cibus illius ſeminis, ſeu ſãguinis albi, quod eſt pxima materia. Gal. āt, quē ſequit̃ Scotus in 4. diſt. 3. ſenten. opinari vr̃, ꝙ ſemen mulieris concurrat ut ſemen, ſtãs minus principale & dependēs in ſua cauſalitate a ſemine uiri. Et rō Gal. eſt quia ex quo pleſ q̃nque aſſimilatur patri, & q̃nque matri, dēt eſſe una communis rō ſimilis aſſimilationis: ſed rō aſſimilationis ad patrem eſt ſemen, igit̃ rō aſſimilationis ad matrem eſt ſemen. & confirmatur a Scoto, qa proprium agentis eſt aſſimilare ſibi effectū non materiæ. Inter has āt opiniones q̄ ſit uera, non facile apparet. Nā rō Ari. plurimū authoritatis ex ſenſibilibus hēt, & non niſi vnū ſibi obſtare video. ſ. ꝙ natura poſuit talem ſcilicet veneream & tantā delectationem in reſolutione, ſeu emiſſione ſeminis in muliere. Cum enim natura agat propter finem, ita quòd ex cauſa finali optima ſumitur ratio in naturalibus, conſequens eſt ut natura appoſuerit delectationem in tali ſeminatione propter bonum ſpeciei conſeruandæ, ſicut in ſeminatione uiri. Et quoniam manifeſte apparet, quòd eſt delectatio non ſicut in confricationibus, aut alleuiationibus naturæ, ſed uenerea, adeo ut ſenſibiliter quietet concupiſcentiam veneream in mulieribus, non eſt conſentaneum rationi, quòd huiuſmodi ſeminatio ſit excrementum vteri, ſed quòd ſit a natura ordinata ad conſeruationem ſpeciei. Delectatio enim venerea ex ppria rōne ad actus generationi deſeruientes ſpectat, & illos ſolos conſeqtur. Et hęc ratio conuincit intellectum meum. non ad dicendum quòd ſemen mulieris ſit uere ſemen: quoniam non Ariſt. confutaſſe hoc. ſ. ꝙ delectatio iſta nō eſt ſufficiens ſignum. K quòd illa emiſſio ſit ſeminatio, quia delectatio etiam conſequitur ad emiſſionem ſpiritus, ut confricatio apud impotentes adhuc ſeminare pueros manifeſtat: ſed ad dicendum quòd ſeminatio illa eſt actus naturæ ordinatus ad generationem ſiue ſit emiſſio ſeminis, ſiue alterius humoris, qui quandoque ut pluries appellatur ſemen: quoniam delectatio venerea tam vehemens, non fruſtra eſt a natura. Et licet abſq; ſeminatione accidat delectatio in pueris &c. non tamen accidit huiuſmodi delectatio niſi in actibus ordinatis ad ſeminationem, licet tunc ſequi nō poſſit. Et illa delectatio eſt & in quãtitate, & qualitate diſſimilis iſti, qm̃ delectatio illa puerorum eſt parua, & non eſt quietatiua: mulierem autem delectatio in ſeminatione & eſt magna, & eſt quietatiua concupiſcentiæ venereæ. & ſi bene aduerteris, inuenies quod delectatio confricationis in pueris atteſtatur nobis, quia appoſita eſt a natura actui, qui eſt ut uia ad ſeminationē, quæ eſt generationis principium. Niſi enim hoc obſtaret, ſententia Ariſtot. ex ſen-

P ſibilibus efficax oſtenderetur: quoniam non ſolum eſt uera illa affirmatiua. ſ. ꝙ concomitantia ſemen in maſculo ſunt illa q concomitãtur menſtrua in muliere: ſed eſt uera negatiua. ſ. ꝙ concomitantia ſemen in maſculo non concomitantur ſeminationem in muliere, quoniam mulieres longe ante pubertatem ſeminant, & longè poſt fœcunditatem, ſ. ętatem menſtruorum, ſeminant, ꝙ non eſſet ſi ſeminatio mulierū ad generationem ordinaretur. Verum qa, ut poſt apparebit, hęc non conuincunt ratio autem ex fine ſumpta multum cogens uidetur: idcirco ex hoc ſuppoſito principio ſ. quòd ſeminatio mulierum ad generationem ſecundum ſe ordinatur procedendo, apparet quòd oportet alterum duorum dicere, aut quòd ordinat̃ ad generationem ſecūdum ſe, & ut in talibus indiuiduis, ſ. mulieribus, & tunc occurrit aut Galeni, aut Auicennæ uia. Aut quòd ordinatur ad generationem ſecundum ſe tm̃, & tunc occurrit uia diui Thomæ. Diſcernendo ſiquidem, & examinando ſingulas opiniones, manifeſte apparet quòd ratio Ariſt. ſufficienter excludit illam opinionē, quam ſecutus eſt Gal. & propoſito Ariſ. impugnauit. Nā natura ſeminis, & natura ſanguinis menſtrui diuerſarum ſunt rationum. Et propterea urget ratio Ariſt. quod ſi ſemen in muliere eſt proportionale ſemini in uiro, quòd menſtruum nō eſt illud proportionale & ſi menſtruum eſt proportionale, non eſt ſemen illud proportionale. Et cum ex ſenſibilibus ſufficienter habeatur, quod menſtruum eſt illud proportionale, ſequitur ꝙ ſemen non eſt illud proportionale in muliere. & vere opinio iſta nullum habet fundamentum ſolidum, in ratione, aut in ſenſibilibus. Vnde Gal. grauiter ab Aui. reprehenditur hoc in loco. Ratio aūt Galeni facillimè ſoluitur dicendo, ꝙ rō aſſimilationis filii ad matrem, eſt quia mater effectiue facit materiam prolis non quia materia ipſa quæ a matre ſit, coefficiat ſemini uiri ut ſemen coefficeret. Ex hoc enim quòd mater efficit materiam ſequit̃ ꝙ filius: niſi materia à ſemine uiri, uel aliunde declinet a conditionibus, quas ſortitur à ſua factrice, aſſimiletur matri. & hoc intendunt phil. dicentes ꝙ ſi ſemen uiri dominatur ſuper materia filius aſſimilatur patri. & ſi non, filius aſſimilatur matri, non ꝙ negatio dominii ſeminis uirilis ſit cā affirmationis aſſimilationis ad matrem, ſed quia non dominando relinquit materiā cū diſpoſitionibus, quas à matre habet effective. & propterea patet ꝙ cōfirmatio Scoti non concludit, ꝙ materia materna coefficiat, ſed ſat eſt ꝙ effectiue ſit à matre. ut ſic omnis aſſimilatio ad cauſam ſequatur actionem illius cauſæ. & iam hoc expreſſe habes ab authore, qui ſequitur, Ariſt. in hoc, ꝙ mater ſolum miniſtrat materiam. Conferendo autem rōēm Ari. poſitioni Auic. & Alb. non apparet Ariſt. ratio efficax cōtra illam: quoniam apud iſtos humor ille qui uocatur ſemen muliebre & puritas menſtrui ſanguinis ſunt unius rationis, & pro uno computantur differentes tantum ſecundum magis & minus concoctum. & ideo ſecundum illam uiam dicendo, ꝙ mẽſtruum eſt proportionale, non excluditur, ſed includitur ille humor, qui dicitur ſemen: & econtra, dicendo ꝙ ille humor eſt proportionale in muliere, includitur ꝙ menſtruum eſt illud proportionale. Et ſecundum hāc uiam dicendum eſſet, ꝙ ſemē ſecūdum illam perfectionem, qua eſt perfecte decoctus ſanguis ſimul incipit & deſinit cum reliquo ſanguine puro, qui eſt ſuperfluum alimenti: qui ſanguis purus purgatur per menſtrua, licet imperfecte inchoet ante pubertatem, & duret poſt fœcunditatem. Ita ꝙ cum incipiunt menſtrua, incipit mulieribus ſanguis tam rubeus, qui uocatur ſanguis menſtrui, quàm albus qui uocatur ſemen: licet hic incipiat non ſimpliciter, ſed ſecundū ſuam perfectionem tunc. Signum huius eſt, ꝙ ſanguis rubeus non tranſit in proximam materiam fœtus, niſi dealbetur maiori decoctione, ut aūt qui digeſtiones huiuſmodi conſiderāt. & ſic inter iſtos & Ariſtotelem hęc eſt diſſenſio, ꝙ Ariſtoteles ſemen mulieris ex neceſſitate materiæ prouenire dixit, de genere ſuperfluitatū exiſtens: iſti uero poſuerūt ipſum eſſe de genere ſanguinis menſtrui, & eſſe non ſuperfluitatem abſolute, ſed ſuperfluitatē qua indiget natura. ſ. ſuperfluitatem alimẽti membrorū quarta digeſtione decocti. ſ. ſanguinis optimi, ſicut etiā ſemen

Marginalia: q. huius qſt. — Concl. p — Minima ſpecies: ſed non minimū peccatorū ar. 2. 6m. — Concl. ſ — Concl. u — Concl. y

nem ſacrilegij, vt ſ. dictum eſt.

Ad primum ergo dicendum, quod ſicut ordo rationis rectæ ab homine, ita ordo naturæ eſt ab ipſo Deo: & ideo in peccatis contra naturam, in quibus ipſe ordo naturæ violatur, fit iniuria ipſi Deo ordinatori naturæ. Vnde Aug.* dicit in 3. confeſſio. c.8. Flagitia quæ ſunt contra naturam, vbique ac ſemper deteſtanda, atque punienda ſunt, qualia Sodomitarum fuerunt, quæ ſi omnes gentes facerent, omnes eodem criminis reatu diuina lege tenerent, qua non ſic fecit homines, vt ſe illo vterent modo. Violatur quippe ipſa ſocietas, quæ cum Deo nobis eſſe debet, cum eadem natura, cuius ille author eſt, libidinis peruerſitate polluitur.

Lib. 3.c.8. circa prin. tom. 1.

B

Ad II dicendum, quod etiam vitia contra naturam ſunt contra Deum, vt dictum* eſt. & tanto ſunt grauiora quam ſacrilegii corruptela, quanto ordo naturæ humanæ inditus eſt prior & ſtabilior, quam quilibet alius ordo ſuperadditus.

Ad III dicendum, quod vnicuique

A ſemen eſt hoc modo ſuperfluum. Signum autem quod ſemen muliebre ſit ſuperfluitas ſanguinis, eſt illud idem per quod Ariſtoteles indicat ſemen viri eſſe ſuperfluum ſanguinis. ſ. quod nimis prouocando ſeminationem exit ſanguis, ſeu ſanguinolentus humor: hoc enim idem in muliere contingere expertum eſt. Et quia via hæc ſatis probabilis vi & ſecundum rationem, & ſecundum apparentiam ad ſenſum ideo ad indicia Ariſtotelis ſecundum eum dicendum eſt, quod mulieres quandoque concipere ſine illa delectatione non eſt ſignum ſufficiens, quod tunc ſemen muliebre non concurrat: ſed vt Alber. dicit quod prius ille ſanguis albus peruenit ad matricem. Puto ego quod quia hoc eſt vt in paucioribus, quod hoc eſt ſignum indiſpoſitionis naturæ, quæ non delectatur in illa emiſſione, ſicut propter varietatem diſpoſitionum aliquæ parum delectantur, aliquæ conuenienter, aliquæ valde, aliquæ intantum quod extra ſe quodammodo fiunt in huiuſmodi emiſſione. Secundum autem. ſ. quod concurrente vtroque ſemine non ſequitur generatio, indicium eſt, non quod ſemen non concurrat ad generationem, ſed quia non eſt ſufficiens paſſiuum ſine ſanguine rubeo, aut quia in ſe eſt imperfectum,

C vt ante pubertatem, & poſt fœcunditatem, aut quia & ſimilis poteſt tempore fœcunditatis accidere diſpoſitio in illo albo ſanguine, vt. ſ. ſit ita imperfectum ſicut eſt ante & poſt fœcunditatis ætatem, aut quia ſicut homo ſine ſanguinis pabulo non viuit, ita ſanguis ille albus ſine ſanguinis rubei pabulo ſiue fulcimento, non eſt pro conceptione ſufficiens.

¶Ad tertium verò indicium dicitur, quod quibuſcumque mulieribus conuenit menſtruum, eiſdem credimus conuenire ſemen, niſi forte per accidens, ſicut contingit mulierem etiam menſtruoſam menſtruo priuari: ſed quibuſdam mulieribus conuenit ſeminare ſenſibiliter ab extra, & quibuſdam ſolum ad intra, ita vt non cognoſcant mulieres ſe ſeminare: ſed ſolum delectabiliter commoueri cum ſatietate, ſeu quiete carnis, completa commotione quam ſentiunt intus. Et forte neſcire hunc duplicem modum ſeminationis, cauſa eſt putandi quod non omnes ſeminant. Signum enim delectationis ſeminariæ eſt quies concupiſcentiæ carnalis, ſeu ſatie-

D tas terminans delectabilem commotionem.

¶Ad quartum indicium de quantitate dicitur, quod ſicut ſanguini rubeo, qui generationi ſeruit, tantam menſtrui ſuperfluitatem annexam videmus, ita non eſt remotum, vt ſanguini albo eidem generationi ſeruienti nonnulla iungatur humiditas impura, quæ quantitatem ſeminis metiatur maiorem quam eſſe debeat, in fœmina præſertim, quia abundat humido, crudo præſertim, & ad huiuſmodi crudi humoris multiplicationem ſpectare videtur copia ſeminis fœminei ex cibis actu ſapotis.

¶Ad quintum dicit Albertus, quod non eſt remotum quin etiam fœminis aliorum animalium conueniat huiuſmodi ſeminatio ad intra.

¶Ad ſextum autem indicium dicitur, quod falſum experientia teſte, aſſumit in mulieribus: quia ſolo contactu ſine coitu ſeminant, & etiam ſine contactu in ſomno & in vigilia imaginatione &c. In fœminis autem aliorum animalium, ſi verum aſſumitur, dicitur quod ratio varietatis in promptu eſt, quia fœminæ aliæ ſeminant ſolum in-

E tus, & propterea ex contactu non emittunt extra. Mulier autem, quia ſeminat vſque ad redundantiam ad extra, ita ex contactu emittit etiam ſicut extra. Diui autem Thomæ poſitio a Galeno, Aui. & Alb. diſſentit in hoc, quod apud ipſum, ſemen fœminæ non eſt aliquid requiſitum in fœmina ad generationem humanam: & in hoc conuenit cum Ariſt. & propterea ratio Ariſt. & illius indicia, non ſunt contra diuum Tho. ſed pro ipſo. Vnum tamen ſingulare dicit Diuus Tho. ſ. quod ſemen mulieris eſt in genere ſeminis, vt imperfectum tamen, ita quod ſecundum hanc viam ſemen mulieris eſt ſicut ſemen viri impotentis generare ex defectu naturæ non ſufficientis perfecte decoquere ſanguinem, ita vt perducat ipſum ad perfectionem ſeminis. Ac per hoc ſicut ſemen viri ſic imperfecti poteſt dupliciter conſiderari. ſ. quantum eſt ex natura ſui generis & ſpeciei, & ſic per ſe ordinatur ad generationem humanam, vt ſemen humanum: alio modo, vt eſt iſtius ſic imperfecti: & ſic per accidens non ordinatur ad generationem humanam, quia non eſt aptum generationi humanæ: ita ſemen fœminæ poteſt dupliciter conſiderari ſ. quantum eſt ex natura ſui generis, & ſuæ ſpeciei humanæ: & ſic per ſe ordinatur ad generationem humanam, vt ſemen. & ideo natura appoſuit in illius emiſſione talem ac tantam delectationem. Alio modo inquantum eſt in talibus indiuiduis. ſ. in mulieribus inutilis impotentis decoquere, & ad perfectionem ſeminis illud deducere: & ſic per accidens, ratione. ſ. talium indiuiduorum, non ordinatur ad generationem humanam nec vt ſemen nec vt materia. Non vt ſemen, quia deficit à perfectione ſeminis. Non vt materia, quia totum genus agentis ineptum eſt, vt ſit materia ex qua & hæc poſitio forte coincidit cum poſitione Ariſtotelis, ſi intelligamus Ariſtotelem, excluſiſſe ſemen mulieris a ſemine ſecundum perfectionem ſui generis, & dixiſſe illud eſſe excrementum vteri, quia conuenit mulieribus non propter generationem, ſed neceſſitate materiæ ſcilicet non propter finem per mulierem per tale ſemen aſſequendum, ſed quia eſt pars ſpeciei. Non enim tacuit ibidem Ariſtoteles huiuſmodi impotentiam mulieris ad decoctionem. Hæc de primo.

In ſolu. præced.

C ¶Quo ad ſecundum, multi occurrunt modi dicendi, quare in mulieribus ſeminatio voluntaria extra concubitum naturalem eſt peccatum mortale, ſiue ſit mollitiei, ſiue ſodomiæ vitium. Primus eſt, ratione delectationis venereæ: quia ſecundum rationem rectam non debet extra concubitum naturalem procurari. Sed huic rationi obſtat, quod delectatio in bonitate & malitia morali ſequitur operationem: & ideo oportet ſi delectatio ſit mala moraliter, quod ſeminatio illa ſit mala. Ridiculum eſt enim dicere quod delectatio ſecundum ſe eſt mala: & propterea oportet ad bonitatem, vel malitiam ſeminationis deuenire. Quare ſi ſeminatio muliebris non eſt niſi ſuperfluitatis emiſſio, non eſt magis ratio peccati procuratione huius ſeminationis, & delectatione eiuſdem, quàm ſi quis procuret egerere, aut ſudare, & delectetur in huiuſmodi. Secundus dicendi modus eſt, quod licet mulieribus ſeminatio ſecundum ſe non ſit niſi ſuperfluitatis emiſſio, quia tamen connexus eſt ſibi concurſus humoris, qui per menſtruum purgatur ad matricem, qui hu-

D mor eſt principium materiale generationis: ideo habet rationem peccati mortalis propter abuſum ſ. principii generationis concomitantem. Sed huic rationi obſtat, quia ſecundum hanc rationem ſeminatio ipſa non eſt niſi per accidens, hoc eſt, propter aliud adiunctum malum moraliter. Ac per hoc cum ante, & poſt ætatem fœcunditatis ſeminatio mulieris ſit naturaliter ſeparata, & non connexa concurſui humoris qui eſt principium generationis, ſequeretur quod talis ſeminatio procurata extra ætatem fœcunditatis, non eſſet peccatum mortale. Tertius dicendi modus eſt, quod licet ſeminatio muliebris non ſit ſecundum ſe niſi ſuperfluitatis emiſſio, quia tamen naturali ordine per ſe ad principium generationis ordinatur ſcilicet ad concubitum naturalem: ideo peccatum mortale eſt abuti ipſa ſeminatione, ſicut peccatum mortale eſt abuti concubitu, puta, coeundo cum ſtatua. Eſt enim concubitus naturalis, generationis principium, ſicut debita coniunctio actiui & paſſiui eſt inter principia ope-

E rationis, quæ ab illis exigit principiis. Et quod talis ſeminatio ordinetur ad concubitum naturalem, patet ex eo quod aliter natura non appoſuiſſet proportionaliter delectationem in muliere ſicut in viro. Sed hæc ratio manifeſte deficit, quia ad delectationem confugit, & operationem omittit. Oportet enim probare, quod ſeminatio, quæ eſt operatio illa quam ſequitur huiuſmodi delectatio, per ſe ordinetur ad concubitum: quod non probatur nec ſignificatur ex hac negatiua, quia. ſ. natura non prouidiſſet aliter de delectatione proportionali in muliere ſicut in viro: quia delectatio proportionalis in muliere debet eſſe naturaliter vt in principio generationis, quod eſt mulier, quod non dicit ſecundum hanc viam niſi miniſtrationem menſtrui, & receptionem ſeminis virilis per coitum. In omnibus autem his tribus appoſita eſt delectatio: & in concubitu & in receptione ſeminis manifeſte patet. In concurſu autem ſanguinis ad matricem dicunt delectationem quoque eſſe, minus tamen, vt apparet, perceptibilem diſcrete ab aliis delectationibus. Et ſic dicentes ſeminationem mulieris eſſe ſecundum ſe emiſſionem ſuperfluitatis ineptæ ad generationem, non videntur poſſe reddere rationem. quare talis

ſeminatio

indiuiduo magis coniuncta natura ſpeciei, q̄ quodcūq; aliud indiuiduum. & ideo peccata quæ ſunt contra naturam ſpeciei ſunt grauiora.

AD IIII dcēdm, ꝙ grauitas in peccato magis attendit̄ ex abuſu alicuius rei, q̄ ex omiſſione G debiti vſus: & iō inter vitia q̄ ſunt cōtra naturā, infimū locū tenet pc̄tm̄ immunditiæ, quod conſiſtit in ſola omiſſione concubitus ad alterū. Grauiſſimū aūt eſt peccatum beſtialitatis: quia non ſeruatur debita ſpecies. Vnde ſuper illud Gen. 37. capite, Accuſauit fratres ſuos crimine peſſimo: dicit gloſ. ꝙ cum pecoribus miſcebantur. Poſt hoc aūt eſt uitium Sodomiticum, cūm ibi non ſeruetur debitus ſexus. Poſt hoc aūt eſt peccatum ex eo, ꝙ non ſeruat̄ debitus modus cōcumbendi. Magis autem ſi non ſit debitū vas, quàm ſi ſit inordinatio ſecundum aliqua alia pertinentia ad modum concubitus.

ſeminatio voluntaria eſt peccatum mortale: unde quartus dicendi modus eſt, ꝙ licet ſeminatio muliebris non ſit neceſſaria F ad gñationem, eſt tñ utilis ad gñationem ita ꝙ melius concipitur ſeminando, & melius generatio promouetur, cui muliebre ſemen admiſtum eſt. Et quia non ſolum abuſus principiorū neceſſariorum, ſed & ordinatorū à natura pp melius ad gñationem, eſt pc̄tm mortale: ő talis ſeminatio procurata extra concubitū naturalē, eſt pc̄tm mortale. Maior probatur authoritate Alberti, ſentiētis abſque dubio ꝙ melior conceptio ſit qñ mulier ſeminat. Minor verò manifeſtat̄ in membris officialibus duplicatis à natura pp melius, puta, in duobus oculis. Neceſſitati quippe aīalis ſufficit videre p vnū oculū, ſed natura pp melius dedit duos. Conſtat aūt ꝙ priuare hoīem vno oculo eſt peccatum mortale, q̄uis non ſit priuatio neceſſarii ſimpliciter ad videndum: ſed pp melius videre. Et ita priuare hoīem principio pp melius à natura ordinato ad gñationem, eſt peccatū mortale. Hoc aūt facit mulier ſeminans voluntariè extra naturalem concubitum. Huic rationi hoc ſolum obſtare vr̄, ꝙ ſupponit quod neſcitudum dicit ſemen muliebre concurrere ad ge H nerationem vt utile ſeu pp melius, & non dicit quō concurrit, actiue vel paſſiuè, vt eiuſdem vel diuerſæ naturæ a mēſtruo. Ad quod tñ oportet deſcendere ſcientificè loquentem. Alb. aūt dixit, & illud cōe, & ſpecificauit ꝙ concurrit paſſiuè ut res eiuſdē rōnis cum menſtruo, & ꝙ ſp ac neceſſario concurrit illud ſemen: ſed tunc melius qñ mulier delectabiliter ſeminat in ipſo concubitu ſimul cum viro. Et non vult ꝙ ſemen muliebre ſit abſolute pp melius: ſed ꝙ ipſa delectabilis ſeminatio ſimul cū viro ſit pp melius, ipſum aūt ſemen muliebre pp neceſſe eſſe. Vñ quintus modus dicendi eſt: ſequendo viā Auic. & Alb. ſatis rationabilē, ꝙ ſicut vir ſeminando voluntariè extra naturalē concubitū, peccat mortaliter, quia contra naturalem ordinem actiuæ generationis humanæ principio abutitur, in damnū humanæ vitæ: ita mulier ſeminando voluntarie extra concubitū naturalē, peccat mortaliter, quia abutitur potentia ſua actiua miniſtrando principium paſſiuum generationis humanæ con I tra naturalem ordinem in damnum humanæ vitę. Sed quid dicemus iuxta viam diui Tho. negantis muliebre ſemen eſſe materiam generationis, & aſſerentis ipſum non eſſe neceſſariū ad generationem? Fortè diceretur ꝙ quia eſt vtile ad gñationem, vel ut adiuuans ſemen uiri ex quo eſt in genere ſeminis, vel ut cū materia menſtrui, ita ꝙ declinando ex perfectione ſeminis licet non cadat in materiam neceſſario requiſitam, cadit tñ in communi: etiam vtilem ad gñationem: ideo abuſus eius eſt peccatum mortale. Vel diceretur, ꝙ quia mulier eſt ſicut mas impotens, ſeminatio mulieris poteſt dupliciter conſiderari. Vno mō ſm̄ rōnem ſuę ſpeciei, & ſic, quia ſm̄ ſe ordinatur ad gñationē, ſicut ſeminatio maſculi naturaliter impotentis generare, ideo eſt peccatum mortale abuſus talis ſeminationis. Alio modo, prout eſt à tali indiuiduo, ſ. impotente decoquere ſemen. Et ſic, quia hoceſt per accidens ſicut patet ſi maſculo ex frigida com K plexione conueniret talis impotentia, ő hinc, licet ſit ineptum ſemen ad gnationem, nō tñ excuſatur à peccato mortali illius abuſus, qm̄ actus iudicandus eſt ſm̄ ſuam ſpeciem per ſe, & non ſm̄ id ꝙ cōuenit ei per accidens. Sed huic rationi obſtant duo. Primo, quia impotentia concoctiua ſeminis in muliere non eſt per accidens ſ. ratione indiuidui, vt contingeret in uiro ex infirma complexione: ſed eſt per ſe ex naturali ſpecie ſexus fęminei. Diſtinguitur enim ſpecie fęmina à mare ſub genere ſexus, quamuis ſint eiuſdem ſpeciei in ſpecie hominis, in ſpeciei leonis &c. Et propterea non eſt eadem ratio de ſeminatione viri inſirmi ſeu orbati, & fęminæ. Iſtius enim impotentia eſt naturalis, illa infirmitatis.

¶ Ac per hoc fęminæ impotentia eſt per ſe, maris aūt impotentia eſt per accidens. Obſtat ſecundo, quia ſi ſeminatio mulieris ſecundum ſe ordinatur ad generationem oportet ꝙ ordine, ut ſecundum ſe ad generandum, aut in ſe (& ſic dit opinio Gale.) aut in alia perſona, & ſic commotus mulieris cum muliere non eſſet peccatum mortale: quia ibi ſeruatur id quod per ſe ſpectat ad ordinem illius ſeminationis. Primo ergo modo iuxta viam authoris dicendum vr̄, ꝙ ſeminatio mulieris extra naturalem concubitum, eſt abuſus eius quod eſt vt utile ſeu pp melius ad generationem naturalem ordinatum. Secundum aūt Gal. viā, quæſtio nulla eſt: quia muliebris ſeminatio eſt emiſſio ſeminis.

¶ Ego autē etſi inter tot illuſtres uiros ſilere deberem, proferā tñ ſermonē rationabilem. Puto ego ſeminationem mulieris eſſe emiſſionem ſeminis materialiter tñ ad gñationem neceſſario requiſiti, & propterea abuſum muliebris ſeminationis eſſe peccatum mortale. Quòd n. ſemē mulieris, ſit propriè ſemen, non ſolum ex cōi appellatione, qua ſemen appellatur, ſed ex duobus patet ſignis. Primo, ex eo ꝙ ꝙ eſt ſuperfluum alimenti vlti. hoc eſt ſanguinis, vt teſtatur experientia humoris ſanguinei emiſſi a muliere poſt multas ſeminationes procurante adhuc ſeminare. Secundo, ex eo quod natura non fruſtra dedit mulieri vaſa ſeminaria, hoceſt teſtes, qui pubertatis tempore diſtendi, & tumeſcere dicuntur. Quòd uero ſit materiale tantum ratione, & ſigno probatur. Ratione quidem, quia H ſemen eſt in potentia totum animatum: ac per hoc ſicut animatum componitur ex anima, & corpore, ita ſemen ex uirtute actiua formatiua &c. & primo ſubiecto. Et propterea ſicut in uegetabilibus, ubi indiſcretus eſt ſexus, ſemen continue utrumque ſcilicet principium actiuum, & primum principium paſſiuum: quòd totum & alitum ex humore admiſto, ſubiectum primum generationis eſt: ſic in animalibus ubi diſcretus eſt ſexus, non ſolum ſemen eſt quod actiuum eſt generationis: ſed etiam quod primum paſſiuum eſt generationis. Et quoniam maris conſtat eſſe agere, & fęminæ pati: conſequens eſt ꝙ principium actiuum ex parte maris ſit ſemen, & primum principium paſſiuum ex parte fęminæ ſit ſemen, ut ſic ex utroque fiat integrum ſemen: ſicut in uegetabilibus ex indiſcreto ſexu ſit integrum ſemen. Et ſicut in uegetabilibus ſemen integrum nō generaret, niſi fotum, & alitum ex admiſto ab extra humido in terra: ita ſemē integrum, viri ſcilicet & mulieris, niſi fotum & I alitum puto humore ſanguinis menſtrui, numquā generaret. Atteſtantur huic proportionali rationi ſigna: quia. ſ. naturales actus fęminarum in concubitu ſunt ſub eſſe, & recipere quę materiæ & paſſiui principii ſunt. Nec contra hanc ſententiam militat ratio Ariſt. ſ. ſi menſtrua, ergo non ſemen. Et ſi ſemen, ergo non menſtrua: quoniam ratio iſta non tenet in ſubordinatis, ſed in indiſparatis: quoniam quæ ſunt diuerſa, aut diſparata ſi vnum eſt proportionale ſemini, ergo non reliquum: quia aliter eſſent duo. Sed in his quorum unum ſubordinatur reliquo, non currit ratio: quia ambo ſunt unum ordine naturalis ſubminiſtrat onis: ac per hoc, ꝙ ſi unum ponitur proportionale ut primum, alterum oportet etiam ponere ut conſequens. Et non duo, ſed unum tantum ponitur proportionale ſemini viri, ſ. ſemen fœminæ, ut primum paſſiuum fotum, & alitū menſtruo. Conſonant quoque huic poſitioni & quæ Aui. & Alb. docuerunt, & quæ Gal. quo ad hoc quod eſt ſemen: & quæ diuus K Tho. quoad hoc ꝙ eſt in genere ſeminis, ut imperfectum quid & quæ dicit Ariſto. quo ad hoc, ꝙ menſtruum eſt ſemen impurum egens concoctione. Atteſtatur & delectatio talis, ſcilicet uenerea: & tanta a natura poſita in tali ſeminatione: huic poſitioni, & ratio moralis, ac mortalis peccati, quæ hinc manifeſte habetur, ſatis quadrat. Hinc etiam patet, quòd non excuſatur mulier ante, & poſt ætatem menſtruorum abutens tali ſeminatione: quia ſcilicet per accidens ſe habet ad ſpeciem actus ſecundum ſe ætas. Et licet imperfectum ualde ſit ſemen puellarum ante ætatem menſtruorum, quia tamen ad ſpeciem ſeminationis ſpectat actus ille, ideo a peccato mortali, quod in abuſu ſeminationis ſecundum ſe committitur non excuſatur ſicut nec uir ex infirmitate impotens generare, excuſantur ab abuſu ſeminationis, & peccato mortali, & breuiter nulla apparet in hac uia ſecundum ſe difficultas. ſed tantum apud ſequaces huius uel illius philoſophi. conſtat autem ultimum in philoſophia locum authoritatem habere.

SVPER

QVÆSTIO CLV.

De partibus potentialibus temperantiæ, in quatuor articulos diuiſa.

POSTEA conſiderandum eſt de partibus potentialibus temperantiæ.

¶ Et primo de continentia.

¶ Secundo, De clementia.

¶ Tertio, De modeſtia.

¶ Circa primum conſiderandũ eſt de continentia, & de incontinentia.

Circa continentiam quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrũ continentia ſit uirtus.

¶ Secũdo, Quæ ſit materia eius.

¶ Tertio, Quid ſit eiꝰ ſubiectũ.

¶ Quartò, De cõparatione eius ad temperantiam.

ARTICVLVS I.

Vtrum continentia ſit uirtus

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr ꝙ cõtinentia nõ ſit uirtus.[b] Species. n. non condiuiditur gñri: ſed cõtinẽtia cõdiuidiẽ uirtuti, ut patet* per Phil. 7. Eth. ergo cõtinẽtia ñ ẽ uirtꝰ.

¶ 2 Pręt. Nullus vtẽdo uirtute peccat, qa ẽm Aug. in li † de li. arb. Virtus eſt qua nemo male utiẽ: ſed aliqs[h] cõtinendo põt peccare, puta, ſi deſideret aliqđ bonũ facere, & ab eo ſe contineat. ergo cõtinẽtia nõ ẽ uirtꝰ

¶ 3 Præt. Nulla uirtus retrahit hominẽ à licitis, ſed ſolũ ab illicitis: ſed continentia retrahit hominem à licitis. dicit. n. gl.† Gal. 5. ꝙ per continentiam aliquis ſe etiam à licitis abſtinet. ergo continentia nõ eſt uirtus.

SED CONTRA. Omnis habitus laudabilis vr̃ eſſe uirtus: ſꝫ continentia eſt huiuſmodi. dicit. n. Andron. ꝙ cõtinẽtia eſt habitus inuictus à delectatione ergo continentia eſt uirtus.

RESP. Dcẽm, ꝙ nomẽ cõtinentiæ dupliciter ſumiẽ à diuerſis. Quidã. n. cõtinẽtiã nominãt, ꝑ quã aliqs ab omni delectatione uenerea abſtinet. Vndè & Apoſt. ad Gal. 5. continẽtiã caſtitati coniungit: &[m] ſic cõtinẽtia ꝑfecta principalis qđẽ eſt uirginitas ſecundaria uero uiduitas. Vñ ẽm hoc eadẽ rõ eſt de cõtinentia, q̃ de uirginitate, quã s̃* diximus uirtutẽ.

A lii uerò dicunt cõtinentiã eſſe, per quã aliquis reſiſtit concupiſcentiis prauis, quę in eo uehemẽtes exiſtunt: & hoc mõ accipit Phil. continentiã* 7. Ethi. hoc ẽt mõ accipitur continẽtia in collationibus patrum. Hoc aũt mõ cõtinentia habet aliqđ de rõe uirtutis, inquãtũ. ſ. rõ firmata eſt cõtra paſſiones, ne ab eis deducatur: non tñ attingit

B ad perfectã rõem uirtutis moralis, ẽm quã ẽt appetitus ſenſitiuus ſubditur rõi ſic, ut in eo non inſurgant uehemẽtes paſſiones rõni cõtrarię. Et iõ Phil. dicit in* 4. Ethi. ꝙ[p] continentia nõ eſt uirtus, ſed quæda mixta[q] inquãtum. ſ. habet aliqđ de uirtute, & in aliquo deficit à uirtute.[r] Largius tñ accipiendo nomẽ uirtutis ꝑ quolibet principio laudabiliũ operũ, poſſumꝰ, dicere cõtinentiã eſſe uirtutẽ.[s]

C AD PRIMVM ergo dicẽdũ quòd Phil. continentiam cõdiuidit uirtuti quantum ad hoc, in quo deficit à uirtute.

AD II dcẽm, ꝙ hõ ꝓprie eſt id qđ eſt ẽm rõem: & iõ ex hoc dr̃ aliquis in ſeipſo ſe tenere, ꝙ tenet ſe in eo qđ cõuenit rõi. Qđ aũt pertinet ad peruerſitatẽ rõis, nõ eſt conueniens rõi: uñ ille ſolus uerè cõtinens dr̃,

D qui tenet ſe in eo qđ eſt ẽm rõnẽ rectã, nõ aũt in eo qđ eſt ẽm rõem peruerſam. Rõi aũt rectæ opponuntur concupiſcentię prauæ, ſicut & rationi peruerſæ opponuntur concupiſcẽtiæ bonæ. Et iõ ꝓprie & uere cõtinens eſt qui perſiſtit in rõe recta abſtinẽs à concupiſcentiis prauis: non aũt qui perſiſtit in rõe peruerſa abſtinens a concupiſcentiis bonis: ſed hic magis

E poteſt dici obſtinatus in malo.

AD III dcẽm, ꝙ gl. ibi loqtur de continentia ẽm primũ modum, ẽm quẽ continentia nominatꝰ quandam uirtutẽ ꝑfectã, quæ non ſolũ abſtinet ab illicitis bonis, ſed ẽt à qbuſdã licitis minꝰ bonis, ut totaliter intẽdatur ꝑfectioribus bonis.

ARTICVLVS II.

Vtrum materia continentiæ ſint cõcupiſcentię delectationum tactus.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr ꝙ materia conti

SVP. QVÆ. CLV.

ART. I.

IN art. 1. q. 155, nota duo. Primo, qđ continentiæ nomine apud Ari. & communiter apud morales intelligitur, qm̃ hac ſignificatione utũtur tam ponentes continentiam non eſſe uirtutem, ſed gradum, q̃ ponentes non eſſe uirtutem propriè, ſed imperfectum quid in genere uirtutis. Vtrique n. dicunt continentiã eſſe qua reſiſtitur concupiſcentiis prauis uehementibus, infra latitudinem tamen humanam. Quod addo propter ea, quæ humanos exeunt limites, ut beſtiales paſſiones. Sed tãta eſt inter has opiniones differentia ut diſceptare ſimul nequeant, ſed ſemper æquiuocatio interſit, *Porrec. per tot.* niſi redeundo in principium primum, puta, quòd dentur uel non dentur tales gradus quod ſuperius tactũ eſt. Et nunc ideò rememoratum ſit, ut meminerint diſputãtes cum Martino, ſe mortis his præſuppoſitis ſibimutuem aduerſãtibus, an. ſ. continentia ſit gradus, an ſit imperfectum quid in genere uirtutis, diſputent de reliquis, niſi uelint reducere ſemper quæſtionem ad principium. Secundo diligenter aduerte, ꝙ continentia ab autho re ponitur ſub genere principii laudabiliũ operum qm̃ hinc habet, ꝙ eſt i ſpecie qualitatis, qui eſt habitus, vel diſpoſitio, Nã conſtat nõ eſſe aliter principiũ laudabilis operis, niſi ſicut habitus, uel diſpoſitio potẽtiæ eſt principium laudabilis operis. Et hac doctrina erit opus pluries, ſcilicet in art. 3. huius q. & in 3. art. ſequentis qõ. & habet utrobiq; difficultatẽ.

754 — 1. 2. q. 85. ar. 3. ad 2. Et 3. q. 7. art. 2. ad 3. Et ueri. q. 14. à. 4. cor fin: Li. 7. c. 9. & lib. 4. c. ult. to. 5. † Li. 2. ca. 18. & 19. tom. 1. † gl. interlinearis ſit per illud Modeſtia, continen- &c.

SVPER QV. CLVI.

ART. II.

Concl. m

IN ar. 2. eiuſdem q. dubium ex Martino in q. de continẽtia occurit dupliciter. Primo arguente, ꝙ continentia nõ determinatur ad materiam ta- lem. ſ. delectationes tactus, ſed reperibilis eſt in omni genere uirtutis ſecundo, ſoluente rões, S. Th. in hoc art. quibus concludit continentiam proprie eſſa circa concupiſcentiam delectabilium ſm̃ tactum. Arguit igitur primo ſic, In omni genere uirtutis reperitur continentia. ergo. aſs probatur. Si quis in opere iuſtitiæ patiatur impugnationes a rebus delectabilibus, puta, muneribus &c. nir. cat, talis eſt iuſtus ſm̃ aliquem gradum & non ſm̃ gradum heroicum. quia tentatio non excedit communem hominũ facultatem, nec ſm̃ gradum temperantiæ quia patitur impugnationem. ergo ſecundum gradum continentiæ. Secundo, In omni materia, in qua reperiũtur paſſiones impellentes ad perſequendum aliquid, qđ recta ratio dictat, inuenitur continentia: ſed in omni genere & materia uirtutis reperiũtur huiuſmodi paſſiones. ergo. Maior eſt S. Tho. in hoc ar. 1 prin. Licet eam limitare uideatur, ſed nimiũ uoluntarie, ut patebit ſoluendo rõnem eius. Minor eſt certa. Nam per cupiditatẽ pecuniæ impellitꝰ quis ad iniuſtitiam, alius ad proditionem, alius ad fugã: tertio quarto & quinto affert primum, ſm̃, & tertium argumenta huius articuli. & ſubdit, Has rõnes tres omnes ſoluit Th. per hoc, ꝙ nomẽ continentiæ poteſt accipi communiter, uel ſtricte, in quo ineſt apeo diſſentio, dum tamen cõſtet hos uirtutum gradus in omni uirtutis genere reperiri. Soluit deinde primũ argumentum literæ in oppoſitum ex authoritate. Ariſt. 7. Eth. ſ. continentia & incontinentia ſunt circa ea, circa quæ eſt temperantia & intemperantia, dicendo ꝙ Ariſt. non loquitur ibi de temperantia, quæ uirtus eſt ſpecialis, ſed de temperantia quæ eſt gradus cuiuſq; uirtutis. Secundo, rõem corpore articuli, ſ. Cõtinentia eſt circa paſſiones impellentes uehemen-

Q. 152. ar. 3. — Lib. 7 per totũ to. 5. — Li. 4. c. ult. tom. 5. — *Concl. p* — *Concl. ſ* — D. 1166. — *Porrec. per tot.* — 755 — Li. 1. c. 46. in princ. tom. 1.

nentię non ſint concupiſcẽtiæ delectationum tactus. Dicit. n. Amb. in 1.* de offic. q̀ gn̄ale decorum ita eſt, ac ſi ęquabilẽ formam, atq; uniuerſitatẽ honeſtatis habeat in oi actu ſuo cõtinẽtẽ: ſed nõ oĩs actus humanꝰ ꝑtinet ad delectationẽ tactꝰ. ergo cõtinẽtia ñ ẽ ſolũ circa cõcupiſcẽtias delectationũ tactꝰ. G

¶ 2 Præt. Nomen continentiæ ex hoc ſumitur, ꝙ aliquis tenet ᵇſe in bono rõis rectæ, ſicut dictum* eſt: ſed quędã aliæ paſſiones vehementius abducunt hominem à rõe recta q̃ concupiſcentię delectabilium tactus, ſicut timor periculorũ mortis q̃ ſtupefacit hoiem, & ira q̃ eſt iſaniæ ſimilis, vt Seneca* dicit. H ergo continentia nõ dr̃ ꝑprie circa concupiſcentias delectationum tactus.

¶ 3 Præt. Tullius dicit in 2.† Rhetor. ꝙᵇ cõtinẽtia eſt, ꝑ quã ᵇcupiditas conſilii gubernatione regiẗ: cupiditas aũt magis conſueuit dici diuitiarũ, q̃ delectabiliũ tactus, ſm illud 1. ad Thim. ult. Radix omniũ malorũ eſt cupiditas. ergo contineẽtia nõ eſt propriè circa concupiſcẽtias delectationũ tactus.

¶ 4 Præt. Delectationes tactus nõ ſolũ ſunt ĩ rebꝰ venereis, ſꝫ ẽt ĩ uſu ciborũ: ſꝫ cõtinẽtia ſolũ circa uſũ uenereorũ ꝯſueuit dici. ergo ñ ẽ ꝑpria materia eiꝰ ꝯcupiſcẽtiaᵇ d̄lectationũ tactꝰ.

¶ 5 Pręt. Inter delectaiones tactus q̃dã ſũt non humanæ, ſed beſtiales tã ĩ cibis, ut pote ſiqs delectareẗ in eſu carniũ humanarũ, q̃ ẽt in uenereis, puta, in abuſu beſtiarũ, uel puerorũ: ſꝫ circa hmõi non eſt cõtinentia, ut dr̃ in * 7. Eth. non ergo propria materia cõtinẽtiæ ſunt cõcupiſcẽtiæᵇ delectationũ tactꝰ.

Sed contra eſt, ꝙ Philꝰ* dicit in 7. Ethi. ꝙ continentia & incontinentia ſunt circa eadẽ, circa q̃ tẽperãtia & intẽperantia: ſed tẽperãtia & intẽperantia ſunt circa cõcupiſcẽtias delectationũ tactus, ut ſ̄. habitũ* eſt: ergo ẽt cõtinẽtia & incõtinẽtia ſunt circa eandẽ materiã.

Resp. Dcđm, ꝙ nomen continentiæ refrænationem quandã importat, inquãtum. ſ. tenet ſe aliquis ne paſſionẽ ſequaẗ: & iõ proprie continentia dr̃ circa illas paſſiones, quæ impellũt ad aliquid proſequendum, in q̃bus laudabile eſt, ut rõ retrahat hoiem à proſequendo. Nõ aũt proprie eſt circa illas paſſiones, quæ important retractionem quandam, ſicut timor & alia hmõi. In his. n. laudabile eſt firmitatẽ ſeruare in proſequendo q̃d rõ dictat, ut ſupra dictũ* eſt. Eſt aũt conſideradũ, ꝙ naturales inclinationes principia ſunt oĩm ſuperueniẽtiũ, ut ſ̄. dictum eſt: & ideò paſſiones tãto uehemẽtius impellũt ad aliquid proſequẽdũ, quãto magis ſequunẗ inclinationẽ naturæ, quæ precipue inclinat ad ea, q̃ ſunt ſibi neceſſaria uel ad cõſeruationẽ ĩdiuidui, ſicut ſũt cibi: uel ad cõſeruationẽ ſpẽi, ſicut ſunt actus uenere, quorũ delectationes ad tactũ ꝑtinẽt. Et iõᵐ contĩnẽtia & incontinẽtia proprie dñr circa concupiſcẽtias delectationum tactus ⁿ. I

Ad primum ergo dcđm, ꝙ ſicut nomen temperãtiæ põt cõmuniter accipi in quacũq; materia, propriè tñ dr̃ in illa materia, in qua eſt optimũ hominem refrẹnari: ita ẽt cõtinẽtia ꝑprie dr̃ in materia, in qua eſt K

---

hemẽter ergo eſt circa naturales ad tactum pertinentes ut propriam materiam, quia ſunt principia aliarum &c. tum qa delectationes guſtus ſunt etiam naturales: tum quia continentia eſt quidem circa paſſiones uehementes, ſed non circa uehementiores: cũ tam uehementer poſſet facere inclinationem, q̀ uehemẽtia ipſa poneret actũ extra gradũ continentiæ, & faceret ipſum pertinere ad gradũ heroicũ, puta, cum inclinatio facta eſſet tam uehemens, ꝙ pauci hominum regulariter eam uincerent. Tertio, ſoluit motiuum ſumptũ ex litera in ſolutionẽ ad primũ. ſ. Continẽtia proprie dr̃ in illa materia, in qua difficillimũ eſt cõtineri. Soluit aũt per idem, quia. ſ. poſſet eſſe tanta difficultas continẽdi, ꝙ actus non eſſet actus continentiæ ſed uirtutis heroicæ, puta, ſi uincere talẽ paſſionem, eſſet ſupra cõem hoium facultatem. Quarto, ſoluit motiuum ex litera in ſolutione ad tertium. ſ. de continẽtia ſimpliciter, uel ſm̃ quid: & dicit q̀ cũ de continẽte, uel incontinente loquimur, circa alias delectationes a tactu & guſtu aliquid addimus, ut magis explicemus quid intendimus, quoniam continentia multis modis ſumitur.

¶ Ad euidentiam huius materiæ ſciendũ eſt, ꝙ cum apud Ari. & ipſo Mart. acceptãte, continentia proprie ſit circa uehemẽtes pugnas delectationum humanarum, & circa pugnas humanarum delectationũ naturalium. ſ. cibi & potus, ac uenereorũ, dicatur continentia, uel incontinẽtia ſimpliciter: circa pugnas autem aliorum delectabilium, puta, honoris, pecuniæ &c. dicatur ſm̃ quid. ſicũ ad ditione, puta, continens, uel incontinẽs iræ, honoris, pecuniæ, & non continẽs, uel incontinens ſimpliciter, manifeſte & abſque ſcrupulo aliquo, conſequens eſt ut continentia trifariã inueniatur. ſ. ſimpliciter & per ſe, & ſm̃ quid, & per accidens. Nam in illo uirtutis genere in quo paſſiones delectabilium non niſi per accidens inueniuntur, conſequens eſt ꝙ cõtinentia nõ niſi per accidens inueniatur. Et quia iniuſtitia non eſt circa paſſiones, ſed operationes ad alterum, & non niſi per accidens ad iuſtitiam paſſiones ſpectat, ideo continentia iniuſtitię operibus locum nõ habet niſi per accidens. In illo uero uirtutis genere, in quo paſſiones delectabilium per ſe inueniuntur, ut in magnanimitate, magnificentia, liberalitate & huiuſmodi, cõtinentiæ quidẽ rõ ſaluatur, ſed ut Ariſtoteles dixit, ſecundum quid. In illo aũt genere, in quo paſſiones delectabilium non ſolum per ſe, ſed principales inueniuntur, ut in temperantia, ibi continentia & per ſe, & ſimpliciter inuenitur. Et iõ diuerſitatis inter per ſe, & per accidens ſatis clara eſt. Sed inter ſimpliciter, & ſecundum quid, duplex vr̃. Prima, quam puto principalem, uꝫ ex uſu, qa ſ. ſic conſueuimus his nominibus uti. ſ. in materia temperãtiæ uti continentia & incontinentia ſimplr̃, in aliis autem materiis ſm̃ quid. Alia aũt rõ ex rerũ natura ſumitur, quæ in litera aſſignatur, quia. ſ. de rõe continentię eſt, ꝙ contra uehemẽtes ſit paſſiones. Vehemẽtes aũt per ſe primo ſunt ſolę natura eis reſpũ cibi & potus, & uenereorum. Continentia ergo principaliter eſt circa iſtas, & circa alias ſecundario. Et hoc ẽ dictũ circa iſtas proprie & ſimpliciter. & circa alias ſecundũ quid, & communiter.

¶ Ad primũ ergo argumentum Martini negatur aſſ loquendo de continentia per ſe, & propriæ: q̃m talis ñ inuenitur niſi in genere, & materia uirtutis temperantiæ. Ad probationem autẽ dicitur, ꝙ ſi quis patiatur impugnationes iuſtitiæ à concupiſcẽtia alicuius delectabilis, & frequenter uincat, talis ſi alias caret uirtute iuſtitiæ, inquantũ exercet actũ iuſtũ, eſt iuſtus quo ad actũ & diſpoſitiue, & non ſm̃ aliquem gradum iuſtitię: inquantũ uero uincit pugnam a concupiſcentia delectabilis, eſt continẽs, ſimpliciter quidem ſi illud eſt delectabile ſecundum tactum, ſecũdum quid uero ſi eſt aliter delectabile, ut eſt nummus. Vnde patet ruere totam fabricam illius argumẽti. Et forte error accidit iſtis, quia non aduertunt, quòd faciũt homines ſæpe iuſta opera ſine iuſtitiæ uirtute, ſeu habitu, ut patet in 5. Ethicor. Et ſimile eſt de operibus temperantis, & fortitus.

¶ Ad ſecundum dicitur, quòd maior eſt uera, ſi intelligatur per ſe, ſcilicet, ubi inueniuntur per ſe paſſiones impellentẽs &c. & tunc eſt uerum, quòd ibi eſt continentia ſimpliciter, uel ſecũdum quid. Et propterea limitatio authoris ad delectabilia neceſſaria naturaliter non eſt uoluntaria, ſed rationabilis ad hoc, ut ſit continentia proprie. Ad reliqua ſufficiũt ſolutiones, quę ſunt in litera, qualitercunque ſentiat, uel diſſentiat Martinus.

¶ Ad ſolutiones motiuorum literæ deueniendo dicitur, ꝙ ſolutio motiui ex authoritate Ariſtotelis cõfutaẗ: qa uoluntarie æquiuocationem

---

Marginal notes: Lib. 1. c. 46. in pr. to. 1. — Ar. præce. — Li. 1. de ira ca. 1. — † Li. 1. de ſ[...] ctione in fol. 5. ante finem lib. — Li. 7. ca. 5. tom. 5. — Lib. 7. c. 4. tom. 5. — q. 141. ar. 4. — q. 123. ar. 3. & 4. — † Eliciẗ ex q. 26. ar. 4. 7. & 8. — Concl.

æquiuocationem temperátiæ imponit Ari. De illa namq; tẽpe rantia interpretãdus est loq. de qua superius tractauerat, & cui materiã assignauerat: alioquin non ꝑ notiora declarasset materiã continentiæ, sed ignotũ ꝑ ignotius, dicendo ꝙ continẽtia est circa illa, circa quæ est temperãtia. Nã non minus ignorũ est circa q̃ est temperantia illa ficta ꝑ gradu. Conuincitur quoq; hãc esse doctrinã Ari. apte dũ dicit Neq; .n. circa oĩa est simpliciter incontinens, sed circa q̃ intẽperatus. Constat nãque, ꝙ si de intemperantia gradu ficto loqueret̃, ꝙ falso dixisset. Neq; .n. circa omnia est simpliciter incontinens, cũ intẽperãtia gradus o[m]. vitiis cõis, est, & circa oĩa ẽ. Solutio vero rõis literę in corpore cõfutat̃ quo ad primũ: q̃a delectationes gustus ut est q̃dã tactus, sub delectatione tactus cõprehendunt̃. Et q̃a in litera in respõsione ad 4. explicat̃ prius, ꝙ ẽt ad gustus delectationes extendi pt̃ continentia, sm̃ Aristotelẽ. Quo ad 2m̃, q̃a uehementia intelligẽda est sm̃ subiectã materiã, s. infra delectationes humanas, & infra latitudinem subiectę materiæ stãdo, ut debet stari, iõ currit, & nullã habet a Martino instantiã. Patet responsio. Et similiter dicendũ est de solutione motiui ex difficultate, s. ꝙ de difficultate infra humanas concupiscentias est sermo, & sic rõ expedita cum subiecto motiuo inuenit̃. Et q̃uis ñ sit necessariũ, ad bonitatem tñ doctrinæ scito, ꝙ siquis maximi delectabilis pugnã sustinens uinceret, quã rarissimus hõ vinceret, ñ ꝓpterea haberet virtutem ꝑfectissime, hoc est, heroicæ: sed haberet tãtum actũ heroicũ. Sicut uir q sine iustitiæ virtute facit iustum, non nisi sm̃ actũ iustus est. Verbi gr̃a. Siq̃s agonizans ꝓ consequendo regno totius orbis terrarum, ad aliq̃d malũ impelleret̃, puta, ad dicendũ mendaciũ, & tñ ꝑ ualente rõe uinceret, non esset hic, q̃ alias sine uirtute morali existens, ꝑp hunc actũ heroicæ virtutis, sed heroici actus, & dicendus esset heroice continens impetit. Solutio demũ motiui ex Ari. distinctione de simpliciter, & sm̃ quid confutat̃, & conuincit̃ falsa: ita ꝙ nec ẽ ex multiplici significatione cõtinentiæ, nec ad maiorẽ expressionẽ fit ista additio in delectabilibus extra tactũ & gustũ, cũ dr̃. Continens, uel incontinens honoris, lucri &c. Nam si ex multiplici hoc esset significatione, ita oporteret addi in una materia, sicut in alia, ut æquiuocatio, aut incertitudo vitaret̃. Et sic ẽt in delectabilibus tact[us] & gustus oporteret addere aliquid, & dicere continens, uel incontinens veneris &c. Et si ad maiorem expressionem hæc fieret additio in omni similiter materia additione est opus ad maiorem expressionem. Fateatur ergo veritatẽ, ꝙ additio in aliis materiis fit, quia solum habet ibi locum continentia secundũ quid, & in materia delectabilium tactus nulla fit additio, q̃a ibi est incontinentia simpliciter. Et hoc quadrat.

Lib.7.ca.4. tom.5.

Loco citato in arg. respon. a.

Lib. 7. c.5. nõ lõge a fine, to. 5.

optimũ & difficillimũ continери. s. in cõcupiscẽtiis delectationũ tactus: cõiter ãt & sm̃ quid pt̃ dici in quacunque alia materia: & hoc modo vtitur Amb. nomine continentiæ.

Ad II dicẽdum, ꝙ circa timorẽ non ꝓpriè laudat̃ continentia, sed magis firmitas ãnimi quã fortitudo importat. Ira ãt impetũ quidẽ facit ad aliquid ꝓsequendũ. Iste tñ impetus magis seq̃tur apprehensionẽ animalẽ, prout s. aliquis apprehendit se esse ab alio lęsum, q̃ inclinationem naturalem. Et iõ dr̃ quidem aliq̃s sm̃ quid continens irę, nõ tamẽ simpliciter.

Ad III dicẽdum, ꝙ huiusmodi exteriora bona sicut honores, diuitię, & huiusmodi, ut Philosophus dicit in 7. Ethicorũ*, videntur quidem sm̃ se esse eligibilia, non ãt quasi necessaria ad cõseruationẽ naturæ: & iõ circa ea non dicimus simpliciter aliquos continẽtes, vel incontinentes, sed sm̃ quid, apponẽdo ꝙ sint continẽtes, uel incontinentes lucri, vel honoris, uel alicuius huiusmodi. Et iõ uel* Tullius cõmuniter vsus est nomine continentiæ, ꝓut cõprehendit sub se ẽt continẽtiam sm̃ quid: vel accipit cupiditatem strictè pro concupiscentia delectabilium tactus.

Ad IIII dicẽdum, ꝙ delectationes venereorũ sunt vehemẽtiores q̃ delectationes ciborũ: & iõ circa venerea magis consueuimus continentiã & incõtinentiã dicere, q̃ circa cibos, licèt secundum Philosophum circa vtrumque possit dici.

Ad V dicẽdum, ꝙ continentia est bonũ rõis humanæ: & ideo attenditur circa passiones, quę possunt esse homini connaturales. Vñ Philo.* dicit in 7. Eth. ꝙ si aliquis tenens puerum cõcupiscat eũ, uel cõmedere, uel ad venereorũ inconuenientem delectationẽ, siuè sequat̃ cõcupiscentiã, siue nõ, nõ dicet̃ simpliciter cõtinens, sed sm̃ quid.

Articvlvs III.

Vtrum subiectum continentię sit uis concupiscibilis.

Ad tertivm sic proceditur. Vr̃ ꝙ subiectũ cõtinẽtiæ sit uis cõcupiscibilis. Subiectũ .n. alicuius virtutis oportet eẽ ꝓpornatũ[b] materiæ: sed materia continentiæ, sicut dictũ* est sunt cõcupiscentię delectabiliũ tactus, quæ ptinent ad vĩ concupiscibilem. ergo continẽtia est in ui concupiscibili.

¶ 2 Prẽt. Opposita sũt circa idẽ: sed incõtinentia est in[b] cõcupiscibili, cuius passiões supant rõem. dicit .n. Andron. ꝙ incontinentia est malitia concupiscibilis, sm̃ quam elegit prauas delectationes ꝓhibente rõali, ergo & continentia pari ratione est in concupiscibili.

¶ 3 Prẽt. Subiectũ uirtutis humanæ uel ẽ rõ, uel uis appetitiua, q̃ diuidit̃ i volũtatẽ cõcupiscibilẽ, & irascibilẽ, sed cõtinẽtia nõ ẽ in rõe, q̃a sic eẽt uirtus intellectualis: neq; ẽt in volũtate, q̃a continẽtia est circa passiones q̃ non sunt in[h] uoluntate: nec ẽt est i irascibili, q̃a non est ꝓpriè circa passiones irascibilis, ut dictũ est*. ergo relinq̃tur quòd sit in concupiscibili.

Sed contra. Oĩs virtus in aliqua potentia existens aufert malum actum illius potentiæ: sed continentia nõ aufert malũ actũ concupiscibilis, habet .n. continens concupiscentias prauas, ut Philos. dicit* in 7. Ethic. ergo continentia non est in concupiscibili.

Resp. Dicẽdum, ꝙ oĩs virtus i aliquo subiecto existens, facit illud differre à dispositione,

Per. 3 to. 756

Supr.q.55. ar.5. ad 5. Et 1. 2.q. 58.ar.3.ad 2. Et 3. di. 33.q.2.a 4 q.2. Et 7. Ethi. lect. 10.

*Ar. præc.

*Ar. præc ad 2.

Lib. 7. c.9. circa fine to.5.

SVP. QV. CLV. ARTIC. III.

In artic. 3. eiusdẽ q. dubium occurrit ad hominem quo ad tria. Primo, quo pacto cum doctrina authoris stat, continentiam esse habitũ subiectiue in uoluntate. cum ad bonum m. tale supposito ꝓprium, quod per passiones impeditur, uoluntas sit naturaliter inclinata, ita quòd non egeat uirtute, nec habitu aliquo sm̃ authorẽ. Secũdò, q̃a author repugnantia hic de ipsa voluntate dicit, dũ dicit ꝙ tam continens, q̃ incõtinens extra passiõem existens, gerit in proposito cõcupiscentias illicitas non seq. Ex hoc .n. manifeste habetur, ꝙ hẽt intẽtionem rectã, ac ꝑ hoc voluntatem rectam. Et consequenter male subiungitur, ꝙ prima eorum differentia est in volunta te. Tertio, quia apud authorem continentia est species constantiæ, ut patet superius in quæstio. 53. articul. 5. ad 3. Cõstãtia autem est pars integralis prudentiæ. & ad rationem spectat. Et pluries ab authore habetur ꝙ incontinentia est in rõe, seu rõabili parte animæ. Quõ ergo hæc ex proposito determinatio, quòd est in uoluntate consonat?

¶ Ad primum horum dr̃, ꝙ secundum doctrinam authoris, & veritatem, continentia, sicut non est virtus, ita non est habitus proprie loquendo, sed est dispositio, quod ex differentia specifica inter habitum & dispositionem patet, quia scilicet est de facili mobilis ex propria ratione, non ex modo inexistendi. Et ne hoc appareat uoluntarium, pro-

bas ex actu continentię: actus n. eius proprie eſt hois in paſſionibus exiſtentis. Cōſtat āt q paſſio ē de facili mobilis: ex ꝓpria igr rōe ꝯtinētia eſt de facili mobilis, ac ꝑ hoc nō eſt habitus, ſed diſpō, q̄uis extenſo habitus nomine ad totā primā ſpeciē qualitatis continentia habitus uocet̃ interdū. Nō obſtat āt authoris doctrinæ, q voluntas egeat diſpoſitione ſupaddita ad pugnandū contra vehementes paſſiones, quę inſunt contra morale bonū proprium ipſius ſuppoſiti, licet ſit contra doctrinā ponere in ea habitum, aut virtutē reſpectu huiuſmodi boni. Et ſic terminata ſit qō in ꝑcedenti libro mota, & diſputata, de ſubiecto continentiæ.

Concl. ꝯ

D. 391. Concl. ꝑ

1. 2. q. 13. art. 1.

¶ Ad ſecundum dr̃, q author expreſſe ſpecificat, q prima differentia inuenit̃ in voluntate ut eligit, & non ſecundum quod intendit. Quo fit, ut inter virtutem moralem & cōtinentiam tanta ſit differentia, q virtus moralis rectificat intentionem & electionem: quoniam rectificat uoluntatem reſpectu finis, eius quod eſt ad finē. Et ideo a priori & ꝑfecte eſt habitus electiuus. Continentia, autem ſolam electionem rectificat ꝓ tūc ſ. in ſtatu pugnę, ſicut incontinentia ſolā electionem inficit, & obliquat in ſtatu pugnę.

¶ Ad tertiū dr̃, q ex reſpōſione ad ſm̃ in litera habet̃ glo. & cōmuni verborū ſonantiū. q continentia ſit in rōe, ſ. q intelligitur ut ī primo mouente. Et hoc modo dr̃ ſpecies conſtantiæ, ut mouentis.

D. 98.

¶ In eodem art. 3. dubiū occurrit, qa litera iſta expreſſe cōtra dicit Ariſtoteli in 7. Ethicorū, ubi ponit differentiā inter temperatū, & cōtinētem in hoc, q temperatus eligit. continens non eligit. Quo modo ergo in litera dr̃, q continens & incōtinens eligit?

Par. per to. 775

¶ Ad hoc dicit̃ quòd

quā hēt, dum ſubiicitur oppoſito vitio. Concupiſcibilis aūt eodē mō ſe hēt in eo q eſt cōtinens, & in eo qui eſt incontinēs, qa in vtroq; ꝓrūpit in cōcupiſcentias prauas vehementes. Vndè manifeſtū eſt q cōtinentia nō eſt in concupiſcibili ſicut in ſubiecto. Similiter ēt iō eodē mō ſe hēt ī vtroq; qa tā cōtinēs q̄ incontinēs hēt rōem rectā, & vterq; extra paſſiones exiſtēs eligit in ꝓpoſito cōcupiſcentias illicitas nō ſequi. Prima āt differentia eorū inuenit̃ in electione, qa continēs q̄uis patiat̃ vehemētes delectatiōes & cōcupiſcētias, tñ eligit ñ ſeq eas ꝑ ꝑ rōnē, icōtinēs āt eligit ſeq eas nō obſtāte cōtradictiōe rōis. Et iō oportet q cōtinētia ſit ſicut i ſubiecto i illa ui aīæ, cui actus ē electio: & hęc ē volūtas ut ſ habitū ē.

G

H

Ad primvm ergo dcd̃m, q continentia hēt materiā concupiſcentias delectationum tactus, nō ſicut quas moderet̃, q pertinet ad temperantiā, quæ eſt in concupiſcibili: ſed ē circa eas quaſi eis reſiſtens. Vnde oportet, q ſit in alia vi, quia reſiſtentia eſt alterius ad alterū.

Ad II dicendū, q voluntas media eſt inter rōem & cōcupiſcibilem, & pōt ab vtroq; moueri. In eo ēt qui eſt continens mouetur à rōe: in eo aūt qui ē incontinens mouetur à concupiſcibili. Et ideo continētia pt attribui rōi ſicut primo mouē ti, & incontinentia concupiſcibili, quamuis vtrumque immediatè pertineat ad uoluntatem ſicut ad proprium ſubiectum.

I

Ad III dicendū, quòd licet paſſiones non ſint in uoluntate ſicut in ſubiecto: eſt tñ in poteſtate voluntatis eis reſiſtere. Et hoc mō voluntas continentis reſiſtit concupiſcentiis.

K

Articvlvs IIII.

Vtrum continentia ſit melior quàm temperantia.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quòd continētia ſit melior q̄ temperantia. Dr̃ enim Eccl. 26. Omnis āt ponderatio non eſt digna cōtinentis animæ. ergo nulla virtus pōt continentiæ adęquari.

¶ 2 Præt. Quātò aliqua virt' meret maius pmiū, tātò potior ē: ſed cōtinētia vr̃ mereri maius pmiū. dr̃. n. 2. ad Timo 2. Nō coronabit, niſi qui legitimè certauerit. Magis āt certat continēs qui patit̃ vehementes paſſiōes, & cōcupiſcentias prauas, q̄ tēperatus, qui nō hēt eas vehementes. ergo cōtinentia ē potior virtus quàm temperātia.

¶ 3 Præt. Voluntas eſt dignior potentia q̄ vis concupiſcibilis: ſed cōtinētia eſt in voluntate, tēperātia in vi concupiſcibili, ut ex dictis patet. ergo ꝯtinētia eſt potior virtus, q̄ tēperantia.

Sed contra eſt, q Tullius & Andronicus ponunt continentiam adiūctā temperātiæ, ſicut, principali virtuti.

Tullius li. 2. de inuētiōe in fo. 3. ante fin. lib.

Respon. Dicendū, q ſicut ſupra dictū eſt, nomen continentiæ dupliciter accipit̃. Vno mō ſm̃ q importat ceſſationē ab oībus delectationibus venereis. Et ſic ſumendo nomen continentiæ, continentia ē potior tēperantia ſimpliciter dicta, ut patet ex his quæ ſupra dicta sūt de præeminentia uirginitatis ad caſtitatē ſimpliciter dictā. Alio modo poteſt accipi nomen continentiæ ſm̃ q importat reſiſtentiam rōis ad concupiſcentias prauas, quæ ſunt in homine vehemētes: & ſm̃ hoc temperātia eſt multò potior q̄ continentia, quia bonum virtutis laudabile eſt ex eo quod eſt ſm̃ rōem. Plus aūt uiget bonū rationis in eo qui eſt temperatus, in quo etiam ipſe appetitus ſenſitiuus eſt ſubiectus rationi. & quaſi à ratione edomitus: quàm in eo qui eſt continens, in quo appetitus ſenſitiuus vehementer reſiſtit rationi per concupiſcētias prauas. Vnde continentia comparatur ad temperantiam ſicut imperfectum ad perfectum.

Art. 1. huius quæſt.

q. 125. a. 5

Ad primvm ergo dcd̃m, q authoritas illa pt dupliciter intelligi. Vno modo, ſm̃ q accipitur continentia prout abſtinet ab oībus venereis. Et hoc modo dr̃, q omnis ponderatio non eſt digna animæ continentis in genere caſtitatis, qa etiam fęcunditas carnis, quæ

dupliciter poteſt affirmari, vel negari q aliquis eligat. Primo, quo ad ſubſtantiam actus intelligendi. Secundo, quo ad modum eligendi, hoc eſt, per modum eligentis. Et quo ad ipſum quidem actum electionis reſpiciendo, verum dicit author q tam cōtinens q̄ incontinens eligit. alioquin nō eſſent inter principia moralium actuū continentia & incontinentia: quia extra liberū arbitriū nihil eſt morale. Quo ad uolendū verò ꝑ modū eligentis, uerū dixit Ariſtoteles, eo q vterq; in ꝑturbatione conſentit ei qđ conſentit. Conſentire āt ꝑ modū ꝑturbati, non eſt conſentire ꝑ modū eligentis: qa modus eligendi eſt ex conſilio quieto animo cōferente hoc cum illo, optare alterū. Minus āt apparent modi huius apud incontinentem, qa non ex conſilio, ſed contra conſiliū ex paſſionis ꝑturbatione eligit, continens uerò in cōſilio manet, ſed perturbato &c.

Concl. ꝯ

SVP. QV. CLV. ARTIC. IIII.

In articu. 4. eiuſdem quæſtionis in reſponſione ad ſecundum, nota bene quòd magnitudo tentationis ex diſpoſitione corporis, vel diuitiarum, quæ habentur. & huiuſmodi, auget meritum reſiſtentibus. Et propter hoc mulieres quæ ex naturali complexione magis ꝑnatæ ſunt agi quàm agere, magis merentur reſiſtendo paſſionibus. & ſimiliter diuites habentes oportunitates &c. Iuxta illud, Qui poteſt tranſgredi, & nō eſt tranſgreſſus. ſed magnitudo tentationum ex negligentia propriæ cuſtodiæ prouenjens, minuit meritum etiam ſi reſiſtatur, quia ipſa magnitudo, peccato fit, qđ merito aduerſatur. Et ideò in litera dicitur, quòd rōne ſuæ cauſæ minuat meritum.

Concl. ꝑ

Concl.

quæritur in matrimonio, adæquatur continentiæ uirginali, uel uiduali, vt ſup. dictum eſt*. Alio modo pôt intelligi ſecundum ꝙ nomen continentiæ ſumitur cõiter pro omni abſtinentia à rebus illicitis: & ſic dicitur ꝙ omnis põderatio non eſt digna animę continentis, quia non reſpicit æſtimationẽ auri, uel argenti, quæ commutantur ad pondus.

q. 152. ar. 5 reſpõſio a.

Ad II dicendum, ꝙ magnitudo concupiſcentiæ, ſeu debilitas eius, ex duplici cã procedere pôt. Quãdoque .n. procedit ex cauſa corporali. Quidã enim ex naturali cõplexione ſunt magis proni ad concupiſcendum q̃ alii. Et iterum quidam habent opportunitates delectationum concupiſcentiam inflammantes magis paratas q̃ alii: & talis debilitas concupiſcẽtię diminuit meritum, magnitudo uero auget. Quandoque verò debilitas uel magnitudo concupiſcentię prouenit ex cauſa ſpirituali laudabili, puta, ex uehementia charitatis, uel fortitudine rationis, ſicut eſt in homine temperato: & hoc modo debilitas concupiſcentię auget meritũ ratione ſuæ cauſę, magnitudo uerò minuit.

Ad III dicendum, ꝙ uoluntas propinquior eſt rationi, q̃ uis concupiſcibilis. Vndè bonum rõnis ex quo uirtus laudatur, maius eſſe oſtendit ex hoc, quòd pertingit nõ ſolum uſque ad uoluntatem, ſed ẽt uſq; ad uim concupiſcibilem, qđ accidit in eo qui eſt temperatus, q̃ ſi pertingat ſolùm ad uoluntatem, ut accidit in eo qui eſt continens.

QVÆSTIO CLVI.

De incontinentia, in quatuor articulos diuiſa.

POSTEA conſiderandum eſt de incontinentia. Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum incontinentia pertineat ad animam, uel ad corpus.

¶ Secundo, Vtrum incontinentia ſit peccatum.

¶ Tertio, De cõparõe incõtinẽtię ad intẽperantiã.

¶ Quartò Quis ſit turpior, utrum incontinens irę, vel incontinens concupiſcentiæ.

ARTICVLVS I.

Vtrum incontinentia pertineat ad animam, an ad corpus.

AD PRIMVM ſic proceditꝰ. Vr quòd incontinentia non pertineat ad animam, ſed ad corpus[b]. Diuerſitas .n. ſexuum non eſt ex parte animæ, ſed ex parte corporis: ſed diuerſitas ſexuum facit diuerſitatem circa incontinentiam. dicit .n. Phil. 7. Eth. * ꝙ mulieres nõ dicuntur neque continentes, neque incõtinẽtes. ergo cõtinẽtia nõ ꝑtinet ad aĩam, ſꝫ ad corpꝰ.

Lib. 7. ca. 5 parum ante mediũ tom. 5.

¶ 2 Prӕt. Id qđ pertinet ad animam nõ ſequitur[h] corporis cõplexiones: ſed incontinentia ſequitꝰ corporis cõplexionẽ. dicit .n. Phil. in 7. Eth. * ꝙ maxime acuti, i. cholerici & melancholici ſm̃ irrefrenatam concupiſcẽtiam ſunt incontinentes. ergo

Lib. 7. c. 7. ad finem tom. 5.

A incõtinentia ꝑtinet ad corpus.

¶ 3 Prӕt. [b] Victoria magis pertinet ad eum qui uincit, q̃ ad eũ qui uincitur: ſed ex hoc dicitur aliquis eſſe incontinens, quòd caro concupiſcens aduerſus ſpiritum ſuperat ipſum. ergo incõtinentia magis pertinet ad carnem, quàm ad animam.

SED CONTRA eſt qđ homo differt à beſtiis principaliter ſecundum aĩam. Differt aũt ſm̃ rationem continentiæ & incõtinentiæ. Beſtias .n. dicimus neque continentes, neque incontinentes, ut patet per Philoſophum in 7. Eth. * ergo incontinentia maxime eſt ex parte aię.

B

Lib. 7. c. 5. à medio & c. 6. declinando ad finẽ to. 5.

RESP. Dicendum, ꝙ unumquodq; attribuitur magis ei, qđ eſt cauſa per ſe q̃ ei qđ ſolã occaſionem præſtat. Id aũt qđ eſt ex parte corporis, ſolam occaſionem præſtat incontinentię[c]. Ex diſpoſitione enim corporis poteſt contingere, ꝙ inſurgant paſſiones uehementes in appetitu ſenſitiuo, qui eſt uirtus corporis organici: ſed huiuſmodi paſſiones quantumcunq; uehementes, non ſunt ſufficiens cã incõtinẽtię, ſed occaſio ſola, eo ꝙ durante uſu [d] rõnis ſemper homo pôt paſſionibus reſiſtere. Si uero paſſiones adeo inſurgãt, ꝙ totaliter auferant uſum rationis, ſicut accidit in his, q ꝑp uehementiam paſſionũ amẽtiam incurrunt, non remanebit ratio continentię, neque incontinentię: quia non ſaluatur in eis iudicium rationis, qđ continens ſeruat, & incontinens deſerit. Et ſic relinquitꝰ ꝙ [m] per ſe cauſa incontinentię ſit ex parte animę, q̃ rõe paſſionibus non reſiſtit. Quod quidẽ fit duobus modis[o], ut Phil. dicit in 7. Eth. * Vno modo, quando anima paſſionibus cedit antequàm ratio conſilietur: quę quidẽ uocatur irrefrenata incõtinẽtia, vel ꝑuolatio. Alio mõ, quando non permanet homo in his quę conſiliata ſunt, eo quod debiliter eſt firmatus in eo quod ratio iudicauit: unde & hæc incontinentia uocatur debilitas. Et ſic patet, quod incontinentia principaliter ad animam pertinet.

C

D. 981.

D

E

Lib. 7. c. 7. nõ procul à fin. to. 5.

SVP. Q. CLVI. ART. I.

Porrec. per tot.

758

IN art. 1. q. 156. dubium ex Martino occurrit in quęſtione de incontinentia, arguente contra authorem hic pro quanto dicit ꝙ paſſio non eſt per ſe cauſa, ſed occaſio incontinentię. Tũ primo, quia paſſio eſt cauſa per ſe impellẽs, & inclinans ad actum incontinentię. ergo non eſt cauſa occaſionalis. Probatꝰ ſequela, qa magna eſt differẽcia inter cauſam impellentem & inclinantem, & cauſam occaſionalem. Antecedens uerò manifeſtatur, qa actus incontinentię eſt ipſum uinci & ſuperari, quod eſt actus liber uoluntatis potẽtis reſiſtere, & non reſiſtentis. Probatur autem tum primo, quia in eo, quo non eſt genita adhuc incontinentia habitualis, uoluntas non eſt totalis cauſa per ſe actus incontinentiæ. ergo præter eam eſt aliqua alia cã per ſe: tum ſecundo, quia omne per ſe ſuperans, & uincens eſt cauſa per ſe eius quod eſt ſuperari, & uinci: ſed paſſio eſt per ſe ſuperans, & uincens uoluntatem quæ contra cẽdit ergo. Et iſtud inquit Martinus, patet ꝙ non ſufficienter probat cõcluſionem, hanc ſcilicet, ꝙ incontinentia non eſt corporis, ſed animę, Thomas, per illud mediũ, ꝙ paſſio non eſt cauſa per ſe, ſed occaſio tantum.

¶ Ad hęc dicitur, ꝙ ſi quis penetrat quo pacto appetitus eſt motiuus uoluntatis, facile hęc ſoluet. Penetrabit autem hoc, q intuitus fuerit doctrinam authoris in prӕcedẽti lib. q. 9. art. 2. ibi docemur, ꝙ ſicut homo frigens ex hoc ipſo ꝙ friget, mouetur ad uolendũ locum calidum: ita homo in paſſione exiſtens, ex hoc ipſo ꝙ eſt ſic diſpoſitus ſm̃ illam paſſionem, mouetur ad uolendum qđ conſonat homini ſic diſpoſito, puta, ad puniendum ſi eſt iratus, ad uenerea ſi eſt ardens &c. Et ratio ibi aſſignatur, quia hinc ſcilicet ex diſpoſitione hominis, ſeu ſubiecti fit ut aliquid ſit, vel appareat conueniens illi quod ceſſante illa diſpõne non eſt, aut apparet conueniens: quoniam conueniens ex parte utriuſque poteſt oriri extremi, ſcilicet uel ex diſpoſitione ſubiecti, vel ex natura obiecti. Et ſic, ut ibi dicitur, diſpoſitio ſubiecti redundat in obiectum faciendo ipſum eſſe, vel apparere pro tunc conueniens. Et ſic patet, ꝙ paſſio ualde remota mouet uoluntatem, ſ. diſponendo ſubiectum. & inde conſurgente conuenientia in obiecto motiuo voluntatis nõ neceſſitando tamẽ ipſam. Vnde merito nõ per ſe cauſa ſed occaſio dicitur paſſio incõtinentię, quę eſt actus uoluntatis. Et cum dicitur, Cauſa per ſe im pellẽs & inclinans &c.

Caietan.

reſpondetur negando minorem, propriè loquendo, quia paſſio impellit quidem & inclinat non p ſe, ſed mediãte ſubiecto, qd diſponit, & conueniẽtia q̃ eſt ex ſubiecto iã diſpoſito conſurgit. Sicut frigus impellit hoiem ad cũdum ad calidum non per ſe, ſed occaſionabiliter. Ad manifeſtationem at aſtris, hoc ſolũ dr, q ẽt incompletè manifeſtat actum incontinentię: qm̃ non eſt imputandũ q in uoluntate incontinẽtis ſit vinci, & ſuperari ſine conſenſu in illud, ad quod paſſio inclinat, vt Martinus fingere vi, ſed vt author dixit, eſt ibi electio, ac p hoc cõſenſus, ita q hoc ẽ vinci, eligere ex vehemẽtia paſſionis.

Loco citato in argumento.

¶ Ad primam probationem negatur q voluntas non ſit per ſe ſufficiens cã incontinentiæ in non habente habitualem incontinẽtiam. Nam ſicut voluntas frigeſcentis hois eſt ſufficiens, & p ſe cã eundi ad ignẽ ſeu ſolem: ita volũtas exiſtẽs in paſſione eſt per ſe ſufficiens cã volendi tale delectabile. Cauſę n. diſponentes ſubiectũ, occaſiones ſunt volendi non per ſe, concauſæ volendi. Vñ & author in lr̃a ꝓbat hoc: quia quãdiu manet vſus rõis, volũtas liberè pt in vtrunque oppoſitorum.

¶ Ad ſecundum negatur minor, quia paſſio non eſt per ſe vincẽs, & ſuperans, ſed occaſionaliter voluntatẽ, q̃ non aliter ſuperatr̃, niſi quia liberè vult, ad quod volendũ paſſio diſponit. Vñ patet q author ſufficienter probauit incontinentiã eſſe non corporis, ſed aiæ, per illud mediũ: qa paſſio eſt occaſio, & voluntas eſt p ſe cã incontinentiæ.

In ſolutione præc.

in corp. ar.

AD PRIMVM ergo dcẽm, q aĩa humana eſt corporis forma, & hẽt quaſdã vires corporeis organis vtentes, quarum operões aliqd conferunt ẽt ad illa opera aiæ, q̃ ſunt ſine corporeis inſtr̃is, i. ad actum intellectus & voluntatis, inquantũ. ſ. intellectus a ſenſu accipit, & volũtas impellit̃ a paſſione appetitus ſenſitiui. Et ſm hoc, quia fœmina ſm corpus habet quandam debilem complexionem, fit vt in pluribus, q & ẽt debiliter inhæreat quibuſcũq; inhæret: & ſi rarò in aliquibus aliter accidat ſm illud Pro. vlt. Mulierẽ fortem quis inueniet? Et quia id quod eſt paruũ, vel debile, reputatur quaſi nullũ, inde eſt q Phil.* loquit̃ de mulieribus, quaſi non hñtib. iudicium rõis firmum, quamuis in aliquib. mulierib. contrarium accidat. Et pp hoc dicit, q mulieres nõ dicimus continẽtes, quia non ducunt̃ quaſi hñtes ſolidã rõem, ſed ducunt̃ quaſi de facili ſequentes paſſiones.

G

AD II dicendũ, q ex impetu paſſionis contingit q aliqs ſtatim paſſionem ſequat̃ ante conſilium rõis. Impetus ãt paſſionis prouenire ſolet vel ex velocitate, ſicut in cholericis: vel ex vehementia, ſicut in melancholicis, qui pp terreſtrem complexionẽ vehementiſſime inflammant̃: ſicut cõtrario cõtingit, q aliquis non perſiſtat in eo, q eſt conſiliatum eſt ex eo q debiliter inhæret pp mollitiem cõplexionis, vt de mulierib. dcm̃ eſt.* Qd̃ ẽt vr̃ in phlegmaticis contingere pp eãdem cãm, ſicut ẽt in mulierib. Hoc ãt accidit inquantum ex cõplexione corporis dat̃ aliqua incontinentiæ occaſio, non aũt cã ſufficiens, vt dictum eſt*.

H

AD III dcẽm, q concupiſcentia carnis in eo q eſt incontinens, ſuperat ſpiritum non ex neceſſitate, ſed per quandam negligentiam ſpiritus non reſiſtentis fortiter.

ARTICVLVS II.

Vtrum incontinentia ſit peccatum.

Per. per to. 759

Sup. q. 155. a. 2. cor.

*Lib. 3. ca. 18. Parum princ. tomo. 5.

AD SECVNDVM ſic procedit̃. Vr̃ q incontinẽtia non ſit peccatum: quia, vt Aug. dicit in li. de lib. arb. *nullus peccat in eo, q vitare [b]non pt: ſed incõtinẽtiã nullus pt ex ſeipſo vitare, ſm illud Sap. 8. Scio q nõ poſſũ eſſe cõtinẽs, niſi Deus det. ergo incontinẽtia nõ eſt pctm̃.

¶ 2 Præt. Oẽ pctm̃ [b]in rõe vr̃ cõſiſtere: ſed in eo qui eſt incontinens vincit̃ iudiciũ rõis. ergo incontinentia non eſt pctm̃.

¶ 3 Præt. Nullus peccat ex eo q Deũ vehementer amat: ſed ex vehementia diuini amoris aliquis fit [b] incontinens. dicit. n. Dion. 4. c. de di. no.† q Paulus p incõtinẽtiam diuini amoris dixit. Viuo ego, iã non ego. ergo incõtinentia non eſt pctm̃.

SED CONTRA eſt, qd̃ connumerat̃ aliis peccatis. 2. ad Tim. 3. vbi dr̃, criminatores, incontinentes, immites &c. ergo incontinentia eſt peccatum.

RESP. Dcẽm, q incontinentia pt attendi circa aliqd tripliciter. Vno mõ, propriè & ſimplr̃: & ſic incontinentia attendit̃ circa cõcupiſcentias delectationũ tactus, ſicut & intẽperantia, vt ſ. dcm̃ eſt* de continentia: & [a]hoc modo incontinentia eſt peccatum ex duplici rõe [a]. Vno modo ex eo, q incõtinens recedit ab eo quod eſt ſm rõem. Alio modo ex eo, q ſe immergit quibuſdam turpibus delectationibus. Et ideo Phil. dicit in 7. Eth.* q incontinentia vituperatur non ſolũ vt peccatum, quod. ſ. eſt per receſſum a rõe, ſed ſicut malitia quædam, inquãtum prauas cõcupiſcẽtias ſequitur. Alio mõ, incontinentia attenditur circa aliquid, propriè quidem inquantum homo recedit ab eo quod eſt ſecundum rõem, ſed non ſimplr̃, puta, cum aliquis non ſeruat modum rationis in concupiſcentia honoris, diuitiarum, & aliorum hmõi, quæ ſm ſe vñr eſſe bona, circa quæ non eſt incontinentia ſimplr̃, ſed ſm quid, ſicut ſup. de continentia dictum eſt*. Et [p]ſic incontinentia eſt peccatum[q], nõ ex eo q aliquis ingerat ſe prauis concupiſcentiis, ſed ex eo q nõ ſeruat modum debitum rationis, etiam in concupiſcentia rerum per ſe appetendarũ. Tertio modo, incontinentia dr̃ eſſe circa aliquid nõ ꝓprie, ſed ſecundum ſimilitudinem, puta, circa concupiſcentias, eorum, quibus non poteſt ali-

K

SVP. QVÆST. CLVI.

ARTIC. II.

IN art. 2. q. 156. aduerte quòd Martinus carpere conatur authorem in hac litera dicentem de incontinente propriè & ſimpliciter quòd dupliciter peccat &c. quaſi uelit ex hoc ponere differentiam inter delectationes fugibiles tantum, & fugibiles, ac uituperabiles, quaſi idem author intelligat per prauum & uituperabile: ſed quoniam nullus eſt hic ſermo, nulla queſtio de uituperabili, & non uituperabili non imponat authori Martinus ſuam phantaſiam, ſed ſat ſit ſibi dicere, & arguere quod uult, ſine huiuſmodi fictionibus,

c. 4. par. 1. nõ multũ remote ante finem.

¶ In eodem articulo 2. dubium occurrit circa differentiam in litera aſſignatam inter concupiſcentias tactus. & honoris, aut huiuſmodi, penes hoc quòd concupiſcentię tactus ſunt prauę, concupiſcentię autem honoris non ſunt prauæ, ac per hoc circa duplicẽ rationem peccati ibi, & unicam hic. Videntur enim hęc falſa, quia utrobique concupiſcentiæ immoderatę ſolæ ſunt prauæ, moderatæ autem bonæ, & delectabilia ipſa utrobique ſecundum ſe ſunt bona. Vnde nihil eſt dictu, quòd incontinens honoris non ſe ingerit prauis concupiſcentiis, ſed peccat ex eo, quod non ſeruat debitum modum in inconcupiſcendo. Hoc enim idem accidit incontinentia ſimpliciter: quoniam ex hoc ſolo peccat, quòd in inmoderatas concupiſcentias uenereas incurrit.

q. preced. artic. 2. Concl. 2.

Lib. 7. c. 1. ad finem ꝑcipue tomo. 3.

Concl. p q. præced. ar. 2. ad 3.

¶ Ad hoc dicitur, quòd ut ex 7. Ethicor. unde hęc ſumpta ſunt, apparere poteſt, bona delectabilia, ut clarius intelligas, ſic diſtinguenda ſunt, quòd quædam ſunt, quorum ſtudia ſimpliciter & abſolute ſunt mala. Statim enim, ut dicis alicuius ſtudia eſſe circa vene-

venereæ, aut delectabilia cibi & potus, ſtatim, inquam, malitiã ſeu prauitaté, ſeu vitium aliquod intelligimus. Et hæc vocant̃ appetibilia pp neceſſitatem, inquantum.ſ. neceſſitas corporis ea requirit pp indiuiduum, uel ſpeciem. Quædam verò ſunt, quorum ſtudia ſimpliciter & abſolute non ſunt mala, ſed ſolũ ſi explicetur ſuperfluitas. Studioſos. n. honoris, gloriæ, victoriæ filiorũ &c. cum dicimus, nullo afficimus eos vitio, immò ſtudia hæc laudabilia cẽſemus: & hæc vocant̃ p ſe appetibilia. Et hinc patet, quare cõcupiſcentię venereorum dicant̃ prauę. hoc eſt, vitioſæ, & cõcupiſcentiæ honoris non, qa ſtudere illis delectabilibus eſt peccatũ, ſtudere aũt illis non. Et licet ſecũdũ veritaté in vtriſq; ſolæ immoderatæ concupiſcentiæ ſint prauæ, ſtudiũ illarum tamé importat immoderationem, quã nõ importat ſtudiũ iſtorum. Patet aũt duplex illa rõ peccati in incontinentia ſimpliciter, qa ſ. errat, & in concupiſcentias, quæ ſunt de genere prauorũ ſtudiorũ, declinat. Incontinentia aũt ſm quid, puta, honoris, ſolũ errat, q non declinat in concupiſcentias quæ ſunt de genere prauorũ ſtudiorum. Et hoc intẽdit author cum Ariſtotele p hanc literã.

Concl. 6

li. 3. cap. 3. à medio, tom. 5.

¶ In eodé ſecundo articulo dubium occurrit circa incontinentiã ſecundo mõ: qm̃ i litera dr̃, Circa hæc attenditur incõtinẽtia propriè quidé, ſed non ſimpliciter. In ſeptimo aũt Ethicorũ Ariſt. dicit huiuſmodi incontinentiã reſpectu honoris &c. eſſe incontinentiam ſecundum ſimilitudiné. Si. n. hẽt rõem incontinentiæ ſm ſimilitudinem, ergo non proprie: & ſi ꝓpriè, ergo non ſm̃ ſimilitudinem. Et rurſus ſi ſm̃ ſimilitudinem, ergo incontinentia tertio modo poſita in litera quæ dr̃ incontinentia ſm̃ ſimilitudinem, coincidit cum incontinentia ſecundo mõ, qa vtraque hẽt incontinentiæ rõem ſm̃ ſimilitudiné.

Vorrec. per totum.

760

1. 2. q. 78. ar 4. co. Et 2. d. 43. ar. 4. cor. Et uerit. q6 24 art. 10. co. Et 1. Ethi. le. 5. & li. 7. lec. 4.

¶ Ad hoc breuiter dr̃, q accidit hic æquiuocatio de ſimilitudine. Nã author loquitur de ſimilitudine metaphorica, & ideò diſtinguit incontinentiam proprie contra incontinentiã per ſimilitudinem, hoc eſt, metaphorice, ut manifeſte exponit̃ in litera, ſimilitudine quadã proportionali metaphorice dici incontinentiã reſpectu mali, & reſpectu boni, reſpectu vitii, & reſpectu virtutis. Ari. verò loquit̃ de ſimilitudine ꝓportionali, hoc eſt. analogica proprie, diminuta tñ. Et iõ diſtinguit incontinentiã ſimpliciter contra incontinentiam diminute: & manifeſtat intentum ſuũ exemplo. ſicut malum dr̃ de homine, & de medico. Dr̃. n. & hõ malus, & medicus malus. Sed q dr̃ malus ſolũ, dr̃ malus ſimpliciter, id eſt: ſine additione aliqua: q uerò dr̃ malus medicus, nõ ppea dr̃ ſimpliciter malus, ſed cum additione, ſ. medicus. Vbi manifeſte patet malũ dici de medico propriè, & ſm̃ analogiam ad malum hominem, quia ita eſt aliquis medicus malus ſicut homo malus. Nam ut homo malus ad opus proprium hominis ſe habet, ſic malus medicus ad opus proprium medico. Apparet etiam diminutio quædam ex hoc ipſo, quod indè ſimpliciter, hinc cũ appoſitione tantũ mali rõ infertur, dicendo, Eſt homo malus, ergo eſt malus. Et eſt medicus malus, ergo eſt malus medicus: & non, ergo eſt malus. Sic autem eſt in propoſito: qm̃ valet ſequela, eſt incõtinens venereorũ, ergo eſt incontinens: & non valet, eſt incontinens honoris, ergo eſt incontinens, ſed ergo eſt incontinens honoris. Vndè nulla eſt authoris ab Ariſtotele diſſenſio.

lib. 7. c. 5. nõ maleſ a princip. tom. 5.

quis male vti, puta, circa cõcupiſcentis virtutũ, circa quas pt̃ aliquis dici incontinẽs eẽ p ſimilitudiné. Quia ſicut ille q eſt incontinens, totaliter ducit̃ p concupiſcentiã malã, ita aliqs totaliter p concupiſcentiã ducit̃ bonam, q̃ eſt ſm̃ rationem, & talis incontinentia non eſt peccatum, ſed pertinet ad perfectionem virtutis.

Ad primvm ergo dcẽm, q hõ pt̃ vitare pctm̃ & facere bonũ, non tñ ſine diuino auxilio, ſm̃ illud Ioan. 15. Sine me nihil poteſtis facere. Vnde per hoc q hõ indiget diuino auxilio ad hoc q ſit cõtinẽs, nõ excludit̃ qn incõtinẽtia ſit peccatum: qa ut dr̃ in 3. Ethi.* Quæ per amicos poſſumus, aliquali ter per nos poſſumus.

Ad ii dcẽm, q in eo qui eſt incontinens vincit̃ iudiciũ rõnis, non quidem ex neceſſitate qđ auferret rõem peccati: ſed ex negligentia quadam hominis non firmiter intendẽtis ad reſiſtendum paſſioni per iudicium rationis quod habet.

Ad iii dcẽm, q rõ illa procedit de incontinentia p ſimilitudinem dicta, & nõ ꝓpriè.

Articvlvs III.

Vtrum incontinens plus peccet, quàm intemperatus.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur q incontinẽs plus peccat q̃ intẽperatus. Tãto. n. aliquis vr̃ grauius peccare, quãto magis [h] contra conſcientiã agit, ſm̃ illud Luc. 12. Seruus ſciens volũtaté dñi ſui & nõ faciẽs, plagis vapulabit multis &c. ſed incontinẽs magis vr̃ agere contra conſciẽtiã q̃ intẽperatus, qa ut dr̃ 7. Eth.* Incõtinẽs ſciẽs q̃ praua ſunt q̃ concupiſcit, nihilominus agit pp paſſionem: intemperatus aũt iudicat ea quæ concupiſcit eſſe bona. ergo incontinens grauius peccat quàm intemperatus.

¶ 2 Pręt, Quanto aliqđ peccatũ grauius eſt, tantò vr̃ eſſe minus ſanabile, unde, & peccata i Spiritũſanctũ ſunt grauiſſima, & dñr eſſe irremiſſibilia: ſđ peccatũ incontinentiæ [h] vr̃ eſſe inſanabilius q̃ peccatũ intemperãtiæ. Sanat̃. n. pctm̃ alicuius per admonitioné & correctioné, q̃ nihil vr̃ cõferre incõtinẽti, qui ſcit ſe malè agere, & nihilominus malè agit: intẽperato aũt vr̃ q benè agat, & ſic aliquid ei cõferre poſſet admonitio. ergo vr̃ q incõtinens grauius peccet quàm intemperatus.

¶ 3 Præt. Quanto aliqs ex maiori [h] libidine peccat, tãtò grauius peccat: ſed incontinens peccat ex maiori libidine q̃ intẽperatus, qa incontinens hẽt uehementes paſſiones & concupiſcentias, quas non ſp hẽt intẽperatus. ergo incontinens magis peccat quàm intẽperatus.

Sed contra. eſt, q impænitentia aggrauat oẽ pctm̃. Vnde Aug. in lib. de ver. Dñi,* dicit q impænitentia eſt peccatũ in Spiritũſanctũ: ſed ſicut Philoſophus dicit in 7. Eth. † inte-

SVP. QV. CLVI. ARTIC. III.

In artic. 3. eiuſdem quæſtionis 156. dubium ex Martino in quæſtione de incontinentia occurrit dicente, quòd iſta ratio S. Thomæ pati uidetur calumniam in hoc, quòd voluntas incontinentis inclinari dicitur ad peccandum ex paſſione tantum & non ex habitu. Nam ſi intelligat quòd ex frequentatis incontinentiæ actibus non generat̃ aliquis habitus, uidetur falſum. Et primo contra totam Philoſophiam moralem clamantem, quòd ex frequentatis actibus generatur habitus maximè in ſubiecto non habente habitum contrariũ. Secundò, quia hoc eſt contra experientiam, qua poſt frequentatos incontinentiæ actus, magis ſe pronos ad incontinentiam ſentiunt quàm ante. Tertio, quia ſecundum Thomam incõtinentia pertinet ad voluntatem, & non dicit præciſe actum, quia ſicut virtus eſt habitus, ita & vitiũ. Et propterea, inquit Martinus voluntas incontinẽtis inclinatur ex proprio habitu ad peccandum, quia ad non reſiſtẽdum paſſionibus, ſed non inclinatur ad ſequendũ concupiſcentias malas & turpes, quia inclinari ad talium electionem eſt intemperati.

¶ Ad hoc dubium non ex aliis q̃ ex ſupradictis principiis dr̃, q error hic accidit quod non diſtinguitur quo ad rem inter habitum & diſpoſitionem, nec diſtinguitur quo ad modũ operãdi inter inclinari per modum habitus, & per modum paſſionis. Incontinentia namque non eſt habitus, ſed diſpoſitio. Vnde & in litera hac diſtinguitur incontinens ab intemperato per facile & difficile mobile, quia paſſio cito tranſit, ac per hoc circa eius pugnam proportionaliter reſpondet diſpoſitio. Habitus aũt eſt difficile mobilis, cuius ſignum eſt, quòd incontinentem ſtatim comitatur penitentia. Comparatur etiam in litera ex Ariſtotele 7. Ethicor. Incontinentia febri acceſſoriæ: intemperantia autem phtiſicæ. ſimiliter incontinens inclinatur

peratus non eſt pœnitiuus, imanet aũt electioni, incõtinẽs ãt oĩs ẽ pœnitiuus. ergo intẽperatus grauiꝰ peccat q̃ icõtinẽs.

Resp. Dicendũ, ꝙ pctm̃ ſm Aug.* ꝓcipuè in Volũtate cõſiſtit. Volũtas.n.ẽ qua peccaᷤ, & rectè viuiᷤ. Et iõ ubi eſt maior iclinatio volũtatis ad peccãdũ ibi eſt grauius pctm̃. In eo aũt q eſt intẽperatus, voluntas inclinaᷤ ad peccãdũ ex ꝓpria electione, quæ procedit ex habitu per conſuetudinẽ acquiſito. In eo ãt qui eſt incõtinẽs. volũtas inclinaᷤ ad peccãdũ ex aliqua paſſione. Et quia paſſio cito trãſit, habitus ãt ẽ qualitas difficile mobilis, inde eſt ꝙ icõtinens ſtatim pœnitet trãſeũte paſſione, ꝙ nõ accidit de intẽperato, q̃nimmo gaudet ſe peccaſſe, eo ꝙ operõ peccati ẽ ſibi facta connaturalis ſm habitũ. Vnde de his dr̃ Prou. 2. ꝙ lętantur cum male fecerint, & exultãt in rebus peſſimis Vnde patet ꝙ intẽperatus eſt multò peior q̃ incõtinẽs*, ut ẽt Philoſophus dicit in 7. Ethi.*

Ad primvm ergo dicẽdũ, q ignorãtia intellectus q̃nque quidẽ pręcedit inclinationem appetitus, & cãt eã: & ſic quanto eſt maior ignorãtia, tãto magis pctm̃ diminuit, uᷤ totaliter excuſat, inquantũ cãt in voluntariũ. Alio mõ ecõuerſo, ignorantia rõis ſequitur inclinationẽ appetitus, & talis ignorantia, quantò eſt maior, tantò peccatũ eſt grauius, q̃a oſtendiᷤ inclinatio appetitus eſſe maior. Ignorantia ãt tã incõtinẽtis q̃ intẽperati ꝓuenit ex eo, ꝙ appetitus eſt in aliq̃d inclinatus, ſiuè ꝑ paſſionẽ, ſicut in incõtinẽte: ſiue per habitũ, ſicut in intẽꝑato: ma or ãt ignorantia cãtur ex hoc in intẽperato q̃ in incontinente. Et vno q̃dẽ mõ quantũ ad durationẽ, q̃a in incontinente durat illa ignorantia ſolũ paſſione durante: ſicut acceſſio febris tertianæ durat durãte cõmotione humoris, ignorãtia ãt intẽperati durat aſſiduè ꝑp ꝑmanẽt à habituꝰ. Vnde aſſimilaᷤ phthiſicæ, vel cuicunque morbo cõtinuo, ut Philoſophus dicit in 7. Eth.* Alio mõ eſt maior ignorantia intemperati, quantum ad id q̃d ignoratur. Nã ignorãtia incõtinẽtis attendiᷤ quantũ ad aliq̃d particulare eligibile, put. ſ. æſtimat hoc nunc eẽ eligẽdũ. Sed intẽperatus hẽt ignorantiã circa ipſũ finẽ, inquantũ. ſ. iudicat hoc eſſe bonũ, ut irrefrenatè cõcupiſcentias ſequaᷤ. Vndè Phil. dicit in 7. Eth.* ꝙ incõtinẽs eſt melior intẽperato, q̃a ſaluaᷤ in eo optimum principium, ſ. recta æſtimatio de fine.

Ad II dcẽdm, ꝙ ad ſanationẽ incontinentis non ſufficit ſola cognitio, ſed reqritur interius auxilium grãæ cõcupiſcentiã mitigantis, & adhibeᷤ ẽt exterius remediũ admonitiõis et correctionis, ex q̃bus aliq̃s incipit cõcupiſcẽtijs reſiſtere, ex quo cõcupiſcentia debilitatur, vt ſupra dictũ eſt * Et iiſdẽ ẽt modis p̃t ſanari intemperatus, ſed difficilior eſt eius ſanatio, ꝑpter duo, quorum primũ eſt ex parte rõis, q̃ corrupta eſt circa æſtimationẽ vltimi finis, ꝙ ſe hẽt ſicut principiũ in demõſtratiuis. Difficilius ãt reduciᷤ ad veritatẽ ille qui errat circa principium: & ſimiliter in operatiuis ille q errat circa finẽ. Aliud ãt eſt ex parte inclinationis appetitus quę ĩ intẽperato eſt ex habitu q difficile tolliᷤ, inclinatio ãt incõtinẽtis eſt ex paſſione, quę facilius reprimi poteſt.

Ad III dcẽdm, ꝙ libido uolũtatis, quæ auget peccatũ, maior eſt in intẽperato, q̃ in incõtinente, ut ex dictis patet.* Sed libido cõcupiſcẽtiæ appetitus ſẽſitiui, q̃nq; maior eſt in incõtinẽte, q̃a incõtinẽs nõ peccat, niſi a graui cõcupiſcẽtia: ſed intemperatus ẽt ex leui cõcupiſcentia peccat, & q̃nq; eã præuenit. Et iõ Philoſophus dicit in 7. Eth.* ꝙ magis intemperatũ vituperamus: quia nõ cõcupiſcens vel quiete, i. remiſſe cõcupiſcens perſequitur delectationes. Quid enim faceret, ſi adeſſet concupiſcentia iuuenilis?

Articvlvs IIII.

Vtrum incontinens iræ ſit peior, q̃ incontinens concupiſcentiæ.

AD QVARTVM ſic proceditᷤ. Vr̃ quòd incontinens

Li. de duabus animabus, c. 10. & 11 to. 6.

& operaᷤ ꝑ modum paſſionis, ut exemplũ de febre acceſſoria manifeſtat: intemperatus autem per modum habitus, ut exẽplum de phtiſico manifeſtat.

¶ Ad primã ergo Martini obiectionẽ dr̃, ꝙ ex frequẽtatis actibꝰ incontinẽtis generaᷤ in eius volũtate ñ habitus, ſed diſpoſitio, q̃ nunq̃ tranſire põt in habitũ, ſicut nec albedo in nigredinem. Et ultra hoc ex huiuſmodi actibus habilitatur concupiſcibilis ad hoc ut in ea generetᷤ intẽperantia, ex qua voluntas intẽperati inclinatur ad turpia ꝓſequenda. Et ſic voluntas incontinentis iclinaᷤ non ex habitu, ſed ex diſpoſitione: q̃d in idẽ redit cũ eo quod dr̃ in litera, ſ. ex paſſione. Nam diſpoſitio quã paſſio cauſat eſt facile mobilis, & diſpoſitio illa nõ niſi per modum paſſionis & inſurgente paſſione inclinat, cuius locupletes teſtis eſt pœnitentia ſtatĩ ſequẽs, ceſſante paſſionis impetu. Voluntas autem intemperati inclinatur, ut in litera dicitᷤ, ex ꝓpria delectatiõe, hoc eſt. per modũ eligentis & propria principia electionis, quæ ſunt intentio finis, q̃ apud intemperatum iã eſt mala, & conſiliũ quod iam ex intẽperantia quietũ eſt. Et caueto hic Nouitiũ ne fallaris, cũ in litera dr̃, ꝙ intemperati uoluntas inclinaᷤ ad peccandũ ex ꝓpria electione, quæ procedit ex habitu ꝑ conſuetudinem acq̃ſito, Falleris namq; ſi intelligas ex habitu ꝑ conſuetudinẽ acquiſito in voluntate, ut patet ex ſupradictis de ſubiecto temperãtiæ: q̃m ipſa non in volũtate, ſed in concupiſcibili appetitu eſt ſubiectiuè. Intelliges ãt rectè, ſi intelliges ꝙ intemperati voluntas inclinatur ex electione procedente ex habitu acquiſito in appetitu concupiſcibili q̃d qualiter ſit ſuperius ſatis declaratum fuit. Cũ igitᷤ clamat moralis philoſophia, ꝙ ex frequentatis actibus generantur ha

Conclu.

Lib. 7. c. 7. parum ante mediũ tom. 5.

Lib 7. c. 8. tom. 5:

bitus, ſumiᷤ habitus pro prima ſpecie qualitatis, & non ut diſtinguitur contra diſpoſitionem. Vel intelligitur de habitu propriè, ſicut intelligitur in ſubiecto apto nato ſuſcipere talem habitum ita intelligitur in ſtatu non diſſono, ſeu oppoſito appetitus. Conſtat autem ꝙ ſtatus continentis & incontinentis eſt contrarius ſtatui habituatorum: q̃m ille eſt perturbationis, iſte quietis: ille facile, iſte difficile mobilis.

¶ Ad ſecundam obiectionẽ de experientia dr̃, ꝙ ad hoc ſufficit illa habitualis diſpoſitio.

¶ Ad tertiam ſimiliter di, ꝙ incontinentia dicit in uoluntate nõ pręciſe actum, ſed habitualem diſpoſitionem, quæ non eſt vitium, ſicut nec continentia eſt uirtus, ſed eſt imperfectum q̃d in genere uitii. Et hoc expreſſit iam Ariſtoteles i principio 7. Eth. malitię uirtutem, & continentię incontinentiam contra ponendo. Expoſitionem uero allatam ex Martino, quomodo incontinens differat ab intemperato, ſi ſane intellexeris. ſ. ꝙ in cõtinentię diſpoſitio inclinat ad non reſiſtendum, quia tũ tẽpore pugnę exercet ſe [illegible] extra ma[illegible] [illegible] pœnitentiã: intemperantia uerò ad ipſa turpia ſimpliciter ꝓſequẽda inclinat, [illegible] ãplectere, q̃a ue[illegible], & à noſtr[illegible] exi[illegible], ut patet in litera.

¶ In reſponſionibus argumentorum eiuſdem articuli multa eſſent dicenda, niſi ſuperius fuiſſent manifeſtata: quomodo. ſcilicet uitium reddit appetitum malũ reſpectu finis illius generis, ut intemperantia reſpectu delectabilis venerei &c. & per hoc parit ignorãtiam principii in agibilibus. Vide ſuperius.

li. 7. c. ante mediũ, & c. 8. in fine, to. 5.

Q. 142. ar. 2.

In cor. ar.

li. 7. c. 8. circa mediũ, & c. 7. ante mediũ, to. 5.

Perrus. pe tor.

761

SVP. QV. CLVI. ARTIC IIII

IN arti. 4. eiuſdẽ q. 157. aduerte. Nouitiæ pro clariori intellecta literæ, ꝙ prima

Infra q. 158. art. 4. cor. Et 3. di. 26. q. 1. ar. 2. co. Et veri. q. 25. at. 2. co. Et 7. Ethi. lect. 6. pri.

ſta ratio, quare incõtinens concupiſcentię eſt turpior: cõſiſtit in hoc, ꝙ motiuum ad iraſcẽdum eſt rõ, quã eſt punitio cuiuſdã paruipenſioni receptæ, Conferre.n. vnum cum altero, rõnis eſt: uel quã eſt uindictã, q̃ eſt bonũ ſm̃ rõem, quia eſt bonũ honeſtum. Sed ut in 7. Eth. dr̃, ſicut exterius uidemus ꝙ ueloces miniſtri audiunt dñm imperantem, & præcurrentes non ꝑcipiunt totum domini nortum imperium: ita q iraſcitur ex uelocitate choleræ audito obiecto rõni cõformi, non expectata rõnis forma, properat ad uindictam. Cõcupiſcens uerò à ſola boni delectabilis ſm̃ ſenſum præſentatione mouetur, nihil de conformitate ad rõnem audiẽs. & ꝑpterea dr̃, ꝙ in nullo ſequitur rõnis iudicium. Secunda autẽ de maiori naturalitate iræ cum grano ſalis in litera apposito, accipienda eſt, ſcilicet, quia naturalior eſt motus iræ ex ſuo cõplexionali principio, q̃ motus concupiſcẽtiæ ex ſuo complexionali principio. Nam ira conſequitur choleram, concupiſcentia phlegma. Naturalius autem eſt ꝙ cholera proferat iram, q̃ ꝙ phlegma concupiſcẽtiam, quia magis in promptu eſt iræ proceſſus ex cholera, q̃ concupiſcentiæ ex phlegmate, quia cholera eſt uelocioris motus. Conſtat namq; ꝙ ex ueloci magis in promptu eſt progreſſus, q̃ ex tardiori, & ſic eſt naturalior. Manifeſtatur autẽ iſta maior naturalitas motus iræ, ſigno ſatis cõſono, quia ſcilicet frequentes complexio iratorum profert et iam in prolem, ut Ariſtoteles exemplis comprobat. In tertia uero rõne ne fallaris reſpiciens ad ea quæ ſunt per accidens, puta, ſcandalum aliorũ ex manifeſta iniuria, & putes, oppoſitũ eius qđ in litera dr̃. Sed aduerte ꝙ iudicando actus ſm̃ ſe iniuriari proximo doloſè & occultè, turpius eſt, q̃

Ii.7.c.7 à medio, to. 5.

li.7. c.6. in principio, to.5.

lib.7. c.6. tom.5.

Concl. 2.

Concluſ. 1. pars.

lib. 7. c. 6. tom.5.

irę ſit peior, q̃ incontinens cõcupiſcẽtiæ. Quãtò.n. difficilius eſt reſiſtere paſſioni, tãto incõtinentia uĩ eſſe leuior. unde Phil. dic. t 7. Eth. Nõ.n. ſiquis à fortibus & ſuperexcedentibus delectationibus uincitur, uel triſtitiis eſt admirabile, ſed cõdonabile: ſed ſicut Eraclitus dixit, difficilius ẽ pugnare cõtra cõcupiſcentiã, q̃ cõtra irã. ergo leuior eſt incontinẽtia concupiſcentiæ, q̃ incontinentia irę.

A

¶ 2 Pręt. Si paſſio ꝓp ſuã uehemẽtiã totaľr auferat iudiciũ rõnis oĩno excuſatur aliquis à peccato, ſicut patet in eo q incidit ex paſſione in furiã: ſed plus remanet de iudicio rõnis in eo, q eſt incõtinẽs irę, q̃ i eo qui eſt incõtinens concupiſcẽtiæ. Iratus.n. aliqualiter audit rõnẽ, nõ aũt concupiſcens, ut patet ꝑ Philoſophũ in 7. Eth. ergo incõtinens iræ eſt peior, q̃ incontinens cõcupiſcẽtiæ.

B

¶ 3 Pręt. Tanto aliqđ peccatũ ẽ grauius, quãtò eſt periculoſius: ſed incontinentia iræ uĩ eſſe periculoſior, quia perducit hominem ad maius peccatum, ſ. ad homicidium, qđ eſt grauius q̃ adulterium, ad qđ perducit cõcupiſcentię incontinẽtia. ergo incõtinẽtia irę eſt grauior, q̃ incontinẽtia concupiſcẽtię.

C

Sed contra eſt, qđ Phil. dicit in 7. Eth. ꝙ minus turpis eſt incontinentia iræ, quàm incõtinentia concupiſcentiæ.

D

Resp. Dicendũ, ꝙ peccatum incontinentiæ põt conſiderari dupliciter. Vno mõ, ex parte paſſionis ex qua rõ ſuperatur, & ſic incontinentia concupiſcentię turpior eſt, q̃ incontinentia iræ quia motus cõcupiſcẽtię habet maiorẽ inordinationẽ, q̃ motus irę. Et hoc ꝓp quatuor, q̃ Phil. tãgit i 7. Eth. primò quidem, quia motus irę participat aliquaľr rõe, inquãtum. ſ. iratus tẽdit ad uindicandum iniuriam ſibi factam, qđ aliqualiter rõ dictat, ſed nõ ꝑfectè, quia non intendit debitũ modũ uindictæ: ſed motus cõcupiſcentię totaliter eſt ſm̃ ſẽſum, & nullo modo ſm̃ rõnẽ. Secũdò quia motus iræ magis conſequitur corporis comple

E

xionem ꝓp uelocitatẽ motus choleræ, quæ tendit ad iram. Vnde magis eſt in promptu, ꝙ ille qui eſt ſm̃ complexionem corporis diſpoſitus ad iraſcendum, iraſcaẽ, q̃ ꝙ ille qui diſpoſitus eſt ad concupiſcendũ, cõcupiſcat. Vñ ẽt frequentius ex iracundis naſcuntur iracundi, q̃ ex concupiſcentibus concupiſcentes. Qđ aũt prouenit ex naturali corporis diſpoſitiõe, reputatur magis uenia dignũ. Tertiò, quia ira quærit manifeſtè operari: ſed concupiſcentia q̃rit latebras, & doloſè ſubintrat. Quartò, qa cõcupiſcẽs delectabiliter operaẽ, ſed iratus quaſi quadã triſtitia precedẽte coactus. Alio mõ põt cõſiderari pctm̃ incõtinentiæ, quãtũ ad malũ, in qđ qs incidit à rõe diſcedẽs. Et ſic icõtinẽtia irę eſt ut plurimũ grauior qa ducit i ea, q̃ ꝑtinẽt ad ꝓximi nocumẽ.

Ad primum ergo dicẽdũ ꝙ difficilius eſt aſſiduè pugnare contra delectationem, q̃ cõtra irã, qa cõcupiſcentia eſt magis cõtinua: ſed ad horã difficilius ẽ reſiſtere irę ꝓp eius iperiũ.

Ad ii dcd̃m, ꝙ concupiſcẽtia dr̃ eſſe ſine ratione: nõ quia totaliter auferat iudicium rõnis, ſed quia in nullo procedit ſecundum iudicium rationis, & ex hoc eſt turpior.

Ad iii dicendum, quòd ratio illa procedit ex parte eorũ, in quę incontinens deduciẽ.

QVÆSTIO CLVII.

De clementia, & manſuetudine, in quatuor articulos diuiſa.

Postea conſiderandum eſt de Clementia, & Manſuetudine, & uitiis oppoſitis. Circa ipſas autem uirtutes quęruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrum clementia, & manſuetudo ſint idẽm

¶ Secundo, Vtrum utraque earum ſit virtus.

¶ Tertio, Vtrum vtraque earum ſit pars temperantiæ.

¶ Quartò, De comparatione earum alias uirtutes.

Articvlvs I.

Vtrum clementia & manſuetudo ſint penitus idem.

Ad primum ſic proceditẽ. Vĩ ꝙ clementia & mãſue

iniuriari manifeſtè: quã hoc, ſ. manifeſtè aperte aut quãſtia excellentiã ſpectat: latere ãt ad quendam defectum. Ipſa.n. latebra atteſtatur turpitudini operis iuxta Dñi ſentẽtiam. Omnis q male agit, odit lucẽ. Et per oppoſitum ipſe modus agendi, ſ. manifeſtè, atteſtatur uerę, uel apparenti rõni ex hoc ipſo, ꝙ lucem nõ refugit. Eſt ergo iuxta hanc tertiam rõnem concupiſcẽtia turpior, q̃ ira quo ad modum operãdi ꝑ ſe loquendo. In quarta demũ rõne aduerte, ꝙ concupiſcentia dr̃ turpior, qa omnino voluntaria. Ira autem etſi in fine ſit delectabilis, admiſtũ tñ habet inuoluntarium principium, ſ. triſtitiã ex paruipenſione recepta illatamq̃. Et ꝑpea quaſi coactꝰ dicitur.

Concl. 2.

SVP. QVÆ. CLVII. ART. I.

In art. 1. q. 157. dubium ex Martino occurrit, directè impugnante authorem in hoc art. circa differentiam inter mãſuetudinem & clementiam in hoc ꝙ clementia circa diminutionem exterioris pęnæ, manſuetudo vero circa diminutionem paſſionis iræ ponitur. Contra primo. Circa actum interiorem & exteriorem ſibi ſubordinatum, & ab eo imperatum non ſunt ponendę duæ uirtutes: ſed appetere uindictam, & inferre pœnam, ſe habent ſicut actus interior, & exterior ab illo imperatus, qa efficaciter appetens uindictam, ſi põt inferre pœnam. Infert. Maior probatur: quia actus interior, & exterior ead. numero prudẽtia regulanẽ. Secũdo, qa clementia oĩno ſuperflueret: cõſequens eſt falſum. ergo. Probatur ſequela quia moderata plene ira, aut eſt moderata illatio pœnæ, aut non. Si eſt moderata, ergo ſuperfluit clementia. Si nõ, dr̃ unum impoſſibile: quia illatio pœnæ in ultionem iniurię nũquàm fit ſine impul-

Porro. poſtea.

762

Infra art. 4 ad 3. & 3. diſt. 33. q. 3. ar. 2 q. 1 ad 2.

ſu irę. Tertiò, quia ſequeretur aliquem ſimul eſſe clementiſſimū, & ſimiliter crudeliſſimū, & māſuetiſſimū, quæ ſunt impoſſibilia, niſi ponendo ꝙ māſuetudo & clementia ſint circa alias, & alias pſonas. Probat̃ ſequela, ponēdo hoīem frequēter exercitatū in actibus illius uirtutis, & alterius uitii.

*lib. 4. c. 5. tom. 5.

†lib. 2. c. 3. circa prin.

¶ Ad huius euidentiā q̄ſtionis, ſcito ꝙ author eſt male intellectus ab iſtis. Intendit ſiquidē author ꝙ clementia, & manſuetudo habent diuerſas materias ꝓprias, ſicut iuſtitia & liberalitas, & non ꝙ una ſit circa actū interiorē imperātē, & alia circa actū exteriorē imperatū. Hoc.n. ridiculū eſt p ſe loquēdo. Sed quia cōtingit manſuetudinē & clemētiā coniungi in uno numero affectu, puta diminutione exterioris pęnæ cū quis ex animi lenitate, & ex iræ moderōe ad diminutionē pœnæ tendit, ſicut cōtingit iuſtitiā & liberalitatē coniungi in hoc uno effectu q eſt non furari, dū quis & ex amore alieni boni, & ex moderata cupiditate pecuniæ, furtum declinat: iō author ſimul tractās de his uirtutibus, breuitatis cā declarauit ſimul earum concurſum in unū effectū, & diuerſitate materiarū, in hoc quidē articulo inchoatiue, in ſequentibus pfectè, ut in ar. 3. patet. Sūt ergo per ſe loquēdo materiæ clementię & māſuetudinis diſparatæ, ſicut iuſtitiæ & liberalitatis, & nō ſunt ſubordinatæ, niſi qñ p accidens cōcurrūt. Clemēs.n. eſt q ex lenitate animi pœnas legales mitigat infra iuſtitię latitudinē, ubi patet ꝙ nullus de ira eſt ſermo: manſuetus aūt eſt mediū in ira tenēs, & conſequēter ſic uindicans. Vbi patet ꝙ nulla eſt ſubordinatio, aut imperii & imperati connexio, ſed ſolus quandoque cōcurſus in eūdem effectū.

*libr. 2. de inuētione in fol. 3 ante fin. libr.

‡in tertia regula quę incipit Ante oia fratres Cariſſimi, to. 1.

*Poſitā arg. 1. huius ar.

*lib. 2. ca. 5. tom. 5.

¶ Ad primā ergo obiectionē dr̃, ꝙ ſi loquamur de actibus imperante & impato p ſe

tudo ſint penitus idem. Manſuetudo enim eſt moderatiua irarum, ut Philoſophus dicit in 4. Ethicor.* Ira autem eſt appetitus vindictæ. Cum ergo clementia ſit lenitas ſuperioris aduerſus inferiorem in conſtituendis pęnis, ut Seneca dicit in ſecundo de clementia,† per pęnas autem fit uindicta, videtur quòd clementia & māſuetudo ſint idem.

¶2 Præt. Tullius dicit in ſecundo Rheto.* ꝙ clementia eſt uirtus, per quam animus concitatus in odium alicuius, benignitate retinetur, & ſic vr̃ ꝙ clementia ſit a moderatiua odii: ſed odium, ut Aug.‡ dicit, cauſatur ab ira, circa quam eſt māſuetudo. ergo videtur ꝙ manſuetudo & clementia ſint idē.

¶3 Præt. Idem vitium non contrariatur diuerſis virtutibus: ſed b idem vitium opponitur manſuetudini & clementiæ, ſ. crudelitas. ergo videtur quod manſuetudo & clementia ſint penitus idem.

SED CONTRA eſt, quòd ſecundum prędictam diffinitionem Senecæ,* Clementia eſt lenitas ſuperioris aduerſus inferiorē: manſuetudo autem non ſolum eſt ſuperioris ad inferiorem, ſed cuiuslibet ad quemlibet. ergo manſuetudo & clemētia non ſunt penitus idem.

RESPON. Dicendum, quòd ſicut dicitur in 2. Ethi.* virtus moralis cōſiſtit circa paſſiones & actiones. Paſſiones autem interiores ſunt exteriorū actionum principia, aut etiam impedimenta: & ideo uirtutes quę moderantur paſſiones, quodā modo concurrunt in eundem effectum cum virtutibus q̃ moderantur actiones, licet ſpecie differant. Sicut ad iuſtitiā propriè pertinet cohibere hominē à furto, ad quod aliquis inclinatur per inordinatum amorem, uel concupiſcentiam pecuniæ, quæ moderatur p liberalitatē: & ideo liberalitas concurrit cum iuſtitia in ſuo effectu, qui eſt abſtinere à furto: & hoc etiam conſiderandum eſt in propoſito. Nam ex paſſione iræ prouocatur aliquis ad

F hoc, ꝙ grauiorem inferat pęnā. Ad clementiam autem pertinet directè ꝙ ſit diminutiua pęnarum, quod quidem impediri poſſet per exceſſum irę. Et ideò m manſuetudo, inquantū refrænat impetum iræ, concurrit in eundem effectum cum clementia. Differunt tamen ab inuicem, inquantum clementia eſt moderatiua exterioris punitionis: manſuetudo autem pro-
G priè diminuit paſſionem irę n.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod manſuetudo propriè reſpicit ipſum uindictę appetitum: ſed clementia reſpicit ipſas pęnas, quæ exterius adhibentur ad uindictam.

AD II dcēm, ꝙ affectus hominis inclinatur ad minorationem eorum, quę homini per ſe non placent. Ex hoc autem ꝙ aliquis amat aliquem, proue-
H nit ꝙ non placet ei per ſe pęna eius, ſed ſolū i ordine ad aliud, puta ad iuſtitiam, uel ad correctionem eius qui punitur. Et ideò ex amore prouenit, ꝙ aliquis ſit promptus ad diminuēdū pœnas, qđ pertinet ad clementiā, & ex odio impedit̃ talis diminutio. Et pp hoc Tullius dicit,* ꝙ animus concitatus in odiū, ſcilicet ad grauius
I puniendū, per clementiā retinet̃, ne ſcilicet acriorem pęnā inferat, nō ꝙ clemētia ſit directè odii moderatiua, ſđ pęnę.

AD III dcēm, ꝙ manſuetudini, q̃ eſt directe circa iras, ꝓpriè opponit̃ uitiū iracundiæ, qđ importat exceſſum iræ: ſed crudelitas importat exceſſum in puniendo. Vñ dicit Seneca ĩ 2. de clemētia* ꝙ crudeles vo-
K cātur, qui puniēdi cām habēt, modum tñ nō habēt. Qui aūt in pœnis hoīum pp ſe delectātur ēt ſine cauſa, poſſunt dici ſęui, uel feri, quaſi affectum humanū nō habētes, ex quo naturaliter homo diligit hominē.

ARTICVLVS II.

Vtrū tam clementia quàm manſueſuetudo ſit uirtus.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ neque clementia, neq; māſuetudo ſit uirtus. Nulla enim uirtus alteri uirtuti opponitur: ſed utraque ur̃

& ut ſic, una ſola op° eſt uirtute, & uera eſt maior, ſed minor eſt falſa: quia non niſi p accidens illatio pœnę ut reſpicitur à clementia, reſpicitur a manſuetudine, & ecōtra, quia ſ. eſt q̄ſque eadem materialiter, quę ab utraq; moderamen ſuſcipit. Si aūt ſit ſermo de actibus p accidens aut qualitercunque conuenientibus, & ſubordinetur unus alteri, & imperetur un° ab altero, maior eſt falſiſſima: quia actus per accidens ſic connexi, poſſunt ſm̄ diuerſas rōnes ad diuerſas uirtutes ſpectare, ut patet de non furari reſpectu iuſtitię & liberalitatis. Vtraque ergo uirtus, ſ. clementia & manſuetudo, eſt circa actum interiorem & exteriorem, diuerſa tamen ratione. Nam māſuetudo directè eſt circa interiorem paſſionē irę, & ex conſequenti circa exteriorem uindictam non ſimpliciter, ſed ut exit à paſſione irę. Clementia verò eſt directè circa lenitatem interiorē animi ad proximū, & per illam circa moderōnē pęnę ꝓximi.

Concl.

¶ Ad ſcḋm negatur ſequela. Et cū q̄ritur, an moderata ira ſit opus clementię, dr̃ ꝙ ſic. Et cū dr̃ ꝙ inflictio pœnę non ſit niſi ex impulſu iræ, negatur. Sicut.n. pōt aliqs furari ex iniuſtitia, & non ex paſſione cupiditatis actus, ut patet cum quis furatur & proiicit illud, ita pōt quis nō ex ira, ſed ex crudelitate, uel defectu æquitatis contra clementiam agere.

Loco citato in arg.

¶ Ad tertiū unico uerbo dr̃ cū Ariſtotele & Tullio, ꝙ qui unā ſe negat habere virtutē, nullā habet. Et ideo caſus ſunt impoſſibiles de uirtutibus & vitiis, loquēdo vniuoce.

¶ In calce eiuſdem articuli vide beſtialitatis vitium in materia iſta eſſe ſæuitiam, vel feritatem: quoniam hoc humani animi limites exit, & ad beſtialē animū deiicit.

Porrec. per tot.

763

SVP. Q. CLVIII. ART. II.

IN ar. 2. eiuſd. q. dubiū occurrit circa ta-

Infra arti. 3 cor. Et 3. diſt. 26. q. 2. art. 2. ad 4.

opponi [b] ſeueritati, quæ eſt q̃dã virtus. ergo neque clementia, neque manſuetudo eſt virtus.

¶2 Præt. Virtus corrumpit̃ per ſuperfluũ & [h] diminutũ: ſed tã clemẽtia, q̃ mãſuetudo in quadã diminutione conſiſtunt, nã clementia eſt diminutiua pęnarũ, mãſuetudo aũt eſt diminutiua iræ. ergo neq; clemẽtia, neq; manſuetudo eſt virtus.

¶3 Præt. Manſuetudo, ſiue mititas ponit̃ Matt. 5. inter beatitudines, & inter fructus ad Gala. 5. ſed virtutes [b] differunt & à beatitudinibus, & à fructibus. ergo nõ continet̃ ſub virtute.

Sed contra eſt, qđ dicit Seneca in 2. de clementia.* Clementiã & manſuetudinẽ oẽs viri bõni pręſtabũt: ſed virtus eſt propriè quæ pertinet ad bonos viros. Nã virtus eſt q̃ bonũ facit habẽtem, & opus eius bonum reddit, vt dr̃ 2. Ethicor. ergo clementia & manſuetudo ſunt virtutes.

Resp. Dicendũ, q̃ ratio virtutis moralis cõſiſtit in hoc, q̃ appetitus rõni ſubdatur, vt patet per Philoſophum in 1. Eth. *Hoc aũt ſeruatur tã in clementia, q̃ in manſuetudine. Nã clementia diminuẽdo pęnas aſpicit ad rõem, vt Seneca dicit in ſecundo de clementia.* Similiter ẽt manſuetudo ſm rõnem rectam moderatur iras, vt dr̃ in 4. Ethic.† Vnde manifeſtum eſt, q̃ [m] tam clementia quàm manſuetudo eſt virtus.*

Ad primum ergo dcẽm, q̃ manſuetudo non directè opponit̃ ſeueritati. Nã manſuetudo eſt circa iras, ſeueritas aũt attẽdit̃ circa exteriorẽ inflictionẽ pœnarum: vñ ſm hoc uideret̃ magis opponi clementiæ, quæ ẽt circa exteriorẽ punitionem conſideratur, ut dictũ eſt:* non tñ opponitur, eo q̃ utrumque eſt ſm rõnem rectam. Nã ſeueritas inflexibilis eſt circa inflictionẽ pęnarum, qñ hoc recta ratio requirit. Clementia autẽ diminutiua eſt pęnarũ ẽt ſm rõem rectam, quando ſ. oportet, & in quibus oportet: & ideo non ſunt oppoſita, quia non ſunt circa idem.

Ad II dcẽm, q̃ ſm Philoſophum in 4. Ethic.* habitus qui medium tenet in ira, eſt innominatus. Et ideo uirtus nominatur a diminutione iræ, quę ſignificatur nomine manſuetudinis, eo q̃ uirtus ꝓpinquior eſt diminutioni, q̃ ſuperabundantiæ ꝑꝑ hoc, q̃ naturalius eſt hoĩ appetere uindictã iniuriarum illatarum, q̃ ab hoc deficere, quia uix alicui nimis paruæ uidentur iniuriæ ſibi illatæ, ut dicit Saluſtius.* Clemẽtia aũt eſt diminutiua pęnarũ non quidem in reſpectu ad id, quod eſt ſm rationem rectam, ſed in reſpectu ad id quod eſt ſm legem cõem, quam reſpicit iuſtitia legalis. Sed ꝑꝑ aliqua particularia conſiderata, clementia diminuit pęnas, quaſi decernens hoĩem non eſſe magis puniendum. Vnde dicit Seneca in 2. de Clementia.* Clementia hoc primum præſtat, vt quos dimittit, nihil aliud illos pati debuiſſe pronunciat: uenia uerò, debitę penæ remiſſio eſt. Ex quo patet q̃ clementia comparatur ad ſeueritatem ſicut epiicia ad iuſtitiã legalẽ, cuius pars eſt ſeueritas quantũ ad inflictionẽ pęnarum ſm legem: differt tñ clementia ab epiicia, ut infra dicetur.*

Ad III dicendum, q̃ beatitudines ſunt actus uirtutum, fructus aũt ſunt delectationes de actibus uirtutum. Et ideo nihil prohibet manſuetudinem poni & uirtutem, & beatitudinem, & fructum.

Articulus III.

Vtrum prędictę virtutes ſint partes temperantiæ.

Ad tertium ſic ꝓcedit̃. Vr̃ q̃ prędictę uirtutes nõ ſint partes tẽperantię. Clementia. n. eſt [b] diminutiua pęnarũ, ut dictum eſt.* Hoc aũt Philoſophus in 5. Ethic. † attribuit epiicia, quæ pertinet ad iuſtitiam, ut ſupra habitum eſt.* ergo uidetur q̃ clementia non ſit pars temperantiæ.

¶2 Præt. Tẽperantia eſt circa cõcupiſcentias: manſuetudo aũt & clemẽtia nõ reſpiciunt cõcupiſcentias, ſed magis iram, & uindictam. [h] non ergo debent poni partes temperantiæ.

rationẽ ad primum pro quanto redditur ratio ibi, quare ſeueritas & clementia nõ ſunt circa idẽ. Vr̃. n. hoc eſſe falſum, qm̃ vtraq; eſt circa punitiones, ſed ſeueritas inflexibiliter, clemẽtia flexibiliter. Male ergo dicitur, q̃ non ſunt circa idem.

¶ Ad hoc dr̃, q̃ licet ſeueritas, & clementia ſint circa idẽ remote, nõ tñ ſicut circa idẽ proximè: qm̃ clementia directè eſt circa diminutionem pœnarum, ita q̃ proprius eius actus eſt diminutio, & propria materia eſt pœna vt diminuenda: ſeueritas verò directè eſt circa ipſam inflexionẽ integræ pœnę, ita q̃ proprius eius actus eſt infligere integrã pœnam, & propria illius materia eſt pena vt integrè infligẽda: quod author in litera ſignificauit per inflictionẽ pęnæ abſq; additione. Et ſic patet, q̃ vera reddita eſt rõ, quare nõ ſunt oppoſita, quia non ſunt circa idem. Sed reſponſio hæc nihil valet: qm̃ iſto mõ exponendo, nunq̃ virtus, & vitium eſſent circa idem: qm̃ actus uirtutis ſp eſt aliud ab actu vitii. Dicendum eſt ergo, q̃ virtus, & vitium oppoſitum ſunt circa idem ſic, q̃ actus quem uirtus informat, vitium deformat. Concupiſcentia. n. delectabilium, quam tẽperantia moderatur, extra rõnis metas ponit. & ſic de aliis. Non ſic aũt eſt in propoſito: qm̃ diminutio penarum, quam clementia ponit, non tollit̃ perſeueritatem: & ſimiliter integritas pęnarum, quàm ſeueritas ponit, per clementiã non minuit̃. Et rõ in litera aſſignatur: quia diminutio nõ qualitercumque, ſed ueſtita circunſtãtiis, ſ. quando, ubi, ſicut &c. oportet, eſt circa quã eſt clementia. Et ſimiliter integritas pęnarum qñ, ubi, ſicut &c. oportet, eſt circa quã eſt ſeueritas. Licet ergo minuere pęnam, & integre punire abſolutè opponantur, & circa idẽ ſint, minuere tñ qn, ubi &c. oportet & integre punire qñ, ubi &c. oportet, ſibi inuicem conſonant, & non opponunt̃: q̃a idẽ non eſt circa quod utrumq; eſt, qñ oportet, ſed qñ oportet minuere, non oportet integrè punire, & quando oportet integrè punire, non oportet minuere. Quia ergo non ſunt clemẽtia & ſeueritas circa idem punibile formaliter, hoc eſt, in ordine ad rõnem, ut manifeſtatũ eſt, ideò non ſunt oppoſita. Et hoc eſt quod in litera explicatur, ut patet intuenti.

¶ In eodem articulo in rñſione ad ſm nota duo. Primo, q̃ licet uirtus ſit perfectio quædam naturalis inclinationis, quę eſt ſm rõem, nomina tñ uirtutũ inuenimus pluries impoſita à contrariis ad naturales inclinationes ꝓpterea quia talibus naturalibus inclinationibus cõiter abutimur. Et ꝓpterea ſonãt quid uitioſum, ut patet de temperantia, quæ à temperamẽto naturalis cõcupiſcentiæ ad ſm tactũ delectabilia dicta eſt. Et ſimile quid accidit in propoſito. Nam ſicut concupiſcentia carnalis ſonat quid malũ, q̃uis ſit naturalis: ita ira malũ ſonat, q̃uis naturalis. Et ꝓpterea uirtus a defectu iræ nomẽ accepit non quia uirtus contra naturę ſit inclinationẽ, ſed ꝑꝑ rõnem dictam. Nota ſecundo dĩam, & ueniã, q̃ clementia non eſt remiſſiua pęnæ debitæ, ſed eſt diminuendo reductiua ad debitam ſm æquitatem, ut in litera patet ex Seneca. Venia aũt eſt donatiua pęnæ debitæ, ita q̃ nec iuſtitia cõis, nec æquitas excuſat, quin pęna ſit debita.

SVP. QVÆ. CLVII. ARTIC. III.

In ar. 3. eiuſdem. q. 157. dubium ex Martino occurrit in quæſtio. 2. de manſuetudine, arguente contra authorem in hoc, q̃ manſuetudo ponitur uirtus adiũcta temperantiæ, tñ primò,

li. 2. c. 5. in principio.
lib. 2. ca. 6. tom. 5.
li. 1. c. ult. tom. 5.
lib. 2. c. 5. parum a princi.
¶li. 4. ca. 5. tom. 5.
Concl.
Ar. præce.
lib. 4. c. 5. tom. 5.
In contra rationeCatilinæ in c. cuius titulus eſt Cæſaris oratio, ante mediũ.
li. 1. circa finẽ illius.
Arti. 5. ſequenti ad 1. argum.
764
Porrec. parte aw.
Sup. q. 141 cor. & ad 2. Et infr. q. 161. ar. 4. corp. Et 2. d. 44. q. 2. ar. 1. ad 3. diſt. 33. q. 3. art. 2.
Art. 1. & 2. præced.
th. 5. c. 10.
• Q. 120. ar. 2.

¶3 Præ. Seneca dicit ĩ 2. de Clemẽtia. † Cui voluptati ſęuitia eſt, poſſumus inſaniã vocare: hoc aũt oppon.ĩ clementiæ & mãſuetudini. C ergo * inſania opponatĩ prudẽtię, vr ꝙ clemẽtia & manſuetudo ſint partes prudẽtiæ magis ꝗ temperãtiæ.

Sed contra eſt qđ Seneca dicit in 2. de Clem.* ꝙ clementia eſt temperantia animi in poteſtate vlciſcendi. Tullius † ẽt ponit clemẽtiã partẽ tẽperãtię.

Resp. Dcđm, ꝙ partes aſſignanĩ uirtutibus principalib. ſm ꝙ imitantur ipſas in aliquibus materiis ſecundaris, quantum ad modum, ex quo principaliter depẽdet laus uirtutis, unũ & nomen accipit, ſicut modus & nomẽ iuſtitiæ in quadã equalitate cõſiſtit: fortitudinis aũt in quadam firmitatẽ: temperantiæ aũt in quadam refrænatione, inquantum ſ. refrenat concupiſcentias uehementiſſimas delectationũ tactus. Clemẽtia aũt & mãſuetudo ſimilr in quadã refrenatione cõſiſtũt, quia ſ. clementia eſt diminutiua pęnarũ, manſuetudo verò eſt mitigatiua iræ, ut ex dictis patet. * Et iõ tam clementia ꝗ manſuetudo adiungunĩ tẽperantiæ ſicut uirtuti principali, & ſecundum hoc ponuntur partes temperantiæ.

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ in diminutione pęnarũ ſunt conſideranda duo, quorum unũ eſt, ꝙ diminutio pęnarum fiat ſm intẽtionẽ legiſlatoris, licèt nõ ſm uerba legis, & ſm hoc pertinet ad epiiciã. Aliud aũt eſt, quædam moderatio affectus, ut hõ non utatur ſua poteſtate in inflictione pęnarum, & hoc propriè pertinet ad clementiã. Propter quod Seneca dicit,* ꝙ clementia eſt tẽperantia animi in poteſtate ulciſcendi. Et hęc quidẽ moderatio animi prouenit ex quadã dulcedine affectus, qua quis abhorret oẽ illud, quod põt aliũ contriſtare. Et iõ dicit Seneca,* ꝙ clementia eſt quædam lenitas animi, nã ecõuerſo auſteritas animi uidetur eſſe in eo, qui non ueretur alios contriſtare.

Ad II dcđm, ꝙ adiunctio uirtutũ ſecundariarũ ad principales magis attendiĩ ſm modum uirtutis, qui eſt quaſi quædam forma eius, ꝗ ſm materiã. Manſuetudo aũt & clementia conueniunt cũ temperantia in modo, ut dictum eſt, *licet nõ conueniant in materia.

Ad III dcđm, ꝙ inſania dr̃ per corruptionem ſanitatis. Sicut aũt ſanitas corporalis corrumpitur per hoc ꝙ corpus recedit à debita complexione humanæ ſpeciei, ita ẽt inſania ſm aĩam accipitur per hoc, ꝙ anima humana recedit a debita diſpoſitione humanæ ſpeciei. Quod quidem contingit & ſecundum rationem, puta cum

primò, qa hæc opinio põt reprobari ex multis ſuperius dictis. Tum ſecundũ, quia per eandem rationem ſequeretur oẽm virtutem eſſe adiunctam temperantiæ, quia oĩs virtus habet actũ refrænandi paſſionẽ circa aliquã materiã. Liberalitas.n. refrænat cupiditatem pecuniæ: fortitudo paſſiones timoris & audaciæ: iuſtitia refrænat oẽm paſſionẽ, ne per eam ad alterius promptus ſit iniuriam. Tũ tertio, qa ira nõ eſt materia ſecũdaria reſpectu concupiſcẽtiæ tactus, ſed ſunt materiæ totaliter diſparatæ, nec ad ſe inuicem ordinatæ. Tũ quarto, authoritate Ariſtotelis, qui nõ ſolũ manſuetudinem à tẽperantia diſtinxit, ſed nec alterã alteri in determinando cõiunxit: quod feciſſet, ſi vna earũ eſſet alteri adiuncta.

† Li. 2. c. 4. circa me.

* lib. 2. c. 3 circa principium.

† lib. 2. de inuentione in fo. 3. ante finem libri.

Modus eſt principalis laus in uirtute: cuius dicti rat. oncm vide in ad ſecundum.

¶ Ad hoc dr, ꝙ rõnabiliter manſuetudo adiuncta eſt tẽperantiæ à S. Tho. quia ſ. conſiſtit in refrænando, vt in litera dr: & ad ſuperius obiecta, ſuperius eſt reſpõſum.

¶ Ad ſm negatĩ ſequela, quia adiunctio virtutis ad virtutem, vt partis potentialis ad totũ potẽtiale, nõ attẽditur penes modũ cuiuſcunq; actus ſecundarii, ſed penes modũ actus principalis. Et quia nõ oĩs virtutis actus principalis conſiſtit in refrænando, iõ non oĩs virtus adiungitur tẽperantiæ. Liberalitatis.n. actus principalis non in refrænãdo, ſed in emittẽdo cõſiſtit: & fortitudinis actᵘ principalis nũ in refrænãdo, ſed i firmãdo cõſiſtit: iuſtitię actᵘ principalis in reddendo alteri ſuum conſiſtit.

Concl. in Ar. 1. & 2.

¶ Ad tertiũ dr, ꝙ ira eſt materia ſecundaria reſpectu concupiſcentiæ carnalis, vt vtraque habet rationem refrænabilis: qm̃ difficilior eſt moderatio concupiſcentiæ in qua eſt continua pugna & rara victoria, vt ſuperius dictũ eſt. Vñ licet ira non ſubordinetĩ abſolutè concupiſcentiæ carnali, inquantum tñ temperabilis ſubordinatĩ illi vt minus principalis principali. Et propterea maſuetudo adiungitur temperantiæ vt virtus ſecundaria principali.

¶ Ad quartũ dr, ꝙ manifeſtè patet, Ariſt. ordinẽ non exegiſſe, vt ſimul cum uirtute principali tractaret de adiuncta, qm̃ alio pceſſit ordine, primo tractans de virtutibus circa paſſiones ad conſeruationem humanæ vitæ, ſ. fortitudine, & temperantia: deinde de aliis ad ſecundaria bona & mala ſpectãtibus, & poſt de iuſtitia quæ circa operationes ad ad alterum eſt, & demum de prudentia, ut patet in proceſſu librorum Ethicorum.

¶ In reſponſione ad primum euiſdem tertii articu. dubium ex Martino occurrit ibidem contra authorem in hac ſolutione arguente dicendo, Hæc ſolutio non placet mihi, tum quia nõ ſoluit de manſuetudine, quæ eſt etiam moderatiua pœnarum, & non ſolum irarum: tum qa clementia non ſolum facit hoiem non uti poteſtate ſua, ſed etiam non abuti illa, cum opponatur crudelitati abutenti poteſtate.

¶ Ad primum horum dr, ꝙ mirum eſt de iſto hoĩe exigente à reſponſione vnius argumenti de clementia ẽt ſolutionem alterius de manſuetudine, quod argũ ex parte manſuetudinis author non fecit: quia manſuetudo eſt principaliter circa iram, & ppea non habet difficultatem coniunctionis cum epiicia, hoc eſt, æquitate, ſicut clementia, a qua eſt directè diminutiua pœnarum.

¶ Ad ſm dr, ꝙ per ly non uti ſua poteſtate intelligitur non abuti illa: qm̃ ſi recta ratio habet, ꝙ tũc huic in hoc caſu &c. diminuenda eſt pœna, eſſet contra rectam rationem vti ſua poteſtate ad integre puniendũ, ac per hoc eſſet abuti ſua poteſtate. Et ppea in litera præcedentis articuli dictum eſt, ꝙ clementia eſt ſic diminutiua pœnę debitæ ſm iuſ cõe, ꝙ non eſt diminutiua pęnæ debitæ ſm æquitatẽ. Sequitĩ.n. clementia æquitatem, ſicut ſeueritas iuſtitiam, & vtraq; abuſum poteſtatis excludit, qui committeretĩ niſi clementia æquitatem, & ſeueritas iuſtitiam comitaretur.

li. 2. de clementia, c. 3. circa princi.

l. 2. c. 3. circa princi.

¶ In eodem ar. dubiũ occurrit de ſubiecto clemẽtiæ, in qua ſ. potentia ſit ſubiectiuè. Non determinatur ſiquidem in litera eius ſubiectum.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ clemẽtia eſt ſubiectiuè in voluntate. Et rõ eſt, quia illa pars aĩæ eſt ſubiectũ virtutis, in qua primo apparet bonitas illius, vel malitia oppoſita vt author docuit inueſtigando ſubiectum cõtinentiæ. Sed voluntas eſt quæ primo diſponitur per clementiã & illius oppoſitũ, ſ. crudelitatem: qm̃ lenitas animi ad proximum, quæ interior clementia eſt, non eſt lenitas alicuius paſſionis, vt patet diſcurrendo, ſed eſt lenitas voluntatis, qua proximum amamus. Et hoc in litera inſinuatur in reſponſione ad tertium, dum dr̃ ꝙ affectus humanus, quem ſequitur clementia, & ille ſm quem homo eſt naturaliter omni homini amicus. Conſtat enim ꝙ talis amicitia imperfecta, voluntatis eſt, non paſſionis. Inſinuatur ẽt ex actu aſſignato, qui eſt non uti ſua poteſtate: nam vti eſt actus voluntatis. Probatur ẽt idem ex hoc, ꝙ clementia directè diſpoſitiua eſt animi ad vlterius malum diminuendum. Nulla autem paſſio, ſed ſolus voluntatis motus eſt directè ad alterius bonum, vel malum: quoniam ad proprium bonum conſequendum, vel defendendum: & ſimiliter ad proprium malum vitandum, ſeu propellendum, omnes paſſiones directè ordinantur, in cuius ſignum hęc eſt poſita differentia inter virtutes circa paſſiones, & virtutes circa operationes, ꝙ illæ ſunt propter bonum habentis, iſtæ ſunt propter bonum alterius. Nec obſtat ꝙ ſuperius in quæſt. 143. author diſtinguendo partes temperantiæ, dixerit quòd tertius motus animi eſt iræ, quem refrænat manſuetudo, ſiue clementia: quoniam quod ibi indiſtinctum reliquit, hoc in loco diſtinguendo clementiam à manſuetudine declarauit, ꝙ manſuetudo iram refrænat, clementia autem non: ſed &c.

In cor. ar.

¶ Super

aliquis uſum rõis amittit: & quantum ad vim ap- A
petitiuam, puta, cũ aliquis amittit affm̃ humanũ, ẽm quem hõ eſt naturaliter oi hoi amicus, vt dr̃ in 8. Eth.* Inſania ãt q̃ excludit vſũ rõis, opponitur prudentiæ. Sed ꝙ aliquis delectet̃ in pęnis hoim, dr̃ eſſe inſania: quia per hoc vr̃ homo priuatus affectu humano, quem ſequitur clementia.

lib. 8. c. 1. a. 5

765

SVP. Q. CLVII. ART. IIII.

IN artic. 4. eiuſd. q. 157 in rñſio. ad 3. nota auream doctrinã ad diſcernendum qua quis vir tete vtatur, cum mala proximi tollit rõnabiliter. Nam ſi ex reuerentia ad parentes &c. hoc facit, non clementia, ſed pietate vtit̃, cũ cõſanguineis minuit pęnã ꝓp coniunctionem ſanguinis. Sed ſi ex ai lenitate ad ꝓximum, non pietate, ſed clementia vtit̃. & ſic de alijs, ſ. miſericordia. & manſuetudine, intellige & eorum oppoſitis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum clementia, & manſuetudo ſint potiſſimæ virtutes.

AD QVARTVM ſic ꝓcedi- B
tur. Vr̃ ꝙ clementia, & mãſuetudo ſint potiſſimæ virtutes. Laus. n. virtutis conſiſtit ꝓcipue in hoc ꝙ ordinat hoiem ad beatitudinem, q̃ in Dei cognitione conſiſtit: ſed manſuetudo maximè ordinat hoiem ad Dei cognitioné. dr̃. n. Iac. 1. In manſuetudine ſuſcipite inſitum verbum. & Eccleſ. 5. Eſto manſuetus ad audiendum ver- C
bũ Dei. & Dion.* dicit in epiſt. ad Demophilum, Moyſen propter multam manſuetudinem Dei apparitione dignum habitum. ergo manſuetudo eſt potiſſima virtutum.

In princ. illius epiſt.

¶2 Prę. Tanto virtus aliqua vr̃ eſſe potior, quãto magis acceptatur a Deo, & ab hoibus: ſed manſuetudo maximè vr̃ acceptari a Deo. dr̃. n. Eccl. 1. ꝙ beneplacitum eſt Deo fides & manſuetudo. Vñ & ſpecialiter ad ſuę manſuetudinis imitationẽ Chr̃s nos inuitat, dicens: Diſcite a me, quia mitis ſum, D
& humilis corde. & Hil. dicit* ꝙ ꝑ mãſuetudinem mentis nr̃ę habitat Chr̃s in nobis. Eſt ẽt hoib. acceptiſſima. vñ dr̃ Eccleſ. 3. Fili, in mãſuetudine ꝑfice opa tua, & ſuꝑ hoim gloriã diligeris: ꝑp quod & Prou. 20. dr̃, ꝙ clementia thronus regius roborat̃. ergo manſuet. & clemẽtia sũt potiſſimę virtutes.

Cap. 4. in Mat. non remote a princ.

¶3 Præ. Aug.* dicit in lib. de ſer. Dñi in mon. ꝙ mites ſunt qui cedunt improbitatib. & non reſiſtunt in malo, ſed vincunt in bono malum: hoc autem vr̃ pertinere ad miſericordiam, vel pietatem, quæ vr̃ eſſe potiſſimã virtutum, quia ſuper illud 1. ad Tim. 4. Pietas ad oĩa vtilis eſt. dicit gl. Ambr.* ꝙ oĩs ſumma religionis chr̃anæ in pietate cõſiſtit. ergo mãſuetudo, & clemẽtia ſunt maximę virtutes.

lib. 1. c. 3. a med. to. 4.

Ambro. in hunc locũ Pauli, t. 5

SED CONTRA eſt, quia non ponuntur virtutes principales, ſed adiungunt̃ alteri virtuti quaſi principaliori.

RESP. Dcdm̃, ꝙ nihil prohibet aliquas virtutes non eſſe potiſsimas ſimpl̃r, nec quo ad oĩa. ſed ẽm quid, & in aliquo genere. Non ãt eſt poſsibile ꝙ clementia & manſuetudo ſint potiſſimæ virtutes ſimpl̃r: quia laus earum attendit̃ in hoc, ꝙ retrahunt a malo, inquantum. ſ. diminuunt irã, vel poenam. Perfectius ãt eſt conſequi bonũ, q̃ carere malo. Et iõ virtutes q̃ ſimpl̃r ordinant in bonũ, ſicut fides, ſpes, charitas, & ẽt prudentia, & iuſtitia, sũt ſimpl̃r maiores virtutes, q̃ clementia, & manſuetudo. Sed ẽm quid nihil prohibet clementiam, & manſuetudinem hẽre quandam excellentiã inter virtutes, q̃ reſiſtunt affectionib. prauis. Nam ira quam mitigat manſuetudo, ꝑp ſuum impetũ maxime impedit aim hois ne libere iudicet veritatẽ: & ꝑp hoc manſuetudo maxime facit hoiem eſſe cõpotem ſui. Vñ dr̃ Eccl. 10. Fili, in manſuetudine ſerua aiam tuam. Quamuis concupiſcentiæ delectationem tactus ſint turpiores, & magis continue infeſtent: ꝑp quod tẽperantia magis ponit̃ virtus principalis, vt ex dictis patet.* Clementia verò in hoc ꝙ diminuit pęnas, maxime vr̃ accedere ad charitatẽ, q̃ eſt potiſsima virtutum, per quam bona operamur ad proximos, & eorũ mala impedimus.

Concl. m

Concl. p

q. 141. a. 7. ad 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ manſuetudo ꝑparat hoiem ad Dei cognitionem remouẽdo impedimentum: & hoc dupl̃r. Primo quidẽ, faciẽdo hoiem compotem ſui ꝑ diminutionẽ iræ, ut dcm̃ eſt*. Alio mõ, qa ad manſuetudinẽ ꝑtinet ꝙ hõ nõ cõtradicat uerbis veritatis, qđ pleri q; aliq faciũt ex cõmotione irę. Et iõ Aug. dicit in 2. de do. chr.* ꝙ miteſcere ẽ ñ cõtradicere diuinæ ſcrip. ſiue intellectæ, ſi aliqua vitia nr̃a ꝑcutit, ſiue nõ intellectæ. quaſi, nos melius & verius ſaperę & ꝑcipere poſſem.

In cor. art.

lib. 2. c. 7. in prin. to.

AD II dcdm̃, ꝙ manſuetudo & clementia reddunt hoiem Deo, & hoib. acceptũ, ẽm ꝙ cõcurrũt in eundem effm̃ cum charitate, q̃ eſt maxima virtutum, ſ. in ſubtrahendo mala proximorum.

AD III dcdm̃, ꝙ mia, & pietas conueniunt qdẽ cum manſuetudine & clementia, inquantũ cõcurrunt in eundem effm̃, qui eſt ꝓhibere mala proximorum. Differunt tñ quantum ad motiuũ: nã pietas remouet mala ꝓximorũ ex reuerentia quã hẽt ad aliquem ſuperiorem, puta, Deum, vel parentẽ. Miſericordia verò remouet mala ꝓximorũ ex hoc ꝙ in eis aliq ſ. cõtriſtat̃, inquantum æſtimat eas ad ſe ꝑtinere, vt ſ. dcm̃ e*: qđ ꝓuenit ex amicitia, q̃ facit amicos de eiſdẽ gaudere, & triſtari. Mãſuetudo ãt hoc facit, inquãtũ remouet irã incitantẽ ad vindictã. Clemẽtia vero hõc facit ex ai lenitate, inq̃tũ iudicat eſſe æquũ, vt aliquis non amplius puniat̃.

q. 30. art. 2

QVÆSTIO CLVIII.

De ira, in octo art. diuiſa.

POSTEA conſiderandum eſt de vitijs oppoſitis. Et primò de iracũdia q̃ oppon: ĩ mãſuetudinis. 1
Secundò, de crudelitate, quæ oppõnit̃ clementię.

Circa iracundiam quæruntur octo.

¶Primò, vtrum iraſci poſſit eſſe aliquando licitũ.
¶Secundò, vtrum ira ſit peccatum.
¶Tertiò, vtrum ſit peccatum mortale.
¶Quartò, vtrum ſit grauiſſimum peccatorum.
¶Quintò, de ſpeciebus iræ.
¶Sextò, Vtrum ira ſit vitium capitale.
¶Septimo, quæ ſint filiæ eius.
¶Octauò, Vtrum habeat vitium oppoſitum.

Per ſpiritet.

766

ARTICVLVS I.

Vtrum iraſci ſit licitum.

AD PRIMVM ſic procedit̃. Vr̃ ꝙ iraſci non ſit licitũ. Hiero. ũ. exponẽs illud Mat. 5. Qui iraſcitur fratri ſuo &c. dicit, In quibuſdã codicib. addit̃,

SVP. Q. CLVIII. ART. I.

IN art. 1. q. 158 aduerte, q. mo. pafſionis irę non miniſtrat voluntati, & rõni rectæ in actu conſilij, iudicij, præcepti, aut electionis: quoniam quodli-

2. q. 51 a. 3 c. Et ... 15. q. 2. a. 2 q. 2. cor. & Mal. q. 12. ar. 1. Et 1 ... phe. 4. le. 8 Et Ioh. 17. princ.

quodlibet horum ꝑcedere naturaliter debet iræ motum, & irę turbatio his actibus non confert: ſed miniſtrat iræ motus actui executionis eius q́ electum, ꝑceptum iudicatum, cõſultũq; eſt: eo q́ iuuat ipſam executionem, utpote a natura ad hoc miniſterium ordinata. Melius.n. fit q́ ſecundum naturæ ordiné fit. Et hoc author in rñſione ad ſecũdum inſinuauit dicendo. Hæc autem ira, etſi in ipſa executione actus iudicium rõis aliqualiter impediat, &c. Et hic fit, ut hi q nõ ſunt executiui vindictæ, ſed ſolúmodo cõſiliarij, iudices, ſeu cenſores, non egeant ira. Et de iſtis uerificatur ſtoica ſententia, q́ debent eſſe ſicut leges, quæ nulla paſſione cõmouentur: ſed illi qui ſunt executiui uindictę, uerbo, ita q́ ipſa reprehẽſio ſit caſtigatio, aut facto, egent motu iræ ſubminiſtrante uoluntati uindicãti: alioquin uoluntas remiſſa eſt, ut in ultimo queſt. artic. patet.

† c.4. paulo ante fin.

* lib.7.c.6

† li.5.c.30. in fi.

* Eſt gloſ. Aug. in it. q. ſup. Leu. q.70. circa fi. to.4

ſine cauſa: cæterum in veris diffinita ſententia eſt, & ira penitus tollitur. ergo [h] iraſci nullo modo licitum eſt.

¶2 Præt. Secundum Dion. 4. c. de diu. nom. †Malum aiæ eſt ſine rõne eſſe: ſed [h] ira ſꝑ eſt ſine rõe. dicit.n. Phi. in 7. Eth.* q́ ira nõ perfectè audit rõem. & Gre. dicit 5. Mor.† q́ cum tranquillitatem mentis ira diuerberat, dilaniatam quodãmodo, ſciſſamque perturbat. Et Caſſian. dicit in lib. de Inſtit. Cœnob. Qualibet ex cauſa iracundiæ motus efferuens excęcat oculum cordis. ergo iraſci ſꝑ eſt malum.

¶3 Præt. Ira eſt appetitus uindictæ, vt Gl.* dicit ſuper Leui. 19. Non oderis frẽm tuum in corde tuo: ſed [h] appetere vltionem non vr̃ eſſe licitum, ſed hoc eſt [h] Deo reſeruandum, ẽm illud Deut. 32. Mea eſt vltio. ergo vr̃ q́ iraſci ſemper ſit malum.

¶4 Præt. Oẽ illud quod [h] abducit nos a diuina ſimilitudĩne, eſt malum: ſed iraſci ſꝑ abducit nos a diuina ſimilitudine, qa Deus cum tranquillitate iudicat, vt habetur Sap. 12. ergo iraſci ſemper eſt malum.

Bona iræ.

Homi. 11. in Matth. inter princi. & med. to.2.

Sed contra eſt, q́ Chryſoſt. dicit ſuper Mat. †Qui ſine cauſa iraſcitur, reus erit: qui verò cum cauſa non erit reus. Nam ſi ira non fuerit, nec doctrina proficit, nec iudicia ſtant, nec crimina compeſcuntur. ergo iraſci non ſemper eſt malum.

1.2. q.23

Conel. ...

Lib.2.c.6 tom.5

Concl. p

Concl. ſ

Resp. Dicendum, q́ ira propriè loquendo, eſt paſſio q̃dam appetitus ſenſitiui, a qua uis iraſcibilis denoiatur, vt ſ. habitũ eſt,* cũ de paſſionib. agereť. Eſt ãt hoc conſiderandũ circa paſſiones aię, q́ dupl'r ꝑt in eis malũ inueniri. Vno mõ, ex ipſa ſpẽ paſſionis, q̃ q̃dẽ cõſiderať ẽm obiectum paſſionis, ſicut inuidia ẽm ſuã ſpẽm importat q̃ddã malum. Eſt.n. triſtitia de bono aliorũ, q̃d ẽm ſe rõni repugnat: & ĩõ [n] inuidia mox noiata ſonat aliqd mali, vt Phil. dicit in 2. Eth.* Hoc ãt non cõpetit iræ, q̃ eſt appetit⁹ vindictę [n]. Pót.n. vindicta & bñ, & male appeti. Alio mõ, inueniť malũ in aliqua paſſione ẽm quãtitatẽ ipſius, i. ẽm ſuperabundantiã, vel defectũ ipſius: & [p] ſic ꝑt malũ in ira inueniri, qñ. ſ. aliquis iraſcitur plus, vel minus præter rõem rectam[q]. Si [r] aũt aliquis iraſcitur ſecundum rationé rectam, tunc iraſci eſt laudabile[ſ].

1.2. q. 24. art.2.

Ad primum ergo dicendũ, q́ Stoici irã, & oẽs alias paſſiones noiabãt affectus quoſdã ꝑter ordiné rõis exiẽtes: & ẽm hoc ponebãt irã & oẽs alias paſſiones eſſe malas, vt ſ. dcm̃ eſt,* cũ de paſſionib⁹ agereť. Et ſic accipit irã Hie. Loqť.n. de ira, qua qs iraſciť cõtra ꝑximũ, quaſi malũ eius intẽdẽs; ſꝫ ẽm Peripat. quorũ ſñiam magis approbat Aug. i 9. de

F ciu. Dei.* ira & alię paſſiones aiæ dr̃ motus appetitus ſenſitiui, ſiue ſint moderatæ ẽm rõnem, ſiue non: & ſecundum hoc ira non ſemper eſt mala.

Lib.9.c.4. to.5

Ad ii dcm̃, q́ ira dupl'r ſe ꝑt hẽre ad rõnem. Vno q̃dẽ mõ añter: & ſic trahit rõem a ſua rectitudine, vñ hẽt rõnem mali. Alio mõ conſequenter, prout. ſ. appetitus ſenſitiuus moueť cõtra vitia ẽm ordiné rõis: & hæc ira eſt bona, q̃ dr̃ ira ꝑ zelum. Vñ Greg. dicit in 5. Mor.* Curandum ſummopere eſt, ne ira, q̃ vt inſtrm̃ virtutis aſſumiť. menti dñeť, ne quaſi dña ꝑeat, ſed quaſi ancilla ad obſequiũ parata a rõis tergo nunq̃ recedat. Hęc ãt ira, etſi in ip

Lib.5.c.33 cir. med.

C ſa executione actus iudiciũ rõis aliqualiter impediat, non tñ rectitudiné rõis tollit. Vnde Greg. ibi. dicit * q́ ira ꝑ zelum turbat rõis oculũ, ſed ira ꝑ vitium excęcat. Non eſt ãt contra rõnem virtutis, vt intermittať deliberõ rõis in executione eius, quod eſt a rõe deliberatum: quia ẽt ars impediret in ſuo actu, ſi dum debet agere, deliberaret de agendis.

Lib.5.c.39 parum a princ.

Ad iii dcm̃, q́ appetere vindictam ꝑꝑ malũ eius qui puniendus eſt, illicitum eſt: ſed appetere vindictam ꝑꝑ vitiorum correptionem, & bonum iuſtitiæ conſeruandum, laudabile eſt: & in hoc ꝑt tẽdere appetitus ſenſitiuus, inquãtũ moueť a rõe.

H Et dum vindicta ẽm ordinem iudicij fit, a Deo fit, cuius miniſter eſt ptãs puniens, vt dr̃ Rom. 13.

Ad iiii dcm̃, q́ Deo aſsimilari poſſumus, & dẽm⁹ in appetitu boni, ſed in mõ appetẽdi ei oino aſsimilari nõ poſſumus: qa in Deo nõ eſt appetit⁹ ſenſitiuus ſicut i nobis, cuius motus dẽt rõi deſeruire. Vnde Greg. dicit in 5. Mor.* q́ tunc robuſtius rõ cõtra vitia erigiť, cũ ira ſubdita rõi famulatur.

Lib.5.c.33. cir. med.

Articvlvs II.

Vtrum ira ſit peccatum.

Porrec. per tot.

767

I Ad secundum ſic ꝑcedi tur. Vr̃ q́ ira non ſit peccatum. Peccando.n. demeremur: ſed [h] paſſionib. nõ demeremur, ſicut nec vituperamur, vt dr̃ in 2. Eth.* ergo nulla paſsio ẽ peccatum: ira ãt eſt paſſio, vt ſupra habitũ eſt, † cum de paſsionib. agereť. ergo ira non eſt pctm̃.

2.di.36.a. 1. ad 2 Et 3.d.15. q.2.a.2.q. 2.c. Et Ma. q.12.ar.2. Et Ephe.4 lect.1

* Li.2.eth. cap.5

† 1.2.q.46 art.1

¶2 Præt. In oi peccato eſt conuerſio ad aliquod bonum com

K mutabile: ſed per iram [h] non cõuertitur aliquis ad bonũ commutabile, ſed in malum alicuius. ergo ira non eſt peccatum.

¶3 Præ. Nullus peccat in eo q̃d [h] vitare non poteſt, vt Aug. dicit:* ſed iram homo vitare non poteſt, quia ſuper illud Pſal. 4. Iraſcimini & nolite peccare, dicit gl.* q́ motus irę non eſt in ptãte nr̃a. Philoſ. ẽt in 7. Eth.† q́ iratus cum triſtitia operatur: triſtitia autem eſt cõtraria voluntati. ergo ira non eſt peccatum.

* Lib.1. de lib. arb. c. 19. to.1

† Li.7. eth. c.6. cir. m.

¶4 Pręt. Peccatum eſt contra naturã, vt Damaſ.* dicit in 2. lib. ſed [h] iraſci non eſt contra naturã hoĩs, cum ſit actus naturalis potentiæ, q̃ eſt iraſcibilis.

Damaſ. li. 2.c.4. & 30

Sup. Q. CLVIII. Art. II.

Nic. de Nyſſ. tra. 3. p. 3 por. 2. q. 3.

In artic. 2. eiuſdem q. quęcunque eſſent dicenda de paſſione abſolute indifferente, & ea in indiuiduo bona, vel mala in reſponſione ad primũ; & de primis motib⁹ q́ ſinguli non euadunt rationem voluntarij, & peccati, licèt omnes non ſint in poteſtate noſtra, in reſponſione ad ſecundum: & de iis quæ ſunt contra naturã hominis, quatenus rationalis eſt, in reſponſione ad tertium, ſatis ex ſuperius dictis patere puto.

† Hiero. in epiſ. ad Salinã de ſeruãda viduitate in vlt. pag. ante finem, t. 1.

Vnde & Hier.† dicit in quadam epiſtola, ꝙ iraſci eſt homin.s. ergo iraſci non eſt peccatum.

SED CONTRA eſt, qđ Apoſtolus dicit ad Eph. 4. Omnis indignatio, & ira tollatur a uobis.

* Ar. præc. & 1. 2. q. 46. art. 1.

RESP. dicẽdũ, ꝙ ira ſicut dictũ eſt,* ꝓpriè nominat quandã paſſionẽ. Paſſio aũt appetitus ſenſitiui in tm̃ eſt bona, inquantũ rõe regulatur: ſi aũt ordinẽ rõis excludat, eſt mala. Ordo aũt rõis in ira põt attendi, quantũ ad duo. Primò quidẽ, quantũ ad appetibile in quod tẽdit, quod eſt uindicta. Vñ

Concl. m

m ſi aliquis appetat ꝙ ſm ordinẽ rõis fiat uindicta, eſt laudabilis irę appetitus,n & uocaẽ ira per zelũ.

Concl. p.

p Si aũt aliquis appetat ꝙ fiat uindicta qualitercũque cõtra ordinẽ rõis, puta ſi appetat puniri eum qui non meruit, uel ultra q̃ meruit, uel ẽt nõ ſm legitimũ ordinẽ, uel non ꝓꝑ debitũ finẽ, qui eſt cõſeruatio iuſtitiæ, & correctio culpę erit appetitus iræ uitioſus, & nominatur ira per uitiũ. Alio mõ, attenditur ordo rõis circa iram, quantum ad modũ iraſcendi, ut. ſ. motus iræ non immoderatè ferueſcat nec interius, nec exterius. Quod quidẽ ſi

Concl. s

prætermittatur, non erit ira abſq; peccato, etiam ſi aliquis appetat iuſtam uindictam h.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ qa paſſio põt eſſe regulata rõe, uel nõ regulata, iõ ſm paſſionẽ abſolutè conſideratã non importaẽ rõ meriti uel demeriti, ſeu laudis uel uituperii: ſm tñ ꝙ eſt regulata rõe, põt habere rõem meritorii & laudabilis. Et econtrario ſm ꝙ non eſt regulata ratione põt habere rationem demeriti, uel uituperabilis. Vnde & Philoſophus* ibidem dicit, ꝙ laudatur, uel uituperatur qui aliqualiter iraſcitur.

* Lib. 2. c. 5. a medio, tom. 5.

AD II dicẽdũ, ꝙ iratus non appetit malũ alterius ꝓp ſe, ſed ꝓp uindictam, in quam conuertiẽ appetitus eius, ſicut in quoddam commutabile bonũ.

AD III dicẽdũ, ꝙ hõ eſt dñs ſuorũ actuũ per arbitriũ rõis. Et iõ motus qui preueniunt iudiciũ rõis, non ſunt in poteſtate hõis in generali, ut ſ. nullus eorũ inſurgat, quamuis rõ poſſit quemlibet ſingulariter impedire ne inſurgat: & ſm hoc dr̃, ꝙ motus iræ non eſt in poteſtate hõis, ita, ſ. ꝙ nullus inſurgat. Quia tñ aliqualiter eſt in hõis poteſtate, non totaliter perdit rõem pc̃ti, ſi ſit inordinatus. Qđ aũt Philoſophus* dicit iratũ cũ triſtitia operari, nõ eſt ſic intelligendũ, ꝙ triſteẽ de eo ꝙ iraſciẽ, ſed qa triſtaẽ de iniuria quã æſtimat ſibi illatam: & ex hac triſtitia moueẽ ad appetendũ uindictã.

* Li. 7. Eth. ca. 6. circa med. to. 5.

AD IIII dicẽdũ ꝙ iraſcibilis in hoĩe naturaliter ſubiiciẽ rõi. Et iõ actus eius intm̃ eſt hoĩ naturalis inquantum eſt ſm rationem: inquantum uerò eſt præter ordinem rõis, eſt contra hominis naturam.

ARTICVLVS III.

Vtrum omnis ira ſit peccatum mortale.

Porrecta ſ. totum.

768 Primæ ſecundę. q. 88. ar. 5. ad primũ. Et Mal. q. 7. ar. 4. ad 1. & q. 12. ar. 3. Et Gal. 5 lect. 5

AD TERTIVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ oĩs ira ſit pc̃tm̃ mortale. Dr̃. n. Iob. 5. Virum ſtultũ interficit iracundia: & loquiẽ de interfectione ſpũali, a qua nominatur peccatum mortale. ergo omnis ira eſt peccatum mortale.

¶ 2 Præt. Nihil mereẽ dãnationẽ æternã, niſi pc̃tm̃ mortale: ſed h ira mereẽ damnationẽ æternã. dicit. n. Dñs Matth. 5. Oĩs qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio, ubi dicit gloſ.* ꝙ per illa tria quę ibi tanguñẽ, ſ. iudiciũ, & cõſiliũ, & gehenna, diuerſæ manſiones in æterna damnatione pro modo peccati ſingulariter exprimuntur. ergo ira eſt peccatum mortale.

* Gloſ. ordinaria ibid.

¶ 3 Præ. h Quicqd cõtrariaẽ charitati, eſt pc̃tm̃ mortale: ſed ira de ſe cõtrariaẽ charitati, vt patet ꝑ Hier.* ſuper illud Matt. 5. Qui iraſciẽ fratri ſuo &c. vbi dicit, ꝙ hoc eſt cõtra ꝓximi dilectionẽ. ergo ira eſt pc̃tm̃ mort.

Tom. 9.

SED CONTRA eſt, ꝙ ſup illud Pſ. 4. Iraſcimini, & nolite peccare dicit gloſ.* Venialis eſt ira, q̃ non perduciẽ ad effectũ.

* Eſt Caſſiodori i hoc loco ſup illud. Quæ dicitis in cordibus veſtris. Pſ. 4.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ motus iræ põt eſſe inordinatus, & pc̃tm̃ dupliciter, ſicut dictũ eſt. Vno mõ, ex parte appetibilis, vtpote cũ aliqs appetit iniuſtã vindictã: & m ſic ex gñe ſuo ira eſt pc̃tm̃ mortale, n qa cõtrariatur charitati & iuſtitię. m Põt tñ cõtingere, ꝙ talis appetitus ſit pc̃tm̃ ueniale ꝓp imperfectionẽ actus. o Quæ quidẽ imperfectio attendiẽ uel ex parte appetẽtis, puta, cũ motus iræ præuenit iudicium rõnis: uel ẽt ex parte appetibilis, puta, cũ aliqs appetit ĩ aliquo modico ſe vindicare, quod quaſi nihil eſt reputandum, ita ẽt ꝙ ſi actu inſeratur, non eſſet pc̃tm̃ mortale, puta, ſi aliquis parum trahit aliquem puerum per capillos, uel aliquid hmõi. Alio mõ, põt eſſe motus iræ inordinatus quãtũ ad modũ iraſcendi, utpote ſi nimis ardenter iraſcaẽ interius, vel ſi nimis exterius manifeſtet ſigna iræ. Et p ſic ira ſm ſe non habet de ſuo genere rationem peccati mortalis: poteſt tñ contingere ꝙ ſit peccatum mortale, puta, ſi ex uehementia iræ aliquis excidat à dilectione Dei & proximi.

Concl. m

Conclſ. 2

Concl. p

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ ex illa authoritate nõ habeẽ ꝙ oĩs ira ſit peccatum mortale, ſed ꝙ ſtulti per iracundiam ſpiritualiter occiduntur, inquantum ſ. non refrænando per rationẽ motum iræ, dilabuntur in aliqua peccata mortalia, puta in blaſphemiam Dei, uel iniuriam proximi.

SVP. Q. CLVIII. ART. III.

IN ar. 3. eiuſdem q. 158. dubiũ ex Martino in q. de iracũdia occurrit circa illã cõcluſionẽ: ſ. Pc̃tm̃ iræ ex parte appetibilis, ſ. iniuſtæ vindictę, eſt ex gñe ſuo pc̃tm̃ mortale. Arguit. n. tripliciter cõtra hoc. Primo, Eſt aliquis actus iracũdiæ voluntarius non mortalis, quo appetiẽ iniuſta vindicta ergo iniuſta vindicta nõ reddit ex gñe ſuo actũ mortalẽ. Añs patet de appetente vindictã in aliquo modico non multũ reputãdo, vt parum trahere puerũ ꝑ capillos. Cõſequẽtia patet, qa rõ iniuſtæ vindictæ ſaluatur ſiue parua, ſiue magna ſit iniuſta vindicta. Nã ex magnitudine & paruitate ſola quãtitas variaẽ. Secũdo. Quicquid eſt mortale ex gñe, & non habet aliqd infinitè alleuians, remanet ſimpliciter mortale: ſed paruitas vindictæ appetitæ non alleuiat infinite, qa finite diſtat à vindicta, cuius appetitus ẽ ſimpliciter mortalis ergo. Probaẽ maior, quia oẽ mortale in infinitum excedit veniale.

¶ Præt. oẽ mortale ex gñe, eſt mortale vniuerſaliter: ſed appetitus iniuſtæ vindictæ nõ eſt vniuerſaliter mortalis. ergo non mortalis ex gñe. Maior probatur, tũ quia habet in ſe ſufficientẽ cãm peccati mortalis in quocũq; reperiatur: tũ qa mortale ex vna circunſtãtia per nullã aliã circunſtantiã reddiẽ nõ mortale. ergo a fortiori mortale ex obiecto per nullã circunſtantiã fit non mortale. Minor patet.

¶ Ad huius euidentiã ſcito, ꝙ peccatũ habet in ſe duo, ſ. ſpeciẽ propriam, & mortalitatem, ſeu venialitatem. Et ſpeciem quidem ſui actus ſortiẽ ex ratione formali obiecti, eoꝙ actus ſpecificantur ex obiectis. Et hinc fit, vt omnes actus reſpectu illius obiecti ſiue ſint actus perfecte, ſiue imperfectè tendentes in illud, ſint eiuſdem ſpeciei: ita

quòd

ꝙ primus motus adulterij eſt in ſpecie adulterij, & primus motus furti eſt in ſpecie furti, & ſic de alijs. Mortalitatem aũt, vel venialitatem habet ex eſſe contra, vel præter charitatem, quæ eſt vita animæ, quæ diſtinguit inter filios Dei, & filios perditionis. Et hinc fit, vt actus circa aliquã materiam perfectus, ſit peccatum mortale, imperfectus verò ſit peccatum veniale, quia ſ. obiectum illud perfectè attinctum contrariatur charitati: imperfectè aũt attinctum non tollit charitatem, ſed præter illam eſt tollens illius feruorem. V.g. Tollere rem alienam inuito dño eſt actus cadẽs ſuper indebita materia, ſ. re aliena inuito dño. Et põt res aliena inuito dño tolli tripliciter. Primo, actu imperfecto ex parte tollentis, puta, ſi appetit rem alienã inuito domino appetitu non deliberato, ſed primo motu. Hic etiam actus non eſt perfectè actus humanus. Secundo, etiam actu imperfecto ex parte rei alienæ tollendæ, puta, quia res eſt minima, vel quia non inuito dño ſimpliciter, ſed ſm̃ quid: & ſic et̃ actus tollendi alienũ eſt imperfectus, quia nimium pro nihilo reputatur in primo caſu, & quia inuoluntariũ ſm̃ quid eſt ſimpliciter voluntariũ in ſecundo caſu. Tertio, actu perfecto vtrumque, ſ. ex parte operantis, & materiæ: & hic quidem tertius actus eſt peccatum mortale ex genere, reliqui aũt licèt ſint in eadem ſpecie, ꝓꝑ imperfectionem tñ actus non ſunt peccata mortalia, quia in illo ſaluatur ratio actus humani contra dilectionem proximi ex perfectione actus circa tale obiectum: in iſtis verò, licet circa eandem ſint materiam, quia tñ adeo imperfectè, vt non ſint contra proximi dilectionem, ideo venialia ſunt.

In corp. ar.

AD II dcđm, ꝙ dñs verbũ illud dixit de ira, quaſi ſuperaddens ad illud verbũ legis, Qui occiderit, reus erit iudicio. Vñ loquit̃ ibi dñs de motu iræ, in quo quis appetit ꝓximi occiſionẽ, aut quamcũq; grauẽ læſionẽ, cui appetitui ſi conſenſus rõnis ſuperueniat, abſque dubio erit peccatum mortale.

AD III dcđm, ꝙ in illo caſu, in quo ira contrariatur charitati, eſt peccatum mortale, ſed hoc non ſemper accidit, ut ex dictis patet*.

¶ Ad primam ergo obiectionem propriè loquendo, negatur antecedens: quĩa vindicta iniuſta tam minima non eſt iniuſta vindicta ſimpliciter, ſed ſm̃ quid. Et ideo non conſtituit peccatũ ſimpliciter, ſed ſecundum quid, quale eſt veniale: ita ꝙ ſicut primus motus ad vindictam eſt actus imperfectus, quia non eſt actus humanus ſimpliciter, ſed ſecundum quid, ita appetitus vindictæ minimæ eſt actus imperfectus, quia non eſt appetitus vindictæ ſimpliciter, ſed ſecundum quid. Et cum contra hoc aſſeritur, ꝙ magnum & paruum non variant rationem vindictæ reſpondetur, quòd cum magnum & paruum ſupponant id, circa quod eſt diuerſimodè, iuxta diuerſitatem ſubiectorum loquendum eſt. Nam magnum & paruum circa vindictam ſimpliciter non uariant rationem uindictæ. Et propterea appetitus iniuſtæ vindictæ ſiue magnæ, ſiue paruæ, dummodo ſit iniuſta vindicta ſimpliciter, eſt peccatum mortale ſed quando paruitas non tam ſignificat quantitatem, quàm tenet locum conditionis diminuentis, ita quòd id cui additur, conſtituit ſecundum quid tale ex hoc ipſo poni talem imperfectionem, non vt tollat totaliter rationem illius, ſed ut tollat contrarietatem annexam illi ſimpliciter, ſicut tollit illud ſimpliciter. Et ſic eſt in propoſito, ꝙ tanta paruitas vindictæ eſt conditio diminuens rationem vindictæ, non quòd tollat totaliter rationem vindictæ, ſicut dicendo, Homo mortuus, ly mortuus, totaliter tollit rationem hominis: ſed quia tollit rationem vindictæ ſimpliciter, ac per hoc contrarietatem ad dilectionem ꝓximi, quę eſt coniuncta iniuſtæ vindictæ ſimpliciter. Et ſimile eſt in furto, cum tollitur alienum minimum. Nam licet ratio rei alienæ non varietur per magnum & paruum, vt dicunt quantitates rei alienæ, quando tamen ly paruum, diminuit rationem boni alieni, ita ꝙ conſtituit illud in hoc, quod eſt eſſe alienum bonum ſecundum quid tantum, tunc non remanet quòd tollatur alienum bonum ſimpliciter, ſed ſecundum quid: ac per hoc non committitur furtum niſi ſecundum quid, quod eſt peccatum veniale.

¶ Ad ſecundam obiectionem negatur minor. Dico enim ꝙ ſicut mortale & veniale diſtant in infinitum, ita uindicta iniuſta, & uindicta iniuſta minima, diſtant in infinitum: quia diſtãt ut uindicta & nõ uindicta apud mortales, quia modicũ pro nihilo hr̃. Propterea ergo paruitas, quĩa eſt conditio diminuens, ut dictum eſt, alleuiat in infinitum, quia trahit actum ab ente ad nõ ens, hoc eſt, à contrario uitæ ad non contrarium uitæ, quæ diſtant in infinitum ſicut mortale & veniale, & ab aliquo ad nihil in ordine ad reputationem humanam, quãmuis ſecundũ rem ſit quaſi nihil. Et ideo relinquitur ibi rõ peccati ſm̃ quid.

¶ Ad tertiam obiectionem dr̃, quod in maiori ad hoc vt ſit totaliter vera, oportet addere, vel ſubintelligere ꝙ ſit ſermo de actu perfecto, ita ꝙ maior ſit iſta, Omnis actus mortalis ex genere, eſt mortalis in quocumque inuenitur perfectus. Alioquin ſi cõiter vagetur, diſtinguatur ꝙ in quocumque inuenitur perfectus, eſt mortale, vbi autem imperfectus, uel ex parte actus, uel materiæ non oportet. Et ſi maior ſic modificata probata dr̃ per illas probationes, reſpondeat̃ ꝙ in actu mortali ex genere eſt ſufficiens cauſa ad hoc ꝙ ſit mortalis, ſuppoſita perfectione actus, & non aliter. Et ſimiliter actus, ex circumſtantia, & ex obiecto mortalis ſuppoſita perfectione actus, non fit aliunde non mortalis: ſed non ſuppoſita perfectione actus, neq; ſufficiẽs eſt cauſa mortalis, neque indiſtrahibilis eſt mortalitas: nec mirum, quia actus imperfectus non eſt capax mortalitatis. Et perinde eſt loqui de mortali nõ in actu perfecto, ac ſi loqueremur de lumine non in diaphano.

ARTICVLVS IIII.

Vtrũ ira ſit grauiſſimum peccatum.

Porrecta ſ... ferum. 769

AD QVARTVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ ira ſit grauiſſimum peccatum. Dicit enim Chryſ.* quòd nihil eſt turpius viſu furentis, & nihil deformius ſeuero uiſu, & multò magis anima ergo ira eſt grauiſſimum peccatum.

1. 2. q. 46. artic. 6. Et Mal. q. 12. ar. 4.

**Hom. 29. ad pop. Antiochẽ. t. 5.*

¶ 2 Præt. Quãto aliquod pctm̃ eſt magis nociuum, tanto ur̃ eſſe peius, quia ſicut Aug.† dicit in Enchirid. Malum dicitur

†Enchi. c. 12. tom. 3

¶ In reſponſione ad ſecundum eiuſdem articuli dubium ex Martino occurrit, arguente contra hanc ſolutionem, quia dominus in toto textu illo non loquitur de occiſione, niſi quantum pertinet ad legem ueterem, quam ibi recitat, & non de illo quod ad legem nouam ſpectat.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ contextus illius literæ euangelicæ manifeſtat ꝙ dñs loquitur de actibus, qui ſunt in nocumentum proximi: & ꝙ uolens dñs abundare iuſtitiam noſtram, plus q̃ Scribarum & Phariſæorum, accipit in multis generibus præcepta antiquæ legis, & ſuperaddit præcepta potiora in illo gñe, ut patet diffuſè in capitulo illo. Et inchoatus à genere iniuriæ in proximum aſſumit præceptum legis de homicidio dicendo. Audiſtis quia dictum eſt antiquis, Non occides: qui aũt occiderit, reus erit iudicio. & ſtatim addens potiora in eodem genere præcepta, ſubdit. Ego aũt dico uobis, quia omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio &c. ubi ex identitate pœnæ appoſitæ ab ipſo iræ, quæ fuerat impoſita homicidio, patet ꝙ de ira habẽte pro obiecto nocumentum proximi, loquitur. Quia ergo radicis uirtus ſaluatur in ramis, & fundamentum in toto ædificio inuenitur, totus ſermo hic dñi ſuperaddens præcepto de homicidio, extra homicidii genus non eſt, ad quod oĩs proximi læſio reducitur. Falſum eſt ergo ꝙ ſolum recitando legem ueterem, ſit de homicidio ſermo ibi, quĩa ſuperaddendo præcepto de homicidio, & quantæ culpæ ſit appetitus interior, & ſignum, & uerbũ iniurioſum in proximum aperiendo, quam grauiſſimum ſit homicidium, apertiſſimè manifeſtauit.

SVPER QVÆ. CLVIII. ARTIC. IIII.

IN arti. 4. eiuſdem q. 158. dubia multa ex Martino in quæſtione 2. de iracundia occurrunt circa multa in hac litera dicta. Primum dictum eſt, Ira eſt minimum peccatorum ex parte appetibilis. Contra hoc arguit. Primo, quia aliqua inuidia eſt minus peccatum quàm aliqua ira, puta, inuidia de aliquo exteriori reſpectu iræ, quæ eſt appetitus mortis proximi. Secundo, quia ſuppoſita æqualitate appetibilis, aliqua ira eſt peior, quia poteſt eſſe inæqualitas ex parte circunſtantiarum præponderantium, & quia iratus contra uitam innocentis peior eſt apud Deum & homines inuido uitæ alterius, qui mori demeruit. Tertiò, quia ſuppoſita æqualitate appetibilis, & cęteris paribus, adhuc ira non eſt minus mala quàm inuidia, ſuppoſito quod inuidia appetat malum finaliter propter uanam gloriam. Probatur aſſumptum: quia uindicta eſt magis fugibilis, quàm uana gloria, ſeclusa utrobique ratione iniuſtitiæ. ergo appetere malum alteri propter uindictam, eſt cæteris paribus peius, quam appetere malum alteri propter gloriam. Antecedens probatur. Primo, quia uindicta eſt appetibilis propter gloriam, & non econtra. Secundo, quia uindicta numquam eſt bonum

unius

aliquid, quia nocet, ita aũt maxime nocet, quia aufer homini rōem, per quã eſt dñs ſuiipſius. dicit.n. Chryſ.* ꝙ inter iram & inſaniam nihil differt, ſed breuis quidam dæmon eſt: immò quàm qui dæmonio uexantur, grauior. ergo ira eſt grauiſſimũ B peccatum.

¶ 3 Præt. Interiores motus diiudicant̃ ſm exteriores effectus: ſed effectus irę eſt homicidiũ, qđ eſt grauiſſimum peccatum. ergo ira eſt grauiſſimum pctm̃.

SED CONTRA eſt, ꝙ ira cõparatur ad odium ſicut feſtuca ad trabem. dicit.n. Aug.* in regula. Ne ira creſcat in odium, & trabem faciat de feſtuca. nõ ergo ira eſt grauiſſimũ peccatũ. C

RESPONDEO dicendum, ꝙ ſicut dictũ eſt,* inordinatio iræ ſm duo attenditur. ſ. ſm indebitũ appetibile, & ſm ĩdebitũ modum iraſcendi.[m] Quãtum igit̃ ad appetibile, quod iratus appetit, uidetur eſſe ira minimũ peccatorum[n]. Appetit enim ira malum pœnæ alicuius ſub rõe boni quod eſt uindicta. Et ideò ex parte mali quod appetit, cõuenit peccatum irę cum illis peccatis quæ appetunt malum proximi, puta, cum inuidia, & odio. Sed odium appetit abſolutè malum alterius inquantum huiuſmodi: inuidus autẽ appetit malũ alicuius propter appetitum propriæ gloriæ. Sed iratus appetit malũ alteri* ſub

*Hom. 47. in Io. ca. ſi. to. 5.

In regu. 3. to. 1.

Art. 2 & 3. huius q.

Concluſio

A ... rius, quia ſit malum alterius: gloria autem eſt bonum unius ſine malo alterius. Tertio, quia gloria ita eſt bona, quòd non niſi per circunſtantias eſt mala uindicta autem nunquàm eſt bona niſi ratione circunſtantiæ.

¶ Secundum dictum eſt, quod iratus appetit malum proximi ſub rõe boni honeſti. ſ. iuſtæ uindictæ. Cõtra hoc arguit hoc eſſe falſum quia iratus ſcit frequenter ꝙ uindicta quã appetit, eſt iniuſta, Ex quo argui tur ſic, Peius eſt appetere malum proximi ſub rõne iniuſtæ uindictæ, q̃ ſub rõne uanæ glorię: ſed iratus appetit quandoque ſub ratione iniurię, inuidus autem ſub rõne excellentię. ergo &c.

¶ Et confirmatur, quia ubi non eſt uera offenſa etiam ſecundum æſtimationem irati, ibi non eſt appetitus ſub rõe iuſtę uindictę: ſed iratus cognoſcit ꝙ non eſt uere offenſus, puta, cum negatur ſibi obſequium ad mala perpetrãda, ergo &c.

¶ Tertium dictum eſt, quòd ira ex parte boni, ſub cuius ratione appetit malum, eſt minus malum q̃ concupiſcẽtia. Contra hoc arguit tripliciter. Primo, Delectatio in malo alterius cęteris paribus, eſt grauior quàm delectatio in proprio delectabili: ſed delectatio irati in uindicta eſt delectatio in malo alterius. quia iracundus occidens prolem uerbo, ſcit illam occiſionem eſſe omnino iniuſtã ac per hoc non appetit eam ut iuſtam, ſed ſecundum quòd uindicta & ultio, ſeu malum alterius, qui eum offenderat. Secundo quia poſito caſu, quòd unus ſolicitet uxorẽ alienam ad concubitum propter delectationẽm alius propter ultionem mariti, conſtat ꝙ ſecundus magis peccat: & tamen ſecundus propter uindictam, primus propter concupiſcentiam. Tertio, poſito caſu quòd unus concupiſcat meretricem ſolutam, & quærat delectabile ſuum per concubitum: alter iratus contra eandem quærat illius occiſionem, conſtat quòd ſecundus magis peccat. ergo delectatio irati eſt peior delectione concupiſcentis. D

¶ Quartum dictum eſt, Ira quantum ad inordinationem, quæ eſt ſecundum modum iraſcendi, habet quandam excellentiam propter uehementiam & uelocitatem ſui motus. De hoc, inqt Martinus, ſi intendit beatus Tho. ꝙ ira habet excellentiam quãtum ad nocumentum non contradico. Si quantum ad grauitatem peccati, quod ex ſerie textus uidetur intendere, quia in prima parte corporis articuli de grauitate peccati, ſemper loquitur, & titulus articuli eſt de grauitate peccati: ſi ſic, inquam, intelligitur, Contra, tum quia ira unde diminuitur non grauatur, ſed ex parte uehemẽtiæ & uelocitatis peccatum iræ diminuit̃. ergo. Probatur minor, tum primo, quia cæteris paribus, occiſor hominis ex ira ſtatim minus peccat, q̃ occiſor hominis ex ira poſt duos menſes. Excuſatur.n. a tanto primus propter uehemẽtiam & uelocitatem motus iræ exiſtentis pro tunc. Tum ſecundo, quia quicquid cauſatur naturaliter, & illud reprimere eſt laborioſum & uirtuoſum, diminuit peccatum ſi non reprimatur, ſed uehementia & uelocitas motus irę ſunt huiuſmodi. Tũ tertio, quia quęcunque naturaliter cauſata inducunt ignorãtiam & obſcurationem mentis diminuunt peccatum: ſed uehementia & uelocitas ſunt huiuſmodi, ut patet ex authoritate. Greg. in litera &c. E

¶ Ad primum dubium dr̃, ꝙ in litera non dicit, ꝙ quęlibet ira eſt minus peccatum qualibet inuidia: ſed dr̃ ꝙ comparando iram inuidiam, & odium ſm̃ ſua obiecta formalia quod eſt cõparare iſta uitia ſm̃ ſuas ſpecies abſolute ira eſt minus peccatũ, quàm inuidia & odium: quia obiectum formale irę habet rationem minus mali. Nam obiectum formale irę eſt malum proximi ſub ratione uindictę, Inuidię eſt malum proximi ut conferens proprię excellentię. Odii autem malum proximi, ut malum illius. Hęc autem tria obiecta conueniunt in male appetito. Et propterea arguere a tali, uel tali malo contra authorẽ nihil ualet: quia non tale aut tale malum, ſed malum clauditur in obiecto communi iſtorum uitiorum: ſed differunt in ratione formali qua malum appetitur. quia irato obiicitur malum, ut uindicta: inuido, ut conferens propriæ excellẽtiæ: odio autem, ut malum proximi. Et quia comparatio non penes id, in quo aliqua indiſtincta ſunt ſed penes differentes modos, ſeu rationes illius in quo conueniunt eſt, ideo penes malum ſub his rationibus comparatio eſt. Et hinc patet ꝙ apud perſpicaces non oportet adiungere, ꝙ comparatio ſit ſalua æqualitate mala appetitum: quoniam ut patet in ratione mali, indiſtincta ſunt iſta uitia. Verumtamen compatiendo imbecillitati Nouitiorum, admitti poteſt, quòd iſta comparatio, ſicut & cæterę cęteris paribus, intelligitur. Et propterea ad primum patet huiuſmodi ſolutio, quia mala non ſunt paria.

¶ Ad ſecundum poteſt etiam eodem modo dici. Nam ſicut adulterium eſt grauius ſecundum ſuam ſpeciẽ fornicatione, & tamen poteſt eſſe quòd aliqua fornicatio ex aliquã circunſtantia ſit grauior aliquo adulterio, puta, ſi adulteretur cum meretrice publica, fornicetur autem inducendo uehementiſſime &c. mulierem ſolu am infinito tempore caſtiſſimã, & optimę uitę &c. ita ira ſm̃ ſuam ſpeciem eſt minor culpa q̃ inuidia, cum quo ſtat ꝙ ex circunſtãtia aliqua ira ſit grauior. Hoc enim nihil obſtat pręſenti doctrinæ. Quod autem ſecundo loco effertur, non eſt intelligibile: quia implicat eſſe ęquale appetibile mortem innocentis, & mortem eius qui illam demeruit.

¶ Ad tertium dicitur primo, quòd ſuppoſitum non eſt uerum, ſcilicet, quod finis inuidię eſt uana gloria. Sunt enim indiſtincta uitia, inuidia, & uana gloria habentia diſtinctos fines proximos: ſed non curando pro nunc de hoc, cũ dicitur primo, ꝙ uindicta eſt magis fugibilis, abuſiua in primis locutio eſt. Nam uindicta eſt de genere bonorum: bonum autem non habet rationem fugibilis, ſed appetibilis[r]. Nam bonum eſt quod omnia appetunt, primo Eth. Reducendo deinde ad propriam locutionem, ſcilicet, Vindicta eſt minus appetibilis quàm gloria, reſpondetur quòd quia ſunt diuerſorum ordinum bona, dicendum eſt quòd uindicta eſt magis appetibilis in genere boni honeſti, gloria autem in genere boni utilis & delectabilis. Et quia honeſtum eſt ſimpliciter magis appetibile ſecundum ſe ideò eſt magis appetibilis ſecundum ſe: gloria autem eſt magis appetibilis quo ad nos.

¶ Ad primam aũt probationem in oppoſitum cõceditur, ꝙ uindicta eſt appetibilis propter gloriam ut finem quoad nos, nõ in ſe, quia honeſtum non ordinatur ad utile, aut delectabile ut finem. Et negatur quòd non econtra, hoc eſt, ꝙ gloria non eſt appetibilis propter uindictam, immò optimè gloria ordinatur ad uindictam perturbantium rempublicam, ut uerè finem.

¶ Ad ſecundam probationem negatur conſequentia, quia cum hoc quòd uindicta ſit malum pœnę alterius, ſtat quòd in ſe ſit melius quàm gloria, utpote bonum honeſtum, & gloria non.

¶ Ad tertiam probationem dicitur, ꝙ falſiſſimum eſt, ꝙ uindicta nunquàm eſt bona niſi propter circunſtantiam: quoniam ſecundum ſeipſam eſt de genere bonorum, ut nunc patebit.

¶ Ad ſecundum dubium dicitur, ut ſuperius patet in queſt. 80. apud Tullium, Andronicum, & authorem, uindicatio pars iuſtitię eſt, ac per hoc ſecundum ſe bonum honeſtum. Conſonatq; hoc ſacro eloquio, in quo Deus uindictam ſibi reſeruat tanquàm actum bonum & excellentem. Et ſancti Martyres induntur uindictam petere à Deo, qui non niſi bonum petere poſſunt. Hinc.n. habetur, quòd ad ſignificandum honeſtum bonum non oportet ſupra uindictam apponere, ꝙ ſit iuſta, ſed ſat eſt dicere uindictam, quoniam ſecundum ſe ſignificat opus iuſtitiæ. Et ideò in litera non niſi quandoq; ut legentes a lucrtenter intelligãt, adiungit̃ ly iuſta. Cũ igit̃ dr̃, ꝙ ẽ aliquid appetitur ſub rõne uindictę, perinde eſt ac ſi diceretur, quòd appetitur ſub

ſub rōe vindictæ iuſtæ. Iniuſta namq; vindicta non eſt propriè vindicta: ſicut nec indecēs gratiarū actio eſt gratiarū actio. Eſt .n. ly iniuſta conditio diminuens vindictā, quæ opus ſignificat iuſtitiæ. Et ex his ad primā obiectione dr̄, ꝙ quantumcumq; quis ſciat punitionē quā vult facere, eſſe iniuſtam, quia tñ appetit illam vt vindictā, licet, vt debitā à ſe tali, qui eū paruipendit vel ſm̄ rē, vel ſm̄ apparentiā, ideo appetit malū ſub rōne iuſti. Scientia .n. iuſtitiæ ſtat cum ignorantia electionis: ſicut cū quis ſciens fornicationē eſſe peccatū, fornicatur, & errat appetendo malū ſub rōne boni præferendi pro tunc bono honeſto, immò Deo.

¶ Ad ſecundam dr̄, ꝙ vt patet ex rōne iræ aſſignata ab Ariſtotele, impoſſibile eſt iratū eſſe (vniuoce loquendo) niſi ꝓp̄ uerā & apparentem paruipenſionē. Et in caſu poſito manifeſtè eſt apparens paruipēſio iniuria, dū alicui negatur obſequium ad mala. Apparet .n. ꝙ minus ametur, ꝙ malus eſtimetur, ꝙ non tanti fiat, vt ꝓp̄ ſe ſit committendum malum &c. Vnde ridiculum eſt negare in huiuſmodi apparētem paruipenſionem.

Lib. 7. c. 6. to. n. 3.

¶ Ad tertium dubium dr̄, ꝙ intentio authoris eſt, ꝙ comparatio iræ concupiſcentiæ non quantū ad ſubſtrata, ſeu materialiter appetita, puta, concubitum, & malū pœnæ, ſed penes rationes formales bonorum, ad quas primo & formaliter reſpiciunt hæc uitia, ꝙ ira eſt minus mala. quia ira reſpicit formaliter bonum honeſtum, quia ſub rōe vindictæ appetit qcquid appetit, concupiſcentia reſpicit formaliter bonum delectabile, quia ſub ratione delectabilis appetit quicquid appetit.

I

¶ Ad primum ergo in oppoſitum conceditur, ꝙ delectatio in malo alterius eſt peior. ſed falſum eſt ꝙ iracundus ut reſpicit formalem rationem ſui obiecti delectetur in malo alterius: immò ut ſic, delectatur in bono iuſtitiæ apparentis ſibi tunc. Nec obſtat, ꝙ ſciat illam eſſe iniuſtam, ut patet ex dictis. Nec eſt uerum, ꝙ delectari in uindicta, ſit delectari in malo alterius: quoniam uindicta bonum ſonat, licet alterius habeat pœnale malum annexum.

¶ Ad ſm̄ dr̄, ꝙ in caſu illo, ſecundus proculdubio magis peccat, ſed non ex hoc ꝙ ira ex parte boni importati in uindictam ſit peior concupiſcentia ex parte boni delectabilis, ſed ex hoc ꝙ peccat utraque deformitate, ſcilicet adulterii, & iracundiæ: primus in ſola peccat concupiſcentia.

¶ Ad tertiū dr̄, ꝙ proculdubio homicida per iram magis peccat q̄ adulter, ſimpliciter loquendo: ſed ex hoc non habetur aliquid contra authorem, quia cum hoc ſtat, ꝙ ex parte boni, ſub cuius rōe homicida per iram appetit occidere minus peccat, q̄ adulter ex parte boni, ſub cuius rōe appetit adulterari: quia illud bonū eſt honeſtum, hoc delectabile. Et ſic delectatio irati talis eſt ſimpliciter peior, q̄ delectatio talis concupiſcentis, ſed non eſt peior ex parte formalis boni: nec eſt peior delectatio iracundi ſimpliciter & abſolutè, q̄ delectatio cōcupiſcentis ſimpliciter & abſolutè, ſed talis iracundi peior eſt q̄ talis concupiſcentis. Ac per hoc nihil contra authorem dr̄: quia non de tali aut tali iracundo, & concupiſcente, ſed de iracundo & concupiſcente in cōi abſolutè ſm̄ ſuam ſpeciem, ſeu genus, loquitur: ſicut comparauit iracundiam inuidiæ & odio ſimpliciter & abſolutè, & non tali, uel tali. Et in hoc firma pedes tuos, quia ſolido inniteris fundamento, & formalis doctrinæ ac eloquio. Et per hoc, ridiculo, ſunt omnes caſus, utpote extra propoſitum, quia ad tale, uel tale declinant caſus.

K

¶ Ad quartum dubium dicitur, ꝙ author intendit, quòd ira F quo ad inordinatū motū, eſt grauius peccatum non ſimpliciter tñ, ſed ſm̄ quid: & hoc ſignificat per illa verba: Habet quandā excellentiam, ita ꝙ ipſa vehementia & velocitate, motus augetur grauitas peccati iræ, ſm̄ quid tñ. Neutro ergo modo a Martino allato eſt præciſe exponendus author, ſed ut dictum eſt. Eſt ſiquidem ira ex vehementia & uelocitate grauior, & quo ad nocumenta, quæ facilius ex iræ impetu poſſūt ſequi, puta, contumelias, ꝑcuſſiones homicidia: & quantum ad nocumenta in propria perſona, quia aufert homini rationem, & quantum ad turpitudinem exteriorū geſtuum. Et præter hæc eſt ſecundum ſe maioris inordinationis ex hoc ipſo, ꝙ uehementia & uelocitas nata ſunt reddere actum appetitus magis exorbitantem. Et enim quæ extra fiūt, atteſtari uidentur exorbitantiæ interiori ipſius motus appetitus iraſcibilis, qui eſt actus corporis, & in corpore cum trāſmutatione corporali fit, ac per hoc ex uehementia & uelocitate magis exorbitans fieri natus eſt.

Li. 5. c. 31. parū an e medium.

In co. art.

In co. art.

¶ Ad obiectionem ergo in oppoſitum negatur minor, ſ. ꝙ ira ex uehementia & uelocitate diminuat̃. Et ad primā probationem dr̄, ꝙ peccat ſm̄ non cauſam ut cauſam. Nam ꝙ occiſor ex ira ſtatim, magis ab homine excuſetur, q̄ occiſor ex ira poſt tempus, non propterea eſt, quia modus iræ in primo ſit minus grauis aut deordinatus, ſed quia nō ex maturo conſilio & deliberatione primus occidit, ita ꝙ excuſatio & accuſatio horum conſiſtunt in negatione & affirmatione maturi & deliberati cōſilii, quę ſpectant ad modicum & magnum tempus: & non ex maiori uel minori deordinatione motus irę. Stat enim ꝙ uehementior ſit motus irę in occidente poſt duos menſes, quàm in occidente ſtatim: & tamen minus excuſatur, quia ex maturo conſilio occidente pręſumitur.

¶ Ad ſecundam probationē dr̄, ꝙ data maiore in his q̄ cauſant merè naturaliter, negat̃ minor, qa ex negligentia ſpūs cauſatur motus iræ tā uehemēs & uelox. Pōt nāq; & debet ſuperior aīæ pars reprimere hæc, & nō reprimendo auget nō minuit pctm̄.

¶ Ad tertiā ſimiliter dr̄ cōceſſa maiore de merè naturaliter cauſantibus ignorātiā & obſcuritatem, ꝙ falſa eſt minor in oppoſitū: qm̄ ignorātia & obſcuritas intra conſequuntur, non præcedunt appetitum inordinatum. Ex hoc autem iam didicimus in q. 156. art. 3. ad primum, non minus, ſed grauari peccatum.

¶ In eodem art. 4. dubia ad hoc duo occurrunt. Primum eſt, quomodo inuidia in litera ponatur iniuria reſpectu mali proximi, cum ſecundum ueritatem ſit reſpectu boni. Eſt enim triſtitia alieni boni, quaſi diminutiui propriæ excellentiæ.

¶ Secūdū eſt, Quō differūt membra diſtinctionis in litera poſitæ, ſ. Ira ex parte appetibilis, cum comparatur inuidiæ & triſtitiæ: & ex parte boni cum comparatur concupiſcentiæ. Eſt. n. idē dubii, quia utrobique appetibile ipſius iræ conſideratur ex parte ſui formalis, quod eſt bonum uindictæ, ut patet in litera.

¶ Ad primum dubium dr̄, ꝙ licèt inuidia ſit boni formaliter, eſt tñ mali uirtualiter. Nam dolor de bono alterius infert uoluntatem mali illius. Qui .n. dolet ꝙ alter ſit diues, uellet, ꝙ haberet malum oppoſitum, ſcilicet priuationem diuitiarum.

¶ Ad ſm̄ dubiū dr̄, ꝙ illa mēbra differunt abſolute & relatiue, abſolutè qdē, qa in prima cōparatione ſumit̃ iræ appetibile in integrū, ſ. cōpoſitū ex malo & bono vt includit malū pœnæ, & bonū uindictæ: in ſecūda aūt comparatione ſumit̃ uñ modo ꝓ bono relatiuè uero: qa, primo fit cōparatio, q̄ ſunt reſpectu mali proximi, dum ira refertur ad inuidiam & odium: in ſecundo aūt confertur ira concupiſcentiæ, inquantum eſt reſpectu boni.

rōne iuſtæ uindictæ. Ex quo patet ꝙ odiū eſt grauius q̄ inuidia, & inuidia q̄ ira: qa peius eſt appetere malū ſub rōe mali q̄ ſub rōe boni. Et peius eſt appetere malū ſub rōe boni exterioris, quod eſt honor, uel gloria, q̄ ſub rōne rectitudinis iuſtitię: ſed ex parte boni, ſub cuius rōe iratus appetit malū, cōuenit ira cū peccato cōcupiſcētiæ, qđ tendit in aliqđ bonū. Et quantū ad hoc ēt abſolutè loquendo, pctm̄ irę ur̄ eſſe minus q̄ concupiſcentiæ, quanto melius eſt bonū iuſtitiæ, quod appetit iratus q̄ bonum delectabile, uel utile, quod appetit cōcupiſcens. Vñ Philoſophus, dicit in 7.* Ethicor.* quòd incontinens concupiſcentiæ eſt turpior quàm incontinens iræ: ſed quātum ad ordinationem, quæ eſt ſecundum modum iraſcendi, ira habet quandam excellentiam ꝓp̄ vehementiā & velocitatem ſui motus, ſm̄ illud Proue. 27. Ira non habet miſericordiam, nec erū pens furor: & impetū concitati ſpiritus ferre quis poterit? Vñ Grego. dicit 5. Moral.* Iræ ſuæ ſtimulis accenſum cor palpitat, corpus tremit, ligua ſe ꝑpedit, facies igneſcit, exaſperāt oculi & nequaq̄ recognoſcūt noti. Ore quidē clamorem format, ſed ſenſus qđ loqtur, ignorat.

G

H

Ad primum ergo dcđm ꝙ Chryſ. loquitur de turpitudine quantū ad geſtus exteriores, q ꝓueniunt ex impetu irę.

Ad II dcđm, ꝙ rō illa ꝓcedit ſm̄ inordinatū motū iræ, q ꝓuenit ex ei' īpetu, vt dictū ē*.

Ad III dcđm, quòd homicidiū non minus prouenit ex odio, uel inuidia, q̄ ex ira. Ira tamē leuior eſt inquantū attēdit rōnem iuſtitiæ, ut dictum eſt*.

¶ Super

ARTICVLVS V.

Vtrũ Philoſophus cõgruenter determinet ſpẽs iracundiæ, dicẽs ꝙ iracundorũ quidam ſunt acuti, quidam amari, & quidam difficiles.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd incõuenienter determinent̃ ſpecies B iracundiæ à Philo. in 4. Ethi.* vbi dicit ꝙ iracundorũ quidã ſunt acuti, quidã amari, quidã difficiles, ſiuè graues: quia ſcḋm ipſum amari dicuntur, quorũ ira difficile ſoluitur, & multo tpe manet: ſed hoc vr̃ pertinere ad [b] circunſtantiã temporis ergo vr̃ ꝙ etiam ſecundũ alias circunſtantias poſſint accipi aliæ ſpecies iræ.

Per. per to. 770

1.2. q. 46. ar. 7. Et 4. Eth. le. 13.

*lib. 4. ca. 5. tom. 5.

C ¶ 2 Præt. Difficiles, ſiuè graues dicit eſſe, quorũ ira nõ cõmutatur ſine cruciatu, vel punitiõe: ſed hoc ẽt pertinet ad inſolubilitatem iræ. ergo videtur ꝙ [b] idem ſint difficiles & amari.

¶ 3 Præt. Dñs Matt. 5. ponit tres [b] gradus iræ cũ dicit, Qui iraſcit̃ fratri ſuo: & q dixerit fratri ſuo, Racha: & q dixerit fratri ſuo, Fatue: qui qdẽ gradus ad pdictas ſpẽs nõ referunt̃. ergo videtur quod prædicta diuiſio iræ non ſit conueniens.

SED CONTRA eſt, ꝙ Greg. Nyſſen. dicit,* ꝙ tres ſũt iraſcibilitatis ſpecies, ſ. ira, quæ vocat̃ fellea, & mania, q̃ vocatur inſania: & furor, q̃ tria vident̃ eſſe eadẽ tribus pmiſſis. Nã irã felleam dicit eſſe, quæ pricipiũ & motũ hẽt, ꝙ Philoſo.* attribuit acutis Maniam uero dicit eſſe irã quæ permanet, & in uetuſtatẽ deuenit, qnod Philoſ. attribuit amaris. †Furorem autem dicit eſſe iram, q̃ obſeruat tempus in ſupliciumquod Philo. attribuit difficilibus. Et eandẽ etiã diuiſionẽ ponit Damaſc. in 2. li. ergo pdicta diſtinctio Philoſophi nõ eſt incõueniẽs.

Li. 4. cap. virib⁹ animę. ca. 15.

Li. 4. Eth. ca. 5. to. 5.

Li. 4. Eth. ca. 5. to. 5.

Lib. 2. Ortho. fid. c. 16.

RESP. Dcẽdũ ꝙ [a] pdicta diſtinctio pt referri uel ad paſſionẽ iræ, uel ẽt ad ipsũ pctm̃ iræ. B [a] Quo ãt referat̃ ad paſſionem iræ, ſupra habitũ ẽ* cũ de paſſione iræ ageret̃, & ſic pcipuè vr̃ poni à Greg. Nyſſen. & Dama. †Nunc ãt oportet accipere diſtinctionem harũ ſpecierũ ſcḋm ꝙ pertinent ad peccatum iræ, prout ponitur a Philo. Poteſt ãt inordinatio iræ ex duobus attendi. Primò quidẽ, ex ipſa iræ origine: & hoc pertinet ad acutos qui nimis cito iraſcunt̃ C & ex qualibet leui cã. Alio modo, ex ipſa iræ duratione, eo. ſ. quod ira nimis perſeuerat: qđ quidẽ pt eſſe dupliciter. Vno mõ, quia cã iræ, ſ. iniuria illata, nimis manet in memoria hoĩs. Vñ ex hoc hõ diuturnã triſtitiã cõcipit, & iõ ſunt ſibipſis graues & amari. Alio mõ, contingit ex parte ipſius uidictæ, quã aliqs obſtinato appetitu q̃rit, & hoc pertinet ad difficiles ſi D ue graues. qui non dimittunt iram quouſque puniant.

Concl.

1.2. q. 46. art. 8.

Hoc is citatis in arg. sed cont.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, quòd in ſpeciebus prædictis non principaliter conſideratur tempus, ſed facilitas hominis ad iram, uel firmitas in ira.

AD II dicendum, quòd vtrique, ſcilicet amari & difficiles, habent iram diuturnam, ſed propter aliam cauſam. Nã amari habent iram perma E nentem propter permanentiã iuſtitiæ, quam inter viſcera tenent clauſam. Et quia non prorumpũt ad exteriora iracũdiæ

SVPER QVÆ. CLVIII. ARTIC. V.

IN art. 5. eiuſdem 157. quæſt. dubium occurrit, quo pacto diſtinctio in litera poſita ex Ariſto. ſit diſtinctio ſpecifica peccatorum iræ. Et eſt rõ dubii, quia peccata diſtinguuntur ſpecie p obiecta formaliter diſtincta. Hæ ãt iræ non ex parte obiecti diſtinguunt̃, ſed ut in litera dr̃, prima ſpecies attenditur ex parte originis, ſecũda ex parte durationis cauſæ, tertia ex parte durationis ipſius vindictæ. Similiter nec facilitas, nec firmitas hoĩs ad iram ſe tenet ex parte obiecti, ſed ſubiecti.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ diſtinctio iſta eſt diſtinctio ſpecifica peccatorum iræ, & ex pte obiecti hẽt differentias formales, quæ etſi non ſint explicatæ poſſũt facilè explicari. Omnis. n. circumſtantia, ſeu conditio obiecti p ſeipſam ſufficiens ad mouendum appetitum ad inordinatũ motum iræ, cõſtituit vnã ſpẽ, ut ſuperius cum de ſpeciebus gulæ ageret̃, patet. Dico ãt p ſeipſam, hoc eſt, non ut pars ſubiectiua, uel integralis alterius, quia tunc nõ ipſa, ſed illud cuius eſt pars, eſſet conſtitutiuum ſpeciei, ſed ad inordinatũ motum iræ per ſe ſufficiẽter mouet in primis vindicta indiſcuſſe apprehẽſa: deinde ut ablatiua cã ingentis triſtitiæ de paruipenſione. Et demum uindicta, ut expletiua appetitus aliter inſatiabilis. Et primum conſtituit acutos, ſcḋm amaros, tertium difficiles. ergo declaro ſingula inſufficienter. Imprimis ad inordinatum iræ motum mouet indiſcuſſio ipſa propoſiti vindictæ: qm̃ ipſa indiſcuſſio propoſiti nata eſt inordinationẽ cãre. Et propterea acuti inexpectata diſcuſſione mouent̃ appetendo inordinatè vindictam. Quãtum quoq; in nobis uim habeat concepta triſtitia de paruipenſione, experimur, ac per hoc vindicta, ut amotiua talis triſtitiæ, ſpeciale motiuum eſt ad inordinatum iræ motum. Sic ãt mouẽtur amari, qui cruciantur ex triſtitia concepta donec illa duret, qm̃ illa per temporis diuturnitatem, attrita iam uindicta, non habet amplius talem appetibilis rõem. ſ. ut amotiua triſtitiæ: qm̃ triſtitia non eſt amplius. Sed & difficiles, quia inſatiabiliter appetitum habent fixum in ſola vindictæ executione, non aliunde mouent̃. Nam ex hoc ipſo mouentur ad inordinatum iræ motum. q, ſi la expletione vindictę ſatiabiler ſe exhibent, & propter hoc incurabilis omnino horum furor eſt. Et quia huiuſmodi diſtinctio ex obiectis annexã habet diſtinctionem penes facilita- A tem, & firmitatem hoĩs ad iram: ſicut diſtinctio ſpecifica inter habitum & diſpoſitionem ex obiectis, annexam quoque habet diſtinctionem penes facilem & difficilem mobilitatem in ſubiecto, ideo neutra alteri præiudicat.

¶ In rñſione ad tertium eiuſdem ar. 5. dubium occurrit ex Martino in 1. q. de iracũdia, ubi recitata hac rñſione ſubdit, Hæc dicta pulchra ſunt, ſed tñ nõnihil difficultatis habent. Primo, qa in iſtis tribus iræ gradib⁹ eſt idem perſe & adæquatè actus iterior, uel nõ. Si ſic, ſequit̃ ꝙ ſicut tertius facit reum gehẽnæ ignis, ita ſcḋus & primus. Et patet ſeqla: quia ſm̃ ſolum actum iteriorẽ attẽdit̃ meritum, uel demeritũ & illius quantitas. Si nõ, ergo nõ bñ diſtiguit̃ a Thoma: ſed debuit primo diſtinguere per actus interiores. Secundò, qa uel primus grad⁹ hẽt exterius nocumẽtũ p obiecto, uel nõ. Si ſic, ergo facit dignũ gehenna. Si nõ, ergo diſtiguit̃ ſpecie a tertio, q habet nocumẽtũ exterius p obiecto. Tertio, quia q dicit, Reus erit iudicio aut itelligit̃ de iudicio humano, uel diuino. Si đ humano, aut hoc in foro exteriori, aut iteriori. Nõ exteriori, quia ĩ primo nihil exterius apparet nec ſignũ, nec nocumentũ. Nõ interiori, quia in tali foro ñ debemus nos defendere, ſed potius accuſare. Nõ diuino, quia ibi nullus eſt defenſionis locus, cũ ibi nihil accuſetur, niſi culpabile.

¶ Ad primum horũ dr̃, ꝙ nõ eſt omnino idẽ perſe & adæquate actus iterior in iſtis tribus gradibus: quia in primis eſt actus interior ſm̃ ſe: in ſecundo actus interior & ſm̃ ſe, & ut rõ exterioris idignationis, ĩ tertio uero ut rõ exterior iniuriæ. Et cum contra arguit̃; ergo ñ bñ diſtinguit̃ a Thoma, negat̃ ſeqla. Et ad probationem, ꝙ debuit per actus interiores diſtinguere, reſpondetur ꝙ dum author diſtinxit gradus penes progreſſum humani actus, ſcilicet in corde &c. ſatis docuit diuerſitatem interiorum actuum nunc declaratam.

¶ Ad ſm̃ dr̃, quòd primus gradus habet exterius nocumentum pro obiectio: quoniam, ut author dixit, dominus loquitur de ira homicidii, ſeu grauis læſionis. Et cum contra arguitur: ergo primus gradus facit reum gehennæ ignis, negetur ſequela: quoniam non ex hoc, quòd exterius nocumentum eſt obiectum, ponitur gradus tertius, reus gehennæ, ſed ex hoc, quòd exercet exterius nocumentum, dicendo. Fatue: quod nõ fit

In primo gradu, ubi nocumentum non exercetur.

¶Ad tertiū quod eſt non tā contra authoritē, q̄ contra Aug. dr̄ ꝙ propriè formaliter loquendo non ē ibi ſermo de iudicio diuino, aut humano ſe ternitate, ſed de iudicio abſolutè, ita ꝙ ex illis tribus gradib. in proceſſu pœnæ, intendit oſtēdere progreſſum culpę ī peccato iræ. Et ꝓpterea Aug. qa poſt iudiciū remanet defenſioni locus, minimū ibi pœnæ gradū poſuit, & ſic de aliis. Ex quibus patet, ꝙ iſte hō debebat reuerenter authoritatē Auguſtini ſi ſibi non placebat, ſaltē ſilentio pertranſire, factūque eſt, ut dum ponit os in cœlū, ēt gloſſam dicentē: ꝙ hæ pœnæ ad diuerſas māſiones dānatis æternę ſpectāt, abſq; æternitate ſuſcipiat. *Concl.*

SVP. QV. CLVIII. ARTIC. VI.

IN artic. 6. eiuſdem quæſt. 158. dubium ex Martino in q. 3. de ira occurrit dicente, Non placet mihi ꝙ ait B. T. ꝙ ira ex parte ſui obiecti, ſ. vindictæ &c. hēt ꝙ multa uitia ex ea naſcuntur: qa ex ſex filiab⁹ quas enumerat, nulla naſcit̄ ex appetitu vindictæ, ſed ex impetu & vehemētia iræ. *Ar. 3. ad 2.* ¶Ad hoc breuiter dicit̄, ꝙ author in litera duas radices ī ira ponit, vn̄ ex ea oriū tur vitia, alteram ex parte obiecti: alterā ex parte modi, ſeu īpetus Et ꝑpea Martinus errauit tripliciter. *Hi. de ser. do. in mō te ca. 19. a med. to. 4.* Primo, qa filiæ iræ oriuntur ex appetitu vindictæ, ut ī ſequenti patet articulo. Secundò, quia author non dicit, quòd ex appetitu uindictæ omnia vitia ſequantur, ſed indeterminatè loquitur. *Per. per to. 771* Tertio, quia non tacuit author, quod multa oriuntur uitia ex ira ex parte impetus &c. *Supr. q. 34 artic. 5. Et ma. q. 8. ar. 1. co. & ad 21. & 22. & q. 12 ar. 5.*

¶In eodem artic. in reſponſione ad primum, dubiū ex Martino ibidem occurrit contra hanc ſolutionem dicente. Hæc ſolutio nō mihi pla-

ſigna, nō pñt ꝑſuaderi ab aliis, nec ex ſeipſis recedunt ab ira niſi prout diuturnitate tēporis aboletur triſtitia, & ſic deficit ira. Sed in difficilibus ē ira diuturna pp vehemens deſiderium uindictę, & ideo tempore non digeritur, ſed per ſolam punitionem quieſcit.

Ad III dcd̄m, ꝙ gradus irę, quos Dominus ponit, non ꝑtinent ad diuerſas irę ſpēs, ſed accipiunt̄ ſm̄ proceſſum humani actus, in quibus primo aliqd in corde concipit̄: & quātum ad hoc dicit, Qui iraſcit̄ fratri ſuo. Secundum āt eſt, cum per aliqua ſigna exteriora manifeſtatur exterius ēt anteq̄ prorūpat in effectum: & quantū ad hoc dicit, Qui dixerit fratri ſuo, Racha, q̄ eſt interiectio iraſcentis. Tertius gradus eſt, qñ pctm̄ interius conceptum ad effectum producitur. Eſt āt effectus iræ, nocumentū alterius ſub rōe uindictæ. Minimum āt nocumentorū eſt, qd̄ fit ſolo uerbo: & ideo quantū ad hoc dicit, Qui dixerit fratri ſuo, Fatue. & ſic patet, ꝙ ſm̄ addit ſupra primum, & tertium ſupra utrumque. Vnde ſi primum eſt pctm̄ mortale in caſu, in quo Dominus loquitur, ſicut dictū eſt, *multò magis alia: & ideo ſingulis eorū ponuntur correſpondentia aliqua pertinentia ad condemnationem, ſed ī primo ponitur iudicium, qd̄ minus eſt: quia ut Aug. † dicit, in iudicio, adhuc defenſionis loc⁹ datur. In ſecundo uerò ponit conſilium, in quo iudices inter ſe conferunt quo ſupplicio dānari oporteat. In tertio ponit gehennam ignis, quæ eſt certa damnatio.

Articvlvs VI.

Vtrum ira debeat poni inter uitia capitalia.

AD SEXTVM ſic procedit̄. Videtur, ꝙ ira nō debeat poni inter uitia capitalia. Ira .n. ex ᵇ triſtitia naſcitur: ſed triſtitia eſt uitium capitale, quod dicitur accidia. ergo ira non debet poni uitium capitale.

¶2 Præt. Odiū eſt ᵇgrauius peccatū q̄ ira. ergo magis debet poni uitium capitale, quàm ira.

F ¶3 Præt. Sup illud Pro. 29. Vir iracūdus prouocat rixas dicit gloſ.⁺ ᵇIanua eſt oīum uitiorū iracundia, qua clauſa, uirtutibus intrinſecus dabitur quies: aperta āt ad omne facinus armabit̄ animus: nullū āt uitium capitale eſt principiū omnium peccatorum, ſed quorundā determinate. ergo ira non debet poni inter uitia capitalia.

C Sed contra ē, ꝙ Gre. 31. mo.*ponit iram inter uitia capitalia.

Resp. Dcd̄m, ꝙ ſicut ex ꝑmiſſis patet,* uitiū capitale dicit̄ ex quo multa uitia oriunt̄. Hēt āt hoc ira, ꝙ ex ea multa uitia oriri poſſunt duplici rōne. Primò, ex parte ſui obiecti, quod multū hēt de rōe appetibilitatis, inquantū. ſ. uindicta appetitur ſub rōe iuſti, uel honeſti: qa ſua dignitate allicit, H ut ſupra *habitū eſt. Alio mō, ex ſuo impetu, quo mentē præcipitat ad inordinata quæcumque agenda: unde manifeſtū eſt, ꝙ ᵐ ira eſt uitium capitale.ⁿ

Ad primvm ergo dcd̄m, ꝙ illa triſtitia ex qua orit̄ ira, ut plurimum non eſt accidiæ uitium. ſed paſſio triſtitiæ, quæ conſequitur ex iniuria illata.

Ad II dcd̄m, ꝙ ſicut ex ſupradictis patet, *ad rōem uitii I capitalis ꝑtinet, quod habeat finē multū appetibilē, ut ſic pp appetitū eius multa peccata cōmittantur. Ira āt, quæ appetit malū ſub rōe boni, hēt finem magis appetibilem q̄ odium, qd̄ appetit malum ſub rōe mali: & ideo magis eſt uitium capitale ira, quàm odium.

Ad III dcd̄m, ꝙ ira dr̄ ianua uitiorū per accidēs, ſ. remouendo prohibens, ideſt, impediendo iudicium rōis, per quod K homo retrahitur à malis. Directe autem & per ſe eſt, aliquorum cauſa ſpecialium peccatorum, quę dicuntur filiæ eius.

Articvlvs VII.

Vtrum conuenienter aſſignētur ſex filiæ iræ, ſcilicet rixa, tumor mentis, cōtumelia, clamor, indignatio, & blaſphemia.

AD SEPTIMVM ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ inconuenien-

cet quia triſtitia, de iniuria illata ſm̄ Ariſto. in 2. rhetoricę, ē ipſa ira. Et iō licet ex illa triſtitia oriat̄ appetitus vindictæ, non tñ ex ea oritur ira. *Gloſ. ordinaria ibi.*

¶Ad hoc breuiter dr̄, ꝙ ſalſum primo eſt, ꝙ apud Ari. triſtitia ſit ira, cum triſtitia ſit in cōcupiſcibili, & ira in iraſcibili. Implicat deinde contradictoria directe, ꝙ inde orit̄ appetitus vindictæ, & nō ira, cū ira, ut patet ex ſua definitione data ab Ariſtotele, ſit appetitus uindictę. *Li. 31. ca. 31.*

¶In reſpōſione ad ſm̄ eiuſdem articuli, dubiū ex Martino ibidē occurrit dicente, Hęc ſolutio n̄ placet mihi, tū primo, qa ſolū habet locū ubi eſt originatio ī gñe cauſæ finalis, qd̄ n̄ cōtingit de his q̄ ponit Thomas ex ira gñari: tū ſcdo, qa odītor tantū appetit finem ſuum, quātū iratus, licet nō habeat ex ſe ꝙ ſit tātū appetibilis. *1. 2. q. 84. ar. 3. & 4. D. 10a. Ar. 4.*

¶Ad hoc dr̄, ꝙ qa originatio, vn̄ ꝑcipuè vitia dñr capitalia, eſt in gñe cauſæ finalis: iō ex illa rōm reddere quare nō odiū, ſed ira ponit̄ uitium capitale, n̄ eſt ad particularia confugere, ſed ad ꝑcipuā radicem, & rōem attēdere. Falsū eſt āt, ut ſub ſequenti patet articulo. ꝙ ea q̄ author ponit ex ira oriri non oriant̄ ex ipſo genere cauſæ finalis. *Concl.* *1. 2. q. 84. ar. 3. & 4.*

¶Ad ſm̄ dr̄, ꝙ nō eſt ad propoſitū, qa non ad proportionalem ſimilitudinem, ſed abſolutè inſpiciendum eſt quid eſt magis appetibile, ut ſtatuatur uitiū capitale, alioquin nullum erit capitale uitium: quia quodlibet tantum ꝑportionaliter appetit ſuū finem quantum aliud appetit ſuum. Capitale.n. uitiū eſt, cuius obiectū eſt abſolute adeo appetibile, ut ex eo multa oriantur uitia &c.

SVP. QV. CLVIII. ARTIC. VII.

Nic. de Nyſſ. tr. 3 p. 3. part. 2. q. 5.

IN artic. 7. eiuſdem quæſtio. 158. dubia multa ex Martino ubi ſupra occurrunt. Primum circa *Per. per to. 772* *Sup. q. 37. ar. 2. ad 1. & q. 41. ar. 2. Et Mal. q. 12. ar. 5. co.*

in di-

indignationem, ꝙ non bene exponitur in litera, ſcilicet quòd A ſit reputatio indigni, ꝙ ſibi tale quid fecerit. Primo, quia ita eſt defectus in multis. Nam aliquando iratus nihil de hoc conſid erat, aliquando ſcit ſe hoc demeruiſſe, ꝙ ab eo læderetur, nihilominus iraſcitur. Secundo, quia ſic accepta indignatio non eſt filia iræ. Probatur quia non omnis talis æſtimatio eſt uitioſa. Conſtat autem omnem actum, uel habitum à Grego. aſſignatum pro filia iræ, eſſe uitioſum.

¶ Dubium ſecundum eſt circa tumorem, ꝙ etiam male exponit in litera quia excogitatio uiarum uindicandi non pertinet ad filias ſicut nec uindicta, ſed ptinet ad conſilium uindicandi. Deinde pro iſtis duabus filiabus ſimul iratus qñq; ꝓfert ſigna indignationis uoca, nutu, geſtu, & ſimiliter ſigna ſuæ præſtantiæ: & iſta non ſpectant ad rixam contumeliã, blaſphemiã, aut clamorem ergo ſpectant ad indignationem, & tumoré mẽtis.

*in 5. regula, tom. 1.

¶ Dubium tertium eſt circa clamorem, quòd etiam minus bene exponitur per inordinatã & confuſam locutionem. Primo, C quia reliquit quod eſt de ratione clamoris uocalis, & expreſſit quæ ad eius rationem non pertinent, maximè ſi per inordinatam intelligit quo ad probationem, non quo ad moralem inordinationem. Secundo reprehenditur ly locutio, quia clamor ille aliquando fit ſine locutione. Tertio, quia licet clamor definitus à Thoma, ex ira oriatur, non tamen eſt ſatis generale nomen ad comprehendendum omnia, quæ pro clamore, iræ filiam doctores intellexerunt.

¶ Dubium quartum eſt circa rixam, quod etiam male exponitur pro omni nocumento, quod facto proximis infertur ex ira: quia nullus actus proprius alicuius uitii capitalis ſiue ſit actus interior, ſiue exterior, ponitur filia illius uitii: ſed rixa ſic ſumpta ſignificat actum exteriorem irę: quia appetens uindictam, facit eã nocẽdo proximo. ergo rixa ſic accepta non eſt filia irę.

¶ Dubium quintum eſt circa contumeliam & blaſphemiam, ꝙ D male utramque author diffiniuit per uerba, diſtinguendo eas contra iniurias quę conſiſtunt in facto: quoniam contumelia etiam conſiſtit in facto, ut patet ſi quis ſignum meretricium poneret in oſtio matronę. Et ſimiliter blaſphemia conſiſtit in facto, ut patet ſi quis imaginem Crucifixi ira conculcaret.

¶ Dubium ſextum eſt circa omnes iſtas ſex filias irę, quòd oriũtur ex ira nõ in genere cauſę finalis: ſed quia non probat, ideo non affero aliquid probationis.

¶ Dubium ſeptimum non ex Martino eſt, quia author narie in hoc articulo loquitur de tumore mentis. Nam in corpore articuli dicit, ꝙ importat repletionem animi cogitationibus diuerſarum uiarum uindictæ. In reſponſione uerò ad tertium dicit, ꝙ ſignificat conatum, ſeu audaciam hominis intentantis vindictam. Quomodo ſtant hęc duo ſimul? Nam audacia eſt in iraſcibili, cogitationes verò ſunt in ratione, aut cogitatiua.

¶ Dubium octauum eſt rurſus circa indignationem, quoniam E eſt potius mater quàm filia iræ: quod ſic patet. Æſtimare eum qui me paruipendit, dignum pœna pręcedit iram quoniã hinc ego iraſcor contra eum, hoc eſt, appeto uindictam illius: ſed dictam æſtimationem antecedit alia ęſtimatio, ſcilicet æſtimare eundem, ꝙ indignus eſt ꝙ talia egerit. Nam prius naturaliter æſtimo indignitatem eius reſpectu actionis ſuæ, quàm dignitatem eiuſdem reſpectu paſſionis à me, quoniam illa eſt cauſa iſtius. ac per hoc æſtimatio indigni ad inferendum mihi iniuriã, eſt mater, non filia irę; & tamen in litera ponitur filia iræ.

¶ Ad primum dubium de indignatione reſpondetur, ꝙ accidit propterea defectus, quia non ſemper iram comitatur indignatio. Nam conſtat ꝙ non ſemper iram ſequitur blaſphemia, & tamen acceptatur illius filia. Nihil igitur obſtat indignationi ad hoc, quòd ſit iræ filia, ſi non ſemper iram comitetur: quia filiæ uitii capitalis non ſunt pediſſequæ inſeparabiles à matre: & per hoc poteſt excludi quod dicitur de ſciente ſe demeruiſſe. Sed melius excludi uidetur per ſuperius dicta, ſcilicet quòd neſcit ignorantia electionis ſe demeruiſſe tantum ab illo nũc &c. qui iraſcitur: licet ſciat in uniuerſali, aut in habitu, aut ſpeculatiue, quòd demeruit. Non enim contra moueretur per irã ſi apprehenderet omninò ſe demeruiſſet, ſed toleraret: iraſcibilis enim apprehenſio moueretur. Quod uero ſecundo loco obiicitur, quòd indignatio nõ eſt ſemper uitioſa, negatur. Nã ſicut contumelia ſemper eſt uitioſa formaliter ſumpta, ita indignatio formaliter ſumpta: quoniam importat inordinatam ęſtimationem de indignitate proximi, ſicut contumelia inordinatam oblationẽ honoris per uerba: quamuis utrunq; horum materialiter poſſit ſine peccato eſſe. Sicut Paulus, O inſenſati Galatæ. Et dominus, O ſtulti & tardi corde ad credendũ. Hoc enim modo poſſet ſine peccato quis æſtimare iniuriantẽ indignũ quòd talia fecerit, ſicut de facto ſicut iudicat confeſſor, & ipſemet pænitens.

†li. 31. c. 31.

Lib. 31. ca. 31.

Concl. per.

¶ Ad ſecũdum dubiũ dicitur, quòd ille homo accipit quaſi impertinens, & omiſit id quod formale eſt in doctrina authoris. Nam quia tumor mentis metaphoricum nomen eſt, author à repletione, quæ quaſi tumorem facit, expoſuit tumorem mentis dicendo quod cõſiſtit in repletione animi, cum ſcilicet, ex C appetitu vindictæ repletur animus ſuperfluis cogitationibus diuerſarum viarũ ad uindictã. Et iſte bonus homo omiſit repletionem, & ad ſolam excogitationem ſe contulit. Quocirca dicendum eſt, quòd huiuſmodi repletio animi intelligitur per tumorem mentis. Nec obſtat ꝙ hoc ſpectat ad conſilium, immò hoc confert: quia mens partem apprehenſiuam animæ ſonat, ac per hoc dicendo tumorem mentis, dicimus repletioné partis apprehenſiuæ, ad quam conſtat ſpectare conſilium. Nec eſt verum huiuſmodi conſilia non eſſe filias iræ: quoniam conſilium eſt de his quę ſunt ad finem, & oritur ex fine, ſcilicet vindictę appetitu. Et propterea falſiſſima eſt ſimilitudo, quod ſicut uindicta nõ ſpectat ad filias iræ, ita nec conſilium de uiis uindictæ, quoniam illa eſt finis, hoc eſt ad finem: & ideò illa mater, iſtud filia eſt. Ad id uerò qđ contra iſ dictas duas filias, ſcilicet indignationem & tumorem ſimul obiicitur, reſpondetur D quod iniuriæ geſtus, ſeu motus, aut nutus, ſpectant ad clamorem, ut in litera dicitur de dicente fratri ſuo, Racha. Quod autem aliquis ſe præferat in corde, uel in uerbis proximo cui eſt iratus: ſpectare uidetur potius ad matrem iræ, quę eſt ſuperbia, quam ad filiam eius: quoniam ira ex ſuperbia, qua quis non ſuffert paruipendi, naſcitur. Poteſt etiam pertinere quandoque ad tumorem mentis, hoc eſt, audaciam, quæ filia iræ ponitur, ut in calce huius articuli exponitur.

¶ Ad tertium dubium de clamore dicitur, quòd author nõ omiſit neceſſaria, & quòd per inordinatam locutionem manifeſtauit ſe non ad inordinatam probationem arctare, cum expreſſe det exemplum de dicente Racha, ubi non prolationis, ſed moris eſt inordinatio. Quòd uero carpit iſte, quòd uſus eſt locutionis uocabulo, debuit aduertere quòd à principali oris officio, quod eſt loqui, denominationem fieri conſonum eſt, maxime E apponendo ly, confuſam, & exemplum de interiectionibus. Vnde negatur, quòd clamor ſic definitus, ſcilicet per inordinatam & confuſam locutionem, ſit minus adæquatus intentioni doctorum. Nam omnia comprehendit ſane intelligendo, cum reductionem ſcilicet ſecundariorum ad principialia, puta, modos clamandi, ad inordinationem uel confuſionem, & non locutionem ad locutionem. Nec hoc eſt, nouum, ſed conſuetum apud illuſtrium uirorum doctrinas.

¶ Ad quartum dubium de rixa dicitur, quòd optime ab authore exponitur, & quòd nocere facto proximis, non eſt actus proprius iræ, ſed eſt actus proprius alterius uitii, ſcilicet iniuſtitiæ, cuius proprium eſt auferre à proximo quod ſuum eſt, puta, honorem, famam, libertatem, integritatem corporis, uitam &c. Et huiuſmodi actus iniuſtitiæ, ſunt actus imperati ab ira & ordinati ad finem irati quòd eſt uindicta. Et ſic inferre nocumentum facto, qđ eſt actus proprius iniuſtitiæ, nomine rixæ nuncupatum, poſitum eſt inter filias irę: quia ex appetitu uindictæ mouetur iratus ad huiuſmodi actus exercendos ad finẽ ſuũ. Conceſſo ergo ꝙ proprius actus nõ ponitur filia, negatur quòd huiuſmodi actus ſint proprii actus iræ, quia ſunt ſecundũ ſe proprii iniuſtitiæ, & non ſunt iræ, niſi quia aſſumpti ab ira. Et cum dicitur, appetens uindictam facit eam, concedo: ſed non ſe-

ter aſſignentur ſex filiæ iræ, q̃ ſunt rixa, tumor mentis, contumelia, clamor, indignatio, blaſphemia.[h] Blaſphemia.n. ponitur ab Iſidoro filia ſuperbiæ. non ergo debet poni filia iræ.

¶ 2 Præt. Odiũ[i] naſcitur ex ira, B vt Aug.* dicit in regula. ergo dẽret numerari inter filias iræ.

¶ 3 Prę. Tumor mentis vr̃ idem eſſe quod ſuperbia: ſuperbia autem non eſt filia alicuius vitij, ſed mr̃ oim uitiorum: ut Greg. dicit† 31. Mor.[k] ergo tumor mẽtis non debet numerari inter filias iræ.

SED CONTRA eſt, qđ Greg. 31.* Mor. aſſignat has filias iræ.

RESP. dicẽdum, ꝙ ira p̃t tripliciter cõſiderari. Vno mõ, ſm ꝙ eſt in corde, &[m] ſic ex ira naſcuntur duo vitia[n]. Vnũ quidẽ, ex parte eius contra quem iraſcitur, quem reputat indignũ[l], vt ſibi tale quid fecerit, & ſic ponitur indignatio. Aliud aũt

ſequitur, ergo facit eã per actum, qui ſecundum ſe eſt ꝓprius iræ. Sufficit nanque quòd actus quem facit, ſit irati vt imperatus, & non oportet ꝙ ſit ſecundum ſe irati. Sunt.n. dicti actus ſecundum ſe iniuſti, & imperati ab ira.

Concl.pa.2 ¶ Ad quintum dubiũ dr̃, ꝙ mirũ eſt de hoc homine, ꝙ opponat ſe contra definitionẽ cõtumeliæ, & blaſphemiæ per verba, cum Art.5.ad 3 conſtet hunc eſſe morem theologorum, & philoſophorum, ſ. principale exprimere, & in principali ſubintelligere ſecundaria: ſicut ſacrm̃ matrimonij definitur per verba, & tñ nutibus ſine verbo ꝑficitur. Ita cõtumelia, & blaſphemia principaliter verbo fiunt, ſi tñ verbis fieri poſſunt. Et ſicut non derogat doctrinæ, veritati, & Concl.pa.3 authoritati definiuiſſe matrimonij ſacrm̃ per verba, quia principaliter fit per verba: ita non derogat in ꝓpoſito eadem rõe.

¶ Ad ſextum dubium, qđ eſt vltimum Martini dr̃, ꝙ oẽs iſtæ ſex filiæ oriuntur ex ira in genere cauſæ finalis. Nam ex appetitu vindictæ oritur magnificatio iniuriæ, quam ſignificat indignatio: & repletio mentis cũ audacia, quam ſignificat tumor mẽtis: & blaſphemia, ut patet, & contumelia & rixa, & clamor. Hæc.n. ordinantur ab irato ad ſuum finẽ, qui eſt uindicta. & quodlibet eorũ eſt ſecundum ſe malum.

¶ Ad ſeptimum dubiũ dr̃, ꝙ author non loquitur uarie de tumore, ſed explicat tumorẽ mẽtis conſiſtere nõ in in ſola parte aprehẽſiua, ſed ẽt in appetitiua, ita ꝙ in apprehenſiua ponit repletionẽ, & in appetitiua audaciam. Hæc.n. repletionem ad tumoris perfectionem ducit.

¶ Ad octauum dubiũ, de indignatione dr̃, ꝙ ex parte irati primo occurrit, ꝙ ille q paruipendit, meretur puniri, eo ꝙ ipſe paruipenſus eſt ab eo, & ſic Porr.6 adeſt appetitus uindictæ. Et deinde iratus 773 conſiderando cauſam ſuæ iræ, ſ. iniuriã ſibi illatam, quia in huiuſ

F uitiũ eſt ex parte ſui ipſius, inquantum. ſ. excogitat diuerſas uias uindictæ, & talibus cogitationibus animum ſuum replet, ſm̃ illud Iob 15. Nunqd ſapiens implebit ardore ſtomachum ſuum, & ſic ponitur tumor mentis. Alio modo conſideratur ira ſm̃ ꝙ eſt in ore, & ſic ex ira duplex inordinatio procedit. Vna quidẽ, ſm̃ hoc ꝙ hõ in mõ loquendi irã ſuam demonſtrat, ſicut dictum eſt G de eo, qui dicit fratri ſuo, Racha: & ſic ponitur clamor, per quem intelligitur inordinata & confuſa locutio. Alia ẽt eſt inordinatio ſm̃ ꝙ aliquis prorumpit in uerba iniurioſa, quæ quidem ſi ſint contra Deũ, erit blaſphemia, ſi aũt contra proximum, cõtumelia. Tertio mõ cõſideratur ira ſm̃ ꝙ procedit vſque ad factum: & ſic ex ira H oriũtur rixæ, per quas intelliguntur oĩa nocumenta, quæ facto proximis inferũtur ex ira.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ blaſphemia in quã aliquis prorumpit deliberata mẽte, ꝓcedit ex ſuperbia hoĩs contra Deũ ſe erigẽtis, qa ut dr̃ Eccl. 10. Initium ſuperbiæ hominis apoſtatare à Deo, ideſt recedere à ueneratione eius, eſt I prima ſuperbiæ pars, & ex hoc orit̃ blaſphemia: ſed blaſphemia in quã aliqs prorumpit ex cõmotione aĩi, ꝓcedit ex ira.

AD II dicendum, ꝙ odiũ etſi aliqñ naſcatur ex ira, tñ habet aliquam priorẽ cauſam ex qua directius oritur. ſ. triſtitiã, ſicut ecõtrario amor naſcitur ex dilectione: ex triſtitia ãt illata qñque in iram, quãdoque in odiũ aliquis mouetur. Vnde conueniẽtius fuit ꝙ odium pone- K retur oriri ex accidia, q̃ ex ira.

AD III dicendum, ꝙ tumor mentis non accipitur hic ꝓ ſuperbia, ſed pro quodam conatu, ſiue audacia hominis intentantis uindictã, audaciæ autem uitium fortitudini oppoſitũ.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum ſit aliquod uitium oppoſitum iracundiæ proueniens ex defectu iræ.

AD OCTAVVM ſic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ non ſit aliquod uitium oppoſitum iracundiæ proueniens ex defectu iræ. Nihil enim uitioſum, ꝑ quod hõ Deo aſſimilatur: ſed per hoc ꝙ homo omnino eſt ſine ira ſimilatur Deo, qui cum tranquillitate iudicat. ergo non uidetur ꝙ ſit uitioſum oĩno ira carere.

¶ 2 Præt. Defectus eius ꝙ ad nihil eſt utile, nõ eſt uitioſus: ſed motus iræ ad nihil eſt utilis, ut probat Seneca in lib. quem fecit de ira. ergo uidetur quòd defectus iræ non ſit uitioſus.

¶ 3 Præt. Malũ hoĩs ſm̃ Dionyſiũ, eſt ꝑter rõem eſſe: ſed ſubtracto oĩ motu iræ adhuc remanet integrum iudiciũ rõis. ergo nullus defectus iræ uitium cãt.

SED CONTRA eſt, ꝙ Chry. dicit ſuper Mat. Qui cũ cã non iraſcitur, peccat, Patientia.n. irrõabilis uitia ſeminat, negligẽtiã nutrit, & nõ ſolum malos, ſđ ẽt bonos inuitat ad malum.

RESP. dicẽdum, ꝙ ira dupliciter põt intelligi, Vno mõ, ſimplex motus uolũtatis, quo aliqs nõ ex paſſione, ſed ex iudĩo rõnis pœnã infligit: & ſic defectus iræ abſq; dubio eſt pctm̃. Et hoc mõ ira accipit̃ in uerbis Chryſoſtomi q dicit ibidẽ Iracundia, quæ cũ cã eſt non eſt iracundia, ſed iudicium: iracũdia.n. propriè intelligitur commotio paſſionis. Qui aũt cũ cã iraſcit̃, ira illius ñ eſt ex paſſione, iõ iudicare dr̃, nõ iraſci. Alio mõ accipit̃ ira pro motu appetitus ſenſitiui, qui eſt cũ paſſione & tranſmutatione corporali. Et hic quidẽ motus ex neceſſitate conſequitur in homine ad ſimplicem motum uolũtatis: qa naturaliter appetitus inferior ſeqtur motũ appetitus ſuperioris, niſi aliqd repugnet. Et iõ nõ põt totaliter deficere motus iræ i appetitu ſenſitiuo. niſi ꝑ ſubtractionẽ, uel debilitatẽ uolũtarii motus. Et iõ ex cõſequenti ẽt defectus paſſionis iræ uitioſus eſt, ſicut & defect⁹ uoluntarii motus ad puniendum ſm̃ iudicium rationis.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ille qui totaliter non iraſcitur cum debet iraſci, imitatur quidem Deum quantum ad carentiam paſſionis, non autem

modi conſiderationibus ingroſſatur naturali progreſſu anim⁹, magnificat iniuriam ſibi illatam, & ex parte perſonæ, quæ iniuſit tanto iniuſtiorem putat, quanto vel ſe innoxium, uel illũ benefactorem, vel beneficiatum, uel neutrum, uel minus offenſum. Et ſi quidem huiuſmodi ponderat, & ſic indignatur contra perſonam quæ offen- Lib.2c.12 dit, ita ꝙ pro quanto huiuſmodi magnificatio iniuriæ in perſonam quæ reſpicit perſonam quæ offendit, Cap.4. de diu. nom. indignatio conſtituitur, : reſpicit dico & p.4. non remote a fi. quoad partem apprehenſiuam æſtimando perſonam indignam, vt offenderit me, ſic Homi.11. in Mat. in &c, & quo ad partem ope.impe. appetitiuam appetendo illi, vt tali. Eſt autem inter prin. & me.to.2 huiuſmòdi indignatio & quoad cogitationem, & quoad appetitum, filia iræ, quia ad finem vindictæ ordinatur huiuſmodi æſtimatio & appetitus: ſed apparet, ꝙ præcedat iram qa cauſa ſua, hoceſt, iniuria, quæ põderatur, Concl.3 præcedit iram. Et vide de his ſi vis art. 5. quæſtio. 12. de malo. Homi.18. Argumentum autem in Mat. in in oppoſitum procedit de ordine harum op.imper. dignitatum ſecundũ inter prin. ſe. Noſtrum eſt enim & me.to.2 ex parte irati conſiderare hæc. Quàmuis dici poſſit, quòd indignitas perſonæ ad iniuriandum conſiderata in confuſo ſpectat ad cauſam non filiã iræ, ſed eadem indignitas poſtmodũ diſtincte conſiderata, ſpectat ad indignationem, quæ eſt filia iræ modo dicto.

SVPER QVÆST. CLVIII. ART. VIII.

IN artic. 8. eiuſdem quæſtionis 158. nihil ſcribendum oc- Concl.p currit contra Senecam, & Tullium, niſi replicare ſuperius dictum, ſcilicet, quòd quoad executionem punitionis non debet homo eſſe ſicut lex mortua: ſed inſtitia animata vtens organis iuuantibus a natura ad hoc datis, ut eſt ira.

SVP. QVÆTS. CLIX. ART. I.

IN art. 1. q. 159. dubiū ex Martino in quæſtione de crudelitate occurrit, impugnante authorem in hoc, ꝙ crudelitas à crudo dicatur propter aſperitatē ſaporis, tum quia crudelitas à cruore immediate uenit, uel ſi a cruditate uenit non pp ſaporē, ſed pp cruorē dr̄, qui in crudis carnibus abundat: tum quia alias omne opus iracundiæ eſſet crudelitas, quia in omni tali eſt indigeſtio, & ſapor aſper &c.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ quo ad nominis deriuationem patet ex ipſa formatione uocabuli, quod crudele à crudo dicitur. Ac per hoc nō niſi mediatè à cruore, à quo crudū uenit, dicitur. An autem crudelitas à crudo ratione cruoris, an ratione cruditatis appelata ſit unuſquiſque in ſuo ſenſu abūdet, modo in illam ſtultitiam non incidat, ꝙ crudelitas ſolum reſpectu ſanguineę pęnę dicatur: qm̄ ſiue ſuſpendio, ſiue ſummerſione quis enecet, crudelitatis uitiū non effugit. Quia ergo utrumque dici poteſt, & ad deſignandum crudelitatis effectum, cruditas ipſa ratione indigeſti, & aſperi ſaporis deſeruit, optime ex hac ſimilitudine crudelitas declarata eſt ab authore.

In cor. ar.

Per. per tor.

¶ Ad ſecundam uero obiectionem negatur ſequela. Et ad probationem eius negatur aſſumptum: quoniā iracundia non ex animi aſperitate, ſed ex paſſionis uelocitate, uehementia, uel firmitate operatur, crudelitas uero ex animi aſperitate. Vnde illa iraſcibilem, iſta uoluntatem deformat ut proprium ſubiectum.

774 Inf. ar. 2. ad 1.

*li. 2. c. 4.

¶ In eodem art. in reſponſione ad primum, dubium ex Martino ibidem occurrit, arguente. Contra, per dulcedinem & auſteritatem animi intelliguntur ipſi habitus clementiæ & crudelitatis, aut aliquæ diſpoſitiones naturales ad actus. Nō ſecundū, quia extra propoſitum eſſet. ergo primum. Sed contra, Omnis habitus pertinet ad eandē uirtutē, ad quam ſpectat ſuus actus proprius: ſed iſti habitus nō ſpectant ad iuſtitiam & iniuſtitiā. ergo habent interiores actus, qui nec ad iuſtitiam, nec ad iniuſtitiam pertineat.

¶ Ad hoc dicitur, præ diſtinguendo, quò 1 habitum habere interiorem actum ſibi proprium, poteſt intelligi dupliciter. Vno modo, in genere naturæ, puta, aliquam uolitionem ita ſuam, ꝙ illamet non oportet quòd informata ſit altero habitu. Et ſic falſum eſt, omnem habitum habere operationem ſibi propriam. Et nulla forte eſt uolitio uirtuoſa, q̄ duobus ſaltē habitibus nō egeat. Alio modo, in genere moris: & ſic uerū eſt, ꝙ omnis habitus habet actum ſibi proprium. ita quòd ut ſic, hoc eſt, ut informatus illo habitu, non eſt alterius habitus.

¶ Ad argumentum ergo dicitur, ꝙ author intelligit de ipſis habitibus uirtutis clementiæ, & uitii crudelitatis. Et cum dicitur, habitus & actus proprius ad eandem ſpectant uirtutem, conceditur de actu in genere moris. Et cum ſubditur, ꝙ iſti habitus non ſpectāt ad iuſtitiam & iniuſtitiā, cōceditur ꝙ nō ſunt habi-

A tus iuſtitiæ & iniuſtitię. Et cum infertur ergo habent actus proprios, qui nec ad iuſtitiam, nec ad iniuſtitiam pertinent reſpōdetur ꝙ habent actus proprios in generę moris. qui ut ſic, nec ad iuſtitiam, nec ad iniuſtitiam pertinent: cum quo tamē ſtat ꝙ illimet actus in genere naturæ adiunctam habeāt aliam moralitatem ex iuſtitia, uel iniuſtitia. v. g. Iſte actus qui eſt uelle diminuere * pœnam nūc hic &c. ſm̄ rectā rōem eſt à clemētia. ꝓ quanto hoc uelle ex animi lenitate ꝓcedit. Et idē actus eſt ab æquitate: ꝓ quāto ex uoluntate conſormi intentioni legiſlatoris ꝓcedit. Et ſimiliter iſte actus, qui eſt uelle ſiue mō punire, ꝓ quanto ex auſteritate eſt animi, crudelitatis eſt, pro quanto eſt ablatiuus iniuſtè à proximo, ꝙ ſuum eſt, iniuſtitiæ eſt. Poſſunt .n. uirtutes, & uitia in unū interiorē actū coire diuerſis rōibus, & non ſolum in unum actū interiorē conuenire.

q. 157. ar. 1. & ar. 4. ad 3.

†q. præcę. ar. 1. & ar. 4. ad 3.

¶ In eadē rn̄ſione ad primum, duo dubia adhuc occurrunt ad hoſem. Primū eſt, ꝙ ſuperexceſſus pœnarū quantum ad id ꝙ exterius agitur, ptinet ad iniuſtitiā. Hoc .n. aduerſat ſupradictis: qm̄ poſita eſt differentia inter clemētiā, & manſuetudinē in ar. 3. q. 157. ꝙ māſuetudo eſt moderatiua paſſionis irę, clementia āt ē moderatiua exterioris punitionis. Quō ſtāt hęc duo ſimul. i. ꝙ exterior punitio hic non crudelitati, ſed iuſtitiæ tribuaſ, ibi uero clementiæ? Eadem enim ratio de crudelitate, & clementia eſt.

li. 2. ca. 4. in princi.

q. 157. art. 4. ad 3. & ar. 3. ad 1.

Concl. ...

¶ Secūdum dubium eſt, quia authōr hic ponit crudelitatem directè opponi clementiæ, & tamen ſuperius in q. 108. articu. 2. ad tertium ponit crudelitatem & oppoſitum uitium contraria (ut extrema medio) uirtuti uindicationis. Quomodo ſtant iſta duo ſimul? Impoſſibile namque eſt, ꝙ unū uitium ſit extremum reſpectu duarum medietatum uirtutis: quàmuis poſſint eſſe plurima extrema ex una parte, ſecundum diuerſa tamen, reſpectu unius medii, ut de extremis magnanimitatis apparet.

E

¶ Ad primum dubiū dr̄, quòd quia medium relatum ad unum extremū induit reliquū: ideo clementia cōparata ad manſuetudinē, induit quod eſt iuſtitię, ſcilicet, moderari exteriorē punitionem: & relata ad iuſtitiam induit quod quaſi eſt manſuetudinis, ſcilicet moderari interiorem actum. Et propetrea oportet conſiderare, ad quod propoſitum ſermo fiat, & ſanè intelligere quæ dicuntur, & ceſſabunt contrarietates. Secundum enim ueritatem punitio exterior, ut diminuibilis ex animi lenitate, ad clementiam, & ut augmentabilis ex animi auſteritate, ad crudelitatem ſpectat, abſolutè autem ad iuſtitiam, uel iniuſtitiam.

¶ Ad ſecundum dubium dicitur, ꝙ propter penuriam uocabulorum crudelitatis nomine uocamus tam uitium oppoſitū uindicationi per exceſſum, q̄ etiam oppoſitū per exceſſum clemētiæ. Diſtinguuntur ſiquidem ſpecie hæc uitia: quia crudelitas

quantum ad hoc, ꝙ Deus ex iudicio punit.

Ad II dicendū, ꝙ paſſio iræ utilis eſt ſicut & oēs alii motus appetitus ſēſitiui, ad hoc ꝙ hō promptius exequatur id qd̄ rō dictat: alioquin fruſtra eſſet in hoīe appetitus ſenſitiuus, cum tamē natura nihil facit fruſtra.

Ad III dcd̄m, ꝙ in eo qui ordinate agit, ¹iudicium rōnis non ſolum eſt cauſa ſimplicis motus uoluntatis, ſed etiā paſſionis appetitus ſenſitiui, ut dictū eſt: * & iō ſicut remotio effectus eſt ſignū remotionis cauſæ, ita etiam remotio iræ eſt ſignū remotionis iudicii rōnis.

QVÆST. CLIX.

De crudelitate, in duos art. diuiſ.

DEINDE conſiderandum eſt de crudelitate.

Et circa hoc quæruntur duo

¶ Primò, Vtrum crudelitas opponatur clementiæ.

¶ Secundò, De comparatione eius ad ſæuitiā, vel feritatē.

ARTICVLVS I.

Vtrum crudelitas opponatur clementiæ.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr̄ ꝙ crudelitas non opponatur clementiæ. Dicit. n. Seneca in 2. de clementia, * ꝙ illi uocanť crudeles, q excedūt modum in puniendo, ʰ qd̄ contrariatur iuſtitiæ: clementia āt non ponitur pars iuſtitiæ, ſed tēperantiæ. ergo crudelitas nō videtur opponi clementiæ.

¶ 2 Pręt. Hier. 6. dr̄. Crudelis eſt, & non miſerebitur, & ſic ur̄ ꝙ crudelitas opponatur miſericordię: ſed miſericordia ʰ nō ē idem clementiæ, ut ſupra dictū eſt. * ergo crudelitas non opponitur clementię.

B

¶ 3 Pręt. Clementia cōſiderať circa inflictionē pęnarū, ut dictū eſt: † ſed crudelitas conſideraťʰ i ſubtractione beneficiorū ſm̄ illud Prouer. 11. Qui autē ʰ crudelis eſt, etiam propinquos abiicit. ergo crudelitas non opponitur clementiæ.

SED CONTRA eſt qd̄ dicit Seneca in 2. de clementia, * ꝙ opponitur clemētiæ crudelitas q̄ nihil aliud eſt, quàm atrocitas animi in exigendis pęnis.

C

RESPOND. Dcd̄m, ꝙ nomē crudelitatis à cruditate ſūptū eſſe ur̄. Sicut āt ea q̄ ſunt cocta & digeſta, ſolent habere ſuauē & dulcē ſaporē, ita illa quæ ſunt cruda, hn̄t horribilē & aſperū ſaporem. Dictū eſt āt ſupra, * ꝙ clementia importat quandam animi lenitatem, ¹ ſiuè dulcedinem, per quam aliquis eſt diminutiuus pęnarū. Vnde ᵐ directe crudelitas clementiæ opponitur.

D

AD PRIMVM ergo dicēdū,

oppoſita clementię, reſpicit punitionẽ ut augmentabilẽ ex animi aſperitate. Crudelitas verò oppoſita vindicationi, reſpicit punitionẽ immoderatam, ut conferentẽ ad immunitatẽ perſonæ uindicantis. Nam & ipſa uindicationis uirtus ſub tali ratione reſpicit moderatam punitionem, ut ſuperius patet.

F niam vel nomine cauſæ, intelligendo cauſam honeſtã vere, vel apparenter, & vti nomine culpæ, in litera ęquiparari uidentur, dum primo nomine cauſę iuſtæ, & deinde nomine culpæ vtitur: quia iuſtitia in punitionibus reſpicit culpam. Pęna eñ propriè ſoli culpæ debetur.

q ſicut diminnutio pęnarum, quæ eſt ſm rõnem, pertinet ad epicheiam, ſed ipſa dulcedo affectus, ex qua hõ ad hoc inclinatur, pertinet ad clemẽtiam, ita ẽt ſuper exceſſus pœnarum quantum ad id quod exterius agitur, pertinet ad iniuſtitiam: ſed quantum ad auſteritatem animi, per quam aliquis fit promptus ad pęnas augendas pertinet ad crudelitatem.

Ad II dcẽdm, q miſericordia, & clementia conueniunt in hoc, q vtraq; refugit & abhorret miſeriam alienã, aliter tñ & aliter. Nam ad miſericordiam pertinet miſeriæ ſubuenire per beneficii collationẽ: ad clementiam aũt pertinet miſeriam diminuere per ſubtractionem pęnarum. Et quia crudelitas ſuperabundantiam in exigendis pęnis importat, directius opponitur clementiæ q̃ inmiſericordiæ, tñ pp ſimilitudinem harum uirtutum accipitur quandoque crudelitas pro inmiſericordia.

Ad III dcẽdm, q crudelitas ibi accipiẽ pro inmiſericordia, ad quam pertinet beneficia nõ largiri: quãmuis ẽt dici poſſit, q ipſa beneficii ſubtractio, quędam pęna eſt.

Articvlvs II.

Vtrum crudelitas à ſæuitia, ſiue feritate differat.

AD secvndvm ſic proceditur. Videtur q crudelitas à ſæuitia, ſiue feritate non differat. Vni.n. virtuti ex una parte vnũ uitiũ vr̃ eſſe oppoſitũ: ſed clementiæ p ſupabundãtiã opponitur [h] & ſæuitia, & crudelitas ergo vr̃ quod ſæuitia & crudelitas ſint idem.

C ¶2 Præt. Iſidorus dicit in * libro Etymologiarũ, q ſeuerus dicit quaſi [h] ſæuus & ferus, qa ſine pietate tenet iuſtitiã, & ſic ſęuitia vr̃ excludere remiſſionem pęnarũ in iudiciis, quòd pertinet ad pietatẽ: hoc aũt dictũ ẽ * ad crudelitatẽ pertinere. ergo crudelitas eſt idem qđ ſæuitia.

¶3 Præt, Sicut virtuti opponiẽ aliqđ vitiũ in exceſſu, ita ẽt & in defectu, qđ quidẽ contrariatur & uirtuti q̃ eſt in medio, & H uitio quod eſt in exceſſu: ſed idẽ uitium ad defectũ ptinens, oppoñ & crudelitati, & [l] ſæuitiæ, videlicet remiſſio, vel diſſolutio. dicit. n. Greg. 20 * Mor. Sit amor, ſed non emolliẽs: ſit rigor, ſed nõ exaſperans: ſit zelus, ſed nõ immoderatè ſęuiẽs: ſit pietas, ſed non plus q̃ expediat parcens. ergo ſæuitia eſt idem crudelitati.

I Sed contra eſt quòd Seneca dicit in 2. * de clementia, quòd ille q nõ ẽ lęſus, nec peccatori iraſciẽ, non dr̃ crudelis, ſed ferus ſiue ſæuus.

Respon. dcẽdm, quòd nomẽ ſæuitiæ & feritatis à ſimilitudine ferarũ accipitur, q̃ ẽt dicuntur ſæuæ. Huiuſmodi enim

SVP. QV. CLIX. ARTIC. II.

In art. 2. eiuſdẽ q. 159. dubiũ ex Martino, ubi ſupra occurrit, arguente contra authorem hic dicẽtẽ, q crudelitas importat inflictionem penæ ex culpa. Primo, quia hęc opinio non uř cõformis Valerio ponenti multa crudelitatis exempla, in quibus pęna inflicta eſt nõ ex culpa, ſed ex cauſa. Secundo, quia non eſt conformis Senecæ, quia non utitur nomine culpæ, ſed cauſæ.

¶ Dubiũ ſm̃ occurrit ex Martino ibidẽ dicente, q ſæuitia, ſeu feritas non bene diffinitur à Thoma, cũ ait, q ſm̃ eã aliquis non conſiderat culpam eius qui puniẽ ſed ſolũ hic delectaẽ in hoium cruciatu, tũ primo, quia puniens aliũ pp oſtenſam, & cum hoc delectatus in eius cruciatu, eſt ferus: tum ſecundo, q.a puniens non pp culpam, ſed pp propriam utilitatem, non delectatus in hoium cruciatu inauditis ſuppliciis, eſt ferus, ſicut Phalaris. Et confirmatur ex dictis Thomæ, dicentis q feritas differt à crudelitate, ſicut beſtialitas à malitia humana: ita q oĩs effuſio ſanguinis inhumana & beſtialis, eſt feritas, ſecundum Thomam.

¶ Tertiũ dubium eſt ex Martino circa rñſionẽ ad tertiũ, pro quanto dicit, q remiſſio punitionis directè oppoñ crudelitati, & non ſæuitiæ. Dicit. n. q iſta ſolutio non ſufficit: qa uel cuiuſlibet uitio in exceſſu rñdet propriũ uitium in defectu, uel nõ. Si ſic, quæro qđ eſt illud quod oppoñ ſæuitiæ. Hoc. n. potiſſimè quærere uidetur argumentum. Si non, tunc hoc apertè fuerat dicendum, & non prætermittendum.

¶ Ad primum dubium dr̃, q cum bonum ſit triplex, ſ. utile, delectabile, & honeſtum, & beſtiæ ad utile ac delectabile tendant in occaſionem hominum, ad honeſtum autem nullatenus, cõſequens eſt, ut crudelitas, quæ eſt humana malitia, & feritas, quæ malitia eſt beſtialis, penes fines hos diſtinguantur, quòd crudelitas ad cauſam honeſti boni reſpiciat, & propterea dicatur attendere ad aliquam iuſtitiæ cauſam, & ad culpam * feritas autem ad utile & delectabile ſolum fertur, & ſic beſtiæ ſæuiunt in homines cauſa ſui cibi, & delectationis in eo. Et licet ita uideatur, propriè loquendo, quia tamen uocabulis contingit quandoque latius uti: ideo non eſt mirum ſi quandoque authores alii, præcipuè non Philoſophi morales aliter nomine crudelitatis uſi fuerint. Et hoc modo forte Valerius crudelitatem ſine cauſa honeſti boni ueri, uel apparentis uſus eſt. Quòd autem Seneca nomine cauſæ nõ culpæ utatur, nihil refert: quo-

¶ Ad ſm̃ dubium. dr̃, q puniens ob culpã, & delectatus in cruciatu, ſi delectatio ſiſtit infra limites cruciatus inquantũ reſpõdet culpæ, nõ eſt ferus. Quod ſi incipiat ab ĩmoderata punitione culpæ, vt deueniat in delectationem cruciatus humani ſm̃ ſe, primo crudelis, deinde ferus eſt. Qđ aũt ſcđo obiiciẽ de ſæuiente propter vtilitatẽ ſine delectatiõe, ſoluiẽ ex eo q hoc p accidens tãtu eẽt poſſibile, ſi poſſibile eẽt. Nã p ſe loquẽdo, q nulla eã iuſtitiæ conſiderata, ſolaq; vtilitate ſua ducitur ad occidendũ hominẽ, quãtũ eſt ex natura eius, paſcit ſe clade humana, ac p hoc delectaẽ in cruciatu hoĩs inquantũ eſt ſibi vtilior, q̃uis ñ delectẽ in hoĩs cruciatu ſm̃ ſe, q excederet ẽt feritatẽ. Nã beſtiæ delectaẽ i morte animalis, ut vtilis eis ad alimentũ. Q. o circa talis eſt ferus, & delectaẽ in clade humana ut vtili: & cõſonant ſic omnia ex Sãcto Thoma allata.

¶ Ad tertium dubiũ dr̃, q reſpõſio authoris eſt ſufficiens. Ad obiectionem reſpondetur q petitio eſt ĩpertinens, & ideo nõ eſt illi reſpondendũ. Argumentũ. n. nõ petit, an cuilibet uitio ĩ exceſſu reſpondeat illud uitium in defectu: nec quærit quod uitium opponatur ſæuitiæ, ut arguens ſomniat, ſed ex identitate vnius oppoſiti, ſcilicet vitii in defectu, ſcilicet remiſſionis in puniendo, arguit ad identitatem crudelitatis, & ſæuitiæ, quæ ſe tenent ex parte exceſſus. Et ſolutio eſt per interemptionem,

K ſcilicet quòd remiſſio * punitiua non opponitur directè vtrique, ſed crudelitati tantum. Et probat quod dicit, ut patet in litera: & ſic remanet argumentum ſufficientiſſime ſolutum. Curioſo autem de illa impertinente quæſtione dici poteſt, quòd vitiis beſtialitatis reſpondere poſſunt uitia aliqua directè eis oppoſita per defectum. Et ratio eſt, quia in his quæ extra humana ſunt. ſicut contingit beſtialitas, qa homo humano modo exceditur, ita contingit deficere, ita ut rationis ordo totaliter non attendatur, puta, ſi quis tam manſuetus ſit, ut ſecundum nullam rationem contra moueatur ad quodcumque. Talis enim diſpoſitio peior, quàm beſtialis uidetur. Sed quia rariſſime, aut numquam apparent huiuſmodi uitia, & innominata ſunt, ideo latere videntur. At teſtatur autem his qui homines vtriuſque ſexus nudos publice conuerſari communiter, ad beſtialitatis uitium per defectum circa ueſtitum ſpectat, & comedere carbones, aut calcem, ſeu terram, ad beſtialitatis uitium per defectum à natura li cibo ſpectat.

Margin: respon. 2. — Perrec. per totum. — 775 — Su. q. 257 ar. 1. ad 3. — Li. 10. c. 18 cuius initium eſt: Sapiẽs, circa med. — * ar. præc. ad 1. — li. 20. Moral. c. 6. inter prin. & med. — Li. 2. ca. 4. circa med.

animalia nocēt hoibus, ut ex eorū corporibus paſcanť, non ex aliqua iuſtitiæ cā, cuius cōſiderō ptinet ad ſolá rōem. Et iō ꝓpriè loquēdo, feritas, vel ſæuitia dr̄ ſm quá aliquis in pęnis inferendis nō cōſiderat aliquā culpā eius q puniť, ſed ſolū hoc, ꝙ delectať in hominū cruciatu: & ſic patet ꝙ contineť ſub beſtialitate. Nā talis delectatio nō eſt humana, ſed beſtialis ꝓueniēs vel ex mala conſuetudine, vel ex corruptione naturę, ſicut & aliæ hmōi beſtiales affectiones: ſꝫ crudelitas ň ſolū attēdit culpā i eo q puniť, ſꝫ excedit modū i puniēdo: & iōm crudelitas differt à ſęuitia, ſiue feritate, ſicut malitia humana à beſtialitate, * vt dr̄ i 7. Et. *

Concl.

Lib. 7. c. 5. tom. 5.

Ad primvm ergo dcđm, ꝙ clementia eſt virtus humana: vñ directè ſibi opponitur crudelitas, quæ eſt malitia humana: ſed ſeuitia, vel feritas cōtineť ſub beſtialitate. Vnde non directè opponiť clementię, ſed ſuperexcellentiori virtuti, quā Philo. * vocat heroicā, uel diuinam, quæ ſm nos uř ptinere ad dona Spiritusſancti. Vnde poreſt dici, quòd ſęuitia directè opponitur dono pietatis.

Li. 7. Eth. circa prin. lib. tom. 5.

Ad ii dcđm, ꝙ ſeuerus non dr̄ ſimpliciter ſæuus, quia hoc ſonat in vitium: ſed dicitur ſæuus circa * ſeueritatem propter aliquam ſimilitudinē ſæuitiæ, quæ non eſt diminutiua pęnarum.

* Al. veritatem.

Ad iii dcđm, ꝙ remiſſio in puniendo non eſt vitiū, niſi inquantum prętermittitur ordo iuſtitię, quo aliquis deberet puniri propter culpam, quàm excedit crudelitas. Sæuitiæ āt penitus hunc ordinem non attendit, unde remiſſio punitionis directe opponitur crudelitati, non autem ſæuitiæ.

QVÆSTIO CLX.

De modeſtia in duos articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de modeſtia. Et primò, de ipſa in cōi. Secundo, de ſingulis quæ ſub ea continentur. Circa primum quærūtur duo.

¶ Primò. Vtrū modeſtia ſit pars temperantiæ.

¶ Scđò, Quæ ſit materia modeſtiæ.

Articvlvs primvs.

Vtrum modeſtia ſit pars tēperantiæ.

Ad primvm ſic ꝓcediť. Vř ꝙ modeſtia nō ſit pars temperantię. Modeſtia.n.à mō dr̄: ſed in omnibus virtutibus requiritur modus: nam uirtus ordinatur ad bonum, bonum āt, ut Aug. dicit in l. * de natura boni, conſiſtit in modo ſpecie, & ordine. ergo modeſtia ē generalis virtus. non ergo debet poni pars temperantiæ.

¶ 2 Præt. Laus temperantiæ vř conſiſtere præcipuè ex quadā moderatione. Ex hac āt ſumiť nomē modeſtię. ergo modeſtia eſt idem quod temperantia, & A non pars eius.

¶ 3 Pręt. Modeſtia vř ꝑſiſtere circa ꝓximorū correctionē ſm illud 2. ad Tim. 2. Seruū Dei non oportet litigare, ſed manſuetū eſſe ad oēs, cū modeſtia corripiente eos qui reſiſtunt veritati: ſed correctio delinquentiū eſt actus iuſtitiæ, uel charitatis, ut ſupra habitū eſt. * ergo uř ꝙ modeſtia magis ſit pars iuſti- B tiæ, quàm temperantię.

Sed contra eſt, q Tulli * ꝑponit modeſtiā partē tꝑantię.

Respon. Dcđm, ꝙ ſicut ſupra dictū eſt, * tēperantia moderationē adhibet circa ea, in quibus difficillimū eſt moderari. ſ. circa cōcupiſcentias delectationū tactus. Vbicunq; āt ē aliqua uirtus ſpāliter circa aliqđ maximū oportet eſſe aliam C virtutē circa ea q̄ mediocriter ſe hēnt, eo ꝙ oportet quātum ad oīa, uitā hois ſm virtutē eſſe regulatā, ſicut ſupra dictum eſt, * ꝙ magnificētia ē circa magnos ſumptus pecuniarū ꝓter quā ē neceſſaria liberalitas, q̄ ſit circa mediocres ſūptus. Vñ neceſſariū eſt, q ſit q̄dā virtus moderatiua in aliis mediocribus, in quibus non eſt ita diffi- D cile moderari. Et hæc virtus vocať modeſtia, & adiungitur tēperantiæ tanquam principali. *

Ad primvm ergo dcđm, ꝙ nomē cōe q̄nque appropriatur his quæ ſunt infima, ſicut nomē cōe angelorū appropriatur infimo ordini angelorū: ita ēt & modus qui cōiter obſeruať in qualibet virtute, appropriatur ſpecialiter virtuti, quæ E in minimis modum ponit.

Ad ii dcđm, ꝙ aliqua indigent tēperātia ꝓp ſuā vehemētiā, ſicut forte uinū tēperatur, ſed moderatio reqritur in oibus: & iō tēperantia magis ſe hēt ad paſſiones vehementes, modeſtia uerò ad mediocres.

Ad iii dicēdum, quòd modeſtia accipitur ibi mō cōmuniter ſumpto, prout requiritur in omnibus uirtutibus.

Articvlvs ii.

Vtrum modeſtia ſit ſolum circa exteriores actiones.

Ad secvndvm ſic ꝓcedi tur. Vř quòd modeſtia ſit

SVP. QV. CLX. ARTIC. I.

In art. 1. q. 160. dubium occurrit circa illam propoſitionē. ubicūque eſt aliqua virtus ſpecialis circa aliqđ maximū, oportet eſſe aliā virtutē circa ea q̄ mediocriter ſe hēnt. Vī eīn hæc ꝓpoſitio contraria primo veritati, qa circa cōcupiſcentias, & iras, & timores, ac audacias, eſt aliqua virtus ſpālis circa maximū, puta, caſtitas, ſiue abſtinentia, manſuetudo, fortitudo: & tň nulla ponit virtus circa ea q̄ mediocriter ſe hēnt in dictis materiis. De inde apparet cōtraria authori, qui ſuperius in q. 129. ex propoſito docuit, ꝙ circa paſſiones quæ inquantum paſſiones ſunt, principaliter aduerſantur rationi, non diſtinguuntur duæ virtutes, una circa magnum, & alia circa mediocre.

¶ Ad dubitationem hanc breuiter dicit, quòd maior illa ſane eſt intelligenda, ſ. de mediocribus, in quibus ſaluatur propria difficultas notabilis. Sic enim intellecta, omnes inſtantias & ſimpliciter, & ad hominē excludit. Neo arguendus eſt diminutionis propterea author, quia in omni ſermone formali cū de materia uirtutis moralis in communi agitur, ſubintelliguntur ſalue conditiones communes, ſeu generaliter requiſitę ad materiam virtutis moralis. Et propterea ſicut ſubintelligitur q de mediocribus, quę ſunt actus humani, eſt ſermo, quia ſoli humani actus ſunt materia virtutū moralium: ita ſubintelligitur, ꝙ de mediocribus habentibus propriam difficultatem notabilem eſt ſermo, quia circa ſola difficilia eſt virtus. Conſtat autem hāc eſſe mentem authoris non ſolum ex 2. arti. allegatæ quæſtionis, ſed etiam ex ratione hic ſubiuncta. ſ. eo ꝙ oportet quantum ad omnia vitā hominis ſecundū uirtutem eſſe regulatā. Hæc.n. ratio monſtrat, ꝙ de mediocribus quæ reſtāt virtute regulāda, loquitur. Ita ꝙ ſi propria, mediocria aliqua ſūt quæ ſub maximorum regula cōprehenduntur, de illis non eſt ſermo, ut pote iā ſortitis ſuas regulas. Vnde & exēplum dedit author in illa materia, i qua maximū habet ſuā difficultatem, & mediocre habet propriā difficultatem, ſcilicet circa ſūptus, ut patet ex ſupradictis.

SVP. QV. CLX. ARTIC. II.

In articul. 2. eiuſdem quæſtionis aduerte primo, quòd author in corpore articuli de virtutibus ab aliis poſitis circa materiam modeſtię, refert ſe ad quæſtionem 143. de partibus temperantię, ubi videre poteris. Aduerte ſecundo, ꝙ in reſponſione ad ſecundum author vult, ꝙ par-

Porrec. per tot.

776

Su. q. 143. Et 2. d. 44. q. 2. arti. 1. ad 3. Et 3. di. 33 q. 3. arti. 2. q. 2. co. & ad 3. Et ad Tit. 3.

* c. 3. to. 6

q. 33. ar. 1.

Li. 2. de inuentione. in fo. 3. ante finem.

q. 141. ar. 4 & 157. ar. 3.

q. 134. art. 3. ad 1.

Concl.

Porrec. per tot.

777

Inf. q. 168 ar. 1. Et 3. di. 33. q. 3. arti. 2. q. 1. ad 3

parres modeſtiæ non oportet, ꝙ diſtinguãtur penes diuerſitatẽ materiæ in hoc, ꝙ ſicut eſt circa paſſionẽ, non ſit circa operationem: & econtra: ſicut diſtinguuntur iuſtitia & temperantia ꝑ hoc, ꝙ illa eſt circa operationes, iſta circa paſſiones: quoniam ſtat, vnam & candẽ ſpeciem modeſtiæ eſſe & circa paſſiones, & circa operationes: quia in operationib. & paſſionibus, in quibus non eſt aliqua excellens difficultas ex parte materię, ſed ſolũ ex parte moderationis, non ponitur virtus niſi una. Et ut hæc intelligas, inſpice ad oppoſita.v. g. Cũ quis ex ira percutit holem, eſt ibi paſſio iræ: eſt & actio ꝑcuſſionis iniuſtæ. Et ex parte vtriuſq; materiæ eſt propria excellẽs difficultas: qm̃ ira hẽt ſuam reſiſtentiã ad rõem, & operatio ad proximũ hẽt propriam difficultatem, ut recta ſit. Et ꝓpterea oportet ibi aliam eſſe virtutẽ circa moderationẽ iræ. & aliam circa moderationem operatiõis ſm̃ ſe. Et duo vitia incurruntur in percuſſione huiuſmodi. ſ. iracũdia, & i iuſtitiæ. Vbi ãt paſſio & operatio ex propriis nõ hẽt excellentes ſuas difficultates, verbi gratia, exteriores motus corporis, & interiores quidam affectus, q ſunt exteriorum motuum rationes, ex hoc ſolo difficultatem notabilem habent, ꝙ moderamine egent: & ideo vnica pars modeſtiæ ſufficit ad vtrumque nec oportet vnã modeſtiæ partẽ ponere ad moderandum tales effectus, & alterã ad moderandum exteriora opera. Ex duobus ergo capitibus modeſtia ad tam diuerſas ſe extendit materias, ut in hac reſponſione exprimitur. Primo ex hoc, quod ſub ea diuerſæ continentur virtutes. Secundo ex eo, quòd pars eius una ſufficit ad paſſionem, & operationem moderandam.

Ar. præce.

Li. 2. de inuentione ſ fol. 3. ante finẽ libri. D. 903.

ſolũ circa exteriores actiones, interiores.n.motus paſſionũ aliis noti eẽ nõ pñt: ſed Apoſtolus ad Phil. 4. mãdat, ut modeſtia nr̃a nota ſit oibus hoibus. ergo modeſtia eſt ſolum circa exteriores actiones. F

¶2 Præt. Virtutes q̃ ſunt circa paſſiones, diſtinguunt̃ a virtute iuſtitiæ, q̃ eſt circa operões: ſꝫ modeſtia uꝛ̃ eſſe una uirtus. ſi ergo eſt circa operationes exteriores, non erit circa aliquas interiores paſſiones. G

¶3 Præt. Nulla uirtus una & eadẽ eſt circa ea, q̃ ꝑtinẽt ad appetitũ, ꝙ eſt propriũ virtutum moraliũ, & circa ea q̃ ꝑtinent ad cognitionẽ, q̃ eſt propriè uirtutũ intellectualiũ, neq; ẽt circa ea quæ ꝑtinent ad iraſcibilem & cõcupiſcibilẽ. ſi ergo modeſtia eſt una uirtus, nõ poteſt eſſe circa omnia prædicta. H

SED CONTRA In oibus p̃dictis oportet obſeruare modũ, à quo modeſtia dr̃. ergo circa omnia prædicta ẽ modeſtia.

RESP. Dcẽdm, ꝙ ſicut dictũ eſt modeſtia differt a tẽperantia in hoc, ꝙ temperantia ẽ moderatiua eorũ, q̃ difficillimum eſt refrænare: modeſtia ãt ẽ moderatiua eorũ, q̃ in hoc mediocriter ſe hñt. Diuerſimodè ãt aliq de modeſtia vident̃ eſſe locuti. Vbicũq;. n. cõſiderauerũt aliquã ſpãlẽ rõem boni, uel difficultatis i moderãdo, illud ſubtraxerunt modeſtię, relinquentes modeſtiã circa minora. Maniſeſtũ eſt ãt oibus, ꝙ refrænatio delectationũ tactus ſpãlẽ quandã difficultatẽ hẽt: unde oẽs tẽpantiã a modeſtia diſtinxerunt. Et ꝑp hoc Tullius cõſiderauit quoddã ſpãle bonum eſſe in moderõne pęnarũ: & iõ ẽt clementiã ſubtraxit modeſtiæ, ponẽs modeſtiã circa oia q̃ relinquunt̃ moderanda, quæ quidẽ vident̃ eſſe quatuor, quorũ unũ eſt motus animi ad aliquã excellentiam quam moderat̃ humilitas: ſm̃ ãt, deſideriũ eorũ q̃ ꝑtinent ad cognitionẽ, & in hoc moderat̃ ſtudioſitas, q̃ opponit̃ curioſitati: tertiũ autẽ, ꝙ ꝑtinet ad corporales motus & actiones, ut.ſ. decenter & honeſtè fiant tã in his q̃ ſerio, q̃ in his quæ ludo agunt̃: quartum ãt eſt, qđ ꝑtinet ad exteriorẽ apparatum, puta, in veſtibus, & in aliis huiuſmodi. Sed circa quædam, eorum alii poſuerunt quaſdam virtutes, ſicut Andronicus manſuetudinem, ſimplicitatem, humilitatem, & alia huiuſmodi, de quibus ſupra dictum eſt. Ariſt. † autem circa delectationem ludorum poſuit eutrapeliam: quæ omnia continentur ſub modeſtia, ſecundum quòd a Tullio accipitur. Et hoc modo modeſtia ſe habet non ſolum circa exteriores actiones, ſed etiam circa interiores. I

q. 143. †Ariſto. 4. Ethic. cap. 8. tom. 5.

Concl.

AD PRIMVM ergo dcẽdm, quòd Apoſtolus loquitur de modeſtia prout eſt circa exteriora. Et tamen ẽt interiorum moderatio maniſeſtari poteſt per quædam exteriora ſigna.

Reſpon. 1

AD II dcẽdm, ꝙ ſub modeſtia continent̃ diuerſæ uirtutes, q̃ à diuerſis aſſignant̃: unde nihil prohibet modeſtiã eſſe circa ea, quæ requirunt diuerſas uirtutes. Et tñ non eſt tanta diuerſitas inter partes modeſtiæ adinuicem, quanta eſt iuſtitię, q̃ eſt circa operatiões ad tẽpantiam, quę eſt circa paſſiones, qa in actionibus & paſſionibus, in qbus non eſt aliqua excellens difficultas ex parte materiæ, ſed ſolũ ex parte moderationis, nõ attendit̃ uirtus niſi una, ſ. ſecundum rõem moderationis. Et per hoc patet etiam reſponſio ad tertium.

Reſpon. 2

QVÆSTIO CLXI:

De ſpeciebus modeſtiæ, in ſex articulos diuiſa.

POSTEA conſiderandum eſt de ſpeciebus modeſtię. Et primò, de humilitate & ſuperbia, quę ei opponitur. Secundò, de ſtudioſitate & curioſitate ſibi oppoſita. Tertiò, de modeſtia, ſecundum quòd eſt in uerbis, uel in factis. Quartò, de modeſtia, ſecundum quòd eſt circa exteriorem cultum.

Circa humilitatẽ quærunt̃ ſex.

¶Primò, Vtrum humilitas ſit virtus.

¶Secundò, Vtrum conſiſtat in appetitu, uel in iudicio rationis.

¶Tertiò, Vtrum aliquis per humilitatem ſe debeat omnibus ſubiicere. K

¶Quartò, Vtrum ſit pars modeſtiæ, uel temperantiæ.

¶Quintò, De comparatione eius ad alias uirtutes.

¶Sextò, De gradibus humilitatis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum humilitas ſit uirtus.

AD PRIMVM ſic procedit̃. Vꝛ̃ quòd humilitas non ſit uirtus. Virtus enim importat rationẽ boni: ſed humi-

SVP. QV. CLXI.

ARTIC. I.

IN artic. 1. quęſtio. 161. dubium primo occurrit circa efficaciam proceſſus literæ ad concludendum. Et ideò circa appetitum boni ardui neceſſaria eſt duplex virtus, una refrænans, & alia firmans &c, Apparet enim proceſſus ille defectiuus ex eo, ꝙ fortitudo una exiſtens, eſt firmans, & refrænãs circa arduũ malum: & magnificentia una eſt firmans, & refrænans circa bonum arduũ, Et propterea debebat concludere, ꝙ uel ſunt neceſſariæ duæ virtutes, vel vna habens vtrumque actũ. Et tamẽ abſolutè concluſum eſt, ꝙ neceſſariæ ſunt duæ virtutes.

¶ Ad hoc dicitur, quòd proceſſus literæ eſt efficaciſſimus formaliter intellectus. Nam formaliter loquendo, paſſiones differentes i hoc, quò d altera conſiſtit impulſu, altera i tractu, egent ut ſic uirtutibus diuerſarum rationũ, ſcilicet ſub ratio-

Per. per ſe 778

Su. q. 160. ar. 2. co. Et inf. preſẽti q. art. 2. & 4. cor.

ratione refrenantis, & ſub rõne firmantis. Per accidens aũt ſ. ſi A hmôi paſſiones determinentur ad aliquam materiã, in qua ex vno & eodẽ more prouenit rõ refrænandi, & firmandi, contingit ꝙ paſſiones differentes in hoc, ꝙ altera conſiſtit in intenſione, & altera in contractione, vnam tñ in illa materia exigant virtutẽ, ita ꝙ paſſiones, quæ ſm̃ ſe duas requirerent virtutes relatæ ad talẽ materiã, rõe materiæ, vna ſunt cõtentę virtute. Et qm̃ in propoſito proceſſus literę eſt de paſſionibus ſic ſm̃ ſe differẽtibus, & nõ cõtractis ad materiam, vnde gratia materiæ vnitas proueniat virtutis, qa bonũ arduũ non eſt materia exigens vnitatẽ uirtutis, quis tale bonum arduũ, puta honor, aut magnus ſumptus exigat vnitatẽ virtutis: iõ optimè infert, qđ circa appetitũ boni ardui neceſſaria eſt duplex virtus. Obiectiones aũt in oppoſitum loquunť de iſtis paſſionibus cõtractis ad materiã exigentẽ vnitatẽ virtutis: quia loquuntur de hmôi paſſionibus cõtractis ad tale bonũ, uel malum arduũ, puta, ad pericula mortis, vt contingit in fortitudine: & ad magnos ſumptus vt contingit in magnificentia.

Li. 7. text. 17. & 18. com. 2.

Lib. 2. c. 3. tom. 5.

litas vr̃ importare rõnem mali pęnalis, ſm̃ illud Pſ. 104. Humiliauerũt in compedibus pedes ei⁹. ergo humilitas nõ eſt virt⁹.

¶ 2 Præt. Virtus, & vitiũ opponuntur: ſed humilitas qñq; ſonat in vitium, dr̃. n. Eccleſ. 19. Eſt qui nequiter ſe humiliat. ergo humilitas non eſt virtus. B

¶ 3 Præt. Nulla virtus opponiť alii virtuti: ſed humilitas vr̃ opponi virtuti magnanimitatis, q̃ tendit in magna, humilitas aũt ipſa refugit. ergo videtur ꝙ humilitas non ſit virtus.

¶ 4 Præt. Virtus eſt diſpoſitio ꝑfecti, vt dr̃ in 7. Phyſ. ſed humilitas vr̃ eſſe imperfectorum: vñ & Deo non conuenit humiliari, qa nulli ſubiici põt. ergo vr̃ ꝙ humilitas non ſit uirtus. C

¶ 5 Præt. Oĩs virtus moralis eſt circa actiones, & paſſiones, vt dr̃ in 2. Eth. ſed humilitas nõ connumerať à Philoſopho inter virtutes, q̃ ſunt circa paſſiones: nec ẽt continetur ſub iuſtitia, quæ eſt circa actiones. ergo videtur ꝙ non ſit uirtus.

SED CONTRA eſt, quod Origenes dicit, exponens illud Luc. 1. Reſpexit humilitatem ancillæ ſuę. Humilitas propriè in ſcripturis vna de uirtutibus prædicatur: ait quippe Saluator. Diſcite a me, quia mitis ſum, & humilis corde.

Homil. 8. in Lucã a medio illius, to. 3.

RESP. Dicendum, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt cum de paſſionibus ageretur, bonum arduum habet aliquid vnde attrahit appetitum, ſ. ipſam rationẽ boni: & habet aliquid retrahens, ſcilicet ipſam difficultatem adipiſcendi, ſm̃ quorum primum inſurgit motus ſpei, & ſecundum aliud, motus deſperationis. Dictum eſt autem

1. 2. q. 23. art. 2.

¶ In eodem articulo primo dubium ex Martino in q. 1. de humilitate occurrit directè contra authorem hic arguente, ꝙ humilitas & magnanimitas nõ ſic diſtinguuntur; ꝙ humilitatis eſt refrænare ſpem, ne immoderatè tendat in excelſa: magnanimitatis vero eſt firmare contra deſperationem: & impellere animum ad magna: & intendit Martinus, ꝙ humilitas eſt quædam magnanimitas, & non eſt virtus diſparata ab illa. Primo, quia refrænare animum ne feratur in magna quibus quis non eſt dignus, eſt actus magnanimitatis, vt patet 4. Ethic. ergo per hunc actum non eſt differentia inter humilitatem, & magnanimitatem: ſed conuenientia in actu manifeſtat identitatem earum. Secundo, quia virtus, qua fit ne immoderate feramur in ardua, eſt media inter puſillanimitatem, & caymontem. ergo eſt magnanimitas. Tertio, quia non dignificare ſe quibus nõ eſt dignus, eſt actus magnanimitatis. ergo &c. Probatur aſſumptũ, tum quia eiuſdem virtutis eſt dignificare ſe, quibus eſt dignus & non dignificare ſe quibus non eſt dignus: tum quia poſit u caſu, ꝙ aliquis virtuoſe agat, & per ſolam magnanimitatem inquirat an ſit dignus aliquo arduo, & vere concludendo non dignificat ſe illo. ergo non dignificare ſe eſt actus magnanimitatis. Quarto, ex oppoſitis: quia vtrique eſt vnum oppoſitum, ſcilicet præſumptio. D

¶ Affert deinde multas rationes ſupponentes ꝙ humilitas conſiſtat in contemptu exteriorum bonorum, & appetitu eorum quæ ſunt vere magna. Et demum ꝙ proprius actus humilitatis eſt æquanimitas in proſperis, hoceſt, in bonis deſiderabilibus, probat dupliciter. Primo, authoritate Tullii in 1. de offic. Secũdo, quia æquanimitas eſt actus alicuius virtutis, & non niſi humilitatis. ergo. Maior patet, quia eſt actus deliberatus rectæ rationi conſentaneus. Minor probatur inducendo per ſingulas virtutes alias à magnanimitate. E

¶ Ad euidentiam huius rei aduertendum eſt, ꝙ quia nouella eſt iſta phantaſia Martini, qua humilitatem poſuit magnanimitatem eſſe reſpectu exteriorum bonorum: iõ doctores, qui de humilitate ſcripſerunt circa hanc, quæ inopinate ſuperuenit, nouitatem, non ſoliciti de hoc directe non ſcripſerunt. Et ꝑpterea oportet nunc ex doctrina ſanctorũ colligere, quid eſt humilitatis virtus: & confutare, ac exterminare a finibus Eccleſię, & philoſophiæ moralis nouitatem hanc. Et qm̃ ex propria operatione, & propria materia, ſeu obiecto, virtus maxime cognoſcitur, & diſcernitur ab aliis: ideò hic inchoando dicimus, ꝙ actus, & materia humilitatis diſtinguunt manifeſte humilitatem à magnanimitate. Nam actus humilitatis reſpectu perſonarum, eſt ſubiici oĩbus, iuxta illud Apoſtoli ad Philip. 2. In humilitate ſuperiores ſibiinuicem arbitrantes. Reſpectu vero officiorum adminiſtrationum, & bonorum, indignum & inutilẽ ſe habere, iuxta ſeptimum gradũ humilitatis a Beato. Benedicto poſitũ: neuter aũt actus cõuenit magnanimo. Nam magnanimus quicquid eſt minorationis vitat, vt patet in 4. Ethic. & dignificat ſe multis magnis, quibus eſt dignus, vt patet ibidẽ. Materia quoq; magnanimitatis in ſolis magnis eſt, in tñ ꝙ circa mediocria ponitur alia uirtus, vt patet in 5. Eth. Humilitatis uerò materia, oĩa bona ſunt, ſiue ſm̃ ſe ſint magna, ſiue parua: qm̃ eſt circa eadẽ, circa quæ eſt ſuperbia: conſtat aũt ſuperbiã eſſe ẽt in excellentia minimorũ, vt patet in mechanicis, & mediocribus officiis, in quibus peſſima ſuperbia inueniťur: ſunt. n. ẽt coqui ſuperbi. Falſiſſimum ergo eſt, humilitatẽ eſſe magnanimitatẽ: ſed quia obſcurior apparet diſtinctio formalis refrænationis quæ fit ab humilitate, & refrænationis quæ fit a magnanimitate, & harum diſtinctio eſt cauſa quæſtionis, ſciendum eſt, quòd cum in rationali creatura ſint quaſi duæ partes, ſcilicet id quod eſt Dei, & id quod eſt ſui: & ad id quod eſt Dei ſpectet quicquid boni eſt, & ad id quod eſt noſtrum ſpectet quicquid mali eſt, iuxta illud Oſeæ 13. perditio tua, Iſrael, ex te: ſalus autem ex me, dupliciter poteſt humana cognitio, & humanus affectus perfici, ſcilicet ſumendo regulas operum ſuorum ex eo quod eſt Dei, vel ſumendo regulas ex eo quod eſt ſui. Et ſi quidem homo conſideret donum Dei in ſe, & ſecundum illud regulet æſtimationem ſuam, puta, quia eſt doctus, æſtimat ſe dignum doctoratu, & propterea deſideret, & procuret ipſum, recte ſe habet homo ſecundum uirtutes morales, quæ ordinanť ad uitam politicam, puta, ſecundum magnanimitatem, magnificentiam, & reliquas uirtutes, quarum regulæ conferunt bonũ bono, hoceſt, donum quo quis eſt præditus, ad bonũ conſequẽdum, uel exercendum. Si uerò homo conſideret ſe ſm̃ id quod ſui tantum eſt, referendo ſic ſe ad Deum, & id quod Dei eſt, & ſecundum hoc reguleť æſtimationem, affectumque ſuum, puta, quia ſic nihil eſt, niſi defectus, culpa, oſtenſaque Dei: & ſic ſe æſtimat, & iudicat ſe omni, quod Dei eſt, ſubiici, & ſimiliter ad oĩa quæ Dei ſunt, indignum ac inutilem: & affectum ſuum format ut ſubditus ad dominum, vt indignus & inutilis ad occurrentia, rectiſſimè ſic homo ſe habet ſecundum uirtutem, quam dominus Ieſus mundo intulit dicens Diſcite a me, quia humilis ſum corde. In huiuſmodi ſiquidem cognitione nõ ſpeculatiuè, ſed practicè, tamquàm regula, & in huiuſmodi appetitu conſiſtit humilitas, vt clarius & latius patebit in quæſtionis ſequentis art. 1. & 2. unde patet quantum diſtet frænatio ſpei ne immoderatè feratur in magna, inquantum a magnanimitate, & inquantũ ab humilitate fit. Nam licet in hoc conueniãt ꝙ utraque eſt ſecundum rationem rectam, diſtinguuntur tamen in hoc, ꝙ magnanimitas tenet ſpem ne feratur ſupra condigna, & hoc quantum ad rationem ardui: & ne feratur ſupra poſſibile per proprias uires, eſt enim ſpes de arduo poſſibili. Humilitas verò tenet ſpem ne feratur in aliquid vt condignum, & ne feratur in aliquid, ut poſſibile per proprias uires, ſed tñ per potentiam eius, quod Dei eſt: ita quòd ſi unus & idem hõ magnanimus, atque humilis tendat in aliquod arduum, puta, in magnum charitatis, iuſtitiæ, aut fortitudinis actum, inquãtum magnanimus commenſurato opere uiribus propriis, ſperabit illud perficere: & ſic confidens accinget ſe ad opus. Inquantum

Nota.

ſupra,* q̃ circa motus appetitiuos, qui ſe hñt per modum impulſionis, oportet eſſe virtutẽ moralem moderãtem, & refrenantem. Circa illos ãt q̃ ſe hñt per modum retractionis, & reſilitionis ex parte appetitus, oportet eſſe virtutem moralem firmantem, & impellentem: & iõ circa appetitum boni ardui neceſſaria ẽ duplex virtus. Vna quidem, q̃ temperet & refrenet aĩm, ne immoderatè tendat in excelſa: & hoc ptinet ad virtutẽ humilitatis. Alia uerò, q̃ firmet aĩm cõtra deſperationẽ, & impellat ipſũ ad pſecutionem magnorũ ſm rõem rectã: & hec eſt magnanimitas. Et ſic patet, q̃ humilitas eſt quedã virtus. H

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ ſicut Iſid.* dicit in lib. etym. humilis dr̃ quaſi humi accliuis, i. imis inhærens: qđ quidẽ contingit dupľr. Vno mõ, ex principio extrinſeco, puta, cũ aliquis ab alio deiicit: & ſic humilitas eſt pœna. Alio mõ, a principio intrinſeco: & hoc pt fieri qñq; quidem bene, puta, cũ aliquis conſiderans ſuum defectum tenet ſe in infimis ſm ſuũ modum: ſicut Abraham dixit ad Dñm Gen. 18. Loquar ad dñm meũ cum ſim puluis, & cinis: & hoc mõ humilitas ponit̃ virtus. Qñq; ãt pt fieri male, puta, cum hõ honorem ſuum nõ intelligens, cõparans ſe iumẽtis inſipiẽtibus, & ſimilis fit illis. I

AD II dcẽm, q̃ ſicut dictũ eſt*, humilitas ſm q̃ eſt virtus, in ſui rõe importat quandam laudabilem deiectionẽ in ima. Hoc ãt qñq; fit ſolum ſm ſigna exteriora ſm fictionem: vñ hec eſt falſa humilitas, de qua Auguſ. dicit in quadam epiſt. q̃ eſt magna ſuperbia, quia. ſ. vr̃ tendere ad excellentiam gloriæ. Qñq; ãt fit ſm interiorem motum aĩæ: & ſm hoc humilitas propriè ponitur virtus, quia virtus non conſiſtit in exterioribus, ſed principaliter in interiori electione mentis, vt patet per Philoſ. in lib. Eth.* G

AD III dcẽm, q̃ humilitas reprimit appetitum, ne tendat in magna preter rõem rectam. Magnanimitas ãt aĩm ad magna impellit ſm rõem rectam: vnde patet, q̃ magnanimitas non opponitur humilitati, ſed conueniunt in hoc, q̃ vtraque eſt ſm rationem rectam.

AD IIII dcẽm, q̃ perfectũ dr̃ aliquid dupľr. Vno mõ ſimpľr, in quo. ſ. nullus defect' inuenitur nec ſm ſuam naturam, nec per reſpẽ ad aliqd aliud: & ſic ſolus Deus eſt perfectus, cui ſm naturam diuinam non competit humilitas, ſed ſolum ſm naturam aſſumptam. Alio mõ, pt dici aliquid perfectũ ſecundum quid, puta, ſm ſuam naturam, aut ſtatum, aut tps. Et hoc mõ homo virtuoſus eſt perfectus, cuius tñ perfectio in

quantum humilis illud met condignũ ſperat vt indignus, & ſuper id quod Dei eſt poſſibile. Quocirca humilitas ſupponit id quod magnanimi, & medioctis eſt innominati: qm̃ nõ tendit niſi ad ea, quibus ſm Dei in ipſo dona, dignus quis eſt, & ſuperaddit ſubiectionem hãc ſpei, ut ſ. ſperet illud ut ſuperes cedés, & per id quod Dei eſt acquiſibile, & conſeruabile. Magnũ namque frænum appetitui noſtro imponit, cũ ad obiectũ tendit, ut noſtram ſuperans dignitatẽ, & per alienum, gratuitumque auxilium habẽdum, aut conſeruandũ. Vñ & de ſanctis angelis hac rõne canimus, Tremunt poteſtates. Relato namque Dei dono quod habẽt, & de cuius æterna conſeruatione ſunt certi, ad id quod ex parte angelorũ ſe tenet, pro quãto ſunt ex nihilo &c. tremor inſurgere dr̃: quia ex hac parte nulla condignitas, ſed poſſibilit de ſectus patet, totumq; alieno, ac gratuito auxilio tribuit̃. Ex hoc aũt q̃ humilitas ſupponit id qđ magnanimitas eſt, apparet, q̃ ſit magnanimitas. Et quia corrumpitur non ſolũ per ſua contraria ſui præſuppoſiti, ſicut uiſus corrumpitur non ſolum per excellẽtiã uiſibilis & tenebræ, ſed etiã per contraria tactus, qui præſupponit̃ a uiſu iõ creatur, q̃ cõicet in contrariis cũ magnanimitate, cum tñ ſm ueritatẽ habeat ſua propria cõtraria, ut in ſeq. q. patebit. Hec aũt eẽ ſm doctrinã authoris patet ex litera, ſi pſpicaciter intueatur. Plures namque habes, q̃ humilitas præcipuè importat ſubiectionẽ hoĩs ad Deum: ſub qua cõprehenditur q̃ hõ id quod ſuum eſt, ei quod Dei eſt ſubiiciat tam in perſonis, quàm in quibuſcumque bonis &c.

Conclu.

Li. 10. c. 8. etius initium eſt humilis in princ.

¶ Ex his igitur ad obiecta ridetur. Et ad primum dr̃ diſtinguẽdo, q̃ refrænare ſpem ne immoderatè feratur in excelſa, contingit dupliciter. ſ. ut excedentia dignitatem: & ſic conceditur q̃ ſpectat ad magnanimitatem, ſecundario tamen: uel ut ad condigna animo ſecundum id quod ſu., & ſic ſpectat ad humilitatem. Et ſi inſtetur, ergo habetur intentum, quòd penes hunc actum, utpote communem utriuſqe ſecundum diuerſas rationes, non erat ponenda diſtinctio inter humilitatem, & magnanimitatem, ut in litera fit: Reſpondetur, quòd diſtinctio facta in litera intelligenda eſt penes actus principales, quia ſcilicet principalis actus humilitatis eſt frænare ſpem ne immoderatè feratur in excelſa: principalis autem actus magnanimitatis eſt firmare contra deſperationem, & impellere animum ad excelſa. Et hinc patet diuerſitas earum, quia penes actus principales diuerſitas virtutum attenditur, cum quibus tamen ſtat, quòd magnanimitas ſecundario actu refrænet etiam ſpem, alia tamen ratione quàm humilitas.

¶ Ad ſecundum dicitur per eandem diſtinctionem: uel aliter, F quòd uirtus quæ principali ſuo actu facit ne immoderate feramur in magna, non eſt magnanimitatis, ſed humilitatis. Nec eſt media inter puſillanimitatem, & caymonem: ſed uirtus quæ ſecundario actu huiuſmodi refrænat ſpem, talis eſt media inter dicta uitia, & eſt magnanimitas.

¶ Ad tertium dr̃, q̃ indignificare ſe quibus non eſt dignus, contingit dupliciter, ſ. per comparationẽ ad uirtutẽ, ſeu bonũ quod eſt in hoĩe, & ſic in arduis ſpectat, ſecundario tñ ad magnanimitatem. Alio mõ, referendo id quod eſt Dei ad id, quo eſt hoĩs, & ſic ſpectat ad humilitatẽ. Et ppea non oportet aliter reſpõdere ad pbationes, ex quo cõceditur añs in primo ſenſu.

In ſol. ad 1 arg. ar. pri.

¶ Ad quartũ ex oppoſitis negat̃, q̃ humilitas opponatur directè præſumptioni, q̃ opponitur magnanimitati, qm̃ diuerſarũ rõum ſunt, ut infra patebit clarius.

Li. 2. c. 5. a med. to 5.

¶ Ad alias deinde rões ſupponentes, q̃ humilitas conſiſtit in deſpicientia exteriorum bonorum. dr̃ q̃ falſum ſupponit: qm̃ actus humilitatis principalis, ſm quem iudicantur virtutes, eſt ſubiectio ſui ad id quod Dei eſt. Vt. n. ipſum nomen oſtendit humilitas non ſignificat excellentiam, qua homo ſuper aliqua feratur, vt ſuperior deſpiciens ea, ſed importat deiectionem quandam: ſimiliter nec appetitus eorum, quæ vere magna ſunt, eſt principalis humilitatis actus, ſed magis ſubiectio quędam appetitus, vt ipſum nomen monſtrat. Et ratio eſt quia humilitas magis reprimit ſpem, quàm utatur illa, cuius oppoſitum eſt in magnanimitate, quæ magis ſpe vtitur, quàm reprimat, ut ipſius nomen monſtrat ſignificans animum ad magna. K

¶ Ad demum illata ad probãdum, q̃ æquanimitas eſt proprius humilitatis actus, dicitur q̃ falſum hoc eſt: & quòd Tullius de magnanimitate loquitur, ac forti liberoque animo, non de humilitate quam theologi tractãt, quam nemo principum huius ſeculi nouit: & ſi procul odorem ipſius ſenſerint, aliquid illius mandantes.

¶ Ad ſecundam probationem negatur, quòd æquanimitas in proſperis ſit actus deliberatus &c. Nam æquanimitas non eſt nomen actus, ſed diſpoſitionis, ſeu ſtatus animi. importat enim æqualitatem animi, quæ eſt effectus non actus, uirtutis. Et quidem q̃ in proſperis non recedat aliquis a recto ſtatu animi, ex multis fit virtutibus. Quòd enim non recedat per animi tumorem, fit per humilitatem: q̃ non recedat per appetitum inordinatum vindictæ, fit per manſuetudinem: q̃ non recedat per libidinem vſurpandi aliena, fit per iuſtitiam: quòd non per cõcupiſcentiam, fit per temperantiam. Et breuiter clare patet, quòd æquanimitas non eſt actus, ſed ſtatus. Et ſi alicui virtuti ſpecialiter tribuendus eſſet effectus ille, charitati tribuendus eſt:

comparatione ad Deum deficiẽs inuenitur, ſm illud Iſa. 40. Oẽs gentes quaſi non ſint, ſic ſunt corã eo: & ſic cuilibet homini põt cõuenire humilitas.

Ad v. dicendum ꝙ Phil. intẽdebat agere de uirtutibus, ſecũdum ꝙ ordinantur ad uitam ciuilẽ, in qua ſubiectio unius hominis ad alterum, ſm legis ordinem determinatur, & iõ continentur ſub iuſtitia legali. Humilitas aũt ſecundum quòd eſt ſpecialis uirtus, præcipuè reſpicit ſubiectionem hominis ad Deum propter quem etiam aliis humiliando ſe ſubiicit.

ARTICVLVS II.

Vtrum humilitas conſiſtat circa appetitum.

AD SECVNDVM ſic pcedi-tur. Videtur ꝙ humilitas non conſiſtat circa appetitum, ſed magis circa iudicium rõis. Humilitas enim ſuperbię opponit: ſed ſuperbia maximè cõſiſtit i his, quę ptinẽt ad cognitionem. dicit. n. Greg. 34. Mor. * ꝙ ſuperbia cum exterius uſq; ad corpus extenditur, prius p oculos indicat̃: unde & in Pſ. 130. dr̃. Dñe, non eſt exaltatum B cor meum, neq; elati ſunt oculi mei. Oculi aũt maximè deſeruiunt cognitioni: unde uidetur quòd humilitas maximè ſit circa cognitionem, per quam de ſe aliquis æſtimat parua.

¶ 2. Præ. Aug. dicit in lib. de vir. * ꝙ humilitas pene tota diſciplina chriſtiana ẽ. Nihil ergo ꝙd in diſciplina chriſtiana cõtinet̃ repugnat humilitati: ſed in diſciplina chr̃iana admonemur C ad appetẽdũ meliora, ſm illud 1. ad Cor. 12. Æmulamini chariſmata meliora. ergo ad humilitatẽ nõ pertinet reprimere appetitum arduorum, ſed magis æſtimationem.

A eſt, quoniam per ipſam homo erga Deum, ſeipſum, & proximum rectè ſe habet: & pax quæ tranquillitatem animi ponit, charitati attributa ſuperius eſt.

¶ In eodem art. 1. in reſponſionibus argumentorũ, nota quæ diximus authoritate firmari. Nam in reſponſione ad primum habes ꝙ humilitas eſt, cum aliquis conſiderans defectũ ſuum tenet ſe in infimis &c. Et ſimiliter in reſponſione ad quartum, ꝙ quantumcunq; perfectio, ex relatione ſuæ pfectionis ad Deũ, conuenit humilitas. Et in rñſione ad quintum, ꝙ humilitas, ſecundum qđ eſt ſpecialis uirtus pcipuè, hoc eſt, principaliter reſpicit ſubiectionem &c.

SVP. QVÆS. CLXI. ARTIC. II.

IN art. 2. eiuſdem quæſtionis dubium occurrit circa principium corporis articuli primi. ſ. Ad humilitatem propriè pertinet, vt aliquis reprimat ſeipſum ne feratur in ea, quæ ſunt ſupra ſe. Et eſt ratio dubii, tum primo quia obſcuritatem parit diuerſitas dictorum. In præcedenti namque articulo humilitas ex parte modi diffinita eſt, dicendo, ꝙ ad humilitatem pertinet refrenare animum, ne immoderatè tendat in excelſa. Hic autem ex parte obiecti dicitur, quòd ad humilitatem pertinet refrænare hominem ne tendat ad ea quæ ſunt ſupra ſe. Eſt autẽ hoc obſcuritatis cauſa, quia ex parte modi manifeſta eſt diſtinctio humilitatis à magnanimitate: ſed ex parte obiecti non, ex quo utraque frænat hominem ne tendat in ea, quæ ſunt ſupra ſe. Tum ſecundo, quia aut hic eſt ſermo de his, quæ ſunt ſupra hominem ſecundum regulam magnanimitatis: aut de his, q̃ ſunt D ſupra hominem ſecundum regulam humilitatis, aut de his quæ ſunt ſupra hominem ſimpliciter, & abſolutè. Non poteſt dici primum, quia talia ut ſic magnanimitati ſunt propria. Nec ſecundum, quia commune eſt omnibus appetibilibus ſiue excedant ſiue non, quòd ſecundum humilitatis regulam appetantur, ut ſupra hominem, quia ad omnia humilis ſe habet, ut indignus. Vnde per hoc dictum non haberetur appetibile proportionatum humili, & ſuperexcedens ipſum. Nec tertium, quia reſpectu appetibilium, quę ſimpliciter ſunt ſupra hominem, ſufficit magnanimitas, & ſic humilitas ſuperflueret. Nec poteſt ſaluari hoc dicendo, quòd humilitas non ſuperfluit: quia opus eſt vna uirtute, quæ habeat pro principali actu repreſſionem animi, ne tendat in ea, quę ſunt ſupra ſe: hęc autem eſt humilitas, non magnanimitas. Hoc enim falſum eſt, quoniam niſi habeatur alia formalis ratio uirtutis, neceſſitas iſta non ſufficit ad multiplicandas uirtutes. Alioquin oporteret ponere in mate- E ria fortitudinis duas uirtutes. ſ. fortitudinem, cuius principalis actus eſt firmare contra timorẽ: & vnam aliam, cuius principalis actus eſſet frenare audaciam, quamuis fortitudo ſecundario actu frænet illam. Sic dicitur in propoſito, quòd quamuis magnanimitas ſecundario actu frænet animum ne tendat in ea, quę ſunt ſupra ſe, oportet tamen ponere humilitatem, ut ſit uirtus actu principali refrænans hominem ne tendat in ea quę ſunt ſupra ſe. Quocirca licet uerum ſit quòd magnanimitas, & humilitas inter ſe ſic differant quod principalis actus illius eſt impellere, iſtius eſt reprimere, ſi tamen materia eſt eadem utriuſque: aliunde oportet neceſſitatem humilitatis ponere.

¶ Ad hęc ordine præpoſtero dicitur, quòd ſermo literæ eſt de his, quę ſunt ſupra ſe ſimpliciter, & abſolutè. Et conceditur, ꝙ humilis, & magnanimus conueniunt in materia pro quanto uterque tendit in magna, & reprimit ſe ab his, quę ſunt ſimpliciter, & abſolutè ſupra ſe. Reprimit enim incipientem in uia Dei à præſumptione operum perfectorum ſicut grammaticum ab orando, quod eſt actus ſuperioris facultatis, & huiuſmodi: ſed differentia conſiſtit in ratione reprimendi. Nam magnanimus reprimit ſe ab his, quę ſunt ſupra ſe ea ratione; quia collatione facta totius, quod in ſe eſt ad illud, inuenit ſe imparem illi. Humilis autem ea ratione, quia tẽdere in illa aduerſatur ſubiectioni ſui ad Deum, & id ꝙ Dei eſt: ita ꝙ tam humilis vt ſic, quàm magnanimus ut ſic, habet cognitionem & eorum, quæ ſunt ſimpliciter, & abſolutè ſupra ſe. & infra ſe, & commenſurata ſibi. Sed in regulis, & appetitu regulato eſt differentia: quia magnanimus ſumit regulas ſuas ad proſequendum, & uitandum ex ipſo bono rationis in proſequendo proportionata, & malo rationis, ſi proſequeretur quę ſupra, aut infra eſſent: humilis autem ad eadẽ tendit, & eadem uitat. Et propterea dictum eſt, quòd ſupponit non magnanimitatem, ſed id quod magnanimitatis eſt, ſcilicet ipſa commenſurata excedentia, aut exceſſa; ſed regulas ſumit ex bono diuinę reuerentiæ, hoc eſt, ex collatione eius, quod ſui eſt ad Deum, & id, quod Dei eſt. Et quia ad hoc, quòd homo in hoc exilio cœleſtis patriæ, cuius perfectus virtute huius vix ſit, maximè exigitur, quòd rectè ſe habeat tam in intellectu practico, quàm affectu, & operatione ſecundum collationem imperfecti ſui ad Deum, & id quod Dei eſt, quoniam huiuſmodi collationis ſubiectione prætermiſſa, in infinita ruit mala: ideo humilitas hinc vltra magnanimitatẽ, & alias virtutes neceſſaria eſt. Et per hæc patet ſolutio ſecundæ obiectionis.

¶ Ad primam autem dicitur, quòd diuerſitas dictorum non parit obſcuritatem, ſed auget claritatem: quoniam prius notum tantum erat humilis modus tendendi in excelſa, quia ſcilicet humilitas moderatè, hoc eſt, ut indignum, tendere facit in excelſa. Nunc verò declaratum eſt, ꝙ etiam obiectum, in qđ tendit humilis, eſt moderatum, hoc eſt, non ſupra ſe ſimpliciter & abſolute, ut ex utraq; ſimul iuncta doctrina habeas, quòd humilis ſic ad oĩa ſe habet ut indignus, qđ tamen non niſi ad cõmenſurata ſibi abſolutè tendit, & ad illa tendit ut indignus.

¶ In eodem art. 2. in reſponſione ad ſecũdum nota duo. primũ eſt, quod ſupra dixi, ꝙ quia humilitas moderatur ſpem, quę eſt boni ardui poſſibilis, oportet, ꝙ alicui potentiæ innitatur, qua mediante illud adipiſcẽdum, ſeu conſeruandum ſperet. Et quia innititur auxilio Dei, & eius quod Dei eſt: ideò contra humilitatem eſſe dicitur, ꝙ aliquis ad maiora tendat ex confidentia propriarum uirium. Secundum eſt, quòd in litera per ly maiora, non intelligas niſi illa, de qbus eſt ſermo in argumento, hoc eſt, dona Dei meliora, aliter humiles præſumptuoſos faceres ad quæque maiora. Et rurſus, quia auxilium diuinum ordinatum eſt, quia quę à Deo ſunt ordinata ſunt, ut dicitur Roman. 13. ideò humilis ad chariſmata meliora ſi tendit, innixus diuino auxilio, hoc appetat, & conetur ſperãs ordinate ſibi operam diuinam aſſuturam ad meliora dona: & non quod attentet inchoans ea quæ perfectorum ſunt, ut multi incipientes, in uia Dei ſtatim ad contemplationis quietem ſtudent uolare in quo non ſolum imprudenter, ſed ſuperbe agunt, non menſurantes ſeipſos, & uehementer errant, ac periculoſe. Debent enim ad meliora ordinate procedere, prius domando proprias paſſiones, ac operationes exteriores, & poſt frequentes uictorias in campo ſubactis hoſtibus, ad montem quietæ contemplationis aſcendere. Simile quid accidit his, qui ſeipſos non caſtigant, & ad prædicandum alios, aut ad regendum alios ſe ingerunt. Non eſt

Porret. per tot.

779 Inf. art. 6. corp. & q. 165. art. 3. ad 2.

Li. 34. Moral. c. 6. in princ.

Cap. 3. in med. to. 6.

Digiti

¶3 Præt.[h] Ad eandẽ uirtutẽ pertinet refrænare ſuperfluũ motũ, & firmare aĩum contra ſupfluã retractionem: ſicut eadem fortitudo eſt, q̃ refrænat audaciam, & quę firmat aĩum cõtra timorẽ: ſed magnanimitas firmat aĩum contra difficultates, G quæ accidunt in proſecutione magnorum. Si ergo humilitas refrę naret appetitũ magnorũ, ſequeretur, ꝙ humilitas non eſſet uirtus diſtincta à magnanimitate, quod patet eſſe falſum. non ergo humilitas conſiſtit circa appetitum magnorũ, ſed magis circa æſtimationem.

¶4 Prę t. Andronicus ponit humilitatẽ[h] circa exteriorem cultũ: dicit enim,[i] ꝙ humilitas eſt H habitus non ſuperabundãs sũptibus, & præparationibus. ergo non eſt circa motũ appetit⁹.

SED CONTRA eſt, ꝙ Aug.* dicit in lib. de pęnitentia, ꝙ humilis eſt, qui eligit habitare in domo Dñi, magis q̃ habitare ĩ tabernaculis peccatorũ: ſed electio pertinet ad appetitũ. ergo humilitas cõſiſtit circa appetitũ magis q̃ circa æſtimationem.

In li. de pænitétię medicina, c. 1. parũ à medio, tom. 9

RESP. Dicend, ũ ꝙ ſicut ſupra I dictũ eſt,* ad humilitatem propriè ptinet, ut aliquis reprimat ſeipſum, ne feratur in ea, quæ ſunt ſupra ſe. Ad hoc autem neceſſarium eſt, ut aliquis cognoſcat id, in quo deficit à proportione eius, quod ſuam uirtutẽ excedit: & ideò[m] cognitio proprii defectus pertinet ad humilitatem, ſicut regula q̃dãm directiua appetitus[n]: ſed in ipſo K appetitu conſiſtit humilitas eſſentialiter. Et iõ dicendũ eſt, ꝙ [p]humilitas, ꝓpriè ẽ directiua, & moderatiua motus appetitus.[q]

Art. præce

AD PRIMVM ergo dcd̃m, ꝙ extollẽtia oculorũ eſt quoddam ſignum ſuperbiæ, inquantum excludit reuerentiam, & timorẽ. Conſueuerunt. n. timentes, & verecũdati maximè oculos deprimere, quaſi nõ audentes ſe aliis cõparare. Non ãt ex hoc ſeq̃t, ꝙ humilitas eſſentialiter circa cognitionẽ cõſiſtat.

AD II dcd̃m, ꝙ tendere in aliqua maiora ex propriarum virium confidentia, humilitati contrariatur. Sed ꝙ aliquis ex cõfidentia diuini auxilij in maiora tendat, hoc non eſt contra humilitatem, præſertim cũ ex hoc aliquis magis apud Deum exaltet̃, ꝙ ei ſe magis ꝑ humilitatem ſubiicit. vñ Aug. dicit in lib. de pęnit. Aliud eſt leuare ſe ad Deũ, aliud eſt leuare ſe contra Deũ. Qui ante illum ſe ꝓiicit, ab illo erigit̃: qui aduerſus illum ſe erigit, ab illo proiicit̃.

AD III dcd̃m, ꝙ in fortitudine inuenit̃ eadem rõ refrænãdi audaciam, & firmandi aĩum contra timorem. Vtriuſq;. n. rõ eſt ex hoc, ꝙ hõ bonum rõis debet periculis mortis præferre, & in refrænando præſumptionem ſpei, quod pertinet ad humilitatem: & in firmando aĩm contra deſperationem, qđ pertinet ad magnanimitatem. Eſt & alia rõ. Nam rõ firmãdi aĩm contra deſperationem, eſt adeptio ꝓprij boni, ne. ſ. deſperando hõ ſe indignum reddat bono, quod ſibi competebat: ſed in reprimẽdo præſumptionem ſpei, rõ præcipua ſumitur ex reuerentia diuina, ex qua contingit vt homo non plus ſibi attribuat, q̃ ſibi competat ſ̃m gradum, quem eſt a Deo ſortitus. Vnde humilitas pręcipue vr̃ importare ſubiectionem hoĩs ad Deum: & propter hoc Aug. in libro * de ſermone Domini in monte, humilitatem, quam intelligit per paupertatem ſpiritus.

Lib. 1. c. 9. ante mediũ to. 4.

---

eſt hominum aliquid æmulari chariſmata meliora per auxilium F diuinum, ſed præſumptuoſum eſſe.

¶ In reſponſione ad tertium eiuſd. art. dubium ex Martino ubi ſupra, occurrit contra hanc reſponſionem, arguente. Primò, quia aut loquitur de eadem ratione communi, aut propria. Nõ de cõi, quia ſic etiam in ꝓſumptione ſpei, & firmitate cõtra deſperationem inuenit̃ vna cõis ratio, puta bonum rationis. Nec de propria, quia ſic vnicuique eſt ſua propria ratio tam in timore, q̃ in audacia: tam in ſpe, q̃ in deſperatione; alioquin non eſſet propria alicui, ſed cõis plurib⁹. Secũdò, quia falſum eſt, ꝙ illa rõ aſſignata in fortitudine ſit cõis timori, & audacię. Nam hæc ratio, ſ. bonum rõis, eſt periculis mortis præferendum, non eſt rõ frænandi audaciam, ſed magis excitandi audaciam. Nunquã. n. quis ab audendo retrahitur ꝑ illã rõem. Tertio, quia ratio aſſignata ĩ magnanimo contra deſperatiõnem, eſt cõ vtriuſq; actui. ſ. deſperationi, & ſpei. Nam rõ iſta. Bonum incompetens, & debitum eſt adipiſcendũ, non ſolum firmat cõtra deſperationẽ, ſed refrænat ſpem ab incompetenti. Quarto, quia ẽt alia rõ aſſignata ex diuina reuerentia eſt cõis vtrique actui. Nam ſicut ex reuerentia diuina non plus ſibi q̃s attribuit, q̃ ſibi competat ſecũdum gradum ſortitũ a Deo, ita ex eodem fine homo contẽnat, & negligat, quæ hẽt a Deo, ſed eis vtatur, q̃ habet ab eo.

¶ Ad euidentiam horum ſcito, ꝙ compatiendum eſſe Martino, & aliis, qui non intellexerunt, neque penetrarunt ſententiam authoris. Acceperũt ſiquidem hinc non ſolum illam affirmatiuam, ſ. Ad eãdem virtutem, puta, fortitudinẽ, ſpectat vterque actus, ſ. firmare timorẽ. & reprimere audaciam, quia eſt eadem rõ &c. ſed ẽt iſtam negatiuã, Non ſpectat ad vnam virtutẽ, puta, magnanimitatem, firmare contra deſperationem, & reprimere ſpem. Et ꝓpea errarunt, quia in litera affirmatiua quidem illa hr̃, ſed iſta negatiua non hr̃, nec eſt intenta, nec eſt vera, vt patet ex ſupradictis: ſed in lr̃a illi affirmatiuæ quaſi contraponitur alia affirmatiua, ſ. ꝙ in reprimendo ſpem, quod pertinet ad humilitatem, & firmando aĩm contra deſperationem, quod pertinet ad magnanimitatẽ, eſt alia, & alia rõ. Hanc affirmatiuam, qui putat æquiualere illi negatiuæ, aut inferre illam, errat. & nũc errorem ſuum cognoſcet. Et vt vno verbo explicetur, ſignatur per hoc, ꝙ in materia periculorum mortis, circa quæ ponitur fortitudo, eſt vna tm̃ rõ firmandi, & frænandi: & ꝓpea ſola eſt ibi fortitudo: ſed in materia ardui boni, circa quam ponitur magnanimitas, non eſt una tm̃ rõ firmandi, & reprimendi, ſed eſt alia, & alia: & iõ non eſt ibi ſola magnanimitas: ſed oportet ibi adeſſe humilitatem. Hæc eſt vera intẽtio, hic verus ſenſus literæ, oẽs ſoluens q̃ões. Ex hoc. n. ꝙ explanauit aliam, & aliam rõem ex principalib. actib. magnanimitatis, & humilitatis, ſ. ex firmitate, & repreſſione, nõ ꝓpea excluſit, quin vtraque hẽat ſecundario reliquum actum: vtraq; namq; hẽt vtrunq; actũ ſm̃ propriã ſ̃m rõem. Sed quia in hoc differũt, vt prædictũ eſt, ꝙ magnanimitas hẽt pro principali actu firmare, & impellere cõtra deſperõem: humilitas ãt hẽt pro principali actu reprimere ſpem, ex iſtis author declarauit intentum ſuũ, tacens de ſecundario vtriuſq; actu.

Concl. …

Concl. p

¶ Ad primum ergo in oppoſitum dr̃, ꝙ author loquit̃ de rõe ꝓpria non actui iſti, vel illi, ſed propria, hoc eſt, ſpecialiſſima inter rões directiuas actuum reprimentiũ, & impellẽtiũ. Hmõi. n. rõ nulli particulari actui eſt propria, ſed ipſi virtuti, quam conſtituit.

¶ Ad ſm̃ dr̃, ꝙ falſum aſſumit. Nam ad hoc fortis audaciam moderatam. & ita moderatam, ut bono rõnis expedit, aſſumit ut bonum rõis periculis mortis præferat. Cõſtat. n. ꝙ fortis potius mortem aggrediendo eliget ſuſtinere, q̃ immoderatam audaciam aſſumere. Vbi patet, ꝙ ex bono rõnis præferendo mortis periculis, modus audaciæ imponitur.

¶ Ad tertium conceditur, ꝙ ratio illa eſt utrique actui cõis, ſed non ut ſola, ſeu non ſecundum oẽm rationem, qua uterque actus eſt regulabilis in tali materia, ſed ſecundum aliquam particularem rationem: & ideo oportet ponere aliam rationẽ, ut ſic uterq; actus in tali materia ſecundum omnem rationem ſit regulatus. Et per hoc patet reſponſio ad quartũ. Eodẽ ſiquidẽ mõ reſpõdetur, ꝙ ratio diuinę reuerentię eſt cõis utriq; actui, ſed non ut ſola: ſicut rõ fortitudinis eſt cõis utrique actui ut ſola. Et ſimiliter eſt cõis utrique actui ſecundum aliquam particularem rationem illorum, & non ſecundum omnem rõnem,

qua

quia vterq; eſt regulabilis. Nam vterq; eſt duabus rōnibus, & nō vna regulabilis, ſ. ex rōe proprii, ac conuenientis boni, & ex diuina reuerētia. Licet vtraq; ſit vtriq; actui cōis, non tñ vt ſola, quia poſſunt alia rōe regulari. Et oportet, q̃ aliter regulenẽ ad perficiendum ciuem cæleſtis patriæ in via hac, qua ambulamus, quàm q̄ per magnanimitatem reguleẽ.

SVP. QVÆ. CLXI. ART. III.

IN ar. 3. eiuſdē q. nō ſcribendū, ſed exequēdū eſt. Clarus eſt. Regula eſt noſtrę vitæ facilis, vt habeat ſpeculatiuæ: ſed rara practicæ, & ad operationē interiorem, p̄ſertim applicata. Eſt & in hoc art. ſpeculādum, q̃ conformiter diuo Thomæ definita ſit humilitas in ſupradictus.

tus, attribuit dono timoris, quo hō Deum reuereẽ. Et inde eſt, q̄ fortitudo aliter ſe habet ad audaciā, q̃ humilitas ad ſpē. Nam fortitudo plus vtitur audacia, q̃ reprimat: vnde ſuperabundantia eſt ei ſimilior q̃ defectus. Humilitas aūt plus reprimit ſpem de ſeipſa, q̃ ea vtaẽ vnde magis opponitur ſibi.

AD IIII dcđm, q̄ ſuperabūdātia in exteriorib. ſumptib⁹, & p̄parationibus ſolet ad quādā iactantiā fieri, quæ per humilitatē reprimitur: & quātū ad hoc ſecundario conſiſtit in exterioribus, prout ſunt ſigna interioris appetitiui motus.

ARTICVLVS III.

Vtrum homo debeat ſe omnibus per humilitatem ſubiicere.

Perrec. per totum. 780 AD TERTIVM ſic p̄cediẽ. Vr̃ q̄ hō nō debeat ſe oībus per humilitatē ſubiicere. Quia ſicut dictū eſt, *humilitas Inf. a. 6. ad 1. Et Philip. 2. Art. præc. ad 3. p̄cipuè cōſiſtit in ſubiectione hoīs[h] ad Deū: ſed id[h] quod debetur Deo, non eſt hoī exhibendū, vt patet in oibus actibus latriæ. ergo homo per humilitatem non debet ſe homini ſubiicere.

Ca. 29. t. 7. ¶2 Præt. Aug. dicit in lib.* de natura & gratia. Humilitas collocanda eſt in parte veritatis, nō in parte falſitatis: ſed aliqui ſunt in ſupremo ſtatu, qui ſi ſe inferioribus[h] ſubijcerent, abſque falſitate hoc fieri non poſſet. ergo homo non debet ſe omnibus per humilitatem ſubiicere.

¶3 Præt, Nullus debet facere id[h] qđ uergat in detrimentū ſalutis alterius: ſed ſi aliqs per humilitatē ſe alteri ſubijciat, qn̄q; hoc vergeret in detrimentū illius, cui ſe ſubiicit, q̃ ex hoc ſuperbiret, vel cōtemneret. vn̄ Aug.* dicit in regula. Ne dū nimium ſeruaẽ humilitas, regendi frangaẽ authoritas. ergo hō per humilitatem non debet oībus ſe ſubiicere. In 3. regula incipit: Ante oia fratres, c. 1

SED CONTRA eſt, quod dr̃ Philip. 2. In humilitate ſuperiores ſibi inuicem arbitrantes.

RESP. Dcđm, q̄ in hoīe duo poſſunt cōſiderari, ſ. id quod eſt Dei, & id quod eſt hoīs. Hoīs aūt eſt, quicquid pertinet ad defectum: ſed Dei eſt quicquid pertinet ad ſalutē, & perfectionē, ſm illud Oſeæ 13. Perditio tua, Iſrael, ex te eſt: ex me tm̄ auxiliū tuū. Humilitas aūt, ſicut dictū eſt, *Propriè reſpicit reuerentiā, qua hō Deo ſubiiciẽ: & iō Ar. 1. ad 5. arg. & art. 2. ad 3. Concl. m *quilibet hō ſm id quod ſuū eſt, debet ſe cuilibet proximo ſubiicere quantū ad id quod eſt Dei in ipſo. Non aūt hoc requirit humilitas, ut aliquis id quod eſt Dei in ſeipſo, ſubiiciat ei quod apparet eſſe Dei in altero. Nā illi, q̃ dona Dei participant, cognoſcunt ea ſe habere, ſm illud 1. ad Cor. 2. Vt ſciamus quæ à Deo donata ſunt nobis: & iō *abſque præiudicio humilitatis poſſunt dona, q̃ ipſi acceperunt, præferre donis Dei, quæ aliis apparēt collata: *ſicut Apoſt. ad Epheſ. 3. dicit, Aliis gn̄a- Concl. p

A tionibus non eſt agnitū filiis hoim, ſicut nunc reuelatū eſt ſanctus Apoſtolis eius. Similiter ẽt nō hoc requirit humilitas, ut aliquis id qđ eſt ſuū, in ſeipſo, ſubiiciat ei, quod eſt hoīs in proximo, alioqn oporteret, vt qlibet reputaret ſe magis peccatorē quolibet alio: cū tñ Apoſtolus abſq; præiudicio humilitatis dicat Galat. 2. Nos natura iudęi, & non ex gentibus peccatores.* Pōt tñ aliquis reputare aliquid boni eſſe in proximo, qđ ipſe non habet, uel aliquid mali in ſe eſſe, quod in alio non eſt, ex quo ſe poteſt ei ſubiicere per humilitatem. Concl. ſ Concl. n

AD PRIMVM ergo dcđm, q̄ non debemus ſolum Deū reuereri in ſeipſo, ſed ẽt quod eſt eius debemus reuereri in quolibet, non tñ eo mō reuerētiæ, quo reueremur Deum: & ideo per humilitatē debemus nos ſubiicere omnibus proximis propter Deum, ſecundum illud 1. Pet. 2. Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum. Latriā tamen ſoli Deo debemus exhibere. B

AD II dcđm, q̄ ſi nos præferamus id quod eſt Dei in proximo, ei quod eſt propriū in nobis, non poſſumus incurrere falſitatem. Vn̄ ſuper illud Philipp. 2. Superiores ſibiinuicem arbitrantes, dicit gloſ.* Non hoc ita debemus æſtimare, vt nos æſtimare fingamus: ſed vere æſtimemus poſſe eſſe aliquid occultum in alio, quo nobis ſuperior ſit ẽt ſi bonum noſtrum, quo illo videmur ſuperiores eſſe, non ſit occultum. C Eſt Aug. in li. 83. quę. q. 71. a medio, to. 4.

AD III dcđm, q̄ humilitas, ſicut & cæteræ virtutes, præcipuè interius in aīa conſiſtit: & iō pōt hō ſm interiorem actum aīæ alteri ſe ſubiicere ſine hoc, q̄ occaſionem habeat alicuius, quod pertineat ad detrimentum ſuæ ſalutis. Et hoc eſt quod Auguſtinus dicit in regula, Timore coram Deo prælatus ſubſtratus ſit pedibus veſtris: ſed in exterioribus humilitatis actibus, ſicut & in actibus cæterarum uirtutum, eſt debita moderatio adhibenda, ne poſſint vergere in detrimentum alterius. Si autem aliquis quod debet faciat, & alii ex hoc occaſionem ſumant pecati, non imputatur humiliter agenti: quia ille non ſcandalizat, quàmuis alter ſcandalizetur. In 3. regula, tom. 1. D

ARTICVLVS IIII.

Vtrum humilitas ſit pars modeſtiæ, vel temperantiæ.

E AD QVARTVM ſic p̄cediẽ. Vr̃ q̄ humilitas non ſit pars modeſtiæ, uel tēperantiæ. Humilitas. n. p̄cipue[h] reſpicit reuerentiā, qua quis ſubiicitur Deo, ut dictū eſt:* ſed ad uirtutē theologicā pertinet, q̄ habeat Deū pro obiecto. ergo humilitas magis debet poni virtus theologica, quàm pars temperantiæ, ſeu modeſtiæ.

¶2 Præt. Tēperantia eſt in concupiſcibili: humilitas aūt vr̃ eſſe i iraſcibili, ſicut & ſuperbia, quæ ei opponitur, cuius obiectum eſt arduum,[h] ergo vide-

SVP. QVÆ. CLXI. ART IIII. Per. per to. 781

IN art. 4. eiuſdem q. dubium ex Martino o currit in 1. q. de humilitate, vbi notat quatuor dicta huius literæ, & ex eis format quatuor rationes pro concluſione huius articuli: & deinde ſoluit eas. Primum dictum eſt authoritas Origenis allata in litera in oppoſitum, ex quo ratiocinatur ſic. Omnis menſuratio, uel moderatio pertinet ad modeſtiam: humilitas eſt huiuſmodi ergo. Secundum eſt. Omnes uirtutes Su. q. 160. ar. 2. corp. Et 3. di. 33 q. 3. art. 2. q. 3. cor. Art. præc.

refræ-

refrænantes, ſeu reprimentes impetus affectionũ ponuntur partes temperantiæ: ſed humilitas reprimit motũ ſpei. ergo. Hæc habentur formaliter in litera. Tertium eſt authoritas Ariſtotelis allata in litera, ꝙ tendens in parua ſm̃ modum ſuum, non eſt magnanimus, ſed temperatus: & hoc n̄ aliter formatur. Quartum eſt, ꝙ magnanimitas & humilitas licet conueniãt in materia, differũt tñ in modo &c. vt in rõne ad tertiũ litera dicit. Vnde arguit ꝙ eorũ quæ conueniunt in materia, & differunt in modo, vnũ eſt ſub altero: ſed hæc ſunt huiuſmodi. ergo. Probatur minor, quia magnanimitas eſt circa ardua impellendo, humilitas verò refrænando. Et primam quidem, & ſecundã ſoluit interimendo maiores: alioquin oẽs uirtutes pertinerent ad temperantiã quia oẽs habent actũ moderationis. Ad tertiam dicit, ꝙ non loquitur de temperãtia propriè dicta. Ad quartam negat minorẽ, quia tã magnanimitas q̃ humilitas impellit, & reprimit.

Art. 1. huius quæſt.

*q. 129. artic. 5.

Hom. 8. in Luc. a medio, to. 3.

q. 129. ar. 5 128. & 157 artic. 3. & q. 143.

¶ Ad hæc dicendum, ꝙ unico ſubintellecto verbo, oĩa dicta literę ſolida conſtant, & oppoſita ruunt, ſ. ꝙ ſemper eſt ſermo de actu principalis uirtutis, ita ꝙ nõ eſt authoris doctrina, ꝙ oĩs moderatio, ſeu ꝙ oĩs refrænatio &c. ſpectat ad temperantiam, ut ille ſomniat: ſed ꝙ oĩs virtus, cuius principalis actus conſiſtit in moderando, uel in refrænando, eſt temperantia, uel adiuncta temperantiæ. Et tunc clarè videt primum, ſm̃ & quartum, quæ in litera habentur, optimè currere: qm̃ & maiores ſic ſunt ueræ, & minor quartæ eſt uera: quia cõſtat, quòd principalis actus magnanimitatis conſiſtit in firmitate, ſeu impulſu animi ad magna. Principalis uerò actus humilitatis conſiſtit in refrænatione ad magna tendentis. De authoritate uerò Ariſt. tertio loco allata, bene di. ꝙ Ariſtoteles non accepit ibi temperantiam propriè, nec hoc author uoluit, ſed accepit temperatum ſm̃ modum. Et hoc eſt ad propoſitum, quia hinc teſtimonium habemus, ꝙ ex modo accedit quis ad temperati nomen.

Concl. re

Lib. 4. c. 5. non ten. o te a princ. tom. 5.

Concl. pars

tur ꝙ humilitas non ſit pars temperantiæ, uel modeſtiæ.

¶ 3 Præt. Humilitas, & magnanimitas circa eadẽ ſunt, vt ex ſupradictis patet:* ſꝫ magnanimitas nõ ponitᷣ pars tẽperãtię, ſed ſortitudinis, ut ſ. habitũ eſt.* ergo vᷣ ꝙ humilitas nõ ſit pars temperantiæ, uel modeſtiæ. G

Sed contra eſt, qꝺ Origenes dicit ſuper Lucã, †Si vis nomen huius audire uirtutis, quõ a philoſophis ẽt appelletur, auſculta eandẽ eſſe humilitatem, quã reſpicit Deus, quæ ab illis metriotes dr̄, ideſt, mẽſuratio, uel moderatio, quæ manifeſtè pertinet ad modeſtiam, uel tẽperantiam. ergo humilitas eſt pars modeſtiæ, uel temperãtię. H

Resp. Dcꝺm, ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt,* in aſſignando partes uirtutibus, pręcipuè attẽditur ſimilitudo quantũ ad modum uirtutis. Modus aũt tẽperãtię, ex quo maximè habet laudem, eſt refrenatio, uel repreſſio impetus alicuius paſſionis. Et iõ oẽs uirtutes refrænantes, ſiue reprimentes impetus aliquarũ affectionũ, uel actiones moderantes, ponuntur partes temperantiæ. I Sicut aũt mãſuetudo reprimit motũ iræ: ita humilitas reprimit motũ ſpei, qui eſt motus ſpũs in magna tẽdentis: & iõ ſicut manſuetudo ponitur pars tẽperantiæ, ita ẽt & humilitas.* Vñ Philoſophus in 4. Ethic.* eũ, qui tendit in parua ſm̃ ſuum modum, dicit non eſſe magnanimum, ſed temperatum, quem nos humilem dicere poſſumus. K Et inter alias partes temperantiæ, rõne ſuperius* dicta, continetᷣ ſub modeſtia, prout Tullius† de ea loquitur, inquantum ſ. humilitas nihil eſt aliud q̃ quædam moderatio ſpiritus. vnde 1. Petr. 3. dr̄ In incorruptibilitate quieti, ac modeſti ſpiritus.

Ad primum ergo dcꝺm, ꝙ virtutes theologicæ, q̃ ſunt circa ultimum finem, qui eſt primum principium in appetibilibus, ſunt cauſæ omnium aliarum uirtutum: vnde ex hoc ꝙ humilitas cauſatur ex reuerentia diuina, non excluditur q̃n humilitas ſit pars modeſtiæ, vel temperantiæ.

Ad II dcꝺm, ꝙ partes principalibus virtutibus aſſignantᷣ non ſm̃ conuenientiã in ſubiecto, uel in materia, ſed ſm̃ conuenientiam in mõ formali, vt dictum eſt:* & iõ licet humilitas ſit in iraſcibili ſicut in ſubiecto, ponitᷣ tñ pars modeſtiæ, & temperantiæ propter modum.

Ad III dcꝺm, ꝙ licet magnanimitas & humilitas in materia conueniant, differunt tñ in modo, ratione cuius magnanimitas ponitur pars fortitudinis, humilitas autem pars temperantiæ.

Articvlvs V.

Vtrum humilitas ſit potiſſima virtutum.

Ad qvintvm ſic proceditur. Videtur quòd humilitas ſit potiſſima virtutum. Dicit. n. Chryſoſtomus exponens illud quod dicitur Lucæ 18. de Phariſæo, & Publicano, quòd ſi miſta delictis humilitas tam facile currit, vt iuſtitiam ſuperbiæ coniunctam tranſeat. ſi

SVPER QVÆ. CLXI. ARTIC. V.

In art. 5. eiuſdem quæ. 161. dubia multa ex Martino in 5. q. de humilitate occurrunt. Primum contra rationem literæ, ad probandum uirtutes intellectuales eſſe potiores moralibus, ſeu humilitate. Supponit, inquit, primo ratio unum falſum. ſ. Omne in quo eſt ordinatio rationis eſſentialiter, eſt potius q̃ id, in quo eſt tñ participatiuè. Et ꝙ hoc ſit falſum, probatur, Stat aliquid habere ordinationem rationis eſſentialiter, & eſſe malum culpabiliter. ergo non omne habens ordinationem rationis eſſentialiter eſt potius eo, quod habet ordinem rationis participatiuè. Probatur prima pars antecedentis, quia ſtat dictamen rectum rationis fieri ꝑꝑ uanã gloriam. Secũda pars probatur, quia actus, ſeu appetitus oĩs conformis dictamini ꝓ prudẽtiali eſt bonus moraliter. Secũdo, Illud in quo eſt eſſentialiter ordinatio rationis non eſt bonũ moraliter, niſi ſit imperatum ab habente ordinem rationis participatiuè: quia in actu intellectus non eſt bonitas moralis, niſi ratione bonitatis moralis actus uoluntatis. non eſt ergo uerum, ꝙ habens ordinationem rationis eſſentialiter eſt potius, & melius habente illã participatiue. Tertio, Velle bene agere eſt melius, q̃ ſcire, uel dictare bene agere: ſed in ipſo uelle eſt participatiue, in ipſo ſcire, uel dictare eſt eſſentialiter ordo rationis ergo habens participatiuè eſt melius habente per eſſentiam. Antecedẽs probatur: Velle bene agere, & neſcire quõ, eſt melius quàm ſcire & nõ uelle. ergo uelle eſt melius quàm ſcire. Tenet conſequentia per regulam Ariſtot. de eligibilitate, & fuga in lib. Priorum. Quarto, Actus habens ordinationem rationis eſſentialiter, eſt gratia illius qui habet eam participatiue. ergo ſecundus eſt potior primo, quia practicam ſcire, & iudicare eſt gratia operis, ut dicitur in 6. Ethic.

q. 160. ar. 2

Tullius in li. 2. de inuẽtione, in fol. 3. ante ſ. libri.

q. 48. & 158 ar. 3. ad 2. & q. 157. ar. 2. ad 1.

Porret. per totum.

782

4. di. 33. q. 3. ar. 3. ad 6

¶ Secundum dubium eſt contra eandem rationem, quia Martinus conatur ſoluere illam dicendo, ꝙ habere ordinem rationis contingit dupliciter, ſcilicet ut uerum, & ut proſecutionem, uel fugam: & ꝙ primo modo habet intellectus, ſecundo uoluntas: & ꝙ ſecundo modo eſt ſimpliciter perfectus. Et ꝙ iuxta ſecundum modum electio bona habet ordinem rationis eſſentialiter, & intellectus participatiuè, & per hoc uirtus moralis eſt ſimpliciter perfectior uirtute intellectuali.

Ho. de incomprehẽſibili Dei natura, tomo. 5.

¶ Tertium dubium eſt circa ipſam concluſionem, ſ. Virtutes intellectuales ſunt nobiliores humilitate. Probat Martinus oppoſitum dupliciter. Primo ſic, Bonitas moralis eſt excellentior q̃ bonitas intellectus. ergo. Antecedens probatur. Cum bonitate moris non ſtat culpa, quæ eſt ſummum malum: cum bonitate intellectus, quæ eſt ueritas, ſtat culpa. ergo. Secundo ſpecialiter de humilitate, Oĩs uirtus qua immediate bene beateque uiuit, eſt uirtutibus intellectualibus potior: ſed humilitas

eſt

eſt huiuſmodi. ergo. Probatur maior, quia cum omnibus intellectualibus uirtutibus, & earum actibus ſtat nec bene, nec beate uiuere.

¶ Quartum dubium eſt circa comparationem humilitatis ad iuſtitiā. Et contra tria in litera dicta directè arguitur. Primum eſt, de iuſtitia legali. Iuſtitia legalis facit ordinationē in his, q̄ ſunt ad finem. Secundū eſt, de dr̄ia inter iuſtitiā legalē, & humilitatem, q̄ iuſtitia legalis facit hm̄ôi ordinationē: humilitas aūt hoīem bene ſubiectū illi ordinationi. Tertio, ex hm̄ôi probat oppoſitū concluſionis. Arguit ergo contra primū. Primo, Iuſtitia facit ordinationē rõnis, quæ eſt circa finē. ergo falſum dr &c. Añs patet, quia ſunt aliquæ leges in iure de ipſo fine, ut q̄ Deus eſt ſummè diligēdus q̄ Deus eſt colendus ſummo cultu. Iuſtitia ſiquidē legalis facit uniuerſaliter ordinationem cuiuſcumq; legis participari ab appetitu ſubditi: vnde tranſgreſſor illius dr̄, & eſt iniuſtus. Secundo ad idem. Humilitas facit hoīem ſubiectum cuicumq; que legi ſiue diuinæ, ſiue humanæ, ſiue de his, quæ ſunt ad finē ergo & iuſtitia legalis adæquat iſtā ordinationē, alioquin humilitas faceret uniuerſaliorē ordinationē, q̄ iuſtitia: quod non concederet opinans. Deinde arguit contra ſm̄, Iuſtitia facit habentē eā uniuerſaliter eſſe ſubiectū ordinationi, ergo non differunt iuſtitia, & humilitas in hoc. Probatur añs, quia hoiem eſſe ſubiectum uniuerſaliter ordinationi rõis eſt iuſtum: ergo aliqua iuſtitia iuſtum eſt. Secundo, quia iuſtitia non inclinat ad opera legis, niſi quia tenemur, & ſubiicimur legi. ergo iuſtitia facit eſſe ſubiectum ſicut & humilitas. Demum probat oppoſitum concluſionis: quia humilitas facit appetitum participem plurium ordinationum rationis, q̄ iuſtitia. ergo eſt excellentior ipſa. Añs probatur, quia iuſtitia non extendit ſe niſi ad præcepta: humilitas uero ad præcepta & conſilia, ut patet in ſuſcipientibus religionis cõſilia obedientiæ paupertatis.

¶ Præt. Iuſtitia, & humilitas faciunt appetitum participem ordinationum rationis. Aut ergo eodem modo, aut diuerſo: ſi diuerſimode, detur uarietas, & quæcumq; dabitur, facile refutabitur. Si eodem modo, ergo iuſtitia non eſt potior humilitate.

¶ Quintum dubium eſt de excellentia iuſtitiæ particularis ſupra humilitatem. Arguit ſiquidem cõtra Martinus. Difficilius eſt uincere cupiditatem gloriæ, quàm operum, & diuitiarū: ſed illud eſt humilitatis, hoc iuſtitiæ. ergo. Maior patet. Minor probatur diſcurrendo per modos iuſtitiæ cõmutatiuę. Et ſi dicatur q̄ iuſtitia diſtributiua eſt ēt circa honores, arguitur ſecundo. Humilitas excellentius ad eadem bona impellit, & a malis retrahit, quàm iuſtitia. ergo eſt excellentior. Probatur antecedēs, tum primo, quia humilitas liberius hęc facit: quoniam non habet retractorem ab iniuria, ſicut iuſtitia habet retractorem, ſ. illam, cui heret iniuria: tum ſecundo, quia humilis in dubiis contra ſe cenſet pro alio, iuſtus autem non ſemper, ſed recurrit ad iudicem. Arguit tertio. Si omnes eſſent uere humiles, non eſſet opus iuſtitia particulari: ſed ſi omnes eſſent iuſti, adhuc eſſet opus humilitate. ergo humilitas potior eſt iuſtitia particulari. Añs pro prima parte probatur, quia non eſſet inordinata cupiditas rerum, pro qua opus eſt iuſtitia. Secunda pars probatur, quia ſtat aliquem nolle alienum, & tñ ita appretiari temporalia, ut magis pro eis, quàm pro ſpiritualibus laboret, & hoc ex defectu humilitatis, quia appretiat temporalia pluſquā in ueritate ſint. Arguit quarto, argumento ſancti Thomæ, qđ eſt primum in litera, ſcilicet. Humilitas cum iniuſtitia eſt melior, quàm ſuperbia cum iuſtitia. ergo.

Lib. 5. ca. 1. a medio. tom. 5. In ſer. 10. paulo a prin. to. 10

iuſtitiæ coniunxeris eam, quo nō ibit? Aſſiſtet ipſi tribunali diuino in medio angelorum, & ſic patet q̄ humilitas præfertur [a]iuſtitię: ſed iuſtitia eſt præclariſſima oīum virtutum, & includit in ſe oēs virtutes, vt patet p Phil.* 5. Eth. ergo humilitas eſt maxima virtutum.

B

¶ 2 Præt. Aug.* dicit in libro de ver. Domini. Cogitas magnā fabricā conſtruere celſitudinis, de fundamēto prius cogita humilitatis, ex quo videtur q̄ humilitas ſit[h] fundamentū omniū virtutum. ergo videtur eſſe potior aliis virtutibus.

¶ 3 Præt. Maiori virtuti maius debetur prēmium, ſed humilitati maximum debetur præmiū, quia qui ſe humiliat, exaltabit̄, vt dicitur Luc. 14.[h] ergo humilitas eſt maxima virtutum.

C

¶ 4 Præt. Sicut Aug. dicit i libro de · e a relig.* Tota vita Chriſti in terris per hominē, quem ſuſcipere dignatus eſt, diſciplina morū fuit, ſed pręcipuè[b] humilitatē ſuā imitādam propoſuit dicēs Mat. 11. Diſcite a me, q̄a mitis ſum, & humilis corde. & Gre.* dicit in paſtora. q̄ argumentū redēptionis noſtræ inuenta eſt humilitas Dei. ergo humilitas videtur eſſe maxima virtutum.

Sed contra eſt quòd charitas præfertur omnibus virtutibus ſm̄ illud Colo. 3. Super oīa charitatem habete. non ergo humilitas eſt maxima virtutum.

Respon. dcdm̄, quòd bonum humanæ virtutis i ordine rõnis conſiſtit, qui quidem principaliter attenditur reſpectu finis. Vnde virtutes theologicæ, q̄ hñt vltimū finem pro obiecto, ſunt potiſſimæ. Secūdario autem attenditur, prout ſecundum ratio

A

¶ Ad euidentiam comparationis inter intellectuales virtutes, & humilitatem, ſeu morales virtutes, quia maxima vis, & difficultas conſiſtit in hoc, q̄ bonitas moralis prēfertur bono intellectus. quòd eſt veritas, ſicut malitia moralis peior eſt malo intellectus, quod eſt falſitas: ideo ſcito, q̄ bonitas moralis poteſt ſumi dupliciter. Vno modo, largè, vt comprehendit oēm in ſe bonitatem oīs appetitus rationalis: & ſic quæ comprehendit in ſe ēt bonitatē virtutum theologaliū, ſ. ſpei, & charitatis, bonitas moralis ſic accepta eſt extra propoſitum: q̄m hic eſt ſermo de virtutibus moralibus, vt diſtincta a uirtutibus theologicis, vt patet in litera. Alio modo, vt ſolum extēditur ad virtutes, quæ propriè vocantur morales: ſ. iuſtitiam, fortitudinem, temperātiam, & partes earum: & ſic ſolum ſumenda eſt in propoſito bonitas moralis. Et quemadmodum diſtinctum eſt de bonitate morali, ita diſtinguendum eſt de malitia morali, & malo culpæ: q̄m eſſe malum moraliter, ſeu culpabiliter contingit dupli. Vno mō, vt extendit ſe ad malū cõtra virtutes theologicas: & ſic nō ē ad ꝓpoſitū. Alio mō vt p̄ciſè cõtinet malum uirtutib. moralib. propriè dictus oppoſitū: & ſic ſolum eſt ad propoſitum ꝑ eandem rõem. ita q̄ ſermo pñs eſt de malo culpabiliter ſm̄ vitia moralia, ſecluſa culpabilitate, quam hēt ex eo, q̄ contrariatur charitati, q̄ eſt virtus theologica. Et quia culpæ non hñt rõem peccati mortalis directè, niſi inquantum opponuntur charitati diligenti bonum diuinum in ſeipſo, & diſtinguenti inter filios Dei, & perditionis, (licet fundamentaliter habeant in ſe vnde ſunt dignæ morte æterna culpæ nocētes proximo, vt homicidia, adulteria, & eiuſmodi) hinc videre potes quātum adimitur mali iſtis malis moralibus, vt ſunt in præſenti conſideratione & comparatione, ſecundum illud, ſ. malitiæ, & culpæ, quod directe, & ſecundum proprias rões ex ſuis propriis generibus præciſe important.

Cap. 16. nō procul a fi. to.

Par. 3. c. 18 nō procul a princ.

D

¶ His igitur prælibatis ſcito, q̄ virtutes intellectuales, ut in preced. lib. q. 66. art. 3. diffuſe habes ab authore, præſtant ſimpliciter moralibus: quia ex obiecto, quod eſt verum abſtractius &c. habes, q̄ ſint ſubſtantialiter nobiliores. Sed ſecundum q̄d ſunt nobiliores morales, ſ. in ordine ad agendum. Et ex hac nobilitate ſecundum quid habent q̄ dicamur ſimpliciter boni ex moralibus virtutibus. Et ſic falſitas eſt peius quid in ſe, quàm malitia moralis, vt iſtis virtutibus moralibus prēciſè opponitur, q̄a tollit nobilius bonum in ſe: ſed huiuſmodi malitia moralis eſt peius quid nobis, quia tollit nobis magis bona, quia magis neceſſaria, & ſecundum quæ dicimur boni ſimpliciter. Nec tradi inter hęc obliuioni doctrinam authoris in 1. par. q. 48. art. 6. Vbi probat, malum culpæ habere plus rationē mali, quàm malum pœnę, quoniam hæc non contrariantur illis; quoniam loquitur de malo culpæ vniuerſaliter, ut opponitur etiam charitati, vt patet in ſecunda ratione, quę prēcipua eſt, & fundatur ſuper hoc, quia malum culpæ opponitur bono diuino in ſeipſo. Prima autem ratio non plus exigit, quàm q̄ culpa plus habeat de ratione mali noſtri, quia ex ordine ad nos ſumitur: & hanc gloſſam habes ex loco allegato primæ ſecundę. Vel dicendum q̄ malum culpę eſt maius malum ſimpliciter quàm falſitas, inquantum eſt malum pœnæ. Non autem hic loquimur de malo falſitatis in ſe abſtrahendo a ratione pœnę.

E

¶ Ad primam ergo obiectionem in primo dubio negatur conſequentia: quoniam actus, qui eſt malus culpabiliter nō vt ſic, ſed vt bonum rationis, eſt melior ſubſtantialiter, quàm inculpabiliter ſit melior mortaliter. Et per hoc etiā patet ſolutio ſecundæ. Nam conceſſo toto nihil aliud habetur, niſi quòd appetitus eſt me-

melior moraliter:& per idem patet ad tertium. Nam conceditur q, uelle bene eſt melius moraliter, quàm ſcire: ſcire tamen eſt melius ſecundùm ſe ſimpliciter.

¶Ad probationē ex regula 2. Priorum, c. 22. dr, q, ex regula illa non pōt concludi, niſi quid eſt eligibilius. Sed qm̃ eligibilius eſt quęque non quod eſt in ſe melius, ſed qđ eſt nobis melius: iō ex regula illa nihil hr̃ cōtra nos. V. g. Cō ſtat q, viſus eſt nobilior q̃ guſtus, & vt tactus quidam. Et facta combinatione iuxta illam regulam, ſ. guſtus cum cęcitate, & viſus cū inſenſibilitate guſtus, conſtat q, eſt eligibilior guſtus cum cæcitate, q̃ viſus cū inſenſibilitate guſtus, quia guſtus eſt nobis magis neceſſarius. Et tñ viſus eſt ſm̃ ſe nobilior guſtu, & tactu. Et ſic eſt in propoſito. q, eligibilius eſt bene moraliter agere cū falſitate in intellectu, quàm veritas in intellectu cum malitia morali, non quia melius in ſe, ſed nobis. Ad quartam dr, quod actus intellectus practici, inquantum eſt ſecundum ſe uerus, & bonum intellectus non ordinatur ad appetitum, & opus ut ad finem, ſed inquantum practicus, ſic eſt gratia operis, ut latius declaratum in ſuperioribus eſt, nec oppoſitum docuit Ariſtoteles.

¶Ad ſm̃ dubium dr, q, non eſt ibi niſi mutatio vocabulorum quo ad diſtinctionem: qm̃ habere ordinem rationis ut verum, & habere per modum proſecutionis, aut fugæ, nihil aliud eſt, quàm habere illū eſſentialiter, & participatiue. Id uerò quod additur, ſ. q, habere ordinem rationis per modum proſecutionis & fugæ, conuenit voluntati, & electioni eſſentialiter, eſt conditio diminuens, ſicut ſi quis diceret, q, eſſe rationale per participationem conuenit per eſſentiam appetitui. Eſſe enim ſic rationale per eſſentiam diminuit ab eo, quod eſt eſſe rationale per eſſentiam: & ideo ſolutio nulla eſt.

¶Ad tertium dubium dr iuxta prius dicta, q, bonitas moralis talis, ſ. ut fit præciſè per uirtutes morales, non eſt excellentior ſm̃ ſe bonitate intellectus, quæ eſt ueritas. Et cum dr, Cum iſta ſtat culpa, quæ eſt ſummum malum, cum illa non, ergo: Reſpōdetur, quòd nobilitas ſubſtantialis rerum non penſatur ex extraneis, ſed ex propriis: & propterea non penſatur ex connexis, quæ ſunt extra rationes rerum, ſed ex propriis ſubſtantiis. Et propterea dr, q, cum culpa, quæ eſt ſummum malum, nō ſit quæcunque culpa, ſed oppoſita theologicę virtuti: & iſta ſit extra virtutes intellectuales, & morales: penes coniunctionem, vel ſeparationem ab illa, non attenditur nobilitas ſubſtantialis virtutum, ſed nobilitas ſecundum quid: & propterea ſimpliciter negetur conſequentia propter rationem dictam. Quamuis ad hominem, ſ. non tenentem connexionem virtutum, poſſit negari aſſumptum: qm̃ & cum intellectuali, & cum morali pręciſè ſtat culpa, quę eſt ſummum malum, ſ. conſiſtens in peccato contra charitatem Dei. Ad ſecundam obiectionem dr, q, ſi moraliter loquimur in hac vita iuxta Ariſtotelem, minor eſt falſa: quia beata vita conſiſtit in virtute intellectuali, quæ eſt ſapientia, vt patet in x. Eth. Si autem loquamur theologicè, ſic falſa etiam eſt minor, quia non humilitate, ſed charitate immediate bene, beateq; hic viuitur.

¶Ad quartum dubium de iuſtitia legali ſcito, q, iuſtitia legalis, poteſt ſumi dupliciter. Primo, propriè, vt eſt quædam ſpecialis virtus omnia in bonum commune dirigens, vt de ea in 5. Eth. & ſuperius tractatur. Alio modo, communiter, prout omnis lex quomodolibet iuſtitia legalis dicitur. Si ſumat' propriè, ſic ſupponit ordinem ad finem, ſicut medicina appetitum ſanitatis: & inclinat ad ordinem eorum quæ ſunt ad finem. Et qm̃ ab authore ſumitur propriè, vt docet tantum doctorem, ideo actum proprium eius ponit reſpectu eorum quæ ſunt ad finem. Cum quo tamen ſtat, q, præcepta reſpectu ordinis ad finem, ad iuſtitiam legalem ſpectent, non ut actus eius, ſed vt pręambula, & principia eius, vt patet ſuperius in quæſtione de præceptis fidei, & ſpei. Nam de trium theologicarum uirtutum actibus, pręcipue vniuerſaliter, non eſt iuſtitia legalis, a quo primo ſunt pręcepta decalogi, ſed ad iuſtitiæ legalis principia ſpectant.

¶Ad primum ergo contra iuſtitiam legalem negatur, q, faciat ordinem ad finem.

¶Ad probationē dicitur, quòd lex de delectatione Dei, Diliges

nem finis ordinātur ea, quę ſūt ad finem. Et hęc quidē ordinatio eſſentialiter conſiſtit in ipſa ratione ordinante, participatiuè aūt in ipſo appetitu per rationem ordinato: quam quidem ordinationē vniuerſaliter facit iuſtitia, preſertim legalis. Ordinationi aūt facit hominem bene ſubiectum humilitas in uniuerſali quantū ad omnia: quælibet autē alia uirtus quantū ad aliquā materiā ſpecialē. Ideo[m] poſt virtutes theologicas, & virtutes intellectuales, quę reſpiciunt ipſam rationem, & poſt[d] iuſtitiam, præſertim legalem, potior cæteris eſt humilitas.[n]

G Ad primum ergo dicēdū, q humilitas iuſtitiæ non præfertur, ſed iuſtitiæ, cui ſuperbia cōiūgitur, quæ iam deſinit eſſe virtus: ſicut econtrario pctm̃ per humilitatem remittit'. Nam de Publicano dicitur Lu. 18. q

F dñm Deum tuum ex toto corde tuo &c. eſt iuſtitiæ legalis principium, non effectus. Lex autem de cultu Dei eſt quidem à iuſtitia legali, ſed non eſt ordinis ad finem, ſed ordinis eorum quæ ſunt ad finem. Eſt. n. de actu religionis, cuius non eſt Deus obiectum, ut patet ex ſupra dictis. Ex hoc aūt q, cuiuſcumq; rectæ legis tranſgreſſor dr iniuſtus, accipiendo iniuſtitiam proprie, nihil aliud hr̃, niſi q, oīs lex aliquo modo ſpectat ad iuſtitiam legalē, ſ. vel vt pręambulum, ſeu principiū, vel ut actus &c. & nō hr̃ q, quælibet lex ſit à iuſtitia legali proprie. *Concl.* D. 711. & 898.

¶Ad ſm̃ dr primo, q, nullum inconueniēs eſt humilitatem ad plura ſe extendere, q̃ iuſtitia legalis: quia principia iuſtitiæ legalis non ſunt oīno extra iuſtitiam legalem, ſed ea quæ ſunt a iuſtitia legali. Nec hoc author reputat inconueniens: quia humilitas etiam ad ea quæ theologalium uirtutum ſunt, ſe extendit. Dicitur ſecundo & ſubtilius, quòd licet ordo ad finem ſecundum ſe non fiat a iuſtitia legali, ſed ſupponatur: idem tamen ordo ad finem ex parte creaturæ rationalis, quæ ordinatur in finem, fit à iuſtitia legali. Verbi gratia. Diligere Deum ſuper omnia, non eſt ſecundum ſe a iuſtitia legali, qa eſt de Deo obiecto, & fine: Deus H autem eſt ſupra omne bonum commune ſupra totum vniuerſum, ut patet 12. Metaph. ſed idem diligere Deum ſuper omnia, ut bonificat partes uniuerſi, ſcilicet ipſas creaturas rationales diligentes Deum ſuper omnia, cadit ſub iuſtitia legali, ad quam ſpectat omne bonum partis ad totum ordinare. Et ſic æque uniuerſalis eſt ordinatio, quam facit iuſtitia legalis, cum ea quam ſuſcipit humilitas: quoniam utraque ad omnia ſe extendit, ita quod in actibus conſiſtentibus in ordine ad finem, quia inuenitur aliquid, quod eſt de genere eorum quę ſunt pp finem, ſaluatur & extenſio vniuerſalis iuſtitiæ legalis ad omnes actus, & propria eius ratio, ſeu differentia, ſ. quòd eſt formaliter reſpectu eorum quæ ſunt ad finem. Et ideo diſtinguendum eſt illud conſequens, ſcilicet, ergo iuſtitia legalis adæquat ordinationem humilitatis: quoniam adæquare illam contingit dupliciter, ſcilicet vel quo ad numerum bonorum, & ſic conceditur, quia quotcunque bona reſpicit vna, reſpicit alia: vel quo I ad rationes bonorum, & ſic non oportet adæquationem quærere, qm̃ non facit magis, uel minus uniuerſalem ordinationem. Et iuſtitia legalis ſub alia ratione reſpicit omnia, & ſub alia humilitas: alioquin non eſſent diſtinctæ virtutes formaliter. Nec ſit quiſpiam modeſtus, aut ſolicitus, ppea q, dicā leges eſſe actus iuſtitiæ. Claritas enim doctrinæ, vt percipiantur melius reſponſiones argumentorum, id efficit, & ſm̃ veritatē, appetitus conformis legi in ordine eorum quæ ſunt ad finem, a iuſtitia legali eſt. Appetitus uero finis ſecundum ſe, principium eſt legalis iuſtitiæ: unde nihil refert ad propoſitum dicere legem, & dicere appetitum lege regulatum, eſſe a legali iuſtitia, vel illius principium: quoniam hinc nulla eſt difficultas in propoſito.

¶Ad obiecta contra ſm̃ dictum de differentia inter iuſtitiam legalem, & humilitatem, reſpondendo dicitur, q, in litera ponitur differentia inter eas penes facere ipſam ordinationem K vniuerſaliter, & facere hominem bene ſubiectum ordinationi in vniuerſali. Hæc autem, ut ipſa uerba ſonant, diſtant ſicut agens & patiens. Iuſtitia namque dum facit uoluntatem, & executionem, prout cuilibet & toti debetur, ordinationem rationis vniuerſaliter ponit in actibus: humilitas uero, dum ex diuina reuerentia ad omnia homo tendit ut indignus per modum ſubditi, animum ad omnem rationabilem ordinationem parat. Cum ergo dr. Eſſe ſubiectum legi eſt iuſtum, ergo eſt a iuſtitia. Conceditur totum, ſed non eſt contra propoſitum: quoniam, ut totiens dictum eſt, in diuerſis uirtutibus dr̃ia earum ſæpe aſſignatur penes actus principales, & non ſemper penes actus proprios cum præciſione, ſcilicet quòd ita hic actus conuenit iſti uirtuti, quod non illi: ſed quia iſte actus eſt actus principalis iſtius, & non principalis illius, & econtra: non affirmando, nec negando, ſi poteſt illi alteri aliquo modo hic actus conuenire. Sic autem eſt in propoſito, q, iuſtitiæ principalis actus eſt facere, ſeu ponere rationis ordinem in omnibus: quia omnia ad cōmune bonum ſunt ordinabilia, humilitatis aūt pręcipuus

merito humilitatis deſcēdit iuſtificatus in domum ſuā. Vnde & Chry.* dicit: Geminas bigas mihi accommodes, alteram q̄dem ſuperbiæ & iuſtitiæ, alteram uero peccati & humilitatis, & videbis peccatum peruertens iuſtitiam non ꝓpriis, ſed humilitatis vincere virib. Aliud uero uidebis deuictum non fragilitate iuſtitiæ, ſed mole & tumore ſuperbiæ.

Ad II dicendum quod ſicut ordinata uirtutum congregatio per quandam ſimilitudinem ædificio comparatur, ita etiam id quod eſt primum in acquiſitione uirtutum

Hom. de Incompreheñſibili Dei natura, a medio, to. 5. & to. 1. Homi. de Public. & Phar.

potius eſt actus per modū ſubditi ad omne rōnabile ſe præbere. Cum quibus ſtat quòd eſſe ſubiectum, ſit à iuſtitia ſecundario. Iuſtitia enim, ut iuſtitia, non facit iuſtum ſubditum, alioquin Deus, cui repugnat ratio ſubditi, non eſſet proprie iuſtus: ſed ex iuſtitia in aliquo prouenit quòd ſit ſubditus. Et ſic patet ꝙ non eſt actus principalis iuſtitiæ, ſed effectus quidā eius in aliquo. Vnde in diffinitione iuſtitiæ nō ponit ſubiectio, ſed debitum, cū dr̄. Ius ſuū vnicuique tribuens. Humilitas aūt ēt ex ipſa uoce deiectionē ſonat. Poteſt quoque dici, ꝙ eſt æquiuocatio ī ſubiectione. Nā eſſe ſubditū ſub rōne debiti legalis, ſeu ſimpliciter, eſt effectus quidā iuſtitiæ: ſed eſſe ſubditū ex quodam debito morali ob diuinā. ſ. reuerentiā, tribuit humilitati. Et ſic vndiq; ruent ambæ rōes Martini cōtra differentiam in mō reſpiciendi ordinationē rōis vniuerſaliter, quā ſolidum reſtat: & ꝙ diſtinguunt quo ad hoc, ſicut agēs & patiens, quo ad actus principales, & ꝙ ſubiectio quā facit in homine humilitas, eſt alterius rōnis ab illa, quæ eſt effectus iuſtitiæ, a qua dr̄ iuſtum eſſe hominem ſubiici legi.

¶ Ad obiecta demum in eodē dubio contra concluſionem ipsā, rñdeo. Ad primum dr̄, ꝙ aliquid ſpectare ad aliquā virtutem pōt dupliciter contingere, uel ut neceſſarium ad illam virtutem, ita quod oppoſitum corrumperet, aut minueret illā virtutem, uel ut ad ſupererogationē illius: & ꝙ nō minus ad ſupererogationē legalis iuſtitiæ ſpectant conſilia in ordine ad cōe bonum, q̄ ad ſupererogationem humilitatis ſpectant eadē in ordine ad proprium bonū ipſius hominis. Si quis eñ memor fuerit illius propoſitionis, ꝙ nullum eſt conſilium, quin quandoque cadat ſub præcepto, perſpicere poterit ꝙ iuſtitia legalis adæquat humilitatem quo ad conſilia dupliciter. Primo, qa oēs eoſdem actus reſpicit ut debita in caſu, & ſic ſaluatur adæquatio vniuerſalis: quia nullus eſt actus cadens ſub conſilio quin ēt cadat ſub debito. Secundò, quia ēt ſub iſta rōe, inquantum eſt ſub conſilio, ad vtriuſque ſupererogationem ſpectant. Optimi enim legiſlatoris eſt non ſolum debitos actus præcipere, ſed ēt expedientes ad commune bonum conſulere: unde in lege dicuntur contineri non ſolum præcepta, ſed mandata, q̄ apud Hieronymum ſunt de conſiliorum actibus.

¶ Ad ſecundum verò dr̄, ꝙ aſſignata eſt in litera diuerſitas modi, & declarata, & obiectionibus eſt ſatisfactum: & non ſolū nō expugnabitur, ſed nec faciliter bene oppugnabitur.

¶ Ad quintum dubium de iuſtitia particulari aduertēdum eſt, ꝙ radix vnde excellentia iuſtitiæ particularis ſupra humilitatem pullulat, eſt illa, quā in Ariſtoteles in 5. Ethicorum, & in 1. Rhetoricę, & author ſuperius docuit: quia. ſ. iuſtitia virtus eſt bona non ſolū habenti, ſed directe eſt ad bonum alterius. Hoc .n. maximum virtutis opus, & præcipua laude dignum cenſet, ut patet in locis allegatis. Humilitas āt non directe niſi habentis eſt bonum, ſicut & cæteræ virtutes morales, quæ circa paſſiones ponuntur. Vnde ad primum argumentum reſpondēdo dr̄, ꝙ falſum eſt iuſtitiam eſſe circa cupiditatem opum, & diuitiarum. Auaritia enim eſt circa huiuſmodi paſſionem. Iuſtitia autem non eſt virtus circa paſſiones, ſed circa operationes ad alterum, ut ſic. Ad probationem dr̄, quòd diſcurrendo per modos commutatiuæ iuſtitię, nunquam inuenitur, quòd ſit circa paſſionem cupiditatis, ſed circa operationes ad alterum, quæ ſunt commutationes. difficilius autem eſt exhibere ſe hominem bonum ad alterum, quàm ad ſeipſum.

¶ Ad ſecundum dicitur negando antecedens: quia excellētius eſt impellere ad bonū alterius ut ſic, ut facit iuſtitia, q̄ impellere ad bonum alterius, inquantum redundat in proprium, vt facit humilitas. Et quia penes hunc modum, ſeu hanc rōnem attenditur differentia, & nobilitas ſubſtantialis, ideo iuſtitia ē ſubſtantialiter nobilior humilitate. Cum quo ſtat, ꝙ humilitas ſit ſecundum quid nobilior: ſicut accidens reſpectu ſubſtantiæ, ſicut magnanimitas reſpectu iuſtitię, quia ſcilicet habet quo ad aliquid conditionem aliquam nobiliorē, puta, ſi magis ex amore libero impellit, & ſi quid aliud eſt eiuſmodi, vtputa, ſi in dubiis ſuam dictionem eligeret. Hæc enim ad ſecūdū quid nobilitatem ſpectant, in cuius ſignum liberalitas, q̄ plus habet liberi amoris, non eſt excellentior iuſtitia.

¶ Ad tertium dr̄, ꝙ quia humilitas præſupponit iuſtitiam ſicut accidens ſubſtantiam. Appetitus. n. per modum ſubditi ad Deum, & id quod Dei eſt, ſupponit iuſtitiā, qua homo Deo, &

A id quod ex parte ſe tenet hominis, ei qđ ex parte ſe tenet Dei, ius ſuum tribuit: ideo conditionalis illa, Si omnes eſſent humiles, non eſſet opus iuſtitia, deſtruit ſeipſam: quia ex hoc ipſo, ꝙ ponuntur humiles, præſupponitur iuſtitia: ſicut ſi quis diceret, Si omnes eſſent liberales, ſeu magnanimi, non eſſet opus iuſtitia, cū vtraq; virtus ſup iuſtitia fundet: & illa nō ſuppoſita nō virtutes, ſed vitia eſſent. Quēadmodū ēt humilitas, niſi ſup iuſtitia fundet, qua vnicuiq; ius ſuū debet vilitas animi, & deformitas humana eſſet. Dr̄ nihilominus ſm earū ꝑ ſe rationes formales loquendo, ꝙ falſa eſt dicta conditionalis: qm̄ dato ꝙ oēs hoīes eſſent humiles, ac ꝑ hoc ſibiipſis boni opus eſſet virtute, qua directe eſſent boni aliis, hęc autem eſt iuſtitia. Ad probationem iam patet, quod falſum aſſumit, quòd iuſtitia ſit circa cupiditatem. Eſt enim circa operationes ad alterum ut ſic, quas non humilitas, ſed iuſtitia directe rectificat, ut patet in 5. Ethic.

¶ Ad quartum ſufficit reſponſio authoris, quæ examinabitur.

¶ In reſponſione ad primū eiuſdem art. 5. dubium ex Martino ibidem occurrit, arguente cōtra hanc reſponſionem dicendo, ꝙ iudicio ſuo non ſatisfacit, tum primo, quia nō vr̄ veriſimile ꝙ uera iuſtitia per aduentum ſuperbiæ deſinat eē iuſtitia. Probatur. Pono ꝙ aliquis habuerit multos actus iuſtitiæ, & poſtea extollat ſe de illis. Aut igitur nunc ita eſt, ꝙ illi actus fuerint re-C cte rationi conformes, aut difformes: ſi conformes, ſemp fuerunt actus iuſtitiæ: ſi difformes, nunq̄ fuerunt actus iuſtitiæ. Tū ſecundo, quia hæc ſolutio non vr̄ conformis intentioni Chryſoſtomi, qui intendit magnis præconiis humilitatem extollere. Nam quæ magna humilitatis laus, ſi excedat apparentem iuſtitiam, q̄ potius iuſtitia eſt, q̄ vera iuſtitia. Et rurſus ex hoc, ꝙ humilitas iuncta pctō excedit iuſtitiam, infert, ꝙ iūcta iuſtitiæ aſſiſtit diuino tribunali in medio angelorū, vbi aſcenſum illud magis humilitati, q̄ iuſtitiæ attribuere vr̄. Tum tertio, quia ſm̄ Chryſoſtomum: humilitas non pertranſit iuſtitiā propter fragilitatem iuſtitiæ, ſed propter tumorem, ſeu molē ſuperbiæ: ergo non loquitur ibi de iuſtitia, quæ ꝑ ꝑ iunctam ſuperbiā deſinit eſſe iuſtitia. Antecedens patet per illa verba, Geminas mihi bigas &c. Tū quarto, quia humilitas vincit ſuperbiam, ſuperbia vincit iuſtitiam, ergo humilitas uincit iuſtitiā, ac per hoc eſt potior. Conſequentia eſt nota. & partes antece-D dentis patent ex allata authoritate.

¶ Ad hoc dubium dr̄, ꝙ ſolutio eſt ſufficiens. Et quòd ſicut peccatum præexiſtens deſinit quo ad maculam, & reatum æternæ mortis eſſe in homine per humilitatem, ita vera iuſtitia præexiſtens deſinit eſſe quo ad rationem virtutis, & meriti vitæ æternæ in homine per ſuperuenientem ſuperbiam. Nec hoc eſt veriſimile, ſed veriſſimum.

¶ Ad primum ergo in oppoſitum dr̄, quòd gratis conceditur verum eſſe, quòd actus, qui ſemel fuerunt iuſti, ſemper verum ſit dicere, quòd fuerunt iuſti: ſed non eſt ſemper verum, ꝙ remaneant in habitu & uirtute, aut merito iuſtitiæ: quoniā per ſuperuenientem ſuperbiam perdit habitus rationem virtutis, & perditur meritum æternæ vitæ: ſicut econtra poſt pęnitentiam habitus vitioſi remanentes non remanent in ratione vitii.

¶ Ad ſecundum dr̄, ꝙ conformis eſt expoſitio authoris Chry-E ſoſtomi intentioni. Nam pręconium magnum humilitatis eſt uincere molem reliquorum peccatorum: & ſuum oppoſitum, opprimere molem tantæ iuſtitiæ: unde non præfertur iuſtitię apparenti, ſed quę per ſuum oppoſitum deſinit eſſe uera. Ita quòd laus humilitatis non eſt in comparando has uirtutes inter ſe, ſed in magnificando uires humilitatis, & ſuperbiæ. Vnde expreſſe Chryſoſtomus, dicit bigam iuſtitiæ, & ſuperbiæ non defectu iuſtitiæ, ſed mole ſuperbiæ ſuccumbere. In hoc ergo eſt magna humilitatis laus, quòd ipſa omnia peccata deſtruit, & ſuum oppoſitum deſtruit omnes uirtutes. Et pro reſponſione oppoſiti dicitur, quòd vincit iuſtitiam, quòd author expreſſit uincere non iuſtitiam, ſed iuſtitiam quæ deſinit eſſe iuſtitia per ſuperbiam, quæ deſtruxit illam: iuſtitia ſiquidem, virtutis nomen eſt. Ad id uero quod rurſus adiungitur, dicitur quod ex quo humilitati attribuitur aſcenſus ille ex adiuncta iuſtitia a Chryſoſtomo, manifeſte patet, ꝙ principaliter iuſtitię, & executiuæ humilitati aſcenſus ille attribuitur.

¶Ad tertium dr̃, q̃ conſequentia non ualet: quĩ ex hoc q̃ Chryſoſtomus dicit, non ex defectu iuſtitiæ, oſtendit q̃ non de apparente ſed uera, ſecundum ſe iuſtitia loquitur, quæ non ob ſui defectum ex ſe, ſed ex adiunctæ ſuperbiæ mole ſuccumbere inuenitur: itaquod non intendit, q̃ ẽt coniuncta ſuperbia vires ſuas iuſtitia habeat, ſed q̃ quæ ex ſe nõ deficeret, ex adiũcta ſupbia deficit.
¶Ad quartum dr̃, q̃ conſequentia nihil valet, quia variatur id vincendi, & æquiuocatur de victoria.
D.60.1 Humilitas namq; vicit ſuperbiam, ſicut vnũ directe contrarium vincit aliud. Superbia quoque vicit iuſtitiam, etiam ſicut vnum contrariũ virtualiter vincit aliud. Et ſic in vtraque parte antecedentis, ſermo eſt de victoria vnius contrarii reſpectu alterius: & in conſequenti eſt ſermo de victoria excellentioris nobilitatis, quæ id dicit vincere, qđ eſt nobilius, manifeſta eſt æquiuocatio victorię, ut dicitur de congreſſu contrariorum, & ut dicitur de comparatione rerum in nobilitate. Eſt ẽt & aliud in hoc argumento defectus, quòd quia contraria mutuo ſe expellunt, quandoque ſuperbia uincit humilitatẽ. Scriptum eſt enim Sapient. 1. quòd Spiritusſanctus corripietur a ſuperueniente iniquitate. H
¶In reſponſione ad ſecundum eiuſdem art. dubium ex Martino ibidem occurrit contra hanc reſponſionẽ arguente, quia hæc ſolutio non euacuat rationem, tum primo, quia concluſio non comparat humilitatem niſi ad alias virtutes morales, fides autem non eſt virtus moralis: tum ſecundo, contra opinionem, q̃ humilitas non eſt fundamentum virtutum, niſi q̃a remouet prohibens, arguitur ſic. Remouere prohibens, hoc eſt, ſuperbiam in propoſito, conuenit non ſolum humilitati, ſed alteri uitio extremo contrario ſuperbiæ. ergo per remouere prohibens humilitas non habet rationem fundamenti, niſi ẽt dicatur, q̃ eſſe virtutum fundamentum conuenit ẽt illi alteri vitio &c. Tum tertio, illud q̃ inclinat in actus omnium virtutum poſitiue, & directe eſt fundamentum virtutum. & non tñ tũ quia remouet prohibens, ſed humilitas mediante ſuo actu licito inclinat in actus omnium uirtutum ergo. Maior eſt certa. Et minor probatur, quia contemptus rerum externarum, & ſui inclinat in actus omnium uirtutum. I
¶Ad hoc dubium reſpondendo dicitur ad primum argumẽtum, q̃ in litera humilitas comparatur omnibus virtutibus, & non moralibus tantum, ut patet intuenti literam. Q.uòd ſi ipſe Martinus ad morales tantum comparat, ſibi ipſi imputet, ſi vniuerſaliorem authoris reſponſionem ad ſua trahat, & non calumnietur reſponſionem authoris.
¶Ad ſecundum dr̃ dupliciter. Primo, q̃ ſicut ſtat eundem eſſe auarum & prodigum ſecundum diuerſos actus, ita ſtat eundẽ eſſe ſuperbum, & depreſſum reſpectu diuerſorum, puta, q̃ ſi ſuperbus reſpectu excellentium operum abſque ſui recognitione iugerat ſe maximis: & ex alia parte ad aliqua parua, puta, ad ea, quæ ſunt manſueti &c. exhibeat ſe depreſſum. Et ſecundum hoc falſum eſt antecedens, q̃ oppoſitum vitium neceſſario remouet ſuperbiam, quia ſtat cum ipſa. Ratio autem quare huiuſmodi vitia contraria non ſe totaliter excludãt, eſt: q̃a malũ cõſurgit ex particularibus defectibus, & per hoc vitium vnum remanet ſm̃ aliquem actum, & aliud etiam ſecundum aliũ. Nõ ſic ãt eſt in uirtute, quæ conſurgit ex cauſa integra. Et vtrumque excludit extremum uitium, ſi uirtus eſt. K
¶Secundo, q̃ remouere prohibens contingit dupliciter. ſ. ſimpliciter, & ſecundum quid. Illud, quod ſic remouet prohibẽs, q̃ remouendo unum ponit aliud prohibens, non dicitur remouere prohibens ſimpliciter, ſed prohibens tale, puta, quia amouit ferrum, & poſuit lignum prohibens graue a ſuo motu. Sed tunc dicitur ſimpliciter remouere prohibens, quando abſque ſubrogatione alterius prohibentis remouet prohibẽs, puta, ſi remouet ferrum nihil aliud ſupponendo. Conſtat modo in propoſito, q̃ humilitas remouet prohibens ſimpliciter. Alterum autem uitium non remoueret ſuperbiam prohibentem, niſi ſupponendò ſeipſum etiam prohibens ædificiũ uirtutum. Et ſm̃ hoc falſum etiam eſt antecedens, ſcilicet remouere prohibens conuenit alteri extremo vitio: quia non ei iſte actus ſimpliciter, ſed ſecundum quid conuenit.

fundamẽto cõparaſ qđ primo i ædificio iaciſ uirtutes ãt verę infunduntſ a Deo. Vñ primũ in acqſitione uirtutũ pt̃ accipi dupliciter. Vno mõ, per modum remouentis prohibens: & ſic humilitas primũ locũ tenet, i quantũ ſ. expellit ſuperbiã cu. Deus reſiſtit, & præbet hoẽm ſubditũ, & patulũ ad ſuſcipiẽdum influxum diuinę gratiæ, inquantum euacuat inflationẽ ſupbię. Vñ dr̃ Iacobi. 4. q̃ Deus ſupbis reſiſtit, humilibus aũt dat gratiã: & ſm̃ hoc humilitas dr̃ ſpiritualis ędificii fundamentũ. Alio modo eſt aliqd primum in uirtutibus directe, G per quod ſ. iam ad Deum acceditſ. Primus autem acceſſus ad Deum eſt per fidem, ſecundum illud Hebræ. 11. Accedentem ad Deum oportet credere & ſecundum hoc fides po-

F ¶Tertio dr̃, q̃ quia moralis ſermo de virtutum ædificio ẽ, verba ſunt ſm̃ ſubiectam materiam intelligenda: ita quòd ſermo eſt non de qualitercumq;, aut ex quocumq; principio remouere prohibens, ſed de virtuoſe remouere prohibens. Hoc autem conſtat ſoli humilitati conuenire, ac per hoc antecedens ẽt eſt falſum. Signũ autem huius ſenſus eſt, q̃ natura, q̃ remouet prohibens, ſ. ſupbiam, quia producit hominem non cum ſuperbia, non ppterea dicitur fundamẽtum virtutum. Eſt ergo ſenſus, q̃ uirtus remouens prohibens eſt fundamentum uirtutum, ſeu q̃ uirtuoſe remouere prohibens dat humilitati quòd ſit uirtutum fundamentum, & ſi quòd qualitercumq; D.611. remouens prohibens det eſſe fundamentum uirtutum.
¶Ad tertium dr̃, q̃ maior eſt falſa. Nam & iuſtitia legalis inclinat ad actus omnium virtutum, ut patet ex ſupradictis, & tamen non ponitur fundamentum virtutum. Similiter magnanimitas inclinat ad actus oĩum virtutum dum in oĩbus tendit ad magna, & tñ non ponitur fundamentum virtutũ. Aliud ergo requiritur ad rõem fundamenti ſ. q̃ ſit primũ in ædificatione. quod non probat Martinus conuenire humilitati per ſeipſam poſitiue. Et oppoſitum ex prædictis argui pt̃, ex eo, quòd humilitas ſupponit iuſtitiam. Minor quoque non eſt vera, niſi ſm̃ quid: quoniam humilitas non inclinat per ſuum actum ad oĩum virtutum actus in ſpeciali, ſed in uniuerſali, inquanto omnibus rõabilibus ſubiicit hominem in his q̃ Dei ſunt. Sic autem uel ex conſequenti, & indirecte inclinare in actus uirtutum in ſpeciali, extra propoſitum eſt argumenti de per ſe, & directe poſitiuo fundamento uirtutum.
¶In reſponſione ad tertium, dubium eſt ex Martino ibidem. Nam ex hac ſolutione, Martinus inquit, habetur intentum, ſ. quòd humilitas ſit potiſſima uirtutum.
¶Primo. quia illa virtus, quæ ſibi appropriat maximum præmium, eſt maxima uirtus. ſed humilitas appropriat ſibi maximũ præmium. Secundo, cui conuenit excellentiſſimus actus, eſt maxima virtus: humilitas eſt huiuſmodi. Probatur, quia humilitati, ut dicit litera, conuenit contemnere ſublimitatẽ terrenam: hic autem contemptus videtur excellentiſſimus inter actus uirtutum moralium.
¶Ad primum horum dr̃, q̃ tam maior, quam minor eſt falſa. Maior quidem: nam virtutis excellentia non appropriatis, ſed ex propriis ſubſtantialibus penſatur. Minor vero, quia exaltatio ſpiritualis non eſt formaliter maximum præmium: maius enim eſt fruitio diuina.
¶Ad ſecundum dicitur, q̃ contemnere ſublimitatem terrenã non eſt maximus actus inter actus morales. Nam longe maior eſt communi bono recte intendere, ad illud omnia ordinando, qui actus eſt iuſtitiæ legalis, quanto commune bonum diuinius eſt, quàm bonum unius.
¶In reſponſione ad quartum dubium ex Martino occurrit ibidem contra hanc reſponſionem, dicente, quòd iſta ſolutio refutatur ſicut præcedentes. Argumentum enim concludit, q̃ ſaltem humilitas eſt perfectior aliis virtutibus moralibus: cũ etiam quia contemptus celſitudinis terrenæ eſt actus maxime excellens inter morales.
¶Ad hęc dr̃, q̃ non egent alia reſponſione, quia ſoluta ſunt q̃ obiicit. Et argumentum non concludere humilitatem eſſe maximam virtutum, etiam moralium, ex eo manifeſtum eſt. q̃ ipſam eſſe maximam ſimpliciter non habetur ex commendatione Domini. Nec aliunde probatur, quòd inter morales ſit maxima, ſed oppoſitum monſtratum eſt.
¶In eodem 5. ar. q. 161. reſtant adhuc tres quæſtiones. Prima eſt, Quo pacto humilitas eſt virtus moderatiua ſpei, & cũ hoc eſt circa omnia. Conſtat enim q̃ ſpes non eſt circa omnia, ſed circa ardua tantum, & conſtat non omnia eſſe ardua. Patet ãt humilitatem eſſe circa omnia, & ex litera huius articuli. dum dicitur, quòd humilitas facit hominem bene ſubiectum ordinationi rationis quantum ad omnia, & ex litera ſequentis articuli, vbi humilitatis gradus ponitur. inutilem, & indignum ad omnia ſe æſtimare, & fateri.
¶Secunda quæſtio eſt, Quo pacto contẽnere ſublimitatem terrenam eſt proprius humilitatis actus, ut in litera dicitur in reſponſione

ſponſione ad tertium, cum & hic actus communis ſit magnanimo, & nō ſit principalis humilitatis actus: quoniam actus eius principalis eſt reſpectu ſperandorum, cum ſit moderatio ſpei: & non reſpectu deſpiciendorum, ad quæ ex conſequenti humilitatis uirtus reſpicit.

nitur fundamentum nobiliori modo quàm humilitas.

Ad III dicendū, q contemnēti terrena, promittuntur cęleſtia, ſicut contemnentibus diuitias terrenas promittuntur cæleſtes theſauri ſecundum illud Matt. 6. Nolite uobis theſaurizare theſauros ī terra, ſed theſaurizate uobis theſauros in cœlo. Et ſimiliter contemnentibus mundi gaudia, promittuntur conſolationes cęleſtes, ſecundum illud Matt. 5. Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. Et eodem modo humilitati promittitur ſpiritualis exaltatio non quia ſola ipſam mereaꝣ, ſed quia eius eſt proprium contēnere ſublimitatē terrenam. Vnde Auguſtinus dicit in libro de pęnitētia, Ne putes cū q ſe humiliat, ſp iacere, cū dictū ſit, exaltabitur: & ne opineris eius exaltationē in oculis hominum per ſublimitates fieri corporales.

AD IIII dcēm, q iō Chrūs B præcipue nobis humilitatem commēdauit, quia per hoc maximè remouetur impedimentum humanę ſalutis, quæ cōſiſtit in hoc, quòd homo ad cęleſtia, & ſpiritualia tendit, à quibus homo impeditur, dū ī terrenis magnificari ſtudet. Et iō Dominus ut impedimentum ſalutis auferret, exterioris celſitudinem contemnendam mōſtrauit per humilitatis exēpla: C & ſic humilitas eſt quaſi quędā diſpoſitio ad liberū acceſsū

¶ Tertia quæſtio eſt, An locus aſſignatus humilitati, ſcilicet poſt theologales, & intellectuales uirtutes, & iuſtitiā ſit ſuus ſimpliciter: uel ſm quid, hoc eſt, an humilitas ſit cęteris nobilior, an ſm qd. Et eſt rō dubii, quia ſuperius religio pręlata eſt oībus moralibus, ut patet q. 81. quia religio magis de ꝓpinquo accedit ad Deū, q̃ aliæ uirtutes morales, utpote operās ea, quę directè & immediatè ordinantur in honorem diuinum. Et in q. 104. obedientia præfertur reliquis uirtutibus moralibus quia per ſe loquendo maius bonum propter Deum contēnit ſcilicet propriam uoluntatē. Et in q. 123. datur primus locus poſt iuſtitiam fortitudini, quia eſt conſeruatiua boni rationis cōtra pericula mortis, quæ ſunt maxima. Accedit etiā ad hæc, q in q. 30 miſericordia præpoſita eſt omnibus uirtutibus, quæ ſunt ad proximum, quia eſt potioris actus. Nam ſupplere defectum alterius inquantum huiuſmodi, eſt ſuperioris, & melioris. Et ſic quia iuſtitia eſt ad proximum, ſequitur quòd miſericordia præcedat iuſtiam, ac per hoc humilitatem.

¶ Ad primam quęſtionem dupliciter dici poteſt. Primo: q humilitas eſt circa ſecundum ſe ardua directe, ut propriam materiam, ſed eſt circa omnia per quandam redundantiam: quā cōſentaneum rationi eſt, ut qui in bonis arduis ſuum moderatur appetitum, multo magis in bonis mediocribus, quæ minus ſunt appetibilia, ſe moderetur. Secundo, quòd humilitas eſt directe reſpectu omnium. ſcilicet arduorum ſecundum ſe, & nō arduorum ī ſe, ſed tamen omnium eſt ſub ratione ardui: quia quæ non ſunt in ſe ardua, induunt rationem ardui relata ad humilem, quia induunt rationem diuini. Ad omnia ſiquidem bona ſe habet humilis vt ad ea quæ Dei ſunt. Primæ reſponſioni obſtat, q oporteret unam uirtutem ponere circa moderamē appetitus reſpectu mediocrium, ſicut præter magnanimitatē oportuit aliam uirtutem ponere, cum excellentia mediocris non minus ſit motiua appetitus, q̃ honor mediocris: & humilitas circa excellentiam, ſicut ſuperbia eſt, quemadmodū magnanimitas circa honorem. Secūdę aūt reſponſioni cōſonat unitas tā uniuerſalis ſuperbiæ ad oīa ſe directe extendentis. Et propterea dicendum vr̄ cum authore in litera, q humilitas eſt circa omnia in uniuerſali, inquantum. ſ. habent rationem cuiuſdam ardui, & non ſecundum ſuas ſpeciales rationes. Et quia circa bonum arduum ſiue in ſe, ſiue ut relatum, eſt ſpes: ideo cū his ſtat, quòd humilitas ſit circa ſpem.

¶ Ad ſecundam quæſtionem dicitur, q quia humilitatis principalis actus eſt reprimere appetitum à ſublimibus, & à ſublimiter ſe habere: hic eſt. n. modus, hoc eſt frænum, q humilitas ſpei apponit ex reuerentia diuina, & hoc uirtualiter eſt contemnere ſublimitatem: ideò contemnere ſublimitatem terrenam humilitatis dr̄ eſſe proprium, utpote ſpectans ad propriū eius actum, & non ad ſecundarium, ſicut contingit in magnanimo, qui principali actu tendit in magna non contemnit magna quamuis etiam alia & alia ratione uterque contemnat terrena, v patet ex rationibus magnanimi, & humilis.

¶ Ad tertiam quæſtionem dr̄, q cum iſta ſit quæſtio ad hominem, non poteſt melius determinari, quàm ex illo loco, ubi ex propoſito explicite author ipſe hanc quæſtionē de nobilitate ſimpliciter, vel ſecundum quid moralium uirtutum tractat: cętera ſiquidem ad illam referenda ſunt regulā. Conſtat aūt, q in præcedenti lib. in q. 66. ar. 4. ex propoſito comparans uirtutes morales, diſtinguit, q una poteſt eſſe nobilior altera ſecū-

A dum ſuam ſpeciem dupliciter, ſimpliciter, vel ſecundum qd. Et declarat penes quid attenditur maior perfectio ſimpliciter, ſ. penes relucentiā maioris boni rōis, ita q illa moralis virtus, in qua maius rationis bonum relucet, eſt ſimpliciter maior. Et ſubſumitur, quòd iuſtitia eſt prima, quia propinquior bono rationis, & q inter virtutes, q̃ ſunt circa paſſiones, tāto maius bonū rōis relucet in aliqua, quāto appetitiuum motū circa maiora rōni ſubditū reddit. Et ꝓpterea quia fortitudo appetitiuum motū circa uitam, quæ eſt maximum omnia cōprehēdēs, rōi ſubdit, primū tenet locū. Et deinde tēperātia, q̃ circa ea q̃ immediate ordinant ad vitā conſeruandā, appetitum ſubiicit rōi locat. Et concludit, Et ſic illæ tres virtutes ſimul cum prudētia, dicuntur eē principales ēt dignitate. Et ſtatim aggrediendo ſm membrū ſubdit, Secundum quid autem aliqua uirtus dr̄ eſſe maior ſm adminiculum, uel ornamentū. & dat exemplū, Sicut ſubſtantia eſt nobilior ſimpliciter accidente, accidens āt nobilius ſubſtantia ſm qd. Et ſm hanc ſnīam dicetur, q humilitas nō eſt. ſimpliciter loquendo, īmediate poſt iuſtitiā: ſed ante illā eſt tam fortitudo, q̃ temperantia. Et q dr̄ de humilitatis loco poſt virtutes cardinales, idē dr̄ de ſupradictarum reliquarum moralium virtutum locis. Omnes enim poſt cardinales ſimpliciter ſunt, & excellentia earum. ſupra aliquam cardinalium non niſi ſm quid intelligenda eſt: & hoc poteſt apparere ex rōibus aſſignatis de excellentia earum. Cuiuslibet. n. excellentia conſiderata eſt ſm aliquā ſpecialem conditionem. Verbi gratia, In miſericordia poſita eſt excellentia, quia ſuperioris eſt ſubuenire. In religione, quia directe ordinat in diuinum honorem. In obedientia, quia D maius bonum contemnit, ſeorſum ſingula bona conſiderando: ſi tamen vita & vitę conſeruatio claudat ſummum, quod in obedientia eſt, ut ſcilicet vſque ad mortem, hoc eſt, priuandum ſe uita, homo obediat. In humilitate, quia vniuerſaliter facit hominem bene ſubditum rationi in vniuerſali.

¶ Sed ſi diligentius doctrina authoris perſpecta fuerit, aliter dicendum eſt. Nā in allegato ex præcedenti libro loco author poſt locatā iuſtitiā in loco propinquo rationi, non tractat de reliqs virtutibus moralibus ſimpliciter, ſed limitate, ſ. de illis, quæ ſunt circa paſſiones, ut expreſſe monſtrat ſubiungens, Inter alias autem virtutes morales, quæ ſunt circa paſſiones. Et rurſus ibidem poſtea de fortitudine ſubdit, quòd primum locum tenet inter virtutes morales, quæ ſunt circa paſſiones. Et ꝓpterea concluſio ex præmiſſis cum tali limitatione explanatis illata, ſ. q cardinales virtutes ſunt principales etiam dignitate, nō eſt aliter intelligenda, q̃ ſecundum quod ex præmiſſis ſequitur, ſcilicet ut iuſtitia ſimpliciter, fortitudo autem & temperātia E inter virtutes, quæ ſunt circa paſſiones, ſunt principales dignitate. Et hinc habes vnde humilitatis locus hic ſibi aſſignatus, ſcilicet immediate poſt iuſtitiam, nō eſt ei ablatus: quoniā ipſa eſt ſubiectiue principaliter in voluntate, & ſecundario eſt circa paſſionem ſpei; quia extendit ſe vltra ſenſibilia, vt patet ex eius contrario, ſ. ſuperbia quæ maxime eſt in bonis ſpiritualibus. Et ſi perſcrutati fuerimus literam, non ſolum ex ſubiecto præeminet humilitas fortitudini, & temperantiæ: ſed author uſus eſt in hoc loco illamet rōe, qua vſus eſt in allegato loco præcedentis libri, ſcilicet, Participatio maioris boni rationis. Illa enim virtus ibi dicta eſt ſimpliciter maior, in qua maius bonū rationis relucet. Et hoc idem hic aſſumitur, & ſubſumitur, q magis in humilitate, quàm cæteris poſt iuſtitiam, ſaluatur bonū rationis, quia humilitas reddit hominē recte ſubditum, ſeu paruulum bono rationis non in hac, uel illa materia, ſed vniuerſaliter: & propterea locatur ante reliquas virtutes ſimpliciter. & uere ſic eſt. Vnde beata Virgo humilitatem ſuā

dominium reſpexiſſe commemorat tanꝗ̃ vniuerſalem virtute m, qua ad ſupernum ſuſcipiendũ diuinæ largitatis influxum latiſſime, ac profundiſſime patula erat. Quærenti ſi de ſubſtãtiali ordine reliquarum uirtutum inter ſe poſt cardinales, uř mihi dicendum, quòd primo religio, deinde obedientia, & demum miſericordia locanda ſit. Nam maius rõis bonum relucet in religione quæ in voluntate eſt, & debitũ reddit Deo creatori, ac præceptori, ꝗ̃ in obedientia, quę debitum reddit pręceptis ipſius. Pręcedit ũt miſericordiam, ꝗ̃ tenet medium in paſſione triſtitiæ reſpectu alienæ miſeriæ, quando maius bonũ rationis eſt bene ſe habere ad ſuperioribus debitum exhibẽdum, ꝗ̃ ad paſſionem particularium defectuum proximi.

hominis in ſpiritualia, & diuina bona. Sicut ergo eſt pfectio potior diſpoſitione, ita ẽt charitas, & aliæ virtutes, quib⁹ homo directe mouetur in Deum, ſunt potiores humilitate.

Parte.3 q. 10.

ARTICVLVS VI.

Vtrum conuenienter diſtinguantur ſecundum B. Benedictum duodecim gradus humilitatis, ſcilicet corde, & opere ſemper humilitatem oſtendere defixis in terram aſpectibus &c. G

AD SEXTVM ſic proceditř. Vř quòd inconuenienter diſtinguantur duodecim gradus humilitatis, quæ in regula B.* Benedicti ponuntur, quorũ primus eſt: corde & corpore ſp̃ humilitatẽ oſtendere defixis in terrã aſpectibus. Secundus, ut pauca verba, & rõnabilia loquatur aliqs nõ clamoſa voce. Tertius, ut nõ ſit facilis, aut próptus in riſum. Quartus, taciturnitas vſq; ad iterrogationẽ. Quintus, tenet qđ hẽt communis monaſterii regula. Sextus, credere, & pnũciare ſe oĩbus viliorem. Septimus, ad oĩa indignũ, & inutilẽ ſe confiteri & credere. Octauus, confeſſio pctõrũ. Nonus, per obedientiã in duris & aſperis patiẽtiã amplecti. Decimus, ut cum obediẽtia ſe ſubdat maiori. Vndecimus, ut voluntatẽ propriam nõ delectetur implere. Duodecimus, ut Deum timeat, & memor ſit omnium quæ præcipit. Enumerantur enim hic q̃dã, q̃ ad alias virtutes ptinent, ſicut obedientia, & patientia: enumerantur ẽt aliqua, quæ ad falſam opinionẽ pertinere uidentur, q̃ nulli virtuti poſſunt cõpetere, ſ. q aliquis pronũciet ſe oĩbus uiliorẽ, q ad oĩa ĩdignũ & inutilẽ ſe cõfiteař, & credat. ergo incõuenienter iſta ponũtur inter gradus humilitatis. H

783 Inf.q. 161 ar.2.ad 4. Et Mat. 3. Cap.7.

¶2 Præt. Humilitas ab interioribus ad exteriora pcedit, ſicut & cęterę uirtutes. Incõuenienter ergo præmittuntur in pręmiſſis gradibus illa, quæ pertinent ad exteriores actus, his quę pertinent ad interiores.

¶3 Prę. Anſel. in li.* de ſimilitudinib. ponit ſeptẽ humilitatis grad⁹, quorũ prim⁹ eſt, cõtẽptibilẽ ſe eſſe cognoſcere. Scđus, đ hoc dolere. Terti⁹, hoc cõfiteri. Quartus, hoc pſuadere, vt. ſ. hoc uelit credi. Quint⁹, ut patiẽter ſuſtineat hoc dici. Sextus, ut patiař cõtẽptibiliter ſe tractari. Septim⁹, ut hoc amet. ergo vĩř pręmiſſi gradus eſſe ſuperflui. H

A c.x. uſq. ad cap. 18.

¶4 Pręt. Matt. 3. dicit gloſ.* Perfecta humilitas tres hẽt grad⁹. Prim⁹ eſt, ſubdere ſe maiori, & nõ pferre ſe ęquali, q eſt ſufficiẽs. Scđus eſt, ſubdere ſe ęquali, nec pferrę ſe minori: & hoc dř abundãs. Tertius gradus eſt, ſubeſſe minori, in quo eſt omnis iuſtitia. ergo pręmiſſi gradus uidentur eſſe ſuperflui. I

Gloſ. ordi. ſuper illud Implere omnem iuſtitiam.

¶5 Pręt. Aug. dicit in li.* de uirgin. Menſura humilitatis cuiq; ex mẽſura ipſius magnitudinis data ẽ, cui ẽ periculoſa ſupbia, q̃ amplius amplioribus inſidiař: ſed mẽſura magnitudinis humanę non põt ſub certo numero graduũ determinari. ergo uř q nõ poſſunt determinati gradus humilitatis aſſignari.

Ca. 51. ante me. to. 6.

RESP. Dcđm, q ſicut ex s̃. dictis* patet, humilitas eſſentialiter in appetitu conſiſtit, ſecundum quòd aliquis refrenat impetũ animi ſui, ne inordinatè K

Art. 2. huius quæſt.

SVP. QV. CLXI. ARTIC. VI.

IN art. 6. qõ. 161. in reſponſione ad primum, dubiũ ex Martino in qõne de humilitatis gradib. occurrit, arguente contra hanc reſponſionem dicendo, quòd ſi beatus Thomas dixiſſet, q põt quis credere ſe omnibus viliorẽ abſque mendacio, faciliter cõſenſiſſem: ſed quia dixit, abſq; falſitate, nõ vř mihi uerum. Et probař, q̃a ſi ſint decem viri humiles aut quilibet eſt omnibus uilior, aut non. Si nõ, ergo falſa eſt æſtimatio qua quilibet putat ſe cæteris viliorem. Si ſic, ergo primus eſt vilior ſecũdo. Et tũc vltra, ergo ſecundus nõ eſt uilior primo. Probatur iſta ſecunda conſequentia: q̃a ſi ſecundus eſt vilior primo, & primus eſt uilior ſecundo, ergo primus eſt vilior ſeipſo.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, quod optime dixit author, q non ſolum abſque mendacio, ſed abſque falſitate quilibet poteſt ſe alio viliorem credere & dicere. Et cum arguitur. Aut quilibet eſt alio vilior, aut non: reſpondetur, quòd quilibet eſt alio uilior referendo quod ſuum eſt ad id quod Dei eſt in alio. Ita enim in huiuſmodi materia ſumitur ly ſe, & ly alia, cum dicitur, quòd quilibet ſe alii ſubdere per humilitatem debet. Et cum contra arguitur, Si primus eſt vilior ſecundo &c. concedi poteſt totum: quoniam non inconuenit, quòd primus ſit uilior ſeipſo ſecundum diuerſas rationes. Veruntamen ad rem dicendum eſt, quòd quilibet ratione eius quod ſuum eſt, quolibet alio rõe eius qđ eſt Dei, eſt inferior. Ita quod quilibet eſt quolibet inferior ſecundum ſuum, & ſuperior ſecundum diuinum. F Et ſi ex hoc inferatur, ergo quilibet inferior eſt & ſuperior ſeipſo, ſm̃ diuerſa quæ in eo ſunt, nullus error incurritur. Et quia ſermones intelliguntur ſm̃ ſubiectam materiam, & in materia humilitatis ſecundum iſtas rationes accipiuntur termini: ideo eſt ſimpliciter uera locutio, cum ſimpliciter quis ſe profert, & tenet uiliorem.

¶ In eodem articulo in reſponſione ad ſecundum, dubium ex Martino ibidem occurrit arguente contra hãc ſolutionem. Non eſt bonitas in actu exteriori, niſi propter bonitatem actus interioris. ergo ſi quis per gratiæ donum, ſiue per humanum ſtudium ueniat ad humilitatem, neceſſe eſt quòd prius habeat actum interiorem bonum, quàm actum exteriorem. Præterea, Cohibitio illa exteriorum aut eſt imperata mediante aliquo bono interiori actu humilitatis, aut non. Si non, ergo nõ pertinet ad humilitatẽ. Si ſic, ergo in acquiſitione humilitatis per humanum ſtudiũ interiora præcedunt exteriora. Deinde arguit contra illud literæ. Prius exteriora, & poſtmodum pertingit ad extirpandum interiorem radicem. Primo, quia contingit q aliquis abſq; contraria radice ab ineunte ætate aſſueſcat humilitati, & conſequenter non egeat extirpatione radicis.

¶ Secũdo, quia in primo gradu dř, corde, & opere ſp̃ humilitatem oſtẽdere defixis in terrã oculis. Aut ergo iubetur oſtẽdere humilitatẽ q̃ eſt, aut q̃ ñ ẽ. Nõ q̃ ñ ẽ, q̃a eſſet fictio, ergo quę eſt. Sed non eſt humilitas niſi corrupta ſit radix contraria. ergo non prius eſt exteriores actus cohibere, q̃ interiorem radicẽ extirpare: ſed ecõtra.

¶ Ad hæc dř, quòd author nunq̃ dicit, ut ipſe arguendo ſomniat, q prius fiat act⁹ exterior bonus, q̃ ſit interior bonus, aut ſine interiori bono: ſed dicit, q humanum ſtudiũ inchoat à cohibendo exteriores actus, & deinde ad interiorem radicẽ extirpandã peruenit, qđ experientia quotidiana teſtař. Quotidie. n. magiſtri Nouitiorũ ab his q̃ extra ſunt cohibere Nouitios docent in principio: deinde ad perfectionẽ actuũ interiorũ paulatim ſic religioſi perducunř. Intendit ergo author, q ordo humani ſtudii eſt, ut in principio principalis conatus ſit ad exteriores actus cohibendos per actus interiores bonos ex hoc ipſo, q intendunt, & eligunt cohibitionẽ huiuſmodi actuum exteriorum, ut perfectus fiat in uia uirtutum. Et per hoc patet ſolutio primi omnino peruertentis ſenſum literæ.

¶ Ad

tendat in magna, ſed regulā habet in cognitione, ut. ſ. aliquis non ſe exiſtimet ſupra id eſſe q̄ eſt: & vtriuſque principiū, & radix eſt reuerentia, quā q̄s hēt ad Deum. Ex interiori aūt diſpoſitione humilitatis procedunt quędam exteriora ſigna in uerbis, & factis, & geſtibus, quibus id quod interius latet, manifeſtatur, ſicut & in cæteris virtutibus accidit. Nā ex uiſu cognoſcit̄ uir, & ab occurſu faciei ſenſatus, ut dr̄ Eccleſia. 19. & ideo[m] in prædictis gradibus humilitatis ponit̄ aliq̄d q̄d pertinet ad humilitatis radicē, ſ. duodecimus gradus, q̄ eſt ut homo Deū timeat, & memor ſit omnium quę præcepit. [n]Ponitur ēt aliquid ptinēs ad appetitum, ne. ſ. in propriā excellentiam inordinate tendat: quod quidem fit tripliciter.[o] Vno modo, ut homo non ſequatur propriā voluntatem, q̄ ptinet ad vndecimum gradū, Alio modo, ut regulet eam ſēm ſuperioris arbitrium, quod ptinet ad gradum decimū. Tertio modo, ut ab hoc non deſiſtat p̄p dura & aſpera, quæ occurrunt, & hoc pertinet ad nonum.[t] Ponuntur ēt quædā pertinentia ad exiſtimationem hominis recognoſcentis ſuū defectum: & hoc tripliciter[r] Vno q̄dē modo per hoc, q̄ proprios defectus recognoſcat & confiteatur: quod ptinet ad octauū gradum. Secundo, ut ex cōſideratione ſui defectus aliq̄s īſufficientē ſe exiſtimet ad maiora quod pertinet ad ſeptimū. Tertio, ut quantū ad hoc alios ſibi præferat: q̄d pertinet ad ſextū. [u]Ponuntur ēt quædā, quæ pertinent ad exteriora ſigna,[x] quorū vnū eſt in factis, ut. ſ. homo non recedat in ſuis operibus à via cōi: quod pertinet ad quintum. Alia duo ſunt in uerbis, ut. ſ. homo non præcipiat tempus loquēdi, quod pertinet ad quartum, nec excedat modū in loquendo: quod pertinet ad ſecundū.[y] Alia uero conſiſtunt in exterioribus geſtibus[z] puta, in reprimēdo excellentiā oculorū, q̄d ptinet ad primum: & cohibendo exterius riſum, &

A alia ineptæ letitiæ ſigna, quod pertinet ad tertium.

Ad primum ergo dicendum, q̄ aliquis abſque falſitate pōt ſe credere, & pronunciare omnibus uiliorem ſecundū defectus occultos, quos i ſe recognoſcit, & dona Dei quæ in alijs latent. Vnde Aug. dicit in libro de virginita.* Exiſtimate aliquos in occulto ſuperiores, q̄bus eſtis in manifeſto meliores. Similiter ēt abſq; falſitate B p̄t aliq̄s cōfiteri, & credere ad oīa ſe inutilem eſſe & indignū per proprias vires, ut ſufficientiam ſuam totam in Deum referat, ſēm illud 2. ad Corinth. 3. Non quòd ſufficientes ſimus aliquid cogitare à nobis quaſi ex nobis, ſed ſufficiētia nr̄a ex Deo ē. Non eſt āt inconueniens, q̄ ea quæ ad alias virtutes pertinent, humilitati aſcribantur: quia ſicut unum uitium oritur ex alio, ita naturali ordine actus vnius uirtutis procedit ex actu alterius.

C Ad II dicendum, q̄ homo ad humilitatem peruenit per duo. primò quidem & principaliter per gratiæ donum: & quantum ad hoc interiora præcedunt exteriora. Aliud autem eſt humanum ſtudium, per quod homo prius exteriora cohibet, poſtmodum pertingit ad extirpandum interiorē radicem: & ſecundum hunc ordinem aſſignātur hic humilitatis gradus.

Ad III dicendum, q̄ omnes gradus, quos Anſelmus ponit, reducuntur ad opinionem, & manifeſtationem, & voluntatem propriæ abiectio-D nis. Nam primus gradus pertinet ad cognitionē proprii defectus: ſed quia vituperabile eſſet, ſi q̄s propriū defectum amaret, hoc per ſēm gradum excludit̄. Sed ad manifeſtationē ſui defectus ptinēt tertius, & quartus gradus, ut, ſ. aliq̄s nō ſolū ſimpliciter ſuum defectum enunciet, ſed etiā perſuadeat. Alii autem tres gradus pertinent ad appetitum, qui excellentiam exteriorē non q̄rit: ſed exteriorem abiectionem uel æquanimiter patit̄ ſiue in verbis, ſiue in factis: quia ſicut Greg.* dicit i registro. Non grande eſt his nos eſſe humiles, à quibus honoramur, quia & hoc ſæculares quilibet E faciunt: ſed illis maxime humiles eſſe debemus, à quibus aliquid patimur: & hoc pertinet ad quintū, & ſextum gradum. Vel ēt deſideranter exteriorem abiectionem amplectitur, quod pertinet ad ſeptimum gradū: & ſic omnes iſti gradus cōtinētur ſub ſexto, & ſeptimo ſuperius * enumeratis.

Ad IIII dcēm, q̄ illi tres gradus accipiuntur nō ex parte ipſius rei, ideſt, ſēm naturā humilitatis ſed per comparationem ad gradus hominum, qui ſunt uel maiores, uel minores, uel ęquales.

Ad V dcēm, q̄ ēt illa ratio procedit de gradibus humilitatis non ſecundum ipſam naturā rei, ſecundum quam aſſignantur pręmiſſi gradus, ſed ſecundum diuerſas hominum conditiones.

Ca. 25. parum a me. tom. 6.

Li. 2. c. 24. circa me.

In arg. 1.

Ad ſm̄ vero dr̄, q̄ actus illi interiores īperantes cohibitiōes exteriorū, boni q̄dē ſunt: ſed nō oportet q̄ ſint humilitatis, niſi diſpoſitiue: q̄m aliarū uirtutū ſunt actus propter iſti, q̄ ponunt̄ in gradibus primis, ut patet de cohibitione linguæ, & ineptæ lætitiæ &c. Sed inter gradus humilitatis cōputant̄, q̄a ad illā diſponunt, aſcenſumq; faciunt. Ad primum āt cōtra extirpationē radicis poſtpoſitā dr̄, q̄ ſicut ſeminarium uitia inſunt hoi naturaliter, ita fomes peccati ineſt hoi ex natura lapſa. Proni. n. ſūt ſenſus hois ad malū. ad fomitem āt p̄ti ſpectat radix ſupbiæ

Concl. pa. 1

appetitus p̄priæ excellentiæ, quē maximū in nobis experimur, adeo ut ēt ante naturā lapsā; ſuæ dictū ſit: Eritis ſicut dij &c. Itaq; nullus ī peccatis naturaliter ē, q̄ nō egeat extirpatione radicis huius tam fęcundæ, & p̄fundæ. Deinde ſm̄ id q̄d in pluribus accidit, doctrina moralis dari dēt. Conſtat āt q̄ ut in pluribus extirpatione radicis opus ē.

Concl. pa. 2

Oēs. n. appetitu alicuius excellentiæ trahimur. Ad ſm̄ dr̄, q̄ falſum eſt in primis, q̄ nō eſt humilitas, niſi ſit extirpata radix ſupbiæ. Ad extirpandā. n. radicē ſupbiæ in illa p̄fectiōis humilitate opus eſt. Falſū eſt deinde, q̄ i primo gradu oporteat adeſſe humilitatē internā, niſi diſpoſitiue, q̄ manifeſte ſtat cum interna radice poſtmodū extirpanda. Falſum demum eſt, q̄ ex illis uerbis

Côc. pa. 3.

primi gradus ſumat̄ humilitas p̄ interna virtute, ſed pro delectione. Quod patet ex hoc, q̄ in primo gradu iubet̄ oſtenſio humilitatis. Certum eſt āt, q̄ in primo gradu nō p̄cipit̄ q̄s manifeſtare virtutē, cū ad humilitatē p̄cipue ſpectet occultare, nō oſtendere virtutes.

Concl. pa. 4

Hoc. n. magis ad iactantiā quandā induceret, q̄ ad humilitatē. Sed intentio primi gradus eſt, ut hō ex corde, non ficte,

Concl. pa. 5

oſtendat ſm̄ corpus, & ſpecialiter ſm̄ deflexionē oculorū i terrā, humilitatē, hoc ē, deiectionē, ut inchoando ab exteriori deiectione uoluntaria, ad internam virtutē, quæ inters animi motus deiicit, q̄ humilitas vocatur, aſcēdat. Quocirca licet i hac exteriore deiectione voluntaria interueniat interior electio bona diſponens ad humilitatem, non tamen fit huiuſmodi exterior deiectio ad oſtendendum illam internam humilitatem, ſed ad acquirendam illam.

QVÆST. CLXII.

De ſuperbia, in octo ar-ticulos diuiſa.

POSTEA conſiderandum eſt de ſuperbia.

¶Et primò, De ſupbia in cōi.

¶Secundò, De pctō primi hominis, qđ ponit̃ eſſe ſupbia.

Circa primum quærūtur octo,

¶Primò Vtrū ſupbia ſit pctm̄.

¶Secundò Vtrū ſit uitiū ſpāle.

¶Tertiò, In quo ſit ſicut in ſubiecto.

¶Quartò, De ſpeciebus eius.

¶Quītò, Vtrū ſit pctm̄ mortale

¶Sextò, Vtrum ſit grauiſſimū omnium peccatorum.

¶Septimò, De ordine eius ad alia peccata.

G ¶Octauò, Vtrum debeat poni vitium capitale.

SVPER QVÆS. CLXII. ART. I. ET II.

IN art. 1. & 2, ſimul. q. 162. dubium occurrit de quidditate ſuperbiæ. Vr̃. n. diuerſimode diffiniri. Et qm̄ principium om nis demonſtrationis, & inſtitutionis eſt Quod qd eſt, & diffinitio. ideo ante omnia hoc tractandum eſt. Et qm̄ oppoſitorum eadem eſt diſciplina, ſimul notum fiet qđ quid eſt humilitatis, & alterius oppoſiti vitii. Eſt autem rō dubitandi: quia diffinitio, quæ ex Auguſtino aſſignatur, ſ. inordinatus appetitus ꝓpriæ excellentiæ, habet qõnes multas. Prima eſt antiqua, ly excellentia, ſumatur relatiuè, an abſolutè. Secunda, eſt noua ex Martino in qō 1. de ſuperbia, An ſit ſufficiens hæc diffinitio, uel oporteat addere ly contemptiuę: ita q̧ ſuperbia eſt appetitus excellentię non cuiuſcumq;, ſed contemptiuę, ſeu deſpectiuę. Expedit vero ſcire, q̧ hęc qō noua clauditur in prima. Nam excellentia relatiuè ſumpta claudit in ſe aliorum deſpectionem. In eo ſiquidem q̧ ut excellens alios homo ſe habet, neceſſe eſt ut in tali actu contemnat omnes, quos in ueritate non excellit. Apparet quoque ex ſpeciebus ſuperbiæ aſſignatis à Greg. de qbus eſt in hac quæſt. ſpecialis articulus, q̧ appetere excellentiam deſpiciendo alios, ad quartam ſuperbiæ ſpeciem ſpectat. Non conſtituit igitur rōem generis ſuperbię contemptus, ſeu deſpectus.
H Atteſtantur & idem aliæ ſuperbiæ ſpecies. Nam appetitus excellentiæ quaſi à ſe, aut ſuis meritis, nihil dicit de excellentia contēptiua aliorū, & tñ primæ duæ ſpecies ſuperbię in his conſiſtunt. De ipſa autem prima quæſtione non clare liquet altera pars: qm̄ tres primę ſpecies ſuperbiæ, nihil de excellentia relatiue dicentes, teſtantur genus non eſſe relationem excellētiæ. Quarta uero in relatione conſiſtens teſtatur genus non abſolutum. Actus quoque ſuperbi inuenitur in excellentia vtroque mō: nam ſuperbus appetit ſe celſum, & magnum. Et ꝓpea Aug. 14. de ciuitate Dei, per celſitudinis, non excellentiæ nomen definiuit ſuperbiam & rurſus ſuperbus appetit ſuperare alios & ire ſuper, ut ipſius nomen ſonat. Et propterea author I ꝗ. articulo huius quæſt. in calce dixit, q̧ proprie pertinet ad ſuperbiam inordinata præſumptio alios ſuperandi. Vr̃ mihi, q̧ excellentia communiter ſe habens ad abſolute & relatiue, ſit proprium obiectum ſuperbiæ: ſicut ens cōmuniter ſe habens ad abſolutum & relatiuum, eſt proprium obiectum metaphyſicæ. Et hinc prouenit, q̧ tam appetitus excellentiæ abſolute, q̃ relatiue verificatur, & attribuitur ſuperbiæ, & nunc per celſitudinem, nunc per excellentiam definitur. Eſt igitur ſuperbię appetere hoc, q̧ eſt excellere, & celſitudinem. Sed qm̄ multa alia vitia uidentur celſitudinem peruerſam appetere, nam præſumptio appetit celſitudinē peruerſam in operibus, ambitio in honoribus, inanis gloria in gloria: ideo quærenda eſt celſitudo, quæ ſit obiectum ſuperbiæ alterius rōis ab iſtis, inquit Martinus. ubi ſcito, quòd dupliciter poteſt poni celſitudo alterius rationis ab iſtis. Vno modo, tamquàm in alia materia, ſicut celſitudo vindicationis alterius rationis diceretur a celſitudine honoris. Alio modo, ſicut celſitudo ſimpliciter diſtinguitur formaliter à celſitudinibus cōcretis tali & tali materiæ: ſicut motus ſimpliciter eſt alterius rōis à motibus applicatis, puta, locali, alterationis, generationis &c. Et quòd hic ſit tanta formalis
K diſtinctio. q̧ ſufficiat ad diſtinctionem ſpecificam habituum, patet ex hoc q̧ ſpecie diſtinguitur ſcientia de motu ſimpliciter, quę traditur in libris phyſicorum, a ſcientiis de motu ad ubi, quæ in libro cęli, & motu ad formā ſimpliciter, quę in li. de gñatione &c. ita q̧ obiectum ſuperbiæ eſt celſitudo ſimpliciter, & non in tali, uel tali materia: præſumptio aūt ad celſitudinem operum ſupra ſe ambitio ad celſitudinem honoris &c. feruntur. Et ſi perſpicacius perſcrutati fuerimus, inueniemus quòd ſicut celſitudo iuncta operibus, uel præmiis inuenit̃ obiecta dictis uitiis, ita celſitudo iuncta proprię perſonę inuenitur obiecta ſuperbiæ: ita quòd quemadmodum præſumptuoſus in celſum opus, ambitioſus in celſum honorem, ita ſuperbus in celſitudinem ſui tendit. Hæc enim ſola directe eſt peruerſa celſitudo ſimpliciter cęteræ ſunt peruerſæ celſitudines ſecundum partem, puta, in honoribus, uel gloria, uel operibus arduis. Et ut melius percipiatur quod dicimus. aduerte, quòd propria perſona poteſt ad virtutem, uel uitium multipliciter ſe habere, ſcilicet ut obiectum, uel ſubiectum, uel terminus.
F Commune ſiquidem eſt omni uirtuti & uitio, quòd reſpiciat propriam perſonam ut ſubiectum. Nam uirtus eſt, quæ bonum reddit habentem. Similiter commune uidetur, ſaltem multis, quòd reſpiciant propriam perſonam ut terminum cōmenſurationis obiecti, ſeu materiæ uerbi gratia. Temperantia reſpicit propriam perſonam ut terminum commenſurationis ciborum. Appetit enim cibum prout recta ratio dictat: recta autem ratio dictat ſecundū commēſurationem ad propriam perſonam. Et ſimiliter magnanimus appetit magna opera, commenſurata tamen perſonæ propriæ. Et ſimiliter præſumptuoſus appetit magna incommenſurata ſibi: & ambitioſus magnos & honores improportionatos &c. Superbia autem, licet communicet cum aliis in his, habet tamen hoc proprium, quòd reſpicit propriam perſonam ut obiectum. Et propterea author in definitione ſuperbiæ poſuit ly propriæ, dicendo, quòd eſt appetitus excellentiæ propriæ: ita quod obiectum proprium ſuperbi ut ſic, eſt ipſemet celſus, ſeu celſitudo ſui: & in hoc differt a præſumptuoſo, & cæteris habentibus pro obiecto magnitudinem talis materiæ, puta, operum, honoris, gloriæ. Magnanimus quoque habet magnitudinem operum pro obiecto proprio,
H & magnitudinem honoris, & gloriæ ut materia. Superbus autem habet magnitudinem ſui pro ſe primo obiecto. Et quia ad magnitudinem ſui ordinari poſſunt bona & mala uirtutum & uitiorum, ideo & uirtutes & uitia, & eorum materiæ ſunt materia ſuperbiæ. Ex omnibus enim ſuperbus tumere uult, ita quòd ſicut magnitudo operis, ut ſuperius patet, dupliciter conſideratur, ſcilicet ut conditio operis, & ſic ſpectat ad quamlibet uirtutem: & ut tranſit in rationē formalem obiectiuam, & ſic conſtituit magnanimitatem: ita magnitudo propriæ perſonæ dupliciter conſideratur, ut effectus uirtutis, & cuiuſcumque alterius reddentis habentem potentem, ſeu facientem magnum, & ſic ſpectat ad quālibet uirtutem. Alio modo ut tranſit in rationem formalem obiectiuam, & ſic conſtituit ſuperbiam. Et ſicut celſitudo ſui eſt proprium obiectum ſuperbiæ, ita abiectio ſui eſt proprium obiectum humilitatis. Et quòd hæc ſint uera, &
I ſecundum mentem authoris, atque ſanctorum, patet primo ex Domini authoritate, qui humilitatem, & ſuperbiam definiuit per actus habentes pro obiecto ſeipſum, dicendo. Qui ſe humiliat, Qui ſe exaltat. Authoritate deinde Auguſti. allata in litera prius. Aliud eſt leuare ſe contra Deum &c. Authoritate quoque Benedicti in 6. & 7. gradu humilitatis. Credere. & pronunciare ſe omnibus viliorem. Credere, & confiteri ſe ad omnia inutilem, & indignum. In litera demum author millies explicat ly ſe, in primis duobus articulis quæſt. præcedentis de humilitate. Et tandem in reſponſione ad tertium clariſſime dicit, Humilitas plus reprimit ſpem de ſeipſo, quàm ea vtatur. Obiectum ſpei dixit ſeipſum, nō opus, aut aliquid aliud: quoniam opera & alia materialiter, ſe habent ad ſeipſum, ut ea quę ſūt ad finem, ordinantur ad finem. Conſonat autē & optime quadrat regulę humilitatis, ſ. æſtimatio ſui ex collatione eius, quod ſuum ē ad Deum, & ad id quod Dei eſt. Huic
K .n. æſtimationi conformis appetitus, eſt appetitus ſuipſius ut ſubditi: qui eſt humilitatis quod quid eſt. Contrarius per exceſſum eſt appetitus ſuipſius ut celſi, qui in quod quid eſt ſuperbiæ habetur. Contrarius autem per defectum eſt appetitus ſui ipſius, ut nimis ſubditi. Et quoniam diuina reuerentia radix eſt humilitatis, ſubaudiendus eſt in his ordo diuinæ reuerentię, ita ut humilitas ſit uirtus, qua homo ex diuina reuerentia ſe conferens Deo in omnibus ſe habet ut ſubditus. Superbia vero uitium, quo homo diuina abiecta reuerentia, in omnibus, ſeu communiter ſe habet ut celſus. Abiectio uero eſt uitium, quo quis diuinam non ſequens reuerentiam, ſe habet ut abiectus, ſeu vilis. Vbi patet etiam q̧ materia humilitatis, & ſuperbiæ vniuerſalis eſt: quia ad magna & ardua ſecundum ſe ſe extendit. Et humilis quidem ad omnia ut ardua: ut dictum eſt, tendit. Superbus uero ſui celſitudinem, quæ inter bona ſummum arduorum uidetur, appetit: ideo circa ardui boni appetitum, qui ſpes uocatur ponuntur. Deinceps ad ſpecialia dubia more ſolito procedendum eſt.

¶SVP.

ARTICVLVS PRIMVS
Vtrum ſuperbia ſit peccatum.

AD PRIMVM ſic proceditũ. Vr̃ ꝙ ſuperbia nõ ſit peccatum. Nullũ.n.pctm̃ eſt repromiſſum à Deo. Promittit enim Deus quod ipſe facturus eſt, nõ eſt aũt actor peccati: ſed[h] ſuperbia connumerat̃ inter repromiſſiones diuinas. dr̃.n. Iſa. 60. Ponam te in ſuperbiam ſæculorum, gaudium in generationem, & generationem. ergo ſuperbia non eſt peccatum.

¶ 2 Præt.[h] Appetere diuinã ſimilitudinẽ nõ eſt pctm̃. hoc.n. naturaliter appetit quælibet creatura, & in hoc optimum eius conſiſtit, & p̃cipuè hoc conuenit rõali creaturę, quę facta eſt ad imaginẽ, & ſimilitudinem Dei: ſed ſicut dr̃ in lib.* Sent. Proſperi. Superbia eſt amor ꝓpriæ excellentię, per quam hõ Deo aſſimilatur, qui eſt excellentiſſimus. vñ dicit Aug. in 2. confeſſ.* Superbia celſitudinẽ imitatur, cũ tu ſis vnus ſuper oĩa Deus excelſus. ergo ſuperbia non eſt peccatum.

¶ 3 Prẽt. Peccatũ non ſolũ contrariat̃ uirtuti, ſed ẽt oppoſito vitio, ut patet ꝑ Phi.* in 2. Eth. ſed[h] nullũ uitium inuenitur oppoſitum eſſe ſuperbiæ. ergo ſuperbia non eſt peccatum.

SED CONTRA eſt, quod dr̃. Tob. 4. Superbiam numquàm in tuo ſenſu, aut in tuo uerbo dominari permittas.

RESP. Dcd̃m, ꝙ ſuperbia nominatur ex hoc, qd̃ aliqs ꝑ voluntatem tendit ſupra id qd̃ ẽ. unde dicit Iſid. in li.* Etym. Superbus dictus eſt, qa ſup uult uideri q̃ eſt. Qui.n. vult ſupergredi quod eſt, ſuperbus ẽ. Habet ãt hoc rõ recta, ut uolũtas vniuſcuiuſque feratur in id, ꝙ eſt proportionatum ſibi: & iõ manifeſtum eſt, ꝙ ſuperbia importat aliquid, quod aduerſat̃ rationi rectæ. Hoc autem facit rationem peccati, quia ſecundum Dionyſium 4. cap. de diui. nominibus.* Malum animæ eſt præter rationem eſſe. Vnde[m] manifeſtum eſt, quòd ſuperbia eſt peccatum.[n]

AD PRIMVM ergo dcd̃m, ꝙ ſuperbia dupliciter accipi poteſt. Vno mõ, ex eo ꝙ ſupergre

Per. per to. 784
1. 2. q. 84. artic. 2. Et Mal. q. 8. ar. 2. ad 16. & Pſal. 46
Ca. 292. habetur inter opa Aug. in fi. to. 3. idem dicit li. 11. ſup. Gen. c. 14. a med. to. 3
* Aug. li. 2. confeſ. c. 6 tom. 1.
Li. 2. Ethi. ca. 8. to. 5.
Li. 10. c. i8. c. i' initi. eſt, Sapiẽs circa me.
Ca. 4. pa. 4 nõ multũ pcul finẽ Concl. m

SVPER QVÆ. CLXII. ARTIC. I.

IN art. 1. eiuſdem q. 162 dubium ex Martino occurit in q. 7. de ſuperbia, directè contra authorem dicente, ꝙ hęc opinio non vr̃ in toto uera. Et primo ponit, ꝙ ſuperbia ſtrictè accepta, non eſt definitiue appetitus, quo quis tendit ſupra id qd̃ eſt. Probatur, Pręſumptio eſt qua quis tendit ſupra id quod eſt, quo ad adminiſtrationes: ambitio, quo ad honores &c. ergo. Præterea, ſi ſuperbia eſt definitiue, qua quis tendit ſupra id quod eſt, aut hoc eſt quo ad aliquid prædictorũ, aut quo ad omnia ſimul, aut quo ad aliquid aliud ab his. Si primum, ergo eſt aliquid prædictorũ uitiorum. Si ſecundum, ergo erit aggregatum ex omnibus. Si tertium, tunc nullum tale uidetur, niſi excellentia. Et tunc aut tendit in excellentiam maiorem, quàm habet, aut in manifeſtationem. Non in manifeſtationem: quia hoc ſecundum ſanctum Thomam ſpectat ad inanem gloriam. ergo in excellentiam maiorẽ. Hoc autem non uidetur niſi dupliciter poſſe intelligi, ſcilicet quòd tendat ad excellentiam maiorem habendam: & hoc non eſt uitii. Vel quòd eſt initium ſuperbiæ, & conuenit ſuperbo, & multis aliis, ſcilicet præſumptuoſo, ambitioſo uano. Hi enim omnes exiſtimant ſe maiores, quàm ſint in ſuis materiis, ſcilicet adminiſtrationibus, honoribus, gloria.

¶ Ad hoc dubium ſecundum authoris proceſſum non oporteret reſpondere, tum quia non dicit hanc eſſe deffinitionem ſuperbiæ, ſed argumentum ex nominatione ſumit dicens. Superbia nominatur ex hoc &c. tum ſecundo, quia author poſt iſtum articu. ſubiungit ſtatim articulum, An ſuperbia ſit ſpeciale peccatum, quaſi per ea quæ hic dicit, non adhuc manifeſtum ſit de ſuperbiæ ſpecialitate quo ad peccatum. Sed quoniam ſecundum ueritatem de ſuperbia, vt condiuiditur aliis peccatis, verificantur ea quæ hic dicuntur, quæ eſt ſuperbia propriè accepta, & actus iſte ſcilicet tendere ſupra id quod eſt, proprium actum, ac obiectum ſuperbiæ continet, vt patet ex dictis: ideo pro definitione ſuſtineri poteſt: & propterea reſpondendum eſt obiectis. Et ad primum dicitur, quòd ſuperbia eſt qua quis tendit ſupra id quod eſt ipſe ſimpliciter. Præſumptio autem ſupra id quod eſt ſecundum quid, hoc eſt, ſecundum opera, & ſic de aliis. Ad ſecundum dr̃, ꝙ ſuperbia eſt qua quis tendit in hæc omnia &c. vt materiam eius ſui formalis obiecti, quod eſt aliud ab iſtis, ſ. celſitudo propriæ perſonæ. Et cum contra hoc, quaſi tertium membrum ſuæ diſtinctionis arguit, dicitur ꝙ ſuperbus tendit, iuxta definitionem Auguſtini, in pſam ſui celſitudinem peruerſam, quam conſtat non niſi vitioſe appeti poſſe: & ideo falſum dicitur, quòd celſitudo maior vt habenda, poteſt licite appeti. Celſitudo ſiquidem, quæ ex maioritate claudit peruerſitatem, non poteſt licite appeti, vt ſi homo appetat ſe eſſe ſupra ſuperiores ſuos: hæc enim maioritas manifeſte claudit in ſe peruerſitatem. Et ſimile quid accidit in omni appetitu peruerſæ celſitudinis propriæ, vt patet diſcurrendo per ſpecies ſuperbiæ.

¶ In eodem artic. in reſponſione ad tertium Martinus occurrit bis contra doctrinam huius expoſitionis directe, & nominatim more ſuo arguens. Primo in q. 7. de humilitate. ubi dicit, quòd opinio iſta deficit, primo in diſtinguendo humilitatem a magnanimitate: quia ad unam ſpectant hæc uirtutem, ut probatum eſt. Deficit ſecundo, in diſtinguendo, ſuperbiam, prout aſpernatur ſubiectionẽ, & prout immoderate tẽdit ad magna: ita ꝙ primo mõ humilitati, ſecundo magnanimitati opponitur. Et probatur primò, ꝙ ſuperbia, ut aſpernat̃ ſubiectionẽ, opponit̃ magnanimitati. Quicũqꝫ dignificat ſe magnis, qbus non eſt dignus, eſt oppoſitus magnanimitati, ut patet in 4. Ethi. ſed qui aſpernatur ſubiectionem, maxime reſpectu magnorũ, dignificat ſe magnis quibus nõ ẽ dignus. ergo. Probat̃ minor, quia dignificat ſe magna libertate, qua nõ ẽ dignus. Deinde probatur qd̃ ſuperbia ſecundũ qd̃ tendit immoderate in magna opponitur humilitati. Nam ſtat aliquem tendere in magna immoderate, & eſſe humilem: ſed ſtat tendentem immoderate in magna, non aſpergnari ſubiectionem eorum, quibus tenetur eſſe ſubiectus. ergo ſuperbia ut tendens immoderate in magna ſine adminiculo aſpernatæ ſubiectionis, opponitur humilitati. Deficit tertio, diſtinguẽdo puſillanimitatem ut eſt defectus à perſecutione magnorũ, & ut eſt applicatio ad viliora quàm deceat, & quòd primo modo opponitur magnanimitati, ſecundo uero humilitati. Et multipliciter probatur quod puſillanimus, ut applicat ſe ad uilia dedecentia ipſum, opponitur magnanimo. Primo, Magnanimitas ſufficienter inclinat ad fugiendum ea, quæ pro ſua vilitate dedecent. ergo puſillanimitas ad uilia dedecentia inclinans, illi opponitur. Probatur antecedens, quia non ſtat animum eſſe magnum tam habitu, quàm actu, & applicare ſe ad talia vilia. Secundo, Magnanimitas inclinat ad contemnendum paruos honores, ut patet in 4. Ethi. ergo & ad contemnendum vilia. Tertio, Magnanimus inclinatur ſecundum ſuum habitum ad uere iudicandum de his quæ ſpectant ad dignitatem hominis, ad huiuſmodi iudicium ſecundum. ergo magnanimus ex habitu ſuo inclinatur ad fugiendum vilia. Antecedens patet 4. Ethicor. Quarto, Magnanimitas inclinat ad deſpiciendum omne quo homo fit minor, ut patet in 4. Ethicor. ergo. Et confirmatur, quia magnanimus, ut patet 4. Ethicor. immemor eſt beneficiorum, eo quòd minoris eſt recipere beneficia. ergo applicatio ad uilia cum multo minorem reddat hominẽ, magis fugitur à magnanimo. Quinto, Magnanimitas inclinat ad iudicandum id ſolum eſſe bonum, quod eſt honeſtum. ergo inclinat ad deſpiciendum ea, quę pro ſua uilitate dedecent. Antecedens eſt Tullii in 1. de offici. Sexto, Omnis dignificans ſe minoribus, quàm ſit dignus, eſt puſillanimus oppoſitus magnanimo, ut patet 4. Ethicor. ſed applicans ſe ad viliora quam deceant, dignificat ſe minoribus, quàm ſit dignus. ergo.

¶ Secundo principaliter in prima quæſt. de ſuperbia, arguit quadrupliciter, quòd applicare animum ad res viles dedecẽtes hominẽ. non pertinet immediate ad puſillanimitatẽ oppoſitã ſupbiæ, vt vult Thomas. Primo, Puſillanimitas oppoſita ſuperbiæ

dit regulam rõis: & ſic dicim⁹ cã eſſe pc̃tm̃. Alio modo, poteſt ſuperbia nominari ſimpliciter à ſuperexceſſu: & ſm hoc omne ſuperexcedẽs pt nominari ſuperbia, & ita repromittit à Deo ſuperbia, quaſi quidã ſup G exceſſus bonorũ. Vnde & glo. Hier.* dicit ibidem, q̊ eſt ſuperbia bona, & mala. Quamuis ẽt dici poſſet, q̊ ſuperbia ibi accipitur materialiter pro abundãtia rerum, de quibus poſſunt homines ſuperbire,

Ad II dcd̃m, q̊ eorum quæ naturaliter hõ appetit, rõ ẽ ordinatrix: & ita ſi aliquis à regula rõnis recedit uel in plus, vel ĩ min⁹, erit talis appetit⁹ uitioſus, ſicut patet ď appetitu cibi, H q naturaliter deſiderat. Superbia aũt appetit excellentiã in exceſſu ad rationẽ rectam. Vñ Aug. dicit in 14. de ciuit. Dei,* q̊ ſuperbia eſt peruerſę celſitudinis appetitus. Et inde eſt ẽt, q̊ ſicut Aug. dicit in 19. de ciui. Dei.* ſuperbia peruerſe imitat Deum Odit namq; cum ſociis æqualitatem ſub illo, ſed imponere vult ſociis dominationẽ ſuam pro illo.

Ad III dcd̃m, q̊ ſuperbia directè opponitur virtuti humilitatis, quæ quodammodo circa eadẽ cũ magnanimitate exiſtit, vt ſ. dictũ eſt.* Vñ & vitiũ quod opponitur ſuperbiæ in H defectũ vergẽs, propinquũ eſt vitio puſillanimitatis, quæ op-

biæ eſt delectio appretiatiua minus ſuorũ, & multum alienorũ: ſed hmõi applicatio ad uitia non eſt delectio appretiatiua &c. quia poteſt eſſe talis abiectio ſine huiuſmodi appretiatione ergo. Secundo, Vitium oppoſitum ſuperbiæ poteſt conſumari ſine corporali miniſterio. ergo. Minor eſt certa, quia non põt conſumari ſine reb⁹ vilibus. Maior pbat authoritate Caſſiani Gala. 5. & patet de ſuperbia diaboli. Et eadem rõ eſt de oppoſito. Tertio, Huiuſmodi applicatio interdũ venit ex auaritia. aut ex uoluptate carnali. ergo non eſt vniuerſaliter vitium ſuperbiæ oppoſitum: Antecedens patet per experientiam. Quarto, Huiuſmodi puſillanimitas q̃ñ ex defectu magnanimitatis venit ẽ uitiũ directe oppoſitum præſumptioni, ergo non eſt uitiũ directe oppoſitum ſuperbiæ. Conſequẽtia tenet, quia ſecundũ Thomam, præſumptio, & ſuperbia ſũt vitia ſpecie diſtincta. Et antecedens probatur quia huic, quod eſt adminiſtrare ea, quæ ſunt ſupra uires, directe opponitur illud, quod eſt adminiſtrare ea, quę ſunt infra uires, & dignitatem hominis, ut pro ſua vilitate hominem deiiciant.

2. reſponſi.

In ſententia habet in commẽtario ad capit. 61. Eſa parũ a medio. to. 5.

¶Ad hæc ordinate reſpondendo dicitur, q̊ diſtinctio humilitatis a magnanimitate ſat probata, & ſeruata eſt.

¶Ad primam obiectionem de ſuperbia dicitur, q̊ falſa eſt illa propoſitio. Superbus aſpernando ſubiectionem, dignificat ſe magnis bonis. & cum probatur: quia dignificat ſe magna libertate, reſpondetur quòd talis libertas non eſt in genere bonorum, ut patet ex hoc, quòd eſt contraria uirtuti: & propterea dignificans ſe tali libertate, non bono, ſed magno malo ſe dignificat.

¶Ad ſecundam obiectionem negatur illa propoſitio. Stat tendentem in magna immoderate non aſpernari ſubiectionem I eorum, quibus tenetur ſubdi: quoniam niſi aſpernaretur facto, ſaltem ſubiectionem, qua humilis pollet, nunquam immoderate tenderet in magna. Conſtat autem, quod ſubiectio humilis non eſt ſupererogationis, ſed virtutis neceſſariæ ad uitã politicam, quæ uia eſt cæleſtis patriæ.

¶Ad ea autem quæ de puſillanimitate obiciuntur. reſpondendo præmittitur, quòd applicare ſe ad uilia contingit dupliciter, ſcilicet ſimpliciter, uel certo genere. puta, arduorum: & quòd quia oppoſita ſunt circa idem, & magnanimitas, ac præſumptio ſunt circa ardua, puſillanimitas quoque circa ardua eſt per defectum. Et propterea in 4. Ethicorum ponitur una alia uirtus cum ſuis extremis uitiis circa mediocria in honoribus: & ad illius uirtutis oppoſitum uitium per defectum ſpectat applicare ſe ad uilia in genere mediocrium. Ita quòd primus error argumentorum Martini eſt, quia duorum vitiorum cum ſit applicare ſe ad uilia K in certis generibus, ſcilicet puſillanimitatis in genere arduorum, & illius innominati uitii in genere mediocrium, in argumentis ſoli puſillanimitati attribuitur. Secundus uerò error eſt, quòd quia diuiſa in inferioribus ſunt unita in ſuperiori, & humilitas eſt ſuperior tam magnanimitate, quàm illa alia uirtute, utpote faciens hominem bene ſubditum rationi uniuerſaliter: ideo diſcerni debuit inter applicare ſe ad uilia in certo genere & ſimpliciter, & perſpici quod per applicare ſe ad uilia ſimpliciter diſtinguitur vitiũ humilitati oppoſitum ab vtroque dicto vitio, quoniam vtriuſque ẽ applicare ſe ad uitia in certo genere. Aduertendum quoque eſt, quòd uitium humilitati oppoſitum per defectum, ex duobus deſcribi poteſt, ſcilicet uel ex materia, uel ex proprio obiecto. Et quòd author quidem ex materia ipſum deſignauit, cum dixit, quod eius eſt applicatio ad viliora quàm deceant: ſicut etiam humilitatem. & ſuperbiam ex materia ſæpe deſcribimus dicendo, quòd ſunt circa magna, & circa illa, circa quæ eſt magnanimitas, & circa omnia &c. Poteſt & ex F obiecto proprio deſcribi dicendo, q̊ eſt animi applicatio ad ſubiectionem plus q̃ deceat. Nam ſicut humilis appetit ſe ſubiici & ſuperbus aſpernatur ſubiectionem, ita reliquus amplectitur ſubiectionem dedecentem. & hæc deſcriptio non excluditur a prima, ſed comes eſt illius: & prior illa. Nam ex animi vilitate, qua appetit quis ſe ſubiici præter, ſeu contra rationem rectã, prouenit q̊ vilioribus ſe applicat, quam deceat.

Li. 14. ca. 13. circa prin. to. 5.

¶His ergo præmiſſis, ad primum dr, q̊ aſſs eſt verum quoad fugam vilium in genere arduorum, & non ſimpliciter, niſi indirecte fortè, & per redundantiam: alioqn nõ eſſet opus illa alia virtute cum ſuis vitiis circa mediocria. Et ppea conſequentia nihil valet: quia in antecedẽte eſt ſermo de fuga viliũ in genere arduorum, in cõſequente verò de fuga vilium ſimpliciter. Et iſta æquiuocatio, ne ſæpius repetatur, ſubintelligitur in ſequentibus: At ſi ad antecedens reſpectu vilium ſimpliciter probandum inducatur, quòd non ſtat animum eſſe magnum &c. Reſpondetur, quòd hoc non eſt per uiam directæ oppoſitionis, ſed per uiam redundantię, quia qui fugit minus vilia, fugit viliora: nos autem loquimur de directè oppoſitis uitiis. Ad ſecundum dicitur eodem modo, quòd magnanimitas inclinat directè ad contemptum parui honoris in genere arduorum, per redundantiam autem quandam ad contemptum omnium paruorum: ſed de directa inclinatione, & appoſitione eſt ſermo. Ad tertium eodem modo dicitur, quòd inclinat ad indicandum uerè &c. in genere arduorum tantum directè, & ideo. Et per hoc dicitur ad quartum, & eius confirmationem, quòd magnanimus directè fugit omne quo fit minor in genere arduorum tãtum: per redundantiam autem fugit omnia minora. Ad quintum dicitur, quòd magnanimitas inclinat ad iudicandum ſolum honeſtum in genere ardui eſſe bonum arduum. Ad ſextum dicitur, q̊ maior, & minor modificandæ ſunt, ſcilicet in genere arduorum: humilitas autem, vt dictum eſt, uilia ſimpliciter fugit. Ad obiecta ſecundo loco, ſ. ex quæſtione de ſuperbia contra idem reſpondetur. Et ad primum dicitur, q̊ ad vitium oppoſitum humilitati per defectum non exigitur appretiatio alienorum, ſed ſufficit æſtimatio ſuorum: humilitas enim nõ eſt virtus ad alterum, ſed ad ſe. Et dicitur, q̊ minor æſtimatio ſui non poteſt in affectu eſſe ſine applicatione animi ad aliquid uilius, dedecens ſaltem ipſam ſubiectionem præter rationem. Ad ſecundum negatur minor: & ad probationem dicitur, q̊ male intelligitur litera authoris. Nam non dicit applicationem corporis ad exteriora vilia, ſed dicit applicationem animi ad aliqua uiliora. Conſtat enim quòd animus poteſt intus applicari ad uiliſſima, puta, peccata grauiſſima cogitationum, & delectationum. Ad tertium dicitur, quòd ſi huiuſmodi applicatio interdum ex auaritia, aut ex alio oritur uitio, nihil aliud infert, niſi quòd hoc uitium interdum oritur ex illis aliis uitiis: & non infert quòd non ſit in ſe unicum uitium. Nam ſicut furti uitium poteſt ex multis uitiis oriri, & tamen furti ſpeciem habet, ita contingit in aliis. Ad quartum dicitur, quòd undecumque ueniat puſillanimitas talis, ſi eſt talis, ſcilicet reſpectu uilium ſimpliciter, non directè præſumptioni, ſed ſuperbiæ opponitur: & propterea antecedens eſt falſum. Et ad probationem dicitur, quòd non eſt ad propoſitum: quia loquitur in genere arduorum, & debet probare de fuga uilium ſimpliciter. Eſt igitur uitii ſuperbiæ oppoſiti hoīs animum ad uiliora ſe applicare: ſicut ſiquis ex paruitate animi doctus cum ſit, ignorantiũ erroribus ſe ſubiicit, & prouenit huiuſmodi ſubiectio peruerſa ex mala collatione eius, quod Dei eſt in homine ad id, quod ſuum eſt in altero. Nec intelligas per hæc q̊ dicantur in litera eadem uitia opponi magnanimo, & humili, ſed propter penuriam uocabulorum, ut clarior fieret.

Li. 19. ca. 12. a med. illius to. 5

q. præced. ar. 1. ad 3.

fieret doctrina cõtra uis author vocabula declarata diuerſa ſignificatione, qua vni. & qua alteri opponiẽ. Propinquitas quoq; vitiorũ extremorũ, ſ. ſuperbię, & præſumptionis, ac puſillanimitatis, & illius innominati cauſa quoq; fuerũt, cum ẽt humilitas & magnanimitas cõueniant in materia non ſimpliciter ſed quodammodo, vt in hac litera dr̃ in principio huius rñſionis. Et hinc hẽs quantũ ſeipſo doctior euaſerit author hic, vbi diſtinguit quõ ſuperbia diuerſa ſignificatione opponitur magnanimitati & humilitati, cum q. 8. de malo, art. 2. ſuperbiã abſq; diſtinctione opponi magnanimitati, & puſillanimitati, prius dixerit.

SVP. QV. CLXII. ARTIC. II.

IN ar. 2. einſdem q. 162. aduerte quòd Martinus vbi ſupra, volens ꝙ ſuperbia ſit appetitus excellentię deſpectiuæ, ſi intendat ꝙ eſſe deſpectiuum, ſeu cõtentiuũ, eſt de ratione ſuperbiæ, bene ſentire vr̃: quia cõtemptus Dei eſt proprius ſuperbię actus, vt infra patet, & conſequenter contemptus aliorum venit. Si aũt intẽdat, ꝙ ꝓpterea oportet addere iſtã particulã in definitione ſuperbię ad determinandũ qualis celſitudinis ſit appetitus, quia ſ. nõ cuiuſcumque, aut qualiſcumque, ſed contemptiuę celſitudinis eſt appetitus, minus perſpicaciter ſentire vr̃, tũ ꝑꝑ ſupradicta: tum quia cõtemptus ſuperbiæ adeſt ex parte auerſionis magis q̃ ex parte conuerſionis, ſeu obiecti: q̃ ſi ex parte obiecti, vt patet diſcurrendo per ſpecies ſuperbiæ, non habetur contemptus expreſſe, niſi in quarta ſpecie, vt patet ex antedictis. Sed ex parte auerſionis, qa ſuperbus ad non ſubiici Deo per ſe tendit, dũ primũ quod aſpicit & appetit vt rõnem oĩs celſitudinis, eſt non ſubiici Deo: appetit.n. quicquid appetit per modum nõ

Porr. ꝑ tor. 785

Inf. art. 8. cor. Et 1. 2 q. 84. ar. 2. Et 2. di. 5. q. 1. artı. 3. cor. Et di. 42. q. 2. ar. 3. ad 2. Et Malo. q. 8. art. 2.

* Aug. in li. de natura & gr̃a. c. 29. parum a prin. t. 7.

† lib. 3. c. 2. parum a princ.

* In lib. de para. ca. 8. parum ante med. tomo. 4.

† li. 34. c. 17 cir. princ.

ponitur magnanimitati ſm defectum. Nam ſicut ad magnanimitatẽ pertinet impellere aĩm ad magna cõtra deſperationẽ: ita ad humilitatẽ pertinet retrahere aĩm ab inordinato appetitu magnorum cõtra præſumptionem. Puſillanimitas aũt ſi importet defectum à perſecutione magnorũ, propriè opponiẽ magnanimitati ꝑ modũ defectus. Si aũt importet applicationẽ animi ad aliqua viliora, q̃ hoiem deceant, opponiẽ humilitati ſm defectum: vtrumq; .n. ex animi paruitate ꝓcedit. Sicut & ecõtrario ſuperbia poteſt ſm ſuperexceſſum & magnanimitati, & humilitati opponi ſm rões diuerſas, humilitati quidem, ſm ꝙ ſubiectionẽ aſpernaẽ: magnanimitati aũt, ſm ꝙ inordinatè ad magna ſe extendit. Sed qa ſuperbia ſuperioritatem quãdam importat, directius opponitur humilitati: ſicut & puſillanimitas, quæ importat paruitatem animi in magna tendentis, directius opponitur magnanimitati.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſuperbia ſit ſpeciale peccatũ.

AD SECVNDVM ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ ſuperbia nõ ſit ſpeciale petm̃. [h] Dicit.n. Aug.* in li. de natura & gr̃a, ꝙ ſine ſuperbiæ appellatione nullũ peccatũ inuenies. & Proſper dicit in libro† de vita contẽplatiua, ꝙ nullũ petm̃[h] ſine ſupbia põt, vel potuit eſſe, aut poterit. ergo ſuperbia eſt gñale peccatum.

¶2 Præt. Iob 33. Vt auertat hominẽ ab iniquitate, dicit gloſ. ꝙ contra conditorem[h] ſuperbire, eſt eius præcepta peccando tranſcendere: ſed ſm[*] Amb. oẽ peccatum eſt tranſgreſſio legis diuinæ, & cęleſtium inobediẽtia mandatorum. ergo omne peccatum eſt ſuperbia.

¶3 Præt. Oẽ peccatũ ſpeciale, alicui ſpãli uirtuti [h] opponiẽ: ſed ſuperbia opponitur oĩbus virtutibus. dicit.n. Greg. 34.† Moral. Superbia nequaquã eſt vnius virtutis extinctione contenta, per cuncta aĩæ membra ſe erigit, & quaſi gñalis ac peſtifer morbus corpus oẽ corrũpit. & Iſidor. dicit in libr. Ety-

A mol.* ꝙ eſt ruina omnium virtutum. ergo ſuperbia non eſt ſpeciale peccatum.

¶4 Præt. Oẽ peccatũ ſpãle hẽt [h] ſpecialẽ materiã: ſed ſuperbia habet gñalem materiam. dicit .n. Greg. 34 *Moral. ꝙ alter intumeſcit auro, alter eloquio, alter infimis & terrenis rebus, alter ſummis cęleſtibuſq; virtutibus. ergo ſuperbia non eſt ſpeciale peccatum, ſed generale.

B SED CONTRA eſt, qd Aug. dicit in li.† de natura & gratia. Quærat, & inueniet ſm legem Dei, ſuperbiã eſſe peccatũ multũ diſtinctũ ab aliis vitijs. Genus aũt non diſtĩguitur à ſuis ſpeciebus. ergo ſuperbia nõ eſt gñale peccatum, ſed ſpeciale.

RESP. Dcđm, ꝙ peccatum ſuperbiæ dupliciter põt conſiderari. Vno mõ, ſm propriam ſpeciem, quam habet ex ratione
C proprii obiecti: & [m] hoc mõ ſuperbia eſt ſpeciale peccatum, [*] quia habet ſpeciale obiectum. Eſt.n. inordinatus appetitus ꝓpriæ excellentiæ, vt dictũ eſt.* Alio mõ põt conſiderari ſm redundantiam quandam in alia peccata: & [z] ſm hoc habet quãdam generalitatem, inquantũ. ſ. ex ſuperbia oriri poſſunt oĩa peccata duplici ratione. [q] Vno
D mõ per ſe, inquantũ. ſ. alia peccata ordinantur ad finẽ ſuperbiæ, quæ eſt propria excellentia, ad quã põt ordinari oẽ id, quod quis inordinatè appetit. Alio mõ indirectè, & quaſi per accidens, ſ. remouendo prohibens, inquantum. ſ. hõ per ſuperbiam contemnit diuinam legẽ, per quam prohibeẽ a peccando, ſm illud Hiere. 2. Cõfregiſti iugum, rupiſti vincula, di-
E xiſti, Nõ ſeruiam. Sciendũ tñ ꝙ ad hanc generalitatẽ ſuperbiæ aĩæ pertinet, ꝙ oĩa vitia interdum ex ſuperbia oriri poſſunt non aũt ad eã pertinet, ꝙ oĩa vitia ſp ex ſuperbia oriantur. Quamuis.n. oĩa præcepta legis poſſit quis tranſgredi qualicũque peccato ex contemptu qui pertinet ad ſuperbiam, non tñ ſemper ex contemptu aliquis præcepta diuina tranſgrediẽ, ſed quandoq; ex ignorantia: quandoq; ex infirmitate. Et in-

ſubditi, Sicut humilis ex oppoſito, ad quicquid tendit, tendit vt ſubditus Deo. & ei quod Dei eſt. Sicut.n. humilitas modũ ſubiectionis Deo apponit omni ſuo appetitui, ita ſuperbia modũ aſpernatæ ſubiectionis Deo, & ei qđ Dei eſt, apponit omni ſui appetitui. Et ꝓpterea contemptiua merito ex parte auerſionis, magiſq; ex parte cõuerſionis ad obiectum, ſ. celſitudinẽ, dr̃. Et quia rões Martini nihil aſſumunt, niſi ꝙ ſuperbus eſt contemptiuus, & ſimiliter nihil aliud cõcludunt, niſi ꝙ ſuperbia eſt contemptiua, & vtrumq; verum eſt: ideo ſuperfluũ duxi afferre octo argumẽta ſua. Sat eſt diſputatori vti diſtinctione ſupradicta, ſ. ꝙ eſſe contemptiuũ vel dr̃ eſſe de ratione ſuperbiæ, & conceditur: aut eſſe particulam addendam ad definitionem, vt qualiſcumq; celſitudo appetita per ſuperbiã, & hoc negatur: quia appetitum à ſuperbia eſt perſonæ propriæ celſitudo ſimpliciter peruerſa vel in ſe, vel in modo appetendi, & expreſſius cõtẽptus ex parte auerſionis ſe tenet. Erunt autem hæc manifeſta magis in artic. 5. & deinceps.

¶ In eodem articulo in reſponſione ad primum, dubium occurrit ad hoiem: quia ibi ponitur contemptus ꝓcepti interior actus ſuperbiæ: & ſuperius in tractatu de inobedientia definitũ eſt, quòd contemptus præcepti eſt proprius actus inobedientiæ, vt eſt ſpeciale vitium a ſuperbia, & reliquis vitiis diſtinctũ. Quomodo ſtant hęc duo ſimul?

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ quia primogenita ſuperbia ex parte auerſionis, inobedientia videtur: ideo actus inobedientiæ elicitiue attribuitur in litera ſuperbiæ, cuius eſt originaliter. Perſpicacius autem, quòd ſicut cõtemptus hoĩs ex faſtidio ſubiectionis ad Deum, & id quod Dei eſt, vt ſu-

perbiæ

* In lib. 2. de ſummo bono c. 38 a med.

Lib. 34. ca. 18. i prin.

Ca. 29. circa med. tomo. 7.

Concl. ꝯ

Ar. præce.

Concl. q.

perbiæ vitiũ formaliter ſpectat: ita contemptus præcepti ex contemptu ſubiectionis ad Deũ, actus eſt ſuperbiæ formaliter. Ita ꝗ contemptus pcepti ex faſtidio præcepti, eſt prius inobedientiæ actus. Sed cõtemptus præcepti ex faſtidio ſubiectionis ad Deũ, eſt actus ſuperbiæ, cui proprium eſt faſtidiũ ſubiectionis ad Deũ. Et quod dictũ eſt de contemptu præcepti extendẽdum eſt ad contemptũ cuiuſcumq; alterius perſonæ, officii &c. ex faſtidio diuinæ ſubiectionis. Sp.n. hmõi cõtemptus formaliter eſt actus ſuperbiæ in quacumque materia ſit.

Cap. 29. in med. to. 7.

a. reſpõſio

In cor. ar.

SVP. QVÆ. CLXII. ARTIC. III.

IN art. 3. eiuſdẽ q. 162. dubia duo occurrunt. Primũ eſt, Quo pacto ſuperbia in litera ponit ſubiectiuè in voluntate, & in appetitu ſenſitiuo. Pluries.n. replicat in litera, ꝗ non ſolũ eſt in iraſcibili propriè ſumpta, ſed ẽt in voluntate. Per hoc.n. oſtendit ꝗ eſt in vtraque iraſcibili: ac per hoc aut ſũt duæ ſupbiæ ſpecie diuerſæ, quarũ vna eſt in volũtate, & alia in iraſcibili ſẽſitiua: aut vna ſuperbia eſt ſubiectiuè in vtraque potentia.

¶ Secundũ dubiũ ad hoĩem, qa ſuperius ĩ præcedentis lib. q. 56 ar. 6. definitũ eſt, ꝗ in voluntate nulla eſt virtus moralis, q̃ ſit pp bonũ volentis, vt ſũt virtutes circa paſſiones, ſed iuſtitia, charitas &c. quõ nũc in volũtate ponit humilitas, q̃ eſt circa paſſionẽ ſpei, & nõ ad alterius, ſed habentis propriũ bonũ? Idem .n. eſt obiectũ ſuperbiæ, & humilitatis, ſicut vniuerſaliter idẽ eſt ſubiectum contrariorum.

¶ Ad primũ dubium dr, ꝗ ſuperbia unius ſpeciei eſt ſubiectiuè in uoluntate principaliter, & in appetitu ſenſitiuo ſecũdario. Et hoc nullũ inconueniens eſſe, definiuit author in allegata q. art. Diſponit ſiquidẽ appetitus ſenſitiuus ad ſuperbiá. Sed cum

Per. per tot. 786

Mal. q. 8. a. 3. Et vir. q. 1. art. 5. ad 10.

de eſt, ꝗ ſicut Aug. dicit in lib. de natura & gr̃a,* Multa ꝑperã fiunt, quæ nõ fiũt, ſuperbe. F

Ad primum ergo dcd̃m, ꝗ Aug. illa verba inducit in li. de natu. & gr̃a, non ex ſua pſona: ſed ex pſona alterius. cõtra quẽ diſputat. Vñ & poſtmodũ improbat ea, oſtẽdens ꝗ non ſp ex ſuperbia peccat. Pot tñ dici ꝗ authoritates illę intelligunt quantũ ad exteriorẽ effectũ ſuperbiæ, qui eſt transgredi pcepta, qd ĩuenit ĩ quolibet peccato: nõ aũt quantũ ad interiorẽ actũ ſuperbiæ, qui eſt contemptus pcepti. Non.n. ſp pctm̃ fit ex contemptu, ſed qñque ex ignorantia, quandoque ex infirmitate, vt dictum eſt.* G

Ad II dcd̃m, ꝗ qñq; aliquis cõmittit aliquod pctm̃ ſm eſſe ctũ, ſed non ſm affectũ. Sicut ille ꝗ ignoranter occidit patrẽ, cõmittit patricidiũ ſm effectũ, ſed nõ ſm affectũ, quia hoc nõ intendebat: & ſm hoc trãſgredi præceptũ Dei, dr̃ eſſe contra Deum ſuperbire ſm effectum quidem ſemper, non autem ſemper ſecundum affectum. H

Ad III dcd̃m, ꝗ pctm̃ aliqd̃ põt corrũpere virtutẽ dupliciter. Vno mõ, per directã cõtrarietatẽ ad virtutẽ, & hoc mõ, ſuperbia nõ corrũpit quãlibet virtutẽ, ſed ſolũ humilitatẽ: ſicut quodlibet aliud ſpeciale pctm̃ corrũpit quãdã ſpecialẽ virtutẽ ſibi oppoſitã, cõtrariũ agendo. Alio mõ, pctm̃ aliqd corrũpit uirtutẽ abutendo ipſa virtute: & ſic ſuperbia corrumpit quãlibet virtutẽ, inquã tũ. ſ. ex ipſis virtutibus ſumit occaſionẽ ſuperbiendi, ſicut & quibuslibet aliis rebus ad excellẽtiã pertinentibus: vnde non ſequitur ꝗ ſit gñale peccatum. I

Ad IIII dcd̃m, ꝗ ſuperbia attendit ſpecialiter rationẽ obiecti, quæ tñ inueniri poteſt in diuerſis materiis. Eſt enim inordinatus amor propriæ excellẽtiæ: excellentia autem in diuerſis rebus poteſt inueniri. K

ARTICVLVS III.

Vtrum ſuperbia ſit in iraſcibili ſicut in ſubiecto.

AD TERTIVM ſic proceditur. Vr̃ ꝗ ſuperbia non ſit in iraſcibili ſicut in ſubiecto. Dicit.n. Greg. 23. Moral.* Obſtaculũ veritatis tumor mentis eſt, quia dũ inflat, obnubilat: ſed cognitio veritatis nõ pertinet ad iraſcibilem, ſed ad vim rationalem. ergo ſuperbia eſt in iraſcibili.

¶ 2 Præt. Greg. dicit 24. Moral.* ꝗ ſuperbi non eorũ vitã cõſiderant, quibus ſe humiliando poſtponant, ſed quibus ſuperbiendo ſe præferant, & ſic vr̃ ꝗ ſuperbia ex indebita cõſideratione procedat: ſed conſideratio non pertinet ad iraſcibilẽ, ſed potius ad rõalẽ.[b] ergo ſuperbia non eſt in iraſcibili, ſed potius in rationali.

¶ 3 Pręt. Superbia nõ ſolũ quærit excellentiã in rebus ſenſibilibus, ſed ẽt in rebus ſpũalib', & intelligibilibus. Ipſa autem principaliter conſiſtit in contẽptu Dei, ſm illud Eccleſiaſt. 10. Initiũ ſuperbiæ hoĩs apoſtatare à Deo: ſed[b] iraſcibilis cũ ſit pars appetitus ſenſitiui, nõ põt ſe extendere in Deum, & in intelligibilia. ergo ſuperbia non poteſt eſſe in iraſcibili.

¶ 4 Præt. Vt dr̃ in lib. ſent. Proſperi.[b] Superbia eſt amor proprię excellẽtię: ſed amor nõ eſt in iraſcibili, ſed ĩ cõcupiſcibili ergo ſupbia nõ eſt ĩ iraſcibili.

Sed contra eſt. ꝗ Greg. in 2. Moral.* ponit contra ſuperbiã donũ timoris: timor autẽ pertinet ad iraſcibilem. ergo. ſuperbia eſt in iraſcibili.

Resp. Dcd̃m, ꝗ ſubiectũ cuiuslibet uirtutis, vel uitii oportet inquirere ex proprio obiecto. Non.n. põt eſſe aliud obiectũ habitus, vel actus, niſi qđ eſt obiectũ potẽtiæ, quæ vtriq; ſubijcitur. Propriũ aũt obiectũ ſuperbiæ eſt arduũ. Eſt.n. appetitus propriæ excellentiæ, vt dictũ eſt.* Vñ oportet ꝗ ſuperbia aliquo mõ ad vim iraſcibilem pertineat. Sed iraſcibilis dupliciter accipi poteſt. Vno modo propriè, & ſic eſt pars appetitus ſenſitiui: ſicut & ira ꝓpriè ſumpta, eſt quædam paſſio appetitus ſenſitiui. Alio mõ, põt accipi iraſcibilis largius. ſ. vt ꝑtineat ẽt ad appetitum intellectiuum, cui etiam quandoque

uolũtas ſuperba eſt, tunc propriè uitium eſt ſuperbiæ, quod diffunditur ad iraſcibilem appetitum ſubditũ uoluntati. Si qs tñ vellet duo ſuperbiæ genera, alterum reſpectu excellentiæ ſenſibilis, vel imaginabilis, & alterum reſpectu excellentiæ intelligibilis, quia hoc conſonat uerbis authoris in artic. 5. quæſtio. 8. de malo, defendat ipſe. Mihi enim uidetur & rationabiliter, quòd ſicut una humilitas uirtus ſufficit ad reprimendum appetitum excellentiæ cuiuſcumque, ita unũ ſuperbiæ genus ſufficiat ad peruerſum appetitum cuiuſcumque excellentiæ, & quòd uerba illa authoris ad ſenſum dictum ſunt reducenda ſcilicet quòd reſpectu excellentiæ ſenſibilis, ſuperbia eſt in iraſcibili ſenſitiuo, tanquam in ſubiecto ſecundario, ſicut & humilitas, alioquin duo humilitatis gña oportet ponere.

¶ Ad ſecundum dubium dicitur, ꝗ in uoluntate nulla eſt uirtus moralis propter bonum habentis, habens pro regula præciſe iudicium naturale: humilitatis autem regula ex diuina ſumitur reuerẽtia. Et propterea non obſtat ſupra habita doctrina. Ponitur ſiquidem humilitatis virtus in ordine ad cæleſtẽ nõ humanã ciuilitatẽ: unde Phil. non connumerauit eam inter uirtutes.

¶ In calce reſponſionis ad primum 1. artic aduerte, quòd ſuperbi cum ſpeculatiue perceperint aliqd, exultãt in ꝓpria excellentia, dum eis repræſentatur, quòd tanti ſunt ingenii, vt hæc penetrent: & delectati in hac ſua celſitudine qua multos excellunt, affectum ſuum auerſum poſſident à delectatione in ipſa ueritate. Et propterea ſciunt quomodo ſunt diuina, & moralia, ſed neſciũt quomodo ſapiunt. Humiles autem ſecreta diuina, aut naturæ, aut moris penetrant.

Li. 23. c. 16 circa finẽ.

Li. 24. c. 4 parum a prin.

Titulus huius lib. eſt. Sententię ex Aug. decerptæ, ca. 292. to. 3.

*li. 2. c. 36. ante med.

Ar. 1. & 2. huius q.

netrantes, ad excellẽ dam ueritatis cognitæ, & ſuæ cauſę, quæ eſt ueritas diuina, ſe conuertunt, & in ipſa cognitione ueritatis delectantur gratias agẽtes Deo & cõferentes ſuã notitiã diuinæ ſciẽtię & cõtẽplationi, ſe nihil ſcire arbitrãtes, ueritatis exaltationẽ affectãt. ¶ In reſponſione ad ſm eiuſdem tertii articuli aduerte, ꝙ falſa æſtimatio ſui ponitur in litera effectus, & cauſa ſuperbiæ. Effectus quidem, quia ex nimio amore propriæ excellentiæ facile æſtimat quis ſe excellere. Et hinc fit, ut delectemur i nr̃is laudibus oblatis ab aliis non uſquequaque veris. Cauſa uerò, quia ex falſa ſui æſtimatione i maius ꝓuenit ꝙ hõ ſe habeat ut magis excellẽs, & appetat altiora, q̃ conueniant. ¶ In rñſione ad quartũ, nota uerbũ ſuperius allegatum, ſ. Præſumptio alios ſuperãdi quod propriæ pertinet ad ſuperbiam.

q. 59. ar. 4. & q. 82. ar. 5. ad 1 & 2

Concl. 2a

A attribuitur ira, prout ſ. attribuimus iram Deo, & angelis non quidem ſm paſſionem, ſed ſm iudicium iuſtitiæ iudicantis. Et tñ iraſcibilis ſic cõiter dicta nõ eſt potentia diſtincta a concupiſcibili, vt patet ex his quæ in primo* dicta ſunt. Si ergo arduum, quod eſt obiectũ ſuperbiæ, eſſet ſolum aliquid ſenſibile, in quod poſſet tendere appetitus ſenſitiuus, oporteret ꝙ ſuperbia eſſet in iraſcibili, quę eſt pars appetitus ſenſitiui. Sed qa arduum, quod reſpicit ſupbia, cõiter inuenit̃ & i ſenſibilib. & in ſpũalib. reb. neceſſe eſt dicere, ꝙ ſubiectũ ſuperbię ſit iraſcibilis non ſolũ ꝓprie sũpta, ꝓut eſt pars appetitus ſenſitiu., ſed ét cõius accepta, ꝓut inuenit̃ i appetitu intellectiuo*: vñ & i dæmonib. ſuperbia ponitur.

Ad primum ergo dcẽm, ꝙ cognitio veritatis eſt duplex. Vna pure ſpeculatiua, & hanc ſuperbia indirecte impedit ſub trahẽdo cãm. Superbus. n. neq; Deo intellẽm ſuũ ſubiicit, vt ab eo veritatis cognitionem percipiat ſm illud Matt. 1. Abſcondiſti hæc a ſapiẽtib. & prudentib. i. a ſuperbis, qui ſibi ſapiẽtes & prudentes vñr, & reuelaſti ea paruulis, i. humilibus. Neq; ét ab hoib. addiſcere dignat̃, cum tñ dicatur Eccl. 6. Si inclinaueris aurem tuam. ſ. humiliter audiendo, excipies doctrinam. Alia aũt eſt cognitio veritatis. ſ. affectiua, & talem cognitionem veritatis directe impedit ſuperbia: quia ſuperbi dũ delectantur in propria excellentia, excellentiã veritatis faſtidiunt, vt Greg. dicit 23. Mor.* ꝙ ſuperbi & ſecreta q̃dã intelligẽdo pcipiũt & eorũ dulcedinẽ experiri ñ pñt: & ſi nouerint qũo ſint, ignorãt qũo ſapiũt. Vñ & Pro. xj. dr̃: Vbi humilitas, ibi ſapia.

Lib. 23. ca. 16. in fine.

Ad II dicendum, ꝙ ſicut s̃. dictũ eſt, *humilitas attendit ad regulam rõis rectæ, ſm quã qs ueram æſtimationẽ de ſe habet. Hãc aũt regulã rectæ rõis non attendit ſuperbia, ſed de ſe maiora ęſtimat q̃ ſint, qđ cõtingit ex inordinato appetitu propriæ excellẽtiæ: quia qs qđ uehemẽter deſiderat, facile credit, & ex hoc ét eius appetitus in altiora fert̃, q̃ ſibi cõueniat. Et ideo quæcunq; cõferũt ad hoc, ꝙ aliqs æſtimet ſe s̃. id qđ eſt inducunt hoiem ad ſuperbiã, quorũ unum eſt, ꝙ aliquis conſideret defectus aliorũ, ſicut econtra Greg.* ibidem dicit, ꝙ ſancti uiri uirtutũ cõſideratione uiciſſim ſibi alios præferunt. Ex hoc ergo non habetur ꝙ ſuperbia ſit in rõali, ſed ꝙ aliqua cauſa eius in rõne exiſtat.

§. pręc. ar. 2.

Eiuſd. lib. 24. c. 12.

Ad III dicendũ, ꝙ ſuperbia non eſt ſolum in iraſcibili, ſm ꝙ eſt pars appetitus ſẽſitiu., ſed ꝓut communius iraſcibilis accipitur, ut dictum eſt.*

In cor. ar.

Ad IIII dicendum, ꝙ ſicut Aug. dicit 14. de ciui. Dei,† amor ꝑcedit oẽs alias animi affectiones, & eſt cã earum, & ideo põt poni pro qualibet aliarum affectionum: & ſm hoc ſuperbia dicitur eſſe amor proprię excellentiæ, inquantum ex amore cauſatur inordinata præſumptio alios ſuperãdi, quòd proprie pertinet ad ſuperbiam.

Li. 14. c. 7. à med. & 8 & 9. 10. 5.

Articvlvs IIII.

B *Vtrum conuenienter à Gregorio aſſignentur quatuor ſuperbiæ ſpecies, ſ. æſtimare bonum à ſeipſo habere: ſibi datum deſuper, credere pro ſuis accepiſſe meritis: iactare ſe habere quod non habet: & deſpectis cæteris ſingulariter uideri appetere habere qđ habetur.*

Ad qvartvm ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ inconuenienter aſſignentur quatuor ſuperbię ſpecies, quas Gre. aſſignat 23. Mor.* dicens. Quatuor quippe ſunt ſpecies, quibus oĩs tumor arrogãtium demonſtratur, cũ C bonũ aut à ſemetipſis habere ſe æſtimãt: aut ſi ſibi datũ deſuper credunt pro ſuis hoc accepiſſe meritis putant: aut cũ iactant ſe habere qđ nõ habent: aut deſpectis cæteris ſingulariter uideri appetunt habere qđ habent. Superbia. n. eſt uitiũ diſtinctũ ab infidelitate, ſicut ét humilitas ẽ uirtus diſtincta à fide: ſed ꝙ aliquis[b] æſtimet bonũ ſe non habere à Deo, uel ꝙ bonũ gratiæ habeat ex meritis ꝓpriis ad infidelitatẽ ptinet. ergo ñ deberet poni ſpẽs ſupbię. D

¶ 2 Præt.[b] Idẽ non debet poni ſpẽs diuerſorũ generum: ſed iactantia ponitur ſpẽs mẽdacii, ut ſupra habitum eſt.* ergo nõ debet poni ſpecies ſuperbiæ.

¶ 3 Pręt.[b] Quædã alia uidentur ad ſuperbiam pertinere, q̃ hic nõ connumerantur. dicit enim Hier. ꝙ nihil eſt tam ſuperbũ, q̃ ingratum uideri. & Aug. dicit. 14.* de ciuit Dei, ꝙ excuſare ſe peccato commiſſo ad ſuperbiam pertinet. Præſumptio E etiam, qua quis tendit ad aſſequendum aliquid qđ ſupra ſe eſt, maxime ad ſuperbiam ptinere vr̃. Nõ ergo ſufficiẽter prædicta diuiſio comprehendit ſuperbiæ ſpecies.

¶ 4 Præt. Inueniuntur aliæ diuiſiones ſuperbiæ. Diuidit. n.* Anſelmus exaltationem ſuperbiæ dicens, ꝙ quædam eſt in uoluntate, quædam in ſermo-

Svp. Qv. CLXII. Art. IIII.

In ar. 4. eiuſdẽ 162. q. dubium ex Martino q. 5. de ſuperbia occurrit, ubi recitata hac doctrina dicit, Hæc opinio Thomæ eſt pulchra, & bene moralis, ſed tamẽ calumniabilis multipliciter uidetur. Primo, quia Gregorius non ſuperbiæ, ſed arrogãtiæ ſpecies ponere uidetur: arrogãtia autẽ eſt ſuperbiæ una ſpecies. Immo Iſido. de ſummo bono diſtinguit eam à ſuperbia ut ſpeciem à ſpecie, & dicit arrogantiam ex ſuperbia naſci, & non econtra. Et confirmatur, quia ſtat aliquem eſſe uere ſupbum, & tamen nihil ſibi arrogare. Probat̃. Theologus excellens alios notabiliter recognoſcẽs à Deo ex gratia ſciẽtiam habere, deſpiciens tñ alios tã quàm nihil ſcientes, eſt uere ſuperbus, utpote ſuam excellentiam contemptiuam amans & tamen nihil ſibi arrogat. Pręterea. Si aliquis impudẽter iactet bona quæ habet ob amorẽ propriæ excellentiæ in contemptum. talis eſt uere ſuperbus, & tñ nihil ſibi arrogat. Secundo, Non uidetur Thomas bñ fundaſſe iſtas arrogantiæ ſpecies: quoniam ipſe duo cum proponat in ſuperbia inueniri, bonum, & excellentiam conſequentem ad bonũ, omnes ſpecies ex parte boni aſſignat ex triplici, aut quadruplici conſideratione boni. Et ex primo modo accipit tertiam ſpeciem, qua qs æſtimat ſe habere bonum, quo caret. Cõtra. Si diues aliqs uera de ſe æſtimans quãtum ad quantitatem diuitiarum, præferat ſe propter diuitias uiris doctis eſt ſuperbus, & tamen non arrogat ſibi bonum ex quo ſe quit excellentia, ſed tantum excellentiam ipſam. ergo tertia ſpecies

Porreta, prætet.

787

2. diſt. 42. q. 2. art. 4. Et mal. q. 8. art. 4. Et 1. cor. 4. lect. 2. Et 1. Eth. 3.

* lib. 23. Mor. ca. 7. in prin.

q. 110. art. 2.

Lib. 14. ca. 14. tom. 5.

* In lib. de ſimilitu. c. 24.

† in tract. de 12. gra. humilitatis i med. & deinceps.

cies non ſufficienter aſſignatur penes arrogantiam boni, ad qđ F conſequitur excellentia. Et confirmatur, quia defenſio peccatorum, rebellio, libertas, conſuetudo peccandi, ſunt gradus ſuperbiæ ſecundum Bernardum: & tamen non omnis defendens peccata &c. arrogat ſibi bonum, quo caret: ſed hæc quandoque contingunt ex arrogata excellentia.

In tract. de 12. gra. humil. in me. & deinceps.

¶ Ad hęc dicitur, ꝙ arrogantia dupliciter ſumi poteſt. Primo pro actu ſuperbiæ: quilibet.n. ſuperbus aliquo mō ſibi tribuit quo caret. Et quia cōſentaneū eſt ut actus ponatur quandoque pro uitio cuius eſt actus, inde eſt ꝙ Greg. ſuperbos arrogantes uocauit. Falſum eſt ergo ꝙ non ſuperbiæ ſpecies ponat: nec Iſidor. diſtinxit ut ſpeciem à ſpecie, ſed ut actū uitio, uel ut actum ſecundarium à primario, puta, quia primus ſuperbiæ act⁹ quo ſuperbia dicitur, eſt ſuperbire: & ex hoc naſcitur arrogare ſibi quo caret.

Li. 23. c. 7.

Cancel. in li. 23. Mo. c. 1. in prin. Ar. 1. & 3.

¶ Ad confirmationē dicitur, ꝙ non ſtat aliquem eſſe ſuperbū, & nihil ſibi arrogare.

¶ Et ad probationem primam de ſuperbia theologi reſpōdetur quòd arrogat ſibi maiorem excellētiam q̄ habeat: quoniam attribuit ſibi excellentiam, ut rationem deſpicabilitatis aliorū, tanquam alii nihil ſint in comparatione ad ipſum. Conſtat aūt ꝙ longe maior æſtimatur excellentia quæ æſtimatur tanta, ut in comparatione eius alii quaſi nihil ſint. Sicut in ueritate excellentia illa, cuius comparatione cætera obfuſcantur, & quaſi nihil ſunt, longe maior eſt ſecundum ueritatem quàm alia: unde & diuinam iuſtitiam commendantes dicimus. Vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ quaſi pannus menſtruatæ: & per hoc patet ſolutio ſecundi caſus de ſuperbia iactoris. Eadem ſiquidem ratione apprehendit excellentiam ſuam maiorem, & utitur illa ut maiore quàm ſit, quia ut ratione deſpicabilitatis aliorum. Vterque tamen horum peccat ſecundum quartam ſuperbiæ ſpeciem proprie loquendo: quia non penes bonum habitum, ſed penes modum habendi illud bonum ęſtimatio excellentiam fundat. Æſtimat ſiquidem uterque bonum quod habet ita illuſtrius habere, ut cæteri obſcurentur coram eo. Quarta autem ſpecies penes modum habendi ſumitur, ut patet in litera.

¶ Ad ſecundum dicitur, ꝙ author bene fundauit ſpecies iſtas, explicans & obiectum ſuperbiæ, quod excellentia eſt, & cauſam illius, quæ eſt bonum habitum: & ad radices attingens ex bono quod eſt cauſa diuerſarum ſpecierum, appetitum excellentiæ monſtrauit. Ad id autem quod obiicitur cōtra tertiam ſpeciē, quia inuenitur ſibi arrogare excellentiam & non bonum, reſpōdetur dupliciter. Primo, per interemptionem: ꝙ ad caſum de arrogātia diuitis dicitur, ꝙ talis, licet non arroget ſibi plus diuitiarum quàm habeat arrogat tñ ſibi plus boni ſecundū diuitias, quàm habeat. Æſtimat enim ſe maiorem eſſe ex diuitiis quàm ſit ex illis: quoniam æſtimat ſe ex diuitiis tanti, ut alii obſcurentur in comparatione ſui: & ſuper tali ęſtimatione fundatur appetitus excellētię, & contemptus aliorum: & ſi perſpicacius uideatur, æſtimat ſe habere ex diuitiis bonum qđ nō habet quod æſtimat ſe habere bonum, in cuius comparatione obſcuri ſint cæteri. Et propterea directe peccat ſecundum tertiam ſpeciem quoniam ſuper æſtimatione boni non habiti, excellentię appetitus fundatur. Secundo dr, ꝙ quia eiuſdē moris eſt attribuere ſibi uel bonum quo caret, uel excellentiā qua caret. & hæc naturaliter ſe habent ut effectus & cauſa: ideo author explicādo tertiam ſpeciem per bonum falſo attributum, reliquit pro manifeſto ad eandē ſpeciē ſpectare excellētiā falſo attributā abſq; fundamēto alicuius boni aliter æſtimati. Et

ne quædam in operatione. Bernard⁹ † et ponit duodecim gradus ſuperbiæ, qui ſunt curioſitas mentis, leuitas inepta lætitia, iactantia, ſingularitas arrogantia, præſumptio, defenſio peccatorum, ſimulata cōfeſſio, rebellio, libertas peccandi G conſuetudo, quæ non uř comprehendi ſub ſpeciebus à Gre. † aſſignatis. ergo uidetur quòd inconuenienter aſſignentur.

* IN CONTRARIVM ſufficit authoritas Grægorii † *.

RESP. Dicendū, ꝙ ſicut ſ. dictum eſt, * ſuperbia importat immoderatum excellentię appetitum, qui. ſ. non eſt ſm rōnē rectam. Eſt aūt conſiderandū, H ꝙ quælibet excellentia conſequitur aliquod bonum habitū: quod quidem pōt tripliciter conſiderari. Vno modo, ſm ſe. Manifeſtum eſt enim ꝙ quantò maius eſt bonū qđ qs hēt, tāto per hoc excellentiam maiorem conſequitur: & ideo cum aliqs attribuit ſibi maius bonū q̄ habeat, conſequens eſt ꝙ eius appetitus tendat i excellentiā propriam ultra modum ſibi conuenientem: & ſic eſt tertia ſpecies ſuperbię, cum, ſ. aliquis iactat ſe habere quod non habet. Alio modo, ex parte cauſę, prout ſcilicet excellentius eſt quod aliquod bonum inſit alicui à ſeipſo, quàm ꝙ inſit ei ab alio: & ideò cum aliquis æſtimat bonum quod habet ab alio ac ſi haberet à ſeipſo fertur per conſequens appetitus eius in propriam excellentiā ſupra ſuum modum. Eſt aūt dupliciter aliquis cauſa ſui boni, uno modo efficienter: alio modo meritorie. Et ſm hoc ſumūtur duæ primæ ſuperbiæ ſpecies, ſ. cum quis à ſemetipſo habere æſtimat quod à Deo habet, uel cum propriis meritis ſibi datum deſuper credit. Tertio

hęc qdē rñſio facilior: prima ſt ſubtilior, & ueritati innitit.

¶ Ad confirmationem de defenſione peccatorum &c. dr ꝙ, ut author dicit, ponuntur inter ſuperbię gradus & antecedentia & conſequentia ſuperbiam. Et propterea non oportet in his ſolicitum quempiam eſſe. Si quis tamen reducere uellet defenſionem peccatorum ad bonum innocētię, rebellionem ad bonū libertatis, & huiuſmodi facile poſſet.

¶ In eadem ar. 4. circa ſpecies ſuperbiæ dubium occurrit, quia non uř, ꝙ ſpecies ſuperbiæ ſint ſufficienter enumeratæ. Nam ardentior appetitus propriæ excellentiæ ueræ & recognitæ à Deo ex gřa. ſiue quocumque malo modo habendi, eſt pctm ſuperbiæ, & tñ in nulla harū ſpērum. Hoc. n. patet ex cōditionib⁹ quatuor oppoſitis, excludentibus quatuor ſpecie. Illud uero. ſ. ꝙ ſit pctm ſuperbię, cōſtat quia eſt inordinatus appetitus propriæ excellentię.

¶ Ad hoc breuiter dr, ꝙ ſicut de ſpeciebus luxurię dictum eſt ex authore in 15. q. de malo, ſ. ꝙ inordinatio ſuperbię poteſt cōtingere dupliciter, ſcilicet ex parte actus ſm ſe, & ex parte appetentis inordinatio ſiquidem actus ſm ſe attenditur penes obiectum, ſm cuius diuerſitatem aſſignatæ ſunt illæ quatuor ſpecies inordinatio aūt ex parte appetentis, eo modo appetendi conſideratur. Et propterea non eſt mirum ſi huiuſmodi ſpecies ſuperbiæ prætermiſſa eſt ab his, qui de ſuperbia ex parte actus ſm ſe tractauerunt.

I ¶ In eodem quarto in reſponſione ad quartum dubiū ex Martino ubi ſupra occurrit, arguente quòd hoc authoris dictum in gloſſando Anſelmum, ſ. ꝙ illa tria quæ ponit Anſelmus, accipiuntur ſecundum progreſſum peccati cuiuſlibet, quod primo, corde accipitur: ſecundo, ore profertur: tertio, opere perficitur, non eſt conuenienter dictum. Primo, Nullum opus immediate ſubordinatum uolitioni, quæ eſt ſubordinata uolitioni, quæ primo & per ſe eſt uolitio ſuperbiæ, eſt opus, per quod perficit curſus ſuperbię: ſed ſuperbia operis conſiſtit in exhibitione factorum, quæ ſunt ſubordinata alicui uolitioni ſubordinatę uolitioni quę primo & per ſe eſt uolitio ſuperbiæ, ergo Minor probatur? quia opera quæ ſunt ſigna ſuperbiæ, ſubordinantur, immediate uolitioni illorum factorum, & illorum uolitio ſubordinatur uolitioni excellentię, quæ eſt primo & per ſe uolitio ſuperbiæ. Secundo, Nullum opus, ad quod illa uolitio, quę primo & per ſe eſt uolitio ſuperbiæ, non inclinat niſi mediante aliquo iudicio uero, uel erroneo, & alia uolitione illi conformi, K eſt opus per ꝙ perficitur & conſumatur illa primo uolitio: ſed ad opus exterius non inclinat uolitio ſuperbiæ immediate, ſed tñ mediante iudicio uero, uel erroneo, quo iudicatur ꝙ per talia facta procurabitur excellentia, & mediante uolitione hmōi factorū. ergo. Tertio, Si qs diuideret luxuriā in luxuriā cordis oris, & operis, intelligendo per luxuriā cordis conſenſum & per luxuriam oris turpia uerba, & per luxuriam operis conuerſationem cum perſonis, aut locis luxurioſis, conſtat quòd illa diuiſio non acciperetur ſecundum progreſſum peccati luxurię, quia opus illud non eſt iſtud opus quod proprie correſpondet conſenſui in luxuriam: ſed diuiſio ſuperbiæ poſita ab Anſelmo eſt omnino huic ſimilis, ergo non eſt ſecundum progreſſum peccati ſuperbiæ. Quarto, Quando diuiſio alicuius peccati ſumitur ſecundum progreſſum peccati, tunc res ſignificata per diuiſionem ſunt ſibi inuicem ſubordinatæ hoc modo, quòd tertium ſecundo, & ſecundum primo ſubordinatur: ſed ſuperbia operis nullo modo ſubordinatur ſuperbiæ oris, cū nullo modo oporteat ꝙ uolens ſuperbiā oſtendere factis, primo oſtēdat eā uerbis.

mó, ex parte modi hñdi, prout excellẽtior aliquis redditur ex hoc, ꝙ bonũ aliqđ excellẽtius cæteris poſſidet. Vñ ex hoc ẽt ferĩ inordinatè appetitus in ꝓpriã excellentiã: & ẽm hoc ſumiĩ quarta ſuperbiæ ſpecies, q̃ eſt cum aliquis aliis deſpectis ſingulariter uult uideri.

Ad primvm ergo dcđm, ꝙ uera æſtimatio pôt corrumpi dupliciter. Vno mó, in uniuerſali: & ſic in his q̃ ad fine pertinẽt, corrũpitur uera ęſtimatio per infidelitatẽ. Alio mó, in aliquo particulari eligibili: & hoc non facit infidelitatẽ, ſicut ille qui fornicatur, æſtimat pro tpe illo bonum eſſe ſibi, fornicari. Nec tñ eſt infidelis, ſicut eſſet ſi in uniuerſali diceret fornicationẽ eſſe bonam: & ita ẽt eſt in propoſito. Nam dicere in uniuerſali aliquod bonum eſſe qđ nõ eſt à Deo, & grãm hoĩbus pro meritis dari, ꝑtinet ad infidelitatẽ: ſed qđ aliqs ex inordinato appetitu ꝓpriæ excellentię ita de bonis ſuis glorieĩ, ac ſi ea à ſe haberet, uel ex meritis propriis, pertinet ad ſuperbiam, & non ad infidelitatem, proprie loquendo.

Ad II dcđm, ꝙ iactãtia poniĩ ſpecies mendacii quantum ad exteriorem actũ, quo quis falſo ſibi attribuit, quod non habet: ſed quantum ad interiorẽ cordis arrogantiam ponitur à Gregor.* ſpecies ſuperbię.

Ad III dcđm, ꝙ ingratus eſt, q ſibi attribuit qđ ab alio hẽt: uñ duę primę ſuperbiæ ſpẽs ad ingratitudinẽ pertinẽt. Quòd aũt aliqs ſe excuſet de peccato qđ habet, ꝑtinet ad tertiã ſpeciẽ: quia per hoc aliquis attribuit ſibi bonũ innocentię, qđ

verbis. ergo. Quinto, Omne illud opus, per quod perficitur aliquod peccatũ, eſt finis volitionis, quæ primo & per ſe eſt pctĩi: ſed opus ſuperbum non eſt finis volitionis excellentiæ, quia nõ iõ amo excellentiã, vt ſuperbè faciã & operer, ſed ecõtra ſupbe facio & operor, vt ſupeminẽã & excellẽs videar. Maior patet: q̃ ĩ vis luxuriari, vt luxurieris, & nõ iõ luxurians, vt velis luxuriari. ¶ Ad horum euidẽtiã pmittẽda ſunt duo, primũ eſt, ꝙ diſtinctio peccati ſm ꝓgreſſum peccati dupliciter inueniĩ, ſ. perfectè, & imperfectè. Perfectè quidem, qñ ſm oẽs ſubordinatos ordine originis & malitiæ gradus fit, vt ſi primo cõcipiatur in corde: ſecundo, exprimatur ore: tertio, conſumetur opere. Impfecte aũt, qñ progreſſus attẽdiĩ ſm dictos gradus, ſed nõ ſubordinatos ſm ordinem originis, aut malitiæ, vt ſi peccet in corde vel in ore, vel opere: ſed non ita ꝙ vnum oriatur ex alio, puta, ſi in corde hĩ delectatio moroſa, in ore locutio turpis, ſed non ꝓp illã delectationẽ moroſã in ope fiunt actus turpes, nec ſunt effect⁹ verborũ turpiũ huiuſmõi, q̃ppe diſtĩ ẽſt ſm progreſſum peccati, ꝓ quanto diſtĩ fit ſecundus gradus, quibus progredi ſolet peccatum, ſcilicet, cor, ſermo, & opus. Sed imperfecte, quia deeſt ordo originis vnius ab alio, & ordo per ſe malitiæ: quoniam in huiuſmodi diſtinctione, per ſe loquendo, non poteſt fingi quod eorum ſit grauius. Eſt tamẽ in hac diſtinctione alius tacitus per ſe progreſſus à corde immediatè, ſcilicet mali ſermonis a corde malo, & mali operis a corde malo: & hic etiam, quia vtrobique deeſt unus gradus, imperfectus eſt. Et ſi his adiunxeris, quòd imperfectum reducitur ad perfectum, videbis quòd quæcumque harum diſtinctionum poteſt merito vocari diſtinctio ſecundum progreſſum peccati. Secundum eſt, quòd virtus, vel vitium poteſt perfectè progredi per omnes gradus ab intus ad extra ordinatè vſque ad conſumationem operis, dupliciter. Primo, per ſubtracta verba & opera non aliter bona, nec mala moraliter. Secundo, per verba, & opera aliaſq; bona, vel mala moraliter. Exemplum primi. Si quis vult primo furari, deinde ad hoc loquitur, tertio vadit furatum, & furatur. Nam locutio non eſt aliter mala moraliter, niſi quia inficitur deformitate furti: & ſimiliter ambulatio, & manuum vſus in actu furandi non aliter habent malitiam moralem, niſi quia ſubſunt furti iniquitati. Exemplum ſecundi. Si quis primo vult furari, deinde ad hoc loquitur verba mendacii & doloſa, & demum actibus iniurioſis conſumat furtum. Hic namque & verba, & opera ſumpta ad progreſſum furti ſunt mala moraliter, ẽt ſecluſa malitia furti: quia habẽt aliã malitiã ordinatam ad malitiam furti. Inter hos duos modos progrediendi nulla eſt per ſe differentia quo ad progreſſum ipſum: quoniam vtrque gradatim, & per omnes gradus, & ordinate tam ordine originis, quàm malitiæ progreditur. Sed differentia eſt in materia ipſius progreſſus: quia in primo modo materia progreſſus ſunt actus voluntarii oris, & operis abſtrahentes à bono & malo morali. In ſecundo autem materia ſunt actus voluntarii oris, & operis alias mali moraliter. Rurſus conueniunt hi duo modi in hoc, quòd vtrobique ſunt formaliter, vel æquiualenter duę volitiones, vna ipſius furti, & altera ipſorum verborum, & operum. Oportet enim eum qui progreſſum furti peragit, non ſolum quòd uelit furari, ſed uelit loqui talia uerba &c. & uelit uti pedibus, uel manibus. Et hæ duæ uolitiones ſic ſe habent, quòd una eſt formæ, altera materiæ: una finis, altera eius quod ad finem. Verum quia materia ſecundi modi eſt compoſita ex actu uoluntario exteriori, & alia malitia morali, quia eſt ſermo alias malus, & opus alias malum: ideo in ſecundo modo concurrunt duæ uolitiones formaliter, uel æquiualenter ex parte materiæ. His præmiſſis, ad propoſitum deſcendendo de ſuperbia, dicimus & ꝙ ſuperbia poteſt diſtingui ſm progreſſum peccati & perfectè, & imperfectè. Perfectè quidem, ut cum quis primò appetit inordinatè excellere in dominio, deinde ad hoc loquitur, & demum ad hoc dando operam, aſſequitur excellentiam dominii. Imperfectè autem, ut ſi quis in corde tumeat excelſum ſe putando, uel uerbis celſitudinẽ iactet, uel factis excellentiam demonſtret, quę, ut Martinus ait, eſt diſtinctio Anſelmi: & ꝙ ſuperbia poteſt progredi per omnes gradus ordinate tam per actus exteriores non alias malos moraliter, quàm per actus alios malos moraliter. Nam ſi quis appetat inordinate excellere in ſcientia, & deinde ad hoc loquatur non alias mala, & faciat, puta, uadat ad audiendum uiros doctos &c. & tandem conſequatur excellentiam appetitã, iſte progreſſus eſt in ſuperbia ſine aliàs malis mediis. Si quis, ut Nabuchodonoſor, eleuetur in corde, & deinde dicat ſe omnem uelle terram ſuo imperio ſubiugare, & demum per Holofernem perficiat, iſte ſuperbiæ ſuæ progreſſum per mala media facit.

Loco citato in arg.

¶ Ad primum ergo & ſm argumentum negatur tam maior, quàm minor. Maior quidem, quia nihil obſtat progreſſui peccati meditatio uolitionum ex parte materiæ, ut patet ex dictis. Minor uerò, quia ſuperbia & ſine media uolitione alterius moralis mali, & cum media uolitione alterius moralis mali ex parte materiæ poteſt progreſſum perficere: & quòd non obſtet aliqua media uolitio non ſolum ex dictis patet, ſed ex hoc, quòd eſt impoſſibile peccatum aliquod progredi ſine uolitione uerborum & factorum, quæ eſt alia formaliter, uel æquiualenter à uolitione finis.

¶ Ad tertium dicitur, quòd illa diuiſio luxuriæ eſſent etiam ſecundum progreſſum peccati, quàmuis imperfecte. Et ſi replicetur, quòd author loquitur de progreſſu perfecto, reſpondetur quòd author, ut erat excellentis ingenii, diſtinctionem Anſelmi arguendo ſummauit ad gradus cordis, oris, & operis, ut patet in quarto argumento literæ. & reſpondendo imperfectum ad perfectum reduxit, aſſignando penes quid progreſſus perfectus attenditur, ex hoc uolens intelligi etiam progreſſus imperfectos ex perfecti participatione iudicandos.

¶ Ad quartum dicitur, ꝙ maior eſt uera de progreſſu perfecto, non autem de progreſſu imperfecto, & ꝙ diſtinctio Anſelmi de progreſſu imperfecto habita eſt.

¶ Ad quintũ negatur minor, qñ ſuperbia progreditur perfecte. Nã uolens excellere, vult excellere ut excellat, & non ecõtra: & ſimiliter loquitur ut excellat, nõ ut uelit excellere: & operatur ut aſſequatur ut excellat, ſupereminear, & non ut uelit excellere, & ſupereminere: nec ut appareat, tamquàm hoc ſit finis, quia apparere, finis eſt uanæ gloriæ, & effectus ſuperbiæ. Et ideo ſuperbus operatur ut appareat tamquàm propter finem ſecundarium & mediatum, ſcilicet per inanem gloriam, ſed ut ſit ſaltem in oculis ſuis excelſus, & ſupereminens, ut propter proprium finem.

¶ In eadem reſponſione ad quartum in calce, non turberis ſcrupuloſe in illis uerbis, Conſuetudo peccandi, quæ implicat Dei contemptum: quoniam non formaliter, ſed interpretatiue conſuetudo peccandi mortaliter Dei contemptum implicite continet. Apparet enim quòd legiſlatorem, punitorem, monitorem, præmiatoremque contemnat, qui continue tranſgredi nõ ceſſat: quoniam ſi magnifaceret illum, timeret ſæpe, abſtineret

ret multoties ex illius reuerentia. Non tamen eſt ibi propriè contemptus Dei: quia ex infirmitate ſubiecti iam paſſionibus animi conſuetudo peccandi fit, iuxta illud Auguſtini. Dum ſeruitur libidini, facta eſt conſuetudo.

non habet. Qđ aũt aliqs p̃ſumptuosè tẽdat in id qđ ſupra ipſum eſt, præcipuè uĩ ad quartã ſpeciem pertinere, ſecundum quã aliquis uult aliis præferri.

Ad IIII dcđm ꝗ illa tria quę ponit Anſelmus accipiuntur G ſm progreſſum peccati cuiuslibet, quod primo corde cócipitur, ſecũdò ore proferĩ, tertiò opere perficiĩ. Illa aũt duodecim q̃ ponit Bernardus, ſumũtur per oppoſitũ ad duodecim gradus humilitatis, de quibus ſ. habitum* eſt. Nã primus gradus humilitatis eſt corde & corpore ſp humilitatẽ oſtendere defixis in terrã aſpectibus, cui opponitur curioſitas, per H quã aliquis curioſe ubiq; & inordinate circũſpicit. Secundus gradus humilitatis eſt, ut pauca uerba & rõnabilia loquatur aliquis non clamoſa uoce, contra quẽ opponiĩ leuitas mẽtis, per quã ſ. hõ ſuperbe ſe habet in uerbo. Tertius gradus humilitatis eſt, ut non ſit facilis & prõptus in riſu, cui opponitur inepta lætitia. Quartus gradus humilitatis eſt taciturnitas uſque ad interrogationẽ, cui opponiĩ iactantia. Quintus gradus humilitatis eſt tenere, qđ cõis regula monaſterii habet, cui opponitur ſingularitas, p quam ſ. aliquis ſanctior uult apparere. Sextus gradus humilitatis eſt credere & pronunciare ſe oĩbus uilliorẽ, cui opponitur arrogantia, per quã. ſ. hõ ſe aliis præfert. Septimus gradus humilitatis eſt ad oĩa inutilẽ & indignũ ſe cõfiteri & credere, cui opponiĩ p̃ſumptio, per quã aliqs reputat ſe ſufficientẽ ad maiora. Octauus gradus humilitatis eſt cõfeſſio pctórum, cui opponiĩ defenſio eorũdẽ. Nonus gradus humilitatis eſt in duris & aſperis patiẽtiã amplecti, cui opponiĩ ſimulata cõfeſſio, per quam ſ. aliquis non vult ſubire pœnã pro peccatis, G q̃ ſimulatè cõfitetur. Decimus gradus humilitatis eſt obedientia, cui opponiĩ rebellio. Vndecimus gradus humilitatis eſt, vt hõ non delecteĩ facere propriam voluntatẽ: cui opponiĩ libertas per quam ſ. hõ delectaĩ libere facere qđ vult. Vltimus aũt gradus humilitatis eſt timor Dei, cui opponitur peccandi conſuetudo, quæ implicat Dei cõtemptum. In his aũt H duodecim gradibus tanguntur nõ ſolum ſuperbiæ ſpecies, ſed ẽt, quædam antecedentia & cõſequentia, ſicut etiam ſupra de humilitate dictum* eſt.

ARTICVLVS V.

Vtrũ ſuperbia ſit peccatũ mortale.

AD QVINTVM ſic proceditur. Vr̃ ꝗ ſuperbia non ſit pctm̃ mortale. Quia ſuper illud Pſal. 7. Dñe Deus meus ſi feci iſtud, dicit gloſ. * ſ. vniuerſale I peccatum, quod eſt ſuperbia. Si igitur ſuperbia eſſet peccatum mortale, omne peccatum eſſet mortale.

¶ 2 Præt. Oẽ peccatũ contrariaĩ charitati: ſed ſuperbia non vr̃ contrariari charitati neq; quãtũ ad dilectionẽ Dei, neq; quãtum ad dilectionẽ proximi: qa excellentia quã quis inordinate per ſuperbiã appetit, non ſp contrariatur honori Dei, aut K vtilitati proximi. ergo ſuperbia non eſt peccatum mortale.

¶ 3 Præt. Oẽ peccatũ mortale contrariatur uirtuti: ſed ſuperbia non contrariatur uirtuti, ſed potius ex ea oritur: quia vt

SVPER QVÆST. CLXII. ARTIC. V.

IN ar. 5. eiuſdem q. dubia multa occurrunt ex Martino in q. 1. de ſuperbia. Primum eſt circa redditam in litera rõnem, quare ſuperbia eſt peccatum mortale, quia ſ. importat non ſubiici hoĩem Deo &c. Contra, inquit, Non oĩs ſe non conformans legi diuinę, peccat mortaliter. ergo non oĩs qui ſe extollit ſupra id quod eſt ſibi præfixum ſm̃ regulam diuinã, peccat mortaliter. ergo hoc nõ eſt ſufficiens ratio, vt ſuperbia ſit pctm̃ mortale. Añs probatur, quia peccãs venialiter tantum, non ſe conformat legi diuinæ.

Q. præce. art. 6.

¶ Secundo, Vanus, & ambitioſus peccant aliqñ venialiter, & tñ ita peccando non appetunt ſm̃ id quod eſt eis præfixum ſm̃ regulam, & menſurã diuinã. ergo hoc non eſt ſufficiẽs ratio, pp quam aliquod peccatum ſit mortale.

¶ Tertio, ſtat aliquẽ de ſe æſtimare ſuper id quod eſt ſibi conſtitutum ſm̃ regulã diuinam, & non peccare mortaliter. ergo hæc ratio non eſt ſufficiens ratio peccati mortalis in ſuperbia. Añs probatur: quia ſtat aliquem hoc mõ ſic de ſe æſtimare, & contra nullum præceptum diuinum peccare: quod probatur inducendo per ſingula præcepta diuina.

¶ Quarto, non quodlibet auerti à Deo, eſt peccatum mortale. ergo nec omnis defectus ſubiectionis ad Deum, eſt peccatum mortale. Antecedens probatur, quia non quælibet auerſio à Deo fit per actum nolendi, ſed aliqua fit per negationem actus volendi in re, & pro tempore, in qua & pro quo non tenemur conuerti ad Deum ſub pœna peccati mortalis.

¶ Subdit poſtea Martinus rñſionem ad authoritatem Apoſtoli inductam in litera dicens, ꝗ ſi concluderet, magis concluderet de inani gloria quàm ſuperbia, ꝗ ſit peccatum mortale.

¶ Secundũ dubiũ eſt circa rationẽ quaſi aliam, quare ſuperbia eſt peccatum mortale, quia ſcilicet eſt contemptus Dei, vt author dicit expreſſè in ſequenti art. contra inquit Martinus, Nõ omnis ſuperbia eſt contemptus Dei. ergo non omnis ſuperbia ex illa cauſa conſtituitur peccatum mortale. Antecedens pro- F batur. Stat aliquem nullo modo contemnere Deum ampliꝰ q̃ auarus contemnit eum, & tñ deſpicere proximum, & fortè prælatum, aut principem ſuum. ergo nõ reperitur in omni peccato ſuperbiæ poſitiuus Dei contemptus.

¶ Secundo, Pono caſum, ꝗ Deus & prælatus idem præcipiant, & pro aliquo tpe ſciat ſuperbus illud eſſe p̃ceptum à prælato, non autẽm à Deo: & moueatur tunc ſuperbus ad deſpiciendum prælatũ, & poſtea cognito ꝗ eſt ẽt præceptum à Deo: nihilominus vincente infirmitate non ex contẽptu Dei, ſed ex contẽptu prælati, & ſui præcepti tranſgrediatur: hic apparet poſſibile eſſe, ſuperbum contẽnere prælatum, & nõ contemnere Deum, & per conſequens habet non oĩs ſuperbia ex contẽptu Dei, ꝗ ſit peccatũ mortale.

¶ Ad euidentiã primi dubii ſciendum eſt, ꝗ appetere aliquid ſupra diuinã regulã, ſeu menſuram, contingit dupliciter. Vno modo, ita ꝗ appetitus feratur in illam rem appetibilẽ, quæ excedit limites diuinæ menſurę reſpectu appetentis, puta, appetit maiorem excellẽtiam, aut gloriam, q̃ ſibi conueniat. Alio mõ, ita ꝗ appetitus feratur in ipſam abiectionem ſubiectionis diuinæ, hoc eſt, quòd hinc appetit maiorẽ gloriam: quia aſpernatur ſubiici menſuræ, qua menſus eſt eũ Deus. Litera præſentis articuli hoc ſecundo modo, intelligenda eſt, & non primo modo, vt Martinus accepit. Patet autem hunc eſſe ſenſum literæ ex eo, ꝗ fundũ eius eſt oppoſitio ad humilitatem. Cõſtat enim quòd humilitas appetitum tendẽtem in excelſa moderatur apponendo illi modum diuinæ ſubiectionis. Ac per hoc ſuperbia appetit propriè excellentiæ apponit immoderantiam aſpernantẽ diuinã ſubiectionẽ. Et huic propoſito manifeſtè deſeruit tota litera, ſi proſpexeris ꝗ authoritas Apoſtoli, vt interpoſita accipienda eſt, ad manifeſtandum qualis eſt ſubiectio, à qua deficit aſpernando eam ſuperbia.

Q. præce. art. 6.

Porr. pe: 10. 788
4. di. 33. q. 1. ar. 3. q. 3 ad 3.
* eſt Aug. in hoc loco. Pſ. 7. c. 8

¶ Ad primum argũ Martini neganda eſt ſimpliciter conſequentia, intelligendo conſequens vniuoce, ſ. in ſenſu authoris, contra quem directe arguitur. Extollens ſiquidem ſe ex preta ſubiecti one diuina, peccat mortaliter.

¶ Ad ſecundum ꝗ, ꝗ vanus & ambitioſus non appetunt maiora ex repulſa diuinæ ſubiectionis: & ideo non ſunt ad propoſitum, ſed iuxta primum ſenſum arguitur.

¶ Ad

Gre. dicit 34.* Mor. aliquando homo ex ſummis cæleſtibuſq; uirtutibus intumeſcit. ergo ſuperbia non eſt pctm̃ mortale.

SED CONTRA eſt, qđ Gre. in eodem lib.* dicit, ꝙ euidentiſſimum reproborum ſignum ſuperbia eſt, at contra humilitas electorũ: ſed homines non fiunt reprobi pro peccatis venialibus. ergo ſuperbia nõ eſt peccatũ ueniale, ſed mortale.

B

RESP. Dicendũ, ꝙ ſuperbia humilitati opponitur. Humilitas aũt propriè reſpicit ſubiectionem, hominis ad Deũ, ut ſupra dictum* eſt. Vnde ecõtra riò ſuperbia proprie reſpicit defectum huius ſubiectionis, ſm. ſ. ꝙ aliquis ſe extollit ſ. id qđ eſt ſibi pręfixum ſm diuinã regulam, uel menſuram: cõtra id quod Apoſtolus dicit 2. ad Cor. 10. Nos aũt non immẽſũ gloriamur, ſed ſm menſuram qua menſus eſt nobis Deus. Et iõ dr̃ Eccl. 10. Initiũ ſuperbię hominis Apoſtatare à Deo: qa ſm hoc radix ſuperbię conſiderat̃, ꝙ hõ aliqualiter nõ ſubiicitur Deo & regulæ ipſius. Manifeſtum eſt aũt, ꝙ hoc ipſum qđ eſt non ſubiici Deo, habet rõnem peccati mortalis: hoc n. eſt auerti à Deo. Vnde conſequens eſt ꝙ" ſuperbia ſm genus ſuum eſt peccatum mortale." Sicut tamen in aliis, quæ ex ſuo gñe ſunt peccata mortalia, puta, in fornicatione, & adulterio, ſunt aliqui motus q ſunt peccata uenialia pp eorũ imperfectionẽ, quia. ſ. pręueniunt rõnis iudicium, & ſunt pręter eius conſenſum: ita ẽt

C

D

E

& circa ſuperbiam accidit ꝙ aliqui motus ſuperbiæ ſunt peccata venialia, dum ratio nõ conſentit.

AD PRIMVM ergo dicendam, ꝙ ſicut ſupradictum eſt,* ſuperbia nõ eſt uniuerſale peccatum per ſuam eſſentiam, ſed per quandam redundantiã, inquãtum ſ. ex ſuperbia oĩa peccata oriri pñt. Vñ non ſequit̃ ꝙ oĩa peccata ſint mortalia, ſed ſolum quando oriuntur ex ſuperbia completa, quam diximus eſſe peccatum mortale.

AD II dicendum, ꝙ ſuperbia ſemper quidem contrariatur dilectioni diuinæ, inquantum ſcilicet ſuperbus nõ ſe ſubiicit diuinę regulæ prout oportet. Et quandoque etiã cõtrariatur dilectioni proximi, inquantum ſcilicet aliquis inordinate ſe præfert proximo, & ab eius ſubiectione ſe retrahit, in quo etiam derogatur diuinę regulę, ex qua ſũt hoĩum ordines inſtituti, prout. ſ. unus eorum ſub alio eſſe debet.

AD III dicendũ, ꝙ ſuperbia non oritur ex uirtutibus ſicut ex cauſa per ſe: ſed ſicut ex cauſa per accidens, inquantum ſ. aliquis ex uirtutibus occaſionem ſuperbię ſubit. Nihil autẽ prohibet quin unum contrariorum ſit alterius cauſa ꝑ accidens, ut dicitur in 8. Phyſicorum. Vnde etiam de ipſa humilitate aliqui ſuperbiunt.

ARTICVLVS VI.

Vtrum ſuperbia ſit grauiſſimum peccatorum.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videt̃ ꝙ ſuperbia nõ

¶Ad tertium dicitur, ꝙ in tali æſtimatione & appetitu quãdo eſt peccatum ueniale, non eſt ſuperbia niſi materialiter, & propterea non eſt mirum.

¶Ad quartum dr̃, ꝙ añs eſt falſiſſimum, niſi abutamur uocabulis. Et ad probationem negatur ꝙ ſit poſſibile homini auerti à Deo ſiue per actum nolitionis, ſiue uolitionis in re, tẽpore, loco, &c. ſine obligatione ad mortale: qm̃ aut non eſt auerti à Deo, aut ſi eſt auerti, ẽ peccatũ mortale. Sed fallunt̃ forte multi, quia non diſcernunt inter ſimpliciter, & ſm̃ quid, Nã hęc omnia. ſ. non ſubiici Deo auerti à Deo, facere contra legem Dei, abiicere diuinam regulam, abiicere diuinam mẽſuram, & ſimilia, ſi ſimpliciter & abſolute, hoc eſt ſine additione aliqua ſumãtur, important motus uoluntarios peccati mortalis ex ſuo genere, quia important manifeſte diuinam iniuriam, ac per hoc ſunt contra charitatẽ. Sed quia iſtamet pñt ſumi ſecundũ quid ex imperfectione actus. uel pp indeliberationem actus, ut contingit ĩ primis motib⁹: uel pp imperfectionẽ materiæ, ut cõtingit in peccatis uenialibus ex ſuo genere, ut mendacium officioſum. Hęc. n. oĩa diſſonant a diuina lege, mẽſura ſubiectione, regula: ſed nõ niſi ſm̃ quid cõtra hæc ſũt. Et propterea correcte loquendo dicimus, ꝙ ſunt pręter legem &c. idcirco falſum apparet, ꝙ iſta ſint ex ſuo genere mortalia cum tñ in ueritate ſic ſint: quia ipſa abſolute ſumpta iudicantur, nec falſificatur ex eo, ꝙ ſm̃ qđ inuenta, non niſi uenialia reperiuntur. Et hoc habeto in moralibus ſemper præ oculis, ſi nõ uis falli.

¶Ad ſolutionem authoritatis apoſtolicæ dicit̃, ꝙ authoritas nõ eſt allata, ut ex ea concludatur ſuperbiã eſſe peccatum mortale, ſed ut ex ea pateat qualis eſt ſubiectio quam aſpernatur ſuperbia. ſ. ꝙ eſt ſubiectio ad Deum menſurã ſe diſtribuentem. Et qm̃ aſpicere ad diuinam ſubiectionem, non eſt inanis gloriæ, ſed ſuperbiæ: ideò authoritas magis ad ſuperbiam quàm inanem gloriam ex hac parte ſpectat.

¶Ad ſecundum dubium, ꝙ quia de propoſitione poſita in litera ſequentis articuli eſt, debebat illo deferri, tñ in pręſentiarũ reſpondendum duxi, & pp coincidenſiam rationis, ut patebit & propter arguentem, qui ad quæſtionem pręſentis articuli retorſit propoſitionẽ illã. Cum igitur arguitur primo, ꝙ non oĩs ſuperbia eſt contemptus Dei, negatur: & dicitur ꝙ ſuperbia ex propria ſui generis rõne habet ꝙ ſit contemptus ſubiectionis ad Deum, ſicut humilitas habet ꝙ ſit amplexus ſubiectionis ad Deum. Contemptus aũt ſubiectionis ad Deum, & cõtẽptus Dei, ut ſynonyma ſunt in propoſito. Et ideo dixi, ꝙ eſt vnamet ratio iſta, & præcedẽs quare, ſuperbia eſt peccatũ mortale.

¶Ad probationem dr̃, ꝙ ut iam tactũ eſt, ſicut detractio formaliter alienam famã lædit ex intentione lædendi famã, & tñ detractio materialiter, quandoque mortale peccatum eſt, ſi ſine intentione lædẽdi famã notabiliter quis lædet famã proximi ex loquacitate. & tũc actus redit ad naturã ſuæ ſpeciei pp implicitam intentionẽ famã lædendi, quæ ibi conuincitur: ita ſuperbia formaliter importat ex ſpreta diuina ſubiectione appetitum excellentię ꝓprię. Et propterea cũ quis proximum ex illa radice ſpernit, ſuperb⁹ formaliter eſt. Cum uerò proximũ ſpernit contẽptu ſpectãte ad ſuperbiam, & non ex illa radice, ſi notabiliter contẽnit, ad ſuperbiæ ſpeciem redit, ſicut imperfectũ ad perfectũ. Cõuincitur ſiquidẽ iſte ſimiliter intendiſſe implicitè abiicere diuinã ſubiectionẽ in appetitu ꝓprię excellentiæ: ſicut ille detractor materialiter cõuincit̃ intẽdere implicite læſionẽ famæ. Et per hoc patet ſolutio ſecundi. Dixi aũt ſi contẽptus ſpectat ad ſuperbiã: quia ſicut ſunt multæ ſpẽs uirtutum circa honorationẽ ꝓximi, puta, pietas, obſeruantia &c. ita ſunt oppoſita illis uitia circa dehonorationes, ſeu cõtemptus proximi.

¶In eodẽ ar. 5. aduerte, ꝙ cũ huic qđ dico ſubiici Deo, opponatur, & hoc qđ eſt non ſubiici Deo, & hoc qđ eſt præeſſe Deo, & magis diſtet à ſubiectione ad Deũ præeſſe Deo, q̃ nõ ſubiici illi ſuperbia tñ non attenditur in litera penes pẽeſſe Deo, ſed penes non ſubiici Deo: & ratio eſt, quia ſermo eſt de ſuperbia, quæ, eſt vitium humanum, ſicut & de cęteris vitiis. Conſtat autem inter humana vitia computari contemptum ſubiectionis ad Deum, Sed ꝙ aliquis intm̃ exorbitet vt nelit præeſſe Deo, hoc plus quàm vitij eſt, ſpectat namq; hoc ad beſtialitatis ordinem, Eſt igitur ſuperbia humanũ vitiũ, q ſubiectionem ad Deum aſpernatur, quam humilitas amplectitur Eſt & ſuperbia plus q̃ diabolica, q & Deo præeſſe appetit, de qua ſcriptum eſt: Superbia eorum qui te oderunt, aſcendit ſemper. Rariſſimi. n. ſunt odio habentes Deũ, quorum ſuperbia habet pro materia conculcationem, & quicquid ſemꝑ peius occurrit deitatis quã & calamus, & lingua & cogitatio horret.

SVPER QVÆ. CLXII. ARTIC. VI.

IN art. 6, eiuſdem 162. quæſtio. dubium ex Martino in q. 3. de ſuperbia occurrit contra hęc dicta authoris, ſcilicet, Superbia

---

Li. 34. c. 18 circa prin. Et c. 19.

Li. 24. Moral. cap. 22 in princi. Et cap. 23.

q. præced. ar. 1. ad 5.

Concil. ...

Art. 2. huiꝰ quæſt.

Li. 8. tex. 8 tom. 2.

Perr. ꝑ tot. 789

Infra ar. 7. ad 4. Et Pſ. 18. fin. Et 2. 40. 12. lo. 3.

ſit grauiſſimũ peccatorũ. Quãto.n.aliqđ peccatũ [b] difficilius cauetur: tanto ur̃ eſſe leuius: ſed ſuperbia difficillime cauet̃, quia ſicut Auguſtinus dicit in *regula. Cætera peccata in malis operibus exercẽtur vt fiant, G ſuperbia aũt bonis operibus inſidiatur ut pereant. ergo ſuperbia nõ eſt grauiſſimũ pctõrum.

¶ 2 Pręt. Maius malũ maiori bono [h] opponitur, vt Phil. dicit 8. Eth.* ſed humilitas cui opponitur ſuperbia, non eſt maxima uirtutum, ut ſupra habitũ eſt †. ergo & uitia, q̃ opponunt̃ maioribus uirtutibus, puta infidelitas, deſperatio, odium Dei, homicidiũ, & alia hmõi, ſunt grauiora peccata quàm ſuperbia. H

¶ 3 Pręt. Maius malum [h] non punitur per [h] minus malum; ſed interdũ ſuperbia punitur per alia peccata, ut patet ad Rom. 1. ubi dr̃ q̃ philoſophi per elationẽ cordis traditi ſunt in reprobũ ſenſum, ut faciant quæ non cõueniunt. ergo ſuperbia non eſt grauiſſimum peccatorum.

SED CONTRA eſt, q̃ ſuper illud Pſ. 118. Superbi inique agebãt uſquequaque, dicit gloſſa, Maximum peccatum in homine eſt ſuperbia.

RESP. Dcẽm, q̃ in peccato duo attenduntur. ſ. conuerſio ad commutabile bonum, quæ materialiter ſe habet ĩ pctõ, & auerſio à bono incommutabili quæ eſt formalis & completiua rõ peccati. [m] Ex parte aũt cõuerſionis nõ habet ſuperbia q̃ ſit maximũ peccatorũ [n]: quia celſitudo, quã ſuperbus inordinate appetit, ſecundum ſuam rõnem nõ habet maximam repugnantiam ad bonum uirtutis. Sed [p] ex parte auerſionis ſuperbia habet maximã grauitatẽ [q]: quia in aliis peccatis hõ à Deo auertitur, uel pp ignorantiá, uel ꝓpter infirmitatem, ſiue pp deſiderium cuiuſcumque alterius boni: ſed ſuperbia habet auerſionem à Deo ex hoc ipſo, q̃ nõ uult Deo, & ei⁹ regulę ſubiici. Vnde Boetius dicit, q̃ cum omnia uitia fugiant à Deo, ſola ſuꝑbia ſe Deo opponit. Propter qđ ẽt ſpãliter dr̃ Iacobi 4. quòd De⁹ ſuperbis reſiſtit. Et iõ auerti a Deo, & eius præceptis, qđ eſt quaſi cõſequens in aliis peccatis, per ſe ad ſuperbiam pertinet, cuius actus eſt Dei contemptus. Et quia id qđ eſt per ſe, potius eſt eo qđ eſt per aliud, [s] conſequens eſt q̃ ſuꝑbia ſit grauiſſimum peccatorum ẽm ſuũ genus [t], qa excedit in auerſione, I q̃ formaliter complet peccatũ.

AD PRIMVM ergo dcẽm, q̃ aliquod peccatum difficile cauetur dupliciter. Vno modo, pp vehementiam impugnationis, ſicut ira vehementer impugnat pp ſuum impetum. Et adhuc difficilius eſt reſiſtere concupiſcentię propter eius cõnaturalitatem, vt dr̃ in 2.* Ethic.

perbia ex parte conuerſionis non habet q̃ ſit maximum peccatorum. Et ſuperbia ex parte auerſionis eſt maximum peccatorum dicente, Quicquid ſit de iſtis, rationes tamen adductæ, nõ concludunt. Diceretur enim ad rationem primi, q̃ celſitudo, Dei & hominum contemptiua, quam appetit ſuperbus, eſt obiectum habens maximam repugnantiã ad bonum uirtutis. Ratio quoque ſecundi dicti non ualet, tum primò, quia in aliis quoque peccatis contigit peccare ex malitia: non ergo in eis peccatur tñ ex ignorantia, aut infirmitate. Tum ſecundo, quia peccare ex deſiderio alicuius alterius non boni, non excludit cõtẽptũ, cũ ex deſiderio vnius boni oriat̃ quãq; contemptus alterius. Tum tertio, quia auerſio contemptiua Dei non conuenit ſuperbiæ ſm totum genus ſuũ, ſed ſolum ſecundũ ſpeciem illã, quæ eſt ſuperbia ĩ Deum.

*in 3. reg. & incipit Ante oĩa fratres. to. 8.

Lib. 8. cap. 10. circa principiũ tom. 5.

† Q. præc. art. 5.

¶ Ad hæc reſpondendo dicit̃, quod dicta ratio eſt ualida, & reſponſio nihil ualet: quia falſum dicit, ſcilicet, q̃ obiectum ſuperbiæ ſit celſitudo contemptiua Dei, & hominum. Contemptus namque in ſuperbia non concurrit ut determinatiuus excellentiæ, ſed ut modus aptus tendendi in propriam excellentiam, ut prædeclaratum eſt.

¶ Ad primam uero obiectionem contra rationem ſecundi dicti dr̃, q̃ manifeſtus eſt ibi error: quoniã aliud eſt peccare ex malitia, & aliud ex cõtemptu Dei. Peccare namque ex malitia conuenit omni uitioſo, cum peccat ex habitu: peccare autẽ ex contemptu Dei proprium eſt ſuperbi. Vnde author tres cões peccandi cauſas in litera numerat, & diſtinguit contra peccare ex cõtẽptu Dei, dum in aliis peccatis hõ auertitur uel pp ignorantiam, uel pp infirmitatem, ſiue pp deſiderium cuiuſcunque alterius boni. Et in hoc intellexit pp malitiam, ut patet ex ipſo authore in 78. q. libri præcedentis. Definit ſiquidem ibi peccare ex malitia eſſe, quando principium peccandi non ignorantia, non paſſio, ſed appetitus boni temporalis præponẽs illo bono ſpirituali eſt. Vide ibi diffuſe ex propoſito tractatum. Et per hoc patet ſolutio primæ obiectionis, & defectus eius in non intelligendo authorem.

¶ Ad ſecundam dr̃, q̃ ſicut peccare ex paſſione excludit peccare ex electione, ſeu malitia, quia ſi paſſio eſt principale peccandi principium, tñ non electio eſt principale peccandi principiũ, licet peccans ſemper eligat; ita peccare ex certa malitia ut ſic, nõ includit q̃ cõtẽptus ſit principale prĩcipiũ peccãdi: & ꝑ pea dato, q̃ contemptus poſſit oriri ex deſiderio alterius minus boni, peccatum tñ illud non diceretur ex contẽptu, ſed potius cum contemptu, vt effectu principalis cauſæ. Nec propterea hinc ſumas, q̃ non poſſit ſimul quis peccare ex cõtemptu Dei, & ex certa malitia: quoniam quãcunque ex ſuperbiæ habitu peccatur, utrunque concurrit. Sed dicimus, q̃ ex hoc q̃ peccatur ex mali- F tia non ſequitur q̃ peccetur ex contemptu: & q̃ peccare ex deſiderio minus boni, hoc eſt ex malitia, diſtinguitur formaliter contra peccare ex contemptu Dei. Et propterea in litera dr̃, q̃ ſuperbia in hoc differt à cæteris ex parte auerſionis, quia auerſionem ipſam ſuperbia habet, quia uult auerti à Deo, quod eſt cõtemnere ſubiectionẽ Dei: ſed in aliis eſt auerſio pp ignorãtiã, uel paſſionem, uel malitiã, quã in ſua deſcriptione author poſuit conſulto, quia ſ. melius in ſua deſcriptione monſtrat, q̃ auerſio non eſt ex ſeipſa uolita in aliis uitiis, ſed ex deſiderio minoris boni, quàm in proprio nomine. Dicendo enim peccare ex malitia, uidetur implicare quaſi, q̃ auerſio ſit ꝑ ſe uolita: ſed dicẽdo peccare ex deſiderio minoris boni, manifeſtatur q̃ auerſio non eſt ex ſe uolita, ſed propter aliud.

Concl. ad

Concl. ꝑ

¶ Ad tertium dicitur, q̃ quia auerſio per ſe uolita nihil aliud eſt q̃ cõtemptus Dei: quia qui uult auerti à Deo ut ſic, contemnit Deo ſubiici. Et hoc eſt cõmune toti generi ſuperbiæ, utpote intrãs rõem conſtitutiuã ſui generis; ideo dr̃, cõincãdo in uocabulis cũ aliis, q̃ auerſio contẽptiua Dei eſt cõis toti generi ſuperbiæ, qđ eſt dictum auerſio à Deo per ſe uolita, eſt communis toti generi ſuperbiæ. Ex his patet, q̃ appetitus inordinatus propriæ excellẽtiæ, ſi non ſic inordinatus eſt, q̃ ex auerſione Deo ſit, nõ ſpectat ad ſuperbiam formaliter, ſed materialiter tantum, & reductiue. Ita q̃ inter ſuperbiã, & reliqua uitia hęc eſt differentia, q̃ in reliquis auerſio comes eſt cõuerſionis ad cõmutabile bonum: in ſuperbia autem quaſi econuerſo, conuerſio ad propriam excellen- K tiam comes eſt auerſionis. Dixi autem, quaſi econuerſo, quia auerſio a ſuperbia non reſpicitur proprie ut obiectum, ſed ut modus: uel rectius loquendo, ut immoderantia quędam, quã ponit in actu circa obiectum, quod eſt excellentia propria. Vnde in litera etiam in ſuperbiæ peccato auerſio ponitur ex parte auerſionis, & in loco auerſionis, & non conuerſionis ad obiectum, cum expreſſe dicitur, quòd ſuperbia ex parte conuerſionis non eſt maximum, quia ſuum obiectum &c. ſed ex parte auerſionis eſt maximum, quia ſua auerſio eſt ex ſeipſa uolita. Dicere enim, quòd eſt uolita ex hoc ipſo quòd non uult Deo ſubiici, & dicere q̃ eſt ex ſeipſa uolita, idem eſt ut patet in præcedenti articulo, ubi dictum eſt. Non ſubiici Deo habet rationem peccati mortalis: hoc enim eſt auerti à Deo.

Concl. ſ

Li. 2. ca. 3. nõ procul a fin. to. 5.

¶ In reſponſione ad primum eiuſdem articuli dubium ex Martino ibidem occurrit, arguente contra hanc ſolutionẽ. Primo, illud qđ magis ac magis excęcat, ut nõ percipiatur illud ſimpliciter difficile cauetur, quia caueri non poteſt niſi deprehendatur: ſed ſuperbia magis ac magis mentem excæcat, ergo ſuperbia eſt de numero difficilium ſimpliciter ad cauẽdum. Minor

eſt

& talis difficultas vitādi pctm̄ grauitatē pcti diminuit: qa quā to aliqs minoris tētationis ĩpe tu cadit, tantò grauius peccat, vt Aug. dicit. Alio mō, difficile eſt vitare aliqd̄ pctm̄ pp eius latentiā: & hoc mō ſuperbiam difficile eſt vitare, qa ēt ex ipſis bonis occaſionē ſumit, vt di ctū eſt.* & iō ſignāter Aug. dicit, q bonis operib. inſidiat̃ & in Pſ. 141. dr̃: In via hac qua am bulabā, abſconderunt ſuperbi laqueū mihi. Et iō motus ſupbię occulte ſubrepēs non hēt maximā grauitatē anteq̄ per iu diciū rōis deprehēdat̃: ſed poſt q̄ deprehenſus fuerit p rōem, tunc facile euitatur, tū ex conſi derōe propriæ infirmitatis. ſm illud Eccl. 10. Quid ſupbis pul uis & cinis, & tū ēt ex conſide ratione magnitudinis diuinæ, ſm illud Iob. 15. Quid tumet contra Deū ſpiritus tuus? Tū ēt ex imperfectione bonorū de q bus ſupbit hō, ſm illud Iſaiæ 40. Ois caro fęnū, et omnis glo ria eius qȝſi flos agri, & infra 64. Quaſi pannus menſtruatę vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ.

D Ad II dcdm̄, q [d] oppoſitio vitii ad virtutem attendit̃ ſm obiectū qd̄ conſiderat̃ ex parte conuerſionis: & ſm hoc ſupbia non habet q ſit maximum pctōrū, ſicut nec humilitas q ſit maxima virtutū: ſed ex parte auerſionis eſt maximū, utpo te aliis pctis magnitudinem p̄ſtans. Nā p hoc ipſū infidelitatis pctm̄ grauius reddit̃, ſi ex ſuperbiæ contēptu pcedat, q̄ ſi ex ignorātia, vel ĩfirmitate pueniat: & idē dcdm̄ eſt de deſperatione, & aliis huiuſmodi.

Ad III dcdm̄, q ſicut in ſyllogiſmis ducentibus ad impoſſibile qñque aliquis conuincit̃ per hoc, q ducitur ad inconueniens magis manifeſtum: ita ēt ad conuincēdū ſuperbiā hominum Deus aliquos punit, pmittens eos ruere in peccata carnalia, quæ etſi ſint minora, tñ manifeſtiorē turpitudinē cōtinēt. Vñ Iſo. dicit in libro * de ſūmo bono, omni vitio deteriorē eē ſuperbiā, ſeu pp quod à ſūmis perſonis & primis aſſumit̃, ſeu q de opere iuſtitiæ, & virtutis exorit̃, minuſque culpa eius ſētitur. Luxuria uero carnis ideo notabilis oibus eſt, qm̄ ſtatim per ſe turpis eſt, & tñ diſpensāte Deo ſuperbia minor eſt: ſed qui detinetur ſuperbia, & non ſentit, labitur in carnis luxuriā ut per hanc humiliatus à confuſione exurgat, ex quo ēt patet grauitas ſupbiæ. Sicut. n. medicus ſapiens in remediū maioris morbi patitur infirmū in leuiorē morbum incidere, ita ēt peccatū ſuperbiæ grauius eſſe oſtenditur ex hoc ipſo, q pro eius remedio Deus permittit ruere homines in alia peccata.

ARTICVLVS VII.

Vtrum ſuperbia ſit primum omniū peccatorum.

AD SEPTIMVM ſic pcedit̃. Vr̃ q ſuperbia non ſit primū omniū pctōrū. Primum. n. [b] ſaluatur in omnibus cōſequētibus: ſed non omnia peccata ſunt cum ſuperbia, nec oriunt̃ ex ſuperbia. dicit enim Aug. in libro * de natura & gratia, q multa perperam fiunt, quæ nō fiūt ſuperbè, ergo ſuperbia nō eſt primū omnium peccatorū.

eſt Greg. 14. moralium. Et ideo hoc dictū Thomę non vr̃ ſctorum dictis conſonum. Secundò, Motus ſuperbiæ eſt vnicuique naturaliſſimus. ergo ſuperbia, ēt cognita difficile cauet̃. Antecedens probatur: quia vnuſquiſque naturalius fertur in amorē ſui, & propriæ excellentiæ, quàm in concupiſcentiā uel qdlibet aliud. Tertio, Non ſolū prima difficultas. ſ. pp vehementiam impugnationis, ſed ēt ſecunda. ſ. pp latētiā vitii diminuit de grauitate peccati. ergo diſtinctio illa non ſoluit. Antecedens patet, quia quanto tentatio eſt latentior, cæteris paribus, ſuccumbens minus grauiter peccat.

Ar præced. ad 3.

¶ Ad euidentiā horū ſcito, q in lr̃a author intendit hanc diſtinctionē, Peccatū ad euitandū difficile dupliciter. ſ. ſimpliciter, vel p tali ſtatu & docet q pctm̄ ad euitādū difficile pp magnitudinem impugnationis, eſt ſimpliciter difficile ad euitandū, & pp ea min⁹ graue. Peccatū uero ad uitandū difficile pp latentiā, eſt difficile ad vitandū pro ſtatu latentiæ, & pro tunc eſt ex hoc min⁹ graue. Nō āt eſt ſimpliciter minus graue qa p alio ſtatu. ſ. quo cognitū eſt, illius motus eſt facile ad vitādū, & ſic ponit̃ ſuperbia inter difficile euitabilia non ſimpliciter, ſed p ſtatu latentiæ ſui motus, & inter facile euitabilia p ſtatu quo dephēſ⁹ ē illius in me motus,

D. 1003. & 1179.

¶ Ad primā igit̃ obiectionē dr̃, q defici t dupliciter. Primo. qa difficultas cognoſcendi in ſe motū ſuperbiæ non facit difficile euitabile ſimpliciter, ſed p ſtatu latentię: qm̄ difficultas iſta non ſpectat ad pctm̄ ipſum, ſed cognitionem eius.

¶ Secundo, qa magis ac magis excæcare mentē cōuenit ſupbiæ nō ſm̄ ſe, ſed ex negligentia hominis amplexātis, & augmētātis ipſā i ſe. Sermo āt noſter eſt de difficultate euitandi peccatū ſm̄ ſe, non ex parte negligentiæ noſtrę. Patet āt hanc eē doctrinam Greg. qm̄ dicit, Vitium ſuperbiæ mox ab ipſa radice obſeruandum eſt, ut cum latenter oritur, tunc vigilanter abſcīdatur ne prouecta vrgeat, & vſu roboretur &c. Et ſic ſanctorū dictis conſona patet doctrina hæc.

¶ Ad ſecundam dr̃, quòd licet motus ſuperbiæ ex parte cōuerſionis ad commutabile bonum, ſit naturaliſſimus ex parte animæ rationalis, qua videmur maxime appetere excellentiā, ex parte tñ auerſionis, in qua completur ratio uitii. non eſt huiuſmodi naturalis: & ideo hinc non habetur quòd vitium ſuperbiæ ſit difficile ſimpliciter, quia non habetur quòd ſit naturale quàmuis hinc habeatur quod appetitus excellentiæ propriæ eſt naturalis, ſed hoc non eſt malum.

¶ Ad tertium dicitur, quòd vtraque difficultas minuit de grauitate, ſed diuerſimode. Nam prima ſimpliciter, ſecunda pro ſtatu & propterea ſolutio non ruit, ſed eſt ſolida.

¶ In reſponſione ad ſcd̄a eiuſdem articuli nota, q ſicut cum de nobilitate virtutū tractabatur, diſtinctū eſt de nobilitate ſimpliciter, vel ſm̄ aliquam conditionē: ita in vitiis, & peccatis de grauitate diſtinguendū eſt, q ſubſtantialiter grauius peccatū ſecūdum ſuā ſpeciē vr̃, cuius obiectū eſt ſm̄ ſe peius ut odium Dei. Secundum āt aliquā cōditionē ſupbia ponitur grauiſſimū, qa ex parte auerſionis tenet primū locū. Pōt tñ dici abſolute, hoc eſt ſine additione aliqua grauiſſimū peccatorum: qa peccatū ex auerſione perficit̃ in rōe mali ſimpliciter. Vnde author in litera nō dicit q ſupbia eſt grauior infidelitate, ſed q eſt grauior eis ex parte auerſionis, & grauitatē p̄ſtans cuique eorum. Li. 2. c. 38. in prin.

SVP. QV. CLXII. ARTIC. VII.

IN arti. 7. eiuſdem q. 162. dubium occurrit, de qua primitate eſt ſermo, cum in litera concluditur, quòd ſuperbia habet rōnem primi. Et eſt ratio dubii, quia Martinus in q. 3. intelligit authorem loqui de primitate originis, cum tñ in litera hoc non exprimatur.

¶ Ad hoc dubium dr̃, q ſermo literæ eſt de primitate abſolute, quoniam plures primitates habet ſuperbia. Eſt enim ſuperbia peccatum primū ordine naturæ ex parte auerſionis: & hoc directe concludit rō literæ. Eſt & peccatum primum ordinem generationis non reſpectu omnium peccatorū ſimpliciter, ſed reſpectu grauium peccatorum, ut in reſponſione ad quartum dicitur. Et hoc etiam ex eadem literæ ratione concluditur: conſequenter tamen eſt & primum ex parte conuerſionis ordine generationis non neceſſariæ, ſed poſſibilis, ut in corpore articuli ſubditur ex pręcedenti lib. quæſt. 48. art. 2. & in reſponſione ad primum hic declaratur: quia ſcilicet non eſt neceſſe quodlibet peccatum oriri ex ſuperbia, ſed quia quodlibet peccatum poteſt ex ipſa oriri. Vnde patet error Martini imponentis ſancto Thomæ, quòd dicat ſuperbiam eſſe primum ordine generationis ſimpliciter cum huius oppoſitum in litera in reſponſione ad quartum expreſſe dicat: nec ratio quam authori imponit Martinus, in authore inueniat̃, nec authoritas illa. Initium oīs pcti, eſt ab amh re ad id allata, imo in oppoſitū declarata ſ

Porre. p te. 7 & 10. 1. Cor. 14. le. 4. Ga. 29. in medio tomo 7.

¶2 Præt. Eccleſia. 10: dicitur, ꝙ initium ſuperbiæ eſt apoſtatare à Deo.ᵇ ergo apoſtaſia à Deo eſt prius quàm ſuperbia.

¶3 Præt. Ordo peccatorũ eſſe ᵇvr̃ ſm ordinem virtutum: ſed humilitas non eſt prima virtutũ, ſed magis fides. ergo ſuperbia non eſt primum peccatorũ.

¶4 Præt. 2. ad Timotheum. 3. dicit. Mali homines, & ſeductores proficiunt in peius, & ita videt̃ ꝙ principiũ malitiæ hominis n̄ ſit a maximo peccatorũ: ſed ſuperbia eſt maximum peccatorum, ut dictum eſt. * nõ eſt igitur primum peccatum.

¶5 Præt. Idᵇ qđ eſt ſm apparentiam, & fictionẽm eſt poſterius eo qđ eſt ſm veritatẽ: ſed Philo. dicit in 3.* Ethic. ꝙ ſupbus eſt fictor fortitudinis, & audaciæ. ergo uitium audaciæ eſt prius vitio ſuperbiæ.

SED CONTRA eſt, ꝙ dicit̃ Eccl. 10. Initiũ oĩs pc̃ti ſupbia.

RESPON. Dicendum, quòd illud quod eſt per ſe, eſt primũ in quolibet genere. Dictum eſt ãt ſupra,* quòd auerſio a Deo, quæ formaliter cõplet rõnem peccati, pertinet ad ſuperbiã per ſe, ad aliam autem peccata ex conſequenti. Et inde eſt ᵈ ꝙ ᵐ ſuperbia habet rõnem primi, & eſtẽt principium omnium peccatorum, ut ſupra dictum eſt,* cum de cauſis peccati ageretur ex parte auerſionis, quæ eſt principalior in peccato.ⁿ

AD PRIMVM ergo dcđm, ꝙ ſupbia dr̃ eſſe oĩs peccati initiũ, nõ quia qđlibet peccatum ſingulariter ex ſuperbia oriat̃: ſed quia quodlibet genus peccati natum eſt ex ſuperbia oriri.

G AD II dcđm, ꝙ apoſtatare a Deo dr̃ eſſe ſuperbiæ humanæ initiũ, nõ quaſi aliqđ aliud pc̃tm̃ a ſuperbia exiſtens, ſed quia eſt prima ſupbiæ pars. Dictum eſt*. n. ꝙ ſuperbia principaliter reſpicit ſubiectionẽ diuinam, quam contẽnit: ex conſequenti ãt contemnit ſubiici creaturę propter Deum.

AD III dcđm, ꝙᵈ non oportet eſſe eundẽ ordinẽ virtutũ H & vitiorum: nã vitiũ eſt corruptiuũ virtutis. Id ãt qđ eſt primũ in gñatione, eſt poſtremũ ĩ corruptione. Et iđ ſicut fides ẽ prima virtutũ, ita infidelitas ẽ vltimum peccatorũ, ad quam homo quandoque per alia peccata perducitur. Vnde ſuper illud Pſ. 136. Exinanite, exinanite vſq; ad fundamentum in ea dicit gl. ꝙ coaceruatione vitiorũ ſubrepit diffidentia. et Apo. I dicit 1. ad Timo. 1. ꝙ quidã repellentes conſcientiam bonã, circa fidem naufragauerunt.

AD IIII dcđm, ꝙ ſupbia dicitur eſſe grauiſſimũ pc̃tõrum ex eo, qđ per ſe cõpetit principio, ex quo attendit̃ grauitas in peccato: & ideo ſupbia cauſat grauitatem aliorum peccatorum. Contingit ergo antè

reſponſione ad quartum, expoſita eſt, quòd nõ ſimpliciter, ſed in tali genere, ſcilicet grauium, intelligitur. Et propterea non oportet hic cum Martino diſputare.

¶ In eod. ar. ꝓ euidentia lĩæ ſcito, ꝙ author cõſiderat ſupbiam & ex parte auerſionis, & ex parte cõuerſionis. Et ex vtraq; parte vult ꝙ ſuperbia ſit primum pc̃tõrũ. Ex parte quidem auerſionis ꝓbat ꝙ eſt primũ quia auerſio in eo ẽ ꝑ ſe in aliis eſt ꝑ aliud. Conſtat ãt ꝙ oẽ per aliud, reducitur ad ꝑ ſe, ut poſterius ad prius, & imperfectũ ad perfectum in illo genere. Hæc ãt primitas non oportet ꝙ ſit neceſſariæ cãlitatis effectiuę reſpectu omniũ peccatorum, ſed neceſſarii ordinis naturalis: ſicut perfecta naturaliter sũt priora iperfectis in quolibet genere, & ſic ſupbia ex parte auerſionis cõſiderat̃. Ex parte ãt conuerſionis author nõ affert rõem, ſed recitat ſeipſum ĩ loco præallegato, vbi ĩ hoc docuit. Et vere ſic eſt, quia ex fine ſuperbiæ. ſ. excellentiæ propriæ appetitu, poſſunt omnia peccata oriri. Et hoc etiã author in ar. 2. huius q. declarauit.

Art. præcedens.

lib. 3. Eth. ca. 8.

¶ In eodem arti. 7. in reſponſione ad quartum, dubium occurrit, quid intelligẽdũ ſit appellatione grauium peccatorum, cũ author dicit, Sed inter grauia peccata primũ eſt ſuperbia. Obſcurum quippe valde eſt quod dr̃ ex eo, ꝙ conſtat ꝙ loquit̃ de primo ſecundum ordinem generationis, ut cõiungitur ex ſubiuncta applicatione gloſſæ, cum eius ratione. Nec eſt verum ꝙ primum ſecundũ ordinem generationis inter peccata grauia, hoceſt, mortalia ex malitia, non ex paſſione, aut ignorantia, eſt ſuperbia ſecundum ordinem generationis, cum ſtet aliquem ex habitu intemperantię fornicari abſque ſuperbia. Nec apparet aliquod genus peccatorum grauium pendens neceſſario ex ſuperbia ſecundum originem. Nam & genus peccatorum contra virtutes theologicas ſine ſuperbia inuenitur. Deſperatio namque non eget ſuperbia, immo oppoſitum vitium habet potius annexum.

Ar. præcedens.

D. 526. Concl. m

2. 2. q. 84. ar. 2.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ peccata, quantum ad propoſitum ſpectat, poſſunt dici grauia tripliciter. Primo, ex ſuo genere, hocẽ, ex parte obiecti, prout homicidium dicimus grauius adulterio: & hoc modo non ſumuntur in præſenti litera peccata grauia. Nã grauiſſima peccata ex ſuo genere, in litera appellant̃ leuiora, vtpote quæ ex ignorantia, vel paſſione fieri contingit. Secũdo, dicuntur peccata grauia ex cã, hoceſt, ex certa malitia, iuxta qđ peccata ex electione grauiora dicimus peccatis ex ignorantia, aut paſſione. Nec hoc mõ ſumuntur in litera hac peccata grauia, quia contingit multa huiuſmodi peccata ſine ſupbia committi. Tertio, dicuntur peccata grauia ex parte auerſiõis, iuxta quod dicimus peccata ex cõtẽptu diuinæ ſubiectionis eſſe grauiora ſeipſis patratis non ex contemptu hmõi. Et ſecundum hoc in art. præcedente dictum eſt in reſponſione ad ſm. ꝙ ſupbia aliis pc̃tis magnitudinẽ ꝓſtat. Nã per hoc ipſũ infidelitatis pc̃tm̃ grauius redditur, ſi ex ſuperbię cõtemptu ꝓcedat &c. Et hoc mõ in lr̃a hac ſumunt̃ peccata grauia. Ita ꝙ ſuperbia eſt primũ in ordine gñationis inter peccata grauia ex parte auerſionis quia eſt cã ꝑ quã alia aggrauant̃, & ſic eſt primũ in cõpoſitiõe, & vltimũ ĩ reſolutione. Et hæc primitas conuenit ſupbiæ ex prima rõe. ſ. quia ꝑ ſe hẽt auerſionẽ, ut auerſio ẽ. Vñ ẽt hẽt, ꝙ ẽ grauiſſimũ oĩum ex parte auerſionis. Et ſi q̃ras quare author grauia ex parte auerſionis, appellauit grauia abſolute, hocẽ, ſine additiõe aliqua: rñdet ꝙ hoc iđ fecit, quia hmõi grauitas eſt ex ꝓpria parẽtela principii primi grauitatis pc̃tõrũ. Prima. n. grauitatis radix ẽ auerſio a Deo. Nã auerſio cõſtituit rõnem mali, ac ꝑ hoc fũdat latitudinẽ malitiæ, cuius gradũ ſignificat grauitas. Eſt enĩ grauitas velut inteſio malitiæ, ſicut dicimus calorẽ inteſũ, & huiuſmodi. Vñ ĩ principio huiᵘˢ rñſionis author dicit, ꝙ ſupbia dr̃ eẽ grauiſſimũ pc̃tõrum ex eo, ꝙ ꝑ ſe cõpetit principio, ex quo attẽdit̃ grauitas in peccato. Cõſtat. n. hmõi principiũ eẽ auerſionẽ a Deo, ut clare docuit author ſuperius in art. 3. quæſt. 20.

Art. 5. huius quę. ad 2.

D. 1003. & 1028.

¶ In eod. art. nota ad huc duo, ne fallaris ĩ doctrina authoris. Primũ eſt, ꝙ infidelitas, & ſuperbia in hoc articulo ex diuerſis gloſſis ad tertiũ & quartũ allatis ponũtur vltima vitia diuerſimode, & nõ eodẽ ordine. Nã infidelitas ponit̃ vltimum in conſtructione vitiorũ, & iđ dr̃ ꝙ eſt vltimum redeuntibus ad K Deũ. Scitum eſt, qđ auerſio a Deo pt inueniri in pc̃tõ dupliciter. ſ. ex parte obiecti, & ex parte auerſionis: & hoc dupliciter. ſ. ex conſequenti, uel per ſe. Cõiter nãq; peccata hẽnt auerſionem ex parte auerſionis ex conſequenti ad obiectũ, ut furtũ, adulteriũ. & hmõi, in quibus ex conuerſione ad aliqđ tpale cõmodũ, uel delectans cõcomitatur auerſio a Deo. Peccata ãt oppoſita theologicis virtutibus. ſ. infidelitas, deſperatio, & odiũ Dei, habent auerſionẽ a Deo ex parte obiecti. Auertit̃. n. directe a Deo, qđ eſt obiectum virtutũ & vitiorũ illorũ, nõ credens, deſperans, & odiens Deũ. Supbia ãt hẽt auerſionẽ a Deo ex parte auerſionis, ut prædeclaratũ eſt. Et ꝓpterea ſuperbia ex parte auerſionis primũ tenet locũ in grauitate, & aggrauat peccata grauiora ſe ſimpliciter & abſolute, ſ. infidelitatẽ &c. q̃ auerſionẽ ipſam habent ex parte obiecti. vnde ſubſtantialis grauitas in peccatis penſatur. Ex eo nãq; ꝙ auerſio a Deo, quę primũ eſt grauitatis principiũ, in iſtis peccatis ſubſtantiale locũ, vñ ſpecificãtur peccata, obtinet: cõſequẽs eſt ꝙ tanto plus grauit[illegible]det quanto locus alicuius ut obiecti præeminet loco ſuppoſiti vt cõſequenter ſe habentis, ſeu ut minus principaliter ſe habentis, ut in ſuperbia inuenit̃. Et hæc dicta ſunt, ne cõ

ferendo

ferendo hæc arti. q. 20, ſuperius, in uolua ris obſcuritate. Et ſi hæc non perſpicis, abſtrahe auerſionem a Deo. & ſeorsũ ſm̃ ſe illam conſidera: ſicut ſi albedinẽ ſm̃ ſe conſiderares, & uide il'ã ſm̃ ſe eſſe radicem & primum principium malitię, & grauitatis in peccatis Et deinde applica illam diuerſis locis peccati. ſ. prĩcipali, qui vocaẽ ex parte obiecti, & conſtituet peccata oppoſita virtutibus theologicis. Vel ſecundario: qui vocatur ex parte auerſionis, & hoc in loco dupliciter loca illam aut ut conſequenter ſe habentẽ in hoc quod ẽ eſſe uolitũ, & ſic cõmunis ẽ peccatis mortalibus, inquantũ voluntas auerſionis ex voluntate conuerſionis eſt communiter aut ut per ſeipſam volitã in illo tñ loco, & ſic ſuperbiæ ꝓpria eſt; & aliis ab ipſa cõmunicatur. Et ꝓpterea eſt ex parte auerſionis grauiſſimum, & primũ peccatũ, & principium cæterorũ grauium ex parte auerſionis.

Gl. interlinearis pſ. 18. & ſum. ex Aug.

Porro. p ro. 766

Li. 5. c. 1. & li. 12. c. 1. & ſequentib.

Ca. 31. circa mediũ tom. 6.

SVP. QV. CLXII. ARTIC. VIII.

IN ar. 8. eiuſdẽ 162. q. recole quæ in 2. ar. dicta ſunt de generali influentia ſuperbiæ, & applica ad propoſitum, & vide q ſuperbia ex parte finis mater eſt omnium uitiorũ, qa principiũ omnium ſm̃ ordinẽ intentionis. Ex parte ſc imperii ſui eſt regina omnium vitiorũ in omnibus regnans, & dirigens omnia ad finẽ ſuum: & ideo in lr̃a dr̃ regina, & mater.

†Q. 3. ar. 6 4.

Li. 31. c. 31

Art. 2. & 5. ad 1.

Concl.

SVP. QV. CLXIII. ARTIC. I.

Arg. 2. ſen. d. 22. q. 1. art. 2.
Ric. d. 22. q. 1.
D. Bon. d. 22. ar. 1. q. 1.
Landul. d. 22. q. 5.
Vtril. d. 22. q. 1.
Biel. d. 22 q. 1.

Li. 31. Mo. c. 31.

IN art. 1. q. 152 dubium occurrit circa rationem literæ, quoniam in uitium conſequentis incidere uidetur dũ ſic procedit. Primum pec-

†Ar. 2. huius quæſt. & q. 132. arti. 5.

Li. 31. c. 31 oarũ ante medium.

ſuperbiã eẽ aliqua peccata leuiora, q̃ ẽt ex ignorãtia, uel infirmitate cõmittunẽ: ſed inter grauiora peccata primũ eſt ſuꝑbia, ſicut cã, ꝑ quã alia peccata aggrauanẽ. Et qa id qđ eſt primũ in cãndo peccata eſt ẽt vltimũ i recedẽdo: iõ ſuꝑ illud Pſ. 18. Emũdabor a delicto maximo, dicit gl.* hoc eſt, a delicto ſuꝑbię, qđ eſt vltimũ redeũtib. ad Deũ, & primũ recedẽtibus.

A D V dcđm, q Phil. ponit ſuꝑbiã circa fictionẽ fortitudinis, ñ qa ſolũ i hoc cõſiſtat: ſed qa ꝑ hoc hõ maximè reputat ſe poſſe excellẽtiã apud hoĩes cõſeq. ſi audax, uel fortis videaẽ.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum ſuperbia debeat poni vitiũ capitale.

A D OCTAVVM ſic proceditur. q ſuperbia debeat poni vitium capitale. Iſido.* enĩ & Caſſianus enumerant ſuperbiam inter uitia capitalia.

¶ 2 Præt. Superbia vr̃ eſſe idẽ inani gloriæ, qa vtraq; excellentiã q̃rit: ſed inanis gloria ponĩ vitiũ capitale. ergo etiã ſuperbia dẽt poni uitium capitale.

¶ 3 Præt. Aug. dicit in lib. * de virginitate, q ſuperbia iuidiã parit, nec umquam eſt ſine tali comite: ſed inuidia ponitur uitiũ capitale, ut ſupra habitũ†ẽ. ergo multo magis ſuperbia.

SED CONTA eſt, q Grego. 31.* moral. non enumerat ſuperbiam inter uitia capitalia.

RESP. Dcđm, q ſicut ex ſupradictis patet ſuperbia dupliciter cõſiderari pt. Vno modo ſm ſe, prout. ſ. eſt quoddã ſpeciale pct̃m. Alio mõ, ſm q hẽt quandam influentiam in omnia peccatã. Capitalia ãt uitia ponuntur quædã ſpecialia peccata, ex quibus multa gña peccatorũ oriuntur: & ideo qdã conſiderantes ſuperbiam ſm q eſt quoddam ſpeciale pct̃m, connumerauerunt eam aliis uitiis capitalibus. Greg.* vero cõſiderans vniuerſalem eius influentiã quam habet in omnia vitia, ut dictũ†eſt, non connumerauit eã aliis capitalibus uitiis, ſed poſuit eã reginam omniũ uitiorum & matrem: Vnde Greg. dicit in 31.* moral. Ipſa uitiorum regina ſuperbia cũ deuictum plenè cor cęperit, mox illud ſeptem principalibus uitiis quaſi quibuſdã ſuis ducibus deuaſtandum tradit, ex quibus uitiorum multitudines oriuntur. Et per hoc patet reſponſio ad PRIMVM.

A D II dicendum, q ſuperbia non eſt idem inani glorię, ſed cauſa eius. Nam ſuperbia inordinatè excellentiam appetit: ſed inanis gloria appetit excellentiæ manifeſtationem.

A D III dicendum, q ex hoc q inuidia, quæ eſt uitium capitale, oritur ex ſuperbia, non ſeqnitur quòd ſuperbia, ſit uitiũ capitale, ſed q ſit aliquid principalius capitalibus uitiis.

QVÆST. CLXIII.

De peccato primi hominis, in Quatuor art. diuiſa.

D EINDE conſiderandum eſt de peccato primi hominis, qđ fuit per ſuperbiã. Et primo, de peccato eius. Secundo, de pœna peccati. Tertio, de tẽtatione qua inductus eſt ad peccandum.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ primò, Vtrum primum peccatum hominis fuerit ſuꝑbia.

¶ Secundò, Quid primus homo peccando appetierit.

¶ Tertio, utrum eius peccatum fuerit grauius omnibus aliis peccatis.

¶ Quartò, Quis plus peccauerit, utrum uir, uel mulier.

ARTICVLVS I.

Vtrum primi hominis peccatum fuerit ſuperbia.

A D PRIMVM ſic proceditur. Vr̃ q ſuperbia nou fuerit primi hominis peccatum. Dicit enim Apoſtolus ad Romanos. 5. q per inobediẽtiam unius hominis peccatores conſtituti ſunt multi: ſed primi hominis peccatum eſt, ex quo omnes peccatores conſtituti ſunt originali peccato. ergo ionbedientia fuit primi hominis peccautm, & non ſuperbia.

¶ 2 Præt. Amb.* dicit ſuper Luc. q eo ordine diabolus Chriſtum tentauit, quo primum hominẽ deiecit: ſed Chriſtus primo tentatus eſt de gula, ut patet Matt. 4. cum ei dictum eſt, Si filius Dei es, dic ut lapides iſti panes fiant. ergo primum peccatum primi hominis non fuit ſuperbia, ſed gula.

¶ 3 Præt. Homo diabolo ſuggerẽte peccauit: ſed diabolus tentans hominẽ ſcientiã repromiſit, ut patet Gen. 3. ergo prima inordinatio hominis fuit ꝑ appetitum ſciẽtiæ, quod pertinet ad curioſitatẽ. ergo curioſitas fuit primũ peccatũ, & nõ ſuperbia.

Pee. perto 792

Inf. ar. 3, & 4 cor. Et 3. q. 1 a. 5. co. E t2. d. 22. b. 1. ar. 1. Et mal. q. 7. arti. 7. ad 12. 13. & 16. Et Ro. 5. lect. 5. fin. Et 1. Thi. 2. fi.

* Ambr. in Luc. c. 4. in titulo de prima tẽtatiõe Chriſti princip. tom. 4.

catum hominis fuit hoc, q appetiit quoddam ſpũale bonũ ſupra ſuam menſuram ergo primum peccatum hominis fuit ſuperbia. Nã aſis poteſt dupliciter uerificari. Primo, q illud bonũ ſpũale appetitum erat ſupra hois menſurã. Secundo, q appeteretur ſupra menſuram hominis appetentis, quàmuis bonũ ſpũale non fuerit ſupra ſuã menſurã. Et hoc ſm̃ mõ ſpectat ad ſuꝑbiã, primo aũt ad pręſumptionem oppoſitam magnanimitati, & tñ in litera determinate infertur, q ſpectat ad ſuperbiã. ¶ Ad hoc dr̃, q quia author iã determinauerat q cõſiſtit in cõtemptu diuinæ ſubiectionis, dicẽd. hic q peccauit, quia ſupra menſurã à Deo præfixam bonum appetiit, intelligi uoluit q cõtemptus menſuræ diuinæ affuerit quod ad ſuperbiã clare ſpectat & ꝑpea nullum uitiũ in dicto proceſſu eſt. Nec ſolum ex præcedentibus, ſed ex calce corporis articuli ſequentis patet hũc eſſe ſenſum intentũ: qſa ibi expreſſè dr̃ q uterque peccauit, uolens ſibiipſi inniti cõtempta diuina regula.

¶4 Præt. Sup illud 1. ad Tim. 2. [b] Mulier ſeducta in præuaricatione fuit, dicit gl. * Hanc ſeductionē appellauit ꝓpriè Apoſtolus, per quā id quod ſuadebať, cum falſum eſſet, verū putatum eſt. ſ. ꝙ Deus lignū illud iō tangere prohibuit, ꝙ ſciebat eos, ſi tetigiſſent, uelut deos futuros, tanq̄ eis diuinitatē inuideret, q̄ eos hoīes fecerat: ſed hoc credere pertinet ad infidelitatem. ergo primum peccatum hominis fuit infidelitas, & non ſuperbia.

Eſt Aug. 11. ſup. Gene. ca. 42. a medio. tomo. 3.

Sed contra eſt, qđ dr̄ Eccl. 10. Initiū oīs peccati ſuperbia: ſed pcťm primi hominis eſt initium oīs peccati, ſm̄ illud Rom. 5. Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit. ergo primum peccatum hominis fuit ſuperbia.

Resp. Dcđm, ꝙ ad vnū pcťm multi mot[o] cōcurrere pn̄t, inter quos ille hēt rōem primi pcťi i quo prius inordinatio inuenit̄. Manifeſtū eſtāt ꝙ primo inuenit̄ inordinatio in motu interiori aīæ, q̄ in actu exteriori corporis: qa ut Aug. dicit in 1. de ciui. Dei. Nō amitti᷑ corporis ſanctitas manéte aīæ ſanctitate. Inter motus āt interiores pri[o] mouetur appetitus in finé, q̄ in id qđ q̄rit̄ pp̄ finem: & iō ibi fuit primū pcťm hoīs, ubi potuit eē primus appetit[9] inordinati finis. Sic āt hō erat in ſtatu innocentiæ, inſtitutus, ut nullus eēt rebellio carnis ad ſpiritū. Vñ[m] ñ potuit eē prima inordinatio appetitus humani, ex hoc, ꝙ appetierit aliqđ ſéſibile bonū, in qđ carnis cōcupiſcētia tédit pter ordiné rōis. [n] Relinquit̄ igit̄ ꝙ prima inordinatio appetitus humani fuit ex hoc, ꝙ aliqđ bonū ſpirituale inordinate appetiit. Nō āt inordinate appetiuiſſet appetendo id ſm ſuā menſurā ex diuina regula p̄ſtitutā. Vñ relinquit̄ ꝙ primū pcťm hoīs fuit i hoc ꝙ appetiit qđdā ſpirituale bonum ſ. ſuam menſuram, quod pertinet ad ſuperbiam. Vnde manifeſtū eſt quòd[p] peccatū primi hominis fuit ſuperbia.

li. 1. ca. 18. a me. to. 5.

Concl. in

Concl. p.

Ad primvm ergo dcđm, ꝙ hoc qđ hō ñ obedierit diuino p̄cepto, nō fuit pp̄ ſe ab eo uolitū, quia hoc nō poſſet cōtingere, niſi p̄ſuppoſita inordinatione uoluntatis. Relinquit̄ ergo ꝙ ūoluerit propter aliquid aliud. Primum āt quod inordinate uoluit, fuit propria excellentia: & iō inobediētia in eo cāta fuit ex ſuperbia. Et hoc eſt ꝙ Aug. * dicit ad Oroſium, ꝙ homo elatus ſuperbia ſuaſioni ſerpentis obediens, præcepta Dei contempſit.

In dialogo 65. quæ. ad Oroſiū: q̄ 64. ante medium tom. 4

Ad II dcđm, ꝙ in pcťō primorū parentū ét gula locū habuit. Dr̄. n. Gen. 3. Vidit mulier ꝙ lignū eſſet bonū ad ueſcendū & pulchrū oculis, aſpectuq; delectabile, & tulit de fructu eius, & comedit. Non tñ ipſa bonitas & pulchritudo cibi fuit primū motiuū ad peccādū, ſed potius ſuaſio ſerpētis, qui dixit Aperient̄ oculi ueſtri, & eritis ſicut dii: ꝙ appetēdo, ſuperbiā mulier incurrit: & ideo pcťm gula deriuatum eſt ex peccato ſuperbiæ.

Ad III dcđm, ꝙ appetitus ſciētię cāuſatus fuit i primis parētib. ex inordinato appetitu excellentiæ: uñ & in uerbis ſerpētis p̄mittit̄. Eritis ſicut dii & poſtea ſubdit̄. Scientes bonum & malum.

Ad IIII dcđm, ꝙ ſicut Aug. dicit 11. * ſuper Ge. ad literā Verbis ſerpētis mulier nō crederet a bona atq; utili re diuinitus ſe fuiſſe prohibitos, niſi iā ineſſet menti amor ille ꝓpriæ poteſtatis, & quædā de ſe ſuperba præſumptio. Quod nō eſt ſic intelligendū, quaſi ſuperbia præceſſerit ſuaſionē ſerpētis: ſed quia ſtatim poſt ſuaſionē ſerpentis, inuaſit mentē eius elatio, ex qua conſecutum eſt ut crederet uerum eſſe quod dæmon dicebat.

li. 11. c. 30. circa medium to. 3.

Articvlvs II.

Vtrum ſuperbia primi hominis fuerit in hoc, quòd appetierit diuinam ſimilitudinem.

Ad secvndvm ſic p̄cedit̄. Vr̄ ꝙ ſuperbia primi hoīs non fuerit in hoc, ꝙ appetierit diuinam ſimilitudinē. Nullus. n. peccat appetendo, id [h] quod ſibi cōpetit ſm ſuā naturā: ſed ſimilitudo Dei cōpetit hoi ſm ſuā naturā. dr̄. n. Gen. 1. Faciamus hoīem ad imaginem & ſimilitudinem noſtrā ergo nō peccauit diuinā ſimilitudinem appetendo.

Pœn. per tot. 793 Iſa. 17. le. 2.

¶2 Præt. In hoc uī hō diuinam ſimilitudinē appetiiſſe, ut ſcīa boni & mali potiret̄. hoc. n. ei a ſerpente ſuggerebať. Eritis ſicut dij ſcientes bonū & malū: ſed appetitus ſcientiæ eſt hoi naturalis, ſm illud Philoſophi in principio1 Metap. Oēs homines natura ſcire deſiderant. ergo non peccauit appetendo diuinam ſimilitudinem.

In principio. 1. libri Metaphy. tom. 3.

¶3 Præt. Nullus ſapiēs eligit id qđ eſt impoſſibile: primus aūt hō ſapiētia p̄editus erat, ſm illud Eccle. 17. Diſciplina intellectus repleuit illos. Cū ergo oē pcťū conſiſtat in appetitu deliberato, qui eſt electio, uī ꝙ primus hō nō peccauit appetēdo aliqđ impſe, ſed impſe ē eſſe hoīem ſimilē Deo, ſm illud Exod. 15. Quis ſimilis tui in fortibus Domine? ergo primus homo non peccauit appetendo diuinam [k] ſimilitudinem.

Sed contra eſt, ꝙ ſup illud Pſ. 68. Quæ non rapui, túc exouebā, dicit Aug. * Adam & Eua rapere uoluerūt diuinitatē, & perdiderunt felicitatem.

Eſt Aug. de tom. 8.

Resp. Dcđm, ꝙ duplex eſt ſimilitudo. Vna omnimodæ ꝯparantiæ: & [m] hanc ſimilitudinē primi parentes non appetierunt, [n] quia talis ſimilitudo ad Deū non cadit in apprehenſione, præcipuè ſapiētis. Alia aūt eſt ſimilitudo imitationis, qualis poſſibilis eſt creaturæ ad Deū, in quātū uidelicet participat aliquid de ſimilitudine ipſius ſm ſuum modum. Dion. n. dicit in 9. * c. de di. no. Eadem ſimilia ſunt Deo, & diſſimilia.

Concl. in

cap. 9. poſt medium illius.

SVP. QV. CLXIII. ARTIC. II.

In arti. 2. eiuſdē. q. 163. dubiū occurrit circa illud, ſ. Primus hō in ſua creatione ſimilitudinē diuinā quantū ad ſcientiam nondū actu adeptus erat, ſed ſolū in potētia. Repugnat ſiquidē hoc doctrinæ in prima parte habitæ, vbi primus hō creatus dr̄ perfectus omni ſcientia humana, vt patet ibidem in arti. q. 94. ¶Ad hoc dr̄, ꝙ verba authoris hic vera ſūt de primo hoīe quantū eſt ex condōne ſuę naturæ: Ita ꝙ inter angelū & hoīem hęc veriſſima poſita ē dīa, ꝙ angelus ex naturali cōditione creatus eſt plenus ſcīa: hō aūt creatus eſt ex naturali ſua cōditione in potentia, non in actu, plenus ſcientia: quis ex ſpeciali gratia diuinæ prouidentiæ primus plen[9] fuerit ſcientia. Vel dicēdū, ꝙ qa primo hoī adhuc reſtabat aliqd ſciendū antequā ad patriæ cæleſtis ſciam̄ perueniret, angelo aūt non: iō primus hō dī non adeptus fuiſſe ſimilitudinē diuinā quo ad ſciam in actu, ſed in potētia. Et hæc expoſitio conſonat authori, nō prima: qa præmittit, ꝙ appetitus ꝓpriè eſt rei non habitæ. Primus autem hō quamq̄ non naturaliter, habebat tñ ſciētiam illam. Et ꝓpea nō inde appetitus ſciendi euenisſet, ſicut iux ta ſecūdā expoſitionem quia primi hominis via multa futura erat & iā inſtructus erat in naturaliter ſcibilibus

libus, & in quibuſdam ſupnaturalibus pfectis Dei, & luminis ſupnaturalis ipſerfecte particeps erat. Et tñ cognoſcebat, q ſm illud oportebat ſe dirigere in agẽdis & huiuſmodi lumine pficiebat, nõ appetiit ſimilitudinẽ diuinam in ſcientia directiua ad bonũ & malũ. Et ſicut Deus ſuæ naturæ lumine oĩa regit, ita hõ ſuæ naturæ lumine abſq; exterioris luminis adiutorio ſe ipſũ &c. regeret, vt author explicat in 2. ſniarum d. 22. Et hic uno uerbo dicit, ut virtute ppriæ naturæ determinet ſibi qd eēt bonũ, & qd malum ad agendũ

Concl. p

Ar. præce.

Hæc quidẽ ſm cõtingentẽ imitationẽ: hæc ãt ſm q cãta minus hẽnt a cã. Quodlibet aũt bonũ in creatura exiſtens, eſt q̃dã participata ſimilitudo primi boni: & iõ[p] ex hoc ipſo q hõ appetiit aliquod ſpirituale bonũ ſupra ſuã menſurã, ut dictũ eſt[*] cõſequens eſt q appetierit diuinã ſimilitudinem inordinatè[q] Cõſiderãdũ tñ eſt, q appetitus eſt pprie rei nõ habitæ. Bonũ ãt ſpirituale ſm quòd creatura rõnalis diuinã participat ſimilitudinem, pt ſecũdũ tria attendi. Primò quidẽ, ſm ipſum eſſe naturæ: & talis ſimilitudo ab ipſo creatiõis principio fuit impreſſa & hoi, de quo dr̃ Ge. 1. q Deus fecit hominẽ ad imaginẽ & ſimilitudinem ſuã, & angelo de quo dr̃ Ezechi. 28. Tu ſignaculũ ſimilitudinis. Secundò uerò, quantũ ad cognitionem: & hanc ẽt ſimilitudinẽ i ſui cratione angelus accepit, vñ in pmiſſis uerbis cũ dictũ eẽt, Tu ſignaculũ ſimilitudinis, ſtati ſubdit̃, Plenus ſapientia: ſed primus hõ in ſua cratione illã ſimilitudinẽ nondũ actu adeptus erat, ſed ſolũ in potẽtia. Tertio, quantũ ad ptãtem operandi: & hanc ſimilitudinẽ nõdũ erãt in actu aſſecuti neq; angelus, neq; hõ in ipſo creationis principio, qa vtriq; reſtabat aliquid agẽdũ quo ad beatitudinẽ puenirent. Et iõ cũ vterq; .ſ. diabolus & primus hõ inordinatè diuinã ſimilitudinẽ appetierit, neuter eorũ peccauit appetẽdo ſimilitudinẽ naturæ: ſed[r] primus hõ peccauit principaliter appetendo ſimilitudinẽ Dei quantũ ad ſcientiã boni & mali, ſicut ſerpens ei ſuggeſſit, vt .ſ. p uirtutẽ ppriæ naturæ determinaret ſibi quid eſſet bonũ, & quid malũ agendũ: uel ẽt ut per ſeipſum pręcognoſceret qd ſibi boni, uel mali eſſet futurũ. Et[s] ſecundario peccauit appetendo ſimilitudinẽ Dei quãtũ ad propriã ptãtẽ operãdi:[t] ut. ſ. virtute propriæ naturæ operareẽ ad beatitudinẽ cõſequendã. Vñ Aug. dicit 11.[*] ſuper Ge. ad literã, q menti mulieris inhęſit amor ppriæ ptãtis: ſed diabolus peccauit appetendo ſimilitudinem Dei quantũ ad ptãtẽ. Vñ Aug. dicit i li.[*] de vera religione, q magis voluit ſua potẽtiã frui q̃ Dei: verũtñ quãtũ ad aliqd vterq; Deo ęqparari appetiit, in quantum ſcilicet ad aliquid uterque ſibi inniti voluit contempto diuinæ regulæ ordine.

Concl. ſ

Cõc. 3. pa.

Li. 11. c. 30 circa medium to. 3
*Ca. 13. circa mediũ tom. 1.

Ad primum ergo dcđm, q rõ illa pcedit de ſimilitudine naturæ, ex cuius appetitu homo non peccauit, ut dictum eſt[*].

In coc. ar.

Ad II dcđm, q appetere ſimilitudinẽ hmõi inordinatè. i. ſ mẽſurã ſuã, pctũ ẽ. Tñ ſup illud Pſ. 70. De[*] qs ſitis erit tibi, dicit Aug.[*] Qui p ſe uult eſſe De[*] puerſe vult eẽ ſimilis Deo, ut diabol[*] q uoluit eẽ ſub eo: & hõ q ut ſeruus noluit tenere pcepta.

Pſ. 70. conc. 2. circa mediũ tom. 8.

Ad III dicendum, quòd ratio illa procedit de ſimilitudine ęquiparantiæ.

A B C D E

Articvlvs III.

Vtrum peccatum primorum parentum fuerit cæteris grauius.

Ad tertium ſic pcedit̃. Vr̃ q pctm̃ primorũ parentũ fuerit cęteris grauius. Dicit n Aug. 14.[*] de ciui. Dei.[h] Magna fuit in peccãdo iniqtas, vbi tãta fuit in nõ peccãdo facilitas: ſed primi parẽtes maximã habuerũt facultatẽ ad ñ peccãdũ, qa nihil habebãt intrinſecus, q cos ad peccãdũ ipelleret ergo pctm̃ primorum parentũ fuit cęteris grauius.

¶ 2 Præt. Pęna pportionat̃[b] culpæ: ſed pctm̃ primorũ parẽtum grauiſſime ẽ punitũ, qa p ipsũ mors introiuit i hũc mũdũ, ut Apo. dicit ad Ro. 5. ergo pctm̃ illud fuit grauius cæteris pctis

¶ 3 Præt.[b] Primũ i quolibet gñe vr̃ eſſe maximũ, ut dr̃ in 2.[*] Metaphyſicę: ſed peccatũ primorũ parentum fuit primum inter alia peccata hominum. ergo fuit maximum.

Sed contra eſt, q Origenes[*] dicit Nõ arbitror, q aliqs ex his q in ſũmo pfectoq; cõſtiterit gradu, ad ſubitũ euacueẽ. aut decidat, ſed paulatĩ, & p partes defluere eũ neceſſe ẽ: ſed primi parẽtes i ſũmo pfectoq; gradu conſiſtebant. nõ ergo eorũ primũ pctm̃ fuit maximu omniũ peccatorum.

Resp. Dcđm q duplex grauitas in pctõ attendi pt. Vna quidẽ, ex ipſa ſpẽ pcti: ſicut dicimus adulteriũ eẽ grauius pctm̃ ſimplici fornicatione. Alia ãt ẽ grauitas pcti, q̃ attenditur ſm aliquam circunſtantiã, loci, uel pſonæ, aut tpis. Prima ãt grauitas eſſentialior eſt peccato, & principalior: vnde ſm eam magis peccatum dr̃ graue, q̃ ſm aliã Dcđm eſt igitur, q[m] peccatum primi hominis nõ fuit grauius oĩbus aliis peccatis humanis ſm ſpeciem peccati.[n] Et ſi enim ſuperbia ſm ſuum genus habeat quandam excellentiã inter alia peccata, maior tñ eſt ſuperbia, qua quis Deum negat uel blaſphemat, q̃ ſuperbia, qua quis iordinatè diuinã ſimilitudinẽ appetit: qualis fuit ſupbia primorũ parẽtum, ut dictum eſt.[*] Sed[p] ſm cõditionem pſonarum peccãtium, pctm̃ illud habuit maximã grauitatem pp perfectionem ſtatus ipſorũ[q]. Et iõ dicendum eſt, q illud peccatũ fuit quidem ſecundum quid grauiſſimum, non tamen ſimpliciter.

Ad primum ergo dicendum, q illa rõ procedit de grauitate peccati ex circunſtantia peccantis.

Ad II dicendum, q magnitudo pęnę, quæ cõſecuta eſt illud primum peccatum, non correſpondet ei ſecundum quantitatem propriæ ſpeciei, ſed inquantum fuit primum: quia ex hoc interrupta eſt innocentia primi ſtatus, qua ſubtracta, deordinata eſt tota natura humana.

Ad III dicendum, q in his quæ ſunt per ſe ordinata, oportet id quod eſt primum, eſſe maximum.

SVP. QV. CLXIII. ARTIC. III.

Æg. 2. ſ. d. 21. q. 2. a. 2. D. Bon. d. 21. a. 3. q. 3. Dur. d. 21. q. 3. Ric. d. 21. q. 2. Alex. de Ale. 2. p. q. 120. art. 6. Scot. d. 21. q. 1. Fran. de Mai. d. 21 & 31. q. 1. Ant. And. d. 21. q. 1. Biel. d. 22. q. 1. Landul. d. 22. q. 2.

In ar. 3 aduert. e, q author oino deprimere uolẽs pctm̃ primi hoĩs, ut ñ cõcedat q ſit ẽt ex parte auerſiõis grauiſſimũ, qa ẽ ſupbia, affert ſupbiã negãtis Dei, ubi duo vitia i vno actu claudit. ſ. ſupbiã & infidelitatẽ: & ex hoc infert, q nõ ſolũ infidelitas grauius pctũ eſt, q̃ pctũ primi hominis, ſed ẽt ſupbia prũpẽs in infidelitatẽ maior eſt, q̃ ſuperbia prũpẽs in appetitum ſcientię.

Perrec. per tot.

794

1. 2. q. 73. ar. 1. cor. prin. Et 2. d. 21. q. 2. ar. 2. Et d. 33. in expoſi. ad 1. & 2.
*Li. 14. ca. 15. non remote a pri tom. 5.

Li. 2. tex. 4 tom. 3.

Li. 1. Periarch. ca. 3. circa fi. to. 4.

Ar. præce.
Concl. p

Concl. m

mū. Talis āt ordo nō attendiť in pčtis, ſed vnū ꝑ accidēs ſeq̄tur poſt aliud: vñ nō ſeqtur ꝙ primū peccatū ſit maximū.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum peccatum Adæ fuerit grauius quam peccatum Euæ.

AD QVARTVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ pčtm̄ Adæ fuerit grauius q̄ peccatū Euæ. Dr̃.n.1.ad Tim.2 ꝙ Adā nō eſt ſeductus, mulier āt ſeducta in ꝑuaricatione fuit, & ſic vr̃ ꝙ pčtm̄ mulieris fuerit ex [h] ignorātia pčtm̄ āt uiri ex certa ſciētia: ſed hmōi pčtm̄ eſt grauius, ſm̄ illud Lucæ 12. Ille ſeruus q cognouit voluntatē domini ſui, & nō fecit ſm̄ voluntatem eius. uapulabit multis: q āt nō cognouit, & fecit digna plagis, uapulabit paucis. ergo Adā grauius peccauit quàm Eua.

¶ 2 Præt. Aug. [i] dicit in li. de decē chordis, Si caput ē uir, melius dēt uiuere, & ꝓcedere in oibus bonis factis, maximè vxorē ſuā, ut illa imiteť virum [k] ſed illi q melius dēt facere ſi peccet, [h] grauius peccat. ergo Adam grauius peccauit q̄ Eua.

¶ 3 Præt. Pčtm̄ in Spiritu ſanctū vr̃ eſſe grauiſſimū: ſed Adā in Spiritu ſanctū [h] vr̃ peccaſſe, qa peccauit cogitās de diuina miſericordia, qđ ꝑtinet ad pčtm̄ ꝓſumptionis. ergo ur̃ ꝙ Adam grauius peccauit quàm Eua.

SED CONTRA eſt, ꝙ pęna rñdet culpę: ſed mulier eſt grauius punita q̄ uir. ut patet Ge. 3. ergo grauius peccauitq̄ uir.

RESP. Dcđm, ꝙ ſicut dictū eſt, [a] grauitas peccati principalius attendiť tā ſm̄ peccati ſpeciē, q̄ ſm̄ peccati circūſtantiā. Dictū eſt ergo, ꝙ ſi conſideremus cōditionē perſonę vtriuſq;. ſ. mulieris & uiri, peccatū viri eſt grauius [o] qa erat perfe- G ctior muliere: [p] ſed quātū ad ipſū genus peccati, vtriuſq; peccatū æquale dr̃ [q] qa vtriuſque pčtm̄ fuit ſuperbia. Vnde Aug. dicit 11. [*] ſuper Ge. ad literā, ꝙ mulier excuſauit pčtm̄ ſuum in impari ſexu, ſed pari faſtu: ſed [r] quantū ad ſpēm ſuperbiæ, grauius peccauit mulier triplici rōnō [s] Primo quidē, qa maior elatio fuit mulieris q̄ uiri. Mulier .n. credidit uerū eſſe, ꝙ ſerpens H ſuaſit. ſ. ꝙ Deus ꝓhibuerit ligni eſū ne ad eius ſimilitudinē perueniret: & ita dū per eſū ligni vetiti Dei ſimilitudinē cōſeq voluit, ſuperbia ei⁹ ad hoc ſe erexit, ꝙ cōtra Dei volūtatē aliqđ voluit obtinere. Sed uir nō credidit hoc eē verū: Vñ nō voluit ꝯſeq diuinā ſimilitudinē cōtra Dei uolūtatē, ſed in hoc ſuperbiuit ꝙ voluit eā cōſeq per ſeipſū. Secūdo, qa muli- I er nō ſolū ipſa peccauit, Sed ēt viro pčtm̄ ſugeſſit: vñ peccauit & in Deū, & in ꝓximū. Tertio in hoc, ꝙ pčtm̄ uiri diminutū eſt ex hoc: ꝙ in pčtm̄ cōſenſit amicabili quadā beneuolētia, qua plerūq; fit ut offendať Deus, ne hō ex amico fiat inimicus, quod eum facere non debuiſſe diuinæ ſententiæ exitus indicauit, ut Auguſt. dicit 11. [*] ſuper Ge. ad literā. Et ſic patet K

SVPER QVÆ. CLXIII. ARTIC. IIII.

Ægid. 2. ſ. d. 22. q. 1. ar. 3. — *B ul. d. 22. q. 2.*
Ric. d. 22. q. 3. — *Landul. d. 22. q. 3.*
D. Bon. d. 22. ar. 1. q. 3. — *Dorbel. d. 22. q. 3.*
Bu l. d. 22. q. 1. — *Voril. d. 22. q. 2.*

IN ar. 4. dubiū occurrit ex Scoto in [*] 2. ſent. di. 21. q. 2. tenēte ꝙ Primū pčtm̄ Adę nō fuit ſuperbia, ſed īordinatus amor amicitiæ vxoris. Probat āt hoc tripliciter Primo, qa primum pčtm̄ Adæ nō fuit ex īordinato amore ſui ſicut primū pčtm̄ angeli. Angelus. n. primo ꝑ ſuā eſſentiā intelligit ſeipſū, hō āt prius alia q̄ ſe, & obiecto vtitē ſēſibili ad ſui cognitionem: unde non potuit primum hois pčtm̄ eſſe inordinatus amor ſui. Secūdo, qa ſm̄ Aug. & habet in litera Magiſtri ſent. di. 22. ſecūdi libri, Adā peccauit ex amore beneuolentiæ ad vxorē, ex quo conſenſit in eſum pomi vetiti. Tertio. qa ſm̄ Apoſtolū ad Timo. 1 Adā non eſt ſeductus ac ꝑ hoc non credidit dicto dæmonis. Eritis ſicut dii, & cōſequenter nō appetiit hmōi ſimilitudinē diuinā, in quo cōſiſteret illius ſuperbia, ſi peccaſſet ꝑ ſupbiam.

Poter. p tot. 795
2. d. 22. q. 1. ar. 3.
Ge. 3. a med. to. 9.

¶ Ad hui⁹ qōnis euidētiā ſciēdū eſt, ꝙ, ut patet in 22. d. 2. ſen. materia iſta ñ ē uſquaque clara. Scriptura nāq; circa pčtm̄ Euæ tot dicit, ut ex illa colligať ſupbia Euæ. Nā cōferendo ꝓmiſſa a dęmone mulieri cū ſeductione ipſius, quā tradidit Apoſtolus, apparet ꝙ decepta ē credēdo ꝓmiſſis, & appetendo ipſa, in quibus manifeſte excellentia diuinæ ſimilitudinis ꝓponiť. Sed circa peccatū Adę Apoſtolus negando ſeductionem Adæ, non reliquit ianuas apertas, ut cępto itinere pčtm̄ progredereť & ꝓpterea obſcurū remanet ꝙ appetierit Adam. Alii nāque ex negatione ſeductionis negationē appetitus promiſſorū a dæmone inferunt. Alii uero ex negatione ſeductionis negationē appetitus ſimpliciter acceptant: ſed non negationē appetitus conditionati. Ita ꝙ dicunt, ꝙ Adā, quia non ſeductus ideo nō ſimpliciter appetiit eſſe ſicut Deus. ut Eua appetiit: ſed appetiit cōditionate, ſi poſſibile foret. ſ. eſſe ſicut Deus. Et hæc via vr̃ Aug. dicentis, ꝙ utrum ꝑ aliquam mentis elationē ſolicitauit quędam experiendi cupiditas, cum mulierē videret accepta illa eſca nō eſſe mortuā. Hanc ſequunť Magiſter ſniarū, & author. Scotus vero primā eſt amplexus viā. Vnde in hac materia non niſi probabiliter loq patiť ipſa materia de uno ſingulari nō ſcibili. Rō ſiquidem Scoti nihil ualet tū quia contra ipſummet. Scotum ibidem concludit, ſi concludit: quoniam concedit ipſe ibi, quòd Eua peccauit primo ex inordinato amore ſui. ſ. appetendo propriam excellentiā in hoc, ꝙ uoluit eſſe ut Deus. Certum eſt āt ꝙ Eua intelligebat prius alia q̄ ſe, & vtebatur obiecto ſenſibili ad ſui cognitionem, ſicut minus quàm Adam. Ac ergo ratio non concludit de Adam, aut ſi concludit de Adam concludit etiam de Eua. Et uere nihil concludit: quoniam licet in modo cognoſcendi ſe differant Angelus & homo, in appetitu tamen conueniunt. ꝙ ſ. amabile ē bonum, vnicuiq; autem proprium, ut dicitur 8. Eth. Et amicabilia q̄ ſunt ad alios, veniunt ex amicabilibus ad ſe. Primū ergo ab oī intellectuali appetitu amatū amore amicitiæ, eſt ipſemet amans, cui aliqđ bonū vult.

Ar. præce.
Concl. 10
Concl. p.

¶ Ad authoritatē Auguſt. di. ꝙ ex illa authoritate non habeť ꝙ primum peccatū Adæ fuerit inordinatus amor beneuolentiæ ad vxorem, ſed ꝙ amor beneuolentiæ ad vxorē fuit cā peccati Adę: ꝙ ſtat cum hoc, ꝙ peccatū primū Adæ fuerit ſuperbia. Ita ꝙ ex amore beneuolentiæ ad vxorē, qui amor ſecundum ſe non erat peccatū, non fecit reſiſtētiā tentanti vxori. Et ſic aliqualiter elatus, videns illā non mortuam appetiit idem, quod illa adpetierat. licet alio mō, ut dictum eſt: & mirum videtur, ꝙ Scotus ſuper Augu. hac authoritate ſe fundat & tot authoritates eiuſdem, quas Magiſter Sententiarum ī loco allegato affert ꝓ ſuperbiam Adę, pertranſit. Ad authoritatem Apoſtoli iā dictum eſt.

Conclu. 2.
Li. 11. ca. 35. a med. tom. 3.
Concl. ſ.

¶ In eodem 4. articu. dubium occurrit circa illud; Quantum ad ſpeciem ſuperbię grauius peccat mulier, tum quia vterque una & eadem ſpecie ſuperbiæ peccauit, ſcilicet in prima ſpecie appetendo ex propriæ naturę lumine, excluſo ſpeciali adiutorio diuini luminis ſe ſuaque regere: tum quia ex tribus rationibus in litera ad hoc allatis, ſecunda & tertia nihil ad ſuperbiam ſpectant. Et tamen in litera ad probandam grauitatem maiorem in ſpecie ſuperbiæ, proponitur triplex ratio adducenda.

Li. 11. ca. a me. to. 3.

¶ Ad hoc dicitur, quòd litera poſſet intelligi forte dupliciter. Primo, quod ſpecies ſuperbiæ mulieris fuit grauior ſpecie ſuperbiæ uiri. Et hic ſenſus non eſt intentus ab authore, nec ex litera habetur: quoniā nunquā fit in illa mentio de diuerſitate ſpecifica. Secundo, quòd infra latitudinem ſpeciei ſuperbiæ qua vterque peccauit, grauius peccauit Eua, quàm Adam. Et hic eſt intentus ſenſus cum dicitur, Sed quantum ad ſpeciem ſuperbiæ grauius &cæt. Sicut ſi dixiſſet, quòd quantum ad ſpeciem adulterii, grauius peccauit in eodem concubitu mulier quàm uir, quia infra latitudinem adulterii, grauius peccauit. Vel ꝓpter maiorē contemptum. ut prima ratio oſtendit, in qua mulier explicite con-

te contempſit diuinã uoluntatẽ, uir aũt im plicitè: uel propterea quia induxit aliũ ad peccandum, ut ſecunda rõ oſtendit. Plus. n. in qualibet ſpecie pec cat peccans & inducens, q̃ peccãs tñ. Vel propter cãm honeſtã alleu antẽ, in uno idẽ põnit, & in altera nõ, ut tertia rõ monſtrat, ſicut ſi uir propter ino piam eſſet adulter: uñ patet ſolutio utriuſq; obiectionis. De latitudine ſiquidem unius ſpeciei eſt ſermo, & in fra latitudinem illius q̃libet rõnũ grauiꝰ ali q̃d attulit, ut patet.

Li.14.de ci ui. Dei, ca. 11. circa finem to.5.

SVP. QV. CLXIIII. ART. I.

Ægid.d.29.q.3.art.2. Dur.d.30.q.1. Cap.2.d.30.q.1.con.2 Ricar.diſ.29.q.6.

IN to.q.164. de pœna peccati primi hominis hoc ſolũ ſcribendum occurrit, q̃ dum in ſecũdo ar. in rñſione ad quintũ de flammeo gladio duæ inſinuãtur opiniones, altera, q̃ ſit æſtus ex proquiquitate ſolis: altera q̃ ſit per angelicum miniſteriũ quædam ignea cuſtodia. Prima opinio hodie excluſa ẽ, qm̃ zona quæ torrida uocata ẽ, à qua núquam ſol recedit, iam inuenta eſt habitata: habẽt. n. iuge æquinoctium habitatores terræ illius, ut teſtantur inde uenientes: & nos miſimus fratres ordinis ad partes illas, & eũt & redeũt, prout expedit. Vñ ſecunda opinio amplectanda ẽ. Nec miril ſi multos ſapiẽtes hoc latuit, quia iſta ſunt ſingularia ſine experientia accepta a progenitoribus exprobabili argumento Ethiopiæ tã ardẽtis, de qua Lucanus. Ethiopũq; ſolũ q̃d non premeretur ab ulla Signiferi regione poli, niſi poplite lapſo, Vltima curuati procederet ungula Tauri.

Porrec. per tot.

796

12.q.85.artic.5. Et 2. diſt. 30. q. 1. art. 1. Et 3. di. 16. q. 1. art. 1. & 4. prol pri. & diſt 4. q. 2. ar. 1. q. 3. Et 4. cõ. c. 51. Et mal. q. 5. arti. 4. Et opu. 3. c. 197. 198. 199. 238. 241. & 242. Et Ro. 5. l. 3. Et Heb. 9. lin.

A quòd peccatum mulieris fuit grauius quàm peccatum uiri.

Ad primvm ergo dcẽdm, q̃ illa ſeductio mulieris ex p̃cedẽti elatione ſubſecuta eſt: & iõ talis ignorãtia nõ excuſat, ſed aggrauat peccatum, inquantũ ſcilicet ignorando in maiorem erecta eſt.

Ad II dcẽdm, q̃ rõ illa procedit ex circunſtantia conditionis perſonę, ex qua peccatum uiri fuit grauius, ſecundũ q̃d.

Ad III dcẽdm, q̃ uir nõ cogitauit de diuina mia uſq; ad cõtẽptũ diuinæ iuſtitiæ, q̃d facit pctm̃ in Spũmſanctũ: ſed q̃a ut Aug. dixit 11. ſuper Gen. ad literã, inexpertus diuinæ ſeueritatis credidit illud pctm̃ eſſe ueniale, ideſt, de facili remiſſibile.

QVÆSTIO CLXIIII.

De pœna peccati primi hominis, in duos articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de pęna primi peccati. C Et circa hoc quęruntur duo.

¶Primo de morte, quæ eſt pœna communis.

¶Scđò, De aliis particularibus pęnis, q̃ in Geneſi aſſignant̃.

Articvlvs I.

Vtrum mors ſit pœna peccati primorum parentum.

Ad primvm ſic procedit̃. Videtur, q̃ mors non ſit pœna peccati primorum parẽtum. Id. n.ʰ q̃d eſt homini natu- D rale nõ põt dici pęna peccati, q̃a pctm̃ nõ perficit naturã, ſed uitiat: mors aũt eſt hoĩ naturalis, q̃d patet ex hoc, q̃ corpus eius ex cõtrariis cõponitur, & ex hoc ẽt q̃ mortale ponitur in diffinitione hoĩs. ergo mors nõ ẽ pęna pctĩ primorũ parẽtũ.

¶2 Præt. Mors, & alii corporales defectus ʰ ſilr̃ inueniunt̃ in hoĩe, ſicut, & in aliis aĩalibus, E ſm̃ illud Eccl. 3. Vnus interitus eſt hoĩs & iumẽtorum, & æqua utriuſq; cõditio: ſed in aĩalibus brutis mors non eſt pœna peccati. ergo etiam neque in hominibus.

¶3 Pręt. Pctm̃ primorum parentũ fuitʰ ſpẽliũ pſonarũ: ſed mors cõſequitur totam humanã naturã, ergo nõ uĩ eſſe pęna peccati primorũ parentũ.

¶4 Præt. Oẽs æqualiter deriuantur à primis parentibus. Si igit̃ mors eſſet pęna peccati primorum parẽtum, ſequeretur, q̃ oẽs homines ʰ æqualiter mortẽ paterent̃, q̃d patet eſſe falſum q̃a q̃dã citius aliis A & grauiꝰ moriunt̃. ergo mors ñ ẽ pęna primi pctĩ.

¶5 Pręt.ʰ Malum pęnæ eſt à Deo, ut ſupra habitum eſt*: ſed mors nõ uidetur eſſe à Deo. dicitur enim Sapien. 1. quòd Deus mortem nõ fecit. ergo mors non eſt pœna primi peccati. q.49. ar.2.

¶6 Pręt.ʰ Penæ nõ uidentur eſſe meritoriæ. Nã meritum cõtinetur ſub bono, pęna aũt ſub malo: ſed mors q̃nq; eſt meritoria, ſicut patet de morte martyrum. ergo uidetur quòd mors non ſit pæna.

¶7 Præt. Pęna uĩ eſſe afflictiua: ſed mors non põt eſſe afflictiua. ut uidetur, quia quando mors eſt, eã homo non ſentit, quãdo autem non eſt, ſentiri nõ poteſt. ergo mors non eſt pęna peccati.

B ¶8 Præt. Si mors eſſet pęna peccati, ſtatim ſuiſſet ad peccatum conſecuta: ſedʰ hoc non eſt uerũ, nã primi parẽtes poſt peccatum diu uixerũt, ut patet Gen. 4. ergo mors non uidetur eſſe pęna peccati.

Sed contra eſt, q̃ Apoſt. dicit ad Ro. 5. Per unum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors.

Resp. dcẽdm, q̃ ſi aliquis p̃p culpam ſuã priuet̃ aliquo bñficio ſibi dato, carentia illius beneficii eſt pęna culpæ illius. Sicut aũt in primo dictũ eſt*, homini in ſui prima inſtitutione hoc bñficiũ fuit collatũ diuinitus, ut quandiu mens eius eſſet Deo C ſubiecta, inferiores uires animæ ſubiicerentur rõnali menti, & corpus animæ ſubiiceretur: ſed q̃a mens hominis per peccatum à diuina ſubiectione receſſit, conſecutũ eſt, ut nec inferiores uires totaliter ſubiicerentur rõi. Vñ tãta eſt rebellio carnalis appetitus ad rõnẽ, ut nec corpus totaliter ſubiiceretur animę, uñ ſequitur mors, & alii corporales defectus. Vita. n. & incolumitas corporis conſiſtit in hoc, q̃ ſubiiciatur aĩę, ſicut perfectibile ſuæ perfectioni. Vñ p̃ oppoſitũ mors & ęgritudo, & q̃libet corporalis d̃fectꝰ, p̃tinet ad d̃fectũ ſubiectionis corporis ad aĩam. Vñ patet, q̃ ᵐ ſicut rebellio carnalis appetitus ad ſpũm, ẽ pęna pctĩ primorũ, parẽtũ, ita ẽt & mors, & oẽs corporales defectꝰ.* q.95. ar.1. & q.97. ar.1. Concl.m

Ad primvm ergo dcẽdm, q̃ naturale d̃r, q̃d ex principiis naturæ cãtur. Naturæ aũt per ſe principia ſunt forma & materia. Forma aũt hoĩs eſt aĩa rõnalis, q̃ de ſe eſt immortalis: & ideo mors nõ eſt naturalis homini ex parte ſuæ formæ. Materia aũt hoĩs eſt corpus tale, quod eſt ex contrariis cõpoſitum, ad q̃d ſequitur ex neceſſitate corruptibilitas: & quantũ ad hoc mors eſt homini naturalis. Hæc aũt conditio in materia humani corporis eſt conſequẽs ex neceſſitate materiæ, quia oportebat corpus humanum eſſe organum tactus, & per conſequẽs medium inter tãgibilia, & hoc non poterat eſſe niſi eſſet ex contrariis compoſitum, ut patet p̃ Phil. 2. d̃ aĩa*. Nõ ãt ẽ condõ ſm̃ quã materia adaptetur formæ: quia ſi eſſet poſſibile, cum forma ſit incorruptibilis, potius oporteret materiam incorruptibilem eſſe. Sicut q̃ ſerra ſit ferrea competit formæ & actioni eius, ut p̃ duritiẽ ſit apta ad ſecãdũ: ſed q̃ ſit potens rubiginem cõtrahere, cõſequitur ex neceſſitate talis materiæ, & nõ ſm̃ electione agentis. Nam ſi artifex poſſet, facere ex ferro ſerrã quæ rubiginem contrahere non poſſet. Deus aũt Lib. 2. tex. 111. & ſequentibus. tom. 1.

q̃ eſt conditor hoĩs, oĩpotens eſt: uñ ademit ſuo bñficio ab hoĩe primitus inſtituto neceſſitatẽ moriẽdi ex tali materia cõſequẽte, qđ tñ bñficiũ ſubtractũ ẽ p pc̃m̃ primorũ parẽtũ: & ſic mors & eſt naturalis pp conditionẽ materiæ; & eſt pœnalis pp amiſſionẽ diuini bñficii preſeruantis à morte.

Ad II dcd̃m, q̃ ſimilitudo illa hoĩs ad alia aĩalia attenditur quantum ad conditionem materiæ i. quantum ad corpus ex contrariis compoſitũ, nõ aũt quãtũ ad formam. Nam anima hominis eſt immortalis: brutorũ verò aĩaliũ aĩæ ſunt mortales.

Ad III dcd̃m, q̃ primi parẽtes fuerunt à Deo inſtituti nõ ſolũ ſicut quædã perſonæ ſingulares, ſed ſicut quędã principia totius humanę nãę ab eis ad poſteros deriuãdæ ſimul cũ bñficio diuino p̃ſeruãte à morte: & iõ p eorũ pc̃m̃ tota humana natura in poſteris tali beneficio deſtituta, mortẽ incurrit.

Ad IIII dcd̃m, q̃ aliq̃s defectus ex pc̃tõ conſeq̃tur dupliciter. Vnõ mõ, p modũ pęnæ taxatæ à iudice: & talis defectus ęqualis debet eſſe in his, ad quos æqualiter ꝑtinet pc̃m̃. Alius ãt defectus eſt, q̃ ex hmõi pœna p accidẽs cõſequit̃, ſicut q̃ aliq̃s ꝑ culpa ſua excęcatus cadat ĩ uia, & talis defectus culpę nõ ꝓportionat̃: nec ab hoĩe iudice penſat̃, q̃ nõ põt fortuitos euẽtus præcognoſcere. Sic ergo pęna taxata pro primo pc̃tõ ꝓportionaliter ei reſpondẽs, fuit ſubtractio diuini bñficii, quo rectitudo & integritas humanæ naturę conſeruabat̃. Defectus aũt cõſequẽtes ſubtractĩoẽ hmõi bñficij, sũt mors, & aliæ pœnalitates p̃ſentis uitæ: & iõ non oportet hmõi pęnas ęquales eſſe in his ad, quos ęqualiter ꝑtinet primũ pc̃m̃. Verũ q̃a Deus p̃ſcius eſt oĩu m futurorũ euẽtuũ, ex diſpoſitione diuinę p̃ſciẽtię & ꝓuidẽtię hmõi pęnalitates diuerſimode in diuerſis inueniunt̃, nõ quidẽ pp aliqua merita p̃cedentia hanc uitã, ut Origenes poſuit.* Hoc n. eſt contra id qđ dr̃ Rom. 9. Cũ nõdũ aliq̃d boni, aut mali egiſſẽt: & ẽt eſt cõtra hoc qđ primo oſtẽſum eſt†, q̃ aĩa nõ eſt creata añ corp⁹, ſed uel in pęnã paternorũ peccatorum, inquantũ filius eſt q̃dã res patris, uñ frequenter parentes puniunt̃ in prole: uel ẽt pp remediũ ſalutis eius, qui hmõi pœnalitatib. ſubdit̃, vt. ſ. per hoc a peccatis arceat̃: aut ẽt de virtutib. non ſuperbiat, & ꝑ patiẽtiã coronet̃.

Lib. 1. Periarc. ca. 7. & 8. to 4.

† q. 47. ar. 2 & q. 75. ar. 7. & q. 90. art. 4

Ad V dcd̃m, q̃ mors dupl̃r p̃t ꝯſiderari. Vno mõ ſm̃ q̃ eſt quoddã malũ humanæ naturæ: & ſic non eſt ex Deo, ſed eſt defectus quidã incidẽs ex culpa humana. Alio mõ p̃t cõſiderari, ſm̃ q̃ hẽt quãdam rõem boni, put. ſ. eſt q̃dem iuſta pœna, & ſic eſt a Deo. Vñ Aug. dicit in lib. Retractat. † q̃ Deus non eſt author mortis, niſi inquantum eſt mors pœna.

Lib. 1. c. 21 cir. med. & c. 26. circa princ. to. 1

Ad VI dicendum, q̃ ſicut Aug. dicit 13. de ciu.* Dei. Quemadmodum iniuſti malè vtunt̃ non tm̃ malis, verum ẽt bonis: ita iuſti bene vtuntur non tantum bonis, ſed etiam malis. Hinc fit vt & mali male lege vtantur, q̃uis lex ſit bonum: & boni bñ moriantur, q̃uis ſit mors malum. Inquantũ igitur ſancti bene morte vtuntur, fit eis meritoria.

Li. 13. c. 6 habet̃ implicite. t. 5

Ad VII dicẽdum, q̃ mors dupl̃r accipi p̃t. Vno mõ, pro ipſa priuatione vitę, & ſic mors ſentiri nõ p̃t, cum ſit priuatio ſenſus & vitæ: & ſic nõ eſt pœna sẽſus, ſed pęna damni. Alio mõ. ſm̃ quod noĩat̃ ĩpſam corruptionẽ, q̃ terminat̃ ad priuationẽ p̃dictã. De corruptione ãt, ſicut & de gñatione, dupl̃r loqui poſſumus. Vno mõ, ſm̃ q̃ eſt terius alterõis, & ſic in ipſo inſtanti, in quo primo priuat̃ vita, dr̃ ineſſe mors: & ſm̃ hoc ẽt mors nõ eſt pęna ſenſus. Alio mõ, corruptio poteſt accipi cum alteratione pręcedente, prout dr̃ aliquis mori, dum mouetur in mortem: ſicut dr̃ aliquid generari, dũ mouetur in generatũ eſſe, & ſic mors poteſt eſſe afflictiua.

Ad VIII dicendũ, q̃ ſicut Aug. dicit ſuper Gen. ad lr̃am*, Quàmuis annos multos primi parentes
G poſtea vixerint, illo tñ die mori cęperũt, quo mortis legem, qua in ſeniũ veteraſcerent, acceperunt.

Li. 11. c. 32 ſed nõ his verbis formaliter. to mo 3

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter particulares pœnæ primorum parentum determinentur in Scriptura.

Porro 797

Ægid. 2. ſ. d. 29. q. 3. art. 1. Ricar. diſ. 29. q. 5.

Ad secvndvm ſic procedit̃. Vr̃ q̃ inoconuenientes particulares pęnæ primorũ parentũ determinent̃ in Scriptura. Non. n. dẽt aſſignari ut pęna peccati id, qđ ẽt ſine pc̃tõ eſſet: ſed dolor in pariẽdo eſſet, ut ur̃, ẽt ſine pc̃tõ. Hoc. n. requirit diſpoſitio fęminei ſex⁹, ut proles naſci nõ poſſit ſine dolore parientis. Sil̃r ẽt ſubiectio mulieris ad uirũ conſequitur ad perfectionẽ uirilis, ſexus, & imperfectionẽ muliebris. Germinatio ẽt ſpinarũ & tribulorũ ad nãm terræ ꝑtinet, q̃ fuiſſet ẽt ſine peccato. Nõ ergo hmõi sũt cõueniẽtes pęnę primi pc̃tĩ.

4. diſt. 29. art. 5

H

¶ 2 Præt. Id[h] quod pertinet ad dignitatem alicuius, non videtur ad pęn am eius pertinere; ſed multiplicatio concep tus pertinet ad dignitatem mulieris. ergo non debet poni quaſi mulieris pęna.

¶ 3 Præ. Pęna peccati primorum parentum ad oẽs [h]deriuatur, ſicut de morte dcm̃ eſt*: ſed non oium
I mulierum multiplicantur conceptus, nec omnes viri in ſudore vultus ſui pane veſcuntur. non ergo iſtæ ſunt conuenientes pęnæ primi peccati.

¶ 4 Præt. Locus paradiſi[h] propter hominem factus erat: ſed nihil debet eſſe fruſtra in rerum ordine. ergo videtur q̃ non fuerit conueniens homini pęna quòd a paradiſo excluderetur.

¶ 5 Præt. Locus ille paradiſi terreſtris de ſe dicitur eſſe inacceſſibilis. fruſtra ergo appoſita ſunt alia impedimenta, ne homo illuc reuerteretur, ſ. Cherubin, & gladius flammeus, atque verſatilis.

¶ 6 Præt. Homo poſt pc̃m̃ ſtatim neceſſitati mortis
K fuit addictus, & ita beneficio ligni vitę non poterat[h] ad immortalitatẽ reparari. fruſtra ergo ei eſus ligni vitæ interdr̃, cum dr̃ Gen. 3. Nũc ergo ne forte ſumat de ligno vitæ, & viuat in æternum.

¶ 7 Pręt. [h]Inſultare miſero, vr̃ miſericordiæ, & clementiæ repugnare, quæ maxime in Scriptura Deo attribuitur, ſm̃ illud Pſ. 114. Miſerationes eius ſuper omnia opera eius. ergo inconuenienter ponit̃ Deum inſultaſſe primis parent bus per peccatum iam in miſeriam deductis, vbi dicitur: Ecce, Adam quaſi vnus ex nobis factus eſt ſciẽs bonũ, & malũ.

¶ 8 Præt. Veſtitus ad neceſſitatem hominis pertinet, ſicut & cibus, ſecundum illud 1. ad Timo. vlt. Habentes alimenta, & quib. tegamur, his contẽti ſimus.

ſimus.[h] ergo ſicut cibus primis parentibus fuit attributus ante peccatum, ita ét & veſtitus attribui debuit. Inconuenienter ergo poſt peccatum dicitur eis Deus tunicas pelliceas feciſſe.

¶ 9 Præt. Pęna, quã alicui pctõ adhibeť, debet plus habere in malo, quã emolumẽtũ qđ q̃s ex pctõ cõſequitur, alioquin p pęnã nõ deterreret q̃s à pctõ: ſed primi parẽtes ex pctõ cõſecuti ſunt q eorũ oculi aperireať, vt dr̃ Gen. 3. Hoc aũt[h] pręponderat in bono oĩbus malis pœnalibus, quę ponuntur ex peccato conſecuta. Inconuenienter ergo deſcribunť pęnę, peccatum primorum parentum conſequentes.

In contrarium eſt, q hmõi pęnæ ſunt diuinitus taxatæ à Deo, qui omnia facit in numero, pondere, & menſura, vt dicitur Sap. 11.

Art. præc. Resp. Dcẽm, q ſicut dictũ eſt,* Primi parentes pp ſuũ pctm̃ priuati ſunt bñficio diuino, quo humanæ naturæ integritas in eis cõſeruabať, p cuius ſubtractionẽ humana natura in defectus penales incidit: & iõ dupliciter puniti fuerũt. Conclus. in pa. 1. Primò quãtũ ad hoc, qđ ſubtractũ fuit eis id, qđ integritatis ſtatui cõpetebat,[a] ſ. locus terreſtris paradiſi: qđ ſignificať Ge. 3. cũ dr̃. Et emiſit eũ Deus de paradiſo voluptatis. Et q̃a ad illũ ſtatũ primæ inocẽtię p ſeipſum redire nõ poterat, cõuenienter appoſita ſunt impedimenta: ne rediret ad ea q̃ primo ſtatui cõpetebant, ſ. à cibo, ne ſumeret de ligno vitæ, & a loco. Collocauit. n. Deus añ paradiſũ Cherubin, & flammeũ gladiũ.[p] Concl. pa. 2. Secũdò aũt puniti fuerũt quãtũ ad hoc, q attributa ſunt ea, q̃ naturæ cõueniunt tali bñficio deſtitutæ. Et hoc quidẽ quantũ ad corpus, & quãtũ ad aĩam.[q] Quantũ quidẽ ad corpus, ad qđ ptinet dr̃ia ſexus, alia pęna attributa eſt mulieri, alia verò viro. Mulieri quidẽ attributa eſt pęna ẽm duo, pp q̃ viro coniungiť, q̃ ſunt gñatio prolis, & cõicatio operũ pertinentiũ ad domeſticã cõuerſationẽ. Quantum aũt ad gñationẽ prolis, punita fuit dupliciter. Primò quidẽ, quantũ ad tædia q̃ ſuſtinet portando prolẽ conceptã. Et hoc ſignificať cũ dr̃. Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos. Et quãtũ ad dolorẽ, quẽ patiť in pariẽdo, & quantum ad hoc dr̃: In dolore paries. Quantũ verò ad domeſticã cõuerſationẽ punitur ẽm hoc, q ſubiiciť dñationi viri, per hoc quod dr̃: Sub viri poteſtate eris. Sicut aũt ad mulierẽ pertinet, vt ſubdatur viro in his quę ad domeſticã conuerſationẽ pertinent: ita ad virũ pertinet q neceſſaria vitæ p curet. Et circa hoc puniť tripliciter. Primo quidẽ, per terrę ſterilitatẽ, cum dr̃: Maledicta terra in opere tuo. Secundo, per laboris anxietatẽ, ſine qua fructus terræ non percipit. vñ dr̃, In labore comedes de ea cunctis diebus vitæ tuæ. Tertiò, quantũ ad impedimenta q̃ proueniunt terrã colentibus. vñ dr̃: Spinas & tribulos germinabit tibi. Similiter ét ex parte aĩæ triplex eorũ pęna deſcribitur. Primò quidẽ, quantũ ad confuſionem quã paſſi ſunt de rebellione carnis ad ſpũm. vñ dr̃: Aperti ſunt oculi amborum, & cognouerunt ſe eſſe nudos. Secũdò, quantũ ad increpationem propriæ culpæ, per hoc quod dr̃, Ecce, Adã factus eſt quaſi vnus ex nobis. Tertiò, quantũ ad cõmemorationẽ futuræ mortis,

A ẽm q ei dictum eſt: Puluis es, & in puluerẽ reuerteris. Ad quod etiam pertinet q Deus fecit eis tunicas pelliceas in ſignum mortalitatis eorum.

Ad primum ergo dcẽm, q in ſtatu innocentię fuiſſet partus abſq; dolore. D. 719. Dicit. n. Aug. in 14. de ciuit. Dei.* Sic ad pariẽdũ nõ doloris gemitus, ſed maturitatis impulſus fœminea viſcera relaxaret, ſicut ad cõcipiẽdũ nõ libidinis appetitus, ſed voluntari⁹ vſus naturã vtriuſq; cõiũgeret. Li. 14. cap. 26. circa med. to. 5 Subiectio aũt mulieris ad virũ intelligẽda eſt in pęnã mulieris eſſe inducta, nõ quãtũ ad regimẽ, q̃a ét ante pctm̃ uir caput mulieris fuiſſet, & eius gubernator extitiſſet: ſed prout mulier contra propriã uoluntatẽ B nunc neceſſe habet uiri uoluntati parere. Spinas aũt & tribulos terra germinaſſet, ſi hõ non peccaſſet, in cibũ aĩalium, non aũt in hoĩs pęnã, quia ſ. pp eorũ exortu nullus labor, aut punitio hoĩ operanti in terra accideret, ut Aug. dicit ſuper Gen. ad literam,* quàmuis Alchuinus dicat, q ante peccatum terra omnino ſpinas & tribulos non germinaſſet. Li. ca. 18. tom. 3. Sed primum eſt melius.

Ad II dicẽdũ, q multitudo cõceptuũ induciť in pęnã mulieris non pp ipſam procreationẽ prolis, C quæ ét ante peccatũ fuiſſet, ſed pp multitudinẽ afflictionum, quas mulier patitur ex hoc, q portat fętum conceptum. Vnde ſignanter coniungitur: Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos.

Ad III dcẽm, q illæ pęnę aliqualiter ad oẽs pertinent. Quæcumq;. n. mulier cõcipit, neceſſe eſt q ærumnas patiať, & cũ dolore pariat, præter Beatã Virginẽ, quæ ſine corruptione concepit, & ſine dolore peperit: quia eius conceptio nõ fuit ẽm legẽ naturæ a primis parẽtibus deriuata. Si aũt aliqua nõ cõcipit, neq; parit, patiť ſterilitatis defectum, qui pponderat pęnis pdictis. Similiter ét oportet D ut quicũq; terrã operať, in ſudore uultus comedat panẽ. Et ipſi q per ſe agriculturã non exercent, in aliis laboribus occupantur. Hõ. n. naſcitur ad laborem, ut dr̃ Iob quinto: & ſic panem ab aliis in ſudore uultus elaboratum manducant.

Ad IIII dcẽm, q locus ille paradiſi terreſtris, q̃uis nõ ſeruiat hoĩ ad uſum, ſeruit tñ ad documẽtũ, dum cognoſcit pp pctm̃ ſe tali loco fuiſſe priuatũ: & dũ p ea q̃ corporaliter in illo paradiſo ſũt inſtruiť de his quæ pertinent ad paradiſum cæleſtem, quo aditus hoĩ præparatur per Chriſtum.

Ad V dcẽm, q ſaluis ſpũalis ſenſus myſteriis, ille locus pcipue vr̃ eſſe inacceſſibilis pp uehemẽtiã E æſtus in locis intermediis ex propinquitate ſolis. Et hoc ſignificatur per flammeũ gladiũ, qui uerſatilis dr̃ pp pprietatẽ motus circularis hmõi ęſtũ cauſantis: & q̃a motus corporalis creaturę diſponiť miniſterio angelorum, ut patet per Aug. 3. de Trin.* Conuenienter ét ſimul cũ gladio uerſatili Cherubin adiungiť ad cuſtodiendã uiã ligni uitæ. Li. 3. cap. 4 tom. 3. Vñ Aug. dicit in undecimo ſuper Gen. ad literam. *Hoc per cęleſtes poteſtates ét in paradiſo uiſibili factum eſſe credendum eſt, ut per angelicum miniſterium eſſet illic quædam ignea cuſtodia. Li. 11. c. 40 in fine, tomo 3.

Ad VI dcẽm, q hõ ſi poſt peccatũ de ligno vitę comediſſet, non pp hoc immortalitatem recupe-

¶2 Præt; Tẽtatio primorum parẽtum fuit ꝑ[b] ſuggeſtionem: poteſt autẽ diabolus ẽt ſuggerere homini abſque aliqua exteriori ſenſibili creatura. Cũ ergo primi parentes eſſent ſpirituali mẽte ꝑditi minus ſenſibilibus q̃ intelligibilibus inherẽtes, conuenientius fuiſſet, quòd ſolum ſpirituali tentatione homo tentaretur, quàm exteriori.

¶3 Præt. Non poteſt[b] conuenienter aliquis malũ ſuggerere, n. ſi per aliquod apparens bonum: ſed multa alia animalia habent maiorem apparentiã boni, quàm ſerpens. non ergo conuenienter tentatus fuit homo a diabolo per ſerpentem.

¶4 Prꝗt. Serpens eſt animal irrõale: ſed aĩali h irrõnali nõ cõpetit ſapiẽtia, nec locutio, nec pena. ergo inconuenienter inducit̃ ſerpens eẽ callidior cũctis aĩalibus, vel prudentiſſimus oĩum beſtiarũ, ſm̃ aliã tranſlationem. Inconuenienter etiam inducit̃ fuiſſe muliere locutus, & a Deo punitus.

SED CONTRA eſt, ꝙ id q̃d eſt primũ in aliquo gñe, dẽt eẽ ꝓportionatũ his q̃ in eodẽ gñe conſequunt̃: ſed in quolibet gñe peccati inuenitur ordo primæ tentationis, inquantũ videlicet ꝑcedit in ſenſualitate, q̃ per ſerpentẽ ſignat̃, peccati concupiſcentia: in rõe iferiori, q̃ ſignatur ꝑ mulierẽ, delectatio: in rõe ſuperiori, q̃ ſignatur per virum, conſenſus peccati, ut Augu. dicit 12. de Trin.* ergo congruus fuit ordo primæ tentationis.

Li. 12. ca. 12, to. 3. Concl. m

RESP. Dcd̃m, ꝙ hõ cõpoſitus eſt ex duplici natura, itellictiua ſ. & ſenſitiua: & iõ[m] diabolus ĩ tẽtatione hoĩs uſus eſt incitamẽto ad peccãdũ dupliciter. Vno mõ, ex parte itellectus, inquãtum ꝓmiſit diuinitatis ſimilitudinẽ ꝑ ſciẽtiæ adeptionẽ quã hõ naturaliter deſiderat. Alio mõ, ex parte ſẽſus, & ſic uſus ẽ de his ſẽſibilibus rebus, q̃ maximã hẽnt affinitatẽ ad hoĩem, partĩ q̃dẽ in eadem ſpẽ tẽtãs virũ ꝑ mulierẽ, parti vero in eodẽ gñe tẽtãs mulierẽ ꝑ ſerpentẽ, partim uero ex gñe ꝓpĩquo proponens pomũ ligni uetiti ad edendum.

AD PRIMVM ergo dcd̃m, ꝙ in actu tentationis diabolus erat ſicut principale agẽs, ſꝫ mulier aſſumebat̃ quaſi inſtr̃m tentationis ad deiicendũ uirũ, tũ, q̃a mulier erat infirmior uiro, unde magis ſeduci poterat: tũ ẽt ꝑꝑ coniunctionẽ eius ad uirũ maximè ꝑ eã diabolus poterat uirũ ſeducere, Non tamẽ eſt eadẽ rõ principalis agẽtis, & inſtrumenti. Nã principale agens oportet eſſe potius, quod non requiritur in agente inſtrumentali.

E AD II dcd̃m, ꝙ ſuggeſtio, qua ſpiritualiter diabolus homini aliq̃d ſuggerit, oſtẽdit diabolũ plus habere ꝑtãtis in homine, q̃ ſuggeſtio exterior: q̃a per ſuggeſtionem interiorem immutatur a diabolo, ſaltem homini phantaſia, ſed per ſuggeſtionẽ exteriorem immutatur ſola exterior creatura. Diabolus. n. minimum poteſtatis habebat in homine ante peccatum: & iõ non potuit eum interiori ſuggeſtione, ſed ſolum exteriori tentare.

AD III dcd̃m, ꝙ ſicut Aug. dicit 11. ſuper Ge. ad literã, *nõ debemus opinari ꝙ ſerpẽtẽ ſibi, per quẽ tentaret, diabolus elegeret. Sed cum eſſet in illo decipiendi cupiditas, non niſi per illud animal potuit, per quod poſſe permiſſus eſt.

Li. 11. c. 3. in prin. to. 3.

A AD IIII dicendũ, ꝙ ſicut Aug. dicit 11.* ſuper Gen. ad literã, ſerpens dictus eſt ſapiens, vel calliſtus, ſiue prudẽs, ꝑꝑ aſtutiã diaboli, quæ in illo agebat dolũ. Sicut dr̃ prudens, vel aſtuta lingua, quã prudens, vel aſtutus mouet ad aliq̃d prudẽter, vel aſtutè ſuadendũ. Neque ẽt ſerpens uerborũ ſonos intelligebat, qui ex illo fiebãt ad mulierẽ. Neq;. n. conuerſa credenda eſt anima eius in naturalẽ rõnalẽ. q̃ñquidẽ nec ipſi hoĩes, quorũ rõnalis natura eſt, cum dæmon in eis loquitur, ſciunt quid loquantur. Sic ergo locutus eſt ſerpens homini, ſicut aſina in qua ſedebat Balaã propheta, locuta eſt hoĩ, niſi ꝙ id fuit opus diabolicũ, hoc angelicũ. Vñ ſerpens nõ eſt interrogatus, cur hoc fecerit: quia nõ in ſua natura ipſe hoc fecerat, ſed diabol⁹, in illo, qui iã ex peccato ſuo igni deſtinatus fuerat ſempiterno. Q̃ aũt ſerpenti dr̃, ad eũ qui per ſerpentẽ operatus eſt, referatur. Et ſicut Aug. dicit in lib.* ſuper Gen. cont. Manich. Nũc quidem eius pęna, ſ. diaboli, dr̃, qua nobis cabẽndus eſt, nõ ea q̃ vltimo iudicio reſeruat̃. Per hoc. n. ꝙ ei dr̃. Maledictus es inter oĩa aĩantia & beſtias terræ, pecora illi pręponuntur non in ꝑtãte, ſed in conſeruatione naturæ ſuæ; quia pecora non amiſerunt beatitudinẽ aliq̃ cęleſtem, quam nunq̃ habuerunt, ſed in ſua natura quam acceperunt, peragunt vitam. Dr̃ ẽt ei. Pectore & vẽtre repes, ſm̃ aliam lr̃am. Vbi noĩe pectoris ſignatur ſuperbia, q̃a ibi dñatur impetus aĩæ: noĩe ãt ventris ſignatur carnale deſideriũ, quia hęc pars mollior ſentitur in corpore: his ãt rebus ſerpit ad eos quos vult decipere. Quod ãt dr̃: Terram comedes cũctis dieb. vitæ tuæ, duob. modis intelligi p̃t, vel ad te pertinebunt quos terrena cupiditate deceperis, i. peccatores, qui terræ noĩe ſignantur: vel tertium genus tẽtationis, i. cupiditatis, his verbis figurat̃, quod eſt curioſitas. Terram. n. qui manducat, profunda & tenebroſa penetrat. Per hoc ãt, ꝙ inimicitię ponunt̃ inter ipſum & mulierem, oñdit̃ nos non poſſe a diabolo tẽtari, niſi per illam aĩalẽ partem, q̃ quaſi mulieris imaginem in hoĩe gerit, ſicut oñdit. Semen ãt diaboli eſt peruerſa ſuggeſtio: ſemen mulieris, fructus boni operis, quod peruerſæ ſuggeſtioni reſiſtit. Et ideo obſeruat ſerpens plãtam mulieris, vt ſi q̃ñ in illicita labitur, delectatio illam capiat: & illa obſeruat caput eius, vt eũ in ipſo initio malę ſuaſionis excludat.

Lib. 11. cap. 29. in pr. tom. 3.

B

Li. 2. c. 17. in medio, tom. 1.

C

D

QVÆST. CLXVI.

De ſtudioſitate, in duo art. diuiſa.

POSTEA conſiderandum eſt de ſtudioſitate, & curioſitate ſibi oppoſita.

Circa Studioſitatem autem quæruntur duo.

¶ Primò, Quæ ſit materia ſtudioſitatis.

¶ Scd̃o, Vtrũ ſit pars tẽpantiæ.

SVP. Q. CLXVI. ET CLXVII.

IN q. duabus ſimul ſ. 166. & 167. de ſtudioſitate & curioſitate, d[illegible] o dubia occurrunt. Primum, de ſubiecto ſtudioſitatis & curioſitatis, an ſit appetitus ſuperior, qui eſt uoluntas: an appetitus inferior qui eſt concupiſcibilis & iraſcibilis. & rõ dubii eſt, quia ex parte materiæ apparet, ꝙ in uoluntate ſint ſubiectiue: q̃a cognoſcere (q̃d materia eſt utriuſq;) nõ attinet

Ferrar. per tot.

ARTICVLVS I.

Vtrum materia ſtudioſitatis ſit propriè cognitio

AD PRIMVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ quòd materia ſtudio-

801

Sup. q. 160 art. 2. cor. & infr. q. 167. art. 2. cor.

tiones ciborũ, & venereorum ſm naturã corporalem, ita ſm aĩam naturaliter deſiderat cognoſcere aliqd. Vñ & Phil. dicit in princ. Meta.* Oẽs hoĩes naturaliter ſcire deſiderãt. Moderatio aũt hmõi appetitus ptinet ad virtutẽ ſtudioſitatis: vñ ꝯpñs eſt ꝙ ſtudioſitas ſit pars potẽtialis tẽperãtiẹ, ſicut virtꝰ ſecũdaria ei adiũcta vt principali virtuti, & cõprẹhẽditur ſub modeſtia rõe ſuperius dicta.*

Ad primvm ergo dcđm, ꝙ prudẽtia eſt cõpletiua oĩm uirtutũ moraliũ, vt dr̃ in 6. Eth.* Inquãtũ ergo cognitio prudẽtiẹ ad oẽs virtutes ptinet, intm̃ nomen ſtudioſitatis, q̃ propriè circa cognitionem eſt, ad omnes uirtutes deriuatur.

Ad ii dcđm, ꝙ actus cognoſcitiuæ virtutis imperaĩ à vi appetitiua, q̃ eſt motiua oĩum viriũ, vt ſ. dictũ eſt. † Et iõ circa cognitionẽ duplex bonũ pt̃ attẽdi. Vnũ quidẽ quãtũ ad ipsũ actũ cognitionis: & tale bonũ ptinet ad virtutes ĩtellectuales vt ſ. hõ circa ſingula eſtimet verũ. Aliud aũt bonũ eſt, qđ pertinet ad actũ appetitiuẹ uirtutis, vt ſ. hõ hẽat appetitũ rectũ applicãdi vim cognoſcitiuam ſic uel aliter, ad hoc, vel ad illud: & hoc pertinet ad uirtutẽ ſtudioſitatis, unde computatur inter uirtutes morales.

Ad iii dcđm, ꝙ ſicut Philo. dicit ĩ 2. Eth. † ad hoc ꝙ hõ fiat virtuoſus, oportet ꝙ ſeruet ſe ab his, ad q̃ maximè iclinat natura. Et inde eſt ꝙ qa natura p̃cipuè inclinat ad timẽdũ mortis picula, & ad ſectãdũ delectabilia carnis: iõ laus virtutis fortitudinis p̃cipue cõſiſtit in quadã firmitate pſiſtẽdi ptra hmõi pericula, & laus uirtutis tẽperãtiæ in quadã refrẹnatione a delectabilib. carnis. Sed quãtũ ad cognitionẽ eſt in hoĩe cõtraria inclinatio: qa ex parte aĩæ inclinaĩ hõ ad hoc, ꝙ cognitionẽ rerũ deſideret. Et ſic oportet ut laudabiliter hõ hmõi appetitũ refrẹnet, ne immoderate rerũ cognitioni intẽdat. Ex parte uerò naturẹ corporalis hõ inclinaĩ ad hoc, ut laborẽ inqrẽdi ſciẽtiã uitet. Quãtũ ergo ad

A primũ, ſtudioſitas ĩ refrẹnatione pſiſtit, & ſm hoc ponit̃ pars tẽperãtiæ. Sed quantũ ad ſm, laus uirtutis hmõi conſiſtit in quadã uehemẽtia intẽtionis ad ſciẽtiã rerũ pcipiẽdã: & ex hoc noiaĩ. Primũ aũt eſt eſſẽtialius huic uirtuti, q̃ ſm: nã appetitꝰ cognoſcẽdi p ſe reſpicit cognitionẽ, ad quã ordinaĩ ſtudioſitas. Sed labor addiſcẽdi ẽ impedimẽtũ quoddã cognitionis:
B uñ reſpicit in hac uirtute p accidẽs quaſi remouẽdo phibẽs.

QVÆSTIO CLXVII.

De curioſitate, in duos artic. diuiſa.

Poſtea conſiderandum eſt de curioſitate.

Et circa hoc queruntur duo.

¶ Primò, utrum uitium curioſitatis poſſit eſſe in cognitione intellectiua.

¶ Secundò, Vtrum ſit in cognitione ſenſitiua.

C

Articvlvs I.

Vtrum circa cognitionem intellectiuam poſſit eſſe curioſitas.

Ad primvm ſic pcedi. Vr̃ ꝙ circa cognitionẽ intellectiuã nõ poſſit eſſe curioſitas qa ſm Philoſ. in 2. Eth. † in his quæ ſm ſe ſunt bona, uel mala, non poſſunt accipi medium & extrema: ſed ʰ cognitio intellectiua ſm ſe ẽ bona. In hoc. n. pfectio hoĩs ur̃ cõſiſtere, ut intellectus eius de potẽtia reducaĩ in actũ, qđ fit per cognitionẽ ueri-
D tatis. dicit ẽt Dion.* 4. cap. de diuin. nomin. ꝙ bonũ aĩæ humanæ eſt ſm rõem eſſe cuius pfectio in cognitione ueritatis cõſiſtit, ergo circa cognitionẽ intellectiuã non põt eſſe uitiũ curioſitatis.

¶ 2 Præt. Illud, p quod hõ aſſimilaĩ Deo, & quod à Deo conſequit̃, nõ põt eſſe malũ: ſed quæcumque abundantia cognitionis a Deo eſt, ſm illud Eccl. 1. Oĩs ſapientia à dño Deo eſt. & Sap. 7. dr̃. Ipſe dedit mihi horũ q̃ ſunt ſcientiam ueram, ut ſciam diſpoſitionem orbis terrarum, uirtutes elementorum &c. Per hoc etiam homo Deo aſſimilatur, ꝙ ueritatem cognoſcit: quia omnia nuda & aperta ſunt oculis eius, ut habetur ad Hebr. 4. Vnde pri-
E mi Regum 2. dicitur, quòd Deus, ſcientiarum dominus eſt. ergo quantumcumque abundet cognitio ueritatis, non eſt mala, ſed bona: ʰ appetitus autem boni non eſt uitioſus. ergo circa intellectiuam cognitionem ueritatis nõ poteſt eſſe uitium curioſitatis.

¶ 3 Præ. Si circa aliquã intellectiuã cognitionẽ poſſet eſſe curioſitatis uitiũ, p̃cipuè eſſet circa philoſophicas ſciẽtias: ſed ʰ eis intẽdere non ur̃ eſſe uitioſum. dicit. n. Hiero. ſuper Danielẽ.* Qui de menſa, uel uino regis noluerunt comedere ne polluaĩ, ſi ſapientiam, atque doctrinam Babyloniorum ſcirent eſſe peccatum, nunquàm acquieſcerẽt diſcere

In prin. li. Meta. to. 5
Concl. in
q. 160. ar. 2
Lib. 6. cap. vlt. tom. 5.
1. 2. quę. 9. art. 1.
Lib. 2. cap. vlt. to. 5.

Perrec. per tot.
802
3. di. 35. q. 2. ar. 3. q. 3
Li. 2. ca. 6. declinãdo ad fi. to. 5.
C. 4. par. 4. non multum' remote a fine.
Dan. 1. ſup illud propoſuit autem to. 5. & habetur in decreto d. 37. ca. q de menſa.

tẽria cognoſcitiua ad cognoſcendũ, nõ eſt actus moraliter bonꝰ, niſi ſit immediatè cõſtitutus, put ſapiẽs determinabit, tũ qa põt cadere ſup indebita materia, vt ſi qs applicet intellectũ ad perſpiciẽdũ ſupernaturalia. nã ſicut vtẽs mẽbris gñatiuis circa materiã nõ pportionatã, peccat, ita vtens intellectu ad vidẽdũ excedẽtia, peccat: tũ pp circũſtãtias, puta, qñ oportet vti intellectu, uel ſenſu, & qñ non: & pp qd oportet, vt ſ. hõ nõ vtatur intellectu ad cognoſcendũ, niſi ad debitũ finẽ. Ex dĩa igiĩ inter ipſam cognitionẽ, & ſtudiũ cognoſcẽdi, apparet ſolutio dubii. Cognitio ſiquidem non eſt materia pxima moralis virtutis, ſed ex uirtute intellectuali, aut naturali in parte ſenſitiua bene, uel male ſe hẽt. Studiũ aũt cognoſcẽdi, qđ eſt actꝰ volũtatis paſſiuè in potẽtiis cognoſcitiuis exiſtẽs, ppria eſt materia appetitus, quẽ moderari oportet p uirtutem ſtudioſitatis, & manifeſtè indiget regulatione ad hoc vt bonũ moraliter ſit. Vñ ea q̃ p accidens ſe habent ad cognitionẽ, puta, finis malus, impeditio debiti, & ſiquid eſt euiſmodi, p ſe habent ſe ad ſtudiũ cognoſcẽdi q actꝰ eſt volũtatis, cui nulla boni & mali moralis dĩa eſt p accidens, qm̃ totam illius latitudinẽ per ſe reſpicit.

SVP. QV. CLXVII. ARTIC. I.

In ar. 1. q. 167. nota ꝙ negatio debiti finis in cognitione creaturarũ tertio loco cõſtituẽs pctm̃ in litera, qñ ſ. nõ refert̃ in cognitionem Dei, dupliciter põt intelligi, ꝙ cõſtituat pctm̃. Primò, ac ſi oporteret cognitionẽ Dei eſſe finẽ pximũ, pp quẽ eſt cognitio creaturẹ. Et in hoc ſenſu non eſt intelligẽda pſens litera: qm̃ cognitio creaturæ ſm rõem rectã hẽt pro proximo fine ſeipſam, vt patet de ſcientiis ſpeculatiuis. nec aliqua lege iubemur habere Deum pro fine proximo ſpeculationis creaturarũ, cũ ſit in gñe boni honeſti, qđ pp ſeipſum bonum eſt. Secũdo ergo põt intelligi qa oportet Dei cognitionem eſſe finẽ vltimũ cognitionis creaturarũ: & in hoc ſenſu intelligitur litera. Nã ſicut oĩs ſcientia aĩæ ordinaĩ ad fẹlicitatẽ tãq̃ vltimũ finẽ, ita oĩs creaturæ cognitio ordinaĩ ad cognitionẽ Dei vt finẽ vltimũ. Nec eſt opus ppterea ad perĩs euitã dũ, q cũ quis vacat ſcientiis creaturarũ, ordinet earũ notitiã in Dei cognitionem: qm̃ ſuapte natura cognitio creaturę gradũ cõſtituit aſcenſionis ad cognitionem Dei. Et iõ appetẽs ſtudiũ ſciendi creaturã, eo ipſo appetit gradũ deducentẽ in cognitionẽ Dei: niſi appetitu peruerſo deductionẽ hmõi cõtemnat, & negationẽ ordinis ad Dei cognitionẽ, q in ipſo gradu cognitionis creaturẹ eſt amplectaĩ. Tunc. n. peccatũ in litera deſcriptum, accidit.

ſcere

ſcere quod non licebat. Et Aug. dicit in 2. de doct. christiana, † ꝙ ſi qua vera philoſophi dixerunt, ab eis ſunt tanq̃ ab iniuſtis poſſeſſoribus in vſum noſtrum vendicanda. Non ergo circa cognitionẽ intellectiuam poteſt eſſe curioſitas vitioſa.

†Lib. 2. ca. 40 in princip. tom. 3. Super illud ad Ephe. 4 non ambuletis in vanitate ſenſus tom. 9.

Sed contra eſt, qđ Hiero. †dicit. Nõne vobis vr̃ in vanitate ſenſus, & obſcuritate mẽtis ingredi, q diebus ac noctibus in dialectica arte torquet̃, q phyſicus pſcrutatur oculos trãs cęlũ leuat? ſed vanitas ſẽſus, & obſcuritas mẽtis eſt vitioſa. ergo circa intellectiuas ſcias poteſt eſſe curioſitas vitioſa.

Q. præced. art. 1.

Resp. Dcđm, ꝙ ſicut dictũ eſt,* ſtudioſitas nõ eſt directè circa ipsã cognitionẽ, ſed circa appetitũ & ſtudiũ cognitionis acquirẽdæ. Aliter aũt eſt iudicãdũ de ipſa cognitione ueritatis, & aliter de appetitu & ſtudio veritatis cognoſcẽdæ. Ipſa. n.[d m] veritatis cognitio, p ſe loquẽdo, bona eſt. Põt aũt p accidens eſſe mala, rõe. ſ. alicuius cõſequẽtis,[n] vel inquãtũ. ſ. aliqs de cognitione veritatis ſupbit, ẽm illud 1. ad Cor. 8. Scia inflat: uel inquantũ hõ vtit̃ cognitione ueritatis ad peccãdũ. Sed ipſe[p] appetitus, vel ſtudiũ cognoſcẽdę veritatis p̃t hr̃e rectitudinẽ, vel puerſitatẽ.[q] Vno quidẽ mõ, ꝓut aliqs tẽdit ſuo ſtudio in cognitionẽ ueritatis, prout p accidẽs iungit̃ ei malũ, ſicut illi q ſtudent ad ſciam ueritatis, ut exinde ſuperbiant. Vñ Aug. dicit in li. de moribus Eccl.* Sunt q deſertis uirtutibus, & neſciẽtes quid ſit Deus, & quãta ſit maieſtas ſp eodẽ mõ manẽtis naturæ, magnũ aliquid ſe agere putant, ſi uniuerſam iſtã corporis molẽ, quã mundũ nuncupamus, curioſiſſimè intenſiſſimeq; pquirant. Vñ ẽt tanta ſuperbis gignit̃, ut in ipſo cælo, de quo ſæpe diſputant, ſibimet habitare videant̃. Similiter ẽt illi q ſtudent addiſcere aliqđ ad peccãdũ, uitioſum ſtudiũ habent, ẽm illud Hier. 9. Docuerunt linguã ſuã loqui mẽdaciũ: ut inique agerẽt, laborauerũt. Alio aũt mõ põt eſſe uitiũ ex ipſa inordinatione appetitus & ſtudii ad diſcẽdã ueritatẽ. Et hoc quadrupliciter. Vno mõ, inquantũ p ſtudiũ minus utile retrahunt̃ à ſtudio, qđ eis ex neceſſitate incũbit. Vñ Hiero. dicit.* Sacerdotes dimiſſis Euãgeliis & prophetis, uidemus comœdias legere, & amatoria bucolicorũ uerſuũ verba cãtare. Alio mõ, inquantũ ſtudet aliqs addiſcere ab eo, a quo nõ licet: ſicut patet de his q aliqua futura a dæmonib. p quirũt, q̃ eſt ſuperſtitioſa curioſitas. Vñ Aug. dicit in li. de uera* religione. Neſcio an philoſophi impedirent̃ à fide uitio curioſitatis in ꝓcunctãdis dæmonibus. Tertio, qñ hõ appetit cognoſcere ueritatẽ circa creaturas nõ referẽdo ad debitũ finẽ, ſ. ad cognitionẽ Dei. Vñ Aug. dicit ĩ li. de uera * religione, ꝙ in cõſideratione creaturarũ nõ eſt uana, & perituara curioſitas exercenda, ſed gradus ad immortalia & ſp manẽtia faciẽdus. Quarto mõ, inquãtũ aliqs ſtudet ad cognoſcendã ueritatẽ ſupra ꝓprii ingenii facultatẽ, quia per hoc hoĩes de facili in errores labunt̃. Vñ dr̃ Eccl. 3. Altiora te ne quęſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris, & in pluribus operibus eius ne fueris curioſus. Et poſtea ſequit̃: Multos. n. ſupplantauit ſuſpitio eorum, & in uanitate detinuit ſenſus eorum.

D. 919. Conclu.

Concl. p

Ca. 21. ante me. to. 1

Ad Dama. de filio prodigo, ante med. to. 4.

Ca. 4. in fine, tom. 1.

Ca. 29. parũ a prin. tom. 1.

F Ad primum ergo dcđm, ꝙ bonũ hoĩs conſiſtit in cognitione ueri: non tñ ſummũ hoĩs bonũ cõſiſtit in cognitione cuiuslibet ueri, ſed in perfecta cognitione ſummæ ueritatis, ut patet per Phil. in 10. Ethic.* Et iõ põt eſſe uitium in cognitione aliquorum uerorum, ẽm ꝙ talis appetitus non debito modo ordinatur ad cognitionem ſummæ ueritatis, in qua conſiſtit ſumma fęlicitas.

D · 273. & 274.

Li. 10. Ethi. cap. 7. & 8. tom. 5.

Ad II dcđm, ꝙ etſi rõ illa dicit, ꝙ cognitio ueritatis ẽm ſe bona ſit, nõ tñ per hoc excludit̃ q̃n poſſit aliqs cognitione ueritatis abuti ad malũ, uel ẽt inordinatè cognitionẽ ueritatis appetere: quia ẽt oportet appetitum boni debito mõ regulatũ eſſe.

G Ad III dcđm, ꝙ ſtudiũ philoſophiæ ẽm ſe eſt licitũ, & laudabile pp ueritatẽ quã philoſophi perceperunt Deo illis reuelante, ut dr̃ ad Rom. 1. Sed quia quidã philoſophi abutunt̃ ap fidei impugnationem, iõ Apoſtolus dicit ad Coloſ. 2. Videte ne quis uos decipiat per philoſophiã, & inanẽ ſcientiam ẽm traditionẽ hoĩum, & non ẽm Chriſtum. Et Dionyſius dicit in Epiſtola ad Polycarpum,* de quibuſdam philoſophis, ꝙ diuinis non ſanctè contra diuina utuntur, per ſapientiam Dei tentantes expellere diuinam uenerationem.

Inter prin. & medium illius.

H

Articvlvs II.

Vtrum uitium curioſitatis ſit circa ſenſitiuam cognitionem

Ad secvndvm ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ uitiũ curioſitatis nõ ſit circa ſenſitiuã cognitionẽ. Sicut. n. aliqua cognoſcũtur p ſenſũ uiſus,[h] ita ẽt aliqua cognoſcunt̃ p ſenſum tactus & guſtus: ſed circa tãgibilia & guſtabilia nõ ponit̃ uitiũ curioſitatis, ſed magis uitiũ luxurię & gulæ. ergo ur̃ ꝙ uitiũ circa ea q̃ cognoſcuntur per uiſum, non ſit uitium curioſitatis.

I

¶ 2 Præt. Curioſitas eſſe ur̃ in[h] inſpectione ludorũ. Vñ Aug. dicit in 6. cõfeſſio. * ꝙ quodã pugnę caſu cũ clamor ingẽs totius populi uehemẽter Alipiũ pulſaſſet, curioſitate uict[9] aperuit oculos, ſed ĩſpectio ludorũ nõ ur̃ eſſe uitioſa, q̃a hmõi ĩſpectio delectabilis reddit̃ pp repſentationẽ, in qua hõ naturaliter delectat̃, ut Phil. dicit ĩ ſua poetria.* ſi ergo circa ſẽſibiliũ cognitionẽ ẽ uitiũ curioſitatis

Li. 6. ca. 8. in medio, tom. 1.

K

Ca. 2. to. 6.

¶ 3 Præt. Ad curioſitatẽ ꝑtinere ur̃ act[9] ꝓximorũ [h] pquirere, ut dicit Beda: * ſed perquirere facta aliorũ nõ ur̃ ẽẽ uitioſũ, q̃a ſicut dr̃ Eccl. 17. Vnicuiq; mandauit Deus de proximo ſuo. ergo uitiũ curioſitatis non eſt in huiuſmodi particularibus ſenſibilibus cognoſcendis.

In 1. cano. Ioan. ca. 1. Et in lib. ſcintillarum c. 69.

SVP. QV. CLXVII. ARTIC. II.

In art. 2. eiuſdem q. 167. dubiũ occurrit, q̃m diminutus vr̃ author circa curioſitatem ſenſitiuæ cognitionis, c̃m omittit tertium naturalẽ finẽ, duobus tñ enumeratis. Senſitiua namq; cognitio non ſolum ad duo, vt in litera dr̃, ſ. vitã & intellectum, ſed ẽt ad ſeipſam in homine ordinatur, q. in litera non dr̃. Homini enim natura dedit videre propter videre & pp audire, cuius infallibile ſignum eſt, quòd naturaliter hõ delectatur in ipſo videre & in ipſo audire &c. Et in hoc homo differre videtur a cæteris animantibus ſecluſo ordine ad intellectum. Et hinc ſequitur in propoſito, quòd non eſt curioſitatis videre propter videre, & audire vt audiat &c. Sicut non eſt curioſitatis videre & audire propter intellectum, aut vitæ commoda, quoniam ad naturalem finẽ actus ordinat̃ ſine aliqua mala circunſtantia. ¶ Ad hoc dr̃, q. ſicut licuit. Ariſtoteli in lib. de ſenſu & ſenſato, illam hominis olfactionem, qua in florũ odore delectatur

Parre. p m. 803

SED CONTRA eſt, qđ Aug. dicit in lib. de uera* relig. ꝙ cōcupiſcentia oculorū reddit hoīes curioſos. Vt āt dicit Beda, †Cōcupiſcentia oculorū eſt non ſolū in diſcēdis magicis artibus, ſed ēt in cōtēplandis ſpectaculis, & indignoſcēdis & carpendis uitiis proximorū quæ ſunt quædam particularia ſenſibilia. Cū ergo concupiſcentia oculorum ſit quoddā uitiū, ſicut ēt ſuperbia uitæ, & concupiſcētia carnis, cōtra q̃ diuidiť 1. Ioannis 2. vr̄ ꝙ uitiū curioſitatis ſit circa ſenſibilium cognitionem.

RESP. Dicendū, ꝙ cognitio ſenſitiua ordinať ad duo. Vno n. mō tā i hoībus, q̃ in aliis animalibus ordinať ad corporis ſuſtentationē, quia per huiuſmodi cognitionē hoīes, & alia aīalia uitant nociua, & conquirūt ea q̃ ſunt neceſſaria ad corporis ſuſtentationē. Alio mō, ſpāliter in hoīe ordinať ad cognitionē itellectiuā, uel ſpeculatiuā, uel practicā. ᵐAppponere ergo ſtudium circa ſenſibilia cognoſcēda, dupliciter p̄t eſſe uitioſum ⁿ. Vno mō, inquantū cognitio, ſenſitiua non ordinatur in aliquid utile: ſed potius auertit hoīem ab utili conſideratione. Vñ Aug. dicit i 10. conf.* Canē currētē poſt leporem iam nō ſpecto cum in circo fit. At uero in agro ſi caſu, trāſeam, auertit me fortaſſis ab aliqua magna cogitatione, atque ad ſe cōuertit illa uenatio: & niſi iam mihi demonſtrata īfirmitate mea, cito admoneas uanus hebeſco, Alio mō, inquātum cognitio ſenſitiua ordinatur ad aliquod noxium, ſicut inſpectio mulieris ordinatur ad concupiſcendū, & diligens inquiſitio eorū quæ ab aliis fiūt, ordinatur ad detrahendū. ᵖSiquis aūt cognitioni ſenſibiliū intendit ordinate pp neceſſitatē ſuſtētādæ naturæ, uel pp ſtudium intelligendę ueritatis, eſt uirtuoſa ſtudioſitas circa ſenſibilem cognitionem.ᑫ

A

AD PRIMVM ergo dcđm, ꝙ luxūria, & gula ſunt circa delectationes quæ ſunt in uſu rerū tangibiliū. Sed circa delectationem cognitionis omnium ſenſuum eſt curioſitas, & uocatur cōcupiſcentia oculorū: quia oculi ſunt ad cognoſcendū in ſenſibus principales, uñ oīa ſenſibilia uideri dr̄, ut Aug. dicit in 10. lib. conf. *Et ſicut Aug. ibidem ſubdit, † ex hoc euidentius diſcernitur, quid uolupta tis, quid curioſitatis agatur per ſenſus, ꝙ uoluptas pulchra, ſua uia canora, ſapida, lenia, ſectať. Curioſitas aūt ēt his contraria tentandi cauſa non ad ſubeundam moleſtiam, ſed experiendi noſcendique libidinem.

B

C

AD II dcđm, ꝙ inſpectio ſpeculorum uitioſa redditur, inquantū per hoc homo fit ꝓnus ad uitia uel laſciuiæ, uel crudelitatis, per ea quæ ibi repręſentantur. Vndè Chriſoſt.* dicit ꝙ adulteros inuerecundos conſtituunt tales inſpectiones.

D

AD III dicendum, ꝙ proſpicere facta aliorum, uel inquirere bono aīo, uel ad utilitatē ꝓpriam, ut. ſ. homo ex bonis operibus proximi prouoceť ad melius: uel etiam ad utilitatem illius, ut ſcilicet corrigatur ſiquid ab eo agiť uitioſe ſm̄ regulā charitatis, & debitum officii, eſt laudabile ſecundū illud ad Heb. 10. Conſiderate uos inuicem in prouocationem charitatis, & bonorum operū. Sed ꝙ aliquis intendat ad conſideranda uitia proximorum ad deſpiciendum, uel detrahendum, uel ſaltem inutiliter inquietandum, eſt uitioſum. Vnde diciť Prou. 24. Ne inſidieris, & quæras impietatem in domo iuſti, neque uaſtes requiem eius.

E

...eur ſine ulla ad tactū & guſtum relatione, quam ſoli homini ꝓpriam dicit, reducere in aliam humanæ utilitatis ſpeciem, ſcilicet in ſanitatē cerebri, ut patet ibi, ita ꝙ poſuit naturā dediſſe hoī talē ſenſationē pp ſanitatē: ita licuit authori cognitionē ſēſitiuam datam hoī, ēt pp ſeipſam, reducere ēt in obſequium cognitionis intellectiuæ, ita ꝙ ſub illo mēbro cōprehendit utrūque cognitionis ſenſitiuæ in homine finē propriū. ſ. ſeipſā, & itellectiuā cognitionē. Ad id aūt qđ ad ꝓpoſitū applicať de uidente ut uideat &c. dr̄: ꝙ per ſe loquendo, uidere ut ſenſus habeat hāc ſuā perfectionē, q̃ eſt uidere: & ſimiliter audire ut auditus habeat ſuam perfectionem, quæ eſt audire, nullum peccatū eſt. Sed illud eſt uacare ꝑfectioni, hoc recreationi naturæ. Sed ꝑ accidens eſt ibi peccatū ſi ſcilicet impeditur hō ꝓpterea à debitis cogitationibus. ut Aug. dicit de uiſu canis poſt leporem. Et vniuerſaliter cōtigit peccatum in applicādo ſenſum ad ſentiēdū pp ſentire, aut ſēſationis delectationē ſi circunſtātia aliqua debita deſit, aut diſcōueniens apponatur ex perſona, loco, tempore, quantitate &c.

Cap. 38. circa med. præcipue tom. 1.

†Super illud 1. Ioā. Omne qđ eſt in mundo aut eſt cōcupiſcētia carnis &c.

¶ In rñſione ad primū eiuſdē ſecundi articuli, dubiū occurrit circa differentiam in litera poſitā inter gulā luxuriāq; ex vna & curioſitatē ex alia parte: qm̄ aut nulla, aut falſa ur. Nam per uſum rerum tangibiliū poſſumus duo intelligere, uel applicationē rerū tangibiliū ad tactum, uel applicationem rerū tangibilium ad alia opera. Et ſi primo mō intelligāmus, tunc differentia eſt nulla: quia ēt curioſitas eſt circa applicationem tactus, & omnium ſēſuum ad ſentiendū ſua ſenſibilia, ut in litera dr̄, Si ſecūdo mō, falſa eſt differentia: quia nec luxuria, nec gula eſt circa uſum tangibiliū, quo uenduntur, & emunť, & alia multa de eis fiūt. ¶ Ad hoc dr̄, ꝙ ſermo literæ formalis eſt, & de uſu tāgibiliū, quatenus tāgibilia ſenſu tactus & guſtus, ut eſt, quidam tactus ſunt intelligiť. Huiōi aūt uſus in ueneteis cibo, potuq; conſiſtit: ita ꝙ differentia conſiſtit in hoc, ꝙ gula. ſeu luxuria uerſať circa delectationem tangibiliū, quæ conſiſtit in uſu eorū, hoceſt, in applicatione eorū ad ueneteos actus, ſeu ad comedendū & bibēdū. Curioſitas uero uerſatur circa delectationem eorundem, ſ. tangibiliū, & ēt reliquorum ſenſibilium, ſ. guſtabilium, odorabiliū, audibiliū, ac uiſibilium, quæ conſiſtit in cognitione eorūdē. Curioſus. n. quęrit cognoſcere ac diſcernere ſenſibilia. Luxurioſus aūt, ac guloſus quærit uti ſenſibilibus. Vnde, ut Auguſtinus docuit allatus i litera, uoluptuoſus quęrit ſenſibilia, quæ delectant. Curioſus quærit ſenſibilia, etiam ſi moleſtāt: qm̄ ad cognoſcendum oportet contraria ſentire: ad utendum aūt delectabilia ſola cōueniunt. Et hinc habes primo qualis eſt delectatio libidinoſa, quæ conſiſtit in tactibus & oſculis, illa, ſ. quæ conſequitur uſum tangibiliū. Illa ſiquidem carnalis delectatio, quę in illo uſu qui ſm̄ ſuā naturā prauius natus eſt eſſe ad concubitū, ēt ſi in illa ſiſtatur, eſt libidinoſa. ut clare patet ex differentia ad delectationem curioſam, q̃ eſſet, ſi delectareť in diſcernendo molle à duro calidum à frigido, aſperum à leni, & cognitione eorū. Conſtat namque ꝙ delectatio eorum qui in oſculis & tactibus delectamur, non eſt circa cognitionē ſenſibilium. Habes ſecundo, ꝙ ſi uirgo tanta curioſitate tētaretur ad ſciēdum quid uenereū opus eſſet, & ꝑpea illud appeteret, dupliciter peccaret: ſ. ſtupro & curioſitate, ſicut q appetit mœcchari ut ſu... retur.

Conc. ꝯ

Li. 10. cap. 35. Paulo ante. fi. t. 1.

Conc. ꝑ

Lib. 10. ca. 35. to. 1.

†Lib. 10. c. 35. ante medium to. 1.

¶ In eodē ar. 2. in rñſione ad ſm̄ circa inſpectionē ſpectaculorū aduertēdū, ē ꝙ cōcurrāt ibi multa, ſ. repſentatio ipſa: & quo ad hoc nō ē pecc.tū, quia naturaliter animum delectat repræſētatio ut Ariſt. dixit, Res p̄ſentatæ, & quo ad hoc iuxta earū qualitatem ſunt iudicanda. Nam ſi repræſentantur luxurioſa, aut crudelia, bonis moribus aduerſantur: quia inductiua ex natura ſua ſunt ad uitia, ut Chriſo. in litera dicit. Sicut econtra. ſi repræſentantur pia, aut diuina, conſonāt pietatis & religionis uirtutibus. Et qm̄ cōiter qui interſunt huiōi ſpectaculis, delectationis cā adſunt; ideo ſi indecentia ſunt quæ repræſentātur: non excuſantur à peccato uidentes, dato ꝙ in ueritate ſola eos repreſentatio delectaret: & tō eſt quia ſaltē dant exteriori actu operā rei illicitæ, ſ. delectabili præſentiæ de indecentibus. Præſentia ſiquidem illa exterior

Homil. 6. in Mat. nō remote a fine, to. 2.

pert'net exteriorũ motuũ moderatio ad amicitiã, vel affabilitaté, quæ attéditur circa delectat ones & triſtitias quæ ſunt in verbis & factis in ordine ad alios, quibus hõ cõuiuit. Inquantũ vero exteriores motus ſunt ſigna iterioris diſpõnis, ꝑtinet eorũ moderatio ad virtuté ueritatis, ſcḋm q̃ aliqs talé ſe exhibet i uerbis & factis, qualis eſt interi⁹.

AD IIII dcḋm, ꝙ in cõpoſitione exteriorũ motuũ ſtudiũ uituperaꝰ, ꝑ qḋ aliqs fictione quadã in exterioribus motibus utiꝰ, ita ꝙ interiori diſpõni nõ cõueniãt. Dẽt tñ tale ſtudiu adhiberi, ut ſi qd in eis inordinatũ eſt, corrigaꝰ. Vñ Amb. dicit in 1.* de officijs. Ars deſit, uõ deſit correctio.

*Lib. 1. ca. 18. parũ a medio, tomo. 1.

SVP. Q. CLXVIII. ART. II.

805 — Petr. per to. 4. diſ. 16. q. 4. ar. 1. q. 1. cor. Et 5. con. c. 25. Et Iſaia. 5. lec. 5. prin. Et 4. Ethi. lec. 16. prſ. *Li. 1. c. 23 in med. tomo. 1.

IN art. 2. q. 168. aduerte duo. Primo, ꝙ noie ludi in propoſito uenit tã ludus qui conſiſtit in factis, q̃ iocus qui conſiſtit in uerbis: eadé. n. eſt rõ utriuſque motus. Secundo ſpecialiter in reſpõſione ad primũ, ꝙ prædicatores diuini uerbi peccanꝰ, recreationis gratia dicendo aliqḋ ridiculũ inter prædicandũ, ſi Ambroſius & author ueri dicunt, & ratio Tulliana admittitur. ſ. qñ rei dignitas admit facultaté iocãdi. Nulla. n. dignitas maior doctrina diuina, q̃ pdicatores enũtiãt.

†1. 2. q. 55. ar. 4. Hom. 6. in Mat. a medio, to. 2.

ARTICVLVS II.

Vtrum in ludis poſsit eſſe aliqua virtus.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr ꝙ in ludis nõ poſſit eſſe aliqua uirtus Dicit n. Amb. in 1.* de offic. Dñs ait Væ uobis q ridetis, qa flebitis. Nõ ſolũ ergo profuſos, ſed ẽt oẽs iocos ᵇdeclinãdos arbitror: ſed illud qḋ põt uirtuoſe fieri, nõ ẽ totaliter declinãdũ. ñ ergo circa ludos põt cẽ uirt⁹. ¶2 Prę̃t. Virtus eſt, q̃ Deus i nobis ſine nobis opatur, vt ſ.† habitũ eſt: ſed Chryſoſto.* dicit, Non dat Deus ludere: ſed diabolus. Audi quid ludentes paſſi ſunt: Sedit populus mãducare & bibere, & ſurrexerunt ludere. ergo circa ludos non poteſt eſſe virtus.

Li. 10. c. 6. ante medium to. 5.

¶3 Præt. Philoſo. dicit in 10. † Eth. ꝙ operationes ludi non ordinantur in ᵇ aliquid aliud: ſed ad virtutem requiritur, vt propter aliud eligens operetur, ſicut patet per Philoſo. in * 3. Ethico. ergo circa ludos non poteſt eſſe aliqua virtus.

Li. 3. c. 4. tomo. 5. Li. 2. c. ult. in fi. to. 1.

SED CONTRA eſt, quod Aug.* dicit in 2. muſicæ, Volo tandé tibi parcas. Nã ſapienté decet Iterdũ remittere facié rebus agendis intentã: ſed iſta remiſſio animi a rebus agẽdis fit per ludicra verba & facta. ergo his vti interdũ ad ſapiẽté & virtuoſũ ꝑtinet. Phil.* ẽt ponit virtuté eutrapeliæ circa ludos, q̃ nos poſſumus dicere iucunditatem.

Li. 4. ca. 8. Ethi. to. 5.

RESP. Dcḋm, ꝙ ſicut hõ indiget corporali qete ad corporis refocillationẽ, qa nõ põt cõtinue laborare ꝑꝑ hoc, ꝙ hẽt finitam virtutẽ, q̃ determinatis laboribus proportionaꝰ: ita ẽt eſt ex parte aïæ, cuius ẽt eſt virtus finita ad determinatas opationes proportionata. Et ideo qñ ultra modũ ſuũ in aliquas opationes ſe extendit, laborat, & ex hoc fatigatur, præſertim qa in opationibus animæ ſimul ẽt laborat corpus: inquantum. ſ. aïa intellectiua utitur uiribus per organa corporea operantibus. Sunt aũt bona ſenſibilia connaturalia homini: & ideo qñ anima ultra ſenſibilia eleuatur operibus rationis intenta, naſcitur ex inde quædã fatigatio animalis, ſiue homo intendat opibus rationis practicæ, ſiue ſpeculatiuæ, magis tamẽ ſi operibus cõtẽplationis intendat: qa per hoc magis à ſenſibilibus eleuaꝰ, q̃uis forte in aliqb o peribus exterioribus rõis practicę maior labor corpis ꝯſiſtat. In vtriſq; tñ tãto aliqs magis altero fatigaꝰ quãto vehemẽtius operib. rõis intẽdit. Sicut ãt fatigatio corporalis ſoluiꝰ ꝑ corporis qeté, ita ẽt oportet ꝙ fatigatio animalis ſoluaꝰ ꝑ aïæ qetẽ. Quies ãt aïæ eſt delectatio, ut ſ.* habitũ eſt cũ de paſſionib. ageretꝰ & iõ remediũ ꝓ fatigat oné aïalem adhibeꝰ ꝑ aliquã delectationẽ, intermiſſa intentione ad ſtudiũ rõis. Sicut in collationib.* patrũ legiꝰ, ꝙ Beatus Iannes Euangeliſta, cũ qdã ſcandalizaretur, ꝙ eũ cũ diſcipulis ſuis ludenté inuenerãt, dr̃ mandaſſe vni corũ qui arcũ gerebat, ut ſagittam traheret. Qḋ cũ pluries feciſſet, q̃ſiuit vtrũ hoc cõtinue facere poſſet, q rñdit, ꝙ ſi hoc cõtinue faceret, arcus frangereꝰ. Vñ Beatus Ioãnes ſubintulit, ꝙ ſimiliter animus hoïs frangeretur, ſi numquãm a ſua intenſione relaxareꝰ. Hmõi ãt dicta, uel facta in qbus nõ q̃riꝰ niſi delectatio animalis, vocantur ludicra, vel iocoſa: & iõ ᵐneceſſe eſt talib. iterdũ vti, quaſi ad quadã animæ quieté. Et hoc eſt quod Phil.* dicit in 4. Eth. ꝙ in huius uitæ cõuerſatione qdã requies cũ ludo habeꝰ: & iõ oportet interdũ aliquibus talibus uti. Circa q̃ tñ uidenꝰ tria cẽ pręcipue cauenda, quorũ primũ & principale eſt, ꝙ prędicta delectatio ñ quæraꝰ in aliquib. operõnibus, uel uerbis turpibus, uel nociuis. Vñ Tullius* dicit in 1. de offi. ꝙ unum genus iocandi eſt, liberale, petulans, flagitioſum, obſcœnum. Aliud ãt attendendũ eſt, ne totaliter grauitas aïæ reſoluatur. Vnde Amb. † dicit in 1. de offi. Caueamus ne dum relaxare animũ uolumus, ſoluamus oém harmoniã, quaſi concentũ quendã bonorũ operũ. Et Tullius † dicit in 1. de offi. ꝙ ſicut pueris nõ oém ludẽdi licentiã damus, ſed eã q̃ ab honeſtis actionibus nõ ſit aliena, ſic in ipſo ioco aliquod ꝓbi ingenii lumé eluceat. Tertio ãt attendẽdũ eſt ſicut & i oibus humanis actibus, ut cõgruat perſonæ, tempori, & loco, & ſcḋm alias circunſtantias debite ordinetur, ut ſcilicet ſit tempore & homine dignos, ut Tullius* dicit ibidem. Huiuſmodi autem ſcḋm regulam rõis ordinantur. Habitus autem ſcḋm rõem operans eſt virtus moralis: & ideo ᵖ circa ludos poteſt eſſe aliqua virtus, quam* Philoſo. eutrapeliam nominaꝰ. ᵍEt dicitur aliquis eutrapelus a bona conuerſione, quia. ſ. bene conuertit aliqua dicta, uel facta in ſolatium: & ʳinquantum ꝑ hãc uirtutem homo refrænatur ab immoderantia ludorum, ſub modeſtia continetur.ˢ

1. 2. q. 25. art. 2. 3. q. 31. a. 1. ad 4.

In collatione 24. c. 21.

Concl. ap

Li. 4. ca. 8 to. 5.

*Li. 1. in e. de ſcurrilitate & faceria i prſ

Li. 1. c. 20. circa prin. to. 1.

Li. 1. Imediate ante c. de ſcurrilitate.

Loco ibi dicto.

Concl. 2.

Li. 4. Eth. c. 8. tom. 5 In cor. ar. Concl. 3.

AD PRIMVM ergo dcḋm, ꝙ ſicut dictũ ẽ iocoſa dẽnt cõgruere negotiis & pſonis. Vñ & Tulli⁹ † dicit i 1. rhet. ꝙ qñ auditores ſũt defatigati, ñ eſt iutile ab aliqua re noua, aut ridiculoſa oratoré incipere, ſi tñ rei dignitas ñ adimit iocãdi facultaté. Doctrina ãt ſacra maximis reb. intẽdit, ſcḋm illud Proue. 8. Audite, qm̃ de reb. magnis locutura ſũ. Vñ Amb. nõ excludit vniuerſaliter iocũ a cõuerſatiõe humana, ſꝫ a doctrina ſacra: vñ ꝓmittit. Licet iterdũ honeſta ioca ac ſuauia ſit, tñ ab eccleſiaſtica abhorrẽt rꝛa qm̃ i ſcripturis ſctis ñ reperiun⁹ ea-

Li. 1. de Inuentione inter pri. & mediũ Lib. 1. offi. ca. 33. in prin. to. 4.

queadmodū vſurpare poſſim*.

Ad II dcd̄m, ꝙ verbū illud Chryſ. eſt intelligēdum de illis qui inordinate ludis vtunt̄, & præcipue eorū q finē in delectatione ludi cōſtituunt: Sicut de quibuſdā dr̄ Sapient. 15. Aeſtimauerunt eſſe ludum vitam nr̄am, cōtra quos dicit Tullius in 1.* de offi. Non ita generati a natura ſumus, ut ad ludum et iocū facti eſſe videamur, ſed ad ſeueritatē potius, & ad q̄dā ſtudia grauiora, atque maiora.

Ad III dcd̄m, ꝙ ipſæ operationes ludi ſm̄ ſuā ſpeciem nō ordinant̄ ad aliquē finē: ſed delectatio q̄ in talibus actib. habet̄, ordinat̄ ad aliquam animę recreationē, & quietē, & ſecū- H dum hoc, ſi fiat moderate: licet uti ludo. Vnde Tullius dicit* in 1. de offi. Ludo & ioco uti q dē licet, ſed ſicut ſōno & qetibus cęteris tunc cū grauibus, ſeriiſque rebus ſatisfecerimus.

ARTICVLVS III.

Vtrum in ſuperfluitate ludi poſſit eſſe peccatum.

AD TERTIVM ſic proceditur. Vr̄ ꝙ in ſuperfluitate nō poſſit eſſe pctm̄. Illud. n.[h] I quod excuſat a pctō non dr̄ eē pctm̄, ſed ludus qn̄q; excuſat a pctō. Multa. n. ſi ſerio fierēt, grauia peccata eſſent, q̄ quidē ioco facta uel nulla, uel leuia sūt ergo vr̄ ꝙ in ſuper abundātia ludi non ſit peccatum.

¶2 Pręt. Omnia alia uitia reducuntur ad ſeptem uitia capitalia, ut Grego.* dicit 31. mora. K ſed ſuper abundantia in ludis [h]non uidetur reduci ad aliqd̄ capitalium vitiorum. ergo videtur quòd non ſit peccatum.

¶4 Præt. Maxime hiſtriones in ludo vident̄ ſupabūdare, q[h] totā ſuā vitā ordinans ad ludēdū. Si ergo ſupabundantia ludi eſſet pctm̄, tunc omnes hiſtriones eſſent in ſtatu peccati. Peccarent ēt oēs qui eorū miniſterio vterētur, vel qui eis aliqua largirētur, tanq̄ peccati fautores, qd̄ vr̄ eſſe falsū. Legit̄*. n. in vitis patrū, ꝙ B. Paphnutio reuelatū ē, ꝙ qdā ioculator futurꝰ erat ſibi cōſors ī vita futura.

G SED CONTRA ē, ꝙ ſup illud Prouer. 14. Riſus dolori miſcebit̄, & extrema gaudij luctꝰ occupat, dicit* gl. luctus ꝑpetuus: ſed in ſupfluitate ludi eſt iordinatꝰ ris[s], & iordinatū gaudiū. ergo ē ibi peccatū mortale, cui ſoli debetur luctus perpetuus.

RESP. Dcd̄m, ꝙ in oī eo qd̄ ē dirigibile ſm̄ rōnē, ſuperfluum dr̄ qd̄ regulā rōis excedit. Diminutū aūt dicitur ſm̄ ꝙ deficit a H regula rōnis. Dictum* eſt aūt ꝙ ludicra, ſiue iocoſa uerba, vel facta ſunt dirigibilia ſm̄ rōnē: & iō ſuperfluum in ludo accipitur, qd̄ excedit regulā rationis: quod quidem pōt eſſe dupliciter. Vno modo, ex ipſa ſpecie actionū, q̄ aſſumūtur in ludū, qd̄ quidem iocandi genus ſm̄ Tulliū* dicitur eſſe illiberale. petulās, flagitioſū, obſcęnum, qn̄. ſ. vtitur aliquis cā ludi tur- I pibus verbis, uel factis: uel etiā his quæ uergunt in proximi nocumentū, quæ de ſe ſunt peccata mortalia, & [m] ſic patet ꝙ exceſſus ī ludo eſt pcm̄ mortale. [n] Alio aūt mō pōt eſſe exceſſus ī ludo ſm̄ defectū debitarū circūſtantiarū, puta, cū aliq utunt̄ ludo, vel tpibus, vel locis indebitis, aut ēt ꝑter cōueniantiam K negotij, ſeu perſonę: & [r] hoc q dē qn̄q; pōt eſſe peccatū mortale ꝑꝑ vehementiā affectus ad ludū [q] cuius delectationē præponit aliqs dilectioni Dei, ita ꝙ cōtra ꝑceptū Dei, vel Eccleſię: tal. b. ludis vti nō refugiat. [s] Qn̄q; āt eſt pctm̄ veniale, [t] puta, ſi aliquis non tantum afficitur ad ludū, & ꝑꝑ hoc velit aliquid contra Deum cōmittere.

SVPER QVAE. CLXVIII. ARTIC. III.

IN ar. 3. eiuſdem q. 168. dubia occurrunt circa exceſſum ludi. Et primum eſt dubiū circa illud, Exceſſus ludi eſt pctm̄ mortale, qn̄ cā ludi vtitur quis turpib. verbis, uel factis. Vr̄. n. hoc falſum, tū qa turpiloquium non eſt ex ſe pctm̄ mortale, & ſi cā ludi addatur, nō fiet ēt pctm̄ mortale, & eadē eſt rō de turpib. factis. Multa. n. ſunt turpia facta, q̄ nō sūt ſm̄ ſe mortalia, qb. ſi apponat̄ ꝙ fiāt cā ludi, nō fiunt mortalia, cum finis iſte nō dicat ſm̄ ſe ſpeciem mortalis peccati. ſed potius alleuiet multa q̄ ſi ſerio fierent. grauiora eſſent. Aut igit̄ lr̄a eſt falſa, aut ſpecificari dēt q̄ ſunt iſta turpia uerba, vel facta, q̄ ſi cā ludi fiant, reddunt ludum peccatum mortale.

Li. 1. in ca. Fonte omnis eſſe modeſtię vt appetitus obediant rōi.

¶ Secundum dubium eſt circa illud. Exceſſus in ludo eſt pctm̄ mortale, qn̄ vtit̄ aliquis cā ludi his q̄ vergunt in ꝓximi nocumentum. Apparet. n. ex hoc, ꝙ quicunque vtit̄ in ludo actionib. lucroſis, cum hæ uergant in proximi, aut ſuipſius nocumentū peccat mortaliter. Et ſi hoc cōcedit̄, ſequitur primo, ꝙ ludens ad ſphæram paruam uel magnam uel ſcachos, interpoſita pecunia a partibus pro victore, peccaret mortaliter, quod durum valde uidetur.

Eodem loco nunc ꝓximo dī. to

Pono. 3 to. 806 4. Eth. lec. 6

¶ Tertium dubium ē circa pctm̄ ī ludo ex parte circunſtantiarū, an ſolum ꝑꝑ vehementiam affectus ad ludū, reddat̄ ludꝰ pctm̄ mortale ex circunſtantia. Et eſt rō dubij, qa hęc ſola cā in lr̄a tangit̄. In oppoſitū āt vr̄, quia ēt ſine tā vehementi affectu ludere, ratione loci. puta, in Eccleſia, eſt mortale. ut patet extra, de vita & honeſtate clerico. c. Cū decorem. Et ſimiliter rōe perſonæ, puta, clerici, ibidem capite, Clerici officia. Rōne ēt tpis, puta ſacri ludi laborioſi, & totius diei conſumptiui, abuti uidentur tpe diuinis dicato. Et demū rōe qualitatis ludi, puta, aleæ omnib. ſub pęna excōicationis interdicit̄, ut patet 35. diſtinctio. cap. Epiſcopus.

Li. 31. c. 31

¶ Ad euidentiā horum præmittendum eſt, quòd licet author de ludo formaliter tractet. ac per hoc actiones, quatenus cauſa delectationis ſunt, conſideret, nos tamen ut cōſcientiæ ſatisfaciamus, de ludo etiam materialiter, etiam nō cauſa delectationis facto tractandum duximus. Et ideo nullus admirari debet, ſi author tā breuis alijs diſputandi campum ampliorem reliquit. Ad primum ergo & ſecundum ſimul dubium dicitur, ꝙ author exponit ſeipſum, ſubiungendo illam determinationem reſtrictiuam. ſ. quæ de ſe ſunt peccata mortalia, ita ꝙ nō dicit, qn̄ quis utitur turpibꝰ verbis, vel factis abſolute, & ſimiliter non dicit, qn̄ quis vtitur his quæ vergunt in ꝓximi nocumentū abſolute, ſed cū iſta reſtrictione ſubiuncta, uidelicet, quæ de ſe sūt peccata mortalia. Et hanc eandem ſententiam inſinuauit per pręcedentia uerba, cum dixit, Vno modo, ex ipſa ſpecie actionū quæ aſſumūtur in ludum. Vnde authoris doctrina nō [illegible], ꝙ turpia uerba, uel facta reddant ludum peccatum mortale, ut rō in oppoſitū bene probat, ſed ꝙ turpia uerba uel facta quæ de ſe ſunt peccata mortalia, reddunt ludum peccatū mortale ex ipſa ſpecie actionum, quæ aſſumūtur ad ludum. Et ideo abſque alia probatione ſubdit, Et ſic patet ꝙ exceſſus in ludo eſt peccatum mortale. Talis ſiquidem in ludo exceſſus, ut. ſ. aſſumat actiones quæ de ſe ſunt peccatū mortalia ad ludum, manifeſte mōſtrat ludū eſſe peccatum mortale. Numerauit autem in litera author tria genera actionum talium, ſcilicet turpia uerba, quæ de ſe ſunt mortalia: turpia facta, quæ de ſe ſunt mortalia, & ea quæ uergunt in nocumētum proximi ſimiliter de ſe mortalia. Sunt autem turpia uerba de ſe mortalia inuitatoria uerba ad mortalem laſciuiam. Nam ſi quis ut alijs delectationē ingerat mulierem inuitet ad adulterium, aut fornicationem, aut quod peius eſt, cōmitteret tam iocus, quàm ludus peccatum mortale eſſet. Turpiloquio autem ſimplici utendo, aut aliquē minus honeſtum geſtum faciendo, ut alijs delectationē ingerat, graue eſt, & fugiendum ualde, non tamen mortale ex ſuo genere. Apoſtolus enim non replicauit ad Eph. 5. inter peccata excludentia à regno cælorum turpiloquium, cum tamen illud inter alia connumeraſſet tunc peccata. Et per hoc patet ſolutio primi dubij.

In 1. parte in ca de S. Paphnutio fol. 23. in prin li.

*G los. interclinearis ibid.

Art. prec.

Li. 1. de ſi. c. de ſcurrilitate & facetia.

Concl. m

Conc

Concl. ſ

¶ Ad ſecūdum dubium, qd̄ ꝑꝑ ludū ex cupiditate lucri difficile

redditur

reddit, dr̄ pmittendo q̃ ludere ex auaritia non uocat̃ ex hoc q̃ A hõ nõ luderet niſi appoſita pecunia. Hoc.n.nõ eſt ſufficiẽs auaritiæ ſignum: qm̃ aliunde hoc puenit, ex eo.ſ. q̃ uult qs q̃ in ueritate ludat̃: & cum ludus uelut q̃dã ſit pugna, uictoria uere delectabilis ſit, ex hoc ipſo q̃ ille cum quo ludit̃ in ueritate fecit qd̃ potuit, tñ ſuccubuit. Non creditur aũt q̃ in ueritate ludat̃ niſi pecunia interiaceat perdenda. Et ſimiliter non uocatur qs ludere ex auaritia, ex eo q̃ uellet uincere: hoc.n. ludo ſuppoſito, eſt nãlis appetit[*] effectus, tum qa ut dictum eſt, ludus in quadã pugnã ludentium conſiſtit: tũ quia nãliter hõ refugit defectum, in quo cõſiſtit perdere, & appetit excellentiam, in qua cõſiſtit uincere. Sed uocat̃ quis ludere ex auaritia, qñ principale motiuum ad ludendum eſt lucrum, qd̃ qſque de ſeipſo optime nouit, qñ ex tali intentione principaliter mouet̃. Et hi proprie non uocant̃ ludere: qm̃ finis ludi, q̃ delectatio eſt, nõ mouet illos, ſed abuſores ſunt ludi ad turpe lucrũ, negociatoreſque p ludũ potius appellãdi ſunt. De hmõi igit̃ appellato ludo ob auaritiã, iuxta doctrinã authoris, in hoc loco dicendum eſt, q̃ non eſt pctm̃ mortale ſcd̃m ſe. Et rõ eſt, qa nõ aſſumit actum ſcd̃m ſe mortalem ex nocumento proximi, ſed actum auaritię ex parte cupiditatis, & modi turpis multiplicitet. Ad cuius clarã intelligentiã recolito ex ſupradictis in qõ. 118. art. 3. & 4. q̃ auaritia, ut opponit̃ iuſtitiæ, eſt ſcd̃m ſe peccatum mortale, ut autẽ opponitur liberalitati, non eſt ſecundũ ſe peccatũ mortale, niſi forte quia finis ultimus ponitur in pecunia. Actus igitur auaritiæ in ludo interueniens, ſi ſecundum ſe eſt mortalis, oportet vel quòd contrarietur iuſtitiæ (cõſtat autem, abſolute loquendo, quòd nullius iuſtitia violatur ex hoc, quòd duo domini rerum ſuorum libere exponunt illas damno, uel lucro, per uiam ludi, quia ſcienti & uolenti libere in his, quorum eſt pro ſua uoluntate dominus, non fit iniuria: uterque autem ſcit & uult pecuniam ſuam, cuius eſt libere pro ſua uoluntaria diſpoſitione dominus, tali lucro, uel dãno, per talem uiam.ſ. ludi, exponere: non eſt igitur hic auaritia, quæ iuſtitiæ contrariatur:) Vel quæ ſic contrarietur liberalitati, q̃ finem ultimum in pecuniæ lucro ponat. Sed conſtat, q̃ hoc cũ ad interiorem affectum ludentis ſpectet, non oportet uniuerſaliter eſſe uerum, nec per ſe pertinet ad rationem ludi. Et propterea excluſa utraque naturali auaritia a ludo ob auaritiã ſequit̃ q̃ non eſt ſecundum ſe mortale peccatum ludere principaliter ob cupiditatem lucri, ſed eſt peccatum graue ac turpe. Nam ex ipſa cupiditate lucri ex inordinata uia peccatũ nõ eſt paruum. Ex conuerso q̃ homo a rationis induſtria, qua pecunia comparanda eſt & conſeruanda, ſe deiicit, & fortuito euentui cõſeruationem, perditionem, q̃ acquiſitionem pecuniæ ſubmittit, turpis efficitur, & tanto turpior, quãto ab his lucrari intendit, quibus bene faciendum eſt, ſ. amicis, vt Ariſtot. dixit. Et pptea turpe lucrum appellatur, quod ludo acquiritur. Simile ãt iudicium eſt de vocatis commiſſis, videlicet cum aliqui diſputantes de aliquo euentu futuro, committunt ſuas pecunias, vt ſi euenerit pars affirmatiua lucretur mille, ſi negatiua, perdat totidem, vel minus, put ſpes maior pro altera parte eſt. Deteſtanda quippe ſunt hmõi, mortalia tñ peccata ſm̃ ſe non ſunt. Et hæc dicimus ſtando infra morales limites, hoceſt, ſeclusis legibus. & fraudibus, & aliis malis circunſtantiis.

¶ Ad dubium tertium di. q̃ ad cãm in lra allatam reducũtur oẽs circunſtantiarum corruptiones per ſe ad ludum pertinentes.[*] Nã niſi ex affectu ludi, ſed aliunde proueniant, p accidens ad ludũ peccatum concurrent, vt de ſe patet. Ex affectu ãt ludi, niſi ſit tantus, q̃ ducat in cõtemptũ expreſſum, uel interpretatiuum Dei; aut legis canonicæ, vel ciuilis, nulla apparet circunſtantiæ mortalis deformitas: qm̃ oĩs talis deformitas ad aliquid dictorum ſpectat. Continet ergo aſſignata in lra cã oĩm circunſtantiarũ maculas. Ad ſingulas aũt obiectiones deueniendo, dr̄ q̃ in loco ſacro iocari quidem, licet non deceat, qa cũ hoc non dicat notabilem iniuriã loci ſacri, peccatum mortale nõ eſt ſm̃ ſe. Ludere ãt ex cã rõabili, puta, ſi aliqua neceſſitate infirmum ibi oportet ludere vt non dormiat, nullum peccatum eſt. Et inde vt cum tpe belli clauſi ſunt fideles in eccleſia, & ſani egẽt excuſſione otii, aut ſomni per aliquem honeſtum ludum: qm̃ conceſſo principali, hoceſt, habitatione tunc loco ſacro, conceſſa quoque intelliguntur acceſſoria honeſta. Sine rationabili aũt cauſa ex leuitate animi ludere in loco ſacro, in his ludis qui non ſunt ſpecialiter prohibiti, & ſine ſcandalo, & ſine actibus indecentiam loco facientibus, ueniale vr ſm̃ authoris hic doctrinam quoniam nullius legis contemptus hic interuenit. Secus in ſpecialiter prohibitis, ut ſunt ludi theatrales, & ſimiles, in quibus contemptus interpretatiuus, ſaltẽ legis canonicæ, ipſo facto interuenire uidetur. De circunſtantia aũt perſonæ eadẽ diſtinctione utendum eſt, q̃ rõnabili ſubſiſtente cauſa, ẽt ad aleas ludere poſt clericus ſine ſcandalo, puta, ſi infirmus non poteſt alia uia à ſomno auerti. Ex leuitate autem & ſine ſcandalo ludere[*] clericis ueniale eſt, niſi ex natura actibus qui aſſumitur in ludum, repugnet clerico, ut aſſumere arma, laruas, & huiuſmodi. Tũc enim iuxta ſpeciem, & repugnantiam actuum aſſumptorum ad ludum iudicandum eſt de mortali & ueniali, an inducãt contemptũ inter-

Lib. 31. Mor. c. 31.

Art. præc.

Tract. 100 in Ioã. parum ante medium, tom. 9.

[*] Referenc. diſ. 86. ca. Ialee.

Porr. 8 07 4. Eth. lec. 16.

Li. de uera & falſa pœnit. c. 15. a med. 10. q.

AD PRIMVM ergo dcd̃m, q̃ aliqua ſunt peccata pp ſolã intentionẽ, q̃a. ſ. in iniuriã alicuius fiunt, quã quidẽ intẽtionẽ excludit ludus, cuius intentio ad delectatione fert̃, nõ ad iniuriã alicuius, & in talibus ludus excuſat a pctõ, uel peccatũ diminuit. Quædã uero ſunt q̃ ſm̃ ſuam ſpeciem ſunt peccata ſicut homicidiũ, fornicatio, & ſimilia: & talia nõ excuſant̃ p ludũ, quinimmo ex his ludus reddit̃ flagitioſus, & obſcœn[*].

AD II dcd̃m, q̃ ſuperfluitas ĩ ludo ptinet ad ineptã lætitiã, quam Greg.[*] dicit eſſe filiã gulæ. Vnde Exod. 37. dicit̃. Sedit populus manducare & bibere & ſurrexerunt ludere.

AD III dcd̃m, q̃ ſicut dictũ[*] eſt, ludus eſt neceſſarius ad cõuerſationẽ humanę uitę. Ad oĩa aũt q̃ ſunt utilia conuerſationi humanæ, deputari poſſunt aliqua officia licita: & iõ ẽt officiũ hiſtrionũ, qd̃ ordinatur ad ſolatiũ hoĩbus exhibendum, nõ eſt ſm̃ ſe illicitũ, nec ſunt in ſtatu peccati, dũmõ moderate ludo utant̃. i. non utẽdo aliquibus illicitis uerbis, uel factis ad ludũ: & non adhibẽdo ludũ negotiis, & tpibus indebitis. Et q̃uis in rebus humanis nõ utant̃ alio officio p comparationem ad alios hoĩes, tñ p cõparationẽ ad ſeipſos & ad Deũ, alias hñt ſerioſas & uirtuoſas operationes, puta, dum orant, & ſuas paſſiones, et opationes cõponũt, et qñq; ẽt pauperib. elemoſynas largiunt̃. Vñ illi q moderate eis ſub. eniũt nõ peccãt, ſed iuſte faciũt, mercedem miniſterii eorũ eis tribuẽdo. Si qui aũt ſuperflue ſua in tales conſumunt, uel ẽt ſuſtẽtant illos hiſtriones qui illicitis ludis utuntur, peccãt, quaſi eos in peccato fouentes. Vnde Aug.[*] dicit ſuper Ioannem, q̃ donare res ſuas hiſtrionibus, uitiũ eſt immane, niſi forte aliquis hiſtrio eſſet in extrema neceſſitate, in qua eſſet ei ſubueniẽdũ. Dicit.n. Amb. in lib.[*] de officio. Paſce fame morientem. Quiſq̃s.n. paſcẽdo hoiem ſeruare poteris, ſi ñ paueris, occidiſti.

ARTICVLVS IIII.

C *Vtrum in defectu lud. conſiſtat aliquod peccatum.*

AD QVARTVM ſic proceditur; Vr̄ q̃ in defectu ludi non cõſiſtat aliqd̃ peccatũ. Nullum.n. peccatum interdr̄ penitenti: ſed Aug.[*] dicit de penitente loquens. Cohibeat ſe à ludis, à ſpectaculis ſęculi, qui perfectam conſequi uult remiſſionis gratiam. [h] ergo in defectu ludi non eſt aliquod peccatũ.

D ¶ 2 Pręt. Nullum peccatũ ponitur in cõmẽdatione ſanctorũ: ſed in commendatione quorũdã ponitur q̃ à ludo[h] abſtinuerunt. dr̄.n. Hier. 15. Non ſedi in conſilio ludentiũ. & Tob. 3. dr̄ Nunq̃ cum ludentibus miſcui me, neque cum his qui in leuitate ſenſus ambulant, participem me præbui. ergo in defectu ludi non poteſt eſſe peccatum.

E

pretatiuum clericalis dignitatis, & canonicæ legis. De temporis autem circunſtantia verum eſt illicitos propter tempus eſſe ludus laborioſos, aut quaſi totius diei conſumptiuos, etiam non omiſſa Miſſa, multo magis quàm bella iuſta ſine neceſsitate, illicita ſunt in diebus feſtis. Mortale tamen peccatum in huiuſmodi ludis non eſt. quoniam labores ludicri non ſeruiles, ſed liberales ſunt. Et conſumptio feſti, non omiſsis diuinis in vanis, non contra, ſed præter præceptum feſtorum eſt. De qualitate demum ludi, ſciendum eſt, quòd aliud eſt loqui de ludo vt ludus eſt, & aliud de ludo ſecũdum illius abuſum. Nam ludus, quatenus ludus eſt, ex fine qui eſt delectatio animalis, quæ in quiete rationabilis motus conſiſtit, penſandus eſt ita quòd tanto melior eſt ludus, quanto fini conuenientior regula rationis ſeruata: quia ludus quanto magis fortunæ commiſſus eſt, tanto cæteris paribus, accommodatior eſt quieti rationis: & quanto magis induſtrioſus, tanto minus quieti rationis, ſenſuumque conuenit. Ideo abſolute loquendo, ludus ſcachorum peſsimus eſt in ordine ad proprium finem ludi, quamuis optimus ſit ad fugandum otium, vel ſomnum, propter induſtriæ diligentiam magnam in eo requiſitam. Et per oppoſitum ludus alearum, hoc eſt, fortuitus, maxime conuenit fini. Sed quoniam abuſus ludi ad auaritiam fræno eget, & legum eſt hos motus compeſcere: ideo ludos fortuitos leges prohibent, quoniam ipſis homines maxime abutuntur ad auaritiam. Quocirca ſi non auaritiæ cauſa, ſed veræ recreationis cauſa luditur ad aleam, & ſine ſcandalo, legis ratio ceſſat communiter. Et propterea laici qui ſic ludunt,

Lib. 2. c. 7. Eth. 4. c. 8. to. 5

Concl. re

Lib. 4. c. 8. parũ a pr. to. 5

*Li. 10. c. 6 to. 5

Concl. p

†Li. 9. c. 10 a med. t. 5.

Lib. 4 Eth. c. 6. to. 5

¶3 Præt. Andr. ponit auſteritatẽ, quã inter virtutes numerat, eſſe habitũ, ſm quẽ aliqui nec afferũt aliis delectationes collocutionũ, neq; ab his recipiũt: ſed hoc ptinet ad defectũ ludi. ergo defectus ludi magis pertinet ad virtutem q̃ ad vitium.

Sed contra eſt, q̃d Phil. in* 2. & 4. Eth. ponit defectum in ludo eſſe vitioſum.

Resp. dicẽdum, ꝙ oẽ quod eſt contra rõnem in reb. humanis, vitioſum eſt. Eſt aũt contra rõem vt aliquis ſe aliis oneroſum exhibeat, puta, dũ nihil delectabile exhibet, & ẽt eorum delectationes impedit. Vñ Sen. dicit. Sic te geras ſapienter ꝙ nullus te hẽat tanq̃ aſperũ, nec cõtẽnat quaſi vilem. Illi ãt q in ludo deficiunt, nec ipſi dñt aliqđ ridiculũ, & dicẽtib. moleſti ſunt, quia ſ. moderatos aliorũ ludos nõ recipiunt: & iõ tales vitioſi ſũt[a], & dñr duri, & agreſtes, vt Phil. dicit in 4.* Eth: ſed quia ludus ẽ vilis pp quietẽ, & delectationẽ. Delectatio aũt & quies nõ pp ſe q̃runt in humana vita, ſed pp operõem, vt dr̃ in x.* Eth. iõ defectus ludi minus eſt uitioſus, q̃ ludi ſuperexceſſus[q]. Vñ Phil. dicit † in 9. Eth. ꝙ pauci amici pp delectationẽ ſũt hñdi: qa parũ de delectatione ſufficit ad vitã quaſi ꝓ cõdimẽto, ſicut parũ de ſale ſufficit i cibo.

Ad primum ergo dcẽdm, ꝙ qa pœnitentib. luctus indicit̃ ꝓ peccatis, ideo interdicit̃ eis ludus. Nec hoc pertinet ad vitiũ defectus, qa hoc ipm̃ eſt ſm rõnem, ꝙ in eis ludus diminuat̃.

Ad II dcẽdm, ꝙ Hierem. ibi loquitur ſm congruentiã tp̃is, cuius ſtatus magis luctũ requirebat: Vñ ſubdit: Solus ſedebã, qm̃ amaritudine repleſti me. Qđ ãt dr̃ Tob. 3. pertinet ad ludum ſuperfluum, quod patet ex eo quod ſequitur. Neque cum his qui in leuitate ambulant, participem me præbui.

Ad III dcẽdm, ꝙ auſteritas, ſm ꝙ eſt virt[9], nõ excludit oẽs delectationes: ſed ſuperfluas, et inordinatas. Vnde vr̃ pertinere ad affabilitatem, quam* Philoſ. amicitiam noiat, vel ad eutrapeliam, ſiue iucunditatem: & tũ

F noiat & diffinit eam ſic ſm cõuenientiam ad temperantiam, cui[9] ẽ delectationes reprimere

QVÆSTIO CLXIX.

De Modeſtia, in duos art. diuiſa.

Deinde conſiderandũ eſt de modeſtia ſm ꝙ conſiſtit in exteriori apparatu.

Et circa hoc quæruntur duo.

¶Primò, Vtrum circa exteriorem apparatum poſſit eſſe virtus & vitium.

G ¶Scdò, Vtrũ mulieres peccent mortaliter i ſuperfluo ornatu.

ARTICVLVS I.

Vtrum circa exteriorem ornatũ poſſit eſſe virtus & vitium.

Ad primum ſic proceditur. Vr̃ ꝙ circa exteriorem ornatũ nõ poſſit eſſe virtus & vitiũ. Exterior. n. ornatus[h] nõ ineſt nobis à natura, uñ & ſm diuerſitatẽ temporũ & locorum variat̃. Vñ Aug. dicit* in 3. de doct. chr. ꝙ talares, & manicatas tunicas hr̃e apud veteres Romanos flagitiũ erat: nũc ãt

H honeſto loco natis non eas hr̃e flagitiũ eſt: ſed ſicut Phil. † dicit in 2. Eth. nãliter ineſt nobis aptitudo ad virtutes. ergo circa hmõi nõ eſt uirtus & vitiũ.

¶2 Præt. Si circa exteriorẽ cultũ eẽt virtus & vitium, oporteret ꝙ ẽt[h] ſuperfluitas in talib[9]

I eẽt vitioſa, & ẽt[h] defect[9] vitioſus: ſed ſuperfluitas i cultu exteriori nõ vr̃ eſſe uitioſa, qa ſacerdotes & miniſtri altaris i ſacro miniſterio p̃cioſiſſimis veſtibus utunt̃. Sir̃ ẽt defectus in talibus non vr̃ eſſe uitioſus, quia in laudem quorundam dicitur ad Heb. 11. Circuierunt in melotis, & in pellibus caprinis. non ergo uidetur ꝙ in talibus poſſit eſſe uirtus & uitium.

K ¶3 Præt. Oĩs uirt[9] aut eſt theologica, aut moralis, aut intellectualis: ſed circa hmõi non cõſiſtit uirtus itellectualis, quæ ꝑficit i aliqua cognitione ueritatis. Sir̃ etiam nec eſt ibi uirtus theologica, quæ habet Deũ ꝓ obiecto,[h] nec eſt ẽt ibi aliqua uirtutum moraliũ, quas* Phil. tangit. ergo uidetur ꝙ circa huiuſmodi cultum non poſſit eſſe uirtus & uitium.

Sed cõt. Honeſtas ad uirtutẽ ptinet, ſđ i exteriori cultu cõſi

vbi ciuili lege permittuntur, & canonica nunquàm ſeruari viſa eſt, excuſantur. Clerici autem ultra hoc, ſcandali rationem habere tenentur, quòd ex eorum ludo naſci poteſt. Et ideo vbi tempore peſtis, aut ægritudinis ratione, clerici ſoliti ſunt ſine ſcandalo ludere recreationis gratia ad chartas, vel tabellas cum aleis, nullum ex hoc crimen incurrerent: quoniam extra caſum & rationem prohibentis legis ſumus, & in his quæ ſolum ſunt mala, quia prohibita propter abuſum, conſuetudo excuſat. Dici quoque poteſt, quòd quia canon ille quo ad laicos communiter non ſeruatur, nec vnquàm pontificia authoritate renouatus videtur, abrogatus ſit ex non vſu. Clerici vero ſi vere deſeruirent aleę, iam contemptores eſſent legis, quam abrogatam quo ad ſe non putant, ſed potius renouatam & extenſam in capite, Clerici, Officia, extra de vita & honeſtate clericorum.

¶ In eodem articulo in reſponſione ad vltimum, aduerte duos caſus, quibus dare hiſtrionibus eſt illicitum, ſcilicet vel propter ſuperfluitatem, & hoc ſpectat ad prodigalitatis uitium: vel propter iniquitatem ludi, & hoc ſpectat ad idem vitium, ad quod ludus ille ſpectat cum actione quæ ad ludum aſſumitur: quoniam, ut in litera dicitur, peccat ut fouens hiſtrionem in tali crimine. Et propterea iuxta exceſſum in primo, & iuxta qualitatem peccati in ſecundo, iudicari debet quando mortale, uel ueniale, & quando grauius, & quando minus graue eſt.

Port. a 808

Inf. q. 187. a. 6. cor. Et quol. 10. a. 14. Et opu. 58. ca. 8. & Matth. 10. & 1. Ti. lec. 2.

* Lib. 3. ca. 12 circa fi. tom. 3.

† Lib. 2. in prin. to. 5.

Lib. 2. Eth. c 7. tom. 5

SVP. QV. CLXIX.

ARTIC. I.

IN art. 1. q. 169. nota diſtinctionem li tera

derat q̄dã honeſtas. dicit*.n. Amb.in 1.de of. Decor corporis ñ ſit affectatus, ſed naturalis, ſimplex, neglectus magis q̃ expeditus, non pretioſis & albentibus abintus veſtimentis, ſed cõmunibus, ut honeſtati, uel neceſſitati nihil deſit, nihil accedat nitori. ergo in exteriori cultu p̃t eſſe uirtus & uitiũ.

RESP. Dcd̃m, q ᵐ in ipſis rebus exterioribus, quibus hõ utit̃, ñ eſt aliqđ uitiũ, ſed ex parte hoĩs qui imoderate utit̃ eis: q̃ quidẽ immoderantia p̃t eſſe dupliciter. ° Vno quidẽ mõ, per cõparationẽ ad cõſuetudinem hominũ, cum quib aliquis uiuit. Vñ dicit* Aug. ĩ 3. cõf. Quæ cõtra mores hominũ sũt flagitia, p morũ diuerſitate uitãda sũt, ut pactũ inter ſe ciuitatis & gẽtis cõſuetudine, uel lege firmatũ, nullius ciuis, aut peregrini libidine uioleť. Turpis ẽ .n. oĩs pars uniuerſo ſuo nõ cõgruẽs. Alio mõ, p̃t eẽ imoderãtia in uſu taliũ rerũ ex inordinato affectu vtẽtis: ex quo q̃nq; cõtingit q hõ nimis libidinoſe talib. utat̃ ſiue ſm cõſuetudinẽ eorũ cũ quib. uiuit, ſiue prę ter eorũ cõſuetudinẽ. Vñ Aug. dicit * in 2. de doct. chri. In uſu rerũ abeſſe oportet libidinẽ, q̃ ñ ſolũ ipſa eorũ, inter quos uiuit, cõſuetudine nequiter abutit̃: ſed ẽt ſæpe fines eius egreſſa fœditate ſuã, q̃ inter clauſtra morũ ſolẽniũ latitabat, flagitioſiſſima eruptiõe manifeſtat. ᵖ Cõtingit ãt iſta ĩordinatio affectus tripliciter, quãtũ ad ſupabundãtiã ᑫ. Vno mõ, p hoc q aliqs ex ſupfluo cultu veſtrũ hoĩm gloriã quærit, put. ſ. ueſtes, & alia hmõi ptinẽt ad quẽdã ornatũ. Vñ Grego. dicit* in quadã Hom. Sunt nõnulli, qui cultũ ſubtiliũ p̃tioſarũq; veſtiũ nõ putãt eẽ pctm̃, qđ videlicet, ſi culpa nõ eẽt, nequaq̃ ſermo Dei tã vigilãter exprimeret, q diues q torquebat apud iferos byſſo & purpura indutus fuiſſet. Nemo quippe ueſtimenta p̃cipua. ſ. excedentiũ ppriũ ſtatũ, niſi ad inanẽ gloriã q̃rit. Alio mõ, ſm q hõ p ſupfluũ cultũ veſtiũ q̃rit delicias, ſm q ueſtis ordinat̃ ad corporis ſomẽ-

A tũ. Tertio, ſm q nimiã ſolicitudinẽ apponit ad exteriorẽ ueſtiũ cultũ, ẽt ſi nõ ſit aliqua inordinatio ex parte finis: & ſm hoc Andronic* ponit tres uirtutes circa exteriorẽ cultum. ſ. humilitatẽ, q̃ excludit intẽtionẽ glorię (vñ dicit, q humilitas ẽ habitus nõ ſupabũdãs in sũptib. & pparationibus) & p ſe ſufficientiã, q̃ excludit intentionẽ delitiarũ (vñ dicit, q p ſe ſufficientia eſt habitus cõtentus quib. oportet, & B determinatiua eorũ, q̃ ad viuere cõueniũt, ſm illud Apoſt. 1. ad Tim. vlt. Habentes alimenta & quib. tegamur, his cõtenti ſim⁹) & ſimplicitatẽ, q̃ excludit ſupfluã ſolicitudinẽ taliũ. Vñ dicit, q ſimplicitas eſt habitus contentus his quæ cõtingunt. ˢ Ex parte ãt defectus ſimiliter p̃t eẽ duplex inordinatio p affectũ. ᵗ Vno quidẽ mõ, ex negligentia hoĩs, qui ñ adhibet ſtudiũ, uel laborẽ ad hoc, q exteriori cultu vtat̃ ſm q oportet. Vñ Phi.* dicit ĩ 7. Eth. q ad mollitiẽ ptinet q aliqs trahat veſtimentũ p terrã, ut nõ laboret eleuando ipſũ: Alio mõ, ex eo q ipſũ defectũ exterioris cultus ad gloriã ordi- C nat. Vñ dicit Aug. in li.* de ſermone Dñi in monte. Nõ in ſolo rerũ corporearũ nitore atq; põpa, ſed ẽt in ipſis ſordibus & luctuoſis eẽ poſſe iactãtiã, & eo periculoſiorem, quo ſub noĩe ſeruitutis Dei decipit. Et Phil. dicit* in 4. Eth. q ſupabundãtia & inordinatus defectus ad iactantiã pertinet.

AD PRIMVM ergo dcd̃m, q q̃uis ipſe cultus exterior non ſit a natura, tñ ad naturalem rationẽ pertinet, ut exteriorem cultum moderatur. Et ſecundum hoc nati ſumus hanc uirtutem ſuſcipere, quæ exteriorem cultum moderatur.

D AD II dcd̃m, q illi qui in dignitatib. conſtituũtur, vel ẽt miniſtri altaris, pretioſiorib. veſtibus q̃ cęteri induunt̃, nõ pp ſui gloriã, ſed ad ſignificandã excellentiã ſui miniſterii, uel cultus diuini: & iõ in eis nõ eſt vitioſum. Vñ Aug. dicit* in 3. de doctri. chriſtiana. Quiſquis ſic vtit̃ exteriorib. rebus, vt metas conſuetudinis boñorũ, inter quos verſat̃, excedat, aut aliquid ſignificat, aut flagitioſus eſt, dũ. ſ. pp delicias, aut oſtentationẽ talibus utit̃. Similiter ẽt ex parte defectus contingit eẽ pctm̃: nõ tñ ſp qui uilioribus q̃ cæteri ueſtibus utit̃, peccat. Si. n. hoc facit pp iactantiam, uel ſuperbiã, ut E ſe cæteris præferat, uitium ſuperſtitionis eſt. Si ãt hoc faciat pp macerationẽ carnis, uel humiliationẽ ſpiritus, ad uirtutem temperantię pertinet. Vñ Auguſtinus dicit in tertio* de doctrina chriſtiana. Quiſquis reſtrictius rebus utitur q̃ ſe habeant mores eorum cum quibus uiuit, aut temperatus, aut ſuperſtitioſus eſt. Pręcipue autem competit uilibus ueſtimentis uti his, qui alios & uerbo, & exemplo ad pęnitentiam hortantur: ſicut fecerũt prophetæ, de quibus Apoſtolus ibi loquitur. Vnde quædam gloſſ.* dicit Matthæi 3. Qui pęnitentiam prędicat, habitum pęnitentiæ prætendit.

AD III dicendum, quòd huiuſmodi exterior cultus indicium quoddam eſt cõditionis huma-

---

Li.1, c.16. poſt medium to.1.
Concl. m
lib.3. c.8. nõ multũ a principio to.1.
li.3.ca.12. in fi. to.3.
Concl. p
Ho.40. in Euang. inter principiũ & medium.
Concl. ſ
lib.7.ca.7 a med. tomo 5.
lib.1 c.19 in medio to.4.
lib.4. ca.7 circa finẽ, præcipue.
li.3.ca.12 in principio, to.3.
li.3. ca.22 circa principium, to.3
gl. ordinaria ſup illud Matt. 3. ipſe autem Ioan. habebat veſtimentũ

---

ceteræ & illius mẽbra. Diſtinctio ſiquidẽ ẽ, ꝗ immoderantia uſus exterioris cultus contigit dupliciter. ſ. vel ex parte ipſius cultus diſſoni a conſuetudine loci, uel ex parte ĩordinati affectus, ſiue ipſe cultus cõſuetus ſit, ſiue nõ. Et tũc cõcurrũt ambæ inordinatiões ſimul. Inordinatio ãt ex parte affectus, ſm exceſſum quidẽ cõtigit uel ex parte finis, & tũc aut inanis gloriæ, aut deliciarũ: uel ex parte agentis. ſ. nimiæ ſolicitudinis. & in hoc membro claudit̃ inordinatio, nimiæ affectiõis, q̃ eſt cã nimiæ ſolicitudinis, ut in plurib. Sunt. n. quidã nimis affecti ad ornatum, & tñ ſolliciti. Secundũ defectũ ãt dicta inordinatio ſimiliter cõtingit vel ex parte finis. ſ. inanis gloriæ, uel ex parte agentis, ſ. negligentiæ. Hæc ẽ diſtinctio lr̃æ, in qua vides oẽ pctm̃ in exteriori cultu conſiſtere, vel in hoc q cõtra conſuetudinẽ ſit, & hoc magis hẽt locũ ĩ exceſſu q̃ in defectu: vel in hoc, q ex ipſo vtentis appetitu, uitiũ apponit̃ ſolicitudinis, vel negligẽtiæ inanis glorię, uel deliciarũ, pter extriſecã uitia, puta, luxuriam, & q̃cũq; hoc ornatu comparanda credantur, aut fouenda.

¶ In reſponſione ad ſm̃ eiuſdem articuli, nota primo q pſonę excellentes vtentes cultiori ornatu ad ſignificandũ ſuam excellentiam, quaſi teſtimoniũ illi reddentes hoc faciunt, & ut īducẽtes alios ad eandẽ honorandũ. Veſtes ſiquidem p̃tioſæ, ſicut & opes, ut in 4. Eth. dr̃, proſunt ad pſonæ honorem corã aliis. Nota ſecundo, q uti vilioribus ĩ lr̃a, & ab Augu. attribuitur ſupſtitioni, quando hmõi vilitas cultui diuino quaſi cæremonia adhibet̃, ſi, p pter ſupſtitio ſumat̃: alioq extenſum ſupſtitionis nomen hoc in loco uidetur.

¶ In rñſione ad tertium eiuſdem articuli clare uidere potes, vir ſpeculatiue, q̃ bñ ſuperius ad virtutem veritatis reducta ſit moderõ exterioris motus, eo, q ſignum eſt interioris, q̃ eſt. uel eſſe debet diſpoſitionis animi. Eadem q̃ ppe rõe in hac lr̃a modeſtia ornatus ad ueritatis virtutem reducitur.

nę: & ideo exceſſus, & defe-ctus, & medium in talibus re-duci poſſunt ad virtutem veri tatis, quam* Philo. ponit circa facta & dicta, quibus aliquid de ſtatu hominis ſignificatur.

*Li. 4. Eth. c. 7. tom. 5

G

ARTICVLVS II.

Vtrum ornatus mulierum ſit ſine peccato.

AD SECVNDVM ſic ꝓcedi tur. Vr̃ ꝙ ornatus mulie rũ nõ ſit ſine pc̃tõ mortali. Oẽ .n.b qđ eſt contra p̃ceptũ diui-næ legis, eſt pc̃tm̃ mortale: ſed ornatus mulierũ eſt cõtra p̃ce-ptum diuinę legis. dr̃ enim 1. Petri. 3. Quarum. ſ. mulierũ, ſit nõ extrinſecus capillatura aut circundatio auri, aut indumen ti veſtimentorum cultus. Vbi dicit gloſ.* Cypriani. Serico &

Porre. ſ. te. 809

Opu. 57. c. 8. Et Iſa. 3. 6. Et 1. co. 7. lect. 7

In li. de ha-

H

purpura indutæ, Chriſtũ ſynce re induere nõ poſſunt. Auro & margaritis adornatæ & mo nilibus ornamenta mentis & corporis perdiderũt: ſed hoc ñ fit niſi p peccatũ mortale. ergo ornatus mulierum non poteſt eſſe ſine peccato mortali.

¶ 2 Præt. Cyprianus dicit in li-bro *de habitu virginũ. Nõ vir gines tãtũ, aut viduas, ſed & nuptas puto, & oẽs omnino fęminas admonẽdas, ꝙ op* Dei & facturã eius, & plaſma, adul terare nullo mõ debeant adhi-bito flauo colore, vel nigro pul uere, vel rubore, aut qđlibet li-neamenta natiua corrumpẽte medicamine. & poſtea* ſubdit: Magn* Deo ĩſerũt, qñ illđ qđ il le formauit, reformare ꝓtẽdũt.

bitu uirgi-num, inci-pit: Diſci-plina cu-ſtos: nõ ꝓ cul ante med. libri.

* poſt me-diũ illius Incipit, Di ſciplina ca ſtos.

Eodem lo co, nũc ꝓ xime dicto.

SVPER QVÆ. CLXVIIII. ARTIC. II.

IN art. 2. eiuſdem q. 169. dubia multa occurrunt circa mulie-rũ ornatũ. Primum circa ipſum, quatenus eſt prouocatiuus ad laſciuiã. Et iuxta hoc in q̃onem vertitur. An ornatus prouo catiuus ad laſciuiã ex ſola intentione in hac ſpecie reponatur. an et ex ipſa qualita-te operis. Et eſt rõ du bii, quia in litera ex ſola intentione orna tus muliebris ponit peccatum mortale ob prouocationem ad la ſciuiam. Conſtat aũt ꝙ prouocare ad laſci uiam, eſt actus ex ſuo generę mortalis. In oppoſitum aũt eſt, ꝙ ornatus aliquis ſecun dum ſe dr̃ prouocati uus ad laſciuiam, ut cum oſtendunt totũ pect⁹ mulieres, & viri formam pudẽdorũ. Secundum dubium eſt circa ornatum ut excedit limites cõſue tudinis, quantum ex hac parte illicitus ſit. Et eſt rõ dubii, quia vr̃ adinuentio noua rum formarum, ſeu figurarum in veſtib. & hmõi, mortale pec catum: ſicut uiolare conſuetudinem vni-uerſalem diſtinctı ha bitus virorum à mulieribus. Conſuetudo quippe legis vim ha-bet, & in foro conſcientiæ ligat. Defert quoque ſecum damna multa huiuſmodi nouitas, dum coguntur alii ad nouos ſũptus adeo ut boni nobiles in paupertatẽ inde deueniant. In oppoſi tũ aũt eſt, quia huiuſmodi nouitates ad vanitatẽ vitæ ſpectant: vana autem non ſunt mortalia, ſed venialia ex ſuo genere.

¶ Tertium dubium eſt circa ornatum, ut eſt fucatorius. An. ſ. certa ratione conſtet, uel ſolum opinatiue, quod niſi ſuperad-datur aliqua circunſtantia peccati mortalis, puta, propter luxu riam, aut contemptum Dei &c. non eſt peccatum mortale. Et eſt ratio dubii, quia quibuſdam videtur oppoſitum, & in litera ratio nulla videtur haberi.

I

¶ Qartum dubium eſt circa ornatum mulierum, ut eſt pretio-ſus, an debeat intelligi vitioſe pretioſus abſolute, puta, quia au reus & gemmatus. uel reſpectiue. puta, quòd licet in ſe ſit p̃tio-ſus, tali tamen mulieri non eſt pretioſus. Et ratio dubii eſt, quia cõmuniter intelligitur reſpectiue. A principibus tamen Apo-ſtolorum 1. Petri 3. & 1. ad Timot. 2. expreſſe inhibetur orna-tus mulierum aureus. Si enim non abſolute penſaretur, non vniuerſaliter mulieribus inhiberetur.

¶ Quintum dubium eſt circa ornatũ vanũ, An imputentur ma la inde ſequentia ornanti ſe. Et eſt ratio dubii, quia hinc appa ret quòd ipſi imputentur, quia dat operam rei illicitæ: inde ap paret quòd non ei imputentur, quia ſequeretur hoc abſurdũ, quòd mulier ob veniale peccatum ex ſuo genere, peccaret mor taliter ſine alia ſua culpa. Patet ſequela: quia ſi inde ab aliis cõ cupiſcitur, ipſa ſine alia eſt culpa, & tamen illi peccata illorum imputarentur. quæ ſunt mortalia.

K

¶ Sextum dubium eſt circa ornatum clericorum ac religioſorũ An peccent mortaliter mutantes, aut violantes habitum ſuũ. Et ratio potiſſima dubii eſt, quia vſus habet oppoſitum eorum quæ legibus ſancita ſunt. Videmus clericos cum coma, cum ſe ricis indumentis. & in ornamentis mularum excedentes domi nos temporales.

¶ Ad horum euidentiam ſciendum eſt, quòd exterior appara-tus ad tria ſecundum rectam rõem ordinatur. Primo, ad fomẽ tum corporis, & hoc eſt neceſſitatis, & propterea Deus fecit pri mis parentibus tunicas. Secundo, ad honeſtatem, & hoc eſt ẽt neceſſitatis ex parte animæ, ſicut primũ ex parte corporis. Tur pe enim eſt rõali animali pudenda manifeſta deferre, ut natu ralis erubeſcentia teſtatur: & propterea primi parentes fece-runt ſibi perizomata, prius prouidentes animæ q̃ corpori. Ter-tio, ad ornatum vel honoris, uel pulchritudinis: & ornatus qui dem honoris, licet omnino communis non ſit, quoniam mor-tui mundo ab huius ornatus cura ſunt exempti, pt tamen rõ-ne miniſterii omnibus communis eſſe. Eſt autem omnis appa-

F ratus qui ſit, ut decenter vt iuxta ſtatum procedat homo, orna tus honoris. Hoc autem recta rõ dictat, ut quilibet prout eũ de cet, honorabiliter procedat in hac vitã, in qua exteriora ſunt quædam interiorum teſtimonia. Ornatus autem pulchritudi-nis, fere proprius vr̃ mulierum: quoniam oportet eas amari ut pulchras ad habẽdos vel conſeruandos ma ritos bñ diſpoſitos. In tantũ aũt quælibet ha bet cãnum apparatũ exteriorẽ honeſtatis, ut nec veniale peccatũ ſit mulierẽ ornatam ſecundum decentiã ſui ſtatus amplius or-nari, ut pulchra ſit vi ro ſuo: Ita ꝙ ſicut or natus honoris licite apponit ſupra ueſtẽ neceſſitatis, ita orna-tus pulchritudinis li-cite apponit, quando opus eſt, ſupra ornatũ honoris. Et propte-rea in reſponſione ad quartum in litera dr̃ ꝙ mulieres vltra de-centiam ſui ſtatus, poſſunt aliquid ſuper addere ut placeant ui ris ſuis. Conuenit er-go maxime mulieri-bus ornatus pulchri-tudinis. ut amentur &c. Et qm̃ ars imitatũ naturam, & mulier pulchra ſuapte natura eſt prouocatiua ad ſui concupiſcẽtiã, hinc fit ut ornatus muliebris ſm̃ ſe ſit prouocatiuus ad concu-piſcentiam, ſeu laſciuiam, pro quanto. ſ. facit ad mulieris pul-chritudinẽ apparentẽ. Verũ quia natura ſuperat artem, & mul-to magis mulieris pulchritudo naturalis, q̃ artificialis prouoca tiua eſt ad concupiſcentiã mulieris: ideo ſicut inculpabilis eſt oĩs naturalis pulchritudo mulieris, ita inculpabilis ſm̃ ſe eſt omnis pulchritudo artificialis, ita ꝙ neutri ſm̃ ſe imputandũ eſt ad culpam, ꝙ prouocatiua eſt ad concupiſcentiam mulie-ris. Et propterea in litera vtrumque explicatur, & ꝙ ornatus muliebris eſt prouocatiuus virorum ad laſciuiam, & ꝙ eſſe pro catiuum non imputatur ornatus ad culpam. niſi ex alia culpa, puta, ex intentione prouocandi.

¶ Ad primũ igitur dubium di. ꝙ eſſe prouocatiuum ad concu-piſcentiam quandoque eſt nomen vitii, quandoque eſt nomen conditio-nis naturalis. Mulier namque pulchra eſt naturaliter prouoca tiua ad concupiſcentiam ſui: & impudica eſt vitioſe prouocati ua ad concupiſcentiam. Et quia ornatus muliebris ſm̃ ſe non eſt prouocatiuus ad laſciuiam, niſi ſicut pulchritudo: ideo non eſt in ſpecie vitii prouocatiui ad concupiſcentiam ſecundum ſe, ſicut nec pulchritudo naturalis, ſed ex intentione utentis ornatu, ſeu pulchritudine ad prouocandum. Et propterea nul-lus ornatus muliebris ex hac ratione, quia prouocatiuus eſt ad laſciuiam, eſt ſecundum ſe peccatum mortale.

¶ Ad obiectionẽ autem de ornatu, & manifeſtatione pectoris dicitur dupliciter. Primo, quòd aliud eſt loqui de ornatu muliebri, aliud eſt loqui de nuditate muliebri, ad quam ſpectat monſtrare non ſolum totum pectus, ſed reliqua. Nu ditas ſiquidem ipſa pudendorum ſecundum ſe turpis eſt, & corruptiua pudicorum animorum: & ſi uerum eſt quod de Ro manis ſcribit Seneca. ſcilicet Matronæ Romanæ nil ſibi plus adulteris in cubiculo oſtendunt, quàm foris monſtrent, talis habitus ita ſcilicet ſubtilis, ſeu diaphanus ut mulier tota con-ſpiceretur, mortale peccatum induceret. Eſſet enim ibi uitioſa prouocatio ad laſciuiam ex ipſa ſpecie actionis, quia mulier culta ſe quaſi nudam ingerit communibus oculis. Vnde be bea to Barnaba legitur, ꝙ maledixit nudis uiris ac mulieribus. Secũ do dicitur, quia pectus à mulieribus decoris gratia nudum ali cubi defertur, ac per hoc ad ornatum reducitur pulchritudi-nis, ꝙ etiam ornatus talem habens conditionem. ſ. nudati pe ctoris iuxta patriæ morem, non eſt ſecundum ſe mortalis. Et ratio diuerſitatis eſt, quia pectus non eſt inter pudenda: vnde primi parentes genitalia tantum cooperuiſſe dicuntur, ac per hoc non habet ex ipſa ſui prouocare ſpecie ad laſciuiã: ſed tñ modo ut confert ad maiorem pulchritudinem. Et ideo eiuſ-dem rationis eſt cum pulchritudine, quo ad eſſe prouocati-

uum

tium. Et licet turpis videaṫ hmôi conſuetudo inſuetis, ſi tamē conſideremus ꝙ conſuetudo tactus, q plus vrget q̄ viſus, non vituperaṫ vbi conſueta ſunt oſcula inter mulieres & viros, nō vĩ vituperabilis conſuetudo mulierum pectus nudum deferentium. Forte.n.vix ſic a viris amanṫ, & eos diuertunt a maioribus criminibus. Vbi tñ conſuetudo non eſt, inhibēdū eſſet, & cito extirpāda ne creſceret, quia conditio iſta q̃ eſt eſſe prouocatiuum ad laſciuiā, regulanda ſic eſt, ne aſ iuuenum molleſcāt. De virorum aũt habitu, quo caligis vtũtur ſic figuratis, vt virilibus membris accōmodam eorum quaſi formam præſeferant, cōſuetudo ipſa teſtatur non eſſe mortiferū, & aliquibus forte nec veniale. De his.n.quę non ſunt ſm̃ ſe praua non facile ferenda eſt ſententia illiciti. Qđ enim vni vĩ turpe, aut impudicum, alteri, aut alibi non videtur turpe, aut impudicum.

¶ Ad ſm̃ dubium de excessu conſuetudinis dicitur, ꝙ conſuetudo eſt duplex. Quędam inducens debitum legale, vt ſunt illæ ſuper quarum obſeruatione fiunt exactiones, vel punitiones, vt ſi conſuetum eſt dari epiſcopo conſecranti Eccleſiam, vel puellam, vel prætori accipienti officium, certum quid, talis enim conſuetudo habet vim legis. Et propterea exiguntur vt legaliter debita, quæ ex huiuſmodi conſuetudine debentur. Alia eſt conſuetudo inducens debitum morale tantum, vt ſi alicubi conſuetum ſit, ꝙ tranſeuntibus extraneis dominis eatur obuiam, aut ꝙ aſſurgaṫ coram ſenioribus, & huiuſmodi. Sunt enim hæc debita moralia, non legalia: quia ad hæc non coguntur homines lege, ſed moris honeſtate. Si igitur exceſſus ornatus violet conſuetudinem legalem, perinde peccaṫ, ac ſi legem violaſſet. Et tūc pctm̃ iudicandum eſſet iuxta qualitatem legis, putà, ſi eſſet per modum ſimplicis ſtatuti, aut cum pœna appoſita, ſed non graui: quia non eſſet mortalis tranſgreſſio ſine contemptu. Si autem

D

eſſet præceptoria, aut cum pœna excommunicationis, aut graui valde pœna explicante intentionem legis eſſe ad præcipiendum, tranſgreſſio ſecundum ſe eſſet mortalis rōne præcepti. Si vero excedatur in ornatu non lex, nec conſuetudo legalis, ſed moralis tantum, veniale peccatum eſt ex ſuo genere: quia huiuſmodi moris violatio nihil continet contra iuſtitiam, ac per hoc non eſt contra proximi dilectionem. Et quia conſuetudines circa veſtes & ornatum lege municipali non firmatæ, vbique terrarum videntur morales, non legales, vt teſtatur continua mutatio impunis: ideo exceſſus conſuetudinis in ornatu, non eſt ſecundum ſe mortale peccatum.

¶ Ad obiectionem autem in oppoſitum, ꝙ hmôi exceſſus, cum nouitate præſertim, eſt contra dilectionem proximi, quia coguntur alij exemplo ad hmôi ſumptus: rñdetur, ꝙ cum quilibet ſequens malum exemplum nouitatis, ſeu exceſſus, voluntarie inferat ſibiipſi hoc damnum noui ſumptus, & hoc ſit præter intentionem primi ornantis ſe nouo exceſſu, vt ſic, nulla iniuſtitia committitur contra proximum, nullus actus contra charitatem proximi fit per ſe loquendo. Grauiter tamen peccāt primi, vtentes nouitatibus occaſionaliter damnoſis proximo, pręferentes ſuæ vanitatis affectum proximorum neceſſitati. Quia tamen excuſare ſe poſſunt, dicendo, non imitetur nos qui non pōt, qui non vult, faciat vnuſquiſque ſumptus iuxta ſuas facultates, & non ſit ſtultus: ideo nec contra charitatem, nec contra iuſtitiam actus iſte eſt, valde tñ reprehenſibilis ꝓꝑ multas deformitates & graues, quas habet, dum & conſuetudo violaṫ, & occaſio damni datur, & inanis gloria ac ſtultitia non ſine ſcandalo committitur. De mutatione autem habitus virilis, vel fœminei, ex litera ſatis hr̃ ab intelligentibus, ꝙ dum in multis caſibus eſt licita, ſi ex leuitate fiat, non excedit limites venialiū. Si enim ſecundum ſe eſſet mortale, nullo caſu licitum eſſet. Nec obſtat diuinæ legis prohibitio, quia iudiciale, vel cęremoniale præceptum eſt, & euanuit per Chriſti gratiam.

Impugnatio iſta eſt diuini opis ꝑuaricatio, & veritatis Deū videre nō poteris, quia oculi tui nō ſunt quos Deus fecit, ſed quos diabolus īfecit. De inimico tuo cōpta, cū illo pariter arſura: ſed hoc non debetur niſi peccato mortali.[h] ergo ornatus mulieris nō eſt ſine peccato mortali.

B

¶ 3 Præt. Sicut non cōgruit mulieri ꝙ veſte virili vtaṫ, ita ēt ei non competit ꝙ inordinato ornatu vtatur: ſed[h] primū eſt peccatum. dr̃ enim Deut. 22. Non induaṫ mulier veſte virili, nec vir veſte muliebri. ergo etiam vĩ ꝙ ſuperfluus ornatus mulierum ſit peccatum mortale.

SED CONTRA eſt, quia ſm hoc videretur, ꝙ artifices huiuſmodi ornamenta præparantes[h] mortaliter peccarent.

RESP. Dicendum, ꝙ circa ornamēta mulierum ſunt eadem attendenda, quę ſupra* communiter dicta ſunt circa exteriorē cultū, & inſuꝑ quoddam aliud ſpāle, ꝙ.ſ. muliebris cultus viros ad laſciuiā ꝓuocat, ſcđm illud Prou. 7. Ecce, mulier occurrit illi ornatu meretricio ꝑparata ad decipiendū aīas. Pōt tamē mulier licitè operam dare ad hoc, quòd viro ſuo placeat, ne per eius contemptum in adulterium labatur. Vnde dicitur 1. ad Cor. 7. quòd mulier q̄ nupta eſt cogitat quæ ſunt mūdi quo

C

A ¶ Ad tertiū dubiū dr̃, ꝙ certa rōe conſtat fucatoriū ornatū ex ſolo mortali contēptu, vel ſi ne ſupraddito, fieri mortale pctm̃, vt in lr̃a dr̃. Eſt aũt rō non tacita in lr̃a.ſ. quia fucatio ſpecies eſt fictionis. Conſtat nāq; qđ fictio, niſi ſit ꝑniciosa non eſt peccatum mortale: ſicut de mendacio dicimus, ꝙ ſolū ꝑnicioſū eſt mortale. Mulierū aũt fucatio officioſa eſt ad pulchritudinē ſeruiēs, nō ꝑnicioſa ſm̃ ſe: ſicut nec ſuprema pulchritudo nālis. Quia .n. vnus effectus pōt ab arte & natura fieri eiuſdē rōis eſt ſi a natura, & ſi ab arte fiat, vt patet de ſanitate. *Art. præc.* Et ꝓpterea ſi pulchritudo nālis non eſt ſm̃ ſe ꝑnicioſa, cōſequens eſt ꝙ nec pulchritudo artificialis ſm̃ ſe ſit ꝑnicioſa. Et ſi dicas, ꝙ ars in fuco non facit, ſed mētiṫ pulchritudinē mulieris: fāteor ꝙ verum eſt, ſed quantū ad ꝓpoſitū ſpectat, perinde ac ſi faceret pulchritudinem: quia rō mendacij oppoſita non addit deformitatem mortalē ex hoc ipſo, ꝙ mentiṫ pulchritudinem non pernicioſam. Et ſcito, ꝙ vti capillis alienis ad opportunum ornatum, non ad mentiendum proprios, non minus vĩ licitum quàm vti lana ex ouibus, & lino ex terra. Et quia ornatus iſte facit mulierem in veritate pulchram corā hominibus, ſupplendo naturæ defectum in illius ornatu: ideo actus iſte non videtur ad fucationem proprie ſpectare.

¶ Ad obiectionem in oppoſitum, ꝙ aliqui aliter opinantur, dicitur, quòd trepidauerunt timore, vbi non erat timor.

¶ Ad quartum dubium dr̃, ꝙ ꝓculdubio pretioſus vitioſe ornatus reſpectiue iudicandus eſt. Apoſtolorum aũt uerba uel exhortatorie, vel in caſu, ut in lr̃a dr̃, accipienda vñt. Vĩ aũt mihi ꝙ reſpiciebant Apoſtoli ad tp̃s illud, in quo chriſtianitatem profitentes abiectioribus cōiter vtebantur, iuxta verbum Agathæ. Ancilla Chriſti ſum, & ideo me oſtendo ſeruilem perſonam. Et licet ſuperfluitas ornatus in pretioſis reſpectu perſonæ

D

ſit vitioſa, ſi deſit tamen contemptus, & malus mortaliter finis, & lex, hoc eſt, loquendo de ipſa ſuperfluitate ſm̃ ſe, non eſt peccatum mortale, ēt ſi notabilis ſit exceſſus: quàmuis ignoranter quidam aliter crediderint, minus penetrantes naturam peccati mortalis. Nam ad peccatum mortale exigitur ꝙ ſit contra charitatem, & non ſufficit ꝙ ſit contra aliquam virtutem. Maximus namque exceſſus* contra liberalitatem nō eſt peccatum mortale, niſi ad aliquid contra charitatem deducat, puta, ꝙ in pecunia ponaṫ finis vltimus, aut negentur proximo ſua, & huiuſmodi, vt patet ex ſupradictis. Notabilis quoque exceſſus in mentiendo non eſt peccatum mortale, niſi ad perniciem, quæ contra Deum aut proximum eſt, ducat. Et iam dictum eſt ab authore, ꝙ fucatio quantacumque non eſt peccatum mortale, niſi per contemptum, vel laſciuiam, & non eſt dictum de fucatione parua, ſed abſolute. Conſtat autem quòd inter ornatus mulierum, fucatio peſſimum uidetur tenere locum. Et ſi ipſa

E

abſolute, ac per hoc quantacumque ſit, non eſt ſecundum ſe peccatum mortale, ſed ſolum propter laſciuiam uel contemptum, conſequens eſt: ut male intellexerint dicentes, ꝙ ſecundum doctores communiter ſuperfluus notabiliter ornatus eſt peccatum mortale: oppoſitum ſiquidem hinc habes. Et ratione probatur, quia non eſt actus iſte contra Deum, ut patet: nec contra proximum, cum non ſit ad damnum alterius, ſed ad propriam uanitatem: nec contra ſeipſum, quoniam in nullo lædit ſeipſum, ut patet diſcurrendo per bona naturæ & fortunæ, niſi forte in fama, quia haberetur ut ſtultus, ſi priuatus ciuis auro, & gemmis ſe ornaret. Relinquitur ergo ꝙ ſuperfluus ornatus non eſt ſecundum ſe peccatum mortale.

¶ Ad quintum dubium de imputatione ad culpam dr̃, ꝙ cum vnumquodque ſcđm propriam cauſam iudicandū ſit, & non ſcđm occaſionem, propria aũt cauſa concupiſcentiæ ſit uoluntas concupiſcentis uiri: mulier aũt ornans ſe uane nec per ſe, nec per accidens uolens ſe concupiſci, non cā, ſed occaſio tātū ſit ruinæ alterius, non eſt mulieri imputandus caſus uiri cōcu-

piſcentis. Et quàmuis det mulier operam rei illicitæ, ex eius tñ ope non cauſat ruina alterius, ſed ex mala voluntate virorum. Et ppea euentus iſte remotus & non intentus, non eſt ei imputandus: ſicut nec pulcherrimæ mulieri vane egredienti domo, imputandum eſt peccatum concupiſcentium eam, quam non cõcupiſcerent, ſi domi fuiſſet. Et ſcias q hæc oĩa ſupradicta, vt toties expreſſum eſt, intelliguntur de ornatu ſiñ ſe. *Concl. m* Propter iactantiam autem, aut ſuperbiam, aut alium malũ finem, iudicato illum iuxta peccatum, qd ex illo malo fine cõmittitur. *Concl. p* Nam ſi iactãtia illa eſt venialis, ornatus erit venialis: & ſi mortalis, erit mortalis. Et ppea in lra d̃r, q pp iactantiã ornatus non ſemper eſt mortale peccatum. *Concl. ſ* Et ſimile eſt de ſuperbia & alijs finibus malis.

¶ Ad ſextum dubium de clericorum abuſu, dicendum occurrit illud verbum Abrahæ ad diuitem, Si Moyſẽ & prophetas non audiunt, neque ſiquis ex mortuis reſurrexerit, crederent. Si legem pro nihilo habent, priuatæ ſcripturæ quem apud eos locum inueniẽt? Ipſi ergo viderit.

¶ In rñſione ad quartũ eiuſdem articuli circa diſcretionẽ artiũ licitarũ ab illicitis, dubia plura occurrunt particularia. Primũ eſt, an licitũ ſit ædificare, ſeu reparare ſynagogas Iudæorum, & muſchetas Maurorũ. Et eſt ratio dubij, quia ſynagogas reparare, a iure cõceſſum eſt, & nulla idolatria committitur tam in ſynagoga, quàm in muſcheta.

¶ Secũdum eſt, an exercere artem gladiorũ, & ſagittarum factiuã tempore belli iniuſti ſit illicitum. Et eſt ratio dubij, quia tunc nõ venduntur niſi ad illicitum opus, & inuenitur in iure ſub excommunicationis pęna phibitum extra, De ſagittarijs, c. Vnico.

¶ Tertium dubium eſt, an artifices chartarum & alearum peccent. Et eſt ratio dubij, quia communiter homines vtũtur iſtis ad malũ.

¶ Quartum dubiũ eſt, an artifices curioſa & vana admiſcentes peccent. Et ratio dubij videtur, quia in litera hoc ponitur ſub dubio, dum dicitur, niſi forte inueniendo.

¶ Ad primũ dubium dr̃, q cũ tã ſynagoga, q̃ muſcheta domus ſit p ſe deputata ad ſupſtitioſum cultũ licet unius Dei, qñ vterque ritus. ſ. iudaicus & mahumetanus ſupſtitioſus eſt, cõſequẽs eſt vt cooperans ad ædificationẽ ẽt reparationẽ, det operã rei, cuius vſus eſt oĩno illicitus, atque mortale peccatum. Et ppea F ita peccant mortaliter tales artifices, ſicut artifices idolorũ, & aliorum ad cultum idolatriæ pertinentiũ. Nec obſtat iuris conceſſio, qm̃ permiſſiua eſt. Permittuntur aũt nõ bona, ſed mala.

¶ Ad ſm̃ dr̃ cũ duplici diſtinctione, altera de notitia iniuſti belli, altera de artificibus. Nã ſi bellũ iniuſtũ eſt cognitũ q eſt iniuſtũ, ſeu de ſe notoriã iniuſtitiã hñs, vtpote errorẽ cõtinẽs intolerabilẽ, vt ſi princeps aliqs bellum gereret, vt deleret clericos & redditus ab Eccleſia, conſtat oẽs ad hoc qualitercũque dãtes, vel vẽdẽtes qcũque, peccare mortaliter, & ſacrilegos eẽ. Si vero bellũ eſt iniuſtum, & intrĩ iniuſtitia illius latet, vt cõiter credat̃ iuſtũ, excuſant oẽs artifices: quia non eſt eorũ diſcutere hæc ſubtiliter. At ſi in dubiũ vertit̃, an bellũ iuſtũ, iniuſtũve ſit, nec põt dubiũ deponi, excuſant̃ artifices ſubditi rõe obedientiæ. Sicut ẽt milites uacãtes opi ſuo, & relinquẽtes curã iuſtitię his, ad quos ſpectat iuſtitiã intus & extra cuſtodirẽ. Et licẽt artificib⁹ nõ ſit a principe explicite pceptũ, vt vẽdãt balliſtas &c. ẽ tñ eis implicito mãdatũ ex hoc ipſo, q ad bellũ conatũ apponit. Et ſignũ eius eſt, q ſi artifex nõ vẽderet, offenderet principẽ tãq̃ plus ꝗ̃ pe volẽs q̃ oporteat, in iuuando ad expeditionẽ belli. Scriptum quoq; rurſus eſt, q ſeruus ſciẽs voluntatem dñi, & nõ faciẽs eã plagis vapulabit. *Art. præc.* Conſtat .n. voluntatẽ principis eẽ, vt oẽs vendãt iuxta ſuas artes, vñ poſſit expeditio belli fieri. Et qm̃ extranei, qui adepti iam incolatum erant, vt ſubditi ſunt, excuſari quoque videntur. Ingerentes autem ſe denuo lucri cauſa, excuſare neſcio. Immiſcent quippe ipſi ſe ipſos inuoluentes dubij caſus. Debent autem ſubditi præſumere, quòd iuſtum eſt, bonam habentes æſtimationem de ſuo principe, quàmuis quo ad certitudinem fluctuent.

¶ Ad tertium dubium dicitur, quòd ſicut ornatu mulieres poſſunt bene & male vti, & multæ male, & multæ bene vtuntur, & quæ ſit maior pars non facile patet, quàmuis de vſu, qui ſit peccatum mortale, minor videatur pars errare: ita circa uſum alearum, & chartarum non facile dixerim, an maior pars peccet vtendo, & videtur, quòd minor pars peccet mortaliter: & propterea ſicut ars illa non eſt prohibita, nec iſta. Et propterea negandum videtur, quòd aleis & chartis communiter homines utantur ad malum, quàmuis ẽt hoc non eſſet imputandum

modo placeat viro. Et ideò[m] ſi mulier coniugata ad hoc ſe ornet vt viro ſuo placeat, põt hoc facere abſq; peccato[n]. Illæ aũt[o] mulieres q̃ viros nõ hñt, nec volũt habere, & ſunt i ſtatu nõ habẽdi, nõ poſſunt abſq; pctõ appetere placere virorũ aſpectib⁹ ad cõcupiſcẽdũ[q]: qa hoc eſt dare eis incentiuũ peccãdi.[r] Et ſi quidẽ hac itẽtione ſe ornẽt, vt alios puocent ad concupiſcẽtiã, mortaliter peccant. Si aũt ex quadã leuitate, vel ẽt ex quadã vanitate pp iactantiã quãdã, non ſemper eſt peccatũ mortale, ſed qñq; veniale: & eadẽ rõ quãtũ ad hoc eſt de viris[s]. *Concl. ſecũ de pars.* H Vnde Aug.* dicit in epiſt. ad Poſſidium. *Epiſto. 73. paulo a princip. to. 2.* Nolo vt de ornamẽtis auri, vel veſtis pprijã habeas in phibendo ſẽtẽtiã, niſi in eis q neq; coniugati ſũt, neq; cõiugari cupiẽtes, cogitare dẽnt quo placeãt Deo. Illi ãt cogitãs q̃ ſũt mũdi, quõ placeãt vel viri vxorib. vel mulieres maritis: niſi q capillos nudare fẽminas, quas ẽt caput velare Apłs iubet, nec maritatã decet. In quo tñ caſu poſſet aliq̃ à pctõ excuſari, qñ hoc nõ fieret ex aliqua vanitate, ſcd pp cõtrariã cõſuetudinẽ: q̃uis talis cõſuetudo ñ ſit laudabilis.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ q ſicut* gloſ. ibidẽ dicit, *Gl. ord. in prin. ad c. 3. 1. Pet.* mulieres eorũ q i tribulatione erãt, cõtẽnebãt viros, & vt alijs placerẽt, ſe pulchrè ornabant: qd fieri Apłs phibet. In quo ẽt caſu loquit̃ Cyprianus: non aũt K phibet mulieres cõiugatas ornari vt placeãt viris, ne detur eis occaſio peccãdi cũ alijs. Vndè Apłs 1. ad Tim. dicit. Mulieres i habitu ornato, cũ verecũdia & ſobrietate ornãtes ſe, nõ in tortis crinibus, aut auro[t], aut margaritis, aut veſte ptioſa: p qd dat̃ itelligi q ſobri⁹, & moderatus ornat⁹ nõ prohibetur mulieribus, ſed ſuperfluus, & inuerecũdus, & impudicus.

AD II. dicẽdũ, q mulierũ fucatio, de qua Cypr. loquit̃, G eſt q̃dã ſpecies fictionis, q̃ nõ põt eſſe ſine peccato. Vñ Aug. * dicit in epiſt. ad Poſſidiũ. *Epi. 73. ab med. to. 2.* Fucari figmẽtis, quo rubicũdior, vel cãdidior appareat, adulterina fallacia ẽ, qua nõ dubito ẽt ipſos maritos ſe velle decipi, qbus ſolis. ſ. maritis, pmittẽdæ ſũt fẽmine ornari ſm veniã, ñ ſm imperiũ. Nõ ſp tñ talis fucatio eſt cũ peccato mortali, ſed ſolũ qñ fit pter laſciuiã, vel in Dei cõtẽptũ: in qbus caſibus loquit̃ Cypr. Sciẽdũ tñ q aliud eſt fingere pulchritudinẽ nõ habitã, & aliud occultare turpitudinem ex aliqua cã puenientẽ, puta, ęgritudine, vel aliquo hmõi. Hoc .n. eſt licitũ: qa ſm Apo. 1. ad Co. 12. Quæ putam⁹ ignobiliora mẽbra corpis eſſe, his honorẽ abũdãtiorẽ circũdamus.

I AD III dcdm, q ſicut dictũ * eſt, cultus exterior dẽt cõpetere cõditioni pſonæ ſm cõem cõſuetudinẽ: & ideò d̃ ſe vitioſũ eſt q mulier vtat̃ veſte virili, aut ecõuerſo, & pcipuè quia hoc põt eſſe cã laſciuię, & ſpecialiter phibet̃ in lege: qa Gẽtiles tali mutatiõe habit⁹ vtebant̃ ad idolatrię ſupſtitionẽ. Põt tñ qñq; hoc fieri ſine pctõ pp aliquã neceſſitatẽ, vel cã ſe occultãdi ab hoſtibus, vel pp defectũ alterius veſtimẽti, vel propter aliquid aliud hmõi.

Ad IIII dicendũ, q ſi qua ars ẽ ad faciẽdũ aliqua opa, qb⁹ hoĩes vti nõ poſſunt abſq; pctõ, p pñs artifices talia faciẽdo peccarẽt, vtpotè pbẽtes directè alijs occaſionẽ peccãdi,

A puta, ſi quis fabricaret idola, uel aliqua ad cultū idolatrię ꝑtinētia. Si qua uerò ars ſit, cuiꝰ operib. hoïes poſſunt bene & male uti, ſicut gladii, ſagittę, & alia hmōi, uſus taliū artiū non eſt pctm̄: & hæ ſolę artes ſunt dicēdę. Vñ Chryſ.* dicit ſuper Matthęū. Eas ſolū artes oportet uocare, q̄ neceſſariorum, & eorū q̄ cōtinent uitā noſtram, sūt tributiuæ & cōſtructiuę. Si
B tñ opib. alicuius artis pluries aliq̄ male uterenť, q̄uis de ſe ñ ſint illicitę, ſunt tñ per officiū principis a ciuitate extirpādæ ſm documenta Platonis. Quia ergo mulieres licite ſe poſſunt ornare, uel ut conſeruēt decentiā ſui ſtatus, uel ét aliq̄d ſuperaddere ut placeant uiris: pñs eſt q̄ artifices talium ornamentorū non peccant in uſu talis artis: niſi forte inueniendo ali-
C qua ſuperflua & curioſa. Vnde Chryſ. dicit* ſuper Matthæū, q̄ ét ab arte calceorum, & textorum multa abſcindere oportet. Etenim ad luxuriā deduxerūt, neceſſitatē eius corrumpētes, artem arti male commiſcētes.

QVAESTIO CLXX.

De præceptis temperantiæ, in duos articulos diuiſa.

POSTEA conſiderādum eſt de præceptis temperantiæ.
D ¶Et Primò, De pręceptis ipſius temperantiæ.

¶Secundò, De præceptis partium eius.

ARTICVLVS I.

Vtrum præcepta temperantiæ conuenienter in lege diuina tradantur

AD PRIMVM ſic ꝓcedit. Vr̄ q̄ p̄cepta tēperātiæ inconuenienter in lege diuina tradātur. ᵇ Fortitudo.n. eſt potior
E uirtus q̄ tēperantia, ut ſupra dictū* eſt: ſed nullum præceptū fortitudinis ponitur inter præcepta decalogi, quæ ſunt potiora legis pręcepta. ergo inconuenienter inter præcepta decalogi ponit̃ prohibitio adulterii, quod contrariat̃ temperantiæ, ut ex ſupradictis* patet.

¶2 Prat. Tēperantia non eſt ſolū circa uenerea, ſed ét circa delectationē ciborum & potuū: ſed inter præcepta decalogi non prohibetur aliquod uitiū pertinens ad delectationem ciborum & potuum: neq; ét pertinens ad aliquā aliā ſpeciem luxuriæ. ergo neque ét debet poni aliq̄d pręceptū ꝓhibēs adulteriū, q̄d pertinet ad delectationē uenereorū

¶3 Præ. Principalius eſt in intentione legiſlatoris inducere ad uirtutes, q̄ uitia prohibere. Ad hoc.n. uitia prohibentur, ut uirtutum impedimenta tollantur: ſed præcepta decalogi ſuntᵇ principaliora in lege diuina. ergo inter p̄cepta decalogi magis debuit poni præceptum aliquod affirmatiuum directè inducens ad uirtutem temperantiæ, quam præceptum negatiuum prohibens adulterium, quod ei directè opponitur.

IN CONTRARIVM eſt authoritas Scripturæ.

RESP. Dcd̄m, q̄ ſicut Apoſt. dicit 1. ad Timoth. 1. Finis præcepti charitas eſt, ad quam duobus pręceptis inducimur pertinentibus ad dilectionem Dei, & proximi: & iō illa pręcepta in decalogo ponuntur, quæ directius ordinantur ad dilectionē Dei & proximi. Inter uitia aūt temperantiæ oppoſita, maximè dilectioni proximi vr̄ opponi adulterium, per quod aliquis uſurpat ſibi rem alienam, abutendo.ſ.uxore proximi. Et ideo ᵐ inter præcepta decalogi præcipuè prohibetur adulterium nō ſolum ſecundùm quod opere exercetur, ſed etiam ſecundum quòd corde concupiſcitur.ⁿ Conc'. m

AD PRIMVM ergo dcd̄m, q̄ inter ſpecies uitiorum quę opponuntur fortitudini, nulla eſt quę ita directè contrarietur dilectioni proximi, ſicut adulterium, quod eſt ſpecies luxuriæ, quæ temperantię contrariatur: & tñ uitium audaciæ, quod opponit̃ fortitudini, quandoq; ſolet eſſe cauſa homicidii, quod inter præcepta decalogi prohibetur. Dicitur enim Eccleſiaſt. 8. Cum audace non eas in uia, ne forte grauet mala ſua in te.

AD II dcd̄m, q̄ gula non directè opponitur dilectioni proximi, ſicut adulteriū: neq; aliqua alia ſpecies luxuriæ. Non.n. tanta fit iniuria patri per ſtuprum uirginis, quæ non eſt eius connubio deputata, quanta fit iniuria uiro per adulterium, cuius corporis poteſtatem ipſe habet, non uxor.

AD III dcd̄m, q̄ præcepta decalogi, ut ſupra dictum* eſt, ſunt quædam uniuerſalia diuinæ legis principia: unde oportet ea eſſe cōia. Non poterāt autem aliqua præcepta cōia affirmatiua de temperantia dari, quia uſus eius uariatur ſecundum diuerſa tempora, ſicut Aug. dicit in ᵛ lib. de bono coniugali, & ſecundum diuerſas hominum leges, & conſuetudines. Q. 122. ar. 1. Ca. 15. & 16

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter tradantur in diuina lege præcepta de uirtutibus annexis temperantiæ. Porr. g tu. 811

AD SECVNDVM ſic procedit. Vr̄ q̄ incōuenienter tradanť i diuina lege p̄cepta de uirtutibꝰ annexis tēperantię. Pręcepta.n. decalogi, ut dictū * eſt, ſunt quędā uniuerſaliaᵇ principia totius legis diuinę: ſed ſuperbia eſt initium oīs peccati, ut dr̄ Eccle. 10. ergo inter pręcepta decalogi debuit aliquod poni prohibitiuum ſuperbię. Ar. præcep. ad 2.

¶2 Pręt. Illa p̄cepta maximè ᵇdēnt in decalogo poni per quę hoïes maximè inclinantur ad legis impletionē, quia iſta uidētur eſſe principalia: ſed per humilitatem per quā hō Deo ſubiicitur; maximè

uidetur

dū artifici, ex quo vēdit id quod pō. bene vti, & non uenſit ut male utanť: nec diſcutere teneť. an ſingulis ementes, male vtanť, cum conſtet ét q̄ multi bene vtunť. Hoc.n. magis vr̄ ad curā principis q̄ artificis ſpectare, q̄a iſte circa ſingulos verſat, quorū conſcientias neſcit: & ad eū non ſpectat curā habere cōis boni. Ille aūt verſat circa cōe bonum, vel malū, q̄d ex multitudine ſcit. Et ꝓpea author in litera non dānauit artifices in hoc caſu, ſed principem. Illud.n. aduerte confeſſor, q̄ dato q̄ cōiter hoïes iſtis ludis uterenť ad malū, & q̄ artifex non eſſet expers culpæ: q̄a tñ ludus hmōi non eſt ſm̄ ſuā ſpēm mortale pctm̄, iō etiā nō eſt ſm̄ ſuam ſpeciem pctm̄ mortale faciendo aleas, & chartas.

Hom. 50. in Matt. a medio illius, to. 2.

¶Ad quartū dubiū dr̄, q̄ ſine dubio adinuentores ſuperfluorū & curioſorū peccant uenialiter. Author aūt appoſuit ly forte, quia poſſet contingere, q̄ ex rōnabili cauſa inuenirent ea, quæ abſolutè cenſerentur ſuperflua & curioſa. Vel dicendū q̄ ly forte. nō eſt dubitantis, ſed caſum exprimentis: ac ſi dixiſſet, niſi in caſu, &c.

Hom. 50. in Matt a medio, tomo. 2.

SVP. QVÆ. CLXX.
ARTIC. I.

IN q. 170. occurrit nihil ſcribendum niſi q̄ ex calce primi articuli habes, vnde mirari non debes, ſi ſtatutum Eccleſiæ de temperantię actu poſitiuo.ſ. circa ieiunia, minus ſeruatur: & q̄ ſi ſm̄ diuerſa tpa mutaret, non fieret virtuti temperantię iniuria. Iō namq; dñs noſter Ieſus Chriſtus hmōi pręcepta determinate non dedit, ut poſſit Eccleſia ſtatuere, & deſtruere prout expedit fidelibus, & diuerſis locis ac temporibus diuerſos modos indicere.

Porr. per te. 810
1. 2. q. 100 art. 11. ad 3.
Q. 141. ar. 8. & 1. 2. q. 66. arti. 4.
Q. 154. ar. 8.

uř hõ diſponi ad obſeruantiam diuinæ legis, vñ obedientia inter gradus humilitatis cõputatur, ut ſupra habitum* eſt, & idẽ ẽt uř eſſe dicendũ de mãſuetudine per quam fit, ut hõ diuinæ ſcripturæ nõ contradicat, ut Aug. dicit in * 2. de doctr. chriſt. ergo uř φ de humilitate & manſuetudine aliqua præcepta in decalogo poni debuerint.

Q. 161. ar. 2. L. b. 2. c. 7. in princi. to. 3. *Ar. præc.

¶ 3 Præt. Dictũ* eſt φ adulteriũ in decalogo ꝓhibet qa ʰ cõtrariať dilectioni proximi: ſed ẽt inordinatio exteriorũ motuũ, q̃ cõtrariať modeſtię, dilectioni proximi opponiť. uñ Aug. dicit* in regula. In oĩbus motib. ueſtris nihil fiat qđ cuiuſquã offendat aſpectũ. ergo uř φ ẽt huiuſmodi. inordinatio debuit prohiberi per aliquod præceptu n decalogi.

In regula. 3. ante medium to. 1

In contrarivm ſufficit authoritas Scripturæ.

Resp. Dcđm, φ uirtutes tẽperantię annexæ dupl citer cõſiderari poſſunt. Vno mõ, ẽm ſe: alio mõ ẽm ſuos effectus. Secundũ ſe quidẽ nõ habẽt directã habitudinẽ ad dilectione Dei, uel ꝓximi: ſed magis reſpiciunt quandã moderationẽ eorũ, quæ ad ipſum hoĩem pertinẽt. Quantũ aũt ad effectus ſuos, poſſunt reſpicere dilectionẽ Dei, uel ꝓximi, &ᵐ ẽm hoc aliqua ꝓcepta in decalogo ponunť ꝑtinẽtia ad ꝓhibendũ effectus uitiorũ oppoſitorũ tẽperãtiæ partibus.ⁿ Sicut ex ira, q̃ opponiť manſuetudini, ꝓcedit interdũ aliquis ad homicidiũ, qđ in decalogo prohibetur: aut ad ſubtrahendum debitũ honorem parentibus, quod etiam poteſt ex ſuperbia prouenire, ex qua etiam multi transgrediuntur præcepta primæ tabulę.

* Conclu.

Ad primvm ergo dcđm, φ ſuperbia eſt initiũ peccati: ſed latens in corde, cuius ẽt inordinatio non perpenditur cõiter ab omnibus. Vnde eius prohibitio non debuit poni inter præcepta decalogi, quæ ſunt prima principia per ſe nota.

Ad ii dicendum, φ præcepta quæ per ſe inducunt ad obſeruantiam legis, præſupponunt iam legem: unde non poſſunt eſſe prima legis præcepta, ut in decalogo ponantur.

Ad iii dcđm, φ inordinatio exteriorũ motuũ nõ ptinet ad offenſ i ꝓximi ẽm ipſam ſpeciẽ actus, ſicut homicidiũ, adulteriũ, & furtũ, q̃ in decalogo prohibenť: ſed ſolum ẽm φ ſunt ſigna interioris inordinationis, ut ſupra dictum.* eſt.

In c. ar. 1. q. 168.

SVP. QV. CLXXI.

Hic incipit octaua pars iſtius libri, tractãs de gratiis gratisdatis, vbi aduertendũ eſt, φ, ut in litera dř, gratiæ gratis datæ ordinantur ad tria, ſ. cognitionem, locutionẽ, & operationẽ. Hoc tñ pacto, φ ad cognitionẽ ſpectãt tres, ſ. prophetia, fides, & diſcretio ſpirituũ. Ad locutionẽ quatuor, ſ. ſermo ſapientiæ, ſermo ſciæ, interpretatio ſermonũ, & gratia linguarũ. Ad operationem duæ. ſ. gratia ſanitatis, & operatio uirtutũ. Verũ tñ eſt, φ interpretatio ſermonũ rõe luminis, quo interpretatio fit, & ſermo ſapientiæ & ſciæ, rõe ſapientię & ſciæ, ad cognitionẽ quoq; ſpectãt. Et qm̃ author de quatuor horũ partium, aut nihil loqui intendit. ſ. fide, diſcretione ſpirituũ, gratia ſanitatis, & interpretatione ſermonũ, & ſimiliter de ſapientia & ſcia, pro quãtõ ſpectant ad cognitionẽ, ſed uult hæc ex aliis intelligi, id reducit in hoc principio valde ſummarie ad prophetiã gratis datas ſpectantes ad cognitionem, ut nõ exigat ab eo alius tractatus de eis, ſed ſimul cum prophetia tractatę intelligant: gratia verò ſanitatum cum operatione uirtutum.

QVAESTIO CLXXI.

De Prophetia, in ſex articulos diuiſa.

Postqvam dictum eſt de ſingulis uirtutib. & uitiis, q̃ pertinẽt ad oĩum hoĩum cõdõnes & ſtatus, nũc cõſiderandũ eſt de his, quæ ſpecialiter ad aliquos hoĩes pertinent. Inuenitur aũt dřia inter hoĩes ſecũdũ ea, quæ ad habitus & actus aĩæ rationalis pertinent, tripliciter. Vno qdẽ mõ ẽm gratias gratis datas, quia ut dř 1. ad Corinth. 12. Diuiſiones gratiarum ſunt, & alii dať per Spũm* ſermo ſapiẽtię, alii ſermo ſcię &c.

F Alia uerò dřia eſt ẽm diuerſas uitas, actiuã ſ. & contemplatiuã, quæ accipiunť ẽm diuerſa operationum ſtudia: uñ & ibidem dř, φ diuiſiones operationum ſunt. Aliud. n. eſt ſtudium operationis in Martha, quę ſolicita erat, & laborabat circa frequens miniſteriũ, qđ ptinet ad uitã actiuam: aliud eſt in Maria, quæ ſedens ſecus pedes Domini audiebat uerbũ illius, qđ pertinet ad cõtemplatiuã, ut hř Lucæ 10. Tertio mõ, ẽm diuerſitatẽ officiorum & ſtatuum, prout dř ad Epheſios 4. Et ipſe dedit quoſdam quide Apoſtolos, quoſdam aut prophetas: alios uerò euangeliſtas, alios aũt paſtores & doctores, quod pertinet ad diuerſa miniſteria, de qbus dř 1. ad Cor. 12. Diuiſiones miniſtrationũ ſunt.

G

H Eſt aũt attendendũ circa gratias gratis datas, de quibus occurrit cõſideratio. Primò, φ quædã eorum pertinẽt ad cognitionẽ, quędã uerò locutionem, quædam verò ad operationem. Oĩa uerò quæ ad cognitionem pertinent, ſub prophetia comprænhendi poſſunt. Nam prophetica reuelatio ſe extendit non ſolũ ad futuros hoĩm euentus, ſed ẽt ad res diuinas, & quantum ad ea quæ proponuntur oĩbus credenda, quę pertinent ad fidem: & quantum ad altiora myſteria, quæ ſunt perfectorum, quę pertinent ad ſapiẽtiã. Eſt ẽt prophetica reuelatio de his quæ pertinent ad ſpirituales ſubſtantias, à quibus uel ad bonũ, uel ad malũ inducimur, quod pertinet ad diſcretionem ſpirituum. Extendit ẽt ſe ad directionem humanorum actuum quod pertinet ad ſcientiã, ut infra* patebit: & iõ primo occurrit conſiderandum de prophetia, & de raptu, qui eſt quidam prophetiæ gradus. Q. 177.

I

¶ De prophetia autem quadruplex conſideratio occurrit.

¶ Quarum prima eſt de eſſentia eius.

¶ Secunda, De cauſa ipſius.

¶ Tertia, De modo propheticæ cognitionis.

K ¶ Quarta, De diuiſione prophetiæ.

Circa primum quæruntur ſex.

¶ Primò, Vtrũ prophetia pertineat ad cognitionẽ.

¶ Secundò, Vtrum ſit habitus.

¶ Tertiò, Vtrum ſit ſolum futurorum cõtingentiũ.

¶ Quartò, Vtrum propheta cognoſcat omnia prophetabilia. Perr. per to. 812

¶ Quintò, Vtrum propheta diſcernat ea quæ diuinitus percipit, ab eis, quę proprio ſpiritu uidet.

¶ Sextò, Vtrum prophetiæ poſſit ſubeſſe falſum.

Inf. art. 2. cor. Et 3. q. 7. ar. 8. Et veri. q. 12 ar. 1. Et Iſa. 1. prin. & 1. cor. 14 princi. Et Hebr. 11. lect. 7.

Articvlvs I.

Vtrum prophetia pertineat ad cognitionem

SVP. QV. CLXXI. ARTIC. I.

In articu. 1. quæſtionis 171. in rñſione ad quartum incipe colli-

Ad primvm ſic ꝓcedit. Vř φ prophetia nõ pertineat

pe colligere quæ requiruntur ad ueram prophetiam. Habes siquidem hic duo elementia in ſe duas actiones, & duas paſſiones. Prima actio, diuina eſt in inſpiratio, & hæc fit in uoluntate humana, & infert paſſionē, quæ eſt eleuata intentio ad percipienda diuina. Secunda actio & diuina eſt reuelatio: & hæc fit i intellectu & infert in eo paſſionem, quæ eſt perceptio reuelatorum. Et in hac ſecunda actione & paſſione conſiſtit eſſentialiter prophetia: prima.n. præparatoria eſt. Habes aũt ex prima conditione prophetiæ, ꝙ Deus diſponens omnia ſuauiter, mouet hominem cõnali modo ut ad prophetiā. ſ. p mediam intentionē ita ꝙ prius, mouet ipſum ut attēdat, & deinde reuelat: quod eſt contra illos qui putant prophetiam hāberi quaſi p influxum in intellectu ſine nobis. Oporteret.n. pri* intentionem moueri ut in litera dicitur.

In prol. ſu per Pſ.c.1. & eſt de ꝓphetia.

ad cognitionē Dr.n. Eccl.48.ꝙ corpus Eliſæi mortuũ ꝓphetauit. & infra.49.dr̄ ꝗ Ioſeph, ꝙ oſſa ipſius uiſitata ſũt, & poſt mortē prophetabāt: ſed in corpore, uel in oſſibus poſt mortē non remanet aliqua cognitio. [h] ergo prophetia non pertinet ad cognitionem.

¶2 Præt. Primę ad Cor.14. dr̄. Qui prophetat, hominibus loquitur ad ędificationem: ſed locutio eſt effectus cognitionis, nõ aũt ipſa cognitio. [h] ergo uī ꝙ prophetia non pertineat ad cognitionem.

¶3 Præt. Omnis[h] cognoſcitiua perfectio excludit ſtultitiā & inſaniā: ſed hæc ſimul pñt eſſe cũ prophetia. dr̄.n. Oſeę 9. Scitote Iſrael ſtultum prophetam, & inſanum. ergo ꝓphetia nõ eſt cognoſcitiua perfectio.

¶4 Præt. Sicut reuelatio pertinet ad intellectum, ita inſpiratio uī pertinere ad effectũ, eo ꝙ importat motionē quandā: ſed prophetia dr̄ [h] eſſe inſpirõ, uel reuelatio ſm* Caſſiodorũ. ergo uī ꝙ ꝓphetia nõ magis ꝑtineat ad itellectũ q̃ ad affectũ.

SED CONTRA eſt, quod dicitur. 1. Reg. 9. Qui enim prepheta dicitur hodie, olim uocabatur uidens: ſed uiſio pertinet ad cognitionem. ergo prophetia ad cognitionem pertinet.

Concl. RESP. Dcd̄m, ꝙ [m] prophetia primo, & principaliter cõſiſtit in cognitione[n], quia uidelicet prophetę cognoſcũt ea, q̃ ſunt procul, & remota ab hominũ cognitione. Vñ pñt dici prophetæ à pro, qđ eſt procul, & phanos qđ eſt apparitio, quia. ſ. eis aliqua q̃ ſunt procul, apparent. & pp hoc ut Iſido. dicit* in lib. Ethymologiarum, in ueteri teſtõ appellabant Videntes, qa uidebant ea, quæ cęteri nõ uidebant, & proſpiciebant quæ in myſterio abſcondita erāt. Vñ & gentilitas eos appellabat Vates à ui mētis. Sed quia, ut dr̄ 1. Cor. 12. Vnicuique datur manifeſtatio ſpũs ad utilitatē: & infra 14. dr̄, Ad ædificationē Eccleſiæ quærite ut abundetis, inde eſt ꝙ [p] prophetia ſecundario cõſiſtit in locutione, prout prophetæ ea q̃ diuinitus edocti cognoſcũt, ad ædificationē aliorũ anuũtiant[q], ſm illud Iſa. 21. Quæ audiui à Dño exercituũ, Deo Iſrael, annũciaui uobis: & ſm hoc, ut Iſid. dicit in lib. Ethym. pñt dici prophetę quaſi pręfatores, eo ꝙ porrò fantur. i. a remotis fantur, & de futuris uera ꝓdicũt. Ea quæ ſ. huumanā cognitionē diuinitus reuelãtur, nõ pñt confirmari rõe humana, quam excedũt ſm opationē uirtutis diuinæ, ſm illud Marci ult. Prædicauerunt ubiq, Dño cooperante, & ſermonem confirmante, ſequentibus ſignis. Vnde tertio ad prophetiam pertinet operatio miraculorũ, qua

Lib. 7 c.8. cir.p inc.

Concl.p.

Lib.7.c.8. in princ.

Concl.ſ

A ſi confirmatio quædā propheticæ annuntiationis. Vnde dicitur Deut. ult. Non ſurrexit propheta ultra in Iſrael, ſicut Moyſes, quem noſſet Dominus facie ad faciem in omnibus ſignis atq; portentis.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ authoritates illæ loquuntur de prophetia quantum ad hoc tertium, quod aſſumitur ut prophetiæ argumentum.

AD II dicendum, ꝙ Apoſt. ibi loquitur quantum ad propheticam enuntiationem.

AD III dicendum, ꝙ illi qui dicuntur prophetę in ſini & ſtulti, non ſunt ueri ꝓphetæ, ſed falſi, de quibus dr̄ Hier. 23. Nolite audire uerba prophe B tarum, qui prophetant uobis, & decipiunt uos. Viſionē cordis ſui loquunt̄ nõ de ore Dñi, & Ezec. 13. Hæc dicit Dominus de prophetis inſipientibus, qui ſequuntur ſpiritum ſuum, & nihil uident.

AD IIII dcd̄m, ꝙ in prophetia requiritur ꝙ intentio mentis eleuet̄ ad percipienda diuina. Vñ dr̄ Ezec. 2. Fili hois, ſta ſuper pedes tuos, & loquar tecũ. Hæc aũt eleuatio intētionis fit Spũſancto mouēte. Vñ ibidē ſubdit̄. Et ingreſſus eſt in me ſpũs & ſtatuit me ſuper pedes meos. Poſtq̃ aũt intentio mentis eleuata eſt ad ſuperna, percipit diuina. unde ſubditur ibidem. Et audiui loquentē ad me. Sic C igitur ad prophetiā requiritur inſpiratio quātũ ad mentis eleuationē, ſm illud Iob 32. Inſpiratio oĩpotentis dat intelligentiā: reuelatio aũt quātũ ad ipsā perceptionē diuinorũ, in quo ꝑficit̄ ꝓphetia, & p ipsā remouet̄ obſcuritatis ignorātiæ uela m ſm illud Iob 12. Qui reuelat ꝓfũda ꝗ tenebris.

ARTICVLVS II.

Vtrum prophetia ſit habitus

ADSECVNDVM ſic ꝓceditur. Vī ꝙ prophetia ſit habitus: quia ut dicit* in 2. Eth. [h] Tria ſunt in aïa, potentia, paſ- D ſio, & habitus: ſed ꝓphetia nõ eſt potentia, quia ſic in eſſet oĩbus hoibus, quibus potentiæ animæ ſunt cões. Similiter ēt non eſt paſſio, quia paſſiones pertinent ad uim appetitiuam ut ſupra habitũ† eſt: prophetia autem pertinet principaliter ad cognitionem, ut dictum† eſt ergo prophetia eſt habitus.

¶2 Præt. Oïs perfectio animæ q̃ non ſemper eſt in actu, eſt[h] ha- E bitus: ſed prophetia eſt quædā animæ perfectio, non aũt ſemper eſt ĩ actu, alioquin[h] nõ diceret̄ dormiēs propheta. ergo vī quòd prophetia ſit habitus.

¶3 Præt. Prophetia cõputatur inter grās gratis datas: ſed[h] grā eſt habituale quoddam in anima, ut ſupra habitum* eſt. ergo prophetia eſt habitus.

SED CONTRA. Habitus eſt quo quis agit cũ uoluerit, ut dicit Commentator in 3. de Aïa:

SVP. Q. CLXXI. ART. II.

Ferr. 3. cont. c. 154

IN arti. 2. eiuſdem quæſtionis, dubiũ duplex occurrit circa rõnem aſſignatam in litera, quare lumen, propheticum non eſt habitus. Primum eſt, quia uī aſſumere falſum. ſ. ꝙ ſi eſſet per modum formæ permanentis, faceret uideri Deũ, qui eſt principium cognitionis ſupernaturaliũ. Probatur namque hoc eſſe falſum ex hoc. ꝙ modus eſſendi nõ uariat naturam, nec eſſentialem efficaciam formę, ſed ea tantum quę ſe tenent ex parte modi eſſendi: ſed lumen propheticum per modum paſſionis non eſt talis naturæ, nec efficacię ut ſit ſufficiens cauſare uiſionem Dei. ergo etiā ſi eſſet per modum habitus, nõ ſufficeret ad cauſandā uiſionem. Et confirmatur, quia conſtat ꝙ Deus poſſet lumen infuſum prophetę conſeruare continue in illo: & tñ nõ ꝓpterea uideret Deum propheta ille. Maior eſt clara, & manifeſta tur.

Porr.o 813

1.2. q.68. ar.3. ad 3. Et 3. cont. c.154. ſi. Et uerit. q.12. ar.1. per t. & a.13. ad 3. Et po. r. 6. a.4. ſi. Et quol. 12. a. 27. ad 2

* Lib.2.c.5 to.5.

† 1.2. q.22. art.2

Ar. præce.

1.2.q.111. art. 2.

tur in propoſito etiã, quia lumen glorię, q̃a ex propria natura eſt ſufficiẽs ad uiſionem Dei ſiue habeatur per modum formæ permanentis,ut in beatis ſiue per modum paſſionis, ut in Moyſe, & Paulo, facit uidere Deum. Nec ergo modus eſſendi uariat efficaciam eſſentialem formæ, nec lumen propheticum, quantumcumq; haberetur per modum habitus, faceret uidere Deum: quia ex hoc non eſſet lumen gloriæ, quod conſtat eſſe alterius naturæ, ita ut ẽt per modum paſſionis habitum faciat uideri Deum.

¶ Secundum eſt, quia proceſſus literę infert conclusionẽ, quæ nõ eſt elicita ex pmiſſis. (Hom. 1. in ter mediũ & finem.) Nam cõcluſio ſequẽs ex præmiſſis eſt iſta. Lumen propheticum non ineſt per modũ formæ permanentis, & perfectæ. Et pręmiſſæ ſunt iſtę. Lumen intellectuale exiſtens in aliquo per modũ formæ permanentis & perfectæ, perficit intellectum ad principaliter cognoſcendum principium illorum, quæ per illud lumen manifeſtantur. Sed lumen prophetiæ non perficit intellectũ ad principaliter cognoſcendum principium illorum, quæ p lumẽ propheticum manifeſtantur. Ex his ſiquidem concluſio debet eſſe. Ergo lumen prophetiæ non ineſt per modum formæ permanentis & perfectæ: & tamen in litera longe communior concluſio infertur. ſ. Ergo lumen propheticum ineſt per modum cuiuſdam impreſſionis, ſeu paſſionis, tranſeuntis. Hæc enim diſtãt ualde: quoniam concluſio illa, quæ uere ſequitur ex præmiſſis, ſtat cum negatione iſtius, quæ appoſita eſt in litera, ut patet de lumine fidei, de quo uerificantur & præmiſſæ, & concluſio: & tamen de eo eſt falſa iſta appoſita concluſio: quoniam, ut patet, lumen fidei eſt per modum habitus, & conſequenter per modum formæ permanentis.

¶ Ad euidentiam horum ſciendum eſt, q. proceſſus literæ non conſiſtit in uno tantum ſyllogiſmo, ſed pluribus, quorum primus in ſecunda figura eſt ille qui in ſecũdo dubio eſt allatus. ſ. Lumen intellectuale exiſtens in aliquo per modum formæ permanentis & perfectę, perficit intellectum ad principaliter cognoſcendum principium illorum, quę per illud lumen manifeſtantur: ſed lumen propheticum non perficit intellectum ad cognoſcendum principaliter principium eorum quę per propheticum lumen manifeſtantur. ergo lumen propheticum non eſt forma permanens & perfecta. Maior probatur in litera ex lumine intellectus agentis. Minor probatur, quia Deus qui eſt principium ſupernaturalium, quæ per lumen propheticum manifeſtantur, non uidetur prophetis per eſſentiam. Iſte eſt primus ſyllogiſmus, circa quem verſatur primum dubium.

¶ Ad cuius euidentem notitiam ſcito, q. aliud eſt formam permanere in aliquo, & aliud eſt eſſe in illo per modum formæ pmanentis. Nam per primum ſignificatur duratio formæ in ſubiecto: per ſecundum vero ſignificatur modus eſſendi formæ in ſubiecto. ſ. q. ineſt eo modo quo formæ dependentes ſolum in fieri, & non in eſſe ab agentibus inſunt. Vnde primum conuenit lumini in aere. Permanet. n. lumen idem in aere eodem, exiſtẽte eodem illuminatiuo in eodem loco. Nunquàm tamen habet modum formæ permanentis, cum ſemper ſit in fieri, ita q. ſuum eſſe conſiſtit in fieri, ſicut & motus. Quocirca diũa penes talem modum eſſendi diuerſitatem ſpecificam infert formarũ. Nam quę ex propria natura natæ ſunt habere modum permanentię, & quę ex propria natura natæ ſunt habere modum ſucceſſiuorum, ſicut habitus ex ſua natura, & diſpoſitio ex ſua natura diſtinguuntur ſpecie. Sicut non præiudicat habitui ex natura ſua, q. quandoque inſit per modum diſpõnis, qñ. ſ. non eſt firmatus. ita non præiudicat formæ ex ſua natura permanenti, q. qñq; per accñs habeat modum tranſeuntis, vt de lumine gloriæ contingit, quod ex ſua natura habet rõem permanentis, vt

F

ſed aliqs nõ põt uti ꝓphetia cũ uoluerit. Sicut patet 4. Reg. 3. đ Heliſęo, quẽ cũ Ioſaphat đ futuris reqreret, & ꝓphetiæ ſpũs ei deeſſet, pſaltẽ fecit applicari, ut ꝓphetiæ ad hũc ſpũs p laudem pſalmodiæ deſcenderet, atque eius animum de uenturis repleret, vt Gre. dicit* ſuper Ezec. ergo prophetia non eſt habitus.[l] G

Resp. Dcđm, q. ſicut Apoſt. dicit ad Ephe. 5. Oẽ qđ manifeſtatur, lumẽ eſt: quia uidelicet ſicut manifeſtatio corporalis uiſionis fit p lumẽ corporale, ita ẽt manifeſtatio uiſionis intellectualis fit per lumẽ intellectuale. Oportet ergo q. manifeſtatio proportionẽt lumini per quod fit, ſicut effectus ꝓportionatur ſuę cãę. Cũ ergo ꝓphetia pertineat ad cognitionẽ, quæ H ſupra naturalem rationem exiſtit, ut dictum* eſt, conſequens eſt q. ad prophetiã requiratur quoddam lumẽ intellectuale excedẽs lumen naturalis rõis. Vñ Michææ 7. Cũ ſedero in tenebris, Dñs lux mea eſt. Lumẽ autem dupliciter alicui ineſſe põt. Vno mõ, per modũ formæ permanentis, ſicut lumen corporale eſt in Sole, & in igne. Alio modo, per modũ cuiuſdã paſſionis, ſiue impreſſionis trãſeuntis, ſicut lumen eſt in aere. [m]Lumen aũt propheticũ non ineſt intellectui prophetæ per modum formæ permanentis[n]; aliàs oporteret q. ſemper prophetę adeſſet facultas prophetãdi, qđ patet eſſe falſum. Dicit n.* Greg. ſuper Ezec. Aliquando prophetiæ ſpũs deeſt pro-

patet in beatis. Sed qñq; ex actione diuina fit, vt inſit per modũ tranſeuntis, vt in Paulo, & Moyſe. Et qm̃ author manifeſte explicat ſe loqui de forma hñte modum permanentis, iõ hoc mõ intelligẽdus eſt quo ad primã particulam. ſ. formę permanẽtis. Quo ad ſecũdã vero. ſ. q. perfectæ, oportet aduertere, q. author hoc poſuit iſtã ſecundam particulam pp lumẽ fidei, q. eſt lumen intellectuale, & ineſt per modum formæ pmanentis, ſed non formę perfectę. (Art. præc.) Nam ſicut in gñe aĩalis forma pfecta eſt, nõ q̃ via eſt ad aĩal vt forma embrionis, ſed forma conſtituens aĩal, q̃. ſ. pt in ꝓpriam aĩalis operationem, q̃ eſt ſentire: ita in genere luminis intellectualis, de quo eſt ſermo, nullum lumen habet rõem formę pfectæ, quod non pt in propriã luminis opationem, quæ eſt facere viſionem. (Concl.) Lumen enim adeo obſcurũ, vel obumbratum, qđ non poteſt tantum illuminare vt videaẽ, imperfectum quid in genere luminis eſt. Quando autem ita illuminat vt viſionem cauſare poſſit, ... ad perfectionem ſui generis puenit, q̃uis inter iſta vnũ alio excellẽtius ſit. (Hom. 1. in ter mediú & finem.) Et q̃a lumẽ fidei nõ facit euidentiam in nobis eorũ q̃ ſunt fidei, iõ licet habeat rõem formæ pmanẽtis, caret tñ rõe formæ pfectæ in gñe luminis intellectualis. Ex his aũt patet ſenſus medij termini, & totius ſyllogiſmi. Hinc. n. habes clare veritatem maioris, videlicet, q. omne lumen intellectuale exiſtens in aliquo p modũ permanentis, & perfectæ formæ, perficit principaliter ad cognoſcendum principium eorum q̃ manifeſtanẽ. Nã ſi eſt per modũ formæ perfectæ, facit videre intellectualiter: & ſi facit videre, maxime facit videre principium, in quo oportet videre cõcluſiones aut per uiã intuitus, aut per uiã reſolutionis. Concluſiones eñ, niſi euidenter videaẽ earum ad principium cõiunctio, numq̃ vñr, ſed creduntẽ. Et ppea author in probatione minoris aſſumpſit, q. lumen propheticum non facit Deum per eſſentiam uideri: ppea inquam: quia de cognitione euidenti in medio termino ſciebat ſermonem eſſe. I Hæc dicta, quo ad hoc qđ ponunt illam particulam. ſ. perfectæ, appoſitam in hac rõne ad dñiam luminis fidei, non vñr ſolida: quoniam ex hoc clauderet̃ uia, qua poſſet inferri ex hac ratione concluſio principalis, quæ in litera infertur, vt in ſecundo deducitur dubio. Et propterea admiſſis cæteris dictis, hoc ſolum refutandum credimus, quòd ly perfectæ, ſit appoſitum vt neceſſaria particula ad excludẽdũ lumen fidei: & dicimus q. lumen fidei ex alia particula priore vtraque harum excluſum erat, ſcilicet ex ly lumen intellectuale. Nam proprie & formaliter loquendo, lumẽ intellectuale eſt, quod eſt lumen intellectus vt ſic, & non quòd eſt lumen intellectus vt moti a uoluntate. Quod enim illuminat intellectum vt motum a voluntate, eſt lumen intellectus, extenſo uocabulo luminis intellectus: q̃a non illuminat ipſum, vt ipſe eſt infra proprios limites, ſed ipſum vt ſubſtat alteri. K Tale aũt eſſe cõſtat lumen fidei: quoniam eſt in intellectu vt mouetur a uoluntate ad aſſentiendum his quæ ſunt fidei, & nõ illuminat ipſum intellectum ſm̃ ſe ad aſſenſum determinatum, ſeu certum. Quia ergo rõ iſta lræ de lumine intellectus vt ſic, loquitur, lumen fidei ab hoc proceſſũ excluditur. Intendit ergo author in maiore, q. lumen intellectuale vt ſic, per modum formæ permanentis & pfectæ perficit ad cognoſcendum principium &c. & appoſuit illas alias duas particulas iam declaratas. ſ. permanentiã & perfectionem ſupra lumen intellectuale, non ꝓpterea quia altera ab altera, ſeparetur in genere luminis intellectualis, qm̃ connectũtur in tali genere, ita q. ſi eſt permanens, eſt perfecta, & ſi eſt pfecta, eſt permanens: ſed propterea quia hæ duæ conditiones in alijs formis diſperſæ inueniuntur, & ambæ in genere intellectualis luminis vnitæ inueniuntur.

¶ Et per hæc patet ſolutio primi dubij. Negatur enim q. author

thor aſſumat hanc conditionalem.ſ.Si lumen propheticum eſſ A ſet per modum formæ permanentis, faceret uidere Deum, ut patet in litera, & in proceſſu ex litera formato. Dr̃ nihilominus ad ſubiuncta, q̃ modus eſſendi permanenter, uel tranſeundo, ſi ſit per accidens, non uariat ſpeciem formæ: ſed ſi ſit per ſe, ut declaratum eſt, arguit diuerſitatẽ ſpecificã formarum: & q̃ lumen propheticũ ſpecie diſtinguitur à lumine gloriæ, quãuis per accidens lumẽ gloriæ qñque propheticum dicatur, qñ.ſ.p accidẽs eſt per modũ trãſeuntis, ut de Moyſe dr̃. Sed relinquẽdo ea quæ ſunt per accidens, lumen propheticum ſpecie diſtinguitr̃ à lumine gloriæ. Eſt enim ex ſua natura forma habens modũ paſſionis: lumen autẽ gloriæ ex ſua natura habet modum formæ permanentis. Vnde ſi Deus conſeruaret lumen propheticum in aliquo, nõ niſi per accidens permaneret, habens ſecundũ ſe naturam tranſeuntis. Et per hæc ſumus à primo dubio, & ſyllogiſmo expediti. Secũdus autẽ ſyllogiſmus habet añs tacitum.ſ.cõclusionem præcedentis ſyllogiſmi, ita q̃ eſt hm̃oi, enthymema. Lumen propheticum non eſt lumẽ intellectuale per modũ formę permanentis & perfectæ. Relinquitur ergo quod eſt per modum cuiuſdã impreſſionis, uel paſſionis tranſeuntis. Et tota quæſtio contra hunc pceſſum ad hoc deuenit, quia ex negatione illius coniũcti: ſimul, ſ.formæ permanẽtis & perfectæ, non licet inferre ſeorſum determinate partem coniuncti. ergo nõ eſt per modũ formæ permanentis. Et affertur inſtantia de lumine fidei. Et in cõi facile eſt afferre inſtantiã: quia non ualet. Non eſt monachus albus, ergo non eſt monachus. In his ſm̃ conſiſtit dubium, ad quod dr̃, q̃ in gñe luminis intellectualis non datur medium inter formã permanentẽ ac perfectam, & formã per modum paſſionis. Et ppea author hoc perſpiciens, cum lumen propheticum, ut inferius patebit, ſit in genere luminis intellectualis, ex negatione formæ permanentis & perfectæ optime concluſit. Relinquitur igitur q̃ ſit per modum tranſeuntis. Et per hoc patet reſpõſio & ad inſtantiã de lumine fidei. Quia enim non eſt in genere luminis intellectualis ut ſic, ſimpliciter, ſed ſecundũ quid.ſ.quo ad aſſenſum uoluntariũ, inter intellectualia nõ ſine additione aliqua computatur ab authoribus. Nec obſtat dictis quod ſuperius in tractatu de fide dictum eſt, quòd fidei lumen facit aliquo modo uidere: quoniam illud uidere tam diminutum eſt, ut pro nihilo habeatur in genere luminis intellectualis ſimpliciter, ut patet ex hoc, q̃ nec principia, nec concluſiones facit uidere, ſed quandam diminutam rõem credibilitatis.ſ.quę extranea eſt ab ipſis reuelatis quę credimus. Vnde in hac litera expreſſè dicitur, q̃ lumen intellectuale perficit ad cognoſcendum principium.

¶Ad inſtantiã verò cõem patet rñſio, quia.ſ.aliud eſt loqui de conſequentia in genere aliquo, & aliud de cõſequentia ſimpliciter. Quamuis.n.ſimpliciter non valeret, Non eſt forma pmanẽs & pfecta, ergo non eſt pmanens in tali tñ gñere.ſ.luminis intellectualis ut ſic; ſequela eſt optima, qa immediata sũt extrema. Sic autem in litera factum eſt: inſtantia aũt obiicit ſimpliciter.

¶In eodem art. 2. in reſponſione ad tertium, dubium occurrit circa illud. Cognoſcere occulta & incerta, diuinæ ſapientię eſt

Concl.p

phetis, nec ſemper eorum mentibus præſto eſt, quatenus cum hunc nõ hñt, ſed cũ cognoſcãt ex dono hr̃e cum hñt. Vñ Heliſæus dixit de muliere Sunamite 4.Reg.4. Aĩa eius in amaritudine eſt, & Dñs celauit a me, & nõ indicauit mihi. Et huius rõ B eſt, qa lumẽ intellectuale in aliquo exñs p modũ formæ pmanentis & pfectę, pficit intellm̃ principaliter ad cognoſcendũ pricipiũ illorũ, q̃ p illud lumẽ manifeſtanr̃: ſicut p lumẽ ĩtellr̃s agẽtis præcipuè intellr̃s cognoſcit prima principia oĩm illorũ q̃ naturaliter cognoſcunr̃. Principium ãt eorũ q̃ ad ſupernaturalem cognitionem pertinent, C q̃ per pphetiam manifeſtãtur, eſt ipſe Deus, qui per eſſentiam a prophetis non vr̃. Vr̃ ãt a beatis in patria, in quib. hm̃oi lumen ineſt per modum cuiuſdã formę permanentis & pfectæ, ſm̃ illud Pſa. 35. In lumine tuo uidebimus lumẽ.[p] Relinquitur ergo q̃ lumen ppheticum inſit aĩæ pphetæ per modũ cuiuſdã paſſionis, vel impſſionis trãſeũ

tis:[q] & hoc ſignificar̃ Exo. 33. Cumq. trãſibit gloria mea, ponã te in foramine Petræ &c. & 3. Reg. 19. dr̃ ad Heliã egredere, & ſta in mõte corã Dño: & ecce Dñs trãſit &c. Et inde eſt q̃ ſicut aer ſp indiget noua illuminatione, ita ẽt mẽs pphetæ ſp indiget noua reuelatione ſicut diſcipulus, qui nondũ eſt adeptus principia artis, idiget vt de ſingulis iſtruar̃ Vñ Iſ. 50. dr̃. Mane erigit mihi aurẽ, & audiã quaſi magiſtrũ: & hoc ẽt ipſe modus loquẽdi prophetiam deſignat, ſm̃ q̃ dr̃, q̃ locutus eſt Dñs ad talem, uel talem prophetam, aut q̃ factum eſt uerbum Dñi ſiue manus Dñi ſup eum. Habitus aũt eſt forma pmanens: unde manifeſtum eſt, q̃ prophetia, propriè loquendo, eſt habitus.

D Ad primvm ergo dcd̃m, q̃ illa diuiſio Philoſophi nõ cõprehendit abſolutè oĩa q̃ ſunt in aĩa, ſed ea quæ poſſunt eſſe principia moralium actuũ, qui qñq; fiunt ex paſſione, quando que autem ex habitu, quando-

ſupra naturã humanam quantum ad ſubſtantiã actus. Nã falſum vr̃ hoc particulare, & falſum etiã illud cõe, ſ. q̃ hõ eleuer̃ per donum gratiæ ad aliquem actum, qui eſt ſupra naturam humanam, quantũ ad ſubſtantiam actus. Probatur primum: quia oĩs operatio intellectus humani, ẽt qua in patria videt Deũ per eſſentiã, eſt quo ad ſubſtantiam actus ab ipſa ſubſtantia intellectus licet quo ad qualitatẽ eius ſit a tali lumine, uel habitu. Cognitio ergo, qua propheta cognoſcit occulta diuinæ ſapientiæ ſibi reuelata, licet quo ad lumen qualificãs cognitionẽ excedat humanã naturã, quo ad ſubſtãtiã tñ actus intellectus naturã non excedit, alioquin ab ipſo nõ eſſet: alioqn illa cognitio nõ eſſet operatio uitalis ab intrinſeco actiuo principio vitę. Secundũ aũt probatur, quia vr̃ implicatio ĩ adiecto. ſ.q̃ actio aliqua uere ſit hoĩs actio, & tñ excedit ipſum quoad ſubſtãtiã actus. Nã ſi eſt eius actio, ergo ſaltẽ quo ad ſubſtantiã eſt ab eo. Et ſi non eſt ab eo quo ad ſubſtantiã, ergo nõ eſt verè illius actio, ſed deprecatiuè, uel diſpoſitiue tñ, uel aliquo modo. Sicut facere miracula attribuir̃ hoĩ miniſterialiter, non qa facere miracula ſit actio hoĩs, ſed ad hoĩs deprecationẽ, uel nutũ Deus operar̃, iuxta illud Ioſue de miraculo Solis, obediente Deo voci hominis. Concl.ſ

¶Ad horum euidentiam ſciendum eſt, q̃ actus humanus dupliciter qualificatus intelligitur, ſicut dupliciter ſumitur qualitas, vt dr̃ in 5. Metaphyſicæ. ſ. pro differentia, & pro accidente. Dicitur ſiquidem primo actus humanus talis in eſſe naturæ ex differentia conſtitutiua ipſius in ſpecifico eſſe naturæ: ſicut uiſio dicitur cognitio talis, & auditio cognitio ex differentiis conſtituentibus cognitionem in ſpecie viſionis, & auditionis in ſuis eſſe naturalibus. Dicitur ſecundo actus humanus talis in eſſe morali, ex accidentali conditione conſtituente ipſum talem in eſſe morali: ſicut uiſionem dicimus impudicã ex appoſitione conditionis malæ moraliter. Et qm̃ morale ſupponit naturale, habetque ſe ad naturale ut accidens ad ſubſtantiam, ille actus dr̃ eſſe ſupra facultatem humanæ naturæ, quo ad ſubſtantiam actus, qui ſecundum naturalem ſuam ſpeciem excedit fa- E cultatem humanæ naturæ. Ille uerò dicitur eſſe ſupra humanam naturam quantum ad modum actus, & non quantum ad illius ſubſtantiam, qui ſecundum naturalem quidem ſpeciem poteſt ab homine fieri: ſed ſecundum moralem conditionem excedit humanas uires, ut diligere Deum meritorie. Poteſt enim homo naturæ viribus Deum diligere, ſed non meritorie, niſi ex infuſa charitate, quæ ſi apponatur actui, quo diligo Deum, actus meæ dilectionis ſortitur ex ea hunc modum, ſcilicet meritorie. Et ſimiliter poſſum ego ex proprio intellectu & uoluntate aſſentire his quæ ſunt fidei, ſed non laudabiliter &c. niſi ex habitu fidei habeatur iſte modus. Non ſunt autem actus excedentes quo ad ſubſtantiam actus humanam naturã, unius rationis. Nam quidam ita excedunt, ut ſint incommunicabiles eidem, ut creare: uel de facto homini non communicantur, niſi deprecatiue, ſeu operatiuè, ut facere Solem ſtare, mortuum reſuſcitare; & huiuſmodi, quæ, ut infra patebit, Deus ipſe ad hominis orationem, uel nutum operatur. Quidã verò ſunt qui de facto cõmunicantur homini, ut uidere Deũ, Huiuſmodi enim actus ſecundum ſuã naturalem ſpeciem, excedũ

quę aût ex potētia nuda, ut patet in his q ex iudicio rõis aliquid operanť anteq̃ habeât habitũ. Pôt aût ꝓphetia ad paſſionẽ reduci, ſi tñ nomen paſſionis pro qualibet receptione accipiať, prout Philo. dicit* in 3. de aĩa, ꝙ itelligere pati quod dã eſt. Sicut. n. in cognitione naturali intellectus poſſibilis patiť ex lumine intellectus agentis: ita & in cognitione ꝓphetica intellect⁹ humanus patiť ex illuſtratione diuini luminis.

lib. 3. text. 12. tom. 2.

Ad II dcđm, ꝙ ſicut in reb. corporalibus abeũte paſſione remanet q̃dã habilitas ad hoc, ꝙ iterum patiať, ſicut lignũ ſemel inflammatũ facilius iterũ inflammať: ita ẽt in intellectu prophetæ ceſſante actuali illuſtratione, remanet quædã habilitas ad hoc, ꝙ facilius iterato illuſtreť: ſicut ẽt mens ſemel ad deuotionẽ excitata, facilius poſtmodũ ad deuotionẽ priſtinã reuocať. Propter qđ Aug. in libro* de orando Deũ, dicit eſſe neceſſarias crebras orationes, ne cõcepta deuotio totaliter extinguatur. Pôt tñ dici, ꝙ aliquis dr̃ propheta ẽt ceſſante actuali prophetica illuſtratione, ex deputatione diuina, ſm̃ illud Hierem. 1. Et prophetam in Gentibus dedi te.

Epiſt. 121. ca. 9. circa medium, tom. 2.

Ad III dcđm, ꝙ oẽ donum gratię hominẽ eleuat ad aliq̃d, quod eſt ſupra naturam humanã: quod quidẽ pôt eſſe dupliciter. Vno mõ, quantũ ad ſubſtantiã actus, ſicut miracula facere, & cognoſcere occulta & incerta diuinę ſapiẽtiæ: & ad hos actus nõ daŕ hoi donũ gratiæ habituale. Alio mõ eſt aliquid ſupra naturã humanam: quantũ ad modum actus, non autem quantum ad ſubſtantiam ipſius: ſicut diligere Deum, & cognoſcere eum in ſpeculo creaturarũ: & ad hoc datur donũ gratiæ habituale.

ARTICVLVS III.

Vtrum prophetia ſit ſolum futurorum contingentium.

G AD TERTIVM ſic ꝓcediť. Vr̃ ꝙ prophetia ſit ſolũ futurorũ contingentium. Dicit. n.* Caſſio. ꝙ [h] prophetia eſt inſpiratio, uel reuelatio diuina rerum euentus immobili ueritate denuntians: ſed euentus pertinet ad cõtingẽtia futura. ergo de ſolis contingentibus futuris ſit reuelatio ꝓphetica.

* In pro. ſup. Pſ. c. 10 in princ.

H ¶ 2 Præt. [h] Gr̃a prophetiæ diuiditur contra ſapiẽtiam & fiñe, q̃ ſunt de diuinis: & diſcretionẽ, ſpũum, q̃ eſt de ſpiritibus creatis: & ſcientiã, quæ eſt de rebus humanis, ut patet 1. ad Cor. 12. habitus aũt & actus diſtinguũtur ſm̃ obiecta, ut patet per ea quæ ſupra d'cta † ſunt. ergo vr̃ ꝙ de nullo pertinente [h] ad aliquod horum ſit prophetia, relinquitur ergo quòd ſit ſolum de futuris contingentibus.

† 1. 2. q. 54. art. 2.

I ¶ 3 Præt. [h] Diuerſitas obiecti cãt diuerſitatẽ ſpeciei, ut ex ſupradictis* patet. Si ergo prophetia quædã ſit de futuris contingentibus, quædam aũt de quibuſdã aliis rebus, ur̃ ſequi ꝙ non ſit eadem ſpecies prophetiæ.

1. 2. q. 54. art. 2.

SED CONTRA eſt, qđ Greg.* dicit ſuper Ezec. ꝙ Prophetia quædam eſt de futuro: ſicut id quod dr̃ Iſa. 7. Ecce, uirgo concipiet, & pariet filium: quædã de præterito, ſicut id quod dr̃ Geneſi. 1. In principio creauit

K Deus cęlum & terrã: quedã de præſenti, ſicut id quod dicitur 1. ad Cor. 14. Si omnes prophetent, intret aũt quis infidelis, occulta cordis eius manifeſta fiunt. Nõ ergo eſt prophetia ſolum de cõtingentibus futuris.

Hom. 1. in Eze. in pr.

---

cedit limites facultatis naturæ humanæ, & creaturæ cuiuſcũq; & eſt ſoli Deo connaturalis. Cõicatur aũt aiæ noſtræ nõ ſolum q̃a in ea actus iſte poniť, ſed q̃a, vt in litera dr̃, eleuať per donũ Dei aĩa ad hoc ut ſit potens elicere talẽ actum, qui ſuæ facultatem naturæ nudæ excedit. Ita ꝙ fit, vt actus talis nõ excedat facultatem naturæ eleuatæ, qui excedit facultatem naturæ.

1. reſpon.

¶ Ad primã ergo obiectionem in oppoſitũ dr̃, ꝙ aliud eſt actum cognitionis eſſe quo ad ſubſtãtiã actus ab intellectu noſtro, & aliud eſt actũ cognitionis excedere quo ad ſubſtantiã actus facultatẽ naturalem intellectus noſtri. Nam primũ ſignificat actũ cauſari quo ad ſubſtãtiã actus a noſtro intellectu, quod verificatur de intellectu noſtro eleuato p donum diuinum. Secundũ aũt ſignificat ꝓportionem actus illius ſm̃ ſubſtantiã ad naturalem facultatẽ illius. Vñ actus uidendi Deũ in patria, eſt ab intellectu creato, eleuato tamen quo ad ſubſtantiam actus. Cognitio ſiquidem Dei contrahitur ad cognitionem uiſiuã per diuiam ſubſtantiã lẽ in eſſe naturę: ita ꝙ nõ eſt ibi actus ſubſtratus, q ſit cognitio Dei, & p appoſitionẽ luminis gloriæ ſit uiſio: queãdmodum cõtingit in actu dilectionis Dei ex charitate: ſed tñ eſt ibi act⁹ ſubſtratus, queãdmodũ natura generis intelligiť ſubiecta naturę drĩæ. Et ſimile, quo ad ꝓpoſitũ, habes in viſione corporali. Potẽtia. n. uiſiua eſt principiũ uidendi quo ad ſubſtantiã actus, non ita ꝙ uiſus eliciat ſubſtantiã actus uidendi & ſpecies uiſibilis apponat accidẽtalẽ qualitatem, qua uiſio ſit talis, puta, uiſio albi, q̃m impoſſibile eſt uidere, & nihil uidere: ſine ſpecie autem uiſibili nihil uidetur. Nõ igitur oculus ſm̃ ſe eſt principium videndi, ſed ita ꝙ uiſus ſpecie perfectus parit viſionem talem eſſentialiter. Dicitur autem quod uiſus eſt propria cauſa uiſionis ſecundum ſubſtãtiam, & ſpecies propria cauſa viſionis ſm̃ qualitatem, eſſentialem tamen, ut inde percipiatur reſolutio prædicatorum eſſentialium, ſcilicet differentiæ, & generũ in ſuas cauſas. Sicut dicimus ꝙ fortis, inquantum hic, & inquantum hõ, & inquantum animal, & tandem inquantum ens, habet aliam & aliam propriam cauſam, in quã reduci per ſe primo oportet effectũ huiuſmodi. Et non dicuntur hæc, quaſi eſſe

2. reſpon.

y ctus habeat plures res, quarum vna cauſatur ab vna, & altera ab altera cauſa, vt in Metaph. patet. Et per hoc patet ſolutio ſecundæ obiectionis. Nulla ſiquidem implicatio eſt dicere, ꝙ actus ſecundum ſubſtãtiam ſuam, hoc eſt, naturalem ſuam ſpeciem, excedit facultatem hominis naturalem, & dicere cum hoc, ꝙ hmõi actus quo ad ſubſtantiam ſuam, vere eſt hois eleuati, & vere cãtur ab hoie eleuato, & vere eſt actus vitalis, & ab intrinſeco hois eleuati per diuinum donum ſiue habituale, vt in patria, ſiue per modum paſſionis, vt in propoſito de ꝓphetis dicimus. Habes q; hinc aliam prophetiæ conditionem. ſ. ꝙ non eſt habituale ſed actuale donum p modum tranſeuntis.

Perr.a 814

Inf. q. 172. a. 1. cor. & ad 4. Et veri. q. 12. a. 2. Et Eſa. 1. princ. Et Ro. 12. lec. 2. & 1. Cor. 14.

SVP. Q. CLXXI. ART. III.

IN a. 3. eiuſd. q. 171. in rñ. ad ſecundũ, nota diligentiſſime drĩam inter fidem, & prophetiam in hoc, ꝙ fides dat nõ cognitionem eorum q̃ ſũt fidei, ſed aſſenſum ad illa quæ ſunt cognita ab aliis, ſcilicet a perſonis, diuinis ſaltem: prophetia aũt dat cognitionem.

¶ Sed occurrit hic nõ diſſimulanda q̃ő, An cognitio negata fidei attributa prophetiæ, ſit cognitio euidentię. Et eſt ratio dubii, quia ex ipſa negatione cognitionis a fide, apparet ꝙ de notitia euidentiæ eſt ſermo. Nã nulla alia cognitio à fide negatur, niſi euidentiam habẽs: ex reuelatis uero apparet oppoſitum. Nam cũ prophetis reuelata ſit Trinitas, ut in litera author teſtať ex Iſa. 6. c. ubi ſupremi angeli illam reuelaſſe inducuntur: & conſtat Trinitatis euidentẽ notitiam non habuiſſe prophetas, qui nõ viderunt diuinã eſſentiã. Et ſimiliter poteſt argui de incarnatione Verbi &c.

¶ Huic q̃õni in art. 5. reſpondendum eſt, in quo ex propoſito de certitudine prophetiæ cognitionis eſt ſermo.

¶ In eod. ar. 3. in reſp. ad tertium, nota diligenter hanc doctrinam ponentem unitatem ſpecificã prophetiæ ex diuini luminis vnitate, non obſtante tanta eorum diuerſitate, quæ per propheticum lumen manifeſtãtur. Et dr̃ hoc directe ad argũ, ꝙ diuerſitas obiecti cauſat diuerſitatem ſpecificam. Contra hanc ſiquidem doctrinam inferius in ar. 3. q. 174. obiicietur, vbi author oppoſitum in hac eadem materia determinare vr̃. Et ideo q̃ő illa illuc vſque tractanda differatur.

Rᴇꜱᴘᴏɴ. Dicendum, ꝙ manifeſtatio, quæ fit A
per aliquod lumen, ad oĩa illa ſe extendere pōt, q̃
illi lumini ſubijciũtur: ſicut viſio corporalis ſe ex-
tendit ad oẽs colores, & cognitio naturalis aĩę ſe
extendit ad oĩa illa quæ ſubduntur lumini intelle
ctus agẽtis. Cognitio aũt prophetica eſt per lumẽ
diuinũ, quo poſſunt oĩa cognoſci tã diuina q̃ hu-
Ezech. mana, tã ſpiritualia q̃ corporalia. Et iõ [m] reuelatio
prophetica ad oĩa hmõi ſe extendit, [n] ſicut de his
quæ pertinent ad Dei excellentiã, & angelorũ ſpi
rituũ miniſterio reuelatio prophetica facta eſt, vt
Iſa. 6. vbi dr̃, Vidi Dñm ſedentẽ ſuper ſoliũ excel-
ſum & eleuatũ. Cuius ẽt prophetia cõtinet ea q̃ B
pertinent ad corpora naturalia, ſm Iſa. 40. Quis
menſus eſt pugillo aquas &c? Continet ẽt ea quæ
ad mores hoium pertinent, ſm illud Iſaiæ 58. Frã-
ge eſurienti panẽ tuum &c. Cõtinet ẽt ea quæ per
tinent ad futuros euẽtus, ſm illud Iſa. 47. Veniẽt
tibi duo in die vna ſubito, ſterilitas, & viduitas.
Conſiderandũ tñ ꝙ quia prophetia eſt de his, quæ
Ezech. procul à noſtra cognitione ſunt, [p] tãtò aliqua ma
gis proprie ad prophetiã pertinẽt, quanto lõgius
ab humana cognitione exiſtunt. Horũ aũt eſt tri-
plex gradus [q] quorũ vnus eſt eorũ quæ ſunt ꝓcul
a cognitione huius hominis ſiue ſm ſenſum, ſiue C
ſm intellectũ, nõ aũt a cognitione oĩum hominũ:
ſicut ſenſu cognoſcit aliqs hõ q̃ ſunt ſibi p̃ſentia
ſm locũ, q̃ tñ alius humano ſenſu, vtpote ſibi ab-
ſentia, nõ cognoſcit. Et ſic Heliſęus prophetice co
gnouit quæ Giezi diſcipulus eius in abſentia fece-
rat, vt hr̃ 4. Regu. 5. ſimiliter cogitationes cordis
vnius, alteri prophetice manifeſtantur, vt dr̃ 1. ad
Cor. 14. Et per hunc modũ ẽt ea quæ vnus ſcit de-
monſtratiue, alij poſſunt prophetice reuelari. Se-
cundus aũt gradus eſt eorũ quæ excedũt vniuerſa-
liter cognitionẽ oĩum hominũ nõ quia ſm ſe nõ
ſint cognoſcibilia, ſed ꝓp defectũ cognitionis hu D
manæ, ſicut myſteriũ Trinitatis, qđ reuelatũ eſt ꝑ
Seraphim dicẽtia, Sanctus, Sãctus Sanctus &c. vt
hr̃ Iſa. 6. Vltimus aũt gradus eſt eorũ q̃ ſunt ꝓcul
ab oĩum hominũ cognitione: quia in ſeipſis non
ſunt cognoſcibilia, vt cõtingẽtia futura, quorũ ve
ritas nõ eſt determinata. Et quia qđ eſt vniuerſali-
ter & ſm ſe, potius eſt eo qđ eſt particulariter, &
Ezech. ꝑ aliud: iõ [r] ad prophetiã proprijſſime pertinet re-
uelatio euentuũ futurorũ [s] vñ & nomen prophe-
tiæ ſumi vr̃. Vñ Greg.* dicit ſuꝑ Ezechielẽ. Et cũ iõ
Homil. 1. in Ezech. in prin. illius. prophetia dicta ſit, ꝙ futura prędicat, qñ de pręte- E
rito, vel p̃ſenti loqtur, rõnẽ ſui nominis amittit.

Aᴅ ᴘʀɪᴍᴠᴍ ergo dicendum, ꝙ prophetia
ibi diffinitur ſm id, quod proprie ſignificatur no-
mine prophetiæ: & per hũc ẽt modum prophetia
diuiditur contra alias gratias gratis datas. Vñ pa-
tet reſpõſio ad ſm, q̃uis poſſit dici ꝙ oĩa quæ ſub
a. reſponſ. prophetia cadunt, conueniunt in hac ratione, ꝙ
non ſunt ab homine cognoſcibilia, niſi per reuela
tionem diuinam. Ea vero quæ pertinent ad ſapien
tiam, & ſcientiam, & interpretationem ſermonũ,
poſſunt naturali ratione ab homine cognoſci, ſed
altiori modo manifeſtantur per illuſtrationem di
uini luminis. Fides aũt etſi ſit de inuiſibilibus ho-
mini, tamen ad ipſam non pertinet eorum cogni-
tio quæ creduntur, ſed ꝙ homo per certitudinem
aſſentiat his quæ ſunt ab alijs cognita.

Aᴅ ɪɪɪ dcđm, ꝙ [d] formale in cognitione pro- D. 1067.
phetica eſt lumẽ diuinum, a cuius vnitate prophe-
tia habet vnitatem ſpeciei, licet ſint diuerſa quæ
per diuinum lumen prophetice manifeſtantur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum propheta per diuinam reuela tionem cognoſcant omnia quæ poſ ſunt prophetice cognoſci.

Aᴅ ǫᴠᴀʀᴛᴠᴍ ſic pro
ceditur. Vr̃ ꝙ propheta
per diuinã reuelationẽ cogno-
ſcat oĩa quæ poſſunt propheti
ce cognoſci. Dicit. n. Amos. 3.
Non faciet dñs Deus verbũ, ni-
ſi reuelauerit ſecretũ ſuũ ad ſer
uos ſuos [h] prophetas: ſed oĩa q̃
prophetice reuelãtur, ſunt uer-
ba diuinitus facta. nihil ergo
eorũ ẽ qđ ñ reueleť ꝓpheticè.
¶ 2 Præt. Dei [h] ꝑfecta ſunt opa,
vt dr̃ Deut. 32. ſed prophetia eſt
diuina reuelatio, vt* dictũ eſt.
ergo eſt perfecta, qđ non eſſet,
niſi perfecte oĩa prophetabilia
prophetice reuelarentur, quia
perfectum eſt, cui nihil deeſt, vt
dr̃ in 3. Phyſi. ergo prophetæ
omnia ꝓphetabilia reuelãtur.
¶ 3 Pręt. Lumẽ diuinum quod
cauſat prophetiam, eſt [h] poten
tius q̃ lumẽ naturalis rõnis, ex
quo cauſatur humana ſcientia:
ſed homo qui habet aliq̃ ſcien-
tiã, cognoſcit oĩa illa quæ ad il
lã ſcientiã pertinent, ſicut grã-
maticus cognoſcit oĩa gramma
ticalia. ergo videtur ꝙ prophe-
ta cognoſcit oĩa ꝓphetabilia.

Sᴇᴅ ᴄᴏɴᴛʀᴀ eſt, quod
*Greg. dicit ſuper Ezech. ꝙ aliquando ſpiritus pro Hom. 1. in Ezechielẽ inter principium & medium.
phetiæ ex præſenti tangit animum prophetantis,
& ex futuro nequaq̃ tangit. Aliqñ aũt ex præſenti
non tangit, & ex futuro tangit. non ergo prophe-
ta cognoſcit omnia prophetabilia.

Rᴇꜱᴘᴏɴ. Dicendum, ꝙ diuerſa non eſt neceſſe
eſſe ſimul, niſi ꝓp aliquod vnũ, in quo connectun
tur, & a quo depẽdent: ſicut s̃. * dictũ eſt, ꝙ virtu- 1. 2. q. 65.
tes oẽs neceſſe eſt eſſe ſimul ꝓp prudentiã, vel cha ar. 1. & 3.
ritatẽ. Oĩa aũt quæ per aliquod principiũ cogno-
ſcuntur, connectuntur in illo principio, & ab eo
dependent. Et iõ qui cognoſcit perfecte principiũ
ſm totã eius uirtutẽ, ſimul cognoſcit oĩa quæ per
illud principiũ cognoſcuntur. Ignorato autẽ cõi
principio, uel cõiter apprehenſo, nulla neceſſitas
eſt ſimul omnia cognoſcẽdi, ſed unumquodq; eo-
rũ ꝑ ſe oportet manifeſtari: & ꝑ conſequens ea-
eorũ poſſunt cognoſci, & alia non cognoſci. Prin
cipium aũt eorum, quæ diuino lumine prophetice
manife-

SVP. QV. CLXXI. ARTIC. IIII.

In ar. 4. eiuſdem q. in corpore articuli aduerte, q. illa propoſitio, Diuerſa nõ oportet eſſe ſimul, niſi ꝓp aliquod vnũ, in quo cõnectuntur, & a quo depẽdent, ſi acciperetur vt iacet, magnam haberet quæſtionẽ de diuerſis quæ ſunt inter ſe ſm ſe connexa vt cęlum, & illius figura, vt vniuerſaliter ſubiectũ & propria paſſio. Hęc. n. proprie nõ connectuntur in tertio, puta generante, ſed inter ſe ſm ſeipſa. Sed ſi accipiatur in ordine ad materiã ſubiectã, de qua eſt quæſtio, non habet difficultatem. Eſt. n. de totaliter diuerſis ſermo quoniam ẽt totaliter diuerſa prophetice reuelationi ſubſunt. Et propterea intellecta illa propoſitio de totaliter diuerſis, plana eſt, & optime ſeruit propoſito. Cęlum autem & ſua figura, ſubiectum & paſſio, & alia huiuſmodi, non ſunt totaliter diuerſa, cum conſtet ꝙ neceſſario ſunt idem ſuppoſitaliter. ſeu ſubiecto. Totalis. n. diuerſitas huiuſmodi identitatẽ non compatitur.

Parte 3 tt. 815
Veri. q. 12. ar. 1. ad 5. Et Roma. 15. lect. 3. prin.
Arti. 3. huius quæſt.
Lib. 3. tex. 63. com. 2.

SVPER QVEST. CLXXI. ARTIC. V.

Ferr. 3. cont. c. 154.

IN ar. 5. eiuſdem q. 171. no. primo cautiſſime diſtinctionẽ prophetiæ. ſ. per expreſſam diuinam reuelationem, vel per inſtinctum diuinum, & differentiam tantam inter membra huius diſtinctionis, vt prima ſit prophetia ſimpliciter: ſecunda aũt non oportet ꝙ ſit prophetia, niſi ſcd'm quid. Prima parit certitudinem in mente ꝓphetæ quo ad duo, vt in litera dr̃: videlicet & quo ad reuelata, & quo ad reuelationem, ita ꝙ propheta per expreſſam reuelationem inſtructus, clare ſcit quæ ſibi reuelãtur, & clare ſcit quòd Deus hoc ſibi reuelat. Secunda autem neutrum horum oportet ꝙ det. Prima eſt prophetia, vt dictum eſt, ſimpliciter. Secunda eſt imperfectum quid in genere prophetiæ, vt in litera dicitur. Concl. m

¶ Nota ſecundo, ꝙ horum duorum quæ in litera ponuntur, certe cognoſci a propheta primum. ſ. res reuelata, non directe ſpectat ad hunc articulum, ſed ad 4. arti. q. 173. ubi quæritur, an prophetæ cognoſcãt quę prophetant. Secundũ autem. ſ. ipſa reuelatio diuina directe p̃ſentis eſt quæſtionis. Et ad hoc tendit intentio literæ, an ſcilicet propheta ſciat, quando prophetat intus vel extra, ꝙ Deus ſibi reuelat.

¶ Nota tertio, ꝙ in litera ad partem affirmatiuam dictæ quæſtionis afferuntur tres probationes. Prima, ex authoritate Hieremiæ: ſecunda, ex certitudine noſtræ fidei: tertia, ex facto Abrahæ: quæ probationes poſt declaratum ſenſum concluſionis diſcutiendæ ſunt. Nota quarto deſcenſus gradus in diuinis inſtructionibus. Nam reuelatio diuina multiplex cum ſit, prophetia in reſponſione ad ſm̃ præcedentis articuli poſita, eſt quid imperfectum in genere diuinæ reuelationis. Hic autẽ inſtinctus propheticus ponitur imperfectum quid non in genere diuinæ reuelationis, ſed in genere prophetiæ. Vbi videre potes quantum a diuina diſtet reuelatione inſtinctus propheticus, vt non meruerit, etiam vt imperfectum quid, in illo admitti genere.

¶ In eodem articul motum ſuperius in ar. 3. ad ſecundum occurrit dubium, qualis. ſ. eſt certitudo prophetica. Ad quod procul dubio dicitur, ꝙ ſecundum authoris doctrinam eſt certitudo euidentiæ quo ad ipſum prophetam: ita ꝙ lumen propheticum non ſolum eſt in ſe certum, quia diuinum, vt etiam de lumine fidei ſuperius didicimus: ſed etiam ex parte noſtri. ſ. hominum prophetarum, eſt certiſſimum: & facit in propheta euidentiam & eorum quæ ei reuelantur, & ipſius reuelationis, ꝙ eſt a Deo. Neque. n. minus certus eſt propheta, neque minus videt ꝙ Deus tũc hoc ſibi reuelat, q̃ nos ſimus certi, & videamus nos ſcire prima principia per lumen naturale. Et ſimiliter in lumine diuinitus menti ſuæ infuſo videt ea quæ ſibi reuelantur: ſicut nos in lumine naturali videmus prima principia, & concluſiones in & ex eis. Hanc aũt ſniam tenet author & 12. arti. 3. q. 10. de veritate, & tertio contra Gentiles ca. 154. clariſſime, & hic apud perſpicaces, dum cognitionem illam tribuit prophetis, quã habent illi, qui cognoſcunt ea quæ ſunt fidei, quibus & innititur fides. Conſtat aũt ꝙ per ſe loquendo, fidem præſtans cognitis ab alio, cognitionem euidentiæ ſupponit in illo: alioquin in infinitum procederetur, dum ille crederet alteri. Dicit ẽt in reſponſione ad argumenta hic author, ꝙ patet reſponſio ad obiecta, inter quæ erat tertium de certitudine euidẽtiæ, qua ſciens ſcit ſe ſcire. Et conſtat, ꝙ non aliter patet rñſio, niſi quia cõceditur qđ lumen propheticũ non minus dat talẽ certitudinẽ. Dicet quoq; inferius in artic. 3. q. 174. ꝙ finis prophetię eſt manifeſtatio veritatis ſup. hoiem exiſtentis, ita ꝙ ad hoc ordinatur prophetica reuelatio, vt manifeſtetur prophetæ veritas reuelatorũ. Conſtat aũt ꝙ ſine euidentia non manifeſta eſt veritas. 816 Per.por tot. 3. concl. c. 154. Et ueri. q. 12. artic. 1. ad 1. & 16. Art. 3. huius quęſt.

¶ Ad obiectionẽ autẽ in oppoſitũ ſuperius allatam ex hoc, ꝙ reuelata prophetis non videntur ab illis, vt patet de myſterio Trinitatis &c. rñdetur, ꝙ reuelata prophetis quãtum ad id qđ de illis reuelatũ eſt, videntur a prophetis, non autẽ quantũ ad oĩa. Vnde Trinitas, & incarnatio & ſimilia, nõ ſunt reuelata ꝓphetis quãtũ ad quæſtionẽ quid eſt, ſed quãtũ ad quæſtionẽ an eſt, ſeu quia eſt. Et quantum ad hoc viſa ſunt a prophetis ſub lumine infuſo eiſdem, ita quòd viderunt non Trinitatem, non verbum incarnari: ſed Trinitatem eſſe, ſed verbi incarnationem futurã eſſe, & ſic de alijs. ſicut etiam naturali lumine nos videmus Deũ eſſe, & quia eſt æternus & immobilis &c. & tamen non videmus ipſum Deum nec eius æternitatem. In expoſitione fidei ad Damaſum, non procul a fine illius, tomo. 2.

K ¶ In eodem articulo contra primam & tertiam probationem, dubium occurrit ex vna & eadem radice, quòd non ſufficienter probent concluſionem intentam iam declaratam. Et in promptu inſtantia eſt: quoniam quilibet chriſtianus poteſt ex fidei certitudine abſolute dicere, In veritate miſit me dominus ad confeſſionem fidei, quando tempus eſt confitendi fidem: & tamen caret certitudine euidentiæ. Non ergo ex hoc quòd Hieremias dixit, In ueritate miſit me dominus, inferri poteſt certitudo euidentiæ in Hieremia. Et ſimiliter quilibet chriſtianus ex certitudine fidei ſola tenetur ſe præparare ad propriam mortẽ ſubeundam. Non ergo ex hoc quod Abraham ad filij necem ſe præparauit, concluditur maior certitudo quàm fidei, quæ eſt abſque euidentia.

¶ In eodem articulo contra ſecũdam probationem, occurrit dubium, quia fides noſtra innititur reuelationi diuinæ ſecundum ſe, & Eccleſiæ factæ, & non reuelationi huic, & illi ſingulari homini. Non ergo exigitur ad certitudinem fidei noſtræ, ꝙ prophetę habuerint euidentiam de reuelatis, cum non oporteat Eccleſiam certitudinem euidentiæ habere, ſed ſufficit ei certitudo adhæſionis per lumen fidei.

¶ Ad obiecta cõtra primã & tertiã probationem ſimul dr̃, ꝙ ſingularia occurrẽtia ut certa, uel incerta, ſũt diuerſarũ cõditionũ.

Nam

---

manifeſtantur, eſt ipſã ueritas prima, q̃ prophetę in ſeipſa nõ uident: & ideo non oportet ꝙ oĩa prophetabilia cognoſcãt: ſed quilibet eorũ cognoſcit ex eis aliqua ſcd'm ſpecialem reuelationem huius, uel illius rei.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Dominus omnia quæ ſunt neceſſaria ad inſtructionẽ fidelis populi, reuelat prophetis, non tamen omnia oĩbus, ſed quædam uni, quædam alij.

AD II dcđm, ꝙ prophetia eſt ſicut quiddã imperfectũ in gñe diuinę reuelationis. Vñ dicit 1. ad Corint. 13. ꝙ ꝓphetiæ euacuabunt̃: & ꝙ ex parte prophetamus. i. imperfecte. Perfectio ãt diuinę reuelationis erit in patria. vnde ſubditur: Cũ venerit qđ perfectũ eſt, euacuabitur quod ex parte eſt. Vnde nõ oportet, ꝙ ꝓpheticæ reuelat omni nihil deſit, ſed ꝙ nihil deſit eorũ, ad q̃ prophetia ordinat̃.

AD III dcđm, ꝙ ille qui hẽt aliq̃ ſciẽtiam, cognoſcit principia illius ſciẽtiæ, ex quibus oĩa q̃ ſunt illius ſciẽtiæ depẽdent. Et iõ q imperfecte hẽt habitũ alicuius ſcientiæ, ſcit oĩa q̃ ad illã ſcientiã pertinent: ſed per prophetiã non cognoſcitur in ſeipſo principium prophetaliũ cognitionum, quod eſt Deus. Vnde non eſt ſimilis ratio.

ARTICVLVS V.

Vtrũ propheta diſcernat ſemp quid dicat per ſpiritum proprium, & quod per ſpiritum prophetiæ.

G AD QVINTVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ propheta diſcernat ſemper qđ dicat p ſpiritũ propriũ, & quid per ſpiritum prophetiæ. Dicit. n. Aug. in 6. cõfeſ. ꝙ mater ſua dicebat diſcernere ſe neſcio quo ſapore, quẽ verbis explicare nõ poterat, quid intereſſet inter Deũ reuelãtẽ, & inter aĩam ſuã ſõniãtẽ: ſed prophetia eſt reuelatio diuina, vt dictũ eſt. ergo ꝓpheta ſemp diſcernit id, quod H Deus p ſpiritũ ꝓphetiæ dicit, ab eo qđ loqtur ſpiritu ꝓprio. Li. 6. c. 13. a medio, to. 1

¶ 2 Præt. Deus non præcipit aliquid impoſſibile, ſicut Hiero. dicit: præcipitur aũt prophetis Hierem. 23. Propheta qui hẽt ſomnium, narret ſomnium: & qui habet ſermonem meum, loquatur ſermonem meum vere. ergo propheta poteſt diſcernere quid habeat p ſpiritũ prophetiæ ab eo, qđ aliter videt.

I ¶ 3 Præt. Maior eſt certitudo q̃ eſt per diuinum lumen, q̃ quæ eſt per lumẽ rationis naturalis: ille aũt qui habet ſcientiã, pro certo ſcit ſe habere. ergo ille qui habet prophetiam per lumẽ diuinum, multo magis certus eſt ſe habere.

Nam quędã ſunt quæ ſub vniuerſalibus, quæ fide tenẽtur, ſubſumuntur, certificantur, & regulantur, applicando vniuerſalia ad ſingularia, ut ꝙ nunc moriendum eſt pro fide Chriſti, certificatur & regulatur ex vniuerſali fidei documento. Qui me erubuerit corã hoĩbus &c. Ex hac .n. regula certus ſum, ꝙ nũc eſt mihi moriendũ pro cõfeſſione fidei Chriſti, & i his ſufficit certitudo fidei. Quędã vero ſunt, quę ex vniuerſalibus fidei documentis nõ certificantur, ſed ſtãte fidei certiſſima firmitate remanent ambigua, vel incerta in oppoſitũ. Et ad aſſertionẽ taliũ cũ certitudo fidei locũ non habeat, reqritur certitudo euidentiæ. Talia ãt ſunt miſſio Hieremiæ, & præparatio ad necẽ innocentis Iſaac. Ex nullo ſiquidẽ vniuerſali documento fidei cõcludebat ut tunc, ꝙ De⁹ miſiſſet Hieremiã, & ex fidei ac rõis documẽtis certũ erat oppoſitũ eius qđ diſpoſuit Abraham: qm̃ mors filii innocentis diuino ac naturali iure ꝓhibita eſt. Et iõ, qa Hierem. aſſeruit in ueritate. Miſit me Deus. & Abrahã parauit ſe ad necẽ filii, optime inferť, ꝙ vterq; habuit de his certitudinẽ euidẽtię.

Hom. 1. in Ezec. inter mediũ, & fin.

Lib. 2. cap. 17. declinãdo ad finẽ to. 3.

Concl. 1

¶ Ad ſingularia ãt q̃ obiiciendo tanguntur, ſufficit, ut patet ex dictis certitudo adhæſionis ſecundũ fidẽ.

¶ Ad obiecta ãt cõtra ſecundã probationẽ dř, ꝙ in hoc ꝙ dř fidem uřam inniti diuinæ reuelationi factæ Eccleſiæ, includiť ꝙ innitiť reuelationi factę principalib⁹ Eccleſiæ membris, ſ. ꝓphetis, apoſtolis, & euangeliſtis. Eſt ſiqdẽ ex pte humani generis neceſſariũ neceſſitate ſuauis diſpoſitionis, qua diuina ſapiẽtia cũcta ordinat, ut aliqui hoĩes reuelationem de his q̃ fidei ſũt, a Deo ſic habuerint, ut certi fuerint euidenter; ꝙ De⁹ hęc reuelat, & ab illis alii quaſi diſcipuli a magiſtris inſtruerentur. Naturale ſiqdem eſt hoĩ diſcere ab homine; & diuina ſapiẽtia infima per media gubernat. Et licet non oporteat Eccleſiã hoc certo tempore habere certitudinẽ euidentiæ de diuina reuelatione eorũ q̃ ſunt fidei, neceſſe eſt tñ ut ipſa habeat, vel habuerit hmõi euidentiã: alioquin ex parte ſui Eccleſia nõ eſſet certa de his quæ ſunt fidei, utpote nullos habens in ſe teſtes de viſu. Modo aũt dũ quædam Eccleſiæ mẽbra credunt aliis eiuſdem Eccleſię mẽbris, q̃ viderũt, vtriq; ſecuri in fide viuũt, iuxta illud. 1. Ioã. 1. Quod vidimus teſtamur, & annunciamus.

Concl. 2

Hom. 1. in Ezec.

Hom. 1. in Ezec. a medio.

SED CONTRA eſt, qđ Grego.* dicit ſuper Ezec. Sciendũ eſt, ꝙ aliqñ ꝓphetæ ſancti dũ cõſulunť, ex magno uſu ꝓphetãdi q̃dã ex ſuo ſpiritu proferunt, & eſſe hoc ex prophetiæ ſpiritu ſuſpicantur.

B RESP. Dcđm, ꝙ mens prophetæ dupliciter a Deo inſtruitur. Vno mõ, per expreſſam reuelationẽ: alio mõ per quẽdã inſtinctum, quẽ interdũ ẽt neſcientes humanæ mentes patiũtur, ut* Aug. dicit 2. ſuper Ge. ad lřam.[m] De his ergo q̃ expreſſe per ſpiritum prophetię propheta cognoſcit, maximã certitudinẽ hẽt, & pro certo hẽt, ꝙ hæc ſunt diuinitus ſibi reuelata.[o] Vñ dř Hiere. 26. In ueritate miſit me Dominus ad uos, vt loquerer in aures veſtras omnia verba hæc: alioqn ſi de hoc ipſe certitudinem nõ haberet, fides q̃ dictis prophetarum innitiť, certa nõ eſſet. Et ſignũ ꝓpheticæ certitudinis accipere poſſumus ex hoc, ꝙ Abraham admonitus in prophetica uiſione, ſe præparauit ad filiũ vnigenitum immolandũ, ꝙ nullatenus feciſſet, niſi de diuina reuelatione fuiſſet certiſſimus. Sed [p]ad ea q̃ cognoſcit ꝑ inſtinctũ, aliqñ ſic ſe habet, ut nõ plene diſcernere poſſit, vtrũ hæc cogitauerit aliquo diuino inſtinctu vel ꝑ ſpiritũ proprium[q]. Nõ ãt oĩa q̃ cognouimus diuino inſtinctu, ſub certitudine prophetica nobis manifeſtanť. Talis .n. inſtinctus eſt qđam imperfectum in gñe prophetiæ: & hoc mõ intelligendum eſt verbum* Greg. Ne tamen error ex hoc poſſit accidere, per Spiritumſãctum citius correcti, ab eo, q̃ uera ſunt, audiunt. & ſemetipſos, quia falſa dixerint, reprehẽdunt, ut ibidem* Greg. ſubdit. Primæ ãt rõnes procedũt quantũ ad ea quæ prophetico ſpiritu reuelantur. Vnde patet reſponſio ad obiecta.

ARTICVLVS VI.

Vtrum ea quæ prophetice cognoſcuntur, uel annuntiantur, poſſint eſſe falſa.

AD SEXTVM ſic procediť. Vř ꝙ ea quę prophetice cognoſcũtur, uel annunciant̃, poſſint eſſe falſa. Prophetia .n. eſt de futuris contingentibus, vt* dictum eſt: ſed [r] futura contingentia poſſunt nõ euenire, alioquin ex neceſſitate cõtingerent. ergo prophetiæ poteſt ſubeſſe falſum.

C ¶2 Præt. Iſaias prophetice pñũciauit Ezechię dicens, Diſpone domui tuę, quia morieris tu, & non uiues: & tñ additi ſunt vitę eius poſtea quindecim anni, ut habetur 4. Reg. 20. & Iſa. 38. Similiter & Hiere. 18. Dominus dicit. Repente loquar aduerſum gentẽ, & aduerſum regnum, ut eradicẽ, & deſtruam, & diſperdam illud. Si pęnitentiã egerit gens illa a malo ſuo qđ locutus ſum aduerſus eam, D agã & ego pęnitentiã ſuꝑ malo qđ cogitaui ut facerẽ. Et hoc apparet ꝑ exemplũ Niniuitarũ ſm illud Ion. 3. Miſertus ẽ Dñs ſuper malitiã quã dixit, ut faceret eis, & nõ fecit.[h] ergo ꝓphetiæ poteſt ſubeſſe falſum.

¶3 Præt. Omnis cõditionalis, cuius antecedens eſt neceſſariũ abſolute, conſequẽs eſt neceſſariũ abſolute: qa ita ſe hẽt conſequens in conditionali ad an- E tecedẽs, ſicut cõcluſio ad pmiſſas in ſyllogiſmo. Ex neceſſariis ãt nũquã cõtigit ſyllogizare, niſi neceſſariũ, ut probať in 1.* Poſteriorũ: ſđ ſi ꝓphetiæ ñ pt ſubeẽ falsũ, oportet hãc cõditionalẽ eſſe verã. Si aliqd eſt ꝓ-

A ¶In eodem articulo circa calcem illius, circa inſtinctus ꝓphetici correctionem dubium occurrit, An hoc ſit verum, ꝙ qñ ꝓphetę ex inſtinctu errant, corrigantur a Spirituſancto, & vera audiant, ac ſemetipſos reprehendant. Et eſt rõ dubii, qa hinc authoritas Greg. partem dicit affirmatiuam, hinc experientia apparet in oppoſitũ, & rõ: qa ſi ſic eſſet, ſequereť, ꝙ ſp propheta diſcerneret inter ſuũ, ac diuinum inſtinctum uel tunc, uel poſt per aduenientẽ correctionem.

¶Ad hoc dř, ꝙ ꝓpheta per inſtinctũ dupliciter loquiť, ſ. diuinũ uel proprium. Et ſi quidem diuino inſtinctu loquiť, q̃uis nõ diſcernat ſe loqui diuino inſtinctu, attñ impoſſibile eſt, ꝙ falſum dicat: qm̃ diuinus inſtinctus ñ pt eſſe principiũ falſi, & pp ea nõ eſt tunc locus correctioni. Si ãt loquiť ex ꝓprio inſtinctu tanq̃ ex diuino, dupliciter contingere pt. Primo, ut credat ſe loq ex diuino ſpiritu, & hoc licet poſſit cõtingere alicui ꝓphetæ, nõ tñ ꝓphetis ſãctis cõtingit: qm̃ ꝓphetę ſancti, qñ incerti ſunt de inſtinctu non credunt, ſed ſuſpicantur diuinum eſſe inſtinctum, ita ꝙ in ſola ſuſpicione falluntur, ut Greg. in prima hom. ſup Ezec. dicit. & tũc eſt locus correctioni. Sed ꝓphetis ſanctis pp ſuã ſanctitatẽ citius diuina opitulať correctio, ut teſtatur correctio facta Nathã ſuꝑ ędificatione templi. Prophetis ãt non ſanctis hmõi correctionem nõ oportet aduenire, quia priuilegium ſanctitatis in ꝓphetis, hoc eſt: quin etiam ſubdit Gregorius, ꝙ iter ueros & falſos prophetas hæc eſt diſtãtia, ꝙ veri eruditi citius dictum ſuum corrigũt: falſi uero falſa prędicant, & a Spirituſancto alieni in ſua falſitate perdurant. Et ꝑ hęc patet, ꝙ de bonis prophetis vř regulariter uerum ꝙ corrigũtur citius quando ex proprio errant ſpiritu: nec experiẽtia apparet in oppoſitum, niſi forte uocando prophetas bonas perſonas, quæ reputantur ſpirituales, patientes extaſim, quæ ęquiuoce prophetæ dicuntur. Diſtant enim a prophetis, pluſquàm terra a cœlo: quoniam hæc naturalia ſunt, & ſæpiſſime infirma naturæ: prophetia autem ſupernaturalis eſt, ut infra patebit. Ratio quoque allata nihil obſtat: tum quia ex hoc quòd propheta ſanctus, qui errauit non diſcernendo ſpiritum, poſtea corrigitur, non ſequitur, quòd ſemper tunc, vel poſtea diſcer-

Porr. q. 817

Inf. q. 171 art. 1. cor. & ar. 5. ad 3. & art. 6. ad 2. Et uenti. q. 12. ar. 3. co. & ar. 10. ad 7.

* Ar. 3. huius quæſt.

Lib. 1. tex. 17. to. 1.

nat ſuũ a diuino inſtinctũ: qm̃ nõ ſp̃ ad hmõi errorẽ p̃rũpit ſed ſuſpenſo ſtat animo, & profert eloqo ſuſpenſo: tũ qa dato q̃ poſt cognoſceret ex aduen:ente correctione, ſtat ſolida differentia aſſignata q̃ abſolute in ipſo inſti ctu non cognoſcit an Deus ſit, qui det illũ.

In ꝓlogo in Pſalm. c. 1. in pri.

¶ Ex eodem articulo collige aliã ꝓphetiæ cõditionẽ, ſ. q̃ ſi ſimpliciter eſt ꝓpheta, dat ꝓphetiæ clarã uiſionem reuelationis, hoc eſt, q̃ De⁹ eſt reuelans ſibi tunc hoc, ita q̃ nõ credit ſ: mitter, ſed uidet ſic eſſe.

Ar. 1. 3. & 3. hu⁹ q̃õ.

SVP. QV. CLXXI. ARTIC. VI.

Ca 1. d. 38. q. 1. a. 2. cõ. 3

IN ar. 6. eiuſdem q̃õnis 171. nota in corpore articuli, q̃ prophetia dr̃ cognitio expreſſa ex diuina reuelatione per modũ doctrinę, nõ quantũ ad diſcurſũ, ſed quãtũ ad cõicationẽ, ita q̃ intendit author ſi q̃ Deus doceat ꝓphetam ſyllogizando, ut magiſter docet diſcipulũ ex quodam in quoddam diſcurrendo: ſed q̃ docet hominẽ cõicando illi notitiã ſuã, ſicut magiſter cõicat diſcipulo notitiã quam hẽt. Modus ãt qũo iſta cõmunicatio fit, inferius tractabitur.

q. 14. ar. 13 & 15. & q. 16. ar. 8. *Concl. in* q. 22. ar. 4.

¶ In eodem artic. in rñſione ad ſm̃ ſta ſuſpenſus in dubio illo, An prophetans, ſm̃ ordinem cãrum tantũ, ſeu meritorũ, cognoſcat tunc reuelata ſibi eſſe ſm̃ ordinẽ cauſarũ tantum. Inferius ſiquidẽ in ar. 4. q. 173. clarificabiť veritas, ubi ex ꝓpoſito tractať qd ꝓphetæ cognoſcũt de reuelatis.

¶ In eodem articulo in rñſione ad 3. nota duo. Primum eſt, q̃ author aſſerit antecedens illud, A eſt prophetatum: & ſimiliter, A eſt p̃ſcitum, eſſe impoſſibile non eſſe, hoc eſt, eſſe neceſſarium, ita q̃ concedit argumento, q̃ antecedens eſt abſolute neceſſarium. Et hoc nota contra minus eruditos in ſpeculatiuis. Secundum eſt, q̃ rñſio remittit ſe ad reſponſionem extẽ

phetatũ, erit: huius ãt cõditionalis antecedens eſt neceſſariũ abſolute, cũ ſit de præterito. ergo & conſequens erit neceſſariũ abſolute, [h] quod eſt incõueniens: qa ſic prophetia nõ eſſet cõtingẽtiũ. Falſũ eſt ergo, q̃ ꝓphetię nõ poſſit ſubeſſe falſũ.

SED CONTRA eſt, q̃ Caſſio. dicit*, q̃ ꝓphetia eſt inſpirõ, vel reuelatio diuina, rerũ euentus imobili veritate denũciãs: nõ ãt eſſet imobilis veritas ꝓphetię, ſi poſſet ei falſũ ſubeẽ. ergo nõ põt ei ſubeſſe falſum.

RESP. Dcd̃m, q̃ ſicut ex dictis patet, ꝓphetia eſt, q̃dã cognitio intellectui ꝓphetæ impreſſa ex reuelatione diuina ꝑ modũ cuiuſdã doctrinę. Veritas ãt cognitionis ẽ eadẽ in diſcipulo et in docente, qa cognitio addiſcẽtis eſt ſimilitudo cognitionis docẽtis: ſicut in reb. naturalib. forma gñati eſt ſimilitudo q̃dã formæ gñantis. Et ꝑ hũc ẽt modũ Hier. dicit, q̃ ꝓphetia eſt quoddã ſignũ diuinę p̃ſcientiæ. Oportet igiť eandẽ eſſe ueritatẽ propheticæ cognitionis & enunciationis, q̃ ẽ cognitionis diuinæ, cui impoſſibile eſt ſubeſſe falſum, ut in primo* dictum eſt. Vnde [m] ꝓphetiæ non poteſt ſubeſſe falſum.

AD PRIMVM ergo dcd̃m, q̃ ſicut i primo dictũ eſt, * certitudo diuinæ p̃ſciẽtiæ ñ excludit contingentiam ſingulariũ futurorũ: qa ferť in ea ẽm q̃ sũt p̃ſentia, & iã determinata ad vnũ. Et iõ ẽt prophetia, q̃ eſt diuinę p̃ſcientiæ ſimilitudo impreſſa, uel ſignũ ſua immobili ueritate futurorum contingẽtiam non excludit.

AD II dcd̃m, q̃ diuina præſcientia reſpicit futura ẽm duo, ſ. ẽm q̃ ſunt in ſeipſis, inquãtũ ſ. ipſa præſentialiter intueť: & ẽm q̃ ſunt in ſuis cauſis, inquãtũ ſ. uidet ordinem cãrum ãd effectus. Et quãuis cõtingẽtia futura, prout ſunt in ſeipſis, sĩt determinata ad unum, tñ ꝓut ſunt in ſuis cauſis, nõ ſunt determinata, quin poſſint aľr euenire. Et quis iſta duplex cognitio ſp̃ intellectui diuino cõiungať, non tñ cõiungitur ſp̃ in reuelatione prophetica: qa im-

F preſſio agentis non ſp̃ adequat eius virtutem. Vnde qñq; reuelatio prophetica eſt impreſſa quędã ſimilitudo diuinę præſcientiæ, prout reſpicit ipſa futura contingentia in ſeipſis: et talia ſic eueniunt ſicut prophetanť, ſm̃ illud Iſa. 7. Ecce uirgo concipiet. Qñq; uero prophetica reuelatio eſt impreſſa, ſimilitudo diuinę præſcientię,

G ꝓut ſ. cognoſcit ordinem cãrum ad effectus: & tunc qñ q; aliter euenit q̃ propheteť, nec tñ prophetiæ ſubeſt falſum. Nã ſenſus prophetiæ eſt, q̃ inferiorum cãrum diſpoſitio ſiue naturalium, ſiue humanorũ actuũ, hoc hẽt, ut talis effectus eueniat: & ẽm hoc intelligitur verbum Iſa. dicentis. Morieris, & nõ viues, i. diſpoſitio corporis tui ad mortem ordinatur. & q̃

H dr̃ Ionæ 3. Adhuc quadraginta dies & Niniue ſubuertetur, id eſt, hoc merita eius exigunt, vt ſubuertatur. Dr̃ autẽ Deus pænitere metaphorice, inquantũ ad modum pænitentis ſe hẽt, prout ſcilicet mutat ſententiã, etſi non mutet conſilium.

AD III dcd̃m, q̃ quia eadẽ eſt veritas prophetię, & diuinæ præſcientię, ut dictum eſt*, hoc modo illa conditionalis ẽ

I uera. Si aliquid eſt prophetatũ, erit: ſicut iſta. Si aliquid eſt præſcitum, erit. In vtraque enim antecedens eſt impoſſibile nõ eſſe. Vnde & conſequens ẽ neceſſarium non ſecundum q̃ eſt futurum reſpectu noſtri, ſed ut cõſideratur in ſuo preſenti, prout ſubdiť præſcientiæ diuinæ, * ut in primo dictũ eſt.

q. 14. ar. 13 ad 2.

In cor. ar.

ſam in primo libro, ubi dictũ eſt, q̃ qñ in antecedẽte poniť aliquid ptinens ad actũ animæ, conſequẽs eſt intelligendũ ſm̃ q̃ ſubſtat actui animę. Conſtat ãt q̃ ſciẽtia & prophetia ad actũ animæ ſpectant: & iõ author breuiter ſummans dicit, q̃ conſequens eſt neceſſariũ ut conſiderať in ſuo præſenti, prout ſubdiť diuinæ præſcientię. Hæc ãt in q̃õ. 14. primi lib. late diſcuſſa ſunt. Nunc moralibus inſiſtentes tranſeamus hæc.

SVP. QV. CLXXII. ARTIC. I.

IN art. 1. q. 172. nota tria. Primo circa opinionem Platonis, q̃ cum duo a Platone dicerentur, ſ. q̃ animæ humanæ sũt ab æterno, & quòd ſtatim ut ſunt, habẽt ſcientiã, & hoc ſm̃ ꝑponi ſine primo, author amiſit opinionẽ Platoni conformem quoad ſm̃, ſ. q̃ animę humanæ ſtatim ut ſunt, habent ſcientiã. Hoc. n. p̃t dicere etiã qui tenet animas creari ſimul, cũ corporibus infunduntur. Et qa hæc poſitio nihil continet aduerſus fidem, aut eccleſiaſticã doctrinam, ideo author cum magna modeſtia eã refutauit, melius fore dicens ſi ſequeremur prius diſcuſſa, & conclusa in primo libro,

QVAESTIO CLXXII.

De cauſa prophetiæ, in ſex articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de cauſa prophetiæ.

Et circa hoc quæruntur ſex.

¶ Primò, Vtrum prophetia ſit naturalis.

¶ Secundò, Vtrum ſit à Deo mediantibus angelis.

¶ Tertiò, Vtrum ad prophetiam requiratur diſpoſitio naturalis.

¶ Quartò, Vtrum requiratur bonitas morum.

¶ Quintò, Vtrum ſit aliqua prophetia à dæmonibus.

K

¶ Sextò, Vtrum prophetæ dæmonum aliquando dicant verum.

Porr. p. 818

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum prophetia poſſit eſſe naturalis.

Infr. ar. 3. co. Et ver. q. 12. ar. 3. & ar. 4. co. * Lib. 4. ca. 26. in prin.

AD PRIMVM ſic ꝓcedıť. Vr̃ q̃ ꝓphetia poſſit eẽ nãlis. Dicit. n. Gre.* i 4. dialogorũ, q̃ ipſa

aliqñ aïarũ uis ſua ſubtilitate A
aliqđ ꝓuidet. & Aug. †dicit in
12.ſup Gen.ad lit.ꝙ aïę huma
nę ẽm ꝙ à ſéſib. corpis abſtra
hit̃,cõpetit futura præuidere:
hoc ãt ptinet ad ꝓphetiã.ergo
aĩa nãliter pót aſſeq ꝓphetiã.
¶2 Præt. Cognitio aïæ huma-
nę magis uiget in uigilãdo,q̃
ĩ dormiẽdo:ſed in dormiẽdo
qdã nãliter præuidẽt q̃dã futu
ra,ut patet ꝑ Phi.* in li.đ ſom. &
vig. ergo multo magis pót B
hõ nãliter futura cognoſcere.
¶3 Præt. Hõ ẽm ſuã naturã eſt
perfectior aïalibus brutis:ſed
quædam aïalia bruta hñt co-
gnitioné futurorũ ad ſe ꝑtiné
tiũ,ſicut formicæ ꝑcognoſcũt
pluuias futuras, qđ patet per
hoc,ꝙ añ pluuiã incipiũt gra
na in foramé reponere:& ſĩr
piſces ꝑcognoſcunt tẽpeſtates
futuras, ut perpendit̃ ex eorũ
motu,dũ loca tẽpeſtuoſa decli C
nãt. ergo multo magis hoïes
nãliter præcognoſcere pñt fu
tura ad ſe ꝑtinẽtia,de qb.ẽ ꝓ-
phetia. eſt ergo ꝓphetia à nã.
¶4 Præt.Pro. 29.dr̃. Cũ ꝓphe-
tia defecerit, diſſipabit̃ popu-
lus, & ſic patet ꝙ ꝓphetia eſt
neceſſaria ad hominum con-
ſeruationem:ſed natura non
deficit in neceſſariis. ergo vr̃
quòd prophetia ſit à natura. D

Sed contra eſt, ꝙ dr̃ 2.
Pet. 1. Non.n. uoluntate hu-
mana allata eſt aliquando pro
phetia,ſed Spiritusſãcto inſpi-
rãte locuti ſunt ſancti Dei ho
mines.ergo prophetia non eſt
à nã,ſed ex dono Spiritusſãcti.

Resp. Dcđm, ꝙ ſicut ſupra
dictũ eſt, ꝓphetica præcogni
tio pót eſſe de futuris duplici
ter. Vno modo, ẽm ꝙ ſunt in
ſeipſis. Alio modo, ẽm ꝙ ſunt E
in ſuis cauſis. Præcognoſcere
ãt futura,ẽm ꝙ ſunt in ſeipſis,
eſt ꝓpriũ diuini intelľs, cuius
æternitati ſunt oïa pręſentia,
ut in primo dictũ eſt*. Et iõ ta
lis præcognitio futurorũ non
pót eſſe à natura,ſed ſolũ ex re
uelatione diuina. Futura uero
in ſuis cauſis pñt pręcogno-
ſci nãli cognitione ẽt ab hoïe:
ſicut medicus præcognoſcit
ſanitaté, uel morté futurã in
aliqbus cauſis, quarũ ordinẽ A
ad tales effectus experimento
ꝑcognouit. Et talis cognitio
futurorũ pót intelligi eſſe in
hoïe dupľr à nã. Vno mõ ſic,
ꝙ ſtatim aïa ex eo qđ in ſe ipſa
habet, poſſit præcognoſcere
futura: & ſic ſicut* Aug.dicit,
12.ſuper Geneſ. ad lite.qdam
uoluerũt aïam humanã habe-
re quãdã uim diuinationis in
ſeipſa. Et hoc vr̃ eſſe ẽm* opi-
nioné Plat.q poſuit,ꝙ aïæ ha
bẽt oïum rerũ cognitioné ꝑ B
participationé idearũ: ſed iſta
cognitio obnubilat̃ i eis ꝑ cõ
iunctioné corpis,in quibuſdã
tñ plus,in quibuſdã uero mi-
nus ẽm corpis puritaté diuer
ſam: & ẽm hoc poſſet dici, ꝙ
hoïes habẽtes aïas non multũ
obtenebratas ex corporũ vnio
ne pñt talia futura ꝑcognoſce
re ẽm ꝓpriã ſciam. Cõtra hoc
ãt obiicit* Aug. Cur nõ ſp poſ C
ſit uim diuinationis hr̃e aïa,
cũ ſp uelit? Sđ qa ueri* eſſe vr̃,
ꝙ aïa ex ſenſibilibus cogni-
tioné acqrat ẽm ſniam Ariſto
telis,ut i primo* dictũ ẽ iõ me-
lius ẽ dcđm alio mõ,ꝙ ꝑcogni
tioné taliũ futurorũ hoïes nõ hñt,ſđ acqrere pñt
ꝑ uiã experimẽtalé, in qua iuuãtur ꝑ nãlé diſpõ-
né,ẽm ꝙ i hoïe iuenit̃ ꝑfectio uirtutis imaginati
uæ, & claritas intelligẽtię. Et tñ hęc ꝑcognitio fu
turorũ differt à prima, quę habet̃ ex reuelatione
diuina dupliciter. Primo quidé, quia prima pót D
eſſe quoruncunque euentuum, & infallibiliter.
Hæc aũt pręcognitio,quę nãliter haberi pót, eſt
circa quoſdam effectus,ad quos ſe pót extendere
experiẽtia humana. Secũdò, quia prima ꝓphetia
eſt ẽm immobilem veritaté, nó aũt ſecũda,ſed pt
ei ſubeſſe falſum. Prima aũt præcognitio proprie
ptinet ad ꝓphetiã, nõ ſecunda: quia ſicut ſ. dictũ
eſt*, ꝓphetica cognitio ẽ eorũ q̃ nãliter excedũt
humanã cognitioné. Et iõ dcđm, ꝙ ꝓphetia ſim
pľ dicta ñ pt eẽ à nã, ſđ ſolũ ex reuelatióe diuina. q. præced. art. 1. Concluſio.

Ad primvm ergo dcđm, ꝙ aïa qñ abſtrahit̃ à
corpalibus, aptior reddit̃ ad ꝑcipiendũ influxũ E
ſpũalium ſubſtantiarũ, & ẽt ad percipiẽdũ ſubti
les motus, qui ex impreſſionib. nãlium cauſarũ
in imaginatione humana relinquunt̃, à qbus ꝑci
piẽdis aïa impedit̃, cũ fuerit circa ſenſibilia occu
pata. Et iõ Gre.dicit,* ꝙ aïa qñ appropinquat ad Lib.4. Dialog.ca.26.
morté, pręcognoſcit quędam futura ſubtilitate
ſuę nãę, prout ſ.ꝑcipit ẽt modicas impreſſiones,
aut ẽt cognoſcit futura reuelatione angelica, nõ
aũt ꝓpria uirtute, qa ut* Aug.dicit. 12.ſup Gẽ.ad lib. 12. c. 13. nõ longe a princ. tom. 3.
lit. Si hoc eſſet, tũc haberet qñcunq; uellet in ſua
ptãte futura pręcognoſcere, qđ patet eſſe falsũ.
Ad 2 dcđm, ꝙ cognitio futurorũ q̃ fit i sõnis, ẽ
aut ex reuelõe ſpũaliũ ſubſtãtiarũ aut ex cã corpo

Lib. 12. ca. 13. tom. 3. In libr. de diuinatione p ſomnium. c. 2.

tro, ꝙ anima colligit
ſciam ex ſenſibilib*.
Scdo, circa diſpõnes
nãlis ꝓphetiæ, qđ au
thor ex Auicenna in
6. Natura. has duas
diſpõnes approbauit
in propheta nãli, ſ. bo
nitaté imaginatiuæ,
& claritatem intelli-
gentiæ, relinquendo
tertiã, ſ. aïæ ꝓtãté: qm
chimerica eſt illa ter-
tia. In ſcda aũt cõdõ-
ne potes aduertere, ꝙ
nõ eſt ſermo de diui-
nationibus, aut ſigni-
ficationibus neſcien-
tiũ qđ dicãt, ſed clari
tatem intelligentiæ
oportet eſſe in ꝓphe-
tia vtraque, ſ. nãli, &
diuina, alioquin nul-
lius prophetiæ nomé
meret̃. Et hinc habes
quantũ a ſomniis, &
melancholicis atque
iſtiuſmodi hoïb* ple-
nis apparitionibus in
ferioribus, prophetica
cognitio, ẽt quæ ẽm
nãm eſt, diſtet. Opor-
tet.n. claritaté intelli
gentiæ adeſſe. hoc eſt,
certiſſimã uiſioné il-
lorũ q̃ ſignificantur,
alioqn nihil eſt. Ter-
tio, circa authoris ꝓ-
fectũ ex tpe quo ſcri-
pſerat qõ. 12. de veri-
tate vſque in locum
iſtũ. Hic.n. quã dixit
nãlem prophetiã, ad
prophetiam ſim quid
deiecit, & ſolam illã
q̃ ex diuina eſt reuela
tione cenſet ſimplici
ter eſſe prophetiã. Et
ita eſt, vt patet ex au-
thoritate Petri apoſto
li, & ex rõe liæ. Et ꝓp-
ea ſimpliciter negan-
dum eſt prophetiam
poſſe eſſe a natura.
¶ In rñſione ad pri-
mum, qa authoritas
Greg. trib aïæ nãlem
vim ad præueniendũ
futura aperte docet:
iõ author ſubtilitaté q. præced. ar. 6. ad 2.
nãlem aïæ ad ꝓuiden
dũ non ad vim pręui
ſiuã futurorũ, ſed ad
vim perceptiuam pñ-
tiũ reducit: ita ꝙ nec
noua, nec antiqua aïę
ſubtilitate hẽt aïa vi
futurorũ ꝓuiſiuã, cũ
morti corporis ꝓpin-
qua eſt: ſed nãli ſua 1. q. 14. ar. 13.
virtute, quã tunc hẽt
expeditioré reſpũ in-
teriorũ motuũ, vtpo-
te ab exterioribus &
corpore ꝓprio magis
remota, ꝑcipit, vel ſu-
ꝑiorũ intellectuũ ſm
naturæ ordiné reuela
tiones: vel ꝙ magis
cõſonat, percipit ſub-
tiles motus imagina-
tiue ex impreſſione
cęlorum nãlium. Ex q-
bus motibus imagina
tiue lucentibus lumi-
ne intellectus agẽtis,
& alicuius forte ſupio
ris intellectus, mouet̃
intellectus nr poſſibi-
lis ad cognoſcẽdũ fu-
turũ in pñti ſigno re-
præſẽtatũ. Et hoc mõ Li. 12. ca. 2. in prin. tom. 3.
vt ille, cui* meminit
Gre. ꝓuidiſſe ſepeliẽ
dũ ſe in ſancto X ſto.
¶ In rñſione ad quar-
tum cum legis ꝓphe- *in Dialo go. 6. de Repub. uel de iuſto, a med.
tiam neceſſariam ad
populi gubernationé,
non intelligas de pro
phetia noua, ſed tãt
eſt ſi ſit antiqua, iuxta
verbũ Abrahæ ad di-
uitem. Hñt Moyſen
& prophetas, audiant
illos. Et in ordine qui
dem ad diuinũ cultũ
eſt omnino neceſſaria
prophetia ex parte no
ſtri, vt prædictum eſt:
i ordine autem ad a-
lia, neceſſaria eſt ad
hoc, ut firmior, effica
ciorque ſit populi gu Lib. 12. in gen. ca. 13. tom. 3.
bernatio. Verbum ſi-
quidem Dei ualidum
eſt, & penetrabilius oi
gladio &c. Et ꝓpea in
ſra dr̃, Et ꝑcipue &c.
vt. ſ. vtramque neceſ-
ſitatem oſtenderet. q. 84. ar. 6. & 7.

q.95.ar.6. SVP. Q. CLXXII.

ART. II.

Parr.3.cont.c.154.

IN artic. 2. eiuſdem 172. quæſt. dubia duo occurrunt. Primum, circa illuminationem propheticã, an ſcilicet ſit ab angelo, quo ad ipſum lumẽ propheticum, an non. Et eſt ratio dubij, quia ſi lumen propheticum nõ eſſet ab angelo, fruſtra in litera diceretur, Vtrumque ſcilicet illuminationes & reuelationes. Sufficiſſet ſiquidem dicere, Reuelationes per angelos deferunt͂. In oppoſitum autẽ eſt, quia auctor in principio huius ſummæ q.6. art.1. ad primum, ponit quòd lumen fidei in intellectu noſtro eſt immediate a Deo. ergo a fortiori lumen propheticum, quod facit euidentiam eorum quæ ſunt fidei.

¶ Secundum dubium eſt circa inſpirationem propheticam, an ſit ab angelo. Dictum eſt enim in primo articulo præcedẽtis quæſtionis, quòd ad prophetiam requiritur inſpiratio. Et eſt ratio dubij, quia in reſponſione ad primum dicitur, quòd non eſt eadem ratio de ſpectantibus ad intellectum, & de ſpectantibus ad voluntatem: quoniam angelus poteſt imprimere in intellectum, nõ autem in voluntatem. Conſtat autem quòd inſpiratio prophetica ad voluntatẽ ſpectat. igitur.

Parr.o 819

1.q.111.a.1.& 3.contra, c.154. & veri.q6. 11.art.8.& Matt.2.le.3.ſi.& lect.4.& 1.Cor.14.

¶ Ad primum dubiũ de illuminatione dicitur, quòd illuminatio prophetica quoad ſupernaturale lumen quod menti prophetæ infunditur, nõ eſt ab angelo, ſed a Deo immediate: quoniam regulare eſt, quòd nullus creatus intellectus poteſt alium illuminare hoc modo, ſ. tradendo illi lumen ſiue naturæ, ſiue gratiæ, ſiue gloriæ, vt patet ab authore in primo huius operis lib. q.106.art.1.ad 2. Vnde concedendum eſt quòd tã lumen fidei, quàm lumen prophe-

* In prolo. ſup Pſalt. a.1.in prin.

† c.4. parũ a med.illi*

rali,* vt dictũ eſt, cũ de diuinationibus agereᵗ. Vtrunque aũt melius põt fieri in dormiẽtibus quàm in vigilãtibus, quia aĩa vigilantis eſt occupata circa exteriora ſenſibilia: vñ minᵘ põt pcipere ſubtiles impreſſiones vel ſpũaliũ ſubſtantiarũ, vel ẽt cauſarũ nãlium. Quantum tñ ad perfectionẽ iudicij plus viget rõ in vigilando, quam dormiendo.

AD III dicendum, quòd bruta etiã aĩalia nõ hñt præcognitionem futurorũ euentuũ, niſi ſm quòd ex ſuis cauſis præcognoſcunt, ex quibus eorũ phantaſiæ mouenᵗ, & magis quàm hoĩum; quia phãtaſiæ hominum, maximè in vigilando, diſponunᵗ magis ſm rõnem, quàm ſm impreſſionem nãlium cauſarum. Ratio autem facit in homine multo abundãtius id, quod in brutis facit impreſſio cauſarũ nãlium: & adhuc magis adiuuat hominẽ diuina gratia prophetias inſpirãs.

AD IIII dicendum, quòd lumẽ propheticũ ſe extendit ẽt ad directiones humanorum actuũ. Et ſm hoc prophetia neceſſaria eſt ad populi gubernationẽ, & præcipue in ordine ad cultum diuinũ, ad quem natura nõ ſufficit, ſed requiritur gratia.

ARTICVLVS II.

Vtrum prophetica reuelatio fiat per angelos.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr quòd prophetica reuelatio nõ fiat per angelos. Dr .n. Sap.7. quòd ſapiẽtia Dei in animas ſanctas ſe trãsfert, & amicos Dei et prophetas cõſtituit: ſed amicos Dei cõſtituit immediate.ᵇ ergo ẽt prophetas facit imediate, non mediãtibus angelis.

¶ 2 Præt. Prophetia poniᵗ inter grãs gratis datas: ſed grę gratis datæⁿ ſunt a Spũſctõ, ſm illud, Diuiſiones grãrũ ſunt, idẽ autẽ ſpiritus. non ergo prophetica reuelatio fit angelo mediante.

¶ 3 Præt.* Caſſiod. dicit, quòd prophetia eſt diuina reuelatio: ſi ãt fieret per angelos,ᵇ diceretur angelica reuelatio. nõ ergo prophetia fit per angelos.

SED CONTRA eſt, quòd † Dion. dicit 4.c.cæl.hier. Diuinas viſiones glorioſi patres nr̃i adepti ſunt per medias celeſtes virtutes

F loquiᵗ aũt ibi de viſionibus propheticis ergo reuelatio prophetica fit angelis mediantibus.

RESP. Dicendum, quòd ſicut Apoſt. dicit ad Roma.13. Quæ à Deo ſũt, ordinata ſunt. Hẽt aũt hoc diuinitatis ordo, ſicut Dion. dicit, vt infima per media diſponat. Angeli autem medij ſunt inter

G Deũ & homines, vtpote plus participãtes de perfectione diuinæ bonitatis, quàm hoĩes: & iõ illuminationes & reuelationes diuinæ a Deo ad hoĩes per angelos deferunᵗ.ᵐ Prophetica aũt cognitio per illuminationẽ & reuelationẽ diuinã: vñ manifeſtũ eſt quòd fiat per angelos.ᵃ

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd charitas, ſm quã fit hõ amicᵘ Dei, ẽ perfectio uolũtatis in quã ſolus Deus imprimere põt: ſed

H prophetia eſt perfectio intellectᵘ, in quẽ ẽt angelus põt imprimere, vt in primo* dictũ eſt: & iõ non eſt ſimilis rõ de vtroque.

AD II dicendũ, quòd grãæ gratis datæ attribuuntur Spirituiſancto ſicut primo principio: qui tamen operatur huiuſmodi gratias in hominibus mediãte miniſterio angelorum.

AD III dicendum, quòd operatio in ſtrũ attribuiᵗ principali agenti,

I in cuius virtute inſtrũm agit. Et quia miniſter eſt ſicut inſtrũm, idcirco prophetica reuelatio, quæ fit miniſterio angelorum, dicitur eſſe diuina.

ARTICVLVS III.

Vtrum ad prophetiam requiratur diſpoſitio naturalis.

AD TERTIVM ſic proceditᵗ. Vr quòd ad prophetiã reqraᵗ diſpõ nãlis.ᶜ Prophetia enim recipiᵗ in propheta ſm diſpõ-

K nẽ recipientis: quia ſuper illud Amos 1. Dñs de Siõ rugiet, dicit gl.* Hier. Naturale eſt, vt oẽs qui volunt rẽ rei comparare, ex his rebus ſumant comparationes, quas ſunt experti, & in rebᵘ quibus ſunt nutriti. V.g. Nautæ ſuos inimicos vẽtis, dãnum naufragio cõparant. Sic & Amos, qui fuit paſtor pecorũ, timorẽ Dei rugitui leonis aſſimilat: ſed quod recipiᵗ i aliquo ſm modũ recipiẽtis, reqrit nãlem diſpoſitionem. ergo prophetia requirit naturalem diſpoſitionẽ.

ticum, illud habituale, hoc per modum tranſeuntis a Deo eſt immediate. Vocatur autem angelus illuminare hominẽ vel per modum confortationis, & hoc ex parte intellectus: uel per modum docentis, diſtinguentis, proponentiſque perceptibiliter, & hoc ex parte rei reuelatæ, vt patet ab authore in locis præallegatis. Et ideo vere dictum eſt, quòd illuminant, & reuelant.

¶ Ad ſecundum dicitur, quòd inſpiratio prophetica cum non requirat aliquam impreſſionem in voluntatem ex parte ipſius voluntatis, ſed poſſit mediante obiecto inſtigatiuo ad eleuationem mentis fieri, ab angelo fieri poteſt. Dria namque in litera poſita non militat aduerſus hoc propter dictam rationẽ, quia ſ. inſpiratio poteſt ex parte obiecti fieri. Cõſtat enim quòd angelus poteſt ex parte obiecti voluntatem noſtram mouere perſuaſiue: & ſic forte fit cõiter prophetica inſpiratio. At ſi de inſpiratione efficaci intelligendum eſt, cũ prophetica dicitur inſpiratio, conſtat quòd cum ſolius Dei ſit efficaciter mouere voluntatem, & ex parte ipſius voluntatis, vt inſpirationis nomen ſonat, dicendum eſſet quòd non eſt ab angelo, ſed a Deo immediate non per impreſſionem alicuius formæ in voluntatem, ſed per actualem motionem interiorem, qua ſolus ipſe creator voluntatis poteſt eã cũ uult, & quo vult mouere, iuxta illud. Cor regis in manu Domini, & voluet illud quocumque vo uerit. Hæc rñſio, quia formalis eſt, amplectenda magis vr̃. Et forte propterea in iſta hac nunquàm meminit author inſpirationis propheticę, ſed reuelationis, & illuminationis.

Concl.

D.311.

q.111.ar.1

Parr.o 820

Vers.q.12.ar.4.

In princ. comm.ad 1.c.Amos. tomo.6.

SVP. Q. CLXXII.

ARTIC. III.

IN articulus tertius eiuſdem 172. quæſtionis

¶2 Pręt. ſpeculatio prophetię ẽ altior q̃ ſcientiæ acquiſitæ: ſed indiſpoſitio naturalis impedit ſpeculationem ſcientiæ acquiſitæ, multi.n. ex indiſpõne naturali ꝑtingere non pñt ad ſcias ſpeculatiuas capiendas.[b] multo ergo magis requiritur ad contẽplationem propheticam.

¶3 Præt.[b] Indiſpõ naturalis magis impedit aliquem, q̃ impm̃ accidentale:[c] ſed per aliquid accidentale ſuperueniens impeditur ſpeculatio ꝓphetiæ. dicit.n. Hieron.* ſuper Matth. ꝙ in tꝑe illo, quo coniugales actus gerũtur, pñtia Spiritusſancti non dabitur, ẽt ſi propheta eſſe videaẽ, qui officio gñationis obſequit. ergo multo magis indiſpõ naturalis impedit prophetiam: & ſic vr̃ ꝙ bona diſpõ naturalis requiratur ad prophetiam.

Sed contra eſt, qđ* Greg. dicit in hom. Penteco. Implet. ſ. Spiritusſanctus citharœdũ puerum, & pſalmiſtam facit: paſtorem armentorum ſycomoros vellicantem, & prophetam facit. Non ergo requiritur aliqua diſpõ præcedens ad prophetiã, ſed depẽdet ex ſola uoluntate. Spũſſancti, de quo dr̃ 1. ad Cor. 12. Hæc oĩa opaẽ vnus atq; idẽ Spũs diuidẽs ſingula ꝓut uult.

Respon. Dicendum, quòd ſicut dcm̃ eſt*, prophetia uerè, & ſimpliciter dicta, eſt ex inſpiratione diuina, quæ ãt eſt ex cã naturali, non dr̃ prophetia niſi ẽm quid. Eſt ãt conſiderandum ꝙ ſicut Deus, qui eſt cã uniuerſalis, in agendo non præexigit mãm, nec aliquam materię diſpõnem in corporalibus effectibus, ſed ſimul põt & materiam, & diſpõnem, & formam inducere: ita ẽt[m] in effectib. ſpũalib. nõ præexigit aliquam diſpõnẽ, ſed p̃t ſimul cum effectu ſpũali inducere diſpõnem conuenientem, qualis requiritur ẽm ordinem naturę. Et ulterius poſſet ẽt ſimul per creationem producere ipſum ſubiectum, ſ. aĩam, & in ipſa ſui creatione diſponere ad prophetiam, & dare ei gratiam prophetalem.[a]

Ad primum ergo dcẽm, ꝙ indifferens eſt ad prophetiam quibuſcũq; ſimilitudinibus res A prophetica exprimatur. Et iõ hoc ex operatione diuina non immutatur circa prophetiã: remouetur autem diuina uirtute, ſi quid prophetiæ repugnat.

Ad II dicẽdũ, ꝙ ſpeculatio ſciẽtiæ fit ex cauſa naturali. Natura aũt non põt operari, niſi diſpoſitione præcedente in materia, ꝙ non eſt dicendum de Deo qui eſt prophetiæ cauſa.

Ad III dcẽm, ꝙ aliqua naturalis B indiſpoſitio, ſi non remoueretur, impedire poſſet prophetalem reuelationem, puta, ſi aliquis eſſet totaliter ſenſu naturali deſtitutus, ſicut ẽt impeditur aliquis ab actu prophetandi ꝑ aliquã uehemẽtẽ paſſionem uel iræ, uel concupiſcentiæ, qualis eſt in coitu, ut uel per quãcũq; aliã paſſionẽ: ſed talẽ indiſpoſitionem naturalem remouet uirtus diuina, quæ eſt ꝓphetię cã. C

Articulus IIII.

Vtrum bonitas morum requiratur ad prophetiam.

Ad quartum ſic proceditur. Vr̃ ꝙ bonitas morũ requiratur ad prophetiam. Dr̃. n. Sapien. 7. ꝙ ſapientia Dei per rões in[h] animas ſanctas ſe trãſfert, & amicos Dei, & ꝓphetas conſtituit, ſed ſanctitas non poteſt eſſe ſine bonitate morũ, & D ſine grã gratũ faciẽte. ergo prophetia nõ põt eſſe ſine bonitate morũ, & grã gratũ faciente.

¶3 Pręt. Secreta[c] non reuelãtur, niſi amicis, ẽm illud. Io. 15, Vos aut dixi amicos, quia omnia q̃cunque audiui à patre meo, nota feci uobis: ſed prophetis De⁹ ſua ſecreta reuelat, vt dr̃ Amos 3. ergo uñ ꝙ prophetæ ſint Dei amici, qđ nõ põt eſſe charitate. ergo uidetur ꝙ prophetia non E poſſit eſſe ſine charitate, q̃ non eſt ſine gratia gratum faciente.

¶3 Præt. Matt. 7. dr̃. Attendite à falſis ꝓphetis q ueniunt ad uos in ueſtimentis ouium, intrinſecus autẽ ſunt lupi rapaces: ſed quicunque ſunt ſine gratia interius[s] uidentur eſſe lupi rapaces. omnes ſunt falſi prophetæ: nullus eſt ergo uerus prepheta, niſi bonus per gratiam.

¶4 Pręt. Phil. dicit in li. de ſomno & uigilia, ꝙ ſi diuinatio ſõnorũ eſt à Deo, incõuenĩẽs eſt.

nota, ꝙ prophetiam exigere naturalẽ diſpõnẽ in propheta, põt intelligi dupliciter. Primo, de ipſo dono prophetiæ ſm̃ ſe, & ſic conſtat ꝙ exigit & aliq̃ diſpõnem, & ꝙ impeditur per aliq̃ indiſpõnem. Nã exigit imaginatiuam bene præparatam ad miniſtrandum, ſeu obſequẽdum propheticæ viſioni, qm̃ diuina illuminatio circũuelata eſt ſimilitudinibus, vt Dionyſ. docuit. Et conſtat ꝙ impeditur per ebrietatem, & paſſiones vehementes, & hmõi, quæ impediunt ſpeculationem ueritatis: nec huius oppoſitum docemur in litera. Alio ergo modo intelligit de dono prophetiæ in ordine ad per ſe cãm effectiuã talis doni: & ſic dr̃, ꝙ nullã reqrit diſpõnẽ naturalem. Et dr hoc ad differẽtiã prophetiæ ſm̃ quid, hoc eſt, naturalis, quæ non ſolum ſm̃ ſe, ſed ẽt in ordine ad per ſe cãm effectiuã illius præexigit neceſſario diſpõnem naturalẽ in propheta: qm̃ cã naturalis prophetiæ eſt natura, quę nõ p̃t operari niſi i patiẽte, & diſpoſito, ut patet. Sed cã prophetiæ ſimpliciter eſt Deus, qui non p̃exigit aliquã diſpõnem, ſicut nec materiã, ſed põt ſimul totũ producere. Et hæc eſt intẽtio, hic eſt clarus ſenſus literæ, vt patet ex rõne literæ, & reſponſionibus ad argumenta. Sed inſurgit tunc aliud dubiũ, ad quid articulus iſte, & q̃ſtio iſta magis de prophetia, q̃ de quocumq; alio dono Dei, cum hæc conditio. ſ. non præexigere diſpõnem in ordine ad Deum, ſit conditio cõis oĩum quæ a Deo fiunt, & eſt cõis differẽtia inter naturalia, & diuina opa. ¶ Ad hoc dr̃, ꝙ quæſtio iſta, q̃uis multis alijs cõis ſit, appropriata tñ rõnabiliter eſt prophetiæ non ſolum quia prophetia inuenitur naturalis, & ſupernaturalis, ſed vt ex huius ſolutione quæſtionis pateat, ꝙ Deus nõ diſtribuit prophetiæ donum, ſicut animas infundit corporibus. ſ. iuxta merita materiæ diſpoſitæ. Nec ideo elegit Moyſen, Dauid, Iſaiam, Hieremiam &c. in prophetas, qa ipſi habebant diſpõnem naturalẽ ad huius donum deducentem, ſed econtra, qa ipſe diſtribuit ſingulis prout vult, & dedit quoſdã prophetas. ideo iſtos diſpoſuit conuenienter ad prophetiæ donũ. Excludit.n. hinc error philoſophorum, qui prophetas oẽs ex naturali diſpõne conſtituerũt, ut Ariſtotel. in ꝓblematibus, & Auicenna i ſexto naturaliũ.

In epiſt. de Monogamia a me. co. 1. Refert ur in dec. 32. q. 2. ca. connubi.

Hom. 30. in Euang. nõ multũ remote a fin.

Ar. 3. hui⁹ quæſt.

Concluſio

SVP. QV. CLXXII. ART. IIII.

IN arti. 4. eiuſdem 172. q. nota circa bonitatem morũ quo ad paſſiones & actiones exteriores, ꝙ nõ intendit author ad prophetiã reqꝗri bonitatẽ morũ ex hac parte. ſ. quietis a paſſionibus & actionibus exterioribus, q̃uis nõ requiratur ex alia parte. ſ. ex parte radicis, ſeu charitatis. Veritas.n. ẽ & clara apud authorẽ, ꝙ prophetia ſtat cum peccato mortali, & dãnatione æterna, ut patet ex Domini authoritate allata, & Hieron. & directo proceſſu articuli huius reſpondendo ad argumenta. Sed intendit & explicat, ꝙ malitia morum impedit prophetiã, pro quanto impedit magnam mentis eleuationem ad contemplationem ſpiritualium. Quod quidem uerum eſſe conſtat, cum paſſiones ſunt uehementes, & exteriores occupationes multæ. ſub hac.n. ratione impediunt iſtius eleuationẽ. Et propterea ſi etiã ex hac parte aliqua inordinatio moralis ſine huiuſmodi magnitudine, uel multitudine occurrant, uel ẽt huiuſmodi quies a paſſionibus & occupationibus extraneis fiat, nõ ꝑꝑ bonũ morem, ſed naturam, uel ſpeculationem, ac per hoc eſſet dicta quies ſine bonitate morali, ſtaret prophetia ẽt ex hac parte ſine bonitate morali.

Per. peſta. 8 2 1

Veri. q. 12 ar. 5 Et op 3. c. 222. Et 1. Cor. 13.

Lib. de diuinatio. per ſomni c. 1. circ. princ.

¶ In reſponſione ad quartum euſdē articuli, nota diligenter gloſſam authoris ad textum Ariſt. aut nō eſſe gloſſam, ſed reſpōſionem ad eūdem Ariſt. dicendo, ꝙ rō illa non eſt vera de optimis ſimpliciter, ſed ad hoc ex diuina electione. Aut ſi eſt gloſſa, non gloſſā textus illius, inquantū eſt Ariſt. ſed inquantū eſt philoſophi, quia philoſophia nō ē nisi verorū, & cōſtat verū vero non eſſe contrariū. Ariſt. āt conſtat, ꝙ intēdit de optimis ſimpliciter: & ſcito, ꝙ author plures gloſſat Ariſt. ut philoſophum, nō vt Ariſtot. & hoc in fauorem veritatis.

eā immittere q̄buslibet, & nō optimis uiris: ſed cōſtat donū ꝓphetię eē à Deo. ergo donū ꝓphetię n̄ daꝛ niſi optimis viris.

Sed contra eſt, ꝙ Math. 7. his q̄ dixerāt, Dn̄e nonne in nomine tuo ꝓphetauimus: reſpōdetur. Nunq̄ noui uos. Nouit āt Dominus eos, q̄ ſunt eius ut dr̄ 2. ad Timoth. 2. ergo prophetia poteſt eſſe in his, qui nō ſunt Dei per gratiam.

Resp. Dcdm, ꝙ bonitas morum poteſt attēdi ſm̄ duo. Vno quidem mō, ſm̄ interiorē eius radicē, q̄ eſt gratia gratū faciēs. Alio āt mō, quantū ad interiores animæ paſſiones, & exteriores actiones. Gratia āt gratū faciens ad hoc principaliter daꝛ ut anima hominis Deo ꝑ charitatem cōiungaꝛ. Vnde Aug.* dicit in 15. de Trini. Niſi impertiaꝛ cuiq; Spiritusſanctus, ut eū Dei & proximi faciat amatorē, ille à ſiniſtra nō trāsfert ad dexterā. Vnde q̄cq̄d p̄t eſſe ſine charitate, p̄t eſſe ſine gr̄a gratū faciente, & ꝑ conſequens ſine bonitate morū. Prophetia āt p̄t eſſe ſine charitate: ꝙ apparet ex duobus. Primo q̄dē, ex actu vtriuſque nā ꝓphetia ꝑtinet ad intellectū, cuius actus p̄cedit actū volūtatis, quē ꝑficit charitas. Vnde Apo. 1. ad Cor. 13. ꝓphetiā conumerat aliis ad intellectū ꝑtinentibus, q̄ poſſunt ſine charitate haberi. Sc̄do, ex fine vtriuſq;. Datur. n. ꝓphetia ad vtilitatē Eccleſiæ, ſicut & aliæ gr̄æ gratis datæ, ſm̄ illud Apoſt. 1. ad Cor. 12. Vnicuiq; daꝛ manifeſtatio ſpiritus ad vtilitatē. Nō āt ordinaꝛ directe ad hoc, ꝙ affectus ipſius ꝓphetę cōiungaꝛ Deo ad q̄d ordinaꝛ charitas: & iō ꝓphetia p̄t eſſe ſine bonitate morū quātū ad propriā radicē huius bonitatis. Si uero cōſiderēmus bonitatē morū ſm̄ paſſiones animæ & actiones exteriores, ſm̄ hoc īpediꝛ aliq̄s à ꝓphetia per morū malitiā. Nā ad ꝓphetiā req̄riꝛ maxima mentis eleuatio ad ſpiritualiū contēplationē, q̄ quidē impediꝛ per vehementiam paſſionū, & ꝑ inordinatā occupationē rerū exteriorū. Vnde & de filiis ꝓphetarū legiꝛ. 4. Regum. 4. ꝙ ſimul habitabant cum Heliſęo, quaſi ſolitariā uitam ducentes, ne mundanis occupationibus impedirentur a dono prophetię.

Ad primum ergo dcdm, ꝙ donum ꝓphetiæ aliq̄n datur hoi & ꝑp vtilitatē aliorū, & ꝑp propriæ mentis illuſtrationē. Et hi ſunt, in quorū animas ſapientia diuina per gratiā gratū facientē ſe trāferens, amicos Dei & prophetas eos cōſtituit. Quidā uero cōſequunꝛ donū prophetiæ ſolū ad utilitatē aliorū, q̄ ſunt quaſi inſtrumenta diuinæ operationis. Vnde Hier.* dicit ſuper Matth. Prophetare, uel virtutes facere, & dęmonia eiicere, interdū n̄ ē eius meriti q̄ operaꝛ, ſꝫ vel inuocatio nominis Chr̄i hoc agit, vel ob cōdēnationē eorū q̄ inuocāt, vel vtilitatē eorū q̄ vidēt et audiūt, cōcediꝛ

Lib. 15. cap. 18. circa prin. to. 3.

Concl.

Coppl. p.

In illud Mat. 7. Nōne in nomine tuo prophetauimus, to. 9.

F Ad II dcdm, ꝙ* Greg. expōnēs illud dicit. Dū audita ſuperna cæleſtia amamus, amata iam nouimus, q̄a amor ipſe notitia eſt. Oīa ergo eis nota fecerat: quia a terrenis deſideriis immutati, amoris ſummi facibus ardebant: & hoc modo, nō reuelantur ſemper ſecreta diuina prophetis.

Ad III dcdm, ꝙ nō oēs mali ſunt lupi rapaces, ſed ſolū illi qui intendunt aliis nocere. Dicit. n.* Chryſoſt. ſuper Matt. ꝙ catholici doctores etſi fuerint peccatores, ſerui quidē carnis dicuntur: non tamen lupi rapaces, quia non hēnt propoſitum ꝑdere chriſtianos. Et quia prophetia ordinatur ad

G vtilitatem aliorum, manifeſtum eſt tales eſſe falſos prophetas, quia ad hoc non mittuntur a Deo.

Ad IIII dcdm, ꝙ dona diuina non ſp̄ dantur optimis ſimpliciter, ſed quandoq; illis qui ſunt optimi, quātū ad talis doni ꝑceptionē. Et ſic De⁹ donū ꝓphetiæ illis dat, q̄b⁹ optimū iudicat dare.

Homi. 27. in euange. ante med.

Homil. 19. opere imperfecto ante med. to. 2.

Articvlvs V.

Vtrū aliqua ꝓphetia ſit a dæmonib.

Ad qvintvm ſic proceditur, Vr̄ ꝙ nulla prophetia ſit a dæmōibus.[b] Prophetia. n.

H ē diuina reuelatio, ut * Caſſiodor. dicit: ſed illud q̄d fit a demone, nō ē diuinū. ergo nulla prophetia p̄t eſſe a demone.

¶ 2 Pręt. Ad propheticā cognitionē requiriꝛ aliqua illuminatio, ut ſ. dicit eſt: ſed dęmones nō illumināt intellectū humanū vt ſ. d. ēū t̄ē, i primo ergo nulla ꝓphetia p̄t ē a dęmonibus.

¶ 3 Præt. Nō eſt efficax ſignū, q̄d ēt ad cōtraria ſe hēt: ſed ꝓ-

I phetia ē ſignū cōfirmatiōis fidei unde ſup illud Ro. 12. Siue ꝓphetiā ſm̄ rōnem fidei dicit gl.* Nota ꝙ i numeratione gr̄arū a ꝓphetia incipit, quæ eſt prima ꝓbatio ꝙ fides nr̄a ſit rōabilis, quia credentes accepto ſpiritu ꝓphetabāt: n̄ ergo ꝓphetia a dęmonib. dari p̄ōt.

Sed contra eſt, ꝙ dicit 3. Regum. 18. Congrega ad me vniuerſum Iſrael in monte Carmeli, & prophetas Baal trecen-

K tos quinquinta, propheta ſque lucorum quadrigentos, qui comedūt de menſa Iezabel: ſed tales erāt demonum cultores. ergo uidetur quòd etiam à dæmonibus ſit aliqua prophetia.

Respon. Dicendum, quòd ſicut ſupra* dictum eſt, prophetia importat cognitionem quādam procul exiſtentem a cognitione humana. Manifeſtum eſt autem quòd intellectus ſuperioris ordinis aliqua cognoſcere poteſt: quę ſunt remota a cognitione intellectus inferioris. Supra aūt intellectum humanum eſt non ſolum intellectus diuinus, ſed etiam intellectus angelorum bonorum & malorum ſm̄ naturę ordinem. Et ideo quędam cognoſcūt dæmones etiam ſua naturali cognitione

SVP. QV. CLXXII. ARTIC. V.

Arg. 2. 5 d. 7. q. 2. a. 4 crr. 3. contr. c. 154. Tho. ab Ar. d. 7. q. a. 4

In art. 5. eiuſdem quæſt. 172. collige tres differentias inter prophetas ſimpliciter, & dæmonum. Prima eſt, quia propheta ſimpliciter extendit ſe ad ea quæ Deo ſoli nota ſunt. quæ ſunt ſimpliciter procul, & non ſolum procul a nobis. Prophetia uerò dæmonum ad illa non ſe extendit quo ad cognitionē, q̄uis quo ad ſuperbā, temerariamq; dæmonum p̄ſumptionē nō uereātur prędicere quæ neſciunt. Secunda ē, ꝙ illa eſt cum illuminatione intellectus, iſta non. Tertia eſt, ꝙ illa nunquā falſa, hęc quandoq; falſa: quamuis falſitatem quandoque contineat ſub ſpecie prophetię comminationis.

Porre. ꝑ to. 822 3. cōtra c. 154.

* In prologo ſup pſ. 3. ca. 1.

q. præced. ar. 2. 1. 1. q. 109 ar. 3.

* gl. Amb. ſup hunc locū to. 5.

q. præ. ar. 1.

Digitized by

ne,q̃ ſunt remota ab hoīum cognitione,q̃ pñt hominibus reuelare. Simpliciter āt & maxime remota ſunt q̃ ſolus Deus cognoſcit: & iō^m prophetia proprie & ſimpliciter dicta, fit per ſolā diuinā reuelationē: ſed ipſa reuelatio facta p dęmones pōt ſm q̄d dici ,pphetia. * Vñ quibus aliq̄d per dęmones reuelatur, non dñr in ſcripturis prophetæ ſimpliciter, ſed cum aliqua additione, puta, prophetæ falſi, uel prophetæ idolorū. Vñ Aug. 12. ſup Gē. ad li. Cū mal' ſpūs arripit hoīem ī hęc. ſuiſa, aut dęmoniacos fac.t, aut arreptitios, aut falſos ,pphetas.

Concl.

Li. 12. c. 19 circa fi. to. 3.

AD PRIMVM ergo dcđm, ꝙ Caſſiod. ibi diffinit prophetiam proprie & ſimpliciter dictam.

AD II dcđm, ꝙ dęmones ea q̃ ſciūt, hoībus maniſeſtāt, nō q̄dē p illuminationē intellectus, ſđ p aliquā imaginariam uiſionē, aut ēt ſenſibiliter colloquēdo: & in hoc deficit hæc prophetia à uera.

AD III dcđm, ꝙ aliquibus ſignis ēt exterioribꝰ, diſcerni pōt ,pphetia dęmonū à prophetia diuina Vñ dicit. * Chryſ. ſuper Matt. ꝙ quidam prophetāt in ſpiritu diaboli, quales ſunt diuinatores: ſed ſic diſcernuntur, qm̄ diabolus interdum falſa dicit, Spiritusſanctus nunq̃. Vñ dr̄ Deut. 18. Si tacita cogitatione reſponderis, quō poſſum intelligere uerbum qđ Dominus nō eſt locutus? hoc habebis ſignum, Qđ in nomine Domini propheta ille p̄dixerit, & non euenerit, hoc Dñs non eſt locutus.

Hom. 19. I Matt. in opere imperfecto, non procul. a fine tom. 2.

ARTICVLVS VI.

Vtrum prophetæ dæmonum aliquando prædicent uerum.

ADSEXTVM ſic proceditur. Vr̄ ꝙ ,pphetæ dæmonū nunq̃ uera prædicant. Dicit n. Amb. * ꝙ oē uerum à quocūque dicat̄, à^b Spirituſancto eſt: ſed prophetæ dæmonū nō loquūtur à Spirituſancto, qa nō eſt conuētio Christi ad Belial, ut dr̄ 2. Cor. 6. ergo uř ꝙ tales nunquàm uera prænunciant.

¶2 Præt. Sicut ueri ,pphetæ inſpirātur à ſpū ueritatis, ^h ita ,pphetæ dęmonū inſpirant̄ à ſpū mendacii, ſm illud 3. Reg. vlt. Egrediar, & ero ſpiritus mendax in ore oīum prophetarū eius: ſed prophetæ inſpirati à ſpiritusſancto nunq̃ loquunt̄ falſum, vt s̄. * habitum eſt. ergo prophetæ dæmonū nunquàm loquuntur uerum.

Porrec. per tot.

823

SVP. QV. CLXXII. ART. VI.

Ferr. 3. cont. c. 154.

IN art. 6. euſdē q. 172. hoc ſolū dicēdum occurrit, ꝙ Sybillę, quę hic inter dęmonū prophetas cōputantur ſuperius in q. 3. ar. 7. ad tertium inter perſonas in fide Christi explicite ſaluatas computari uiſr. Materia ſiquidē hæc incerta cum ſit qñ de indiuiduis nō pertinentibus ad fidē eſt, mō in unā, mō in aliam partem declinare permittitur.

Inf. q 174. art. 5. ad 4. Et 3. cōtra c. 154.

* Ambr. c. 12. in epiſ. ad Ro paulo a pr inc. tom. 5.

Q. præced. art. 6.

¶3 Præt. Ioan. 8. dr̄ de diabolo, ꝙ cū loquit̄ mēdaciū. ^h ex propriis loquit̄, qa diabolus eſt mēdax, & pater eius. i. mēdacii: ſed inſpirando ,pphetas ſuos diabolus nō loquitur niſi ex propriis. Non. n. conſtituitur miniſter Dei ad ueritatē enunciandā, qa nō eſt conuentio lucis ad tenebras, ut dr̄ 2. Cor. 6. ergo prophetæ dæmonum nunq̃ uera predicunt.

SED CONTRA eſt, qđ Num. 22. dicit q̃dā gloſ. quòd Balaam diuinus erat dæmonum. ſ. miniſterio, & arte magica nonunquàm futura pręcognoſcebat: ſed ipſe multa prēnūciauit vera, ſicut eſt, id quod habetur Numer. 24. Orietur ſtella ex Iacob, & conſurget uirga de Iſrael. ergo etiam prophetæ dæmonum prænunciant uera.

RESP. dcđm, ꝙ ſicut ſe habet bonū in rebus, ita uerū in cognitione. Impoſſibile eſt autem inueniri aliquid in rebus, quod totaliter bono priuetur. Vnde^m impoſſibile eſt eſſe aliquam cognitionem, q̃ totaliter ſit falſa abſq. admiſtione alicuius ueritatis^a. Vñ^a Beda dicit, ꝙ nulla falſa eſt doctrina, q̃ non aliq̃ñ aliqua uera falſis intermiſceat. Vñ & ^b ipſa doctrina dæmonum, qua ſuos prophetas inſtruunt, aliqua uera continet, p quæ recept.b.l.s redditur. ¶Sic enim intellectus ad falſum deducit̄ per apparentiam ueritatis, ſicut uoluntas ad malū per apparentiam bonitatis. Vnde & Chriſ. * dicit ſuper Matt. Conceſſum eſt diabolo interdum uera dicere, ut mendaciū ſuū rara ueritate commēdet.

D. 87. & 114.

Concl.

Id habet Aug. in 2. q. et ang. e. 10 to. 4.

Concl. p

Hom. 19. I Matt. in opere imperfecto. to. 2.

AD PRIMVM ergo dcđm, ꝙ prophetæ dæmonū non ſemper loquuntur ex dæmonū reuelatione, ſed interdum ex inſpiratione diuina ſicut manifeſte legitur de Balaā, cui dr̄ Dominus eſſe locutus, Num. 22. licet eſſet propheta dæmonū, quia Deus utitur ēt malis ad utilitatem bonorum. Vnde & p prophetas dæmonū aliqua uera prænunciat, tū ut credibilior fiat ueritas, quæ ēt ex aduerſariis teſtimonū habet: tū ēt, quia cum hoīes talia credūt, p eorum dicta magis ad ueritatem inducuntur. unde ēt Sibyllę multa uera prędixerunt de Christo. Sed ēt qñ prophetæ dæmonū à dæmonibꝰ inſtruūtur, aliqua uera prędicunt, quandoq; quidē uirtute propriæ naturæ, cuius actor eſt Spiritus ſāctus, qñque ēt reuelatione bonorum ſpirituum, ut patet per Aug. 12. ſuper Gen. ad literā. Et ſic ēt illud uerū qđ dæmones enunciāt, à Spirituſancto eſt.

Li. 12. c. 19 tom. 3.

AD II dicēdum, ꝙ uerus propheta ſemper inſpirat̄ à ſpū ueritatis, in quo nihil eſt falſitatis: & iō nunq̃ dicit falſum. Propheta aūt falſitatis nō ſemper inſtruit̄ à ſpū falſitatis, ſed qñque ēt inſpirat̄ à ſpiritu ueritatis. Ipſe ēt ſpūs falſitatis quandoque enunciat uera, quandoque falſa, ut dictum eſt. *

In cor. ar.

AD III dicendū, ꝙ propria dęmonū dñr eſſe illa, quæ habent à ſeipſis, ſ. mēdacia, & peccata: quę aūt pertinent ad propriā naturā, non habent à ſeipſis, ſed à Deo. Per uirtutē āt propriæ naturę qñq; uera prænunciant, ut dictū eſt. * Vtit̄ ēt eis Deus ad ueritatis manifeſtationē p ipſos fiendā, dū diuina myſteria eis p angelos reuelant̄, † vt dictū ē.

In cor. art. & ad 1. In ſolut. ad 1.

QVÆSTIO CLXXIII.

De modo propheticæ cognitionis, in quatuor articulos diuiſa

DEINDE cōſiderādū ē de mō ,pphetice cognitiōis, Circa hoc quærunt̄ quatuor.

¶Primo, Vtrum prophetæ uideant ipſam Dei eſſentiam.

¶ Secundo, Vtrum reuelatio ,pphetica fiat per influentiā aliquarum ſpecierum, uel p ſolam influentiam luminis.

¶Tertiò, Vtrum prophetica reuelatio ſemper ſit cum alienatione à ſenſibus.

¶Quarto, Vtrum prophetia ſemper ſit cum cognitione eorum quæ prophetantur.

SVP. QV. CLXXIII. ART. I.

IN at. 1. q. 173. cū ſit uiſio Dei diſcuſſa eſt in primo libro q. 12. & de ſpeculo æternitatis, cuius litera meminit, diffuſe tractatur in art. 6. q. 12. de ueritate: idcirco ad illa recurre loca, ſi uis hæc amplius diſcurrere, aut diſcuſſa uidere.

Porr. per to. 824
Sup.q.171 ar.2.cor.& ar.4.cor.& ad 8. Et uer. q.12. a.6. Et Pſ. 50.
* Habetur i gloſſa ordinaria ex Gregorio. lib.4.ca.2. i pri. to.3.

ARTICVLVS I.

Vtrum prophetæ uideant ipſam Dei eſſentiam.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ prophetæ ipſam Dei eſſentiam uideant: Quia ſuper illud Iſa.38. Diſpone domui tuæ &c. dicit* gloſ. Prophetæ[h] in ipſo libro preſciētiæ Dei, i quo oīa ſcripta ſunt legere poſſunt: ſed preſcientia Dei eſt ipſa ei⁹ eſsētia. ergo ꝓphetę uidēt ipsā Dei eſsētiā. ¶2 Pręt. † Aug. dicit in 9. de Trini. ꝙ[h] in illa æterna veritate, ex qua temporalia facta ſunt oīa, formam ſm quam ſumus, & ſm quā operamur, uiſu mentis aſpicimus: ſed prophetę inter omnes homines altisſimam habent diuinorum cognitionem. ergo ipſi maximè diuinam eſſentiam uident.

¶3 Pręt. Futura cōtingentia ꝑcognoſcunt̃ à ꝓphetis ſm immobilem ueritatem: ſic autem non ſunt [h]niſi in ipſo Deo. ergo ꝓphetæ ipſum Deū uidēt.

SED CONTRA eſt, ꝙ uiſio diuinæ eſſentiæ non euacuatur in patria: prophetia autem euacuatur, ut habetur 1. ad Cor. 13. ergo prophetia non fit per uiſionem diuinæ eſſentiæ.

RESP. Dcd̃m, ꝙ prophetia importat cognitionē diuinā ut procul exiſtētem. Vnde & de prophetis dr̃ Heb. 11. ꝙ erant à longe aſpicientes. Illi aūt qui ſunt in patria, in ſtatu beatitudinis exiſtentes, nō uidēt ut à remotis, ſed magis quaſi ex propinquo, ſm illud Pſ. 139. Habitabunt recti cum uultu tuo.

Conclu.

Vñ manifeſtū eſt, ꝙ[m] cognitio prophetica alia eſt à cognitione ꝑfecta, quæ erit in patria. Vñ & diſtinguitur ab ea ſicut imperfectum à ꝑfecto, & ea adueniēte euacuat̃*, ut patet ꝑ Apoſtolū 1. ad Cor. 13. Fuerunt aūt quidā cognitionē propheticā à cognitione beatorum diſtinguere uolētes, q dixerūt ꝙ prophetę uidēt ipſam diuinā eſſentiam, quā uocāt ſpeculum Trinitatis, non tñ ſm ꝙ eſt obiectū beatorum, ſed ſm ꝙ ſunt in ea rōes futurorū euentuū: qđ qdē eſt oīno impoſsibile. Deus. n. eſt obiectū beatitudinis ſm ipſam ſui eſſentiam, ſm illud qđ* Aug. dicit in 5. Conf. Beatus eſt qui te ſcit, ēt ſi illa. i. creaturas, neſciat. Nō ē aūt poſsibile ꝙ aliqs uideat rōes creaturarū in ipſa diuina eſſentia, ita ꝙ eam non uideat, tum quia ipſa diuina eſſentia ē rō oīm eorū q̄ fiunt, rō aūt idealis nō addit ſ. diuinam eſſentiā, niſi reſpectū ad creaturam: tū ēt, quia prius eſt cognoſcere aliqd in ſe, qđ eſt cognoſcere Deum ut eſt obiectū beatitudinis, q̄ cognoſcere illud per comparationem ad alterum, q ſ eſt cognoſcere Deū ſm rōes rerum in ipſo exiſtentes: & iō nō pōt eſſe, ꝙ prophetę uideant Deum ſm rōes creaturarū, & non prout eſt obiectū beatitudinis. Et iō dicendum eſt, ꝙ[p] uiſio prophetica non eſt uiſio ipſis diuinæ eſſentiæ, neq; in ipſa diuina eſſentia uident ea, quæ uidēt, ſed in quibuſdam ſimilitudinibus ſm illuſtrationē diuini luminis. Vñ *Dionyſ dicit in 4. cęleſt. hier. de uiſionib⁹ propheticis loquens, ꝙ ſapiens theolog⁹ uiſionē illam dicit eſſe diuinam, quæ fit per ſimilitudinem rerū forma corporali carentium ex reductione uidentiū in diuina: & hmōi ſimilitudines diuino lumine illuſtratæ magis habent rōnē ſpeculi, q̄ Dei eſſentia. Nā in ſpeculo reſultāt ſpēs ab aliis rebus,

Li. 5. ca. 4 ... trin. ...
... art. ...
... 4. cæleſ. hierarc. in ...

F qđ nō pōt dici de Deo. Sed huiuſmodi illuſtratio mentis propheticæ pōt dici ſpeculum, inquātum reſultat ibi ſimilitudo ueritatis diuinæ præſciētiæ & ꝑ ꝑ hoc dr̃ ſpeculū æternitatis, quaſi repræſentans Dei præſcientiam, qui in ęternitate oīa pręſentialiter uidet, ut dictum eſt.

AD PRIMVM ergo dcd̃m, ꝙ prophetæ dñr inſpicere in libro præſcientiæ Dei, inquantū ex ipſa ꝑ-
G ſcientia Dei reſultat ueritas in mentē prophetæ.

AD II dicēdum, ꝙ in prima ueritate dr̃ homo uidere propriam formam qua exiſtit, inquantū primę ueritatis ſimilitudo refulget in mente humana, ex qua anima habet quòd ſeipſam cognoſcat.

AD III dicendū, ꝙ ex hoc ipſo ꝙ in Deo futura contingentia ſunt ſm immobilem ueritatē, pōt imprimere menti prophetę ſimilē cognitionē abſque eo, ꝙ prophetæ Deum per eſſentiā uideant.

ARTICVLVS II.

Vtrum in prophetica reuelatione imprimantur diuinitus menti propheta noua rerum ſpecies, uel ſolum nouum lumen.

H

AD SECVNDVM ſic ꝓceditur. Videtur ꝙ prophetica reuelatione non imprimātur diuinitus menti prophetæ nouæ rerū ſpēs, ſed ſolum nouum lumen: quia ſicut dicit gl. Hier. Amos 1. Prophetæ utunt̃ ſimilitudinib. rerū, in qbus cōuerſati sūt: ſed ſi uiſio ꝓphetica fieret ꝑ aliquas ſpēs[h] de nouo impreſſas, nihil operaret̃ ibi ꝓcedēs cōuerſatio. ergo ñ iprimunt̃ aliq̄ ſpēs đ nouo i aīam ꝓ-
I phetæ, ſđ ſolū ꝓpheticū lumē: ¶2 Pręt. Sicut* Aug. dicit 12. ſuper Gen. ad literam uiſio imaginaria nō facit prophetā, ſed ſolū uiſio intellectualis. unde ēt Daniel. 10. dr̃ ꝙ intelligētia opus eſt in uiſione; ſed uiſio intellectualis, ſicut in eodē li. dr̃ nō fit ꝑ aliquas[h] ſimilitudines, ſđ ꝑ ipsā rerū ueritatē. ergo ur̃ ꝙ ꝓphetica reuelatio nō fiat ꝑ
K impreſſionē aliquarū ſpērum ¶3 Præt. Per donū ꝓphetiæ Spiritusſāctus exibet hoī id qđ eſt ſ. facultatē naturæ humanę: ſđ formare[h] quaſcūq; rerū ſpēs ꝑt hō ex facultate naturali. ergo ur̃ ꝙ in ꝓphetica reuelatione nō infundat̃ aliqua rerū ſpēs, ſed ſolū intelligibile lumen.

SED CONTRA eſt, ꝙ dr̃ Oſeæ 12. Ego uiſiones multiplicaui eis, & in manib⁹ ꝓphetarū aſſimilat⁹ sū: ſed multiplicatio uiſionū non fit ſm lumen intelligibile, quod eſt commune in

SVP. QVÆST. CLXXIII ARTIC. II.

Porrec. per tot. 825
Ferr. 3. cont. c. 154.
3. cōtra. c. 154. Et uer. q. 12. art. 7.

IN art. 2. eiuſdem q. nota tria primū eſt, quid acceptionis nomine author intelligat: cum ſæpe dicit ad cognitionē cōcurrere duo, ſ. acceptio ſeu receptio, & iudicium. Intelligit. n. ꝑ acceptionē ipsā ſpērum repræſentantiū receptionem. Specierum inquam, in toto uel in parte nouarū, uel nouiter ordinatarum ad aliquam cognitionē. Secundū eſt, ꝙ quadrupliciter generatur ſpecies intelligibilis apud nos ſcilicet, ex nouis ſpēbus imaginatiuæ impreſſis, vel à ſenſu, uel à Deo. Et hic modus clare patet, vel ex phātaſmatibus eiſdē, aliter tamen diſpoſitis, ſiuè iſta variata diſpoſitio contingat ex motu locali, ut i dormiētibus & phreneticis apparet ſiue ex imperio rationis dirigētis imaginatiuam ad cognitionem intellectiuā. Sicut enim ſuperior ſphæra mouet naturaliter inferiorē ita pars animę ſuperior mouet inferiorem. Et hic modus manifeſtatur ex ſomniis: & phreneticis, in quibus noua ualde apparentia eis cognoſcimus propter uariam ordinationem ſuorum phantaſmatum. Manifeſtatur ſecundo

* In principio cōmentarii ad 1. caput Amos, to. 6.

Lib. 12. de Gen. ad lit. c. 9. 10. 4.

cundo

cundo ex varia diſpoſitione literarũ, quã conſtat varios parere intellectus. Simile ſiquidem contingit in varia diſpoſitione phantaſmatũ. Et negare hinc fieri varias apparitiones in parte ſenſitiua, eſt negare experiẽtiã: ſed quod apud quoſdã i dubiũ vertit̃ de reſultatione diuerſarũ ſpecierũ intelligibiliũ in intellectu, manifeſtat̃ ex eo, ꝙ exiſtẽte noua apparitione in imaginatiua, niſi impedimẽtũ adſit, vel pp fluxũ nimium, vt in pueris & ebriis accidit: vel pp hebetudinẽ virtutũ, ita vt phantaſmata ſint inepta ad hoc, ꝙ luceãt p lumẽ intellectus agẽtis, vt accidit quibuſdã hoibus qui ſolo fere noie ſunt hoĩes: vel pp defectũ applicationis, vt occupatis circa aliquã ſpeculationẽ cõtingit, & ſi qd aliud ſimile eſt impedimentũ, nihil aliquid requiritur ad ad gñationẽ ſpeciei intelligibilis, niſi lumẽ intellectus agẽtis, qđ quãtũ eſt ex ſe, ſp eſt paratũ agere, & ſimiliter paratus eſt intellectus, poſſibilis recipere. Tertio, ex phãtaſmatibus quoq; eiſdem adiutis lumine ſuperiori ad lumẽ naturale. Et hic modus ponit̃ ab authore ſimul cũ quarto in hoc art. in rñſione ad ſm dicẽte de ſimilitudine intelligibili, ꝙ qñque a formis imaginatis reſultat ſm adiutoriũ ꝑphetici luminis: qa ex eiſdẽ formis imaginatis ſubtilior conſpicit̃ veritas ſm illuſtrationẽ altioris luminis. Hinc ſiqdẽ apparet, ꝙ in eiſdẽ phãtaſmatibus, puta, leonis, hoĩs, ſaluatoris &c. latẽt multæ apparitiones poſſibiles inde extrahi, qa latẽt ĩ eis multæ veritates poſſibiles ex eis, & ĩ eis inſpici, ad quas apparitiones & veritates extrahẽdas, & illuſtrãdas nõ ſufficit naturale lumẽ noſtrũ, ſed ſuperueniẽte lumine altiori apparebunt noua. Et inde fient nouæ ſpecies intelligibiles, & nouæ veritates, puta, ꝙ leo de tribu Iuda ſaluat mundum.

Lib. 12. c. 9 circa prin. tom. 3.

Quarto, ex immediata impreſſione à Deo, vt ibidem author dicit. Diuina ſiquidẽ virtus immediate imprimit qñq; in aĩam ſpecies intelligibiles, vt patet quando apoſtolis dedit ſcientiam.

¶ In reſponſione ad tertiũ eiuſdem art. aduerte, ꝙ phantaſmata naturaliũ ordinari ad intelligibiles veritates excedentes intellectũ, põt intelligi dupliciter. Primò, ad cogitandum illas veritates: & hoc non eſt verũ vniuerſaliter, tum quia poſſet hõ fingere iſtarũ veritatũ quaſdã: tũ quia poſtq̃ ſunt ſemel reuelatæ, poſſunt ab aliis cogitari, & diſcuti, & diſputari, vt patet de myſterio Trinitatis. Alio ergo mõ intelligit, ꝙ non poſſunt ordinari ad inſpiciẽdũ, hoceſt, ad hoc vt in eis videantur veritates excedentes facultatẽ naturalẽ intellectus. Et hoc eſt veriſſimum, & & intentum, vt patet ex adiutorio ſubiuncto, ſ. diuini luminis: quod videre facit id, ad cuius inſpectionem naturalem, lumen deficiens inuenitur.

Li. 12. c. 9. in med. tomi. 3.

tiõi ꝑphetica viſione, ſed ſolum ſm diuerſitatẽ ſpecierum, ſm quas ẽt eſt aſſimilatio. ergo vr̃ ꝙ in ꝑphetica reuelatione imprimant̃ nouæ ſpecies rerũ, & non ſolum intelligibile lumẽ.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ ſicut Aug.* dic. 12. ſuper Gen. ad literã, cognitio prophetica maximè ad mẽtẽ ꝑtinet. Circa cognitionẽ ãt humanæ mẽtis duo oportet cõſiderare, ſ. acceptionẽ, ſiue repræſentationẽ rerũ, & iudiciũ de rebus pſentatis. Repræſentãtur ãt mẽti humanæ res aliquæ ſecundum aliquas ſpecies, & ſm naturæ ordinẽ. Primò ergo oportet, ꝙ ſpẽs repreſententur ſenſui: ſcdò, imaginationi: tertio, intellectui poſſibili, q immutaĩ è ſpẽbus phãtaſmatũ ſm illuſtrationẽ intellectus agẽtis. In imaginatione ãt nõ ſolũ ſũt formæ rerũ ſenſibiliũ, ſm ꝙ accipiunt̃ à ſenſu, ſed trãſmutant̃ diuerſimodè vel pp aliquã trãſmutationẽ corporalẽ, ſicut accidit in dormiẽtibus, & furioſis: vel ẽt ſm imperiũ rõis diſponunt̃ phãtaſmata in ordine ad id qđ eſt intelligendũ. Sicut.n. ex diuerſa ordinatione earũdẽ literarũ accipiũt diuerſi intellectus, ita ẽt ſm diuerſam diſpoſitionẽ phãtaſmatũ reſultant in intellectu diuerſæ ſpecies intelligibiles. Iudiciũ aũt humanæ mẽtis fit ſm vim intellectualis luminis. Per donũ aũt ꝑphetię cõfert̃ aliquid humanæ mẽti ſupra id qđ ꝑtinet ad naturalem facultatẽ, quãtũ ad vtrumque, ſ. & quantũ ad iudiciũ, per influxũ luminis intellectualis, & quantũ ad acceptionẽ, ſeu repræſentationẽ rerũ, quæ fit per aliquas ſpẽs. Et quantũ ad hoc ſm, põt aſſimilari doctrina humana reuelationi ꝑphetice, nõ ãt quantũ ad primũ. Hõ.n. ſuo diſcipulo repræſentat aliquas res p ſigna locutionũ, non aũt põt interius illuminare, ſicut facit Deus. Horũ ãt duorũ principalius eſt primũ in ꝑphetia, quia iudiciũ eſt completiuũ cognitionis. Etiõ ſicut fit diuinitus repræſentatio aliquarũ rerũ per ſimilitudines imaginarias, vt Pharaoni, & Nabuchodonoſor: aut ẽt p ſimilitudines corporales, vt Balthaſar, nõ eſt talis cẽſendus ꝑpheta, niſi illuminet̃ eius mẽs ad iudicandũ, ſed talis apparitio eſt quiddam imperfectũ in gñe prophetiæ. Vñ à quibuſdã vocat̃* extaſis ꝑphetię, ſicut & diuinatio ſomniorũ. Erit aũt propheta, ſi ſolummodo intellectus eius illuminet̃ ad iudicandũ ẽt ea, quæ ab aliis imaginariè viſa ſunt, vt patet de Ioſeph, q expoſuit ſomnium Pharaonis. Sed ſicut *Aug. dicit 12. ſuper Gen. ad literã, maxime propheta eſt, qui vtroq; præcellit, vt ſ. videat in ſpiritu corporaliũ rerum ſignificatiuas ſimilitudines, & eas viuacitate mẽtis intelligat. Repræſentant̃ aũt diuinitus menti prophetæ, qñq; quidẽ mediãte ſenſu, exterius quędã formę ſenſibiles: ſicut Daniel vidit ſcripturã parietis, vt legit̃ Dan. 5. qñq; aũt per formas imaginarias, ſiue oĩno diuinitus impreſſas, non per ſenſum acceptas, puta, ſi alicui cæco nato imprimerent̃ in imaginatione colorũ ſimilitudines, vel ẽt diuinitus ordinatas ex his quę a ſenſibus ſunt acceptæ, ſicut Hieremias vidit ollã ſuccenſam a facie Aquilonis, vt hr̃ Hiere. 1. ſiue ẽt imprimendo ſpecies intelligibiles ipſi menti, ſicut patet de his, qui accipiunt ſcientiam, uel ſapientiam infuſam, ſicut Salomon, & Apoſtoli. Lumen autem intelligibile quandoque quidem imprimitur menti humanæ diuinitus, ad iudicandum ea, quæ ab aliis uiſa ſunt, ſicut dictũ eſt* de Ioſeph, & ſicut patet de Apoſtolis, quibus Dominus aperuit ſenſum, ut intelligerent ſcripturas, ut dicitur Lucæ 24. & ad hoc pertinet interpretatio ſermonum: ſiue etiam ad diiudicandum ſm diuinam ueritatem ea, quæ curſu naturali hõ apprehendit: ſiue ẽt ad diiudicandum ueraciter, & efficaciter ea quæ agenda ſunt ſm illud Iſa. 63. Spiritus domini doctor eius fuit. Sic igitur patet, quòd prophetica reuelatio quandoque quidem fit per ſolam luminis influentiam, quandoq; autem per ſpecies de nouo impreſſas, uel aliter ordinatas.

Al. caſus.

In iſto art.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ſicut dictum eſt*, quandoque in prophetica reuelatione diuinitus ordinantur ſpecies imaginariæ præacceptæ, a ſenſu ſecundum congruentiam ad ueritatem reuelandam. tunc conuerſatio præcedens aliquid operatur ad ipſas ſimilitudines, non autem quando totaliter ab extrinſeco imprimuntur.

In cor. ar.

Ad II dicẽdũ, ꝙ uiſio intellectualis non fit ſecũdum aliquas ſimilitudines corporales, & indiuiduales:

Lib. 9.c.11 in princi. tom. 3.

uiduales, fit tñ ſm aliquam ſimilitudinẽ intelligibilẽ. Vñ Aug. dicit 9. de Trinita. q̧ habet aius non nullã ſpeciei notę ſimilitudinẽ, q̃ quidẽ ſimilitudo intelligibilis, in reuelatione prophetica qñq; immediatè a Deo imprimiť, qñq; a formis imaginatis reſultat ſm adiutoriũ prophetici luminis: q̄a ex eiſdem formis imaginatis ſubtilior conſpicitur veritas ſecundum illuſtrationem altioris luminis.

Ad III dcd̃m, q̧ quaſcumq; formas imaginatas naturali virtute hõ põt formare abſolutè conſiderando, non tñ vt ſint ordinatæ ad repræſentandas intelligibiles veritates, quæ hominis intellectum excedunt, ſed ad hoc neceſſarium eſt auxilium ſupernaturalis luminis.

SVP. QV. CLXXIII. ARTIC. III.

Por.per tot. 826 Veri.q.12. art.9.

IN art. 3. eiuſdem q. 173. dubiũ primo occurrit, An deſ quintum ſm q̧ fit ꝓphetica reuelatio. In litera ſiquidem quatuor enumerantur. Et eſt ratio dubii, q̄a naturalis cognitio habet quintũ, ſ. ordinatione ſpecierũ intelligibiliũ, quæ nihil iſtorũ quatuor eſt, vt patet. Et cõſtat ſm q̧ diuerſimodè & componuntur, & ordinantur ſpecies intelligibiles diuerſas veritates pariunt. Quare igitur in prophetica cognitione reliqua proportionaliter ponuntur, ſicut in naturali cognitione, & hoc vnũ, ſ. ordinatio ſpecierũ intelligibilium prætermiſſum eſt?

In glo. ordin. in pręfatione ſuper prolo. Hierony.

¶ Ad hoc dr, q̧ ordinatio ſpecierũ intelligibiliũ locũ habet in prophetica reuelatione, ſicut & ordinatio imaginabilium: q̃m qñq; mens prophetæ adiuta lumine prophetico antiquas ſpecies intelligibiles ordinat ad aliquã veritatem excedentem facultatẽ naturæ inſpiciendã. Sicut hoc facit circa formas imaginatas iuxta pręced. arti. doctrinam. Neque.n. minus potens eſt lumen propheticũ ad ordinandum alıter ſpecies intelligibiles, q̃ imaginatas, cũ illæ propinquæ, iſtæ remotiores ab ipſo ſint. Neq; ſpecies intelligibiles sũt minus habiles ad aliã ordinationem, q̃ ſpecies imaginatiuæ, cũ ſint longè ſpiritualiores, & ad multo plura ſe extendens vtpote, vniuerſales. Nec propterea quintum

ARTICVLVS III.

Vtrum viſio prophetica ſemper fiat cum abſtractione a ſenſibus.

AD TERTIVM ſic proceditur. Vr̃ q̧ viſio prophetica ſp fiat cum abſtractione à ſenſibus. Dr̃.n. Num. 12. Si quis fuerit inter vos propheta Dñi, in viſione apparebo ei, vel p ſomnium loquar ad illũ. Sed ſicut Gloſ.* dicit in principio Pſalterii. Viſio quæ eſt per ſomnia & viſiones, eſt per ea q̃ videnť dici, vel fieri: cũ aũt aliqua videntur dici, vel fieri, q̃ non dicunť, vel fiũt, eſt alienatio à ſenſibus. ergo prophetia[h] ſp fit cum alienatione a ſenſibus.

¶ 2 Præt. Qñ una uirtus multũ intẽdiť in operatione ſua, alia potẽtia abſtrahiť a ſuo actu ſicut illi, q vehemẽter intendũt ad aliquid audiendum, nõ percipiunt viſu ea quę coram ipſis ſunt: ſed in viſione prophetica eſt maximè itellectus eleuatus, & intenditur in ſuo actu. ergo videtur q̧ ſemper fiat cum abſtractione à ſenſibus.

¶ 3 Præt. Impoſſibile eſt idem ſimul ad oppoſitas partes cõuerti: ſed in viſione ꝓphetica mẽs cõuertitur ad accipiendũ à[h] ſuperiori. ergo nõ põt ſimul conuerti ad ſenſibilia. Neceſſariũ ergo vr̃. q̧ reuelatio prophetica ſemper fiat cum abſtractione a ſenſibus.

SED CONTRA eſt, quod dr̃ 1. ad Cor. 14. Spũs prophetarũ[h] ꝓphetis ſubiecti ſunt; ſed hoc eſſe nõ poſſet, ſi ꝓpheta nõ eſſet ſui compos a ſenſibus alienatus exiſtens. ergo vr̃ q̧ prophetica uiſio non fiat cum alienatione a ſenſibus.

RESP. Dcd̃m, q̧ ſicut dictum eſt,* prophetica reuelatio fit ſm quatuor, ſ. ſm influxũ intelligibilis luminis, ſm immiſſionem intelligibiliũ ſpecierũ, ſm impreſſionẽ vel ordinationẽ imaginabilium formarũ, & ſm expreſſionẽ formarum ſenſibiliũ. Manifeſtum eſt aũt q̧ non fit abſtractio a ſenſibus, qñ aliqd repræſentatur menti prophetæ per ſpecies ſenſibiles, ſiue ad hoc ſpecialiter formatas diuinitus, ſicut rubus oſtenſus Moyſi, & ſcriptura oſtẽſa Danieli: ſiue ẽt per alias cauſas ꝓductas, ita tñ q̧ ſm diuinã prouidentiã ad aliquid propheticè ſignificandũ, ordineť, ſicut per arcã Noe ſignificabať Eccleſia. Similiter ẽt non eſt neceſſe, vt fiat alienatio a ſenſibus exterioribus per hoc, q̧ mens prophetæ illuſtrať intelligibili lumine, aut formatur intelligibilibus ſpeciebus ¶ quia in nobis perfectũ iudiciũ intellectus hr̃ per conuerſionẽ ad ſenſibilia, q̃ ſunt prima noſtræ cognitionis principia, vt in 1. habitum eſt.* Sed qñ fit reuelatio prophetica ſm formas imaginarias, neceſſe eſt fieri abſtractionẽ a ſenſibus, vt talis apparitio phantaſmatũ nõ referatur ad ea, q̃ exterius ſentiunť: ſed abſtractio a ſenſibus qñq; fit perfectè, vt ſ. nihil hõ ſenſibus percipiat: qñq; aũt imperfectè, vt ſ. aliqd ꝑcipiat ſenſibus, non tñ plene diſcernat, quę exterius percipit ab his, quæ imaginabiliter videt. Vñ Aug. dicit 12. ſuper* Geneſ ad literã. Sicut uidenť quæ in ſpiritu ſunt imagines corporũ, quemadmodũ corpora p corpus, ita ut ſimul cernatur & hõ aliquis pręſens, & abſens ãlius ſpiritu, tamq̃ oculis: talis tñ alienatio a ſenſibus non fit in prophetis cum aliqua inordinatione naturę, ſicut in arreptitiis uel furioſis, ſed per aliquã cauſam ordinatã, uel naturalem, ſicut per ſomnium, uel ſpiritualẽ, ſicut p contemplationis uehementiam, ſicut de Petro legitur Actuũ 10. q̧ cum oraret in cænaculo, factus eſt in exceſſu mẽtis: uel uirtute diuina rapiente, ſecundum illud Ezech. 1. Facta eſt ſuper eum manus Domini.

Ar. præce.

oportet efficere membrum, ſed in ſecũdo membro ſubintelligitur. Nam intelligendum eſt ſm immiſſionem, vel ordinationem ſpecierum intelligibiliũ, ſicut in tertio membro immiſſio, vel ordinatio coniunguntur explicitè. Et quàmuis ſingularium certa ratio reddi non poſſit, quare ſ. author hoc non explicitè dicit in intellectu ſicut in imaginatiua: dici tñ põt, q̧ quia ſola ordinatio in phantaſmatibus ad prophetiam ſatis manifeſta eſt in prophetis, qm cõiter in phantaſmatibus naturaliter acceptis, diuinitus ordinatis propheticæ apparent reuelationes: ideo ex manifeſtis tradendo doctrinam, ſubintelligendum duxit ſimile non ita manifeſtum, ſed maiore ratione amplectendum ex ſimili manifeſto.

Conclus. 2. Concl. p.

¶ In eodem articulo nota, q̧ quatuor mẽbrorum in litera enumeratorum, tria determinantur in litera, negatiuè, ſ. q̧ non eſt in eis neceſſaria abſtractio à ſenſibus, ſ. quartũ, primum, & ſm, & in ſolo tertio neceſſitatẽ abſtractionis a ſenſibus ponit, ac probat. Vbi oportet te formalem habere intellectum, nec aliud q̃ quod dr̃ intelligere: qm primũ, & ſm membrum, ſ. influxus luminis, & impreſſio intelligibilium formarum, veriſſimum eſt non exigere abſtractionem à ſenſibus: q̄a poſſunt fieri ſine abſtractione à ſenſibus, vt in litera probatur ex parte officij noſtri ſenſus. & in rñſione ad tertiũ ex parte luminis prophetici redditur ꝓpter quid. Cũ hoc tñ ſtat, q̧ qñq; exigunt abſtractionem à ſenſibus, ſ. cum mens prophetæ eleuatur ad ſublimiora contemplãda, vt in calce eiuſdẽ rñſionis ad tertium patet: ita q̧ alienatio a ſenſibus ſp exigitur a prophetia ſm imaginariam impreſſionẽ, vel ordinationẽ, non ſp aũt ſm influxum ſpecierum intelligibilium: quia intellectualis

q. 84. art. 7 Concl. 2.

Li. 12. c. 12. ante med. tom. 3.

lectualis reuelatio qm̃ à superiori influxu fit ad mouendũ prophetæ mentem versus iudicium, vel diſpoſitionẽ ſenſibilium, conuerſio ad ſenſum vtilis eſt non abſtractio. Qm̃ verò intellectualis reuelatio ad ſublimia contemplanda mentẽ ducit, propheticam abſtractione ab inferioribus opus eſt. Vtrumq; autẽ homini in naturalibus cognitionibus experimur: qm̃ diſponentes, aut iudicantes de ſenſibilibus, nõ abſtrahimur, ſed ſenſibus immergimur. Ad altiora aũt ſpeculanda qm̃ magis abſtrahimur, melius perſpicimus.

¶ In eodẽ art. 3. nota aureum verbum, diuinã conditionem, ſ. Talis alienatio a ſenſibus non fit in prophetis cum aliqua inordinatione naturę: & multo minus fit cum aliqua inordinatione honeſtatis, aut moris. Spiritus enim ſanctus, qui author eſt alienationis requiſitæ ad prophetiam, ſicut & prophetiæ ipſius, non eſt author deordinationis naturę, aut moris: qm̃ gratia ſm̃ genus ſuum, & naturam, & morem perficere, non deſtruere, minuere, aut violare nata eſt. Et propterea alienatio à ſenſibus cum cordis ſaluti ſenſibiliter vehemẽti, cum denudatione pudendarum partium fiat ex parte perſonæ alienatæ, niſi adſint operientes. Hoc enim & contra honeſtatem morum contra naturæ ordinem eſt: quoniam motus talis membrorum ad deordinationem naturæ ſpectaret, etiam ſi nudatio pudendorum non eſſet nata ſequi. Vnde oportet aduertere in huiuſmodi alienationibus ſi interueniat aliquid indecens ſecundum motus intrinſecos, vel extrinſecos ſiue ſit indecẽtia naturæ, ſiue indecentia moris: quoniam tunc non eſt alienatio prophetica, ſed infirmitatis, vel fictionis, vel illuſionis diabolicæ, aut naturaliter animalis ex nimia meditatione alicuius.

Porr. per to. 827
Hebræ. 11 lect. 7.

Li. 12. c. 9. in princi. tom. 3.

¶ In reſponſione ad quartum eiuſdem articuli collige & aliam conditionem veri prophetę, quãtum ad promulgationem prophetæ, ſcilicet, quòd ſpiritus prophetarum ſubiecti ſunt eis quo ad hoc, ſcilicet non mente turbata, non quaſi acti ab alio, quaſi alius loquatur per eos, ut cõtingit in dæmoniacis, ſed ex A proprio ſenſu, mente quieta, ſcientes quid loquuntur, dicũt ea quæ uiderunt. Vnde habes, q̃ tã alienati in ipſa alienatione loquentes, & poſtmodum neſcientes quid uiderunt, referunt ſe ad ea quæ dixerunt in alienatione poſiti, q̃ alienati denunciantes uelint nolint quæ uidẽt non ſunt prophetæ: qm̃ utriſque deeſt ſubiectum denunciationis. Et hoc ipſum indecens eſt, ut illi quos Deus docet, & illuminat ad Eccleſiæ ædificationem, irrationabili motu ſe habeãt ad propalandum diuina myſteria. Et hinc patet q̃ perſonæ in extaſi poſitæ loquentes in perſona Chriſti, uel alterius ſancti quaſi actæ ab illo, & non ex proprio ſenſu pronunciãtes, aut ſeducuntur, aut ſeducunt. Et tamen mundus ſtultus miratur, ſtupet, adorat huiuſmodi uerba huiuſmodi actus, huiuſmodi perſonas, non aduertentes, q̃ ſpiritus prophetarum ſubiecti ſunt eis quo ad promulgationem.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ authoritas illa loquitur de prophetis, quibus imprimebantur, uel ordinabantur imaginariæ formę vel dormiendo, qd̃ ſignificat per ſomniũ: uel in uigilãdo, quod ſignificatur per uiſionẽ.

AD II dicendum, q̃ qñ mens intẽdit in ſuo actu circa abſẽtia, q̃ ſunt a ſẽſib. remota, tũc ꝓp uehementiã intenſionis ſequitur alienatio a ſenſibus: ſed quãdo mens intendit in ſuo actu circa diſpoſitionẽ uel iudiciũ ſenſibilium, non oportet q̃ a ſenſibus abſtrahatur.

AD III dicendum, q̃ motus mentis propheticæ non eſt ſm̃ uirtutem propriam, ſed ſm̃ uirtutem ſuperioris influxus: & idẽo quando ex ſuperiori influxu mens prophetæ inclinatur ad iudicandum, uel diſponendũ aliquid circa ſenſibilia, non fit alienatio a ſenſibus, ſed ſolum quando eleuatur mens ad contemplandũ aliqua ſublimiora.

AD IIII dicendum, q̃ ſpiritus prophetarum dicuntur eſſe ſubiecti prophetis, quantum ad propheticam enunciationem, de qua ibi Apoſtolus loquitur quia ſcilicet ex proprio ſenſu loquuntur ea, quæ uiderunt, non mente perturbata ſicut arreptitij, ut dixerunt Priſcilla & Montanus: ſed in ipſa prophetica reuelatione potius ipſi ſubiiciuntur ſpiritui prophetiæ, ideſt, dono prophetico.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum prophetæ ſemper cognoſcant ea quæ prophetant

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd prophetæ ſemper cognoſcant ea quę prophetant: quia ut * Auguſt. dicit 12. ſuper Geneſ. ad literam, Quibus ſigna per aliquas rerum corporaliũ ſimilitudines demonſtrabantur in ſpiritu, niſi acceſſiſſet mẽtis officiũ, ut ẽt intelligerentur, nõdum erat prophetia: ſed ea q̃ intelliguntur, non pñt eſſe incognita. ergo ꝓpheta nõ ignorat ea quæ prophetat.

¶ 2. Præt. Maius eſt lumen B prophetię, quàm lumen naturalis rõis: ſed quicunq; lumine naturali habet ſcientiã, nõ ignorat ea quæ ſcit. ergo quicumq; lumine prophetico aliqua enũciat, non poteſt ea ignorare.

¶ 3. Præt. Prophetia ordinatur ad hominum illuminationẽ. Vnde dr̃ 2. Pet. 1. Habemus ꝓpheticum ſermonem, cui bene facitis attẽdẽtes quaſi lucernę lucẽti ĩ caliginoſo loco: ſed ni C hil põt alios illuminare, niſi ĩ ſe ſit illuminatũ. ergo vr̃ q̃ ꝓpheta prĩ illuminet ad cognoſcendũ ea quæ aliis enunciat.

SED CONTRA eſt, qd̃ dicit Ioan. 11. Hoc aũt à ſeipſo Caiphas non dixit, ſed cum eſſet pontifex anni illius propheta uit, q̃ Ieſus moriturus erat ꝓ gẽte &c. ſed hoc Caiphas non cognouit. ergo nõ oĩs q ꝓphetat, cognoſcit ea q̃ prophetat.

D RESP. Dicendũ, q̃ in reuelatione prophetica mouetur mens prophetæ à Spirituſancto, ſicut inſtrumentum deficiẽs reſpectu pricipalis agẽtis. Mouetur aũt mens prophetæ non ſolum ad aliquid apprehendẽdum, ſed ẽt ad aliquid loquendũ, uel ad aliquid faciendum: & qñq; quidem ad oĩa tria ſimul, quandoq; aũt ad duo horum, quandoque uero ad unũ E tñ. Et quodlibet horum cõtingit eſſe cum aliquo cognitionis defectu. Nã cum mẽs prophetæ mouetur ad aliqd æſtimãdum, uel apprehendendum, quandoq; quidem inducitur ad hoc, q̃ ſolum apprehendat rẽ illam: quãdoq; aũt ulterius ad hoc, quòd cognoſcat hæc ſibi

SVP. QV. CLXXIII.

ART. IIII.

IN art. 4. eiuſdem q. 173. quia ſuperius declaratum eſt, q̃ de cognitione euidenti eſt ſermo, qd̃ ẽt hic patet in reſpõſione ad argumenta, dum dicitur, q̃ primæ rationes loquuntur de ueris prophetis, quorum mens diuinitus illuſtratur perfectè, & cõſtat, quod tres primæ rationes de cognitione euidẽti loquũtur: ideo nõ eſt hic amplius immorandum, ſed firmandum, q̃ prophetæ ueri quo ad duo habent euidentiam, ſcilicet, quo ad ipſam reuelationẽ, q̃ eſt à Deo: & quo ad reuelata, q̃ ſunt futura ſic, uel ſic, ꝓut reuelantur: & q̃ ſunt talis, uel talis conditionis reuelatæ, ꝓut tamen reuelantur. Et hinc ſoluitur quæſtio ſuperius in articulo ultimo ad ſecundũ. q. 171. relicta de prophetia comminationis. Nam prophetæ, cui reuelatur aliqd futurũ in cauſis, euidenter cognoſcit illud futurũ in cauſis illis: quoniam cognitio eius eſt ſimilitudo diuinæ ſcientię de illo futuro in illis cauſis. Sed non oportet, q̃ ſciat hinc, an ſit ẽt ponendũ in eſſe illud futurum, ſed quantum eſt ex ui illius prophetiæ cognitionis remanet ambiguum in mente prophetę, an illud futurũ euentet, uel nõ.

Concl. 1.

Ita

Et propterea Ionas recutabat prophetare Niniuitis, dubitãs de eo quod euenit, ſ. ꝙ eſſet prophetia cõminationis tñ. Sciebat enim clare, ꝙ erat ꝓphetia comminationis, quia viderat futurã ſubmerſionẽ ciuitatis in cauſis, & nõ viderat aliter: ſed neſciebat an eſſet tñ cõminationis, & non euentus, quia nihil erat ſibi de hoc reuelatum. Ad verum.n. prophetã ſufficit cognoſcere euidenter quod prophetat ſñ id quod eſt ſibi reuelatum: & vt in lr̃a optime ſubdit, Propheta circa reuelata ſibi non cognoſcit oĩa, q̃ Spiritusſanctus intendit per illa, ſed ſufficit ꝙ videat illã conditionem, quam prophetare iubetur. Nec oportet ꝙ comprehẽdat illam, ſed comprehenſionem illius Spiritui ſancto relinquat ꝑ r̃onem lr̃æ, ſ. quia eſt inſtrũm deficiens a Spiritu ſancto.

Concl.p

SVP. QV. CXXIIII. ARTIC. I.

In cor.art.

IN ar.1.q. 174. dubium occurrit ad hoiem: qm̃ ſuperius in q.16. art.3. ad tertium, author poſuit prophetiam eſſe vni⁹ ſpeciei. Hic vero ponit multas prophetiæ ſpecies ex obiectis diſtinctas: ſicut vniuerſaliter habitus, ſeu actus ex obiectis diſtinguũt. Quo pacto ſtant hæc duo ſimul.

Concl.ſ̃ą

¶ Author ſuperius locut⁹ eſt de ſpecie ſubalterna, hic vero loq̃tur de ſpecie ſpecialiſſima. Et ideo nulla eſt contrarietas inter illius dicta. Sed hæc reſponſio facile cõfutatur, monſtrando ꝙ ibi loquitur de ſpecie ſpecialiſſima. Oſtenditur autem, cõferendo reſponſionem illã ad tertium ipſi argumento tertio.

¶ Ad cuius euidentiã aduertendum eſt, ꝙ in ſpecie ſubalterna inueniuntur duo, ſ. vnitas ſpeciei, quę eſt vnitas generica, & inuenitur diuerſitas ſpecifica: qm̃ impoſsibile eſt eſſe aliquã ſpeciem ſubalternã ſine duabus ad minus ſpeciebus, cum omne genus duabus ad minus differẽtiis diuidatur. Argumentũ illud tertium directe, & explicite contra ſñ tẽdit, ſ. ꝙ prophetia nõ habet diuerſas ſpecies, ſed vna tantum dedu cendo ad hoc inconueniens, ꝙ nõ ſit eadem ſpecies prophetiæ: r̃nſio uero conſiſtit in aſsignando formale, vnde prophetia habet vnitatẽ ſpecificam. Vbi patet, ꝙ ſi de ſpecie ſubalterna ſolutio loqueretur, argumento non ſatiſfieret: quia ſtaret illud quod inferebatur, ꝙ non eſſet eadẽ ſpecies prophetiæ, quoniam hoc ſtat cũ ſpecie ſubalterna, & ſic reſponſio nihil dixiſſet ad propoſitum argumenti. Dicendum eſt ergo, ꝙ vtrobique loquitur de ſpecie ſpecialiſsima, ita ꝙ concluſio hic poſita ſñ ſe, eſt contraria cõcluſioni illi ſñ ſe: quoniam ibi concluditur, ꝙ prophetia eſt vnius ſpeciei ſpecialiſsimę, hic vero ꝙ ſunt plures ſpecies prophetię. Et q̃ ita ſit, ratio literæ hic & ibi explicat. Nam rõ quæ hic affertur ad concludendum, ſ. Habitus, & actus diſtinguuntur ꝑ obiecta, ibi affertur arguendo, & ſolutum, ꝙ intelligitur de obiecto formali: & dicitur ꝙ formale in obiecto prophetiæ eſt lumen diuinum, a cuius vnitate prophetia habet ſpeciei vnitatem: Et expreſſe excludit ratio hic allata dũ ſubditur, licet ſint diuerſa, quæ per diuinum lumen ꝓphetice manifeſtantur. Notanter autem dixi, ſecundum ſe: quoniam vt ponun-

Pars.p 10.
828

eſſe diuinitus reuelata. Similiter ẽt quãdoque mouetur mẽs prophetæ ad aliquid loquendum, ita ꝙ intelligat id qđ per hæc uerba Spiritusſanctus intẽdit, ſicut Dauid qui dicebat 2.Reg.23. Spiritus Domini locutus eſt ꝑ me. Qñque aũt ille, cuius mẽs mouetur ad aliqua uerba exprimenda, non intelligit quid Spiritusſanctus ꝑ hæc uerba intendat, ſicut patet de Caipha, Ioan.11. Similiter etiã cũ Spiritusſanctus mouet mẽtem alicuius ad aliquid faciendum, qñque quidem intelligit quid hoc ſignificet, ſicut patet de Hieremia, qui abſcondit lũbrare Emphratem. ut habetur Hier.13. qñque uero non intelligit, ſicut milites diuidẽtes ueſtimenta Chriſti, non intelligebant quid ſignificarent.ᶠ Cũ ergo aliquis cognoſcit ſe moueri à Spiritu ſancto ad aliqđ ęſtimandum, vel ſignificandũ uerbo, uel facto, hoc proprie ad ꝓphetiam pertinet. Cum autem mouetur, ſed nõ cognoſcit, nõ eſt perfecta prophetia, ſed quidam inſtinctus propheticusᵍ. Sciẽdum tñ ꝙ quia mẽs ꝓphetę eſt inſtrũm deficiens, ut dictum eſt* ẽt ueri prophetæ nõ oĩa cognoſcunt, quę in eorum uiſis, aut uerbis, aut etiã factis Spiritusſanctus intendit ᵗ. Et per hoc patet reſpõſio ad obiecta. Nã primæ rões loquunť de ueris prophetis, quorum mẽs diuinitus illuſtratur perfectè.

QVÆSTIO CLXXIIII.

De diuiſione prophetiæ, in ſex articulos diuiſa.

DEINDE cõſiderãdũ eſt de diuiſione prophetię. Et circa hoc quæruntur ſex.

¶Primo, De diuiſione prophetiæ in ſuas ſpecies.

¶Secũdò, Vtrum ſit altior prophetia, quę eſt ſine imaginaria uiſione.

¶ Tertio, De diuerſitate graduum prophetiæ.

¶Quarto, Vtrũ Moyſes fuerit excellẽtiſsim⁹ prophetarum.

Quinto, Vtrũ aliquis comprehenſor poſſit eſſe propheta.

¶Sexto, Vtrum prophetia creuerit per tẽporis proceſſum.

B

ARTICVLVS I.

Vtrum conuenienter diuidatur prophetia in prophetiam prædeſtinationis Dei, præſcientiæ, & comminationis.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vř ꝙ inconueniẽter diuidatur prophetia in gloſſa * ſuper Matt. 1. Ecce uirgo in

G utero habebit, vbi dř, ꝙ ꝓphetia alia eſt ex prędeſtinatione Dei, quam neceſſe eſt omnibus modis euenire, ut ſine noſtro impleatur arbitrio, ut hæc de qua hic agitur: alia eſt ex præſcientia Dei, cui noſtrum admiſcetur arbitrium: alia eſt, q̃ cõminatio dř, quæ fit ob ſignum diuinę animaduerſionis. Illud n.ʰ qđ conſequitur oẽm ꝓphetiam, non debet poni ut mem-

H brum diuidens prophetiã: ſed oĩs prophetia eſt ſm præſcientiã diuinam, quia prophetę legunt in libro pręſcientiæ, ut dicit gloſ. Iſa.38. ergo uř ꝙ non debeat poni una ſpẽs ꝓphetię quæ eſt ſecundum pręſcientiã.

¶Pręt. Sicuti aliquid prophetatur ſm comminationem, ita ẽt ſm promiſsionem, & utraque uariatur. dř.n. Hier.18. Repen-

I te loquar aduerſum gẽtem, & aduerſum regnum, ut eradicẽ, & deſtruam, & diſperdã illud. Si pęnitentiam egerit gẽs illa à malo ſuo agã, & ego penitẽtiam: & hoc pertinet ad ꝓphẽtiam comminationis. Et poſtea ſubdit de prophetia promiſſionis. Subito loquar de gente & regno, ut ędificem, & plantẽ illud. Si fecerit malum in oculis meis, pænitentiam agam ſu

K per bono, qđ locutus ſum ut facerem ei. ergo ſic ponitur prophetia comminationis, ita debet poni ʰ prophetia promiſſionis.

¶Præterea Iſidor dicit in lib. Etymolog. *ʰ Prophetiæ genera ſunt ſeptem. Primum genus eſt, extaſis, qđ eſt mentis exceſſus, ſicut uidit Petrus uas ſubmiſſum de cęlo cum uariis animalibus. Secũdum genus, uiſio, ſicut apud Iſaiam dicentẽ: Vidi Dñm ſedentem &c. Tertium genus eſt ſomnium, ſicut Iacob ſcalam dormiens uidit. Quartum genus eſt per nubem, ſicut ad Moyſen loquebatur Deus. Quintum genus eſt uox de cęlis, ſicut ad Abraham ſonuit dicens. Ne mittas manũ in puerum. Sextum genus, acceptæ parabola, ſicut apud

Veri.q.12 ar.10. Et Matt.1. ꝑ pe fin.

Gloſ. or. ſup illud ut adimpleretur q dictum eſt ꝑ prophe.am.

Gloſ.ordi. ſuper illud Diſpone domui tuę qa morieris.

Li.7. ca.8. declinãdo ad finem.

ponunt in litera, nõ ſunt contrariæ dictę cõcluſiones: quia concluſio de identitate ſpecifica ꝓphetię ponit ab authore ſimpliciter, & ſm̃ ꝓpriã ſententiam, ut ibi patet legenti. Cõcluſio aũt de diuerſitate ſpecifica ponitur ſm̃ qd, & ſm̃ alienã ſniam, ut patet ex duobus in lr̃a hac. Primò ex eo, q in litera infertur ſic, Et iõ ſm̃ horum dr̃ias prophetia diſtinguitur in diuerſas ſpecies nõ quidẽ abſolutè, hoc eſt, ſine additione aliqua, ſed cũ iſta additione, Secundum prius dictã diuiſionẽ: quaſi diceret, q iſta diuerſitas ſpecifica ponit ſupponendo, & ſequẽdo prius dictam diuiſionẽ. Secundo patet ex eo, q in calce corporis articuli ſaluat & q duę tm̃ ſpecies propheticæ ponant. Hoc .n. ſignum eſt, q adaptationes ad inueniebat ad ſaluandas gloſas Scripturę, dũmõ tres, mõ duas tm̃ ſpecies ſaluat. Reuerentia ergo doctorũ congenita tãto viro, rõ eſt horũ dictorũ. Propria aũt ſnia, rõ fuit prius doctorũ. Et ſic omnia conſonant.

Lib. 7. Etymol. cap. 8 nõ procul a fin. to. 5.

Inducta in argum. 1.

Concl. ...

q. 171. art. 6. ad 2.

Li. 2. c. 30. circa prin.

Balaã. Septimũ genus, repletio Spũſſancti, ſicut pene apud oẽs prophetas.* Ponit ẽt tria gñ̃a viſionũ, unum ſm̃ oculos corporis, alterum ſm̃ ſpiritũ imaginarium, tertium per intuitũ mentis: ſed hæc non exprimuntur in prædicta diuiſione. ergo eſt inſufficiens.

Sed contra eſt authoritas Hiero. cuius dicitur eſſe gloſ.*

Resp. Dcd̃m, q ſpecies habituũ, & actuum in moralibus diſtinguunt ſm̃ obiecta. Obiectum aũt prophetiæ eſt id, qd̃ eſt in cognitione diuina ſupra humanã facultatẽ exiſtens: & iõ ſm̃ horũ dr̃ias ꝓphetia diſtinguit in diuerſas ſpecies ſm̃ prius dictã diuiſionẽ.* Dictum eſt aũt ſ.* q futurum eſt in diuina cognitione dupliciter. Vno mõ, prout eſt in ſua cauſa: & ſic accipitur prophetia cõminationis, q̃ non ſp̃ impletur, ſed per eam prænunciat ordo cauſæ ad effectus qui qñq; aliis ſuperuenientibus impedit. Alio mõ, præcognoſcit Deus aliqua in ſeipſis uel ut fienda ab ipſo, & horũ eſt ꝓphetia prædeſtinationis: quia ſm̃* Damaſcenum Deus p̃deſtinat ea, q̃ non ſunt in nobis: vel ut fienda p liberũ arbitriũ hoĩs, & ſic eſt prophetia præſcientię, quæ põt eſſe bonorũ & malorum, quod non contingit de prophetia p̃deſtinationis, q̃ eſt bonorũ tm̃. Et qa prædeſtinatio ſub præſcientia cõpræhendit, iõ in gl.* in principio Pſalterii ponit tm̃ duplex prophetię ſpecies, ſ. ſecundum præſcientiam, & ſecundum comminationem.

In gl. ord. in præfatione ſup prologum Hieronymi a med. illius.

Ad primvm ergo dcd̃m, q præſcientia propriè dr̃ præcognitio futurorũ euentuũ prout in ſeipſis ſunt, & ſm̃ hoc ponit ſpẽs ꝓphetiæ. Prout aũt dr̃ reſpectu futurorũ euentuum, ſiue ſm̃ quod in ſeipſis ſunt, ſiue ſm̃ q ſunt in ſuis cauſis, communiter ſe habet ad omnem ſpeciem prophetiæ.

Ad II dcd̃m, q prophetia promiſſionis cõprehẽdit ſub prophetia cõminationis, qa eadẽ eſt rõ veritatis in utraque. Denominat tñ magis à cõminatione: quia Deus pronior eſt ad relaxandum pœnam, quàm ad ſubtrahendum promiſſa beneficia.

Ad III dcd̃m, q Iſidorus diſtinguit prophetiã ſm̃ modũ prophetãdi, qui quidẽ põt diſtingui uel ſm̃ potentias cognoſcitiuas in hoĩe, quæ ſunt ſenſus, imaginatio, & intellectus: & ſic ſumitur triplex uiſio, quam ponit tam ipſe, q̃ Aug.* 12. ſuper Gen. ad literã. Vel põt diſtingui ſm̃ dr̃iam prophetici influxus, q quidẽ quãtũ ad illuſtrationẽ intellectus ſignificat per repletionẽ Spũſſancti, quã ſeptimo loco ponit. Quantũ verò ad impreſſionem formarũ imaginabiliũ ponit tria, ſ. ſomniũ; quod ponit tertio loco: & viſionẽ, quæ fit in uigilãdo reſpectu quorumcumq; cõium, quam ponit in ſecundo loco: & extaſim, quæ fit per eleuationem mentis in aliqua altiora, quam ponit primo loco. Quãtum verò ad ſenſibilia ſigna ponit tria: quia ſenſibile ſignũ aut eſt aliqua res corporea exterius apparens uiſui, ſicut nubes, quã ponit quarto loco: aut eſt uox formata exteri⁹ ad auditũ hoĩs delata, quam ponit quinto loco: aut eſt uox per hoĩem formata cum ſimilitudine alicuius rei, quod pertinet ad parabolam; quam ponit ſexto loco.

Li. 12. c. 7. per multa cap. ca, to. 3.

Articvlvs II.

Vtrum excellentior ſit prophetia, quæ habet uiſionem intellectualẽ, & imaginariam, quàm ea quæ habet viſionem intellectualem tantùm.

Ad secvndvm ſic ꝓceditur. Vr̃ q excellentior ſit prophetia, q̃ habet uiſionẽ intellectualẽ & imaginariã, q̃ ea quæ habet uiſionẽ intellectualem tm̃. Dicit .n. Aug. 12. ſuper Gen. ad literã:* & hr̃ in gloſ. 1. ad Cor. 14. ſuper illud, Spiritus aũt loquit myſteria. Minus eſt propheta, qui rerũ ſignatarum ſolo ſpiritu videt imagines, & magis eſt propheta, qui ſolo earũ intellectu eſt p̃ditus: ſed maximè propheta eſt, q in utroq; præcellit, hoc aũt pertinet ad prophetam, qui ſimul habet intellectualem & imaginariam uiſionem. ergo huiuſmodi prophetia eſt altior.

¶ 2 Præt. Quãtò uirtus alicuius rei eſt maior, tãtò ad magis diſtãtia ſe extẽdit: ſed lumẽ ꝓpheticũ principaliter ad mẽte pertinet, ut ex dictis* patet. ergo perfectior vr̃ eſſe prophetia, quæ deriuatur uſque ad imaginationem, quàm illa quæ exiſtit in ſolo intellectu.

¶ 3 Præt. Hierony. in prologo libri Reg.* diſtinguit prophetas contra hagiographos. Oẽs aũt illi, quos prophetas nominat, puta, Iſaias, Hieremias, & alii hmõi ſimul cũ intellectuali viſione imaginariã habuerunt, non aũt illi qui dicũtur hagiographi, ſicut ex inſpiratione Spũſſancti ſcribẽtes, ſicut Iob, Dauid, Salomon, & hmõi. ergo vr̃ q magis propriè dicuntur prophetæ illi, qui ſimul habẽt uiſionẽ imaginariam cum intellectuali, quàm illi, qui habent intellectualem tantùm.

Porre. p̃ ... 829

Infr. art. 3. cor. Et 3. q. 30. ar. 3. ad 1. Et veri. q. 12. art. 12. Et Iſ. 1.

* Aug. li. 12 ſuper Gen. c. 9. in medio, to. 3.

q. præced. ar. 2.

... in medio incipit. Viginti ... literas, tomo 4.

SVP. QV. CLXXIIII. ARTIC. II.

In ar. 2. eiuſdem q. 174. aduerte, q ſi verba in titulo poſita propriè perſpecta in principio fuerint, clarior erit intellectus legentis articulũ: alioquin vſq; ad calcẽ articuli fluctuabit. Vult ſiquidẽ titulus nõ formis imaginatis, ſed uiſione imaginaria, ita q non ueniat in qõnem, vtrum prophetia ſine phantaſmatibus, ſed ſine viſione imaginaria. Et qm̃ de prophetia eſt ſermo, intelligit de uiſione imaginaria prophetica, & hoc in calce articuli explicatur, ita q ſenſus qõnis eſt, An prophetia habẽs alterã tm̃ propheticã uiſionẽ, ſ. intellectualẽ, ſit excellẽtior prophetia habẽte utramq; propheticã uiſionem. ſ. intellectualem & imaginariam.

In rñſione ad tertiũ eiuſdem articuli aduerte, q ſimilitudo in litera poſita inter fidẽ reſpectu cognitionis uiæ & patriæ, & prophetiã reſpectu viſionis imaginariæ & intellectualis, non currit quatuor pedibus: ſed ſat eſt, q exẽpli rõnem habeat, ut intelligant audiẽtes. Prophetia ſiquidẽ diſtinguit non per propriè, uel impropriè dici de altera uiſionũ, ſicut fides impropriè diceret de cognitione patriæ: ſed diſtinguit penes magis & minus propriè. Itaq; magis propriè dr̃ de illa quæ habet uiſionẽ imaginariã, & minus propriè de illa, q̃ habet ſolũ intellectualem uiſionem. De utraq; tñ ꝓpriè: vt patet ex definitione prophetiæ ex Caſſiodoro.

Cap. 1. parum ante medium illius.

¶In eodem arti. 2. in reſponſione ad 4. manifeſte habes, ꝙ quantumcumque ſit excellens intellectualis viſio prophetica abſque imaginaria uiſione, nunquàm tñ eſt ſine phãtaſmatũ miniſterio: quia diuina ſapientia diſponit ola ſuauiter: & nãle eſt hoi, abſque phantaſmate non intelligere. Nec extendas hæc ad raptum Pauli, aut Moyſi: quia non loquimur de huiuſmodi ſingularib. ſed de propheticis viſionib. regulariter.

¶4 Præ. Dio. dicit in 1. c. cęleſt. hierarchiæ, ꝙ impoſſibile eſt nobis ſuperlucere diuinum radium, niſi uarietate ſacrorũ velaminũ circumuelatũ: ſed prophetica reuelatio fit per immiſſionem diuini radii. ergo vr̃ ꝙ non poſſit eſſe abſq; [h] phantaſmatum uelaminibus.

In gl. ord. in præfatione ſup prolog. Hiero. innuitur: & etiam Caſſio. in prologo ſup. Pſ. cap. 1.

Sed contra eſt, qđ glo.* dicit in principio Pſalterii, ꝙ ille modus prophetiæ dignior eſt cęteris, qñ. ſ. ex ſola Spũſsancti inſpiratione, remoto oi exteriori adminiculo facti, uel dicti, vel uiſionis, uel ſomnii, prophetatur.

Reſp. Dcđm, ꝙ dignitas eorũ quę ſunt ad finẽ, præcipuè conſideratꝰ ex fine. Finis aũt prophetię eſt manifeſtatio alicuius ueritatis ſupra hoiem exiſtentis; vñ quanto hmôi manifeſtatio eſt potior tãtò prophetia eſt dignior. Manifeſtũ eſt aũt, ꝙ manifeſtatio diuinæ ueritatis, quæ fit per nudã contemplationẽ ipſius ueritatis, potior eſt, q̃ illa, quæ fit ſub ſimilitudine corporalium rerum: magis. n. appropinquat ad uiſionẽ patriæ, ſm quã in eſſentia Dei ueritas cõſpicitur. Et inde eſt, ꝙ [m] prophetia, per quã aliqua ſupernaturalis ueritas conſpicitur, ſm intellectualẽ ueritatẽ eſt dignior, q̃ illa in qua veritas ſupernaturalis manifeſtatur per ſimilitudinẽ corporaliũ rerum ſm imaginariam viſionẽ. Et ex hoc ẽt oſtẽditur mens prophetæ ſublimior, * ſicut in doctrina humana auditor oſtenditur eſſe melioris intellectus, qui veritatẽ intelligibilẽ a magiſtro nude prolatã capere põt, q̃ ille qui indiget ſenſibilibus exemplis ad hoc manuduci. Vñ in cõmendationẽ prophetiæ Dauid, dr̃ 2. Reg. 23. Mihi locutus eſt fortis Iſrael. & poſtea ſubdit: Sicut lux auroræ oriẽte Sole mane abſq; nubib. rutilat.

Concl. m

Ad primvm ergo dcđm, ꝙ qñ aliqua ſupernaturalis ueritas reuelanda eſt per ſimilitudines corporales, tunc magis eſt propheta q vtrũq; habet, ſ. lumen intellectuale, & imaginariã uiſionẽ, q̃ ille qui habet alterum tñ, quia perfectior eſt prophetia: & quantum ad hoc loquitur Aug. ſed illa prophetia, in qua reuelatur nude intelligibilis ueritas, eſt omnibus potior.

Ad ii dcđm: ꝙ aliud eſt iudiciũ de his q̃ ꝑꝑ ſe quærunꝰ, & de his quæ quærunꝰ ꝑꝑ aliud. In his .n. quæ ꝑꝑ ſe quęrunꝰ, quantò uirtus agẽtis ad plura, & remotiora ſe extendit, tanto potior eſt: ſicut medicus reputaꝰ melior, qui plures põt, & magis à ſanitate diſtantes ſanare. In his aũt quæ nõ quæruntur niſi ꝑꝑ aliud, quanto agens põt ex paucioribus, & propinquioribus ad ſuum intentũ peruenire, tanto vr̃ eſſe maioris uirtutis: ſicut magis laudatur medicus, q per pauciora, & leniora põt ſanare infirmũ. Viſio aũt imaginaria in cognitione prophetica non requiritur propter ſe, ſed propter manifeſtationem intelligibilis ueritatis: & ideo tanto potior eſt prophetia, quanto minus ea indiget.

Ad iii dicendum, ꝙ nihil prohibet aliquid

F eſſe ſimpliciter melius, quod tñ minus proprie recipit alicuius prædicationem: ſicut cognitio patriæ eſt nobilior, quàm cognitio viæ, quæ tamen magis proprie dr̃ fides, propterea ꝙ nomen fidei, importat imperfectionem cognitionis. Similiter autem prophetia importat quandam obſcuritatem, & remotionem ab intelligibili veritate: & iđ magis proprie dicuntur prophetæ, qui uident per imaginariam uiſionem, quàmuis illa prophetia ſit nobilior, quæ eſt per intellectualem uiſionem, dummodo tamen ſit eadem ueritas utrobique reuelata. G Si verò lumen intellectuale alicui diuinitus infundatur non ad cognoſcendum aliqua ſupernaturalia, ſed ad iudicandum ſecundum certitudinem ueritatis diuinæ, ea quæ humana ratione cognoſci poſſunt: ſic talis prophetia intellectualis eſt infra illam, quæ eſt cum imaginaria uiſione ducente in ſupernaturalem ueritatem, cuiuſmodi prophetiã habuerunt oẽs illi, qui numerantur in ordine prophetarum, qui ẽt ex hoc ſpecialiter dicuntur prophetæ, quia prophetico officio fungebantur. Vnde & ex perſona Domini loquebantur dicentes ad populum. Hæc dicit Dominus: quod H non faciebant [d] illi, qui hagiographa conſcripſerunt, quorum plures loquebantur frequentius de his quę humana ratione cognoſci poſſunt non quaſi ex perſona Dei, ſed ex perſona propria, cum adiutorio tamen diuini luminis. D. 10.

Ad iiii dicendum, ꝙ illuſtratio diuini radii in vita pręſenti non fit ſine velaminibus phantaſmatum qualiumcumque: quia connaturale eſt [e] homini ſecundum ſtatum pręſentis uitę, ut non intelligat ſine phantaſmate. Quandoque tamen ſufficiunt phantaſmata, quę communi modo à ſenſibus abſtrahuntur, nec exigitur aliqua uiſio imaginaria diuinitus procurata. Et ſic dicitur reuelatio I prophetica fieri ſine imaginaria uiſione. D. 19.

Articvlvs iii.

Vtrũ gradus prophetiæ poſſint diſtingui ſecundum uiſionem imaginariã.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur quòd gradus prophetię poſſint diſtingui ſecundum uiſionem imaginariã. Gradus enim alicuius rei non attenditur ſecundum id quod eſt propter aliud, ſed ſecundum id [h] quod eſt propter ſe: K in prophetia autem propter ſe quęritur viſio intellectualis, propter aliud autem viſio imaginaria, vt ſupra dictum eſt.* ergo vr̃ ꝙ gradus prophetię non diſtinguantur ſm imaginariã viſionem, ſed ſolum ſecundum intellectualem.

¶2 Pręt. Vnius propheta [h] vr̃ eſſe vnus gradus prophetię: ſed vni ꝑphetę fit reuelatio ſm diuerſas imaginarias viſiones. ergo diuerſitas imaginarię viſio

Pauſe. p. to. 830

SVP. Q. CLXXIIII. ARTIC. III.

I N artic. 3. eiuſdem quæſtio. 174. nota tria. Primo, ordinem proceſſus in litera. Nam ſtatim in principio corporis artic. enumerantur tria genera prophetię, hoc eſt, tres generales gradus prophetiæ: & tertium cum ſubdiuiſione ſpecialium graduum penes cognoſcenda, uel agenda. Et aliter ordinantur quàm enumerentur: nam numerãdo imaginaria primo nominatur, ſed ordinando in ſupremo locatur intellectualis, puta reſpectu ueritatis ſupernaturalis, & immediate poſt imaginaria illuminata: & deinde intelle-

1. q. 12. ar. 11. ad 1. Et 4. di. 49. q. 2. art. 2. ad 2. Et veri. q. 12. ar. 13 per totum & arti. 14. cor. Et 1. Corinth. 13. lect. 4.

*ar. præc. ad 2.

intellectualis, puta, reſpectu veritatis naturalis, vel reſpectu actionis. Sed in declarando retrogrado ordine author proſequitur, incipiendo ab vltimo in Samſone: vbi ét deiicit vltimū gradum vſq; ad infimū illius. ſ. ad inſtinctū, de quo dictū eſt, ꝙ eſt quidimperfectū in genere prophetiæ. Et deinde aſcendendo affert Salomonē: & deinceps imaginariam proſequitur, quatuor illi gradus tribuēdo. Et demum ad pure intellectualem reſpectu ſupernaturalis veritatis, quam Dauid habuit, deuenit. Scdo, ꝙ prophetia intellectualis abſque imaginaria viſione reſpectu veritatis ſupernaturalis, ꝗ tenet ſupremum gradum, dr̃ excedere rationē prophetiæ proprie dictæ non tamꝗ res ſuperioris ordinis, ſed ſicut ſummū in illo ordine. Supremum enim eſt in confinio altioris ordinis, & ꝓpterea excedit quæ cōiter ſunt in ſuo ordine. Tertio, ꝙ ex reſpōſione ad primum habes, ꝙ ideo ſtm̃ imaginariā viſionem diſtinguimus prophetiæ gradus: quia gradus imaginariæ viſionis ſunt ſigna graduū luminis prophetici, penes qđ graduanda eſt ꝓphetia tamꝗ primā & verā menſurā illius. Ex eo namque ꝙ gradus luminis prophetici ſunt nobis ignoti, & ſignificantur per gradus imaginariæ viſionis tanquā patentes, rōnabile eſt, vt gradus prophetiæ penes imaginariā viſionem diſtinguātur.

In gl. ord. in præfatione ſup prologum Hiero. Sumitur ex Caſſiodor. in Prologo ſuper pſal. ca. 1.

q. 173. ar. tic. 2.

nis nō diuerſificat gradus prophetiæ.

¶. Præt. Scd'm gl.* in prin. Pſalterij, ꝓphetia cōſiſtit i dictis, & i factis, ſomnio, & viſione. ẽ ergo dēnt ꝓphetię gradus magis diſtingui ſm̃ imaginariā viſionē, ad quā ꝑtinet viſio & ſomnium, ᴮ quā ſm̃ dicta, & facta.

Sed contra eſt, ꝙ mediū diuerſificat grad' cognitionis, ſicut ſciētia ꝓp q d ē altior eo ꝙ ē ꝑ nobili' mediū, ꝗ ſcientia q a ē, vel ēt ꝗ opinio: ſed viſio imaginaria ī cognitione ꝓphetica ē ſicut quoddā mediū. ergo gradus ꝓphetię diſtingui dēnt ſm̃ imaginariam viſionem.

Resp. Dcd'm, ꝙ ſicut dictū eſt,* prophetia, in qua ꝑ lumē intelligibile reuelať aliqua veritas ſupernaturalis ꝑ imaginariā uiſionē, mediū gradū tenet inter illā prophetiā, in qua reuelať ſupnaturalis veritas abſque imaginaria viſione, & illā in qua per lumen intelligibile abſq; imaginaria viſione dirigitur hō ad ea cognoſcenda, vel agenda, quæ ꝑtinent ad humanā cōuerſationē. Magis aūt eſt propriū prophetiæ cognitio, ꝗ opatio: & iō infimus gradus ꝓphetiæ eſt cū aliqs ex interiori inſtinctu moueť ad aliqua exterius faciēda, ſicut de Samſone dr̃ Iudi. 15. ꝙ irruit ſpiritus dn̄i in eū: & ſicut ſolent ad ardorē ignis ligna cōſumi, ita & vincula q bus ligatus erat, diſſipata ſūt & ſoluta. Scd'us aūt gradus prophetiæ eſt, cū aliqs ex interiori lumine illuſtratur ad cognoſcendū aliqua, ꝗ tñ non excedunt limites naturalis cognitionis, ſicut dr̃ de Salomone 3. Reg. 4. ꝙ locutus eſt parabolas, & diſputauit ſup lignis à cedro quæ eſt in Libano, vſq; ad hyſopum, ꝗ egreditur de pariete, & diſſeruit de iumentis, & volucribus, & reptilibus, & piſcib': & hoc totū fuit ex diuina inſpiratione. Nā præmittitur: Dedit Deus ſapientiā Salomoni, & prudentiam multā nimis. Hi tñ duo gradus ſunt infra ꝓphetiā proprie dictā, quia non attingunt ad ſupernaturalē veritatē. Illā aūt prophetia, in qua manifeſtatur ſupernaturalis veritas per imaginariā viſionē, diuerſificatur primo ſm̃ differētiam ſomnij qđ fit in dormiendo, & viſionis quæ fit in vigilando, quæ pertinet ad altiorem gradū prophetiæ: qa maior vis prophetici luminis eſſe vr̃, quæ aliquē occupatum circa ſenſibilia in vigilando abſtrahit ad ſupernaturalia, ꝗ illa ꝗ aīam hominis abſtractā à ſenſibilibus inuenit in dormiendo. Scd'o aūt diuerſificatur gradus prophetiæ quantū ad expreſſionem ſignorū imaginabiliū, quibus veritas intelligibilis exprimiť. Et quia ſigna maxime expreſſa intelligibilis ueritatis ſunt verba, iō altior gradus prophetiæ vr̃, qñ propheta audit verba exprimentia intelligibilē veritatē ſiue in vigilādo, ſiue in dormiendo, ꝗ qñ videt aliquas res ſignificatiuas veritatis: ſicut ſeptē ſpicæ plenæ ſignificant ſeptem annos vbertatis. In q bus ēt ſignis tanto vr̃ prophetia eſſe altior, quantò ſigna ſunt magis exꝑſſa: ſicut qñ Hieremias vidit incendiū ciuitatis ſub ſimilitudine ollæ ſuccenſę, ſicut dr̃ Hier. 1. Tertio aūt oſtēditur altior eſſe gradus prophetiæ, qñ propheta nō ſolū videt ſigna verborum, vel factorum, ſed ēt videt in vigilando, vel in dormiendo aliquē ſibi colloquentē, aut aliquid demonſtrantē: quia per hoc oſtenditur, ꝙ mēs prophetę magis appropinquat ad cām reuelantē. Quarto aūt pt̃ attendi altitudo gradus prophetalis ex condōne eius qui vr̃. Nam altior gradus prophetiæ eſt, ſi ille qui loquitur, vel demonſtrat, videatur in vigilando, vel in dormiēdo in ſpecie angeli, ꝗ ſi videatur in ſpecie hōis: & adhuc altior, ſi videatur in dormiendo, vel in vigilando in ſpecie Dei, ſm̃ illud Iſa. 6. Vidi Dn̄m ſedētem. Super omnes autem hoc gradus eſt tertium genus prophetiæ, in quo intelligibilis veritas, & ſupernaturalis abſque imaginaria viſione oſtenditur, quę tñ excedit rōnē ꝓphetię ꝓprie dictę, vt dictū ē:* & iō ᵐ cōſequēs ē, ꝙ grad' prophetiæ proprie dictę diſtinguanť ſm̃ imaginariā uiſionem. ⁿ

Ar. præce. ad. 3. Concl.

Ad primum ergo dicēdum, ꝙ diſcretio luminis intelligibilis non poteſt a nobis cognoſci, niſi ſm̃ ꝙ iudicatur per aliqua ſigna imaginaria, vel ſenſibilia: & ideo ex diuerſitate imaginatorum perpenditur diuerſitas intellectualis luminis.

Ad II dicendum, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt,* prophetia non eſt per modum habitus immanentis: ſed magis per modum paſſionis tranſeuntis. Vnde non eſt inconueniens, quòd vni & eidem prophetæ fiat reuelatio prophetica diuerſis vicibus ſecundum diuerſos gradus.

q. 171. ar. 2.

Ad III dicendum, ꝙ dicta, & facta, de quibus ibi fit mentio, nō pertinent ad reuelationem prophetiæ, ſed ad denunciationem, quæ fit ſecundum diſpoſitionem eorū, quibus denunciatur id quod prophetæ reuelatum eſt: & hoc fit quandoque per dicta, quandoque per facta. Denūciatio autem, & operatio miraculorum conſequenter ſe habēt ad prophetiam, vt ſupra dictum eſt.*

q. 171. ar. 1 Porro. ꝑ ro. 831

Articvlvs IIII.

Vtrum Moyſes fuerit excellentior omnibus prophetis.

Veri. q. 12. ar. 9. ad 2. & ar. 14. Et Iſa. 6.

Ad quartvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ Moyſes nō fuerit excellentior oibus prophetis. Dicit. n. gl.* in prin. Pſalterij, ꝙ Dauid dr̃ ᴱ propheta ꝑ excellentiā. non ergo Moyſes fuit excellentiſsimus omniū.

*Innititur in gl. ordi. in pręfatione in prologum B. Hiero, & ſumitur ex Caſſio. in prolog. in pſal. c. 1.

SVP. Q. CLXXIIII. ARTIC. IIII.

In ar. 4. eiuſdem q. dubia duo occurūt ex Nicolao de Lira ſuper principio Pſalterii. Primum eſt circa rationes in litera allatas ad probandum, quòd Moyſes fuit ſimpliciter excellentiſſimus

…tiſſimus propheta. Et contra primā rōnem obijcit dupliciter. Primo, Claritas cognitionis actum prophetandi excludens, non cōſtituit excellentiorem gradum prophetiæ: ſed viſio diuinæ eſſentiæ excludit actū prophetādi, ſicut & actū fidei, quia vterq; eſt neceſſario ænigmaticus. ergo. Præterea, Si hæc rō valeret, ſequeretur ꝙ Moyſes fuiſſet excellentior apoſtolis, excepto Paulo. Et tenet ſequela, quia Moyſes vidit diuinā eſſentiā: alij aūt Apoſtoli nō. Conſequens reprobatur in hac litera, dū miniſtri noui teſtamenti præferuntur Moyſi. Cōtra ſcđam rōnē obijcit, quia denunciatio eſt aliquid conſequēs cognitionē propheticā. nō ergo variat gradū ꝓphetiæ. Cōtra quartā rōnem literæ de cōfirmatione obijcit: quia confirmatio per ſignū conſequitur ēt prophetiā. Vñ & Ioānes Baptiſta nullū ſignū fecit, vt dr̃ Io.10. & tñ a dicto doctore præfertur Moyſi.

Art. pręce. & art. 1. q. 171.

¶ Scđm dubiū eſt circa concluſionē, cōtra quā arguit idē, volēs ꝙ Dauid ſit ſimplr̃ excellentior. Primo, quia Moyſes non habuit toties nec ita cōbiter illuſtrationes, ſ̃m viſionē puræ intellectualiū, ſicut Dauid, 2. Regum. 23. Præterea Dauid plenius & clarius cognouit & expreſſit myſteria Chriſti, q̃ Moyſes ſ̃m dictū doctorē. ergo prophetia Dauid ſortitur quādā excellentiam ex hoc, ꝙ Chriſti myſteria ſic expreſſit. Probatur ſequela: qa lex & prophetæ ordinantur ad Chriſtum ſicut finem, finis aūt nobilior eſt his quæ ſunt ad finē. Et confirmatur, quia Gregorius Hom. 4 ſuper Eze. dicit, ꝙ Dauid clariorē cognitionem quàm Moyſes habuerit.

Lib. 12. ca. 27. to. 3.

¶ Ad primū dubium dr̃ cū authore in ar. ſequenti in rñſione ad primū, ꝙ viſio diuinæ eſſentiæ rapcim per modum paſſionis nō excludit actū prophetādi, qa eſt viſio procul ex parte videntis: nec eſt ſimilis rō

¶2 Præt.[b] Maiora miracula facta ſunt ꝑ Ioſue, qui fecit ſtare Solem & Lunam, vt hr̃ Ioſue 10. & per Iſaiam, qui fecit retrocedere Solē, vt hr̃ Iſa. 38. q̃ per Moyſen, q diuiſit mare rubrum. Similiter ēt per Heliam, de quo dr̃ Eccle. 48. Quis poterit tibi ſimiliter gloriari, qui ſubſtuliſti mortuū ab inferis? non ergo Moyſes fuit excellentiſſimus prophetarum.

G ¶3 Præt. Matth. 11. dicitur, ꝙ inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta non ergo Moyſes fuit excellentior omnibus[b] prophetis.

SED CONTRA eſt, qđ dr̃ Deut. vlt. Non ſurrexit propheta vltra in Iſrael, ſicut Moyſes.

RESP. Dcđm, ꝙm licet quātū ad aliquid aliquis alius prophetarū fuerit maior Moyſe, ſimplr̃ tñ Moyſes fuit omnibus alijs maior.[a] In prophetia.n. ſicut ex dictis[*] patet, conſideratˀ & cognitio tam ſ̃m viſionem intellectualem, q̃ ſ̃m viſionem imaginariam; & denuntiatio, & confirmatio per miracula. Moyſes ergo fuit alijs excellentior. Primo quidem, quantū ad viſionem intellectualem, eo ꝙ vidit ipſam Dei eſſentiam, ſicut Paulus in raptu, ſicut * Aug. dicit 12. ſuper Gen. ad literā. Vñ dr̃ Nu. 12. ꝙ palam nō per ęnigmata Deum vidit. Secūdo quātum ad imaginariam viſionē, quā quaſi ad nutū habebat non ſolum audiens verba, ſed ēt videns loquentē ēt in ſpecie Dei non ſolū in dormiendo, ſed ēt in vigilādo. Vñ dr̃ Exod. 33. ꝙ loquebatˀ ei Dñs facie ad faciē, ſicut ſolet loq̃ hō ad amicum ſuū. Tertio, quantū ad denūciationē, quia loquebatur toti populo fidelium ex perſona Dei, quaſi de nouo legē proponēs: alij vero prophetæ loquebātur ad populū in perſona Dei, quaſi inducentes ad obſeruantiam legis Moyſi, ſ̃m illud Malac. 4. Mementote legis Moyſi ſerui mei. Quarto, quātū ad operationē miraculorum, quæ fecit toti populo infideliū. Vñ dr̃ Deut. vlt. Non ſurrexit vltra propheta in Iſrael ſicut Moyſes, quem noſſet Dñs facie ad faciem in

F oībus ſignis atque portentis, q̃ miſit per eum, vt faceret ī terra Aegypti, Pharaoni, & oībˀ ſeruis eius, vniuerſæq; terræ illiˀ.

AD PRIMVM ergo dcđm, ꝙ prophetia[d] Dauid ex ꝓpinquo attingit viſionē Moyſi, quātū ad viſionem intellectualem: quia vterq; accepit reuelationē intelligibilis & ſupernaturalis veritatis abſq; imaginaria viſione. Viſio tñ Moyſi fuit excellentior quantū ad cognitionē diuinitatis: ſed Dauid plenius cognouit, & expreſſit myſteria incarnationis Chriſti.

AD II dicendum, ꝙ illa ſigna illorum prophetarum fuerunt maiora ſecundum ſubſtantiam facti: ſed tamen miracula Moyſi fuerunt maiora ſecundum modū faciendi, quia ſunt facta toti populo.

H AD III dcđm: ꝙ Ioannes pertinet ad nouum teſtamētū, cuius miniſtri præferuntur ēt ipſi Moyſi, quaſi magis reuelate ſpeculātes, vt hr̃ 2. ad Cor. 3.

ARTICVLVS V.

Vtrum aliquis gradus prophetiæ ſit etiam in beatis.

AD QVINTVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ aliquis gradus prophetiæ eſt ēt in beatis. Moyſes.n. vt dictum * eſt, vidit diuinam eſſentiam, qui tñ propheta dicitur.[b] ergo pari rōne beati poſſunt dici prophetæ.

I ¶2 Pręt. Prophetia eſt diuina[b] reuelatio, ſed diuinæ reuelationes fiunt etiam angelis beatis. ergo angeli beati poſſunt dici prophetæ.

¶3 Præt. Chriſtus ab inſtāti cōceptionis fuit cōprehenſor: & tñ ipſe prophetā[b] ſe nominat. Matt. 13. vbi dicit. Non eſt propheta ſine honore, niſi ī patria ſua. ergo ēt cōprehenſores & beati poſſunt dici prophetæ.

K ¶4 Præt.[b] De Samuele dr̃ Eccleſiaſt. 46. Exaltauit vocem eius de terra in prophetia delere impietatē gentis. ergo eadē ratione[g] alij ſancti poſt mortem poſſunt prophetę dici.

SED CONTRA eſt, ꝙ 1. Pet. 1. ſermo ꝓpheticus cōparatur lucernæ lucēti in caliginoſo loco: ſed ī beatis nulla eſt caligo. ergo nō poſſunt dici ꝓphetæ.

de actu fidei, qui eſt non apparentiū. Nec eſt verū, ꝙ actus propheticus eſt neceſſario ænigmaticus, iuxta illud. Nu. 12. Palā, & non per ænigmata Deum videt.

D. 106.

¶ Ad aliā obiectionē dr̃, ꝙ conſequentia valeret ſi ſeruaretur idētitas ſtatus, ſed variato ſtatu, non valet. Nā miniſtri noui teſtamēti rōne ſtatus. i. reuelatæ gratiæ, præferuntur Moyſi, & nō ratione maioris viſionis, q̃ fuerit viſio diuinæ eſſentiæ: propterea ꝙ ratio illa valet reſpectu ſtatus aň nouum teſtm̃, ſimpliciter loquendo.

¶ Ad obiecta contra ſecundam & quartā rationes dr̃, ꝙ licet denunciatio, & cōfirmatio ſequantur eſſentiam prophetiæ, quia tñ ſpectant ad conditiones prophetarum ut ſic, ideo ad excellentiam prophetæ bene inductę ſunt, & male improbātur, quia non ad excellentiam eſſentialē prophetiæ inductę ſunt. ſed ad excellentiam prophetę ſecundū illas conditiones, ut ſic ſecundum omnes cōditiones inueniatur Moyſes ſuperior.

Perre. 3 … 832

¶ Ad ſecundum dubium dicitur, ꝙ primę obiectionis aſſumptum ea facilitate poteſt negari, qua affirmatur: quia non habet ex ſcriptura authoritates. Secunda vero nobilitatem prophetiæ Dauid quoad ſecundarium oſtēdit. Nā principale eſt diuinitas, in cuius cognitiōe excellit Moyſes. Chriſtus autem utrāque naturam habet: unde ex hoc nihil concluditur. Authoritas Gregorii de cognitione myſteriorum Chriſti intelligitur, & non ſimpliciter.

Supra. q. 173. art. 2. cor. Et 3. q. 7. ar. 8. co. Et 1. Cor. 13. lect. 3.

* Ar. præc.

SVP. Q. CLXXIIII. ARTIC. V.

IN ar. 5. eiuſdē quæſtionis, hoc ſolum ſcribēdum occurrit, ꝙ uiſio Dei per eſſentiam ad prophetiam deſcendit, ut res ſuperiores ordinis: & per accidens. ſ. quia per modum paſſionis, & ſecundum quid: quia quoad hoc ꝙ uidēs, adhuc erat procul.

Et

Et hæc denotant in lra cũ ſubdit, Et pp hoc non totaliter amittit rõem ꝓphetię talis viſio. Parum eñ quid habere prophetię dr, q nõ totaliter excludit illam.

Resp. Dcẽdm, ꝙ prophetia importat uiſioné quãdã alicuius ſupernaturalis veritatis, vt procul exiſtentis: qđ quidé cõtingit eſſe dupliciter. Vno mõ, ex parte ipſius cognitionis: qa veritas ſupernaturalis non cognoſcit in ſeipſa, ſed in aliquibus ſuis effectibꝰ. Et adhuc erit magis procul, ſi hoc ſit per figuras corporaliũ rerũ, q̃ p intelligibiles effectus: & talis maxime eſt viſio ꝓphetica, q̃ fit p figuras & ſimilitudines corporaliũ rerũ. Alio mõ, viſio eſt ꝓcul ex parte ipſius videntis, q ſ. nõ eſt totaliter in vltimã pfectioné adductus, ſm illud 2. ad Co. 5. Quãdiu ĩ corpore ſumꝰ, pegrinamur à Dño. Neutro ãt mõ, beati ſũt ꝓcul: vñ nõ pñt dici prophetæ.

Concl. m

D. 486.

Ad primvm ergo dcẽdm, ꝙ viſio illa Moyſi fuit rapti p modũ paſſionis, nõ ãt pmanens p modũ beatitudinis, vñ adhuc videns erat procul: pp hoc nõ totaliter talis uiſio amittit rõem ꝓphetiæ.

Ad ii dcẽdm, ꝙ angelis fit reuelatio diuina nõ ſicut ꝓcul exiſtentibus, ſed ſicut totaliter Deo cõiunctis. Vñ talis reuelatio nõ hẽt rõem ꝓphetiæ.

D. 1068.

Ad iii dcẽdm, ꝙ Chrs ſimul erat cõphẽſor, & viator. In quãtũ ergo erat cõprehẽſor, nõ cõpetit ſibi rõ prophetiæ, ſed ſolum inquãtũ erat viator.

Ad iiii dcẽdm, ꝙ ẽt Samuel nondũ ꝑuenerat ad ſtatũ beatitudinis. Vñ (etſi voluntate Dei ipſa aĩa Samuelis Sauli euentũ belli prænũciauit, Deo ſibi hoc reuelante) ꝑtinet ad rõem ꝓphetiæ. Nõ ãt eſt eadẽ rõ de ſãctis, q ſunt mõ ĩ patria. Nec obſtat ꝙ arte dæmonum hoc dr factũ: quia etſi dæmones animam alicuius ſancti euocare nõ pñt, neque cogere ad aliquid agendum, põt tñ hoc fieri diuina virtute, ut dum dęmon conſulit, ipſe Deus per ſuum nuncium veritatem enunciet: ſicut per Heliam veritaté rñdit nunciis regis, q mittebant ad conſulendum Deũ Acharon, ut habet 4. Reg. 1.

t. Reſpon. Quàmuis ẽt dici poſſit, ꝙ non fuerit anima Samuelis, ſed dæmon ex perſona eius loquens, qué ſapiens Samuelem nominat, & eius prænunciationem propheticam, ſecundum opinionem Saulis & aſtantium, qui ita opinabantur.

Articvlvs VI.

Porre. p̃ro. 833

1. q. 52. a. 5 ad 3. Et ve 11. q. 12. ar. 14. ad 1.

*q. 173. ar 4.

†Hom. 16 in Ezec. a medio.

Vtrum gradus prophetiæ varientur ſecundum temporis proceſſum

Ad sextvm ſic proceditur. Vr ꝙ gradus prophetiæ varientur ſecundum temporis proceſſum. Prophetia enim ordinatur ad cognitionem diuinorum, ut ex dictis* patet: ſed ſicut dicit † Grego. per ſucceſſiones temporum creuit diuinæ cognitionis augmentum. ergo & gradus, & ꝓphetiæ ſecundum proceſſum tpis debent diſtingui.

¶2 Pręt. Reuelatio prophetica fit per modum diuinæ allocutionis ad hominem. A prophetis autem ea quæ ſunt eis reuelata, denunciantur & verbo, & ſcripto. dr enim 1. Reg. 3. ꝙ ante Samuelem ſermo Domini erat pretioſus, i deſt, rarus, qui tamen poſtea ad multos factus eſt. Similiter etiam non inueniuntur libri prophetarum eſſe conſcripti ante tempus Iſaiæ, cui dictum eſt. Sume, tibi librum grandem, & ſcribe in eo ſtylo hominis, ut patet Iſa. 8. poſt quod tempus plures prophetæ ſuas prophetias conſcripſerunt. ergo vr quòd ſecundum proceſſum temporũ pro fecerit prophetiæ gradus.

¶3 Præt. Dominus dicit Matthę. 11. Lex, & prophetę uſq; ad Ioannem prophetauerunt. Poſtmodum autem fuit donũ prophetiæ in diſcipulis Chriſti multo excellentius, quàm fuerit in antiquis prophetis ſecundum illud ad Ephe. 3. Aliis generationibus non eſt agnitum filiis hominum, ſcilicet myſterium Chriſti, ſicut nunc reuelatum eſt ſanctis apoſtolis eius & prophetis in ſpiritu. ergo videtur q ſecundum proceſſum temporis creuerit prophetiæ gradus.

Sed contra eſt, qa Moyſes fuit excellentiſſimus prophetarum, ut dictum eſt, * qui tamen alios prophetas præceſſit. ergo gradus prophetię non profecit ſecundum temporis proceſſum.

Ar. 4 & 5. præceden.

Resp. Dicendum, quòd ſicut dictum eſt, *prophetia ordinatur ad cognitionem diuinæ veritatis, per cuius contemplationem non ſolum in fide inſtruimur, ſed ẽt in noſtris operibus gubernamur, ſecundũ illud Pſalm. 42. Emitte lucem tuam, & ueritatem tuam: ipſa me deduxerunt. Fides ãt nr̃a ĩ duobus principaliter cõſiſtit. Primò, quidem, in vera Dei cognitione, ſecundum illud He. 11. Accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt. Secũdo, in myſterio incarnationis Chriſti, ſm illud Io. 14. Creditis in Deum, & in me crédite. Si ergo de prophetia loquamur inquantũ ordinat ad fidé deitatis, ſic quidem creuit ſm tres tẽporũ diſtinctiones. ſ. ante legem, ſub lege. & ſub gr̃a. Nam ante legé, Abrahã & alii patres prophetice ſunt inſtructi de his, q pertinent ad fidem diuinitatis. Vnde & prophetę nominantur, ſecundum illud Pſ. 104. In prophetis meis nolite malignari: quod ſpecialiter dr ꝓpter Abrahã & Iſaac,

Ar. 2. 3. & 4. & q. 173. ar. 4.

Concl. m

SVP. QV. CLXXIIII. ARTIC. VI.

In ar. 6. eiuſdé q. aduerte, ꝙ adonai, ut in lr̃a dr poni tur ad denotandũ aliud Dei nomé ĩeffabile, ſignificãs Dei eſſentiã ex parte ipſius eſſentiæ, ut in li. 1. dictũ é de nomine Tetragrãmaton. Illud .n. idé ineffabile nomé, q ſupponimus, ſignificatur hic per Adonai.

¶ In eod. art. in rñſione ad ſm, aduerte authoré reddere rõem duorũ, ſ. quare ſermo Dñi erat ante Samuelé, & reges, rarus. Et hoc dicit ĩ calce rñſionis: & quare ꝓphetia cępit ſcribi tpe Iſaiæ, qa ſ. tũc erat exordiũ Romanæ vrbis, qua ĩperãte erat Chrs vẽturꝰ, & impleturus, oĩum ꝓphetarũ oracula, ac extẽſurus pmiſſã ſaluté vniuerſo orbi, Decuit ſiqdé ſimul incipere ſcripturã, & cui ſcriberet. Po pu lꝰ Iſrael ñ egebat ſcriptura, hẽns corã ꝓphetas. Gẽtiles per Chrm adunandi ſub Ro. Eccl. egebãt ſcriptura, Et iõ ſimul ſcriptura ꝓphetica & Roma cęperũt. Hanc rõné ñ auſus eſſem dicere, niſi authoritas Aug. ĩ 18. de ciu. Dei allata in litera, me foueret.

¶ In rñſione ad tertiũ eiuſdé ar. nota bñ cõtra nouos ꝓphetas, & ſpãliter quẽdã Amadæũ. q ut aiũt, librũ edidit, nouã doctrinã eorũ quæ ad fidei Chriſtianæ myſteria ſpectãt, ĩtroducere cõnãté, & ſũt ſequaces ac ſimiles. Oẽs. n. tales hic dãnant ab authore, cũ di, ñ defuerũt ſigulis tpib. prophetiæ ſpũm habẽtes, ñ qdé ad nouã doctrinã fidei depmẽdã. Nõ dicit. ñ qdem ad nouã fidé, ſd ad nouã doctrinã fidei: ita ꝙ ñ ſolũ nouã fidé depmẽtes, q ẽt ſi ãgeli d cęlo eẽnt, excõicati ſũt a Pau. Apoſt. ſd nouã doctrinã fidei afferẽtes, ꝓcul ab Eccleſia & ꝓphetis ſũt: ſicut ſi docerẽt aliũ oportere eẽ ritũ ſcioiũ ab illo, qué cõiter Eccleſia ſeruat, aut ſi alia Euãgelia, aut ſacræ ſcripturę appone rét [illegible]

HHH [illegible]

partem: aut ſi aliquis actus ſecundum fidei doctrinam illicitos, diceret eſſe licitos: aut aliquid huiuſmodi, quę fidei chriſtianæ doctrinam horret: ſiue quia directæ fidei aduerſantur, ſiue quia ex conſequenti fidei contrariantur, ut illi qui fatentur ſe noſſe Deum, factis autem negant, Deo contrariantur.

¶ In eodem arti. 6. in eadem rñſione ad tertiū, circa id ꝙ ibi dr̄, ſ. ꝙ ſingulis tpib. nō defuerunt habentes ſpiritū ꝑphetiæ ad humanorū actuū directionē, dubium occurrit, an tales crediti ꝑphetæ audiēdi ſint in his q̄ dñt ſe ex ſpiritu ꝑphetię habere: Et vr ꝙ ſic, tum quia aliter inuanum daretur ꝑphetiæ ſpiritus, q̄ ad vtilitatem Eccleſię tanq̄ finem ordinat, & fieret cōtra illud Apoſtoli 1. ad The. 5. Prophetias nolite ſpnere. tum qa Iſaac obediuit pcepto Abrahæ circa mortē ſuſpſius, q̄ erat cōtra oē ius: tum qa mulier fornicaria, q̄ genuit ex Oſea ꝑpheta, excuſata eſt a fornicatione. In oppoſitū āt eſt, ꝙ daret p hoc via inobedientiis, & impudicitiis, & aliis ſingularib. exceſſib. hominum illorum, qui dicerent ſe hęc patrare ex iuſſu hmōi prophetarum.

Concl. p ¶ Ad huius euidentiā ſciēdū ē, ꝙ cū duplices ſint actus humani, quidā ſpectantes ad publica officia, & ꝑtinētes eccleſiaſtica, ut ꝑdicare, celebrare, ſentētias ferre in iudicio, & ſimilia. Et circa hæc nō verſatur pſens qō: qm̄ clara huius qōnis ſolutio habet extra de hęreticis. c. Cum ex iniūcto, ubi dicenti ſe inuiſibili miſſione a Deo miſſum, publica fides negat, niſi miraculo, uel ſpeciali ſcripturæ teſtimonio id confirmet. Hinc enim patet ꝙ quacumq; perſona prophetante de nouo, non ſunt publici actus dirigendi, ſecundum illius prophetiam: quoniam Eccleſia fidem eis publicam negat, niſi aliquod dictorum teſtimoniorum efficaciter adeſſet. Alii uero actus humani priuatarum ſunt perſonarum, & in his diſtinguendum eſt: quoniam quidam diriguntur ab huiuſmodi prophetis conformiter ad vniuerſales Eccleſiæ regulas: & in his, quia nullum periculum eſt, quilibet poteſt in ſuo ſenſu abundare, ut dirigat ſuos actus ſecundum arbitrium huiuſmodi prophetarum. Quidam uero diriguntur difformiter ad eccleſiaſticos mores ſiue communes totius Eccleſię, ſiue peculiares alicuius religionis, & huiuſmodi, & hoc ſiue in ueritate ſit iſta difformitas, ſiue habeāt ſpeciem difformitatis: & in iſtis, huiuſmodi prophetæ nec audiendi, nec fouendi ſunt aliquo modo, niſi, ut dictum eſt, fides publica ab Eccleſia eis deberetur. Manifeſtatur āt hoc rōne & authoritate. Ratione quidem, quoniam recta rō exigit, ut in directione actuum noſtrorum certum præponatur dubio quo ad bonitatem, uel malitiam. Conſtat autem ꝙ regulare actus noſtros conformiter ad diuinas eccleſiaſticaſque leges & mores, bonum ꝓculdubio eſt. Et declinare ab illis, malum ſimiliter ꝓ

P culdubio eſt. An aūt Deus in ueritate illuminauerit huiuſmodi prophetas, & poteſtatem dederit præcipiēdi oppoſitum, aut diſpenſandi in huiuſmodi, nulla euidenti certitudine cōſtat nobis, quãuis ipſi hoc dicerent, & iurarent. Et ſic hoc tanq̄ incertum & ambiguum poſtponendum eſt certæ & infallibili regulæ diuinæ, ſeu humanæ, qua irreprehenſibiliter haſtenus actus noſtros regulauimus. Authoritate uero: Nā Paulus Apoſtolus ubi ſup. cum dixiſſet. Prophetias nolite ſpernere, ſtatim ſubiunxit tria documenta ad hoc, dicens, Oīa autē probate, qđ bonū eſt tenete, ab oī ſpecie mala abſtinete uos. Vbi ſic uenerari ꝑphetias docet, ut primo probemus oīa quæ dicūt, & in hac diſcuſſione includitur aſſignatio rō, ut. ſ. certa præponātur incertis, ubi periculum imminet: deinde ad electionē bonitatis cogit: & demū non ſolū abſtinentiā mali, ſed ēt ab his q̄ habent mali ſpeciem cauendū pcipit, ac ſi aperte diceret, Nolite ſpernere prophetas, q de nouo apparent: uerumtamen eſtote prudētes, & cauti, nec ad ſpeciem mali pp eos declinetis, ſed bonū tantumodo amplectamini. Cōſtat. n. bonū & malū in actibus humanis ſm cōformitatem & deformitatem ad diuinas humanaſque, pcipue eccleſiaſticas leges attēdi. Quocirca nō excuſantur q ex iuſſu, vel licentia hmōi prophetarum, credentes eos ſpiritu afflatos diuino, aliqd cōmittūt ex ſuo genere malū, uel habens ſpeciē mali, ut faciūt hi q amplexibus, ſeu impudicitiis, propterea operam dant, delicias pōpaſq; aſſumūt, nouitates ſingulares quas neſcierūt patres eorū ſub ſpecie ſanctitatis introducūt. Nō ſūt. n. hæc niſi carnis opa, & aliena a fructib⁹ ſpirit⁹, ut patet ad Gala. 5. Et ꝑpea ſi actus ſiāt peccati mortalis ex ſuo gñe, peccāt ꝓculdubio mortaliter tales actus facientes, utpote nō excuſati: quoniam iuris diuini, quale hoc eſt ignorantia nō excuſat.

Concl. s

Concl. u

Lib. 8. cap. 27. a medio to. 5.

K ¶ Ad primum ergo in oppoſitum dr̄, ꝙ prophetia datur ad utilitatem, iuxta tñ conditionem prophetæ. Nā prophetia prophetarum receptorū ab Eccleſia, datur ad utilitatem, ut quid neceſſario amplectendū: prophetia uero prophetarum non receptorum ab Eccleſia, datur ad utilitatem, tanq̄ aliquid prius probādum & diſcutiendum, antequàm cum periculo aliquo amplectatur. Nec hoc eſt ſpernere prophetias, ſed eas probare.

¶ Ad ſm̄ dr̄ duplr̄. Primo ꝙ Iſaac non cooperabatur morti ſuę, ſed patienter tolerabat illam: ſicut martyres potentes euadere, & tamen ſponte ſuſcipientes martyrium, & ꝑpea ipſe certitudine adhæſionis ſuæ, tenens patrem ſuum inſpiratum a Deo, nullum actū fecit ex ſuo genere mortalem. Dr̄ ſecūdo, ꝙ Abraham erat iam propheta receptus in Eccleſia, ex quo iam circūciſionem acceperant a Deo, ipſo mediante. Et propterea ſicut nos credētes doctrinæ prophetarū receptorū in Eccleſia, licite talem cultū reprobamus, & talem amplecti tenemur: ita Iſaac teneba-

facta ē reuelatio ꝑphetica de his q̄ ptinent ad fidē d unitatis excellentius q̄ ante, qa iam oportebat: circa hoc inſtitui n̄ ſolū ſpālis pſonas, aut quaſdā familias, ſed totū populū. Vñ Dñs dicit Moyſi. Exod. 6. Ego Dñs qui apparuit Abraham, Iſaac, & Iacob, in Deo omnipotente, & nomen meū Adonai nō indicaui eis, quia. ſ. præcedētes patres fuerunt inſtructi in fide de omnipotentia vni⁹ Dei: ſed Moyſes poſtea plenius fuit inſtructus de ſimplicitate diuinæ eſſentiæ, cum dictum eſt ei Exod. 3. Ego ſum, qui ſum, qđ quidē nomē ſignificat à Iudæis per hoc nomē Adonai, pp venerationē illius ineffabilis nominis. Poſtmodū uero tempore gratiæ ab ipſo filio Dei reuelatū eſt myſteriū Trinitatis, ſm illud Mat. vlt. Euntes docete oēs Gentes, baptizātes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritusſancti. [p] In ſingulis tñ ſtatib. prima reuelatio excellentior fuit. [q] Prima āt reuelatio ante legē facta eſt Abrahæ, cuius tpe cœperūt hoīes a fide unius Dei deuiare ad idolatriā declinādo: ante āt ſi erat neceſſaria talis reuelatio oīb. in cultu unius Dei perſiſtētibus. Iſaac uero facta ē inferior reuelatio, quaſi fūdata ſuper reuelatiōe facta Abrahæ. Vñ dictū ē ei Gen. 26. Ego ſū Deus Abraham patris tui. Et ſimiliter ad Iacob dictum Gene. 28. Ego ſum Deus Abrahā patris tui, & Deus Iſaac. Et ſimilite i ſtatu legis, prima reuelatio facta Moyſi excellētior fuit, ſ. quam fundat oīs alia ꝑphetarū reuelatio: ita ēt in tpe gratiæ ſuper

G reuelatione facta Apoſtolis de fide vnitatis & Trinitatis, fundatur tota fides Eccleſię, ſm illud Matth. 16. Super hanc petram. ſ. confeſſionis tuæ, ędificabo Eccleſiam meam. Quantum vero ad fidem incarnationis Chriſti, manifeſtum eſt, ꝙ quanto fuerūt Chriſto propinquiores ſiue ante, ſiue poſt, vt plurimū plenius de hoc inſtructi fuerūt. Poſt aūt plenius quā añ, vt Apoſtolus dicit ad Eph.

H 2. [r] Quantū vero ad directionē humanorū actuū prophetica reuelatio diuerſificata eſt nō ſm tpis proceſſum, ſed ſm cōditionē negotiorū: quia vt dr̄ Prouer. 2 . Cum defecerit prophetia, diſſipabitur populus. Et ideo quolibet tempore inſtructi ſunt homines diuinitus de agendis, ſecundum ꝙ erat expediens ad ſalutē electorū.

I AD PRIMVM ergo dcēdm, ꝙ dictum Greg. intelligendum eſt de tempore ante Chriſti incarnationem, quantum ad cognitionem huius myſterij.

AD II dicendum, ꝙ ſicut * Auguſti. dicit 18. de ciuitate Dei. Quemadmodum regni Aſſyriorū primo tempore extitit

Abrahã cui ꝓmiſſiones apertiſ ſime fierẽt, ita in occidẽtalis Babylonis, ideſt, Romanæ vrbis exordio, qua imperante fuerat Chr̃s vẽtur⁹, in quo implerenẽ illa ꝓmiſſa oracula prophetarũ, nõ ſolum loquentiũ, verum ẽt ſcribentiũ, in tãtæ rei futurę teſtimonium ſoluerenẽ, ſ. promiſſiones Abrahæ factæ. Cum n. prophetæ numq̃ fere defuiſſent populo Iſrael, ex quo ibi reges eẽ cęperunt, in vſum tan tummó eorũ fuere, nõ Gentiũ. Qñ ãt ſcriptura ꝓphetica maniſeſtius condebaẽ, q̃ gentibus qñque prodeſſet, tũc condebaẽ hæc ciuitas, ſ. Romana, q̃ gẽtibus imperaret. Iõ aũt maxime tpe regum oportuit prophetas in illo populo abũdare: qa tunc populus non opprimebatur ab alienigenis, ſed ꝓprium regẽ habebat: & iõ oportebat ꝑ prophetas cũ inſtrui de agẽdis, quaſi libertatem habentẽ.

Ad II dcẽm, ꝙ prophetæ p̃nunciantes Chr̃i aduentũ, nõ potuerunt durare niſi vſque ad Ioannẽ, q̃ præſentialiter Chriſtum digito demonſtrauit. Et tñ vt Hier. * ibidem dicit, non hoc dr̃, vt poſt Ioannem excludat prophetas. Legimus eñ in Actibus Apoſt. & Agabũ propheταſſe, & quatuor virgines filias Philippi. Ioannes etiã librum propheticum conſcripſit de fine Eccleſiæ, & ſingulis tpibus non defuerunt aliqui prophetiæ ſpiritum hñtes, nõ quidem ad nouam doctrinã fidei depromendam, ſed ad humanorum actuum directionẽ, ſicut * Aug. refert 5. de ciu. Dei, quòd Theodoſius Auguſtus ad Ioãnẽ in Aegypti eremo conſtitutũ, quẽ prophetandi ſpiritu p̃ditũ fama crebreſcente didicerat, miſit, & ab eo nuncium victoriæ certiſſimum accepit.

QVAESTIO CLXXV.

De raptu, in ſex articulos diuiſa.

Deinde conſiderandũ eſt de raptu.

Et circa hoc quæruntur ſex.

¶Primò, Vtrum anima hominis rapiatur ad diuina.

¶Scdõ, Vtrũ raptus pertineat ad vim cognoſcitiuam, vel appetitiuam.

A ¶Tertiò, Vtrũ Paulus in raptu viderit diuinam eſſentiam.

¶Quartò, Vtrum fuerit alienatus a ſenſibus.

¶Quintò, Vtrum fuerit totaliter anima a corpore ſeparata in ſtatu illo.

¶Sextò, Quid circa hoc ſciuerit, & quid ignorauerit.

ARTICVLVS I.

Vtrum anima hominis rapiatur ad diuina.

B Ad primvm ſic proceditẽ. Vr̃ ꝙ aĩa hoĩs rapiaẽ ad diuina. Diffiniẽ. n. a quibuſdã raptus ab eo qđ eſt ẽm nãm, in id qđ eſt ſupra nãm, vi ſuperioris naturæ eleuatio: eſt aũt ẽm naturam hoĩs, vt ad diuina [b] eleuetur. dicit enim Aug. in principio confeſſ. * Feciſti nos Domine ad te, & inquietum eſt cor noſtrum, donec requieſcat in te. non ergo hominis anima rapitur ad diuina. *l. 1. cap. 1. ad med. tomo 1.*

C ¶2 Præt. Dion. * dicit 8. c. de diui. nom. ꝙ iuſtitia Dei in hoc attẽditur, ꝙ oĩbus rebus diſtribuit ẽm ſuum modum & dignitatem: ſed ꝙ aliquis eleuẽ [h] ſupra id quod eſt ſecundum naturam, non pertinet ad modum hominis, vel dignitatem. ergo videtur quòd non rapiatur mens hominis a Deo in diuina. *Ca. 8. a medio illius, & c. 4. non procul a fi.*

¶3 Præt. Raptus quandam [h] violẽtiã importat: ſed Deus nõ regit nos ꝑ violẽtiã et coacte, vt Damaſ. * dicit. non ergo mens hominis rapiẽ ad diuina. *Li. 2. c. 30. circa prin.*

Sed contra eſt, quod 2. ad Corin. 12. dicit Apoſtolus. Scio hominem in Chriſto raptum uſque ad tertium cœlum. vbi dicit † Gl raptũ, ideſt, contra naturam eleuatum. *Gl. ord. ib.*

D Resp. dicẽdum, ꝙ raptus violentiã quandam importat, vt dictũ eſt. * Violentũ aũt dr̃, cui⁹ principiũ eſt extra, nil cõferente eo qđ vim patitur, vt dr̃ 3. Eth. † Cõfert aũt vnũqđque ad id in qđ tẽdit ẽm propriã inclinationẽ vel volũtariã, vel nãlẽ: & iõ oportet ꝙ ille q̃ rapiẽ ab aliquo exteriori rapiaẽ in aliqd qđ eſt diuerſum ab eo, in qđ eius inclinatio tẽdit: q̃ qdẽ diuerſitas attẽdiẽ dupliciter. Vno qdẽ mõ, q̃tum ad finẽ inclinationis, puta, ſi lapis q̃ nãliter inclinaẽ ad hoc, ꝙ feraẽ deorſum, ꝓiciaẽ ſurſum. Alio mõ, q̃tũ ad modũ tendendi, *Arg. 3. huius art. † lib. 3. c. 1. circa med. tom. 5.*

E puta, ſi lapis velocius proiciaẽ deorſum, q̃ ſit motus eius nãlis. Sic igiẽ & aĩa hoĩs dr̃ rapi in id qđ eſt præter nãm. Vno mõ, quantũ ad terminum raptus, puta, qñ rapiẽ ad pęnas, ẽm illud Pſal. 49. Ne qñ rapiat, & non ſit q̃ eripiat. Alio mõ, quantum ad modum hoĩ connaturalẽ, q̃ eſt vt ꝑ ſenſibilia intelligat veritatẽ: & iõ m qñ abſtrahiẽ a ſenſibiliũ apprehenſione dr̃ rapi, ẽt ſi eleueẽ ad ea, ad q̃ nãliter ordinaẽ: dum tñ hoc non fiat ex propria intẽtione, ſicut accidit in ſomno, q̃ eſt ẽm nãm: vñ nõ põt proprie raptus dici. Hmõi aũt abſtractio, ad quemcumque fiat, põt ex triplici cã contingere. Vno mõ, ex cã corporali: ſicut accidit in his q̃ ꝑ *Concl. m*

---

tenebaẽ credere reuelationi factæ pr̃i ſuo. Non eſt autem ſimile de iſtis prophetis de quibus loquimur, qui diuerſis apparẽt tpibus, qñ eis non tenemur credere.

¶Ad vltimum de muliere fornicãte Oſeæ dr̃ ꝙ ſi, vt multi putãt, vere cõcubit⁹ fornicatius ex ſuo gñe ille fuit, cũ mulier illa peccatrix eſſet, non oportet laborare ad excuſandum ipſam a pctõ. Conſtat. n. ꝙ ſi aliud nõ iterfuit, non latens, excuſata non fuit a pctõ mortali: ſicut nec hodie excuſaretur quæcumque mulier permittens ſe cognoſci a quocumque ſanctiſſimo homine, & propheta reputato, qui non eſſet ſuus maritus.

SVP. QV. CLXXV. ARTIC. I.

In art. 1. & 2. ſimul q. 175. dubium occurrit, cur abſtractionis a ſenſibus in 1. ar. author tres tm̃ aſſignauerit cauſaẽ, ſ. ægritudinẽ, dæmonẽ, & Deum, cũ conſtet quartã inueniri cauſã ab ipſo expreſſam in 2. art. & alibi, ſ. vehemẽtiã amoris, ſeu intẽtionis aĩæ. Et auget dubium; qñ inueniẽ Socrates apud Aulũ Gell. de noctib⁹ actic. 1. lib. 2. ꝙ pdius atq; pnox, immobilis abſtract⁹ manebat. Ipſe ẽt author, vt in geſtis eiuſdẽ legiẽ, tã familiarem habebat hmõi obſeruationẽ, vt ẽt ad nutũ illã habuiſſe videaẽ. Ad hoc di, ꝙ reuera abſtractio a ſenſibus, præter illã q̃ fit in ſomnio, a quatuor oriẽ cauſis iã dictis. Sed tres earum in 1. ar. numeratę ſũt cauſæ extrinſecæ, & ꝑpea ipſæ ſolæ ibidẽ numeratæ ſunt. Et de Deo quidẽ, & dæmone clarum eſt, ꝙ ſunt extrinſecæ cauſæ. De corpore aũt manifeſtaẽ ex hoc, ꝙ licet ſit intrinſecum hoĩ, eſt tñ extrinſecũ aĩæ, q̃ alienaẽ & abſtrahiẽ a ſenſibus. Quarta vero intrinſeca eſt, qñ eſt ipſa intentio, ſeu affectio aĩæ, & ꝑpea non eſt computata cum alijs. Ad id aũt qđ de Socrate dr̃, poſſet dici, ꝙ ex vehementia intẽtionis aĩæ abſtrahebaẽ. Veruntñ Ariſtoteles in problemate magno de viris excellentibus, corporali cauſæ vr̃ tribuere. exiſtimauit ſiqdem illũ maniacũ. De authore aũt particulariter qdẽ dici põt, ꝙ extrĩ ſeca cã alienabatur a ſenſibus, ſ. ex nimia intentione ad ſpeculabilia, vel affectione ad fruibilia. Vniuerſaliter aũt in nullam põt reduci corporis, vel aĩæ cauſam illius raptus: qñ corporaliter eleuatus a terra ſuſpẽdebaẽ, qđ & corporis & aĩæ uires excedit. Et ꝑpea cum ſanctus Dei eſſet, proculdubio diuina rapiebatur virtute.

Matth. 11. ſup illud, ꝓphetę vſque ad Io. tomo 9.

Lib. 5. c. 11 nõ procul a prin. t. 5.

Parte 834 Veri. q. 13. art. 1. & 2. ad 9. & ar. Cor. 12.

aliquã infirmitatẽ, alienationẽ patiunť. Sc̃do mõ, ex virtute dæmonũ, ſicut patet in arreptitijs. Tertio mõ, ex virtute diuina: & ſic loquimur nunc de raptu, prout. ſ. aliqs ſpũ diuino eleuať ad aliqua ſupernaturalia cum abſtractione a ſenſibus, ſm illud Ezech. 8. Spũs eleuauit me inter cęlum, & terram, & adduxit me in Hieruſalem in viſione Dei. Concl. p Sciendum tñ ꝗ a rapi qñque dr̃ aliquis nõ ſolum propter alienationem a ſenſibus, ſed ẽt propter alienationem ab his quibus intendebat, ſicut cũ aliquis patitur euagationem mentis præter propoſitum: ſed hoc non ita proprie dicitur.

Ad primum ergo dcẽm, ꝗ naturale eſt hoĩ, vt in diuina tendat per ſenſibilium apprehenſionem, ſm illud Roma. 1. Inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciũtur: ſed iſte modus, ꝗ aliquis eleuetur ad diuina cum abſtractione a ſenſibus, non eſt homini naturalis.

Ad II dcẽm, ꝗ ad modũ & dignitatẽ hoĩs ꝑtinet, ꝗ ad diuina eleueť ex hoc ipſo, ꝗ hõ fact⁹ eſt ad imaginẽ Dei. Et q̃a bonũ diuinũ in infinitũ excedit humanam facultatem, indiget hõ, vt ſupernaturaliter ad illud bonum capeſcendum adiuuetur, qđ fit per quodcumque beneficium grãæ. Vnde ꝗ ſic eleuetur mens a Deo per raptum, non eſt cõtra naturam: ſed ſupra facultatem naturæ.

Ad III dcẽm, ꝗ verbũ Damaſceni eſt intelligẽdum q̃tum ad ea q̃ ſunt per hoĩem facienda. Quãtum verò ad ea q̃ excedunt liberi arbitrij facultatẽ, neceſſe eſt ꝗ homo quadam fortiori oꝑatione eleueť: quæ quidem, quantum ad aliquid, põt dici coactio, ſi. ſ. attendať modus operationis: non aũt ſi attendatur terminus operationis, in quẽ natura hominis, & eius intentio ordinatur.

ARTICVLVS II.

Pars. 835

Vtrum raptus magis pertineat ad vim cognoſcitiuam, quàm ad vim appetitiuam.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr̃ ꝗ raptus magis ꝑtineat ad vim appetitiuã, q̃ ad vim cognoſcitiuã. Dicit. n. a Dion. 4. de diui. no. Eſt autẽ b ecſtaſin faciens diuinus amor: ſed amor ꝑtinet ad vim appetitiuam. ergo & ecſtaſis, ſiue b raptus.

Ca. 4. de diuino par. 1. non remote a fi. † lib. 1. c. 3. ar. med.

¶ 2 Præt. Greg. dicit i 2. Dialog. ꝗ ille q̃ porcos pauit, euagatione mẽtis & immũditię ſub ſemetipſo cecidit. Petr⁹ vero, quẽ angelus ſoluit, eiuſq; mẽtẽ in ecſtaſi rapuit, non extra ſe quidem, ſed ſupra ſemetipſum fuit: ſed ille filius prodigus per affectũ in inferiora dilapſus eſt. ergo etiam & illi qui rapiuntur in ſuperiora, b per affectum hoc patiunť.

¶ 3 Præt. Super illud Pſ. 30. In te Dñe ſperaui, non cõfundar in æternum, dicit Gl. a in expoſitione tituli. Ecſtaſis græcè, latinè dr̃ exceſſus mentis, qui fit duobus modis uel pauore terrenorum, uel mẽte rapta ad ſuperna, & inferiorum oblita: ſed pauor terrenorum ad effectum pertinet. ergo etiam raptus mentis ad ſuperna, qui ex oppoſito poniť, pertinet b ad affectum.

a Et Augu. pſal. 30. in prin. illius to. 8. ἔκστασις.

Sed contra eſt ꝗ ſuper illud Pſ. 115. Ego dixi in exceſſu meo, omnis homo mendax, dicit Gl. a Dicitur hic ecſtaſis, cum mens non pauore alienatur, ſed aliqua inſpiratione reuelationis ſurſũ F aſſumitur: ſed reuelatio pertinet ad uim intellectiuam. ergo & ecſtaſis, ſiue raptus.

a Et gl. Auguſt. in pſ. 115. nõ ꝑ ꝗla pe. t. 8

Resp. Dicẽdũ, ꝗ de raptu dupl r loq̃ poſſumus. Vno modo, quãtum ad id in quod aliquis rapiť: Et ſic a proprie loquendo, raptus nõ põt pertinere ad uim appetitiuam, ſed ſolum ad cognoſcitiuam b. Dictum eſt enim ꝗ raptus eſt pręter propriam inclinationem eius quod rapitur: ipſe autẽ motus appetitiuæ uirtutis eſt quędam inclinatio ad bonum appetibile. Vnde proprie loquendo, ex G hoc, ꝗ homo appetit aliquid, non rapitur: ſed per ſe mouetur. Alio modo, poteſt conſiderari raptus quantum ad ſuã cauſam: & c ſic poteſt habere cauſam ex parte appetitiuę uirtutis. Ex hoc. n. ipſo ꝗ appetitus ad aliquid vehementer afficitur, põt contingere, ꝗ ex violentia affectus homo ab omnibus aliis alienetur. d Habet etiam effectum in appetitiua virtute, cum. ſ. aliquis delectatur in his ad quę rapitur e: Vnde & Apoſtolus dixit ſe raptum non ſolum ad tertium cœlum, quod pertinet ad contemplationem intellectus: ſed etiam in paradiſum, quod pertinet ad affectum.

Concl. a — Art. præc. — Concl. p — Concl. ſ

H Ad primum ergo dicẽdum, ꝗ raptus addit aliquid ſupra ecſtaſin. Nam ecſtaſis importat ſimpliciter exceſſum a ſeipſo, ſm quẽ. ſ. aliquis extra ſuã ordinationem ponitur: ſed raptus ſuper hoc addit violentiam quandam. Poteſt igitur ecſtaſis ad vim appetitiuam pertinere, puta, cum alicuius appetitus tendit in ea quę extra ipſum ſunt: & ſm hoc Dion. a dicit, ꝗ diuinus amor facit ecſtaſin, in quantum. ſ. facit appetitum hominis tendere ad res amatas. Vnde poſtea a ſubdit, ꝗ etiã ipſe Deus, qui eſt omnium cauſa, per abũdantiam amatoriæ I bonitatis extra ſeipſum fit per prouidentiam ad omnia exiſtentiã: quàmuis etiam ſi expreſſe hoc diceretur de raptu, non deſignaretur, niſi ꝗ amor eſſet cauſa raptus.

Loco ci. in argum. — Eod. loco

Ad II dicendum, ꝗ in homine eſt duplex appetitus, ſ. intellectiuus, qui dr̃ voluntas, & ſenſitiuus, qui dicitur ſenſualitas. Eſt autem propriũ homini, vt appetitus inferior ſubdatur appetitui ſuperiori, & ſuperior moueat inferiorem. Dupliciter ergo homo ſecundum appetitum poteſt fieri extra ſeipſum. Vno modo, qñ appetitus intellectiuus totaliter in diuina tendit, prætermiſſis his, in K quæ inclinat appetitus ſenſitiuus. Et ſic Dion. dicit in 4. de diu. nom. ꝗ Paulus ex virtute diuini amoris ecſtaſin faciente, dicit. Viuo ego, iam non ego: viuit verò in me Chr̃s. Alio modo, qñ prętermiſſo appetitu ſuperiori, homo totaliter fertur in ea, quæ pertinent ad appetitum inferiorem: & ſic ille qui porcos pauit, ſub ſemetipſo cecidit. Et iſte exceſſus, vel ecſtaſis, plus appropinquat ad rationem raptus, quàm primus, quia. ſ. appetitus ſuperior eſt magis homini proprius. Vnde qñ homo ex violentia appetitus inferioris abſtrahitur a motu appetitus ſuperioris, magis abſtrahitur ab eo, quod eſt ſibi proprium: quia tamen nõ eſt ibi uiolentia, eo ꝗ voluntas d poteſt reſiſtere paſſioni, deficit a vera ratione raptus, niſi fortè tam vehemẽs paſſio ſit, ꝗ vſum rationis totaliter tollat: ſicut cõtingit

D. 98 in

tingit in his propter uehementiã iræ,uel amoris inſaniunt.Conſiderandũ tñ ꝙ uterq; exceſſus ſm appetitum exiſtens,pôt cãre exceſſum cognoſciti uæ uirtutis,uel q̃a mẽs ad q̃dã intelligibilia rapiatur alienata à ſenſibus,uel q̃a rapiaẽ ad aliquã imaginariã uiſionem,ſeu phantaſticam appetitionẽ.

Ad III dicẽdũ,ꝙ ſicut amor eſt motus appetitus reſpectu boni,ita timor eſt motus appetit⁹ reſpectu mali,Vnde eadem rõe ex utroque pôt cauſari exceſſus mentis,præſertim cum timor ex amore cauſetur,ſicut Aug.dicit* 14.de ciuit. Dei, (Li. 14. c. 7. & 8. to. 5.)

ARTICVLVS III.

Vtrum Paulus in raptu uiderit Dei eſſentiam.

AD TERTIVM ſic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ Paulus in raptu nõ viderit Dei eſſentiã. Sicut eñ de Paulo legiẽ ꝙ eſt rapt⁹ vſq; ad tertiũ cęlũ, ita & de Petro legiẽ act. 10. ꝙ cecidit ſuper eũ mẽtis exceſſus:ſed Petrus ĩ ſuo exceſſu nõ vidit Dei eſſentiã, ſed quandam imaginariam uiſionem.ᵇergo vr̃ quòd nec Paulus Dei eſſentiam uiderit.

¶2 Præt. Viſio Dei facit hoĩem beatũ:ſed Paulus ĩ illo raptu nõ fuit beatus,alioq̃n nunq̃ ad vitæ huius miſeriã rediiſſet,ſed corpus eius fuiſſet ꝓ redundãtiã ab aĩa glorificatum, ſicut erit ĩ ſanctis poſt reſurrectionẽ, q̃d patet eſſe falſum.ergo Paulus in raptu ñ vidit Dei eſſẽtiã.

¶3 Præt. ᵇ Fides, & ſpes eſſe nõ pñt ſimul cũ viſione diuinę eſſentiæ,ut habeẽ 1.ad Cor.13. ſ̃d Paulus ĩ ſtatu illo habuit fidẽ, & ſpẽ.ergo ñ vidit Dei eſſẽtiã.

¶4 Præt. Sicut Augu. *dicit 12. ſup Ge.ad lr̃am. Secundũ viſionẽ imaginariã q̃dã ſimilitudines corporũ videntur:ſed Paulus in raptu dr̃ quaſdã ſimilitudines vidiſſe,puta,tertii cęli,et & paradiſi,ut habeẽ 2. ad Cor. 12.ergo videtur eſſe raptus ad imaginariam viſionem, magis q̃ ad viſionem diuinæ eſſentię. (Li. 12. c. 6. 7. & ſeq. to. 3.)

SED CONTRA eſt,ꝙ Aug.* determinat in libro de vidẽdo Deum ad Paulinã, ꝙ ipſa Dei ſubſtãtia à q̃buſdã videri potuit ĩ hac uita poſitis,ſicut a Moyſe, & Paulo,q̃ rapt⁹ audiuit ineffabilia verba,q̃ ñ licet hoĩ loq̃. (Epiſt. 112. a. 13. to. 2.)

RESP. Dcẽdũ,ꝙ quidam dixerunt Paulum in raptu nõ uidiſſe ipſam Dei eſſentiam, ſed quandã refulgentiã claritatis ipſius.Sed contrariũ manifeſte

A Aug.determinat nõ ſolũ in libro de videndo Deũ,ſed ẽt 12. ſup Gen.ad lr̃am, & habetur in gl. 2.ad Cor.12.Et hoc ẽt ipſa verba Apoſtoli deſignant Dicit.n. ſe audiſſe ineffabilia uerba,q̃ ñ licet homini loq. (Lib. 12. cap. 13. & 28. to. 3. Et epi. 112 c. 13. to. 2.) Hmõi ãt videnẽ ea,quę pertinent ad viſionem beatorum,quæ excedit ſtatũ viæ,ſm illud Iſ.64. Oculus nõ vidit,Deus,abſq; te,q̃ ꝑparaſti diligẽtibus te.& iõ cõuenientius dr̃,ꝙ Deũ ꝑ eſſẽtiã vidit.ᵃ (Conclu.)

Ad primvm ergo dicendum,quòd mens hu-
B mana diuinitus rapitur ad contemplandum veritatem diuinam tripliciter. Vno modo,ut contempletur eam per ſimilitudines quaſdam imaginarias:& talis fuit exceſſus mentis, qui cecidit ſupra Petrum. (D. 1086.) Alio modo,ut contempletur veritatem diuinam per intelligibiles effectus, ſicut fuit exceſſus Dauid,dicentis,Ego dixi in exceſſu meo, omnis homo mendax. (Pſal. 115.) Tertio modo, ut contempletur eam in ſua eſſentia:& talis fuit raptus Pauli,& etiam Moyſi,& ſatis congruenter. Nam ſicut Moyſes fuit primus doctor Iudæorũ. ita Paulus fuit primus doctor Gentium.

C Ad II dcẽdũ,ꝙ diuina eſſentia videri ab intellectu creato nõ pôt,niſi per lumen gloriæ,de quo dr̃ in Pſ.35,In lumine tuo uidemus lumen:q̃d tñ dupliciter participari poteſt.Vno mõ per modum formę immanentis:& ſic beatos facit ſctõs in patria.Alio mõ,ꝑ modũ cuiuſdã paſſionis tranſeuntis,ſicut* dictũ eſt de lumine ꝓphetiæ:& hoc mõ ᵈlumen illud fuit in Paulo,q̃n raptus fuit.Et ideo ex tali uiſione non fuit ſimpliciter beatus, ut fieret redundantia ad corpus,ſed ſolũ ſm q̃d : & iõ talis raptus aliquo mõ ad prophetiam pertinet. (D. 486. q. 171. a. 2. D. 999.)

Ad III dicendum,quòd quia Paulus in raptu
D non fuit beatus habitualiter,ſed ſolum habuit actum beatorum,conſequens eſt,ut ſimul tunc in eo non fuerit actus fidei: fuit tamen ſimul in eo fidei habitus.

Ad IIII dcẽm,ꝙ nomine tertii cœli pôt uno mõ intelligi aliquid corporeum:& ſic tertiũ cęlũ dr̃ cęlum,empyreum,quod dr̃ tertium reſpectu cęli aerei,& cęli ſiderei:uel potius reſpectu cęli ſiderei.& reſpectu cęli aquei,ſiue cryſtallini.Et dr̃ raptus ad tertium cęlum,non quia raptus ſit ad uidendũ ſimilitudinem alicuius rei corporeę,ſed ꝓpter hoc,ꝙ locus ille eſt contẽplationis beatorũ.
E Vnde Gl.dicit* 2.ad Cor. 12. ꝙ cęlum tertium eſt ſpirituale cęlum,vbi angeli & ſanctæ animæ fruũtur Dei contemplatione. (Glo. ordinaria ibi.) Ad quod cum dicit ſe raptum ſignat q; Deus oſtendit ei uitam,in qua uidendus eſt in æternum.Alio modo,per tertium cęlum pôt intelligi aliqua uiſio ſupermundana, q̃ pôt dici tertium cęlum triplici ratione. Vno mõ, ſm ordinem potentiarum cognoſcitiuarum, ut primum cęlum dicatur uiſio ſupermundana corporalis,quæ, fit per ſenſum, ſicut uiſa eſt manus ſcribentis in pariete.Daniel.5. Secundum autem cœlum ſit viſio imaginaria,puta,quam uidit Iſa. & Ioan.in Apocalyp. Tertium uero cęlum dicaẽ uiſio intellectualis, ut Auguſt.* exponit 12. ſu- (Lib. 12. c. 8. to. 3.)

SVP. QV. CLXXV. ARTIC. III.

IN artic. 3.eiuſdem q.175.vbi de raptu Pauli ad uidendã diuinã eſſentiã ineffabilitas verborũ affertur, ſcrupulus mihi accidit:qm̃ Paul⁹ nõ dicit ſe vidiſſe, ſ̃d audiſſe, ac per hoc ad minus quid ſe raptũ dicit, q̃ ad uidendũ Deũ per eſſentiã. Audire.n.uerba arcana ineffabilia,ñ eſt uidere Deũ per eſſentiã: qm̃ intuitus ille vni⁹ eſt ñ multorũ, uiſus eſt ñ audit⁹. Ad hoc dr̃, q. q̃a ñ ex Scripturę authoritate, ſ̃d diui Aug.& ſequeriũ crediẽ Paulũ raptum vſq; ad viſionem diuinę eſſentiæ: ideo ñ oportet tã ꝓprie diſcutere,ſeu itelligere uerba illa ad opinandum oppoſitum. (Ferre. 3 to. 866. V et. q. 10. ar. 15. cor. & ad. 1. ſic q. 13. ar. 2. Et 2. Cor. 12. le. 1.)

¶ In reſponſione ad tertium eiuſdem ar. dubium occurrit etiam de ipſo habitu fidei ĩ Paulo, q̃a vr̃ ꝙ fruſtra remanſerit : qm̃ actualis uiſio alicui⁹ rei ñ ſolum excludit actualem fidem reſpectu illi⁹ ꝓ tunc, ſ̃d ẽt in futurum . Qui .n.ſemel uidit Romã ñ credit ampli⁹ ſi Roma eſſet incommutabilis,ipſã eſſe. Cum igiẽ Paul⁹ ſupponaẽ vidiſſe diuinã eſſentiã, in qua oĩa fidei myſteria relucẽt,poſt quã ceſſauit uidere, ñ credebat amplius, ſed certus erat certitudine ꝓteritę euidẽtiæ,cui⁹ erat memor.

¶ Ad hoc dr̃,ꝙ Paul⁹ ñ uidit omnia q̃ ſũt fidei in diuina eſſentia,cum ñ uiderit ſe in corpore,uel extra corp⁹.Et ꝓꝑea habit⁹ fidei remãſiẽ in eo quo ad multa credenda exiturus in actum ſimpliciter:quo ad illa uero,q̃ uidit exiturus in actum ſub conditione & ꝓperatione animi,ſ.q; ẽt crederet ſi ñ uidiſſet. Et hac ſolutione vtendum eſt,cũ de uiſionib. ꝓphetarũ,& eorum fide eſt quæſtio.

per Gen. ad lite. Secundo mõ, pt dici tertiũ cælum ſm ordinẽ cognoſcibiliũ, ut primũ cælũ dicat̃ cognitio cęleſtiũ corporũ: ſm, cognitio cęleſtiũ ſpirituũ: tertiũ cognitio ipſius Dei. Tertio modo pt dici, tertiũ cęlũ cõtẽplatio Dei ſm gradus cognitionis, qua Deus vr̃, quorũ primus pertinet ad angelos infimæ hierarchiæ: ſecundus ad angelos mediæ: tertius, ad angelos ſupremæ, ut dicit* Gl. 2. ad Cor. 12. Et quia viſio Dei non pt eſſe ſine delectatione, propterea non ſolũ ſe dicit raptum ad tertium cęlum ratione contemplationis: ſed etiam in paradiſum rõne delectationis conſequentis.

Ibi Inuit in glo. ordinaria ex Dio. Arecpagita.

Porr. 3 to. 837

SVP. QV. CLXXV. ARTIC. IIII.

IN ar. 4. eiuſdem q. 175. in rñſione ad tertiũ aduerte q̃ rñſio iſta, ſ. q̃ in Paulo vidente diuinã eſſentiã, relictæ fuerũt aliquę ſpecies intelligibiles ex ipſa viſione, ſicut abeunte ſenſibili remanent aliq̃ impreſſiones in anima, quas conferens ad phantaſmata; poſtea memorat̃, pt dupliciter intelligi. Primo, q̃ remanſerint in intellectu Pauli ſpecies intelligibiles, quaſi reliquiæ illius viſionis: ſicut contingit in nobis, q̃ remanent reliquę lucis poſt viſionẽ corporalem. Et hoc vr̃ ſonare modus loquendi iſtius lr̃æ, dũ dicit, q̃ relictæ fuerunt ex hoc ipſo, q̃ videbat Deum. Et ſic intellect⁹ Pauli paſſiue ſe habuiſſet ad hmõi participationẽ ſpecierũ. Alio mõ, pt intelligi q̃ intellect⁹ Pauli dũ videret Deum, formauit ſibi ſimilitudines eorum q̃ videbat i Deo, & hoc ex naturali intellect⁹ virtute, qua natus eſt ex qbuſdã viſis formare ſimilitudinem alterius. Et hunc qdẽ ſm ſẽſũ, ſeu modũ expreſſit author in 1. li. q. 12. art. 9. ad ſm. Primũ ãt modũ hic tm̃ inſinuat: uterque th̃ poſſibilis videtur.

1. q. 12. ar. 11. cor. Et ue. q. 10. ar 11. co. & q. 13. 2. 3. co. & ad 4. & ar. 4. co. Et quol. 1. ar. 1. co. Et 2. Co. 12. le. 1 *lib. 12. c. 28. cir. medių to. 3.

Ca. 1. lo. 2.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Paulus in raptu fuerit alienatus a ſenſibus.

AD QVARTVM ſic proceditur. Vr̃ q̃ Paulus in raptu non fuerit alienatus a ſenſib⁹. Dicit enim* Aug. 12. ſuper Ge. ad literam. Cur non credimus q̃ tanto Apoſtolo doctori gentium rapto vſque ad ipſam excellentiſſimam viſionem voluerit Deus demõſtrare vitã, i qua poſt hanc vitam viuendũ eſt in æternum, ſed in illa uita futura ſancti poſt reſurrectionẽ uidebunt Dei eſſentiam abſq; hoc q̃ fiat abſtractio a ſenſibus corporeis.[h] ergo nec in Paulo fuit huiuſmodi abſtractio facta.

¶ 2 Præt. Chr̃s vere viator fuit, & continue[h] viſione diuinæ eſſentiæ fruebat̃, nec tñ fiebat abſtractio a ſẽſibus. ergo nec fuit neceſſarium, q̃ in Paulo fieret abſtractio a ſenſibus ad hoc, q̃ eſſentiam Dei uideret.

¶ 3 Præt. Paulus poſtq̃ Deum p eſſentiam viderat,[h] memor fuit illorum q̃ in illa viſione cõſpexerat. vnde dicebat 2. ad Cor. 12. Audiui arcana verba q̃ non licet homini loq;: ſed memoria ad partem ſenſitiuam pertinet, ut patet per* Philoſophum in libro de memoria & reminiſcẽtia. ergo vr̃ q̃ etiam Paulus videndo Dei eſſentiam, non fuerit alienatus a ſenſibus.

SED CONTRA eſt, quod Aug. dicit ſuper Gen. ad literam.* Niſi ab hac uita quiſque quodammodo moriatur ſiue omnino exiens à corpore, ſiue auerſus & alienatus à corporis ſenſibus, in illã nõ uehitur viſionem.

Lib. 12. ca. 27. to. 3.

RESP. Dcd̃m, q̃ diuina eſſentia non poteſt ab homine videri per aliam uim cognoſcitiuã, q̃ per intellectum. Intellectus[d] ãt humanus non conuertitur ad intelligibilia, niſi mediantibus phãtaſmatibus, quæ per ſpecies intelligibiles a ſenſibus accipit, & in quibus conſiderans de ſenſibilibus iudicat, & ea diſponit. Et ideo[m] in oĩ operatione, qua intellectus noſter abſtrahit̃ a phãtaſmatibus, neceſſe eſt q̃ abſtrahatur a ſenſibus.[o] Intellectus ãt hoĩs in ſtatu uiæ neceſſe eſt q̃ a phantaſmatib. abſtrahatur, ſi videat Dei eſſentiam. Non[d]. n. p aliqd̃ phantaſma poteſt Dei eſſentia videri, q̃nimmo nec per aliquam ſpeciem intelligibilẽ creatã: quia eſſentia Dei in infinitum excedit non ſolum oĩa corpora, quorum ſunt phantaſmata, ſed ẽt omnem intelligibilem creaturam. Oportet autem cũ intellectus hominis eleuat̃ ad altiſſimã Dei eſſentiæ viſionẽ, ut tota mẽtis intentio illuc aduocet̃, ita. ſ. q̃ nihil intelligat aliud ex phantaſmatibus, ſed totaliter feratur in Deum. Vnde[d p] impoſſibile eſt, q̃ homo in ſtatu uiæ uideat Deum per eſſentiam ſine abſtractione a ſenſibus.[t]

D. 190.

F

Concl.

D. 485.

G

D. 10. Concl. p

AD PRIMVM ergo dcd̃m, q̃ ſicut* dictum eſt, poſt reſurrectionẽ in beatis Dei eſſentiã vidẽtib. fiet redũdãtia ab intellectu ad inferiores uires, & uſque ad corpus. Vnde ſm ipſam regulam diuinæ viſionis, anima intẽdet phãtaſmatibus & ſenſibilibus. Talis ãt redundantia nõ fit in his q̃ rapiuntur, ſicut dictum eſt:* & ideo non eſt ſimilis rõ.

Ar. 3 ar. 2. & in ſolu. illius.

H

AD II dcd̃m, q̃ itellectus animę Chr̃i erat glorificatus p habituale lumẽ glorię, quo diuinã eſſẽtiã videbat multo amplius, q̃ aliquis angelus, uel hõ. Erat ãt viator pp corporis paſſibilitatem, ſm quam paulominus ab angelis minorabatur, ut dr̃ ad Hebræos 2. diſpenſatiue, & non propter aliquem defectum ex parte intellectus. Vnde non eſt ſimilis ratio de eo, & de aliis uiatoribus.

Art. 3. arg. 2. & in ſolu. illius.

AD III dcd̃m, q̃ Paulus, poſtq̃ ceſſauit uidere Dei eſſentiam, memor fuit illorum quæ in illa uiſiõe cognouerat per aliquas ſpecies intelligibiles habitualiter ex hoc in eius intellectu relictas: ſicut ẽt abeunte ſenſibili remanent aliquæ impreſſiones in anima, quas poſtea cõferẽs ad phantaſmata memoratur. Vnde nec totam illam cognitionem, aut cogitare poterat, aut uerbis exprimere.

I

ARTICVLVS V.

Vtrum anima Pauli in ſtatu illo fuerit totaliter a corpore ſeparata.

Porr. 3 to. 838

Infr. ar. 6. Et ve. q. 13 ar. 5. co. Et 2. Cor. 12. lect. 1. ſi.

AD QVINTVM ſic pcedit̃. Vr̃ q̃, aĩa Pauli i ſtatu illo fuerit totalr̃ a corpore ſeparata. Dicit. n. Apoſtolus 2. ad Co. 5. Quãmdiu ſumus in corpore,[h] pegrinamur a Dño. Per fidẽ. n. ambulamus, & nõ p ſpeciẽ: ſed Paulus in ſtatu illo nõ pegrinabat̃ à Dño, qa uidebat Deum per ſpeciẽ, ut dictũ eſt.* ergo non erat in corpore.

K

¶ 2 Præt. Potẽtia animę nõ põt eleuari ſ. eius eſſentiã, i qua radicat̃: ſed intellectus, q̃ eſt potẽtia animę, in raptu fuit a corporalib. abſtractus p eleuationẽ ad diuinã contẽplationem. ergo multo magis eſſentia animę fuit ſeparata a corpore.

SVP. QV. CLXXV. ARTIC. V.

IN articulo quinto eiuſdem quæſtionis in reſponſione ad tertium circa differentiam inter vires ſenſitiuas, & uegetatiuas, quòd ſenſitiuæ ex intentione animæ, uegetatiuę autem per modum naturæ operantur: & propterea oportet intentionem vehementem animę abſtrahere a ſenſitiuis, & non a uegetatiuis, aduerte quòd, vt author in quæſtionibus de ueritate quæſtio. dec. materia

Ar. 3. huſ quæſt.

materia diffuſe declarat, hoc intelligit ꝑ ſe: qm̄ per accidẽs pars intellectiua impedit uegetatiuã, & econtra. Experimur n. actus uegetatiuę & digerendo, & calefaciendo, & fumando &c. prodeſſe, & obeſſe uirtutibus miniſtrãtibus intellectui, adeo ut quidam penitus priuent intellectu, ut fatui, & ebrii &c. quidã clarum videantur ſortiti intellectum ex claritate ſpũum ex uegetabili gñatorum. Econtra experimur ẽt ꝙ exercitatio intellectus nocet parti uegetatiuæ qñque, ut immediate poſt cibum, quia calor & ſpũs debẽtes ſeruire uegetatiuæ parti trahuntur ad miniſtrandũ cogitatiuæ, memoratiuæ, & hmõi miniſtrantibus intellectui. Qñque etiã cõfert exercitatio intellectus uegetatiuę, ꝓ quãto ponit in exercitio & labore uirtutes ſibi miniſtrantes. Labor. n. & exercitium partium corpalium, ſi moderate, & tpe cõgruo fiant, ad digeſtionem conferunt.

Ar. 4. hui⁹ queſt.

Eſt epiſto. 112. c. 13. tom. 2.

¶3 Pręt. uires aiæ uegetabilis[b] ſunt magis mãles, q̃ uires aiæ ſẽſitiuę: ſed oportebat intellm abſtrahi a uiribus aię ſẽſitiuę, ut dictũ eſt,* ad hoc, ut rapiat ad uidendã diuinã eſſentiã. ergo multo magis oportebat, ꝙ abſtraheret à uiribus aię uegetabilis, quarũ opatione ceſſãte iã nullo mõ remanet aĩa corpori cõiuncta. ergo uř ꝙ oportuit in raptu Pauli animam totaliter à corpore eſſe ſeparatã.

A

B

Sed contra eſt, qđ * Aug. dicit in epiſtola ad Paulinã de uidendo Deũ. Non incredibile eſt ſic quibuſdam ſanctis nõdũ uita defunctis, ut ſepelienda eorũ cadauera remanerent, iſtã excellẽtiã reuelationis fuiſſe cõceſſam, ut. ſ. uiderent Deũ ꝑ eſſentiã. Non ergo fuit neceſſariũ, ut in raptu Pauli aĩa eius totaliter ſepararet̃ à corpore.

C

Resp. Dcđm, ꝙ in raptu de quo nunc loquimur uirtute diuina eleuat̃ hõ ab eo qđ eſt ſm nãm, in id qđ eſt ſ. nãm: & iõ duo ꝯſiderare oportet. Primo quidẽ, quid ſit hoĩ ſm nãm. Secundo, quid diuina uirtute in hoie ſit fiendũ ſ. nãm. Ex hoc aũt ꝙ aĩa corpori unitur tanq̃ nãlis forma ipſius, conuenit aĩæ nãlis habitudo ad hoc, ꝙ per conuerſionem ad phantaſmata intelligat: Qđ quidem ab ea non aufertur diuina uirtute in raptu, quia non mutatur ſtatus eius, ut dictũ eſt. * Manente aũt hoc ſtatu aufertur ab aĩa actualis conuerſio ad phantaſmata & ſenſibilia, ne impediatur eius eleuatio, in id, qđ ex cedit oĩa phantaſmata, ut dictum eſt: * & ideo[m] in raptu nõ fuit neceſſarum ꝙ aĩa ſic ſepararetur à corpore, ut ei non vniretur quaſi forma.[d] Fuit aũt neceſſarium intellectum eius abſtrahi à phantaſmatibus & ſenſibilium perceptione[e].

Ar. 3. arg. 2. & in ei⁹ ſolut.

*ar. 4. huius quæſt. Concl. m D. 10.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ Paulus in raptu illo peregrinabatur à Dño quantũ ad ſtatũ, q̃a adhuc erat in ſtatu uiatoris: nõ aũt quo ad actũ quo uidebat Deũ per ſpeciem, ut ex prædictis patet.*

Ar. 3. ad 3 & 2.

Ad II dcdm, ꝙ potentia animæ uirtute naturali non eleuatur ſupra modum conuenientem eſſentiæ eius. Virtute tamen diuina poteſt in aliqđ altius eleuari: ſicut corpus per uiolentiam fortioris uirtutis eleuatur ſupra locum conuenientem ſibi ſecundum ſpeciem ſuæ naturæ.

Ad III dicendum, ꝙ uires animæ uegetabilis non operãtur ex intentione animæ, ſicut uires ſẽſitiuæ, ſed per modum naturæ: & ideõ non requiritur ad raptum ab eis abſtractio, ſicut à potentijs ſenſitiuis, per quarum operationes minueret̃ intentio animæ circa intellectiuam cognitionem.

Articvlvs VI.

Vtrum Paulus ignorauerit, an anima eius fuerit à corpore ſeparata.

Ad sextvm ſic procedit̃. Vř ꝙ Paulus non ignorauerit, an ei⁹ aĩa fuerit à corpe ſeparata: Dicit enim ipſe 2. ad Cor. 12. Scio[b] hominẽ in Chriſto raptũ uſque ad tertiũ cęlũ: ſed hõ noĩat cõpoſitum ex aĩa & corpore,[b] raptus ẽt differt à morte. Vř ergo ꝙ ipſe ſciuerit aĩam ñ fuiſſe ꝑ mortẽ à corpe ſeparatã, præſertim quia hoc cõiter à [h] doctoribus ponitur.

¶2 Præt. Ex eiuſdem Apoſtoli uerbis patet, ꝙ ipſe ſciuit quo raptus fuerit, quia in tertiũ cælũ: ſed[h] ex hoc ſequit̃, ꝙ ſciuerit utrum in corpore fuit, uel non: quia ſi ſciuit tertium cęlum eſſe aliquid corporeum, conſequens eſt ꝙ ſciuerit aĩam ſuã non eſſe a corpore ſeparatam, quia uiſio rei corporeæ nõ põt fieri niſi ꝑ corpus. ergo uidetur quòd nõ ignorauerit, an anima fuerit à corpore ſeparata.

¶3 Pręt. Sicut Aug. dicit 12 * ſuper Gen. ad literã. Ipſe in raptu uidit[h] illa uiſione Deum, qua uident ſancti i patria: ſed ſancti ex hoc ipſo quòd uidẽt Deum, ſciunt an animæ eorum ſint à corporibus ſeparatæ. ergo & Paulus hoc ſciuit.

Li. 12. ca. 28. to. 3.

Sed contra eſt, qđ dř 2. ad Cor. 12. Siue in corpore, ſiue extra corpus, neſcio, Deus ſcit.

Resp. Dicendum, quòd huiuſmodi q̃ōis ueritatem accipere oportet ex ipſius Apoſtoli uerbis, quibus dicit ſe aliquid ſcire, ſ. ſe raptum eſſe uſq; ad tertium cælum, & aliquid neſcire, ſ. utrum in corpore, aut extra corpus: quod quidem poteſt intelligi dupliciter. Vno modo, ut hoc quod dř, Siue in corpore, ſiue extra corpus, non referatur ad ipſũ eſſe hoĩs rapti, quaſi ignorauerit an anima eius eſſet in corpore, an non, ſed ad modũ raptus, ut. ſ. ignorauerit an corpus eius fuerit ſimul raptum cum anima in tertium cælum, vel nõ, ſed ſolum aĩa, ſicut Ezec. 8. dř, ꝙ adductus eſt in uiſione. Dei in Hieruſalem. Et hunc intellectum fuiſſe cuiuſdam Iudæi exprimit Hieronymus in prologo ſuper Dan.* vbi dicit. Denique & Apoſtolum noſtrum, ſ. dicebat Iudæus, non fuiſſe auſum affirmare ſe corpore raptum: ſed dixiſſe, Siue in corpore, ſiue extra corpus, neſcio. Sed hunc ſenſũ reprobat Aug. 12.* ſuper Gen. ad literam, per hoc ꝙ Apoſtolus dicit ſciuiſſe ſe eſſe raptum, uſque in tertium cęlum. Sciebat ergo uerum eſſe tertiũ cælum id, in qđ raptus fuit, & non ſimilitudinẽ imaginariã tertii cęli. Alioquin ſi tertiũ cælum nominauit phãtaſma tertii cæli, pari rõne dicere potuit ſe in corpore raptũ, nominãs corpus proprii corporis phãtaſma, quale apparet in ſomniis. Si aũt ſciebat eſſe uerũ tertium cælum, ſciebat ergo aut eſſe aliquid ſpirituale, & incorporeum, & ſic nõ pote-

D

E

A medio illius. Incipit: Danielem Prophetã. to. 4.

lib. 12. c. 2. 3. 4. & 28. to. 3.

SVP. QV. CLXXV. ARTIC. VI.

In ar. 6. eiuſdẽ q. in reſponſione ad ultimũ, ubi Aug. recitatus dicit, Hoc defuit Paulo rapto ad plenã perfectãq; cognitionem rerũ, quæ Angelis ineſt &c. cautus eſto, & non intelligas ꝙ hoc tm̃ defuerit: qm̄, ut diximus, ſimile eſt, immo maius iudicium đ multis aliis, q̃ñquidem multa alia non pertinebant ad ipſũ Paulũ. Si aũt in corpore, uel extra corp⁹ eſſe uel rapi, ad ſe ptinebat. Meminit aũt huius ſolius Auguſtinus non ꝙ hoc ſolũ exceptũ ſit, ſed quia hoc ſolũ ſcriptũ eſt, Et hæc de q. 175.

Porro ꝑ ẽm

839 Veri. q. 13 art. 5. Et 2 Cor. lec. 1. ſin.

poterat corpus eius illuc rapi, aut eē aliq̄d corporeum: & ſic aīa nō poſſet illuc ſine corpore rapi, niſi ſepararet̃ a corpore. Et iō oportet ſm aliū ſenſum intelligere, vt ſ. Apl's ſciuerit, ꝙ fuerit raptus ſcd̄m aīam, & non ſm corpus, neſciuerit tñ qualiter ſe hr̄et aīa ad corpus, vtrum. ſ. fuerit ſine corpore, vel non. Sed circa hoc diuerſimode aliqui loquuntur. Quidā. n. dn̄t, ꝙ Apl's ſciuit, ꝙ aīa ſua erat corpori vnita vt forma, ſed neſciuit utrum eſſet paſſus alienationem a ſenſibus, vel ēt vtrum eſſet facta abſtractio ab o pibus aīæ vegetabilis: ſed ꝙ fuerit facta abſtractio a ſenſib. hoc nō potuit ignorare, ex quo ſciuit ſe raptū. Quòd aūt fuerit facta abſtractio ab opibus aīæ uegetabilis, non erat tm̄ aliquid, vt de hoc oporteret tā ſolicitā fieri mētionē. Vn̄ relinq̄t

Concl. m ꝙ m neſciuit Apl's, utrum aīa eius fuerit coniuncta corpori vt forma, uel a corpore ſeparata ꝑ mortē. n Quidam aūt hoc concedentes dicunt, ꝙ Apl's tūc non perpendit qñ rapiebat̃, quia tota eius intentio conuerſa erat in Deum, ſed poſtmodum percepit, conſiderans ea q̄ viderat: ſed hoc ēt contrariat̃ verbis Apl'i, q̄ diſtinguit in uerbis ſuis præteritū a futuro. Dicit. n. in pn̄ti ſe ſcire ꝙ fuit raptus añ annos quatuordecim, & ſe in pn̄ti neſcire, vtrum in corpo

Concl. part. re fuerit, vel extra corpus: & iō dicendū, p ꝙ prius, & poſtea neſciuit, q vtrum anima fuerit a corpore

Li. 12. c. 5. tom. 3. ſeparata. Vn̄ Aug. dicit^r 12. ſuper Gen. ad lr̄am, poſt longam inquiſitionem concludens. Reſtat ergo fortaſſe, vt hoc ipſum eū ignoraſſe intelligamus, vtrū qñ in tertium cœlum raptus eſt, in corpore fuerit anima, qūo eſt anima in corpore, cum corpus viuere dicitur ſiue uigilantis, ſiue dormientis, ſiue in extaſi a ſenſibus corporis alienati, an omnino de corpore exierit, vt mortuum corpus iaceret.

2. reſponſio. Ad primvm ergo dicendum, ꝙ per ſynecdochen qñque pars hominis hō nominat̃, & p̄cipue

3. reſponſio. anima quæ eſt pars hominis eminentior. Quàmuis ēt poſſit intelligi, eum quem raptum dicit, non tūc fuiſſe hominem quando raptus fuit, ſed poſt annos quatuordecim. Vnde dicit, Scio hominē: non dicit, Scio raptum hominem. Nihil ēt prohiberet mortē

Li. 12. c. 5. a med. t. 3. diuinitus procuratam, raptum dici. Et ſic Aug.* di

4. reſponſio. cit 12. ſuper Gen. ad literam. Dubitante inde Apoſtolo, quis noſtrum inde certus eſſe potuit. Vnde q̄ ſuper hoc loquuntur, magis coniecturaliter, quàm per certitudinem loquuntur.

Ad ii dicendum, quòd Apoſtolus ſciuit, vel illud cęlum eſſe quid corporeum, vel aliquid incorporeum a ſe uiſum in illo cęlo, cum hoc potuerit fieri per intellectum eius, etiam ſi anima non eſſet a corpore ſeparata.

Ad iii dcdm, ꝙ viſio Pauli in raptu quantum ad aliquid fuit ſimilis uiſioni beatorum, ſ. quantū ad id quod uidebatur: & quantum ad aliquid diſſimilis, ſcilicet quantum ad modum uidēdi, quia nō

Li. 12. c. penul. a medio, tom. 3 ita perfecte uidit ſicut ſancti, qui ſunt in patria. Vnde Aug. dicit* 12. ſuper Geneſ. ad literam, Apoſtolo arrepto a carnis ſenſibus in tertium cęlum, hoc defuit ad plenā perfectāque cognitionem rerū quę angelis ineſt, ꝙ ſiue in corpore, ſiue extra corpus eſſet neſciebat. Hoc itaque non deerit receptis cor-

F poribus in reſurrectione mortuorum, cum corruptibile hoc induerit incorruptionem.

QVÆST. CLXXVI.

De gratiis gratis datis, quæ pertinēt ad locutionem, in duos ars diuiſa.

Deinde cōſiderandū eſt de gratiis gratis datis, q̄ pertinent ad locutionem. Et primò, de gratia linguarum. Secundò, de gratia ſermonis, ſapientiæ, ſeu ſcientiæ.

Circa primū quæruntur duo.

G ¶Primò, Vtrum per gratiā linguarū hō adipiſcatur ſcientiam omnium linguarum.

¶Secundò, De cōparatione huius doni ad gratiā ꝓphetiæ.

Articvlvs primvs.

Vtrum illi qui conſequebantur donum linguarum, loquebantur omnibus linguis.

Ad primvm ſic ꝓcedit̃. Vr̄ ꝙ illi qui cōſequebātur donū linguarū, nō loque-

H bant̃ oibus linguis. Illud. n. q̄d diuina uirtute aliq̄bus cōceditur, h optimū eſt i ſuo gn̄e, ſicut Dn̄s aquā cōuertit in uinū bonū, ſicut dr̄ Io. 2. ſed illi qui habuerūt donū linguarū, melius oquebant̃ in ꝓpria lingua. dicit. n. glo. ad Hebr. 1.* non eſſe mirādum, ꝙ epiſt. ad Hebr. maiore elucet facundia, q̄ aliæ, cū naturale ſit unicuiq; pl' in ſua

I q̄ in aliena lingua ualere: cæteras. n. epiſtolas Apl's peregrino, i. græco ſermone cōpoſuit, hanc autē ſcripſit hebraica lingua. non ergo per gratiam gratis datam Apl'i acceperunt ſciētiam omnium linguarum.

¶2 Præt. Natura nō facit ꝑ multa, h q̄d pōt fieri per unum, & multo minus Deus, q̄ ordinatius q̄ natura operatur: ſed poterat Deus facere ut unam lin-

K guā loquētes eius diſcipuli, ab oibus intelligerent̃. Vnde ſup illud* Act. 2. Audiebat unuſq; que lingua ſua illos loquētes, dicit gl. ꝙ linguis omnibus loquebantur, uel ſua, i. hæbraica lingua loquentes ab oibus intelligebant̃, acſi propriis ſingulorum loquerentur. ergo ur̃ ꝙ non habuerunt ſcientiam loquendi omnibus linguis.

¶3 Præt. Omnes gratię deriuātur a Chr̄o in corpus eius, q̄d ē Eccleſia, ſecundum illud Io. 1.

SVP. QV. CLXXVII. ARTIC. I.

In q. 176 ar. 1. colli ge tu prædicator, quinq; motiua quā donū linguarū oportuit in primitiua Eccleſia eſſe. Primum, ex uniuerſali officio docēdi illorū Chr̄i diſcipulorum. Scd̄m, ex unitate nationis eorundē. Tertium, ex condōne eorundem, q. a. ſ. pauperes & impotentes. Quartum, ex infidelitate docēdorū populorum. Quītū ex cōſonantia remedij ad caſum, quæ in litera clarius habes.

¶In rn̄ſione ad primū nota gloſſam ſup illo cōi dicto, Et miraculoſa opa ſunt pfecta, q̄d intelligit̃ uel de ꝑfecto in ſuo gn̄e, ſicut uinū factum in Cana Galilææ, & ſanitas reſtituta tot infirmis ſtatim ambulātibus &c. uel de ꝑfecto in ordine ad finē, ad quē ſit directe, ut de dono linguarum hic dr̄, quod fuit perfectum ad finem, qui erat conuerſio gentium, & nō in ſe abſolute. Et propterea Paulus, ut in litera dicitur, melius loquebatur hebraicè quàm græce. — Part. 2. 840 — 1. Cor. 14. lect. 1. & lect. 4. a pri. — Gl. ord. ſu ꝑ præfat. Hier. epiſ. ad Hebr.

¶In rn̄ſione ad tertiū eiuſdē artic. dubium eſt, quare hodie Eccleſia non habet donum linguarum. Nam Auguſtini rō in lr̄a allāta ſufficere non ur̃, ſ. quia iam ipſa Eccleſia linguis oium gentium loquitur. Experimento enim apparet Eccleſiam lingua, uel linguis carere multarum gentium tp̄ibus iſtis repertarum, quibus oportet per interpretes fidem declarari, & prædicatores diſcere ab illis linguam.

¶Ad hoc dicitur, ꝙ cum Dominus, Marci ulti. promiſerit donum linguarum, ſicut & gratiam miraculorum dicendo, Signa autē eos qui crediderint, hęc ſequentur &c. hmōi dona inter gratias gratis datas cōputent̃, & ex diuina actione fiant, quæ nullā præexigit diſpoſitionē naturalē, aut moralem, nulla vr̃ efficax ratio ad quietan- — Eſt gl. Bedæ Act. 2. tom. 2.

quiete ãdũ, intellectũ, quare cum oporteret ũ cut hodie, non eſt in Eccleſia donũ lingua rum, niſi qa hæc oĩa operat̃ Spũſſanctus, diuidens ſicut vult, & qñ uult. Non modica tñ pſuaſio eſt repor, ſeu defectus noſter ad implendum illud Dñi mandatũ, Rogate Dñm meſſis vt mittat operarios in meſſem ſuam. Defectus quoq; nřæ bonitatis, & pręcipue in pręlatis, multũ cooperari vř: q̃m bonitas q̃ tolleraret impedimenta gratię hmõi, abeſt. Gratiã.n. conſtat regulariter non dari apponentibus impedimenta, q̃uis non det ex meritis. Vñ & prophetię donũ prophetis ipſis tpe coniugalis actus impedientis negat̃. Diui aũt Auguſtini ratio ex ſuppoſitione procedit.

Hom. 30. in Euang. inter prin. & med.

De plenitudine eius oẽs accepimus: ſed Chřs nõ legit̃ fuiſſe locutus niſi vna lingua, nec ẽt nunc fideles ſinguli niſi vna lingua loquunt̃. ergo vř φ diſcipuli Chriſti non acceperunt ad hoc gratiam, ut omnibus linguis loquerentur.

SED CONTRA eſt, quod dř Act. 2. φ repleti ſũt oẽs Spũſſãcto, & cęperunt loqui variis linguis, prout Spũſſanctus dabat eloqui illis. Vbi dicit glo.* Gregorii, φ Spũſſanctus ſuper diſcipulos in igneis linguis apparuit, & eis omnium linguarum ſcientiam dedit.

RESP. Dcđm, φ primi diſcipuli Chriſti ad hoc fuerunt ab ipſo electi, vt per uniuerſum orbem diſcurrentes, fidẽ eius vbique prædicarẽt, ſm illud Matt. vlt. Euntes docere oẽs gẽtes. Non aũt erat conueniens, vt q mittebant̃ ad alios inſtruẽdos, indigerent ab aliis inſtrui qualiter loquerent̃, vel qualiter quæ alii loquerent̃, intelligerent: præſertim qa iſti qui mittebant̃ erant vnius gentis, ſ. Iudææ, ſm illud Iſa. 27. Qui egredientur impetu à Iacob, implebunt faciẽ orbis ſemine. Iſti ẽt qui mittebant̃, pauperes & impotẽtes erãt, nec de facili, à principio reperiſſent, qui eorũ uerba aliis fideliter interpretarent̃, vel verba aliorum eis exponerent̃, maximè qa ad infideles mittebant̃: & iõ necessariũ fuit, ut ſup hoc eis diuinitus prouideret̃ per donũ linguarũ, vt ſicut gentibus ad idolatriã declinantibus introducta eſt diuerſitas linguarũ, ſicut dř Gen. 11. ita etiã qñ erant gentes ad cultum vnius Dei reuocandæ, contra huiuſmodi diuerſitatem remedium adhiberetur per donum linguarum.

Concl.

AD PRIMVM ergo dicendum, φ ſicut 1. ad Cor. 12. Manifeſtatio ſpiritus datur ad utilitatem: & iõ ſufficienter & Paulus, & alii Apoſtoli, fuerunt inſtructi diuinitus in linguis oĩum gentium, quantum requirebatur ad fidei doctrinam: ſed quantũ ad quædam, quæ ſuperadduntur humana arte ad ornatum & elegantiam locutionis, Apoſtolus inſtructus erat in propria lingua, non aũt in aliena. Sicut ẽt in ſapientia & ſcientia fuerunt ſufficienter inſtructi, quantum requirebat doctrina fidei, non autem quantum ad omnia quæ per ſcientiam acquiſitam cognoſcuntur, puta, de concluſionibus arithmeticæ, uel geometriæ.

AD II dcđm, φ quãmuis vtrumq; fieri potuiſſet, ſ. φ per unam linguam loquentes ab oĩbus intelligerentur, aut φ oĩbus linguis loquerentur: tñ conuenientius fuit φ ipſi oĩbus linguis loquerentur: quia hoc pertinebat ad perfectionem ſcientiæ ipſorum, per quam non ſolum loqui, ſed intelligere poterant q̃ ab aliis dicebant̃. Si aũt oẽs vnã eorum linguam intellexiſſent, hoc uel fuiſſet per ſcientiam illorum qui eos loquentes intelligerẽt, vel fuiſſet quaſi quædam illuſio, dum aliorum verba aliter ad eorum aures proferrentur, q̃ ipſi ea proferrent: & ideo gloſ.* dicit Act. 2. φ maiori miraculo factum eſt, φ ipſi oĩum linguarũ generibus loquerentur. Et Paulus dicit 1. ad Cor. 14. Gratias ago Deo, φ omnium veſtrum lingua loquor.

Eſt gl. Bedę ibi.

AD III dcđm, φ Chriſtus in propria pſona vni ſoli genti prædicaturus erat, ſ. Iudæis: & iõ q̃uis ipſe abſq; dubio haberet perfectiſſimè ſcientiam oĩum linguarum, nõ tñ oportuit φ oĩbus linguis loqueretur. Ideò autem, vt Aug. dicit* ſuper Ioan. Cum & modo Spũſſanctus accipiatur, nemo loquitur linguis omnium gentium, quia iam ipſa Eccleſia linguis omnium gentium loquitur, in qua qui non eſt, non accipit Spiritumſanctum.

Tra. 32. in Ioan. à medio illius, tom. 9.

ARTICVLVS II.

Vtrum donum linguarum ſit excellentius, quàm gratia prophetiæ.

AD SECVNDVM ſic pceditur. Vř φ donũ linguarũ ſit excellẽtius q̃ gratia prophetiæ. Quæ.n. ſunt melioribus propria, vřr eſſe meliora, ſm Philoſophum in 3. Topic.* ſed donum linguarũ eſt propriũ noui Teſti. Vnde cantatur in ſequentia Pentecoſtes. Ipſe hodie Apoſtolos Chriſti donans munere inſolito, & cunctis inaudito ſęculis: prophetia autẽ magis competit veteri teſtõ, ſm illud ad Hebr. 1. Multifariè multiſq; modis olim Deus loquens patribus in prophetis. ergo vř φ donum linguarum ſit excellentius, quàm donum prophetiæ.

Lib. 3. c. 1. poſt med. tom. 1.

¶ 2 Præt. Illud per quod ordinamur ad Deum, vř excellentius eſſe, eo, per quod ordinamur ad hoĩes: ſed per donũ linguarum homo ordinatur ad Deũ, per prophetiam aũt ad homines, dř enim 1. ad Corinth. 14. Qui loquitur lingua, non hominibus loquitur, ſed Deo, qui autem prophetat, hominibus loquitur ad ædificationem. ergo videtur φ donum linguarum ſit excellentius, quam donum prophetiæ.

¶ 3 Præt. Donũ linguarũ habitualiter permanet in habẽte ipſum, & hõ habet in poteſtate vti eo cũ voluerit. vñ dř 1. ad Corin. 14. Gratias ago Deo, φ oĩum veſtrũ lingua loquor: nõ aũt ſic eſt de dono pphetiæ, ut ſupra dictum eſt.* ergo donũ linguarum videtur eſſe excel-

q. 171. ar. 2.

SVP. Q. CLXXVI. ARTIC. II.

IN ar. 2. eiuſdem q. 176. aduerte diſtiam inter primum & ſm exceſſum prophetiæ ſup donũ linguarũ: qm̃ primus attendit̃ penes ipſum actum vtriuſq;, ſ. prophetiæ & doni linguarũ: qm̃ doni linguarũ actus eſt vſus ſignorum, id eſt, vocũ, prophetiæ aũt pceptio ſignati, hoceſt, veritatis intelligibilis. Secundus aũt exceſſus clare patet, q; cõſiſtit cõparando obiecta vtriuſq; doni adinuicem, quatenus vtrumq; eſt notitia q̃ dã, dum pphetia eſt notitia rerum, & donum linguarum notitia vocum.

Pert. 2. 841

¶ In reſponſione ad ſm eiuſdem articuli, dubium eſſet, quo pacto qui loquitur lingua, nõ loquit̃ hoib⁹, hoc eſt, ad intellectũ hoĩm, uel utilitatem eorum, ſed ad intellectum ſolius Dei, & ad laudem eius: qm̃ donum linguarum manifeſte eſt ad hoĩem, & hoĩum utilitatem. Sed ceſſãt dubium, dum perſpicitur ad qđ propoſitum, hæc verba dicuntur ab Apoſtolo & authore, ſcilicet cum aliquis loquitur linguis abſolute non ad inſtruẽdum alios, uel interpretandum. Hoc.n. contingit fieri inter eos qui nullam illarum linguam intelligunt. Et ideò dicuntur loqui ad intellectum, & laudem Dei, & non ad intellectum & utilitatem hoĩs: vnde & Apoſtolus ibidem dicit, ſcilicet. 1. ad Corin. 14.

Digitized by Google

14. quòd ingrediens aliquis putabit eos ebrios, ſeu inſanos. ¶ In riſione ad quartū euiſdem articuli, nota q. ultimū donū īter gras gratis datas, hoceſt, interpretatio ſermonū, non ſolum extendit ſe ad exponendum obſcura ſacræ ſcripturæ pp difficultatem rerum, ut ſunt myſteria Trinitatis, Incarnationis, & hmōi, & pp difficultatem ſimilitudinū & parabolarū in ſacra ſcriptura multa ſecreta uelantium, ut ſunt tot tam in ueteri, q̄ nouo teſtō metaphorice ſcripta, ſed etiā pp difficultatem ipſarū vocum: ita q non ad donū linguarū, ſed ad interpretationem ſermonū ſpectat & intelligere, & exponere difficultates q̄ ex nominibus emergūt. Et ppea donū interpretationis ſermonum nō cōputatur inter gratias ſpectantes ad locutionē, ſed magis inter grās ſpectātes ad itellectū.

Concl.

lentius, q̄ donum prophetiæ. ¶ 4 Præ. Interpretatio ſermonū vr̄ contineri ſub prophetia, qa Scripturæ eodem ſpiritu exponuntur quo ſunt editæ, ſed interpretatio ſermonū. 1. ad Cor. 12.ª ponit̄ poſt gn̄a linguarū. ergo vr̄ q donū linguarū ſit excellētius, q̄ donū prophetię, maximè quātū ad aliquā eius partē.

Sed contra eſt, qđ Apoſtolus dicit 1. ad Cor. 14. Maior eſt qui prophetat, quàm qui loquitur linguis.

Resp. Dcēdm, q᷑ donū prophetiæ excedit donum linguarū tripliciter*. Primò quidem, quia donū linguarum refertur ad diuerſas voces proferēdas, quę ſunt ſigna alicuius intelligibilis ueritatis, cuius ēt ſigna ſunt quædā ipſa phantaſmata, quæ ſm imaginariā viſionē apparent. Vn̄ & Aug. 12.* ſuper Ge. ad lit. cōparat donū linguarū uiſioni imaginariæ. Dictū † eſt aūt ſupra, q donū prophetiæ conſiſtit in ipſa illuminatione mentis ad cognoſcendā intelligibilē ueritatē. Vn̄ ſicut prophetica illuminatio excellentior eſt, quàm imaginaria uiſio, ut ſupra* habitū eſt: ita ēt excellentior eſt prophetia, q̄ donū linguarū, ſm ſe cōſideratum. Secundò, quia donum prophetiæ pertinet ad rerum notitiam, quę eſt nobilior, q̄ notitia uocū, ad quam pertinet donum linguarū. Tertiò qa donum prophetiæ eſt vtilius. Et hoc quidē probat Apoſt. 1. ad Cor. 14. tripliciter. Primò quidē, quia prophetia eſt utilior ad ædificationem Eccleſiæ, ad quā qui loquit̄ linguis nihil ꝓdeſt, niſi expoſitio ſubſequatur. Secūdò, quantū ad ipſum loquentē, qui ſi acciperet, ut loqueret̄ diuerſis linguis ſine hoc q intelligeret, qđ ptinet ad ꝓpheticū donū, mēs eius nō ædificaret̄. Tertiò, quantū ad infideles pp quos pręcipuè eſſe vr̄ datū donū linguarū, qui quidē fortè eos q loquerentur linguis, reputarent inſanos, ſicut & Iudæi reputauerunt ebrios Apoſtolos linguis loquentes, vt dr̄ Act. 2. Per prophetias aūt infideles conuincuntur manifeſtatis abſcōditis cordis ſui.

* li. 12. de Ge. ad lit. c. 8. to. 3.
† q. 173. ar. 2.
q. 174. a. 2.

Ad primum ergo dcēdm, q ſicut ſupra dictum eſt,* ad excellentiam prophetiæ pertinet, q aliqs non ſolum illuminetur intelligibili lumine, ſed ēt percipiat imaginariam viſionem: ita ēt ad perfectionem operationis Spūſſancti pertinet, q non ſolum impleat mētem lumine prophetico, & phāntaſiā imaginaria uiſione, ſicut erat in ueteri teſtō, ſed ēt exterius linguam erudiat ad varia ſigna locutionū proferenda, quod totum fit in nouo teſtō ſm illud 1. ad Corin. 14. Vnuſquiſq; veſtrum pſalmum habet, doctrinam habet, linguam habet, apocalypſim, i. propheticam reuelationem habet.

q. 174. ar. 2. ad. 1.

F Ad ii dcēdm, q per donum prophetiæ hō ordinatur ad Deum ſecundum mentem, quod eſt nobilius, q̄ ordinari ad eum ſm linguam. Dr̄ autem q ille qui loquitur lingua, non loquitur hominibus, ideſt, ad intellectum hominum, vel utilitatem eorum, ſed ad intellectum ſolius Dei, & ad laudem eius: ſed per prophetiam ordinatur aliquis & ad Deum, & ad proximum. Vnde eſt perfectius donum.

Ad iii dcēdm, q reuelatio prophetica ſe extendit ad omnia ſupernaturalia cognoſcenda. Vnde ex eius perfectione contingit, q in ſtatu imperfe-

G ctionis huius uitæ non poteſt haberi perfectè per modum habitus, ſed imperfectè per modum cuiuſdam paſſionis: ſed donum linguarum ſe extendit ad cognitionem quandam particularem, ſcilicet vocum humanarum. Et ideo non repugnat imperfectioni huius vitę, quòd perfectè, & habitualiter habeatur.

Ad iiii dicendū, q interpretatio ſermonum poteſt reduci ad donum prophetię, inquantum ſcilicet mens illuminatur ad intelligendum, & exponendum quæcumque ſunt in ſermonibus ob-

H ſcura, ſiue propter difficultatem rerum ſignificatarum, ſiue etiam propter ipſas voces ignotas quæ proferuntur, ſiue ēt pp ſimilitudines rerum adhibitas, ſecundum illud Daniel. 5. Audiui de te, q poſſis obſcura interpretari, & ligata diſſoluere. Vnde interpretatio ſermonum eſt potior, quàm donum linguarum, ut patet per illud quod Apoſtolus dicit 1. ad Cor. 14. Maior eſt qui prophetat, quàm qui loquitur linguis, niſi forte interpretetur. Poſtponitur autem interpretatio ſermonum dono linguarum: quia etiam ad interpretandum diuerſa linguarum genera, interpretatio ſermo-

I num ſe extendit.

QVAEST. CLXXVII.

De gratia gratis data quæ cōſiſtit in ſermone, in duos articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de gratia gratis data, q̄ conſiſtit in ſermone, de qua dicit Apoſt. 1. ad Cor. 12. Alii datur per ſpiritum ſermo ſapientię, alii ſermo ſcientię.

Et circa hoc quæruntur duo.

K ¶ Primò, Vtrum in ſermone cōſiſtat aliqua grā gratis data.

¶ Secundò, Quibus hæc gratia competat.

Articvlvs I.

Vtrum in ſermone conſiſtat aliqua gratia gratis data.

Ad primvm ſic procedit̄. Vr̄ q in ſermone non cōſiſtat aliqua gratia gratis data. Gratia. n. datur ad id ª quod excedit facultatē naturæ: ſed ex naturali rōe adinuenta eſt ars rhetorica, per quā aliquis pōt

SVP. Q. CLXXVII. ARTIC. I.

In art. 1. q. 177. aduerte, q. ſermo ſapientiæ, & ſcientiæ, ſeu unico vocabulo gratia ſermonis, habens pro actibus ſuis docere, mouere, atq; flectere loquendo, nō ita habet hæc quēadmodū ars humana: quīa arti humanę conuenit et effectiue quidem ex ipſo principio artis, finaliter autem ad illorum effectus abſolute, uel propoſitum aliquod conſequendi, puta, lucrum, gloriam, bellum, pacem, uel aliquid hmōi. Doctori aūt eccleſiaſtico effectiuo cōuenit ex Spiritu ſācto, iuxta verbū Apoſtoli. Alii p Spiritum datur ſermo ſapientiæ &c. Finaliter vero propter ędificationē membrorū Chriſti, in quo omnia

Porr. 842

Lib.4.c.12. in prin. to mo.3. ...nis ædificatio cõſtructa creſcit in templũ ſanctum in domino. Vñ dicebat Apoſtolus. Sermo meus, & prædicatio mea non in pſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus & virtutis. Hinc ſiquidẽ fit, vt prædicatoribus deficientibus a proprio principio & proprio fine, & toto niſu quærentib⁹ hĩc gr̃am, vt in multitudine magna mediantur, impedimentum ponatur diuinæ largitati ad influxũ grauatum.

ſic dicere vt doceat, vt delectet, vt flectat, ſicut Aug. * dicit in 4. de doct. chriſ. hoc aũt pertinet ad gratiam ſermonis. ergo videtur q̃ gratia ſermonis non ſit gratia gratis data.

¶2 Præt. Oĩs gratia ad regnum Dei pertinet: ſed Apoſtolus dicit 1. ad Corinth. 4. Non[h] in ſermone eſt regnũ Dei, ſed in virtute, ergo in ſermone non cõſiſtit aliqua gratia gratis data.

¶3 Pręt. Nulla gratia datur[h] ex meritis, q̃a ſi ex opibus, iã non eſt gratia, vt dr̃ ad Rom. 11. ſed ſermo daẽ alicui ex meritis. dicit. n. Gregorius exponens illud Pſal. Ne auferas de ore meo verbũ veritatis, q̃ verbũ veritatis eſt, qđ oĩpotẽs De⁹ faciẽtib⁹ tribuit, & ñ faciẽtib⁹ tollit. ergo vr̃ q̃ donũ ſermonis ñ ſit gr̃a gratis data.

¶4 Præt. Sicut neceſſe eſt, q̃ hõ p ſermonẽ pronunciet ea q̃ ptinẽt ad donũ ſapiẽtiæ, vel ſciẽtiæ: ita ẽt ea q̃ ptinẽt ad virtutẽ fidei[h] ergo ſi ponit̃ ſermo ſapiẽtię, & ſermo ſciẽtiæ gr̃a gratis data, pari rõne dẽret poni[h] ſermo fidei inter gr̃as gratis datas.

Sed in contrarium eſt, quod dicitur Eccleſ. 6. Lingua eucharis. i. gratioſa, in bono homine abundabit: ſed bonitas hominis eſt ex gratia. ergo etiam & gratioſitas ſermonis.

1.2.q.111. ar.1.&4. Resp. Dcẽm, q̃ gratiæ gratis datæ dantur ad vtilitatẽ aliorũ, vt ſ. dictũ eſt. * Cognitio aũt, quã aliquis a Deo accipit, in vtilitatẽ alterius cõuerti nõ poſſet: niſi mediãte locutione. Et q̃a Spiritusſanctus ñ deficit in aliquo, qđ pertineat ad Eccleſiæ vtilitatẽ,[m] ẽt prouidet mẽbris Eccleſiæ in locutione, non ſolũ vt aliquis ſic loquatur, vt a diuerſis poſſit intelligi, qđ pertinet ad donũ linguarũ: ſed ẽt q̃ efficaciter loquat̃, qđ pertinet ad gratiã ſermonis. Et hoc tripliciter[n]. Primo quidẽ ad inſtruendũ intellectũ, qđ fit dũ aliquis ſic loquit̃ q̃ doceat. Scđo, ad mouendũ affectũ, vt. ſ. libenter audiat verbũ Dei, quod fit dũ aliquis ſic loquitur q̃ auditores delectet, quod nõ dẽt aliq̃s q̃rere pp fauorẽ ſuũ, ſed vt hoĩes alliciantur ad audiendũ verbũ Dei. Tertiò ad hoc, q̃ aliquis amet ea q̃ verbis ſignificant̃, & velit ea implere, qđ fit dũ aliq̃s ſic loq̃tur, q̃ auditorẽ flectat. Ad quod quidẽ efficiẽdũ Spiritusſanctus vtitur lingua hominis quaſi quodã inſtrumento: ipſe autem eſt qui perficit operationem interius. Vñ Greg. * dicit in Homi. Pentecoſtes. Niſi corda auditorũ Spiritusſanct⁹ repleat, ad aures corporis vox docẽtiũ i caſſũ ſonat. Homi. 30. in Euang. non multũ remote a princip.

Concl.m

Ad primum ergo dcẽm, q̃ ſicut miraculoſę De⁹ q̃nq; opat̃ quodã excellẽtiori mõ ẽt ea, q̃ natura põt opari: ita ẽt Spiritusſanct⁹ excellẽti⁹ opat̃ p gr̃am ſermonis id, qđ põt ars opari iferiori mõ.

Ad II dicendum, q̃ Apoſtolus ibi loq̃tur de ſermone qui innit̃ humanæ eloquẽtiæ abſq; virtute Spir. tusſancti. Vñ pmiſit: Cognoſcã non ſermone eorũ qui inflati ſunt, ſed virtutẽ. Et de ſeipſo præmiſerat ſup. 2. Sermo meus, & prædicatio A mea non fuit in perſuaſibilibus humanę ſapiẽtiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus, & virtutis.

Ad III dcẽm, q̃ ſicut dictũ eſt, * gr̃a ſermonis datur alicui ad vtilitatẽ aliorũ. Vñ q̃nque ſubtrahitur propter auditoris culpã, q̃nque aũt propter culpã ipſius loquentis. Bona tñ opera vtriuſque non merentur directe hanc gr̃am, ſed ſolum impediũnt huius gratiæ impedimenta. Nam etiã gratia gratũ faciens ſubtrahitur propter culpam, non tamen eam meretur aliquis per bona opera, B per quæ tollitur tantum gratiæ impedimentum. In cor. art.

Ad IIII dcẽm q̃ ſicut dictum eſt, * gratia ſermonis ordinatur ad vtilitatem aliorum. Quòd autem aliquis fidem ſuam alijs communicet, fit per ſermonem ſcientiæ, ſiue ſapientiæ. Vnde Augu. * dicit 14. de Trinitate, q̃ ſcire quẽadmodum fides & pijs opituletur, & contra impios defendatur, videtur Apoſtolus ſciẽtiam appellare: & ideo nõ oportuit q̃ poneret ſermonem fidei, ſed ſufficit ponere ſermonem ſcientiæ, vel ſapientiæ. In cor. art. Lib.14.c.1. a me. to.3

Articvlvs II.

Vtrum gratia ſermonis, ſapientiæ, & ſcientiæ pertineat etiam ad mulieres.

C Ad secvndvm ſic proceditur. Vr̃ q̃ gratia ſermonis ſapientiæ & ſcientiæ, pertineat ẽt ad mulieres. Ad hmõi. n. gr̃am pertinet[h] doctrina, ſicut dictũ eſt: * ſed docere competit mulieri. dicitur. n. Prou. 4. Vnigenitus ſui coram matre mea, & docebat me. ergo hæc gr̃a cõpetit mulierib⁹. Ar. præc.

D ¶2 Præt.[h] Maior eſt gr̃a prophetiæ, q̃ gratia ſermonis, ſicut maior eſt contemplatio veritatis quàm eius enunciatio: ſed prophetia conceditur mulieribus, ſicut legitur Iudic. 4. de Delbora: & 4. Regum. 22. de Olda propheteſſa vxore Sellũ: & Act. 21. de quatuor filiabus Philippi. Apoſtolus etiã dicit 1. ad Cor. 11. Omnis mulier orans, aut prophetans &c. ergo videtur q̃ multò magis gratia ſermonis cõpetat mulieri. E

¶3 Pręt. 1. Petri 4. dicitur. Vnuſquiſque ſicut accepit gratiã in alterutrum illam[h] adminiſtrãtes: ſed q̃dã mulieres accipiũt gr̃am ſapientię, & ſciẽtiæ, quã nõ poſſunt alijs adminiſtrare, niſi p gr̃am ſermonis. ergo gr̃a ſermonis cõpetit mulieribus.

Svp. Q. CLXXVII. Artic. II. Par.a

In ar. 2. eiuſdem q. nota illud verbũ, Publice alloquendo totam eccleſiam. Appoſuit. n. ly, coram, non ad comprehendendum orbem terrarum fidelem, ſed ad comprehendendum partes quaſi eſſentiales Eccleſiæ, puta, clerũ, & populum. Et intendit, q̃ licet mulieribus permiſſũ ſit, immo mandatũ, docere publice ſuam Eccleſiam ſecũdum quid, vt Abbatiſſæ, vel Prioriſſæ ſuum monaſterium, vt patet dum proponunt verbum Dei in capitulo ſuis monialibus & rurſus licet permiſſum ſit q̃ per modũ priuatæ perſonæ mulier alloquatur totã Eccleſiã, exhortando eos ad aliquid ſpũale quod tunc occurrit. Hæc duo tamẽ ſimul iuncta. ſ. quòd publice, hoc eſt, ex publico officio, vt prædicatores faciunt, & totam Eccleſiã, hoc eſt, populum cõiter ad prædicationes concurrẽtem, in quo claudun tur clerici, & laici vtriuſq; ſexus, nunq̃ pmittenda ſunt mulieri propter rationes in litera allatas. 845

Sed contra eſt, q̃ Apoſtolus dicit 1. ad Corinth. 14. Mulieres in eccleſijs taceant. & 1. ad Timoth. 2. Docere mulieri non permitto: hoc autẽ præcipue pertinet ad gratiam ſermonis. ergo gratia ſermonis non competit mulieribus.

Resp. Dcēdm, ꝙ ſermone pōt aliquis vti dupl̃r. Vno mō, priuate ad vnū, vel paucos familiariter
Concl. ᵐ colloquendo: & ᵐ quantū ad hoc grã ſermonis pōt cōpetere mulieribus. Alio modo, publice allo
Concl. ᵖ quendo totā Eccl̃am: & ᵖ hoc mulieri non conceditur ᑫ Primo quidē, & principaliter ꝓꝑ conditionē fœminei ſexus, qui dēt eſſe ſubditus viro, vt patet Geneſ. 3. Docere aūt, & perſuadere publice in Eccleſia nō pertinet ad ſubditos, ſed ad prælatos. Magis tñ viri ſubditi ex cōmiſſione poſſunt exeq̃, q̃a non habēt hmōi ſubiectionē ex naturali ſexu, ſicut mulieres: ſed ex aliquo accidentaliter ſuperueniente. Scđo, ne animi hominum alliciātur ad libidinem. Dr̃. n. Eccle. 9. Colloquium illius quaſi ignis exardeſcit. Tertiò, quia ut communiter mulieres non ſunt in ſapientia perfectæ, vt eis poſſit conuenienter publica doctrina committi.

Ad primvm ergo dcēdm, ꝙ illa authoritas loq̃tur de doctrina priuata, qua mater filiū erudit.

Ad II dicendum, ꝙ grã ꝓphetię attendit̃ ſm mentē illuminatā a Deo, ex qua parte non eſt in hoībus ſexuum differentia, ſm illud ad Coloſſ. 3. Induentes nouum hominem, qui renouatur ſm imaginem eius qui creauit eū, vbi non eſt maſculus, neq; fœmina: ſed gratia ſermonis pertinet ad inſtructionē hominum, inter quos differentia ſexuū inuenitur, vnde non eſt ſimilis rō de vtroq;.

Ad III dcēdm, ꝙ grãm diuinitus acceptā diuerſimode aliqui adminiſtrant, ſm diuerſitatē cō dōnis ipſorū. Vnde mulieres ſi grãm ſapiētiæ, aut ſcientię habeant, poſſunt eam adminiſtrare, ſm priuatam doctrinam, non autem ſm publicam.

QVAESTIO CLXXVIII.

De gratia miraculorum, in duos articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de gratia miraculorum.

Et circa hoc quęruntur duo.

¶Primò, Vtrū ſit aliqua gratia gratis data faciendi miracula.

¶Secundò, Quibus conueniat.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ſit aliqua gratia gratis data ad miracula facienda.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ nulla grã gratis data ordinetur ad miracula facienda. ʰ Oīs. n. grã ponit aliq̃d in eo cui datur, ſed oꝑatio miraculorū nō ponit aliq̃d in aīa hoīs cui datur: q̃a ēt ad tactum corporis mortui miracula fiūt, ſicut legit̃ 4. Regū 13. ꝙ quidā proiecerūt cadauer i ſepulcro Heliſæi, qđ cū tetigiſſet oſſa Heliſei, reuixit hō, & ſtetit ſuper pedes ſuos. ergo operatio miraculorum non pertinet ad gratiam gratis datam.

¶2 Præt. Gratiæ gratis datæ ſūt a ʰ Spirituſancto, ſm illud. 1. ad Corinth. 12. Diuiſiones grãꝛū
F ſunt, idē aūt ſpiritus: ſed oꝑatio miraculorū fit ēt a ſpiritu i mūdo, ſm illud Matth. 24. Surgēt pſeudoprophetæ, & dabūt ſigna & prodigia magna. ergo vr̃ ꝙ operatio miraculorū nō pertinet ad grãm gratis datā.

¶3 Præt Miracula h diſtinguūtur per ſigna & prodigia, ſiue portenta, & per virtutes. Incōuenienter ergo ponitur operatio uirtutum potius gratia gra
G tis data, quàm operatio prodigiorum, ſiue ſignorum.

¶4 Præt. Miraculoſa reparatio ſanitatis ꝑ diuinā uirtutē fit. ergo ʰ nō dēt diſtingui grã ſanitatū ab operatione uirtutū.

¶5 Præt. operatio miraculorū cōſequit̃ fidē uel facientis, ſm illud 1. ad Cor. 13. Si habuero oēm fidē, ita ut montes trāsferā: ſiue ēt aliorū propter quos miracula fiunt. uñ dr̃ Matt. 13.
H Et non fecit ibi uirtutes multas propter incredulitatē illorum. Si ergo fides ponitur grã gratis data, ʰ ſuperfluū eſt præter hoc ponere aliā gratiā gratis datam, operationē ſignorū.

Sed contra eſt, ꝙ Apoſt. 1. ad Cor. 12. inter alias grãs gratis datas dicit: Alij dat̃ grã ſanitatum, alij operatio uirtutū.

Resp. Dicendum, ꝙ ſicut ſupra dictū eſt, * Spirituſſanctus
I ſufficienter prouidet Eccleſiæ in his quæ ſunt utilia ad ſalutem, ad quod ordinantur gratiæ gratis datæ. Sicut autem oportet ꝙ notitia, quam quis diuinitus accepit, in notitiam aliorum deducatur per donū linguarum, & per gratiam ſermonis: ita ᵐ neceſſe ē, ꝙ ſermo prolatus confirmetur ad hoc, ꝙ credibilis fiat. Hoc autem fit per operationē miraculorū, ⁿ
K ſm illud Mar. vlti. Et ſermonē confirmante ſequentibus ſignis: & hoc rationabiliter. Naturale enim eſt homini, vt veritatem intelligibilem per ſenſibiles effectus deprehendat. Vnde, ſicut ductu naturalis rationis homo peruenire poteſt ad aliquam Dei notitiam per effectus naturales: ita per aliquos ſupernaturales effectus, qui miracula dicuntur, in aliquam ſupernaturalē cognitionē cre

SVP. Q. CLXXVIII.

ARTIC. I.

Ferr. p 10.

844

Ferr. 3. contra. c. 154.

3. cōtra c. 154. Et po. q. 6. art. 4. cor. fi. & ar ti. 9. ad 1. Et opuſ. 3. c. 121.

IN ar. 1. q. 178. dubium occurrit circa illud in reſponſione ad primū dictū. ſ. ꝙ Deus utitur inſtrumentaliter vel interiori motu hoīs, vel eius locutione &c. utrolibet mō faciat miracula: & conſiſtit dubium in hoc, an ſit ſermo de inſtrō ꝓprie dicto. Et eſt rō dubii, quia uſ impoſſibile, ꝙ de proprie dicto inſtrō intelligatur hæc litera: qm̃ hmōi inſtrm̃ oportet aliq̃d facere circa effectum. Conſtat autē ꝙ non ſp in miraculis hmōi inſtrā aliq̃d faciūt, ut patet de uoce Ioſue cum Sol ſtetit. Nihil. n. circa Solem, aut cęlum uerbū eius, aut quodcunq; illorum ſuperiorum effectiue fecit. In oppoſitum autē authoris uerba ſunt. Nō. n. conſueuit inſtrã appellare, niſi quæ aliquo modo cāæ ſunt. ¶Ad hoc dr̃, ꝙ cum q̃ō de inſtrō excedat moralia, & inferius, dño concedente, in tertia parte de oꝑatione humanitatis Chriſti & operatione ſacrāli, ubi ſubtilia magis tractabuntur, diſcutiendum erit: ideò ꝓ nunc dcēdm eſt, ꝙ author ſumit inſtrm̃ pro quacumq; ſcđaria cā, ſiue ſit cā attingēs effectum ſua cāſitate in ſe, uel in ſua diſpōne, ſiue ſit cā per modum meriti, & ſimilibus, & nō accepit iſtrm̃ ꝓprie: qđ probatur ex trib. Prio, ex eo ꝙ ad ꝓteſtatē miraculorum factiuā ſpectare pōt miraculum creationis, puta, ꝙ Deus crearet totaliter unā nubem, vel unā columbā &c. Cōſtat autem ꝙ ad creationem totalem non poteſt cōcurrere aliqua actio inſtrumentalis proprie dicta. Maior habetur in hoc articulo, cum dicitur quòd ſicut prophetia extendit ſe ad omnia quæ ſupernaturaliter cognoſci poſſunt, ita operatio uirtutum ſe extendit ad omnia quæ ſupernaturaliter fieri poſſunt. Minor autem habita eſt in primo libro, ubi determinatum eſt ꝙ potentia creatiua nec inſtrumentaliter eſt communicabilis. Secundo ex ipſis uerbis authoris hic dicentis, quòd mens miracula facientis mouetur ad faciendum aliquid, ad quod ſequitur effectus miraculi, quod Deus ſua uirtute facit. Tertio ex authoritate ſcripturæ Ioſue 10. vbi hoc idem ſignificatur, cum dicitur. Non fuit antea, nec poſtea tam longa dies obediente Deo uoci hominis. Vbi manifeſte patet Deum poni proximū actorem miraculi, & cæterum homi-

q. 177.

Concl.

hoīs inter remotiora cōputari. Vr igit̃ intētio authoris hoc in D.894. Conel. p loco, ꝙ appellet inſtrumentū priorē effectū præordinatum ab ipſa ęterna prouidentia, ad cuius poſitionē Deus ipſe exequatur miraculi effectū: ita ꝙ iō Deus dr̃ uti priori effectu inſtrūaliter, quia ordinauit ſe executurū effe- D.944. ctum miraculi qñq; mediate, qñq; immediate, mediante ſ. p illo priore effectu ex parte hoīs, ſiue ille effectus ſit oratio, ſiue uox, ſiue locutio, ſiue contactus &c.

¶ In rñſione ad ſm̄ eiuſdem articuli circa ambiguitatem ab Auguſtino tactam de mēdacio ſignorū, & prodigiorum Antichriſti, aduerte ꝙ rationabile eſt utroq; mō fore mēdacia, ſ. & formaliter, & cauſaliter. Cauſaliter qdē oīa, qm̄ ad fallendum oīa tendit: formaliter aūt non oīa, qm̄ rōnabile eſt ut multa uera fiant, ut ſi fieri poſſit ēt electi inducātur in errorē.

¶ In rñſione ad quartū & quintū eiuſdē Li. 2.c.30. a medio ad finē vſq;. articuli aduerte, ꝙ author ſummarie pſtringit duas gratias gratis datas gratiā ſanitatū, & fidē. Ad primā quidē nihil oportet addere. Ad ſecundā verò oportet meminiſſe ex q.4.ar.5. ad quartū ſuperius, fidem non connumerari inter gratias gratis datas abſolute qa fides abſolute cōis eſt oībus mēbris Eccleſiæ, ut eſt aūt gratia gratis data, non eſt cōis oībus membris Eccleſię, ſed fidei excellentia, puta, conſtantia, ut gloſſa dicit, inter gratias gratis datas cōputātur. Et qm̄ fidei conſtantia ad fidē ſpectat, iō author loquens de fide, hinc ſibi attribuit operationem miraculorum.

dendorum hō inducitur: & iō operatio miraculorum pertinet ad gratiam gratis datam.

Ad primvm ergo dcēm, ꝙ ſicut prophetia ſe extendit ad oīa q̃ ſupernaturaliter cognoſci poſſunt, ita operatio virtutū ſe extēdit ad oīa quæ ſupernaturaliter fieri poſſunt quorū quidē cauſa eſt diuina oīpotentia, quæ nulli creaturæ cōicari pōt: & iō impoſſibile eſt, B ꝙ principiū operandi miracula ſit aliqua qualitas habitualiter manens in aīa: ſed tñ hoc pōt contingere, ꝙ ſicut mens prophetæ mouet̃ ex inſpiratione diuina ad aliquid ſupernaturaliter cognoſcendū: ita ēt mens miracula facientis moueat̃ ad faciendū aliquid, ad quod ſeq̄tur effectus miraculi, qd Deus ſua uirtute facit. Quod qñque C quidē fit p̄cedente orōne, ſicut cū Petrus Tabitam mortuā ſuſcitauit, vt hr̃ Act.9. qñq; ēt nō p̄cedente manifeſta orōne, ſed Deo ad nutum hoīs operante, ſicut Petrus Ananiā & Sapphiram mentientes, morti increpando tradidit, ut dr̃ Act.5. Vñ Gregorius dicit in 2. dialogorū, ꝙ ſancti aliqñ ex poteſtate miracula exhibent, aliqñ ex poſtulatione. Vtrolibet tñ modo D Deus principaliter operat̃, qui utitur inſtrūaliter vel interiori motu hoīs, uel eius locutione, vel ēt aliquo exteriori actu, ſeu ēt aliquo contactu corporali corporis ēt mortui. Vñ Ioſue 10. cū Ioſue dixiſſet quaſi ex poteſtate, Sol cōtra Gabaon non mouearis, ſubdit̃ poſtea. Non fuit ante, & poſtea tam longa dies, obediēte Deo uoci hoīs.

Ad ii dcēm, ꝙ ibi loquitur E Dñs de miraculis, quæ fienda ſunt tp̄e Antichriſti: de quibus Apoſt. dicit 2. ad Theſ. 2. ꝙ aduentus Antichriſti erit ſm̄ operationē ſathanę in oī uirtute, & ſignis, & prodigiis mēdacibus. Et ſicut Aug. dicit 20. de ciui. Dei. Ambiguū Li.20.c.19 declinando ad finem, to.5. eſſe ſolet, utrum ppea dicta ſint ſigna, & prodigia mendacia: qm̄ mortales ſenſus per phantaſmata decepturus eſt, vt qd̃ non facit, facere videat̃: aut quia illa ēt ſi erunt uera prodigia, ad mendacium pertrahent Vera aūt dicuntur, quia ipſæ res ueræ erunt, ſicut magi Pharaonis fecerunt ueras, & veros ſerpentes. Non tū habebunt ueram rationem miraculi, quia fient virtute naturalium cauſarum, ſicut in prima parte dictum eſt: ſed operatio miraculorum quæ attribuitur gratiæ gratis datæ, fit uirtute diuina ad hominum utilitatem. q.114.ar.4.

Ad iii dcēm, ꝙ in miraculis duo poſſunt attēdi. Vnū quidē eſt id quod fit, quod quidē eſt aliqd excedens facultatē naturæ: & ſm̄ hoc miracula dicunt̃ uirtutes. Aliud eſt ad pp quod miracula fiūt, ſ. ad manifeſtandū aliqd ſupernaturale: & ſm̄ hoc cōiter dñr ſigna. Propter excellentiā aūt dñr portēta, uel prodigia, quaſi procul aliquid oſtendentia.

Ad iiii dicendū, ꝙ gratia ſanitatum commemoratur ſeorſum: quia per eam confert hoī aliqđ beneficiū, ſ. corporalis ſanitatis, præter beneficiū cōe quod exhibetur in omnibus miraculis, ut ſcilicet homines adducantur in Dei notitiam.

Ad v dicendum, ꝙ operatio miraculorū attribuit̃ fidei pp duo. Primò quidem, quia ordinatur ad fidei confirmationem. Secundò, quia procedit ex Dei omnipotentia, cui fides innititur. Et tñ, ſicut præter gratiam fidei neceſſaria eſt gratia ſermonis ad fidei inſtructionem: ita ēt neceſſaria eſt operatio miraculorum ad fidei confirmationem.

Articvlvs ii.

Vtrū mali poſſint miracula facere.

Ad secvndvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ mali nō poſſint miracula facere. Miracula .n. impetrantur per orationē, ſicut dictū eſt: ſed oratio peccatoris non eſt exaudibilis, ſm̄ illud Ioannis 9. Scimus qa peccatores Deus non audit. & Pro.28. dr̃. Qui declinat aures ſuas ne audiat legē, oratio ſua D erit execrabilis. ergo vr̃ ꝙ mali miracula facere non poſſint.

¶ 2 Præt. Miracula attribuuntur fidei, ſm̄ illud Matth.17. Si habueritis fidem ſicut granū ſinapis, dicetis monti huic, Tranſi hinc, & trāſibit: fides aūt ſine operibus mortua eſt, vt dr̃ Iac. 2. & ſic non vr̃ ꝙ habeat propriam operationem. ergo vr̃ ꝙ mali qui non ſunt bonorum operum, miracula facere non E poſſint

¶ 3 Præt. Miracula ſunt quædam diuina teſtimonia, ſm̄ illud ad Heb.2 Conteſtante Deo ſignis. & portentis, & variis uirtutibus. Vñ & in Eccleſia aliqui canonizant̃ per teſtimonia miraculorum: ſed Deus nō pōt eſſe teſtis falſitatis. ergo uidetur ꝙ mali homines non poſſint miracula facere.

¶ 4 Præt. Boni ſunt Deo coniunctiores, quàm mali: ſed non omnes boni faciunt miracula. ergo multò minus mali faciunt.

Sed contra eſt, quod dicit Apoſtolus 1. ad Cor.13. Si habuero oēm fidem, ita ut montes trāſferā, charitatem aūt non habuero, nihil ſum: ſed quicumq; non habet charitatem, eſt malus, quia

hoc

SVPER. QVÆST. CLXXVIII. ART. II.

In artic. 2. eiuſdem queſt. duo notanda ſunt. Primum, ex rñſione ad tertium, ſ. ꝙ numquàm fiunt uera miracula ad cōfirmationem falſæ doctrinæ. Secūdum, ex rñſione ad quintum ab Auguſtino, ꝙ pernicioſiſſimus eſt error æſtimantium in miraculoſis operibus maiora eſſe dona Dei, quam in operibus iuſtitiæ. Et hoc contra uulgares, & communem errorem humani generis putantium homines miracula facientes, ſanctos, & quodammodo Deos: ſimplices aūt iuſtos, quaſi pro nihilo habentes Totum .n. oppoſitum haberet æſtimari, ſicut in ueritate eſt. Et hæc de gratiis gratis datis.

Petr.a 845
1.q.110.ar.4.ad 2. Et 3.q.43.ar.1.& 4.cor. Et pot.c.6.art.5.ad 9. & art.9.ad 7. Et quol.2.artic.6.ad 4.
*ar.præc. ad 1.

hoc ſolum donum Spiritusſancti eſt, quod diuidit inter filios regni, & filios perditionis, ut dicit Auguſtinus 15.* de Trinitate. ergo uidetur ꝙ etiam mali poſſint miracula facere.

Lib. 15. ca. 18. in prin. to. 3.

RESP. Dcd̃m, ꝙ miraculorũ aliqua q̃dé ſunt nõ uera, ſed phãtaſtica facta, quibus. ſ. ludificat̃ hõ, ut uideat̃ ei aliquid quod nõ eſt. Quędã uerò ſunt vera facta, ſed nõ uere habent rõem miraculi, q̃ fiunt uirtute naturaliũ cauſarũ. Et hęc duo poſſunt fieri per dęmones, ut ſ. dictũ eſt:* ſed[m] uera miracula nõ poſſunt fieri niſi uirtute diuina, [a] operat̃.n.ea Deus ad hoim utilitaté, & hoc dupliciter. Vno q̃dé mõ, ad ueritatis prædicatæ cõfirmationé. Alio mõ, ad demonſtrationé ſanctitatis alicuius, quam Deus hoibus uult proponere in exẽplũ uirtutis. Primo aũt mõ miracula poſſunt fieri per quécumque qui verã fidem prædicat, & nomen Chriſti inuocat, quod ẽt interdũ per malos fit: & [p]ſm hunc modũ ẽt mali poſſunt miracula facere. ¶ Vñ ſuper illud* Matt. 7. Nonne in nomine tuo prophetauimus &c. dicit Hiero. Prophetare, uel uirtutes facere, & dæmonia eiicere, interdũ non eſt eius meriti qui operat̃: ſed inuocatio nominis Chr̃i hoc agit, ut hoies Deũ honorent, ad cuius inuocationem fiunt tanta miracula. [l] Secundo aũt mõ non fiunt miracula niſi a ſanctis, ad quorum ſanctitatem denunciandam miracula fiunt uel in uita eorum, uel ẽt poſt mortem ſiue per eos, ſiue per alios. Legitur .n. Act. 9. ꝙ Deus faciebat uirtutes per manus Pauli: & ẽt deſuper languidos deferebant̃ à corpore eius ſudaria, & recedebant ab eis languores. Et [n] ſic ẽt nihil prohiberet per aliquem peccatorem miracula fieri ad inuocationé alicuius ſancti, quæ tñ miracula non dr̃ facere ille, ſed ille ad cuius ſanctitatem denunciandam hæc fierent.

Ar. præce. & 2. Concl. m — Concl. p — Matt. 7. to. 9. — Concl. ſ — Concl. n

AD PRIMVM ergo dcd̃m, ꝙ ſicut ſ. dictũ ẽ* cũ de oratione agerẽt, oratio in impetrãdo non innitit̃ merito ſed diuinæ miſericordiæ, quæ ẽt ad malos ſe extendit: & iõ ẽt qñq; peccatorũ oratio à Deo exaudit̃. Vnde Auguſ. dicit ſuper Ioan.* ꝙ illud uerbũ cæcus locutus eſt, quaſi adhuc inunctus, i. nondũ perfectè illuminatus: nã peccatores exaudit Deus. Quòd aũt dr̃, ꝙ oratio non audientis legé, eſt execrabilis, intelligẽdũ eſt quãtũ eſt ex merito peccatoris: ſed interdum impetrat ex miſericordia Dei, uel propter ſalutem eius qui orat, ſicut auditus eſt publicanus, ut dicitur Lucæ 18. uel etiam propter ſalutem aliorum, & gloriam Dei.

q. 83. ar. 16 — Tra. 44. in Io. a med. illius, to. 9.

AD II dicendum, ꝙ fides ſine operibus dr̃ eſſe mortua quantũ ad ipſum credenté, qui per eã non uiuit vita gratię. Nihil autem prohibet, ꝙ res uiua operetur per inſtrum mortuum, ſicut homo operatur per baculum. Et hoc modo Deus operatur per fidem hominis peccatoris inſtrumentaliter.

AD III dicendũ, ꝙ ſemper miracula ſunt vera teſtimonia eius, ad quod inducuntur. Vñ a malis q̃ falſam doctrinã enunciant, nunq̃ fiunt uera miracula ad confirmationé ſuæ doctrinæ, q̃uis qñq; fieri poſſint ad cõmendationé nominis Chriſti quod inuocãt, & uirtute ſacrorũ quę exhibẽt. Ab

F his aũt qui ueram doctrinã enunciant, fiunt qñq; vera miracula ad confirmationé doctrinæ, nõ aũt ad teſtificationé ſanctitatis. Vñ Aug.* dicit in lib. 83. q. Aliter magi faciũt miracula, aliter boni chriſtiani, aliter mali. Magi per priuatos contractus cũ demonibus: boni chriſtiani per publicam iuſtitiã: mali chriſtiani per ſigna publicæ iuſtitiæ.

Aug. in lib. 83. q. 79. a medio to. 4.

AD IIII dcd̃m, ꝙ ſicut Aug. dicit in li. 83. q.* Admonet nos Dñs, ut intelligamus quędam miracula etiam ſceleratos homines facere, qualia ſancti facere non poſſunt. G

In lib. 83. q. 79. in medio, to. mo. 4.

AD V dcd̃m, ꝙ ſicut ibidẽ* Aug. dicit, iõ non oĩbus ſanctis iſta attribuuntur, ne pernicioſiſſimo errore decipiantur infirmi, æſtimantes in talibus factis eſſe maiora dona, quam in operibus iuſtitię, quibus vita æterna comparatur.

*In li. 83. queſt. q. 79 parum a med. to. 4.

QVAEST. CLXXIX.

De uita actiua, & contemplatiua, in duos articulos diuiſa.

CONSEQVENTER conſiderãdũ eſt de uita actiua, & contemplatiua, ubi quadruplex cõſideratio occurrit. Quarum prima eſt, de diuiſione vitæ per actiuam, & contemplatiuam. Secunda, de uita contẽplatiua. Tertia, de uita actiua. Quarta, de cõparatione uitæ actiuę ad contemplatiuam. H

Circa primum quæruntur duo.

¶ Primò, Vtrum uita conuenienter diuidatur per actiuam, & contemplatiuam.

¶ Secundò, Vtrum diuiſio ſit ſufficiens. I

ARTICVLVS I.

Vtrum uita conuenienter diuidatur per actiuam & contemplatiuam.

AD PRIMVM ſic procedit̃. Vr̃ ꝙ vita non conuenienter diuidatur per actiuam & cõtẽplatiuã. Aia.n. [b] eſt principium uitæ per ſuam eſſentiam. dicit.n. Philoſophus* in 2. de anima. ꝙ uiuere, uiuentibus eſt eſſe, actionis autem & contemplationis principium eſt anima per ſuas potentias. ergo vr̃ quòd uita non conuenienter diuidatur per actiuam & contemplatiuam. K

SVP. Q. CLXXIX. ART. I.

Hic incipit 9. pars præſentis libri, in qua agitur de uita actiua & contemplatiua, q̃, vt infra patebit, diſtinguuntur penes ſtudia opationũ, de q̃bus ſcripſit Apoſtolus. Diuiſiones operationũ ſunt, idẽ uerò Deus. In primo autẽ huius q. ar. tria notãda ſunt. Primũ, in quo cõſiſtit vtraq; vita. Nã contẽplatiua non conſiſtit in hoc, ꝙ ſolũ uacet contemplationi veritatis, ſed ꝙ ſtudiũ hoĩs ſit principaliter ad contẽplationé ueritatis. Et ſimiliter vita actiua ſtudet actionibus exterioribus nõ ſolũ, ſed principaliter.

¶ Secũdũ eſt, ꝙ in rñſione ad primũ habes ſpecialẽ gloſſam illi[9] tritæ ꝓpoſitionis, Viuere, uiuẽtibus eſt eſſe, q̃d intelligit̃ cauſaliter, quia ſ. viuere cauſatur ab eſſe.

¶ Tertiũ eſt, ꝙ diuiſio à Diony. poſita circa tres motus aĩæ, ſ. per rectum, circularẽ, & obliquum tractata in rñſione ad tertiũ, in art. 6 q. ſequentis diſcutietur.

Porr. per to. — 846 — 3. di. 35. q. 1. ar. 1. Et 1. Eth. le. 5. — *li. 2. text. 37. tom. 2.

¶ 2 Præt. Inconuenienter diuiditur prius per differentias poſterioris: actiuum autem & contemplatiuum, ſiue ſpeculatiuum & practicum, ſunt differentiæ intellectus, ut patet in 3. de anima.* Viuere autem eſt prius quàm intelligere: nam uiuere ineſt uiuentibus primò ſecundum animam uegetabilem, ut patet per Philoſoph.* in 2. de anima. [h] ergo inconuenienter diuiditur uita per actiuam & contemplatiuam.

Li. 3. text. 46. & 49. — Li. 2. text. 24. & 59.

¶ 4 Præt. Nomen uitæ importat[i] motũ, ut patet p Dionyſium 4. capite* de diui. no. ſed contempla-

Ca. 14. par. 1. iter principium & me.

tio

tio conſiſtit magis in quiete, ſecundum illud Sap. 8. Intrans in domum meam conquieſcam cum il l . ergo uidetur ꝙ u ta non conuenienter diuidaṫ per actiuam & contem.platiuam.

Homi. 14. nõ multũ procul ante mediũ.

Sed contra eſt qđ Gre.* ſuꝑ Ezec. dicit. Duæ ſunt uitæ, in quibus nos Deus oĩpotens ꝑ ſacrũ eloquiũ erudit, actiua uidelicet & contemplatiua.

Resp. Dicendum, ꝙ illa propriè dñr uiuentia, quæ ex ſeipſis mouentur, ſeu operantur. Illud aũt maxime conuenit alicui per ſeipſum, qđ eſt proprium ei, & ad quod maxime inclinatur: & iõ vnũ quodque uiuẽs oſtenditur uiuere ex operatione ſibi maxime propria, ad quam maxime inclinatur. Sicut plantarum uita dr̃ in hoc cõſiſtere, ꝙ nutriũtur, & generantur: animalium uero in hoc, ꝙ ſentiunt, & mouentur: hominum uero in hoc ꝙ intelligunt, & ſm rõem agunt. Vnde ẽt & in hominibus uita uniuſcuiuſque hominis uidetur eſſe id, in quo maxime delectatur, & cui maxime intendit, & in hoc præcipue uult quilibet conuiuere amico, ut dr̃* in 9. Ethic. Quia ergo quidam homines præcipue intendunt contemplationi ueritatis, quidam intendunt principaliter exteriorib. actionibus, inde eſt ꝙ[m] uita hominis conuenienter diuiditur per actiuam & contemplatiuam[c].

Li. 9. ca. 4. ante med. & c. 8. circa mediũ, to. 2.

Concl.

Ad primum ergo dcđm, ꝙ propria forma vniuſcuiuſque faciens ipſum eſſe in actu, eſt principiũ operationis propriȩ ipſius: & ideo uiuere dicitur eſſe uiuentium ex eo, ꝙ uiuentia per hoc quòd habent eſſe per ſuam formam, tali modo operantur.

Ad II dcđm, ꝙ uita uniuerſaliter ſumpta nõ diuiditur per actiuã & contemplatiuã, ſed uita hoĩs, qui ſpeciem ſortitur ex hoc, ꝙ habet intellectũ. & ideo eadem eſt diuiſio intellectus, & uitȩ humanȩ.

Ad III dcđm, ꝙ cõtẽplatio habet quidẽ quietẽ ab exterioribus motibus: nihilominus tñ ipſũ cõtẽplari eſt quidã motus intellect[9], prout quælibet operatio dr̃ motus, ſm ꝙ dicit* Philoſ 3. de aĩa, ꝙ ſentire & intelligere ſunt motus quidam, prout motus dr̃ actus perfecti. Et hoc modo † Dion. 4. ca. de diui. nomi. ponit tres motus animæ contemplantis, ſcilicet, rectum, circularem, & obliquum.

Li. 3. text. 28. tom. 2. † c. 4. par. 7. parum a medio.

Per. per tot.

847

SVP. Q. CLXXIX. ARTIC. II.

Supra art. 1. & locis ibi notatis. Et contra c. 92. para. 4. *lib. 1. c. 5.

Ferr. 3. cont. c. 92.

IN ar. 2. eiuſdem q. tria nota primum, in corpore art. ꝙ cognitio ueritatis habet duplicẽ finẽ, ſ. ueritate & opus. Et hoc eſſet diſcutiẽdũ, niſi ſuperius fuiſſet declaratũ. ¶ Secundum eſt in rñſione ad ſecundum, ꝙ in quodlibet miſto ꝑdominatur aliqđ ſimpliciũ. Et hoc ad philoſophiam diſcutere ſpectat, an poſſit dari miſtio ex æqualibus extremis. Sat ẽ hic notaſſe, ꝙ ſm doctrinã authoris ñ ꝑt inueniri tale miſtũ, qđ intelligo in eſſe ꝑmanẽti.

Li. 19. cap. 19. & c. 2. tom. 5.

¶ Tertium eſt, in reſponſione ad tertiũ, vbi author humana ſtudia ad tria ſ. reducit ex parte triplicis finis, ſ. cõtẽplationis, actiõis, & voluptatis. Et hoc tertiũ ab vera que vita excludit ea rõe, qa de humanis ſtudiis ſm rectã rõem eſt ſermo. Nõ ꝑmittit ãt recta rõ hominem ſtudere voluptati tamquàm fini, ſed uel ĩ ordine ad actiones, uel ad cõtemplationes. Et hæc ratio ẽ vniuerſalis, hoc eſt, reſpectu omnium voluptatum. Illa autem quæ ex communitate delectationis nobis & brutis animalibus ſumpta eſt ab Ariſtote. particularis eſt, reſpectu ſcilicet delectationũ guſtus, & tactus.

Articvlvs II.

Vtrum uita ſufficienter diuidatur per actiuam, & contemplatiuam.

AD secvndvm ſic proceditṫ. Vr̃ ꝙ uita nõ ſufficienter diuidaṫ per actiuã & contẽplatiuã. Phil. n. in 1.* Eth. dicit, ꝙ tres ſunt[h] uitæ maxime excellentes, ſ. uoluptuoſa, ciuilis (quæ ur̃ eſſe eadem actiuæ,) & contemplatiua. inſufficienter ergo uidetur diuidi uita per actiuam & contemplatiuam.

¶ 2 Præt. Augu. 19.* de ciuitate Dei ponit tria uitæ genera, ſcilicet otioſum, qđ pertinet ad cõtẽplationem: actuoſum, qđ ꝑtinet ad uitam actiuam: & addit tertium ex vtroque compoſitum.[b] ergo videtur ꝙ inſufficienter diuidatur vita per actiuam & contemplatiuam.

¶ 3 Præt. Vita hoĩs diuerſificaṫ, ſm ꝙ hoĩes diuerſis[b] actionib. agũt: ſed plura q̃ duo ſũt humanarũ actionũ ſtudia. ergo vr̃ ꝙ uita debeat in plura mẽbra diuidi, q̃ in actiuũ & cõtẽplatiuũ.

Sed contra eſt, ꝙ iſtæ duæ uitȩ ſignificãtur per duas vxores Iacob: actiua qdẽ ꝑ Liã cõtẽplatiua uero ꝑ Rachelẽ. Et ꝑ duas mulieres q̃ Dñm hoſpitio receperũt, cõtẽplatiua qdẽ ꝑ Mariã, actiua uero ꝑ Marthã, ut Greg.* dicit 6. mora. nõ ãt eſſet hæc congrua ſignificatio, ſi eſſent plures, q̃ duæ uitæ. ergo ſufficienter diuiditur uita per actiuam & contemplatiuam.

Li. 6. c. 18. a med. & Homi. 14. in Ezec. a medio.

Resp. Dcđm, ꝙ ſicut dictum *eſt, diuiſio iſta datur de uita humana, quæ quidẽ attenditur ſecundum intellectum. Intellectus autem diuiditur per actiuum & contemplatiuum, quia finis intellectiuæ cognitionis uel eſt ipſa cognitio ueritatis; quod pertinet ad intellectum cõtemplatiuum: uel eſt aliqua exterior actio, quod pertinet ad intellectum practicum, ſiue actiuum. & ideo[m] uita etiam ſufficienter diuiditur per actiuam & contemplatiuam.

Art. præc. ad 2.

Concl.

Ad primvm ergo dcđm, ꝙ uita voluptuoſa ponit finem in delectatione corporali, quæ communis eſt nobis, & brutis. Vñ ſicut Phil.* ibidem dicit, eſt uita beſtialis. Propter quod nõ comprehenditur ſub præſenti diuiſione, prout uita humana diuiditur in actiuam & contemplatiuam.

Lib. 1. ca. 5. & 5.

Ad II dcđm, ꝙ media conficiunṫ ex extremis: & iõ uirtute continenṫ in eis, ſicut tepidũ in calido & frigido, & pallidũ in albo & nigro. Et ſimiliter ſub actiuo & cõtẽplatiuo cõprehendiṫ id, qđ eſt ex vtroq; cõpoſitũ. Et tñ ſicut in quolibet miſto ꝑdominatur aliquid ſimpliciũ, ita ẽt in medio gñe uitæ ſuperabundat quandoque quidem contemplatiuum, quandoque uero actiuum.

Ad III dcđm, ꝙ omnia ſtudia humanarũ actionum, ſi ordinentur ad neceſſitatem præſentis uitæ ſm rationem rectam, pertinent ad vitam actiuam, quæ per ordinatas actiones conſulit neceſſitati uitæ præſentis. Si autem deſeruiant concupiſcentiæ cuicunq;, pertinent ad uitam voluptuoſam, quæ nõ continetur ſub uita actiua. Humana uero ſtudia, quæ ordinantur ad conſiderationem ueritatis, pertinent ad uitam contemplatiuam.

QVÆSTIO CLXXX.

De vita contemplatiua, in octo art. diuiſa.

DEinde conſiderandum eſt de uita contemplatiua.

Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primò, Vtrum vita contemplatiua pertineat tantum

tum

ſpecioſa eſt in aĩo, unde ſignificaƭ per Rachelem, de qua dr̃ Gen.27. ꝙ erat pulchra facie: ſed pulchritudo animi attenditur ſm uirtutes morales, & præcipue ſecundum temperantiam, ut Ambroſius dicit in 1.* de offi. ergo uidetur quòd virtutes morales pertineant ad uitam contemplatiuam.

Li.1.ca.8. Et cap.43. to.1.

Sed contra eſt, ꝙ uirtutes morales ordinã tur ad exteriores actiones: ſed Gregorius* dicit in 6. moral. ꝙ ad contemplatiuam uitam pertinet ab exteriori actione quieſcere. ergo uirtutes morales non pertinent ad uitam contemplatiuam.

Li.6.c.28. circa me.

Resp. Dcd̃m, ꝙ ad uitã contemplatiuã p̃t aliq̃d pertinere dupliciter: uno mõ, eſſentialiter: alio mõ, diſpoſitiue. m Eſſentialiter quidẽ virtutes morales nõ pertinent ad vitã cõtẽplatiuã n quia finis cõtẽplatiuæ uitę eſt cõſideratio veritatis. Ad virtutes ãt morales, ſcire quidem, ꝙ pertinet ad cõſideaationem veritatis, paruã ꝑtãtẽ hẽt, ut Philoſophus dicit* in 2. Ethic. Vnde & ipſe in 10.† Ethicorũ, uirtutes morales dicit pertinere ad felicitatem actiuam, non ãt ad contemplatiuam. p Diſpoſitiue ãt uirtutes morales pertinent ad vitã contemplatiuã q impeditur enim actus cõtemplationis, ĩ quo eſſentialiter conſiſtit uita contemplatiua, & ꝑ vehementiam paſſionum, per quam abſtrahitur intẽctio animæ ab intelligibilibus ad ſenſibilia, & per tumultus exteriores. Virtutes ãt morales impediunt vehementiam paſſionum, & ſedant exteriorũ occupationũ tumultus: ideo virtutes morales diſpoſitiue ad vitam contemplatiuam pertinent.

Concl. m — Lib.2.c.4. in p tin.& li.10.c.vl. — Concl. p — †Li.10. ca 7.& 8.to.5

Ad primvm ergo dcd̃m, ꝙ ſicut ſupra dictũ * eſt, vita cõtẽplatiua hẽt motiuũ ex parte affectus & ſm hoc dilectio Dei & proximi requiriƭ ad uitam contemplatiuã. Cauſæ ãt mouentes nõ intrãt eſſentiam rei, ſed diſponunt, & perficiunt rẽ. Vnde non ſequiƭ, quòd virtutes morales eſſentialiter pertineant ad vitam contemplatiuam.

Ar. præce. D.1189.

Ad II dcd̃m, ꝙ ſanctimonia, idest, mũditia, cãtur ex virtutibus, quæ ſunt circa paſſiones ĩpediẽtes puritatẽ rõis. Pax ãt cauſaƭ ex iuſtitia, q̃ eſt circa operationes, ſm illud Iſ. 32. Opus iuſtitiæ pax, inquantum ſ. ille, qui ab iniuriis aliorum abſtinet, ſubtrahit litigiorum & tumultuum occaſiones: & ſic virtutes morales diſponunt ad vitã contẽplatiuã, inquantũ cauſant pacem, & munditiam.

Ad III dcd̃m, ꝙ pulchritudo, ſicut s̃. dictum* eſt, conſiſtit in quadã claritate, & debita ꝓportione. Vtrumq; ãt horum radicaliter in rõe inueniƭ, ad quam pertinet & lumen manifeſtans, & ꝓportionem debitã in aliis ordinare: & iõ in vita cõtẽplatiua, q̃ conſiſtit in actu rõnis, per ſe & eſſentialiter inueniƭ pulchritudo. Vnde Sap. 8 de contemplatione ſapientiæ dr̃, Amator factus ſum formæ illius. In uirtutibus ãt moralibus inueniƭ pulchritudo participatiue, inquantum ſ. participant ordinem rõis, & præcipue in temperantia, quę reprimit concupiſentias maxime lumen rõis obſcurãtes. Et inde eſt, ꝙ uirtus caſtitatis maxime reddit hoiem aptum ad contemplationẽ, inquantũ delectationes venereæ maxime deprimunt mentẽ ad ſenſibilia, ut Auguſt. dicit* in lib. ſoliloquiorum.

Q.145.a.2 — Li.1.c.10. ante me. to.1.

Articvlvs III.

Vtrum ad vitam contemplatiuam pertineant diuerſi actus.

Ad tertivm ſic ꝓcediƭ. Vr̃ ꝙ ad vitam contemplatiuam pertineãt diuerſi actus. Ricar.n.* de S. Vic. diſtinguit inter contemplationem, meditationem, & cogitationem: ſꝺ oĩa iſta vr̃r ad vitã cõtemplatiuã pertinere. ergo vr̃ ꝙ vitæ cõtemplatiuæ ſint b diuerſi actus.

B ¶ 2 Præ. Apoſ. 2. ad Cor. 3. dicit. Nos verò reuelata facie gl̃am Dñi ſpeculantes, transformamur in eandem claritatem: ſed hoc pertinet ad vitam contemplatiuam. b ergo præter tria prędicta, etiam ſpeculatio ad uitã contemplatiuam pertinet.

¶ 3 Præt. Bern. dicit in lib. de cõſider.* ꝙ prima, & maxima cõtemplatio eſt admiratio maieſtatis: ſed admiratio ſm Damaſ.† ponitur b ſpẽs timoris. ergo vr̃ ꝙ plures actus ad vitam contemplatiuam requirantur.

Lib. 5. de Cõſider. a. in fin. illius. — Li.2. de F. c.15

¶ 4 Pręt. Ad uitam contemplatiuam b pertinere dñr oratio, electio, & meditatio, pertinet ẽt ad uitam contemplatiuam auditus: nam de Maria, per quã uita cõtẽplatiua ſignificaƭ, dr̃ Lucæ 10. ꝙ ſedens ſecus pedes Dñi audiebat verba illius. ergo vr̃ ꝙ plures actus ad uitam contemplatiuam requirantur.

Sed contra eſt, ꝙ uita hic dicitur operatio, cui homo principaƭr intendit. ergo ſi plures ſunt operationes uitę contemplatiuæ, non erit vna uita contemplatiua, ſed plures.

Resp. Dcd̃m, ꝙ de uita contemplatiua nunc loquimur ſm ꝙ ad hominem pertinet. Hęc aũt drĩa eſt inter hoiem, & angelum, ut patet per Dionyſ. 7. c. de diu. nom.* ꝙ angelus ſimplici apprehenſione ueritatem intuetur. Homo autem quodam ꝓceſſu ex multis pertingit ad intuitũ ſimplicis ueritatis. m Sic ergo cõtemplatiua vita unum quidem actum habet, in quo finaliter perficiƭ, ſ. cõtẽplationem ueritatis, a quo habet unitatem. Habet autem multos actus, quibus peruenit ad hũc actum finalem n, quorum quidam pertinent ad acceptionem principiorum, ex quibus procedit ad contẽplationem ueritatis: alii autem pertinent ad deductionem principiorum in ueritatẽ eius, cuius cognitio inquiritur. Vltimus autem completiuus actus, eſt ipſa contemplatio ueritatis.

Ca.17. in ter princ. & med. — Concl. m

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ cogitatio ſm Ricardũ de ſancto Victore,* ur̃ pertinere ad multorum inſpectionem, ex quibus aliquis colligere intendit unam ſimpliceƭ ueritatẽ. Vnde ſub cogitatione comprehendi pn̄t & perceptiones ſenſuum ad cognoſcẽdũ aliquos effectus & imaginationes & diſcurſus rõis circa diuerſa ſigna, uel quæcũq; perducẽtia i ncognitionẽ uer̃tatis intentæ. Quãuis ſm Aug. 14. de Trin.† cognitio dici poſſit omnis actualis operatio intellectus. Meditatio uero

Li.1. de cõtempl. c.4 cir. princ. — Li.14. c.7. a med. to. 3.

SVP. QV. CLXXX. ART. III.

In art. 3. eiuſdẽ q. collige diſtinctẽ nouẽ ad uitã cõtemplatiuã pertinentia, quæ recitantur in litera, & diſtincte applica ad tria membra progreſſus in contẽplatione in corpore articuli poſita, ſ. acceptionem principiorum, deductionẽ ex principiis acceptis, & contẽplationem ipſam. Et ſic diuide ac diſtribue, ut auditio, lectio, & oro ad acceptionẽ ſpectent: meditatio uero ſpeculatio, conſideratio, & cogitatio, ad deductionẽ: contemplatio demum cũ ſubſequente admiratione, ad ipſam conſummationem contemplationis.

Parr. 850 — 3. diſt. 35. q. 1. art. 1. Et di. 5. q. 4. ar. 2. q. 1. ad 1. — *In lib de contẽplatione ca. 1.

ptinere vr̃ ad ꝓceſſũ rõis ex principiis aliq̃b. pertingentib. ad veritatis alicuius cõteplationẽ: & ad idẽ ptinet conſiderõ ſm̃ Bernardũ.* Quàmuis ſm̃ Philoſophũ in 3. de aĩa, oĩs operõ intellectus, cõſiderõ dicat: ſed cõteplatio ptinet ad ipſum ſimplicem intuitũ veritatis. Vñ idẽ Ricar dicit,† ꝙ cõtemplatio eſt perſpicax, & liber cõtuitus animi ĩ res perſpiciendas. Meditatio ãt eſt intuitus animi in veritatis inquiſitione occupatus. Cogitatio autem eſt animi reſpectus ad euagationem pronus.

Loco citato I arg. 3.

Loco citato in arg. 1

Ad II dcdm̃, ꝙ ſpeculatio, ut gloſſa Aug. dicit ibidem, dr̃ a ſpeculo, nõ a ſpecula. Videre ãt aliq̃d per ſpeculum, eſt videre cauſam per effectum, in quo eius ſimilitudo relucet: unde ſpeculatio ad meditationem reduci uidetur.

Eſt Aug. ſ lib. 15. de Trin. c. 8. to. 3.

Ad III dcdm̃, ꝙ admiratio eſt ſpecies timoris cõſequens apprehenſionẽ alicuius rei excedentis nr̃am facultatẽ. Vñ admiratio eſt actus conſequẽs contemplationem ſublimis veritatis. Dictum eſt .n.* quòd contemplatio in affectu terminatur.

Ar. 1. huiꝰ queſt.

Ad IIII dcdm̃, ꝙ hõ ad cognitionẽ veritatis ptingit dupliciter. Vno mõ, ꝑ ea q̃ ab alio accipit: & ſic q̃dẽ quantũ ad ea q̃ hõ a Deo accipit, neceſſaria eſt orõ, ſm̃ illud Sapi. 7. Inuocaui, & uenit in me ſpiritus ſapiẽtię. Quantũ vero ad ea q̃ accipit ab hoie, neceſſarius ẽ audit⁹, ſm̃ ꝙ accipit ex uoce loquẽtis: & lectio, ſm̃ ꝙ accipit ex eo ꝙ ꝑ ſcripturam eſt traditũ. Alio mõ, neceſſariũ eſt ꝙ adhibeat proprium ſtudium, & ſic requiritur meditatio.

SVP. QV. CLXXX. ARTIC. IIII.

Pom. 851

In ar. 4. eiuſdem q. hoc ſolũ notandũ occurrit, ꝙ vita cõtẽplatiua pt̃ dupliciter determinari, ſ. ſm̃ ſe, uel ex parte cõtẽplantis. Secundũ ſe quidẽ tractat̃ in lr̃a, & cõſtituit̃ in contẽplatione Dei principaliter ea rõe, q̃ cõtemplatio Dei finis eſt cõtẽplationis creaturarũ ſimſe. Nã ĩperfecta nãliter ordinant̃ ad ꝑfecta ut ad finẽ. Ex parte uero cõtẽplationis cõtẽplatiua uita cõſiſtit ĩ illorũ cõtemplatione, q̃b. cõtẽplãdis hõ ſtudiũ ſuũ principaliter adhibet. Et iõ philoſophi, q̃ aſtrorũ uel nãrũ cõtẽplationi, omiſſis oib⁹, ſtudebant, cõtẽplatiuę uitę participes erant, ẽt ſi nihil de Dei cõtemplatione curaſſent: ad quam tñ multi eorũ principaliter tendere uidebant̃, illi ſ. q̃ ad rerũ cauſas inueſtigandas incũbebant: & hoc pacto uita contẽplatiua apud Gentiles diſtinguebatur contra actiuam.

Inf. art. 7. cor. & q. 181. ar. 4. ad 2. & q. 182. art. 2. co. Et 3. d. 35. q. 1. ar. 2. q. 3.

In li. 5. de cõſi. in fine illius.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum uita contemplatiua ſolum conſiſtat in contemplatione Dei, an etiam in conſideratione cuiuſcumque ueritatis.

Ad QVARTVM ſic procedi tur. Vr̃, ꝙ vita cõtẽplatiua nõ ſolũ cõſiſtat in cõtẽplatione Dei, ſed ẽt in cõſiderõne cuiuſcũq; veritatis. Dr̃. n. ĩ Pſa. 138. Mirabilia opera tua, & anima mea[h] cognoſcet nimis: ſed cognitio diuinorũ operũ fit ꝑ aliquã cõtẽplationẽ veritatis. ergo vr̃ ꝙ ad uitã cõtẽplatiuã ptineat, ñ ſolũ diuinã veritatẽ ſed ẽt quãlibet aliã contẽplari. I

¶2 Præt. Bernardus in li. de cõſiderat.* dicit, ꝙ prima cõtẽplatio eſt admiratio maieſtatis: ſecunda eſt iudiciorũ Dei: tertia eſt bñficiorũ ipſius: quarta ẽ ꝓmiſſorũ. Sed inter hęc quatuor ſolũ primũ pertinet ad diuinã veritatem, alia uero tria ptinẽt ad effectus ipſius. ergo uita cõtemplatiua non ſolum cõſiſtit in cõſideratione diuinæ veritatis, ſed ẽt in conſideratione veritatis[h] circa diuinos effectus.

¶3 Præt. Ricardus de ſancto Victore* diſtinguit[h] ſex ſpecies contẽplationũ, quarum prima eſt ſm̃ F ſolã imaginationẽ, dũ attẽdimus res corporales. Secunda ãt eſt in imaginatione ſm̃ rõem, put. ſ. ſẽſibiliũ ordinẽ & diſpoſitionẽ cõſideramus. Tertia, eſt in rõe ſm̃ imaginationẽ, qñ ſ. per inſpectionẽ rerũ viſibiliũ ad inuiſibilia ſubleuamur. Quarta ãt eſt in rõe ſm̃ rõem, qñ ſ. animus intendit inuiſibilibus, quæ imaginatio non nouit. Quinta ãt eſt ſupra rõem, qñ ex diuina reuelatione cognoſcimus ea, quę humana rõe comprehendi non pñt. Sexta ãt eſt ſupra rõem, & præter rõem, quando ſcilicet ex diuina illuminatione cognoſcimus ea quæ humanæ rationi repugnare videñt: ſicut ea q̃ dicuntur de myſterio Trinitatis. Sed ſolum vltimum vr̃ G ad diuinam veritatem pertinere. ergo contemplatio non ſolum reſpicit diuinam veritatem, ſed ẽt eam, quę in creaturis conſideratur.

Li. 1. de Cõtempl. c. 6.

¶4 Pręt. In uita contemplatiua quæritur contemplatio ueritatis, inquantum eſt perfectio hominis: ſed quælibet veritas eſt perfectio humani intellectus. ergo in qualibet contemplatione veritatis conſiſtit uita contemplatiua.

SED CONTRA eſt, quòd Greg. dicit in 6. moral.* quòd in contemplatione principium, quod eſt Deus quęritur. H

Li. 6. c. 18. in medio.

RESP. Dcdm̃, ꝙ ſicut iam dictum eſt,* ad uitã contemplatiuam pertinet aliquid dupliciter. Vno modo, principaliter: alio modo, ſecundario, uel diſpoſitiue.[m] Principaliter quidem ad uitam contemplatiuã pertinet contemplatio diuinę veritatis:[n] quia hmõi contemplatio eſt finis totius humanæ uitæ. Vñ Aug. dicit in 1. de Trini.* quòd cõtemplatio Dei promittitur nobis actionũ oĩum finis, atq; æterna perfectio gaudiorũ, quæ quidem in futura uita erit perfecta, qñ uidebimus eum facie ad faciem: unde & ꝑfectos beatos faciet. Núc ãt contemplatio diuinę ueritatis competit nobis imperfecte, videlicet per ſpeculum, & in ænigmate: vnde per eam fit nobis quędam inchoatio beatitudinis, quę hic incipit ut in futuro continuet̃. Vnde & Philoſophus 10. Eth.* in contemplatione optimi intelligibilis ponit vltimam felicitatẽ hominis. Sed quia per diuinos effectus in Dei cõtemplationem manuducimur, ſm̃ illud ad Ro. 1. Inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciunt̃: inde eſt ꝙ ẽt[p] contemplatio diuinorũ effectuum ſecundario ad vitam contemplatiuã pertinet, prout ſ. ex hoc manuducitur hõ in Dei cognitionem.[q] Vnde Aug. dicit in libro de uera religio.* ꝙ in creaturarũ conſideratione non vana & peritura curioſitas eſt exercẽda, ſed gradus ad immortalia & ſp manentia faciendus. Sic ergo ex præmiſſis patet, † ꝙ ordine quodam quatuor ad vitã cõtẽplatiuã ptinẽt. Primo quidẽ uirtutes morales: ſecũdo ãt alii actus, p̃ter cõtẽplationẽ: tertio uero cõtẽplatio diuinorũ effectuũ: quartũ uero cõtẽplatiuũ ẽ ipſa cõtẽplatio diuinę veritatis. K

Ar. 2. huiꝰ queſt.

Concluſ.

Lib. 1. de Trin. ca. 8. circa me. to. 3.

Li. 10. ca. 6. 7. & 8. to. 5

Concl. p

Ca. 29. parũ a prin. to. 1.

Art. 1. 2. & 3.

AD PRIMVM ergo dcdm̃, ꝙ Dauid cognitionem operũ Dei q̃rebat, ut ex hoc manuduceretur in Deũ. Vñ alibi dicit Pſa. 142. Meditatus ſum in omnibus operibus tuis, & in factis manuũ tuarũ meditabar: expandi manus meas ad te.

Ad II dicendum, ꝙ ex conſiderōe diuinorum iudiciorum manuducitur hō in contemplatione diuinæ iuſtitiæ. Ex conſiderōe autem diuinorum beneficiorum, & promiſſorum manuducitur hō in cognitionem diuinæ miſericordiæ, ſeu bonitatis, quaſi per effectus exhibitos, vel exhibendos.

Ad III dcđm, ꝙ per illa, ſex deſignant̄ gradus, ꝗbus per creaturas in Dei cōtēplationē aſcendit̄. Nā in primo gradu ponit̄ perceptio ipſorū ſenſibiliū. In ſcđo uero gradu ponit̄ ꝓgreſſus a ſenſibilibus ad intelligibilia. In tertio uero gradu ponit̄ diiudicatio ſenſibilium ſm̄ intelligibilia. In quarto uero gradu ponit̄ abſoluta conſiderō intelligibilium, in q̄ per ſenſibilia peruenit̄. In quinto uero gradu ponit̄ contemplatio intelligibiliū, q̄ per ſenſibilia inueniri non pn̄t: ſed per rōem capi poſſunt. In ſexto gradu ponit̄ conſiderō intelligibilium, quæ rō nec inuenire, nec capere pōt, quæ. ſ. pertinent ad ſublimem contemplationem diuinæ veritatis, in qua finaliter contemplatio perficitur.

Ad IIII dicendū, ꝙ vltima perfectio intellectus eſt veritas diuina: aliæ autem ueritates perficiunt intellectum in ordine ad veritatem diuinam.

Porr. 852 — SVP. QV. CLXXX. ART. V.

1. q. 12. ar. 11. & 1. 2. q. 9 3. ar. 2. & 3. d. 35. q. 2. art. 2. & 4. di. 49. q. 2. art. 7. & 3. con. c. 47. & uer. q6. 10. art. 11. & quol. 1. art. 1.

In art. 5. eiuſd. q6. aduerte circa titulū, ꝙ non eſt hic q6 de diuina oipotētia, cum dr̄, An poſſit uita contēplatiua pertingere ad diuiná uiſionē &c. Sed ly poſſit, denotat potentiā ordinariā ſm̄ inditum naturæ modum. Et ſimiliter in rñſione ad primum, cū Dionyſius dicit, Si aliqs uidens Deum, intellexit qđ uidit, nō ipſum uidit, intelligit̄ de cōi uſu ſcripturæ, quo multi dn̄t uidiſſe Deum, ſiue imaginarie, ſiue intellectualiter. Et hæc dico pp Moyſem, & Paulū.

ARTICVLVS V.

Vtrum vita contemplatiua ſecundū ſtatum huius vitæ poſſit pertingere ad viſionem diuinæ eſſentiæ.

Ad qvintvm ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ vita contemplatiua ſm̄ ſtatū huius vitæ poſſit pertingere ad uiſionem diuinæ eſſentiæ: quia vt hr̄ Geneſ. 32. Iacob dixit, Vidi[h] Deū facie ad faciē, & ſalua facta eſt aīa mea: ſed[h] viſio faciei Dei eſt viſio diuinæ eſſentiæ. ergo vr̄ ꝙ aliqs per contemplationem in pn̄ti vita poſſit ſe extendere ad uidendum Deum per eſſentiam.

Li. 6. c. 27. circa finē. ¶ 2 Præt. Greg. dicit in 6. mor.* ꝙ viri contemplatiui ad ſemet ipſos introrſus redeūt in eo ꝙ ſpūalia rimant̄, & [h] nequaquā ſecū rerum corporalíū umbras trahunt, vel fortaſſe tractas manu diſcretionis abigunt. Sed incircunſcriptum lumē uidere cupiētes, cunctas circūſcriptionis ſuæ imagines deprimūt, & in eo ꝙ ſi ꝑ ſe cōtingere appetūt, uincūt q ſūt: ſed hō nō impedit̄ a uiſione diuinæ eſſentiæ, q̄ eſt lumē incircūſcriptū niſi ꝑ hoc, ꝙ neceſſe hēt itēdere corporalib. phātaſmatibus. ergo vr̄ ꝙ contemplatio pn̄tis uitæ poteſt ſe extendere ad uidendū incircunſcriptum lumē per eſſentiā.

Li. 2. c. 35. a medio. ¶ 3 Præt. Greg. in 2. de Dial. dicit.* Aīæ uidēti creatorē anguſta eſt oīs creatura. Vir ergo Dei, ſ. beatus Bn̄dictus, ꝗ intra globū igneū angelos quoq; ad celos redeūtes uidebat, hoc ꝓculdubio cernere nō niſi in Dei lumine poterat: ſed beatus Bn̄dict* adhuc pn̄ti vita viuebat.[h] ergo cōtēplatio pn̄tis vitæ pōt ſe extendere ad uidendam Dei eſſentiam.

Hom. 14. iter med. & finem. Sed contra eſt, qđ Greg. dicit ſuper Ezech.* Quamdiu in hac mortali carne viuit̄, nullus ita in contemplationis uirtute proficit, ut in ipſo incircunſcripti luminis radio mentis oculos infigat.

Resp. Dcđm, ꝙ ſicut Aug. dicit 12. ſuper Geneſ. ad lr̄am,* Nemo[d] videns Deū, uiuit iſta vita, qua mortalr̄ uiuit̄ in iſtis ſenſibus corporis. Sed niſi ab hac uita quiſq; quodāmō moriat̄ ſiue oīno exiens de corpore, ſiue alienatus a carnalibus ſēſibus, in illā nō ſubuehit̄ uiſionē, q̄ ſ diligentius pertractata ſunt,* ubi dictū eſt de raptu: & in primo, vbi dictū eſt de Dei uiſione.* Sic ergo dcđm eſt, ꝙ in hac vita pōt eē aliqs dupl̄r. Vno mō, ſm̄ actū, inq̄tum ſ. actualr̄ utit̄ ſenſibus corporis. Et sic nullo[d] mō contemplatio pn̄tis uitæ pōt pertingere ad uidendum Dei eſſentiā.* Alio mō, pōt eſſe aliquis in hac uita potentialr̄, & non ſm̄ actum, inquantum aīa eius eſt corpori mortali coniūcta ut forma, ita tñ ut nō utat̄ corporis ſenſibus, aut ēt imaginatione, ſicut accidit in raptu: & ſic[p] pōt contēplatio huius uitæ pertingere ad uiſionē diuinæ eſſentiæ.[q] Vñ ſupremus gradus contēplationis pn̄tis uitæ ē, qualem habuit Paulus in raptu, ſm̄ quē fuit medio modo ſe hn̄s iter ſtatū pſ̄entis uitæ, et futuræ. (Li. 12. c. 27 circa fin. tom. 3. D. 48. — q. 175. art. 4. & 5. — 1 p. p. q. 12 ar. 11. — Concl. D. 10. — Concl. p.)

Ad primvm ergo dcđm, ꝙ ſicut Dion.* in epiſ. ad Caium monachum dicit. Si aliquis uidēs Deū, intellexit quod uidit, non ipſum uidit, ſed aliquid eorum quæ ſunt eius. Et Greg. dicit ſuper Ezech.* ꝙ nequaq̄ oīpotens Deus iam in ſua claritate conſpicit̄, ſed quiddam ſub illa ſpeculat̄ aīa, uñ recte proficiat, & poſt ad uiſionis eius gloriam pertingat. Per hoc ergo ꝙ Iacob dixit. Vidi Deum facie ad faciem, non eſt intelligendum, ꝙ Dei eſſentiā uiderit, ſed quòd formam, ſ. imaginariam uidit, in qua Deus locutus eſt ei: uel quia per faciē quemlibet cognoſcimus, cognitionem Dei faciem eius uocauit, ſicut gl. Greg. ibidem dicit.* (In epiſ. 4 incipit. Tenebræ, in med. illi*. — Hom. 14. iter med. & finem. — 2. reſponſio — Gl. ord. ſuꝑ hunc locum ex Greg. D. 150.)

Ad II dicēdum, ꝙ contemplatio humana ſm̄ ſtatum præſentis uitæ, non pōt eſſe abſque phantaſmatibus: quia connaturale[d] eſt homini, ut ſpecies intelligibiles in phantaſmatibus uideat, ſicut Phil. dicit in 3. de anima. Tamen intellectualis cognitio non ſiſtit in ipſis phātaſmatibus, ſed in eis cōtemplatur puritatem intelligibilis ueritatis: & hoc non ſolum in cognitione naturali, ſed etiam in eis, quæ per reuelationem cognoſcimus. Dicit enim Dion. 2. c. celeſt. hierarc.* q angelorum hierarchias manifeſtat nobis diuina claritas in quibuſdam ſymbolis figuratis, in cuius uirtute reſtituimur in ſimplum radium, i. in ſimplicem cognitionem intelligibilis ueritatis. Et ſic intelligendū eſt quod Greg.* dicit, ꝙ contemplantes corporalium rerum umbras non ſecum trahunt, quia uidelicet in eis non ſiſtit eorū contemplatio, ſed potius in conſideratione intelligibilis ueritatis. (Ex c. 2. celeſ. hierar. a medio colligitur. — Loco citato in arg.)

Ad III dicendum, quòd ex uerbis Greg. non dat̄ intelligi, quòd beatus Bn̄dictus Deum in illa uiſione per eſſentiā uiderit, ſed uult oñdere, quòd quia uidenti Creatorē anguſta eſt oīs creatura, cōſequens eſt, quòd per illuſtrationē diuini luminis de facili poſſint quæcumque uideri: unde ſubdit. Quantumlibet. n. parum de luce creatoris aſpexerit, breue ei fit omne quod creatum eſt.

ARTICVLVS VI.

Vtrũ operatio cõtẽplationis cõuenienter diſtinguatur per tres motus circularẽ, rectũ, & obliquũ.

F

ADSEXTVM ſic ꝓcedit. Vr ꝙ inconuenienter operatio contẽplationis diſtinguatᷓ ꝑ tres motus, circularẽ, rectũ, &obliquum. 4. c. de Diu. nom. * Contemplatio. n. tm̃ ad quietem pertinet, ſm̃ illud Sap. 8. Intrãs in domũ meã, cõquieſcã cũ illa: ſꝫ ᵇ mot⁹ qeti opponiẽ. ſi ergo oꝑationes cõtẽplatiuæ uitæ ꝑ motus deſignari debẽt.

G

¶2 Præt. Actio cõtẽplatiuę uitę ad intellectũ ꝑtinet, ᵇ ſm̃ quẽ hõ cũ angelis cõuenit: ſꝫ ĩ angelis aliř aſſignat Dionyſ. † hos motus, q̃ in aĩa. Dicit. n. motũ circularẽ angeli eſſe ſm̃ illuminatiões pulchri & boni. Motũ ãt circularẽ aĩæ ſm̃ plura dᷓterminat, quorũ primũ eſt introitus aĩæ ab exterioribus ad ſeipſam. Sm̃ eſt quædã conuolutio virtutũ ipſius, per quã aĩa liberaĩ ab errore, & ab exteriori occupatione. Tertiũ ãt eſt vnio ad ea q̃ ſupra ſe ſunt. Sĩř ẽt differẽter deſcribit motũ rectum utriuſq;. Nã rectũ motũ angeli dicit eſſe, ſm̃ ꝙ procedit ad ſubiectorũ ꝓuidẽtiã: motũ ãt rectũ aĩæ ponit ĩ duobus. Primo qdẽ in hoc, ꝙ progrediẽ ad ea q̃ ſunt circa ipſam. Scđo aũt in hoc, ꝙ ab exteriorib. ad ſimplices cõtẽplationes eleuaẽ. Sꝫ et motũ obliquũ diuerſimode in vtriſq; dᷓterminat. Nã obliquũ motũ ĩ angelis aſſignat in hoc, ꝙ prouidẽdo minus hñt ᵇ. manẽt ĩ idẽtitate circa Deũ. Obliquũ ãt motũ aĩę aſsignat ex eo ꝙ aĩa illuminaẽ diuinis cogitationib. rõaliter & diffuſe. Nõ ergo uidentur conuenienter aſsignari operationes contẽplationis per modos ꝑdictos. ¶3 Præt. Ricard. de Sãcto Vict. in lib. de cõtempl. * ponit multas alias dr̃ias motuũ ad ſimilitudinẽ uolatiliũ cęli, quorũ q̃dã nũc ad altiora ſe extollũt, nũc ãt in inferiora demerguñ & hoc ſæpius repetere vñr. Alia uero dextrorſũ, uł ſiniſtrorſum diuertunt multoties. Quædã vero mouenẽ in anteriora, uel poſteriora frequenter. Alia uero quaſi in gyrũ uertunẽ ſm̃ latiores, uel contractiores circuitus. Quædã uero quaſi imobiliter ſuſpẽſe in uno loco manẽt. ᵇ ergo vr̃ ꝙ nõ ſint ſolum tres motus contemplationis.

IN CONTRARIVM eſt authoritas Dionyſij. *

RESP. Dicendum, ꝙ ſicut dictum eſt ſ̃, * operatio intellectus, ĩ qua cõtẽplatio eſſentialiter conſiſtit, motus dr̃, ſm̃ ꝙ motus eſt actus ꝑfecti, ut Phil. dicit in 3. de anima. * Quia uero per ſenſibilia in cognitionẽ intelligibilium deuenimus, operationes aũt ſenſibiles ſine motu non fiunt, inde eſt ꝙ ẽt oꝑationes intelligibiles quaſi motus quidam deſcribuntur, & ſm̃ ſimilitudinem diuerſorum motuũ earũ differentia aſſignatur. In motibus ãt corporalibus perfectiores & primi ſunt locales, ut probaẽ ĩ 8. phyſi. † & iõ ᵐ ſub eorũ ſimilitudine potiſſimæ operationes intelligibiles deſcribunẽ, quorum quidem ſunt tres differẽtię ⁿ. Nã qdã eſt circularis, ſm̃ quẽ aliquid mouetur uniformiter circa idẽ centrum. Alius ãt eſt rectus, ſm̃ quem aliquid procedit ab uno in aliud. Tertius ãt eſt obliquus, quaſi compoſitus ex utroq;: & iõ in operationibus intelligibilib⁹ idꝙ ſimpłr hẽt uniformitatẽ, attribuitur motui circulari. Operatio ãt intelligibilis, ſm̃ quã ꝓceditur de uno in aliud, attribuiẽ motui recto. Operatio ãt intelligibilis hñs aliqd uniformitatis ſimul cũ ꝓceſſu ad diuerſa, attribuiẽ motui aliquo.

H

I

K

AD PRIMVM ergo dcđm, ꝙ motus corporales exteriores opponuntur quieti cõtemplationis, quæ intelligitur eſſe ab exterioribus occupationibus: ſed motus intelligibilium operationum ad ipſam quietẽ cõtemplationis pertinent.

AD II dcđm, ꝙ hõ conuenit in intellectu cũ angelis in gñe, ſed uis intellectiua eſt multo altior in angelo, q̃ ĩ hoĩe: & iõ alio mõ oportet hos motus ĩ hoĩb. & ĩ angelis aſſignare, ſm̃ ꝙ diuerſimodẽ ſe hñt ad uniformitatẽ. Intelľs. n. angeli habet cognitionẽ uniformẽ ſm̃ duo. Primo qdẽ, q̃ a ñ acqrit intelligibilẽ ueritatẽ ex uarietate rerũ cõpoſitarũ. Scđo, ᵈ q a ñ ĩtelligit ueritatẽ ĩtelligibilẽ diſcurſiuẽ, ſꝫ ſimplici ĩtuitu. Intelľs vero aĩę à ſẽſi- D. 4 [illegible]

SVP. QV. CLXXX. ARTIC. VI.

IN art. 6. eiuſd. q. circa diſtinctionẽ motuum contemplationis per circularẽ, rectum, & obliquum, aduerte primo, qđ quia hæc diſtinctio cõis eſt angelis & hoĩbus, & rurſus comprehenſoribus & viatoribus: iõ non põt unico exemplo quodlibet membrum declarari. Sed ex lrã facile põt quid colligi põt, ut motus circularis ſit ipſa ſimplex Dei cõtemplatio. Rectus uero in nobis quidẽ diſcurſus nãlis, in angelis uero illuminatio, qua ſuperiores illuminant inferiores quaſi nãliter. Obliquus autem diuinis utitur ut principiis, & diſcurſu in nobis, vel illuminatione in angelis ut: actu, ſeu effectu, ut ſic ſit compoſitus ex recto & circulari. Et ſcias ꝙ iſte ſermo eſt parabolic⁹ ad ſimilitudinẽ motus circularis, qui proprius eſt cęlo, & motus recti, ſ. a medio, vel ad medium, qui proprius eſt elementis: & motus obliquus, quem experimur cõtinue in agitatione uentorum, & ꝓprius eſt miſtis. Vnde non oportet omnimodã ſimilitudinẽ in metaphora hac quærere, ſed ſat eſt intelligere quod dicitur.

¶ In eodẽ art. in rñſione ad ſm̃, dubiũ occurrit circa illa uerba, ꝙ angeli indefinẽter abſque principio & fine intuenẽ Deũ. Nam cum angeli nõ fuerint creati ab æterno, nec ẽt fuerint beati ab æterno, conſtat quòd nõ abſque principio cęperint uidere Deum.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ viſio beata, de qua eſt ſermo, qua angeli uidẽt Deum, põt iudicari, ſeu conſiderari dupliciter. Vno mõ, ſm̃ ſe, hoc eſt, ſm̃ rõem ſui ordinis, & ſuę ꝓpriæ menſuræ. Alio mõ, ex parte uidentis. Et ſi conſidereẽ ſm̃ ſe, ſic cum conſtet ꝙ eſt diuini ordinis, & propria eius menſura eſt non tp̃s qdcumque, nec æuum, ſed æternitas, participata tñ, vt in q. 10. primi libri huius operis patet, & æternitati participatæ accidat hře principium durationis (põt namque coæterna eſſe æternitati per eſſentiam, ut patet ſi Deus creaſſet unum angelum beatum ab æterno) iõ [illegible] ſio beata angeli uere ſm̃ ſe dr̃ abſque principio & fine: qm̃ ut dictum eſt, accidit ſibi habere principiũ ex parte uidentis, qđ eſt ſm̃ membrũ, qđ eſt conſiderare viſionem beatam ſecũdo mõ. ſic. n. conſiderata, principium habet durationis. Sicut [illegible] diceremus, ꝙ motus circularis caret principio & fine ſm̃ ſe. Per accidens tamen, ſi qñque inchoauit, diceref habere principium.

¶ In eadem rñſione circa motum circularem aĩę ni x nota ꝓgreſſum literę. ſic talem, ut primo anima aciem intellectionis a compoſitis ad ſimplicia reducat, hoc eſt, a ſenſibilibus quæ conſtat eſſe compoſita ad ſeipſam unius contemplandã, q̃ eſt ſimplex, ꝑueniat. Et hic eſt prim⁹ grad⁹. Deinde a ſeipſa aſcẽdat diſcurrendo ad cõtẽplationẽ quidditatis ſimplicis, ita ꝙ hoc fiet in termino diſcurſus abſque diſcurſu aliquo, tamẽ ſi contẽpleẽ unã ſubſtantiã ſeparatam. Et hic modus videẽ eſſe progreſſus ille, quem poſuit. Auempace in aſcenſu ad ſubſtãtias ſeparatas expoliãdo quidditatẽ a quidditate. Et in hac ſpeculatione non eſt error, ſed aut totum, aut nihil attingitur, ut dicif in nono metaphiſic. Et quoniam in

Petr. p to. 853

Sup. q. 179 art. 1. ad 3. Et uer. q. 8 at. 15. ad 3 & q. 10. ar. 8. ad. 10. Et Dion. 4. le 7. cor. 21. Et op. 20. li. 3. c. 2. & 3.

* C. 4. par. 1, à med.

† Cap. 4. de diui. nom. par. 1. a medio.

Rich. l. c. 5

Loco cita. in arg. 2.

* q. 179. artic. 1. ad 3.

Lib. 3. tex. 28. tom. 2.

Lib. 8. tex. 55. & 57. to. 2.

Concl.

in hoc gradu, quantū ad propoſitū ſpectat, principaliter conſideratur excluſio diſcurſus: nō autē hoc exemplariter declarauit hunc gradum in cognitione complexa primorū principiorum in qua eſt clara euidentia ſine diſcurſu. Poſt hos āt duos grad⁹, tertius ponitur, in quo ipſa contemplatio diuinæ Veritatis conſiſtit ſcd̄m aſſimilationē ad viſionē, qua angeli uident Deum.

¶ Sed ſtatī accidit hic dubiū, quo pacto tertius hic gradus attribuat vitæ cōtēplatiuę hoīs in vita, cum nō poſſimus vltra aſcēdere, q̄ ſecundus grad⁹ donet. Conſtat .n. q̄ ſūmum in cōtēplatione nr̄a gradū obtinet, cū aīa expoliādo qdditatē a qdditate ad ſimplicē qdditatē inuiolātā puenit. Quoniā nec per hoc pertingere pōſſit ad quidditatiue intelligēdū aliquā ſubſtantiā ſeparatā, ut diffuſe habes l. 3. cōtra Ge. c. 45.

Loco citato in arg.

¶ Ad hoc dr̄, q̄ doctrina iſta theologica eſt nec ſiſtit in puris nālibus: ſed de natura nr̄a ut pſicit̄ gra diuinæ illuminationis, tractat. Et ppt̄a licet nāliter nō poſſimus cōtemplando ſupra ſcd̄m gradū aſcendere, ſim tn̄ diuini luminis participationē alt⁹ mēs humana conſcendit: non ſine phātaſmatibus tn̄. Et ſic mot⁹ circularis, hoceſt, vniformis Dei contēplatio, cū cōtēplatiōe nr̄a ſaluat̄. Pōt & aliter dici, q̄ ſcd̄s gradus differt a tertio i hoc, q̄ obiectū ſecundi ē qdcumq; ſimplex intelligibile, ad q̄ intuēdum figit̄ ſine diſcurſu aliquo: obiectū āt tertii eſt non quodcunique ſimplex intelligibile, ſed ſolus Deus. Naturalis autem progreſſus eſt aſcendere a quocumque intelligibili ſimplici ad Deum ipſum. Et ſic tertius gradus ponitur ſuperior ſecundo, ſicut hābens obiectum determinatum ſimpliciſſimum & exter. reſpectu habentis obiectū indeterminate. Et hæc reſponſio ſubtilior, & magis conſona literæ videtur: quoniam in ſecundo gradu indeterminate ponitur obiectum, in tertio uero determinate. Oportet tamen huiuſmodi contemplationem Dei diuina illuminatione

bilibus rebus accipit intelligibilē veritatē, & cū quodam diſcurſu rōis ipſius eā intelligit. Et iō Diony.* motum circularem in angelis aſſignat, inquantū vniformiter & indeſinēter abſq; principio & fine intuent̄ Deū: ſicut motus circularis carens principio & fine uniformiter eſt circa idē cētrū. In aīa vero anteq̄ ad iſtā vniformitatē pueniat, exigit̄, q̄ duplex ei⁹ diſformitas amoueat̄. Primo quidē, illa q̄ eſt ex diuerſitate exteriorū rerū. prout. ſ. relinqt exteriora: & hoc eſt, qđ primo ponit in motu circulari animæ introitū ipſius ab exterioribus. ad ſeipſam. Secundo āt oportet q̄ remoueat̄ ſecunda diſformitas, quæ eſt per diſcurſum rōnis. Et hoc idē cōtingit ſcd̄m q̄ omnes operationes animæ reducunt̄ ad ſimplicē contemplationem intelligibilis veritatis. Et hoc ē q̄ ſecūdo dicit, q̄ neceſſaria eſt vniformis conuolutio intellectualiū virtutū ipſius, ut. ſ. ceſſante diſcurſu figatur eius intuitus in cōtēplōne vnius ſimplicis veritatis. Et in hac operōne aīæ nō eſt error, ſicut patet, q̄ circa intellectū primorū principiorū nō errat̄, q̄ ſimplici ituitu cognoſcimus. Et tunc iſtis duob. præmiſſis, tertio ponitur vniformitas conformis angelis, ſcd̄m q̄ pt̄ermiſſis oībus, in ſola Dei cōtemplatione perſiſtit. Et hoceſt q̄ dicit, Deinde ſic uniformis facta vnite, i. conformiter vnitis virtutibus, ad pulchrū & bonū manuducit̄. Motus āt rectus in angelis accipi non pōt ſcd̄m id q̄ in conſiderando procedat ab vno in aliud, ſed ſolum ſcd̄m ordinem ſuæ prouidentię, ſcd̄m. ſ. q̄ angelus ſuperior inferiores illuminat p medios. Et hoc eſt quòd dicit, q̄ in directum mouentur angeli quādo procedunt ad ſubiectorum prouidentiam recta omnia tranſeuntes, ideſt, ſecundum ea, quæ ſecundum rectum ordinē diſponuntur. Sed rectum modum ponit anima ſecundum hoc, q̄ ab exteriorib. ſenſibilibus procedit ad intelligibiliū cognitionem. Obliquum autē motum ponit in angelo cōmpoſitum ex recto & circulari, inquantum ſcd̄m contemplationem Dei inferiorib. prouidet. In anima autem ponit motum obliquū, ſimiliter ex recto, & circulari compoſitum, prout illuminationibus diuinis ratiocinando utitur.

Ad III dicendum, q̄ illę diuerſitates motuum, quæ accipiūtur ſcd̄m dr̄iam eius quod eſt ſurſum & deorſum, dextrorsū & ſiniſtrorſum, ante & retro, & ſcd̄m diuerſos circuitus, oēs continentur ſub motu recto, uel obliquo: nam per oēs deſignatur diſcurſus rōnis. Quod quidem ſi ſit a gn̄e ad ſpeciē, uel a toto ad partem, erit, ut ipſe exponit,* ſcd̄m ſurſum, & deorſum. Si verò ſit ab uno oppoſitorū in aliud, erit ſcd̄m dextrorſum & ſiniſtrorſum. Si uerò ſit a cauſis in effectus, erit ante & retro. Si verò ſit ſcd̄m accidentia q̄ circunſtant rem ppinquam, vel remotam, erit circuitus. Diſcurſus autem rōis, qn̄ eſt a ſenſibilibus ad intelligibilia ſcd̄m ordinem naturalis rationis, ptinet ad motum rectum. Qn̄ autem eſt ſcd̄m illuminationes diuinas, pertinet ad motum obliquum, ut ex dictis patet.* Sola autē immobilitas quam ponit, pertinet ad motū circularem. Vn̄ patet q̄ D. on.* multo ſufficiētius, & ſubtilius motū cōtēplationis deſcribit.

Articvlvs VII.

Vtrum contemplatio delectationem habeat.

Ad ſeptimvm ſic pcedit̄. Vr̄ q̄ cōtēplatio delectationē nō hēat. Delectatio .n. ad vim appetitiuā ptinet: ſed cōtēplatio principa͞lr cōſiſtit i in tellectu. ergo vr̄ q̄ delectatio non pertineat ad cōtemplationem.

¶ 2 Præt. Omnis contentio, &

fulciri, alioqui ſimilitudinis angelicę viſionis expers eſſet.

¶ In eod. art. in reſp. ad 3, & 2 ſimul, dubium occurrit circa ſufficientiam horū motuū cōtemplationis: qm̄ pt̄ermiſſis vr̄ motus, quo aīa a magis intelligibilib. ad minus intelligibilia, ſeu ſenſibilia contemplando procedit, & tn̄ conſtat, q̄ huiōi contemplatio recta eſt, & forte frequentior. Quod āt ſit pt̄ermiſſus motus iſte, patet ex eo, q̄ nec eſt mot⁹ obliquus, quia nihil eſt hic diuinę informitatis: nec circularis, vt patet: nec rect⁹ qa rectus eſt a ſenſibilib. ad intelligibilia.

¶ Ad hoc dr̄, q̄ qa iſte perfecta i aliqua ſpē, ſed in gn̄e reducunt ad perfectum illius, ideo motus iſte tanq̄ imperfectus in gn̄e motus recti, reducit̄ ad motum rectum, & nō eſt pt̄ermiſſus, ſed ſub recto comprehenſus reductiue. Motus .n. rect⁹ principaliter cōſiſtit in aſcenſu a ſenſibilib. ad intelligibilia, qui propriè mot⁹ eſt ad perfectionem. Secūdario āt ad eum ſpectat regredi, q̄ minoris perfectionis vr̄, vt hic, vt in calce l̄ræ patet, cum contēplatio diſcurſiua cōis ſit motui obliquo, & recto. Sed i obliquo hēt pro rōne & principio diuinā illuminatiōnē, i recto āt ſoli rōi naturali innititur. Loco citato in arg.

SVP. QV. CLXXX.

ART. VII.

In art. 7. eiuſd. q. in corp. ar. aduerte q̄ cum dr̄, q̄ delectatio cōtemplationis excedit omnem humanā delectationem, intelligitur non ſolum ſecūdum ſe, ſed etiam quo ad nos ex parte aīæ habentis habitū contemplatiuæ charitatis. Et ſignū eius eſt, q̄ talis tolerat q̄ci nque contraria delectationibus corporalib. & ſenſibilibus, potius q̄ amittat contemplatiuam delectationem. Videmus .n. tales præferre cōtemplationem delectationib. tam venereorū, & cibi & potus, & reliquorum bonorū mūdi, puta, gloriæ, dignitatum &c. Quod ex votorum affectu procul dubio procedit.

In ſolut. ad 2.

Locis in argu. 1. & 2. citatis.

Per. per to. 854

1. 2. q. 3. a. 5. co. Et diſ. 13. q. a. 2. q. 1. ad 1. Et Boet. de hebdo. Princ.

¶ In reſpōſ. ad primū eiuſ. art. circa illa verba, Et hæc eſt ultima perfectio vitæ cōtemplatiuę, vt. ſ. ñ ſolū [illegible] vita

uina veritas videat,
ſed etiā ut ameť, grā-
dus ſemipul⁹ occurre-
ret ā fruitione, ſeu fę
licitate æterna cōtra
Ho.14. in ter mediū & finem. authorē, ꝙ cōſiſter in
actu amandi, niſi in
articulo ſecundo hu-
iuſmet q6. ad primū,
determinaſſet ꝙ a-
mor ptinet ad extrin
ſecā perfectionē vitæ
cōtēplatiuæ. Et ppea
cū hic dr, ꝙ eſt ulti-
ma pfectio, intelligē
dū eſt de pfectiōe ex
trinſeca. Qō āt de fæ
licitate in quo conſi-
ſtat, eſt de perfectiōe
eſſentiali. Et ſic om-
Li.10.c.4. to.5. nia conſonant.
ę In rūſione ad quar-
tū eiuſdē articuli cir
ca claudicationē Ia-
cob, hoc eſt, defectum
tpalem annexū vitę
contēplatiuæ, aduer-
te ꝙ dupliciter refer
ri pt ad cōtemplatio
nem tpalis defectus.
Primo, ut conſeq en
ter ex ipſa cōtempla-
tione, qa.ſ. dū inhæ-
rens eſt cōtemplatio-
ni diuinæ, deficit ab
amore tpali. Secun
do, ut augens amorē
contemplationis: qa
debilitato tpalium a-
more, magis inarde-
ſcit amor ſpūalium.
Qu.n. tpalib.n. confi
dit, ſpūalib. neceſſe ē
innitať, ſicut claudi-
cans vno pede, inniti
tur altero ſano. Et
Ho.14. a medio. hanc ſecundā relatio
nem tractat hic ex
Greg. author.

ʰoē certamen impedit delecta-
tionē: ſed in contemplatione
eſt contentio & certamē. dicit
.n. Greg. ſuper Ezec. * ꝙ anima
cum contemplari Deū nititur,
velut in quodā certamine poſi-
ta: mó quaſi exuperat: qa intel
ligendo & ſentiendo de incir-
cūſcripto lumine aliqd degu-
ſtat: mō ſuccūbit, qa deguſtādo
iterū deficit. ergo uita contem-
platiua nō habet dilectionem.
¶3 Pręt. Delectatio ſequiť ope-
rōnemʰ perfectā, ut dr̄ 10. Ethi.
† ſed contemplatio vię eſt impfe-
fecta, ſm illud 1. ad Cor. 13. Vi-
demus nūc per ſpeculū in ænig
mate. ergo vr̄ ꝙ vita contempla
tiua delectationem nō habeat.
¶4 Pręt. Læſio corporalisʰ dele
ctationē impedit: ſed contēpla-
tio inducit læſionem corpora-
lē. uñ Ge. 32. dr̄, ꝙ Iacob poſtq̃
dixerat, Vidi Dñm facie ad fa- H
ciem, claudicabat pede, eo ꝙ te
tigerit neruū femoris eius, &
obſtupuerit. ergo videtur ꝙ in
vita contemplatiua non ſit de-
lectatio.

Sed contra eſt, ꝙ de con
templatione ſapientię dr̄ Sap.
8. Non hēt amaritudinē cōuer-
ſatio illius, nec tædiū cōuictus
eius, ſed lætitiam & gaudiū. Et
Greg. dicit ſuper Ezech. * quòd
cōtemplatiua vita amabilis valde
de dulcedo eſt.

Resp. Dcd̄m, ꝙ aliqua contemplatio pōt eſſe
delectabilis dupliciter. Vno mō, rōe ipſius opera-
tionis: quia vnicuique delectabilis eſt operatio ſi
bi conueniens ſm propriam naturam, vel habitū.
Contemplatio āt veritatis competit homini ſm
ſuam naturam, prout eſt animal rationale: ex quo
contingit, quòd omnes homines natura ſcire deſi
derant: & per conſequens in cognitione veritatis
delectantur. Et adhuc magis fit hoc delectabile
habenti habitū ſapientiæ & ſcientiæ, ex quo acci-
dit ꝙ ſine difficultate aliquis contemplatur. Alio K
mō, contemplatio redditur delectabilis ex parte
obiecti, inquantū. ſ. aliquis rem amatam contēpla
tur. Sicut ēt accidit in viſione corporali, quę dele-
ctabilis redditur, non ſolum ex eo ꝙ ipſū videre
eſt delectabile: ſed ēt ex eo ꝙ videt quis perſonam
amatam. Quia ergo vita contemplatiua præcipue
conſiſtit in contemplatione Dei, ad quam mouet
Ar. 2. huius q. & ar. 4. & concl. charitas, ut dictum eſt, * inde eſt ꝙ ᵐ in uita cōtem-
platiua nō ſolū eſt delectatio rōe ipſius contēpla-
tionis, ſed ēt rōe ipſius diuini amoris. Et quantū
ad vtrumq; eius delectatio oēm delectationem
1. 2. q6. 31 ar. 4. humanā excedit ⁿ. Nā & delectatio ſpūalis potior
eſt q̃ carnalis, ut ſ. habitū eſt, * cū de paſſionib. age

ʳ retur, & ipſe amor quo ex charitate Deus diligiť,
oēm amorē excedit. Vñ & in Pſa. 33. dr̄: Guſtate,
& videte, quoniam ſuauis eſt Dominus.

Ad primum ergo dcd̄m, ꝙ vitaˢ contemplati D. 1159.
ua, licet eſſentialiter conſiſtat in intellectu: princi
piū tñ hēt in affectu, inquantū videlicet aliquis ex
charitate ad Dei contemplationē incitať. Et quia
finis rñdet principio, inde eſt ꝙ ēt terminus & fi-
nis cōtēplatiuæ vitę habeť in affectu, dum. ſ. aliqs
in viſione rei amatæ delectatur, & ipſa delectatio
rei viſæ amplius excitat amorē. Vnde Greg. dicit
ſuper Ezec. * ꝙ cum quis ipſum, quē amat, viderit, Homi.14. a medio.
G in amorē ipſius amplius igneſcit. Et hæc eſt ulti-
ma perfectio contemplatiuæ uitæ, ut ſcilicet non
ſolum diuina veritas videatur, ſed etiam ut ameť.

Ad II dcd̄m, ꝙ contentio, vel certamen ꝙ pro
uenit ex contrarietate exterioris rei, impedit illi⁹
rei delectationem. Non. n. aliquis delectať in re, cō
tra quā pugnat, ſed in re, ꝓ qua quis pugnat, cū eā
hō adeptus fuerit, cæteris parib. magis in ea dele-
ctatur. Sicut Aug. dicit in 8. confe. * ꝙ quanto fuit Li.8. ca.3. ante mediū to.1.
maius periculū in ꝓlio, tanto maius eſt gaudiū in
triūpho. Nō eſt āt in cōtemplatione contentio &
certamen ex contrarietate veritatis quā contēpla
mur, ſed ex defectu nr̄i intellectus, & ex corrupti
bili corpore, ꝙ nos ad inferiora retrahit, ſm illud
Sap. 9. Corpus quod corrūpitur, aggrauat animā,
& deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa co
gitantem. Et inde eſt ꝙ quando homo pertigit ad
contemplationem veritatis, ardētius eā amat: ſed
magis odit proprium defectum, & grauitatē cor-
ruptibilis corporis, ut dicat cum Apoſtolo. Infe-
lix ego homo, quis me liberabit de corpore mor-
tis huius? Vñ & Greg. dicit ſuper Ezec. * Cū Deus Homi.14. aliquantulum a me.
iam per deſiderium & intellectum cognoſcitur,
omnem voluptatem carnis arefacit.

Ad III dcd̄m, ꝙ contēplatio Dei in hac vita
impfecta ē reſpectu contēplōnis pr̄iæ, & ſilr̄ dele
ctatio cōtēplationis viæ eſt imperfecta reſpū dele
ctationis cōtēplationis patriæ, de qua dr̄ in Pſ. 35.
De torrente voluptatis tuę potabis eos. Sed con-
tēplatio diuinorū, q̃ habeť in uia, etſi ſit impfecta,
tñ eſt delectabilior oī alia cōtēplatione quantum
cunque pfecta, ꝓꝑ excellentiā rei contemplatæ.
Vnde Philo. dicit in 1. de partib. animaliū. * Acci- Lib.1.c.5. circa prin. to.4.
dit circa illas honorabiles exiſtentes & diuinas
ſubſtantias, minores nobis exiſtere theorias: ſed
etſi ſm modicū attingamus eas, tñ ꝓꝑ honorabili
tatē cognoſcendi delectabilius aliqd habent, q̃ q̃
apud nos omnia. Et hoc eſt ēt quod Greg. dicit ſu
per Ezechielem. * Contemplatiua uita amabilis Hom.14. a medio.
valde dulcedo eſt, quæ ſup ſemetipſam animā ra
pit, cæleſtia aperit, ſpūalia mētis oculis patefacit.

Ad IIII dcd̄m, ꝙ Iacob poſt contemplatio
nem uno pede claudicabat: quia neceſſe eſt ut de
bilitato amore ſęculi, conualeſcat aliquis ad amo
rem Dei, ut Greg. dicit ſuper Ezechielem. * Et iō Ho.14. in Ezech. inter mediū & finem.
poſt agnitionem ſuauitatis Dei vnus in nobis pes
ſanus remanet, atque alius claudicat. Omnis eñ
qui uno pede claudicat, ſolum illi pedi innititur,
quem ſanum habet.

SVP. QV. CLXXX.

ARTIC. VIII.

Bann. gro. 855 1.q.20.ar. 4. ad 3. Et 3. diſt. 35. q.1. art. 4 q.3.

IN art. 8. eiuſd. q. tria ſūt notāda. Primū cū dī, In opibus cōtéplatiuæ corpaliter non laboramus, ly corporaliter, nō ſumitur vt diſtinguiť contra ſpūalıter, hoc eſt, immaterialiter: qm obſtat ſic corporaliter nos laborare contēplādo in parte ſenſitiua miniſtrāte itellectui, cuius ſignū eſt fatigatio in continuādo, cū exinanitione quodāmodo relicta ſpūum. Sed accipiť corporaliter, vt diſtinguiť contra aialiter, ſicut corpus diſtinguiť contra animam. (Li.10. c.4. parū ante fin.to.2.) Sic enim ſolum corporaliter laborant, qui membris coporalibus operādo vtunť, vt artifices, agricolæ, & hmōi. (Li.5. c.23. circa med.) Contemplatio aūt fit ſedendo & quieſcendo, & ideo abſq; corporali labore fieri dicitur.

¶ Scdm eſt, q dū ibidē ſubdiť, Vnde magis continuè in hmōi opibus pſiſtere poſſumus, intelligendum eſt non totaliter, ſed q ex hac conditione habetur non nulla ratio diuturnitatis in contemplando. (Li.10. Eth. c.7. ad fin. ſcipue tomo 5.) Ita q cum ſit hic ſermo de diuturnitate, quo ad nos, non eſt intentionis præſentis literæ dicere, q vita cōtemplatiua ex parte nři ſit totaliter diuturna, eo qa nō eſt ibi labor corporalis: (Homil.14. a medio.) qm ēt ex parte nři minꝰ diuturna inuenitur, dum ex corporis grauitate retrahimur ab altitudine contēplationis, ut in calce: qōnis ſequētis author ex Gregorio dicit. (Concl.) Sed intendit q ex hoc contemplatio ex parte nři eſt magis contingita, hoc eſt, magis ac magis cōtinuari pōt, q corpalis labor ibi non interuenit. (Li. 2. c.13. inter prin. & mediū. concl. p) Hæc.n. negatio impedientis laboris, manifeſtè ad maioré continuitatē confert.

¶ Tertiū eſt i rñſione ad ſm, vbi manifeſtè hēs, q ſuperius diximus de motu circulari in hac vita, hoc eſt, ſumma Dei contemplatione, & q poſſibilis, & q diuina, & q tranſitoria eſt.

ARTICVLVS VIII.

Vtrū vita contēplatiua ſit diuturna.

AD OCTAVVM ſic pceditť. Vř q vita cōtéplatiua nō ſit diuturna. Vita.n. contemplatiua eſſentialiter cōſiſtit in his q̃ ad intellectū ptinent: ſed oēs intellectiuæ pfectiones huius vitęh euacuabūtur, ſm illud 1. ad Cor.13. Siuè prophetię euacuabūtur, ſiuè linguę ceſſabūt, ſiue ſcientia deſtruetur. ergo vita contemplatiua euacuatur.

¶ 2 Pręt. Dulcediné contemplationis aliqs hō raptim & ptrāſeundo deguſtat. vñ Aug. dicit in 10. confeſſ.* Intromittis me in affectū multū inuſitatū itrorſus ad quā neſcio dulcedinem, ſed redeo in hoc ærūnoſis pōderib. Greg. ēt dicit i 5. Moral.* exponens illud Iob. 4. Cū ſpūs me pñte trāſiret. In ſuauitate, inqt, cōtéplationis intimæ nō diu méſ figiť, qa ad ſemetipsā ipſa imméſitate luminis reuerberata reuocať.h ergo vita contemplatiua non eſt diuturna.

¶ 3 Pręt. Illud qđ nō eſt hominih cōnaturale, nō pōt eſſe diuturnū: vita aūt contéplatiua eſt melior, q̃ ſm hoiem, vt Phil. dicit i 10. Eth.* ergo vř q uita cōtemplatiua non ſit diuturna.

SED CONTRA eſt, q Dñs dicit Luc. 10. Maria optimā partē elegit, quæ non auferet ab ea: quia ut Greg. dicit ſup Ezec.* cōtemplatiua hic incipit, vt in cęleſti patria perficiatur.

RESP. Dicendum, q aliquid pōt dici diuturnū dupliciter. Vno modo, ſm ſuā naturā: alio mō quo ad nos.m Scdm ſe q dé manifeſtū eſt, q uita contéplatiua diuturna eſt dupliciter n. Vno mō, eo q uerſať circa incorruptibilia, & immobilia. Alio mō, qa nō hēt cōtrarietatē. Delectationi.n. q̃ eſt in cōſiderando, nihil eſt contrariū, ut dř in 1. Topic.* Sed p quo ad nos ēt uita contéplatiua diuturna eſt, tum qa cōpetit nobis ſm actionē incorruptibilis partis aiæ. ſ. ſm intellectum: unde pōt poſt hāc uitā durare. Alio mō, quia i operib. cōtéplatiuę corporaliter nō laboramus: undè magis in hmōi operib. continuè perſiſtere poſſumus, ſicut A Philoſophus dicit in 10. Ethicor.† (Li. 10. c. 7. parū a pri. tom. 5.)

AD PRIMVM ergo dcđm, q modus contēplādi non eſt idem hic, & in patria. Sed uita contemplatiua dicitur manere rōne charitatis, in qua hēt & principium, & finé. Et hoc eſt qđ Greg. dicit ſuper Ezech.* Contemplatiua hic incipit, ut in cęleſti patria perficiatur: quia amoris ignis, qui hic ardere inchoat, cum ipſum quem amat uiderit, in amore ipſius amplius igneſcit. (Homil. 14. poſt med.)

AD II. dcđm, q nulla actio pōt diu durare in ſui ſummo. Sūmum aūt contemplationis eſt, ut attingat ad uniformitatem diuinę contemplationis, ut B dicit Diony.† ſicut ſupra poſitū eſt.* Vnde etſi quātū ad hoc cōtéplatio diu durare nō poſſit, tñ quantū ad alios contemplationis actus, pt diu durare. (Ex c. 3. cœleſtis Hier. pōt haberi *art. 6. hui*)

AD III dcđm, q Phil. dicit† uitam contemplatiuam eſſe ſupra hoiem; quia competit nobis ſecūdum hoc, q aliquid diuinum eſt in nobis. ſ. intellectus, qui eſt incorruptibilis & impaſſibilis in ſe, & ideò actio eius poteſt eſſe diuturnior. (quæ.ad a Lib. 10. Eth. c. 7. to. 5.)

QVÆSTIO CLXXXI.

De Vita actiua in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de uita actiua. Et circa hoc quæruntur quatuor.

C ¶ Primò, Vtrum omnia opera uirtutum moraliū pertineant ad uitam actiuam.

¶ Secundò, Vtrum prudentia pertineat ad uitam actiuam.

¶ Tertiò, Vtrum doctrina ptineat ad uitā actiuā.

¶ Quartò, De diuturnitate uitæ actiuæ.

ARTICVLVS I.

Vtrum omnes actus uirtutum moralium pertineant ad uitam actiuā.

AD PRIMVM ſic pceditur. Vř q nō omnes actus uirtutum moralium pertineāt ad D uitam actiuā. Vita.n. actiua uř cōſiſtere h ſolùm in his quæ ſūt ad alterum. dicit.n. Greg. ſuper Ezechiel.* q actiua uita eſt panē eſuriēti tribuere. Et in fine, multis enumeratis quæ ad alterum pertinent, ſubdit. Et quæ ſingulis quibuſq; expediūt diſpenſare. Sed nō per oēs actus uirtutum moraliū ordinamur ad alios, ſed ſolum ſm iuſtitiā & partes eius, ut ex ſupradictis patet.† Nō ergo actus omniū uirtutum moralium pertinent ad uitam actiuam.

¶ 2 Prę. Greg. dicit ſup Ezec.* q per Liam, quæ fuit lippa ſed fęcunda, ſignificatur uita actiua, q̃ dū occupatur in ope, minus uidet. Sed dum modo per uerbum, mō per exemplum ad imitationé ſuā proximos accēdit, multos i opere bono filios gñat. Hoc autē magis uidetur ptinere ad charitatē, per quā

SV. QV. CLXXXI.

ARTIC. I.

Per. per. to. 856

IN art. 1. q. 181. dubiū ſtatim occurrit circa rōnem litæ ad principalem concluſioné. conſiſtit.n. in hoc. Virtutes morales ordinantur ad opandū principaliter, ergo ptinent eſſentialiter ad uitam actiuā: quia uita actiua ordinatur ad exteriorem opationem. (Supr. q. 80. artı. 2. cor. Et opu. 17. c.7. ad 7.) Vř.n. hæc rō deficere procedendo ab operatione ad exteriorem opationem. (Hom. 24. I Ezec. parū ante med.) Nā uirtutes morales ordinanť principaliter ad opationem, ſed non exteriorem: qm ordinantur ad interiorū paſſionum moderamen. Vita aūt actiua in exteriori operatione conſiſtit. (q. 58. art. 1. & 1.2.q.60 art. 2. & 5.)

¶ Ad hoc dī, q exterior operē, ad quā ordinať actiua uita, nō eſt ſola illa q̃ extra corpus exercetur, ut ueſtire nudū, paſcere eſurientem, & hmōi: ſed etiā eſt illa q̃ extra intellectū hē. Qđ patet ex hoc, q uita actiua diſtinguiť contra cōtemplatiuā eadem (Hom. 14. a med. illius)

dem diſtinct. de qua intellectus practicus diſtinguitur contra ſpeculatiuũ, vt in art. 2. q. 179. ſuperius patet. Et in ſeq. artic. in reſ- ſione ad primũ, expreſſe dr, ꝙ prudentia quæ habet finẽ in actu appetitiuæ virtutis, pertinet ad vitã actiuam. Quia igitur operatio exterior, ad quã vita actiua ordinatur, complectitur & interiorẽ appetitũ, qui virtutibus moralibus informatur, & exteriorẽ operationẽ, q. ſ. extra corpus fit. ideo nullus defectus commiſſus eſt in proceſſu textus literæ ab operãdo ſic ſumpto, ut ex præcedentib. & ſequentibus apparet, ad operationẽ exteriorẽ, hoc eſt, practicam moralẽ procedendo. Et ſcias ꝙ ſicut contẽplatio, ſeu actus intellectus ſapientis eſſentialiter ſpectat ad vitam cõtẽplatiuã, quia in tali actu eſſentialiter conſiſtit vita contẽplatiua: ita actꝰ virtutũ moraliũ eſſentialiter ſpectãt ad uitam actiuam, ita ꝙ in ipſis eſſentialiter conſiſtit. Et ppea actꝰ exteriores, q dĩr ad uitã actiuã ſpectare, ſ. docere, corrigere, paſcere, hoſpitari &c. niſi fiant boni moraliter, non ſpectant ad uitam actiuam, ſed ad actionem debitã uitæ actiuæ. Actiua nãq; uita, moralẽ ſtudiũ, ſeu bonũ moraliter ſtudiũ, ad actionẽ ducit. Verum nõ æqualiter uirtutes morales oẽs ad actiuam uitã ſpectant: ſed, ut in litera dr, principaliter uirtutes, ut ordinãtes operationes ad alterũ, inter quas præcipuẽ eſt iuſtitia, primo ſpectant ad actiuã uitam. Quo fit ut manſuetudo, patientia, & liberalitas, magis ad actiuã uitã ſpectent; quã tẽperantia, quia ad bonum alterius magis proſunt.

¶ In reſpõſione ad tertiũ eiuſdem articuli, ſufficit ꝙ memor ſis diſtinguere inter finẽ uirtutum moraliũ ſecũdũ ſe, uel ex parte operãtis, & ſubſumere ꝙ ex parte operantis, finis uirtutis moralis quãq; eſt uita actiua, quãq; uero cõtẽplatiua. Sũt ſe aũt ita ui-

Q. præc. ar. 1. — Li. 3. c. 15. parum a principio. — Q. 179. ar. 2. — Lib. 2. c. 2. & li. 10. ca. ult. circa princ. — Conclu. — Li. 10. c. 7. & 8. to. 5. — Li. 5. c. 1. a med. to. 5. — Loco citato arg.

diligimus proximũ, ꝙ ad virtutes morales. ergo vr ꝙ actꝰ virtutũ moralium non pertineant ad uitam actiuam.

¶ 3 Præt. Sicut ſ. dictum eſt, uirtutes morales diſponũt ad vitã cõtemplatiuam: ſed diſpoſitio & perfectio pertinent ad idẽ. ergo vr ꝙ uirtutes morales nõ ptineant ad uitã actiuã.

Sed contra eſt, ꝙ Iſidorꝰ dicit in li. de ſũmo bono. † In actiua vita prius p exercitium boni opis cuncta exhaurienda ſunt uitia, vt in contẽplatiua iã pura mẽtis acie ad cõtemplandũ diuinũ lumen quiſq; pertranſeat; ſed cũcta uitia nõ exhauriunt, niſi p actus uirtutũ moraliũ. ergo actus uirtutũ moraliũ ad uitã actiuã ptinẽt.

Resp. Dicendum, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt, uita actiua, & cõtẽplatiua diſtinguunt ſm diuerſa ſtudia hoium intendentiũ ad diuerſos fines, quorũ vnũ eſt conſideratio ueritatis, quæ eſt finis uitę cõtẽplatiuę: aliud aũt eſt exterior operatio, ad quã ordinat vita actiua. Manifeſtũ eſt aũt ꝙ in virtutib. moralib. nõ principaliter quæritur contẽplatio veritatis, ſed ordinant ad opandum. Vñ Phil. dicit in 2. Eth. ꝙ ad uirtutẽ quidẽ ſcire, parũ aut nihil prodeſt. Vndè manifeſtũ eſt ꝙ uirtutes morales ptinẽt eſſẽtialiter ad uitã actiuã. Vnde & Phil. in 10. Eth. uirtutes morales ordinat ad fęlicitatem actiuam.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ inter uirtutes morales pcipua eſt iuſtitia, quæ aliquem ad alterũ ordinatur, ut Phil. probat in 5. Eth. Vñ uita actiua deſcribit per ea quæ ad alterum ordinant, non quia in his ſolũ, ſed quia in his principalius conſiſtit.

Ad II dicendum, ꝙ p actus oĩum uirtutum moralium põt aliqs proximos ſuos exemplo dirigere ad bonum, quod Greg. ibi attribuit uitæ actiuæ.

Ad III dicendum, ꝙ ſicut uirtus quæ ordinatur in finẽ alterius uirtutis, tranſit quodammodo in ſpẽm eius: ita et quã aliqs utitur his quæ ſunt uitę actiuæ ſolũ, prout diſponũt ad cõtẽplationẽ, cõprehẽduntur ſub uita cõtẽplatiua. In his aũt qui operibus uirtutum moralium intendunt tanquã ſm ſe bonis, non aũt tanquã diſponentibus ad uitã contẽplatiuam, uirtutes morales pertinent ad uitam actiuam: quàmuis etiam dici poſſit, quòd uita actiua diſpoſitio ſit ad uitam contemplatiuam.

Articvlvs II.

Vtrum prudentia pertineat ad vitam actiuam.

Ad secvndvm ſic proceditur. Vr ꝙ prudentia non pertineat ad uitã actiuã. Sicut.n. uita contẽplatiua ptinet ad uim cognitiuã, ita actiua ad uim appetitiuam: prudẽtia aũt non pertinet ad uim appetitiuam, ſed magis ad cognitiuã. ergo prudentia non pertinet ad uitam actiuam.

¶ 2 Pręt. Greg. dicit ſuper Ezech. ꝙ actiua uita dũ occupatur in opere, minus uidet, undè ſignificatur per Liam, quę lippos oculos habebat: prudentia aũt requirit oculos claros, ut rectè iudicet homo de agendis. ergo uidetur quòd prudentia non pertineat ad uitam actiuam.

¶ 3 Præt. Prudentia media eſt inter uirtutes morales & intellectuales: ſed ſicut uirtutes morales pertinent ad uitam actiuam, ut dictum eſt, ita intellectuales ad contemplatiuam. ergo ur ꝙ prudentiæ non pertineat neque ad uitam actiuam, neque ad contemplatiuam, ſed ad medium uiuendi genus, quod Augu. ponit 19. de ciuit. Dei. †

Sed contra eſt, ꝙ Phil. in 10. Eth. prudentiam pertinere dicit ad fœlicitatem actiuam, ad quam pertinent uirtutes.

Resp. dicendum, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt, id quod ordinatur ad aliud ſicut ad finẽ, pręcipuè in moralibus, trahitur ad ſpeciem eius ad quod ordinatur, ſicut ille qui mœchatur ut furetur, magis dr fur quã mœchus, ſm Philoſ. in 5. Eth. Manifeſtũ eſt autem ꝙ cognitio prudentię ordinatur ad operationes uirtutum moralium ſicut ad finem. Eſt.n. recta ratio agibilium, ſicut dicitur in 6. Eth. Vndè & fines uirtutũ moralium ſunt principia prudentiæ, ſicut in eodẽ lib. Philoſ. dicit. Sicut ergo dictum eſt, quòd uirtutes in eo qui ordinat eas ad quietem contemplationis, pertinent ad uitam cõtemplatiuam: ita cognitio prudentiæ, quæ de ſe ordinatur ad operationes uirtutum moralium, directè pertinet ad uitam actiuam, ſi tamen prudentia propriè ſumatur, ſecundum quòd Philoſophus de ea loquitur. Si aũt ſumatur cõmunius, prout ſcilicet comprehendit qualemcumque humanam cognitionem, ſic prudentia quantum ad aliquàm ſui partem pertinet ad uitam contemplatiuam, ſecundum quòd Tullius dicit in 1. de officijs. † quòd qui acutiſsimè, & celerrimè poteſt & uidere uerum, & explicare rationem, is prudentiſſi-

ta actiua eſt finis virtutis moralis, ꝙ relinquit ipſam moralem uirtutem eſſe diſpoſitione reſpectu uitæ contemplatiuæ. Non enim incongruit idẽ eſſe ſubſtantiale in uno, & diſpoſitionẽ reſpectu alterius. Sicut dicimus, ꝙ bonitas moralis eſt ita perfectio hoĩs, ꝙ eſt diſpoſitio ad bonitatẽ meritoriã. Et hanc reſponſionem tãgit author in calce ſolutionis tertii argumenti.

SVP. QV. CLXXXI. ARTIC. II.

In art. 2. eiuſdem q. notandũ occurrit, ꝙ tertiũ illud uiuendi genus qd prælatis uidetur pprium. hic tranſitionẽ tangitur: quia inferius latior erit ſermo de ſtatu prælatorum.

Secunda reſponſio. — Porre. p to. — 857 — Sup. q. 180 arti. 2. cor. Et pñti. q. arti. 1. cor. Et opu. 17. c. 7. ad 7. — Hom. 14. a medio. — Art. prim. — Li. 19. c. 2. & 19. to. 5. — Li. 10. ca. 8. tom. 5. — Ar. præt. ad 3. & 1. 2. q. 18. ar. 6. — Li. 5. ca. 2. paulo a prĩ to. 5. — Li. 6. ca. 4 tom. 5. — Art. præc. — Conc. — concl. p — Li. 1. c. de 2. uirtutib. uſi omnia manant.

dentiſſimus, & ſapientiſſimus rite haberi ſolet.

A

Ad primvm ergo dcđm, ꝙ operationes mora
1.2.q.1.ar. 3. & q. 18. ar.6. les ſpecificantur ex fine, ut ſupra habitum eſt †: & iō ad uitam contemplatiuam illa cognitio pertinet, q̄ finē habet in ipſa cognitione ueritatis. Cognitio aūt prudentiæ, quæ magis habet finem in actu appetitiuæ uirtutis, pertinet ad vitam actiuā.

Ad ii dcđm, ꝙ occupatio exteriorū rerū facit hoīem minus uidere in rebus intelligibilibus, quę ſunt ſeparatę a ſenſibilibus, in q̄bus operationes actiuæ uitę cōſiſtūt: ſed tñ occupatio exterior actiuæ uitæ facit hoīem magis clare uidere in iudicio

B

agibiliū, quod pertinet ad prudentiā tum ꝑꝑ experientiā, tum ꝑꝑ mentis attentionem: quia ubi intē
In cōintatione Catilinę, inc. cuius titulus eſt, Cęſaris oratio. deris, ibi ingenium valet, vt Saluſtius dicit ✱.

Ad iii dcđm, ꝙ prudentia dr̄ eſſe media inter uirtutes intellectuales & morales quantū ad hoc, ꝙ in ſubiecto cōuenit cū uirtutibus intellectualibus, in materia āt totaliter cōuenit cū moralib. Illud āt tertiū uiuendi genus mediū eſt inter actiuā uitā & contēplatiuā quantū ad ea, circa quæ occupat̄: quia q̄nq; occupatur in contemplatione veritatis, quandoq; autem occupatur circa exteriora.

C

Articvlvs iii.

Vtrum docere ſit actus uitæ actiuæ, an contemplatiuæ.

Ad tertivm ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ docere nō ſit actus uitæ actiuæ, ſed contēplatiuæ. Dicit.n.Gre.ſuꝑ Ezec. ✱ ꝙ viri ꝑfecti bona cęleſtia, q̄ cōtēplari potuerūt, fratrib. denūciant, eorumq; aīos in amorē intimæ claritatis accendunt: ſed hoc ꝑtinet ad doctrinā.[d] ergo docere

D

eſt actus uitæ contemplatiuæ.

¶ 2 Præt. Ad idē genus uitæ vr̄ reduci actus & habitus: ſed docere eſt actus ſapientiæ. dicit.n. Phil. in prin. metaph.✱ ꝙ ſignū ſciētis eſt poſſe docere. Cū ergo ſapiā, uel ſciā ꝑtineat ad vitā cōtēplatiuā, vr̄ ꝙ[h] ēt doctrina ad uitā cōtēplatiuā pertineat.

¶ 3 Præt. Sicut cōtemplatio eſt actus uitę contēplatiuæ, ita & orō: ſed oratio qua q̄s orat pro

E

alio, nihilominus ꝑtinet ad uitā contēplatiuā.[h] ergo ꝙ aliq̄s veritatē meditatam in alterius notitiam per doctrinam deducat, videtur ad uitam contemplatiuam pertinere.

Sed contra eſt, qđ Gre. dicit ſuꝑ Eze.✱ Actiua uita eſt: panem eſurienti tribuere, verbo ſapientiæ neſcientē docere.

Resp. Dcđm, ꝙ actus doctrinę habet duplex obiectū. Fit.n. doctrina per locutionem, locutio autem eſt ſignum audibile interioris cōceptus. Eſt ergo vnū obiectū doctrinæ id, qđ ē materia, ſiue obiectū interioris cōceptionis: &[m] quantū ad hoc obiectū, q̄nq; doctrina pertinet ad uitā actiuā, q̄nq; ad cōtemplatiuā[o]. Ad actiuā quidē, q̄ñ hō interius cōcipit aliquam ueritatē, ut per eā in exteriori actione dirigitur. Ad contēplatiuā āt, q̄ñ hō interius concipit

B

aliquā ueritatem intelligibilē, in cuius cōſideratione & amore delectatur. Vñ Aug. dicit in lib. de uerbo dñi.✱ Eligant ſibi partem meliorem. ſ. uitæ contēplatiuæ, uacent uerbo, inhient doctrinæ dulcedini, occupent̄ circa ſcientiā ſalutarē. Vbi manifeſte dicit doctrinā ad uitam cōtēplatiuā ꝑtinere. Aliud uero obiectū docrinæ eſt ex parte ſermonis audibilis, & ſic o-

C

biectū doctrinæ ē ipſe audiēs: &[p] quantū ad hoc obiectum, omnis doctrina pertinet ad uitam actiuam, ad quam pertinent exteriores actiones[q].

Ad primvm ergo dcđm, ꝙ authoritas illa expreſsè loquit̄ de doctrina quantum ad materiā, prout uerſat̄ circa conſiderationem, & amorē ueritatis.

Ad ii dcđm, ꝙ habit⁹ & actus

D

cōicant ī obiecto: & iō manifeſte illa rō ꝓcedit ex parte materiæ interioris cōceptionis. In tm̄.n. ad ſapiētē, uel ſcientē ꝑtinet poſſe docere, inquātū p̄t interiorē cōceptū uerbis exprimere ad hoc, ꝙ poſſit aliū adducere ad intellectū ueritatis.

Ad iii dcđm, ꝙ ille qui orat ꝓ alio, nihil agit erga illū pro quo orat, ſed ſolū erga Deū, q̄ eſt intelligibilis ueritas: ſed il-

E

le q̄ aliū docet, aliq̄d circa eū agit exteriori actione. Vñ non eſt ſimilis ratio de utroque.

Articvlvs iiii.

Vtrum uita actiua maneat poſt hanc uitam.

Ad qvartvm ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ uita actiua maneat poſt hanc uitā. Ad uitā.n. actiuam pertinent actus moraliū uirtutum, ut dictū eſt: ſed[u] uirtutes morales permanent poſt hāc uitā, ut Aug. dicit ī 14. de Trin. ergo ur̄ ꝙ uita actiua permaneat poſt hanc uitam.

SV. QV. CLXXXI. ARTIC. III.

Porr.a 858

In art. 3. eiuſdē q. circa duplex obiectū doctrinæ, aduerte, ꝙ aliū. ſ. obiectum conceptionis intellectualis pōt dupliciter pertinere tā ad uitā
3.di.35.q.1.ar.3.q.1 ad 3. Et ue. q.11.ar.4.
Hom.5. inter mediū & finem.
actiuā, q̄ ad contēplatiuā, uidelicet vel ex parte docentis, vel ex parte rei cōceptæ ſm̄ ſe. Ex parte quidē docentis, cū aliq̄s docet ad hunc finem, ut cōteplatio, uel actio ſubſequat̄. Ex parte verò rei q̄ docemur, tunc ſpectat ad cōtēplatiuā, cum obiectū
Li. 1.c.1.2 med. to.3. eſt ſpeculabile ſm̄ ſe: Tunc aūt ſpectat ad actiuā, cum obiectum eſt de genere practicorum. Alterum verò obiectum ex parte actus docendi, qui eſt ſermo audibilis, uel uiſibilis ī ſcriptura, in litera exprimitur, quòd eſt ipſe audiens, ſeu legens, cuius docendi eſt uelut actio tranſiens. Ordinatur enim ad perfectionem audientis, ſicut actio tranſiens ad perfectionē materiæ, ſeu ſubiecti. Et propterea ſi-
Ho. 14. in Ezech. parum ante medium.
cut obiectum actionis tranſeuntis eſt ipſa materia perficienda, ita obiectū actus legendi eſt ipſe audiēs perficiendus per doctrinæ actum immutantē ipſum audientem, ſeu legentem tā extra quo ad ſenſus, q̄ intus quo ad intellectum, quamuis eſt ex parte ipſi⁹ actus docendi, quis forte audiens nihil proficiat. Et ꝑpea ex hac parte omnis doctrina ſpectat ad uitā actiuam ſiue doceat actionem, ſiue contemplationem. Concluſio

SVP. QV. CLXXXI. ART. IIII.

In art. 4. eiuſd. q. notanda valde doctrina occurrit in reſpō. ad ſecundum: qm̄ inde ſolutio illius occultæ q̄ōnis hr̄. An. ſ. hoīes beati aſſumpti ad ordines angelorum, ita ꝙ ſint ſuperiores quibuſdam angelis, illuminent angelos minus beatos ſe, quos conſtat eſſe inferiores in ordine beatitudinis. V.g. An S. Petrus, poſito ꝙ ſit inter Seraphim, illuminet angelos qui ſunt in ordine Cherubim, & ſic de alijs. Ex hoc enim loco habes ab aethore partē negatiuā. ſ. ꝙ hoīes puri non illumināt angelos, imò nec alios homines inferiores ibidē beatos: qm̄ hæc eſt differentia inter homines & angelos ibidem, ꝙ in hominibus non remanet uita actiua, ad quam ſpectat docere, quod ibi uocatur illuminare. In angelis autem uſque ad finem mundi utraq; uita quodammodo eſt: qm̄ & contemplātur, & ſunt adminiſtratorii ſpūs in miniſterium miſſi &c. Nec ſolū hæc differentia ponit̄ in līa, ſed rōe ibidem probatur, ſ. quia illuminationes fiunt de his quę pertinēt ad diſpenſationē miniſteriorum. Dei Angelis aūt ſm̄ naturæ ſuæ ordinē cōpetit adminiſtratio inferiori creaturæ: & ꝑpea eis conuenit illuminare inferiores. Hō vero quia ſecundum naturæ ordinē nō eſt adminiſtrator inferioris creaturę, nec homini promiſſa eſt ſimilitudo cum angelis, quo ad ea q̄ ſpectant ad ordinem naturæ, quale eſt eſſe adminiſtratiuum inferioris creaturæ: iō homini beato nō cōuenit illuminare. Ex quibus

In ſer. 27. ante mediū to. 10.

Concl.

Porr.a 869

1.q.10.ar. 4 ad 3. Et 1.2. q. 67. ar. 1 ad 2. Et 3. diſ. 35.q.1.ar. 4.q. 3. Et 3.con. ca. 63. fin. Et uer. q.11. ar.4.ad 1.

Digitized by Google

Art. 1. huius q.

Quibus collige mẽſionem literę, quòd cum in beatis ſit duorũ notitia. ſ. ipſius Dei, qua eſſẽtialiter beati ſũt, & miniſteriorũ Dei, quę mediantib. angelis exequũt in hoc mundo, quo ad primã notitiã nec hõ, nec angelus illuminat aliũ inferiorẽ: quo ad ſanctorũ uerò notitiam, non hoĩs, ſed angeli eſt illuminare: quia ad angelorũ & nõ hoĩm officium hoc ſpectat. Nec tñ fallaris ex hoc, putans hoĩes beatos, puta, ſanctũ Petrum, numquã diuina diſpenſatione circa nos aliquid operari: hoc.n. ab hac quęſtione alienũ eſt, quũ de beatis inter ſe quęſtio eſt. An autẽ ſancti aliquid immediate per ſeipſos, uel per angelorũ miniſteriũ, qui nomine illorum ſanctorũ ſe uocant, nos quoq; illuminent, aut circa nos aliquid operant̃, non facile dixerim, quũ quidẽ ratio prędicta ducit ad partem negatiuã: diſpenſatio autẽ diuina ad partem affirmatiuã. Legimus.n.quòd multa corpora ſanctorũ ſurrexerunt cũ Chriſto, & apparuerunt multis, proculdubio beati cũ eſſent ſãcti, & reſurrectionẽ Chriſti (apparendo multis) atteſtãtes. Et ꝓpterea non incongrue dici poſſe uĩ, quòd ordo cęleſtis patrię beatorũ inter ſe nunquã uariat̃, ut author in 1. lib. docuit, eo quòd uariatio illa miraculoſè fieret. Et cũ miracula fiant ꝓpter utilitatẽ, ut Apoſtolus docet, fruſtra ibi fierent, ubi nulla eſſet utilitas. Ordo uero ſupernorũ ciuium ad nos diſpenſatiuè quãque mutat̃, eo quòd ad utilitatem eccleſię confert, dũ peregrinãtes hic ex his, qui nobiſcũ fuerũt, regredi ad nos experimur.

C. 7. a medio. & c. 6. eccle. hierar. a me.

* Hom. 5. post med. illius.

Hom. 14. post med. illius.

Ar. 1. huius q. ad [illegible]

Li. 21. ca. ult. circa fin. to. 5.

Li. 22. ca. ulti. inter princip. & med. to. 5.

1. 2. q. 67. ar. 1.

¶2 Prę. Docere alios, ꝑtinet ad uitã actiuã, ut dictum eſt: * ſed in futura uita, ĩ qua ſimiles erimus angelis, poterit eſſe doctrina, ſicut & in angelis eſſe uĩ, quorũ unus aliũ illuminat, purgat, & perficit, quod refert̃ ad ſcientiæ aſſumptionẽ, ut patet per Diony. 7. c. cæleſt. hierar. * ergo uidetur quòd uita actiua remaneat poſt hanc uitam.

¶3 Prę. Illud quod de ſe eſt durabilius, magis uĩ poſſe poſt hãc uitam remanere: ſed uita actiua uĩ eſſe de ſe durabilior. dicit.n. Greg. ſuper Ezec. * quòd in uita actiua fixi permanere poſſumus: in contẽplatiua aũt intenta mẽte manere nullo mõ ualemus. ergo multo magis uita actiua pt̃ manere poſt hãc uitã, quàm contemplatiua.

Sed contra eſt, quòd Greg. dicit ſuper Ezec. † Cũ præſenti ſeculo uita auferẽ actiua: contẽplatiua autem hic incipitur, ut in cæleſti patria perficiatur.

Resp. Dđm, quòd ſicut ſupra dictum eſt *, uita actiua habet finem in exterioribus actibus, q ſi referant̃ ad quietẽ cõtemplationis, iam pertinent ad uitam contemplatiuã. In futura autẽ vita beatorũ ceſſabit occupatio exteriorũ actuũ: & ſi qui actus exteriores ſint, referent̃ ad finẽ contẽplationis. Vt.n. Aug. dicit in fi. de ciuit. Dei. * Ibi vacabimus, & uidebimus: uidebimus, & amabimus: amabimus, & laudabimus. Et in eodẽ li. ꝓmittit quòd ibi Deus ſine fine uidebit̃, ſine faſtidio amabit̃, ſine fatigatione laudabit̃. Hoc munus, hic affectus, hic actus erit in oĩbus.

Ad primum ergo dcđm, quòd ſicut ſupra dictũ eſt *, virtutes morales manebũt nõ ſm actus, quos habent circa ea quæ ſunt ad finem, ſed ſm actus quos hñt circa finẽ. Hmõi.n. actus ſunt ſm quod conſtituunt quietem contemplationis, quã Aug. † in præmiſſis verbis ſignificat per uacationẽ, quæ eſt intelligenda non ſolũ ab exterioribus tumultibus, ſed ẽt ab interiori perturbatione paſſionum.

In eod. ar.

Ad II dcđm, quòd uita contemplatiua, ſicut ſupra dictum eſt, * præcipue conſiſtit in contemplatione Dei: & quantum ad hoc, unus angelus alium non docet, quia ut dicitur Matth. 18. de angelis puſillorum, qui ſunt inferioris ordinis, quòd ſemper vident faciem Patris. Sic & in futura uita nullus hominum alium docebit de Deo, ſed omnes uidebimus eum ſicuti eſt, ut habetur 1. Ioan. 3. Et hoc eſt quod Hiere. 31. dicitur. Non docebit vltra uir proximum ſuum, dicens, Cognoſce Dominum. Omnes enim cognoſcent me a minimo eorum vſque ad maximum. Sed de his quæ pertinent ad diſpenſationem miniſteriorum Dei unus angelus docet alium, purgando, illuminando, & perficiendo: & ſecundum hoc habent aliquid de uita actiua quamdiu mundus durat ex hoc, quòd adminiſtrationi inferioris creaturæ intendunt: quod ſignificatur per hoc quòd Iacob uidit angelos in ſcala aſcendentes, quod pertinet ad contemplationem: & deſcendentes, quod pertinet ad actionem. Sed ſicut dicit Greg. 2. moral. † non ſic à diuina viſione foris exeunt, ut internæ contemplationis gaudiis priuentur: & ideo in eis non diſtinguitur uita actiua a contemplatiua ſicut in nobis, qui per opera uitæ actiuæ inpedimur a contemplatione. Non aũt promittitur nobis ſimilitudo angelorum quantũ ad adminiſtrationem inferioris creaturæ, quæ nobis nõ competit ſm ordinem naturæ noſtræ, ſicut competit angelis, ſed ſecundum uiſionem Dei.

Q. præce.

Li. 2. Mor. ca. 3. circa princ.

Ad III dicendum, quòd durabilitas uitæ actiuæ in ſtatu præſenti, excedens durabilitatem vitę contẽplatiuæ, non prouenit ex proprietate vtriuſq; uitæ ſm ſe conſideratæ, ſed ex defectu noſtri, qui ex corporis grauitate retrahimur ab altitudine contemplationis. Vnde ibidem ſubdit Gre. quòd ipſa ſua infirmitate ab immenſitate tantæ celſitudinis repulſus animus in ſemetipſo relabitur.

QVAEST. CLXXXII.

De comparatione uitæ actiuæ ad contemplatiuam, in quatuor articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de comparatione vitæ actiuæ ad contemplatiuam. Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primò, Quæ ſit potior, uel dignior.

¶Secundò, Quę ſit maioris meriti.

¶Tertiò, Vtrum uita contemplatiua impediatur per actiuam.

¶Quartò, De ordine utriuſq;.

Articvlvs I.

Vtrum uita actiua ſit potior quàm contemplatiua.

Ad primvm ſic ꝓcedit̃. Vĩ quòd uita actiua ſit potior quã cõtẽplatiua. Quod.n. eſt meliorũ, vĩ eſſe honorabilibus & melius, ut Phil. dicit in 3. topico. * ſed uita actiua ꝑtinet ad maiores. ſ. ad prælatos, q ſunt

SVPER. QVÆ. CLXXXII. ART. I.

In artic. 1. q. 182. dubium ex Henrico de Gandauo in quolibeto duodecimo occurrit mordente, ut apparet, authorem, quoad duo. Primò, quo ad authoritatem Ariſtotelis ex 10. Ethic. in litera allatam in octo rationibus. Secundò, quo ad ueritatem ipſius concluſionis, pro quanto dicit quòd cõtemplatiua eſt ſimpliciter melior. Et in primo quidem arguit: quia Philo. ignorauit futuram vitam in ordine ad quam melior ſimpliciter eſt uita actiua in ſtatu præſentis miſerię. Et ideo rationes Ariſtot. modicũ valent apud catholicum. In ſecundo autem arguit tripliciter. Primo, quia uita actiua eſt maioris meriti homini uirtutibus prædito, idoneo ad regendum, & conſtituto ecl

Part. 3. 860

Inf. q. 188. ar. 5. Et 1. 2. q. 57. ar. 1. co. Et 3. d. 35. q. 1. ar. 4. Et 3. con. c. 63. fin. & ca. 133. Et ve. q. 21. ar. 4. Et opuſ. 17 c. 7. ad 3. Li. 3. ca. 1. a me. to. 1

in honore & ptāte conſtituti. Vñ Aug. dicit 19. de ciuita. Dei, † φ in actione nō amandus eſt honor in hac vita ſine potētia. ergo videtur φ vita actiua ſit potior quàm contemplatiua.

¶2 Præt. In oibus habitibus, & actibus [h] ꝑcipere ptinet ad potiorē, ſicut militaris tãq̃ potior præcipit frenorum factrici: ſed ad vitã actiuã ptinet diſponere & ꝑcipere de contēplatiua, ut patet per illud qd̃ dr̃ Moyſi Exod. 19. Deſcende, & cōteſtare populū, ne forte velit trãſcēdere ꝓpoſitos terminos ad videndū Deū. ergo vita actiua eſt potior quàm contemplatiua.

¶3 Præt. Nullus dēt abſtrahi a maiori, vt applicet minoribus. Apoſtol⁹. n. dicit 1. ad Cor. 12. Aemulamini chariſmata meliora: ſed aliq̃ abſtrahũtur a ſtatu vitæ cōtēplatiuæ, & occupãtur circa vitã actiuã, vt patet de illis q̃ trãſferunt ad ſtatū prælationis. [h] ergo vr̃ φ vita actiua ſit potior quàm contēplatiua.

SED CONTRA eſt, quod Dñs dicit Lucæ 10. Maria optimã partē elegit, q̃ nō auferetur ab ea: per Mariã aūt ſignificat vita cōtemplatiua. ergo contēplatiua vita potior ē q̃ actiua.

RESP. Dcd̄m, φ nihil prohibet aliquid ſm ſe eſſe excellentius, qd̃ tñ ſm q̃d ab alio ſuperat. Dcd̄m eſt ergo φ [m] vita cōtēplatiua ſimpľr melior eſt, q̃ actiua [n]. Qd̃ Phil. in 10. [o] Ethi. ꝓbat octo rōnibus, quarū prima eſt: quia uita cōtēplatiua cōuenit hoi ſm illud quod ē optimum in ipſo. ſ. ſm intellectum, & reſpectu propriorū obiectorū. ſ. intelligibiliū; uita aūt actiua occupat circa exteriora. Vñ Rachel, per quã ſignificat uita cōtēplatiua, interpretat uiſum principiĩ: vita aūt actiua ſignificat per Liã, quę erat lippis oculis, vt Greg. dicit 6. moral.† Secundo, q̃a vita cōtēplatiua pōt eſſe magis continua, licet non quãtum ad ſummū cōtēplationis gradū, ſicut ſ̄. dictū eſt. [*] Vñ Maria, per quã ſignificatur vita contēplatiua, deſcribitur ſecus pedes Dñi aſſidue ſedens. Tertio quia maior ē delectatio uitæ contēplatiuæ, q̃ actiuæ. Vñ

A Aug. dicit 1 li. de uerb. Dñi, † φ Martha turbabatur, Maria epulabatur. Quartò, quia in vita cōtemplatiua eſt homo magis ſibi ſufficiēs, quia paucioribus ad eã indiget. Vñ dr̃ Lucę 10. Martha, Martha ſolicita es, & turbaris erga plurima. Quintò, q̃a uita contēplatiua magis ꝓp ſe diligitur, uita aūt actiua ad aliud ordinatur. Vñ in Pſal. 26.

B dr̃. Vnã petij a Dño, hanc requirã, vt inhabitem in domo Dñi oibus diebus vitę meæ, ut uideã uoluntatē Dñi. Sexto, quia uita cōtēplatiua cōſiſtit in quadã vacatione & quiete, ſm illud Pſal. 45. Vacate, & uidete, qm̃ ego ſum Deus. Septimo, [r] quia uita cōtēplatiua eſt ſm diuina, uita aūt actiua eſt ſm humana. Vñ Aug. dicit 1 li. de uerbis Dñi. [*] In principio erat verbū: ecce φ Maria audiebat.

C Verbū caro factū eſt: ecce cui Martha miniſtrabat. Octauo, quia uitæ contēplatiua eſt ſm id qd̃ eſt magis proprium homini. ſ. ſm intellectum: in operationibus aūt uitæ actiuæ cōicant ēt inferiores uires, q̃ ſunt nobis & brutis cōes. Vñ in Pſal. 35. poſtq̃ dictum eſt: Hoïes & iumenta ſaluabis Domine. ſubditur id quod eſt hoibus ſpeciale:

D In lumine tuo videbimus lumem. Nonã ratione addit Dñs Lucæ 10. cū dicit. Optimã partem elegit Maria, quæ nō auferetur ab ea: quod exponēs Auguſtin lib. de verbis Domini, [*] dicit. Nō tu malã, ſed illa meliorē. Audi vnde meliorē: quia non auferetur ab ea. A te autē auferetur aliquando onus neceſſitatis: æterna ē dulcedo ueritatis. [p] Secundum quid tñ &

E & in caſu eſt magis eligēda uita actiua propter neceſſitatem præſentis uitę [q]. Sicut ēt Philo. dicit in 3. topi. [*] φ philoſopharī eſt melius quàm ditari, ſed ditari meli⁹ neceſſitatē patiēti.

AD PRIMVM ergo dcd̄m, φ ad prælatos non ſolū pertinet uita actiua [r], ſed ēt debent eſſe excellētes in uita cōtēplatiua. uñ Greg. dicit in paſtorali. [*] Sit rector actione præcipuus, præ cūctis in cōtēplatione ſuſpēs [s].

AD II dcd̄m, φ uita cōtem-

ad hoc. ergo eſt ſimpliciter melior. Antecedens probatur, q̃a quilibet tenetur præferre actionem ut qd melius ēt ſibi, cōtemplationi. Conſequentia uero probatur, q̃a principale in utraque uita eſt meritum, ac per hoc in quo eſt maius meritum. Scd̄o, quia illud eſt ſimpliciter melius, quod hominibus bene diſpoſitis eſt melius, iuxta Philo. in 1. politico. ſed uita actiua prælatorū eſt melior hominibus bñ diſpoſitis. ergo eſt ſimpliciter melior. Probatur minor, quia eſt melior hominibus virtutib. præditis aptis ad gubernandum alios, atque coactis ad hoc. Tertio, Opera ꝓpria ſtatus perfectioris præferenda ſunt operib. ſtatus min⁹ perfecti, tãq̃ meliora minus bonis, quia ꝓpriorū operum perfectio reſpōdet ſtatus ꝑfectioni: ſed opera uitæ actiuæ ſunt propria ſtatus ꝑlatorum, qui eſt perfectior ſtatu religioſorum vacantium uitæ contemplatiuæ. ergo uita actiua ſimpliciter eſt perfectior contemplatiua.

Li. 19. c. 19 cir. med. to. 5.

B. 22. q̃. 1

¶Ad huius euidentiã ſciendum eſt, φ argumenta hæc nihil contra doctrinã authoris ꝓcedunt: qm̃ manifeſte forte ĩ ſolo vocabulo diſſonat quantum ad concluſionē. Veruntamen ſingillatim ſoluenda ſunt, ꝑmittendo φ melius ſimpliciter appellat, quod eſt melius ex ſuo gñe, hoc eſt, ex ſua propria & ſubſtantiali natura. Sicut. n. in naturalibus unū melius alio ſimpliciter dicimus, puta, albedinem nigredine, hominem leone &c. & ſimiliter in moralibus iuſtitiã meliorem temperantia, & in theologalibus charitatē meliorē fide & ſpe dicimus. Et ꝓpterea cū de de uita actiua & contēplatiua q̃ritur quæ harū ſit melior, illa ſimpliciter dicēda eſt melior, quæ ex ſuo gñe ꝑfectior eſt: cæterū n. nobilitates, ſeu bonitates, ad perfectionē ſui quid ſpectant. Et qm̃ cōſtat, φ uita contemplatiua

Concl. m

Li. 10. c. 7. & 8. to. 5.

Li. 6. c. 28. cir. med.

Q. 180. ar. 8 ad 2. & q. præced. ar. 4. ad 3.

ſui genus ſuū perfectior eſt q̃ uita actiua, ideo author concluſionem principalem ueriſſimam poſuit. Et quia ad hoc per accidens, ſeu extranee ſe habet rō meriti, qm̃ ex charitate illud pendet, & quantitas meriti ex quantitate charitatis, vt patet ex hoc, φ opus melius ex ſuo gñe contingit eſſe minoris meriti, ut ſi qs ſacrificiū ex minori charitate Deo offerat, q̃ alter continēter bibat: ideo rōnes Ariſtotelis & aliorum philoſophorum, quæ naturam actus ex ſuo gñe penſant, nō modicum, ſed ſufficienter ualent apud catholicos.

In ſer. 26. ante med. tom. 10.

¶Vñ ad primã obiectionem contra ipsã concluſionem dr̃ φ illa ꝓpoſitio, Opus maioris meriti eſt melius, diſtinguenda eſt. quia uel intelligitur de bonitate ſubſtãtiali ipſius operis, & ſimiliter de merito, cęteris paribus: uel intelligitur de bonitate accidentali, ſeu de merito, cæteris imparibus. Nã ſi primo modo intelligitur. ſ. de ſubſtantiali bonitate & cęteris paribus, propoſitio eſt ueriſſima. Sed tūc minor eſt falſa in propoſito: qm̃ q̃ñ opus vitæ actiuæ eſt maioris meriti, hoc non eſt ob bonitatem ſubſtantialem ipſius operis, ſed rōne maioris charitatis. Vñ arguere ex conditione meriti ad conditionem ſubſtantialem ipſius operis, eſt arguere ex accidente ad ſubſtantiam. Et ꝓpterea diuus Th. duos diſtinctos articulos hic fecit, alterum cōparando iſtas duas uitas in bonitate ſubſtãtiali, & hic eſt prim⁹: alterum comparãdo eaſdem in merito: & hic eſt ſecundus, q̃a accidentale eſt poſt ſubſtantiale. Et tñ in ipſo ſecundo articulo probat author, φ uita contemplatiua ſm ſe eſt maioris meriti, q̃ uita actiua, q̃a diligere Deū, eſt maioris meriti q̃ diligere proximum. Vita aūt cōtemplatiua directe ordinat ad charitatem diuinę ueritatis, actiua uero ad chari-

In ſer. 27. circa me. to. 10.

In ſer. 27. de uer. Domini, parū ante med. to. 10.

Concl. p

Lib. 3. c. 2. eſt locus 42. to. 1.

In par. 22. ca. 1.

platiua in quadã animi libertate conſiſtit. Dicit. n. Gre. ſuper Ezechiel.* ꝙ vita cõtẽplatiua ad quandã libertatẽ mentis trãſit tpalia nõ cogitans, ſed ęterna. Et Boe. dicit in 5. de cõſolatione.† Humanas aĩas liberiores eſſe neceſſe eſt, cũ ſe in mentis diuinæ ſpeculatione cõſeruẽt, minus vero cũ dilabuntur ad corpora. Vnde patet ꝙ vita actiua nõ directe præcipit vitæ cõtẽplatiuæ, ſed diſponẽdo ad vitã contemplatiuã præcipit q̃dã opera vitæ actiuæ, i quo magis ſeruit uitæ contemplatiuę, quam dominetᷣ. Et hoc eſt q̃d Greg. dicit ſuper Ezech. ꝙ actiua uita ſeruitus, contemplatiua autem libertas vocatur.

G AD III dcẽdm, ꝙ ad opera vitæ actiuæ interdũ aliquis a cõtẽplatione auocatur ꝑpter aliquã neceſſitatẽ præſentis vitæ, non tñ hoc mõ ꝙ cogatur aliquis totaliter contemplationẽ deſerere. Vñ Augu. dicit 19. de ciui. Dei.* Otiũ ſanctũ quærit charitas veritatis: negotiũ iuſtũ. ſ. vitæ actiuę ſuſcipit neceſſitas charitatis. Quã ſarcinã ſi nullus imponit, percipiendę atq; intuendę vacandũ eſt veritati. Si aũt imponitur, ſuſcipiẽda ẽ ꝑp charitatis neceſſitatẽ: ſed nec ſic oĩno ueritatis delectatio deſerẽda eſt, ne ſubtrahatur illa ſuauitas, & opprimat iſta neceſsitas. Et ſic patet ꝙ cũ aliquis a contemplatiua uita ad actiuam, uocatur, non hoc fit per modum ſubtractionis, ſed per modum additionis.

ARTICVLVS II.

Vtrum uita actiua ſit maioris meriti q̃ am contemplatiua.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ uita actiua ſit maioris meriti q̃ contẽplatiua. Meritum. n. dr̃ reſpectu mercedis, merces aũt debetᷣ labori, ſm̃ illud 1. ad Cor 3. Vnuſquiſque propriã mercedẽ accipiet ſm̃ ſuũ laborẽ: ſed uitæ actiuæ attribuitur labor, cõtẽplatiuæ uero quies. dicit. n. Greg. ſuper Ezechiel.* Oĩs q ad Deũ conuertitur, prius neceſſe eſt ut deſudet in labore. i. Liã accipiat, ut poſt ad uidendum principiũ in Rachel amplexibus requieſcat. ergo vita actiua eſt maioris meriti q̃ contemplatiua.

¶ 2 Præt. Vita cõtẽplatiua eſt q̃dã ĩchoatio futuræ felicitatis. vñ ſuper illud Io. vlt. Sic eũ volo manere donec veniã, dicit Aug. Hoc apertius dici p̃t. Perfecta me ſequatᷣ actio informata meæ paſſionis exẽplo: ĩchoata vero contẽplatio manet donec venio, perficienda cũ venero. & Greg.* dicit ſup Ezech. ꝙ cõtẽplatiua vita hic incipit, vt i cęleſti patria ꝑficiatᷣ: ſed in illa futura uita n̄ erit ſtat⁹ merendi, ſed recipiendi pro meritis. ergo vita contemplatiua minus videtur habere de ratione meriti q̃ uita actiua, ſed plus hẽt de rõne præmij.

¶ 3 Præt. Greg. dicit ſup Ezec.* ꝙ nullũ ſacrificiũ eſt Deo magis acceptũ, q̃ zelus aĩarũ: ſed p zelũ aĩarũ aliqs ſe conuertit ad ſtudia vitæ actiuæ. ergo vr̃ ꝙ vita ptẽplatiua n̄ ſit maioris meriti q̃ actiua.

H SED CONTRA eſt, q̃d * Greg. dicit in 6. moralũ. Magna ſunt actiuæ vitę merita, ſed contemplatiuæ potiora.

RESP. Dcẽdm, ꝙ radix merendi eſt charitas, ſicut * ſ. habitũ eſt. Cũ aũt charitas conſiſtat in dilectione Dei & proximi, ſicut * ſup. habitũ eſt, Deũ diligere ſm̃ ſe eſt magis meritoriũ, q̃ diligere ꝑximũ, vt ex † ſ. dictis patet: & iõ illud q̃d directius ꝑtinet ad dilectionẽ Dei, magis eſt meritoriũ ex ſuo gñe, q̃ id q̃d directe pertinet ad dilectionẽ ꝑximi pp Deũ. Vita aũt cõtẽplatiua directe & immediate pertinet ad dilectionẽ Dei. Dicit. n.* Aug. 19. de
I ciui. Dei, ꝙ otiũ ſanctũ. ſ. cõtẽplatiuæ vitæ, quærit charitas veritatis. ſ. diuinæ, cui potiſſime vita cõtẽplatiua inſiſtit, ſicut* dictũ eſt. Vita aũt actiua directi⁹ ordinatᷣ ad dilectionẽ proximi: qa ſatagit circa frequẽs miniſteriũ, vt dr̃ Luc. 10. Et iõ ex ſuo gñe cõtẽplatiua vita eſt maioris meriti q̃ actiua & hoc eſt q̃d * Greg. in 3. Hom. ſup Ezechie dicit, Contẽplatiua eſt maior merito q̃ actiua, qa hęc in vſu p̃ſentis operis laborat, in quo neceſſe eſt proximis ſubuenire: illa vero ſapore intimo vẽturã iã requiẽ deguſtat. ſ. in cõtẽplatione Dei. Pot tñ cõtingere, ꝙ aliqs in operibus vitæ actiuæ plus me-
K reatᷣ q̃ alius in operibus uitæ contẽplatiuę, puta, ſi pp abundantiã diuini amoris, ut eius volũtas impleatᷣ pp ipſius gloriã, interdũ ſuſtinet a dulcedine diuinæ cõtemplationis ad tp̃s ſeparari ſicut Apoſt. dicebat ad Ro. 9. Optabã ego ipſe anathema eſſe a Chriſto pro fratribus meis: q̃d exponẽs * Chryſ. in li. de cõpunctione dicit. Ita totã mentẽ eius demerſerat amor Chriſti, vt ẽt hoc quod ei p̃ ceteris oĩbus amabilius erat, eſſe cũ Chriſto, rurſus idipſum, qa ita placeret Chriſto, cõtemneret.

AD PRIMVM ergo dcẽdm, ꝙ labor exterior operatur ad augmentum p̃mij accidẽtalis. Sed augmẽtum meriti reſpectu præmij eſſentialis conſiſtit principaliter in charitate, cuius quoddã ſignũ eſt labor

charitate proximi: q̃uis ex parte agentis, maioris q̃nque meriti ſit uita actiua q̃ contemplatiua.

¶ Ad ſecundam vero dr̃, ꝙ maior. ſ. illud ẽ ſimpliciter melius, quod eſt melius bñ diſpoſitis, eſt uera de bene diſpoſitis ſm̃ cõditiones naturales, q̃ ad ſpeciem corporis, uel animę ſpectant ſimpliciter: non aũt de bene diſpoſitis ad hoc, uel illud particulare, & ſic ea nõ Philoſ. Arguens aũt applicat eã ad bñ diſpoſitos ad aliqđ particulare puta, ad ſuſcipiendũ regimen aliarum in caſu coactionis &c. Vñ propoſitio dicens, ꝙ melius hoĩ diſpoſito ad regimen aliarum & coacto, eſt melius ſimpliciter, implicat in adiecto: nã aſſumit ſubiectum ſm̃ quid conditionatũ, & prędicatũ ponit ſimpliciter.

Ad tertiam dr̃, ꝙ minor propoſitio eſt falſa: quia ſtatui prelatorum nõ ſunt propria opera uitę actiuę: ſed ſtatui eorum conueniunt & opera uitę actiuę, & opera uitę contemplatiuę, ut Auguſt. & Gre. expreſſe dicunt. Et ꝑpea ſicut ſtatus prelatorum neque actiuus, neque cõtemplatiuus eſt, ſed ex utroque mixtus (eſt. n. tertium uiuendi genus, ut Aug. dicit) ita proculdubio opus mixtũ, q̃d eſt propriũ prelatis. ſ. contẽplari, & agere ꝑfectius eſt, q̃ opus contemplatiuũ, & q̃ opus actiuũ. Vñ & dñs non dixit de Maria, ꝙ optimũ ſibi elegit, ſed ꝙ elegit ſibi optimã partẽ. Melior eſt. n. pars cõtemplatiua, q̃ pars actiua. Vtraq; tñ parte melius eſt ipſum totum, q̃d propriũ eſt ſtatui prelatorum: uñ hoc gratis concedendum eſt. Et hæc ſufficiant & quo ad ſin. & reliquos huius queſtionis articulos. Notent tñ qui alios i uia Dei inſtruunt ad profectum ſpiritualem, & diligenter efficiãt, ut prius in uita actiua exerceri faciant quos edocent, q̃ inſtruũt, q̃ ad cõtemplationis faſtigium ſuadeant. Oportet ſiquidẽ prius paſſiones domare habitib⁹ mãſuetudinis, patiẽtię &c. liberalitatis, humilitatis, &c. & ſedare, q̃ ad contẽplatiuam uitam aſcẽdere. Et ob defectum huius, multi non ambulãtes, ſed ſaltantes in uia Dei, poſtq̃ multum tp̃is uitæ ſuę cõtẽplationi dederunt, uacui uirtutibus, inueniuntur impatientes, iracundi, ſuperbi, ſi in huiuſmodi tanguntur. Et propterea tales nec actiuã, nec contemplatiuã, nec ex utroque compoſitã habuerũt, ſed ſup arenam fabricarũt. Et utinam nõ ſit frequens defectus iſte.

Homil. 5. a medio illius.
Li. 5. proſa 2. cir. me.
Li. 19. c. 19 ar. ſi. to. 5.
Porre. ꝓ to.
861
3. diſt. 35. q. 1. art. 4. q. 2.
Hom. 14. a medio.
Hom. 14. a med.
Homi. 12. aliquantulum ante finem.
Li. 6. c. 28. nõ procul a fi. & Homil. 14. in Ezec. a medio.
1. 2. q. 114. ar. 4.
Q. 25. ar. 1.
Q. 27. ar. 8
Li. 19. c. 19 cir. fi. to. 5.
Q. preced ar. 4. ad 2.
D. 1185. & 1187.
Concl.
Hom. 3. ſ procul ante med.
Concl.
Lib. 1. aliquãtulũ. med. to. 5.

labor exterior toleratus ꝓp Chriſtum: ſed multo expreſſius eius ſignum eſt, ꝙ aliquis prætermiſſis omnibus quę ad hanc vitam pertinent, ſoli diuinę contemplationi vacare delectetur. A

D.889. Ad II dicẽdum, ꝙ in ſtatu fęlicitatis futurę hõ peruenit ad perfectum: & iõ non relinquitur locus perficiendi per meritum. Si tñ relinqueretur, eſſet efficacius meritum ꝓp maiorem charitatem. Sed contemplatio præſentis vitæ cũ quadam imperfectione eſt, & adhuc habet quo proficiat: & iõ non tollit rõem merendi, ſed augmentum meriti facit propter maius exercitiũ charitatis diuinæ.

Ad III dcdm, ꝙ ſacrificiũ ſpũaliter Deo offerẽ, cũ aliqd ei exhibet. Inter oia aũt bona hois Deus maxime acceptat bonũ humanæ aię, vt hoc ſibi in ſacrificiũ offerañ. Offerre aũt debet aliqs Deo, primo quidẽ aĩam ſuã, ſm illud Eccl. 30. Miſerere aiæ tuæ placens Deo. Secũdò aũt, aias aliorũ, ſm illud Apoc. vlt. Qui audit, dicat veni. Quanto autẽ hõ aĩam ſuã, vel alterius propinquius Deo coniũgit, tanto ſacrificiũ eſt Deo magis acceptũ. Vñ magis acceptũ eſt Deo, ꝙ aliquis aĩam ſuã, & aliorũ applicet cõtẽplationi q̃ actioni. Per hoc ergo qđ dr̃, ꝙ nullũ ſacrificiũ eſt Deo magis acceptũ, q̃ zelus aiarum, non præferẽ meritum vitæ actiuæ merito vitæ contẽplatiuæ: ſed oſtendiẽ magis eſſe meritorium, ſi quis offerat Deo animam ſuam, & aliorũ, quàm quæcumque alia exteriora dona. (D.1188.)

ARTICVLVS III.

Pern.a 862

Vtrum vita contemplatiua impediatur per vitam actiuã.

AD TERTIVM ſic proceditur. Vĩ ꝙ vita contẽplatiua impediatur per vitã actiuã. Ad uitam .n. contẽplatiuã neceſſaria eſt quædã vacatio mentis, ſm illud Pſal. Vacate, & uidete qm̃ ego ſum Deus: ſed uita actiua habet inquietudinẽ ſm illud Lucæ 10. Martha, Martha ſolicita es, & turbaris erga plurima. ergo vita actiua cõtẽplatiuã impedit.

¶ 2 Prę. Ad uitã contemplatiuã requiritur claritas viſionis: ſed vita actiua impedit viſionis claritatẽ. dicit .n. Gre. ſuper Ezechielem, ꝙ lippa eſt fœcunda, quia dum occupatur in opere, minus videt. ergo vita actiua contemplatiuam impedit. (Homi. 14. poſt med. illius.)

¶ 3 Prę. Vnũ cõtrariorũ impediẽ per aliud: ſed vita actiua & contẽplatiua vñr contrarietatẽ habere adinuicẽ, quia uita actiua occupañ circa plurima: uita aũt contẽplatiua inſiſtit ad cõtẽplandum vnum, unde ex oppoſito diuiduntur. ergo uidetur ꝙ vita contemplatiua impediatur per actiuam. E

Li.6.c.27. poſt med. SED CONTRA eſt qđ Gre. dicit in 6. moralium. Qui contẽplationis arcem tenere deſiderãt, prius ſe in campo per exercitium operis probent.

RESP. Dđm, ꝙ vita actiua põt conſiderari quãtum ad duo. Vno mõ, quãrum ad ipſum ſtudium, & exercitiũ exteriorũ actionum, & ſic manifeſtũ eſt ꝙ vita actiua impedit contemplatiuã, inquantũ impoſſibile eſt ꝙ aliquis ſimul occupeẽ circa exteriores actiones, & diuinæ contẽplationi vacet. (Conclu.) Alio mõ, põt cõſiderari vita actiua quantũ ad hoc, ꝙ interiores aiæ paſſiones cõponit & ordinat: & quantũ ad hoc uita actiua adiuuat ad cõtẽplationẽ, q̃ impediẽ per inordinationẽ interiorũ paſſionũ. (Concl.p) A Vñ Gre. dicit in 6. moraliũ. Cũ contẽplationis arcẽ aliqui tenere deſiderant, prius ſe in cãpo per exercitiũ operis probent, vt ſolicite ſciant ſi nulla iã mala ꝓximis irrogãt, ſi irrogata à ꝓximis ęquanimiter portant, ſi oblatis bonis tpalibus nequaq̃ mens lætitia ſoluiẽ, ſi ſubtractis nõ nimio mœrore ſaucianẽ. Ac deinde perpendant, ſi cũ ad ſemetipſos introrſus redeunt, in eo ꝙ ſpũalia rimanẽ, nequaquã ſecũ rerum corporaliũ vmbras trahant, uel ſortaſſe tractas manu diſcretionis abigant. Ex hoc ergo exercitiũ uitæ actiuæ cõfert ad cõtẽplatiuã, ꝙ quietat interiores paſſiones, ex quibus phantaſmata proueniunt, per quæ contemplatio impeditur. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta. Nam rationes illæ procedunt quantum ad ipſam occupationem exteriorum actuum, non autem quantũ ad effectum, qui eſt moderatio paſſionum. (Li.6.c.27. poſt med.) B

ARTICVLVS IIII.

Pern.a 863

Vtrum vita actiua ſit prior quàm contemplatiua.

AD QVARTVM ſic procediẽ. Vĩ ꝙ vita actiua non ſit prior q̃ contẽplatiua. Vita .n. cõtemplatiua directe pertinet ad dilectionẽ Dei, uita ãt actiua ad dilectionẽ proximi: ſed dilectio Dei ꝑcedit dilectionẽ proximi, inquantum proximus propter Deum diligitur. ergo videtur ꝙ etiam uita contemplatiua ſit prior quàm actiua. C

¶ 2 Præt. Gre. dicit ſuper Ezechielẽ. Sciendũ eſt, ꝙ ſicut bonus ordo uiuendi eſt ut ab actiua in contẽplatiuã tendañ, ita plerumq; vtiliter a contẽplatiua animus ad actiuam reflectitur. Non ergo ſimpliciter uita actiua eſt prior quàm contemplatiua. (Homi. 14. a medio.)

¶ 3 Præt. Ea quæ diuerſis cõpetunt, non vñr ex neceſſitate ordinẽ habere: ſed uita actiua & cõtẽplatiua diuerſis cõpetunt. dicit .n. Gre. in 6. Mor. Sæpe qui contẽplari Deũ quiete poterant, occupationibus preſſi ceciderũt: & ſępe q occupati bene vſibus humanis uiuerẽt, gladio ſuæ quietis extincti ſunt. nõ ergo uita actiua prior eſt q̃ contẽplatiua. (Li.6. mor. ca.26. parũ ã prius.) D

SED CONTRA eſt, qđ Gre. dicit in 3. homi. ſuper Ezec. Actiua vita prior eſt tpe q̃ contẽplatiua: qa ex bono opere tenditur ad contemplationem. (Ho. 3. non multũ procul ante medium.)

RESP. Dcdm, ꝙ aliquid dr̃ eſſe prius dupliciter. Vno mõ, ſm ſuã naturã. Et hoc mõ uita contemplatiua eſt prior q̃ actiua, inquantũ prioribus & melioribus inſiſtit: vñ & actiuã uitã mouet & dirigit. Ratio .n. ſuperior q̃ cõtẽplationi deputañ, cõparañ ad inferiorẽ q̃ deputañ actioni, ſicut uir ad mulierem, quæ eſt per uirum regenda, ut Aug. dicit 12 de Tri. Alio modo, eſt aliquid prius quo ad nos, quod .ſ. eſt prius in uia generationis: & hoc mõ uita actiua eſt prior q̃ contemplatiua, quia diſponit ad contẽplatiuã, ut ex ſupra dictis patet. Diſpoſitio .n. in uia generationis præcedit formã, quæ ſimpliciter & ſm ſuam naturam eſt prior. (Conclu.) (Li. 14. c. 7. & 12. c. 10. tom. 3.) (Concl.p) (Q. 181 art. 1 ad 3.)

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ uita cõtemplatiua non ordinatur ad qualemcumque dilectionem Dei, ſed ad perfectam: ſed uita actiua eſt neceſſaria ad dilectionem proximi qualemcumque. Vnde Greg. dicit in 3. homi. ſuper Ezechielem. Sine contemplatiua uita intrare poſſunt ad cęleſtem patriam, qui bona quæ poſſunt operari, non (Hom. 5. parum ante medium.)

dut in

SVP. Q. CLXXXIII.

Hic incipit decima & vlt. pars huius operis, tractans de officiis ac ſtatibus hominũ: in qua q̃õne ſtatim occurrit dubium circa ſignificationẽ ſtatus, pro quãto in lra dr̃, q̃ reſpicit obligationẽ perſonæ hois, prout ſ. aliquid eſt ſui, uel alieni iuris, & hoc ex cauſa permanẽte. Eſt ſiquidem de hoc q̃õ, & cũ extraneis aliã ſignificationẽ tribuentibus ſtatui, ut patet de Hẽrico de Gandauo in 12. quolibeto. Et n. bilominus eſt quæſtio abſoluta de ueritate huius ſignificationis. Vñ nos primam q̃õnẽ relinquemus, q̃m eſſet certare de vocibus. Secunda aũt an. ſ. aſſignata ab authore ſignificatio ſit ſolida, tractanda eſt: hẽt .n. multas obiectiones. Cũ .n. in litera dicat, q̃ ſtatus tã in ciuilibus, q̃ in ſpũalib. ſpectet ad libertatẽ, uel ſeruitutẽ, ſtatim apparet contradictio in ipſo progreſſu literæ. Nã libertas nomẽ eſt ſtatus, & nullã obligationem dicit. Amplius. Seruitus & libertas ſpũalis, ut in 8. ar. dr̃, penes habitũ iuſtitiæ, uel peccati attenduntur: & tñ in neutro eſt obligatio, ſed ſola permanentia, qualẽ habitus cauſare nata eſt. Falſum eſt igit̃, q̃ ſtatus ſpũalis ſeruitutis, uel libertatis reſpiciat obligationem. Præt. Status diſtinguitur in ſtatũ incipientiũ, proficientiũ, & pfectorum, ut patet in art. 4. Et cõſtat q̃ nec ſtatus incipientium, nec ſtatus proficientiũ obligationem habet. Diſtinguit̃ quoq; ſtatus coniugatorum contra ſtatũ virginalẽ, & uidualẽ: & tñ ſolus ſtatus coniugatorum obligatione habet. Clericalis denũ ſtatus, inquit Henricus, diſtinguitur contra laicalẽ: & tñ neuter obligationem habet, quoniam clericus po eſt libere ducere uxorem uiduã. Aſſeritur quoque ab eodẽ authore ex Anſelmi, in lib. de ſimilitudinibus ca. 46. dicentis. Quatuor ſunt ſtatus humanæ natu

Ca. 1. 2. & 4. co. 5.

Li. 6. c. 26. circa prin.

Li. 6. ca. 26 in prin.

Li. 6. ca. 27 in prin.

negligunt: ſine actiua autẽ intrare poſſunt, ſi negligũt bona operari quę poſſunt. Ex uno ẽt patet q̃ vita actiua p̃cedit cõtẽplatiuã, ſicut, idq̃d eſt cõe oim, pręcedit in uia gñationis id q̃d eſt proprium perfectorum.

Ad II dcẽm, q̃ a uita actiua pcedit ad vitã cõtẽplatiuã ẽm ordinẽ gñationis: à uita aũt cõtẽplatiua redit ad uitã actiuam p uiã directionis, ut. ſ. vita actiua per cõtemplationẽ dirigat̃: ſicut ẽt per operationes acquiritur habitus, & per habitũ acquiſitum perfectius aliquis operatur, vt dicitur in 2.* ethi.

Ad III dcẽm, q̃ illi qui ſunt proni ad paſſiones pp eorum impetũ ad agendũ, ſunt ſimpr̃ magis apti ad uitã actiuam pp ſpiritus inquietudinẽ. Vñ dicit *Greg. in 6. mora. q̃ nonnulli ita inquieti sũt, vt ſi uacationẽ laboris habuerint graui* laborent, qa tãto deteriores cordis tumultus tolerãt, quãto eis licẽtius ad cogitationes vacant. Quidã uerò habẽt naturaliter ai puritatẽ & quietẽ, p quã ad cõtẽplationẽ ſunt apti, q̃ ſi totaliter actionib. deputent̃, detrimẽtũ ſuſtinebũt. Vñ *Gregorius dicit in 6. moral. q̃ quorũdã hoim ita otioſę mẽtes ſunt, vt ſi eos labor occupationis excipiat, ĩ ipſa opationis inchoatione ſuccũbant: ſed ſicut ipſe* poſtea ſubdit, ſępe & pigras mẽtes amor ad op* excitat, & ĩ quietas in cõtẽplatione timor refrenat. Vñ & illi q̃ ſunt magis apti ad actiuã uitã, poſſunt per exercitiũ actiuę ad contẽplatiuam p̃parari: & illi nihilo minus q̃ sũt magis ad contẽplatiuã apti, poſſunt exercitia vitę actiuę ſubire, vt p hoc ad cõtẽplationẽ paratiores reddant̃.

QVAESTIO CLXXXIII.

De officijs & ſtatibus hominum, in quatuor articulos diuiſa.

Conseqventer cõſiderãdũ eſt de diuerſitate ſtatuũ, & officiorũ humanorũ. Et primò cõſiderãdũ eſt de officiis, & ſtatibus hoim in gñali. Secũdò, ſpãliter de ſtatu perfectorũ. Circa primũ quærunt̃ quatuor. Primò, Quid faciat in hominibus ſtatum.

F ¶Secundo, Vtrum in hoibus debeant eſſe diuerſi ſtatus, ſiue diuerſa officia.

¶Tertiò, De dr̃ia officiorum.

¶Quartò, De differẽtia ſtatuũ.

Articvlvs I.

Vtrum ſtatus in ſui ratione importet conditionem libertatis uel ſeruitutis.

Ad primvm ſic procedit̃. Vr̃ q̃ ſtatus in ſui rõe non importet conditionẽ libertatis, vel ſeruitutis. Status .n. a ſtãdo dr̃: ſed ſtare dr̃ aliqs rõe* rectitudinis. unde dr̃ Ezec. 2. Fili hois, ſta ſuper pedes tuos. & Greg. dicit in 6. mor. Ab oĩ ſtatu rectitudinis diſpereũt, q̃ per noxia uerba dilabunt̃: ſed rectitudinẽ ſpũalẽ acquirit hõ per hoc, q̃ ſubiicit ſuã uoluntatem Deo. uñ ſuper illud Pſal. 32. Rectos decet collaudatio, dicit gl. *Recti ſunt q̃ dirigunt cor ſuũ ẽm uolũtatẽ Dei. ergo ur̃ q̃ ſola obedictia diuinorũ mãdatorũ ſufficiat ad rationẽ ſtatus.

G

H ¶2 Pręt. Nomẽ ſtatus ur̃ importare* immobilitatẽ, ẽm illud 1. ad Cor. 15. ſtabiles eſtote & immobiles. uñ* Greg. dicit ſuper Eze. Lapis quadrus eſt, & quaſi ex oĩ omni latere ſtatum habet, q̃ caſum in aliqua permutatione nõ habet: ſed uirtus eſt quæ immobiliter facit operari, ut dr̃ in 2. ethi.* ergo ur̃ q̃ ex omni operatione uirtuſa aliquis ſtatum adipiſcatur.

I ¶2 Præt. Nomen ſtatus* ur̃ ad quandã altitudinẽ pertinere. Nã ex hoc aliqs ſtat, q̃ in altetũ erigit̃: ſed per diuerſa officia aliquis fit altior altero. Similiter ẽt per gradus, uel ordines diuerſos diuerſimode hoies in quadã altitudine conſtituunt̃. ergo ſola diuerſitas graduum, uel ordinũ, uel officiorũ ſufficit ad diuerſificandum ſtatum.

K Sed contra eſt, q̃ in* Decret. 2. q. 5. dr̃. Si q̃n in cauſa capitali, uel cauſa ſtatus interpellatum fuerit, non per exploratores, ſed per ſeipſos eſt agendum: ubi cauſa ſtatus appellat̃ pertinens ad libertatem, uel ſeruitutem. ergo uidetur q̃ nõ uariet ſtatum hominis niſi id, quod *pertinet ad libertatem, uel ſeruitutem.

turæ, quibus pro diuerſis meritis beata uel magis beata, miſera uel minus miſera reddit̃. ſ. in ſtatu innocentiæ, in ſtatu patriæ, in ſtatu uię, & in ſtatu damnationis. Conſtat aũt q̃ neque in innocentia, neque in uia, ſtatus dr̃ ſm obligationem.

¶Ad horum euidentiam ſciendum eſt, q̃ author nunquam dicit, q̃ ſtatus exigat obligationem in quolibet ſtatu: ſed dicit, q̃ quilibet ſtatus reſpicit obligationẽ, quæ duo diſtant ſicut cęlum, & terra. Nam ad primum requiritur quemlibet ſtatum habere obligationẽ ad id quod ſui ſtatus eſt.

¶Ad ſecundum uerò ſufficit quòd obligationem reſpiciat, ita quòd penes obligationem diſtinguãtur affirmatiuè, uel negatiue, hoc eſt, penes habere obligationem, & penes nõ habere illam. Et hoc modo diſtinguitur ſtatus liberi à ſeruo: quia ſeruitus reſpicit obligationem affirmatiue, libertas uero negatiue. Hoc etiam modo diſtinguitur ſtatus ſæcularis à regulari, quia ſcilicet regularis habet uinculum quo caret ſecularis. Similiter ſtatus peccatoris, & ſtatus iuſti diſtinguunt̃: quia peccator obligatus eſt ad peccandum, quantum eſt ex ſeipſo: quia non poteſt ex ſeipſo reſurgere, & ut *Gregorius dicit, Peccatum quod per pœnitentiam non deletur, ſuo pondere ad aliud trahit: iuſtus autem ab huiuſmodi uinculo abſolutus eſt. Incipientium aũt, & proficiẽtium ſtatus, obligationem in genere claudunt, non in ſpecie: quoniam cõe genus ſtatus exiſtentiũ in charitate per negationem uinculi, quo peccator alligatur, dicitur. Species autẽ huiuſmodi ſtatus ſecundum proprias differentias non omnes, ſed perfectorũ tãtum, dicit obligationem. Et hoc ſufficere author ipſe teſtatur in

literа

Porro 864

Infr. art. 4 cor. & q. 184. art. 4 cor. & q. 186. ar. 6. co. Et quo. 3. a. 19. co.

Eſt Aug. in cõcione 2. in Pſ. 32. non longe a prin. t. 8.

Hom. 21. a princ.

Li. 2. c. 1. 2. & 4. tom. 5

2. q. 5. (uel 6. ut aliqui codices habent) ca. Si quando.

litera quarti articu- li in reſponſione ad ſm, dũ loquẽs de huiuſmodi diſtinctione dicit, q per hoc hi diuerſi ſtatus diſtinguũtur, q diuerſa ſtudia adhibent ad ea quæ ſpectant ad ſpiritualem libertatem.

¶Sed contra hoc põt inſtari, q nõ cõſonat hmõi reſponſio ſermonibus p ſe: qm ſi ſtatus de rõne ſua reſpicit obligationẽ, cõſequẽs eſt, vt per ſe loquẽdo, oĩs ſpecifica diuerſitas ſtatuũ p ſe reſpiciat obligationẽ, & non ſufficit q genus eorum penes obligationẽ attẽdat. Oportet. n. differentias p ſe diuerſificatiuas gñis, & cõſtitutiuas ſpecierũ, p ſe diuerſificare id, qđ ſpectat ad rõnẽ gñis, qđ in propoſito eſt reſpicere obligationem. Hoc aũt hic nõ ſaluatur: qm ſtatus incipiẽtiũ, & proficientiũ, ñ diuerſificantur penes reſpicere obligationem aliquam.

¶Ad hoc dr̃, q ſtatus tã incipientiũ, q̃ proficientiũ, nõ niſi imperfecte hẽt rõnẽ ſtatus: & ppea nõ ẽ mirũ, ſi vterq; deficiat a ppria rõne ſtatus. Sunt. n. hi ſtatus in gñe ſtatus; ſicut formæ in embryonẽ ſuccedentes, ſunt in gñe viuentiũ. Non. n. ſũt velut ſpecies de p ſe, ſed vt viæ ad aliud. Et ſimiliter ſtatus incipientiũ & proficiẽtiũ, vt ipſa eorũ noĩa oſtẽdũt, viã ad aliud hoceſt, ad pfectionẽ, ſeu perfectionis ſtatũ ſignificãt. Vñ autho in principio ſequẽtis q̃ſtionis dicit. Deinde cõſiderãdũ eſt de his q ptinẽt ad ſtatũ pfectionis, ad quem alij ſtatus ordinant. De ſtatu aũt cõiugatorũ, virginũ &c. dupliciter dici põt. Primo, q in iure nec virginitas, nec viduitas cõſtituit ſtatum, niſi vinculo firmet: vñ ſtatuta ſunt diſtincta viduarũ & virginũ. Secundo põt dici, ut dictũ eſt de incipientibus & pficiẽtib. q. ſ. ſine vinculo impfecte habent rõnẽ ſtat rõne ſui gñis, quo libertatẽ hñt a vinculo cõiugali. Ad id qđ additur de ſtatu cleri

Concil. in (margin)

Parm. § 10. (margin)

865 (margin)

Resp. Dcẽdm, q ſtatus, pprie loquẽdo, ſignificat quandã poſitionis differentiã ſm modũ ſuæ naturæ, quaſi in quadã immobilitate. Eſt. n. naturale homini, ut caput eius in ſuperiora tẽdat, & pedes i terra firmẽtur &c. mẽbra media cõueniẽti ordine diſponantur: qđ quidẽ non accidit, ſi hõ iaceat, uel ſedeat, uel accũbat, ſed ſolum qñ erectus ſtat. Nec rurſus ſtare dr̃ ſi moueatur, ſed qñ quieſcit: & inde ẽ q ẽt i ipſis actionibus humanis dr̃ negotiũ aliquẽ ſtatũ hẽre ſm ordinẽ propriæ diſpõnis cũ quadã immobilitate, ſeu quiete. Vñ & circa hoies ea q̃ de facili circa eos variant, & extrinſeca ſunt, nõ cõſtitunnt ſtatũ, puta, q aliqs ſit diues uel paup, in dignitate cõſtitutus uel plebeius, uel ſi quid aliud ẽ hmõi. Vñ & in iure ciuili dr̃, q ei q a ſenatu amouet, magis dignitas, q̃ ſtat aufert: ſed ſolũ id ur̃ ad ſtatũ hominis ptinere, qđ reſpicit oblõnẽ perſonæ hois, put. ſ. aliquis eſt ſui iuris, uel alieni, & hoc ñ ex aliqua cã leui, uel de facili mutabili, ſed ex aliquo pmanẽte: & hoc eſt qđ ptinet ad rõnẽ libertatis, uel ſeruitutis. Vñ ſtatus pertinet pprie ad libertatẽ, uel ſeruitutem, ſiue in ſpiritualibus, ſiue in ciuilibus.

Ad primvm ergo dcẽdm, q rectitudo inquãtum hmõi, nõ pertinet ad rõnẽ ſtatus, ſed ſolum inquãtum eſt connaturalis hoi, ſimul addita quadã q̃e te. Vñ in alijs aialibus nõ reqrit rectitudo ad hoc, q ſtare dicãt: nec ẽt hoies ſtare dñr, quãtũcũq; ſint recti, niſi quieſcãt.

Ad II dicendum, q immobilitas non ſufficit ad rationẽ ſtatus, Nam ẽt ſedens, vel iacẽs quieſcit, qui tamẽ nõ dr̃ ſtare.

Ad III dcẽdm, q offm dr̃ p cõparationẽ ad actũ: grad aũt dr̃ ſm ordinẽ ſuperioritatis, & inferioritatis: ſed ad ſtatum reqrit immobilitas in eo, qđ pertinet ad condõnem pſonæ.

ARTICVLVS II.

Vtrum in Eccleſia debeat eſſe diuerſitas officiorum ſeu ſtatuum

Ad secvndvm ſic pcedi tur. Vr̃ q in Eccleſia nõ A dẽat eſſe diuerſitas offõrũ, uel ſtatuũ. Diuerſitas. n. vnitati repugnat: ſed fideles Chriſti ad unitatẽ uocant, ſm illud Io. 17. Vt ſint unũ in nobis, ſicut & nos unũ ſum. ergo in Eccleſia non debet eſſe diuerſitas officiorum, ſi ue ſtatuum.

¶2 Præt. Natura ñ facit p multa qđ põt facere p unũ: ſed opatio grẽ eſt multo ordinatior, quã opatio naturæ. ergo cõueniẽ B tius eẽt, q ea q̃ pertinẽt ad act grẽ, per eoſdem hoies adminiſtrarent, ita q ñ eſſet in Eccła diuerſitas offõrũ, & ſtatuum.

¶3 Præt. Bonũ Ecclæ maxime ur̃ in pace conſiſtere, ſm illud pſal. 147. Qui poſuit fines tuos pacẽ. & 2. ad Cor. vlti. dr̃. Pacẽ hẽte, & Deus pacis erit vobiſcũ: ſed diuerſitas eſt ipeditiua pacis, quã ſiſitudo cãre vr̃, ſm illud Eccle. 13. Oẽ animal C diligit ſiſe ſibi. & Phil. dicit in 7. politic. q modica differẽtia facit in ciuitate diſſidiũ. ergo vr̃ q nõ oporteat in Eccła eſſe diuerſitatẽ ſtatuũ, & offõrum.

Sed contra eſt, q i Pſal. 44. ad laudẽ Ecclæ dr̃, q eſt circumamicta varietate. vbi gl. dicit, q doctrina apoſtolorũ, & cõfeſſione martyrũ, & puritate virginũ, & lamẽto penitẽtiũ ornatur Regina. i. Eccleſia.

D Resp. Dcẽdm, q diuerſitas ſtatuũ, & offõrum in Eccła ad tria pertinet. Primo quidem, ad perfectionẽ ipſius Ecclæ. Sicut. n. in rerũ naturaliũ ordine perfectio, quæ in Deo ſimpliciter & uniformiter inuenit, in uniuerſitate creaturarũ inueniri nõ poterit, niſi diſſormiter & multipliciter: ita ẽt plenitudo grẽ. q̃ in Chriſto ſicut E i capite adunat, ad mẽbra eius diuerſimode redundat, ad hoc q corpus Ecclæ ſit perfectum. Et hoc ẽ quod Apoſt. dicit ad Epheſ. 4. Ipſe dedit quoſdã quidẽ Apoſtolos, quoſdã aũt prophetas, alios aũt Euangeliſtas, alios aũt paſtores & doctores ad cõſummationẽ ſanctorum. Scđo aũt pertinet ad neceſsitatẽ actionum, q̃ ſunt in Eccła neceſſariæ Oportet aũt ad diuerſas actiones diuerſos hoies deputari ad hoc quòd expedi-

calis, rñdet, q cũ prima tõſura cõſtituat clericatũ, & pſtma tõſura ad offm ſpectet, ſicut & ordo oĩs. ſ. acolytatus &c. cõſequẽs eſt q clericatus ñ ſtatum, ſed offm conſtituat, cui ſignũ eſt q clericos in duos ſtat diſtinguimus. ſ. regulares, & ſæculares. Eſſet autem implicatio quodã mõ in adiecto dicere clericos ſæculares, ſi clericus eſſet nomen ſtatus. Sed offic adiungit nomẽ ſtatus, cõprobaturq; id ex eo q prima tõſura inchoatio quædã ordinis eſt, quẽ cõſtat ad offm ſpectare. Ad authoritatem dñi Anſelmi, & ſimiles, q forſan multæ adduci poſſent, vnico uerbo rñderi põt, q nõ ita ſtricte & pprie ſtatus noĩe uſi ſunt: ſed p ſtatũ itel lexerũt condõnem, quaſi dicerent. Quatuor ſunt condões hominũ &c. in qua ſignificatione frequẽs uidetur uſus eſſe.

SVP. Q. CLXXXIII. ARTIC. I.

In ar. 1. eiuſdem q. in reſponſio ac ad tertiũ collige, & inde retine differentiã inter offm, gradũ, & ſtatũ eccleſiaſticũ, ut intelligas ſequentia.

Glo. ord. ex Caſſiodoro. (margin)

SVP. Q. CLXXXIII. ARTIC. II.

In ar. 2. & 3. aduerte q diuerſitas officiorũ, graduũ, & ſtatuũ in eccleſia non ita ordinatur ad hæc tria. ſ. perfectionem, actionẽ, & decorẽ, q ſingula ſingulis propria ſint, puta, perfectio ſtatui, actio offõ, & decor gradui: ſed in quolibet horũ oĩa inueniunt. In ſtatib. nãque inuenit nõ ſolũ pfectio, ſed etiã & decor, ſeu ordo. Et ſimiliter in officijs eadẽ tria inueniuntur, & ſimiliter in gradibus, ut de ſe patet: ſed pfectio appropriatur ſtatui, ut rõ diuerſitatis ſm ſtatũ. Actio uero appropriatur offõ, ut rõ diuerſitatis ſm offm. Decor uero ordinis appropriat gradui, ut ratio diuerſitatis ſecundũ gradum.

Concil. in (margin)

¶In eodem articulo tertio in reſpõſione ad ſm, dubium occurrit circa illud, Diuerſitas ſtatuum accipitur

pit ſecūdū diuerſos actus, qui cōueniunt hoī ſm̄ ſeipſū. Officia aūt distinguunt ſm̄ actus, qui referūtur ad alios. Vt enim hoc eſſe falſum, eo q̃ uita actiua manifeſte attenditur ſecundū actum, qui refertur ad alium. ſ. ad proximum, ut patet ex ſupradictis de uita actiua.

¶Ad hoc dr̄, q̃ ipſe actus actiuæ uitæ poteſt cōſiderari dupliciter. Primo, ut eſt exercitiū hoīs ſtudētis tali uitę, ſeu actui. Eſt nāque actus uirtutis, q bonū reddit habentem, & ſic conſtituit uitam actiuam: q̃ſi, ut in litera dr̄, uita dr̄ abſolute, hoc ē, uiuere dr̄ quis ſm̄ ſeipſum, & non relatiue ad aliud. Et ꝓpea actus, inquantū ſunt differentiæ uitæ, conſiderantur ut conueniunt homini ſm̄ ſe ipſum, hoc eſt, ſecundum quod uiuentem in ſuiipſius uiuere bene diſponunt. Alio modo conſiderantur ut referūtur ad alios: ſicut docere, ad eum qui docetur, & iudicare, ad eum qui iudicari ordinatur. Et ſic ſumpti actus diſtinguunt officia: & hæc ſufficiant etiam pro quarto articulo. Diſcuſſa ſunt ſiquidē q̃ in illo ſunt, in principio huius q̃ſtionis.

tius, & ſine confuſione omnia peragantur. Et hoc eſt quod Apoſt. dicit ad Ro. 12. Sicut in vno corpore multa mēbra habemus, oīa autē membra non eundem actum hn̄t: ita multi vnū corpus ſumus in Chriſto. Tertio hoc ꝑtinet ad dignitatem, & pulchritudinē Eccl'æ, quæ in quodā ordine cōſiſtit. Vñ dr̄ 3. Reg. 10. vidēs Regina Saba omnem ſapiētiā Salomonis, & habitacula ſeruorū, & ordines miniſtrantiū, nō habebat vltra ſpiritū. Vñ & Apoſt. dicit 2. ad Timo. 2. q̃ in magna domo n̄ ſolū ſūt vaſa aurea. & argētea: ſđ & lignea, & fictilia.

Ad primvm ergo dcđm, q̃ diuerſitas ſtatuū, & officiorū non impedit Eccl'æ unitatem, quæ perficiť per unitatē fidei & charitatis, & mutuæ ſubminiſtrationis, ſm̄ illud Apoſ. ad Eph. 4. Ex quo totū corpus eſt compactum. ſ. per fidē, & cōnexum. ſ. per charitatē, ꝑ omnem iuncturam ſubminiſtrationis, dum ſcilicet unus alij ſeruit.

Ad ii dcđm, q̃ ſicut natura non facit ꝑ multa, quod poteſt facere per unum: ita etiam nō coarctat in unum id, ad qđ multa requiruntur ſm̄ illud. Apoſt, 1. ad Cor. 12. Si totum corp⁹ oculus, ubi auditus? Vñ I & in Eccleſia, quæ eſt corpus Chriſti, oportuit membra diuerſificari ſm̄ diuerſa officia, ſtatus, & gradus.

Ad iii dcđm, q̃ ſicut in corpore naturali, mēbra diuerſa cōtineť in unitate ꝑ uirtutē ſpiritus uiuificantis, quo abſcedente mēbra corporis ſeparanť: ita ēt in corpore Eccl'æ cōſeruatur pax diuerſorū mēbrorū uirtute Spiritusſancti, qui corpus Eccl'e viuificat, ut hr̄ Io. 6. Vñ Apoſ. dicit ad Eph. 4. Soliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in uinculo pacis. Diſcedit aūt aliquis ab hac unitate ſpiritus, dū quærit quę ſibi ſunt propria: ſicut ēt in terrena ciuitate pax tollitur ex hoc, q̃ ciues ſinguli quę ſua ſunt, q̃runt. Alioqn per offōrum, & ſtatuū diſtinctionē tā mentis, q̃ in ciuitate terrena magis pax cōſeruatur, inquantū per hæc plures ſunt, qui cōmunicant actibus publicis. Vñ & Apoſt. dicit 1. ad Cor. 12. q̃ Deus tēperauit nos, ut non ſit ſchiſma in corpore, ſed ꝓ inuicē ſolicita ſint mēbra.

ARTICVLVS III.

Vtrum officia diſtinguantur per actus.

Per. per. 10. 866

AD TERTIVM ſic proceditur. Vr̄ q̃ officia, nō diſtinguantur per actus. Sunt. n. infinitę diuerſitates humanorū actuum tā in ſp̄ualibus, quàm temporalibus: ſed infinitorum nō pōt eſſe certa diſtinctio. ergo per diuerſitates actuum nō poteſt eſſe humanorum officiorū certa diſtinctio.

¶2 Præ. Vita actiua, & cōtēplatiua ſm̄ actus diſtinguuntur, ut* dictum eſt: ſed alia ur̄ eſſe diſtinctio officiorum a diſtinctione uitarum. non ergo officia diſtinguuntur[h] per actus. q. 179. art. 1.

¶3 Præt. Ordines ēt eccleſiaſtici, & ſtatus, & gradus per actus diſtingui[h] vīr. Si ergo officia diſtinguanť per actus, vr̄ ſequi, q̃ eadem ſit diſtō officiorum, graduum, & ſtatuum: hoc āt eſt falſum, quia diuerſimode in ſuas partes diuiduntur. non ergo uidetur q̃ officia diſtinguantur per actus.

G Sed contra eſt, q̃* Iſid. in lib. Etym. dicit, q̃ offm̄ ab efficiendo eſt dictum, quaſi efficium, propter decorē ſermonis vna mutata lr̄a: ſed efficere ꝑtinet ad actionē. ergo officia ꝑ actus diſtiguunť. Li. 6. c. 19. in ꝑnci.

Resp. dicendum, q̃ ſicut* dcm̄ eſt, diuerſitas in mēbris Eccleſiæ, ad tria ordinať. ſ. ad perfectionē, actionem, & decorem: &[m] ſm̄ hoc triplex diſtō diuerſitatis fidelium accipi pt̄*. Vna quidem, per reſpectum ad perfectionem, & ſm̄ hoc accipiť dr̄ia ſtatuum, prout quidā ſunt aliis perfectiores. Alia vero diſtō accipitur ꝑ reſpectū ad actionē, et hæc diſtō dr̄ offōrū. Dn̄r. n. ī diuerſis officiis eſſe, q ſūt ad diuerſas actiones deputati. Alia aūt ꝑ reſpectū ad ordinē pulchritudinis eccl'aſticæ: & ſm̄ hoc accipitur dr̄ia graduū, prout. ſ. in eodē ſtatu, vel officio vnus eſt alio ſuperior. Vnde & in Pſ. 47. dr̄ ſm̄ aliam literā. Deus in gradibus eius cognoſcetur. Ar. ꝑcedē. Concl. 20

H

Ad primvm ergo dicendum, q̃ materialis diuerſitas humanorum actuum eſt infinita: & ſm̄ hanc non diſtinguuntur officia, ſed ſm̄ formalem diuerſitatem, quæ accipiť ſm̄ diuerſas ſpēs actuū, ſm̄ quam actus hominis non ſunt infiniti.

I

Ad ii dcđm, q̃ vita dr̄ abſolute, & ideo diuerſitas uitarum accipiť ſm̄ diuerſos actus, qui cōueniunt hoī ſm̄ ſeipſum. Sed efficientia, a qua ſumiť nomen officij, ut* dcm̄ eſt, importat actionē tēdētē in aliud, vt dr̄ in 9. Met. Et iō officia diſtinguunť ꝓprie ſm̄ act⁹, q referunť ad alios: ſicut dr̄ doctor habere offm̄, vel iudex, et ſic de aliis: & ideo† Iſid. dicit, q̃ officium eſt ut quiſque illa agat, quæ nulli officiant, i. noceant, ſed proſint omnibus. In arg. ad oppoſitū. Lib. 9. tex. 16. Li. 6. ety. c. 19. circa ꝑnc.

Ad iii dcđm, q̃ diuerſitas ſtatuum, officiorū, & graduum ſm̄ diuerſa ſumiť, vt* dcm̄ eſt. Contingit tn̄ q̃ iſta tria in eodem concurrant, puta, cum aliquis deputať ad aliquem actum altiorē, ſimul K ex hoc hēt & offm̄, & gradum, & vlterius quendā perfectionis ſtatum ꝓꝑ actus ſublimitatem, ſicut patet de ep̄o. Ordines āt eccleſiaſtici ſpecialiter diſtinguuntur ſm̄ diuerſa officia. Dicit. n.* Iſid. in li. Etym. Officiorum plurima gn̄a ſunt, ſed ꝑcipuum illud eſt, quod in ſacris, diuiniſq; rebus habetur. Arti. 1. ad 3. Li. 6. c. 19 in ꝑnc.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum differentia ſtatuum attendatur ſecundum incipientes, proficientes, & perfectos

Porr. 3. 10 867

AD QVARTVM ſic proceditur. Vr̄ q̃ dr̄ia ſtatuū nō attendať ſm̄ incipientes, ꝓficiētes, & ꝑfectos.[h] Diuerſorū. n. diuerſæ ſunt ſpē dr̄iæ: ſed ſm̄ hanc dr̄iam inchoationis, ꝓfectus, & ꝑfectionis, diuiduntur gradus charitatis, vt* ſ. habitum eſt, Sup. q. 24. ar. 7. Et pſ. 24. Et Iſa. 11. q. 24. ar.

cum de charitate ageretur. ergo videtur ꝙ ſecundum hoc non ſit accipienda differentia ſtatuum.

Ar. 1. huꝰ quæſt.

¶2 Præt. Status, ſicut* dictum ē reſpicit cōditionē ſeruitutis, uel libertatis, ad quam non vr̄ ptinere prædicta differentia incipientiū, proficientū, & pfectorū.[b] ergo incōuenienter ſtatus p iſta diuidiť.

¶3 Præt. Incipiētes, pficientes, & pfecti diſtingui videnť ſm magis & minus, qđ vr̄ magis ptinere ad rōem gradus: ſed alia eſt diuiſio[b] graduū & ſtatuū, ut* s. dictum eſt. Non ergo conuenienter diuidiť ſtatus ſm incipientes, pficientes, & perfectos.

Ar. 2. & 3.

De pœnité. di. 2. c. Cū ſácta. &c. Charitas. *Hom. 15 In Eze, nō multū remote apri.

Sᴇᴅ ᴄᴏɴᴛʀᴀ eſt, quod *Greg. dicit in moral. Tres ſunt modi cōuerſorū, inchoatio, medietas, atque pfectio. Et ſuper* Eze. dicit, ꝙ alia ſunt uirtutis exordia, aliud profectus, aliud perfectio.

Ar. 1. huꝰ quæſt.

Rᴇsᴘ. Dcđm, ꝙ ſicut s.† dictū eſt ſtatus libertaté reſpicit, uel ſeruitutē. Inueniť āt in reb. ſpiritualibus duplex ſeruitus, & duplex libertas. Vna qdē eſt ſeruitus pcti: altera vero eſt ſeruitus iuſtitiæ. Similiter ēt eſt duplex libertas. Vna qdē a pctō: alia uero a iuſtitia, ut patet p Apo. q dicit ad Ro. 6. Cū ſerui eſſetis pcti, liberi fuiſtis iuſtitiæ: nūc vero liberati à pctō, ſerui eſtis facti Deo. Eſt āt ſeruitus pcti, uel iuſtitiæ, cū aliqs ex habitu pcti ad malum inclinať, uel ex habitu iuſtitię inclinať ad bonum. Siľr ēt libertas à pctō eſt, cū aliquis ab inclinatione pcti nō ſuperať. Libertas āt à iuſtitia eſt, cū aliquis pp amorē iuſtitię nō retardaťa malo. Verun tñ quia hō ſm naturalē rōem ad iuſtitiā inclinať, pctm āt eſt contra naturalē rōem, conſequēs eſt ꝙ libertas a pctō ſit uera libertas, q̄ cōiungiť ſeruituti iuſtitiæ, qa p vtrūq; tēdit hō ī id qđ ē cōueniēs ſibi. Et ſiľr vera ſeruitus ē ſeruitus pcti, cui cōiūgitur libertas a iuſtitia, qa. ſ. per hoc hō impediť ab eo qđ eſt ppriū ſibi. Hoc āt ꝙ hō efficiať ſeruus iuſtitiæ, uel pcti, contingit per humanū ſtudiū, ſicut Apoſt. dicit ibidem. Cui exhibetis vos ſeruos ad obediendum, ſerui eius eſtis cui obediſtis ſiue peccati ad mortē, ſiue obeditionis ad iuſtitiā. In omni āt humano ſtudio eſt accipere principiū, mediū & terminum. Et ideo[m] cōſequens eſt ꝙ ſtatus ſpiritualis ſeruitutis, & libertatis ſm tria diſtinguať. ſ. ſm principiū, ad ꝙ pertinet ſtatus incipientium: & medium, ad q ī pertinet ſtatus proficientium: & terminum, ad quē pertinet ſtatus perfectorū.

Concluſio

Aᴅ ᴘʀɪᴍᴠᴍ ergo dcđm, ꝙ libertas a pctō fit p charitatē, q̄ diffundiť in cordib. nr̄is p Spiritūſanctū, qui datus eſt nobis, ut dr̄ ad Ro. 5. Et inde eſt quod dr̄ 2. ad Cor. 3. Vbi ſpiritus Domini, ibi libertas: & ideo eadē eſt diuiſio charitatis, & ſtatuum pertinentium ad ſpiritualem libertatem.

Aᴅ ɪɪ dcđm, ꝙ incipientes, pficientes, & perfecti, ſm ꝙ per hoc ſtatus diuerſi diſtinguunť, dicuntur homines non ſm quodcumque ſtudium, ſed ſecundum ſtudium eorum quæ pertinēt ad ſpiritualem libertatem, uel ſeruitutē, ut *dictum eſt.

In cor. ar. & ar. 1. huius quæſt. Ar. præce. ad 3.

Aᴅ ɪɪɪ dcđm, ꝙ ſicut prius* dictū eſt, nihil prohibet in idē concurrere gradum, & ſtatum. Nā & in reb. mundanis illi qui ſunt liberi non ſolū sūt alterius ſtatus quàm ſerui, ſed etiam ſunt altioris gradus.

A QVÆST. CLXXXIIII.

De his quæ pertinent ad ſtatum perfectionis in communi in octo articulos diuiſa.

Dᴇɪɴᴅᴇ conſiderandum eſt de his quæ pertinent ad ſtatum perfectionis, ad quē alii ſtatus ordinātur. Nam conſideratio officiorum, quantum quidē ad alios actus, pertinet ad legiſpoſitores: quantū āt ad ſacra miniſteria, pertinet ad cōſiderationem ordinum, de quibus in tertia parte agetur.*

B

¶Circa ſtatum āt perfectorū triplex conſideratio occurriť. Primo quidē, de ſtatu perfectiōis in cōi. Secundo, de his quę pertinent ad perfectionem epōrū. Tertio, de his quæ pertinēt ad perfectionem religioſorum. Circa primū quæruntur octo.

¶Primò, Vtrum perfectio attēdatur ſecūdum charitatem.

C

¶Secundò, Vtrum aliquis poſſit eſſe perfectus in hac vita.

¶Tertiò, Vtrum pfectio huius vitæ conſiſtat principaliter in conſiliis, uel in pręceptis.

¶Quartò, Vtrum quicūq; eſt pfectus, ſit in ſtatu pfectionis.

¶Quintò, Vtrum prælati, & religioſi ſpecialiter ſint in ſtatu perfectionis.

¶Sextò, Vtrum omnes prælati ſint in ſtatu perfectionis.

D

¶Septimò, Quis ſtatus ſit perfectior, vtrum religioſorū, uel epiſcoporum.

¶Octauò, De comparatione religioſorum ad plebanos, & archidiaconos.

Aʀᴛɪᴄᴠʟᴠs ɪ.

Vtrum perfectio Chriſti ane uitæ attendatur ſpecialiter ſecundum charitatem.

E

Aᴅ ᴘʀɪᴍᴠᴍ ſic proceditur Videtur ꝙ perfectio chriſtianæ vitæ non attendiť ſpecialiter ſm charitatem. Dicit. enim Apoſt. 1. ad Corin. 14. Malitia paruuli eſtote ſenſibus āt perfecti: ſed charitas[h] non pertinet ad ſenſum, ſed magis ad affectum. ergo vr̄ ꝙ perfectio chriſtianæ uitæ nō conſiſtat principaliter in charitate.

¶2 Præt. Ad Eph. vlt. dr̄. Accipite armaturā Dei, vt poſſitis reſiſtere in die malo & ī oīb. pfecti ſtare. q̄ armatura āt Dei ſubiūgit dicens. State ſuccincti lumbos veſtros in veritate, et induti loricam iuſtitię in omnibus ſumentes ſcutum fidei.[h] ergo perfectio chriſtianæ vitæ non ſolum attenditur

SV. Q. CLXXXIIII. ARTIC. I.

In ar. 1. q. 184. pluries reſplicatur ly ſpecialiter, dicēdo in charitate ſpecialiter cōſiſtere pfectionē. ſeu vitā chriſtianā, & ſm veritatē deberet dici ſubſtantialiter, qm̄ hoc manifeſtē intēdit author, & ppea corrigendi videntur codices. Apparet aūt hoc ex rñſiōe ad ſm. ubi manifeſte diſtinguit natura cōtra accidētia. Natura aūt, eſſentia, & ſubſtantia idē ſūt ī ppoſito. Apparet quoq; ex articulo tertio, ubi clare diſtinguiť pfectio eſſe t. aliter contra accidētaliter, & expreſſe ſubſtanti, q̄ eſſentia'iter cōſiſtit in charitate.

Morte pénetus non complectit

¶In eod. art. in rñſio ne ad primū, ubi dr ꝙ pfectio humanorū ſenſuū in vnitate veritatis conſiſtit, aduerte ꝙ licet prima frōte rñſio hec v. ł. atur loq de pfectiōe ſenſuū in diuerſis hominib. pp illa verba. Hoc āt fit per charitatē, q̄ conſenſū in hoībus operatur. ſi tñ diligentius inſpexerimꝰ, de perfectione ſenſuum loquitur & in eodem, & in diuerſis. In eodem quidē, qm̄ charitas eſt quæ unit ſenſus ad ueram diſcretionem boni & mali, ita ꝙ in una veritate conueniāt, nec alter alteri contradicat. Operatur enim adunationem & quietem ſenſuum ī uno, quod eſt Deus, iuxta illud Apoſtoli ad Hebr. 4 ca. Perfectorum ſolidus eſt cibus eorū, qui pro conſuetudine exercitatos habent ſenſus ad diſcretionem boni & mali. In diuerſis vero ex eadem radice. quoniam conſenſum operando diuerſorū, unanimes habitare facit &c.

Porro

868

3. pa. q. 46. ar. 3. co. Et 3. co. c. 135 Et quol. 3. arti. 17. Et op. 17. c. 6. & opu. 18. ca. 2. & 3. Et Philip. 3. lect. 2.

ſecūdum charitatem, ſed etiam ſm alias uirtutes. ¶3 Præ. Virtutes ſpecificanť pet actus, ſicut & alii habitus: ſed Iac. 1. dr̄, q̀ patientia opus perfectū habet. ergo uidetur quòd ſtatus perfectionis attenditur magis ſecundum patientiam.

SED CONTRA eſt, q̀ dr̄ ad Col. 3. Super oīa charitaté habere, q̄ eſt uicuľū perfectionis, q. a. ſ. oēs alias uirtutes quodāmō ligat in un tité perfectā.

RESP. Dcd̄m, q̀ vnumquodque dr̄ eſſe perfectū inquantum attingit proprium finem, qui eſt vltima rei perfectio. Charitas auté eſt quæ vnit nos Deo, qui eſt vltimus finis humanæ mentis: q a qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo, vt dicitur 1. Ioa. 4. & ideo [m] ſecundum charitaté ſpecialiter attenditur perfectio chriſtianæ uitæ[n]. *Conclu.*

AD PRIMVM ergo dcd̄m, q̀ perfectio humanorum ſenſuum præcipue in hoc vr̄ conſiſtere, ut in vnitatem veritatis conueniant, ſm illud 1. Ad Cori. 1. Sitis perfecti in eodem ſenſu: & in eadé ſcientia. Hoc āt fit per charitatem, quæ conſenſum i hominibus operatur: & ideo etiam perfectio ſenſuū radicaliter in perfectione charitatis conſiſtit.

AD II dcd̄m, q̀ dupliciter p̄t dicr aliqs pfectus. Vno mō ſimpliciter, q̄ quidem perfectio attendiť ſm id, q̀ pertinet ad ipsā rei naturā, puta, ſi dicať aīal perfectum, q̄ñ nihil ei deficit ex diſpoſitione membrorū, & aliis hmōi, quæ requiruntr ad uitā aīalis. Alio mō dr̄ aliquid perfectum ſm quid, quę quidem perfectio attenditur ſm aliquid exterius adiacens, puta, in albedine, uel nigredine, vel i aliquo hmōi. Vita āt chriſtiana ſpecialiter in charitate conſiſtit, per quam anima Deo coniungitur. Vñ dr̄ 2. Ioan. 3. Qui non diligit, manet in morte: & iō ſm charitatem attenditur ſimpliciter perfectio chriſtianæ vitæ, ſed ſm alias virtutes ſm quid. Et quia id quod eſt ſimpliciter, eſt principaliſſimū, & maximum reſpectu aliorum: inde eſt, q̀ perfectio charitatis eſt principaliſſimū reſpectu perfectionis, quæ attenditur ſecundum alias virtutes.

AD III dicendū, q̀ patientia dr̄ habere opus pfectum in ordine ad charitatem, inquantum ſ. ex abundantia charitatis pueniīt, q̀ aliquis patienter tolerat aduerſa, ſm illud ad Rom. 8. Quis nos ſeparabit a charitate Dei? tribulatio, an anguſtia?

ARTICVLVS II.

Vtrum aliquis in hac uita poſſit eſſe perfectus.

AD SECVNDVM ſic pcediť. Vr̄ q̀ nullus in hac uita poſſit eē pfectus. Dicit. n. Apo. 1. ad Co. 13. Cū venerit q̀ pfectū ē, euacuabiť q̀ ex parte eſt: ſed in hac uita ñ euacuať q̀ ex parte eſt. manet. n. in hac uita fides & ſpes, q̄ ſūt ex parte. ergo nullus in hac vita ē[h] perfectus. ¶2 Præt. Perfectū ē cui nihil deeſt, ut dr̄ in 3. *phyſ. ſed nullus eſt in hac uita, cui[k] ñ deſit aliqd. dr̄. n. Iac. 3. In multis offendimus oēs. & in pſ. 138. dr̄, Imp F fectū meū viderūt oculi tui. ergo nullus ē in hac vita pfect⁹.

¶3 Præt. Perfectio vitę chr̄anę, ſicut dcm̄ eſt, attendiť ſm charitatem, q̄ ſub ſe comprehēdit dilectioné Dei, & proximi: ſed [b] quantum ad dilectioné Dei ñ pōt aliqs perfectam charitaté in hac vita hr̄e, q a vt Gre. dicit ſuper *Ezec. Amoris ignis qui hic ardere inchoat, cum ipſum quem amat, viderit, amplius in G amorem ipſius igneſcit.[l] Neq; quātū ad dilectioné proximi, quia non poſſumus in hac vita oēs proximos actualr̄ diligere, etſi habitualiter eos diligamus: dilectio āt habitualis imperfecta eſt. ergo vr̄, q̀ nullus i hac vita poſsit eſſe perfectus.

SED CONTRA eſt, quia lex diuina non inducit ad impľe: inducit autem ad perfectioné, H ſm illud Matt. 5. Eſtote pfecti, ſicut & Pater veſter cęleſtis perfectus eſt. ergo vr̄ q̀ aliquis in hac uita poſſit eſſe perfectus.

RESP. Dcd̄m, q̀ ſicut *dcm̄ eſt, perfectio vitę chr̄anæ i charitate cōſiſtit. Importat āt perfectio quādam vlitatem: quia, vt dr̄ in 3. *Phyſ. Perfectum eſt cui nihil deeſt. Poteſt ergo triplex perfectio cōſiderari. Vna I quidem abſoluta, q̄ attenditur nō ſolum ſm totalitaté ex parte diligentis, ſed ēt ex parte diligibilis, prout. ſ. Deus tm̄ diligitur, quantum diligibilis eſt: &[m] talis perfectio non eſt poſſibilis alicui creaturæ, ſed cōpetit ſoli Deo, in quo bonū integraliter, & eſſentialr̄ inueniť[n]. Alia āt eſt perfectio q̄ attendiť ſm totalitatem abſolutam ex parte diligentis, put. ſ. affectus ſm totū ſuum poſſe, ſp actualr̄ K tēdit in Deū: &[p] talis perfectio non eſt poſs in via, ſed erit in pr̄ia[q]. Tertia āt eſt perfectio, q̄ neq; attendiť ſm totalitaté ex parte diligibilis, neq; ſm totalitaté ex parte diligentis quātum ad hoc, q̀ ſp actu ferať in Deum, ſed quantū ad hoc q̀ excludanť ea, q̄ repugnāt motui dilectionis in Deū, ſicut *Aug. dicit in lib. 83. q. q̀ venenū charitatis eſt cupiditas, perfectio nulla cupiditas: & [r] talis perfectio pōt in hac vita hr̄i, & hoc

Art. præc.

Homi. 14. parum a med.

Art. præc.

Lib. 3. tex. 64. to. 2.

Concl. m

Concl. p

In li. 83. q. q. 36. non longe a pr. to. 4

Concl. ſ

SV. Q. CLXXXIIII.

ARTIC. II.

Porre. p ro. & 69

Sup. q. 24. ar. 8. 3. ſ. d. 29. q. 1. ar. 8. q. 1. Et Ve. q. 2. ar. 1. Et Ep. 6. le. 4. Et Phil. lec. 2 & lect. 3. princi. Et corin. 1. fi.

IN art. 2. in reſponſione ad 3. nota illam diſiunctiuam de amore proximi, Sufficit q̀ feratur cōiter in omnes in vniuerſali, uel in ſingulos habitualiter. & ſm aīæ pparationé: Quod ideo notandum duxi, ne rudiores p eodem accipiant diligere oēs in vniuerſali, & diligere ſingulos ſm operōné animi. Hæc enim multum inter ſe diſtant, & ſecundum longe melius eſt primo, tanq̄ ſe habens ex additione ad primū. Nam diligere omnes in uniuerſali eſt diligere hoies inquātum ſūt hoies, uel inquantū ordinantur ad beatitudinem, & huiuſmodi. Diligere āt ſingulos ſm animi præparationem, eſt habere aīm paratum ad ſingillatim benefaciendum ſingulis, qñ occurret. Et quia probatio dilectionis, exhibitio eſt operis, diligés oēs in uniuerſali, bñficiū cōfert in uniuerſali, puta, orādo p oībus pro oībus. Diligés āt ſingulos ſm pparationé animi, parat⁹ ē bñfacere ſingulis ſingillatim, qñ occurrit. ¶ In eodem reſponſione notanda eſt primo differentia inter mēbra dilectionis proximi ſupererogatoriæ. Tria namque, mēbra in litera ponuntur. ſ. extenſionis, intenſionis, hoc eſt, intenſiuū, & quoad effectū. Et inter primum quidé & ſm clara eſt differétia: ſicut uniuerſaliter in aliis differt quātitas extenſiua à quātitate intenſiua. Inter ſm aūt & tertium obſcura apparet differétia: qm̄ intenſiue diligens proximū, oīa p ipſo exponit quod ad tertium membrū ſpectat. Si quis tamen cōſideret membra cūque concurrere, & qñque ſeparari, differétiam comperiet clarā. Concurrunt ſiquidem, qñ uehementer proximum diligens pro ipſo etiā aīam ponit tunc enim uehemens dilectio ſm mēbrum, & exterior expoſitio uitæ pro proximo tertium membrum affert. Separanť aūt cum uehementer diligens proximum paratus quidem eſt omnia pro ipſo contemnere, ſeque etiā ipſum impendere, ab exteriori tamen effectu abſtinet quia uīc non expedit. Tunc n. ſm membrum abſque tertio inuenitur ſ. intenſiua dilectio abſque effectu. Nota ſecundo, primum mēbrum continere, g. diligere extraneos, & ulterius inimicos, perfectionis eſt extenſiue in charitate, quod ſuperius etiam declaratum in tractatu de charitate fuit, & intelli-

Li. 3. tex. 64. to. 2.

lige

lige de extraneis, & inimicis ut ſingulares ſunt perſonæ: ita ꝙ intendit Aug. perfectorum filiorũ Dei eſſe diligere inimicos, quatenus ſunt ſingulares perſonæ & ſimiliter benefacere eiſdem ut ſingularibus perſonis. Diligere ãt eos in cõi, hoc eſt, inquantum Chriſtiani inquantum cõciues, inquãtũ hoies, neceſſitatis eſt. Qđ nihil aliud eſt dicere, q̃ ꝙ ab amore quod ꝓſequimur hoies in cõi, Chriſtianos in cõi, cõciues in cõi, & hmõi, non excludamus eos: ſed amor qui ad uniuerſale termĩnat᷑, ut ſua uniuerſalitate relinquatur, abſq; inimicorũ .ſ. exceptiõe.

dupl'r. Vno mõ, inquantũ ab affectu hois excludit᷑ oẽ illud, qđ cõtrariat᷑ charitati, ſicut eſt pectm̃ mortale: et ſine tali perfectione charitas eſſe non põt, vñ ẽ de neceſſitate ſalutis. Alio mõ, inquãtũ ab affectu hois excludit᷑ non ſolum illud, qđ eſt charitati ↄtrariũ: ſed ẽt oẽ illđ qđ impedit ne affectus mentis totał'r dirigat᷑ ad Deũ, ſine qua perfectione charitas eſſe p̃t, puta, in incipientib. & ꝓficiẽtib.

AD PRIMVM ergo dcđm, ꝙ Apoſt. ibi loq̃᷑ de perfectione p̃riæ, q̃ nõ eſt in via poſſibilis.

AD II dcđm ꝙ illi qui ſũt ĩ hac vita perfecti, ĩ multis dñr offendere ẽm peccata venialia, q̃ ꝓſequunt᷑ ex iſirmitate p̃ntis vitę: et q̃tũ ad hoc ẽt hñt aliqđ imperfm̃ per comparõnem ad perfectionem p̃riæ.

AD III dicendum, ꝙ ſicut ſtatus p̃ntis vitæ nõ patit᷑, vt hõ ſemper actu feratur in Deum, ita ẽt nõ patit᷑, ꝙ actu ferat᷑ in oẽs proximos ſingillatim: ſed ſufficit ꝙ ferat᷑ cõiter in oẽs in vñi, vel in ſingulos habitualiter, & ẽm animi præparõnem. Põt ãt ẽt circa dilectionem proximi duplex perfectio attendi, ſicut & circa dilectionem Dei. Vna quidem, ſine qua charitas eſſe nõ põt, ut .ſ. hõ nihil hẽat in affectu, quod ſit cõtrariũ dilectioni proximi. Alia ãt, ſine qua charitas inueniri poteſt, q̃ quidem attendit᷑ tripl'r. Primo quidem ẽm extenſionem dilectionis, vt .ſ. aliquis non ſolum diligat amicos, & notos, ſed ẽt extraneos, & vlterius inimicos. Hoc .n. vt dicit* Aug. in Enchi. eſt perfectorũ filiorum Dei. *Ench. c. 73 to. 3* Secundò, ẽm intentionem q̃ oñdi᷑ ex his, quę hõ propter proximum contemnit, ut .ſ. hõ contẽnat non ſolum exteriora bona propter proximũ, ſed ẽt afflictiones corporales, & ulterius mortẽ, ẽm illud Io. 15. Maiorem dilectionem nemo hẽt, q̃ vt aiam ſuã ponat quis pro amicis ſuis. Tertio, quantum ad effectum dilectionis, vt .ſ. hõ pro proximis impendat non ſolũ temporalia bñficia, ſed ẽt ſpũalia, & vlterius ſeipſum, ẽm illud Apoſt. 2. ad Cõr. 12. Ego autem libent ſſime intendam, & ſuperimpendar ego ipſe pro animabus veſtris.

ARTICVLVS III.

Vtrum perfectio conſiſtat in præceptis, an in conſiliis.

AD TERTIVM ſic ꝓcedit᷑. Vr̃ ꝙ perfectio non conſiſtat in præceptis, ſed in conſiliis. Dicit .n. Dñs Mat. 19. Si vis perfectus eſſe vade, et vẽde oia q̃ hẽs, & da pauperib. & veni, & ſequere me: ſed[h] iſtud eſt cõſilium. ergo perfectio attendit᷑ ẽm cõſilia, & nõ ẽm præcepta.

¶ 2 Prę. Ad[h] obſeruantiam preceptorum oẽs tñr, cum ſint de A neceſſitate ſalutis. Si ergo perfectio chr̃anæ vitæ conſiſtat in præceptis, ſeq̃᷑ ꝙ ꝑfectio ſit de neceſſitate ſalutis, & ꝙ oẽs ad eã teneant᷑: qđ patet eſſe falsũ.

¶ 3 Præt. Perfectio chr̃anę vitæ attendit᷑[b] ẽm charitatẽ, vt* dcm̃ eſt: ſed perfectio charitatis nõ vr̃ cõſiſtere in obſeruantia præceptorum, quia perfectionem charitatis pręcedit & augmentum, & inchoatio ipſius, ut patet B per* Aug. ſuper Canon. Io: non aũt põt charitas inchoari añ obſeruationẽ præceptorũ, quia vt dr̃ Io. 14. Siquis diligit me, ſermonem meum ſeruabit. ergo perfectio uitæ nõ attẽdit᷑ ẽm præcepta, ſed ẽm conſilia.

SED CONTRA eſt, quod dr̃ Deu. 6. Diliges dñm Deum tuũ ex toto corde tuo. Et Leuit. 19. dr̃. Diliges proximũ tuũ, ſicut C teipſum. Hæc aũt ſunt duo præcepta, đ quib. dñs dicit Mat. 22 In his duob. præceptis pendet lex & prophetæ: perfectio aũt charitatis, ẽm quã dr̃ vita chr̃iana eſſe perfecta, attenditur ẽm hoc, ꝙ Deũ ex toto corde diligamus, & proximũ ſicut noſipſos. ergo vr̃ ꝙ perfectio conſiſtat in obſeruãtia præceptorũ.

RESP. Dcđm, ꝙ perfectio dr̃ in aliquo conſiſtere dupl'r. vno D mõ, per ſe & eſſentialiter: alio mõ, ſecundariò & accidentał'r. [m]Per ſe quidem et eſſentialiter conſiſtit perfectio chr̃anæ vitæ in charitate, principaliter quidem ẽm dilectionem Dei, ſecũdariò ãt ẽm dilectionem proximi, de quibus dantur præcepta principalia diuinæ legis[n], ut* dcm̃ eſt. Non ãt dilectio Dei, & ꝓximi cadit ſub pręcepto ẽm aliquã mẽſuram, ita ꝙ id quod E eſt plus ſub conſilio remaneat, ut patet ex ipſa forma pręcepti q̃ perfectionem demonſtrat, cũ dr̃: Diliges dñm Deum tuũ ex toto corde tuo (totum .n. & ꝑfectum idem ſunt, ẽm Phil. 3.* phyſ.) & cum dr̃, Diliges proximũ tuum ſicut teipſũ. Vnuſquiſque .n. ſeipſum maximè diligit. Et hoc iõ eſt, quia finis p̃cepti charitas eſt, vt Apo dicit 1. ad Tim. 1. In fine ãt non adhibet᷑ aliqua menſura, ſed ſolum in his q̃ ſunt ad finem, vt Phil.

SVP. Q. CLXXXIIII. ART. III.

Parr. 0 870 *3. cont. ca. 130. Et quol li. 4. ar. 24. ad 2. Et op. 17. c. 6.*

IN art. 3. eiuſdem quæſtionis dubiũ primo occurrit & ſimpliciter, & ad hominem, quõ ſtant hæc duo ſimul, Charitas eſt finis præcepti, & ꝙ ipſa cadit ſub pręcepto. Repugnant ſiquidem hæc adinuicem. Simpliciter quidem, quia præceptũ, ut patet 6. Eth. eſt actus prudentiæ, quæ non eſt de fine, ſed de his quæ ſunt ad finẽ. Et experientia conti- nua teſtatur, ꝙ cum præcipimus, ſemper ſuppoſito fine præcipimus. Secundum hominem uero, quoniã expreſſe author ſuperius docuit, ꝙ finis præcepti non cadit ſub præcepto. *art. 1. & 2. pręced.* Et augetur dubium ex, eo ꝙ contrariæ ſunt cõditiones finis, & eius quod præcipitur ad finem; qm̃ finis appetitur ſine mẽſura, ut etiã in litera manifeſtatur. Id ãt qđ eſt ad finem ſi recte appetitur, oportet appeti cõmenſurate ad finem. *Tract. 9. de clinãdo ad ſi. to. 9.* Vnde ſi charitas eſt finis, ſine menſura appetenda eſt, & ſi cadit ſub præcepto, ac per hoc ad finẽ commenſurate ad finem appetenda eſt. Hæc autem incompoſſibilia uidentur ergo &c.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ illa ꝓpoſitio, Finis præcepti non cadit ſub p̃cepto, intelligitur determinate, ſeu limitate, reſpectu illius præcepti cuius eſt finis. Stat .n. ꝙ aliquid ſit finis unius præcepti tñ cadat ſub alio præcepto ut ordinatum ad ulteriorem finem v.g. Sanitas eſt finis precepti medicinæ: & ideo non cadit ſub præceptis medicinæ. Quia tamen ſanitas ſicut & quodlibet aliud corporale bonum ordinatur ad ſpũale bonũ aiæ ut ad finẽ ideo ſanitas cadit ſub præcepto de ſalute aiæ: qa hic non ſe habet ut finis, ſed ut id quod eſt ad finem. *Concl. m* Et ex hac eadem radice uidere potes ꝙ ſanitas à medico corpis appetitur ſine menſura, quia habet rõnem finis. *q. 44. art. 1. & 3* A medico aũt aię appetit᷑ cũ menſura, quanta .ſ. expedit ad ſalutem aiæ, quia habet rõnem eius qđ eſt ad finem. Vnde in ꝓpoſito, charitas eſt finis reliquorum pręceptorum legis. Et iõ ſub nullo legis præcepto clauditur, ut patet diſcurrendo in p̃ceptis decalogi. *li. 3. tex. 46 to. 2* Et tamen ad finem, qui Deus eſt, & ideò ſub aliquo præcepto cadit. Et per hoc patet ſolutio primæ obiectionis tam ſimpliciter, q̃ ad hominem.

¶ Ad ſecundum uerò di ꝙ finis charitatis, qui

dicit in 1.* poli. ſicut medicus non adhibet menſurã quantũ ſanet, ſed quãta medicina, uel diæta utatur ad ſanandum: & ſic patet ꝙ perfectio eſſentialiter cõſiſtit in pceptis. Vñ* Aug. dicit in li. de perfectione iuſtitiæ. Cur ergo non præciperet homini iſta perfectio, quãuis eã in hac uita nemo habeat:? Secundario aũt inſtrumentaliter perfectio cõſiſtit ĩ cõſiliis, quę oĩa ſicut & pręcepta ordinant ad charitatẽ, ſed aliter & aliter ¶ Nã præcepta alia à preceptis charitatis ordinantur ad remouendũ ea quæ ſunt charitati cõtraria, cũ quibus. ſ. charitas eſſe nõ põt: cõſilia ãt ordinant ad remouẽdũ impedimẽta actus charitatis, quæ tñ charitati nõ contrariant, ſicut eſt matrimonium, occupatio negotiorum, ſæculariũ, & alia hmõi. Vñ. Augu.* dicit in enchiridion. Quæcumque mandat Deus, ex quibus unũ eſt, Nõ mœchaberis: & quæcumq; non iubẽtur, ſed ſpãli conſilio mouentur, ex q. bus unũ eſt, Bonũ eſt hoĩ mulierẽ non tangere: tunc recte fiũt, cũ referuntur ad diligẽdũ Deũ, & proximũ pp Deũ & in hoc ſeculo, & in futuro. Et inde eſt ꝙ ĩ collationibus Patrũ dicit Abbas Moyſes* ieiunia, vigilię, meditatio ſcripturarum, nuditas, ac priuatio oĩum facultatũ, nõ pfectio, ſed pfectionis inſtrũ ſunt: qa nõ in ipſis cõſiſtit diſciplinę illius finis, ſſ p illa puenit ad finẽ. Et ſ. pmitit, ꝙ ad pfectionẽ charitatis iſtis gradib. aſcẽdere nitimur.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ illis uerbis Dñi aliquid ponit quaſi via ad perfectionem hoc, ſ. qđ dr̃, Vade, & uẽde oĩa quæ habes, & dã pauperibus. Aliud aũt ſubditur in quo pfectio cõſiſtit. ſ. qđ dicit, Et ſequere me. Vnde* Hier. dicit ſuper Matt. ꝙ non ſufficit tñ relinquere: ideo Petrus adiungit qđ perfectum eſt. i. ſecuti ſumus te.* Amb. aũt ſuper illud Luc. 5. Sequere me, dicit. Sequi iubet non corporis greſſu, ſed mẽtis affectu, quod fit per charitatem: & ideo ex ipſo modo loquendi apparet ꝙ conſilia F ſunt quædam inſtrumenta per ueniendi ad perfectionẽ, dũ dr̃. Si uis perfectus eſſe, uade, & uende &c. quaſi dicat: Hoc faciẽdo ad hũc finẽ peruenies.

AD II dicẽdũ, ꝙ ſicut* Aug. dicit in li. de perfectione iuſtitiæ pfectio charitatis hoĩ in hac uita pcipitur: quia non recte curritur, ſi quo currẽdũ eſt, neſciatur. Qũo aũt ſciretur, ſi nullis preceptis oſtenderetur. G Cũ aũt id qđ cadit ſub præcepto diuerſimode poſſit impleri, non efficitur tranſgreſſor pręcepti aliquis ex hoc, ꝙ non optimo mõ implet, ſed ſufficit ꝙ quocũq; mõ impleat illud. Perfectio aũt diuinę dilectionis uniuerſaliter qdẽ cadit ſub præcepto, ita ꝙ ẽt pfectio patriæ non excluditur ab illo pcepto, ut dicit* Aug. ſed tranſgreſſionẽ pcepti euadit, qui H quocũq; mõ pfectionẽ diuinæ dilectionis attingit. Eſt aũt infim* diuinę dilectionis grad*, ut nihil ſ. eũ, aut cõtra eũ, aut æqualiter ei diligat. A quo gradu pfectionis q deficit nullo mõ implet pceptũ. Eſt aũt alius gradus pfectæ dilectiõis, q nõ põt impleri in uia, ut * dictũ eſt, a quo q deficit, manifeſtũ eſt ꝙ nõ eſt trãſgreſſor pcepti. Et ſilr I nõ eſt trãſgreſſor pcepti, q nõ attigit ad medios pfectiõis gradꝰ, dummõ attingat ad infimũ.

AD III dcẽm, ꝙ ſicut hõ hẽt quandã pfectionẽ ſuæ naturæ ſtatim cũ naſcit, q pertinet ad rõem ſpẽi, eſt ãt alia pfectio ad quã p augmẽtũ adducit: ita ẽt eſt qđã pfectio charitatis ptinẽs ad ipſã ſpẽm charitatis, vt. ſ. Deus ſup oĩa diligat, & nihil cõtra eũ amet. Eſt ãt alia p- K fectio charitatis ẽt in hac uita, ad quã aliqs p aliquod ſpũale augmẽtũ peruenit, vtpura, cũ hõ ẽt a reb. licitis abſtinet, ut liberius diuinis obſequiis vacet.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum quicumque eſt perfectus, ſit in ſtatu perfectionis.

AD QVARTVM ſic procedi tur. Vr̃ ꝙ quicumq; eſt perfectus, ſit in ſtatu perfectionis. Sicut. n. p augmẽtũ corporale peruenit ad perfectionẽ corporalẽ, ita per augmentũ ſpũale

---

Lib. 1. c. 6. a medio tomo 5.

qui eſt ipſe Deus, eſt infinitus, ideo nõ eſt mirum ſi charitas, q ut quid proximũ ad finem in finitum pręcipitur, ſine menſura præcipitur: ita ꝙ charitati conuenit ſine menſura appeti & ex eo q. eſt finis reliquorum præceptorum, & ex eo q. eſt ut immediate proxima infinito fini. Commẽſuratum enim infinito, nihil magis eſt q cã ſine menſura eſt. Et quia hæ duæ cõditiones, ſ. eſſe finẽ reliquorum pręceptorũ, & eſſe immediatũ infinito fini, ex uno & eodem inſunt charitati. ſ. ex ipſa charitatis natura, & unũ infert reliquum: ideõ auctor, & Aug. ut infra patebit, charitatẽ pcipi ut finẽ, & ſine mẽſura dixerũt à nouo tibus doctrinam tradentes.

Ante medium libri tom. 7.

Concl. p

Ca. 121. tomo 5.

¶ In eodem art. circa illud pfectio cõſiſtit in conſiliis inſtrumẽtaliter qđ occurrens ad ſeptimum articulum huius qõnis, in reſponſione ad primum remittatur.

¶ In eodem ar. in reſponſione ad ſm̃, dubium occurrit circa trãſgreſſionẽ pcepti charitatis, qm̃ rñſio nõ ut ſatisfacere. Nã ſi dilectio, & oĩs perfectæ dilectionis modus ſ. ex toto corde &c. cadit ſub præcepto, conſequẽs eſt ut omittens modũ cadentem ſub pręcepto trãſgreſſor præcepti ſit. Non. n. capit intellectus, quòd oĩs modus mihi præcipiatur & ꝙ obediens in vno tantum mõ excuſet à tranſgreſſione præcepti, ut facile eſt uidere inductiuè in oĩbus. Duo ergo incompoſſibilia in lr̃a dñr, dũ dr̃ ꝙ nullus modus excipit à pcepto, & q. in uno tantũ obediens, reus non eſt.

Collatione. 1. c. 7. a med.

Tom. 9.

¶ Ad hoc dr̃, modũ loquendi Aug. ſequẽdo in lr̃a bis allati, q. charitas oĩnodo pfecta pcipitur, ut quo currendum eſt, hoc eſt, ut finis. Et ex hoc ſoluit qõ, quia aliter obligamur pcepto, quo ad id qđ ſe hẽt ut finis, & aliter quo ad id qđ ſimpliciter pręcipitur. Nã qđ p- cipitur, vt finis, ſufficienter obediẽtiã ſortit. ſi ſic paremus, ut qñq; finem aſſequamur. Qđ pcipit ãt abſolute, abſolute quoque adimplẽdũ ẽ. Vñ qa charitatis pfectio pręcipit ut finis, ſufficiẽter quilibet hoc pceptum ſeruat, ſi ita ſeruat, ut qñque ad finẽ hũc pueniat. Perueniet aũt quilibet proculdubio, qui cũ quantumcumque minima charitate ad patriã, currit qm̃ illic charitas pfecta erit. Vñ patet, q. licet incõpoſſibile ſit abſolute pracipi oẽm modũ, & reũ nõ eſſe uni cũ tm̃ modũ ſeruando non eſt tñ incompoſſibile, ſi oĩs modꝰ præcipit ut finis: qm̃ ly ut finis, determinat modum obſeruationis præcepti. ſ. ut qñque perueniat ad illud. Nam pcipi ut finẽ, eſt præcipi ut tandẽ aſſequendum. Et ſi cõtra hæc obiiciat, q. nihil præcipit ut finis, proprie loquendo de pcepto, reſpondet hoc uerũ eſſe per ſe. Ex conſequenti aũt nõ inconuenit ꝙ aliqd pręcipiat ui finis, & ſic eſt in propoſito, Nã charitas p ſe pręcipit ut id qđ eſt ad finẽ, intimũ tñ & pxime, ut declaratum eſt. Et qa ex hoc cõſequit q. ipſa ſit finis ñrarũ executionũ, pręcipit ipſa conſequẽter ut finis actionum ñrarũ. Et hoc ſufficit in propoſito.

C. 5. in tit. de myſtica uocatione publicani in prin. tom. 5.

Ante me. lib. 10. 7.

In li. de pfectiõe iuſtitiæ ante med. to. 7.

ar. preced.

SV. Q. CLXXXIIII. ART. IIII.

IN ar. 4. eiuſdẽ q. nota primo diligentiſſime, ꝙ tutꝰ ſermo huius tractatꝰ de ſtatu, niſi aliud exprimat, intelligit de ſtatu eccleſiaſtico, & nõ de ſtatu interioris hominis, vt expreſſe in litera dicitur.

¶ Nota ſecũdo, ꝙ licet in lr̃a duę cõditiones numerent requiſitę ad pfectionis ſtatũ eccleſiaſticum ſm̃ tñ ueritatẽ ſunt tres. Prima eſt obligatio: ſecunda ſolemnitas: tertia q. perfectio ſit exterior. Ita q. nõ cõſtituitur ſtatus perfectionis ex obligatione ad perfectionem perpetuo, & cum ſolemnita-

Porr. 870 Quol. 1. ar. 14. ad 2. Et opu. 18. c. 18.

ſemnitate, niſi obligatio illa ſit ad pfectiõé exteriorẽ, puta, ad caſtitaté, uel paupertaté, uel erogationé bonorũ, uel exteriorẽ ſolicitudiné, vel ad ponẽdã aïam, i. uitã, vel aliqd hmõi. Et primas qdé duas conditiones non oportet pbare eſſe ſm doctrinã authoris, qm̃ i lra clare habenť. Tertia ãt q̃ ſupaddita vř, pbať ex eo, q niſi hęc cõditio apponať, uel ſubintelligať, ſacer ordo cõſtitueret ſtatũ pfectiõis eccleſiaſticę. Et pbať ſeqla, qa ſacer ordo ex ſeipſo obligat hoiem ad maiorẽ ſanctitatẽ interiorẽ, q̃ reqrat ẽt religionis ſtatus, ut author in ar. 8. huius qõnis expreſſe dicit. Et conſtat q hmõi obligatio cũ ſolẽnitate cõſecrationis. ſ. qua cõferť ordo, fit: ac per hoc hẽt duas primas cõditiones. Et ſola tertia deeſt, qa. ſ. obligat ad id qđ eſt interioris pfectionis, & ñ ad ea q̃ ſunt pfectionis exterioris, quãtũ eſt ex natura ordinis ſacri. Qđ dico pp p̃cepta Eccleſiæ, & annexa per accidens vota.

Lib. 5. tex. 19. to. 2.

Ar. 1. hui9 quæſt.

puenit ad pfectioné ſpiritualé, vt dictũ eſt: ſed poſt augmẽtũ corporale aliquis dř eẽ in ſtatu perfectę ętatis. ergo ẽt vř quòd poſt augmentũ ſpirituale, cum quis iam adeptus eſt perfectionem, ſit in [b] ſtatu perfectionis.

¶ 2 Præt. Eadẽ rõe qua aliquid moueť de cõtrario in cõtrariũ, moueť ẽt aliqd de minori ad maius, ut dř in 5. * Phyſ. ſed qñ aliqs trãſmutaľ de pctõ ad gratiam, dř mutare [b] ſtatũ, prout diſtinguit ſtatus culpæ, & ſtatus gratiæ, [b] ergo vř q pari rõne cũ aliquis pficit de minori gratia vſq; ad maiorẽ quouſque perueniat ad perfectum, q adipiſcatur perfectionis ſtatum.

¶ 3 Præt. Statum adipiſciť aliqs ex hoc q a ſeruitute liberaľ: ſđ per [b] charitaté aliquis liberaľ a ſeruitute pctí, quia vniuerſa delicta operit charitas, ut dř Prouer. 10. ſed perfectus dř aliquis ſm charitatem, * ut dictum eſt. [b] ergo uidetur quòd quicũque habet perfectionem, ex hoc ipſo habeat perfectionis ſtatum.

SED CONTRA eſt, q aliqui ſunt in ſtatu pfectionis, qui omnino charitate & gr̃a carent, ſicut mali epĩ, aut mali religioſi. ergo vř q econtrario, aliqui habent perfectioné vitę, qui tamen non habent perfectionis ſtatum.

q. præce. ar. 1.

RESP. Dcđm, q ſicut * ſ. dictũ eſt, ſtatus pprie ptinet ad conditioné libertatis, uel ſeruitutis. Spiritualis ãt libertas, vel ſeruitus põt in hoie attendi dupliciter. Vno mõ, ſm id qđ interius agiť. Alio mõ, ſm id qđ agiť exterius. Et quia, ut dř 1. Re. 16. Homines vident ea q̃ parent, ſed Deus intueť cor: inde eſt q ſm interiorẽ hois diſpoſitioné accipiť cõditio ſpiritualis ſtatus in hoie per cõparationẽ ad iudiciũ diuinũ. Secundũ ãt ea q̃ exterius aguntur, accipiť ſpiritualis ſtatus in hoie p cõparationé ad Eccleſiam. Et ſic nũc de ſtatib. loquimur, put. ſ. ex diuerſitate ſtatuũ q̃dã Eccleſiæ pulchritudo conſurgit. Eſt ãt cõſiderandũ q quantũ ad homines, ad hoc q aliqs adipiſcaľ ſtatũ libertatis, vř ſeruitutis, requiriť primo quidé obligatio aliqua, vel abſolutio. Nõ. n. ex hoc q aliqs ſeruit alicui, efficiť ſeruus, qa ẽt liberi ſeruiũt, ſm illud ad Gal. 5. Per charitaté ſpiritus ſeruite inuicé. Neq; ẽt ex hoc q aliqs deſinit ſeruire, dř liber, ſicut patet de ſeruis fugitiuis: ſed ille pprie dř ſeruus, q obligaľ ad ſeruiẽdũ: & ille ẽ liber, q a ſeruitute abſoluiť. Scđo, reqriť q obligatio p̃dicta cũ aliqua ſolẽnitate fiat, ſicut & cęteris, q̃ iter hoies obtinẽt ppetuã firmitatẽ, q̃dã ſolẽnitas adhibeť. [m] Sic ergo & i ſtatu pfectionis pprie dř aliqs eſſe, nõ ex hoc q hẽt actũ dilectionis pfectæ: ſed ex hoc q obligat ſe ppetuo cũ aliqua ſolẽnitate ad ea q̃ ſũt pfectionis [n]. Cõtingit ẽt q aliq ſe obligãt q ñ ſeruãt, et aliĩ q iplẽt ad qđ ſe ñ obligauerũt, ut patet Mat. 21. đ duobus filiis, quorũ vnus patri dicẽti, Operare in vinea, rñdit: Nolo. poſtea abiit: alter ãt rñdẽs ait. Eo, & nõ iuit. Et iõ nihil phibet aliquos eẽ perfectos, q ñ ſunt in ſtatu pfectionis: & aliquos eẽ in ſtatu perfectionis, qui tamen non ſunt perfecti [o].

Concl. m

Concl. p

AD PRIMVM ergo dcđm, q p augmẽtũ corporale pficit aliqs i his q̃ ptinẽt ad naturã, & iõ adipiſciť naæ ſtatũ, pſertim qa q ẽ ſm naturã, quodãmõ imutabile ẽ, iquãtũ natura đterminať ad vnũ. Et ſilr p augmẽtũ ſpũale iterius aliqs adipiſciť ſtatũ pfectiõis quãtũ ad diuinũ iudiciũ: ſđ quãtũ ad diſtictiões eccľaſticorũ ſtatuũ ñ adipiſciť aliqs ſtatũ pfectiõis, niſi p augmẽtũ i his q̃ exteri9 aguntur.

AD II dcđm, q illa ẽt rõ pcedit quãtũ ad interiorẽ ſtatũ: [r] & tñ cũ aliqs trãſit de pctõ in gr̃am, trãſit đ ſeruitute ad libertaté: q ñ cõtigit p ſimplicé pfectũ gr̃ę, niſi cũ aliqs obligat ſe ad ea q̃ ſũt gr̃ę.

2. Reſpõ.

AD III dcđm, q illa ẽt rõ pcedit q̃tũ ad interiorẽ ſtatũ: [r] & tñ licet charitas variet cõdõné ſpũalis ſeruitutis & libertatis, hoc tñ ñ facit charitatis augm̃.

3. Reſpõ.

ARTICVLVS V.

Vtrum religioſi & prælati ſint in ſtatu perfectionis.

Ferre. p m.

AD QVINTVM ſic pcediť. Vř q p̃lati & religioſi nõ ſint i ſtatu pfectiõis. Stat9. n. pfectiõis diſtiguiť p̃ ſtatũ icipiẽtiũ & pficiẽtiũ: ſđ ñ ſũt aliqua gñ̃a hoium deputata ſpãliter ſtatui pficiẽtiũ, vř ẽt icipiẽtiũ. [h] ergo vř q nec ẽt dẽant eẽ aliqua gñ̃a hoim đputata ſtatui pfectiõis.

¶ 2 Præt. Stat9 exterior dẽt interiori ſtatui rñdere, alioqn icurriť mẽdaciũ, q ñ ſolũ ẽ i falſis verbis, ſđ ẽt i ſimulatis opib9, vt * Amb. dicit i quoddã ſer. ſed multi ſũt p̃lati, vř religioſi, q ñ hñt iteriorẽ pfectioné charitatis. Si ergo oẽs religioſi, & p̃lati ſũt i ſtatu pfectiõis, ſeqť q q̃cũq; eorũ ñ ſũt pfecti, ſit i pctõ mor. tãq̃ ſimulato. & mẽdaces.

¶ 3 Pr. [h] Perfectio ſm charitaté attẽdiť, ut * ſ. habitũ eſt: ſed perfectiſſima charitas vř eẽ i martyrib9, ſm illud Io. 15. Maiorẽ dilectioné nemo hẽt, q ut aĩam ſuã ponãt q̃s p amicis ſuis. & ſup illud ad Heb. 12. Nẽdũ. n. uſq; ad ſãguiné &c. dicit * glo. Perfectior i hac uita nulla dilectio ẽ ea, q̃ ſcti martyres puenerũt, q p̃ pctm̃ uſq. ad ſãguiné certauerũt. ergo uř q magis debeat pfectiõis ſtat9 attribui martyribus, q̃ religioſis & epis.

SED CONTRA ẽ, q9 D. o. 5. G.

SV. Q. CLXXXIIII. ARTIC. V.

IN ar. 5. eiuſdem q. circa id quod dř, epiſcopi obligant ſe ad ea quæ ſunt perfectiõis, aduerte quòd hoc dupliciter põt intelligi. Vno mõ, de obligatione naturali, hoc eſt, naturaliter conſequente, ſeu ſpectãte ad ipſum epiſcopatum. Et hoc eſt pculdubio verum: qa ex hoc ipſo, q aliqs epiſcopatũ ſuſcipit, ſuſcipit etiã omnia per ſe ſpectantia & conſequentia ad ipſum, inter quæ, dominica authoritate conſtat eſſe ponere animam ſuam pro ouibus ſuis: & multo magis labores ſuos & bona ſua tpalia. Alio mõ obligatione voti uacita q eps explicite, uel implicite voueat ea, q̃ ſunt perfectionis. Et licet multi ſic intelligere uideãtur authorem, id tamen non apparet eſſe uerum. Et q nõ voueant implicite, ſicut ſuſcipiens ordinem factum in eccleſia occidentali, intelligitur uouere, ſimpliciter caſtitatem, ex eo patet, quòd nullibi in iure cautum inuenitur, quòd epiſcopi voueant huiuſmodi. Quòd vero non voueant explicite, ex tuu &

873

Opu. 18. c. 16.

Referť in decretis 22. q. 1. c. Cauete.

Ar. 1. hui9 quæſt.

Arg. I ſermo 17. de verbis Apoſt.

Ca. 5. eccl. hier. in titu. de ſacer dotũ perfectionib.

eccle.hier. attribuit pfectioné epiſcopis tanq̃ perfectoribus. & i 6.*c.eiuſdé libri attribuit pfectioné religioſis, quos uocat monachos, uel triapétas, i. Deo famulátes, táq̃ perfectis.

Resp. Dcđm, ꝙ ſicut dictũ eſt,[m] ad ſtatũ pfectionis reqrit obligatio ꝑpetua ad ea q̃ ſũt pfectionis cũ aliqua ſolénitate. Vtrũq; át horũ cõpetit religioſis, & epiſcopis*. Religioſi.n.ſe voto aſtrigũt ad hoc, ꝙ a reb. ſęcularib. ſe abſtineát, q̃b. licite vti poterát, ad hoc ꝙ liberi* Deo vacét, í quo cõſiſtit perfectio pſétis vitæ. Vñ* Dio. dicit 6.c.ec.hie. đ religioſis loqués. Alii q̃dé triapentas.i. famulos Dei ex puro ſeruitio & famulatu. Alii vero monachos ipſos noiant ex idiuiſibili & ſingulari uita vniéte ipſos ex idiuiſibiliũ ſctis cõuolutióib.i.cõtéplationibus, ad deiformé vnitaté amabilé Deo ꝑfectionem. Horũ ét obligatio ht cũ quadá ſolénitate ꝓfeſſionis, & bñdictionis. Vñ ibidé ſubdit* Dio. Propter ꝙ pfectá ipſis donás grãm ſácta legiſlatio q̃dá ipſa dignata é ſáctificatiua inuocatióe. Sic ét epi obligát ſe ad ea q̃ ſũt pfectióis paſtorale aſſumétes officium, ad ꝙ ptinet ut aíam ſuá ponat paſtor ꝓ ouib. ſuis, ſicut dr̃ Io.10. Vñ Apoſ. dicit 1.ad Tim.vlt. Cõfeſſus boná confeſſioné corá multis teſt.b.i.in ſua ordinóe, ut* gl. ibidé dicit. Adhibeť ét q̃dá ſolénitas ꝯſecratióis ſimul cũ ꝓfeſſióe p̃dicta, ſm illud 2.ad Ti.1. Reſuſcites grãm Dei, q̃ é in te, per ípoſitioné manuũ mearũ. q̃* gl. exponit de grã epali, &* Dion. dicit 5.c.eccl.hier. ꝙ sũmus ſacerdos.i.eps in ſua ordinatione hét eloq̃rũ ſup caput ſanctiſſimã ſuppoſitioné, vt ſignificeť ꝙ ipſe eſt participatiuus i tegrę totius hier.uirtutis, & ꝙ ipẽ ñ ſolũ ſit illuminatiuꝰ oím, ꝙ ptinet ad ſctás locutióes et actióes, ſꝫ ꝙ ét hoc aliis tradat.

Ad primvm ergo dcđm, ꝙ inchoatio & augmétũ ñ q̃ritur pp ſe, ſed pp pfectioné: & ió ad ſolũ pfectionis ſtatũ aliq̃ hoíes cũ quadam obligatione & ſolemnitate aſſumuntur.

F Ad ii dcđm, ꝙ hoíes ſtatũ perfectionis aſſumũt, ñ quaſi ꝓfitétes ſeipſos perfectos eſſe, ſed ꝓfitétes ſe ad perfectioné tédere. Vñ & Apo. dicit ad Phili.3. Nõq; iá cõprehéderim aut iá perfectus ſim, ſequor aũt ſi quo mõ cõprehendá. & poſtea ſubdit: Quicũq; ergo perfecti ſumus, hoc ſétiamus. Vñ ñ cõmittit aliq̃s médaciũ, vel ſimulatioñé ex hoc, ꝙ aliquis nõ eſt
G perfectus, q̃ ſtatũ perfectionis aſſumit: ſed ex eo ꝙ ab intétione perfectióis animũ reuocat.

Ad iii dcđm, ꝙ martyriũ in actu pfectiſſimo charitatis cõſiſtit. Actus át pfectionis ñ ſufficit ad ſtatũ faciédũ, ut dictũ* é.

Articvlvs vi.

Vtrum omnes praelati eccleſiaſtici ſint in ſtatu perfectionis.

Ad sextvm ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ oés p̃lati eccle. ſint i ſta
H tu pfectionis. Dicit.n.* Hier. i Epiſt. ad Tit. Olim idé p̃sbyter q̃ & eps. & poſtea ſubdit: Sicut ergo p̃sbyteri ſciũt ſe eccleſię cõſuetudine ei q̃ ſibi ꝓpoſitus fuerit, eé ſubditos: ita epi nouerit ſe[h] magis cõſuetudine q̃ diſpẽſatióe dñicę veritatis p̃ſbyteris eé maiores, & i cõi debere Eccleſiá regere: ſꝫ epi ſũt í ſtatu pfectionis. ergo & p̃sbyteri habentes curam animarũ.
I ¶2 Præt. Sicut Epi ſuſcipiũt curá aíarũ cõſecratione,[h] ita ét p̃ſbyteri, curati, & archidiaconi, de q̃b. ſup illud Act.6. Cõſiderate, fratres, uiros boni teſtimonii ſepté etc. dicit* gl. Hic diſcernebát Apoſtoli p Eccleſiá cõſtitui, ſepté diaconos, q̃ eént ſublimioris gradus, & quaſi colũnæ, ꝓximi circa ará. ergo vr̃ ꝙ ipſi ſint in ſtatu perfectionis.
K ¶3 Præt. Sicut Epi obligant ad hoc ꝙ aíam ſuá ponát ꝓ ouib. ſuis,[n] ita & p̃sbyteri, curati, & archidiaconi: ſꝫ hoc ptinet ad pfectioné charitatis, vt* ſ. dcm̃ é. ergo vr̃ ꝙ ét p̃sbyteri, curati, & archid. ſint i ſtatu pfectióis.

Sed contra é, ꝙ *Dio. dicit i 5.c.eccl.hier. Põtificũ q̃dé ordo cõſũmatiuꝰ é, & pfectiuꝰ. Sacerdotũ át illuminatiuus, et lucidatiuꝰ. Miniſtrantiũ vero purgatiuꝰ, & diſcretiuꝰ. Ex quo patet ꝙ pfect. ſolis epis attribuit.

& verbis epiſcopalis ordinatiõis apparet: qm̃ in ordinatione ſita de multis interrogatus ordinandus in epiſcopũ, rñdet quo ad ea q̃ ſunt fidei, credo: quo ad agéda uero, Volo. Neutrũ aũt horũ vĩ voti hét, niſi q̃s adeo deſiperet ut diceret, ꝙ rñſiões ibi poſitæ p Volo, habeant vĩ voti. Cõſtat náque, ꝙ tot dicit ſe velle, ad q̃ non poſſet ſe voto iure obligare. vt patet ibi. Apparet quoq; extra de iureiur.c. Ego N. epiſcopꝰ, ꝙ epiſcopus iurat q̃dá pticularia ſe facturũ, uel nõ facturũ, & vnũ vniuerſale, uidelicet, fidelitaté Ro. põtifici, ac Eccl. Ro. & beato Petro, qđ é velut homagiũ q̃đdá: & nihil inuenio đ cura aíarũ, aut his q̃ pfectionis ſunt. Extra quoq; de renũciatione c. Niſi cũ pridé dr̃, epiſcopũ habere alas ſtrictas, ne volet ad religioné nexib. p̃ceptorũ, & ñ dr̃ nexib. votorũ. Cũ ergo inuenit̃ epiſcopus vouere, ſeu votũ habere ad ea q̃ ſunt pfectionis, intellige de uoto quo ad effectũ, ñ quo ad eſſentiá, hoceſt, ꝙ hént obligationé ac ſi vouiſſent, nõ tñ formaliter hént uotũ. Et ꝑpea tranſgrediendo, non ſunt rei voti fracti, ſed p̃cepti ſuſcepti ab ipſo Deo.

¶ In eodé articulo in rñſione ad ſin, circa illud, Sed ex eo ꝙ ab intentione pfectióis animũ reuocat, aduerte ꝙ author proprie loquit̃ de intentione, ut diſtinguit̃ contra executioné: & intendit ꝙ dupliciter contingit religioſos, uel epiſcopos deficere a pfectione, ad quá tenent̃. Vno mõ, executiue, q.ſ. nõ exequunt̃ illos pfectionis actus, quos debent: & tales non ſunt ſimulatores, neque mendaces. Alio mõ ſm intétionẽ, q.ſ. deponunt intétionem & perfectioné ꝓſequédi: & tales videnť in ſtatu peccati mortalis in lra hac poni, tanq̃ mendaces & ſimulatores facto. Et rõ diuerſitatis eſt, q̃a ſtatus Eccleſiaſticꝰ, q̃ exterior é, ſignificat directe ipſá intétioné exiſtentiũ in ſtatu, & non executiones: cuius ſignum eſt, ꝙ aliq̃s ſtatim ve ſit religioſus, aut Epiſcopus, ex ſola intentione proficiendi veraciter in ſtatu illo eſſe dr̃ abſq; ſimulatione quacunq;, uerbo, uel facto. Et ꝑpea caueát ſibi multũ religioſi, ne animũ ꝓficiédi deponát, quẽ túc ꝓculdubio hént, cũ itédũt uiuere ſm̃ regulam, & cõſtõnes ſuas, q̃uis in multis interdũ delinquant.

SV. Q. CLXXXIIII. ARTIC. VI.

In artic.6. eiuſdem q. circa illud, quòd nec ex parte curæ, quam ſuſcipiũt preſbyteri, ponuntur in ſtatu perfectióis, duplex q̃ĩ occurrit. Primo circa veritatem huius dicti. Secũdo, circa illius rationes in litera allatas. Sed quia i primo nõ cõicamus in uocabulo principali cũ aduerſariis, qm̃ æquiuoce nos, & iſti vtimur ſtatus noie: qm̃ nos ad rõné ſtatus ſupra poſitas particulas cõcurrere dicimus, qđ ipſi negant, & ſtatus nomine, quaſi officij nomine utunt̃; ideo diſputare circa hoc, non eſt niſi contendere uerbis inanibus. Author enim ideo negat præſbyteros ex animarum cura poni in perfectionis ſtatu, quia ſtatus nomine vtitur, ut ſupra definiuit. Alii autem aliter diffinientes ſtatũ ponũt eos in ſtatu pfectionis. Vñ relinquatur vnuſq̃ſq; in ſuo ſéſu hic abũdare. Et nos p̃ſuppoſita antedicta definitione ſtatus, rõnes allatas ſcrutemur quátũ valeát. Ná cõtra illá rõem, ꝙ non obligant̃ ad hoc ꝙ curá animarũ retineant, perpetuo, ſicut Epiſcopi, inſtat Henr. de Gandauo, i quol. 12. q. pen. falſum aſſumens, dicẽs ꝙ curati de rigore iuris teneant̃ ad ꝑpetuam curá, ſicut Epi ꝓportionaliter: qm̃ neuter p̃t curam aíarum deſerere niſi in caſu. Sed de indulgẽtia

---

Margin notes (left):

Ca.6. eccl. Hier. par. 1. non procul a fine.

Ar. præce. Concl. in

Ca.6. eccl. hiera. par. 1. non procul a fine.

Eodem loco nũc dicto.

Gl. interlinearis ibi.

Gl. interlinear. ibi.

c.5. Eccle. hie. nõ remote a fi.

Margin notes (right):

Ar.4. huius quæſt.

Porre. ꝑ to.

873

Opu. 18 c. 22.23.25. & 26.

* Super illud ad Ti. 1. Conſtituas per ciuitates p̃ſbyteros to. mo 9.

Eſt gl. Bedæ hoc loco to. 2.

Ar. 2. huꝰ quę. ad 3.

Ca. 5. pa. 1. i tit. de ſacerdotũ pfectionib. a me. & in ti. Cõtemplatio circa mediũ.

cta iuris, curati poſſunt liberius curam animarum deſerere, quã ɩ epiſcopi: quoniam Epiſcopus eget ſpeciali licentia, curatis ãt generali cõceſſa eſt indulgẽtia trãſeũdi ad religionẽ. ¶ E. confirmatur iſta ratio, quia ſi curati abſolute nõ obligarentur ad perpetuam curam animarum, non egerent iuris indulgentia ad tranſeũdũ in religionem, ſicut non egẽt cæteri præſbyteri. Conſtat autẽ ꝙ 19. q. 2. c. Domine, indulgetur preſbyteris curatis, vt poſſint tranſire ad religionem. Et ſimiliter non egerent licentia Epiſcopi ad hoc ut deſererent curã animarum, & ſimplicẽ præbendam haberent. Hæc enim ſunt ſigna ſuæ obligationis, quòd ſunt obligati ad curam animarum ex hoc ipſo quòd eam ſuſceperunt, ſicut Epiſcopi proportionaliter. Et cum nõ ſint obligati ad magis pro uno tẽpore, quàm pro alio, conſequens eſt quòd habeant obligationẽ perpetuam.

q. præced. art. 5. ad 3

q. 186. art. 4. Concl. m

¶ Contra ſecundam uero rationẽ. ſ. quòd poſſint præsbiteri curati curam deſerere, tranſeundo ad religionem, inſtat ibidẽ Henricus rõem eſſe inefficacem. Nã ex hoc ꝙ põt curatus tranſire ad religionẽ liberè, non ſequitur, ergo non eſt obligatus ad perpetuã curã aiarum. Sicut nõ ualet, Ioannes põt tranſire ad religionem arctiorẽ, ergo nõ obligatus eſt uoto ꝑpetui uinculi ad religionẽ laxiorem in qua eſt.

Concl. p

¶ Tertia denium rõ, ſ. ꝙ ſi curatus eſſet in ſtatu perfectionis, nullo mõ ei liceret de licentia Epiſcopi parochiam dimittere, & ſimplicem præbẽdam ſuſcipere, ꝑ uerbum Dñi, Nemo mittens manum ſuã ad aratrum, & reſpiciens retro &c. inſtãtiam patitur, quia cõſtat ꝙ Epiſcopus eſt in ſtatu perfectionis ſuperiori q̃ ſit ſtatus religioſorum, ut in ſequenti patet articulo. Et tñ de licentia Romani epiſcopi põt epiſcopatum deſerere, & uel ad minorẽ ſtatum deſcendere, qđ eſt reſpicere retro: uel etiam ad non ſtatum tranſire remanendo ſine epiſcopatu in ſæculo. Pari ergo ratione curatus, q̃uis in ſtatu perfectionis eſſet licite aliquo mõ poſſet de licentia Epiſcopi deſcendere, & ſed Epiſcopi uacare ſine aliorũ cura.

¶ Ad obiecta contra primam rationem, reſpondendo dr̃ uerũ eſſe, ꝙ curati de iuris rigore non tenentur ad curam animarũ retinendum: quoniã nec iure ſcripto hoc inuenitur cautum, nec naturali, ſeu diuino iure ad hoc tenentur ſicut Epiſcopi. Et ratio differentiæ eſt, quia Epiſcopi aſſumũt curam animarum ut agentia principalia: curati uero aſſumunt curam animarum ut officiales principalium agentium. Hinc .n. prouenit quòd Epiſcopi tenentur naturali uinculo ex diuino iure ad curam animarum non deſerendam, niſi in caſibus: ſicut agẽtia principalia tenentur ad perfectionem ſuorum effectuum ex propria uirtute. Officiales uerò quia in uirtute principalis agẽtis operantur vt inſtrumenta, & ueut aliena agunt uirtute, ita alienam exequũtur obligationem.

q. 185. art. 4. Concl. ſ

¶ Ad id uero qđ additur de indulgentia iuris dr̃, ꝙ dupliciter intelligi poteſt iuris indulgentia. Primo, ut à iure ſtatuta, hoc eſt, ꝙ totam uim ſuã ex iuris ſtatuto habeat. Alio modo, ut à iure oſtenſa. Ius ꝙ ius poſitiuum nõ facit, ſed mõſtrat illa. Cũ aũt dr̃ ꝙ curati de iuris indulgẽtia religionem ingrediuntur, non intelligitur de indulgentia iuris primo modo, ut argumentum prætendit, ſed de indulgentia iuris ſecundo modo: quoniam curati ex hoc ipſo ꝙ curati ſunt, nulla egent poſitiui iuris conceſſione ad hoc ut tranſeant ad religionem: ſed ex propria poſſunt libertate ad religionem, utpote meliorẽ uitã trãſire: q̃ libertas indulg etiam iure oſtẽſa uocatur. Et ne putet quiſpiam uoluntariam hanc eſſe diſtinctionem, affero manifeſtũ iuris textum extra de renunciatione, capitulo, Niſi cum pridem, ubi expreſsè dr̃, Facilius indulgetr̃, ꝙ monachus ad prælatũ aſcendat, quàm ꝑſul ad monachatum deſcẽdat. Vbi expreſſè habes liberum perfectionis aſcenſum, quo monachus ad epiſcopatum promouetur ſub indulgentia cõprehendi. Conſtat .n. ꝙ nulla opus eſt in huiuſmodi aſcenſione iuris diſpẽſatione. Sed Decretalis illa monſtrat indulgentiam, non facit, qua monachus ſit præſul.

Li. 19. c. 19. à medio. to. 5.

Ca. 5. par. 1. in tit. de ſacerdotũ perfectionibus.

Eſt gl. Be- in prin. c. 10. in Luc. tom. 2.

In fi. Arriani. & eſt c. 53. to. 6.

¶ Ad confirmationem aũt dr̃, ꝙ peccat ſecundum non cauſã vt cauſam: quoniam huius quod eſt curatũ non poſſe deſerere curam niſi de licentia epiſcopi, abſque tranſitu ad religionẽ, non eſt cauſa perpetua obligatio curati ad curam animarum, ſed obligatio fidelitatis quam debet epiſcopo, cuius officialis eſt. Hoc .n. qlibet officialis debet dño ſuo, niſi à ſuperiori dño vocetur, ut contingit quando curatus tranſit ad religionem. ¶ Ad obiectum contra ſecundam rationem reſpondetur, ꝙ conditionalis authoris eſt ueriſſima, Si eſſet in ſtatu perfectionis, non poſſet tranſire ad religionem. Et inſtantia allata de religione laxiori, nihil obſtat: quoniam ſi eſſent in ſtatu per-

Resp. Dcd̃m, ꝙ in preſbyteris & diaconibus curam habẽtibus aiarũ, duo pñt conſiderari. ſ. ordo, & cura. Ordo aũt ipſe ordinatur ad quendã actũ i diuinis officiis. Vnde* ſ. dictũ eſt diſtinctio ordinũ ſub diſtinctione officiorum continetur. Vnde per hoc aliqui ſuſcipiũt ſacrum ordinem, accipiũt ptãtem quoſdam ſacros actus perficiendi, nõ aũt obligantur ex hoc ipſo ad ea quæ sũt ꝑfectionis, niſi quatenus apud occidẽtalẽ eccleſiã in ſuſceptione ſacri ordinis emittitur continẽtiæ uotũ qđ eſt vnum eorũ quę ad perfectionẽ pertinẽt, ut* infra dicetur. Vñ patet ꝙ ex hoc ꝙ aliqs accipit ſacrũ ordinẽ, non ponitr ſimplr in ſtatu perfectionis, q̃uis interior ꝑfectio ad hoc requirat, ꝙ aliquis digne hmõi actus exerceat. Silr ẽt nec ex parte curæ, quã ſuſcipiunt, ponuntur in ſtatu perfectionis. Non .n. obligantur ex hoc ipſo uinculo perpetui uoti ad hoc, ꝙ curam aiarum retineãt: ſed pñt eam deſerere, vel tranſeundo ad religionem, ẽt abſque licentia epiſcopi, ut habetur in Decretis. 19. qõ. 2. & ẽt cum licentia epiſcopi poteſt aliqs archidiaconus archidiaconatum, uel parochiam dimittere, & ſimplicem prębendam accipere ſine cura: qđ nullo modo liceret, ſi eſſet in ſtatu ꝑfectionis. Nemo .n. manũ mittens ad aratrũ, & reſpiciẽs retro, aptus eſt regno Dei, ut dr̃ Luc. 9. epiſcopi aũt quia sũt in ſtatu perfectionis, non niſi authoritate ſummi Pontificis, ad quem ẽt ſolum pertinet in uotis ꝑpetuis diſpenſare, pñt epiſcopalẽ curam deſerere, & ex certis cauſis, *ut infra dicetur. Vñ manifeſtũ eſt, ꝙ non oẽs prælati ſunt in ſtatu perfectionis, ſed ſoli epiſcopi.

Ad primum ergo dcd̃m, ꝙ de preſbytero & epiſcopo du-
B pliciter loqui poſſumus. Vno mõ, quãtum ad nomen: & ſic olim non diſtinguebãtur epi & preſbyteri. Nam epiſcopi dñr ex eo ꝙ ſuperintendunt, ſicut dicit* Aug. 19. ciuit. Dei. Preſbyteri aũt in græco dñr quaſi ſeniores. Vnde & Apoſtolus cõiter utitur noĩe preſbyterorum quantum ad utroſque, cum dicit 1. ad Tim. 5. Qui bene præſunt præsbyteri, du-
C plici honore digni hẽantur: & ſilr ẽt nomine epiſcoporũ. Vñ dicit Act. 20. preſbyteris Epheſinæ Eccl'iæ loquẽs. Attẽdite uobis & uniuerſo gregi, in quos uos Spũſſanctus poſuit epiſcopos regere Eccleſiã Dei. Sed ſm rem ſemper inter eos fuit diſtinctio ẽt tpe Apoſtolorum, ut patet per* Dion. 5. ca. eccl. hierar. Et Luc. 10. ſuper illud, Poſt hæc aũt deſigna-
D uit Dñs &c dicit* gl. Sicut in Apoſtolis forma eſt epiſcoporum: ſic & in ſeptuaginta duobus diſcipulis forma eſt preſbyterorũ ſecundi ordinis. Poſtmodum tñ ad ſchiſma uitãdũ, neceſſarium fuit ut ẽt nomina diſtinguerentur, ut. ſ. maiores dicerentur epiſcopi, minores aũt preſbyteri. Dicere aũt præsbyteros non differre ab epiſcopis, inter dogmata hæretica
E numerat Aug. in †lib. de hereſ. ubi dicit, ꝙ Africani dicebant preſbyterum ab epiſcopo nulla differentia debere decerni.

Ca. 6. eccl. hier. non procul a ſi ne.
Li. 19. c. 19 a med. t. 5.
Par. 1. c. 7. paulo a pr.

tū ad ipſum actū, ſ. eſſe actualiter pauperē, carere actualiter vxore, concedendū eſt dicere & eſſe perfectionem, inſtrũaliter tñ: & ſic non oportet multū diſputare. Sed vbicumq; hæc repereris eſſe perfectiones: fatere verū id eſſe, ſed cū grano ſalis. ſ. inſtrũaliter, non eſſentialiter. Idē aũt actus ſm̃ animi ꝓparationē ſunt perfectiones longe in altiori gradu, q̃ primo mō: qm̃ ſunt inſeparabiliter comites, ſeu effectus eſſentialis perfectionis, q̃ in charitate cōſiſtit. Qui. n. perfectæ charitatis eſt, perfectiſſimus eſt & vxore, & bonis oib. carere ꝑꝑ Dei, aut proximi dilectionē, alioquin perfectus nō eſt. Et ꝑpea ſtatus epalis, quãtum ex natura ſua nec votū caſtitatis, nec votū paupertatis habet: & tñ altior eſt & perfectior ſtatu religioſorum habentium hęc vota. Sat. n. eſt epiſcopali perfectioni, habere hæc in præparatione animi.

18. q. 1. Statutum eſt;

uitio & famulatu nominatur, A vt Dion. dicit 6. c. eccl. hierar.* Status aũt epiſcoporū vr̃ ordinari ad dilectionē proximi, cuius curæ ſuperintendunt, vñ & nominantur, vt patet per Aug. 19. de ciuit. Dei. † ergo vr̃ ꝙ ſtatus religioſorum ſit perfectior, quàm ſtatus epiſcoporum.

¶ 3 Præ. Status religioſorū ordinat̃ ad vitā cōtēplatiuā, quæ potior eſt q̃ uita actiua, ad quã ordinat̃ ſtatus epiſcoporū. dicit. n. Greg. in paſtoral. * ꝙ per vitā actiuā prodeſſe proximis cupiens Iſaias officiū prædicationis appetiit. Per cōtēplatiuā verò Hieremias amori Cōditoris ſedulo inhęrere deſiderãs, ne mitti ad prędicandū debeat, contradicit. ergo vr̃ ꝙ ſtatus religioſorum ſit perfectior quàm ſtatus epiſcoporum.

Sed contra. Nulli licet a maiori ſtatu ad minorē trãſire, hoc pōt aliqs. n. eſſet retrò aſpicere: ſed a ſtatu religionis trãſire ad ſtatū epalē. Dr̃. n. 18. q. 1.* ꝙ ſacra ordinatio de monacho epiſcopū facit. ergo ſtatus epiſcoporum eſt perfectior, q̃ ſtatus religioſorum.

Li. 12. c. 16 in med. t. 3

Resp. Dcd̃m, ꝙ ſicut Aug. dicit 12. ſuper Gen. ad literã, * Sp agens præſtantius eſt patiente. In genere aũt perfectionis ſm̃ Diony. epi ſe habent vt perfectores, religioſi aũt ut perfecti, quorū vnum pertinet ad actionē, alterū aũt ad paſſionē. Vñ manifeſtum eſt ꝙ ᵐ ſtatus perfectionis potior eſt in epiſcopis, quàm in religioſis ⁿ.

Conclu.

Art. 3. huius q.

Ad primvm ergo dcd̃m, ꝙ abrenũciatio propriarū facultatū dupliciter conſiderari pōt. Vno mō, ſm̃ ꝙ eſt in actu, & ſic in ea non conſiſtit eſſentialiter ꝑfectio, ſed eſt quoddã ꝑfectionis inſtrũm ſicut ſupra dictū eſt*: & iō nihil ſtatū perfectionis prohibet eſſe ſine abrenunciatione propriorū, ſicut et dicendū eſt de aliis exterioribus obſeruantiis. Alio mō, pōt conſiderari ſm̃ præparationē ai, vt ſ. hō ſit paratus, ſi fuerit opus, oĩa dimittere, vel diſtribuere: & hoc pertinet directè ad perfectionem. Vnde Aug. dicit in lib. de quæſtionibus Euãgelii*. Oſtendit Dominus filios ſapientiæ intelligere, non in abſtinendo, nec in manducando eſſe iuſtitiam, ſed in æquanimitate tolerandi inopiam. Vnde Apoſtolus dicit, Scio & abundare, & penuriã pati. Ad hoc aũt maximè tenentur epiſcopi, ꝙ oĩa ſua pro honore Dei & ſalute ſui gregis contēnant, cum opus fuerit vel pauperibus ſui gregis largiendo, vel rapinam bonorum ſuorum cum gaudio ſuſtinendo.

Lib. 2. c. 11 paulo a pr. to. 4

Ad ii dcd̃m, ꝙ hoc ipſum ꝙ epi intēdunt his, quæ pertinent ad proximorum dilectionē, prouenit ex abundantia dilectionis diuinæ. Vñ Dñs primo a Petro q̃ſiuit, an eum diligeret, & poſtea ei ſui gregis curã cōmiſit. Et Greg. dicit in paſtorali. Si dilectionis teſtimoniū eſt cura paſtoralis, q ſquis virtutibus pollens, gregē Dei renuit paſcere, Paſtorē ſummū conuincit̃ non amare. Hoc aũt eſt maioris dilectionis ſignum, vt hō ꝑꝑ amicum etiam alii ſeruiat, quàm etiam ſi ſoli amico velit ſeruire.

Par. 1. c. 5. paulo a med.

Ad iii dcd̃m, ꝙ ſicut Greg. dicit in paſtora. † Sit præſul actione præcipuus, præcunctis contemplatione ſuſpenſus: quia ad ipſos pertinet non ſolum ꝑꝑ ſeipſos, ſed ꝑꝑ inſtructionem aliorū contēplari. Vñ Greg. dicit ſuper Ezec.* ꝙ de ꝑfectis uiris B poſt contemplationem ſuam redeuntibus dicit Pſ. 144. Memoriam ſuauitatis tuæ eructabunt.

In 2. par. c. 1. parum ante med.

Homi. 5. a med. ill.

Articvlvs viii.

Vtrum presbyteri, curati, & archidiaconi, ſint maioris perfectionis, quàm religioſi.

Ad octavvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ et presbyteri, curati, & archidiaconi, ſint maioris perfectionis, ꝙ religioſi. Dicit. n. Chry. in ſuo dialogo.* Si talē mihi aliquē adducas monachū, qualis, vt ſm̃ exaggerationē dicã, Helias fuit: non tñ illi ʰ cōparandus eſt, qui traditus populis & multorū peccata ferre cōpulſus, immobilis ꝑſeuerat & fortis. & paulo poſt dicit ‖ Si quis mihi proponeret optionē, vbi mallē placere in officio ſacerdotali, an in ſolitudine monachorū, ſine cōparatione eligerē illud qđ prius dixi. Et in eodē li. dicit*. Si qs bene adminiſtrato ſacerdotio illi*, ꝓpoſiti. ſ. monachalis, ſudores cōferat, tñ eos diſtare reperiet, quantū inter priuatum diſtat, & regē. ʰ ergo vr̃ ꝙ ſacerdotes habentes curam animarū, ſint perfectiores religioſis.

¶ 2 Præt. Aug. dicit in epiſtola ad Valeriū. * Cogitet religioſa prudētia tua, nihil eſſe i hac vita, maximè hoc tpe, difficili* laborioſius, periculoſius epi, aut ꝑsbyteri, aut dyaconi officio: ſed apud Deū nihil beati*, ſi eo mō militet̃, quo nr̃ imperator iubet. ñ ergo religioſi ſūt perfectiores ꝑsbyteris, aut dyacōib.

¶ 3 Præt. Aug. dicit Aurel. * Nimis dolendum eſt, ſi ad tã ruinoſã ſuperbiã monachos ſubrigim*, & tã graui cōtumelia clericos dignos putamus, vt. ſ. dicat̃ ꝙ eſt malus monachus, bonus clericus ē, cū aliqñ ēt bon* monachus vix bonū clericū fa

SV. Q. CLXXXIIII. ART. VIII.

In ar. 8. eiuſd. q. aduertte primo tit. ꝙ hic non q̃ritur de ſtatu religioſorum, & d̃ ſtatu curatorum, faciendo vim in noie, ſeu rōe ſtatus: ſed cōparãtur hic religioſi ſm̃ genus ſuum gñi curatorum excluſis epiſcopis ꝙ ſiue ſint in ſtatu, ſiue non & quocumq; noie, qđ hic ē de rebus ipſis, an religioſorum genus perfectius ſit gñe curatorum minorum, hoc eſt, non eporum. De his enim ſolis eſt hic ſermo.

¶ In eod. art. circa primam comparōem, q̃ fit in lr̃a quo ad bonitatem inter genus religioſorum, & genus curatorum, quatenus illi religioſi ſunt, & iſti curati, tria notanda occurrũt, q̃ diſcuſſione egent. Primum eſt, prima rō lr̃ę, ſ. Religioſi obligantur voto ꝑpetuo ad ſtudiū ꝑfectionis: curati nō obligantur ad perpetuam curam aiarum. ergo illi perfectiores ſunt iſtis. Contra hoc namq; inſtatur, quia licēt cæteris paribus, facere aliquid cū voto, ꝑfectius ſit q̃ ſine voto, vbi tñ gñia opū non ſunt paria, non oportet eſſe verū, ꝙ melius ſit operari cū voto ꝑpetuo, q̃ ſine illo. Sic aũt eſt in ꝓpoſito: qm̃ gen* opis ſpectans ad religioſū eſt lōge inferi*, q̃ genus opis ſpectãs ad curatū, vt patet ex hoc, ꝙ op* religioſi ē ſuiipſi* tm̃ cura: op* aũt curati eſt aiarū cura. Hoc aũt cōſtat lōge eſſe ꝑſtantius: qm̃ bonū gentis diuinius eſt, q̃ bonū vnius. Et ſic propria lr̃æ ratio ruere vr̃.

Porr. 6 875
Quol. 1. ar. 14. ad 2. Et quol. 3. ar. 17. Et opu. 18. c. 20. & 21. & Mat. 19.
* in li. 6. de ſacerd. inter prin. & med. t. 5
Li. 6. de ſacerd. inter princip. & med. to. 5.
Eod. loco ꝓxime dicto.
Epi. 148. in princ. to. 2
Epiſ. 76. in med. to. 2

¶Secundum eſt, ſecũda literæ ratio ad idẽ.ſ.Curato non cõpetit principalẽ curã ſubditorũ habere, ſicut epiſcopo: ſed quædã particularia circa curã aĩarum eorũ officio cõmittũtur. Cõtra hoc.n.inſtatur,ꝙ.ſ.proportionaliter curato ſicut epiſcopo incumbit cura aĩarũ:qm̃ curato conueniunt oẽs actus hierarchici.ſ.purgare corripiẽdo, illuminare docendo, perficere ſacramenta præbendo.

In ead.epiſto.76.

¶Tertiũ eſt,ꝙ hęc cõparatio intelligenda eſt ſm̃ genus operis. Contra hoc.n.arguitur,ꝙ ex hoc ipſo ſenſu huius comparationis ſequitur oppoſitũ intenti ab authore. Nã genus operis in epiſcopo, & curato ẽ idẽ,ſ. curam animarum habere, licet modus exercẽdi hoc genus operis accipiat̃ diuerſus in epiſcopo & curato, puta, quia epiſcopus principaliter,curatus ſecundario habet & exercet curã aĩarum. Manifeſte ſiquidẽ patet, ꝙ non eſt hic dĩra ſm̃ genus operis, ſed ſm̃ modum habendi, & exercendi illud. Tũc ſic. Opus curati ſm̃ genus operis eſt idem cum opere Epiſcopi. ergo eſt perfectius ſecundum genus operis quàm opus religioſum. Probatur ſequela:quia opus Epiſcopi ſm̃ genus operis eſt perfectius opere religioſo. Et confirmatur, quia iuxta dominicam ſententiã, in tria genera hominum vniuerſa diſtinguit̃ Eccleſia.ſ.molẽtium in mola, quieſcentiũ in lecto, & laborantium in agro. Conſtat aũt ſub tertio genere operis cõtineri tam epiſcopos quàm curatos qui laborant ad fructum animarum. Vnum ergo & idem eſt genus operis in epiſcopis & curatis. Ergo eſt perfectius religioſo opere, quod per lecti quietem ſignificatur. Et patet ſequela, vt prius.

16.q.1.ca. Siquis monachus.

De viuendi forma a med.t.1

Ar.præce.

Li.2. ca.5. circa finem,to.5.

19.q.2.ca. duæ ſunt, a medio.

¶ Præt. Curati ſunt in ſtatu, ſeu in officio Eccleſiaſtico vt perfectores, religioſi ſunt vt perfecti. ergo curati ſm̃ genus operis ſunt perfectiores q̃ religioſi. Aſſ. probatur:qm̃ inficiari non põt, quin curati officiales ſint perfectiuí. Sunt ergo de ordine perfectionẽ facientium, quod ſignificat eſſe ꝑfectiores.

ciat. Et paulo ante præmi'ſit,* nõ eſſe viã dandã ſeruis Dei.i. monachis, ut facilius putẽt eligi ad aliqd melius.ſ.clericatũ, ſi facti fuerint deteriores.ſ.abiecto monachatu. ergo vr̃ ꝙ illi qui ſunt in ſtatu clericali, ſint perfectiores[h] religioſis.

¶4 Præt. Nõ licet de ſtatu maiori ad minorẽ[b] trãſire: ſed de ſtatu monaſtico trãſire licet ad officiũ presbyteri curã habentis, ut patet 16.q.1. ex decreto Gelaſij Papę, q dicit. Si qs monach* fuerit, q uenerabilis vitę merito, ſacerdotio dignus ꝓuideat̃, & abbas, ſub cui* imperio regi Chr̃o militat, illũ fieri pręsbyterũ petierit, ab ep̃o dẽt eligi, & in loco quo iudicauerit ordinari. & Hier. dicit ad Ruſticũ* monachũ. Sic[h] uiue in monaſterio, vt clericus eſſe merearis. ergo pręsbyteri, curati, & archidiaconi, ſunt ꝑfectiores religioſis.

¶5 Præt. Ep̃i ſunt in ſtatu ꝑfectiori q̃ religioſi, ut ſ. dictis patet:* ſed pręsbyteri, curati, & archidiaconi ex eo ꝙ habẽt curã aĩarũ,[l] ſimiliores ſunt epiſcopis quàm religioſi. ergo ſunt maioris perfectionis.

¶6 Præ. Virtus cõſiſtit circa[h] difficile & bonũ, ut dr̃ in 2. Ethi.* ſed difficilius eſt, ꝙ aliqs bene viuat in officio pręsbyteri, curati, vel archidiaconi, q̃ in ſtatu religionis. ergo pręsbyteri, curati, uel archidiaconi, ſunt perfectioris uirtutis q̃ religioſi.

SED CONTRA eſt, qd̃ dr̃ 19 q.2.ca. Duæ.* Si qs in eccleſia ſua ſub ep̃o populũ retinet, & ſęculariter uiuit, ſi afflatus Spũ ſancto, in aliquo monaſterio, uel regula canonica ſaluari ſe uoluerit, q a lege priuata ducit̃, nulla rõ exigit vt publica conſtringat̃: ſed non ducit̃ aliquis à lege Spũſſancti. quę ibi dr̃ lex priuata, niſi i aliquid ꝑfectius. ergo vr̃, ꝙ religioſi ſint perfectiores, quam archidiaconi, uel pręsbyteri curati.

RESP. Dcd m, ꝙ cõparatio ſupereminẽtiæ nõ habet locũ inter aliquos ex ea parte in qua cõueniũt, ſed ex ea parte in qua differunt. In pręsbyteris autẽ, curatis, & archidiaconis, tria eſt cõſiderare.ſ.ſtatũ, ordinẽ, & officiũ. Ad ſtatũ pertinet ꝙ ſęculares ſint: ad ordinẽ ꝙ ſint ſa-
G cerdotes, uel dyaconi: ad officiũ ꝙ curã aĩarũ habeant ſibi cõmiſſam. Si ergo ex alia parte ponamus ſtatũ religioſum ordine dyaconũ, uel ſacerdotẽ, officio curã aĩarum habentẽ, ſicut pleriq; monachi & canonici regulares habẽt, in primo qdẽ excellit, in alijs aũt par erit. Si aũ* differat ſecũdus à primo ſtatu & officio, cõueniat aũt ordine, ſicut ſũt religioſi, ſacerdo-
H tes, & dyaconi curã aĩarũ non habentes, manifeſtum eſt ꝙ ſecundus primo erit ſtatu qdẽ excellẽtior, officio aũt minor, ordine verò æqualis. Eſt ergo cõſiderandũ q̃ ꝑeminentia potior ſit, vtrũ ſtatus, uel officij, circa qd̃ duo attendenda vĩr.ſ. bonitas, & difficultas.[m] Si ergo fiat cõparatio ẽm bonitatẽ, ſic præfertur ſtatus religionis officio pręsbyteri curati, uel ar-
I chidiaconi[n]: quia religioſus totã uitã ſuam obligat ad perfectionis ſtudiũ. Pręsbyter autẽ curatus, uel archidiaconus nõ obligat totã uitã ſuã ad curam aĩarũ ſicut Ep̃us: nec ẽt ei cõpetit principalẽ curã ſubditorũ habere, ſicut Ep̃o: ſed quædam particularia circa curam aĩarũ eorũ officio cõmittuntur, ut ex dictis* patet. Et iõ cõparatio ſtatus religionis ad eorũ officiũ,
K eſt ſicut uniuerſalis ad particulare, & ſicut holocauſta ad ſacrificiũ, quod eſt minus holocauſto, ut patet per Greg. ſuper Ezec.† Vñ & 19.q.1. dr̃*. Clericis qui monachorũ propoſitũ appetunt, quia meliorẽ uitã ſequi cupiunt, liberos eis Ep̃o in monaſterijs oportet largiri ingreſſus: ſed hęc cõparatio intelligenda eſt ẽm genus operis. Nam ſecundum charitatẽ operantis contingit quandoque, ꝙ opus ex genere ſuo minus exiſtens, magis ſit meritorium,

F Conſequentia clara eſt, quoniam agens ſemper præſtantius eſt patiente: & perficere diuinius eſt quàm perfici.

¶Ad horũ euidentiã ſciẽdũ eſt, ꝙ author duo de curatis dicit. ſ.ꝙ nõ principaliter, ſed ſecundario habẽt curã aĩarũ, & ꝙ nõ habent principalẽ curã aĩarum. Et qm̃ ex his vniuerſa quæſtio pendet, diligentius vtrumq; manifeſtandũ eſt.

¶Quoad primũ igit̃ ſcito, ꝙ alia eſt diſtinctio, qua diſtinguitur agens in ſuperius & inferius: & alia eſt diſtĩ ó, qua diſtinguitur agens in principale & ſecũdariũ. Nã primæ diſt. vtrũq; membrũ eſt agens principale. ſ.tã agens ſuperius, q̃ agens inferius. Sed vnũ eſt agens vniuerſale, aliud verò particulare, vt cum dr̃ ꝙ Sol & hõ generãt hominem. Vtrumq; .n. agens eſt principale, ſed Sol vt cauſa uniuerſalis, & hõ vt cauſa particularis. Et hoc mõ ſe habent in eccleſiaſtico ordine Papa, & quilibet epiſcopus, utriq; namq; cõuenit animarum cura vt agenti principali, ſed Papæ, vt uniuerſali agenti: epiſcopo aũt ut particulari. Alterius verò diſtinctionis vnũ membrum tm̃, vt ipſa verba oſtẽdunt, eſt agens principale, reliquũ verò agens ſecundariũ. Et vt patet ab authore 5. Metaph. ca. de cauſis. Agens principale eſt ad quod directè ſpectat inducere formã, quæ eſt cõplementũ gñationis, quod alio nomine vocatur ab Auice. agens vt perficiens. Secundariũ verò agens eſt id quod agit ad alienũ finem, hoc eſt, ad finem agẽtis pficientis. Et hoc alio noĩe vocatur ab Auicẽna agẽs ut adiuuans, ſicut in exercitu tã dux q milites efficiunt victoriã, ſed dux vt agens principale, milites verò ut adiuuãtes ad propriũ finem agentis principalis, qui eſt victoria, quæ eſt directe effectus ducis: ſicut forma quæ eſt terminus generationis, eſt directe finis agentis principalis. Et hoc modo intendit author, quòd ſe habent epiſcopus & curatus: ita quòd epiſcopus eſt agens principale reſpectu curæ aĩarũ, & curatus eſt agens ſecundarium reſpectu curę animarum. Et pro-

Conclu.

Ar.6.ad 1.

Homi.20. poſt med. illius.

* 19.q.1.c. Clerici.

ſcilicet ſi ex maiori charitate fiat. [p] Si verò attendatᷣ difficultas bñ cóuerſandi ĩ religione, & in officio hñtis curã aiarũ, ſic difficilius eſt cóuerſari bene cũ cura aiarũ ꝑꝑ exteriora pericula: q̃uis cõuerſatio religionis ſit difficilior, quantũ ad ipſum genus operis [q] ꝑꝑ altitudinẽ obſeruãtiæ regularis. [r] Si verò religioſus etiã ordine careat, ſicut patet de cõuerſis religionũ, ſic manifeſtũ eſt excellere præeminentiã ordinis quãtũ ad dignitatẽ. [t] quia ꝑ ſacrũ ordinẽ aliquis deputatᷣ ad digniſſima miniſteria, q̃bus ipſi Chriſto ſeruitᷣ ĩ ſacro Altaris, ad qđ requiritur maior ſanctitas interior, q̃ requirat ẽt religionis ſtatus: quia ſicut Dionyſius dixit 6. ca. eccleſiaſticæ hierarchiæ.* Monaſticus ordo dẽt ſeq̃ ſacerdotales ordines, & ad eorũ imitationẽ in diuina aſcendere. Vñ grauius peccat, cæteris parib⁹, clericus ĩ ſacris ordinib⁹ cõſtitut⁹, ſi aliq̃d contrariũ ſanctitati agat, q̃ aliquis religioſus, qui nõ hẽt ordinẽ ſacrũ: q̃uis laicus religioſus teneatᷣ ad obſeruãtias regulares, ad quas illi, qui ſunt in ſacris ordinibus, non tenenᷣt.

Ad primvm ergo dcđm, ꝙ ad illas authoritates Chryſoſtomi breuiter rñderi poſſet, ꝙ non loquitᷣ de ſacerdote curato minoris ordinis. ſed de epõ, qui dicitᷣ ſummus ſacerdos: & hoc conuenit intentioni illius libri, in quo cõſolatᷣ ſe, & Baſiliũ de hoc, ꝙ erant in epiſcopos electi. [u] Sed hoc prætermiſſo, dcđm eſt, ꝙ loquitur quantũ ad difficultatẽ: præmittit. n. †Cũ fuerit gubernator in medijs fluctibus, & tẽpeſtate nauẽ liberare potuerit, tũc merito teſtimoniũ perfecti gubernatoris ab oĩbus promeretᷣ: & poſt concludit qđ. s̄. poſitũ eſt de monacho,* qui nõ cõparandus eſt illi, qui traditus populis, immobilis ꝑſeuerat, & ſubdit cãm: †quia ſicut in trãquillitate, ita ĩ tẽpeſtate gubernauit ſeipsũ. Ex quo nihil aliud oſtẽdi põt, niſi ꝙ periculoſior ẽ ſtatus hñtis curã aiarũ, q̃ monachi. In maiori aũt periculo innocentẽ ſe ſeruare eſt maioris virtutis indiciũ. Sed hoc ẽt ad magnitudinem virtutis pertinet, ꝙ aliquis vitet pericula religionẽ intrando: vñ nõ dicit ꝙ mallet eſſe ĩ officio ſacerdotali, q̃ in ſolitudine monachorũ, ſed ꝙ mallet placere ĩ hoc, quàm in illo: quia hoc eſt maioris virtutis argumentum.

Ad ii dicendum, ꝙ etiam illa authoritas Auguſtini manifeſte loquitᷣ quantũ ad difficultatẽ, quæ oſtendit magnitudinẽ virtutis in his, qui bñ cõuerſantur, ſicut dictum eſt.*

Ad iii dcđm, ꝙ Augu. ibi comparat monachos clericis, quãtum ad diſtantiã ordinis,

propterea epiſcop⁹ ad curam aiarum tendit ut ad propriũ finem, & ipſam facit ut formam complentem gñationem: curatus uero adiuuat ad dictũ finem & formã, & ſic agit ꝑꝑ alium finem. Et qm̃ non ſufficit dicere ſic eſſe, ſed oportet probare ꝙ ſic eſt. probatur iſta negatiua. ſ. Curatus non hẽt curã aiarũ ut agens principale, ſeu, qđ idem eſt, ut agens perficiens, tali rõne. Et ſupponimus qđ euidẽtiſſimũ eſt, ꝙ ſi curat⁹ eſt ut agẽs perficiens, eſt ut ĩ imũ & proximũ agẽs ut ꝑficiens, ſicut hõ gñat hoiem, & domificator facit domũ. Formatᷣ ergo ſic rõ. Omne agens ut ꝑficiens põt cũ ſuis inſtris, & adiuuantibus & uniuerſaliter quibuſcunque ſibi miniſtrãtibus, oĩa efficere q̃ efficienda ſunt ad hoc ut ad ꝑfectũ proprius effectus deducatur: ſed curatus cum oĩbus ſibi miniſtrantibus nõ põt efficere oĩa quę effici oportet ad cõplementũ curę aiarum ergo curato non cõuenit cura aiarum ut agenti perficienti. Diſcurſus bonus, & maior patet inductiue in naturalibus. Homo. n. nõ eſſet agens ut perficiẽs reſpectu gñati hominis, niſi potuiſſet & oſſa, & carnes, & neruos, & breuiter oĩa q̃ fieri oportet ad complendã gñationẽ hominis, facere: & ſimile eſt de alijs cum bos generat bouem &c. Domificator quoq; niſi cũ ſibi miniſtrãtibus poſſet ligna dolare, cõpaginare &c. quæ neceſſaria ſunt ad cõplementũ domus efficere, nõ eſſet agens ut perficiẽs reſpectu domus: & ſimile eſt in cæteris artificialibus. Minor autẽ probatur ex hoc, ꝙ ad cõplementum curæ aiarum requiritur collatio ſacrorũ Eccleſiæ. Curatus autẽ a maiori parte ſacramentorum deficit. Nam non põt conſecrare oleum, ſeu chriſma neceſſariũ ad baptiſma: ac per hoc non poteſt totũ quod eſt neceſſarium ad baptizandum. Non poteſt quoque confirmare, nõ põt calicẽ conſecrare pro Euchariſtia. non põt oleum conſecrare pro extrema vnctione, non põt ordinem aliquẽ conferre: ac per hoc non põt perfectã plebem facere, cum plebs conſtet ex clericis & laicis: nec põt conſecrare virgines, quæ tñ illuſtrior eſt portio plebis Chriſti, nec põt conſecrare Eccleſias in quibus tñ præcipue exercenda eſt cura animarum. Nec obſtat ſi dicatur ad illud de baptiſmo, ꝙ ſola aqua ſufficit: qm̃ hoc eſt verum in caſu, in quo presbyter baptizaret, vt vetula: ſermo autẽ eſt de curato, qñ baptizat vt curatus. Et hinc patet intellectus repetiti dicti in litera. ſ. ꝙ curato quædã particularia ſunt cõmiſſa circa curã animarum. Apparet. n. manifeſte ex his, ꝙ non oĩa requiſita ad complementũ curæ animarum poteſt efficere, ſed quædã valde pauca Et ſic patet intẽta concluſio. ſ. ꝙ curato non conuenit cura animarum principaliter, ſed ſecundario, hoc eſt, vt adiuuanti, ut allegata gl. in litera ex 1. ad Corinth. 12. optime dixit.

¶Quo ad ſcđam vero concluſionẽ in litera de curato poſitã. ſ. ꝙ non habet curã principalem aiarum, facile patere põt, ꝙ principalis cura aiarum conſiſtit in principalibus actibus ipſius curæ: non curato aũt, ſed epõ conueniunt principales actus ipſius curæ. ergo non curato, ſed epõ conuenit principalis cura aiarum. Maior eſt ex ſeipſa euidentiſſima. Minor vero manifeſtatur ĩ quinque actibus Primus eſt, adminiſtratio ſacrorũ ſimpliciter, hoc eſt, non huius, vel illius ſacramenti. Conſtat. n. ꝙ ſolus epũs hẽt curam adminiſtrandi ſimpliciter ſacramenta populo: qm̃ ſolus hẽt poteſtatẽ omnia conferendi, & oĩa conficiendi ad ea opportuna. Secũdus eſt excellentia reſeruatorum actuũ. Manifeſte. n. apparet ꝙ excellẽtes actus, vt ſunt conſecrationes ſponſarum Chriſti, conſecrationes eccleſiarum, & alia huiuſmodi, ſolius epiſcopi curæ cõmiſſa ſunt. Tertius eſt, prædicatio. Nam prædicationis offĩm epiſcopo in ſua conſecratione iniungitur vt neceſſariũ & proprium. Nec obſtat ꝙ in ordinatione presbyterorũ dicatur, ꝙ presbyterũ oportet præd care: qm̃ per hoc nõ denotatur niſi poteſtas quaſi ligata ad prædicãdũ. Non n. presbyter ex ſua ordinatione tenetur ad prædicandũ, ſed põt, ſi ſibi cõmittatur. Nec ex hoc ꝙ fit curatus, cõmittitur ſibi prædicationis offĩm niſi ꝑ accidens. ſ. ſi ſciat prædicare: cuius ſignum eſt, ꝙ non requiritur a curato ꝙ ſciat prædicare, ſed bene exigitur hoc ab epõ, vt patet ꝑ Apoſtolũ dicentem. Væ. n. mihi eſt, niſi euangelizauero: neceſſitas. n. mihi incumbit. Quod autẽ eſt per accidens. relinquitur ab arte. Quartus eſt officium perfectoris. Nam, vt patet ex 5. & 6. capitulis eccleſiaſticæ hierarchiæ, tres ſunt ordines efficientium, & tres ſuſcipientium, reſpectu trium actuum hierarchicorum. Primus eſt diaconorũ, quorum eſt purgare, cui reſpondet ordo immundorum, quorum eſt purgari. Secundus eſt ordo presbyterorum, quorum eſt illuminare per ea quæ tribuunt ſacramenta, cui reſpondet populus ſacramẽtorum ſuſceptiuus. Tertius eſt epiſcoporum, quorum proprium eſt perficere, cui reſpondet ordo religioſorum, quorum eſt ab epiſcopis perfici, hoc eſt, ad perfectionem eorum doctrina & exemplo duci. Ex quibus patet, ꝙ perfectorum officium, ſeu eſſe perfectorem, quod ſummum actum hierarchicum importat, proculdubio requiſitum ad complementum curæ animarum non curato, ſed epiſcopo conuenit. Quintum, quod ex omnibus dictis ſequitur eſt, ꝙ agere directe ad ſalutem animarum, eſt proprium opus epiſcopi: ita ꝙ animarum ſalus, quæ eſt forma ab agente curam animarum principaliter intenta, eſt proprius finis curæ ipſius epiſcopi: ſicut forma domus, eſt proprius finis domificationis, & domificatoris. vt ſic. Et ſic patet ſecunda concluſio literæ.

¶Ad obiecta ergo in oppoſitum ordinate reſpõdendo dicitur, primam

Concl. 1. — Concl. 2. — Ca. 6. par. 1. a medio illius. — 2. reſponſio. — Li. 6. de ſacerdotio ĩter prin. & med. to 5. — *Ar. 1. huius art. — †Eod. loco nũc dicto. — In ſolu. ad præce. arg.

non quātum ad diſtantiam religionis, & ſæcularis vitæ.

Ad IIII dcđm, ꝙ illi qui à ſtatu religionis aſſumunt ad curā aīarum, cū prius eſſent in ſacris ordinibus cōſtituti, aſſequuntur aliquid, qđ prius nō hēbant. ſ. offm curæ: non autē deponunt quod prius hēbāt. ſ. religionis ſtatū. Dr̄. n. in Decretis 16. q. 1. de monachis.* Qui diu morantes in monaſterijs, ſi poſtea ad clericatus ordines ꝑueniunt, ſtatuimus nō debere eos a priori propoſito diſcedere: ſed presbyteri curati, vel archidiaconi, qñ religionē ingrediūtur, curā deponūt vt adipiſcātur perfectiorē ſtatū. Vñ ex hoc ipſo excellētia ex parte religionis oſtēditur.' In hoc aūt ꝙ religioſi laici aſſumūtur in clericatum, & ad ſacros ordines, manifeſte promouenť ad melius, ſicut ſup. dictū eſt, * & hoc oſtenditur ex ipſo mō loquendi, cū Hieronymus dicit'. †Sic in monaſterio viue, vt clericus eſſe merearis.

Ad v dcđm, ꝙ presbyteri curati, & archidiaconi ſunt ſimiliores ēpis, q̄ religioſi quantum ad aliq d. ſ. quantū ad curā aīarum, quā ſcđario habēt: ſed quantū ad perpetuā oblōnem, quæ requiritur ad ſtatū perfectionis, ſimiliores ſunt ēpo religioſi, vt ex ſup. dictis patet.*

Ad vi dicendúm, ꝙ difficultas quæ eſt ex arduitate operis, addit ad perfectionem uirtutis.' Difficultas autē quæ prouenit ex exterioribus impedimentis, quandoque quidem diminuit perfectionem uirtutis, puta, cum aliquis non tantum uirtutem amat, ut impedimenta uirtutis declinare uelit, G ſecundum illud Apoſtoli 1. ad Corinth. 9. Omnis qui in agone contendit, ab omnibus ſe abſtinet. Quandoque uerò eſt ſignum perfectioris uirtutis, puta, cum alicui ex inopinato, uel ex neceſſaria cauſa impedimenta uirtutis occurrunt, propter quę tamen a uirtute non declinat. In ſtatu autem religionis eſt maior difficultas H ex arduitate operum: ſed in his qui in ſæculo uiuunt qualitercunq;, eſt maior difficultas ex ipedimentis uirtutis, q̄ religioſi per oīa ꝓuidè uitauerūt.

QVÆST. CLXXXV.

De ijs quæ pertinent ad ſtatū epiſcoporum, in octo articulos diuiſa

DEinde conſiderandū eſt de his, quę pertinent ad ſtatum epiſcoporum.

Et circa hoc quęruntur octo.

I ¶Primò, Vtrum liceat epiſcopatum appetere.

¶Secundò, Vtrum liceat epiſcopatū finaliter recuſare.

¶Tertiò, Vtrum oporteat ad epatum eligere meliorem.

¶Quartò, Vtrū epiſcopus poſſit ad religionem tranſire.

¶Quintò. Vtrū liceat ei corpo

primam rōnem. ſ. Religioſus obligat totā vitā ſuā ad ſtudium perfectionis, &c. ſtare ſolidā & validam. Et cum dr̄, Religioſus hēt curā ſuijpſius, curatus aūt populi: reſpondetur, ꝙ habere curā populi cōtingit dupliciter. ſ. principalē ſeu principaliter, vel per modū adiuuantis. Et ꝙ habere curā populi principalē & principaliter longe melius eſt ex ſuo gñe, q̄ hēre curā ſuipſius tñ, ſed hoc nō conuenit curato: habere aūt curā per modū adiuuātis, minus eſt q̄ hēre votū ad ꝑfectionē perpetuū in ſeipſo. ſic aūt ſe hēnt religioſi & curati: vt patet ex dictis.

¶Ad obiecta vero cōtra ſm̄ rōnem dr̄, ꝙ vt patet ex Diony. Loco præallegato, falſū eſt ꝙ ſacerdos non ēpus, hēat oēs actus hierarchicos, qñ ſibi deeſt ſupremus, qui eſt perficere. *16. q. 1. c. de Mona.* Et cum dr̄, Perficit docendo: rñdetur primo, ꝙ nō quodlibet docere ſufficit ad perficiendū, ſed requiritur ꝙ ſit docere ea q̄ ſunt ad perfectionis ſtatū, & augmentū: qđ quidē ēpo tamq̄ perfectiſſimo, iure conuenit, nō aūt curato, cui nō cōuenit docere, niſi minima quædā, puta, qñ ſunt uigiliæ ieiuniorum, qñ feſta, & quō debent ſine mortali peccato ad ſacra venire, cōicare, & cōfiteri. *1. reſpōſio* *Argu. 4.* *Loco citato in arg.* Rñdetur ſcđo, ꝙ docere ſimpliciter non cōuenit curato, niſi per accidens, vt prędictū eſt, ſed ēpis, qui ſoli ſunt paſtores proprie loquendo, de quibus ſcriptum eſt: Alios autem paſtores, & doctores.

¶Ad obiecta aūt contra tertio loco dictū in litera. ſ. ꝙ comparatio iſta intelligitur ſm̄ genus opīs, reſpōdetur. *Ar. 5. & 6.* Et ad primum dr̄, ꝙ hoc ipſo ꝙ cura aīarum conuenit ēpo principaliter, & curato ſecundario, ſequitur ꝙ non eſt idē genus opīs proprii vtriq;. Nā vt patet ex dictis, ex hoc ipſo ꝙ duo agentia occurrunt, vt principale, & ſecundarium, hoceſt, vt perficiens & adiuuans, ſequitur ꝙ aliud eſt opus proprium perficientis, & aliud adiuuantis. Sed quia opus adiuuantis ordinatur ad opus perficientis vt ad finem, iō ab illius forma & denominatur: vt patet & in naturalibus in exemplo dato de duce, & militibus reſpectu victoriæ. Et ſic curatus dr̄ habere curam animarum: quia opera ſua ordinat ad curam animarum, quæ eſt proprium opus epiſcopi. Et per hoc dicitur ſecundario, ſeu per modum adiuuantis habere curam animarum, non quòd cura animarum ſit eius opus.

¶Ad confirmationem dicitur, ꝙ laborare in agro non dicit tātum vnum genus operis, ſed dicit multa operis genera, puta, laborare per modum perficientis, laborare per modum diſponētis, laborare per modum adiuuantis &c. Et propterea ex hoc ipſo ꝙ curati ſunt de ordine laborantium in agro, non habetur ꝙ eiuſdem rationis ſit labor ſuus cum labore epiſcopali.

¶Ad vltimum dicitur negando antecedens. ſ. curati ſunt vt perfectores. Et ad probationem dicitur, diſtinguendo quòd curatos eſſe officiales perfectiuos poteſt intelligi dupliciter. ſ. prin- F cipaliter, uel per modum adiuuantis: & quòd curati non ſunt perfectiui principaliter, ſed per modum adiuuantis tantum. perfectores autem ſoli ſunt, qui ſunt principaliter perfectiui, vt ſunt Epiſcopi. Et ſcito, ꝙ cum dicitur curatos eſſe officiales, ſeu coadiutores epiſcoporum, intelligitur ꝙ ſunt officiales ordinarii, coadiutores ordinarij, & uelut inſtrumenta animata ordinarii. Adiuuant enim opemque ferūt epiſcopis ad perfectā curam animarum, quam tenentur habere & exercere ipſi epiſcopi. Quia. n. per ſeipſos integre eam cōmuniter nō poſſunt perficere, dati ſunt eis huiuſmodi adiutores, & per hoc differunt ab adiutoribus delegatis.

¶In eodem articulo in ſecunda comparatione inter religioſum & curatum quo ad difficultatem bene operādi, dubium quod occurreret. ſ. quia cura animarū ex arduitate operis eſt difficilior, quàm obſeruantia regularis, iam ceſſat ex ante declaratis. ſ. ex eo ꝙ falſum eſt curam animarum eſſe opus curati, niſi finaliter & denominatiue. Reliqua aūt quæ in hac comparatione diffuſe traduntur in litera in reſponſionibus argumentorum, ſtabilitate ingenii egent, ut non diuertat quis a difficultate ab intrinſeco, hoceſt, ex ipſo genere, ad difficultatem ab extrinſeco, hoceſt, ex exterioribus impedimentis: & ſimiliter non diuertat a magnitudine uirtutis abſolute, ad ſignum magnitudinis uirtutis. In religioſis ſiquidem difficilius eſt opus ab intrinſeco, & propterea magnam abſolute requirit, uirtutem. In curatis autem impedimenta difficiliora K quandoque occurrunt, quæ ſi uincantur, magnam oſtendunt uirtutem, & ſi non occurrunt, nihil oſtendunt, & ſi occurrunt & uincunt: minorem aut nullam ſignificant uirtutem. Et hæc ſufficiant de comparatione curatorum, quam ſi plenius uis perſcrutari, lege authorem in ultimis capitulis tractatus ſui, de perfectione uitæ ſpiritualis, ubi per multa capitula diffuſe materiam pertractat.

SVP. QV. CLXXXV. ARTIC. I.

IN ar. 1. q. 185. nota, ꝙ author poſt diſtinctionem trium quæ in epiſcopatu inueniuntur, quinque ponit cōcluſiones. Prima iuxta tertium in epiſcopatu inuentum. ſ. honorē ac ſufficientiā temporalium, ubi dicit. Illicitum eſt manifeſte appetere epiſcopatum ratione huiuſmodi circumſtantium bonorū, & pertinet ad uitium cupiditatis, uel ambitionis. Circa quam cōcluſionem dubium occurrit, an huiuſmodi illicitum, ſit ita illicitum, ꝙ ſit peccatum mortale. Ex litera enim neutra pars habetur, nec caret ambiguitate, utra pars affirmanda ſit.

¶Ad hoc dicitur, quòd appetere epiſcopatum ratione circumſtantium

raliter ſubditos ſuos deſerere.

¶ Sextò, Vtrum poſſit habere proprium.

¶Septimò, Vtrũ peccet mortaliter bona eccleſiaſtica pauperibus non erogando.

¶Octauo, Vtrũ religioſi, qui ad epatũ aſſumunt̃, teneant̃ ad obſeruãtias regulares.

ARTICVLVS I.

Vtrum liceat epiſcopatum appetere.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ liceat epatũ appetere: Dicit.n. Apoſt. 1. ad Tim 3. Qui[b] epatũ deſiderat, bonum opus deſiderat: ſed licitũ eſt & laudabile bonum opus deſiderare. ergo etiam laudabile eſt deſiderare epiſcopatum.

¶2 Præt. Status epõrum eſt[b] perfectior q̃ religioſorũ ſtatus, ut ſupra habitũ eſt:* ſed laudabile eſt ꝙ aliquis deſideret ad ſtatũ religionis tranſire. ergo ẽt laudabile eſt ꝙ aliquis appetat ad epiſcopatum promoueri.

¶3 Pręt. Prou. 11. dr̃. Qui abſcõdit frumenta, maledicetur in populis, benedictio aũt ſuper caput vendentium: ſed ille qui eſt idoneus & vita, & ſcia ad epatum,[h] vr̃ frumenta ſpiritualia abſcondere, ſi ſe ab epatu ſubtrahat: per hoc aũt ꝙ epatũ accipit, ponitur in ſtatu frumẽta ſpiritualia diſpenſandi. ergo videt̃ ꝙ laudabille ſit epiſcopatum appetere, & vituperabile, ipſum refugere.

B ¶4 Pręt. Facta ſanctorũ,[h] quę in ſacra ſcriptura narrant̃, nobis proponunt̃ in exẽplũ, ſm̃ illud ad Rom. 15. Quæcumq; ſcripta ſũt: ad noſtrã doctrinã ſcripta ſũt: ſed legit̃ Iſa. 6. ꝙ Iſaias ſe obtulit ad officium prædicationis, quod præcipue competit epiſcopis. ergo uidetur ꝙ appetere epiſcopatum ſit laudabile.

SED CONTRA eſt, qđ Aug. dicit 19. de ciui. Dei.* Locus ſuperior, ſine quo populus regi non poteſt, etſi adminiſtretur ut decet, tamen indecenter appetitur.

C RESP. Dcẽm, q in epatu tria poſſunt conſiderari, quorum vnum eſt principale & finale. ſ. epalis operatio, per quam vtilitati proximorum intenditur, ſm̃ illud Ioan. vlt. Paſce oues meas. Aliud autẽ eſt altitudo gradus: quia epũs ſuper alios conſtituitur, ſm̃ illud Matthæi 25. Fidelis ſeruus & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam. Tertium autem, eſt quod conſequenter ſe habet ad iſta. ſ. reuerentia. & honor, & ſufficientia temporalium ſecundum illud 1. ad Timoth. 5. Qui bene præſunt presbyteri, duplici honore digni habeantur.[m] Appetere ergo epatum rõne hmõi circunſtantium bonorum, manifeſtum eſt ꝙ eſt illicitũ, & pertinet ad cupiditatem, uel ambitionem.* Vñ contra Phariſęos

D

ſtantium bonorum cõtingit dupliciter. Vno mõ, ex parte appetitus tm̃: alio mõ, ẽt ex parte rei appetitæ. Cum.n. dr̃ epatum appeti ratione circunſtantium bonorum, ponit̃ ibi actus appetẽdi in ly appeti: ponitur res appetita in ly epatum: ponitur ratio appetendi in ly rõne circunſtantium bonorum. Ratio aũt appetendi finis eſt, & referri põt ad duo. ſ. ad rẽ appetitã, & ad ipſum actum appetendi. Et ſi quidẽ refert̃ ad rẽ appetitã, & ad actũ appetendi ſimul, ſenſus eſt, ꝙ illud quod eſt ratio appetendi, appetit̃, & vt finis rei appetitæ, & ut finis actus appetendi. Et ſic appetens epatum rõne circunſtantiũ honorum, appetit ipſa circunſtantia bona vt finem epatus, & ut finem ſui actus appetẽdi. Qñ uero tm̃ appetendi refertur ad appetitum tm̃, tunc nõ denotatur, ꝙ id quod eſt ratio appetendi, ſit finis rei appetitæ, ſed denotat̃ ꝙ eſt finis mouens ad appetendũ: & ſic appetens epatum rõne bonorum circunſtantium, non ordinat epatum ad bona circunſtãtia ut ad finem, ſed appetitum ſuum ordinat ad circunſtantia bona ut ad finem. Inter hos autem duos modos appetendi epiſcopatum ratione circunſtantium bonorum hęc eſt differentia, quòd primo modo appetere eſt omnino & manifeſtè peruerſum: quoniam ordinat epiſcopatum quo ad principalem actum, qui eſt cura aĩarum, ad bona circunſtantia ut finem, quod proculdubio eſt pctm̃ mortale ex ſuo genere. Et huius peruerſitatis radicẽ tetigit author in litera, dum diſtinguendo tria inuenta in epatu, addidit ordinem dicens, ꝙ principale, & finale eſt epalis operatio, qua utilitati proximorum conſulitur. Cum uerò epatus alio mõ appetitur ꝑꝑ bona circunſtantia, appetitus quidẽ malus eſt, eo ꝙ appetibilia inuenta in epatu non eundem ordinem habent reſpectu appetentis, quẽ habent inter ſe: qm̃ reſpectu appetentis bona circunſtantia ſe habent ut finis: inter ſe aũt non ſic ſe habent, ſed bona circunſtantia ſe habent ut ad finem. Mortalis aũt appetitus non uĩ ſm̃ genus ſuum ex eo, ꝙ talis appetitus compatitur ſecum rectitudinem uoluntatis reſpectu aliorum in epatu inuentorum. V. g. Ioannes mouetur ad appetitum epatus ratione bonorum circunſtantium, ut. ſ. habeat ſufficientiam temporalium, & honorem. Veruntñ cum hoc intendit facere debitum ſuum circa curam animarum & diſtributionem bonorum tam Eccleſiæ, q̃ pauperibus terrę: nec intendit uti epatu ad finem tpalium, ſed quantum ſibi conceditur ſ. ut portione ſua, & debito ſibi honore, & hmõi ad laudem Dei. In hoc appetitu ex hoc capite nullam ego uideo deformitatem mortalem ꝑꝑ dictam rationem. Et ꝑꝑea puto authorem dixiſſe illicitum, & non dixiſſe, mortale. Et confirmatur, quia nec auaritia, nec ambitio, quæ duo uitia hic in litera dicuntur inueniri, ſunt peccata mortalia, qñ

A deeſt materia iniuſta, aut finis ultimus non ponitur in pecunia, ſeu honore, ut ex proprijs tractatibus ſuperius latius patet. In hoc autem caſu non ponitur finis ultimus in huiuſmodi, nec iniuſtitia ex parte materiæ appetitæ.

¶Sed contra hoc obſtat, ꝙ clericum appetere beneficium ut hẽat ſufficiẽtiã tpalium, nullũ pctm̃ eſt. Igit̃ appetere epatũ ut habeat ſufficientiã tpalium, cum pſona eſt nobilis, ſeu talis gradus, aut ſtatus ut redditus epales ſint proportionati ad ſufficientiam tpalium reſpectu ipſius, non erit illicitum.

¶Ad hoc dicitur, ꝙ loquendo ſic ita, ꝙ bona tpalia ſint ratio appetẽdi ex parte appetitus tm̃ q nõ eſt ſimile, ſeu eadem ratio de appetitu clerici reſpectu beneficij in cõi, & ſufficientia tpalium, & de appetitu reſpectu epatus, & ſufficiẽtiæ tpaliũ. Et ratio diuerſitatis eſt, quia bñficium in cõi habet ſufficientiã tpalium ꝑꝑ uitã clericorum deputatorũ cultui diuino: ac per hoc q iã clericus eſt, & ex hoc ipſo deputatus diuino cultui, habet actu uñ ſibi debetur primum inuentũ in bñficio eccleſiaſtico. Et ſic appetendo tm̃. ſ. ſufficientiã tpalium, eundem ordinem in nullo peruertit, aut mutat ordinem appetibilium inuentorum in bñficio eccleſiaſtico, ſed eundem ordinem habẽt reſpectu appetitus clerici hæc duo. ſ. eſſe miniſtrum Dei, & habere ſufficientiã tpalium, quę habent inter ſe in ipſo bñficio, ex quo, ut dictum eſt, iſte iam eſt clericus, & Dei miniſter. Nec reſtat ſibi hoc appetẽdum beneficio cum appetit beneficium, ſed ſolummodo reſtat ſibi appetendum ſecundum, quæ eſt ſufficientia temporalium, in quo nullum peccatum committitur. Secus autem eſt de laicis appetentibus clericatum ratione ſufficientiæ temporalium, quorum plenus eſt orbis. Horum enim appetitus eſt manifeſte illicitus propter ſupradictam rationem, quia. ſ. duo inuenta in clericatu, hoc eſt, miniſterium Dei, & ſufficientia temporalium, non eodem modo ſe habent inter ſe, quo ſe habent ad appetentem: qm̃ diuinum miniſterium ſe habet ut finis, & ſufficientia tpalium ut ad finem. Reſpectu ãt appetentis ſufficientia tpalium ponitur, ꝙ ſe habet ut finis laicorum prædictorum. Et ſi interueniret hic ſimilis peruerſitas ex parte rei appetitæ, qualis in epiſcopatus appetitu declarata eſt, hoceſt, ꝙ laicus ordinaret clericatum ad bona tpalia ut ad finẽ clericatus, proculdubio peccaret mortaliter: quoniam ex ſuo genere mortale peccatum eſt, ſpirituale ordinari ad temporale ut ad finem: ſit enim magna iniuria in hoc ſpiritualibus. Redeundo igitur ad propoſitum obiectionis factæ, dicitur quòd ex his patet aliam eſſe rationem de appetitu eius qui appetit epiſcopatum propter temporalia: quoniam reſpectu illius appetibilia inuenta in epiſcopatu non retinent rectum ordinem, quem inter ſe habent. Sufficientia

E

Porre. 2 to. 876

Quol. 2. ar. 11. & quoli. 3. art. 9. cor. & quoli. 5. ar. 22. cor. & quoli. 12. arti. 18. Et opu. 18. c. 19. Et 1. Tim. 3.

Q. pręced. art. 7.

li. 19. c. 19. nõ procul. a fine, to. 5

Concl.

Dñs dicit Matt. 23. Amant primos accubitus in cęnis, & primas cathedras i ſynagogis ſalutationes in foro, & uocari ab hoĩbus, Rabbi. Quãtũ aũt ad ſm, ſ. ad celſitudinẽ gradus, appetere epatum eſt pſumptuoſũ. Vnde Dñs arguit diſcipulos Matt. 20. primatũ quærentes dicẽs. Scitis qa principes Gentiũ dominanẽ eorũ. Vbi Chryſ. dicit* q p hoc oſtendit, q gentile eſt primatus cupere, & ſic Gentiũ cõparatione eorũ animam æſtuantẽ cõuertit: ſed appetere pximis prodeſſe, eſt ſm ſe laudabile & uirtuoſum. Verũ qa prout eſt epalis actus, habet annexã gradus celſitudinẽ. præſumptuoſum vr̃ q aliqs preeſſe appetat ad hoc, q ſubditis proſit, niſi manifeſta neceſſitate imminẽte, ſicut Greg. dicit in paſtor.* q tũc laudabile erat epatũ quęrere, qñ per hunc, quemquã dubiũ non erat ad ſupplicia grauiora peruenire. Vñ nõ de facili inueniebaẽ q hoc onus aſſumeret, præſertim cũ aliqs charitatis zelo diuinit* ad hoc incitaẽ, ſicut Greg. dicit in paſtor.* q Iſaias pdeſſe proximis cupiẽs, laudabiliter offiũ pdicationis appetiit. Põt tñ abſq; pſumptione qlibet appetere ta ita opera facere, ſi eũ contingeret in tali officio eſſe, vel ẽt ſe eſſe dignũ ad talia opa exequẽda: ita q opus bonũ cadat ſub deſiderio, nõ aũt primatus dignitatis. Vñ Chryſ. dicit ſuper Matt. † Opus quidẽ deſiderare bonũ, bonũ eſt: priuatum aũt honoris concupiſcere, vani-

G

H

I

K

tas eſt. Primatus. n. fugientẽ ſe deſiderat, deſiderãtẽ ſe horret.

AD PRIMVM ergo dcẽm, q ſicut Gregorius dicit in paſtorali,* illo tpe hoc dixit Apoſt. quo ille q pleb. b. pręerat, primus ad martyrii tormẽta ducebaẽ: & ſic nihil aliud erat quod in epatu appeti poſſet, niſi bonũ opus. Vñ Aug. dicit 19. de ciui. Dei,* q Apoſt dicẽs, Qui epatũ deſiderat, bonũ opus deſiderat, exponere uoluit qd ſit epatus, qa nomẽ operis eſt, nõ honoris. Scopus quidẽ intẽtio eſt: ergo epiſcopin, ſi uelim* latine, ſuperintẽdere poſſumus dicere, ut intelligat non ſe eſſe epum q præeſſe dilexerit, non pdeſſe. In actione. n. ut parum ante pręmittit, † nõ amandus eſt honor in hac uita, ſiue potẽtia, qm̃ oĩa uana ſunt ſub Sole, ſed opus ipſum, quod p eundẽ honorẽ, uel potentiã fit. Et tñ, vt Gre dicit in paſtor.* laudãs deſideriũ. ſ. boni operis, in pauorem vertit protinus qđ laudauit, cum ſubiungit. Oportet aũt epm irreprehenſibilẽ eſſe, quaſi dicat: Laudo quod quęritis, ſed diſcite quid quæritis.

AD II dcẽm, q non eſt eadẽ rõ de ſtatu religionis, & de ſtatu epali, pp duo. Primo quidem, quia ad ſtatum epalẽ pręexigitur vitę perfectio, vt patet per hoc, q Dñs a Petro quæſiuit, ſi plus eum cæteris diligeret, anteq̃ ei committeret paſtorale officium: ſed ad ſtatum religionis nõ præexigiẽ perfectio, ſed eſt via in perfectionẽ. Vñ & Dñs Matth. 19. nõ dixit,

tia. n. oſtum tpalium in epiſcopatu ſm ſe, ſe habet ut ad finem: reſpectu aũt huius appetentis ſe habet ut finis: & ppea hmõi illicitus ſp appetitus inuenitur. Et ſm hoc accipienda ſunt uerba Dñi contra Phariſæos, Amant primos accubitus in cœnis. Habent. n. hæc rationem eius quod eſt ad finem: qm̃ ſunt quædam uirtutum teſtimonia. Et ppea perperſe agunt qui hæc appetunt ut finẽ, ẽt ex parte appetitus. & hoc inſinuauit Dñs per ly amant.

Concl. 2

¶ Secunda concluſio iuxta ſm membrum eſt, Appetere epiſcopatum ratione celſitudinis gradus, eſt pręſumptuoſum. Circa quã concluſionem applicatur diſtinctio ſupra poſita, an. ſ. ly ratione celſitudinis, dicat finem appetitus tñ, an finem appetitus & rei appetitæ ſim. l. Et ſi dicit finem rei appetitæ, proculdubio peccatum mortale eſt hoĩ appetitus: qm̃ animarum cura ordinatur ad ſui celſitudinẽ vt ad finẽ. Sed ſi dicat rõem appetendi tñ, illicitum eſt eadẽ ratione, qua ẽt appetere rõne ſufficientiæ tpalium, erat illicitũ. Obſcurum tñ remanet, quo pacto hmõi appetitus ad ſpeciem præſumptionis ſpectet, cum præſumptio conſiſtat in hoc, q aliquis appetit id, quod eſt ſupra dignitatem ſuã. Cõſtat. n. multos hoĩes eſſe, in quibus inueniuntur conditiones ab Apoſtolo poſitæ de epo. Et ppea non vr uniuerſaliter verum, q appetere hmõi celſitudinẽ ſit præſumptuoſum.

Ho. 66. in Matth. a medio, tomo 2.

Concl. 2

In part. 1. c. 1. 8. circa medium.

Concl. 2

In part. 1. c. 7. paulo a princip.

Concl. 3

¶ Ad hoc breuiter dr̃ q implicat impoſſibilia, dicere aliquem habere conditiones requiſitas ad epiſcopum, & dicere q appetat epiſcopatũ rõe celſitudinis: eſt. n. præponere in appetitu ſuo id quod eſt poſtponẽdum. ſ. ipſam celſitudinẽ: ac per hoc manifeſte conuincitur, q appetit celſitudinem ſupra dignitatem ſuã. Vnde non dicimus q uniuerſaliter verum eſt, appetere celſitudinem epiſcopalem eſſe præſumptuoſum: ſed dicimus q appetere epiſcopatum rõe celſitudinis, ſp eſt præſumptuoſum: & ita eſt intelligenda hæc litera. Non tñ dico q ſp eſt mortale ſed eadem rõe idem ſentio in hoc caſu ſicut ſenſatio in præcedenti quod clarius in quarta concluſione manifeſtabitur.

Hom. 35. in Matth. ... & ſi... in ope... ...

¶ Tertia concluſio eſt iuxta primum membrũ, Appetere proximis prodeſſe, eſt ſm ſe laudabile & uirtuoſum, vbi author volens complere ſingula tria membra, ſigillatim de hoc primo & principali membro. ſ. epiſcopali operatione, non dicit ſicut in præcedentibus, appetere epiſcopatum ratione epiſcopalis operationis, ponendo epiſcopatũ pro re appetita, & illud membrũ pro ratione appetendi: ſed dixit, q appetere epalem operationem, quã ſignificauit per ly proximis prodeſſe, eſt ſecundum ſe laudabile, vbi ſolam epiſcopalem operationem poſuit & vt rem appetitam, & vt rationem appetendi, apponendo ly ſm ſe. Fecit autem hoc non caſu, ſed ex induſtria; qm̃ in 4. concluſione tractaturus erat de epali operatione, & rõe appetendi relata ad epatum vt rem appetitam. Et ppea trãſeamus ad quartam concluſionem. Sufficit. n. hæc declaraſſe in tertia.

¶ Quarta cõcluſio īſt eſt, Appetere epiſcopatũ, vt pſit ſubditis, pſumptuoſũ vr̃, niſi manifeſta neceſſitate imminẽte, pſerti cũ aliqui charitatis zelo diuinit* ad hoc incitaẽ. Circa quã cõcluſionẽ ſingula primo declarãda ſũt. Primo q author non dicit præſumptuoſum eſt, id dicit pſumptuoſũ vr. Tanq̃ nolit diffinire hmõi appetitũ eſſe præſumptuoſũ, ſed dicere, q habet præſumptionis ſpeciem, ut ſi nõ malus, ſaltem habeat ſpeciẽ mali ſcriptum eſt ãt, Ab omni ſpecie mala abſtinete uos. Secũdo, q author non ponit hanc concluſionẽ uniuerſalem, ſed ueram, ut in pluribus, & propterea excipit ab ipſa. Et licet ex mõ loquendi unam tñ exceptionem uideat facere, in ueritate tamen ſunt exceptiones, quarum utraque eſt per ſe ſufficiẽs ad excludendã præſumptionem ad huiuſmodi appetitu. Vñ tertio ſcito, q prima exceptio eſt, Niſi manifeſta neceſſitate imminẽte. Vbi nota ly manifeſta, ne teipſum ſeducas: exiſtimando neceſſitatẽ imminere ubi neceſſitas forte nõ eſt. Nec mirũ ſi tu teipſum fefelleris, cũ Helias deceptus fuerit putans ſe ſolũ euaſiſſe in diuino cultu. Si igitur manifeſta immineat Eccleſiæ neceſſitas, ſufficiens excluſio præſumptionis habetur ab appetitu epiſcopatus ut proſit. Similiter quarto ſcito, q ſecunda exceptio eſt, cũ aliqs charitatis zelo diuinitus ad hoc incitaẽ. Hæc. n. ſola cauſa ſufficiẽtiſſima eſt ad excuſandum appetitum à præſumptione: qm̃ cõſtat diuinam incitationem ad nihil reprehenſibilem eſſe. Sed diligentiſſimè cõſidera ly diuinitus, qm̃ charitatis zelum multi pñt ſibi promittere ſe incitantem, dum dicunt, Scio q non me mouet aliud quam zelus animarum. Sed quòd hmõi incitatio diuinitus ueniat, nemo põt cognoſcere, niſi ut ſupradictũ eſt de prophetia. Et propterea iſta exceptio amplectenda non eſt, acceptanda non eſt, niſi aliquod ſpeciale diuinum teſtimonium euidenter adſit, ut de Iſaia conſtat, q uidit de ſe prius purgatum. Et de Equitio monacho in li. dialogorum habetur, q uidit ſe in lingua tangi, ita q non poterat deinceps continere ſe à diuinis alloquiis, ſeu prędicatione. Ex quibus omnibus ſcire debes quinto, q regula generalis, ſit quòd actus quandoque licitus, & quandoque illicitus, non eſt ex ſuo genere illicitus: quoniam actus ex ſuo genere illicitus nulla poteſt fieri ratione

Part. 1. c. 8. circa med

Li. 19. c. 19 à med. tomo. 5.

Eod. ca.

Par. 1. c. 8. in prin.

tione licitus. Et propterea quia appetere epiſcopatum ut proſit Eccleſiæ, quandoque eſt licitum, & quandoque præſumptuoſum, conſequens eſt q. ex ſuo genere non eſt actus illicitus, ſed ut in pluribus illicitus, & præſumptuoſus. Et cum in appetitu licito epiſcopatus claudatur celſitudinis gradus ordinatus ad epiſcopalem operationem ut ad finem, eadem rõne conſequens eſt, ut appetitus celſitudinis epalis non ſit ex ſuo gñe illic[i]t[us]: quõ ſi ex ſuo gñe eſſet illicit[us], aut præſumptuoſus, non poſſet in aliquo caſu licite appeti in ordine ad finẽ epiſcopalis opationis, cuius [opp]oſitũ in litera dr. Et ſi his adiunxeris, q. actus ex ſuo gñe non ſolũ non mortalis, ſed nec illicitus nõ facile ex circunſtantiis iudicãdus eſt eſſe mortalis, ſed magna opus eſt diligentia ac circunſpectione rõnis ad iudiciũ peccati mortalis ex ſolis circũſtãtiis particularibus, uidebis nõ tã malũ eſſe, quãtũ multi putant, appetere epiſcopatũ ut proſit Eccleſiæ. Qd dicõ de appetente proportionato, hoc eſt, uiro irreprehẽſibili, ſobrio, ornato, prudente, pudico, hoſpitali, doctore, non uinolento, non percuſſore, modeſto non litigioſo, non cupido, domui ſuæ bñ præpoſito, nec aliis impedito. Hæc.n. ſunt conditiones poſitæ ab Apoſto. 1. ad Tim. 3. Si talis.n. epiſcopatũ appeteret i ueritate ut prodeſſet, crediderim ego q. attenta tanta neceſſitate Eccleſiæ carentis talibus uiris, nõ peccaret. Et ſi huiuſmodi neceſſitatis oculus deficeret, non niſi uenialiter peccaret rõne nõ[n] ille præſumptionis, qua ſe in aĩo ſuo aliis præfert, aliis aũt non ſolũ q. b[ene] præeſſe deſiderat: ſed qui forte melius q̃ ipſe locũ illius epiſcopatus occuparent. Et ppea quãto magis ſancti fuerint uiri pſecti, tanto magis inuẽti ſunt aliena ab huiuſmodi appetitu. Et multi eorum inuenti ſunt fugiſſe, ut patet de Ambroſio, Martino &c.

Ca. 6. eccl. Hierarchiæ.

Li. 19. c. 19 a medio, tomo 5.

Honri. 35. in ope imperfecto in 2. pag. ante finem, to. 2.

¶ Quinta concluſio. ſ. Quilibet abſque præſumptione põt appetere talia opera facere, ſi eſſet epiſcopus: & etiam poteſt appetere ſe eſſe dignum talibus operibus, & epiſcopatu, quæ quia manifeſta eſt, noſtra non indiget mora.

¶ In eodẽ articulo in reſpõſione ad ſ[ecun]dm, dubiũ circa illud occurrit. Præſumptuoſũ eſt q. aliqs pfectum ſe reputet. Et eſt rõ dubii, q[uia] hoc uĩ cõtrariari doctrinæ Apoſtolicæ, & et ipſi[us] authoris ſupius in trac. de humilitate. Nã ſi uir eſt pfectus, nulla præſumptio eſt, q. ſe reputet pfectum: immo hoc ad donũ Dei ſpectat, ſm illud Apoſtoli. Vt ſciamus q̃ a Deo nobis donata ſunt.

A ¶ Ad hoc dr, q. hæc verba authoris intelligenda ſunt ut in pluribus, qm perfectorum paruus eſt numerus. Et ppea ſũt curſum cõem loquendo pſumptuoſũ eſt q. aliq. pfectũ ſe reputet: quis in quibuſdã, q ualde pauci ſunt, nullius ſit præſumptionis talis æſtimatio. Et hæc de hoc articulo ſufficiant.

Si es perfectus, vade, & vende oĩa q̃ hẽs: ſed, Si vis perfectus eſſe. Et huius differẽtiæ rõ eſt, qa ſm Dionyſium * perfectio ptinet actiue ad epm, ſicut ad perfectorẽ: ad monachum aũt paſſiue, ſicut ad perfectũ. Requiritur autẽ q. ſit perfectus aliqs ad hoc, q. poſſit alios ad perfe-

B ctionẽ adducere: qd non præexigitur ab eo, qui dẽt a[d] perfectionẽ adduci. Eſt aũt præſumptuoſum, q. aliquis perfectum ſe reputet, non aũt q. ad perfectionẽ tẽdat. Scdo, quia ille q ſtatũ religionis aſſumit, ſe aliis ſubijcit ad ſpiritualia capienda, & hoc cuilibet licet. Vnde Aug. 19. de ciu. Dei dicit. A ſtudio cognoſcendæ veritatis nemo prohibẽt, qd ad laudabile

C otiũ pertinet: ſed ille qui trãſit ad ſtatũ epiſcopalẽ, ſublimatur ad hoc, q. aliis puideat, & hãc ſublimationẽ nullus dẽt, ſibi aſſumere, ſm illud ad Hebr. 5. Neq; quiſq̃ ſumat ſibi honorẽ, ſed q vocatur a Deo. & Chryſ. dicit ſup Matth.* Primatũ Eccleſiæ cõcupiſcere, neq; iuſtũ ẽ, neque vtile. Quis.n. ſapiens vult vltrò ſe ſubijcere ſeruituti, &

D periculo tali, vt det rõnem pro oĩ eccleſia, niſi forte qui non timet Dei iudicium abutens primatu eccleſiaſtico ſeculariter, vt. ſ. cõuertat ipsũ in ſæcularẽ?

Ad III dcẽm, q. diſpẽſatio ſpũaliũ frumẽtorũ ñ ẽ faciẽda ſm arbitriũ cuiuslibet: ſed principlr qdẽ ſm arbitriũ, & diſpõnẽ Dei: ſcdario ãt ſm arbitriũ ſupiorũ plãtorũ, ex quorũ p[er]ſona dr̃ 1. ad cor. 4. Sic nos exiſtimet hõ, vt miniſtros Chriſti, &

E diſpẽſatores myſteriorũ Dei, & iõ nõ intelligit ille abſcondere frumẽta ſpiritualis, cui ñ cõpetit ex offõ, nec a ſupiori i iungit, ſi ab aliorũ correctiõe, aut gubernatione deſiſtat: ſed ſolũ tũc intelligit abſcõdere, ſi diſpẽſationẽ negligat, cũ ei ex offõ incũbat, vel ſi officiũ, cũ ei iniũgit, ptinaciter recipere renuat. Vñ Aug. dicit 19. de ciu. Dei. * Otiũ ſanctũ q̃rit charitas veritatis, negociũ iuſtũ ſuſcipit neceſſitas charitatis, quã ſarcinã ſi null[us] iponit, pcipiẽde, atq; intuẽde, vacãdũ eſt veritati: Si aũt imponit, ſuſtinenda eſt pp charitatis neceſſitatẽ.

Li. 19. c. 19. circa finẽ tom. 5.

Ad IIII dcẽm, q. ſicut Greg. dicit i paſt.* Iſaias q mitti uoluit, añ ſe p altaris calculũ purgatũ vidit, ne nõ purgat[us] adire q ſq, ſacra miſteria audeat. quia ergo valde difficile eſt purgatũ ſe quẽlibet poſſe cognoſcere, pdicatiõis offm, tuti[us] declinat.

In par. 1. c. 7. a med.

ARTICVLVS II.

Vtrum liceat epiſcopatum iniunctum omnino recuſare

AD SECVNDVM ſic proceditur Vr̃ q. liceat epiſcopatum iniunctum recuſare. Vt enim Greg. dicit in paſt.* Per actiuam vitam prodeſſe proximis cupiens Iſaias, officium prædicationis appetiit. Per contemplatiuã vero Hieremias amori cõditoris ſedulo iherere deſiderãs, ne mitti ad pdicãdũ debeat, ptradicit: nullus ãt peccat, ſi [b] meliora nolit deſerere, ut minus bonis inhæreat. Cũ ergo amor Dei pemineat dilectioni pximi, & vita cõtẽplatiua pferat uitę actiuę, ut ex ſupradictis patet, * [h] vr̃ q. non peccat ille qui omnino epiſcopatum recuſat.

Par. 1. c. 7. paulo a prin.

Q. 26. art. 2. & q. 182 art. 1.

¶ 2 Præt. Sicut Gregorius dicit.

SVP. Q. CLXXXV ART. II.

IN ar. 2. eiuſdem q. nota, q. cũ in corpore dr, q. ſicut ad inordinationem uoluntatis ptinet, q. aliquis proprio motu ferat in hoc, q. aliori in gubernationi pficiat, ita &c. ly ſicut, nõ denotat ſimilitudinem quo ad oĩa: qm, vt dictum eſt, appetitus ut pficiat, non eſt ex ſuo genere malus, ſicut appetitus reſiſtendi ſuperioris præcepto eſt ex ſuo gñe mal[us]: ſed tenet ſimilitudo quo ad hoc, q. vtrobique eſt inordinatio voluntatis, q̃uis diſſimiliter: quia in primo eſt moderatio vt in pluribus, & ex circunſtantiis: in ſecundo autem eſt moderatio ex ſuo gñe. Sufficit aũt ueritati literę, q. ſimilitudo teneat q̃tum ad ipſam inordinationẽ undecunque ueniat. Põt tñ & aliter exponi, vt ſimilitudo teneat etiam quantum ad inordinationem actus ex ſuo gñe. Et ſic ferri in hoc, q. præficiatur aliorum gubernationi, intelligitur in rõne finis, ita q. finis voluntatis talis eſt, vt præſit. Et ſic actus eſt malus ex ſuo gñe, quia præſumptuoſus vt in ſecunda conc[lu]ſione præced. artis articuli patet: & cũ ſimilitudo currit ſine impedimento. Et hæc expoſitio magis amplectenda vĩ, vt pote formalior.

Petr. 887 Quol. 5. a. 22.

¶ In eodem art. in reſ[ponſi]one ad ſm, nota inter tria gña impedimentorum ad obediendum. ſ. auferibilium a ſe, uel a pręcepture, uel a neutro. Primum impedimentum ponit peccatum mortale reſpectu epatus ſuſcipiendi. Vnde habes, q. exiſtens in peccato mortali eſt diuino iure inhabilis ad epatum. In ſecundo autem genere impedimenti, quia author dicit, q. tenetur diſpenſante præceptore obedire, quotidianum dubium occurrit, An ſubditus teneatur obedire prælato mandanti contra conſtitutionẽ, ſeu regulam in his, in quibus põt & uult diſpenſare, puta, q. frangat ieiunium in feria 6. aut aliquid ſimile. Argumentũ enim hinc ſumitur, q. tenetur obedire, ex quo aufert uinculum iuris diſpenſando, ſicut præcipienti acceptationem epiſcopatus, & amouenti impedimentum, tenetur obedire.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, quòd dupliciter contingit plãtum mandare

¶Par.1.c.7 a medio.

mandare aliquid diſpenſando in vinculo cõſtitutionis. Vno mõ, quia id qđ mãdat, eſt ſm̃ ſe conſonũ religioni: ſed obuiat hmõi mãdato impedimẽtũ aliqđ ex vinculo conſtitutionis, in quo tñ p̃latus põt diſpẽſare.

Habeť hic Prologus ĩ gl. ordinaria ĩ prin. ev̄ãg. Marci.

Verbi grã. Mãdat p̃latus alicui, qꝫ vadat p̃dicatum, aut qꝫ diſputet, legat, aut aliquid hmõi: cõſonum ſuæ religioni faciat: ſed quia eſt feria ſexta, & ille eſt debilis, & nõ p̃t vtrũq; ſimul pficere. ſ. ieiuniũ, & mandatũ adimplere, & ppẽa excuſat ſe forte ab obedientia: pculdubio teneť ſubditus obedire p̃lato mãdanti, & diſpenſanti in ieiunio. Nec excuſatur a trãſgreſſione p̃cepti, eo qꝫ cõſonũ religioni p̃cipit: nec abutiť p̃tãte diſpẽſandi, ſed optime vtiť ea ad ſubtrahẽdũ impedimẽta melioris boni, & hoc optime pbat argũñ ex litera iſta.

Epiſt.81. paulo ante mediũ tomo.2.

In c.epiſt.

Si aũt prælatus alio mõ ſe hẽt in p̃cipiẽdo, & diſpẽſando, qa.ſ. ſolũ actũ p̃cipit in quo diſpenſat, puta, nihil aliud p̃cipit, q̃ vt frangat ieiunium in feria ſexta, nõ teneť ſubditus obedire &c. eo qꝫ actus iſte q̃ p̃cipiť, nõ eſt ppriè religioni cõſonans, niſi forte tolerabiliter. Vñ Bernardus: Vota mea p̃lat⁹ ñ minuat ſine neceſſitate.

Art. præc. ad 3. *Conclu.*

¶ In reſponſione ad tertiũ eiuſdẽ articuli nota duo. Primũ, differentiã in præueniendo ac impediẽdo obedientiã præcepti ab hoĩe, & præcepti a iure ſiue diuino, ſiue naturali, ſiue ſcripto facti: quoniã impedire primũ præueniendo licet. ſecũdum autem non, vt in litera dicitur. Et hoc deſeruiet in multis caſibus. Secundo, qꝫ qui vouit non acceptare epiſcopatũ, quantum eſt ex parte ſui, votum validum fecit, & tenetur illud ſeruare: & niſi compellatur, reus voti uiolati eſt acceptando epiſcopatum. Et hoc eſt verum tam in religioſis, quàm in ſæcularibus &c.

Li.19.c.19. circa finẽ tom.5.

*Par. 1. c. 6. cir. prin.

†valde difficile eſt, vt aliquis ſe purgatũ poſſit cognoſcere, nec dẽt aliqs ñ purgatus ſacra myſteria adire. Si ergo aliqs nõ ſẽtiat ſe eſſe [h] purgatũ, quantumcũq; ſibi ep̃ale iniungatur officium, nõ debet illud ſuſcipere.

¶3 Pręt. De beato Marco hieronymus dicit ĩ plogo ſup Marcũ, qꝫ amputaſſe ſibi poſt fidem pollicẽ dr̃, vt ſacerdotio reprobus hẽretur. Et ſimr̃ aliq̃ votũ emittunt, vt nunq̃ ep̃atũ accipiant: ſed [h] eiuſdẽ rationis eſt ponere impedimẽtũ ad aliqd, & oĩno recuſare illud. ergo vr̃ qꝫ abſq; peccato poſſit aliquis omnino epiſcopatũ recuſare.

SED CONTRA eſt, qꝫ Aug. dicit ad Eudoſiũ. * Si qua opa veſtra mater Eccľa deſiderauit, nec elatione auida ſuſcipiatis, nec blandiente deſidia deſpuatis. Poſtea ſubdit † Neq; otium veſtrum neceſſitatibus Eccleſię præponatis, cui parturienti ſi nulli boni miniſtrare vellent, qũo naſceremini ñ ĩueniretis.

RESP. Dcđm, qꝫ in aſſũptione ep̃atus duo ſunt cõſideranda. Primò quidẽ, quid deceat hoĩem appetere ſm̃ ppriã voluntatẽ. Scđo, quid hoĩem deceat facere ad volũtatẽ alteri⁹. Quantũ ergo ad propriã volũtatẽ cõuenit homini principaliter inſiſtere ppriæ ſaluti: ſed qꝫ aliorũ ſaluti intẽdat, hoc cõuenit homini ex diſpõne alterius p̃tãtẽ habẽtis, vt ex ſupradictis patet.* Vñ [m] ſicut ad iordinationẽ volũtatis p̃tinet, qꝫ aliqs pprio motu ferať ĩ hoc, qꝫ aliorũ gubernationi p̃ficiať: ita ẽt ad inordinationẽ volũtatis p̃tinet, qꝫ aliqs oĩno contra ſuperioris iniunctionẽ p̃dictũ gubernationis offm̃ finaliter recuſet pp duo [n] Primò qdem, qa hoc repugnat charitati pxi morũ quorũ vtilitati ſe aliquis dẽt exponere pro loco, & tp̃e. Vñ Aug. 19. đ ciu. Dei dicit,* qꝫ negotiũ iuſtũ ſuſcipit neceſſitas charitatis. Scđo, qa hoc repugnat humilitati, p quã aliqs ſupiorũ mãdatis ſe ſubijcit. Vñ Gregori⁹ dicit ĩ paſtorali. Tũc ań Dei oculos vera ẽ humilitas cũ ad reſpuẽdũ hoc, qđ vtiliter ſubire p̃cipiť, pertinax non eſt.

AD PRIMVM ergo dcđm, qꝫ q̃uis ſimpľr & abſolute loquẽdo, vita cõtẽplatiua potior ſit q̃ vita actiua, & amor Dei quàm dilectio proximi: tamẽ ex alia parte bonum multitudinis præferendum eſt bono unius. Vñ Aug.[r] dicit ĩ verbis premiſſis. Neque otium ueſtrum neceſſitatibus Eccleſiæ p̃ponatis, p̃ſertim quia hoc ipſum ad dilectionẽ Dei p̃tinet, qꝫ aliquis ouibus Chriſti curã paſtoralẽ ĩpedat. Vñ ſuper illud Io. ult. Paſce oues meas, dicit Aug.* Sit amoris offm̃ paſcere dominicũ gregẽ, ſicut fuit timoris ĩdiciũ negare paſtorẽ. Simľr ẽt p̃lati nõ ſic trãſferunť ad uitã actiuã, ut cõtẽplatiuã deſerant. Vñ Aug. dicit 19. de ciui. Dei, * qꝫ ſi imponať ſarcina paſtoralis officij, nec ſic deſerẽda eſt delectatio ueritatis, q̃.ſ. in contemplatione hr̃.

In arg. ſed contra.

Tract.123. parum ante mediũ, tom.9.

2.Reſp. Li.19.c.19 in fine to. 5.

AD II dcđm, qꝫ nullus teneť obedire p̃lato ad aliquod illicitũ, ſicut patet ex his, † q̃ ſ. dicta ſunt de obedientia. Põt ergo cõtingere qꝫ ille, cui iniũgitur p̃lationis offm̃, in ſe aliquid ſentiat, pp qđ nõ licet ei p̃lationẽ accipere. Hoc aũt impedimentũ q̃nq; quidẽ remoueri põt per ipſummet. cui paſtoralis cura iniungitur, puta, ſi hẽat peccãdi propoſitũ, qđ põt deſerere: & pp hoc nõ excuſať quin finaľr teneať obedire p̃lato iniũgẽti. Q̃nq; uero impedimentũ, ex quo fit ei illicitũ paſtorale offm̃, nõ põt ipſe remouere: ſed p̃latus qui iniũgit, puta, ſi ſit irregularis, uel excõicatus: & tunc dẽt defectũ ſuũ prælato iniũgenti oſtendere, qui ſi impedimẽtũ remouere voluerit, tenetur humiliter obedire. Vñ Exod. 4. cũ Moyſes dixiſſet: Obſecro Dñe non ſũ eloquẽs ab heri & nudius terti⁹: Dñs r̃ndit ad eũ: Ego ero ĩ ore tuo, doceboq; te quid loquaris. Q̃nq; uero nõ põt remoueri impedimẽtũ, nec per iniungentẽ, nec per eũ cui iniũgiť, ſicut ſi archiepiſcopus nõ poſſit ſuper irregularitate diſpenſare. Vñ ſubditus nõ teneť ei obedire ad ſuſcipiendum ep̃atum, uel etiã ſacros ordines, ſi ſit irregularis.

q.104.art. 5.

AD III dcđm, qꝫ accipere epiſcopatum non eſt de ſe neceſſarium ad ſalutem, ſed fit neceſſariũ ex ſuperioris p̃cepto. His aũt quæ ſic ſunt neceſſaria ad ſalutem, poteſt aliquis impedimentũ licite apponere anteq̃ fiat præceptum: alioquin non liceret alicui tranſire ad ſecundas nuptias, ne per hoc impediretur a ſuſceptione ep̃atus, uel ſacri ordinis: non aũt hoc liceret in his, q̃ per ſe ſunt de neceſſitate ſalutis. Vñ beatus Marcus non contra præceptũ egit ſibi digitũ amputando, q̃uis eũ credibile ſit hoc ex inſtinctu Spiritusſancti feciſſe, ſine quo nõ licet alicui ſibi manũ inijcere. Qui autẽ uotũ emittit de nõ ſuſcipiẽdo ep̃atum, ſi per hoc intendat ſe obligare ad hoc, qꝫ nec per obedientiã ſuperioris prælati accipiat, illicite uouet. Si autem intendit ad hoc ſe obligare, ut quantum eſt de ſe, epiſcopatum non quærat, nec ſuſcipiat, niſi immi nente neceſſitate, licitum eſt uotum: quia uouet ſe facturum id quod hominem facere decet.

ARTICVLVS III.

SV. QV. CLXXXV. ARTI. III.

Vtrum oporteat eũ, qui ad epiſcopatũ aſſumitur eſſe cæteris meliorẽ.

AD TERTIVM ſic pceditur. Vr̃ qꝫ oporteat eum, qui

In arti. 3. eiuſdem q. dubiũ occurrit circa

Port.a.

878

circa illud, Diuina miniſteria hóibus non cõmittunť pp eorũ remunerationem. Vñ.n. hoc eſſe falſiſſimũ, qm̃ & recta rõ, & iu ra clamant q̃ benemeriti de eccleſia clerici, debent ab eccleſia remunerari eccleſiaſticis beneficiis, quæ conſtat pertinere ad diuina miniſteria, cum beneficiati miniſtri Dei ſint.

¶ Ad hoc dr̃ dupliciter. Primo, q̃ verba ex rõe dicendi pẽſanda ſunt. In litera: ac rõ dicendi eſt differentia inter eſſe meliorem ſimpliciter, hoc eſt ſm̃ charitatẽ, & eſſe meliorem ad hoc, i. ad regimẽ eccleſię. Et volens concludere author, q̃ ſi eſt attendẽda maior bonitas ſimpliciter, vſus eſt dicta ꝓpoſitione. ſ. Diuina miniſteria non cõmittuntur in remunerationẽ, ꝓculdubio meriti, q̃d ex charitate ẽ. Nã ſi bñficia eccleſiaſtica diſpenſanda eſſent in remuneratione meritorũ charitatis, ꝓculdubio quanto aliquis eſſet melior ſm̃ charitatẽ, magis deberet ſibi dari eccleſiaſticum regimen. Ad ho: igiť excludendũ author dictam protulit propoſitionẽ intelligendã de remuneratiõe meriti ex charitate, in cuius ſignũ ſubiungit, Quã remunerationẽ expectare debent in futuro. Et ſic ceſſat obiectio, q̃ de alio gñe remunerationis loquiť. ſ. de remuneratione ſeruitiorum eccleſiaſticorũ. Secũdo dr̃, q̃ loquẽdo ẽt vniuerſaliter de remuneratione, q̃ i diſtributione eccleſiaſtici regiminis principaliter nõ dẽt attẽdi remuneratio, ſiue meriti, ſiue ſeruitiorũ ſiue quorumcumque aliorũ beneficiorũ: ſed debet principaliter attendi vtilitas eccleſiæ, præcipuæ ſpiritualis. Et ꝑpea licet poſſint plati & debeant ſecundario penſare eccleſiaſtica ſeruitia recepta ab aliquo, ſi tñ adeo q̃ pp remunerandũ illum poſtponať magis idoneus ad eccleſiaſticũ regimen. Sed cæteris parib. p̃ & debet illũ pñcere, q eſt magis bñmeritus de eccleſia. Et hoc ſolum eſt quod recta ratio di ctat circa diſtributionem eccleſiaſtici regiminis &c.

ad epatũ aſſumitur, eſſe cęteris meliorẽ.[b] Dñs. n. Petrum, cui cõmiſſurus erat paſtorale officium, examinauit, ſi ſe diligeret plus cæteris: ſed ex hoc aliquis melior eſt, q̃ Deum plus diligit. ergo vr̃ q̃ ad epiſcopatum non ſit aſſumendus niſi ille, qui eſt cæteris melior.

¶ 2 Præt. Symmachus Papa, dicit. Viliſſimus[*] cõputãdus ẽ, niſi ſciẽtia & ſãctitate[b] ꝓcellat, q̃ ẽ dignitate pręſtantior: ſed q ꝓcellit ſciẽtia & ſãctitate, ẽ melior. ergo ñ dẽt aliqs ad epatũ aſſumi, niſi ſit cęteris melior.

¶ 3 Præt. In quolibet gñe minora p[h] maiora regunť, ſicut corporalia regunť ꝑ ſpiritualia, et inferiora ꝑ ſuperiora, ut Aug. dicit in 3. de Trini.[*] ſed eps aſſumitur ad regimen aliorũ. ergo debet eſſe cæteris melior.

SED CONTRA eſt, q̃ Decre. dicit[*], q̃ ſufficit eligere bonũ, neq; oportet eligere meliorẽ.

RESP. Dcẽdm̃, q̃ circa aſſumptionẽ alicuius ad epiſcopatũ, aliquid cõſiderandũ eſt ex parte eius q aſſumiť, & aliqd ex parte eius qui aſſumit. Ex parte. n. eius q aſſumit vel eligendo, vel ꝓuidendo, reqriť q̃ talẽ eligat, q̃ fideliter diuina myſteria diſpenſet, q̃ qdẽ diſpẽſari dẽnt ad vtilitatẽ eccleſiæ, ſecundũ illud 1. Cor. 14. Ad ædificationẽ eccleſię q̃rite, vt abũdetis. Nõ ãt diuina miniſteria hoibus committunť pp eorũ remunerationem, quam expectare dẽnt in futuro. Et iõ[m] ille qui dẽt aliquẽ eligere in epiſcopũ, uel de eo ꝓuidere, non teneť aſſumere meliorem ſimpliciter, q̃ eſt ſm charitatẽ, ſed meliorem quo ad regimen eccleſiæ, qui ſcilicet poſſit eccleſiã & inſtruere, & defendere, & pacifice gubernare.[*] Vñ cõtra quoſdã Hier. dicit,[*] q̃ quidam non quærunt eos in Eccleſia columnas erigere, quos plus cognoſcunt eccleſię prodeſſe, ſed quos plus ipſi amant, vel quorum ſunt obſequiis deliniti, vel dediti, vel ꝓ quib. maiorũ quiſpiã rogauerit, & vt deteriora taceã, q vt clerici fierent, munerib. impetrarunt. Hoc aũt pertinet ad acceptionẽ perſonarum, q̃ in talib. eſt graue peccatum. Vñ ſuper illud Ia. 2. Frẽs mei, nolite in perſonarũ acceptione &c. dicit gl. Auguſt.[*] Si hanc diſtantiã ſedendi, vel ſtandi ad honores ecclaſticos refe ramus, non eſt putandum leue eſſe pctm̃ in perſonarum acceptione hr̃e fidem dñi glę. Quis .n. ferat eligi diuitem ad ſedem honoris Eccłæ cõtẽpto paupere inſtructiore & ſãctiore?[p] Ex parte ãt eius qui aſſumiť, non requiriť q̃ reputet ſe aliis meliorẽ, hoc. n. eſſ: t ſuperbum, & præſumptuoſum: ſed ſufficit q̃ nihil in ſe inueniat, per quod illicitũ ei reddať aſſumere prælationis offm̃. Vñ licet Petrus interrogatus eſſet, an Dñs plus cęteris diligeret, in ſua rñſione non ſe ꝓtulit cæteris, ſed ſimpl̃r rñdit, q̃ Chriſtum amaret.

AD PRIMVM ergo dcẽdm̃, q̃ Dñs i Petro ſciebat ex ſuo munere eſſe idoneitatem, ẽt quantum ad alia, gubernandi eccleſiam: & ideo eum de ampliori dilectione examinauit, ad oſtẽdendum q̃ vbi aliàs inuenitur hõ idoneus ad eccleſię regimẽ, præcipue attendi debet in ipſo eminentia diuinæ dilectionis.

AD II dicẽdũ, q̃ authoritas illa eſt intelligẽda quãtũ ad ſtudiũ illius q in dignitate cõſtitutus eſt. Dẽt. n. ad hoc intendere vt talẽ ſe exhibeat, vt cæteros & ſcia, & ſanctitate præcellat.

Habeť 1. q. 1. c. Viliſſimum

Li. 3. ca. 4. to. 3.

In Decre. 1. t tu, 6. c. Cum in cunctis, & eſt 7. in ordine.

Conclu. ꝓ

¶ In eodem ar. diligenter aduerte diſtinctionem in lra poſitã. ſ. quid conueniat diſtribuenti, & quid acceptanti epiſcopatũ. Et ment figẽ, q̃ diſtributor tenetur ad comparatiuũ, hoc eſt, ad eligendũ meliorem ad regimen Eccleſiæ: vbi tria includunť. Primo, q̃ eligendus ſit bonus ſecundum charitatem. Nullus enim peccator eſt eligibilis, & loquor de pctõ mortali. Secundo, q̃ ſit bonus, ſeu idoneus ad Eccleſiæ regimen in trib. actib. conſiſtens principaliter, quæ in litera numerantur. ſ. inſtructio, defenſio, & pacifica gubernatio. Tertio, q̃ ſit magis idoneus ad hæc q̃ quicunq; alius poſſibilis haberi: alioquin vitiũ acceptionis perſonarum eſſet, ſi ille alius poſſibilis haberi melior iſto, ad regimen poſtponeretur. Et hoc qd dixi de deſtributore, intelligendũ eſt ẽt de quo cumque ad quẽ ſpectat eligere, ut patet in litera. Is aũt q eligitur, non tenetur ad comparatiuũ. Nõ. n. tenetur ad hoc q̃ licite accepet, reputare ſe aliis magis idoneũ ad eccleſię regimen, ſed teneť ad poſitiuũ, q̃ nullũ in ſe impedimẽtũ inueniat ad ꝓlationis officiũ aſſumẽdũ &c. Sũt ãt impedimenta, ut in ſequenti patet artic. Et habetur extra de renuntiatione ca. Niſi, cũ pridẽ, non ſolum irregularitates mortale peccatum, & reliqua ſupradicta, ſed ẽt ignorantia & peruerſę intẽtiones, ſiuẽ dr̃ pñaliter poti[*] epatu, q̃ ꝓñaliter ſeruire: qd utinam quotidie non uideremus.

¶ In eodem ar. in rñſione ad tertium. nota differẽtiã inter ordinem naturę & gr̃æ in lra manifeſtã. Et quia in regimine eccleſiaſtico nõ attenditur ordo naturæ, ſed ordo gr̃æ: nõ cõtingit iſta diuerſitas ut minus habẽs de gr̃a charitatis, plus habeat de gr̃a regiminis. Quo circa illi qui extra latitudinẽ ordinis gr̃æ ſunt, nihil habent vnde eccleſiaſtica regimina ſibi debeantur ſm̃ diuinę diſpenſationis ordinẽ: ſecus ſm̃ abuſum, de quo uerba Hieronymi in litera habes.

¶ In eodẽ ar. dubiũ occurrit, An epiſcopus debeat eſſe doctus, & doctor theologiæ, aut iuris canonici.

¶ Ad hoc qdã dicũt, q̃ licet priſcis epis magis ſciẽtia theologica conueniebat q̃ ſcientia iuris, quia opus erat cõtra hæreticos theologiæ gladio ꝓcedere, hodie tamen quia magis accidunt qõnes ſpectãtes ad ius q̃ ad fidem, conuenit magis q̃ epiſcopi ſint in iure periti. Sed hi longe aberrant, tum quia officium epiſcoporum, quod eis in conſecratione imponitur, eſt, prædicare: materia autem prædicationis non eſt ius, ſed Euangelium, dicente Domino, Prędicate Euangelium, ſub quo ſacra ſcriptura comprehenditur, quę eſt uere & proprie ſcientia theologię. Nec minus tenentur hodie q olim epiſcopi ad prædicandũ: quia nõ minus hodie q̃ olim eis officiũ hoc imponitur,

Sup illud 1. ad Ti ũ, Et conſtituas per ciuitates presbyteros, to mo. 9.

In Epiſt. 19. ad Hie. declinãdo ad finẽ illius, to. 2.

Concl. ꝓ

Par. ca. 1. in prin.

tur, q̄uis hodie tanta ſit abuſio, ꝙ nō eſt q faciat fere vſque ad vnū. Tn̄ q̄a magis tenet ep̄s ad docendū populū ſeruare ea, q ad bonos mores ſpectant, q Ieſus Chriſtus mandauit ſeruari, q̄ docere hoīes ſacros canones, quos nō ipſe Dn̄s, ſed hoīes ediderūt. Cōſtat aūt ꝙ docere ſeruare mandata dn̄ica, ſpectat ad theologicā ſciētiā, quā ipſe Dn̄s apoſtolis infudit. Et ꝓpterea dato ꝙ hodie ceſſaſſent oēs ſes fidei, maxima tn̄ neceſſitas ē doctrina morū, qui ſunt ſīn Dn̄i mādata. Et iō ep̄s tenent̄ ol tēpore eſſe theologi, iuxta illud Apoſtoli. Quoſdā paſtores & doctores, ꝑculdubio doctrinę duplicis, q̄ Dn̄s impoſuit apoſtolis. ſ. fidei, & morum, dicens quo ad primā Prædicare Euāgeliū: & quo ad ſecundam, Docentes ſeruare q̄cunq; mādaui vobis.

Perr. 879 Su. q. 184. ar. 6. co. fi. Et infr. q. 189. ar. 8. cor.

SVP. Q. CLXXXV. ART. IIII.

IN ar. 4. eiuſdem q. 18, aduerte defectus in lr̄a poſitos, ſūptos ex Decretali. Innocentii tertii, extra de renunciatione ca. Niſi cum pridē. Et caſum ſcandali ibi in gn̄e, hic ſpecifice poſitū. ſ. ꝙ ſi pp̄ fidem Chriſti, aut Eccleſiæ iuſtitiā violandā ſcādalū contingit, ut accidit ſctō Thomæ Cantuarienſi, non eſt pp̄ hmōi ſcandalū cedendū Eccleſiæ. Et cū pateat nō plus teneri hominē ad cedendū ep̄atui, q̄ ad nō ſuſcipiendum, habens in ſe aliquē horū defectuū, tenetur nō ſuſcipere oblatū ſibi ep̄atū, multo magis q̄ teneatur poſt ſuſceptum renunciare. Quare redeāt q promouent̄ ēt ſine proprio appetitu ad ſeipſos, penſet ſi aliquis horum defectuū occurrit &c.

Q. 187. ar. 7.

Vn̄ Greg. dicit in paſtorali.* Tā tū dēt actionem populi actio tranſcendere pręſulis, quātum diſtare ſolet a grege uita paſtoris. Nō āt ſibi iputādū, eſt, ſi ante plationē excellētior n̄ fuit vt ex hoc dēat viliſſim⁹ reputari.

Ad III dcd̄m, ꝙ ſicut dr̄ 1. ad Cor. 12. Diuiſiōes gratiarū, & miniſtrationū, & operationū ſunt. Vnde nihil prohibet aliquē eſſe magis idoneū ad officiū regiminis, qui tn̄ nō excellit in gr̄a ſanctitatis. Secus aūt eſt in regimine naturalis ordinis, in quo id qđ eſt ſuperius ordine naturæ, ex hoc ipſo hēt maiorem idoneitatem ad hoc quòd inferiora diſponat.

Articulus IIII.

Vtrum epiſcopus poſſit licite curam epiſcopalem deſerere, ut ad religionem ſe transferat.

AD quartum ſic proceditur. Vr̄ ꝙ epiſcopus n̄ poſſit licite curam ep̄alem deſerere, ut ad religionē ſe tranferat. ᵇNulli. n. licet de ſtatu perfectiori ad minus perfectū ſtatū transire. Hoc. n. eſt retro aſpicere, quod eſt damnabile, ſc̄m Dn̄i ſniam dicentis Lucę 9. Nemo mittens manum ad aratrū, & aſpiciens retro, aptus eſt regno Dei: ſed ſtatus ep̄alis eſt perfectior q̄ ſtatus religionis, ut ſupra habitū ē. ergo ſicut nō licet de ſtatu religiōis redire ad ſæculū, ita nō licet de ſtatu epiſcopali ad religionem trāſire.

¶2 Præt. Ordo gratiæ eſt decētior q̄ ordo naturę: ſed ſc̄m naturā non mouetur idē ad contraria, puta, ſi lapis nāliter deorſum mouetur, non pōt nāliter a deorſum redire in ſurſum ſed ſc̄m ordinē gratiæ licet tranſire de ſtatu religionis ad ſtatū epiſcopalem. ᵇ ergo non licet econuerſo de ſtatu epiſcopali redire ad ſtatum religionis.

¶3 Præt. ᵇNihil in operib. gratiæ, debet eſſe otioſum: ſed ille qui eſt ſemel in epiſcopū conſecratus, perpetuo retinet epiſcopalem ptātē conferendi ordines, & alia hmōi faciendi, quæ ad epiſcopale officium pertinent, quæ quidem ptās otioſa remanere vr̄ in eo qui curam epiſcopalē dimittit. ergo vr̄ ꝙ epiſcopus non poſſit curam epiſcopalem dimittere, & ad religionem tranſire.

Sed contra Nullus cogitur ad id, qđ eſt ſe F cundū ſe illicitū: ſed illi qui petunt ceſſionē a cura ep̄ali, ad cedendū cōpellunt̄, extra* de renūtiatione ca. Quidam. ergo videtur ꝙ deſerere curam epiſcopalem, non ſit illicitum.

In li. 1. De creta. ar. 9 c. quidam.

Resp. Dcd̄m, ꝙ perfectio ep̄alis ſtatus in hoc conſiſtit, ꝙ aliqs ex diuina dilectiōe ſe obligat ad hoc, ꝙ ſaluti ꝓximorū inſiſtat: & iō ᵐ tādiu obligatus ad hoc, ꝙ curā paſtoralē retineat, quādiu pt̄ ſubditis ſibi cōmiſſis ꝓficere ad ſalutēⁿ, quā quidē negligere nō dēt, neq; pp̄ diuinæ cōtēplatiōis quiētē, cū Apoſtolus ꝓpter neceſſitatē ſubditorū ēt a contēplatione futurę uitę ſe differri patienter to G lerarat, ſc̄m illud ad Phi. 1. Ecce, qđ eligā ignoro. Coarctor āt e duobus, deſideriū habēs, diſſolui, & eſſe cū Chr̄o multo magis melius: permanere āt in carne neceſſariū eſt, ꝓpter uos, & hoc confidens ſcito, qa manebo: neq, ꝓpter q̄cunq, aduerſa vitanda, uel lucra cōqrēda, qa ſicut dr̄ Io. 10. Bonus paſtor ponit aīam ſuā ꝓ ouib. ſuis.ᵒ Cōtingit tn̄ qn̄q; ꝙ ep̄s ipedit̄ ꝓcurante ſubditorū ſalutē multipliciter. ᵖQn̄q, qdē propter defectū ꝓpriū, uel conſcientiæ, ſi ſit homicida, uel ſimoniac⁹: uel ēt corporis, puta, ſi ſit ſenex, uel infirmus: vel ēt ſciētiæ, q̄ ſufficiat ad curā regiminis: uel ēt irregu H laritatis, puta, ſi ſit bigamus. Qn̄q; aūt propter defectū ſubditorū, in q̄b. nō pōt ꝓficere. Vn̄ Greg.* dicit in 2. dialogo. Ibi æquanimiter portādi ſunt mali, ubi inueniunt̄ aliq q adiuuent̄ boni. Vbi āt oīno fructus de bono deeſt, fit aliqn̄ de malis labor ſuperuacuus. Vnde ſepe agit̄ in animo perfectorū, ꝙ cū laborē ſuū ſine fructu eē cōſiderāt, in loco alio ad laborē cum fructu migrant̄.ˢ Qn̄q; āt cōtingit ex parte aliorū, puta, cū de prælatiōe alicuius graue ſcādalū ſuſcitat̄. Nā ut Apo. dicit 1. ad Co. 8. Si eſca ſcādalizat fratrē, meū, n̄ māducabo carnes in eternū: ᵘdū tn̄ ſcādalū nō oriat̄ ex ma I litia aliquorū volētiū fidē, aut iuſtitiā Eccl'ę conculcareˣ. Propter hmōi. n. ſcandalū nō eſt cura paſtoralis dimittēda, ſc̄m illud Mat. 13. Sinite illos. ſ. qui ſcādalizabant̄ de ueritate doctrinæ Chr̄i: cęci ſunt, & duces cæcorū.ʸ Oportet tn̄ ꝙ ſicut curā regiminis aſſumit aliqs per ꝓuidētiā ſuperioris ꝑlati: ita ēt ꝑ eius authoritatē ex cauſis prædictis deſerat ſuſceptā. Vn̄ extra de renunciatiōe dictis Iun. 3.* Si pennas habeas, q̄b. ſatagas i ſolicitudinē auolare, ita ēt aſtrictæ ſūt nexib. præceptorū, vt liberū n̄ habeas abſq; nr̄a pmiſſione volatū. Soli. n. Papæ licet diſpēſare i voto perpetuo, quo qs K ſe ad curā ſubditorū aſtrinxit ep̄atum ſuſcipiens.

Concl. m. Concl. p. Li. 2. c. p. 2. med. illius. Concl. ſ. Concl. u. Concl. y.

In Decretali. li. 1. ti. tu. 7. c. 10. Iiue incipit hoc c. Niſi cum pridem.

Ad primum ergo dcd̄m, ꝙ perfectio religioſorū & epiſcoporū ſc̄m diuerſa attendit̄. Nā ad perfectionē religionis pertinet ſtudiū, ꝙ qs adhibet ad propriā ſalutē. Ad perfectionē āt epiſcopalis ſtatus pertinet adhibere ſtudium ad proximorum ſalutem: & iō quandiu pōt eſſe aliquis vtilis proximorum ſaluti, retrocederet ſi ad ſtatum religiōis uellet trāſire, ut ſolum ſuæ ſaluti inſiſtere, q ſe obligauit ad hoc ꝙ nō ſolum ſuā ſalutem, ſed etiam aliorum ꝓcuraret. Vn̄ Inno. 3.* dicit in Decre. prædicta, quòd facilius indulgetur, ut monachus ad preſulatum aſcendat, quàm præſul ad monachatum

Extra De renunciatio c. Niſi cū pridē, declinādo ad finem.

rum

tũ deſcendat: ſed ſi ſaluté alio rũ procurare non poſsit, cõueniens eſt vt ſuæ ſaluti intédat.

Ad II dcẽm, ꝙ propter nullũ impm̃ debet hõ prętermittere ſtudium ſuæ ſalutis, quod ꝑtinet ad religionis ſtatum. Põt aũt eſſe aliqđ impm̃ procurandæ ſalutis alienæ: & iõ monachus põt ad ſtatũ eṗatus aſſumi, in quo ẽt ſuæ ſalutis curam agere põt. Põt ẽt eṗs, ſi impm̃ alienæ ſalutis procurãdę interueniat, ad religionem tranſire & impedimento ceſſante põt iterato ad eṗatum aſſumi, puta, per correctionem ſubditorum, vel per ſedationem ſcãdali, vel per curationem infirmitatis, aut depulſa ignorantia ꝑ inſtructioné ſufficienté: vel ẽt ſi ſimoniace ſit ꝓmot⁹ eo ignorante, ſi ſe ad regularem uitam eṗatu dimiſſo trãſtulerit, poterit iterato ad alium eṗatum ꝓmoueri. Si uero aliqs pp culpã ſit ab eṗatu depoſit⁹, & in monaſterium detruſus ad pœnitétiam peragendam, non poteſt iterato ad epiſcopatum reuocari. Vnde dicitur 7.q.1.* Præcipit ſancta ſynodus, ut quicũque de põtificali dignitate ad monachorũ uitam, & pniç deſcenderit locum, nequaquàm ad pontificatum reſurgat.

7.q.1.cap. Hoc nequaquam,

Ad III dcẽm, ꝙ etiam in rebus nãlibus propter impm̃ ſuperueniens potentia remanet abſq; actu, ſicut propter infirmitaté oculi ceſſat actus viſionis: & ita etiã non eſt inconueniens, ſi propter impedimentũ ſuperueniens poteſtas epiſcopalis remaneat abſque actu.

Articvlvs .V.

Vtrũ liceat epiſcopo propter aliquã perſecutionem corporalẽ deſerere gregem ſibi commiſſum.

Ad qvintvm ſic ꝓcedi tur. Vr̃ ꝙ non liceat epiſcopo ꝓpter aliquã perſecutioné tꝑalem corporaliter deſerere gregé ſibi cõmiſſum. Dicit .n. Dñs Ioan. 10 ꝙ ille eſt mercenarius, & non uere paſtor, q videt lupum uenientem,[b] & dimittit oues, & fugit. Dicit autem Gregorius in Homil.* ꝙ lupus ſuꝑ oues uenit, cum quilibet iniuſtus et raptor fideles quouſq; atq; humiles opprimit. Si ergo ꝓpter perſecutio-

Hom. 14. ſ Euã. inter prin. & medium.

SVP. QVAEST. CLXXXV. ART. V.

In art. 5. eiuſdem q. dubium occurrit de reſidentia eṗorum in ſuis eccleſiis, An .ſ. teneantur ſub peccati mortalis vinculo ad reſidendum in ſuis eccleſiis. Et eſt rõ dubij, qm̃ utraque pars qõnis hẽt pro ſe argumenta. Quòd .n. non ſit pc̃tm mortale, ꝓbat ex hoc: quia aut hoc eſſet ex iure poſitiuo, & tunc hoc eſſet ꝑ accñs .ſ. malũ qa ꝓhibitum, qđ eſt extra ꝓpoſitum, cũ ius poſitiuum cõtraria tollat̃ conſuetudine. aut ex diuino, ſeu morali iure, & hoc non, tum qa cõſtat in pluribus caſib. licitum eſſe non reſidere: tum qa neceſſitas iſta non niſi ex fine eſſet .ſ. ſalute aĩarum curanda: qñ ergo eṗs ꝑ alium ſufficienter, vel ẽt ſufficiẽtius curam gerit aĩarum, q̃ ꝑ ſe non tenetur reſidere ẽt ſi nulla neceſſitas, nulla eccleſiæ commoditas ad extra manẽdum inducat &c. tum qa infinitorum eṗorũ conſuetudo vr̃ nõ reſidendi, niſi forte ad breue tṗs, in eccleſiis ſuis: ſed curias ſequũtur multi, nec putant ſe reos q bonos hñt vicarios. Valde quoque durum & abſurdum eſſet dãnare tot ꝑlatos, quos eccleſia non reprehẽdit, ſed honorifice ſic morientes tumulat. Præterea, Aut eṗs tenetur ad reſidentiam tm̃, aut ad opus tm̃, aut ad reſidendũ & opus ſimul. Non ad reſidẽtiam tm̃, quia vanũ eſſet. Nõ ad opus tm̃, qa ſic poſſet per alium ſupplere, & nõ reſidere. Nec ad utrumque ſimul, tum qm̃ qdam diœceſes ſũt ita magnæ, ut impoſſibile videat̃ eṗm poſſe perſonaliter oĩa perſoluere (Conſtat autem nullum teneri ex diuino, aut eccleſiaſtico præcepto ad impoſſibile) tũ quia aliqui eṗi ſunt illuſtris gñis, quos non decet ad hmõi miniſteria perſonaliter deſcẽdere continue &c. In oppoſitum autem eſt, quia paſtor nec nomẽ paſtoris meret̃, ſi non perſonaliter attendat ſuo gregi. Non .n. quilibet ouium dñs, ſed ille tm̃ qui paſcit ſuas, vocatur paſtor: alioquin principes hñtes multos ouium greges, quos per alios paſcunt, paſtores ouium eſſent, quod eſt falſum: eṗs autem eſt vere paſtor, iuxta verbum Domini ad Petrũ, Paſce oues meas.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ eṗs tenet̃ ex præcepto diuini iuris, ad reſidendum perſonaliter in ſuo eṗatu. Ad cuius euidentiam tria agẽda ſunt. Primò, monſtrabitur ꝙ hoc cadit ſub præcepto diuino. Secundò, ex qualitate præcepti reddet̃ rõ contingentium. Tertiò, ſatisfiet obiectis. Quo ad primum. Ad illud tenetur eṗs ſub præcepto diuino, quod neceſſarium eſt ad finem eṗi, qui eſt cura aĩarum: ſed reſidentia eṗi eſt neceſſaria ad curam animarum. ergo eṗs tenetur ſub diuino præcepto ad perſonaliter reſidendum in ſuo eṗatu. Maior propoſitio eſt per ſe nota, & patet inductiue. Conſtat namque ꝙ omnis qui ſimpliciter tenet̃ ad aliquid agendum, tenetur ad medium neceſſarium ad illam actionem. Dixi autem ſimpliciter, ad dr̃iam eorum qui tenentur ex ſuppoſitione. V.g. Famulus tenetur ad ſequẽdum dñm, ſi prouidetur ei de equo, & expenſis. Milites aliqui tenentur ad pugnandum, ſi prouidetur eis de armis &c. Eṗs autem non ex ſuppoſitione, ſed abſolute & ſimpliciter tenetur ad curam animarum: & propterea tenetur ad medium ſibi poſſibile neceſſarium ad curam animarum. Nec ſolum tenet̃, ſed eadẽ neceſſitate qua tenetur ad finem, tenetur ad medium, ex quo medium eſt ita neceſſarium, ꝙ ſine illo non poteſt finem conſequi. Et quia conſtat ꝙ de neceſſitate ꝓcepti diuini iuris tenet̃ eṗs ad curam aĩarum, conſequens eſt ꝙ ẽt de neceſſitate præcepti teneatur ad medium neceſſarium ad curam aĩarum: & ſic patet maior. Minor aũt .ſ. Reſidentia perſonalis eṗi eſt neceſſaria ad curã aĩarum, ꝓbatur. Eṗs tenet̃ ad curã aĩarum mediantibus his actib⁹ perſonalibus, ſ. doctrina, miniſtratiõe ſacrorum, conſecrationibus, viſitatiõe, cuſtodia ac diligentia. ergo reſidentia ꝑſonalis eṗi eſt neceſſaria ad curã aĩarũ. Cõſequentia iſta eſt clariſſima. Añs quo ad ſingulas eius partes ꝓbatur. Quo ad doctrinam, patet ex authoritate Apoſtoli. Oportet eṗm eſſe doctorem, & non dicit, Oportet eṗm hr̃e doctorem: & in ordinatione eṗi dr̃. Vade, prædica populo Dei, & non dr̃, Mitte ad ꝓdicandum. Quo ad miniſtrationem ſacrorum patet ex eo, ꝙ tenet̃ ad miniſtrãdũ populo ſacra, quæ ſolus eṗs poteſt miniſtrare, vt ſunt ſacra cõfirmationis, & ordinationis. Quo ad conſecrationem patet, ꝙ conſecratio eccleſiarum, calicũ, altarium, ac uirginũ confectio chriſmatis, benedictio olei ſancti, corporalium, & reliquorum requiſitorum ad veſtiendũ ſacerdotem, ac ornãdum altare, ad ſolũ eṗm ſpectant. Quo ad viſitationem, cuſtodiam, ac uigilantiam patet ex eo, ꝙ niſi ad hæc perſonaliter teneret̃, non eſſet ipſe paſtor cuſtodiens gregem, & uigilans ſuper eo, ac uiſitans ſingulas oues, vt cuiq; tribuat qđ conuenit: ſed ut dictum eſt, eſſet dñs ouium hñs paſtorem ouium, illum .ſ. mercenarium cui committit ꝙ uigilet cuſtodiat & uiſitet. Et cũ liquido conſtat eṗos ipſos eſſe paſtores ouium Chri, & ad illos ſpectãt actus ſex, Ezech. c. 34. a Dño expreſſi .ſ. conſolidare infirmum, ſanare ægrotum, alligare cõfractum, reducere abiectum, requirere ꝑditum, cuſtodire pingue ac forte. Ad illos denique in Petro dictum eſt, Paſce, nõ paſcere fac oues meas. Nec obſtat huic rõi, ſi dicatur ꝙ eṗi exercent hæc per eṗos pauperes, quia quilibet eṗs tenetur ad hæc oĩa in ſua diœceſi, ac per hoc incompoſſibilia ſunt hæc duo ſimul .ſ. ꝙ quilibet eṗs exerceat hæc in ſua diœceſi per ſe, uel alium eṗm: & ꝙ oĩbus diœceſibus fiat ſatis, niſi unus eṗs ſit ſimul in diuerſis locis puta, feria 5. in cœna Dñi ad conficiendũ chriſma. Abuſionis quidem eſt deteſtabilis, ꝙ pauper eṗs relicta ſua eccleſia, alteri ſeruiat. Nec etiam obſtat ſi dicat̃, quòd ꝑ epiſcopos titulares ſupplentur hi defectus: qm̃ per accidens eſt ꝙ inueniantur epiſcopi titulares, ex hoc .ſ. accidente, quia eccleſiæ aliquæ ſunt in manibus infidelium, vel deſtructæ. Quod autem eſt per accidens, ab arte relinquitur, nec infirmat rõem per ſe ſolidam. Reſtat igitur ratione firmatum, ꝙ per ſe loquẽdo, quilibet epiſcopus tenetur ex diuini iuris præcepto reſidere perſonaliter in ſuo epiſcopatu. Hæc de primo.

Porro 880

Opuſ. 18. c. 19. & 20. & lo. 10. lc. 3. & 1. Cor. 1. lec. n. & 2. Cor. 11. n.

¶ Quo ad ſm̃, quia præceptum de reſidentia eſt affirmatiuum: præcepta autem affirmatiua licet ſemper obligent, non tamen obligant ad ſemper, ſed pro loco, & tempore: ideo uidendum eſt pro quo tempore obliget. Nam de loco nulla eſt quæſtio, quia ad certum locum obligat, ſcilicet propriæ diœceſis. Quamuis igitur eṗs, pro quo obligat, affirmatiuum præceptum

nem alicuius tyranni ep̃s gregẽ ſibi commiſſum corporaliter deſerat, videtur ꝙ ſit mercenarius, & non paſtor.

¶ 2 Pręt. Prouerb. 6. dicit̃. Fili, ſi ſpopõderis pro amico tuo, defixiſti apud extraneum manũ tuam. & poſtea ſubdit. Diſcurre, feſtina, ſuſcita amicũ tuum. quod exponens Greg. in paſt. * dicit. Spõdere pro amico, eſt animam alienã in periculo ſuo conuerſationis accipere. Quiſquis autem ad viuendum aliis in exemplum præponit̃ nõ ſolum vt ipſe vigilet, ſed etiã vt amicum ſuſcitet, admonet̃: ſed hoc non poteſt [h] facere, ſi corporaliter deſerat gregem. ergo vr̃ quòd epiſcopus non debeat causa perſecutionis corporaliter ſuum gregem deſerere.

¶ 3 Præt. Ad perfectionem ep̃alis ſtatus pertinet, ꝙ ꝓximis curã impendat: ſed non licet ei, q eſt ſtatum perfectionis profeſſus, ut [h] oĩno deſerat ea q̃ ſunt perfectionis. ergo vr̃ ꝙ non liceat ep̃o ſe corporaliter ſubtrahere ab executione ſui officii, niſi forte vt operibus perfectionis in monaſterio vacet.

SED CONTRA eſt, ꝙ Apoſtolis, quorum ſucceſſores ſunt epiſcopi mandauit Dñs Mat. 10. Si vos perſecuti fuerint in una ciuitate, fugite in aliam

RESP. dcẽdm, ꝙ in qualibet obligatione præcipue attendi debet obligationis finis. Obligant aũt ſe epiſcopi ad exequẽdum paſtorale officiũ ꝑꝑ ſubditorũ ſaluté: & iõ [m] vbi ſubditorũ ſalus exigit ꝑſonæ paſtoris pñtiã, nõ dẽt paſtor perſonalr ſuũ gregẽ deſerere neq; ꝓpter aliquod commodum temporale, neque etiã propter aliquod

ſit, illud tñ in quo oportet affirmationem ponere in exercitio, F oportet diligenter conſiderare, qñ opus eſt actum ep̃alem ponere in exercitio. Sunt autem triplicis dĩæ ep̃ales actus. Nam quidam exigunt certum & determinatum tp̃s, vt collatio ordinum, & confectio chriſmatis, vt patet. Et rõe horum ſufficeret ꝙ ep̃s reſideret ꝓ tunc, qñ exercere oportet hos actus. Quidam vero ſunt indeterminati tpis, ſed non frequenter occurrunt, vt conſecrationes, & bñdictiones. & rõe horũ ſufficeret ep̃m reſidere, ita ꝙ eccleſia nõ pateret̃ defectus iſtorũ. Quidã aũt ſunt tpis indeterminati & frequẽtis, itaq; nullum tp̃s eſt exceptum, in quo nõ facile & ſæpe occurrat horum neceſſitas, vt eſt act9 paſcendi Chri gregem. Oportet nãque paſtoralibus actib. ita aſſiduum paſtorem eſſe, vt quaſi continue paſcat oues. Scriptũ eſt enim. Qui præeſt, in ſolicitudine. & rurſ9. Solicitudo mea omniũ eccleſiarũ, qs infirmat̃, & ego non infirmor? Quis ſcãdalizat̃ & ego nõ vror? A paſtore quoq; exigunt̃ illi act9 ſupra dicti in Ezechiele, quos aut cõtinuũ, aut freques valde tp̃s exigere conſtat. Et rõe eorũ tenet̃ ep̃s cõtinue i ep̃atu reſidere: qñ tãta tpis frequentia cõtinuã exigit reſidẽtiã tum ex frequentia exercitij actuũ hmõi: tũ ex pręparõe ad iſtos actus. Nam licet omne tp̃s nõ occupet̃ in exercitatione actus paſtoralis, nullum tñ tp̃s eſt exemptum, in quo non oporteat ep̃m eſſe paratum ad exercitationem actus paſtoralis. Et quia actus paſcendi eſt principalis actus ep̃i, iuxta uerbum Dñi ad vniuerſalis eccleſiæ ep̃m, Paſce oues meas, & ex principali actu iudicium ſumẽdum eſt; iõ per ſe loquendo, ep̃s tenet̃ ſub præcepto ad continuam reſi- I dentiam in ſuo ep̃atu, ita ꝙ hoc præceptum affirmatiuum ex natura rei ꝑceptæ, ſicut habet locum determinatum. ſ. propriã diœceſim, ita hẽt tempus determinatum. ſ. aſſidue. Et ſic licet præcepta affirmatiua formaliter obligent ſp, ſed non ad ſp, ſed pro loco & tpe quo oportet, & in hoc differant formaliter a negatiuis: hoc tñ præceptum gr̃a materiæ obligat ad ſp, ſeu aſſidue, qđ eſt quaſi ſp, & ad certum locum. Et qñ obligatio iſta ad ſp ex parte materiæ eſt, & mã ipſa mutabilitati ſubiecta eſt: idcirco contingit abſque uiolatione præcepti ep̃m non ſp reſidere. Quæcunque. n. ita ſe habent ad huius præcepti mãm, ꝙ ſm̃ rectæ iudicium rõis abſoluunt illam a uinculo neceſſariæ continuitatis, excuſant ep̃m ab obligatione ad reſidẽdum pro tunc. Sunt autem quæ ab hmõi uinculo abſoluunt, & excuſant tria, neceſſitas impedimenti, qualitas negotii, & conditio ꝑſonæ. Et impm̃ quidem inuenit̃ dupliciter. ſ. ab extrinſeco, vel ab intrinſeco. Si. n. extrinſeca perſecutio vel infideliũ, vel K principis chriani, cogit ep̃m exulare, uel recedere, ut contigit Beato Ioanni Euangeliſtæ, & Beato Thomæ Cantuarienſi, licite ep̃s ſubtrahit propriam pñtiam gregi ſuo. Et in hmõi perſecutionibus ſeruanda vniuerſaliter eſt regula in lr̃a tradita, diſtinguendo. ſ. qñ expedit eccleſiæ pñtia perſonalis ep̃i, etiam ſi corporalis illius uita auferenda credatur a tyranno: qm̃ bonus paſtor ponit animam ſuam pro ouibus ſuis. Et qñ expedit eccleſiæ, ut uita, uel libertas perſonæ epiſcopi conſeruetur ex eccleſiæ ſiquidem bono ſumenda eſt rõ pręſentiæ, aut abſentiæ. Impm̃ autem intrinſecum, quod ex corporea procedit infirmitate, abſolute loquẽdo, excuſat a reſidentia, puta, ſi oportet mutare aerem ad recuperandam ſanitatem, vel ire ad balnea, & hmõi. In caſu tñ imminentis periculi eccleſiæ ſuæ, cui ſua obuiaret pñtia, teneretur ſuſtinere ægritudinem, etiam vſque ad mortem incluſiue, iuxta uerba Dñi. Bonus paſtor aĩam ſuam ponit pro ouibus ſuis &c. Negotium uero excuſans a reſidẽtia, licet multiplex ualde ſit, ad triplex tñ genus reducitur: ſicut eccleſia ipſa, ex cuius bono rõ reſidentiæ ſumitur, tripliciter ſe habet. Nam ad aliqđ ſe habet vt totum ad partem: ad aliquid vero vt pars ad totum: ad aliquid autem ut pars ad compartẽ. V. g. Eccleſia Caietana habet ſe ad ſingulos actus ſibi debitos, puta, viſitari, doceri, defendi, & hmõi, vt totum ad partes. Habet ãt ſe ad uniuerſalẽ eccleſiam vt pars ad totum: ad alias vero eccleſias, vt pars ad compartes. Qñ igitur negociũ exigens abſentiam ep̃i, ſe habet ad ipſam ſuã eccleſiam ut pars ad totum, puta, qa imminet defenſio eccleſię, ob quã oportet ep̃m ad remotiores partes ſe transferre, tũc liquet ep̃m excuſari a reſidentia. Et rõ eſt quia ipſe tenetur ſuæ eccleſiæ exhibere nõ ſolum alios actus, ſed etiã iſtum, qui eſt defendere, vel procurare bonum eius. Et ꝓpterea licite ob ſuæ eccleſiæ bonum ſubtrahit corporalẽ pñtiam. Et ad hoc mẽbrũ directe reſpicit, ꝙ in lr̃a dr̃, ꝙ ꝓꝑ aliquod commodum eccleſiæ, epiſcopus poteſt ſe abſentare. Cũ vero negotium exigens epiſcopi abſentiam ad uniuerſalis eccleſiæ bonum ſpectat, clarum quoque eſt, licite epiſcopum ſe abſentare a ſua eccleſia. Et ratio eſt, quia bonum partis ordinatur ad bonum totius ut finem, & debet pars exponi pro totius bono, & ſi oportet etiam detrimentum pati, vt patet cum inciditur quandoque manus ut ſaluetur perſona. Vnde eccleſia particularis tenetur pro bono uniuerſalis eccleſiæ ſuum exponere paſtorem, & damnum etiam pati ſuæ abſentiæ. Eſt tamen hic opus diſtinctione, an negotium huiuſmodi uniuerſalis eccleſiæ ſit neceſſario exigens epiſcopum, uel non. Nam ſi negotium neceſſario exigit epiſcopum, ut ire ad concilium generale, uel ad ſynodum prouincialem, quæ etiam ſe habet ad eccleſiam epiſcopalem ut totum ad partem, conſtat quòd rationabilis eſt abſentia. Sed ſi negotium uniuerſalis eccleſiæ non neceſſario exigit epiſcopum, puta, quia perſona epiſcopi habet officium quo oportet ipſum uniuerſalis eccleſiæ ſeruitio perpetuo perſonaliter Romæ deſeruire, uerbi gratia, quia eſt ſecretarius ſedis Apoſtolicæ, uel auditor Rotæ, aut huiuſmodi, non ex hoc excuſatur a reſidentia, quo ad Deum. Et ratio diuerſitatis eſt, quia partes dupliciter ordinantur ad bonum totius. Primo abſolute: & ſic ſecundum naturalẽm ſtatum ordinantur ad bonum totius, ſicut manus, pedes &c. membra hominis abſolute quidem ordinantur ſecundum ſuos naturales ſtatus ad bonum hominis cuius ſunt partes. In caſu autem quo totius bonum periclitatur, partes etiam perdendo naturales ſuos ſtatus, ordinantur ad bonum totius. Secluſo autem caſu neceſſitatis, ſeu periculi totius, natura totius non requirit defectum in parte aliqua, ſed nititur ſingulas partes ſaluare in ſuis naturalibus ſtatibus. Sic autem proportionaliter oportet fieri in toto & partibus eccleſiaſticæ politiæ ſecundum rectam rõem: ita quòd q̃libet particularis eccleſia ordinatur ad uniuerſalis eccleſię bonũ & ſeruitium, abſolute quidem ſalua cuiuſque eccleſiæ perfectione: in caſu autem neceſſitatis ordinatur ad bonum uniuerſalis eccleſiæ, etiã cum ſui detrimento. Et quia ſeruitia quædam, ut ire ad ſynodum, ſunt manifeſte in articulo neceſſitatis eccleſiæ uniuerſalis, uel prouincialis, ſeruitia autem quæ Romæ in huiuſmodi officiis exhibentur, nullã neceſſitate communiter exigunt, ꝙ epiſcopi incumbant talibus officijs, ſed ſunt tales in eccleſia Dei uelut monſtra in natura: ideo non excuſantur a reſidentia. Et ſi inſtetur ꝙ reſidentes in eccleſia communi, qualis eſt Romana, cenſentur ubique reſidere, reſpondetur ꝙ ſi hoc eſt uerum fictione poſitiui iuris, quod Iuriſtis relinquo, non tñ eſt uerum quo ad Deum: quia ſecundum ueritatem alius eſt ſi-

Par. 3. c. 5. ante med.

Concluſio.

nis

perſonale periculũ imminens? cũ bonus paſtor animam ſuã ponere teneat̃ ꝓ ouib. ſuis. Si vero ſubditorum ſaluti poſſit ſufficiẽter in abſẽtia paſtoris ꝑ alium ꝓuideri, tũc licet paſtori uel ꝓpter aliquod cõmodũ eccleſiæ, uel perſonę periculum corporal'r gregẽ deſerere. Vnde Aug. dicit i epiſ. ad Honoratũ.* Fugiant de ciuitate in ciuitatẽ ſerui Chr̃i, qñ eorũ quiſq; ſpecialiter a perſecutoribus q̃ritur, ut ab aliis, qui nõ ita q̃runt̃, nõ deſerat̃ eccleſia. Cum ãt omnium eſt commune periculum, hi qui aliis indigent, nõ deſerant̃ ab his q̃bus indigẽt. Si.n. pernicioſum eſt nautam in tranquillitate nauem deſerere, quãto magis i fluctib? ut dicit. Nic. Papa,* & hẽtur 7. q. 1.

AD PRIMVM ergo dcd̃m, q̃ illa tãquàm mercenarius fugit, qui cõmodum corpale, uel ẽt ſalutẽ corpalem ſpũali ſaluti ꝓximorũ præponit. Vnde Greg. dicit in Hom.* Stare in periculo ouiũ nõ põt, qui in eo q̃ ouibus præeſt, nõ oues diligit, ſed lucrũ terrenũ quærit & iõ opponere ſe contra periculũ, trepidat, ne hoc qd̃ diligit amittat. Ille aũt q ad euitandũ peri

alis proprius curæ eccleſiæ cõis, & alius eſt finis proprius curæ eccleſiæ particularis: & ac per hoc aliud eſt incumbere curæ cõis eccleſiæ & aliud eſt incumbere curæ particularis eccleſiæ. Et eadem rõe aliud eſt reſidere in cura particularis eccleſiæ, & aliud eſt reſidere in cura cõis eccleſiæ. Et ſi rurſus inſtet̃, q̃ cardinalis Romanæ eccleſię de iure põt eſſe epiſcopus alicui? particularis eccleſiæ etiam remotiſſimæ ab urbe, ac per hoc excuſat̃ a perpetua reſidẽtia in ſua particulari eccleſiæ ex hoc q̃ reſidet Romæ, vacãdo curæ vniuerſalis eccleſiæ, r̃ndet dupliciter. Primo iuxta illorũ opinionem, qui tenent cardinalem ñ epm̃ poſſe non ſolũ retinere epatũ prius habitũ, ſed etiã poſſe eligi in epm̃, q̃ hoc non cõuenit cardinali ex hoc, q̃ perpetuæ ſeruituti vniuerſalis eccleſię ẽ addictus, ſed ex hoc q̃ ꝓſumit̃, quia ſic debet eſſe q̃ cardinales ſint flores orbis electi ex vniuerſa eccleſia ut uiri excellentisſimi in uita & doctrina: ita ut merito ad vniuerſalis eccleſiæ, non qualecumque ſeruitium, ſed hoc maxime. ſ. curam, ſint aſſumpti. De talibus autem viris rationabiliter præſumitur, quòd non minus bene paſcent particulares eccleſias ſuas abſentes, quàm alii præſentes. Et idcirco ñ ex hoc capite ſolo, hoc eſt, ex negotio uniuerſali eccleſiæ, ſed ex alio adiuncto capite poſtmodum tractando. ſ. conditione ꝑſonæ, excuſatur cardinalis a reſidentia in ſuo epiſcopatu, etiã quoad Deum. Vtrumque autem caput clauditur in hoc, quòd dr̃ cardinalis Romanę eccleſiæ, quia incumbit perpetuo curæ vniuerſalis eccleſiæ, & præſumitur de iure unus ex primis ſapientibus orbis ad regendum ac paſcendum eccleſiam Dei. Secundo, iuxta doctrinam iuris communis editi ab Innocentio tertio extra de poſtul. c. Bonæ memoriæ. 1. q̃ falſum aſſumit, ſ. q̃ cardinalis de iure poteſt eſſe epiſcopus cuiuſcumque eccleſiæ quantumcunque remotæ: qñ, ut in dicta patet decretali, ꝓpter impoſſibilitatem reſidendi in vtraque eccleſia Romana. ſ. & Rauennate, præfertur vtilitas vniuerſalis eccleſiæ, ut cardinalis pręſens ſit Romę, & non admittitur poſtulatio ipſi? ad archiepiſcopatum eccleſiæ Rauennatis. Et quia textus clarus eſt, & rationi innititur ſanctæ: ideo dicendum vr̃ q̃ cardinalatus, & epiſcopatus ſint de numero incompatibilium de iure, ut Panormita. etiam ibidem ſentit, quicquid ſit de conſuetudine, ſi tamen conſuetudo, & non potius abuſio appellanda eſt. Cũ autem negotium ad bonum alterius particularis eccleſiæ uel perſonæ ordinatum, exigit abſentiam epiſcopi, contingit licite. & illicite epiſcopum abeſſe. Nam cum quęlibet particularis eccleſia ſe habeat ad aliam particularem tam eccleſiam, q̃ perſonam ut pars ad compartem, eo q̃ ſumus omnes unum corp? in Chriſto ſinguli ãt alter alterius membra. poteſt, & debet illam adiuuare. Dupliciter tamen unum membrum ordinatur ad bonũ alterius tam in naturalibus, quàm in politicis. ſ. abſolute, vel in caſu. Et abſolute quidem quodlibet membrum ſaluo ſuo naturali ſtatu cõfert alteri: ſicut oculus uidet ſibi & pedibus ac manibus: & ſimiliter pedes ambulant ſibi & oculis, & ſic de aliis. Et ſimiliter quælibet eccleſia, ac perſona in ſua perfectione conſiſtens & ſibi, & cuilibet prodeſt. Scriptũ eſt eñ in ſymbolo, Sanctorum communionem. In caſu ãt neceſſitatis videmus naturam, membrorum quidem minus neceſſarium pro magis neceſſario exponere, ut pedem pro capite, ſed non econtra. Et rurſus uidemus, q̃ pro maiori neceſſitate membri minus oportuni, natura abhorret aliquid detrimenti ſuſtinere in membro magis nobili & neceſſario, ut patet qñ ne perdamus pedem, ſuſtineamus læſionem aliqualem in capite, puta, cauterium. Quocirca cum officium epiſcopi præcipuæ circa ſpiritualia vertatur, & ſpirituale eſt magis neceſſarium eccleſiæ q̃ temporale, non licite epiſcopus propter temporale negotium alterius perſonæ, uel eccleſiæ priuaret eccleſiam ſuã ſpirituali paſtu, ad quem perſonæ ſuæ præſentia tenetur. Sed econtra optime faceret, ſi in temporalibus dãnum ſuſtineret ſuæ eccleſiæ, ut alteri in ſpiritualib. ſubueniret. Similiter, cũ vnũ ſpirituale ſit magis bonum neceſſarium, q̃ aliud, puta, negotium fidei, vel pacis. q̃ miniſtratio ſacrorum, & hm̃ói, laudabiliter eps pro negotio fidei, vel pacis in aliena moratur eccleſia. Et hac ratione epiſcopi licitè ſunt legati ad pacẽ inter reges chriſtianos componendam. Si.n. cuiuſquam, inquit Amb. offm̃ eſt pacem facere, ſacerdotis maxime offm̃ eſt. Quòd autem legati eant promiſcue ad tẽpalia negotia, abuſionis eſt. Scriptum eſt.n. Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſæcularibus. Poſſet quoque tanta neceſſitas alteri eccleſiæ vel perſonę in minus bono ſpirituali, aut tẽpali imminere, vt laudabiliter eccleſia eligeret ſuſtinere aliquod detrimentum in ſeipſam per ſubtractionem ſui paſtoris ad tempus, vt tãtę alteri? neceſſitati ſubueniret. Prudentiæ autem humanę relinquit̃ penſanda quantitas alienæ neceſſitatis, cũ quantitate damni ſpiritualis, præcipuè eccleſiæ propriæ. Si.n. bona fide prudens ꝓp aliquod pietatis opus eccleſiã ſuã ad tempus corporaliter deſereret, etiam ſi minus recte iudicaret, non imputaretur ei ad culpam mortalem ab eo qui intuet̃, q̃ cogitationes mortalium ſunt timidæ, & incertæ prouidentiæ nrę. Conditio aũt perſonæ excuſans epm̃ à perſonali reſidentia, eſt un ica, qñ. ſ. perſona talis eſt ut melius, aut ſaltem ęquè bene paſcatur eccleſia à tali perſona abſente, q̃ paſceretur ab alio præſente. Ob hanc rationem ſunt ſex epiſcopi uicini Romanę eccleſię, habentes Romę reſidentiam, quia ſunt epiſcopatus corporales. Ob hãc quoque rationem poſſet unus plures eccleſias habere deficientibus aliis idoneis, & excuſaretur à iugi reſidentia in vna. Ob hãc quoq; rationem ſm̃ quorundã opinionem, dictũ eſt concedunt ista ut cardinalis Romanæ eccleſię poſſit eligi in epm̃ alicuius particularis eccleſiæ. Et quia excuſatio ex iſto capite eſt per accidens, per accidentem. ſ. penuriam paſtorum bonorum: ideo non eſt mirum ſi per accñs in hm̃ói caſu oportet ꝑ aliquẽ titularem epm̃, aut uicarium ſupplere opportunos actus, qui ꝑſonalem pręſentiã in eccleſia exigunt. Quòd ãt hæc, q̃ de perſonali reſidentia diximus, ita ſe habeant, ex ipſo etiã iure ſcripto de clericis non reſidentibus ſatis patet: quia priuandi ſunt non reſidentes abſq; ratione & rationabili cã. Ex regulis quoq; Greg. in paſtor. quas perſonalem exigere induſtriam ac probitatem patet, conſtare quoque põt: & ex art. huius q. patet hanc eſſe authoris doctrinam, ubi nec perſecutionis tpe concedit licitam eſſe abſentiã paſtoris, niſi in caſu. Quanto ergo magis abſq; ꝑſecutione illicita eſt & ꝑnicioſa abſentia paſtoris ſine rõabili cauſa? Hæc de ſecundo. ¶ Quo ad tertium, r̃ndendo obiectis dr̃ ad primum, q̃ obligatio epiſcopi ad reſidendum in ſua eccleſia, eſt ex præcepto diuini iuris, ut mõſtratum eſt. Et ad primam obiectionem in oppoſitum dr̃, q̃ quia præceptum hoc eſt affirmatiuum, ideo nihil illi obſtat, q̃ in multis caſibus contingit licite non reſidere. ¶ Ad ſm̃ uero dr̃, q̃ nec illa comparatiua. ſ. ſufficiẽtius per aliũ q̃ per ſe eps regit, excuſat ipſum à reſidentia: quia licet uerum ſit q̃ ſufficientius per alium q̃ per ſe epiſcopus regat, non tñ ex hoc habetur, q̃ ſufficienter regat. Quilibet.n. malus rector ſufficientius per alium bonum qui per ſe regit, & tñ ſtat q̃ nec ille alius ſufficienter regat. Nec illa poſitiua. ſ. Sufficienter per alium regit, excuſat ipſum à reſidentia qm̃ licet per hoc ſufficienter ſit prouiſum epiſcopatui ex parte eccleſię, non tamen ſufficienter ex parte epiſcopi: quia non ſolũ tenetur ad prouidendum eccleſię, ſed tenet̃ ad perſonaliter paſcendũ eccleſiã, vt monſtratum eſt. In debitis aũt perſonalibus non abſoluitur debitor ſi per alium facit. V. g. Sacerdos, ſi diuinum officium faciat ꝑ aliquem deuotum ac ſanctũ clericum ꝓ ſe dici ſufficienter ſatisfacit illis, ꝓ quibus tenetur orare, ſed non ꝓpterea excuſat̃ à dicendo officium, q̃a ẽ debitum ꝑſonale: & ſimiliter accidit in propoſito. Tñ dr̃, Si reſidentia ſub præcepto caderet, hoc eſſet ex neceſſitate finis, qui eſt ſalus animarum, conceditur, & dr̃ q̃ ſalus animarum neceſſitat paſtorem ſuũ ad ꝑſonale debitũ, hoc eſt, ꝑſonalem curam alarum. Et cũ dr̃, Salus alarũ põt

Concl. p.

Epi. 18. nõ multũ remote a pri ci io. 1.

7. q. 1 c. Sciſcitaris.

Homi. 14. in euang. circa med.

culũ recedit abſq; detrimẽto gregis, nõ tãq̃ mercenarius fugit.

Ad II dcẽdm, ꝙ ille qui ſpõdet pro aliquo, ſi per ſe implere non poſſit, ſufficit ut per alium impleat, Vnde prælatus ſi hẽt impedimẽtum, ꝑpter quod nõ poſſit perſonaliter curæ ſubditorũ intendere, ſuæ ſponſioni ſatisfacit, ſi per alium ꝓuideat.

G Ad III dcẽdm, ꝙ ille q ad epiſcopatũ aſſumiť, aſſumit ſtatũ perfectionis ſm aliquod perfectionis genus, à quo ſi ĩpediať, ad aliud genus perfectionis ñ teneť, ut. ſ. neceſſe ſit eũ ad ſtatũ religionis tranſire. Imminet tñ ſibi neceſſitas, ut animũ retineat intendendi proximorum ſaluti, ſi opportunitas adſit, & neceſſitas requirat.

H

ARTICVLVS VI.

Vtrum liceat epiſcopis aliquid proprium habere.

AD SEXTVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ epõ non liceat aliqd ꝓprium poſſidere. Dñs. n. dicit Matt. 19. Si uis perfectus eẽ, uade, & uende oĩa q̃ habes, & da pauperibus, & veni, & ſequere me. ex quo vr̃, ꝙ volũtaria paupertas ad perfectionem[h] requiratur: ſed epi aſſumunť ad ſtatũ perfectionis. ergo vr̃ ꝙ non liceat eis proprium poſſidere. I

¶ 2 Pręt.[h] Epi in eccleſia tenent locum Apoſtolorum, ut dicit gl.* Lucę 10. ſed Apoſtolis Dñs præcepit, ut nihil propriũ poſſiderent, ſm illud Matth. 10. Nolite poſſidere aurum, neq; argẽtum, neque pecuniam in zonis ueſtris. Vnde & Petrus pro ſe, & pro aliis dicit. Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te, Matth. 19. ergo ur̃ ꝙ epiſcopi teneantur ad huiuſmodi mãdati obſeruantiam, ut nihil ꝓprium poſſideant.

¶ 3 Pręt. Hier. dicit ad Nepotianũ.* Cleros gręcè, latinè ſors appellať, propter quod clerici dñr, quia de ſorte Dñi ſunt; vel quia ipſe Dominus ſors, ideſt pars clericorum eſt. Qui ãt Dominũ poſſidet, nihil extra Deũ habere poteſt. Si ãt aurum, ſi argentum, ſi poſſeſſiones, ſi uariã ſupellectilem hẽt, cum iſtis partibus non dignatur Dominus fieri pars eius. ergo vr̃ ꝙ ñ ſolum epiſcopi, ſed etiam clerici debeant[b] proprio carere.

SED CONTRA eſt, qđ dr̃ 10. quæſt. 1.[a] Epiſcopus de rebus propriis, uel acquiſitis, uel qc quid de proprio habet hæredibus ſuis derelinquat.

RESP. Dicendum, ꝙ ad ea q̃ ſunt ſupererogationis, nullus teneť: niſi ſe ſpecialiter ad illud voto aſtringat. Vnde Aug.* dicit in epiſtola ad Paulinam, & Armentarium. Quia iã voniſti, jam te obſtrinxiſti, aliud tibi facere nõ licet. Priusq̃ eſſes uoti reus, liberum fuit, ꝙ eſſes inferior. Manifeſtum eſt ãt ꝙ viuere abſque proprio, ſupererogationis eſt: non. n. cadit ſub præcepto, ſed ſub conſilio. Vnde Matt. 19. cum dixiſſet Dñs adoleſcenti, Si uis ad uitam ingredi ſerua mandata: poſtea ſuper addendo ſubdit. Si uis pfectus eſſe, vade, & uende omnia quæ habes, & da pauperibus. Nõ ãt epiſcopi in ſua ordinatiõe ad hoc ſe obligant, ut abſq; proprio viuãt: neque ẽt viuere abſque proprio ex neceſſitate requiritur ad paſtorale officium, ad qđ ſe obligant: & iõ[m] non tenentur epiſcopi ad hoc, quòd ſine proprio viuant.[n] K

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut ſupra habitum eſt,* perfectio chriſtianæ vitæ ñ conſiſtit eſſentialiter in volũtaria paupertate, ſed uoluntaria paupertas inſtrumẽtaliter operať ad perfectionem uitę. Vnde

proࣂurari abſque perſonali epi cura. ergo non neceſſitat ipſum ad perſonalem curã: rñdetur, ꝙ quia in mortalibus non attenditur poſſibile ſm potentiã logicã, hoceſt, quã non implicat cõtradictoria, ſed ſm potentiam moralem officiorum. Conſtat ãt ex Domini ſnĩa, ꝙ mercenarii officium non ſe extendit ad id quod præcipuum eſt in paſtore. ſ. amorẽ ouiũ ſuarũ, nõ alienarũ. Et ꝑpea dr̃, ꝙ per ſe loquendo, ſalus animarũ ita neceſſitat paſtorem ad perſonalem curã, quòd regulariter non poteſt ſine ipſius pſonali cura epiſcopi haberi, q̃uis per accidens cõtingere forte hoc poſſit: ſed quod eſt p accidens, non variat naturam mortalium vinculorum. Et ꝑpea non excuſať eps a pſonali reſidentia, ex hoc ꝙ per optimum vicarium prouidet eccleſiæ.

¶ Ad tertiã dr̃, ꝙ non conſuetudo, ſed abuſus eſt tot epõrũ non reſidentiũ, & ſequentium curias. Et quia unuſquiſque præſumiť pœnitens in fine vitæ ſuæ, qñ cũ ſanctæ eccleſiæ communione recedit: iõ nihil honoris reſidẽtiũ tumulis eccleſia adimit. Nec hoc uideri

Perr. o 881

Inf. q. 186 arti. 3. ad 5. Et opu. 18. c. 17. & 18.

dẽt durũ ei q illud Hieronymi conſiderat, Non oẽs epiſcopi ſunt epiſcopi.

¶ Ad ſm argumentũ dr̃, ꝙ epiſcopus teneť ad vtrumque ſimul, reſidentiã, & op⁹. Et cum inſtatur contra hoc ex parte magnitudinis dięceſis, rñdetur ꝙ nulla eſt adeo magna dięceſis, cui nõ poſſit unus epiſcopus perſonaliter exhibere omnia, quę ſui ſunt officii, ſi uere vult curam ouium ſuarũ gerere. Cũ aũt inſtať ex parte illuſtris gñis, rñdeť, ꝙ nemo illuſtrior illo q pontifex aſſiſtens futurorũ bonorũ introiuit ſemel in ſctã, qui de ſeipſo dicit: Filius hoĩs nõ venit miniſtrari, ſed miniſtrare. Nõ acceptet uir illuſtris epatũ ſi ñ vult paſtorale officiũ exercere, ſibiipſi imputet illuſtris qui acceptauit epatũ, & exequať ꝙ promiſit. Seruet Deo & eccleſiæ fidẽ.

Eſt gl. Bedæ c. 10. in Lucã, ĩ iõ gẽ a prin. to. 2.

Tom. 1. Et refert̃ 12. q. 1. c. Clericus.

Turpem ſe recognoſcat, ſi nomen, potentiã, honorẽ, ac diuitias epũ tenet in pſona ſua, officiũ ãt alteri delegat: qm̃ priora oĩa ſuæ data ſunt pſonæ ut habeat ſimul cũ illis pſonale officium epi. Cũ his tñ ſtat, ꝙ pſona epĩ ſalua cõſcientiæ puritate, ex rõnabili cauſa abſtineat ab aliquo proprio ſibi actu, & per aliũ exerceat illũ, puta, ꝙ prędicet per aliũ, magis hõ magis expe-

F diens fuit, exẽplo Valerii, qui per Auguſtinũ prædicabat &c.

¶ In rñſione ad tertiũ eiuſdem art. diligenter aduerte hos duos perfectionis ſtatus. ſ. epiſcopalẽ, & religioſũ, non ſe habere ut magis perfectũ & minus perfectũ, ſic ut in maiore includatur minus, ſed ut diuerſorũ gñum perfectiones. Et hinc ꝓuenit ꝙ vota quã, puta, caſtitatis & paupertatis ſunt de eſſentia ſtat⁹ perfectionis vni⁹, puta, religioſi, & nõ ſũt de eſſentia ſtatus alteri⁹. ſ. epiſcopalis. Hic ẽt oriť, ꝙ qui vouit ſe religioſum fore, ſi interim voceť ad epiſcopatũ, tenetur implere prius votũ religionis, profitendo religionis ſtatum, & deinde põt tranſire ad epiſcopatũ. Hoc. n. nõ eſſet opus, ſi epiſcopalis ſtatus eſſet perfectior, ut perfectior eiuſdẽ gñis, ut una religio eſt perfectior alia, ſed tráſeundo ad epatũ abſq; ingreſſu religiõis ſatiſfeciſſet voto religionis[i]. Sicut q vouit ĩgredi ĩperfectiorẽ religionem, facit ſatis ſuo voto ĩgrediendo per fectiorem religionẽ, vt ĩfra patet. Habent ergo ſe epalis & religioſ⁹ ſtat⁹ ut duo perfectiõis gña. Nõ ille eſt uelut perfectiõis vniuerſalis iſte perfectiõis particularis: ille ſicut Sol, iſte ſicut margarita, aut aĩal perfectũ: ille naturæ perfectiuæ aliorum, iſte naturæ ſibiipſi ſufficientis &c.

10. q. 1. c. Epiſcopi.

Epi. 45. nõ multũ remote a fine to. 2.

SV. QV. CLXXXV. ART. VI.

IN ar. 6. eiuſdem q. ĩ rñſiõe ad primũ, vide ꝙ volũtaria paupertas ĩ actu exercito, ut nũc dictũ eſt, nec ad pfectionẽ, nec ad pfectiõis ſtatũ exigitur, abſolute loquendo, ſed ad talem perfectionis ſtatũ. ſ. religioſũ exigiť. Vñ Saluator nr̃ dixit. Si uis pfect⁹ eſſe, vende oĩa q̃ habes, & ñ dixit: Si uis pfectior eſſe, uendẽ oĩa q̃ habes. Per illa ſiquidem uerba, Si uis pfect⁹ eſſe, denotauit pfectionem ſingularis pſonæ, q̃ ad ſtatũ religiõis ptinet, & ñ denotauit perfectionem actiuã, q̃ ad ſtatũ epiſcopalem ſpectat. Et propterea fuerunt epiſcopi ſanctiſſimi ſine paupertatis voto.

Concl.

Q. 184. ar. 3.

¶ In reſponſione ad ſm eiuſdem articuli, aduerte ꝙ lſa loquiť de proprio ſiue in particulari, ſiue in cõmuni, cũ dicit non teneri viros perfectos ad obſeruãdum illa Euangelii mãdata, de nõ habendo proprios ſumptus. Et probationes adducuntur de ꝓprio in cõmuni quo ad Paulum, Ambroſiũ, & Auguſtinum.

§ In

non oportet φ vbi maior paupertas est, ibi sit maior pfectio: quinimmo põt esse summa perfectio cum magna opulentia. Nã Abrahã, cui dictũ est Gen. 17. Ambula corã me, & esto pfectus, legitur fuisse diues.

B Ad II dcdm, φ verba illa Domini pñt tripliciter intelligi. Vno mõ mystice, vt nõ possideamus, neq; aurũ, neque argentũ .i. vt pdicatores non innitãtur principaliter sapientiæ & eloquẽtiæ tpali, vt Hier. exponit.* Alio mõ, sicut Aug. exponit in lib. de consensu Euang.* vt intelligaĩ hoc Dñm non precipiẽdo, sed magis permittendo dixisse. Permisit.n. eis ut absq; auro & argento, & aliis sumptibus ad prædicandum irent, accepturi sumptus vitæ ab his quibus prædicabunt. Vñ subdit. Dignus est.n. operarius cibo suo. Ita tñ φ si aliqs ppriis sumptibus vtereĩ in pdicatione Euãgelij, ad supererogationẽ pertineret, sicut Paulus de seipso dicit 1. ad Cor. 9. Tertio mõ, ſm qd Chrys. exponit,* ut intelligaĩ illa Dñm præcepisse discipulis, q̃tũ ad illã missionẽ, qua mittebanĩ ad pdicandũ Iudæis, vt p hoc excitarenĩ ad cõfidendum de virtute ipsius, q eis absq; sũptib. prouideret: ex quo tñ nõ obligabanĩ ipsi, vel successores eorũ, vt absque ppriis sumptibus Euãgeliũ pd carẽt. Nam & de Paulo legiĩ 2. ad Cor. 11. φ ab aliis ecclesiis stipendiũ accipiebat ad pdicãdũ Corinthiis: & sic patet, φ aliquid possidebat ab aliis sibi missum. Stultũ aũt vr dicere, φ tot sancti pontifices, sicut Athanasius, Amb. & Aug. illa præcepta transgressi fuissent, si ad ea seruanda se crederent obligari.

Ad III dcdm, φ oĩs pars est minor toto. Ille ergo cũ Deo alias partes hẽt, cuius studiũ diminuiĩ circa ea q̃ sunt Dei, dum intendit his q̃ sunt mũdi. Sic ãt nõ dñt nec epi, nec clerici propriũ possidere, vt dũ curant ppria, defectũ faciant in his quæ pertinent ad cultum diuinum.

ARTICVLVS VII.

Vtrum episcopi mortaliter peccent si bona ecclesiastica quæ procurant, pauperibus non largiantur.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Vr φ epi mortaliter peccẽt, si bona ecclãstica q̃ procurãt, pauperibus non largiantur. Dicit.n. Ambr.* exponens illud Luc. 12. Hoĩs cuiusdã diuitis uberes fructus ager attulit. Nemo proprium dicat, qd D est cõe, plusq̃ sufficiat sumptui, violenter obtentũ est. † Et postea subdit. Neq; minus est criminis habenti tollere, q̃ cũ possis & abundas, denegare indigentibus: sed violenter tollere alienum, est peccatum mortale. ergo episcopi mortaliter pec-

A ¶ In respõsione ad tertium eiusdẽ art. nota φ Deus dupliciter põt fieri pars mea. Vno mõ respũ alterius partis meæ: alio mõ, respectu alterius partis non meæ. Et si primo Deus eẽt pars mea, esset compars alteri meæ parti, puta, gloriæ, famæ, delectationi, diuitiis, vel alicui hmõi: & fit Deo iniuria, dum amaĩ vt pars, quia minus amatur q̃ totum, vt in lra dr. Si vero scdo mõ esset pars mea, tunc respũ mei esset totũ, & haberet tm rõem partis respũ partium alienarum. V.g. Cum hereditas diuiditur in multos, pars mea est totũ qd ad me spectat, & esset pars respũ aliorum hæredum: ita in proposito in Deo & vniuerso. Si De⁹ portio, seu pars mea est, ipse totũ bonũ meũ est, & vocaĩ pars respectu aliorum bonorum, q ab aliis appetuntur, & quærũtur. Vñ iuxta sensum hũc scriptum est. Dñs pars hæreditatis meæ, & pars mea Deus, & portio mea Dominus &c.

Sup illud Matth. 10. to. 9.
Li. 2. c. 30. a med. t. 4.

SVP. QV. CLXXXV. ART. VII.

IN ar. 7. eiusdem q. sciendum est, φ inter bona epi propria & ecclesiastica, dña i tribus attenditur. Primo, in titulo: scdo, in vsu: tertio, in restõne. Nam respũ propriorum hẽt epus titulum dñij: respectu ecclesiasticorum habet titulũ dispensatoris, vt patet ex authoritate Aug. i lra allata, q hr in Decretis 12. q. 2. Differẽter quoque conuenit vtrorumq; vsus. Nã i vsu propriorum liber est, nec peccat, nisi sicut laicos peccare cõtingit in vsu rerũ suarum: s. ex parte affectus inordinati, vt in lra dr. Respũ autẽ ecclesiasticorum nõ est liber, sed obligatus ad creditã sibi dispensationem fideliter exequendã. Et hinc oportet vt in lra fit, distinguendo colligere, & colligendo distinguere ex lra, φ tripliciter inueniĩ ecclesiastica bona cõmissa esse fidei epi. Primo, sunt bona qñque cõia quæ ex iure distincta inueniuntur in quatuor partes, prout antiquitus erãt. Et tũc seruanda est regula, quæ in litera ponitur, & hr ex multis capitulis Decr. 12. q. 2. & vt dr in lra, peccat mortaliter eps vsurpando sibi aliqd portionum aliis debitarũ. Et multo magis peccat, si nõ solũ ex iure, sed de facto distincta bona vsurpat sibi, ut si præbẽdã canonici, aut portionem deputatam fabricę, aut bona hospitalium sibi vsurparet. Secundo, committitur epo dispensanda portio sua: & respectu huius dr in lra, φ in vsu non peccat, nisi sicut respectu propriorum. s. ex parte affectus. Tertio, committitur qñque epo dispensando annuus redditus distinctus a præbendis clericorum, & redditus hospitalium, vt hodie cõiter inuenitur. Et tunc difficultates tam circa usum, quàm circa restitutionem tertio loco propositam, insurgunt.

In Hom. sup illud Pauli, Salutate Priscã & Aquilã, ante med. Et hr immediate post expositioné ep. ad Rom. to. 4.

¶ Nam respũ propriorum clarum est, φ et si illis abutitur, non teneĩ ad restõnem. Et per oppositum respectu ecclesiasticorum tam communium, quàm distinctorum, si sibi aliquid vsurpat, clarum est quòd tenetur ad restitutionem. De portione autem sua, si abutitur, non tenetur restituere, sicut nec cũ abutitur propriis: quoniam simile est iudicium de vtrisque.

¶ Est ergo primo qõ, An eps habens redditus suos distinctos a prębendis clericorum, teneaĩ ad dispensandum illos in aliquas portiones, puta, vnam pro fabrica, & unam pro pauperibus: an suo relinquatur arbitrio dispensatio.

¶ Secunda, An talis infidelis dispensator teneatur ad restõnẽ. Est autem primi dubii rõ, qa ex quo bona epi dispensationi cõmissa, sunt distincta a portionib. debitis pauperibus, & fabricę, cõsequẽs vr, φ fidei epi relicta est distinctio reliquarum portionum, ac p hoc teneatur ad istas distinctiones. In oppositum aũt est, quia hmõi redditus vr principaliter ordinatus ad sustentationem epi. Et sicut præbendæ clericorũ successerunt portioni clericis debitæ, ita hospitalia successerunt portioni pauperibus debitæ &c.

Secũdi vero dubii rõ est, quia author in lra qñ bona commissa fidei epi sunt indistincta, nihil dicit de restitutione: immo in quolib. 6. art. 12. dicit φ qñ redditus principaliter ordinatur ad sustentationem ministrorum, vt sunt præbendæ clericorũ, non teneĩ abutens ad restitutionem. Constat autem φ redditus episcopi est sicut præbenda illius. In oppositũ autem est, φ sequeretur, φ meretrices, & consanguinei ditati ab epis prodige cõsumentib⁹ reddit⁹ suos, non possent cogi ad restituẽdum ecclesiæ, quod ualde absurdum est.

Porre. q. 10. 88 2
Quol. 6. ar. 12.
In ser. 81. declinãdo ad finem. to. 3.
Eodẽ loco nũc dicto.

¶ Ad primũ harũ qõnum dicitur distinguendo, φ redditus epales aut sũt tenues, ita φ non sufficiant pro subsidio epi: aut sunt mediocres, ita φ sufficiunt, & parum abundant: aut sunt abũdantes notabiliter supra id qd necessarium est ad sustentationem epi. Et si primo aut secundo mõ se habent, cum constet φ principaliter ordinã- E tur ad epi sustentationem, idem vr de redditibus istis iudiciũ, quod de præbendis clericorum, ita φ quia quod parum superabundat, pro nihilo a iure computatur: iõ iura de destributione in tot reliquas partes, s. pauperum, & fabricæ, non hñt hĩc locum in istis: & ppea non obligantur tales epi ad hmõi distributionem. Si autem redditus sunt pingues, & abundantes, ita ut in sapientis animum cadere non possit, φ sint epi, assignati pro eius sustentatione, tunc tenetur eps duas quartas ad minus distribuere iuxta dictos canones in pauperes, & ecclesiæ fabricam, seu supellectilem &c. Et rõ est, quia ex hoc, φ clerici hñt seorsum suam portionem, non est subtracta a iure pauperibus portio illis debita ex iure: & similiter non est fabricæ subtracta a iure portio illi ex iure debita, sed bona episcopalia remanent affecta tali iuris dispositione antiqua & sancta, ita φ quemadmodum qñ erant cõia ecclesiastica bona his quatuor. s. episcopo, clero, pauperibus, & fabricæ, commissa erant episcopo cum uinculo & debito talis distributionis: ita excluso uno membro s. clero a tali communitate, quia iam habens proprias præben-

dat loco ſuæ portionis, remanent bona epiſcopalia cõia reliquis tribus, ita q̃ pauperibus remaneat debita quarta portio, q̃ prius eis debebat, & eccleſiæ fabricæ ſimiliter ſua quarta portio. Videtur tamen quòd in caſu neceſsitatis pauperum, poſſet portio eccleſiæ fabricæ non multum indigentis debita p̃ pauperibus diſpenſari. Et hoc uĩ Aug. ſeruaſſe, qui fabricis uacare horrebat, & principalis intentio iuris ad fabricas uiuas refertur. Nec obſtat, ſi dicatur quod iura illa ſunt per contrariam conſuetudinem abrogata, ſciente tanto tempore Romano pontifice, & nõ reprehendente, quoniam non conſuetudo, ſed abuſus eſt. Et ſimiliter multa per patientiam tolerantur, quæ ſi ad iudicium deducerentur, arguerētur. Rurſus, dato quòd iura illa abrogata eſſent quo ad id quod iuris eſt poſitiui, hoc eſt, quo ad quotã portionem, puta, quartam, non tamen poſſunt abrogari quo ad id quod eſt iuris diuini, hoc eſt, quòd ſint epiſcopi patres pauperũ, & tẽplorum ſuorum reparatores quo ad fabricam, & ſuppellectilem. Et ꝓpterea nulla ratione a fideli diſtributione pro ſubuentione utrorumque excuſantur, dato quòd excuſentur a quota. Quod & ſuſtineri poſſe uidetur, & crediderim ego eſſe uerum: quia iura illa ad ſtatum antiquum eccleſiæ, in qua uiuebant clerici in communi, directe reſpiciunt. Et per hęc reſponſio ad obiecta patet.

¶Ad ſecundam quõnẽ dr̃, q̃ redditus decimæ &c. epiſcopalia bona, dupliciter poſſunt iudicari uel ut propria, uel ut communia. Si iudicantur quaſi propria ut præbendę clericorum, ſic quantumcumque pinguia ſint, non tenetur ad reſtitutionem epiſcopus qualitercumque illa conſumens, & conſequenter nec illi quibus prodige data ſunt. Sicut homo

In hoc loco Eſai. 3. p. 5.

11. q. 2. c. Clericos & 16. q. 1. c. quoniã.

Concl. an

Ep. 50. inter mediũ & fi. to. 2.

cãt, ſi ea quæ eis ſuperſunt, pauperibus non largiuntur.

¶2 Præt. Super illud Iſa. 3. Rapina pauperũ in domo vr̃a, dicit gl.* Hier. q̃ bona eccl'aſtica sũt [g] pauperũ: ſed quicũque id qđ eſt alterius, ſibi reſeruat, aut aliis dat, peccat mortaliter, & teneť ad reſtõnẽ. ergo ſi ep̃i bona eccl'aſtica, q̃ eis ſuperfluũt, [h] ſibi retineãt, vel conſanguineis, vel amicis largiantur, vr̃ q̃ teneantur ad reſtitutionem.

¶3 Præt. Multo magis aliq̃s põt de rebus eccl'æ ea q̃ ſibi ſunt neceſſaria, accipere, q̃ ſupflua cõgregare: ſed Hier. dicit in epiſt. ad Damaſum Papã.* Clericos illos conuenit ſtipendiis eccl'æ ſuſtentari, quibus parentum & propinquorũ bona nulli ſuffragant. Qui aũt bonis parentũ, & ꝓpriis ſuſtẽtari pñt, ſi qđ pauperũ eſt [h] accipiunt, ſacrilegiũ committũt & incurrũt. Vñ & Apoſt. dicit 1. ad Ti. 5. Si q̃s fidelis hẽt viduas, ſubminiſtret illis, & non grauetur eccl'a, vt his q̃ vere viduæ ſunt ſufficiat. ergo multo magis ep̃i mortaliter peccant, ſi ea q̃ eis ſuperfluunt de bonis eccleſiaſticis, pauperib. nõ largiantur.

Sed contra eſt, q̃ plures ep̃i ea quæ ſuperſunt, non largiuntur pauperibus, ſed expendere vidẽtur [h] laudabiliter ad redditus eccleſiæ ampliandos.

Resp. Dcđm, q̃ aliter eſt dcđm de propriis bonis, q̃ ep̃i poſſidere poſſunt, & de bonis eccl'aſticis: nam propriorum bonorum dñium hñt. Vnde [m] ex ipſa rerum cõdõne non obligantur, vt eas aliis conferant: ſed pñt eas vel ſibi retinere, vel ẽt aliis pro libito elargiri. Poſsũt tñ in earũ diſpenſatione peccare vel ꝓp inordinationem affectus, per quam contingit, vel q̃ ſibi plura cõferant q̃ oporteat: vel aliis ẽt non ſubueniãt, ſm q̃ requirit debitum charitatis. Non tamen teneñ ad reſtõnẽ, [n] quia hmõi res ſunt eorũ dominio deputatæ, ſed eccl'aſticorum bonorum ſunt diſpenſatores, vel procuratores. Dicit eñ Aug. ad Bonifacium.* Si priuatũ poſſidemus quod nobis ſufficiat, non illa bona nr̃a ſunt,

F ſed illorum quorum procurationem gerimus, non proprietate nobis vſurpatione dãnabili uendicemus. Ad diſpenſatorem aũt requirit̃ bona fides, ſm illud 1. ad Cor. 4. Hic iã q̃rit̃ inter diſpenſatores, ut fidelis q̃s inueniatur. Sunt aũt bona eccleſiaſtica nõ ſolum in uſus pauperum, ſed ẽt ad cultum diuinũ & neceſsitates miniſtrorum expendenda. Vnde dr̃ 12. q.* 2. De redditibus eccl'æ, vel

G oblatione fidelium, ſola ep̃o ex his vna portio mittitur, duę eccleſiaſticis fabricis, & erogationi pauperum profuturæ a preſbytero ſub periculo ſui ordinis miniſtrentur, vltima clericis pro ſingulorum meritis diuidatur. [p] Si ergo diſtincta ſint bona q̃ debent in uſum ep̃i cedere, ab his q̃ ſunt pauperibus, & miniſtris, & cultui eccleſiæ

H eroganda, & aliq̃d ſibi retinuerit ep̃s de his q̃ ſunt pauperibus eroganda, vel ẽt in uſũ miniſtrorũ, aut in cultũ diuinum expẽdẽda, nõ eſt dubiũ q̃ cõtra fidẽ diſpẽſatiõis agit, & mortaliter peccat, & ad reſtõnẽ tenetur. [q] De his aũt q̃ ſunt ſpãliter ſuo vſui deputata, vr̃ eſſe eadẽ rõ q̃ eſt de propriis bonis, vt. ſ. ꝓp immoderatũ affectũ et uſũ

I peccet q̃dẽ, ſi immoderata ſibi retineat, & aliis nõ ſubueniat, ſicut req̃rit debitũ charitatis. [s] Si uero nõ sũt ꝓdicta bona diſtincta, eorum diſtributio fidei eius cõmittit̃ & ſi q̃d ẽ i modico deficiat, vel ſupabundet. põt hoc fieri abſq; bonę fidei detrimẽto [t] q̃a nõ põt hõ i talib. pũctualiter accipe illud qđ fieri oportet. [u] Si uero ſit mult' exceſſus, nõ põt latere, uñ vr̃ bonę

K fidei repugnare, & iõ non eſt abſq; pctõ mortali. [x] Dr̃. n. Matt. 24. q̃ ſi dixerit malus ſeruus in corde ſuo, Moram facit dominus meus uenire, quod ꝑtinet ad diuini iudicij contẽptũ: & cęperit ꝑcutere cõſeruos ſuos, qđ pertinet ad ſupbiã: manducet' ãt & bibat cũ ebrioſis, qđ ꝑtinet ad luxuriam, ueniet dñs ſerui illius in die qua non ſperat, & diuidet eũ. ſ. a ſocietate bonorum, & partẽ eius ponet cum hypocritis, ſ. in inferno.

ualde dites & abundans ſupra ſtatũ ſuũ, ſi non dat ſuperflua quæ ex neceſſitate præcepti tenetur pie exponere, ſed prodige conſumit, non tenetur ad reſtõnem. Si aũt iudicantur vt oĩa ep̃o, pauperibus, & eccleſiaſtico cultui, ſic ep̃s diſſipans id quod debetur pauperibus, & eccleſiaſtico cultui, tenetur ad reſtitutionem ſicut diſtributor communis boni in ciuitate, tenetur ad reſtituendum illis, quibus non dat ſibi debita bona. Differentia igitur quo ad reſtitutionis vinculum, ex natura proprij, vel communis boni pendet. Natura ſiquidem proprij boni a reſtitutionis vinculo præſeruat non diſpenſantem ſuperflua, vt tenetur diſpenſare. Natura autem cõis boni reſtitutionis uinculo ſtringit non diſtribuentem commune bonum quibus debet. Et propterea ſubtiliter perſpiciendum eſt, ſi redditus epiſcopi ſe habent ad ipſum quaſi proprium bonum, vel vt commune, & vt dictum eſt, ſi redditus epiſcopi tantus eſt, ut rationabiliter appareat, q̃ quaſi pro ſua præbenda ſit ſuæ commoditati reddita, tunc quaſi propria bona cenſenda videntur, & conſequenter non tenetur epiſcopus diſpenſator ad reſtitutionem: & eadem ratione nec meretrices, nec alij quibus donarentur reſtituere tenerentur eccleſiæ de neceſſitate præcepti. Si autem redditus epiſcopi tantus eſt, vt rationabiliter appareat, quòd non quaſi præbenda ſibi reſpondeat, ſed quia pater eſt pauperum, igitur tanta bona ſuæ ſunt fidei commiſſa vt diſtribuenda, tunc vt communia bona cenſenda uidentur: ita quòd epiſcopus talis male diſpenſans & illi ad quos hæc perueniunt, tenentur ad reſtitutionem omnium illorum quę pauperibus, uel eccleſiæ debentur. Rationabile autem uidetur, quòd ſi abundantes

12. q. 2. c. de redditibus eccleſiæ.

Concl. ſ.

Concl. ſ.

Concl. 1

Concl. prima pars.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ uerbũ illud Ambroſij nõ ſolũ eſt referẽdũ ad diſpẽſationẽ rerũ eccleſiaſticarũ, ſed quorũcũque bonorũ, quibus tenet̃ aliquis debito charitatis ꝓuidere neceſſitatẽ patientib. Nõ aũt põt determinari, qñ ſit iſta neceſſitas, ꝙ pctm̃ mortale obliget, ſicut nec cætera particularia, q̃ in humanis actib. cõſideranẽ. Horum.n.determinatio relinquitur humanæ prudentiæ.

Ad II dicendum, ꝙ bona eccl'a rũ non ſunt ſolũ expendenda in uſus pauperũ, ſed ẽt in alios vſus, ut dictũ eſt. † Et iõ ſi de eo qđ uſui epi, uel alicuius clerici eſt deputatũ, uelit aliquis ſibi ſubtrahere, & conſanguineis, uel aliis dare, non peccat, C dummõ illud faciat moderatè, i.ut non indigeant, non aũt ditiores inde fiãt. Vñ Amb. dicit in li. de offi.* Hæc eſt approbãda libertas, ut proximos ſeminis tui ne deſpicias, ſi egere coguoſcas, non tñ ut illos ditiores fieri uelis ex eo, ꝙ tu potes conferre inopibus.

Ad III dicẽdũ, ꝙ nõ oĩa bona eccleſiarũ ſunt pauperibus largiẽda, niſi fortè ĩ articulo neceſſitatis, in quo ẽt ꝓ redẽptione captiuorũ, & alijs neceſſitatib. pauperũ, uaſa cultui diuino dicata diſtrahunt̃, ut Amb.* dicit. Et ĩ tali neceſſitate peccaret clericꝰ, ſi uellet rebus eccl'iæ viuere, dũmõ hr̃et patrimonialia bona, de quibus uiuere poſſit.

Ad IIII dicendum, ꝙ bona eccleſiarũ uſib. pauperũ deſeruire dẽnt. Et iõ ſi quis neceſſitate nõ imminente prouidendi pauperibus, de his q̃ ſuperfluũt ex ꝓuentib. eccleſiæ, B poſſeſſiones emat, uel in theſauro reponat ĩ futurũ utilitati eccl'iæ & neceſſitatib. pauperũ, laudabiliter facit. Si uerò neceſſitas immineat pauperib. erogãdi, ſuperflua cura eſt & inordinata, vt aliquis in futurũ conſeruat: qđ Dñs prohibet Matth. 6. dicens, Nolite ſoliciti eſſe in craſtinũ.

Articvlvs VIII.

Vtrum religioſi qui promouentur in C epiſcopos, teneantur ad obſeruantias regulares.

Ad octavvm ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ religioſi, q promouẽtur in epos, non teneant̃ ad obſeruantias regulares. Dr̃. n. 18. q.* prima, ꝙ monachũ canonica electio à iugo regulæ monaſticæ profeſſionis abſoluit, & ſacra ordinatio de monacho epm̃ facit: ſed obſeruãtię regulares pertinẽt ad iugũ regulę. D ergo religioſi, qui in epiſcopos aſſumuntur, non tenentur ad obſeruantias regulares.

¶ 2. Præterea, ille qui ab inferiori ad ſuperiorẽ gradũ aſcendit, non vr̃ teneri ad ea, quæ ſunt inferio

---

dantes redditus ex eccleſiaſticis decimis, aut poſſeſſionibus, & huiuſmõi conſtant, cõmiſſa ſint epis vt patribus pauperũ. Et de decimis quidẽ probatum eſt ſuperius, ꝙ iniqua eſſet lex decimarum in nouo teſtõ, ſi ultra honorabile ſtipendium miniſtrorũ Dei habentis vniuerſale dñium, tanta rerum affluentia vni deputaretur cum danno totius populi, niſi vt patri pauperũ. Poſſeſſiones aũt legatæ, aut donatæ eccleſiæ cathedrali in tanta abũdantia, procul dubio credendum eſt ꝙ ut patri pauperum epo creditę ſint. Iõ.n. epis datæ ſunt, quia occulta fide perſpiciebat̃ eos eſſe patres pauperũ: & hæc vr̃ fuiſſe rõ tacita argumenti. Si uerò redditus magni debent̃ epo ex tpali dñio: quia ſ. epus in eo ꝙ epus eſt dñs in tpalibus aliciuius ciuitatis & oppidorũ, & ex dñii tpalis redditibus diues eſt, alia vr̃ rõ: quia oportet ꝙ nõ ſolum ut epus, ſed vt dñs expendat, tenendo exercitum pro defenſione patriæ, & habẽdo theſaurum, ne impugnet̃ patria, ita ꝙ tunc dexter oculus ad cõe bonum patrię ſibi debitæ, reſpicere debeat: ſiniſter aũt ad pauperes, quoniam tpale dñium datum eſt eccleſiæ principaliter ad eccleſiæ honorem ſimul & authoritatẽ, & poſt honorẽ Dei, ꝓp bonum cõe ipſius dñii, ſicut datũ erat dño ſeculari, & ſecundario, vt exinde eleemoſynę fiant pauperibus. Quocirca tales epiſcopi in illis ſolis caſibus tenentur, in quibus dñi ſeculares tenerentur ad reſtitutionem.

¶ Ad obiecta ergo in oppoſitũ dr̃, ꝙ locus ab authoritate negatiue infirmus eſt. Et fortè iõ author tacuit de reſtitutione, quia non eſt vna & eadẽ ſp ratio, qñ bona ſunt in diſtincta, quia quãq; ſe habent vt ꝓpria, & quãq; ut cõia ut patet ex dictis. Ad id uerò ꝙ in quolibetis dr̃, rñdetur ꝙ intelligitur qñ redditus epi ſe habent ad ipſum ut præbenda ẽt pinguis, non autem quando tam notabilis eſt exceſſus, ut non cadat inę animo ſapientis ꝙ non pro honorabili ſtatu epiſcopi ſint datę diuitię tantę. Ad id uerò quod de exactione a meretricibus &c. obiicitur, patet reſponſio ex dictis.

¶ In eodem ar. 7. in rñſione ad primum, dubium occurrit circa illud, Non poteſt determinari qñ ſit iſta neceſſitas, quę obliget ad mortale pctm̃: quia cõſtat ex ſuperius in q. 31. dictis, ꝙ iſta neceſſitas eſt determinata, ſ. qñ eſt extrema. Si ergo neceſſitas extrema eſt, quę obligat ad peccatum mortale, quomodo nunc dicitur, ꝙ non poteſt determinari quando eſt iſta neceſſitas?

¶ Ad hoc dr̃ dupliciter. Primò, ꝙ verba literę iſtius intelligẽda ſunt de neceſſitate extrema in particularibus. Vñ ſubdit. Sicut nec cętera particularia, quę in humanis actibus conſiderantur. Superius aũt neceſſitas determinata eſt in cõi, ꝙ eſt extrema. Secundo dr̃, & magis ad mentẽ authoritatis Ambroſii, ꝙ verba literæ iſtius intelliguntur in caſu, quo quis habet de ſuperfluo naturę & perſonę, hoc eſt, ſtatus. Vñ illud, Cum poſſis & abundas, in quo caſu, vt patet ex ſupradictis, tenetur ex charitatis debito indigentibus illud erogare. Sed quanta tunc indigentia alicu-A ius occurrere debeat, vt obliget habentem ſuperfluum ad dandum iſti, non ſubeſt ſcientificę determinationi, ſed relinquit̃ prudentię, ad quam ſingularum iudicium ſpectat.

¶ In rñſione ad 2m eiuſdem articuli, nota alterã conditionem appoſitã reſpectu conſanguineorum, vel aliorum, ſ. moderamen: & exponitur penes quid attenditur huiuſmõi moderatio, ſ. penes excluſionẽ indigentię, & non penes appoſitionem diuitiarũ. Da ergo e pe conſanguineis, vt nõ idigeãt, nõ ut diuites fiãt. Dixi alterã cõditionem, quia altera iã dicta erat, ſ. ꝙ non de debitis aliis, ſed de deputatis uſui epi. Nam de debitis eccleſię, aut pauperibus non põt niſi ſicut vni alteri pauperi diſtribuendo dare, ſed de ſuo deputatis vſui põt ꝓ ſuolibito dare.

¶ In rñſione ad tertium, vide ꝙ clericꝰ, ſeu eps quãtumcumque habeat patrimonialia, poteſt de eccleſiaſtica prębenda viuere, niſi in articulo neceſſitatis &c. In quo tñ ẽt ſi peccaret viuendo de ſua prębenda, non tenet̃ tñ ad reſtitutionem: quia pctm̃ cõſiſteret ĩ abuſu, quo non ſubueniret aliis, qñ ſubueniẽdum eſt, Libertas autem à reſtitutione cõſurgeret ex eo, ꝙ prębenda ſe habet ut ꝓprium clerici, vel epi bonum.

¶ In rñſione ad quartum uidere, qui augendis eccleſiarum prouentibus tam laudabiliter creditis vos uacare, tabeſcentibus pauperibus, & tamẽ non attendentes* quã peccatis iuxta authoris ſnĩam, tot pauperes puellas nobiles, tot pauperes ciues, pupillos, orphanos, uiduaſq; poſt habendo.

SVP. QV. CLXXXV. ARTIC. VIII.

In art. 8. eiuſdem q. dubia duo occurrunt de epiſcopis religioſis. Alterum, de quibuſdam regularibus actibus in ſpeciali: alterũ modo uinculi. Eſt igitur primo dubium, An religioſus factus epiſcopus teneatur ad habendum ſocium ſui ordinis, & E bibendum cum duabus manibus, & ſimilibus. Et eſt ratio dubii, quia hæc impediunt officium pontificale: & propterea videntur ad hoc teneri. In oppoſitum autem eſt, quia hæc diſſonare uidentur ab epiſcopali dignitate.

¶ Dubium deinde eſt, An ſubdat̃ uinculo pręcepti, uel cenſuræ eccleſiaſticę in inſtitutis regulæ poſito. V.g. Si in regula ieiunium feriæ ſextæ ſtatuitur ſub præcepti, aut cenſurę eccleſiaſticæ uinculo, an factus epiſcopus ſubiectus ſit uinculo præcepti, uel cenſuræ illius, ita ꝙ ſi transgrediatur, pęccet mortaliter, vel ſit excõmunicatus. Et eſt ratio dubii, quia hinc apparet ꝙ ſubdatur huiuſmodi uinculis, quia ex quo ſubdit̃ ſtatuto, ſubditur etiam uinculo ſtatuti. Eiuſdem ſiquidem rationis eſt, ꝙ aliquis ſubdat̃ ſtatuto, & uinculo ſtatuti. In oppoſitum autem eſt & quia non ſubdit̃ pęnis in ſtatuto appoſitis, puta, grauis, uel grauioris culpę, & ſimilium: & quia huiuſmodi uincula derogare uidentur epiſcopali dignitati ac perfectioni &c.

¶ Ad

Margin notes: In eod. ar. — Li. 1. c. 30. parum ante med. to. 1. Et habetur in Decreto di. 86. c. eſt probanda. — Lib. 2. de off. ca. 28. tom. 1. Et habet̃ 12. q. 2. ca. Aurum. — Porr. 883 — Sup. q. 88. ar. 12. ad 4. Et 4. di. 38 q. 1. art. 4. q. 1. ad 5. — * 18. q. 1. c. ſtatutum.

¶ Ad euidentiā horū ſciendum eſt, ꝙ diſtinctio tri membris regulariū obſeruantiarū in litera poſita, ſ. ꝙ quędā ſunt promouentes, ſeu cuſtodientes perfectionē pontificiā, quędā impediētes, quędam neutræ, ſic accipienda eſt, ꝙ aliquæ manifeſte vtilitatem afferunt perfectioni pontificali, ut caſtitas, paupertas, abſtinētia, ieiunia, moderata abdicatio linteorū, & hmōi. Quędā manifeſte impediunt officiū pontificale, vt ſilētiū ſolitudo, & uniuerſaliter quęm cūq; in cōpoſſibilia ſunt cū pontificali officio, dignitate, & authoritate. Nec ſolū hæc, ſed q̄cūq; cōiter diſſonēt a pōtificali dignitate & appellatione impedientiū intelliguntᷣ. Quędā verò nō cōiter, ſed i caſu aliquo inueniunᷣ diſſona ratione vel loci, vel officii, vel ſocietatis &c. & ab impedientibus qdē, & cōiter diſſoluiᷣ ipſo iure. Et quia de horū numero eſt obligatio ad habendū ſociū collateralē, ideo non teneᷣ ad ſocium habendum ſecum ex ſuo ordine. Derogaret .n. epāli dignitati fratrem illi appropinquare vt ſocium, & derogat ſocietatis rōi, q ſequatᷣ vt famulus. Societas .n. eſt relatio ęquiparātiæ. Accedit ad hæc ꝙ epūs ſicut ad aliā eccleſiam, & ad aliud officiū eccleſiaſticū perſoluendū trāſfertur: ita ad alterius gnīs ſocietatē ipſo facto trāſlatus intelligitur, ac ꝑ hoc abſolutꝰ à priori ſocietate. Nō .n. duplici ſocietate grauari dēt, ſicut nec duplici grauatur officio. Et qm̄ quęcumq; ad ſocialis uitę vniformitatē, aut depreſſionem actuū, ſeu geſtuum in pſona religionis ſpectāt, diſſonare vnᷣ ab epāli cōuerſatione, ſeu dignitate, ſeu authoritate, vel libertate: ideo ad nullū taliū remanet obligatus. Et de eorū numero vnᷣ hmōi obſeruātiæ, ſ. bibere ſedēdo, aut cum duabus manibus, & ſimilia. Sicut .n. religioſus factus epūs reuiuiſcit quodāmodo ad uitā ciuilem, dum à iugo monaſticę regulę abſolutus adire pōt hęreditatem, ut patet 18. q. prima capit. Statutum: ita a depreſſione actuum ſpectantium ad priorem ſtatum abſolutus vr, vt abſolutio à iugo monaſticę regulę dicta in canone, non ſit quaſi fruſtra dicta, ſed aliquid operatᷣ vltra executionem ab incompoſſibilibus, ad q̄ oīno conſtabat, vtpote incompoſſibilia, epūm non teneri. Ab impedientibus verò in caſu nō abſolui vr epūs ipſo iure, ſed in caſu tn̄, ſi quæ ſint talia. Vnᷣ namq; hæc eſſe illa, de qbus in litera dr, ꝙ poſſunt epi ſecum

Q. 88. art. 12. ad 1.

Q. 184. ar. 7.

Arg. 1. huius artic.

16. q. 1. c. de monachis.

Q. pręce. ar. 7.

ris gradus, ſicut ſ. dictū eſt,* ꝙ religioſus nō teneᷣ ad obſeruāda vota q̄ in ſęculo fecit: ſed religioſus q aſſumiᷣ ad epatum, aſcēdit ad aliqd maius, vt ſ. habitū eſt.* ergo vr ꝙ nō obligeᷣ epus ad ea quæ tenebatur obſeruare in ſtatu religionis.

¶ 3 Præt. Maxime religioſi obligari vnᷣ ad obedientiam, & ad hoc ꝙ abſq; ꝓprio uiuāt: ſed religioſi q aſſumunᷣ ad epatū, nō tenenᷣ[h] obedire prælatis ſuarū religionū, qa ſunt eis ſuperiores:[h] nec ēt vnᷣ teneri ad paupertatē, qa ſicut in Decreto ſ.* inducto dr, Quē ſacra ordinatio de monacho epum facit ue lut legitimus hæres, paternam ſibi hrēditatē iure uendicādi poteſtatē habeat. Interdū ēt concedit eis teſtamenta conficere. ergo multo minus tenentur ad alias obſeruantias regulares.

SED CONTRA eſt, qđ dr in Decretis 16.* q. 1. de monachis diu morātib. in monaſterijs. Si poſtea ad clericatus ordines ꝑuenerint, ſtatuimus nō debere eos à priori ꝓpoſito diſcedere.

G

RESP. Dcđm, ꝙ ſicut ſ. dictū eſt,* ſtatus religionis ad perfectionē ptinet, quaſi quædā via in perfectionē tendēdi. Status aūt epālis ad ꝑfectionē pertinet, tanquā quoddā ꝑfectionis magiſteriū. Vn̄ ſtatus religionis cōparaᷣ ad ſtatū epālē, ſicut diſciplina ad magiſterium, & diſpoſitio ad perfectionē. Diſpoſitio aūt non tollitur perfectione adueniente, niſi forte quantū ad id, in quo perfectioni repugnat. Quantum aūt ad id qđ perfectioni congruit, magiſ cōfirmatur: ſicut diſcipulo, cum ad magiſteriū peruenerit, non cōgruit ꝙ ſit auditor, congruit tn̄ ſibi ꝙ legat,[l] & meditetur ēt magis q̄ ante. Sic ergo dicēdū eſt, ꝙ[m] ſi qua ſunt in regularib. obſeruātiis q̄ non ſunt impediāt pontificale officiū, ſed magis ualeant ad ꝑfectionis cuſtodiā, ſicut eſt cōtinentia, paupertas, & alia hmōi, ad hæc remanet religioſus, ēt factus epus, obligatus, & per pn̄s ad portādū habitū ſuæ religionis,[o] qui eſt obligationis ſignū.[p] Si qua verò ſunt in obſeruantiis regularibus, q̄ officio pontificali repugnant, ſicut eſt ſolitudo, ſilētiū, & aliquæ abſtinētiæ, vel vigiliæ graues, ex qbus impotēs corpore redderetᷣ ad exequendū pontificale officiū, ad hmōi obſeruanda nō teneᷣ.[q] In aliis tn̄ pōt diſpēſatione vti, ſm̄ ꝙ requirit neceſſitas perſonę, vel officii, uel conditio hoīm cum quibus uiuit per modum, quo etiam prælati religionum in talibus ſecum diſpenſant.[r]

H

AD PRIMVM ergo dcđm, ꝙ ille q fit de monacho epus abſoluitᷣ à iugo monaſticæ ꝓfeſſionis, nō quantū ad oīa, ſed quantu ad illa, quæ officio pōtificali repugnant, ut dictū eſt.*

I

AD II dcđm, ꝙ uota ſęcularis uitę ſe habent ad uota religionis ſicut particulare ad uniuerſale, vt ſ. habitū eſt.* Sed uota religionis ſe habent ad pōtificalem dignitatē, ſicut diſpoſitio ad perfectionem. Particulare autem ſuperfluit habito vniuerſali, ſed diſpoſitio adhuc neceſſaria eſt perfectione obtenta.

K

AD III dcđm, ꝙ hoc eſt ꝑ accidens, ꝙ epi religioſi obedire prælatis ſuarū religionū nō tenentur: qa ſ. ſubditi eſſe deſierunt, ſicut & ipſi prælati religionū: manet tn̄ adhuc obligatio voti uirtualiter, ita ſ. ꝙ ſi

F

diſpenſare ſicut prælati religionum: & hę ſunt abſtinentia a carnibus, & ieiunia, & hmōi, ad quæ conſtat Epum remanere obligatum, vtpote fouentia pfectionem eius. Et iō religioſus cui ſtū regularia inſtituta inhibeᷣ eſus carniū, factus epus, non pōt feria ſexta in die Natalis Dn̄i veſci carnibꝰ, ſed peccat mortaliter hoc faciendo, q a bñficium canonis cōcedentis eſum carniū in natali Dn̄i, nō cōprehendit ipſum, qa excipit eos qui regulari obſeruātia nō ſunt aſtricti ad abſtinentiam a carnibus.

Concl.

¶ Ad ſm̄ vero dubiū dr, ſaluo meliori iudicio, ꝙ vincula pręceptorū, & cenſurarum vnᷣ inter diſſona cōputāda, ita ꝙ ipſi actꝰ q pręcipiunt, aut ſub cenſuris poſiti ſunt, licet nō diſſonant, ſed conſonent epāli perfectioni ac dignitati &c. vt ieiunare feria ſexta, & in aduentu, & hmōi: uinculum tn̄ præcepti, aut cenſuræ ſuperadditum, ab epāli ſtatu diſſonat. Et ratio eſt, quia epālis ſtatus ſe habet ad ſtatū religioſorum, vt in litera dr, ſicut magiſtri ſtatus ad ſtatum diſcipuli. Conſtat aūt ꝙ frequentia ſtudii ad meditādū, & lectioni vacādum ita conuenit diſcipulo, ꝙ non minus conuenit magiſtro. Sed quo ad hmōi aſſiduitatē ad meditādum & legendum ſub pręceptis, aut pęnis, ſi aliquis aſtringatᷣ, ſtatū diſcipulorum conuenit, non ſtatui magiſtrorū. Et ideo ſicut religioſus factꝰ epus, abſolutus eſt a uinculo pręceptorum religionis, q ſunt quaſi pędagogi religioſorū in diſciplina perfectionis: ita ſunt abſoluti a uinculo pręceptorū, & cenſurarum regulę, & ſtatutorū: qm̄ regula eſt tanq̄ prælatus inanimatꝰ, ſicut econtra prælatus eſt ſicut lex aīata. Secus aūt eſt de uinculo votorum caſtitatis &c. qm̄ illa non ex ſuperioris regulę, aut hoīs uinculo, ſed ex propria promiſſione Deo facta nim ſuam retinent.

Concl. 2

Concl. 3

In cor. ar.

Q. 88. art. 12. ad 1.

¶ Ad obiectorum ergo primum dicitur, ꝙ mutatio ſtatus efficit, vt non ſit reſpectu huius tranſeuntis de ſtatu in ſtatum eadem ratio de ſubiectione ad ſtatutum, & ad uinculum ſtatuti.

¶ Et hęc ratio patet: qa quātum ad vinculum ſuſpenſionis, conſtat ex iure cōi, ꝙ epus non ſubiacet vinculo ſuſpenſionis, niſi de epo fiat mentio. Mutatio ergo ſtatꝰ efficit, ꝙ reſpectu hmōi n eſt eadē rō de ſubiectione ad ſtatutū, & ad uinculum ſuperadditū i ſtatuto. Quocirca ſicut de ſuſpēſionis uinculo ex iure ſcripto habemꝰ caſum decifum, ita de aliis uinculis ex iure natura

lis

ſis rationis, vt ſimili mō caſus decidēdus ꝑ rationē allatam.
¶Ad ſecundū obiectū dr, q̄ ratio nō valet: quia vincula ſunt duplicia, quędam ſententia feriū, & ipſo facto, vt ſunt ex ipſis præceptorum, & cenſurarum, quædã vero nō niſi mediante iudice habētia executionē, ut ſunt uincula ad alias pœnas ligantia.

18.q.1.ca. Statutum in fine.

Et ad hæc conſtat clariſſime epm nō obligari, quia non ſubiacet amplius prælatis religionum, per quos exequēdę ſunt hmōi pœnæ: & ſi aliqua etiā vincula ad tales pœnas eſſent deferentia ſecū executionē, non ꝑpea ligarent epiſcopū: quia concernūt, uel ſupponunt ſocialem conuictū, a quo abſolutum conſtat eſſe epm, ac per hoc ab oībus ſpectantibus & conſequentibus ad illum. Et forte uincola oīum præceptorū & cenſurarum in regula & ſtatutis religioſorum interpretanda ſunt, ſuppoſito cōſortio perſonarū, a quo epus eſt exemptus, ut patet. Nec maiorem habeo certitudinem quàm dixerim.

SVP. Q. CLXXXVI. ARTIC. I.

In ar. 1. q. 186. dupliciter dubiū occurrit circa rōnem & concluſionem principalem. Primū eſt, qa concluſio principalis ē, Religio pfectionis ſtatū noiat. Rō aūt literæ nihil aliud probat, niſi q̄ religio eſt antonomaſice nomē pfectionis: & nō probat q̄ ſit nomen ſtatus, ut clare patet ī litera. Scdm eſt, qa nec ēt pbat ī litera, q̄ religio ſit nomen pfectionis, ſed uariatur termini. Nā aliud eſt coniunctio ad Deū p holocauſtū ſui, qđ ta cit uirtus religionis: & aliud eſt cōiunctio ad Deū p amorem, quem facit charitas. Et ex ſupradictis conſtat, q̄ pfectio in hac ſcđa non in prima cōiunctione cōſiſtit. Et tñ in hac litera aſſumpto q̄ prima cōiunctio cōuenit antonomaſice religioſis, ſubſumit ſcđa cōiunctio. Et ſic concludit ex quatuor terminis,

eis legitime aliquis ꝑficiatur, obedire tenentur, inquantum tenentur obedire ſtatutis regulę per modum prædictum, & ſuis ſuperioribus, ſi quos hēnt. Propriū aūt nullo mō habere poſſunt. Non.n. paternā hęditatē vēdicāt ſuā propriā, ſed quaſi eccleſiæ debitā. Vñ ibidē ſubdit, q̄ poſtq̄ epus ordinat̃ ad altare, ad qđ ſanctificat̃, qđ acquirere potuit, reſtituat. Teſtamentū aūt nullo mō facere pōt, qa ſola ei diſpēſatio cōmittitur rerū eccl'aſticarū, q̄ morte finit̃, ex qua incipit teſtm valere, vt Apoſtolus dicit ad Hebr. 9. Si tñ ex cōceſſione Papæ teſtamentū faciat, nō itelligitur ex ꝓprio facere teſtm, ſed apoſtolica authoritate intelligitur eſſe ampliata ptās ſuæ diſpenſationis, vt eius diſpenſatio poſſit valere poſt mortem.

QVÆST. CLXXXVI.

De his quæ pertinent ad ſtatum religionis, in decem articulos diuiſa.

Deinde cōſiderandū eſt de his, q̄ ptinēt ad ſtatū religionis. Circa quod occurrit quadruplex conſideratio. Quarū prima eſt de his, in quibus principal'r cōſiſtit religionis ſtat⁹. Scđa, de his q̄ religioſis licite cōuenire poſſunt. Tertia, de diſtinctione religionū. Quarta, de religionis igreſſu. Circa primū quæruntur decē.

¶Primò, Vtrum religioſorum ſtatus ſit perfectus.

¶Secundò, Vtrum religioſi teneantur ad omnia conſilia.

¶Tertiò, Vtrū paupertas volūtaria requiratur ad religionē.

¶Quartò, Vtrum requiratur continentia.

¶Quintò, Vtrum requiratur obedientia.

¶Sextò, Vtrum requiratur q̄ hæc cadant ſub voto.

¶Septimò, De ſufficiētia horū votorum.

¶Octauò, De cōparatione eorum adinuicem.

¶Nonò, Vtrum religioſus ſp mortaliter peccet, qñ tranſgreditur ſtatutū ſuę regulæ.

¶Decimo, Vtrū cæteris parib. in eodem genere peccati plus peccet religioſus, quā ſæcularis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum religio importet ſtatum perfectionis.

Ad PRIMVM. ſic proceditur Vr̃ q̄ religio nō importet ſtatū pfectionis. Illud n. qđ eſt de neceſſitate ſalutis, nō vr̃ ad ſtatū pfectionis ptinere: ſed religio eſt de neceſſitate ſalutis, qa per eā vni vero Deo religamur, ſicut Aug. dicit in li. đ uera religione. Vel religio dr̃ ex eo q̄ Deū religim⁹, quē amiſeramus negligētes, vt Auguſt. dicit in 10. de ciu. Dei. ergo vr̃ q̄ religio non nominet perfectionis ſtatum.

¶2 Præt. Religio ſm Tulliū eſt, q̄ naē diuinę cultū & cęremoniā affert: ſed afferre Deo cultū et cęremoniā magis vr̃ ptinere ad myſteria ſacrorū ordinū, q̄ ad diuerſitatem ſtatuū vt ex ſupradictis patet. ergo vr̃ q̄ religio nō noiet pfectionis ſtatū.

¶3 Præt. Status perfectionis diuiditur cōtra ſtatū icipiētiū, & ꝓficientiū: ſed ēt in religione ſunt aliq̄ incipiētes, & aliqui proficientes. ergo religio nonnominat pfectionis ſtatum.

¶4 Pręt. Religio vr̃ eſſe penitētię locus. dr̃. n. in Decretis 7. q. 1. Pręcipit ſancta ſynodus, vt quicūq; de pontificali dignitate ad monachorū vitā, & penitentiæ deſcenderit locū, nūquā ad pontificatū reſurgat: ſed locus penitētię opponit̃ ſtatui pfectionis. Vñ Dionyſ. 6. c. Eccl. Hierarchię ponit pęnitētes in infimo loco. ſ. inter purgandos. ergo uidetur q̄ religio nō ſit ſtatus perfectionis.

SED CONTRA eſt, q̄ in collationib. patrum dicit Abbas Moyſes, de religioſis loquēs. Ieiuniorū inediā, vigilias, labores corporis, nuditatem, lectionē, cęteraſq; virtutes dēre nos ſuſcipere nouerimus, vt ad perfectionē charitatis iſtis gradib⁹ poſſimus aſcēdere: ſed ea q̄ ad humanos actus ptinent, ab intētione finis ſpeciē & nomē recipiūt. ergo religioſi ptinēt ad ſtatū pfectionis. Dion. ēt 6. c. Eccle. Hierarchiæ dicit eos qui nominātur Dei famuli, ex Dei puro ſeruitio, & famulatu uniri ad amabilē perfectionē.

q̄ religio eſt nomen perfectionis.

Ad primū dubiū dr̃, q̄ qa pſens articulus nō quærit, an religio ſit ſtat⁹, qm̄ hoc ex ſupradictis de ſtatu manifeſtū eſt. ſed qrit, an ſtatus religionis, ſeu religioſorū ſit ſtatus pfectionis, ut patet ex titulo, & clari⁹ liqt. ex diſtinctione articulorū hui⁹ quęſtionis, cum dr̃, Circa primū q̄runtur decē. Primo, utrū religioſorum ſtatus ſit pfectus. & rō ad cōcluſionē nihil dicit de ſtatu, ſed de pfectione. Nec ꝑpea reprehenſione dignum eſt, q̄ in cōcluſione fiat mētio de ſtatu: qa nō apponit̃ ibi ta ſtat⁹ tanq̄ ſubſtātiuum pfectionis, de qua formaliter qō eſt, & cōcluſio.

¶Ad ſm dubium dr̃, q̄ tā ſtatus q̄ nomen pfectionis nō dr̃ uno mō tantum, puta, formaliter, ſeu elicitiue, ſed multis modis dr̃, ſicut noīa ad unum: ita q̄ quēadmodum ſanū dr̃ de aīali, medicina, & urina diuerſimode, ita aliqđ pfectionis nomen dr̃, qa ipſū formaliter ſignificat & elicit, ut charitas Dei & pximi. Et ſimiliter ſtatus charitatis eſt actus pfectionis formaliter & elicitiue, dum actū dilectionis, ī quo formaliter pfectio cōſiſtit, eligit. Aliqđ vero pfectionis nomē eſt, qa factiuum pfectionis ſignificat, ut epatus. Et ſimiliter aliqs pfectionis ſtatus eſt, qa pfectus eſt, ut ſtatus epalis. Aliqđ aūt pfectionis nomē eſt, qa exercitium & diſciplinā ad pfectionē ſignificat, ut religio antonomaſice ſumpta. Et ſimiliter aliqs pfectionis ſtatus eſt, qa in exercitio ad pfectionem cōſiſtit, ut ſtatus religioſorum antonomaſice nuncupatorum. Et qm̄ a ꝓximitate hmōi exercitii ad ipſā pfectionē ex ſui intētione, quod eſt holocauſtū hōis, pcipue appare⁹, quia hmōi holocauſtū maxime unit hōis Deo, qđ in pfeſſione religionem ichoāte fit, maxime proximum eſt unioni charitatis ad Deum; idcirco auchor

Porre. 3 ſu.
884

Qrol. 5. ar t. 21. cōt. Et opuſ. 18 ca. 16.
Paulo ante ſi. c. 12. tomo 1.
Li. 10. c. 4. ante med. tomo. 5.
Li. 2. de inuentione, ī fol. 2. ante fin. lib.
7. q. 1. cap. Hoc nequaquam.
Ca. 6. non lōge a pr.
In collatione 1 ca. 7. circa prin.
Ca. 6. par. 1. non procul a fin.

Reſp. Dcēm, ꝙ ſicut ex ſ. dictis * patet, id qđ cōiter multis ꝯuenit, antonomaſice attribuitur ei, cui ꝑ excellētiā cōuenit: ſicut nomē fortitudinis, vendicat ſibi illa virtus, q̄ circa difficillima firmitatē animi ſeruat, & tēperātiæ nomē vēdicat ſibi illa virtus, q̄ tēperat maximas delectationes. Religio āt, vt ſ. habitū ē, * eſt q̄dā virt⁹, ꝑ quā aliqs ad Dei ſeruitium & cultū aliqd exhibet. Et iō antonomaſice religioſi dñr illi, q ſe totalr mācipāt diuino ſeruitio, quaſi holocauſtū Deo offerētes. Vñ Greg. * dicit ſup Ezechielē. Sūt qdā, q nihil ſibimet ipſis reſeruāt: ſed ſēſū, linguā, vitā, atq; ſubſtātiā, quā pcepe- H rūt, oīpotenti Deo imolāt. In hoc aūt pfectio hois cōſiſtit, ꝙ totalr Deo ihæreat, ſicut ex ſupradictis * patet: & ſm hoc religio perfectionis ſtatū noīat.

Ad primvm ergo dcēm, ꝙ exhibere aliqua ad cultū Dei ē đ neceſſitate ſalutis: ſed ꝙ aliqs ſe totalr, & ſua diuino cultui deputet, ad pfectionē ptinet.

Ad II dcēm, ꝙ ſicut ſupradictū ē, * cū de virtute religio- I nis agerē, ad religionē ptinēt ñ ſolū oblationes ſacrificiorū, & alia hmōi, q̄ ſunt religioni ꝓpria, ſed ēt actus oium virtutū ſm ꝙ referūtur ad Dei ſeruitiū, & honorē, efficiunt act⁹ religionis. Et ſm hoc, ſi aliqs totā vitā ſuā diuino ſeruitio đputet, tota vita ſua ad religionē ptinebit: & ſm hoc, ex vita religioſa, q̄ ducunt, religioſi dñr qui ſunt in ſtatu perfectionis. K

Ad III dcēm, ꝙ ſicut dictū ē, * religio noīat ſtatū pfectionis ex intētione finis. Vñ non oportet, ꝙ qcūq; ē i religione, F iā, ſit pfectus: ſed ꝙ ad pfectionē tēdat. Vñ ſup illud Mat. 19. Si vis pfectus eē &c. dicit * Origenes, ꝙ ille q mutauit ꝓ diuitijs paupertate vt fiat pfectus, nō in ipſo tpe, quo tradidit bona ſua pauperibus, fiet oīno pfectus, ſed ex illa die icipiet ſpe- G culatio Dei adducere eū ad oēs virtutes. Et hoc mō i religione nō oēs ſunt pfecti, ſed qdā incipientes, quidā proficientes.

Ad IIII dcēm, ꝙ religionis ſtatus principalr eſt inſtitutus ad perfectionem adipiſcendā per quædam exercitia, quibus tolluntur impedimenta perfectæ charitatis. Sublatis aūt impedimentis perfectæ charitatis, multo magis excidūtur occaſiones peccati, per qđ totalr tollitur charitas. Vñ cum ad pęnitentem pertineat cās peccatorū excidere, ex cōſequēti ſtatus religionis eſt cōuenientiſſimus pęnitētiæ locus. Vñ in Decretis 33. † q. 2. ca. Admonere, conſulitur cuidam, qui vxorē occiderat, vt potius monaſteriū igrediatur, qđ dicit eſſe meli⁹ & leuius, q̄ ꝙ pęnitētiā publicā agat remanēdo i ſęculo.

Articvlvs II.

Vtrum quilibet religioſus teneatur ad omnia conſilia.

Ad secvndvm ſic ꝓcedi tur. Vr ꝙ qlibet religioſus teneatur ad oia cōſilia. Quicumq; n. profitetur ſtatum aliquē, tenē ad ea quæ illi ſtatui cōueniūt: ſed qlibet religioſus profitetur ſtatū perfectionis. ergo quilibet religioſus tenē ad omnia conſilia, quæ ad perfectionis ſtatum pertinent.

¶ Præt. Gre. * dicit ſuper Ezech. ꝙ ille qui præſens ſæculū deſerit, & agit omnia bona q̄ va-

Q. 141. ar. 2. & 1. 2. q. 61. ar. 5.
Q. 81. ar. 2.
Hom. 20. inter me. & finem.
Q. 184. ar. 2.
Concl. m
Q. 81. ar. 1. ad 1. & ar. 4. ad. 1. & 2
Q. 184. ar. 5.

...thor in litera ex illa vnione concluſit non iſtā, vt argūm obiicit, ſed approximationē ad iſtā. Et per hoc infert religionē noīare ſtatum perfectionis, non formaliter, ſed acceſſiue.

¶ In eodē articulo prio in reſpōſione ad tertiū, duo nota. Prio, cū legis ꝙ religio noīat ſtatū pfectionis ex intentione finis, nō ꝓpterea cōcipias intentionē perfectionis vt finis, ſufficere ad ſtatū perfectionis, quaſi oēs tendentes ad pfectionē vt finē ſint in ſtatu pfectionis: hoc n. falſiſſimū eſt. Plus n. ad perfectionis ſtatū requirit, vt patet ex ſupradictis de ſtatibus. Sed author hoc in loco modū docet, quo ſtatus religionis dr̄ pfectionis, quia. ſ. eſt perfectionis, vt finis ad quē tendit, & nō eſt perfectionis vt formæ, aut vt effect⁹. Scdo, cū ibidē legis, In religione quoſdā incipiētes, & quoſdā proficiētes, diſtingue ꝙ dupliciter hi gradus ſumi poſſunt vel ſimpliciter, vel i gñe tali. Et diſtinctio horū graduum ſimpliciter in incipientes, ꝓficientes, & pfectos, attenditur ſm charitatis progreſſum, vt ſuperius patet. Et ſic i eccleſia Dei qdā dicuntur ſimpliciter incipientes. quidā proficientes, quidā perfecti. Diſtinctio vero horū graduū in gñe, intelligitur ſm illius gñis latitudinem: & nō dicūtur tales ſimpliciter, ſed in tali genere, puta, in religione incipiētes, vel in tali religione, puta, ſolitaria, incipiētes, aut proficientes, aut pfecti. Et cū hac diſtinctione omnia; clare conſonant.

¶ In eodē articulo in reſponſione ad quartū aduerte, ꝙ religio eſt pęnitentiæ locus eminenter: qm̄, vt in litera dr̄, excluſio impedimentorū perfectæ charitatis, eminēter cōtinet excluſionē occaſionū peccandi, in qua cōſiſtit vera pęnitentia. Nō. n. ſufficit peccata deteſtari, ſed oportet occaſionē peccandi præcidere, ſi veræ pęnitentiæ opa datur. Ablatis aūt peccatis, & occaſionibus peccādi, etſi ablata ſint ipedimēta charitatis, nō ꝓpterea ablata ſunt ipedimēta pfectæ charitatis. Sed ecōtra ablatis ipedimētis pfectæ charitatis, ſublata sūt ipedimēta charitatis, q̄ ſut peccata, & occaſiones peccādi. Et qa religio tollēdis ipedimētis pfectæ charitatis vacat, iō religio eminēter eſt pęnitentiæ locus, nō ſicut Sol eſt eminēter calul⁹: ſed ſicut hō eſt excellenter hēns uitā, & ſenſū,

Hom. 8. in Matth. ali quātulum a me. to. 3.
33. q. 2. c. Admonere in med.
Porr. o
885
4. di. 1. q. 2. ar. 6. q. 2 ad 3.
Homi. 20. a medio.

F q̄d ſpectat ad pfectionem. ſ. formaliter, vel conſequenter, vel diſpoſitiue, ſeu inſtralıter: & poſt declarata oīa diſtinctionis membra, ponendo iuxta ſingula mēbra concluſiones. Et iuxta primum ponit duas, negatiuā, & affirmatiuā. Negatiua eſt, Nō tenet religioſus hēre charitatē. Affirmatiua eſt, Tenet religioſus tendere, & opam dare ut hēat pfectionē. Prob. ō utriuſq; : qa religionis ſtatus uia eſt ad pfectionē. Iuxta ſcdm uero duas ſimiles concluſiones ponit, cū corollario. Negatiua eſt, Non tenetur religioſus ad conſilia, quæ conſequuntur perfectā charitatem. Affirmatiua eſt, Tenetur religioſus ut ad hmōi conſilia implenda intendat. Probatio utriuſque: quia eadem eſt ratio obligationis ad iſta conſilia conſequētia perfectā charitatem, & obligationis ad pfectā charitatē. Sicut eadē eſt iō generandi ſubſtantiā, puta, leonē, & ꝓprietates cōſequentes ad illā naturā. Corollarium eſt, Non peccat religioſus, ſi ꝓ? ter mittat hmōi cōſilia, ſed ſi ea contemnat. Probatio: quia ſolus contemnens facit cōtra hmōi obligationem. Iuxta tertiū ſimiliter membrum duas concluſiones ponit. Negatiua eſt, Non tenet religioſus ad oīa conſilia diſponentia ad perfectionē. Affirmatiua eſt, Tenetur religioſus ad illa duntaxat cōſilia, q̄ determinate ſūt ei taxata ſm̄ regulā ſuæ profeſſionis. Probātur utraq; ex ꝓpoſitis eſt: qa diuerſæ ſunt uiæ conſiliorū ad perfectionē. Eſt āt circa hæc dicta dubiū unū, an cū in hac litera dr̄, Tenet religioſus, ſeu peccat, ſi ea contemnat, intelligat de vinculo & peccato culpæ mortalis: an de uinculo & peccato indeterminate: Et ē rō dubii, qm̄ cōtēptus mortale peccatū importare uī: obligatio aūt ad conſilia in regula taxata, non importat peccatum mortale.

¶ Ad hoc dr̄, ꝙ præſens litera loquitur de uinculo & peccato in cōi, & non determinate ad mortale, uel ueniale. Vñ nihil obſtat litera, ſi gratia materiæ modo uerificatur de mortali, modo de ueniali. Inferius autem diſtinguitur in uenialem & mortalem tranſgreſſionem, uel omiſſionem religioſorum.

¶ In eodem art. 2. in reſponſione ad ſm̄, dubium occurrit circa id qđ in litera dr̄, tam de perfecta dilectione Dei, q̄ de ꝓfecta in opando omne bonum, qđ quis poteſt operari, ꝓ quanto ibi dr̄, ꝙ omnes ad utrumq; perfectum ſic tenentur, ꝙ prætermittere ſine peccato aliquo mō illū poſſunt, dūmō deſit cōtēptus.

SVP. QVÆST. CLXXXVI.

In ar. 2. eiuſdem q. 186. pſpice q̄ ordinate & breuiter litera ꝓcedat ꝓponendo trimēbrem diſtinctionē de mō quo ali

let, quaſi iã Aegypto derelicto ſacrificiũ pbet i eremo: ſed deſerere ſeculũ, ſpãliter ptinet ad religioſos. ergo ẽt eorũ ẽ agere oia bona q̃ valent: & ita vr̃ ꝙ quilibet eorum teneatur ad omnia conſilia implenda.

¶3 Præt. Si nõ requirit̃ ad ſtatũ B perfectionis, ꝙ aliquis oia cõſilia impleat, ſufficiẽs eſſe vr̃, ſi [h] quedã cõſilia impleat: ſed hoc falſum eſt, qa multi in ſæculari vita exiſtẽtes aliqua cõſilia implent, vt patet de his q continẽtiã ſeruant. ergo vr̃ ꝙ quilibet religioſus, q eſt in ſtatu perfectionis, teneatur ad oia, quæ ſunt perfectionis: huiuſmodi autem autem ſunt oia conſilia.

SED CONTRA C Ad ea q̃ ſunt ſupererogationis, nõ tenet̃ aliqs niſi ex ꝓpria obligatione: ſed nõ qlibet religioſ⁹ obligat ſe ad oia, ſed ad aliqua determinata, qdã ad hæc, qdã ad illa. non ergo oẽs tenentur ad oia.

RESP. Dcẽm, ꝙ ad perfectionem aliquid ptinet tripliciter. Vno mõ, eſſentialiter: & ſic, ſicut ſ. dictũ eſt,* ad pfectionem ptinet perfecta obſeruãtia pceptorũ charitatis. D Alio mõ, ad pfectionẽ pertinet aliqd põſt: ſicut illa q̃ conſequunt̃ ex perfectione charitatis, puta, ꝙ aliqs maledicenti benedicat, & alia hmõi impleat, q̃ etſi ſm pparationẽ aĩ ſint in pcepto, vt ſ. impleant̃ qñ neceſſitas requirit, tñ ex ſuperabundantia charitatis procedit, ꝙ ẽt præter neceſſitatẽ qñq; talia impleant. Tertio modo, pertinet aliquid ad E perfectionẽ inſtr̃aliter & diſpoſitiuè, ſicut paupertas, continẽtia, abſtinẽtia, & alia hmõi. Dictũ eſt aũt* ꝙ ipſa perfectio charitatis eſt finis ſtatus religionis. Status ãt religionis eſt q̃dã diſciplina, vel exercitiũ ad perfectionem perueniendi, ad quã quidem aliqui peruenire nituntur exercitiis diuerſis: ſicut ẽt medicus ad ſanandum vti põt diuerſis medicamentis. Manifeſtum eſt ãt, ꝙ ille qui operatur ad finem, non ex neceſſitate cõuenit, ꝙ iam aſſecutus ſit finẽ, ſed requiritur ꝙ per aliquã viã tendat ad finẽ. Et ideo [m] ille qui ſtatum religionis aſſumit, non tenetur hr̃e perfectam charitatem, ſed tenetur ad hoc tẽdere, & operam dare vt hẽat charitatem perfectam. Et eadem rõe non tenet̃ ad hoc, ꝙ illa ſipleat, q̃ ad perfectionẽ charitatis conſequuntur. Tenet̃ ãt vt ad ea implenda intendat, cõtra quod facit contemnens, unde non peccat ſi ea prætermittat, ſed ſi ea contemnat. Siľr ẽt non tenetur ad oia exercitia, quib. ad perfectionẽ peruenit̃: ſed ad illa quę determinate ſunt ei taxata ſm regulam, quam profeſſus eſt [a].

AD PRIMVM ergo dcẽm, ꝙ ille qui tranſit ad religionẽ, nõ profitet̃ ſe eſſe perfectum, ſed profitet̃ ſe adhibere ſtudium ad perfectionem conſequendam: ſicut ẽt qui intrat ſcholas, non profitet̃ ſe ſciẽtem, ſed profitet̃ ſe ſtudẽtem ad ſciam acquirendam. Vnde ſicut Aug. dicit 8.* de ciu. Dei. Pythagoras noluit ſe ſapientem profiteri, ſed ſpię amatorẽ. Et ideo religioſus nõ eſt tranſgreſſor profeſſionis, ſi non ſit perfectus, ſed ſolum ſi cõtẽnat ad perfectionẽ tẽdere.

AD II dicendum, ꝙ ſicut diligere Deum ex toto corde tñr oẽs, eſt tñ aliqua totalitas perfectionis, q̃ ſine peccato pṫermitti non põt: alia ãt q̃ ſine pec

Eſt ſiquidẽ hic duplex dubiũ. Primũ, An oẽs teneant̃ habere in A tentionẽ proficiẽdi in charitate vſq; ad perfectã charitatẽ, & ſimul habere intentionẽ faciẽdi oẽ opus bonũ ſibi poſſibile. Secundũ eſt, An cõtẽnens hmõi intentiones, & executiones, peccet mortaliter. Eſt aũt primi dubii rõ, qa pro parte affirmatiua ſonat litera præſens, dũ dicit, ꝙ oẽs aliqualiter ad hoc tenent̃, & ꝙ ſine peccato vitatur executio vtriuſq; profectus, dummodo deſit contemptus. Ex hoc.n. ꝙ excipit contẽptũ, ponit requiri intentionẽ. Contemptus.n. intẽtionẽ tollit, & econtra omiſſio intentionis contẽptũ ponit. Pro parte aũt negatiua eſt, quia ex hoc nouus laqueus inijcit̃ aĩabus. Multi .n. ſunt boni viri, qui nõ intendunt operã dare ut perfectã habeãt charitatem, ſed ſufficit eis ſi intendãt ſeruare pcepta obligãtia ad mortale, iuxta verbum Dñi. Si vis ad vitã ingredi, ſerua mãdata. Et ſimiliter non intendunt oẽ qđ poſſunt, ẽt iuxta ſui conditionẽ ſtatus, bonũ facere. Secũdi autẽ dubii rõ eſt. Nam pro parte affirmatiua eſt, qa contẽptus ex ſuo gñe eſt pctm̃ mortale. Pro negatiua verò, qa hmõi cõtemptus pro tanto in lr̃a ponit̃ pctm̃, pro quanto per ipſum firmat̃ aĩus contra ſpũalem profectũ. Sed firmare aĩum contra ſpũalẽ profectũ non eſt peccatũ mortale, vt patet de illo qui iurat ſe nõ mutuaturũ aut fideiuſſurũ amplius. Talis.n. firmat aĩum cõtra ſpũalẽ profectũ, & tñ nõ peccat mortaliter, vt ſu. dictũ fuit.

Q.184.ar.3

¶Ad euidẽtiã horum cõſideranda ſunt hic tria interuenientia. Primũ eſt, executio: ſcdm, intentio: tertium cõtemptus. Et de executione quidẽ tã interioris, q̃ exterioris profectus in hoc; uel illo ſingulari actu, ſeu opere occurente, conſtat ꝙ ſi omittat̃, nõ ppea pctm̃ à quolibet omittẽte incurritur, vt clare in litera dr. Vñ non peccat, ẽt venialiter, potens dare eleemoſynam, ſi occurrenti huic pauperi non dat, & ſic de aliis: quia ad ſingulare hoc nulla lege aſtringitur. De intentione verò, qua quis intendit non proficere in charitate, aut bonis operibus, ſed ſolum præcepta diuina ſeruare cõi modo, dicendũ eſt, ꝙ hmõi intentio peccatum eſt: quia firmando quis aĩum contra ſpiritualem profectum, ponit inquantum in ſe eſt, obicem directe Spirituiſancto. Non eſt tñ peccatum mortale: quia infra limites præceptorum cõi mõ ſeruandorum ſiſtendo, ſaluatur dilectio Dei ſuper omnia, & intentio progreſſus ad uitam æternam, ac per hoc & perfectiſſime charitatis tamq̃ finis. Charitas.n. viæ maxime perficitur in ingreſſu patriæ, & multorum bonorum operum tamquàm mediorum neceſſariorum ad conſeruandam charitatem, & eundum ad patriã. De contemptu aũt ſcito, ꝙ ut author in queſt. de veritate q.15.ar.5.ad 1ũ, dicit. Non oĩs contemptus facit pctm̃ mortale, ſed ſolũ contemptus Dei. Et ppea ſi in propoſito contẽptus interuenit non pceptorũ, ſed cõſiliorũ Dei, qñ in ipſis contemnit̃ Deus conſilians, ſicut contẽnendo pcepta cõtemnit̃ Deus præcipiens: iõ pctm̃ mortale eſſet ex cõtẽptu cõſiliorũ, cõſilia aut profectũ charitatis omittere. Interuenit aũt talis contemptus, qñ hõ refugit ſubiici cõſiliis diuinis vt conſiliis, & profectui charitatis vt perfectioni viæ. Contemptus.n. Dei eſt nolle ſubiici diuinæ regulæ, quod hic manifeſte accideret. Si quis aũt ſpũalem profectũ & diuina conſilia vt poſtea à Deo ordinata, reueret̃, ſed qa non obligat̃ ad illa, & non ſunt neceſſaria ad ſalutẽ, non vult, ib la amplecti, & nihil curat de illis. pro ſe, talis non contemnit Deũ, potius operum executionem: ac per hoc non peccat mortaliter ex hmõi incuria deliberata, quæ nonnullis contẽptus eſt, omittendo intentionẽ & executionẽ profectus ſpũalis, & operũ bonorũ q̃ poſſet facere. Et per hoc patet ſolutio vtriuſq; dubii.

Concl.

¶Ad obiecta aũt primi dubii rñdẽdo dr̃, ꝙ ex hoc, ꝙ in litera non excipit̃ contemptus, nõ hr̃ ꝙ omiſſio intẽtionis ſit pctm̃: quia omiſſio intentionis põt ex alia cauſa q̃ ex contemptu procedere. Similiter ex hoc ꝙ tenent̃ oẽs aliquo mõ habere intentionem proficiendi, ſ. non ponendo obicem Spirituiſancto, nõ iacitur nouus laqueus animabus, vt patet.

Li.8.cap.2. non multũ a prin.

¶Ad obiecta verò ſecundi dubii dr̃ ꝙ licet contemptus Dei ſit ex ſuo genere pctm̃ mortale, & hic ſolus apud theologos vr̃ appellari ſimpliciter contemptus, cum diſtinguit̃ peccare ex contemptu contra peccare ex infirmitate, aut ignorantia: cõtemptus tñ ſm quid (qualis eſt contemptus operationis exercendæ) non eſt ex ſuo gñe pctm̃ mortale. Et quia contemptus Dei importat non ſolum contemptũ Dei in ſeipſo, ſed in ſuis præceptis ac conſiliis, legibuſq; ac regulis miniſtrorũ ſuorũ, qui ſunt Eccleſiæ prælati: iõ iuxta hmõi contemptus præſentiã, vel abſentiã, peccatum mortale ex contemptu iudicandum vel excuſandum eſt... Ex.

Ar. præce.

Q.184. ar. 2.ad 3.

eo aût ꝙ in litera vni cus effectus contemptus appoſitꝰ, ſ. firmitas ai cotra ſpũalem profectum, non hĩ ꝙ in hoc effectu conſiſtat contemptus, aut contemptus culpa: ſed ſolum ꝙ hmõi. firmitas comitat̃ contéptum. Cum hoc aût ſtat & ꝙ contemptus ſit pctm mortale, & quod hmõi firmitas, ſi aliunde q̃ ex contéptu proueniat, nõ eſt peccatũ mortale, q̃uis ſp ſit peccatum.

SVP. Q. CLXXXVI. ARTIC. III.

IN art. 3. eiuſdẽ. q. in rñſione ad quartũ dubiũ occurrit circa illud, Bona tpalia impedimẽta ſunt ad ſpeculationem. Nam bona tpalia moderata, neceſſaria ſunt ad fęlicitatem ſpeculatiuã. Paupert.n. impeditur à contéplatione, dum oportet eum ſolicitũ eſſe circa oportuna ad victum.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ fęlicitas ſpeculatiua dupliciter conſiderat̃, vel ſm ſe, vel in tali ſubiecto, ſ. hoie. Et ſi cõſiderat̃ ſm ſe, impeditur & à tpalibus bonis, & ab ipſius hois conditione, quæ eget cibo, potu, ſomno, quiete, & hmõi. Nam hæc oia à cõtemplatione abducũt aiam, vt experimur continue. Si vero conſideratur fęlicitas contẽplatiua, vt eſt hois, ſic bona tpalia ſunt neceſſaria non vt eligenda pp contemplationẽ directe, ſed ut conſequentia ex neceſſitate materię, ſ. hois. Ad uitã quippe ſpeculantis hois conſeruandã eligenda occurrunt tpalia: & ppea quanto pauciora, ſufficientia tñ eliguntur, tanto minus contemplatio impeditur.

Perre. § to. 886

Inf. art. 4. corp. & ad primũ. Et opuſ. 18. c. 7. & 8.

Gloſ. interlinearis ibid.

Gl. interlinealis ibi.

¶ In eadem rñſione ad quartum, collata cum rñſione ad quintum, dubiũ occurrit circa illud, Diuitię habitæ per ſe natæ ſunt perfectionem charitatis impedire: quia ſi natæ ſunt per ſe charitatis perfectionem impedire, ergo cõiter loquendo, in oĩ hoie natæ sũt charitatis pfectionem impedire. Quod.n. cõuenit per ſe, conuenit aut omnĩ, aut in pluribus ſal

tñ deſit cõtéptus, ut ſup. dictũ eſt. † ita ét oẽs tã religioſi, q̃ ſæculares teneñ aliqualiter facere q̃cquid boni poſſunt. Oibus.n. cõiter dr̃ Eccl. 9. quodcumq; pót manus tua inſtáter operare. Eſt tñ aliqs modꝰ hoc pceptũ implédi, quo pctm vitatur, ſ. ſi hõ faciat quod pót, ſm ꝙ requirit conditio ſui ſtatus, dũmõ contéptus nõ adſit agendi meliora, per quẽ aĩus firmat̃ contra ſpiritualem profectum.

AD III dicẽdũ, ꝙ quędã cõſilia ſunt, q̃ ſi pretermitterent̃, tota uita hois implicaret̃ negotiis ſæcularibus, puta, ſi quis haberet propriũ, uel matrimonio veteret̃, aut aliquid hmõi faceret quod ptinet ad eſſentialia vota religionis: & iõ ad oĩa talia conſilia obſeruanda religioſi tenent̃. Sunt aũt quædã conſilia de q̃buſdã meliorib. particularibus actibus, q̃ prætermitti poſſunt abſq; hoc, ꝙ vita hominis ſęcularibus actib. implicet̃: vñ non oportet ꝙ ad omnia talia religioſi teneantur.

ARTICVLVS III.

Vtrum paupertas requiratur ad perfectionem religionis.

AD TERTIVM ſic pcedit̃. Vr̃ ꝙ paupertas nõ requirat̃ ad perfectionẽ religionis. Non vr̃ ad ſtatũ perfectionis ptinere illud quod illicite fit: ſed ꝙ hõ oĩa ſua relinquat, vr̃ eſſe [b]illicitũ. Apoſto.n 2. ad Cor. 8. dat formã fidelibus eleemoſynas faciendi, dicens. Si uoluntas prompta eſt, ſm illud quod habet, accepta eſt, i. ut neceſſaria retineatis. & poſtea ſubdit: Non.n. vt aliis ſit remiſſio, vobis aũt tribulatio. † glo. * i. paupertas. & ſuper illud 1. ad Tim. 6. Habentes alimenta, & q̃bus tegamur dicit † gloſ. Et ſi nihil intulerim*, vel ablaturi ſimus, nõ tñ oĩno abiicienda ſunt hęc tpalia. ergo vr̃ quod uoluntaria paupertas non requiratur ad perfectionem religionis.

¶ 2 Pręt. Quicũq; ſe exponit periculo peccat: ſed ille q oibus ſuis relictis, volũtariã paupertatẽ [b]ſectat̃, exponit ſe periculo ét ſpũali ſm illud Prou. 30. ne forte egeſtate cõpulſus furer, & piuré nomẽ Dei mei, & Ec-

F cle. 27. pp inopiã multi delique rũt) & ét corporali. dr̃.n. Eccl. 7. Sicut protegit ſapiẽtia, ſic ptegit & pecunia. & Phil. dicit i 4. * eth. ꝙ vr̃ quædã perditio ipſius hois eſſe corruptio diuitiarũ, qa per has hõ uiuit. ergo vr̃ ꝙ volũtaria paupertas nõ req̃rat̃ ad pfectionẽ religioſę vitę.

¶ 3 Pręt. Virtus [b]in medio cõſiſtit, ut dr̃ in 2. eth. ſed ille q oĩa

G dimittit per voluntariã paupertatẽ, non vr̃ in medio * conſiſtere, ſed magis in extremo. ergo nõ agit uirtuoſe: & ita hoc nõ pertinet ad uitæ perfectionem.

¶ 4 Præt. Vltima perfectio hois in beatitudine cõſiſtit: ſed diuitiæ cõferũt ad [b]beatitudinẽ. dr̃.n. Eccl. 13. Beatus diues, qui inuẽtus eſt ſine macula †. & Phil. dicit in 1. * ethic. ꝙ organice diuitię deſeruiũt ad fęlicitatẽ. ergo uolũtaria paupertas nõ req̃

H rit̃ ad perfectionẽ religionis.

¶ 5 Præt. Status epõrũ eſt [b]perfectior, q̃ ſtatꝰ religionis: ſed epi poſſunt ppriũ habere, ut ſupra *habitum eſt. ergo & religioſi.

¶ 6 Præt. Dare eleemoſynã eſt opus [b]maxime Deo acceptũ, & ſicut Chryſ. dicit, medicamẽtũ, quod maxime in pęnitẽtia operat̃: ſed paupertas excludit eleemoſynarũ largitionẽ. ergo ur̃

I ꝙ * paupertas ad perfectionem religionis non pertineat.

SED CONTRA eſt, ꝙ Greg. dicit 2. * Moral. Sunt nonnulli iuſtorum, qui ad cõprehendendum culmẽ perfectionis accincti, dum altiora interius appetunt, exterius cuncta derelinquunt: ſed accingi ad cõprehẽdendum culmen perfectionis, pprie pertinet ad religioſos, ut dictum eſt. † ergo eis cõpetit ut

K per uoluntariam paupertatem cuncta exterius derelinquant.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt, * ſtatus religionis eſt quoddam * exercitium, & diſciplina, per quam peruenitur ad perfectionem charitatis. Ad quod q̃dẽ neceſſariũ eſt, ꝙ aliqs affectũ ſuũ totaliter abſtrahat à rebus mundanis. Dicit.n. Aug. in 10. * confeſſ. ad Deũ loquens. Minus te amat, qui tecũ aliquid amat, quod non pp te amat. Vñ in lib. 83. † queſ. dicit

Agu-

tem. Tunc vltra. Natæ ſunt pfectionem charitatis impedire in omni hoie cõiter loquendo: ergo non debent regulariter ſimul ſtare cũ aliquo ſtatu perfectionis in hoie. Probat̃ ſequela, qa incõpacta regula eſt, ut ſtatus aliqs pfectionis ſit, & non exigat excluſionẽ impedimentorũ pfectionis: ac per hoc diuitiæ habitæ cõtrariantur ſtatui epiſcopali.

Li. 4. ca. 1. pau. a pr. to. 5.

Li. . ca. 6. to. 5.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ quia aliud eſt iudiciũ de hoibus cõiter, & aliud de hoibus excellentibus, & hoies qui in epãli ſunt ſtatu, ſunt non qualeſcumque, ſed excellentes in perfectione vtpote aliorũ pfectiores: nõ licet diuitiæ habitæ natæ ſint p ſe allicere & diſtrahere hoies cõiter, & p hoc natæ ſint impedire perfectionem charitatis cõiter, non tñ táti ſunt, ut allicere poſſint pfectiſſimos ad ſui amorem. Et ppea habere diuitias, impedimentum eſt excluſum à ſtatu religioſorum vtpote nondum perfectorũ, ſed ad perfectionem tendentium. Non eſt autem impedimentum excludendum à ſtatu epiſcoporum, vtpote perfectorum. Vñ ad obiectionem in oppoſitum, neget̃, ſeu diſtinguat̃ ſequela illa. ergo diuitię habitæ non debent ſtare ſimul cum aliquo pfectionis ſtatu: q̃m de ſtatu pfectionis acceſſiue vera eſt cũ ſua pbatione. Sed nihil valet vltima illatio de ſtatu epãli, qui non eſt acceſſiuus ad perfectionem. De ſtatu aũt perfectionis effectiue nihil ualet cũ ſua probatione: talem uerò conſtat eſſe ſtatũ epãlem, Patet aũt ex ſtatu hac i rñſione ad quintum, doctrinã hãc authoris eſſe, dum ex duobus capitibus oſtendit non exigi ab epõrum ſtatu perfectionem paupertatis. Primo, ex excellentia perfectionis, quia ſcilicet ſunt aliorum perfectores. Secundo, quia epiſcopalis ſtatus eſt etiam gubernatiuus, quo ad téporalium adminiſtrationem &c.

Lib. 1. c. 5. circa fi. & lib. 10. ca. 7. to. 5.

Q. præce. ar. 6.

Li. 2. c. 29. declinando ad finem.

Ar. 1. & 2.

Ar. præce.

Li. 10. ca. 29. a med. tom. 1.

In li. 83. q. q. 36. to. 4.

Aug.ꝙ nutrimẽtũ charitatis ẽ diminutio cupiditatis: ꝑfectio, nulla cupiditas. Ex hoc autẽ ꝙ aliqs res mũdanas poſſidet, allicit anim⁹ ei⁹ ad earũ amorẽ. Vñ Aug. dicit i epiſ.* ad Paulinũ & Theraſiã, ꝙ terrena diligunť arcti⁹ adepta, q̃ cõcupita. Nã vñ iuuenis ille triſtis diſceſsit, niſi quia magnas diuitias hẽbat? Aliud eſt. n. nolle icorporare q̃ deſunt, aliud iã icorporata diuellere. Illa. n. velut extranea repudianť, iſta vero velut i mẽbra ꝓſcindũť. Et Chr.† dicit ſup Mat. ꝙ appoſitio diuitiarũ maiorẽ accẽdit flãmã, & vehemẽtior fit cupido. Et ĩde ẽ ꝙ * ad ꝑfectionẽ charitatis acqrẽdã primũ fundm̃ ẽ volũtaria paupertas, vt aliqs abſq; ꝓprio viuat, * dicẽte Dño, Matt. 19. Si vis ꝑfectus eẽ, vade, & vẽde oĩa q̃ hẽs, & da pauperib⁹, & veni ſequere me.

Epiſt. 43. a med. illius tomo. 2.

Homil. 64. in Mat. ante me. to 2. *oncl. m

Ad primvm ergo dcd̃m, ꝙ ſicut gl.* ibidẽ ſubdit, ñ iõ ſubdit Apoſtol⁹ vt nobis ñ ſit tribulatio. i. paupertas, qñ meli⁹ eẽt: ſed ĩfirmis timet dicere, quos ſic dare monet vt egeſtatẽ non patianť. Vñ ſimr̃ ẽt ex gl. alia ñ ẽ itelligẽdũ, ꝙ ñ liceat oĩa tpalia abijcere, ſed ꝙ non ex neceſsitate reqriť. Vñ & Ambroſ. dicit i 1.* de off. Dñs nõ vult. ſ. ex neceſsitate ꝓcepti, ſimul effũdi opes, ſed diſpẽſari, niſi forte vt Heliſę⁹ boues ſuos occidit, & pauit pauperes ex eo qđ habuit, vt nulla cura teneret domeſtica.

Gl. inter li neatis ibi.

Li. 1. c. 30. ante med. tom. 1.

Ad II dicẽdũ, ꝙ ille q oĩa ſua dimittit ꝑ Chriſtũ, ñ exponit ſe ꝑiculo neq; ſpirituali, neq; corpali. Spale. n. ꝑiculũ ex paupertate ꝓuenit, qñ ñ eſt volũtaria: qa ex affectu aggregãdi pecunias, quẽ patiunť illi, q inuolũtarie sũt pauperes, icidit hõ i multa peccata, ẽm illud 1. ad Timoth. vlt. Qui volũt diuite fieri, incidũt in tẽtationẽ, & in laqueũ diaboli. Iſte aũt affectus deponiť ab his, q volũtariã paupertatẽ ſequunť. Magis autẽ dñatur in his, q diuitias poſsidẽt, vt ex ſupradictis* patet. Corporale ẽt ꝑiculũ nõ imminet illis, q intẽtione ſequẽdi Chr.ſtũ oĩa ſua relinquũt, diuinæ ꝓuidẽtiæ ſe cõmittentes. Vñ Aug. dicit in lib.* de ſermone Dñi in mõte. Quærẽtibus regnũ Dei, & iuſtitiam eius, ñ dẽt ſubeſſe ſolicitudo, ne neceſſaria deſint.

In cor. art.

Li. 2. c. 25. paulo a pri cip. to. 4.

Ad III dcd̃m, ꝙ mediũ virtutis ẽm Philoſ. in 2.* Ethic. accipiť ẽm rõnẽ rectã, ñ ẽm quãtitatẽ rei. Et iõ qcqd põt fieri ẽm rõnẽ rectã, nõ eſt vitioſũ ex magnitudine quãtitatis, ſed magis virtuoſũ. Eſſet aũt ꝓter rõnẽ rectã, ſi qs oĩa ſua cõſumeret ꝑ intẽperantiã, vel abſq; vtilitate. Eſt autẽ ẽm rõnẽ rectã, ꝙ aliqs diuitias abijciat ut cõtẽplationi ſapiẽtię uacet, qđ ẽt philoſophi qdã leguť feciſſe. Dicit. n. Hier † in epiſtola ad Paulinũ. Crates ille Theban⁹, hõ quõdã ditiſsimus, cũ ad philoſophãdũ Athenas pergeret, magnũ auri põdus abiecit, nec putauit ſe poſſe ſimul diuitias & uirtutes poſſidere. Vñ multo magis ẽm rõnẽ rectam eſt, ut homo omnia ſua relinquat ad hoc, ꝙ Chriſtũ perfecte ſequatur. Vnde Hiero. dicit* in epiſtola ad Ruſticum monachũ, Chriſtum nudũ nudus ſequere.

Lib. 2. c. 6. tomo 5.

Non remote a princ. epiſ. quę incipit Bo i⁹ hõ to. 1.

De viuendi forma in fi. to. 1.

Ad IIII dcd̃m, ꝙ duplex eſt beatitudo, ſiue felicitas. Vna qdẽ ꝑfecta, quã expectamus i futura uita: alia uero imperfecta, ẽm quã aliq dñr in hac uita beati. Vitæ aũt ꝓſentis felicitas eſt duplex. Vna qdẽ ẽm uitã actiuã: alia uero ẽm uitã cõtẽplatiuã,

A ut patet ꝑ Philoſophũ in 10.* Ethic. Ad felicitatẽ aũt uitæ actiuę, q̃ cõſiſtit in exterioribus oꝑationibus, inſtrũalr diuitiæ coadiuuãt: quia ut Phil. dicit in 10.† Ethic. multa oꝑamur ꝑ amicos, & ꝑ diuitias, & ꝑ ciuilẽ potẽtiã, ſicut per q̃dã organa. Ad felicitatẽ aũt cõtẽplatiuæ uitæ non multũ oꝑanť, ſed magis impediũt, inquãtũ ſua ſolicitudine ĩpediũt aĩ quietẽ, q̃ maxime neceſſaria eſt cõtẽplãti. Et hoc eſt qđ Phil. dicit i 10.† Ethic. ꝙ ad actiones multis opus eſt: ſpeculãti uero nullo taliũ. ſ. exteriorũ bonorũ ad operationẽ neceſsitas, ſed impedimẽta ſunt ad ſpeculationẽ. Ad fu urã uero beatitudinẽ ordinať quis ꝑ charitatẽ. Et qa uolũtaria paupertas eſt efficax exercitiũ ꝑueniẽdi ad ꝑfectã charitatẽ, iõ multũ ualet ad cęleſtẽ beatitudinẽ cõſequendã. Vñ & Dñs Matth. 19. dicit. Vade, & uẽde oĩa q̃ hẽs, & da pauperibus, & hẽbis theſaurũ in cælo. Diuitiæ aũt habitæ per ſe quidẽ natę ſunt ꝑfectionẽ charitatis ĩpedire, principalr alliciendo aĩum, & diſtrahẽdo. Vñ dr̃ Matth. 13. ꝙ ſolicitudo ſæculi, & fallacia diuitiarũ ſuffocãt uerbũ Dei: qa ut Greg.* dicit, dũ bonũ deſideriũ ad cor intrare nõ ſinũt, quaſi aditũ flatus uitalis uetãt: & iõ difficile eſt charitatẽ inter diuitias cõſeruare. Vñ Dñs dicit Matth. 19. ꝙ diues difficile intrabit in regnũ cęlorũ. Qđ quidẽ itelligẽdũ eſt de eo, qui actu hẽt diuitias: nã de eo q affectũ in diuitijs ponit, dicit hoc eſſe ĩpoſſibile ẽm expoſitionẽ Chryſ.* cũ ſubdit. Facilius eſt camelũ ꝑ foramẽ acus trãſire, q̃ diuitẽ intrare in regnũ cęlorũ. Et iõ nõ ſimpl̃r diues dr̃ eẽ beatus, ſed q inuẽtus eſt ſine macula, & poſt aurũ ñ abijt, & hoc iõ, qa rẽ difficilẽ fecit. Vñ ſubdiť. Quis ẽ hic, & laudabim⁹ eũ? fecit. n. mirabilia i uita ſua, ut. ſ. iter diuitias poſit⁹, diuitias ñ amaret.

Li. 10. c. 7. & 8. to. 5.

Li. 10. ca. 7. & 8. to. 5.

Li. 10. c. 8. inter med. & prin. tomo 5.

B

Homil. 15. in Euange. in med.

C

Homil. 64. in Mat. ante me. tomo 2.

Ad v dcd̃m, ꝙ ſtatus epalis nõ ordinať ad ꝑfectionẽ adipiſcẽdã, ſed potius ut ex ꝑfectionẽ quã qs hẽt, alios gubernet ñ ſolũ miniſtrãdo ſpũalia, ſed ẽt tpalia: qđ ꝑtinet ad uitã actiuã, i qua multa oꝑanda occurrũt inſtrũalr per diuitias, ut dictũ eſt. * Et iõ ab epis, qui profitenť gubernationẽ gregis Chriſti, ñ exigiť ut ꝓprio careãt, ſicut à religioſis, qui ꝓfitenť diſciplinã perfectionis acquirendæ.

D

In ſolu. ad 4. arg. pc.

Ad vi dcd̃m, ꝙ abrenuntiatio propriarũ diuitiarũ cõparatur ad eleemoſynarũ largitionẽ, ſicut uniuerſale ad particulare, & holocauſtũ ad ſacrificiũ. Vñ Greg.* dicit ſuper Ezec. ꝙ illi qui ex poſſeſsis rebus ſubſidia egẽtibus miniſtrãt, i bonis q̃ faciũt, ſacrificiũ offerũt: quia aliquid Deo imolãt, & aliqđ ſibi reſeruãt. Qui uero nihil ſibi reſeruãt, offerũt holocaſtũ, ꝙ ẽ maius ſacrificio. Vñ ẽt Hier. * cõtra Vigilãtiũ dicit. Qđ autẽ aſſeris eos melius facere, q̃ utunť reb⁹ ſuis, & paulatim fructus poſſeſsionũ pauperibus diuidũt, ñ a me eis, ſed a Deo rũdetur, Si uis ꝑfectus eſſe &c. Et poſtea ſubdit. Iſte, quẽ tu laudas, ſecũdus & terti⁹ gradus ẽ, quẽ & nos recipimus, dũmõ ſciamus prima ſecundis, & tertijs ꝓferẽda. Et iõ ad excludendũ errorẽ Vigilãtij dr̃ in lib. de Eccle.* dogmatibus. Bonũ eſt facultates cũ diſpenſatione pauperibus erogare, melius eſt ꝑ intẽtione ſequendi Dñm inſimul donare, & abſolutũ in ſolitudine egere cũ Chriſto.

E

Homil. 20. inter med. & fi. illius.

Nõ multũ remote a fi. incipit hęc epiſto. Multa. in orbe mon. ſtra. to. 3.

Ca. 71. hic liber inter opera Aug. to. 3.

¶ Super

SVP. Q. CLXXXVI. ART. IIII.

Petr. ꝑ 80.

887 Supr. q. 88. ar. 11. cor. & Et opu. 18. ca. 9. & epiſ. 19. c. 1. Et in pro lo. ſup. Io. lect. 2.

IN arti. 4. eiuſdẽ q. 86. dubiũ occurrit in rñſione ad primũ circa illud, Dñs aſſũpſit ad ꝑfectionis ſtatũ ẽt illos quos inuenit mr̃onio iunctos, an ſit ſermo de ſtatu religionis, an de ſtatu ep̃ali. Si de ſtatu religionis, falſa eſt ergo concluſio principalis in hoc articulo. ſ. Votũ cõtinentię requiritur ad ſtatũ perfectionis religionis. Si de ſtatu ep̃ali. ergo nulla eſt differentia inter votũ paupertatis & caſtitatis, quæ in litera aſſignatur, cum ep̃alis ſtatus neutrũ votum exigat.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ quia apoſtoli vocati ſunt ordine quodã ad vtrũque ſtatũ, primo religionis, dum diſcipuli conſtituti ſunt, dicente Petro, Ecce nos reliquimus oĩa, & ſecuti ſumus te: deinde ep̃atus, dũ Apoſtoli cõſtituti ſunt (q̃uis hoc non fuerit confirmatum, niſi poſt reſurrectionem Dñi, dicente domino Petro, Paſce oues meas, & ꝑ ipſũ cæteri ordinati ſunt epiſcopi) iõ verba literæ huius de vtroq; ſtatu idiſtincte loquũtur. Verũ ꝙ Dñs aliqđ exegerit votum. ſ. paupertatis in ſtatu ꝑfectionis religioſę, ad ipſã religionis naturã cõmendandam & obſeruandã ſpectat. Qđ aũt votũ caſtitatis nõ exegerit, nõ ad ſtatũ, ſed ad ꝑfectionis excellentiã, q̃ ipſe diſcipulis cõtulit, ſpectat. Sicut.n. diuitiarũ ꝓprietas ꝑfectorũ aĩos nõ allicit, aut diſtrahit, vt de Abrahã apparet: ita matrimonij vſus perfectorum aĩos nõ deijcit, vt de eodẽ, & patribus priſcis in hac litera in reſponſione ad ſm̃ patet. Et ꝓpea ep̃ſcopalis ſtatus qui perfectiuus eſt, neutrũ votũ, religioſus aũt q̃ tendentiũ ad ꝑfectionẽ eſt, vtrumq; exigit.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum perpetua cõtinentia requiratur ad perfectionem religionis.

AD QVARTVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ perpetua continentia non requiratur ad perfectionẽ religionis. Omnis.n. vitæ chriſtianæ ꝑfectio ab apoſtolis Chriſti ʰ cœpit: ſed Apoſtoli continentiam non videntur ſeruaſſe, vt patet de Petro, qui ſocrum legitur habuiſſe, Matth. 8. ergo videtur ꝙ ad perfectionem religionis non requiratur perpetua continẽtia.

¶ 2 Præt. primũ ꝑfectionis exẽplar nobis in Abrahã oſtenditur, cui Dñs dixit Gen. 17. Ambula corã me, & eſto ꝑfectus: ſed exẽplatũ ʰ non oportet ꝙ excedat exemplar. ʰ ergo non requiritur ad perfectionem religionis perpetua continẽtia.

¶ 3 Præt. Illud qđ requirit̃ ad ꝑfectionẽ religionis, in oĩ ʰ religione inuenitur: ſunt aũt aliq̃ religioſi, qui vxoribus vtũtur. non ergo religionis perfectio exigit perpetuam continentiã.

SED CONTRA eſt, qđ Apoſtolus 2. ad Corin. 7. dicit. Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpiritus, perficientes ſanctificationem noſtram in timore Dei: ſed munditia carnis & ſpiritus conſeruatur per continentiam. dr̃. n. 1. Corinth. 7. Mulier innupta, & virgo cogitat quæ Domini ſunt vt ſit ſancta ſpiritu & corpore. ergo perfectio religionis requirit continentiam.

RESP. Dcẽdm, ꝙ ad ſtatũ religionis requiritur abſtractio eorũ, ꝑ quæ homo impeditur, ne feratur totaliter in Dei ſeruitiũ. Vſus aũt carnalis copulæ retrahit aĩum ne totaliter feratur in Dei ſeruitiũ, dupl̃r. Vno mõ ꝓp vehementiã delectationis, ex cuius frequẽti experiẽtia augeť cõcupiſcentia, vt etiã Philoſ. dicit in 3.* ethic. Et inde eſt, ꝙ vſus venereorũ retrahit animum ab illa perfecta intentione tendẽdi in Deum. Et hoc eſt quod Aug. dicit in 1.* ſoliloquiorũ: Nihil eſſe ſentio qđ magis ex arce deijciat animũ virilẽ, q̃ blandimenta fœminæ, corporũq; ille cõtactus, ſine quo vxor haberi non põt. Alio mõ, propter ſolicitudinẽ, quã ingerit hoĩ de gubernatione vxoris, filiorũ, & rerũ ꝑ tpaliũ quæ ad eorũ ſuſtentationem ſufficiãt. Vnde Apoſtolus dicit, ꝙ qui ſine uxore eſt, ſolicitus eſt quæ ſunt Dñi, quõ placeat Deo, qui aũt cũ uxore eſt, ſolicitus eſt quæ ſunt mundi, & quõ placeat vxori. Et iõ ᵐ continentia perpetua requirit ad perfectionẽ religionis, ſicut uolũtaria paupertas. Vñ ſicut dãnatus eſt Vigilãtius, q̃ adæquauit diuitias paupertati: ita dãnatus eſt Iouinianus, q̃ adæquauit matrimonium uirginitati. Concl.

Li. 3. c. 11. — Li. 1. ca. 10. ante med. tom. 1.

AD PRIMVM ergo dcẽdm, ꝙ ꝑfectio nõ ſolũ paupertatis, ſed ẽt cõtinẽtię introducta eſt ꝑ Chrum qui dicit Matt. 19. G Sũt eunchi qui caſtrauerũt ſeipſos ꝓp regnũ cęlorũ. & poſtea ſubdit, Qui põt capere, capiat. Et ne alicui ſpes ꝑueniẽdi ad ꝑfectionẽ tolleretur, aſſumpſit ad perfectionis ſtatũ ẽt illos, quos iuenit matrimonio iũctos. Nõ ãt poterat abſq; iniuria fieri, ꝙ uiri uxores deſererent, ſicut abſq; iniuria fiebat, ꝙ oẽs diuitias derelinquerẽt. Et iõ Petrũ, quẽ inuenit matrimonio iũctũ, nõ ſeparauit ab uxore, Ioannem tamen uolentem nubere, à nuptiis reuocauit.

AD II dcẽdm, ꝙ ſicut Aug. dicit in lib.* de bono coniugali. Melior eſt caſtitas cęlibũ, q̃ caſtitas nuptiarũ, H quarũ Abrahã habebat unã i uſu, ambas in habitu, caſte quippe cõiugaliter uixit. Eſſe ãt caſtᵘˢ ſine cõiugio potuit, ſđ tũc ñ oportuit. Nec tñ q̃a antiq̃ patres ꝑfectionẽ aĩæ ſimul cũ diuitiis & matrimonio habuerũt, quod ad magnitudinẽ uirtutis ꝑtinebat ꝓp hoc iſirmiores quiq; ñ dẽnt ꝑſumere ſe tãtæ eẽ uirtutis, ut cũ diuitiis & matrimonio poſſit ad ꝑfectionẽ ꝑuenire, ſicut nec aliq̃s ꝑſumit hoſtes iermis iuadere: q̃ã Sãſõ cũ mãdibulla aſinĩ multos hoſtiũ pemit. Nã illi p̃res, ſi tp̃s fuiſſet ᵈ cõtinẽtię & pauptatis ſeruãdę ſtudioſiᵘˢ hoc iplesſẽt. Cap. 22. inter prin. & med. to. 6 — 2. reſpon. — D. 3

AD III dcẽdm, ꝙ illi modi uiuẽdi, ſm quos hoĩes I mr̃imonio utunť, nõ ſũt ſimpl̃r & abſolute loquẽdo, religione, ſed ſm qđ, inquãtũ. ſ. in aliquo participãt quædã, quæ ad ſtatum religionis pertinẽt.

ARTICVLVS V.

Vtrum obedientia pertineat ad perfectionem religionis.

AD QVINTVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ obediẽtia nõ ꝑtineat ad ꝑfectionẽ religionis. Illa.n. uñr ad ꝑfectionẽ religionis ꝑtinere, q̃ ſũt ſuperogationis, ad q̃ ñ oẽs tenenť: ſđ ad K obẽdiẽdũ p̃latis ſuis oẽs tenenť, ſm illud Apl̃i ad Heb. ult. Obedite ꝓpoſitis ur̃is, & ſubiacete eis. ergo vr̃ ꝙ obediẽtia ñ ꝑtineat ad perfectionẽ religionis.

¶ 2 Pręt. Obedientia ꝑtinere vr̃ ꝓprie ad eos, q̃ debẽt regi ſẽſu alieno, ʰ qđ eſt diſcretorũ: ſed Apoſtolus dicit ad Heb. 5. ꝙ ꝑfectorũ eſt ſolidus cibus, qui ꝓ conſuetudine exercitatos habent ſenſus diſcretionem boni & mali. ergo vr̃ ꝙ obedientia nõ ꝑtineat ad ſtatũ perſectorũ.

SVP. Q. CLXXXVI. ARTIC. V.

Petr. 0

888 Op. 18. c. 2. Et opu. 19 cap. 1.

IN art. 5. eiuſdem q. nota, ꝙ obedientia, ſicut & alia duo vota, in quibus religio conſiſtit, nõ ſunt de ratione perfectionis, aut ſtatus ꝑfectionis abſolutæ, ſed de ratione perfectionis religioſæ, & ſtatus ꝑfectionis religioſorũ. Nam epiſcopalis ſtatus perfectionis ſtatᵘˢ eſt, & perfectior ſtatu religioſo, & nullum trium votorum exigit, vt patet in epiſcopis antiquis, & nunc orientalis eccleſiæ, quo ad votum caſtitatis, & vniuerſaliter quo ad votum paupertatis, & in Romano Pontifice quo ad votumᵐ obedientiæ: Et in litera ratio aſſignatur.

tum, q̃a ad imperfectionis ſtatū ſpectat idigẽtiā directiõis ab alio.
¶ In eo.ar. in rñſione ad primũ, nota illud, Et cõparatꝰ obodiētia iſta ad illā, ſicut uniuerſale ad particulare. Hic.n.habes, q̃ religioſus ex uoto obedientiæ tenetꝰ obedire prælato nõ ſolũ in his q̃ religioni ꝓpria ſunt, ſed ĩ cõibus, hoc eſt, in his q̃ ſunt d̃ neceſſitate ſalutis: & cadẽ rõe ſub uoto caſtitatis eo: undẽ cadit ñ ſolũ abſtinere à coniugio, ſed ab oĩ violatione caſtitatis, puta adulterio, inceſtu &c. Et ſimiliter ſub eorũ
Q.104.ar.8. paupertatis uoto cadit nõ ſolũ carere ꝓprijs bonis, ſed nõ accipere aliena: ita q̃ religioſus q̃ cõtra ſuperioris pceptũ fornicationẽ, & furtũ cõmittit nõ ſolũ contra diuina agit pręcepta, ſꝫ contra ſua uota. Et iõ eſt, q̃a profeſſio religioſi ſe hẽt ad ſæcularia uīcula, ſicut vniuerſale ad particularia, ut in l tera dicit.
¶ In rñſione ad ſm̃ eiuſdẽ articuli, diſtinguere memento iter ſtatũ & perſonas religionis, & ſic pſpicies, q̃ ſtatus ipſe religionis obedientiā exigit ducẽ ad pfectionem, quia ſtatus exercẽtiũ & diſcentiũ magiſtro directoreq; eget Perſonæ ãt religioſæ quęque in tantũ pfectionis culmẽ, puenerũt, vt ñ egeant duce, ſed p iternos habitus ſeipſos optime regãt d lectabiliter. Verũ q̃a pſonæ iſtę ex obediẽtia ſtatus religioſo cõueniente conſeruantꝰ
Ar.2.& 3 huius q6. iõ à nulla religioſa pſona diſſonat, q̃ obedientia religionis eſt comes.
¶ In rñſione ad tertiũ eiuſdẽ articuli, vide hinc q̃ papa eximẽdo aliquẽ religioſum ab obediẽtia ſui plati, ñ diſpenſat in uoto obedientiæ, nõ ſolũ ea rõe q̃a libertas ab obedientia ſui plati fit tunc p accidens. ſ. tollendo à plato ptãtem ſup illis,
7.quæſt.1. c.Hoc nequaquam. quos eximere dꝫ: ſed ẽt ea rõe, q̃a votum obedientiæ principaliter fit ſibi, ut hic dicit ex Dionyſio. Et pterea ñ conſueuit papa diſpenſationis no
Concl.

¶3 Præ. Si obedientia reqrereꝰ ad pfectionẽ religionis oporteret q̃ oib. religioſis conueniret: ſi non ãt oib. conuenit, ſunt .n. quidã religioſi ſolitariã uitã agentes, q̃ nõ hñt ſuperiores q̃b. obediant: plati ẽt religionũ ad obedientiã nõ videnꝰ teneri. ergo obedientia nõ vr̃ pertinere ad religionis perfectionẽ.
¶4 Præt. Si uotũ obedientiæ ad religionẽ reqrereꝰ, conſequẽs eſſet q̃ religioſi tenerenꝰ platis ſuis ſi in oib. obedire, ſicut & p uotũ continentiæ tenenꝰ ab oĩbus venereis abſtinere: ſed nõ tenenꝰ platis ſuis obedire in oĩbus, ut ſupra habitũ eſt, * cũ de virtute obedientiæ agereꝰ. ergo uotũ obedientiæ non requiritur ad religionem.
¶5 Pręt. Illa ſeruitia ſunt Deo maxime accepta, q̃ liberaliter & nõ ex ſi neceſſitate fiunt, ſm illud 2. ad Cor. 9. Non ex triſtitia, aut ex neceſſitate: ſed illa q̃ fiunt ex obedientia, fiunt ex neceſſitate pcepti, ergo laudabilius fiunt bona opera, q̃ qs propria ſpõte facit, votũ ergo obediẽtiæ ñ cõpetit religioni p quã hoies q̃rũt ad meliora puenire.
SED CONTRA Perfectio religionis maxime cõſiſtit ĩ imitatione Chr̃i, ſm illud Mat. 19. Si uis pfectꝰ eẽ &c. ſeq̃re me: ſꝫ in Chr̃o maxime cõmẽdaꝰ obedientia, ſm illud ad Phil. 2. Factus eſt obediẽs vſq; ad mortẽ. ergo vr̃ q̃ obedientia pertineat ad perfectionem religionis.
RESP. Dcd̃m, q̃ ſicut ſupra dictũ eſt*, ſtatus religionis ẽ q̃dã diſciplina, uel exercitiũ tendendi in pfectionẽ. Quicunq; ãt inſtruunꝰ, uel exercitanꝰ ut pueniant ad aliquẽ finẽ, oportet q̃ directionẽ alicuius ſequãtur, ſm cuius arbitrium inſtruãtur, uel exercitenꝰ ut pueniant ad aliquẽ finẽ, quaſi diſcipuli ſub magiſtro. Et iõ oportet q̃ religioſi in his q̃ ptinent ad religioſam vitã, alicuius inſtructioni & imperio ſubdanꝰ, Vñ & 7.* q.1. dr̃. Monachorũ uita ſubiectionis hẽt uerbũ & diſciplinatus. Imperio aũt & alterius inſtructioni ſubijcit hõ p obediẽtiã: & iõ ſi obedientia reqrit ad religionis perfectionẽ.

A AD PRIMVM ergo dcd̃m, q̃ obedire platis in his quę pertinent ad neceſſitatẽ uirtutis nõ eſt ſupererogationis, ſed oibus cõe: ſed obedire in his q̃ pertinent ad exercitiũ perfectionis, pertinet proprie ad religioſos: & cõparaꝰ iſta obedientia ad aliã ſicut vr̃e ad particulare. Illi.n. qui in ſęculo viuũt, aliq̃d ſibi retinent, & aliq̃d Deo lar
B giunꝰ: & ſm hoc obedientiæ p̃latorũ ſubdunꝰ. Illi vero, qui viuunt in religione, totaliter ſe & ſua tribuunt Deo, ut ex ſupradictis* patet: unde obedientia eorum eſt vniuerſalis.
AD II dcd̃m, q̃ ſicut Philo. dicit in 2.* Eth. hoies exercitantes ſe in operibus, pueniunt ad aliquos habitus, quos cũ acq̃ſierint, eoſdẽ actꝰ maxime pñt
C operari. Sic ergo obediẽdo, illi q̃ nõ ſunt ad perfectionem adepti, ad perfectionẽ perueniũt. Illi ãt q̃ iã ſũt perfectionẽ adẽpti maxime prõpti ſunt ad obediendũ, nõ quaſi indigentes dirigi ad perfectionẽ acq̃rendã, ſed quaſi ex hoc ſe cõſeruantes in eo, ad q̃ pfectionem ptinet.
AD III dcd̃m, q̃ ſubiectio religioſorũ pricipr̃ attẽdiꝰ ad ep̃os, qui cõparanꝰ ad eos ſicut perfectores ad perfectos, ut patet per Dion. 6.* c. eccl. hie. Vbi
D ẽt dicit, q̃ monachorum ordo, pontificũ cõſumatiuis virtutibus mancipaꝰ, & diuinis eorũ illuminationib. edoceꝰ. Vñ ab ep̃orum obedientia nec eremitę, nec ẽt prelati religionũ excuſanꝰ. Et ſi a diæceſanis ep̃s totaliter, uel ex parte ſunt exempti, obliganꝰ tñ ad obediẽdũ ſummo Pontifici: non ſolũ in his quę ſunt cõmunia aliis, ſed
E ẽt in his quæ ſpecialiter pertinent ad diſciplinam religiõis.
AD IIII dcd̃m, q̃ votũ obedientiæ ad religionẽ pertinẽs, ſe extẽdit ad diſpoſitionẽ totiꝰ humanæ vitæ: & ſm hoc votũ obedientiæ hẽt quandã vr̃itatem, licet non ſe extendat ad omnes particulares actus quorũ quidã ad religionem nõ pertinent. quia non ſunt de reb. ptinentib. ad dilectiõem Dei & ꝓximi: ſicut cõfricatio barbę, vl̃ leuatio feſtucę de terra, & ſi

mine in hmõi uti, ſicut vteretur ſi in uoto caſtitatis diſpenſaret, ſeu ſimpliciter vtiꝰ ſua ptãte. cũ expedit id heri. Nec obſtat q̃ religioſi in pfeſſiõe ſua expriũt ſe pmittere obediẽtiã proprio capiti ſuę religionis, tũ q̃a hoc intelligiꝰ ſalua capitis Eccleſiæ ptãte ac obedientia: tum q̃a hoc intelligitur ĩ ſuo gradu: ita q̃ quia caput religionis eſt ſub capite Eccleſiæ, promittendo obedientiam capiti ſubordinato, intelligitur ꝓmittere obedientiã principaliter capiti
Ar.1.ad 6. vniuerſali, cui illud particulare caput ſub ordinatur.
Li.2.ca.3. & 3.to.3. ¶ In rñſione ad quartum aduerte, q̃ cum dr̃, Actꝰ indifferentes contineri ſub uoto obedientię eſt ſermo formalis, hoc eſt, ſtante indifferentia actus. Nã ſi cõtingat in aliquo caſu actum ſuiſe indifferentem eſſe vtilẽ ad aliq̃d eorũ q̃ ad religionẽ ſpectãt, tunc non ſũt indifferentes, ſed vtiles, & cadũt ſub uoto obedientiæ ac pcepto ſuperiorũ. Verbi gr̃a. Si feſtuca in terra iacẽs leuanda præcipitur, q̃a opportuna eſt ad agri ſeruitium.
Ca.6.eccl. hie.a.par. 1.a med. ¶ In rñſione ad quītũ circa illud, Ex hoc ipſo ea q̃ faciunt, ſunt Deo magis accepta, dubiũ occurrit, an religioſi plꝰ mereaꝰ faciẽdo ea q̃ magis ſibi diſplicẽt, q̃ faciendo q̃ ñ diſplicẽt. Et ẽ iõ dubiũ, q̃a hic apparet pars affirmatiua vera. ſ. q̃ plꝰ mereaꝰ faciendo illa q̃ ſibi diſplicent. In oppoſitũ ãt eſt, q̃ nõ eſt deterioris conditiõis, cui nihil operis religioſi ſm ſe diſplicet, q̃ is cui diſplicet aliquid eorum: eſſet autem deterioris conditionis, ſi is cui diſplicẽt plus meretur apud Deum illa met faciẽdo.
¶ Ad hoc dr̃, q̃ quia hoc q̃ eſt opus aliq̃d diſplicere, tm̃ ſe vni religioſo & ñ alii, ñ prouenit ex magnitudine operis, ſed ex diſſonantia ad affectum iſtius & non illius, & hinc fit ut huic tale opus redda

tur difficile, illi aūt nō ſit difficile: nō hmōi difficultas nō auget meritum, qm̄ difficultas, quæ ſe tenet ex parte operantis nō auget meritū, ſed eſt ſignū imperfectionis affect᷒. Et ꝑpea ſimpliciter loquēdo, nō magis meretur religioſ᷒ operans ea quæ ſm̄ ſe illi diſplicent, q̄ aliqs religioſus operans illamet ſine illa diſplicentia. Pōt tñ hmōi diſplicentia, & difficultatis ſuperatio maioris charitatis eſſe effectus & ſignum, dū iſte ex charitate qua ſuperat hmōi difficultatem, delectabilius operatur iſta met opera, quàm alius ſine diſplicentia illamet operatur.

¶Ad obiectionem in oppoſitum dr̄, q̄ author non dicit mai᷒ meritū ex diſplicētia & ſua difficultate, ſꝫ ex priori uoto, quo ſuā uoluntatē ad hoc neceſſitauit ex obediētia agenda. Per hoc enim magis placent iſti Deo ſic operando, q̄ illi qui ſine obedientiæ iugo eadem delectabiliter operant̄. Et hoc intendit author, ut patet ex Sarabaitis ſubiūctis.

Porr.6 — SVP. Q. CLXXXVI. ART. VI.

Ferr.3.cont.c.130.

889 — IN art.6. eiuſdem q. in reſponſione ad primum, attende q̄ quia nō explicite habet, quòd a domino Ieſu Chriſto inſtitutū ſit uotiua obligatio in religionis progreſſu: ideo author ex firmitate & immobilitate ſequēdi Chr̄m votū iſtitutū eſſe elicit religioſæ pfect. omnis ſtatū aſſumēdo[*]. Nā uouere nihil aliud eſt, q̄ immobilitare animum ne poſſit retrogredi.

[Margin: 1.2.q.108 a.3.co. Et 3.con.ca.130. Et op.18.ca.11.& 15. Et op.19.c.5.]

milia, q̄ nō cadūt ſub voto, ſꝫ ſub obediētia. Quidā vero etiā contrariant̄ religioni. Nec ē ſimile de voto cōtinētiæ, ꝑ quā excludunt̄ actus omnino perfectioni religionis contrarii.

AD V. dicēdm, q̄ neceſſitas coactionis facit inuoluntarium, et iō excludit rōem laudis & meriti: ſed neceſſitas cōſequēs obedientiā nō eſt neceſſitas coactionis, ſed liberę volūtatis, in quantū hō vult obedire, licet forte nō uellet id q̄ mādat̄, ſm ſe cōſideratū iplere. Et iō quia neceſſitati aliqua faciēdi q̄ ſm ſe nō placent, ꝑ votū obedientię hō ſe ſubiicit ꝑꝑ Deum, ex ipſo ea q̄ facit, ſunt Deo magis accepta, ēt ſi ſint minora; quia nihil maius p̄t hō Deo dare, q̄ q̄ propriā voluntatem ꝑꝑ ipſum voluntati alterius ſubiiciat. Vñ in collationibus[*] Patrum dr̄, deterrimū genus monachorū eſſe Sarabaitas, quia ſuas neceſſitates curātes, abſoluti a ſeniorū iugo hñt libertatē agendi qd libitū fuerit, & tamē magis q̄ hi qui in cœnobiis degent, in operibus diebus ac noctibus conſumuntur.

[Margin: In collatione 18. ca.7. parū a princip.]

ARTICVLVS VI.

Vtrū requiratur ad perfectionē religionis, q̄ paupertas, continentia, & obedientia cadant ſub uoto.

AD SEXTVM ſic ꝓcedit̄. Vr̄ q̄ nō requirat̄ ad perfectionem religionis, q̄ p̄dicta tria. ſ. paupertas, cōtinentia, & obedientia cadāt ſub uoto. Diſciplina. n. pfectionis aſſumendæ ex traditiōe Dñi, ē accepta: ſed Dñs dās formā pfectionis Mat. 19. dicit Si uis pfectus eſſe uade, & uende oia q̄ habes, & da pauperibus, nulla mentione[*] facta de uoto. ergo videt̄ quòd uotum non requirat̄ ad diſciplinam religionis.

¶2 Præt. Votū cōſiſtit in quadā ꝓmiſſione Deo facta Vnde Eccl. 5. cū dixiſſet Sapiens, Si qd vouiſti Deo, ne moreris reddere: ſtatī ſubdit, Diſplicet. n. ei infidelis & ſtulta ꝓmiſſio, ſed[b] ubi eſt exhibitio rei, nō reqrit̄ promiſſio. ergo ſufficit ad perfectionem religionis, quòd aliquis ſeruet paupertatem, continentiam, & obedientiam, abſque uoto.

[Margin: Li.1.c.14. in princ. to.6.]

¶3 Præt Aug.[*] dicit ad Pollētiū de adulterinis cōiugiis.[b] Ea ſunt in nr̄is officiis gratiora, q̄ cū liceret nobis etiam non impendere, tamen cauſa dilectionis impendimus: ſed ea quę ſunt ſine voto, li-

F cet non impendere, quod non licet de his q̄ fiunt cum uoto. ergo ur̄ gratius eſſe Deo, ſi qs paupertatem, continentiā, & obedientiā abſq; uoto obſeruaret. nō ergo uotū reqrit̄ ad pfectionē religionis.

SED CONTRA eſt, q̄ in veteri lege Nazaræi cū uoto ſāctificabant̄, ſm illud Nu. 6. Vir, ſiue mulier, cum fecerint uotum ut ſanctificarent̄, & ſe uoluerint Dño conſecrare &c. Per eos āt ſignificant̄ illi qui ad perfectionis ſummā pertingunt, vt dicit gl. Greg. ibid. ergo uotū requirit̄ ad ſtatū pfectionis.

RESP. Dcdm, q̄ ad religioſos pertinet q̄ ſint in

G ſtatu pfectionis, ſicut ex ſupradictis[*] patet. Ad ſtatū āt pfectionis reqrit̄ oblīo ad ea q̄ sūt pfectiōis, q̄ quidem Deo fit per votum. Manifeſtum eſt[*] āt ex pmiſſis, q̄ ad perfectionem chr̄ianæ vitæ pertinet paupertas, continentia, & obedientia: & iō[m] religionis ſtatus requirit, vt ad hæc tria aliquis voto obliget̄[*]. Vnde Greg.[*] dicit ſuper Ezech. Cū qs oē quod hēt, oē quod viuit, oē quod ſapit, op̄i Deo vouerit, holocauſtum eſt: quod quidem pertinere poſtea dicit ad eos, qui præſens ſclm̄ deſerunt.

[Margin: q.174.ar.5. — Ar.3.4. & 5. — Concl. — Homi.20. inter medīū & finem.]

AD PRIMVM ergo dcdm, q̄ ad perfectionē vitæ Dñs pertinere dixit, q̄ aliquis eum ſequat̄ non

H qualitercunque, ſed ut ulterius retro non abiret. Vñ & ipſe dicit Lucę 9. Nemo mittens manum ad aratrū, & reſpiciens retro, aptus eſt regno Dei. Et q̄uis quidā de diſcipulis eius retrorſū abierint, tñ Petrus loco aliorum Dño interroganti, nunquid & uos uultis abire, r̄ndit. Dñe, ad quē ibimus? Vñ & Aug. dicit in lib.[*] de conſen. euang. q̄ ſicut Matthæus & Marcus narrant, Petrus & Andreas, nō ſubductis ad terram nauib. tanq̄ eā redeūdi, ſecuti ſunt eū, ſed tanq̄ iubentem ut ſequerentur. Hæc āt immobilitas ſequelæ Chr̄i firmat per uotū: & ideo uotum requiritur ad perfectionem religionis.

[Margin: Li.2.c.17. in fi. to.4.]

I AD II dcdm, q̄ perfectio religionis, requirit, ſicut Gre.[*] dicit, ut aliquis oē quod uouit Deo, exhibeat: ſed homo non poteſt totam uitam ſuam Deo actu exhibere, quia non eſt tota ſimul, ſed ſucceſſiue agitur. Vñ nō aliter homo p̄t totam uitam ſuam Deo exhibere, niſi per uoti obligationem.

[Margin: Homi.20. in Eze. inter mediū & fin.]

AD III dcdm, q̄ inter alia quæ licet nobis nō impendere, eſt ēt propria libertas, quem homo cæteris reb. chariorem habet. Vnde cum aliquis propria ſponte uoto ſibi adimit libertatem abſtinendi ab his quæ ad Dei ſeruitium pertinēt, hoc fit Deo acceptiſſimum. Vnde Aug. dicit in epiſt.[*] ad Arm.

K & Paulinam. Non te uouiſſe pæniteat, immo gaude iam tibi non licere, quod cum tuo detrimento licuiſſet. Fęlix neceſſitas, quæ in meliora cōpellit.

[Margin: Epi.45. nō multū remote à fine, to. 2.]

ARTICVLVS VII.

Vtrum conuenienter dicatur, in his tribus votis conſiſtere religionis perfectionem.

AD SEPTIMVM ſic ꝓcedit̄. Vr̄ q̄ inconuenięter dicat̄ in his tribus uotis cōſiſtere religionis perfectionē. Perfectio. n. uitæ magis conſiſtit in interiorib. q̄ in exteriorib. actibus, ſm illud ad Rom. 14. Nō eſt re-

Porr.6 — SVP. Q. CLXXXVI. ARTIC. VII.

890 — IN ar.7. eiuſdem q. nota quòd ſtatus religionis habet ut terminum à quo, ſecularem uitam, & ut terminum ad quem, perfectionē charitatis. Et propterea eſt & quies reſpectu ſolicitudinis ſęcularis, & exercitium ac diſciplinalis motus ad pfectionem.

[Margin: Inf.q.188 ar.1.ad 2. & ar. 2. ad 2. Et vir.q. 2.ar.1.12. ad.5. Et opus.18.ca.15.& opu.19.c.1.]

gnū Dei eſca & potus, ſed iuſtitia, pax, & gaudiū in Spūſctō. ſed per votū religionis aliq obligant̄ ad ea, q̄ ſunt [h] perfectionis. ergo magis dn̄r ad religionē pertinere uota interiorum actuū, puta, cōtemplationis, dilectionis Dei et ꝓximi, et aliorū hmōi, q̄ uotum pauptatis, continentiæ, & obediētiæ, quę pertinent ad exteriores actus.

A

¶2 Præ. Prædicta tria cadūt ſub voto religiōis, inq̄tū pertinēt ad quoddā exercitiū tēdēdi in ꝑfectionē: [h] ſꝫ multa alia ſūt, i q̄bus religioſi exercitant̄, ſicut abſtinētia, vigiliæ, et alia hmōi. ergo vr̄ ꝙ inconuenienter iſta tria vota dicant̄ eſsētialiter ad ſtatum perfectionis pertinere.

B

¶3 Pręt. Per votū obediētię aliqs obligat̄ ad oīa implēda, ſm̄ præceptum ſuperioris, quæ ad exercitiū perfectionis ꝑtinēt. [h] ergo ſufficit uotum obedientiæ abſque aliis duobus uotis.

C

¶4 Præt. Ad exteriora bona ptinent non ſolum diuitiæ, ſed ēt honores. Si [h] ergo per uotum paupertatis religioſi terrenas diuitias abdicant, oportet eſſe etiam aliud uotum, per qđ honores mundanos contemnāt.

SED CŌTRA eſt, qđ dr̄ extra, de ſtat.* monach. ꝙ cuſtodia caſtitatis, et abdicatio ꝓprietatis ſunt annexæ rł̄æ monachali.

D

RESP. Dicēdum, ꝙ religionis ſtatus pt̄ cōſiderari tripl'r. Vno mō, ſm̄ ꝙ eſt exercitiū tendēdi in ꝑfectionem charitatis. Alio mō, ſm̄ ꝙ quietat aīum humanū ab exterioribus ſolicitudinibus, ſm̄ illud 1. ad Cor. 7. Volo vos ſine ſolicitudine eē. Tertio mō, ſm̄ ꝙ eſt quoddā holocauſtū, p qđ aliquis totał'r ſe, et ſua offert Deo: & ſm̄ hoc, ex his trib. uotis integrat̄ religionis ſtatus. Primo. n. q̄tū ad exercitium ꝑfectionis requiritur, ꝙ aliqs a ſe remoueat illa, p quæ poſſet impediri, ne totał'r eius affectus tendat in Deū, in quo conſiſtit perfectio charitatis. Hmōi aūt ſunt tria. Primū quidē cupiditas exteriorū bonorū, q̄ tollit̄ per uotū pauptatis. Sm̄ aūt eſt concupiſcentia ſenſibiliū delectationū, inter quas ꝓcellūt delectationes venereę, q̄ excludunt̄ p uotū cōtinētię. Tertiū aūt eſt inordinatio uolūtatis humanæ, q̄ excludit̄ p votū obedientiæ. Sīr aūt ſolicitudinis ſęcularis iquietudo ꝓcipue ingerit̄ hoī circa tria. Primo q̄dē, circa diſpēſationē exteriorū rerū: & hæc ſolicitudo p uotū paupertatis hoī aufert̄. Scđo, circa gubernationē uxoris & filiorū, q̄ amputat̄ p votūcōtinētię. Tertio, circa diſpōnē ꝓpriorū actuū, quę amputatur p uotū obediētiæ, quo aliqs ſe alterius diſpōni cōmittit. Sīr & holocauſtū eſt, cū aliqs totū qđ hēt, offert Deo, vt Gre. dicit ſup Ezech.* Hētāt hō triplex bonū, ſm̄ Phil. in 1. Eth.† Primo q̄dē, exteriorū rerum, quas q̄dē totał'r aliqs Deo offert p votū voluntariæ paupertatis. Scđo āt bonū proprij corporis, qđ aliqs pręcipue offert Deo p votū continentiæ, quo abrenūciat maximis đlectationib9 corporis. Tertiū aūt bonū eſt aīæ, qđ aliqs totał'r Deo offert per obedientiā, qua aliqs offert Deo propriā uolūtatē, per quam hō vtitur oībus potentiis, & habitibus animæ: et iō [m] conuenienter ex tribus votis ſtatus religionis itegrat̄. [n]

AD PRIMVM ergo dcđm, ꝙ ſicut ſupra dictū eſt, votū religionis ordinat̄ ſicut in finē ad ꝑfectionē charitatis, ad quā ꝑtinēt oēs interiores act9 uirtutū, quarū mr̄ eſt charitas, ſm̄ illud 1. ad Cor. 13. Charitas patiens eſt, benigna eſt &c. & iō īteriores act9 uirtutū, puta, humilitatis, patiētię, & hmōi, nō cadūt ſub uoto religiōis, qđ ordinat̄ ad ipſos ſicut ad finem.

E

AD II dcđm, ꝙ oēs alię religionū obſeruātię ordinant̄ ad ꝓdicta tria pricipalia vota. Nā ſi qua ſūt iſtituta in religionibus ad ꝓcurādū victū, puta, labor, mendicitas, vel alia hmōi, referunt̄ ad paupertatē ad cui9 conſeruationē religioſi p hos modos victū ſuum procurant. Alia uero, q̄bus corpus macerat̄, ſicut uigiliæ, ieiunia, & ſi qua ſunt hmōi, directe ordinātur ad uotū continētiæ obſeruādū. Si qua uero in religionibus inſtituta ſunt pertinentia

ctionē charitatis. Et inter hæc duo. ſ. quietem a ſolicitudine ſęculari, & motum ad ꝑfectionem, mediat immobilitas aī, qua firmat̄ religioſus in hoc ſtatu. Et q̄a immobilitas iſta fit oblatione ſui, & ſuorū omnium ad Deū: iō ēt holocauſtū uocat̄: in quo ex uniuerſalitate oblationis cōcludit̄ conſiſtere in trib. uotis religionum: ſicut ex uniuerſali q̄ete intellectus practici circa ſæcularia, cuius actus eſt ſolicitudo, idem concluditur. Et ex munditia affectiuæ partis, quæ cōprehēdit appetitum intellectiuum, & ſenſitiuum idem concluditur.

¶ In rñſione ad tertium, nota ꝙ obediētiæ uotum habet duplicem mām. ſ. propriam, ac ꝓpinquā: & hæc integratur ex actionibus humanis, vt actiones diſtinguūtur contra paſſiones. Alia eſt cōis & remota. & hæc integratur ex paſſionibus cōcupiſcentiæ carnis, & cupiditatis tpalium bonorum. Hæc eñ, quia cadunt & ſub voto caſtitatis, & paupertatis, & ēt ſub uoto obedientiæ, ad cōem mām uoto obedientię, & aliis uotis, ſpectant. Et quia mediātibus paſſionibus venerea, & tpalia referuntur ad obedientiam: iō remotæ materiæ rōnem hñt reſpectu uoti obedientiæ. Actiones āt, quia ſoli uolūtati ſubſunt & propriæ & propinquæ materiæ reſpū obedientiæ, uoti rōnem habent.

Extra de ſta. mon. Cū ad monaſteriū, in fine.

¶ In rñſione ad quartum, perſpice diligēter, ꝙ inter honorē, & uenerea ac tpalia bona hæc eſt differentia manifeſte, ꝙ honor non eſt honorati act9, ſed honorantis. Hr̄e aūt diuitias, ac uti venereis, eſt in ptāte uolūtaria eius cuius ſunt, & qui delectatur. Et ꝓpterea aliter oportet fieri & intelligi abdicationem honoris, & diuitiarum, & venereorum. Nam abdicatio horum fit auferendo a ſua uolūtate ptātem licite poſſidendi ꝓpriū, & utendi venereis. Abdicatio aūt honoris non pōt ad ipſos honores referri qui in aliena ſunt ptāte, ſed refert̄ ad merita honorū. Et ideo in lr̄a diſtinguunt̄ merita honorum dicendo ꝙ eſt duplex, ſ. uirtus, & exteriorum excellētia. Debet̄ ſiquidem uirtuti honor: & ut dr̄ in 4. Ethic. exteriorum excellentia honorat̄ ex debito quodā, pro quanto ſunt inſtra uirtutum, & deberēt eſſe ſigna uirtutū, ſicut ut in plurib. ſunt ſigna ſtatus uirtuoſi, puta, regentiū, dñantium, primatum. Et ex uulgari obſeruantia. excellentes ſiquidem in his exteriori bus honorant̄ a uulgo. Rurſus quia uirtuti debetur uterque honor, ſ. ſæcularis, & ſanctus, & de ſancto patet in lr̄a ex ſacra ſcriptura: de ſæculari patet, quia uirtutis præmium dr̄. Et ex rōe, quia ex quo debetur exteriori excellentię rōe uirtutis, cuius eſt ſignū, aut inſtrum, a fortiori debet̄ ipſi uirtuti. Propter qđ. n. unūquodque, illud magis, ut dr̄ in 1. Poſter. Et quia religioſi ſæcularem uitā a ſe abdicant, iō in lr̄a de ſæculari honore loquendo, utrumque tangitur, ſ. & ꝙ religioſi ſæculari honori renunciāt, & ꝙ hoc faciunt abdicando a ſe illius nō radicale meritum, qđ eſt uirtus, ſed illius proximum meritum, ꝙ eſt vita ſęcularis. Hoc enim exemplū Saluator nobis tradidit, dum noluit honorari ab hoibus uolentibus eum in regem ſibi ꝓficere. De honore autem ſancto in litera ſimpliciter dicitur, ꝙ non cōuenit religioſis renūciare illi. Vbi aduertendū eſt, ꝙ quia honor eccleſiaſticus proculdubio ſanct9 honor eſt, quia Eccleſia ipſa ſācta eſt: iō nō ſpectat ad perfectionem religionis renunciare eccleſiaſticis honoribus. Quocirca reprehenſione digni ſunt religioſi, abdicantes a ſuis honores magiſterij in theologia, Sicut reprehenſuen-

Ho. 20. a med. illi9. Lib. 1. c. 8. & l. 7. c. 13

Concl.

Ar. 1. huius q6.

di eſſent, ſi presbyteros nollent hr̃e ſuos, q̃a honorãdi ſunt loco, & aliis reuerentię ſignis. Et loquor de religionib. inſtitutis ad ꝑdicandũ, in q̃b. cõſtat ſanctos patres hmõi honore donatos. Hẽs ad hoc quoque authorẽ in libro cõtra impugnãtes religionẽ, dicentẽ in c. 2. nõ quẽlibet honorẽ ad mũdũ ptinere. ſed qui cõſiſtit i reb. mũdanis. Non. n. ꝑt dici, ꝙ honor ſacerdotij ptineat ad mũdum: & ſimiliter nec honor magiſterij, cũ doctrina, quam cõſequitur talis honor, ſit de ſpũalib. bonis. Sicut ergo religioſi nõ renuntiant ꝑ votum ſacerdotio, ita nec magiſterio. hęc ibi.

SV. QV. CLXXXVI. ART. VIII.

IN art. 8. in corpore art. nota, ꝙ act⁹ ꝓprij, qui ſunt finis religionis, ſunt actus ordinati ad dilectionẽ Dei. & proximi, q̃ eſt religiõis finis. Hmõi aũt actus ſunt ꝓpria materia voti obediẽtiæ, vt oĩo, lectio, prędicatio, cura infirmorum, & huiuſmodi. (Lib. 4. c. 3. tomo 5.)

¶ In eodẽ art. in rñſione ad tertiũ circa illud, Papa nõ põt religioſum à ſua obediẽtia eximere, dubium occurrit, q̃m hoc repugnat ſupradictis. Minus. n. eſt Papã eximere aliquẽ à ſua obedientia, q̃ cõſtituere illũ ſupra ſe: ſed Papa põt ex ſupradictis ſubdere ſe alteri vt iudici. ergo a fortiori põt aliquẽ eximere à ſe: & ſi nõ põt aliquẽ conſtituere iudicem ſupra ſe.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ, quẽadmodũ Papa non põt aliquẽ à ſua obedientia eximere totaliter, quia nõ ꝑt ſuã ꝑtãtẽ minuere: põt tñ ſponte partialiter, ſeu ſm̃ quid aliquẽ eximere, ſtatuendo, uel cõcedẽdo ꝙ nõ teneat̃ apoſtolico ꝑcepto obedire, niſi cũ contineat talẽ clauſulã, qđ pertinet ad uſum ꝑtãtis papalis: ita Papa non põt ſe ſubiicere alicui, ita ꝙ ille ſit totaliter, ſeu ſimpliciter iudex ſupra Papã, q̃a nõ põt minuere ſuã ꝑtãtem: ſed oportet uel ꝙ ſubtrahat ꝑſo- (Porr.o 891) (Infr. q. 88. ar. 7. ad 3.)

nã ſuã totaliter a ꝑtãte papali renunciãdo papatui: & ſic Papa non erit ſubditus, ſed perſona ſpoliata a ſeipſa papatu ſubdita erit: uel ꝙ hẽat totã ſuã ꝑtãtem, ſi eſt Papa. Et hoc à ſolo Chriſto domino depẽdet, ꝙ Papa hẽat talem & tãtã ꝑtãtẽ. Vnde nec ipſe Papa, nec alius põt efficere, ꝙ manẽs Papa, minorem hẽat ꝑtãtem. Põt tñ non uti ſua ꝑtãte, & ſic ſubiicere ſe alterius iudicio. Et ſicut ſtatuendo ius cõe, ſubiicit ſe cõi iuri, & cõcedendo priuilegiũ, obligatus remanet deinde ad obſeruandũ priuilegiũ, qđ a principio gratioſẽ conceſſerat: ita ex quo ſponte ſe ſubdit alicuius iudicio, tenetur ſtare ſub illius iudicio. Sed q̃a hęc uincula ad vſum, uel nõ uſum ſuæ ꝑtãtis ſpectant, & in ipſo remanet, poſtquã ſe (Li. vlt, c. 15 ante med.) (Ar. 1. & ar. 3. ad 6.) (Concluſio)

ad humanos actus, q̃b. aliq̃s ordinat̃ ad religionis finẽ. ſ. ad dilectionẽ Dei & ꝓximi, puta, lectio, oro, viſitatio iſirmorũ, vel ſi aliq̃d aliud eſt hmõi, cõprehẽdunt̃ ſub voto obediẽtię, qđ ptinet ad volũtatẽ, q̃ ſm̃ diſpoſitionẽ alterius ſuos actus ordinat ad finẽ. Determinatio aũt habitus pertinet ad oĩa tria vota tanquàm ſignum obligationis. Vnde habitus regularis ſimul dat̃, vel benedicit̃ cũ profeſſione.

AD III. dcđm, ꝙ ꝑ obediẽtiã aliq̃s offert Deo ſuã voluntatẽ, cui etſi ſubiiciant̃ oĩa humana, q̃dã tñ ſũt q̃ ſpãliter ſibi tm̃ ſubdunt̃. ſ. actiones humanæ. Nam paſsiones ꝑtinent ẽt ad appetitũ ſenſitiuũ: & iõ ad cohibẽdũ paſsiones carnalium delectationũ, & exteriorũ appetibiliũ ipediẽtes ꝑfectionẽ vitę, neceſſariũ fuit votũ cõtinentię, & paupertatis: ſed ad diſponẽdũ actiões ꝓprias ſm̃ ꝙ req̃rit ꝑfectionis ſtatus, requirit̃ votũ obedientiæ.

AD IIII. dcđm, ꝙ ſicut Phil. dicit in 4.* Ethi. honor propriè & ſm̃ veritatẽ nõ dẽtur niſi virtuti: ſed q̃a exteriora bona inſtrũr deſeruiũt ad quoſdã act⁹ virtutũ, ex ꝯñti ẽt eorũ excellẽtiæ honor aliq̃s exhibet̃, & ꝑcipuè à vulgo, qđ ſolã excellẽtiã exteriorẽ recognoſcit. Honori ergo, q̃ Deo & ſanctis oib. exhibet̃ ꝑꝑ virtutẽ, vt dr̃ in Pſ. 138. Mihi aũt nimis honorati ſũt amici tui Deus, abrenũtiare non cõpetit religioſis, q̃ ad ꝑfectionem virtutis tendũt. Honori ãt q̃ exhibet̃ exteriori excellentię, abrenũtiant ex hoc ipſo, ꝙ ſeculare vitã derelinquunt. Vñ ad hoc non requirit̃ ſpeciale votũ.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum uotum obedientiæ ſit potiſsimum inter tria uota religionis.

AD OCTAVVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ votũ obedientię non ſit potiſsimũ inter tria vota religionis. Perfectio. n. religioſæ vitæ à Chriſto ſumpſit exordium: ſed Chriſtus ſpãliter dedit cõſiliũ de paupertate, nõ aũt inuenit̃ dediſſe conſilium de obediẽtia. ergo votũ pauptatis eſt potius qui votum obedientiæ.

¶ 2 Pręt. Eccl. 26. dr̃ ꝙ oĩs põderò nõ eſt digna aĩæ cõtinentis: ſed votũ dignioris rei eſt eminẽtius. ergo votũ cõtinẽtię eſt eminentius q̃ votum obedientiæ.

¶ 3 Præt. Quãto aliqđ votũ ẽ potius, tãtò vr̃ eſſe magis indiſpẽſabile: ſed vota pauptatis & cõtinẽtiæ ſunt adeò annexa regulæ monachali, vt contra ea nec ſummus Pontifex poſsit licentiã indulgere, ſicut dicit q̃dam Decretalis de ſtatu monachorũ: q̃ tñ põt idulgere, vt religioſus, nõ obediat ſuo plato. ergo vr̃, ꝙ votum obedientiæ ſit minus uoto paupertatis & cõtinẽtię.

SED CÕTRA eſt, qđ Greg. dicit i* moral. Obediẽtia uictimis iure ꝑponit̃. q̃a ꝑ uictimas aliena caro, ꝑ obedientiã uerò uoluntas ꝓpria mactatur. ſed uota religionis ſunt q̃dã holocauſta, ſicut ſupra dictum eſt.† ergo uotum obedientię eſt præcipuum inter omnia religionis uota.

RESP. D. cẽdũ, ꝙ uotum obedientiæ eſt ꝑcipuũ inter tria uota religionis. & hoc triplici rõe. Primò quidem, quia ꝑ uotum obedientiæ, aliquid maius homo offert Deo. ſ. ipſam uoluntatẽ, q̃ eſt potior quàm corpus propriũ, quod offert homo Deo per continentiam: & quàm res exteriores, quas offert homo Deo per uotum paupertatis. Vndè illud qđ fit ex obedientia, eſt magis Deo acceptum, quàm id quod fit per propriam uoluntatem, ſecundum illud Hieronymi, quod dicit ad Ruſticum* monachum. Ad id tendit oratio, ut doceã te non tuo arbitrio dimittendum. & poſt pauca ſubdit. Non facias quod uis, comedat quod iuberis: habeas quantum acceperis: ueſtiaris quod datur. Vnde & ieiunium non redditur Deo acceptũ cum propria uoluntate, ſm̃ illud Iſa. 58. Ecce in diebus ieiunij ueſtri inuenitur uoluntas ueſtra. (Poſt medium epiſt. & incipit. Nihil chriſtiano felicius. to. 1.) Secundò, quia uotum obedientiæ continet ſub ſe alia uota: ſed nõ conuertitur. Nam religioſus etſi teneatur ex uoto continentiam ſeruare & paupertatem, tñ hæc ẽt ſub obedientia cadunt, ad quã ꝑtinent multa alia præter continentiã & paupertatẽ ſeruare. Tertiò, q̃a uotũ obedientiæ propriè ſe extẽdit ad actus propinquos fini religionis. Quãto aũt aliquid propinquius eſt fini, tanto melius eſt: & inde ẽt eſt, ꝙ uotũ obediẽtiæ eſt religioni eſſentialius. Si. n. aliq̃s abſq; uoto obedientię uolũtariã paupertatem & continentiã ẽt uoto ſeruet, non ꝑꝑ hoc pertinet ad ſtatum religionis, qui pręfert̃ etiam ipſi uirginitati ex uoto obſeruatæ. dicit. n. Aug. lib.* de uirginitate, Nemo, quantum puto, auſus fuerit uirginitatem præferre monaſterio. (C. 46. in fine to. 6.)

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd conſilium obedientię includitur in ipſa Chriſti ſequela. Qui enim obedit ſequitur alterius uoluntatem: & ideò magis pertinet ad perfectionem

& ſubditi iuri, uel iudici plenitudo poteſtatis Papalis: ſed quis non debeat, poteſt tamen de plenitudine pŧãtis, ius, & iudicem reuocare. ſicut & priuilegia quæcumque conceſſa tollere, ita q̃ ſi tollat, ſeu reuocet ius, aut iudicem, aut priuilegium, etiam ſi peccet Papa reuocando, effectum tamen intentum efficit ſua poteſtas, ita q̃ remaneret ius illud nullũ, & iudex nõ eſſet amplius iudex, & priuilegiũ nihil amplius valeret. Multa.n.fieri ꝓhibentur, quæ tamen facta tenent.

q̃ uotum paupertatis: quia ut Hie. dicit ſuper Matt.* id quod perfectionis eſt addidit Petrus cum dixit. Et ſecuti ſumus te.

Ad II dcđm, q̃ ex uerbo illo nõ habet̃ q̃ cõtinẽtia præferat̃ oib. aliis act b. virtuoſis· ſđ coniugali caſtitati, uel ẽt exteriob. diuitiis auri & argenti, q̃ pondere menſurat̃:ᶠ uel per cõtinentiam intelligitur vniuerſaliter abſtinentia ab omni malo, ut* ſupra habitum eſt.

Ad III dcđm, q̃ Papaᵈ i voto obediẽtiæ nõ põt ſic cũ religioſo diſpẽſare, ut nulli prelato teneat̃ obedire i his q̃ ad pfectionẽ uitæ ptinẽt. Nõ.n.põt eũ a ſua obediẽtia eximere. Põt tñ eũ eximere ab inferioris prelati ſubiectione, quod non eſt i voto obedientiæ diſpenſare.

Matth. 19. c. 9.

SVP. Q. CLXXXVI. ARTIC. IX.

In ar. 9. eiuſdem q. collige expoſitionem regularũ, & ſtatutorum religionis cuiuſcumque. Diſtinguuntur ſiquidem ſ iſta quatuor gña cõtentorum in regula. In primo ſunt actus virtutum, qui cõiter ſunt in præcepto, ut diligere Deum & ꝓximum. In ſecundo ſunt actus virtutum qui cõiter ſunt de cõſilio, ut diligere inimicos in particulari. In tertio ſunt exteriores obſeruãtiæ, q̃ ſunt prima materia trium votorum, ut caſtum eſſe, & nihil proprium habere &c. In quarto ſunt reliquæ exteriores obſeruantię regulares ut abſtinere a carnibus, uti laneis ad carnem, & huiuſmodi. De primo genere dr̃, & manifeſtum eſt, q̃ trãſgreſſio eſt mortalis. De ſecundo vero, q̃ non eſt mortalis trãſgreſſio: quia hęc ſpectant ad perfectionem charitatis, quæ eſt finis religionis: religioſus autem non tenetur eſſe perfectus. Apponitur tamen in litera exceptio, cum ſubditur, Niſi propter contemptum. Et ratio exceptionis aſſignatur, quia religioſus tenetur tendere ad perfectionem charitatis: huic autem tentioni contrariatur perfectionis contemptus. De tertio genere dr̃, & patet, quod tranſgreſſio eſt mortalis. De quarto autem, q̃ non eſt mortalis niſi propter contemptum regulæ: quia hic directe contrariatur profeſſioni, qua ſe obligat ad vitam ſecundum regulam, uel propter præceptũ a regula, uel a prælato factum, quia hoc eſſet contra obedientiæ uotum. Ex quib. habes, quòd religioſi omnes vltra communia uincula omnium chriſtianorum, & tria religionis vota, & præcepta facta a regula uel prælato, quę tamen ſub uoto obedientiæ comprehendunt̃, habent duplex uinculum peccati mortalis propter contemptum, ſcilicet contemptum perfectionis, & contemptũ regulæ: vtrumque enim in litera habes. Primum, reſpectu actuum uirtuoſorum, qui ſunt in conſilio: ſecundum, reſpectu regularium obſeruantiarum ultra tria uota. Et quoniam contemptus regulæ eſt nolle ſubiici regulę, quod directe contrariatur profeſſioni ipſius regulæ: ideo nulla de hoc quæſtio eſt. Patet enim contemni Deum in ipſa regula, qui eam per ſuos miniſtros conſtituit. & cui promiſſio facta eſt de ſubiectione ad illam, ac per hoc cauſare peccatum mortale. Sed de contemptu perfectionis non ita apparet: quoniam a doctoribus quaſi appoſitum uidetur religioſis, quòd tendere ad perfectionem tenentur ſub vinculo peccati mortalis. Et propterea ſcito, quòd religioſus non aliter tenetur ad perfectionem tendere, q̃ ſeruando regulam ſuã. Et ideo hi duo contemptus ſe inuicem comitantur, ita quòd impoſſibile eſt ut quis contemnat regulam ſuam, & contemnat perfectionem: quia ſi non contemnit regulam, iam permanet in profeſſione tendendi ad perfectionem, ac per hoc non contemnit perfectionem. Et ſimiliter ſi non contemnit perfectionem, conſequens eſt, ut uelit ſubiici regulæ, per quam tenetur ad perfectionem tendere. Vnde Dionyſius, & alii doctores non appoſuerunt, ſed expoſuerunt id quod conuenit religioſis ex authoritate Domini dicentis adoleſcenti, Si uis perfectus eſſe &c. ubi apparet, q̃ uolũtas tendendi in perfectionem, principium eſſe debet voluntatiæ paupertatis, ac per hoc reliquarum partium religioſorum.

¶ Dubium circa hanc literam remanet unum, An religioſus transgrediens præceptum Dei contentũ in regula, plus peccet quàm transgrediens præceptum Dei non contentum in regula cæteris paribus. Et eſt ratio dubii, quia hæc non ponuntur in regulis, & humanis iuribus ut pręcepta, ſed ut manifeſta. In oppoſitum autem eſt, quia ſicut ad conſilia contenta in regula obligatur religioſus, & ad alia non: ita ad diuina præcepta contenta in regula magis obligatur quàm ad alia.

Q. 155. ar. 4. ad. 1. D. 799. & 1208.

¶ Ad hoc dicitur, q̃ quemadmodum id quod cadit ſub iure poſitiuo communi, ſi in regula ſtatuat̃, obligatur illius ꝓfeſſor duplici uinculo, ſcilicet iuris canonici, & propriæ regulæ ad id ſeruandum, uerbi gratia, ſi in regula indicuntur inter alia ieiunia, etiam illa ieiunia, quæ ſunt ab Eccleſia inſtituta, tenet̃ religioſus illa ieiunare non ſolum ex Eccleſię ſtatuto, ſed ex ſuæ regulę mandato: ita ſi pręcepta Dei, uel naturalis iuris in regula ſtatuantur ſeruanda, tenetur ꝓfeſſor illius regulæ ex duplici capite ad illa præcepta ſeruanda, ſcilicet ex diuino iure, & ex ſua regula. Non enim inconuenit præceptum a iure iterum præcipi ab alio iure, uel iudice, ut patet. Nec propterea putes me dicere, quòd omnia præcepta diuina contenta in regula cadant etiam ſub præcepto regulæ, quia ſtat quod cadant ſub ſimplici ſtatuto regulæ, ita quòd ex regula non haberent uim præcepti, ſi ceſſaret vinculum diuini, aut eccleſiaſtici præcepti. Sed etſi caderent etiam ſub præcepto regulæ, non propterea eſſet duplex peccatum, aut alterius ſpeciei circunſtantiam habens, ſed eſſet grauius peccatum: quoniam peccati ſpecies tantum ex parte præceptorum attenditur, q̃uis ex authoritate præcipientium, & magis præcipientium aggrauetur.

Petr. 892 Sup. q. 88. ar. 11. ad 4 & q. 185. a. 8. Et 4. cap. 38. q. 1. ar. 4. q. 1. ad 5 Et quol. 1. ar. 10.

ARTICVLVS IX.

Vtrum religioſus ſemper peccet mortaliter tranſgrediendo ea, quæ ſunt in regula.

Ad nonum ſic procedit̃. Vr̃ q̃ religioſus ſp peccet mortaliter tranſgrediẽdo ea q̃ ſunt in regula. Facere.n. contra uotũ eſt pcťm dãnabile, ut patet per id q̃ Apo. dicit 1. ad Ti. 5. q̃ uiduę q̃ volũt nubere, dãnationẽ hñt, q̃a, primã fidẽ irritam fecerũt: ſed religioſi uoto ꝓfeſſionisʰ ad regulã aſtringuntur. ergo peccant mortaliter tranſgrediendo ea q̃ i rľa cõtinent̃.

¶ 2 Prę. Regula imponit̃ religioſo ſicut lex quædã: ſed ille qui tranſgrediturʰ præceptũ legis, peccat mortaliter. ergo videtur q̃ monachus trãſgrediens ea q̃ ſũt i regula, peccet mortaliter.

¶ In eodem articulo in reſponſione ad primum circa illud, q̃ non obligat ad culpam neque mortalem, neque uenialem, ſed ſolum ad pœnam taxatam ſuſtinendam &c. dubium hic occurrit dupliciter. Primo, quia abſolute uidetur implicare, quòd ſit obligatio in propriis actibus uoluntariis ad pœnam, & non culpam, cum pœna ſoli culpæ debeatur. Secundo, quia in ſtatutis religionis ordinis Prædicatorum, in qua dicuntur obligari ad pœnam, & non culpam, contrarium exprimitur, dum plurties dicitur, Leuis culpa eſt, Grauis culpa eſt, & tamen eſt ibi ſermo de huiuſmodi obſeruantiis.

¶ Dubium ſecundo occurrit, An obligatio ad pœnam intelligatur, ſi imponatur a prælato, uel etiam ſi non imponatur.

¶ Dubium tertio occurrit, An ſi non ſuſtineatur pœna, incurratur culpa.

¶ Dubium quarto occurrit, quia vltima uerba aduerſantur primis, dum dicitur quòd ex negligentia, libidine, uel contemptu, poſſunt tales religioſi peccare in iſtis venialiter, uel mortaliter. Nam ubi uoluntaria tranſgreſſio non eſt culpa, ibi negligentia multo minus eſt culpa, cum negligentia ideo ſit peccatum, quia eſt uoluntaria.

¶ Ad primum dubium dr̃, q̃ in particularibus legibus oportet particulariter loqui. Et ideo quia tota ratio legis obligantis ſi ad culpam, ſed ad pœnam eſt, ut in litera dicitur, quia tali modo placuit obligari, oportet conſequenter dicere ad efficaciam legis tuendam, quod pœna hoc in loco non ſumitur ut diſtinguitur contra pœnalitatem, ſed ut diſtinguitur contra culpã, prout malum pœnę diſtinguitur contra malum culpæ, & continet ſub ſe non ſolum pœnam proprie dictam, ſed etiam pœnalitates. Afflictiones namque quæ non pro culpa infliguntur, etſi non ſint propriæ pœnæ, ſunt tñ pœnalitates quędam, quę cõi nomine pœnæ uocantur: quia conſiſtunt in pati, & priuatione boni aliqualiter debiti, & ſunt contra nõlem uoluntatẽ.

¶3 Præt. Cōtēptus inducit peccatū mortale: ſed quicūq; frequenter aliqͦd iterat ꝙ nō dēt facere, uī ex cōtēptu peccare. ergo uī ꝙ ſi religioſus frequēter tranſgrediatur id quod eſt in regula, peccet mortaliter.

Sed contra eſt, ꝙ ſtatus religionis eſt ſecurior q̄ ſtatus ſæcularis uitæ. uñ Gre.* 1. mor. cōparat uitā ſæcularē mari fluctuāti, uitā āt religionis portui tranqllo: ſed ſi qlibet trangreſſio eorū q̄ in regula continenī, religioſum obligaret ad pctm̄ mortale, ſtatus religiōis eēt periculoſiſſimus, ꝑpter multitudinē obſeruātiarum. Nō ergo qlibet trāſgreſſio eorū q̄ in regula cōtinētur, eſt pctm̄ mortale.

Li. 1. c. 1.

H Resp. Dicēdū, ꝙ in regula cōtinet aliqͦd dupliciter, ſicut ex dictis patet.* Vno mō, ſicut finis regulę, puta, ea q̄ ꝑtinent ad actus virtutū. Et* horū trāſgreſſio, quātū ad ea q̄ cadūt cōmuniter ſub ꝑcepto, obligat ad mortale: quātū uero ad ea q̄ excedunt cōiter neceſſitatē ꝑcepti, nō obligat ad mortale, niſi ꝑp cōtēptū*: quia, ſicut ſupra dictū* eſt, religioſus nō tenet eſſe ꝑfectus, ſed ad perfectionem tendere, cui cōtrariat ꝑfectiōis contēptus. Alio mō continet aliquid in regula pertinens ad exterius exercitiū, ſicut ſūt omnes exteriores obſeruantię, inter quas ſūt q̄dā, ad quas obligat religioſus ex voto ꝓfeſſionis. Votū āt profeſſionis reſpicit principaliter tria ꝑdicta. ſ. paupertatē, cōtinentiā, & obedientiā: alia vero omnia ad hęc ordināt: & iō *trāſgreſſio horū triū obligat ad mortale. Aliorū āt trāſgreſſio nō obligat ad mortale, niſi ꝓpter cōtemptū regu-

Ar. 7. ad 1. & 2.

¶Ad ſecundam uero obiectionem dī, ꝙ ſtatuta illa de culpis F fuerunt edita in ordinem Prædicatorum anteq̄ fuerit factum ſtatutum iſtud, de non obligando ad culpam: qm̄ hoc ſtatutū non a principio ordinis, ſed fuit editum in 2. ca. generaliſſimo anno Domini 1237. poſt editas conſtitutiones dicti ordinis: iō per accidens remāſerunt illa nomina grauis & leuis culpæ. Et iō obiectio nulla eſt. ¶Ad ſcḿ dubiū dī, ꝙ tripliciter pœna huiuſmodi inuenit quādoq; non taxata, ſed taxāda, ac imponēda a prælato, ut cōtingit ꝓfeſſionib. dicti ordinis de pęna leuis culpæ: & ad talē nō obligant, niſi imponatur. Qñq; taxata, ſed imponenda, ut contingit eiſdem de pœna grauis culpæ, q̄ quidē taxata eſt, ſed imponēda reſtat: qm̄ in capitulo illo dī. Pro huiuſmod. veniā petentibus, & nō ꝓclamatis dent &c. In hoc. n. ꝙ dicit dent, imponenda dicit a plato. Et ad hmōi ēt nō tenentur iſti, niſi imponant. Et vtriuſque libertatis ē rō, quia non tenet religioſus ad plꝰ, q̄ ſua lex ordinat: & iō ex quo lex non ordinat abſolute, ꝙ faciāt pœnitentiam talem, ſed ꝙ detur taliter errantibus talis & tanta pęnitentia, non eſt reus violatæ legis, qui a nō data ſibi pœnitentia abſtinet. Quandoq; autem pœna inuenitur taxata, & impoſita ab ipſa lege, ut contingit eiſdem circa pœnam fracti ſepties ſilentii inter duo capitula. Nō. n. dicit lex ꝙ imponatur, aut detur: ſed quod q fregerit toties ſilentium, ſedeat in vno prandio in terra. Et ad huiuſmodi pœnitentias teneantur, etiā ſi nullus prælatus imponat. ¶Ad tertium dubium, ꝙ, ut patet ex ſolutione præcedentis dubii, ſolum habet locum qñ pœnitentia peruenit ad vtrāq; con- I ditionem. ſ. ꝙ eſt taxata & impoſita ſiue a iure ſcripto, ſiue a iure animato, quod eſt prælatus. Reſpondetur, ꝙ licet quidā dicant, ꝙ pctm̄ incurritur ſi pœnitentia non fit, quia ſic obligant ad euitandam culpam ne ſubeant pœnam, quia tamen ſine rōne hoc dicitur, & legis vniuerſalitati derogat: ideo dicendum eſt, ꝙ ſicut non peccat frangēdo ſilentium, ita non peccat omittendo pœnam taxatam & impoſitam. Et ratio eſt, quia lex vniuerſalis & non particularis eſt, cum dicimus. Nolumus quòd ſtatuta noſtra obligent ad culpam, ſed ſolum ad pęnam. Cōſtat autem quòd ſi tranſgreſſio in operando excuſatur a culpa, & omiſſio pœnitentiæ non excuſaretur a culpa, iam particularis eſſet lex iſta, & reſpectu agendorum, & non reſpectu patiendorum. Et conſequenter cum religioſi non aliter teneantur ad huiuſmodi pœnitentias, niſi ex vigore ſtatutorum ſuorum, ſequeretur quòd ſtatuta obligarent ad culpam ſine contemptu & ꝑcepto, cuius oppoſitum in eis habetur. Et licet ſpeciale exem- K plum allatum ſit in ordine fratrum Prædicatorum, dicta ſunt tamen hæc ad declarandum cætera ſimilia in quibuſcunq; religionibus, ſicut etiam reliqua intelligenda ſunt tam ſequētia, quàm antecedentia: quoniam de ſimilibus idem eſt* iudicium. ¶Ad quartum dubium reſpondendo, oportet diligēter notare verbum authoris in litera hac dicentis, quòd huiuſmodi trāſgreſſiones non ſunt culpæ ex ſuo genere ita ꝙ ſenſus legis obligantis ad pœnam, & non ad culpam, eſt ꝙ ſtatuit actum illū eſſe extra genus culpę non qualitercumque, ſed ex ſuo genere, hoceſt, non ex parte operantis, ſed ſm̄ ſuam naturam. Et propterea trifariam poteſt ex parte operantis ingredi genus culpæ actus qui ſm̄ ſe extra genus culpæ a lege poſitus eſt. Numerantur autem in litera tres modi, quibus ex parte operantis actus huiuſmodi fit culpa. Primus, qui manifeſtus eſt, dicitur ex contemptu. Patet. n. quòd ſi quis ex contemptu frangat ſilentium, peccat, & hoc etiam erat in lege cautum: ſed connumeratus eſt ab authore iſte modus inter alios, quia ex parte operantis ſe tenet. Secundus eſt ex cupiditate, & hic manifeſtatur per locum a maiori. Comedere enim actus extra genus culpæ, ē neceſſarius, ac ſub pręcepto naturali cadens: & tamen ſi cupiditas exceſſiua adſit, peccatum fit. Multo ergo magis actus nō præcepti, ſed excuſatus ſecūdum ſe a culpa, puta, comedere carnes, ſi ex concupiſcentia fiat, pctm̄ erit. Tertius eſt negligentia, quæ pt̄ dupliciter intelligi. Primo, ut qñcunque omiſſioni actus adiungit negligētia ut cā illius, tūc iſti religioſi peccant, ſicut cum cupiditas ē cā actus, ēt peccare dicunt. Et hęc quidem G expoſitio uera eſt pro cui dubio: qm̄ ſi uere interuenit ibi negligentia ut cā, non euaditur culpa. Sed quia in dubiū verti ꝑt argumentū, an incuria actus regularis, puta, eundi ad lectionem hora debita, ſit uere negligentia, an non, oportet dicere ad hoc, & reſpondet affirmatiue, ꝙ eſt vere negligentia, quæ eſt culpa. Ad cuius euidentiam ſcito, quòd non minus inuenit culpa volendo indebite, q̄ operando indebite, cū culpa principaliter ſit in volūtate. In operationib. autem hoc inuenitur, quòd licet aliquis ſine culpa poſſit volūtarie opus aliquod, puta orationem, uel lectionem omittere, ſi tamen orat, uel legit, peccat negligenter orando, aut legendo. Vnde ſimiliter in volitionibus dicendum eſt, quòd licet aliquis poſſit ſine culpa aliquid nolle, ſi tamen vult, peccat niſi recte velit. Inter religioſum autem abſolute omittentem, uoluntarie ire ad lectionem hora debita, & eundem negligenter omittentem ire ad lectionem hora debita, hæc eſt differentia, quòd ille abſolute non vult ire, ſed vult non ire ad lectionem: iſte autem uellet ire, ſed negligentia detinetur ne eat. Et propterea in illo nulla ratio culpæ inuenitur, niſi ex genere actus, quæ culpæ ratio ex eorum lege ſublata eſt. In iſto autem culpæ ratio aliunde ingreditur, ſcilicet ex hoc quòd vult, & ſegniter vult. Tenetur enim, ex quo vult, ſine vlla mala conditione velle: & hæc eſt ſecunda expoſitio: Et ſic religioſi iſti dupliciter poſſunt in regularibus obſeruantiis ex negligentia deficere culpabiliter, ſcilicet ex negligentia extrinſeca, iuxta primam expoſitionem, puta, cum ex mentis torpore omittit ire ad lectionem: vel ex negligentia intrinſeca iuxta ſecundam expoſitionem, puta, cum ex affectus tepiditate omittit ire ad lectionem. Et per hæc patet ſolutio obiectionis in oppoſitum. Falſū namque aſſumitur, cum dicitur, quòd ubi uoluntaria tranſgreſſio non eſt culpa, ibi nec negligentia eſt culpa: quoniā ſtat voluntariam trangreſſionem non eſſe culpam ex ſuo genere, & negligentiam eſſe culpam ex parte operantis &c. Probatio autem nihil valet: quia voluntarium culpabile non ſolum inuenitur ex genere actus, ſed etiam ex parte operantis, ex qua parte negligentia religioſi ad regulares obſeruantias excuſatas culpa, ex ſuo genere a religionis ſuæ vinculo voluntaria a culpa eſt ex ſpecialibus.

Concl. p

Art. 2.

Concl.

¶In eodem articu. 9. in reſponſione ad ſecundum, dubium magnum occurrit, penes quid diſcernitur iuris poſitiui pręceptū obligans ad peccatum mortale à non præcepto, an penes materiam, an penes pœnam, an penes modum, an penes uerbum. Quod enim materia non ſufficit ad diſcernendum præceptum poſitiui iuris a non præcepto, ex eo habetur, quod ius poſitiuum, maiori uinculo ſupponit quandoque minorem materiam. Excommunicationis ſiquidem vinculo ligat percutientem clericum, quo non ligat blaſphemantem Deum. Similiter nec pœna aliqua vniuerſaliter adæquat præceptum. Nam licet pęna aliqua, ſcilicet excōmunicationis, præceptum contineat, non tñ contra omne pręceptū ponitur

ſub

leę: ꝗ ꝗa hoc directè cõtrariaret̃ ꝓfeſſioni, ꝑ quã aliquis vouit regularẽ vitã: ' vel ꝑꝑ ꝓcep ũ ſiue oretenus à prelato factũ, ſi ue i regula expreſſum ', ꝗa hoc eẽt facere ꝯtra obediẽtię votũ.

Ad primvm ergo dcd̃m, ꝙ ille ꝗ profitet̃ regulã, nõ vouet ſeruare oĩa q̃ ſunt in regula, ſed vouet regularẽ vitã, q̃ eſſentialiter conſiſtit in tribus ꝓdictis. Vñ & in quibuſdã religionib. cautius aliqui profitent̃ nõ quidẽ regulã, ſed, uiuere ẽm regulã, i. tendere adhoc, vt aliqs mores ſuos informet ẽm regulã, ſicut ẽm quoddã exẽplar: & hoc tollit̃ per contẽptũ. In quibuſdã aũt religionibus adhuc cautius profitentur obedientiam ẽm regulam, ita ꝙ profeſſioni non contrariatur niſi id quod eſt contra præceptum regulæ: tranſgreſſio verò, uel omiſſio aliorum obligat ſolum ad peccatũ ueniale: quia, ſicut dictum eſt, * hmõi diſpoſitiones ſunt ad principalia uota. Peccatum autẽ veniale eſt diſpoſitio ad mortale, vt ſ. dictũ eſt, * inquãtum impedit ea, quibus aliquis diſponitur ad obſeruanda principalia præcepta legis Chri, q̃ ſunt præcepta charitatis. In aliqua tñ religione. ſ. ordinis fratrum Prædicatorũ, trãſgreſſio talis, vel omiſſio ex ſuo gñe nõ obligat ad culpã neq. mortalẽ, neq; venialẽ, ſed ſolũ ad penã taxatã ſuſtinendã: ꝗa per hunc modũ ad talia obſeruãda obligantur, ꝗ tñ poſſent venialiter vel mortalr̃ peccare ex negligẽtia, vel libidine, ſeu contẽptu.

B Ad II dcd̃m, ꝙ non oĩa quę continentur in lege traduntur per modum præcepti, ſed quædam proponunt̃ ꝑ modũ ordinationis cuiuſdam, vel ſtatuti obligantis ad certam pœnam. Sicut in lege ciuili nõ facit ſp dignum pęna mortis corporalis tranſgreſſio legalis ſtatuti: ita nec in lege Eccleſiæ omnes ordinationes, vel publica ſtatuta obligant ad mortale, & ſilr̃

C nec omnia ſtatuta regulæ.

Ad III dcd̃m, ꝙ tunc cõmittit aliquis vel trãſgredit̃ ex cõtẽptu, qñ voluntas eius renuit ſubiici ordinõni legis, vel rł̃æ: & ex hoc procedit ad faciẽdũ contra legem, vel rł̃am. Qñ ãt econuerſo ꝑꝑ aliquam particularem cãm, puta, cõcupiſcẽtiã, vel iram inducit̃ ad aliquid faciẽdũ cõtra ſtatuta legis, vel regulæ nõ peccat ex cõtẽptu, ſed

D ex aliqua alia cã, ẽt, ſi frequẽter ex eadẽ cã, uel alia ſimili peccatum iteret. Sicut & Aug. dicit in lib. * de nat. & grat. ꝙ nõ om

---

ſub pœna excõicationis. Reliquæ verò eccleſiaſticæ pœnæ aut ſine culpa, vt interdictum, & irregularitas: aut cum veniali culpa, vt ſuſpenſio incurri poſſunt. Cões quoq; pęnæ vt oratio, ieiunia, & hmõi, conſtat ꝙ ſine mortali culpa infliguntur. De mõ verò loquendi, puta, quia lex vtit̃ imperatiuo mõ, clare liquet, ꝙ non inducit vinculũ ꝓcepti: modus. n. hmõi, imperiũ grammatice denotat, non iuridice. Quòd nullũ deniq; ſimplex verbũ inueniat̃ inducẽs vniuerſaliter vim pręcepti, patet diſcurrẽdo per ſingula, quæ afferunt̃ ad propoſitũ. Inhibent̃ ſiquidẽ, & prohibent̃ mendacia oĩ iure. Et ſimiliter debent, & teneritur oẽs hoĩes omni iure non mentiri: & tñ mendaciũ conſtat non cadere ſub præcepto. Statuuntur, decernunt̃, ac mandant̃ proculdubio multa ſine præcepti vinculo. Cõia quidẽ eſſe ſtatuti, & decreti nomina quotidie experimur: mãdati verò nomen teſtatur Hiero. à præcepto deficere. Et ꝙ demum ipſum verbũ, Præcipio, non vniuerſaliter inducat præcepti vim, patet primo ex Euangelio, vbi dr̃ Dñm præcepiſſe curatis, ne cui dicerent. Et conſtat, ꝙ non peccabant, ſed bene agebãt publicando Chri miracula curati. Secundo, ex Aug. in regulæ principio dicẽte. Hęc ſunt, quæ vt obſeruetis, pręcipimus in monaſterio conſtituti. Et tñ conſtat non oĩa ſubiũcta eſſe ſub ꝓcepto. Tertio, ex Ariſt. 6. Eth. diffiniente ꝙ præcipere ſignificat proprium prudentiæ actum, quem conſtat communem eſſe bonis operibus ſiue ſint contraria venialibus, ſiue mortalibus. Pręcipimus enim & tacere, & nõ adulterari: illud veniali, hoc mortali opponitur. Quia igitur ambigua valde eſt diſcretio iſta vniuerſalis, dicendũ eſt id quod particulariter conſtat, aut rationabile vr̃. Conſtat in primis, vt tactum eſt, ꝙ quædam pęna. ſ. excommunicationis maioris, vim continet præcepti: ita ꝙ qñcũque imponitur, aut inhibetur aliquid ſub pęna excommunicationis ſiue latæ, ſiue non latæ ſñiæ, obligatur quis obedire, ſi uult peccatum mortale euadere: quia excommunicationis pęna tantæ indignationis eſt, ut non niſi propter mortale incurrat, aut demereatur quis illam. Conſtat ſecundo, ꝙ cum præcipitur aliquid in uirtute ſanctæ obedientiæ, obligatio eſt ad mortale: quia compoſitio horum verborum ſolita eſt ſemper præcepti vim importare ex cõi Eccleſiæ vſu. Conſtat tertio, ꝙ ſiue in cõi, ſiue in municipali iure vocabulum aliquod ſm̃ communem ſenſum conſueuit firmiter reputari obligatiuum ad mortale, proculdubio vbicumque ibidem ponitur, habet vim hmõi præcepti, ut in regula fratrum Minorum patet de uocabulo teneantur, ut habetur in Clem. de uerb. ſig. Exiui de paradiſo. Et per oppoſitum conſtat quarto, ꝙ quocumq; lex utatur uerbo, ſi communis ſenſus intellexit, non propterea datam obligationem ad mortale, non eſt tale præceptum. Nec hoc alia eget probatione, quia per eandem rationem clarum eſt. Rationabile autem uidetur, ꝙ ubi in iure inuenitur uocabulum pręcepti, ibi ſit obligatio ad mortale: quia in dicta Clemen. Exiui de paradiſo, præſupponitur præcepti uocabulum obli-

A gatorium eſſe ad tale præceptum: ita ꝙ hoc non continetur ibi tanq̃ aliquid peculiare illius regulæ. ſ. Minorum quæ ibi exponitur: ſed tanq̃ cõe quid omnibus ſupponitur, ut patet intuenti. Dixi aũt hoc eſſe rationabile ꝑꝑ dictam authoritatem iuris canonici: & non dixi eſſe conſtans, aut neceſſarium, tum quia ex ui uocabuli, præcipere, ſeu præceptum licet importet uim obligatiuam, nõ tñ ad mortale. Inter obligationẽ namque ad mortale, & libertatem ad opera conſiliorum mediat obligatio ad ueniale. Itaque ſub ꝓcepto cadit oĩs obligatio ſiue ad mortale, ſiue ad ueniale, qñ tenemur euitare uenialia. Vñ ꝗa pręcepta, vt diſtinguũtur cõtra conſilia, nõ obligãt neceſſario ad mortale, ſed ad mortale, uel ueniale, cõſequens eſt, ut ex ignorãtia procedat, ex affirmatione præceptũ inferre peccatũ mortale determinate, uel ex negatione præcepti ad mortale inferre qđ eſt đ cõſilio. Et quia hoc multos ſcriptores latere uidetur, ideo non eſt mirum ſi minus quandoque ſcribitur. Et ne putes nouam me ingerere doctrinã, lege diuum Thomã ſuperius in multis quęſtionibus, ſ. qñ tractat de pręceptis fidei, ſpei, charitatis prudentiæ, iuſtitiæ, fortitudinis, & tẽperantię, & uidebis multa ſub pręcepto comprehendi, ac uenialem tñ culpam obligantia: tum quia Aug. ſ regula ſic uſus eſt pręcepti nomine, cum dixit. Hęc ſunt q̃ ut obſeruetis præcipimus in monaſterio conſtituti. Ex illo enim præcepto obligantur profeſſores illius regulæ ad obſeruandum omnia ibidem mandata, ſed non mortaliter propterea peccant, tranſgrediendo: quoniam uerbũ ꝓcipimus, habet uim obligatiuam, ſđ nõ determinate ad mortale: & iõ nõ licet ex illo talẽ obligationẽ inferre. De aliis ãt allatis uocabulis, nihil uniuerſaliter uideo determinabile, niſi ꝙ ex ui uerborũ uera apparẽt oĩa, q̃ dubitãdo allata ſunt. Ex oĩ moda certitudo huius q̃õnis, quo ad ius cõe, diffinitionẽ authoritatiuam apoſtolicæ ſedis exigere ui.

¶ In eodem art. 9. q. 186. ad tertiũ, nota ex hoc litera, ꝙ peccare

E ex cõtẽptu importat duo. ſ. actũ pctĩ, & cãm peccati. V. g. Nolle ire ad chorũ, uel frãgere ſilentiũ ex contẽptu, dicit duo. Primo ipſum actũ frangendi ſilentiũ, ſeu ipſam omiſſionẽ eundi ad chorũ: & hoc uocatur actus peccati. Secundo, ipſam cãm peccati. ſ. ex cõtẽptu. & hoc ſignificat actũ uoluntatis refutãtis ſubiici, legi, ſeu regulę: Ita ꝙ ad peccare ex contemptu nõ ſufficit, etſi eſſet perpetua & millies reuoluta & deliberata cõſuetudo peccãdi in tali cõmiſſione, uel omiſſione: ſed exigitur, ꝙ peccet qs ex tali cã. ſ. ex hoc, ꝙ non uult ſubiici legi ſeu regulę, uel prælato: nã prælatus lex eſt animata. Vnde quãdiu quis ſubiectionem ad regulã in ſua uoluntate retinet: qđ ſemper eſt quãdiu uult ut ſubditus ſuæ regulæ uiuere, q̃uis ex minus bona & indeuota uoluntate intẽdat trãſgredi eãdẽ regulã, nunq̃ peccat ex cõtẽptu. Caueat tñ ne frequẽtia peccãdi diſponat ipſũ paulatim, & tãdẽ deducat ipſũ ad uoluntatẽ nõ ſubiiciẽdi ſe regulę: qm̃, ut in lr̃a dr̃, frequẽtia pctĩ diſpoſitiuẽ inducit ad cõtẽptũ, ſicut cõſuetũ ueniale nõ correptũ diſpoſitiuẽ inducit ad mortale.

Stat. l. ſ

Ar. 7. ad 2.

2. 2. q. 88. art. 3.

Cap. 29. in medio, to. 7.

nia peccata committunẽ ex cõtẽptu ſuperbiæ. Frequentia tamẽ peccati diſpoſitiue inducit ad contẽptum ſecundum illud Prouerb. 18. Impius cum in profundum uenerit peccatorum, contemnit.

Perre. 3to.

ARTICVLVS X.

Vtrum religioſus eodem genere peccati plus peccet, quàm ſæcularis.

AD DECIMVM ſic procedi tur. Vr̃ ꝙ religioſus eodẽ gñe peccati nõ grauius peccet, q̃ ſęcularis. Dr̃ n. 2. Par. 30. Dñs bonus propiciabitur cunctis, q in toto corde requirunt dñm Deum patrum ſuorum, & non imputab.t eis, q.ʰ minus ſanctificati ſunt: ſed magis vñr religioſi ex toto corde dñm Deũ patrum ſuorum ſequi, q̃ ſæculares, qui ex parte ſe, & ſua Deo dant, & ex parte ſibi reſeruant, vt* Greg. dicit ſuper Ezec. ergo vr̃ ꝙ minus imputet eis, ſi in aliquo a ſctĩficatione defic.ãt.

¶2 Pręt. Ex hoc ꝙ aliquis bona opera facit, minus contra peccata eius Deus iraſcitur. Dr̃. n. 2. Para. 19. Impio præbes auxilium, & his qui oderunt Dñm amicitia iũgeris: & idcirco irã quidem Dñi merebar.s, ſed bona opera inuenta ſunt in te: religioſi ãt plura bona opera faciũt, q̃ ſęculares. ergo ſi aliqua peccata faciunt, minus contra eos Deus iraſcitur.

¶3 Præt. Pñs vita ſine peccato non tranſigitur, ſm illud Iac. 3. In multis offendimus oẽs. Si ʰ ergo peccata religioſorũ eẽt grauiora pctã ſclariũ, ſequereẽ ꝙ religioſi eſſent peioris condõnis, q̃ ſęculares: & ſic non eſſet ſanũ conſilium ad religionẽ tranſire.

SED CONTRA eſt, ꝙ de maiori malo magis vr̃ eſſe dolendum: ſed de peccatis eorum, qui ſunt in ſtatu ſanctitatis, & religionis maximè vr̃ eſſe dolẽdũ. Dr̃. n. Hier. 23. Contritum eſt cor meum in medio mei. & poſtea ſubdit. Prophetia namque, & ſacerdos polluti ſunt, & in domo mea inueni malũ eorum. ergo religioſi, & alij, qui ſunt in ſtatu perfectionis, cæteris paribus, grauius peccant.

Concl.

RESP. D.cẽdum, ꝙ ʰ peccatum quod a religioſis committ.tur, põt eſſe grauius peccato ſæcularium eiuſdem ſpẽi tripl̃r. Vno mõ, ſi ſit contra votum religionis, puta, ſi religioſus fornicetur, vel fureẽ: quia fornicando facit contra votum continentię, & furando facit contra votum paupertatis, & nõ ſolum contra præceptum diuinæ legis. Secundò, ſi ex contemptu peccet: quia ex hoc vr̃ eſſe magis ingratus diuinis bñficiis, quib. eſt ſublimatus ad ſtatum perfectionis. Sicut Apoſt. dicit ad Heb. x. ꝙ fidelis grauiora mereẽ ſupplicia ex hoc, ꝙ peccando filium Dei conculcat per contemptum. Vñ &

893 S p.q.184 c & cor.h. I t4. di.24 q.1. a.5. q.3. ad 3

SVP. Q. CLXXXVI. ART. X.

IN ar. 10. eiuſdem 186. qõ. nota primo, tu, qui uota religionis, ad ſuperogationis bona putas excedere, liæ uerba in principio corporis articuli, & uel inde deprehende errorẽ tuũ, dũ legis, ꝙ religios* fornicãdo, cõtra caſtitatis uotum: & furãdo, cõtra paupertatis uotũ agit, & nõ ſolũ cõtra diuinũ p̃ceptũ. Conſtat. n. furtum, & fornicationẽ uitare, nõ eſſe bonum ſuperero gationis, ſed neceſſitatis.

Hom. 20. a med.

¶ Nota ſcdõ in rñſione ad tertiũ tu fauẽs religioſis, prælatos ſuos cõtẽnentibus, & a ſuis regularibus obſeruãtiis recedẽtibus, quantũ criminis incurras, cum tales experientia Aug. & iudicio D. Th. & authoritate Hieremiæ, ſint peſſimi, & correptionis incapaces. Nã ſicut fauorẽ p̃ſtans religioſis, particeps es bonorum q̃ ab ipſis fiunt: ita fautor malorum, particeps eſt criminum eorum.

F Dñs conqueriẽ Hier. 11. Quid eſt ꝙ dilectus meus in domo mea facit ſcelera multa? Tertio mõ, pctm̃ religioſi p̃t eſſe maius pp ſcandalum, quia ad vitã eius plures reſpiciunt. Vñ dr̃ Hier. 23. In Prophetis Hierl̃m vidi ſimilitudinem adulterantium, & iter mendacij: & confortauerunt manus peſſimorum, vt non conuerteretur vnuſquiſq; a malitia ſua. Si vero religioſus non ex contemptu, ſed ex infirmitate, vel ignorantia aliquod pctm̃, quod nõ eſt contra votum ſuæ profeſsionis, cõmittit abſq; ſcandalo, puta in occulto, leuius peccat eodem genere peccati, q̃ ſæcularis ʰ: quia pctm̃ eius, ſi ſit leue, quaſi abſorbeẽ ex multis operib. bonis q̃ facit: & ſi ſit mortale, facilius ab eo reſurgit. Primo quidem, pp intentionem quã hẽt rectã ad Deũ, q̃ etſi ad horam intercipiaẽ, de facili ad priſtina reparaẽ. Vñ ſuper illud Pſ. 36. Cum ceciderit, non collideẽ, dicit* Orig. Iniuſtus ſi peccauerit, non pœnitet, & pctm̃ ſuum emẽdare neſcit: iuſtus ãt ſcit emẽdare, ſcit corrigere. Sicut ille q dixerat, Neſcio hoiem: paulo poſt cũ reſpectus fuiſſet a Dño, flere cœpit amariſsime. Et ille qui de tecto mulierem viderat, & cõcupierat eã, dicere voluit, Peccaui, & malum corã te feci. Iuuaẽ ẽt a ſocis ad reſurgẽdũ, ſm illud Eccl. 4 Si vnus ceciderit, ab altero fulc eẽ. Vę ſoli, quia cum ceciderit, non habet ſubleuantem ſe.

Concl. G

Hom. 4. in pſ. 36. inter pr. & med. to. 2.

H AD PRIMVM ergo dicendum ꝙ authoritas illa loquitur de his, quę per infirmitatem, uel ignorantiam committuntur: non autem de his, quæ committuntur per contemptum.

AD II dicendum, ꝙ Ioſaphat etiam cui illa uerba dicuntur, non ex malitia, ſed ex quadam infirmitate humanę affectionis peccauit.

AD III dicendum, ꝙ iſti non de facili peccant ex contemptu: ſed quandoque labunẽ in aliquod

I pctm̃ ex ignorantia, vel infirmitate, a quo de facili releuantur. Si ãt perueniant ad hoc, ꝙ ex cõtẽptu peccent, efficiunẽ peſſimi, & maximè incorrigibiles, ſm illud Hiere. 2 Confregiſti iugum, dirupiſti vincula, dixiſti, Non ſeruiam. In oĩ colle ſublimi, & ſub oĩ ligno frondoſo tu proſternabaris meretrix. Vnde* Aug. dicit in epiſt. ad plebem Hippon. Ex quo Deo ſeruire cępi, quõ difficile ſum expertus meliores, q̃ q in monaſteriis p̃fecerunt, ita nõ ſum expertus peiorẽ, q̃ q in monaſteriis ceciderũt.

Epiſt. 137. parũ ante fi. to. 2

QVÆST. CLXXXVII.

K *De his quæ competunt Religioſis, in ſex articulos diuiſa.*

DEINDE conſiderandum eſt de his, quæ competunt religioſis.

Et circa hoc quæruntur ſex.

¶Primò, Vtrum liceat eis docere, prædicare, & alia huiuſmodi facere.

¶Secũdò, Vtrũ liceat eis de negotiis ſclarib. ſe itromittere.

¶Tertiò, Vtrum teneantur manibus operari.

¶Quartò, Vtrum liceat eis de

SV. Q. CLXXXVII. ARTIC. I.

IN ar. 1. q. 187. dubium occurrit, An prædicando quis in peccato mortali, peccet mortaliter. Et eſt ratio dubii, quia ex hac litera apparet, quòd peccat mortaliter: quoniam expreſſe dicitur, quòd peccatum reddit illicitum prædicationis actum. Conſtat autẽ quòd non eſt ſermo de peccato ueniali, quoniam prædicando in ueniali nõ peccat: alioquin omnes

fere

ſere p̃dicãdo ſp̃ pec carent. igiĩ ſermo eſt de mortali. Pręt. Ratio ſcripturæ allegatæ, cũ dr̃, Peccatori ãt dixit Deus &c eſt iſta. Exiſtimaſti inique, q̃ ero tui ſimilis vt patet inuenti contextũ pſalmi: ſed hęc exiſtimatio eſt peccatum mortale. ergo.

Part. 8 34
Opuſ. 18. c. vlt. & opu. 19. c. 2.
7. q. 1. cap. Hoc nequaquã, a me. illius.

¶ In oppoſitũ aũt eſt, quia iuxta authoris doctrinã inferius in tertia parte, ſoli act⁹ ad quos hõ ſanctificatur exercendos, ſunt prohibiti vt nõ fiant in pctõ mortali. Ad prædicationem aũt nõ non ſanctificatur p aliquem ordinem, aut Eccleſiæ ſacim, vt patet ex eo, q̃ in vetere teſtã cuilibet licitũ erat prædicare.

Hiero. contra Vigilãtium, non procul a fine incipit Multa in or. q. refertur 16. q. 1. 3. c. Monachus.
16. q. 1. ca. Adiicimus
16. q. 1. ca.

¶ Ad hoc dr̃, q̃ licet p̃dicare tñ ſe non ſit actus alicui⁹ ordinis, qa tñ eccleſiaſtica lege fact⁹ eſt act⁹ ordinis ſacri: nã ſolis diaconib⁹, & ſuperiorib. licet p̃dicare: iõ p̃dicationis actus iã eſt ſãctus vtrũq; .ſ. & ſm ſe, vt patet: & ſm ſanctificationẽ miniſtri ad hũc actũ, q̃uis nõ primo, ſed ſcdario. Et ppea ſicut ſacrilegii crimen incurrit exercẽs actus ſacrorũ ordinũ i pctõ mortali ita ſacrileg⁹ ẽ exercẽs p̃dicationis actũ in pctõ mortali: qđ in quolibeto noſtro primo ſub dubia opinione dimiſſum eſt: qa conſideratus fuit actus prædicandi ſm ſuã naturã tm̃. Obiectio tñ in oppoſitum ex litera, non conuincit pctm̃ mortale eſſe p̃dicare in mortali peccato: qm̃ conceſſo q̃ litera loquaĩ de mortali in verbo, pctm̃, non tñ ſequiĩ q̃ loquaĩ de mortali in uerbo, illicitũ, dũ dicit q̃ pctm̃ reddit illicitũ prædicationis actũ. Nã ſm ſe loquendo, ex mortali redditur prædicationis actus illicitus, ſed non mortaliter. Illicitus quidem, quia monſtruoſa eſt prædicatio peccatoris, dum vita repugnat p̃dicationi. Nõ mortalr ãt qa interpretatiuè tm̃ infert in malo prędicare ęſtimatioẽ, q̃ Deus ſit ſibi ſimilis. ſ. docens, & nõ faciens: ſiõe cuius

ca. placuit omnibus, in fi.

De laude vitæ ſolitariæ, a med. illius, io. 1.

Lib. 4. in prin. & hr̃ 16. q. 1. ca. Nemo poteſt.

16. q. 1. c. ex authoritate huius.

eleemoſynis viuere.

¶ Quintò, Vtrum liceat eis mẽdicare.

Sextò, Vtrum liceat eis veſtimẽta cęteris viliora deferre.

ARTICVLVS I.

Vtrum religioſis liceat docere prædicare & alia huiuſmodi facere.

AD PRIMVM ſic proceditĩ. Vr̃ q̃ religioſis non liceat docere, prædicare, & alia hmõi facere.* Dr̃. n. 7. q. 1. in quodam ſtatuto cõſtantinopolitanæ ſynodi. Vita monachorũ ſubiectionis habet, verbũ & diſciplinatus, non docendi, uel p̃ſidendi, uel paſcendi alios. † Hiero. ẽt dicit ad Riparius & Deſideriũ: Monachus non doctoris, ſed plangentis habet officium. Leo ẽt Papa dicit, vt * hr̃ 16. q. 1. Pręter Dñi ſacerdotes nullus audeat p̃dicare ſiue monachus, ſiue laicus ille ſit, q̃ cuiuslibet ſciæ noie gloriatur: ſed non licet tranſgredi propriũ officiũ & ſtatutũ eccleſiæ. ergo vr̃ q̃ non liceat[h] religioſis docere, p̃dicare, & alia hmõi facere[i]. ¶ 2 Prę. In ſtatuto Nicenę ſynodi, qđ poniĩ. 16. † q. ſic dr̃. Firmiter, & indiſſolubiliter oibus p̃cipimus, vt aliquis monachus pęnitentiã memini tribuat niſi inuicẽ ſibi, ut iuſtũ eſt. Mortuũ non ſepeliat, niſi monachũ ſecũ in monaſterio cõmorantẽ, vel ſi fortuito quẽcumq. aduenientiũ fratrũ ibi mori cõtingat: ſed ſicut iſta p̃tinẽt ad officiũ clericorũ, ita ẽt prædicare, & docere. ergo cũ alia ſit cauſa monachi, & alia cleri, vt * Hier. dicit ad Heliodorũ, vr̃ q̃[k] non liceat religioſis prædicare, docere, & alia huiuſmodi facere. ¶ 3 Præt. * Greg dicit i regiſtro. Nemo p̃t eccl'aſticis obſequiis [l] deſeruire, & in monaſtica regula ordinate p̃ſiſtere, & hoc hr̃ 16. q. 1. ſed monachi teneñ in monaſtica regula ordinate p̃ſiſtere. ergo vr̃ q̃ non poſſint eccl'aſticis obſequiis deſeruire. Docere aũt, & prædicare pertinent ad eccleſiaſtica obſequia. ergo videtur q̃ non liceat eis prædicare, aut docere, aut aliquid huiuſmodi facere.

SED CONTRA eſt, qđ * Gre. dicit, & hr̃ 16. q. 1. Eadẽ. Ex authoritate. n. hmõi decreti, qđ apoſtolico moderamine, & pietatis officio à nobis eſt conſtitutum, ſacerdotibus monachis apoſtolorum figuram tenentibus, liceat prędicare, baptizare, cõionem dare, pro peccatorib. orare, pœnitentiam imponere, atq; pctã abſoluere.

RESP. Dcdm, q̃ aliquid dr̃ alicui nõ licere dupliciter. Vno modo, quia habet in ſe quod contrariatur ei, quod diciĩ nõ licere, ſicut nulli homini licet peccare: quia habet in ſe quilibet homo rationem & obligationem ad legem Dei, quibus cõtrariatur peccatum. Et hoc modo dicitur alicui non licere prædicare, uel docere, uel aliquid huiuſmodi facere: quia habet in ſe aliquid qđ his repugnat uel ratione pręcepti, ſicut his qui ſunt irregulares ex ſtatuto Eccleſiæ non licet aſcendere ad ſacros ordines uel pp peccatum, ſecundum illud Pſ. 49. Peccatori autem dixit De⁹. Quare tu enarras iuſtitias meas.[m] Hoc aũt modo eſt illicitum religioſis prædicare, docere, & huiuſmodi facere[n], tũ qa ex uoto & pręcepto regulę nõ obligantur ad hoc, q̃ ab his abſtineant: tum ẽt quia non redduntur ad hoc minus idonei ex aliquo peccato commiſſo, ſed magis idonei exercitio ſanctitatis, qđ aſſumpſerunt. Stultum ãt eſt dicere, ut p hoc q̃ aliqs in ſanctitate p̃mouetur, efficiaĩ minus idoneus ad ſpũalia officia exercẽda: & iõ ſtulta eſt

reprehendiĩ à Deo malus prædicator allata auctoritate pſalmi. Prędicatores. n. cũ ſint miſſi a Deo, iuxta illud, Quõ p̃dicabũt niſi mittant: ſi p̃dicãdo diuina ſũt mali, præ ſe ferũt quòd Chrs q̃ mittit illos, fuerit illis ſimilis, ſ. recta docẽs, ſed nõ recte uiuẽs ſicut ſũt ipſi, q ſũt illius nuntii. ¶ In rñſione ad tertiũ eiuſdem articuli primi, aduerte quòd author dupliciter tractat de cura eccleſiaſticorum officiorũ, ſ. ut ordinaria, uel ut delegata. Et de ordinaria qdem cõcedit q̃ nõ cõpatitur ſecũ monaſticã obſeruantiã: & pertranſit, quia iã ſuperius declaratũ eſt, q̃ abſoluuntur à monaſticis obſeruantiis impedientibus aĩarum curã ordinariã cũ ad illã aſſumũtur. De delegata uerò nihil aliud dicit, niſi q̃ nõ ppea ſequitur q̃ religioſis non poſſint committi interdum eccl'aſiaſtica officia, Et intendit q̃ delegata interdum cura alicuius officii, puta prædicandi, uel confeſſiones audiendi, ſtat cum regulari obſeruãtia: & propterea Greg. authoritas non eſt cõtra hoc. Et tu adde, q̃ ſi etiam quo ad aliquid impediret regularem obſeruantiam, non obſtaret: quia pp maius bonum diſpenſari põt ſuperioris authoritate, ut omittaĩ interdũ aliqd obſeruãtiarum regularũ.

quorũdã opinio dicẽtiũ, q̃ ipſe ſtatus religionis impedimentũ affert talia exequendi, quorum errorem * Bonifacius Papa rationibus ſupra dictis excludit dicens, ut habetur 16. q. 9. Sunt nonnulli nullo dogmate fulti, audaciſſimo quidem zelo magis amaritudinis, quàm dilectionis inflammati, aſſerentes monachos, quia mundo mortui ſũt, & Deo uiuunt, ſacerdotalis officii poteſtate indignos: ſed omnino labuntur, quod oſtendit, primo quidem, quia contrariatur regulæ. * Subdit. n. Neque. n. beatus Bñdictus monachorũ præceptor almificus hmõi rei aliquo mõ fuit interdictor: & ſiĩ nec in aliis rñis hoc p̃hibeĩ, Scđo, improbat p̃dictũ errorẽ ex idoneitate monachorũ, cũ i fine cap. ſubdit. Quãto q̃ſq; eſt excellẽtior, tãto & in illis ſpũalib. ſ. opib. potẽtior. Alio mõ, dr̃ aliqd ñ licere alicui, ñ pp p̃riũ qđ hĩat, ſp pp hoc q̃ deficit ei, vñ illud poſſit: ſicut diacono ñ licet Miſſã celebrare,

16. q. 1. ca. Sũt nõnulli.

10. c. parũ a prin.

16. q. 1. ca. Sunt nonnulli, declinando ad finem.

quia

qa nō hēt ordinē ſacerdotalē: & præsbytero non licet ſniam ferre, qa nō hēt epalem authoritatē. In quibus tñ eſt diſtinguēdum, quia[d] ea quæ ſunt ordinis, cōmitti non pñt niſi ei q ordinē hēt: ſicut dyacono non pōt cōmitti, q celebret miſſā, niſi fiat ſacerdos. Ea uero quæ ſunt iuriſdictionis, cōmitti pñt eis qui non hēnt ordinariā iuriſdictionē: ſicut prolatio ſententiæ cōmittit̄ ab epo ſimplici ſacerdoti. Et[e] hoc mō dr̄ nō licere monachis, & aliis religioſis p̄dicare, docere, & alia hmōi facere: quia ſtatu religionis ñ dat eis ptāte hmōi faciendi. [f]Pñt tñ iſta facere ſi ordinē recipiāt, uel ordinariā iuriſdictionē: aut ēt ſi eis cōmittant̄ ea, q̄ ſunt iuriſdictionis [g].

AD PRIMVM ergo dcd̄m, q ex uerbis illis habetur, q monachi, ex hoc q ſunt monachi, nō nanciſcūtur ptātem talia faciendi: nō aūt q ex hoc q ſunt monachi, habeant aliquid contrariū executioni taliū actuū.

AD II dcd̄m, q illud ēt ſtatutū Niceni concilii præcipit, ut monachi ñ uſurpēt ſibi ex hoc q ſunt monachi, ptātem hmōi actus exercendi: non aūt p̄hibet, q̄n iſta poſſint eis cōmitti.

AD III dcd̄m, q iſta duo ſe nō cōpatiuntur. ſ. q aliquis ordinariā curā eccl̄iaſticorū officiorū habeat, & monaſticā regulā in monaſterio ſeruet. Per hoc tñ nō excludit̄, quin monachi, & alii religioſi poſſint interdū circa eccl̄iaſtica officia occupari ex cōmiſſiōe p̄latorū q ordinariā curā hēnt, & præcipue illi, quorum religiones ad hoc sūt ſpecialiter inſtitutę, vt infra * dicetur.

ARTICVLVS II.

Vtrum religioſis liceat ſæcularia negotia tractare.

AD SECVNDVM ſic p̄cedit ur. Vr̄ q religioſis non liceat ſecularia negotia tractare. Dr̄. n. in * prędicto drecreto Bonafacij Papę, q beatus B̄ndictus eos ſæculariū negotiorū dixit expertes fore. qd̄ quidem Apoſtolicis documētis, & omniū ſāctorū Patrū inſtitutis nō ſolū monachis: ſed ēt canoni-

F cis oībus magnopere imperat̄, ſm̄ illud 2. ad Tim. 2. Nemo militans Deo implicat ſe ſæcularibus negotijs: ſed oib. religioſis imminet, q militent Deo. ergo non licet eis ſæcularia negotia [h]exercere.

¶ 2 Præt. 1. ad Theſ. 4. dicit Apoſ. Operā detis ut q̄eti ſitis, et ut negotium ueſtrū agatis. * gl. [h]Dimiſsis alienis, qd̄ uobis utile eſt in emēdatione uitæ: ſd̄ re-
G ligioſi ſp̄aliter aſſumunt ſtudiū emēdationis uitæ. ergo ñ dēnt ſæcularia negotia exercere.

¶ 3 Præt. Super illud Mat. 1. Ecce qui mollibus ueſtiunt̄, in domibus regū sūt, dicit * Hier. Ex hoc oſtendit rigidā uitā, & auſterā p̄dicationē uitare debere aulas regū, & nobiliū hoīum [h]palatia declinare: ſd̄ neceſſitas ſeculariū negotiorū īgerit hoH minē ad frequētādū regū palatia. ergo ñ licet religioſis aliqua negotia ſęcularia ptractare.

SED CONTRA eſt, qd̄ Apoſt. dicit ad Rom. ult. Cōmēdo uobis Pheben ſororē nr̄am. & poſtea ſubdit: Et aſſiſtatis ei, i quocūq; negotio ueſtri idiguerit.

RESP. Dicendum, q ſicut s̄. [m]dictū eſt, ſtatus religionis eſt ordinatus ad perfectionē charitatis conſequēdā. Ad quā q̄dē principaliter ptinet Dei di-
I lectio: ſecundario aūt dilectio p̄ximi. Et iō [m] religioſi p̄cipue & pp ſe dēnt intēdere ad hoc, q Deo uacēt. Si aūt neceſſitas p̄ximis immineat, eorū negotia ex charitate agere dēnt [n] ſm̄ illud ad Gal. 6. Alter alterius onera portate, & ſic ad adimplebitis legē Chri: quia hoc ipſo q p̄ximis ſeruiunt pp Deū, dilectioni diuinæ obſequunt̄.
K Vnde dr̄ Iac. 1. Religio mūda, et immaculata apud Deū, & Patrē hæc eſt, uiſitare pupillos, & uiduas in tribulatione eorū. * gl. 1. Succurrere eis, q carent præſidio in tpe neceſſitatis. Eſt ergo dicēdū, q p̄ cā cupiditatis ſæcularia negotia gerere nec monachis, nec clericis licet [q]. Cauſa[d] uero charitatis ſe negotiis ſæcularibus cum debita moderatione ingerere pñt, ſm̄ ſuperioris licentiam in miniſtrādo, & dirigendo. Vñ dr̄ * in Decr. d. ſt. 88. Decreuit ſancta ſynodus nullum deinceps clericum aut poſſeſſiones conducere, aut negotiis ſæcularibus ſupermiſcere, niſi propter curam pupillorum, aut orphanorum, aut uiduarum,

SVP. Q. CLXXXVII. ART. II.

IN art. 2. eiuſd. q. 187. dubium primo occurrit circa titulum, & concluſionem reſponſiuam ſimul, An per ſæcularia negotia hoc in loco intelligantur omnia ſæcularia negotia, an quædam. Et eſt rō dubii: quia ſi intelliguntur omnia, ſequitur primo q cā charitatis licitū erit religioſis negotiationes exercere, ut faciūt mercatores. Si uerò intelligunt̄ quædam, oportuiſſet illa determinari, quod in litera non fit.

¶ Dubium ſecūdo occurrit circa diſtinctionem, quę in litera fit pro deciſione qōnis, Sed ex charitate vel cupiditate, tum quia diſtinctio hæc non ad ipſa negotia, ſed ad cauſas ſpectat. Et propterea ex hac diſtinctione & deciſione non habetur q negotium eis liceat, aut q non: tum quia nō ſolum ſæcularia, ſed ēt eccleſiaſtica & religioſa negotia sūt eiſdem ex cupiditate prohibita: ac per hoc non eſt doctrina dignū dicere, q ex cupiditate ſunt religioſis ſæcularia negotia interdicta.

¶ Ad horū euidentiā ſciendū eſt, q hic eſt ſermo de negotiis ſæcularibus quodammodo uniuerſaliter, & quodammodo nō uniuerſaliter. Si. n. ad ſubſtantiā negotiorum ſæcularium ſpectatur, ſermo eſt uniuerſaliter de negotiis ſæcularibus. Si aūt ad actus, quos ſæcularia negotia exigunt, ſpectatur, ſermo non eſt de negotiis ſæcularibus uniuerſaliter, ſed particulariter de actu intromittēdi ſe aliquo mō in negotiis ſęcularibus. Qd̄ in litera tripliciter palam fit. Primo, in diuiſione quæſtionis, in ſuos articulos: ubi dr. Secundo, utrum liceat eis negotiis ſæcularibus ſe intromittere. Secūdo, in tit. ar. huius, ubi dr, Vtrum liceat religioſis negotia ſæcularia tractare, & nō dicit exercere. Tertio, in concluſione reſponſiua principali: ubi duos actus circa ſæcularia negotia licitos dicit religioſis. ſ. dirigere, & miniſtrare. Negotia ergo ſæcularia, vt diſtinguunt̄ cōtra eccleſiaſtica, quæcumq; ſint, & quantumcumque p̄hibita ſint clericis quoad ipſorum exercitium, conceſſa dicit author religioſis quoad aliquē actū. Sed diligēter aduerte ad actus licitos, cōditiones quatuor in litera appoſitas. Prima cōditio eſt, q non ex cupiditate, hoc eſt, pp lucrū aut emolumentū aliqd̄ tpale p ſe, uel alio hoc fiat. Et rō huius eſt, quia ſic sūt p̄hibita clericis. Secūda eſt, q ex charitate, hoc eſt, pp amorē quo p̄ximus in Deo diligitur, hoc fiat. Et rō huius eſt, quia ſic ſpectat hmōi opus ad finē religionis, qui eſt perfectio charitatis. Tertia ē, q de licētia ſuperioris hoc fiat. Et eſt rō, quia religioſus nō hēt uelle, neque nolle; & ſic inuenitur ſtatutum ab Eccleſia quo ad actū miniſtrādi, ut patet in canone in litera allata. Quarta eſt, q cū debita moderatione hoc fiat, Non. n. oīs modus miniſtrādi decet religioſos. Nō. n. decet religioſum ſic dirigere proximorū negotia, aut eis inſeruire, vt perſonaliter ſint exactores, & quaſi negotiorum geſtores ſæcularib. tumultibus ſe immiſceāt; ſed ita oportet, dū neceſſitas charitatis urget, ſe exhibere, ut & ipſi ſe non implicēt ſæcularibus negotiis, q̄uis tractēt illa, & nomē Dñi in religioſis nō blaſphemet̄. Hoc n. mō beat * Leodegari * de regni Frācię regimine

D. 963.
Concl. q
Conc. ſ
q. 183. art. 4.
Perr. o. 895
Inf. q. 188. art. 2. ad 2. Et opu. 19. c. 11. & Ro. 16. c. fin. Et 2. Ti. 2.
* Ac. præc. 16. q. 1. ca. Sunt nonnulli.
Glo. interlinearis ib.
In hoc loco ** to. 9.
q. præced. ar. 1. & 7.
Concl. m
Gl. interlinearis ibi.
Concl. p
D. 1033.
In dec. diſ. 88. c. Decreui. eſt c. 2. in ordine.

gimine ſe intromiſſit. Et multi probi religioſi dirigunt & adiuuāt uiduas, aliaſq; miſerabiles perſonas in ſuis negotiis. Et licet directio & moderata eſſe debeat, præcipue tñ circa actum miniſterii, ſeu adiutorii, moderatione op⁹ eſt. Nā non oīs ſeruitii, aut auxilii act⁹ cōuenit religioſo. Dedecere.n. cōſtat religioſos perſonaliter ſæcularibus uenditionib. emptionibus, mutuis cuſtodiis &c. deſeruire. Sed opē ferre eundo ad locū aliquem, uel ad conferendum cum aliquo, & hmōdi, nō dedecet. Vñ & de Didaco Epō beati Dominici patris noſtri legitur, q cū conficiendi coniugiū inter filiū regis Hiſpaniæ, & quādā puellā, in Gallias iuit. Ex quibus patet ſolutio utriuſque dubii. Primi quidem, quia iā patet q de oibus & non de oibus negotiis ſecularibus quodāmodo eſt ſermo, & q in litera determinať explicite qui actus ſm̄ genus ſuū ſint religioſis liciti circa ſecularia negotia. ſ. dirigere, & miniſtrare. Scdi aūt, quia author non ſolū cās agendi, ſed actus ipſos circa negotia ſecularia diſcernit, dicēs illos duos ſm̄ ſuū genus licitos religioſis, ſeruatis illis quatuor condōnibus expoſitis. Et ſic q̄uis hic non habeatur, qđ negotiū eſt eis licitū & qđ non quia hoc nō eſt hic q̄ſitum: hř tñ q religioſi poſſunt ſe intromittere de negotiis ſecularibus, & quibus actibus, & qualiter, quod ſub p̄ſenti quæſtione cadebat. Hęc ēt deciſio nō eſt cōis ſecularibus & eccleſiaſticis negotiis, ut ſecūa obiectio ingerit qm̄ exercere ipſa eccleſiaſtica negotia, religioſis licet, & non ſolum dirigere alios, aut miniſtrare aliis in illis.

In cor. ar.

Perr. o 896 3.di. 17.q. 3 ar.1.q.4. Et quo'l.9. art.4. Et opu. 19. c.4 & c.17. ad 1.

Ca. 30. parū à prin. tom. 3.

Eſt Aug. in li. de ope. monach. ca. 1. & 2. tom. 3. * Eod. li. c. 2. in fi.

¶ In reſponſione ad tertium, memento illius documenti, Oīa mihi licent, ſed non omnia expediunt. Et rurſus, Oīa mihi licent, ſed non oīa ędificant, ad hęc curias, & palatia pp pias cās, li

Cap. 3. in prin.

aut ſi forte epſ ciuitatis eccľaſticarū rerū ſolicitudinem eū hēre præcipiat. Eadē aūt rō eſt de religioſis & clericis, qa vtriſque ſimiliter negotia ſecularia interdicuntur, vt * dictum eſt.

Ad primvm ergo dcdm, q monachis interdicunť ſecularia negotia tractare pp cupiditatē, nō aūt propter charitatē.

Ad II dcdm, q nō ē curioſitas, ſed charitas, ſi pp neceſſitatē aliqs ſe negotij imiſceat.

Ad III dcdm, q frequētare palatia regū pp delitias, vľ gloriā, vel cupiditatē, ñ cōpetit religioſis, ſed ea adire, pp̄ter pias cās eis cōpetit. Vñ dř 4. Reg. 4. q Heliſæus dixit ad mulierem, Nunqd hēs negotiū, & vis vt loquar regi, vľ pricipi militiæ? Sicť ēt cōuenit religioſis adire regū palatia ad eos arguendos & dirigēdos, ſicut Ioa. Bapt. arguebat Herodē, vt dř Mat. 14.

Articvlvs III.

Vtrum religioſi manibus operari teneantur.

Ad tertivm ſic procedit̄ur. Vř q religioſi manibus operari teneātur. Nō.n. excuſantur religioſi ab obſeruātia p̄ceptorū: ſed operari manibus eſt [h] in præcepto, ſm̄ illud 1. ad Theſſ. 3. Operemini manibus veſtris, ſicut p̄cipimus vobis. Vñ * Aug. in li. de opibus monach. dicit. Cæterū qs ferat hoies contumaces. i. religioſos nō opantes, de qbus ibi loquitur, ſaluberrimis Apoſtoli monitis reſiſtētes nō ſicut infirmiores tolerari, ſed ſicut fortiores prædicari? ergo videtur q religioſi teneanť manib. operari.

¶ 2 Præ. 2. ad Theſſ. 3. ſup illud, Siquis nō vult operari, nec mãducet, dicit * gl. dicūt quidā de operib. ſpiritualibus hoc Apoſtolū p̄cepiſſe, nō de opere corporali, in quo agricolę, uel opifices laborant. & * inf. Sed ſup fluo conanť & ſibi, & cæteris caliginē adducere, ut quod utiliter monet charitas, non ſolū facere nolint, ſed nec etiam intelligere. & † inf. uult ſeruos Dei corporaliter operari unde uiuant: ſed pręcipue religioſi ſerui Dei nominantur, ut pote ſe totaliter diuino ſeruitio mācipantes, ſicut patet per * Dionyſ. 6. c. eccl. hier. ergo vř quòd teneantur [h] manibus operari.

¶ 3 Præt. † Auguſ. dicit in lib. de oper. monac. Quid agant qui operari corporaliter nolūt, ſcire deſidero. Orōibus, inquiūt, vacamus, & pſalmis, & lectionibus, & verbo Dei: ſed q per iſta non excuſenťur, oſtendit p ſingula. Nam primo de orōne dicit. Citius exaudiť vna obedientis orō, q̄ decem millium contemptorum, illos contēptores intelligens, et indignos exaudiri, qui manib. non operantur. Secūdò de diuinis laudib. * ſubdit. Cātica verò diuina cantare ēt manib. laborantes facilè pñt. Tertio, * ſubiungit de lectione. Quòd aūt ſe dñt lectioni vacare, nonne illic inueniūt quod præcipit Apľs? Quæ eſt ergo iſta peruerſitas lectioni nolle obtemperare, dū vult ei vacare? Quarto, * ſubiungit de prędicatione. Si āt alicui ſermo erogādus eſt, & ita occupať ut manib. operari non valeat, nūqd in monaſterio oēs hoc pñt? Qñ ergo non oēs pñt, cur oēs ſub hoc obtentu vacare volūt? quamq̄ ſi oēs poſſent, viciſſitudinem facere deberent non ſolum vt cæteri neceſſariis operibus occuparentur, ſed ēt quia ſufficit vt multis audientibus vnus loquať. ergo vř q religioſi non debeant ceſſare a manuali opere pp hmōi [h] ſpiritualia opera, quibus vacant.

¶ 4 Præt. Luc. 12. ſuper illud. Vēdite q̄ poſſidetis &c. dicit * gl. Non tm̄ cibos vřos cōicate pauperibus, ſed ēt vendite poſſeſſiones veſtras, vt oib. vřis ſimul pro Dño ſpretis, poſtea labore manuum operemini, vnde viuatis, vel eleemoſynam faciatis: ſed ad religioſos pertinet propriè oia ſua relinquere. [h] ergo videtur quòd etiam eorum ſit de labore manuum ſuarum viuere, & eleemoſynas facere.

¶ 5 Præt. Religioſi pręcipuè vñr teneri Apľorum vitam [h] imitari, quia ſtatum perfectionis pfitenť: ſed Apľi manib. propriis laborabant, ſm̄ illud 1. ad Cor. 4. c. Laboramus operantes manib. noſtris. ergo vř q religioſi

citum fatemur, ſed timeamus damnum, ac ruinam. Nam Petrus, ut Bern. pręnotauit, ſemel palatium intrauit, & ter dñm negauit. Curiam Diogenes diffiniuit, q eſt locus ad decipiendū, & præualendum, qui ſunt actus diabolo pmiſſi a Deo. 3. Re. 22. Fugiendæ ſunt a religioſis curię, & palatia ēt eccleſiaſtica, cum Petrus nō regale, aut prætoris, ſed pontificium palatiū ingreſſus, nephando laqueo captus fuerit.

Ca. 6. eccl. hier. par. 1. non procul à fine.

Cap. 17. in prin. to. 3.

SVP. Q. CLXXXVII. ART. III.

Eo. ca. 17. parū a pri.

In ar. 3. eiuſdem q. nota utramque gl. pręceptorum iuris naturę, alterā in rñſione ad primum: alterā, in corp. art. Habes ſiquidem hinc primo, q pręcepta naturalia ad cōe bonum abſolute neceſſaria, non ligāt ſingulos: & ppea ad manuale opus, quod neceſſarium eſt in uita humana, non tñr ſinguli abſolute, ſicut nec ad gñationi uacādum. Habes ſecūdo, q pręcepta naturalia ſolum pp neceſſariū finem aliquem aſſequendum, nullum obligant, qui finem illū neceſſarium aliunde conſequi pt. Et ppterea non tnř manualiter operari pp uictum, qui aliunde uictum licite habent.

Eod. c. 17. circa fine.

Eo. c. 18. in prin. to. 3.

¶ Sed circa hanc glo. dubium occurrit. Nā ſi pro regula hñdam eſt, q ordinatum ad finem intm̄ eſt neceſſarium, inquantum finis ſine eo haberi n̄ pt, & nō aliter, ſequeretur, q homo licitè poſſet non implere p̄cepta multa ex eo, q poſſet aliter q̄ per obſeruantiā illius præcepti, conſequi talem finem. V. g. Pręceptum ieiunij ordinať ad domandam carnem, & mentem eleuandam. Qui ergo pt hæc aliter, q̄ per ieiunium habere, non tenetur ad ieiunium. Similiter, præceptum de officio diuino dicendo, ordinatur ad mentis aſcenſum ſepties in die ad Deum. Si quis ergo abſq; diuino officio poſſet ſepties in die ad Deum mente

Eod. c. in fine. to. 3.

co..

teneantur manibus operari.

SED CONTRA. Ad præcepta obſeruanda quę cõiter oĩbus proponuntur, eodẽ modo teneñ religioſi, & ſæculares: ſed præceptũ de opere manuali cõiter oĩbus proponitur, vt patet 2. ad Theſſalonicenſ. 3. Subtrahatis vos ab oĩ fratre ambulãte inordinate &c. Fratrẽ aũt noiaẽ quẽlibet chriſtianũ, ſicut & 1. ad Cor. 7. Si quis frater vxorem hẽt infidelẽ etc. & ibidem dr̃. Si quis non vult operari, nec manducet. non ergo religioſi magis tenẽtur manibus operari, quã ſeculares.

RESP. Dcẽdm, ꝙ labor manualis ad quatuor ordinatur. Primo quidẽ & principaliter ad victum quærendũ. Vñ primo hoĩ dictũ eſt. In ſudore vultus tui veſceris pane tuo. Et in Pſal. 127. Labores manuũ tuarũ, quia mãducabis &c. Scđo, ordinatur ad tollendũ otium, ex quo multa mala oriuntur. Vñ dr̃ Eccl. 33. Mitte ſeruũ tuũ i opationẽ, ne vacet, Multã.n. malitiam docuit otioſitas. Tertio, ordinaẽ ad cõcupiſcẽtię refrænationẽ, inquãtũ p hoc maceraẽ corpus. Vñ 2. ad Cor. 6. dr̃. In laboribus, in ieiunijs, in vigilijs, in caſtitate. Quarto ãt ordinaẽ ad eleemoſynas faciẽdas: vñ dr̃ ad Epheſ. 4. Qui furabatur, iã nõ fureẽ: magis aũt laboret opando manibus ſuis qđ bonũ eſt, vt hẽat vñ tribuat neceſſitatẽ patienti. [m] Scđm ergo ꝙ labor manualis ordinaẽ ad victũ q̃rendũ, cadit ſub neceſſitate pcepti, put eſt neceſſariũ ad talẽ finẽ. Qđ.n. ordinatur ad finẽ, à fine neceſſitatem hẽt. vt. ſ. intantũ ſit neceſſariũ, inquantũ finis ſine eo eſſe non põt. & iõ q non hẽt aliũde vñ viuere poſſit, tenetur manibus opari, cuiuſcũq; ſit condõnis: & hoc ſignificant verba Apoſtoli dicẽtis, Qui non vult opari, nec mãducet: quaſi diceret. Ea neceſſitate aliquis teneẽ ad opandũ manibus, qua teneẽ ad mãducãdũ. Vñ ſi qs abſq; manducatione poſſet vitã tranſigere, nõ teneret manibus opari, & eadẽ rõ eſt de illis, q nõ habent alias vñ licite viuere poſ-

F ſint. Nõ.n. intelligiẽ aliqs poſſe facere qđ non licite facere põt vñ & Apoſtolus nõ inuenit opus manuũ præcepiſſe, niſi ad excludẽdũ peccatũ eorũ, q illicite victũ acquirebãt. Nã primo quidẽ pcipit Apoſtolus opus manuale ad euitãdũ furtũ, vt patet ad Epheſ. 4. Qui furabaẽ, iã nõ fureẽ: magis aũt laboret operando manib. ſuis. Scđo, ad vitandum cupiditatẽ

G alienarũ rerũ: vnde dicit 1. ad Theſſal. 4. Operemini manib. veſtris ſicut pcipim' vobis: & vt honeſte ambuletis ad eos, q foris ſũt. Tertio, ad euitãda turpia negotia, ex qb. aliq victũ acquirũt: vñ 2. ad Theſ. 3. dicit. Cũ eſſem' apud vos, hoc dñũtiabam' vobis, qm̃ ſi qs ñ vult opari, nec mãducet. Audiuim' .n. quoſdã iter vos ambulare iqete nihil opantes, ſed curioſe

H agẽtes, * gl. qui fœda cura neceſſaria ſibi prouidẽt. His aũt qui hmõi ſũt, denũtiam', & obſecram', vt cũ ſilẽtio opantes, panẽ ſuũ mãducẽt. Vñ * Hier. dicit ſup epiſt. ad Gala. ꝙ Apoſt. hoc dixit ñ tã offõ docẽtis, q̃ vitio gẽtis. Sciẽdũ tñ, ꝙ ſub ope manuali itelliguñ oĩa humana officia, ex qb. hoĩes licite victũ lucranẽ ſiue manib. ſiue pedibus, ſiue lingua fiãt. Vigiles .n. & curſores, & alij hmõi de ſuo labore uiuẽtes, intelligũtur de opibus manuũ uiuere. Quia.n. manus ẽ organũ organorũ, p opus manuũ oĩs opatio intelligiẽ, de qua aliqs uictũ licite põt lucrari. [p] Scđm aũt ꝙ op' manuale ordinaẽ ad otiũ tollẽdũ, vł ad corporis macerationẽ, ñ cadit ſub neceſſitate pcepti ſm ſe cõſideratũ [q] qa multis alijs modis põt vel caro macerari, vł ẽt otiũ tolli, q̃ p op' manuale. Maceraẽ.n. caro p ieiunia, & vigilias: & otiũ tolliẽ p meditationes ſacrarũ ſcripturarũ, & laudes diuinas. Vñ ſup illud Pſal. 68. Defecerũt oculi mei in eloquiũ tuũ, dicit * gl. Nõ ẽ otioſ' q verbo Dei tm̃

K ſtudet, nec pluris ẽ q extra opaẽ, q̃ q ſtudiũ cognoſcẽdę veritatis exercet. Et iõ pp has cãs religioſi ñ teneñ ad opa manualia, ſicut nec ſeculares, [s] niſi forte ad hoc per ſtatuta ſui ordinis obligeẽ [t], ſicut * Hier. dicit i epiſ. ad Ruſticũ monachũ. Aegyptiorũ monaſteria hũc tenẽt morẽ, vt nullũ abſq; ope, aut labore ſuſcipiãt, nõ tã pp uictus neceſſitatẽ, q̃ pp aĩæ ſalutẽ, ne vagẽtur pernitioſis cogitationibus. [u] Inquantũ uero opus manuale ordinatur ad eleemoſynas faciẽdas, ñ cadit ſub neceſſitate pcepti: niſi forte in aliquo caſu, in quo ex neceſſitate aliqs eleemoſynã facere teneret, & ñ poſſet alias habere unde pauperibus ſubueniret [x] in quo caſũ obligarenẽ ſimiliter religioſi & ſeculares ad opa.

Concl. m

Glo. ibi.

In proœmio lib. 2. ad Gal. tomo 9.

Concl. p

Pſal. 118. in gl. ordi. ex Aug.

Concl. s

Cir. med. illius incipit, Nil Chriſtiano felici', tomo 1.

Concl. u

cõaſcendere, non teneretur ad eccleſiaſticum offm̃, & ſic de ſimilibus: quæ omnia conſtat eſſe falſa.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ verba literæ pñt dupliciter intelligi. Primò, vt opus præceptũ ad finẽ aliquẽ careat vinculo præcepti, ſi aliter põt finis hẽri. Et hunc ſenſum accepit obiectio, & falſus eſt, nec intentus ab authore. Scđo, vt finis neceſſarius nõ inducat vim præcepti in opus aliqđ, ſi vel qñ ſine tali ope hẽri põt. Et hic eſt ſenſus lræ verus & intẽtus directe ſeruiẽs propoſito authoris. Eſt aũt iter hos duos ſenſus iſta differentia. Nã iuxta ſcđm ſenſum, uinculũ præcepti ſupponitur cadere ſup. id qđ uocaẽ finis, puta, comedere, & bibere: & exinde deducitur ius præcepti ſup ope qđ uocaẽ ordinari ad finẽ, puta, ſup ope manuali ppea dr̃, ꝙ quia tũ præcepti in tali ordine ad finẽ eſt, ex eo ſolũ ꝙ finis cadit ſub præcepto altero: iõ ſi finis ille põt aliter haberi, nõ trahitur uinculum præcepti a primo ad ſcm̃, hoc eſt, a fine ad tale ordinatũ ad finẽ. Iuxta primũ uero ſenſum, uinculũ præcepti præſupponitur cadere ſuper actu ordinato ad finẽ, puta, ſuper ieiunio ordinato ad mentis eleuationem &c. Sed qa põt alia uia acquiri talis finis, neganda dr̃ uis præcepti ab actu ordinato ad finẽ. Vbi facile uidere potes, ꝙ ille ſcđus ſenſus uerus eſt, & pposito lræ directe ſeruiens, ac p hoc intentus ab authore. Iſte aũt prim' eneruat uniuerſã iuris poſitiui uim, utpote determinationem ab ipſo factã tollere pmittẽs cuilibet. Ex eo nãq; ꝙ lex determinauit tali medio utẽdũ eſſe ad talẽ finẽ, oportet ſubditos legi ad illud mediũ ſe habere ut neceſſariũ ex legis diſpõne ſiue ipſe illo medio egeat abſolute, ſiue ñ egeat abſolute. Procul eſt igitur a ſenſu literæ, & authoris mente intellectus iſte.

¶ In eodem tertio articulo in reſponſione ad ſcm̃, dubiũ occurrit circa illud, Nõdũ erãt tũc tpis religiones inſtitutæ, tũ quia dñs Ieſus inuenitur religioſi inſtitutor ſtatus, cũ dixit adoleſcẽti, Si uis pfectus eſſe, uẽde oĩa q habes &c. tũ qa tpe. Apoſtolorũ erãt monachi, ut patet ex Dionyſio, q tunc temporis fuit.

¶ Ad hoc dr̃ dupliciter. Primo, ꝙ author dicit pluraliter religiones nondũ fuiſſe tunc inſtitutas ad pſeruandũ ſe a religionis ſtatu, qa ẽt tunc erat. ſ. monachalis ſtatũ, Scđo, ꝙ religioſus ſtatus quãtũ ad pfectionis ſemitã, fuit a Chriſto inſtitutus dicente Si uis perfectus eſſe &c. Quantũ aũt ad ſolemnitatẽ, fuit inſtitutus ab Eccleſia inchoatiue tpe apoſtolorum, ut patet ex Dionyſij eccleſiaſtica hierarchia. Rõnabile.n. eſt ritũ relatũ a Dion. circa eccleſiaſtica miniſteria, Apoſtolorũ tpe inchoatum: quãtũ vero ad ſolẽnitatem uotorũ, & certã uiuendi regulã, eſſe poſtmodum ab eccleſia conſumatum.

Et

manualia exequenda.

A

AD PRIMVM ergo dcēdm, ꝙ pręceptū illud quod ab Apoſtolo proponit̃, eſt de iure naturali. Vñ ſup illud 2. ad Theſſ. 3. Vt ſubtrahatis vos ab oī fratre inordinatè ambulante, dicit* gl. aliter q̃ ordo naturę exigit. Loquit̃ aūt de his q ab ope manuali ceſſabāt. Vñ & natura man⁹ hoī dđit loco armorū, & tegumentorū, quæ alijs aīalib. tribuit, vt. ſ. per manus hæc, & alia oīa neceſſaria cõquirat. Ex quo patet, ꝙ cõiter ad hoc præceptū tenent̃ ēt religioſi, & ſęculares, ſicut ad oīa alia legis naturalis p̃cepta. Non tñ peccāt quicunq; manibus nō operant̃: quia ad illa p̃cepta legis naturæ quę pertinent ad bonū multorū, non tenent̃ ſinguli: ſed ſufficit ꝙ vnus uacet vni officio, & alius alteri, puta, ꝙ quidā ſint opifices, quidā agricolę quidā iudices, quidā doctores, & ſic de aliis, ſēm illud Apoſtoli 1. ad Cor. 12. Si totum corpus oculus, vbi auditus, & ſi totum auditus, ubi odoratus? &c.

C

AD II dcēdm, ꝙ gloſſa illa ſumit̃ ab* Aug. in li. de operib. monachorū, in quo loquit̃ contra monachos quoſdā, qui dicebant non eſſe licitū ſeruos Dei manib. operari pp hoc, ꝙ Dñs dicit Matthęi 6. Ne ſoliciti ſitis aīæ veſtrę quid māducetis. Nec tñ p hæc verba inducit̃ neceſſitas religioſis manib. operādi, ſi hēnt aliū de vñ uiuere poſſint: quod patet p hoc qđ ſubdit.* Vult ſeruos Dei corporaliter operari, vñ viuant. Hoc aūt nō magis pertinet ad religioſos q̃ ad ſeculares: qđ patet ex duobus. Primo quidē, ex ipſo mō loquendi, quo Apoſt. vtitur, dicens. Vt ſubtrahatis vos ab oī fratre ambulante inordinate. Fratres. n. oēs Chriſtianos vocat: nondū. n. erant tūc tpis religiones inſtitutæ. Secūdo, qa religioſi nō tenent̃ ad alia q̃ ſęculares, niſi pp regulæ ꝓfeſſionē: & iō ſi in ſtatutis regulæ nō cõtineant̃ aliqd de opere manuali, nō tenent̃ aliter ad operādū manibus religioſi, q̃ ſęculares.

D

E

AD III dcēdm, ꝙ omnibus illis operibus ſpūalibus, q̃ ibi tāgit* Aug. pōt aliqs vacare dupliciter. Vno mō, quaſi deſeruiēs utilitati cōi. Alio mō, quaſi inſiſtens vtilitati priuatæ. Illi ergo qui prędictis operib. ſpūalibus publice uacant, excuſant̃ per hmōi opera ſpūalia ab ope manuali duplici rōe. Primo q̄dē, qa oportet eos totaliter eſſe occupatos circa hmōi opera. Secundo, q̄a hmōi opera exercentib. debet̃ ſubminiſtratio victus ab his quorū vtilitati deſeruiūt. Illi uerò q p̃dictis operib. nō quaſi publicis, ſed quaſi priuatis uacant, nō oportet ꝙ per hmōi opera a manualibus operibus abſtrahant̃: nec ēt fit eis debitū, ut de ſtipendijs fideliū uiuant. & de talibus loquit̃* Aug. [Ca. 17. parū a prin.] Quod. n. dicit (cantica diuina decantare manibus operātes poſſunt, exēplo opificū, qui fabulis linguas dant, cū tñ manibus ab opere non recedāt) manifeſtū eſt quòd nō pōt intelligi de his q horas canonicas in eccleſia decantant: ſed intelligit̃ de his q pſalmos, vel hymnos dicunt quaſi priuatas orationes. Silr quod *dicit de lectione & orōne, referendū eſt ad orōes & lectiones priuatas, quas ēt laici interdū faciunt: nō aūt ad illos, qui publicas orōnes in eccleſia faciūt, vel ēt publicas lectiones in ſcholis legunt. vñ non dicit Qui dicūt ſe vacare doctrinæ, vel inſtructioni: ſed, Qui dicūt ſe uacare lectioni. [Ca. 18. in prin.] Silr ēt de p̃dicatione loquit̃ nō q̃ fit publice ad populū, ſed q̃ ſpāliter fit ad unū, uel ad paucos p modū priuatæ admonitionis. vñ ſignāter dicit, Si alicui ſermo erogādus eſt. Nā ſicut* gl. dicit 1. ad Cor. 2. ſermo eſt q priuatim fit: p̃dicatio, quæ fit in cōi. [Gl. interlinea. ſuper id. Sermo meus & prędicatio. mc.]

AD IIII dicendū, ꝙ illi qui oīa propter Deum ſpernunt, tenentur manibus operari qñ alias non habent unde uiuant, uel unde eleemoſynas faciāt in caſu, in quo facere eleemoſynam, cadit ſub pręcepto, non autem aliter, ut* dictum eſt: & ſecundum hoc loquitur gloſ. inducta. [In cor. ar.]

AD V dcēdm, ꝙ hoc ꝙ apoſtoli manibus laborauerint, qñq; quidem fuit neceſſitatis, qñq; vero ſupererogationis. Neceſſitatis quidem, qñ ab aliis uictum inuenire non poterant. unde ſuper illud 1. ad Cor. 4. Laboramus operantes manibus noſtris. dicit* gl. quia nemo dat nobis. [Gl. ordina. ibidem.] Supererogationis aūt, ut patet per illud quod habetur 1. ad Cor. 9. ubi dicit Apoſtolus, ꝙ non eſt uſus poteſtate, quam habebat uiuendi de Euangelio. Hac aūt ſupererogatione utebatur Apoſtolus tribus de cauſis. Primò quidem, ut occaſionem prædicandi auferret pſeudoapoſtolis, qui propter ſola tpalia p̃dicabant. unde dicit 2. ad Cor. 11. Quod aūt facio, & faciā, ut amputem eorum occaſionē &c. Secundo, ad euitandū grauamen eorū, quibus prędicabat: uñ dicit 2. ad Cor. 12. Quid min⁹ habuiſtis præ cæteris ęccleſijs, niſi ꝙ ego ipſe non grauaui uos? Tertio ad dandū exemplū operandi otioſis. Vnde 2. ad Theſ. 3. dicit. Nocte, & die operantes, ut formam daremus uobis ad imitandum nos. Quod tñ

Apoſtolus

¶ Et qa ad hoc ſpectat ꝙ religioſi peculiari nōie: Fratres appellātur: iō author ad cõſumatā religionū inſtitutionē reſpiciens, dixit ꝙ nondū erant religiones inſtitutæ. Ante conſummatā in nāq; religionū inſtitutionē, oēs Chriſtiani fratres vocabant̃: [Gl. interlinearis ibi.] poſt conſummatā āt inſtitutionē, i religioſis patris, & fratris appellatio manſit, vt cõſuetudo teſtatur.

¶ In eodem art. in rñſione ad tertiū circa orationē manualiter operantiū, aduerte ꝙ in litera diſtinguit̃ de oratione publica, & priuata. Et de publica, negat̃ ꝙ fiat cum opere manuali: de priuata aūt conceditur. Et reuera turpe valde eſſet eccleſiaſticum officiū manibus operando perſoluere, cū vltra ſcandalū & irreuerētiā, quā quis hoī excellenti loquendo non exhiberet, pluribus intentus minor ſit ad ſingula ſenſus. Vñ quia operādo manibus, poneret qs obicem plenæ attentioni, quā à Deo expectare tenet̃ qui obligat̃ ad diuinum officium [Ca. citato in arg.] iuxta illud, Deuote quantum Deus dederit. extra de celebrat. miſſar. c. Dolentes: iō notabiliter ſe occupādo non ſatisfacit Eccleſiæ precepto. Secus aūt ſi parum quid ſe occupet puta, calciando ocreas, uel opus ſe re non impeditiuum faciat, puta, quia parādo ſe ad Miſſam perficit Primam ex hoc [Cap. 2. in prin. to. 3.] ipſo minus attendens officio, quia occupare eum contingit. Cum enim parum pro nihilo habeat̃, utroque mō parū non multū imputat̃ ſiue. ſ. in parua parte officii, ſiue in opere parum impeditiuo quis occupat̃. Priuata aūt oratione laudabile valde eſt aliquid noſtræ mentis inter opera manualia ad Deū transmittere.

¶ In eodem art. In reſponſione ad quintū, nota diligentiſſime tu qui præſides eccleſiæ, quāta te oporteat ſolicitudine ſubtrahere occaſionē prædicatoribus, & confeſſoribus prædicandi, vel confeſſiones audiendi pp tpalia bona, vt hodie videmus accidere: qm ſi confeſſores & pdicatores nō lucrarent̃, pauci inuenirent̃. Nūc āt q̃rūt, ſupplicāt, ſoluūtq; interdū, ut loca habeāt. [C. 17. li. de operibus monach. to. 3.] Paulus Apoſtolus priuauit ſeipſum ſtipendio victus, ne alii prędicarent pp tpalia. Non exigo à te tantā pfectionē: ſed ut ab eccleſia tua hmōi viros eiicias, & paucos habeas gratis dātes, qđ gratis acceperūt.

Apoſtolus nõ faciebat in locis, in q̃bus habebat fa cultatẽ quotidie p̄dicandi, ſicut Athenis, ut* Aug. dicit in li. de operibus Monach. Non aũt pp̄ hoc religioſi tenentur Apoſtolum in hoc imitari, cũ non teneantur ad omnes ſupererogationes: unde nec alii apoſtoli manibus operabantur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum religioſis liceat de eleemoſynis viuere.

AD QVARTVM ſic proceditur. Vr̃ q̃ religioſis non liceat de eleemoſynis uiuere. Apoſt. in 1. Tim. 5. præcipit q̃ uiduæ, q̃ poſſunt aliunde ſuſtẽtari, non uiuant de eleemoſynis Eccl'iæ, ut Eccl'ia ſufficiat illis, q̃ uere uiduæ ſunt. & * Hiero. dicit ad Damaſum Papã, q̃ qui bonis parentũ, & opibus ſuſtẽtari poſſunt, ſi qđ pauperũ eſt, accipiunt, ſacrilegiũ ꝑfecto cõmittunt, & per abuſionẽ taliũ, iudiciũ ſibi mãducãt & bibũt: ſed religioſi poſsũt de labore manuũ ſuſtẽtari, ſi ſint ualidi. ergo uṙ q̃ peccent, eleemoſynas* pauperum comedendo.

¶ 2 Pręt. Viuere de ſumptib. fideliũ, eſt merces deputata *p̄dicãtib. Euangeliũ pro ſuo labore, uel opere, ſm̃ illud Mat. 10. dign⁹ eſt operarius cibo ſuo: ſed p̄dicare Euãgeliũ nõ ptinet ad religioſos, ſed maxime ad p̄latos, q̃ ſũt paſtores & doctores. ergo religioſi nõ poſsũt licite uiuere de eleemoſynis fideliũ.

¶ 3 Pręt. Religioſi ſũt in ſtatu pfection's: ſed *pfectius eſt *dare eleemoſynas, q̃ accipere. dr̃. n. Act. 20. Beati⁹ eſt dare q̃ accipere. ergo ñ dẽnt de eleemoſynis uiuere, ſed magis ex operib. manuũ ſuarũ eleemoſynas dare.

¶ 4 Pręt. Ad religioſos ptinet impedimenta uirtutis, & occaſiones pc̃ti uitare: ſꝫ acceptio eleemoſynarũ p̄bet occaſionẽ pc̃ti, & impedit uirtutis actũ. un̄ ſup illud 2. ad Theſſ. ulti. Vt noſinetipſos formã darem⁹ uobis, dicit*gl. Qui frequẽter ad alienã mẽſã comedit otio deditus, ut aduleť neceſſe eſt paſcẽti ſe. Dr̃ ẽt Exo. 23. Ne accipias munera q̃ excæcãt prudentes & mutãt uerba iuſtorũ. & Prou. 22. dr̃. Qui accipit mutuũ, ſeruus eſt fęnerãtis, quod eſt religioni cõtrarium. Vnde ſuper illud 2. ad Theſſa. ulti. Vt noſmetipſos formam *daremus &c. dicit gl. Religio nr̃a ad libertatẽ hoies aduocat. ergo vr̃ q̃ religioſi nõ dẽant *de eleemoſynis uiuere.

¶ 5 Præt. Religioſi præcipue tn̄r imitari apl'orum perfectionẽ. Vnde Apoſt. dicit ad Philip. 3. Quicunq; perfecti ſumus, hoc ſentiamus: ſed Apoſt. nolebat viuere de ſumptib. fidelium, vt occaſionem auferret pſeudoapl'is, ſicut ipſe dicit 2. ad Cor. 11. & ne ſcãdalum poneretur *infirmis, vt patet 1. ad Cor. 9. ergo vr̃ q̃ pp̄ eaſdem cãs religioſi debeanť abſtinere, ne de eleemoſynis viuant. Vnde & Aug. dicit in lib. *de ope. mon. Amputetis occaſionem turpiũ nundinarum, quib. æſtimatio veſtra læditr̃, & infirmis offendiculum ponitur, & oſtendite hoibus non vos in otio facilẽ victum, ſed per anguſtam, & arctam viam regnum Dei q̃rere.

SED CONTRA eſt, q̃ ſicut* Greg. dicit in 2. Dialo. B. Benedictus trib. annis in ſpecu permanens, de his quæ a Romano monacho miniſtrabantur, refectus eſt, poſtq̃ domum, parẽteſq; reliquerat: & tñ validus corpore legitur de labore manuum quæſiuiſſe victum. ergo religioſi licitè poſſunt de eleemoſynis viuere.

RESP. dicẽdum, q̃ vnicuiq; licet viuere de eo quod ſuum eſt, vel ſibi debitum. Fit ãt aliquid alicuius ex libertate donantis: & iõ* religioſi, & clerici, quorum monaſteriis, vel eccleſiis ex munificentia principum, vel quorumcunq; fideliũ ſunt facultates collatæ, ex q̃b. ſuſtententur, pñt de eis viuere licite abſq; hoc q̃ manib. laborent, & tñ certũ eſt eos de eleemoſyna viuere. Vnde & ſiṙr, ſi aliqua mobilia religioſis a fidelibus conferantur, pñt de eis licite viuere*. Stultum eſt. n. dicere, q̃ aliquis in eleemoſynam poſſit accipere magnas poſſeſſiones, nõ ãt panem, vel paruã pecuniam. Sed *qu a hmõi bñficia religioſis vñr eſſe collata ad hoc, q̃ liberius religioſis actib. inſiſtere poſſint, quorum ꝑcipiunt ſe fore participes, qui tpalia ſubminiſtrant, redderetť

SVP. Q. CLXXXVII. ART. IIII.

Palud. 3. d. 35. q. 6.

Petr. a *ꝫ 97* Opu. 18. artic. 7.

IN ar. 4. eiuſdem q. nota authorẽ duas radices docere licitũ victus ex bonis tpalibus. ſ. uel de ſuo, uel de ſibi debito. Vbi dubiũ ſtatim occurrit, circa diſtinctionẽ horum membrorũ, quia ſm̃ concidit neceſſario cũ primo. Nã quãtũcunq; aliquid ſit alicui debitum, niſi fiat ſuũ, non licite uiuet de illo, alioquin liceret uiuere de alieno. Et confirmať, qa ſicut uiuere de eleemoſyna, quod in primo poniť membro, tunc eſt licitũ, cũ id qđ eleemoſynaliter datť, eſt factũ ſuũ: ita viuere ex ſibi debito, qđ poniť in ſecundo membro, tunc eſt licitũ, qñ illud quod debeť, factũ eſt ſuũ, vt patet diſcurrendo in ſingulis quatuor caſibus enumeratis in litera &c.

Habetur 1 q. 2. c. Clericos & 16 q. 1. c. Quoniam.

¶ Ad hoc dr̃, q̃ in lr̃a non diſtinguiť uiuere ex ſuo, contra viuere ex non ſuo, ut obiecto intepretať. ſed diſtinguiť uiuere ex ſuo abſolute contra uiuere ex ſuo ex debito, ita q̃ formaliter ſit diſtinctio iter cauſas, quibus licet uiuere ex aliquo, & diſcernitur inter eſſe ſuum pro una cã non conſiderando vñ, uel qualiter ſit ſuum, ſed tota ratio licite uiuẽdi ex illo eſt, qa eſt ſuũ, & inter eſſe ſuum ex debito. Ita q̃ ratio viuendi hic attenditur non penes effectum illum cõem, qui eſt eſſe ſuũ, ſed penes cauſam, hoceſt, penes rationẽ debiti. Et ppᵗea non nominauit in ſecundo mẽbro author ly ſuum, ſed ſolummodo ſibi debitum: reſpiciebat enim ad formalia, penes quæ attenditur diſtinctio. Non coincidunt ergo diſtinctionis membra formaliter intellecta de *cauſis, ſed docemur quod uiuere mihi licet ex aliquo duplici de cã, uel quia meum eſt. nihil aliud conſiderando, ſed ſolam hãc cõem rõem, quia meũ eſt: uel quia debitum eſt mihi, hoceſt, ſic meũ eſt ſ. ex debito. Nec refert in propoſito, an ſumatur ſuum p ſuo totaliter, uel pro ſuo quo ad præſentẽ uſũ. Sufficit namque propoſito ratio ſui: ſiue hoc, ſiue illo modo: qm̃ unicuique uiuere licet đ ſuo, altero iſtorũ modorũ, ut patet.

Eſt gl. Ambro. ibidẽ to. 11. 5.

¶ In eodem ar. 4. circa illud, Redderetur religioſis uſus prædictorum denorũ illicitus, ſi ab actibus religioſis deſiſterent, quia &c. dubium occurrit. Primo, an talis uſus illicitus ſit peccatũ mortale. Secundo, an obliget ad reſtitutionẽ ſic illicite utentes. Ratio primi dubii eſt, quia hinc apparet, q̃ eſt peccatum mortale, ex eo. ſ. q̃ eſt actus fraudis in re notabili. Oĩs. n. defraudatio ꝓximi, & multò mag. benefactoris in re notabili eſt ex ſuo genere peccatũ mortale: quia eſt contra dilectionẽ proximi. Sed ut in litera dicitur, religioſi deſiſtentes à religioſis actibus, fraudant, quantum ex parte ſua eſt ſuos benefactores in notabili bono temporali qđ ſuſceptum eſt, & quo abutuntur, quàm ſpũali, quod reddendum eſt. Inde ãt apparet, q̃ non eſt mortale: quia non interuenit hic fraus formaliter, ſed interpretatiue. Eſt. n. præter intentionem huiuſmodi religioſorum talis fraus. Nec eſt euẽtus iſtius fraudis omnino in opinatus benefactoribus. quoniam facile noſſe poſſunt donantes perpetua immobilia quòd fluxu temporis cadunt ſtatus religioſorum: cum humana omnia caduca eſſe cõſtet. Et ſic uidetur q̃ donando abſque prouiſione q̃ deuoluantur ad alios inſeruiẽtes religioſis actibus, implicite acceptarũt ſe fruſtrandos quandoque ſuo intento. Scienti autem, & uolenti nõ fit fraus ſicut nec iniuria. Ratio

Ca. 28. in fine to. 3.

Lib. 2. ca. 1. circ. med.

Concl. 1.

Concl. 2.

ſecun

ſecundi dubii eſt: quia ſicut miles tenetur ad ſtipendii reſtitutionem ſi deſiſtit à militaribus actibus: ita religioſus tenetur ad reſtitutionem, cum huiuſmodi eleemoſynę ſint quaſi ſtipendia ipſorum. Et confirmatur, quia ſicut ſtipendiū militare non datur niſi militaturis in ueritate: ita ſtipendium ſuſtentationis religioſorum non datur niſi religioſè uiuere uolentibus, non fingentibus: ita quod ſicut milites armatæ militiæ non efficiūt ſ ū, ſed tenentur illud reſtituere ſi ficti ſuſcipiunt, aut ficti proſequūtur: ita clerici & religioſi ſi aut ficti ſuſcipiunt, aut ficti proſequuntur, non efficiunt ſtipendia ſua, ſed tenentur ad reſtitutionem.

Ex ſer. 81. colligi vi. tom. 3. *Conc. ſ*

¶ In oppoſitum autem eſt, quia durus eſt hic ſermo, & tot Eccleſiæ declinaſſe uidentur à religioſa uita, vt ſi ad reſtitutionem tenerentur, oportet magnam dānationem inducere.

¶ Ad euidentiā horū conſiderādū eſt, quod inter religioſos & principes, seu quoſcunque alios qui cōtulerunt eleemoſynas eis, nō eſt habitudo ſm aliquem contractum iuſtitiæ propriè dictæ, ſed ſolum ſm debitū gratitudinis. Nā donantes beneficium eleemoſynæ conferūt & religioſi naturali iure tenentur tali dono gratiam retribuere ſuis religioſis actibus, quū non alia ab eis expectatur retributio. Vnde & in litera de beneficio donorum mentio fit, quæ conſtat ad gratiæ uirtutem ſpectare. Et quia gratiæ contrariatur ingratitudo, idcirco tūc ſolum interuenit in huiuſmodi omiſſione peccatum mortale, quū contingit ingratitudo mortalis. Vt autem ex ſupradictis de ingratitudine patet, in duobus caſibus ingratitudo inuenitur peccatum mortale, vel formaliter, cum contemptus interior adeſt beneficii: vel materialiter, cum illud omittitur quod talis eſt conditionis, quod neceſſario exhibendum eſt beneficio: & propterea in propoſito ſi religioſi in contemptum prorumpunt ſuſcepti beneficii, ingrati mortaliter & formaliter ſunt. Et ſi omittūt religioſos actus, ad quos de neceſſitate præcepti tenentur, ingrati quoque mortaliter ſunt, materialiter tamen. Si autem omittūt aliquos religioſos actus, ad quos tenentur ſub precepto, ingrati uenialiter ac materialiter ſunt. Et ideo in litera optime dicitur abſolute, quod illicitus redderetur eis uſus prædictorum donorum, ſi actibus religioſis deſiſterent. Et per hæc patet ſolutio primi dubii.

C. 17. a medio. to. 3.

c. 31. circa prin. to. 3.

¶ Ad obiectionem autem in oppoſitum dī, quod quū deeſt contemptus reddendę gratiæ, ſeu ſoluendi debitum beneficio, non eſt fraus niſi materialiter, eo quod non ex intentione ingratitudini opera datur. Fraus autem in reddenda gratia materialiter, non ſemper eſt mortalis, ſed ut dictū eſt, iuxta conditionē omiſſi

A mensuratur: quod in propoſito eſt actus religioſus præceptus, vel nō pceptus. Nā pceptus actus, ſi omittitur, ingratitudinis fraudē mortalē inducit. Si vero omittitur actus debitus, ſed non pceptus, venialē tñ fraudem inducit. Et ſic ſp fraus in his illicitum uſum mortaliter, vel venialiter reddit.

¶ Ad ſm autē dubium dī, quod religioſi, deſiſtētes a religioſis actib. etiā pceptis, nō tenentur ad reſtitutionē, ſed priuādi ſunt, ſuperioris authoritate vſu talium bonorū, ſi a pceptis deſiſtūt. Et ratio quare non tenentur ad reſtōnem eſt, quia peccatum eorū conſiſtit in abuſu rei ſuæ, & nō i vſurpatione alieni. Bona ſiquidem eis eleemoſynaliter collata, facta iā ſunt ſua ex dono largitorum. Et ppea in litera dī, quod taliū donorū vſus eis illicitus redderetur. Rō autē quare tollenda ſunt a talibus religioſis hmōi bona, in promptu eſt, vt. ſ. ſuperioris authoritate impleatur intentio pia eorū qui donarunt ad Dei honorem, & Deo dicati reditus nō prophanentur.

Concl.

Cap. 21. in prin. to. 3.

¶ Ad obiectionē autē in oppoſitū ex ſimilitudine ſtipēdij militaris, dicitur quod ſimilitudo non tenet: quia in ſtipendio militari intelligitur interuenire cōtractus iuſtitię cōmutatiuæ exigēs æqualitatē mercedis & iactatæ opæ militis. Et iō ſicut in cæteris contractibus commutationum, deficiēte altero extremo æqualitatis, reſtitutio eſt facienda, ita & in ſtipēdio militari. Sed in propoſito non interuenit contractus aliquis iuſtitiæ, ſed liberalis collatio beneficii temporalis ex vna parte, & gratitudinis uinculū, quod non legale, ſed morale debitum inducit, ex altera parte. Et ppterea ex quo a principio nulla fuit fraus, facta ſunt religioſorum, quæ eis liberaliter collata ſunt: & cōſequenter abutendo illis, abutuntur non alienis, ſed ſuis. Et p hæc patet reſpōſio ad confirmationem, quia. ſ. ſtipendium non fit militis ſiue a principio, ſiue poſt deſiſtat a militia quantum ad illam partem tēpis pro qua deſiſtit: quia datur ei ut merces operis ſm formā iuſtitiæ. Sed eleemoſynæ religioſis donatæ, fiunt ſtatim ſuæ, ſi a principio fraus deſint, quia non ut merces, ſed ut liberale donum ad eos deuenit. Et iō deſiſtentes a debitis actibus, etſi peccent abutendo donis ſuſceptis, non tñ ad reſtitutionem tenentur, quia non utuntur alienis, ſed abutuntur proprijs.

Capi. 25. a med. to. 3.

¶ In eodem articulo circa primā cām debiti. ſ. neceſſitatē, aduerte quod neceſſitas hēt magnā latitudinē. Et iuxta diuerſos ſuæ latitudinis gradus, diuerſimode facit alienū mihi debitū. Nā ſm ſupremum gradum, quū. ſ. neceſſitas eſt extrema, facit mihi aliena ita debita, ut quicquid mihi occurrit pro ſuſtentatione opportunum, meum ſit. Iuxta alios uero gradus debitum moralæ

ei vſus prædictorum donorū illicitus, ſi ab actib. religioſis deſiſterent: quia ſic, quantum eſt de ſe, defraudarent intētionem eorum qui talia beneficia contulerunt. Debitum autem eſt alicui aliquid dupliciter. Vno mō, pp neceſſitatem, quæ facit oīa cōia, vt* Amb. dicit. Ideo ſi religioſi neceſſitatem patiantur, licite pñt de eleemoſynis viuere, quæ quidem neceſſitas pōt eſſe tripliciter. Primo quidē propter corporis infirmitatem, ex qua cōtingit, quod nō pñt ſibi labore manuum victum quærere. Secundò, ſi illud quod ex opere manuali cōquirunt, eis ad victū non ſufficiat. Vnde* Aug. dicit in lib. de ope. mona. quod bona opera fidelium ſubſidio ſupplendorum neceſſariorum deeſſe non debēt ſeruis Dei, qui manib. operantur, vt horę quib. ad expediendū aīm ita uacat, ut illa corporalia opera geri non pñt, non opprimant egeſtate. Tertio, pp priſtinam conuerſationem eorū qui non conſueuerant manib. laborare. Vnde* Aug. dicit in lib. de oper. mon. quod ſi habēat aliquid in ſæculo, quo facile ſine opificio ſuſtentarent iſtam uitā, quā conuerſi ad Deum indigentib. diſpartiti ſunt, & credenda eſt eorum infirmitas, & ferenda. Solent. n. tales delicatius educati, laborē operū corporaliū ſuſtinere non poſſe. Alio mō efficitur aliquid alicui debitum ex eo quod ipſe exhibet, ſiue ſit aliquid tēporale, ſiue ſpirituale, ſm illud 1. ad Cor. 9. Si nos uobis ſpūalia ſeminauimus, nō

magnū ē, ſi carnalia veſtra metamus: & ſm hoc quadrupliciter pñt religioſi de eleemoſynis uiuere quaſi ſibi debitis. Primo quidē, ſi pdicēt authoritate platorū. Scdo, ſi ſint miniſtri altaris: quia vt dr 1. ad Corin. 9.

B Qui altario deſeruiūt, cū altario participātur: ita & Dñs ordinauit his, qui Euāgeliū annūciāt de Euāgelio uiuere. Vñ & Aug. dicit in li. de* opibus monachorū. S: Euangeliſtæ ſunt, fateor hñt ptātē viuēdi de ſumptibus fideliū: ſi miniſtri altaris, diſpēſatores ſacrorum, bñ ſibi iſtā ñ arrogant, ſed plane uendicant ptātē: & hoc iō, quia ſacrificium altaris, ubicumque agatur, cōe eſt toti populo fidelium. Tertio, ſi

C inſtāt ſtudio ſacrę ſcripturę ad cōem vtilitatē totius Eccię. Vñ Hieronymus dicit cōtra Vigilantium. Hæc undique uſque hodie pſeuerat cōſuetudo nō ſolum apud nos, ſed etiam apud Hebręos, vt qui in lege Dñi meditātur die ac nocte, & patrē non hñt in terra niſi ſolū Deū, totius orbis foueantur miniſterijs. Quarto, ſi bona tpalia quæ habe-

D bāt, monaſterio largiuntur, de eleemoſynis monaſterio factis poſſunt uiuere. Vñ* Aug. dicit in lib. de opibus monachorū, quod his qui relicta, vel diſtributa ſiue ampla, ſiue qualicūque opulētia, inter pauperes Chriſti pia & ſalubri humilitate numerari uolūt, uicē ſuſtētādæ uitę eorū res ipſa cōis & fraterna charitas dēt: qui laudabiliter agunt, ſi manibus opentur, quod ſi no-

E lit, quis audeat eos cogere? Nec

eſt attendendum, vt ibid. ſubdiť, in quib. monaſteriis, uel in quo loco indigentib. fratribus quiſquis hoc, quod hēbat, impenderit. Oium.n. chrānorum vna reſpub. eſt. Si vero aliqui ſunt religioſi, qui abſq; neceſſitate, & vtilitate, quā afferant, velint otioſi de eleemoſynis, q̄ danť pauperibus, uiuere, hoc ē eis illicitū. Vnde Aug. dicit i li. de oper. mon. Plerūq; ad ꝓfeſſioné ſeruitutis Dei ex cōdōne ſeruili aliqui veniunt, ut ex vita ruſticana, et ex opificū exercitatione & plebeio labore, de quib. nō apparet utrū ex ꝓpoſito ſeruitutis Dei ueniant, an uitā inopem, & laborioſam fugiētes, vacui paſci atq; ueſtiri velint, & inſuper honorari a quib. contēni, conteriq; cōſueuerunt. Tales ergo ſe, quo minus operenť, de infirmitate corporis excuſare non pñt. Præteritæ quippe vitę conſuetudine conuincunť. & poſtea ſubdit: Si nolunt opari, nec mādncēt. Neque ppea ad pietatē diuites humiliāť, ut pauꝑes ad ſuꝑbiā extollanť. Nullo.n. mō decet, vt in ea uita, ubi ſenatores fiūt laborioſi, fiant opifices ocioſi. & quo veniunt, relictis delitiis ſuis, qui fuerunt prædiorum dñi, ibi ſint ruſtici delicati.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q authoritates illæ ſunt intelligēde tpe neceſſitatis, qñ.ſ. nō poſſet aľr pauperib. ſubueniri. Tunc.n. tenerenť non ſolū ab eleemoſynis accipiēdis deſiſtere, ſed ēt ſua, ſi qua hñent, largiri ad pauperū ſuſtentationem.

AD II dcdm, q p̄latis competit p̄dicatio ex officio: religioſis āt pt cōpetere ex cōmiſſione. Et ita cū laborāt i agro dñi co, pñt exinde uiuere, ſcdm illud 2. ad Tim. 2. Laborātē agricolā oportet primū de fructib. pcipere. Vbi dicit gl. ſ. p̄dicatoré, q in agro Eccleſiæ ligone uerbi Dei excolit corda auditorū, pñt ēt de Euangeliis uiuere, q p̄dicatorib. miniſtrant. Vñ ſuꝑ illud ad Ro. 15. Si ſpūaliū eorū participes facti ſunt gentiles, debent & in carnalib. miniſtrare eis. dicit gl. ſ. Iudæis, q miſerunt prædicatores ab Hieroſolymis. Sunt & aliæ cauſę, ex quib. alicui debeť, vt de ſumptibus fideliū uiuat, ut dcm̄ eſt.

AD III dicendū, q cęteris paribus, dare eſt perfectius q̄ accipere: & tñ dare, uel relinquere oia ſua ꝓ Chřo, & modica accipere ad ſuſtētationē uitę, melius eſt q̄ dare aliqua particulř paupib. ut ex ſdic. patet.

AD IIII dcdm, q accipere munera ad diuitias augmētandas, uel accipere uictū ab aliquo ſibi non debitū abſq; vtilitate, & neceſſitate, p̄ſtat occaſioné peccati, qđ non hēt locū i religioſis, ut ex ſdictis patet.

AD V dicēdū, q qñ apparet manifeſta neceſſitas et utilitas, pp quā aliqui religioſi de eleemoſynis uiuant abſque opere manuali, non ſcandalizanť ex hoc infirmi, ſed malitioſi more Phariſæorum, quorū ſcandalum contemnendi Dñs docet, Mat. 15. Sed ſi non eſſet euidēs neceſſitas, & utilitas, poſſet ex inde gñari ſcādalū infirmis, qđ eſſet uitandum. Idē ſcandalum imminere pt de his, qui facultatib. cōib. otioſe utuntur.

ARTICVLVS V.

Vtrum religioſis liceat mendicare.

AD QVINTVM ſic ꝓcedit. Vř q religioſis nō liceat mendicare. Dicit.n. Aug. in li. de oper. mon. Tam multos hypocritas ſub habitu monachorum uſquequaque diſperſit cal

G H I K

Concl. 3 — Ca.22.c.3, — Ca.25. non procul a fi. to: 3 — Gl. ord. ibi — Glo. interl. ibid. — In cor. art. — 2. reſp. — q. 186. ar. 4 ad 3 — In cor. art. — Perr. o 898 — 3. cō. c. 135 Et quol. 7. ar. 18. ad 7 Et opuſ. 17. c. 14. 15. & 16. & opuſ. 19. c. 7. c. 28. ante me. to. 3

rale tātummō inducit, quo indigētibus īfirmis dēt qlibet ſciēs & potens ſubuenire, eſurientes cibare, ſitientes potare &c. Et ad hmōi indigentiā ſpectāt oēs tres neceſſitatis grad in lřa poſiti, ex īfirmitate corporis, ex inſufficiētia mercedis, & ex corporis delicata cōſuetudine. Qđ olb. his uim debiti tribuere neceſſitaté, manifeſtat author ex eo q i ſūmo gradu oia ut cōia db. ea facit.

¶ Circa ſecundam uero debiti cauſam, ſ. exhibitionem, nota tria. Primum eſt, q non ſolū exhibere p̄dicationē, aut ſacra populo, ſed ēt exhibere Deo ſacrificium altaris, parit debitū uiuendi ex eleemoſynis. Et rō aſſignať in lřa, quia ſacrificiū altaris ubicūq; agatur, cōe eſt toti populo fideli: ac per hoc clauditur hic actus intra exhibitionem, q̄ populo fit. Secundū ē, q inſiſtere ſtudio ñ philoſophiæ, aut alicuius liberalis artis, ſed theologiæ, parit ēt debitū ex eleemoſynis uiuēdi. Dr aūt uacare ſtudio theologiæ nō ſolū q actualiter ſtudio theologiæ intendit, ſed qui rō per logicā, uel philoſophiā tēdit, ut ad theologiæ ſpeculatiuę ſublimitatem perueniat, ſi tñ ad hoc idoneus ē: alioquin imprudenter p talē uiam ingreditur. Tertium eſt, q oium Chriſtianorum vna ē republica quoad ſubſidii temporalis diſtributionē, ſicut quoad ſpūalium meritorū cōionem. Hinc.n. ex Auguſtino deducitur, q religioſo q donauit ſua monaſterio orientali, debeant ſūptus à monaſterio occidentali. Hinc oritur ſummus Pontifex à quantūcunq; remotiſſimis partibus Eccleſiæ auferre poſſit & diſtribuere in alias Eccleſiæ partes remotiſſimas. Hinc oritur, q reſtitutio uni eccleſię regulariter facienda poſſit rōnabili cā ſuꝑioris authoritate alteri pio uſui applicari.

¶ In eodem art. circa illud, Si uero abſque neceſſitate & utilitate quam afferant, uelint otioſi uiuere aliqui religioſi de eleemoſynis, q̄ monaſterio dantur, hoc eſt eis illicitum, dubium occurrit duplex: quia non vř enumeratæ in lřa cōditiones religioſorū illicitè uiuentiū ex eleemoſynis ſufficere ad hoc, ut illicitè uiuāt ex eleemoſynis monaſterii, & ſic cōcluſio lřæ eſt falſa. Manifeſtať qđ dicimus i multis religioſis ſanis ac robuſtis corpore, nō p̄dicantibus, nō celebrātibus, nō inſiſtētibus ſtudio ſacræ ſcripturæ, q nec ſua cōtulerūt monaſterio alicui, aut pauperibus. & tñ uiuūt ex eleemoſynis monaſterio collatis. Secūdo dubitať, de quali illicito lřa loquatur, de ueniali, an mortali.

¶ Ad primū horū dř, q in lřa ſufficiēs rō illiciti uictus ex eleemoſynis monaſterii redditur, cum tribus conditionibus deſcribuntur tales religioſi. ſ. nō patientes neceſſitatē, nō afferentes utilitatē, & otioſi, hoc eſt, nō laborantes manibus. ſi ſub directe expreſſis cointelligant ea quæ inductiue ad illa ſpectāt. Nā ſub allata utilitate ex ſacrificio altaris cōprehēditur oīs allata utilitas ex orōnū ſuffragiis, & ſub ſtudio Scripturæ cōprehēditur oīs cōtēplatio diuina, & ſub p̄dicatorib. cōprehenduntur miniſtri. Et ſic tādē nullus bonus religioſus excludiť à licito uictu ex redditibus monaſterii, ſi licite illos monaſterium habet.

¶ Ad ſcdm dubiū dř, q idē eſt de iſtis otioſis religioſis iudiciū qđ eſt de religioſis deſiſtentibus ab actibus religioſis, & tñ uiuentibus de redditib. monaſterii. ex hoc.n. iſti culpabiles ſunt, q deſiſtunt ab obſeruatione regulari. Nā ſcdm regularia inſtituta nulli tales inueniri dēnt religioſi. Qđ ergo de illis dictū eſt, de iſtis quoq; dictum intelligatur. Itaq; ſi qs uult regulā ſeruare, & cauet à trāſgreſſione p̄ceptorū, ſed pigritia ac inuigilantia in ipſo regnāte quaſi inutilis uiuit in monaſterio, peccat quidē, ſed nō mortaliter, uiuendo ex monaſterii prouentibus. Debet huic dici. Qui non laborat non manducet: & cogi deberet ad operandum aliquid.

¶ In eo. art. in ſolutione ad 5. aduerte q auctor tetigit directe quoad religioſos uiuētes ex quotidianis eleemōſynis, & poſtmodū in calce extēdit ſolutioné ſuā ad religioſos cōib. redditib. abutētes, ut per hoc oſtendat argūm ñ eſſe ex ꝓprio cōtra uiuētes ex quotidianis eleemoſynis ſed ex cōib. Vř.n. hoc argūm aduerſariorū īpugnantiū religiones mēdicantium, noviter tunc exortas.

SV. Q. CLXXXVII. ART. V.

IN ar. 5. occurrit dubiū de Chřo, An fuerit ad lřam mēdicus. Et ē rō dubii, qa gl. allata hoc dicit. Et author uiđť illa tanq̄ Chřs ad lřam mēdicauerit. In oppoſitū ē qa ñ legiť Chřm mēdicaſſe, & ppea uoluntariè dici apparet q Chřs mēdicauerit. ¶ Ad hoc dř, q ex his q̄ ſcripta ſ Euāgelio ſūt, apte intelligi pt q Dñs Ieſus ñ eſt dedignatus ēt in ꝓpria pſona mēdicare, iux. gl. allatā, & Hie. authoritaté. Nā Luc. 22. mēdicauit locū vbi Paſcha cū diſcipulis celebraret. Lu. quoq; 19. Mēdicauit aſellū, ſu-

per

per quē venit in Hieruſalē. Nā ab illius dñis petitus eſt dcđo, qa Dñs illius opā deſiderat. Lucę quoq; 1. mēdicaſſe inſinuauit victū a mulierib. q̄ ſecū ibat, miniſtrātes eidē de facultatib. ſuis. Nā ipsū īduxiſſe illas ad hoc miniſteriū, credēdū ē. Luc. quoq; 19. mēdicaſſe legit a Zachæo hoſpitiū. Vt n patet i lra, pauperē petere neceſſariū ad victū ē mēdicare. Ex his āt ſcriptis, cū multa Dñs fecerit q̄ non sūt ſcripta, credi rōabiliter pt multis aliis vicib. dñm mendicaſſe, vt ipleret ſcripturā. Ego āt mendicus sū, ut nullū relinq̄ret vilitatis humanæ gen⁹ iexpertū a ſe vt exēplū cęteris relīq̄ret tātæ humilitatis.

Gloſ. ordinar. ibid.

¶ In eo. ar. eiuſdemq. dubiū occurrit, An laudabile, ſeu licitum ſit hoīē diuitē retentis diuitiis ad tps, mēdicare victū proprie humilitatis grā. Et ē rō dubii, qm apparet hoc vitupabile: quia mendicus dēt eē paup iuxta illud, Ego āt mendicus sū & paup vbi gl. dicit, Mēdic⁹ di q ab alio petit, paup q ſibi ñ ſufficit. Mēdicans ergo diues inuenit faciēdo ſe pauperē, qđ eſt illicitum.

Glo. ordina. ibid. ex Auguſt. de operibus monacho.

¶ In oppoſitū āt, ē qa ſicut diuiti licitū ē alia humilitatis opa exercere. ita laudabiliter pt pſonā pauperis aſſumere, & mēdicare Di. n. ī lra, q mēdicare quātū ad actū qa abiectionis eſt, humilitatis virtuti tribuit Cui⁹ ēt ſignū ē, q aliq diuites vouēt pegrinationē aliq̄ ſe pacturos mendicādo, q ñ vouerēt niſi laudabilem humilitatis actū ſe uouere ſcirēt.

Lib. 11. tit. 85.

¶ Ad hoc dr, q diuitē humilitatis grā ad tēpus mēdicare, cōtingit tripliciter. Primo abſolute, ut non ſolū mendicet, ſed de acquiſito ex mendicitate viuat, ut actus mēdicādi ſit ob abiectionē, & actus veſcēdi talibus pp auſteritatē uictus, & hmōi mendicitas licet poſſit eē utilis ſaluti aīæ alicuius particularis pſonę ſic diſpoſitæ. ut ſi aliū iſto mō ſciat has uirtutes acquirere, regulariter tñ loquendo, incōpacta ac indiſcreta mendicitas eſt ac p hoc uitupabilis. Mendicū. n. pprie oportet eſſe paupem, alioqn act⁹ diſſonat pſonæ. Dēt. n. humilitatis act⁹ cōformis eſſe pſonæ, nec rectitudo diſcretiōis hēt ut auſteritatem uitę diues ex his q̄ paupib. danf, cōpetit, niſi forte ipſe lōge larg⁹ refundit paupib⁹ Scđo cōtigit ut ſolū medicet, ſđ ñ uiuat de mendicato, ſed illud e-

Li. 1. ca. 15. Amb, li. 1 ca. 30. non procul a ſi ne, to. 1.

Ar. præce.

Gloſ. ordina. ſup illud, De fructibus percipere,

lidiſſimus hoſtis, circumeuntes ꝓuincias. & poſtea ſubdit. Oēs petūt oēs exigūt aut sūptus lucroſę egeſtatis, aut ſimulatæ ꝑtiū ſcītatis. ergo vr̄ q vita religioſorū mēdicātiū ſit reꝓbāda

¶ 2 Prę. 1. ad The. dr̄. Operemini manib. vr̄is ſicut ꝑcepimus uobis, & vt honeſte ambuletis ad eos q foris sūt, & nullius aliqd deſideretis: vbi dicit gl. Iō opus eſt agēdū, & ñ otiādū, qa honeſtū eſt & quaſi lux ad infideles, & nō deſiderabitis rē alterius, nedū rogetis, vl tollatis aliqd Et 2. ad The. 3. ſup illud, Si qs ñ vult opari &c. dicit. Vult ſeruos Dei corporaliter operari, ut habeāt vñ uiuāt, ut ñ cōpellantur egeſtate neceſſaria petere: ſed hoc eſt mendicare, ergo vr̄ q illicitus ſit ꝑtermiſſo opere manuali mendicare,

¶ 3 Præt. illud q eſt in lege prohibitū, & iuſtitiæ cōtrariū, non cōpetit religioſis: ſed mēdicare ē ꝓhibitū i lege diuina dr̄ ſm Deut. 15. Oīno indigēs, & mēdicus nō erit inter uos & in Pſ. 36. Nō uidi iuſtū derelictū, nec ſemē eius q̄rēs panē. Secundū ēt iura ciuilia punit ualid⁹ mēdicans, ut habet codice de ualidis mendicantibus. ergo non competit religioſis mendicare.

¶ 4 Prę. Verecūdia ē d̄ turpi actū ut Da. dicit: ſed Am. dicit i li. de offi. q uerecūdia petēdi īgenuos ꝓdit natales. ergo mendicare eſt turpe. non ergo religioſis competit.

¶ 5 Præ. Maxime d̄ eleemoſynis uiuere cōpetit ꝑdicātib. euāgeliū, ſm Dñi ſtatutū, ut s. dictū eſt: eis tñ nō cōpetit mēdicare, quia ſuper illud 2. ad Ti. 2. Laborantē agricolā &c. dicit gl. Vult Apl̄us q Euāgeliſta intelligat q neceſſaria ſumere ab eis i q b. laborat, ñ ē mēdicitas, ſed ptās. ergo uidetur quòd religioſis non cōpetit mendicare.

Sed contra Religioſis cōpetit viuere ad imitationē Chr̄i ſed Chr̄s mēdicauit, ſm illđ Pſ. 39. Ego āt mēdicus sū & paup ubi dicit gl. Hoc dixit Chr̄s de ſe ex forma ſerui & īfra. Mēdicus eſt q ab alio petit, & paup q ſibi ñ ſufficit. & i alio Pſ. 69. Ego egenus & pau paup sū, vbi dicit gl. Egenus. i. petēs: pauper. i. iſufficiēs mihi, q a mundanas copias ñ habeo. & Hier. dicit ī q̄dā epſtola. Caue ne Dño tuo mēdicante. ſ. Chr̄o alienas diuitias congeras. ergo conueniens eſt religioſis mendicare.

B

Resp. Dcđm, q circa mēdicationē duo ꝑnt cōſiderari, unū q dē ex parte ipſi⁹ act⁹ mēdicationis, q hēt ſibi quādā abiectionē coiūctā. Illi. n. uñr abiectiſſima inter hoies eſſe, q non ſolū ſunt pauperes, ſed intm̄ sūt egētes, q neceſſe hn̄t ab aliis uictū accipe. Et ſm hoc cā humilitatis aliq laudabiliter mēdicāt, ſicut & alia aſſumūt, q̄ ad abiectionē quādā ꝑtinēt, quaſi efficaciſſima medicinā ꝯ ſupbiā, q̄ uł in ſeipſis, uel ēt i aliis p exēplū extinguere uolūt. Sicut. n. īfirmitas, q̄ ē ex ſupexceſſu caloris, efficaciſſime ſanat p ea q̄ in frigiditatē excedūt: ita ēt ꝓnitas ad ſupbiā efficaciſſime curat p ea q̄ multū abiecta uñr. Et iō dr̄ in Dec. de penitēt d. 2. Si q̄s ſemel exercitio humilitatis ſi q̄s ſe uiliorib. officiis ſubdat & miniſteriis indigniorib. tradat: ita nāq; arrogātiæ & humanæ glæ uitiū curari poterit. Vñ Hie. in epi. ad Oceanū cōmendat Fabiolā de hoc q optabat, ut ſuis diuitiis pariter effuſis p Chr̄o, ſtipē acciperet, q ēt B. Alexi⁹ pfecit, q oib. ſuis pp Chriſtum dimiſſis, gaudebat ſe ēt a ſeruis eleemoſynas accepiſſe. Et de B. Arſenio legit in uitis Patrū, q grās egit de hoc, q neceſſitate cogēte oportuit eū eleemoſynā petere. Vñ & in pænitētiā ꝓ grauib. culpis iniūgitur aliq b. ut pegrinent mendicantes. Sed quia humilitas, ſi

C

D

E

A gens det, & ſic mendicare laudabile ꝓculdubio eſt: qm cū abiectione ꝓpria uictū uere paupi q̄rit diues, & pinde eſt quo ad mendicatū, ac ſi mendicaret ꝓ alio. Qđ cuilibet licitū eſt, & opus cōſtat eſſe miſericordiæ. Tertio, cōtigit, ut in aſsūpta peregrinatiōe & mendicet, & uiuat de mendicato, & ſic licitū & laudabile eſt diuitē mendicare. Qđ ꝓbat, tū qa q in ꝓpria pſōte conſiſtit, & pt alicui dari in pænitentiā licite ac laudabiliter pt ſpōte fieri, cū n hl tale det in pænitētiā niſi act⁹ uirtutis. Sed aliq b. dat in pænitētiā, ut pegrinent mēdicantes. ergo ꝓpria ſpōte pt qs pegrinari mendicādo: Tū qa huic actui nihil obſtat, niſi q iſte hō nō eſt paup, ſed diues, Sed hoc ñ obſtare patet ex eo, q licet iſte hō ſit diues, iſte tñ peregrin⁹ eſt paup, ac p hoc licite mendicat. Nā pſupponit q iſte ſine sūptib. aſſumat pegrinationē & peragat, ita q ſicut Alexi⁹ ſimplr dimiſit oīa ꝓpter Chr̄m, & pauper pegre mēdicauit: ita iſte ad tps dimiſſis oib. pp Chr̄m humiliter & auſtere ſeqndū pegrinari paup ac mendic⁹ eligit. Et p hoc patet ſolutio ad obiectionē. Nā qa eſt pegrin⁹ paup, ñ mentit facto dū mēdicat.

Eſt gloſ. Caſſiod. hoc loco

Caſſio. ibi.

Concl.

¶ In eodē 5. ar. dubiū occurrit circa mēdicos ex cupiditate, an peccent mortaliter. Videtur enim quod ſic ex eo, quòd committunt mendacium perniciosum dū mentiuntur ſe pauperes ipſo actu mendicādi, & ſic fraudulenter obtinent eleemoſynas, & oſtendunt uere pauperes, quibus illæ eleemoſynæ darentur Qui enim fraudelenter acquirit: mortaliter peccat, & ad reſtitutionem tenetur. Et confirmatur ex dicto Scoti 4. q. d. 15. quarti ſentent. quod huiuſmodi donatio eleemoſynæ nō eſt uoluntaria, qa ex ignorantia, q̄ ut patet in 3. ethic. cauſat inuoluntarium, Si em̄ donans ſcire mendicantem non eſſe pauperem, non daret, Ex ignorantia igitur donat, ac per hoc non donat, & cōſeqnēter iniq aliter poſſidet.

In decret. de pœnit. ca. Si quis ſemel.

Inter me. & finem illius incipit. Plures anni ſunt to. 1.

¶ In oppoſitum autem eſt, quia mendicare ex ſuo genere non eſt peccatum, & adiuncta cupiditas non eſt ſecundum ſe mortalis, ut ſupponitur. ergo totum ſimul, ſcilicet actus mendicandi ex tali cauſa, ſcilicet cupiditate, non eſt peccatum mortale. Probatus

ſuppoſitū: quia cupiditas habēdi diuitias, & ſimiliter cupiditas
Concl. p. otioſi victus ꝗ eſt ſm̄ ſe mortalis, ut patet. Et de nulla alia cupiditate eſt ſermo p̄ſēs, niſi de vtraq; hac, ut patet in litera.

¶ Ad hoc uidet̄ dicendo tria. Primo, ꝙ mēdicās ex cupiditate otioſi victus, ex quo in veritate eſt paup, nullā fraudē cōmittit in proximū, ſed ſolum peccat in ſeipsū, otio-
Concl. ſ ſam vitā & abiectam abſque ulla rōnabili cā eligēs: & ppea nulla eſt hic rō peccati mortalis. Nec ēt pp pœnā legis ciuilis, ſ. quia hmōi pœna nō facit, ſed ſuppoſitam punit culpā, q̄ de ſe ñ eſt mortalis. Secundo ꝙ mēdicans ex cupiditate habendi diuitias, ſi eſt infra latitudinē pauperū & mēdicādo ſperat diues fieri, peccat qdē indebito mediorū ad explēdū im̄ꝓbū appe-
Concl. 3 titū: ſed q̄m nec contra charitatē Dei, aut ꝓximi agit, nemineq; decipit, ex quo infra latitudinē pauperū eſt, q̄uis ñ tā paup ſit ut deberet mendicare a mortali excuſatur pctō. Tertio, ꝙ mēdic⁹ ex cupiditate diuitiarū ſi extra pauperū latitudinē eſt, peccat mortaliter: & tenet̄ mendicatū dare paupib⁹. Probat̄: talis vſurpat fraudulēter ſibi eleemoſynas datas ut paupi. ergo peccat mortaliter, & tenet̄ paupi reſtituere. Cōſequētia clara eſt, & antecedēs ꝓbat̄ ſic. Nō ſibi ſed paupi dātur eleemoſynæ, quas mēdicat, & ipſe ſibi vſurpat eas. ergo. Manifeſtant̄ aſſumpta ſciendo: ꝙ cum q̄s donat eleemoſynā mendico diuiti & cupido, ex parte mendici inuenit̄ nō ſola cupiditas, ſꝫ mendaciū, s. dī. facto dicit, dū mēdicando ꝓ ſe fatetur ſe pauperē, cū mendicare actus ſit egētis aliena ope. Hoc aūt mendacio primo decipit
In 3. ar. dātem eleemoſynā, & facit donationem eleemoſynæ inuolūtariam, inquantum terminat̄ donatio ad hunc mendicum. Nam licet donans, ſponte do-

cut & cæteræ virtutes, abſq; diſcretione eſſe nō dēt. Jō oportet diſcrete mēdicitatē ad humiliationē aſſumere, ut ex hoc hō notā cupiditatis ñ icurrat, vl' cuiuſcūq; alteri⁹ indecētis. Alio mō, p̄t cōſiderari mendicitas ex parte eius ꝙ q̄s mēdicando acq̄rit, & ſic ad medicandū p̄t hō ex duob. induci. Vno mō, ex cupiditate habendi diuitias, vel victū otioſe: & talis mendicitas ē illicita. Alio mō, ex neceſſitate, vel vtilitate. Ex neceſſitate q̄dē, ſicut cū aliq̄s nō p̄t aliunde habere vñ viuat, niſi mendicēt. Ex vtilitate āt, ſicut cū aliquis intendit ad aliq̄d vtile ꝑficiendū, ꝙ ſine eleemoſynis fideliū facere nō pōt: ſicut petunt̄ eleemoſynæ ꝓ conſtructione pontis, uel eccłæ, uel q̄buſcumq; operibus, q̄ uergunt ī vtilitatē cōēm, ſicut ſcholares, ut poſſint uacare ſtudio ſapientiæ. Et hoc mō mēdicitas ē licita ſicut ſæcularib. ita religioſi⁹.

Ad primvm ergo dcd̄m, ꝙ Aug. ibi loquit̄ expreſſe de his, qui ex cupiditate mendicant.

Ad ii dcd̄m, ꝙ prima gloſſa loquit̄ de petitione q̄ fit ex cupiditate, ut patet ex verbis Apoſtoli. Alia āt gloſſa loquitur de illis q̄ abſq; oī vtilitate quā faciūt, neceſſaria petūt, ut otioſi viuant. Nō āt otioſe viuit; q̄ qualitercunque vtiliter uiuit.

Ad iii dcd̄m, ꝙ ex illo præcepto legis diuinæ nō ꝓhibet̄ alicui mendicare: ſed ꝓhibet̄ diuitibus, ne tā tenaces ſint, ut ꝓpter hoc aliqui egeſtate mendicare cogant̄. Lex āt ciuilis imponit pœnā validis medicantibus, qui non pp vtilitatem, vel neceſſitatem mendicant.

Ad iiii dcd̄m, ꝙ duplex ē turpitudo una inhoneſtatis, alia exterioris defectus: ſicut turpe eſt homini eſſe infirmū, vel pauperē. Et talis turpitudo mendicitatis non pertinet ad culpā, ſed ad humilitatem pertinere poteſt, ut dictum eſt.

Ad v dcd̄m, ꝙ prędicantib. ex debito, debet̄ victus ab his quib p̄dicāt. Si tñ non quaſi ſibi debitū, ſed gratis dandum mendicando petere uelint ad maiorē humilitatem pertinet.

Articvlvs vi.

Vtrum liceat religioſis vilioribus veſtibus vti quàm cæteri

Ad sextvm ſic proceditur. Vr̄ ꝙ nō liceat religioſis, vilioribus veſtibus uti, q̄ cęteri: quia ſm̄ Apoſt. 1. ad Theſ. vlt. Ab oī ſpecie mala abſtinere debemus: ſed uilitas ueſtiū habet ſpeciē mali. dicit. n. Dñs Matth. 7. Attendite a falſis prophetis, qui ueniunt ad uos in ueſtimentis ouium. & ſuper illud Apoc. 6. Ecce equus pallidus &c. dicit̄ gl. Videns diabolus nec per apertas tribulōnes, nec per apertas hæreſes ſe poſſe proficere, ꝑmittit fālſos frēs qui ſub habitu religionis obtinēt nām nigri & ruſi eę pur[?]tendo fidē. ergo ur̄, ꝙ religioſi nō debeant uilib. ueſtibus uti.

¶ 2 Pręt. Hiero. dicit ad Nepot. Veſtes pullas. i. nigras æque vita ut candidas. Ornatus & ſordes pari mō fugiendi ſunt: q̄a alterum delitias, alterum gl̄am redolēt. ergo ur̄ ꝙ cum inanis gloria ſit grauius pct̄m, q̄ deliciarum uſus, ꝙ religioſi qui debent ad perfectionem tēdere, magis debeant uitare ueſtes uiles, quàm precioſas.

¶ 3 Pręt. Religioſi maximè intēdere debent operib. pænitētię: ſed in operib. pęnitentiæ non eſt utendū exterior:b. ſignis triſtitiæ, ſed magis lætitiæ ſignis. dicit. n. Dñs Matt. 6. dū ieiunatis, nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes. & poſtea ſubdit. Tu aūt cum ieiunas, unge caput tuū, & faciē tuā laua. Qđ exponēs Aug. in lib. de ſer. do. in mon. dicit. In hoc capitulo maxime aduertendū eſt nō in ſolo rerū corpearū nitore atq; pōpa, ſed ēt in ipſis ſordib. luctuoſis eſſe poſſe iactantiā, & eo p̄iculoſiorē, quo ſub noīe ſeruitutis Dei decipit. ergo vr̄ ꝙ religioſi nō dēant uilior:b. ueſtib. indui.

Sed contra eſt, ꝙ ad Heb. 11. Apoſt. dicit. Circuierunt in melotis, & in pellib. caprinis. gl. vt Helias & alij. Et in Decr. 21. q. 4. dr̄ Si iuēti fuerint deridētes eos, q̄ uilib. & religioſis ueſtib. amicti ſūt, corrigant̄. Priſtinis. n. tpib. ois ſacrat⁹ uir cū mediocri ac uili ueſte pueſabat̄.

net, ex ignorantia tamen facti qua decipitur ab illo mendicante, puenit ꝙ det huic profitēti facto ſe pauperem. Et ppea huic mēdico nō pauperi non acquirit dominiū illi⁹ eleemoſynę. Donatio. n. inuoluntaria quantū ad id quo eſt inuoluntaria, nō eſt donatio. Sc̄do fraudat pauperes quorū pſonā aſſumit. Et quia dū donans eleemoſynam mendico huic, ſ. nō pauperi, in ueritate ſponte donat pauperi, ſed nō huic: iō actus donādi eleemoſynā in hoc caſu eſt ſpōtaneus & liberalis ut exit a donāte, & terminat̄ ad pauperē, & ē inuoluntarius ut terminat̄ ad hunc mendicū qui fingit ſe pauperē. Et iō donator eleemoſynæ hic nō damnificat̄. & ppea nō eſt ſibi reſtituenda eleemoſyna. Sed damnificat̄ paupi reſtituēda eſt eleemoſyna uſurpata ab iſto mēdico. Et q̄a pauper nullus determinate fraudatus eſt, ſed pauperes i cōi: iō cuicūq; pauperi dei ſatiſfactū eſt. Et ex hoc patet rñſio ad obiecta. Habes ēt hinc, mēdicātes in aliorū perſona fraudulēter, & ſimiliter q̄ſtores fingētes mirabilia, & ꝓmittētes toi & ſtia nō ſeruāda, nō ſolū peccāt mortaliter pnicioſo mēdacio, uſurpādo q̄ ſibi in aliena perſona ſeu officio dātur: ſed tenentur efficere ut ad intentionem piā donantiū, q̄ accepta ſunt, perducantur.

Petr. 8. 899 Opuſ. 19. c. 8.

Gl. ordin. ibid.

Poſt med. epiſ. incipit Petuaſme Nepotiane 10.

Li. 2 de. 19. in me. t. 4.

SVP. Q. CLXXXVII. ART. VI.

In ar. 6. eiuſd. q. in rñſione ad tertiū, nota Auguſtini documētū circa diſcernendū aīum hoīs utentis nouitate aliqua magis religioſa, aut humili. Nō ē. n. iudiciū temerarium à fructib⁹ eorū iudicare eos. Sanctioris namq; animi ſanctiora opa teſtes eſſe dñt & ppea ex aliis operibus conſideranda intētio eorum eſt, an ex ſanctitate maiore an ex ambitione aliqua nouitas emanet. A fructib⁹ eorum, inquit Dominus cognoſcetis eos.

21. q. 4. in. Omnis iactura, in med.

Super.

Li. 3. c. 12. tom. 3.
RESP. Dicendű, ꝙ ſicut* Aug. dicit in 3. de doct. chriſt. In oibus exteriorib. reb. non vſus rerű, ſed lib do vtentis in culpa eſt. Ad quã diſcernendã attendẽdũ eſt, ꝙ habitus vilis & incultus dupliciter põt conſiderari. Vno mõ, prout eſt ſignũ quoddã diſpoſitionis, uel ſtatus humani: q͠a ut dr̃ Eccl. 19. Amictus hois annunciat de eo: & ſm hoc vtilitas habitus eſt qñq; ſignũ triſtitiæ. Vñ & hoies in triſtitia exiſtentes ſolẽt viliorib. veſtib. uti, ſicut econuerſo in tp̃e ſolẽnitatis, & gaudij utunť cultioribus ueſtimentis. Vñ & pęnitentes vilib. ueſtibus induunť, vt patet Ionę 3. de rege, qui indutus eſt ſacco: & tertij Regű 21. de Achab, qui operuit cilicio carnẽ ſuã. Qñq; verò eſt ſignũ cõtẽptus diuitiarű, & mundani faſtus. Vñ* Hiero. dicit ad Ruſticũ monachũ. Sordes veſtium cãdidæ mentis indicia ſunt: vilis aũt tunica cõtẽptũ ſæculi probat, ita dũtaxat ne aĩus tumeat, nec habitus ſermoque diſſentiat. Et ᵐ ſm vtrumq; horũ cõpetit religioſis vtilitas veſtiũ: ⁿ q͠a religio eſt ſtatus pęnitentię, & cõtemptus mundanæ gloriæ. Sed ꝙ aliq̃s velit hoc alijs ſignificare, cõtingit pp̃ tria. Vno mõ, ad ſui humiliationẽ. Sicut.n. ex ſplẽdore veſtiũ aĩus hoĩs eleuať, ita ex humilitate ueſtiũ humiliať. Vñ de Achab, q̃ carnẽ ſuã cilicio induit, dicit Dñs ad Heliã: Nõne vidiſti Achab humiliatum corã me, vt hr̃ tertij Regum 21. Alio mõ, pp̃ exẽplũ aliorũ. Vñ ſup illud Matth. 3. Habebat veſtimẽtũ de pilis camelorũ &c. dicit gl. Qui pænitẽtiã prædicat, habitũ pęnitẽtiæ p̃tendit. Tertio modo, propter inanẽ gloriã, ſicut* Aug. dicit, ꝙ in ipſis ſordib. luctuoſis põt eſſe iactatia: ᵖ Duob. ergo primis modis laudabile eſt abiectis ueſtib. uti. Tertio verò mõ vitioſum eſt. ᑫ Alio modo põt conſiderari habitus vilis & incultus ſecundùm quòd procedit ex auaritia, uel negligentia, & ſic etiam ad uitiũ pertinet. ʳ

De uiuendi forma inter prin: & med. to. 4.

concl. p

Li. 2. de ſer Domini in monte, ca. 19. a med. to. 4.

concl. p

concl. 2

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ uilitas ueſtiũ de ſe nõ hẽt ſpẽm mali, imò potius ſpẽm boni, ſ. contẽptus mũdanæ gloriæ. Et inde eſt ꝙ mali ſub vilitate ueſtiũ ſuã malitiã occultãt. Vñ* Aug. dicit in li. de ſermone Dñi in mõte, ꝙ nõ iõ dẽnť oues odiſſe ueſtimẽtũ ſuũ, ꝙ plerũque illo ſe occultãt lupi.

Li. 2. ca. 38. circa med. tom. 4.

AD II dicẽdũ, ꝙ Hieron. ibi loq̃ť de veſtibus vilibus, quę deferũtur propter humanam gloriam.

AD III dicẽdũ, ꝙ ſm doctrinã Dñi, ĩ opib. ſãctitatis nihil hoies facere dẽnt pp̃ apparentiã, qđ p̃cipuè contingit qñ aliq̃s aliquid nouũ facit. Vñ* Chryſ. dicit ſup Mat. Orans nihil nouũ faciat, qđ aſpiciãt hoies, vel clamãdo, uel pectus p̃cutiẽdo, vel manus expãdẽdo, q͠a ſ. ex ipſa nouitate hoies reddũt intẽtos ad cõſiderãdũ. Nec tñ oĩs nouitas intẽtos faciẽs hoies ad cõſiderãdũ reprehenſibilis eſt. Põt.n. & benè, & malè fieri. Vñ* Aug. dicit in li. de ſerm. Dñi in mõte, ꝙ qui in p̃feſſione chr̃ianitatis inuſitato ſqualore & ſordib. intentos in ſe oculos hoium facit, cũ illud uolũtate faciat, nõ neceſſitate patiať, cæteris eius opibus põt cognoſci vtrũ hoc cõtẽptu ſup̃flui cultus, an ambitione aliqua faciat. Maximè aũt vñr hoc non ex ambitione facere religioſi, q̃ habitũ vilẽ deferũt, quaſi ſignũ ſuæ p̃feſſionis, qua contẽptũ mundi profitentur.

Hom. 19. in Mat. a me. to. 2.

3. 2. ca. 19 in e. to. 4.

QVÆSTIO CLXXXVIII.

De differentia religionum, in octo articulos diuiſa.

DEINDE conſiderãdũ eſt de differẽtia religionum. Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrum ſint diuerſę religiones, vel vna tantum.

¶ Scdò, Vtrũ aliqua religio iſtitui poſſit ad op̃a vitæ actiuæ.

¶ Tertiò, Vtrum aliqua religio poſſit ordinari ad militãdũ.

¶ Quartò, vtrũ poſſit iſtitui aliqua religio ad prędicandũ, & hmõi opera exercenda.

¶ Quintò, Vtrũ poſſit aliqua religio inſtitui ad ſtudiũ ſcię.

¶ Sextò, Vtrũ religio q̃ ordinať ad vitã p̃tẽplatiuã, ſit potior ea q̃ ordinať ad uitã actiuã.

¶ Septimò, Vtrũ habere aliqd in cõmuni diminuat de p̃fectione religionis.

¶ Octauo, Vtrum religio ſolitariorũ ſit præferenda religioni in ſocietate uiuentium.

ARTICVLVS I.

Vtrum ſit tantùm vna religio.

AD PRIMVM ſic p̃ceditur. Vr̃ ꝙ nõ ſit niſi una tñ religio. In eo.n. ʰ qđ totaliter & p̃fecte hr̃, diuerſitas eſſe nõ p̃t, pp̃ qđ nõ põt eſſe niſi unũ primũ ſũmũ bonũ, ut in* 1. habitũ eſt: ſed ſicut* Greg. dicit ſuper Ezech. cũ q̃s oẽ qđ hẽt, oẽ qđ uiuit, oẽ qđ ſapit, oĩpotẽti Deo uouerit, holocauſtum eſt, ſine quo religio eſſe non dicitur. ergo uidetur ꝙ religiones nõ ſint multæ, ſed una tantum.

¶ 2 Præt. Eaʰ quę in eſſentialib. cõueniũt, ñ diuerſificanť niſi p̃ accidens: ſed ſine trib. uotis eſſentialib. religionis nõ ẽ aliqua religio, ut ſ. habitũ eſt. ergo ur̃ ꝙ ipſę religiones ſpẽ nõ diuerſificenť, ſed ſolũ p̃ accidẽs.

¶ 3 Præt. Status p̃fectionis cõuenit & religioſis & ep̃is, ut* ſ. habitũ eſt: ſed epiſcopatus nõ diuerſificať ſpecie, ſed eſt unus ubicũq; fuerit. Vnde* Hier. dicit ad † Alexãdrũ epiſcopũ. Vbicũq; fuerit epiſcopus ſiue Romæ, ſiue Eugubio, ſiue Cõſtãtinopoli, ſiue Rhegio, eiuſdẽ meriti ẽ, eiuſdẽ & ſacerdotij. ergo pari rõne una ſola eſt religio.

¶ 4 Præt. Ab Eccleſia tollendũ eſt oẽ id, ʰ quod confuſionẽ in

ST. Q. CLXXXVIII. ART. I.

IN articu. 1. q. 188. aſpice in corpore art. ꝙ p̃fectio charitatis quæ eſt religionis finis, q̃uis principaliter cõſiſtat in actu interiori charitatis, q͠a tñ per exteriores actus charitatis diffunditur, finis religionis diuerſificatur non ſolum penes diſtinctionem dilectionis, Dei uel proximi: ſed etiã penes diuerſitatem actuum exteriorum, quibus diligitur proximus ut ſunt diuerſa opera miſericordiæ. Et propterea in litera diuerſitas religionum ex parte diuerſitatis finis declaratur ex diuerſitate operum miſericordiæ, dum dr̃, Si una ad hoſpitalitem, alia ad rediměndos captiuos &c. ordinetur.

¶ In eodem ar. in reſponſione ad quartũ dubium occurrit, An ſine licentia apoſtolicę ſedis inſtituentes ut aliquæ p̃ſonæ collegialiter uiuentes in communi, iuxta regulas p̃ſonarum certi habitus profiteantur tria uota, ſcilicet caſtitatis, paupertatis & obedientię, ſint inſtitutores nouę religionis, & conſequenter peccent, ac puniẽdi ſint ut inſtitutores nouæ religionis abſque licentia apoſtolica. Et eſt rõ dubij, quia collegiũ ſic profitẽtium eſt collegiũ religioſarum perſonarum, ac per hoc eſt ibi aliqua una religio. Omnis. enim perſona religioſa, eſt aliqua religione religioſa: ſed non eſt ibi aliqua antiqua religio, ut patet. ergo eſt ibi noua religio, ac p̃ hoc eius inſtitutio ẽ inſtitutio nouę religionis. In oppoſitum eſt quia inſtituentes, & ſeruãtes hæc ſine ulla apoſtolica licentia arbitrãtur ſe magnũ obſequium pręſtare deo, & uiri religioſi non ignorantes, omnique ueneratione digni apparent.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ quia pœnę non ſunt extendẽdæ, iõ in huiuſmodi inhibitionibus proprietas videť

NN 2 ſeo-

Parte 900

Infr. art. 6. corp.

Q. 6. ar. 2. 3. & 4.

* Hom. 20. inter med. & finem.

Q. 186. art. 6. & 7.

q. 184. art. 5. & 7.

* Refertur di. 93. c. Legimus. a me. Ex Hier. in epiſt. ad Euagrium a med. illius incipit, Legimus in Eſa. 10. 3.

† Alias Euãdrum.

ducere pt: ſed ex diuerſitate religionũ vr̃ q̃dã poſſe cõfuſio induci populo chriſtiano, vt q̃dã Decretalis* dicit. ergo vr̃ ꝙ nõ deant eſſe diuerſæ religiones.

SED CONTRA eſt, q̃d in pſal. 44. ſcribitur ad ornatũ Reginæ pertinere, ꝙ ſit circumamicta varietate.

RESP. dicendum, ꝙ ſicut ex† s̃. dictis patet, ſtatus religionis eſt quoddã exercitiũ, quo aliqs exercetur ad ꝑfectionẽ charitatis. Sunt aũt diuerſa charitatis opa, quibus homo vacare pôt, ſunt ẽt diuerſi modi exercitiorũ: & iõ religiones diſtingui pñt dupliciter.* Vno mõ, ẽm diuerſitatẽ eorũ ad q̃ ordinanẽ, ſic vt vna religio ordinetur ad peregrinos hoſpitio ſuſcipiẽdos, & alia ad viſitãdos, vel redimẽdos captiuos. Alio mõ, pt eſſe diuerſitas religionũ ẽm diuerſitatẽ exercitiorum, puta, ꝙ in vna religione caſtigatur corpus ꝑ abſtinẽtias ciborũ, i alia per exercitiũ operũ manualiũ, vel ꝑ nuditatẽ, aut per aliquid aliud hmõi. Sed qa finis ẽ potiſſimũ in vnoquoq;, maior eſt religionũ diuerſitas quę attẽdiẽ ẽm diuerſos fines, ad quos religiones ordinanẽ, q̃ quę attendiẽ ſecũdũm diuerſa exercitia.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ hoc eſt cõe in oĩ religione, ꝙ aliquis totaliter ſe dẽt præbere ad ſeruiẽdũ Deo. Vñ ex hac ꝑte non eſt diuerſitas inter religiones, vt. ſ. in vna religione aliqs retineat aliqd ſui, & i alia aliud. Eſt aũt diuerſitas ẽm diuerſa, in qbus hõ Deo ſeruire pôt, & ẽm quod ad hoc homo ſe pôt diuerſimodè diſponere.

AD II dcẽm, ꝙ tria eſſentialia uota religionis pertinẽt ad exercitiũ religionis, ſicut quædã principalia ad q̃ oĩa alia reducunẽ, vt* s̃. dictũ ẽ. Ad obſeruandũ aũt vnũquodq; eorũ diuerſimodè aliqs ſe diſponere pôt, puta, ad votũ cõtinẽtiæ ſeruãdũ ſe diſponit aliqs per loci ſolitudinẽ, per abſtinentiã, & per mutuã ſocietatẽ, & per multa alia hmõi. Et ẽm hoc patet, ꝙ cõitas eſſentialium votorũ cõpatitur diuerſitatẽ religionis, tum propter diuerſas diſpoſitiones: tũ etiã propter diuerſos fines, ut ex* ſupradictis patet.

Q. 186. art. 7. ad 2.

AD III. dicẽdũ, ꝙ in his quę ad perfectionẽ per- F tinent, epus ſe hẽt per modũ agentis, religioſi aũt per modũ patientis* vt* s̃. dictũ eſt. Agens aũt ẽt in nãlibus, quãtò eſt ſuperius, tanto eſt magis unum: ea vero q̃ patiunẽ, ſunt diuerſa. Vñ rõnabiliter eſt vnus epiſcopalis ſtatus, religiones vero diuerſæ. q. 184. ar. 7

AD IIII dcẽm, ꝙ cõfuſio opponiẽ diſtinctioni, & ordini. Sic ergo ex multitudine religionũ induceretẽ confuſio, ſi ad idẽ, & eodẽ mõ diuerſæ religiones eſſent abſq; neceſſitate & utilitate. vndè G vt hoc non fiat, ſalubriter inſtitutum eſt, ne noua religio, niſi authoritate ſummi Põtificis inſtituaẽ.

ARTICVLVS II.

Vtrum aliqua religio inſtitui debeat ad opera vitæ actiuæ.

AD SECVNDVM ſic ꝓcedit. vr̃ ꝙ nulla religio inſtitui dẽat ad opa uitæ actiuæ. Oĩs. n. religio pertinet ad perfectionis ſtatũ, ut ex* ſupradictis patet: ſed perfectio religioſi ſtat* conſiſtit in contẽplatione diuinorũ. dicit. n. Diony. 6. c. † eccl. H hierarchię, ꝙ nominanẽ ex Dei puro ſeruitio, & famulatu, & indiuiſibili, & ſingulari vita vniente eos indiuiſibiliũ ſanctis conuolutionibus, i. cõtẽplationibus ad deiformem vnitatẽ, & amabilẽ Deo perfectionẽ. ergo ur̃ ꝙ nulla religio inſtitui poſſit ad opera uitæ actiuæ. *Q. 184. ar tic. 5. †C. 6. par t. a medio illius.

¶2 Præt.h Idẽ iudiciũ ur̃ eſſe de I monachis, & canonicis regularibus, ut hr̃* extra, de poſtulando. Ex parte; & de ſtatu monachorũ, Quod Dei timorẽ: dr̃. n. q à ſanctorũ monachorũ conſortio non putanẽ ſeiuncti, & eadem rõ vr̃ eſſe de oĩbus alijs religioſis: ſed monachorũ religio eſt inſtituta ad uitam contẽplatiuã. Vñ* Hieron. dicit ad Paulinum. Si cupis eſſe quod diceris monachus, i. ſolus, quid facis in urbibus? Et idem habetur extra, de renunt atione, Niſi cũ pridem. Et de regularibus,† Licet quibuſdam. ergo uidetur ꝙ omnis religio ordinetur ad uitam contẽ- K platiuam, & nulla ad actiuam. In Decret. li. 1. tit. 17 c. 2. in fin *Hiero. ad Paulinum parum ãte mediũ, ici pit: Bonus hõ, to. 1. †In Decr. li. 3. tit. 35. cap. 5.

¶3 Præt.h Vita actiua ad præſens ſæculũ pertinet: ſed oẽs religioſi ſæculũ deſerere dñr. Vnde* Greg. dicit ſuper Ezech. Qui præſens ſæculum deſerit, & agit bona quæ ualet, quaſi iam Aegypto derelicto ſacrificium prębet in eremo. ergo uidetur, ꝙ religio poſſit ordinari ad uitam actiuam. *Hom. 20 Iter med. & finem.

SED CONTRA eſt, q̃d dr̃ Iac. 1. Religio, mũda, & immaculata apud Deum, & patrem hæc eſt, uiſitare pupillos & uiduas in tribulatione eorum: ſed hoc pertinet ad uitam actiuam. ergo conuenienter religio poteſt ordinari ad uitam actiuam.

RESP. Dicẽdum, ꝙ ſicut ſupra dictum eſt,* religionis ſtatus ordinatur ad perfectionem charitatis, quæ ſe extẽdit ad dilectionẽ Dei & ꝓximi. Ad dilectionẽ aũt Dei directè pertinet cõtemplãtiua uita, quę ſoli Deo uacare deſiderat. Ad dilectionẽ Art. præc.

autem

ſeruanda noĩnm. Et iõ cũ appellatione religionis ꝓpriè intelligaẽ ſtatus pſonarũ tria vota ſolemnia emittentiũ, & in propoſito vota, quæ ab hmõi mulieribus ſic emittunẽ, ſunt tñ vota ſimplicia, & nõ ſolemnia, vt declaratũ eſt ꝑ Bonifaciũ viij. in ſexto de voto, & voti redẽptione, conſequẽs eſt vt inſtituẽtes talia uota emitti ab iſtis, non ſint inſtitutores nouæ religionis, nec iſtæ perſonæ emittentes talia vota ſiunt ꝑ pea ex non religioſis religioſæ. Secus aũt eſt ſi emittẽrẽt tria religionis vota de ſpãli indulgentia ſedis apoſtolicæ, vt in multis collegijs Tertianarũ fit. Nã talium vota eſſent ſolẽnia, ita ꝙ dirimerẽt matrimoniũ poſt cõtractũ, vt Xiſtus iiij. declarauit. Et ꝑ hoc patet ſolutio ad obiecta. Et ſi inſteẽ, ꝙ licet nõ fiat ꝑ hoc noua religio, fit tñ per hoc nouus ordo, ac ꝑ hoc licet nõ agaẽ cõtra ſtatutũ Innocẽtij extra de relig. dom. Ne nimia, agiẽ tñ cõtra ſtatutũ Gregorij, c. Religionũ, in ſexto eodẽ tit. vbi inhibeẽ nõ ſolũ noua religio ſed ẽt nouus ordo; tñ deẽ, ꝙ nõ ꝓpriè hic fit nouus ordo, ſed ꝑexiſtenti, & approbato ordini Tertianarũ ſuperaddit ſimplex votum caſtitatis, paupertatis, & obediẽtię. Vr̃. n. potius ꝑ hęc vota pficı ipſe Tertianarũ cõuenientiũ ordo, q̃ nouus ordo inſtitui. Vr̃ tñ mihi ꝙ nõ ſit laudabile hæc tria uota ſimplicia apponere, ſed uotũ apponere caſtitatis ſanctũ eſt, qm̃ ex his tribus uotis ſimplicibus laqueos incurrunt, & intentũ non aſſequũtur, ut religioſę ꝑpeã ſant, & emergũt exdẽ qõnes quodãmõ ꝑplexæ coram iudicibus aliquibus.

In decret. li. 3. tit. 36. & eſt de religioſis domibus c. 9.

†q. præc. artic. 2. & q. 186. art. 7.

Concluſio

Q. 186. art. 7. ad 2.

SV. Q. CLXXXVIII. ART. II.

IN art. 2. eiuſdem q. in rñſione ad primũ aduerte, ꝙ operatio uitæ actiuæ dupliciter ſe habet ad diuinã cõtemplationem. Primo, ut effectus ipſius cõtemplationis; & ſic ꝑdicate dr̃ opus uitæ actiuæ ex cõtemplatione emanans. Alio mõ, ut effectus ipſius Dei contemplati ut finis: & ſic oĩa opa miſericordiæ ſiue ſpiritualia, ſiuè corporalia ſint, ex contemplatiõe deriuanẽ. Et hoc mõ in lr̃a hac dr̃, ꝙ dũ religioſi intuitu Dei opib. uitæ actiuę inſiſtũt, fructu cõtemplationis nõ priuanẽ. Niſi. n. aciem mentis ſuæ i Deũ ut finem fixiſſent, nunq̃ uoluntas eorũ moueret eos ad opera uitæ actiuæ ꝑp Deum exercenda.

Porre. ꝑ m. 901 Opuſc. 29. c. 1. princ.

at proximi directe pertinet vita actiua, quę deſeruit neceſſitatib. proximorũ. Et ſicut ex charitate diligit̃ proximus pp Deũ, ita ẽt obſequiũ delatum in proximos redũdat in Deũ, ſm illud Mat. 25. Qđ vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Vnde et hmõi obſequia proximis facta, inquantũ ad Deũ referunt̃, dñr eſſe ſacrificia quædã, ſm illud ad Hebræ. vlt. Beneficentiæ & communionis nolite obliuiſci: talib. n. hoſtiis promeretur Deus. Et qa ad religionem proprie pertinet ſacrificiũ Deo offerre, ut ſ. habitum eſt, †m conſequens eſt, quòd cõuenien er religiones quedã ad opera vitę actiuæ ordinentur[a]. Vñ & in collationibus patrum Abbas Neſtorius* diſtinguens diuerſa religionũ ſtudia, dicit. Quidã ſummã intentionis ſuæ ergo eremi ſecreta, & cordis, conſtituunt puritatẽ: qdã erga inſtitutionẽ fratrũ & cœnobiorũ curã: quoſdam xenodochii, idest, hoſpitalitatis delectat obſequiũ.

Q. 85. ar. 1 ad 1. & ar. 4. ad 1.
Concl. m
In collatione 14. c. 4.

Ad primum ergo dcñ, q Dei ſeruitium & famulatus ſaluatur ẽt in operib. uitæ actiuæ, quibus aliquis ſeruit proximo pp Deum, ſicut dictum eſt, *in quibus ẽt ſaluatur ſingularitas vitę non quantum ad hoc, q homo cum hoĩbus non conuerſet̃, ſed quantum ad hoc q homo ſingulariter. his intendat, quæ ad diuinum obſequium ſpectant. Et dum religioſi operibus vitę actiuę inſiſtunt intuitu Dei, conſequens eſt, q in eis actio ex contẽplatione diuinorum deriuetur: vnde non priuantur omnino fructu contemplatiuę vitæ.

In cor. art.

Ad II dcñ, q eadẽ eſt rõ de monachis, & omnibus aliis religioſis quantũ ad ea quæ ſunt cõmunia oĩ religioni, puta, q totaliter ſe dedicent diuinis obſequijs, & q eſſentialia vota religionis obſeruent, & q a ſæcularib. negotijs ſe abſtineãt. Sed non oportet ſimilitudinẽ eſſe quantũ ad alia, quæ ſunt ꝓpria monaſticę profeſſioni, quæ ſpecialiter ad vitã contẽplatiuã ordinant̃. Vñ in pdicta Decretali, *de poſtulando, nõ dr̃ ſimplr̃, q ſit idẽ iudiciũ de canonicis regularib. q de monachis: ſed quãtũ ad ſupradicta, ſ. q in forenſib. cauſis officio aduocationis nõ vtant̃. Et in Decretal. inducta de ſtatu monachorũ, †poſtquã pmiſerat, q nõ putant̃ a cõſortio monachorũ ſeiũcti canonici regulares, ſubdit̃: *Regulę tñ inſeruiũt laxiori. Ex quo patet quòd non ad omnia tenentur, ad quæ monachi.

In arg. 2. & habet̃ loco ibi. cit.
In argu. 2
In Decretali citata in argu. 2.

Ad III dcñ, q dupliciter aliquis pt eſſe in ſęculo. Vno mõ p pſentiã corporalẽ: alio mõ p mentis affectũ. Vñ & diſcipulis ſuis Dominus dixit. Ego elegi vos de mundo. De quib. tamen ad Patrẽ loqt̃ dicens. In mundo ſunt, & ego ad te uenio. Quàmuis ergo[d] religioſi, q circa opa vitæ actiuæ occupant̃, ſint in ſæculo ſm pſentiã corporalem, nõ tamen ſunt in ſęculo quantũ ad mẽtis affectũ: quia in exteriorib. occupant̃ nõ quaſi quærentes aliquid in mundo, ſed ſolum pp diuinũ obſequiũ. Vtuntur enim hoc mundo tãquã non vtentes, ut dr̃ 1. ad Cor. 7. Vnde Iacob. 1. poſtquàm dictum eſt, Religio munda & immaculata eſt viſitare pupillos & uiduas in tribulatione, ſubditur Et immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſæculo, ut ſcilicet aſſectus rebus ſæculi non detineatur.

Io. 17.

Articvlvs III.

Vtrum aliqua religio ordinari poſſit ad militandum.

Ad tertium ſic proceditur. Vr̃ q nulla religio ordinari poſſit ad militãdũ. Oĩs .n. religio ptinet ad ſtatũ perfectionis: ſed ad pfectionẽ uitæ chr̃ianæ pertinet q Dñs dicit Mat. 5. Ego dico vobis nõ reſiſtere malo: ſđ qs pcuſſerit te i vnã maxillã, pbe ei et alterã[b] q repugnat officio militari. ergo nulla religio poteſt inſtitui ad militandum.

¶2 Præt. Grauior ẽ cõpugnatio corpaliũ pliorũ, q concertationes verborũ q i aduocationib. fiũt: ſđ religioſis iterdr̃ oſtõ aduocatiõis vti, vt patet i Decr. de poſtulãdo, ſ. inducta. *ergo vr̃ q multo minus aliqua religio poſſit inſtitui ad militãdũ.

¶3 Præt. Status religionis ẽ ſtatus pœnitẽtię, ut ſ. dictũ ẽ: *ſđ pœnitentib. ſm iura iterdr̃[h] militia, dr̃. n. in Decretjs de pœnitẽt di. 5. *Cõtrariũ oĩno eſt eccłaſticis regulis poſt pœnitẽtię actionẽ redire ad militiã ſæcularẽ. ergo nulla religio cõgrue inſtitui poteſt ad militandum.

¶4 Præt. Nulla religio inſtitui pt ad aliqd iniuſtum: ſed ſicut Iſidorus dicit in li. Etym. * Iuſtũ bellũ ẽ, q ex edicto iperiali gerit̃. Cũ ergo religioſi ſint q̃dã priuatæ pſonæ, vr̃, q nõ liceat eis[b] bellũ gerere: & ita ad hoc nõ pt iſtitui aliqua religio.

Sed contra eſt, q Aug. dicit ad Boniſaciũ. *Noli æſtimare neminẽ Deo placere poſſe q armis bellicis miniſtrat. In his. n. erat ſãctus Dauid, cui Dñs magnũ teſtimoniũ perhibuit: ſđ ad hoc inſtitutę ſũt religiões, ut hoĩes Deo placeant. ergo nihil ꝓhibet aliquã religionẽ inſtitui ad militandũ.

Reſp. Dcñ, q ſicut dictũ eſt, *religio inſtitui pt nõ ſolũ ad opa vitę cõtemplatiuæ, ſed ẽt ad opa vitę actiuæ, inquãtũ pertinent ad ſubuentionẽ proximorũ & obſequium Dei, nõ ãt inquantũ pertinẽt ad aliqđ mundanũ tollendũ. Põt autẽ officium militare ordinari ad ſubuẽtionẽ proximorũ non ſolũ quantum ad priuatas perſo

SV. Q. CLXXXVIII. ART. III.

In articulo tertio eiuſdẽ q̃õnis, dubium occurrit ex eo, q contraria ſibi inuicẽ apparent quæ dicuntur in litera de cauſa militiæ. Nàm dicitur, q pp nihil mondanũ militandum ẽ a religioſis & ſimiliter ad tertium ſubiũgitur, q militia ſecularis interdicitur pœnitentibus. Et tñ dr̃, q propter ſalutis publicę, uel pauperum defenſionem religioſis licet pugnare. Cõſtat nãque q publica ſalus mundanum bonũ eſt. Et ſimiliter libertas oppreſſorum mundanum bonum eſt, cum vtrumq; ſit bonum temporale cõmune chriſtianis, & Paganis. Apud vtroſque enim eſt ſalus publica, & oppreſſorum defenſio.

¶Præterea. Appellatione ſæcularis militiæ aut venit ſolum bellum iniuſtum, & hoc non, quia iuſtũ bellum etiam nõ pœnitentibus interdicitur: aut aliquod bellum iuſtum, & cum omne bellum iuſtũ ordinetur ad publicum bonum defendendum, ſequeretur quòd aliquod bellũ iuſtum eſſet interdictum pœnitentibus, q non eſſet interdictum religioſis inſtitutis ad bellandum: quia religioſi tales, ut in litera dicitur, poſſunt pro publica ſalute bellare, pœnitentes autem ſolum pro diuino obſequio. Hoc autem eſt inconueniens, quia religio eſt ſtatus pœnitentię eminentius, quàm quicumque alius pœnitendi modus, ut patet ex antedictis.

¶Ad hoc, dicitur, q per aliquid mundanum. hic intelligitur dominium temporale, gloria, honor pecuniæ, & quicquid pecunia æſtimabile eſt. Contra huiuſmodi autem mundanum diſtinguitur diuinum obſequiũ, quod eſt virtutis religionis actus, ſiue hoc diuinum obſequium præſtetur in materia etiã religionis, puta, in recuperatione, aut conſerua

Porro 902
Infr. ar. 4. ad 2. & 5.
Ar. prece. arg. 1.
Q. præc. ar 6.
De pœnit. di. 5. cap. Cõtrariũ.
Li. 18. circa prin.
Epi. 50. Et habetur in 1. epi. iter 11. q ſunt in h. 2. 10 parũ ante medium.
Ar. prece

nas, ſed ét quãtũ ad totius reipublicæ defẽſionẽ. Vñ de Iuda Machabæo, 1. Macha. 3. dr̃, q̃ p̃liabat̃ prælĩu Iſrael cũ lætitia, et dilatauit populo ſuo gloriã. Ordinar. ét p̃t ad conſeruationẽ diuini cultus: vñ ib. dẽ ſubdit̃ Iudã dixiſſe. Nos pugnabimus p̃ animab. nr̃is, & legibus nr̃s. & infra 13. dicit Simõ. Vos ſcitis quanta ego et fratres mei & domus patris mei fecimus p̃ legibus, & pro ſc̃tis p̃lia. Vñ cõuenienter p̃t inſtitui aliqua religio ad militandũ, non q̃dẽ pp aliquid mũdanũ, ſed pp defenſione diuini cultus & publicæ ſalutis, uel ét pauperum, & oppreſſorũ, ſecundũ illud pſ. 81. Eripite pauperẽ, & egenum de manu pc̃tõris liberate.

AD PRIMVM ergo dcẽm, q̃ aliquis p̃t nõ reſiſtere malo dupliciter. Vno mõ, cõdonãdo p̃priã iniuriã: & ſic p̃t ad perfectionẽ p̃tinere, q̃n ita fieri expedit ad ſalutẽ aliorũ. Alio mõ, tolerando patiẽter iniurias aliorũ: & hoc ad iperfectionẽ p̃tinet, uel ét ad vitiũ, ſi aliq̃s p̃t cõuenienter inuianti reſiſtere. Vñ Amb. dicit in li. de offi. *For- titudo q̃ p bella tuet̃ a barbaris patriã vl domi defẽdit iſirmos, vel à latronib. ſocios, plena eſt iuſtitia, ſicut ét ibidẽ Dñs dicit. Quę tua ſunt, ne repetas, & tñ ſi aliq̃s nõ repeteret ea q̃ ſũt aliorũ, ſi ad eũ p̃tineat, peccaret. Hõ. n. laudabiliter donat ſua, nõ ãt aliena. Et multo minus ea q̃ ſunt Dei, nõ ſũt negligẽdo: q̃a vt Chr. dicit ſup Mat *Iniurias Dei diſſimulare, nimis ẽ impiũ.

AD II dcẽm, q̃ exercere ad uocationis officiũ pp aliquid mundanũ, repugnat oĩ religioni. Non ãtſi hoc aliq̃s exerceat ſm diſpoſitionẽ ſui p̃lati p̃ monaſtario ſuo, ut in eadẽ Decre. ſubdit̃. *Neq; ét pro defenſione pauperũ, aut viduarũ. Vnde in Decretis diſtinctione 88. dr̃. †Decreuit ſancta Synodus nullũ deinceps clericũ aut poſſeſſiones cõducere, aut ſæcularib. negotiis ſe p̃miſcere, niſi pp curã pupillorũ &c. Et ſilr̃ militare pp aliquid mũdanũ, eſt omni religioni contrarium, nõ ãt militare pp obſequium Dei.

F AD III dcẽm, q̃ militia ſæcularis interdr̃ pœnitẽtibus: ſed militia quæ eſt propter diuinũ obſequiũ imponit̃ alicui in pœnitentiam, ſicut patet de his q̃bus iniungitur ut militent in ſubſidium terræ ſanctæ.

AD IIII dcẽm, q̃ religio nõ ſic inſtituitur ad militãdũ, q̃ religioſis p̃pria authoritate liceat bella gerere, ſed ſolũ authoritate principum, vel Eccleſię.

G ARTICVLVS IIII.

Vtrum aliqua religio poſſit inſtitui ad prædicandum, uel confeſſiones audiendum.

AD QVARTVM ſic proceditur. Vr̃ q̃ nulla religio poſſit inſtitui ad p̃dicandũ, uel cõfeſſiones audiendũ. Dr̃. n. 7. q. 1. Monachorũ uita ſubiectionis hẽt verbũ & diſcipulatus, nõ docendi, uel p̃ſidẽdi, uel paſcendi alios, & eadẽ rõ eſſe vr̃ H de aliis religioſis. ſed p̃dicare, & confeſſiones audire ẽ paſcere, vel docere alios. ñ ergo ad hoc aliqua religio põt inſtitui.

¶2 Præt. Id, ad q̃d religio inſtituitur, vr̃ eſſe maxime propriũ religioni, ut ſupra dictũ ẽ †: ſed p̃dicti actus nõ ſunt proprii religioſorũ, ſed potius prælatorum, non ergo ad hmõi actus poteſt aliqua religio inſtitui.

I ¶3 Præt. Inconueniens vr̃ q̃ authoritas prædicandi, & cõfeſſiones audiendi infinitis hoib. committatur: ſed nõ eſt cert⁹ numerus eorũ qui in religione recipiuntur. ergo inconueniẽs ẽ q̃ aliqua religio inſtituat̃ ad actus prędictos.

¶4 Pręt. Prædicatorib debet̃ uictus a fidelib Chr̃i, ut patet 1 ad Cor. 9. Si ergo cõmittit̃ prædicationis officiũ alicui religioni ad hoc inſtitutę, ſeq̃t̃ q̃ fideles Chr̃i teneant̃ ad exhibẽdũ ſũptus infinitis perſonis, q̃ cedit in magnũ eorũ grauamen. nõ ergo debet aliqua religio inſtitui ad hmõi actus exercẽdos.

K ¶5 Pręt. Inſtitutio Eccl̃e dẽt eſſe q̃ inſtitutionẽ Chr̃i: ſed Chr̃us primo miſit ad p̃dicandũ duodecim ap̃los, ut habet̃ Lucæ. 9. et poſtea miſit ſeptuagita duos diſcipulos, ut habet̃ Luc. 10. Et ſicut gloſſ. * ibidem dicit apoſtolorum formam tenent epi.

tione terræ ſanctæ pp cultũ reuerentiã, q̃ ibi corporaliter cõuerſatus &c. eſt: hic i materia alteri⁹ virtutis, puta pietatis, vel miſericordię uel iuſtitię, ut cõtingit in defenſione publicæ ſalutis & pauperũ ac oppreſſorũ, Nulla ergo eſt controuerſia inter dicta in lra, ſed formalis diuerſitas ponitur inter militiã ob aliq̃d mundanũ nõ vt materiã, ſed ut finẽ, & militiã ob diuinũ obſequium in operibus miſericordiæ, [*Concl. m*] quorũ materia ẽ aliquid mũdanũ. puta, ſalus reipublicę, uel paup̃is releuatio. Hæc .n. eadẽ ſub militia ſęculari cadũt, ut ſũt q̃dã bona t̃palia defendenda, & ſub militia religioſa, ut ſunt materia pietatis & miſericordię, quã religioſus aĩus & actus offert Deo militãdo. Et p hoc patet ſolutio primæ obiectiõis. ¶ Ad ſecundũ p idem r̃ſidet, q̃ appellatiõe militiæ ſæcularis uenit militia ordinata ad dñii t̃palis, & reipublicæ, & hmõi mũdanorũ bonorũ defẽſionẽ. Et hæc ſicut interdr̃ pęnitentib⁹, ita & religioſis. [Li. 1. c. 27 poſt med. to. 1.] Militia ãt ob diuinũ obſequũ vocat̃, & eſt q̃ opera miſericordiæ in eiſdẽ quoque materiis Deo offert. Et hæc ñ interdr̃ religioſis, neque pœnitẽtib⁹, it. q̃ nõ licet penitentib⁹, & religioſis deputatis ad militandũ, cũ milites ſtipendiarios in quocũq; bello iuſto, ſed in illo tñ q̃ pietatis & miſericordię, [Ho. 5. in Mat. inter med. & fi. in ope imp̃fecto to. 2.] aut religionis cã ſuſcipit̃, militare p̃nt, vt offerant Deo hæc ipſa opera miſericordię militando p̃ ſubuētione proximorũ ſuorum ob diuinum intuitum.

§. Q. CLXXXXVIII ART. IIII.

[Inducta in a 2. arg. 2.]

IN ar. 4. eiuſdẽ q. in r̃nſione ad ſm, aduerte diligẽter duo, [Li. Decre. di. 88. cap. Decreuit.] Primò, q̃ p̃prius actus fratrũ Prædicatorũ non eſt p̃dicare ſed ſubuenire p̃latis, hoceſt, epis in p̃dicationis actu, ita q̃ nõ conuenit eis p̃dicare niſi miniſterialiter. Et pp̃ea ſi p̃lati, quantum ſũt miniſtri, eos prohibent: eos reuocant ſimpliciter, uel ad tempus, aut locũ a tali miniſterio, tenentur ceſſare abſolute loquendo Priuilegiati ãt a ſummo Pontifice, ſecundum illa ſe poſſunt regere inuitis inferioribus epiſcopis, non autẽ inuito ipſo Romano Pontifice. Secundo, & habetur in reſponſione ad tertium, q̃ non ſtatim ut aliquis eſt religioſus ordinis Prædicatorum, aut ſi nihis propterea eſt prædicator etiam miniſterialiter quia nõ omnibus paſſim commiſſum intelligitur [Porro 903] hoc miniſterium, ſed [Opuſ. 10. ca. 4.] oportet ut ad hoc exponatur a propriis prælatis religionum, Et vltra hoc ab epiſcopis, uel Romano [7. quæſt. 1. c. Hoc nequaquam.] Pontifice acceptentur, uel acceptati ex priuilegio ſint. Ceſſet ergo præſumptio. ¶ In reſponſione ad tertium eiuſdem articuli, aduerte duo. Primo, rationabilem expoſitionem, ut formã ſeptuaginta duorum diſcipulorum Domini gerant omnes minores ſacer- [Ar. 2. & 3. p̃ced.] dotes, qui ſcilicet aſſumuntur in adiutorium epiſcoporum. Tales autẽ ſunt non ſolũ preſbyteri curati, ſed delegati ad p̃dicandũ, & cõfeſſiones audiẽdũ. Et hoc conſonare Euangelio patet ex officio illis cõmiſſo, ſ. ut p̃dicent Dominũ in omnem ciuitatem bini. Hoc. n. magis delegatis q̃ curatis, qui ſolis ad ſingulas allegant̃ parochias, conuenit. Secundo rõnem quare oportuit tales religioſos in huiuſmodi miniſterium aſſumere, ſ. propter multitudinem fidelis populi, & difficultatẽ inueniendi curatos ſufficientes & idoneos. Et ſub hac ſecunda ratione includit̃ tertia. q̃a ſcilicet de facto male conſultum populo chriſtiano inuenitur ſine huiuſmodi ſupplemento quòd Deus dedit, & Romanus Pontifex gratioſe ſuſcipiendo approbauit. Sed non omnes capiunt uerbum iſtud. [Eſt gl. Bedę ibi to. 2.]

ſeptuagintaduorum diſcipulorum[h] minores preſ-byteri, ſ. curati. ergo præter epiſcopos, & presbyteros parochiales nõ debet aliqua religio inſtitui ad prędicandum, vel ad confeſſiones audiendũ.

In collatione 14. c. 4. in fin. SED CONTRA eſt, ꝙ in collationibus patrum, Abbas Neſtoris† de diuerſitate religionũ loquens ait. Quidã eligentes ægrotantiũ curã, alij interceſſionẽ, q̃ ꝓ miſeris atq; oppreſſis impenditur, exequentes, aut doctrinę inſiſtẽtes, aut eleemoſynas pauperib. largiẽtes, inter magnos atq; ſummos viros ꝓ affectu ſuo, ac pietate uiguerunt. ergo ſicut ad ęgrotantiũ curã aliqua religio põt inſtitui, ita etiam ad docẽdum populum per prędicationem, & alia huiuſmodi opera.

Art. 2. huius quæſt. RESP. Dcd̃m, ꝙ ſicut dictum eſt,* conuenienter religio inſtitui põt ad opa vitæ actiuæ ſm ꝙ ordinanť ad utilitatẽ proximorũ, & ad obſequiũ Dei, & conuerſationẽ diuini cultus. Magis aũt procurať vtilitas ꝓximorũ p ea q̃ ꝑtinent ad ſp̃ualẽ aĩæ ſalutẽ, q̃ p ea q̃ ꝑtinent ad ſubueniendũ corporali neceſſitati, quãto ſp̃ualia corporalibus ſunt potiora. Vñ ſupradictũ eſt,* ꝙ eleemoſynę ſp̃uales ſunt corꝑalib. potiores. Hoc ẽt ꝑtinet magis ad obſequiũ Dei, cui nullũ ſacrificiũ eſt magis acceptũ, q̃ zelus aĩarum, ut Greg. dicit ſup Ezech.* Maius ẽt eſt ſp̃ualibus armis cõtra errores hr̃ticorũ, & tẽtationes dęmonũ, fideles defẽdere, q̃ corporalib. armis populũ fidelẽ tueri: & iõ[m] cõuenieẽtiſſimũ eſt ad p̃dicandũ, & ad alia hm̃õi quæ pertinent ad ſalutem animarum aliquam religionem inſtitui.[n]

Q. 32. ar. 3

Hom. 12. in Ezech. al quĩntuplũ antefi.

Concl.

AD PRIMVM ergo dcd̃m, ꝙ ille q operať ex virtute alter.*, agit ꝑ modũ inſtri. Miniſter aũt eſt ſicut inſtr̃um aĩatum, vt Phil. dicit in 1. Politic.* Vnde ꝙ aliqs authoritate prælatorũ prędicet, vel alia hm̃õi faciať, non ſupergreditur diſcipulatus, vel ſubiectionis gradũ, qui competit religioſis.

1. Pol. c. 3. añ mediũ & 8. Eth. c. 11. nõ procul a fin.

AD II dcd̃m, ꝙ ſicut religiones aliquę inſtituũtur ad militandũ non quidem vt militent authoritate propria, ſed authoritate principum, vel Eccleſiæ, quib. ex officio competit, ſicut dictum eſt:* ita ẽt religiones inſtituunť ad prędicandũ & confeſſiones audiendũ nõ q̃dẽ authoritate propria, ſed authoritate p̃latorũ ſuperiorum & inferiorũ, ad quos ex officio ꝑtinet Et ita ſubſeruire prelatis in tali miniſterio, eſt huiuſmodi religionis propriũ.

Art. præc. ad 4.

AD III dcd̃m, ꝙ à prælatis non concediť talibus religioſis, vt q̃libet indifferenter poſſit prædicare, vel confeſſiones audire, ſed ſm moderationẽ eorum qui huiuſmodi religionibus pręficiuntur, uel ſecundum taxationem ipſorum prælatorum.

AD IIII dicendũ, ꝙ plebs fidelis non teneť ex debito iuris ad ſũpt⁹ miniſtrãdos, niſi ordinarijs p̃latis q ꝑꝑ hoc decimas & oblationes fideliũ recipiunt, & alios eccleſiaſticos reditus. Sed ſi aliq in hm̃õi actib. gratis velint fidelib. miniſtrare nõ p̃tãtiuè ab eis ſumptus exigẽtes, nõ ꝑꝑ hoc grauãtur fideles: q̃a & ipſi pñt liberaľr recõpẽſare tp̃alẽ ſubuẽtionẽ, ad quã etſi ñ teneanť ex debito iuris, teneňť tñ ex debito charitatis, nõ aũt ita ꝙ eis ſit tribulatio, alijs aũt remiſſio, vt dr̃ 2. ad Corinth. 8. Si tñ non inuenirentur qui gratis ſe huiuſmodi

A obſequijs manciparent, tenerentur ordinarij prælati, ſi ipſi nõ ſufficerent, per alios ad hoc idoneos quærere, quibus ſumptus ipſi miniſtrarent.

AD V dcd̃m, ꝙ formã ſeptuagintaduorũ diſcipulorũ nõ ſolũ tenent presbyteri curati, ſed quicumq; alij minoris ordinis, q ep̃is in eorũ officio ſubſeruiunt. Non aũt legiť ꝙ ſeptuaginta duobus diſcipulis Dñs aliquas determinatas parochias aſſignaret, ſed ꝙ mittebat eos ante faciẽ ſuã in oẽm ciuitatẽ & locũ, quo erat ipſe vẽtur⁹. Opportunũ aũt fuit vt p̃ter ordinarios p̃latos alij aſſumerenť ad hm̃õi officia ꝑꝑ multitudinẽ fidelis populi, &

B difficultatẽ inuen endi ſufficienter ꝑſonas diſtribuẽdas ſingulis plebib⁹: ſicut ẽt & religiones ad militãdũ neceſſe fuit inſtitui ꝑꝑ defectũ ſæculariũ principũ ad reſiſtẽdũ infidel. b. in aliq̃bus terris.

ARTICVLVS V.

Vtrum ſit inſtituenda aliqua religio ad ſtudendum.

ADQVINTVM ſic procedi tur. Vr̃ ꝙ non ſit inſtituẽda aliqua religio ad ſtudẽdũ. Dr̃. n. in pſal. 70. Qm̃ nõ cognoui literaturã, introibo in potẽ-

C tias Dñi. gl.* i. virtutẽ chriſtianã: ſed perfectio chriſtianæ virtutis maximẽ vr̃ ad religioſos pertinere.[b] ergo eorum non eſt ſtudio literarum inſiſtere.

Glo. interlinearis ibidem.

¶ 2 Pręt. Id quod eſt diſſenſionis principiũ, religioſis nõ cõpetit q in vnitatẽ pacis cõgreganť; ſed[k] ſtudiũ diſſenſionẽ iducit, vndè & in philoſophis ſubſecuta eſt diuerſitas ſectarum. vñ

D & Hierony. ſuper epiſtolã ad Titum dicit. Anteq̃ diaboli inſtinctu ſtudia in religione fierent, & diceref in populis, Ego ſum Pauli, ego Apollo, ego Cephæ &c. ergo uř ꝙ nulla religio dẽat inſtitui ad ſtudendũ.

¶ 3 Præt. Profeſſio chriſtianæ religionis differre dẽt à profeſſione Gentiliũ: ſed apud Gentiles aliqui philoſophiã profitebanť, & nũc ẽt aliqui ſęculares

E dicuntur aliquarum ſcientiarũ profeſſores. non ergo religioſis competit ſtudiũ[h] litterarum.

SED CONTRA eſt, ꝙ Hierony. in epiſtola ad Paulin.* inuitat eum ad diſcendum in ſtatu monaſtico dicens. Diſcamus in terris, quorum ſcientia nobis perſeueret in cælis. & infra. Quicquid quęſieris, tęcum ſcire conabor.

Circa finẽ illius incipit hęc epiſ. Frater Ambr. tua mihi to. 1

Art. 1. 2. & 3. & q. 180 art. 4.

RESP. Dicendũ, ꝙ ſicut dictũ eſt,* religio p̃t ordinari ad vitã actiuã, & ad uitã cõtẽplatiuã. Inter oꝑa aũt uitæ actiuę principaliora ſunt illa, q̃ ordinanť directẽ ad ſalutẽ aĩarũ, ſicut p̃dicare, & alia hm̃õi. Cõpetit ergo ſtudiũ literarum religioſis tripliciter. Primo q̃dẽ, quãtũ ad id quod eſt propriũ

SV. Q. CLXXXVIII. ART. V.

IN art. 5. eiuſdẽ q. 188 in ſ̃olutione ad tertiũ, nota diligentiſſimè concluſionẽ, & rõnẽ illius, ſ. ꝙ religioſis non conuenit ſtudiũ philoſophiæ, & hm̃õi, quia tota eorũ uita mãcipata eſt diuinis obſequijs. Vñ ſicut negotia ſęcularia ſunt abſolutè ꝓhibita religioſis oĩb. ita ſtudia ſcientiarũ ſæculariũ, ſ. philoſophiæ, mathematicæ, & artium liberalium. Verum ſicut pietatis gratia de ſuperiorũ licẽtia moderatè pñt religioſi ſęcularia tractare negotia, vt dictum eſt ſuperius: ita diuinæ ſcientiæ gra licitum eſt religioſis cum ſuperiorum ſuorum beneplacito vacare logicæ, philoſophię naturali, & huiuſmodi, vt ſcilicet poſſint errores cõfutare, & diuinitatis myſteria intelligere. Et hæc bene aduertant religioſi, q totum vitæ ſuę tempus in ſcientiis ſæcularibus conſumunt.

Porre. ꝑ to y c 4

contéplatiuę uitæ, ad quã ſtudiũ lrãrum dupliciter adiuuat. Vno mõ, directè coadiuuãdo ad cõtéplãdũ, illuminando.ſ.intellectũ. Vita.n.* contéplatiua, de qua nunc loquimur, principaliter ordinaẽ ad conſiderationẽ diuinorũ, vt ſupra habitũ eſt, * in qua dirigiẽ hõ p ſtudiũ ad conſiderandũ diuina. Vñ in laudẽ viri iuſti dr̃ in pſ. 1. ꝙ in lege Dñi meditabiẽ die, ac nocte. Et eccleſi. 39. dicitur. Sapientiã antiquorũ exquiret ſapiẽs, & in prophetis vacabit. Alio mõ, ſtudiũ literarũ iuuat ad cõtéplatiuã vitam indirectè, remouendo contemplationis pericula, ſ. errores q in cõtéplatione diuinorũ frequẽter accidũt his, q ſcripturas ignorãt. Sicut in collationib. patrũ legiẽ, * ꝙ Abbas Serapiõ pp ſimplicitatẽ incidit i errorẽ Anthropomorphitarũ, i. eorũ q Deũ hr̃e humanã formã arbitranẽ. Vñ dicit Greg. in 6. moral. † ꝙ nonnulli, dũ plus exqrũt cõtemplãdo q̃ capiunt, vſq; ad peruerſa dogmata erũpunt. Et dum veritatis eſſe diſcipuli humiliter negligunt, magiſtri errorũ fiũt. Et pp hoc dr̃ Eccl. 2. Cogitaui in corde meo abſtrahere à vino carnem meam, vt aĩum meum trãsferrẽ ad ſapiẽtiã, deuitaremq; ſtultitiã. Scd̃o, neceſſariũ eſt ſtudiũ lrãrũ religioſis inſtitutis ad prædicãdũ, & alia hmõi exercendũ. Vñ Apoſt. dicit ad Titum 1. de epõ, ad cuius officiũ hmõi actus ptinent, Amplectentẽ eũ, q ẽm doctrinã eſt, fidelẽ ſermonẽ, vt potẽs ſit exhortari in doctrina ſana, & eos q contradicũt arguere. Nec obſtat ꝙ apoſtoli abſq; ſtudio lrãrum ad pdicãdũ ſunt miſſi, qa vt Hieronymus dicit in epiſtola ad Paulin. * Quicquid alijs exercitatio, & quotidiana in lege Dei meditatio tribuere ſolet, hoc illis Spiritusſanctus ſuggerebat. Tertio, ſtudiũ lrãrum religioni congruit quãtũ ad id, qđ eſt oĩ religioni cõe: valet.n. ad vitandã carnis laſciuiã. Vñ & Hierony. dicit ad Ruſticum monachũ. † Ama ſcripturarũ ſtudia, & carnis uitia nõ amabis. Auertit.n. aĩum à cogitatione laſciuię, & carnẽ macerat pp ſtudij laborẽ, ẽm illud Eccl. 31. Vigilia honeſtatis tabefaciet carnes. Valet ẽt ad auferendam cupiditatẽ diuitiarum. Vndè Sapien. 7. dr̃. Diuitias nihil eſſe dixi in comparatione illius. Et 1. Machab. 12. dr̃. Nos aũt nullo horũ indiguimus, ſ. exteriorũ ſubſidiorum, hñtes ſolatio ſanctos libros, qui in manibus noſtris ſunt. Valet ẽt ad obedientiæ documentũ. Vñ Auguſt. dicit in libro de operibus monachorũ. † Quæ eſt iſta peruerſitas, lectioni nolle obtemperare, dũ vult ei vacare? Et ideò manifeſtum eſt ꝙ cõgruè poteſt inſtitui religio ad ſtudium literarum *.

D. 1185. — q. 108. ar. 4 — In collatione. 10. c. 4. — Li. 6 c. 26. parũ a principio. — Inter pſſc. & med. in ep. t hęc epiſt. Frater Ambroſi⁹ tua mihi. tomo 1. — De uiuendi forma circa med. to. 1. — C. 17. circa fin. tom. 3. — Sen. l. m — Gloſ. ordi. ibidem.

AD PRIMVM ergo, dcẽm ꝙ gloſſa ibi exponit illud de lrã veteris legis, * de qua Apoſto. dicit 2. ad Corinth. 3. Lrã occidit. Vnde non cognoſcere literaturam, eſt non approbare literalem circunciſionem, & cæteras carnales obſeruantias.

AD II dcẽm, ꝙ ſtudiũ ad ſcientiã ordinaẽ, quæ ſine charitate inflat, & per conſequens diſſenſiones facit, ẽm illud Prouer. 13. Inter ſuperbos ſemper ſunt iurgia, ſed cũ charitate ædificat, & cõcordiam parit. Vnde 1. ad Corin. 1. Apoſto. cũ dixiſſet, Diuites facti eſtis in oĩ uerbo, & in oĩ ſciã, poſtmodũ ſubdit. Idipſum dicatis oẽs, & nõ ſint in vobis

F ſchiſmata. Hierony. tñ nõ loqẽ ibi de ſtudijs literarum, ſed de ſtudijs diſſenſionum, quę per hęreticos & ſchiſmaticos itrauerũt i religionẽ chriañã.

AD III dcẽm, ꝙ Philoſ. profitebãtur ſtudia literarum quantum ad ſeculares doctrinas. Sed religioſis competit principaliter intendere ſtudio literarum ptinentium ad doctrinam, quæ ſecundũ pietatem eſt, vt dicitur ad Titum 1. Alijs autem doctrinis intendere non pertinet ad religioſos, quorũ tota uita diuinis obſeqijs mãcipatur, niſi inquãtum ordinantur ad ſacrã doctrinã. Vnde Aug. dicit in fine muſicæ. * Nos dum negligentes eſſe nõ
G eſtimamus, quos hæretici notionũ & ſcię fallaci pollicitatione decipiũt, tardius incedimus cõſideratione ipſarũ viarũ. Quod tñ facere non auderemus, niſi multos pios eccleſiæ filios eadem refellẽdorum hæreticorũ neceſſitate feciſſe uideremus.

Li. 6. Muſicæ in fine. to. 1.

ARTICVLVS VI.

Vtrum religio, quæ uacat uitæ contemplatiuæ, ſit potior ea que uacat operibus uitæ actiuæ.

AD SEXTVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ religio q̃ vacat vitæ cõtéplatiuæ, non ſit potior ea q̃ uacat operib. uitæ actiuę. Dr̃.n. extra * de regulari-
H bus, & transeuntib. ad religionẽ c. Licet. Sicut maius bonũ minori bono ꝑponiẽ, ita cõis vtilitas ſpãli utilitati ꝑferẽ. Et ĩ hoc caſu rectè ꝑponiẽ doctrina ſilentio, ſolicitudo contemplationi, & labor quieti: ſed religio eſt melior, q̃ ad maius bonũ ordinaẽ. ergo vr̃ ꝙ religiones q̃ ordinanẽ ad uitã actiuã,
I ſint potiores illis, quæ ordinãtur ad uitam cõtemplatiuam.

¶ 2 Præ. Oĩs religio ordinaẽ ad perfectionem charitatis, ut ſupra habitũ eſt. * Vnde ſup illud ad Hebręos 12. Nondũ uſq; ad ſanguinem reſtitiſtis, dicit gl. † Perfectior in hac uita dilectio nulla eſt ea, ad quã ſancti martyres peruenerũt, q cõtra peccatum uſq; ad ſanguinẽ certa-
K rũt. Certare aũt uſq; ad ſanguinẽ cõpetit religionibus, quæ ad militiam ordinanẽ, quæ tñ pertinent ad uitam actiuam. ergo uidetur, quòd huiuſmodi religiones ſint potiſſimę.

¶ 3 Præt. Tanto vr̃ eſſe aliqua religio perfectior, quãto eſt arctior: ſed nihil ꝓhibet aliquas religiones ad uitam actiuam ordinatas eſſe arctioris obſeruantiæ, quàm ſint illæ quæ ordinantur ad uitam contemplatiuam. ergo ſunt potiores.

Inf. q. 189. ar. 8. cor. & ad 2. Et opuſc. 10. c. 4. fin. — * In decreta. li. 3. c. 8 a medio. — Art. 1. & 2. huius qę. — Eſt Aug in ſerm. 17. & ver. Apoſt. tom. 1.

SVPER QVÆST. CLXXXVIII ART. VI.

Porro. 903 904

IN arti. 6. eiuſdem q. nota, ꝙ cũ i corpore articuli dr, ꝙ illa religio ſimpliciter præfertur alteri, q̃ ordinatur ad finem abſolute potiorem, uel qa eſt maius bonũ, uel qa ad plura bona ordinaẽ, iſta ſecunda pars diſiũctiua non hẽt pro ſubiecto propoſitionis finem, ſed religionem: ita ꝙ nõ eſt ſenſus, ꝙ finis eſt potior u. l qa eſt maius bonũ, uel quia ad plura bona ordinaẽ: cũ finis ut ſic, non hẽt finẽ, alioqn procederet in infinitũ. ſed eſt ſenſus, ꝙ dupliciter religio ordinaẽ ad finẽ potiorẽ, uel quia finis eſt maius bonũ, uel quia ipſa religio ordinaẽ ad plura bona: ſicut religio q̃ ordinaẽ ad orãdum, melior eſt q̃ illa q̃ ordinaẽ ad propriæ lectioni uacãdũ quia melius cõtemplatio fit orãdo, q̃ legendo. Religio th q̃ ad utrũque bonũ ordinaẽ, ſ. orõnem, & lectionem, melior eſt ſimpliciter utraque, quia habet finem potiorem ex eo, quòd finis eius complectitur utrumque bonum, illarum uero unicum tantum. Et hac ratione conſtituuntur in ſupremo religionis gradu illæ religiones, quæ non ſolum contemplantur, ſed contemplata docent.

Sed

¶ In reſſione ad ſm̃ ꝓſpice, q; hinc habes ſolutionem uulgaris q̃õnis. An. ſ. eũtes recto corde & opere ad bellũ contra infideles, ſint martyres, ſi in bello occidunt̃. Habes ſiquidẽ hoc in loco ab authore partẽ negatiuã. Et rõ in lr̃a redditur, qa martyres ꝓpriè ſunt q ad propriũ ſanguinẽ fundẽdũ uſq; ad priuationẽ uitæ tẽdunt directe, ut teſtes Chriſti ſint. Iſti aũt tã religioſi, q̃ ſeculares directe tendũt ad alienũ ſanguinẽ fundendũ, uel fugandũ. Vñ nõ ſunt abſolute loquendo, ſi occidant̃, martyres. Verum qa alia eſt q̃õ de martyrio, & alia de merito martyrii, ideo author excluſo martyrio à religioſis militibus, de merito martyrii tractat, & docet ꝙ ſicut in caſu neceſſitatis melius eſt infirmorũ curæ dare operã q̃ contẽplationi, q̃uis abſolute optima ſit Mariæ pars, & maioris meriti in neceſſitatis articulo eſt curã infirmi habere, q̃ contẽplari, uel p̃dicare: ita in ar. neceſſitatis, puta, ſi Eccleſia periclitaret̃ non ſolũ quoad pſonarum oppreſſionẽ, ſed quoad fidei libertatẽ, maioris meriti eſſet pro Eccleſiæ defenſione uſq; ad mortẽ bellando ſe exponere, q̃ cõtẽplari, uel p̃dicare. Et tũc merito martyrii non carerent, qui in tali bello ſic occiderent̃. Præferrent̃. n. in hmõi caſibus milites iſti oĩbus religioſis, utpote martyribus æquales in merito.

Ar. 1. huius quæſt.

In collatione 2. ca. 3. ante med.

Ho. 5. poſt medium.

D. 1188.

¶ In reſſione ad tertiũ eiuſdem articuli ſexti, in exemplo de medus ad continentiã ſeruandã attende, ꝙ non exempli tm̃, ſed ueritatis doctrinam continet. Nam pauperes nudos uacare generationi uidemus: ſimiliter laborãtes continue laboribus maximis, uacare ẽt generationi ꝓſpicimus, famelicos aũt & ſitibundos nequaq̃, iuxta illud, Sine Cerere & Bacho friget Venus. Melius ergo mediũ ad continentiã ſeruãdã eſt abſtinere cibo & potu, quàm

Q. 182. ar. 1.

Concl. m

Sed contra eſt, qđ Dñs Luc. 10. dicit, optimã partem eſſe Mariæ, per quam vita contemplatiua ſignificatur.

Resp. Dcđm, ꝙ ſicut ſ. dictũ eſt,* dr̃a unius religionis ad aliã principaliter q dẽ attendit̃ ex parte finis, ſecũdario aũt ex parte exercitii. Et qa nõ põt qd dici altero potius, niſi ſm id in quo ab eo differt, iõ excellẽtia uni⁹ religionis ſup aliã principaliter q dẽ attẽdit̃ ſm religionis finẽ, ſecũdario aũt ſm exercitiũ. Diuerſimode tñ utraq; cõparatio attẽdit̃. Nã cõparatio q̃ eſt ſm finẽ, eſt abſoluta, eo ꝙ finis pp ſe q̃rit̃. Cõparatio aũt q̃ eſt ſm exercitiũ, eſt reſpectiua, qa exercitiũ non q̃rit̃ pp ſe, ſed pp finẽ: & iõ illa religio alteri p̃fert, q̃ ordinat̃ ad finẽ abſolute potiorẽ vel qa eſt maius bonũ, uel qa ad plura bona ordinat̃. Si uerõ ſit finis idẽ, ſecundario attendit̃ præeminenẽtia religionis nõ ſm quantitatem exercitii, ſed ſm ꝓportionẽ ei⁹ ad finẽ intentũ. Vñ & in collationibus patrum inducit̃ ſnĩa† beati Antonii, q ꝓtulit diſcretionẽ, per quã aliquis oĩa moderat̃, & ieiuniis, & uigilijs, & oĩbus hmõi obſeruãtiis. Sic ergo dcđm eſt, ꝙ opus uitę actiuæ eſt duplex. Vnũ quidẽ quod ex plenitudine contẽplationis deriuat̃, ſicut doctrina & p̃dicatio. Vñ & Gre. dicit in 5. homi. ſuper Eze.* ꝙ de perfectis uiris poſt contẽplationẽ ſuã redeũtibus dr̃ pſal. 144. Memoriã ſuauitatis tuæ eructabũt: & hoc[d] p̃ferĩ ſimplici contẽplationi. Sicut. n. maius eſt illuminare q̃ lucere ſolũ, ita maius eſt cõtẽplata aliis tradere q̃ ſolũ contẽplari. Aliud aũt opus eſt actiuæ uitæ, quod totaliter cõſiſtit in occupatione exteriori, ſicut eleemoſynas dare, hoſpites recipere, & alia hmõi q̃ ſunt minora operibus cõtẽplatiuis, niſi forte in caſu neceſſitatis, ut ex ſ. dictis patet.* Sic ergo[m] ſummum gradũ in religionib. tenẽt, q̃ ordinant̃ ad docendũ & p̃dicandũ, q̃ & ꝓpinquiſſimæ ſunt perfectioni ẽporũ: ſicut & in aliis rebus fines primorũ cõiũgunt̃ principiis ſecundorũ, vt

A Diony. dicit 7. c. de diui. nom.* Secundũ aũt gradũ tenent illę, q̃ ordinant̃ ad contẽplationẽ. Tertius eſt earũ, quæ occupant̃ circa exteriores actiones*. In[p] ſingulis aũt horũ graduũ põt attendi præeminentia, ſm ꝙ vna religio ordinat̃ ad altiorẽ actũ in eodẽ gñe[q]: ſicut inter opera actiuæ uitę potius eſt redimere captiuos, q̃ recipere hoſpites:

B & in operibus uitæ cõtẽplatiuæ potior eſt oratio, q̃ lectio.[r] Põt ẽt attẽdi p̃eminẽtia, ſi una earũ ad plura horũ ordinetur q̃ alia, uel ſi conuenientiora ſtatuta habeat ad finem propoſitum conſequendum.[ſ]

Ad primum ergo dcđm, ꝙ Decretalis illa loquit̃ đ uita actiua prout ordinat̃ ad ſalutẽ aĩarũ.

Ad II dicẽdũ, ꝙ religiones q̃ inſtituunt̃ pp militiam,

C directius ordinant̃ ad hoc ꝙ effundant ſanguinẽ hoſtiũ, q̃ ad hoc ꝙ eorum ſanguis effundat̃, ꝙ proprie martyribus cõpetit.[u] Nihil tñ prohibet hmõi religioſos in aliquo caſu meritum martyrii cõſequi, & ſm hoc p̃ferri aliis religioſis: ſicut & opera actiua interdũ in aliquo caſu præferunt̃ contẽplationi.

Ad III dcđm, ꝙ altitudo obſeruãtiarũ nõ eſt illud quod

D p̃cipue in religione cõmendat̃, vt beatus Antonius dicit. Et Iſa. 58. dr̃. Numquid tale eſt ieiuniũ quod eligi, per diẽ affligere hoĩem aĩam ſuã? Aſſumit̃ tñ in religione vt neceſſaria ad carnis macerationẽ, q̃ ſi ſine diſcretione fit, periculũ deficiendi habet annexũ, ſicut beatus Anton. dicit: & iõ non eſt potior religio ex hoc, ꝙ habet arctiores obſeruãtias, ſed ex hoc

E ꝙ ex maiori diſcretione ſũt ei⁹ obſeruãtiæ ordinatæ ad finẽ religionis: ſicut ad cõtinẽtiã efficaci⁹ ordinat̃ maceratio carnis per abſtinẽtiã cibi, & potus, q̃ pertinẽt ad famẽ & ſitim, q̃ per ſubtractionẽ ueſtiũ, q̃ pertinẽt ad frigus, & ad nuditatem, & quàm per corporalem laborẽ.

Articulvs VII.

Vtrum habere aliquid in communi diminuat perfectionem religionis

Ad ſeptimum ſic proceditur. Videtur ꝙ habere ali

carere caligis, aut calceis, & quàm laborare, & huiuſmodi.

Ca. 7. inter med. & fi.

SV. Q. CLXXXVIII. ART. VI.

Concl. p

In ar. 7. eiuſdem q. aduerte in titulo ly perfectionem religionis. Eſt. n. triplex pfectio ſ. hoĩs abſolute, q̃ ſine oĩ ſtatu pfectionis hr̃ à uiris pfectis non religioſis, nec prælatis. Eſt & pfectio ſtatus religioſi, de qua eſt ſermo. Eſt & perfectio ſtatus epalis, de qua ſermo habitus eſt. Nunc igitur de perfectione media quæ perfectio religionis appellatur eſt quæſtio, an minor ſit habere aliquid in communi. Et quia huiuſmodi perfectio eſt perfectio hominis ſm̃ talem ſtatum, & ordinatur ad perfectionem hoĩs abſolute, quæ in charitate conſiſtit: & iõ in litera ex mentis humanæ diſpoſitione, uel impeditione ad ſpiritualia & ſpeciales fines religionum declaratur intentum.

Concl. ſ.

¶ In eodem ar. 7. eiuſdem q. 188. dubium occurrit circa concluſionem de modo paupertatis religioſorum ordinatum ad contemplandum, & contemplata prædicandum. Dicitur enim in litera, ꝙ modus paupertatis talium eſt, ſi modica quæ ſunt neceſſaria ad uictum, congruo tempore procurata conſeruantur. Habet. n. concluſio hæc difficultatẽ propter duo. Primo, quia iſte modus uiuendi habet plus ſolicitudinis, q̃ uiuere ex moderatis poſſeſſionibus: quoniã experientia teſtatur, quod ſi uiuitur ex poſſeſſionibus, ſolicitudo incumbit ualde paucis, & reliqui uacãt ſtudio & ſaluti aĩarum. Si autem uiuitur ex procuratione, hoc eſt, ex mendicitate, oportet multos religioſos tẽpore meſſis, & uindemiæ emittere ad quæſtũ ultra quotidianos q̃ſtus, ita quòd magiſtra rerum experientia teſtatur minorem incumbere ſolicitudinem uiuentibus ex moderatis poſſeſſionibus.

1. reſpon.

Perr. 0 906

Opuſ. 17. c 15. Et opuſ. 10. c. 6.

qd in cōi diminuat pfectionē religionis. Dicit.n.Dñs Matt. 19.Si uis pfectus eſſe, uade, & vende oīa q̄ habes, & da pauperibus. Ex quo patet ꝙ carere mūdanis diuitijs[h] pertineat ad perfectionē chriſtianæ vitę, ſed illi qui habēt aliquid in cōi nō carēt diuitijs mūdanis. ergo vr̄ ꝙ non attingant omnino ad perfectionem chriſtianæ vitæ. F

¶2 Præt. Ad perfectionē conſiliorū pertinet vt hō mundana ſolicitudine careat. vñ & Apoſ. 1.ad Cor.7.dans cōſiliū de virginitate dicit. Volo vos ſine ſolicitudine eſſe: ſed ad ſolicitudinē præſentis uitæ ptinet ꝙ aliqui reſeruēt ſibi aliqd in futurū: quā quidē ſolicitudinem Dñs diſcipulis prohibet Matt. 6.dicens. Nolite[h] ſoliciti eſſe[h] in craſtinum. ergo vr̄ ꝙ habere aliquid in communi diminuat perfectionem chriſtianæ uitæ. G

¶3 Præt. Diuitiæ cōes[h] quodāmō pertinent ad ſingulos, qui ſunt in cōitate. Vñ Hier. dicit* de quibuſdā loquens. Sunt ditiores monachi, q̄ fuerant ſęculares: poſſident opes ſub Chriſto paupere, quas ſub locuplete diabolo non habuerunt: ſuſpirat eos Eccl'ia diuites, quos tenuit mūdus ante mēdicos: ſed ꝙ aliqs habeat diuitias ꝓprias derogat pfectioni religionis ergo ēt pfectioni religionis derogat ꝙ aliquid in cōi habeatur. H I

¶4 Præt. Greg. in 3. dialog.* narrat de quodā ſanctiſſimo uiro Iſaac, ꝙ cū ei diſcipuli humiliter innuerent ut pro vſu monaſterij poſſeſſiones q̄ offerebanť acciperet, ille ſolicitus ſuæ paupertatis cuſtos fortē ſniam tenebat dicēs. Monachus q in terra poſſeſſiones q̄rit, monachus nō eſt. K Quod intelligiť de cōibus poſſeſſionibus, quę pro cōi vſu monaſterij ei offerebanť. ergo vr̄ ꝙ habere aliquid in cōi tollat perfectionē religionis.

¶5 Præt. Dñs perfectionē religionis diſcipulis tradēs Matt. 10.dicit. Nolite poſſidere aurū, neq; argentū, neq; peccuniā in zonis veſtris, non perā in uia: per quod, ut Hierony. dicit arguit Philo.* qua uulgo appellātur bacchoperiti quaſi contemptores ſæculi, & oīa pro nihilo ducētes, cellariū ſecū vehāt. [h] ergo vr̄ ꝙ reſeruare aliquid ſiue in proprio, ſiue in cōi, diminuat perfectionē religionis.

Sed contra eſt, ꝙ Proſper dicit in libro de uita* contemplatiua, & hr̄ 12.q.1. Satis oſtenditur, & propria debere propter perfectionem contemni, & ſine impedimento perfectionis eccleſiæ poſſe facultates quæ ſunt profecto communia, poſſideri.

Resp. Dcdm, ꝙ ſicut s. dictū eſt,* perfectio nō conſiſtit eſſentialiter in paupertate, ſed in Chri ſequela, ſm illud Hieronymi ſuper Matthæū: Quia non ſufficit oīa relinquere, addit Petrus quod perfectū eſt.ſ.ſecuti ſumus te. Paupertas aūt eſt ſicut inſtrm, vel exercitiū perueniendi ad perfectionē. Vñ in collationibus patrum Abbas Moyſes dicit.* Ieiunia, uigiliæ, meditatio ſcripturarū, nuditas ac priuatio oīum facultatū nō perfectio, ſed pfectionis inſtra ſunt. Eſt aūt priuatio oīm facultatū, ſiue paupertas perfectionis inſtrum, inquantum per remotionem diuitiarum tolluntur quædā charitatis impediméta, quæ ſunt præcipue tria: quorū primū eſt ſollcitudo, quā ſecū diuitiæ afferunt. Vñ Dñs dicit Matt.13. Quod aūt ſeminatum eſt in ſpinis, hic eſt qui uerbum Dei audit, & ſolicitudo ſæculi iſtius, & fallacia diuitiarū ſuffocat uerbum. Secundum aūt eſt diuitiarum amor, qui ex diuitiis poſſeſſis augetur. Vnde & Hieronymus dicit ſuper Matt.* ꝙ quia diuitiæ habitæ difficile contemnuntur, non dixit Dñs Matt. 19. Impoſſibile eſt diuitē intrare in regnū cęlorum, ſed difficile. Tertium aūt eſt inanis gloria, uel elatio quæ ex diuitiis naſcitur, ſm illud pſal. 48. Qui confidunt in uirtute ſua, & in multitudine diuitiarum ſuarū gloriantur. Horum ergo triū primū a diuitiis ſeparari non pōt totaliter ſiue ſint magnæ, ſiue paruæ. Neceſſe eſt.n. hoiem aliqualiter ſolicitari de acquirendis, uel conſeruandis exterioribus rebus. Sed[m] ſi res

nibus, q̄ ex eleemoſynis procuratis. Secundo, qa iſte modus uiuēdi de facto eſt adeo extenſus ad tot quæſtores utriuſq; ſexus, ut impoſſibile ſit eam plus uiuere ex mendicitate niſi cū maxima ſeruitute deuiante a ſtudio literarū, q̄ multiplicatio nō erat tempore præterito.

¶ Ad primū horū dr̄, ꝙ rō maioris ſolicitudinis in uiuendo ex mendica procuratione & cōſeruatione eſt triplex. Prima ē multitudo ꝓmiſcua quodāmodo eorum qui ad hmōi religiones recipiunť. Non.n. deberent oēs ad harum religionū profeſſionē recipi, ſed ſoli idonei ad officiū prædicandi & confeſſiones audiendi, & miniſtri eorū neceſſarij. Melius.n. eſſet pauciſſimos habere in conuētu ad officiū diuinū, & miſſas celebrandū, q̄ in tot miniſtris uices magnarū eccleſiarū ſurripere i miſſis, & diuinis officiis nō, ſine utilitate diuini cultus quo ad miniſtros & populū, dum tot ſunt miſſæ quot auditores, ſpectati, & hmōi: & culpa extendiť dum hoc laudať. Secunda eſt nimius ſumptus. Nā q̄ triginta religioſi hodie exigunt, paulo ante cētū forte ſufficiebat. Nunc ſi deeſſet pitantia conuentui, error magnus eſſet. olim ſat erat q̄nq; habere illā. Immo legiť Beatū Dñicū ꝓcuratorē cōuentus Bononienſis arguiſſe, q deſtrueret ei fratres, qa ſæpe dabat eis pitantiā, & tñ quantū ex illa lectione memini, nō dabat fortè bis in hebdomada pitantiā procurator ille. Olim ueſtes ueteres & laceræ, reſarcitæ tñ, i uſu erant, mō conſumiť ærariū magnū in ueſtibus. Taceo de fabricis ſumptuoſis q̄ a mēdicantibus fiunt. Et breuiter expēſæ modernæ tñ diſtant ab antiquis, ut nō ſit mirū ſi multa opus ſit ſolicitudine. Tertia eſt uitæ imperfectio, qa religioſi defecerunt in uitæ perfectione, quo fit ut & præſens ſolicitudo ſit cōſola-

Hiero. ad Nepotianū de uita clericorū ante med. tom.1.

Li.3.c.14.a

Hier.ſ hoc loco. to. 9.

tos fratres cōſeruādi in uictu &c. & ſæculares non uidētes perfectionē quæ in talibus exigiť, nō dant largiter, & Deus principalis diſtributor iuſtiſſime ſubtrahit eleemoſynas male meritis de ſua profeſſione, & tñ author doctrinam ſuā de religioſorum paupertate fundat ſuper pſumpta pfectione ꝓfitentiū paupertatē uoluntariā, ut patet in tertio cōtra Gētiles in multis capitulis d hac materia. Vñ & hic dicit, ꝙ modica neceſſaria ad uitæ &c. qa natura paucis cōtenta eſt, ſed nō delectabilis appetitus. ſed non infelix horror abiectarū ueſtiū, ſed nō diſpoſitio illorū q pauperes eſſe uolunt, & nihil ſibi deeſſe. Dcdm eſt igiť, ꝙ ſi religioſi iſti pfectioni uitæ operā darent efficacē contēti ſolis neceſſariis ad uitam, parua immineret eis ſolicitudo ꝓcurandi uictū. Et p hoc ſoluiť ēt ſecunda obiectio. Nā deſiſtere à pfectionis ſtudio ob negligētiā & uſū nō neceſſariorum, rō eſt quare De⁹ nō aperit eis manū ſæcularium, cuius euidētiſſimū ſignū ē, ꝙ ubicūq; uir aliquis pfectæ uitæ nolatur & crediť, ultro oīa offeruntur à fidelibus.

¶ Circa loculos Dñi, dubiū occurrit, An ſit opus perfectionis, uel imperfectionis habere loculos, & hmōi. Et eſt rō dubii, quia Auguſtinus in libro de opere monachorū, & ſuper illud, Producens fœnū iumentis, dicit. Dñs noſter Ieſus Chriſtus more ſuæ miſericordiæ infirmioribus compatiēs, cū ei poſſent angeli miniſtrare, loculos habere dignatus eſt. & Nicolaus quartus in Decretali, Exiit qui ſeminat, in 6. de uerborum ſignificatione, dixit, quòd infirmorum perſonam Chriſtus ſuſcepit in loculis. Et rurſus. Egit namque Chriſtus, & docuit perfectionis opera: egit etiam & infirma, ſicut interdum in fuga patet, & loculis. Sed utrumq; per-

fecte

L.2.c.9.parum a pr. & habetur 12.q.1.ca. Expedit.

Q.184.ar.3.& q.185 art.6.ad 1.

Sup illud Matth.19. Et ſequēti ſumus te. tom.9.

In collatione 1.c.7.a med.

Matth.19 tom.9.

Conc.an

exteriores non quærantur, vel habeantur niſi in modica quãtitate quantum ſufficiunt ad ſimplicem victum, talis ſolicitudo non multum impedit hominem: vnde nec pfectioni repugnat chrĩanæ uitæ *: Non.n. oĩs ſolicitudo a dño interdr̃, ſed ſuperflua, & nociua. Vnde ſuper illud Matth. 6. Ne ſoliciti ſitis aiæ ueſtræ, quid manducetis &c. dicit Aug. in li. de ſer. Dñi in mon. * Non hoc dicit, ut iſta non procurent̃ quantũ neceſſitatis eſt, ſed ut non iſta intueantur, & pp iſta faciant qcquid in Euangelii pdicatione facere iubẽtur. Sed abũdãs diuitiarũ poſſeſſio abũdãtiorẽ ſolicitudinẽ ingerit, per quam aĩus hoĩs multum diſtrahĩt & impeditur, ne totaliter feratur ĩ Dei obſequiũ. Alia uero duo, ſ. amor diuitiarũ, & elatio, ſeu gloriatio de diuitiis nõ conſequunt̃ niſi abũdantes diuitias. Differt tñ circa hoc utrũ diuitiæ abũdãtes, uel moderatæ in pprio, uel in cõi habeant̃. Nã ſolicitudo q̃ circa proprias diuitias adhibet̃, ptinet ad amorẽ priuatũ, quo qs ſe tpaliter amat: ſed ſolicitudo q̃ adhibet̃ circa res cões, pertinet ad amorẽ charitatis, q̃ nõ quærit q̃ ſua ſunt, ſed cõibus intẽdit. Et qa religio ad perfectionem charitatis ordinat̃, quã pficit amor Dei uſq; ad cõtemptũ ſui, *habere aliqd propriũ pfectioni repugnat religionis: *ſed ſolicitudo q̃ adhibet̃ circa bona cõia, pertinere põt ad charitatẽ, licet p hoc impediri poſſit aliqs altior charitatis act⁹, puta. cõtẽplationis diuinæ, aut inſtructiõis pximorũ. Ex quo patet, q habere ſuperabundãtes diuitias ĩ cõi ſiue in rebus mobilibus, ſiue in immobilib⁹, eſt impedimẽtũ pfectionis. licet ñ totalr̃ excludat eã. Habere aũt de rebus exterioribus in cõi ſiue mobilibus, ſiue immobilibus, quãtũ ſufficit ad ſimplicẽ uictũ, pfectionẽ religionis nõ impedit, ſi conſideret̃ paupertas p cõparationẽ ad cõem finẽ religionũ, q̃ eſt uacare diuinis obſequiis. Si aũt conſideret̃ per cõparationẽ ad ſpãles

A fines religionũ, ſic pręſuppoſito tali fine, paupertas maior, uel minor eſt religioni accommoda: & tanto erit una quæq; religio ſcm̃ paupertatẽ perfectior, qanto hẽt paupertatem magis proportionatã ſuo fini. Manifeſtũ ẽ.n. q ad exteriora, & corporalia opera uitæ actiuę indiget hõ copia exteriorũ rerũ: ad cõtemplationẽ ãt pauca requiruntur. Vnde Phil. dicit in 10. Ethi. * q ad actiones

B multis opus eſt, & quanto utique maiores ſunt & meliores: pluribus. Speculãti ãt nullo taliũ ad operationem eſt neceſſitas, ſed ſolis neceſſariis indiget: alia uero impedimẽta ſũt ad ſpeculationẽ. Sic ergo patet, q religio quæ ordinat̃ ad actiones corpales actiuæ uitę, puta. ad militandum, uel ad hoſpitalitatem ſectãdã, imperfecta

C eſſet, ſi cõibus careret diuitiis. Religiones ãt quę ad contemplatiuã uitã ordinant̃, tanto perfectiores ſunt, quãto eorum paupertas minorem eis ſolicitudinem tpalium ingerit. Tãto ãt ſolicitudo tpalium rerũ magis impedit religionem, quanto ſolicitudo ſpũaliũ maior ad religionem requiritur. Manifeſtũ eſt ãt q maiorẽ ſoli-

D citudinẽ ſpũalium requirit religio, q̃ eſt inſtituta ad contemplandũ, & contemplata aliis tradendum per doctrinam & prædicationẽ, q̃ illa quę eſt inſtituta ad contemplãdum tm̃. Vnde talẽ religionẽ decet paupertas talis, quæ minimam ſolicitudinem ingerit. manifeſtũ eſt aũt q minimã ſolicitudinẽ ingerit ſeruare res uſui hoium neceſſarias tpe congruo pro-

E curatas: & iõ tribus gradibus religionũ ſuprapoſitis, triplex gradus paupertatis competit. Nã *illis religionibus quæ ordinant̃ ad corporales actiones actiuæ uitę, competit habere abundãtiam diuitiarũ cõium. Illis aũt religionibus, quæ ſũt ordinatę ad contemplandum, magis cõpetit habere poſſeſſiones moderatas, niſi ſimul oporteat tales religioſos per ſe, uel per alios hoſpitalitatẽ tenere, & pauperibus ſubueni-

Li. 10. c. 8. ante med. to. 5.

---

fectę pfectus exiſtens ut perfectis & imperfectis ſe uiam ſalutis oſtenderet, q utroſque ſaluare ueniebat, ubi manifeſte inſinuat̃, q habere loculos imperfectorũ eſt. ¶ Inoppoſitũ eſt authoritas literæ huius & rõis in ea aſſignatæ. q põt ſic extendi. Habere loculos, nihil minuit de perſonali pfectione, alioquin Abrahã, cui dictũ ẽ, Eſto pfectus, & Chriſtus, & Apoſtoli non fuiſſent perfecti perſonaliter. Nihil etiã minuit de perfectione ſtatus epiſcopalis: alioquin tot ſancti epiſcopi non fuiſſent perfecti, ut Ambroſius, Auguſtinus, Gregorius. Nihil ẽt minuit de pfectione religionis, alioquin Benedictus, Antonius, Bernardus, Dominicus &c. nõ fuiſſent pfecti religioſi. Nihil ergo minuit de perfectione hēc loculos. ¶ Ad hoc dr̃, q pcul dubio hēc loculos nihil minuit de perfectione uitę, aut ſtatus religioſi uel epiſcopalis, pp rões quas author affert & hic, & in tertio cõtra Gent. diffusè, & exempla Chriſti, & Apoſtolorum, & obſeruantiã tot perfectorum ſanctorum epiſcoporũ, & religioſorũ, quorũ opera ſunt doctrina uitę chriſtianæ.

Li. 2, c. 26. in fin. &c. 25. to. 4.

Concl. p

Pro intelligentia ãt uerborũ, q in oppoſitũ pũt inducta, ſciẽdo q aliqđ opus eſſe infirmitatis, uel infirmorũ, uel ĩfirmũ, ſeu imperfectionis, uel impfectorũ, uel imperfectum, contingit dupliciter. Primo, loquẽdo de infirmitate & impfectione moris priuatiue, ſeu contrarie: & ſic blaſphemũ eſt dicere, Dñm opera infirma egiſſe: qm̃ qđ ſic ẽ infirmũ, uel imperfectũ, caret pfectione uel ſanitate morali, quã dẽt habere. Alio mõ, negatiue, & hoc dupliciter uel in gñe moris, uel in gñe nãæ. Si intelligatur in gñe nãę negatio pfectionis, ſenſus eſt q, actus aliqs eſt infirmus, uel imperfectus, qa ipſe ex una, & actus cõtrarius ex altera parte ſic ſe habent, q actus ipſe uel defectũ aliquẽ nãæ ſonat, quẽ non ſonat alter, uel excellentiam aliquã ſonat alter, quam nõ ſonat ipſe. V.g. Occidere hominem, ſolitarie ſumptũ, eſt actus malũ ſonans. Cõſeruare ãt hoiem eſt actus contrarius ſonans ſolitarie, bonũ, ac p hoc põt dici, q occidere hoiem eſt malũ, & conſeruare hoiem eſt bonum, Et ſic eſt in gñe naturæ. nam in gñe morum utrumq; põt eſſe bonum, & malum. Similiter in pposito. Viuere ſine loculis, excellentiæ magnæ eſt, immò diuinitatis, ut ſi Chřo angeli continue miniſtraſſent. ſicut & Paulum eremitã coruus paſcebat: & per oppoſitum uiuere cum loculis, infirmitatis & humanæ neceſſitatis, illud pfectionis ſupra hoiem, hoc imperfectionis humanæ, Et ſic pcul dubio Auguſtini uerba intelligẽda ſunt, ut patet ex eo, q contra loculos nõ humanã pfectionẽ, ſed diuinã diſtinguit poteſtatẽ dicẽdo, Cui angeli adminiſtrabant. Et hunc ſenſum ipſemet Aug. exponit, ut hẽtur in Dec. 12. q. 1. ca. exemplum. Exemplum Dñi accipite conuerſantis in terra. Quare loculos habuit, cui angeli miniſtrabant, niſi quia eccleſia loculos habitura erat?

Concl. ſ

¶ Si uero in gñe moris intelligatur, negatio perfectionis dupliciter intelligi põt. Primo ſimpliciter, & tũc ſenſus eſt, q opus aliqđ ſm̃ ſuũ genus eſt imperfectum, uel infirmum in gñe moris: qa non habet ex ſua rõne oẽm perfectionem poſſibilem reperiri in opere aliquo ſub gñe moris. Et in hoc ſenſu oẽ opus morale habens aliud op⁹ morale ſm̃ ſuum genus pfectius ſe, eſt imperfectum, & infirmum negatiue: quia non hẽt perfectionem inuentam in actu ſm̃ ſuam rõnem perfectiorẽ. Et ſic uerisſimum eſt, q Dñs in carne mortali utraq; opera egit, & docuit.

Concl. a

re, & pauperibus ſubuenire. Il lis aũt q̃ ordinanẽ ad cõtẽplata alijs tradẽda, cõpetit vitã hẽre maxime ab exteriorib⁹ ſolicitu dinib. expeditã. Qđ q̃dẽ fit dũ modica, q̃ ſunt neceſſaria vitæ, cõgruo tpe ꝓcurata cõſeruantur, & hoc Dñs paupertatis inſtitutor docuit ſuo exẽplo. Habebat.n. loculos Iudę cõmiſſos, in qb⁹ recõdebanẽ ei oblata, vt hr̃ Io. 10. Nec obſtat. ꝙ Hieronymus dicit ſup Matth. * Si quis obijcere voluerit, qm̃ Iudas pecuniã in loculis portabat: rñdem⁹ ꝙ rẽ pauperũ i vſus ſuos cõuertere, nephas putauit. ſ. ſoluẽdo tributũ: q̃a iter illos pauperes p̃cipue erãt ei⁹ diſcipuli, in quorũ neceſſitates pecunia loculorũ Chriſti expẽdebatur. Dr̃.n. Io. 4. Diſcipuli abierũt in ciuitatẽ vt cibos emerẽt. & Io. 13. dr̃ ꝙ diſcipuli putabant, q̃a loculos hẽbat Iudas, ꝙ dixiſſet ei Ieſus, Eme ea q̃ op⁹ sũt nobis ad diẽ feſtũ, aut vt egenis aliq̃d daret. Ex quo patet, ꝙ cõſeruare pecuniã, aut quaſcũq; alias res cões ad ſuſtẽtationẽ religioſorũ cõgregationis eiuſdẽ, vel quorumcũq; aliorũ pauperũ, ẽ pfectioni cõforme, quã Chriſtus docuit ſuo exẽplo: ſed & diſcipuli poſt reſurrectionẽ, a qb. oĩs religio ſũpſit originẽ, * ptia p̃diorũ cõſeruabãt, & diſtribuebãt vnicuiq; ꝓut op⁹ erat.

Ad primvm ergo dcẽdm, ꝙ ſicut dictum eſt, * ex illo verbo Dñi ñ intelligiẽ ꝙ ipſa paupertas ſit perfectio, ſed pfectionis inſtrm, & ſicut oſtẽsũ eſt, ẽ minimũ eſt inter tria principalia inſtra pfectionis. Nã uotũ cõtinẽtiæ p̃eminet voto paupertatis, & votũ obediẽtiæ præferẽ vtriq;. Quia vero inſtrm nõ ꝓp ſe q̃riẽ, ſed ꝓp finẽ, nõ tãto aliq̃d fit melius, quãto maius eſt inſtrm, ſed quãto eſt magis fini proportionatũ. Sicut medicus ñ tãto magis ſanat, quãto maiorẽ dat medicinã: ſed quanto medicina eſt magis ꝓportionata morbo. Sic ergo ñ oportet ꝙ religio tãto ſit pfectior, quãto maiorẽ hẽt paupertatẽ: ſed quãto eiꝰ paupꝑtas ẽ magis ꝓportionata fini cõi & ſpãli. Et ſi daret ꝙ exceſſus paupertatis faceF ret religionẽ pfectiorẽ ſm hoc ꝙ eſt pauperior, non tñ faceret eã pfectiorẽ ſimplr. Poſſet.n. eſſe ꝙ alia religio excederet i his q̃ ptinẽt ad cõtinentiã & obediẽtiã, & ſic eſſet ſimplr perfectior: q̃a quod in melioribus excedit, eſt ſimpliciter melius.

Ad ii dcẽdm, ꝙ ꝓ hoc ꝙ Dñs dicit Matt. 6. Nolite ſoliciti eẽ in craſtinũ, nõ intelligiẽ ꝙ nihil reſeruẽ in futurũ. Hoc.n. G periculoſũ eẽ beatus Antoni⁹ in collationib. patrũ * oſtendit dicens, ꝙ priuationẽ oĩum facultatũ ita ſectãtes, vt ex ipſis, nec quidẽ unius diei victũ ſibimet vnũuc denariũ ſupeſſe paterenẽ, & alia hmõi ſ. cientes, ita uidem⁹ repẽte deceptos, vt arreptũ opus nõ potuerint cõgruo exitu teriare. Et vt Aug. dicit i li. de opib. monachorũ, H * ſi hoc verbũ Dñi, Nolite ſoliciti eſſe in craſtinũ, ita intelligaẽ, vt nihil in craſtinũ reponatur, non poterũt iſta ſeruare q ſe per multos dies a cõſpectu hoium ſeparatos includũt, viuẽtes i magna intẽtione orationũ. & poſtea ſubdit. * An forte quo sũt ſanctiores, eo ſunt volucribus diſſimiliores? & poſtea ſubdit. Si.n. vrgeanẽ ex Euãgelio vt nihil reponãt in craſtinũ, rñdẽt: Cur ergo ipſe Dñs loculos habuit ubi pecuniã collectã reponeret? Cur tãto añ fame iminẽte frumẽta ſanctis patribus miſſa ſunt? Cur apoſtoli indigẽtię ſanctorũ I neceſſaria ꝓcurarũt? Qñ ergo dr̃. Nolite ſoliciti eſſe in craſtinũ, ſm Hier. * ſic exponiẽ. ſufficit nobis p̃ſentis tpis cogitatio, futura q̃ incerta ſunt Deo reliquam⁹. Scdm Chry. ſic. Sufficit labor, quẽ pateris ꝓp neceſſaria, noli de ſupfluis laborare. Sm Aug. ſic. * Cũ aliquid boni opamur, nõ tẽporalia, q̃ ſignificanẽ per craſtinũ, ſed æterna cogitemus.

Ad iii dcẽdm, ꝙ uerbũ Hiero. hẽt locũ vbi ſunt ſuperabũdãtes diuitiæ, q̃ habenẽ quaſi ꝓpriæ, uel per quarũ abusũ ẽt ſinguli de cõitate ſuperbiũt, & laſciuiunt. Nõ aũt hẽt locũ in diuitijs moderatis cõiter conſeruatis ad ſolam ſuſtentationem ui K tæ, qua ſinguli indigent. Eadem. n. eſt ratio quòd ſinguli vtantur his quæ pertinent ad neceſſaria uitæ, & quòd communiter conſeruentur.

Ad iiii dicendum ꝙ Iſaac poſſeſſiones renuebat accipere, q̃a timebat ne per hoc ad ſuperfluas diuitias veniretur, per quarũ abuſum impediretur religionis perfectio. Vñ Grego. ididem ſubdit. * Sic metuebat paupertatem ſuæ ſecuritatis perdere, ſicut auari diuites ſolent perituras diuitias cuſtodire. Non autem legitur quòd renuerit recipere aliqua neceſſaria ad uitæ ſuſtentationem communiter conſeruandam.

Ad v dcẽdm, ꝙ Phi. i 1. pol. * dicit. Panẽ & vinũ & alia hmõi eẽ diuitias nãles: pecunias vero diuitias

docuit. ſ. pfecta, hoc ẽ, maiora & minora. Min⁹ eſt.n. ſeruare caſtitatẽ, q̃ alam ſuã ponere ꝓ amicis ſuis, & vtrumq; egit, & docuit Chriſtus. Et ſimiliter minus eſt iſtruere mulierẽ, q̃ p̃dicare populo, vtrunque egit Chrs, & ſic de alijs.

¶ Scđo de actibus ſolitarie ſumptis, & tunc eſt ſenſus, ꝙ duorum actuũ cõtrariorũ ille dr̃ pfectionis, q ſolitarie ſumptus ſonat uirtutẽ, quã nõ ſonat alter actus cõtrarius: & iõ dr̃ imperfectionis. uerbi gtã. Si ꝓponantur hi duo actus cõtrarij. ſ. bibere uinum, & abſtinere a uino. & dicetur ꝓculdubio q, bibere uinũ eſt impfectionis, & abſtinere a uino ẽ pfectionis: q̃a abſtinere a uino ſonat prima facie uirtutẽ, cũ tñ ſm ueritatẽ neuter uirtutis actus ſit, & uterq; poſſit bñ & malefieri. Et hoc mõ Saluator noſter egit, & docuit pfectionis, & ipfectionis opa. Hoc n. tabs fugere, ſonat imperfectionẽ, & firmiter ꝑmanere, ſonat virtutẽ. Et ſimiliter uiuere ſine loculis ſonat uirtutẽ: & hẽre loculos, imperfectionẽ. Et ꝑ hæc patet qđ dici põt ad uerba Decretalis. Oẽs.n. hmõi ſenſus ſobrij ſunt, & caſti & tenera primus ſenſus i aliqua ſui parte ad literã cõtenit il li Decretali, iuxta uerba Aug. ſcđus aũt & tertius intenti uiden tur ad litterã illudẽ in iſta mã, qñ utriuſq; capax eſt litera illa, & hæc quantũ ad expoſitionẽ illius Decretalis applicanẽ non niſi qñ apoſtolica licebit authoritate applicata intelligantur.

Eccl. 3 [margin, beside "& docuit pfectionis"]
Q. 184. ar. 5. 3. [margin]
Q. 186. ar. 4. [margin]

¶ In reſpõſione ad primũ, pſpice lrę pfectã rñſionẽ. Primo nãq; oſtendit, ꝙ nõ quãto pauperior tãto perfectior religio: q̃a paupertas inſtrm eſt ad perfectionem religionis. Scđo, uel ꝓp uarias opiniones, uel q̃a aliqualiter verificari põt, ꝙ paupertas maior auget pfectionẽ religionis, ſ. [illegible] diſtinguendo de religione pfectione. ſ. ſimpliciter, uel ſm quid: & dicit ꝙ, & ſi cõcederetẽ, ꝙ quanto pauperior religio, tãto pfectior ly pfectior, denotaret pfectionẽ ſm quid, hoc eſt, eſſet pfectior in hoc. ſ. in latitudine boni paupertatis, & nõ denotaret pfectionem ſimpliciter, hoc eſt, non ꝓpea eſſet religio perfectior abſolute: quia alia religio poſſet pauperiorẽ excedere ſm latitudinẽ alterius maioris boni, puta continentiæ, uel obedientiæ, uel charitatis. Quæ.n. ſm meliora excedit, eſt ſimpliciter melior ut patet.

¶ In rñſione ad tertiũ iuncta ſimul corpori articuli, pſpice q uituperabiliter tãtas diuitias multi religioſi diuites in cõi conſumãt in ſumptuoſis fabricis: & copioſi reditus, qui monaſterijs monachorũ & huiuſmodi ſunt dati non ad impedimentũ pręſtandum contemplatiuæ uitæ, quam ut au-

In collatione 2. Abbatis Moysi ca. 2. circa med. [margin]
In ca. 23. a me. 10. 3. [margin]
Capi. 23. a me. & c. 24 [margin]
2. reſp. Glo. or. cir. finem. c. 6. Matth. [margin]
3. reſp. Ho. 16. in Matt. in fi. in oper. im perfecto. to. 2. [margin]
Li. 2. de ſer. Domini in monte, ca. 25. nõ procul a fine. to. 4. [margin]
Loco citato in arg. [margin]
Li. 1. c. 5. & 6. tom. 5. [margin]

author in lřa dicit magnarũ diuitiarũ ſolicitudo impedit: ſed ut vel hoſpitalitati vacent. aut partes pauperũ ſint. diuertunt in ſuperfluas expẽſas, ita ut impleat verbũ Hieronymi, ꝙ ſuſpirat eos eccleſia diuites. Sat eos eſſe deberet, ꝙ habentes neceſſaria ut pauperes Chři tã in uictu q̃ in habitationibus, reliqua pauperib. erogarẽt, ut gauderet eccleſia eorũ diuitiis. Non eſt. n. rõnabile tot ad eccleſiaſtica collegia donatas diuitias, niſi qa bene vtebanť illis, & nõ ad delitias, aut pompam, ut hodie à multis fieri vř arbitrãtibus obſequiũ ſe pręſtare Deo in huiuſmodi ſumptibus.

Super illud Matt. 10. Nolite poſſidere aurum id innuit. tomo 9.

q. 185. ar. 6. ad 2. & 1. 2. q. 108 ar. 2. ad 3.

Perr. o. 907

SV. Q. CLXXXVIII. ART. VIII.

IN ar. 8. eiuſdem q. hoc ſolum dcẽm eſt, ut tẽptatis ad uitã ſolitariã bene explaneť primo doctrina hæc & examinent ſe, ſi pp ai paſſionem ſolitudinem quærunt, aut pp perfectionem uitæ iã aſſecutã, ita ut ſint iã patiẽtes; benigni, humiles, mãſueti, & contenti pane & aqua &c. Perfectorũ, inquit Apoſtolus, ſolidus eſt cibus eorũ q exercitatos habent ꝑ conſuetudine ſenſus ad diſcernendũ practicè & affectuoſe bonũ, & malũ. Quis eſt hic, & laudabimus eum?

eſſe artificiales. Et inde eſt ꝙ q̃dã philoſophi nolebãt vti pecunia, ſed alijs rebus, quaſi ſcdm naturã uiuẽtes: & iõ Hiero. ibi dt[*] perſeuerantiã Dñi q ſimiliter vtrumq; interdicit, oſtẽdit ꝙ in idẽ redit habere pecuniã, & alias res uitæ neceſſarias. Et tñ licet Dñs hmõi nõ portari in uia ab his q ad ꝑdicandum mittebanť, ordinauerit, nõ tñ ea in cõi conſeruari prohibuit. Qualiter tñ illa uerba Dñi intelligẽda ſint, ſ. oſtenſum eſt[†].

ARTICVLVS VIII.

Vtrum perfectior ſit religio in ſocietate uiuentium quàm agentium ſolitariam uitam.

AD OCTAVVM ſic ꝓcedi tur. Vř ꝙ ꝑfectior ſit religio in ſocietate viuẽtiũ, q̃ agẽtiũ ſolitariã vitã. Dř. n. Eccl. 4.[h] Melius eſt duos eſſe ſimul, q̃ vnũ: habẽt. n. emolumẽtũ ſocietatis ſuæ Igiť vř ꝑfectior eſſe religio in ſocietate uiuentiũ.

¶ 2 Præt. Mat. 18. dř. Vbi fuerint duo, uel tres cõgregati in noie meo, ibi ſum ego in medio eorũ: ſed nihil põt eſſe melius q̃ Chři ſocietas.[h] ergo vř ꝙ uiuere in cõgregatione ſit melius, quàm ducere ſolitariam uitã.

¶ 3 Præ. Inter alia religionis vota uotũ[h] obediẽtiæ excellẽtius eſt, & humilitas ẽ maximè Deo accepta: ſed obediẽtia & humilitas magis obſeruanť in cõuerſatione, q̃ i ſolitudine. dicet. n. Hier. in epiſt. Ad Ruſticũ monachum.[*] In ſolitudine cito ſurrepit ſuperbia, dormit qñ uoluerit facit ꝙ voluerit. Ecõtrario aũt ipſe docet eũ, q i ſocietate uiuit dicẽs. Nõ facias qđ uis comedas q iuberis, hẽas q̃tũ acceperis, ſubiiaciaris cui ñ uis, ſeruias fratrib. ꝑpoſitũ monaſterii timeas ut Deũ, diligas ut parẽtẽ. ergo vř ꝙ religio in ſocietate viuẽtiũ ſit ꝑfectior ea, q̃ ſolitariã vitã agit.

Deuinendi forma, ante me. to. 1.

¶ 4 Præt. Dñs dicit Lucæ 11. Nemo accendit lucernã, & in abſcondito ponit, neque ſub modio: ſed illi qui ſolitariã uitam agunt, vñr eſſe in abſcondito poſiti,[h] nihil utilitatis hoibus afferentes. ergo videtur quòd eorum religio non ſit perfectior.

¶ 5 Præt. Id qđ eſt ſcdm naturã hois, vř ad perfectionem virtutis pertinere: ſed homo eſt naturaliter animal[h] ſociale, ut Phil. dicit in 1. politic.[*] ergo videtur ꝙ agere ſolitariã uitam non ſit perfectius, quàm agere vitam ſocialem.

Li. 1. ca. 2. poli. poſt. prin. to. 5.

SED CONTRA eſt, ꝙ Aug. in lib. de operibus monachorũ,[†] illos ſanctiores eſſe dicit, qui a conſpectu hoium ſeparati, nulli ad ſe præbent acceſſum, uiuentes in magna intentione orationum.

Cap. 23. a medio illius to. 3.

A RESP. Dcẽm, ꝙ ſolitudo, ſicut & ipſa paupertas, non eſt ipſa eſſentia pf. ctionis, ſed perfectionis inſtřm. Vñ & in collationibus patrũ dicit Abbas Moyſes,[*] ꝙ pro puritate cordis ſolitudo ſectãda eſt, ſicut & ieiunia, & alia hmõi. Manifeſtũ eſt aũt ꝙ ſolitudo non eſt inſtřm congruum actioni, ſed contemplationi, ſcdm illud Oſeæ 2. Ducam eam in ſolitudinem, & loquar ad cor eius. Vñ non congruit religionibus q̃ ſunt ordinatæ ad opera uitę actiuę ſiue corporalia, ſiue ſpũalia, niſi forte ad tp̃s exẽplo Chriſti, qui ut dř Lucæ 6. exiit in montem ſolus orare, & erat pernoctans in orõe Dei. Competit aũt religionibus quæ ſunt ad contemplationem ordinatæ. B Conſiderandũ eſt tñ ꝙ id, quod eſt ſolitarium, debet eſſe ſibi per ſe ſufficiens. Hoc aũt eſt cui nihil deeſt, quod pertinet ad rõem perfecti: & iõ ſolitudo competit contẽplanti, qui iã ad perfectũ peruenit, quod quidẽ contingit dupliciter. Vno modo, ex ſolo diuino munere, ſicut patet de Ioan. Baptiſta, q fuit repletus Spũſancto adhuc ex utero matris ſuæ. Vñ cũ adhuc puer eſſet, erat in deſertis, ut dř Lucæ. 1. Alio mõ, per exercitiũ uirtuoſi actus, ſcdm illud ad Hebr. 5. Perfectorũ eſt ſolidus cibus, eorũ qui pro conſuetudine exercitatos habent C ſenſus ad diſcretionẽ boni ac mali. Ad exercitium aũt hmõi iuuať hõ ex aliorum ſocietate dupliciter. Vno mõ, quantũ ad intellectũ, ut inſtruať in his q̃ ſunt contẽplanda. Vñ Hiero. dicit ad Ruſticũ monachũ[*]. Mihi placet ut habeas ſacrum cõtubernium, nec ipſe te doceas. Secundo, quantum ad affectum, ut. ſ. noxiæ affectiones hoĩs repriman tur exẽplo & correctione aliorũ: q̃a ut dcit Greg. 30. mor.[†] ſuper illud, Cui dedi in ſolitudine domũ. Quid ꝓdeſt ſolitudo corporis, ſi ſolitudo defuerit cordis? & iõ uita ſocialis neceſſaria eſt ad exercitiũ ꝑfectionis. D Solitudo aũt cõpetit iã perfectis: vñ Hiero. dicit ad Ruſticũ monachum, Solitariã uitã comprehendimus minime, quippe quam ſæpe laudauimus: ſed de nido monaſteriorum huiuſcemodi uolumus egredi milites, quos eremi rudimenta dura non terreant, qui ſpecimen conuerſationis ſuæ multo tpe didicerunt.[m] Sicut ergo id quod iam perfectum eſt, præeminet ei quod ad perfectionẽ exercetur, ita uitã ſolitariorũ ſi debite aſſumatur, præeminet uitæ ſociali. Si aũt abſq; præcedenti exercitio talis uita aſſumatur, eſt periculoſiſſima, niſi per diuinam gratiam ſuppleatur, quod in alijs per exercitium acquiritur, ſicut patet de E beatis Antonio & Benedicto.[n]

In Collatione 18. c. 7. in prin.

Non mutetur temo te ante med. to. 1.

Li. 30. c. 13 non remotea fine.

De uiuendi forma. ante med. to. 1.

Concl.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Salomon oſtẽdit melius eſſe ꝙ ſint duo ſimul, quàm unus, propter auxilium quod vnus habet ab alio vel ad ſubleuandum, uel fouendum, vel ſpiritualiter calefaciendum, quo quidem auxilio iam non indigent qui ſunt perfectionem aſſecuti.

AD II dcẽm, ꝙ dř 1. Ioan. 4. Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Sicut ergo Chriſtus eſt in medio eorũ, qui ſibi inuicẽ per dilectionẽ proximi ſociãtur: ita habitat in corde eius, qui diuinæ cõtẽplationi inſiſtit ꝑ dilectionẽ Dei.

AD III dicendum, ꝙ actu obedire eſt neceſſarium

rium his qui indigent exerceri ſm directionẽ alio rum ad perfectionem capiendam: ſed illi qui iam perfecti ſunt, ſpiritu Dei ſufficienter aguntur, vt non indigeant actu aliis obedire. Habent tamen obedientiam in præparatione animi.

Li. 19. ca. 19. a me. tom. 5.

Ad IIII dicẽdum, quod ſicut Aug. dicit in 19. de ciui. Dei.* A ſtudio cognoſcendę ueritatis nemo prohibet, quod ad laudabile pertinet otium. Quòd aũt aliquis ſuper candelabrum ponatur, non pertinet ad ipſum, ſed ad eius ſuperiores. Quæ ſarcina ſi non imponatur, ut Aug. ibide ſubdit,* contemplandę ueritati uocandũ eſt, ad quã plurimum valet ſolicitudo. Et tñ illi q ſolitariã uitam agunt, multum vtiles ſunt generi humano. Vñ Aug. dicit in li. de moribus Eccleſiæ* de his loquens. Pane ſolo, qui eis per certa interualla tẽporũ affertur, & aqua contenti, deſertiſſimas terras incolunt, perfruentes colloquio Dei, cui puris mentibus inhæſerunt. Vñr aũt nonnullis res humanas pluſquàm oportet deſeruiſſe, non intelligentibus quantũ nobis eorũ animus in orationibus proſit, & uita ad exemplum, quorum corpora uidere non ſinimur.

Eod. libr. & cap.

Ca. 31. parũ loa princ. tom. 1.

Ad V dicẽdum, quod hõ põt ſolitarius uiuere dupliciter. Vno mõ, quaſi ſocietatem humanam non ferẽs ꝓpter animi ſæuitiam, & hoc eſt beſtiale. Alio modo per hoc quod totaliter diuinis rebus inhæret: & hoc eſt ſupra hominem. & ideo Philo. dicit 1. politico. quòd ille qui aliis non communicat, eſt beſtia, aut Deus, ideſt, diuinus uir.

SVP. Q. CLXXXIX. ART. I.

IN ar. 1. q. vlt. collige quatuor interuenire in declaratione, quæ fit in litera, ſcilicet occaſiones peccandi, impedimẽta perfectæ charitatis, charitas, & perfectio charitatis, quæ diſtribuenda ita ſunt vt charitati opponantur occaſiones peccãdi, & perfectioni charitatis impedimenta perfectæ charitatis. Quibus collectis adiunge quintum. ſ. affectum hominis ad terrena, & perſpice, quia affectus hominis ad terrena, utriuſque mali eſt pater. ſ. quod occaſionum peccãdi, & impedimentorum perfectæ charitatis, merito religionis ſtatus qui affectum hominis a terrenis tollit, contra vtrunque malũ appoſitum eſt in remediũ. Et quia primum malum pertinet contra præcepta, ſecundum, contra conſilia: ideo religionis ſtatus medicina optima eſt & ad obſeruandũ pręcepta & conſilia, & non ſolum ad ſeruanda conſilia. Et hoc expe

QVÆSTIO CLXXXIX.

De religionis ingreſſu, in decem articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de ingreſſu religionis. Et circa hoc quæruntur decẽ.

¶Primo, Vtrũ illi qui non ſunt exercitati in obſeruãtia præceptorum, debeant ingredi religionem.

¶Secundo, Vtrum liceat aliquos uoto obligari ad religionis ingreſſum.

¶Tertio, Vtrũ illi q uoto obligantur ad religionis ingreſſum, teneantur uotũ implere.

¶Quarto, Vtrum illi q uouẽt religionem intrare, teneantur in perpetuò remanere.

¶Quinto, Vtrum pueri ſint recipiendi in religione.

¶Sexto, Vtrum ꝓpter parentum obſequium aliqui debeant retrahi a religionis ĩgreſſu.

¶Septimo, Vtrũ presbyteri curati, uel archidiaconi poſſint ad religionem tranſire.

¶Octauo, Vtrũ d una religiõe poſſit aliqs trãſire ad aliã.

¶Nono, Vtrũ aliqs dẽat alios ĩducere ad religiõis ĩgreſsũ.

¶Decimo, Vtrũ requiratur ma

F gna deliberõ cũ cõſanguineis et amicis ad religionis ĩgreſſũ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum illi, qui ſunt in præceptis exercitati, debeant ingredi religionem.

AD PRIMVM ſic ꝓcedit. Vr quod nõ dẽant religionẽ ingredi, niſi illi qui ſunt in pceptis exercitati. Dñs. n. conſilium perfectionis dedit[h] adoleſcenti, qui dixerat ſe præcepta

G a iuuentute ſeruaſſe: ſed a Chriſto ſumpſit initium omnis religio. ergo vr quod non ſint ad religionẽ admittendi, niſi qui ſunt in præceptis exercitati.

Hom. 15. a me. illius.

¶2 Pręt. Greg. dicit ſuper Eze.* Nemo repente fit[h] ſummus, ſed ĩ bona cõuerſatione a minimis qs inchoat, vt ad magna perueniat: ſed magna sũt cõſilia q ꝑtinẽt ad pfectionẽ uitæ, minora aũt pcepta ſunt, q ptinent ad

H cõem iuſtitiã. ergo vr q ñ dẽant aliqui ad obſeruantiã conſiliorũ religioſe intrare, niſi prius fuerint in præceptis exercitati.

¶3 Præ. Sicut ordines ſacri hñt quãdã excellẽtiã in Eccſa,[h] ita & religionis ſtatus: ſed ſicut Greg. ſcribit Anglorũ epo,* & hr in Decr. diſ. 48. Ordinate ad ordines accedẽdũ eſt. Nã casũ appetit, q & ſũmi loci faſtigia

I poſtpoſitis grad. b. ꝑ abrupta qrit aſcẽsũ. Scimus. n. quod ędificati parietes nõ prius tignorũ põd* accipiũt, niſi a nouitatis ſuæ humore ſiccent, ne ſi añ põdera q ſolident, accipiãt, cũctam ſimul fabricam deponant. ergo ur quòd non debeant aliq ad religionem tranſire, niſi in præceptis ſint exercitati.

In regiſtro li. 7. c. 111. a med. Et habet di. 48. c. Sicut Neoph.

¶4 Præt. Super illud pſalmi, Sicut ablactatus ſuper mre ſua.

K dicit gl.† In utero mris Eccłæ, primò concipimur, dum fidei rudimentis inſtruimur: deinde in lucẽ educimur, dũ p baptiſmũ regñamur: deinde quaſi manib. Ecclę portamur, & lacte nutrimur, cũ poſt baptiſmum bonis operib. informamur, & lacte ſpũalis doctrinæ nutrimur ꝓficiẽdo, donec iã grãdiuſculi a lacte matris accedamus ad menſam pris, i. a ſimplici doctrina ubi pdicatur, Verbũ caro factũ eſt, accedamus ad Verbũ

Pſ. 130. gl. ord. ibid.

tientiæ continua ... ſtatur.

¶ In eodem 1. arti. in rñſione ad quintum, collige, & nota quatuor comparationes in illa fieri. Prima eſt pręceptorum charitatis ad pręcepta alia, & cõuiua cõſiſtit in hoc q præcepta charitatis ſe habent ad utraque vt finis ad ea quę ſunt ad finem, licet diuerſimode. Nam ad conſilia ſe habent ut finis, qui põt haberi ſine illis, perfectius tñ habetur per illa. Põt. n. diligi Deus cũ proximo ſine obſeruantia caſtitatis, paupertatis &c. Perfectior tñ dilectio acquirit per caſtitatis & paupertatis obſeruantiã. Secunda cõparatio q ponitur ibi, Sic ergo perfecta cohærentia eſt inter obſeruantiam perfectam pręceptorum charitatis & conſiliorũ, & attenditur ſecundum duo. ſ. ſecundum ordinem naturæ, & ſecundum ordinem temporis. Et dr. q ſecundum ordinem intẽtionis, qui eſt ordo naturæ, perfecta obſeruatio præceptorum charitatis præcedit: quoniam ex eo q intẽdit quis perfecte diligere Deum, exigit uotum caſtitatis & paupertatis quia finis prior eſt ordine intentionis eo quod eſt ad finem. Secundum ordinem uero temporis dicitur, quod interdum conſilia præcedunt obſeruantiam perfectam præceptorum charitatis. Et dixit interdum, non ſemper: quia poteſt eſſe, quod etiã prius tempore quis perfecte diligat Deum quàm cõſilia exequatur, ut patet in Abraham qui perfecte dilexit ſine cõſiliorum obſeruatione. Et idẽ uidetur in Ioanne Baptiſta, & Antonio ac Benedicto contigiſſe: quoniam à perfecta obſeruantia pręceptorum charitatis, conſilia ſ. ſceperũt eremi &c. Tertia comparatio ibi, Obſeruantia uero præceptorũ charitatis ſecundum communem modũ. eſt inter obſeruantiã cõi modo pręceptorũ charitatis, & aliorũ pceptorũ ex vna &

Porr. 908 Quol. Pri. 11. 1. Eco. 17. c. 2. uſque ad ſex incluſiue

& conſilia ex altera parte. Et attenditur ſm tria. Primō i hoc, ꝙ ſe hēnt ut cō: & ꝓprium, ſeu quaſi ſuperius & inferius, ita ꝙ obſeruantia cōi mō utrorumque pceptorū eſt ut cōe, obſeruatio conſiliorū ut proprium: quia illa poteſt eſſe ſine iſta, ſed non ecōtra. Scdō in hoc, ꝙ illa eſt prior iſta ordine naturæ: & patet quia prius eſt, a quo non conuertitur conſequentia. Tertio in ordine tpis, & dī ꝙ non oportet ꝙ illa ſit ēt prior tpe, ſicut non oportet ꝙ aīal ſit prius tpe quacumque ſua ſpecie. Poteſt .n. eſſe ſimul tpe cū quacumque ſua ſpecie, nec pōt inueniri extra omnem ſuam ſpeciem. Vñ licet obſeruantia præceptorum ſit prior natura, utpote tanq̄ gñis natura, non oportet tñ ꝙ ſit prior tpe iſta ſua ſpecie. ſ. obſeruatione præceptorū cū conſilijs: quia nō eſt ſm exiſtentiam tpis prius aliquid in gñe, q ſit in aliqua ſpecierum ſuarum: qm genus nō eſt præter ſpecies ſuas. Pōt ergo & prius tpe, & pōt non prius, ſed ſimul tpe eſſe obſeruantia præceptorum cum conſilijs. Prius quidem, ſi prius præcepta ſine conſilijs ſeruarentur. Non prius autem, ſi ſimul utraque ſeruātur. Non oportet ergo ꝙ ſit prius tpe huiuſmodi pceptorum obſeruantia. Quarta comparatio ibi, Obſeruantia uero pceptorū ſine conſilijs, eſt inter obſeruantiā pceptorum ſine conſilijs, & obſeruantiā eorundē cum conſilijs, & attenditur ſm tria. Primo in hoc, ꝙ ambo ſunt ſpecies unius gñis. ſ. obſeruātiæ pceptorū, abſtrahendo ab hoc, uel illo mō: ſed prima eſt ut ſpecies īperfecta: ſcda ut ſpecies perfecta, ꝓpria, ſicut irrationale & rationale reſpectu animalis. Scdo, quo ad ordinem naturę: & dī ꝙ ſcda eſt prius natura, qa perfectū eſt prius natura imperfecto. Tertio, quo ad ordinem tpis: & dī ꝙ non eſt

Q. præc. ar.

patris in principio apud Deū. & poſtea ſubdit, Quia nuꝑ baptizati ī ſabbatho ſancto quaſi manib' eccłæ geſtanť, & lacte nutriunť vſq; ad Pētecoſtē, quo tpe nulla difficilia īducūtur, ñ ieiunanť, nō media nocte ſurgiť. Poſtea. Spiritu paraclito cōfirmati quaſi ablactati icipiūt ieiunare, & alia difficilia ſeruare. Multi vero hūc ordinē puerterūt, vt hrtici & ſchiſmatici, ſe añ tps a lacte ſeparātes, vñ extinguunť. ᵇ ſed hūc ordinē puertere vñr illi q religionē itrāt, vel alios ad itrādū inducūt, añquā ſint ī faciliori obſeruantia pceptorū exerciti. ergo vr ꝙ ſint hrtici, vł ſchiſmatici. ¶ 5 Præ. ʰ A priorib. ad poſteriora eſt trāſeūdū: ſed pcepta ſūt priora cōſilijs, qa ſunt cōiora, vtpote a q̄bus nō cōuertiť exiſtēdi cōſequētia. Quicumq;.n. ſeruat conſilia, ſeruat pcepta, ſed non cōuertitur: congruus aūt ordo eſt vt a prioribus ad poſteriora tranſeať. ergo non dēt aliqs tranſire ad obſeruantiā conſiliorū in religione, niſi prius ſit exercitatus ī pceptis.

Sed contra eſt, ꝙ Dñs Matth. publicanū, qui in obſeruātia pceptorū exercitatus nō erat, aduocauit ad cōſiliorum obſeruantiā. dr.n. Lucæ 5. ꝙ relictis oib. ſecutus eſt eū. nō ergo eſt neceſſariū ꝙ añ aliquis exerceatur in obſeruantia præceptorum, quàm tranſeat ad perfectionem conſiliorum.

Reſp. Dcēm, ꝙ ſicut ex ſupradictis patet,* ſtatus religionis eſt quoddā ſpirituale exercitiū ad cōſequendā charitatis perfectionē, qđ qdē fit inquantū per religionis obſeruantiā auferunť impedimenta perfectæ charitatis. Hæc aūt ſunt q̄ implicant affectum hoīs ad terrena. Per hoc āt ꝙ affectus hominis implicať ad terrena, nō ſolū impediť perfectio charitatis, ſed interdum ēt ipſa charitas perdiť, dū per inordinatā cōuerſionē ad bona tēporalia homo auertitur ab incōmutabili bono mortaliter peccādo. Vñ patet ꝙ religionis obſeruātiæ ſicut tollūt impedimēta pfectæ charitatis, ita ēt tollūt oc-

A caſiones peccandi: ſicut patet ꝙ per ieiunium, & vigilias, & obedientiam, & alia hmōi retrahitur homo a peccatis gulæ, & luxuriæ, & quibuſcunq; alijs peccatis. Et ideo ᵐ religionē ingredi nō ſolū expedit his q ſunt exercitati in pceptis, vt ad maiorē pfectionē pueniāt: ſed ēt his qui non ſunt exercitati, vt facilius peccata vitent, & perfectionem aſſequātur. ⁿ

B Ad primum ergo dcēm, ꝙ Hieronymus dicit ſuꝑ Matth. *Mentitus eſt adoleſcēs dicēs, Hæc oīa ſeruaui a iuuentute mea. Si n. qđ poſitū eſt in mandatis, Diliges proximum tuū ſicut teipſum, opere cōpleſſet, quō poſtea audiens, Vade, & vende oīa q̄ habes, & da pauperibus, triſtis receſsiſſet? Sed intelligendum eſt eum mentitum eſſe quantum ad perfectā C obſeruantiam huius præcepti. Vñ Origenes ſuper Matth.† dicit. Qđ ſcriptum eſt in Euāgelio ſm Hæbræos, ꝙ cū Dñs dixiſſet ei, Vade, & vēde oīa q̄ hēs, cępit diues ſcalpere caput ſuū, & dixit ad eū Dñs. Quō dicis, feci legē & pphetas, cū ſcriptū ſit in lege, Diliges pximū tuū ſicut teipſum? & ecce multi fratres tui filii Abrahæ amicti ſunt ſtercore, morietes fame, & dom' tua plena eſt multis bonis, & nō egrediť aliqd oīno ex ea ad eos. Itaq; Dñs redarguēs eum dicit. Si uis pfectus eſſe, uade &c. Impoſſibile eſt.n. D īplere mandatū qđ dicit, Diliges pximū tuū ſicut teipſū, & eē diuitē, & maxime tātas poſſeſsiones hēre, qđ eſt intelligēdū de pfecta impletione huius pcepti. Imperfecte aūt & cōi mō uerū eſt eū obſeruaſſe pcepta. Perfectio.n. principlr in obſeruātia pceptorū charitatis cōſiſtit, vt ſ. habitū eſt.* Vt ergo Dñs oſtēderet pfectionē cōſiliorū utilē eſſe & innocētibus, & peccatoribus, nō ſolū uocauit adoleſcētē innocentē: ſed ēt Matthæū peccatorē. Sed tñ Matt. ſecutus ē uocātē ñ aūt adoleſcēs: qa facili cōuertunť ad religionē pctōres, q̄ illi q de E ſua īnocētia pſumūt, qbus dicit Dñs Matt. 21. Publicani, & meretrices pcedunt uos in regno Dei.

Ad ii dicendum, ꝙ ſummum & infimum tripliciter accipi poſſunt. Vno modo in eodem ſtatu, & in eodem homine, & ſic manifeſtum eſt, ꝙ nemo repente fit ſummus: quia unuſquiſque recte uiuens toto tempore uitæ ſuæ proficit ut ad ſummum perueniat. Alio modo, per comparationem ad diuerſos ſtatus: & ſic non oportet ꝙ quicumque vult ad ſuperiorem ſtatum peruenire, a minori incipiat, ſicut non oportet ꝙ qui vult eſſe clericus, prius in laicali uita exerceatur. Tertio modo, quātum ad diuerſas perſonas: & ſic manifeſtū eſt ꝙ unus ſtatim incipit nō ſolū ab altiori ſtatu

neceſſario inter illa ordo tpis, ſed pōt qlibet earum eſſe altera non pexiſtente. Non .n. oportet prius eſſe in ſtatu coniugii q̄ in ſtatu uirginali. Ibi pceptum eſt ſine conſilio, hic conſilium ēt ſeruatur. Et p hæc rñdet directe argumento, cōcludēs, ꝙ oportet prius aliquem eſſe bonum ſecularem ad hoc, ꝙ ſit religioſus. Cum his tñ oīb' caue, ne ſubito ad religionē recipias eos qui diuturna ſunt cōſuetudine aſtricti enormibus uitiis, quales ſunt lenones, latrones, & hmōi: qm etſi ſcriptum ſit, ꝙ publicani & meretrices pcedē: uos in regno cęlorum ſcriptum eſt ēt. Videte quō caute ambuletis. Nō eſt tutum tales criminoſos repente in ſocietatē innocentum quodāmodo, iuuenum itroducere. Timēdū ē ne doceāt alios mala, ne corrumpāt alios &c.

Concl.

Sup illud Matth. 19. Hæc omnia ſeruaui. to. 9.

Hom. 8. in Matt. non multū remote ante me. to. 3.

Q. 184. ar. 5.

ſtatu,ſed ẽt ab altiori gradu ſanctitatis,q̃ fit ſũmũ ad qđ alius peruenit per totã uitam ſuã. Vñ Greg. dicit in 2.dial.Oẽs cognoſcãt,à quãta Benedictus puer conuerſationis gr̃a & perfectione cœpiſſet.

Elicitur ex q.184.art.6.

Ad III dcđm,ꝙ ſicut ſ.dictum eſt,* ordines ſacri prçexigũt ſãctitatẽ:ſed ſtatus religionis ẽ exercitium quoddã ad ſanctitatẽ aſſequendã.Vñ pondus ordinũ imponendum eſt parietibus iam ꝑ sãctitatem deſiccatis:ſed pondus religionis deſiccat parietes,ideſt,homines ab humorem uitiorum.

Ad IIII dcđm,ꝙ ſicut manifeſte ex uerbis illius gl. apparet, principal̃r loquit̃ de ordine doctrinę, ꝓut trãſeundũ eſt à facilioribus ad difficiliora.Vñ qđ dicit,hæreticos,& ſchiſmaticos hũc ordinẽ ꝑuertere,manifeſtũ eſt ex ſequẽtib.ad ordinẽ doctrinę ꝑtinere.*Sequit̃.n.Hic uero ſe ſeruaſſe.ſ.ꝑdictũ ordinẽ dicit cõſtringẽs ſe maledicto.Si quaſi ñ mõ in aliis fui humilis,ſed ẽt i ſciẽtia,q̃a humiliter ſẽtiebã,q̃a pri⁹ nutritus lacte qđ ẽ Verbũ caro factũ ẽ, ut ſic creſcerẽ ad panẽ angelorũ.i.ad Verbũ,qđ ẽ i principio apud Deũ. Exẽplũ ãt,qđ ĩ medio interponit̃, ꝙ nouiter baptizatis nõ idr̃ ieiuniũ vſq; ad Pẽtecoſtẽ,oſtẽdit ꝙ nõ ſũt ex neceſſitate ad difficilia cogẽdi antequã ꝑ ſpũm ſanctũ interius ad hoc inſtigent̃,ut difficilia ꝓpria uolũtate aſſumãt. Vñ & poſt Pẽtecoſtẽ poſt receptionẽ Spũſſãcti,ieiuniũ celebrat Eccl̃a.Spũs ãt ſanctus ſicut Amb.† dicit ſuper Lucã,nõ arcet̃ ætatibus,nõ finit̃ morte,nõ excludit̃ aluo. Et Gre.dicit Homilia* Pentecoſtes. Implet citharœdũ puerũ, & Pſalmiſtã facit,implet puerũ abſtinẽtẽ,& iudicẽ ſenũm facit. & poſtea ſubdit:Nulla ad diſcẽdũ mora agit̃, i oẽ qđ uoluerit mox ut tetigerit mentẽ docet.& ſicut dr̃ Eccl.8.Nõ ẽ i hoĩs ditione prohibere ſpũm. & Apoſt.1.ad Theſ.5.monet,Spũm nolite extinguere,et Act.7.ꝑ quoſdã dr̃,Vos ſꝑ ſpũiſctõ reſtitiſtis.

Gl.citata I arg.

Li.1.in Lucã in tit. de turbat. Zach. confirm.to.5. *Hom.30 in Euang. nõ remote à fin.

Ad V dcđm,ꝙ ꝑceptorũ quædã ſũt principalia, quæ ſunt quaſi fines ꝑceptorũ & cõſiliorũ.ſ.prçcepta charitatis,ad q̃ cõſilia ordinant̃,ñ ita ꝙ ſine cõſiliis ſeruari ñ poſſint,ſed ut ꝑ cõſilia ꝑfectius obſeruent̃. Alia uero ſunt præcepta ſecũdaria q̃ ordinant̃ ad ꝑcepta charitatis,ut ſine q̃bus ꝑcepta charitatis ſeruari nõ pñt oĩno.Sic ergo perfecta obſeruãtia ꝑceptorũ charitatis ꝑcedit intentione cõſilia,ſed iterdũ tꝑe ſequit̃.Hic ẽ.n.ordo finis reſpectu eorũ q̃ ſunt ad finẽ.Obſeruãtia uero prçceptorũ charitatis ſcḋm cõem modũ,& ſil̃r alia ꝑcepta cõparant̃ ad conſilia ſicut cõe ad ꝓpriũ: q̃a obſeruãtia ꝑceptorũ ꝑt eſſe ſine cõſiliis,ſed ñ cõuertit̃. Sic ergo obſeruãtia ꝑceptorũ cõiter ſumpta,ꝑcedit ordinæ nãæ cõſilia,nõ tñ oportet ꝙ tꝑe:q̃a nõ eſt aliq̃d prius ĩ gñe,q̃ ſit ĩ aliqua ſpecierũ. Obſeruãtia uero ꝑceptorũ ſine cõſiliis ordinat̃ ad obſeruãtiã ꝑceptorũ cũ cõſiliis.ſicut ſpẽs impfecta ad ꝑfectã, ſicut aĩal irrõale ad rõale.Perfectũ ãt nãliter prius ẽ impfecto. Natura.n.ut Boetius dicit,à ꝑfectis ſumit initiũ. Nec tñ oportet ꝙ prius obſeruent̃ prçcepta ſine cõſiliis,& poſtea cũ conſiliis:ſicut non oportet,ꝙ aliq̃s prius ſit aſinus q̃ hõ, uel ꝙ prius ſit coniugatus q̃ ſit uirgo:& ſil̃r nõ oportet ꝙ aliq̃s prius ſeruet prçcepta in ſæculo,q̃ trãſeat ad re-

F ligionẽ,ꝑſertim quia conuerſatio ſæcularis nõ diſponit ad ꝑfectionẽ religionis,ſđ magis impedit.

ARTICVLVS II.

Vtrùm debeant aliqui uoto obligari ad religionis ingreſſum.

Ad ſecundum ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ non debeant aliqui uoto obligari ad religionis ingreſſum.Per profeſſionẽ.n.aliq̃s* uoto religiõis aſtringit̃:ſđ ãñ ꝓfeſſionem concedit ann⁹ ꝓbationis,ſcḋm regulã Beati Be-

G nedicti,& ſcḋm ſtatutum*Inno. 4.q̃ ẽt prohibuit ãñ annũ probationis completũ eos ꝑ profeſſionem religioni aſtringi. ergo ur̃ ꝙ multo minus adhuc in ſæculo exiſtentes debeãt uoto ad religionem obligari.

*In Decre. li.3. de regul.& tranſeũti ad religi.c.1.

¶2 Præ.Gre. i regiſt.dicit,& hr̃ *i Dec.di.45.ꝙ Iudei ñ ui,ſđ libera uolũtate ut cõuertant̃ ſuadẽdi ſũt:ſđ ĩplere id qđ uouet̃

In Decret. diſt.45.ca. De Iudæis,

H neceſſitatis ẽ.ergo ñ ſũt aliqui obligãdi ad religiõis igreſſũ.

¶3 Præt.Null⁹ dẽt alteri ĩ bere occaſionẽ ruinę.Vñ Exo.21.dr̃. Si q̃s aperuerit ciſternã,cecideritq; bos uel aſinus in eã, dñs ciſternæ reddet pretiũ iumẽtorũ:ſed ex hoc q̃ obligant̃ ad religionẽ ꝑ uotũ, frequẽter aliq̃ ruũt ĩ diſpationẽ, & ĩ diuerſa pctã.ergo ur̃ ꝙ ñ ſit aliq̃ ad religiõis ingreſſũ uoto obligãdi.

Sed contra ẽ,qđ in Pſ.75

I dr̃.Vouete,& reddite Dño deo ueſtro, ubi dicit gl.* ꝙ quædã ſunt uota propria ſingulorum,ut caſtitas,uirginitas,& hmõi.ad hæc ergo uouenda inuitat nos ſacra ſcriptura,quæ non inuitat niſi ad id qđ eſt melius.ergo melius eſt,quòd aliquis uoto ſe obliget ad religionis ingreſſum.

Eſt gl. Augu. hoc loco to.8.

Res.Dicđm,ꝙ ſicut ſ.dictũ eſt, *cum de uoto ageret̃,unũ & idẽ opus ex uoto factum eſt laudabilius q̃ ſi ſine uoto fiat,tum q̃a uouere eſt actus religionis,quæ hẽt quandam excellentiã inter uirtutes:tum quia ꝑ uotũ firmat̃ uolũtas hoĩs ad bonum faciendum. Et ſicut peccatum eſt grauius ex hoc ꝙ ꝓcedit ex uoluntate obſtinata in malũ:ita

Q.88.ar.6.

K bonũ opus eſt laudabilius ex hoc,ꝙ ꝓcedit ex uolũtate cõfirmata in bonũ ꝑ uotũ: & iõ [m] obligari uoto ad religionis ingreſſum,ẽ ſcḋm ſe laudabile*.

Ad primum ergo dcđm,ꝙ duplex ẽ religionis uotum.Vnum ſolemne,qđ hoĩem facit monachũ, uel alterius religionis fratrẽ,qđ uocat̃ profeſſio: & tale uotũ dẽt præcedere annus probationis,vt probat obiectio.Aliud ãt ẽ uotũ ſimplex,ex quo aliquis non fit monachus,uel religioſus,ſed ſolũ obligatus ad religionis ingreſſum: & ante tale uotũ non oportet præcedere probationis annũ.

Ad

SV. Q. CLXXXIX. ART. II.

IN ar.2.eiuſdẽ vlt. q.hoc ſolum ſcribendum occurrit, ꝙ licet uouere religionis ingreſſum ſit laudabile,non tamẽ laudo ꝙ facilis ſit pſona ad uouendum talem ingreſſum: quoniã et ſi oẽ uotũ exigit tria. ſ.deliberationem, ꝓpoſitũ,& ꝓmiſſionẽ, præcipue tale uotum cũ matura & diſcuſſa animi libertate agendum eſt multo magis q̃ uouere dare magnã pecunię ſummã, aut facere maximã peregrinationẽ,quanto maius eſt ingredi religionem q̃ qđcumque aliud, cũ in hoc cætera uota cõmutari poſſint. Quocirca q̃uis laudabile ſit inducere,ut infra di,aliquem ad religionẽ, nõ laudo tñ inducentem ad uouendum religionis ingreſſum: quia qđ ex inductione alterius fit uotum, ñ oĩno ſpõte fit,nõ iõ liberè fieri vr̃. Teſtatur aũt magiſtra rerũ experientia,ꝙ minus læte tota uita agitur, cũ recoluit ſe quis non ſpõte,non ex proprio affectu,ſed aliena inductione maximum talem acceptaſſe:& quãto magis uitã in carne præter carnẽ agere in pauꝑtate &c.

Port.a 999

Sup.q.88. artic.9. Et quol.3. ar. 11.Et opu. 17.c.11.12 & 13.

AD II dcēm, ꝙ authoritas illa Gregorij intelligiť de violentia abſoluta. Neceſſitas aūt quæ ex obligatione uoti requiritur, non eſt neceſſitas abſoluta: ſed neceſſitas ex fine, quia. ſ. poſt uotum non pōt aliquis finē ſalutis cōſequi, niſi impleat uotū. Talis autē neceſſitas non eſt uitāda, quinimmo, ut Aug. dicit* ad Armentarium & Paulinam, Fœlix eſt neceſſitas, quæ ad meliora tranſmittit.

AD III dcēm, ꝙ uouere religionis ingreſſum, eſt quædā cōfirmatio uoluntatis ad meliora. & iō quantum eſt de ſe, non dat hoī occaſionem ruinę, ſed magis ſubtrahit. Sed ſi aliquis C uoti tranſgreſſor grauius ruat, hoc non derogat bonitati uoti: ſicut nec derogat bonitati baptiſmi, ꝙ aliq poſt baptiſmū grauius peccant.

ARTICVLVS III.

Vtrum ille qui obligatus eſt uoto ad religionis ingreſſum, teneatur intrare religionem.

AD TERTIVM ſic ꝓcediť. Vr̃ ꝙ ille q obligat⁹ eſt uoto ad religionis ingreſſum, nō D teneať intrare religionē. Dr̃. n. Dec.* 17. q. 2. Cōſaldus p̄sbyter quondā infirmitatis paſſione preſſus, monachū ſe fieri ꝓmiſit: ñ tñ monaſterio, aut abbati ſe tradidit, nec ꝓmiſſionē ſcripſit, ſed bñficiū ecclæ in manū aduocati refutauit: ac poſtq̄ cōualuit, monachū ſe negauit fieri & poſtea ſubdiť, Iudicamus vt p̄fatus p̄sbyter bñficiū, & altaria recipiat, & qete retineat: hoc āt non eſſet, ſi ħ teneretur B religionem intrare. ergo vr̃ ꝙ non teneatur aliquis implere votum quo ſe ad religionis ingreſſum obligauit.

¶2 Præt. Nullus teneť facere id ꝙ nõ eſt in ptāte ipſius: ſed ꝙ aliqs religionē ingrediať, ñ eſt ī ptāte ipſius, ſed reqriť ad hoc aſſenſus eorū, ad quos dēt trāſire. ergo vr̃ ꝙ nō teneať aliqs implere uotū quo quis ſe ad religionis ingreſſum obligauit.

C ¶3 Præt. Per votū minus utile nō ṗt derogari voto magis vtili: ſed p impletionē uoti religionis ipediri poſſet ipletio voti crucis ī ſubſidiū terræ ſanctę, quod vr̃ eſſe vtilius, qa p hoc votū conſequitur hō remiſſionem pctõrum, ergo vr̃ ꝙ uotū, quo quis ſe obligauit ad religionis ingreſſum, non ſit ex neceſſitate implendum.

SED CONTRA eſt, ꝙ dr̃, Ec- D cleſiaſt. 5. Si qd vouiſti Deo, ne moreris reddere: diſplicet. n. ei infidelis & ſtulta promiſſio. & ſuper illud Pſal. 75. Vouete, & reddite dño Deo ueſtro, dicit glo.* Vouere voluntati conſulitur, ſed poſt uoti promiſſionē redditio neceſſario exigiť.

SVP. Q. CLXXXIX. ART. III.

IN ar. 3. eiuſdem ult. q. rſiſione ad primum, dubiū occurrit, tum quia uotum non minus ligat q̄ iuramentum, ac p hoc ſicut pōt cogi quis ad ſeruandum iuramentum, ita poteſt cogi ad ſeruandum uotum, ut ēt patet in capitulo, ex parte extra, de cenſibus. Tum qa ex eo q iſte presbyter uouendo ſignificauit beneficio, cenſeť uoluiſſe totaliter mutare uoluntatem ſuam, iuxta. c. Beneficiū, de regularibus in ſexto, ubi dicitur ꝙ poteſt alteri conferri beneficiū nouitii, ſi conſtet ꝙ uoluerit abſolutè uitā mutare tum qa minus conſonam paſtorali officio reſponſionem dediſſe ut, Pōtifex ille. ſ. Alexan. ſecundus 17. q. 2. capitu. Conſaldus.

Epi. 45. nō multū procul à fine. to. 2.

¶In eadem reſponſione ad primū, dubiū occurrit de uinculo epiſcopi habentis uotum religionis, quia male uideť papa conſulere illi epiſcopo, tum quia maius uinculum tollit minus. Conſtat aūt uinculū epiſcopi eſſe maius q̄ ſimpliciter uotū, qd prius fecerat ad religionē, cum ſit adeo obligatorium, ut nō liceat ad religionem tranſire, & ſit epiſcopus ſponſus eccleſiæ, ita ꝙ ē ſpirituale matrimonium cōtractū inter ipſum & eccleſiam. Et confirmatur, quia habēs uotū ſimpliciter religionis arctioris, ſi profitetur de facto laxiorem, nō tenetur ad arctiorem ut patet in capitulo. Qui poſt, de regulari in ſexto. Multo ergo magis qui tenetur voto ſimplici ad ſtatum imperfectiorem, ſi de facto profitetur ſtatū perfectioerm, non teneri debet ad imperfectiorem. Sed ut patet ex ſupradictis, ſtatus religionis eſt imperfectior, ſtatu epiſcopali. Si igitur profeſſus eſt de facto quis epiſcopalē ſtatū, nō teneť ad implēdū uotū de ſtatu imperfectiori. ſ. de religione.

Porr. 6. 910 Sup. q. 88. a. 3. ad 2. Et quol. 3. ar. 12.

17. q. 2. c. 1 & incipit Cōſaldus.

¶In eadē reſponſione ad primū, dubiū occurrit, quia author uotum epiſcopi æquiparat uoto præsbyteri, ex illo arguēdo ad iſtud. Et tamen in dicto c. Per literas, dicitur expreſſe, ꝙ epiſcopus uouerat ſolemniter, ut fieret monachus Et de presbytero non dicitur quòd uouerit, aut promiſerit Deo: ſed quòd promiſerit abſolutè. Votum autem nō eſt quælibet promiſſio, ſed promiſſio facta Deo, ut patet ex ſupradictis.

¶Ad primum dubium dicitur, quòd litera non dicit presbyterum illum ligatum uoto ſimplici non poſſe de iure cogi ad religionis ingreſſum, ut obiectio interpretatur: ſed dicit ꝙ nō debeat de iure cogi ut monachus ad remanendum in monaſterio. Vbi duo puncta tanguntur. Primum, ꝙ non debet cogi ut monachus, qd conſtat eſſe uerum. Et hoc expreſſè intendit etiá papa in illa reſponſione ut patet in ratione ibi ſubiuncta. ſ. qa non erat monachus. Secundum, ꝙ non debet cogi ad remanēdum in monaſterio: quoniam, ut infra patebit, aſtrictus uoto ſimplici non tenetur remanere in monaſterio, ſed poteſt infra probationis annum exire. Cum utroque autem horum ſtat, ꝙ potuiſſet de iure cogi ad ingreſſum religionis, ut experiretur nouitius illam, qui ad hoc obligatus erat ex uoto ſimplici.

A ¶Ad ſecundam obiectionem dr̃, ꝙ iſte presbyter non aſſumpſerat habitum monachalem, et iſt nouitius. Et propterea in ipſo non habet locum theorica illa de uolēte uitā mutare: cum p̄ſupponit hominem talem eſſe nouitium, ut patet extra de regularibus, capit. Conſulti, & Statuimus.

¶Ad tertiam obiectionem di, ꝙ ꝗuiſſet Alexā. ſcđs ſcribū gere illud ꝙ author ſubdidit, ꝙ Innocentius tertius conſulit epō Garopolitano in capitulo Per tuas. & fuiſſet melior rñſio. Illa tñ q̄ data eſt, nō fuit miꝰ bona hoceſt, mala, quia nihil iniuſtitię cōtinet, ut patet ex ſupradicta declaratione, q̄uis fuerit minus bona, hoceſt, nō tā bona, q̄ fuiſſet ſi ſubiūctū fuiſſet quid Deo deberet preſbyter ille.

¶Ad ſm̄ dubium pp eius difficultatē, ut opinionū uarietas circa hoc oſtendit, ut habes in dicto capitulo Per tuas, a Panormitano, ſciendū eſt, ꝙ tō difficultatis in hac qōne conſiſtit in diſcernendo, an ille epſ eſſet ſine illa Decretali obligatus ad relinquendū eccleſia & profitendum religionem ꝓmiſſā: an pp iſtā Decretalem ſtatutū fuerit ius nouum, ut teneať ī foro conſcientiæ relinqre eccleſiam, & reddere Altiſſimo uota ſua. Nā ſi dicatur ꝙ ille poterat & tenebať ī conſcientiæ adire religionem, inſurgunt allatæ difficultates de maioritate uinculi, & matrimonio ſpirituali, Si uero nō tenebatur, ſed ex hoc iure nouo tenentur modo epiſcopi, non debebat papa conſulere ſub tali conditione, ſi uis ſaluare animā tuam: cum ille ante conditum hoc ius inciderit in caſum hunc Videtur autem mihi ex natura uinculi epiſcopalis ſoluenda hæc quæſtio.

Hoc habetur in ſen. in Decre. li. 3. ti. 34. c. 6. & 7.

¶Ad cuius euidentiam ſcito, ꝙ uinculū uoti ſimplicis habet uī E ꝓmiſſionis, & ſpectat ad fidelitatem hominis ad Deū. Vinculū uero matrimonii conſummati habet ui alienatæ poſſeſſionis, & ſpectat ad iuſtitiā: ita ꝙ oppoſitū rapina eſſet alienæ rei. Viculū āt matrimonii ſpūalis inter epm̄ & eccleſiā mediū quodāmō eſt inter iſta. & ſpectat ad fidelitatem quā hō debet eccleſiæ. Habet. n. uim alienatæ poſſeſſionis, inquantum hō ſe dedit eccleſiæ ad ſuperintendendum, & alligatus eſt illi. In hoc excedit uim uoti ſimplicis. Et ꝓpea non pōt epſ tranſire ad religionem, & conſequenter non poteſt uouere ingreſſum religionis. Quia tamen uinculum iſtud diſſolubile eſt de conſenſu eccleſię, hoceſt, ſummi Pontificis, qui ſolus plenarie curam habet eccleſiæ, diſſolubile dico non ſolum quoad cohabitationē, ſed quo ad uinculum: ideo minus eſt quàm uinculum matrimonii carnaliter conſumati, quod ſola morte quo ad uinculū diſſoluitur. Et propterea poteſt epiſcopus de apoſtolico conſenſu Eccleſiam deſerere, & religionem ingredi. Quia igitur epiſcopale uinculum quodammodo maius, & quodammodo minus eſt uoto religionis ſimplici. Nam minus eſt quo ad hoc, quia illud ad fidelitatem, quam homo Deo debet: iſtud ad iuſtitiam inter hominem & Eccleſiam ſpe-

ſtat. Maius uero eſt, quia illud ſolam hẽt promiſſionem ſuæ pſonę: iſtud uero alienationem hẽt ſuæ perſonæ, ideò abſolute loquendo, utriuſq; rõ in huiuſmodi uoto & uinculo habenda eſt. Et ille epiſcopus non tenebatur adire religionem de iuris rigore, ſed pęnitentiam agere uiolati uoti coram Deo. Tamẽ ex quo rationabilẽ habebat cauſam petendi licẽtiã cedẽdi, debebat conſulere ſedem apoſtolicam, ut fecit. Et ſi negata fuiſſet licentia tutus, in epiſcopatu remanſiſſet. Si aũt conceſſa, vt de facto accidit ſibi, & pp ipſum cæteris i ſimili caſu, debebat implere uota ſua, & religionem adire. Eſt igit nouo illius Decr. iure, conſulendo ſtatutum, ut epiſcopus, qui iã fecerat publicũ uotum religionis abſque alia licẽtia, ſi uult aiam ſuã ſaluare, religionem ingrediatur, eccleſiã deſerẽdo, ita q; ſine hoc nouo iure non poterat ſine licẽtia apoſtolicę ſedis epiſcopus uotũ ſuum implere. Sed quia debebat petere, iõ petẽti papa annuens cõſulit, q; ſi uult ſaluare ſe, religionem adeat. Ex hoc. n. ipſo q; papa non retinet ipſum incurrit neceſſitatem implendi uotum. Et iõ præſuppoſito ſedis apoſtolicæ in hoc caſu cõſenſu, q per iſtã decretalem promulgatus eſt, neceſſitas in foro conſcientię adeũdi religionẽ ſub illa conditionali exprimitur.

q. 88. ar. 1. — Epiſt. 50. — q. 186. ar. 1. concl. 1.

¶ Ad obiectiões ergo in oppoſitũ, pro quãto concernunt maioritatem uinculi, iam dictũ eſt. Pro quãto uero concernunt maioritatem perfectionis, reſtat dicendum. Pro utroque tamen ſcito, q; maioritas uinculi non abſoluit à uoti ſimplicis uinculo ſimpliciter, ſed ſolum durante illo maiori uinculo, ut patet de habente uotum ſimplex religionis, & tñ contrahente, & cõſumãte matrimonium. Talis. n. non eſt abſolutus propter matrimonii uinculum à uoto, ſed durante matrimonio n. n tenet illud implere: coniugeã t defuncta, tenet implere ſuum uotũ. Sed maioritas uinculi in ſtatu perfectionis abſoluit ſimpliciter à uoto minoris boni, ut patet de eo qui uouit ingredi religionem laxiorem, & profitetur arctiorem. Talis ex maioritate vinculi excuſatur ab implẽdo uoto, & ex perfectionis religionis ſtatu totaliter abſoluitur à priori uoto, utpote melius conſumato &c. Hoc tamen habet locum ubi ſtatus, ſm perfectum & imperfectum ita diſtinguũtur, q; in maiori clauditur minus: ſicut ſe habent diuerſæ religiones, quæ omnes ſunt eiuſdẽ generis in perfectionis ſtatu &c. Sed ubi ſtatus perfectionis genere diſtinguuntur: ita, q; in maiori non clauditur minus, locũ non habet abſolutio hęc. Et quia ſic ſe habent ſtatus religioſus & ſtatus epiſcopalis: qm̃ ille eſt ſtatus perfectionis propriæ, iſte alienæ formaliter loquendo, ut ipſum epiſcopi nomen ſonat: ideò ex uinculo epiſcopali, niſi ius concederet, impediret epiſcopus ab implendo uoto religionis, quod fecerat: ſed nõ eſſet propterea uotum conſumatum ex perfectiori ſtatu epiſcopali, quia in hoc maiori non clauditur tale minus. Et per hæc patet ſolutio omnium obiectorum.

¶ Ad dubium tertium dicitur, quòd proprie loquendo, uotum ſolemne eſt ſolam illud quod impedit matrimonium cõtrahẽdum, & dirimit cõtractum: & ſic diſtinguitur contra uotũ ſimplex. Et quia nõ ſolemnizat votum, niſi per profeſſionẽ approbatæ religionis, vel ſacrum ordinem, ut patet in ca. Quod votũ in ſexto de voto. Ideo conſtat q. votũ epi Gebeſi. non fuit ſolẽne, ſed ſimplex quia, ut in lr̃a illa dr̃, uouit ut fieret monachus. Vouit ergo futurum, non præſentem monachatum. Et rurſus, ſi fuiſſet ſolemne uotũ religionis, iã fuiſſet religioſus, & non fuiſſet ſibi dicendum ut dimitteret eccleſiã ſed ut ſeruaret religionẽ, ſicut epiſcopi religioſi tenet. ſeruare. Qđ ãt in illa lr̃a dr̃, q; ſolẽniter vouit, large uſus eſt Põtifex ibi ſolẽnitatis nomine: q a cũ quadã ſolẽnitate cęremonialia vouerat. Presbyter quoq; ille qui pmiſit ſe dr̃ ſe futurũ monachũ, non niſi Deo intelligit pmiſiſſe, cui cõiter hmõi pmiſſiones ſolent fieri: & iõ uotum ſimplex dicitur habuiſſe &c.

In Decre. li. 3. ti. 34. c. 10. in ſi. — Q. 88. a. 3. ad 2.

RESP. Dcđm, q; ſicut ſupra dictũ eſt,* cum de uoto agereť, uotũ ẽ promiſſio Deo facta de his quæ ad Deũ pertinẽt. Vt ãt Aug. dicit in epiſtola ad Bonifaciũ. Si inter hoies bonæ fidei ſolent contractus nulla rõe diſſolui, quãto magis iſta pollicitatio, quã cũ Deo pepigit, ſolui ſine uindicta non poterit? Et iõ adimplẽdũ id qđ hõ uouit, ex neceſſitate tenetur, dummodo ſit aliqd qđ ad Deũ pertineat. Manifeſtum eſt ãt q; ingreſſus religionis maxime ad Deũ ptinet: q a per hoc hõ totalr̃ ſe mãcipat diuinis obſeqjs, ut ex ſupradictis patet.* Vñ relinquiť q; ille q ſe obligat ad religionis ingreſſum, teneať religionẽ ingredi, ſm q; ſe uoto obligare intẽdit*, ita. ſ. q; ſi intẽdit ſe abſolutè obligare, teneť q̃ citius poterit ingredi, legitimo ipedimẽto ceſſãte. Si ãt ad certũ tp̃s, uel ſub certa conditione, teneť religionem ingredi tp̃e aduenientẽ, uel conditione exiſtente.

AD PRIMVM ergo dcđm, q; ille presbyter ñ fecerat uotũ ſolẽne, ſđ ſimplex. Vñ nõ erat monachus effect* ut cogi deberet de iure in monaſterio remanere, & eccleſiã dimittere. Tñ in foro cõſciẽtiæ eẽt ſibi conſulẽdũ, q; oĩb. dimiſſis religionẽ intraret, Vñ extra, de uoto* & uoti redẽptiõe, capitulo, Pertuas; cõſuliť epõ. Garopolitano, qui poſt uotũ religionis epiſcopatu aſſumpſerat, uoto nõ ipleto ut ſi ſuã ſaluare deſideraret conſciẽtiã, regimẽ eccl'ę reſignaret, et redderet Altiſſimo uota ſua.

AD II dcđm, q; ſicut ſ. dictũ eſt,* cũ de uoto agereť, ille q ſe uoto obligauit ad certæ religionis ingreſſum, teneť facere quãtũ in ſe eſt, ut in illa religione recipiať. Et ſi q dẽ intendit ſe ſimpl'r ad religionẽ obligare, ſi non recipiť in una religione, teneť ire ad aliã. Si uero ſe intendit ſpecialiter obligare ad unã ſolum, non teneť niſi ſecundũ modum obligationis ſuæ.

AD III dcđm, q; uotũ religionis cũ ſit ppetuũ, eſt maius q̃ uotũ pegrinationis terrę ſãctæ, q; eſt tp̃ale. Et ſicut Alexa. 3.* dicit, & hr̃ extra, de uoto, et uoti redẽptione ca. Scripturæ: reus facti uoti aliquatenus nõ habeť, q tp̃ale obſequm in perpetuã noſciť religionis obſeruantiã cõmutare. Rõabiliter ãt dici poteſt, q; etiam per ingreſſum religionis aliquis conſe-

¶ In rñſione ad ſcđm eiuſdẽ articuli tertii, dubiu, occurrit, ad quid teneť aſtrictus uoto ingrediendi religionẽ, ſi nullã inuenit volentẽ eũ recipere. ¶ Ad hoc dr̃, q; Innocentius quartus in c. Porrectũ, extra, de re [illegible]. & tranſeuntibus reli. dixit, q; teneť fieri religioſus in manib. epi, & manere religioſus in domo ſua Et ratio huius eſt, q a ſic implet uotũ ſuũ quantum pt̃. Et licet hoc tutius videať, nõ tñ aſtringendus ad hoc etiam in foro cõſcientiæ ur̃: quia ita ſe habet aſtrictus ad religionem aliquam in communi ad omnem religionem, ſicut ſe habet aſtrictus ad unam tantum ad illam unam. Sed aſtrictus ad unam tantum, non tenetur ſub epiſcopo illam profiteri, ſi religio illa non uult eum Ergo aſtrictus ad quamcunque, ſi ab omni refutatur, non tenetur ſub epiſcopo religionem aliquam profiteri. Minor patet. Et maior probatur: quia implicite in uoto religionis clauditur aſſenſus religionis acceptaturę: ſicut explicite clauditur in uoto huius tantum religionis aſſenſus illius, ita quòd intendit uouens, q; ſi illa tenuit, non uult ad aliam teneri. Et ſimiliter ſi omnes renuunt, non uult ad aliud teneri, pręcipue cum uouens intendat religionem aſſumere ut religioſus, & non in domo manſurus propria. Et proculdubio ſi hoc occurriſſet, nullus uouiſſet niſi cum exceptione hac: qm̃, ut dictum eſt, intendunt uitam & conuerſationem mutare, & non ſolum profiteri &c. Refutatus igitur ab omnibus, abſolutus remanet a religionis uoto, ac per hoc liber eſt ut antea &c.

In Decre. li. 3. ti. 34. c. 4.

¶ In reſponſione ad tertium eiuſdem tertii articuli dubium occurrit. An quis propria authoritate poſſit uotũ peregrinatiõis terræ ſanctæ commutare in uotum religionis: uel requirať ſuperioris arbitrium. Et eſt ratio dubii, quia, Innocentius quem Panormita. ſequitur in allegato in litera capitulo, dicit ſe credere quòd non requiritur ſuperioris authoritas: tutius tamen eſt petere illam. Et ſic quaſi ambigua remanet hæc quęſtio.

¶ Ad hoc dr̃, q; ſecundum authoris doctrinam, nullum dubiũ eſt in hac quæſt. quoniam põt quilibet quodlibet ſuum uotum in uotũ religionis ppria authoritate cõmutare: ita q; nõ peccat ſi ingreſſurus religionem habens multa uota, uotũ religionis loco oĩum emittat. Et ſic omiſſis uotis aliis religionẽ ingreditur.

ditur profeſſurus poſt annum illũ: ita q; commutatio in profeſſione, quod propriè eſt votũ religionis, commutari intelligat. Et rõ eſt, qa profeſſio ſine vlla cõmutatione extinguit, oĩa pcedentia uota: ergo à fortiori, cum ex intentione quis illam cõmutat ſua vota &c. & hoc manifeſtè ſonant uerba Decretalis dicentis. Qui tpale obſequiũ in ppetuã religionis obſeruantiã noſcit cõmutare. Ex eo.n. q; cõmutare actiuè attribuit illi q fecit votũ, manifeſtatur q; propria authoritate hoc facere põt. Et cõfirmat, qm̃ alioquin nihil dixiſſet illa Decretalis. Nã conſtat ſi tpale obſequium in aliud tpale authoritate ſuperioris cõmutetur, nõ eſt reus fracti voti ſic exequens. Vt ergo aliqd tpale dicat, oportet fateri q; docet, q; oẽ ſuũ votũ tpale in religionis profeſſionem poteſt quis commutare licitè &c.

33.q.2.ca. Admonere.

Hom.10.a medio.

¶ In eadẽ rñſione ad tertiũ, dubium occurrit, An faciens profeſſionem religionis in peccato mortali, conſequatur poſt, qñ ad cor redierit contritus plenariã remiſſionẽ. Et eſt rõ dubij, quia hinc apparet q; non, tũ quia profeſſio nihil relinquit in aĩa, ſicut baptiſmus charactereni, quo medio ſuum poſtmodum conſequatur effectum; tum quia gratia Dei promiſſa in profeſſione nullibi conſtat: quòd danda ſit extra profeſſionem &c.

¶ In oppoſitum aũt eſt, quia gratia iſta in profeſſione conceditur omni nõ ponenti obicem. Remoto ergo obice habetur gratia. Præterea. Gratia iſta conceditur tradenti ſe ex corde totaliter diuinis obſequijs: ſed hoc facit religioſus cum contritus eſt poſt profeſſionem, tunc.n. coram Deo in ueritate profitetur. ergo tunc datur ei plena remiſſio.

¶ Ad hoc dr̃, q; cum profeſſio ſit totaliter opus hoĩs, ita q; non eſt ibi diſtinctum ab ope operante opus opatũ, qd̃ ſit opus Dei qm̃ eſſe religioſum, qd̃ eſt effectus religionis, eſt tunc opus humanum mortuũ, ſicut ipſa profeſſio mortua eſt, conſequẽs eſt q; in peccato mortali facta eſt opus mortuũ totaliter, ac p hoc nunq ſortiet poſtmodũ ſuũ effectũ. Et ppea qui diuinę gratię deeſt in actu profeſſionis ſuę, priuatur beneficio diuinę largitatis, quod credit profitentibus dari. Vndè conſequentis contritionis tpe ſolũm id aſſequitur, quod per pręſentis contritionis propoſitum, ac ſacramenti gratiam obtinere continget. Et confirmatur hoc ex B. Antonij viſione illa, in qua dæmones impedire ipſius conſcenſum in cęlum conantes, obiecerunt peccata in ſæculari vita commiſſa. & confutati ſunt à ſanctis angelis dicentibus, Non debetis illa obijcere, quæ Chriſti iam ſunt pietate deleta. ſed ſi qua ſciatis ex quo factus eſt monachus, illa proferte. Vnde patet, quòd incipit liber nouus de actibus religioſorum ex parte profeſſionis, quando, ſ. ſit, & factus eſt religioſus: & non expectatur tempus futuræ poſtmodum contritionis ad plenè caſſandum præteritorum librum, & inchoandum quaſi futurę innocentiæ librum. Scribuntur enim in ſecundo libro omnia ex quo facti ſumus religioſi ſtylo ferreo &c.

¶ Ad primam autem obiectionem in oppoſitum dicitur, quòd tunc remoto obice ſequitur effectus prioris cauſæ, quando cauſa prior remanſit in aliquo relicto effectu, ut baptiſmus in charactere, & generans graue in forma illi data. Quando aũt cauſa prior nec in ſe, nec in ſuo manſit effectu, remoto impedimẽto nihil ſit. Sic autem eſt in propoſito, quoniam nihil in anima relinquit profeſſio mortua.

¶ Ad ſecundam uero dicitur, quòd falſum eſt, q; quando conteritur primo poſt profeſſionem, tunc profiteatur corã Deo, qm̃ coram Deo eſt profeſſus: ſed tunc in gratia Dei ſe eſſe religioſum approbat, quod non eſt profiteri.

quatur remiſsionẽ omniũ peccatorũ. Si.n. aliquib. eleemoſynis factis hõ põt ſtatim ſatisfacere de peccatis ſuis, ſm illud Daniel. 4. Peccata tua eleemoſynis redime, multo magis in ſatisfactione, p omnib. peccatis ſufficit, q; aliqs ſe totaliter diuinis obſequijs mãcipet per religionis ingreſſum, q̃ excedit oẽ genus ſatisfactionis ẽt publicæ pænitẽtiæ, ut hr̃ in Decretis 33.* q. 2. c. Admonere. Sicut ẽt holocauſtũ excedit ſacrificium, ut Greg. dicit ſuper Ezech.* vñ legit̃ in uitis patrum, q; eandẽ grãm conſequuntur religionẽ intrantes, quã cõſequunt̃ baptizati. Si tñ nõ abſoluerentur per hoc ab omni reatu pęnę, nihilomin⁹ ingreſſus religionis utilior eſt, q̃ peregrinatio terrę ſanctę quantum ad promotionẽ in bonum, q̃ præponderat abſolutioni à pœna.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ille qui uouet religionem ingredi, teneatur perpetuò in religione permanere.

AD QVARTVM ſic proceditur. vr̃ q; ille qui uouet religionẽ ingredi, teneatur perpetuò in religione permanere. Melius eſt.n. religionem non ingredi, q̃ poſt ingreſſum exire, ſecundùm illud 2. Pet. 2. Melius erat illis veritatem nõ cognoſcere, q̃ poſt agnitã retroire. & Luc. 9. dicitur. Nemo mittens manum ad aratrum, & reſpiciens retro, aptus eſt regno Dei: ſed ille qui voto ſe obligauit ad religionis ingreſſum, tenetur ingredi, ut dictũ eſt.* b ergo etiam tenetur perpetuò remanere.

SVP. QVÆST. CLXXXIX. ART. IIII.

IN art. 4. eiuſdem ult. q. dubium occurrit, An ſit dĩa aliqua inter uotum ſimplex religionis, quando quis uouet ingredi religionem, & quando quis uouet fieri, uel eſſe religioſus: ita q; in neutro ſit cogitatio de perſeuerando, aut nõ perſeuerãdo. Et eſt ratio dubij, qa uotũ de ingreſſu nõ importat obligationem niſi ad ingreſſũ ſecundum iuris formam, ut in litera dicitur. Sed uotum de hoc quod eſt fieri, aut eſſe religioſum, plus importat q̃ ingreſſũ: qm̃ eſſe religioſum importat eſſe profeſſum, & fieri religioſum importat profiteri &c. In oppoſitũ autem eſt, quia indiſtinctè pro uno & eodem religionis uoto in litera computatur, ſi ſufficienter determinatur de uoti huius uinculo, ut patet intuenti.

Porr.o. 911

¶ In eod. art. 4. dubiũ ſecundo occurrit de concluſione principali, An ſ. uouens religionis ingreſſum poſſit licitè exire. Et rõ dubij eſt; quia non dicitur ueniſſe qui non ſtetit, ac per hoc non dicitur ueniſſe ad religionẽ qui nõ ſtetit in illa, ſed exuit ante illius profeſſionẽ. In oppoſitum eſt litra.

Art. prec.

¶ In eodem art. 4. dubium tertio eſt. An talis uoto ſimpl. obligatus, exiens ſine cã rõnabili, hoc eſt, ex ſola libertate cõceſſa à iure nouitijs, ſatisfecerit uoto &c. Et eſt ratio dubij, quia annus probationis a iure conceditur cum libertate exeundi abſque alia cã, ut patet: ac per hoc obligatus ſecundùm formam iuris põt ex ſola libertate licitè exire. in oppoſitum autem eſt tũ infidelitas, quia ſicut nõ facit ſatis promittẽs ire Romã, ſi ſine rõnabili cã accepto itinere deſiſtat: ita non ſatisfacit q pmiſit ire ad religionẽ, ſi accepto nouitiatus itinere ad religionẽ ſine rõnabili cã retrocedit, cũ iter nõ quæratur, niſi ut fideliter arripiat & proſequatur &c. Tum diſparitas: nã ſi hoc licitũ eſt, ſequtur q; par eſſet cõditio nouitij cũ uoto religionis, & ſine uoto, ut patet: diſparitatem tamen magnam eſſe conſtat inter obligatum uoto ad religionem, & nullo uoto aſtrictum ad illam.

¶ Ad primum dubium dr̃, q; uotum de ingreſſu religionis, & uotum de fieri religioſum æquiualent; quoniam ingredi religionem, & fieri religioſum idẽ ſunt. Nouitiatus.n. nihil aliud eſt, q̃ motus ad religionem. Verum ſicut in gñatione naturali inuenitur dupliciter fieri. ſ. fieri in termino generationis, qd̃ eſt idẽ qd̃ factum eſſe, & fieri in uia, quod in alteratione prçuia cõſiſtit, & diſtinguit à facto eſſe: ita in religione inuenitur dupliciter fieri religioſum, unũ qd̃ eſt idẽ quod factũ eſſe religioſum, & hoc cõſiſtit in profeſſione. (Nã pfeſſione aliqs ſit: & factus eſt religioſus: ipſa.n. profeſſione cõſtituitur aliquis in eſſe religioſo, & ſit primo religioſus) Alterũ qd̃ ẽ uia ad religioſum eſſe, & diſtinguitur à factũ eſſe, & cõſiſtit in nouitiatu. Cõſtat aũt q; uouens. ſ. fieri religioſum in facto eſſe, uouet perpetuã pſeuerantiam, ac p hoc intendit illã, quã uouendo pmittit. Vouẽs aũt ſe fieri ut in uia, põt nõ intendere, aut promittere pſeuerantiã ppetuã abſolute. Et iõ cũ in caſu poſito ſupponat̃ neutrũ fuiſſe de cogitatione, & intentione uouẽtis. ſ. nec perſeuerare, nec nõ perſeuerare: iõ ſimpliciter dicendum eſt, q; uouet ſe fieri religioſum ut in uia, qd̃ eſt idem quod ingredi religionem ut nouitius: qm̃ nouitiatus nihil aliud eſt, quàm uia ad religionem. De uouente autem q; erit religioſus, ſecus eſt. Nam quantum eſt ex natura uoti tenetur ad hoc, q; ſit religioſus. Et cum non ſit aliquis religioſus, niſi profeſſus fuerit religionem, quoniam nouitij non ſunt niſi ſecundum quid religioſi, ſcilicet in uia, tenetur ad profitendam religionem. Poteſt tamen per accidens, ſcilicet ex parte intentionis uouentis largo uocabulo intendentis eſſe religioſum, ut

ſcilicet commune eſt nouitijs & profeſſis æquiualere hos votũ F voto de ingreſſu, & de fieri religioſum.

¶ Ad ſecundum dubiũ dicitur, ꝙ uerum eſt nõ ueniſſe eũ, q nõ ſtetit ad id pro quo uenit. Et ideo ingrediens religionẽ, cum ueniat ad religionis probationem, non diceret̃ ueniſſe, ſi ingreſſus abſq; ꝓbatione retrocederet. Sed ſi ꝓbationi operã dat, dr̃ ueniſſe ad religionẽ ꝓbandam, quia ſtat in religionis ꝓbatione. Quo circa ſicut ſpõtè ingrediens religionẽ, & in probatione illius ſe exercens, & poſt modũ exiẽs, dr̃ ueniſſe & ſtetiſſe, quia uenit ad religionẽ probandã, & ĩ probatione ſtetit: ita ex voto ingrediens religionẽ, & ꝓbando illam, tandẽ exiens dr̃ & ueniſſe, & ſtetiſſe eadem ratione. Vñ nihil obſtat dicta regula cõcluſioni hui⁹ articuli.

Art. præce. ad 3. & q. 88. art. 12. ad 1.

¶ Ad tertiũ dubiũ di, ꝙ iſte tenetur ad ingreſſum religionis ſecundùm formã iuris, & ingreſſus ſecũdum formam iuris ex natura actus ordinatur ad probationem: cũ̃ n. ĩ ingreditur q̃s religionem, vt probet eã, alioquin uan⁹ eſſet ingreſſus. Vanitas aũt à more, & lege aliena eſt. Probatio aũt religionis, ſicut & cuiuſq; rei probatio, ſi bona fide fit, ordinatur ad acceptationem, ſi inuentæ fuerint conditiones illius gratæ ꝓbanti. Recta namq; ratio nõ admitit, ut aliquid probandũ detur: & inuentis oĩbus ꝓbatæ rei cõditionibus gratis refutetur. Fruſtra n. eẽt ꝓbatio, ſi tã gratis q̃ nõ gratis inuentis conditionibus eſſet parata eundẽ effectum. Eſt igitur ingreſſus finis ꝓbatio: ꝓbationis autẽ finis gratarũ, uel ĩgratarũ conditionum inuentio, ita quòd inuentionis gratarum finis eſt acceptio religionis: ingratarum autem refutatio. Et patet ordo iſte ex natura actuum, & ex communi ingredientium religionem intentione. Communiter enim intendunt experiri: & ſi conditiones religionis inuenient gratas totaliter, hoc eſt, & ſecundum ſe, & in ordine ad ſuas uires & ſuum affectum, perſeuerare profitendo illam, ſin autem, redire. Quia igitur inter ingredientem ſpontè, & ingredientem ex uoto hæc eſt differentia, quòd ingrediens ex uoto, obligatur ex uoti uinculo ad id quod ſpontè inchoat bona fide, ingrediens ſine uoto, & ingrediens ſine uoto debet probare religionem, & ſi omnia totaliter grata inueniet, perſeuerare (alioquin bonæ fidei ratio non ſaluatur) oportet ut ingrediens ex uoto teneatur ad probandum. Et ſi omnia totaliter, vt declaratum eſt, grata inueniet, tenetur ex uinculo ſui primi uoti perſeuerare profitendo religionem, ita quòd non poteſt ex ſola ratione libertatis in iure ſcriptæ retrocedere: ſed oporteret aliquam adeſſe conditionem non gratam, ſaltem iſtam, ſcilicet, quòd probata religio parit ſibi minorem fortitudinem, robutque minus animi ad ipſius perſeuerantiam. Et propterea timet ne in profeſſu tepidus inueniatur, ac per hoc minus bene ſit pro anima ſua. Nec hoc eſt cõtra libertatem à iure conceſſam: quoniam libertas illa in foro ec- F clesiaſtico nullã exigit rõnem, ſed ſufficit ꝙ nouitius dicat, Nolo amplius eſſe vobiſcum. Sed in foro conſcientiæ, quæ eſt ſm̃ rectam rõnem, aliqua exigit̃ rõ alicuius in probata religione conditionis minus gratæ, vt probatũ eſt. Et cõfirmatur, quia annus probationis cõis eſt nouitio & religioni. Conſtat aũt ꝙ ſi poſt probatũ nouitiũ nulla ingrata religioni cõditio occurrit, ſi religio ex ſola libertate refutaret nouitiũ, ab oĩ ſapiente reprehenderet̃, & nõ bona fide agere cũ nouitio diceret̃. Pari ergo rõne nouitius malæ fidei reus eſt corã Deo, ſi ex ſola libertate retrocedit, q̃uis in eccleſiaſtico foro nihil ſibi dici poſſit. Peccat ergo uterq; ingreſſus religionẽ, ſi ex ſola libertate retrocedat. Sed ingreſſus ſine uoto, venialiter tñ peccat: ingreſſus aũt ex voto peccat mortaliter: q̃a ex voto intelligitur ſe obligaſſe ad bona fide probandũ, qđ non ſeruat. Et per hæc patet reſponſio ad obiecta.

¶ Et ſi adhuc obijciat̃ ex lr̃a, q̃a in rñſione ad ſm̃ dr̃, Ille q religionẽ ingredit̃, ſi exeat, pſertim ex aliqua rõnabili cã, non gñat ſcandalũ &c. Ex eo. n. ꝙ interpoſuit ly pſertim, denotat, ꝙ ẽt ſine rõnabili cã exiens nõ ſcãdalizat, quia facit qđ ſibi licet. Præterea in rñſione ad tertium dr̃, Tenetur ut ſaltẽ velit experiri, an ei expediat in religione remanere, non aũt tenetur ad perpetuo remanendũ. Ex hac. n. litera hr̃, ꝙ ſufficit hũi tale uotum, ꝙ uelit experiri, q̃uis non remaneat. Sed hæc facile monſtrant̃ nihil obſtare. Et primũ quidẽ nihil obſtat, quia ꝓ quãto de ſcandalo loquntur, conſtat ꝙ de actu K exteriori eſt ſermo. Iſte autem actus exterior, ſcilicet probatam religionem refutare, non eſt ex ſuo genere malus: & propterea non eſt actiuus ſcandali, & eſt omnino licitus, ut in litera ſubditur, ſi ex cauſa rationabili fiat. Ly ergo præſertim, interponitur quo ad cauſalitatem ſcãdali, ita ꝙ ſenſus eſt, ꝙ refutare probatam religionem non eſt actus generatiuus ſcãdali, & præſertim ſi fiat ex cauſa rationabili. Et ratio dicti huius eſt, quia actus ille ex ſuo genere non eſt actiuus ſcandali, & ex parte agentis totaliter caret cauſalitate ſcandali, ſi ex cauſa rationabili fiat. Secundum autem non ſolum non obſtat, ſed confirmat quod diximus. Nam ſi tenetur ad uelle experiri, cum non debeat eſſe uelle fictum, & inſtet experiendi tempus, tenetur experiri, & non niſi bona fide. ergo tenetur ad experientiam bonæ fidei, ut nos diximus: & non tenetur ad perpetuo remanendum niſi per accidens, ſeu in euentu, hoc eſt, niſi experientia bonæ fidei exigat perpetuam remanſionem, puta, quia omnia grata totaliter in probando inueniuntur. In tali enim caſu tenetur profiteri, & perpetuò remanere qui primò uouerat, quãuis abſolutè non teneatur ad perpetuò remanendum, ut in litera dicitur, quæ ſimpliciter, & abſolutè loquitur, & non in caſu talis experientiæ, in quo nos locuti ſumus.

¶ 2 Præt. Quilibet dẽt uitare id, ex quo[h] ſcãdalũ ſequit̃, & alijs dat̃ malũ exemplũ: ſed ex hoc ꝙ aliq̃s poſt religionis igreſſũ egredit̃, & ad ſeculũ redit, malũ exemplũ & ſcãdalũ alijs generat̃, q retrahunt̃ ab ingreſſu & prouocant̃ ad exitũ. ergo vr̃ ꝙ ille qui ingredit̃ religionem, vt votũ impleat qđ prius fecit, teneat̃ ibi perpetuò remanere.

¶ 3 Præt. Votũ religiõis reputatur votũ ꝑpetuũ, & ideò tp̃alibus votis pfertur, vt dictũ eſt:* hoc aũt nõ eſſet, ſi aliquis voto religionis emiſſo ingrederetur cũ ꝓpoſito exeũdi. videtur ergo ꝙ ille qui vouet religionis ingreſſum, teneatur in [h] religione ẽt perpetuò remanere.

SED CONTRA eſt, ꝙ votũ profeſſionis ꝑꝑ hoc ꝙ obligat hominẽ ad hoc, ꝙ perpetuò in religione remaneat, pexigit annũ probationis, q non pexigit̃ ad votum ſimplex, quo aliquis ſe obligat ad religionis ingreſſum. ergo vr̃ ꝙ ille qui vouet religionẽ intrare, ꝓpter hoc nõ teneatur ꝑpetuo ibi remanere.

RESPON. Dcđm, ꝙ obligatio uoti ex uolũtate ꝓcedit. Nã uouere volũtatis ẽ, ut Aug.* dicit. In tãtũ ergo fert̃ obligatio uoti, ĩ quãtũ ſe extẽdit uolũtas & intẽtio uouẽtis. Si ꝰ ergo vouẽs intẽdit ſe obligare nõ ſolũ ad ingreſſũ religionis, ſed ẽt ad ꝑpetuò remanendũ, tenetur perpetuo remanere. Si aũt intendit ſe obligare ad ingreſſũ religionis cã experiẽdi cũ libertate remanẽdi, vel nõ remanẽdi, manifeſtũ eſt ꝙ remanere nõ tenet̃. Si G verò in vouendo, ſimpliciter de igreſſu religionis cogitauit abſque hoc ꝙ cogitaret de libertate exit⁹, uel de ꝑpetuitate remanẽdi, vr̃ obligari ad ingreſſũ religionis ſm̃ formã iuris cõis, q̃ eſt ut ingredientibus det̃ annus probationis: vnde non tenetur ꝑpetuò in religione ꝑmanere.

AD PRIMVM ergo dcđm, ꝙ melius eſt intrare religionẽ aĩo H ꝓbandi, q̃ penitus non intrare: q̃a ꝑ hoc diſponit̃ ad ꝑpetuo remanendũ. Nec tñ intelligit̃ aliquis retroire, uel aſpicere, niſi qñ prętermittit id ad qđ ſe obligauit. Alioquin quicunq; ꝑ aliqđ tp̃s facit aliqđ bonũ opus, ſi nõ ſemper id faciat, eẽt ineptus regno Dei, qđ patet eſſe falsũ.

AD II. dcđm, ꝙ ille q religionẽ ingredit̃, ſi exeat, præſertim ex aliqua rõnabili cã, non gñat I ſcandalũ, nec dat malũ exemplũ & ſi alius ſcãdalizat̃, erit ſcandalũ paſſiuũ ex eius parte, non aũt actiuũ ex parte exeuntis: q̃a fecit qđ licitũ erat ei facere, & qđ expediebat ei ꝑ rõnabilem cauſam, puta, infirmitatem, aut debilitatem, aut aliquid huiuſmodi.

AD III dcđm, ꝙ ille q intrat vt ſtatim exeat, nõ vr̃ ſatisfacere

De uoto & uoti redẽptione ca. Mag. & c. Licet habetur in ſententia.

SVP-

voto ſuo, qa ipſe in uouendo hoc nō itēdit: & iō tenet mutare propoſitū, ut ſaltē uelit experiri, an ei expediat in religione remanere: non aūt tenentur ad perpetuo remanendum.

ARTICVLVS V.

Vtrum pueri ſint recipiendi in religione.

AD QVINTVM ſic ꝓcedit. Vr̄ ꝙ pueri nō ſint recipiēdi in religione: qa extra, *de regularibus, & tranſeuntib. ad religionē dr̄. Nullus tōdeat, niſi legitima ætate, & ſpōtanea voluntate: ſed pueri nō vn̄r habere legitimā ætatem, nec ſpontaneā uolūtatē, qa nō hēnt ꝑfectē vſum rōnis. ergo vr̄ ꝙ non ſint in religione recipiendi.

¶2 Præt. Status religionis vr̄ eſſe ſtatus pęnitētiæ, uñ & religio dr̄ à religādo, uel a religēdo, ūt Aug. dicit 19. *de ciuit. Dei: ſed pueris non conuenit pęnitentia. ergo uidetur ꝙ nō debeant religionem intrare.

¶3 Præt. Sicut aliqs obligatur iurō, ita & uoto: ſed pueri ante annos quatuordecim non debent obligari iurō, vt hr̄ in Decretis 22. q. 5. *Pueri, & c. Honeſtum. ergo videtur ꝙ nec etiam ſint voto obligandi.

¶4 Præt. Illicitū vr̄ obligare aliquē tali obligatione, q̄ poſſet iuſte irritari: ſed ſi aliq impuberes obligāt ſe religioni, poſſūt retrahi a parētib. uel tutorib. Dr̄. n. ī Decret. 20. *q. 2. ꝙ puella ſi ante 12. ætatis annos ſpōte ſua ſacrū uelamē aſſumpſerit, pn̄t ſtatim parētes ei, uel tutores id factū irritum facere, ſi uoluerint. Illicitū ē ergo pueros, ꝑſertim an̄ ānos pubertatis ad religionē recipere, ul obligare.

SED CONTRA ē, ꝙ dicit Dn̄s Mat. 19. Sinite paruulos, & nolite eos ꝓhibere ad me uenire: qđ exponēs Orig. ſup Mat. *dicit, ꝙ diſcipuli Ieſu priuſq̄ diſcāt rōem iuſtitiæ, reprehēdūt eos q pueros & infantes offerūt Chr̄o: Dn̄s āt exhortat̄ diſcipulos ſuos cōdeſcēdere vtilitatib. puerorū. Hoc ergo attēdere debemus, ne eſtimatiōe ſpīæ excellētioris cōtēnamus, quaſi magni, puſillos Eccleſiæ, ꝓhibētes pueros venire ad Ieſum.

A RESP. dicendum, ꝙ ſicut ſ. dictum eſt, *duplex eſt religionis uotum. vnum ſimplex, qđ conſiſtit in ſola promiſſione Deo facta, quæ ex interiori mentis deliberatione ꝓcedit. Et hoc votū hēt efficaciā ex iure diuino, ꝙ tn̄ dupliciter īpediri pōt. Vno mō: per defectū delıberōnis, ut patet in furioſis, quorū uota ñ ſūt obligatoria, ut habet̄ extra, de regularibus * & tranſeūtib.

B ad religionē, c. ſicut tenor. Et eadē eſt rō de pueris, qui nōdū habent debitū vſum rōnis, per quem ſint doli capaces, quē q̄dem pueri habent, vt frequentius circa quartū decimū annū: puellæ uero circa duodecimū, qui dn̄r anni pubertatis. In quibuſdā tn̄ anticipatur, & in quibuſdam tardatur ſm̄ diuerſam diſpoſitionē naturę. Alio mō, impedit̄ efficacia ſimplicis uo-

C ti, ſi aliquis Deo voueat, q non eſt proprię ptātis, puta, ſi ſeru* ēt uſum rōis habens, voueat ſe religionē intrare, aut ēt ordinetur ignorante domino. Poteſt. n. hoc dominus reuocare, ut habetur in Decre. diſt. * 54. c. Si ſeruus. Et qa pueri, uel puellæ infra pubertatis annos nāliter ſunt in ptāte patris quantū ad diſpoſitionē ſuæ uitæ, poterit pater votū eorū reuocare, vl acceptare, ſi ſibi placuerit, vt exp̄ſ

D ſe dr̄ de muliere Nu. 30. Sic ergo ſi puer ante ānnos pubertatis ſimplex votū emittat, anteq̄ habeat plenum vſum rōis, non obligatur ex uoto. Si āt habeat uſum rōis ante annos pubertatis, obligat̄ quidem quantum in ſe eſt ex ſuo uoto, tamen pōt obligatio remoueri per authoritatem patris, in cuius poteſtate adhuc exiſtit, quia ordinatio legis, qua unus hō ſubditur alteri, reſpicit id qđ in pluribus accidit. Si uero annos pubertatis excedat, nō pōt reuocari authoritate parētū: ſi tn̄ non dū hēt plenū vſū rōis, nō obligaret̄ quo ad Deum

E Aliud āt eſt uotū ſolēne, ꝙ facit monachū, aı religioſum, ꝙ qdē ſubdı̄t ordinationi Eccłæ pp ſolēnitatē quam hēt annexā. Et qa Eccłę reſpicit id ꝙ in plurib. eſt, profeſſio ante tēpus pubertatis facta quantūcūq; aliqs habeat vſum rōis plenū, ut ſit doli capax, non habet ſuum effectū, ut faciat ꝓfitētē iam eſſe religioſū. Et tn̄ licet ante pubertatis annos profiteri nō poſſint pn̄t tn̄ cū voluntate parētū in religione recipi, ut nutriant̄ ibidē ſicut de Ioanne Baptiſta legit̄ Lucę 1. ꝙ puer creſcebat, & cōfortabat̄ ſpiritu, & erat in deſertis. Vñ ſicut Gre. *dicit in 2. dialogorū, B. Bn̄dicto Romani nobiles ſuos filios oı̄pōtēti Deo nutriendos dare cę-

SVP. Q. CLXXXIX. ART. V.

IN art. 5 eiuſdē ultimæ q. aduerte conuenientiā, & differentiam inter uotū ſimplex, & ſolēne religionis ante annos pubertatis emiſſum. Cōueniunt ſiquidem in hoc, ꝙ utrumq; habet hanc cōditionem ſubintellectā. ſ. abſq; præiudicio patriæ poteſtatis. Et ꝓpterea quantumcū que malitia ſuppleat ætatē, pōt utrumq; a parentib. irritari, ut in lr̄a dr̄. Differunt āt, qa uotum ſolemne oportet ꝙ irritet̄ ſtatim. Alioquin ſi tardatur irritatio in tm̄, ꝙ iam puer, aut puella ſit ætatis legitimæ, non pōt amplius irritari, quia ptum eſt ratificatum in ætate legitima non reclamando, ſed perſeuerando in religione. Eccleſia. n. ad quam ſpectat iudicium de uoto ſolemni, rationabiliter ſic præſumit. Et ꝓpterea in textu allegato ex Decretis in litera dicitur, ꝙ poſſunt ſtatim parentes reuocare. Sed uotum ſimplex poteſt etiam poſt ætatem legitimam a parentibus reuocari, ſi in ætate legitima non eſt ratificatum: quia ex quo natura talis uoti habet cōditionem illam implicitam, & numquàm poſt alteratum eſt uotum tale, quàmuis mutata ſit perſona quæ uouit, remanet uotum in natura, & qualitate ſua. Et conſequenter cum a principio fuerit ſine præiudicio paternæ poteſtatis, ſic ſemper perſeuerat, niſi approbetur. Et ſcito, ꝙ aliud eſt approbare, ſeu ratificare, & aliud eſt credere eſſe ualidū, & ꝓpterea habere intentionē adimplēdi. Nā approbare, uel ratificare ad actū ſpectat uoluntatis, qua quis uult nūc, quod olim uoluit. Credere autē eē ualidū, ſpectat ad intellectū. Intendere āt exequi, qa ſuppō nit ualidum, licet ſpectet ad uoluntatē, nihil tn̄ facit ad ipſum uotum, ſed ſolum ad executionē uoti quā reſpicit, ut patet. Et ideo ſi aliquis ante pubertatem ſimplici vero voto, & poſtea in legitima & libera ætate conſiderans ſuū votū, credens illud eē ſe abſolute validū, intendit millies illud adimplere, ſi ꝓpterea non ratificauit, aut approbauit.

In eod. ar. 5. de pueris nutriendis in religione, conſidera cautè rōē lr̄æ, & concludē ꝙ in illis locis expedit pueros nutriendos in religione dari, in quibus optandū eſt ut ſimiles fiāt illis, quorū cōſortio dant̄. Vbi āt perſonę, quarū cōſortio dant̄, reprobę, aut infamę, aut demūq a regularib. ſunt inſtitutis, magna demētia ē dare illis pueros, aut puellas nutriēdas. Et hic error hodie [illegible] viget locis dū dantur pueri, & puellæ monaſteriis religioſorū, ſeu religioſarū uitæ cōis, qui vulgo Conuentuales, ſeu Clauſtrales appellant̄, quo fit ut reformādi, numq̄ reformari poſſint, dum tranſgreſſores vitæ regularis cōtinue nutriunt ac augent. Vñ ſanciri deberet vt nullus puer, nulla puella poſſit religioni tradi, niſi ubi uere viuit regulariter. Sic. n. aut extinguerent̄ irregulariter viuētes, aut reformarent̄ veratione dāte eius intellectum

Margin notes: Porr. 0 852 Su. q. 88. a. 8. ad 2. & ar. 9. co. Et quol. 3. ar. 11. & quo. 5. art. 2. Et opu. 17. c. 3 Li. 3. tit. 31 c. nullus. — Li. 19. c. 19 in fi. to. 5. — 22. q. 5. ca. Pueri, & c. Honeſtum 20. q. 2. ca. Puella. — Hom. 7. in Mat. non multum remote ante finem, tom. 3. — Art. 2. huius q. ad 1. — In Decretali 3. t. tu. 31. c. 14. — Diſt. 54. c. Frequēs. & c. Si ſeru. 2. — Concl. m — Concl. p — Concl. ſ — Concl. x — Li. 2. ca. 3. in fine.

Conl. Z perunt, q eſt valde expediens, ſm illud Threnorũ 3. Bonũ eſt viro cũ portauerit iugũ ab adoleſcẽtia ſua. Vñ & cõi cõſuetudine pueri applicãtur illis officiis, vel artibus, in quib. ſunt vitã acturi.

Ad primvm ergo dcẽm, q legitima ætas ad hoc q aliqs tõdeat cũ voto ſolẽni religiõis ẽ tps pubertatis, in quo hõ pt uti ſpontanea voluntate. Sed ante annos pubertatis põt eſſe legitima ætas ad hoc, q aliqs tondeat in religione nutriendus.

Ad ii dcẽm, q religionis ſtatus principr ordinat ad perfectionẽ conſequendã, ut ſ. habitum eſt*. & ſm hoc conuenit pueris, qui de facili inducunt. Ex conſequenti ãt dr eſſe ſtatus pænitentiæ, inquantum per obſeruantiam religionis peccatorum occaſiones tolluntur, ut ſupra dictum eſt†.

Q. 186. ar. 1. ad 4.

G

Q. 187. ar. 6.

Ad iii dcẽm, q pueri ſicut non coguntur ad iurandum, ſicut Canon* dicit, ita non cogunt ad vouendum. Si tñ voto, uel iuramento ſe aſtrinxerint ad aliquid faciendũ, obligantur quo ad Deũ, ſi habeãt uſum rationis: ſed non obligant quo ad eccleſiam ante quatuordecim annos.

Locis i argu. citatis.

Ad iiii dcẽm, q Nu. 30. nõ reprehendit mulier in puellari ętate cõſtituta, ſi voueat abſq; cõſẽſu parentũ, pt tñ reuocari a parentibus: ex quo patet q ñ peccat vouẽdo, ſed itelligit ſe voto obligare, quãtũ i ſe ẽ, abſq; piudicio authoritatis pñæ.

H

SV. Q. CLXXXIX. ARTIC. VI.

Porr. a. 913

In ar. 6. eiuſdẽ q. in rñſione ad tertiũ, nota duo. Primo, quãta differentia eſt iter debitũ certũ & debitũ indeterminatum. Habes. n. hmõi differentia: ex affectu, q obligat* ad certũ, tenet illud exoluere antequã diſponat de ſe ipſo, q obligat* ſe in cõi nõ tenet. Scdo, quanta differentia ẽ inter leges nrĩ, & antiqui tpis. Nã apud veteres pecuniæ pſona liberi hoĩs obligabat, ut patet 4. Re. 4. Vbi mulier vidua cõqritur apud Heliſæũ, q creditor accepturus erat filios ſuos in ſeruos, p pecunia ſibi debita. Nũc uero iura diſponũt pſonã liberi hominis ñ obligari pro debito pecuniario.

2a. q. 101. ar. 4. ad 3. & 4. Et 3. d. 38. q. 2. a. 4 q. 2. ad. 2. Et quol. 3. ar. 16. Et quo. 10. a. 9. Et Mat. 15.

ARTICVLVS VI.

Vtrum propter obſequium parentum debeant aliqui retrahi ab ingreſſu religionis.

Ad sextvm ſic proceditur. Vr q pp obſequium parentũ debeat aliq retrahi ab ingreſſu religionis. Nõ. n. licet prætermittere id quod eſt neceſſitatis, ut fiat id qđ eſt liberũ voluntati: ſed obſeq parentib. cadit ſub neceſſitate præcepti, q dr de honorõne parẽtũ. Exo. 20. Vñ & Apoſt. dicit 1. ad Ti. 5. Si qua vidua filios, aut nepotes hẽt, diſcat primũ domũ ſuã regere, & mutuã uicem reddere parentibus: ingredi autẽ religionem eſt liberum uoluntati. ergo vr q non debeat aliqs prætermittere parentum obſequium pp religionis igreſſum.

I

K

¶2 Præt. Maior vr eſſe ſubiectio filii ad patrem, q̃ ſerui ad dominum, quia filiatio eſt naturalis, ſeruitus ãt ex maledictione peccati, ut patet Ge. 9. ſed ſeruus non poteſt prætermittere obſequium domini ſui ut religionẽ ingrediatur, aut ſacrum ordinem aſſumat, ſicut habet in Decre. diſtin. 54.* Si ſeruus. ergo multo minus poteſt filius obſequium patris prætermittere ut ingrediatur religionem.

Diſt. 54. c. Generaliter.

¶3 Præt. Maiori debito obligat aliqs parentibus, q̃ his in quibus dẽt pecuniam: ſed illi q debẽt pecuniam aliquibus, non pñt religionem ingredi. Dicit. n. Greg.* in Regiſtro, & hr in Decretis diſt.

Li. 7. regiſtri, epi. 11. in med. Et hr diſ. 43. ca. legem.

F

35. q hi qui ſunt rõibus publicis obligati, qñ petunt monaſterium, nullo mõ ſuſcipiendi ſunt, niſi prius a negotiis publicis fuerint abſoluti. ergo vr q multo minus filii poſſunt religionem ingredi prætermiſſo paterno obſequio.

Sed contra eſt, qđ Mat. 4. dr, q Iacobus & Ioannes relictis retibus & patre ſecuti ſunt Dñm. Ex quo ut Hilarius* dicit, docemus Chriſtũ ſecuturi, & ſæcularis uitæ ſolicitudine, & paternæ domus conſuetudine non teneri.

Caplm. 3 in Mat. nõ procul a fine. & 4.

Resp. Dcẽm, q ſicut ſ. dictũ eſt*, cũ de pietate ageret, parentes habent rõem principij inquantũ hmõi: & iõ per ſe eis conuenit, ut filiorũ curã habeant. Et pp hoc non liceret alicui filios habenti religionẽ ingredi oino ptermiſſa cura filiorũ. i. nõ prouiſo qualiter educari poſſint. Dr. n. 1. ad Tim. 5. q ſi qs ſuorũ curã non habet, fidẽ negauit, & eſt infideli deterior. Per accidẽs tñ parẽtib. conuenit, vt a filijs adiuuent, inquantũ. ſ. ſunt in neceſſitate aliqua cõſtituti. Et iõ dcẽm eſt, q parẽtibus in neceſſitate exiſtẽtibus, ita q eis comode aliter q̃ per obſequiũ filiorũ ſubueniri nõ poſſit, nõ licet filiis prætermiſſo parentũ obſequio religionẽ intrare. Si verò non ſint in tali neceſſitate, ut filiorũ obſequio multũ indigeãt, poſſunt ptermiſſo parẽtum obſequio, filii religionẽ intrare ẽt contra pceptũ parentũ: qa poſt annos pubertatis quilibet ingenuus libertatẽ habet quantũ ad ea quæ pertinent ad diſpoſitionẽ ſui ſtatus, præſertim in his q̃ ſunt diuini obſequii, & magis eſt obtẽperãdũ patri ſpirituũ ut uiuamus, q̃ parẽtibus carnis, vt Apoſt. dicit ad Hebr. 12. Vñ Dñs, ut legit Mat. & Lucæ 9. reprehẽdit diſcipulũ, q nolebat eũ ſtatim ſequi intuitu paternæ ſepulturæ. Erant. n. alii per quos illud opus impleri poterat, vt Chryſoſt.* dicit.

Q. 101. ar. 2. ad 2.

Concl.

Concl. p

Ad primvm ergo dcẽm, q præceptũ de honoratione parentũ non ſolum ſe extendit ad corporalia obſequia, ſed ẽt ad ſpũalia, & ad reuerentiã exhibendã. Et iõ ẽt illi qui ſunt in religione, implere poſſunt præceptum de honoratione parẽtũ pro eis orando, & eis reuerentiam & auxilium impendendo, ſm q religioſos decet: quia etiam illi qui in ſæculo viuunt, diuerſimode parentes honorant ſecundum eorum conditionem.

Sup illud Matt. 8. dimitte mortuos &c. tom. 2.

Ad ii dcẽm, q qa ſeruitus eſt in pęnã peccati inducta, iõ per ſeruitutẽ aliquid adimit hoi, quod alias ei cõpeteret, ne. ſ. libere de ſua perſona poſſit diſponere. Seruus. n. id quod eſt, dñi eſt: ſed filius non patitur detrimentum ex hoc, q ſubiectus eſt patri, quin poſſit de ſua perſona libere diſponere transferendo ſe ad obſequium Dei: quod maxime pertinet ad hominis bonum

Ad iii dcẽm, q ille qui eſt obligatus ad aliqđ certum, non poteſt illud licite prætermittere facultate exiſtente. Et iõ ſi aliquis ſit obligatus ut alicui rõem ponat, uel ut certum debitum reddat, non põt hoc licite prætermittere, vt religionem ingrediatur. Si tñ debeat aliquam pecuniam, & non habeat vñ reddat, tenet facere quod põt, vt. ſ. cedat bonis ſuis creditori. Propter pecuniã aũt perſona liberi hoĩs ſm iura ciuilia non obligatur, ſed ſo-

lum res, quia pſona liberi hoĩs ſuperat oẽm æſtimationem pecuniæ. Vnde licite pt exhibitis rebus ſuis religio em intrare, nec tenet in ſæculo remanere, ut procuret unde debitum reddat. Filius autem non tenet ad aliqd ſpãle debitũ pri, niſi forte i caſu neceſſitatis, vt dcm eſt.

ARTICVLVS VII.

Vtrum presbyteri curati poſſint licite religionem ingredi.

AD SEPTIMVM ſic procedit. Vr, q presbyteri curati nõ poſſint licite religionem ingredi. Dicit.n.Greg.in paſt.* ille qui curam aĩarum ſuſcipit, terribilr admonet, cum dr. Fili mi, ſi ſpoponderis pro amico tuo, [h] defixiſti apud extraneum aĩam tuã. & ſub.dit.† Spõdere náq; pro amico, eſt alienã aĩam in periculo ſuę conuerſationis accipere: ſed ille qui obligat hoĩ pro aliquo debito, nõ pt intrare religionẽ, niſi ſoluat id q̃ dẽt, ſi poſſit. Cũ ergo ſacerdos poſſit curã aĩarũ agere, ad quã ſe obligauit i periculũ aĩæ ſuę, ur q nõ liceat ei, ptermiſſa cura aĩarũ, religionẽ intrare.

¶ 2 Prę. Quod vni licet, pari rõe oib. ſimilib. licet: ſed ſi oẽs preſbyteri hñtes curã aĩarũ religionẽ intrarẽt, remanerent plebes abſq; cura paſtorũ, qđ eſſet incõueniẽs. [h] ergo vr q presb. curati non poſſint licite relig. intrare.

¶ 3 Pręt. Inter actus ad quos religiones ordinant, pcipui ſunt illi, quib. [h] aliquis contemplata aliis tradit: hmõi ãt actus cõpetunt presbyteris curatis, & archidiaconis, quib. ex officio cõpetit prædicare, & cõfeſſiones audire. ergo ur, q non liceat presbytero curato, uel archidiacono tranſire ad religionem.

SED CONTRA eſt, q in Decra.* 19. q. 2. c. Duæ ſunt leges, dr. Si quis clericorũ in eccleſia ſua ſub epõ populum retinet, & ſæculariter uiuit, in afflatu Spũſſancti in aliquo monaſterio, uel rlari canonica ſe ſaluari uoluerit, ẽt epõ contradicẽte, eat libera noſtra authoritate.

RESP. Dicendum, q ſicut ſ. dcm eſt, oblo uoti perpetui pfert oi alii obloni. Obligari ãt uoto ppetuo, & ſolẽni ad uacã- A dum diuinis obſequiis, competit proprie epis, & religioſis. Presbyteri aũt curati, & archidiaconi nõ obligant uoto ppetuo & ſolemni ad curam aĩarũ retinendam, ſicut ad hoc obligant epi. Vnde epi præſulatum non pñt deſerere quacunq; occaſione abſq; authoritatẽ Ro. Pontificis,* ut hr ext. de regul. & tranſeũtib. ad relig. c. Licet. B Archidiaconi ãt & presbyteri curati pñt libere abrenuntiare epo curam eis cõmiſſam abſq; ſpãli licentia Papę, qui ſolus pt in uotis perpetuis diſpenſare. Vnde manifeſtum eſt, q [m] archidiaconis, et presbyteris curatis licet ad religionem tranſire [n].

AD PRIMVM ergo dcdm, q presbyteri curati, & archidiaconi obligauerũt ſe ad curam agẽdam ſubditorum, quandiu C retinent archidiaconatum, uel parochiã: non ãt obligauerunt ſe ad hoc, q perpetuo archidiaconatũ, uel parochiam teneãt.

AD II dcdm, q ſicut Hier. dicit contra Vigil.* Quàmuis a te linguæ vipereæ morſus ſęuiſſimos patiant, ſ. religioſi, quib. argumẽtaris & dicis. Si oẽs ſe clauſerint, & fuerint in ſolitudine, quis celebrabit eccleſias? D Quis ſæculares homines lucrifaciet? Quis peccantes ad uirtutes poterit exhortari? Hoc eñ mõ ſi oẽs tecũ fatui ſint, ſapiẽs eſſe quis poterit? Et virginitas non erit approbanda. Si.n. uirgines oẽs fuerint, & nuptię nõ fuerint, interibit genus humanum. Rara eſt uirtus, nec a pluribus appetitur. Patet ergo, q hic timor ſtultus eſt, puta, ſicut ſi aliquis timeret haurire aquã, E ne flumen deficeret.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum liceat de vna religione tranſire ad aliã.

AD OCTAVVM ſic pcedit. Vr q non liceat de una religione tranſire ad aliam, & arctiorẽ. Dicit.n. Apoſ. ad Heb. x. Non deſerentes collectionem nr̃am, ſicut eſt conſuetudinis quibuſdam. gl.* q.ſ. timore pſecutioni cedunt, uel propria pſumptione a peccatorib. uel imperfectis ut iuſti uideant, recedũt: ſed hoc [h] vr facere qui de una

SV.Q.CLXXXIX. ART.VII.

IN ar.7. aduerte, q quo epiſcopi obligẽtur uoto perpetuo, ſuperius declaratum eſt. Quo ãt ſolemni, ut hic dr, declaratur nunc, q lato uocabulo dr eporum uotum ſolemne, & non uniuoce: ſicut uotum religionis, & ſacri ordinis dr ſolemne, ut patet in ca. Qđ uotum: in Sexto, uoto & uoti redemptione. Sicut lato uocabulo habet uotum epus, ut prius dictum fuit. Cuius ſignũ eſt, q ſola licẽtia Papæ ſufficit ad diſſolutionem uinculi epãlis, & non requiritur diſpenſatio cũ tã ardua cauſa, aut requirat diſſolutione uinculi religioſi. Maius quoq; ſignum eſt, q in uoto ſolemni religionis ſupra dr non poſſe Papam diſpenſare, & de uoto epi dr, q papæ licentiæ cõmittitur. Quo quoque intelligatur, q ſolus papa in uotis perpetuis diſpenſat, ſuperius declaratũ ẽ.

Perre.g to. 914 Sup.q.184. ar.5. Et opuſ.18.ca.25.

*Par.3.c.5, Iter pri. & mediũ.

†Ibidem.

¶ In rñſione ad ſecũdũ eiuſd. art. aduerte, q timor ne deficiant præsbyteri, & nuptiæ, & hmõi, ſtultus dr. Et Hieronymi rõ eſt, quia rara eſt uirtus, & rarus eſt appetitus efficax illius. Authoris aũt alibi rõ eſt, quia hoĩes ex naturalibus ſuorum indiuiduorum cõditionibus diuerſas habẽt inclinationes, ita q non oẽs ad idẽ inclinantur: ſed alij ad contemplationẽ, alij ad agriculturam, alij ad militiam, alii ad nuptias, alii ad cęlibatum &c. Et propterea non eſt timendũ humano generi, q aliqua illius pars deficiat.

SVP.Q.CLXXXIX. ART.VIII.

19.q.2.c. duæ ſũt leges a me.

IN ar.8. eiuſdẽ ultimæ q. dubiũ occurrit, An licẽtia quã petere debet canonicus regularis trãſeũdi ad monachos clericos, debeat eſſe obtenta. Et eſt rõ dubii, quia ex rõe literę apparet, q ſufficit q ſit petita, qñ conſtat eſſe trãſitum ad arctiorẽ. In oppoſitum uero eſt, q tex. in c. Statuimus. 19. q. 3. diſponit quòd licentia ſit obtenta.

Ar.3.ad & q.88.ar. 12.ad 1.

¶ Ad hoc uſ dicendũ q tex ille antiquus declaratus eſt per Innocentium tertium in ca. Licet, extra de regular. in ſi o ſimili, dum dr, q intẽtio huiuſmodi ſanctionum non ẽ impedire bonum, ſed obuiare leuitantibus, & inuitus, & q prælati tenẽtur dare huiuſmodi licentiam. Et ſi non dant poteſt licite quis ad melioris uitæ frugem ire. Vnde in propoſito caſu ſufficit licentia petita, quamuis non obtenta: quia ius iam concedit ei qui illam humiliter petit, immò declarat potius conceſſam eſſe ſibi ex priuata lege charitatis contra quã nulla ſũt iura. Et hoc intelligo, ſi certũ eſt q nõ ex leuitate, ſed ex deuotione ad arctiorem monachorũ clericorum uitam ſuſpirat. Nam ſi dubiũ eſſet, ſuperioris eſt iudicium inquirendũ, hoc eſt, requiritur licentia diſcreta, petita, & obtenta, ut in litera ex illa Decretal. dr. Et ſimiliter requiritur diſcreta, petita, & obtenta licentia, cum ad minorẽ melius ſeruatam quis tranſire uult. Et ratio eſt, quia tranſitus iſte non eſt ad melius abſolute, ſed i caſu. Regulare eſt aũt q quid agendum eſt, in caſu, à ſuperioribus hauriendum eſt. Et quia cum quis non ad maiorem, nec melius ſeruatam, ſed ad meliorẽ ſibi tranſire optat, ſicut quia infirmus aut debilis ẽ tranſire uult, ut in certo caſu literæ ponitur, cum hoc nihil aliud ſit, quàm relaxationẽ aſſumptę uitæ petere, ex cã tñ rõnabili, ideo diſpenſatio exigitur: ſicut etiam dum in religione quis manet, ſi eget uſu carnium, aut alia relaxatione, diſpẽſatione opus ẽ, & non propria debet authoritate laxiores actus facere.

In Dec.li. 3. tit. 31. ca. licet. Et eſt 18. i or.

Concl.

Nõ remote a fin. incipit hæc epiſ. Multa in orbe monſtra to.3.

Perr.a. 915 4. diſ. 27. q.1. art.2. q. 2. 3. Et diſ. 38. q. 1. ar. 4. q. 3. ad 3.

¶ In rñſione ad tertiũ eiuſdem articuli, dubium adhuc reſtat, quare habens in ſęculo uotum ſimplex religionis arctioris, &

* Gl. interlinear. a ibidem.

de

de facto poſt ,pfeſſus religionem laxiorē, non teneatur ad arctiorem: cum adhuc ſola petita licentia poſſit ad illam tranſire laudabiliter. Maioritas

In Decr.li. 11.55.c.5.a med.

ſiquidem uoti ſolemnis non præiudicat huic ,pgreſſui: ſicut maius uinculū matrimonii, q̄ uoti

Causa 19. q.3.c.Mādamus.

ſimplicis impedit ad impletionē voti ſimplicis. Conſtat nāq; q; profeſſio in minori, non impedit tranſitum ad maiorem. ¶ Ad hoc dr̃ q; aliud ē extinguere, ſeu ſoluere uinculū & aliud eſt impedire executionem uoti. Vinculum aūt matrimonii & profeſſionis in religione conueniunt in hoc, q; utrunque eſt fortius q̄ uotum ſimplex, & habet rōnem alienationis propriæ pſonæ. Et propterea [illegible] aufert uinculum uoti ſimplicis. Sed differentia eſt in hoc, q; uinculum cōſummati matrimonii nō extinguit, ſed impedit uoti ſimplicis vim durante matrimonio. Et propterea ſoluto matrimonio per mortem cōiugis, tenetur implere prius factum votū.

20. q.4. c. virg.ſac.

Vinculum aūt profeſſionis, non impedit, ſed extinguit, ſeu ſoluit uinculum uoti ſimplicis. Et quāuis poſſit laudabiliter trāſire ad arctiorē primo uoto appetitam non tenetur, quia extincta eſt obligatio illa ſoluto uinculo ſimplicis voti. Habet aūt profeſſio uim ſoluendi uinculū uoti ſimplicis ex eo, q; fortiori uinculo alienat pſonam profitentis, ali

Concl.

ēti, immo tali. ſ. religioni. Et hoc intellige authore trahere ex fortiori uinculo profeſſionis. Et ſcias hāc authoris concluſionem hodie eſſe iure diffinitam, ut patet in 6. de regu.iur. Qui poſt uotum.

religione tranſeūt ad aliā pfectiorē. ergo vr̃ hoc eſſe illicitū.

¶ 2 Præt. Profeſſio monachorū eſt arctior q̄ profeſſio rłarium canonicorum, ut hr̄ ext.de ſta. mona.* & can.reg. c. Quod Dei timorē: ſed nō licet alicui tranſire de ſtatu canonicorū rłariū ad ſtatum monachorū. dr̄.n.in Decr.19.†q.3. Mādamus, & vłr interdicimus, ne qs canonicus rłaris ,pfeſſus, niſi, quod abſit, publice lapſus fuerit monach* G efficiatur. ergo vr̄ q; non liceat alicui tranſire de una religione in aliam maiorem.

¶ 3 Præt. Tandiu obligaī aliquis ad implendum qđ uouit, q̄diu pt licitè illud implere: ſicut ſi aliquis uouit continentiā ſeruare, ēt poſt contractum matrimonium per uerba de pñti, añ carnalē copulam teneī implere uotum, quia hoc pt facere religionem intrando Si ergo aliquis licite pt trāſire de una religione ad aliam,^h tenebiī hoc H facere ſi ante hoc uouerit exñs in ſæculo, quod uī eſſe incōueniens, quia ex hoc plerūq; ſcandalum gñari poſſet. ergo nō pt aliqs religioſus de una religione tranſire ad aliam arctiorē.

Sed cōtra eſt, qđ dr̄ in Decre.20 q.4.* Virgines ſacræ ſi pro lucro aīę ſuę pp diſtrictiorē uitā ad aliud monaſteriū pgere diſpoſuerant, ibiq; cōmanere decreuerunt, ſancta ſynodus cōcedit: & eadē rō vr̄ eſſe de quibuſdam religioſis. ergo poteſt aliquis licitè tranſire de vna religione ad aliam. I

Resp. Dcđm, q; ^m tranſire de religione ad religionē, niſi pp magnā utilitatē, uel neceſſitatem nō eſt laudabile, ^n tū qa ex hoc plerūq; ſcādalizanī illi q K relinquuntur, tū ēt qa facilius ,pficit aliquis in religione quā conſueuit, q̄ in illa quā nō cōſueuit, cęteris paribus. Vñ in collationib. patrū abbas Neſtorius dicit.* Vnicuiq; vtile eſt ẽm propoſitū qđ elegit, ut ſummo ſtudio ac diligentia ad operis arrepti perfectionē peruenire feſtinet, & nequaquā a ſua, quam elegit ſemel, profeſſione diſcedat. Et poſtea ſubdit,* rōnē aſſignans. Impoſſibile nāque eſt unum & eundē hoiem ſimul vniuerſis fulciri virtutibus, quas ſi qs voluerit pariter attētare, in id incidere eū neceſſe eſt, ut dū oīa ſequiī, nullā

21 coll.14. c.5. in pr.

In coll.14. c.6.

integrè conſequaī. Diuerſæ.n. religiones pēminēt ẽm diuerſa virtutū opa. ^p Pōt tñ aliqs laudabiliter de una religione tranſire ad aliā triplici ex cā. ^q Primò qdē zelo pfectioris religionis, q̄ qdē excellētia, vt ſ. dictū eſt,* nō attēdiī ẽm ſolā altitudinē, ſed principaīr ẽm id ad qđ religio ordinaī. ſcđario verò ẽm diſcretionē obſeruantiarū debito fini pportionatarū. Scđo, pp declinationē religionis à debita pfectione, puta, ſi in aliqua religione arctiori incipiāt religioſi remiſſius viuere, laudabiliter, trāſit aliqs ad religionē ēt minorē, ſi meli*obſerueī. Vñ in collationib. patrū abbas Ioānes* de ſeipſo dicit, q; à uita ſolitaria, in qua ,pfeſſus fuerat, tranſijt ad minorē. ſ. eorū q uiuūt in ſocietate pp hoc, q; vita eremitica cęperant declinare, & laxius obſeruari. Tertiò, pp infirmitatē uel debilitatē, ex qua interdū prouenit, q; nō pōt aliqs arctioris religionis ſtatuta ſeruare, poſſet aūt ſeruare ſtatuta religionis laxioris: ſed in his trib. caſib. pōt eſſe dr̃ia. Nā i primo caſu dēt qdē pp humilitatē, licētiam petere, q̄ tñ ei negari nō pōt, dūmodo cōſtet illā religionē eſſe arctiorē. Si verò hoc ,pbabiliter dubiteī, eſt in hoc ſupioris iudiciū inqrēdū, vt hr̄ extra, de regularibus, & trāſeūtibus* ad religionē, c. Licet. Siīr reqriī ſupioris iudiciū in ſecūdo caſu: in tertio verò caſu ē neceſſaria diſpēſatio.

Concl.

q. præced. art.8.

In coll.19. c.3.5. & 6.

In Decret. lib. 3. tit.31 c. licet, & ē 18. in ord.

Ad primvm ergo dcđm, q; illi q ad arctiorē religionē tranſeunt, non faciunt hoc præſumptuosè vt iuſti uideantur, ſed deuotè, vt iuſtiores fiant.

Ad II dcđm, q; vtraque religio. ſ. monachorū, & canonicorū regulariū ordinaī ad opera uitæ cōtēplatiuę, inter q̄ pcipua ſunt ea q̄ aguntī in diuinis myſterijs, ad q̄ ordinaī directe ordo canonicorū regulariū, qb. per ſe cōpetit q; ſint clerici religioſi: ſed ^d ad religionē monachorū nō per ſe cōpetit vt ſint clerici, vt hr̄ in Decret.†16.q.1. & iō q̄uis ordo monachorū ſit arctioris obſeruātiæ, ſi monachi eſſent laici, liceret trāſire ab ordine monachorū ad ordinē canonicorū regulariū, ẽm illud Hiero. ad Ruſticū monachū.* Sic viue in monaſterio, vt clericus eſſe merearis. Nō aūt econuerſo, vt hr̄ in Decr.16.q.1. in decre. inducto. † Sed ſi monachi ſint clerici ſacris myſterijs obſequentes, hñt id qđ eſt canonicorū regulariū cū maiori arctitudine: & iō tranſire licitum erit de ordine canonicorū regularium ad ordinē monachorum, petita tamen ſuperioris licentia, vt diciī 19.q.3. c. Statuimus.*

D. 1081 16.q.1.ca. Nemo pt: & cap. alia cauſa.

De viuēdi for.a med. to.1.

16.q.1. ca. Sic viue.

19.q.3. ca. ſtatuimus.

Ad III dicendū, q; votū ſolēne, quo quis obligaī minori religioni, eſt forti⁹ q̄ votū ſimplex, quo qs aſtringiī maiori religioni. Poſt votū.n. ſimplex, ſi cōtraheret aliqs matrimoniū, nō dirimeretur, ſicut poſt uotū ſolēne: & iō ille qui iā ,pfeſſus eſt in minori religione, nō teneī implere uotū ſimplex, quod emiſit de intrando religionē maiorē.

Articvlvs IX.

Vtrum aliquis debeat alios inducere ad religionem intrandum.

Ad nonvm ſic procediī. Vī q; nullus dēat aliōs inducere ad religionē intrādū. Mādat.n. beat^a Benedictus* in

SV. Q. CLXXXIX. ART. VIIII.

In ar.9. aduertendum eſt, quòd inducere alios ad religionem eſt actus ſanctus ex genere ſuo: ſed oportet duas in perti-

Per, par 20. 916

Quo.3.ar. 11. & 14 c.p.18

regula ſua, ꝙ uenientib. ad religioné nō ſit facilis ꝑbēdus ingreſſus: ſed ꝓbādū eſt, an ſpūs à Deo ſit. & hoc ēt docet Caſſianus in 4. li. de inſtitutis * cœnobiorū. multo ergo minus licet aliqué ad relig onē īducere ¶ 2 Præt. Matt. 23. Dñs dicit, Vę vobis q circuitis mare & aridā vt faciatis vnū ꝓſelytū, & cū factus fuerit, facitis eū filiū gehēnnæ duplo q̄ nos: ſed hoc vident̄ facere, q hoīes ad religionē inducunt. ergo vr̄ hoc eſſe uituperabile.

¶ 3 Pręt. Nullus debet aliqué inducere ad id qđ ꝑtinet ad eius detrimentū: ſed ille q inducit aliqué ad religionem, qñq; ex hoc incurrit detrimētū qa qñq; ſunt obligati ad maioré religioné. ergo vr̄ ꝙ nō ſit laudabile aliquos inducere ad religioné.

SED CONTRA eſt, ꝙ dr̄ Exo. 25. Cortina cortinā trahat. debet ergo unus hō alium trahere ad Dei obſequium.

RESP. Dcd̄m, ꝙ inducentes alios ad religioné non ſolum nō peccant, ſed magnū prēmiū merent̄. Dr̄. n. Iac. ult. Qui cōuerti fecerit peccatoré ab errore uiæ ſuæ, ſaluabit aīam eius a morte, & operit multitudiné pc̄tōrū. Et Dan. 12. dr̄, ꝙ qui ad iuſtitiā erudiūt plurimos, erūt quaſi ſtellę in perpetuas æternitates. Poſſet tñ contingere circa hmōi inductioné triplex inordinatio. Primò quidé, ſi violēter aliqs aliū ad religioné cogeret, qđ prohibet̄ in Decr. 20. q. 3. Secūdò, ſi aliqs ſymoniace aliū ad religioné trahat muneribus datis, ut ꝓhibet̄ in Decre. ibidé q. 2. c. Quā pio. Nec tñ ad hoc pertinet, ſi aliquis alicui pauperi neceſſaria ſubminiſtret in ſęculo nutriēs eū ad religioné: uel ſi ſine pacto aliqua munuſcula tribuat ad familiaritaté captādā. Tertiò, ſi mēdaciis eū alliciat Imminet. n. ſic inducto periculū, ne cū ſe deceptū inuenerit, retrocedat: & ſic fiāt nouiſſima illius hoīs peiora prioribus, ut dicitur Lucæ 11.

AD PRIMVM ergo dcd̄m, ꝙ illis q ad religioné inducunt̄, nihilominus reſeruatur probationis tempus, in quo difficultates religionis experiuntur, & ſic non facilis aditus eis datur ad religionis ingreſſum.

AD II dcd̄m, ꝙ ſm Hilariū, verbū illud Dñi prænūciatiuū fuit peruerſi ſtudii Iudęorum, quo poſt Chr̄i prædicationem gentiles, uel ēt chriſtianos ad Iudaicū ritū trahēdo faciunt dupliciter gehennæ filios, qa ſ. peccata priſtina, q̄ cōmiſerūt in iudaiſmo eis non dimittuntur, & nihilominus incurrunt Iudaicæ perfidiæ reatū: & ſm hoc non facit ad ꝓpoſitū. Secūdum Hieronymū aūt hoc refertur ad Iudæos ēt pro ſtatu, in quo legalia obſeruari licebat quantū ad hoc, ꝙ ille q ab eis ad Iudaiſmū cōuertebat̄, dū eſſet Gētilis, ſimpliciter errabat. Videns āt magiſtrorū uitia reuertit̄ ad uomitū ſuū, & Gētilis factus, quaſi ꝑuaricator maiori pęna ſit dignus. Ex quo patet, ꝙ trahere alios ad cultū Dei uel ad religionē nō eſt uituperabile: ſed hoc ſolū ꝙ aliqs ei, q conuertitur, det malum exemplum, unde peior efficiatur.

AD III dcd̄m, ꝙ in maiori includit̄ minus: & iō ille qui eſt obligatus uoto, uel iurō ad ingreſſum minoris religionis, poteſt licite induci ad hoc, ꝙ ad maioré religioné tranſeat, niſi ſit aliqđ ſpāle, qđ impediat, puta, infirmitas, uel ſpes maioris ꝓfectus i minori religione. Ille verò q eſt obligatus uoto, uel iurō ad ingreſſum maioris religionis, nō pōt licite induci ad minoré religioné niſi ex aliqua ſpeciali cauſa euidenti, & hoc cum diſpenſatione ſuperioris.

ARTICVLVS X.

Vtrum ſit laudabile ꝙ aliquis religionem ingrediatur abſque multorum conſilio, & diuturna deliberatione præcedenti.

ADDECIMVM ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ nō ſit laudabile, ꝙ aliquis religioné ingrediat̄ abſque multorū conſilio, & diuturna deliberatione ꝑcedenti. Dr̄. n. 1. Ioan. 4. Nolite credere oī ſpiritui, ſed probate ſpūs ſi ex Deo ſint: ſed qñq; propoſitū religionē intrandi non eſt ex Deo, cum frequenter per exitū religionis diſſoluatur. Dici-

---

particulari conditiones cōſiderare, alterā ex parte ꝑſonæ inducendæ: alterā ex parte religionis ad quā inducit̄. Nā ex parte ꝑſonæ, oportet vt ante ingreſſum ad hoc deueniat, ut nō coactiue, aut illectiue, ſed ut ſpontaneus non reſpectu inducentis, ſed ob Chr̄i imitationé, & fugā ſęculi &c. intédat religioné ingredi Et hoc qa agit̄ de diſpoſitione totius uitę ſuæ, quā niſi ſpōte qs arripiat, periculū eſt ꝙ retrocedat, aut in malā uitā religioſus ēt declinet. Ex parte uero religionis reqritur, ut viuat̄ in ea ita exēplariter, ut habeat inductus occaſionem ꝓficiendi. Nā ſi tepide maiores uiuunt, & inter minores multa eſt relaxatio, nō paruū imminet inducto periculū ſcandali, dū credēdo ſe ad pfectionis ſemitā induci, ingreſſus inuenit intus tantā remiſſioné & imperfectioné, vt deceptum ſe fateri iſte poſſit: & ſi nō mendacio inducētis, tñ ipſo inductionis actu, quo tñ ad illā religioné ingreſſum exulit. Vñ qñ inducit̄ aliqs ad religioné, exponēda ēt eſt ei difficultas, q erit ex imperfectione cōſortū, ſi ita eſt. Author autem loquitur abſolute ſuppoſitis ſupponendis &c.

¶ In eodé ar. 9. in rñſione ad ſcḋ, dubium occurrit, An ſit laudabile inducere aliqué ad religioné in monaſteriis, uel cōuentibus uitę cōis. Et eſt rō dubii, qa ex una parte inductio fit ad religioné. Ex altera parte inducunt̄ de facto ad ſuſcipiēdū mala exépla patrū & fratrum vitæ communis.

¶ Ad hoc dr̄, ꝙ actus iſte q eſt inducere ad vitā cōuentualiū, eſt actus ex ſuo gñe malus: qm̄ inducit̄ quis ad uitā reprehēſibilé. Oīs aūt uita reprehēſibilis mala eſt: patet āt cōem vitā religioſorū eſſe reprehenſibilé ex hoc ipſo, ꝙ ex orbitat a regulari uita, & ex hoc ipſo ꝙ cōtinuus bonorū prælatorū conatus eſt ad illorū reformationé. Vñ uituperabile eſt

nō ſolū inducere, ſed ēt ingredi & recipere ad uitā irregularē ꝑſonas vtriuſq; ſexus; quamuis Eccleſia toleret hoc permiſſiue.

¶ In rñſione ad tertiū eiuſdé art. 9. memento ꝙ de religione maiore bene ſeruata intelligit̄, qñ dr̄, ꝙ licitū eſt inducere obligatum ad minoré, ut ueniat ad maiorem: qm̄ niſi bene ſeruet, fruſtra de maioritate in abſtracto & in debito gloriat̄ oportet. n. ad maioré de facto ſeruatam inſpicere.

SVP. Q. CLXXXIX. ART. X.

IN ar. 10. ult. q. aduerte diligenter, ꝙ doctrina authoris excludens cōſilia circa ſufficientiā iuriū nō habentiū ſpāle impedimētū, formalis eſt, & de ingreſſuro bene diſpoſito intelligenda, & nō aliter. Bona aūt diſpoſitio ingrediētis eſt iſta, ut oēm ſuā fiduciā ſuſtinendi in religionę ponat in Deo, & merito: qa ſi natura nō deficit in neceſſariis, & mater potens & ſciens non deeſt neceſſitati filii, multo minus Deus deficiet i neceſſariis, & multo minus obliuiſci pōt eorum q iactant cogitatū ſuū in eum. Sed illi q hmōi debita diſpoſitione carent, quid facient, an debeāt ad conſilia recurrere? Rñdeo, aut hanc diſpoſitioné acquirant orando, eleemoſynis uacando, purificādo cōſciētiā, lectioné ſcripturæ, aut ꝑdicationé frequentando: aut nō ingrediendo religioné, utpote indiſpoſiti, niſi cū ſpe ꝙ ingreſſo dabit Deus hāc bonam voluntatem, hāc ſanctam fiduciam.

¶ In eodé ar. 10. in rñſione ad ultimū, aduerte ſub conſilio eodé, an hēat ſumptus, hoceſt, an hoc quod qs facit, ſit abrenunciare oībus. Debet enim magna in inſtitione, uel diſcuſſione multa, ingreſſurus religionem apud ſe examinare, an uere interiori affectu relinquat oīa, uel remaneat affectus ad honoré ad gloriam, ad carnem, & ſanguinem.

Margin notes: Li. 4. ca. 3. — Conclu. — Concl. p — Porr. e. 917

ně, & hmői: quia in hac expropriatione conſiſtunt ſumptus ædificădi pfectionis turrim in religione: alioquin nunq ædificabit eă, nunq ad pfectionem pueniet, ſed uerè patebit riſui: ſicut q nō cōputauit ſumptus, & cœpit turrim materialem ædificare. Tali.n. abdicanti a ſuo aīo oīa q poſſidet, iugum religionis ſuaue eſt auferens perturbatiua & laborioſa, ut Greg. in litera dicit, & refectionē delectationis internæ afferens. Te nere aūt religionis iugum ſuſcipientibus ſine cōputatione ſumptuum, fit eis laborioſum & graue. Palato n. nō ſano pęna eſt panis, q ſano eſt ſuauis. ¶ Et hæc đ expoſitiōe huius libri ſufficiant ad Dei, B. Virginis, & B. Th. glorią. Romę, die 26. Februarij, anno ſalutis 1517. ętatis aūt meę quadrageſimonono inchoante.

Epiſt. 38. non multum remotę a ptin. to. 2

tur.n. Actuū 5. Si eſt hoc conſiliū ex Deo, nō poteritis diſſoluere illud. [h] ergo vr̃ φ magna examinatione præcedente debeant aliqui religionē intrare. F

¶ 2 Præt. Prou. 25. dr̃. Cauſam tuā tracta cū amico tuo: ſed maxime vr̃ hois eſſe eă, quę ptinet ad mutationē ſtatus. ergo vr̃ φ nō dēat aliqs religionē itrare. niſi pri⁹ cū amicis ſuis tractet.

¶ 3 Præt. Dñs Luc. 14. inducit ſimilitudinē đ hoie q uult turri ædificare, φ prius ſedens cōputat ſumptus q ſunt ei neceſſarii, ſi habeat ad pficiendū, ne inſultet ei, Quia hic hō incępit ædificare, & nō potuit cōſummare: ſumptus aūt ad turrim ædificandā, ut Aug. dicit in epiſtola ad lętā *, nihil eſt aliud q̃ vt renunciet vnuſquiſq; oibus q̃ ſunt eius. Cōtingit āt qñq; φ hoc multi nō poſſunt, & ſimiliter alias religionis obſeruantias portare, in cuius figura. 1. Reg. 17. dr̃, φ Dauid nō poterat incedere in armis Saulis, quia non habebat vſum. ergo vr̃ φ non debeat aliquis religionem intrare, niſi diuturna deliberatione præmiſſa, & multorum conſilio habito. G H

Sed contra eſt, qđ dr̃ Matt. 4. φ ad uocationem Dñi Petrus & Andreas relictis retibus continuo ſecuti ſunt eū. Vbi Chry. dicit ſuper Mat. *Talem obedientiam Chriſtus quærit a nobis, ut neq; inſtanti tempore remoremur.

Hom. 14. in Mat. ante med. tom. 2.

Resp. Dcđm, φ diuturna deliberatio, & multorum conſilia requirunť in magnis dubiis, ut Phil. dicit in 3. eth. *In his aūt quæ ſunt certa & determinata non requirit conſilium. Circa ingreſſum aūt religionis tria poſſunt conſiderari. Primo quidē ipſe religionis ingreſſus ſm ſe, & ſic[m] certū eſt φ ingreſſus religionis eſt melius bonū: & qui de hoc dubitat, quantū eſt in ſe, derogat Chriſto, qui hoc conſiliū dedit.[n] Vñ Aug. dicit in lib de verbis Dñi* Vocat te Oriens, ideſt Chriſtus, & tu attendis ad Occidētem. i. ad hoiem mortalem errare potentē. Alio mō pōt conſiderari religionis ingreſſus per cōparationem ad uires eius, qui eſt religionem ingreſſurus. Et[p] ſic ēt non eſt locus dubitationis de ingreſſu religionis: [1] quia illi qui religionē ingrediuntur, non confidunt in ſua uirtute ſe poſſe ſubſiſtere, ſed auxilio uirtutis diuinæ. ſm illud Iſaię 40. Qui ſperant in Dño, mutabunt fortitudinē, aſſument pēnas, ſicut aquilæ current, & nō laborabunt, ambulabunt, & nō deficiēt. Si tñ ſit aliquod ſpāle impedimentū, puta, infirmitas corporalis, uel onera deb:torū, uel aliqua hmōi, in his requirit deliberatio & conſiliū cū his, de quibus ſperat φ proſint, & nō impediant.[r] Vñ dr̃ Eccl 37. Cū uiro irreligioſo tracta de ſanctitate, & cū iniuſto I K

Li. 3. ca. 3. tom. 5.

concl. m

In ſerm. 7 a med. illius, to. 10.

concl. p

concl. o

de iuſtitia, quaſi dicat, non. Vñ ſequit: Non attendas his in oi cōſilio, ſed cum viro ſancto aſſiduus eſto: [s] in quibus tñ non eſt diuturna deliberatio habenda. Vñ Hiero. dicit in epiſt. ad Paulinū. *Feſtina quæſo te, & hærenti in ſalo nauiculæ funem magis præſcindæ, q̃ ſolue. Tertio aūt mō conſiderari pōt modus religionē intrandi, & quā religionē aliquis ingredi debeat: & de talibus pōt haberi ēt conſilium cum his qui non impediant.[t]

Concl. s

Circa finē illius incipit hęc ep. frater Ambro. tua mihi, t. 4. concl. y

Ad primum ergo dcđm, φ cum dr̃, Probate ſpiritus, ſi ex Deo ſint, locū habet in his quæ dubia ſunt, utrū ſpūs Dei ſit Sicut dubiū pōt eſſe his qui iā ſunt in religione, utrum ille qui religioni ſe offert, ſpiritu Dei ducatur, aut ſimulatè accedat: & iō debent accedentē probare, vtrū diuino ſpiritu moueat. Sed illi q ad religionē accedit, non pōt eſſe dubiū, an propoſitum de ingreſſu religionis in corde eius exortū ſit a ſpiritu Dei, cuius eſt ducere hominē in terrā rectam. Nec p p hoc oſtendiť non eſſe ex Deo φ aliqui retrocedunt. Non. n. oē quod a Deo eſt, eſt incorruptibile, alioquin creaturæ corruptibiles nō eſſent ex Deo, ut Manichæi dicunt. Neq; ēt aliqui q habent a Deo gratiā, poſſent illā amittere, quod ēt eſt hæreticū. Sed conſiliū Dei eſt indiſſolubile, quo ēt corruptibilia & mutabilia facit, ſm illud Iſaiæ 46. Conſilium meū ſtabit, & oīs uoluntas mea fiet: & iō propoſitum de ingreſſu religionis non indiget probatione, utrum ſit a Deo, quia certa diſcuſſione non eget, ut dicit gl. *ſuper illud 1. ad Theſſalo. vlti. Omnia probate.

Glo. interlinearis, ibid.

Ad II dcđm, φ ſicut caro cōcupiſcit aduerſus ſpiritū, ut dr̃ ad Gal. 5. ita ēt frequenter amici carnales aduerſanť profectui ſpūali, ſm illud Michęę 7. Inimici hois domeſtici eius. Vñ Cyrillus exponens illud Luc. 9. Permitte me renunciare his qui domi ſunt, dicit. Quærere renunciare his qui domi ſunt, oſtendit φ vtcumq; diuiſus ſit. Nā cōicare proximis, & conſulere nolentes æqua ſapere, indicat adhuc vtcumq; languentē & retrocedentē. Propter qđ audit à Dño. Nemo cū poſuerit manū ad aratrū, & aſpexerit retro, habilis eſt ad regnum Dei. Aſpicit enim retro, qui dilationem quærit occaſione redeundi domum, & cum propinquis conferendi.

Ad III dcđm, φ per ædificationē turris ſignificať perfectio chriſtianæ vitæ. Abrenunciatio aūt propriorū eſt ſumptus ad ædificandū turrim. Nullus aūt dubitat, uel deliberat an uelit habere ſumptus, uel an poſſit turrim ædificare, ſi ſumptus habeat: ſed hoc ſub deliberatione poniť, an aliqs ſūptus habeat. Similiter ſub deliberatione cadere nō oportet, utrū aliquis debeat abrenunciare oib. q̃ poſſidet: uel ſi hoc faciendo ad perfectionē pueniet, re poſſit. Sed hoc cadit ſub deliberatione, utrū hoc quod facit, ſit abrenunciare omnib. q̃ poſſidet: q a niſi abrenunciauerit (quod eſt ſumptus habere) nō pōt (ut ibidē ſubdiť) Chriſti eſſe diſcipulus, quod eſt turrim ædificare. Timor aūt eorū qui trepidāt, an per religionis ingreſſum poſſint ad perfectionē peruenire, eſſe irrationabilis ex multorū exemplo conuincitur. Vnde Auguſt. dicit 9. Conſeſ.

ſeſ. * Aperiebatur ab ea parte, qua intenderem fa A ciem, & quo tranſire trepidabam, caſta dignitas continentiæ, honeſtè blandiens ut uenirem, neq; dubitarem, & extendens ad me ſuſcipiendum, & amplectendum pias manus, pijs gregibus bonorum exemplorum. ibi tot pueri & puellæ, ibi iuuentus multa, & omnis ætas, & graues uiduę, & uirgines, anus irridebat me irriſione exhortatoria, quaſi diceret. Tu non poteris quod iſti, & iſte? An iſti & iſte in ſemetipſis poſſunt, & non in domino Deo ſuo? Quid in te ſtas, & non ſtas? Proijcet te in eú: noli metuere. Non ſe ſubtrahet ut cadas. Proiice te ſecurus, & excipiet te, & ſaluabit te.

Li. 8. c. 11. a medio, to. 1.

Exemplum autem illud, quod inducitur de Dauid, non facit ad propoſitum, quia arma Saulis, ſicut gloſſa dicit, * ſunt legis ſacramenta tanquàm onerantia: religio autem eſt ſuaue iugum Chriſti: quia ut Gregorius dicit in 4. moralium, † Quid graue mentis noſtrę ceruicibus imponit, qui uitare omne deſiderium quod perturbat præcipit, qui declinari laborioſa mundi huius itinera mouet? Qđ quidem ſuaue iugum ſuper ſe tollētibus, refectionem diuinæ fruitionis repromittit, & ſempiternā requiem animarum. Ad quam nos perducat ipſe qui promiſit Ieſus Chriſtus dominus noſter, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſęcula. Amen.

1. Reg. c. 17 gl. interlinearis ſup id. Depoſuit ea.

†li. 4. Mora. cap. 30. paulo a prin.

FINIS.

VA1
1529991

Digitized by Google

164
C
7

Digitized by Google